GLOSSARIUM MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

REGNI HUNGARIÆ

TYPIS SOCIETATIS FRANKLINIANÆ BUDAPESTINI.

GLOSSARIUM

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

REGNI HUNGARIÆ

JUSSU ET AUXILIIS

ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ

CONDIDIT

ANTONIUS BARTAL

SOCIUS ASCRIPTUS ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ

LIPSIÆ,
GERMANY
IN ÆDIBUS B. G. TEUBNERI

★

[BUDAPESTINI, SUMPTIBUS SOCIETATIS FRANKLINIÆ]

MCMI

DeI aVXILIo
opVs hoC tIbI, patrIa,
LVbens DeDICo.
sIs feLIX, VIgeas.
fIat.

I.

LINEAMENTA LATINITATIS REGNI HUNGARIÆ MEDIÆ ET INFIMÆ ÆTATIS.

Sententia vulgari maiorum nostrorum: «*Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita*», quod proverbium præcipuum exemplis variis vitæ publicæ et privatæ probatum, illustratum demonstratumque exhibent monumenta diversa historica, tabulæ publicæ, annales, fasti, commentarii, indices, edicta, decreta, statuta, inscriptiones, dissertationes, varia instrumenta litteraria, fabulæ denique novellæ, quæ vocantur Romanticæ, recentiorum, imprimis Mauritii Jókai et Josefi Eötvös; verbum illud voluere non solum ad actiones vitæ, sed etiam ad earum imagines in speculo animi et sermonis reflexas, repræsentatas pertinet et opportunissime affertur ad Latinitatem Hungarorum vere commodeque arguendam, significandam, quasi compendio comprehendendam et notandam.

Populus Hungarorum intra nationes occidentis locatus et diversis perpetuis commerciis cum eis connexus mores suos gentiles culturæ accomodare, cultura insitiva imbuere et temperare cœpit. Maiores nostri *Sto Stephano* a pontifice Romano corona regia sancta apostolica ornato cum fide Christiana etiam sermonem Latinum receperunt, adoptarunt et amplexi sunt, qui brevi in omnibus regni institutis conditionibusque vitæ divulgatus et propagatus est.

Sæculis prolabentibus cultura commeatibus, coniunctionibus externis auctis, hospitibus extraneis receptis, litteris classicis renatis provecta est et cum ea etiam lingua Latina promota, peregrinitate affecta et variata est. Inter varias nationes regni hæc erat copula, vehiculum commeandi, communicandi, unde sermo Latinus saturatus est etiam vocibus a variis indigenis, vernaculis populis vel colonis regni ascitis. Memoria dignum est, quod *Lucius* De regno Dalmatiæ scribit: «*Ab anno vero 1200 sicuti in Croatia et Dalmatia variae mutationes evenere, ita Croati cum Dalmatis moribus et lingua misceri coeperunt indeque quaedam Croatorum verba latine profari et quaedam Latina Slave pronunciari coepere. Hinc lingua Latina corrupta ad instar Italicae promanavit, quae Latina vulgaris dici potest; in scripturis tamen Latina servabatur, purior et corruptior pro temporum diversitate et scribentium intelligentia.*» Non solum in rebus ad religionem et ad cœtum fidelium pertinentibus, nec tantum in scholis vigebat sermo Latinus, sed etiam in comitiis regni, iurisdictionibus, iudiciis, comitatibus, magistratibus, tabulariis civitate est donatus et novis indiciis novarum rerum ditatus. Imo proceres et nobiles nostri etiam in officiis urbanis, conversationibus, consuetudinibus, colloquiis, commerciis litterarum aliisque coniunctionibus vitæ familiaris, sociæ quotidianæ, hac loquela confabulabantur et sermocinabantur, hanc pro genuina, indigena, gentili, ingenua, patria habebant et colebant, huius peritia nobiles a vulgo, viros a feminis differre, distingui posse existimabant. Sed auctore Jókai etiam feminæ urbanæ et litteratæ huius linguæ studiosæ, et doctæ, iuris vel medicinæ peritæ frequenter occurrunt; unde sermo ille inquinatus et curiosus facete *stilus* curialis et *culinaris* vulgo appellatur.

Notiones, species, res a Iungaris pro ingenio, moribus, institutionibus patriis genti peculiaribus productæ et multiplicatæ, latine adumbrandæ, nova nomina, singulares formationes et constructiones verborum exegerunt, postularunt, protulerunt, quibus latinitatem asperserunt. Quæ cum ita sint, facile perspicere et mente consequi possumus sermonem purum Latinum vicissitudinibus ætatum, ingenio locorum, moribus et institutis incolarum accommodatum, confusionibus, mixturis linguarum inquinatum, contaminatum diversas et graves mutationes subisse, varias vestes, colores induisse, variis saporibus temperatum, mirabilibus vocabulis, formis — *Cethegis* et *Scaligeris* non exauditis — locupletatum et obrutum esse. Hac ratione linguæ classicæ Latinæ quasi nova species, dialectus evoluta, producta, longinquo usu approbata et posteris tradita est, quæ iure *Latinitas Regni Hungariae* appellari potest et quæ cultura millennaris cursum momenta et fructus repræsentat et exponit. Temporibus procedentibus et moribus mutatis mutata sunt et verba. Verba superiorum ætatum vetustate oblita, obsoleta, generationi succedenti iam obscura vel prorsus ignota exstiterunt. Aetate nostra in locum Latinæ lingua vernacula nationis restituta est; sermo latinus ex usu recessit, ut a nepotibus hodie iam pro aliena habeatur negligatur et ignoretur. Qui monumenta versare coguntur, difficultatibus offendunt. Operæ pretium est, necessitas et studia, commoda literarum postulant, ut grana illa per varia monumenta dispersa et sepulta ex annalibus priscis eruantur, colligantur, observentur, cognoscantur, in vitam revocentur. Iam apud avos nostros observamus desiderium, studia et conamina vocum harum consignandarum, conservandarum et posteris tradendarum.

Scriptores nonnulli voces rariores explicatas textui inserunt, operibus suis commentarios, indices vocum adnectunt. Quos secuta sunt singula collegia, quæ ex officio vocabula ad usum necessaria congeri iusserunt, quæ omnia pro primordiis, rudimentis Dictionarii completi Latinitatis Regni Hungariæ haberi possunt.

Anno sæculi præteriti 1787. præmium centum aureorum propositum est molitori et institutori collectionis huiusmodi vocabuorum, quæ inscribenda erat: «*Glossarium mediae et infimae Latinitatis Hungaricae Ecclesiastco-Historico-Diplomatico-Iuridico-Oeconomico-Dicasterialis-Philologico-Reale.*» Quo proposito constitutum est, ut verba aliena forma latina vestita vel alio sensu usurpata congerantur, Germanice, Hungarice et Slavice explicentur, posteris et nationibus externis conserventur et cum iis communicentur. Sed hoc pium desiderium erat. Rudimenta illa præcursorum indigentia præstantissimarum vocum etiam in glossariis celeberrimis desideratarum laborant. Hæc indigentia stimulabat, ut hæ in congerie dispersæ reliquiæ contrahantur et in unum corpus cogantur. Huius necessitatis litterariæ et publicæ explendæ desiderio, studio et cura philologi nostri ex longo sollicitabantur, sed variis dificultatibus retenti negotium rei aggrediendæ et perficiendæ differre coacti sunt. Tandem consilio vocum colligendarum et in unum corpus redigendarum a principibus philologiæ, D. Aemilio Thewrewk de Ponor, D. Henrico Finály et D. Alexandro Imre, D. Stephano Hegedüs, concepto, proposito et delineato hortatuquæ et cura eorum ab Academia Litterarum Hungarica approbato et promoto anno 1894. ineunte opus hoc conficiendum infrascripto est mandatum, qui molem monumentorum literariorum hoc fine pervestigavit et *adiunctis primitiis nonnullorum philologiae studiosorum* congeriem, vim magnam vocabulorum oblivione tectam resuscitavit et coacervavit illaque interpretatione *classica Latina et Hungarica* — et ubi necesse erat — etiam *Italica, Gallica, Germanica, Slavica*, illustrata *loco auctoris allato confirmata* in ordinem alphabeticum redegit. Quæ collectio pro supplemento glossariorum Du Cangii, Forcellinii et Diefenbachii habenda — et non solum doctis, sed etian officialibus huius generis dictionario indigentibus commodo usuique

futura esse censetur. Societas Hungarorum historica collectionibus monumentorum publicorum et privatorum tabulariis indagandis, actis eruendis, ordinandis et in lucem proferendis, publicandis strenue incubuit, quæ omnia abundant dispersis vocabulis apud lexiographos desideratis et ignotis. Vis magna librorum, scriptorum, operosa cura adhibita perpetuo labore impenso inspicienda, perlegenda emendanda, conferenda erat inspectis et observatis medii ævi lexicis et linguis novellis non solum Romanis, sed etiam nonnullis aliis, consultis etiam libris, qui notitias singularum artium, institutionum, mercium, ætatum continent. Non possum non debitis laudibus prosequi summa cum cura et diligentia composita Monumenta Croatica et Saxonico-Transilvanica, quæ permagnum numerum vocabulorum huic Glossario suppeditarunt.

In patria nostra hospitaliter recepta sunt vocabula peregrina varia, ex diversis regionibus, linguis accersita, imprimis ex sermonibus populorum intra fines regni degentium sociorum, ex sermonibus vicinorum conterminorum, præterea ex aliis antiquis et novellis. Magna vis est vocum, quibus nationes cultæ communiter uti consueverant, in Latinitatem inductarum.

Numerus magnus vocum depromptus est ex ipso sermone Latino classico et medii ævi vel intellectu variato, extenso aut restricto vel formis productis, multiplicatis, conglutinatis.

Notæ præcipuæ Latinitatis Regni Hungariæ sunt: *exuberantia synonymorum* et *homonymorum, copia formarum, diversitas sensuum, usus* et licentia *analogiarum* more Italorum, *etymologia,* quæ dicitur *popularis,* miræ compositionis, bina verba, attributa, prædicata nuda et sola, cumulatio suffixorum, *sesquipedalia* sonore cadentia *verba,* qualium etiam H. Heine mentionem facit (Memoir. 57. *wo sie das Latein noch lateinischer klingen lassen wollte),* contractio enunciatorum, circumscriptionum in singula verba etc.

Etiam e *corruptelis* discere iuvat. Observationes præcipuæ, leges consequentes deduci possunt ex mendis variis, lapsibus calami vel linguæ, illusionibus aurium collectis et comparatis. Scriptores, scribæ, typographi certa ratione, methodo errare comperiuntur, qui errores sæpius recurrentes in usum transeunt et analogias gignunt; e. gr. *salus conductus* (salvus c.), *cultor* (culter), *publicanus* (pro: pelicanus), *pantomia* (pro pantomimia), *respectiva* (pro: perspectiva), *filagranum* (filigran), *stratagemma* (stratagema), *impetio* (impetitio), *automania* (pro: autonomia).

Magna pars vocum per metatheses, permutationes, confusiones litterarum, vocum, sonorum similium transformata est. Sæpe occurrunt variæ pronuntiationes eiusdem vocis e. g. *artigleria, artellaria, artelleria, artilleria, artolleria, altelleria, artegleria, atteleria* etc. quæ formæ omnes æque usitatæ sunt. Omissis illis teneris subtilibus discriminibus, coloribus, quibus voces duarum linguarum, nationum eundem sensum, notionem significantes inter se differunt nec fide verti possunt (cf. Abel: ami et Freund, Steinthal: frater et Bruder): Latinitas Regni Hungariæ ratione semasiologiæ divergit, discrepat a sermone non solum classico, sed etiam medii ævi et nationum Romanarum. Lector auctore Jókai frustra inspiciet lexica sensus specialis definiti, fixi huius vocabuli: «*Administrator*» cognoscendi causa.

Apud nos aliud significat hæc vox: «*cultura*» atque apud classicos vel lexicographos medii ævi; «*cultura*» dicitur nobis: «merx». Aliud notat: *laicus* atque apud scriptores ecclesiasticos et litteratos; *laicus* = socius, sodalis, tiro opifici magistro adiunctus *Gesell, társlegény,* alias: *tovarista.* Aliud designat: *dynasta* scilicet: dominum terrestrem. Aliud *porta* sc. fundum; aliud significant: *comes, comitatus, curia, curtis, dicasterium, domus,* (conclave), *gerundium* (fustis), *salva guardia* (fundus nobilis), *iuratus, nota, portio* (tributum), *tabula* (iudicium), *libertas* (monetam æream);

cruciger (miles cruce signatus), *primipilus, primipilatus* (nobilitas siculorum); aliud *gladiator* (sc. faber armorum).

Apud Hungaros sensum peculiaris saporis habet vox: «*virtus*», quæ teste Jókai commode fide vereque exprimi, adumbrari nequit, tantummodo circumscribi vel exemplis illustrari.

Vis magna vocum etiam cum aliis lexicographis et linguis, nationibus communium commutata forma ab illis discrepat. «*Armadia*» dicitur pro: armada, armata (manus), *monasteria*, æ pro monasterio, *banderia* (vexillum) pro bandiera, *dissenteria* pro dysenteria (ad iudicium aurium voce dissentiendi deceptarum), *laquearium* (pro electuarium, Leckwaare); quæ analogia continuatur, extenditur, producitur, evolvitur: *adiuncteria, iurateria, huncuteria* etc.

Fontes, ex quibus hæc magni momenti materia hauriebatur, sunt numerosi, quos cum accommodatis in brevius contractis signis sub Cap. III. enumero. *Hos fontes non praecedunt, sed sequuntur verba auctoris allata.* Sed quum verissimum sit verba tantum movere, exempla vero trahere, prodeat ipsum opus, ex quo et modus tractandi et ipsa lexici forma apparebit.

Firma me spes tenet me hoc magnæ difficultatis opus non frustra confecisse, atque viris rempublicam litterariam capessentibus gratum munus exhibiturum eorumque et favorem et adiumentum mihi conciliaturum esse.

Budapestini, 1900 mense Novembri.

Antonius Bartal.

II.

DE LATINITATIS REGNI HUNGARIÆ INDOLE NATURAQUE.

Latinitatem Regni Hungariæ describenti hæc duo respicienda sunt: Unde vocabula sumantur et quomodo formentur, quarum quæstionum altera ad materiam, altera ad formam vocum pertinet. Quæstionem priorem investigando in vocum patrias natales ducimur, fontes peregrinationesque earum cognoscimus.

Fontes huius promiscui sermonis sunt: Hebraica, Græca, Latina antiqui et medii ævi, Italiana, Gallo-Franca, Germanica, Turcica, Croatica, Dalmatica, Polonica aliæque Slavicæ linguæ et inter gentes nationesque vulgariter usitata (quæ dicuntur internationalia) vocabula, ut *caffe, coquus,* Kokusnuss; et ipsa lingua Hungarica e. g. *arany forintones,* Goldgulden, *hidegstitium* (induciæ tempore frigoris). Sed non sola materia hauritur ex Hungarico sermone, verum ipsorum verborum significationes vertuntur in Latinum sermonem serviliter, e. g. *exassare ingenia* = kisütni az ágyúkat (die Kanonen abfeuern).

Voces peregrinæ, externæ aut sine suffixo asciscuntur, ut: *basa, aga, ded* (atavus), *robat* (laboratura, gravamen), quarum magna pars in aliis quoque linguis sine suffixo reperitur et editioni recentissimæ Du Cangii inserta est.

In secundam classem ea referuntur vocabula, quæ simplici suffixo *(us, a, um, o)* instructa Latinam vestem induunt ut: *banus* (a sl. *ban*), *spanus* (der Schaffer), *prica* (die Pricke, orsóhal), *henteleru*s, hentellér (metzger), *bladum* (Gal. blé), *curuco,* onis, kurucz (cruce insignitus miles), *byro,* onis, biró (iudex).

Tum sequuntur vocabula suffixis Latinis vulgaribus, usitatis, aut novis, Cethegis inauditis, formata.

Sed ante omnia observandum notandumque est sermonem nostrum Latinum imprimis supplere, redintegrare sermonem classicum et defectum eius, nam processum vocum formandarum a classicis scriptoribus et ecclesiasticis patribus quasi interruptum provehit, continuat, ad finem perducit. Sic e. g. cuncta verba, quæ in — *are* exeunt et apud classicos orba sunt derivatis, propagat, supplet novis formis, substantivis in suffixa — *atio, -tor* desinentibus per analogiam plerumque eas formas, quas neque apud scriptores ecclesiasticos, neque in latinitate medii ævi facile invenias. — Præterea ratione semasiologiæ continuatur, locupletatur, mutatur sermo classicus; materia vocum ex linguis alienis hausta auget thesaurum vocum non tantum classicarum, sed etiam medii ævi; non tantum formas rationales, sed etiam apud classicos non occurrentes explicat mira varietate, imo respectu sensus, significationis locupletat et restaurat interne linguam. Adeo libere, copiose format voces, thematibus adiungit nota et usitata suffixa, adeo profuse conspergit variis formis sermonem, ut cum lingua Italica conferri possit, quæ etiam ratione semasiologiæ, translationum, associationum similitudines, analogias præbet. In eo quoque convenit cum sermone Italico, quod suffixa quædam studio

præfert aliis. Ita e. g. suffixum — *entia* (Ital. — *enza*) creberrimum est scriptoribus nostris: *inhabentia, cadentia, comedentia, carentia, restantia, animadvertentia, complacentia, incidentia, instantia, efflorescentia, deflorescentia;* ita pro: «*oscitatione*» *oscitantia.*

Fere ex omnibus classicis verbis formantur derivatæ formæ auxilio suffixorum: *-tio, -tor, -trix* et aliorum; ex omnibus adiectivis substantiva in *-itas* desinentia, ex omnibus substantivis adiectiva in *-alis, -arius, -osus* exeuntia; ex omnibus substantivis verba in *-are,* ex adiectivis in *-ficare* desinentia; ex omnibus substantivis, quæ munus, officium significant, suffixo *-atus* nomina munerum, status, conditionis: *iobagionatus, incendiariatus, evictoratus, familiariatus.*

Adeo copiose et libere coniungit cum vocibus præfixa quoque. Negandi causa unicuique vocabulo præfigitur *in*-privativum.

Frequentissime occurrit *neo-* voci præfixum. Scriptor classicus est in formis constans, antiquitatis studiosus, fidus custos consuetudinis et usus traditi, conservator more rigidi iurisconsulti, anxia cura abstinet a simplicissimis formationibus, novis formis. Severa diligentia et pertinacia sequitur præceptum Horatii: *Si volet usus, quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi,* respiciendo usum in libris stabilitum, probatum, thesaurum vocum, rigidam stabilitatem linguæ et elocutionis. Sic. e. gr. scriptor classicus recusat ex *assistere, assistentiam* formare, horret ex *igni igneitatem* (natura ignis) et verbum *reigniri* (naturam ignis denuo assumere) fingere, quod Pelbartus noster formare ausus est.

Scriptor latinus patrius e contra negligit has angustias, temere format voces et suffixa acervat facillime, consequenter per analogiam ad iudicium aurium, quod linguis novellis imprimis Hungaricæ adscribendum est, quæ scriptoris aures etiam latine scribentis et loquentis circumsonat.

In sermone Hungarico ex unoquoque verbo potest substantivum formari, quod in *-ás, -és* desinit e. g. *aludni* (dormire), *alvás* (actus dormiendi), *ütni* (percutere), *ütés* (actus percutiendi) et ex omni substantivo adiectivum suffixo *-os, -i,* e. g. *harag* (ira), *haragos* (iracundus); *hegy* (mons), *hegyi* (montanus).

In lingua classica structuræ quædam syntacticæ usum nominis actionis superfluum reddunt; scriptor classicus adiectiva suffixo *-alis* formata substituto genitivo evitare potest e. g. *electio Palatini* pro: electio *Palatinalis;* contra scriptor novellus patrius suffixum suum frequentissimum *-ás, -és, -ság, -ség,* quo nomina abstracta, et *-os, -es, -i,* quo adiectiva formantur, in sermone latino servat, reddit suffixo *-atio, -itas; -alis, -osus.* Ita uni eidemque themati, quod apud classicos unam tantum habet formam, suffixa, quotquot sunt, adiungit; vocem unicam derivatis multiplicat, familiam grammaticam auget a classicis inchoatam, neque tamen ad finem productam formationem continuat atque perficit. Id non solum ad suffixa, formas vocum pertinet, quin et ad sensum, quem quoque propagat, variat; notionem generalem et fundamentalem omni ex parte exhaurit. Themata classica aut aliena, externa suffixis instruens et significationem abstractam, generalem ad singulos casus applicans, conditionibus accommodans eo progreditur, ut eidem uni themati duplex, triplex suffixum adiungat sæpe cum præfixo, quem morem *Hanel* hac voce ficta: *potentionabilitudinalitatum* illudit et irridet. Huc pertinent: *modalitas, formalitas; caliginositas, certitudinaliter, potentionaliter, consuetudinaliter, hungaricalis, obligatorialis* etc,

Themati per suffixa mutato cohortes vocum derivatarum, notione singulis casibus accommodanda sensus varii, sæpe remoti, secundarii adjunguntur. Brevius iter per exempla: Apud classicos forma sola «*acquirere*» occurrit. In Italico sermone plures formæ ut: *acquistare, acquisizione, acquistamento,*

acquisto, acquistato, acquisito. Scriptor patrius liberalior est, ut demonstrant formæ: *acquirere, acquisitio, acquisitor, acquisitrix, acquisitorius, acquisitionalis, acquisititius, acquisitum, acquisibilis, acquisitionalista, acquisibilitas, acquisibiliter.* Tum in compositis: *coacquisitor, coacquisitrix, coacquirere, coacquisitio, neoacquirere, neoacquisitio, neoacquisitorius, neoacquisticus.*

In sermone classico sine derivatis occurrit «*reluo*». Itali hoc verbum non asciverunt, loco eius *riscatta, ricattare* est in usu. In latinitate patria ex hoc verbo quoque multæ formæ ortæ sunt, ut: *reluitio, reluitor, reluibilis, reluibiliter, reluitionalis, reluitorius, reluitorio-liquidatorius.*

Significatio vocis classicæ «*evincere*» *(evictio)* applicata est ad notionem spondendi; ex hac voce formatæ sunt apud nos voces: *evictor, evictionalis, evincendus, evictoratus* etc.

Apud classicos tantum *descendere, descensio* occurrit. Nostri scriptores hac voce: *condescensio* ad signandum singularem casum, causam iuris, termino technico utuntur: *condescensio causae* (depositio, collapsio causæ) respicientes illam significationem classici verbi *descendendi* (indignum aliquid suscipere, *valami méltatlanba és kedvetlenitőbe bocsátkozni, leereszkedni).*

Imprimis vero hac voce notatur origo communis *(descendens* = generatus, genitus), tum deversorium, deverticulum, præcipue vero hospitatio, castra militum *(descensus).*

A classico adiectivo *invalidus* hæ formæ ortæ sunt: *invalidare, invalidatio, invalidator, invalidatorius, invalidatorium, invalidabilis, invalidabiliter, invalidabilitas, invaliditas.* In Italico sermone occurrit tantum: *invalido, invalidare, invalidità.* Respiciamus vocabulum notissimum: *Arenda,* quod F. Molnár (in «Patvarista novitius» inscripto libro) ex «*áronadom*» aut ex Hispanico *arendar* (locare) derivat. In sermone Italico exceptis vocibus *arrendamento, arrendatore,* potius «*affitto*» «*appalto*» usurpatur; apud nostros hæ formæ inveniuntur: *arenda* v. *arrenda, arendare, arendator, arendatio, arendalis, arendatorius, arendatoria* v. *arendatoriae* (sc. litteræ), *arendatitius, exarendare, exarendatio* etc.

Quam libere, quanta licentia et consequenter formentur voces ad analogiam alius vocis, demonstrat evidens illud exemplum Andreæ Pannonii (in Libello de virtutibus Matthiæ Corvino dedicato) cum scribat: «Nam fides omnium bonorum est *nunciativa, finitiva* et *plantativa,* fides cordium *vivificativa,* fides mentium *illuminativa,* viarum Dei *ostensiva* et dubiorum omnium *manifestativa,* fides est spiritualium tenebrarum et sordium *purgativa,* virtus creaturarum omnium *effectiva* omnium *contentiva* et *conservativa,* omnium *provisiva.*» Et ita tractant etiam alia suffixa, alias voces; os auresque numeros modosque sentire et sequi videntur.

Modo ubertatis fungorum propagata sunt suffixa originis Græcæ, ut sunt: *-isare, -ista, -ismus,* quæ hodie quoque apud gentes cultas non desinunt multiplicari. Nostri delectantur his: *betyarismus, vitiligatismus;* ex novellis: *impressionalista, secessionista, socialista.* Qui termini technici inter gentes velut communes voces *(Volapük)* diffusi sunt, uti: *optimismus, pessimismus, idealismus,* quorum etiam Pott meminit cum dicat: «*allerhand verrufene -ismen*».

In sermone Latino medii ævi et Italico verba in *-are* desinentia multiplicata et vulgata sunt: *utlagare* (expellere, *száműzni), pipare* (fumum haurire, *pipálni), taxare* (æstimare, *taksálni).* Eundem usum experiri et observare possumus etiam apud nostros. Scriptor patrius, si actio exprimenda sit, non dubitat ex quocunque formare verbum in *-are* desinens. — Apud antiquiores scriptores nostros textus Hungaricus refertus est verbis auxilio suffixi *-álni* ex latinis thematibus formatis ut: *currentálni* (currentare), *invagiálni* (invagiare), *practicálni, collationálni, conferálni.* Harum

vocum sonus resonat in auribus et in sermone Latino, velutsi Germani ex verbis in *-iren* exeuntibus verba Latina in *-are* desinentia formarent.

Talia verba sæpe occurrunt in litteris ducum Curuczonem Hungarico ori accommodata, ut: *bombardérozni, commandéroz, mundéromozni.* Suffixum Germanicum respuit, negligit et suffixo Hungarico vocem instruit, ut hodiernum: *telegrafirozni, zsenirozni.* Huic procedendi modo respondet et ipse eius ætatis sermo latinus, ut: *marchirare* (marschieren, *masirozni).*

Vox Latina classica aut peregrina iam derivata pro themate sumitur (sicut etiam in sermone Italico) tumque suffixis instruitur: in sermone Latino sermo Hungaricus, in Hungarico Latinus sermo vestigia relinquit. Pro voce: *iusdicere* viget ex *iurisdictione* promanans: *iurisdictionare, iurisdictionatus;* in locum vocis: *protegere* substituitur a *protectione* profectum: *protectionare.* Pro «*fungi*» adhibetur *officiare* pro «*efficere*» dicitur et adhibetur: *adeffectuare.*

Thema potest esse ipsa forma coniugata, uti: *vidimare* (subscribere, probare, *láttamozni);* quin et vocabula in unum contracta, aut compendio abbreviata, ut: *deutrum* = de eo utrum; deutralis; *iudlium* = iudex nobilium, *incattus* = in causam attractus.

Hungaricum: *hátrálni, retirálni* (terga dare, se recipere) sonat apud Bercsényium: *megtergálni,* quasi a verbo *tergare* formatum. Quomodo verba sarciantur, augeantur exemplum singulare potest legi apud Bercsényium, qui pro: «*inire*» dicit: «*ineálni*», qui, si latine hanc vocem redidisset, consueto sono ductum os eius sponte sua pro *inire* dicturum esset *ineare;* nam a novo themate: *ine* progreditur novam vocem formando.

Idem Bercsényius scribit: *collationálni* et non *conferálni* et revera scriptores nostri latine scribentes dicunt plerumque *collationare* pro: *conferre* servata significatione; mutata enim voce, mutatur et sensus, significatio eius. In allato exemplo vox *collationare* sumi potest vel sensu philologico, aut ecclesiastico, aut iuridicio, quum tamen memoratum *conferálni* (conferre) adhibitum reservatum sit ad exprimendam notionem: *colloqui,* értekezni. Ita quoque verbi derivati: *pensionare* (pensioniren) a *pendere, pensare, pensio* significatio ad casum singularem exprimendum reservata est.

Actus ratioque sarciendi, augendi conpicua est in Italico sermone in formis: *essere, posare* aut in Hungarico: *őtet (őt,* eum); *aztat (azt,* illum) *-tól óta (tól,* inde ab).

Pro *torta* (a torquendo) in latinitate patria *tortata* usurpatur, quasi a verbo *tortare* orta esset cf. *pasta, pasteta.* Vestigia visque huius Italici suffixi possunt agnosci in hisce formis latinitatis nostræ: *strata, mascarata, pomata, pomada, rata, vecata (véka,* modius), *levata, prohibita, appellata, bloquata* etc.

Exemplo vocis superius allatæ: *ineálni* dicitur: *pingálni,* quod latine *pingare* audiret pro: pingere, uti exemplum vocis: *ponare* a «*ponere*» ortæ et deformatæ docet et demonstrat, ut in hac enunciatione: «*ponata fuit summa*» pro: *locatà;* quocum conferendum Hungaricum: *ponálni,* quo Poëta noster Petőfi utitur, cum dicat *secundába ponálni* (eine ungenügende Classe erhalten). Idem dicendum de forma: *usuare* ad normam Italici: «*usare*» pro: *uti* (gebrauchen).

Sermo noster latinus saturatus et contaminatus est vocabulis artificiose fabricatis, vitiatis, fucatis, quorum multa iam usu recepta aures non lædunt, quamquam inepte et insulse facta. Voces latinitatis nostræ per externam et internam analogiam ad iudicium aurium sponte sua nascuntur, multiplicantur facetiarum modo etymologiis popularibus iisque insulsissimis; e multis sint exempli instar: *Bansolman, Bansolmora, Bansulusmora* (Bano pendendum tributum in mardurinis pellibus e

slav. Bani žoložma), *Ferripolium* (dies solis v. dominica), quod veteres Hungari hac die mercibus ferreis negotiati essent (Hung. vasárnap).

Vocabula derivata, aut themata ex classico aut peregrino sermone sumpta pro radicibus habentur et suffixis usitatis rite instruuntur. Ut si qui pro «*dare, donare*» dicat: *dationare, donationare.*

Tenebras significaturi non vocem classicam «*caligo*» eligunt, sed ex adiectivo «*caliginosus*», quod suffixo substantivi ornant, vocem: *caliginositas*. Idem fit cum substantivis in suffixum *-bilitas* desinentibus, quæ substantiva a verbis ex aliquo themate auxilio suffixi *-are* formatis et suffixo *-bilis* in adiectiva mutatis derivata legionem efficiunt. Quæ ratio formandi cum regula generali Scaligeriana conferri potest, qua duce in sermone Græco verba composita formaturi primum nomina composita fingimus, quæ tum in verba transformamus ut: *τῆλε + βάλλω τηλεβόλος, τηλεβολέω, ζωγράφος, ζωγραφέω, τηλεγράφος, τηλεγραφέω* cf. *primum capere, principium, principiare; initium, initiare.* Cum scriptor patrius pro: «*iusdicere*», «*iurisdictionare*» pro: «*conferre*», «*collationare*» dicat, facile potest coniici, quæ sesquipedalia vocabula hoc modo nascantur.

Cum adiectivum ex substantivo, adverbium ex adiectivo formetur, pro classicis vocibus: *certo, certe, forte, casu, consuete* hæc vocabula oriuntur: *certitudo, certitudinalis, certitudinaliter, casualiter, consuetudinarie* etc.

Sermo latinus et sermo Hungaricus priorum sæculorum certabant inter se, et invicem afficiebantur. Huiusmodi exempla præbent: «*stultus*» cui respondet «*stultitiosus*» (balga, balgatagságos) «*copia*» et «*copiositas*» (bőség, bőségesség).

Hanc rationem formandi vocabula sequitur Italus, Gallofrancus et patrius scriptor latinus. Hac arte proferunt nostri scriptores ex antiquis Latinis aut aliis peregrinis, barbaris thematibus ministerio veterum suffixorum nova vocabula, circa centrum thematis conglobatas novas formas; hac arte propagantur e veteribus significationibus novæ significationes, genera in species constringendo et species in genera transferendo; ita prodeunt ex stirpe vocis principalis, ex illa vetusta arbore, novi recentes rami, pullulant novæ virgæ; ita glomerantur circa notionem generalem quasi circa forum notiones singulis casibus accommodatæ. Hoc modo orta est copia uberrima et varietas formarum et significationum.

Voces circa idem centrum circumaggeratæ constituunt familiam, categoriam. sub diversumque obtutum cadunt. Possunt enim observari respectu alicuius suffixi ut e. g. *-orius;* sint exemplo hæc vocabula: *repositorius, possessorium, rectificatorius, moratorius, acquisitorius, arendatorius, reambulatorius, reexecutorius, certificatorius, continuatorius, cassatorius, relaxatorio-continuatorius, interpretatorius, foeneratorius, dormitorium, purgatorium, silvorium, dorgatorium, pipatorium.*

Sed voces etiam alio respectu in classes distribui possunt, ut iam supra fecimus, cum enumeravimus et interpretati sumus formas vocum *acquirere, arenda, validus* auxilio diversorum suffixorum formatas. Hoc eodem modo voces respectu significationis in categorias referri possunt. E. g. *tributum* exprimitur synonimis: *berna, census, collecta, contributio, consuetudo, datium, dica, tallia;* atque hæc synonima nonnumquam idem valent, et inter se permutari possunt, iam pro genere, iam pro specie usurpantur.

Ad exprimendam unam notionem plerumque occurrunt plures voces, ut: *copiator, copista; serviens, servitor; poltura, polturarius, polturacus; molendinarius, molitor, molendinator,*

ex quibus usitatissima ratione Darwini eligitur, aut diversæ formæ ad notandas diversas species, *distinctiones* adhibentur.

Ad classem *purgatorii,* quod eius sensum attinet, infra proferendæ significationes pertinent, quæ ita circa illam notionem generalem, abstractam collocantur, ut exempla, species, casus singulares, ut corolla filo conserta; sub *purgatorio* enim theologus *ignem purgantem;* ordalista *iudicium Dei* (ignis et aquæ); moralista: «fides est spiritualium tenebrarum et sordium *purgativa*»; iuris consultus *iuramentum purgatorium* = iusiurandum, quo quis se purgat, se insontem esse affirmat; medicus remedium, medicamentum vi purgandi præditum, quodque Heine *laxarium* nominat: æstheticus *Katharsin;* Itali præterea grande tormentum, *gran tormento,* cruciatum, pœnam intelligunt.

Scriptores in formandis vocibus ita grassantur, ut Itali, qui vocem Græcam *παραβολή* in *parolam* contrahunt retenta tamen, sed alia significatione, voce «*parabola*».

E vocabulo *parola* cum consuetis suffixis nascuntur formæ: *parolajo, parolina, parolone, parolozza, parlare, parlata, parlatore, parlatrice, parlatorio, parlevole, parlatura, parlottare, parlamento, parlamentare, parlamentario, parlatina.*

Ut ex his exemplis videmus: rami novos ramos producunt, laciniæ laciniis assumtur.

Magnus est numerus formarum secundariarum, multis modis variatarum, quæ scriptorum hæsitationem produnt in eligendis formis. Coniunctionem sermonis Italici et nostri patrii cum classico illustrant hæc quoque exempla: *(coltivare), cultivare (colere); cultivator (cultor); copiare, copiositas* a copia; *meliorare (migliorare),* quæ derivata eiusdem generis sunt, ac, si quis pro: «*permittere*», «*permissionare*» dicat, pro «*cedere*», «*cessionare*», pro «incipere» «*principiare*», pro «*inire*» «*initiare*».

Verum quidem est in talibus formis sæpissme et significationem mutari, ut in *pendere* et *pensionare, stipendiare.* In voce quoque «*cessionare*» ipsa forma actum cedendi exprimit ratione iuris et iurisconsulti, et quasi substituta est enunciationi: *iure cedere.* In hoc casu forma ipsa termini technici partes epitheti agit, monetque inter iurisconsultos de re iuridica agi; ipsæ hac circumstantiæ et conditiones singulari colore afficiunt hanc formam, ita, ut epitheton «*iure*» v. «*sensu iuridico*» superfluum evadat.

Viatores escendere vel descendere de curru et in deverticulum intrare cupientes et inter se latine loquentes sub voce: «*descensus*» idem intelligunt quod F. Molnár in libro inscripto: «Patvarista novitius» scilicet deversorium, deverticulum, hospitium, ut status rerum fert; fama belli vagante tribunis militum latine colloquentibus, honoratioribus, ephemeridibus de bello tractantibus sub nuda voce: «*descensus*» non exposito epitheto, omissa definitione: «*in castra, militum* v. *armadae*» profectio in castra intelligitur; patronis causarum, scribis, iurisconsultis officium suum persequentibus in causa hereditaria sub *descensu* origo, cognatio, sub «*descendentibus*» generati, geniti, sub *ascendentibus* generantes intelliguntur omisso epitheto, ut apud Georch: *e lumbis descendentes;* idem valet de voce: «*defectus*» sub quo, sub certis conditionibus *defectus seminis* intelligendus est.

Cum medii ævi scriptor Slavonicus de «*censu*» loquitur, non ignoramus hoc loco *censum mardurinalem* intelligendum esse, nam ea ætate, ea regione epitheton hoc: *mardurinalis* in voce «*census*» latet.

Sacerdote in templo, iudice pro tribunali, medico in clinica *purgatorium* memorante ex conditionibus, rerum statu, statim intelligitur, quid *purgatorium* significet; ipse rerum status, tempus,

locus, circumstantiæ, tacitæ definitiones sunt et epitheta necessaria occulta; hæc quoque vox: «*activus*» tantummodo tum potest recte intelligi, si epitheton eam comitatur in forma, persona mercatoris, negotiatoris, civis suffragia ferentis, doctoris, grammatici, viri practici aut creditoris.

Locus, tempus, conditio, persona, munus, cultus, eruditio etc. hæc sunt quasi pronomina demonstrativa, epitheta, definitiones.

Audita aut lecta voce: «*operatio*» varia cogitare possumus, sed percepto epitheto e natura loci, temporis, conditionis, personæ sumpto, si e. g. a duce quodam ved a medico quodam expressam audimus, percipimus, desinit ambigua, dubia et obscura esse, notio abstracta definitur, forma expletur.

Superfluum est discipulis in classe *tabulam* uberius *tabulam scholae* vel *scriptoriam* nominare, iudicibus *tabulam* «*tabulam iudicialem*» inter se vocare, non ignorantibus, qua de *tabula* agatur, itaque epitheta omitti, negligi possunt.

Superfluum est Italicis convictoribus epulantibus mensam *tavola da mangiare* nominare, pro: *questa tavola* v. *la tavola* etc. Idem valet etiam de sodalibus cehalibus, apud quos *Magister Tabulae,* Tafelmeister, nominatur, *fölegény* (apud sartores).

In officina scribarum ita dicta cancellaria, sufficit epitheton ad speciem designandam, substantivum epitheto adiungendum omitti potest, cum ibidem tantum de litteris agatur.

Tales sunt e. g.

1. *Armales* sc. Litteræ Armales. *Armalis* (charta) *Nemes levél, czimeres levél* (Adelsbrief).

2. *Ablicentiales* sc. Litteræ Ablicentiales. *Ablicentialis* (charta). Szabadságos levél. Szabadságra bocsátó levél. Felszabadító levél (Abschied).

3. *Cambiales, Campsoriales, Váltólevél* (Wechselbrief) etc.

Hanc vocem: «*legitima*» solam legentibus omnia, quæ ad leges pertinent animo obversantur; itaque difficile est subito rectum sensum huius ambigui latius spectantis epitheti, quod substantivi vices agit, intelligere; sub hac enim voce intelligi potest: *legitima* (sc. uxor), *legitima* (sc. vox), *legitima* (sc filia), *legitima* (poena), *legitima* (potestas) etc. Sed cum inter eos versamur, qui de re hereditaria tractant in facie loci, sub hac voce hereditatem intelligimus, et cum de fratribus bona dividentibus agitur *(condivisionales),* substantivum hoc pro epitheto summimus eiusque indolem primitivam restituimus et hoc modo vocem redintegramus: *legitima (pars hereditatis),* quæ redintegratio vocis in rerum statu latet, tempus, locus significationem tacite subministrant eamque superfluam reddunt. *Legitima* igitur est: pars hereditatis competens, lege præscripta.

Vocabulo «*portales*» lecto hæsitamus, variæ res imaginesque obversantur animo, sed cum hoc vocabulum tempore belli Curuconum ex ore ducis percipimus, qui de rusticis dicit: «két nap két-háromezer propter *portales* előáll,» statim comprehendimus hoc loco *portales* designari satellites, qui alioquin *portales hajdones* vocantur.

Itaque locus, tempus, munus, conditio, persona, eruditionis status etc. epitheta singulares casus; species notantia superflua reddunt. Omnia tacite intelliguntur, in rerum statu latent; aut vero epitheton, species, materia, res concreta *(obligatorialis, legitima, purgatorium)* exponitur et abstractum neglectum et omissum *(litterae, hereditas, iuramentum, medicamen).* locus, tempus, persona etc. tacite monendo signant, ubi litteræ, medicamina inveniantur.

Hungari hodie quoque pergunt formare voces modo et arte scriptorum superioris ævi. In ephemeridibus inscriptis: «Pesti Hirlap» 1896. 8. Febr. hæc leguntur: «Ii, qui ita dicendo gratis ædifi-

cant vias ferreas in usum regionis propriæ, *legati vicinales* sunt. Qui ita ædificant, ut ex eis commoda et fructus percipiant: *legati vicinaliores* sunt. Ii, vero, qui ita moliuntur, ut permulta et permagna lucra et commoda adipiscantur et 5—6 sedes occupant in administrandis viis ferrariis, rectores ac administratores: ii sunt *vicinalissimi* legati».

Hæc vocabula in mentem revocant antiquiorum iurisconsultorum nostrorum artem voces formandi, qui enunciationes graves tali modo tractabant, quorum sermo ita dictam travestiam sapit. Si *scriptor prioris antiqui ævi eiusmodi enunciationibus uteretur ut: vicinalis legatus,* multum desudaremus in sensu huius ænigmatis explicando. Huiusmodi exemplum illustrat satis superque difficultatem terminorum iuris declarandorum.

Talia vocabula formabantur a scriptoribus nostris simpliciter, bona fide, puerili ingenio, ut multa vocabula facetias, sales æmulentur. Scriptores nostri classicorum peritissimi sunt; linguam latinam docte tractant, sed vi rerum gestarum, necessitate conditionum historicarum statuque rerum coacti evitare non potuerunt, quin sermonem Latinum resarciant, veste insolita inducta varient, ad aliud quoddam idque ridiculum detorqueant. Abstinere non potuerunt a novis inventis, institutis, mutationibus, progressibus, studiis, alienis, externis exemplis recipiendis.

Sermo Latinus est vitæ gradatim se evolventis, ætatis usui et genio accommodandus; cumque scriptores nostri generales linguæ leges psychologicas, logicas, analogias, genium sequantur, multis facete dictis et bonis vocabulis locupletant sermonem Latinum classicum, quo secus eleganter quamquam phræseologia iam parata, machinæ instar utuntur; exemplo sint: *Defluus, vinicola, pacifragium, caerulescere, sacrifer, funifex, restiarius.*

Necessitas historica cogit eos propriis rebus studere, nova producere, indolem gentis sequi. Notiones novellas, recentiores, notionum varios colores vocibus classicis exprimunt, itaque respectu significationis quoque augent vocabula classica; e. g. *discumbere* = mensæ adsidere, prandere; *canis sagax,* Spürhund, *vizsla; praetoriani,* königliche Leibwache, *testörök, denarius tribunus,* Obrist, *ezredes, commoditas,* Kutsche u. Abtritt, *kocsi és árnyékszék, septemviratus,* die königliche Septemviral Tafel, *hétszemélyes tábla.*

Quæ tantum fieri possunt variationes, combinationes, eas producunt voces ex classicis thematibus classicis suffixis ornando, præterea auctores fiunt innumerabilium compositarum vocum, græcas voces Latino colore tingendo, cuius rationis progrediendi exemplaria apud Romanos viderunt.

Hæc ipsa copia formarum sufficit vocabulario complendo, quamquam hæc tantum minor pars est vocabulorum novorum, quorum pars altera ex linguis alienis est ascita. Linguæ novellæ libere, sine restrictione materiam mutuantur. Iam apud classicos invenimus materiam importatam, ut sunt: *arrha, arrhabo* (Hebræa), *mapalia, magalia* (Punica), *gaza* (Persica), *framea* (Germanica). Scriptores nostri hæc vestigia prementes obruunt sermonem nostrum Latinum vocibus ex materia aliena, barbara sumptis, sed in formam Latinam redactis. Idem experimur in talibus formis, quod et in lingua Hungarica. Sæpe vox aliena ascita, ne suffixo quidem accommodatur sermoni Latino; exemplo sint: *sinkorán, sincoran* (= chien courant). Materia e diversis linguis et ex sermone inter gentes communi hauritur, congeritur, ut: *thea, caffe, colera, tulipa, opera, eldorado, minister, ministerium, dilettans, Donquixotianus, caricatura, califa, concurrens, loyalitas, impertinentia, correspondentia* etc.

Hic præcipue observandum nobis videtur a scriptoribus nostris multa eiusmodi vocabula in sermonem Latinum recepta esse, quæ in vocabulariis medii et infimi ævi frustra quæras, vocabula forte

recentioris originis (cum iam gentes aliæ sermone Latino non utebantur) attamen notissima sunt et inter gentes usitatissima, vulgaria, trita, usu, consuetudine ubique locorum usurpata. Talia vocabula, ut e slavico: *pletka, polka, ubrussarius* scriptores nostri in textum recipiunt, latina forma instruunt ut: *bureaulis* (a gall. bureau), *buchhaltericus* (a germ. Buchhalter), *Laidinantius* (a gall. lieutenant), *Caftanus* (turc. kaftan), *barrausticus* (gall. barreau) etc.

Quomodo vocabula, enunciationes novis conditionibus, locis, muneribus, rerum statui accommodentur, luculentissimum præbent exemplum præcepta, quæ F. Molnár patvaristæ præscribit, quomodo litteræ ad portam fulgidam Ottomanicam mittendæ concinnari debeant; monet enim vocabula Latinitatis Hungaricæ propria uti: *Iudlium, Birsagium* vitanda et vel classicis verbis, vel voce Turcis etiam nota et inter gentes communiter usitata exprimenda esse.

Verba eius in libro «Patvarista novitius» inscripto p. 40 hæc sunt: «Inter Stylum Iuridicum et Politicum discretam subinde pone distinctionem! nam stylus Politicus seu Publicus ea expressione et talibus terminis instruendus est, ut generaliter omnibus nationibus dati termini communes sint. Male idcirco exponeres in Politicis scribendo exg. in Turciam hoc modo: In præsciti ottomanicæ Portæ Subditi *birsagiatione Tripartitali* Decreto sancita, perque *Judlium* nostrum exacta non minus peccasse; quia in Turcia aut alibi Gentium id intelligi minus posset; proinde dicendum esset: In pœna publica Regni lege sancita perque Comitatensem vel Iurisdictionatum Provinciæ nostræ Iudicem eidem inflicta et exacta.»

Hæc omnia, quæ adduxeram, satis superque probant et demonstrant ingenium naturamque Latinitatis Regni Hungariæ.

Budapestini, 1900 mense Novembri.

ANTONIUS BARTAL.

III.

FONTES.

Abeles, *Simeon Abeles:* Chorea St. Viti. Budæ 1837.

Abelles, J. *Abelles.* De morbis ætatum vitæ humanæ. Pestini. 1835.

Ac. Com. Sopron, *Acta Comitialia* Hungarica *Soproniensia.* Anni MDCLXXXI.

Ackerl, *J. Ackerl:* Castoreum. Pest. 1840.

Act. et Doc. Rákóczy, *Actes et Documents* pour servir a l'histoire de l' alliance de George *Rákóczy* . . . Publiés par A. Szilágyi. Budapest. Maurice Rath Libraire-éditeur 1874.

Act. Synod. *Acta Synodalia* collecta per P. Horányi. Temesvár. 1859.

Adelm. de orig. Turc. Conradus *Adelman. De origine,* ordine et militari disciplina Magni *Turcae* domi forisque habita. (hely és év nélkül). Qu. 485.

Akad. Ért. *Akadémiai Értesitő.* Szerkészti Szily Kálmán.

Adelsberg, E. *Adelsberg* Chlorium Antiphthisicum. Pestini 1831.

Alexy, L. *Alexy.* Animalia medicinalia. Budæ 1838.

Amad. *Amadé* László versei. Olcsó könyvtár 1892.

An. Brand. *Brandl.* Glossarium bohmorav. Brünn. 1876.

An. Coronenses. V. *Kronstadt . . . Annales Coronenses.*

An. Sc. *Analecta Scepusii* sacri et profani . . . collegit et notis illustravit Carolus Wagner . . . Viennæ Pars. I. II. 1774. pars III. 1778.

Andr. Pann. *Abel* J. Irodalomtörténeti Emlékek I. k. Két magyarországi egyházi iró a XV. századból, *Andreas Pannonius* et *Nicolaus de Mirabilibus.* Bpest 1886.

Apor Metam. Trans. *Apor Metamorphosis Transilvaniae.* Pest 1863.

Arch. Rák. *Archivum Rakoczianum.* II. Rákóczi Ferencz levéltára. Első Osztály. Had- és Belügy. Szerk. Thaly Kálmán. Pest 1873. I. k. 1703—1706. II. Rák. Fer. fejed. leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. II. köt. 1707—1709. III. k. 1710—1712. Pest 1877.

Arch. Ver. Sieb. *Archiv* des *Vereines* für *siebenbürgische* Landeskunde. In Hermannstadt. 1843—90. 28. köt.

Archæol. Ért. *Archaeologiai Értesitő.*

Argenti, D. *Argenti.* De Cephalalgia. Pestini 1836.

Árp. Ok. *Árpádkori okmánytár.* V. *Cod. Dipl. Arp.*

Art. D. *Articuli diaetales.*

Art. Diæt. Pos. *Articuli Diaetales Posonienses.* Anni MDCCXV. Posonii. Ex typographia J. Mich Landerer. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCXXIII. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCXXIX. Artic. Diæt. Poson. Anni MDCCLI.

Art. Jaz. *Articuli Jazygum* et Cumanorum Posonii.

Art. Jur. Thav. *Articuli Juris Thavernicalis* olim post tristem amissæ Budæ omniumque antiquissimorum Juris Thavernicalis Monumentorum cladem recollecti Posonii.

Asp. Ph. Chr. V. *Rák. Ön.* Francisci II. Confessiones et *Aspirationes Principis Christiani.* Budapest, 1876.

Austr. Aust. *Austriaca Austeritas* . . . Authore Anonymo . . . Venetiis. Typis Fratrum Veracii, Constantini et Speracii.

Austr. Auster. Palma. Justi de *Palma* Florentini *Austriacae Austeritatis* eiusdemque Continuationis Confirmatio. Hoc est absurdissimæ Eviscerationis Austriacam Clementiam deprædicantis Refutatio . . . Anno 1673.

Bajzáth Veron. *Bajzáth* de Piszak. *Veronica.* Drama ex originali Germanico senariis latinis reddita. Pestini 1858.

Balassa Cas. Steph. Fr. *Balassa. Casulae S. Stephani* regis Hung. vera imago et expositio. Viennæ 1754.

Bárczay, A Heraldika kézi könyve. Irta *Bárczay* Oszkár. Budapest, 1897.

Batty. Ger. Sancti *Gerardi* episcopi chanadiensis scripta et acta hactenus inedita cum serie episcoporum chanadiensium. Opera et studio Ignatii Comitis de *Battyán* episcopi Transylvaniæ. Albo Carolinæ. Typis episcopalibus MDCCXC.

Batty. Leg. *Leges ecclesiasticae* regni Hungariæ et provinciarum adiacentium opera et studio Ignatii Comitis de *Battyán* Episcopi Transsilvaniæ collectæ et illustratæ Claudiopoli anno MCCLXXVII.

Bék. Debr. főisk. törv. A *debreczeni ev. ref. főiskola* XVII. és XVIII. századi *törvényei.* Irta *Békefi* Remig. Lev. Tag. Budapest. Kiadja a magy. tudom. Akadémia. 1899.

Bék. Közokt. *Árpádkori közoktatásunk* és a veszprémi egyetem létkérdése, irta *Békefi* Remig Dr. Budapest. 1897. Közoktatás 1898.

Bék. Maros. A *marosvásárhelyi* ev. ref. iskola XVII. századi *törvényei Békefi* Remig lev. tagtól. Budapest. 1900.

Bék. Pászt. A zirczi, pilisi, *pásztói* és szent-gotthardi cziszterczi apátságok története. Harmadik kötet. A pásztói apátság története 1190—1702. Irta *Békefi* Remig dr.

Bék. Pil. A *pilisi apátság története* 1541—1814. Irta *Békefi* Remig dr. Pécsett, 1892. Második köt. 1184—1541. 1891.

Bel. Calv. *Bellum* Joannis *Calvini* et Jesu Christi Nazareni Dei et Hominis . . . autore M. Alberto Grawero. Scholæ Cassoviensis Rectore. Bartphæ. Imprimebat Jacobus Klös. Anno 1597.

Bell. Cell. *Christophori Cellarii:* Latinitatis liber memorialis interpretatione Germanica, Hungarica et Bohemica locupletatus a Math. *Belio* 1777.

Bel. Comp. Geogr. *Geographia.* Perillustri Generoso ac Nobilissimo Domino Paullo Jeszenak etc. dedicat Auctor. Scribebam Posonii die XXVII. mensis Julii A. O. R. MDCCXXXXVIII. Erudito Lectori S. P. D. Matthias *Belius* . . . Posonii Anno MDCCXLIX. Compendium Hungariæ Geographicum editio tertia 1779.

Bel. Prod. Mathias *Belius* Pannonius. Hungariæ antiquæ et novæ *Prodromus* cum specimine, quomodo in singulis operis partibus elaborandis versari constituerit. Norimbergæ 1723.

Bene Med. Francisci Bene: Elementa *Medicinae* Practicæ e prælectionibus illius publicis edita per Fran. *Bene* jun. Tomi I—V. Pestini 1833—34.

Bene Pol. Franciscus *Bene:* Elementa *Policiae* Medicæ, Budæ 1807.

Beng. Ann. Er. Cœnob. Nic. *Benger. Annalium Eremi-Coenobiticorum* ordinis fratrum Eremitarum S. Pauli R. R. P. Vol. II. Posonii 1743.

Benkő Im. Nat. Sic. I. *Benkő. Imago inclytae* in Transilv. *Nationis Siculicae.* Cibinii 1791.

Benkő Top. Misk. Sam. *Benkő. Topographia* oppidi *Miskoltz* historico-medica auctore Samuelo Benkő. Denuo edita per Jos. Szathmáry. Miskolczini 1818.

Benz. J. H. Christiani Augusti Beck . . . *Jus publicum Hungariae* cum notis autoris et observationibus Josephi *Benzur.* Viennæ. Apud Joh. Paul. Krause 1790.

Beszt. Levt. *Beszterczebányai Levéltár.*

Beszterczb. ág. gymn. Ért. *Beszterczebányai ág. gymnasium Értesitő.*

Bet. J. Com. J. *Bethlen Commentarii* de rebus Transsilvanicis Viennæ 1778.

Bethl. G. Lev. *Bethlen Gábor* fejedelem kiadatlan politikai *levelei.* Szilágyi Sándor. Budapest, 1879.

Bizarus de bello Pannonico. *Bizarus* P. Pannonicum *bellum* sub Maximiliano II. Basileæ 1573.

Boc. Hung. M. Joan. *Bocatii* Poëtæ Lau-

reati Cæsarei *Hungaridos* libri poëmatum V. Bartphæ. In fine epistolæ: MDXCIX.

Bod. Hist. Eccl. *Historia Hungarorum Ecclesiastica*, inde ab exordio novi testamenti ad nostra usque tempora ex monumentis partim editis partim vero ineditis, fide dignis collecta studio et labore Petri *Bod* de Felső Csernáton V. D. ministri M. Igeniensis et synodi generalis reformatorum in Transylvania notarii. Edidit L. W. E. Rauwenhoff. Theol. doct. prof. in Academia Lugduno Batava, adiutante Car. Szalay philol. class. prof. in gymn. ref. Budapestino. Lib. VI. T. III. Lugduni Batavorum 1888.

Bod. Hist. Un. Trans. Petri *Bod. Historia Unit.* in Trans. Bibliotheca Hagana. Amstelodami et Lugduni Batav. Anno 1766/67.

Bonfin. A. Ascoli *Bonfini*. Rerum Hungaricarum decades quinque et Libellus de Corvinæ domus origine. Primum ed. Basileæ an. 1543. et 1568. Posonii 1744. et ab Andr. Bel. Lipsiæ 1771.

Br. Resp. *Brevis* et perspicua *responsio* ad maledicam et futilem Apologiam Martini *Wagneri*... Instituta a Caspare Pil...io Waraliensis Ecclesiæ Marcivillanæ in Scepusio Pastore. 1591.

Brezny. Leges schol. Schemn. *Breznyik* J. A selmeczbányai ág. ev. Lyceum Értesítője: *Leges scholae schemniciensis* ab inclyto senatu et amplissimis dominis scholarchis recognitæ et ad præsentem eius faciem conformatæ. Anno MDCLII. A selmeczbányai ág. ev. egyház és Lyceum története 1883.

Brunner. T. *Brunner*. Femina respectu pathologico considerata. Budæ. 1838.

Brut. Ung. R. *Brutus* Ján. Mih. Magyar Históriája. 1490—1552. Közli Toldy Fer. I—II. Pest, 1863—1867. III. k. 1876.

Buny. Vár. tört. A *váradi püspökség története* alapításától a jelen korig. Irta *Bunyitay* Vincze, a váradi püspökség könyvtárosa. I—III. köt. Nagyvárad 1883.

Burian Blandr. Dissertatio historico-critica de dupplici ingressu in Transilvaniam Georgii. *Blandratae*... Recensente Michaele *Burian* archidiacono Cathedrali Anno Domini 1806. Albo Carolinæ. Typis Conventus Csikiensis.

Calep. Bergomatis Ambrosii *Calepini* Dictionar. Venetiis 1516.

Can. Eccl. *Canones Ecclesiastici* ex veteribus qua Hungariensibus quâ Transilvaniensibus in unum collecti . . . Claudiopoli. Ex officina Nicolai K. de M. Tótfalu. Anno 1698.

Car. Bél. De archioff. *Car. And. Bél, De archiofficiis* regni Hung. Lipsiæ CIϽIϽCCXXXXIX. (1749.)

Carl. Log. Sigism. *Carlowszky. Logica.* Cassoviæ 1815.

Cat. Libr. S. Ivanics. Catalogus Librorum in Bibliopolio Nob. Sigism. Ivanics Budæ 1810.

Cathol. Johannes Balbus de Janua. Summa, que vocatur *Catholicon* Venetiis 1487.

Cel. Bel. app. *Cellarii Belii appendix.*

Cher. Jus. Eccl. N. J. *Cherier*. Enchiridion *Juris Ecclesiastici* cum singulari ad alienas confessiones attentione. Pestini 1839. II. k.

Chr. Monac. *Chronicon Monacense.* Müncheni vagy Jászay-kódex. (Nyelvemléktár 1. köt.) Budapest, 1874.

Chr. P. Vind. *V. s. M. Flór. Font.*

Chron. Dubn. V. s. *M. Flór. Font.*

Cod. Camb. Merc. *Codex Cambio Mercantilis* pro Regno Hungariæ partibusque eidem adnexis in tres partes divisus. Posonii. Typis. Franc. Jos. Patzko 1802.

Cod. Dipl. And. *Codex Dipl. Andegavensis. Monum Hung. Historica.* Magyar Tört. Eml. Kiadja a Magy. Tud. Akad. tört. bizottsága I. oszt. Okmánytár. Szerk. Nagy Imre. Anjoukori Okmánytár I. k. (1301—1321). Bpest 1878. II. k. (1322—1332). 1881. III. k. (1333—39). IV. k. (1340—1346). 1884. V. (1347—1352). 1887.

Cod. Dipl. Arp. Codex Diplomaticus Arpadianus. Vol. I—XII. Pest 1860—74.

Cod. Dipl. Arp. Cont. *Codex Dipl. Arpadianus continuatus.* Árpádkori új okmánytár. Wenzel Gusztáv. I. köt. 1001—1235. Pest. 1860. II. köt. 1234—1260. Pest. 1861. III. köt. 1261—1272. Pest. 1862. IV. köt. 1272—1290. Pest. 1862. V. köt. 1290—1301. Pest. 1864. VI. köt. (a második folyam I. köt). 890—1235. Pest. 1867. VII. köt. 1235—1260. Pest. 1869. VIII. köt. 1261—1272. (Második folyam 3. köt.) Pest. 1870. IX. köt. 1272—1290. Pest. 1870. X. köt. 1290. Pest. 1873. XI. (Harmadik folyam I. köt.) Pest. 1873.

Cod. Dipl. Brüss. Burg. Magyar történeti okmánytár a brüsszeli orsz. levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte Hatvani Mihály. I. köt. 1441—1538. Pest. 1857. II. köt. 1538—1553. Pest. 1858. III. köt. 1553—1608. Pest. 1859. IV. köt. 1608—1652. Pest. 1859.

Cod. Dipl. Lond. Magyar történeti Okmánytár. Londoni levéltárakból. Szerk. Simonyi E. Pest. 1859.

Cod. Dipl. Pat. Codex Diplomaticus Patrius Tom. I. II. Studio et opera Emerici Nagy, Joannis Paur, Caroli Rath et Desiderii Véghely. Jaurini 1865.

Cod. Ep. Pet. Páz. *Codex Epistolaris, Petri Pázmány.* Frankl. W. I. 1605—1625. Budapest. 1873.

Cod. Evang. *Codex evangelicorum* utriusque confessionis in Hungaria et Transylvania diplomaticus . . . Publici juris fecit Andreas Fabó Vol. I—III. Pestini Sumtibus Caroli Osterlamm 1869.

Cod. Farnes. III. Pál Pápa és *Farnes* Sándor bibornok Magyarországra vonatkozó diplom. levelezése. 1535—1549. Óvári Lipót. Pest. 1879.

Cod. Com. de Sztára. *Codex Diplomaticus Comitum* de *Sztára.* A nagymihályi és sztárai gróf Sztárai-család oklevéltára. Kiadja gr. Sztárai Antal. Szerkeszti Nagy Gyula. I. II. köt. Budapest. 1889.

Cod. Dipl. Com. Zichy. *Codex diplomaticus domus* senioris *Comitum Zichy* de Zich et Vásonkeő. Liberalite comitis Caroli Zichy senioris gentis publici iuris fecit societas historica Hungarica. Tomus primus Opera Emerici Nagy, Johannis Bapt. Nagy et Desiderii Véghely. Pestini 1871.

Cod. Telek. *Codex Telekianus*, gróf Széki Teleki-család oklevéltára I. II. köt. Budapest. 1895.

Coll. *Collectio* benignarum normalium resolutionum Cæsareo-Regiarum in materia commissionis ecclesiasticæ . . . usque annum inclusive 1785. Tom. I. II. Pestini.

Comen. Joh. Amos *Comenii* Janua linguæ latinæ reserata aurea. Debreczini Anno 1729.

Comm. Hist. de Reginæ Hung.

Cor. more. *Commentatio Historica de* vetere *Reginas Hungariae coronandi more* conscripta ab E. C. M. V. C. P. G. Anno MDCCXCII.

Comp. Jur. *Compendium juris* civilis in usum civitatum ac Sedium Saxonicarum in Transylvania collectum. Impressum in inclyta Transylvaniæ Corona anno 1544. Auct. Hontero.

Con. Max. *Constitutio Maximiliani* II. Rom. Imperatoris ac Hungariæ . . . Regis . . . juxtam quam Sylvæ, Nemora, et Saltus Civitatum Regni Hungariæ Montanarum . . . cædi, foveri propagarique debeant. Anno MDLXV. [s. *End.*

Conc. Bud. *Concilium Budense.* V.

Consc. Sumpt. *Conscriptio sumptuum.* Sine loco et anno.

Corn. Dan. *Cornides.* Commentatio de Religione veterum Hungarorum. Viennæ MDCCXCI.

Corp. gram. *Corpus grammaticorum* Linguæ Hungaricæ veterum. Fr. Toldy. Pesthini 1866.

Cortes. De virt. Math. Corv. Alexander Moden. Cortes. De Matthiæ Corvini Regis Hungariæ laudibus bellicis. (Epos) Obsopæus 1568. utána Zsámboki Basiliæ.

Csapl. Nucl. *Nucleus* Plani Tabularis sive synopticus Decisionum Curialium Extractus. A Joanne *Csaplovics* de Jeszenova, Honthensi. Editio secunda auctior Posonii 1817.

Csurgó ref. gymn. Ért. *Csurgói reformatus gymnasium értesitője.*

Cyn. Jur. Hung. Bipartita *cynosura juris ungarici.* Jaurini 1749. (Auctor. Paulus Szentkereszty).

Czir. de Ord. equ. Aur. A. *Cziráky De Ordine Equitum auratorum* Hungariæ Pestini 1792.

Czir. Jur. Com. Antonii Moysis *Cziráky . . . Ordo Juris Civilis* Hung. Pest. 1794.

Czvit. Dav. *Czvittinger.* Specimen Hungariæ literatæ. Francofurti et Lipsiæ MDCCXI.

D. Ráczk. *Diplomatarium Ráczkeveiense.* Ráczkevei Okmánytár. Kiadja Magdics István. Székesfehérvár 1888.

Danko Vet. Hymn. Eccl. *Vetus Hymnarium ecclesiasticum Hungaricum.* Budapestini 1893.

De rebus Turc. Dial. B. J. Herold. *De rebus Turcicis Dialogus.*

De Turc. succ. J. M. Silva. *De Turcarum successibus.*

Deák. Magy. Hölgy. lev. *Deák magyar Hölgyek levelei.* Budapest, 1879.

Debr. Com. Ladislai *Debreczeni Commentarius* super auri praxim. Autographum circa an. 1530. in Archivo Transilvaniensi.

Dec. Bar. *Barovius, Jo. Decius* Syntagma institutionum imperialis ac Ungarici Claudiopoli 1593.

Def. Bon. *Defensio bonorum* ecclesiasticorum, quam adornavit Stephanus Katona . . . Historiographus. Anno 1841.

Diar. Com. *Diarium Comitiorum* Regni Hungariæ 1792. 1796. Posonii MDCCCII. Magyarország közgyülésének jegyzőkönyve. Dobrovszky. Budapest, 1888.

Dief. *Diefenbach.* Novum Glossarium. Frankfurt a. M. 1867.

Diez. *Diez.* Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen. Bonn 1874.

Diósz. füv. *Diószegi* Sándor és Fazekas Mihály. *Füvészkönyv.* Debreczen, 1807.

Dipl. Alv. *Diplomatarium Alvinczianum.* Alvinczi Péter Okmánytára, közzétette Szilágyi Sándor. I. k. 1685—1686. Pest, 1870. II. k. 1686—1688. Pest, 1870.

Dipl. rel. rei. Rag. *Diplomatarium Relationum Reipublicae Ragusianae* cum Regno Hungariæ. Budapest, 1887.

Diss. de ferro candenti. *Dissertatio Politico.* Antiquaria *de Ferri candentis* Ordalio sive de ritu controversias in iudiciis publicis per ferrum candens decidendi Aevo Medio apud Hungaros sub variis Serenissimis Hungariæ Regibus usitato . . . Josephus Torkos Jaurini 1744.

Du C. Du Cange. Glossarium mediæ et infimæ latinitatis. Venetiis 1737. et Editio nova aucta a Leopoldo Favre. Niort. 1883.

Dug. Följ. *Dugonics* András *Följegyzései.* Ifj. Szinnyei József (olcsó könyvt.) Budapest, 1883.

Dugonics Jol. Szer. *Jolánka* 1—2. Pozsony és Pest 1803—4. *Szerecsenek* 2. könyv. Pozsony Pest 1798.

Egri Levt. *Egri Levéltár.*

Egyet. Phil. Közl. *Egyetemes Philologiai Közlöny.*

End. Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana. Edidit. Stephanus Ladislaus *Endlicher,* Sangalli. 1849.

Ep. Matth. *Epistolae Matthiae* Corvini regis Hung. ad Pontifices, imperatores, reges etc. Cassoviæ 1744. Tyrnaviæ 1746.

Epist. Pastor. *Epistola Pastoralis* ad Diœcesis Agriensis Clerum et Populum. Agriæ.

Epist. Proc. *Epistolae procerum* regni Hungariæ Pars I. complectens epistolas ab anno 1490. ad 1531. quas Georgius Pray Cathedralis Ecclesiæ Magnovaradiensis Canonicus collegit atque Francisci II. Romanorum electi ac Austriæ hæreditarii Imperatoris honoribus dicavit Adamus Reviczky de Revisnye . . . Viennæ. Typis J. v. Degen. 1805. *Epistolae procerum* Regni Hungariæ Pars II. complectens epistolas ab anno 1531. ad 1554. Pars III. complectens epistolas ab anno 1554. ad 1711. quas Georgius Pray cathedralis ecclesiæ Magno-Varadiensis Canonicus collegit Posonii 1806. Ex Typographeo. G. A. Belnay AA. et. Phil. D.

Erd. Fisc. Levt. *Erdélyi fiscális Levéltár* (az Országos Levéltárban).

Erd. Okltár. V. *Tag. Erd.*

Ereky. *Ereky* Alfons. Mérték-, Súly- és Pénzisme. 1881.

Erot. *Erotemata* de communicatione idiomatum, hoc est proprietatum Divinæ et Humanæ naturæ in una individua persona Christi. Authore Severino Sculteti Pastore Ecclesiæ Bartphensis. Bartphæ David Guttgesel excudebat. An. desideratur.

Eszt. okm. Az *esztergomi* főkáptalan fekvő s egyéb birtokaira vonatkozó *okmányok* tára. Pest, 1871.

Euch. *Eucharisticon* Magnæ Mariæ Theresiæ dictum ab Adamo e. L. B. Patachich de Zajezda . . . Budæ. Typis Regiæ Universitatis 1780.

Exam. Aet. *Examen aetiologias* M. Johannis Kircheri . . . quo rationes migrationis eius in Synagogam Papalem . . . falsas ac leviculas esse ostenderunt . . . Paulus et adamus Kyssii, Paulus Lochmannus, Samuei Czernak . . . Pannonii. Anno CIↃIↃCXLII.

Exempl. Rec. *Exemplar Reconciliationis* cum Hungaris factæ 23. Junii Anno 1606. nec-non Conditiones Pacis Turcicæ. Patakini. Typis illustrissimæ Principis. Anno 1653.

F. Forg. Comm. *Forgách F.* Rerum Hungaricarum sui temporis *Commentarii.* Posonii 1788.

Faber Jur. Met. Principia *Juris Metallici* Hungarici. Antonius *Faber* J. U. D. in Regia scientiarum Academia Posoniensi statisticæ et Juris Metallici Professor. Posonii 1824.

Fabó Mon. Ev. A. *Fabó. Monumenta Evangelicorum.* Aug. conf. in Hung. V. I—IV. Pest, 1861—73.

Fabr. Urk. *Urkundenbuch* der Geschichte des Kisder Kapitels . . . von Karl *Fabritius* . . . Hermannstadt. 1875.

Falud. Arch. Collectiones Mathematicæ ex *Architectura* Militari R. P. Franc. *Faludi.* Græcii 1739.

Fej. *Fejér Georgius.* Codex Diplomaticus Hungariæ ecclesiasticus ac civilis. 11 Volumina in 40 partibus. 3 Volumina indices et 8 Volumina Supplementa. Budæ 1829—44.

Fej. Jur. Lib. *Jurium ac libertatum* religionis et ecclesiæ catholicæ in Regno Hungariæ partibusque adnexis codicillus diplomaticus scripsit Georgius *Fejér* . . . Budæ. Typis regiæ scientiarum universitatis Hungaricæ 1847.

Fej. Per. Nom. G. *Fejér.* De *peregrinis nominibus* Magyarorum avitarum sedium indiciis. Pesthini 1837.

Fer. Mon. Sl. *Monumenta* spectantia historiam *slavorum* Meridionalium. Volumen decimum octavum collegit . . . P. Fr. Eusebius *Fermendžiu.* Zagrabiæ 1887.

Fin. B. *Finály* Henrik. *Beszterczei* szószedet. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. Budapest, 1892.

Fjp. Anon. Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok viselt dolgairól. A kézirat olvasását közli *Fejérpataky* László. Budapest, 1892.

Fjp. Szám. Magyarországi városok régi *számadáskönyvei* etc. közli *Fejérpataky* László. Budapest. Kiadja a m. tud. Akadémia. 1885.

Forc. *Forcellini.* Totius latinitalis lexicon. Londoni. 1839.

Fr. Lib. Rat. *Fragmentum libri rationarii* super erogationibus aulæ regis Hungariæ Ludovici II. 1526. Ed. Chr. *Engel* in «Monumenta Ungrica» Viennæ 1809. p. 187—236.

Frak. Mát. lev. *Mátyás király levelei.* Külügyi osztály. Első kötet 1458—1479. Közzéteszi *Fraknói* Vilmos. Budapest, 1893. Kiadja a magy. tud. Akadémia.

For. Scr. *Forum Scrutarium* antiquarum Hæresum, ex quibus nostri temporis hæreses inconcinne et distorsissime consarcinatæ sunt. Propositum a Reverendo patre Martino Szentivany societatis Jesu Theologo. Tyrnaviæ. Typis Academicis. Anno 1707.

Funda David. J. N. J. *Funda Davidis* contra Goliath . . . proiecta a Davide Constante, Milite Gregorio Verona Latino. Anno Hungariæ Fatali MDCLXXVI.

Gal. Mar. V. s. *Galeoti.*

Galeoti, *Galeoti* Martius. Salomon Hungaricus vel de Matthiæ Corvini Hung. Regis sapienter, egregie, fortiter et iocose dictis ac factis. Cassoviæ 1611. Viennæ Austriæ 1723.

Gazd. Tört. Szem. Magyar *gazdaság történeti szemle.* Szerkeszti Paikert Alajos. I. évfolyam 1894. 4—5. füzet. Budapest, 1894.

Georch. Ért. *Geörch* Illés Törvényes tárgyú *Értekezései* Pesten. Nyomtatta Landerer. 1833.

Georch. H. *Honnyi Törvény.* Öszveszedegette Ettre-Karchai *Georch* Illés, Tekintetes Zágráb Vármegyének és Nemes Vajka-Széknek Tábla-Birája, Fel-esküdt Ügyész, és Királlyi Oktató. IV. kötetben. Pozsony, 1804—1818.

Georg. Sirm. *Szerémi György* II. Lajos és János kir. házi képe. Emlékirat Magyarország romlásáról. 1481—1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest, 1857.

Greg. Aesth. Michael *Greguss.* Compendium *Aestheticae.* Cassoviæ 1826.

Gros. H. Ph. Universa *historia Physica* regni Hungariæ . . . Auctore Joanne Bapt. *Grossinger* . . . . Posonii et Comaromii. 1793., 1794. I—III.

Gyön. A *gyöngyösi* szótár töredéke; kora 1540—1550. Kiadja a tud. Akadémia. 1898.

Gyulafr. Lest. Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századból. *Gyulafreg Lestár* följegyzései. Közli Szabó Károly. Monumenta Hungariæ historica II. oszt. V. XXXI. um.

H. M. Sz. V. s. *Hiv. Műsz.*

Hajnik Perjog. A magyar birósági szervezet és perjog az Árpád és a vegyesházi királyok alatt. Irta *Hajnik* Imre, m. tud. akad. rendes tag. Budapest, 1899.

Hajn. Extr. Leg. *Extractus legum* de statu ecclesiastico Catholico in Regno Hungariæ latarum 1792. In titulo libri calamo hæc adnotata: Auctor huius Josephus *Hainoczy...* ob Revolutionem, quam moliebatur una cum quatuor complicibus suis 20. Marcii 1795. Budæ capite plexus est.

Hajn. Sub. publ. De diversis *subsidiis Publicis* dissertatio. 1792. Cerusā: *Hajnóczy.*

Ham. Grad. Cons. De *gradibus consanguinitatis* et adfinitatis in Matrimonio. Scripsit Mart. *Hamaliar.* Neosolii 1803.

Han. Hist. Eccl. Ev. *Historia Ecclesiarum* Transsylvanicarum IV libris delineata. Auctore M. Georgio *Haner* . . . Francofurti et Lipsiæ. Apud Joh. Christoph. Fölginer Anno 1694.

Han. Mon. Jur. *Monumenta* historico *Juridica* Slavorum meridionalium . . . opera Prof. Dris J. J. *Hanel* Zagrabiæ 1877. V. I. II.

Haz. Okl. *Hazai oklevéltár.* 1234—1536. néhai gr. Dessewffy Lajos hazafias áldozatával, kiadja a m. történelmi társulat. Budapest, 1879.

Heyse. Dr. Joh. Christ. Aug. *Heyse.* Fremdvörterbuch. Hannover. 1879.

Hist. a Cutheis. V. s. *Thom. Arch. Hist.*

Hist. Nat. Elementa *Historiae Naturalis* in usum scholarum Grammaticarum et Gymnasiorum per regnum Hungariæ et provincias eidem adnexas. Complectens regnum animale. Budæ 1779.

Hist. Zerm. V. s. *Zerm.*

Hiv. Műsz. *Hivatalos Műszótár.* Kiadta a bécsi Cancellaria. Bécs, 1845.

Hor. Mem. Nova *memoria* Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum, quam excitat Alexius *Horányi.* Pars I. Pestini MDCCCII.

Hunnias, *Hunnias* sive Hunnorum e Scythia Asiatica egressus . . . Promotore R. P. Francisco Kázi. Tyrnaviæ 1731.

Huszti Or. Gymn. *Origo* Incrementum et Facies hodierna Trium in Transilvania Illustrium *Gymnasiorum* Reformatorum in memoriam Anni Jubilæi Augustissimæ Confessionis Augustanæ A. 1730. Die 25. Jun. Auctore Andrea *Huszti,* Ungaro SS. Theol. ut et Juris Utriusque Studioso. Francofurti ad Viadrum. 1731.

Hypercrit. Georg. *Szklenár Hypercriticon* examinis vetustissimi M. Moraviæ situs et vindiciarum Anonymi Belæ Regis Scribæ. Posonii 1788.

Illésh. Diar. Gr. *Illésházi* István, nádor *Följegyzései* 1592—1603 s Hidvégi Mikó Ferencz históriája 1594—1613. Közli Kazinczy Gábor. Pest. 1863.

Imre Phil. *Imre Philosophia.* Pestini 1834.

Init. Cass. *Initia Cassoviensis* Societatis Jesu ab anno 1601. ad annum circiter 1611. per R. P. Joan. Bat. *Akai* e S. J. . . dicata 1743. Cassoviæ Typis Academicis Soc. Jesu.

Instit. Arithm. *Institutiones Arithmeticae.* Budæ 1785.

Instr. Jos. II. *Instructio* seu Norma Manipulationis in usum fororum Judiciariorum Regni Hungariæ, vulgata a rege et imperatore *Josepho Secundo,* impressa Viennæ typis Josephi Nobilis de Kuszbek. Annus desideratur.

Instr. Pac. *Instrumentum Pacis* 1699. inter . . . Leopoldum . . . et Sultanum Mustaffa Han . . . conclusæ 1718. inter Carolum Roman. Imp. et Sultanum Ahmed Han, inter Augustissimum, serenissimum et potentissimum, principem ac Domin. Carolum Romanorum Imperatorem ab una . . . et Seren. ac Potent. Princ. et Dom. Mahmud *Han* Ottomannorum ac Asiæ et Græciæ Imperatorem etc. ab altera parte Anno 1739. ad Albam Græcam seu Belgradum in Serviæ Regno conclusæ.

Irodt. Közl. *Irodalomtörténeti Közlemények.*

Isthv. Nicolai *Isthvanffi* Pannoni Historiarum . . . libri XXXIV. Coloniæ Agrippinæ 1622.

Iter Oec. *Iter oeconomicum,* quod Joannes Lyczei Prividiensis emeritus præfectus . . . ad urbaria . . . exacte formanda instituit. Tyrnaviæ. Anno MDCCXIII.

Jan. Pann. Poëm. *Jani Pannonii Poëmata.* Duæ partes Traiecti ad Rhenum apud Barth. Wild MDCCLXXXIV.

M. Jogt. Eml. *Magyarországi jogtörténeti emlékek.* A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyüjteménye. I. köt. Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai. Összegyüjtötték, felvilágosító, összehasonlító és utaló jegyzetekkel ellátták. Dr. Kolosvári Sándor és dr. Óvári Kelemen kir. egyetemi Tanárok Kolozsvártt. I. II. 1. 2. III. k. IV. k. Budapest, 1885—98.

Jókai. Rab. R.: *Rab Ráby;* Régi jó Tb.: *Régi jó Táblabirák.* Eppur: *Eppur se muove.* Kárpáti: *Kárpáti Zoltán.* Debr. Lun.: *Debreczeni Lunatikus.*

Jos. Repr. *Josephi* II. bina ad Regnum Hungariæ et partes adnexas . . . rescripta cum collectione *Repraesentationum* perfati Regni . . . Zagrabiæ . . . 1790.

Juriev. Jur. Met. *Institutiones Juris Metallici* Hungarici, quas conscripsit Josephus *Jurievich* de Tuol, J. U. D. Statisticæ et Juris Metallici in Regia Scientiarum Academia Zagrabiensi Professor P. o. Juratus Causarum Advocatus Facultatis Juridicæ in Universitate Pestiensi Commembrum etc. Zagrabiæ MDCCCXXII.

Jus. Flandr. De *Jure Flandrensi.* Dissertatio, quam publice defendit Joh. Georg. Schasser. Cibinii. Typis Martini nob. de Hochmeister 1822.

Ká. O. Codex Diplomaticus comitum *Károlyi* de Nagy Károly. Sajtó alá rendezte Géresi Kálmán. I. köt. 1253—1413. II. köt. 1414—1489. III. köt. 1490—1600. IV. köt. 1600—1700. Budapest, 1883—87.

Kandra Reg. A Váradi *Regestrum.* Értelmezi *Kandra* Kabos. Budapest, 1898.

Kaprin. Eloq. Steph. *Kaprinai.* Institutio *Eloquentiae* Sacræ generatim Tom. II. Cassoviæ 1758.

Károlyi Mat. Tent. *Materia Tentaminis* ex Jure Naturali et statistico theoretica. Comes Georgius *Károlyi.* Pesthini 1819.

Kass. Ench. *Enchiridion* seu extractus benignarum normalium ordinationum . . . secundum materias serie chronologica et ordine alphabeti digestus, privata industria Ignatii *Kassics,* ad excelsam curiam regiam agentis causarum advocati. Tomi I. II. III. Pestini 1825.

Kass. P. P. Kassics Ign. *Praxis Politica* Civilis et Stylare Politicorum Latino-Hungaricum. Posonii 1851.

Kass. Prax. *Praxis* Juridica Civilis et stylare Juristarum latino-hungaricum complectens in se normam peragendarum diversarum functionum juridicarum conficiendorumque desuper instrumentorum Litteralium ad præscriptum Patriæ Legum Curialium decisionum Altiorumque ordinationum Regiarum vigentis item usus et consuetudinis elaboratum ab Ign. *Kassics.* P. I. II. Editio secunda Pesthini 1835. Ign. Kassics. Appendix ad editionem secundam operis Praxis Juridica et Stylare Juristarum in se complectens Lexicon Terminorum Juridicorum Latino-Hungaricum Juxta Stylum Hung. antiquiorem et recentiorem confectum.

Katona Hist. Duc. *Historia* Critica primorum Hungariæ *Ducum* ex fide Domesticorum et Exterorum Scriptorum concinnata a Stephano *Katona* Pestini. MDCCLXXVIII. Historia Critica Regum Hung. Stirpis Arpadianæ . . . A Steph. Katona. Tomulus I. Pestini MDCCLXXIX.

Katona Hist. Reg. *Historia* Critica *Regum* Hungariæ Stirpis Mixtæ . . . a Steph. *Katona* Tomulus I. Ordine VIII. Budæ. MDCCLXXXVIII. Tomulus II. Ordine IX. Budæ. MDCCXC.

Kaz. Lev. *Kazinczy Ferencz Levelezése.* Közzétette dr. Váczy János. I. k. Bpest. 1890.

Kazin. Tud. Gyüjt. *Kazinczy. Tudományos Gyüjtemény.*

Ke. Or. Panegyres et Orationes reverendissimi Patris Fratris Joannis *Kery,* Ordinis S. Pauli Primi Eremitæ Prioris Generalis . . . Viennæ, Typis Leopoldi Voigt . . . Anno MDCLXXV.

Kecsk. P. Ötv. *Kecskeméti* W. *Péter Ötvöskönyve.* Bevezetéssel és glossariummal ellátta Ballagi Aladár. Budapest. 1894.

Kelem. Inst. Jur. Pr. *Institutiones Juris Hung. Privati,* quas elucubratus est Em. *Kelemen* Libri I—III. Budæ 1818.

Ker. Nap. *Keresztesi* József. Egykoru eredeti *Naplója.* Pest, 1868.

Kereszt. Res. Mil. De veteri instituto *rei militaris* Hungaricæ ac speciatim de insurrectione Nobilium. Auctore Josepho *Keresztury* de Szinerszek. Vindobonæ Typis Josephi Nobilis de Kurzbek. MDCCXC.

Knauz. Kórtan. Budapest, 1877.

Knauz M. E. Str. *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis,* quæ ordine chronologico disposuit, dissertationibus et notis illustravit Ferdinandus *Knauz.* Strigonii. Tomus I. 1874. Tomus sec. 1882.

Kol. Am. Adami Francisci *Kollarii* Historiæ iurisque publici Regni Hungariæ *Amoenitates,* Vindobonæ 1783.

Kol. Cod. *Kolozsváry Codex* egy XVI. századbeli chemiai kézirat. Kiadja Herzfelder Armand Dezső. Budapest, 1896.

Kol. Kov. Chron. Templ. Gabr. *Kolinovics.* Senquicziensis *Chronicon* Militaris equitum *Templariorum.* Edidit Martinus Georg. *Kovachich.* Pestini. Litteris Trattnerianis. Anno 1789.

Koller. Hist. Episc. Quin. *Historia Episcopatus Quinqueecclesiensis* coll. *Koller.* 1796.

Konek Egyh. *Konek* Sándor. *Egyházjogtan* kézikönyve. Javitotta és a VII. kiadást sajtó alá rendezte Dr. Antal Gyula. Budapest, 1894.

Kov. Carm. Alexandri *Kovásznai* Carmina exequialia . . . . . Trajecti Batavorum MDCCLXXXII.

Kov. Form. St. *Formulae* Solennes *Styli.* Mart. Georg. *Kovachich.* Pesthini. MDCCXCIX.

Kov. Jura Tavern. Codex authenticus *Juris Tavernicalis* Statutarii Communis Complectens Monumenta vetera et recentiora partim antea vulgata etc. Editus industria Martini Georgii *Kovachich.* Budæ 1803.

Kov. Oec. *Oeconomiae* ruralis compendium, quod in usus auditorum conscripsit Gabriel *Kováts-Martiny.* Posonii 1843.

Körmöcb. főreálisk. Ért. *Körmöcbányai főreáliskolai Értesítő.*

Kövy. Elementa Jurisprudentiæ Hungaricæ. Edita per Alexandrum *Kövy* S. Patakini 1823.

Kronst. Quellen zur Geschichte der Stadt *Kronstadt.* I—III. Bd. Kronstadt. 1886—96.

Kub. Cod. Arp. *Codex* diplomaticus *Arpadianus.* Árpádkori oklevelek 1095—1301. Közzéteszi ifj. *Kubinyi* Ferencz. Pest, 1867.

Kubinyi D. Hont. *Diplomatarium Hontense.* Oklevelek Hontmegyei levéltárakból. Közzéteszi *Kubinyi* Ferencz. Első rész 1256—1399. Budapest, 1888.

Kuk. Jura. *Jura* regni Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ edidit Joannes *Kukuljevic* aliter Bassani de Sacchi. Pars. I. Privilegia et libertates regni Croat. Dalmat. et Slavon. Zagrabiæ 1862. Pars II. Articuli et Constitutiones Diætarum seu Generalium congregationum regni Croat. Dalm. et Slav. Zagr. 1862. Pars III. Constitutiones Comitiorum regn. Cr. Dalm. et Slav.

Kuun Relat. Hung. *Relationum Hungarorum* cum Oriente gentibusque orientalis originis Historia antiquissima. Scripsit Comes Géza *Kuun.* Vol. I. Claudiopoli 1892.

Lab. Tab. Dissertatio de cultura *Tabacae* Hungaricæ . . . Concinnata a R. P. Joanne *Labos* . . . Viennæ . . . 1789.

Lampe Hist. Eccl. *Historia Ecclesiae* Reformatæ in Hungaria et Transylvania . . . a Frid. Adolpho *Lampe.* Trajecti ad Rhenum, Apud Jacobum van Poolsum. MDCCXXVIII.

Leges schol. Schamn. V. s. *Brezny.*

Lehoczky Stemmatograhia. Regni Hung. et partium eidem adnexarum quatuor status et ordines seu nobilium familiarum *stemmatographia* serie chron. e diplomatibus deducti et hist. polit. notationibus illustrati 2. vol. *Lehoczky.* Posonii 1796.

Lexer, Lexer. Mittelhochdeutsches Wörterbuch.

Ljub. Mon. Jur. *Monumenta* Historico-*Juridica slavorum* Meridionalium Pars I. Vol. III. opera prof. Simeonis *Ljubić.* Zagrabiæ 1882—3.

Ljub. Mon. Sl. *Monumenta* spectantia historiam *slavorum* meridionalium edidit academia scientiarum et artium slavorum meridionalium Zagrabiæ 1868.

Lop. Mon. Slav. *Monumenta Slavorum* XX-ik köt. Radoslav *Lopašić* an. 1889. Zagrabiæ.

Luc. Reg. Dalm. Joannis *Lucii* de *Regno Dalmatiae* et Croatiæ libri sex. Amstelodami. MDCLXVIII.

Lukácsi. Magyar számvetési feladatok, irta *Lukácsi* György. Nagybánya, 1894.

Lzb. Cod. Med. *Codex* Sanitario-*Medicinalis.* Hungariæ Tom. II. quem congessit M. D. Franc. Xav. *Linzbauer.* Budæ 1852.

M. Flor. Font. Fontes Historiæ Hungaricæ domestici. Pars I. Scriptores. I. *Vita* Sanctorum *Stephani* regis et Emerici ducis. Ed. M. Florianus. Quinqueecclesiis 1881. II., Chronica Hungarorum. 1. *Magistri Belae regis Notarii.* 2. *Magistri Simonis de Keza* Gesta Hungarorum. 3. *Chronicon pictum Vindobonense.* Quinqueecclesiis 1884. 4. *Chronicon Dubnicense.* Quinqueeccl. 1884. IV., Chronica Minora. 1. Chr. Posoniense. 2. *Magistri Rogerii Carmen Miserabile.* 3. Adnotationes historicæ. 4. Ducum ac Regum Hungariæ Genealogia triplex. 5. *Petri Ranzani* Epitome rerum Hungaricarum. Bpest. 1885.

Maigne. Lexicon Manuale ad scriptores mediæ et intimæ Latinitatis. W. H. *Maigne* D'Arnis. Paris 1866.

Mako. Pauli *Mako* . . . Elegiacon. Budæ. MDCCLXXX.

Mall. In nomine Jesu solidissimus cœlestis Veritatis *Malleus,* quo Zephyrium Sambario-Debredianum ovum M. Johannes Fabricius, gymnasii Cassoviens. Catholico-Lutherani Rector . . . concussit, contrivit et disiecit. Cassoviæ. Typis Erici Erich. An. desideratur.

Mar. Reg. Dalm. V. s. *Mem. Pauli.*

Marc. Chr. *Marci Chronika* ed Toldy. Pestini 1867.

Martonf. *Martonfalvi* Imre deák emlékirata. Monumenta Hungariæ historica. II. oszt. Vol. XXXI. um.

Máty. I. *Mátyus* István, Med. Doct. Diætetica. Kolosv. 1762.

Máty. kir. Lev. V. *Frak. Mát. lev.*

Melich. Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevény szavai? irta *Melich* János. Budapest, 1900.

Mem. Pauli. a) Obsidionis Jadrensis libri duo. b) *Memoriale Pauli* de Paulo Patricii Jadrensis. c) Appiani Alexandrini Rom. Hist. de bellis Illyricis. d) Regum Dalmatiæ et Croatiæ Gesta a Morio Marulo Spalatensi Patricio Latinitate donata. Amstelodami MDCLXVIII.

Mich. Mad. de Barb. Historia edita per *Michaelem Madii de Barbazanis* de Spaleto, de gestis Romanorum Imperatorum et summorum Pontificum pars secundæ partis de anno dmni MCCXC. Amstelodami MDCLXVIII.

Mol. Sis. *Molimen Sisyphium* hoc est frustraneitas conatus istius, quo G. B. E. V. P. S. S. C. R. M. C. C. reformatos in Ungaria non esse confessionis Helveticæ probare, instar Sisyphi saxum frustra volventis, frustra contendit. Ostensa per Georgium Nicolai Thysanodem. Theopoli Hypozygiodæ. Anno 1672.

Moln. Patv. *Patvarista* Novitius cum Principali, de rebus politico-civili et statistico-moralibus in gratiam inclytæ Juventutis Hungaricæ dialogice inductus, authore Francisco *Molnár* Agriæ 1762.

Moln. Rat. Rei Schol. Joan. *Molnár. Ratio Rei Scholasticae* et Studiorum Institutis Literariis præsertim altioribus Temporibus Reformationis propria. Pestini 1848.

Mon. Com. Trans. *Monumenta Comitialia* Regni *Transylvaniae* . . . Szerkeszti Szilágyi Sándor. I—XIV. köt. Budapest, 1875.

Nad. Flor. Hung. *Florus Hungaricus* sive Rerum Hungaricarum Compendium. Auctore Johanne *Nadányi.* Amstelodami anno 1663.

Nagy Ernő Magy. Közj. *Nagy Ernő Magyar Közjog.* 4. kiad. Budapest, 1897.

Nagy Hier. *Hierolexicon* Polymathicum Latino Hungaricum . . . irta *Nagy* Nep. János. Szombathelyen. 1845.

Nagy. Jus. Trans. Sax. *Jus Transsilvanico Saxonicum.* Auctore Ladislao quondam Nagy. Editum per Leopoldum *Nagy.* Claudiopoli, 1845.

Nagy Orod. Ladislai *Nagy* de Peretsen. *Orodias.* Magno-Varadini 1804.

Nan. Pharus. *Pharus* Hungarico-Batava Musarum Hungaricarum exstructa a Stephano *Nanasi* . . . Lugduni Batavorum. MDCCLXXVIII.

Nic. de Mir. V. *Andr. Pann.*

Nill. Symb. *Symbolae* ad illustrandam historiam ecclesiæ orientalis in terris coronæ S. Stephani maximam partem nunc primum ex variis tabularibus Romanis Austriacis, Hungaricis, Transilvanis, Croaticis societatis Jesu aliisque fontibus accessu difficilibus erutæ a Nicolao *Nilles* S. J. Patrocinantibus almis Hungarica et Rumena literarum academiis editæ Vol. I. II. Oeniponte. Typis et sumptibus Feliciani Rauch 1884—1885.

Not. rel. Brevis *notitia religionis* et ecclesiæ christianæ in usum theologicæ iuventutis lycei episcopalis unghvariensis . . . concinnata, anno 1852. Cassoviæ.

Nov. Cal. *Novum Calendarium* ad annum a Nativitate Salvatoris Nostri Jesu Chr. 1795. Budæ Typis Regiæ Universitatis.

Numi Hung. *Numi Hungariae.* Hactenus Cogniti, quos delineatos ac e monumentis historico-numariis illustratos exhibet Jacobus Rupp. Ad exc. cameram r. hung. aulicam Archivi Officii Judicans. Periodus Mixta. Budæ 1846.

Ny. Sz. *Nyelvtörténeti szótár.* 1—3. köt. Budapest, 1890—93.

O. L. D. *Országos Levéltár,*

Obs. Jadr. *Obsidio Jadrensis.* V. s. *Mem. Pauli.*

Oláh. Cod. Ep. Nicolai *Oláh* . . . *Codex epistolaris* MDXXVI—MDXXXVIII. Recensuit Dr. Arnoldus Ipolyi. Budapestini MDXXXLXXV.

Olcsavszky Serm. *Sermo* de sacra occidentalem inter, et orientalem Ecclesiam Unione, quo M. M. *Olcsavszky* Episc. Rossensis, Munkacsiensis, Maramarossiensis etc. occasione suæ cum Regio Decreto Visitationis, Comitatus Szathmariensis populum per Sarabaitam quendam, qui Sophronium se nominabat, ad Schisma concitatum et relapsum Anno MDCCLXI. ad reassummendam Sacram Unionem exhortatus est. Tyrnaviæ 1764.

Olt. Act. Synod. P. *Oltványi. Acta Synodalia.* Temesvár, 1859.

1. **Opin. Dep.** *Opinio Deputationis* regnicolaris in cameralibus ordinatæ. Claudiopoli. Typis Martini Hochmeister. 1804.

2. **Opin. Deput.** *Opinio Deputationis* Regnicolaris in politicis ordinatæ circa publicam *administrationem* Claudipoli. Typis Lycei Regii 1810.

3. **Opin.** *Opinio* de venationis regulatione et restrictione. Fol. 117. *Opinio* de histrionibus et funambulis et aliis eiusmodi inutiles quæstus exercentibus. Fol. 122.

4. **Opin. Deput.** *Opinio* deputationis regnicolaris systematicæ in Cammeralibus et Commercialibus ordinatæ circa promotionem architecturæ, manufacturarum, commerciique Transylvanici deprompta, 1795.

5. **Opin. Deput.** *Opinio* excelsæ regnicolaris *deputationis* motivis suffulta, pro pertractandis in consequentiam Articuli 67 : 1790/1. elaboratis systematicis operatis articulo 8. 1827. exmissæ, circa obiecta ad Deputationem Juridicam relata. Pestini 1831.

Orth. Boh. Slav. *Orthographia Bohemo-Slavica.* Pestini. Typis Junioris M. Landerer de Füskút 1795.

Oszterh. Jos. *Oszterhueber.* Propositiones ex universa Physica. Pestini MDCCCX.

Otia Bachm. *Otia Bachmegyeiana.* Tyrnaviæ 1733.

Otrok. Ant. Hung. Rel. *Antiqua Hungarorum Religio* . . . tradita . . . per Franciscum Foris *Otrokocsi.* Tyrnaviæ. An. 1706. [pest.

Pallas. A *Pallas* Nagy Lexikona. Buda-

Pallas Debr. *Pallas Debrecina* seu Carmina metr. latina et Hung. ab alumnis collegii H. C. Debrecinensis ex occasionibus conscripta . . . Accedunt P. Némethi et Sam. Szilágyi superintendentis Juvenilia Curante Josepho Péczeli. Debr. 1828.

Pállya. *Oratio.* Habita a A. P. Stephano *Pállya.* Clerico Regulari dum in Claudiopolitana Cæs. Regia Universitate AA. LL. Scientiarum Studia solenni Auspicio Instaurarentur Anno Scholastico MDCCLXXIX. Claudiopoli.

Pankl. Compendium œconomiæ ruralis... conscripsit Mattæus *Pankl.* Budæ 1797.

Pápai főisk. Ért. *Pápai főiskolai Értesítő.*

Pár. Páp. Dictionarium . . . Olim Studio Alberti Molnár, Francisci *Páriz-Pápai* et Petri Bod . . . Opera Caroli Eder. Cibinii et Posonii 1801.

Patr. Const. *Patris Constantini* a Passione Domini e clericis regularibus scholarum piarum epigrammatum moralium, Aenigmatum etc. Libri VII. Tyrnaviæ. Typis Academicis Societatis Jesu 1745.

Pauer Athen. *Pauer Athenaeum.* I—VIII. Budapest, 1892. s. kv.

Pázm. Dial. Petri Cardinalis *Pázmány Dialectica,* editio Steph. Bognár. Budapestini 1894.

Pel. Sermones Pomerii fratris *Pelbárti* de Themeswar divi ordinis sancti Francisci de Sanctis. Incipiunt feliciter. Sermones Pomerii de Sanctis comportati per fratrem Pelbartum de Themeswar professum divi s. Franc. impressi ac diligenter revisi per industrium *Henricum Gran* in imperiali oppido *Hagenaw;* expensis ac sumptibus providi *Johannis Rynman.* Finiunt feliciter: Anno ab incarnatione domini millesimo quingentesimo primo ultimo die Septembris.

Pelcz Geyza. Hungaria *sub Geysa*... a Joanne *Pelcz* . . . Anno MDCCLXIX. Typis Joannis Josephi Siess.

Pest vár. Levt. *Pest városi Levéltár.*

Pesty Ször. *Pesty* Frigyes: A *szörényi* bánság és Szörény vármegye története. Bpest, 1878. I—III. köt.

Péterfi Con. Hung. *Péterfi* Sacra *Concilia Hungariae.* I. kiadás. Posonii 1741—42. 2. kiad. Viennæ 1742.

Pfahl. Jus Georg. Caroli *Pfahler. Jus Georgicum* Regni Hungariæ. Keszthely, 1820.

Phil. Call. de reb. Vlad. Toscanai Callimaco Fülöp vagy *Callimachus* Geminianensis. De rebus ab Vladislao Polonorum atque Hungarorum rege libri III. et de gestis Atilæ regis primum 1519. Augustæ Vindelicorum tum a Schwandtnero ed. Viennæ 1745. (Scriptores rerum Hungar.)

Phil. Műsz. *Philosophiai Műszótár.* Buda, 1834.

Pinx. Apod. Andreæ *Pinxneri* Cibiniensis Transylvani *Apodemia* ex Transylvania per Pannoniam etc. Wittenbergæ Typis Kreusigianis 1694.

Piszter Szt. Bernát. *Szent Bernát,* Clairvauxi apát, élete és művei . . . I. II. köt. Irta *Piszter* Imre dr. Budapest. 1899.

Poór Zsebsz. A szükségesb orvosi műszavak magyar-deák-német *Zsebszótára.* Szerk. Hackelt Endre és Szirtey György. Kiadta Poór Imre. Pest. 1863.

Pr. Pr. *Protocollum Praetoriale.* Beszterczebányai Levéltárban.

Præd. De *praediis praedialibusque* Andreani commentatio. Scripsit Mart. Reschner. Cibinii. Typis Mart. de Hochmeister 1824.

Pray dextera et vita S. D. Steph. Dissertatio Historico-Critica de sacra *dextera Divi Stephani* primi Hungariæ Regis a Georg. Pray. Vindobonæ. Typis Joannis Thomæ nobilis de Trattner 1771.

Pray Hist. *Historia* Regum Hungariæ stirpis Austriacæ a Georgio *Pray* . . . Budæ 1799.

Pri. Sæc. *Prima* quinque *saecula* regni Mariano-Apostolici denuo ethice adumbrata Cassoviæ. Typis Academicis Societatis Jesu. Anno 1745.

Prešc. Slov. *Prešpursky Slovnik.* Latin cseh szójegyzék a XIV. sz. végéről.

Pril. Abact. Opusculum quæstionum cum subnexo circa eosdem discursu de Pecorum et pecudum *abactionibus* seu *Abvagiationibus* . . . connotavit *Paulus Prileszky* de eadem Posonii. Typis Joannis Pauli Royer. Anno MDCCXXXV.

Prin. Ang. *Princeps Angelicus* sive Vita S. Emerici ducis Hungariæ. Paucis elogiis expressa a Stephano Tarnóczy. Viennæ Austriæ. Anno 1680.

Pris. *Pristaldus* ex antiquitatibus iuris Hungarici interpretatione critica restitutus a Jac. Ferdin. de Miller. Pesthini apud Josephum Eggenberger 1805.

Prisc. Serv. De *Priscis Servientibus* regiis et reginalibus in Hungaria partibusque eidem annexis in genere in specie vero de Aulæ Regiæ familiaribus disquisitio Pauli Kiszel de Benedekfalva. Posonii. Typis Simonis Petri Weber et filii. 1813.

Proj. sancti. crim. *Projectum Sanctionis criminalis.* Claudiopoli. Anno 1840.

Probst Comitiol. *Comitiologia* Hungarica Semproniensis . . . Scripsit Suæ Majestatis Aulæ Secretarius Joannes *Probst.* Vindobonæ. Anno MDCLXXXII.

Prop. Reip. *Propugnaculum Reipublicae* Christianæ in Hungaria . . . Adumbratum . . . Promotore R. P. Francisco Csernovics . . . anno 1725. Tyrnaviæ. Typis Academicis per Fridericum Goll.

Prot. inq. *Protocollum inquisitionis* (1276-ból) super vita, conversatione et miraculis beatæ Margarithæ virginis, Belæ IV. Hungarorum regis filiæ, sanctimonialis monasterii virginis gloriosæ de insula Danubii, ordinis Prædicatorum. Veszprimiensis diœcesis. Monumenta Romana Episcopatus Veszprimiensis. Budapest, 1896. I. köt. 163—383.

Quell. Sieb. *Quellen* zur Geschichte *Siebenbürgens* aus sächsischen Archiven. Erster Band. I. Abtheilung. Rechnungen. Hermannstadt. 1880.

Rač. Mon. Sl. *Monumenta* spectantia Historiam *Slavorum* Meridionalium etc. Volumen septimum . . . collegit. Dr. Fr. *Rački.* Zagrabiæ 1877.

I. Rák. Gy. *I. Rák. Gy.* és a porta. Beke A. és Barabás Samu. Budapest. 1888.

II. Rák. Gy. Szilágyi S. II. Rákóczy György és az európai Diplomaczia. Budapest, 1875.

Rák. Ön. *Rákóczi Tár. Önéletrajza.* Kiadta a magy. Tud. Ak. Tört. Bizottsága. Budapest, 1876.

Ranzani. V. s. M. *Flór. Font.*

Rausch. Elem. *Elementa* architecturæ ad structuras œconomicas applicatæ . . . conscripta . . . per Franciscum *Rausch* . . . Budæ 1799.

Reg. Mil. Decreta seu rescripta Cæsareo-Regia vulgo *Regulamenta Militaria* partim pro Provincia Transylvanica partim pro Regno Hungariæ sonantia . . . Claudiopoli. Typis Academicis Societatis Jesu. Anno MDCCXLIX.

Reg. Tur. Præt. *Regulamentum* pro Regio-Hungarica Nobili *Turma Praetoriana.* Viennæ 1795.

Reg. Urb. Benigna Instructio pro Magistratibus *Urbarialem Regulationem* exequentibus deserviens. Magyar és oláh nyelven. (F. 78.)

Reg. de Várad. V. s. *End.*

Rel. Dep. *Relatio Deputationis* regnicolaris Posonii. 1830. Pestini 1831.

Rep. Cast. Balásfi Thomæ. E. Episc. Bosnensis Præpos. Poson. *Repetitio Castigationis* et destructio destructionis Petri P. Alvinci Calvinistæ Cassoviensis Prædicantis... Viennæ 1620.

Res. Ges. *Res gestae* . . . annis 1667. Steininger. Cassoviæ; sine anno.

Resp. P. *Responsio Pastorum* ac Ministrorum ecclesiarum in Transylvania, quæ quum Deum patrem Christi et Jesum Christum filium Dei crucifixum unumque amborum Spiritum confitentur ad Melianas propositiones disputationis Czengerianæ destinatas, quibus ille commentitius cum extravagante Spiritu defenditur. Claudiopoli Anno 1570.

Rév. Lat. Joannis Nicolai. *Révai,* clerici regularii scholarum piarum provinciæ hungaricæ *Latina.* Jaurini 1792.

Rév. Pl. N. *Révai Planum* erigendæ eruditæ societatis Hungaricæ. Viennæ 1790.

Reych. Chor. Trans. *Reychersdorff* (Georgius) *Chorographia Transylvaniae.* Viennæ 1550.

Rit. expl. ver. *Ritus explorandae veritatis,* quo hungarica natio in dirimendis controversiis ante annos trecentos et quadraginta usa est et eius testimonia plurima in Sacrario summi templi Varadiensis reperta. Colosvarii 1550.

Roger. V. s. *M. Flór. Font.*

Rozsny. Dav. *Rozsnyay D.* az utolsó török deák maradványai. Szilágyi Sándor. Pest, 1868.

Ru. Pann. V. s. *Schesaei Rui. Pann.*

S. de Kz. Chr. V. s. *M. Flór. Font.*

Sacr. Cor. De *sacraé coronae* regni Hungariæ ortu, virtute, Victoria, fortuna. Brevis Commentarius Petri de Réva. Tyrnaviæ 1732.

Sal. Bud. tört. *Salamon* Ferencz *Budapest története.* 1878.

Samb. Tyrn. *Sambucus Tyrnaviensis.* Difficiles aliquot et insolentiores voces, quæ in priscorum Hungarorum Regum Decretis et in jure Hung. Steph. Werbőczy passim occurrunt. 1581.

Schaffr. Electr. Leopoldi *Schaffrath,* clerici regularis . . . de *Electricitate* Cœlesti Dissertatio. Pestini 1778.

Schesaei Rui. Pann. *Ruinae Pannonicae* libri quatuor. Addita est historia de bello Pannonico Solymanni imperatoris Turcorum ultimo, Julæ et Zygethi expugnationem continens. Autore Christanno *Schesaeo* Mediensi Transsylvano. Wittebergæ. Anno MDLXXI.

Schläg. A *Schlägli* magyar szójegyzék. A XV. század első negyedéből. Az eredeti kéziratból közzétette, bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Szamota István. Budapest, 1894.

Schläg. Hort. V. *Schlägl.*

Schm. de Ins. Martini *Schmeizel* de *Insignibus* vulgo Clenodiis Regni Hungariæ ut et ritu inaugurandi Regem Hungariæ Schediasma Historicum. Jenæ MDCCXIII.

Schönw. Not. Hung. *Schönwisner* St. *Notitia Hunicae* rei numariæ ab origine ad præsens tempus cum 368. iconibus. Budæ 1801.

Schröer Arch. Gr. et Rom. *Archaeologia Graecorum et Romanorum* T. G. *Schröer.* Posonii 1843.

Schröer. Synt. F. G. *Schröer. Syntaxis* latina. Posonii 1929.

Schwandtner. *Schwandtner.* Scriptores rerum Hungaricarum veteres et genuini. Tyrnaviæ 1765. Vindob. 1766.

Schwartn. Scul. De *Scultetiis* per Hungariam quondam obviis. Commentatus est Martinus *Schwartner.* Budæ MDCCCXV.

Series Ban. *Series Banorum* Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ . . . oblata ab . . . Rhetorica Tyrnaviensi per . . . Antonium Hellmar. Anno MDCCXXXVII. Tyrnaviæ Typis Academicis per Leopoldum Berger.

Serm. Cat. Seraph. *Bossányi. Sermones Catechetici* P. P. missionariorum almæ Provinciæ Hung. Ord. Min. S. P. Francisci Conventualium iuxta Catechismum Romanum. Agriæ 1764.

Severini. *Severini Iván.* Philosophia rationalis. Schemnicii 1789.

Sim. Num. Innocentii *Simonchicz* clerici regularis scholarum piarum in gymnasio Tattensi rhetorices professoris Dissertatio de *Numismatica* Hungariæ Diplomaticæ accomodata. Viennæ MDCCXCIV.

Sim. Sim. *Simonis Simonii* Lucensis primus triumphus de Marcello Squarcialupo... Claudiopoli Transylvanorum CIƆIƆXXCIV.

Sopr. okl. *Soproni oklevéltar.*

Star. *Starine* na sviet izdaje Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti u Zagreba 1874. etc. 29. kötet.

Stat. *Statuta* almæ diœcesis Transilvanicæ Anno 1822 . . . in Synodo Diœcesana publicata . . . Claudiopoli.

Stat. *Statuta* Candidi et Canonici ordinis Præmonstratensis Renovata Luxemburgi MDCCXXVI.

Stat. Jur. *Statuta iurium* municipalium Saxonum in Transsylvania; Opera Matthiæ Fronii revisa locupletata et edita. Cum gratia regia et Privilegio Decennali. 1581.

Suhayda de nat. Poës. Lud. *Suhayda. De natura Poëseos.* Schemnicii. Typis Franc. Lorber 1851.

Supp. An. Scep. *Supplementum Analectarum* Terræ *Scepusiensis* . . . . Leutschoviæ. MDCCCII. Pars II. collegit Michael Schmauck. Szepesváraljæ 1889.

Syll. Pos. *Syllabus* Assertionum, Thesium et Hypothesium illarum e multis, quibus Neoterici quidam Theologi et Philosophi hoc tempore in Belgio, Hungaria et Transylvania Scholas et Ecclesias turbant, ex propriis ipsorum scriptis collectus cum succincta ad illas animadversione Authore Joh. *Pósaházi.* A. D. 1685.

Szalay Vár. tört. *Szalay* József. *A városok Története.* Budapest, 1878.

Szam. Tih. Apáts. *Szamota Tihanyi Apátság.* Budapest, 1895.

Szamosk. *Szamosközi* István Történelmi maradványai. Szilágyi István. I—IV. köt. Budapest, 1876—77.

Száz. *Századok.*

Szegedi Rubr. *Rubricae* sive Synopses Titulorum, Capitum et Articulorum Universi Juris Hungarici illustratæ per R. P. Joannem *Szegedi* e Soc. Jesu. Tyrnaviæ. Anno 1734.

Szék. Kron. *Csiki Székely Kronika* 1538.

Szék. Okl. *Székely Oklevéltár.* Kiadta a Magy. Tört. Társ. kolozsvári bizottsága. Szerkesztette Szabó Károly. I—IV. kötet. Kolozsv. 1872.

Székely udv. ref. col. Ért. *Székely udvarhelyi református collegium Értesítője.*

Székesf. főgymn. Ért. *Székesfehérvári főgymnasium Értesítője.*

Szendr. Misk. tört. *Miskolcz* város története és egyetemes helyirata harmadik kötet. Oklevéltan Miskolcz város *történetéhez.* 1225—1843. Közli dr. *Szendrei* János. Miskolcz. 1890.

Szentiv. Cur. *Curiosiora* et selectiora variarum scientiarum Miscellanea in tres partes divisa, quarum prima contiuet curiosas dissertationes Physico-Mathematicas. Altera Curiosas Ephemerides ac Curiosas Rerum variarum observationes. Tertia diversas Synopses Chronologicas. Authore P. Martino *Szent-Ivany.* Societatis Jesu sacerdote. Tyrnaviæ anno MDCLXXXIX.

Szer. Not. *Notitia* veteris et novi Capituli Ecclesiæ Albensis Transilvaniæ. Eruta per Antonium *Szeredai* de szent háromság capituli Ecclesiæ Cathedralis Albensis Transilvaniæ Præpositum Maiorem infulatum. Albæ Carolinæ. MDCCXCI,

Szerd. Celebr. *Celebriorum* Hungariæ Urbium Celebriora Historico-Geographice descripta et comprehensa . . . Promotore . . . Gabriele *Szerdahelyi* . . . Tyrnaviæ Typis Academicis per Joannem Hormann I—II. 1701—702.

Szered. Ser. Episc. Antonii *Szeredai* . . . *Series* antiquorum et recentiorum *Episcoporum* Transilvaniæ. A. Carolinæ Anno 1790.

Szil. régi magy. Költ. T. *Szilády Régi magyar Költők Tára.* I—VI Budapest, 1877—96.

Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. *Török-Magyar-kori Történelmi Emlékek.* Első osztály. Okmánytár. *Szilády* Áron és Szilágyi Sándor. Pest, 1863. I—VIII.

Szirm. Gloss. Magyarázattya azon szóknak, melyek a magyarországi polgári és törvényes dolgokban előfordulnak. *Szirmai* Szirmai Antal Császári és Királyi Udvari Tanácsos. Sive *Glossarium* vocum in Politicis, ac Juridicis negotiis Regni Hungariæ occurrentium. Cassoviæ. 1806.

Szirm. Hung. in parab. *Szirmay* Ant. *Hungaria in parabolis* sive commentarii in adagia et dicteria Hungarorum. Edidit G. Kovachich. Budæ 1804.

T. J. M. V. s. *Tiszt. Ir.*

Tab. Conscr. *Tabula conscriptionis* animarum Episcopalis civitatis Agriensis. Sine anno.

Tag. Erd. Magyar *erdészeti* Oklevéltár. Magyarország ezredéves fennállásának emlékére . . . Szerkesztette . . . *Tagányi* Károly. II. köt. 1743—1807. Budapest, 1890.

Taurini Stauromachia. *Taurinus* Stephanus. *Stauromachia* id est Cruciatorum servile Bellum. Viennæ Pannoniæ. Singrenius 1519. et Engel Mon. Ung. Viennæ 1809.

Tel. O. V. *Cod. Telek.*

Teut. Schulord. Die siebenbürgisch-sachsischen *Schulordnungen* . . . von Dr. Friedrich *Teutsch* erster Band. 1553—1778. Berlin A. Hoffmann et Comp. 1888.

Th. Vet. Mon. *Vetera monumenta* historica Hungariam sacram illustrantia. . . Ab Augustino *Theiner.* Tomus primus . . . . 1216—1352. Romæ. MDCCCLIX.

Thök. Diar. Késmárki *Thököly* Imre Naplója an. 1676—78. Torma Károly an. 1689. Thaly Kálmán an. 1693—1694. Nagy Imre.

Thom. Arch. Hist. a) Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum. b) *Thom. Archid.* Spalat. *Historia* Salonitanorum Pontificum atque Spalatensium. c) Historia edita per Micham Madii de Barbazanis de Spaleto, de gestis Romanorum. Imperat. et sum. Pontificum pars secundæ partis de anno dmni MCCXI. d) Summa *Historiarum* Tabula *a Cutheis* De gestis Civium Spalatinorum sub brevitate compilata ex diversis Chirographis. Amstelodami MDCLXVIII.

Thury. Tör. Magy. Tört. Eml. *Török magyar tört. Emlék.*

Tihanyi codex. Budapest, 1877.

Tiszt. Ir. A *tisztbeli írás* módjának saját szavai. Pest, 1826.

Tit. Austr. Imp. Commentatio de *Titulo* Hæreditarii *Austriae Imperatoris* a Nobili Hungaro Anno 1804. concinnata . . . Pestini. Typis Matthiæ Trattner. 1810.

Tkal. Mon. Civ. Z. *Monumenta* Historica liberæ regiæ *civitatis Zagrabiae* . . . Edidit Joannus Bapt. *Tkalčić.* V. I. (Diplomata 1093—1299.) Zagrabiæ 1889.

Tkal. Mon. Ep. *Monumenta* historica *episcopatus* Zagrabiensis sæc. XII. et XIII. edidit Joannes Bapt. *Tkalčić.* Vol. I. II. Zagrabiæ 1873—1874.

Tomts. Adami *Tomtsányi* Dissertatio de Theoria Phænomenorum Electricitatis Galvanianæ. Budæ 1809.

Tök. Lev. Gróf *Tököly Imre Levelei.* Deák Farkas. Budapest. 1882.

Top. Anthr. *Topinar Anthropologia.* Budapest, 1881.

Tör. Tár. Magyar *történelmi Tár.* I—XII. köt. Pest, 1855—63.

Törvtd. Msz. *Torvénytudományi Müszótár.* Kiadta a Magy. Tud. Akadémia. Pest, 1843—1847.

Tract. Com. *Tractatus Commercii* et Navigationis inter Augustissimum, Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum Dominum Carolum ab una et seren. atque Potent. Principem et Domin. Domin Sultanum Ahmed Han ab altera parte prope Possarovizium initus.

Turkovics Corp. Gram. V. s. *Corp. Gram.*

Thúróczi. V. Schwandtner. T. I. 61.

Uj Magy. Muz. *Uj Magyar Muzeum* 1853. III. folyam. IV. Füzet. 177—204. lap. Az angol alkotmány fejlődésének elemei s a nagy szabadságlevél. Hunfalvy Jánostól.

Urb. Reg. Idea *Urbarialis Regulationis* Consiliarii J. Hlavács. sine loco et anno. (Mjog. F. 59. Akadémiai könyvtár.)

Urk. Sieb. *Urkundenbuch* zur Geschichte der Deutschen in *Siebenbürgen*. Hermannstadt 1892.

Vect. Gen. *Vectigal Generale* universarum Hungaricarum hæreditariarum ditionum. Viennæ 1788.

Vect. Ref. *Vectigal* regium *reformatum* Viennæ Austriæ, apud Cosmerovianos S. C. M. Typographiæ aulicæ hæredes. Anno MDCCXI.

Verancs. *Verancsics Antal*, magy. kir. helytartó esztergomi érsek összes munkái; közli Szalay László (I—VII.) és Wenzel Gusztáv (VIII—XIII.) köt. Pest, 1857—75.

Verner. *Psychologia Empirica*, quam edidit Josephus *Verner* Jaurini 1827. *Philosophia Moralis*, quam scripsit Josephus *Verner*. Pestini 1835. *Metaphysica* seu Gnoseologia, quam scripsit Jos. *Verner*. Pestini 1835.

Vita S. Steph. Primi Hungarorum Regis Apostolici *S. Stephani vita* e pervetusto codice M. S. celeberrimi Monasterii Mellicensis excerpta. Posonii ex typographia Patzkoiana. Sine anno.

Vjestnik. Vjestnik kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskoc zemai iskok arkiva. Uredjuje Dr. Ivan Bojničič Kninski. Kr. zemalski arkivar. Zagreb 1899.

Vuch. Jur. Feud. Elementa *Juris Feudalis* conscripsit Mathias *Vuchetich* J. U. D. Juris Civilis, Romani, Criminalis et Feudalis in Regia Scientiarum Universitate Hungarica Professor Publicus, Ordinarius. Budæ 1824.

Vuch. Leg. Crim. Mathiæ *Vuchetich*. Conspectus *legum criminalium* apud Hungaros ab exordio eorum in Pannonia usque ad hodiernum diem conditorum. Cassoviæ sumptibus Francisci Landerer de Füskut. 1805.

Wallaszky. Conspectus Reipublicæ Litterariæ in Hungaria ab initiis Regni ad nostra usque tempora delineatus a Paullo *Wallaszky*. Ed. altera. Budæ 1808.

Werbőczi. *Werbőczius* Illustratus sive Decretum Tripartitum Juris Consuetudinarii Inclyti Regni Hungariæ, a Magistro Stephano de Werbőcz Jussu Regio olim compilatum, Duorum et, quod excurrit, Seculorum usu roboratum: nunc primum in Paragraphos distinctum et Notis ac Observationibus Juridicis, in usum præsertim Tyronum illustratum Tyrnaviæ, Typis Academicis 1740. Werbőczi István Hármas könyve. Az MDXVII. eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudós Társaság Pesten, 1844.

Wagn. *Wagner*. Index diffusior vocum barbararum. Universæ phraseologiæ latinæ corpus Tyrnaviæ 1750. függeléke.

Wenzel Magyarorsz. Mező-Gazd. tört. *Wenzel Magyarország Mezőgazdaság története*. Budapest, 1882.

Zalam. okl. *Zalamegyei oklevéltár*.

Zerm. Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Joannem Ungariæ reges. Auctore Joanne *Zermegh*. Amstelædami. apud Jacobum Lepidium 1662.

Zilahi ref. coll. Ért. *Zilahi református collegium Értesítője*.

Zsigm. Hist. *Historia* Hungariæ, quam in usum scholarum conscripsit. Sam. *Zsigmondy*. Posonii 1829.

A

A pro : de ; *-ról, -ről.* (Fjp. Anon.) 106. implevit deus... propheciam, quam cecinit Moyses... *a* filiis Israel dicens: Et locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.

A convertibili, contra; *ellenkezőleg.* Pril. Abact. 70.

A lacte, subrumus (vitulus); *szopós.* Han. Mon. Jur. P. I. 200: vitulos.... qui erunt *a lacte.*

A longe, procul, eminus; *távolról.* Wagn.

A longo tempore, iamdudum, pridem ; *hosszú idő óta, régóta.* Wagn.

A potiori, potissimum; *jobbára, leginkább.* Arch. Rak. IX. 530. A nép *a potiori* inasbúl és morvai tótbúl álló recruta.

A remo homo, remex ; *evezős.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V, III. 421. an. 1450.

A responsis, qui dat responsa principis; *ki a fejedelem képében szól.* Gyön. 1948.

A servitiis oeconomicis, villicus ; *gazdatiszt, ispán.* Severin. Præf. Matth. Schutt, Illustr. Famil. Comitum Koháry a *servitiis oeconomicis.*

A Trattato, expressio sermonis mercantilis ab Italis ascita; latine: a tractatu ; *intézvényezett.* Cod. Camb. Merc. 15. ita Indossamentum proprium suis requisitis instructum Giratario jus tribuit Literas Cambiales ad quemcunque girandi aut summam cambialem adveniente Termino *a Trattato* exigendi.

A Xenophonte ad Moelibeum, a summis negotiis ad campi pecorumque custodiam ; *legfenségesebb foglalkozástól a mezők és barmok őrzéseig.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1, 116.

Aaga, v. *aga.* Tör. Tár. 1892. p. 461.

Ab: mensis Hebræorum, cui correspondet Julius; *július hónap.* Szentiv. Cur. Misc. II. 9.

Ab antiquo, antiquitus; *régóta.* Wagn.

Ab estis pro: ab extis, intestina bestiarum aspiciens edula ; *bélvizsgáló.* Gyön. 27.

Ab extus, extrinsecus ; *kivülről.* Kass. P. P. I, 277.: «*Ab extus:* Cancellario meo Regio Hungarico-Aulico Comiti N.»

Ab immemoriali tempore, post hominum memoriam ; *emberemlékezet óta.* Kass. P. P. I. 328. in cuius reali usu et possessorio *ab immemoriali tempore* constituta fuerit.

Ab initio mundi, post homines natos, post hominum memoriam ; *világ kezdete óta.* Wagn.

Ab initio rem repetere, a capite, ab ultima ætate, memoria, altius rem arcessere ; ab origine, primisque causis rem repetere ; *kezdetétől elbeszélni.* Wagn.

Ab intestato, sine testamento ; *végső rendelés nélkül.* It. ab intestato. Tiszt. Ir. Törvtd. Msz.

Ab intus, intrinsecus ; intus; *belülről.* Arch. Rak. VIII. 351. Catharellus argenteus *ab intus* deauratus.

Ab obsequiis, munere fungens ; *szolgálatban levő.* Reg. Turm. Præt. 17. Postremis antepaschalis hebdomadæ diebus, qui *ab obsequiis* erit Prætorianus, frameam funebri modo gestabit.

Ab utrinque, ab utraque parte. Præp. «ab» tantum ad efferendum adverbium et ad vim ac significationem eius confirmandam adhibita est. Ita legitur «ex undique» apud Forcellinum. *Mindkét felől, mindkét részről.* Rák. Ön. II. p. 182. l. 5—8. Opin. Deput. 41. Super iis demum, quæ *ab utrinque* adducuntur .... clarum est ....

Abacinare, (Du C.) coecare, oculis privare; *megvakitani, szeme világától megfosztani.* It. abacinare. Pár. Páp.

Abacista, (Du C.) computator ; *számvető.* It. abbachiere, computista. Pár. Páp.

Abactio, actus abigendi, depellendi ; *marhák elhajtása.* Georch H. T. I. 61. elhajtás peres helyről. Törvtd. Msz. Moln. Patv. 24. *Abactio* et *invagiatio* est impulsio pecorum ad loca prohibita et Jurisdictionem alienam facta. Dip. Alv. I. 114. 130. Kövy El. 573.

Abactor, (Du C. 2.) qui abigit pecora V. s. v. *Abactio, elhajtó fél, elhajtó, behajtó, béterelő.* Art. Diæt. Pos. 65. nisi Pecorum Invagiator vel *Abactor* super iisdem ad manus Judicis resignandis Judicialiter admonitus fuerit.

Abaculus, i, (dimin. ab. abaco) parva tabula ; *táblácska.* Leges Schol. Schem. 13. ut discipuli... quod didicerunt... veluti vasa pretiosiora in memoriæ *abaculis* ad futurum usum et profectum ampliandum reponant.

Abacus, abacus lavandi supellectilem continens (Du C. al. s.) *mosdó* ... Magy. Tör. Tár. XX. 170. Cista in qua continetur parvus *abacus* argenteus id est Pelvis cum malluvio.

Abaddon, alias: asmodæus, exterminans; *sötétség angyala, halálkövet, életoltó.* Nagy. Hier.

Abæstimare, æstimare; *fölbecsülni.* Kass. Jur. Civ. I. 88. i. Ad *abaestimationem* ...... ac indultu Art. 58. 1625. Tit. item 30. Partis 3a. Dec. Trip. Dominio Terrestrali fundos sub iurisdictione sua dominali existentes *abaestimandi* usibusque suis applicandi facultatem tribuentis erga persolvendorum persolutionem Domino adiudicare dignaretur.

Abæstimatio, actus æstimandi ; *fölbecsülés, fölbecsültetés.* Pfahl. Jus. Georg. 69. *Abaestimatio* vel *Exaestimatio* Fundorum urbarialium vel *a)* pro proprio Domini terrestris usu vel *b)* causa (culpa) Colonorum locum habet.

Abaestimationalis, ad abæstimationem pertinens; *fölbecsülési.* Pfahl. Jus. Georg. 292. adeoque facto hoc Parte A. ad erigendum *abaestimationalem* Processum omni cum fundamento provocata.

Abalienabilitas, proprietas rei, quæ abalienari potest; *elidegenithetőség.* Proj. Leg. Civ. 232. Superius iam ad Articulum 27-um insinuatum est, bona nobilitaria avita, ultro etiam penes antiquissimam, conservationi familiarum innixam consuetudinem gubernanda esse, unde consequitur nec illorum liberam *abalienabilitatem* stabiliri ... posse.

Abandonium, (ap. Du C. Abandum, Habandonum) de bonis mobilibus et immobilibus in pignus datis litteræ ; 1. *szerződés ;* 2. *kötelezvény, záloglevél.* Gall. Garantie. Nagy. Hier.

Abantea, antea, ante hoc tempus ; *azelőtt.* It. avanti. Cod. Dip. Pat. VI. 154. 106. ac sub eisdem metis et terminis, in quibus *abantea* limitate fuerant ...

Abarium, i, alias Avaria, orum, facultates, bona (Du C.) *jószág.* It. Il avere. Verancs. Hist. I. 84. principio passim discurrere, *abaria* ac pabulum quærere, loca discere, postea omnia obvia igne consumere, prædam agere etc.

Abatis, (Du C.) pro: *a batis* (ut a secretis) *a bato* dictum. species mensuræ, qua mensuratur præbenda avenæ, quæ datur equis in Abbatia. Gyön. 14.

Abatium, i, pro: *Abbatia.* Száz. VIII. 78. Item dedit fratri Georgio pro laboribus organi ad *abatium* trium fontium fl. 5.

Abaudire, (Du C.) contemnere, non audire ; *füle mellől eleresztení, szándékosan nem hallani.* Nagy. Hier.

1. **Abba,** pater (Du C.) ; *apa.* Serm. Cat. 367. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus: *Abba* Pater.

2. **Abba,** pani species; pannus albus crassus ; *aba posztó.* Arch. Rak. VIII. 314. Albæ *Abbae* ulnæ 15.

Abbacialis, e, (Du C.) ad Abbatiam pertinens ; *apátsági.* V. *Abbatia.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 515. *Abbacialis* atque Capituli sigilli munimine in perpetuum roboratas (litteras).

Abbacomites, (Du C.) dicti Comites ac nobiles laici, quibus datæ erant a Regibus Abbatiæ et Ecclesiæ iure beneficii, sive, ut aiunt, in commendam ; *apátgrófok, apáturak.* Nagy. Hier.

Abbalis, e, ad abbatem pertinens ; *apáti.* Hajn. Extr. L. 113. Prælatis inhabilibus, *abbalibus* ... indultum fuit, ut... loco sui singulus equitem mittat.

Abbas, cœnobiarcha, monasterii antistes; Vox syriaca, quæ patrem sonat (Du C.) ; *apát.* Abbas infulatus ; *keresztes apát, süveges apát, skófiomos apát.* Abbas titularis, *tiszteletbeli v. czímzetes apát.* Wagn. S. de Kz. Chr. II, 3, 2. Isthv. VIII. 117.

Abbas commendatarius, V. s. *Commendatarius.*

Abbatia, æ, (Du C.) ecclesia parochialis, etiam dominium et possessiones ad abbatiam

pertinentes; *apátság, apáturság.* S. de Kz. Chr. II, 3, 4.

Abbatialis, (Du C.) ad Abbatiam pertinens; *apátsági, apáti.* Cher. Jus. Eccl. II, 105. Consecratio Episcoporum et Benedictio *Abbatialis.*

Abbatiare, (Du C.) munere Abbatis fungi; *apátoskodni.* Cod. Arp. Cont. XI. 23. apud Sclavos Svinimiro regnante, Petro in Monasterio *Abbatiante.*

Abbatisare, (Du C.) munus abbatis gerere; *apátkodni, apátoskodni.* Nagy. Hier.

Abbatissa, (Du C.) antistita Sacrarum Deo virginum; *apátasszony, főapácza, fejedelemasszony.* Wagn. Törvt. Msz.

Abblandere, blandiri, favere; *hizelegni, kedvezni.* It. abblandire. Cod. Dip. Lond. 136. Nihil nobis *abblandentes* vel res nostras supra id, quod sunt, ulla in parte attollentes.

Abbreviare, (Du C.) notis compendiariis uti; *megröviditeni.* It. abbreviare. Wagn.

Abbreviate, notis compendiariis; *röviditve.* Wagn.

Abbreviatio, onis, notæ compendiariæ, compendium; *rövidítés.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI, 37. Et quoniam longum est omnia que vobis dicenda sunt presenti *abbreviationi* committere.

Abbreviatores, (Du C.) officii nomen in Cancellaria Apostolica. *Abbreviatores* septuaginta duo numerantur, e quibus duodecim sunt de *parco maiori* et Prælatorum more vestibus utuntur violaceis. His libellos supplices distribuit Cancellariæ Præfectus, tumque per se aut substitutos Bullarum exscribunt *minutas* seu primas perscriptiones, quæ ad libelli supplicis calcem summatim collectæ habentur et inde vocis etymon. Viginti duo abbreviatores dicuntur de *parco minori,* quorum est instrumenta, quibus contrahi permittitur in gradu prohibito perscribere et in commentarios referre. Ceteri *Examinatores* appellantur, quod eorum sit Bullas ad exemplar conferre et recognoscere. Et hi laici esse possunt et uxores ducere; *pápai fogalmazók, rövidítők.* Nagy. Hier.

Abbreviatura vel **Abbreviatio,** (Du C.) notæ compendiariæ; *rövidítés.* Wagn.

Abcessio, cessio, loco decedere; *távozás.* Prot. inq. 280: respondet: quando erit dies *abcessionis* tuæ?

Abcturium, (Du C. alias *abcdarium)* Liber Sacramentorum Gregorii M. ubi de Ordine ad Ecclesiam dedicandam: *Deinde incipit Pontifex de sinistro Angulo ab oriente, scribens per pavimentum cum cambuca sua Abcturium usque in dextrum angulum Occidentis.* (A græcis et latinis signis alpbabeti, quæ Pontifex in pavimento cinere consito ab oriente ad occidentem describit sic dictum, quo actu significatur orientalem et occidentalem ecclesiam in Christo corpus unum efficere); *betüzet, abeczézés.* It. abici. Nagy. Hier.

Abderologus, i, (Du C.) nugator, qui frivola atque inepta blaterat; *szószátyár, fecsegő, szóhős.* Nagy. Hier.

Abdicare officium, (Du C.) abdicare se munere publico; *lemondani hivatalról.* Wagn.

Abdicari imperio, privari imperio; *megfosztatni hatalomtól.* Szamosk. I, 186. Henricus Gallus, Idibus Julii, *imperio abdicatus.*

Abdicatorium, (Du C.) locus aptus ad abscondendum; *kedvező rejtőhely.* Gyön. 22.

Abdomada et **Ebdomada** pro Hebdomada; *hét.* Quell. Sieb. I. 346. an. 1501. ligna reformaverunt in tribus *abdomadis.* ibid. 347.

Abdomitum, unguedo inclusa in ossibus; *velő.* Schläg. Hort. 2141.

Abdonatio, donatio; *elajándékozás.* Fej. Jur. Lib. 102: *abdonatio* bonorum.

Abeatur, (habeatur) fiat; *legyen.* Knauz. M. E. Str. I. 133. 115. a solucione tributorum et decimarum *abeatur* immune.

Abecedaria, æ, Classis VII. nunc Cl. I. Teut. Schul. I. 313: In dieser Classe wird den allerersten Anfängern die Kenntniss der Buchstaben beygebracht.

Abecedarista, puer elementa prima discens; *abécéstanuló;* dicitur et de hominibus, qui in aliqua re tirones sunt. Rozsny. D. 260.

Abecedarium, liber prima elementa discendi continens; *abéczéskönyv.* Egri Levt.

Abecedarius, i, (Du C.) elementarius puer, tyro; *abéczéstanuló.* Wagn.

Abelitæ, (Du C. Abeliani, Abelonii et Abeolitæ) ab Abele Adami filio sic dicti, quod illum se imitari iactitabant. T. S. Augustino coniuges erant, nec tamen coniugali consuetudine utebantur, sed puerum et puellam adoptabant, qui mortuis eadem conditione succederent; *Abel utánzói.* Nagy. Hier.

Abellanæ pro: avellanæ (sc. nuces); *mogyoró.* Gyön. 29.

Abemere, demere; *elvenni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Aberemurdrum v. eberemurdrum, (Du C.) Homicidium manifestum; *nyilvános emberölés.* Gall. meurtre averè. Nagy. Hier.

Abexequi, restituere, tradere; *kiszolgáltatni.* Germ. ausliefern. Kass. Jur. Civ. I, 174. quod Portio Possessionaria .... Parti A. sorte Divisionaria obventa subin Liti involuta et Familiæ T. per totam Curiam Regiam addicta et *abexecuta* sit.

Abfodere, fodiendo tollere; *ásással eltávolítani.* Kronst. III. 95.: quod tutores campi vias versus pratum tendentes *abfoderunt.*

Abglomerare, (Du C.) abripere, avellere; *elszakítani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Abhominare, (Du C.) monstrum parturire; *szörnyet szülni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Abhorricatio, (Du C.) internus horror; *belső rémülés.* Nagy. Hier.

Abhortare pro: abhortari; *lebeszélni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Abhortari, dehortari; *lebeszélni.* Nagy. Hier.

Abhortatio, actus dehortandi; *lebeszélés.* Nagy. Hier.

Abiarius, i, aviarius, qui aviticam habet hæreditatem; *ősi örökségben részesülő,* Han. Mon. Jur. II. 115. fratres *abiarii.*

Abiaticus, (Du C. *aviaticus* quoque) ex filio nepos ab avo oriundus; *unoka.* Nagy. Hier.

Abigeatus, us, (Du C.) crimen gregis abacti; *marhalopás.* Werbőczi. 549. De *Abigeatu* seu furto pecorum. Vide plura apud Civilistas ff. de *Abigeis.* Cher. Jus. Eccl. II. 298. Ad Furtum spectant ceu species .... 4. *Abigeatus,* crimen hoc sola quantitate differt a furto, nam qui unam ovim surripit, furtum, qui vero integrum gregem ovium abigit, crimen *abigeatus* committit.

Abigens, (Du C.) abactor; etiam fur pecorum; *marhaelhajtó; marhatolvaj; marhalopó.* Art. Diæt. Pos. 65. Citra etiam omnem annutum ipsius Invagiantis *Abigentisve* dum et quando superinde requisitus fuerit, extradabit. Törvtd. Msz.

Abigenus pro: **Abigeus,** (Du C.) fur pecorum; *marhalopó.* It. abigeo. Schläg. 658.

Abigere in latus, seorsum abigere; *félre hajtani.* Kronst. III. 107.

Abigeus, i, *(Abigerus, Abigevus),* latro fur iumentorum et pecorum ab abigendo (Du C.); *marhalopó, marhaelhajtó.* Szamosk. I. 60. Inde enim velut e lustris, non tam bello quam latrocinio et furtis, velites, prædones, *abigei* omnia loca circum infesta faciebant.

Abigifacere, abigendum curare; *elhajtatni.* Szék. Okl. III. 246.

Abiicere, demoliri; *ledönteni.* Kronst. II. 34. an. 1527. famulis, qui tectum .... *abjecerunt* seu demoliti sunt.

Abiionus 3, abiegnus; *fenyű fa.* Lzb. Cod. Med. T. II. 705. Baccarum *abiionarum* .... quæstus.

Abinare, incipere; *megkezdeni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 39. an. 1420. non potestis vos *impedire* de illis processibus, qui iam forent *abinati* vel intromissi per nostros advocatores ... Intelligendo, quod potestis sindicare omnes rectores.

Abinceps, (Du C.) deinceps; *azután, ettől fogva.* Thuróczy. 207. Post hæc reginæ ingrato hospiti valedicto, regalia, unde exierunt, intraverunt ad palatia: *abinceps* novas a Carolo circa se res geri spectantes.

Abinde, (Du C.) deinde, ab eo tempore; *onnan.* Cod. Dip. Arp. V. 208.

Abinvicem, mutuo (Du C. al. s.); *kölcsönösen.* Szék. Okl. III. 141.

Abire (mortem), evitare; *kikerülni* (halált). Georg. Sirm. I. 319. quod jam absoluti fuimus Germanos propter sollennem diem Nativitatis Domini *abierunt mortem.*

Abitio, onis. (Du C.) abitus; *elmenetel.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 216. Olah Cod. Ep. 19. Regina Anna parabat cum liberis suis *abitionem* ad Aenipotentem.

Abitus serierum, profectio ordinum; *a sorok, a csapatok elvonulása.* Regul. Turm. Præt. 43. Si tota Turma Prætoriana in corpore in servitio eggredietur, Capitanei Locumtenentis erit, *serierum abitum, progressum, framearum nudationem* et *ad vaginam repositionem* (die Abmärsche, Aufmärsche, Säbelergreifen uud Versorgen) uno verbo omnia, quæ occurrent, mandare.

Abiudicari, (Du C.) plecti, luere, damnari. V. s. *Rasta; lakolni.*

Abiudicatoriæ (sc. litteræ), damnationem continentes; *elítélő levél.* Nagy. Hier.

Abiugiter, assidue, sine intermissione; *folytonosan.* Fej. VIII. 3. 363. cum per eos temporalis Ecclesia precioso sanguine Christi decorata et in eadem *abiugiter* famulantes.

Abiuratio, actus abiurandi (Du C.); *eleskűvés, tévtannak ünnepélyes elhagyása.* Gall. abjuration. Nagy. Hier.

Ablacio, actus auferendi, eripiendi; *el-*

vevés. Pesty Ször. III. 224. rerum et bonorum *ablacio.*

Ablactare, ab ubere matris depellere, desuescere (Du C.); *elválasztani az emlőtől.* Bene Med. II. 329. Szentiv. Cur. Misc. II. 259. *Ablactati* vituli.

Ablactatio, (Du C. al. s,) *ablaktálás, forrasztás.* (V. Pallas s. Ojtás.) Kov. Oec. 66. *Ablactatio* peragitur dum arbor emendanda in vicinitatem melioris fuerit transplantata, et ex hac ramulus fissuræ prioris inseratur, quin a matre rescindatur. Ubi vero concrevissent, quod ex situ verticali ramuli inserti cognoscitur, hic a matre separatur.

Ablaqueare, (Du C. al. s.) propagare, traducere vitem; *homlítani.* Germ. ablegen. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 34. *Ablaqueantur* quandoque plantæ hoc est: supremæ radicis caput aperitur ac refoditur. Ne scilicet durior illa summæ radicis portio humore nimio computrescat et ut vitium radicis infimæ, si quod est, iuvetur.

Ablaqueatio, actus propagandi, traducendi; *homlítás, hántás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 34. Porro hæc *ablaqueatio* utilior fit ineunte Novembri. Nagy. Hier.

1. **Ablatio,** actus auferendi; *lopás.* Szék. Okl. II. 155. Actus potenciarius in *ablatione* equi.

2. **Ablatio,** via remotionis, negationis id est removendo a natura Dei quidquid perfectum non est (Nota Batty.); *a tagadás, eltávolitás módja.* Batty. Ger. 139. *ablatio* optima.

Ablegare, aliquem legatum mittere; *követségbe küldeni.* Törvt. Msz.

Ablegatus, (ab ablegare, substantivi loco usurpatum) — legatus; *követ, küldött.* Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatuum congregationibus ius est... exmittere Deputationes, eligere *Deputatos* sive *Ablegatos* ad Regni Comitia, eosdem instructionibus providere etc. Rák. Ön. 284. l. 13—14.

Ablegatus absentium, in locum absentium missus legatus, *távol levők küldöttje, elmaradtak követje.* Törvt. Msz.

Ableguruere, abligurire; *lenyelni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Ablepsia, *(ἀ + βλέπτω)* coecitas, sumitur sensu proprio et translato pro imprudentia; *vakság, előrelátatlanság.* Bell. Cell.

Ablicentiare, commeatum dare; *szabadságolni.* Germ. beurlauben. Proj. Leg. Civ. 293. Commissi per milites *ablicentiatos* Excessus, qui pro crimine non habentur, per locales superioritates vindicari et pro demerito condigna poena plecti possunt.

Ablicentiatio vel **Licentia,** libertas migrandi; *szabad költözködés.* Georch. Ért. 60. a Szolga Biró által a Földes Úr akaratja ellen a költözködésre adott engedelem nem elbocsátásnak (manumissio) hanem *Licentiának, Ablicentiationak* mondatott. Jogt. Eml. I. 32.

Ablicentiatus miles, miles, qui est in commeatu; *szabadságos katona.* Törvt. Msz.

Ablicentionales seu **Ablicentiationales,** litteræ, per quas subditus vel miles dimittitur, cui commeatus datur; *szabadságos levél.* Törvt. Msz. 4.

Abliguritor, (Du C.) prodigus, qui abligurit; *elfecsérlő.* Szentiv. Cur. Mis. Dec. II. P. 1. p. 138.

Ablucinatio, (Du C.) lucis alienatio; *világosságnak elvétele.* Gyön. 63.

Abluere lustricis undis, baptisare; *keresztelni.* Series Ban. p. 2.

Ablutio, expurgatio, *lemosás, megtisztítás.* It. abluzione. Wagn.

Ablutio sacri baptismatis, sacrum lavacrum; *szent keresztség.* Rák. Ön. 6.

Ablutor, qui vestimenta abluit; (ruha)-*mosó.* Fej. I. 393. tornator unus, vestimentorum *ablutor* unus, cerdo unus.

Ablutorium equorum, locus ad lavandos equos oportunus; *lóusztató.* Pinx. Apod. p. 163: *equorum ablutorium* (Rossschwemme) conspicitur.

Abluvium, colluvies, eluvies; *moslék.* Lzb. Cod. Med. T. II. 112. *abluvium* ne in plateas ... effundatur.

Abmutungare, impetrare; *elnyerni.* Juriev. Jur. Met. 77. et si per errorem suorum officialium absque legitima mutungatione obiectum montanisticum colat, aut legitime collatum praescripta ratione in statu cultivabili non conservet, id ei per quemcunque *abmutungari* i. e. ab alio impetrari potest.

Abnegatio sui, animi moderatio; rerum humanarum contemptio et despicientia; *önmegtagadás.* Hor. Mem. 87.

Abnoctare, pernoctare; *éjjelezni.* It. pernottare. Leges Schol. Schem. 311. nec unquam extra scholam *abnoctato.*

Abnormitas,(DuC.)1.enormitas;2.monstrum; 1. *szabálytalanság;* 2. *szörny, rendellenesség.* Nagy Hier. Bene Med. II. 161.

Abnymphare, virginitatem alicuius violare; *szüzességtől megfosztani.* Nagy Hier.

Abocellus, cæcutiens (Du C. cæcus); *félszemű, vaksi, vakoskodó.* Nagy Hier. Pár. Páp.

Aboculare, cæcare, oculis privare; *megvakítani.* It. abbagliare. End. p. 367. (Decr. Colom. 53.) fur inventus in iudicio culpabilis *aboculetur.* Pfahl. Jus Georg. XL. profugus vero oculos amisit seu uti stylo curiali illius ævi dicebatur, *aboculabatur.*

Abolim, (Du C.) iam diu, iam pridem; *régóta.* Cod. Dip. Arp. V. 189.

Abolitio, litura; *törlés az írásban.* Cod. Dip. Arp. V. 157.

Abominabilis, abominandus, detestabilis; *utálatos.* Tör. Tár. 1891. p. 333. pro illicito *abominabili* incestu.

Abominabilitas, fœditas, immanitas; *förtelmesség.* Pel. (de s. Ladislao s. I. c. 2): Ingressus in hunc mundum habet tres præcipuas proprietates scil. *abominabilitatis* etc.

Abominalis, abominandus, detestabilis, exsecrabilis; *szörnyű, irtózatos, förtelmes. átkos.* Wagn.

Abominamentum, (Du C. idolum); *res abominanda, undokság.* Nagy Hier.

Abominatio. (Du C.) res detestabilis, exsecratio; *iszonyodás, utálás.* It. abominazione. Wagn.

Aboris, homo aperte et palam nequissimus (ab; *ab* et *os.*); *haszontalan ember, orczátlan.* Cod. Telek. X. 37.

Abortire, (Du C.) (pro: abortare Varro) partum abigere, abortum facere; It. abortire, *idétlent szülni, ideje előtt szülni.* Wagn.

Abortus feudorum, V. *Feudastrum.*

Abra, æ, (Du C.) ancilla nobilior, pedisequa; *udvari leány, szobaleány.* Nagy Hier. Gyön. 119.

Abra-cadabra:(DuC.) verbum magicum; *varázsige;* Bene Med. I. 260. ut per amuleta collo suspensa, quibus inscribitur *abracadabra.* Jókai Kőszivü emb. f. IV. 120. *abrakadabrát* kibetüzte.

Abracax v. *Abracadabra.* Pár. Páp.

Abradicare, (Du C.) evellere, eradicare; *gyökerestül kitépni.* Nagy. Hier.

Abrahamitæ, *szombatosok.* Not. rel. II. 253: *Abr.* an. 1784. o. orti fidem Abrahæ se sequi dicentes circumcisionem observabant. Josephus II. Imp. eos, si unam ex approbatis religionibus sequi nollent, in finibus Transilvaniæ inter militares legiones dislocari mandavit.

Abrasio, actus abradendi, v. cancellatio; *kivakarás.* Törvt. Msz.

Abrenunciare, renunciare, se abdicare; *lemondani.* Beng. Ann. Er. Coenob. 250. Cod. Dip. Brüss. III, 10. Mates suæ violencia mediante eiusmodi literas dare coactæ sunt non tamen, ut regno omni tempore *abrenunciarent.* P. 12. non quod regno *abrenunciaret.*

Abrenunciatio, actus eiurandi; *ellenmondás.* Nagy. Hier.

Abrenuntiare,(Du C.) abrenuntiare diabolo et pompis eius. Formula usitata in Baptismo: *eiurare; ellenmondani.* Nagy. Hier.

Abreptio, actus abripiendi; *elragadtatás.* Nagy Hier.

Abreptitius 3, (Du C.) furiosus; *ördöngős.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 354. Quando dicitur intrasse Satanas in Judam, non significari eum *abreptitium* factum, sed dæmonem pravis illum suggestionibus sollicitasse.

Abreviacio capillorum, actus tondendi capillos; *hajnyirás, megnyirbálás.* Száz. XIII. 171.

Abrogalis: abrogans; *káros.* Cod. Dip. Arp. V. 46. nimio dolore replemur cum audimus aliquos vel sentimus ad illius (sc. fidei) depressionem qualicunque malignitate satagere vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus... *abrogalibus* derogando.

Abschiedes, exauctoratus (miles); *búcsuleveles p. o. katona, obsitos.* Törvt. Msz.

Abscindere reditum, annonam, receptu, commeatuque aliquem intercludere; *elzárni, elvágni a közlekedést.* Wagn.

Abscissio capillorum idem quod *abreviacio* c.; *hajvágás.* Bene Pol. 137.

Absconsa, æ, (Du C.) cæca laterna, qua potissimum Monachi utuntur in obeundis Dormitoriis; *vak lámpa.* Blendlaterne. Nagy Hier.

Absconsor, qui abscondit; *elrejtő.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. et aeterna remuneratione ut *absconsor* unius talenti carebit.

Absentacio, actus prohibendi, vetandi, ne quo quis accedat (Du C. al. s.); *eltiltás, távoltartás.* Szék. Okl. III. 217. sive a facie Juris et Justicie *absentacionem.*

Absentaneus 3, (Du C.) qui se semper absentat; *a ki magát gyakran elvonja, el-el maradó.* Gyön. 101.

Absentare se, recipere se, abire, subducere sese; *magát távoltartani.* It. assentarsi. Fej. X, I. 482. mox idem Nicolaus a facie iuris se *absentando,* in presentiam Judicis Curie amplius non venisset. Wagn. Chr. Dubn. p. 95.

Absentium, absinthium; *üröm.* It. assenzio. Schläg. 878.

Absida, (Du C.) latior pars aedificii; *a háznak oldala, melyről világosság jő.* Gyön. 104.

Absinteum, absinthium; *fejér üröm.* It. assenzio. Schläg. 2148.

Absis, (Du C. *absis* et *absida)* 1. arcus, fornix; 2. pars aedis sacrae interior, in qua altare collocari solet; 3. interdum Episcopalis sedes, quod in medio absida collocari solet; 4. Feretrum, in quo Sanctorum reliquiae continentur; 5. Sacra umbella, quae aut supra Ss. Sacramentum aut supra Ss. Corpora erigitur Gall. *Baldachin;* 6. orbita, circulus rotae; *bolthajtás, kerekdeden meghajtott rész, kerékpad.* Pár. Páp.

Absolere, (Du C.) ab usu recedere; *elszokni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Absolutio, (Du C.) indulgentia, a peccatis remissio, facta criminum venia; *a bűnöktől való feloldozás.* It. assoluzione. Nagy. Hier. Wagn.

Absolutio ad reincidentiam, quum quis ea conditione à poena absolvitur, ut, si reus promissis non staret, denuo poenae subiiciatur; V. *Reincidentia; feltételes elitélés.*

Absolutio in fine matutini, (DuC.) in Ecclesiastici officii Rubrica est deprecatio brevis, quae dicitur finitis psalmis uniuscuiusque Vigiliae Terminum seu finem denotat; *viradati befejezés.* Nagy Hier.

Absolutio in matutina, *idem quod in* fine *mututini; viradati feloldozás a zsolozsmában.* Nagy. Hier.

Absolutionales nude pro: *litterae absolutionales;* acceptilatio, apocha; *felmentő levél.* Opin. 1802. c.

Absolutionis dies, (Du C.) feria quinta ante Pascha (vulgo *le jeudi absolu*) qua Pœnitentes absolvi solebant; *feloldozó nap(Nagy csötörtök).* Nagy. Hier.

Absolutissime, omnino; *mindenáron.* Tör. Tár. 1887. p. 160. *absolutissime* scribo.

Absolutista, æ, tyrannus, studiosus tyrannidis; *absolutista, kényúrtisztelő.* Száz. X. 709.

Absolutisticus 3, ad summam potestatem pertinens; *önkényuralmi.* Száz. XXIX. 103.

Absolutorium, litterae testimonium de absoluto cursu academico; sententia absolutoria (Du C. al. s.); *felmentvény, látogatási bizonyítvány, felmentő, felszabadító itélet. felmentő levél.* Nagy. Hier. Törvtd. Msz. 5.

Absolutorius 3. ad actum absolvendi pertinens; *feloldó.* Cher. Jus. Eccl. II., 348. Sententia definitive subdividitur in *absolutoriam,* condemnatoriam et criminis declaratoriam.

Absolutum, per **absolutum,** sine conditione; *föltétlenűl, kereken, határozottan.* Arch. Rak. VIII. 382. *per absolutum* et categorice resolválta magát.

Absolutus 3., nullis terminis circumscriptus; *korlátlan, határtalan.* It. assoluto. Kass. Prax. I. 49. Ducibus, qui Ducatuum suorum *absoluti* Domini sunt.

Absolvifacere, absolvendum curare; *feloldoztatni.* Kov. Form. St. 370. me ad hoc non citato et non consentiente defacto absolvissetis et *absolvifecissetis* in gravamen meum non modicum.

Absonanter, absone; *rosszhangzásuan.* Misstönend. Gyön. 106.

Absonare, (Du C.) dissonare; *rosszul hangzani.* Misstönen. Gyön. 106.

Absorptio mundi, interitus mundi; *világ vége.* Ger. Weltuntergang. Kronst. II. 237.

Abspes, (Du C.) sine spe (ἀπελπίζων); *remény nélkül való, reménytelen.* Nagy. Hier.

Absque, praeter; *kivül,* ausser. End. p. 86: Monroth uxores alias sine Eneth perhibetur habuisse, ex quibus *absque* Hunor et Magor plures filios generavit. Chr. Dubn. 206. Nemroth uxores alias sine Enoch habuisse perhibetur, ex quibus *absque* Hunor et Magor plures filios generavit. Batty. Leg. T. II. 18: *absque* filio alius genitus non est. Fjp. Anon. 2 b. *absque* Dario ... nulla gens ausa fuit ... in terram illorum intrare.

Absque eo scivi, alioquin novi; *úgy is tudtam.* Wagn.

Absque velle, nolente illo; invito illo; *akarata ellenére, a nélkül hogy akarta.* Marc. Chr. II. 38; II. 51; II. 58; II. 66. ipsum avunculum suum cum tota familia sua *absque velle* compulit baptizari.

Abstemius 3., (Du C.) non modo qui a potu sed etiam, qui a carnibus abstinet; 1. *bornemisza;* 2. *húst nem evő.* Nagy. Hier. Kronst. II 551: misi dono famulo ... *abstemio* seu Bornemisza.

Abstentus 3., (Du C.) a divinis prohibitus; *az egyházi szolgálattól eltiltatott ember.* Pár. Páp.

Abstergere, avertere; *elfordítani.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 323. quod astripotens *abstergat.*

Absterrire, pro: absterrere (Du C.) penitus terrere; *egészen megijeszteni, elrettenteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Abstersorium, (Du C.) Pannus lineus, quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attrectatam sanctam hostiam; *törlő kendő.* Gall. purgatoire. Nagy. Hier.

Abstinencia, æ, (Du C. astinentia) induciae: *fegyverszünet.* Magy. Tör. Tár XI. 28.

Abstinentes, (Du C.) Gnosticorum progenies tertio saeculo, qui matrimonium peccatum esse docebant; *ridegek, szüzeskedők.* Nagy. Hier.

Abstollere, (Du C.) *auferre; elvinni, elhordani.* Nagy. Hier.

Abstractive, subtiliter, acute; *elvontan.* Pázm. Dial. 515.

Abstractivus 3., vim abstrahendi habens; *elvonó.* Pázm. Dial. 515.

Abstucia, æ pro: *astucia.* V. s. *Incorreptus; csalárd eljárás.*

Abundabilis, abundans; *bő, bőséges.* Obs. Jadr. 404. Ex contrariis minus sex, sed *abundabilis* copia sauciatorum.

1. **Abusio,** onis, abusus (Du C. al. s.); *visszaélés.* Kuk. Jura I. 189. Batty. Leg. III. 545.

2. **Abusio,** (Du C.) deceptio, error; *kigúnyolás, kijátszás.* Thurocz 145. Theutonici vero quasi gigantes obstabant in equis arduis et optimis; in superbia et *abusione* insultantes impetebant Hungaros.

Abusive, per abusum, minus proprie; *visszaélve.* Wagn.

Abusivus 3, abutens; *visszaélő.* M. Jogt. Eml. I. 150.

Abvagiare, pecora abigere; *marhát kárból behajtani.* Pril. Abact. 33.

Abvagiatio, actus abvagiandi; v. *Vagiare; marha elhajtás, marhalopás.* Pril. Abact. 82.

Abvectio, (ab avehendo), vectura; *elvitel, elszállítás.* Kass. P. P. I., 241. Exponderato salis quanto et per distractorem pro *abvectione* recepto.

Abvehere, avehere; *elvinni, elszállítani.* Juriev. Jur. Met. 47. Cursores officinae ..... qui .... et scorias deciduas *abvehunt.*

Acacia, æ, (gr. ἀκακία). innocentia; *ártatlanság, véteknélküliség.* Nagy Hier.

Acacus 3., (gr. ἄκακος) purus, innocens; *ártatlan.* Gyön. 136.

Academia Istropolitana, a Matthia rege Posonii fundata; *pozsonyi Akadémia.* Száz. VIII. 4.

Academia metallurgica, ac. metallica; *bányászati akademia.* Wallaszky 329.

Academia Naturæ Curiosorum, cœtus inquisitorum rerum naturæ; *természetrajzi társaság.* Hor. Mem. 34. *Academiae Naturae Curiosorum* Sodalis.

Academia Montana, Ac. metallica; *bányászati akadémia.* Faber Jur. Met. 47... *Academiae Montanae.*

Acalife, (gr. ἀκαλήφη et ἀκαλύφη) urtica urens Linn; *csalán.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

1. **Acana,** æ, cuniculus; *akna* Ger. Stollen. Tör. Tár. 1893. p. 24. *Salisfodinas,* quæ *Acana* vocantur Fej. III. 1. 423.

2. **Acana,** virga decem pedum; *rőf, ösztőn.* Gyön. 137.

Acanonicum, (gr. ἀκανόνικον) non canonicum, extra ordinem et regulam; *szabályellenesség.* Nagy Hier.

Acanonista, æ, (Du C. acanonistus) qui contra Canones aliquid facit, vel qui Canones ignorat; *jogsértő, járatlan a jogban.* Nagy Hier.

Acaptare, accipere (Du C. accaptare); *elvenni;* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Acaris alias: acharis, (gr. ἄχαρις) non gratiosus; *nem kedves, izetlen ember.* Gyön. 146.

Acarpia, æ, (gr. ἀκαρπία) sterilitas; *terméketlenség.* Gyön. 149.

Acarpos, 3., (ἄκαρπος) sterilis; *használatlan, terméketlen.* Gyön. 148.

Acatalepsia, æ, quod mente, intelligentiā comprehendi non potest; *megfoghatatlanság.* Nagy Hier.

Acatalepticus (ἀκαταληπτέω) qui non intelligit, non comprehendit; *a ki valamit eszével fel nem ér.* Vern. Log. 180. Alii demum opinabantur nec inventam esse nec inveniri posse veritatem ideoque de omnibus dubitandum esse et quidem sine ulla spe ex dubio emergendi. Eam ob causam dicti sunt *Acataleptici* id est *Incomprehensores.*

Acatalepton, intellectum superans; *észhaladó.* Nagy Hier.

Acatega Aquatica, nux aquatica, castanea aquatica; *sulyom.* It. castagna d' acqua. Ger. Stachelnuss. Schläg. 1564.

Acatholicus, i. V. *Evangelicus; protestáns.* Bel. Comp. Hung. Geog. 27. Augustanam confessionem profitentes, euangelici protestantes et nunc etiam *acatholici* vocantur.

Accalvaster, V. *Accalvus.* Gyön. 176.

Accalvus, i, (Du C. accalvaster) ab anteriore parte calvus; *elöl kopasz.* Gyön. 174.

Accaptare, (Du C.) capere et includere; *fogni.* Ger. einfangen. Kronst. II. 255. 620. *accaptare* equum.

Accasamata, æ, ab It. *accasare;* ædificia secundaria; *melléképület.* Germ. Zubau. Eszt. Okm. p. 187. an. 1279. cum omnibus domibus, Curijs, *Accasamatis,* Fundis etc.

Accastum (accasium = schle. [Schlehe

Dief.); *kökény.* It. prugnola, prugnolo. Schläg. 2164.

Accedula, accdula (Du C.al.s.) Dief. lerch. nachtegal. grassmuck fors. idem quod *acredula; csalogány.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Accelerarifacere, accelerandum curare; *siettetni.* Szék. Okl. III. 202.

Acceleratorium vel **Promotorium** = mandatum causæ accelerandæ; *siettető parancsolat.* Georch. H. T. IV. 263. Törv. Msz.

Accensare, locare, dare ad censum; *kibérleni, bérbe adni.* Gall. accenser, donner a cens. Nagy Hier.

Accensator, locator, qui in censum dat, locat; *kibérlő, haszonbérbeadó.* Nagy Hier.

Accensibilis, qui accendi potest; *meggyujtható.* Tomts. 204. corporaque humida, natura tamen *accensibilia.*

Accensio, actus accendendi; *lángra lobbantás.* Pel. Pom. L. VI. pars II. Art. 1. Sexto ratione *accensionis,* quia aque maris sitim accendunt cum bibantur.

Accensor, (Du C.) acolythus, cui incumbit cura lumina accendendi in ecclesia; *gyertyahordozó, -gyújtogató.* Nagy Hier.

Accensuare, censum exigere, dare; *megadóztatni.* Fej. VIII. 2. 105. Plebem Archiepiscopi Strigoniensis *accensuavimus...* pro dictis decem et octo marcis.

Accentuare, cum accentu pronunciare, efferre aliquid; *hangsúlyozni.* Corp. Gram. 642.

Acceptabilitas, (Du C.) meritum et gratia Christi apud patrem; *kedvesség alkalmas volta.* Pel. De S. Nicol. s. I. c. 1.

Acceptamentum, alqm dominum agnoscere; *úrnak elismerés, uralás.* Cod. Dip. Arp. V. 108. Ljub. Mon. Sl. I. 181.

Acceptans: V. s. *Campsarius*; *elfogadó.* It. accettante, accettatore. Ger. Annehmer, Acceptant.

Acceptatio, actus accipiendi, recipiendi; *elfogadás.* II. accettazione. Cher Ius. Eccl. II. 138. Si vero *acceptatio* Ecclesiæ desit, votum simplex est.

Acceptatio honoris gratia facta, (in Camb.); *névbecsülésbeli elfogadás*(váltó). Ger. Ehrenacceptation. Art. D. 1840. p. 67.

Acceptationales tabellæ, tab. in quibus res acceptæ notabantur; *betudási lajstromok.* Törvt. Msz.

Acceptatum, i, V. *Imputatum; beszámlálás.* Ger. Zurechnung. Tiszth. Ir. In sortem imdositæ *acceptatum* vel imputatum; *a kivetett adó fejében lett beszámlálás.*

Acceptaturia, æ. (Du C.) Cymbium, quo in Ecclesia asservantur micæ thureæ; *tömjéntartó.* Gall. navette. Nagy Hier.

Acceptio personarum, discrimen inter homines; *válogatás az emberek között.* Wagn.

Accepto, *elfogadom.* Ger. ich acceptire. Cod. Camb Mon. 23. Trassatus Literas cambiales mox post earum Præsentationem sex ante abitum Postæ horis acceptare idque per expressam vocis «*accepto*» Cambiali factam insertionem declarare aut vero eorum acceptationem denegare debet.

Acceptorius, acceptus, gratus; *kedves.* Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. I. Tanto opera bona sunt magis meritoria et Deo *acceptoria,* quanto sunt ab inquinamento peccati elongata et munda.

Acceptuaria, æ, thurarium cymbium, turibulum; *tömjénező.* Pár. Páp.

Accersio capitis, actus capitis sententiæ intentandæ; *Fején-keresés.* Pár-Páp.

Accersire, accersere, arcessere; *előhivatni.* Fr. Lib. Rat. I. 47. ad Waradinum me *accersiri* fecit.

Accerula, demin ad acerram; *tartó.* Arch. Rak. VIII. 355. *Accerula* argentea Nro 1.

Accessio, augmentum; *szerzemény; növelés, toldomány.* Nagy Ius. Trans. Sax. 65. *Accessio* est modus acquirendi (dominii), quo vi et potestate rei nostræ aliam acquirimus; estque naturalis, artificialis vel mixta. Illa fit solius naturæ operatione, ista solo labore humano, hæc utroque. Törvt. Msz. Georch II. T. II. 27.

Accessio industrialis, augmentum opificiis et arte ortum; *igyekezetbeli szaporodás, emberi munka szülte* v. *szorgalmi nevekedés, ipari szaporodás.* Törvt. Msz.

Accessio naturalis, augmentum naturā enascens; *természeti szaporodás.* Törvt. Msz.

Accessio per vim fluminis, augmentum vi fluminis procreatum: *vízszakasztás által való gyarapodás.* Törvt. Msz.

Accessista, æ, proxime alicui successurus in munere publico; *ingyenes gyakornok, járulnok, tisztbejáró, várományos.* Molnár Patv. 66. Reg. Mil. p. 46. Kass. P. P. I. 10. Opin. 1802.

1. **Accessoria,** munus adiunctum; *mellesleg való kötelesség.* Ger. Nebenpflicht. Georch. H. T. III. 114.

2. **Accessoria,** litteræ fasciculo adiunctæ; *csatolmány.* Száz. VI. 510.

Accessorialis, ad aliquid supplendum additus It. accessorio; *toldalékos.* Art. Diæt. Pos. 42. Sententia Judicis contenti esse debebunt neque illam appellare poterunt: Si tamen præter illa vel respectu *Accessorialium* deposito Juramento non comprehensorum alterutra Pars convincatur et aggravetur. Törv. Msz.

Accessorialiter, alias: *accessorie; mellesleg, mellékesen.* It. accessoriamente. Gal. accessoirement. Kass. Iur. Civ. I. 9. quin si præter principalem petitionem sint etiam aliquæ accessoriales v. g. si petantur *accessorialiter* removeri aut rescindi quivis obices et quævis obstacula eæ quoque Leges provocandæ quæ similem *accessorialiter* adductam petitionem admittunt. Kelem. Inst. Iur. Pr. III. 277. Georch H. T. III. 224. Csaplov. Nucl. 85. In processu novæ divisionis non potest *accessorialiter* etiam aliquorum minus substantialium errorum correctio postulari. Törv. Msz.

Accessorie, (Du C.) per accessionem; *mellesleg.* Georch H. T. III. 23.

Accessorium, quidquid causæ adventitium et extraneum est, appendix, quod ad rem pertinet; res, causa extraordinaria, accidens; *járulék.* Arch. Rak. I. 21.... Passuales et *Accessoria* generosorum G. O. et. P. in Transylvania... Examen Danielis G. cum aliis *accessoriis* de casu Veseniensi institutum Bod. Hist. Eccl. III. 81. *accessorium* enim a principali dependet. Wagn.

Accessorium sequitur suum principale, membrum, pars pertinet ad totum: *a járulvány fejét követi, a tag követi a főt, a toldalék a derekat követi.* Törvt. Msz.

Accessorius 3., accedens; *esetleges, hozzájárulékos.* It. *accessorio.* Kass. Iur. Civ. 1. 6. Sic alii sunt Processus civiles, alii criminales... alii *accessorii,* uti Ingestionales et Evictionales

Accidens, fortuitus; *per accidens,* fortuito, forte; *történetes, esetleges; történetből.* Törvt. Msz.

Accidentale, is, res minus necessaria, res minoris momenti; *mellékes dolog* (ellentéte: derék dolog). Ker. Nap. 291.

Accidentales personæ judiciales, personæ secundas partes agentes in iudicio; *perben részes mellékszemélyek, perlekedő mellékszemélyek.* Törvt. Msz.

Accidentales proventus, reditus extraordinarii; *történetes, mellékes jövedelmek.* Törvt. Msz.

Accidentalia domini iura, iura extraordinaria d.; *jószág-urnak mellékigazai.* Törvt. Msz.

Accidentalia feudi, *a hűbér esetlegességei.* Vuch. Jur. Feud. 35. Illa denique feudi attributa, quæ nec in essentia feudorum nec in legibus fundantur, sed arbitrio contrahentium nituntur, *accidentalia feudi* dicuntur.

Accidentalitas, res fortuita; *mellékesség; történetesség.* Törvt. Msz.

Accidentaliter, casu; *esetleg.* It. accidentalmente, a caso. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 287. et truncaciones manuum *accidentaliter* orirentur.

1. **Accidentarius** 3. idem quod accidentalis. Pázm. Dial. 241.

2. **Accidentarius,** Flacii sectatores ita appellabant illudendo alios; *véletlenes.* Száz. XXIX. 341.

Accidentia, orum, reditus extraordinarii, fortuiti; *mellékjövedelem.* Ger. Accidenzen. Lzb. Cod. Med. P. II. 275. *Accidentia,* ex quibus hoc collegium majorem proventum sperare possit, sunt. Száz. VIII. 700.

Accidia, æ, (Du C.) acerbitas, taedium; *keserűség, jóra való restség.* Tkal. Mon. Ep. II. 34. an. 1340. ne eum inflammet *accidia,* ex qua procedunt malicia, rancor. Gyön. 255.

Accidiare, pro: accidiari (Du C. acidiari) stomachari, tristari; *szomorkodni, rossz kedvűnek lenni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Accidiari, (Du C. acediari) indignari; *restelkedni.* Gyön. 192.

Accinatum v. **accinum** rectius: acinatum = lora, vinatium; *csiger, lőre, máslás.* Gyön. 181.

Accinax, ἀκινάκης, acinaces,-is; *görbe szablya.* It. sciabola. Thök. Diar. II. 327. Unus *accinax,* corio obductus, argenteus deauratus fl. 15.

Accinum, vinacea, orum; *bortörköly.* Ger. Weinrester. Egri Levt.

1. **Accipere,** capere occupare (Du C. al. s.) *elfoglalni.* An. Sc. II. 203. an. 1529. Herbestein... *accepit* Tokay. Castrum... rediit ad Castrum Boldogkő, quod *accipere* non potuit, ubi prius Cassovienses... *jacuerunt.* Georg. Sirm. I. 38. arcem... *accepit* difficile. Arch. Ver. Sieb. XI. 365.

2. **Accipere,** capere, rapere (Du C. emere); *elfogni, elrabolni.* Kronst. III. 100, 271. Martino... misso causa equorum, quos Zwnyokzegienses *acceperunt* a Czay-bus.

Accipere ad aquam, liquefacere;

olvasztani. Ljub. Mon. Sl. VIII. 71. an. 1530: quicunque stronzaverit vel ad *aquam acceperit* aut alio . . . modo malitiaverit ducatos.

Accipere ad trufandum, in iocum convertere; *tréfára venni a dolgot.* Georg. Sirm. I. 72. Quum sensissent Turcum iam ad faciem eorum stetisse, non *acceperunt ad trufandum.*

Accipere aliquid male, ægre, moleste ferre aliquid; *rossz néven, zokon venni.* Wagn.

Accipere in capillis, involare alicui in capillum V. s. *Praeconceptus; üstökénél fogni.*

Accipimus, incedimus; *neki indulunk* (neki fogunk). Knauz M. E. Str. I. 57. 25. *accipimus* usque ad vineas.

Accipiter, equus magnæ velocitatis; *gyorsló,* bedenia. Schläg. 2153.

Accisa, æ, vectigal pro eduliis pendendum, vectigal eorum, quæ consumuntur, vectigal in res venales impositum, præstatio; *élelemvám, fogyasztási adó, illeték.* Gal. accise, Jókai Uj f. 4. a bor *accisa* alá esik Cod. Alv. I. 9. Kelem. Inst. Jur. Pr. 263. Victualia, vinum, cerevisium etc. pro propria Nobilium domestica necessitate, citra ullam *praestationem (accisam)* erga tamen consvetam Consulis Schedam. Molnár Patv. 26. *Accisaeque* præstationum tricesimalium elevatio. Art Diaet. Pos. 86.

Accitare, (pro: excitare) commovere; *felindítani.* Gyön. 194.

Accitus integer, *gyülekező.* Reg. Turm. Præt. 122 Singulis dominicis et festivis diebus hora media nona pulsatur per Turmæ Prætorianæ Tympanotribam prima vice Hora precum, tum in instanti, qui a servitiis est Tubicen, canit *accitum integrum,* ganzen Ruf.

Acclamatio, conclamatio; *felkiáltás.* Restauratio per Acclamationem; *felkiáltás által való tisztújítás.* Törvt. Msz.

Acclamationis condicio, servitus, idem quod præconis condicio; *hirdetői szolgálat.* Cod. Zi. III. p. 476. Quod . . . nostri milites . . . tres possessiones . . . scilicet possessionem Bakta vocatam . . ., in qua Castrenses *acclamationi* condicioni annexi residerent . . . ipsis dari et conferri postularunt.

Acclavare, clavis firmare; *felszegezni.* Kronst. III. 482: solea ferrea *acclavata.*

Acclavatio, actus clavis affigendi; *odaszögezés, kiszögezés.* Kass. Jur. Civ 1, 138 num videlicet certificatoriæ Incatto personaliter vel medio jurisdictionati vel per *acclavationem,* affixionem ad Fores domus seu ut dici amat de domo habitationis præsentatæ aut transmissæ sint.

Acclimatisatio, accomodatio ad cœlum, tractum; *meghonosodás.* Top. Anthr. Gloss.

Acclitus 3. pro: aclitus (gr. ἄκλιτος) erectus; *hajthatatlan, egyenes.* Gyön. 197.

Accludere, adiungere; *hozzácsatolni, mellékelni.* Arch. Rak. VIII. 187. Groffeinek és Vetésnek szólló leveleket *accludáltam.* Dip. Alv. II. 335. omnium bonorum extractum hic *accludo.* Törvt. Msz.

Acclusa, æ, res adiuncta, scriptum adiunctum, clausula epistolæ; *melléklet, levélzáradék.* Arch. Rak. IX. 4. 97. in *acelusis* I. 34. VIII. 425.

Acclusum, scriptum adiunctum, appendix; *melléklet.* Dip. Alv. II. 335. pro bonis meis in prædicto accluso specificatis.

Acco, onis, mensura liquidorum et aridorum, vox e Slavico derivata; *akó.* Cod. Dip. Árp. Cont. II. 25. tenentur dare de bono frumento ad sexcentos *accones.*

Accolitus, V. *Acolythus.* Tör. Tár. 1887. p. 187. albe parve pro *accolitis.*

Accomandatarius, i, socius extraneus; *kültárs, kültag* keresk. Germ. Commanditär. Cod. Camb. Merc. 56. Quod *plenipotentiarius* seu *Accomandatarius* operam, ipsum nomen, ac totale negotiationis exercitium, aliquando vero etiam quampiam pecuniæ partem conferat.

Accomandita, æ, *kültársulat, fióktözs, fiókkereskedés.* It. accomandita. Ger. Kommandite. Cod. Camb. Merc. 52. Ipsa autem Improtocollatio distincto huic in finem servando Libro inferenda clare perhibere debet *a)* nomen Negotiatoris et negotiationis speciem, *b)* ætatem illius authentico documento comprobatam, *c)* investitum negotiationi fundum. *d)* omnes *accomandantes* ac eorum Institorem, si in *accomandita* sit, si autem tacita, omnes socios, tam apertos, quam tacitos.

Accomandans, socius extraneus, V. s. *Accomandita.*

Accomere, ornare; *fölékesíteni.* Nagy Hier.

Accommunicare, (Du C.) Sanctum Dominici corporis Sacramentum alicui dare; *vlkit megáldoztatni.* Gall. communier. Nagy Hier.

Accomodabilis, e, qui accommodari potest, accommodus, accommodatus; *illő, alkalmas.* It. accomodabile. Thök. Diar. II. 335. Duo frusta similis laboris cum corallis pro humerali muliebri *accomodabilia* fl. 5.

Accomodare, 1. (Du C.) commodare. mutuum dare 2. acquirere *1. kölcsön adni, 2, szerezni.* End. p. 371. Lex Colom. 2. Si Christianus Judeo aut Judeus Christiano duarum vel trium pensarum precium *accomodare* voluerit, mutuator. Georg Sirm. I. 20. Quis talis vir est, qui precederet istum latronem, mox *accomodaret* sibi unam arcem cum proventibus suis. Si mihi *accomodaveris* Rex que dixisti, ego experiabor cum te.

Accomodari, omnibus necessariis instrui; *ellátva lenni.* Arch. Ver. Sieb. XI. 136. a provisore . . . summa cum reverentia acceptati, optimeque *accommodati* sumus.

Accomodarius, i, qui se accommodat; *alkalmazkodó.* Arch. Rak. IX. 138. Nos in omnibus *accomodarios* velle.

Accomodatitius 3., accommodatus; *hozzáalkalmazott.* Kaprin. Eloq. I. 297. Denique datur sensus *accomodatitius* cum verus a Spiritu Sancto intentus scripturæ sensus alteri simili vel prope simili rei accomodatur.

Accomodative, accommodando, accommodate; *hozzá alkalmazottan, illően, megfelelően.* Luc. Regn. Dalm. 98. nec alicuius spei futuræ beatitudinis collectivas inveniens eis modo exceptis quæ Deo et electis eius quasi *accomodative* quia centies duplicatæ redient commendatæ etc.

Accomplire, complere, perficere; *betölteni. kiegészíteni, teljesíteni.* Gall. accomplir. Dip. Alv. II. 158. pro *accomplienda* integrali summa . . . deberent addi 9595. fl.

Acconsensus, consensus, assensus, assensio; *beleegyezés.* It. assenso. Beng Ann. Er. Cœnob. 544. Quæ inscriptio dein per *acconsensum* Regiæ Maiestatis roborata.

Accopiare, transcribere; *lemásolni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 162. an. 1448: paginam de verbo ad verbum *accopiavi.* Kuk. Jur. I. 199.

Accorda, æ, pactum, fœdus, capitulatio; *egyesség, szerződés, alku.* Arch. Rak. 135. sub deditione arcis fienda celebratæ *Accordae punctualis Recapitulatio.* I. 32. *Accorda* sive *Capitulacio* punctorum arcis Tokajensis. Thök. Diar. II. 370. Amad. III. 4.

Cernis quanta corda
Sint sine *accorda,*
Desperata sors.

Accordalis traditio, pacto facta tr.; *megegyezés, szerződés szerint való átadás.* Arch. Rak. I. 213.

Accordare (Du. C.) pacisci cum aliquo, transigere, consentire, convenire; *kialkudni, megegyezni, egyezkedni.* It. accordare. Arch. Rak. VIII. 247. sed neque Titulum Imperatoris Suæ Czareæ Maiestati invidere, quem forte Rex Galliarum occasione Tractatus sui, Czareæ Maiestati dare et *accordare* vellet. IX. 26. Monm. Comit. Trans. VI. 194. Wagn. Austr. Aust. Palma ref. H. 3. — 1: veluti hoc ipsum ex punctis *accordatis* elucescit.

Accordatio, pactum: *egyezkedés.* Han. Mon. Jur. P. I. 80. regimen habeat libertatem.. faciendi *accordationem.*

Accordatus, us, pactum; *egyesség.* Besztb. Levt.

Accordium, (Du C.) pactio, conventum; *egyesség.* Ljub. Mon. Sl. IX. 2. an. 1409 capiendo bonam spem *accordii* cum nostro dominio.

Accordus, i, pactum (Du C. accordum); *szerződés.* Rák. Ön. 30. amicabilem *accordum.*

Accostare, coniungere se V. s. *Scandulare* (Du C.) iungere, applicare; *csatlakozni.* Ljub. Mon. Sl. I. 148. an. 1290: *accostabunt* se cum eorum ligno . . . alicui Cod. Dipl. Arp. V. 109.

Accrescentia, incrementum; *növekedés, szaporulat.* Ger. Anwachsen. Lzb. Cod Med. T. II. 582: *acrescentia* animarum Arch. Rak. II. 187.

Accubere pro: accumbere; *aludni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI, 96.

Accubita, (Du. C.) 1. triclinium, in quo ad mensam accumbitur; 2. prandia ac convivia ipsa; *1. ebédlő, 2. vendégség.* Nagy Hier.

Accubitalia, -ium (sc. stragula), Velum lecticarium; *ágysuperlát.* Ger. Himmel am Bette. Pár. Páp.

Accubitor, accumbens (Du C.) præfectus sacri cubiculi; *asztaltárs.* Szék. Okl. IV. 254. et quod unius mensæ *accubitoribus* temperanter et frugaliter sufficiat.

Accubitus, accubatio; *hozzáfekvés, ebéd.* Wagn.

Accularius, i, (ab it. *acculeare, accular e:* in angustias, in arduum redigere) miser; *szegény.* Ljub. Mon. Sl. XI. 108. an. 1324: de avere communis dentur *acculario* ypp. 1.

Accumulator, qui accumulat; *fölhalmozó, rakásra gyűjtő.* Tör. Tár. 1891. p. 541.

Accuratia, cura, observatio; *pontosság.* It. accuratezza. Reg. Turm. Præt. 97. Kass. P. P. I. 149.

Accursus idem quod *missus, delegatus,* qui advenit. Fej. V. II. 36. devocioni tue districte precipimus, quatenus prefato Mocie Raynaldi seu *accurso* Bonasi de Aabitatore Salerni nomine predictas uncias auri ... nostre Camere soluere et exhibere procures et recipias ab eodem *accurso* de hys que dederis apodixam restituendam postmodum per te discreto viro A.

Accusa, æ, (Du C.) accusatio; *kereset.* Ljub. Mon. Sl. II. 108.

Acedia, œ, acidia, negligentia, incuria (ἀκηδιά); *restség, hanyagság.* Bell. Cell. 805.

Acencus, i, acervus; *halom, köteg.* Tör. Tár. 1887. p. 104. a Kecskemétiensibus ingentem *acencum* velleris ovinæ extorquet.

Acephali v. *acephalitae,* (Du C.) qui nullum caput agnoscunt, quum pauperes sint v. quod neminem suæ hæresis auctorem agnoscunt; *vezérnélküli tévelygők.* Nagy Hier.

Acephalos, ἀκέφαλος, duce, capite carens; *fő nélküli.* It. acefalo. Gall. acéphale Ger. ohne Oberhaupt. Kat. Hist. Reg. I. 31. ecclesiam initio Hungaricam fuisse prorsus *Acephalon.*

Acephalus, i, (Du C. al. s.) amens, demens, temerarius; *vakbuzgó, esztelen.* Urk. Sieb. II. 397 an. 1372. ne universitates propter aliquos *acephalos* in sæviores dissensiones suscitentur.

Acerare, commiscere, condensare; *polyvával vegyíteni.* Kronst. II. 33: pro polea ad *acerandam* argillam.

· **Aceratus,** acere mixtus; *polyvával vegyített.* Kronst. III. 412: *aceratum* lutum.

Acerere, oblusum fieri; *megvásláni.* It. allegare dente. Gal. agacer. stumpf werden. Schläg. 2151.

Aceri confector, (Du C. acer et acerrum = chalybs) faber chalybarius; *aczél készítő.* Pest. Vár. Levt.

Acerbatus 3., *exacerbatus; elkeseredett, haragos.* Chr. Dubn. p. 10: Detricus *acerbatus* exivit contra hunos.

Aceronitus, i, (a gr. ἀκήριος) morosus, difficilis; *mord, magának való ember.* Gyön. 229.

Acersecomes, itis (gr. ἀκερσεκόμης) intonsis capillis Juven 3, 123); *nyiratlan, üstökös hajas.* Gyön. 236.

Acervus electamentorum fodinalium; *hányó.* Ger. Halde. Besztb. Levt.

Acervus scoriarum; *salakhányó.* Besztb. Levt.

Acetosa, æ, herba acetosa; *sóska,* It. acetosa. Gall. *oxeille.* Sauerampfer. —Schläg. 2165.

Achaini (cervi). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 62. *Cervi,* qui vocantur fel habere in cauda.

Achantis, pro: acanthis, fringilla carduelis Linn.; *tengelicze.* Gyön. 244.

Achanzius, miles Turcarum sine stipendio militans; *zsold nélküli katona.* Nad. Florus Hung., L. III. C. IX. p. 163. Referunt ... Bassam cum universis Romaniæ copiis et *Achanziis* (qui sine stipendio militant) et *Genizeris* missum esse.

Acharis, ingratus; *hálátlan.* Nagy Hier.

Acharistia, æ, animus ingratus; *hálátlanság.* Nagy Hier.

Acharistus, V. *Acharis.*

Achatera, ab Achate Aeneæ socio et comite, lectio mendosa pro: *Achatem.* Verancs. X. 32. Nec enim alia causa *achatera* tibi coniunxeram, quam ut adolescentia tua et ætate adhuc immatura et rerum imperita sustentaretur.

Achates, comes, familiaris ex Verg. Aen; *kisérő, társ.* Beng Ann. Er. Cœnob. 60. Georgium Lubomirskium, supremum Regni Marschallum fidum alias *aulae achatem.* Szamosk. III. 174. solum Bectam passam *Achatem* suum, cum exignis Turcarum satellitibus penes se haberet.

Achazitæ, ita dicti Hobbesi discipuli, qui ut Achaz, israëlitarum rex, ecclesiam juribus civilibus subiicere satagebant; *Achaz követői.* Nagy Hier.

Acherontinus V. Capularis senex; *a sir szélén álló.* Szamosk. I. 19. instructissima expeditione Maximiliano bellum intulit, quo iam extrema senecta gravis ac plane *Acherontinus,* rebus suis, quas unquam præclare gessisset, extremum fastigium imponeret.

Acheropoëta, alias: *achiropictos* (Du C.) quod v.

Achilea argumenta, invictæ vires; *győzhetetlen erősség.* Tör. Tár. 1881. p. 483.

Achiles, homo fortis, heros; *vitéz, hős,* Gall. héros. Held. Szamosk. IV. 73. Moritur invictissimus heros vereque *Achiles* Hungaricus Ladislaus Gyulaffi in vico Udvarhely.

Achironticus, depravatus; *megéktelenült.* It. depravato. Schläg. 2154.

Achiropictos (Du C.) Vox hibrida pro ἀχειροποίηκτος. Ita appellabant quasdam Deiparæ imagines, quas divinitus nec arte humana pictas putabant; *csudarajz, csudafestmény.* Nagy Hier.

Achis, pannus Aquensis; *aacheni posztó.* (Vect. Ref.) L. 2: De Petia panni *Achis.*

Achriogelos, (gr. ἀχρειόγελως) sine causa ridens; *hahotás, ok nélkül kaczagó.* Gyön. 247. Pár. Páp.

Achromaticus 3., sine colore, (ἀ+χρῶμα; *szintelen.* Greg. Aesth. 89. Respectu colorum pictura est *achromatica,* farblos monochromatica, polychromatica ...

Achronismus pro: anachronismus. Luc. Notæ. 446. ut necis occasionem in hac Maruli historia relatam salvaret, in evidentem *achronismum* incidit.

Achyrosia, æ, (gr. ἀχύρωσις) actus paleandi; *bepolyvázás, sárgyúrás.* Gyön. 258.

Acialis, acutus; *hegyes, széles.* scharf, spitz. Kronst. I. 620.

Acicula, (ab acu) acus, spiculum, spina, et quidquid pungit; *tű, tövis.* It. ago, pungello. Vern. Psych. 60. quemadmodum fere *aciculae* acumen in manu dolorem excitat, neque tamen *aciculae* ipsi dolorem inesse quis arbitrabitur.

Acicula capitata, acus orbiculo ornata; *gombostű.* Stecknadel. Pár. Páp.

Acicularis, ad acum pertinens; *tű.* Wallaszky 400.

Aciculariter, in modum acus; *hegyesen.* Arch. Rak. VIII. 318. Tres flores filis argenteis *aciculariter* elaborati.

Acicularius pulvinulus, pulv. acuarius; *varró párnácska.* Nadelkissen. Pár. Páp.

Aciculatus 3., acicula elaboratus, acupictus; *himzett.* Arch. Rak. VIII. 338. Scapulare *aciculatum.* [Vergette.

Aciculus (Du C. dolabrum). V. s. v.

Acidi dentes, obtusi dentes; *megvásalt fogak.* stumpfe Zähne. Schläg. 2157.

Acidiosus 3., gr. ἀκήδεια, incuriosus; *lelkileg rest, gondatlan, hanyag.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6. O vos *acidiosi* maledicamini.

Acidiusculus, paullum acidus; *savanykás.* BeneMed. II. 290. radices *acidiusculas* I. 278.

Acidulæ, arum, aquæ acidæ; *savanyú víz.* Szerdah. Celebr. II. p. 33. Trencsinium *acidulis* passim affluis.

Acidularis, ad acidulas pertinens; *savanyú.* Hor. Mem. 396.

Aciedo V. Pomatum; *almavíz.* It. vino di mele, sidro. Gal. *cidre.* Apfelwein. Schläg. 2156.

Acies galeæ, conus galeæ; *sisak orra.* Száz. XXVII. 311.

Acimen, acinus v. acinum; *szőlőszem.* Gyön. 253.

Acinas Damascenus, ensis damascenus; *dömöczki penge.* Wallaszky 268.

Acionichitæ seu Stantes, qui semper stantes orationes fundebant genu flectendo vero orare peccatum ducebant; *állva imádkozók.* Nagy Hier.

Acis, is pro: acer, eris; *juhar, ihar, jávor.* It. acero. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 420. postea in uno nemusculo sub arbore *acis* seu *juhor* est meta.

Acleros (gr. ἄκληρος) hæreditate privatus; *jószágából kitagadott.* Gyön. 297.

Aclides (rectius: aclys, idis) gr. ἀγκυλίς iaculum; *tollas buzogány, dárda.* Gyön. 298.

Acme, fastigium, evolutus morbus, (a gr. ἀκμή); *virágzás, tetőpont.* Bene Med. I. 61.

Acmotheton (gr. ἀκμόθετον) incudis subex, incudis lignea basis; *ütővas tőkéje.* Pár. Páp. Gyön. 300.

Acne, tubercula parva et callosa in iuvenum facie enascentia; *bibircs.* Bene Med. II. 403. *Acne* vocatur etiam *Jonthus, Varus,* se manifestat per tubercula parva, segregata, quæ initio nec dolorem, nec pruritum excitant.

Aco, -onis et **Ako,** chibrio; *akó, csöbör.* End. p. 617. Decr. Andre III. an. 1291: 11. Item nullam collectam, vel *acones* aut descensus super ipsos nobiles et Saxones ... recipi faciemus. End. p. 624. Andreæ III. libertas an. 1291: 2. Ordinamus ... ut de vineis ... antiquis ... nullum debitum, scilicet nec *akones* qui vulgariter *chibriones* dicuntur ... solvere teneantur.

Acoemetæ, (ἀκοίμητος, Du C. *acoemeti)* insomnis; *álmatlan, éber.* Szentiv. Curios Misc. III. 462. Constantinopoli Studius vir clarissimus in honorem S. Joannis Baptistæ Monasterium condit, ad quod transfert Monachos *Acoemetas* quasi insomnes, qui in tres partes distributi noctes atque dies Divinas Laudes occinerent. Nagy Hier.

Acolicatus (Du. C. acolytatus) officium acolythi; *gyertyászi kisebb rend.* Szék Okl. 1. 78.

Acolithatus, us (Du C.) officium acolyti; *gyertyász tiszte.* Konek Egyh. 133.

Acolythus, acoluthus, proximus hypodiaconatui gradus, ex gr. ἀκόλουθοι sunt enim veluti famuli ecclesiastici utpote qui vilioribus Ecclesiæ ministeriis deputantur, ut cereis deferendis etc. (Du C.) V. *Accensor. kisérő, szolga, segéd* (egyházi). Cod. Dip.

Arp. Cont. VI. 85. quia olim Archiepiscopalis curia quinque Canonicis, Presbytero, Diacono, Sacristæ, *Acolytho* per totam hebdomadam alimenta præbere tenebatur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 497. Verancs. IX. 260.

Acomandisia, æ, tutela; *gondozás, védelem.* It. ãccomandagione. Rač. Mon. Sl. XIII. 22. an. 1348: fuerunt confessi... sese... recepisse... ducatos,... quos habent in deposito et *acomandisia.*

Acomentamentum, principium, initium; *kezdet.* Gall. commencement. Prot. inq. 244. XXIII: fuit de magnis penitentiis in *acomentamento* pueritie sue.

Aconcium, pactio; *egyezkedés.* Ljub. Mon. Sl. II. 313. dux posset esse mediator de *aconcio* inter serenissimum... regem Hungariæ.

Acone,(gr. ἀκόνη) cos; *fén-, köszörűkő.* Gyön. 302.

Aconzare, coniungere, pacisci; *egyezkedni.* It. accozzare. Ljub. Mon. St. II. 190 an. 1343: studeant de *aconzando* se cum... comitibus.

Acorus, i. V. *Atírum.*

Acosmus, (gr. ἄκοσμος) non ornatus ornatu carens; *ocsmány, rút, rendetlen.* Gyön. 306.

Acquabrius 3., æquarum lancium; *egyensúlyú.* Száz. II. 158. *libram acquabriam*, pondera, mensuras et ulnas in hospitio ac Bolta seu Camera pro usu habere debeat.

Acquæsium, simul, una comparatum bonum; *együtt keresett jó.* Gemeinbesitz. Pár. Páp.

Acquæstus, us (coniugum), (Du C. *acquestus)* acquisitum; *házassági-, közkeresmény.* Nagy Hier.

Acquetare, placare; *nyugtatni.* It. acquetare. Ljub. Mon. Sl. I. 214: *acquetata* et pacificata.

Acquiescentia, æ, tranquillitas, animi securitas, æquitas animi; *megnyugvás.* It. acquiescenza. Vern. Phil. Mor. 345. Qui sperare potest, fontem *adquiescentiae* in semet ipso habet. Wagn.

Acquirere, causam-litem alicui inferre; *beperelni.* Cod. Zi. Vol. V. p. 21.: ut quicunque Wguch *acquirere* vellent, extunc... Benedictus ipsum teneatur... expedire.

Acquiribilis, quod acquiri potest, parabilis; *megszerezhető, utolérhető.* Vern. Psych. 261. si facile *acquiribiles* voluptates ultra modum venemur.

Acquisiticius 3., acquisitus; *hozzászerzett.* Fej. VIII. 2. 194. Possessionum ad fluvium Budrug adiacentes *acquisiticiarum.* Cod. Dip. And. I. 196. 215. I. 561. 615. II. 31. 40. possessio *acquisiticia.* Cod. Dip. And. Vol. V. 18. 36.

Acquisitio, actio, petitio, criminatio; *kereset.* Cod. Zi. Vol. V. p. 36. 21.: in totali premissa actione et *acquisitione* forent innocentes et immunes.

Acquisitio Fisci, citatio; *a királyi ügyészség elé való idézés, királyi ügyészségi kereset.* Staatsanwalts-Vorladung. Funda David. H. 2. Alioquin si deprehensi fuerimus in uno vel altero puncto, illico *acquisitioni Fisci,* hoc est *Notae Infidelitatis* subjacebimus.

Acquisitionales, Instrumentum emptionem, comparacionem alicuius rei continens; *szerzemény-levél.* Kövy. El. 197. Attendendum ad usum; si penes *acquisitionales,* vi divisionis, uterque sexus ingressus est possessorium.

Acquisitionalista, æ, qui bona acquisivit; *szerzeményes, szerzett vagyonú.* Törvt. Msz.

Acquisitor, qui acquirit, auget rem familiarem; *kereső.* Tör. Tár. 1888. p. 177. jó gazda és *acquisitor.*

Acquisitor literarum Cambialium: V. s. v. *Collybista.*

Acquisitum, i, comparatio; *szerzemény.* Tör. Tár. 1891. p. 503.

Acratocothon, homo vinosus; *borcsiszár, boriszák.* Calepin. ἄκρατος enim merum est, κώθωνες autem inter pocula numerantur. Gyön. 308.

Acretus 3. gr. ἄκρητος, purus, *vegyítetlen, tiszta.* V. s. v. Roselinæ!

Acribia, æ. (Du C.) ἀκρίβεια, diligentia; *műgond, pontosság.* Nagy Hier.

Acridare, apud fide dignum aliquid deponere; *rábízni, vkinél letenni.* Fej. V. VI—VII. t. 8. Vagnolus... assignavit mihi... subscripta acta in mea absentia coram eo *acridata* VII. 82. 52.

Acrimoniosus 3., (Du C.) fortis; constans; *állhatatos.* Gyön. 265.

Acrimosus 3., animosus, fortis; *erős.* Gyön. 220.

Acrisia, æ, iudicium erroneum (Du C. acrisia pro *aorasia* gr. ἀορασία, cœcitas) *balhit, az itéletre való képtelenség.* Pel. de S. Petro s. I. 6. Milites vigilantes erant *acrisia* cœcitatis pereussi. Nagy Hier. Schläg. Hort. 2163. (Dief. starblind.)

Acrissime pro *accerrime.* Kuk. Jura. I. 74. an. 1264.

Acrissimus, inusitata forma pro: *acerrimus.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 264: in *acrissimis* infidelitatibus continue procedendo.

Acrocolia -orum; *lúdaprólékja.* Ger. Gansel-Junges. Pár. Páp.

Acrodryum, i, acrodryon, a gr. ἀκρόδρυον, jede Frucht mit holziger Schale. Rost. Handw. Gr. Sp. *csontárgyümölcs.* Bel. Comp. Geogr. 605. Profert regio fertilis... frumentum, oryzam, fabas, poma citrea, aurantia, persica, pruna, aliaque *acrodrya.*

Acronicus 3., quasi sine tempore; *időnélkül való.* Gyön. 267.

Acronyctus, gr. ἀκρόνυχος, *alkonyi.* Szentiv. Curios. Misc. 79. Alius item ortus syderum est vespertinus verus seu *acronychus* vel rectius *acronyctus* dictus. Estque ascensus syderis supra Horizontem orientalem, illo momento, quo sol descendit infra occidentalem.

Acronycus, idem quod *acronyctus.* Szentiv. Curios. Misc. 46. Pernox sive *Acronycus* dicitur Planeta, quando in principio noctis oritur et in fine noctis occidit.

Acrotophorium, idem quod *acroterium,* decus, flos sc. poëtarum (in Siras enim urbe Persiæ celeberrimi poëtæ Hafiz et Saadi nati sunt); *ékessége, díszvirága* t. i. a költőknek. Kat. Hist. Reg. 1. Præf. Quum igitur et frequenter et eleganter carmina pangeres, cruditorum illa societas, quæ nomen ab Arcadibus habet, dignum Te censuit quem suum lubens in coetum cooptaret ac Sirasium *Acrotophorium* appellaret.

Acta publica, tabulæ publicæ; *ügyiratok, akták.* It. atto, Gal. Acten. Kass. Prax. I. 24. Habet suum Archivum et Regestraturam seu Conservatorium *actorum publicorum.*

Acta Registraturæ, tabulæ, literæ R. *iktatói ügyiratok.* Registratur-Akten. Instr. Jos. II. p. 34. §. 94: Scripta exhibita, quæ partibus, aut Foris nequaquam restituuntur, quemadmodum et judicialia Acta, postquam Expeditio exarata fuerit, in Registratura reponentur, quæ exin *Registraturae Acta* nominantur.

1. **Actare,** instruere, ornare; *ellátni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 113 an. 1324: debeat se fornire et *actare* omnibus oportunis.

2. **Actare,** frequenter agere; *gyakorta dolgolódni.* Gyön. 280.

Acte, actæa spicata Linn. sambucus. *Bodza.* Gyön. 311.

Actenus, hactenus v. sub *herbaliter.*

1. **Actia,** æ, V. *Kuxa.*

2. **Actia,** æ, 1. pars pecuniæ in aliqua re collocatæ; 2. syngrapha, tessera, qua cavetur de pecunia societati alicui credita; *részvény.* Nagy Hier. Opin. P. II. Sec. II. *actiis* seu anticipationum ratis.

Acticus 3., strennus; *serény, tevékeny.* Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 10. Hic *acticus* operibus.

Actio, ius persequendi; *törvényes kereseti jog, kereset, vád, vádlevél.* Comp. L. IV. Z: *Actio* autem nihil aliud est, quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. *Actionum* genera sunt duo: in rem, quæ dicitur *vindicatio,* et in personam, quæ *condictio* appellatur. Georch. H. T. I. 162. III. 115. Kass. Prax. I. 2.

Actio Accessoria, *mellesleges kereset.* Kass. Jur. Civ. I. 8. *Accessoria* demum Actio est illa, quæ ex adhibito quopiam Juris remedio, oppositionis videlicet aut Repulsionis vel Novi Judicii enascitur et hinc dein vocatur Actio Opositionalis, Repulsionalis vel Novi simplicis aut cum gratia.

Actio ad superinscriptionem, actio in negotio amplius numeratæ v. numerandæ pecuniæ; *felülfizetési kereset.* Törvt. Msz.

Actio Admonitorio-Liquidatoria, *intő-felszámoló kereset.* Kov. Form. St. CLXXXVIII. *Actio Admonitorio-Liquidatoria* ex bonitate Juris per Dnum Terrestrem ratione fundi in sua possessione habiti erecta.

Actio Amonitoria, *intő kereset.* Kov. Form. St. CLXXXI. *Actio Amonitoria* ad liquidandam summam investitam et remittenda Bonā cum minori onere instituta.

Actio cambiaria, ac. cambialis; *váltókereset, váltójogi kereset, váltókeresetlevél.* Wechselklage. Törvt. Msz.

Actio Cameralis, actio ærarii publici; *kamarai, kincstári kereset.* Kass. Jur. Civ. I. 8. Huc spectant etiam *Actiones Camerales* ex indultu Legum contra nonnullos prævaricatores. v. g. Salis aliorumque objectorum Fodinalium aliosque excedentes.

Actio Civilis, *polgári kereset.* Kass. Jur. Civ. I. 7. Actio alia est Civilis alia Criminalis alia denique Fiscalis Magistratualis. *Civilis Actionis* objectum constituunt res quævis humanæ acta item et facta nullam pœnalitatem criminalem post se trahentia.

Actio compatibilis, actio, quæ conciliari potest cum alia; *összeférhető kereset.* Törvt. Msz.

Actio condescensoria, ac. quæ transit ad alios v. g. hæredes; *átszálló, leszálló kereset.* Tört. Msz.

Actio Condescensorio-Continuatoria, *átszálló-folytatólagos kereset.* Kov. Form. St. CLXXXIX. *Actio Condescensorio — Continuatoria* dum primus Actor demoritur et filius continuare vult causam.

Actio Continuatoria, *folytató kereset* és *vádlevél.* Kass. Jur. Civ. 1. 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, *Continuatoria* vero et Reflexoria quæ subinde continuative vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Incattorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi. Georch. H. T. III. 238. Törvt. Msz.

Actio contraria, ac. mutua, reciproca; *viszont-per, viszonos kereset;* Georch. H. III. 211. Törvt. Msz.

Actio Criminalis, *fenyítő kereset.* Kass. Jur. Civ. I. 7. Civilis Actionis obiectum constituunt res quævis humanæ acta item et facta nullam pœnalitatem criminalem post se trahentia. *Criminalis* vero delicta criminalia per legem pro talibus declarata pœnamque publicam secum trahentia. Törv. Msz.

Actio cumulata, ac. diversas causas continens; *tetézett vádlevél, halmozott kereset.* Georch. H. T. III. 92. Törv. Msz.

Actio Divortialis, ac. in negotio divortii; *válóper.* Kass. Jur. Civ. II. 8. Huc spectant etiam actiones Camerales ex indultu Legum contra nonnullos prævaricatores v. g. Salis aliorumque obiectorum Fodinalium aliosque excedentes; nec non *Actiones Divortiales* A. et. H. Conf. addictorum sensu B. Patentalium in re Matrimonii editarum concinnatæ.

Actio Evictionalis, *szavatos kereset, szavatos levél.* Kass. Jur. Civ. 1. 8. *Evictionalis* denique illa dicitur penes quam Incattus Evictorem suum ad semet evincendum evocat.

Actio Evocatoria, ac. citationis; *idéző kereset.* Vorladungs-Klage. Kov. Form. St. CLXXX. *Actio Evocatoria* Evictorum.

Actio ex neglecta præmonitione, *elmulasztott megkinálásban gyökerezett kereset.* Klage wegen Vernachlässigung der Mahnung. Törvt. Msz.

Actio exploratoria, *kémlelő kereset.* Nachforschungs-Klage. Törvt. Msz.

Actio ex præiudicio, *sérelmi kereset.* Beleidigungs-Klage. Törvt. Msz.

Actio extensoria, *másra kiterjesztő kereset.* Kov. Form. St. CLXXXIV. *Actio Extensoria* vi cuius recens denominati Successoris Debitores ad Processum evocandi urgentur.

Actio familiæ erciscundæ, *a jószág elosztása ügyében való kereset.* Comp. L. III. X. 3. Cohæredibus volentibus a communione discedere *familiae erciscundae actio* constituitur.

Actio Fiscalis, *fenyítő per, ügyészi kereset.* Kass. Jur. Civ. 1. 7. *Fiscalis* demum Actionis objectum sunt delicta politica pœnam attamen criminalem haud exigentia. Georch. Ért. 62. Törvt. Msz.

Actio Fundamentalis, *anya kereset.* Kass. Jur. Civ. I. 8. *Fundamentalis* est illa, quæ statim in limine causæ, continuatoria vero et Reflexoria quæ subinde continuative vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Incattorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi. Törvt. Msz.

Actio furti, actio ad furem puniendum mota . . . V. *Condictio furti: lopás megbüntetésére indított kereset.*

Actio generica, ac. generalis; *általános kereset.* Törvt. Msz.

Actio incompatibilis, ac. quæ cum alia conciliari non potest; *összeférhetlen kereset.* Törvt. Msz.

Actio indebita, ac. iniusta; *helytelen, méltatlan kereset, patvarkodás.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 177.

Actio indeterminata, ac. ambigua; *határozatlan kereset.* Törvt. Msz.

Actio Legitimatoria, ac. ad nobilitatem demonstrandam; *nemesség igazoló kereset.* Kass. Jur. Civ. 1. 8. Ad Politicam pertinent Actiones Urbariales ad exigentiam B. Urbarii et Resolutionum Regiarum confectæ *Legitimatoriae* Nobilitatis iterum iuxta normam altiori Loco eatenus præscriptam.

Actio Liquidatoria, *felszámolási kereset.* Kov. Form. St. CLXXXI. Item alia Actio *Liquidatoria* ad Liquidationem Summæ et remissionem Bonorum cum minori Summa instituta.

Actio Liquidatorio-Condescensoria, *leszámoló kereset.* Liquidations-Klage. Kov. Form. St. CLXXX. *Actio Liquidatorio-Condescensoria* contra Successores deficientis mota.

Actio Marcalis, *girás kereset, birságos kereset.* Kov. Form. St. CLXXXV. *Actio Marcalis* ad restitutionem invagiati Equi et desumendam ob ultratridualem eiusdem detentionem statutam pœnam.

Actio mixta, actio diversas causas complectens; *elegyes kereset.* Törvt. Msz.

Actio noxalis, actio ad sarciendum damnum mota; *kártérítési kereset.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 173. Si itaque quadrupes contra naturam commota, pauperiem fecerit, competet adversus eius dominum *actio noxalis,* ita dicta, ut vel damnum refundat vel animal, quod nocuit, dedat.

Actio Oppositionalis, *ellenszegülési kereset.* Bestreitungs-Klage. Kass. Jur. Civ. 1, 8. Accessoria demum Actio est illa, quæ ex adhibito quopiam Juris remedio, Oppositionis videlicet aut Repulsionis vel Novi Judicii enascitur *Actio Oppositionalis,* Repulsionalis vel Novi simplicis aut cum gratia.

Actio penes breves Articulos, causæ, quæ brevi litis processu tractandæ erant; *rövid folyamatú kereset.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 99.

Actio personalis, *személyét érdeklő kéret, kereset.* persönliche Klage. Georch. H. T. III. 218. Törvt. Msz.

Actio pigneratitia, *zálogkereset, zálogper.* Pfandklage. Stat. Jur. L. III. p. 66. qui dolo vel culpa rem pignore acceptam deteriorem fecerit, *pigneratitia actione* tenebitur, ut talem restituat, qualis fuerit tempore obligationis.

Actio possessoria, qua quis dominii sui restitutionem intendebat; *birtokkereset.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 39.

Actio principaliter directa, *derék kéret, kereset.* directe Klage. Georch. H. T. III. 23. Törvt. Msz.

Actio privata, *magános kereset, magános kereseti per.* Privatklage. Törvt. Msz.

Actio privatoria, *megfosztás ügyi kereset.* Vuch. Jnr. Feud. 221. Actio qua dominus ius suum adversus vasallum persequitur vulgo *actio privatoria* dicitur alii *conditionem causa data, causa non secuta* dicere malunt.

Actio propter delictum quodpiam, *vádlevél.* Klageschrift. Törvt. Msz.

Actio publica, *közönséges kereset, közkereseti per.* Oeffenliche Klage. Törvt. Msz.

Actio quæstoralis, Text v. a. *Apprehensor; kereskedői kereset.*

Actio querulosa, *panaszló kereset, vádkereset, vádlevél.* Kov. Form. St. CLXXX. *Actio querulosa* seu Violentialis ratione Potentiariæ Invasionis, sepium destructionis, ac Combustionis cum assumptis perpetratæ.

Actio realis, *értéki kereset, vagyonbeli kereset.* dingliche Klage. Törvt. Msz.

Actio Reflexoria, *emlékeztető kereset.* Erinnerungs Klage. Kass. Jur. Civ. 1, 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, Continuatoria vero et *Reflexoria* quæ subinde continuative vel reflexorie Judici præsentatur v. g. si demortuorum Incattorum in lite stantium successores essent continuative in Processum evocandi.

Actio regressualis, *viszkereset-levél.* Regress-Klage. Art. D. 1840. p. 78.

Actio rei persecutoria, ac. ad rem repetendam instituta; *jószágkövetelő kereset, dolognak követelő keresete.* Törvt. Msz.

Actio reluitoria, *zálogváltó kereset.* Pfand-Einlösungs-Klage. Proj. Leg. Civ. 242. De bonis communibus et indivisis per Congenerationales celebrati pignoris per unum e condivisionalibus ad primævum pignus non influentem, absque specifica ad initos Contractus et annorum conditiones reflexione facta confirmatio, *actioni reluitoriae* per eundem confirmantem subseque iustitutæ non obstat.

Actio Repositionalis, ac. in negotio in jura et bona reponendi; *(birtokába, jogaiba) visszaállítási, visszahelyezési kereset.* Kass. Jur. Civ. 1, 8. Huc spectant et *Summariae Repositionales* violenter eiectorum ad præscriptum Legum et B. Normalium confectæ.

Actio Repulsionalis, V. s. *Actio oppositionalis; visszaverési, visszaűzési per.* Abweisungs-Klage.

Actio Successorio — Liquidatoria, *utód felszámolási kereset.* Kov. Form. St. CLXXX. Actio *successorio — Liquidatoria* vi cuius oppignorantis Deficientis Fratres ad reluitionem procedunt.

Actio Urbarialis, *jobbágyi pör, jobbágyi intézetbeli per.* Urbarial-Klage. Kass. Jur. Civ. 1. 8. Ad Politicam pertinent *Actiones Urbariales* ad exigentiam B. Urbarii et Resolutionum Regiarum confectæ.

Actio violentialis, *hatalmaskodást tárgyazó kéret.* Gewaltthätigkeits-Klage. Georch. H. T. III. 242.

Actionalia Corpora, *kereset alatt levő tárgyak.* Proj. Leg. Civ. 216. Processus namque metalis ex indole sua ultra particularum, a suo Corpore avulsarum, reapplicationem extendi nequit. Contrarium igitur obtinet, si doceatur, *actionalia Corpora:* id est colo-

nias seu prædia ex terreno illo, cuius metæ quæruntur, avulsa et post tempora impetrationis, in distincta corpora efformata esse.

Actionalis, ad actionem pertinens; *kereseti.* Törvt. Msz.

Actionaliter. (Forc. habet adj. actionalis, qui inique agit. Du C.: actionalis male, qui inique agit.) In nostro codice: violenter, hostiliter cum res ad manus et pugnam venit; *erőszakosan.* Fej, VIII. 3. 449. cuius si quidem Stephani similiter devotis instanciis benignius inclinati ad præcludendum imposterum viam *actionaliter* malignandi... hoc privilegium confirmamus.

Actionaria societas, societas quæstuaria; *részvénytársaság.* Actien-Gesellschaft. Törvt. Msz.

Actionarius, socius consortii; *részvényes.* Törvt. Msz.

Actione convenire aliquem, litem movere contra aliquem; *keresetbe vagy fenyitékbe v. vádlásba húzni vlkit, megpörölni, pörbe vonni.* Törvt. Msz.

Actionetenus, ut actio continet; *kereset szerint.* Kass. Jur. Civ. 1, 160. Quibus inhærendo si quidem læsio Partis A. substantialis taliter ad oculum prodiret, petit in Bonis *Actionetenus* specificatis tam mobilibus quam et immobilibus stabilito prævie actoratu, novam in sēnsu præcitatarum Patriæ Legum Divisionem adinveniri.

Actioni simpliciter cedere, *a perről egészben lemondani.* die Klage einfach einstellen. Georch. H. T. IV. 190.

Actistetæ, qui negant creationem mundi; *teremtetlenkedők.* Nagy Hier.

Actitamentum, i, causa ac(tita)ta, tractatio. Hæc vox formata est a verbo actito; *tárgyalás.* Unterhandlung. Fej. XI. Vol. Unic. nostram ... venientes in præsentiam, expositisque præmissis eorum contentiosis *actitamentis* super præmissis inter eos existentibus.

Activisare, auctoritate ornare, potestatem alicui facere, facultatem dare aliquid efficiendi, procurandi; *felhatalmazni.* It. autorizzare. Gal. autoriser. Kass. Jur. Civ. Lex. 1. Nagy Hier.

Activisatio, data alicui potestas, auctoritas; *felhatalmazás.* Nagy Hier.

Activisatus, cui potestas data est; *felhatalmazott, megbizott.* Törvt. Msz.

Activitas, industria, navitas (Du C.); *tevékenység, cselekvőség.* It. attività. Thätigkeit, Activität. Vern. Met. II. 41. lex autem antagonismi docet actionem cum reactione esse semper conjunctam proinde *activitatem* et *passivitatem* nunquam unilateralem sed semper bilateralem esse. Greg. Aesth. 23.

Activum debitum, cui opponitur passivum; *követelés.* Forderung. Törvt. Msz.

Activus 3., navus, solers, industrius; *tevékeny, cselekvő, munkás, ható, tehetős, alkalmas.* It. attivo. Gal. actif, Wagn. Törvt. Msz.

Actor sequatur Forum Rei, in territorio, loco, in quo res degit, actio locum habet. Cod. Camb. Merc. 80. Causæ e navigatione fluviali enatæ ad commune illud principium, quod *Actor sequatur Forum Rei,* reducuntur.

Actori proba incumbit, actoris est probare; *felperesnek kell bebizonyítani keresetét.* Georch. H. T. IV. 157.

Actor theatralis, actor scenicus, histrio; *szinész.* Pest Vár. Levt.

Actoratus, ius, conditio, facultas, officium, causa actoris; *felperesség, perelhetőség.* Jókai Rab R. T. 268. a vádlónak az *actoratusa* sincs megállapítva. Cod. de Delict. 316. Ne circa *Actoratus* competentiam ulla supermaneat quæstio.

Actoratus personalis, *személyes kereset.* persönliche Klage. Georch. II. T. III. 26. 47. 231. önnön-nevekben teendő kereset, *(actoratus personalis.)*

Actoratus realis, *velős kereset, a kereset valósága, értéki, vagyonbeli felperesség, dologbeli, tárgybeli felperesség.* thätliche Beleidigungsklage. Georch. H. T. III. 289. Mivel tehát a felperes a rajta tett sérelemből eredett *velős keresetét (actoratus realis)* ugyis nemességén gyökerezi. Tisztb. Ir. Törvt. Msz.

Actoratus ruit, actoratus condescendit; *felperessége semmis.* Csaplov. Nucleus p. 85. Condividentis ideo ad novam divisionem procedentis, quod eidem certa bona avitica, quæ ipse ex indultu patris revindicavit, occasione primæ divisionis erga oblationem investiturarum in ratam imputata sint. *actoratus ruit.*

Actoreus, ad actorem pertinens; *felperesi.* Kass. Jur. Civ. I. 154 eandem qua contumacem ad præscriptum art. 32: 1723. in totali acquisitione *actorea* (vel in onere actionis) solitisque non venientiæ pœnis convinci.

Actorius 3., ad actorem pertinens, actoris; *felperesi.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 397. Ego Magister Gregorius Traguriensis, sindicus, *actor* et procurator domini Tregnani Dei gratia Episcopi Traguriensis sindicario, *actorio,* procuratorio nomine ipsius peto ...

Actorizare, actorem esse; *vádolni, perelni.* Knauz M. E. Str. I. 65. 31. *actorizantibus* episcopis Fabiano, Cosma...

Actorum rotulus, actorum fasciculus; *periromanyok csomója.* Törvt. Msz.

Actrix, quæ causam agit, quæ alicui actionem intendit; *felperesnő, nővádló, vádlónő.* Werbőczi 368. Nobilis vero ducentos florenos solummodo Actori vel *Actrici* solvere tenetur. Kov. Form. St. 120. Cod. Dip. And. V. III. p. 66. nobilis puella *actrix.*

Actrix Theatralis, scenica, artifex scenica; *szinésznő.* Pest Vár. Levt.

Actu fit, modo, re ipsa fit; *jelenleg, tettleg.* Wagn.

Actualis, (Du C.) re ipsa existens; tényleges. Gall. actuel. Száz. VIII. 260. In hac. ipsa Armada ... in *actuali* publico Regni servitio.

Actualitas, res ipsa; *valóság, ténylegesség.* It. attualità. Gall. actualité, realité. Vern. Met. 27. Modalitas suppeditat possibilitatem, *actualitatem* et necessitatem. Pázm. Dial. — siquidem existentia est ipsa *actualitas.*

Actualiter (Du C.), re ipsa; *mostanság, tényleg.* Georch. H. T. II. 445. Arch. Rak. IX. 79. beneficia *actualiter* confirmanda. Arch. Rak. VIII. 31. *actualiter* az Regimentnél jelen levők.

Actuare, ad effectum perducere, agitare; *megvalósitani, izgatni.* It. attuare. Fabó Mon. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinitatis corruptorem patietur, qui verbis: authorizare, critizare, *actuare* utitur. Otia Pachm. 74. agnosces Principem huius mundi, qui est homicida et mendax, *actuasse* horum pectora.

Actuarisans, scriba; *jegyző.* Amtsschreiber. Nov. Calend. 166. *Actuarisantes* Cancellistæ D. Adamus Kotska, D. Ivannes Schwartz.

Actuarius, i. V. Notarius; *jegyző, tollvezető.* Hist. Eccl. Ev. 241. et postremo tempore *Actuarium* quoque, quem *Notarium* appellare magis solemne est. Kass. Prax I. 37. Habet præterea quælibet civitas suos notarios, *Actuarios,* Fiscales, Perceptores, Camerarium etc.

Actuarius Tribunalis Cambio-mercantilis, *váltóügyi törvényszék jegyzője.* Cod. Camb. Merc. 22. Si Trassatus prima Postæ die nec respondeat, nec acceptatam Copiam cum insinuatione delegati Solutoris Possessori Originalis remittat, idem Possessor *Actuarium Tribunalis-Cambiomercantilis* aut in huius defectu aliam fidedignam personam accedet eidem originalem cambialem exhibebit.

Actum est mecum, actum est de me; *végem van.* Wagn.

Actuositas, efficacitas, assiduitas, proprietas rei actuosæ, activitas; *munkásság, tevékenység.* It. attosità. Imre Phil. 197. universim *actuositas* illa quam essentia Spiritus continuo deposcit, nulli enti materiali potest vel divinitus tribui. Vern. Met. 11. Psych. 97. Greg. Aesth. 30. in quo adprehendendo imprimis libera phantasiæ *actuositas* elucescit.

1. **Actus,** us, (Du C.) actio, officium; *cselekedet, tétemény, cselekmény, foglalatosság.* Tört. Msz.

2. **Actus,** us; *szabad hajtási jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. *Actus* est jus agendi iumentum vel vehiculum per alterius fundum, ad utilitatem fundi sui, itaque qui habet iter, actum non habet, sed qui actum habet et iter habet eoque uti potest etiam sine iumento.

Actus fidei, iudicium ita dictæ inquisitionis hisp. auto-da-fé. Not. rel. II. 121. secutum est judicium assidentibus sex vel septem Consiliariis, quorum unus Dominicanus erat, sed præsente Episcopo celebratum quod *Actus fidei* Hispanis auto de Fe vocabatur.

Actus maioris potentiæ, violentia, vis alicui illata; *czégéres hatalmaskodás, erőszakoskodás.* Georch. H. T. III. 48. Tisztb. Ir. Jókai Régt jó Tbl. II. 58. Egy ilyen fiatal ember, ki magát *actus maioris potentiae*-vel bélyegezte meg, ennyire rehabilitálja magát, hogy szinte kiszorít minden más tekintélyesebb, feddhetlen életű férfit *agentiáiból,* a kinek tulajdonképen *silentiumot* kellett volna kapni s *per te* s *tu* van valamennyi főhivatalnokkal.

Actus minoris potentiæ V. Violentia; *erőszakoskodás, kisebb hatalmaskodás.* Törvt. Msz.

Actus potentiarius, violentia, vis; *hatalmaskodó v. erőszakoskodó cselekedet.* Werbőczi 373. Item, si Capitulum vel Conventus collectivo nomine pro *actibus potentiariis majoribus* vel *minoribus* quocunque sententiarum generc condemnatur. Czir. Hist. Jur. 94. Patratores novorum *actuum potentiariorum* seu læsionum per vim alteri contra ius illatarum.

Acuare, acuere; *élesíteni.* Fr. Ration. 209. 214. Item fabro pro ferramentis *acuandis* 100 et 8. den.

Acuarius, i, opifex, artifex qui acus facit; *tűkészítő, tűmives.* Nadler. Tab. Conscr.

Acuate, acutis armis; *éles fegyverrel.* Tör. Tar. 1887. p. 556. universisque christianorum armis in nostram protectionem semper parate et *acuate* stantibus.

Acuatio, actus acuendi; *élesités.* Fr. Lib. Ration. 224. Item fabro solvimus pro *acuatione* ferreamentorum.

Acucies (Du C.) acumen, cuspis; *élesség.* Gyön. 278. [*élesités.* Gyön. 290.

Acucio (Du C.) actio vel passio acuendi;

Acuenus 3., acutus, acie munitus; *meghegyezett.* Ljub. Mon. Sl. III. 294: baliste duo *acueno* cum *veretonibus.*

Aculeate, aculeo pungendo; *szúrón, hegyesen, élesen.* Verancs. III. 292. Verum dum ad eius insolentias respondemus, non audemus *aculeatius* agere, sed quanto modestius possumus,rem commissam nobis gerimus.

Aculeolus, i, dimin. ab aculeo; *kis fulánk.* Patr. Const. 18. Gestat *aculeolos* apis herbæ provida.

Acuncula, dem. ab *acu.* (Du C. acucula); *kis tű, tűcske.* Gyön. 320.

Acunula, æ, parva acus comatoria; *kis hajtű.* Mon. Com. Trans. V. 480 an. 1607. Ut neque Saxonicarum puellarum inaures in auribus, neque *acunulas* in capitis velamine mulierum reliquerit (Turca).

Acupedius, i. Castor: acupedis, ὠκύπους; *hód.* Schläg. 2161.

Acupictor, artifex, qui acu pingit, acupicturas facit; *aranyhimző.* Goldsticker. Tör. Tár. XX. 165. Tab. Conser. Gyön. 317.

Acupita, æ, vestis acu intexta vel ornata. (Cath: *Acupicta* vestis acu intexta vel ornata vel picta.) — (Du C. *acupicta, acupita) himzett ruha.* Gyön. 285.

Acus, i, piscis; *vágóhal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152. *Acus* sic dictus piscis ab acu sutoria (eo quod sit longus ac tenuis).

Acus contentiva, acus; *varrótű.* Heftnadel. Poor. Zsebsz. 189.

Acus Magnetico-Nautica, pyxis nautica acu magnetica instructa; *hajó-mágnestű.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253. Cur. Misc. Oct. Synops. Chron. X. acus *magnetico-Nautica* per Flavium a Gloria Melfensem adinventa an. 1303.

Acus muscata (Dief. Kranich, Storchschnabel.) Arch. Ver. Sieb. XXVI. 94.

Acus oneratoria; *ürtű.* Ger. Raumnadel. Besztb. Levt.

Acus polaris, *Acus magnetica; mágnestű,* It. ago calamitato, compasso. Patr. Const. 197. Tua mens, *acus* sit *polaris.* Mens tua dum vivis sit acus magnetica.

Acus probatica, acus exploratoria; *próbatű. Probirnadel.* Thök. Diar. II. 250. Joannes Frangus fatetur esse apud se 4 marcas cum 15 lotonibus argenti et *acu probatica,* item bilances duas de cupro, 12 circiter libras.

Acus sutoria, subula; *hegyes szerszám, ár.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152.

Acuta, febris acuta; *forró láz.* Gal. fièvre aigue. Vita S. Margaretæ Hungaricæ num. 53. Rex Ladislaus cum pluribus diebus *acutam* continue passus fuisset.

Acutare, acuere; *élesiteni.* Georg. Sirm. I. 24. equos foverent et gladios *acutare* facerent.

Acutela, æ, (Du C.) acumen; *él.* Cath. Gyön. 288.

Acutim, (Du C.) acute; *élesen.* Gyön. 289.

Acutor, qui acuit; *élesítő mester.* Gyön. 291.

Acutus 3, eminens; *kimagasló.* Urk. Sieb. II. 475. an. 1377. in collo cuiusdam *acuti* montis.

Ad pro: adversus V. s. *Devotio; iránt.*

Ad pro: cum; *-val, -vel.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 173. an. 1344: Quicumque... vulneraverit *ad* periculum alicuius membri.

Ad pro: in; (Du C.) *-ban, -ben.* Batty Ger. 48. Cecidit refuga cum suis de cœlo... remanentes vero firmati *ad* statum suum.

Ad pro: iuxta; *szerint.* Batty Ger. 50. *ad* rationem considerationis.

Ad pro Dativo, more Italorum; *-nak -nek.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et si aliquod homo de Almissio fecerit dampnum *ad* aliquem Raguseum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. *Ad sacerdotes* detur pro anima mea centum capita de peculio.

Ad pro: *in; -on, -en.* Han. Mon. Jur. P. I. 86: si non habuerit unde solvere frustetur palam *ad* equum super platea.

Ad cum Accus. pro simplici Accus. Pel. Hiem. 17. f. Christus exemplo suo in omnibus nos *ad salutem* felicitatis æternæ edocuit (salutem edocuit).

Ad cum Accus, pro simplici genitivo; Pel. Hiem. 31. d.: Cur Cristus voluit in navi periculi tempore dormire? *Ad quod* secundum doctores dantur rationes (cuius etc.)

Ad acta, per literas; **Apud acta,** verbo; *írásban, szóval.* Nagy. Jus.Trans, Sax. 90. Judiciale est, quod fit *apud acta* idest oretenus coram iudice aut coram eius deputatis; vel *ad acta* idest, quod in scripturam redactum et a testatore subscriptum offertur iudici aut eius deputato,

Ad alia vota transire, denuo nubere; Text v. s. *Caduca bona.*

Ad animam meam, ne vivam, ne sim salvus, male mihi sit, si; *lelkemre,* bei meiner Seele. Wagn.

Ad assem privare, omni argento spoliare; *utolsó fillérig megfosztani.* Verancs. VI. 144. et jam omnibus bonis *ad assem privatum,* facilius progressum proposito facinori comparet.

Ad coram, præsente aliquo; *négyszem közt.* Arch. Rak. II. 145. Ezekről plura *ad coram.*

Ad dextram et sinistram sedere, accumbere supra, infra; *jobbról és balról, jobb és bal felől ülni.* Wagn.

Ad diem præfixum, ad diem, ad diem dictum, ad statum diem; *kitűzött napra.* Wagn.

Ad faciem stare, oppositum esse; *szemben állni.* It. in faccia. Georg. Sirm. 1. 69. ex utraque parte *ad faciem steterunt* et impetum habuerunt.

Ad instantiam, alterius gratia, altero urgente, postulante, deprecante; *kérelmére.* Wagn.

Ad inter, intra; *-ba, -be, közé.* Georg. Sirm. 1, 3. Mox parvulus Ladislai fugit *ad inter* ianuas satrapis.

Ad interim, interim, interea; *egy idõre.* Arch. Rak. IX. 635.

Ad invicem, inter se, invicem; *viszont.* Cod. Dip. Brüss. IV. 156. haec cum literarum *ad invicem* scriptarum et interceptarum testimonijs.... Wagn.

Ad iactum sagittæ V. *ictus Sagittae; nyil lövésnyire.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 509.

Ad limina, dicebantur servi, qui ad atrium et aditum excubabant; *küszöbőr.* Gyön. 413.

Ad longius, summum; *legfölebb, legkésőbb.* V. s. *Fallum.*

Ad longum, diffuse, copiose, uberrime; *hosszadalmasan.* Wagn.

Ad maius, summum, ad summum; *legfölebb.* Wagn.

Ad meam fortunam, forte, fortuna; *szerencsémre.* Wagn.

Ad mentem, e sententia; *értelmében.* Germ. im Sinne, zufolge. Kass. P. P. I. 171. ut *ad mentem* Resolutionis... in naulis, trajectibus, furibus severe invigilari faciant.

Ad minimum, minimum; *legalább.* Wagn. [lev. 437.

Ad minus, saltem; *legalább.* Beth. G.

Ad minutum, minutim; *kicsinyben.* Ljub. Mon. Sl. XI. 148. et passim.

Ad multos annos, in annos multos; *sok évig.* Wagn.

1. **Ad oculum,** (Hungarismus) in speciem; *szemre nézve.* It. in apparenza. Germ. nur zum Schein. Nill. Symb. p. 263: Unionem esse factam tantum *ad oculum.*

2. **Ad oculum,** oculorum indicio; *szemmérték szerint.* Ger. nach Augenmass. Han. Mon. Jur. II. 272: non audeant... vendere... edos, agnos *ad oculum*; scilicet vendant ad pondus.

Ad oculum demonstrare, apertissime demonstrare; *szemmel láthatólag kimutatni.* Wagn.

Ad ordinem, iussu, aliquo iubente; *parancs szóra.* Han. Mon. Jur. II. 282: habentes boves aratorios... veniant *ad ordinem.*

Ad parolam loqui, signo dato loqui, *hadi jelszóra beszélni.* Szilady Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. quidam miles mihi retulit in confidentia se in Porta cum quodam Transylvanorum *ad Parolam locutum* fuisse. Száz. VI. 239.

Ad partem, ad partem, gradatim; *lépésről lépésre.* Ljub. Mon. Sl. IX. 98. an. 1410; si... non possent ambasciatores concludere cum ipsa summa, vadant postea *ad partem ad partem*... usque ad summam ducatorum C.

Ad pensum, pondere; *súly szerint.* Han. Mon. Jur. P. I. 200: amittendi totum panem, qui non esset *ad pensum.*

Ad pilum (Hungarismus) *hajszálig,* haarklein. Austr. Aust. p. B. 3: omnia *ad pilum* usque verissima invenies.

Ad placitum (in Camb.) It. a piacere; *tetszésre.* Art. D. 1840. p. 69.

Ad plenum, perfecte. plene; Wagn.

Ad pondus, pondere; *mérték szerint.* V. s. *ad oculum.* 2.

Ad præsentiam alicuius venire, in conspectum venire; *vki szine elé járulni.* Verancs. VI. 104. Quum et Mailadus diffisus innocentiæ suæ, ad *praesentiam regis venire* noluerit.

Ad primum, ad secundum, ad tertium etc.: primum etc. *először.* stb. Beth. G. lev. 173.

Ad recessum canere, receptui canere; *hátrálót fujni.* Wagn.

Ad Rováss, fide (emere) quod ad diem solvatur; *hitelre, rovásra (rovás,* talea. Ger. Kerbholz.) Kereszt. Res. Mil. 220. Et in tanta necessitate fuit propter hoc, ut a Budensibus lanionibus *ad Rováss* omni die portarent carnes ad culinam suam.

Ad sanum intellectum, scite, clare; *világosan.* Han. Mon. Jur. P. I. 163: volumus... quod... nostrum mandatum intelligatur *ad sanum intellectum.*

Ad semi-usum, It. mezzo uso; *szokás felére.* Art. D. 1840. p. 69. *ad semi-usum* vel multiplicem usum.

Ad similitudinem, ad exemplum; *példájára.* Wagn.

Ad sub urbem, suburbium; *külváros.* Georg. Sirm. 1, 389. Precepit ut ista tria genelodia lingue nacionis irruerent *ad sub urbem* eiusdem civitatis.

Ad summum, summum, quam plurimum; *legfölebb, legfeljebb.* Germ. höchtens. A trencs. ötv. czéh. átir. Egy. Ktár. quod nullus Magistrorum possit et debeat tenere nisi *ad summum* tres famulos et tres approdianos.

Ad usum, It. a uso; *szokásra.* Art. D. 1840. p. 69.

Ad velam venire, vela facere; velificari; *vitorlázva jönni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 53. an. 1313: viderunt... barcusium... *venientem ad velam.*

Ad velle, ex voluntate, quæ vult; *akarata szerint.* Han. Mon. Jur. P. I. 16. an. 1265. vir... possit extrahere de rebus... mobilibus... *ad* suum *velle.*

Ad verba dedere, data fide dedere; *adott szavára átadni.* Verancs. VI. 104. His peractis et conventu dimisso mox ad oppugnandas arces Balassæ missæ copiæ ac tormenta. Michael a Zombor præerat arci Almas, quam, vix conspecto milite intra brevissimum temporis spatium *ad verba dedidit.*

Ad veterem formam, vetere forma; *régi forma szerint.* V. *Sequaciter.*

Ad vires (cum gen.), summa; *erejéig.* Kass. P. P. I. 226. *ad vires* florenorum X., I. 228. Si N. sufficientem *ad vires* prætensionis recurrentis acceptabilem cautionem præstare nollet.

1. **Ad visum,** *látra.* Ger. sogleich auf Sicht od. nach Ansicht des Wechsels. Art. D. 1840. p. 62. Cambiales *ad visum* (a vista) editas.

2. **Ad visum,** iudicio oculorum; *szemmérték szerint.* It. a occhio. Germ. nach dem Augenmass. Kass. P. P. 1, 241. Arbitraria seu *ad visum* seu alia quacunque mensura salem divendere.... prohibitum est.

Ad vivum exprimere, scite, miro artificio exprimere; It. dipingere al vivo. *élethűen.* Wagn.

Ad vocem, quod attinet aliquam rem; *megyjegzendő.* Jók. Epp. I. 177. et passim.

Ad votum, ex sententia, ad voluntatem; *kívánsága szerint.* Wagn.

Adaccidere, accidere; *történni, megesni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 156. an. 1344.: si casus *adacciderit.*

Adactivus 3., cogens, adigens; *kényszerítő.* Jogt. Eml. I. 503.

Adæquate, (ab adæquando) convenienter, accomodate; ita, ut aliqua res alteri adæquata sit; *megfelelően, illően, egyezően, épen úgy.* Arch. Rak. VIII. 281. adni instructiót *adaequate* az dolgokhoz a következk. Pázm. Dial. 250. Rak. Ön. II. p. 46. l. 26—28.

Adæquatio, compensatio; *egyenlítés, kipótolás, kiegyenlítés.* Törvt. Msz.

Adæquatus 3., conveniens; *kimerített, kimerítő, egyenlített.* Törvt. Msz.

Adæratio servitiorum equestrium, *pénzzel való megváltás a lovassági szolgálattól.* Vuch. Jur. Feud. 172. Modus ipse militiam redimendi pecunia, *adaeratio servitiorum equestrium* dicitur.

Adagia, 1. obstetrix, 2. ad agendum *parata,* opta; 1. *bába,* 2. *munkára alkalmas.* Gyön. 345.

Adagonista, æ (Du C.) incitator, certator; *izgató, ingerlő.* Gyön. 323.

Adamas Bohemicus, crystallum Bohemicum; *cseh gyémánt.* Kecsk. P. Ötv. 140.

Adamas Hungaricus, crystallus montanus; *késmárki gyémánt.* Kecsk. P. Ötv. 155.

Adamascus, pannus Damascenus; *damasz, sávolyos szövet.* Tör. Tár. 1889. p. 189. Idem portavit *Adamascum* gariofili coloris ulnas.

Adamatio, actus amandi; *bensőleg való szeretés.* Pel. De sctis int. pasch. et pent. s. III. 2.: Justi homines bona *adamationis* felicitantur.

Adamicus 3., ad reliquias in aqua putrefactorum cadaverum, et aliarum materiarum pertinens; *rothadásba ment testek maradványához tartozó.* Tör. Tár. 1888. p. 164 terra rubra *adamica* mineralis in aurifodinis prope aureum minerale præsertim in Offenbania.

Adamitæ, haeretici, qui nudi aderant conciliis, et dissolutis moribus vivebant V. s. *Picarditae; meztelenesek.*

Adamitismus, doctrina *adamitarum.* V. *Adamitae.* Akad. Ért. 1897 márcz. p. 132.

Adanimatio, exhortatio, excitatio; *buzdítás.* Magy. Jogt. Eml. I. 389.

Adapertilis, quod aperiri potest; *megnyitható.* Gyön. 340.

Adaptare, conciliare; *egyesíteni.* Ljub. Mon. Sl. III. 3.

1. **Adaptio,** refectio, sartura; *tatarozás.* G. Reparatur. Kronst. II, 56, 61, 70, 128, 141.

2. **Adaptio,** *kikészülés.* Ger. Appretur. Vect. Gen. F. §. 29. Fine *adaptionis* possunt extraneæ merces induci.

Adaquatio, aquatio; *itatás.* Kronst. II. 289. *adaquatio* equorum.

Adartica, Orion; *kaszáscsillag.* Schläg. 71. adartica = kaszahúgy.

Adaugma, -tis (Du C.) augmentum; *öregbítmény.* Nagy Hier.

Adaugmentare, augere; *növelni.* Knauz M. E. Str. I. 40, 14.: possessiones atque honores *adaugmentaverimus.*

Adblandiri, *blandiri, hízelegni.* Curios Misc. 360. Verum hæc eorum ostentatio fortitudinis, quâ *adblandiuntur* oculis, est omnino inanis.

Adcalculare, calculis subductis adjicere, adjungere; *hozzászámítani.* Germ. hinzurechnen. Kass. Jur. Civ. I. 236. ab hac autem summa iuxta ductum pag. Processus T. calculum subtrahenda veniant adhuc Debita activa inexigibilia sub N. denotata et sub L. ad ratam Maternam Matris Partis A. *adcalculata.*

Adcognitare, (Du C.) notum vel cognitum facere; *tudatni, tudtul adni.* Nagy Hier.

Adcola, æ, accola; *szomszéd lakos; honpolgár.* Száz. IV. 566.

Adcommodabilis, qui adcommodari potest; *megfelelő, illő.* Faber. Jur. Met. 30. multa hodiernæ ætati parum *adcommodabilia* prolixe prosequitur.

Addatum esse, affixum esse alteri, hærere lateri; *ragaszkodni.* Wagn.

Addemum, ad ultimum; *véglegesen.* Cod. Dip. Arp. V. 241. estimatores accedant super faciem dicte possessionis Nycolai et Ladislai Jelev vocate videndo et considerando utilitates *addemum* estiment eadem cum utilitatibus et pertinenciis suis universis iusto modo.

Addephagia, æ, voracitas; *szüntelen evés.* Pár. Páp.

Addextratores, (Du C.) Papalis Mitræ delatores; quia ipsi ad Papæ dexteram incedebant, quando equitabat ad visitandam aliquam Ecclesiam; a *pápát jobb oldalon kísérők.* Nagy Hier.

Addictio, studium alicuius, voluntas in aliquem; *hajlam.* Tök. Lev. 19. szeretetemnek, *addictiomnak* jelét.

Additamentalis, ad Additamentum pertinens; *pótlék...* Faber. Jur. Met. 88. Co-Urburarii cuiusvis Metallifodinæ admensas ratas *additamentales* rite pendentes, in partes fodinales, quæ Retardatum subivere, jure prærogativæ et prioritatis polleant.

Additamentalis syngrapha, (Jus met.); *pótlevél.* Ger. Zubuszettel. Törvt. Msz.

1. **Additamentum,** fæx; *maradék, üledék.* Ger. Lech. Opin. in montanisticis 9. 2. crudiores auro et argento minus fertiles venæ, in crudum elaboratæ, idest cum primam fusionem subivissent, si *pyritaceae* sint, *additamentum* quidem sic dictum *Lech* relinquunt.

2. **Additamentum,** *pótlék,* Zubusse. Juricv. Jur. Met. 151. Est itaque *Additamentum* certa per Curatorem Fodinæ determinata atque ab officio montano regulata pars necessariorum sumtuum fodinalium, quam quilibet Courburarius pro numero partium suarum fodinalium conferre tenetur.

1. **Additio,** accessio, additamentum; *toldalék.* Wagn.

2. **Additio,** consilium adjunctae; *kisebb tanács.* It. Giunta. V. s. *Sapiens.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 92. an. 1421: in consiliis rogatorum et *additionis.*

Addititia pecunia, collibus, i. V. s. addititius; *felpénz, ráfizetés.* Ger. Agio.

Additium, Additum, additamentum; *toldalék.* It. addizione (lega di metalli). Kecsk. P. Ötv. Gloss. 135.

Additiuncula, diminutivum ad additionem; *pótlékocska.* Batty. Leg. T. I. p. 160. privilegium... una cum *additiuncula.*

Addititius 3. additus; *hozzáadott.* Kronst. II. 65, 510, 579, 603, 691: *addititia* pecunia.

Adductus, us, m. g. (ad + ductus), alveus fossa, agger; *meder, árok. Chorographia Transilvaniae,* Reychersdorff p. 794. Hic geminæ pariter tolluntur ad æthera rupes, Saxaque præruptis cautibus atque rigent. Rivulus hinc cursu fluit inter utramque rapaci. Aureus hinc nitidis excipit amnis aquis, Perspicua est *ipso adductu,* quæ sumitur unda,

Candidulus scrupeos fundus et imus habet. Pár. Páp.

Adecimare, pro: addecimare (Du C.) decimam accipere; *tizedet kapni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 96.

Adeffectuare, ad effectum perducere; *végrehajtani.* Szilady Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 516. ac proinde antelatum Beldium et Csakium eo allaborare, ut factiones, quibus diurnis nocturnisque laboribus *adeffectuandas* Austriacorum intentiones promovere possint.

Adens, præsens; *jelenlevő.* Rač. Mon. Sl. VII. 165: *adentibus* istis: (sequuntur nomina).

Adentia, præsentia; *jelenlét.* It. presenza. Gall. présence. Germ. Gegenwart, Anwesenheit. Luc. Regn. Dalm. 97. Ut autem hoc affirmative stabiliatur illud in audientia et in *adentia* prælibatorum astantium Regaliter auctorizo.

Adeptus, artibus initiatus. aurifaber; *nyertes, bölcskőves.* Phil. Műsz.

Adespotus 3., sine domino; *ur nélkül való.* Kelem. Inst. Jur. II. 45. Plerasque res etiam in peculiari et privato Regnicolarum dominio existere; reperiri tamen etiamnum posse aliquas, quae tali privatae proprietati nondum addictæ sunt, *ideoque adespotae* vel *vacantes* dicuntur.

Adessenarii, Lutheri circa annum 1761. orti sectatores, qui præsentiam corporis et sanguinis Christi in Eucharistia varie interpretabantur; *jelenzők.* Nagy Hier.

Adessentia, æ, *pracsentia, jelenlét.* Imre. Phil. 520. *Immensitas* seu *Omnipraesentia* est illud attributum, quo Deus nullo spatio limitatus neque ullo loco conclusus ubique et omnibus adest, non extensione aut essentiæ multiplicatione sed vi efficaci suæ naturæ infinitæ omnia penetrando, indagando. movendo, Numinique suo præsentissima habendo. Unde perfectio hæc etiam substantialis seu *operativa indistantia* vel *adessentia* aut *ubiquitas* Dei barbare dicta est.

Adextus, foris; *ki-felé.* Coll. II. 95: omnes pecuniarum *adextus*... transpositiones severe... vetantur.

Adfamulare, adiuvare; *segédkezni.* Moln. Patv. 14. si vero ea necessitas te Principali tuo non retrahit vel in domo aliena id contigerit, ei continuo *adfamulator.*

Adferruminatio, actus ferruminandi: *odaforrasztás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 67. quod variis modis perficitur: Inclusione, *adferruminatione,* intextura, pictura, scriptura, inædificatione etc.

Adfilare, educillare; divendere liquores; *húzni, kimérni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 123. an. 1322: nulla tabernaria, que vendat vinum ad minutum debeat *adfilare* in *instrago,* in quo vendet vinum. [Ker. Nap. 158.

Adfiliatio, adjunctio; *hozzákapcsolás.*

Adfirmativus 3., affirmans; *erősitő, állitó.* Severini 37.

Adfusum, i., dilutum; *oldat.* Bene Pol. 120. *Adfusum* acidum sacholacticum præcipitatum.

Adgenerare, producere; *létre hozni.* Andr. Pann. 170 tamen voluntas potest imperare appetitui sensitivo moderando passiones huius circa fugienda vel prosequenda et ex his actibus potest derelinqui et *adgenerari* quidam habitus, qui potest dici virtus.

Adgeniculare, (Du C. adgeniculari) ad genua provolvi; *térdre borulni.* Gyön. 384.

Adgratiari, impunitatem, veniam dare; *megkegyelmezni.* begnadigen. Kelem. Hist. Jur. Pr. 428. Malefactorum dimissores amissione privilegiorum et refusione damnorum puniantur; *adgratiandi* facultate soli Regiæ Maiestati reservata.

Adgratulari, alicui de prospero eventu, cui iam gratulabantur ceteri, gratulari; *gratulálni.* Fej. T. XI. V. Unici. 55. Eugenius PP. IV. Alberto Romanorum regi electo *adgratulatur.*

Adgravari aliquem, punire victum; *megbüntetni, terhelni, birságolni.* Not. J. Samb. Tyrn.

Adhabere, habere, possidere; *birtokolni.* Kub. C. Árp. I. 100. an. 1277: restituimus (sc terram) iterato pacifice *adhabendam.*

Adhærens, substant., res adhaerens, quod adhæret alcui rei; *járulék.* Pázm. Dial. 175. Ratio: nam illa prædicantur in quid, quæ conveniunt subiecto nec significantur per modum *adhaerentis* seu adiacentis nec adhærent subiecto.

Adhærentia, (ab adhærendo), 1. adhæsio, 2. appertinentia, 3. propensio, inclinatio animi; *1. tapadás, 2. tartozék, 3. vonzódás.* Andr. Pann. 275. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 559. Pel. De S. Magdal. s. II. c. 2.

Adhamare, incurvare; *meghorgasztani.* Gyön. 388.

Adherant pro: *aderant.* Kub. C. Arp. I. p. 7 5. a. 1270.

Adherens, tis, assecla, fidelis; *hive.* Magy. Törv. Tár XI. 31.

Adhortatiuncula, dim. ab Adhortatione; *egy kis intelmi beszéd.* Brezny. II. 13. idiomatis germanici ignarus latine instituit *adhortatiunculam* de concordia.

Adhortatorius 3. hortativus; *intő, intelmi.* Pázm. Dial. 50.

Adhuc semel, iterum; *még egyszer.* Wagn.

Adhucusque, usque ad hoc tempus; *eddig.* Kass. P. P. I. 149. iuratæ obligationi omni accuratia *adhucusque* satisfaciendo.

Adiacentia, æ, 1. res quæ adiacet, pertinet ad possessionem, 2. regio, *1. tartozék, mellette fekvőség, 2. környék.* Fej. II. 268. cum theloneis duobus, qui vulgo muta vocantur, cum omnibus *adiacentiis* et rebus ad eandem terram pertinentibus.

Adiaphorismus, indifferentia, in religione; *közömbösség vallási dolgokban.* Otia. Bachm. 33. Melanchthonem nonne vos ipsi Calvinismi *Adiaphorismi* ac Synergismi accusatis.

Adiaphorista, æ, (Du C.) Inter evangelicos dicti sunt, qui paulo post inceptam, uti vocant, reformationem, indifferentes quosdam ecclesiæ ritus retinere posse censebant; *közönyösködő.* Száz. XXIX. 233.

Adiaphoristes, *közönyösködő, közömbös.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 124. Obit quoque Philippus Melanchthon *Adiaphoristes.*

Adicere, velle; *akarni.* Knauz. M. E. Str. I. 411. 535. Non *adicientes* paternitatem vestram pluribus occupatam diucius retinere.

Adimentum, ademptio; *elvevés.* Knauz M. E. Str. II. 191, 173.

Adimpendere impendere, tribuere; *nyujtani.* Szék. Okl. III. 203. Extunc illis reclusis ad limitationem dampnorum huiusmodi per hos quorum interest, Satisfaccio *adimpenderetur.*

Adimplere, explere, implere, perficere; *teljesiteni.* Wagn.

Adimpletio, patratio; *teljesités, elkövetés, teljesülés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 15. Impia est promissio, quam sequitur sceleris *adimpletio.* Vern. Psych. 115.

Adinere, inire vet exire aliquem pati; *ki- v. bebocsátani.* Gyön. 406.

1. **Adinvenire,** invenire; *találni.* Arch. Rak. VIII. 224. modusque omnino certissimus *adinveniatur.*

2. **Adinvenire,** velle, optare; *óhajtani.* Fej. Vol. VII. 188. 151. Cum in multitudine plebis rohur Regum et gloria attendatur et adcrescat, merito regalis *adinvenit* sublimitas, ut populus sibi fines et numero et viribus augeat.

Adinvencio, ritus, mos. (apud Du C. acquisitio); *szokás, hitbeli meggyőződés.* Chr. Dubn. p. 60: Permiseruntque eos (sc. paganos Hungaros) secundum desideria cordis eorum, ut irent et perirent in *adinvencionibus* antiquorum patrum suorum.

Adinventio, onis, machinatio; *incselkedés.* Dipl. Andreæ II. Cum Simon Banus... novo et inaudito genere iniquitatis et nequitiæ *adinventionibus*.... mortis.... Gertrudis Dominæ Reginæ... particeps exstitisset. Cf. Jogt. Eml. T. I. p. 4.

Adipiculus, i. (Du C.) dem. ad adeps = parva pars adipis; *kicsi köverség, velő.* Gyön. 400.

Adipocereus 3., adipatus; *zsiros.* Ackerl 8. materia *adipocerea.*

Adiposus 3., adipatus; *hájas, kövér.* Hist. Nat. 58. dorsalis vero vel una (pinna) vel duæ vel tres sæpius absque radiis *adiposa* aut spuria nominata.

Adire coelum, usque ad coelum porrigi; *ég felé nyulni.* Jan. Pan. Poëm. P. I, 344. Illa ego, quæ recto *coelum* modo vertice *adibam* Arbor, humum pronis verro cacuminibus.

Adirectare, (Du C. attingere) viam monstrare; *utat mutatni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 97.

Adjaculatio, iactantia; *nyegleség, hetvenkedés.* Jan. Pan. Poëm. P. II. 39: ad ista contorquens animam inspectatio et velut *adjaculatio* turpitudinem habet.

Adjeniculatus 3. pro: *adgeniculatus* = promptus, paratus; *kész.* Gyön. 383.

Aditiculus, i, dem. ad *aditus;* parvus aditus; *kis ajtó, ösvény.* Gyön. 439.

Adjudicacio, sententia; *itélet.* Cod. Dipl. Pat. P. I. p. 288: iuxta *adjudicacionem* viri magnifici.

Adiudicari factio, adiudicatio per alium vel alios; *odaitéltetés, megitéltetés.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 241.

Adiudicata, æ, sententia, litteræ sententiam continentes; *itélet, odaitélő levél.* Arch. Rak. IX. 16. möllyet az vármögye deliberatiójával és az *adjudicatával* mögbizonyíthatok és az *Regius Consensussal* is. Deák. Magy. Hölgy. 200.

Adiudicativus 3., per iudicium alicui addictus, attributus; *biróilag odaitélt.* In Corp. Juris: adiudicatoriæ literæ. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 41.8, 42.14, 75.26 —

iuxta continenciam et formam literarum *adiudicativam* sententiam vestram exprimentium.

Adiudicatoriæ, literæ sententiam addicentem continentes; *odaitélő levél.* Georch. H. T. II. 153.

Adiudicatoriæ Sententionales, sententiam addicentem continentes litteræ; *odaitélő, határozatot tartalmazó levél.* Pesty Szőr. III. 410.

Adiudicatorialis, adiudicans; *itélő (levél).* Szék. Okl. III. 209. literis *adiudicatorialibus.*

Adiudicatorius 3., adiudicans; *odaitélő.* Knauz M. E. Str. II. 557, 868.

Adiudicatum, i, res adiudicata; *odaitélt dolog.* Cod. Dip. Brüss. IV. 118.

Adjuncteria, æ, dignitas et munus eius, qui alicui adiutor datus est; *segédi hivatal.* Germ. Adjunctur. Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 102. hogy keritsek valamely jó *Adjuncteriát.*

Adiunctio, actus adiungendi; *hozzátétel, huzzátartozás.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 67. De *Adiunctione* est regula :quæcunque res alterius rei ita iungitur, ut vel pars eius fiat vel sine ea ut fundamento suo esse non possit, cedit ei, cui iungitur, ut purpura vesti, ædificium solo, scriptura chartæ. Exceptio est in pictura ob præstantiam artis.

Adiunctus, i, minister, adjutor; *segéd.* Jókai Kárp. Z. 379. *adjunctusok* vagy *juratusok, segédek.* Juriev. Jur. Met. 38. in specie sint officiales urburariales: Fodinarum Directores, Cassirii, Scribæ, Spani. Appertinentiarum fodinalium ac operariorum Magistri horumque *Adiuncti* et *Subadiuncti.* Nov. Cal. 106. Kass. P. P. I. 9.

Adiurare, ad sacramentum adigere; *megesketni.* beeidigen. Rit. exp. ver. H.: qui cum missi iurare Varadinum parati essent iurare, prenominati adversarii confessi sunt eos terram habere ad tria aratra nec *adiuraverunt* eos. Opinio Deput. 30. ut in posterum Advocati tantum coram Curia Regia et Tabula Banali examinentur et *adiurentur.*

Adiurgare, obiurgare, verbis castigare; *megfeddni, megdorgálni.* Nagy Hier.

Adiurnare, (Du C. *adjornare, adjurnare)* diem dicere alicui. citare, in ius vocare; *határnapot kitüzni.* Gall. adjourner. Nagy Hier.

Adjustamentum, æqua compositio; *jogos kiegyenlités.* It. aggiustamento. Jogt. Eml. T. III. p. 308: in partibus processus suum consequi debeat *adjustamentum.*

1\. **Adiustare,** componere, exæquare; *kiegyenlíteni, eligazítani.* Reg. Mil. p. 34: Quodsi ... differentiæ evenirent, ... tales *adiustandae* ... erunt. Csaplov. Nucleus p. 86.

2\. **Adiustare,** (Du C.) adaptare; *kiállitani, felkészitni.* adjustiren. Pest. Vár. Lev.

Adjustatio, exæquatio; *kiegyenlités, eligazitás.* Arch. Rak. VIII. 83., mely dolognak *adjustatiojában* stb. Csaplov. Nucl. 21. Magy. Jogt. Eml. 437. Proj. Leg. Civ. 212. Per proportionem colonis nihil decedere potest atque ideo, ubi Colono Fundus extravillanus in *adiustationem* intravillani datus est.

Adiustitio, alias: adiustatio, restitutio damni; *megtérités.* Száz. XXIX. 735.

Adjuta, æ: subsidium, supplementum. V. *Caristialis Adiuta; drágasági pótlék.* Faber. Jur. Met. 125. Reg. Turm. Præt. 80. *adjuta* aliqua e fundo Turmæ resolvenda est.

Adjutans, antis, adiutor castrensis; *segéd.* Arch. Rak. I. 11. Georch. H. T. IV. 69.

Adjutantius, i: Adjutans q. v.; *hadsegéd, segédtiszt, segéd.* It. ajutante. Arch. Rak. VIII. 392. Szirm.

Adiuvamen, auxilium, adiumentum; *segítség.* Georg. Sirm. I. 95. venerant ad *adiuvamen* rogare mensionariam eorum a Rege.

Adlaterare, adjungere; (Du C. latus tegere); *oldalhoz csatolni.* Pest Vár. Lev.

Adlaterari, lateri adiungi; *oldala mellett lenni.* Kass. Jur. Civ. I. 270. in Comitiva Domini NN. Jurati ... *adlateratique* mihi Tabularis cancellistæe Nobilis Alexandri N. adpellens. Nagy Hier.

Adlerholti, lignum nobile, species generis arborum, quæ vocantur aquilaria, quarum ligno suavis odoris incolæ Orientis vim medicatoriam adscribebant. Unguentis ex hoc ligno confectis cadavera mortuorum ungebantur, ætate hac chinenses eo pro suffimento et remedio ad firmanda hepata utuntur. Conficiuntur ex eo etiam res scriniariæ. Bel. Geogr. X. 659. Ager eius scatet ... ligno nobili quod *Adlerholti* vocatur.

Adlinire, lenire; *megengesztelni, megnyugtatni.* Germ. besänftigen. Chr. Dubn. p. 65: Hys itaque verbis Bela *adlinitus* cum omni familia sua venit ad regem.

Admanuare, dare in manus, tradere; reddere; *kézbesíteni, átadni.* Kövy. El. 641. Judicialis scripta admonitio fit vel personaliter, cum admonitoria ipsi admonito *admanuatur* vel de domo. Knauz M. E. Str. I. 565, 728.

Admanuatio, actus tradendi, in manus dandi; *kézbesítés, átadás.* Magy Jogt. Eml. I. 492.

Admaturatio, actus admaturandi, maturatio; *siettetés.* Germ. Beschleunigung. Cod. Camb. Merc. 95. Forma libellatoria adoptata, ut hæc fini suo quippe causarum *admaturationi* respondeat. Dipl. Alv. I. 379.

Admentum, (Du C.) pro: *Amentum, lorum,* quo iacula contorquebantur; metaphorice vero: *validius argumentum. 1. a hajító dárda szíja, 2. erősebb ok.* Nagy Hier.

Adminiculativus, 3. fulciens, opportunus, secundus; *kisegítő.* Arch. Ver. Sieb. XXVII. 124. singularitatibus *adminiculativis* ein indicium tale quale constituieren.

Adminiculator, (Du C.) ab adiuvando dictus. Hic septimus erat ex Officialibus Romanæ Ecclesiæ, pro viduis, pupillis et egenis procurabat; quod munus hodie *pauperum advocatus* facit; *szegények ügyvédje.* Nagy Hier. Pár. Páp.

Adminiculatorius, 3., auxiliarius; *segítő, segéd.* Pázm. Dial. 45.

Adminiculum, sensu translato: perspicillum; *pápaszem.* Jan. Pan. Poëm. II. 101. cum hebetatis jam luminibus sine *adminiculis* legere jam non potero.

Administer Sequestri, sequester; *zárgondviselő.* Kass. P. P. I. 190.

Administrarifacere, administrandum curare; *elintéztetni.* Szék. Okl. II. 56.

Administrationalis, ad administrationem pertinens; *kezelési.* Száz. VI. 510.

Administrative, via procurationis; *hivatalos uton.* Fej. XI. V. Unic. 246. de tricesimis ... cameris et quibuscunque officialibus in arendam *administrative* ... liberam disponendi facultatem modo consueto habemus.

Administrator ladae fraternitatis, curator fisci collegii; *társláda,testvérládagondnok.* Besztb. Levt.

Administrator Massæ, sequester; *csődtömeggondnok.* Kass. P. P. I. 191.

Administrator officii Supremi Comitis; *főispányi helytartó.* Kass. Prax. I. 24. Is qui Comitatui iure gubernationis præest vocatur Supremus Comes, Főispány, qui vero huius vices subit, *Administrator officii Supremi Comitis.* Főispányi Helytartó. ...

Administratoratus, us, officium curatoris districtus; *helytartóság.* Ac. Com. Sopr. 172.

Administratorialis, administratoris, ad administratorem pertinens; *helytartósági.* Hist. Eccl. Ev. 192. die 31. Oct. 1747 tradiderunt libellum supplicem, quo singulatim argumentum Rescripti *Administratorialis* d. 20. Junii 1747. recensent.

Administratrix, quæ administrat; *kezelő(nő).* Kov. Form. St. 422. altera Procuratrix et *Administratrix* victualium earundem Sanctimonialium. Nov. Calend. 321.

Admiralis, (ab arab. amir al bāhr) dux, præfectus classis; *tengernagy.* Wagn.

Admiralius, i, Admiralis q. v. Tör. Tár. 1890. p. 453. an. 1650.

Admirande, adv. ab admirandus, admirabiliter; *csudálatra méltóan, bámulatosan.* Rák. Ön. II. p. 364. l. 16—19. 18.: ... quid est mundanarum deliciarum et illecebrarum, quod gustare non permisisti, quid amarum, quod non potasti tam *admirande* miscendo hæc illis, ut nunquam illecebris defuere amara ...

Admirare pro: admirari; *csodálni, bámulni.* Hoc verbum scriptor noster in aliquot locis forma activa usurpavit pro forma deponenti. Rák. Ön. II. p. 39. l. 3—4.3.: *Admirabam* montis Vesuvii celsitudinem ...

Admirationem habere, mirari; *csodálkozni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 157. an. 1422: nostra dominatio maximam *admirationem habuit.*

Admiratus, i, pro: admiralis, præfectus classis; *tengernagy.* Ljub. Mon. Sl. V. 167. an. 1409: magnum *admiratum* Turchorum. Cf. Fej. X. 1, 96.

Admissalia, orum, (Du C.) merces pro missis celebrandis; *misedíj.* Nagy Hier.

Admissibilis, e, qui, quæ, quod admitti, concedi potest; *megengedhető.* It. ammissibile. Verancs V. 130. Verum, clementissime imperator, non desunt etiam contraria argumenta, quæ diligentius pensitata viderentur esse *admissibilia,* quodque hosti possunt concedi aliqua, nunc rebus nostris ita languentibus.

Admissio, amissio. Text. v. s. *Adgratiari.*

Admissionales, (Du C.) qui introducendi ad imperatorem hominibus præfecti sunt; *ajtónállók, komornik.* Gyön. 427.

Admissor, qui admittit; *engedő.* Art. Diaet. Pos. 43. Quemadmodum Causas quoque contra Turbatores et non *Admissores* Judiciariarum Executionum Protonotarialium ac Bonorum per ipsos Protonotarios executorum Reoccupatores motas et movendas.

Admittere, prætermittere; Nota Batty. se nullum habuisse in hoc opere prævium, quem sequeretur; *elhagyni, mellőzni.* Batty. Ger. 2. Fateor... me quemquam in hoc, quod examinandum postulasti, minime *admisisse.*

Admodiatio, actus speciem, ornatum conciliandi alicui rei; *elkészités, beavatás.* Germ. Appretur. Opin. Deput. 39. Ad merces sub pactatis conditionibus recipiendas vel tradendas, si hæ sub ipsis nundinis *accordatae* vel *subarrhatae,* aut illarum ad nundinas *admodiatio* stipulata fuit, et in nundinis in natura præsto sint erectæ. Cf. Faber. Jur. Met. 44.

Admodiator, qui præparat; *késztő.* Lzb. Cod. Med. III. 603: medicamentorum *admodiator.* Cf. Opin. 1840 in re sanitaria Tit. II. I.

Admodire, (Du C. *Admodare)* accommodare, moderare; *simitani, módosítani.* Nagy Hier.

Admonitoriæ (scil. litteræ) admonitionem continentes; *intő levél.* Pesty Ször. III. 280.

Admonitorius 3., V. *Pulsus; figyelmeztető.*

Admonitorio-Certificatoriæ, admonitionem et citationem continentes Litteræ; *intő-idéző levél.* Kass. Jur. Civ. II. 6. Si nihilominus Admonitoriæ essent insimul etiam Citatoriæ, ut dici consuevit *Admonitario-Certificatoriae.*

Admoratus, Admiralis q. v. *tengernagy.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 91. an. 1436: ambassiator... domini *admorati* regi bei.

Adnasci, nasci in... *rajta keletkezni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. Aliquibus arboribus — viscus *adnascitur.*

Adnata (sc. tunica oculi); *szemhéja.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 201. Ex quibus (tunicis) prima et extima est: *Adnata,* quæ maximam partem oculi circumtegit et vocatur etiam a colore *Alba.*

Adnexive, adnectendo; *hozzácsatolva.* Georch. H. T, II. 87. így lehet a kéremény p. o, magvaszakadás és király igazsága erejével (titulo defectus *adnexive* cum Jure Regio).

Adnexum, i, scriptum annexum, adiunctum; *függelék, toldalék, melléklet, csatolmány.* It. annesso. Kass. P. P. 1, 206. scopo publicationis prætitulatis Dominationibus Vestris *in adnexo* transmittitur.

Adnihilitare, ad nihilum redigere, delere, exstinguere, tollere; *megsemmisiteni.* It. annichilare, annientare. Fejér. X. 1. 685. et wille Rewth vocatarum destructe essent et *adnihilitate.*

Adnigrati, (Du C.) prostrati, subacti, vilificati; *leverettek, lenyomottak.* Gyön. 453.

Adnodare, firmare; *lekötni.* Ljub. Mon. Sl. I. 93: scripturæ vinculo debeant *adnodari.*

Adnullatio, actus in nihilum redigendi; *megsemmisités.* Batty. Ger. 205: Huic... comparantur impii, quo illorum quanto sit profutura *adnullatio,* patenter omnibus innotescatur.

Adobrutus, 3., obrutus; *megterhelt, elhalmozott, elárasztott.* Illésh. Dialog. 305. nunc nova fallacia manibus pedibusque promovenda est, quæ animum meum *adobrutum* adstante curarum fluctu pristinæ tranquilitati restituat.

Adoha (Du C.) omne servitium pecuniarum, quod præstatur per feudatarios videtur dici ab *adunatione;* unde etiam *Dohana* vel *Doana.* Gall. Douane; *pénzbeli egyezkedés.* Vuch. Jur. Feud. 172. Redemtio servitiorum militarium generatim dicitur *Adoha.* Versilberung der Lehendienste. Schwart. Scult. 140. Sculteti scilicet curabant proventus dominicos, iudiciis adhæc vacabant, molamque regebant frumentariam; has autem fere hominum classes, leges domesticæ, prout Gallorum quoque, ævi intermedii ad militandum in persona non compellunt: ut adeo vel fratres filiosve, vice villici, secutos castra fuisse vel cum hoc onus ære quod *Adoham* ab hung. adó? Europæ populi vocabant redemisse aliquando putandum sit.

Adolescens nobilis aulicus, puer regius; *apród.* Edelknabe. Diar. Com. 45.

Adolescentes Regiae Majestatis, *apród.* Germ. Edelknabe. Prisc. Serv. p. 39: *Adolescentes Regiae Majestatis* erant, qui moderni *Edel Knaben* quales in fragmento Engeli Monumentis Ungricis p. 226. nominantur.

Adolescenciari, luxuriare (Du C. adolescentium more vivere); *bujálkodni.* Gyön. 463.

Adolescenticula, æ, femina adolescens; *ifiu leány asszony.* Gyön. 452.

Adolescenturire, 1. modo adolescentium vivere, 2. in adolescentiam redire. (Laber. ap. Non. 74, 15.) *1. ifiuság erkölcsei szerint cselekedni, 2. ifiuságra térni.* Gyön. 464.

Adonidis horti, apud græcos hibernacula plantarum brevi tempore virentium; *Adonis kertjei.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 134. *Adonidis horti.* Applicatur hæc paræmia rebus leviculis parumque frugiferis et ad brevem præsentemque duntaxat voluptatem idoneis.

Adoptare, (Du C.) omni voto optare, desiderare; *vágyva vágyni.* Batty. Leg. T. II. 82. an. 1075: adstruere ecclesiam *adoptavi.*

Adoptare in Senatum, cooptare; *választani, felvenni.* Wagn.

Adoptativus, 3., adoptans; *örökbefogadó.* Pesty Ször. III. 80. *Adoptativa* fraternitas.

Adoptiani, (Du C.) Hæretici, qui auctoribus Felice et Elipando in Hispania Episcopis asserebant: Christum secundum naturam humanam nonnisi adoptione et gratia Dei esse Dei filium. Damnati sunt in synodo Francofurtona sub Carolo M. anno Christi 794. *Jézusfiusitók.* Nagy Hier.

Adorare, (Du C.) in sacris literis et apud scriptores ecclesiasticos sæpe pro *honorare* et *venerari; imádni, tiszlelni.* Nagy Hier.

Adorator, sacerdos; *pap.* Georg. Sirm. 1, 51. Et ista coram Deo altissimo in memencione faciebant viri *adoratores* et sic amplius unus comparuit.

Adormitare, obdormiscere, somnus opprimit aliquem; *elszunyadni.* Prot. inq. 237. XX. et quando claudebatur chorus, ibat ad labium claustri et frequenter tantum orabat ibi, quod ego me *adormitabam.*

Adornamentum, ornamentum; *ékesség, dísz.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 308. in *adornamentum* Marianæ statuæ Remetensis monile aureum... pio dono contulit.

Adornatio, actus ornandi; *diszités, fölékesités.* Pel. In cena Domini s. IV. c. 8. Decimus fructus communionis dicitur *adornatio.*

Adornator, qui adornat; *diszitő, rendező.* Rév. Pl. 56. Agentem communem et *Adornatorem* præcipuum.

Adperceptivus, 3., percipiens; *felfogó.* Severini 39.

Adplacidare, probare, ratum esse iubere, sancire; *helyeselni, jóváhagyni.* Nagy Hier.

Adplacidatio, confirmatio, comprobatio; *jóvá-, helybenhagyás.* Nagy Hier.

Adplantare, coram plantare; *hozzáültetni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 292. Lilia rosis *adplantata* melius crescunt.

Adplicabilis, q. applicari potest; *alkalmazható.* Faber. Jur. Met. 26. particularia statuta, quatenus hodiernis adiunctis *adplicabilia* sunt.

Adpromptare, adaptare; *felkésziteni.* Pest Vár. Levt.

Adproximare, adpropinguare; *közeledni.* Tör. Tár. 1891. p. 306.

Adquin, pro: atqui (n. additivum in fine vocis); *sőt inkább.* Gyön. 481.

Adquisitionalis, quod acquiritur; *keresményi, szerzeményi.* Opin. Deput. 41. In quorum igitur nexu sequitur, quod illud nec in pœnales Causas e. g. *Vinculi adquisitionalis,* nec in discussionem damnorum semet immittere valeat.

Adquisitivus, 3. ad actum acquirendi spectans; *szerzési, szerzeményi.* Cher. Jus. Eccl. II. 112. Extraordinarii modi, quibus ius patronatus acquiritur sunt privilegium et præscriptio *adquisitiva.*

Adquisitum, res adquisita, acquisita; *szerzemény.* Georch. Ért. 112. És illyen akár eredetileg ugyan vitézséggel (sago) akár később tudományi érdemmel (Toga) kir. adománynál fogva szerzett fekvő jószág mondatott kezdetben törvényes értelemben vett *adquisitumnak.*

Adrepartire, assignare, dividere; *beosztani, felosztani.* Juriev. Jur. Met. 180. Judicia Districtualia cum *adrepartitis* sibi Substitutionibus omnes et solas illas lites cognoscunt. Kass. Jur. Civ. I. 268. hanc in æquales quinque partes *adrepartiatur.*

Adressatio, actus delegandi ad monetam solvendam; *utalvány.* Art. D. 1840. p. 83.

Adressatus, qui iubetur pecuniam solvere; *utalványozott.* Art. D. 1840. p. 65.

Adriastica sors pro: *adrastea sors,* sors dura; *balszerencse.* Gyön. 483.

Adrumare, (Du C.) rumorem adferre; *zajgást tenni, hirt beszélni.* Gyön. 490.

Adscititius, fictus, ascitus; *ál, hamis,* it. ascitizio. Art. Diæt. Pos. 64. scienterque et temerarie in *adscititio* nomine et Persona perseveraverint.

Adscribere in charta, in codicem, commentarium referre; *beiktatni, bevezetni, bejegyezni.* Wagn.

Adscriptitius glebæ, (Du C.) servus, qui terræ adhæret, qui neque testari neque aliter de rebus suis disponere potest, nisi consentiente domino; *röghöz kötött.* Kol. Am. II. 110.

Adsecundare, favere, obsecundare; *kedvezni.* II. Rák. Gy. 325.

Adsemel, uno eodemque tempore, totus; *egyszerre.* Juriev. Jur. Met. 56. Vox

Schicht in cultura metallica varias habet significationes: in Ustrinali cultura denotat massam, quæ *adsemel* exuritur.

Adsertivus, 3., asserens; *erősitő, állító.* Kaprin. Eloq. II. 22. Unde modus iste *asserens* vel ut vulgo dicitur *assertivus* compellatur.

Adsessor, assessor; *ülnök.* Prisc. Serv. p. 28: *Adsessores* erant in Tribunalibus partim supremis partim subalternis Prætori additi Judices. Ulad. Decr. VI. art. 3.

Adsignificare, significare; *jelenteni.* Corp. Gram. 129.

Adspergillum, aspersorium (Du C.), vas sacrum ad adspergendum, instrumentum, quo aqua lustralis adspergebatur a sacerdotibus; *vizhintő, szentelő ecset, borosta.* Cher. Jus. Eccl. II. 147. Nagy Hier.

Adspergo, inis, pulvis ad inspergendum usitatus; *hintelékpor.* Streupulver. Poor J. Zsebsz. 74.

Adspondere, promittere; *igérni, biztositani.* Ke. Or. Spir. S. A. 3. 4: Tales Ethesias... nostra expectabat conditio... quæ periculoso e portu rerum humanarum soluturis... cursum secundæ navigationis *adspondeant.*

Adstatio, adiumentum, opera; *támogatás.* Ger. Beistehen. An. Sc. I. 386. an. 1587: ne... per... nocivam Protestanti *adstationem*... iuribus... videatur derogare.

Adstrictorium lorum caligarum, lorum braccas constringens; *nadrágkötő.* Ger. Hosenriemen. Pár. Páp.

Adtinere, advenire, *clérkezni.* Fej. VI. 148, 150.

Adtitulare, ascribere, in album referre, ad titulum Ecclesiæ promovere; *bejegyezni, beczímezni, beavatni valamely egyházba.* End. p. 352. Synod. Strigon. 18: nullus habeatur in clero, qui non est *adtitulatus* alicui ecclesiæ.

Adtitulatio, actus ad titulum Ecclesiæ promovendi. V. *attitulare; beigtatás, beavatás.* Nagy Hier.

Aduch, pro: adhuc; *még.* Thök. Diar. 488. tamen *aduch* gratiore littere Celsitudinis Vestræ videbit... *Aduch* interrogavit me: Quot homines apud se princeps habet. Resposui: Habebit *aduch* sua Celsitudo cum universis et singulis millia et quingentos, p. 489. quia sunt 70 dies, postquam discessimus et *aduch* post nos veniunt aliquæ copiæ.

Adulanter, per adulationem, modo adulatorio; *hizelgőn.* Verancs VI. 46. Hæc a me *adulanter* profecta ne existimes velim.

Adulatorculus, i, parvus adulator; *kisded hizelkedő.* Gyön. 516.

Adulterascere, frequenter committere adulterium; *gyakorta házasságot törni.* Gyön. 518.

Adulteratio, destructio; *megrongálás, hamisítás.* Jogt. Eml. T. II. 2. p. 42: Statuitur, quod si quis in ejusmodi pontium *adulteratione* delatus... fuerit... Kass. Ench. III.

Adunare, colligere, in unum cogere, congregare, glomerare; *egyesitni.* It. adunare. S. de Kz. Chr. I. 2, 1.: præcones in castris ad exercitum Hungaros *adunabant.* II. 1, 16: exercitum... se *adunavit,* sicut apes. II. 1, 18. Francia et Germania in unum *adunati.*

Adunatio, adiunctio, consociatio; *egyesítés.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 471. Potentia ipsorum invalescendo quo *adunacione* consueta facta et in finale externium etc.

Aduncare, (Du C. unco illigare, trahere) curvare; *horgasztani.* Gyön. 527.

Adurgere, urgere; *sürgetni.* Jos. Repr. 22: sedes Restauratorias *adurgere.*

Adursio, (ab adurgeo) instigatio; *heves sürgetés, zaklatás.* Rák. Ön. p. 292. l. 32—33. (33.):... accesserat me supremus Imperii Cancellarius cum nova *adursione* et invitatione... Magy. Jogt. Eml. I. 428.

Adursorium, i, actus urgendi; *sürgetvény.* Pest. Vár. Levt.

Advagire, eiulare sicut parvuli solent, vagire; *nyöszörögni.* Jan. Pan. Poëm. I. 59: Hyanteos jam nunc sine reptet ad amnes Parvulus, et Phœbo velit *advagire* canenti.

Advalvare, valvis affigere; *ajtóra szögezni.* Moln. Patv. 21. Postquam hæc finita sunt, Sessio ab Excellentissimo Domino Comite Regni Palatino indicitur per schedam portæ Domus Regnicolaris *advalvandam.*

Advectio, actus advehendi, vectura; *szállítás, fuvarozás.* Tör. Tár. 1889. p. 607. pro *Advectione* ladularum vulgo Windladen aurigis. [vena; *idegen.* Gyön. 499.

Adventicius, i, pro: *adventitius,* ad-

Adventualis, (Du C.) ad adventum pertinens; *ádventi.* Rák. Ön. 231.

Adventus, us, (Du C.) Adventus Domini, tempus ante sollemnia Christi nati; *Úr jövetele.* Georch. H. T. I. 92.

Adverbiascere, mutari in adverbium; *igehatározóvá változtatni.* Corp. Gram. 631. similiter fit cum multis aliis adiectivis in s terminatis, quæ vulgo per geminum ss *adverbiascunt* ut: hamissan, üressen.

Adversaria, Protocollum; *jegyzőkönyv.* Wallaszky 475. denique quovis exeunte mense, *adversaria* (Protocollum) in quæ negotia, ad rem litterariam spectantia, in commissione referenda sunt, Maiestati Regiæ pro statu notitiæ submittere.

Adversipedes, Antipodes; *ellenlábasok.* Bel. Geog. 22.

Adversitas, res afflictæ, res adversæ, casus adversi, res turbidæ, asperæ, fortuna adversa, calamitas; *szerencsétlenség, baleset, akadály.* It. avversità. Wagn. Fej. IV. 2, 93. III. 114.

Advertentia, æ, (Du C.) observatio, nota, animadversio; *meggondolás, megfontolás, figyelem.* Pel. De s. Andrea s. II. c. 2. Si hoc faciat ex *intentione* seu *advertentia* scandali.

Advertentiam habere, animum advertere; *figyelni.* Ljub. Mon. Sl. XII. 271. an. 1418.

Adverucat, (pro: adveruncat V. Du C.) multum verum facit; *sok igazat, bizonyt teszen.* Gyön. 506.

Adviare, monstrare, instruere. V. s. *Bruscare; utasítást adni.*

Advicinus, vicinus; *tőszomszéd.* Kass. Jur. II. 87.

Advigilium, (Du C.) Laudes quæ matutinum, seu Vigiliarum officium per tria nocturna divisum claudunt; *dicsőítő zsolozsma.* Nagy Hier.

Advisamentum, *avisamentum* q. v. Ljub. Mon. Sl. IX. 199. an. 1411.

Advisatum facere, attentum facere, monere aliquem; *figyelmeztetni.* Frak. Mát. lev. II. 81.

Advivere, (Du C.) adhuc vivere, superstitem esse; *még élni.* Gyön. 521.

Advitalitas, usura, ususfructus; *haszonélvezet.* It. usufrutto. Beng. Ann. Er. Coen. 529. facto cum eodem contractu pro cedenda *advitalitate*...

Advocare, in causa defendere; *védeni.* Han. Mon. Jur. T. I. 13. an. 1265: advocati debeant eligi, qui debeant *advocare.*

Advocata, æ, fem. ad Advocatum; *ügyésznő.* Fej. X. 4, 523. quam in Gloriosissima saluatoris nostri genitrice eiusdem regni nostri Protectrice et singulari *Advocata.*

Advocatia, æ, opera forensis; V. Scultetia; *ügyvédelem, ügyvédség.* Wagn. Vuch. Jur. Feud. 54. et s. v. Feudum Advocatiæ. *Advocatiae* nomine interdum significatur omnimoda iurisdictio et aliorum quorumvis iurium, inde sæpe factum est, ut advocatis non tantum defensio, sed et iurisdictio alta exercenda concredita fuerit. Prist. p. 92. text. s. v. Homo regius. Schwart. Scult. 14. s. v. Scultetus.

Advocatiæ jus, jus iura, bona et facultates ecclesiæ tuendi; *egyházvédjog.* Kon. Egyh. 122.

Advocatialis, ad advocatum, procuratorem pertinens; *ügyvédi.* Kass. P. P. I. 153, *advocatiali* examine. Kass. Jur. Civ. II. 183. deposito Juramento *Advocatiali.*

Advocator, (Du C.) advocatus, patronus; *ügyész.* Ljub. Mon. Sl. XI. 164. an. 1344.

Advocatura, æ, munus procuratoris; *ügyvédség.* It. avvocatura. Kass. P. P. I. 230. Studiorum Directionibus intimatur, ne Professores publici alia privata officia gerant aut *advocaturam* exerceant.

Advocatus pauperum, vir pauperibus defendendis; *szegények ügyvédje.* Stat. 196: *Advocatus pauperum,* qui decreto Fori paupertatem suam legitimantibus adsistere gratis sit obligatus.

Advogaria, æ, officium procuratoris; *ügynökség.* It. avogaria; avvocaria. Ljub. Mon. Sl. II. 181. an. 1343.

Advolutum, i, appendix; *melléklet, csatolmány.* Kass. P. P. I. 194. *in advoluto* fine publicationis communicatur.

Adynamicus, invalidus, debilis; *erőtlen.* Bene Med. I. 25. status *adynamicus.*

Aeacidinæ minæ. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. *Aeacidinae minae.* Accipitur pro atrocibus et superbissimis minis.

Aebes = hebes, stupidus; *tompa élméjü.* Gyön. 545.

Aebetare, pro: *hebetare; tompítani.* Gyön. 546.

Aeconomicus, œconomicus. Molnár Patv. 64.

Aeconomicus, pro: œcumenicus; *köz,... egyetemes.* Tör. Tár. 1888. p. 574. in *aeconomico* consilio Tridentino.

Aedes topiaria, ædificium specularibus continuis instructum; *üvegház.* Kov. Oec. 58: *Aedes topiariae,* Glashäuser, melius ac pulvini plantis serviunt.

Aedesiola, æ, (Du C.) sacellum, parva ecclesia. Gall. chapelle; *egyházacska, kápolna.* Nagy Hier.

Aediculæ puteales, *kalit.* Faber. Jur. Men. 166. Dominium terrestre in omni casu obligatur admittere, ut in suo fundo cultura Metallica et quæ necessarium cum ea nexum habent, exerceantur; proin acervi mi-

nerales efundantur, *aediculae puteales* (Kauen) struantur, viæ et semitæ parentur.

Aedificare, (Du C.) exemplum præbere, docere, instruere; *épületessé tenni.* Batty. Leg. III. 633. an. 1498: cuius doctrina merito populum *aedificare* valeat.

Aedificatio, (Du C.) exemplum bonum; *épülés.* Batty. Leg. III. 619. an. 1498.

1. **Aedificatorius,** 3., (Du C.) utilis ad pietatem; *épületes, szivreható.* Nagy Hier.

2. **Aedificatorius,** 3., ad ædificandum pertinens. (Du C. al. s.); *épitési.* Száz. XIII. 684. de re *aedificatoria.*

Aedilis, qui rebus in schola invigilat; *iskolai tárgyakra, épületekre felügyelő.* Száz. XXII. 563.

Aedita, Aeditis, Aedo, etc. pro Edita etc. Gyön. 561. etc.

Aedituus, 1. doctor, magister; 2. ostiarius, gradus ecclesiasticus, cui ædis sacræ custodia incumbit (Du C.) *1. tanitó, 2. egyházfi.* 1. Teut. Schul. 5. et 349. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 65. Szirm.

Aedon (gr. ἀήδων) luscinia; *filemile.* Gyön. 559.

Aeginea, orum, magnum onus rerum venalium; *bál marhák.* Pár. Páp.

Aegloga, ecloga; *pásztori dal.* Gyön. 564.

Aegomasta alba, *fehér kecskecsecsü szőllő.* Weisse Gaistutten. sl. Koze. Czeczky. Kov. Oec. 73. *Aeg. al.* baccis oblongis, qui diu servari possunt.

Aegomasta rubra, *fekete kecskecsecsü szőllő.* Rothe Gaistutten. Kov. Oec. 73: *Aegom. rub.* durabilis et magis nigra quam rubra uva.

Aegogropilæ, ægagrobilus Plin.; *bélgecs.* Gemsenkugel. Gros. H. Th. I. 185: Non desunt in ovibus *Aegogropilae* seu globuli et lana et pilis condensati.

Aegophonia, vox tremula capræ; *kecskehang.* Bene Med. II. 53. per stethoscopum sub loquela ægri percipitur vox tremula — *aegophonia,* l. 36. Cf. Pectoriloquium.

Aegrippella ars, ars medendi, ægritudinem pellendi. Boc. Hungar. p. 165:

Quem rursum haud merito imbecilliorem
(Ut rumor mihi dictabat ore,
O mendace) iterum artis *aegrippellae*
Usurpare domi cibos putaram.

Aegrire, ægrotare; *betegeskedni.* Series Ban. p. 53: Supersunt literæ ... Reginæ, quæ *aegriente* Ludovico publica negotia procurasse videtur.

Aegritudinarius, 3, ægrotus; *beteg, passio aegritudinaria:* ægritudo, *betegség.* Cod. Dip. Arp. V. 72. nobis taliter retulerunt, quod licet predictus Michael *passione aegritudinaria* laboraret, tamen mente sanus. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 210.

Aegylos, (apud Calep. an. 1609. Aegilops) ascensus (Calep. abscessus) inter nares, per quem pituita destillat; *az orr porczogója.* Gyön. 563.

Aegyptia, æ, vates cingara; *javas czigányasszony.* Hor. Mem. 651.

Aegyptiaca servitus, crudelis, dura servitus; *egyptomi, súlyos szolgaság.* Monm. Comit. IV. 75. ad eiusmodi labores minis, mulcta seu verberibus compellere præsumant et *aegyptiaca servitute* crucient.

Aegyptius, Cingarus, Zingarus; *czigány.* Veranes. Hist. I. 303. Ubi autem fluvium cœpissemus trajicere, alii Turcæ occurrunt, inter quos unus erat cæteris habitu vestituque amplior et eos quinque *Aegyptii,* quos nunc Ciganos sive Cinganos appellamus, una eadem catena collo vincti et ordine tracti sequebantur.

Aemulabilis, æmulatione dignus, sæpe ut substantivum adhibetur; *utánzásra méltó.* Jan. Pan. Poëm. II. 21. Nam *aemulabile* nec honestum ex turpi nascitur.

Aenigmaticus, αἰνιγματικὸς, obscurus, arcanus, detegendus, explicandus; *rejtélyes.* It. enigmatico. Vern. Psych. 448. Dec. Bar. Præf. XLIII.

Aeolibarbitum: a pœtis Aeolis, quos et Horatius laudat; *eoli hárfa.* Aeolsharfe. Greg. Aesth. 27. denique tonus *aeolibarbiti* nonne aliquid divini continet.

Aeolia lyra, Aeolibarbitum, ita nominata a pœtis Aeolis lyricis celeberrimis. Vern. Psych. 209. qui ingenium hoc per suam irritabilem facileque excitabilem nervorum lusum *aeoliae lyrae,* quæ ad levissimum aëris afflatum cælestem tonum elicit, non absimile esse, expertus est.

Aephonotrophium, (Du C.) pro: Ἐλφωνοτρόφιον. Locus, in quo aluntur Cantores; *énekiskola.* Nagy Hier.

Aepolium (urbs Sarmatiæ ad ripam ulterioris Istri) non recte pro: Aepolus ad Hygin. Astr. 2, 1. caprarum rex. Hyg. caprarius. Gyön. 601.

Aequaliare, æqualem facere; *egyenlővé tesz.* Magy. Jogt. Eml. I. 143.

Aequalibra, æ, iuste, æquo pondere; *egyenlő mérték.* Fej. X. I. 403. recensitis et mature in animo nostro reginali *aequalibra* præmetitis multifariis fidelitatibus et præclaris innumeris obsequiis et laude dignis sinceris famulatibus...

Aequalista, æ, æqualis conditionis studiosus; *az egyenlőségi jog vedője.* Tör. Tár. 1887. p. 663. Angli fortiter se gerunt, iam represserunt *aequalistas* id est eiusmodi fatuos, qui omnem politicam subordinationem voluerunt eversam.

Aequanimiter, æquo animo; *nyugodtan, egykedvűn.* Wagn.

Aequatria, æ, pro *aequabria,* lanx æqua et libramentis paribus; *egyensúlyu mérték.* Száz. II. 158. sed ad pondus et mensuram civitatis recurrat, dempta *aequatria,* in qua pecunia seu denarii ponderantur et mensurantur.

Aeque tantum, tantundem; *ugyanannyi.* Wagn.

Aeque tot, totidem; *ugyanannyi.* Wagn.

Aequidiale, Aequinoctium; *éjnapegyen.* Gyön. 624.

Aequidicus, 3., veridicus; *igazmondó, igaz.* Czvit. Spec. 168. Eunomia condire meos persæpe labores sum solitus; Mysta hinc dicor et *Aequidicus.*

Aequidistantia, æ, distantia æqualis; *egyenlő köz, egyenlő távolság.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 3.

Aequidistare, *aequaliter distare; egyenlő távolságban lenni.* Curios. Misc. 80. Eædem duæ extremæ spiræ et omnes reliquæ intermediæ appellantur Paralleli Solis hoc est circuli *aequidistantes* æquatori a Sole descripti.

Aequilibrare, æquilibrio congruere, pretium æquare vel pretio æquare; *értékben egyezni, egyenlő értékűnek lenni.* Sim. Num. 20. Atqui fere *aequilibrantur* ad assem omnes bene conservati aurei, cum nostris, prout hoc plerique omnes Scriptores Numismatici dicunt.

1. **Aequilibrista,** æ, pitaurista; *súlyegyenlitő.* Phil. Műsz.

2. **Aequilibrista,** Indifferentista; *a szabadakarat egyensúlyát vitató.* Imre Phil. 356. Indeterministæ in duas classes abeunt. Nempe aliqui tanta religione tuentur libertatem, ut eam in perfecto voluntatis æquilibrio positam velint et omnimoda quadam ad rationes quascunque et elateres indifferentia; ita ut voluntas a nulla ratione seu externa seu interna ullo modo moveatur, absit ut necessitetur, et hinc *Aequilibristae* vel *Indifferentistae* nominantur...

Aequilibrium votorum, æqualis numerus suffragiorum; *voksoknak egyenlősége.* Szirm.

Aequiparantia, æ, (Du C.) proprietas, conditio rei, quæ aliam rem æquiparat; æquiparatio; *összehasonlító tulajdonság.* Pázm. Dial. 373.

Aequipollentia, æ, valor idem; *egyenértéküség, egyenérték.* Pázm. Dial. 406. Magy. Jogt. Eml. I. 481.

Aequipollere, tantundem valere, eiusdem pretii, momenti esse; *egyértékűnek lenni.* Pázm. Dial. 442. Wagn.

Aequivalens, res eiusdem pretii, momenti; *szint annyit érő* (jószág), *egyenérték.* Georch. H. P. III. 184.

Aequivalenter, æquo pretio, æqualiter; *egyenértéküen, eggenlőn.* F. Balass. Casul Steph. App. Bonæ fidei possessor non tenetur restituere nisi rem et fructus formaliter vel *aequivalenter* extantes. Fej. IV. 2, 109. iurando *acquivalenter* sibi obligato.

Aequivalere, pretio exæquare, tantundem valere; *egyenértékűnek lenni.* It. equivalere. Gall. equivaloir. Vern. Met. 38. Totum *aequivalet* omnibus suis partibus simul sumtis. Wagn.

Aequivocatio, ambiguitas nominis; *kétértelmüség.* It. equivocazione. Vern. Phil. Mor. 368. tamen id per deliberatum falsiloquium seu mendacium huiusque species puta: *aequivocationem,* reservationem mentalem recte nonnunquam fieri posse negamus. Wagn.

Aequivocatum, i, subst. res sensus duplicis, ambiguum; *kétértelmű dolog.* Pázm. Dial. 233.

Aequivocus, 3., (Du C.) vagus, homonymus, improprius, ambiguus; *kétértelmű, kétes.* Severin 30.

Aër, generis neutrius; Batty Ger. 49. referamus gratias Creatori, qui cœlum Angelis, *aër* volucribus dedit.

Aera, *tempus, aetas,* temporis cardo, nota; *korszak,* It. era. Curios. Misc. 434. *Epocha* sive *Aera* nihil aliud est quam memorabile aliquod Tempus, a quo ob insignem rem aliquam in eo gestam annorum series, ordo et Numerus deducitur. Hinc variæ sunt *Aerae* sive *Epochae: 1. Aera Mundi,* quæ incipit ab ipsa creatione Mundi. *2. Aera diluvii Universalis,* quæ a Diluvio sumit initium. *3. Aera urbis conditae,* quæ ab urbe Roma condita. *4. Aera Graecorum,* quæ a principio regni græcorum. *5. Aera Christi,* quæ a Christi nativitate. *6. Aera Austriaca,* quæ a

Rudolpho I. Imperatore. 7. *Aera Constantinopolitana*, quæ a condita nova Roma seu dedicatione Urbis Const. deiparæ facta. 8. *Aera Arabica* seu *Turcica* sive *Hegira*, quæ a fuga Mahometis ... sua sumunt exordia Curios. Misc. 435. 9. *Aera Juliana*, quæ ab institutione Calendarii per Julium Cæsarem. 10. *Aera Gregoriana*, quæ ab instauratione eiusdem Calendarii per Gregorium XIII. 11. *Aera Philippica*, quæ a morte Alexandri Magni. 12. *Aera Consulum*, quæ ab inchoatione Consulum Romanorum. 13. *Aera Olympiadum*, quæ a prima inceptione Ludorum Olympicorum sua sumunt exordia.

Aeramen, (Du C.) æs. It. rame Cf. Ramen; *ércz, réz.* Magy. Tör. Tár. IX. 37.

Aearandantur, (Du C. æaradando, æradare) fors. legendum : æradantur vel areantur, (ex area) triturare fruges; *csépelni.* Gyön. 1918.

Aerarialis, ad ærarium pertinens; *kincstári, pénzügyi.* Ger. ærarisch. Faber. Jur. Met. 41. Ut cum venditione tam *aerarialium* quam privatorum frustorum mineralium procedendum. Kass. P. P. I. 294. ast potius proventus *aerariales* exinde resultantes in annum singulum minorare.

Aerarialis Domus, domus ærarii publici; *kincstári ház.* Pest. Levt.

Aerarium Cinicum, Aer. Zinci; *ón tárház.* Száz. XVII. 799.

Aerarium ecclesiasticum, V. Fundus religionis. Nill. Symb. 671: exhausto *aerario ecclesiastico.* Religionsfond.

Aerarium Regium, *királyi kincstár.* Bel. Geogr. 499. *Aerarium Regium* in Hungaricam et Metallicam Cameram distinctum, bonorum, redituum atque iurium regiorum curam habet.

Aerarium scholasticum, arca scholæ; *iskolai pénztár.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 29.

Aerarius, præfectus ærarii; *kincstartó.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 7. Supremus *Aerarius* sive *Tefterdar.* Olah. Cod. Ep. 525.

Aerea campana, tormentum castrense; *tábori ágyú.* Hist. Sig. 729.

Aëriani, Aërii hæresiarchæ discipuli, quos ecclesia circa an. 360. excommunicavit, quia inter episcopos et sacerdotes nullum discrimen interesse asserebant; *Aërius párthivei.* Nagy Hier. For. Scr. p. 26, 27. Not. rel. I. 238.

Aerifaber, ærarius (faber); *rézműves.* Egri Levélt.

Aëromanta, qui ex statu aëris vaticinatur; *légjósló.* Nagy Hier.

Aëromantia, æ, vaticinatio ex aëre (Isid. Orig. 8, 9.) *légjóslat.* Nagy Hier.

Aërometria, æ, mensura aëris; *légmérés.* Ger. Luftwägekunst. Rév. Pl. 16.

Aeruminosus, 3., ærumnosus; *bús, fáradalmas, bajjal teljes.* Verancs VIII. 80. Zolnokensis vero non contentus miseræ et *aeruminosae* plebiculæ solitis muneribus...

Aerumna, *Unirotum*, q. v.

Aeruscare, pecuniam colligere; *pénzt gyűjteni.* Gyön. 658.

Aes conducticium, auctoramentum; *toborzó díj.* Werbegeld. Arch. Rak. IX. 79. loco *aeris conducticy* pro uno eiusmodi Equite Hungarico Imperiales seu Talleri 6.

Aes flavum, orichalcum; *sárgaréz.* Messing. Tomts. 98. Zincum, Plumbum, Stannum, Arsenicum, *Aes flavum*, Cuprum etc.

Aes mutuaticium, quod mutuatur; *kölcsönpénz.* Verancs. IX. 293. Cuius expectatione tamdin tractus, illud quoque me excipit damnum, ut interim victitans *aere mutuaticio*, totam fere aut maiorem eius partem absumant mihi fœnera.

Aesculeatus, 3. glandibus pastus; *makkal hizlalt.* mit Eicheln gemästet. Kronst. I. 377.

Aesophagus, i, œsophagus; *nyelőgége, torok.* Máty. 21.

Aesthesis, gustus, sapor cultus; *izlés.* Jókai Régi jó Tbl. 1, 83. S. Benkő Top. Misk. 11. *aesthesis* in indutu exquisita.

Aestima, loca umbrosa, in quibus per æstatem vitatur solis ardor; *árnyékos, bokrós hely.* Gyön. 671.

Aestimabilitas, pretium; *a tiszteletre való érdemes volta.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 69. Hoc autem augmentum beatitudinis accidentale est ex eo genere additionum, quæ ex essentia sua habent *aestimabilitatem* præcipuam ab eo, cui superadduntur.

Aestimalis, in quo est aliquid pretii, pretiosus, carus; *becses, drága.* Cod. Dip. Pat. V. 219, 316. Extunc pro ipsius servicys et efusionibus sanguinum ducentos florenos auri sine rerum *estimalium* eidem Anthonio aut prolibus suis deponere debeat et teneatur. Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis *aestimalis* de veluto dupplato.

Aestimare, opinari (Du C. æstimatio, *opinio)*; *vélekedni.* Batty. Ger. 58.

Aestimare ad (marcam) pro ablativo; *becsülni -ra, -re.* Hor. Mem. 350.

Aestimationales, lit. pretium, valorem continentes; *becsüs levél.* Georch. H. T. III. 365.

Aestimationalis, ad æstimationem pertinens, æstimationale pretium; *becsár.* Pfahl. Jus. Georg. 268. Potest tamen emtor fundos seu potius meliorationes eorum supra *pretium aestimationale* et investitum emere. Kass. Jur. Civ. I. 197. Kövy. El. 437. Art. D. 1840. 26. valor *aestimationalis.*

Aestimaticius, 3., æstimationalis; *becslési.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. p. valoris *aestimaticii.*

Aestimatrix, quæ æstimat; *méltányos itélő.* Euch. p. 40: Augusta Maria Theresia rerum hominumque *aestimatrix.*

Aestimium, (Du C.) æstimatio; *becsülés.* It. stima. Vern. Psych. 255. In nonnullis hominibus celerrime compassio, *aestimium*, inclinatio oriuntur. Funda David. A. 2.

Aestivalis, æstivus; *nyári.* Thök. Diar. II. 351. Una chlamys nova. ex panno Anglicano *aestivalis* nigra. Szentiv. Cur. Misc. 50.

Aestuarium, (Du C.) sudarium, hypocaustum; *izzasztó fürdő.* Quell. Sieb. I. 126. an. 1486. *aestuarium* pauperum.

Aetatem, apud. Calep. pro diuturno et continuato tempore, diu; *sokáig.* Gyön. 678.

Aeternalis, æternus. It. eternale; *örök.* Wagn.

Aeternaliter, (Du C.) in æternum; *örökké.* Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Schwart. Scult. 147.

Aeternare, *posteritati commendare* (Du C.) *megörökiteni.* Rit. exp. ver. G. 3—2: pristaldo premissam causam eo ordine ac tenore, quo scriptum est, enarravit et presentibus literis *aeternari* fecit.

Aetides: ἀετός, aëtites (Plin.) *saskő.* Adlerstein. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 183. *Aetides* in nidis Aquilarum invenitur. Aquilæ hos lapides nidis reponunt sive, ut serpentes et venenatos animantes fugent sive, ut facilius ova parturiant, nam et alias fœminis applicatus partum accelerare creditur. Kecskem. Ötv. 171.

Aetiologia, gr. αἰτιολογία, cognitio conditionum morborum (Du C. æthologia); *okadás.* Bene Pol. 229.

Aevum, i, Aeternum; in *Aevum* = in perpetuum; *örökkévalóság.* D. Ráczk. p. 6: *in aevum* duximus eximendos.

Afebrilis, sine febri; *láztalan.* Poor J. Zsebsz. 111.

Affactura, æ, vel afflactura, reliquiæ navis fractæ; res, quas ventus in mari afflat; *hajótöredék.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: si navilium ... inveniret aliquam *affacturam* ... unam partem habeat ... navilium.

Affamentum (Du C. Affamen) svavitas loquendi, affabilitas; *kegyes, lágy, nyájas beszéd.* Gyön. 735.

Affaniæ, arum, fabulæ pueriles, ineptiæ; *haszontalan mendemonda.* Exam. Aet. c. 2.

Affangare, inquinare; *bepiszkitani.* It. affangare. Prot. inq. 258. XXX: aliquando habebat vestimenta sua *affangata* usque ad genua.

Affannum, labor, cura; *munka, baj, gond.* Dip. rel. reip. Rag. 190.

Affatomia, æ, vel *Affatimia* (Du C.) 1. traditio, 2. donatio, 3. statutio. 1. *átadás,* 2. *adomány,* 3. *beigtatás a birtokba.* Nagy Hier.

Affectanter, ardenter, intimo animi sensu; *buzgóan.* Máty. kir. lev. I. k. p. 19: Quare vestram landabilem serenitatem .... confidenter et *affectanter* requirimus.

Affectatus homo, alieni moris imitator infelix vel inscitus; *szenvelgő, kényeskedő, affektáló ember.* Wagn.

Affectionatus, *affectionis plenus; studiosus*, inclinatus, gratus; *ragaszkodó, szerető,* It. affezionato. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 482. Celsitudini Vestrae *affectionatissimus* famulus J. A. Benenotus. Verancs. IV. 45. quoniam erant ipsi fideles et *affectionati* omnino ad excelsam portam nostram.

Affectionem alcuius habere, esse in amore, diligi ab aliquo; *kegyében lenni, szerettetni.* Wagn.

Affectuose, valde, vehementer, graviter. S. de Kz. Chr. prooem.: cum vestro cordi *affectuose* adiaceret Hungarorum gesta cognoscere. Sidon. ep. 4, 11.

1. **Affectuositas,** (Du C.) affectus; *vonzalom.* Pel. Pom. de S. Joan. s. 1. c. 5. Ioannes excessit alios discipulos ratione *affectuositatis.*

2. **Affectuositas,** (Du C.) affectus, conatus; *törekvés.* Batty. Ger. 66. cum omni *affectuositate* blasphemus.

Affectuosus, 3., affectu plenus (Macr. Tert.); *szeretetteljes.* It. affettuoso. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 4. et ob hoc ipsam tam *affectuosis* monitionibus prevenimus volentes, ut.

Affectuosa imago, ad ingenerandam pietatem idonea; *kegyeletes kép.* Wagn.

Afferare, 1. circumducere ferro (Du C. alio sensu), 2. equo inducere soleas ferreas;

1. megvasalni, 2. megpatkolni. 1. Kronst. II. 618. 2. III. 66: soleas *afferavit* equo.

Afferatio, actus ferro circumcludendi; *megvasalás.* Kronst. II. 554. *afferatio* rotarum.

Afferruminare, ferruminare; *odaforrasztani.* Tomts. 252. Per medium armaturæ... transit filum metallicum... eidem armaturæ hermetice *afferruminatum.*

Affialum idem quod *Affisum*, armamenta navis; *hajókötelek.* Fej. V. II. 282: Item quod idem Dominus Rex commodabit dicte Universitati Sibenici unam galeam munitam *affialis* et corredis ad navigandum sine hominibus usque ad finem dicte guerre.

Afficcio, rectius afflictio = castigatio; *testkínzás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 546. Aliter vero Deum nullatenus reverentur per ieiunia et oraciones et *afficciones* vel alio quoque modo. sicut debet facere homo, qui Deum credit esse.

Affictare, (Du C.) locare; *bérbeadni.* It. affictare. Ljub. Mon. Sl. III. 3.: permittat ipsum domos suas *affictare* et disfictare civibus vel habitatoribus ladræ.

Affictitius, commentitius, fictus; *költött, koholt.* Wagn.

Affictus, us, (Du C.) locatio, census; *bérbeadás, bérbevétel.* Ljub. Mon. Sl. IV. 21. an. 1360.

Affidacio, fides data, conventio per fidem; *biztosíték, biztosítás, adott szó.* End. p. 628. Andreæ III. Libertas an. 1291: Iisdem hospitibus Austriacis, pro ferri fabricis loco Eisen-Uurezel cum *affidacione* in has terras Ultrasilvanas vocatis... concedimus.

1. **Affidare,** (Du C.) fidem suam alicui obstringere, certum facere, probare; *biztosítani.* Szék. Okl. IV. 59. mercatores et forenses homines atque viatores quoslibet serie presencium *affidamus,* certificamus et assecuramus. Reg. Turm. Præt. 18. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 11. Rák. Ön. 143.

2. **Affidare,** despondere; *eljegyezni.* Han. Mon. Jur. P. I. 109: *affidare* in... uxorem aliquam puellam.

Affidatia, sponsio (Du C. affidatio = sponsalia); *biztosítás, igéret.* Arch. Rak. II. 166. a ki által nagy particularitatu *affidatiákat* tettünk az bavarusnak.

1. **Affidatio,** asseveratio, confirmatio, fides data (Du C.); *állítás, biztosítás.* Opin. P. I. §. 13. Arch. Rák. I. 30. VIII. 215. Fej. X. 2. 407. In cuius *affidationem* et assecurationis testimonium præsentes eis duximus concedendas. Tör. Tár. 1887. 556.

2. **Affidatio,** (Du C.) locatio; *bérbeadás.* Ljub. Mon. Sl. V. 183. an. 1409. cum affidiis, *affidationibus,* molendinis.

Affidia, æ: (Du C.) fides data, promissio per fidem; *adott becsületszó.* Thurocz. Ladisl. reg. c. 63.

Affiduciare (Du C. fidem dare) hortari; *bátorítani.* Gyön. 734.

Affigibilis, e, qui affigi potest; *odaszögezhető, ragasztható.* Corp. Gram. 401.

Affiliare, (Du C.) Gall. affilier; eccle-siæ matri adiungere; *fiókegyházzá tenni, leányegyház gyanánt csatolni.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 561. Eidem Conventui S. Petri *affiliata* est Ecclesia B. Mariæ Virginis de Corona. Cod. Evang. V. III. 25.

Affinare, (Du C.) metalla purgare, excoquere; *finomítani.* Magy. Tör. Tár. IX. 37. Ljub. Mon. Sl. I. 297.

Affinatura, æ, purgatio metalli; *finomítás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 288. an. 1391. solvat ducatos... officialibus getti pro *affinatura.* Magy. Tör. Tár. IX, 38.

Affirmanter, affirmando, affirmans; *erősítve, állítólag, igenlőleg.* It. affermando, Verancs XI. 4. Quantum autem hoc sit verum, quod tam *affirmanter* scribimus.

Affirmative, vere, re vera, re ipsa; *valóban.* Tör. Tár. 1888. p. 551. quod et factum *affirmative.*

Affirmatoria, æ, Litteræ affirmationem continentes; *megerősítő levét.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 269.

Affirmatorius, 3., ad affirmationem pertinens, ei inserviens; *erősítő, erősítési.* Fej. T. X. V. Un. 79. Universas etiam litteras tam iudiciales quam *affirmatorias* reliquit nostro in conspectu.

Affissum, res adhærentes; *czókmók.* Anhängsel. Rač. Mon. Sl. XIII. 36. an. 1348. barcam... cum coredis, paramentis et *affissis.*

Affisum idem q. *Affissum.* Fej. V. II. 283: restituent... galeas cum *affisis* et corredis et aliis guernimentis eque bonis.

Affixatus, 3., affixo præditus; *raggal ellátott.* Corp. Gram. 159. vox *affixata.*

Affixio, (Du C.) Modus publicandæ sententiæ in aliquem latæ, vel ad valvas ecclesiarum affigendo; *itéletkifüggesztés.* Nagy Hier.

Affixorium, fibula; *kapocs, tű.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 411. viginti septem marcas persolvens de argento, aureos mantelli taxillos, sertum et *affixorium,* duos anulos de auro et ehortinam.

Afflamentum, affumentum, Dornhecke. Dieff.; *csipkebokor.* Schläg, 2168.

Afflatura, æ, merces ab. it. affiasare; *találó díj.* Ger. Finderlohn. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: debeat.., presentare ipsum sc. Spariverium domino comiti die illo... quo invenerint illum et habebit *afflaturam.*

Afflictivus, 3., vim affligendi habens; *sujtó.* It. afflittivo. Pfahl. Jus. Georg. 286. pœna quoque corporis *afflictiva* dictari potest. Kass. Jur. Civ. II. 67.

Affluxus, affluentia; *csődülés, odafolyás.* Szentv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6. Propter uberem humorum *affluxum.*

Affodillum, albugo (Du C. albumen in ovo); *tikmonyszék.* Gyön. 736.

Afforestare, silvam in forestem, vivarium ferarum convertere (Du C.) Uj Magy. Múz. III. 200. Omnes foreste, que *afforestate* sunt tempore nostro, statim *deafforestentur* et ita fiat de ripariis.

Afforis, extrinsecus; *kivülről.* von Aussen. Arch. Rak. VIII. 456. Aurei annuli *afforis* encausto vulgo Zománczio nigro ornati.

Afforismus, i, (Du C.) foramen in navi, unde remi emittuntur; *hajó evezőinek lyuka.* Gyön. 738.

Afforus, quidam pisciculus (Du C.); *halacska.* Gyön. 739.

Affronitum, spuma nitri (Du C. gr. vox corrupta ex ἀφρόνιτρον); *szék tajtékja.* Gyön. 742.

Affulare, 1. leviter tangere, 2. assentire, obedire; *1. könnyen illetni, 2. engedni.* Gyön. 756.

Affurcilare, (Cathol. suspendere) hoc loco: explicando excutere *magyarázva megfejteni.* Batty. Ger. 30. Tres pueri... eliguntur ad confessionem atque fornacem, quorum sacratissimum hymnum omni nube involutum *affurcilare* desideramus.

Affuturus, 3. futurus; *jövő, legközelebbi.* Kass. P. P. I. 214. modo proin provisorio usque *affutura* quippe Regni Comitia clementer nominare dignata est.

Afium, opium; *mákony.* Tör. Tár. 1890. p. 278, 305.

Afixare, affigere; *odafüggeszteni,* (t. i. pecsétet). Georg. Sirm. I. 83, Mox celeriter cucurrit et disposuit aureis litteras Cesaris cum sigillis quattuor consiliariis suis et quintum suum in medio *afixatam* et in pargameno subtili.

Africa, fabrica, officina. Text. v. s. *Mataeologia.*

Afrutabulum, (DuC. affrutabulum) vasculum; *edényke.* Gyön. 755.

Aga, dignitas apud Turcas = dux, præfectus (Du C.) Dip. Alv. I. 354. II. 200. adduxerunt *agam.* Isthv. XI. 183. Sziládi Tört. Magy. Em. II. köt. Függ. *Aga.* Tulajdonkép csak parancsnok. A jancsárok parancsnoka = jancsár aga. E czím adatik a várparancsnokoknak is. Használtatik a katonai és udvari tisztek czíméül, mint effendi a polgári hivatalnokok czímzésére. Az öcs «agha»-nak czímezi bátyját. Végre «agha»-knak nevezik eunuchokat is. Verancs. III. 355. *aggam* janizarorum.

Aga Janitzarorum, prætor militum prætorianorum apud Turcas; *janicsárok parancsnoka, janicsáraga.* Bel. Geogr. 547. Verancs. III. 355. Szil. Tör. Magy. Eml. III. 396.

Agabo, (Du C.) qui negotia præcedit pro: *Agazo; gondozó.* Gyön. 761.

Agaga vel **agagula,** æ, (Du C.) lenocinator, pantomimus; *kerítő, csábító.* Nagy Hier.

Agalar, *kormányzó, végrehajtó.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequuntur et aga seu *agalar* = gubernatores seu executores supremi officiales, qui in publico divan = senatu etiam sedes suas habent, sed tamen senatum ingredi non admodum necessario coguntur; loco illorum alios seu eorum *provisores* mittere negotiaque illorum curare licet.

Agalarung, plur. genit. pro agalarum, sicut capiczilerung pro: Capiczilerum. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Agamia, æ, coelibatus, vita cælebs; *nőtlenség.* Nagy Hier.

Agamus 3., cælebs (Hieron. adv. Jovin. I. 15.) *nőtlen.* Nagy Hier.

Agape, eleemosyna, refectio pauperum (Du C.); *szeretetből való közalamizsna.* Decret S. Steph. Regis Hung. lib. 2. cap. 17.

Agapetæ erant virgines aut viduæ, quæ specie cœlibatus ac virginitatis nuptiis nuntium mittebant et cum clericis in eadem domo habitabant ac, ne qua pravi consortii suspicio esset, sese invicem *dilectas* ac *dilectos* appellabant vel etiam *fratres* et *sorores.* DuC. Pár. Páp.

Agareni, (Du C.) Sarraceni, qui scilicet se existimant ortos ex Ismaele filio Agaris et Abrahami. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 136. Item quot in orbe sunt Judaei, quot *Agareni* seu Mahometani, quot Pagani, Gentiles et Infideles.

Agarium fors. idem quod *agaricum; csehtapló.* It. agarico. Germ. Blätter-, Zunder-Schwamm. Vect. Ref. F.

Agasonum magister, summus stabuli magister; *főlovászmester.* Marc. Chr. II. 71. Cod. Dip. And. V. 134. 5.

Agasonus, i, agaso, onis; *lovászinas.* Thök. Diar. II. 74. Conventio Egregii Joannis Rimay, *agasonorum* nostrorum magistro, cuius annus incipit die 15 Mart. Conventio Egregii Andreæ Répásy *agasonorum* nostrorum magistro.

Agaszi, V. *Szpaoglan aga = praefectus* equitum; *a lovasok első rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Agates, agathes, achates (Plin.); *agátkő.* It. agata, Achatstein. F. Forg. Comm. 246. duos stapedes argento obductos ac duas patellas ex *agate* dono dat. Tört. Tár. 1890. 369.

Agazo Aulicus, curator equarius regis; *udvari lovász.* Diar. Com. 45. *Agazones Aulici.* Einspaniger.

Agazonatus, us, conditio et officium agasonis, seu curatoris equarii, seu præfecti stabuli; *lovászmester tiszte, hivatala.* Batty. Leg. I. 595. Articuli in opp. Hatvan. cel. a 1524. Universa officia ..., ut sunt Cubiculariatus, Tavernicatus, Pincernatus, Dapiferatus et *Agazonatus* ... Hungaricæ nationis hominibus ... conferantur.

Agazonia, æ, officium agasonis; *lovászmesteri hivatal.* Haz. Okl. 244 an. 1344. in officio *agazoniae.*

Agelaster, agellastus, (gr. *ἀγέλαστος*) qui nunquam ridet; *ki soha nem nevet.* Gyön. 773.

Agellarius, i, rusticus (Du C. agrestis). Gyön 774.

Agenda, æ, (Du C.) officium divinum; *isteni szertartás.* Száz. XVIII. 34. *Agenda* sive *Exequiale sacramentorum.*

Agenda, orum, officia; *teendő.* It. affari Geschäft, was zu thun ist. Kass. P. P.I. 30. reliqua *agenda* inter Vice-Notarios actuales et honorarios distribuit.

Agendarius, i. liber baptismatis vel benedictionis; *matrikula; anyakönyv.* Száz. XVIII. 446. 1596-iki *Agendariusban* a házasuló feleknek a pap által való copulálása iratik le. Tör. Tár. 1889. 598.

Agens, (Du C.) actor, procurator; *ügynök, ügyész, ügyvivő, ügyviselő, ügytiszt,* It. agente. Tract. Comm. 5. V. s. v. Vice-Consul; Molnár Patv. 68. Juratus *Agens* Causarum Cameraticarum. Kass. Prax. I. cim: ad Excelsam Cancellariam Regiam Hungarico-Aulicam *agenti.* Szilády Tör. Magy. Em. IV. 109. quod non tantum ineptus et imprudens Valachiæ Vaivoda litteris ad *agentes* suos præmissis divulgavit, sed etiam ex ipsa Transilvania ab ys procul dubio. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 258. Secretarium et *agentem* Comitis Scepusiensis.

Agentia, æ, (Du C.) munus, officium; *ügyvitel, hivatal, ügy, foglalatosság, ügyvivőség.* It. agenzia. Agentschaft, Agentur. Jókai Mire Megv. III. 99. mikor a legelső *agentiát* kaptam, uradalmi fiscalatus állomásában. Régi jó Tbl. II. 58. s. v. Actus maioris p. Kass. P. P. I. 239. eo suapte intellecto, quod is mox cum aditu officii huius cunctis privatis *agentiis* renunciare obligatur.

Agentialis, ad facultatem agendi pertinens; *ügynöki.* Hist. Eccl. Ev. 274. titulo subsidii *Agentialis* nonaginta Florenos, Cathedratici vero sex supra viginti annis singulis pendere tenerentur. Ker. Nap. 349.

Agentura, æ, procuratura; *ügyvivőség.* Jókai Régi jó Tbl. II. 144. a brémai *agenturakból* felső Sileziából nem kellettek neki a telepítvényesek.

Agerculus, (Du C.) ager parvus; *kis mező.* Gyön. 777.

Agere, actionem instituere, lege agere; *pert inditani.* End. p. 576. Synodus Budensis an. 1279: 25. Inhibemus ne persone ecclesiastice *agant* vel *respondeant* ... coram iudice seculari.

Agere Canem, turpiter, indecore se gerere; *ebelkedni.* Corp. Gram. 237.

Agere Ciganum, more Cigani fraudulenter agere; *czigánkodni.* Corp. Gram. 237.

Agga, idem ac *Aga.* Adelm. De orig Turc. 6. Secunda est uxor Capitanei Janicariorum qui dicitur *Agga.*

Agga idufegziarum, tüfekci aga = magister fabrorum armorum; *a fegyverkovácsok főnöke.* Verancs V. 244. Ex eadem pecunia dati sunt ... *aggae idufegziarum* tympanistis ac tubicinibus ... tall. 108.

Agger Perlinianus a Perlinio Urbinate exstructus. Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 293: Sinan *Perlinianos aggeres,* quos Nicolaus Perlinius Urbenas urbium propugnandarum artifex, oblongos et denum pedum crassos exadverso portæ struxerat, fœdo hostis metu occupavit.

Aggerosus 3., cumulosus (in Cathol. quoque.); *halmos, dombos.* Gyön. 784.

Aggeus (Du C.) ex græco *ἄγγελλος* factum agellus et inde *aggeus* quod idem sonat ac nomen prophetæ. Gyön. 786.

Agglomeratio, actus agglomerandi et res agglomerata; *gombolyítás, gombolyag, halmozat.* Vern. Met. II. 4. Neutonus id solum asserit se materiam ut minimarum partium *agglomerationem* considerare, quæ iterum materiales et extensæ sint et nonnisi per ignotam quandam vim arctissime inter se cohæreant.

Aggratiare, (Du C.) veniam, impunitatem dare alicui; *megkegyelmezni.* It. aggraziare. Fej. X. 2. 396. An. Ch. 1396. in bonorum amissione *aggratiati.*

Aggrationalis, V. *Litterae aggrationales,* lit. *veniam continentes; kegyelem levél.*

Aggratulari, alcui ad bonum eventum suscepti sui gratulari; *vmihez szerencsét kivánni, gratulálni.* Fej. X. I. 567. Collucius Florentiæ Cancellarius de victoria reportata Regi Bosniæ *aggratulatur.* Dip. Alv. II. 167.

Aggratulatio, salutatio; *üdvözlés, szerencsekivánat.* Ac. Com. Sopr. p. 188: Imperatricem ... cum *aggratulatione* pro Coronatione præmissa brevi oratione demisse invitant. Hor. Mem. 258.

Aggratulatorius, 3., ad gratulationem pertinens; *felköszöntő.* Hor. Mem. 480. Száz. II. 316.

Aggravamen, querela, molestia, damnum, injuria vel quodcunque onus, speciatim vero tributum; *panasz, vád, teher, adó.* Cod. Dip. Arp. V. 14. Ecclesiam ipsorum nedum *aggravamine* homicidiorum petito, verum eciam ab omni iurisdiccione duximus eximendam. Fej. I. 100. Non valemus tam iniustum *aggravamen* sustinere.

Aggravascere ita ap. Calep. pro: aggravescere. Gyön. 808.

Aggravatio, geminatio (Du C. al. s.); *kettőztetés.* Corp. Gram. 637. aliqui scribunt edgy, aliqui eggy, aliqui etiam egygy; quæ etiam geminatio vel *aggravatio* ... videtur supervacanea esse.

1. **Aggravatorius,** 3., idem ac aggravans; *terhelő.* Batty. Leg. T. I. p. 166. *aggravatoria* excommunicationis sententia.

2. **Aggravatorius,** 3., ad repetitam et iteratam excommunicationem pertinens, excomminicationem continens; *sulyosbító, kiközösítő.* Cher. Jus. Eccl. II. 377. Quodsi quis in contumacia post latam sententiam perseveret, expediuntur litteræ *aggravatoriae* ac *reaggravatoriae* jussu Sacræ Sedis ac pariter per Dioecesim publicantur.

Aggravium, molestia, aggravatio, gravamen, onus, vexatio; It. aggravio. *teher, megterhelés, sérelem, baj, adó.* Fej. III. Præf. Idem Honorius Fratres Teutonicos in terra Bozza contra iniusta Episcopi Transilvani *aggravia* tuetur. Bod. Hist. Eccl. III. 81. Körmöcb. főreálisk. Ert. Bpest 1895. p. 114. absque omni publici et privatorum *aggravio.* Dip. Alv. II. 279. 283. Ut nullos milites in *aggravium* Comitatuum congreget. Magy. Jogt. Eml. I. 415.

Aggredulæ, ranæ parvæ in agro morantes, in Cathol. *Agredula,* quæ in agris invenitur. (Du. C.) alauda. Placidus ap. Maium ranæ parvæ, multum in sicco morantes; *a mezőn lakó apró békák.* Gyön. 840.

Aggregarius 3., (Du C.) gregatus V. Collectivus; *összesereglett.* Thurócz. 232. amicorum auxilio et milite *aggregario* adiutus.

Aggregatus Colonellus, spe succedendi tribuni militum adiunctus; *alezredes.* aggregirter Oberst. Arch. Rak. VIII. 123.

Aggregatus Legionis, legioni adiunctus; *az ezred tiszteletbeli katonája,* dem Regiment aggregirt. Reg. Mil. p. 37.

Aggressio, actus aggrediendi, impetus; *megrohanás, támadás.* Curios Misc. 395. *Agressiones* siquidem urbium et fossarum ab hoste non fiunt per apertas vias.

Agressive, aggrediendo; *támadólag.* Kövy El. 569. Si itaque usus est dubius et via facti sive *aggressive* sive defensive uti placeat.

Aggressor, qui aggreditur, oppugnator; *támadó.* It. aggressore. Kövy. El. 569. eo minus posset agere *aggressor* silvæ verberatus. Vern. Phil. Mor. 381. Si nec hæc prodesse aut adhiberi possent, etiam cæde iniqui *adgressoris* vitam nostram defendere licet.

Aggropare, cilicium conficere; *csombókba összekötni.* It. aggroppare. Prot. inq. 244. XIIII. ipsa colligebat rotundatas (que tagabantur de vestibus) et insimul *aggropabat* eas et de illis iungebat se ad carnem subtus vestes.

Agiamoglanus, i, tiro legionarius apud Turcas; *török katona újoncz.* F. Forg. Comm. 347. Ferhat bassa urbis præfectus interea legionarios tirones (*agiamoglanos* vocant) specie delectus in supplementum janiciarorum, qui in bello occubuissent, extra urbem amandaverat.

1. **Agibilis,** quod agi potest, quod effici potest (Du C. al. s.) *tehető, megtehető.* Andr. Pann. 26. Nihil enim execrabilius desperatione, quam qui non devitat et fidei constantiam perdit et in omnibus huius mundi *agibilibus* impotens erit. Dip. Rag. 340.

2. **Agibilis,** agilis (Du C. al. s.); *könynyen mozgatható, gyors.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 101. Quia alas musculis mollibus quidem et *agibilibus vertebris* sed bene firmatis præditas habent.

1. **Agilis,** est titulus allocutionis, qui hominibus inferioris gradus tribuitur; *szabados, nőnemes, félnemes.* Törvt. Msz. Szirm. 16. Agilis. Félnemes. Providi et Agiles. Gondos és serény gazdák. Titulus p. 190. Reg. Mil. p. 63. Georch. H. T. 271. a nemes anyától izült, de nemtelen atyától nemzett félnemesek *agiles.*

2. **Agilis,** Libertinus, fundo, non astrictus; *szabados, mozgó, nem állandó tulajdonos.* Hajn. Subs. Publ. 212. Kövy. El. 68. *Libertini* alias *Agiles* vocantur, quod libere abire possunt quo volunt; si in Fundo Dominali habitent, intuitu eius subsunt Domino verum si illius Judicatum in Personalibus et aliis cum fundo Dominali nihil commune habentibus agnoverunt, recidunt ad Classem Colonorum.

Agiliter, (Du C. facile) motu agili; mozgékonyan, gyorsan. It. agilmente. Vita S. Steph. 51. et in abscondendis in sinu pauperum elemosinis *agiliter* et ylariter transigere solebat.

Aginare, ab *ago* (Du C.) 1. negotiäri, 2. ducere, 3. explicare, 4. agere, 5. fugare. *1. kompolárkodni* (kereskedni), *2. vezetni, 3. kiteríteni, 4. cselekedni, 5. távoztatni.* Gyön. 700.

Aginari, vilia negotiari (ap. Calep.); *apró kereskedést űzni, szatócskodni.* Gyön. 798.

Aginator, mercator, qui rem suam agiliter vendit. (Du C. aurigæ, qui ludis circeusibus se exercebant); *kalmár, ki marháját hamar eladja.* Gyön. 799.

Agio grapha, æ, sancta scriptura; *szentirás.* Gyön. 793.

Agiographus, pro: Hagiographus; *szentirásiró.* Gyön. 797.

Agiomachi, ἅγιος μάχομαι, impugnatores sanctorum tempore Sti. Epiphanii; *szentek ostromlói.* Nagy Hier.

Agiosymandrum, (Du C.) instrumentum ligneum, quo campanæ loco Christiani in Turcia degentes, nos vero et recentiores græci in hebdomade cruciatuum Christi utimur; *kerepelő, tóka,* faharang a görögöknél. Nagy Hier.

Agitatio equorum, cursus, curriculum, certamen equorum; *lóverseny.* (Du C. al. s.) Brut. Hist. II. 222. 2.

Aglena, æ, *Travatia,* tentorium, quod Trana, seu subjectis rotis loco moveri potest; *kerekeken járó sátor.* Fej. V. II. 412. Item tentorium meum magnum: Travatiam videlicet sine *Aglenam* et aliud tentorium minus cum coopertorio vendantur per executores.

Agleria, Travatia a turcico *Aglari* quod tribunos militum denotat; *katonai sátor.* Knauz E. M. Str. II. 72. 54. Item tentorium meum magnum, *Travatia* videlicet sive *agleriam* relinquo.

Agloma, (Du C.) victima, hostia; *ostya, áldozat.* Nagy Hier.

Agminatim, gregatim, per agmina, in agminibus; *seregesen, csapatonként.* Verancs. VI. 198. Huszti. Or. Gymn. 3. undiquaque wittebergam *agminatim* accurrentes studiosi. Cod. Dip. Lond. 170.

Agminis Coactor, lictor militaris; *porkoláb, Profos.* Reg. Turm. Præt. 15. Pro aresto apud *Agminis Coactorem* perpesso huic, pro aresto autem in Cubili suo perferendo *Prostrati* (Adjutanten) 45. Xrorum Taxam punitus persolvet.

Agmonia, æ, agrimonia; *apró bojtorján, párló, kisded fű.* It. agrimonia, Germ. Odermennig. Schläg. 891.

Agna, orum, *agnascentia* q. v.

Agnascentia, inutilia membra; *hiábavaló tagok.* Gyön.

Agnaticus, 3., agnatus; *atyai ágon rokon, fiágrokonságbeli.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 383. Hæc (tutela) rursus *Agnatica* aut *Cognatica;* pro eo, atque eam gerunt personæ per lineam masculinam vel fœmineam, cum pupillo, et parentibus eius, nexum sanguinis habentes. — Vuch. Jur. Feud. 139. Törvt. Msz.

Agnativus, 3., ag-natus, unde cum «*-ivus*» suffixo derivatum est: agnativus et significat id quod ad nascendum pertinet, quod alicui de ortu suo debetur; *születéssel járó.* Fej. VII. Ad lect. XIII. Nota. Nos Andreas III. ad regni Hungariæ summos apices, secundum jura *agnativa* et naturalia provecti.

Agnecten, (Du C.) vox. Belgica significans munera dare die festo S. Agnetis. *Agnesajándék.* Nagy Hier.

Agnellinæ pelles, agni p. (Du C.); *báránybőr.* Kov. Form. St. 452. nemo negotiatorum pelles quascunque *Agnellinas* scilicet et ovinas sive ferinas... emere præsummant. Tört. Tár. 1889. 381. subam *agnellinam.*

Agniglossa, æ, (agniglossum, hundeszunge, schaffzunge. Dieff.) *báránynyelv, egérfark.* Schläg. 2169.

Agnisperma, (Dief. salvianbletter) *zsálya.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Agnoëtæ, (Du C. *agnoitae*) qui Dei omniscientiam et omnipræsentiam negabant; *gondviselés tagadók.* Nagy Hier.

Agnoitæ, (Du C.) V. s. *Themisteani.*

Agnus dei, V. s. Argenteus.

Agocium, necessariæ res, victus; *készlet, élelmi szer.* Ljub. Mon. Sl. I. 150. an. 1292. IV. 354: possit expendere ducatos... non intelligendo de nabulis navigiorum, scortis et *agociis* equorum.

Agolus, i, baculus pastoralis; *a pásztor istápja.* Gyön. 826.

Agon, (Du C.) mortis hora, certamen; *halálküzdelem.* Pel. Serm. Aliqui licet essent sancti, tamen morti appropinquantes in ipso *agone* maxime trepidaverunt Hiem. 7. g.; Quidam frater iuvenis... pleno ore risit in *agone.* Hiem. 8. p. II. Rák. Ön. 17. l. 27—29.

Agonalis, ad agonem pertinens; *haláltusa...* Beng. Ann. Er. Coenob. 521. in ultimo scalarum gradu *agonali* correptus languore in genua procubuit.

Agonia, supremus morientis conflictus, luctamen mortis, extremum periculum; *haláltusa,* agonia, *halálos aggodalom.* Jókai Mire Megv. III. 85. Obs. Jadr. 415. dum ipsi prætores et cæteri eorum consentanei ac Urbis suæ fideles in tanta essent *agonia* positi, quod huius vitæ tædium iam habebant. Wagn.

Agonitheta, ἀγωνοθέτης (Du C. athleta); *viadal-rendező.* Andr. Pann. 39. Certatur sub iudice, sub lege decernitur *agonithetis.*

Agonizare, (Du C.) animam agere, cum morte luctari; pugnare; *haláltusát vívni, harczolni.* Obs. Jadr. 408. Sed mirabilius *agonizant* Veneti in prima acie navis S. Demetrii.

Agonizeta, æ, victor (in Cathol. quoque); *győző. Gyön.* 834.

Agonyclitæ, alias *Agonistici* = Donatistarum secta, qui, quod sedes firmas non figerent et vagarentur *Circumcelliones* et circuitores nuncupabantur; *költözködők.* Curios. Misc. III. Catalogus VIII. Hæresiarcharum et Hæresum præcipuarum Octavi Saculi. *Agonyclitae, Christianocategori.*

Agoreus, i, nundinarius, rusticus plebeius; *sokadalomba járó paraszt; közember.* Gyön. 825.

Agotia, æ, V. *Agocium.* Ljub. Mon. Sl. II. 175. *Nabula* autem *agotiam* et alie expense solite et soldus famulorum solvantur per commune.

Agraffa, ae, fibula; *csat.* Ger. Agraffe. Száz. XXVII. 258.

Agralis, ad agrum pertinens; *földi.* Sup. An. Sc. II. 466. an. 1578: telonium... aquaticum... *pontale, agrale.*

Agrammatus, i, (Du C.) illiteratus; *tudatlan.* Gyön. 842.

Agratiatio (Du C. aggratiatio); *megkegyelmezés.* Proj. sanct. crim. P. II. Tit. VII. Art. II. *Jus aggratiandi* quod consistit in condonatione poenæ mortis, vel amissionis bonorum, aut pœnæ severioris relaxatione, et mitioris substitutione, Principi competit.

Agravamen, V. Aggravamen. Dip. Rag. 65.

Agravis pro: *aggravis* = aggravans; *súlyos.* Tör. Tár. 1892. p. 384. animadvertens se ex illa se *agravi* ægritudine eluctari.

Agredere pro: *aggredi.* Chr. Dubn. p. 10. Matrinus... Hunos... *agredere* formidans.

Agresta, æ, (Du C.) omphacium; *egres, éretlen szőlő.* It. agresto. Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: nulla persona audeat vendere *agrestam* natam in ortis.

Agrestus, 3., gr. ἄχρηστος, *kopár.* Cod. Dip. And. II. 102. 112. simul cum terra inculta et *aggresta.*

Agri inspector, chorepiscopus, in locum episcopi substitutus; *mezei püspök.* Kon. Egyh. 304.

Agricolatio, agricultura (Du. C. al. sensu); *földmivelés.* Szék. Okl. IV. 187. Mon. Com. Trans. II. 97. Bel. Geogr. 128.

Agrifagita, æ, cyclops; monoculus; *félszemű óriás, egyszemű ember.* Gyön. 850.

Agriminia, (Du C.) Vigiliæ, *agronno* enim est: vigilo. Voees corruptæ ex gr. ἀγρυπνία, vigiliæ et ἀγρυπνέω, vigilo; *őrnap.* Nagy Hier.

Agrimonium, agrimonia. v. s. *Agmonia.* Schläg. 907.

Agripennus, qui non sunt plene agri. (Du C. rectius: *Agripenna* idem ac *arapennis* Gall. *arpent*), modus agri; *térmérő egység, darabföld.* Gyön. 852.

Agudum (cardo) uncus, clavus; *ajtósark, kapocsvas.* It. ago. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: pro *agudis* operatis ad portas.

Agula, æ, leæna; *tenyésztő oroszlán,* non recte, nam in Du C. *agagula* lenocinator, *kerítő,* itaque *lenam* eadem notione adhibuit ut *leaenam.* Gyön. 855.

Agulha, æ, (Du C.) apex turris ecelesiæ

Gall. *aiguille; torony csúcsja, -púpja.* Nagy Hier.

Agynii, (Du C.) Hæretici circa a. Chr. 694. a carne et connubio abstinebant, Deum utriusque auctorem infitiati. A γυνή mulier et α privativum; *nőgyűlölők.* Nagy Hier.

Agyos, sine terra, quasi cœleste; in Cathol. sub voce Agios, ut vult Hugot. ab α quod est sine et (γῆ) quod est terra, *szent.* Gyön. 785.

Agyrta, æ, gr. ἀγύρτης, homo vagus; *csavargó.* Lzb. Cod. Med. III. 70.

Agzaz, genus mediocre nobilium Siculorum, *ág-száz.* Verancs. II. 287. Siculi. In summum mediocre et infimum genus dividuntur. Nobiles superiores... genus mediocre, quod lofew *et agzaz,* ut singulæ sedes habent sua nomina talia, a primis avis suis, populis scythis deducta, tali nomine appellati sunt.

Agzyamoglanus, i, janizarus tiro; *növendék jancsár.* Verancs. III. 136. Maiestas vestra felicissima valeat nosque sciat adhuc, ut prius quietos et incolumes esse, licet una cum civitate timuerimus *agzyamoglanorum* insurrectionem in huiusmodi tumultibus fieri solitam. 180. iussit etiam scribi duo millia novorum *janizarorum* ex *agzyamoglanis.*

Ahenarius, faber ærarius; *rézműves.* G. Kupferschmied. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. C. c. Tört. Tár. 1890. 380.

Ahenulus dem. ad ahenum; *kis üst.* Kronst. II. 380.

Ahenum braxatorium, ahenum cerevisiæ coquendæ; *serfőző üst.* Pár. Páp.

Ahorus, (Du C.) qui rapitur immatura morte, a græco ἄωρος, quod non fit suo tempore; *korán elhaló, idétlen.* Nagy Hier.

Ahtnama, æ, (vox Turc.) privilegium; *szabadalom.* II. Rák. Gy. 624. concessit ipsis mittere Privilegium vel *Ahtnama.*

Aini, naves (Du C. Ainu, naves fem. gen. Aini in Glossar. ex cod. regio 4778), *hajók.* Gyön. 862.

Ainklingh, V. s. Framea non elaborata; *csiszolatlan kard.*

Ajoute mendum pro *ajones.* Ajones vero sunt prima lineamenta, fundamenta rudimenta literarum. (Du C.) *első kezdete, kisérlete, csirája a tudománynak.* Batty. Ger. 187. Possum vero multa dicere, si ad genesim reflectimus lumen, ut de *ajoute* sit ratio. Sensus auctore Batty. *Possem multa dicere, si oculos ad genesim reflectamus, ut primorum lineamentorum et fundamentorum ratio habeatur.*

Aiuctorium, auxilium; *segítség.* Rač. Mon. Sl. XIII. 10. an. 1348.

Aiuvani, hæretici, qui negant esse unius substantiæ trinitatem. Gyön. 863.

Akana, cuniculus, fodina. V. *Acana, akna.* It. Mina, cunicolo. Mine. Fej. III. 374. et salis fodinas quæ *Akana* vocantur sufficientes ad illas duodecim naves, libet ubicunque voluerint, eisdem concessimus in perpetuum p. 423. salis fodinas etiam, quæ *Acana* (Akna) vocantur.

Akatium, Verancs VII. 224. panni optimi ulnas 38, *akatii* ulnas 16. damasci ulnas 12.

Ako et **Aco** voc. Hung. mensuræ species, mensura vinaria et frumentaria; *akó.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 390. 14. 390. 37. item *akones* trium vinearum eidem Michæli et *akones* aliarum vinearum ac quoddam fenetum eidem Nicolao cessissent in porciones.

Akologia, a gr. ἄκος, ἄκεος doctrina de instrumentis, quibus medici vulnera sananda tractant; *sebészi műszertan.* Instrumentenlehre. Poor Zsebsz. 156.

Ala Propugnaculi, (Du C.) latus; *erőd oldala.* Bollwercks Streich. Flanc. Falud. Arch. 21.

Alæ continuatio, (Du C.) *oldal folytatása.* Falud. Arch. 21. *Alae continuatio,* verlängte Streich. Le Flanc prolongé. Est linea alæ in directum adiecta terminata latere multanguli exterioris.

Ala secunda , *második oldal.* Falud. Arch. 22. *Ala cortinae* vel *Ala secunda.* Germ. Wall-Streich. Gall. Second flanc. Est pars cortinæ inter stringentem et figentem intercepta.

Alabarda, æ, It. *alabarda, labarda, alabárd.* Gal. hallebarde. Hellebarde. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. *Alabardam* Longobardi invenere, unde dicta quasi *Lombarda.* Verancs. VIII. 42. a tergo per costas *alabarda* transfigitur.

Alabarthes, (Du C. alabarches) salis præfectus; *só-bánya ispán; máglyás.* Gyön. 873.

Alabaster, i, **Alabastrum,** (Du C.) genus marmoris albi et vasa ex eo facta; *alabastrom,alabastromedény.* Bel. Geogr. 495. profert ager Hungariæ magnetem, asbestum, marmor varii coloris, *alabastrum* etc. Bel. Cell. 806.

Alabrum, (Du C.) instrumentum circa quod volvuntur fila et cuius ope in orbes glomerantur; *áspa, motóla.* It. aspe, Haspel Schläg. 2170—2144. Opin. P. III. Sec. II. §. 3.

Alabia, innocentia; *ártatlanság.* Gyön. 878.

Alacrimonia, (Du C.) laetitia, gaudium, alacritas; *vidámság, gyorsaság.* Gyön. 882.

Aladta, Magy. Tör. Tár. XX. 177. Materia tenuis variegati coloris «Aladta» dicta.

Al-Aga, proaga, qui agæ vices subit, vice agæ fungitur; *alfőnök.* Verancs. VIII. 71. uti non ita pridem attigit *Al-Aga,* qui colonos meos in Tallya multavit florenis mille.

Alaj Beghus, legionis præfectus; *ezredparancsnok.* Szamosk. II. 68. Primores Turcarum Gemlieni, Besliani, Aghæ, *Alaj Beghi,* Janciar Aghæ, ubi res perditas vidissent... interfecti sunt.

Alalagmus, (Du C. *Alalagma.*) Clamor lætitiæ et iubilationis; *örömriadal, taps.* Nagy Hier.

Alamasia, crematum; *pálinka.* Jók. Epp. II. 145.

Alapisare, (Du C.) alapas dare; *arczúl ütni.* Pel. In Parasceve s. I. c. 3. Christus... *alapisatur.*

Alapisatio, actus alapæ infligendæ; *arczúlcsapás.* Pel. In Parasceve s. I. c. 15. Quartus dolor Christi dicitur *alapisationis.* Quel. Sieb. I. 429.

Alapizare, alapas dare. (Du C.) *arczúl verni.* Gyön. 889.

Alapus, i, est ille, qui alapas patiendo acquirit victum; (Du C.) *ki arczúlveréssel keresi életét.* Gyön. 890.

Alaria, æ, alarium, crates ferrea; *rostély.* Ger. Brandeisen, Rost. Kronst. III. 480. melioratio *alariae* vulgo Brantert. II. 440.

Alas reddere, *reményre ébreszteni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 123. Alas reddere. Significat in spem bonam erigere.

Alastor, diabolus, dæmon. Init. Cas. p. 74. Data... opera, qua mentibus stygii *alastoris* fallacia depravatis æternæ veritatis lumen accenderetur.

Alatus, 3., alis præditus; *szárnyas.* Gyön. 870.

1. **Alba,** V. Chartabianca: *kötelező fejér levél, fejér kötelezvény, puszta papiros.* Arch. Rak. VIII. 119. Georch. H. T. IV. 67. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 578. Illud, quod in Scripturam redactum seu per Debitorem datis eatenus litteris recognoscebatur. Scriptura ista vel Formalis Obligatio, vel *Alba,* seu Chartabianca esse potest. Kővy El. 442. Jogt. Eml. T. II. I. p. 445.

2. **Alba,** (Du C.) vestis sacerdotalis linea et stricta, quæ Camisia dicitur; *miseruha, miseing.* Fabó. Monm. Evang. II. 116. *Alba* apud nos Hungaros dicitur linteum illud indumentum, quod ministri sacra peracturi superioribus vestibus suis injicere solent. Szirm. 16.

Alba Paschæ, Albæ Paschales, prima Dominica post Pascha: Dominica Quasimodo; *Husvét utáni első vasárnap.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 84. quod debito tenebant dare optimum prandium Canonicis sancti Domnii in secunda feria in *Albis Paschae.* Thom. Archid. Hist. Sal. 363. die Jovis in *albis Paschalibus.* Knauz N. Kortan. 166. I.

Albanenses, Hæretici iidem, qui *Albienses* ab Albiensi civitate ita nuncupati. (Du C.) V. s. v. Agonyclitæ! For. Scr. p. 39. Altera Officina sit *Albanensium*... Christum ex Beata Virgine carnem non sumpsisse, sed attulisse de cœlo... nullum esse liberum arbitrium... Juramentum omne Christianis ita esse prohibitum, ut illo uti nunquam liceat... Nullum esse peccatum originis... Baptismo vim nullam inesse... Sacramentum altaris nihil esse...

Algagenge, genus herbæ; *papmonyafű.* E magyar nevet l. a Nytrban *mony* al. II. 869. *Páponya* al. is u. o. II. 1229. Füvészi neve *Physalis Alkekengi* v. *Alkekengi.* L. Onomotol. botan. 1775. VII. 23. *Judenkirsche.* — Plinius N. H. 21. 31. *Halicacabus,* gör. ἁλικάκαβον. Afrika partján *Cacabos* néven ismerték. Calepin. *Cacabos* lingua Pœnorum Solanum somniferum, apud Dioscor. IV. 74. *Cacabulum.* A tengeren *(ἅλς, ἁλς)*-át N. Görögországba és Italiába *Halicacabus* néven terjedt és az arab gyógyszerészek útján Nyugat-Európába hozott növény *Alkakengi* (ferditett) nevet nyert. L. Fuchs De hist. stirp. 691. l. Magyar neve tulajdonképen *Páponya;* l. Diószegi 1807. 175. l. Gyön. 954.

Albanezus, janizerius. Magy. Tört. Tár XVII. a tergo unicuilibet janizerio seu *Albanezo* dictum fluvium Rabæ tranassent.

Albare, dealbare; *fehériteni.* Kol. Cod. 10. ad *albandum* mulieres.

Albarium, opus gypsatum; *gipszmárványmunka.* Rau. Elem. p. 27: calamis arundineis filo ferreo nexis inducitur tectorium, in quo miræ artis adornantur *albaria* aut picturæ.

Albator, qui lintea apricatione et aqua superfusa candefacit (Du C. qui coria dealbat.) *vászonfehérítő.* Fjp. Szám. p. 196. an. 1424.

Albatorium, locus linteis insolandis; *vászonfehérítő hely.* Fjp. Szám. p. 163. et passim.

Albatus, 3., albo colore distinctus; *fehérre ékesített.* Tör. Tár. 1890. p. 564. habens crucem in medio *albatam.*

Albedo, inis, color albus; *fehérség.* Wallaszky 161.

Albergaria (Du C. Arbergaria); *szállás-, vendégbér.* Vuch. Jur. Feud. 176. Solent etiam feuda constitui sub lege certas præstationes vel singulis annis vel in casibus determinatis domino solvendi; inde non desunt exempla, vasallos servitiorum loco ad præstandum domino iter facienti hospitium et annonam, quod *Albergaria,* Azung, *Corredum, Procuratio* dicitur ad cibum potumque certis temporibus eidem exhibendum, ad solvendum annuum censum pecuniamve in sacco offerendam.

Albergator, (Du C.) caupo, a Germ. Herberge et Ital. albergo, albergatore (Gastwirth). *vendéglős, fogadós.* Knauz E. M. Str. II. 96. 78.

Albicans, fors. idem quod Dominicanus ab alba veste ita dictus; *fehérbarát.* Arch. Rak. IV. 92. nekem egy pater Bolus nevő *albicansom* vala köztök.

Albificare, lintea insolare; *fehériteni* (vásznat), bleichen. Fjp. Szám. p. 285. an. 1428: emit... sindones... *albificatos.* Lib. Rat. 255. 282.

Albificator, qui linum, telam perfuso flumine albam reddit; *vászonfehérítő* (munkás). Lib. Rat. 281. 282. Item 50. non signatum cepit ab *albificatore.*

Albigenses, Hæretici ita dicti ab Albigensi civitate in Occitania, ubi multum invaluerunt Philippo, Augusto et Ludovico VIII. regnantibus (Du C.) V. s. v. Pickarditæ. For. Scr. p. 45. Altera Hæresis famosa sæculi duodecimi fuit Albigensium orta anno 1176. in Tolosana Provincia Galliæ.

Albitrium, pro: arbitrium. Ljub. Mon. Sl. XI. 270. an. 1347: quod in *albitrio* sit domini comitis.

Albocapuciatus, Ordo albus Canonicorum regularium ordinis sancti Augustini; *fehér csuklyás.* Olah. Cod. Ep. 571. Si vero, quod Deus avertat, aliquo domus austriacæ infortunio, vicini vestri *albocapuciati* modica arrepta occasione vel morte unius ex vobis, quæ est, ut alia omnia nostra in manu Dei sita, Hungariam rursus non modo invaserint sed occupaverint.

Albogalerus, i, pileum capitis; *süveg.* Gyön. 916.

Alboragium, præstatio pro navibus facienda officio portus; *kikötő díj.* Ljub. Mon. Sl. V. 40. [113.

Albuga, æ, albugo; *szemfejér.* Schlägli

Albugineus, 3., albumini ovi similis; *tojás fehérje-féle.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 201. Jam vero ex humoribus oculi intimus vocatur crystallinus... proximus huic est vitreus sive *albugineus;* quia *albugini* ovi similis est.

Albulæ, acini albi coloris (Du C. al. s.); *fehérszinü szőlő.* M. Bel. Prodr. 173. Proxime ab his Tumidulis sunt *Albulae,* die Weissen, procul dubio a colore acinorum ita nuncupatæ.

Album, i, libellus memorialis, vel in quem nomina hominum referuntur; *emlékkönyv, névtár.* Verancs. X. 30. Semper ante te, Nicasi, et amavi et in eo *albo* habui, in quo et doctos et mei amantissimos consuevi.

Album Academiæ, catalogus a.; *ak. névkönyv, névlajstrom.* Tör. Tár. 1888. p. 201. Wagner: Immatriculatus = in *album academiae* relatus.

Album militare, liber recensus; *mustrakönyv, szemlekönyv.* Pár. Páp.

Alcaydus, (Du C.) ita iudices civitatum vocabant Saraceni Hispanici; *biró.* Nagy Hier.

Alceus, (Dief.) Althaea officinalis Linn.; *zilis.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Alciona tempora, tranquilitas maris; *csendes idő, szélcsend.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 128. Halcyon sive Alcyon nidificat in ipso mari at verosimilius in saxo... Quo tempore fœtificat, placatur mare. Hinc *Alciona tempora* pro pacato ac quieto tempore per proverbium accipiuntur.

Alcoranus, (Du C.) liber, quo Religionis Turcicæ præcepta continentur, liber Mahometanæ legis; *alkorán, korán.* It. alcorano. Vern. Phil. Mor. 50.

Alcumysticus, 3., ad artem alchemisticam pertinens; *aranykémleti.* Kat. Hist. Duc. 501. an tamen Ovidianum et *alcumysticum* artificium, quod Verino tribuit ipsi quoque non conveniat, quum ex Deiux et Dewir per miras ambages Geisa-Ur exsculpere conatur, penes lectores arbitrium esto

Aldamas, *áldomás.* Kuun Relat. Hung. V. I. p. 177: De Hungarorum sacrificio Belæ regis notarius hæc narrat: more paganismo occiso equo pinguissimo *magnum aldamas* fecerunt et. p. 222: Voc. *áldomás* in medio ævo etiam Germanis notum erat, vid. apud Haupt. Zschrft 5. 413: *almasium* seu *mercipotus* winkouf tibi signat et apud Dieffenbach: *almasium* almeys lichawff p. 25. Cf. phrasin «*Almeschtrinken*» apud Saxones Transilvaniæ, quæ forma ex *áldomás* contracta esse videtur.

Aldamasium, mercipotus; *áldomás.* Almeschtrinken. Cod. Dip. And. II. 194. 213. et fratres sui dederunt mercipotum et *aldamasium.*

Aldinium (Du C. Gall. échalotte), allium ascalonicum Linn. Ger. Eschlauch, Shalotte; *mogyoró, metétő hagyma.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Aldomasium, Aldamasium. Jogt. Eml. T. I. p. 526: Conclusum est, ut siquis equum emere volet... emat sub *Aldomasio.*

Aleare, alea ludere Text. vid. sub *Taxillare; szerencsejátékot űzni.*

Aleatorium, locus, in quo alea luditur; *játszó hely.* Gyön. 930.

Aleatorius contractus, periclitans, dubius contractus; *koczkáztató szerződés.* Törvt. Msz.

Alebra, (Du C.) quibus quis alitur; *takarmány.* Gyön. 940.

Alebria, bene alentia (Fest.); *hizlaló tyúkok, ludak, ártányok.* Gyön. 1078.

Alec, pro: *halex; hering.* Tör. Tár. 1889. p. 373.

Alectorius, Alectoria, lapis in ventriculo galli nascens; *kakaskő.* Kecsk. P. Ötv. 153.

Alectriomachia, æ, certamen gallorum; *kakasviadal.* Bárczay.

Alectromantia, æ, vaticinatio ex cantu gallorum; *kakasjóslat.* Nagy Hier.

Alembicum et *Alembicus,* (Du C.) cassis, pileus, quo ars materias resolvendi in experimentis suis utitur. V. Stillatoria cucumella; *lombik.* It. lambicco, cucurbita. Helm oder Blasenhut in der Scheidekunst. V. s. a. Capitellus. Vern. Met. II. 15. Kecskem. Ötv. 158.

Alem, vexillum. V. s. *Emir alem; zászló.*

Alemonia, æ, malum citrum; *czitrom.* Ger. Limonie. Kronst. II. 362.

Aleo, onis, qui assidue ludit cum eis; *játékosok társa.* Gyön. 931.

Aleum, allium (Du C.); *foghagyma.* It. aglio. Schläg. 930.

Aleumæ, ignis fatuus. Germ. Irrlicht a gr. ἄλη; bolyongás, error. Jókai Magy. Náb. 401. *Lidérke* = Elf. *Lidércz* = Erl. les Aulens = aleumæ; nem *alnus,* — nem Erle — nem éger.

Aleuromantia, æ, vaticinatio ex frumentis; *gabnajóslat.* Nagy Hier.

Alfamus, i, genus ligni; *iharfa.* Gyön. 1080.

Alfita, æ, polenta, farina, alfita ex recentibus ordeis torrefactis, Du C. (das erste reife Korn. Dief.) *porga.* Schläg. 1001.

Alföldismus, genus dicendi in Hungaria inferiori usitatum; *alföldi nyelvjárás.* Turkovics Corp. Gram. 706.

Algedon, cruciatus; *gyötrelem.* Gr. ἀλγηδών. Gyön. 953.

Algemo, Calep. *Algema,* dolor; *fájdalom.* Gyön. 950.

Algenia (Du C.) fors. idem quod Algema, dolor; *fájdalom.* Gyön. 947.

Algorismus, i (Du C. arithmetica); *számvető tudomány.* Gyön. 1079.

Algorista, æ, (Du C.) idem ac *Abacista* q. v. ab. It. *Algorismo* = supputandi et calculandi peritus; *számfejtő.* Pár. Páp.

Aliagenus, 3., (Du C. alienigena) extraneus; *idegen.* Kass. P. P. T. 134. verum *aliagenas* quoque seu *extraneas* nationes.

Alianca, æ, (Du C. alliancia) fœdus, pactum; *szövetség, kötés, szerződés.* Gal. alliance. Tör. Tár. 1887. p. 103. Elector Bavariæ cum aula nostra *aliancam* statuit.

Aliatus, fœderatus; *szövetséges.* Gal. allié. Arch. Rak. VIII. 221. propositiones *Aliatorum* acceptasset... II. 589. 588.

Alibrum, (Du C.) alabrum; *motola, fonáltekerő.* Gyön. 963.

Alica, æ, potio; *ital.* Gyön. 996.

Alicarius, i, potionis confector; *italkészítő.* Boh. lekár. Gyön. 997.

Alienatio feudi, *a hűbér elidegenítése.* Vuch. Jur. Feud. 178. *Alienatio feudi* generatim est non tantum translatio dominii utilis in alterum sed etiam constitutio cuiuscunque iuris realis in feudo, uti pignoris, servitutis etc.

Alienationis solenitas, *az idegenítés formalitásai, idegenre való átruházás.* Vuch. Jur. Feud. 45. Quod res ecclesiasticæ in feudum dari possint nullum est dubium b) dummodo præscriptæ *alienationis solenitates* observentur, iusta adsit alienandi causa, utpote necessitas, aut alia manifesta Ecclesiæ utilitas infeudationem deposcat.

Alienator, qui alienat; *elidegenítő.* Cod. Dip. Arp. V. 285.

Alienitas, immunitas, penuria; *mentesség, hiány.* Pel. Pom. L. X. P. II. Peraureum vestimentum significatur gloria beate Virginis summa pre ceteris sublimitas, luminositas, et ad christi gloriam conformitas, qui

est sol iustitie, nec non omnis corruptionis *alienitas.*

Alientia, æ, foedus, pactio ex. It. alleanza, lega (lat. ligare) quod coniunctionem, amicitias cum aliquo coniunctas significat; *frigykötés, szövetség.* Gall. alliance. Bund. Szirm. 16.

Alietas, (Du C.) diversitas, differentia; *különbözőség.* Pel. De S. Trinit. s. IV. c. 5. Mirabile est *alietate* personarum in essentiæ divinæ unitate.

Alietus, i (Du C.) merillus, similis aquilæ; *saskeselyü.* Gyön. 975.

Alifani, (Du C.) calices poculorum; *poharak.* Gyön. 984.

Aligorica (Du C. algorica. algarica) atropa mandragoras Linn. Ger. Alraun. *altató nadragulya.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alikatenus, aliquatenus; *valahogy.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 257.

Alimen, nutrimentum, (in Cathol. tantum) *eledel.* Gyön. 978.

Alimentaria provisio feudalis, *hűbéri étellel való ellátás.* Vuch. Jur. Feud. 208. Inter debita feudalia subsidiaria refertur quoque *alimentaria provisio feudalis* quidquid ex feudo alteri in vitæ subsidia ex speciali ratione præstandum est.

Alimentatio, (Du C.) alimentum, actus alendi, nutriendi; *élelmezés.* Gal. alimentation. Kass. Prax. T. I. 25. statutio tyronum, dislocatio militiæ eiusque *alimentatio,* contributio etc. Arch. Rak. VIII. 35. Art. Diæt. Pos. 69. Rák. Ön. 205.

Alimonia, (Du C.) alimentum; *elesèg.* Tört. Tár. 1892. p. 295. Georg. Sirm. I. 56. Iste latro quidem nil curabat de nobilissima arce Nandor-Albensi ut edifficium faceret de coperturis, aut de victu *alimoniarum* aut pixides abundaret in ea nihil.

Aliquadantenus, aliquatenus, aliquanto; *valamennyire, némileg.* It. alquanto. Czvit. Spec. Præf. Nihilominus tamen inopiam hancce meam *aliquadantenus* sublevaturus illorum etiam nomina aliqua in censum retuli eruditorum.

Aliqualis, aliquis, alicuius generis; *valamellyes, néminemü.* Monm. Comit. II. 361. Bod. Hist. Un. Trans. 448. Cavete ne fraus aut dolus *aliqualis* accedat. Kass. P. P. II. 232. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 369.

Aliqualiter, (Du C.) ex parte quodommodo; *részben.* Tör. Tár. 1887. p. 178. casula de bisso *aliqualiter* rubeo. Andr. Pann. 258.

Aliquantitulus, 3., aliquantulus; *valamicske.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 296. inde per eundem fluvium vadit superius per spacium *aliquantitulum.*

Alisorium, (Du C.) cultellus sutoris; *varga kés.* Ger. Ahleisen. Gyön. 1081.

Alitrix, quæ alit, nutrix; *nőtápláló, dajka.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 379.

Alitrophagi, (Du C.) corrupte pro anthropophagi; *emberevők.* Nagy Hier.

Aliturgicus dies, dies, quo hostia non consecratur, sed tantum antea consecrata immolatur ut. v. g. dies memoriæ Jesu Christi; *áldozattétlen nap.* Nagy Hier.

Alkhimia, *aranykémlet.* Kol. Cod. 7. *Alkhimia* est ars ab Alchimo duche greco inventa. Alkhimia enim greche est metallorum transmutatio.

Alla, deus Mohamedanorum, quem ante pugnam invocant. (Du C. *Allah.*) Szil. Régi Magy. K. III. 459. Incipiunt omnes *Alla* boare suum. Brut. Hist. VIII. 364. 30.

Allagallia, (Du C. allegallicum. Dief. allogallica.) Gentiana Linn. Ger. Enzian; *tarnics.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Allare, festinare (Du C. ire, a gall. aller); *repülni, sietni.* Georg. Sirm. I. 16. Et Michail Zilagi cum aspexisset, mox *allavit* ad manus Cesaris.

Allator, qui devehit, adfert; *elhozó.* Knauz. E. M. Str. I. 94. 65. Kereszt. Res. Mil. 74. Præter hos diversos conditionarios cum liberos cum servos eidem Monasterio addixit, quos inter censebantur... 12. Salis *allatores* de ultrasilvanis partibus.

Allatura, æ, dos (Du C. al. s.); *hozomány.* Georch. H. T. II. 218. és Előszó Molnár Patv. 26. *Allaturae* sunt res, quas sponsa e domo patris tempore nuptiarum ad sponsum affert; vel *Paraphernum* sunt res sponsæ per sponsum obligatæ. Kővy El. 231. *Allatura* in genere significat res omnes, quas uxor ad maritum adtulit sive illæ avitæ sive acquisitæ sive mobiles sive immobiles fuerint.

Allaturalia, res ad allaturam pertinentes; *hozományi dolgok.* Kővy El. 232. avita vero *allaturalia* ad congenerationales defunctæ devolventur.

Allaturalis, dotem concernens; *hozományi.* Csaplov. Nucleus p. 78. Kass. Jur. Civ. I. 31. *allaturalia* iura. Kov. Form. St. CLXXXIX. *allaturalium* rerum.

Alleces, halices (Du C. alecium) quæ vox tres pisciculorum, qui sale condiuntur, species complecti solet, nempe *Harengos* Gall. harangs; *Sardinas* Gall. *sardines* et Lycostomos Gall. Anchois; *apró tengeri hal.* Kronst. III. 365.

Allectamentum, illecebræ; *édesgetés.* I. Rák. Gy. 783. verborum *allectamentis.*

Allectivus, 3., alliciens (Du C.) illecebrosus; *igen kecsegtető, csábító.* Tör. Tár. 1892. p. 400. gratiis *allectivis.* Szék. Okl. I. 154.

Allectorius, 3., a gr. ἀλέκτωρ, gallus per paronomasiam cum verbo *allicere* confundendo; *vonzó, csábító, bűbájos.* Pel. De S. Vincent. s. c. 5. Leo pertimescit gallum album propter lapidem quendam sc. pretiosum, qui vocatur *allectorius.*

1. **Allegare,** actis inferre (Du C.); *jegyzőkönyvbe igtatni.* Batty. Leg. T. II. 13.

2. **Allegare,** memorare, proferre, allegare librum, authorem: adhibere testimonium libri, laudare hunc vel illum auctorem; *idézni, felhozni, perben felelni,* allegare. It. Vern. Met. II. 54. certe nulla causa solida *allegari* potest cur. Wagn. Severin 25. idea est distincta, quæ notas res clare repræsentat *(allegat).* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 457. Rubinus repetebat ipsam terram sub nomine iuris sui usui proprio *allegando* eam per generacionem suam olim populasse et coluisse.

Allegata, æ, assertio; *előadás, szóváltás.* Tisztb. Ir. *Allegata* et Probata. Előadás és Bizonyítás, Georch. H. T. IV. 41.

Allegatio, argumentatio; *szóváltás, perbeszéd, bizonyítás.* Allégation. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 190. in quorum siquidem vos præsentia constituti post multas *disceptationes* et *allegationes* hinc inde saniori usi consilio taliter convenistis. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 293. Auditis ergo partis utriusque *allegacionibus* idem Dyonisius Palatinus tale fecisset iudicium.

Allegative, exponendo, disputando, proferendo; *előadólag, vitatólag, felhozva, hivatkozva, szóváltva.* Kass. Jur. Civ. I. 214. iuxta *allegative* inductas quæstiones authentica Fassione neutiquam arcente. Pfahl Jus. Georg. 305. si quas contra testes habent exceptiones reflexiones in Processu *allegative* inducendæ. Kövy El. 508. non item si *allegative* tantum nominentur.

Allegatum, i, assertio (V. *Assertum)* argumentatio, sententia; *állítás, erősítés.* It. allegamento. Kass. P. P. I. 330. Partes colligantes circa qualitates testium pro et contra disceptassent suisque *allegatis* inhæsissent.

Alleluia, æ (Du C.) vox hebraica, quæ *laudate Deum* vel potius *Dominum* significat. Száz. XVIII. 33. Cod. Alv. I. 84. et passim.

Allemonia æ, alimenta, cibaria; *élelmiszerek.* Quel. Sieb. I. 138. an. 1494. *allemonia* recepta a relicta.

Allemonium, Lemonia q. v. *czitrom.* Kronst. III. 1. *Allemonii* lagenæ.

Allevatio, levamen; *könnyebbítés.* Opin. P. I. Sec. II. §. 2. curarum fatigiorumque... *allevatio.*

Alleviamen, levamen; *könnyítés, segély.* Kass. Pr. P. I. 209. Ut in *alleviamen* gravi hac calamitate afflictorum subsidium charitativum in sui gremio colligendum.

Alleviare, allevare, levare, leviorem reddere. It. alleviare; *megkönnyiteni.* Verancs. X. 99. et podagra catarrhoque nonnihil *alleviatus* Posonium petam. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 99.

Alleviatio, (Du C.) levamen, laxamentum, lenimentum, exoneratio; *megkönnyítés, könnyebbítés.* Arch. Rak. IX. 22. Epist. Proc. p. 11. Pel. De s. Franc. I. c. 4. pro *alleviatione* navis.

Alliancia, æ (Du C.) ab It. allianza, fœdus, societas; *szövetség.* Pár. Páp.

Alliatum, (Du C.) pulmentum allio conditum; *foghagymás étek.* Gyön. 1002.

Alliatus, socius, fœderatus; *szövetséges;* It. alleato. der Alliirte. Epist. Proc. P. III. p. 521. et rejecta hactenus immensis *Alliatorum* sumtibus sustentata Domus Austriaca.

Allibescere, (Dief. albibescere) salutem propinare; *egészségre inni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alliga, æ, alga (Hanel non recte: linum, quo pisces alligabantur); *fattyúmoh.* Han. Mon. Jur. P. I. 204. nec præsumat vendere pisces mixtos cum herbis, seu *alliga.*

Alligancia, ab alligare, fœdus, coniunctio; *szövetség, összeköttetés.* It. allianza. Gal. alliance. Cod. Dip. Lond. p. 149. et quilibet pro tempore suo teneatur huiusmodi *alligancias* solenniter et publice in personarum nobilium et authenticarum presencia iurare, ipsaque renovare etc.

Alligare, non absolvere confitentem (Du C. al. s.) Cher. Jus. Eccl. I. 114. Nam *alligare* idem est ac peccata retinere.

Alligati, (Du C.) excommunicati; *kiközösítettek.* Nagy Hier.

Allivelare, metiri, ad libellam exigere; *kimérni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 422. petunt, quod... domos... in burgo... a muris... *allivellari* possit ad mensuram... pro una domo.

Allo, (sljp-steyn (Schleifstein) Dief.) signif. idem ac : cos ; *köszörű.* Schläg. 2182.

Allocare, conducere, locare (Du C. al. s.) *kibérelni.* Chr. Dubn. p. 97. 98. Galeas quoque Venetorum et naves solidans et *allocans* pecunia maxima exercitum copiosum in Apuliam destinavit. Marc. Chr. II. 67. Galeas quoque Venetorum ... *allocans* pecunia maxima.

Allodialis, ad allodium seu liberum prædium pertinens ; *szabad hűbéri.* Kass. Jur. Civ. I. 65. quin imo illos ad aratra sua mercenaria applicitos in *Allodiali* Oeconomia sua in Possessione T. et Comitatu hocce habita de præsenti etiam usuaret.

Allodiarius, villicus (Du C. al. sensu) ; *majoros.* Kronst. III. 31. 57. *allodiarius* vulgo Meirer.

1. **Allodiator,** qui prædium habet hereditarium ; *a kinek majorja, szabad nemes ösröksége van.* Monm. Comit. II. 155. Item ut omne genus hominum, libertini scilicet ac servitores, Judices, Gereby, villici, Kenezy, Valachy, presbiteri, Molendinatores et *allodiatores* soluant ut supra. Batty. Leg. T. I. 500.

2. **Allodiator,** curator familiaris ; *gazda.* Quel. Sieb. I. 487. an. 1507. *allodiatori* in hospitali ratione servitiorum.

Allodiatrix, villica ; *majorosnő, gazdasszony.* Arch. Rak. VII.. 358. vaccæ mulgibiles seniores, a quibus ab una quaque præstat *Allodiatrix* justas butyri viginti.

Allodiatura, V. Terra indominicata ... prædium immune nobile, fundus ad domum nobilem pertinens, immunis, liber, hæreditarius ; *sajátföld, majorság, nemes telek, udvarház.* Allodiatur. Szirm. Kuk. Jur. II. 85.

Allodisatio, appropriatio. V. s. v. Consolidatio feudi ; *tulajdonná való tétel.*

Allodium, a Germ. al-od (totum, proprium) alii deriv. ab Adel-god, prædium nobilium immune, non modo ab omni præstatione liberum, sed et a quolibet servitio reali et personali immune, licet illius possessor dominum agnosceret, a quo illud tenebat in feudum honoratum (Du C.) secundum Sambucum : «res propria sed vectigalis» ; *nemesi birtok, saját föld, majorság, nemes telek, udvarház.* Cf. Nagy Ernő Magy. Közjog 99. Pfahl. Jus. Georg. LVI. *Allodium vel Alodium* opponitur Feudo seu Feodo et significat stricte terram, quam aliquis non iure feudali sed pleni dominii possidet. Deriv. ex articulo germanico «an, en» i. e. ein et substant. «lot.» i. e. Loos, significatque terram, quam quis sorte in divisione terrarum armis et viribus communibus occupatarum obtinuit. Jus. Fland. 31.

Allogium, habitaculum, ab. Ital. allogio ; *lakás.* Cod. Telek. XI. 37. pro precio nostre domus videlicet *Allogij* inter Budam et sanctum Paulum penes viam Nyek situm et constructum, quod *Allogium* dicta domina Elizabeth inhabitat. Urk. Sieb. II. 363.

Allopecia, æ, capillorum defluvium ; *hajhullás.* Pár. Páp.

Allophilus, Allophylus (Du C.) alienigena. Vox gr. ab *ἄλλος* et *φῦλον* gens. *külföldi, idegen.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 265. et calceamentum suum extendisset in Idumæam, ut ei *allophyli* subderentur et oves suas quæ de hoc ovili non erant adduceret. Nagy Hier. Győn. 1058.

Allotriologia, immixtio alienarum rerum in sermonem ; *másbeszéd, mástanítás, eltérés.* Phil. Műsz.

Allubere, (Du C. annuere, ratum habere. Dief. verborten) ; *helyeselni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Allucinare, svadere, quasi luci vicinare ; *inteni, világossághoz közelíteni.* Győn. 1095.

Allucitæ, ab allucinari (Du C.) somniatores ; *álmodozók.* Győn. 1070.

Alludio, onis, secundæ res, demulsio (ab alludiare) palpatio ; *kedvezés, czirogatás.* End. 554. Ladislai III. an. 1279. *alludione* celestis gracie pullulante.

Allumen, pro : alumen ; *timsó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Alluti pelles, alutā tenuiter confectæ pelles ; *kordovánbőr, szattyán.* Quell. Sieb. I. 449. an. 1506. pro ... *pellibus alluti.*

Allutum, ruber color cutis ; *vörösbőr, vörös szin.* Schläg. 2178. Jegyz. Capitur pro rubro colore.

Allutus, falco ; *sólyom.* Schläg. 2171.

Alluvio, *vizhordalék.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 65. *Alluvio* est incrementum latens, quo quid agro nostro paulatim ita *adiicitur, ut* intelligi non possit, quantum quoquo temporis momento adiiciatur adeoque nobis acquiritur.

Alluvius ager, quem paullatim fluvius alluendo in agrum reddit : *vízmosásu föld.* Győn. 1072.

Allux, (Du C.) pollex pedis ; *lábhüvelyk.* Schläg. 404. Győn. 1068.

Almanach, fasti, ephemerides (Du C.) *napok száma, kalendáriom.* Száz. III. 33. *Almanach* nova plurimis annis venturis inservientia.

Almarium, (Du C.) armarium ; *szekrény.* Ker. Nap. 197.

Almasium, (pro aldamasium) ab : *áldomás,* h. l. idem significat ac Hung. *békepohár.* Cod. Dip. Pat. Hung. t. VII. 430. Primus nuncupatur Michæl de Schars, qui *almasium* benedixit. Et p. 430, Sæpedictus comes Johannes bibit *almasium* cum prefato domino.

Almatica, pro : dalmatica. Arch. Ver. Sieb, XI. 346. duo Rubia *almatica* et .... serica *almatica.*

Almificus, 3. (Du C.) gloriosus, sanctitate celeber ; *dicső.* Batty. Leg. III. 215. an. 1369. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 321. ad honorem ... *almifici* Regis. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240.

Almitas, (Du C.) 1. sanctitas ; 2. paterna bonitas ; *1. szüzesség, szeplőtlenség ; 2. atyai jóság.* Nagy Hier.

Almucia, species vestimenti. Fej. IV. 2. 278. *Almucias* de pellibus secundum modum eorum (Sc. Tartarorum) — attulerunt.

Almuclum, et Almutium (Du C.) amiculum, amictus, quo Canonici caput humerosque tegebant ; *vállpalást, bőr v. posztó nyakvető ruha.* Nagy Hier. Bárczay. Bék. Pil. I. 32.

Almugaea, (Du C. almugea) vox philosophis arabicis accepta, qua coniunctionem planetæ cum sole designant ; *locus cum Planeta suas personas gerit, seu videt facie ad faciem.* Curios. Misc. 86. adeoque Planetarum *Almugaea* combustiones, gaudia, carpenta, exilia, detrimenta, dignitates, Personæ, termini etc. sunt mera figmenta et nuda sine re vocabula.

Almum, i, somnus ; *álom.* Bonf. I. 9. 131. Quare Almus hinc editus ab *almo,* quem Unni somnum dicunt, nomen accepit.

Alocipicia, lege : alopicia ; It. alopecia. *kopaszság.* Schläg. 2177.

Alodiatura philosophica, dissertatio de rebus allodiaturæ ; *értekezés gazdászati, majorsági dolgokról.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 177.

Alogi (Du C.) *igetagadók.* Not. rel. I. 139. *Alogi* vel *Alogiani* evangelio Joannis, et Apocalypsi relictis, negabant Christum esse *λόγος* seu Deum. For. Scr. p. 11.

Alombicus, *Alembicum* q. v. Száz. VIII. 634. *alombici* duo pro destillandis aquis, *vízszűrő edények.*

Alomonium, (lege: alimonium), alimentum ; *élelmiszer.* Nahrungsmittel. Kronst. I. 84.

Alonge, augmentum Cambialium : *toldat (váltó).* Art. D. 1840. 63.

Alopiriosus, i, rectius : alopiciosus (Du C. *alopeciosa* ab. Alopecia morbo aream nudam capitis reddente) calvus ; *kopasz.* Győn. 1105.

Alosa, æ. Clupea (Du C.) piscis marinus a gr. *ἅλς* ; *garda.* Gall. alose. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 153.

Alpestris, e, montanus, montuosus ; *hegyi.* Verancs. IV. 214. propter penuriam et defectum iumentorum, cum quibus iam antea rustici profugerunt, et itineris seu viarum illarum *alpestrium* summam difficultatem, decem vel duodecim bombardæ amissæ fuerint.

Alpha, (Du C.) principium, initium ; *kezdet.* Vern. Met. II. 443. Ego sum *Alpha* et *Omega,* Principium et finis. Ego sum *Alpha* et *Omega,* Primus et novissimus. Principium et finis.

Alphabetaria methodus, secundum ordinem literarum docendi, disponendi ratio ; *abécés módszer.* Wallaszky 3.

Alphabetarium, libellus elementa prima discendi continens ; *abécéskönyv.* Leges. Schol. Schem. 42. Unde tirunculi ad cognitionem et compositionem et ipsam lecturam ducuntur, *alphabetarium* pro filo habemus.

Alphabetice, serie, ordine alphabetico ; *abécérendben.* Leg. Schol. Schem. 24. vocabula, quæ occurrunt, notabiliora philologice et grammatice, parallela ex foro Romano explicentur, *alphabetice* per singula composita et decomposita deducantur.

Alphabeticus, i, discipulus qui elementa prima discit ; *elemi tanuló.* Leges Schol. Schem. 15. Infimus ordo esto *alphabeticorum* et literas primum cognoscere incipientium.

Alphabeticus ordo, literarum ordo ; *abécérend.* Inst. Arithm. 203.

Alphabetum, literarum notæ vel formæ ; *abécé.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 320. Wagn.

Alphabetum intercidere, (Du C. Chartæ per Alphabetum intercisæ eæ dicebantur, quarum duo exempla prorsus eadem, et inter utramque litteræ maiusculæ describebantur ea parte, qua secari et dividi debeant huiusmodi instrumenta, ut unum uni, alterum alteri contrahentium traderetur. Per medium igitur litterarum sic exaratarum membrana secabatur ad vitandam fraudem. Exorta enim lite componebantur exemplaria. Si cohærebant litteræ majores decisæ, nulla falsitas timenda, sin autem, statim retegebatur.) *középen átvágott betük.* Eszt. Okm. p. 126. an. 1421. literas ... sigili nostri munimine roboratas *alphabeto intercisas* ... duximus concedendas.

Altanum, solarium (Du C. al. s.) *erkély*. It. altana. Altan. Wagn.

Altanus, 3., (Du C.) auster; *déli*. Rač. Mon. Sl. VII. 25. an. 995. piscaciones: una in insula ... altera in valle ... ex parte *altana*. Batty. Ger. 284.

Altar, generis masculini pro: *Altare*. Száz. IV. 677. ante *altarem*.

Altaragium, (Du C.) obventio altaris; *oltárra tett adomány*. Vuch. Jur. Feud. 46. Censu feudorum Ecclesiasticorum adnumerantur sic dicta Feuda *Altaragii*, Altarlehen. Usurpantur triplici sensu I. denotat *altaragium* munus serviendi altari et cum hoc munere nexa bona et reditus pro intertentione servientis. II. Jus *altaristam* nominandi. III. Jus reditus e bonis altari fundatis percipiendi.

Altare portatile, altare temporarium; *hordozható oltár*. Wagn.

Altaria, æ, dignitas altaris, quacum nonnulla emolumenta ut decimæ coniuncta erant; *oltártisztség*. Tör. Tár. 1890. p. 149. dignitas, personatus, canonicatus, præbenda, *altaria*.

Altariæ, (Du C.) decimæ ecclesiarum; *oltárjavadalmak*. Száz. XXX. 10. 294.

Altariolum, parvum altare (Du C.) *kis oltár*. Beng. Ann. Er. Coenob. 210. solæ res sacræ, ut erigere *altariola*, adornare cunas Christi nascentis ... ipsi fuerunt in amoribus. Gyön. 1111.

Altarista, æ, (Du C.) sacellanus, minister templi, presbyter certo altari præpositus; *oltárfi, egyházfi, templomatya, egyháznagy, templombiró, oltárőr*. Verancs V. 329. Liceat etiam ei de quartis statuere, quæ iurisdictionem decimarum episcopalium sequuntur, ita tamen uti parochis et *altaristis* et cæteris ecclesiasticis personis liberæ eorum quartæ relinquantur. Vuch. Jur. Feud. 46. Szer. Not. 137. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Altaristicus, 3., ad altare pertinens; *oltári* ... *oltár* ... Beng. Ann. Er. Cœnob. 59. Novam præterea fundationem *altaristicam* in mille florenis Rhen. a Magnifico D. C. R. comparavit.

Altarium, altare; *oltár*. Schläg. 2175.

Altea, æ (Du C.) althea, planta medicinalis; *mályva*. It. altea. Schläg. 2180.

Altefatus, compositum ad formas vocabulorum: altenatus altecinctus (Forc.) idem ac reverendissimus, serenissimus, celsissimus; *mélyen tisztelt*. Bod. Hist. Eccl. III. 357. Arch. Rak. IX. 83. *Altefata* Maiestas Sua Sacratissima. Dip. Alv. II. 301.

Altelibatus, supra memoratus; *fölebb említett*. Bék. Pil. II. 496. an. 1697. sub authentico *altelibatae* suæ maiestatis ... sigillo.

Altelleria, *Artolleria, Artilleria*, res tormentaria; *pattantyusság, tüzérség*. Arch. Rak. VIII. 384. 385.

Alte-Potens, titulus honorarius; *hatalmas*. Instr. Pac. Præf.: et *Alte-Potentium* ordinum Generalium unitarum Belgii Provinciarum Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Jacobus Comes de Colyers.

Alter, is, massa plumbea (Calep. ἄλτηρ); *darab ón*. Gyön. 1114.

1. **Alterare,** temperare; *mérsékelni, vegyíteni*. Lzb. Cod. Med. T. II. 454. paretur ... lixivium, mediante quo aqua *alteretur*.

2. **Alterare,** (Du C.) mutare; *megujitani, megváltoztatni*. Kronst. II. 387.

3. **Alterare,** commoveri animo, perturbori; *felizgatni*. Jókai Magy. Náb. 91. egészen *alterálva, exaltálva, fatigálva* vagyok. Tök. Diar. 119.

Alterarla, æ, artilleria, *tormenta; tüzérség*. Tör. Tár. 1887. p. 103.

Alteratio, mutatio; irritatio, febris; *változtatás, változás, váltóláz*. It. alterazione. Pfahl. Jus. Georg. II. 18. ut ita Liber adversus omnes *alterationes* tutus reddatur. Opin. Deput. 7. Kuk. Jur. I. 455. Tök. Diar. 18.

Alteratrix, icis; *izgató*. It. alteratrice. Cod. evang. T. I. p. 193. alvus soluta, et facultates ventriculi *alteratrix* et *detentrix*, dejectæ, argumento sunt, miserum non procul abesse a termino vitæ.

Alteratus, 3.: æger; *beteg, lázas*. Száz. VII. 612.

Altercativus, 3., adi. verb. ab altercari, qui v. quo quis altercatur; *összefelelgető, kötekedő*. Cod. com. Zichy v. III. p. 180. ... eorum *altercativis* obieccionibus eedem partes ... se per nos transmitti postularant. Urk. Sieb. II. 92. an. 1353.

Alterificatio, mutatio; *megmásitás*. Fej. I. 176. Servatas etiam in eodem et uno Christo naturas divinitatis et humanitatis, unitas quidem unione secundum hypostasin sed non confusas substantias *alterificatione*.

Alterisabilis, 2.: a verbo inusitato, vel rectius — etiam non exsistenti alterisare, quod eandem significationem haberet, ac alterare, mutare — qui alterari, mutari potest: mutabilis; *megmásitható, változékony*. Rák. Ön. p. 255. I. 36. p. 256. I. 2. 255., 37—38. postquam his (sc. Hollandiæ et Angliæ) per bellum finitum gravis et is necessarius, *alterisabilis* esse cessassem, promissiones mihi a Regina Angliæ et Statibus Generalibus factæ ... eludebantur.

Alteritas, alter modus existendi; *más módon való létezés*. Pel. Pom. L. V. P. VII. Art. II. c. III. Cum filius dei in mundum mittitur, non fit in deo aliqua mutatio, sed nature humane assumptio; quia ipsius mitti non est ibi esse, ubi ante non fuit, sed aliter ibi esse, quam prius fuerit. Et hec *alteritas* non est ex parte eius, qui est, cum sit immutabilis, sed ex parte eius, in quo est.

Alterius iuris, obnoxius alicui; *mástól függő*. Georch. H. T. I. 26.

Alternare, (Du C.) mutare, variare; *kicserélni, változtatni*. Soos. Doc. *alternare* et a se alienare possessiones.

Alternatim, in vicem, per vices; *felváltva*. I. Rák. Gy. 387. Fej. V. III. 440.

Alternatio, (Du C.) vices, vicissitudo, per vices variatio; *felváltás*. Gall. alternation. Cod. Evang. V. III. p. 13. ordine *alternationis* ita exigente.

Alternativa, (Du C.) facultas ex duabus datis rebus alteram eligendi; *kettős eset, vagy váltakozat*. Gal. alternative. Törvtd. Msz. Georch. H. T. I. 69. Szinte így bécsuszott némely városokba ama *alternativa* név alatt ismeretes felváltás, mely szerént a közönséges hitűet (Catholicus) más vallásbeli (Evangelicus alterutrius confessionis) és ezt viszont amaz váltja fel.

Alternativus, alternus; *egymást felváltó*. It. alternativo. Cod. Evang. III. 12. Vicecancellariatus munus ... debebat esse *alternativum*.

Alternitas, abalienatio, (Du C. al. s.) *elidegenedés*. Dip. rel. reip. Rag. 408.

Altetitulatus, æstimatissimus; *magas tiszteletü*. Art. Diæt. Pos. Præf. Hinc pari qua *Altetitulatus* felicissimæ recordationis olim Josephus imperator et Rex ... sollicitudine atque clementia ductus.

Altigradus, 3., alte gradiens, vel qui est in alto gradu; *fenjáró, fenvaló helyen levő*. Gyön. 1125.

Altile, (Du C.) quod alendo saginatur; *szárnyas*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 195. Hinc in millio sylvestria *altilia* a corruptione diu conservantur.

Altilitas, ipsa res, quæ alitur (Du C.) *hizlalt állat*. Gyön. 1022.

Altiloquus, alte loquens (Du C.) *fenszóló*. Gyön. 1018.

Altimeter, (Du C.) instrumentum. quo metiuntur altitudines; *magasság, mélységmérő*. Gyön. 1023.

Altipotentia, titulus honoris. Ljub. Mon. Sl. II. 279. intellexi vestram *altipotentiam* castra metatam esse.

Altirelia, arma (Du C. artelaria) *fegyverek, hadi szerek*. It. artiglieria. Artillerie. Dip. Alv. I. 420. Ibi invenerunt magnam quantitatem *Altireliae*.

Altissime, summo loco; *legmagasabb helyről*. Kass. P. P. I. 168. Schema Eccl. Taxarum pro Ecclesia Orientali *Altissime* defixum.

Altissimus, Deus; tribuitur hic titulus honorarius etiam hominibus ad excellentiam eorum declarandam ac dignitatem; *legfenségesb*. alto. hoch, höchst. Verancs IV. 97. Verum soluti hac sollicitudine *laudetur Altissimus* ... S. de Keza Chr. II. 5. 1. in virtute *altissimi* confidens.

Altista, æ secundæ vocis cantor. V. s. *Discantista; mélyfenhangos*. Ger. *Altist*.

Altitronus, sublime sedens. Altithronus; *magasan uralkodó*. hochthronend. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 124. *altitronus* ille dominus omnium largitor bonorum. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371.

Altricare, pro: *altercari; czivakodni*, Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 247. an. 1375. cum capitulo ... *altricassent*.

Altrinsecus, alibi (Du C. circumquaque, ubique); *másutt*. Batty. Leg. T. II. 204. Decr. Col. pars ... Israelitarum villam emigret; sicque *altrinsecus* sedeant.

Altriplex, (Du C.) duplex, animo duplex, dolus; *álnokság*. Gyön. 1026.

Altum tacere, silentium altum tenere; *mélyen hallgatni*. Knauz M. E. Str. I. 204.

Altus, sonus altus, vox alta; *mély felhang*. der Alt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

Alumnaticum, pensio in alendos alumnos a beneficiatis et curatoribus ecclesiasticis præstari solita; *papnevelő intézeti díj*. Coll. I. 199.

Alumnatus, seminarium, educatio, status vel domus alumnorum; *növendékség, nevelés, papnevelő intézet*. Kass. P. P. I. 202. In Academia Nobilium T. unum Hungaricæ Nationis *Alumnatum* per unius egressum cum fine currentis anni scholastici vacaturum esse ... Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 76. Kov. Form. St. CLIV.

Alumneum, institutum, ubi discipuli aluntur, alumni educantur; *élelmező, tápintézet*. Orationes in Lyceo Schemnic. recitatæ. 1836. Expuncto typi debito fructus ven-

dendorum exemplarium cedet *alumneo*, hoc anno adiuvándo. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 63.

Alumnia, æ, schola, ubi discipulis pacto pretio victus præbetur; *élelmező, tápintézet.* Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 112.

Alumnis, is, alumen, inis; *timsó.* Monm. Comit. Trans. V. 197. Ab uno cent. *Alumnis.* F. 40.

Alumnista, æ, alumnus, discipulus alumnii, convictus; *tápintézeti növendék.* Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. passim.

Alumnium, domus, ubi discipulis (pacto pretio) victus præbetur; *élelmező, főző ház.* Ker. Nap. 391.

Alumnulus, i, parvus alumnus; *kis növendék.* Olah. Cod. Ep. 487. Verum ego Epistolas Heroidum non mitto, quod Diebus singulis eas *alumnulis* Legam meis.

Alutarius, i, (ab aluta) coriarius; *timár, bőrgyártó, kordoványbőr-készítő.* Priv. Ceh. 1781. *Magistri Alutarii Pestienses.* Bpesti Városi Levéltár.

Alutarius, 3., ad alutam pertinens; *timsós bőrből való.* Consc. Sumpt. ex corio *alutario.*

Aluteus, 3., alutarius 3. q. v. *kordoványból való.* Schröer. Arch. Gr. et R. 75.

Alutrix, (ab alendo), altrix, nutrix; *dajka.* Schläg. 226.

Alveolus catapultarius, sclopi alveolus; *puska serpenyője.* Ger. Zundpfanne an der Flinte. Pár. Páp.

Alvinus, i, (Calep.) qui et lyentericus dictus, quod alvo languescat; *haskóros.* Gyön. 1032.

Alvulus, i, parvus alveus; *hasacska.* Gyön. 1031.

Alzare, tollere, elevare; *felemelni.* It. alzare. Prot. inq. 201. et quando erat lutum *alzando* sibi vestes, et sic serviebat.

Ama, *Hama, Hamula,* (Du C.) vas offertorium idem quod *ampula; csuporka, ampolna.* Nagy Hier.

Amagistrare, docere, instruere; *oktatni.* It. ammæstrare. Prot. inq. 232. XVIII: rogabat.. quod deberet ipsam *amagistrare,* qualiter posset servire.

Amamen, amamentum, (Du C.) amatio; *(szerelmes) szerelem.* Gyön. 1154:

Amanare, (Du C.) extra manare; *kifolyni.* Gyön. 1160.

Amansio, mansio, emansio; *kimaradás.* Teutsch. Schulord. I. 74.

Amanticula, parva amatrix; *kis szerető.* Gyön. 1188.

Amanuensis, scriba; *iró deák; segéd.* Moln. Patv. 6. Ex huius itaque nominis explanatione iam assequi potes, quis sit Patvarista, etiam si longius non explanaro, si quod *Patvarista* eousque dicatur quis, donec a latere Principalis sui existens, adeo se *qualificatum* et in necessariis quibusque perfectum reddat, donec ad manum quoque sive ad ea negotia, quæ Principalibus ipsis propria sunt, applicentur et tunc demum *Amanuensis,* quasi ad manum existens, nominatur. Kass. Ench. I. 8.

Amarellus, (Du C.) avis aquatica; *vizi madár (szárcsa, gém).* Bárczay.

Amarere, amarus fieri (tantum in Cathol.); *keserü leszek.* Gyön. 1168.

Amaricare, (Du C.) exasperare, exacerbare; *megkeseriteni.* Batty. Leg. III. 634. an. 1498: in locis devotis collocandi non *poenitentiando* aut *amaricando* eosdem. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

Amaricium, (Du C.) unguentum; *jó illatú kenőcs.* Gyön. 1167.

Amaricosus, 3., plenus amaritudine (Du C. *Amaritosus*) *keserü.* Gyön. 1177.

Amarificus, amarus factus; *elkeseredett.* Fej. VII. 356. Et licet alia familia hoc percipiendo vicinisque et aliis hominibus in platea turbato corde et *amarifico* animo præmissa innotuisset.

Amarulenter, subamare; *kesernyésen.* Verancs. VI. 32. His enim *amarulenter* me proscindis præter naturam et consuetudinem tuam.

Amarulentia, amarities, amaritudo; *elkeseredés.* Szamosk. IV. 518. O *amarulentia* ardens Kendi! Tör. Tár. 1888. p. 766.

Amarusca, (Du C. amarosta, amarusta, amaruscus, *herbacanum)* amaracus, sampsuchum Plin. Origanum majorana Linn. *Majoránna.* Gall. marjolaine. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Schläg. 867. 2185.; *ebkapor, savanyú alma.*

Amasco, (Du C.) amare incipio; *kezdek szeretni.* Gyön. 1175.

Amasia, amica, amicula, fem. ad *amasium* (Du C.); *szerető, kedves.* Kov. Form. St. XVIII. Si vis ad *Amasiam* lætus introire Noli manu vacua ostium aperire. Vern. Psych. 292. Georg. Sirm. I. 206. Gyön. 1181.

Amathorea pro: amatoria (sc. ars). Tör. Tár. 1888. p. 574. P. Ovidii Nasonis *Amathorea.*

Amatistinus, 3., ad amethystum pertinens V. amatistus; *violakő.*

Amatistus, amethystos; *violakő.* Tör. Tár. 1890. p. 369. lapidem ex *amatisto* ... cum lapidibus amatistinis ... annulos cum *amatisto.*

Amatula, (DuC. amatilla, amantilla. amantillia) Valeriana Linn. Ger. Baldrian. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Amaturio, cupio amare; *kivánok szeretni.* Gyön. 1189.

Amatus, us, actus amandi; *szeretés.* Gyön. 1190.

Amaxobius, in plaustris vitam degens; *kocsiban, szekérben lakó.* Luc. Regn. Dalm. 282. Magno numero cæduntur *Amaxobii* illi (id est qui plaustris loco ædium utuntur) multi capiuntur.

Amazonicus, 3., amazonius (Pár. Páp.): *amazonhoz való, illő.* Szamosk. II. 167. Ipse Rex sublimis *amazonicam* securim dextra sustinet. Vern. Phil. Mor. 411. quia item naturali quasi instinctu mariti uxores non uxores maritos quærunt, legunt, domum suam ducunt et *Amazonica* illa *coniugia,* quibus mulierum imperio viri subesse debeant, totius orbis consensu irregularia atque exorbitantia putantur.

Ambacta ab *ambactus,* servus conductitius V. *Feuda ambacta.*

Ambages, submissæ, fideles personæ quibus callida plenaque *ambagibus* consilia committi possunt. (Du C.); *meghitt emberek.* Thurócz. in Maria Reg. Hung. cap. 4. Et *ambages,* ut suasionibus regem femineum erga populum spretum redderent, cunctas regni ad partes mittit.

Ambagiosus, 3., ambagibus plenus (Du C. circulosus); *tekervényes, kerülő.* It. ambagioso ... Szamosk. II. 115. Hæc *ambagiosa* fuga, pecunia fallaciose emuncta, plus labis Sigismundo ... quam detrimenti Rodolpho inflixit.

Ambasciator, legatus; *követ.* Ambassadeur. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 251. Raynerio Geno et Ioanni de Canali, *ambasciatoribus* suis dilectis et fidelibus salutem et dilectionis affectum.

Ambasiata, æ, ab Ambacto, voce Gallo-Latina, quæ servum signif. (Festus); *követség, küldöttség, megbizás.* It. ambasciata. Gal. ambassade. Luc. Regn. Dalm. 235. Tandem nos et tota Communitas venetiarum postquam plures *Ambasiatas* factas hinc et inde honorabiles viros ... transmisimus ad Ludovicum Ungariæ Regen.

Ambassaria, æ, legatio, Ambasciata; *követség,* It. ambasceria. Gal. ambassade. Gesandtschaft. Fej. V. I. 255. et seruitia, quæ nobis et regno nostro maxime in nostris legationibus et *ambassariis* eundo extra regnum ... et alias impendit. Knauz M. E. Str. I. 597, 769.

Ambassata, Ambassaria. It. ambasciata. Knauz M. E. Str. II. 745, 851.

Ambassiator, ab ambassiare vel ambasciare idem ac legatus, nuntius; *követ, meghatalmazott.* Batty. Leg. T. I. p. 488. Syn. Regia sub. Uladislao I. a. 1444. Magy. Tör. Tár. XXIII. 37. 42. et pass.

Ambassiatus, us, Ambasiata. Dip. rel. reip. Rag. 15.

Ambasszador, legatus. Arch. Rák. 1. 313. Az Hollandiai Ordinarius és Extraordinarius *Ambasszadorok* jüttenek Párisbúl Verszályban.

Ambaxator, Ambasciator. Cod. Dip. Arp. Cont VII. 380. Cum Commune Ragusie fuerit sequestratum per *Ambaxatores* et litteras Communis Ancone etc.

Ambaxiata, æ, nuncium; *jelentés.* Magy Tör. Tár. XI. 101. *ambaxiata* sua predicata nobis sapienter exposita.

Ambigena, æ, (Du C.) Androgynus, hermaphroditus; utriusque generis, seu sexus; *nőférj, férjnő.* Nagy Hier.

Ambiloquus, bilinguis; (Du C.); *hazug.* Gyön. 1215.

Ambiotica, medicamenta depellendo fœtui; *gyermekvesztő orvosság.* Pár. Páp.

Ambidexter, utraque manu utens; *mind a két kézzel jártas.* Princ. Ang. p. 51: Hic te *ambidextrum,* mi fili, volo Pedo Pastorem, Sceptro Regem.

Ambitare, ultro citroque commeare; *járni kelni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 261. an. 1528. negotiatores ... sunt liberi in regno nostro *ambitare* cum omni pace.

Ambitiuncula, parva ambitio; *kis dicsvágy.* Verancs. VI. 99.

Ambitorium, ambitus, districtus; *kerület.* It. circuito, distretto. Ger. Bezirk, Distrikt. Jogt. Eml. T. II. p. 108: intra *ambitoria* istius comitatus.

Ambiturire, captare velle favorem, amorem. Textum v. sub *nupturire.*

Ambitus, us, (claustri): cemeterium (Du C. peristylium); *temető.* Szék. Okl III. 91.

Ambitus hortorum, adminicula, orum; *kerités.* Tag. Erd. II. 307. pro *ambitibus hortorum* vulgo spallier ... adhibendæ sunt juvenes fagi.

Ambizare, bombum facere; (Du C. bombicare) *dongni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 112.

1. **Ambo, ambonium,** (Du C.) pul-

pitum Ecclesiæ, ad quod gradibus ascenditur; *szószék a templomban.* Pár. Páp.

2. **Ambo,** onis, (Du C.) gradus (dignitatis), *méltóság.* Gyön. 1217.

Amboleum v. ambolagium, (Du C. *anabolagium)* lineum tegumentum, quod caput tegit; *fej-, vállkendő.* Nagy Hier.

1. **Ambro,** (Du C.) leccator, qui bene scit iudicare de sapore ciborum; *Lyboszó, szagláló, ki zamatos étket tud főzni, inyencz.* Gyön. 1097.

2. **Ambro,** (Du C.) consumptor (Dief. gulæ deditus); *torkos.* Schläg. 2243.

Ambrosianum, i (Du C.) hymnus ecclesiasticus Te Deum laudamus, ab Ambrosio, episcopo Mediolanensi sæculo IV. compositus. Ker. Nap. 213.

Ambrosianus hymnus, cantus sacer ab Ambrosio, episcopo Milanensi, sæc. 4-to, qui incipit: Te Deum laudamus. Beng. Ann. Er. Coenob. 496. decantato... *Ambrosiani hymni* jubilo pro sanitate recuperata.

Ambulaiæ pro Hor. *Ambubaiae*; *ledér asszonyok.* Gyön. 1231.

Ambulare in dorso canceri, lente progredi; *rák hátán lovagolni, lassan menni, haladni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 658. an. 1529. omnes dicunt, quod Koczianer *in dorso canceri ambulat.*

Ambulare in unum, æqualiter decurrere; *egybejáró* (kupa). Száz. XI. 804. una quædam *in unum ambulans* argentea deaurata et formosissima kuppa.

Ambulare (per se) se ipsam secludere; *magától nyílni.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item una cuppa deaurata *per se ambulans.*

Ambularie, ambulando, spatiando; *sétálva.* Verancs. IX. 287. non aliter per urbem viennensem *ambularie* sese venditavit.

Ambulatio, reambulatio; *határjárás.* Cod. Dip. And. II. 17. 19. tenentur metas ... reambulare, facta *ambulatione* octavo die nobis recitabunt.

Ambulatoria, æ, intelligitur ligula; *járó szalag.* Bene Pol. 53.

Ambulatoria scenica societas, grex errans; *kóbor szinész-társaság.* Oltv. Act. Synod. 31.

Ambulatorius 3., usu vigens; *járatos, szokásos.* Pfahl. Jus Georg II. 122. in Silvis pascualibus instituendarum decennalium *ambulatoriarum* Tonsurarum penitus exclusis.

Ambulatorius Princeps, p. qui suo loco moveri potest; *helyéből elmozdítható fejedelem.* Tör. Tár. 1888. p. 517. sed quem Porta pro libidine vel etiam Catilinarum conspirantium suggestione vi et armis regno imposuerit, is iam debeat a Transylvanis mancipiis agnosci pro suo Principe tantisper donec eodem etiam identidem *ambulatorio Principe* vel potius Portæ servo pro lubitu excusso etc. [Pár. Páp.

Ambulitare freq. ex ambulo; járdogálni.

Ambulus, i, (Du C.) cursor; *folyár, futár.* Gyön. 1098.

Ambus, i, (Du C.) ab ambiendo: servus; *szolga, ki körülveszi urát.* Gyön. 1200.

Amcianus, i. Cf. *Antianus; nemes; előkelő a hivatalban.* It. anziano. Gal. ancien. Verancs. Hist. I. 346. Rectoribus, magistratibus, Municipalibus, Communitatibus, Burgimagistris, Pretoribus, *Amcianis,* Consulibus, Officialibus, Theloneariis.

Amelioratio, reditus ad valetudinem, commodior valetudo; *javulás.* Argenti 7. e subitanea *amelioratione,* quæ resuscitationem morborum suppressorum aut retentorum subsequitur.

Amen, fiat, certo, vox Hebr. Obs. Jadr. 399. unanimiter cum jubilatione clamaverunt dicentes *Amen.*

Amendare, (Du C.) abscondere, extra commendare; *elrejteni, titkolni, kiküldeni.* Gyön. 1233.

Amenium, locus pulcher et delectabilis; *gyönyörűséges hely.* Gyön. 1242.

Amerca (Dief. amireca, amorca, amurca) Ger. Oliventrester. Baumöl hefen. *olajsonkoly.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Amerciamentum, mulcta pro delicti modo et qualitate in reum decreta. Gal. enmerciment (Du C.); *pénzbeli büntetés.* Uj. Magy. Muz. III. 202. Omnes fines, qui iniuste et contra legem terre facti sunt nobiscum, et omnia *amerciamenta* facta iniuste et contra legem terre.

Amerciare, decretam mulctam imponere (Du C.); *pénzbeli büntetést szabni, pénzbirsággal büntetni.* Uj Magy. Muz. III. 196. Liber homo non *amercietur* pro parvo delicto, nisi secundum modum delicti et pro magno delicto *amercietur* secundum magnitudinem delicti...

Americanum speculum, speculum, quod feminæ in dorso gestabant; *amerikai tükör, melyet a nők hátukon viseltek a mult század végén.* Ker. Nap. 224.

Amestari (amœstus), tristari; *szomorkodni.* Gyön. 1245.

Amestitus, lapis pretiosus, unus de 12. Gyön. 1243.

Amfractus, suffocatio aquæ, ubi terra imbibit aquam vel aqua terram; *örvény.* Schläg. 2186.

Ami, (Du C.) dicuntur vigiliæ, custodiæ; *vigyázatok, őrizetek.* Gyön. 1262.

Amianthus, ἀμίαντος (ap. Du C. al. sensu) *asbest* vagy *amiant,* zöldes kő. Curios. Misc. 202. Unde hoc ipsum habeatur, quod *Asbestus* seu *Amianthus* aut res ex illo confectæ ab igne non consumantur.

Amica, æ, idem ac compositio, pactum; *barátságos kiegyenlítés, egyezkedés.* Cod. Camb. Merc. 101. *amica* inter easdem Partes tentabitur. Fej. VI. 127. 128. Kass. Ench. III. 14.

Amicabilis Compositio, amicum pactum; *barátságos kiegyezés, egyesség.* Juriev. Jur. Met. 202. Gravissimas lites persæpe *amicabili compositione* sopiri multiplex experientia docet; est autem *amicabilis Compositio* conventio, per quam iura quædam dubia et litigiosa aut gratis, aut aliquo dato, retento vel promisso inter Partes litigantes determinantur.

Amicabiliter, pro: amice, amicissime; *barátságosan.* S. de Kz. Chr. II. 3. 1. Andreas, Béla ... a Misca *amicabiliter* sunt recepti. — Wagn.

Amicaliter, amice; *barátságosan.* Jókai Rab R. T. 19. a két úr pedig a módi hintóba ült össze *amicaliter* conversálni.

Amicare, (Du C.) conciliare amicitiam; *baráttá tenni, kiengesztelni.* It. amicare. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 72. Promittentes ad invicem ipsi Sindici unus alteri, nomine ut supra, *amicare* et inimicare quibuscumque Communibus et personis, que et qualia *amicarent* seu inimicarent alteri Communium predictorum. Ljub. Mon. Sl. I. 305. 454.

Amicari, 1. adulari, 2. amicum sibi conciliare (Du C.) *1. nyájaskodni; 2. baráttává tenni.* Gyön. 1249.

Amicatio, amicitia, familiaritas, gratiæ conciliatio; *barátság, barátkozás.* It. camerata. Pel. Pom. de S. Andr. s. IV. c. I. Tertia honorificatio S. Andreæ est divina *amicatio.*

Amicativus, 3., amicitia, amore dignus; *szeretetreméltó.* Pel. Serm. Homo naturaliter est animal *amicativum* et misericors ac sociale. Aest. 11. n.

Amicia, amicitia. Knauz. M. E. Str. II. 419. 434.

Amicillum, genus vestis, quod instar pallii humeris circum iniicitur; *felső ruha, palástocska.* Gyön. 1253.

Amicinum, utris pediculus, ex quo vinum diffunditur. Fest. *a tömlőnek a csapocskája, kiről a bor kiöntetik.* Gyön. 1254.

Amiclari, adminiculari: suffragari, favere; *ts'ápolni.* Fabr. Urk. 44. an. 1423. decanus... intencionem suam sufficienter fundavit, tum per testium deposiciones, tum quod et *semifama* eidem *amiclatur.*

Amiclus, i, (Du C.) fascis pectoralis; *mellkötő.* Gyön. 1266.

Amictualis, ad amictum pertinens; *ruha-, öltözet.* Art. D. 1840. p. 5.

Amictuare, frequenter vestire; *gyakran öltöztetni.* Gyön. 1256.

Amictus, us, humerale; *vállkendő.* Száz. XXVII. 682.

Amictus militaris specierum, ornatus vestitusque militaris; *katonai egyenruha.* Kass. Ench. I. 11. *Amictus militaris specierum* vulgo Mondour.

Amiliaris, (Du C. *amiliarius)* lapis miliarium ostendens; *mérföldmutató kő.* Gyön. 1273.

Amillifex, icis, amyli confector; *keményitőkészítő.* Stärckmacher. Tab. Conscr.

Amilum, gör. ἄμυλον, *keményitő.* It. amido. Tomts. 229.

Aminare, minari; *fenyegetni.* Han. Mon. Jur. II. 142. si quis manum contra aliquem... levaverit et *aminaverit.*

Aminea, Aminæi Italiæ sunt populi, unde Amineæ vites. Vitis tam albam quam nigram uvam ferens (Du C.) M. Bel. Prodr. 173. Uti vero Tumidula, quam supra descripsimus, cum maiori Italorum *Aminea* apprime comparari potest.

Aminestari, contristari (a mæstus); *szomorkodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Aminiculari, adminiculari, iuvare; *támogatni, segitni.* Fej. X. 2. 418. 419. Christo *aminiculante.* Cod. Telek. X. 455.

Aminiculum, adiuvamen, auxilium, ops; semper ita, non adminiculum scriptum legitur; *támasz, segítség.* It. amminicolo. Fej. X. 2. 418. 419. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 432. 438. Non sine ipsorum filiorum ope et virtuoso *aminiculo* coronatis in nostris expeditionibus studuerunt prodesse. Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 26.

Aministrare, pro: *administrare, át-, beszolgáltatni.* Soos Doc.

Aminosus, 3. metathesis pro: animosus, fortis, strenuus; *bátor.* Beth. G. lev. 302.

Amiratus, i: Admiralis (Du C.) Luc.

Regn. Dalm. 275. miles *Amiratus* noster maritimus.

Amissibilitas, status, quo alicuius rei iacturam pati possumus; *elveszthetés.* Pel. De quacunque virg. s. c. 3. Alia assignatur ratio quoad castitatem servandam fragilitatis sive *amissibilitatis.*

Amissor, qui amittit alqd; *cserbenhagyó.* Art. Diæt. Pos. 12. Nec non malitiosi *Amissores* et Traditores Castrorum finitimorum Regni.

Amistides, amethystus; *amethyst.* Gyön. 1274.

Amitinus, i, nepos; *unokabátya* v. *öcs, bátyám és néném gyermekei.* Kővy El. 82. Szirm.

Amittei, fustes; *dorongok.* Gyön. 1270.

Amittere, relinquere; *elhagyni.* Georg, Sirm. I. 84. Et ibi Jacobum *amisit* Banffy propter avariciam suam.

Amittere praelium, (Germanismus) vinci, superari in acie; *a csatát elveszteni, megveretni.* An. Sc. II. 112. an. 1538. nostri *praelium amiserunt.*

Amittere cum sicco etiam viridia, omnia promiscue tollere; *a fürdővel a gyereket is kiönteni.* Verancs. IX. 228. Quorum res non alia causa videtur in discrimen venisse, quam Pace cum Persa facta, ne in bellum nos vel hoc ipso anno incidissemus, quo fortasse cum *sicco etiam viridia amisissemus.*

Amitula, dim. ab amita (soror patris); *nénike.* Kov. Form. St. 113. ipsaque eorundem Avum *Amitulas* visitare intenderet.

Amma, avis noctua (Du C. ama, bubo); *bagoly.* Gyön. 1147.

Ammalatus, 3. ægrotus, invalidus; *beteg.* It. ammalato. Prot. inq. 224. domina Elisabeth ... fuit isto anno in tantum *ammalata,* quod credebat mori.

Ammanuensis, scriba V. amanuensis; *íródeákja (valakinek).* Opin. 1802. Rr. 2. §. 135.

Ammetaneus, finitimus; *határos.* Cod. Dip. Arp. V. 160. Qua quidem terra Kortuelus ab occidente ibi sunt *ammetanee* terre Kwzoget, terra Cheton...

Amministrare, more Italorum pro administrare; *kezelni.* Fej. X. 3. 199. ab antiquo per ipsos iure ipsius castri *amministrata* et *amministrare* debenda.

Amministratio, administratio; *kezelés.* Száz. XIII. 226.

Ammochrysum, (Du C. ammocrisis) genus gemmæ arenis et auro intermixtum; *aranypor.* Bel. Geogr. 635. Abundat Tartaria Russica ... in fossilibus, metallis, mineralibus, *ammochryso* ramentisque auri, quæ flumina secum vehunt.

Ammonicio, *Dies Ammonicionis*: dominica proxima ante fest. B. Mathei Apost. Magy. Tör. Tár. XII. 30.

Ammonitio, (Du C.) admonitio, ad normam. It. ammonizione; *megintés.* Vita Steph. 47. in quo fideliter et diligenter verbis eum *ammonitionis* spiritalis alloquitur.

Ammonitorio — Evocatorio — Certificatoriæ, literæ admonitionem, invitationem, renunciationem continentes; *intő, meghivó, értesítő levét.* Kov. Form. St. XCV. *Ammonitorio — Evocatorio — Certificatoriae* in Curiam Regiam super levanda pecunia et remissione Bonorum.

Ammonitorium, mandatum admonitionem continens; *intés, intő, megintő, megkínáló parancsolat.* Kov. Form. St. XCIV. Exhibitorium, *Ammonitorium,* Evocatorium et Certificatorium.

Ammunitio, apparatus bellicus; *hadi készlet.* Tör. Tár. 1888. p. 346. veluti 24. tormenta, *ammunitionem* omnem. ib. 354.

Amnestialis, (sc. charta) litteræ amnestiales, lit. gratiam continentes; *kegyelmi levél.* Arch. Rák. I. 402. a Fels. Regens Eleonora Császárné maga kegyelmes *Amnestialisát* kezemhez küldvén, visszajüttem Hazámba.

Amnestialis Gratia, oblivionis venia; *bűnbocsátó kegyelem.* Benkő. Im. Nat. Sic. 83. Ad estremum bello Rákocziano a. 1711. exstincto publicataque *Amnestiali gratia,* Miles omnis Siculus ad œconomiam colendam dimissus.

Amnesticula, æ, iniuriarum oblivio; *az igazságtalanságok elfeledése.* Sup. An. Sc. II. 206. an. 1417. sententiam in causa ... renunciatis omnibus *amnesticulis,* ferri postulantes.

Amnicus, 3. fluvialis; *folyói.* Ranzani 345. Quo fit, ut maxima abundet copia piscium *amnicorum.*

Amnis salutifer, aqua lustralis; *keresztelő víz.* Kov. Carm. 82. quem dum rigat *amne* sacerdos Rite *salutifero.*

Amnystiales, litteræ gratiam, amnestiam continentes; *kegyelemlevél.* Art. Diæt. Pos. 72.

Amnystialis, ad Amnystiam, veniam peccatorum pertinens. Fej. XI. V. Un. 481.

Amnistiare, oblivioni tradere; *feledésnek átadni.* Kass. Jur. Civ. I. 228. et lineæ Metalis excisio sensu Art. 34. 1791. pro *amnistiata* et annullata considerari debeat.

Amnites, gemma similis vitro (Du C.) Gyön. 1280.

Amodo, (Du C.) postmodum, deinceps. ἀπὸ τοῦ νῦν. (Hieronym Vita Hilar 51. Amodo videre desiderans, quos horrebat audire. Inde modernus ap. Priscianum et Cassiod. Diez. 216.) *ezentúl, ezután.* Marc. Chr. II. 50. numquam *amodo* regem Hungarum ... lædere attemptaret.

Amœnare, amœnum reddere (Du C. recreare, oblectare); *kedvessé tenni.* Pinx. Apod. p. 50. Omnis terra ... consita pomis, aut *amoenata* lucis.

Amoliri, (auctore Battyano idem significaret quod *manus extendere, admovere)* mea sententia vero puto hic verbum *mollire* latere, quod et textus desiderat. Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093. Cujus Confessionis professionem *amoliti* (Legendum puto: C. confessionis professione *emolliti*) et publicæ satisfactionis pœnitentia contenti.

Amolum, (Du C.) flos farinæ tenuis. quasi a mola egestum; *lisztláng.* Gyön. 1308.

Amona, (Du C.) calamus, mensura; *mérő istáp.* Gyön. 1310.

Amonitorius, 3. admonens; *megintő.* Szék. Okl. III. 264.

Amonitus, us, admonitio, monitum; *intés.* Marc. Chr. Angelico *amonitu* proposuit constituere monasterium.

Amoricosus, 3. amore plenus; *rakva, teljes szeretettel.* Gyön. 1178.

Amoricremus, 3. amore ardens; *szeretettől égve.* Patr. Const. 201. A madido vitii nisi corde recesserit humor. Non id *amoricremo* Numinis igne flagrat.

Amorose, plenus amore, amore pleno modo; *szeretetteljesen.* It. amorosamente. *szeretően.* Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 6. Sic *amorose* nos vocaret Christus ad crucem pœnitentiæ. Fej. VI. 74. Jadratini et Sibenzani quiete et *amorose* vivant ad invicem.

Amorosus, 3. (Du C.) amoris plenus; *szeretettel teljes, drágalátos, kedvességes.* Pel. Serm. Venit Christus ut nos homines *amorosa* sua charitate attraheret Hiem. 1. a. O ergo *amorose* deus quantum deberemus te reamare Hiem. 35. q. Gyön. 1315.

Amorrca, (idem quod Gal. *amorce),* cibus ad fraudem positus; *csalétek.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Amorrhæus, V. *Cinganus.*

Amortisare, abolere; *enyészteni, megsemmisitni, törleszteni.* It. ammortizzare. Gal. amortir. amortisiren. Kass. Prax. I. 199. casu deperditas litteras erga utriusque partis petitum *pro amortisatis* declaratas esse prætitulatis Dominationibus Vestris committi: ut...

Amortisatio, abolitio; *enyésztés, semmisítés, törlesztés.* It. ammortizzazione, Gal. ammortissement. Ammortisation. Kass. Prax. I. 199. Publicatio *Amortisationis.*

Amotio, abæstimatio causa Coloni facta; *elmozdítás.* Pfahl. Jus. Georg. 70. Abæstinatio causa Coloni vocatur *amotio* vel *eliminatio* eiusdem in specie et locum habet, si Colonus fundum debite non colat, urbarialibus et publicis præstationibus aut satisfacere non possit.

Amovibilis, (Du C.) qui amoveri potest; *elmozdítható.* Kon. Egyh. 263. hogy a lelkészek nutu *amovibiles.*

Amphibologia, ἀμφιβολία, ambiguitas; *kétértelműség, kétség.* Amphibologie. Vern. Log. 97. Potest vero terminis quartus irrepere 2-do. Per *amphibologiam* seu si terminus aliquis in una præmissa sumatur in sensu proprio in alia vero in translato. Wagn.

Amphimallum, (Du C.) gr. ἀμφίμαλλος, ex utraque parte villosum feminarum indusium; *gerezna, kétszer gerezna.* Jogt. Eml. T. I. p. 258. Bel. Geog. 497. Opiliones *amphimallum* ex pelle ovina induunt.

Amphisterbum, fortasse: rudens; *hajókötél.* Ljub. Mon. Sl. II. 40. pro vellis, *amphisterbis* et antenis.

Amphitapa, æ, *(ἀμφιτάπης)* ex utraque parte villosa lodix; *mindkét oldalon szőrös takaró.* Szamosk. I. 57. *amphitapas* pro thoracibus.

Amphitetum, *mind két oldalon állható csésze.* Szamosk. I. 234. decem phialæ, argenteæ eximiæ, auro illustratæ operculis in se coëuntibus, quæ ad usum bipartito dividi poterant, *amphitheta* vocantur eo, quod utrolibet fundo substituas consistunt.

Amphorisma est foramen, per quod exit sudor, porus; *apró likak az testen, melyeken a veríték kijő.* Gyön. 1353. A gr. ἐμπόρισμα.

Amphron, funis iugi vel cornuum; *járom* v. *szarvkötél.* Pár. Páp.

Amplexatrix, quæ amplexatur, observat; *elvállalónő.* Fej. III. 2. 445. quod se ad iugum obedientiæ, cuius, sub lege posita ma-

ritali, absque ipsius præiudicio *amplexatrix* extiterat, non arctaret.

Amplexim, coniunctim; *együttesen.* Gyön. 1338.

Amplexionaliter, in amplexu, amplectendo; *ölelve,* amplexionaliter tenere; *ölelve tartani.* Chr. Dubn. 159. 167. Caput suum inter brachia sua *amplexionaliter* tenenti dixit rex.

Amplexus, us, orgia (mensura); *öl.* Klafter. Cod. Dip. And. V. III. 380. Fej. VII. 330. Fej. V. II. 306. cuius quidem terræ quantitas cum funiculo viginti quatuor *amplexuum* exceptis quinque *amplexibus (öl)* terram quinque funiculorum dicta ... continere.

Amplexus regius, orgia regia, ad quam cæteræ orgiæ examinantur et reducuntur; *királyi öl.* Cod. Dip. Arp. Wenzel. IV. 349.

Ampliatio, actus augendi; *növelés, terjesztés, nagyobbítás.* It. ampliazione. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 91. Princeps Catholicus et in *ampliationem* Christiani nominis studiosus.

Ampliative, in universum, ex toto, vulgo; *általánosítva.* Burian. Blandr. p. 36. ergo constitutio aliter intelligi nequit quam *ampliative,* id est: ubicunque sint tales refellendi, sciant refutare.

Ampliativus, 3. latus, amplus, vim extendendi habens; *tágító, tágas.* Kaprin. Eloq. II. 282. Vel certe panis dicitur, non quod re ipsa nunc panis sit, sed quod paulum ante fuerit, sensu quod Philosophi aiunt *ampliativo* sacris etiam literis usitato, quo cæci vident etc.

Amplicare, pro: applicare (Du C. al. s.) *csatolni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 141. quicunque ... fecerit homicidium ... bona ipsius *amplicentur* in communem.

Amplissimus, titulus honorarius. *Nemes.* It. lodevole. très-louable. löblich. Kass. P. P. I. 49. Ad Civitates Liberas Regiasque: *Amplissime* Magistratus! *Amplissimum Judicium!* Nemes városi Tanács aut Törvényszék!

Amplitas, amplitudo; *terjedelmesség.* Gyön. 1345.

Ampliter, ample; *gazdagon, bőven.* Tör. Tár. 1881. p. 404.

Amplitudo vestra, titulus honorarius. Tör. Tár. 1881. p. 487.

Amplivagus, 3. quod in amplum vagatur; *széjjel bujdosó, vándorló.* Gyön. 1344.

Amplula, æ, inflatio aquæ; *buborék, fityemonya.* Gyön. 1346.

Ampluster, (Du C. amplustre) navis gubernaculum; *dalevező.* (kormánylapát). Ruderschaufel. Schläg. 768.

Amplustra, æ, ampluster; *evező.* Schläg. 2187.

Ampularius, i, laminarius, ampularum confector; *bádogos.* Ger. *Klempner.* Vect. Gen. Gg. 2.

Ampullatæ Thoraces, lati thoraces; *bő, tágas mellény.* Szamosk. II. 15. Horum Italorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicatas caligas, cancellatos calceos, tunicas multifariam lancinatas, *thoraces ampullatas,* quibus indutus, quo tectius falleret, extra intraque urbem Italorum sodalitio immixtus sæpe divagabatur.

Ampullose, (Du C.) arroganter, fastidiose; *dagályosan, kevélyen, begyesen.* It. ampollosamente. schwülstig. Verancs. X. 143. Exemplo monemus te Sanctorum ætatis tuæ, ne quid ante tempus *ampullosius* ampliusque tibi arroges.

1. **Ampullosus,** 3. amplus, magnificus; *nagyszabású, keresett, nagyzó, dagályos,* It. ampolloso. Gal: enflé. Verancs. VI. 34. Etenim avertimus illum a nobis qua dando qua pollicendo nonnihil etiam terrendo *ampullosioribus* apparatibus nostris, si modo tanta bellua exiguitate nostra terreri possit.

2. **Ampulosus,** 3. superbus (Du C. ampulose); *kevély.* Gyön. 1352.

Amula, (Du C.) (ab ama), vas vinarium, quo offertur oblatio ex devotione; *boros kupa.* Gyön. 1354.

Amussitate, bene, sine errore, ad amussim; *jól megtanulva, pontosan.* Leges Schol. Schem. 24. diebus Jovis et Veneris præcepta Theodorici rhetorica ita tractentur, ut sufficienter percipiantur, *amussitate* recitentur et annuatim absolvantur.

Amusus, 3. ἄμουσος, rudis (Du C. al. s.) *tudatlan, durva.* Patr. Const. 90. In Mirmilianum *amusum.*

Amygdalatum, emulsio ex amygdalis facta; *mandolatej.* Mandelmilch. Pár. Páp.

Amystide bibere, propinare; *duskát inni,* huzomost inni. Ger. zutrinken. Pár. Páp.

Ana, (Du C.) æqualis; *egyenlő.* Pár. Páp.

Anabaptismus, i, doctrina sic dictorum anabaptistarum; *keresztségismétlők tana.* Pauer Athen. VI. 2. p. 277.

Anabaptistae, alias *Clancularii* dicti. Hæretici sic dicti, quod infantibus baptismum negent, hosque, cum adoleverint, rebaptizandos censeant. Anno Christi 1524 in Germania Thomas Munzerus, Anabaptistarum dux primus et magister, suis deliriis rusticorum mentes pervertit. (Du C.) *ujrakeresztelők, újkeresztények.* For. Scr. p. 46. Hujus sectæ sc. Albigensium errores fuerunt: Ajebant se non teneri fidem suam profiteri. Hunc errorem amplexi sunt illi *Anabaptistae,* qui dicuntur Clancularii. M. Bel. Geog. 502. *Anabaptistae* seu *Menonitae* in agro Posoniensi.

Anabata, æ (Du C.) Velum tegendis collo, pectori et humeris; *vállkendő.* Nagy Hier.

Anabathrum, (gr. ἀνάβαθρον (Du C.) gradus, pulpitum; *felső garádics.* Gyön. 1365.

Anaboladium, v. *Anabolagium* v. *Anabolarium,* Amboleum q. vide.

Anabotrum, cortina vel velum anabatrum (Umhang Dief) *soporlát, kárpit.* Schläg. 2193.

Anabs, (Du C.) dubium fors. legendum; anceps. *kétség.* Gyön. 1367.

Anacalypterium, (Du C.) Græce ἀνακαλυπτήριον. Dies festus post nuptias, quo sponsa velo deposito et facie retecta prodibat; *leleplező nap.* Nagy Hier.

Anacephaleosis, ἀνακεφαλαίωσις, *tartalomismétlés.* Kaprinai Eloq. I. 444. cum *anacephaleosi* p. 538. Rerum repetitio græcis ἀνακεφαλαίωσις, Latinis enumeratio, quæ res per causam dispersas colligit ac in summam redigit.

Anacetum, anethum male olens Linn. *ebkapor.* Schläg. 859.

Anachoresis, (Du C.) secessio, recessus; *magány, remetelak.* Nagy Hier.

Anachoreticus, 3. V. Eremiticus; *remete.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7. aliosque plures *anachoreticae* vitæ studium ... in diversis Pannoniæ solitudinibus consectantes.

Anachoritari, v. *anachorisare,* (Du C.) vitam in solitudine ducere; *magány életei élni, remetéskedni.* Nagy Hier.

Anachronisticus, 3. ad anachronismum pertinens; *kórtévesztési.* Száz. XVII. 160.

Anaclyterium, (Du C. anacliterium) pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capiti; *nyoszolyácska.* Gyön. 1372.

Anadol defterdar, asiatici ærarii præfectus; *Azsia kincstárőre.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Vocatur autem secundus illorum consiliariorum præsidis cameræ *Anadol defterdar* seu *Orta* defterdar, medius et thesaurarius Asiæ. Tertius vero *Kuczuk* seu *Rumeli defterdar,* infimus et thesaurarius Græciæ seu Europæ.

Anagallus, anagallis; *piros tikszem.* Ger. Gauchheil. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anaglypha, (Du C.) ἀναγλυφή, vas ornatum, cælatum; *vésett díszedény.* Schröer Arch. Gr. et R. 20. V. s. v. Opera cælata. Szamosk. I. 25. Eorum latera et apices præter *anaglyphas* florum cælaturas undiquaque emblematis insiticijs gemmarum luculenta varietas illustrabat.

Anaglyptes, sculptor; *faragó mester.* Gyön. 1373.

Anaglyptites, ars sculpendi; *faragó mesterség.* Gyön. 1374.

Anagnostium, (Du C.) ἀναγνωστικόν Græcis id omne est, quod legitur aut recitatur; *olvasmány.* Nagy Hier.

Anagogia, æ, interpretatio ad vitam æternam pertinens; *épületes magyarázat.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 325.

Anagogicus, 3. *magasabb felfogásra vonatkozó, — lélekemelő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 324. *Anagogicus* sensus est quando verba Scripturæ præter sensum literalem significant aliquid pertinens ad vitam æternam seu Ecclesiam triumphantem. Kaprin Eloq. I. 297. Triplex est sensus. 1. Allegoricus res credendas ac Ecclesiæ militantis exprimit ... 2. *Anagogicus* ad res sperandas et triumphantis Ecclesiæ proprias refertur.

Anagrammatismus, (gr. ἀναγραμματισμός) ratio scribendi, quæ in litteris permutandis consistit; *talányirás, titkosirás.* Tör. Tár. 1888. p. 199.

Analabus, (Du C.) Vestis monasticæ species vulgo *scapulare* q. vide. Nagy Hier.

Analecta Numaria, collectanea numorum; *pénzek gyüjteménye.* Numi Hung. 150—168.

Analepticus, 3. recreans; *erősítő, üdítő.* Gal. analeptique. M. Bel. Prodr. 187. Unde facile est colligere spirituosam hanc vini partem causam esse durationis conservationis atque *analepticae* vini efficaciæ.

Analia, pugna; *harcz, viadal.* Gyön. 1413. pro: amilla.

Analis, ad anum pertinens; *alfel*.. Hist. Nat. 58. Pinnæ a situ vel ventrales vel pectorales vel dorsales vel *anales.*

Analogatum, i, res ad analogiam pertinens, quæ cum aliis confertur; *hasonlított dolog.* Pázm. Dial. 252. Aiunt enim omnia analoga significare rationem quandam repertam in omnibus *analogatis.*

Analoge, simili modo; *hasonlón.* Fr. Balassa Casul. Stephan. App.

Analogismus, gr. ἀναλόγισμα, similitudo; *hasonság.* Hor. Mem. 221. de morborum et naturæ *analogismo.*

Analogus, 3. analogicus, *ανάλογος*, similis; *hasonló.* Kővy El. 752. Continuantur rationes legalibus *analogae.*

Analphabetus, 3. (Du C.) gr. *ἀναλφάβητος*, illiteratus; *a ki irni s olvasni nem tud.* Nagy Hier.

Analysare, resolvere, explicare; *elemezni.* It. analizzare. Leges Schol. Schem. 38. Die Lunæ mane. Pars aliqua capitis ex Corn. Nep. *analysatur* in ordinem naturalem redigitur.

Anamartesia, æ, innocentia; *vétek-nélküliség.* Nagy Hier.

Anamnesticus, 3. monens; *emlékeztető.* Abelles 8.

Anarchia, *ἀναρχία*, (Du C.) ubi nullius est potestas; *fejetlenség.* Vern. Phil. Mor. 434. Democratica facile in *Anarchiam* abit.

Anargyri, (Du C.) dicti SS. Cosmas et Damianus, quod gratis medicinæ artem exercerent. Pecunia carentes; *pénznélkülözők.* Nagy Hier. [Prodr. 148.

Anasarca, hydrops; *vízkórság.* M. Bel.

Anastasimus, i, Pascha, festum resurrectionis; *húsvét, feltámadás napja.* Nagy Hier.

Anastasis, is, actus exsurgendi, resurgendi; *feltámadás.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 360. gloriosam *anastasim* præstolatur.

Anastrophon, (Du C.) pro voce græca *ἀναστροφή*, inversio, subversio; *beszéd-, tagfordítás.* Nagy Hier.

Anatæ, annuus census vacantis beneficii Ecclesiastici (Veneroni.) Ap. Samb. Tyrn. anatæ, pensiones; *egyházi adó, római rovás.* It. annata.

1. **Anathema,** tis, (Du C.) donarium Deo vel Sanctis dicatum (gr. *ἀνάθημα*) *szent-ajándék.* Coll. I. 384. pretiosa *anathemata.*

2. **Anathema,** interdictum pontificis; *egyházi átok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 11. Cher. Jus. Eccl. II. 377. et pass.

Anathema maranatha, V. *Maranatha; kiátkozás borzasztó formája.* Kon. Egyh. 416.

Anathemabilis, (Du C.) anathemate feriendus, dignus; *átokra méltó.* Nagy Hier.

Anathematismus, excommunicatio solemnis, execratio, anathema; *átok.* Kaprin. Eloq. II. Præf.

Anathematizare, a gr. *ἀνάθημα*, proscribere, excommunicare; *egyházi átokkal sujtani, számkivetni.* Vita S. Steph. 126. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 92. Si quis vero hoc testamentum infringere temptaverit, a Deo patre *anathematizetur* et Regalem incurrat iram.

Anathordus, idem quod ap. Du C. anacardus; *elefánt tetű.* Ger. Elefantenlaus. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anatocismus, i, *ἀνατοκισμός*; *kamatos kamat.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 588. Nagy. Jus. Trans. Sax. 130. *Anatocismus* est actus illegitimus, quo usuræ usurarum exiguntur, seu est quando usura sorti vel capitali summæ coniuncta alias usuras parit.

Anatomia, æ, explanatio, explicatio; *elemzés.* Fej. V. II. 26. Continet *Anatomiam* Confessionis reformatorum in negocio scholæ.

Anatomizare, diligenter examinare; *részletesen bonczolni, fürkészni.* Tör. Tár. 1888. p. 510.

Ancabulum, pro: ansabulum; *eketartó.* Schläg. 979.

Ancæsus, 3. *Ancaesa vasa.* V. Anaglypha, vasa cælata; *vésett edény.* Szamosk. I. 24.

Ancesa, pro: ancæsa, vasa (quod cælata appellamus Fest.) *iratos edény, tál.* Gyön. 1400.

Ancha, (Du C. anca) coxendix; *csipő.* It. anca. Prot. inq. 253. LXXXVIII. malum descenderat per renes meos ad *anchas* et per coxas usque ad genua.

1. **Anchona,** æ, summa pars coxendicis; *a csipő csont felső vége.* It. ancone. Ger. Lenden. Ljub. Mon. Sl. XVII. 252. an. 1423. iuraverunt ad sancta dei evangelia supra *anchonam* et figuram ... Jesu Christi.

2. **Anchona,** æ, forma, in qua includitur imago; *keret.* Ljub. Mon. Sl. II. 419. *anchonam* ... argenteam ... capsulam sive *socineum* de argento ... item *bussulum* de argento ... capsulam de rubeo *sanito* cum *frisitis* ... *listam* de piloso et *plavo* acsamito item *toaliam* super altare.

Anchora sacra, portus vitæ; *az élet végkikötője, vége.* Verancs VI. 75. quum res eius in extremo iam cardine aguntur atque ad *sacram* quod dicitur *anchoram* perductæ sunt.

Anchorare, (Du C.) anchoras figere, *csigát kötni, erősíteni.* Gyön. 1409.

Anchoraticum, V. Ancoraticum; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 113.

Anchoratus, ancora instructus, signatus; *horgonyos, horgonynyal jelölt.* Numi Hung. 33.

Anciæ, pro: antiæ, muliebres capilli in fronte demissi: *nők hosszú üstöke.* Gyön. 1573.

Ancidere, delere, circumcircacidere; *megsemmisíteni.* It. ancidere. Ljub. Mon. Sl. XI. 160. an. 1344. instrumentum ... debeat ... *ancidi.* cassari. Gyön. 1402.

1. **Ancilla,** filia; *szolganő, rabszolganő,* Georg. Sirm. I. 10. cito vocare fecit ad se Rex, dixit *ancille sue*: Decr. S. Steph. L. III. c. 26. 27. S. Lad. I. c. 2.

2. **Ancilla,** fors. idem quod gr. *ἀγκύλη*, lorum; *szíj.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. clamis de saja, pellicia de leporinis et *ancilla.*

Ancillarius, 3. servilis; *szolgai.* Pel. Pom. Lib. II. T. III. Art. II. c. 1. Si dixisset Maria: Magnificat anima mea deum, suam humilitatem *ancillariam* tacuisset.

Ancingiæ, Ancinga, Andecinga, modus agri (Du C.) *darab szántóföld.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, merescacie, brolii, *ancingiarum* et decimum nummum pascinacii.

Anclabria, vasa mensæ ministerialis; *oltár asztalhoz való edények.* Gyön. 1406.

Anclabris, mensa ministerialis, divinis officiis apta; *oltárnak való asztal.* Gyön. 1405.

Anclidia, æ, (Du C.) rota haustoria; *vízvonó kerék.* Gyön. 1407.

Ancona, æ, v. *Anchona.* 2. Ljub. Mon. Sl. I. 225. an. 1309. *Ancona* minor ligni circumdata foliis deauratis.

Ancoraticum, (Du C.) tributum, quod pro facultate figendi anchoram in portu solvitur; *horgonypénz.* Ljub. Mon. Sl. I. 26. an. 1208. sic esse ... stabilitum, ut nec R. cives ... *plazam* tribuerent vel *scalaticum* nec M. .. *plazam* vel *scalaticum* vel *ancoraticum.*

Ancuba, æ, succuba dæmon (Du C.) *paráználkodó ördög.* Gyön. 1410.

Andabata, æ, *ἀνδαβάτης*, Andabata; *szeleburdi, handabanda.* Severini 93. *Andabatarum* more depugnare; *handabandázni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 132. Andabatarum pugna. Signif. absque omni iudicio temerarium ausum. Bel. Lib. Mem. 807.

Andalago, inis (ap. Du C. s. Andelangus); *kézbesítés.* Vuch. Jur. Feud. 83. In ritu inaugurationis usitatissimum olim fuit, ut vasallus inermis in genua procumbens complicatas manus in manum domini ponens iuramentum diceret. Eo ritu Berengarius, Italiæ Rex, ab Ottone M. Regnum suscepit. Dominis vicissim affectus testandi causa solemne erat, osculo Vasallum excipere. Unde formula, belehnen mit Hand und Mund, tum per *manuplicam*, per *andalaginem*, per *andalangum*, voces barbaræ, e Germanico in Handen langen compositæ, explicationem capiunt.

Andalangum, V. *Andalago.*

Andare, (Du C.) ire, proficisci; *menni.* It. andare. Prot. inq. 332. LXXIII. et illa ferrea per se aperiebatur, quod ego poteram *andare.* Verancs. III. 272.

Andata, æ (Du C.) iter; *menet,* It. andata. Ljub. Mon. Sl. XI. 117. an. 1324.

Andelago, (Du C. andelangus, andilago, andalagus), seu harundo (arundo); *nád.* Batty. Leg. T. I. p. 404. investituræ e cespite per gnasonem, *andelaginem.*

Anditus, i, porticus (Du C. via, platea), *folyosó.* It. *andito.* Ljub. Mon. Sl. II. 309. an. 1346. quod ... possint ... carcerati pro aliquali *leviatione* ... venire in *andito* carcerum. Hon. Mon. Jur. II. 198. si aliquis habet ... fenestram super *anditum* ... non de fenestra proiicere super *anditum.*

Andrago, mulier animum virilem babens; *férfi bátorságu asszony.* Gyön. 1390.

Androcraticus, 3. *ἀνήρ* + *κρατέω*, *férfi-uralom.* Vern. Phil. Mor. 435. formam regiminis ... *androcraticam*, si potestas suprema uni viro, *Gynaecocraticam*, si fœminæ concessa fuerit.

Androlepsia, æ, detentio viri, *ἀνδρός* + *λῆψις*, *személyletartóztatás.* Törvtd. Msz. 22.

Androna, æ (Du C.) murus; *fal, rejtek hely.* Batty. Ger. 101. non enim latrones, fures amici enim et cives ... ideo non necesse habent per *Andronas* incedere. Nota Batty. *qui enim pone murum pergunt, latere volunt, non eunt per medium, sed lateraliter vel latenter.*

Andropolis, (Du C.) cœmeterium; *temető.* Nagy Hier.

Anecdoton, facete, lepide dictum; *adoma.* Jókai Régi jó Tbl. I. 153. csipős *anecdotonná* van öntve.

Anecdotos, i, pl. *Anecdota,* orum: quod in lucem non prodit; *kiadatlan; adoma.* Bel. Cell. 807.

Anechon, tis, qui conservat a gr. *ἀνέχω*, *fentartó.* Szamosk. III. 102. Dii *anechontes* hæc portenta averruncate.

Anemo, anemona, anemone (Dief. rotman, roceman;) *kökörcsin.* Ger. Windröschen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anensa, calendula (Linn.) Ger. Ringel-

blume; *peremér, gyűrűvirág*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anepigraphus, 3. sine inscriptione; *felirat nélkül való*. Numi Hung. 13. Species XIV. Rex sedens — Agnus paschalis *Anepigraphus*.

Aneta, (Du C.) anas; *kacsa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anetarius, i, (Du C.) anas mas; *kácsér*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

1. **Anetum,** *Anditus* q. v. Ljub. Mon. Sl. I. 153. an. 1292. Actum in *aneto* seu profello palatii.

2. **Anetum,** anethum graveolens (Linn.) *kapor*. Ger. Dill. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anfibolus, i, (Du C.) vestis equi pillosa; *csabrág, pokrócz*. Gyön. 1420.

Anfringere, conterere; *összetörni*. Gyön. 1421.

1. **Angaria,** angor; *szorongatás, szorultság*. Sacr. cor. p. 6. acutis ejus loco hucusque grassantibus calamitatibus, ita, ut *Ungariam* non omnino abs re *Angariam*, quod illam perpetuo angore agi oporteat, quidam alius dixerit. Szegedi Rubr. Pars. I. 148. *Angariam* vocant ab *angendo* perpetuam subiectionem quam, sublata in pœnam transmigrandi libertate, subire compelluntur.

2. **Angaria,** æ, præstationes agris aut personis impositæ (Du C.) *robot*. Monm. Comit. IV. 216. quomodo item sint per gratuitas et coactas colonorum operas, quas vocant *angarias* munienda. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39.

3. **Angaria,** quarta pars anni (Du C.) trimestre Ecclesiasticum; *fizetés negyed, rész, negyedév*. Kass. Jur. Civ. I. B. quod nonnisi prima *Angaria* per eundem deposita summam restantem... ne vel impræsentiarum persolvere velit. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 211. Arch. Rak. II. 43. Wagn.

4. **Angaria,** jumentorum vel plaustrorum præstationes et quidem per viam directam, oppositum *Parangaria*. V. *Jus angariae; szekerezési kötelezettség egyenes uton*. Reg. Mil. an. 1726. p. 19. *angarias* vulgo Vorspann.

(in) **Angaria,** minutim; *részben, kicsiben*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 489. quandoquidem misera plebs... violentias dominis terrestribus, tempore illo, quo ipsi etiam epocilatio vini, vi urbarii etiam indulta habetur, quasi domini terrestres *in angaria* eadem educillare non possent... inferre audeant...

Angaria mortualis, angaria quæ post mortem solvitur; *halál után járó fizetés, halálnegyedi fizetés*. Törvt. Msz.

Angaria quatuor temporum, triduana ieiunia singulis annis quater celebrantur; *egy ötödik kántorbőjt*. Knauz. Kortan. 247.

Angaria persica, *a lovasok gyors futása*. Szamosk. IV. 368. *Angaria persica* est cursus velocissimus equitum, haud dubie ab *Agár* deductum idest canibus venaticis.

Angarialis, ad Angariam pertinens; Kuk. Jur. III. 86. ac Regestorum quoque suorum *Angarialium* paria eidem Generali Administratori fideliter assignare sint adstricti.

1. **Angariare,** (Du C.) compellere; *inditani*. Kuk. Jura I. 48. an. 1218. non monitu nostro *angariatus*.

2. **Angariare,** injuste premere, opprimere, cogere, astringere, compellere; *elnyomni, nyomni, kényszeríteni*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 25. qui quasi pupillæ Domini *angariantur*, exterminantur, excæcantur. Monm. Comit. IV. 60. *compulsi* vel *angariati* fuerint ad maiores labores. Jogt. Eml. T. I. p. 3. oppressionibus per pociores *angariabantur*.

Angariarius, subditus, servus, domino obnoxius, opus debens; *szolga, adózó*. Fej. II. 118. mihi quoque et successoribus meis tributarii aut *angariarii* ne sitis. End. p. 379.

Angariatim, omni trimestri, particulatim; *évnegyedenként, részletekben, fizetés negyedenkint*. Arch. Rak. VIII. 43. hogy Præses, Conservator és *angariatim* ott leendő Consiliarius uraimék. II. 110. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 408. in terriculamentum et exemplum aliorum *angariatim* singulis centum baculis... pulsandus.

Angaricalis, ad angariam i. e. quartam partem anni pertinens. Magy. Tört. Tár. I. 172.

Angaridius, i, angaria, præstatio; Ljub. Mon. Sl. XI. 220. an. 1347. iuravit... facere... omnes *angaridios* et factiones.

Angarium, (nodstall Dief.) statumen, cancelli; *lókaloda, korlát*. Schläg, 1301.

Angarius, 3. coactus V. s. *Monstrator viarum; kényszer —*.

Angarizare, (Du C. iniuste exigere) eruciare; *kinozni, terhelni*. Ljub. Mon. Sl. II. 243.

Angastaria, æ, lagena angusti colli; *palaczk*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 140. *angastarias* vini.

Angelicalis, ad angelum pertinens (angeli); *angyali*. It. angelicale. Pel. Pom. L. I. P. I. Conclusio. Quarta congruentia *angelicalis* nunciacionis. In. Nat. Dom. S. V. c. 1. suavitas *angelicalis*.

Angelici, Hæretici, qui angelos ut Deos colebant (Du C.); *angyalimádók*. V. s. v. Millenarii.

Angelicus, 3. ad angelum, nuncium Dei pertinens; *angyali*. Patr. Const. 2. *Angelicas* pingit gratia tanta genas; Cod. Dip. Arp. Cont. III. 92 *Angelicae* potestates.

Angelo-latra, adorator angelorum; *angyal-imádó*. Otia. Bachm. 233.

Angelorum dies, dies S. Michaelis; *szt. Mihály napja*. Knauz. Kortan. 136.

Angelulus, parvus angelus; *angyalka*. Arch. Rak. VIII. 332.

Anger, (Du C.) armiger, spatarius; *fegyverviselő*. Gyön. 1424.

Angerona, Dea tacendi. inde dictum: incidere in Angeronam, obmutescere; *elhallgatni, elnémulni*. Verancs. VI. 276. equidem in *Angeronam*, quod dici solet, incidebam. Oltv. Act. Synod. 15. si eo non obstante *Angeronam* illam gentilium vel Harpocratem labii suppressione imitemur.

Angire, (Dief. engisten) angere; *ijeszteni, zaklatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anglopapistæ, ita dicti quod, cum Calvini doctrinam sequerentur, catholicæ religionis regiminis externam formam servarunt; *angolpápalkodók*. Nagy Hier.

Angonia, æ, angor; *aggódás*. Ljub. Mon. Sl. IV. 35. an. 1361.

Angorium, angustiæ, res trepidæ; *szorultság*. Georg. Sirm. I. 61. Et Stephanus Balogh predictum direxit cum duo milia hominum ad vadum recuperandum in Abad ob *angorium* Chanad.

Angromagulus, idem ac *anchiromacus*, navis species sic dicta, quod celeritate sui anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis sit apta (Du C.) Obs. Jadr. 419. quemdam *angromagulum* Jadræ pyratarum inimici inane ceperunt.

Angromagus, idem ac *Angromagulus*. Obs. Jadr. 402. Mandavit sex suos *angromagos* sursum ligneis tegi tabulis.

Anguiger, anguifer; *kigyóhordozó*. Jan. Pan. Poëm. I. 95. *Anguiger*... Philippus... lacessebat furialibus improbus armis. Cf. I. 138.

Anguilla Hungarica, Galeoti. 14. quem Hungari Cœlestem piscem *meny4al*, Germanice (Olruppen et Quappen in Sax. vocitant) nos vero nunc *anguillam Hungaricam* dicemus.

Anguiromagus, idem ac *angromagulus*. Obs. Jadr. 403. et ipsos lembulos lympha offuscaverunt suosque *anguiromagos* fortiori coeperunt studio custodire.

Angulacio, -onis, V. Angulatio, *szögellés*. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 164. metam terream... unam in *angulacione* dicte vie.

Angulare, is, fors: limbus denticulatus; *csipke*. Tör. Tár. 1887. p. 174. ymago beate virginis filium in gremio tenens et cum suis *angularibus* et pallis... ornamentum virgulatum... carens uno *angulari*.

Angulare, fulcire; *támasztani*. Batty. Leg. T. II. 54. Lib. St. Steph. ut tua dilectione *angulati* semper Regali dignitati adhereant.

Angulari, flecti in angulum; *szögelleni*. Fej. V. II. 597. ibique ipsa via transit prata parum vadit et ibi *angulatur*, in quo loco sunt tres metæ lapideæ. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 248.

Angularitas, figura anguli; *szögellés*. Cod. Dip. And. I. 505. 561. et in illa *angularitate* facit metam terream.

Angulariter, in angulum, in angulis; *szögben, szögleteken, sarkokon*. Fej. IV. 1. 478. *Angulariter* ad silvam vicinatam præiudicet. Eszt. okm. 179. Plateæ *angulariter* vicinantur.

Angulatio, angulus; *szögellés*. Cod. Dip. Pat. VI. 93. 135. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 119. 10. accessissent ad faciem quarundam particularum terre et loca piscaturarum in duabus *angulacionibus* vulgo Zygeth vocatis. Cod. Dip. And. I. 390. 434.

Angulatus, 3. angulos habens; *szögletes*. Vern. Met. II. 75. formam iam rotundam, iam oblongam, iam *angulatam* habuisse dicuntur atomi.

Angulosus, 3. in angulos flectens; *szögletes*. Greg. Aesth. 40. Probabiliter ob nisum phantasiæ ad infinitum et summam varietatem, quin tamen unitas evanescat, præferimus rectilineis et *angulosis* figuras rotundas et teretes.

Angulus centri, Falud. Arch. 23. angulus centri; *középponti szög*. Germ. Mittel-Punct-Eck. Gall. Angle du centre. Angulus hic ad centrum comprehenditur duobus radiis per angulos multanguli proximos duos ductis.

Angulus circumferentiæ, *várpont-szög*. Falud. Arch. 23. Angulus circumferentiæ vel figuræ; Ger. Kehls-Punct, Kreys-Punct, Vestungs-Punct-Eck.

Angulus decussationis, sive *defendens; védő szög; kebel szög*. Schutz-Winckel. Angle de Tenaille, angle flanquant exterieur. Falud. Arch. 23. Hunc angulum duæ stringentes se invicem secantes componunt.

Angulus determinans alam, *ol-*

dalt határló szög. Der Streichen-Mass-Winckel. Angle forme flanc. Falud. Arch. 24.

Angulus faciei et alæ, *oldal- és arcz-szög.* Der Winckel von der Streich- und Gesicht-Lini. Angle du flanc et de la face. Falud. Arch. 23.

Angulus propugnaculi, *bástya szöge.* Falud. Arch. 23. Angulus propugnaculi, *angulus defensus.* Bollwercks-Eck, oder Winckel. Gall. L'angle Flanque. Angul. iste a duabus Faciebus comprehenditur.

Angulus stringentis et alæ, *érintő és oldalszög.* Der Winckel aus der Streich-Lini und der Streiche. Angle de la flanquante et du flanc. Falud. Arch. 23.

Angulus stringentis et cortinæ, *a középsáncz és a védő oldal által képezett szög.* Der Winckel, so aus der Cortin und Streich-Lini gemacht wird. Angle flanquant interieur. Falud. Arch. 23.

Angulus visorius, *angulus opticus, látószög.* Curios Misc. 48. Ratio huius etiam petitur a radiorum refractione, quæ fit in rorido vapore, quorum incurvatio *angulum visorium* amplificat, ut constat ex optica.

Anguria, æ, cucurbita græca: *görögdinnye.* It. anguria, cocomero. Verancs. IX. 174. Misi pepones per Kery bonos numero 51, item alterius generis, *angurias* scilicet numero 12.

Angustarium, angustum insigne; *czimer.* Magy. Tör. Tár. IX. 116. pro signo et titulo insignij galealis formam *angustarij* vulgariter *cimer* dictam.

Angusterium, augstarium, angster (Dief.), gutturnium; *szűknyakú edény.* Schläg. 1120.

Angustiare, premere, afflictare occurrit etiam Angustare; *szorongatni.* Wagn. Georg. Sirm. I. 283. Et iam obsidi fuimus et undique *angustiati* fuimus. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 54. 89. illa miserabilis regio depressa iacet diris *angustiata* flagellis... et diversis angustiis *angustatum* pectus nostrum.

Angustiari, (Du C.) in angustiis versari; *szorult helyzetben lenni.* Rák. Ön. 54.

Angustiatio cordis, cardialgia; *szívszorulás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 280.

Angustrium, amphora angusto ore; *szűknyakú korsó.* An. Sc. I. 128. an. 1330. tria *angustria* argentea.

Angusturium, est vitrum angusto collo; *szűknyakú edény.* Fej. VIII. 3. 508. tria *angusturia* argentea, unum magnum, duo minora et quartum illis minus ad fundendum aquam.

Angvardia, primum agmen, frons agminis; *elővéd.* It. avanguardia. Gal. avant-garde, Arch. Rák. I. 144.

Anhelosus, 3. anhelans, anhelitibus respirans; *pihegő.* Bene. Med. II. 18. respirationes *anhelosae.*

Anhor, a gr. ἀνώρος, immaturus; *idétlen ember.* Otia Bachm. Præf. quid de tam blasphemo *Anhore* sentiendum, ingenue fateare.

Anices confecti, anisum saccharo conditum; *czukros anizs.* Száz. VI. 364.

Anichilarifacere, irritum aliquid esse iubere; *semmisnek nyilvánittatni.* Szék. Okl. III. 144.

Anicius, (gr. ἀνίκητος) invictus; *győzetlen.* Gyön. 1449.

Aniculosus, 3., ridiculosus (ab anus); *nevetséges.* Gyön. 1451.

Anihilare, delere; *elpusztitani.* Szék. Okl. III. 30.

Anima pulmonum, crocus; *sáfrány.* Máty. 256.

Animadversiuncula, parvi momenti animadversio; *apró figyelmeztetés.* Mall. H. 3.: Mendacissimis *Animadversiunculis* ipsorum fidem ne habeto; passim enim vituperiorum sputis impudenter maculant, quod refutare non potuerunt.

Animal, (Du C.) pecus; *barom.* Decr. Col. I. c. 77. Nemo aliud *animal* præter boves masculos extra Hungariam vendere vel emere audeat.

Animalculum, bestiola, *állatocska.* It. animalcolo. Wagn.

Animalitas, natura animalis; *állatiság.* Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur *animalitatem* rationalitatemque fore essentialiter hominis. Vern. Psych. 159. Gyön. 1462.

Animare aliquem, (Du C.) incendere, hortari, concitare; *lelkesiteni.* It. animare. S. de Kz. Chr. II. 1. 15. *animant* eum, ut succurrat civitati.

Animarum dies, dies commemorationis defunctorum; *halottak napja.* Knauz. Kortan. 137.

1. **Animatio,** infusio animæ; *lélekbeöntés.* Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. I. c. 5. Alio modo pro ipsa *animatione,* id est quando anima infunditur et corpori unitur.

2. **Animatio,** incitatio, (Fin. al. s.) *lelkesités, buzditás.* Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702. instigationes, clandestinæ *animationes.*

Animatorius, 3., incendens animum; *lelkesitő.* Cod. Dip. Brüss. IV. 261. atque verba *animatoria* mihi date...

Animetta, (Du C.) palla, quæ calicem tegit, quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur; *kehelyfödő.* Nagy Hier.

Animiculator pro: adminiculator, adiutor; *segitő.* Quell. Sieb. I. 342. an. 1501.

Animitus, (Non. 147. 27.) ex intimo corde, ex animo; *szivből.* Act. et Doc. Rákóczy p. 18. optatissima quæque audire nobis contingat *animitus* conprecamur. Ac. Com. Sopr. p. 5. Wagn.

Animositas, (Du C.) inimicitia, simultas, ira; *hevesség, gyülölet, ellenségeskedés.* It. animosità. Kass. P. P. I. 271. ut quibusvis *animositatibus* aut aggressionibus reciprocis et arbitrariis campus pro futuro efficaciter præcludatur.

Animotenus, ex animo; *szivből.* Batty. Leg. III. 151. an. 1314. nos ipsorum devotionem *animotenus* attendentes.

Animula, dem. ad anima. Irodt. Közl. VI. IV. 473.

Anisare, anisum admiscere, aniso admixto temperare. Bene Med. I. 314. ut spiritus cornu cervi simplex, *succinatus, anisatus, lavendulatus* vel vinosus I. 125.

Anitergium, (Du C.) vox ficta ut *facitergium; segtörlő.* Hinterwischer. Nagy Hier.

Annari, annum transigere; *az évet átélni.* Ein Jahr durchleben. Kronst. I. 622.

Annata, reditus annuus pontificis. V. Jus inthronisticum. Zsigm. Hist. 156. Inter hæc Joannes XXII. Pontifex Ecclesiarum Hungaricarum provisionem sibi, bona Caroli regis venia a 1317. reservavit, imo et *annatarum* vectigal, quo beneficiis ecclesiasticis præfecti e primi anni reditibus dimidiam partem ærario pontificio inferre debebant, in Hungaria mindu-xit. Molnár Patv. 26. *Annata,* redemptio Bullæ Pontificiæ. Cher. Jus. Eccl. I. 188. In Hungaria quoque viguisse Annatarum solutionem cum Episcopi neo-nominati confirmationem a sede Romana impetrabant, elucet ex Art. 14. 1550. In Germania, Belgio, Gallia et Hisp. Annatæ pendebantur ab omnibus beneficiis, quæ R. Pontifex extra consistorium conferebat, consistebantque in media parte proventuum unius anni. Verancs VII. 235.

Annatrum, fors. anas; *récze.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et bocha non debeat portari post sponsam et oxerium gallinarum vel ovariorum vel *annatrorum.*

Annatuli, ab anate, anaticula; *kis réczék.* Arch. Rak. VIII. 360.

Annatus, 3., (Du C.) primogenitus; *elsőszülött.* Nagy Hier.

Annexia, æ, appendix; *függelék.* Zilahi ref. Koll. Ért. 1894/5. Leges Scholæ Zilahianæ renovatæ et nunc quibusdam *annexiis* denuo auctæ.

Annexive, adiiciendo, annectendo; *utólagosan.* Kövy El. 42. etiamsi adoptio vel Testamentum in effectum non abeat sed Jus Regium *annexive* collatum, ipsam quidem præfectam, si necesse esset, nobilitaret.

Anni Hegiræ, annus arabum. Curios. Misc. 441. *Annos Arabum* seu *Hegirae* cum annis Christi combinare. Annus Arabum Turcarum et Mahometanorum Civilis fit mere Lunaris, dierum 354... Quod *anni Hegirae* seu Epochæ Turciæ Arabicæ et Mahometanæ computari cœperint civiliter a prima Phasi seu a Novilunio die 16. Julii anno Christi 622.

Annibus, pro: annis. S. de Kéza Chr. I. 41. in ipsa insula paucis *annibus* dimorantibus.

Annichilare, auctore Battyáno pertinet inter portenta Verborum, videturque ex Hungarico desumptum *semmivé tenni,* ad nihilum redigere. Batty. Leg. T. II. 113. (Decr. St. Ladisl.) etsi vidua idem fecerit, alterum oculum perdat et... cum parte sua *annichiletur.* Cod. Zichy. I. 601.

Annicirculus, i, alias: curriculum anni vel revolutio anni; *egy év leforgása.* Szék. Okl. I. 223.

Annicitare, (Du C.) cum palpebris innuere; *beleegyezőleg szemet hunyoritani.* Gyön. 1475.

Annicularis, idem quod annalis; Gyön. 1489.

Anniculum, fors. pro adminiculum, auxilium; *segitség.* Obs. Jadr. 419. Profecto existimabant Jadertini non tantum ab hominum comitiva et præsidio verum etiam a dispositione supernorum fore derelictos cum in multa clade morentur. Jam eorum *anniculum* pollicitum remotius prolongatur.

Annicus, i, parvus annus; *kisded esztendő.* Gyön. 1476.

Annihilare, pessumdare, perdere; *tönkre tenni.* Kronst. II. 1530. 207. pro equo in via *annihilato.*

Annihilatio, eversio, dissolutio; *megsemmisülés.* It. Annichilazione. Ger. Vernichtung. Vern. Met. 109. Creatio et *annihilatio* simpliciter sibi invicem opposita: contra formatio et solutio necessario invicem coniuncta sunt.

Annihiluit, pro: *annihilavit, meg-*

semmisiteni. Fej. Jur. Lib. Suppl. 41. (Anno. 1710.) Pseudo Apostolorum authoritatem *annihiluit.*

Annilitas, idem quod annitas; *vénség.* Gyön. 1480.

Annimissarius, (Du C.) Presbyter, qui per annum quotidie Missam celebrat pro defunctis; *gyászáldozár.* Nagy Hier.

Annitas, vetusta senectus (Du C.) *vénség.* Gyön. 1470.

Annonaria, æ, (Du C.) vel *Domus Annonaria,* locus ubi frumentum congeritur; *élelemtár, magtár.* Provianthaus. Arch. Rak. VIII. 88. 398.

Annonaria provisio, cura annonæ; *élelmi ellátás.* Magy. Tör. Tár. VIII. 104.

Annonarium, tributum annonæ; *gabonaadó.* Jókai Rab. R. I. 45. Kilencz forint contributio csak a katonatartásra, hát az *annonarium* egy nagyszombati mérő búza.

Annonarius, 3.. ad annonam pertinens; *élelmi.* Kelem. I. 434. item Tentoria, Currus præterea *Annonarii* et pro Casu Belli etiam Onerarij.

Annonarius, i, (Du C.) erogator,dispensator annonæ; *gabonatiszt.* Tör. Tár. 1889. p. 611. per magistros fori aut *annonarios* solvantur.

Annonæ magister, V. *annonarius.* Tör. Tár. 1890. p. 91.

Annonata Camera, camera annonæ convehendæ, congerendæ. Cella penaria rei publicæ; *országos gabonatár.* Fej. Jur. Lib. 289.

Annosas pectere arbores, inanes res tractare; *kutyát fésülni.* Verancs. IX. 89. Lucam et succentorem dudum tradidi Reverendissimæ Dominationis vestræ pectini, sed vereor, *quod annosas pectet arbores.*

Annositas, (Du C) multorum annorum series; *sok év lefolyása.* Batty. Leg. T. II. 311. an. 1217. propter diuturnam temporum *annositatem.*

Annua solennia, annuum præmium, laudis insignia; *évenkénti tiszteletdijak.* Száz. XIII. 544.

Annuales literæ, V. *Litterae annuales.*

Annualis, e, annuus; *évi.* It. annuale Anonym. Gest. Hung. vectigal *annuale.* Kass. Prax. I. 251. fora *annualia* libera prout et hebdomadalia.

Annualis revolutio, annuæ commutationes; *évfordulat.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14.

Annualiter, (Du C.) singulis annis; *évenkint.* Pel. De S. Georg. s. I. c. 4.

Annuatim, per singulos annos, quotannis; *évenként.* Schwart. Scult. 173. Beth. S. Lev. 174.

Annuatinus, 3. (Du C.) annuatus, annuus; *évenkénti.* Lib. Ration. 432. de hiis dantur 10 fl. *annuatino* pro censu.

Annue, idem quod *Annualiter.* Knauz. M. E. Str. I. 129. etc.

1. **Annuentia,** affirmatio, approbatio, concessio,consensus (ab adnuendo) capitis nutu assensio; *fejbillentéssel való ráhagyás, helybenhagyás.* Cod. Dip. Kár. I. 208. 334. Bod. Hist. Eccl. II. 322. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. Vol. II. 353, Dip. Alv. II. 236. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V, 235. 31. G. Fej. X. I. 282. 293. 573. inductione et *annuentia* ac beneplacita voluntate.

2. **Annuentia,** æ, litteræ annuentiam continentes; *helybenhagyó, beleegyező, jóváhagyó levél.* Kov. Form. St. CX. LVIII. *Annuentia* super confectione sigilli pro Comitatu.

Annuentia permissiva, permissio, venia, potestas; *ráhagyás, engedély.* Száz. XI. 605.

Annuentiales, literæ comprobationem continentes; *jóváhagyó levél.* Tör. Tár. 1890. 478. *annuentiales* et donationales.

Annuentionalis, e, ad annuentiam, consensum, approbationem pertinens; *helybenhagyó.* Szék. Okl. IV. 190. litteræ *Annuentionales.*

Annuleum sigillum, signum, quod annulo signatorio insculptum est, cf. Hiv. Műsz. sigillum regium annulare, királyi gyűrűpecsét, et in Corp. Jur. Hung. legitur, sigillum annulare, quod rex suo pro usu habet; *pecsétgyűrű. gyűrűpecsét* ... Cod. Dip. Hung. And. V. 369. 32. predictas literas *annuleo sigillo* eiusdem domini regis consignatas de verbo ad verbum transscribi fecit.

Annuliger, annulum gerens; *gyűrűs, gyűrűviselő.* Numi. Hung. 78.

1. **Annullare,** ad nihilum redigere, tollere, abolere, delere; auctoritate privare, rescindere; *megsemmisiteni.* It. annullare. Art. Diæt. Pos. 28. ut Processus tales ... pro cassatis et *annullatis* habeantur.

2. **Annullare,** annullo despondere; *eljegyezni.* Mem. Pauli 436. Soror M. disponsata et *annullata* fuit in Abbatissam.

Annullaris, annularius, annulo similis; *gyűrűnemű.* It. anulare. Gal. annulaire. Vern. Psych. 37.

Annullator, coagmentator; *összekapcsoló.* Batty. Ger. 211. cujus *annullator* divinissimus Paraclitus totius Trinitatis glutenum demonstratur.

Annullorum confector, faber annulorum; *gyűrűkészitő.* Pest Vár. Lev.

Annullus auricularis, inaures. *fülbevaló, fülgyűrű.* Vern. Psych. 82. Non possum silentio præterire usum *annullorum auricularium,* quibus lobulus auris irritatur nullatenus probari posse.

Annulus desponsatorius, annulus pronubus, in fidem coniugii datus; *jegygyűrű.* Tör. Tár. 1890. p. 599.

Annulus obsignatorius, quo litteræ obsignantur; *pecsétgyűrű.* Verancs. II. 219.

Annulus piscatorius, (Du C.) sigillum, quo romanorum pontificum brevia obsignantur; *halászgyűrű* (pápai jelvény) Kon. Egyh. 244.

Annumerabilis, qui adnumerari potest; *hozzászámitható.* It. annoverevole. Pel. Pom. De S. Thóm. c. 4. Martyrium Thomæ sit inter gloriosa martyria *annumerabile.*

Annunciatio, iudicium; *hirdetés, megjelentés.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 77. misi Viennam novam operis *annunciationem.* Cod. Dip. Arp. X. 191.

Annunciativus, annuncians. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. C. 3. Nam salutationes in scriptura quedam inveniuntur salutis optative ... quedam pacis *annunciative.*

Annunciator, spiritus Sanctus; *szentlélek.* Batty. Ger. 26. invocato sanctissimo *annunciatore.*

Annupciacio, collocatio filiæ; *kiházasitás.* Magy. Tör. Tár. XII. 28. desponsacionem et *annupciacionem* puelle Clare enutricionemque et sustentationem predictorum fratrum suorum.

Annus Deutralis, *Deutralis Annus,* q. v.

Annus discretionis, iusta et legitima ætas; *érett kor, nagykoruság.* passim in Codicibus.

Annus Domini, annus post Christum natum; passim in Codicibus.

Annus emortualis, annus, quo quis vita excessit; *elhalálozási év.* Dug. Följ. 94.

Annus Gracie, annus post Christum natum. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 6. anno *gracie* Mo ducentesimo tricesimo quinto.

Annus in cruce pendentis, V. *annus Domini.*

Annus incarnatæ Deitatis v. **incarnationis,** V. *annus Domini.*

Annus Jubilaeus, *bucsuév.* Curios. Misc. 432. Altera similis Periodus Annorum fuit apud eosdem Hebræos 50. annorum, quæ vocabatur *Jubilaeum,* quorum ultimus dicebatur *Jubilaeus annus* ab ipsius Dei institutione.

Annus liber, *szabad esztendő.* Opin. in montanisticis E. *liberi anni* qui in sensu legis totalem proventuum regalium relaxationem et per consequens Monetarum excusionis valori commensuratam auri et argenti bonificationem exigerent.

Annus nativitatis Domini, V. *annus Domini.*

Annus Platonicus, magnus Annus q. v. Curios. Misc. 427. *Annus Platonicus* est revolutio omnium syderum ad idem punctum, quæ revolutio iuxta Tabulas Alphosinas requirit mille Jubileos seu 49.000. Solares annos: qui ob id *Magnus Annus* nominabatur; putabant autem Platonici tunc omnia iterum innovanda non solum quoad speciem sed quoad ipsa etiam Individua.

Annus Sabbathicus, *nyugalmi-, ugar év.* Curios. Misc. 431. Cycli et Periodi vocantur certi annorum Numeri in orbem redeuntes. Cuiusmodi primo erat apud Judæos Periodus septem annorum, quorum ultimus *Annus Sabbathicus* dicebatur, quo cessare debebat Terra ab omni cultúra.

Annus salutis, V. *annus Domini.*

Annus tractilis, annus decurrens; *folyó év.* It. Anno corrente. Gal. cette anné. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 488. Decisum est, ut vas seu dolium vini Gönczi dictum a medio *anno tractili* et non ultra venui exponatur.

Annus verbi incarnati, V. *annus Domini.*

Annus Virginalis Partus, post Christum natum; *Krisztus születése után.* Magy. Tör. Tár. VI. 40. in *anno virginalis partus millesimo quadringentesimo nono.* [1513.

Annutare, annuere; *ráhagyni.* Gyön.

Annutus, us, assensus, consensus, consensio; *ráhagyás, jóváhagyás.* Fej. X. I. 286. absque *annutu* Wenceslai haud coronandum spondent.

Anodia, (Du C.) medicamenta, quæ dolores ad præsens mitigant, non sanant; *egyidőre csillapitó szerek.* Gyön. 1509.

Anogalum, idem quod *anagallus,* q. v. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Anologium, (Du C.) lectorium, pulpitum supra quod legitur; *olvasó szék.* Gyön. 1505.

Anomia, æ, iniquitas; *rosszaság, törvénytelenség.* Gyön. 1514.

Anomiani, (Du C. *Anomoniani*). Hæretici sic dicti a græco νόμος, lex et α privativum. *Viventes sine lege; törvény nélkül élők.* Nagy Hier.

Anomœi, (Du C.) Arianorum secta, qui verbum caro factum dissimile patri esse docebant; *az atya és fiu egylényüségének tagadói.* Nagy Hier.

Anorexia, gr. ἀνορεξία, fastidium, nausea; *étel-utálás.* Pár. Páp.

Anphora, amphora. Száz. XVII. 637. *anphora* plombea magna, *anphora* cuprea *mosdo.*

Anquina, æ, (Du C.) funis navis; *hajókötél.* Gyön. 1515.

Ansa, æ, nassa (Du C. al. s.) *varsa, vész.* Fischerreuse. Száz. XXII. 230. Cod. Arp. I. p. 1. circa an. 1097. In danubio ... dux concessit ... illud, quod caperetur in *ansis,* Sancti Aniani abbas haberet.

Anserinus, idem ac Aucarius; *ludas.* Werbőczi 342. Unde justo Dei et humano iudicio quilibet fidefragus et periurus, quem nos communi vocabulo *Aucarium* hoc est Ludas appellamus, acriter est puniendus. Ex voce Hung. Őke sive Eoke, qualiter Anseres in quibusdam Regni partibus, ad pabulum vocantur inde vulgariter *Ludas* id est: *Anserini* dicti ob garrulitatem et lubricam fidem.

Anstrustio, onis, apud Du C. *antrussio* est, qui fidelis domino, qui ei iuramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus; *csatlós.* Pfahl. Jus Georg. VII. Sed iam præterlapsis sæculi VIII. decenniis primis 5. ambitis *Anstrustiones* inter principes numerari, in bello magno stipari comitatu.

Ansula, dimin. ad ansam; *kis fogantyú, nyél.* Arch. Rak. VIII. 351. Collare pro Caniculo ex serico et aureis filis intertextum cum *ansula* ex argento, opere encaustico vulgo Zománcz adumbrata. Verancs. IV. 52.

Anta, æ, anas; *kacsa.* Kuk. Jura I. 219 an. 1481. de pullis et *antis.*

Antacæus, acipenser huso (Linn.); *viza.* Bell. Cell. 807. *Antacaeus,* i, m. der Hausen, Viza, Wyza. Geogr. 495.

Antaceus, piscis Cartilagineus; *tokhal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 157.

Antacus, i. V. *Antaceus.* Vect. Gen. Gg.

Antalcidæ pax, pax fraudulenta; *álnok szerződésű békekötés.* Törvt. Msz. 23.

Antapocha, (Du C.) contraquietantia, ἀνταποχή, *ellennyugtatvány.* Kelem. Just. Jur. Pr. III. 165. Privatorum ibidem instrumentorum diversa esse possunt genera: Chirographum super contractu unilaterali; Syngrapha super bilaterali confectum; quietantia Apocha, quam dat Creditor Debitori de solutione præstita; Contraquietantia *Antapocha,* quam Debitor Creditori reddit.

Antarium, (Du C.) bellum, quod ante urbem geritur; *város előtt való harcz.* Gyön. 1528.

Antarta, (Du C. *Antartes*), 1. rebellis 2. tyrannus; *1. lázadó; 2. zsarnok.* Nagy Hier.

Ante, pro: *coram,* idiotismus Hungaricus; *előtt.* Batty. Leg. T. II. 126. an. 1133. *ante* ... Archiepiscopum litigium renovavit.

Ante-acta, tabularium, archivum; *irattár.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. rendelések, mellyeket legottan protocolláltatni, kihirdetni, observáltatni és a jó rendnek további fentartása végett magokat a rendeléseket az *ante-actak* sorába behelyeztetni kötelességének esmérje.

Ante brevi, paullo ante, aliquanto ante; *kevéssel előbb.* Wagn.

Ante iudicem vocare aliquem, in iudicium vocare aliquem; *perbe, törvénybe híni vkit.* Wagn.

Anteambulo, onis; *előljáró, hopmester.* Hofmeister. Szamosk. I. 23. Georgius Apafius, e vetusta Abæ Regis genere oriundus Regalis Aulæ Magister, quem *Anteambulonem* dicunt .... Olah. Cod. Ep. 550. Nempe candor, ingenii canities, humanitas, venustas, gravitas, quæ te heroi affinem facit, quibus omnibus veluti *anteambulonibus* et pedissequis quibusdam uteris familiariter.

Antecambialis, ante cambium existens; *csere előtti.* Kövy. El. 391. Bona quæ dederat suo iure reposcente adeoque cambio illique superinducto consensu evanescente, res ad statum *antecambialem* reponi adeoque is Bona accepta dimittere et *recambiare* non debeat.

Antecedaneus, præcedens; *előző.* It. antecedente. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 36. His præliminariter uti promiseramus in supplementum annorum *antecedaneorum* enarratis. Bod. Hist. Eccl. II. 29.

Antecedenter, antea, prius, prævie; *előbb, előlegesen, megelőzőleg.* Ac. Com. Sopr. p. 38. Supplicatio ... *antecedenter* jam ... communicata. Pázm. Dial. 438. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 281.

Antecenium, (Du C. antecœnium) cibus, qui ante cœnam sumitur; *ozsonna.* Gyön. 1532.

Antecessor, præfectus (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *előljáró.* Szék. Okl. I. 208. similiter Comites in eorum directores et *antecessores* elegissent specialiter.

Antecessor ferculorum, dapiferorum regiorum duo sic nominati sunt. In Hiv. Műsz. desideratur. Fr. Lib. Rt. II. 8. 16. 93. ad manus Gregorii Zopchyth *antecessoris* ferculorum Regie Maiestatis — dedi.

Antecontumacialis, *elővesztegzári.* Ger. Vor-Contumatz. Lzb. Cod. Med. T. II. 388. *antecontumacialis* statio vulgo: Eine Vor-Contumatz.

Antecoronationales articuli, articuli, qui priusquam principi diadema et regnum deferrentur, edebantur; *koronázás előtti czikkelyek.* Ker. Nap. 322.

Antedictus, antea memoratus; *előbb mondott.* Cod. Dip. And. I—II. pass.

Antediluvianus, 3. obsoletus; *vizözön előtt való, ósdi.* Hor. Mem. 200.

Antefassionalis, ante fassionem existens; *vallomás előtt való.* Kövy. El. 390. redit enim res ad statum *antefassionalem* et pecunia ita debebit considerari, ac si in rebus deficientis mansisset.

Antefenarius, i, pro: antiphonarium, liber antiphonas continens. Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. Incipit nota librorum: in primo misalum ... et duo *antefenarios* ... collectarium ... luminarium ... salterium.

Antefixa, quæ ex opere figulino tectis affiguntur sub stilicidio; *eszterha alatt való csatorna.* Gyön. 1534.

Anteheri, nudiustertius; *tegnapelőtt.* Wagn.

Ante-hesternum, nudiustertius; *tegnapelőtt.* Száz. VI. 253.

Ante-janualis, *ajtó függöny.* Gall. portière. Arch. Rak. VIII. 330. Cortinæ parietibus affixæ, ex simili materia majores nro 3. minores quatuor, cum cortina una ex simili materia ligno appensa *ante-januali* nuncupata.

Anteinsinuare, supra memorare; *feljebb említeni.* Száz. XVIII. 19. præter *anteinsinuatam* theologiam scholasticam docebitur præprimis dogmatica seu positiva.

Anteiungere, (equos currui) iungere; *befogni* (lovakat). Tör. Tár. 1886. p. 611. equos currui *anteiungendos.*

Antela, æ. (Du C.) corrigia ab anteriori parte cingens pectus equi; pectorale; *szügyelő, kentereng.* Schläg. 2190. Gyön. 1538. Quel. Sieb. I. 520 an. 1509.

Antelatus, 3. memoratus, antea prolatus; *előbb említett, felhozott.* Kassics. P. P. I. 238. et pass. Art. Diæt. Pos. 49.

Antelectulus, i, fors. munimentum ante lectum positum; *ágykárpit.* V. s. *Archiscamnum.*

Antelucare, ante lucem vigilare; *hajnal előtt virrasztani.* Gyön. 1543.

Antemalum, (Du C.) malum præteritum; *mult baj.* Gyön. 1546.

Antemontanus, 3. ante montem situs; *előfoku.* Tör. Tár. 1881. p. 332.

Antemurale, (Du C.) murus exterior, quo cætera urbis, castelli moenia cinguntur; *kerítésfal.* Ger. Zwinger. Kronst. II. 148, 149, 151, 159, 643.

Antemurale et clipeus Christianitatis, regnum Hungariæ; *védbástya.* Magy. Tör. Tár. IX. 79. pass.

Antemuralis, e, ante murum situs; *falelőtti, védőbástya.* It. antimurale. Verancs. IV. 106. Erat olim Hungaria omnibus sane Cristianis regnis quod multæ memorant historiæ murus et *antemurale* propugnaculum.

Antena, antella, antilena, quæ vide ap. Du C. Quomodo ab antella derivatum sit, demonstrat postella, postilena, postena; significat autem cingulum quoddam, quo equi pectus cingitur; *kentereng, szügyelő.* Chr. Dubn. 147. 133. Corrigiarum cinguli et frena ac similia alia cum *antenis* et postenis serice substancie contexta fuerant.

Antenati, maiores; *ős, előd.* It. *antenato.* Kass. Prax. II, 88. maiorum et *antenatorum.* Kass. Pr. I. 56.

Antennula, V. Tentaculum. demin. ad *antennam, tapogató, falám.* It. *antenna, corno.* Gal. antennule. Germ. Fühlfaden. Hist. Nat. 62. Palpi, qui etiam tentacula vel *antennulae* a quibusdam nominantur, fere numero quatuor in oris lateribus sunt positi.

Antepagmenta, orum (Du C.) valvarum ornamenta; *ajtóknak, kapuknak díszességei.* Gyön. 1567.

Antepaschalis, *husvét előtti.* Hist. Eccl. Ev. 159. Cognitores hi die 23. Martii, die Jovis *antepaschali.* (Viridium die) Olassii, Pastore Klesch immerito vinculis detento, Templum per vim occuparunt.

Antepenulus, pro: antepenultimus, qui est in secundo loco; *második az első mellett.* Gyön. 1554.

Antepositus, i, præpositus; *előljáró,*

fő. It. Anteposto. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 263. Jurabunt autem et Comes et *antepositi* in aliquo Officio civitatis.

Anteprovidere, instruere aliqua re; *ellátni.* It. provvedere. Gal. pourvoir, munir. Ger. versorgen. Brezny. 125. quos nos secundum formam et ritum S. Cathol. Ecclesiæ absolvimus et confirmatos in vera religione, *anteprovisos* expensis, cum videremus eos egere pacata ut etiam fassi sunt eorum conscientia, domum remiseramus.

Anteris, idis, columna, fulerum (Vitr.) *oszlop, támasz.* Def. bon. p. 50. videamus... quibus ædificii tui Philosophici debilitatem *anteridibus* fulcire coneris.

Anteritas, antiquitas; *régiség.* Gyön. 1556.

Anterminus, iuxta terminos positus; *határ mellett való,* Gyön. 1555.

Antes, sunt lapides et maceriæ ante vineas positæ; *kőrakások a szőlők előtt.* Gyön. 1557.

Antescribere, litteris aliquid iam prius consignare; *előbb említeni. Antescriptus, előbb említett.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 86. 124. ad fluvium antedictum et metam *antescriptam...*

Antesedile, pulpitum; *előpad.* Probst. Comitiol. p. 113. Palatinus autem S. Regni Coronam pulvinari impositam, in throni *antesedilis* a latere sinistro statuit.

Antesumtio, *a mi bizonyítás előtt igaznak vétetik.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 190. *Praesumtio* autem quasi *antesumtio* quando nempe ante legitimas probationes aliquid pro vero sumitur.

Antetriduum, nudiustertius; *három nap előtt.* Arch. Rak. VIII. 202. *Antetriduum* 16. Februarii ad me datas lit.

Ante-Verbőczianus. Kov. Form. St. Formulæ solennes Styli in cancellaria curiaque regum foris minoribus ac locis credibilibus, authenticisque regni Hungariæ olim usitati, quas in subsidibus Diplomaticæ ac veteris Jurisprudentiæ Hungaricæ potissimum practicæ *Ante-Verbőczianae* e coævis codicibus manuscriptis collectas edidit M. G. Kovachich.

Anthologion, Horilegium, Liber ecclesiasticus præcipuorum Sanctorum vitam continens; *szentek életét tartalmazó könyv.* Nagy Hier.

Anthropolatra, (Cod. Just. I. 1. 5. 6.) adorator hominis; *ember imádó.* Nagy Hier.

Anthropolatria, cultus hominis; *emberimádás.* Nagy Hier.

Anthropomorphismus, V. s. v. Anthropopathismus; *istentestesités.*

Anthropomorphyta, (Du C.) a gr. ἀνϑρωπόμορφος, qui res ad spiritum, animam pertinentes humana forma fingunt; in specie Audiani hæretici asseclæ. Vern. Met. II. 446. Refellitur his error... 3. *Antropomorphytarum* hæreticorum, qui ex perversa divinarum litterarum interpretatione Deo corpus et organa sensoria tribuebant.

Anthropoparesta, auræ popularis captator; *kedvvadász.* Nagy Hier.

Anthropopathia, V. Anthropopathismus.

Anthropopathismus, *istent emberi érzéssel felruházó tan.* Imre Philos. 454. In formatione Ideæ divinæ summopere cavendum est, ne dum quæpiam a natura humana ad Deum transferuntur, *Anthropomorphismi* et *Anthropopathiae* seu *Anthropopathismi* vitia committantur. Est nempe *Anthropomorphismus* ea cogitandi loquendique ratio, qua corporis humani figura aut membra vel actiones in Deum transferuntur, sensus vero et cupiditates affectusque humanos eidem tribuere, *Anthropopathismus* est.

Antiæ, collarium (ap. Du C. crines capitis posteriores). Magy. Tör. Tár. XX. 184. Collarium seu *Antiae* gemmis et adamantibus distinctæ.

Antianus, Antiani apud Genuenses et in aliquot Italiæ oppidis dicti patricii, nobiles, qui ætate auctoritate et honore cæteros incolas præcellunt, atque adeo ipsi magistratus Ἀρχιγέροντες Primates ordinum seu decuriæ Primi (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 480. quatenus ad Civitatem predictam te personaliter conferens, Potestatem, *Antianos,* consiliarios et commune prefatos ex parte nostra moneas et inducas...

Antiaphoristæ, Lutheri doctrinæ severi sectatores 1560. *közönyelleniek. Luth. tanának szigoru követői.* Nagy Hier.

Anti-Apologeticus, ad defensionem adversam pertinens; *ellenvédelmi.* Irodt. Közl. VI. IV. 446. *Anti-Apologeticum* Responsum.

Antibiblium, (Du C.) pignus mutuo datorum librorum; *a kölcsönadott könyvnek záloga.* Gyön. 1579.

Antica, æ (Du C. propylæum); *előudvar.* Gyön. 1580.

Anti-Camera, atrium; conclave exterius; *előszoba.* Gall. antichambre. Arch. Rak. VIII. 342. In *Anti-Camera* Commendantis.

Anticatechetica, orum, medicina sanguinem purgans; *vért jobbító orvosságok.* Pár. Páp.

Antichir, pollex; *hüvelyk.* It. pollice. Kaprin. Eloq. II. 77. Pollex princeps digitus est manus nostræ, qui a græcis *antichir (ἀντίχειρ)* sive altera vel adversa manus compellari solet.

Antichronismus, ἀναχρονισμός, peccatum in temporis ratione admissum; *időcsere, kortévesztés.* It. anacronismo. Carl. Log. 132. si reperiantur *antichronismi,* si qui termini serius usitati.

Anticipando, ante solvendo, dando; sumitur etiam pro substantia et sign. summam ante datam; *előlegesen, előleg.* Jókai Régi jó Tbl. I. 41. az *anticipando* kifizetett 6 bot. Jókai Rab. R. T. 38. tiz arany *anticipandot.*

Anticipationalis, ad actum anticipandi pertinens; *előlegezési.* d'anticipazione. Kass. Jur. Civ. I. 268. Schedis nimirum partim reluitoriis partim vero *Anticipationalibus* effective et ex integro ad manus meas consignavit.

Anticipative, anticipando; *előre, előlegezve, előlegesen.* Rozsny. D. Diarium 471. Dip. Alv. II. 231. Farina menstruatim *anticipative* administrabitur.

Anticipato, anticipando; *előlegesen.* Arch. Rak. VIII. 17. *anticipato* pénz ki fog adatni. Tört. Tár. 1890. p. 43.

Anticuniculus, *ellenakna.* Curios. Misc. 399. *Anticuniculi* sunt fornices ducti secundum facies propugnaculorum, per quos contra hostiles Cuniculos agitur. Quia vero non ex omni parte Mœniorum habentur parati huiusmodi fornices, ideo ad impediendos Cuniculos, fiunt in obsidionibus putei nonnihil obliqui tantæ profunditatis, ut infra fossam Propugnatores devenire per eosdem possint.

Antidæmoniaci, Lutheri et anabaptistarum secta, orta 1545. quæ dæmones esse negabat; *ördögtagadók.* Nagy Hier.

Antidico-Marianitæ, (Du C. Antidicomaritæ); *Mária szüzességét tagadók.* Not. rel. I. 237. *An. Mar.* Beatæ Mariæ perpetuam virginitatem abnegarunt, docentes eam plures ex Josepho suscepisse proles.

1. **Antidorum,** (Du C.) apud græcos panis est benedictus, qui vice Eucharistiæ datur iis, qui ad sacram communionem accedunt. Conficitur autem Antidorum ex eodem pane, qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit sacerdos particulam cruce signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto, plebique reservato; *áldott kenyér.* Nagy Hier.

2. **Antidorum,** gr. ἀντίδωρον, donum mutuum, reciprocum; *viszonajándék.* Eszt. Okm. p. 35. Decr. Andreæ 1291. *antidora* deo debita.

Antidotarius, (Du C.) liber contra vitia et morbos; *ellenszerveket tartalmazó könyv.* Gyön. 1577.

Antidotum, remuneratio, donum vicissim datum (Du C. al. s.); *ellenszolgálat, viszonzás, forbátolás, viszontadomány v. szolgálat.* Knauz. M. É. Str. I. 503. 656. donatarius donatori naturaliter est obligatus ad *antidota.* Fej. X. I. 64. ut dicta civitas nostra maiori *antidotum* præmio donetur et decoretur.

Antifebrilia, medicina febrim depellens; *láz elleni szer.* Pár. Páp.

Antifrasis, sensus contrarius; *ellenkező értelem, ellenmondás.* It. antifrasi. Gal. antiphrase. Gegensinn. Obs. Jadr. 408. fundunt vasa sordida tabe et fœtibili stercore, quod adversario ex suavi aromate per *antifrasim* reprimunt. Chr. pict. Vind. 206.

Antigrapheus, i, contrascriba; *ellenőr.* Reg. Mil. p. 46. *antigrapheo* seu cancellistæ.

Antigraphiarius, i, contrascriba, qui rationes subscribit; *ellenőr.* Faber. Jur. Met. 43. *Antigraphiarius. Contra-Scriba. Antigraphiarius Gegen-Schreiber.* Elenchos collatorum metallicorum operum, prout penes singula eorum participantium personarum, custodit. Törvt. Msz. 23. Juriev. Jur. Met. 150.

Antigraphus liber, in quo contrascriba rationes observat; *ellenkönyv, ellenőrző könyv.* Törvtd. Msz. 23.

Anti-jesuisticus, 3. inimicus jezuitarum; *jezsuita-ellenes.* Száz. VII. 109.

Antila, æ, antilena. Fr. Libr. Rat. II. 28. et passim: pro attinentiis... selle, *antilis.*

Antilena, (Du C.) cingulum, quo pectus equi tegitur; *szügyelő.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Primum una postilena vulgo farmetrijng et media *antilena* zijghelew.

Antiinimica, orum, remedia pestis; *pestis ellen való orvosságok.* Pár. Páp.

Antilogia, æ, ἀντιλογία, contradictio, (Du C. *antilogium,* altercatio); *ellenmondás.* Kat. Hist. Duc. 689. post. tot. Polonicorum scriptorum *antilogias* tuto credi potest. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 312. Br. Resp. p. 15.

Antiloquus, (Du C.) qui primo loquitur; *elől szóló.* Gyön. 1586.

Antilutherani, Sacramentarii. Szentiv.

Cur. Misc. Dec. II. P. III. 144. For. Scr. p. 15. Melch. Hoffmann *Antilutheranus*...

Antilytron, ἀντίλυτρον, pretium redemptionis; *váltságdíj.* Bod. Hist. Eccl. I. 351.

Antiminsium, Portatile; *hordozható oltár.* Nill. Symb. p. 801. Omnes sacerdotes debebunt a nobis habere *portatile* sive *antiminsium* novum. V. notam 1. 'Αντιμίνσιον, ἀντιμήνσιον, *antimensium,* græcis dicitur quod Latinis *altare portatile* seu *viaticum,* ut loquitur Bonifacius P. P. VIII. cap. ult. *de privileg.* Latinorum *antimensia* seu altaria portatilia sunt fuereque semper lapidea, græcorum non item; initio quippe conficiebantur eorum *antimensia* e segmentis mappæ illius, qua altare cooperiebatur in die consecrationis ecclesiæ, quamque postea in partes dividebat Episcopus distribuebatque presbyteris, ut defectu altaris consecrati illis uteretur ad s. liturgiam celebrandam; nunc etiam absolute ex panno consecrantur.

Antinomi, (Du C.) Joannis Agricolæ discipuli an. 1537. qui legem divinam inutilem esse docebant; *törvénydaczolók.* Nagy Hier.

Antipapa, papa alii papæ oppositus; *ellenpápa.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 228. Cher. Jus. Eccl. I. 50. §. Fej. XI. V. Un. 343.

Antipelargesis, (Du C. *antipelargosis)* talio græ. ἀντιπελάργωσις, beneficii accepti remuneratio; *forbátolás, jótét viszonzása.* Nagy Hier.

Antipendiolum, parvum antipendium; *kis kötény.* Arch. Rak. VIII. 332. Flava *Antipendiola* nro 2.

1. **Antipendium,** præcinctorium; *kötény.* Vortuch, Schürze. Arch. Rak. VIII. 332. *Antipendia* muliebria ex albo fátyol. 5. Thök. Diar. II. 336. 337.

2. **Antipendium,** i, velum ante altare pendens, pallium quo altare prætexitur; *oltár kárpit.* (Wagn.) Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Ciborium insignis elegantiæ ac pretii, *Antipendium* ut vocant summæ aræ de cuso fabrefactum argento. Ac. Com. Sopr. 23.

Antipetasma, pannus altaris, qui olim crucibus distinguebatur; *oltárposztó.* Nagy Hier.

Antipetus, i, lorica, pluteus; *mellvéd.* Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414. super... muro fiant merli et *antipeti.*

Antiphatum, donum, munus nuptiale; *jegyajándék.* Nagy Hier.

Antiphona, (Du C.) ex gr. ἀντίφωνος in cantibus ecclesiasticis mutuæ responsiones, quæ inter sacerdotem et chorum per vices, in vices cantantur. Gall. antiphone Vita S. Steph. 88. Hymnus. Ex *Antiphonis* et Responsoriis. Beng. Ann. Er. Cœnob. 63.

Antiphonare, V. Antiphonarium. Cod. Com. Zichy Vol. V. p. 248. unum bonum *antiphonare*... bona domini Mathie plebani depredando et asportando.

Antiphonarium, (Du C.) liber antiphonarum; *karénekes könyv.* It. antifonario. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. IV. Nocturnales, IV. *Antiphonaria,* IV. Gradualia etc.

Antiphonarius liber, Antiphonarium. Ranzani 334. Sacram cuius est antistes ædem ditavit pretiosis tum sacerdotum vestibus tum argenteis vasis, libris præterea magnis, quos vocant graduarios et *antiphonarios,* omni ex parte adeo mire exornatos.

Antiphonium nocturale, antiphonarium n., *éjjeli karénekes könyv.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 49. librum passionum Sanctorum I. *Antiphonium nocturale* I. psalterium I.

Antiphrasis, contradictio; dictum, ubi voci contrarius sensus supponitur; per Antiphrasim: ironice; *ellenértelemben, gúnyból.* Knauz. M. E. Str. I. 77. 50. Benedictus autem, per *antiphrasim* dictus.

Antiporta, porta anterior; *előkapu,* It. antiporta. Gal. anti-porte. Beng. Ann. Er. Cænob. 565.

Antiportus, i, cortina portæ; *külső kárpit ajtón.* Gall. portière. Száz. VIII. 16. Item *antiporti* vulgo cortine ante portam cum figuris 2.

Antiqualia, orum, maceriæ, ruinæ (Du C. antiquaria) *rom.* It. anticaglia. Gal. antiquailles. Thurocz. Chron. Hung. I. cap. 24. in quodam oppido... cuius *Antiqualia* hunc usque in diem durant. S.. de Keza Chr. I. 1. 2. Kov. Form. St. 268.

Antiquare, (Du C.) delere; *eltörleni.* Diar. Com. 88. Maiestatem Regiam declarasse, nullo mutuæ fiduciæ genere semel vinci passuram esse; Status proinde ac Ordines spe certa duci posse, quod iure assidendi, suffragiique ferendi Episcopis hisce iam nunc delato, Cancellariam illam Illyricam sit effectu ipso *antiquatura.*

Antiquatus, exsolescens, obsolescens, obsoletus; *avult, kopott.* It. antiquato. Knauz. M. E. Str. I. 440. 574. super lapidem *antiquatum* et discoopertum. Szirm. 18.

Antiquissimus, 3. valde senex; *igen. öreg.* Fabr. Urk. 227. an. 1548. tempore Juventutis... habuit *Antiquissimum* Avum.

Antiquitus, 3. antiquus; *régi.* Rač. Mon. Sl. XIII. 211. an. 1358. secundum *antiquitas* consvetudires.

1. **Antiquus,** senex; *öreg.* Arch. Rak. VIII. 360. Equæ *antiquae.*

2. **Antiquus,** 3. magnus; *öreg, nagy.* Batty. Leg. III. 404. an. 1427. pro pullo *antiquo* solvantur den. (Nota Batt. pullus *antiquus* magnus intelligatur. Hungaris enim *öreg,* idest antiquus, senex dicitur id quod magnum est. Sic ecclesia maior loci, *öreg templom,* antiquum templum vocatur et magna Missa, *öreg mise, antiqua* Missa audit.)

Antirevolutio, seditio seditioni adversa; *ellenlázadás, ellenpártütés.* Törvtd. Msz. 24.

Antirevolutionalismus, partes, consilia, studia seditiosorum contra alios seditiosos; *ellenpártosság.* Törvtd. Msz. 24.

Antiroyalis, adversarius regi: *királyelleni.* Gal. antiroyal. Törvtd. Msz. 24.

Antiroyalista, adversarius regis: *királyellenes.* Gal. antiroyaliste. Törvtd. Msz. 24.

Antismicus, (Du C.) urbanus; *nyájas, kegyes.* Gyön. 1593.

Antispiritus, dæmon; *ördög.* Nagy Hier.

Antistes, (Du C.) Apud Christianos antistes idem est, qui episcopus. H. l. summus episcopus, pontifex. pápa; *érsek.* Isthv. IV. 47. S. de Kz. Chr. I. 4. 2. Leonem Romanum *antistitem* ad Ethelam transmiserunt.

Antistitor, antestator (Du C. antistitare), *ellenkező.* Gyön. 1563.

Antistrophe, (Du C.) reciproca conversio, quando totum Responsorium convertitur. V. s. v. Metastrophe.

Antitactici v. *antitactae* (Du C.) Hæretici ex gnosticorum portentosa sententia suppullulantes, peccatum adeo non malum esse agnoverunt, ut etiam præmio dignum statuerent; *ellenelvesek.* Nagy Hier.

Antitrinitarismus, secta antitrinitariorum circa annum Christi 1570. exorta, qui tres Personas Divinas una in Personalitate subsistere docebant. Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 275.

Anti-Trinitarius, hoc voc. idem sign. ac Unitarius i. e. sectatores doctrinæ unius Dei, quibus opponuntur Trinitarii, qui unum Deum in tribus formis se manifestantem docent; *szentháromságtagadó.* It. unitario. Czvit. Spec. 25.

Antitypon, nonnulli SS. Patrum eucharistiam ita appellant, antiquum sacrificium novo opponentes: *ellenábrázolat.* Nagy Hier.

Antonomastice, a gr. ἀντὶ et ὄνομα permutatis nominibus, cum e. g. species ponitur pro genere Heyse; *névcserével.* Fej. II. 380. vocat eos *antonomastice* Christianos, sc. Patarenos.

Antrorsum, (ab ante et versus ad analogiam retrorsum) pronus; *előre hajlottan.* Abeles 9. Caput iam *antrorsum,* iam *postrorsum,* iam lateraliter cadit.

Antrosus, 3. antrorum plenus; *barlangos.* It. grottoso, antroso. Kass. Prax. I. 197. intra *antrosas* silvas.

Antrustio, (Du C. Antrussio) a *Trustis,* fides a Germ. Trost, Trust. Troost, solamen; *hűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 69. Is cui feudum constituitur seu in quem utile feudi dominium a domino directo transfertur, *Vasallus* a) interdum etiam *homo, miles, cliens, fidelis, antrustio,* quod idem ac fidelem denotat, germanice Lehnmann vocatur.

Anualis, annuus; *éves.* Georg. Sirm. I. 362. Jam ad Reginam cum filio suo infante *anuale,* quasi angustiasset eciam Budam.

Anuleus, annularis, sigillum annuleum, annulare sigillum; *gyűrűpecsét, pecsétgyűrű.* Cod. Dip. Arp. V. 237. iidem vero Zoda et Bors pro se et pro ipso Nicolao comparentes exhibuerunt quasdam litteras sub duobus *sigillis anuleis* in hec verba.

Anullacio, actus tollendi, abolendi; *megsemmisités.* Szék. Okl. I. 132.

Anungarus, alienigena, non Hungarus; *nem-magyar.* Corp. Gram. 331.

Anvalles, ium, circum vallata, secreta loca; *bekeritett, titkos helyek.* Gyön. 1607.

Anxiatio, (Du C.) anxietas; *félelem, rettegés.* Pel. De sctis init. Paschat. et Pent. s. I. 5. Reprobrorum pœna probatur ex pœnali doloris *anxiatione.*

Anxiatus, 3. anxius; *aggodalmas.* Fabó. Monm. Euang. II. 237. Verecundatus et *anxiatus* sum nimis hæc referre.

Anxiferius, 3. (Du C.) mæstificus; *megszomorító, keserítő.* Gyön. 1614.

Anzianus, V. *Antianus; előkelő, nemes.* Magy. Tör. Tár. XI. 53.

Aorum, aurum. Száz. IV. 687. fl. tria milia in *aoro* hungaricali.

Apaggia, fors pro: apanagia bona, quorum pars proventuum alicui annue penditur; *évpénzreszolgáló birtok.* Pesti Ször. III. 345. dicta Bona *appagia* Bonorum apaggiā vocatorum.

Apalectizare, calcibus invadere; *sarkkal megrugdálni.* Gyön. 1632.

Apanagiatus i, a gall. *apanager, élelempénzt adni; az elsőszülöttől kifizetett atyafi.* Pár. Páp.

Apanagium, (Du C.) *évi járadék.* It. appanaggio. Gal. apanage. Kelem. Inst. Jur. II. 396. Quoniam bona fidei commissa individua sunt, nec ex iis Minores sive Cadetii Familiæ quidquam participant, quæri semper audivi, an ex reditibus saltem *apanagium* id est: Portio provisionalis ad congruam sustentationem, illis debeatur?

Apanamentum v.*apanagium* (DuC.) quod ad victum et in alimentum secundo genitis præstatur et conceditur a parentibus; *élelem.* Gal. apanage. Nagy Hier.

Apanare, (Du C.) Panem ac cibum porrigere; *élelmezni.* Nagy Hier.

Apateca æ, ἀποϑήκη, medicamentaria; *gyógyszertár.* Arch. Rak VIII. 125.

Apatecarius, i. Gr. ἀποϑήκη, medicamentarius; *patikarius.* Arch. Rak. VIII. 107.

Apathes v. *apathetae,* sic dicti anachoretæ vagi, qui corpus minus affligebant quam veri anachoretæ; *kóborremeték.* Nagy Hier.

Apecula, apicula, parva apis; *méhecske.* Gyön. 1642.

Apedibus, satelles (a pedibus) *trabant.* Taurin. Staurom. I. 206. Engel. Mon. Ung. Bécs 1809. p. 175. et *apedibus* nitidus, duo signa, secures. Hinc atque inde gerunt.

Apellabilis, in quo locus datur appellationi; *felebbezhető.* It. apellabile. Gal. appellable. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 415.

Apellata, appellatio, *felebbezés* Arch. Rak. VIII. 105. 107. *apellata.*

Apellationalis (iudex); appellationis, ad appellationem pertinens; *fölebbezési, felszéki biró.* Kass. Prax. I. 39. quorum supremus et *apellationalis* Judex est in Causis civilibus Regni Palatinus.

Apellatorius, V. s. v. Litteræ appellatoriæ.

Apellitæ, (Du C.) ab Apelle hæretico quodam sic dicti angellum quemdam Deo superiorem, quem Deum igneum appellabant, Israelitarum legislatorem fuisse asserentes, Christum verum Deum esse negarunt; *Apelles hívei.* Nagy Hier.

Apennitus, us, alapæ acutæ fors. a *pennus,* quod ap. Isid. conj. 19, 19 acutus significat; *kemény, erős arczulverések.* Gyön. 1633.

Aperibilis, quod aperiri potest; *felnyitható.* Coll. I. 244: Cista ita adaptetur, ut ad eandem reserandam duæ indispensabiliter Claves requirantur, in quarum alterius defectu *aperibilis* non sit. Arch. Rak. VIII. 337.

Aperire feudum, (Du C.) *a hűbér üresedésben van.* Vuch. Jur. Feud. 227. Ut consolidationi in specie locus esse possit feudum ante domino aperiatur, necesse est. *Aperiri feudum* dicitur, quando cessante nexu feudali, utile feudi dominium ad dominum redit.

Aperitio, actus aperiendi; *felnyitás.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 187. an. 1461: publicationi et *aperitioni* . . . præsens interfui.

Apernus, 3., ferus, asper, ab apro; *fene vad.* Gyön. 1759. antiquitus: *aprugnus.*

Aperta, æ. Patentes litteræ ad normam vocum: indebita, coperta, prohibita, proclamata etc.; *nyiltlevél, patens.* Száz. XXII. 656.

Apertam adscribere, reserare literas confessionem continentes; *felbontani a valló levelet.* Pár. Páp.

1. **Apertio,** actus aperiendi; *felnyitás.* Curios. Misc. 153. Præcepta enumerata circa emissionem sanguinis per *apertionem* venæ etiam in sacrificationibus, applicationibus cucurbitarum servanda sunt.

2. **Apertio,** initium, exordium; *megnyitás.* It. aprimento. Eröffnung. Epist. Proc. P. III. p. 155. In ipsa autem Concilii *apertione* decretum est.

Apetum, Gossypium, lana vel lanugo xyli. Tör. Tár. 1887. p. 782. exportatio *Apeti* seu bumbasi.

Apex Cardinalitius, (Du C.) apex est pileum subtile, quo sacerdotes gentiles utebantur — appellatus ab apiendo i. e. a ligando; *papi süveg.* It. mitra. Verancs. IX. 89.

Aphesis, remissio, condonatio; *teljes bűnbocsánat.* Syll. Pos. 3., mirum est quantam tragœdiam excitarunt novatores distinctione duarum illarum vocularum *Aphesis* et *Parhesis* ajentes fideles Vet. Testamenti Parhesin tantum peccatorum habuisse, id est (ut varie ipsimet explicant præteritionem, transmissionem, dissimulationem, conniventiam); Novi autem Testamenti fideles habere ipsam *Aphesin,* id est, remissionem plene et proprie dictam.

Aphthardocitæ,(Du C. Aphthartocitæ) Hæretici ex Eutichianorum secta pullulantes: Servatorem nostrum corpus a conceptione immortale habuisse commenti sunt. V. s. v. *Talmudistae.*

Apiaster, apium magister (apiarius); *méhész.* (Gyön.) 1649.

Apiciosus, 3., calvus (Du C. scr. puto legendum alopeciosus) ab *Apica, kopasz.* Gyön. 1653.

Apides, adeps, adipes, per metathesin; *háj.* Arch. Rak. VIII. 347. Latera Laridi Nro 12. *Apides* vero Nro. 5.

Apinarius, (Du C. a gr. ἀπήνη, currus) auriga; *kocsis.* Batty. Leg. P. II. 71. an. 1055. sunt subulci duo, *Apinarii* duo Fej. I. 392.

Apissimum,(Du C.) otium largissimum; *nagy, bőséges hivalkodás.* Gyön. 1657.

Aplistia, æ, superfluitas, saturitas, crapula; *fölösleg, zabálás, töltözés.* Gyön. 1666.

Apoca, pro: apocha; *nyugtatvány.* Gyön. 1669.

Apocalypsari, revelare (V. Du C. s. Gemma); *kinyilatkoztatni.* Gyön. 1670.

Apocalypseus, 3., in Apocalypsi occurrens; *Szt. János Jelenéseibeli.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 184. Accepi tuas hyperaspistes, imo meas correptiones, quibus blande admodum perinde ac scorpius *Apocalypseus* comprimis, humana facie ludis.

Apocalypsis, ἀποκάλυψις, declaratio, enunciatio, actus manifestandi (Du C. revelatio); *kijelentés.* Arch. Rák. II. 217. Hát nem igaz *Apocalypsisom?* Verancs XI. 5.

Apocalypticus, 3., ad Apocalypsim pertinens; *kinyilatkoztatási, kijelentési,* (Szt. János jelenéseire vonatkozó.) Kaprin Eloq. II. 445. utrique suis se meritis inseruit, Angelo persimilis *apocalyptico,* qui sic unum in terra fixerat pedem, ut alterum in mare porrigeret.

Apodix, socia (Du C. meretrix); *társnő.* Gyön. 1679.

Apodixa, æ, **Apodixia,** æ, cautio de accepta pecunia V. sub. *Quietantia* a gr. ἀποδέχομαι, acceptilatio; *nyugtatvány.* Fej. V. II. 36. predictas uncias auri nostre Camere solveré et exhibere procures et recipias ab eodem accurso de hys, que dederis, *apodixam.*

Apodium, fulcrum; *támasz.* Ger. Stützen. Kronst. II. 183: pro clavis ad tecturam *apodii* portæ superioris.

Apodus, 3., sine pedibus; *lábatlan.* It. apodo. Hist. Nat. 53.

Apofreta, a ferendo poma corbis; *szatyor.* Gyön. 1690.

Apogæum, gr. ἀπόγαιον (ap. Du C. ὑπόγειον); *föld távola.* Curios Misc. 46. *Descendentes* vero dicuntur Planetæ, vice versa, vel quando latitudo eorum Borealis minuitur et augescit australis vel quando ab *Apogaeo* descendunt ad Perigæum. Gyön. 1690.

Apogæus, 3., gr. ἀπόγαιος; *földtől távoli.* Curios. Misc. 46. *Apogaei* dicuntur Planetæ, cum moventur per orbitam sui Coeli remotissimam a terra.

Apoliticus, 3., alienus a prudentia; *meggondolatlan;* It. impolitico. Austr. Aust. D. 1. Dum autem is . . . vel penitus non videt, vel hominis *Apolitici* et insipientis esse existimat . . .

Apolizia, æ, scheda; *czédula.* It. polizza. Ljub. Mon. Sl. XI. 85. an. 1323: omnes homines . . . scribantur . . . in *apoliziis* et mittantur omnes in uno sacho, et quicumque exiverit de sacho, teneatur custodire.

Apollinaristæ, (Du C.) Hæretici sic dicti ab Apollinari Laodiceæ Episcopo, qui . . . primum docuit hominem a verbo susceptum fuisse sine anima, deinde animam quidem Christo dedisse, non vero mentem, cuius loco Deum verbum fuisse autumabat. V. Dimeritæ. Curios. Misc. III. 373. Concilio Romano damnantur *Apollinaristae* sicut et *Antidicomariani,* qui Mariam post Christum editum, a Josepho cognitam putabant ac denique etiam *Collyridiani,* qui eandem virginem colebant ut Deam.

Apollion, a græco ἀπόλλυμι, exterminator, vastator, qui perdit; *irtó, pusztító.* It. esterminatore. Beng. Ann. Er. Coenob. 185. iam Regem super se habent, *angelum abyssi,* cui nomen *apollion,* quod Latine *exterminans* est.

1. **Apologista,** defensor; *védő* . . . . Cher. Jus Eccl. 1. 318. Id non solum Christianæ Religionis *Apologistae* celeberrimi . . . demonstrarunt.

2. **Apologista,** æ, qui est a rationibus, calculator; *számtartó, számvető.* Reg. Mil. p. 46. *Apologistae* seu supputatori.

Apolucium, locus luxuriandi in balneis (Du C. locus ubi vestimenta abluuntur); *paráználkodó hely a fürdőházban.* Gyön. 1700.

Apopeius, hircus vel equus emissarius: pro: apompeius (Cath. quod equi emittuntur ad equas ad coitum); *kos, ménló.* Gyön. 1710.

Apophoretum, (Du C.) donum; *ajándék.* Szamosk. I. 80. ne sine *apophoreto* discederent, accepto donativo recesserunt.

Apoplecticum fulmen, apoplexia; *gutaütés.* Magy. Tör. Tár. VI. 99. *apoplectico fulmine* prosternere.

Apoplexicus, 3, ad apoplexiam pertinens; *gutaütésre, szélhüdésre vonatkozó.* Cod. Ep. Pet. Paz. I. 111. medicamenta florentina *apoplexica.*

Apoplexio, onis, apoplexia; *szélhüdés.* Isthv. IV. 48.

Apopulari, frequentare; *benépesiteni·*

Ljub. Mon. Sl. IV. 310. an. 1393: ut civitas melius *apopuletur*.

Aporiare, (Du C.) ad paupertatem, egestatem reducere; *sanyarítani, szegényíteni.* Nagy Hier.

Apospasmatium, a gr. ἀπόσπασμα, partes inconditæ; *darab, vázlat.* It. *schizzo.* Lampe. Hist. Ecc. Præf. p. 4. Hoc ipsum est, quod me impulit, ut *apospasmatia* hæc rerum ad Ecclesiam Hungaricam pertinentia . . . publicæ luci exponere . . . constituerim.

Aposphragismus, (Du C.) sigillum; *pecsét, pecsétnyomó.* Nagy Hier.

Apostare, aliquem speculari (Du C. al. s.); *lesni.* It. appostare. Ljub. Mon. Sl. IV. 317. an. 1393: vos estis dispositi ire ad *apostandum* eum in aquis Manfredonis, quia habetis quod debeat illuc *capitare.*

Apostasia, (Du C.) defectio (a fide); *elszakadás, elpártolás, hitelhagyás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 104. Vern. Phil. Mor. 255. Hist. Ecc. Ev. 60.

Apostatans, monachus vagus, planus; *csavargó.* Batty. Leg. III. 629. an. 1498: Intelligitur autem *apostatans* omnis frater, qui sine licentia . . . Superiorum . . . per terras iverit vel vagabundus fuerit extra nostram familiam.

Apostatare, (Du C.) nuncium remittere Religioni, eiurare sacra, deficere a fide Christo data; *elpártolni, hitet elhagyni.* It. apostatare. Fabó Monm. Ev. II. 220. Wagn. Hist. Eccl. Ev. 295.

Apostatrix, a vera religione aberrans, quæ desciscit ab aliquo; *elpártoló, hitehagyott.* Kat. Hist. Duc. 665. et ad gentem *apostatricem* nunquam redire. Fej. IV. L. 116. contra gentem *apostatricem* roboratus.

Apostatus, i, speculator; *kém.* V. s. *Treonte.*

Apostela, æ, posterior pars capitis; *fej hátsó része.* Gyön. 1699.

Apostillæ, arum, dorso petitionis inscriptum responsum; *a kérvény hátára írott felelet.* Pár. Páp.

Apostolare, (Du C.) officio, munere apostoli fungi; *apostoli hivatalt viselni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Et hoc *apostolante* Gregorio Septimo Papa.

Apostolaris, ad Apostolum pertinens; *apostoli.* Pel. In divis. Apost. s. c. 2. *apostolaris missio . . .*

Apostolicalis, apostolicus; *opostoli.* Pel. Pom. De S. Steph. s IV. c. 1. Primum privilegium S. Stephani est conformis gratiæ *apostolicalis.*

Apostolicare, apostoli munus gerere; *apostolkodni.* Batty. Leg. T. II. 76. an. 1059.

Apostolici, (Du C. *Apostoli)* Hæretici quidam, hoc sibi nomen sumentes, quia nihil proprium possidentes, nequaquam recipiant aliquid in hoc mundo possidentes. V. s. v. Millenarii.

Apostolicitas, *apostoli jelleg.* Cher. Jus Eccl. I. 85. Characteres Ecclesiæ veræ... statuuntur sequentes 1. Unitas, 2. Sanctitas 3. Catholicitas, 4. *Apostolicitas,* qua eam teneat fidei morumque doctrinam, quam apostoli a Christo et Spiritu S. edocti tradiderunt.

1. **Apostolicus,** (Du C.) Apostolicus nom. adiect. et nom. subst. Apostolica sedes, idem ac nostrum apostoli (pápai) szék. Olim universim Episcopi omnes Apostolici dicti, tamquam apostolorum successores, sed sicut Papæ appellatio postmodnm soli summo pontifici adscripta legitnr; *pápai.* Chr. Dubn. p. 20. S. de Kz. Chr. I. 4. 2. Arianorum Archipræsul, qui contra sedem *apostolicam* fecerat elevare XII Cardinales. A. 2., 1. A. 2., 2. ut volebat *Apostolicus* A. 2., 3. Audiens . . . *apostolicus* clamorem. A. 2. 7.

2. **Apostolicus Rex,** Titulus Hungariæ Regis; passim, quo titulo Maria Theresia quoque a Clemente XIII. o. papa ornata erat. Fej. Jur. Lib. 394. majestatem tuam apostolicam, tanquam Hungariæ Reginam, tuosque in illo regno successores, titulo, nomine *apostolici Regis,* harum vi literarum, in forma brevis ornamus, honestamus, condecoramus, insignimus.

Apostolisticus, 3., apostolicus; *apostoli.* Knauz M. E. Str. II. 496. 524.

1. **Apostolus,** V. Jesuita. Fabó Monm. Evang. II. 190. In. Italia et Hispania vocantur theatini, in Navarra adpellantur innigistæ ab Innigo sive Ignatio Loyola, in Portugallia nominantur *Apostoli* et in reliquis regnis jesuitæ.

2. **Apostolus,** i, ἀποστέλλω, idem ac litteræ transmissoriæ vel transmissionales. Nagy. Jus. Trans. Sax. 204. Post appellationem interpositam appellans debet *litteras transmissorias* seu *transmissionales* seu *apostolos* extrahere hoc est postulare, accipere et reddere.

3. **Apostolus,** i, ad colligenda tributa exmissus; *adóbehajtó.* Pár. Páp.

Apotactitæ, (Du C.) Hæretici ita appellati, quod bonis omnibus renuntiarent, quasi dicas *Renunciantes Encratitae* i. e. abstinentes; *lemondók.* Nagy Hier.

1. **Apotecarius,** i, medicamentarius, *gyógyszerész, patikus.* Cod. Dip. Brüss II. 50. Mauricio *Apotecario* D. 100.

2. **Apotecarius,** librarius; *könyvtáros.* Tör. Tár. 1889. p. 383. ordo librariorum seu; *apotecariorum.*

Apotheca speciariæ, (Du C.) taberna medica; *gyógyszertár.* Ljub. Mon. Sl. 182. an. 1345.

Apothecarius, (Du C.) confector medicinarum, pharmacopœus; *gyógyszerész, patikárus.* Knauz E. M. Str. II. 715. 809. Serm. Cat. 156.

Apothecula itineraria, medicamenta viatoria: *úti kis gyógyszertár.* Arch. Rak. VIII. 344. *Apothecula itineraria* cum vitrellis cristallinis et pixidibus stanneis.

Appagare, solvere (numos); *kielégítni, kifizetni.* It. appagare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. Argentum namque præfatum taliter *appagabitur;* quarta pars dabitur Domino Duci etc.

Appagiare, purgare, desquamare; *tisztítani, lepikkelyezni.* Prot. inq. 259: et coquinam faciebat et *appagiabat* pisces.

Appanagium, (Du. C. *apanamentum, apanagium)* ab *apanare,* panem et cibum porrigere; *élelmezés, évi járadék.* Gall. *apanage.* Vuch. Jur. Feud. 136. *Appanagium* dicitur pensio, quam primogenitus vel qui de eius familia est, ultragenito, eiusque heredibus præstat. Sapit stricte alimentationem, quam primogenitus ultragenitis pro conditione status civilis et amplitudine redituum cum integram successionem capiat, præbere obligatur et hinc *appanagium* non debet confundi cum sic dicta *Legitima* iuris Romani.

Appapare, agglutinare alq alicui rei a germ. *anpappen; péppel odaragasztani.* Kov. Form. St. XII. Initio statim in pagina tabulæ *appapata* sequentia veteri manu inscripta sunt.

Appar, (Du C.) *Appares* vocant inferioris sæculi scriptores Epistolas generales, quæ uno exemplo paucis mutatis ad diversos mittuntur; *másolat, hasonmás.* Nagy Hier.

Apparacio, actus muniendi (sigillo); *hozzáillesztés, nyomás.* Szék. Okl. IV. 5. literas ratas habentes et acceptas de verbo ad verbum presentibus insertas auctoritate presencium per *apparacionem* dupplicis sigilli nostri duximus confirmandas.

Apparamentum, (Du C.) apparatus; *készlet.* Tör. Tár. 1886. p. 359. de ecclesiasticis *apparamentis.* Thök. Diar. II. 330: *apparamenta* pro equis.

Apparementum, (Du C.) apparatus, id omne, quod bello inferendo necessarium est; *hadi készlet.* Száz. XIII. 234. pánczél: cum omnibus *apparementis* præter Banbusium.

Apparenter, (Du C.) probabiliter, in speciem; *színleg, látszólag.* Tör. Tár. 1888. p. 682.

1. **Apparentia,** (Du C.) ostentatio; *feltünőség.* Rák. Ön. 112. Casualis fuit et nullius *apparentiae* Commissio.

2. **Apparentia,** æ, species; *tünemény, látszat, külszín.* It. apparenza. Wagn. Vern. Met. II. 19. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 548. Non est magne *apparencie* exercitus Tartarorum, qui omnes simul et congregati incedunt ita, quod acies mille Tartarorum quingentorum *apparenciam* non habebit.

Apparentior, 2., gr. compar. ab. apparens part. verbi appareo, adiect. more adhibito — qui magis apparet, magis evidens est; *érthetőbb, világosabb, láthatóbb.* Cf. T. I. M. p. 43. apparentia bona: látszó, tetsző javak. Cod. com. Zichy v. III. p. 470. . . . *aparenciores* metas . . . pro parte domini Episcopi vidissent aparte possessionis loca, aparte vero possessionis Maysa *aparenciores* pro magistro ladislao vidissent.

Apparitio, 1. actus apparendi, imaginatio, phantasia; 2. (Du C. epiphania) 1. *ábrándkép, tünemény, 2. megjelenés.* It. apparizione. 1. Vern. Psych. 120. Imaginarium tale objectum, phantasma, phantasiam, *apparitionem* vocant. 2. Fej. X. 2. 147. Datum Sabbatho proximo post festum *Apparitionis* Beati Michaelis Archangeli.

Appartemens, conversationes aulicæ Textum vide sub *Saltus festivus.*

Appeli, orum, literæ provocationem continentes; *felebbező levél.* Sup. An Sc. II. 227. an. 1427: *appelos* idest litteras super *appellatione.*

Appellabilis, *(Causa)* in qua appellationi est locus; *fölebbezhető.* Art. Diæt. Pos. 47. omnes Causæ *appellabiles* . . . appellentur Cher. Jus. Eccl. I. 215. Magy. Jogt. Eml. I. 415.

Appellabilitas, natura causæ, in qua provocatio, appellatio conceditur; *felebbezhetőség.* Art. Diæt. Pos. 46.

Appellata, æ, appellatio provocatio; *fölebbezés.* Cher. Jus. Eccl. I. 215. Georch. H. T. I. 63. 163. Kass. Jur. Civ. 1. 247. *Appellata* est Remedium Juridicum, quo per Sententiam inferioris Judicis gravatus Causam maturioris revisionis gratia ad superiorem Judi-

cem provocat et referri vel transmitti intra vel extra Dominium postulat.

Appellatio, provocatio ad curiam; *kérdőre vétele az pörnek.* Not. I. Samb. Tyrn.

Appellatio ab abusu, jus contra abusum ecclesiasticæ potestatis appellandi, *egyházhatalom visszaélései ellen felebbezést engedő jog.* Kon. Egyh. 127.

Appellatorium, iudicium appellationum; *felebbező törvényszék,* Nov. Calend. 291. Suprema Armorum Cæsareo-Regiorum in Generalatu Carolostadiensi et Varasdinensi præfectura . . . *Appellatorium.* — Præses, assessores . . . Bellici Judicii actuarius etc.

Appellum, actus citandi: *törvénybe állitás, beválás.* Uj Magy. Muz. III. 202. Nullus capiatur nec imprisonetur propter *appellum* femine de morte alterius quam viri sui.

Appendentia, orum, Appendentia sunt ædiculæ sacræ, quæ ab ecclesia maiori pendent; *szent melléképület.* Marc. Chr. II. 53. Totam enim ecclesiam illam ceteraque ædificia et *appendentia* repentina flamma corripuit.

Appendicium, (Du C.) V. Pertinentia; appendix, res adiuncta; *függelék, járulék, tartozék.* Fej. II. 85. quam dederat ei in uxorem cum omnibus *appendiciis* predii. Luc. Regn. Dalm. 103. Schläg. 2194. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 1. (Du C.) autore Battyáno in chartis medii ævi solent significare mansiones, agros, prædiaque rustica majori alicui prædio, domui ecclesiæ adnexa. Hoc loco sumi debet pro *accessoriis; hozzájárulék.* Batty. Leg. T. II. 231. an. 1138: cum *appendiciis* suis tam mobilium quam immobilium rerum.

Appendium, appendix, idem ac Appendicium. Fej. X. 4. 147. cum omnibus Civitatibus, castris, munitionibus, oppidis, villis pertinentiis, cohærentiis et *appendiis* quibuslibet.

Appendix, assecla, socius (Du C. socia); *társ, mellékes.* Irodt. Közl. VI. IV. 480. homo *appendix.*

Appensio, actus annectendi, annexio; *ráfüggesztés.* Batty. Leg. I. 382: corrigiæ... *appensione* iussimus signari.

Appensorium, (chlamidis) catella, qua dicta Hung. mente in collo nectitur; *mentekötő.* Wallaszky 427.

Appersonaliter, adv. comp. ab ad + personaliter, nonnunquam divisim scriptum personaliter et: cum respectu personæ; *személyesen.* Cfr. Törvt. Műsz. p. 48. citatio ad personaliter comparendum: személyes megjelenésre meghivó idézés. In Cod. com. Zichy v. III. p. 613. Capitulo Budensi *appersonaliter* pro nobilibus de pomaz Ladislaus . . . pro dominabus Nicolaus . . . in octauis sancti Georgy et octauo die ad Judicem.

Appersonare, (Du C.) sub *persona* inaugurare (installare); *bevezetni, beigtatni.* Nagy. Hier.

Appertinentia, æ, (Du C.) appendix, res adiunctæ; *hozzátartozandó, tartozóság.* It. pertinenza, attenenza. Georch. H. T. II. 31. Kass. Prax. I. 207. possessionem T. cum *appertinentiis.*

Appertinentiæ extravillanæ, *kültelki hozzátartozóság.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 447. *Appertinentias extravillanas* (ipse — dare debet) sive agros et prata.

Appetiare, resarcire; *kijavitni.* It. appetiare. Prot. inq. 241. XXI. ego aliquando *appetiavi* sibi dictas [sc. laceratas] vestes.

Appetibilitas, proprietas rei, quæ appetitionem movet; *kivánatosság.* Pázm. Dial. 461.

Appetitivus, 3., appetens; *kivánó.* Pázm. Dial. 211. Andr. Pann. 32.

Appetitorium, potus appetitum cibi movens; *étvágygerjesztő.* Jókai Kárp. Z. 446. Azonközben hozzanak ebből a régi silvoriumból *appetitorium* végett. Magy. Náb. 366. Kelt az *appetitorium* (őszibaraczkszesz).

Appignorare, ad + pignorare. Non eodem sensu legimus hoc verbum, ac in Glossario Duc. sc. pignori capere, verum contrario, i. e. — pignori dare, oppignerare; *zálogba vet, elzálogosit.* Rák. Ön. p. 128. l. 25—29. (28.) Sed longo discursu opus fuit, ut equi darentur mihi ab ultima posta. ubi via regia deserta ad urbeculam Podolinez, tredecim oppidorum e Hungariæ regno reipublicæ Poloniæ olim a divis regibus *appignoratorum,* deflectendum fuerat.

Applacidare, approbare; *tetszetelni, jóváhagyni.* Ger. applacidiren. Kass. Prax. I. 76. id quod petitur, resolvitur, aliæ negativæ, si id quod petitum est, non *applacidatur.* Reg. Turm. Præt. 17. Opin. P. I. Sec. II. §. 4.

Applanare, complanare; *kiegyenliteni, egyengetni.* Arch. Rak. IX. 533. azon restantiát exolváltassa s *applanálja* kegyelmetek.

Applanatio, actus planum reddendi; *egyengetés.* Kass. Jur. Civ. I. 197. *Applanatio* horti T. ut. sub — e foveis et fossatis constantis iuxta sub Nro I. æstimata ad fl. I.

Applauda, furfur; *korpa.* Gyön. 1674.

Applausibilis, applaudendus, applaudendo dignus; *tapsra, helyeslésre méltó.* Verancs. IX. 137.

Applaustrare, in plaustrum aliquid imponere; *megrakni.* Kronst. II. 60., 69., 644.

Applaustratio, V. *applaustrare; felrakás.* Kronst. II. 69.

Applicabilis, ad applicandum idoneus; *alkalmazható.* It. applicabile. Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. 3.: Plura alia si vis miracula multa *applicabilia* habes infra in tractatu de miraculis. Kass. Jur. Civ. I. 228.

Applicabilitas, natura rei quæ applicari potest, habilitas; *alkalmazhatóság.* It. applicabilita. Vern. Met. 32. Quare categoriæ intellectus nonnisi intuitu obiectorum experientiæ habent *realem* significationem ac *applicabilitatem.*

1. **Applicatio,** (Du C. al. s.) munus, præficiendi actus in aliquod munus; *alkalmazás, állás, hivatal.* Reg. Turm. Præt. 18. *Applicatio* Prætorianorum in statu civili ab eorum qualitatibus et ab eo prout se gesserint dependebit.

2. **Applicatio,** industria, sollertia; *szerénység, szorgalom.* It. applicazione. Wagn.

Applumbarius, (Du C.) qui summorum Pontificum bullis plumbum aptat; *bollapecsétlő.* Nagy Hier.

Applumbatura, ferruminatio; *hozzáforrasztás.* Ger. Anlöthung. Pár. Páp.

Appodiaceus, 3., a voce: appodiare, appoggiare, se reclinare, niti, sustentare, adminiculari; *támasztó, támogató, támlás.* Arch. Rak. VIII. 326. Sella *appodiacea.*

Appodiaculi, fulcimentum; *hónalj támaszok.* Gyön. 1741.

Appodiamen, V. Apodiaculi. (Du C. Appodiamentum). Gyön. 1740.

1. **Appodiare,** (Du C. appodiari) inniti, fulciri (α πούς ποδός); *támaszkodni, lereszkedni, oda lábolni.* Pel. (De S. Elis. s. I. c. 8) Dum præ debilitate *appodiasset* in gremium ancillæ. Schaffr. Electr. X. Religiosum Operarium fenestræ *appodiatum* . . . Pel. serm (Hiern. 36. sz.) vinea solet *appodiari* ligneo Palo.

2. **Appodiare,** navem appellere; *kikötni.* Georg. Sirm. I. 274. Et supra Budam insulam Sancte Margarete *appodiaverunt* sese.

Appolissa, documentum, scriptum; *okmány, okirat.* Dip. rel. reip Rag. 23. 24.

Apponere, ponere; *valamibe helyezni valamit.* S. de Kz. Chr. I. 4. 1.: in quibus iuxta suæ opinionem fidei spem maximam *apponebat.*

Apponillia, æ, appositum; *toldalék,* It. apponimento. Zusatz. Ljub. Mon. Sl. XI. 156. an. 1344: fiant... conventiones, ut in quadam *apponillia*... slavonesca continetur.

Apposicio (sigilli), alias Appensio; *pecsételés.* Magy. Tör. Tár. VII. 250.

Appotiare, (Du C.) potandum præbere; *itatni.* Knauz. E. M. Str. I. 122. 102. rex veneno *appotiatus* a fratre suo.

Appraetiare, æstimare; *megbecsülni.* Arch. Rak. VIII. 203. et notifico R. D. Vræ iam *appraetiata* vina per manus assignata et deducta esse.

Apprecatio Salutaria, salvum iubere; *egészségkivánás.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 368. Jndicavi huic principi nomine Matis vestræ *salutariam apprecationem* et novitates exposui, qui devotissime gratias egit pro *salutari apprecatione.*

Apprecatoriæ, (litteræ) lit. omina continentes; *köszöntő.* Gratulations. Kov. Form. St. CVIII. *Apprecatoriae.* Novi Anni p. 130.

Appreciatio census, æstimatio; *megbecslés.* Száz. XI. 769.

Apprehendere, ægre ferre; *rossz néven venni.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 135. Contractus inter nos initi prelo submissionem... nonne Sua Maiestas . . . *apprehenderet ?*

Apprehensio, indignatio, actus in malam partem accipiendi; *neheztelés, zokonvevés.* Arch. Rak. VIII. 381. Epist. Proc. P. III. 533. Jókai, Régi jó Tbl. II. 61. s ha egyszer valamelyik hölgy könyörületből vagy *apprehensio*-ból felváltja e minden napszám között legunalmasabb szakmánynál.

Apprehensivus, 3. vim apprehendendi i. e. cognoscendi habens, alias cognitivus, rationalis; *megismerő, felfogó.* Andr. Pann. 245. potentia *cognitiva* sive *apprehensiva.* Pázm. Dial. 423.

1. **Apprehensor,** qui apprehendit (furem); *elfogó.* Kass. Jur. Civ. I. 97. res porro mobiles universæ velut facile occultabiles iuxta Art. 138: 1647. per *apprehensores* et detentores sub iuramento revelari.

2. **Apprehensor,** occupator; *elfoglaló.* in Besitz-Nehmer. Kov. Form. St. CLXXXVII. *Actio quaestoralis,* vi cuius Creditor Mercium Summam in Executionem pro Parte sui sumptam per novum Fundi *apprehensorem* depurari adurget.

Appressio Sigilli, obsignatio; *bélyegezés, pecsétütés, nyomás.* Kass. P. P. I. 215.

1. **Appretiare,** pretium dependere, solvere (Du C. pretium imponere); *a dijt megfizetni.* An. Sc. I. 90. an. 1513: nisi sua sponte... vel per... scholasticos *appretiati* huius modi *tabulam* seu mensam... elargiri non teneantur.

2. **Appretiare,** pretio conducere, in pretio habere; *bérelni, zsoldba fogadni, becsülni.* It. soldare, apprezzare. Gal. apprécier. Kat. Hist. IX. 598. Fej. IV. 2. 441. Wagn. Kov. Jur. Tav. 249. volunt fabri pro iure habere, ut famulum sive socium *appreciatum,* cui solent ad singulas hebdomadas vel menses... solvere... nemo audeat tenere.

Appretiatio, æstimatio; *megbecsülés, becsbentartás, becsesség.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Sexto martyres honoraverunt sexta ratione scilicet *appretiatione* tali. Pel. (De S. Margar. s. II. c. 1.) Vect. Ref. I.

Apprimere, imprimere; *odanyomni.* Szék. Okl. 1. 31. secretum annulum nostrum eisdem *apprimentes.*

Approbanter, approbando; *helyeslőleg.* Kuk. Jura I. 123 an. 1351: permissionem... *approbanter* præbere.

Approbata, litteræ quibus aliquid approbatur, codex Juris Municipalis Transilvaniæ; *jóváhagyó levél.* Cod. Alv. I. 8. Hogy Erdélyben az 4. recepta religiók az *Approbata* és azon *Approbatában* irott unió conditiói szerint való szabados exercitiuma megtartassék. — Szegedi Rubr. Pars. III. p. 17. Juramentum et conditiones suscepti Principatus ab hoc Rákóczio et Báthorio videri possunt in Codice Juris Municipalis Transilvaniæ, quem *Approbata* vocant.

Approbatalis, ad approbationem pertinens; *jóváhagyó.* Opin. in montanisticis C. lex *approbatalis.*

1. **Approdianus,** i, V. *Aprodianus.* Száz. XI. 797.

2. **Approdianus,** discipulus, puer; *apród, inas, tanuló.* Kov. Form. St. 440. Magistri ipsius artis sive *Approdianum* conventos seducere præsummat. Pesti ötv. czéhsz. 1529. quod nullus magistrorum possit et debeat tenere nisi ad summum tres famulos et tres *approdianos.* Pel. Pom. De Innoc. s. I. c. I. Pater ministros *approdianosque* voluit sibi adunare vel sociare.

Appromissio, promissio, sponsio; *megigérés, együttigérés, fogadás, kezesség.* Rák. Ön. p. 292. l. 25—26. Dip. Alv. II. 151. Super qua *appromissione* pro... summa me fideicessione liberavit.

Appromtare, instruere; *fölkészitni, fölszerelni.* Magy. Jogt. Eml. 305.

Appromptatio, necessariarum rerum comparatio; *előkészület, intézkedés, fölkészülés.* Arch. Rak. VIII. 93. Ruk. Jur. II. 208. 93. Sua Excellentia Banalis, negotio moram non paciente, præmissam Militiam hactenus jam ad Castra expedivisse et circa futuram eatenus *appromptationem* necessaria jam disposuisse se declaravit. Kronst. III. 568.

Appromptuare, instruere, in ordinem redigere, reficere; *felszerelni, rendbehozni.* Kronst. III. 152: fabro, qui kutschy *appromptuavit* 166: qui cultros tonsorios *appromptuari* fecit. 173: tympana. Cod... de Sztára Vol. II. 394.

Appropiare, (Du C.) approximare, appropinquare. Gall. approcher. In veteri et novo testamento occurrit; *közeledni.* S. de Kz. Chr. I. 4. 2. Post hæc Ravennam *appropians.*

Approporciare, iusta ratione, proportione describere; *arányba hozni.* Kuk. Jur. II. 151. pro futura etiam Salariorum Militiarium viribus et potestati miseræ Contribuentis Plebis *approporciandorum* necessitate.

Approportiatio, actus conformandi; *arányos felosztás.* Kass. Jur. Civ. I. 28.

Approportionare, accommodare; *arányositani.* Coll. l. 333: numero Cleri... *approportionandum* Seminarium erigatur Urb. Reg. 87. Kass. Jur. Civ. I. 28.

Appropriabilis, quod alicui attribui potest; *valakinek tulajdonitható, betudható.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. I. c. 3. Nam unaqueque operatio divina magis est *appropriabilis* alicui persone etc.

Appropriare, (Du C.) rem propriam sibi facere; in suos usus convertere; *sajáttá tenni.* Batty. Leg. III. 625. an. 1498. Eszt. Okm. 148. Chr. Dubn. 92.

Appropriate, (Du C.) singulariter, proprie; *kiváltképen, tulajdonképen.* Pel. De S. Margar. s. II. c. 1. Hæc autem ecclesia canit *appropriate* de castitate.

Appropriatio, actus appropriandi V. s. v. Consolidatio Feudi.

Appropriator, *sajátját védő.* Batty. Leg. III. 626. an. 1498: *appropriatores*... locorum dicuntur, quibus cum datur obedientia recedendi de loco, procurant eam per preces sæcularium revocari; vel qui alios de non suis locis, seu quos alienos reputant subditos sive Prælatos secum nolunt habere sive pacifice sustinere.

Approximare, appropinquare; *közeledni.* It. approssimare. Arch. Rak. IX. 58. Eundem iam senio confectum mortique *approximantem.* Wagn.

1. **Approximatio,** appropinquatio, accessus; *közeledés.* It. approssimazione. Pázm. Dial. 341. Wagn.

2. **Approximatio,** species insitionis: copulatio. It. approssimazione. Oszterh. 21. Arbores nostræ fructiferæ, quoniam e semine surgere nequeunt, propagari debent 1. per Insitionem, 2. Inoculationem, 3. *Approximationem,* 4. Mergos, 5. denique surculos.

Approximativus, 3., obiter, circiter initus; *megközelitő.* Art. D. 1840. *approximativus* calculus.

Appulsare, (Du C. advocare) frequent. ab: appellere; *hajszolni.* Knauz. E. M. Str. II. 232. 212. indebitis citationibus *appulsati.*

Appunctare, consignare (Du C. al. s.); *feljegyezni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 400. an. 1420: omnes *appunctati* in quaternibus communibus pro aliquo delicto.

Appuntuamentum, (Du C. appunctuamentum) pactum; *szerződés, egyesség.* It. appuntamento. Cod. Telek. X. 193. omnia et singula capitula sive *appuntuamenta* inter te, et venerabilem fratrem nostrum Thomam Episcopum Bononiensem.

Aprecari, pro: *apprecari:* precari; *kivánni.* Tör. Tár. 1889. p. 438. paterne *aprecatur,* Pater suus.

Apreciare, appretiare, pretio conducere; *fölbérelni.* Georg. Sirm. I. 234. Et sic velle nolle Turcum *apreciaverat* Rex Ioannes.

Aprestatio, separatio; *elválasztás.* Fej. X. 4. 264. et eorum seu earum quemlibet seu quamlibet per devastationem bonorum ipsorum seu ipsarum et eorum omnium et singulorum mobilium et immobilium ubicunque reperitionem captionem sequestrationem seu *aprestationem* seu quamcunque aliam occupationem et detentionem authoritate nostra et potentia brachii secularis procedatis.

Aprilis, pro: Aprilis, sicut naturalis. Kol. Cod. 40.

Aprimis, primum; *először.* Georg. Sirm. I. 46. Rex dederat, et episcopatum *aprimis* Agriensem, posthec strigoniensem.

Aprocha, æ, lorica; *futó árok.* Laufgraben. Gal. approche. Nill. Symb. p. 1047: Consolatorem samiorum militum intra loricas seu *aprochas*... obsessæ Budaæ... cum gaudio conspexit... Dux Lotharingiæ Carolus.

Aprodianus, iuvenis, qui regi ministeria facit. In nostro sermone «*apród,*» quod vocabulum idem significabat ac «puer.» Fr. Lib. Rt. I. 53. II. 10. 35. 78. III. 195. eodem die *aprodianis* et ruthenis Regie Maiestatis ad usum ipsorum dedi.

Aprodinus, i, puer nobilis a ministeriis principis; puer pædagogianus; *apród.* Száz. XVII. 537.

Aprodio, onis, apud nos puer, qui in aula regia aut apud Magnates proceresque servitium peragebat; *apród.* Cod. Telek. XI. 318. Quia nos in causa inter Franciscum de Pok *aprodionem* nostrum et Fratres suos ab una et G. K... ex altera in facto occupacionis Bonorum eiusdem F. coram vobis mota.

Aprologina, æ, ab: aspriolus, sciurus, *evet;* pelles sciuri, *evetbőr;* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 500. Item super facto mardurinarum ac *aprologinarum* recurretur ad privilegium populorum de Thwroch pelles mardurinas et *aprologinares* seu censum pro eisdem soluere consueverunt, eadem consuetudo observabitur inter ipsos.

Aprologinaris, ad aprologinam pertinens. Text. v. s. *Aprologina.*

Aproportionalis, pro portione; *arányos.* Szer. Not. p. 113: divisio decimarum maiorum *aproportionalium*... habitorum.

Apropriare, appropriare q. v. Pesty Szőr. III. 227, 228.

Aproximiare, appropinquare; *közetedni.* Magy. Jogt. Eml. I. 446.

Apsus, desertus V. s. Mansus; *elhagyott.*

Aptagia, æ, iudicium, sententia; *itélet.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 377. Et judicatum est ut Comes non auderet recipere *aptagias* super nullum clericum nisi Episcopus vel si ibi Episcopus in civitate non fuerit, hanc potestatem Archidiaconus habeat, tollendi *aptagias* super quemlibet clericum.

Aptagus, fors. lata sententia (p. *capere) határozat.* Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: omnes *aptagi,* qui dantur in magna curia quam in parva, scribantur in quaterno per cancellarium...

Aptamen, refectio, sartura; *tatarozás, helyreállítás.* Ljub. Mon. Sl. IX. 85. an. 1410: pro reparatione et *aptamine*... palacii.

Aptare, ornare, reficere; *ékesiteni.* Prot. inq. 166: ipsa puella dabat magnam (diligentiam) ad *aptandum* altaria.

Aptitudinabilitas, status, quo quis ad aliquid aptus fieri potest. Text. v. sub Transcendentalitas.

Aptitudinaliter, apte; *alkalmasan, hűen.* Pel. Serm. Sicut speculum licet sit multo inferioris naturæ quam homo: tamen ab artifice fit ad hunc finem ut representet imag'nem hominis *aptitudinaliter.* Aest. 5. i. cet.

Aptitudo, habilitas; *alkalmasság, ügyesség.* Wagn.

Apua, Clupea Encrasicholus. Linn. *szardella:* Ger. Sardelle. Vect. Gen. Gg.

Apud, pro: in; *-ban, -ben.* Batty. Ger. 84. *apud* Galliam constitutus.

Apud animum statuere, persuasum habere; *magát eltökélleni.* Knauz M. E. Str. I. 72.

Apud aures aliquem tenere, auribus aliquem tenere; *fülénél* (fogva) *tartani* vkit, Wagn.

Apudesse, præsentia; *jelenlét.* Ger. Beisein. Arch. Ver. Sieb. XXV. 375. an 1787. juramentum ... in *Apudesse* singulorum deposuisses.

Apudixa, æ, apocha gr. ἀπόδειξις (Du C. *apodixia).* Ljub. Mon. Sl. v. 36. an. 1404: de hiis, que sibi solveritis, recipiatis ... *apudixam.*

Apugenarium, carcer subterraneus (a gr. ὑπόγαιον); *földalatti tömlöcz.* Burg-Verlies. Szék. Kron. His actis, mortuo Zoltano, ab Andrea Regnum divisum est, et regem nostrum Belæ natu minorem, ducem Ultrasilvaniæ in suo *apugenario* custodiebat. 1049.

Apunctatura, æ, conscriptio; *összeirás; feljegyzés* It. appuntatura. Ljub. Mon. Sl. III. 269.

Apyrasta, æ, carbunculus (Calep. an. 1513.); *drága kő.* Gyön. 1766.

Aqua ardens, spiritus, Mercurius; *szesz.* It. spirito. Vern. Met. II. 15. Si itaque vinum in alembico ponatur et ignis admoveatur, tenuem primum et inflammabilem liquorem emittit, quem *spiritum aquam ardentem* sive *mercurium* adpellant.

Aqua benedicta, (Du C.) aqua lustralis, consecrata; *szentelt víz.* Wagn.

Aqua calcis, a. calcaria; *mészvíz, mészoldat.* Kalkwasser. Tomts. 105.

Aqua caldaria, aqua fervens; *forró víz.* V. s. v. Campiones.

Aqua chalybata, a. ferrata; *ásványvíz.* Ger. Stahlwasser. Vern. Psych. 156. Tepida balnea, hordeum, avena, lac, quies etc. fibrillas humectant; labor, balneum frigidum, china, *aquae chalibatae* firmiores reddunt.

Aqua cypria, *czementvíz.* Besztb. Levt.

Aqua ferraria, aqua ferro candenti refrigerando; *edző víz.* It. Aqua di tempera. das Löschwasser, Stählungswasser. Kecsk. P. Ötv. Gloss. 135.

Aqua fervens, probationis litis unum genus. Pri. sæc. II. p. 85. Alia huic proxima probatio litis fuit *aquam ferventem* manu ingredi, nec amburi; procul dubio ex veteri lege devoluta, sed nec ubique præter Varadinum et majores Præposituras permissa, nec sine vanis superstitionibus usurpata; quare sublata hac judicii ratione et constitutis Regum decretis Carolus præsentem litigandi methodum e Gallia haustam intulit.

Aqua Fragrarias, syrupus ex fragorum baccis pressus; *eperlé.* Curios Misc. II. 273. At vero æstate Haustus ex Albo vino cum *aqua Fragraria* diluta ... Stomachum optime recreat.

Aqua glutinata, a. glutinosa; *enyves víz.* Leimwasser. Kecsk. P. Ötv. 145.

Aqua lustralis, aqua sacrata; *szentelt víz.* Diar. Com. 30. Primas Regni crucem exosculandam porrexit et aspersa *lustrali aqua* bene precatus fuit.

Aqua Marina, V. Lapis Lazuli; *kékkő.* Kecsk. P. Ötv. 153.

Aqua metallica, vitriolum; *gáliczvíz.* Zementwasser. Bel. Geogr. 495.

Aqua omnium florum, aqua cutem emolliens et purgans; *minden virágok vize.* Máty. 511.

Aqua reginæ Hungariæ, Zsigm. Hist. 296. Pari modo pervulgata illa medicina, quæ *Aqua reginae Hungariae* vocatur, in Hungaria inventa fuit.

Aqua roseatica, aqua rosacea; *rózsavíz.* Száz. XVII. 642.

Aqua sanitatis, V. aqua soteria.

Aqua soteria, aquæ medicatæ, salutares, medicæ; *gyógyvíz.* Lzb. Cod. Med. III. 52.

Aqua vitis, idem ac Aquavita. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 192.

Aqua viva, expressio e sacris literis sumpta; *éltető víz.* Belebendes Wasser. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 29.

Aquæ, (frigidæ iudicium) una ex purgationibus vulgaribus, quas *iudicia Dei* appellabant: qua criminis alicuius suspectus, vel de gravi aliquo facinore delatus in aquam demergebatur ita, ut si supernataret, nocens ac reus, contra si in imum delaberetur, innocens iudicaretur Du C. Decret. Ladislai regis lib. I. 28. lib. III. c. I. Hæc iudicia præsentibus ecclesiasticis patrata esse demonstrant hæc verba. Stat. Colomanni Reg. Hung. lib. I. *Judicium* ferri et *aquae* in aliqua Ecclesia fieri indicimus, nisi in sede Episcopi et maioribus præposituris.

Aquæ, (fervidæ iudicium) seu examen, quo quis de crimine suspectus, quo se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat, atque, si illæsam extraheret, innocens, si contra, reus pronuntiabatur.

Aquæ Roselinæ, *fát kövesítő víz.* Szerdah. Celebr. II. p. 14. Passim affluit *aquis* vulgo *Roselinis* vocatis, in quibus certa ligni species durescit in lapidem.

Aquæductile, via, per quam aqua agitatur et ducitur de loco suo; *árok, csatorna, cső.* Gyön. 1782.

Aquæductor, (Du C.) qui adducit, adfert aquam; *vízhordó.* Kronst. I. 714.

Aquæductus, *vízvezetési jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 70. *Aquaeductus* est ius aquæ ducendæ per fundum alienum. Ex his facile intelligentur definitio et natura aliarum quoque servitutum rusticarum.

Aquæhaustus, haustus aquæ; *vízmerítés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. Servitutes prædiorum rusticorum sunt quæ rusticis prædiis debentur, ut: iter, actus, via, aquæductus, *aquaehaustus,* pecoris ad aquam appulsus, jus pascendi, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ.

Aquæmanile, (Du C.) vas manuale, quo manus lavantur; *mosdó edény, tál.* Nagy. Hier.

Aquævomus, 3, qui vomit aquas; *vízhányó.* Gyön. 1802.

1. **Aquagium,** (Du C.) aquæductus; *vízvezeték, csatorna.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 53. De *Aquagii* Danubialis, secus Jaurinum præterlabentis per Commissarios revisione constituenda. Decret Mathiæ II. 1618.

2. **Aquagium,** sententia lata in negotio aquæductus; *vízfolyamatról való itélet.* Pár. Páp.

Aqualianus, 3. pro: aquilianus, (a iuris consulto Aquillio Ciceronis amico) ad damnum resarciendum pertinens; *kártérítési* V. *aquiliana stipulatio.* Ljub. Mon. Sl. I. 153. precedente *aqualiana* stipulatione.

Aqualifera cappa, (Du C.) vulgo *pluviale,* ornamentum Ecclesiasticum; *karpalást.* Chormantel. Nagy Hier.

Aqualitus, alvus est, ubi sordes defluunt; *konyha csatornája.* Gyön. 1778.

Aquamaniale, (Du C. aquamanile) est vas, super quod cadit aqua, qua abluuntur digiti sacerdotis, post susceptionem corporis Christi; *csésze, mosdó.* Gyön. 1776.

Aquarii, (Du C.) Hæretici dicti, quia aquam solum offerunt in Calice sacramenti; *vízzel áldozók.* Gyön. 1773.

Aquariolus, i. (Du C.) serviens meretricis, qui crebro defert aquam ad eam mundandam et venustandam; *vízhordó szolga.* Gyön. 1777.

Aquarius, (Du C.) qui portat aquam (Hydroparastates); *vízáldozó.* Nagy Hier.

Aquaticum, præstatio pro pecoribus adaquandis; (Du C.) ius utendi aqua; *itatási illeték.* Fejér II. 330. ut nemo aliquid ab ipsis fratribus ... pro herbagio vel *aquatico* seu lignis siccis aut pro plateatico ... aliquid aliquatenus exigere præsumat.

Aquavita, ab It. aquavite, vinum adustum, sublimatum, Crematum; *pálinka.* Brantwein. Szentiv. Cur. Misc. Dec III. P. VII. 192. Tök. Diar. 511.

Aquebibus, i. qui sæpe bibit aquam; *víz-issza.* Gyön. 1807.

Aquelicium, (Du C. aqualicium) guttatorium, per quod aqua elicitur ex alveo cum aqua pluviatilis remediis quibusdam elicitur; *orvosságnak való választott esővíz.* Gyön. 1789.

Aqueus, ex aqua constans, ad aquam pertinens; *víznemű, vizes.* Vern. Psych. 84. Porro tres etiam liquores aut humores in oculo distiguuntur, *aqueus* nimirum crystallinus et vitreus. Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. 1. c. 2. celum *aqueum.* [Gyön. 1801.

Aquilanus, i. nasu adunco; *sasorrú.*

Aquilega, æ, idem quod aquilex, qui curam habet aquarum; *vízvivő mester.* Lzb. Cod. Med. T. II. 634. carnium inspectorem comitatensem, *Aquilegam* ... abrogamus.

Aquilegium, receptaculum aquarum; *vízgyűjtő.* Juriev. Jur. Met. 72. Mutungari potest ... denique 7-o loca et spatia pro Molis contusorio lotoriis, Malleaturis, ustrinis aliisque Fabricis nec non *Aquilegiis,* aquæductibus cæterisque Appertinentiis fodinarum. Eszt. Okm. 112. 1854. *aquilegiis* e marmoreis tabulis compacto. Besztb. Levt. Gyön. 1786.

Aquilienses, (sc. Nummi) Numi Hung. 152. Denariorum exterorum variæ in monumentis nostris historicis commemorantur species, utpote: *Aquilienses* quorum 160 marcam constituebant, iidem erant cum Frisaticis. *Bapka* dicti in Silesia et Bohemia currentes denarii, septem = uno lato grosso fuerant, usu eorum anno 1526. In Hungariam introducto et usque annum 1548. perdurante.

Aquiliana stipulatio, (Du C.) est promissio, quæ novat contractum. V. *Aqualianus.*

Aquilium, (Du C.) summa pars capitis; *a fejnek felső része.* Gyön. 1797.

Aquilla, æ, fors mendum pro: *angvilla.* Fjp. Szám. p. 491 an. 1439: pro *aqwillis* ad piscinam civitatis.

Aquilo, occidens, solis occasus; *nyugat.* It. Ponente, occidente Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 243. girando seu circueundo per septemtrionem, *aquilonem,* orientem et meridiem.

Aquilonarius, aquilonaris, aquilonius; *éjszaki.* Cod. Dip. Pat. V. 133. 175. Inde (meta) ad plagam *aquilonariam* pergendo duas metas terreas erexisset. Cod. Com. Zichy. Vol. V. 540. versus partem *aquilonariam.* G. Fejér. X. T. 110.

Aquiminile, (Du C. Aquamanile) vas super quod cadit aqua, qua abluuntur digiti sacerdotis post sumptionem corporis Christi; *kis tál, medencze.* V. s. *Archiscamnum.*

Aquimola, æ, (Du C.) molendinum aquaticum; *vízi malom.* Gyön. 1806.

Aquimolium, aquimola, molendinum aquaticum, aquaria mola, Gr. ὑδρομύλη, (aquæmolus, aquamilina Du C.); *vizimalom.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 179. Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Salona cum molendinis, *aquimoliis* et omnibus pertinentiis suis.

Aquipotus, aquæ potor, qui aquam bibit; *vízivó.* It. bevilacqua. Vern. Psych. 230. Denique pro diversitate potuum, quibus utimur, diversam quoque esse nostram cogitandi et agendi rationem, vel ex discrimine opinionum et ingenii, quod inter *aquipotas* et *vinipotas* intercedit nostra imo et antiqua iam ætate observatum fuit.

Aquisiticius, quod est de numero eorum, quæ acquisita sunt vel acquiri solent, ad acquisitionem pertinens; *szerzett, szerzeményi.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 247. Dictus magister Jacobus asseruisset, quod de possessionibus suis emticys et *aquisiticys* duas possessiones dedisset. Cod. Dip. Kár. 1.

Arabici, (Du C.) hæretici dicti ab Arabia, in qua sunt orti docentes animam et corpus simul mori, simul resurgere. Gyön. 1822.

Arabicus, 3. *Arabica* (ars), varie mixtus; *arab-dísz, arab-ék.* Arabesco. Greg. Aesth. 89. *arabica* grottesk etc.

Arabismus, religio, vita, mores Araborum. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 314.

Arachiuncula, parva aratio sive sulcus (Du C. araciunculæ, fossæ parvæ ad instar sulci aratri); *(erechelez), barázda.* Schläg. 2197.

Arachnoides, idem ac Arachnoideus 3. Vern. Psych. 85. Tenuissima denique simulque pellucida membrana crystallinus humor ipse vestitur, quæ *arachnoides* vel *aranea* vocatur.

Arachnoideus, 3.: ἀραχνοειδής, araneæ, araneo similis; *pókhálónemű.* Voces, quæ in -ides, -ideus *(ειδής)* exeunt et idem significant ac: -formis vel similis, sæpe occurrunt, imprimis apud scriptores medicos. Vern. Psych. 33. Desumpta meninge prima membrana media seu *arachnoidea* in conspectum venit.

Aracuncula, æ, (Du C. araciuncula) fossa parva instar aratri sulci; *apró verem.* Gyön. 1823.

Araldus, i, nuncius, præco; *hirnök, hirdető.* It. araldo. Gal. héraut. Herold. F.Forg. Comm. 440. At cæsar cum statibus romani imperii per edictum publicum observatis ceremoniis fieri solitis, voce publici *araldi* et tubicinibus, editisque diplomatibus pontificis diplomata et acta annullant.

Arangia, æ, (Du C.) pomum aurantium. V. s. *Confectio zuecari, narancs.* It. arancia.

Arany-Forintones, aurei floreni (nummi), ex Hung. *arany forint.* Sim. Num. 77. Hos, ut ita dicam. *Arany-Forintones* in Hungaria successu temporis, Germani et Slavi Ducatos adpellabant, usu termini hucusque retento e. c. Kremnizer Ducaten, Slavice Kremniczky Dukat.

Arapapare, (Du C.) effodere vel sculpere; *kiásni, kimetszni, faragni.* Gyön. 1826.

Arare, fodere; *ásni.* Kronst. II. 494. *arare* in fossa.

Ararifacere, arandum curare; *szántatni.* Szék. Okl. IV. 13.

Aratorculus, i, parvus arator. Gyön. 1841.

1. **Aratorius,** 3. ad actum arandi pertinens, qui arari potest; *szántó....* Fej. V. III. 199. Terras et possessiones suas cum *terris aratoriis,* pratinis, piscinis, vinetis et virgultis dedisse et tradidisse in concambium. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 368.

2. **Aratorius,** 3., ad actum arandi aptus; *szántó.* Magy. Tört. Tár. XI. 137. bos *aratorius.*

Aratro iaculari, *saját kárával másokat sértegetni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Aratro iaculari. Id est: qui suo magno incommodo alterum lædunt.

Aratrum regale, constans e 150 jugeribus regalis mensuræ. V. *Quadrata ulna, király éke mérték.* Georch. H. T. IV. 178.

Aratura, æ, (Du C.) aratio agri; *szántás.* Szék. Okl. II. 44. *araturam* et sementa facere. Gazd. tört. szem. I. 209. cespitis *aratura.*

Araturæ Locus, limes; *mesgye.* Pesty. Ször. III. 303. *locum araturae* vulgo mesgen.

Arbiter, *királyi biztos.* M. Bel. Geog. 523. Præest utrique (Tabulæ Superiori, Tabulæ Inferiori) Principis *nomine Arbiter* seu *Commissarius Regius,* qui propositiones regias, Ordinibus regni, ritu exhibet solemni.

Arbiter parochitanus, arb. comitatus; *megyei békebiró.* Száz. VI. 76.

Arbitracio, onis, actus arbitrandi; *itélethozatal.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 209. usque diem diey *arbitracionis.*

Arbitracionalis, arbitrium continens (sc. littera), *véleményes.* Cod. Com. Zichy T. I. 498.

Arbitramentum, (Du C.) arbitrium; *itélet, eldöntés.* It. arbitraggio. Fej. IV. 3. 356. quæ per hoc *arbitramentum* debent eidem Ordini S. Augustini remanere. Eszt.Okm. p. 50. omnem... differenciam... *arbitramento* fidelium... submisissent.

Arbitranter, arbitrando, iudicium proferendo; *biróilag, itéletileg.* Cod. Dip. And. I. 582. 635, unde nos iudices auditis assercciones parcium *arbitranter* adiudicantes decrevimus.

Arbitrarius, 3. incertus; *bizonytalan, tetszésszerinti, gondolomra való.* It. arbitrario. Gal. arbitraire. Kass. P. P. I. 241. *Arbitraria* seu ad visum seu alia quecunque mensura salem divendere distractori per expressum prohibitum est.

Arbitrationalis, ad arbitrium pertinens; *véleményes.* Cod. Zichy I. 498.

Arbitrative, ad arbitrium; *belátás, akarat szerint.* Cod.Dip. Fam.Com. de Sztára V. II. 171. Quidquid nobiles viri... *arbitrative* ponerent, hoc ambe partes acceptare tenerentur.

Arbitrativus, 3., ad arbitros pertinens; *választott, békebirói.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 157. cum ipsi arbitratores in ipsa *arbitrativa* compositione consederent. Cod. Dip. Pat. V. 258. 395. ex ordinativa composicione atque *arbitrativa* adiudicatione. Kövy. El. 602. A sententia *arbitrativi* Judicii appellata non datur.

Arbitrator, (Du C.) arbiter amicus; *választott békebiró.* It. arbitratore. Cod.Dip.Arp. Cont. VI. 534. et de omnibus causis, quas haberent vel habere possent, tanquam in arbitros compromissarios *arbitratores* seu amicabiles compositores.

Arbitrens, mendum pro: arbitrans. Cod. Dip. Pat. VI. 120. 81. Herborto fratre eiusdem Herrici et Hermano de Herman ex parte Guge et Dugus predictis *arbitrentibus* in talem pacis titulum convenerunt.

Arbitrix, fem. ad arbitrum. Fej. V. I. 127. elegimus et assumsimus pro parte nostra mediatricem *arbitricem* et amicabilem compositricem serenissimam Dominam etc.

Arbor de cerasis, κέρασος, cerasus, i, *cseresznyefa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 426. et transeundo eam ad duas *arbores de cerasis* vadit ad montem ad metam sub arbore nucum p. 455. et per eum vadit superius usque ad metam sub arbore *cherasorum* X. 134. *arbor cerasi.* Cf. Wenzel Magyarorsz. Mezőgazd. tört. 210—212.

Arbor dumi, dumus; *bokor, csalit.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 91. deinde progreditur ad *arborem dumi.*

Arbor erulea, alnus; *égerfa.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 528. inter arbores *eruleas eggres* dictas esset quoddam pratum.

Arbor falcata, lignum falcatum: *vágott fa.* M. Bel. Prodr. 77. arboris huius quam nos *falcatam* ad vulgi imitationem dicimus.

Arbor frondosa, frondes. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 170. In domum supremorum capitaneorum et judicum tamquam signum officii et dignitatis «more prædecessorum» *arbor frondosa (frondes)* deducebatur.

Arbor fructuum, arbor fructifera; *gyümölcsfa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 423. abinde descendit versus villam in quodam mege et agros circa *arbores fructuum* procedendo pervenit ad villam. Ibid. et pervenit trenseundo circa *arbores fructuum* ad aliam viam.

Arbor genealogica, stemma, stirps; *vérség, származás, nemzetség fája.* It. albero genealogico. Germ. Stammbaum. Kat. VIII. 143. Unde hæc *arbor genealogica* nascitur.

Arbor ilicea vel ilicia, ilex, *tölgyfa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 475. 518.

Arbor Kerky, quercus; *tölgyfa.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 134.

Arbor nucifera, nux; *diófa.* Cod. Dip. Arp. XI. 77.

Arbor nucum, *nucis,* nux; *diófa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 426. et transeundo eam ad duas arbores de cerasis vadit ad mon-

tem ad metam sub *arbore nucum.* p. 445. et venitur ad arborem *nucis.*

Arbor pomi, *arbor pomiferi,* arbor pomifera, pomus; *almafa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 468. et exhinc super quadam via venit ad *arborem pomiferi* que est iuxta eandem viam p. 470. in quo sub *arbore pomi* sunt mete terree.

Arbor populi vel. *A. populea,* populus; *nyárfa.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 328. 376.

Arbor pudica, alias arbor sentiens vel viva; aliter Mimosa sensitiva vel pudica; *ne nyulj hozzám.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 42.

Arbor pyry, pirus; *körtefa.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 134.

Arbores sacrivi,(Du C.) quas ut sacras colebant pagani. Diu post Christi inductam religionem arborum cultum viguisse in Hungaria constat ex Decret. Sti Ladislai regis. Hung. cap. 22.

Arbor sentiens, V. *arbor pudica.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 42. In India est planta, incolis satis nota, quam Lusitani *arborem sentientem* alii *arborem vivam* appellant ea de causa, quod ad accessum hominis vel animalis flavescat, seseque contrahat ac claudat.

Arbor sorbelli, sorbus; *berkenyefa.* It. Sorbo. Cod. Dipl. And. V. III. p. 450.

Arbor tremulea, populus tremula (Lin.) *nyárfa.* It. tremula. Gal. tremble. Espe. Cod. Dipl. And. V. III. p. 435. venit ad unam *arborem tremuleam* vulgo nyarfa vocatam.

Arbor viva, V. Arbor sentiens.

Arboragium, tributum pro facultate concessa erigendi malum navis in portu (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum civitatis eiusdem, pro piscaria pro macello, pro *arboragio* porti et pro transitu Barchanei lib. 60C. Fej. VII. 38. 18.

1. **Arborare,** malum exstruere: *vitorla rudat felállítani.* Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334. pro *arborando* galeam.

2. **Arborare,** arboribus conserere: *fásitani, fával beültetni.* Gyön. 1851.

Arboraticum, præstatio a navibus portum intrantibus; *kikötő díj.* Ljub. Mon. Sl. I. 20.

Arboretum, (Du C.) locus arboribus obsitus; *befásított hely.* Hor. Mem. 34.

Arbosus, 3., locus arboribus consitus vel obductus; *fás.* G. Fej. I. 114. et inde tendit metis interpositis ad vallem *arbosam.*

Arbusta, æ, arbustum. *fákkal beültetett hely, csalit.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 134. hinc vero reflectitur ad *arbustas quasdam* procedens...

Arbustare, *arborare* 2. q. v. Gyön. 1857.

Arbustulum, deminutivum ad arbustum, parvum arbustum; *kis cserjés, kis liget.* Forma «arbustulum» etiam error typographicus esse potest pro «arbusculum», quod idem significat, ac arbuscula, parva arbor; *élőfácska, kis fa.* Rák. Ön· II. p. 339. I.36—37. (36.):... non esse *arbustulum,* quod aviculam refugientem ad se non defendat pro posse suo.

Arca, æ, Arca, Arcella, Arcatura, voces gramaticis et agrimensoribus familiares, apud quos *Arcae* dicuntur signa finalia per possessionum extremitates constituta sive constructa (Du C.). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 540. item terra ad *arcam,* que est septem *ureten* et tertium prope terram domini Stanne Munii ab occidente etc.

Arca cehalis, arca collegii; *czéhláda.* Zunftlade. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 20.

Arcanorum Secretarius, regi a secretioribus epistolis; *titkár.* Diar. Com. 98.

Arcasi, sagittarii; *íjászok.* Száz. XV. 574.

1. **Arcella,** demin. ab arx; *kis erőd.* Obs. Jadr. 417. et nondum large ab *arcella* in terram saltum fecerant.

2. **Arcella,** æ, (Du C.) dem. ad *arcam:* arcula; *szekrényke.* Rač. Mon. Sl. VII. 124. an. 1076. in candelis candeolisque in... *arcella* maiori.

Arcenas, atis, *Arsena* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 36. an. 1313. Marangan, qui stat in *arcenate* fuit confirmatus.

Arcenses, incolæ, custodes arcis; *várbeliek.* Olah. Cod. Ep. 115. ne illis manum conserentibus civitatenses et *arcenses* erumpere et nostros rem cum hostibus habentes intercipere possint.

Arcensis, ad arcem pertinens; *várbeli.* Rak. Ön. 124, 14—18. vexillifer *arcensis* custodiæ. Arch. Rak. VIII. 356. In cellario *Arcensi.*

Arcera, æ, Cf. Gell. XX. 1. 25. vehiculum viatorium coopertum; *ponyvával födött uti kocsi.* Kronst. III. 258. pro laminis ferri ad meliorandas *arceras* civ. vulgo dy Renn Wägen Cf. 260. 352.

Arcerius, (Du C.) sagittarius; *íjász.* It. arciero. Ljub. Mon. Sl. V. 304. an. 1356.

Arcessire, pro: arcessere; *előhivatni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

1. **Archa,** pro: arca. V. s. *Veges, láda.*

2. **Archa,** navis; *bárka,* Arche, Barke. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 236. Sicut omnes, quos extra *archam* invenit diluvium, perierunt.

Archaeus, ἀρχαῖος, *világ ős lelke.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 239. Sunt qui ad intelligentiam seu animam mundi quandam universalem seu *Archaeum* recurrunt. Sed id pro fabula habendum est, nullus siquidem datur talis *Archaeus.*

Archanus, *arcanus* (Du C. al. s.) *titkos.* Tör. Tár. 1892. p. 400.

Archare, sagittare; *íjjazni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 265. an. 1359. ad ballistrandum et *archandum.*

Archetus, i, arcus (Du C. al. s.), *boltív.* Bogen. Rač. Mon. Sl. XIII. 203. an. 1357. ad castrum hedificatum in mari.... revolvi debeant *archeti* pro coretoribus murorum... Revolvi debeant *archeti* super *modioribus.*

Archi-Abbas, summus Monachorum præfectus; *főapát.* It. arciabate. Gal. archi-abbé, Erzabt. Beng. Ann. Er. Cœnob. 403.

Archiabbatia, *főapátság.* It. archiabbazia. Ranzani. 432. Ipsum vero monasterium tenent monachi ordinis beati Benedicti, *Archiabbatia* appellatur ab Hungaris.

Archi-Abbatialis, ad archiabbatiam pertinens; *főapátsági.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 403.

Archiacolythus, (Du C.) Cum in Ecclesiis Cathedralibus quatuor essent canonicorum ordines Presbyterorum scilicet, Diaconorum, Subdiaconorum et Acolythorum; quilibet suis capitibus suberant, Presbyteri Archipresbyteris, Diaconi Archidiaconis, Subdiaconi Archisubdiaconis, Acolythi denique Archiacolythis; *főgyertyász.* Nagy Hier.

Archiaconatus, pro archidiaconatus q. v. Száz. VI. 379. Kemej diu fuit *Archiaconatus* Agriensis Diœcesis a Tibisco usque Hortobágy extensus.

Archi-Antistes, V. Archi-Presul. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. Tu Princeps *Archi-Antistes* Celsissime Magni Patris et Præsulis Augustini verus imitator.

Archi-aper, aprorum primus; *fő vadkan.* V. Text. sub *Archi-lupus.*

Archibibliopola, *fő könyvkiadó.* Batty. Ger. XLIX. sumptibus viri *Archibibliopolae.*

Archibuserius, i, miles fistula ferrea instructus; *számszerigyes, puskás.* It. archibusiére. Gal. arquebusier. Büchsenschütz. Verancs. Hist. I. 104. aderunt et Hispani et Germani pedites a Romanorum rege missi, alii hastatores, alii ut nunc dicimus *archibuserii,* utrique milites pugnacissimi. Monm. Comit. I. 237. *peditum Archibuseriorum.*

Archibuserus, Archibuserius. Kuk. Jur. III. 43. vel servitia se conferat et in numerum Cataphractorum vel *Archibuserorum* et Kozakorum se conscribendum curet. Gyulafi Lest. 112.

Archibusius, V. Archibusus. Verancs. VI. 308. Hic enim Gallus cassidem, loricam, ocreas, Germanus piccas ac secures, Hispanus *archibusios,* veruta Italus et spatas ambo punctim ferientes.

Archibusus, fistula ænea, tormentum manuale; *számszerigy., puska.* It. archibuso. Gal. arquebuse. Bücbse, Arquebüse. Deriv. ab «arcu» et it. bugio perforatus. Alias: Archibuzus. Brut. Hist. VIII. 373. 19. erat Janizerorum delecta manus, qui fossa et vallo muniti, fistularum crebris ictibus, quæ manualia tormenta *archibusi* vulgo milites vocant, in eo militiæ genere maxime exercitati efficiebant, ne... Verancs. III. 275.

Archi-camerarius, (Du C.) princeps familiarium aulae; *főkamarás.* It. arcicameriere. Num. Hung. 46. Zsigm. Hist. 202. pro quibus totam marchiam Brandenburgicam cum electoris et *archicamerarii* dignitate accepit.

Archi-Cancellarius, *főkanczellár,* It. archicancelliera. Oberkanzler. Beng. Ann. Er. Cœnob. 363. Georgius Albrechtus Dönhoff, Episcopus Cracoviensis, Dux Severiæ *Archi-Cancellarius* Regni etc.

Archicantor, (Du C.) primicerius scholæ Cantorum; *főénekes, karmester.* Nagy Hier.

Archi-Capellanus, summus Capellanus; *főkáplán.* It. archicapellano. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 5. Cher. Jur. Eccl. I. 292. Clerici his præfecti dicebantur Capellani et eorum primus *Archi-Capellanus,* qui Capellanorum causas ecclesiasticas dirimebat. Fej. I. 186.

Archicapitularis, ad Archicapitulum pertinens; *főkáptalani.* Szerdah. Celebr. II. p. 37. Reliqui lares sunt partim civium, partim *Archicapitularium* sacerdotum.

Archi-Capitulum, *érseki káptalan, főkáptalan.* Erz-Kapitel. Fej. I. 303. Item exemplari, quod ad preces Stephani Bartok, Abbatis de Pécsvárad transumsit *Archi-Capitulum* Strigoniense.

Archi-confraternitas, summum con-

tubernium sacerdotum, fratrum, monachorum; *főegyesület, fő szerzetestársulat.* Olt. Act. Synod. 106. prout a Confratribus et Consororibus *Archiconfraternitatis* sub eodem titulo in collegiata Ecclesia S. Mariæ.... fieri solet.

Archidapifer, (Du C.) magister eorum, qui dapinant, dapes administrant, idem ac Magister Dapiferorum; *főétekfogó, főtálnok, főasztalnok.* Fej. IV. 2. 107. *Archidapifero* Jauriensi.

Archidiaconalis, ad archidiaconum pertinens; *főesperesi.* G. Fej. T. XI. V. Un. 411. ipsumque Plebanum... ab Archidiaconorum seu *archidiaconali* iurisdictione eximimus. Szer. Not. p. 123.

Archidiaconatus, us, (Du C.) officium et regio (districtus) Archidiaconi; *esperesség, főesperesség.* It. archidiaconato. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 35. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 66. 67. Brezny. 103. *Archidiaconatus* Hontensis.

Archidiaconatus Cathedralis, *székes v. püspöki főesperesség.* Verancs. II. 224.

Archidiaconus, V. *Archiacolythus, főesperes.* It. archidiacono. Gal. archidoyen, Erz-Dechant. Nagy Hier. Tisztb. Ir.

Archi-Diaconus *Cathedralis, székesegyházi főesperes.*

Archi-Diaconus *Ruralis, megyei főesperes;* Cher. Jus. Eccl. I. 257.... primus inter Diaconos, qui in temporalibus potissimum negotiis et in causis iudiciariis Episcopo erat adiutorio, *ArchiDiaconus* dictus est. Erant etiam duplices *cathedrales* et *rurales.* Hodie Archi-Diaconorum, ubi adhuc vigent, potestas in sequentibus consistit I. Archidiaconatum suum assumto notario quopiam lustrant et relationem desuper Ordinario præstant.

Archidiœcesanus, ad archidiœcesim pertinens; *főmegyés, érsekmegyei.* Nagy Hier.

Archi-Diœcesis, ἀρχι-διοίκησις, regio, ditio, territorium, districtus Archiepiscopo subiectus; *főmegye, érseki megye.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 499. stat in *Archi-Dioecesi* Gnesnensi. Serm. Cat. Præf. *Archi-Dioecesis* Strigoniensis.

Archiducalis, ad archiducem pertinens; *főherczegi.* It. arciducale. Kass. P. P. I. Datum in *archiducali* civitate Nostra Vienne.

Archiducatus, us, *főherczegség.* Ger. Erzherzogthum. Tör. Tár. 1888. p. *archiducatus* Austriæ, Moraviæ etc.

Archiducissa, *főherczegnő.* It. arciduchessa. Gal. archiduchesse. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 236. *Archiducissa* Austriæ. Monm. Comit. I. 60. Principissa Hispaniarum, *Archiducissa* Austriæ, Ducissa Burgundiæ.

Archidux, *főherczeg.* It. archiduca. Gal. archiduc. Erzherzog. Kass. Prax. I. 45. 46. pass. *Archidux Austriae.*

Archielectus, Electus in Archiepiscopum (Du C.) *választott érsek.* Fej. III. 2. 28. Thomas Agriensis qua *Archielectus* Strigoniensis mortuus est. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 316. Luc. Regn. Dalm. 147. Tkal. Mon. Ep. I. 10. an. 1200.

Archiepiscopalis, ad archiepiscopum pertinens; *érseki.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 147. G. Fej. I. XI. Vol. Un. 142. 143. in dicta villa *Archiepiscopali...*

Archiepiscopatus, *érsekség.* It. archiepiscopato, archivescovado. Gal. archevêché. Erzbisthum. Kass. Prax. II. 1. De collationibus *Archiepiscopatuum*, Episcopatuum item tam diœcesanorum quam et titularium: az Érsekségek megyés és czimzetes Püspökségekről szóló Oklevelek. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. Rozs. D. 479. *Archiepiscopatus* Strigoniensis.

Archiepiscopium, (Du C.) archiepiscopatus; *főérsekség.* Nagy Hier.

Archiepiscopus, Cf. Cod. Iust. summus episcoporum; *érsek.* Brut. Hist. I. 9. 12.

Archierarchus, (Du C.) Pontifex maximus, totius Hierarchiæ princeps; *pápa.* Nagy Hier.

Archierosina, æ, (Du C.) archiepiscopatus; *pápaság.* Nagy Hier.

Archiflamen, (Du C.) archiepiscopus, summus sacerdos; *főpap, érsek.* It. archiflamine. Oberpriester. Luc. Regn. Dalm. 90. in Metropoles vero Provinciarum, ubi erant *Archiflamines,* Archiepiscopos censuit statuendos.

Archigetes. summus dux, ἀρχι + ἡγέομαι, *fővezér.* Ranzani 324. Etenim haud semel audivi, cum vel a Domino nostro Clementissimo, Cæsare Ferdinando, Christianorum *Archigeta,* Parente tuo, in consilium adhiberis.

Archi-Gymnasium, *fögymnazium.* Ober-Gymnasium. Hor. Mem. 120.

Archi-leo, leonum primus; *főoroszlány.* Text. v. sub Archi-lupus.

Archileviticus, i, archidiaconus; *főesperes.* Batty. Ger. 147.

Archilogus, i, (Du C.) princeps in sermone; *főszónok.* Gyön. 1875.

Archi-lupus, luporum primus; *fő farkas.* Auster. Austr. Palma. Ref. p. 136. Hæc et alia gravissima scelera... vos exturbarunt, non Proceres Evangelici, quos Tu lupe ovium Christi infensissime cum tuis *Archi-lupis,* Archi-apris, Archi-leonibus lupos inique appellas.

Archilutheranus, *fő lutheranus.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. 91.

Archimagirus, V. magirus; præfectus coquorum; *fő szakácsmester, főkonyhamester.* Nagy Hier. Bell. Cell. 827.

Archimandria, æ, dignitas archimandritæ; *főapátság.* Kon. Egyh. 377.

Archimandrita, Archiabbas; Cf. Sidon. Ep. 8. 15. *főapát.* Irodt. Közl. VII. I. p. 90.

Archimarescallus, Archimarscallus, Archimarschallus (Du C.) summus dux; princeps equisonum; *főtábornagy.* II. Rák. Gy. 617. Tört. Tár. 1888, p. 412. 1891. p. 190.

Archimarscalcus, *főtábornagy.* Gal. archimaréchal. Frak. Mát. lev. II. 84.

Archimista, æ, dispensator mercedis; ἀρχιμισθός, *bérfizető.* Quel. Sieb. I. 199. an. 1495.

Archimystes Purpuratus, *érsek, biboros érsek.* It. arcivescovo, cardinale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 451.

Archintica, (fors. architheca) *főáruház.* Tör. Tár. 1888. p. 746. magnam *domum mercatoriam, Archinticam* vocant.

Archiœnochus, ἀρχι + οἰνόχοος. Magister a cyatho regis; *főpohárnok.* Nagy Hier.

Archiofficium, summum officium; *főtisztség.* Car. Bel. De *Archiofficiis* Regni Hungariæ, Hungari baronatus vocant, commentatio.

Archiota, (Du C.) ἀρχιώτης, Cf. Digest. 50. 4. archivorum custos; *levéltáros.* Nagy Hier.

Archiparaphonista, (Du C.) archicantor q. v.

Archi-Pastor, pontifex; *főpap.* Otia. Bachm. 612. nec parcent gregi, nisi optimus *Archi-Pastor* ingressum illorum vel clementer præcaverit.

Archi-Pecus, (in convicium dictum); *főbarom.* Erz-Vieh. Irodt. Közl. VII. I. p. 86. nunc truculentius Pannonii Saltus *Archi-Pecus.*

Archiperacita, æ, (Du C. archipherecita) princeps interpretum; *főtolmács.* Nagy Hier.

Archiphilax, (Du c. archiphylax) Primarius custos, Quardianus; *főőr.* Nagy Hier.

Archipoëta, æ, princeps poëtarum; *a költők elseje, kiválója.* Jan. Pan. Poëm. I. 543. Est quidam nostri, qui se vocat *archipoëtam* temporis.

Archipota, æ, (Du C.) magnus potator; *nagy italu ember, borban baclarius.* Gyön. 1877.

Archipræco, præco princeps; *fő-kihirdető.* Kol. Am. II. 64. Czir. Jur. Hist. 69. Pfahl. Jus. Georg. XXVII. Magistratus qui populo Castri præerant, hi fuerant... *Archipraeco,* qui præconibus Castri præfuit, unde et *Major Praeconio* aliter nominatus; horum vero obligationis erat, mandata Regis et Comitis per comitatum in locis nundinarum promulgare.

Archipræsul, archiepiscopus; *érsek.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 233, eius Ecclesiæ *Archipraesul.* S. de Keza I. 42.

Archi-Præsulatus, us, *érsekség.* It. arcivescovado. Beng. Ann. Er. Cœnob. 141, ex qua postmodum ad Wesprimiensem et demum ad *Archi-Psaesulatum* Colocensem ascendit.

Archi-præsuleus, 3., *érseki.* Beng. Ann. Er-Cœnob. Præf. quæ cunctis in Orbe Pannonico altior est, Primatialis et *Archi-Praesuleae* Strigoniensis Sedis Tyaram sublimatus, implesti fama, meritis, virtutibus orbem.

Archipresbyter, (Coronensis sacerdos, quem archipresbyterum vocant Forc. t. I.) primus inter presbyteros (Du C. tom. I. Archipresbyteri dignitas alia fuit prioribus sæculis, alia posterioribus. Olim quippe Archipresbyteri dicti, qui in ecclesia cathedrali episcopi quodammodo Vicarii erant. Archipresbyteri deinde dicti, qui hodie Decani rurales Archidiaconis subjecti.) H. l. signif. sacerdotem; *főáldozár.* Isthv. XII. 198. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 188. Verancs. II. 233.

Archi-Presbyteri urbis, urbicarii. Archi-Presbyteri rurales, Cher. Jus. Eccl. 256. *Archipresbyteri* duplices erant, alii quippe *urbicarii* alii *rurales.;* illi Ecclesiæ cathedrali inserviebant. Munus Archi-presbyteri olim conferebatur presbytero illi, qui in cathedrali Ecclesia ordinationis antiquitate vel alia aliqua ratione inter reliquos primus erat. Officium eius fuit tempore eo, dum Episcopus e diœcesi sua absens erat, absolvere loco eius Missarum solemnia, publice pœnitentibus invigilare aliasque sacras functiones peragere. Modo munus Archipresbyteri urbicarii præprimis in Diœcesibus extra-

neis in Decanum Capituli translatum est. *Rurales* Chorepiscoporum loco successere.

Archipresbyteratus, us, (Du C.) Districtus archipresbyteri ruralis; *főáldozárság.* Nagy Hier.

Archipresul, archiepiscopus, pontifex; *főpap, érsek.* It. arcivescovo. Gal. archevêque, Erzbischof. Chr. pict. Vind. 116. Post hec Ravennam dum venisset Arianorum *archipresul,* qui in ipsa civitate contra sedem apostolicam duodecim cardinales fecerat elevari.

Archi-Pseudo-Propheta, princeps vatum falsorum; *fő hamis próféta.* Otio. Bachm. 486. consideres *ArchiPseudo-Profetae* prædictam cum subsequo eventu pœnam.

Archirebellis, dux, princeps eorum, qui seditiones concitant; *főlázító.* Dip. Alv. II. 334. *Archirebellis*... pene... Transylvaniam pervaserat.

Archirector, rector primus; *főigazgató.* Cod. Telek. X. 512. Regia auctoritate et munificencia in *Archirectorem* constituimus facimusque et sublimamus.

Archirectoratus, munus rectoris primi; *főigazgatóság.* Kov. Form. St. 550. Quamobrem cum binis Privilegiis nostris rem publicam vestram *Archirectoratus* dignitate et Cera Rubea Sigillandi auctoritate honoris causa determinavimus.

Archiregnum, Hoc nomine illustratur Hungariæ Regnum in *Joannis Troester* epistola ad Wolfgangum *Torchtenaver* Cæsaris scribam, apud Raimundum Duellium Miscell. lib. 1. pag. 232. Aut (fugiam) sub humani doctique viri quadrante, qui quomodo, quibus armis *Archiregnum* Ungarorum a feris Turcis, animosorumque Bohemorum insimul collectam retineatur, stellas metitur, Ladislai Regis Astronomus. (Du C.)

Archi-Rex, Summus Rex. Series Ban. p. 75. majorem in modum gloriari Matthiam dicereque solitum accepimus: qui obnoxium sibi haberet Regem, se *Archi-Regem* esse.

Archiscamnum, cathedra supina; *öreg karszék.* Groszvaterstuhl. Rač. Mon. Sl. VII. 26. 27. an. 999. *artatikio* serico I... lisica I... pirestres XX... *antelectulos* III. capilectulo I... racinas II. frixorias maiores II... urceo hereo cum aquiminile, casnastras II. deuteras II. *archiscamno,* I. bussedo I. macinaspario I. turobulo hereo I. stagniolo I.

Archi-Seraphinus, summus angelorum. Serm. Cat. 15. vos invoco o supremi angeli Tutelares meorum auditorum una cum vestro *Archi-Seraphino* S. Michæle.

Archispatus, idem ac *archispatharius; főkardvivő,-hordó.* It. archispadajo. Oberschwertträger. Luc. Regn. Dalm. 83. hæc controversia finem habuit, cum imperante eodem Monomaco, DominicumContarenum Ducem Patricii et Imperialis *Archispati* titulo insigni tum reperiatur.

Archisterium, (Du C.) monasterium, asceterium; *kolostor, monostor, remete lak.* Nagy Hier. Gyön. 1880.

Archistrategus, summus dux, imperator; *fővezér.* Kaprin. Eloq. II. 134. Est vita hominis militia quædam, cuius si *Archistrategum* quæras, est Deus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 188. Beng. Ann. Er. Cœnob. 467.

Archisynagogus, præfectus Synagogæ, præsul; *zsinagógafő, főpap.* Cher. Jus. Eccl. I. 141. Synagoga autem provisa erat *Archisynagogo,* Senioribus et Ministris. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 343. III. 31. filiam Jaijti *Archisynagogi.* Cf. Lampr. Alex. Sev. 23. Cod. Theod. 16. 8. 13.

Architæ crepitaculum, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Architæ crepitaculum. In hominem garrulum et in risum solutum.

Architalassus, Vide Archithalassus. Comen 122.

1. **Architectare,** (Du C.) ædificare, delineare; *építeni.* It. architettare. Obs. Jadr. 404. confeceruntque plus quam XV. trabuchos in vallatione civitatis *architectant* multos spingardos in gyro Civitatis.

2. **Architectare,** machinari, struere (Du C. al. sensu); *vetni* (cselt). Tör. Tár. 1887. p. 70. *architectare* dolum.

Architectoneus, i, architectus: *építész.* Archæol. Ért. 1897. febr. 15. Nicolaum C. *architectoneum* et lapicidam.

Architectonica, architectura; *építészet.* Száz. XVIII. 8.

Architector, (Du C.) architectus, faber, qui facit tecta; *építész.* Kronst. I. 696.

Architectorius, ad architecturam pertinens; *építészeti.* It. architettonico. Pel. Pom. De S. Thoma s. I. c. I. In arte *architectoria* foret principalissimus magister.

Architectus militaris, tormentarius; *tűzmivész, pattantyús.* Tör. Tár. 1888. p. 163. *Architectum militarem* rei pyroboliæ gnarum vulgo *feuerwerker* natione Hispanum.

Archithalassus, præfectus classis; *tengernagy.* Pray. Hist. p. 18.

Architriclinus, i, testis sponsaliorum; *násznagy.* Schläg. 254.

Archivariatus, us, tabularium; *levéltárosság.* It. archivariato. Moln. Patv. 68. *Archivariatus* cameralis Regius. Kass. Prax. P. I. 152. *Regni Archivariatus* et Regni Cassarum Perceptoratus.

Archivarius, tabularii custos, præfectus; *levéltáros.* It. archivista. Tisztb. Ir. *Archivarius* Leveles. Tár. Mester. Wagn. Kass. Prax. I. 24. Habet quilibet Comitatus suum *Archivarium.*

Archivium, (Du C. Archivum) locus, ubi asservantur chartae publicæ. It. archivio: *levéltár.* Száz. XV. 316.

Archivoltum, fornix, arcus; *boltozatos átjáró.* It. archivolto. Han. Mon. Jur. P. I. 107. liceat facere... pro aditu de domo ad domum *archivoltum lapideum.*

Archivum, tabularium rerum gestarum; *levéltár.* It. archivio. Cf. Tert. Apol. 19. adv. Marc. 4. 7. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum *Archivum* et Regestraturam. Wagn. Szamosk. I. 76. Bina eorum millia ab Lelezo, quod opidum incendio deleverant, solo *archivo,* quod Capitulum vocant, incolumi.

Archizupanus, (Du C.) comes supremus, princeps, Knezius; *főispán.* Luc. Regn. Dalm. 271. Stephanus etiam Neemania Dominus Serviæ ante Regni investituram *Archizupani* vel Megaiupani titulo usus est. Nád. Florus. Hung. L. II. C. XIV.

Archonium, (Du C.) cumulus manipulorum; *kalangya.* Schläg. 2208. Gyön. 1889.

Archontiaci, v. *archontici,* (Du C.) Valentini sectatores quidam sic appellati, quod mundum universum a Deo conditum opus esse ἀρχόντων seu Principum somniarent. Negabant resurrectionem carnis, divinaque abiiciebant sacramenta, dicentes incorporalia non posse per corporalia communicari; *főangyalistenítők.* Nagy Hier. Curios. Misc. III. Catal. V.

Archontologia, historia procerum; *tisztviselők története.* Magy. Tör. Tár. XI. 238. megyei *archontologia.*

Arcicula, æ, arx parva; *kis vár.* Gyön. 1890.

Arcieri Ungari, It. arciero, sagittarius; *magyar ijjászok.* Száz. III. 294.

Arcifinius, i, limes naturalis; *természetes határ.* Pfahl. Jus. Georg. V. et hæ per fluvios aliosque *limites naturales arcifinios* invicem secretæ. Cf. Orig. 15, 13.

Arcites, sagittarius; *ijász.* Gyön. 1877.

Arcola, fors. mendum pro *areola,* parva area. Beet; *ágy.* Arch. Rak. VIII. 337. Liber continens formulas pro *arcolis* hortorum.

1. **Arctitudo,** inis, onus. (Maigne: arctitudo negotiorum, moles onerum); *szűkösség.* G. Fej. VII. 103. Incolae eiusdem civitatis nostræ propter *arctitudinem* terrarum arabilium seu usualium agriculturæ officium exercere non valebant.

2. **Arctitudo,** accuratio; *helyesség, pontosság.* It. accuratezza. Gal. exactitude. Fej. III. 2. 199. In huius itaque rei notitiam et *arctitudinem* firmiorem præsens scriptum super hoc confectum... ostenditur.

Arcualis, arcus formam habens; *íves, ívalakú.* Pel. De s. Francisco s. V. c. 6. Et erant recurvata clavorum acumina adeo prominenter, quod intra recurvationem *arcualem* ipsorum digitus immitti valeret.

Arcuarius, V. Balistrarius; *ijász.* Obs. Jadr. 409. fuerunt balistrarii et *arcuarii,* qui in detrimentum Urbis venerant octo millia.

Arcubius, i, (Du C.) miles arcis custos, qui cubat in arce; *várban alvó.* Gyön. 1907.

Arculex, telorum opifex; *fegyverkészítő.* Verfertiger von Schiesswerkzeugen. Kronst. I. 13. Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Arcularius, i, faber lignarius, intestinarius; *asztalos.* Tischler. Tab. Conscr.

Arcum, secretum vel curvum aliquid. Gyön. 1901.

Arcuma, chiromaxia, chiromaxa, pabo; *kézzel vonó talyiga.* Ger. Schubkarren. Pár. Páp.

Arcupar, confector arcuum; *ijjkészítő.* Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Arcuparator, arcupar, qui conficit arcus. Erat artificium speciale Hungaricum. *Ijjkészítő.* G. Fej. VIII. 2. 502. Quod Paulus *Arcuparator* filius Pauli de Supronio fidelis noster ad nostram accedens presenciam.

Arcuparius, idem fuisse videtur quod est *arcuarius.* Cod. Dip. And. II. 65. 73. Item magister Benedictus *arcuparius* et Michael servientes magistri Pauli.

Arcus, us, ternio. Ger. Bogen; *árkus, ív.* Szend. Misk. tört. III. 306. an. 1654. in simplici papyro et uno *arcu* sive ternione. Recon. an. 1609. p. 99. si in duobus... *arcubus* papyri conscriptæ fuerint.

Ardere, (Du C.) comburere; *égetni.* Kronst. III. 271. quod pratum *arserunt.*

Ardores sempiterni, V. Caminus ignis; *örök tűz.*

Ardosia, æ, lapis fissilis; *palakő.* Gall. ardoise. Comen. 89. scandulæ ac *ardosiae, égetett kéreg.*

Arduentior, maioris momenti; *fontosabb.* Dip. Rel. Reip. Rag. 337.

Arduitas, arduum, difficultas. Cf. Varro R. R. 2. 10. 3. *meredekség, nehézség.* It. arduitade, arduità. Fej. X. 3. 235. causæque ipsorum *arduitatem* ad octavas scilicet festi Beati Joannis Baptistæ tunc venturas...

Arduissimus, 3. pro: maxime arduus; *fölötte nehéz.* Ljub. Mon. Sl. IX. 183. an. 1411. cum facta... sint *arduissima.*

Area ustrinalis, locus urendis mineris; *pörkölő tér.* Besztb. Levt.

Arealis, (Du C.) ad aream pertinens; *terület*... Pfahl. Jus. Georg. II. 106. Occatione Executionis coram Legali Testimonio peragendæ, Tabella Juris Montani *arealem* extensionem vinearum cuiusvis possessoris, ex Libro Funduali desumtam et admensam ei quantitatem Juris Montani complectens etc.

Areator, qui aream purgat; *szérű tisztító.* Győn. 1917.

Arena vaga, ar. volatica; *futó homok.* Flugsand. Kov. Oec. 19.

Arenantia, sicca, arida; *száraz, aszu.* Győn. 1927. secur: *arentia,* (areo). V. ö. *Candicantia* 3691.

Arenarium, locus arena stratus; *fövényes hely.* It. arena, luogo arenoso. Schläg. 2203.

Arenda, locatio, conductio; *bér,haszonbér.* It. arrendamento. Arende. Szegedi Rubr. Pars. I. *Arenda,* ab Hispanico *arrendar,* locare: vel propius, et probabilius ex Ungarico *áron-adás,* datio vel locatio pretio facta ut Civilistæ loquuntur aut ex *áron-adá,* pretio dedit. Molnár Patv. 27. Georch. H. T. I. 247. Kass. P. P. I. 98.

Arendacio, locatio, conductio; *bérlés, haszonbér.* Cod. Dip. Brüss. II. 26.

Arendacionalis, ad arendacionem pertinens; *haszonbéri.* Cod. Dip. Brüss. II. 207. quorum *arendacionalis summa* reginalis maiestas aliunde contenta est.

Arendalis, ad arendam, locationem pertinens; *haszonbéri.* Kass. Jur. Civ. II. 113. Usitatissimæ Contractuum species sunt: Contractus emptionales, venditionales, Cambiales, *Arendales,* Sociales, Matrimoniales, Aediles. Kov. Form. St. CLVII. pensum *arendale.* Numi Hung. 159. *arendalis* summa.

Arendare, (Du C.) locare, conducere, certo pretio vendere redimere et colligere; *bérbe adni, bérelni, bötsbe adni.* Not. J. Samb. Tyrn.

Arendatarius, i, (Du C. arendator) qui locat vel conducit; *bérlő.* Tör. Tár. 1881. p. 392. Magy. Jogt. Eml. I. 401.

Arendatarius, 3., ad locationem, conductionem pertinens; *haszonbéri.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 66. et certam census portionem *arendatariam* ex fundis Monasterii in recognitionem iuris pendere adpromiserint.

Arendationales, sc. litteræ arendam concernentes; *haszonbér-levél.* Kov. Form. St. CLXXII. *Arendationales* vi quarum certa Pars Prædii ad arendam ex rationibus introscriptis modo intro notato elocatur.

Arendatitius, 3. ad locationem pertinens,conductitius; *haszonbéri.*Kass. Jur. Ciiv. I. 127. Aliqua Bona possident iure proprietatis alia iure improprio v. g. tutureo, uxoreo, *arendatitio.* Cher. Jus. Eccl. II. 236.

Arendative, locando; *bérbeadás útján.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 119. ad quandam villam,... quam more feudali seu prediali *arendative* contulisset.

Arendator, (Du C.) conductor, qui locat vel conducit; *bérlő, haszonbérlő.* Schwartn. Scult. 114. Georch. H. T. I. 246. Numi Hung. 164. Kass. P. P. I. 277. quod ab *arendatoribus* regalium beneficiorum judaicis nimiopere premantur.

Arendatoria seu **Arendatoriæ,** dicuntur literæ ad conductionem, locationem pertinentes; *haszonbérlevél.* Arch. Rak. IX. 634.

Arendatorium registrum, elenchus, index res ad conductionem pertinentes continens; *bérleti jegyzék.* Arch. Rak. I. 7.

Arendatorius, 3., ad arendam pertinens. Arendatoriæ (litteræ). Kov. Form. St. CXXX.

Arendatorius Decimarum Fiscalium, conductor decimarum ærarii; *állami tized bérlője.* Cod. Alv. II. 278. ac *Decimarum Fiscalium Arendatorii* ubique supremo Domino et benevolo colendissimo in Fogaras.

Arenga, (Du C.) oratio publica, declamatio, contio; *nyilvános beszéd.* It. aringa. Gall. harangue; Hisp. arenga. Száz. XX. 767.

Arengator, orator; *szónok.* Han. Mon. Jur. II. 34. an. 1312. unus *arengator* arengando non dicat id, quod alius dixit.

1. **Arengum,** concio (Du C.) *nyilvános beszéd.* Ljub. Mon. Sl. II. 94.

2. **Arengum,** (Du C.) conventus publicus; *közgyűlés.* Rač. Mon. Sl. XIII. 239. an. 1358. statutum confirmatur per *arengum.*

Arenidus, 3., ad analog. nitidus, fulgidus, arenæ similis; *homokos, ikrás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 136. Ovum piseium est *arenidum,* ita ut appareat quasi unum, quod tamen fit ex pluribus aliis velut ex parvis arenis compositum. In parvis tamen pisciculis nihil aliud apparet nisi duo ova *arenida.*

Arenula, æ, granum arenæ; *homokszem.* Curios. Misc. 5. Et quia Statuimus unum granum Papaveris continere *arenulas* 10000. Complectetur eadem Sphæra *arenulas* 640.000,000.

Areopagiticus, ordinum Belgii Exlegatus. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. ut vestra Serenitas Toldalaghi proximo die ab acceptis litteris in Portam specie ordinariorum negotiorum ableget, concreditis eidem plenipotentialibus litteris simul et seorsim per eundem *Areopagitico,* (azaz Ordinum Belgii Exlegato) plenipotentialem suam fidem committat.

Arestans, tis, captivus in carcerem ductus, inclusus, in custodiam datus, vinculis mandatus; *fogoly.* Szirm. 19.

Arestare, (Du C.) occupare, potiri aliqua re, sequestro dare, ponere; *lefoglalni.* Frak. Mát. lev. II. 187. si... ex urbe abscedet, nos omnes proventus sue ecclesie *arestari* faciemus. Kronst. I. 511. 514. 571.

Arestatorium, (sc. scriptum.) *Arestatoria,* litteræ in negotio carceri includendorum emissæ; *letartóztatási parancs.* Kov. Form. St. CXXX. *Arestatorium* propter liquidum Debitum CXLVI. *Arestatoria* propter homicidium. XCV. *Arestatorium* ratione debiti in Polonia. Magy. Törv. Tár. XV. 150.

Arestum, (Du C.) carcer, custodia. vincula; *fogház, börtön, tömlöcz, fogság.* It. arresto. Szirm. 19.

Arethalogus, (Du C. aretalogus, magniloquus); *kedvesen szóló,* rectius: *fenhiázóan szóló.* Győn. 1350. 1935, 1946.

Areum, area; *szérű.* Schläg. 962.

Arga, æ, cucurbita; *tök.* Győn. 1955.

Argalas, «vox Hung. salarium annuum equitum in Caransebes». Pesty Ször. II. 219.

Arganum, (Du C.) gruis species, machina architectonica levandis oneribus. Geronium; *hadi gép, csiga.* Ljub. Mon. Sl. XI. 29. an. 1313. arma communis... exceptis *palanchis* et *arganis* non possint prestari.

Argata, orum, fors: mola, in qua massæ æneæ extenduntur, unde fila metallica ducantur; *sodrony gyár.* Ljub. Mon. Sl. 8. an. 1306. homo non debeat secare in civitate... lignamen de seca de *argatis.*

Argatium, a lombardico: arga, res minoris pretii inutilis; *lim-lom.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineæ Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et caratelli et buticelli et barilli et scamna et banzi et reliquum *argatium* et lignamen, quod est in domo, in qua manemus, cum eadem domo detur eidem monasterio et illud *argatium* maneat in eadem domo.

Argentæ, Argenteria q. v. *ezüst készlet.* Kronst. II. 456. 460.

Argentarium, locus in quo argentea vasa deponuntur, ærarium; *kincstár.* Brut. Hist. VII. 293. 10. distractum sacrum *argentarium* sc. ab avaro milite.

Argentereæ, arum, vasa argentea; *ezüst edények.* Batty. Leg. III. 419. an. 1434.

Argenteria, æ, vasa argentea, instrumenta argentea; *ezüstkészlet.* It. argenteria. Arch. Rak. II. 427. Szirm. Rák. Ön. p. 31. l. 2—6.

Argenterius, 3., argenteus; *ezüst.* Tör. Tár. 1889. p. 595. passim. Item paria fibularum *argenteriarum* deauratarum. Fr. Lib. Rt. I. 43. *argenteria* et vasa aurea ducis Corvini. II. 47. III. 230. pro custodiendis rebus *argenteriis* sue Maiestatis tempore cene.

1. **Argenteus,** i, moneta argentea agno dei ornata; *ezüstpénz.* Kronst. III. 470. *argenteus* agnus dei, ut nominant.

2. **Argenteus,** i, vetus apud Francos nummus, octo argentei uni solido aureo respondebant (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 52. Ibidem comparavimus vineam a presbitero Sancto Maximo pro I. soli. et II. *argenteum* pro fine. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59.

Argenteus aureus, V. Cusi.

Argenteus Byzantius, Sim. Num. 44. Valebant nempe iidem *argentei byzantii,* duas partes e tribus Floreni aurei, valentis olim *Julios* 15.

Argenticus, 3., argentum continens; *ezüst.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 406. Sunt fodinæ *argentice.*

Argentifaber, faber argentarius; *ezüstműves.* Pest. Levt.

Argentifodinarii, sunt operarii, qui in argenti fodinis laborant; *ezüstbányamunkás.* Cod. Dip. Hung. Pat. 156. In terra arabili et silvis pro opere *argentifodinariorum* receperat terram.

Argentilla, Mustela Erminea (Linn.); *hölgymál.* Pár. Páp.

Argentum, (Du C.) pecunia argentea; *ezüstpénz.* Numi. Hung. 150. Analecta Numaria. *Argentum* — cui serius Aurum accessit — usitatissimam ac initio unicam in patria

nostra cudendæ monetæ materiam constituit. Incusum, præter illud, quod pro moneta destinatum, et *Comiti Camerae cusoriae* tradendum erat iam *usuale* vel utensile, iam *mercimoniale* dicebatur. *Ponderatum* quod *irreflexe* ad denariorum numerum iuxta bilancem examinabatur, quale etiam *Staterale* fuisse videtur *Finum* idem erat quod probum seu a heterogeno metallo depuratum.

Argentum foliatile, arg. foliaceum; *levélezüst.* Arch. Rak. VIII. 352.

Argentum fulminatum, arg. fulminans; *durranó ezüst.* Fjp. Szám. p. 94.

Argentum granulatum, arg. granosum; *ezüst szemmé törve.* Thök. Diar. II. 253. Wenceslaus Zsolnai fatetur quatuor sacculos *granulati argenti* ex manibus Jelenik percepisse Dominum Adiutantem.

Argentum pustulatum, arg. purum; *finum ezüst.* It. argento fino. Kecsk. P. Ötv. 147.

Argentum tocatum, tundendo diductum arg. ab. it. toccare; *vert ezüst.* V. Tocatus. Száz. XX.

Argentum tractum, filum ex argento ductum: *vont ezüst.* Tör. Tár. 1888. p. 566.

Argentum vivum, (Du C.) Hydrargirum; *kéneső, könöső, higany.* It. argento vivo, mercurio. Kecsk. P. Ötv. 153.

Argia, agger, moles fluctibus opposita; *töltés, gát.* Cod. Dip. Kár. I. 203. 132. in quo tres rotæ volvebantur cum sua *argia,* quod *gath* dicitur ungarice.

Argillator, operarius, qui argillam tractat; *agyagos munkás.* Fjp. Szám. 263. Item *argillatoribus* libantibus solvimus den. 10.

Argirocopus, i, argentarius; *ötvös mester.* Gyön. 1998.

Argirologus, i, quæstor; *ezüst kereső, -váltó.* Gyön. 1999.

Argumentare, in animo habere, moliri; *kieszelni.* V. s. *duodecima manus.*

Argumentator, qui argumentatur; *érvelő, bizonyító.* Nic. de Mir. 444.

Argumentum, (Du C.) fraus, dolus; ars, qua quis fallitur; *csábitás.* Batty. Ger. 290. Vitia omnia et peccata divino spiritui contraria spiritus dæmoniorum dicenda, diaboli enim *argumento* exagitata.

Argus, 3., prudens, sagax, vigilans, circumspectus, ut quondam Argus; *szemes, éber.* Verancs. VI. 283. *Argus* itaque sis, si eris mercator. VII. p. 8. coactusque sum et *Argum* agere et auritius caput mihi . . . attingere.

Argutator, sophista; *furfangos okoskodó.* Wagn.

Arha, deductio pecuniæ; *tiszti levonás. előpénz; szent Miklós pénze.* Opin. 1802. §. 73. Y.

Arha connubialis, vestis sponsæ data; *jegyruha.* Szirm.

Arhalis falcidia, deductio pecuniæ pro munere capessendo; *tiszti levonás.* V. ö. *Taxa Characterialis.*

Arianicus, 3., ad doctrinam Arii, qui Christum sæc. 4. hominem esse docebat, pertinens; Fej. I. 78. qui cum *Arianicae* factionis essent.

Arianismus, doctrina Arii. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 169. F. Forg. Comm. 457. et ad decrepitam vergennns ætatem *arianismum* acerrime propugnavit. 461. Tertius Blandrata medicus homo italus et *arianismi* auctor.

Arianus, *Unitarius.* Tör. Tár. 1888. p. 538. secta stylo veteri *Arianus,* stylo novo *Unitarius* fuit.

Arichstetus, locus piscatus ex germ. Laichstätte corruptus; *halászat helye.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. cum agris, pratis, cultis et incultis, arvis, locis piscationum, quæ diutisce *arichsteti* vocantur.

Ariditudo, ariditas; *szárazság.* Gyön. 1921.

Aries, fulcrum. cui barbata pixis imponebatur; *talp, melyre a szakállas puskát támasztották.* Kronst. II. 148.

Arietta, æ, dimin. ad Aria, parvum canticum ab it. aria; *kis ének.* Hor. Mem. 567.

Arietulus, i, parvus aries; *kis kos.* Gyön. 2006.

Ariganum, eringium, erigeron pro: origanum; *százfű.* Schläg. 876.

Arimannia, æ, banderium (Du C. Herimania). Pfahl. Jus. Georg. X. Fuit quidem moris iam ante, ut ditiores liberi (Obere) armatam interteneren manum *Arimanniam* (Heermannschaft) vocatam, verum quam alebant armatorum catervam, Banderium, domini banderiati distincta ab illa fuit.

Aringus Arengus, Arenga q. v. Mem. Pauli. 432. Die 15. Martii expuli a sibenico duos Spalatenses populares prædicta auctoritate vid. quemdam Stephanum et Mulum Pillizarium et hoc sine aliqua publicatione in *aringo.* Die 16. Martii per pub. *arengum* bannivi S. Michælem filium Stephani.

Ariomanitae, Arriani sic dicti, quod Arrii *μανία* sive furore correpti essent. (Du C.) Fej. I. 53. et hæc omnia propter iniquam at que execrabilem hæresim *Ariomanitarum.*

Ario-Sabelliani, hæretici ab Ario et Sabellio dicti. Bod. Hist. Un. Trans. 331. *Ario-Sabelliani,* qui negant Patrem Domini Jesu Christi.

Aristare, (Du C. arestare) detinere; *letartóztatni.* Gal. arrêter. Tör. Tár. 1891. 38.

Aristocratismus, mores, genus vivendi sic dictorum aristocratarum; *főuraskodás.* Száz. XVI. 547.

Aristophorum, (Du C. aristophorium) discus vel scutella; *tál.* Gyön. 2020.

Aristoria, æ, aristolochia; radix; *györkér.* Schläg. 2206.

Arithmantia, æ, vaticinatio ex numeris; *számjóslás.* Nagy Hier.

Arithmetista, æ, arithmeticæ peritus; *számoló, számtudós.* Patr. Const. 315. *Arithmetistae.* Addidit ipse suos annis crescentibus annos Nunc cita postremam subtrahit hora diem.

Arithmographia, *ratio computandi, számadási mód.* Hor. Mem. 275. Ar. Biblica.

Ariuna, æ, fors. mendum pro *arvina; zsír.* Magy. Tör. Tár. I. 96. Item de mensura plumbi, ferri, cupri et *ariunae* supra dicto modo tributum censum exigendum.

1. **Arma,** æ, pro: arma, orum; *fegyver.* Han. Mon. Jur. P. I. 25. an. 1265. si pastor . . . percussisset aliquem de petra vel de *sita* vel de aliqua *arma.*

2. **Arma,** æ, satellites aulici; *udvari csatlósok, testőrség.* Szamosk. III. 179. duos patres ad Mosem legat . . . Emmanuelem Zuleger stabuli principalis magistrum, quod apud eos summæ dignitatis munus est et Zlattam, unum ex *aulicis satellitibus,* quos *Armas* vocant, prudentes et experientes viros.

3. **Arma,** viri armati; *fegyveresek.* Thurocz. in Prologo ad 2 partem Chr. Hung. qui redeuntium fuerint capitanei, ac quantus numerus *Armorum* in exercitu illorum fuerit etc. Ibid. c. 2. Universum cœtum *Armorum,* quem ducebant, in 7. exercitus diviserunt.

4. **Arma,** -orum, (Du C.) nobilitatis insignia; *czímer.* Tör. Tár. 1888. p. 87.

Arma Broia, verutum, pugio militaris; *szurony.* Kuk. Jura II. 155. an. 1749. *Arma Broia* seu Bajonnet.

Arma tormentatia, rectus: tornementalia; *lovag- harczjátékhoz tartozó.* Gal. Armure de tournoi. Turnierwaffen.

Armaasch, Armaassus, i, (ab Hung. *armás* = latro) prædator. Tör. Tár. 1888. p. 61. Circa 27. Aug. penes Claudiopolim milites, quos *armaasch* vocant multa pecora abigunt, quos peregrini cum eosdem *armaassos* insequuntur, adoriuntur.

Armabilis, ad arma pertinens; *fegyveres.* Magy. Tör. Tár. IX. 116. in *armabilibus* processibus et expedicionibus regni . . .

Armada, æ, armata manus; *sereg.* Száz. VIII. 260. In hac ipsa *Armada.*

Armadia, æ, (armata, armada, armati), exercitus; *sereg.* Száz. VI. 511.

Armales, *czimerlevél, nemeslevél.* Benz. J. H. 222. *Armales* decuntur Literæ Regiæ, seu Diploma, quo nobilitas confertur, ab armis gentilitiis, quæ in illo exprimuntur. Unde sic nobilitati audiunt *Armalistae* quemadmodum in Germania *Nobiles Diplomatici.*

Armalista, nobilis armalis, insignibus instructus; *czímeres nemes.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 78. Georch. Ért. 49.

Armandia, idem quod *Herimani* a Germ. *Heer* et *Man* = familia militaris. V. Jus Armandiæ.

Armarellum, dem. ex *armarium, kis szekrény.* Száz. VIII. 138. lamina pro *armarello.*

Armariolum cordis, dem. ad *armarium.* parvum armarium (Du C. al. s.) *kamrácska, szekrényke, szív szekrénye.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 12. et pass. Hoc igitur pensantes ex animo hoc Regali moderamine in cordis nostri revolventes *armariolo.*

Armarium Scriptorium, (Du C.) bibliotheca; *iratokra való szekrény.* Arch. Rak. VIII. 327. *Armarium Scriptorium* instar Pulpiti inauratum.

Armarolus, i, faber armorum; *fegyvercsiszár.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 326. an. 1450. *armarolus,* qui est . . . aptus . . . pro aptandis armis.

Armata maritima, copiæ navales; *hajóhad.* Száz. XV. 143. Barones Regni vocati ad *armatam* maritimam.

Armati, (Du C.) cataphracti; *vértes katona.* Batty. Leg. T. II. 78. an.

Armatio, actus armandi, ad arma vocandi; *hadi készület.* Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 179. quibus in locis propter dirissimas *Armationum* perturbationes vexilla tricesimatoria exponi non potuerunt. Han. Mon. Jur. I. 192. *armatio* galeæ.

Armator, instructor navis; *hajó felszerelő, hajómester, hajótulajdonos. ka-*

lózkapitány, kalózhajós. Gall. armateur. Mem. Pauli. 427. expedivimus alteram nostram galeam S. maiorem cuius patronus seu *armator* extitit S. Blasius de Soppe.

Armatura, æ, (Du C.) exercitus ; *sereg.* Tör. Tár. 1888. p. 787. Et in principem sumit *armaturam.*

Armatus vir, ad scopum propositus vir arm.; *czéltáblának szolgáló katonai figura.* Kronst. II. 406. pixidariis nostris ad *armatum virum* (ut nominant) sagittantibus. ib. 415, 425.

Armegiare, armare ; *felszerelni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 152. an. 1344. arnensiam ... et *armegiare* et disarmegiare facere.

Armelini, (Du C.) pelles hermellinæ ; *hölgyprém, hölgybőr.* It. armelini. Száz. VI. 370. *armelinos* ducentos.

Armelinus, 3, Hermelinus = muris pontici ; *hölgymenyét.* Fejér. II. 93. dedi ... I. textorem ... *armelinas* pelles, electrinas inaures.

Armellum, (Du C.) 1. vas sanctorum, 2. vas vinarium ; 1. *szenteknek tartója,* 2. *bornak való edény.* Gyön. 2056.

Armelus, i, (Du C.) humeros tantum tegens vestis ; *ümegh, ingváll* (firis). Gyön. 2059. [2204.

Armen, interpres ; *tolmács.* Schläg.

Armeni, Armeniani *V. Arminiani.* Remonstrantes, Calvini sectatorum soboles, qui nomen ab Arminio (Harmensen) ducebant. For. Scr. p. 37. Altera Officina ... sit *Armenorum.* Qui ... Deum mendacii insimulabant ... Humano arbitrio peccatum nullo modo adscribebant, sed soli Dæmoni ... Peccatum Originale negabant ... Negabant matrimonium esse Sacramentum.

Armenica, orum, rectius : armeniaca ; *kopasz baraczk.* It. Persica, Gal. abricot. Pfirsich. Gal. Mar. p. 15. Proverbium esse Hungarorum: Nihil esse pejus caseo. Negantibus id quibusdam, quando quidem cucumeres, *armenicaque* ... caseo esse longe pejora manifestum est.

Armenium, *color armenius, lazúrfesték.* Lasur-Farbe. Kecsk. Ötv. 157.

Armentariolum, demin. ex armentarium ; *kis fegyvertár.* Gyön. 2036.

Armentarius, i, qui fingit equos ; *lóidomító, lovászmester, idomár.* It. Cavallerizzo. Car. Bel. De Arch. 47. In Agasonibus enim fere censebantur *armentarii ἱπποδιδάσκαλοι,* qui curabant equos et ad usus omnes exercebant.

Armentum mactabile, bos ad cultrum emptus ; *vágómarha.* Kronst. II. 574.

Armiductor, (Du C.) capitaneus ; *kapitány.* Pesty. Ször. III. 189. belliger *Armiductorum* Ladislai Regis.

Armigatus, modulatus (Du C.) (a gr. ἁρμοζω) ; *összhangzó.* Gyön. 2058.

1. **Armigerare,** arma ferre ; *fegyverviselni.* Rák. Ön. 59. *armigerans* plebs.

2. **Armigerare** crapulis, onerare vino ; *lerészegíteni.* Obs. Jadr. 402. circaque tertiam vigiliam noctis tenebrosæ eiusdem Jadertini quosdam eorum crapulis decore *armigeratis* ac cum quadam magna gallea ... audacter transfretaverunt.

Armigeratio, administratio belli, bellum. Epist. Proc. P. III. p. 520. quid enim nobis profuit Gallica *armigeratio.*

Armilausa, æ, (Du C.) signum militare, quod thoraci superinduitur (Scapulare) ; *lebeny, lebentyű.* Nagy Hier.

Armilla, (schulder blat Dief.) (ornamentum brachiorum Du C.) ; *ingváll.* Schläg. 1166.

Armillum, (Du C.) vas vinarium in sacris ; *ámpolna, boros edény.* Gyön. 2047.

Armilustrium, lustratio, recensio, lustrum militare, delectus, census militum ; *katonai szemle.* Vuch. Jur. Feud. 173. Ubi evocati comparuissent vasalli, *armilustrium* erat, Heerschau, solebant autem domini præter *militiam feudalem* etiam proprios subditos ad arma evocare. Wagn.

Arminiani, alias Remonstrantes, quoque nuncupati a supplici libello *remonstrantia* dicto et 1610. statibus Hollandiæ oblato. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 152.

Armipar et armiparus, faber armorum, qui arma conficit ; *fegyvergyártó.* Fr. Lib. Rt. I. 89. *armiparibus* dati sunt fl. I. 73. duobus *armiparis* regiis dati sunt fl.

Armipolitor, gladiorum armorumque artifex ; *csiszár.* Fr. Lib. Rt. II. 10., 94., 151. eodem die servitoribus *armipolitoris* Regiæ Maiestatis ... dati sunt.

Armistiales, pro : Armistitiales, scilicet litteræ ; *fegyvernyugvásra vonatkozó levél.* Arch. Rak. III. 25. Gabriellis Tolvay, qui cum *Armistialibus* suæ Mattis Sse expeditus fuerat.

Armistitium, induciæ ; *fegyverszünet.* Ac. Com. Sopr. p. 4. Quia vero *Armistitium* ad finem decurrit. Rák. Ön. p. 170. l. 27. Dip. Alv. I. 37.

Armizare, armare ; *ellátni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 115. an. 1378. supercomitus ... *armizatus* cum duobus ferris in aqua et duabus *palumbariis* ad scopulum ...

Armizum, armamenta, rudentes ; *hajókötelek.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 86. an. 1435. venerunt ... cum *zopolis* et barchis et *armizum* ipsius navigii inciderunt.

Armomancia, (Du C.) divinatio quæ fit in armis id est in scapulis bestiarum ; *az állatok sódarából való jóslás.* (A gyöngyösi barát itt megbotlott, a mennyiben *armus*-t *arma*-nak vette és így fordított : *fegyverben való javaslás.* Gyön. 2050.)

Armoniacum, *Armoniaca sal* pro : *ammoniaco sale.* Kol. Cod. 12., 14., 16.

Armonizare, concinere ; *összehangzóan zengeni.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. 3. Hodie virginem beatam celi susceperunt letando, archangeli iubilando, principatus *armonizando.*

Armoracia cochlearia, *torma,* It. Armoraccio. Cf. Colum. 6., 17., 8 Vern. Psych. 194. homo et *cochlearia armoracia* (vulgo nasturcium) contrita maxime mordent.

Armorum pictor, pictor insignium nobilitatis ; *czimfestő.* Szirm.

Armorum suspensio, induciæ ; *fegyverszünet.* Beth. G. lev. 166.

Armuca, æ. raphanus ; *retek.* Andr. Pann. 210. nec ideo *armuca* cum oleo confunditur, quia eodem preli pondere exprimuntur.

Armum, (Du C. armus) scapula, humerus v. s. Joppa ; *váll.* Tör. Tár. 1888. p. 566.

Arnaldistæ, (Du C.) Hæretici ab Arnaldo Brixiano Clerico appellationem nacti. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 27. *Romani Arnaldistae* seu Politici Hæretici dicti aperte in Papam rebellant.

Arnensia, æ, idem quod Arnesium v. *Armegiare.*

Arnesium, (Du C.) supellectile, armatura ; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. I. 114. *arnesia* de lecto.

Arnexium, (Du C.) Arnesium, corredum : armatura, sarcinæ ; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. XII. 204. an. 1415. navim ceperunt et omnibus ... *arnexiis* sive corredis ... derobarunt.

Arnixium, milites lorica, thorace instructi, armati ; *vértes katonaság.* Dip. Reip. Rag. 374.

Arnoglossa, æ, agniglossa, Plantago maior (Linné) ; *báránynyelv.* Schläg. 2169.

Arobare, expilare, spoliare ; *megrabolni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 73. an. 1322. *arobati* ... de tantis mercationibus et rebus.

Aroma, tis, myropolium ; *fűszerkereskedés.* Ac. Com. Sopr. p. 65. et subinde pecunias quoque, *aromatibus* et quartiriorum ... mutationibus a misera plebe extorquere intentarint.

Aromacopola, (ad normam Pharmacopolæ) pro : aromatopola ut Calep. V. *Aromatarius.* Gyön. 2071.

Aromatarius, i, odoratarius ; *fűszerész.* Tab. Conscr. Cf. Insc. Orell 114 et 4064.

Aromaticæ res, condimenta, aromata ; *fűszerek.* Tör. Tár. 1889. p. 383.

Aromatizare, condire ; *fűszerezni.* Gall. aromatiser. (Du C. thus adolere.) Wagn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Cf. Vulg. Sir. 24., 20.

Arpa, æ, sermone Turcico hordeum ; *árpa.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arpa emir, hordei ac pabulorum præfectus ; *élelmi szerek főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arpalice, (fors a gr. ἁρπαλέος) suaviter, animi recreandi causa ; *mulatozva, kellemesen.* Fjp. Anon. 20 a. ducem Arpad in silva Turobag *arpalice* ambulantem invenerunt. Cf. Harpalyce : Hyg'ni fab. CXIII. Conj. Szabó : *Arpadice :* in modum Arpadi.

Arpe, falx sive ensis falcatus ; *sarló.* Gyön. 2072. Ov. Met. 5., 69. *harpe.*

1. **Arra,** æ, collybus, arrha ; Cf. Gel. 17., 2., 21. *foglaló pénz.* Rač. Mon. Sl. XIII. 80. an. 1349. Et ... follarus sit nomine *ararii* secundum formam statuti, quod loquitur de *arra.* Han. Mon. Jur. I. 15. si quis ... dederit ... unum denarium pro *arris,* mercatum sit firmum.

2. **Arra,** terra culta (mihi videtur hic loci mendum esse et quidem *arra* pro area quod et textus desiderat) ; *szérű.* Han. Mon. Jur. P. I. 100. si quis vero laboraret vel laboraverit terras vel vineas teneatur vocare patronum ad *arram* seu ad chaciam. Ibid. I. 118. laborator ... tenetur patrono reddere ... partem ... de musto ad *chatiam,* de blado vero ad *arram* iuste et aperte consignare.

Arrabare, despondere ; *meggyűrűzni.* Gyön. 1821.

Arrarium, arrhabo. V. s. *Arra. 1.*

Arrativus, 3, ad arandum pertinens ; *szántó.* V. s. *Livellus.*

Arrenda, locatio et conductio, alias : Arenda ; *bérbeadás.* Kövy El. 437. Si bona immobilia locentur et conducentur, vocatur *Arrenda.*

Arrendalis, Arendalis. Kövy El. 435.

Etiam, cum summæ *arrendalis* capitale ad semel depositum est.

Arrendatitius, idem ac *Arrendalis* Kövy. El. 435. anni vero *arrendatitii* pauciores essent.

Arrendator, conductor. Kövy. El. 437. non nocet Domino, verum *arrendatori*.

Arrengare, verbis sollicitare; *lázító beszédeket tartani*. Gall. haranguer. Ljub. Mon. Sl. I. 318 an. 1320. nulla persona... audeat *arrengare* vel dicere contra predictas ordinationes.

Arrengatio, promulgatio; *kihirdetés*. Han. Mon. Jur. II. 271.

Arrepticius, *daemoniacus, (malis daemonibus actus)*, (ap. Du C Arreptus), *ördöngös*. Besessen. Curios. Misc. 185. An scilicet sint *arrepticiae* et illusionibus diaboli obnoxiæ. Cf. Aug. Civ. Dei 2., 4.

Arrescare, mendum pro: arrestare. Gall. arrêter; retinere abstinere; *visszatartóztatni*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Arresta, æ, custodia, vincula; actus in carcerem includendi; (Du C. mora, obex). *elzáratás*. Quel. Sieb. I. 514. an. 1509. ratione *arrestae* per Bernardum... factæ.

Arrestacio, carcer, vincula; *bebörtönzés*. Dip. Rel. Reip. Rag. 105.

1. **Arrestare**, comprehendere, custodibus tradere, in custodiam, vincula dare; *elfogni, bebörtönözni*. Gall. arrêter. Wagn. Dip. Rel. Reip. Rag. 105.

2. **Arrestare**, (Du C. detinere); *lekötni*. eintabuliren. Fjp. Szám. p. 82, an. 1386... *arrestavit* ducentos florenos... super domum... ita ut sit primus in solutione super eandem domum.

Arrestator, qui negotio carcerandi fungiter; *letartóztató*. It. arrestatore. Art. Diæt. Pos. 13. ut pœna Actus maioris potentiæ... contra nobilium sine justa et legali Causa *Arrestatores*, vel Detentores..... observanda.

Arrha, dos; *jegyajándék*. Georch. H. T. I. 82. mindazonáltal csakugyan elesik a bűnösnek talált fél a jegy-ajándéktól, a jegybeli *lekötéstől* (arrha), etc. Cf. Paul. Dig. 33., 2., 38.

Arrhabo Siphnius, *bika pénz*. Ger. Stiergeld. Pár. Páp.

Arrhare, V. *Arrabare*. Gyön. 2080.

Arringare, V. *Arrengare*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 400 an. 1420: si quis... ausu temerario... in consilio *arringaverit, ballottaverit*.

Arriragium, restantia, ex Gall. arriéré i. e. pecunia residua, per suffixum: agium, sermoni It. et Gall. proprium, formatum; *hátralék*. Cod. Dip. Brüss. II., 154. nec non debito ac *arriragijs* seu restantijs duorum Milium florenorum Rhenensium.

Arritio, mendum pro: *attritio; dörzsölés*. Ker. Nap. 246. hogy a tubákot őrlő malomnak orsója ex *arritione* tüzet kapván.

Arrivare, a gall. arriver = venire, pervenire; *érkezni, jönni*. Bocat. Hung. p. 453: ut... ad tui præsentiam *arrivare* cogar. Han. Mon. Jur. I. 216.

Arrudes, (Du C.) edentes, circumsedentes; *evők, körülülők*. Gyön. 2158.

Arrugia, æ, cuniculus Plin.; *bányatárna*. Ger. Stollen. Cell. Bel. Lat. lib. Mem. 35.

Arruncare, 1. evertere, 2. eradicare, 3. alienare; *1. felforgatni, 2. kiszaggatni, 3. elidegeníteni*. Gyön. 2170.

Ars autolyca, ars furandi (ab Autolyco, filio Mercurii, celeberrimo latrone sumptum); *tolvajlási művészet*. Opin. 1810 de domicil. Zingar. A: *artis autolicae* celeberrimi, ut vix non oculos furentur. Cf. Ov. Met. 11., 313. Plaut. Bacch. 2., 3., 41.

Ars barbitonsoria, ars tondendi; *borbélymesterség*. Száz. XXI. 47.

Ars barchanica, ars panni linoxylini conficiendi; *barchet készítő mesterség*. Száz. II. 160.

Ars cerdonica, opificium coriariorum; *timármesterség*. Kov. Form. St. 442: quod nemini sutorum liceat *artem Cerdonicam* exercere.

Ars conversandi, ars erudite disputandi, colloquendi; *társalgás mestersége*. Arch. Rak. VIII. 328.

Ars coquinaria, ars coquendi; *szakácsmesterség*. Regul. Turm. Præt. 157. Cf. Cæl. Apic. inscr. libri.

Ars delineatoria, ars delineandi; *rajzmesterség*. Rév. Pl. 55.

Ars digladiatoria, digladiandi; *vívómesterség*. It. scherma. Vern. Phil. Mor. 304. Quod *ars diglatiatoria*, iaculatoria, ars natandi non tantum ad agilitatem, firmitatem sanitatemque corporis pariter conferant.

Ars discurendi, V. *Ars conversandi; társalgás, diskurálás mestersége*. Arch. Rak. VIII. 328.

Ars falconaria, ars venandi; *sólymászat*. Il. falconeria. Gal. fauconnerie. Falknerei. Hist. Nat. 48. Falcones... species quasdam complectuntur, quæ ad *artem falconariam* instructæ regiæ venationi serviunt.

Ars glyptica, a gr. *γλύφω; véső művészet*. Schröer. Arch. Gr. et R. 18. *Glyptica* quæ æque in dura materia figuras ope cæli aut scalpri, grabstichel vel exculpit, vel inscalpit.

Ars Hippocratica, medica; *orvostudomány*. Hor. Mem. 601.

Ars hortensis topiaria, topiaria; *műkertészet*. It. giardinaggio. Greg. Aesth. 103. *Ars hortensis topiaria*. (Landschaftsgartenkunst).

Ars iaculatoria, ad iaculationem, iaculatorem pertinens V. Text. sub. *Ars diglatiatoria*.

Ars incisoria, chalcographia; *(réz) metszés*. Rév. Pl. 55.

Ars latomica, Gr. *λατομικός*, sculptura; *kőfaragó mesterség*. Kat. Hist. VIII. 655. Sanctuarium... columnis duris basibus et *epistiliis* mirifice fabricatis, arte *latomica*.. et cum gloriosa testudine inchoavit.

Ars liquatoria, ars liquandi; ars fusoria; *olvasztó mesterség*. Wallaszky 384. Metallurgiæ, Docimasiæ, ác arti *Liquatoriae*.

Ars Musiva, *mozaik művészet*. Schröer. Arch. Gr. et R. 23. Ad picturam quoque pertinet *ars Musiva* (Mosaik, *lithostraton, opera testacea, tesselata, vermiculata)* ex minutissimis gemmarum, vitri, marmoris, et argillæ partibus varii coloris compositæ imagines. Cf. Inscr. Orelli 3323.

Ars nigra, necromantia; *fekete bűvészet, garaboncza, varázslat*. Schwarzkunst. Tör. Tár. 1888. p. 543. Daemonem *arte nigra* semel suscitatum.

Ars Notarialis, Notariatus, *jegyzőségi tudomány*. Kov. Form. St. Præf. VI. cuius duplicis duntaxat generis monumenta ex antiquitate supersunt *Ars Notarialis* et Formularia. *Ars Notariatus* medio ævo tanti habebatur, ut in eam velut in alias disciplinas academicas, Publicæ Lectiones in Universitatibus haberentur.

Ars obsidionalis, *hadi megszállás mestersége*. Belagerungskunst. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 212.

Ars Ophtalmica, doctrina de morbis oculorum; *szemgyógyászat*. Wallaszky 554. Cf. Mart. 8., 74.

Ars pictoria, pictura, ars pingendi; *festészet, képíró művészet*. Imre Phil. 315. Schröer. Arch. Gr. et. R. Præf. V.

Ars Polycletea, ars statuaria; *szobrászat*. Tör. Tár. 1892. 406. Cf. Stat. Sil. 2., 2., 64.

Ars quæstuaria, mercatura; *kereskedés, kereskedelem*. Georch. Ért. 111.

Ars Rasoria, ars tonsoris; *borbélymesterség*. Kov. Form. St. 453. Quod nostram accedentes in præsentiam circumspecta universitas Magistralis *artis Sartoriae* et *Rasoriae* nostra in civitate præfata...

Ars Restiaria, *kötélgyártó-mesterség*. Ger. Seilerkunst. Priv. Čeh. Sailer Articuln 1724. Bpesti Városi Levéltár.

Ars Sartoria, vestificina; *szabómesterség*. Kov. Form. St. 453. Universitas Magistralis *Artis Sartoriae* et Rasoriæ nostra in civitate.

Ars sculptoria, sculptura, ars signa fingendi; *szobrászat*. Imre Phil. 315.

Ars Scutaria, ars scutorum fingendorum; *paizskészítés mestersége*. Numi Hung. 28. Cf. Plaut. Epid. I. 1. 35.

Ars sutoria, ars sutrina: *varga-mesterség*. Tör. Tár. 1889. p. 378.

Ars tonica, musica; *zene*. Greg. Aesth. 93. Locus II. De *artibus tonicis* seu musicis.

Ars tornatoria, ars tornandi; *esztergályos mesterség*. Thurocz. 157. fecit illam includi per *artem tornatoriam* in flasconem coronam.

Ars Veteramentariorum, gr. *παλαιοράφος*, ars centonariorum; *foltozó szabó, vargamesterség*. Tör. Tár. 1888. p. 109. *Ars Veteramentariorum* audit a Verulamio.

Ars Rei Veterinariæ, ars veterinaria; *marhaorvostudomány, baromgyógyászat*. Regul. Turm. Præt. 65.

Ars vexilla rotandi, *zászlójáték*. Fahnenspiel. Száz. XVIII. 9.

Ars Vitraria, ars vitri conficiendi; *üveges mestersége*. Arch. Rak. VIII. 329.

Arscanum, lege: artanum. V. *Artana*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Et post mortem meam detur Sancto Jacobo navicula et capsella et *arscanum* et retia.

Arsana, Arsena q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306.

Arsanatus, us, Arsenatus q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306.

Arseda, æ, (Du C.) stella valde splendens; *igen fényes csillag*. Gyön. 2122.

Arsena, (Du C.) armamentarium; *fegyvertár*. Ger. Arsenal. Ljub. Mon. Sl. I. 150. an. 1292: faciat fieri unum *arsena*.

Arsenal, armamentarium; *fegyvertár*. Gal. arsenal. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Arsenatus, us, idem q. *arsena.* Ljub. Mon. Sl. I. 150 an. 1292: et provideatur illis... pro faciendo dicto *arsenatu.*

Arsenicum, lapillus venenosus, significat et fucum, medicamen coloris rubri, auripigmentum; *mireny, egérkő, rusika, rosnika, szin és festék, aranyglét.* Kecsk. Ötv. 169. Cf. Plin. 34., 28.

Arseverum, vestis muliebris rubei coloris; *Asszonyembernek való veres szoknyája.* Gyön. 2124.

Arsicon, lege: Arsenicon, Arsenicum. Kecsk. Ötv. 169.

Arsilia, ium, res, necessariæ ad bellum, arma; *hadi szer.* Han. Mon. Jur. P. I. 195: ordinabimus patronis... arsenatus, quod eis provideant.. de *arsilibus.*

Artabe, (Du C. *Artaba)* mensuræ species populorum orientalium; *köböl, véka, szapu.* Gyön. 2125. Cf. Rhemn. Ran. de ponder.

Artabilis, quod coartari potest; összeszorítható. Gyön. 2135.

Artallaria, æ, lege: *Artellaria.* Magy. Tör. Tár. XV. 72.

Artana, æ gr. ἀρτάνη, rudens; *kötél.* Obs. Jadr. 408 et invalescentes ipso agone per horam tertiarum particula pontis illius quartæ classis applicatur in *artanam,* in quo ultima octo homines simul impugnabant hostes in humum præcipitavit.

Artare, (Du C.) compellere, cogere, obligare: *rászorítani, kényszeríteni.* Szék. Okl. III. 206. et pass.

Artatikium, (a gr. ἄρτος et τίκτω) alveus pani pinsendo V. s. Archiscamnum; *kenyérsütő eszköz.*

Artavus, i, (Du C.) cultellus scriptorum ab *artare; apró kés, tollkés.* Gyön. 2126.

Artefactum, *műkészítmény.* It. *artefatto.* Artefact, Kunsterzeigniss. Pázm. Dial. 580. Vern. Met. 70. Proplasma vero proprie est opus quoddam seu *artefactum* (remekpélda, Muster, Modell) secundum quod artifex similia operatur.

Artegliaria, artelliaria, Vide *Artellaria.* Magy. Tör. Tár. XI. 167. pecora pro Artegliaria Ih. XXIII. 92. XI. 168.

Artelarius, i, miles qui canones, sclopos tractat, tormenta bellica administrat; *tüzér, pattantyús.* It. artigliere. Gal. artilleur. Artillerist. Illésh. 305. Dialogus.: Praun, Præfectus Comaromiensis, Gall, magister *artelariorum* bellicorum.

Artellaria, æ, tormenta bellica, ars tormenta administrandi, milites a tormentis; *tüzérség, pattantyúság.* It. artiglieria. Gal. artillerie. Verancs. V. 349. generatim instrumenta omnia ad *artellariam* attinentia honeste commissariis nostris exhibeat. Arch. Rak. VIII. 107.

Artellericus, Vid. *Artillericus.* Arch. Rák. I. 15.

Arteria, detortum ex gallico *Artillerie,* tormentum bellicum; *ágyú.* Epist. Proc. P. II. 36: ad classem tantus fuit strepitus *Arteriarum,* ut vix dici queat victor quantum de malo nostro gaudeat.

Arterizare (ab arteria) (Dief. arterire artherisare), venam incidere; *eret vágni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Artes Græcanicæ, Ulyssei doli, artificiosus astus; *görög cselek, fortély.* Illésh. Dialog 306. vel eas absque precio Ulysseis dolis et artificioso astu atque licaonia fraude in me transtuli p. 308. profugum Vajvodam Valachiæ *artibus graecanicis* et per obtrusum palpum excœcavi. Cf. Varro L. L. 10., 3., 178. §. 70.

Artes Humaniores vel Humaniora studia V. Humanitatis studia. Gal. humanités. It. lettere d' umanità. M. Bel. 503.

Artes mechanicæ, artes sordidæ, illiberales; *mesterségek.* It. arti meccaniche. Handwerke. Cod. Dip. Arp. Cont IV. 13. vel quod deterius est nolentes fodere, *artes mechanicas* nescientes, quarum commercio vitam ducant, ad furta latrocinia et sacrilegia convertuntur. Cf. Firm. Math. 6., 31.

Artesis, artuum morbus (Du C. arthesis, arthritis); *csúz.* Gyön. 2129.

Arthemo, velum modicum (artemon); *vitorla.* Schläg. 2201.

Artholeria, æ, Artellaria. Arch. Rak. VIII. 405.

Articoca, æ, Cinara carduncul us, carduus; *articsóka.* Gal. artichaut. Gartendistel, Artischoke, Cynara. Curios Misc. II. 224. Semina maiora et sicca uti sunt ex. g. semina *Articocarum,* Cucumerum, Cucurbitarum, Peponum etc. macerentur prius in aqua, antequam terræ inserantur.

Articula, æ, (Du C.) dem. ab arte; *mesterségöcske.* Gyön. 2096.

Articulare, (Du C.) articulatim seu nominatim exprimere; *névszerint elmondani.* Batty. Leg. III. 98. an. 1309.

Articulare Malum, arthritis; *köszvény.* It. podagra. Fabó. Monm. Evang. II. 329. an. 1629. non *malo articulari,* quod podagricum adpellant, cui accesserit ignis sacer.

Articularis determinatio, sententia secundum leges lata; *czikkelyes határozat.* Száz. VII. 186.

1. **Articulariter,** per singulos articulos; *tagoltan.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 121. loqui *articulariter* discunt.

2. **Articulariter,** vigore articuli; *törvényszerint.* Fej. Jur. Lib. 337. ubi *articulariter* concessum non est.

Articulatim, per singula capita; *czikkelekkint.* I. Rák. Gy. 122.

1. **Articulatio,** voces articulatim, distincta voce exprimere; *izenként való kiejtés.* Rak. Ön. 30. verba interrupta *articulatione* prolata.

2. **Articulatio,** actus, quem sic dictus *articulator* (quod vide) exequitur procurat; *számadás.* Jogt. Eml. T. I. p. 156.

Articulator, (Du C.) calculator, qui tributi summam, Proventus quotæ convenientem elucubrat, constituit; *számtiszt.* Jogt. Eml. T. I. p. 156.

Articulatus, 3. in articulos divisus; *tagolt, tagositott.* It. articolato. Gal. articulé. gegliedert. Hist. Nat. 62. in capite antennas gerunt, quæ vel manifeste vel saltem obscure *articulatae* sunt.

1. **Articulus,** i, species alimenti; *élelmi czikk.* Ger. Artikel. Kass. Prax I. 35. ut magazina his *articulis* constanter provisa sint.

2. **Articulus,** caput legis; *törvényczikkely.* It. articolo. Gal. article. Artikel. Kass. P. P. I. 342 per Regnicolarem Deputationem *articulo* 8. nupernæ Diætæ exmissam.

Articulus fidei, Caput doctrinæ Christianæ; *hitczikkely.* Wagn.

Articulus mortis, momentum mortis; *halálóra.* Sterbestunde. Cod. Dip. Arp. V. 56.

Articulus provisionalis, art. defendens; *gondoskodó, védő czikk.* V. s. v. Forum triduale Saxonicum.

Articzoka, æ, Articoca. Curios Misc. II. 225. Ut *Cardui hortenses*(vulgo *Articzokae)* sint grati odoris. Ne mures corrodant Carduos *Articzokas.*

Artifex frenorum, qui frena conficit; *zabola-csináló.* Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Artifex manuaris, opifex; *kézműves.* It. artigiano. Gal. ouvrier. Handwerker. Monm. Comit. Trans. II. 178. Rectificatio *artificum manuarium* per dominos Saxones ad commissionem dominorum regnicolarum expedita.

Artificiare, artificio producere, arte facere; *mesterségesen késziteni.* Nic. de Mir. 431. Pázm. Dial. 47. Logicam habitualem, acquisitam vel *artificiatam.*

Artilleria, Artellaria, res tormentaria. Arch. Rak. I. 27. Inventarium *Artilleriae* seu Munitionum Arcis. Thök. Diar. II. 7.

Artillericus, i, ad Artilleriam pertinens. Arch. Rak. I. 7.

Artimesia, artimesium, artemisia; *fekete üröm.* It. artemisia. Gal. armoise. Schläg. 880.

Artimonus, i, velum maximum, acacium; *fővitorla.* It. artimon. Ljub. Mon. Sl. I. 144: *artimoni* pro galliono octuaginta remorum.

Artiplex, Atriplex (Linn.); *laboda, libatopp, maglapél.* It. atrêpice. Schläg. 911. artiplex, *istár.*

Artista, (Du C) liberalium artium peritus; *művész.* Tör. Tár. 1889. p. 385.

Artisticus, 3. artis, ad artem pertinens; *művészi, mesterséges.* It. artistico. Gal. artistique. künstlerisch, artistisch. Greg. Aesth. 73. unde quid sit *artistica* pulchritudo, naturali opposita (Kunst-Naturschönes) haud ægre intelligitur.

Artitus, 3. (Du C.) bonis artibus instructus; *jó bölcs mesterségre tanittatott.* Gyön. 2107.

Artocopus, (Du C.) dulciarius pistor; *(czukor) sütő.* Gyön. 2133. Cf. Firm. Math. 8., 20.

Artocreas, caro crustata; *pástétom.* Pár. Páp. Cf. Pers. 6., 50. Orelli Inscr. 4937.

Artolatra, æ, cultor panis; *kenyérimádó.* Nagy Hier.

Artolatria, æ, cultus panis; *kenyérimádás.* Nagy Hier.

Artolleria, Artellaria. Arch. Rak. VIII. 107. Art. Diæet. Pos. 120. *Generalem Artolleriae.*

Artopta, 1., mulier, quæ coquit panem, 2. instrumentum, in quo panes torrebantur; *1. péknő, 2. serpenyő.* Gyön. 2140—2141.

Artotyra, (Du C.) formajada dicta ab *arto* quod est panis, et *tyrus* caseus. V. *Tyrolaganum.*

Artotyritæ, (Du C.) Hæretici in Galatia secundi sæculi sic dicti, quod panem et caseum offerant in sacrificiis; *kenyér és sajtáldozók.* Nagy Hier.

Artox, (Du C.) pro: *atrox,* malus, reus; *gonosz.* Gyön. 2150.

Artuosus, 3., membratus; *erős, izmos.* Gyön. 2147. [Gyön. 2164.

Arugo, (Du C. aurugo) morbus regius.

Arundinatio, actus arundines secandi; *nádlás.* Pfahl. Jus. Georg. 148. Circa *Arundinatio*-nem ... hæc sunt tenenda: Coloni in locis illis, quorum territoria silvis carent arundine tamen abundant, indultu Domini Terrestris illa in vicem lignorum frui solent. Kuk. Jura III. 192.

Arundinetalis, (ab arundinetum) ad locum arundinibus obsitum pertinens; *nádashoz tartozó, nádas* ... Cod. Dip. Árp. Cont. II. 25. Illud predium circumdatur aquis *arundinetalibus.*

Arundinositas, arundinetum, locus arundine obsitus; *nádas.* Cod. Dip. Kár. I. 436. 268. cum omnibus suis utilitatibus et pertinencys quibusvis necnon iobagionibus sessionibus terris arabilibus campis pascualibus aquis pratis et *arundinositatibus.*

Arundo, in. C. Dipl. Hung. Pat. T. VII. idem significat ac arundinetum; *nádas.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 366. 383. Cum. omnibus utilitatibus ... fenetis *arundinibus* vendidissent.

Arvatus, agrestis, non cultus; *míveletlen, mezei, meg nem mivelt.* Cod. Dip. And. I. 202., 221. (quod) ostendisset quendam terminum per terram *arvatam* seu non cultam.

Arvinare, arvinā ungere (ap. Du C. alio sensu); *szalonnával bekenni.* Kronst. II. 564. currus civitatis iuvit *arvinare* et 629.

Arvinosus, 3., crassus; *kövér.* Gyön. 2156.

Arvinula, æ (Du C.) demin. ad arvina; *kis háj.* Gyön. 2157.

Arviolum, parvum arvum; *kis mező.* Gyön. 2165.

Arzentum, argentum; Ljub. Mon. Sl. I. 114. an. 1278.

Arzerius, i, sagittarius; *ijász.* It. arciere. Ljub. Mon. Sl. XVII. 65. an. 1421.

Arziepiscopus, V. archiep. Magy. Tör. Tár. XXV. 390. Arziepiscopus Strigoniensis.

Asapius, Nazadista, V. Asapus. Verancs. VIII. 125. in ditionem vestram cum suis mercibus profectus fuerat. In quem *asapii* sive nazadistæ quidam vestræ dominationis incidentes in campo Machia vocato ... cum omnibus mercibus suis spoliaverunt p. 126. quod *Asapos* vestræ magnificæ dominationis hara mias dicere auderet.

Asapus, *dolgos, napszámos a török hadseregben.* Szamosk. II. 176. Quaterna Turcarum et *asaporum* millia ad agendum cuniculum destinat. *Asapi* sunt operæ rusticanæ ad omnia belli onera, quæ usus expeditionis postulat — obeunda in bellum contracti. Magna pars Christiani sunt et quia non fidunt illis, inermes. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 356.

Asatura, pro: assatura. v. s. *cerculus* (Du. C.) caro assa; *pecsenye.* Pesty Ször. III. 68.

Ascarotum, pavimentum picturæ arte elaboratum, sic dictum, quod verri non debeat; *mesterséggel alkotott, megírt pagimentom.* Gyön. 2179.

Ascella, æ, locus sub brachio (Du C.); *honallja.* Gyön. 2193.

Ascellulæ, (Du C.) parvæ pinnæ, squammæ; *pikkelyek.* Gyön. 2194.

Ascendens, masculi: supra agnati; fœminæ: infra cognati (Du C. al. s.); *felszálló ágon rokon.* It. ascendente. Gal. ascendent. Verwandt in aufsteigender Linie. Ham. Grad. Cons. 10. Linea est series personarum per generationem cum stipite iunctarum seu series cognatorum, eaque *ascendens* in quantum consideratur procurrens a generatis ad generantem: descendens, contra. Cf. Paul. Dig. 23., 2., 68.

Ascendentes, parentes, generantes: *nemzők.* Georch Ért. 33. H. T. I. 106.

Ascendiculum, locus editus; *magaslat.* Kub. D. Hont. I. p. 55. (an. 1303) in quodam *ascendiculo* sunt due mete.

Ascensarium, (Du C. *Ascensorium)* scalæ; *hágcsó.* Schläg. 831.

Ascensio domini, Christi reparatoris in cœlum ascensus, dies ascendenti in cœlum liberatori hominum Christo sacra, dies memoria triumphalis Christi in cœlum reditus celeberrima; *Krisztus mennybemenetele, áldozó csütörtök.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 301. dabit in octavis *Ascensionis* Domini decem marcas. Verancs. V. 385. festum *ascensionis Domini.*

Ascensorium, stapes; *kengyel.* Steigbügel. Schläg. 1391.

Ascesis, ἄσκησις, exercitium, exercitatio; *gyakorlás.* Vern. Phil. Mor. 5. ethica methodica seu *ascesis.* p. 488. etc.

Asceta, æ, ἀσκητής (Du C.), Monachus qui virtutem, continentiam excolit, signif. et scriptorem rerum asceticarum. Vern. Psych. 283. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 17.

Ascetica, ἀσκητική. Vern. Phil. Mor. 459. *Ascetica* est cognitio systematica modi, quo viam officiorum nobis faciliorem et planiorem reddere possumus; in hac enim nos non repere sed expedite currere oportet; currere vero non poterimus nisi fuerit plana et facilis nullisque obicibus impedita.

Asceterium, Du C.)ἀσκητήριον, domus Ascetarum, Claustrum; *zárda.* Kat. Hist. IX. 199. Beng. Ann. Er. Cœnob. 150. Schwart. Scult. 74. Cf. Cod. Iust. I. 3., 33.

Ascetico-Scriptoristicus, ascetica scripta continens; *erényes tartalmú.* Curios Misc. II. 2. Ephemerides *ascetico-Scripturisticae.*

Asceticus, 3., rigidus; *erényzetes, szigorkodó.* Il. ascetico. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. ita nimirum in *Asceticis* virtutum exercitationibus ... omnes coæmulos anteibas.

Asciare, ascia cædere, fabricari; *bárdolni.* It. asciare. Törvt. Msz. 29.

Asciarius, faber tignarius; *ács.* Pest Levt. Opin. 1810. De limitatione 3.

Asciolbere, ientaculum; *reggeli,* It. asciolvere. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. expendit ... in carne, vino, pane in uno *asciolbere* magistris.

Ascissio, actus abscindendi; *levágás.* Tör. Tár. 1888. p. 549. membrorum putridorum a corpore politico *ascissione.*

Ascites, cavum abdominis; *hasüreg.* Abelles 9.

Asciticius, 3., ascitus; *idegen, kölcsönvett.* It. ascitizio. Szamosk. II. 374. Ungaros Transylvanos antiquato gentilitio habitu et novo *asciticioque* vestitu indutos. II. 112. Taurini Praef. ad Stauromachiam Ed. Engel. p. 116. *ascititioque* rerum decore inumbratum.

Ascodrogitæ, v. *ascetae* (Du C) Hæretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt et cooperiunt in Ecclesia, et circumeunt eum insanientes potibus; *hordót körző eretnekek.* Nagy. Hier.

Ascola, Allium Ascalonicum (Linn.); *mogyoróhagyma.* Gall. echalote. Ger. die Schalotte, Schläg. 933.

Ascoliasmus, Schröer Arch. Gr. et R. 39. Non defuerunt græcis ludi pueriles ... Tales fuerunt ... 2. *Ascoliasmus,* quum altero solo pede ad metam subsiliunt. *Artiasmus,* quo quis nummos manu inclusos tenens divinare socios iubet numorum numerum.

Ascopa, æ, (Du C.) vas est aquaticum utripensile. V. *Ascopera ; vízhordó tömlő.* Gyön. 2211.

Ascopera, æ, (Du C.) idem quod *ascopa,* marsupium; *bőrcsobán, bőrkupak.* Nagy Hier.

Ascripcio, actus scripto transfundendi in aliquem; *átiratás.* Szék. Okl. I. 283. a vendicione *Ascripcione* et quovis sub colore alienacione.

Ascripcius i, servus; *röghöz kötött szolga.* Tkal. Mon. Ep. II. 25., 26. an. 1340: qui ex prescripcione triginta annorum vel ex sua professione voluntaria ad quedam certa (munera obligati sunt) qui *ascripcii* vocantur, et quidam *originarii* (sc. servi), qui ex scripticiis nati sunt.

Ascripticii, dicti coloni, agricolæ, villani, qui aliunde orti in aliorum dominorum villas et prædia pergunt, ibique eorum licentia sedes suas figunt et in album *ascribuntur* ita ut perinde et ii distrahi et transferri queant una cum ipsis prædiis, unde et pro servis glebæ habentur. (Du C.) *röghöz kötött.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. ut omnes liberi homines capituli supradicti predictarum coloni et inhabitatores villarum, eam libertatem habeant, que *ascripticijs* sacre Cracoviensis sedis indulta esse dinoscitur ab antiquo et per nos eciam postmodum roborata. Cf. Cod. Just. 11., 47., 6.

Ascultare, conferre, examinare, inspicere (Du C. al. s.); *összevetni, megvizsgálni.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 80. Ego marinus Barbadico presens scrivo in meam presentiam fideliter ad autenticum *ascultavi* et quia utrumque concordari inveni manu mea testis subscripsi. Ego Petrus Mero presens scriptum in mei presentia fideliter autenticatum *ascultavi* et quia utrumque concordari inveni, me in testem subscripsi.

Ascultare consilys, consiliis aurem præbere; *tanácsra hallgatni.* Chr. Dubn. p. 90. Geysa audiens imperatorem pervenisse Waciam ... iussit ... demulcere patriarcham... cuius *consilys* imperator plurimum *ascultabat.*

Aseitas, (a-se-i-tas: qui a se stat) independentia V. s. v. Transcendentalitas; *függetlenség, önállóság.* Imre Phil. 514. *Independentia* seu vocabulo barbaro *Aseitas* est tale attributum Dei, vi cuius Is rationem sufficientissimam, cur sit et maneat, in se ipso habet, absolute per se subsistit et ita necessario existit, ut Ipsum non existere impossibile sit.

Asellatus, 3., sine sella; *nyereg nélkül való.* Georg. Sirm. I. 214. Et iterum unum equum *asellatum* duxerunt, et ego supersedi.

Asellus, salpa; *tőkehal.* Stockfisch.. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 155. Cf. Varro L. L. 5., 12., 23.

Asicurare, certum reddere, cautelam

præstare; *biztositani.* It. assicurare. Tör. Tár. 1890. p. 222.

Asilis, secus: asiles, (asilos, asilus Plin.) Tabanus (Linn.); *dongólégy.* Bremse. Arch. Ver. Sieb.) XXVI. 113.

Asininus color, cineraceus color; *szürke szín.* Tör. Tár. 1887. p. 177.

Asitus, poculum; *pohár.* Száz. XXVII. 321.

Asmodeus, dæmon malus apud Judæos; *gonosz szellem.* Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. III. c. 4. Venite luxuriosi in turma *Asmodei.*

Asocia, (Du C. asotia), 1. vita dissoluta, 2. popinatio, 3. luxus; *1. fertelmes élet, 2. tobzódás, 3. bujaság.* Gyön. 2224. Cf. Gel. 10., 17., 3.

Asophus, indoctus, ineruditus; *tudatlan.* It. ignorant. Rep. Cast. p. 53: te *Asophum* aut Assotum sine irrisione et recte dixerim.

Asos, offa = particulum (Dief.); *falat,* Gal. morceau. Schläg. 1865.

Aspectare, exspectare; *várni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 262. Radul Vajda lev. an. 1528. De quibus omnem relationem *aspectamus.*

Asper, genus minoris Turcicæ monetæ, denarius Turcicus, qui est quinquagesima imperialis pars. Verancs. V. 241. aspros 23. Bel. Geogr. 549. Isthv. XIV. 242.

Asperare, acuere; *élesíteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Cf. Tac. Germ. 46.

Aspergillum fabrile, instrumentum, quo flammæ per os furni metallici erumpentes asperguntur; *locsoló szerszám.* Debr. Com. an 1530.

Asperiolus, i, (Du C.) sciurus; *evetke.* Gyön. 2247.

Aspernare, pro aspernari; *megvetni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Aspersio, baptismus; *keresztség.* Kon. Egyh. 446.

Aspersorium, (Du C.) Vas, in quo aqua est benedicta, qua plebs in ecclesia aspergitur; *szenteltvízhintő.* Tör. Tár. 1886. p. 562. Gyön. 2236. [2228.

Asperulus, dimin. ad asper. Gyön.

Asphedalus, lege: *asphodelus,* Albutium. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 226. Sues a peste præservat *asphedali* (Hungaris ökörfark, Bohemis Zlatochwost, dictæ herbæ) radix.

Aspicere, vergere; *nézni.* Cod. evang. T. I. p. 275: cujus domus frons in plateam Szent-György-utcza vocatam *aspicit.* Cf. Colum. 8., 8., 2. Tac. Agr. 24.

Aspidus, 3., amarus; *keserű.* Georg. Sirm. I. 42. et erat confectio dulcis et pueri gaudebant taliter oblectamentis. Sed *aspidum* fuit eis demum.

Aspiratio, suspirium; *áhitás, fohász.* Rák. Ön. 381.

Aspis, tormenti bellici species; *sugár ágyú.* Pár. Páp.

Asporus, Azporus, Asper q. v. Geldstück, Asper. Kronst. I. 197. 476.

Aspriolus, i, (Du C.) sciurus; *mókus, evet.* Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. mercator pelles *aspriolorum.*

Asprologionaris, ab *aspriolus,* sciurus, ad sciurum pertinens; *evet-.* Cod. Dip. Arp. XI. 500. an. 1261. pelles *asprologionares.*

Assa columba, assata c.; *sült galamb.* Arch. Rak. II. 174. tandem per ventos *assa columba* venit.

Assa maza, sartago panibus bis coctis V. *maza; kétszersült sütő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 18. en. 1313: receperunt infrascriptas res: caldere I. metroza I. torni fornici II. mascellum I. . . . *assa maza* I. scarpellum I.

Assaltus, us, (Du C.) impetus; *ostrom, megrohanás.* Gal. assaut. It. assalto. Fer. Mon. Sl. XVIII. 366. an. 1737: tentarunt munitionem . . . per *assaltum* capere.

Assaporatio, actus degustandi; *megízlelés.* Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. 2.: In ipsa (Maria) . . . fuerunt hec tria, videlicet: illuminate mentis in deum elevatio, et verbi christi intenta auditio atque suavissimi dulcoris degustatio et *assaporatio.*

Assapus, i, V. Asapus. Brut. XIV. 453. Adelm. De orig. Turc. 12. *Assapi* vero sunt milites gregarii minus exercitati ac precio conducti, quorum aliqui sunt pedites aliqui vero equites Aii etiam classem maritimam intrant habentes pro stipendio viritim aspra quinque per diem gregario simpla solda.

Assare, *assatus* 3. torrere, ab asso, assum reddere; *aszalni, aszalt.* Georg. Sirm. I. 27. et I. 70. Et *ficum assatum* asserunt, comedere solebat. S. de Keza Chr. II. 1., 11. plures germanicos *assari* fecit super feru.

Assassatio, lege: *Assatio,* ab assando, inscriptio alicuius partis corporis ferro candefacto; *tüzes vassal való megbélyegzés. Brandmarken.* G. Fej. T. XI. V. Un. 407. Bela . . . pœnam causæ refricatæ in *assassatione* consistentem mitigat.

Assassinaria, æ, cædes per insidias facta; *orgyilkosság.* Ljub. Mon. Sl. IX. 100. an. 1410.

Assassini, alias *Bateni* seu *Carmatiani.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 62: *Assassini* quorum multoties Scriptores Historiæ meminerunt Musulmannorum secta erant, dicti *Bateni* seu *Carmatiani* (sub hoc nomine noti sunt) latitabant, et ex occulto vitæ principum insidias struxerunt et complures interfecerunt, quin eorum sævitiam effugere potuerint, quia vero Batenis istis non alia erant arma, quam pugio in sinu vulgo *Hassilins* eorum lingua dictus, nostri Scriptores *Assasini* derivarunt, nec non Assassinorum principem, senem montis dixerunt, nomen, quod ipsi in Arabia tribuebatur ad literam interpretantes.

Assassinium, *orgyilkosság.* It. assassinio. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. IV. Art. VIII. §. 1. *assassinium* est homicidium ex prævia alterius conductione pro mercede peractum.

Assassinus, homicida, sicarius pretio conductus: *orgyilkos.* It. assassino. Gal. assassin. Cher. Jus. Eccl. II. 290. Eius (homicidii) species sunt: 2. assassinium quod committitur dum pretio conductus quempiam ex insidiis vita privare conatur. *Assassinorum* nomen ab Ismaëlitis Ciliciæ vel Phœniciæ incolis Muhamedanismo addictis, qui *assassini* a voce arabica *Haschischins* dicebantur, originem trahit.

Assatum, caro assa, tosta; *sült.* It. arrosto. Braten. Schläg. 1936. 1937.

Assatura, æ, caro assa; *pecsenye.* Braten. Kronst I. 353. Cf. Vopisc. Aur. 49. Apic. 7., 5.

Assaturarum volutor, *nyársforgató.* It. girarrosto. Gal. tourne-broche. Bratenwender. Fej. V. 1. 227. nec non Gregorius de Gormoth, *assaturarum volutor* et custos Kokyne cum aliis conditionariis . . . moliuntur in regni nobiles aggregari.

Assatus, porcellus lactans; *verő-malacz.* Száz. XV. 99.

Assecla mundi, rerum mundanarum cultor; *világfi.* Rák. Ön. 128.

Assectare, pro: ad-assectari; *követni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Assecurare, (Du C.) certiorem facere, securum reddere, præstare; cavere alteri. It. assicurare; *biztosítani.* Ac. Com. Sopr. p. 7. Wagn. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 11.

1. **Assecuratio,** asseveratio, confirmatio, fides data; *királyi biztosítás, hogy a törvényeket s jogokat megtartja.* Száz. XIV. 301.

2. **Assecuratio,** cautio, fides de damnis reddendis data, danda; *biztosítás.* Assecuranz. Lzb. Cod. Med. T. II. 410: *assecuratio* incendialis.

Assecuratoriæ, litteræ cautionem continentes; *biztosító levél.* Magy. Tör. Tár. VIII. 258.

Assecuratorie, certe; *biztosan.* Arch. Rak. VIII. 170. scribet *assecuratorie* ad suam czaream Maiestatem. Illésh. 102. Quod ne fieret, articuli superinde *assecuratorie* editi et per suam Mattem Confirmati abunde testantur.

Assecuratorius, 3. de damnis pendendis spondens; *biztosító.* Opin. P. II. Sec. II. Accl. (c). bancæ *assecuratoriae* fidejussoriæ cambialis.

Assedarius, qui onera molitur, promovet; *korcsolyás.* Tör. Tár. 1889. p. 383. *Assedarii* seu impositores vinorum vulgo korcholas.

Assentæ lista, index continens nomina tironum militiæ idoneorum; *ujonczozási lajstrom.* Lzb. Cod. Med. T. II. 762. manualis pecunia *Assentae listis* . . . accurate inseretur.

Assentare, Assentatio, investigando approbare, assentire tirones militiæ idoneos esse; delectum habere (Du C. al. s.): *ujonczozni.* Ger. Assentiren. Lzb. Cod. Med. T. II. 761. Reg. Turm. Præt. Formulare V.

Assentatio, actus milites scribendi; *sorozás.* Assentirung. Molnár Patv. 29. *Assentatio* est equorum coëmptorum et *Recrutarum* sive novorum militum Commissariatica revisio et acceptatio. Reg. Mil. an. 1728. p. 29.

Asserculum, parvus asser; *deszkácska.* Brut. Hist. XIV. 455., 29. Cf. Cato R. R. 12. et. 152.

Asseria, lignum pro axi navis; *hajó tengely fája.* Ljub. Mon. Sl. I. 219. 238.

Assericius, ex asseribus constans, constructus; *deszka*... Verancs. III. 361. suggestus quosdam *assericios* præ ædibus singuli opere tumultuario construunt.

Assertive, (Du C.) certo, affirmando, asserendo; *biztosan, valósággal, határozottan.* Pel. De comm. defunct. s. IV. 5. Cod. Dip. And. V. IV. p. 587. Gyön. 2262.

Assertor, (Du C.) advocatus, causidicus; *ügyvivő, ügyvéd.* Tör. Tár. 1889. p. 335.

Assertor sylvarum, V. *Magister*

sylvarum. Con. Max. H. ij. an. 1565: sylvarum *Magistri* seu *assertores.*

Assertorium, i, iusiurandum asserens, cui opponitur promissorium; *állító hit.* Georch. H. T. IV. 151. Cher. Jus. Eccl. II. 140.

Assertorius, vim asserendi habens; *állító, erősítő.* Carlow. Log. 33. Serm. Cat. 294. Cher. Jus Eccl. II. 140. Jusiurandum est actus religiosus, quo quis assertum aut promissum aliquod cum provocatione ad Deum contestatur; unde in *assertorium* et promissorium dividitur.

Assertum, assertio, sententia, testificatio, confessio; *állítás.* It. asserto. Kass. P. P. I. 325. Documenta in quibus partes probas suas radicarunt et quibus *asserta* sua fulciverunt. Cf. Marc. Capell. 6. p. 195.

Asservator, idem ac *Conservator* Sacr. Cor. p. 51. quod vide.

Asservatorium, (Du C.) receptaculum; *tartó;* Wallaszky 429.

Asses, idis, asser; *deszka.* Ljub. Mon. Sl. I. 213: centum *assidibus platonum de larisse.*

Assessinus, i, V. *Assassinus.* Han. Mon. Jur. II. 157: si aliquis percuti fecerit aliquem per... *assessinum.*

Assessionarius, 3., idem quod *sessionarius.* Szend. Misk. tört. III. 49. an. 1356. quatuor loca *assessionaria.*

Assessor, collega in iudicio; *ülnök; közbiró, táblabiró, birótárs.* M. Bel. Geogr. 500. Comitatus Hungariæ provinc olæ sunt suis limitibus definitæ et in duos pluresque Districtus divisæ, quæ Comitis, vice-comitis, et *Assessorum* providentia, auctoritate nihilominus regia, quod civilia et æconomica negotia peculiaria... per provincialia comitia seu congregationes administrare solent. Cf. Paul. Dig. 1. 22.

Assessor primatialis, in tabula septemvirali, vices pr.matis gerens assessor; *a királyi táblánál a prímást képviselő két ülnök.* Kon. Egyh. 267.

Assessor regni, judex causarum, quæ fisco moventur; *ország itéletében ülő tanács.* Not. J. Samb. Tyrn.

Assessor Septemviralis, iudicii regii septemvirorum assessor.; *hétszemélyes tábla ülnöke.* Molnár Patv. 72.

Assessoralis, ad assessorem pertinens; *ülnöki.* It. d'assessore. Cher. Jus Eccl. 1., 278. Quamvis vero alias quoque species iuramentorum uti *assessorale* in Comitatibus et S. Sede *Consistoriali*... deponant.

Assessoratus, us, officium iudicum; *ülnökség, táblabiróság.* It. assessorato. Assessorat, Assessur. Kass. Prax. I. 235. Decretum Officii *assessoratus* Tabulæ Septemviralis et Statu Prælatorum.

Assexualis, sine sexu; *here.* Alexy 25.

Assidei, occupati in officiis dei; *istenszolgálatban foglalatosak.* Gyön. 2290.

Assidela, æ. «Assidelæ mensæ vocantur.» Festus; *asztal.* Gyön. 2288.

Assidens, idem quod Assessor; *ülnök.* Lzb. Cod. Med. T. II. 304.

Assidio, invado (Du C. assidere); *megtámadni.* Gyön. 2326.

Assidivus, 3., assiduus; *folytonos.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 335. Ex suscepte servitutis officio sollicitudine pulsamur *assidiva.*

Assidue, directe, rectā viā; *egyenesen.* Batty. Leg. T. II. 221. Decr. Col. Deinde revertitur juxta viam magnam et venit *assidue* ad nemus.

Assignabilis, qui assignari potest: *utalványozható, kijelölhető.* Diar Com. II. 89.

Assignataria militaria, pecuniam militiæ delegantia mandata. Tiszt. Ir. Diversis *assignatariis* militaribus (fizetést rendelő utasitások mellett a katonasághoz tartozóknak kifizettetett).

Assignatarius, alicui in pignus datus, addictus; qui assignat; *utalványozó, kijeleltes, utasitványos.* Art. Diæt. Pos. 79. Anni porro 1712 seu novissime præteriti Hiberni Restantiæ, tanquam suis *Assignatariis* aliunde non provisis effective deputatæ complanari debeant. Reg. Mil. 53. Arch. Rak. VIII. 430. Törvt. Msz. 30.

Assignationem facere pecuniæ, delegare pecuniam; *pénzt utalványozni.* Wagn.

Assignative, ex mandato; *kijelölés, megbizás szerint, értelmében.* Cod. Dipl... de Sztára V. II. 307. Significare curavit... quomodo universe litere... per ipsos *assignative* haberentur.

Assimilabilis, (Du. C.) qui fieri potest consimilis; *hasonítható, hasonulható.* Pázm. Dial. 372.

Assimilabilitas, proprietas rei, quæ alicui rei similis reddi potest; *hasonlíthatóság, hasonulhatóság.* Pázm. Dial. 358.

Assimilative, circiter, prope; *körülbelül, hozzávetőleg.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 64. Anno *assimilative* quasi XXXVI. o vel citra.

Assimilativus, 3., (Du C.) qui reddit similem; *hasonlóvá tevő.* Pel. De S. Cathar. s. III. c. 2. Castitas est divinæ pulchritudini per gratiam *assimilativa.*

Assis, idis, (Du C. tabula sectilis) assercutus; *deszkadarab, lécz.* Prot. inq. 251. [ventus] portabat unam *assidem* plenam de terris ad furnum, coopertam de una *toalida.*

Assisinus, i, præbendarius; *javadalmas.* (Du C. al. s.) Tkal. Mon. Ep. II. 33: Prebendarii nostre ecclesie, qui alias vocantur porcionarii vel *assisini.*

Assisius, beneficiatus (in corpore iuris canonici); *javadalmas, javadalmazott.* Nagy Hier.

1. **Assistens,** adjutor; *segéd.* Brunner 1. primarius medicus *assistens* in nosocomio civium Pestinensium ad S. Rochum. Et passim.

2. **Assistens,** assessor; *ülnök, táblabiró.* It. assessore. Kass. Prax I. 9. Constabat (Cancellaria) attunc ex 4 *assessoribus* etiam *assistentibus* dictis.

1. **Assistentia,** (Du C.) præsentia et auxilium, præsidium, subsidium, ministerium assistentis; *jelenlét, segédkezés, segitség.* Bene Med. I. 54. *assistentia* medici est optima euthanasia. Pfahl. Jus Georg. 289. qui Domino terrestri adiutorium *(assistentiam)* præbere debet. Imre Phil. 403. *assistentia* divina. Vern. Met. II. 296.

2. **Assistentia,** vis, alias brachium, potestas magistratus; *erőhatalom, karhatalom.* Georch. III. 324. Jókai, Régi jó Tbl. II. 94. Egyes egyedül jön, brachium és *assistentia* nélkül, egészen fegyvertelenül, még csak egy botot, még csak egy prokátort sem hozott magával.

Assistentia fiscalis, officium patroni causæ; *ügyészi pártfogás.* Tisztb. Ir.

Assistentiam dare, idem quod Pristaldam dare, quod vide.

Assisterium, (Du C.) asceterium, monasterium; *kolostor.* Gyön. 2326.

Assistrix, quæ assistit, v. auxiliatrix; *segitő*... It. assistitrice. Verancs. X. 41. Idcirco misericordia cœlestium alumna et supremi luminis *assistrix* turpiter expulsa nostras sedes reliquit. Beng. Ann. Er. Cœnob. 423.

Associare aliquem, comitem sibi adjungere (Du C. al. s.); *társul venni.* Prot. inq. 240. XXI. ego hoc vidi, quin sepe *associabam* eam, sicut socia sua. 260. 316.

Assolatus, 3., ab assolare (Du C.) *ad solum deductus; a földre tétetett.* Gyön. 2321.

Asstipulatio, stipulatio, pactum; *szerződés, megállapodás.* Tör. Tár. 1881. p. 633. *asstipulationem* et promissionem coram Muffti.

Assuefactio, assuefaciendi ratio vel modus; *alkalmazkodás, közeledés.* Pel. Serm. Joannis baptisma... erat quedam significatio, preparatio et *assuefactio* ad baptismum Christi. Iliem. 13. z.

Assuetudinalis, assuetus, solitus, usitatus; *szokásos, szokott.* Knauz. E. M. Str. II. 210. 229. G. Fejér. T. XI. V. Un. 415. Eszt. Okm. 29. Decr. Ladisl. 1380. *assuetudinalis* decencie.

Assula, æ, dem. ad asser (Du C.) fragmentum; *forgács.* Kronst. II. 291: qui *assulas* terebratorum canalium intrinsecus excussit. Cf. Plaut. Merc. 1., 2., 20. et Plin. 9., 15., 18.

Assultorius, infestus, aggrediens; *támadó, megrohanó.* Curios Misc. 412. ut hostem arceant a quolibet transitu sed tantum a transitu *assultorio* et a figendis loco opportuno Batteriis contra Urbem.

Assultus, us, (Du C.) impetus *roham.* It. assalto Száz. VI. 564.

Assumere, destinare, mandare, suscipere; *elővenni, fölvenni, felőle felelni, vállalni.* Not. I. Samb. Tyrn.

Assumere laborem, laborem capere operam sumere; *fáradtságot elvállalni, venni.* Batty. Leg. III. 205. an. 1358: prædictum *laborem assumpsimus* propter bonum pacis.

Assumere se seorsum, decedere; *elvonulni.* sich entfernen. Chr. Dubn. p. 73: Geysa... sicut erat prudens... cum duobus fratribus... *assumpsit se seorsum* in partes Polonie.

Assumpmere, mendum pro: assumere. Magy. Tör. Tár. VI. 44.

Assumptio, (Du C.) dies mortis Sancti alicuius, quo scilicet eius anima in cœlum assumitur. Proprie vero dicitur transitus b. Mariæ, ut ait Durandus lib. 7. Ration. cap I. numer. 19. Frodoardus in Leone IV. Tandem clara dies reginæ adsumptio cœlis Regiparentis adest. It. Assunzione; *boldog szent anyának mennybemenetele, nagy boldog asszony napja.* S. de Kz. Chr. II. 1. Stephanus... in die *Assumptionis* beatæ virginis migravit ad dominum.

Assumtuosius, avidius V. Papias: assumptor, gluto, eluo; *mohóbban.* begehrlicher. Chr. Dubn. p. 146. Lodovicum... de tota Italia rectores civitatum... ut ad ipsos

transiret de Hungaria *assumptuosius* invitabant.

Assumptus, i, socius, adiutor; *segéd.* Georch. H. T. III. 295. Midőn a hatalmaskodó maga ugyan személyesen jelen van, de szándékjának eszközlésére magát elégtelennek lenni gondolja, másokat vesz maga mellé segítségül: és ezeket nevezzük melléje vett segédeknek *(assumpti).*

Assusurrare, insusurrare; *besúgni, bizalmasan megsúgni.* Verancs. VI. 250. ita ut quibusdam apud vos summo loco et summa dignitate viris *assusurraverim* paucos in Polonia, pauciores ne dicam paucissimos esse in Hungaria, qui . . .

Assymbolum, insanes res; *képtelenség.* Unsinn. Curios. Misc. 176: Cholerici colores flavos . . . pugnas et alia quæ bilis naturæ sunt *assymbola* somniant.

Astabulum, fors. pro: ad stabulum. Ljub. Mon. St. VI. 17. an. 1461: duos famulos *astabula,* sex equos.

Astacio, = V. *Astatio.* Magy. Tör. Tár. III. 222. *astacionis* falsi termini et exhibicionis falsarum litterarum.

Astanca, æ, apud Du C. *Astanea.*? Kat. Hist. Duc. 374. pannum altaris diarodinum pro Byzanteis octo; ostiales tres pro Byzanteis tredecim; *astancas* duas pro Byzanteis octo, pulvinaria serica pro Byzanteis decem.

Astans, testis; *tanú.* Luc. Regn. Dalm. 97. illud in audientia et in adentia prælibatorum *astantium* Regaliter auctorizo.

Astantia, præsentia, testificatio; *jelenlét, tanúskodás.* Cod. Dip. Brüss. 11., 212. quam si eam per se fecisset aut personali sua *astantia* confirmasset.

Astaphidium, et astaphida, pro: astaphis, acinus passus, uvæ passæ; *aszalt szőlő, malozsa.* Kronst. II. 446., 448., 550., 586.

Astar, linteum subsuendo; *bélés kelme; asztar.* Opin. P. II. Sec. II. Acclus (a) 2: lintea turcica Musselin et *Astar* nuncupata.

Astare, se conformare alicui; *alkalmazkodni.* Batty. Leg. III. 15. an. 1308: si vellet... *astare* et parere super his eius ordinationibus.

Astarea, Astaria, æ, (Du C.) ora maritima, campus planus mari adiacens; *tengermellék.* Ljub. Mon. Sl. XI. 9. an. 1306: quelibet persona debeat . . . mundare vias, que sunt apud vineam suam... et comites *astaree* teneantur . . . facere, quod predicta compleantur.

Astati, (Du C.) Hæretici Sergii cuiusdam, qui sub initium sæculi IX. imposturas Manichæorum instaurabat, sectatores a Michæle Curopalate severissimis edictis coërciti, cum prius sub Nicephoro immensum crevissent. A græco ἄστατος, instabilis dicti sunt; *állhatatlanok.* Nagy Hier.

Astatio falsi termini, quum supposita persona iudicio adstat, *hamis perben állás.* Hajnik Perjog. 441. Vuch. Leg. Crim. 32. Decr. Ludov. I. an. 1351. art. 9.

Astericus, i, nota instar stellulæ (pro: asteriscus) (Du C.); *csillag* (jegy). Gyön. 2369.

Asterides, lapis stellæ similis; *csillagkő.* Gall. asterie. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 186. *Asterides.* Adversus pestem et venenatos morbos plurimum valere dicitur.

Asterismus, sidus; *csillagkép.* It. asterismo. Beng. Ann. Er. Cœnob. 124. Curios. Misc. 66. Quid et quot sint constellationes seu *Asterismi* Stellarum Fixarum? *Asterismos* sive *Constellationes* Stellarum Fixarum nihil aliud esse, quam certum Stellarum numerum, quæ situ suo certam aliquam imaginem alicuius animalis vel alterius rei præferunt.

Astire, pro: ascire, una scire (ex *ad* et *scire)* Dief.; *együtt tudni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Astitor, oris, qui alicui negotio astare debet id est comparere coram tribunali iudicum sive testis sive reus; *tanu.* G. Fejér VIII. 3. 157. pro eo ipsi Magister Nicolaus comes Posoniensis et Judices nobilium eosdem in debitos *astitores* termini commisissent.

Astocrea, lege: artocreas, caro fictitiva, symbolica; *álhús, jelhús.* Szamosk. III. 102. Fruantur illi hac sua *astocrea,* hac placenta ac vescantur.

Astomi, homines qui carent ore; *szájnélküli emberek.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 333. Cf. Plin. 7., 2., 2.

Astorgia, æ, a gr. ἀστοργία = animus durus, impietas; *szeretetlenség.* Lampe. Hist. Eccl. p. 101: adamantina . . . *astorgia* in verbum Dei.

Astraba, æ, (Du C.) tabella, ubi pedes requiescunt; *zsámoly.* Gyön. 2388.

Astragalizare, ludere talis; *vörfölyét játszani* (koczkát j.) Pár. Páp.

Astragulus, talus, tessera; *vörfély, koczka.* Funda David. K. 2. 82: Sed novimus . . . iuramentis ludere ut pueri solent *astragulis.*

Astrigera aula, cœlum. Hunnias p. 19: Has procul, *Astrigerae* pestes ut viderat *aulae*
Nuncius, indigna commotus clade, supremi
Jussa refert Patris.
Cf. Stat. Theb. 10., 828. Claud. Bell. Get. 245.

Astripotens, astrorum dominus, Deus; *a csillagok ura.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 323. quod *astripotens* abstergat.

Astrognosia, astrologia, astrorum scientia; *csillagisme.* Csurgó ref. főg. Ért. 1894/5. 80. *Astrognosia.* Summarium *Tropologiae.*

Astrolabium, (Du C.) mensa ad experimenta astronomorum facta; *csillagászasztal, mérő asztal.* It. astrolabio. Törvt. Msz. 31.

Astrologico-Chiromanticus, astrorum interpres; *csillagjós.* Curios Misc. 173. Ipsi *Astrologico-Chiromantici* in distribuendis Planetarum confiniis et dominationibus inter se non conveniunt.

Astromantia, vaticinatio ex astris, sideribus; *csillagjóslás.* Törvt. Msz. 31.

Astronomicalis, ad astronomiam pertinens; *csillagtani.* Tör. Tár. 1886. p. 571. cum figuris *astronomicalibus.*

Astrosia, (Du C.) tenuitas corporis; *testi gyengeség, szerencsétlen csillagzat alatt született* (metaphorice). Gyön. 2377.

Astruere, se instruere, præparare; *készülődni.* Thurocz. 187. Quæ quidem, dux et domini Venetiarum, negarunt: et *astruentes* se opposuerunt et resistere decreverunt regiæ maiestati.

Astura, fors idem quod equus dextrarius ab *Astur* Hispaniæ populo; *spanyol ló.* Taurin. Staurom. I. 216. Engel. Mon. Ung. 1809. p. 126. Ipse (Rex.) suum natum . . . positum super *astura* . . . jussit obire.

Asturcones equi, V. *astura; spanyol ló.* Bel. Geogr. 68.

Astutio, onis. Videtur mendum esse pro: *astatio* q. v. Cod. Dip. Kár I. 426. 259. iuxta continentiam litterarum Domni Nicolai de Zeech pridem similiter palatini prorogatoriarum super facto contradiccionis *astucionis* possessionis Vezend vocate in octavis festi beati Georgy martiris movere habebat coram nobis.

Astutiose, astute; *ravaszúl.* Fej. X. I. 279. *astutiose* regnum nostrum subiit et subintravit.

Asula, æ, fibula; *csat.* Ljub. Mon. Sl. II. 420: *asulas* fusas plevas . . . deauratas.

Asulæ, (Du C. assula) asserculus; *zsindely.* Rač. Mon. Sl. VIII. 45. an. 1040; dedi illi casa *asularum* . . . et dedit michi in scamparaccione per se per XX. solidos.

Asylans, ad asylum confugiens; *oltalomkereső.* Kass. Ench. I. 17. *Asylantis* crimen an sit lege exceptum nec ne? Processus informaticus formetur, neque tamen Ecclesiastici in probas intrinsecas Criminis, Curiæ sæculari competentes, semet immittant. Norm. Ordin. an. 1765. 2. May.

Atalabus, Dief. rosskeffer. B-ben: cherebeth; *ganajbogár, kék szarvasbogár.* Du C.: et locusta brucus nascitur, Cum autem alæ crescere cœperint *atelabus* dicitur. Schläg. 1710.

Ateula, æ, Sim. Num. 132. Et quidem primo eius (Attilæ) esse censentur a quibusdam illi argentei, quibus nomen *Ateulae* incisum est, sed de his acutissimus censor Eckel sic commentatur p. 77. Post Mediobarbi oraculum passim nummi similes Attilæ Hunnorum Regi tribui sunt soliti at non occultavit Begerus scrupulos. *Ateulam* hunc hominem esse Gallum potius quam Attilam coniiciens nihil tamen ultra progressus. Nostra hac ætate iam non dubitamus similes nummos esse Gallicos, quod metallo, volumine, fabrica, typo Gallicis sunt simillimi, nihilque iis cum Rege Hunno negotii. *Ateula* vero esse nomen Gallicum comprobat lapis prope Nanceium efossus in quo occurrit Ateula. Salli. etc.

Athenæum, i, societas doctorum, palæstra litterarum; *tudós iskola vagy társaság.* Gall. académie de savants. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 301. Maturescentibus vero annis ad sacratioris Minervæ *Athenaeum* Divino inflammante spiritu evocatus. ibid. 110. de instituendo domestico Theologiæ *Athenaeo.* Cf. Aur. Vict. Cæs. 14.

Athlasium, pannus sericus densior et collustratus; *atlacz.* Tör. Tár. 1890. p. 368.

Athnama, athnamus, litteræ assecuratoriæ imperatoris Turcarum V. *Atnam. török zultán biztosító levele.* Tör. Tár. 1887. p. 752. II. Rák. Gy. 65. 624.

Athname, V. *Atnam.* I. Bet. Com. II. 56. si porta Ottomanica *literas fideiussorias, athname* ipsis dictas de non augendo annuo tributo, non occupandis regni limitibus, conservandisque eiusdem libertatibus iuxta *athname* Sultani Solimanni dederit.

Athomus, i, ens (Du C. al. s.); *lény.* Batty. Ger. XXXVIII. *Athomus* quam nos pro ente sumi existimamus. Ib. 53.

Aticabulum, mendum pro: stivabulum; *eketartó.* Schläg. 978.

Atimus, 3., ignobilis; *tisztesség nélkül való, genyedt ember.* Gyön. 2441.

Atirum, rectius: acirum (Du C. acirus, acira, asphodelus, ασφόδελος) (Dief. atiria, actara) acorus; *turbán-liliom.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Atlas, telamon, τελαμών, anta, ligamen, ab Atlante, qui cœlum sustinet; columna, fulcrum; *szij, tartó, támasz.* Numi Hung. 12. Inter primos qui scutis *telamones* (seu *atlantes)* addiderant, refertur Joannes T. — Series Ban. p. 128. Illyrii præfectum Petrum Erdődium iussit, unicum fere, cui tuto labantes illæ Provinciæ inniterentur, *Atlantem.*

Atlascus, *V. Athlasium.* Tör. Tár. 1889. p. 596. ex rubro *Atlasco,* casula ex *atlasco.*

Atleta, propugnator; *harczos.* Magy. Tör. Tár. XI. 10. sincere Christianitatis *atleta* et verus pacis promotor.

Atmatertera, æ, amita magna; *ős nagynéne.* Ger. Urgrosstante. Bárczay.

Atnepos, Atneptis, nepos in quarto gradu; *negyed ízen való unokám fiának fia.* Törvt. Msz. 31.

Atnam, vox Turcica in lingua Latina indeclinabilis — instrumentum publicum apud Turcas, quo sultanus (imperator eorum) principes Transsylvaniæ in regno suo confirmare solebat. Hung. quoque atnámé. *Rák. Ön. p.* 11. l. 31—32. (31.) . . . instrumento publico quod illi (sc. Turcæ) *atnam* vocant.

Atonicus, a gr. ἀτονία; *béna.* Olah. Cod. Ep. 237. Facinus tam atrox et inopinatum socerum uxoris patrem ita perculit, ut totus factus sit *atonicus.*

Atonsus, detonsus; *leborotvált.* Rač. Mon. Sl. VII. 209. an. 1063. iniquum presbyterum . . . *atonso* capite . . . carcere detrudi iussit.

Atpatruus, propatruus; *apai ősnagybátya.* Bárczay.

Atra bilis, quam Græci Melancholiam vocant; *fekete sár (betegség).* It. malinconia. Kecsk. P. Öt. 146.

Atrabiliaris, e, atræ bilis; *epekóros, búskóros.* It. atrabiliario. Gal. atrabilaire. S. Benkő. Top. Misk. 94. *atrabiliarem* nervorum irritabilitatem.

Atramen, nigredo; *feketeség.* Gyön. 2414.

Atramentarium, vas liquoris scriptorii; *tintatartó, kalamáris.* It. calamajo. Vern. Log. 151. Sic. e. g. describo famulo meo *atramentarium* meum: est vas ligneum, in tabula stans, liquorem nigrum continens, aptum lineis et litteris formandis. Cf. Vulg. Ezech. 9., 2.

Atramentarius, 3., ad liquorem scriptorium pertinens. Arch. Rák. VIII. 346. *Cistula atramentaria* et nuce desuper auricalceis ornamentis adumbrata.

Atramentum sutorium, Cf. *Chalcanthum, Lapis atramentarius; varga ténta.* It. vitriolo. Kecsk. Ötv. 181.

Atramentum sympatheticum; *titkos erejű tinta.* It. tinta simpatica. S. Benkő. Top. Misk. 57. quæ mangonizatio detegitur *atramento sympathetico* dicto.

Atrare, nigrum facere; *megfeketíteni.* Gyön. 2411.

Atribilarius, 3., atræ bilis: *epekórságos.* Curios. Misc. 128. Euronoti humores commovent, hinc morbos *atribilarios* ac melancholiam humorum omnium pessimam generant.

Atrici, qui excubabant ad atrium et ad limina; *ajtónálló.* Gyön. 2421.

Atrocia, atrocitas; *kegyetlenség.* Gyön. 2424.

Atta, appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt (Festus); *csúztatva járók, csibertesek.* Gyön. 2454.

Attabernalis, socius in taberna; *részeges társ.* Gyön. 2430.

Attachiare, occupare, capere a Gall. attacher (Du C.); *lefoglalni, elfogni.* Uj Magy. Muz. III. 197. liceat vicecomiti vel ballivo nostro *attachiare* et *imbreviare* catalla defuncti inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum.

Attacus, ἀτταχός (Dief. wybel, wosbil) bombyx, apis terrestris; *selyembogár, poszméh.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Attædiatio, tædium, fastidium; *megunás, untatás.* Pel. De Sctis inter pascha et pent. II. c. 6. Duodecimus fructus . . . est melodia sine *attaediatione.*

Attædiativus, 3., tædio subiectus, obnoxius; *a megunásnak kitett.* Pel. Prolog. serm. de Stis: Sensus auditus inter omnes sensus est maxime *attaediativus.*

Attalica, æ, pannus sericus densior et collustratus; *atlácz.* Ger. Atlas. Magy. Tör. Tár. XX. 168. Toga ex materia sericea *attalica* dicta.

Attalica vestis, vestis prætextata: *pompás (atlasz) ruha.* Schm. de Ins. 16: Nobis igitur Pallii nomine nihil aliud venit quam *Attalica* illa *vestis,* quæ ipso inaugurationis actu Regi . . . adaptatur.

Attalici panni, sericei panni omnis generis coloris. Szamosk. I. 234. undecim amphoras argenteas, Turcici operis et formæ totidem pateras, insuper *attalicos pannos* holosericaque texta artificiosi operis preciosæque materiæ.

Attalicum album, panni species. V. *Attalica.* Arch. Rák. VIII. 309. *ex albo Attalico.*

Attamen, (Du C.) inquinamentum, labes; *szenny, mocsok.* Nagy Hier.

Attamgius, i, *Accangius*; *önkénytes katona.* Adelm. De orig. Turc. 11. 12. Sunt itaque diversa genera militum i. Thimarci, Janizari, Assappi et *accangii* . . . militant ad fortunam sine agris et sine stipendiis, quintam partem prede imperatori dantes et, si qui strenui apparuerint, Thimarci vel alterius dignitatis nomen et gradum sortiuntur.

Attava, mater aviæ. Gyön. 2444. Cf. *attavus* 2399. Paul. Diac. p. 13., 18. ita interpretatur: *ata avi.*

Attediari, tædio affici; *unatkozik.* Pel. Serm. Qui die festo licet ecclesiam intrent, tamen in sermone vel missa *attediantur* . . . Hiem. 20. h.

Attediatio, tædium; *beleúnás, unalom.* Pel. Serm. Secundus defectus sequitur . . . *attediatio.* Hiem. 32. o.

Attegium, (Du C. *Attegia)* Aedicula ab adtegendo quod est παρακαλύπτειν; *tető.* Verancs III. 20. Jnducti ad consessum passæ, qui in loco tapetibus late strato intra sua tentoria sub quercinis *attegiis* cum sangzacchis quatuor et militiæ suæ aliis insignioribus ducibus per directum a dextra et sinistra ordinem in cathedris nostro more sedebant.

Atteleria, (ap. Du C. arteleria). Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 458. ubi tota infanteria nostra unacum *Atteleria* constiterat. It. 458.

Attendentia, æ, (Du C.) attentio, sollicitudo, cura V. *Superintendentia.* Szék. Okl. I. 1. ceterisque Sympresbiteris nostræ *attendentiae* (Laurentii episcopi).

Attendere, idem quod *auscultare; tartozni.* (Du C. al. s.) Sup. An. Sc. Ib. 438. an. 1571: possessiones ad Gölnicz *attendebant.*

Attentare, aggredi, invadere; *megtámadni.* Tör. Tár. 1888. p. 691. audet Pasquillator *attentare* universos.

Atterare, terrā replere (Du C. al. s.); *földdel befödni.* Ljub. Mon. Sl. II. 356: cum dicatur, quod . . . erat . . . puteus, de quo, nisi esset corruptus . . . inimici . . . possent habere *dextrum,* facimus vos provisos . . . ipsum *atterari.*

Attenticus, 3., authenticus. Pesty Ször. III. 205. sigillo *attentico.*

Atterzare, usque ad tertiam partem onerare; *harmadrészben megrakni.* It. atterzare. Ljub. Mon. Sl. XXI. 161. an. 1442: mandamus . . . ut . . . debeatis . . . *atterzare* . . . bene . . . ambas . . . galeas, vosque fulcire panatica.

Attestabilitas, actus attestandi, testimonium; *tanúbizonyság.* Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. 3.: Tertium mysterium hic declarandum dicitur *attestabilitatis.*

Attestatio, actus attestandi; *erősítés, bizonyítás.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 443. credat litteras huius et *attestationes* esse expiscatorias. Cf. Macrob. Somn. Scip. 2., 9.

Attestatorius, 3., attestans; *bizonyító, bizonyság* . . . litteræ attestatoriæ; *bizonyságlevél.* Bod. Hist. Eccl. I. 439. Cod. Dip. Pat. V. 198. 284.

Attestatum, testimonium; *bizonyítvány, bizonyság.* Reg. Mil. p. 60.

Atticista, atticæ seu græcæ linquæ cultor; *görögnyelv kedvelő.* Hor. Mem. 438.

Attilani aurei. Sim. Num. 132. Hæc Byzantinorum aureorum per Europam authoritas, quos sola potentia Imp. Orientis invexit alienis provinciis, apud illos Principes saltem vix ultro recepta fuit, qui confisi maiestati suæ nullius in se iura, quoquo modo intellecta agnoscere volebant: qualis certe fuit *Terror orbis* idemque Hungarus Attila. Porrigit itaque hic locus mihi occasionem qærendi non sine caussa *Attilanos aureos* sed altum silentium undique et ignotum Nummothecis nomen, spem eos inveniendi fere omnem eripit.

Attinencia, æ, vel Attinentia, res, quæ aliquo pertinet, appendix; *hozzátartozó tárgy.* Knauz M. E. Str. I. 552., 721.: vendidit Castrum cum omnibus utilitatibus . . . et *attinenciis.* Cod. Dip. Arp. V. 76. Marc. Chr. II. 103. ipsam etiam Zeuryn cum suis *attinentitis.*

Attinens, (Du C.) propinquus, cognatus; *hozzátartozó, rokon.* Frak. Mát. lev. II. 63.

Attinentia, æ, (Du C.) res necessariæ: *hozzátartozó dolog.* Ger. Zugehör. Arch. Ver. Siel. XXVI. 619. an. 1528. accepimus duo magna bombarda, sed nullus eorum *attinentiam* habet.

Attiscere, attinere; *vonatkozni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 629. an. 1529. nihil omittemus, quod ad commonefaciendam devotionem tuam *attiscet.*

Attitinari, ticiones ad ignem admovere; *felhányni az üszököt.* Gyön. 2462.

Attlacium, Attlasium, V. *Athlasium.* Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis de *Attlacio.*

Attolentia, actus extollendi, amplificatio, amplitudo; *felmagasztalás, öregbítés.* Kat. Hist. VIII. 504. pro *attolentia* nostri regalis honoris ac incremento coronæ nostræ regiæ maiestatis.

Attractivus, 3., contagiosus; *ragályos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 360: decumbentes in morbis *attractivis.*

Attractorium, vehiculum attractorium; adiectivum attractorius hoc loco substantivi locum obtinet nullo adiecto nomine. In nostro sermone, ut hic locus libri demonstrat, attractorium *thekeruen; tekervény.* Fr. Lib. Rt. I. 162. *attractoria* vulgo Thekeruen ad Segniam misimus.

Attractus in causam, (Du C.) reus, cui lis intenditur. Incattus; in ius vocatus; *alperes; törvénybe idézett.* Werbőcz. 356. Ita: ut si *in causam attractus* fuerat, caput suum eliberabit et se ab impetitione Actoris salvabit. Rozsny. D. 196. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 7.

Attrahere horologium, horologium intendere; *az órát felhúzni.* Stat. 81: Campanatores ... horologium ... quotidie hora meridiei *attrahant.*

Attrahibilis, ad trahendum aptus; *magához vonzható.* Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. 2.: Quod autem maior substantie, est minor in actu; hoc facit subiecti conditio, contrarii coniunctio, motoris minor attractio, que tamen attractio semper in actu esset, si ex parte *attrahibili* impedimentum non staret.

Attrisio, actus atterendi; *ledörzsölés.* Szend. Misk. tört. III. 398. an. 1701. literas... ob *attrisionem* ... corruptioni et fere illegibilitati approximantes.

Attristare, contristare, tristem reddere; pass. attristari, maerere; *búsitani, búsulni, szomorkodni.* Rák. Ön. p. 177. l. 34—35 anxiabar ac *attristabar* de regni ... sorte.

1. **Attritio,** actus atterendi; *dörzsölés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 237. Rursus per hunc sonum editum ex *attritione* aëris.

2. **Attritio,** Kaprin. Eloq. I. 351. pœnitentia, verus sincerusque dolor de admissis peccatis, in quo inest antefactorum improbatio et tædium de multitudine et turpitudine peccatorum. Cum hoc sincero dolore coniuncti sunt alii molesti motus animi: tristitia, pudor, metus. Adpellantur hi motus uno verbo Contritio, nomine desumpto ex Ψ. 51. 19. 2. Distinguunt etiam *attritionem* a Contritione, illam ex pœnæ metu, hanc ex dilectione ortum ducere; *töredelem, bűnbánat.* Reue, Busse. De peccatis dolor excitatur vel a turpitudine peccati vel a timore pœnarum a Deo infligi solitarum ac tum dicitur *attritio.* Si vero ab amore Dei offensi ortum trahat, vocatur *contritio.* Otia Bachm. 523.

Attunc, ad illud tempus; *addig.* It. fin allora. Kass. Prax. I. 9. Constabat *attunc* Cancellaria Regia ex uno Cancellario ...

Atypicus, 3., sine regula, lege, specie constanti; *jelleg nélkül való.* Bene Med. I. 239. febris intermittens *atypica,* vaga, anomala vocatur, dum typum mutat, ut jam quotidiana, jam tertiana, jam quartana sit.

Auca, æ, (Du C.) anser; *lúd.* It. occa. Fjp. Szám. p. 554. an 1442: pro pollis et *aucis.* Gyön. 2500.

Aucaria lex, lex in periuros lata, qua bonis privantur, contumelia notantur, vestitu rustico vagari coguntur; *hamis esküvők ellen hozott törvények, mely őket javaiktól megfosztja, gyalázattal bélyegzi, parasztruhában kóczkötéllel övezve bolygani kényszeríti.* Száz. XIII. 582.

Aucarius, i, perjurus; *ludas, hireszegett.* (auct. Battyanó Castigandus hic rursus est imperitus ille notarum in ius Hungaricum consarcinator, qui ait aucarios ex voce hungarica Öke, sive Eöke, qualiter anseres in quibusdam Regni partibus ad pabulum vocantur, inde vulgariter Ludas, id est: anserinos dictos. Vox Auca, ex hungarico nunquam promanavit, sed Occitanis *Auc, Auco,* Italis *Occa* anser dictus ... *Aucare* inquit Henricus Spelmannus in Gloss. Archaiol. reperitur pro: attrahere). Batty. Leg. T. I. p. 635—6. Werbőczi 220.

Aucatus, pro avocatus; *előhivott.* Szamosk. I. 75. Nam indigenæ Ungarorum proceres, in quibus plus aliquanto spei repositum fuerat fœdam barbariem remorandi, in superiorem Ungariam a Maximiliano cæsare edicto *aucati* fuerant.

Auchindi, orum, milites voluntarii sic dicti apud Turcas; *önkénytesek.* Pray Hist. p. 146: *Auchindorum,* volonum id nomen... millibus.

Aucipula, rete aucupatorium; *madárfogó szerszám.* Gyön. 2501.

Aucleum, mendum pro: Aulæum, in quo historiæ Davidis et Abigailis acu- pictæ erant. Verancs XI. 320. Item eidem Ecclesiæ strigoniensi lego mitram unam et baculum meis expensis factum ac duas historias *aucleorum* David et Abigail.

Aucta, æ, augmentum, supplementum; *kibővités, pótlás.* Kass. P. P. I. 158. Diploma super *aucta* armorum cum novis coniunctorum elargitum.

Auctarium, augmentum, additamentum; *gyarapitvány, ráadás, toldalék.* Tör. Tár. 1888. 551. *auctarium* tributi. Olah. Cod. Ep. 550. Ad hoc mare felicitatis, tanquam quædam *auctaria,* adfluunt felicissimæ dotes, quas in ista generosa mente deprehendi p. 567. Sed nostræ tam plenæ mensuræ voluptati deest *auctarium* quoddam.

Auctim (crescenter) augendo; *növekedőleg.* Gyön. 2486.

Auctio pigneris, V. *Auctionales Contractus; zálog-toldalék, toldalag.* Pfanderhöhung. Törvt. Msz. Tiszti Ir.

Auctionales Contractus; *záloqtoldaléki szerződés.* Pfandvertrag, Proj. Leg. Civ. 242. *Auctionales contractus* super bonis pignoratitiis, stante lite, seu ad reluitionem seu ad invaliditionem Conditionum pignoratitiarum suscitata initi, velut in elusionem actoris tendentes illegales sunt.

Auctionalis, ad auctionem pertinens; *pótlék* ... Diar. Com. II. 96. Quantum *Auctionale.* Cf. Ulp. Dig. 27., 3., 1., §. 3.

Auctionatio, auctio, publica venditio; *árverezés.* Wagn.

Auctiquare, augere; *emelni.* Kov. Form. St. 21. mox inter alias libertates Civium suorum huiuscemodi Privilegio *auctiquabat,* quod earumdem Civitatum Judices causas litigantium et omnia iura intra limites dictarum Civitatum habita per literas iudicare, confirmare ... debeant.

Auctoracio, data potestas, facultas, auctoritas agendi; *felhatalmazás.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 255. Regie congruit Maiestati, rite negocijs ordinatis secundum facienclum beneplacitum atque votum, Regalis *auctoracionis* munificenciam impertiri, ut dignitas Excellencie principalis racioni consentanea approbet et acceptet.

Auctoramentum, i, incrementum (Du C. al. s); *növelés.* Fabó. Monm. Evang. 52. sed etiam vitæ felicitatisque *auctoramenta* ibidem fuerit consequutus.

Auctorare, augere, promovere; *növelni.* Vern. Phil. Mor. 153. vel vult præmiando universim bonas in aliis promovere actiones et hoc respectu præmium, quod elargitur, *auctorans* dicitur.

Auctoritas, (Du C.) epistola; *levél.* Batty. Leg. T. II. 35. *auctoritate* mandavi (Hic *auctoritas* uti sæpius in Romanorum Pontificum scriptis epistolam sonat).

Auctoritative, (Du C.) cum auctoritate; *tekintélylyel, hathatós módon.* Pel. De S. Andræa s. III. c. 3. remissio peccatorum *auctoritative.*

Auctoritativus, potestatem habens, potestativus, quod auctoritatem affert, magni momenti, auctoritate publica pollens; *érvényes, közhatósági joggal biró, hatalmas, kényszerítő.* G. Fej. 1. 268. cum et priora sint Salisburgensibus et ideo *auctoritativa* vel auctorabiliora: quæ conditio testimonii etiam apud secularia iudicia viget et prævalet. Kat. Hist. Duc. 543. Fej. 1. 388. iussu *autoritativo* edixit (sceptrifer Andreas).

1. **Auctorium,** perspicilli genus, quo res augeri videntur; *nagyitó üveg.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248. Certius est *Microscopium* seu *auctorium* novum esse iuventum, quo res parvæ imo et minimæ ac quæ alias aciem visus fugiant ut magnæ repræsententur et usque ad stuporem angentur.

2. **Auctorium,** augmentum; *pótlék.* Arch. Ver. Sieb. X. 323. societas ... *auctorio* decenti ... plebano deberet subvenire.

Auctorizabilis, qui auctoritate confirmari potest (Du C. receptus); *jóváhagyható, tekintély gyanánt elfogadható.* Luc. Regn. Dalm. 97. Ut autem sic *auctorizabile,* ut dictum est, teneatur, horum legitimo astantium testimonio verissimaque approbatione corroboratur.

Auctorizare, authoritatem tribuere, authoritate firmare; *felhatalmazni.* It. autorizzare. Gal. autoriser, Wagn.

Auctrix, quæ auget, exaggerat; *tulzó.* Thurocz 45. Invidia *auctrice* Jordanus hac ducitur sententia.

Auctuare, publice vendere; *elárverezni.* Fjp. Szám. p. 86. an. 1398: Paulo ... equus moriebatur, quem *auctuat* pro 15 flor.

Auctuarium, quod super mensuram est; *ráadás.* Gyön. 2487.

Aucupabilis, (Du C.) res apta ad aucupandum; *fogásra alkalmas.* Gyön. 2503.

Aucupacio, occupatio; *elfoglalás.* Szék. Okl. I. 50.

Aucupalis, ad aucupium pertinens; *madarászó.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 441.

Aucupeta Acupicta, tegumentum,

capitis acu pictum muliebre; *himmel varrott, varrott csepez, fejkötő.* Schläg. 1174. III. 91.

Aucupium philosophicum, dissertatio de avibus; *értekezés a madarakról.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 91.

Audacitas, audacia; *vakmerőség.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 47. feroci tyrannide hæc statuta violare audeat et sua *audacitate* corrumpat.

Audiani, Hæretiei ab Audio archihæretico sic dicti, alias *antropomorphitae* q. v.; *Audius követői.* Nagy Hier.

Audibilis, quod exaudiri potest, clarus; *hallható.* Nill. Symb. p. 826. fidei confessionem *audibili* voce secundum formam præscriptam emisimus.

Audientes, (Du C.) Cf. Tert. Pœn. 6. dicti scriptoribus Latinis Ecclesiasticis, qui Græcis *κατηχούμενοι* vel quod antequam ad Baptismum admitterentur, fidei Christianæ erudirentur mysteriis, vel, quod, priusquam sacra fieret Liturgia, scriptores audirent. Eidem disciplinæ erant subiecti *Poenitentes* quoque; *üdvirat hallgatói.* Nagy Hier.

Audiencia, æ, præsentia; (hallatára) *jelenlét.* Fabr. Urk. 122. an. 1500: Gravis culpa est, si quis in *audiencia* secularium cum aliquo contenderit.

1. **Audientia,** æ, sermonis aditus, vel conveniendi alterius potestas; *kihallgatás.* It. audienza. Audienz. Kass. P. P. 1. 278. Instantiæ ad Suam Maiestatem Sanctissimam directæ et via Cabineti vel in *publica aut privata Audientia* Eidem suæ Maiestati Sacratissimæ personaliter præsentatæ. Verancs. V. 237. Wagn. *Audientiam habere.*

2. **Audientia,** uti *auditorium:* tribunal, judicium; *törvényszék.* Batty. Leg. T. II. 311. an 1217.

Audientiam facere, ad colloquium admittere; *kihallgatásra bocsátani.* Epist. Proc. P. III. p. 412.

Audire erga aliquem, obœdire alicui; *engedelmeskedni.* Epist. Proc. P. II. p. 208: Imperator Turcorum regnicolis . . . nunciavit, ut nemo eorum erga Dominum Thesaurarium *audiret.*

Audire missam, interesse rei divinæ; *misét hallgatni.* It. ascoltar la messa. Messe hören. Wagn.

Audire non possum de hac re, respuunt hoc aures meæ. Wagn.

Auditivus, 3., ad auditum pertinens, qui audit, auditum habet: *hallás . . ., halló.* Pázm. Dial. 221.

1. **Auditor,** iudex militaris; *hadi ügyész, hadbiró.* Nov. Calend. 277. Regia Solutoria Militaria Officia. Cæsareo Regia Generalis et Stabalis Auditoratus Officia. D. Mich. Allen, Stabalis *Auditor.* Georch. H. T. IV. 69. Arch. Rák. VIII. 392.

2. **Auditor,** iudex ecclesiasticus; *szentszéki biró.* Kövy. El. 35. Forum, quod *Sacra sedes* vocatur, constituit Episcopus Diœcesanus vel *Auditor* aut Vicarius. (Indigena, Ulad 4. 35.) cum Capitularibus aliisque Consistorialibus Assessoribus per Episcopum nominari solitis.

Auditor causæ, (Du C.) inquisitor, iudex, qui de rebus controversis delegabatur ad earumdem veritatem detegendam, auditisque testibus causam referebat. Szer. Not. 95. quod nos ex delegata a Sede Apostolica postestate quandam sententiam per. . . . custodem Canonicum . . . et *causarum Auditorem* . . . prolatam . . . infirmavimus.

Auditor causarum Generalis, vices episcopi gerens litibus diiudicandis; *fő törvényszéki ülnök.* Stat. 8.

Auditoratus, us, officium iudicis Militaris; *hadi biróság.* Auditoriat. Nov. Calend. 277. Cæsareo-Regia Generalis et Stabalis *Auditoratus* Officia. D. N. Riedt, Generalis *Auditoratus* officii Actuarius.

Auditores iuris, medicinæ, qui studet iurisprudentiæ, medicinæ; *joghallgató, orvostanhallgató.* It. auditore, studente. Kass. P. P. I. 179. Theatrorum . . . frequentatione omnibus studiosis nec quidem *iuris ac medicinæ auditoribus* exemtis.

Auditorialis, e, iudicialis; *birói.* Cher. Jus. Eccl. II. 340. Solet autem erga Mandatum Episcopale vel *Auditoriale* quod Conpulsorium dicitur a secularibus cum iuramento ab Ecclesiasticis autem in puritate conscientiæ præstari.

Auditorium, (Du C.) locus in ecclecia, in quo consistebant audientes; *szentegyházban a szószék mellett levő hely.* Tör. Tár. 1891. p. 585.

Auditus, us, auditio, rumor; *hallomás.* Eszt. Okm. p. 222. (an. 1536) fideles sunt ex *auditu* et publica voce et fama.

Auferibilis, quod auferri potest; *elvihető.* Tör. Tár. 1888. p. 687. a solo Deo ipso non a populo esse *auferibilem.*

Aufklärista, reformatus, illuminatus; *felvilágosult.* Irodt. Közl. VII. I. p. 21.

Aufugare, (Du C) pellere; *elűzni.* Kub. D. Hont. II. p. 31. (Ladislaus IV. an. 1287) de possessionibus ipsorum sunt *aufugati.* Fej. X. I. 368.

Aufurare, furari, furtum facere; *ellopni.* Irodt. Köz. VII. 2. p. 248. Si quid *aufurasti,* ad canistrum pone.

Augaria, æ, V. Angaria; oppressio; *elnyomás.* Szirm. Hung. in Par. 33. in eamque (nationem) crudeliter sævire cœpit. Ungaria est *Augaria:* ergo debet augariari. Unde *Augariam* successive etiam vocarunt Ungari ab augendo perpetuam Colonicalem obligationem post seditionem Cruceatam colonis impositam. Ulad. Decr. 7. art. 14.

Augariare, V. Angariare et Augaria; opprimere; *elnyomni.*

Augerium, i, fors. ab Augia derivatum, quod campum palustrem amni adiacentem denotat; *mocsaras vidék.* Georg. Sirm. I. 37. E converso Rex robore castorem suam ob *augerium* posuit, ac ordinavit robore in tantum.

Augmentare, (Du C.) augere; *növelni.* Gal. augmenter. Wagn. Cf. Firmic. Math. 5., 6.

Augmentativus, 3., augens; *öregbitő. nagyobbító.* Pel. De s. viduis s. c. 2. Talis honor nedum est malus, sed et pænæ infernalis *augmentativus.*

Augmentator, qui auget; *gyarapító.* Batty. Leg. I. 452. rectæ conservationis *augmentator.* Vita S. Stephani 107.

Augumentatio, augmentum, additamentum; *nagyobbodás.* It. aumentazione. Luc. Regn. Dalm. 251. statusque et personarum ac Regni præsertim Hung. *augumentationem* omnimodam peroptare.

Augurator, augur; *jós.* It. auguratore. Fej. 1. 449. De *auguratoribus* et incantatricibus et maleficis.

Augustæ, *augusztusban érő szőlő.* M. Bel. Prodr. 173. Tertiæ notæ vites sunt *Augustae* materia et foliis albicantibus sed et gemmis rubicundis dignoscuntur. Primo omnium maturescunt mense Augusto unde et *Augustæ* incolis *Augster* nuncupantur, Visulis Romanorum similes.

Augustalia, Palatium; *királyi palota.* Bonf. 1. 3. 50. miro quoque modo *augustalia* et tabernacula sua disposuit.

Augustalis, ad principem pertinens, augustus. Thom. Archid. Hist. Sal. 315. Itaque in diversis mundi partibus iussit Imperator ob *Augustalem* memoriam multa ædificia erigi. Szilády Tör. Magy. Tört. Em. IX. 106. thronus *Augustalis* et Cæsareus.

Augustana confessio, *ágostai hitvallás.* Augsburger Confession. Corp. Jur. an. 1681. Art. 25. et. 1687. Art. 21.

Augustinianus, monachus canonicus regularis. Ordo hic an. 1256. ab Alexandro IV. pontifice confirmatus est; *Ágoston rendű kanonokok.* Magy. Tört. Tár. XVII. 10.

Augustre, cantharus, poculum (maius); *kancsó, pohár.* G. Fej. T. XI. V. Un. 440. lego et relinquo *augustria* argentea, unum magnum duo minora et quartum illis minus ad fundendam aquam. (lege: *angustria.)*

Aula, æ, domus regia; *(királyi, fejedelmi) udvar.* Kass. P. P. 1. 206. inter *aulam* archiducalem Mutinensem.

Aula summa, porticus, ubi equites convenire solent; *lovagterem.* Rittersaal. Száz. XI. 719.

Aulæ Familiaratus, conditio aulæ familiarium; *udvarnoki tisztség.* Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio *Aulae Familiaratus.*

Aulæ familiaris, aulicus; *udvarnok.* Száz. XVII. 537.

Aulæ iuvenis, V. *Aprodianus; udvari apród.* Száz. XIV. 69.

Aulæ magister, præfectus famulitii aulici; *udvarmester, hopmester.* Tör. Tár. 1892. p. 461. primi vesirii *aulae magistro.*

Aulæ magistra, femina nobilis a regina; *udvarhölgy.* Tör. Tár. 1890. p. 598. Gynecæo aulico præerit *aulae magistra,* cui inserviet una pedissequa.

Aulæ Mareschallatus Officium, officium præpositi sacri cubiculi; *hopmesteri hivatal.* Art. Diæt. Pos. 31.

Aulæ notarius specialis, notarius aulicus; *különös udvari jegyző.* Száz. XIII. 174. (IV. László korában.)

Aulæ Officialis, muneri aulico præfectus; *udvari tiszt.* Diar. Com. 29.

Aulæ supremus præfectoratus, munus summi præfecti aulici; *főudvarmesteri hivatal.* Tag. Orsz. Lev. ism. II. 5.

Aulæ Regiæ Cancellarius, vel *Regius Aulae Cancellarius.* V. Cancellarius Regni. Cod. Dip. Arp. Cont XI. 149. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 9. venerabilis patris Archiepiscopi Strigoniensis, tunc temporis *aule Regie Cancellarij.* M. Bel Georg. 499. Exc. Cancellaria Hung. Aulica a *Regio Aulae Cancellario* dirigitur.

Aulæ regiæ miles, stipator regius ac satelles; *kir. udvari testőr.* Száz. VIII. 238.

Aulæum, tapes, paries mobilis, versatilis; *szőnyeg, spanyol fal.* Arch. Rák. VIII.

326. *Aulaeorum Hollandicorum* antiquorum vulgo niederländerische Spalier frusta maiora quatuor.

Aulea, æ, pro: *aulaeum; szőnyeg.* Tör. Tár. 1890. p. 368. unam *auleam* cum filis aureis, habentem imaginem beatæ virginis cum filio suo parvulo.

Auledus, i, qui tibia canit; *hegedűs, sípos.* Gyön. 2594.

Aulegenosus, 3., (Du C.) crassus, pinguis; *kövér.* Gyön. 2607.

Aules, etis, qui cum cannulis cantat; *sípos.* Gyön. 2593.

Auletrix, mulier tibia canens: *kürtös asszony, vigasság tevő asszony.* Gyön. 2601.

Aulicaster, assentator aulicus; *udvaros* (udvari hizelgő) Ger. Hofschranze Pár. Páp.

Aulice, aulicorum modo; urbane, modeste; *udvari szellemben.* Száz. III. quod nimis *aulice* conscripserim.

Aulices, pro: *aulici.* Kuk. Jura I. 76. an. 1264. nobiles et veri *aulices* Regales.

Aulici, in capitulo muneribus functi; *aulikusok* a káptalanban az iroda-igazgató, püspöki titkár, ceremoniarius, levéltárnok s egyéb tisztek neveztetnek igy hazánkban. Kon. Egyh. 303.

Aulico-bellicus consiliarius; *udvari hadi tanácsos.* Ger. Hof-Kriegsrath. Száz. I. 288.

Aulico-Hungaricus Cancellariatus, officium cancellariæ aul. Hung.; *magyar udvari kancellaria.* Száz. VIII. 712.

Aulicocia, æ. exta, quæ in ollis coquebantur; *a fazékban megfőtt bél.* Gyön. 2599.

1. **Aulicus,** 3., ad regiam pertinens; *udvari.* Rév. Lat. Or. 175: et fuit Mariæ Theresiæ ita iucundus (sc. honor.), ut hos, quibus ita confideret, non illo voluerit veteri nomine *Aulicos,* quod servile aliquid putabat sonare, sed alio sane amiciore *Aulae Familiares* compellari.

2. **Aulicus,** 3., adulator, urbanus; *hizelgő.* Száz. XIII. 580.

Aulites, aulicus (Du C. aulates); *kir. udvarához tartozó.* Tör. Tár. 1893. p. 21.

Aulo-bellicum Dicasterium(Excelsissimum), *udvari hadügyi kormányszék.* Tör. Tár. 1888. p. 743.

Aumacium, rectius: aumatium, dicitur locus secretus, sicut in theatris aut circo (Festus); *titkos hely.* Gyön. 2608.

Auranteus, 3., pro: aurantius; *narancs* . . . Arch. Rák. VIII. 312. *Aurantei* coloris cortina Damascena.

Aurantia, (sc. mala vel poma); *narancs.* It. aráncia. Pomeranze. Bel. Geogr. 579. Procrescunt in ea . . . amygdalæ, mala citrea, granata, *aurantia,* gossypium, aloe.

Aurantiacus, 3., luteus; *narancsszínű.* Ackerl. 6.

Aurarius, i, (Du C.) Auræ popularis captator; *dicséret-vadász.* Pár. Páp.

Aurata, æ, Salmo Fario (Linn.); *pisztráng.* Kronst. III. 265: 25 vivas *auratas* vulgo *förren.*

Aurea Bulla, *arany-bulla.* Vuch. Jur. Feud. 10. Constitutio Caroli IV. Imp. An. 1356. sancita ab appenso sigillo imperiali aureo nomen *Aureae Bullae* veluti proprium accepit, præter diversa iuris publici capita multa de feudis Imperii R. G. definiens. Hungaris hoc nomine præcipue veniunt litteræ ab Andrea II. rege anno 1222. aureis sigillis munitæ, quibus jura et libertates a Sto. Steph. constitutas restituit. Cf. Pallas.

Aureale, (Du C.) parvus cussinulus eo, quod sub aure ponitur; *kisded vánkos, fejalj.* Gyön. 2620.

Aureato-cupreatus, 3. auro et ære inductus; *aranyfémezett.* Magy. Tör. Tár. XX. 170. gladium vaginam *aureato-cupreatam* habens.

Aureatus, 3. (Du C.) inauratus, auro intextus; *megaranyozott.* Ljub. Mon. Sl. IV. 303. an. 1393.

Aureax, (Du C.) equus solitarius; *egy magának való ló.* Gyön. 2627.

Auregentum, pro: argentum; *ezüst.* Arch. Ver. Sieb. XI. 344. XV. marcas de *auregento.*

Aurei Velleris Eques, *arany-gyapjas lovag, vitéz.* Gold. Vliesz-Ritter. Molnár Patv. 59.

Aurei Velleris Equitatus, turma equestris aureo vellere insignis: *aranygyapjas lovagrend.* Molnár Patv. 59. *Aurei Velleris Equitatus* a Philippo Bono Burgundiæ et Brabantiæ Duce seculo XIV. institutus.

1. **Aureola,** Chrysalis; *hernyóbáb.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 241. Primo enim primordium ponitur ab alio simili insecto vel ab ipso vivente animali cui inest, vel casu aliquo defertur; ex hoc dein fit exiguus vermiculus, ex vermiculo dein insectum aliquomodo imperfectum, ex hoc demum fit *chrysolides* sive *aureola* ac demum perfectum insectum.

2. **Aureola,** (Du C.) prœmium merito deditum; *fény-, dicskoszorú.* Gall. auréole. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. Quid sint animarum beatarum *Aureolae?* Nomine *aureolae* hic intelligi accessorium quoddam illudque peculiare proemium, quod a Deo peculiaribus quibusdam operibus excellentibus constitutum est. Vocantur prœmia *Aureolae,* quasi parvæ coronæ aureæ, *coronae* quia sunt prœmia victoriæ.

Aureorum filorum Crispator, aurum lanæ modo nens; *aranyfonó, aranyfonalereszto.* Goldspinner. Tab. Conscr.

Aures, Homo fractis auribus; *veszekedő ember.* Szentiv. Cur. Misc. Dec II. P. II. 128. *Homo fractis auribus.* Ille dicitur, qui est rixosus.

Aures et cauda foras eminent, omnia in patulo sunt. Austr. Aust. Palma. Ref. L. 2. Videsne jam, ut Hungarico dicitur Proverbio, *foras eminere et aures et caudam* mendacissimi Tui . . . patrocinii?

Auresa, æ, (fors. aurifex); *aranyműves.* Rač. Mon. Sl. XIII. 30. an. 1348.

Aureus, florenus; *forint,* slav. zlaty. Tör. Tár. 1893. p. 21.

Aureus Bavaricus, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ. *Aureus Bavaricus* = Flor 4. Cr. 18.

Aureus Byzantinus, Numi Hung. 151. Inter aureæ monetæ species iam antiquitus *Aurei Byzantini* stabilem in regno cursum habuerant et a Cæsaribus, sub quibus cusi sunt, Manuelati, Michaelati, Romanati etc. dicebantur. Erant ii aureis nostris initio graviores, serius tamen liga peiores et pondere leviores. His successerant primum *Aurei Florentini,* dein *Ducati Veneti (Zechini* ac *Czikini* dicti) In anni 1346. diplomate tenore cuius Stephanus (Duscianus) rex Bosniæ, Sclavoniæ etc. Imperatoris axioma usurpat, hæc occurrunt: ducenta *perpera* grossorum Veneticorum, duodecim pro quolibet perpero computatorum. Perpera, Perperum, Hyperperum iuxta Du Fresne erat moneta Byzantinorum Imperatorum sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et recocto confecta esset.

Aureus Cæsareus duplex, Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum, cum domesticis comparatarum. Aureæ. Aureus Cæsareus Duplex = Flor 8. Cr. 40.

Aureus Cæsareus simplex. Inst. Aritm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ. Aureus Cæsareus simplex = Flor 4. Gr. 20.

Aurei Bohemici, Aurei Hollandici, Aurei Hungarici, Instit. Arithm. 221. Tab. V. *Aureus Hollandicus*=Flor. 4. Cr. 18. Sim. Num. 73. Illud vero ne ambiguum sit, quod *Bohemici aurei* cum *Hungaricis* non discrepent; quamquam satis confirmatum putem; hinc etiam adparet, quod suos plane aureos, *hungaricos* vocent, ob auri in se spectati excellentiam.

Aureus Kremnicensis, *körmöczi arany.* Inst. Arith. 65. Aureus Kremnicensis= fl. 4. cr. 22. = crucig. 262. = Denar. 436²/₈.

Aureus Numerus, = Numerus in (Calendariis) fastis aureo charactere descriptus; *aranyszám.* Curïos Misc. 428. Ubi et illud observandum elapsis 19 annis recurrere Novilunia et reliquas Lunationum partes, ad eosdem omnino dies, unde promanavit celeberrimus ille Cyclus, seu series numerorum ab unitate usque ad numerum 19. inclusive in perpetuum revolubilis, cuius beneficio intelligeretur, quo die Mensis cuiusque fieret Novilunium. Qui proinde cum tantæ utilitatis esset, *Aureus Numerus* est dictus solebatque in calendario aureis characteribus describi.

Aureus Salisburgensis. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ. Aureus Salisburgensis = Flor 4. Cr. 20.

Aureus Turcicus, *török arany.* Verancs. III. 256.

Auriale, idem quod *Auriculare.* Kov. Form. St. XIX. *Auriale* (fewal) dicitur *auriale* quod supponitur auri.

Auricalceus, 3.; *sárgaréz* . . . Arch. Rák. VIII. 346.

Auricalcarius, fusor ærarius; *érczöntő.* Kronst. III. 574.

Auricalcharius, pro *aurichalcarius; sárgarézmives.* Gürtler. Pest Vár. Lev.

Auricambsor, Auricampsor, negotiator argentarius; mensarius, trapezita; *pénzváltó.* Száz. XXI. 54. Mon. Comit. Trans. I. 240.

Auricella, lacca musica; *lakmusz;* it. oricello. Ljub. Mon. Sl. I. 204: pellem de *auricella.*

Auriculare, pulvinar, pulvinus vel auricularium (Du C.) Gal. oreiller; *vánkos.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor linteamina, lecti *auriculare.*

Auricularis, digitus minimus; *kis újj.* It. dito auricolare. Ohrfinger. Schläg. 403.

Auricularis confessio, (Du C.) *fülgyónás.* It. confessione auricolare. Fabó. Monm. Evang. II. 135.

Auriculatenus, usque ad aures; *fülig.* Regul. Turm. Præt. 88. Crines laterales *auriculatenus* scindantur.

Auricusor, bractearius, bracteator; *aranyverő, aranyfüstmives.* Goldschläger. Tab. Conscr. Kol Cod. 41. Arch. Ver. Sieb. VI. 182.

Auridatores, homines regii, qui in auro pendebant terragium; *aranyadók,* király emberei (udvarnici) kik aranyban fizették a földbért (terragium). Tör. Tár. 1893. p. 21. Pfahl. Jus. Georg. LXIX. In Scepusio plures erant Hospites, qui titulo census Regibus Fertonem auri unde *auridatores* dicti præstabant. Schwartn. Scult. 115. Agri modo et inutili antea Dominis glebæ admensus census iste vulgo de mansis (sessionibus, laneis) singulis fertonem seu florenum annuum reddebat: non tam ipsum illum fertonem auri, qui auro ad stateram, signandi vero auri compendio, a Carolo I. Rege introducto subinde numo in specie tali pensabatur aurumque vere passim pendentibus aliis, *auridatorum* agnomen conciliabat non ineptum. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 253. 263.

Auridatorius, 3., ad auridatores pertinens. Cod. Dip. And. IV. 502. aliquas possessiones . . . haberent *auridatorias.*

Aurifaber, (Du C.) 1. aurifex, 2. operarius, *1. aranyműves; 2. munkás.* Kronst. III. 413. Fr. Lib. Rt. I. 71. III. 192. Cod. Dub. 185. 201.

Aurifabra, æ, uxor aurifabri i. e. aurificis; *aranyműves felesége.* Fjp. Szám. 627.

Aurifabri Montis Grecensis, aurifices Zagrabiæ; *zágrábi ötvösök.* Száz. XI. 795.

Aurifabrilis, ad auri fabrum pertinens; *aranymesterségi, ötvösi.* Knauz. M. E. Str, 1. 372. 479. in *arte aurifabrili* fideliter servivisset.

Aurifabrina, fabrica, officina ubi aurei numi cuduntur; *aranypénzverő (műhely).* Sim. Num. 134. Attilam magis Imperatorem auro et argento cuso abundasse quam ut *aurifabrinae* erigendæ curam suscipere debuisset.

Aurifica, æ, aurifrigium ad crines crispandos; *aranyos párta.* Schläg. 1188. *aranparta.*

Aurificare, inaurare; *megaranyozni.* Fej. II. 93. dedi monasterio . . . III. casulas *aurificatas,* quarum duæ gemmis ornatæ sunt.

Aurificina, aurificis taberna; *aranyműhely.* Gyön. 2635.

Aurificium, (Du C.) ipsum opus aureum; *aranymű.* Gyön. 2646.

Aurificus, V. *Aurifaber.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54.

Aurifilare, is, aureis et argenteis filis ornatum, intertextum opus, filigrana; *sodronymű.* Kov. Form. St. 208. Item quicunque auricusor magistrari voluerit, probet artem suam manu sua propria cudendo et dilatando aurum et argentum sub debita latitudine ab antiquo consueta et *aurifilare* cum auro et argento secundum verum et rectum modum approbare quanto prius potest.

Auriflamma, æ, vexillum ex Sancti monumento, cui appensum erat, desumptum (Du C.); *a martirok oltáráról levett zászló.* Gal. Oriflamme v. Bárczay 306. Pár. Páp.

Auriflluus, 3., aurum vehens; *aranyat vivő.* Kov. Carm. 123: pretiosus ob undas *aurifluas.* Cf. Prud. ap. Symm. 2., 604.

1. **Aurifossor,** *aranyásó.* Goldgräber. Kronst. I. 93.

2. **Aurifossor,** operarius; *munkás,* der für Gold arbeitet. Kronst. III. 413. *Güldner.*

Aurifovea, aurifodina; *aranybánya.* Gyön. 2652.

Aurifricatus, aurifrisatus, aurifrisaatus, 3., ad opus auro pictum pertinens; *aranyhimző.* Tör. Tár. 1887. p. 190. in filis *aurifricatis* depictas ymagines florum et. 189. 191.

Aurifrisia, æ, aurifrisium (Du C.) fimbria aurea, limbus aureus; opus acupictum; *aranyhimzés.* Tör. Tár. 1887. p. 186.

1. **Aurifrisium,** (Du C.) fimbria aurea, limbus aureus; *aranypaszománt.* Tör. Tár. 1886. p. 554. Knauz. M. E. Str. I. 78. 109.

2. **Aurifrisium,** frontale alias: *antipendium; oltárelő.* Száz. XXVII. 682.

Aurifrisor, aurifex. G. Fej. T. XI. Vol. Un. 262.

Aurifrisum, acupictura aurea; *aranyhimzés.* It. frisato d'oro. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Indumenta sacerdotum . . . ex quibus sex sunt *aurifriso* paratæ . . . suptilia sunt VIII. ex quibus est unum *aurifriso* paratum.

Aurifusium, idem ac *aurifrisium* quod fimbriam auream denotat; *aranyrojt.* It. frangia d'oro. Fej. II. 138. dono . . . unicuique altari Clericum unum, unam casulam cum optimo *aurifusio* et gemmis ornatam.

Auriga publicus, alias: auriga provincialis; *bérkocsis.* Vect. Ref. I. 2. operâ *publicorum aurigarum* Landkutschi dictorum.

Auriga reipublicæ litterariæ, bibliopola; *könyvkereskedő.* Wallaszky 186.

Aurigaria res, vectura; *fuvarozás.* Arch. Ver. Sieb. XXVII. 558. lani textores . . . quibus . . . permissa sit ruricultura et *res aurigaria.*

Aurigatio, vectura, munus aurigæ; *fuvarozás;* Kass. Ench. II. 13. *Aurigatio* Judæis quoque absque ulla restrictione admittitur. Norm. Ordin. an. 1785. 31. Mart.

Auriginosus, 3., aurigineus, arquatus; felle, bile suffusus; *folyosós, sárgaságban szenvedő.* Gyön. 2643.

Aurigraphia, aurea scriptura; *arany irás.* Gyön. 2650.

Aurilavacrum, i. locus, ubi aurum legitur, purgatur; *aranymosó telep, medencze. Reych. Chor. Trans.* p. 796. plures denique eo loco chrysolapides in opulentis ac crebris *chrysoplisiis* id est, *aurilavacris* inveniuntur.

Aurilegium, (Du C.) locus, ubi reponitur aurum, scilicet thesaurus: ubi legitur, id est, colligitur aurum; *kincstartó hely, kincsesház, tárház.* Gyön. 2651.

Aurilegulus, (Du C.) qui aurum e fodinis eruit; *aranyatgyűjtő, -szedő.* Opin. 1810 de domicil. Zingar. A: erant . . . qui ad ripas fluviorum *aurivehorum* . . . fulvam auri arenam legendo, unde *aurileguli* dicti. Cf. Cod. Theod. 11., 19., 9.

Aurilotio, actus auri purgandi; *aranymosás.* Jogt. Eml. T. III. p. 408: tempore, quo ad laborem *aurilotionis* . . . proficiscerentur.

Aurilotor, aurum purgans; *aranymosó.* Pesty Szőr. 1. 446. Verancs. VI. 56.

Aurilotorialis, ad auriloturam pertinens; *aranymosási.* Faber. Jur Met. 126. in argumento causarum *aurilotorialium.*

1. **Aurilotura,** auri purgatio; *aranymosás.* Goldwäscherei. Juriev. Jur. Met. 100. *Aurilotura* obiective sumpta est minimarum particularum auri vei argenti, sabulo vel glebæ inhærentium medio aquæ suscepta separatio; *Aurilotura* vero subiective considerata est ius minimas auri vel argenti particulas sabulo vel glebæ inhærentes, ope aquæ a cæteris particulis hæterogeneis separandi et pro ratione particularum metallicarum iam auri, iam argenti, iam etiam stanni Loturæ proprie vocantur, sed consvetudo omnes has species uno generali termino *aurilotura* compellare præcipit.

Auripendium, insigne aurium; *fülbevaló.* Magy. Tört. Tár. XX. 169. Unum par *auripendiorum* aureorum.

Auriphrygiatus, 3., (Du C.) aurifrisio ornatus, limbo acupicto, auro plerumque argentove distinctus; *aranynyal himezett szalaggal ellátva.* An. Sc. I. 347. an. 1472: mitra *auriphrygiata.*

Auripigmentum, *aranylét, aranysík, aranysárga festék.* It. orpimento. Ger. Operment. Kecsk. P. Ötv. Gloss. 137. 138. *Auripigmentum* sulphur miscere memento.

1. **Auriquestor,** operarius; *napszámos.* V. *Aurifossor* 2) Ger. Göldner. Kronst. II. 333. *auriquestoribus* vulgo göldneren, qui . . . vetera canalia eiecerunt ect. 434.

2. **Auriquestor,** qui auro quæstum facit; *aranykereskedő.* Goldverkäufer. Kronst. I. 129. Kronsucher.

Auriquestura, mercatura, negotiatio auri; *aranykereskedés.* Goldhandel. Kronst. I. 627. Goldgrube ?

Aurisare, obsidere aures; *fülelni.* Corp. Gram. 57.

Auriscalpium, instrumentum, quo aures purgantur; *fülvájó.* Gyön. 2658. Cf. Mart. 14., 23.

Aurisia, æ, (Du C.) cœcitas; *szemfényvesztés.* Gyön. 2656.

Auristria, unguentum auris; *fülnek való ír.* Gyön. 2705.

Aurisutura, æ, idem quod *aurifrisia; aranyhimzés.* Tör. Tár. 1887. p. 186.

Auritexta, æ, **aurotexta,** æ, fimbria auro texta; *aranyszövetű szegély.* Tör. Tár. 1887. p. 180. Ornamentum Episcopi . . . habens *auritextam* latam et preciosam.

Auritextor, textor aurarius; *aranyszövő.* Száz. VIII. 423.

Auritextum, textum aureum, aurea acupictura ornatum; *aranyhimzésű szövet.* Thök. Diar. II. 326.

Auritraccio, bractearum confectio, aurum tundendo in tenuissimas laminas diducere; *aranyverés.* Magy. Tör. Tár. IX. 72. in officio cimenti et *Auritraccionis.*

Aurium abscissio et incisio, (Du C.) fuit olim inter pœnas a legibus receptas; nam templorum et rerum sacrarum spoliatoribus aures findebantur. Decret. S. Stephani reg. Hung. lib. II. cap. 40.

Aurivehus, 3., aurum vehens, aurifer v. s. *Aurilegulus; aranyatvivő.* Opin. 1810. de domicil. Zingar. A.

Auro-argenteus, 3., auro et argento

ornatus; *arany-ezüst*... Magy. Tör. Tár. XX. 174. Capistra *auro-argenteis* aciculis ornata.

Auroclavatus, 3., auro clavo ornatus; *aranyszegélyes.* Verancs. Hist. I. 114. ac numerosa lanea, sericea atque *auroclavata* veste.

Aurora, æ, (Du C.) missa ad auroram dicenda, sacra antelucana; *hajnali mise.* Fjp. Szám. p. 263 an. 1428: plebano solvimus ex parte *aurorae.*

Aurorare, (Du C.) illuminare; *aranyozni.* Gyön. 2624.

Aurorarius, qui sacra antelucana obit; *hajnali misét mondó.* Fjp. Szám. k. 207., 233., 252: Item Domino Nicolao *aurorario* solvimus 850 den. ex parte *aurorae.*

Aurula, æ, demin. ab *aura; szellőcske.* Bocat. Hungar. p. 323: blanda *aurula.* Cf. Tert. Anim. 25. Hieron. Ep. 34.

Aurum, Unde usque hodie denarii XI. numero aurum appellantur, non quod sint aurei, sed quia denarii XI. argentei valebant byzantium unum. Aurum byzantium = XL. denarii argentei; *arany* (pénz). S. de Kn. Chr. II. 4., 1.

Aurum album, platina; *fehér arany, platina.* Kol. Cod. 39.

Aurum arenarium; *porarany.* It. oro arenario. Kecsk. Ötv. 166.

Aurum bollatum, V. Bollare; aureo sigillo munitus; *aranyos pecsét.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 315. Ego Cumanus Clericus Communis spalatensis Juratus Notarius ut in authentica Regia bulla *de auro bollato* vidi.

Aurum filatum Florentinum, aurum in fila deductum. **Aurum filatum Mediolanense, Aurum filatum Venecianum;** *font arany.* Tör. Tár. 1889. p. 377.

Aurum finum, au. purum; *finom arany, 23½ karátos arany.* Kol. Cod. 5.

Aurum foliatum, aurum in foliis, au. foliaceum; *levél, képiró arany.* Blattgold. Kecskem. Ötv. 157. Arch. Rák. VIII. 352.

Aurum fulvum; *sárarany, sárga arany.* Das gediegene Gold. Kecsk. Ötv. 170.

Aurum obryzum, purissimum, ad obrussam expurgatum (Par. Páp.); *finum arany.* It. obrizzo ... reines Gold. Kecsk. P. Ötv. 147.

Aurum, quod per se crevit; *termés arany.* Bruchgold. Thök. Diar II. 373. Unum frustum *auri, quod per se crevit,* ponderans aureos 19-a, fl. 66.

Aurum streperum, aurum tremulum; *pillangó lemez.* Flittergold. Arch. Rák. VIII. 312. vestes comicæ ... *auro strepero* obductæ ... 311. Quatuor frustella *auri streperi* diversorum colorum.

Ausbruchatum, vinum uvarum passarum V. Passum. *aszúbor.* Ger. Ausbruch. Benkő. Top. Misk. 45., 46. hac ratione ibidem vinum ex ordinario *ausbruchatum* conficiunt.

Auscultans, tiro; *gyakornok.* Auskultant. Instr. Jos. II. p. 12. §. 22: *Auscultantes* extra Consessum per Referentes pro subsidio quidem laborum adhiberi possunt.

Auscultare, esse alicuius (Du C. al. s.); *tartozni valakihez.* Ger. gehören. Sup. An. Sc. II. 436. an. 1571: vicinæ possessiones ad oppidum Gölnicz *auscultabant.*

Auscultator, Scultetus: *falusi biró.* Ger. Schultheis. Schulze. Sculteti sub Casimiro Magno ad præsidium rusticorum contra nobiles, qui in plebem rusticam nimium sibi usurpabant, introducti. Schwart. Scult. 198. Origo nominis illorum (Scultetorum in Polonia) vel ex latino Sermone *Auscultatores* vel ex italico simpliciter *Scultatores* ... tribuendo etiam iisdem villarum et agrorum locatoribus iurisdictionem, quo rem familiarem curando agros colonis dividerent, censum ab eis exigerent, iustitiam cooptatis sibi ex villarum incolis (duobus) *Scabinis* administrarent.

Auscultatoriæ vigiliæ, excubiæ; V. s. *Scutarius; őr.* Ger. Schildwache.

Auscultatorius, 3., exploratorius; *kémlelő.* De Turc. succ. 621. multi nostrorum militum dum *auscultatorias* sive *sentinellas* sive ut Germani eas vocant *scutarias vigilias* obeunt.

Auscultatrix, silentium observans (monacha); *hallgató* (apácza). Magy. Tör. Tár. XIII. 66.

Ausczugales, (Sc. litt.) V. Auszugales. Kov. Form. St. V. Ad depurandum Debitum ex *Ausczugalibus* liquidum evadens coram Iudlium.

Ausczugalis, V. Auszugales; *rovásbeli (adósság).* Kass. Jur. Civ. 1., 180. Ad persolutionem Debiti *Ausczugalis.*

Auserit, pro: *ausus fuerit.* V. s. *Ramatum.*

Ausio, ausus, ausum (Calep.); *merés.* Gyön. 2513.

Ausprughatum vinum, V. Ausbruchatum; Beng. Ann. Er. Cœnob. 454. mox vinum nobilissimum sed ut vocant *Ausprughatum* seu de passis uvis pro more earum partium præparatum dilaudavit.

Austancia, æ, pecunia residua, restantia; Germ. Ausstand; *hátralék.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 224. cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis, appendicijs et *austancijs* universis.

Australes, ium, derivatum ab *Austria* idem ac incolæ Austriæ, qui in lexicis Austri vocantur; *osztrákok.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 223. propter continuos iusultus *Australium* et 313.

Austrare, madefacere (Du C.) *nedvesíteni, harmatozni.* Bocat. Hungar. p. 385. Faux præclusa viam vix ac vix edere vocem Indulsit, fluidoque *austranda* liquore fuissent. Gyön. 2676.

Austriga, ostrea; *osztriga.* Máty. 206.

Austrinatus, 3., (Du C.) macer i. e. vento austro corruptus; *megszáradt a déli szél miatt.* Gyön. 2678.

1. **Austrum,** (Du C.) purpura, ornamentum sellæ regalis; Ostrum; *a király nyeregnek bársony öltözete.* Gyön. 2683.

2. **Austrum,** radius rotæ; *kerékküllő.* Gyön. 2677.

Austucium, lege: auspicium; *kedvező jel.* Knauz M. E. Str.II. 308., 311. felicissimis exultamus *austutiis* prosperari.

Austur, (Du C.) Idem quod *Astur.* Ljub. Mon. Sl. IV. 461. an. 1402: detulit... pro parte regis unum roncenum (equum) et unum *austurem.*

Ausustum, æs ustum; *rézhamu.* Kupferaschen. Kecsk. P. Ötv. Gloss. 138.

Auszug, extractus; *kivonat.* Kövy. El. 448. Extractus etiam seu *Auszug* debet singillative speciem mercium cum pretio item annum, diem, mensem præ se ferre... *Auszug* semiplenam probam faciet.

Auszugale debitum, Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 594. *Debitum Auszugale.* Unde hoc nomen et quid notat? *Auszugale* a Germ. vocabulo Auszug vel potius eius diminutivo Auszügel, extractum consignationemque significante, dictum est: Debitum per merces vel operas vel utrasque simul, creditas contractum, et ex libris mercatorum opificumque deductum ac suo modo solvi prætensum.

Auszugales, index rerum emendarum vel venditarum; *hiteljegyzék, vásárlási lajstrom, árjegyzék.* Kass. Jur. Civ. I. 91. Kass. P. P. I. 222.

Auszugalista, æ, qui in indice, in extractu continetur; *hiteljegyzékes, hitelrovatos, kivonásos.* Kövy. El. 466. Postea sequuntur *Auszugalistae* non privilegiati et non intabulati et qui damna non intabulata prætendenda habent et demum titulo lucrativo venientes, quorum scilicet prætensio ex mera debitoris liberalitate fluit v. g. Donatarii.

Autentia, æ, summa potentia, arbitrium; *teljes hatalom.* An. Sc. I. 8. an. 1412: nobis ... Fraternitatem ... per suas *autentias* ... firmabit.

Autepsa, a gr. *αὐτός* et *πέσσω, πέψω;* Cic. Rosc. Amer. 45., 333. *Authepsa. tepsi,* samovar. Arch. Rák. VIII. 345. Una cuprea *autepsa* vulgo *tebszi* pro pinsendis tortatis.

Autheani, Lutheri asseclæ quidam, qui tantum unum Deum credentes filium et spiritum sanctum deum esse negabant; *istent magányosítók.* Nagy Hier.

Authentia, *αὐθεντία,* auctoritas, fidedignitas; *hitelesség, igaz eredetűség, azonosság.* Georch. H. T. I. 5. Kass. P. P. II. 160. Bod. Hist. Eccl. II. 302. 319.

Authenticæ, Leges posteriores Justiniani. Pár. Páp.

Authenticare, (Du C.) auctoritate, fidedignitate confirmare; *hitelesíteni.* Georch. H. T. I. 239. IV. 143. Cod. Dip. Arp. V. 54.

Authenticatio, actus auctoritate, fide muniendi, firmandi; *megerősítés, hitelesítés.* Arch. Rák. VIII. 26. Pel. De Cathed. S. Petri s. c. 4. Fej. VII. 215. 163.

Authenticatorius, 3. auctoritate præditus; *hiteles.* Pfahl. Jus Georg. II. 135. an aliquis eorum et in quo Diverticulo fundorum suorum intravillani agrorum et pratorum *authenticatoriam* Remensurationem institui.

Authentice, cum auctoritate, fide summa; *hitelesen.* Wagn.

Authenticitas, auctoritas, veritas; *hitelesség.* Száz. X. 407.

Authenticum, i, scriptum quod habet fidem, auctoritatem; *hiteles okirat.* Jókai Rab. R. 1., 274. Cf. Paul. Dig. 22., 4., 2.

Authographum, codex manu authoris scriptus; *eredeti kézirat.* Wagn. Cf. Symm. Ep. 3., 11.

Authorisabilis, (Du C.) auctoritate præditus; qui potest legitime confirmari; *tekintélyesítő.* Konek Egyh. 181.

Authorisare, confirmare, probare; *hitelesíteni.* Arch. Rák. VIII. 226. *authorisatum* subscriptione Dom. C.

Authoritas, testimonium, sententia, dictum auctoris; *mondás.* It. autorità. Georg.

Sirm. 1. 382. Ezrea wlt quemquem docere ista *authoritas :* «Quidquid agis, prudenter age, respice finem.»

Authrix, quæ auctor est (Du C. autrix); *szerző*... It. autrice. Otia. Bachm. 185. Traditio sibi prætenditur *authrix,* consuetudo confirmatrix, et fides observatrix.

Autificatius, 3., augens; *növelő, öregbitő.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 36. vis *autificatia.*

Autochtonia, conditio aboriginum; *őslakos volta.* Száz. XXIV. 595.

Autochtonismus, status, conditio aboriginum; *őslakos volta, saját régibb ottlétel.* Száz. XXIV. 595.

Autocratrix, imperatrix; *kényúrnő.* Inst. Pac. Præf. Anna, Russorum *Autocratrix.*

Automania, pro: autonomia, libertas; *önkormányzat.*Száz.VI.43.Jus *automaniae.*

Automatarius, horarum faber; *óraműves.* Pinx. Apod. in fine libri ignoti manu scriptum.

Automatum, veru sponte se movens; *magától forgó nyárs.* Iter Oe. 45. Quia triplex est ciborum genus Assum nimirum, Elixum et tostum, ea de causa cuivis generi sunt proportionata instrumenta. Illa sunt: Rudicula, Clunaculum, *Automatum,* Crateuterium ... Verraculum ... Creacentrum.

Autopyrus, (Du C. al. s.) fermentum; *kovász.* Gyön. 2694.

Antorculus, demin. ex *autor.* Boc. Hungar. Epist. Ded. 3: remuneravit *autorculo* ad se vocato.

Autorisabilis, (Du C.) auctoritate præditus vel qui potest legitime confirmari; *érvénynyel birható.* Batty. Leg. T. II. 77. 1059. ut autem sic *autorisabile,* ut dictum est, *teneatur.* Gyön. 2702.

Autoritativus, 3., fide dignus; *hiteles.* Betl. G. lev. 271. *autoritativus főember.*

Autquin, quin potius; *sőt inkább.* Gyön. 2695.

Autum, (Du C.) secretum aut remotum; *elválasztott.* Gyön. 2696.

Autumnale, Autumnalis, satio auctumnalis Col.; *őszi* (vetés). Arch. Rák. VIII. 360. In terras allodiales inseminati *Autumnalis* mixti cub. 24.

Auturgia, manualis operatio; *kézi dolog.* Gyön. 2693.

Auturgus, i, artifex; mester. Gyön. 2692.

Auuczi bassi, præfectus venatorum; *a vadászok főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Auxiliatrix, fem. ad auxiliatorem, quæ auxiliatur; *segitő* (nő). Beng. Ann. Er. Cœnob. 415. Vern. Psych. 187. Cf. Cassiod. Ep. 2. 40.

Auxilla, æ, (Du C.) olla vel urna vel mensura; *pinty, bormérték.* Gyön. 2602.

Auzugales, V. *Auszugales.* Szirmai. *Auzugales* libri.

Avagari, aberrare, decedere; *eltérni.* Verancs. VII. 254. et semper sui argumenti memorem nusquam ab eo indecenter *avagari* judicem.

Avania, æ, damnum, iniuria; *bántalom, kár.* It. avania. Gal. avanie. Dip. Rel. Reip. Rag. 336.

Avantagium, (Du C.) favor, emolumentum; *előny, kedvezés.* Gall. avantage. Prot. inq. 168: cum sorores quandoque vellent sibi facere aliquod *avantagium* dando sibi maiorem mensuram vel meliorem, vel melius vinum, quia erat filia regis, irascebatur et nolebat recipere.

Avantazare, augere, augmentare; *előmozdítani.* It. avanzare. Ljub. Mon. Sl. V. 151 an. 1409. *avantazando* commune nostrum, quantum melius poteris.

Avantazium, *avantagium* q. v. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 219.

Avanzare, idem quod avantazare. Ljub. Mon. Sl. V. 263.

Avarea, æ, (e hollandi. *havery.* Hafen Gall hâvre. Hafengeld) *kikötő pénz, tenger által okozott kár.* Ger. Haverei. Ljub. Mon. Sl. XI. 17. an. 1312. nihil solvere debent ... de *avarea.*

Avedaticum, præstatio agraria in avena solvenda; *zabban fizetendő adó.* Ljub. Mon. Sl. IV. 14. an. 1359: imposuerunt colectam et *avedaticum* de florenis sexcentis.

Avehatio, actus avehendi, vectura; *elszállítás.* Arch. Rák. VIII. 2. puri musti tempore *avehationis.*

Avella, nux, avellana arbor; *mogyoró bokor.* G. Fej. VIII. 3. 400. ibi est renovata antiqua meta terrea, in qua est dumus *avellarum.*

Avellanus, avellana = corylus, coryletum. Cod. Dip. Pat. VI. 132. 88. sub dumo *avellani.*

Avere, (Du C.) fortunæ, copiæ; *vagyon.* It. avere. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. solvere debeant duanam scilicet XX. solidos pro centenario libr. den. de dictis mercacionibus; de *avere* autem et mercacionibus Apulee tractentur predicti Ragusini Ancone, ut hactenus est consuetum.

Avers, pars numi adversa, obversa, in qua signum expressum est; *képlap, előlap* (pénzen). Avers. Sim. Num. 47. Et quidem: *Avers* refert eius protomam cum inscript. Carolus Dei gratia; *revers* antem Leonem his circumscriptum Romanorum et Bohem. Rex.

Aversio, restitutio; *visszatérítés.* Reg. Turm. Præt. 79. quibus idcirco quotannis 50. floreni per *aversionem* e Cassa Turmæ solvuntur.

Aversionale pretium, pretium medium; *általános ár.* It. prezzo medio. Törvt. Msz. 34.

Aversionalis, generalis, universalis; *általános.* Törvt. Msz. 34.

Aversionalis summa, pecuniæ, quibus satisfit alicui; *általán.* Ger. Abfindungs-Geld. Art. D. 1840. p. 21.

Aversionaliter; *általában, egyremásra, általán fogva.* Törvt. Msz. 34.

Aves canariæ, ex insulis Canariis, Fortunatis allatæ; *kanári madár.* Bel. Geogr. 734. [XVII. 545.

Aviceptor, auceps; *sólymos.* Száz.

Avicia, aves (Dief. vogil folek); *szárnyasok.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Avicinari, avicinare, i. e. accedere. (Du C.); *közeledni, szomszédossá lenni.* *Rák. Ön. p.* 337. l. 17. Principes Christianitatis ... ditionibus suis hanc potentiam (sc. Turcarum) *avicinari* ægre ferent...

Avigerulus, i, avem gerens ad vendendum; *madáráruló.* Gyön. 2579.

Avinum, (Du C.) quasi extra vinum, id est, aqua mixtum; *vizes bor, lőre.* Gyön. 2581.

Avis cohortalis, volatilia; volatile pecus; *baromfi.* Kov. Oec. p. 9.

1. **Avisamentum,** (Du C.) prudentia, consilium; *belátás.* It. Avvisamento. Ljub. Mon. Sl. IX. 64. an. 1410: cum bono *pensamento* et *avisamento* super hac materia.

2. **Avisamentum, Avizamentum,** nuncius, actus certiorem reddendi, instructio; *tudósitás, utasitás.* Dip. Reip. Rag. 388. Cher. Jus Eccl. I. 66. quia ex *avisamentis* Constantientibus anni 1416. intelligimus Corpus Juris Canonici tunc temporis ex dictis libris constitisse. Szék. Okl. I. 239.

1. **Avisare,** referre; *tudósítani,* berichten. Kronst. I. 621.

2. **Avisare,** (Du C.) monere; *figyelmeztetni.* Chr. Monac. c. 40. *Avisatus* dux per regis ianitorem, brevibus verbis, videlicet: Si vitam optas, accipe gladium.

Avisatio, nuncium; *tudósítás.* Bericht. Kronst. I. 328.

Avisionalia, admonita; *meghagyás.* Tör. Tár. 1889. p. 71. Me vero suo instinctu id expedire posse non secus, ac si scribam *avisionalia.*

Aviso, Literæ Inviatoriæ; *tudósitvány, utalvány.* Cod. Camb. Merc. 9. quia longiore consuetudine invaluit, ut Trassato, mox concluso Cambio, medio Cursoris publici *literae inviatoriae,* alias *Aviso* dictæ per Trassantem submittantur.

Avisum, nuntium, significatio; *tudósítás, utalvány.* Gall. avis. Beth. G. lev. 438.

Aviticitas, ius hereditarium bonorum ab avis acceptorum; *ősiség.* Georch. H. T. I. 279. Kövy El. 561. Kass. Jur. Civ. I. 32.

Aviticum, i, prædium ab avis receptum; *ősi szerzemény.* Tör. Tár. 1891. p. 503. mi legyen a harasztosi kőházhoz való *aviticum* és hogy az *aviticum*-tól miképpen distinguáltassék az acquisitum.

Aviticus, avitus, a maioribus traditus, occurrit etiam in Corp. Jur.; *ősi.* Cod. Dip. Pat. V. 237., 374. Rák. Ön. p. 29. l. 2—5. Cod. Dip. Hung. And. V. 532. 15.

1. **Avius,** i, (Du C.) avus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. Et emi terram a Prasizo, quæ fuit *avio* meo Michaza.

2. **Avius,** *apacs, apacsó, apacsu.* Netzstange. (Ball. apacsin = das Ruder.) Schläg. 827. *avius* = hálóistáp.

Avocamentum, relaxatio animi; *szórakoztató eszköz.* Car. Bel. de Arch. 47. nam erat hoc in more Regum Hung. positum, ut pacis temporibus baboriosis hisce *avocamentis* tanquam belli progymnasmatibus oblectarentur.

Avogaria, æ, officium venetum e tribus advocatis communis constans; *ügyvédi hivatal.* Ljub. Mon. Sl. II. 131.

Avolare, evaporare; *elpárologni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. quia humore abundat, qui propter uliginem *avolare* non potest.

Avtoptes, testis oculatus; *szemtanu.* Severini 74.

Avulsio, actus avellendi; *elszakasztás, elmosás.* Nagy. Jur. Trans. Sax. 65. *Avulsio* est cum vis fluminis, partem prædio meo detractam, ad vicini prædium appellit, eam tamen meam permanere dixit Justinianus imperator, quodsi autem longiore tempore pars detracta fundo vicini adhæserit, arboresque, quas secum traxit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo acquisitæ esse.

Avultura, æ, fors. cutis cruda, villosa: *nyers bőr.* It. avvoltura. Száz. VI. 372. emi 4 pelles de *avultura.*

Avuta, æ, pretium solutum; *megfizetett érték.* Törvt. Msz.

Axalis, ad axem pertinens; *tengelyi.* Opin. 1802. a 2. r. salin. currus *axalis.*

Axamithum rubrum, pannus holosericus (Du C.); *piros bársony, axamit.* Száz. VIII. 689.

Axerbus, i, species piscis. Han. mon. Jur. II. 186: *axerbum* pro tribus denarÿs; *escogo* pro duobus denarÿs.

Axillæ, (Du C.) aves minores; *apró madarak.* Gyön. 2712.

Axioma, atis, dignitas (Du C.) V. s. *Ministrissimus; méltóság.*

Axiomatici, (Du C.) munere fungentes magistratus; *tisztségbeli emberek.* Pár. Páp.

Axiopistia, æ, auctoritas, fides; *hitelesség.* Not. rel. I. p. 34.

Axiosi, (ab ago) factiosi, strenui; *serények.* Gyön. 2715.

Axstare, pro: adstare, adesse V. s. *Cochimus; jelen lenni.* Tör. Tár. 1890. p. 223.

Axungialis pensa, merces pro axungia; *kocsikenésért járó fizetés.* Kass. P. P. I. 201. pensis demum *axungiali* et bibali penes modernam emensionem relictis.

Ayda, æ, auxilium; *segítség.* It. aita Gall. aide. Ljub. Mon. Sl. V. 124.

Aydo, hajdo; *hajdu.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 420. cataphractos et quatuorcentum *Aydones* eo expediet.

Aymichos, fors. idem quod apud Du C. *ayma* = mensuræ liquidorum et siccorum species. Vetus hollandica mensura 155 literorum; *tonna.* Ger. Aam. Magy. Tör. Tár. VII. 247 de quolibet curru *Aymichos* dicto medium tributum.

Azafare, arripere; *elragadni.* Han. Mon. Jur. P. I. 217: si aliquis arriperet, id est *azafaret* . . . carnes.

Azalia, ium, fors: bipennis ab it. azza; *vivó bárd.* Ljub. Mon. Sl. VI. 149. an. 1457 conducendi infidelibus de lignaminibus, *azalibus,* ferramentis.

Azalina, æ, (ab. it. azza) bipennis; *vivó bárd.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 432. an. 1469 *azalinas,* sclopetos . . . *bombardellos.*

Azappus, i, (a turc. asab sub Murado II. a quodam Asabita nominatus incompositus miles, qui a tributo liberatus pugnabat terra marique) *Asab.* Lop. Mon. Sl. XX. 416. an. 1552: sunt Turcorum *azappi,* qui in *nazadis* pugnant assidue.

Azardum, (Du C.) alea, tessera (ab arab. *sehâr, sâr: tessera; cum articulo: assehâr, assâr v. sahara*=splendere); *koczkajáték, hasardjáték.* It. azzardo. Gal. hazard. Batty. Leg. III. 71. an. 1309: si ad *azardum* sive ad taxillos publice ludunt.

Azem defterdar, thesaurarius. V. *Defterdarlar.*

Aziamoglianus, V. Agzyamoglanus. Verancs III. 213. summiserunt illi novos janizeros ex *aziamoglianis.*

Azima, æ, azymus panis q. v. Tkal. Mon. Ep. II. 23. an. 1300 duas *azimas* . . . duos pullos. [2724.

Azirius, iracundus; *haragos.* Gyön.

Azoch, medicina omnibus morbis inserviens. (Du C.) Pár. Páp.

Azora, æ, species mensuræ liquidi; *meszely.* Ger. Halbe. Szék. Okl. I. 261. ab uno vase vini . . . plus quam octo *Azoras* vel quatuor pinta hoc est *eijthel* exigere non audeant.

Azuraum, color cæruleus; *azurkék festék.* It. azzurro. Ljub. Mon. Sl. XI. 171. an. 1345.

Azymista, æ, qui pane azymo utitur; *kovásztalanos.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Azymitæ, pane non fermentato utentes in Cœna Domini; *kovásztalan kenyérrel élők az Úr Vacsorájánál.* Pár. Páp. Fej. I. 374.

Azymus Panis, panis non fermentatus; *kovásztalan kenyér.* Olcsavszky Sermo 31. Cf. Scribon. Compos. 133.

B

Babata, babatum, ferrum, quo equi calceantur; *patkó.* Schläg. 1300.

Babatare, verbum a nomine: *babatum,* ferro munire aliquid, calceare equos; *megvasalni, megpatkolni.* Fr. Lib. Rt. I. 109. 113. *ad babatandos* equos curriferos dati sunt fl.

Babatio, actus ungularum equorum ferro muniendarum; *patkolás.* Hufbeschlag. Kronstadt I. 87.

Babatisare, soleam ferream clavis affigere; *megvasalni, megpatkolni.* Kronst. III. 115., 125., 565.

Babatum, (Du C.) solea ferrea equi; *patkó.* Kronst. II. 374., 606., 688. Fjp. Szám. p. 20.

Babatus, *Baba* idiomate Hungarico significat *vetulam,* itaque hæc vox thesaurum a majoribus olim reconditum videtur indicare; Du C. autore vero significat ferrum quod annectit faber equo cum gumpho. Epist. Proc. P. II. p. 240: meo . . . consilio, melius ut Vestra . . . majestas levet *babatum* et sic pœniteat . . .

Babba, circum axem rotans phalanga; *baba = saját tengelye körül forogható henger; koborafa, gogorafa.* Obs. Jadr. 480. turris, ex qua procedebat maximus pons ultra cubitorum sexaginta nec non aptarunt in duobus ex prædictis plathis ad invicem firmiter connexis unicam turrim eminentis staturæ sed minoris altitudinis cubitis duobus, turris Jadræ sitæ in angulo ad *babbas* adhuc et restabant ipsis coaptare propugnacula in malis eorum galearum.

Babbarius, i, qui soleas adiungit equo; *patkoló ember.* Gyön. 2735.

Babburrus, pro: baburrus, (Du C.) stultus, ineptus; *bolond.* Gyön. 2736.

Babca, æ, nummus Bohemicus, obolus; *babka, fillér.* Magy. Jogt. Eml. 61. Not. J. Samb. Tyrn.

Babelicus, ad urbem Babylonem pertinens, ubi Deus turres ad coelum erigere studentium sermonem confudit, inde: confusus; *zűrzavaros.* It. pieno di babilonia. Vern. Met. II. 354. fabellis romanensibus juventutem innutritatam *babelici* philosophiæ campi excipiunt vocum ut plurimum mente cassarum fumo pascendam.

Babiger, (Du C.) stultus; *tompa eszű.* Gyön. 2745.

Babilus, babirrus, ineptus, stultus; *oktalan.* Gyön. 2748.

Babka, æ, V. Babca. Monm. Comit. III. 81. Nummi quoque illi, qui in Moravia cuduntur, quos *Babkas* vocant.

Babkones, ex serm. Bohemico monetæ species valentes unum $^1/_3$ crucigerum; *aprópénz.* 3 babka (fillér, Pfennig) tett egy krajczárt. Tör. Tár. 1893. p. 7.

Babtismalis ecclesia, matrix; *anyaegyház.* Kon. Egyh. 340.

Babtisterium, vas ad sacrum lavacrum aptum; *keresztelő edény, medencze.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. III. *Babtisteria.* Cf. Sid. Ep. 4. 15.

Babulum, pro: pabulum. V. *Bagaczia; élelmi szer.* Szilády Tört. Magy. Eml. II. 185. peditavimus *babulum* ex siligine.

Baburrus, (Du C.) V. *Babburrus. esztelen, botor.* Nagy Hier. Cf. Sid. Orig. 10. 31.

Babylon, turba, mundus; *zajló világ, világi zaj, nagyvárosi zűrzavar.* It. babilonia. Rák. Ön. 31. [Páp.

Bacalareus V. *Baccalaureus;* Pár.

Bacalarius sancte pagine, bac. theologiæ; *sz. irás tudora.* Ljub. Mon. Sl. IX. 288. an. 1412.

Bacar, (Du C.) urceus; *korsó.* Bárczay.

Baccalarius, ludi magister; *iskolamester.* Száz. XVIII. 38.

Baccalaureus, iuvenis, tiro prima laurea donatus; *babérkoszorús, ifjú tanító.* Kronst. II. 1527., 45. *baccalaureo* . . . scholastico.

Baccellus, idem quod *bacillus* dem. ex *baculus* (Du C.); *pálczácska.* Pril. Abact. 14. virgis aut *baccellis* . . . castigentur. Ac. Com. Sopr. p. 9. Nobiles . . . ex bonis suis uno porrecto *baccello* ejiciebantur.

Baccellus Ceræ Hispanicæ; frustum laccæ signatoriæ; *spanyolviasz-rud, -darab.* Arch. Rák. VIII. 332. Rubræ *ceræ Hyspanicae* crassioris *baccelli* Nro 3.

Bacchanalia, orum, hilaria, liberalia, quibus diebus bacchatur hominum effrenata licentia et temulentia, dies, quibus proni esse in licentiam homines et difluere in luxum ac lasciviam solent et quibus peractis quadraginta dierum solenne ieiunium, ferias esuriales instituunt, et præsertim carnis usu se abstinent, unde feriæ hæ etiam *Carnevale* dicuntur; *farsang.* It. baccanella. Bacchanalien. Szirm. 23. *Bacchanalia.* Farsang.

Bacchania, æ, furor (Du C.); *düh.* Gyön. 2750.

Baccharia, panni linoxylini tenuissimi species. Vect. Ref. N. De Petia Pattjolath *Baccharia.*

Bacchiferiæ, Bacchanalia; Bacchiferiæ ultimæ; *farsang, utolsó farsang.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 89. venturusne es ad nos his *Bacchiferiis* ? Szirm.

Bacchinal, (Du C.) torcular, pressorium; *sajtó, bornyomó sutu.* Gyön. 2762.

Bacchipitisare, vinum bibere, potare; *bort pityizálni, inni.* Obs. Jadr. 420. nec de micis de mensa cadentibus divitis cupiebat refici et lympha purissima loco *bacchipitisant.*

Baccilifer, V. *Bacciniferi.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 3., 6. *Bacciliferi* ducis.

Bacciniaferentes, V. Bacciniferi. Cf. cum Archiv für l. Lexicogr. t. I. p. 247. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 3. 17. Udvornicos omnes et populos ducis, qui *Bacciniaferentes* dicuntur.

Bacciniferi, a baccino, bacchino i. e. urceo, pelvi ita appellati; *réztál, medencze; táladók, medenczeadók.* Tör. Tár. 1893.

Baceolla, æ, poculum maius; *bokály, serleg.* Pokál. Pár. Páp.

Baceolle, (apud Du C. *bacile,* pelvis); *medencze.* It. bacino, bacile. Fej. III. 2. 125. Altaria his decoravimus ornamentis: videlicet 29 casulis, dalmaticis 19, albis 50 . . . candelabris 6, calicibus 11, *baceollibus* 12, urceis 5.

Bachanalia, V. *Bacchanalia; farsang.* Kövy. El. 653. Ultimi dies *Bachanaliorum* usque ad Dominicam primam quadragesimæ.

Bacheria, *Buchardio,* onis vel *Bucharius,* (auctore Maigne (Lex.) a Gall. bâche: truncus, bucha, æ; bâcherus, bucharius: qui cædit arbores; *favágó); (*aliis minister a poculis; *pohárnok)* h. l. *fa-szállító hivatal.* Száz. XXIV. 218. *Bacheria* in monasteriis balia seu præpositura, quæ circa lignationem ad monachorum usus versatur.

Bachiola, æ, bibo, onis; *torkos részeges.* Gyön. 2760.

Bacile, (Du C.) pelvis V. s. *Ottone*; *medencze.* It. bacile.

Bacillarius, V. *Baccalaureus.* Pár. Páp.

Bacilletum, (Du C.) cassis, galea in modum bacini; *lapos sisak.* Bárczay.

Bacilo, magna pelvis, polubrum V. s. *Bazile; nagy medencze.*

Bacinellus, i, pro: bacinetum: cassis, galea; *sisak.* Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an 1323. panceria et CCL *scancherias* et CC *bacinellos* offerunt se velle dare.

Bacolle, idem quod *Baceolle; mosdó medencze.* Batty. Leg. T. 1. p. 380. an. 1015: Altaria his decoravimus: 29 casulis . . . 6 calicibus, 11 *bacollibus.*

Bactere, pro: battere, cudere; *verni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 10. an. 1348: moneta argenti debeat *bacti.*

Bactinium, vas aquarium (Du C.); *vízedény.* Rit. exp. ver. D. 2: Ministeriales Regis, quorum officium est *Bactinia* portare, conquesti sunt super comitem. End. p. 660. Regestum de Varad 83.

Bactroperatae, (Du C. alias: *vactroperiti*) Ita Philosophi appellati, quod baculum et peram deferrent; *zsákbotosok.* Nagy Hier.

Baculare aliquem, (Du C.) baculo cædere, ferire; *botozni.* Wagn. Gyön. 2759.

Baculariare, aliquem examini subcicere ad facultatem; *tanítóvá képesíteni.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 167. examinatores *Bacularíandorum.*

Bacularis candela, laterna præfixa baculo V. s. v. Purgrecht; *nyeles lámpa.* candela cerea, quam candeliferi in templo deferre solebant. Fr. Lib. Rat. II. 8., 77. 100 et III. 189. 228. emere feci *candelas baculares* magnas penes sepulcrum arsuras.

Bacularius, baccalaureus. Georg. Sirm. I. 59. Et erat *bacularius* Ikrakoviensis et erat furibundus.

Baculisatio, actus pulsandi, cædendi baculo; *botozás.* Jogt. Eml. T. III. 324.

Baculizare, baculo cædere; *botozni.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 354.

1. **Baculus,** signum scripturæ: *irásjel, vessző, vonal, vonás.* Kass. P. P. II. 121. ipsi demum Provocatorum *baculi* proportionate, ut videlicet numeri protocollares adnecti possint, exponi debent II. 121, et si plures in una eademque Referada occurrant provocationes tunc sub initium numeris exprimendum est, quot *baculis* quodvis provocatum signatum sit.

2. **Baculus,** laterna præfixa baculo; *nyeles lámpa.* Száz. XXI. 56. *Baculi* coratoribus, *Baculi* vel Candelabra cirophonariis argentei, Navicula S. Petri de lapide argento circumdata.

Baculus astronomicus, apud arabes *mizan* = iugum, quo tres stellæ in Orione notantur. *Jakobsstab. Jákob pálczája.* Pár. Páp.

Baculus choralis, (Du C.) quem defert Abbas in choro, seu cambuca; *pásztorbot, püspökbot.* Tör. Tár. 1886. p. 566.

Baculus pastoralis, (Du C.) pastoris i. e. antistitis; *pásztori pálcza, egyházi kormánybot vagy püspökpálcza,* pastorale. Törvt. Msz. Verancs. XI. 320.

Badalatius, i (ex italico) velitatio (Du C.); *csetepaté, apró csata.* It. badalucco, Gall. escarmouche. Scharmützel Obs. Jadr. 395. Porro quia constitutionem ipsius sticati seu bastidæ usque ad eius remotionem nullus fere præteribat dierum, quin inimici mixtim *Scaramutias* seu *badalatios* conficiebant.

Badile, (Du C.) batillum v. batillus; ligo; *lapát.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. fecimus consignare *badilia* pro qualibet galea, *zaponos* XXV. et totidem *vangas.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 110. an. 1472.

Badilis, *Badile,* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 255.

Badizare, ire; *elmenni.* Gyön. 2767.

Bafer, (Du C.) grossus, agrestis; *goromba, vad.* (Gyön.) 2768.

Bagactianus, Bagatinus q. v. G. Fej. VIII. 3. 343. persolvant annuatim domui nostre scilicet libras decem pernorum Venetorum vel *Bagactianorum* in festo Nativitatis Domini. — Forma usitatior erat: Bagatinus.

Bagaczia, æ, impedimenta, sarcinæ; *málha.* Gal. Bagage, Gepäck. Szilády Tör. Magy. Eml. II. 185. Tertia demum . . . excellmi Dni Heysler *bagacziae* in fine mensis... peditavimus *babulum* ex siligine metretas nro . . . cum *bagaczia* Excellmi Dni Karafa Eperjesinum ascendisset.

Bagage, (Du C. bagagium) supellex, sarcina idem ac Bagaczia; *butor, holmi, podgyász, kaczat.* Törvt. Msz.

Bagagia, bagasia, V. bagaczia; *tábori eszközök, málha.* Pár. Páp.

Bagaria, corium Russicum bubulum; *bagaria.* Germ. Juchte. Vect. Ref. C. De. una ligatura *Bagaria* Germanice *Jucht,* præstantiori *Teletinczki* vocata. Thök. Diar. II. 332. Magy. Tör. Tár. XX. 174.

Bagas, stultus; *bagi.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 131. Constitit ut *Bagas.* De homine stupido et attonito apte dici potest.

Bagassia et Bogasia, pannus tenuior linoxylinus; *finom gyapot, bagazia.* Quel. Sieb. I. 274. an. 1500.

Bagatella, ab ital. bagatella, minutiæ nugæ; *apróság, csekélység.* Pár. Páp.

Bagatinus, (Du C.) monetæ species apud italos. Glossarium ital.: *Bagattino* moneta imaginaria, che vale il quarto d'un quattrino, e si chiama anco un denario, e picciolo=duodenarii; *fillér, batka,* a dénár 12-ik része. Batty. Leg. III. 155. an. 1316: solutio redemptionis singularum huiusmodi literarum pro nobis debet denariorum Banalium quadraginta, quorum singuli valeant duodecim parvulos *Bagatinos.*

Bagazia, æ, pannus splendidus cærulei coloris; V. *Bagassia, bagasia.* Száz. XXII. 538. iszler *bagazia* Arch. Rák. VIII. 314. Mon. Comit. Trans. V. 197. Thök. Diar. II. 331. cærulea *bagazia.*

Bagibarias, nomen montium. Luc. Regn. Dalm. 45. Chrobati vero tunc habitabant ultra *βαγιβαρείας* ubi nunc sunt Belochrobati. (Bagibarias) *Bagibarias* enim vocabulum slavum est græce detortum id est *βαβεία ὀρεία* (babia oria) id est Babii montes, Slave Babie Gore id est Vetulæ vel Vetularum montes, quo nomine Carpatii montes Poloniam ab Ungaria disterminantes . . . vocantur.

Baglia, æ, (Du C.) idem quod balia = mandatum; *parancs.* Gall. bailage. Ljub. Mon. Sl. II. 194.

Baharia, tela tenuissima; *patyolat.* Száz. XXII. 538.

Bahen, (Du C.) a baca: ornamentum colli ex annulis aureis confectum. Gör. *βαίνη*; *arany karikákból szerzett láncz.* Gyön. 2769.

1. **Baia,** (Du C.) palma; *pálma.* Nagy Hier.

2. **Baia,** portus (Du C. sinus); *kikötő.* Gyön. 2770.

Bailia, æ. potestas (Du C.); *hatalom.* Mem. Pauli 428. S. Andreas ac ego Paulus de Paulo creati sumus provisores super facto Pagensium cum plenissima *auctoritate* et *bailia* concessa nobis per generale consilium.

Bailus, (Du C.) legatus Venetianus Constantinopolim missus V. Residens Venetorum; *velenczei követ.* It. bailo. Szilády, Tör. Magy. Eml. VI. 481. Expectatus etiam *Bailus* id est *Residens Venetorum.* Verancs. III. 129. II. Rák. Gy. 585. *Bailus* sive legatus.

Bajonetum, ab it. *bajonetta; szurony,* baïonette. Pár. Páp.

Baiphoron, dies dominica palmarum; *pálma-, virágvasárnap.* Nagy Hier.

Bairanum, Festum Turcarum, et quidem magnum i. e. trium dierum finitis ieiunii temporibus et parvum i. e. quatuor dierum vel Kurbaan Beiram dictum septuagesimo die post magnum celebratum; *Beiram ünnep.* Verancs. IV. 320. Verum ad hanc etiam petitionem nostram quum omnino siluissent per triduum, duximus esse excusandos ob celebritatem *bajrani,* quod festum summum et fere unicum toto anno habere consveverunt.

Baiulator funerum, qui funus effert nobilium: *lecticarius*; pauperum: *sandapilarius; halottvivő.* Tör. Tár 1888. p. 44. vespiliones vel *funerum baiulatores.*

Baiulia, districtus baiuliæ apud Templarios; *kormányzói kerület a templáriusoknál.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 176. Per quem religionis nostre prioratibus, *baiuliis,* preceptoriis et domibus detrimentum facientibus . . . celeriter providere valeamus.

1. **Baiulivus,** (Du C.) minister, servus; *szolga.* Fej. III. 2. 234. nihil omnino repetent a nobis, nec a nostris subditis aut *Baiulivis,* sed penitus condonantes remiserunt.

2. **Bajulivus,** alias *Ballivus* (Du C.) judex, prætor, gubernator; *biró, kormányzó.* Batty. Leg. T. II. 327. an. 1231.

1. **Baiulus,** i, alias *ballivus,* cui justitiæ in provinciis et majoribus civitatibus administrandæ cura a Principe demandata erat; *tartományngy.* It. bailo. Gal. bailli. Ljub. Mon. Sl. II. 343. an 1346. Fej. III. 2. 232 constituimus, ut nullus banus, nullus Comes, nullus vel *baiulus* nec aliquis alius in ducatu nostro Sclavoniæ descensum . . . vel aliquod tributum a prædictis fratribus præsumat exigere.

2. **Baiulus,** i, (Du C.) idem ac Bailus. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 481. Expectatus etiam *Bailus* i. e. Residens Venetorum . . . *Bajulus* tamen ipse cum altera navi recta iter suum ad Constantinopolim continuat.

Baiulus litterarum, qui perfert, reddit litteras; *levélhordozó.* Frak. Mát. lev. II. 145.

Baiunula, (Du C.) lectus, qui in itinere baiulatur; *szent Mihály lova, gyalog ágy.* Gyön. 2773.

Bajus, 3. (Du C.) ab it. bajo i. e. coloris rufi et spadicei, badius; *barnavörös; pej.* braunroth. Száz. IV. 674. Et alium equum emi *bajum* clarum balcianum in quatuor pedibus.

Bakachinum, (fors. ex Hungarico *Bagacsin*) tela colore tincta. An. Sc. I. 336. an. 1450: de *Bakachino* griseo. Tör. Tár. 1887. p. 186.

Bakami sericum, tela sericea; *selyem.* Seidenstoff. Kronst. II. 172.

Bal, fascis, sarcina, ligatura, V. Balla. *göngyöleg, csomag, vég, köteg.* Gal. balle. ein Ballen. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 403. emantur unum *Bal* panni Gerlicher. Monm. Comit. Trans. V. 196. ab uno *bal* fili plani f. 150.

Bala, æ, Bal, Balla. Kov. Form. St. 303. duas *balas* de pannis Ahy ligatas . . . misisset.

Balagius, Balascus, (Du C.) carbunculus cuius rubor et fulgor dilutiores sunt; *balassa, rubint pallás, török rubint.* It. balascio. der Balass. Kecsk. Ötv. 168. Pesthi G. Alibi: balast, balázsrubint, rózsarubint.

Balassius, Balagius, Balassus, rubinus apud Du C. Balascus = carbunculus. Kat. Hist. Reg. I. 61. in corona Hungariæ contineri sapphiros 53 *balassios* seu rubinos 50. Tör. Tár. 1890. p. 369 annulum cum *balasso* magno.

Balastare, *balista iaculari; parittyával hajigálni.* Gyön. 2802.

Balaster, i, (Du C. balascus) V. *Balagius.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Annulus cum lapide *balastro.*

Balatura, æ, stega, constratum navis; *hajó födözet.* It. baladore. Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334: pro scalis et *balaturis.*

Balaxus, (ap. Du C. balascus) carbunculus V. Balagius, Balascus. Knauz E. M. Str. 1., 280., 326. annulum cum lapide *balaxo* paratum. [2789.

Balbicus, 3. balbutiens; *hebegő.* Gyön.

Balbuties, hæsitantia linguæ; *hebegés, dadogás.* Gal. balbuzie, Wagn.

Balcianus, 3. albo colore notatus; *fehér petyes.* It. balzano. Száz. IV. 674: equum emi bajum clarum *balcianum* in quatuor pedibus.

Baldachinum, (Du C. Baldakinus) tegmen pensile (ab urbe *Baldach* i. e. *Bagdad* in Asia, ubi pretiosa aulæa conficiebantur ita dictum); *mennyezet.* Tör. Tár. 1889. p. 597. Unum velum pro *Baldachino.* Benger. An. Er. Cœnob. 508.

Baldachinus, pannus e sericis et aureis filis textus (Du C.); *aranyos selyemszövet.* Fej. III. 22. quod Georgius frater Sanin. Rodominus et Goianus ei de ultra marinis partibus redeunti quinque *Baldachinos* (pannos e sericeis et aureis (filis textos) duo examita (pannos holosericos) etc. . . . per violentiam abstulerunt.

Baldaginum, V. Baldachinum. Diar. Com. 1796. p. 4.

Baldeza, æ, humilitas; *alázatosság.* Ljub. Mon. Sl. IV. 41.

Balducta, (Du C.) lac pressum, a sero scilicet mutata et dicitur *balducta* quasi valde ducta; *nyomott tej* (savó). Gyön. 2785.

Balea, æ, funda (Du C.); *parittya.* Gyön. 2786.

Balester, *ballista.* Gall. arbalète á galet; *golyós számszeríj.* Száz. 1896. IX. füz. 830. a *balester* nem egyéb, mint vagy egy olyan számszeríj, a melyből kő, ólom, vas vagy agyag golyót lőttek, vagy egy a rendesnél nagyobb számszeríj, a mely utóbbi körülbelől úgy viszonylott a közönséges számszeríjhoz, mint a gátpuska a kézi puskához.

Balestare, balestro aliquid proiicere; *parittyával dobni.* Gyön. 2802.

Balestrarius, sagittarius; *íjász. íjlövész.* It. balestriere. Luc. Regn. Dalm. 198. Thurocz. 193. castrum Zewrin . . . adificavit gente armata, brigantiis et *balestrariis* Anglicis, custodiam castri muniendo in potestate sua reservavit.

Balestrum, funda (in Cathol.); *parittya.* Gyön. 2791.

Baleta, æ, signum mercis; *árújegy.* Törvt. Msz.

Balia, Bailia, administratio rerum et bonorum, tutela (Du C.) præfectura; *bármely dolog kezelése, gyámság, közigazgatási és törvénykezési kerület, hatóság.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 319. Ljub. Mon. Sl. I. 58. Új Magy. Muz. III. 201. Nos amovebimus penitus de *baliis* parentes Gerardi de Atyes quod de cetero nullam *baliam* habeant.

Balibecus, i, pro: valibecus, procuratoris in provincia vices gerens. Magy. Tör. Tár. XXIII. 137.

Balinca, V. *Crematum;* Textum sub *Vinum ustulatum; pálinka.*

Balinus, Cyprinus Ballerus; *balin, száp.* Ger. die Zope. Schläg. 803.

Balista, (Du C.) sagittarius arcus; *íj.* Schläg. 624.

Balista grandifera, tormentum curtissimæ formæ; *taraczk.* Ger. Haubitz. Fal. Arch. Mil. 148.

Balistaris, 2. ballistarius, *sagitta ballistaris,* sagitta cum ballista eiecta. Ap. Du C. ballistarius et balistarius arcus. Cod. Dip. And. II. 406. 465. vulnus pertulit *sagitta balistari.*

Balistarius, i, pro: *ballistarius* Cf. Veget. Mil. 2; 2. Ammian. 16, 2. qui arcu baleari utitur in proeliis (Du C.) magister tormentarius; *vetőgépész.* It. balistero. Száz. VI. 291. Kronst. I. 495. Geschützmeister. Thur. Chr. C. 50. Marc. Chr. II. 56.

Balistrare, (Du C.) sagittas mittere arcu; *nyilazni.* It. balestrare. Obs. Jadr. 403. Sex viri pugnatores et probiores primis ibidem *balistrantes.* Ljub. Mon. Sl. XI. 226. an. 1346.

Balistum, i, halista, ballista, balestrum, machina iaculatoria (Du C.); *számszeríj.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 196. Volumus quoque et mandamus, ut omnia vestra *balista,* que habetis, sine omni dilatione nobis dirigatis.

Balivus, iudex, procurator; *biró, gondnok.* Endl p. 287. constituerunt canesios idest *balivos,* qui iusticiam facerent. Roger. 315. Batty. Leg. III. 57.

Balla, *fasciculus,* ligatura, sarcina V. Bal; *köteg, göngy, vég, bál.* It. balla. Ballen. Kronst I. 39. Eszt. Okm. p. 29. (Decr. Ladisl. 1380.) Mon. Comit. Trans. V, 194. Fej. V. III. 414. quod de pannis coloratis de quorum petiis quadraginta ab omnibus aliis mercatoribus sine caussatione aliqua soluitur marca una, verum omnes prædicti Cis-Rhenenses de *ligatura* vel *balla* una quotcunque contineat petias etsi centum nituntur quadam præsumtione ébété singulari solvere tantummodo pondus unum dum suas sarcinas sive *ballas* pannorum talium apud civitatem Strig. non disligant.

Ballantia, æ, trutina, statera; *mérleg.* It. bilancia. Han. Mon. Jur. II. 51. an. 1312. teneatur omni mane ponere unum par *ballantiarum* cum *pesa* ferrata... tribus *charmis* longe a becharia.

Ballata, æ, species carminis; *ballada.* It. ballata. Greg. Aesth. 127. *Ballata* lyricum interesse jungit cum epico atque iam magis iam minus accedit ad popularem cantici tonum.

Ballisare, vallo munire (a vallo); *sánczolni.* Szék. Okl. iis, quorum operi et officio incumbit, ipsa *fossata ebellare* et Castrum, dempta possessione alioquin ut Lwhfew libera et in armis exercituante bene munire, *ballisare* noverint.

Ballismus, a Germ. Ball. saltus ionicus, Chorea S. Viti; Veittanz. Bene Med. V. 173. Chorea St. Viti vocatur Galeno scelotyrbe, Theophrasto Paracelso chorea lasciva seu chorea meretricum. Seauvagisio scelotyrbe instabilis, Plonqueto choreomania, J. Frank morbus gesticulatorius. Swediauero *ballismus.*

Ballistæus, i. V. Ijjaszones . . . *íjász, falas.* It. balestrajo. Szirm. Hung. in Par. 67. Quia vero obligationis eorum (Ijjaszonum) erat non solum sagittas in hostes dextre iacere, sed et muros ballistis perfringere, Hungari eos Falasok, Latini primum *Ballistaeos* a ballistis dein depravata voce *Philisteos* vocarunt, qualiter eos et Regni Decreta et Sigismundi ac Matthiæ Corvini Diplomata nominant.

Ballistarius curulis, tormentarius curru utens; *szekerészeti pattantyús.* Tör. Tár. 1888. p. 744. deficientibus *ballistariis* tormentorum *curulibus* nitrato pulvere.

Ballistator, qui sagittis iaculatur; *lövő, lövész.* Schwartn. Scult. 156.

Ballivus, i, V. Balivus. ex ital. balire, balisco, quod idem est ac administrare, procurare, educare inde it. balio, educator, curator, procurator, administrator officii muneris alicuius; *gondnok, ügyvivő, tisztviselő, királyi tisztviselő, ki bírói s királyi kincstárra vonatkozó ügyekkel foglalkozott.* Új Magy. Múz. III. 192. Cod. Dip. Árp. Cont. IV. 138. et Nobiles, Potestates, Rectores, *Ballivos,* Consilia, Communia, Universitates.

Ballotta, æ, (Du C.) suffragium, globulus, calculus ad ferendum suffragium; *szavazó golyó, szavazat.* It. ballotta, voto ... *Ballota* dicitur et herba quedam, fekete Peszterczе. Fej. X. 3. 113. miserunt eorum *ballottas,* in bussola rubea, del non, omnibus dictis consiliarys videntibus. Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 417. Ljub. Mon. Sl. I. 207.

Ballottare, suffragium ferre per globulos; *golyócskákkal szavazni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 180. an. 1345.

Ballotula, fasciculus ab it. *balla, kis csomag, köteg.* Magy. Tör. Tár. XI. 53. *ballotulas* albas et nigras.

Ballum, V. *Balla,* quod secundum Du C. est fascis sarcinarum; in sermone Italico balla, ap. Gallos balot; *vég vászon.* Cf. Dietz: Etym. Wörterb. p. 38. s. v. Balla. Fr. Lib. Rt. qui panni erant *ballorum* decem I. 43.

Balnea animarum, pro pauperibus gratuita; *szegénylélekfürdők.* Seelenbäder. Száz. VIII. 635.

Balnea stuba, balnearium, balineum; *fürdőszoba.* Badstube. Kronst. I. 227.

Balneales, (sc. nummi) numi in balneis, balinis solvi soliti, balneaticum; *fürdőpénz.* Badegeld. Fjp. Szám. 303. 362. Item famulis *balneales* fl. Item notario *balneales.* fl.

Balneare, madefacere; *áztatni.* Han. Mon. Jur. P. I. 93. *balneando* linum vel bernestram.

Balneatorius, balnearius; *fürdő* ... Arch. Rák. VIII. 348. Cf. Marc. Dig. 33, 7. 17.

Balnerium, V. Bannerium: insigne; *czímer.* Chr. Dubn. p. 13: *Balnerium* quoque regis Atyle, quod in suo scuto gestare consueverat, similitudinem austuris in capite habebat cum corona.

Balneum imbrium, embrocatio; *csepegő fürdő.* Ger. Tropfbad. Lzb. Cod. Med. III. 423.

Balneum Mariæ, Smaria, Sancta M., mercurio temperatum; *higanyos, kénesős víz.* Kecsk. Ötv. 173.

Balneum paschale, perfusio aqua tempore Paschali in Hungaria solita; *húsvéti öntözés.* Teutsch. Schulord. I. 59. cum... consuetudines iniquissimæ . . . irrepserint, ut tum Studiosi, tum adolescentes, ratione introitus in hanc Scholam et *Balnei paschalis* se invicem excoriarint, pro introitu florenum unum, pro *balneo* denarios septuaginta quinque exposcendo.

Balneus, 3. ad balneum pertinens; *fürdő.* V. s. *commodus.*

Balniare, lavare, abluere; *füreszteni.* Prot. inq. 168: et faciebat eis balneum et *balniabat* eos.

Balniator, balneator. Si codicis editorem audimus, balniator hoc loco est nomen proprium (Fürdős György); at huiusmodi explicationi repugnat vocabulum «condam» interpositum. Balniator non nomen, sed viri munus significat, quod quo magis credas loci quoque nomen afferam. Locus, de quo sermo est — Ó-Buda est, juxta quam fluit Danubius. Cod. Dip. And. II. 50. 58. quod domina Elisabeth relicta Georgii condam *balniatoris* nunc vero consors Michaelis.

Balsamare mortuos, (Du C. balsamizare) condire mortuos; *bebalzsamozni.* Wagn.

Balsamum Hungaricum, M. Bel. Prodr. 77. Ex isto ligni (falcati) genere oleum (vulgus Germanorum Krumholtz vel Slavicum Koszodrevvinovvy oley vocat) idque rudi arte parant agrestes . . . inter doctos *Balsami Hungarici* nomine satis notum Cf. Hor. Mem. 196.

Balta, æ, (Du C. balza) rupes; *kőszirt.* It. balza. Ljub. Mon. Sl. XXII. 50. an. 1455: optamus . . . quod fiant tales cavationes de marina ad *baltam,* quod crescentibus aquis maritimis intrent . . . *baltam* et decrescentibus exeant.

Balteriare, (Du C. baltheare) cingere; *övedzni.* Gyön. 2812.

Balteus, (Du C.) cingulum ornamentum dependens a Singulo, vel singulis militaris dictus pro eo, quod signa ex eo dependent ad demonstrandam Legionis militaris summam 1. VI. D C. ex quo numero ipsi sunt unde non tantum quod cingitur, sed etiam a quo arma dependent, Balteus dicitur; *öv, vállsallang, vállheveder.* Regul. Turm. Præt. 12: *balteus* cum theca (Bandelier und Ladung) humeris iniectus gestabitur.

Baltheatus, balteo cinctus. Fej. III. 328. Clamyde laxa indutus et fere totus *baltheatus.*

Baltheus, idem quod Balteus. Száz. VI. 672. unum *Baltheum* argenteum, unum crinale etc.

Balustrium, (Du C.) ubi sunt multa balnea; fürdő helyek. Gyön. 2815.

Balvarda, propugnaculum. Száz. XXIX. 410. Bollwerk, bouleward, bulwark = skandináv szó: fatörzsekből alkotott munka; bástya; palánk.

Bambalio, (Du C. Bambalo) a gr. *βαμβάλειν,* blatero; *dadogó.* Ger. Schwätzer. Pár. Páp.

Bambarda, æ, sclopetum; *puska.* Ger. Donner-Steinbüchse. Quel. Sieb. I. 246. an. 1497.

Bambasium, tela ex bombace; *gyapotszövet.* Fej. IV. 2. 265. Veniunt eis telæ de *bambasio.*

Bambax, bombyx; *finom gyapjúszövet.* Han. Mon. Jur. II. 21. 1312: una cedula de *bambace* scribatur.

Bambilius, guttus; *kotyogós üveg.* Ger. enghalsiges Glas. Pár. Páp.

Bambusium, vestimentum ex bombace; apud Dief. bombasium = Wamms. V. Joppa; *dolmány, korszovágy, ujjas mellény.* Schläg. 625. Cod. com. Zi. III. 164.

Bampnum, pro: bannum, prohibitio; *tilalom.* Ljub. Mon. Sl. V. 256.

1. **Banalis,** ad banum pertinens, *denarii banales:* quos banus signari iussit; *bán által veretett dénárok.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 328. Obligavit se solvere partim in denarys *banalybus* dando sex pensas pro marca. Cod. Dip. Pat. VI. 244., 338. Fej. XI. Vol. Un. 445. Száz. XXI. 591. *Banales* Verecenses; *verőczei banalisok.*

2. **Banalis,** tritus, trivialis, insulsus; *közönséges, durva.* Jókai Mire Megv. III. 85. *banalis* tréfa.

Banatus, us, ditio et regio bani; gubernatus, principatus provinciæ; *bánát, bánság,* It. banato. Törvt. Msz. Cod. Dip. Árp. Cont. IV. 179. Cod. Dip. Kár I. 211. 340. in *banatum* regni Sclavoniæ. Instr. Pac. Art. VI. in Banatu Temesvariensi. Verancs. II. 231. *Banatus* maritimus.

Banausus, i, (Du C. mechanicus illiberalis) gr. *βάναυσος,* artifex, qui apud ignem operatur; *tűzzel dolgozó mester.* Gyön. 1817.

Banbacum, bombasium, tela bombasina; *selyem.* Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. tertia de *banbaco* sc. planeta . . . unum pannum inpintum.

Banbusium, (ap. Du C. Bambasium, Bombax) tela gossypina facta ex bambace. It. bambogino; *gyapju szövet.* Száz. XIII. 234. pánczél: cum omnibus apparementis præter *Banbusium.*

1. **Banca,** æ, (Du C.) scamnum, sedile ligneum longius; *pad.* It. banca. Bank. Knauz. E. M. Str. II. 698. 789.

2. **Banca,** (Du C.) ærarium; *bank.* Ger. Bank. Cod. Camb. Merc. 88.

Banca fidejussoria, mensa publica, ubi sub pignoribus accipiuntur mutuæ pecuniæ; *zálogbank.* V. s. *assecuratorius.*

Banca nationalis, ærarium, mensa publica; *nemzeti bank.* Cod. Camb. Merc. 88.

Bancalis, e, ad mensarium pertinens vel eius mensam; *bank . . . pénzcsarnok.* Gal. de banque. Beng. Ann. Er. Cœnob. 573. *Bancalis* Collegii Director.

Bancalis Scheda, genus pecuniæ, nota certi pretii ex charta confecta et ab ærario publico edita. Voc. ex It. banca, banco, quod scamnum, mensam, et locum, porticum, officinam, ubi pecunia litteris collybisticis permutatur, rationes in tabulas referuntur — significat; *bankjegy, bankó.* It. banconota. Banknote. Szirm. Törv. Msz.

Bancalitas, argentaria, mensa argentaria; *pénz-váltóház.* Száz. 703. ex *bancalitate* assignare reám és successorimra 200,000 frt.

Bancarda, æ, species numorum; *egy pénznem.* Fjp. Szám. 202. 194. Emimus grossam telam 29 ulnis, quamlibet pro 6. *bancardis.*

Bancarotus, i, bonis dirutus, eversus; *tönkre jutott, bukott.* Proj. sanct. Crim. P. I. Tit. VIII. Art. VIII. Fraudulenti *Bancaroti* seu fallitæ dicuntur, qui contracto grandiori ære alieno, dein status sui activi periculum mentiuntur, fraudulenterque occultata aliqua vel majori facultatum parte reliquam subdivisioni inter creditores sub falso juramento exponunt, quæ subdivisio *Crida* appellari solet.

Bancha, æ, (Du C.) sedes in tribunali; *törvényszék.* Ljub. Mon. Sl. I. 179. an. 1313: inquiratur de comittentibus contra inhibitionem lignaminis et Ferri de cundalis, et partem habeant et *banchas.*

Banchum ponere, milites scribere; *ujonczozni.* Ljub. Mon. Sl. II. 224.

1. **Banchus,** ærarium mercatorum, mensa publica; *pénzcsarnok, bank.* It. banco. Ger. Bank. Száz. IV. 681. Missi Imbrum (Emericum) hungarum ferrarim cum litteris de *bancho*

domino meo Reverendissimo. Ib. 686. Item die predicto bude dedi domino Jacobo de Zacharis flor 2 milia et pro auro pro floreno denarios 5 et pro *bancho* denarios tres, in toto faciunt floreni 2 milia centum et sexaginta pro quibus dederunt litteras ad *banchum* de fucharis in urbe, ut Reverendissimo Domino meo hyppolito estensi solverent fl. duo milia.

2 **Banchus,** i, (Du C.) scamnum; *pad.* Bank. Ljub. Mon. Sl. I. 409.

Bancum, tribunal, *törvényszék.* Fej. X. 3. 202. Per rectorem et suos iudices pro tribunali sedentes ad solitum eorum iuris *bancum* positum in palatio Communitatis Trag. pro intrascripta sententia proferenda sententiatum fuit. [*dal.* It. banda.

1. **Banda,** æ, latus V. s. *Condura; oldal.*

2. **Banda,** æ, turma (Du C. al. s.); *csapat.* Rač. Mon. Sl. XIII. 157. an. 1356: homines stagni tam ab una *banda* quam ab alia venire debeant.

Bandare, (fors. ab ital. *bendare*) alligare, præligare; *felkötni.* Tör. Tár. 1890. p. 221. Philipovius misit orologium, quod secum portabo, est enim singulare, sed dificile ad *bandandum,* juxta suum caput fecit.

Banderarius, i,(Du C.)signifer; *zászlótartó.* Ljub. Mon. Sl. III. 306.

Banderasius, i, vexillifer; *zászlótartó.* Törvt. Msz. 35.

1. **Banderia,** æ, (Du C.) vexillum; *zászló.* Banner. Rač. Mon. Sl. XIII. 270: *banderias* de syndone. Száz. VI. 368.

2. **Banderia,** æ, pro: banderium. Ljub. Mon. Sl. II. 66. an. 1340: due *banderie* equitum. Ker. Nap. 229. Magy. Tör. Tár. IX. 32. caput trium *banderiarum* equitum.

Banderialis, e, ad banderium i. e. turmam militum sub uno signo coacervatam pertinens; *zászlóali, dandári.* Törvt. Msz.

Banderialista, V. Banderista. Kuk. Jur. II. 203. sed dum per oblatam hactenus numerosam earum statutionem tam colonos, quam *Banderialistas* ita exhaustos esse conspicimus.

Banderiatus, sub banderiis seu vexillis, signis bellis adesse obligatus, baro; *zászlós úr. Banderiati,* zászlós urak. Szirm. 23. Törvt. Msz. Pelcz. Geisa p. 61. Uladislai Decr. I. art. 18. D. *Praelati* et *Barones banderiati* . . . ultra metas regni . . . inviti non ducantur. Kelem. Inst. Jur. Pr. I. 247.

Banderista, æ, eques sub vexillo; *banderista.* Ker. Nap. 259. 276.

1. **Banderium,** vexillum; *zászló.* Schwartn. Scult. 60. sub proprio vexillo *banderio;* hung. zászló, ex. száz et ló, centuria equorum seu equitum. Thurocz. 232. *banderia* sive vexilla.

2. **Banderium,** turma, cohors militum sub uno vexillo, signo coacervatorum; *zászló, zászlóalj, dandár, bandériom, tábori zászló banda.* Molnár Patv. 26. *Banderium* ex Italico *Bandiera,* significat certum militum numerum per Regnicolas sub *Bandiera* sive vexillis statuendorum. Zsigm. Hist. 209. Rex ipse declaravit se sumtibus suis *banderium regale,* certum stabilis militiæ genus... ad regni confinia constituturum. Sed si militia regia hosti repellendo par non esset, mandavit ut Prælati *Banderia* sua educerent.

Banderium regale, cohors regis mille equitum. Pri. sæc I. p. 151: *regale banderium* mille equites numerabat.

Banderium Regiæ Domus, ex Prælatis, Baronibus ac Nobilibus composita militia Prætoriana; *királyi őrsereg.* Ker. Inst. Mil. 427.

Banderium Regium, V. Servientes Regis.

Bandi, fines territorii; *határ széle.* Ger. Bannlinie. Han. Mon. Jur. P. I. 110. *bandi,* confinia, gades . . . incipiendo a civitate usque ad vallem.

Bandimentum, nunciatio; *kihirdetés.* Han. Mon. Jur. II. 19. an. 1312: per precones . . . publice bandiatur et in *bandimento* dicatur, quod . . .

Bandire, alta voce nuntiare V. s. *Bandimentum; kihirdetni.*

Bandita, miles raptor, praedo, grassator, qui in bannum missus est; *orvcsapatbeli rabló, bandita.* It. bandito. Törvt. Msz. Cod. Evang. V. III. p. 370.

Bandizare, proscribere; *száműzni.* Beth. G. lev. 236.

Bandum, V. Bannum; ab it. bandire, bando i. e. promulgatio, edictum, interdictum, relegatio. Huc pertinent bandita, contrabanda etc; *kihirdetés, rendelet, tilalom, számüzés, kitiltás.* Ger. Bann. F. Forg. Comm. 399. ideoque contra omnes, qui Condensi auxilium tulissent, Viennæ *bandum* uti vocant imperiale solenni ceremonia edicit p. 440. pontificis diplomata et acta annullant et invalida pronunciant adjecta pœna *bandi imperialis.*

Banerium, vexillum, signum bellicum; insignia. Vox ex Gall. bannière formata; *zászló,czimer,* It.bandiera. Banner. Marc. Chr. I. 4. *Banerium* quoque regis Atylæ quod in suo scuto gestare consveverat, similitudinem austuris in capite habebat cum corona. S. de Kéza I. 2., 2. I. 2., 6. II. 4., 5.

Banestrerium, (fors. a gall. bane) V. s. *Palamarium; szatyor, gyékénykosár.*

Banicetum, idem quod *bacilletum.* Bárczay.

Bani locumtenens, in locum bani substitutus; *bán helyettese, helytartója, zágrábi püspök.* Száz. III. 315.

Banilus, i, Officialis minor Ballivo, quasi Viceballivus. Ballivus, Ballius, Bajulus, Gubernator; *Balio* Italis. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 96. et nullus Banus vel *Banilus* vel aliquis alius in Regno nostro descensum vel aliquod tributum vel collectam vel liberos denarios sive marturinas vel denarios ponderis . . . presummat exigere. Tkal. Mon. Ep. I. 21. an 1209.

Banissa, æ, uxor bani. Ljub. Mon. Sl. XXII. 310. an. 1464.

Banizare, mulctam imponere; *megbirságolni.* Ljub. Mon. Sl. I. 132 an. 1282: possint . . . expendere . . . denarios, quos accipient de bestiis *banizatorum* alienis.

Bankus, i, taberna macellaria, laniena; *mészárszék.* (Fleisch) Bank. Fjp. Szám. p. 444. dedit de uno *banko.*

Bankus salis, (Du C. Bancus) crassum frustum salis; *nagy darab só.* Vect. Ref. P. De uno *Banko Salis.*

Banna ecclesiastica, edictum, promulgatio cœtus sacri; *egyházi kihirdetés, háromszori kihirdetés* (házasságnál). Törvt. Msz. Georch. H. I. 146.

Banna tria nuptialia, promulgatio terna de futuris desponsatorum nuptiis; *háromszori kihirdetés.* dreimaliges Aufgebot. Pár. Páp.

Bannalium ius, ius domini terrestris; *földesúri igaz, uri jog.* Törvt. Msz.

Bannaria molendina, *szabad malom.* Schwartn. Scult. 37. molendinum liberum sive molendina et braxatoria libera possidebunt (Sculteti G. et. F.) et omnes ibidem commorantes, in molendinis ipsorum, ex necessitate molere tenebuntur *(molendina bannaria)* et in braxatoriis ipsorum braxare.

Bannatus, i, banus, gubernator; *bán.* Hist. Sig Epit. 736. Nicolao Zrinio Croatiæ, Dalmatiæ et Slavoniæ *Bannato* etc.

1. **Bannire,** (Du C.) in exsilium mittere proscribere; *számüzni.* Ljub. Mon. Sl. II. 113: *banniatur* perpetuo de Venetiis.

2. **Bannire,** publice vendere (Du C. auct. bannum vini est ius vini sui certo tempore vendendi) *hirdetés.* Fjp. Szám. p. 38. an. 1403: iudex de lozunga et vino *bannito* . . . dedit rationem.

Bannisatio, actus aqua et igni interdicendi, in exilium mittendi; *számüzés.* Pár. Páp.

1. **Bannitus,** a verbo bannire: evocare, edicere, promulgare, miles scriptus; *toborzott katona.* Illésh. Dialog. 312. ego sub initium huius belli consilia svadentium ad conducendum et aliis pariter nationibus militem velut Italis et Hungaris, irrita reddidi ac astute elusi, ut Papa non legiones militum et copias *Bannitorum* sicut in animo habuit sed exercitum pecuniarum duntaxat mitteret, elaboravi.

2. **Bannitus,** 3. excommunicatus, proscriptus; *számüzött.* Magy. Tör. Tár. XI. 33. assassinorum, *bannitorum.*

1. **Bannum,** poena (Du C. mulcta). Kuk. Jura I. 147 an. 1381: absque *banno* sive pœna. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 492 debitum sive *bannum.*

2. **Bannum,** (Du C.) exilium; *számkivetés.* Ljub. Mon. Sl. II. 116: banniatur . . . et incipiat terminus sui *banni.*

3. **Bannum,** (Du C.) edictum publicum, publicatio; *kihirdetés.* Batty. Leg. III. 475. an. 1450. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 4. Kelem. Inst. Jur. Pr. 316.

4. **Bannum,** vexillum, it. bandiere; *zászló.* Száz. III. 245.

5. **Bannum,** (Du C.) ius quod domino feudi competit; *hűbérúri jog.* Fej. I. 495. Ad Petoniam Ecclesiam cum decima et duas partes Civitatis cum *bannis* et theloneis et ponte etc. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Bannum imperiale, V. *Bandum.*

Bannum nuptiale, denunciatio Matrimonii ecclesiastica; *házassági kihirdetés.* It. bando nuziale. Cher. Jus. Eccl. II. 188. seu Matrimonium præcedat accidentalis quædam solemnitas consistens in denuntiatione Matrimonii subinde contrahendi, quæ alter nomine *Bannorum nuptialium* venit.

Bannum sanguinis, ius vitæ et necis; *élet és halál fölötti jog.* Pfahl Jus. Georg. LXVII. Jurisdictionem quidem sanguineam seu criminalem quam dicimus (superiorem, altamque vocarunt antiqui Jurisperiti, oppositam quasi priori, ideoque bassæ compellatæ) Dominus exercebat *Banno sanguinis* gaudens communiter ter intra annum sub nomine Paretæ.

Banovstina, bano pendenda tributa;

báni adó. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 170: pro collectis *banovstina* et marturinarum.

Bansolman, alias *bansolmora, bansulusmora,* deriv. a bani zolosma, quod præstationem bano dari solitam denotat i. e. marturinarum pensionem, quam a Colomanno rege primitus inductam docent Decreta Andreæ Regis an. 1222. cap. 22. Marturinæ iuxta consuetudinem a Colomanno Rege constitutam solvantur. Decreta Ludovici Regis Hung. an. 1351. cap. 12. Nec ratione collectæ marturinarum *Bansulusmora* vocatarum amodo et in posterum inolescerent. Not. J. Samb. Tyrn.

Bansulmora, V. Bansolman. Kuk. Jur. III. 3. an. 1351. Nec ratione collectæ mardurinarum, *Bansulmora* vocatarum, amodo, et imposterum molestentur. Magy. Tör. Tár. III. 223. Hajn. Subs. publ. 3.

Banum, prohibitio; *eltiltás.* Batty. Leg. III. 82: Vaivoda . . . potentiam habente . . . ipsos conservandi in *bano* (retinendi vel exitum prohibendi).

1. **Banus,** dominus, gubernator (Du C. dignitas notissima apud Dalmatos et Hungaros). Car. Bel. De Arch. 27. Vocabuli *Banus* . . . etymon G. Rattkay ex vernaculo idiomate, quod proclive factu est, derivat, quasi Boian i. e. timendus, dicatur . . . Non contraeo homini docto: sed ita mihilominus reor, liberalius æquiusque hoc facere, qui honoris eam adpellationem, a Slavonico *Pán* et latina terminatione *Panus* sive *Banus,* quod herum Dominumve significat, arcessunt. Edelspacher contra contendit id ab avarico *Baján,* principes originem duxisse. Száz.

2. **Banus,** Pro Rex. Probst. Comitiol, p. 53. Devota amplectuntur gratiarum actione, datum sibi Pro-Regem, seu *Banum.*

Banzalusmaya, Descensus Bani V. *Bansolman, bán zsolozsmája,* bán zolazinája. Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IX. 2. 43. An. 1351.

Banzo, navis; *hajó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. dolo et machinatione adhibita a prenominato Sergio et sociis seu marinariis de Ragusia dicti *banzonis seu navis* prout allegabat taliter esse probatum. Ibid. quas is ab illo habuit in recommandicium in *banzone* tergii de Raguseo.

Banzolusmaia, V. *Bansolman.* Szam. Tih. Apáts. p. 20: 1351. Nec ratione collecte marturinarum *Banzolusmaia* vocatarum. A. 3.

Banzonum, species navis; Ljub. Mon. Sl. I. 113. cum . . . *banzono* caricato de furmento.

Banzus, scamnum, sedes; *pad.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vinee Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et caratelli et buticelli et barilli et scamna et *banzi* et reliquum argatium et lignamen.

Bapka, as, obolus, idem ac Babca, Babka. V. s. v. Aquilienses!

Bapko, onis V. Babka, æ. Monm. Comit. III. 199. alibi vero duo de narii bœmici vulgo *Bapkones* vocati, pro uno denario hungarico recipiuntur p. 211. similiter ut denarii Bohemici vulgo *babkones* appellati, terni pro uno crucifero exponantur.

Bapta, æ, pro: *Lapta,* Pila, ignea pila; *tüzes lapta, golyó. Georg.* Sirm I. 189. et cum igneas *baptas* de bombardis emisse erant.

Baptisans, sacerdos, qui infantem sacro lavacro perfundit; *keresztelő.* Georch. H. T. I. 116.

Baptisatus, (Du C.) sacro lavacro perfusus infans; *megkeresztelt.* Geord. H. T. I. 116.

Baptisma, atis, *Baptismale lavacrum* sacrum lavacrum, aqua sacrata, a Gr. *βάπτειν,* i. e. immergere; *keresztség, keresztelő víz.* Cod. Dip. Árp. Cont. III. 91. renasci fonte *baptismatis* . . . qui ad *baptismale lavacrum* pervenerunt. (passim apud Scr. Eccl.)

Baptismales, (sc. litteræ): quæ sacrum lavacrum testantur; *keresztlevél, szentmosdás levél.* Törvt. Msz. Szirm.

Baptismalis, ad sacrum lavacrum pertinens; *kereszteléshez való.* It. battesimale. Pel. Pom. De S. Nicol. s. II. c. 2. Manus vel pes aspergatur aqua *baptismali.*

Baptismo initiatus, sacra aqua perfusus; *megkeresztelt.* Törvt. Msz.

Baptismus, sacrum lavacrum; *keresztség, szent mosdás.* Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. II. 4. 1.; A. 1., 1.; A. 2., 1.

Baptismus flaminis et sanguinis; *vágy- és vérkeresztség.* Kon. Egyh. 447.

Baptismus fluminis, purifici roris perfusio; *vízkeresztség.* Kon. Egyh. 447.

Baptistans, tis, baptista, baptizans; *keresztelő.* Sim. Num. 39. (florenus) repræsentat S. Joannem *Baptistantem,* capite radiato . . .

Baptisterium, (Du C.) sacellum vel pelvis sacri lavacri; signif. et librum huius regulas continentem (ad anal. psalterium); *keresztelő kápolna; sekrestye keresztelő medenczével; keresztelésre vonatkozó könyv.* Fej. I. 301. Cf. Sidon. Ep. 4, 15.

Baptizalia, orum, præstatio pro baptismo pendenda; *keresztelő díj.* Teutsch. Schulord. I. 25.

1. **Baptizare,** proprie immergere, sacra aqua perfundere (infantem); *megkeresztelni.* S. de Kéza Chr. I. 2., 1.

2. **Baptizare,** denominare, vocare; *elnevezni, elkeresztelni.* Kat. Hist. VIII. 318. villa . . . nomine proprio ab impositoribus Kobak nunc est *baptizata* seu vocitata.

Baptizmatio, actus sacro lavacro perluendi; *keresztelés.* Fej. V. III. 71. atque infantes *baptizmatione* carentes emigraverunt.

Baradum, pro: *barradum* a *barra* quod tæniam distinctioni aptam denotat. Hæc itaque vox significaret: distinctionem; *szakasz, disz.* Fej. X. 4. 374. Scutum campi aurei vel coloris crocei et in eo unum gruem coloris proprii, in uno tantum pede stantem, idemque scutum duobus *Baradis* . . . nigris a posteriore parte eiusdem Gruis.

Baralis, ab it. pariglia, Pasch im Würfelspiel, alea; *koczkajáték.* Georg. Sirm. 1. 20. Cumque *baralim* ludebant in taxillo tentorio Regie Maiestatis, sepe interdum lucrare ceperat Regem.

Baratare, (Du C.) permutare; *kicserélni.* It. baratare. Ljub. Mon. Sl. VI. 12. an. 1441: non possit aliquem . . . equorum . . . vendere vel *baratare.* Han. Mon. Jur. II. 71.

Baraterius, 3. ganeo, homo pravus; *tékozló, rossz erkölcsű.* Han. Mon. Jur. II. 71: *baraterii* et homines male et dissolute vite. [*beléndes.* Gyön. 2828.

Baratro, luxuriosus (Calep. barathro);

Barba buccalis, genæ pilosæ, hirsutæ; *barkó.* Ger. Backenbart. Stat. 35: *barbam buccalem* . . . nemo nutriat.

Barbacanum, (Du C.) propugnaculum exterius, quo oppidum aut castrum, præsertim eorum portæ aut muri muniuntur; *külső erőd lőrésekkel.* It. barbacane. Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414: turris sit . . . extra muros . . . castri, sed tamen intra *girlandam barbacani.*

Barbanus, i, (Du C.) avunculus, patruus; *nagybátya.* It. barbano. Ljub. Mun. Sl. IV. 358. an. 1396. et XXII. 184. Gyön. 2834.

Barbarica pavimenta, pavimenta subtiliter ornata, quæ et subtegulamen vocantur; *megtéglázott hely.* Gyön. 2844.

Barbarici textores, artifices linteæ vestis, qua ex auro et coloratis filis effigies hominum et animalium exprimuntur; *képpel szőtt vászon.* Gyön. 2847.

Barbarinus, Barbarus; *Berberország.* Cod. Dip. Arp. Cont X. 102. qui de partibus ultramarinis et *barbarinis* . . . venient.

Barbarisare, corrumpere, contaminare, in corrumpendo sermone Barbaros sequi; *elrontani a nyelvet.* Vern. Psych. 180.

Barbarismus, religio et consuetudo barbara, mores barbari; *barbar sajátság, szokás.* M. Bel. Prodr. 3.

Barbarizare, barbarā linguā uti; barbarorum modo agere; *gorombául szólni, cselekedni.* Gyön. 2838.

Barbaro-latinus, *barbár latin.* Vuch. Jur Feud. 20. Ad ius feudale intelligendum plurimum facit cognitio linguæ, qua illud scriptum est. Hunc in finem necessaria est I. Cognitio idiomatis *barbaro-latini* præcipue ævo medio vigentis.

Barbarostomus, i, (Du C.) qui verba barbarismis plena profert; *goromba beszédű.* Gyön. 2841.

Barbarus, Du C. affirmat barbaros etiam appellatos esse, quotquot religionem Romanam non profiterentur; *pogány.* S. de Kz. Chr. A. 2. 7. Ex illis captivis hic scribitur et tractatur solummodo, qui ex gente Christiana fuere captivati; de illis autem, qui de populo erant *barbaro,* Papa nichil dicit.

Barbata, æ, species tormenti bellici; *szakállas ágyú.* Kuk. Jur. III. 126. Præsidia vero Colapiana, tormentis Bellicis, mortariis, falconibus seu *Barbatis,* globis et pulvere pyrio muniantur. Verancs. V. 338.

Barbata dimidia; *szakállas ágyú.* Ger. Hackenbüchse. Tört. Tár. 1890. p. 377.

Barbata pyxis; *szakállas puska.* Hackenbüchse. Epist. Proc. P. II. p. 151: Nihil enim ipsis profuerunt loca rariora, quæ Germanis *Fortel hellyek* nominantur, neque sagittationes ingeniorum, *pyxidum barbatarum* ac etiam *sepificatio* germanica ex ipsis hastis facta. Kronst. II. 367. 370. Tört. Eml. XXX. 303, 304.

Barbatissa, (Du C. Barbatista) qui vel quæ cantat barbito; *lantos, sípos.* Gyön. 2852.

Barbatium, ponitur pro barba; *szakállas.* (Gyön.) 2832. A latin főnévnek inkább e fordítás felel meg: *szakállosság, bőszakáll.* Igy. App. Met. 5. p. 162., 21. csak *barbitium.*

Barbatus, i, tormenti species; *szakállas ágyú.* Magy. Tör. Tár. III. 72. pixides et *barbati.*

Barberia, æ, ars tonsoria; *borbély mesterség.* Han. Mon. Jur. P. I. 131 : artem *barberiae.*

Barberius, i, (Du C.) barbi tonsor; *borbély.* Ljub. Mon. Sl. IX. 152. an. 1411. unus speciarius, unus *barberius.* Szék. Okl. III. 206.

Barbetonsor, tonsor; *borbély.* It. barbiere. Fr. Lib. Rt. II. 99. I. 85. eodem die Melchiori *barbetonsori* Regie Maiestatis ad racionem serviciorum suorum dati sunt.

Barbire, barbam promittere; *szakált növelni.* Gyön. 2850.

Barbitondum, (Du C. barbitondium) tonstrina; *borotváló hely.* Gyön. 2853.

Barbi Tonsor, (Du C. tonsor, barbætonsor) scribitur et: *Barbitonsor; borbély.* barbiere. Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. III. 473. *Barbi Tonsores. . . .* Pel. Serm. Hiem. 21. l.

Barbitonsoria ars, *ars tonsoria; borbély mesterség.* Száz. XXI. 47.

Barbitonsorius Magister, tonsor; *borbély mester.* Száz. XXI. 48.

Barbota, Barbo (Du C. al. s.); *harcsa,* It. siluro. Wels. Schläg. 786.

1. **Barbuta,** (Du C.) cassis; *sisak.* It. barbuta. Thur. Lud. R. Hung. c. 16., 21., 29.

2. **Barbuta,** æ, (Du C.) miles casside instructus; *érczsisakos katona.* Kat. Hist. IX. 614. et quotidie armati Teutonici soldati Lodowici de Tarento circa trecentas *barbutas* (milites cassidibus instructos) de civitate inopinate exeuntes.

Barbutus, 3. idem ac *Barbuta,* miles barbuta, tegumento capitis munitus. Ljub. Mon. Sl. II. 273: 283 . . . IV. 60. Chr. Dubn. 185.

Barca, æ, (Du C.) species navis; *bárka.* Cod. Dip. Árp. V. 110. Cf. Isid. Orig. 19, 1. 19.

Barcagium, naulum; *hajó vitelbér.* Ljub. Mon. Sl. V. 251.

Barcagnum, species navis; *bárka.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 265.

1. **Barcaneum,** V. Barchaneum. Mich. Mad. de Barb. 373. et congregato exercitu venit cum exercitu ante Civit. Jadræ supra *barcaneum* ad Ecclesiam S. Jacobi.

2. **Barcaneum,** ei, Cf. Du C. Barchaneum, G. Fej. VII. 38. 18. soluere . . . pro transitu *barcanei* lib. 600 Ven. par. VI. 182., 178.

Barcanista, magister, artifex Barchanni, panni linoxylini; *barchet készítő.* Ger. Barchentverfertiger. Száz. II. 160.

Barcella, æ, (Du C.) parva barca: *kis gálya.* Gyön. 2857.

Barceta, piscina lignea; *haltartó, halbárka.* Batty. Leg. III. 366. an. 1399: *barceta* aut rectius *barcheta* naviculam sonat... hic videtur barcha esse instar arcæ constructum navigium, in quo pisces conservant piscatores ad forum deferendos.

1. **Barcha,** æ, parva navis, actuariolum, lenunculus; *bárka.* Batty. Leg. T. II. 364. an. 1243. Ljub. Mon. Sl. I. 7. et passim. Quel. Sieb. I. 3.

2. **Barcha,** æ, fors. idem quod *arca; láda.* V. s. *Stanga.*

Barchacia, æ, species navis, navicula; *bárka.* Ljub. Mon. Sl. III. 209. *barchacia* onerata pannis.

Barcham, pannus linoxylinus; *barchet.* Ger. Barchent. Arch. Ver. Sieb. XI. 427. unum *barcham* pro . . . et Orth.

Barchan, pedagium; *kikötő vám.* Fej. VII. 178. et pedagium *Barchan* vulgariter nuncupatum.

Barchaneum, locus in quem cuncta navis commercia ad littus portantur, a gall. barcane; *élelmiszerhajók kikötőhelye.* Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum Civitatis eiusdem, pro pisceria, pro macello, pro arboragio porti et pro transitu *Barchanei* lib. 600. Ven. par.

Barchanicus, 3. ad pannum, qui Barchannum nominatur, pertinens; *barchet.* Száz. II. 160.

Barchanum, i, pannus linoxylinus. Hæc vox Italicæ originis est et forma eius Italica, *baracàne,* quod vocabulum pannum e pilis caprinis textum significat, ut demonstrat *Dietz* in Etym. Wört. p. 41.; *barchet, perkál, félpatyolat.* Barchent. Fr. Lb. Rt. I. 177. *barchanum* et telum pro ioppis faciendis II. 105. sartori Regie Maiestatis pro precio *barcani* . . . Quel. Sieb. I. 7. 132. Fjp. 85. Szám. 297.

Barcharolus, i, nauta V. s. *Conductura*; *hajós.*

Barcheta, æ, V. *Barceta.* cymba; *csónak.* It. barchetta, barque. Mem. Pauli 425. et certi nautæ cum *barchetis* fugiebant in terram.

Barchiçare, barchizare, barchā vel navi vehere; *hajón szállitani.* Han. Mon. Jur. P. I. 61. an. 1214: non . . . presumat *barchiçare* vinum forense.

Barchosius, i, parva navis; *kis hajó.* Ljub. Mon. Sl. II. 259. [Sl. III. 69.

Barcosia, æ, barca; *bárka.* Ljub. Mou.

Barcosum, Barcussius, navis species à barca (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Et post mortem Dobroslavæ *barcosus* vendatur et pretium eiusdem detur pro animabus nostris. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 177. cum . . . . . transiret in quadam barca ab Ancona versus Piscairam, homines de Spalanto et homines qui dicuntur esse Cacicii existentes in uno *barcoso* in contrata illa in mari scilicet supra montem Ancone.

Barcosus, i, species navis; *nagy bárka.* Ljub. Mon. Sl. I. 33. an. 1224. et passim.

Barcula; *kis csónak.* Gyön. 2856.

Barcusa, æ, species navigii idem quod *barcosus.* Ljub. Mon. Sl. I. 101. an. 1265.

Barcusium, species navis deriv. a *barca.* Luc. Regn. Dalm. 260. Vranam obsedit deditioneque accepit et 30. armigeris Regis Ladislavi in uno *barcusio* supervenientibus præsidio firmavit.

Barcussius, idem ac *Barcusium.* Thom. Archid. Hist. Sal. 348. et invaserunt quatuor *Barcussios* Spalat. qui erant missi ab exercitu ad aliud insulæ caput.

Bardesanitæ, (Du C. Bardesanistæ) Hæretici simili dementia ut Valentiniani aberrant, qui inter cætera execranda mysteria Christum cœleste corpus habuisse affirmant, nec adsumsisse carnem de Virgine, sed per eam quasi aquam per fistulam transisse delirant. *Bardesanes követői.* Nagy Hier.

Bardocucullatus; *kapuczinus.* Taurin. Stauromach. II. 87. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. *Bardo-cucullatis* caput olim a fratribus hausi.

Bardocucullus, tegumentum capitis; *süveg, csuklya, barátkápa; havasi lasnak.* Bel. Geogr. 497. agrestes gausape lacernis *pileo Cumano* aut *bardocucullo,* ocreis item aut peronibus utuntur.

Bardus, (Du C. al. s.) Numi Hung. 152. *Bardus, Bardo* (seu *Lombardus*) moneta Lombardica ætate Sigismundi regis passim in cursu fuit; horum duo unum grossum minorem et initio 100. postea 72 ac plane 38. duntaxat unum florenum æquabant; currebant et recipiebantur iuxta computum Poseganum ac Cassoviensem. Albertus rex suo Anni 1439. Decr. eos extra cursum posuit.

Baretalis, (a *barattare,* fallere) occultans; *csalfa, tévesztő.* Batty. Ger. 145. semotus stylus sulcum insidentium adgrediatur glebarum, quo de *baretalibus* cespitibus omnibus amotis zizaniis, paleis cum pala excussis nobilem cererem legamus. Nota Batty. *Baratales cespites sunt falsi cespites. qui viriditate sua cespitem mentiuntur, et profundam aquam vel lutum continent.*

Barginus, 3. alienigena, peregrinus et barbarus; *jövevény.* Gyön. 2860.

Barhanista, textor panni linoxylini; *barchet szövő.* Tör. Tar. 1887. p. 782. *barhanistae* seu magistri et artifices barhanni.

Barianum, i, sollemnia Turcarum; *bajram-ünnep.* Verancs. III. 145. V. 245.

1. **Barilla,** æ, a baris i. e. cymba; *csónak.* Verancs. X. 181. Turcasque adeo afflixerunt, ut quatuor *barillas* amiserunt et 8000 Turcarum occiderunt, ceperunt ac in mare submerserunt.

2. **Barilla,** (Du C.) cadus, dolium V. s. *botta.*

3. **Barilla,** species piscium. Mon. Comit. Trans. V. 201. A 100 piscibus *barilla* vocatis f. 50.

Barillus, (Du C.) cadus, dolium, amphora; It. barile, baril; *kád, hordó, kancsó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI, 564. vineae de Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et caratelli et *barilli* et scamna etc.

Barilus, It. barile, vas; *tonna.* Száz. XXIV. 300. V. s. v. Gorna.

Barlitum, (ap. Du C. *Barlettum*) doliolum; *kis hordó.* Gall. barilles. It. barilotto. Száz. VIII. 689. An. 1397. civitas tenetur novem flor. auri ad faciendum seu comparandum *Barlitum.*

Barnabitæ, Clerici S. Pauli, a Clemente VII. papa an. 1533. approbati nomen a mediolano templo, quod in honorem Barnabæ exstructum et an. 1545. horum monachorum curæ commissum erat, duxerunt. *Barnabás szerzetesek.* Curios. Misc. III. Octava Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Clerici S. Pauli,* vulgo *Barnabitae* 1526.

Baro, onis, hæc vox occurrit primum an. 1195. auctore Diezio: barone, hsp. varon, vfr. ber, est vir, fortis; barones priscis temporibus proceres, qui vexillum proprium in bellum efferebant, soliti sunt nominari; *báró, zászlós, szabad úr, szabad báró.* Szirm. Verbőczi 189. Fej. V. III. 5. Ker. Inst. Mil. 38. Primis Hungariæ temporibus Magnatum titularium nomen ignotum fuit, *Barones* enim tantum illi vocabantur, qui primas in Regno dignitates sustinebant. Car. Bel de Arch. 7. Ita vero... *Barones* vel ἀπὸ τῆς βαρύτητος h. e. gravitate dicti sunt ideo, quod munus eorum fuerit non modo ut strenue militarent

sed etiam quibus belli, quibus suberant, de casibus belli gravissimis consulerent.

Barones Liberi; *szabad zászlósok.* Freiherren. Georch. Ért. 75.

Baro naturalis, natus baro; *született báró v. zászlós úr.* Törvt. Msz.

Baro Palatinus; *Nádor Ispán.* Szirm. *Baro Palatinus. Nádor Ispán quasi magni Hungarorum Domini Locumtenens sive Prorex. Nagy úr ispánnya.*

Barones Regni, optimates: *országnagyok, az ország zászlós urai. főzászlósai, szabad zászlósai.* Werbőczi 189. Præter hic recensitos (Palatinus, Judex Curiæ Begiæ, Regn. Dalm. Croat. et Sclav. Banus: Wajvoda Transylv. et Siculorum Comes. *Banus Zewriniensis* c) nam *Machoviensis Banus* per Turcas nostro ævo deletus est. Item Thavernicorum, Janitorum, Pincernarum, Dapiferorum, Agazonum. Regalium et Reginalium magistri; nec non *Themesiensis* et *Posoniensis Comites* sunt etiam *Barones regni;* Cubiculariorum et Curiæ Regis Magistri: nescio qualiter isthuc omissi.

Barones Regni temporanei; *egy ideig tartó főurak.* Ker. Just. Mil. 420. *Barones Regni temporanei,* sive qui supremas in Regno dignitates *ad personam,* ut dici solet, sustinuerunt, uti Palatinus, Judex Curiæ Regiæ, Magister Tavernicorum. etc.

Baro tabulæ, baro iudicii regii; *királyi itélőtábla bárója, táblabáró.* Törvt. Msz.

Baro a tavernatu fodinarum: Cammer-Gravius V. s. *Tavernatus.*

Barocca, crines asciti, artificiosa capillitia; *paróka, álhaj.* It. parruca. Perrücke. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 264. Alter abusus hoc sæculo est in *Baroccis* seu *Capillicijs peregrinis,* hæc primo ex Gallis prodiere et primo quidem necessitati inserviebant jam vero et pro ornamento habentur.

Barodium, videtur a gal. *Barreau* esse formatum tribunal V. s. *Judicancellarius; törvényszék.*

Baronatus, (Du C.) dignitas baronum dico magnatum, virorum nobilium; *bárói rang, méltóság, báróság.* Kass. P. P. I. 225. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 230. G. Fej. T. XI. V. Un. 246. Praelati et Barones duas dignitates, honores, *baronatus* scilicet seculares et ecclesiasticos simul tenere non valeant.

Baronettus, i. medium locum inter barones et equites occupans; *baronet.* Bel. Geogr. 113. ordines civiles Angliæ trifariam dispescuntur ... in Popularium serie, *Baronetti* Equites, Armigeri, Nobiles, Cives.

Baronia, æ, *báróság.* It. baronaggio, baronia. Fej. X. 3. 182. Episcopatibus, Abbatiis, Principatibus, Ducatibus, Comitatibus, Baroniis ... Schwartn. Scult. 59. Comites illi, qui olim perpetui, liberi et maiores dicti sunt, pro opum amplitudine insidentes castrum, quod *Baroniae* (Domino) nomen dabat, unde, velut de specula, villis dominabantur subiacentibus.

Baronissa, æ; *bárókisasszony, bárónő.* It. baronessa. Kass. Jur. II. 284. 2-do Magnificae natæ Comitissæ v. *Baronissae.* Arch. Rák. VIII. 342.

Baroscopium, Barometrum, quo mutationes athmosphæræ ope indicis in circulo in gradus diviso ostenduntur; *légsúlymérő.* F. Balassa. Casul Steph. App.

Barridus, 3., (Du C.) superbus; *kevély.* Gyön. 2892.

Barrire, elephantes dicuntur barrire. Festus Cf. Spart. G. 5. *harczogni.* Georg. Sirm. I. 31. Ne amplius habeamus talem dominum de quo semper jecor noster *barrit* ac tremit.

Barro, onis, baro. Pesty Ször. III. 241.

Barsaniani, alias *Barsanuphitae* a Barsanupho egyptio monacho ita nuncupati V. s. *Agnoëtae; főnöktelenek.*

Bartholomitæ, regulare consortium sacerdotum, institutum a Bartholomæo Holzauter a. 1040. et sancitum a XI. Innocentio papa 1680.; *Bertalanosok.* Nagy Hier.

Barula, æ. (Du C.) parva tænia; *kis, keskeny pólya.* Bárczay.

Barunculus, i, (Du C.) parvus báró; *kis báró.* Gyön. 2894.

Bás aga, summus aga, princeps eunuchorum. Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. *Bás aga.* Mondák a magyarok *pasa agának* is az eunuchok főnöke (Hamm. Gesch. d. o. R. VI. k. 585. l.) *Bás aga* tulajdonkép = főaga. Agáknak nevezvén az eunuchokat is, kiknek főparancsnoka Kizlar aga, *bás aga* az első eunuch.

Bás csaus, Summus ciausus apud Turcas, imperator Janicerorum. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Bás csaus* (szószerint főcsaus) a 196 janicsár század 5-ikének parancsnoka. Ezenkívül ő avatta fel a janicsárcsapatba belépteket olyformán, hogy fülön fogta és pofon ütötte. Ez hajtatta végre az alája rendelt két más janicsár csaussal a büntetéseket, mert a janicsárokat saját tisztjeik fenyítették, a janicsárok divánját ő hitta össze s abban ülése volt. A divanban ő nyújtotta be a kérvényeket. Rangja mintegy ezredesi volt, melyből az altábornoki rangnak megfelelő szamszundsibasi tisztségre emelkedhetett.

Baseologia, doctrina substructionum; *alapzattan.* Nagy Hier.

Basha, æ, bascha, caput dux, præfectus; *Basa.* Tör. Tár. 1888. p. 521. Satrapæ sive *Bashae* Silistriensis.

Basilianæ, Kat. Hist. Reg. 169. Fuisse autem huius metropolitani monasterii de valle Veszprimiensi incolas moniales Græcas ex orientis partibus accitas et regulam Sancti Basilii, monasticæ vitæ in Oriente auctoris sequutas, proinde *Basilianas* non ex vano coniicimus.

Basiliani, Cher. Jus. Eccl. II. 48.—10. *Basiliani* Græci Ritus Catholici. Horum Fundator erat S. Basilius Episcopus Cæsariensis in Cappadocia, qui anno Christi 379. Monachis vivendi regulam præscripsit. Hi apud nos primum invaluerunt anno 1360, quo Theodoricus Keriatovich ipsis Monasterium in Monte Csernek prope Munkács exstruxit.

1. **Basiliscus,** magna, longa navis (Du C. al. s.) Pár. Páp.

2. **Basiliscus,** tormenta basilisco similia ad oppugnationes apta; *ostromágyú.* De reb. Turc. Dial. 650.

Basilita, Basilios magnus, pater ecclesiæ græco catholicæ, natus anno 329 Cæsareæ in Cappadocia, 370 episcopus, mortuus 379. disciplinæ ecclesiasticæ præcipue vitæ monachæ regenerator, quare monachi et monachæ, quæ hodie quoque in ecclesiis ritus græci non uniti eius regulas sequuntur, *basilitae* appellantur. Olt. Act. Synod. 7. ministri Provinciales Piaristarum, Prædicatorum — *Basilitarum.*

Basilla, basilicum; *bazsalikom.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Basiolum, dem a *basium; csókocska.* Rev. Lat. L. II. 121. Nequicquam reduci suspiro occurrere Patri, atque pium dextræ figere *basiolum.* Cf. Petron. Sat. 85. Appul. Met. 10. p. 248. 35.

Bassa, (Du C.) præfectus Imperatoris Turcarum, præfectus provinciæ vel urbis; scribitur *et Pasa, törökbasa.* Bod. Hist. Eccl. I. 158. Isthv. VII. 93. Brut. Hist. XI. 237. 33.

Bassari, bassarum more grassari; *basáskodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. Extra officium suum *bassatus* est.

Bassaris, (Du C.) ovis pinguis; *kövér bárány.* Gyön. 2900.

Basseus, i, Bassa vel Passa. Bonfin. III. 5., 442. *Basseum* cum innumero propediem in Daciam traiecturum exercitu, rumores differunt; post imperatorum apud eam gentem *Bassei* supremum locum tenent et ubicunque agant, Imperatoriam potestatem gerunt.

Bassista, æ, gravi ima voce canens; *alhangú énekes.* It. basso. Bassist. Leges Schol. Schem. 34.

1. **Bassus,** 3., (Du C.) humilis; *alacsony.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 106. an. 1421: ubi murus erit *bassus.*

2. **Bassus,** inferior; *al..., alsó.* It. basso, Gal. bas. Schwartn. Scult. 47. iurisdictio inferior seu *bassa.* Pfahl. Jus Georg. XXI. Máty. kir. lev. I. k. p. 157. facinus quod iam toti fere alamanie alte et *basse* ... intonuit.

3. **Bassus,** vox gravis, depressa; *mélyhang, alhang.* It. basso. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 262. Wagn.

Bastaga, (Du C.) onus, sarcina. *teher.* Pár. Páp.

Bastangarii, (Du C.) bajuli, qui principibus onera, sarcinas portabant; *poggyászvivők.* Pár. Páp.

Bastarda, æ, longum tormentum; *hosszú ágyú.* Pár. Páp.

Bastasia, orum, naves frugibus portandis; *teherhajó.* Han. Mon. Jur. P. I. 127: conducentibus bladum ... dentur *bastasia* et magazeni.

Bastasius, i, (Du C.) baiulus; *hordár.* Ljub. Mon. St. XI. 53. an. 1313: *portarius... bastasius.*

Bastassiza, æ, (Du C.) navis species; *hajó.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 151. barchas vulgariter *bastassizas.*

Bastaxius, et **Bastazius** (Du C.) baiulus: *hordár, czippelő.* Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334. *bastaziis,* qui dishoneraverunt lapides. *Bastaxiis,* qui portaverunt lapides.

Bastaya, æ, propugnaculum; castellum; *bástya.* Bastei. Fjp. Szám. p. 510 an. 1440: glebatoribus de quatuor *bastayis.*

Bastellus, (Du C.) campanæ clava ferrea; *harangnyelv.* Gal. battail v. battant. Nagy Hier.

Bastia, (Du C.) munimentum, propugnaculum; *bástya.* It. bastia. Epist. Proc. P. II. 148: trabibus ac etiam *bastiis* erant munita. Georg, Sirm. I. 98. et insuper fluvium Ister disponere fecerat Rex tres *bastias.*

Bastida, æ, propugnaculum; *bástya, ágyúház.* It. bastita. Katona Hist IX. 458. Luc. Regn. Dalm. 223. Venetique audientes

apparatum victualium pro adventu Regis sticatum sive *Bastidam* ex Orientali parte Jadræ ad fonticulum positam, altioribus propugnaculis firmant. Erat enim *Bastida* ex lignamine a tribus lateribus constructa longitudinis passuum fere 200 . . . in orientali parte cuius erant turres X. in Occidentali totidem.

Bastillia, arx, carcer; Gall. *bastille.* Ker. Nap. 262. nem egyéb mint *bastillia* vagy közönséges *correctoria* ház lett volna.

1. **Bastina,** æ, ædificium V. s. *desitum esse; épület.* Gall. bâtiment. Ljub. Mon. Sl. XXII. 325. an. 1465.

2. **Bastina,** æ, propugnaculum; *erőd.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 85. an 1435: *bastina* in cacumine montis.

Bastio, onis, propugnaculum, bastia; *bástya.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 545.

Bastiola, turris parvum propugnaculum; *kis erőd.* Epist. Proc. P. II. p. 38: In una *bastiola* . . . sacci aureorum . . . ad manus perfidas pervenerunt.

Bastiona, æ, Bastia; *erőd, bástya.* It. bastita. Pár. Páp.

Bastire, munire; (Du C. ædificare); *kikövezni.* Batty. Ger. 150. *Pedatum* de vastissimo advenientibus Dei orbe *bastientes.* Nota Batty. *Ex toto hoc contextu patet, quod dum haec scriberet Sanctus, is mos in Pannonia invaluerit, ut munitas haberent vias publicas et undecunque adventantes militiae adscribebantur et notis militaribus distinguebantur.*

Bastita, V. Bastida. Cod. Telek. XII. 42. Et ipsi *Bastitas* guerrarum temporibus supra Danubium aut alibi erectas distrahant et annullant. Magy. Tör. Tár. XI. 33. Ljub. Mon. Sl. II. 277.

Basto, onis baculus; *bot.* It. battone. Prot. inq. 365: vidi eam, et intravit ecclesiam in pedibus suis, tunc cum uno *bastone* in manu.

Baston, bastonium, carcer; *fogház.* Stockhaus. Pár. Páp.

Bastonada, æ, V. Fustigatio; *botozás.* It. bastonata. Brut. Hist. Præf. LXIII. Sunt qui dicant, ab inimico quodam suo Transylvano nobili et locupleto, *fustigationem* (Itali *bastonadam* vocant) et pene *lumbifragium* esse passum.

Bastonus, i, (Du C.) sceptrum, penes quem est summa belli; *vezérbot.* It. bastone. Ljub. Mon. Sl. XXII. 100. an. 1456. quod sit capitaneus . . . et sibi designari facere vexillum . . . et unum *bastonum.*

Batadura, æ, fors. idem quod verbera *caedes* a *batare*; *verés, ölés.* Ljub. Mon. Sl. 193. an. 1301; de furtis, *bataduris.*

Bataglia, (Du C. batalia) prœlium, pugna, conflictus; It. battaglia; *ütközet, csata.* Arch. Rák. IX. 518.

Batalio, onis, alio loco *Batalium,* quatuor centuriæ, quarta pars Regimenti vel gregis miliarii militum, ab It. battaglione; *zászlóalj.* Gal. *Bataillon.* Arch. Rák. VIII. 72. 129.

Batellus, (Du C.) cymba V. s. *Pariscalmus; csónak.* It. battello.

Batelum, parva navis; *kis hajó.* Rač. Mon. St. XIII. 286. an. 1359.

Bateni, V. sub *Assassini.*

Batera, (Du C.) genus pateræ; *nagy kupa.* Gyön. 2908.

1. **Batere,** (Du C.) pro: batuere, plagas inferre, verberare; *ütni, verni.* It. battere. Prot. inq. 202. tollebam virgas et *batebam* illam.

2. **Batere,** cudere V. s. *Cecha* (Du C. tundere); *verni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362.

Bateria, Batteria, tormenta bellica (Du C. al. s.); *ágyútelep, ágyúüteg. Batterie.* Arch. Rák. VIII. 402.

Batifollum, (Du C.) turris lignea quam *Berfredum* vocabant; *bástya torony.* It. batifolle. Gal. bastion. Obs. Jadr. 416. ipsoque die quoddam *Batifollum* cum monos machina ultra postum, ubi primitus extitit, sticatum reædificarunt.

Batilleum, palus; *karó.* Ljub. Mon. Sl. III. 294: *batillea* III. de acutis.

Batillus, (Du C.) cochlear ferreum; *vas kalán.* Gyön. 2914.

Batinderium, fors. pistrinum; *kölyü malom.* Ljub. Mon. Sl. V. 183. an. 1409. molendinis, *batinderiis.*

Batiolus, poculum maius: *bokály* (serleg). Ger. Pokal. Pár. Páp.

Batitare, battere a Gall. battre ex Lat. battuere, verberare, plagas inferre; *verni, ütni.* Georg. Sirm. 1., 224. sed ad caput frangere debeat, donec potest seipsum *batitare* de angulo ad angulum.

Batologia, βαττολογέω, ambages, loquacitas; *fecsegés, csacskaság, sokbeszédüség,* Otia Bachm. Præf.

Batrachites, βάτραχος; *varasbéka forma drágakő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. 184. *Borax* seu *Batrachites* alias *Lapis Bufonius* dicitur. Eo quod in capite Bufonis reperiatur. Est stellatæ vel hæmisphæricæ figuræ coloris varii potissimum cinerei vel subnigri. Cf. Plin. 37, 10. 55. Isid. Orig. 16. 8. 20.

Batrausticus, mendose pro: *barrausticus* (a gallico *barreau,* forum iudiciarium) significat igitur: a jurisconsultis usitatus. Funda David. B. 2. dum vera dicerent, pœna 100 florenorum seu Imperialium (pro Emenda Linguæ ut *batrausticus* in Hungaria stylus habet) mox mulctabantur.

Batris, genus vasis longioris manubrii; *hosszúnyakú serfőző sajtár.* Gyön. 2906.

Batta, æ (Du C.) cymba; *csónak.* Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312.

Battalio, V. Batalio. Dipl. Alv. I. 419. Uno *battalione* militum iterum excitavit conflictum acerrimum.

Battallia, æ, It. battaglia, conflictus, prœlium, pugna; *csata, ütközet, harcz.* Szirm. 128.

Batteria, tormenta in aggere disposita V. Bateria; *ágyútelep, tűzt elep, álgyúsáncz.* It. batteria. Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 444. Curios Misc. 368. *Batteriae* seu suggestus alii sunt offensivi alii defensivi. Defensivi sic construuntur 1. Numerus tormentorum, quæ in suggestum subvehenda sunt, multiplicetur per 12 perductum dabit in pedibus longitudinem suggestus. Dip. Alv. I. 419. Disponendo unam *Batteriam* viginti tormentorum. *Batteriam* formare seu erigere.

Batteriatim, in modum aggerum; *ágyútelepek módjára.* Tör. Tár. 1888. p. 745. cum pyrobolariis quorum auxilio acceleratum laboribus complementum, perfecti suggestus *tormentarii Speci batteriatim* Badensis, retro quem regimen comitis A. castra metabatur.

Battire, idem quod *batere.* Prot. inq. 247: rogavit me, quod ego *battirem* eam fortiter et satis et ego tum tantum *battivi* eam, quod ego stanca i. e. fatigata fui.

Battologus, mera verba captans, loquax a βαττολογέω; *fecsegő, haszontalan szószaporító.* Can. Ecc. XLIX.

Batyko, onis, *pater, paterculus* sacerdos ruthenorum lingua; *atyuska, pap.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 233: Quia multæ querelæ fuerant in aures comitatus nostri contra *Batykones* Ruthenorum allatæ.

Baubare, in modum canum latrare; *ugatni, babukolni.* Gyön. 2917.

Baucalium, Batiolus q. v.; *Pokál.*

Baulare, latrare (Du C.) *ugatni.* Gyön. 2923.

Bavara, æ, (Du C.) Gall. bavette. Hisp. Bavadero, Pectorale linteum est ab aure ad aurem mento subtensum ad excipiendam in infantibus *bavam (salivam),* et ad colli et pectoris nuda in virginibus præsertim Dei sacris decenter obtegenda. 1. *állkötő;* 2. *apáczafátyol.* Nagy Hier.

Bavarizare, indolem, morem Bavarorum induere; *bajor modort felvenni, utánozni.* Arch. Rák. I. 331. Copiæ Cæsareæ nunc *Gallizantur* et *Bavarizantur.*

Bayæ, palmarum folia (Du C. palma). Gyön. 2774.

Baxaméta, ab ital. Basso á meta; *búgó síp.* Apor. Metamor. Trans. 331. *Baxamétának* hire sem volt.

Baxis, Bakhschisch dicitur Persis generatim donum, speciatim idem ac Bibale; *ajándék, borravaló.* Tök. Diar. 557. 606.

Bayda, æ, Wayda; *vajda.* Kronst. II. 466: sartor percepit a *Bayda* Egiptio.

1. **Baylia,** æ, nuncium; *üzenet.* Magy. Tör. Tár. XI. 71. cuius *baylie,* mandati et commissionis tenor talis est.

2. **Baylia,** magistratus, potestas, V. Bailia. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 546. atque volentes quod si per eos vel aliquem ipsorum fuerit in aliquo contrafactum, licentiam, libertatem, *bayliam* et potestatem auctoritate propria, capitulis, statutis ordinamentis seu consuetudinibus alicuius civitatis ipsos personaliter capiendi ducendi et detinendi.

Bazariota, æ, mercator (a pers. bâsâr, forum) *kereskedő.* Han. Mon. Jur. P. I. 198: civitas sine . . . *bazariotis* stare non potest.

Bazile, pelvis (Du C. bazili); *medencze.* Ljub. Mon. Sl. XI. 216. an. 1347: asportavit... furtive: unam *tovalliam* . . . unum *bazile* et duo *bacilo* de ramo.

Bealitas, (Du C.) pro: *Beatitudo.* Nagy Hier.

Beanazates, um, novelli agri, novellæ coloniæ a *beanus:* novellus; *új telepítvény.* Batty. leg. T. II. 366 an. 1247: damus... terram . . . cum *Beanazatibus.*

Beanus, 3., (Du C) animal nesciens vitam studiosorum, novellus; *tudatlan, tapasztalatlan, új.* Exam. Aet. 6. 3.

Beatificare, beatorum numero addere, beatum reddere, canonizare; *boldogitni, szentté avatni.* Wagn. Cher. Jus. Eccl. I. 173. Cf. August. Trin. 14. 14.

Beatificatio, laudatio; actus beatum reddendi, in numerum beatorum referendi, canonizatio; *dicsőités, magasztalás, boldogitás, szentté avatás.* Pel. Pom. L. I. P.

IV. Art. II. c. 4. Heccine est lingua in *beatificationem* ventris et uberum tuorum et partus tui. Cher. Jus Eccl. I. 173. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 195.

Beatista. Stat. Præm. Capitulum Prov. Westph. an. 1639 declarat in abbatiis et Præposituris virorum teneri Abbates et Præpositos inditate augeri eo usque numerum sacerdotum, ut tr a quot die sacra sine omissione celebrentur. Eiusdem Prov nciæ Cap. an. 1721. tria hæc sacra nom n bus Missarum Matutinalis, de Beata et Summæ intelligenda proponit: Sacrum Matutinale pro defunctis fratribus sororibus, benefactoribus, fundatoribus; de Beata pro Prælatis et Congregationibus iis commissis et *Summam* ad intentionem ordinis mandat. Sacerdos, qui legit Missam Matutinam vel maturam, dicitur *Maturista,* qui celebrat Missam Summam, vocatur *Summista,* sacerdos denique Missam de Beata legens est et dicitur *Beatista.*

Beatitudo, *Beatissimus*; (Du C.) titulus Papæ, romani pontificis; *szentséges atya.* Cod. Dip. Lond. 299. dolorem, quem inopinato quodam *vestrae Beatitudinis* infortunio concepimus, cohibere. U. o. Nos equidem, *Beatissime Pater,* dum vestræ Sanctitatis breve . . . legeremus. Frak. Mát. lev. II. 1.

Beatus, Apud Christianos scriptores beatæ memoriæ vir dicitur, qui pie vita functus est (Forc.) Ut beatitudo, beatus etiam titulus honorarius, quo compellantur episcopi; *boldog emlékezetű;* It. beato. S. de Kz. Chr. II. 2., 3. *Beatus* Gerardus Chenadiensis Episcopus.

Beccaria, æ, (Du C.) macellum; *mészárszék.* It. beccar a. Ljub. Mon. Sl. I. 216. an. 1307: dummodo carnes reperientur ad *beccariam* ad vendendum. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 105.

Beccina, æ, orbis æreus, instrumentum musicæ apud Turcas; *réztányér* (török muzsikánál). Ger. Becken. Szamosk. I. 139. Ne autem fuga eius manifestis indicijs proderetur, iussit tubas, *beccinas,* tympana, classica, tormenta aliaque id genus machinamenta, quibus militum animi ad rem gerendam concitari solent, ex adversa arcis parte e regione hostilium castrorum intendi.

Becharia, æ, (Du C.) laniena V. Beccaria; Mem. Pauli. 426. combustæ fuerunt 4. stationes iuxta *bechariam.*

Becharius, i, (Du C. beccarius) carnifex (macellarius); *mészáros.* Ljub. Mon. Sl. XI. 16. an. 1312: *becharius* teneatur vendere illius persone, que primo petit capud bestie *cordam,* mazam et figatum.

Bechus, i, hædus; *kecskebak.* Bock. Ljub. Mon. Sl. III. 2: capre vel *bechi.*

Becmot, lege: Behemóth, Beélzebub Satanas. Batty. Leg. III. 249 an. 1370: per invidiam, quam *Becmot* exercet (Nota Batty.: vel si mavis Beemal aut Beemoss).

Becula, æ, iuventa; *tinó.* Gyön. 2981.

Becus, bechinæ carnes sc. capri, hirci; *kecskebakhús.* Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Bedallus, i, pro: *bedellus,* servus apparitor; *szolga.* Fjp. Szám. p. 234. an. 1427.

Begardus, alveare; *méh-kelencze.* Gyön. 2936.

Begenæ, Beginæ, ordo monacharum de quibus fusius disputavit Du C. Urk. Sieb. I. 464. an. 1334. Fr. Lib. Ration. II. 94. 117. 130. Marc. Chr. II. 83. et sepultus est in ecclesia beatæ Virginis in insula Budensi in loco *Beginarum.*

Beghardi, (Du C.) V. *Begvardistae.* Not. rel. II. 109: Fratres et sorores liberi spiritus, alias *Beghardi, Beguini, Dulcinistae* omnia clamoribus et tumultibus complentes, omnemque ecclesiæ potestatem et disciplinam spernentes. His affines fuerant *Fratricelli* ex Franciscanis strictioris observantiæ enati, qui mendicando et vestitu lacero incedentes, omnem Pontificis et Præpositi generalis auctoritatem reiciebant.

Beginagium, v. Beguinagium, (Du C.) conventus v. institutum Beguinarum; 1. *apáczalak;* 2. *apáczaság.* Nagy Hier.

Beglerbecus, V. *Beglerbegh.* Tör. Tár. 1881. p. 154.

Beghlerbegh, prætor apud Turcas, imperator provinciæ princeps, cui plures beghi subiecti sunt et qui gradum bassæ attingit et ante quem tres caudæ equinæ feruntur. In Hungaria tres beghlerbeghi erant: Budensis, Temesvariensis, Canisensis; *beglerbég, bejler bej, főbej.* Adelm. De Orig. Turc. 7. Post quem sedit magistratus duumviratus, qui dicitur Beghlerbegh id est Princeps presidum. Hii presunt presidibus provinciarum. Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. Bel. Geogr. 547. diversi Duces belli, Vezier, Prætores, *Beglerbeg,* Præsides Bassa, Præfecti Sangiack etc.

Beghus, Begus, Beius, Bekus, hic gradus et titulus apud Turcas superior est quam Effendi, sed inferior quam Bassa. Begi sunt prætores, principes minorum provinciarum, quibus Sultanus unam caudam equinam tribuit honoris causa. Suffectus alicuius regionis, dux Imperatoris; *bég, bej, bék.* Brut Hist. V. 62., 31. Becram*beius* IX. 54., 8. Luphti*beus* IX. 53. 17. Bali*begus* XI., 189., 3. *Bellerbeius* XIV. 441., 19. Arczlan*becus.* Verancs V. 67.

Beglerbegatus, dignitas Beglerbegi; *béglerbegi tisztség.* Verancs. IV. 240. VII. 187. budensis *beglerbegatus.*

Beglerbegus, magister equitum apud Turcas; *lovas főnök.* F. Forg. Comm. 216. Amhat begum *magistrum equitum (beglerbegum* vocant) Anatoliæ, suppetias præmittit. Isthv. VII. 93.

Begvardistæ, (Du C.) Beghardi, Begehardi, Beguini, Begninæ, Hæretici exorti primum in Alemann.a, qui vulgariter Begehardi, quoad viros, et Beginæ quoad feminas . . . dictos putant a Saxonico *Beggen,* mendicare. For. Scr. p. 53: Altera Officina Hæresum hujus decimi quarti Sacculi *Begvardistarum.*

Beguini, V. s. *Beghardi.*

Bei, præfectus; *főnök.* Tör. Tár. 1888. p. 287. Quidam Tartarorum *bei* ut vocant seu præfectus captivum nobilem Polonum libere dimissum regi serenissimo referre iussit. V. *Beghus.*

Bekus, *Beghus* q. v. Szamosk. IV. 470. Ita factum bassa multis promissis *bekum* animat.

Bék Ogli, filius Beki, Beghi; *bék, bég fia.* Tök. Diar. 411.

Belbus, i, (Du C. hyæna) noster: animal; *lelkes állat.* Gyön. 2969.

Bele, mens (id. Cathol.); *elme.* Gyön. 2932.

Beleknegina, æ, alba, pulchra domina; *szép asszony.* Kat. Hist. Duc. 705. Certe venustas eius (Saroltæ) formæ, quam et Turotzius commendat, et a Slavis inditum *Beleknegina*e seu pulchræ dominæ nomen indicat eam procis non caruisse.

Belerbegus, Beller Begus, Bellerbeius, V. Beghlerbegh; Brut. Hist. XI. 189. 3. XI. 239., 21. Dec. Bar. 40., 41., 45.

Belfegor, (Calep. Cathol. belphegor) simulacrum ignominiæ; *pellengér.* Gyön. 2939.

Belial, satanas, homo perversus, princeps malorum dæmonum. Mom. Comit. I. 424. Cristo cum *Belial,* luci cum tenebris nulla potest esse consociato. Obs. Jadr. 412. Inspecto hoc Jadertini talem dolum et perditionis conspirationem perfidorum Athletarum nec non Stephani Bornensis Bani *belialis* alumni in multa stupefactione cordis commoventur.

Bella, æ, (Du C. acus) campanella, quæ collis ovium vel equorum appenditur; *csöngetyű.* Gyön. 2962.

Bellaria, res belli aptæ; *hadhoz való eszköz.* Gyön. 2957.

Bellaticus, 3., bellicosus; (idem. Cathol.) *harczias.* Gyön. 2953.

Belli — Commissariatus, curatores rerum ad bellum gerendum necessariarum; *hadi biztos tiszte.* Kriegscommissariat. Reg. Turm. Præt. 119.

Bellicare, bellare, certare; *hadakozni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bellicose proficisci, in bellum ingredi; *hadat inditani.* Szék. Okl. III. 139.

1. **Bellicum,** res militaris, bellica; *hadi szolgálat, katonaság.* Arch. Rák. IV., 137 és noha kétszer kéredzett már az *Bellicumtól,* de nem akarják elereszteni; és 160.

2. **Bellicum,** i, nude positum pro Consilio bellico; *bécsi főhadi tanács.* Tör. Tár. 1887. p. 114.

Belliductor, dux, imperator, ap. Brutum legitur: bellidux; *hadvezér.* Fr. Lib. Rt. II. 16. Nicolao Zkender *belliductori* domini Pauli Thomori pro subsidio dati sunt.

Belliductus, belli administratio; *hadakozás.* It. guerra. G. Fejér. P. XI. Vol. Un. 318. Rex Budam fuit reversus, caduceatores Polonos, qui toto *belliductus* tempore ibi haeserant, auditurus.

Bellidux, idem ac belli dux; est compositum ad formas vocabulorum: bellifer, belliger, belligerator. Brut. Hist. XI. 222. 11. et XII. 319. 2.

Belliferox, bellicosus, turbulentus; *háborús.* An. Sc. II. 232. sæc. XVI: *belliferocibus* . . . temporibus.

Belligeratio, administratio belli; *hadakozás, hadviselés.* Rák. Ön. 6.

Bellosis, profanatio; *utálatosság.* Gyön. 2972.

Bellum cruciatum, bellum cruce signatorum; *keresztes had, kurucz had.* Törvt. Msz.

Bellum cruciferorum, expeditio pro causa Christiana suscepta; *keresztes hadjárat.* Száz. VI. 440.

Bellum defensivum, bellum defensionis causa gerendum; *védelmi harcz.* Törvt. Msz.

Bellum intrinsecum, bellum intestinum, civile; *belső polgári háború.* Wagn.

Bellum literarium, polemia; *tollharcz.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 148.

Bellum mortale, bellum ad internecionem; *halálos tusa.* It. lotta. Thurócz. 272. Instauratur ergo *mortale bellum.*

Bellum offensivum, bellum aggrediendo susceptum; *támadó had, harcz.* Törvt. Msz.

Bellum rusticum crucesignatorum; *keresztes pórlázadás.* Verancs H. st. 1., 9. Porro imprimis *bellum rusticum,* quod *crucesignatorum* appellabatur, totum regnum sævitia concussit.

Belues, (Du C.) egestas, quæ solet contingere per vastationem belluæ; *baromtette kár, szükség.* Győn. 2966.

Benca, sedile, sella episcopi, Faldistorium; *püspöki szék.* Nagy Hier.

Bene, bonum, peculium, beneficium; *javadalom.* Jókai Rab. R. 16., 17. Hanem hát ez Truzsinka kisasszony *bénéje;* ez az ő javadalma; ebből fedezi a toilette szükségleteit.

Bene fit, benigne fit. Wagn.

Bene sonantibus, *vinolentus; ebrius.* Jók. Epp. II. 198. a mult éjjel ismét «bene sonatibus» kerültem haza (azaz magyarul: jól berúgva). rectius: bene sonantibus gallis, *kakaskukorikuláskor* (sub galli cantu.)

Benedicta cera, sacrata, consecrata cera; *szentelt viasz* (gyertya). Wagn.

Benedicta Virgo, beata, cœlestium munerum affluentia nobilis, insignis; *szent, áldott, boldog szűz.* Wagn.

Benedictinæ, *benczés apácza.* Kat. Hist. Reg. 1. 169. Quibus Basilianis circa annum 1109. *Benedictinae* Latinum in sacris ceremoniis ritum regulamque S. Benedicti sequutæ successisse videntur.

Benedictini Monachi, Benedictini; *benczések.* Cher. Jus. Eccl. II. 45. 4. *Monachi benedictini.* His initium dedit S. Benedictus Comes Nurciensis in Italia circa annum 529. In Hungaria Dux Geysa an. 996. in monte Pannoniæ domicilium pro ipsis inchoavit, quod continuavit Filius eius Stephanus et ibidem an. 1001. Abbatiam S. Martini fundavit. Oltv. Act. Syn. 3.

1. **Benedictio,** beneficium; *javadalom.* Rač. Mon. Sl. VII. 64. an. 1065 aliquam *benedictionem* dono pro redempcione anime mee.

2. **Benedictio,** (Du C.) fausta Sacerdotis precatio; *áldás.* Wagn. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 8. Cf. Sulp. Sev. de Vita S. Martin. 2. 12.

Benedictio episcopalis, (Du C.) consecratio episcopi; *püspök felszentelése, felavatása.* Tör. Tár. 1886. p. 569.

Benedictio nuptialis, (Du C.) ben. matrimonii; *menyegzői áldás.* Georch. H. T. I. 92.

Benedictionale, (Du C. *benedictionalis liber)* Liber Ecclesiasticus, in quo Benedictiones, quæ ab episcopo et sacerdotibus fiunt, continentur; *áldáskönyv.* Nagy Hier.

Benedictionalis, ad benedictionem pertinens; *áldás.* Tör. Tár. 1886. p. 571. libri *benedictionales.*

Benefactorius, 3., beneficus; *jóltevő.* Győn. 2978.

Benefactrix, mulier beneficii (orum) auctor, parens; quæ bene de aliquo merita est; *jótevőnő.* Száz. XXII. 609. Beng. Ann. Er. Cœn. 59.

Beneficere, benefacere; *jót tenni.* Rák. Ön. p. 361. l. 34—35.: Non cogit te misericordia Dei ad *beneficiendum.*

Beneficialis, ad beneficium eccles. præbendam pertinens; *javadalmas.* It. Kövy El. 34. Bona *beneficialia,* quæ possident, pro debitis ipsorum auferri et adimi non possunt (Ecclesiastici.)..

Beneficiare, (Du C.) beneficium ecclesiasticum conferre; *javadalomban részesíteni.* Pel. Serm. Dicere officium tenentur *beneficiati* et etiam non *beneficiati* religiosi Aest. 7. e; Dupliciter *beneficians* Petrum cum suis adiuvantibus scilicet dando piscium multitudinem. Aest. 8. i. cet. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Beneficiarii, V. s. *Ministeriales.*

Beneficiarii Reginales, V. s. Servi Regales.

Beneficiarius, Forc. t. I. Beneficiarius, qui beneficium accepit. In militia beneficiari dicuntur, qui ad militarem aliquem gradum aut commodum beneficio tribuni, prætoris, proconsulis aut consulis alternive magistratus promoti sunt. Dicebantur etiam beneficiarii, qui militaris muneris vacationem præmii acceperunt. — (Du C. t. I. Apparitores, satellites, ministri magistratuum.) Ap. Isthv. cliens vel subditus, *alattvaló.* Isthv. X. 150.

Beneficiarius aulicus, qui est principi, regi a largitionibus; *udvari alamizsnár.* Ger. Almosenier. Rák. Ön. 190.

1. **Beneficiatus,** i, prædiis, bonis, fructu annuo condonatus, præcipue sacerdos sacerdotii opulenti, qui vulgo canonicus dicitur; *javadalmas, járadékos, egyházi javadalmas, egyházi haszonvevő, jótéteményes, királyi adományos pap,* káptalanbeli kanonok. It. beneficiato. Törvt. Msz. Kass. P. P. II. 3. Pel. Pom. De S. Joanne s. I. c. 5.

2. **Beneficiatus,** V. Vasallus.

3. **Beneficiatus,** discipulus beneficio affectus; *jótéteményes tanuló.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 53.

Beneficio cedit, 1. commodo est; 2. abdicare se beneficio; *1. javára van v. válik. 2. lemondani a haszonvételről.* Törvt. Msz.

Beneficiorum sublatio, privatio beneficiis; *jótétemények eltörlése, haszoneltörlés.* Törvt. Msz.

1. **Beneficium,** (Du C.) muneri ecclesiastico convenientium bonorum et potestatis usus; *egyházhivatalhoz kötött javadalom s az azzal járó egyházhatalom gyakorlása.* Kon. Egyh. 152.

2. **Beneficium,** 1. usura, ususfructus, 2. beneficium, 3. reditus; *1. haszonvétel, 2. jótétemény, 3. jövedelem.* Törvt. Msz.

Beneficium adhæsionis, si e pluribus in eadem causa litigantibus tantum unus appellatione utitur et causam obtinet, reliqui quoque fiunt huius beneficii participes. Kon. Egyh. 408. Élhet a felebbezési joggal a fel- és alperes, hogy ha a több peres társ közül csak egy is ezen perorvoslattal él, az általa kivívott győzelem a többi társ javára is szolgál *(beneficium adhaesionis).*

Beneficium cleri, prærogativa sacerdotum; *egyházi kivétel.* Törvt. Msz.

Beneficium collativum, ben. quæ quis, cui ius datum est, donatione acquirit; *szabadékos javadalmak, melyek az arra jogosítottnak adományozása alapján nyeretnek.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium commune, usura communis; *közhaszonvétel, közös jószág.* Törvt. Msz.

Beneficium compatibile, quod conciliari potest cum aliis beneficiis; *összeegyeztethető javadalmak.* Kon. Egyh. 154.

Beneficium competentiæ, ben. quod alicui competit; *illető rész. v. jótétemény, illendő tartás jótéteménye.* Törvt. Msz.

Beneficium curiale, nobilium usus fructus; *nemesi haszonvétel, udvari jusok.* Törvt. Msz.

Beneficium ecclesiasticum curatum seu curatiæ, (Du C.) cui adnexa est cura animarum; *papi kötelességű haszonvétel, lelki gondviseléssel járó haszonvétel.* Törvt. Msz. Kon. Egyh. 153.

Beneficium ecclesiasticum sæculare, sæcularibus sacerdotibus competens benef. *világi papokat illető haszonvétel.* Törvt. Msz.

Beneficium ecclesiasticum simplex seu non curatum, (Du C.) cui cura animarum non est adnexa; *lelki gondviselés nélkül való haszonvétel.* Törvt. Msz.

Beneficium eccl. vacans, ben. eccl. vacuum; *megüresült egyházi jószágok vagy hivatalok.* Törvt. Msz.

Beneficium electivum, quod quis secundum canones electus prævia confirmatione superiorum acquirit; *melyek kánonszerű választás és az illető egyházfőnöktől való megerősités útján szereztetnek (választékos javadalom).* Kon. Egyh. 153.

Beneficium exspectationis; ben. cum spe acquirendi; *várakozási jótétemény.* Törvt. Msz.

Beneficium extraserialitatis; ben. extraordinarium; *soronkívül valóság jótéteménye.* Törvt. Msz.

Beneficium incompatibile, quod cum aliis beneficiis conciliari non potest; *össze nem egyeztethető javadalmak.* Kon. Egyh. 154.

Beneficium inventarii; *jószáglajstrom jótéteménye.* (Heyse: die Rechtswohlthat, kraft welcher ein Erbe, der rechtzeitig ein Nachlassverzeichniss gerichtlich eingereicht hat, für die Nachlassschulden nur in so weit zu haften braucht, als der Nachlass hiezu hinreicht.) Törvt. Msz. Vuch. Jur. Feud. 199. ceterum successoribus feudalibus *beneficium inventarii* prodest, ne teneantur ultra vires utriusque patrimonii, allodii et feudi.

Beneficium iuris, gratiæ locus, quam ius præbet; *törvény jótéteménye, jogkedvezés.* Törvt. Msz.

Beneficium legis, gratiæ locus, quam lex præbet; *törvénykedvezés, törvény jótéteménye.* Törvt. Msz.

Beneficium maius, prælaturæ, dignitates; *különös kormányhatalommal összekötött egyházjavadalmak; egyházméltóságok.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium manuale, *seu victualia* (Du C.) quorum distributiones quotidianæ tantum residentibus tribuuntur; *az adományozó kezétől illetőleg kegyétől függvén az által bármikor visszavonhatók (élelményi javadalom).* Kon. Egyh. 154.

Beneficium minus, sine potestate ecclesiastica; *egyházjavadalmak, egyház-*

hivatalok, melyekkel külső egyházkormányhatalom nem jár. Kon. Egyh. 153.

Beneficium naturæ, ben. a natura datum; *természet adománya.* Törvt. Msz.

Beneficium non curatum vel simplex, (Du C.) cui non est adnexa animarum cura; melyekkel tulajdonképi lelkészet nincsen összekötve pl. kanonokság. Kon. Egyh. 153. Száz. XVIII. 11.

Beneficium ordinis; *sortartási kedvezés.* Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 227. a férj feleségeért és viszont az asszony férjéért: illyen esetben illeti ugyan az asszonyt a *sortartás (beneficium ordinis):* azaz nem tartozik addig fizetni, míg az ura vagyonából kitelik.

Beneficium patronatum vel iuris patronatus, (Du C.) quod patronus præsentat; *kegyúri javadalom.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium perpetuum, in perpetuum concessum, quod nec adimi nec abalienari potest; *melytől a javadalmas törvényes ok nélkül meg nem fosztható s melyektől az tetszése szerint vissza sem léphet* (örökös javadalom). Kon. Egyh. 154.

Beneficium prorogationis, gratiæ locus, quæ prorogatione litis conceditur; *perhalasztás jótéteménye.* Törvt. Msz.

Beneficium regale, ususfructus regales; *királyi haszonvétel, javadalom.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 277. quod ab Arendatoribus *regalium beneficiorum* iudaicis nimiopere premantur.

Beneficium regulare, in usum monachorum institutum; *melyek szerzetesek számára alapítvák.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium reservatum, quorum conferendorum jus tantum pontifici aut metropolitæ convenit; *a pápának vagy metropolitáknak fentartott oly javadalmak, melyeknek betöltésére a püspököknek semmi vagy csak kijelölési joga van.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium sæculare, quod sacerdotibus laicis tribuitur; *melyek világi papok számára alapítvák.* Kon. Egyh. 153.

Beneficium speciale, ben. proprie concessum; *különös jótétemény v. igaz.* Törvt. Msz.

Beneficium territoriale, ususfructus domini; *földterületbeli jótétemény uradalmi v. földesuri haszonvétel.* Törvt. Msz.

Beneficium unius calami, auxilium unius scribæ. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 424: ob molem plurium negotiorum *beneficio unius calami* . . . protocollationis opus decurrere deberet.

Benegratus, 3. pergratus; *igen kedves.* Száz. XIII. 695. nostram *benegratam* executurus voluntatem. Verancs. V. 111.

Benelinguatus, i, eloquens, facundus; *ékes beszédű és nyelvű.* Gyön. 2984.

Benememoratus, ad normam: benemeritus; *kedvesen említett.* Art. Diæt. Pos. 46. *Benememorata* sua Maiestate Sacratissima clementer annuente.

Benemeritus, Forc. t. I. Benemerens et bene merens partic. verbi benemereor, quod raro admodum coniunctum scribitur, si hoc excipias, adiectivorum more usurpatur. Eiusdem originis est benemeritus, quod in Inscr. ap. Grut. 1056. 1. scribitur benemeretus; érdemes, érdemteljes. Isthv. XII. 191. Törvt. Msz.

Bene-patrocinium, rectum, bonum auxilium; *helyes pártfogás.* Verancs. II. 287. quod si bene patrocinatur et scite causam tractare noverit, tunc etiam post obitum suis liberis adhærebunt parentes ob *bene-patrocinium* patris defuncti, idem ab eodem expectantes, ut qualis parens, talis et filius existat.

Beneplacere, placere (Du C. Cathol.); *jól tetszeni.* Gyön. 2985.

Beneplacitum, i, (Du C.) venia, consensus, favor; *beleegyezés.* Tör. Tár. 1890. p. 427. Marc. Chr. II. 19.

Beneplacitus, 3. benevolus; *jóakaró.* Soos Mon. *beneplacita* voluntas.

Benequidem, adv. compos. ex bene et quidem semper una-voce scriptum, nonnunquam interiectionum more adhibitum; *jól van, legyen, hagyján (ugyan).* In cod. Zi. vol. III. p. 21., 524., 525. Pag. 21. . . . si veniret ad premissam possessionariam expedicionem et de predictis Judicys quindecim marcarum sibi et parti aduerse satisfaceret *benequidem,* alioquin in ipsa causa finem faceret prout requireret ordo Juris.

Beneventare, ital. benvenuto, qua voce venientem salutare solent; *üdvözölni, fogadni,* Arch. Rák. VIII. 189. beneventálni. Jókai Mire Megv. I. 78.

Beneventatio, salutatio; *üdvözlés.* Hor. Mem. 259.

Beneventationis poculum, poculum hospitale; *áldomás, barátság pohara.* Kass. Ench. II. 15. *Beneventationis poculum* vulgo Willkums-Trunk compellatum, tamquam abusus relate ad Opificum Sodales tollatur. Norm. Ordin. 1781. 5. July.

Benevola fassio, voluntaria fassio; *szabad vallás, önkéntes vallás.* Törvt. Msz.

Benevolisare *et* **Benevolizare,** quærere, quæstionem habere de aliqua re, inquirere; *faggatni, vallatni.* Jókai Mire Megv. IV. 49. hadd *benevolizálja* azt is s aztán vigye el mellékletül sub stria. Nagy Hier.

Benevolum examen, voluntarium non coactum exam.; *szabad v. önkénti vallatás, önkéntes vallomás.* Törvt. Msz.

Benevolus auditor, voluntarius aud.; *önkénytes hallgató.* Törvt. Msz.

Benignare, (Du C.) mitigare, sedare; *szelidíteni, javítani kegyelés által.* Nagy Hier.

Benignissimus-Gratiosissimus, tit. honoris; *kegyelmes.* Kass. P. P. I. 45... Serenissime ... Princeps Domine D. *Benignissime !* I. 46. Domini *Benignissimi Gratiosissimi kegyelmes* Uram és *kegyes* Uraim.

Benigniter, benigne. Olah. Cod. Ep. 511. Quod vero tam *benigniter* offers animum bene merendi promptum. Cf. Titinn. ap. Non. 510, 13. Prisc. 1010.

Benivole, benevole; *kegyesen.* Pesty Ször. III. 234.

Benivolentia, benevolentia. Száz. XIV. 163. Andr. Pann. 184., 185.

Benzoinare, miscere, implere Benzoe i. e. resinâ quadam. Tomts. 283. argilla *benzoinata.*

Bepho, *(βρέφος)* puer. (Cathol.) *fiu.* Gyön. 2992.

Bephotranus, lege: *Brephotranus* (Du C.) gubernator infantium, pauperum et orphanorum; *kisdedeket óvó.* Nagy Hier.

Bephotrophica, quæ custodit brephotrophium; *árvanevelő nő, ápoló.* Gyön. 2998.

Berbex, (Du C. berbix) vervex; *ürü, berbécs.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 84. et duos optimos *berbecos* trium annorum et duos agnos perfectissimos et duas galletas de bono vino.

Beregrinus, 3., peregrinus; *idegen.* Rák. Ön. 150.

Berengariani, *Sacramentarii* quod vide. Lampe. Hist. Eccl. p. 50: Nec potest ostendi ex historia Ungarica, quod inde a temporibus Geysæ et S. Stephani, Fides Christiana impiis dogmatibus vel Arianis . . . vel Sacramentariis seu *Berengarianis...* fuerit... adulterata.

Beretta, biretum, birretum, tiara; *négyszögű süveg.* Text. v. s. *Repraesentatitius.*

Bergam, Perkan, Berkan, species panni; *teveszőrszövet, perkál, félpatyolat.* Camelot. Száz. VI. 368. emi 4. petias de *bergam* de rubeo panno.

Bergatus, 3., (Rački: fors berbecina i. e. ex pelle berbecina. Berbix, berbis aries, ovis, inde bergarius . . . Cf. DuC.) ego opinor: *virgatus* ut infra striatus. Rač. Mon. Sl. XII. 181. ad fin. sæc. XI. duo planete: una *bergata* . . . alia purpura.

Bergha, æ, mons; *hegy.* Ger. Berg. Sup. An. Sc. I. 126 an. 1273: in minimo *Bergha* est meta terrea.

Bergmesterius, a germ. Bergmeister, rei metallicæ præfectus; *bányászmester.* Jogt. Eml. T. II. p. 407.

Berillus, (Du C.) speculum cristallynum; *tükörüveg.* Fjp. Szam. p. 93. an 1397: ad faciendum . . . *berillum* ad pixidem corporis Christi.

Berlina, æ, (Du C.) palus ignominiosus; *bitófa, pellengér.* It. berlina. Ljub. Mon. Sl. IV. 37. an. 1361: positus ad *berlinam.*

Berlingagium, (Du C.) Feria quinta ante diem cinerum Italis *berlingaccio; kövér-, zabáló csötörtök.* Gal. jeudi gras. Nagy Hier.

Berna, vox Bohemica, quæ tributum, collectionem publicam significat; *adó.* Ludewig. Rel. Mss. T. I. pag. 509 in Privilegio Monasterii Dobrilucensis indulto a Matthia rege Bohemiæ et Hungariæ: Ab omnibus stewris, exactionibus, collectis precariis, *bernis* eximere dignaremur. Cod. Telek. XI. 267. *Talliam* seu *collectam* quæ vulgo *berna* vocatur.

Bernabos, (Du C.) fors. mendum librarii pro: Gubernator. Thurócz. in Ludov. Rege Hung. in Præfat. «Fata in reges altos dominosque mundi sic fulminant et habenas Principum *Bernabos (?)* ille omnipotens sic temperat.

Bernestra, æ, linteamen V. s. *Balneare; fehérnemü.*

Berneta, (Du C. Bernacæ). Szentiv. Cur. Misc. Du II. P. 1. p. 307. Sunt in Britania Aves, quas *Bernidas* seu *Bernetas,* communiter vocant, anseribus similes, aliquanto tamen minores. Has alii ex quodam fructu arboris in mare decidente, alii ex vermibus computrescentium lignorum generari existimant.

Bernida, Berneta q. v.

Bersalium, (ab it. bersaglio) domus

ludis iaculatoriis instituta; *lövő-ház.* Ljub. Mon. Sl. VI. 26. an. 1461: Et debeant... ballistarii accipi ad *bersalium* pro habendo sufficientes.

Bertescha, æ, (Du C. berthesca) castellum ligneum, quo castella et oppida muniebantur; *favéd.* It. baltresche. Ljub. Mon. Sl. IX. 162 an. 1411 de lapidibus, quam de lignamine, *berteschis* et omnibus reparationibus.

Besacia, æ, (Du C. besaccia, besacia) mantica duas habens peras; *általvető.* Gal. besace. Ljub. Mon. Sl. XI. 118. an. 1324: debeat satisfacere ... filio ... de III. *tavati,* uno flasscono, uno cingo... II. paribus de *besaciis, II. camisciis* ... uno pari de *usactis, II. cinturis.*

Beslia, *tolvajok hadnagya.* (Pár. P.) Szamosk. II. 290. *Beslias* ... acciri iubet. Erant hi equites a Michæle instituti ac Turcico cognomento donati peculiare Stipendium singularibus tantum equis merentes. Besliarum ductor St. Petneházi erat. Molnár Patv. 27. *Besliae,* qui sunt Duces facinorosorum art. 46. Ulad. D. 7. Szegedi Rubr. P. I. p. 151. *Besliae* facinorosorum duces, sic dicti ex Turcico *Beslia,* et originaliter fors a *Bessis,* Thraciæ populis, quos tamen iura nostra passim *Rascianos* vocant. Verancs V. 161. in mutationibus præfectorum, spahyorum et *besliarum.*

Beslianus, i, Besliæ præfectus. V. *Beslia.* Szamosk. II. 68. Primores Turcarum Gemliani, *Besliani,* Aghæ, Alaj Beghi, Janciar Aghæ, ubi res perditas vidissent... interfecti sunt.

Beslianus Agha, Dux besliarum. Dec. Bar. 316. Primores quique Barbarorum cum Gymlianis et *Beslianis Aghis,* Alay Begis, et Janzer Aghis in aggere cum suis cohortibus obtruncati fuere.

Beslius, Adelm. De orig. Turc. 12. Sunt præterea quidam milites prodigiosarum virium, qui contra quinque pugnare perhibentur, stipendium quoque pro quinque militibus sumunt, quos *Besli* vocant, numero CC. vel circa ex Stipendio vivunt.

1. **Bestialia,** æ, animal, bestia (Du C. bestialia, orum: pecudes); *marha.* Ljub. Mon. Sl. I. 240.

2. **Bestialia,** æ. Erat locus septus ubi pecudes congregabantur, hinc significat et multitudinem pecudum; *marhaállomány.* G. Fejér VIII. 2., 298. et dolendo intravit campum Spalati et depredavit totam *bestialiam* Spalatensium. — Et: Ex tunc Spalatenses occurrerunt cum exercitu suo obviam C. Georgio usque Salonam et ultra causa difendendi *bestialiam.*

Bestialis, brutus, inhumanus, bruto conveniens; *baromias, vad, durva.* It. bestiale. Wagn.

Bestialitas, 1. proprietas bestiæ feræ, 2. libido cum bestia peracta, 3. nefas ultimum, quo humanitas exuitur; *állatokkal való közösülés.* Proj. sanct. Crim. P. I. Tit. VI. Art. II. sub nomine Sodomiæ... non tantum commixto cum Brutis, quæ proprie et *Bestialitas* vocatur. Törvt. Msz. And. Pann. 169.

Bestiamen, bestia; *állat.* Ljub. Mon. Sl. IX. 101. an. 1410: damna ... inferunt in *bestiaminibus.*

Bestiarium, inscriptio libri doctrinam de bestiis continentis, *állatismertető könyv.*

Bestiarius, venator bestiarum; *vadász.* Száz. VIII. 680.

Bestius, 3., (Du C.) crudelis; *kegyetlen, vad.* Gyön. 3008.

Besuncus, i, cui cura canum venaticorum demandata est, čanifer; *peczér, földesúri kutyatartó.* Lakhelyök: Szepesben: Csáry (Hundsdorf) Sup. An. Sc. I. 359. an. 1293: Caniferis ... quos vulgaris (slavica) locucio *Besuncus* appellat. Nota edit. ex verbo *Bežim,* quod currere significat derivata; ego vero censeo potius ex voce *Pes* = canis derivandum esse. Tár. Tár. 1893. 5. Száz. VI. 678.

Besvetia, fors. a *besses,* quod Arvernis Lemovicisque *pascua* denotat; itaque; *legelő,* legendum puto: *Bessesia*; Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59. ad hec emi terras ... pro VI. sol. pro fine et medium *besvetie* coram his testibus. Rač. Mon. Sl. VII. 132. an. 1080 habet: modium *besvetie.*

Beta, homo mollis, a beta, quæ ventrem emollit et corpus imbecille reddit (Du C. al. s.); *puha ember.* Máty. 139.

Beth, (Du C.) mola olearia; *olajörlő malom.* Gyön. 3010.

Bethleem Hungariæ, Tyrnaviæ regio. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 144. Ob copiam frumenti, quod in Tyrnaviæ territorio ac vicinia crescit, *Bethleem Hungariae* seu Panis domus merito passim dicitur.

Bethlehemitæ, Stelliferi (Du C. *Bethleemitae*) monachorum secta, quorum habitus similis erat habitui Prædicatorum. Signatur autem cappa eorum in pectore quadam Stella rubra 5 radiis crinita, in cuius medio quædam rotunditas est ærei coloris, propter stellam, quæ apparuit in Bethleem nato Domino; *csillagos barátok.* Nagy Hier.

Beticus, animal, cuius pellis lanata vel sætosa (est a *beta* pellis lanata) *gyapjas állat.* G. Fej. I. 217., 218.

Betyarismus, betyári dicebantur apud Hungaros iuvenes rustici servi feroces et arrogantes, qui oppressi et efferati e vinculis vitæ socialis sese expediverunt et per avia ruris errabant persecuti a satellitibus, et latrunculorum more dominos divites spoliabant; inde Betyarismus: insolentia, arrogantia, ferocia, audacia, petulantia etc. Vern. Phil Mor. 306. Decentiæ contra modestiæque neglectus aut nævi ei repugnantes, uti *betyarismus* effectus e diametro oppositos habent.

Betyáro, onis, homo libere vagans; *betyár.* Kass. Ench. III. 58. *Betyárones* conscribendi et ad amplectendum servitium, vel ad figendum domicilium stringendi. Norm. Ordin. an. 1794. 21. Mar.

Bever, biber, luter, lutra, fiber, (beuer Dief.); *vidra.* Schläg. 1660.

Beverina, (Du C.) pellis beveri; *vidrabőr.* Schläg. 1661.

Bezestanus, vox orig. Turcicæ, porticus, emporium; *vásárcsarnok, vásárhely,* It. bazarro. Verancs. III. 362. Hi autem *bezestani* II. sunt porticus quadratæ, sed in plures testudinatas cryptas, pilis crassioribus quanquam minuto lapide structis sustentatas distinctæque, obtinent urbis emporium, in quo quicquid opum rerumque pretiosiorum possident etiam privati homines, servatur et reponitur. Verancs. IV. 74.

Bezoardicus Pulvis, remedium pestis; *bezoárkő pora* (melyet V. Károly is pestistül tartott jónak). Kecsk. W. P. Ötv. 54.

Bezoaris, V. Lapis bezoardius: *bezoárkő,* bézoárd. Verancs. IX. 222. Ut autem retineas apud te mnemosinon, fuisse me in Turcia et ibi tui meminisse, misi tibi tapetem, *Bezoarem* vero ipsemet manu mea exhibebo.

Biada, idem ac Blada, It. biada. Pfahl. Jus Georg. 135. qui sive de vinis sive de frugibus et *biadis* (synonimon *frugibus*) ipsorum in diæcesi quorumcumque dominorum Prælatorum... Decimas soluerint. Batty. Leg. I. 548.

Biangulus, 3., (Du C.) duos angulos habens; *kétszögű.* Gyön. 3020.

Biarchia, æ, (Du C.) munus, officium Biarchorum V. Biarchus. Nagy Hier. Cf. Cod. Constant. I, 31. 1.

Biarchus, (Du C.) annonæ seu militum commeatus præfectus, *βίος* enim Græcis annona seu victus dicitur; *élelmezési főnök.* Nagy Hier. Cf. Hieron. adv. Joan. Hier. nro 19. Imp. Leo Cod. 14. 20. 30.

Biauritus, 3., duabus auribus præditus. Hist. Nat. 18. Corde biloculari, *biaurito.* sanguine, rubro calido ... lactantia.

Bibale, Bibales, congiarium, munusculum; *borravaló.* Gal. pour-boire. Trinkgeld. Szilágyi S. Száz. IV. f. 341. Magistris fossoribus fl. 18. Portariis *Bibalia* fl. 1. Kov. Jur. Tav. Ind. *Bibalia* sodalium opificum defigunt Magistri. Cod. Dip. Brüss. II. 50 Fr. Lib. Ration. I. 56., 57. II. 107., 121. Kronst. I. 89. Kass. Ench. I. 23.

Bibalis pensa, V. Bibale; Kass. P. P. I. 201. *pensis* demum axungiali et *bibali* penes modernam emensionem relictis...

Bibax, qui multum bibit; *nagyitalú, boriszák.* Gyön. 3022. Cf. Gell. 3. 12.

Bibellus, (Du G.) bipennis (Dief. bibelis) *alabárd.* Ger. Hellebarde der Landsknechte. Gyön. 3045.

Bibentare, lege: *bidentare,* bidente fodere; *kapával ásni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bibere sanitatem alterius, libare alicui poculum, libare alterius saluti; *vkinek egészségére inni.* Wagn.

Biberes, una aquam bibendi tempus; *közös vizivás.* Bék. Pil. P. I. 61.

Biberius, bibo, onis. Text. s. *Bicongius.*

Bibile, (Du C.) *πότιμον,* quod facile bibi potest; *könnyen megitatható.* Gyön. 3029. Cf. Cœl. Aur. Acut. 2. 11.

Bibitio, (Du C.) potatio, perpotatio; *ivás.* Wagn.

Bibitionis victima, venditio; *áldomás.* Ger. Kauftrunk. Száz. II. 242.

Bibiturire, sæpe potare; *ihatnék.* Corp. Gram. 239.

Bibix, (Du C.) pugna inter duos litigantes; *két ember közt való harcz (párbaj).* Gyön. 3024.

Bibleus, i, (Du C.) biblei et biblii dicuntur instabiles et qui reparant libros; *állhatatlan.* Gyön. 3039.

Bibliaticus, 3., ad bibliam pertinens, biblicus; *bibliai.* Fej. IV. 3. 179. librum *bibliaticum* monasterii ... obligasset.

Bibliator, (Du C.) venditor librorum; *könyvkereskedő.* Gyön. 3040.

Biblicus, 3., (Du C.) ad biblia pertinens; *bibliai.* Leges Schol. Schem. 30. vesperi cubi-

tum ituri caput *biblicum* legunto. Oltv. Act. Synod. 20. Studii *Biblici* Professor.

Bibliographus, librorum peritus; *könyvismerő.* Törvt. Msz.

Bibliopolium, taberna libraria; *könyvkereskedés.* It. libreria. Catal. Libr. in *Bibliopolio* Nob. Sigism. Ivanics. Budæ 1810.

Bibliothecarius, i, (Du C.) curator, custos librariæ, præfectus bibliothecæ; *könyvtáros.* It. bibliotecario. Cf. Front. Ep. ad M. Cæs. 4, 5. Szirm. 24. *Bibliothecarius Könyvesház Gondviselője.*

Bibliothecomania, effusissimum libros coëmendi studium; *könyvtár-düh, olvasásviszketeg.* Vern. Log. 272. Contra *Bibliothecomaniam* et illimitatum legendi pruritum dignus est notatu locus Senecæ.

Bibliothecula, parva bibliotheca, librarium; *kis könyvtár.* Czvit. Spec. Præf. Cf. Symm. Ep. 4, 18.

Biblire, (Dief. geren, glucksen.) fermentare; *pezsegni, bugyogni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. olla bulit, vinum *biblit,* cervisia blutit. Cf. Festus: *biblit* amphora.

Biblista, æ, (Du C. qui bibliam auditoribus suis explicat) hoc loco, acatholicus. Exam. Aet. C. 3., Studia. *Biblistarum* (sic vocat eos, qui a Synagoga Romana exiverunt, ut solos Pontificios non esse *Biblistas* h. e. Scripturæ sacræ non adhærere testetur.)

Bibo, onis, (Du C. bibonius) potator Firm. Matth. 5. 4.; *borissza.* It. gran bevone. Saufer, Saufaus. Boc. Hungar. p. 225. Cur toties madidos intersis, quæso, *bibones?*

Biccellare, (a bicello, hastula amentata) bicello miscere; *keverni.* Kol. Cod. 16. Accipe plumbum et liquefac in crucibulo, postquam liquefactum fuerith, *biccella* ipsum cum sale communy, tamdiu movendo cum uno baculo crucibulo, quousque ipsum pulvis fith.

Biccellus V. *Bicellus.* Bonfinio: *Bickel.*

Bicellum, (Du C.) quod et biclinium dicitur, est domus, sub se habens duas cellas, sicut domus mercatoris; *két pinczéjű ház.* Gyön. 3044.

Bicellus, (Du C.) pugio, parva quædam species hastæ; malleus bellicus, hasta amentata; *csákány, hajtó szíjas tőr.* Törvt. Msz. Kat. Hist. VIII. 631. Decr. Sigism. R. Hung. 1435. Thur. Car. R. Hung. 96., 97. Marc. Chr. II. 102. Not. J. Samb. Tyrn. *bicelli,* hastulæ, bolides. Hajnik Perjog. 430.

Bicongius, duos congios continentem cyathum uno haustu exhauriens; *részeges, iszákos.* Ke. Or. Reg. imago A. 3., 4: qui scelestissima Biberiorum, *Bicongiorum,* Tricongiorum ex turba, rationem, Divinitatis simulachrum . . . evertit.

Bicruciger, Sim. Num. 138. ex Ferdinandi I. constitutione 1561. adparet eum errare cum enim iubet inter ceteras species etiam *Bicrucigeros* sive *Duarios* cudere monet: ut kr. 15$^1/_2$ Marcam Coloniensem efficiant; atqui Pragensis 16$^1/_8$ adpendit.

Bicus, i, idem qui *bechus* q. v. Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227.

Bidellus, (Du C.) apparitor; administer fori litterarii; *poroszló; akadémiai, iskolai gyalog szolga.* It. bidello. Wagn.

Biduanus, 3., duarum dierum; (Du C. biduana, bidui jejunium); *két napi.* Gyön. 3059.

Biduum carnis, duo dies extremi nostrorum, ut dicimus, bacchanalium; *két utolsó farsang napja.* Prot. inq. 243: interrogata, de quo mense fuerunt prædicta, respondit: inter epiphaniam et *carnis biduum.*

Bienniaris, biennis; *kétéves.* Szék. Okl. III. 125. duas vaccas *bienniares.*

Bifaciatus, 3., (Du C.) duarum intentionum pl. Bif. missa; *kétszándékú mise.* Nagy Hier.

Bifariatio, divisio in duas partes, actus bifariam discindendi; *kétfelé szakítás, kettéoszlás.* Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 216. Neutra partium privativum suum usum, sed utraque simultaneum in plaga controversa edocente, *bifariatio* ex articulo 20: 1635. præscripta, habita ratione situs, aliarumque circumstantiarum pro commoditate et convenientia partium lite agentium suscipienda est. Kass. Jur. Civ. I. 228,

Bifariatus, in duas partes divisus; *két részre osztott.* Numi. Hung. 10. scutum *bifariatum.*

Bifax, (Du C.) duos habens obtutus; *két orczáju.* Gyön. 3057.

Bifidus, more Italorum pro «*bifidus*»; *kétfelé hasitott.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 62.

Bificus, bifidus; *ketté mettetett.* Gyön. 3065.

Bifinium, (Du C.) divisio inter duos fines; *két határ között fekvő.* Gyön. 3067.; *kétfelé szakasztatott.*

Biflorenus, i, *kettős forint.* Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: g) Unciales seu duplicati floreni *(bifloreni)* Joachimici alias ut et solidi thaleri dicti.

Bifurcari, in duas partes discedere; *kettéágazni.* It. biforcarsi. Cod. Dipl. And. V. III. p. 128: ubi dicta vallis *bifurcatur.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 297. ubi due vie ad modum crucis *bifurcantur.*

Bifurcatus, 3., (Du C. Bifurcati canonici. Ita canonicos appellabat Wikleffius, hæreticus in Tril. 10. ex eorum pileis); *kétszarvu* (süveg). Gyön. 3064.

Biga, apud scriptores aureæ ætatis usurpatur in plurali numero sæpissime, apud scriptores med. et inf. æt. in sing. numero; biga est vehiculum duabus constans rotis. Ital. biga; *taliga.* S. de Kz. Chr. II. 3., 4: Gerardus episcopus de Chanad in Pest per Hungaros de monte submissus in *biga.* Schläg. Ad parvas *bigas thaliga* pro laboracione Karyka et thengel dedi ferra syn was 1518. O. L. D. 26184.

Biga bombardarum, pegma tormenti; *ágyutalp.* Kronst. III. 581.

Bigama, quæ duos viros, coniuges habet; *kétférjű.* Törvt. Msz.

Bigamia, coniugium, in quo vir duas uxores vel uxor duos habet viros; *kétnejűség, kétférjűség.* Törvt. Msz. Benkő Top. Misk. 11.

Bigamia interpretativa, coitus, quem quis cum sua adultera coniuge sciens exercet; *paráználkodó feleséggel tudva folytatott testi közösülés.* Kon. Egyh. 138.

Bigamia similitudinaria, quum clericus neglectis votis castitatis matrimonium init; *valamely szerzetes vagy egyházi személy által az ünnepélyes fogadalom, illetőleg a felsőbb rendfokok felvétele után tényleg kötött házassági frigy.* Kon. Egyh. 140.

Bigamia successiva, iterum initum matrimonium; *másodizben kötött házasság.* Kon. Egyh. 138.

1. **Bigamus,** qui duas uxores habet; *kétfeleségű.* It. bigamo. Törvt. Msz. Cod. Arp. Cont. XI. 425.

2. **Bigamus,** i, iterum uxorem ducens; *másodnős.* Corp. Jur. Scti Lad. Decr. I. cap. 1.

Bigamus interpretativus. Cher. Jus. Eccl. II. 11. *bigami interpretativi* qui cum vidua aut corrupta persona in matrimonium iunguntur.

Bigare, bigis vehi; *kétfogatu kocsin járni.* Batty. Leg. III. 623. an. 1498; fratres euntes in via non *bigent,* neque *quadrigent.*

Bigarius, (Du C.) qui bigas regit; *szekeres.* Kronst. II. 388.

Bigens, (Du C.) duabus gentibus natus: *két nemzetből született.* Gyön. 3073.

Bigenus, bini generis; (Calep.) *kétnemű.* Gyön. 3075.

Bigermen, (Du C.) seges vel legumen ex duobus germinibus commixtum: *kétféle magból elvegyített böcsü.* Gyön. 3077.

Bigina, æ, mulier alicui ordini dicata, quæ dicitur: tertiaria; *apácza.* It. beghina. Prot. inq. 361. XCVIII. soror Misa *bigina,* filia quondam Cefe de Strigonio iuravit.

Bigoncius, Bigontius pro: bicongius. (Du C.) mensura liquidorum septuaginta libras continens; *mércze, vödör.* It. bigoncia. Ljub. Mon. Sl. I. 30 an. 1211: Marinarius portabit secum . . . unam buticellam vini continentem duos *bigoncios* . . . et *dropos* ad sufficienciam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382.

Bigotteria, nimia et superstitiosa religio; *imáncsiság, szenteskedés, álbuzgóság.* It. bigotteria. Vern. Phil. Mor. 259. Sinistra seu inordinata religiositas *Bigotteria* seu immodicum variis præsertim externæ religionis exercitiis, citra veram internam solidamque animi pietatem ac probitatem incumbendi studium.

Bigunæ, alias Beguinæ (Du C.) sorores tertii ordinis S. Francisci; *apácza.* Batty. Leg. III. 109. an. 1309.

Biheres, (Du C.) duos habens hæredes; *két örökségű.* Gyön. 3080.

Bihorium, spatium duarum horarum. Cod. Ev. V. III. p. 365. Bene Med. I. 96. Fabó Monm. Ev. II. 366.

Bikla, panis salsus. Jókai Mire Megv. II. 56. nagy mohósággal tömve szájába (Móczli fiakker) váltogatva egy nagy darab véres hurkát, meg egy még nagyobb darab *sós kenyeret,* melyet diák műnyelven «*biklá*»-nak neveztek a contemporaneusok.

Bilafa, arbor nondum adulta, tenuior. Tag. Erd. II. 835. decussio tenuiorum . . . arborum vulgo *bilafa* nominatarum.

Bilancia, æ, trutina, libra; *mérleg.* Rák. Ön. 34. a iustitiæ *bilancia* pendent.

Bilanx, lanx, statera; *mérleg.* It. bilancia. Arch. Rák. VIII. 239. 344. Dip. Alv. I. 229. Justa *bilance* pensitatura sit exemplaria. Cf. Marc. Capell. 2, 42.

Bilanx commercialis v. **commercii;** *kereskedésbeli alkalmaztatás, kereskedésbeli egyengetés, kereskedési mérleg v. súlyegyen.* Törvt. Msz.

Bilateralis, mutuus, reciprocus; *két*

részről való, kétoldalú. Kass. Jur. Civ. II. 111. *Bilaterales* Contractus seu onerosos, quando utriusque mutua obligatio adest, velut in Emptione et Venditione. Törvt. Msz. Kövy El. 376.

Bileda, bleta; *laboda.* Schläg. 909.

Biliárd lusus, ludus tudicularis; *biliárd játék.* Kass. Ench. I. 24. *Biliárd* dictus *lusus* in Domibus Coffeariis, popinis, aliisque ejusmodi locis Dominicis et Festis diebus usque horam pomeridianam 4-tam interdicatur. Norm. Ordin. an. 1772. 7. Decemb.

Bilio, pro: *bibio,* animalcula, quæ in vino nascuntur; *borféreg.* Schläg. 1734.

Bilizna, æ, Cyprinus Leuciscus. Linn.; *keszeg.* Bohem. bilice. Ger. Weissfisch. Dickfisch. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 135. Juprinus dentosum ... trillas ... grongus, *bilizna* seu cherbla ... pisces scamalas ... pulpes ... salpa ... lighna. Omnes autem pisces, qui sunt crilatqui, scilicet: psovina, ploscnacha, calatnina, canina.

Bilochus, missus, exmissus a rege; *bilog.* It. bailo. Hajnik Perjog. 4. Száz. X. 338.

Bilochus Regius. Kol. Am. II. p. 46: Hujus munus atque officium fuit publicæ securitati inservire, publicas scilicet vias a latronibus, castrenses vero et castri Jobágyones a furibus reddere securos. Prisc. serv. 23.

Bilocus, V. Bilochus. Fej. III. 275. Fures et Latrones *biloci* Regales discuciant.

Biloquus, bilinguis; *két beszédű, két kulacsos.* Gyön. 3086.

Bilotus, V. Bilochus, de pagana origine, nomine huius muneris v. Ipolyi. Magy. Myth. p. 478. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35., 76. End. p. 450. Pfahl. Jus Georg. XXVI. Magistratus qui populo Castri præerant ... Tandem *Bilotus (Bilochus)* cuius officium ita exprimitur a. 5. §. 2. 1222. Fures et Latrones Bilochi Regales discutiant, ad pedes tamen ipsius Comitis.

Bilose, iracunde; *epésen.* Wallaszky 15.

Bimarcia (Cathol. himartia), bigamia; *kétnejüség.* Gyön. 3104.

Bimare, duplicare (Cathol.); *kétszerezni.* Gyön. 3093.

Bimartus, pro: *bimarîtus,* bigamus (Cathol. V. Bimarica); *kétnejü,* Gyön. 3087.

Bimestralis, bimestris. V. s. v. Semestralis; *késthavi.* Törvt. Msz. *bimestralis* extractus, computus. Molnár Patv. 29.

Bimeta, meta vel lapis terminum designans duplex; *kettős határkő.* Kass. Jur. II. 87. et quidem si duo territoria concurrant, erigi solent *Bimetae,* si tria Trimetæ etc.

1. **Binare,** duo et duo coniungere (Du C.); *párositani.* Gyön. 3097.

2. **Binare,** (Du C agrum secundo proscindere, vineam iterum fodere); *másodizben felszántani, felkapálni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Binarius, 3., bis factus, duplex; binarius numerus V. Dualitas; *kétszeri, kettős szám.* It. binario. Pfahl Jus Georg. 289 aut illos, ad quos, pertinent, *binaria* admonitione (præmonitione) mactare non licet. Törvt. Msz.

Binarius, i, a *binare,* iterum fodere; *kettős barázda.* It. binario. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 604. inde procedit in eodem cacumine per frequentes *binarios* metarum terrearum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 404. que (via) ducit ad Worosd ibique in metarum *binario* terminatur.

Binatim, (Du C.) bini, duo simul: *kettesével.* It. a due a due. Georg. Sirm. I. 30. unatim, *binatim* de arce Visegrad festinanter descenderunt.

Binda, æ, (Du C.) instita, limbus, fascia; *szalag.* Binde. Prot. inq. 207: quandocunque *bindam* grossam recipiebat a servitialibus et portabat illam in capite. Han. Mon. Jur. II. 166: *bindam* ... muciam seu infulam.

Bingola, fors. idem quod. Bungellus apud Du C. anglis: Bundl; *szalmából vetett ágy.* Georg. Sirm. I. 99. Jacobus recte exposuerat usque ad iemen festo Gregori pape in *bingola* vigilavit.

Binodus, duas habens ligaturas; *két csomóju.* Gyön. 3103.

Binomen, V. *Binomius.* Gyön. 3100.

Binomius, (Du C.) binominis, cui geminum est nomen; *kétnevü.* Kat. Hist. Duc. 91. vel. Et et Edemen *binomii* fuerint. Gyön. 3099.

Binula, lunula; *női ék, kösöntyű, kösöntyűkötő.* Schläg. 1193.

Biothanatos, (Du C.) V. Biothanatus; *erőszakos halál.* Gyön. 3105.

Biothanatus, (Du C. *Biothanati)* vulgo dicuntur, qui mortem sibi ipsis consciscunt, aut qui violenta morte pereunt. Præsertim vero ab ethnicis Christiani ita appellati, quod ultro et sponte morti se opponerent — dum martyrium ambiebant; *erőszakos halált választó.* Nagy Hier. Funda David. J. 2. *Biothanati,* qui violenta morte propter Christum necati fuerunt.

Bipalmaris, bipalmis, duas palmas longus vel magnus; *két arasznyi.* Pázm. Dial. 249. Isthv. XV. 26.

Biparus, (Calep.) qui v. quæ bis peperit; *kétszer szült, nemzett.* Gyön. 3110.

Bipedanus = bipedalis (Calep.); *két lábnyi.* Gyön. 3113.

Birbilius, calceamentum laicorum; *vérpécs, bocskor* (Cf. Mikl. Etym. Wb. 384. sub Verp). Gyön. 3123.

Birethum, birotum, currus, vehiculum duobus rotis constans. Batty. Leg. III. 647. an. 1505.

Birex, (Du C.) rex duorum regnorum; *két országú király.* Gyön. 3132.

Biribits lusus, *birbics.* Ger. Mariandel-Spiel. Kass. Ench. I. 24. *Biribits* dictus *lusus* in Mensula cum expressione inibi pictarum nonnullarum figurarum, et superinde demittendo globulo pares figuras referente passim in nundinis exerceri solitus, interdicitur. Norm. Ordin. an. 1775. 25. Octob.

Birotum, carpentum funebre; *halottas szekér.* Pár. Páp.

Birous, est vox Hung. idem ac iudex; *biró,* alias: bijro, onis. Hist. Brut. XII. 314. 12: Jam nostri Albam advenerant et de totius belli gerendi ratione consultabant Albæ magistratu præsente, quem Ungari *biroum* vocant.

Birretum, (Du C.) Pileus Magistrorum, quadratum capitis tegmen V. Beretta; *papi süreg, birétom.* It. berretta. Gal. barrette. Wagn. Pár. Páp.

Birrosus, birratus, birro indutus (Du C.); *süveges.* Gyön. 3115.

Birrum, idem ac Birretum. Pár. Páp.

Birrus, sinus; *kebel.* Gyön. 3122.

Birsa, æ, (Du C. corium bovis) noster præterea: cloaca (al. Burca); *ökör bőr, árnyékszék.* Gyön. 3119.

Birsadium, V. birsagium. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 150., 30., 455., 16. et passim.

Birsagialis, ad birsagium i. e. mulctam pertinens, occurrit etiam in forma: Birsagionalis; *birsági.* Cod. Dip. Pat. V. 197., 283.

Birsagialis poena, mulcta; *pénzbirság.* Moln. Patv. 24.

Birsagialis processus, causa mulcta mota; *birságos per, ügy.* Törvt. Msz.

Birsagiare, mulcta afficere; *megbirságolni.* Fr. Lib. Rat. I. 33. Magy. Jogt. Eml. 130.

Birsagiatio, mulcta; *megbirságolás.* Molnár Patv. 41.

Birsagiensis, ad birsagium pertinens; *birsági.* Kub. D. Hont. I. p. 176: *birsagiensem* ... portionem ... nobis relaxare.

Birsagionalis V. birsagialis. Magy. Jogt. Eml. I. 35.

Birsagium, mulcta; *birság.* Werbőczi 248. primo quidem ad solutionem onerum judicialium, quæ communi et usitato vocabulo *Birsagia* nuncupantur. Moln. Patv. 24. Birsagium ... illa pœna pro Birsagio (birósàgh) quæ in media vel tertia parte Judicibus cedit. Sim. Num. 17. Verbőczy ait P. II. tit. 86. Birsagia vox solis hungaris nota, ex radice Birság seu mulcta et pœna iudiciaria desumpta est. Szegedy autem in Tyrocinio Juris P. II. p. 517. ait *Birsagium* ex Hung. birság sic dictum est onus seu mulcta et iuridicis et sæpe aliis gravaminibus a Jure tamen determinatis exorta. Fej. VII. 136., 166.

Birsagium legale, mulcta ex lege; *törvényes birság.* Pril. Abact. 107.

Birsagium marcale, mulcta in marcis consistens; *girás birság.* Pril. Abact. 107.

Birssagium, V. birsagium. Pesty Ször. III. 157. et passim.

Birsus, pro: birrus gr. πυῤῥός: rufus; *veres* (barna). Gyön. 3120.

Bisaccus, i, (Du C.) mantica duas peras, seu duos saccos habens; *tarisznya.* Ger. Mantelsack. It bisaccia. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) 2.

Bisacia, æ, (Du C.) V. Besacia; *általvető.* It. *bisaccia.* Mantelsack. Rač. Mon. Sl. XIII. 252. an. 1358: par *bisaciarum.*

Bisacramentarii, qui tantum duo sacramenta: baptismum et communionem docent; *két szentséget hivők.* Nagy Hier.

Bisacutus, *anceps; kétélű.* Obs. Jadr. 409. in multa elatione cordis sunt erecti ignorantes fraineam *bisacutam.*

Biscetum, It. bischetto: *dolgozó asztal.* Werktisch. Rač. Mon. Sl. XIII. 220 an. 1358: fiat in chastello ... murus de tuffis, ubi stabat prius *biscetum.*

Biscia, æ, (Du C.) coluber, anguis; *kigyó.* Bárczay.

Biscoctus, panis bis coctus; *kétszersült.* biscotto. Zwieback; *piskóta;* sütött durva rozskenyér. Schläg. 1850. Máty. 114.

Biscota, æ, V. *Biscoctus;* species dulcium bellariorum, crustulorum: *piskóta.* Máty. 114. 324.

Biscottum, (Du C.) V. *Biscoctus.* Ljub. Mon. Sl. I. 144.

Bisculcus, 3., pro: bissulcus, ungulas scissas habens; *két patáju.* Gyön. 3127.

Biscus, 3., fors. idem quod Bisus, Bisius, Cinericius apud Du C. a Gall. *bis; hamuszinű.* It. bigio. Monm. Comit. Trans V. 196. ab una pecia cameloto Venetiano vulgo czömöllyöt vocato f. 150. *De bisco* f. 1.

Bisdenarius bis decem, viginti; *kétszertizes.* Obs. Jadr. 402. de quorum numero non excessit numerus *bisdenarius*, qui gladio tunc occubuerunt.

Bisecare, secare, dividere in duas partes; *kettévágni.* Fal. Arch. Mil. 132.

Bisextilis, diem intercalarem continens; *szökőnap, Mátyás ugrása.* It. bisestile, bissexte, Schalttag. Szamosk. IV. 75. Cum ante quadriennium ipsius instinctu quatuor decem primarii proceres Transvluaniæ a Sigismundo principe essent trucidati die Martis tam illi quam Josika, ita ut in eadem hebdomade coinciderint hi dies *bisextilis* ratione. Cf. Isid. Orig. 6, 17. 25.

Bis-Malvæ, (Du C.); *ziliz.* Gall. Guimauve. Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Rep. Succum *Bis-Malvae* et albumen ovi et semen Psilli et calcem et pulveriza et confice.

Bisoldius, 3., duos solidos aureos valens (Rački: Reiskii commentarii p. 805: quæ haberet appensam bullam h. e. capsulam rotundam auream cum cera eique impressa imperatoris imagine, cuius bullæ aurum æquaret pretium et pondus unius, 2., 3., 4. solidorum aureorum.) Rač. Mon. II. VII. 416. Ad hoc bulla aurea est *bisoldia.*

Bispulus, 1., (Du C. bispilus) lectus, ubi mortuus portatur pro: Bispellio al. Vespillo; *halottvivő* (ágy), *szent Mihály lova.* Gyön. 3128.

Bissæ, (Cathol.) octo unciæ; *nyolcz unczia.* Gyön. 3129.

Bissancium, pro: *bissaccium* V. *Bisaccus; málha, általvető.* Schläg. 2213.

Bissecularis, duorum sæculorum; *kétszázados.* Száz. XXXI. 3. p. 231. *bissecularis* memoria.

Bissextilis, V. Bisextilis.

Bissinus, 3., ex bysso; *gyapotból való.* Tör. Tár. 1887. p. 182.

Bissomum, (a lat. bis et gr. *σῶμα*) sarcophagus duobus corporibus sufficiens V. *Quadrisomum.* Pár. Páp.

Bistopia, (Du C.) stopia, stapes; *kengyel.* Bügel. Pár. Páp.

Bistardus, i, (Du C. bistarda) avis tarda; *tuzok.* It. attarda. Gal. outarde. Trappe. Schläg. 1750. [Monos.

Bistetras, octo. Obs. Jadr. 419. V. s. v.

Bitalapsum, vestigium in luto (Cathol. bitalassum. Du C. *bithalassium*, vestigium in luto impressum vel concursus duorum marium) bimaris; *két tenger közötti hely.* Gyön. 3136.

Bitare, (Du C. *bittit).* Dief. bitare, bicare Plaut. *betere,* ire proficisci; *menni, utazni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Gyön. 3138.

Bitidus, (Du C.) (Cathol.) biformis; *két ábrázatu.* Gyön. 3137.

Bituligo, (Du C.) vimen minutum, quod in bitumine crescit; *pilisznye.* Cf. Mikl. Etm. Wb. 250. Gyön. 3139.

Bituminare, (Du C.) compingere, glutinare; *enyvezni.* Gyön. 3146.

Biulus, i, sparganium; *háporja,* (háportya, békasás). Schläg. 954.

Biusca, æ, (fors. a germ. Busch) crista; *forgó, kócsag.* Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: pro *biusca* posita super galeam.

Bivalvis, duarum valvarum; *két kagylójú, héjú.* Gal. bivalve. Hist. Nat. 71. domunculæ testaceorum vel univalves sunt vel *bivalves* vel multivalves.

Bivaria, æ, pellis beveraria V. s. *Paratura; hódprém.* It. bivaro.

Bivira, (Du C.) quæ secundum habet virum: *kétférjű.* Gyön. 3143. Cf. Non. 79. 21.

Bivitas, vidua, quæ duas vitas habuit, alteram coniugalem, alteram cælibem; *özvegy ember.* Gyön. 3142.

Bixis, buxus semper virens (Linn).; *puspáng.* Ger. Buchsbaum. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bizantii Saraceni, nummi aurei Sultanorum Iconensium; *arany.* Batty. Leg. T. II. 256 an. 1165.

Bizantius, (Du C.) Byzantius nummus aureus ab imp. constantinopolitanis Constantinopoli, quæ olim Byzantium, unde monetæ nomen. Cod. Dip. Arp. XI. 247. Predicta vero questio ita intelligatur a quinquaginta *bizantiis* et infra.

Bizinellus, pugio; fors. idem quod *bicellus; tőr.* Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: habere debeat unusquisque spatam, scutum, *bizinellum.*

Blacera, fors. idem quod *Blatera.* Gyön. 3151.

Blactare, fors. anhelitum ducere; *pihegni.* Gyön. 3152. *rebegni, tántorogni, Blactat* equus pinguis.

Blactire, blatterare; *fecsegni.* Tör. Tár. 1888. p. 786. Se esse legatum ubique *blactit.*

Blacus, V. Valachus. Benkő Im. Nat. Sic. 38. hicque *Blacos* (quos iam *Valachos* vocamus) et horum commilitones fregit.

Bladaria, æ, frumentum; *gabona.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 63. an. 1530: teneantur... facere inventarium cuiuscunque generis munitionum tam *bladariae* quam aliarum.

Bladum, (Du C.) frumentum, annona; *gabna, élelem.* It. biada. Gal. blé. Cod. Alv. II. 322. VIII. 84. Luc. Regn. Dalm. 252. Die 19. prædictorum anni et mensis defenderunt Jadren. *bladum,* carnes et cæteras alias res. Szegedi Rubr. P. I. p. 119. Vina, *blada,* animaliaque, solutis Tricesimis e regno educere possint et vendere. Pel. Serm. æst. 61. o.

Blæsia, (a blæsus) stultitia; *bolondság.* Gyön. 3177.

Blancus, 3., (Du C.) albus; *fehér.* It. bianco. Kat. Hist. VIII. 536 volentes... eundem insignire... cristam, inferius descriptam, quæ vulgo Tzimer dicitur, in forma (avis) scilicet falconis aurei habentis distensas *blancas* alas, sub quibus folia deaurata in modum herbæ *Luhere* dictæ pendent. Arch. Ver. Sieb. XI. 347.

Blandicellus, (Du C.) aliquantum blandus; *némileg nyájas.* Tör. Tár. 1888. p. 672. Absolonem verbis *blandicellis.*

Blandicus, 3., pro: *Blandidicus,* qui blanditur; *hizelgő.* Gyön. 3173.

Blanditiosus, blandus, blanditiis plenus; *nyájas, behizelgő.* It. blando. Fej. X. I. 280. tanquam sororem carissimam suavibus verbis et *blanditiosis* affectibus, ipsa corona proditorie privavit.

Blas, V. Blax (Du C.) stultus, inde *blaterare; esztelen.* Nagy Hier.

Blasmus, i, (Du C. Blasma) reprehensio, obiurgatio, vituperatio; *feddés, pirongatás.* It. biasimo. Prot. inq. 178: ipsa virgo Margaretha cepit rogare Deum, quod scamparet eam a tali *blasmo.*

Blasonia, æ, descriptio annorum gentilitium; *czimerleirás.* It. blasone. Bárczay.

Blasphemare, (Du C.) impias in Deum voces mittere, scelesta lingua deum lacessere; alterius famam dictis lædere, vituperare, damnare, culpare, infamare; It. biasimare; *istent káromolni, rágalmazni, gáncsolni.* Wagn. S. de Kéza chr. II. 1. 15. Cf. Tertul. adv. Jud. 13.

Blasphemator, qui deo maledicit; *istenkáromló.* Gall. blasphémateur. Fej. I. 93. eadem illa Synodus *blasphematores* Spiritus S. dicentesque eum creaturam esse subvertit.

Blasphemia, (Du C.) vituperatio, insectatio; *gyalázás.* Batty. Leg. T. II. 398. an. 1263: *blasphemiae* et intolerabiles injuriæ. Cf. Hieron. Ep. 62. nro 2. et August passim.

Blasphemus, 3., (Du C.) maledicus, qui deo maledicit Text. v. s. *Homuncionistae; káromló, istenkáromló.* Cod. Dip. Arp. IV. 60. Illésh. 103. Cf. S. Patres.

Blatea, æ, (Du C.) lutum ex itinere in calceamentis collectum; *a saruról levakart sár.* Cf. Slav. *blato.* Gyön. 3166.

Blatera, (Cathol. sonus ranarum) (Du C. blaterea); sonus vespertilionum; *denevércziczegés.* Gyön. 3150.

Blateratio, actus blaterandi; *fecsegés, mendemonda.* Arch. Rák. VIII. 154. *blateratio* publica.

Blava, æ, (Du C.) idem quod *bladum; gabona.* Gall. blé. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306: nulla persona debeat... trahere de Ragusio... *blavam* nisi bullatam. Cod. Dip. Arp. Cont X. 102.

Blaveus, 3., (Du C.) cœruleus, a Germ. blau, *kék.* Száz. IV. 621. falkonis aurei... vulgo Solum... habentis distentas *blaveas* alas. Tör. Tár. 1887. 173. Schläg. 1247.

Blax, (Calep.) (Du C. *Blas)* stolidus; *dőre.* Gyön. 3155. Pár. Páp.

Blectacium, bleta gr. *βλίτον; istár.* Schläg. 910.

Blenniare, (a *blennus)* scurrilia agere, ioca agere; *bohóczkodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Blepharo, onis, homo magno supercilio; *nagy szemöldökü.* Pár. Páp.

Bleta, bleta, mangolt *(Mangold)* Dief. — B.-ben laboda; *czékla.* It. bieta. Schläg. 921. Diósz. Füv. 59. fejes Mángolt *(Blitum* Capitatum.)

Bletra, fors. idem quod gr. *βλῆτρον* offendencia præsertim pedes; *kapocs, eszkába.* Gyön. 3173. *lábnak ütközeti.*

Blevus, blavus V. s. Asula.

Blictri, Pázm. Dial. 428. Ratio est: quia voces ex impositione habent ut significent et ita, si nulli rei sint impositæ, nihil significabunt, ut *blictri* nihil significat.

Blictrum, a blictrire, ebullire; *a mi kiforr, pezsgő hab.* Gyön. 3161.

Blitira, fors. idem quod gr. *βλήτειρα* V. Clista; *dobáló, hajító.*

Blitteus, 3., (Plaut. bliteus) quod est inutile ac nullius pretii; *használatlan, semmi érő.* Gyön. 3176.

Blitus, (Fin. bliteus) stolidus; *buta.* Ger. blöde. Exam. Aet. d. 3.

Blodæ, frumentum, V. Bladum. Not. J. Samb. Tyrn.

Bloquada, obsidium, conclusio diutina; *megszállás, ostromzár.* Ger. Blockade. Arch. Rák. IX. 150. Militiæ nostræ in *Bloquada* Csabragiensi Capitaneo, Wagn. Cod. Alv. I. 354.

Bloquatio, obsessio, circumsessio a gall. bloquer; *megszállás, körülzárás, ostromzár.* Magy. Tör. Tár. VI. 242.

Blungus, lege: blandus; *nyájas.* Tör. Tár. 1888. p. 779. Nunc territum verbis *blungis* erigunt.

Blutire, (Dief. geren als das bier) fermentare; *forrni* V. s. *Biblire.*

Boarius, i, (Du C.) præfectus boum pastor V. Volar; *ökrész, ökörpásztor, marhakereskedő.* It. boaro. Gal. bouvier. Kass. Jur. Civ. I. 118. assumtis ad latus suum N. N. Hajdone N. N. auriga N. N. *Boariis* N. N. colonis. Illmi Domini Comitis irruerit.

Boatus, mugitus; *bőgés.* Wagn. Cf. Apul. Met. 3, 130. 17.

Bobinare, (Du C.) conviciare, clamare; *szidni, kiabálni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bobita, æ, ornamentum capitis muliebre; *főkötő, fejkötő, konty, bóbita, búb (bibesbubos menyecske:* Dugonics Szer.) Hauben. Arch. Rák. VIII. 324. 337. fila ærea pro *bobitis* conficiendis.

Bobus, i, pro: *bos.* Tör. Tár. 1889. p. 374. Item *bobus* magnus gebewl dictus pinguis.

Boccale, poculum V. *Deauratura; serleg.* It. boccale.

Bocha, æ, (Du C. Bauca, boca) vasis species; *edény* (mérő). Ljub. Mon. Sl. XI. 279. an. 1347. nulla persona ... possit ... extrahere ... de furmento ... intra quatuor *bochas.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Bochale, al. **Pochale,** V. *Boccale* (Du C. bochalus.) Száz. VI. 388. Item unum pelvim cum uno *bochale* de argento plano.

Bocharius, i, promus condus (Du C. al. s.) *kulcsár.* Pár. Páp.

Bocherana, idem ac boquerannus, bucaranum telæ subtilis species, bissus. Gall. bougran, bouqerant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Supra ... a de *bocherana* larga et nova.

Bociolina, Buciolina, dem. ab it. boccia: lagena; *palaczk.* Han. Mon. Jur. II. 274. galeta .... in qua intrent *bocioline.* XXXII.

Boculus, pro: buculus, parvus bos; *kis ökör.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bodemeria, fenus nauticum, usura maritima; *hajóskölcsön, hajózálog.* It. cambio marittimo, bomerie. Gal. prêt à la grosse. Bodmerei. Vern. Phil. Mor. 393. Præcipuæ species aleatoriorum contractuum onerosorum sunt ... *Bodemeria* dum pecunia datur in aliquam navim ea conditione, ut navi pereunte pereat etiam pecunia salva autem ad portum veniente lucrum conventum habeat creditor.

Boebodus, Voivoda; *vajda.* Kat. Hist. Duc. 37. Hos tribuum præfectos Turotzius capitaneos Porphyrogenitus *boebodos* appellat.

Bœdobus, idem ac Bœbodus (per metathesim) voivoda. Kat. Hist. Duc. 37. Nam ut Hungari tribunos militum voce patria főhadnagy vel ex Latino caput detorta kapitány vocamus, ita per Constantini *boedobum* bellidux significatur.

Boëmi fratres, indocti præsertim ex opificibus collecti hæretici, qui postea Lutheri Calvini et Zwinglii doctrinam amplexi sunt: *csehtestvérek.* Nagy Hier.

Boëmicalis, Bohemicalis, Bohemus. Cf. Hungaricalis; *cseh.* Cod. Dip. And. II. 347., 393. II. 361., 416. I. 575., 629.

Boër, is V. Boierus *Boyer, Boëro, onis; bojár, oláh nemes.* Szamosk. III. 179. His ita expensis, Radul ne in consilium *boërum* relata, duos e suis feriendi fœderis et concordiæ patres patratos ad Mosem legat p. 181. Pro cuius rei fide et testimonio hos duos *Boëres* nostros ... ad te misimus p. 181. *Boyerum* autem epistola XII. eorum sigillis munita, in hanc sententiam erat scripta p. 185. Joannes, unus e *boyeribus* Radulianis. Szamosk. IV. 404. Simeonem avare impotenterque dominantem ferre *boërones* non possent.

Boëranatus, us, status, conditio Boyarorum. Jogt. Eml. T. I. p. 169.

Boëro, onis, nobilis apud Valachos, alias Boër. Szamosk. II. 252. Eodemque iuris iurandi sacramento decem primores suos *Boërones,* sic gentili eorum lingua Valachorum nobilissimi vocantur, obstrinxit.

Bœticus, 3., fuscus. *Color boeticus, barát-szin.* Ger. Capuciner Farbe. Pár. Páp.

Boga, æ, (Du C. bogia) compes, aut torques damnatorum, quasi iugum bovis; *bilincs; békó.* Prot. inq. 321. et ligati sibi fuerunt manus et brachia post tergum cum quibusdam corrigiis et posite sibi fuerunt due *boge* ad pedes; ... et extraxit sibi unam *bogam* de uno pede cum ocrea et alteram ego fregi.

Bogachin, alias: bogaczin. Dipsacus fullonum (Linn.) ex hung. *bogács.* Ger. Weberkarbe. Vect. Ref. D. 2. E. De vasculo telæ *Bogachin.*

Bogardi, ordinis S. Francisci laici socii sic dicti Tertiarii; *cseri, szürke barátok harmadrendü tagjai.* Nagy Hier.

Bogasi, -y, -ÿ, -ia, Bogacsin; *gyapot.* Kronst. II. 219., 410., 417., 427., 511.

Bogasium, *Bogass, Bogassia, Bogasya:* tela gossypina melioris notæ; *finom gyapju szövet.* Ein feineres Baumwoll- oder Linnenzeug. Kronst. I. 21., 27., 57., 215.

Bogdanus, Moldavus, Danus, signif. a deo datus. Verancs. Hist. I. 127. Non itaque ut quidam recentiores habent; *Dani* dicendi sunt *Moldavi,* sed *Bogdani* a Bog, quod est Deus et Dan: datus unde *Deodatus* nomen.

Bogierones, V. Boër; *bojárok.* Cod. Dip. Brüss. II. 355. *Bogierones* habito conflictu cum Mircha Wayuoda Victoria potitos. 356. ad me venerunt duo *Bogierones* ex Transalpiensi terra.

Bognona, æ, morbi species; (fors. ab ang. *bog:* locus paludinosus) malaria; *mocsárláz.* Prot. inq. 342. LXXX. habeo quemdam puerum meum, qui per septem annos fuit infirmus de scabie et *bognonis* et quasi de omni infirmitate.

Boianus, i, V. Banus. Series Ban. 2. Car. Bel. De Arch. 28. Hos Regnum distribuisse in centurias constituisseque Tribunos quos *Boianos* primum seu *formidandos,* mox contractiore vocabulo Banos gens adpellaverit.

Boiaro, onis V. Boërones. Monm. Comit. Trans. II. 107. Verancs Hist. I. 89. I. 139.

Bojarus, nobilis. Magy. Tör. Tár. I. 57. Proceres vero et *Bojari* Russiæ.

Boieri, V. *Boërones.* Isthv. XVIII. 221.

Boifus, legatus. V. s. *Residens.*

Boira, Boreas, aquilo. It. bora; *éjszakî szél.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et si ligno extraneis steterit in Zaro cum Austro esset salvus. Et si steterit in Malonto cum *boira* esset salvus.

Bokaschinum, pannus linoxylinus nitidus ex Armenia et Persia; *sája barchet, bakacsin.* It. bocassino. Gall. boucassin. Arch. Ver. Sieb. XI. 355. dalmaticas ... subducte cum albo *bokaschino.*

Bokosia, æ, V. *Bagassia.* Quel. Sieb. I. 320. an. 1503. *bokosiae* stuck 112.

Bokreta, æ, *bokréta.* Arch. Rák. VIII. 332. *Lemnisci* seu *Bokretae* frustilla pro ornamento capitis fœminei nigra Nro 26.

Bolanch, fors. idem quod ap. (Du C. Pogesia quæ est eiusdem valoris ac *picta,* quarta pars unius denarii.) Batty. Leg. III. 201. an. 1553. singulus unus *Bolanch* de quolibet agno. Nota Batty. dicitur apud du Cange de singulis ovibus dandas esse singulas Pogesias; Bolanch itaque est certa pars pecuniæ et eiusdem valoris ut Pogesia. Hajn. Extr. L. 92.

Boldtstuckh, indecl. pannus bilix Indiæ orientalis alias: *Bolzas; kelet-indiai két nyüstű szövet* Arch. Rák. VIII. 336. Tria frustella ex materia vulgo *Boldtstuckh.* Unum frustellum rubri *Boldtstuckh.* Item alia quatuor frusta quasi *sub-Boldtstuckh.*

Bolemia, æ, placenta fungis farta; *gombás béles.* Ger. Schwamm-Kuchen. Pár. Páp.

Bolerbita, æ, genus herbæ, quæ nomen a pulice duxit. Vocabulum ad normam consuetudinemque, qua Germani et Hungari in herbis denominandis utuntur compositum et formatum. Suffixum vocis Italicæ originis est.; *csombor, bolhafű.* It. pôlio, puleggio. Gal. pouliot. der Polei, das Flöhkraut. Schläg. 884.

1. **Boleta,** (Du C. Bolidus), fungi species, quæ nascitur in arboribus. (Forc. *boleta), gilva.* Schläg. 957. Kov. Form. Sl. XXVII. Fungus — *boleta,* gomba. Pel. Serm. Aest. 19. m.

2. **Boleta,** æ, tessera, signum mercis, al. Baleta; *árujegy.* It. *bolletta.* Kov. Form. St. 496. nec non Tricesimatoribus Tributariis ac Theloneorum, Gabellarum et *Boletarum* exactoribus. Törvt. Msz.

Boletriæ, tractum (Apic.); *serpenyőbe rántott gömbölyü pánkok.* Ger. Krapfen. Comen. 64.

Bolis, (Du C. bollis) appellant nautæ massam plumbi, quam submittere solent in mare, ut experiantur profunditatem maris, *βόλις; vizmérő golyóbis.* Comen 75. profunditatem *bolide* explorare solent. Gyön. 3191.

Bolla, æ, (Du C.) sigillum; *pecsét, jelzés.* Ljub. Mon. Sl. XI. 28. an. 1313. Junius ... factus est super *bollam* panis.

Bollandistæ, ita appellati Jesuitæ a Johanne Bolland, qui operis, quod inscribitur: *Acta Sanctorum* primus auctor erat, natus an. 1596, mort. an. 1665. eiusque vestigia sequendo hoc opus, quod vitam sanctorum continet ab an. 1643—1794. Antverpiæ, Bruxellæ, et Tongerlos et ab an. 1846. Bruxellæ ediderunt. Száz. XIII. 15.

Bollare, (Du C.) Bullam seu sigillum literis, epistolæ aut diplomati apponere V. Aurum bollatum; *pecsétet rányomni.*

Bolletarius, tesserarum editor et collector: *árujegy-kiadó.* Kov. Form. St. 214. Comitatuum et Locorum Rectoribus Judicibus et Villicis nec non Tricesimatoribus Tributariis seu Theoloniatoribus, *Bolletariis* et *Gabellariis* nec non pontium et *passuum* custodibus ... gratiam.

Bolonderia, ad analogiam jurateria,

adjuncteria etc. significat nugas passim apud Hungaros: *bolondság.*

Bolonini, Numi Hung. 153. *Bolonini* Romani species pecuniæ Pontificiæ; horum anno 1465. tres valorem unius floreni Hungarici habuerant. Koller. Hist. Episc. Quinq. IV. p. 143.

Bolta vel **Boltha,** pilum, camera, arcus (Du C.), testudo, fornix; *bolthajtás, boltozat.* It. volta. Gal. voûte. Kov. Form. St. 368 noctu infracta testudine sive *Boltha.* Fjp. Szám. 209. Item solvimus carpentariis, di (qui?) *boltam* paraverunt ante valvam. Kronst. I. 234., 476.

Boltarius, tabernarius; *boltos.* Hajn. Subs. Publ. 69.

Bolus Armenus, argillæ mollis species ad sigillandum apta; *pöcsétes agyag, pöcsétföld.* It. bolo, argilla da sigillare. Siegelerde, lemnische Erde, Fettthon. Verancs. IV. 57. De *bolo Armeno, terra sigillata* sive *Lemnia* non est quod labores.

Bomba, pila ferrea pulvere nitrato farta, bolides igneæ, globus igneus, aëneus, qui ex tormentis bellicis emitti solebat; *tűzgolyó, tűzgömb, bomba.* Törvt. Msz. Rák. Ön. 13., 11—12. Magy. Tör. Tár. V. 222.

Bombarda, æ, (Du C.) pixis manuaria; *kézi puska.* Donnerbüchse. Száz. VIII. 633. An. 1545. Kronst. I. 156. Törvt. Msz. Pel. Serm. Aest. 20. g.

Bombarda barbata, V. *Barbata.* Hist. Zerm. p. 28. exploduntur ex arce dictæ *bombardae,* quas *barbatas* vocant, tertia manuaria paulo post exploditur.

Bombarda manuaria, *kézi puska.* Beng, Ann. Er. Cœnob. 435. Nam primo quidem gemini milites *bombardas* suas *manuarias* plumbo bene fartas in dorsum flectentis eiaculantur.

Bombardalis, ad bombardam spectans. Ru. Pan. L. 3. Deficeret pulvis cum *bombardalis* Amatho, Bassa Anatolinus veniens, alimenta ferebat.

Bombardarius, 3., ad bombardam pertinens; *puska*... Dec. Bar. 233. Eo expedito, cum hostes *bombardario pulvere* destituti duntaxat nostros inspectarent.

Bombardarius, (Du C.) pyrobolarius; *bombavető.* It. bombardiere. Kov. Form. St. LV. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Cod. Dip. Brüss. III. 44. Lop. Mon. Sl. XX. 418. an. 1552.

Bombardella, (Du C.) dem. ad bombardam, tormentum minoris modi. V. s. *Mascherare; kis lőszer, kisebb ágyu.*

Bombardicus, 3., ad bombardas pertinens. Verancs. Hist. I. 28. hisque *bombardico pulvere* alioque tormentorum genere ad disrumpendas et disiiciendas ædificiorum moles comparato infarctis. Kronst. II. 253., 363.

1. **Bombardista,** V. Bombarda. Donnerbüchse Kronst. 214.

2. **Bombardista,** V. Bombardarius. Fr. Lib. Rt. I. 159. Stephano *bombardiste* dati sunt.

Bombardistarius, i, miles, qui bombardis utitur; *bombavető.* Gall. bombardier. Büchsenmeister. I. Kronst. 653.

Bombardula, æ, parva Bombarda; *kis puska.* Tör. Tar. 1890. p. 379.

Bombardula carrata, pyxis secto ferro et pulvere pyrio repleta; *kartács ágyú.* Ger. Kartätsche. De Bel. Pann. M. Soiterus. 592.

Bombasium, (Du C.) gossipium, lana vel lanugo xyli; *gyapot.* Kronst. II. 172., 218—220., 222., 226. Quel. Sieb. I. 294. an. 1500. Gyön. 3230.

Bombex, pro: *bombyx, selyembogár.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Bombilare, (a bombo) crepitare; *zsongni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 198. apis vigilans.... *bombilando* excitat universas.

Bombus, i, (Du C.) crepitus, hoc loco: pyrobolus; *bomba.* Tör. Tár. 1888. p. 744. pyrobolis (*bombos* vocant.)

Bombylius homo, *beszédes* (ember). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Homo Bombylius, id est: verbosus, seu inutilis.

Bomolochus, malitiosus ex emolumento iuris interpres; *csalfa biró.* Pár. Páp.

Bona acquisita, bona, quæ quis acquirit; *szerzeményi jogok, szerzemények, szerzeményi v. keresményi jószágok, javak, szerzett jószág.* Törvt. Msz.

Bona actionalia, bona, quæ liti subsunt; *keresetbeli jószág.* Törvt. Msz.

Bona ad Carmedam, V. s. v. Bona Meyerdingica.

Bona adespota, bona sine domino; *bitang jószágok.* Törvt. Msz.

Bona adventitia, bona ab alio acquisita; *mástól nyert jószágok, tulajdon keresetbeli vagyon.* Törvt. Msz.

Bona allodialia, *majortelki birtok.* Vuch. Jur. Feud. 35. Feudis opponuntur in sensu generali *bona allodialia* seu illa bona, quæ in nexu feudali non sunt.

Bona avita v. **avitica,** ab avis hæreditate accepta; *ősi jószágok, örök jószág.* Ger. Stammgut. Törvt. Msz.

Bona beneficialia, bona ecclesiastica; *egyházi jószágok, egyházi javak, egyházi hivatali jószágok, papi jószágok, egyházhoz tartozó földek.* Törvt. Msz.

Bona caduca, quæ recidunt ad dominum feudi, hæredibus morte absumptis; *magvaszakadtak javai, visszaesett jószágok.* Ger. rückfällige Güter. Törvt. Msz.

Bona Cameralia, Bona Cameratica, prædia principis, ærarii; *kamarai javak, kincstári jószágok.* Molnár Patv. 69. Törvt. Msz.

Bona cambiata, non a ramo, pecuniæ scilicet addiiione, sed a radice et origine acquisitionis æstimantur; *a felcserélt jószágnak állapotja nem a készpénzbeli toldaléktól, hanem a szerzeménynek gyökétől határoztatik meg.* Georch. H. P. III. 191.

Bona castrensia, virtutis bellicæ premio acquisita; *hadi érdem által szerzett javak.* Törvt. Msz.

Bona civica, bona civium; *polgári jószágok, városi jószágok.* Törvt. Msz.

Bona coacquisita, bona una cum alio acquisita; *közszerzeményű javak.* Törvt. Msz.

Bona colonaria, V. s. v. Bona Meyerdingica; *telkes birtok, jószág.*

Bona colonicalia, bona agricolarum; *jobbágyi javak, paraszt vagyon.* Törvt. Msz.

Bona concambiata, bona commutata; *cserélt javak.* Törvt. Msz.

Bona coronalia, bona privata principis; *koronai javak; korona-jószágok.* Törvt. Msz.

Bona coronalia reginalia, bona privata reginæ; *királynéknak koronajószágai.* Törvt. Msz.

Bona donationalia, dono data; *adományi javak.* Törvt. Msz.

Bona dotalitia, in dotem data; *házassági jószágok, hitbéri javak.* Törvt. Msz.

Bona ecclesiæ communia, *egyházi közjavak.* Vuch. Jur. Feud. 45. Consuetum est res Ecclesiasticas sensu stricto sumtas iterum dispercere in *bona ecclesiae communia* et *mensalia* seu *dotalia,* illa communiter conservandis Ecclesiis, hæc autem sustentationi personarum Ecclesiasticarum destinata sunt et iam *mensalia* iam *tituli* audiunt, prout a maioris vel minoris ordinis personis Ecclesiasticis possidentur.

Bona ecclesiæ mensalia, seu dotalia. V. Bona ecclesiæ communia; *egyházi javadalmak a személyek fentartására.*

Bona emtitia, emptione parata; *vett javak.* Törvt. Msz.

Bona extradonationalia, bona extra dotem parata; *adománykivüli javak, adományon kivül szerzett jószág.* Törvt. Msz.

Bona feudalia, *hűbéri javak.* Törvt, Msz.

Bona fiscalia, ad regem devoluta bona; *fiskális javak, ura veszett jószágok, koronára szállt jószágok, kobzói jószágok.* Törvt. Msz.

Bona fundationalia, bona fundationis; *örök hagyománybeli érték, alapitványi javak.* Törvt. Msz.

Bona fungibilia, bona, quæ absumere licet; *elkölthető javak.* Törvt. Msz.

Bona hæreditaria, bona hæreditate accepta; *örökös javak.* Törvt. Msz.

Bona immobilia, bona non moventia; *ingatlan, fekvő javak.* Törvt. Msz.

Bona impignorata, bona pignori data; *elzálogosított javak, zálogos jószágok.* Törvt. Msz.

Bona lassitica, Bona latica, *bérbe adott jószág.* Vuch. Jur. Feud. 32. Dantur in Germania plurima bona, quæ cum feudis affinitatem quandam habere videntur... Bona Colonaria... Bona Meyerdingica... *Bona latica lassitica* titulo locati conducti concessa, ut quocunque tempore a domino revocari possint, nec non hona, quæ vulgo Sattelhöfe vel Sattelfreye Güther dicuntur.

Bona libellaria, *irásban biztositott javak.* Schwartn. Scult. 80. provinciæ equidem Scepus Scepusiensiumque nomen e Slavico Spis, libellum scriptum denotante, enatum esse contenderem; quod nimirum Germani isti veteres, in umbris montium Tatur considentes, huc vel libello scripto essent vocati, vel quod advenæ bona, quæ *libellariorum* nomine veniebant, acceperint possidenda vel vero in universum, quod privilegiis scriptis ultra colonos regionis vicinæ indigenas ceteros donati fuerint.

Bona liberæ dispositionis, peculium castrense; *szabad rendelkezésü javak.* Not. J. Samb. Tyrn.

Bona Meyerdingica, V. *Bona latica* Vuch. Jus. Feud. 32. Dantur in Germania plurima bona quæ cum feudis affinitatem quan-

dam habere videntur, sed feuda non sunt veluti *bona colonaria* seu prædia colonis iure hæreditario fruenda concessa ut annua merces vel opera, nec non onera fundo imposita præstentur pleno dominio penes concedentem manente, *bona Meyerdingica* seu prædia rustica iure dominii minus pleni ita concessa, ut domino præstationes exhibeat, nec fundum sine eius consensu alienet; *bona ad Carmedam*, ubi domino ius est ex hæreditate coloni rem aliquam singularem sibi deligendi, quod quidem *ius* etiam *mortuarium* aut *ius manus* mortuæ vocatur...

Bona mobilia, bona, quæ moveri possunt; *ingó javak.* Törvt. Msz.

Bona neocquisita, bona, quæ quis de novo acquisivit; *új szerzeményi javak.* Corp. Jur. an. 1723. Art. 19., 103. an. 1741. Art. 21.

Bona nobilitaria, bona nobilium; *nemesi jószágok.* Törvt. Msz.

Bona non fungibilia, quæ consumere non licet; *elkölthetetlen javak.* Törvt. Msz.

Bona notoriorum, bona proditorum; *hűtlenek javai.* Törvt. Msz.

Bona patrimonialia, bona hæreditate a patre accepta; *nemzetiségi javak, atyai örökség-jószágok.* Ger. eigenthümliche Erbgüter. Törvt. Msz.

Bona pecunia, ita appellabatur *florenus auri* oppositus *communi pecuniae.* Fjp. Szám. p. 345. de *bona pecunia.*

Bona politico-fundationalia, bona publice fundata; *örök hagyománybeli érték vagy jószágok, közhagyományi jószágok, polgári kegyes hagyományi jószágok.* Törvt. Msz.

Bona privata principis, *fejedelmi magán birtok.* Vuch. Jur. Feud. 47. Sed potest insuper Princeps instructus esse bonis, quæ qua privatus vel ipse acquisivit vel hæreditate obtinuit, quæve *bona privata principis, chatoulle Güter,* vocantur.

Bona profectitia, locatione acquisita bona; *haszonvételből lett gazdagodás, ősi jószág jövedelméből szerzett érték.* Törvt. Msz.

Bona pupillaria, bona orphanorum; *árvák javai.* Törvt. Msz.

Bona quasicastrensia, virtute civica acquisita bona; *polgári érdem által szerzett javak.* Törvt. Msz.

Bona sexus masculini, bona ad filios descendentia; *fiuágot illető javak, férfi ágra szálló jószágok.* Törvt. Msz.

Bona Solaria, *szabad hűbéri birtok.* Vuch. Jur. Feud. 36. Existit in Germania peculiare bonorum genus, de quorum indole non convenit, num bonis feudalibus aut allodialibus adnumeranda sint, in quorum numero sunt sic dicta *bona Solaria,* Sonnenlehen. Extra omne dubium positum est *bona solaria* esse bona allodialia, quæ possessoribus eorundem pleno iure et independenter ab omni nexu feudali competunt. Nomen suum capiunt a Sole tamquam symbolo libertatis et a solenni ritu inaugurationis,quo libera asserta sunt.

Bona virtualia, bona in spe recuperanda; *remélhető örökségi javak, várandó javak.* Törvt. Msz.

Bonarium, munus (Du C. al. s.) *előny, adomány.* Teut. Schul. I. 115. *Bonariis* quibusdam excitetur.

Boncompagnonus, sodalis; *pajtás.* It. buoncompagno. Gut.-Gesell. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 128.

Boncsokones, cauda equi, qua vexilla Turcarum ornabantur; *boncsok.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 128. præsentis Princeps cum quadraginta sex Vexillis Militum, Vexillo itidem Imperatoris et Regni, ut et duobus *Boncsokonibus,* quæ cum magna solemnitate et pompa per duos *Boyerones* efferebantur.

Bonificare, restituere, refundere (damnum); *megtériteni, kipótolni.* Törvt. Msz.

1. **Bonificatio,** actus boni faciendi; *jóttevés.* Pel. De Apostolis s. I. c. 2. Inter Christum et suos fideles contracta est bona amicitia ratione *bonificationis.*

2. **Bonificatio,** (damni vel sumptuum) restitutio, compensatio, refusio; *1. megtérités, kipótlás; 2. kártalanitás, kártalanság, visszatérités, helyrehozás, javazás...* Art. Diæt. Pos. 76. Jogt. Eml. P. II. I. 426. Kass. P. P. I. pass. Törvt. Msz.

Boniformis, bene moratus; *erkölcsös.* Batty. Ger. 154. *Boniformis* vero relucens ad sua... animus... quod jumentorum est jumentis tribuit.

Bonitas Juris, fundamento, veritate innixum ius actoris; *felperesnek gyökössége.* Georch. H. P. III. 229.

Bonitus, i, (gr. βωνίτης) caro bubulina; *marhahús darabféle.* Batty. Leg. eccl. T. III. 325. Item succentor alias singulis diebus de cellario domini archiepiscopi habuit duas pintas vini et sex *bonitos.*

Bonomodo, adv. comp. ex bono et modo, semper una voce scriptum — bene; *jól.* Cod. Zi. vol. III. p. 17. 525. 546. et passim. Pag. 17. quia huiuscemodi reambulacio, revisio, estimacio et divisio absque hominibus nostris fieri nequiunt *bonomodo,* igitur...

Bonorum director, curator, rector bonorum; *jószág igazgató.* Jókai Rab. R. I. 6.

Bonula, orum, parva bona, pecunia; *kis vagyon.* Arch. Ver. Sieb. XXVII. 77., 553. arcam... cum contentis *bonulis,* privilegiis... custodiant.

Bonus, 3., magnus; *nagy, jókora.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 133. terras arabiles *bonum* spatium gradiendo. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 73.

Bonus Grossus, Sim. Num. 35. *Bonus Grossus* (gute Groschen) valet 5 *Greschlas* unde hæe apud Bohemos et nostros Slavos *Patak* hoc est quinarius vocatur. Et quoniam $^1/_5$ boni grossi, æqualis sit $^1/_4$ nostri grossi, mirum non est Imperialem Gross. 24 æqualem esse nostro Tallero, sive gros. bon. 24 = 30 grossis nostris æquati.

Bonus gustus, elegantia et venustas sentiendi; *jó izlés.* Gal. bon goût. Rév. Pl. 85.

Borago, borrago officinalis; *borics.* Ger. Wohlgemuth. Gurkenkraut. Gall. bourrage. Pel. Serm. Quedam semina delectant sapore calefaciendo et cor letificando: ut patet de grano sinapis, piperis, crocoque et *boragine.* Hiem. 40. X.

Borboritæ, (Du C. *Borboriani). (*Ex gr. βόρβορος, cænum) malis concupiscentiis servientes, non sperant iudicium futurum, sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudant. Hi itaque in cænum euntes, et inde obliti cæno facies et membra sua deformantes, eadem re cunctis velut culpandam Dei creaturam demonstrant; *lustos tudákosok.* Nagy Hier.

Bordatus, (Du C.) margine vel limbo cinctus; *rámás, szegélyezett.* Bárczay.

Bordessa, æ, crepido; *pártázat.* Einfassung. Rač. Mon. Sl. XIII. 207. an. 1358. fiat in capite muri pena I. de muro. Item... fiant *bordesse* ad muros.

Borea, æ, boreas, aquilo; *északi szél.* It. bora. Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334. dedit... solidos... quos expendiderat in concio domus salinarum... quando fuit illa magna *borea.*

Borgella, conspiratio, seditio (Du C.); *összeesküvés.* Obs. Jadr. 415. factusque suæ patriæ publicus proditor et conspirator de cuius saltu sublime hortamen generosi Concives contra quos erat facta *borgella,* sumpserunt illud vulgus in Senatum.

Borkules, spelta; *borköles.* Batty. Leg. III. 167. an. 1328. alterius milii vulgo *Borkules* dicti. (Nota Batty.: Cum in frugibus decimæ obnoxiis recenseri soleat etiam spelta, videtur spelta vulgo *Borkules* dicta, apud Ludovicum Regem *Borkeles.*)

Bornatus, 3., limbo circumdatus (Du C.) *szegélyezett.* Gal. bordé. Georg. Sirm. I. 53. et cum gemmis, aureis indutis, et aliis variis cum bornamentis et decem kolas et quadrigas aureatas et *bornatas.*

Borovina, æ, iuniperus; *boróka.* Han. Mon. Jur. P. I. 235. per... officiales datij *borovinae* dantur licentiæ... in tanta copia, quod consumitur insula.

Borozon, onis, pincerna; *borhozó.* V. s. *Botta.*

Bortaga, ova acipenserum; *halikra.* Ger. Hausenrogen. Vect. Gen. U. C.

Bos in lingua, *ökör a nyelvén.* Gros. H. Ph. I. 133. *Bos in lingua* nimirum pecunia, cui olim bovis effigies incusa fuit, quæ Causidicos sæpe aut disertos, aut penitus elingues reddit.

Boschovichianus, 3., sectator Jos. Rogerii Boschovichii, qui cogitationes philosophicas scripsit ad theoriam de immediato corporum contactu pertinentes. Hor. Mem. 61.

Boscida, æ, *bovicida,* q. v. Gyön. 3189.

Boscua, æ, nemus; *liget, bozót.* It. bosco. Bárczay.

1. **Bosculus,** (Du C. Boscilus) parva silva; *cserje.* Numi Hung. 104. catenulæ Navarræ, pali Arragoniæ, *bosculi* Lusatiæ, lilia item Franciæ ac Scalæ Vasconiæ.

2. **Bosculus,** parvus bos; *kis ökör.* Gyön. 3229.

Boscus, i, (Du C.) silva, nemus, ligna; *erdő, fa.* It. bosco. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 141. cum terris, pratis, vineis, nemoribus, usuagiis et pascuis in *bosco* et plano... Uj Magy. Muz. III. 198.

Bosdoganum, clava; *buzogány.* Ger. Streitkolbe. Magy. Tör. Tár. III. 65. Omnes vero reliqui obviam ivimus D. Gubernatori, cui obvii facti sumus ultra Brassoviam, via qua venitur ad *Transalpinam,* qui superiori brevi veste, quam *Mantene* appellant Turci, aurea indutus, inferiori vero de *comoca chesmesino, saluaria* quoque de veluto nigro aureo *brochato, equitas* pulcherrimum *equium* 500 florenorum habuit *bosdoganum* ditissimum, ad sellam *staphas* et calcaria omniaque ornamenta.

Bosschus, i, silva; *erdő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 120. an. 1322.

Bossequus, bubulcus; *ökör pásztor.* Gyön. 3224.

Bostangius, vox a Turcico bosztandsi derivata et mutata — custos hortorum (præsertim leguminosorum) et postea ædium imperatoris apud Turcas; *kertőr, palotaőr, bosztandsi.* Rák. Ön. p. 302. l. 32—35. (33.): . . . in eggressu domus jam equo conscenso ipsummet *Bostangiorum* Passam ædificiorum et hortulanorum Sultani supremum inspectorem . . . obvium habui . . .

Bostar, (Du C.) stabulum boum, ubi boves stare consveverunt; *baromálló hely.* Gyön. 3221.

Bostrix, bostricus, (Firm. Math. 4., 12. bostrychus adject. *crispatus)* crispata cæsaries; *hajbokor, üstök.* Gyön. 3223.

Bostrus, i, gr. *βότρυς,* uva; *szőlőgerezd.* Száz. XXII. 659.

Bota, æ, (Du C.) lagena maior, dolium; *hordó.* Ljub. Mon. Sl. V. 248. an. 1334: expendit . . . denarios . . . in una *bota* de pinella donata. Fejér IV. 2. 278. *botas* seu *bucellos.*

Botamen, calceamenta (a bota: ocrea); *varga portéka.* Ljub. Mon. Sl. II. 265: de *botamine* seu laborerio botarum.

Botargium, ova acipenserum sale condita; *halikra.* Gros. H. Ph. Ill. 15: Itali caviar, Russi ikari, Latini garum aut *botargium,* Hungari *ikra* nominant.

Bothor, pustulæ in ore ortæ; *szájon való fakadások.* Mundausschlag. Pár. Páp.

Boto-onis, orbiculus vesti colligandæ aut ornandæ; *gomb a köntösön.* Pár. Páp.

Botrifer, *uvas ferens*; *gerezdtermő, fürttermő.* Hor. Mem. 461. vitis *botrifera.*

Botrus, pars machinæ bellicæ. Falud. Arch. 141. Partes reliquæ minores, tum roborandæ tum ornandæ machinæ causa adduntur; sunt vero sequentes: *Botrus,* die Traube efficit, ut machina iustum pondus habeat et facilius dirigi possit.

Botta, æ, bottus: dolium; *hordó.* Tonne. Georg. Sirm. I. 228. Et in hospicio Regi Joanni ad unam *bottam* portauerant borozones. p. 223. Et erat in arce Paulus heremita jacens Buden. sub una *botta* cum uno heremita. Ljub. Mon. Sl. I. 226.

Bottecha, taberna tonsoris; *borbély műhely.* It. bottega. Han. Mon. Jur. P. I. 152: concesserunt . . . magistro . . . domum sibi facere vel *bottecham.*

Bottones, hamatæ vel unciatæ fibulæ (Du C. al. s.); *csattok.* Gall. boutons. Batty. Leg. T. II. 435. an. 1279: *bottones* seu fibulas aureas.

Botyllus, parvus botrus; *kis gerezd.* Gyön. 3228.

Bouflans, tis = vestis turgens; *pöfesz ruha.* Bauschkleid. Gall. bouffante. Lzb. Cod. Med. III. 283: compressione ferrei *Boufantis,* unde sanguis in caput semet effudit.

Boum signatura, *ökörsütés.* Szék. Okl. II. 96., 100. Siculi ab omnibus contributionibus exempti haberentur, dempta *boum signatura* (sic enim appellant) ad quam tenebantur, quoties Rex aut coronaretur aut nuptias celebraret aut prole aliqua augeretur . . . quod boves dati continuo signantur per impressionem signi, quod repræsentat primam literam Comitatus, in quo exiguntur.

Bovaria, æ, (Du C.) prædium rusticum. V. s. *Pascinacium; haszonbérlés.* Gall. ferme.

Boves urere, impressa, inusta litera Comitatus signare (apud Siculos); *ökröket sütni* (székelyeknél). Szék. Okl. II. 128.

Bovicida, æ, (Du C. boviscida) qui mactat boves; *mészáros.* Gyön. 3233.

Bovillum, ubi mactantur boves; *mészárszék.* Gyön. 3220.

Boyarissa, Boyaronissa, matrona nobilis apud Rumenos; *bojárnő.* Kronst. III. 256., 260., 568.

Boyaro, Boyero, V. Boëro. distinguebantur in antiquiores seu originarios et recentiores: Boër; *bojár.* Jogt. Eml. T. I. p. 169.

Boyaronissa, æ, uxor boyari; *bojárnő, nemesnő.* Kronst. II. 620., 624.

Boza, potio ex milio et aqua; *boza.* Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Cumani ex milio aqua potiones *Bozam* vocatas conficiunt.

Brabeum, V. *Bravium.* Kronst. II. 291. cuppulæ deauratæ . . . pro *brabeo datae* et. 36. S. de Keza. Chr. II. 1. 19.

Bracatus, 3., sursum directus (cuneus) *felfelé fordított ék.* Bárczay.

Bracca, (Du C.) femoralia, vestis species, qua crura teguntur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor paria camisiarum, et totidem *braccarum.*

Braccarium, lumbare; *gattya.* Gyön. 3238.

Bracciale, ferreum brachiorum munimentum; *karvas.* Bárczay.

Brace, V. *Brasium* 1. (Du C.) materia cerevisiæ. Dec. Bar. 209. et totidem avenæ cubulos maiores, mediumque cubulum *braces,* ita ipsi Siculi vocant materiam cerevisiæ, solvere teneantur.

Bracearii, pro, *Bracarii,* qui bracas conficiunt; *berhe, gattyavarrók.* Gyön. 3244.

Bracellum, (Du C. bracellus) brachiale, armilla; *karperecz.* Gal. bracelet. Bárczay.

Bracera, æ, culter venatorius; *vadászkés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 125: nullus homo deferat arma . . . *maciam* . . . *burdonem,* manariam, cacetam, matatam, *braceram.*

Braceum, (Du C.) vadum et dicitur a Brachys, quod est breve; *kikelet (gázló).* Gyön. 3242.

Brachæ, arum, chlamides demissæ ac fluxæ (Du C.); *diszköpeny.* Batty. Ger. viri illi vincti cum *brachis* suis et tiaris et calceamentis.

Brachatus, bracca munitus; *harisnyás, sarus.* Bárczay.

Brachia ferrealia, manica ferréa, ferreum brachiorum munimentum; *karvas.* Arch. Rák. VIII. 315. Duo paria *Brachiorum ferrealium* vulgo *karvas* argento exornata.

1. **Brachiale,** mandatum vim adhibendam continens; *erőhatalmat rendelő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 268.

2. **Brachiale,** (Du C.) dicitur nodus, quo brachium coartatur; *kötél (szalag) a kar megszorítására.* Gyön. 3252.

Brachialia, (Du C.) armilla; ornamentum brachiorum; *karperecz.* Magy. Tör. Tár. XX. 179. Unum par *brachialium* ex chalybibus.

Brachialis executio, -processus, etc. vi adhibita executio; *hatalomkaros végrehajtás; — per.* Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 49. in. Processibus *Brachialibus.*

Bracchialiter, vi; *erőhatalommal.* Jókai Mire Megv. III. 167. A te szívügyed liquidum debitum, három nap alatt *brachialiter* exequálhatod a jelzálogosodat.

Brachiarium, brachium; *sing.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 136: volumus, qod sit ab hinc . . . de duobus *brachiariis* unus passus pro muro edificando.

Brachigraphia, scribendi modus, quo verba corripiuntur, contrahuntur; *1. szórövidités, 2. gyorsirás-ismeret.* stenografia. tachigrafia. Törvt. Msz.

Brachionister, *βραχιονιστήρ* armilla; *karodon való ékesség, karperecz.* Gyön. 3253.

1. **Brachium,** (Du C.) (mensura) ulna, cubitus; *rőf.* V. sub *Brunetum.* Ljub. mon. Sl. I. 226.

2. **Brachium,** potestas, vis, magistratus civilis; *hatalom-kar, hajdu-kar, erőhatalom, karhatalom.* Törvt. Msz. Arch. Rák. IX. 72. Jókai Régi Jó Tbl. II. 94.

3. **Brachium,** a *bracha=lana*; *gyapjuszövet.* End. p. 494. Belæ IV. an. 1255: 7. statuimus, ut solvant . . . de *brachiis,* de pannis lineis.

4. **Brachium,** Bosphorus. Ljub. Mon. Sl. III. 402.

Brachium Militare; *katonai hatalomkar.* Molnár Patv. 26. *Brachium Seculare* vel *Militare,* dum contra potentes agitur, agendum est ad sententiarum Judiciariarum Civilium vel Criminalium cum auxilio Militari; intuitu sententiarum autem sacræ Sedis, cum auxilio et brachio seculari.

Brachium regale, vis regia; *királyi erőhatalom.* Törvt. Msz.

Brachium seculare, gladius civilis ad exequendum. Not. I. Samb. Tyrn. *világi hatalomkar.* Törvt. Msz.

Brachium sinistrum fluvii, sinistra pars fluminis. *Brachium* signif. etiam mare, ubi ex oceano per medias terras variis sinibus se effundit. Szabó K. vertit; *tengerkar.* Arm eines Flusses. Wagn. S. de Kéza Chr.

Bracile, et *Bracilus*=cingulum (Du C.); *barátöv.* Series Ban. p. 10. et. 11: dedi III. paria de *bracilo* et . . . I. pario de *bracili.*

Braciolarius i, mensuræ species, cubitus (a brachio); *rőf.* Han. Mon. Jur. II. 242: stateras, *braciolarios* et mensuras.

Bracteolum, bracta, bractea = plech Blech, dünne Platte, inde brachteola = arme schine, Armschiene Dief.; *karvas.* Schläg. 576.

Branare, occare a sl. *brana,* occa; *boronálni.* Tkal. Mon. Ep. II. 23. an. 1300: araturam facient et eam *branabunt.*

Branca, æ, (Du C.) pars extrema sive crurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus; *az oroszlán lábafeje.* Bárczay. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Branchiatus, 3., branchiis instructus; *kopoltyúval ellátott.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 152.

Brancia, branchiæ; *halkopoltyú.* It. branchia. Gal. branchie. Schläg. 819.

Brandeum, (Du C.) linteum, quo martyrum corpora involvebantur. Pár. Páp.

Brando, (Du C.) fax, taeda, funale a Germ. *Brand; szövétnek, fáklya.* Nagy. Hier.

Branticius, mendum pro: *Brigantius* q. v. Chr. Dubn. 230., 200. Rex noster... exercitum suum cum *branticiis* fulciens... conducere procuravit.

Brascatorium, cum metathesi pro Braxatorio Fej. X. I. Balneum unum cum sex domibus et duo *Brascatoria* murata cum sexingentis cubulis brasi et unum ortum.

Braseatorius et *brasiatorius* = cerevisiæ conficiendæ inserviens. *Molendinum braseatorium; serfőző.* Cod. Dip. And. II. 407., 468. cum terris arabilibus cultis et incultis *molendino braseatorio.*

Brasiare, *braxare; sert főzni.* Pár. Páp.

Brasiator, (Du C.) cerevisæ confector; *serfőző.* Fjp. Szám. 21. et passim.

Brasiatorium, locus seu ædes, in qua cerevisia conficitur; *serfőző ház.* Fjp. Szám. p. 168.

Brasice, es, V. Brace. Est grani species ex quo cærevisia conficitur. *Brasices* domus= braxatorium, locus seu ædes, ubi cærevisia conficitur; *sörárpa.* G. Fej. VIII. 3. 131. domum *Brasices* et molendina.

Brasitorium, Brassatorium; *szalad öttő ház.* Gyön. 3266.

1. **Brasium,** (Du C.) apud Dief.: molt (Malz) gerend pier (gährendes Bier). bier-metwürze; *virics, szalad, maláta.* It. malto. Schläg. 1509., 1510., 2215. Gyön. 3265.

2. **Brasium,** polenta; *árpadara.* Szentiv. Cor. Misc. Dec. II. P. VII. 193.

Brassiatorium, V. Brasiatorium. Sup. An. Sc. II. 18. an. 1292.

Bratri, collectitius et gregarius miles Husitarum, qui varias Regni partes deprædabantur et vastabant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 326.

Bravada, magniloquentia, ostentatio; *kérkedés.* Gall. bravade. Arch. Rák. IV. 246.

1. **Bravarius,** i, opilio; *juhpásztor, -gazda.* Ljub. Mon. Sl. III. 149. an. 1349.

2. **Bravarius,** i. et *braverius,* sicarius, grassator; *orgyilkos.* It. bravo. Ljub. Mon. Sl. II. an. 1345: *bravarii* homines... vilis condicionis et nihili.

Bravarus, i, V. *Bravarius* 1) Rač. Mon. Sl. VII. 98. an. 1065. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54.

Bravium, præmium, *βραβεῖον,* victoriæ præmium; *jutalom.* Beng. Ann. Cœnob. Erem. 31. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 17. volentes pro receptis commodis ab ipso monasterio et utilitatibus et adhuc in futurum recipiendis meritos remunerationis *bravio* propensius respondere p. 199. et sub observantia mandatorum eius in stadio huius vite currentibus *bravium* glorie repromissit.

Braxa, æ, V. Brasiatorium; *sörfőző.* Nov. Calend. 170. In. Temesvariensi *Braxa* Camerali.

Braxare, (cerevisiam) (Du C.) coquere cerevisiam; *sert főzni.* Schwartn. Scult. 37. Wagn.

Braxatio, cerevisiæ confectio; *serfőzés.* Bod. Hist. Eccl. III. 92. Kass. P. P. I. 277.

Braxator, zytopœus; *serfőző.* Arch. Rak. VIII. 357. Cubiculum *Braxatoris* cum Camera. Arch. Rák. I. 23. Tab. Conser.

Braxatorium, V. Brasiatorium; Schwartn. Scult. 37. 147. Kass. P. P. II. 97. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 201. *braxatorii* colluvies.

Braxatorius, Braxator; *serfőzéssel foglalkozó.* Gal. brasseur. Magy. Jogt. Eml. 247.

Braxicium, V. Brasium, 1. Schläg. 1510., 2215.

Braxilium, cerevisia, vinum adustum peioris notæ; *virics* (sörnek, pálinkának elseje.) Gyön. 3270.

Brazalo, brachiale; *karvas.* It. bracciale Armrüstung. Ljub. Mon. Sl. II. 42: V. paria *brazalo.*

Brazeatorius, idem ac Braxatorius. Cod. Dip. Pat. VI. 249. 345.

Brazularium, mensura duorum cubitorum; *2 singnyi mérték.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. passus communis esse debeat duo *brazularia* sive quatuor cubitus communis i. e. civitatis.

Brebiarium, pro: *Breviarium.* Ser. Ban. p. 3. Dedi *Brebiarium* unum.

Brentianus, assecla Joh. Brenzii. Is reformator svevicus natus an. 1499. oppugnator ita dicti *interim* patrio solo cedere coactus mortuus est an. 1573. Hor. Mem. 480. Encomium ubiquisticum contra *Brentianos.*

Brephotropheum, (Du C.) gr. *βρεφοτρόφιον.* Aedes in qua infantes, recentesque partus expositi, aut egentibus parentibus nati alebantur; *gyermek menhely.* Lzb. Cod. Med. III. 435. Cher. Jus. Eccl. II. 152. Cf. Cod. Just. 1., 8., 42. §. 9.

1. **Breve,** (Du C.) summorum pontificum epistola; *pápalevél.* Kon. Egyh. 27. Törvt. Msz.

2. **Breve,** liber ecclesiasticus præscripta, regulas rituum totius anni continens. Száz. XXVII. 347.

Breve testatum, *bizonyító levél.* Vuch. Jur. Feud. 95. In iure feudali Longobardico mentio fit *brevis testati.* unde nonnulli originem literarum feudalium deducere-volunt. Verum *breve testatum* non est confundendum cum literis investituræ: *breve testatum* est instrumentum datum vasallo de peracta investitura, testiumve subscriptione munitum. Vuch. Jur. Feud. 96. *Breve* hic substantivi, *Testatum* autem adiectivi loco occurrit. In significatione hac substantiva occurrit hæc vox, et in codice Justinianeo. *Testatum* est hic adiectivum et denotat documentum coram testibus confectum aut roboratum. Etiam annunciationes defunctorum, quas Monachi unius eiusdemque ordinis sibi invicem communicant, *brevia mortuorum* audiunt.

Breves brevium, brevissima iudicia; *legrövidebb útja a perlekedésnek, rövid törvény, rövid nyolczadi törvényszék, ünnep-nyolczadi rövid törvényszék.* Törvt. Msz. Hajnik Perjog 212.

Brevi manu, breviter; *rövid úton, rövid kézzel.* Törvt. Msz.

Brevia, *rövid folyású per.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 128: evocationes super occupationibus factæ in *brevibus* judicentur (Scilicet judiciis, sic dictis) tum propter terminum, tum propter processum etiam breviorem, quam in Octavalibus generalium judiciorum fieri soleret. Decr. Ulad. Regis 1495. Kövy El. 22.

Brevia mortuorum, V. s. v. Breve testatum in fine.

Breviar, aris, *breviarium; zsolozsmás könyv.* Tör. Tár. 1892. 567.

Breviare, is, *breviarium.* Tör. Tár. 1887. p. 176. idem habet unum *breviare.*

Breviare crines, idem quod *Abbreviare* q. v.; *hajat nyírni.* Száz. XIII. 171.

1. **Breviarium,** paucis comprehensa historia; *rövid összefoglaló történet.* Pesty Ször. II. 515. *Breviarium* rerum Hungaricarum.

2. **Breviarium,** et Breviarius (Du C.) Locus ubi aliquid continetur abbreviatum unde quidam liber, in quo est totum officium diurnum et nocturnum, dicitur *Breviarius,* liber Ecclesiasticus officium compendio complectens; *papi imakönyv.* Prop. Reip. 212: Reformato *breviario* hæretici didascali concitarunt plebem, quod vi rubricarum Archi Episcopi jam omnes dies labori forent expuncti. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40.

Breviculus, (Du C.) indiculus, compendium, in quo variantia festa notabantur et populo publicabantur; *rövid jegyzőkönyv.* Nagy Hier. Nagy Jus. Trans. Sax. 5. Cf. Cod. Just. 1., 7. tit. 44.

Brevigerulus, i, (Du C.) bajulus et portator brevium; *a pápai leiratok vivője.* Gyön. 3275. *breviar viselő ?* Nagy Hier.

1. **Brevis,** (Du C.) chartula continens indicem, seu summarium rei cuiusdam; *jegyzék.* Reg. S. Ben. 32. 7: Ex quibus abbas *brevem* teneat ferramentis v. rebus domus.

Brevis florenus; *kurta forint.* Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 10. Thalerus... Est autem ille triplex. Primus quidem cruciferos 49 et medium valet ab Hungaris *brevis florenus,* Kurta forint vocatus.

Brevis octava, Festo Epiphaniæ et Jacobi celebrata brevia judicia; *rövid nyolczad.* Hajnik Perjog. 240.

Brevium, V. Brevia; *rövid octava, rövid per-időszak.* Törvt. Msz.

Bria, æ, (Du C.) mensura; *mérték.* Gyön. 3283. Cf. Arnob. 7., 235.

Bricha, æ, contentio; *czivakodás.* It. briga. Ljub. Mon. Sl. XI. 282. an. 1347... non debeat... se intromittere de officio nec de *bricha* cecche.

Bricocolum, fors. idem quod Cotoneo pomum; *birsalma.* Curios Misc. II. 217. Insitio pomi in persicum aut *bricocolum* vel pyrum et harum iterum in pomum, admirabilem gustu et aspectu fructum profert.

Briga, æ, discordia, lis, dolus, machina (Du C.); *viszály, csiny.* It. briga. Fej. X. 1., 654. scilicet quod prefatus Dominus Rex Poloniæ ullas *Brigas* neque guerras contra Regem Hungariæ ac subditos suos moveat nec movere incipiat quoquam nisi prius significatis Domino nostro Miricio Woiewode et eius consilio singulis earundem *Brigarum* seu guerrarum qualitatibus.

Brigada, æ, (Du C. brigata) caterva, manus; *dandár.* Gall. brigade. H. Rák. Gy. 218. et 12 *brigadarum* peditum. Reg. Turm. Præt. 20.

Brigadatim, catervatim; *dandáronként.* Arch. Rák. IX. 465.

Brigaderiatus, us, officium brigaderii i. e. præfecti, ducis corporis militum; *dandárvezér tisztsége, osztályvezérség, brigadérosság.* Arch. Rák. IX. 561.

Brigaderius, Brigaderus, Brigadier, Brigadierus, præfectus cohortis; *dandárnok, vezérőrnagy.* Nov. Calend. 294. Arch. Rák. III. 689. VIII. 296. Törvt. Msz.

Brigaderius Generalis; *dandárvezér.* It. brigadiere. Kuk. Jur. 1., 462. Generalatus autem Banalis ibidem Constitutum *Brigaderium Generalem* exmittere.

Brigantes, Forc. vermiculi. In Chr. Dubn. quoddam genus armatorum significat idem quod *brigantii.* Chr. Dubn. 166. 159. Fecit residenciam cum soldatis et *brigantibus* universis. 167., 159. Præcipiebat *brigantibus.*

Brigantius, Brigantus, (Du C. Brigancii, Brigantini vulgo Scriptoribus nostris Brigans Gloss. Lat. Gall. veles: Brigant, c'est une maniere de gens d'armes courant et apert, à piè. Postmodum prædatores ita appellati nostris) *könnyű gyalogos.* It. brigante. Thurócz 193. castrum Zewrin ... ædificavit, gente armata, *brigantiis* et balestrariis Anglicis, custodiam castri muniendo in potestate sua reservavit. Kat. Hist. IX. 612. Száz. III. 294.

Brigentinus, (Du C.) celox; *hadi naszád, sebes kis hajó.* It. brigantino. Brigantine. Mem. Pauli. 435. Capitaneus quinque galearum et unius *Brigentini* eiusdem Domini Regis etc.

Brigosus, 3., (Du C.) litigiosus ab. It. *briga,* iurgium, rixa pugna; *czivakodó.* It. brigoso. Kat. Hist. IX. 103. in quamdam *brigosam* discordiam devenissemus.

Briliantinus, ab It. brillare i. e. splendere, fulgere, dicitur de lapidibus pretiosis præcipue de adamantibus; *ragyogó, fényes fénykőből, ragyogó gyémántból való.* It. brillante, di brillante. Kass. Jur. Civ. II. 235. Alteram auream pariter Adamantibus *Briliantinis* ornatam in tesseram intimi amici affectus Excellent. Dmno Comiti C.

Brincza, æ; *brinza* (sajt). Fer. Mon. Sl. XVIII. 283. an. 1670. ex larido, butiro, *brincza* et caseis.

Brisa, vinacia; *törköly.* Pfahl. Jus Georg. 117. Resolutionis vero Regiæ circa materiam hanc elargitæ colonis facultatem exurendi crematum ex propriis racemis (fecibus, *brisis,* vinaciis) vel aliis fructibus in propriis ollis et pro usu domestico vel quæstu competere. Cf. Colum. 12., 39., 2.

Brisca, (Du C.) favus unde mel elicitur; *lép.* Gall. bresche, rayon de miel. Gyön. 3284.

Brissa, æ, (Du C. brisa gr. *βρύτια* vinicia, lora) noster: uva; *szőlő* (lőre). Gyön. 3290.

Brissare, exprimere Cf. *Brisca; kinyomni.* Gyön. 3290.

Britenneum, pro: britaneum (Du C.) deambulatorium marmoratum; *márványkőből rakatott folyosó.* Gyön. 3281.

Brocardicon vel **Brocardicum, Brocardica, Brocardium,** sententia brevis, dictum ad ius pertinens a Brocardo iuris consulto sæc 11. sic dictum; *törvényes közmondás, jogi közmondás.* Moln. Patv. 32. Cum autem habeatur tritum illud Juris *Brocardicon* sive quædam regula, quod; qui nequit ære, solvat pelle; si quis iuxta hoc, pœnam Civilem pecunia redimere nequeat, baculis pulsari solet. Pfahl. Jus. Georg. XXXVIII. Törvt. Msz.

Broch, V. *Brochus.* Ljub. Mon. Si. XVII. 133. an. 1424: captum, quod rectores... non absolvant aliquem a servitiis ... neque a solutione *scoch* et *broch.*

Brochatum aureum velutum, (Du C. brocat) pannus auro contextus; *hímszövet, arany-, ezüstvirágú kelme.* Goldbrocat. Magy. Tör. Tár. III. 65.

Brochus, i, (Du C.) amphora, diota; *kupa.* Gall. broc. Ljub. Mon. Sl. XXII. 53. an. 1455: providimus ... quod omnes ponerentur ad solutionem ducati, modii, *brochi* et *sochi.*

Brodium, (Du C.) carnium elixarum ius; *leves.* It. brodo. Prot. inq. 247: cecidit in nivem et parum de *brodio* sparsum fuit super brachia sua. Pel. Serm. (Aest. 76. c.)

Broium, ii, Du C. habet brolius et brolium: est silva vel nemus.; *erdő, cserjés.* G. Fej. VIII. 1. 544. Saliendo eam inter *broium* facit metam terream.

Broja arma, idem quod Baionnette, *pugio militaris; szurony.* Kuk. Jur. II. 155. ut pro neoerigendis Regiminibus Sclopi, Arma *Broja* seu *Bajonnet* et nova *Tormenta* ex armamentariis suis... ab ærario suo suppeditentur.

Brolium, V. Broium (Du C.) silva, nemus, saltus, in quo ferarum venatio exercetur, maxime vero silva muris aut sepibus cincta, a Gr. *περιβόλιον; vadászati tér.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, merescacie, *brolii,* ancingiarum et decimum nummum, pascinacii decimamque omnium animalium.

Bromatologia, doctrina, in qua de cibis agitur; *élettudomány.* Törvt. Msz.

Bronco, fors. idem quod ap. Du C. eminentior pars gutturis gr. *βρόγχος; gége.* Gyön. 3298. tumor magnus, *nagy dagadás.*

Brosella, Bruxellæ, arum; *brüsseli* (csipke, szövet) opus reticulatum bruxellense. Száz. XX. 261. Regi Ungarie Stamen de *Brosella.*

Brouwnistæ, cujus sectæ autor erat Robertus Brown natus in Northhampton anno 1549. Lampe. Hist. Eccl. p. 384.

Bruchus et Brucus, (Du C. ex locusta brucus nascitur, cum autem alæ crescere cæperint, atelabus dicitur); *sáska, hernyó, bogár.* Schläg. 1709. Roger. 307. et sagittæ sicut locustæ et *bruchus* congregatim vadunt — per aëra volabant. Szamosk. III. 64.

Bruderliero, a Germ. Bruderl i. e. frater, socius, tovarista; *pajtás.* Magy. Jogt. Eml. 160.

Brumaticus, 3. lege: *Brunaticus* Magy. Tör. Tár. XI. 134. Item subam *brumaticam* subductam cum variolinis. Schläg. 2216. Gyön. 3315.

Brumescere, (Cathol. brumeo) pruinā albicare; *megderesülni.* Gyön. 3313.

Brunaticus, 3., (Du C.) fuscus, subniger, punicei coloris a ger. braun; *barna, szürke.* An. Sc. I. 353. an. 1496: lego tunicam *brunaticam.* Tör. Tár. 1888., 566. coloris *brunatici* vulgo *zewrke.*

Brunda, æ, (Du C.) caput vel cornu cervi; *szarv, szarvas fő.* Gyön. 3311.

Brunescere, colore spadici, castaneæ similem esse; *barnulni.* Bene Med. II. 337.

Brunetum, (Du C. *Bruneta,* species panni non ex nativi coloris lana confecti sed quavis tinctura imbutus) *barna szövet.* Fej. V. II. 413. item in camera habeo viginti brachia de optimo *bruneto.* Knauz. M. Ec. Str. II. 27. 11.

Brunetus, 3., subrufus, subfuscus; *barna.* It. brunetto. Fej. V. II. 413. quod pelles meas de ventre variorum sub clamide *bruneta* relinquo Decano. End. p. 596. Synodus Budens. 1279.

Bruneus et **Brunus,** spadicei coloris; *barna.* It. bruno. braun. Bene. Med. I. 25. S. de Keza II. 4. 1.

Brunum Flandrense, pannus spadicei coloris; *flandriai barna szövet.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Seinoretus clericus, qui mecum erat, amisit duos mantellos unum irridem et alium de *bruno Flandrensi,* ambos cum pellibus cuniculinis.

Brusata, æ, frumentum; *gabona.* Ljub. Mon. Sl. XI. 5. an. 1306: perdat ... lignum, cum quo portaverit *blavam* sive *brusatam* in platea.

Bruscare, (Du C.) igne purgare, exurere; *kiégetni.* It. bruscare. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334: expendit in vino ... quando fuerunt *bruscata* galia et galionus et magistris, qui *adviarunt.*

Brutalis, ad animalia bruta, feras pertinens, ferus, crudelis; *oktalan, durva.* Gal. brutale. Vern. Psych. 209.

Brutalitas, inhumanitas; *baromiasság, embertelenség, durvaság.* Jókai Kőszív. II. 154. brutalitás. Rák. Ön. p. 130. 29—30.

Brutenus, (Dief.) pannus cocco tinctus; *skárlát.* It. scarlatt(in)o. Schläg. 1238.

Brutinare, (Du C. *brutire,* more brutorum agere). (Dief. dutin, tucken); *orditani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Brutire, (Du C.) more brutorum agere; *baromkodni.* Gyön. 3306.

1. **Brutus,** V. *Bruchus.* It. bruco. Fej. VI. 1. 220. Gens Tartarica diu manens ut *brutus* multiplicatur.

2. **Brutus,** 3., immundus, spurcus, sordidus (Du C. al. s.); *piszkos, mocskos, csunya, rút.* It. brutto. Prot. inq. 216: scapularium, quod erat *brutum* 220: Mater, si Tartari venirent, ego truncabo mihi nasum, ut sim turpis et *bruta.*

Brwnaticus, fuscus; *barna.* Arch. Ver. Sieb. XI. 355. subducti cum cindato *brwnatico.*

Brybekus, i, V. *Pribecus; pribék.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 426.

Brÿkes, pannus Brugis paratus; *brüggei posztó.* Tör. Tár. 1889. p. 379. De panno *brÿkes* pro ulna seu brachio.

Bryton, cerevisia hordeo cocta; *árpasör.* Ger. Gersten-Bier. Pár. Páp.

Bubalæ vaccæ, *bivalytehén.* Arch. Rák. VIII. 360.

Bubalinus, 3., bubulus; *bivaly... ökör...* Verancs. VII. 99. stupiditatem plusquam *bubalinam.* Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 cutibus *bubalinis* f. 5. Knauz. M. E. Str. I. 94.

Bubare, ventilare; *rostálni, szellőztetni.* It. buffare. Rač. Mon. Sl. XIII. 265. an. 1359: facti fuerunt officiales supra bladum, quod extrahetur de fontigo, ad *bubandum* ipsum.

Bubere, V. s. *Gratitare; sivítni, orditani.* Cf. Auct. Carm. Philom. 42.

Bubius, i, venator bubulorum; *bivalyvadász.* Car. Bel. De arch. 44. Comes venatorum Bubalinorum inter aulica refertur officia. Iudex erat venatorum bubali seu *bubiorum* hoc est lixarum et calonum Re-

giorum qui bubalos Regios in nemoribus curabant.

Bubona, æ, bubo, morbus venereus; *dob, bujamirigy.* Szamosk. I. 181. Apostema putridique humoris collectio sub axillis artuumque iuncturis, sed maxime circa inguina tumores, quos *bubonas* vocant — oriebantur.

Bubones, (Calep. *Bugones)* a græcis dicte sunt apes quoniam ex bove putrefacto nasci perhibeantur; *méhek.* Gyön. 3361.

Bubonicus, ad bubonam pertinens. Bene Med. I. 192. pestis orientalis bubonica.

Bubsequa, bubulcus; *hajcsár.* It. boaro. Rep. Cast. p. 105. a; *Bubsequa* Bosznensis non valet ova duo. Gyön. 3322. Cf. Appul. Met. 8., 201., 13. Sidon. Ep. 1., 6.

Bubulare, V. s. gratitare; *huhogni.*

Bubulcitare, bubulci officio fungi; *pásztorságot tenni.* Gyön. 3324.

Buca, æ, cavea (Du C. al. s.) *vájulat.* It. buca. Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1414: ellargetur.. fovea in tantum, quod sit lata in *buca* pedibus XI. pro majori defensione castri. Han. Mon. Jur. II. 198.

Bucala, iuvenca; *tinó, tulyok.* Pár. Páp.

Bucaratus, Buccaratus, us, officium præfecti buccæ; *révparti kapitány.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 121., 184. tempore Grubenæ Comitis et in *Bucaratu* filii Carneuli boc actum est.

Bucardio, qui bucas i. e. arborum truncos cædit, lignator. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 16., 22. In predio Thuno hec sunt nomina *bucardionum.* In eodem predio est una mansio *buchardionis* 22.

Bucca, æ, (Du C.) portus, ostium; *kikötő, torkolat.* It. bocca. Magy. Tört. Tár. XI. 62. quantum est super iuribus *buccarum* in dicta pace contentarum et nominatarum.

Buccaranus, i, tela subtilis (Du C.) *bissus; finom vászon.* Gal. Bougran, bouquerant. Fej. III. 23. Quod Georgius... Rodominus et Goianus... ei duo pallia, quinque carpetes (stragula villosa) quinquaginta et tres *buccaranos* (telas subtiles)... per violentiam abstulerunt.

Buccatus, 3., insolens iactator; *szájas.* It di bocca grande. Chr. Dubn. p. 167: Cadebant enim *buccati* teutonici in equis suis ante faciem hungarorum, sicut boves in macello.

Buccha, æ, (Du C.) apertura fluvii ex qua derivantur omnes; *torok, torkolat.* Ger. Mündung. It. bocca. Magy. Tör. Tár, XI. 14. Rex Hungariæ dicebat *bucchas* fluminum Gulfi ad se spectare et pertinere.

Buccinare, (Du C. exstimulare, animos addere) celebrare laudibus; *nyilván dicsérni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Buccosus, 3., buccis inflatis; *kevély, gőgös.* Austr. Aust. Palma. Ref. I. 3. §. 12: quod autem arroganter deprædicas *Buccose* Scommista...

Bucella, æ, (Du C.) morsella panis; *sütemény.* Ljub. Mon, Sl. XI, 126. an. 1323: nulla persona audeat... in aliquo ligno ponere in quantitate panis vel *bucellarum*... perdat panem seu *bucellatos.*

Bucellarius, (Du C. *Buccellarius)* qui patroni panem edit, parasitus; *torkos, zabáló.* Gyön. 3334.

Bucellatus, i, (Du C. bucellatum) panis ad usus diuturnitatem coctus V. s. *Bucella, sütemény,* apró pogácsa. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 84: omni anno debeant... monachi repræsentare Canonicis 50 *bucellatos* optimo pane.

Bucellus, V. Bota; Fej. IV. 2., 278. botas seu *bucellos* attulerunt,

Bucentaurus, species navis. It. bucintoro, ex qua navi Dux Venetorum quottannis demisso in mare anulo id sibi despondebat. Ljub. Mon. Sl. IV. 109. an. 13. 1375.

Bucentes, (Calep) tabanus a pungendis bobus; *ökörlégy.* Gyön. 3348. *apró szúnyog.*

Bucentrum, βούκεντρον, stimulus; *ökör ösztöke.* Gyön. 3349.

Bucerio, (Du C. bucer) (Papias bucera) boum armenta; *barmok csordája.* Gyön. 3347.

1. **Bucha,** æ, fretum (Du C. al. s.); *tengerszoros.* It. bocca. Ljub. Mon. Sl. IV. 86. an. 1366.

2. **Bucha,** vas vinarium; *csutora, kulacs, veresgyurka.* Kat. Hist. I. 603.

1. **Bucharius,** butharius, pincerna (Du C. lignator); *pohárnok.* Knauz. E. M. Str. I. 193., 184. undecim libertinos de Szolnok *buchariorum* seu pincernarum officio addicit. Cod. Dip. Pat. VII. 46., 71. Cod. Dip. Arp. V. 106. Száz. XVI. 314. pincernarum qui *bucharij* appellantur.

2. **Bucharius,** i, minor officialis civitatis, cuius erat in possessionem ducere actorem, qui ius obtinuit; *kisebb rangu városi tisztviselő.* Han. Mon. Jur. II. 61: actor... mittatur per *bucharium* in tenutam Cf. p. 49.

Bucharus, servus, tiro; *inas, szolga.* Pár. Páp.

Buchhaltericus, i, ad rem rationariam pertinens a germ. *Buchhalter; számvivő.* Faber. Jur. Met. 50. nec minus specialis inspectio in re rationaria, *(Buchaltericis)* et Cassali, eiusque revisio intra ambitum sui Districtus iis concredita est.

Bucia, æ, mensura vinaria; *mérték, kancsó.* Han. Mon. Jur. P. I. 69. an. 1214: mensura seu *bucia*... diminuatur in tantum, quod in quolibet modio intrent due *bucie* plus... videlicet, ubi primo intrabant in quolibet modio *bucie* triginta due... intrent triginta quatuor.

Bucica, æ, vasis potorii species; *kancsó.* Han. Mon. Jur. II. 273: tabernarij nullo modo faciant spumas in *bucicis.*

Buckarius, V. *Bucharius* 1. Pfahl. Jus. Georg. XXX. Qui in aula stricte serviebant Hofdienerschaft erant: Pelliparii, Tornatores, Tavernici, Pistores, Sutores, Stratores, Agazones Curriferi, *Buckari,* Vinitores, Pulsatores.

Bucla, stragulum, storea; *gyékény ágy.* Matte, ein Bett aus Binse. Pár. Páp.

Buco, tubicen; *trombita fúvó.* Schläg. 2220.

Buctinifer, lege: *buccinifer,* acinum ferens; *szőlő bogyó-vivő.* End. p. 660. Regestum de Várad: 83. unus pro omnibus *buctiniferis* portato ferro combustus est.

Buda, a ger. Wud, donum strenarum Kalendis Januariis dari solitum; *ujévi ajándék.* Fjp. Szám. p. 40. an. 1373: *Buda* constitit centum libras etc.

Budella, æ, intestina (Du C. budellus); *bél* (disznóból etc.) It. budello. Prot. inq. 268: quedam infirma desiderabat habere *budellas* de porco... Cf. 292.

Budun beglerbeg, dominus Budæ; *Buda ura.* Tör. Tár. 1892. p. 435. *Budun beglerbeg* Budæ in Ungaria habet zanchagos: 1. Babocz. 2. Visegrad etc.

Buffo, onis, (Du C.) scurra; *bohócz.* It. buffone. Gal. bouffon, Cher. Jus. Eccl. II. 40. Quare vetantur Clerici exercere officium carnificis, macellarii, tabernarii, *buffonum* seu mimorum, agyrtarum etc.

Bugancius, idem quod *Brigantius;* Chr. Dubn. p. 188: gente armata *bugancijs* et balestrarijs anglicis custodiam castri muniendo.

Buggia, Bugia, æ, candelabrum ansatum, quod in memoriam antiquitatis, cum enim missa in catacombis celebraretur, rem divinam facientis episcopi missali apponitur. (Du C. al. s.); *kézi gyertyatartó.* Gall. bougie. Nagy Hier. Száz. X. 519.

Bugiarius, candelifer; *gyertyavivő.* Nagy Hier.

Buillus, iudex idem quod *Bilotus; bíró.* Batty. Leg. III. 460. an. 1446. Magister *Buillus*... accepto iuramento citet, ut petitur et iustitiam faciat.

Bujurdia, vox turcica: mandatum. V. Pallas lex. *Bujuruldu, parancs.* I. Rák. Gy. 870. Kegyelmes uram, ez includált vezér *bujurdia* commissiojának az pariája et 870. az vezér nekem küldött *bujurdit* elvitte magával.

Bulare, (Du C.) ferro candenti reos inurere; *bélyegezni.* V. s. *Frustare.*

Bulbitare, (a bolbitum) puerili stercore fœcare; *gyermek szarral bekenni.* Gyön. 3360.

Bulbus vitreus, hydrometrum; *vízmérő.* It. idrometro. Gal. hydromètre. S. Benkő Top. Misk. 58. Aqua delibuta vina nascuntur ope hydrometri seu *bulbi vitrei,* qui aliquoties in æquali pondere aquæ puræ et vini ordinarii demergitur.

Bulga postalis, (Du C.) saccus scorteus cursus publici; *póstatáska.* It. bolgia. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. dd. 2. Gyön. 3373.

Bulimia, vel Bulimos, nimia fames; *farkaséhség.* Bene Med. I, 27. an fames non sit nimia, animi deliquium inducens *(bulimia).* Benkő. Top. Misk. 37. Máty. 260.

1. **Bulla,** (Du C.) sigillum. Magy. Tör. Tár. XI. 68. *bulla* plumbea pendens.

2. **Bulla,** *Bolla* q. v. officium, ubi signabantur panes; *jelző hivatal.* Ljub, Mon. Sl. XI. 34. an. 1313: supra *bullam* panis.

3. **Bulla,** (Du C.) diploma bulla munitum; *bolla, ónpecsétű levél.* Kon. Egyh. 27.

Bulla aurea, litteræ sigillo aureo obsignatæ, huc pertinet formula a Carolo IV. Cæsare descripta; *aranyfüggőpecsétes, aranyos pecsétes levél, aranybulla.* Brut. Hist. VIII. 411., 15. Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mor. 39. *Bullae aureae* duplicis generis erant: aliæ cavæ, ex lamellis aureis coagmentatæ aliæ solidæ, instar bullæ plumbæ Pontificeæ. Czir. Hist. Jur. 51. Andreas II. Rex apud Hungaros.... insuper a *Bulla aurea* seu Decreto ob sigillum aureum sic dicto, perennem sui recordiationem...

Bulla aurea Trisoldia, V. *Bisoldius.* Kuun Relat. Hung. V. I. p. 216: Porphyrogenitus, qui partim ex relationibus cum chákáno Chazarorum, ad quem *bullam auream trisoldiam*... mittebat... de Hungaris... scire potuit.

Bulla canonisationis, in qua de in

sanctorum numerum relatis agitur; *szentté felavatás bollája.* Kon. Egyh. 27.

Bulla cerea, signuum cereum; *viaszpecsét.* It. bolla cerosa. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 38. privilegiumque sub nostra *bulla cerea*...

Bulla consistorialis, bulla, cui pontifex et omnes cardinales nomina subnotant; *a consistoriumban ugy a pápa mint az összes bibornokok által aláirt bulla (szentszéki bolla).* Kon. Egyh. 27.

Bullæ dimidiæ, a nondum inaugurato pontifice subscripta bulla; *a még nem koronázott római pápától kiadott bullák.* Kon. Egyh. 27.

Bulla nonconsistorialis, V. *Bulla* consistorialis. Kon. Egyh. 27.

Bulla pontificia, litteræ a pontifice obsignatæ, diploma Pontificium; *függő pecsétes levél, páparendelet.* Wagn.

Bulla privilegialis, immunitatem, privilegium continens; *kiváltságot adó bulla.* Georg. Sirm. I. 41. ego omnes tibi donabo per *bullas privilegiales* cum sigillis pendentibus.

Bullare, (Du C.) sigillo munire, obsignare, *signare; függő pecséttel ellátni, pecsételni, bélyegezni.* It. bollare. siegeln. End. p. 558. (Articuli Cumanorum an. 1279.): sic redacta et *bullata* legato trademus. Cher. Jus. Eccl. I. 106. Rescriptum gratiæ *bullatur* filo sericeo rubeo. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 151. Ljub. Mon. Sl. I. 156.

Bullarium, (Du C.) collectio, corpus Bullarum; *bullagyüjtemény, bullatár.* Cher. Jus. Eccl. 1. 59. Magnam iuris novissimi partem constituunt Bullæ seu constitutiones atque Brevia seu Epistolæ Romanorum pontificum, quæ post superius attactas decretalium collectiones frequentissime prodiere. Ex his collectionem more veterum facere cœperunt nonnulli ac *Bullarii* nomen ei indiderunt. Beng. Ann. Er. Cœnob. 361.

Bullatæ nugæ, tumidæ, vanæ, bullis similes; *felfujt üres pletyka.* Szamosk. III. 36. aut ex aurium incerto sensu, quod *bullatas nugas* vendentium est, referimus.

Bullati, stigmatisati; *megbélyegzettek.* Száz. XXIV. 486. præterea Beneficia Ecclesiastica *Bullati* acceptare non valent nisi illi, quibus per patronos ipsarum ecclesiarum ipse ecclesie conferuntur.

Bullator, qui litteras sigillo munit; *pecsételő, pecsétőr.* Luc. Regn. Dalm. 206. præsentibus sapientibus et discretis viris... Leonardo *bullatore* bullæ plumbeæ D. Ducis.

Bullatus tapes, bullis ornatus; *gombos szőnyeg.* Szamosk. II. 24. Neve quid ad honorem captivitatis illi deesset, *bullatis tapetibus,* aulæisque elaboratissimis fuliginosos parietes vestivit.

Bulleta, bullita, æ, (Du C.) schedula, syngraphum ad rei cuiusdam indicium; *bárcza.* Ljub. Mon. Sl. II. 89.

Bulletinum, 1. testimonium; 2. edicta in singulos dies edita; *1. bizonyítvány; 2. napi értesítő.* 1. Ljub. Mon. Sl. VI. 145. an. 1462. 2. Törvt. Msz.

Bulletum, index; *jegyzék.* It. bulleta. Ljub. Mon. Sl. IV. 272. an. 1389.

Bullire, (Du C.) aqua ferventi mollire, alutam conficere; *cserezni.* Fej. IV. I. 241. De coriis eorundem *bullitis* sibi arma levia coaptarunt.

Bullitio, (a bulliendo) coctura; *buzgás, forrás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 193.

Bullosus, bullarum plenus; *buborékos, hólyagos.* Bene Med. II. 180. efflorescentia *bullosa.*

Bullus, i, Cyprinus Tinca (Linn.) Cf. Du C. *Bulones,* cetarii, qui diversa genera piscium vendunt: *czompó.* Gyön. 3367.

Bumammæ, uvæ magnæ formæ; *ökör csecsü szőlő.* M. Bel. Prodr. 174. maxime præcoces Duracinas, *Bumammas* et si præsunt genera iucunditate saporis et specie nobilia conferant.

Bumba, pyrobolus; *bomba.* Arch. Rák. IV. 131.

Bumbachius, 3., et Bunbachius 3., e bombace seu gossypio confectus; *gyapot, pamut.* It. di bombagino. Gal. bombasin. Knauz. E. M. Str. I. 280., 326. purpura *bumbachia* propuncta. Fej. III. 2. 270.

Bumbarda, æ, bombarda, tormentum; *bombarda.* Arch. Rák. IV. 131.

Bunda, æ, (Du C. al. s.); *bunda.* Gros. H. Ph. I. 181: ex villosis ovium pellibus vestem consarcinant ruricolæ et opiliones, quæ instar pallii vel penulæ usque ad talos ab humeris dependet. *Bunda* illi nomen.

Bunesta, alias: *Bumasti.* Bunesta dicitur uva magna habens grana ad similitudinem mammæ vaccarum et caprarum; *kecskecsecsű szőlő.* Schläg. 2221.

Bunievczi, *bunevácczok.* Lop. Mon. Sl. XX. 190. an. 1700: catholicii Valachi alias *Bunievczi.*

Buphalis, bubalus; *bivaly.* It. bufolo. Gal. bufle. Büffelochs. Olah. Cod. Ep. 230. octo millia boum silvestrium, quos *buphales* vocant.

Bupima, a gr. πίνω et βοῦς magna sitis; *nagy szomjuság.* Gyön. 3385.

Burclus, i, species parvæ navis; *kis hajó.* It. burchiello. Ljub. Mon. Sl, XVII. 220. an. 1423: debeas... mittere cum galeis Venetias retinendo *burclos* cum uno capite pro uno quoque *burclo.*

Burdo, onis, (Du C.) baculus, a burdonibus seu asinis aut semimulis, quos inquietabant ita dictus; *bot.* V. s. *Bracera.*

Bureaulis (numerus) (a gal. bureau) ad munus, officium pertinens; *irodai, hivatali.* Kass. P. P. I. 326. in dextra exposito numero protocollari et *bureauli* nec non annotatione anni currentis scribitur Extractus.

Burenda, æ, caseus: *brinza, sajt.* Gros. H. Ph. I. 124. et. 175: Caseus... ligneis vasculis ingestus vulgo *Brinza* aut *Burenda* nominatur. Arch. Rák. VIII. 346., 360. Pr. Pr. 20. 1763. Besztb. Lev. a caseo seu *burenda* solvitur.

Burex, (a burrus rufus, *πυῤῥός=vörös, lángvörös)* betula, alnus = *égerfa.* Cod. Dip. Pat. VI. 340. 245. alicubi arboribus pomorum cerasorum Ilicum et alicubi arboribus *Buricum,* que vulgo Nirfa et egurfa vocantur sunt connexe.

Burga, æ, simultas, discordia ab. ital. *briga.* (Du C. al. s.) *kellemetlenség, viszály.* Knauz. E. M. Str. I. 441., 574. propter discordie eliminacionem cum Strigoniensi ecclesia et *burgam* evitandam.

Burgagium, (Du. C.) Certum et annuum vectigal, quod Burgensis seu burgi incola pro domiciliis, quæ in burgo possidet, domino præstat; *bizonyos meghatározott adózat, melyet az, ki várhelységben telket birt, urának évenként fizetett.* V. s. v. Socagium.

Burgensatica, 3., (Du C.) prædia, quæ a burgensibus possideri poterant; *várlakók birtoka.* Ljub. Mon. Sl. IV. 465. an. 1402: bona... *burgensatica* et feudalia.

Burgenses, (Du C.) municipes, urbium incolæ; *várbéliek, bugricsok.* Pel. Serm. Aliam quoque filiam ex avaritia genuit (diabolus) usuram, quam tradidit civitatensibus et *burgensibus* Hiem. 25. p. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 384. Fej. II. 158. Eszt. Okm. p. 34. Tör. Tár. 1893.

Burggravia, comitis castri uxor; *vár-, őrgrófné.* Burggräfin. Gen. Reg. Hung. 769.

Burggravius, comes castri; *várgróf.* Burggraf. Gen. Reg. Hung. 769.

Burgimagister, (Du C.) præfectus civitatis, urbis; *polgármester.* It. borgomástro bourgmestre. Bürgermeister. Veranes. Hist. I. 346. Rectoribus, Magistratibus, Municipalibus, Communitatibus, *Burgimagistris.* Pretoribus etc. (Arch. Ver. Sieb. XI. 77.

Burgrabius, Burggrafius, Burgravius, *főtiszttartó, várgróf; porkoláb.* It. burgravio. Burggraf. Kass. P. P. I. 205. Supremo *Burgrafio* Pragæ. Veranes. Hist. I. 169. In crastino post acceptionem civitatis Janczaraga significavit *burgrabio castri,* quod sub amissione capitis portam castri aperiat. Dec. Bar. 195.

1. **Burgum,** castellum; *vár.* Burg. Fej. III. 312. supplicavit: ut in *Burgum* eiusdem castri eam liceret de nostra permissione. Cod. Telek. XX. 102.

2. **Burgum,** (Du C. burgus) suburbium; *elővâros.* Máty. kir. lev. I. k. p. 115: suburbium denique sive *burgum.*

3. **Burgum,** (Du C.) rates; *tutaj.* It. piatto, platum. Obs. Jadr. 403. quarum galearum sex erant tabulis tectæ.., ac cum quadam turre lignea operata fabricatione in quodam carabolato fere cubitorum octo quam Italici *Burgum* seu *Platum* vocant, Mantuanum præfixa versus Catbenam ad infringendam ipsam se direxit.

Buriscos, fors. legendum: Bousicos, magna ficus; *nagy füge.* Gyön. 3384.

Burnedus, V. brunetus; *szederjes.* It. brunetto. Schläg. 1240. et 1237. brutenus = skárlát.

Burnete vel **Burnetum,** pannus ex lana tincta confectus. V. Brunetum; *barna szövet.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Mantellum de *burnete* cum pellibus de conillis. Capa de *burneto* cum pellibus de ovibus.

Burrum, (Du C.) rufum et nigrum gr. *πυῤῥος; veres, piros.* Gyön. 3380. Cf. Festus 26.

1. **Bursa** vel **Bürsa,** (Du C.) ex gr. *βύρσα,* crumena; *erszény.* It. Borsa. Börse. Marc. Chr. II. 39. Wagn. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 222. ex propria *bursa.* Vect. Rect. C. Pel. Serm. Hiem. 42. t.

2. **Bursa,** æ, Publica Mercatorum Curia; *börze, pénzcsarnok, tőzsde, kereskedőház, alkuház.* Cod. Camb. Merc. 86. In Urbibus illis, in quibus *publica Mercatorum Curia* seu *Bursa* pro quotidianis Negotiatorum conventibus erecta et juxta præstabilita atque alibi vigentia principia regulata exstitere, Proxenetæ tam Cambiales quam et com-

merciales quotidie ... in eadem publica Mercatorum Curia ... adesse ... debent.

3. **Bursa,** 500 aureorum summa apud Turcas; *zacskó mint pénzösszeg.* Beutel. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 471. vigintique millia tallerorum idest quinquaginta *bursas.* Thök. Diar. 449., 200. contentus essem uno csiflik tres quatuor *bursas* importanti...

4. **Bursa,** proventus, sumptus; *költség. jövedelem. E propria bursa* = suis sumptibus; *saját zsebéből, saját költségén.* Ker. Inst. Mil. 484.

5. **Bursa,** æ, (Du C.) cœtus, societas; *társaság, egyesület.* Bék. Közokt. 25. Regestrum *Bursae* Ungarorum Cracoviensis.

Bursa S. Adalberti, gazophylacium a Pazmanio Tyrnaviæ a 1624. institutum; *kincs, pénztár.* Fej. Jur. Lib. 160.

Bursa nigra, literarum studiosorum sodalitii arca pecuniæ; *coetusnak, tanuló ifjuságnak mint testületnek pénztára.* Száz. 31., 3. p. 252.

Bursale, ad bursam pertinens. V. s. v. Linguagium.

Bursare, (Du C. nummos demittere in bursam); *pénzt a tárczába tenni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

1. **Bursarius,** *bursator,* lutearius, sarcinator coriarius (ap. Du C. alio sensu.); *erszény, zacskócsináló.* Ger. Taschner. Kronst. II. 137., 353.

2. **Bursarius,** (Du C.) officium monasticum penes quem est *bursa* seu pecunia monasterii: *pénztáros.* V. s. *Literae Bankae.* Bék. Pil. P. I. 69.

Bursator, 1. præfectus ærarii; 2. sector zonarius; *1. pénztáros; 2. zsebmetsző.* 1. Kassaverwalter, 2. Beutelschneider. Kronst. I. 307., 604., 631.

Burssula, dem. ad *bursa,* marsupium; *pénztárcza.* Börse. Fjp. Szám. p. 622. an. 1434. Item in beraitschaft in *bursula...* flor.

Burto, verruca; *szömörcsök.* Schläg. 958.

1. **Buscagium,** i, silva, silvula. (Du C.) s. v. *Boscagium, erdő, liget.* It. bosco. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 488. Est eciam supra Granam quoddam *buscagium,* de quo dictus Prepositus habebit tantam partem, quantam alii duo homines debent de alia.

2. **Buscagium,** (Du C.) præstatio pro buscis seu lignis, quæ in urbem inferuntur; *fajzási adó.* Knauz. E. M. Str. I. 273. 310.

Busgana, Busguna, clava; *buzogány.* Streitkolben. Kronst. I. 5., 36.

Businus, us, ex germ. Busen, sinus, gremium; *kebel.* Georg. Sirm. I. 368. Et Cesar videns illam scedulam, mox arripiens de *businu* pueri et fecit Cesar perlegere.

Buskinus, 3., dumeto obsitus; *cserjés.* It. boscoso. buschig. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 369. terras et possessiones suas cum terris aratoriis practinis, *buskinis,* vinetis et virgultis.

Busloman, circumcisus; *körül metszett.* Adelm. De orig. Turc. 9. nec possunt præsidere huic magistratui, nisi qui ab origine Thurcus fuisset i. *Busloman* vel circumcisus.

Bussedo, runcina poliendo, levigando serviens; *simító fa.* V. s. *Archiscamnum.* It. bussetto.

Bussola, Bussolus, capsa; *rakaszt, veder.* It. bussola. Fej. X. 3., 113. et missa parte ad *bussolos* et ballottas per Suptum D. Vicarium et Judices quod Sindici facti causa mittendi ad D. D. regem Bosnæ pro subiugando dictam civitatem Tr. ut prefertur idem Ser Lucas et Micatius eius filius miserunt eorum ballottas in *bussola* rubea. Ljub. Mon. Sl. I. 318.

Bussulum, pixis. V. s. *Anchona.* 2.

Bustare, (Du C. humo condere) sepelire v. cremare mortuos; *égetni, temetni.* Gyön. 3395. Nagy Hier.

Bustarius, alias bustuarius, qui corpora cremat et sepelit; *sírásó, temető.* Gyön. 3392.

Busticeta, qui vel quæ sepulcra struit (Du C. sepulcra antiqua, ubi Antiqui mortuos incendebant. Sepulcra in agro); *koporsórakó.* Gyön. 3393. Cf. Arnob. I. p. 24; 7. p. 222.

Bustifragus, qui frangit bustum, sepulchrum; *koporsó-törő.* Gyön. 3394.

Busus, i, rima (Du C. al. s.); *hasadék.* It. buso. Ljub. Mon. Sl. XI. 183. an. 1345: porte et *busi* obturari.

Buta, æ, labrum; *tonna.* Gal. boete. Ljub. Mon. Sl. VI. 11. an. 1441: nullus civis... audeat... emere... navigium forensium a mille *butis* infra.

Butellia, æ, lagenæ species; *palaczk.* It. bottiglia. Inst. Arithm. 216. Quidam 100 vini Tokaini *butellias* coëmit 62 Imperialibus.

Butharius, V. *Bucharius* 1. vasorum vinariorum et lagenarum lignearum faber; *kádár.* Kat. Hist. VIII. 601. populos, olim *Butharios,* et per reges condam Hungariæ de dicta *buthariorum* conditione ad servitia regalis venationis translatos, in Némethi, S. Gallo et Chepel constitutos venatui regio necessarios agnovisset.. *Butariorum* nomine, hic ego censeo venire vasorum vinariorum et lagenarum lignearum (Hungaris fa-palaczk, tsobolyó. légely, veresgyurkó) fabros, quales etiam nunc Vesprimii propter opportunitatem idoneorum, e vicinis Bakonyiensibus silvis petendorum lignorum egregii dantur.

Butica, butina, buttinium, (Du C.) urceus aquarius; *légely, vízkorsó.* Wasserkrug. Pár. Páp.

Buticella, vas vinarium; *boros edény. palaczk.* It. botticella. Cont. Dip. Arp. Cont. VI. 362. Marinarius vero quilibet portabitsecum in navi tantum quatuor staria inter panem et farinam et unam *buticellam* vini continentem duos bigontios et alia victualia.

Buticellus, V. Buticella, Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineæ de gionchetto cum omnibus suis pertinentiis, et buttæ et caratelli et *buticelli* et barilli etc.

Buticularius, a *butica:* lagena, cellarum principalium magister; *pinczemester.* Száz. III. 147. Camerarii, Senescalci, *Buticularii,* Comites Stabuli.

Butifer, i, qui in lagenis maioribus vinum fert; *borvivő.* Car. Bel. De archioff. A Pincernarum ergo Magistris mandata accipiebant Tunnarii, *Butiferi,* Doliarii et quæ huc pertinuere ministeria reliqua.

Butifredum, (Du C.) machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vecta. In cœnaculis collocabantur milites, qui in hostes continua tela vibrabant; *ostromló torony.* V. s. *Coredorium.*

Butiglarius, i, (Du C. buticularius) penes quem Buticularum seu potus cura demandata est; *pohárnok.* Ljub. Mon. Sl. II. 307.

Butina, vasis species (Du C. alio sensu); *kád, dézsa.* Ger. Bütte. Bárczay.

Butinum, (Du C.) præda; *zsákmány.* Gall. butin. Ljub. Mon. Sl. II. 338 an. 1346: solvant denarios *butini.*

Butisia, *βουθυσία,* buthysia, magnum sacrificium; *nagy áldozat.* Gyön. 3401.

Butta, æ, (Du C.) vas vinarium; *tonna.* Gal. boute. Rač. Mon. Sl, VII. 18. an. 918: una *butta* de vino.

Buttelarii, Butticularii, V. *Buttiniferi.*

Buttiniferi, lege: *Bucciniferi.* Prisc. Serv. p. 31: *Buttiniferi, Buctiniferi,* Butticularii vel Buttelarii erant æque pincernæ Regis, quibus potus Regii cura demandata erat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 212.

Butto, (Du C. *Butro), 1.* vas lampadis 2. vas vinaceum; *1. lámpaedény; 2. puttony.* Nagy Hier.

Buttubata, nugatorius et nullius valoris (Næv.); *semmirekellő.* Gyön. 3400. Cf. Festus 29.

Butyraceus, butyrum continens; *vajas.* Kov. Oec. 98: magnus æstus et magnum frigus impedit, quo minus flocci *butyracei* coalescant.

Butyrarius, 3., ad butyrum pertinens; *vajas.* Comen. 65. Lactaria in lactaria cella e cremore seu flore lactis, butyrum conficit, in clava *butyraria* condensans.

Butyrinus, 3., ex butyro, lenis, tenellus; *vajas, lágy.* Tört. Tár. 1888. p. 541. verba blanda, *butyrina* verba.. .verba oleo molliora.

Buyuk emir achor, *főistálló mester.* Tört. Tár. 1892. p. 431. Sequuntur duo stabuli magistri. Et vocatur primus *buyuk emir achor* aut; *achor*; Alter vero Kuczur emir achur. Significat hoc vocabulum dominus stabuli vulgus illum *jambrahor* bassi nominat.

Buzulatus, i, (Du C. bucellatum) panis ad usus diuturnitatem excoctus. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 181: quælibet domus civitatis.,. teneatur dare... ripariis unum panem vel unum *buzulatum.*

Buzellacus, *bucellatus* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306; nulla persona audeat emere *buzellacos* neque... panem occasione revendendi.

Bybor, pannus cocco tinctus; Tör. Tár. 1889. p. 377. una pecia *bybor* sive bissi.

Byczak, idem quod *pugio; tőr. bícska.* Tör. Tár. 1889. p. 191. portaverunt unum sablya cum vagina argentea et unum *byczak.*

Bylokius, i, V. *Bilochus.* Magy. Tör. Tár. III. 215.

Byro, judex; *bíró.* Cod. Telek. X. 254. Kovács *byronis.*

Byrrhus, *byrrus,* stragulum e villoso gossipio confectum; *bozontos gyapju takaró.* Kronst. II. 480., 481. pro... *byrrho, byrris* vulgo kochyn, koczyn.

Byrsagium, V. *Birsagium.* Decret Sigism. Reg. Hung. an. 1435.

Byssinum linum, a bysso, tela pretiosa, imprimis in Aegypto; *selyemféle szö-*

vet. It. bisso. Bel. Geogr. 599. *Illorum itaque arte elaborantur: aulaea Babylonica peristromata, linum byssinum,* xilinum, et bombycinum.

Byssus, (Du C.) muscus, panni species, tela pretiosa veterum; *finom selyemféle szövet a régieknél.* It. bisso. Thök. Diar, II. 353. *Una toga muliebris ex bysso attrita fl. 50.* Isid. Orid. 19., 27., 4.

Bytel, (a Bohem. pytel) saccus; *zsák.* Tör. Tár. 1893. p. 2. de singulis oneribus cumulorum qui *Bytel* vocantur.

Byzantius, aureus: quadraginta argentei denarii. *Sim.* Num. 43. *Byzantius* valet duas partes unius Floreni. Thurócz. 113. S. de Kéza Chr. II. 4., 1. Bela ... *byzantios* currere fecit.

C

Cabala, ars, dolus, fraus, a germ. Kabale; *áskálódás, cselszövés, ármány, ravaszság.* Törvt. Msz.

Cabalista, qui tentat Babylonios numeros (a hebr. *kabbâlâh:* fabula a parentibus tradita ab arab. *kâbâl:* recipere: doctrina arcana Judæorum); *rejteményfejtő.* Rák. Ön. 122. *Cabalistarum* figmentis sciendi curiositas. Kaprin. Eloq. I. 49.

Caballa, equa; *kaczola, kanczaló.* Törvt. Msz.

Cabatus, vestis militaris, lorica; *pánczél.* (Cf. Du C. *Capatus.* calceus.) Cod. Dip. Pat. VI. 43., 29. dabunt nobis unum panceratum habentem hastam, *cabatum,* galeam, faretram et cetera ornamenta apta panceratis. Fej. IV. 1., 295. Homines castri, qui nobis in *cabatis* servire consueverant pro eo, quod ydem tempore persecutionis Tartarorum personas et res in observatione castri Trenchen exponere nullatenus dubitarunt.

1. **Cabella,** (Du C.) pro: *gabella* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 54. an. 1363. Fej. V. II. 36.

2. **Cabella,** æ, equa; *kancza.* Haz. Okl. 298. an. 1372. *cabellam* et poledrum. Kov. Form. St. 269. Kuk. Jur. I. 218.

Cabellotus, i, (Du C.) exactor portorii; *vámszedő.* Ljub. Mon. Sl. I. 55. an. 1363.

Cabinet, Cabinetum, sanctuarium principis, cubiculum principis secretius; *elkülönített szoba, kabinet.* Károlyi. Mat. Tent. 17. De regiminis occupationibus: Hæ revocantur *ad Conclave secretum (Cabinet)* Ministerium Administrationes et Systema ordinis politici, quæ iterum in suos ramos abeunt. Kass. P. P. I. 278. Instantiæ ad Suam Maiestatem Sanctissimam directæ et *via Cabineti* Eidem S. M. personaliter præsentatæ.

Cabineti Regii ac Conferentiarum Minister, qui omnium consiliorum principis, regis particeps est; *udvari belső titkos tanácsos.* Diar. Com. II. 84.

Cabineti Regii Secretarius Intimus, scriba cubicularius; *udvari belső tilkár.* Ger. Cabinetssecretär. Diar. Com. II. 87. Kass. P. P. I. 139.

Cabinetum lectionis librorum, conclave libris legendis; *olvasó terem.* Kass. Ench. III. 64. *Cabineta lectionis librorum* (Lese-Cabinet) in omnibus Regio Hæreditariis ditionibus illico sufferantur. Norm. Ordin. an. 179*. 9. Oct.

Cabiscola, (Du C.) caput scolæ (cantus); *fődalnok, énekmester.* Nagy Hier.

Cabus, i, mensuræ species; *köböl.* Gyön. 3423.

Cacabarius, (a gr. *κακάβη)* figulus; *fazekas.* Gyön. 3426.

Cacabrum, testa; *cserép.* Arch. Rák. VIII. 343. Fornax ex antiquis *Cacabris* composita.

Cacabus, i, calix sacer; *szent kehely.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 311.

Cacabus ustorius, ahenum vino adusto coquendo; *égettborfőző üst.* Pár. Páp.

Cacangelici, nomen Lutheri asseclorum quorundam, qui aiebant sibi cum pravis angelis commercia habuisse; oppositum *Evangelicus; rossz angyal társuak.* Nagy Hier.

Cacanusca, idem ac *Cacalia; vad köhény.* Schläg. 868. *Cacanusea* ebkapor. Diósz. Fűv. 463. Cacali albifrons, *fejérhátú kákolya.*

Caceta, æ, culter venatorius V. s. *Bracera; vadászkés.* It. coltello de caccia.

Cachare, (Dief. ergern) bilem movere; *haragítani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cachetes, (gr. *καχέκτης)* malus mos; *rossz szokás.* Gyön. 3425.

Cachologia, *κακολογία,* maledictio; *átkozó, szidalmas beszéd.* Gyön. 3430.

Cacochima, *κακοχυμία,* superflua humiditas corporis; *rossznedvűség.* M. Bel. Prodr. 137.

Cacodoxia, æ, (Du C.) gr. *κακοδοξία* prova opinio; *bal vélemény.* Nagy Hier.

Caconium, fors. Catonium; inferna; malorum domicilium; *gonoszoknak, latroknak barlangja.* Gyön. 4148.

Cacodæmon, dæmon; *gonosz szellem, ördög.* Verancs. VII. 13. nescio quo *cacodaemone* instigatus in meam necem.

Cacoëthes, male moratus a gr. *κακόηθης; rossz erkölcsű.* Vern. Phil. Mor. 2. Hinc euethes, id est: bene moratus; *cacoëthes* id est: male moratus, originem trahunt.

Caco-Evangelici, non veri Evangelici. For. Ser. p. 50. Lutherani dicuntur a Catholicis: non Evangelici sed *Caco-Evangelici.*

Cacogerus, senex vitæ maleficiis peractæ; *rossz életű öreg.* Szamosk. II. 344. sacerdotum tuorum quos Calogeros verbo a græcis mutuato vocant, rectius *cacogeros* dicendos.

Cacoges senex (Du C.) morosus, difficilis; *zsémbes, türelmetlen.* Pel. Serm. Senes sunt *cacoges.* Est autem cacogia in deterius extimare vel suspicari omnia. Aest. 47. s.

Cacogia, æ, (Du C.) morositas; *zsémbesség.* V. s, *Cacoges.*

Cacosomium, (Du C.) domus leprosorum; *bélpoklosok kórháza.* Nagy Hier.

Cacosus, (Du C.) homo leprosus, homo miserandæ sortis; *bélpoklos.* Nagy Hier.

Cadaver redigere (in) occidere; *megölni.* Thurócz. 251. ac omne, quod ipsum per fugæ remedium declinare nequivit, aut in prædam aut *in cadaver redegit.*

Cadaver vivum, *járó hulla.* Gal. roué. Wüstling. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 125. *Vivum cadaver.* Pro homine voluptatibus sensuum immerso.

Cadavereus, 3. ad cadaver pertinens; *hulla.* Patr. Const. 235. *cadavereum* machina corpus erit.

Cadaverifer, 3., putidus; *bűzös, dögvészes.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 92. Sæpe sub veste odorifera, latet anima *cadaverifera.*

Cadax, (Du C.) cadivus, qui sæpe cadit; *sánta.* Gyön. 3442.

Cadentia, æ, modulatio carminis, recursus vocum similiter sonantium; *rím, rigmus.* Debr. Lun. 13.

1. **Cadere,** perfugere; *menekülni, beletoppanni.* End. p. 335. (Decr. S. Ladisl. II. 2. an. 1092): Si servus fur inventus fuerit, non possit precio commutari nasus eius, nisi *ceciderit* in ecclesiam vel in curiam regis vel ad pedes episcopi.

2. **Cadere,** luere; *bűnhödni.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 70. an. 1530: si quis castellanus ... audebit ... permittere intrare castellum, *cadat* de XXV. libris.

Cadesa, (Du C.) a Hebr. kadesch, scortum, meretrix; *kéjhölgy.* Nagy Hier. Gyön. 3444. *aláveszteit.*

Cadetius, generatim significat fratrem natu minorem, speciatim vero iuvenem, qui rei militari studet, deditus est. *Capdets,* vocis etym. a *cap,* quod est caput, deducendum videtur, ita ut dicti sint quasi minora capita respectu primogenitorum, qui *Capmas* vocabantur; *kadét, hadapród.* It. cadetto, cadet. Kass. P. P. I. 330. in eodem pedestri regimine qua *cadetius* assentatus. Reg. Turm. Præt. 120.

Cadi, (Du C. t. II. Cadi, Cadiam, Cadianus) iudex præfectus apud Saracenos et Turcos; *bíró.* Isthv. XIV. 243.

Cadileschērus, i, *Cadileschier, Cadilescher,* prætorianus iudex apud Turcas; *török bíró.* Kelem. Hist Jur. Pr. II. 502. Collegamque Turcici nominis, quem *Cadileschērus,* prætorianus Judex, nominaverit Isthv. XIV. 242. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 396. Vezirius cum Janitscharis Muffthi et *Cadileschieri* optimam contraxit amicitiam.

Cadiscus, i, demin. ad cadum; *kisded négely.* Gyön. 3459.

Cadivus pons, pons ductilis; *felvonó híd.* Ger. Fall-, Zugbrücke. Kronst. II. 642.

Cadone, carduus (Dief.); *bogács.* Ger. Distelkohl. It. cardone. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cadopassio, (Dief.) vulgo: cardopacia, cardopatium; *seprőruta, abrutűrőm.* Ger. Eberwurz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Cadrans, quadrans; *terem.* It. quartière, sala, Quartier, Saal. Schläg. 1129.

Cadriga, quadrigæ; *mázsa, (mérték, kocsi).* It. quadriga (négy egymás mellett álló lóval ... kocsi) Schläg. 1326. *Cadriga* = mázsa. — Curru Masa vocato 1288. Knauz M. E. Str. II. 239. Curru onerato, qui vulgo Masa dicitur 1312.

Caduca bona, *magvaszakadt birtok.* Proj. Leg. Civ. 178. In casu vero, si pa-

ter absque solatio masculi hæredis decesserit, filias in Capillis existentes cum Matre aut etiam hac ad *alia vota* transeunte vel decedente usquedum emaritatæ fuerint, possessorio *caducorum bonorum* patris sui immanebunt.

Caducari, præcipitari; *elesem.* Gyön. 3454.

Caducarius, i, (Du C. 2.) cui caducæ hæreditates contingunt; *örökségnek birtokosa.* Gyön. 3449.

1. **Caducitas,** interitus gentis, gens deficientibus posteris exstincta, alias Defectus Seminis; *magvaszakadás.* Moln. Patv. 84. *Caducitas* seu *Defectus Seminis* in Bonis absque solatio Hæredum ab intestato seu absque testamentaria dispositione decedentium... Árt. Diæt. Pos. 84.

2. **Caducitas,** (Du C.) V. Investitura de feudi caducitate; alias Caduca bona, res caduca; *üresedés, hárulandóság; kiholt vagyon.* Georch. Ért. 35. akár keresményi ura kiholt *(caducitas, res caduca)* vagyonnak tartván.

Caducitatis ius, Caducitas; *magvaszakadás igaza.* Törvt. Msz.

Caduitus, 3., lapsus, spe destitutus; *kiesett, bukott.* Rač. Mon. Sl. XIII. 352. an. 1354. qui habuerit minus balottas, habeatur pro *caduito.*

Cadula, orum (Du C.) guttæ, quæ cadunt ex pingui carne, cum assatur; *kövér cseppek.* Gyön. 3452.

Cæcutire, connivere, oculos claudere, non videre, cœcum esse; *szemet húnyni, vaknak lenni.* Verancs III. 227. a cuius calumniosis intemperiis velut a Scylla et Charybdi est declinandum; adeo etiam oratores plus hic *caecutire* et tacere oporteat quam videre et loqui. VIII. 203. multi adhuc *caecutiunt* Christiani. Cf. Varro ap. Non. 35., 4., 86, 12.

Cæhales articuli, regulæ in articulos redactæ Collegiorum, Contuberniorum Magistrorum opificum; *czéh czikkelyei.* Törvt. Msz. 42.

Cæhale privilegium, libertas contubernio opificum concessa; *czéhbeli kiváltság,* Törvt. Msz. 42.

Cæhatus, us, societas, contubernium opificum; *czéh.* Szék. Okl. IV. 177.

Cælibalis, cælebs; *nőtlen.* Kass. Jur. Civ. I. 157. hunc autem docente eiusdem Ecclesiæ Testimonio sub Nro 6-to nullo relicto post se hærede Anno T. in statu *caelibali* decessisse.

Cæmeterium, cimeterium; *temető.* Száz. VII. 296.

Cænaticum, (Du C. cœnaticum) pastus, refectio V. *Mansionatica; ellátás.* Batty. Leg. I. 484.

Cæphalicum, Cæphalica, remedia caput corroborantia; *fejerősítő szer.* Otia Bachm. 37. Adhibebimus si placet cordialia, *caephalica,* nervina, spiritus, Balsamos et quicquid latius Medicorum culina præsidiorum habet.

Cæremoniarius, in regia ritibus peragendis præfectus; *szertartó.* Ger. Ceremonienmeister. Diar. Com. 30. *Caeremoniario* item et Capellano Aulico.

Cæruleati, *testőrség.* It. guardia del corpo, garde du corps. Leibwache. Szamosk. I. 136. Peditatui prætoriano, qui ab habitu *caeruleati* appellantur.

Cærulescere, cæruleum esse; *zöldesnek, szürkésnek, kékesnek lenni.* Hist. Nat. 28.

Cæsa, sodalitas; *czéh.* Text. v. s. *Caesalista.*

Cæsalista, æ, - *Cehalista, confrater Cehae.* Kov. Form. St. CLV. Instantia ad senatum, qua exponitur, quod propter uxoris Propagationem tenere in suspicionem per *Caesalistas* assumptam sit Instans de *Caesa* eiectus.

Cæsarea, aurum purum; *aranyok királya, tiszta arany.* Kecsk. P. Ötv. 140.

Cæsareani, Cæsarei, cui opponitur Tökölianus et Turca; *császári (katona) labancz,* szemben Tököli vitézeivel s a törökkel. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 286. Wallaszky 286.

1. **Cæsareus,** i, cæsaries, coma, quæ cædi solet; *nagy haj, üstök.* Thök. Diar II. 323. et capillum more germanico utrinque promissum gerere velle, cum uno solum humero hactenus, sed late pendulum gerat, — quod ego prima vice ob latitudinem *caesarei* non observavi.

2. **Cæsareus, Cæsarea avis,** *császármadár.* It. gallinella terrestris. Pfahl. Jus Georg. 121. ut cervos, damulas, lepores venari et apros, phasianos, perdices et atagenes *(Caesareos* császár madara) aucupari. Verancs. XI. 254.

Cæsaropapa, dignitas Russorum imperatoris; *császárpápa.* Nagy Hier.

Cafetan, V. Caftanus. Rák. Ön. 290. l. 5—7.

Caffa, æ, faba Arabica et potus ex ea confectus; *kávé.* It. caffè. Kaffee. Vox ex lingua arabica ascita. Vern. Psych. 49. Omnia incensiva condimenta cibos et potus, uti: *caffam,* vinum, crematum... angue pesteque peius fugeris.

Caffea, V. Caffa. Beszterczeb. Ért. 1875—76. p. 61.

Caffeæ surrogata, quod vicem Caffeæ exhibet; *pótkávé.* Kov. Oec. 61.

Caffearia coclearia, cochlearia parva ad potum ex fabis arabicis confectum apta; *kávés kanál.* Kass. Jur. Civ. II. 229. lego sex paria cultrorum argenteorum, undecim Coclearia similia minora unum item maius incurvatum, sex *Coclearia caffearia* argentea.

Caffearius, i. qui caldam Arabicam venalem habet; thermopola; *kávés.* Diar. Com. II. 90. Pest. Vár. Lev.

Caftanus, vestimentum regale, chlamys apud Turcas; *kaftán.* It. caffettano. Kaftan. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322. litteræ per vestrum novum *Kapichiaja* ad nos venerunt et secundum antiquum morem investivimus illum *Caftano* seu vestimento Regali, veteri vero *Kapichiaja* habendi facultatem dedimus.

Caganus, (Du C.) Chanus, imperator; *avar khagán.* Száz. X. 359.

Cahimachanus, Caimachama, Caimechamus, Cahiimachamus, i, (Kâim — makâm ab arab. *kâim:* stans et *makâm:* locus) locum tenens, præsertim in Turcia vezirii; *helytartó, helyettes titkár.* Tör. Tár. 1889. p. 707. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105., 108., 113., 323. VI. 480.

Caiani, alias *Cainitae,* (Du C.) homines inter Gnosticos perditissimi, qui perditissimos quosque vita functos summo cultu venerabantur, ut Cainum, a quo nuncupati, Core, Dathan, Abiron, Sodomitas et maxime Judam proditorem. Innumeros fingebant Angelos conspicuos flagitiis, ut haberent, quos imitarentur. *Kain (Kaján) tisztelők.* V. s. v. Archontiaci.

Cajanus, Chaganus V. *Caganus.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 261., 594. *Chaganus* seu *Cajanus* Hunnorum Dux cum Avaribus et Sclavis Istro trajecto Thraciam invadit.

Cajcanus, piscis; *(indiai) hal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 168. Inter miranda piscium *Cajcanus* piscis, qui et *reversus* dicitur est referendus; hic enim tantæ docilitatis est, ut eo Incolæ Indi non aliter ac nos canibus per campos, ita illi venatore hoc pisce alios pisces capiant.

Cainitæ, Caiani. Curios. Misc. III. 144.

Cainiticus, 3., Kaini indolem exhibens = sævus, sceleratus; *kaján.* Funda David. K. 2. 85: *Cainitica* hæc mens est atque cogitatio.

Cala, æ, (gr. *κᾶλον)* fustis, truncus (Du C. al. s.); *dorong.* Gyön. 3478. Cf. Serv. Verg. Aen. 6., 1.

Calabus, locusta (in lat. med. ævi: calandra, calandrus); *sáska.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calafatus, i, (Du C.) qui navem picat reficit; *hajó iszkábázó.* It. calafate. Ljub. Mon. Sl. V. 241. an. 1334.

Calamarium, (Du C.) atramentarium; *téntatartó.* Rač. Mon. Sl. XIII. 354. an. 1335.

Calamentum, (Dief. camaleuca, camalunca) carduus; *bogács.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calamistrare, crispare; *fodorítani, czifrázni.* It. increspare. Kecsk. P. Ötv. 147.

Calamitare, calamitate affligere; *nyomorúságot tenni.* Gyön. 3466.

Calamites, um (Du C.) genus ranarum quoniam inter arundines vivunt; *nádi béka.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 247. Est et aliud genus rubetarum, quod *Calamitum* dicitur, cuius illud naturæ inditum est ingenium, ut pluvias præsignet. Gyön. *calamita* 3470. Cf. Plin. 32., 10. 32.

Calamizare, (Dief.) (Du C. læta cantare); *víg dolgokat énekelni, fuvolázni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113. Gyön. 3468.

Calamus incendiarius, funiculus incendiarius, fomes tormentarius; *kanót, kanócz.* Lunte, Zündruthe. Pár. Páp.

Calamus sepiam negat, Cal. recusat scribere. Szerdah. Celebr. I. p. 35: Cunctatur *Calamus,* et *sepiam negat,* dum ad Anamantiam urbem stylus appropinquat.

Calan, V. *Calatus.*

Calandæ, ad pias causas sodalitates; *egyházi jókban való társaság.* Cf. *Calendarius.* Not. J. Samb. Tyrn. V. Dissert. Ad. Majláth in Száz. 1879. p. 344. et Lindner in Erdélyi Muzeum.

Calare, (Du C.) demittere, laxare; *leszállítani* (az árt). Rač. Mon. Sl. XIII. 149. an. 1356: captum... est... de *calando* salem ad grossos III.

Ca'lari, fors. caldarium. V. s. *Cochimus; üst.* Tör. Tár. 1890. p. 223.

Calaria, æ, (Du C.) navis, quæ ligna portat; *fahordó hajó.* Gyön. 3471.

Calaris, coralium; *kláris.* Ger. Koralle. Tör. Tár. 1892. p. 561.

Calatnina, (boh. klát, klátnice) Cottus

Gobio. V. *Bilizna; fejes hal.* Ger. Kaulkopf.

Calatrum, vas; *bödöny.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 184. debitor in caseo . . . sententietur in solidos quinque . . . pro quolibet *calatro.*

Calatus, sporta piscaria e lignis confecta (ap. Du C. *Calatum); halkosár.* Kov. Form. St. XXVII. *Calatus* sporta. Estque *Calan* lignum, dicitur inde *Calatus.*

Calca, secus: *caltha,* Calendula officinaiis (Linn.); *peremér, gyűrűvirág.* Arch. Ver. Sieb· XXVI. 113.

Calcalingum, canilingum, cynosglossum, hundeszunge (Dief.); *egérfark, ebnyelv.* Schläg. 918.

Calcaneum, stimulus; *inger.* Magy. Tör. Tár. IX. 129. rebellionis *calcaneo* ducti. Verancs. IX. 267.

Calcaneum ostendere, *sarkát mutatni, hátat fordítani.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. *Calcaneum ostendit* .In illum dicitur, qui in conflictu fugit.

Calcans, qui folles organi pede calcat, premit; *orgonafúvó, -taposó.* Leges. Schol. Schem. 34.

Calcare, calce dealbare; *megmeszelni.* Gyön. 3486.

Calcarifex, faber calcarium; *sarkantyúmíves.* Sporer. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev.

Calcaripar, *calcarifex* q. v. Fr. Lib. Rt. I. 83. *calcariparibus* dati sunt fl. Tör. Tár. 1889. 381.

Calcarium, calcar; *sarkantyú.* Magy. Tör. Tár. XX. 163. tria paria *calcariorum* argenteorum unciarum 8.

Calcarius, 3., alias tophaceus, topazius (Plin) (a sanscr. tapus = ignis) *topáz.* M. Bel. Prodr. 135. Idem præterea *lapis tophaceus* sive *calcarius* igne fortiori subactus seu calcinatus colorem rutilantem amittit.

Calcator, triturator; *nyomtató* (mezei munka). Art. D. 1840. p. 44.

Calcatorius cadus, ad torcular pertinens cadus; *taposó kád.* S. Benkő. Top. Misk. 45. *Cadi calcatorii* fundo foramen adest.

1. **Calcatura,** æ, arva cessata; ager requietus, novalis; *nyomás* v. *vető; határosztály, forduló, dűlő.* Kass. Jur. Civ. I. 87. tam agri quam prata sessionalia . . . a Tenutis Dominalibus allodialibus exscindantur et in convenientes *calcaturas* subdividantur. Pfahl. Jus Georg. 38. Adeoque intuitu agrorum non est adstrictus ad systema communiter receptum *calcaturarum,* Dreyfelderwirthschaft, retinendum. Szirm. — Gazd. tört. szem. I. 208. Jogt. Eml. P. III. p. 781. Iter Oec. 168.

2. **Calcatura** æ, (Du C.) navem picare, reficere; *iszkábálás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 211. si damnum . . . eveniret in mercibus . . . navilii . . . propter malam *calcaturam.*

Calcearius, 3., ex calce consistens; *mész.* Oszterh. 16. terræ argillaceæ, *calceariae.*

Calcearius faber equorum, faber ferrarius soleas ferreas equo inducens; *patkoló kovács.* F. Forg. Comm. IV. 97.

Calcedonius, lapis *achates chalcedonius*; *kalczedon.* Szentiványi Cur. Mis. Dec. II. P. I. p. 186. *Calcedonius.* Atræ bili et melancholicis affectibus mederi dicitur.

Calcei genuales, ocrea; *lábpánczél.* Tör. Tár. 1889. p. 378.

Calchare, tundere; *verni, gyömöszölni.* It. calcare. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390: strazie in quantitate pro *calchando* ipsas. Száz. XXIV. 300.

Calcharia, æ, calcaria; *mészgödör.* Ger. Kalkgrube. Han. Mon. Jur. II. 198: potestas teneatur facere duas *calcharias* pro hedificando muro.

Calciamentum, calceamentum; *lábbeli, saru.* It calzamento. Monm. Comit. Trans. II. 179. Száz. VI. 297.

Calciare, (Du C. 2.) calceare, calciamenta induere; *sarut felvenni.* Gyön. 3484.

Calciarium, receptaculum calceorum (Du C. al. s.); *sarutár.* Reg. S. Ben. 55. 1. De vestiario et *calciario* fratrum.

Calciatio, actus calceandi, pedes calcibus muniendi; *fölsaruzás.* Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 6. Frustra est *calciatio,* cuius non est calceamentum.

Calcifex, (Du C.) sutor; *varga.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 34: *calcifices* seu sutores.

Calcina, æ, mortarium, calx præparata; *habarcs, vakolat.* Han. Mon. Jur. P. I. 22. an. 1265: si aliquis hedificaverit domum . . . cum *calcina.* Ljub. Mon. Sl. II. 318.

Calcinacium, fovea coriis macerandis instituta; *csávagödör.* It. *calcinajo.* Lohgrube. V. s. *Callegarius.*

Calcinatio, actus calcinandi (de metallis) acidum cum metallo coniungere; *meszesedés, mészítés, mészszé változtatás.* It. calcinazione. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 3. Patet id ex plantarum resolutione, quæ fit per expressionem, distillationem, *calcinationem* aliosque his similes modos. Tomts. 298. M. Bel. Prodr. 136. Kol. Cod. 7.

Calcinatus, in calcem ustus V. s. *Calcarius; mészszé égetett.* It. calcinato. M. Bel. Prodr. 135.

Calcinosus, 3., calcis plenus, calce mixtus; *meszes.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 20 aqua multum *calcinosa.*

Calcionatus, 3., V. *Calcinatus,* 3.,; *calcionálth.* Kol. Cod. 11., 12. tartarii *calcinati* partem. 14.

Calcisa, æ, calx; *mész.* Ljub. Mon. Sl. IV. 383. an. 1396: fiat *calcisa* necessaria pro aptatione murorum.

Calcographus, chalcographus; *rézmetsző.* Kupferstecher. Tab. Conscr.

Calculare, (Du C.) calculos subducere, computare; *számítani.* Art. D. 1840. p. 83. Cf. Prud. περὶ στεφ. 3., 131.

Calculatio, calculus (Du C. in iure Hungarico testium inquisitionis examen); *számítás, a feleletnek forgatása, vallatás.* Tör. Tár. 1881. p. 464. Not. J. Samb. Tyrn.

Calculator, (Du C.) compotista; *számvevő.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 38., 1., 7.

Calculus, nota diligentiam et mores discipulorum designans (Du C. al. s.); *osztályzat, érdemjegy.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. 110. látta a *calculusomat* s præclarumom van. Törvt. Msz.

Calculos dare, suffragium ferre; *szavazni.* Nill. Symb. p. 311. ordinem instituet... ut singuli singillatim *calculos dent.*

Calculum reducere, sententiam mutare; *véleményét változtatni.* Init. Cas. p. 31. tanta commutatio incessit, ut potior civitas, quæ prius . . . Jesuitas infra mortuos cupiebat amandari, *calculo reducto* cœperit hos magis in dies . . . complecti.

Caldar, is, (ap. Du C. Caldara) ahenum, lebes; *üst, serpenyő.* It. caldano, caldaro. Fjp. Szám. 246. 376. 483. reformavit *caldar.* in albatorio . . . de emendatione *caldaris* in albatorio. Schläg. 1890. *caldar* magnum vulgo wsth. Kronst. I. 251.

Caldaria, æ, (Du C.) lebes, V. Caldar; Vita S. Steph. 30. quo non invento ceperunt quidam iussu regis aquam in *caldarias* argenteas et dolia effundere.

Caldarista, æ, faber aënarius; *üstmíves, kolompár.* Kronst. III. 69., 114.

Caldarium, Calidarium, (Du C.) aënum vas maius ex ære caldario seu fusili confectum; *katlan.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Cf. Vitr. 5., 10.

1. **Caldarius,** i, (Du C.) qui præbet caldariam; *fűtő.* Kronst. I. 711.

2. **Caldarius,** i, V. *Caldiparius.* Quel. Sieb. I. 199. an. 1495.

Caldeator, qui calefacit; *fűtő.* Fjp. Szám. p. 186.

Caldere, ahenum; *katlan.* V. s. *Assa maza.*

Caldiparius, i, faber aënarius; *üstműves.* Ger. Kessler. Quel. Sieb. I. 344. an. 1501.

Caldon, (it. caldaro, calderone) ahenum, aënum, lebes; *üst.* Száz. VI. 289.

Caldor aquale, caldarium, lebes, ahenum aquæ calefaciendæ; *vízforraló üst.* Debr. Com. an. 1530.

Calefactio, actus calefaciendi; *melegítés, fűtés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 279. V. s. v. Salgamum. Cf. Arcad. Dig. 50., 4., 16.

Calefactivus, 3., calefaciens; *melegítő.* Curios Misc. 189. Ignis est Elementum calidum seu *calefactivum.* Wagn.

Calefactor, servus, cuius munus erat ligna super foco ponere et accendere, conclave, vaporarium calefacere; *fűtő, iskolai fűtő, szolga.* Körmöczi főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 60.

Calefactor Cancellariæ, *irodafűtő.* Nov. Calend. 280.

Calefactorium plantarum domicilium, hibernacula plantarum specularibus instructa; *melegház.* Treibhaus. Vern. Psych. 214. Homines, qui per non observatam in cultura mentis gradationem non secus ac *calefactorii plantarum domicilii plantae* ante tempus maturescunt.

Calefactura, æ, calefactio (ad calefaciendum); *fűtés.* Fjp. Szám. p. 495. an 1439: pro lignis ad *calefacturam.*

Calegarius, i, (Du C. sutor) coriarius v. *Callegarius; varga, timár.* Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334.

Calendariographia, fastorum confectio, scriptio; *naptárirás.* Wallaszky 212. Száz. VII. 328.

Calendariographus, scriptor fastorum; *naptáriró.* Czvit. Spec. 93. Kecskem. Ötv. 60.

Calendarista, scriptor fastorum, *naptáriró.* Curios. Misc. 110.

Calendarium diplomaticum, in quo instrumenta publica continentur; *oklevelészeti naptár.* Torma Józs.

Calendarium pictum, Cal. imagini-

bus distinctum; *képes könyv.* Száz. XVII. 799.

Calendarium Titulare, Cal. indicem nominum continens; *czím naptár.* Száz. XIV. 732. Szirm.

Calendarium Tychonicum, Sztiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 301. Sive iam postea hoc Calendarium correctum per Protestantes appelletur Calendarium Julianum correctum sive *Tychonicum.*

Calendarius, ab hung.; *kaland,* ad calandas pertinens; *kalandos.* Epist. Proc. p. 186: anno 1526. die 24 Aprilis venerunt ad comitia confratres, quos Hungari vocant *Calendarios.* Ili sunt 200 præcipui conjurati in Kecskemét.

Caleptra, æ, (Du C.) mitra tegens caput; *süveg.* Gyön. 3513.

Caleta, æ, (fors. idem quod apud Du C. caleptra) mitra; *sipka, süveg.* Tör. Tár. 1890. p. 367. duas *caletas* ex veluto nigro.

Caletha, æ, V. *caleta* Pel. Serm. Lusor de *caletha* tres excipiens taxillos proiecit octo puncta Aest. 9. x.

Caletripa, (Dief. *calcatripa, calatripa, calcatrippa.)* idem quod *Cadone.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calibatio, actus acuendi cum chalibe; *élesítés.* Kronst. II. 480.

Calibeum, præstationis genus officinæ ferrariæ V. s.. *Malleus calibeus; hámor illeték.*

Calibs, chalybs; *aczél.* Stahl. Kronst. I. 34.

Caliculatus, marginatus; *galléros, párkányos, pártás, karimás.* Diósz. Füv. 23. 18.

Caliditas, calor; *meleg.* It. caldità. Georg. Sirm. I. 219. Ipse bonus vir dedit *caliditatem,* dedit comedere et bibere ad unam ebdomadam.

Caliga, femoralia (Du C.); *gatya, nadrág.* Batty. Leg. I. 456: «*Caligam* plerique ocream existimant fuisse, quod mihi non probatur; fuit illud indumenti genus, quod etiam femoralia dicimus et apud nos Hungaros a *calo* pedum *caligae* dictæ ad femora usque ascendunt.» Kronst. III. 55.

Caligaris, (Du C.) clavus, sine quo calciamenta consui non possunt; *saru czövek.* Gyön. 3531.

Caligarius, i, *Callegarius* q. v. Ljub. Mon. St. V. 241. an. 1534.

Caligatio, debilitas visus, caligo oculorum; *szemnek elhomályosodása, gyengesége.* Verancs. IX. 246.... delapsi iam in senium defectu virium, oculorum *caligatione,* surditate aurium, imbecillitate stomachi. Cf. Plin. 29., 6., 38.

Caliginositas, caligo; *sötétség.* Knauz. M. E. Str. II. 635. Fej. VIII. 1. 425. quod eius memoria *caliginositatis* ignorancie nebula per rerum varietates lapsu temporis obfuscatur.

Caliopides, (gr. καλοπέδιλα) solea, crepida; *saru, (sólya).* Tör. Tár. 1889. p. 378. unum par *caliopidum* seu solya hene dispositum.

Calipatus, caligis utens; *gatyás.* Ger. Der Nieder-Kleider trägt. Pár. Páp.

Calipha, æ, ab arab. chalifa = successor, vices gerens; magistratus, administratores supremi in negotiis civilibus et ad religionem pertinentibus; *kalifa.* It. califfo. Carlow. Log. XLVI.

2. **Calipha,** æ, dominium et regio provincia caliphæ; *kalifaság* (tiszt és tartomány). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 151. Diviso Saracenorum Imperio, quod maximam partem Asiæ, Africæ et Europæ complectebatur in varias ditiones, quas illi *caliphas* nuncuparunt.

Caliphus V. Calipha. Vern. Psych. 416. Arabes suum *Caliphum* infallibilem esse persuasi risu explodunt stupidam credulitatem.

Caliscatio, a calice in cœna sacra usitato in memoriam Christi, qui discipulis calicem circumdedit his verbis usus: Bibite ex hoc omnes, hic calix est novum fœdus sanguine meo sancitum etc. Collectio crucigerorum in hoc sacramento dicebatur *Caliscatio; úrvacsorafillér.* Brezny. 269. 1797-ben az egyház a többi tanítóknál is a cantatiokat, festivatiokat, névnapi vagy menyegzői felköszöntéseket, præbendatiót, *caliscatiót* (Communionspfennig) megszüntettetni kivánta.

Calista, V. *Kalicha.* Cod. Dip. Arp. VIII. 329. an. 1270.

Calixtinus, (Du C.) pars aristocratica Hussitarum, cui episcopus Pragensis Rokyzana præfuit. Aliter *Utraquistae.* Qui ea lege, si sibi cœna sacra sub utraque specie (panis, vinum vel calix) uti concederetur, se ecclesiam catholicam sequi promiserunt. Quibus opponuntur Taboritæ pars democratica Hussitarum. Zsigm. Hist. 206. Quare cum Pragensibus seu *Calixtinis* (a calice, quem postulabant, ita dicti) transigere coepit . . . p. 207. postquam *Calixtini* cum Hussitis Pragensem arcem oppugnarunt.

Calla, æ, ligatura (Du C. al. s.); *göngy, köteg.* It. callo. Gal. colis. End. p. 607. Ladislai III. Declaratio an. 1288.

Callegarius, coriarius; *timár.* Lohgerber. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: nullus *callegarius* . . . audeat . . . *colare* . . . sonciam neque sepum neque *conzare* . . . nisi de foris portas civitatis . . . salvo, quod possit habere *calcinacium* in civitate et non possint facere aliquod *conziamentum* de pellibus suis.

Callere, callum ducere. V. *Durire.* (Du C. al. s.) Arch. Ver. Sieb. XXVI. 113.

Calliare, colligere; *szedni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 110. an. 1324: vinum vel bladum . . . nunquam *calliabimus* nec ullas unquam collectas pro hiis vel dacia exigemus.

Calligarius, i, V. *Callegarius.* Rač. Mon. Sl. XIII. 340. an. 1332: omnes *calligarii* debeant custodire de mense Augusti et Septembris.

Calliscere, callum fieri; *megtemerkedődik a bőr.* Gyön. 3552.

Calmandria, (calamenta, calmenta, Dief.) különféle füvek nevei. It. calamandrea. Schläg. 923. calmandria; *nadályfű.*

Calodæmon, genius; *nemtő.* It. genio tutelare. Schutzgeist. Bonf. Præf. Præterea non modo curandis varijs rerum generibus diversas Angelorum præfecturas imposuit et suum cuique homini *Calodaemona* dedit.

Calodion, καλώδιον, funiculus; *kis kötél.* Gyön. 3586.

Caloergodrus, 3., ex gr. καλογέρων ad calogerios pertinens. Dec. Bar. 239. admisso equo in proximas sylvas evasit, inde in quoddam *Caloergodrum* (Calugyeros ipsi nomine ex græca lingua corrupto vocant.) Monasterium reficiendi sui causa divertit.

Calogerii, (Du C.) Monachi præsertim senio ei ætate venerandi. Ap. Isthv. præsertim Monachi Græci. Isthv. VII. 99.

Caloierus, i, (Du C. calogeri) monachus græci ritus; *kalugyer.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 194. an. 1444: metropoliti... ponebant presbiteros et *caloieros* in ecclesiis.

Calongia, æ, gelima, acervus frugum (Du C. prædium); *kalongya, kalangya.* Száz. IV. 664. *Calongiam* unam vel gelimam.

Calophanta, derisor; *csúfoló.* Gyön. 3519.

Calopifex, qui facit calopedia; *kaptafa készítő.* Gyön. 3580.

Calopodiæ, formæ sutorum dictæ; *kaptafa, sámfa.* Gyön. 3561.

Calpar, dolium; «genus vasis fictilis» (Festus); *kád.* Gyön. 3573.

Calugerus, V. Calogerii. *kalugyer,* monachus Græco-Catholicus. Bod. Hist. Eccl. I. 472. Mon. Comit. Trans. V. 171.

Calumiani, Calviniani. Bell. Cal. a 2: Sacramentarios multo verius *Calumianos* quam Christianos appellari ostenditur.

Calumnialis, e: (a calumnia; *patvarkodás,* V. Hajnik Perjog. 437) litigans; *perlekedő.* G. Fej. VI. 163., 150. ne tamen modalitate compositionaria unionis partium dispositioni renata *calumnialis* cupiditas nova valeat in posterum litigia generare.

Calumniosa causa, falsa causa, nulli fundamento innixa; *álkeresetű ügy.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 38., 2., 14.

Calumniose, falso, litigiose, per calumniam; *patvarkodva, patvarosan, hamisan.* Törvt. Msz.

Calumpnia, æ V. calumnialis. Magy. Tör. Tár. III. 222. in pena *calumpnie.*

Calumpnialiter, false, iniuriose; *hamisan, igazságtalanul.* Haz. Okl. 6. an. 1237: udvornicos condempnantes, pro eo quod *calumpnialiter* proposuerant accionem.

Calumpniare, (Du C.) accusare, actionem intendere; *bevádolni.* Kuk. Jura I. 134 an. 1362: si aljquis super equo vel bove *calumpniaretur* ab aliquo.

Calumpniatrix, quæ falso accusat; *rágalmazó (nő).* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 235. absque strepitu Judicij alicuius *calumpniatrix* habeatur.

Calumpniose, *calumpnialiter.* q. v. Haz. Okl. 6: Ne . . . *calumpniose* possit infestari.

Calumpniositas, calumnia; *fondorság, furfangosság, ármányosság, cselszövény.* It. calunnia. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 127. et nos iniquorum fraudulentas *calumpniositates* equitatis tramite retundere cupientes.

Calumptita, fistuca; malleus ligneus; *sulyok.* Chr. Dubn. 170., 163. Ludovicum regem in capite ictu letali cum malleo ligneo vel *calumptita* i. e. Swlyok concusserunt.

Calupes, calopes = holtscho (Holzschuh) Dief.; *faláb.* Stelzfuss. Schläg 459.

Calus, vas vimineum, per quod musta colantur. (Calep. colum. Du C. 6. cola); *bőr szűrő kas.* Gyön. 3599.

Calva bovis, cervi, cornua bovis, cervi cum cranio et auribus; *szarv koponyával és fülekkel.* Bárczay.

Calvare, (Du C.) calvum facere; *kopaszitani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Calvaria, Theatrum Passionis Dominicæ; Golgatha; *bucsujáró domb.* Gall. calvaire. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 91. *Theatrum Passionis Dominicae* seu *mons Calvariae* ibidem situs. Rák. Ön. 134.

Calvaster, calvus; *kopaszfejű.* Lampe. Hist. Eccl. p. 663: Quia vero D. Sztarinus *calvaster* erat... cum... de nocte ipsi... domo egrediendum esset, hanc observabat cautionem (siquidem adversarii ut plurimum insidiebantur vitæ ipsius) priusquam egrederetur domo, cucurbitam palo affixam protendebat per januam, ut insidiatores eluderet. Curios. Misc. II. 270. *calvastri.*

Calvinarius, (Calep. *colluviaris*) porcus, qui cibo permixto ex colluvie hieme nutritur; *moslékkal hizlalt disznó.* Gyön. 3594.

Calvinianus, sectator Calvini; *kálomista, kálvinista.* It. calvinista. Reformirter. Calvinist. Cod. Dip. Brüss. IV. 156. malle Hungariæ solum ferarum agminibus relinqui, quam ut Lutheranis *Calvinianisque* hæreticis accolatur.

Calvinicola, cultor, sectator doctrinæ Calvini. V. Calvinianus. Beng. Ann. Er. Coenob. 227.

Calvinismus, doctrina Calvini; *Calvin hitvallása.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 2. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 149.

Calvinista, V. Calvinianus; *kálomista,* Cod. Dip. Brüss. IV. 231.

Calvinisticus, 3., auctoris Calvini. Dec. Bar. 167. religio *calvinistica.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 139.

Calvinomastix, flagellans Calvinum; *Calvint ostorozó.* Rep. Cast. p. 82. a: Verum est, vibrabant parricidæ ensem, ast capulum eius a longe tenebant, cuius vos *Calvinomastiges* non minima pars fuistis.

Calvum vellere, inanes res tractare; *kopaszt borotválni.* Exam. Aet. 181.

Calvus, (Du C. calvæ) nuces avellanæ; *szárított mogyoró.* Kronst. III. 190.

Calyptra, æ, (Du C.) *καλύπτρα,* tegumen, velamen capitis; *csuklya, főkötő.* Patr. Const. 107. In *Naevolum leviter ornatum.*

Nævole, te bombyx Inda lanugine velat,
Crispato capiti sola *calyptra* deest.

Cf. Fest. p. 36.

Calyptratus, 3., calyptra munitus; *csuklyás, sapkás.* Bárczay.

Cama, æ, (Du C.) lectus brevis et circa terram (a gr. *χάμα*) *rövid ágy.* Gyön. 3595. Cf. Isid. Orig. 20. 11. 2.

Camacion (Dief.) carduus; *bogács.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Camale, (Du C.) humerale, *vállkendő.* Gall. *camail.* Nagy Hier.

Camamilla, chamomilla; *székfű.* It. camomilla, camamilla. Camille, Mutterkraut. Schläg. 854.

Camara, æ, (Du C.) Camera, *kamara.* Kov. Form. St. 50. memoratamque *Camaram Regalem* pro dictis novis monetis cudendis in aliquo loco apto... construi facere voluerit... Schläg. 1054.

Camaralista, ad cameram monetariam pertinens. Körmöcb. főreálisk. Ért. Budapest, 1895. p. 73. A katholikusok *(kamaralisták)* óvást emeltek a tanácsnak ezen tilalma ellen.

Camararius, Camerarius, *(sóbánya) gróf.* Kov. Form. St. 493. nec non Nobilibus, *Camarariis* Salium Camaræ nostræ I. præsentibus scil. et futuris.

Camararius salium, salium præfectus, *sótiszt.* Száz. XV. 388. *Camerarius salium* partium Transilvanarum.

Camaratus, 3., reconditus; *bepakolt.* eingepackt. Ljub. Mon. Sl. II. 14. an. 1337: panis *camarati* in saccis.

Camarda, æ, canalis, aquæductus fornicatus. It. camara; *boltos vizvezető árok.* Han. Mon. Jur. II. 196: nullus presumat ponere *camardam* iuxta vel sub muro burgi.

Camarichalis, cameralis, ad cameram ad reditum publicum pertinens, *kamarai.* Ljub. Mon. Sl. IX. 86. an. 1410: decem milia modiorum salis... *camarichalis.*

Camarinam movere: proverb. a lacu Camarino in Sicilia ex magnis fœtoribus noto: simultates movere; *a büdös vizet felkavarni, zavarni.* Olah. Cod. Ep. 252. Quid inutilius quam ineptis versiculis lacerare Scaligerum et eam *movere camarinam,* quam satius erat non tangere.

Camarine loqui, *bátran és komolyan beszélni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 126. Camarine loqui. Illi dicuntur: qui audacter et severe loquuntur. Pár. Páp.

Camarlengus, i, (Du C.) ærarii quæstor; It. camerlengo. *számtartó.* Ljub. Mon. Sl. XI. 186.

Camaura, æ, mitra auribus tegendis (Du C. camaurum) *fülsüveg.* Nagy Hier.

Camaurum, (Du C.) mitra papalis, *pápa-, tornyos föveg.* Nagy Hier.

Cambellanus, præpositus cubiculi. Gall. chambellan. *kamarás.* Magy. Tör. Tár XXIII. 38. Galieto de Layes *Cambellano.*

Cambellarius apud Du C. *Camberarius, kamarás;* It. camerlingo. Fej. X. 2. 478. nobiles et egregios viros... courtiambles, milites et *cambellarios.*

Cambiale iudicium, tribunal cambiale, cambio-mercantile; *váltó törvényszék.* Törvt. Msz.

Cambiales a dato, a præsenti die sonans syngrapha; *mától való váltó.* Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17.

Cambiales a piacere, *tetszésre való váltó, tetszetrei váltó.* Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. *Cambiales a piacere,* quarum præsentatio arbitrio possessoris relinquitur, quin Trassans hanc interpositam temporis moram illi vitio vertere possit.

Cambiales a uso, *divatrai váltók.* Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. Literæ Cambii formales tam propriæ quam et trassatæ ad diversos terminos expediri solent; sunt nempe a) *Cambiales a uso,* quarum solutionis diem consuetudo et observantia loci determinat; b) *Cambiales a piacere* etc.

Cambiales a visis seu a vista, *látrai váltó.* Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 17. c) *Cambiales a vista,* quæ spectata vocis Etymologia si nullum terminum in se contineant, visis seu Trassato exhibitis literis Cambialibus citra dilationem solvi debent.

Cambiales cum ordre, syngrapha ad præceptum; *rendeletrei váltók.* Törvt. Msz.

Cambiales alienæ seu trassatæ, *syngrapha aliena; küldő pénzváltók, idegen, intézett váltó.* fremder Wechsel. Törvt. Msz.

Cambiales domiciliatæ, syngrapha quæ non in loco ubi scripta, sed in alio exsolvenda est; *házas váltók.* Ger. domicilirter Wechsel. Törvt. Msz.

Cambiales falsæ, syngrapha apocrypha; *hamis váltó.* Törvt. Msz.

Cambiales formales, syngrapha legi conveniens; *formás pénzváltó levelek, rendszerinti váltók.* Törvt. Msz.

Cambiales formales propriæ, *magát lekötelező váltó.* Cod. Camb. Merc. 31. *Cambialis formalis propria* illa est, cuius editor solutionem seu pro pecunia seu etiam pro *pactato* mercium valore in tertio loco ac termino præstandam spondet adeoque se ipsum *solutorem* in eadem Cambiali delegat.

Cambiales in giro, syngrapha circummissa; *forgó váltó.* Törvt. Msz.

Cambiales irregulares, regulæ non conveniens s. *rendkívüli váltók.* Törvt. Msz.

Cambiales litteræ, syngrapha, 1. *váltó-levél,* 2. *csere-levél.* Törvt. Msz.

Cambiales nundinales seu regulares, syngr. regulæ conveniens; *vásári vagyis rendes váltók.* Törvt. Msz.

Cambiales post visum, syngraphā, tesserā cognita; *lát utáni váltó.* Ger. Wechsel nach Sicht. Art. D. 1840. p. 63.

Cambiales præscriptæ, syngrapha vetustate infirmata; *elévült váltó.* Törvt. Msz.

Cambiales primæ, syngrapha prima; *elő-váltók.* Törvt. Msz.

Cambiales reciprocæ, syngrapha mutua; *viszonváltók.* Törvt. Msz.

Cambiales secundæ, syngrapha secunda; *másodváltók.* Törvt. Msz.

Cambiales siccæ seu a deposito, syngrapha de pecunia ad merces emendas soluta; *száraz pénzváltó-levelek, száraz váltók.* Ger. Deposito-Wechsel. Törvt. Msz.

Cambialibus quidpiam superinducere, syngraphæ aliquid inscribere; *vmit a váltóra vezetni, írni.* Törvt. Msz.

Cambialiter, commutando, permutando, per commutationem; *csere utján.* It. cambiando. G. Fej. X. I. 581. novæ nostræ donationis titulo *cambialiter* dedimus. Kass. Jur. Civ. I. 95.

Cambialium proprietarius, possessor syngraphæ; *váltótulajdonos.* Wechselinhaber. Törvt. Msz.

Cambians, permutans, commutans; *cserélő, csere-adó, csere-váltó fél.* Törvt. Msz.

Cambiare: (DuC.) permutare pecuniam litteris collybisticis: 1. *cserélni,* 2. *váltani,* It. cambiare. Gal. changer. Törvt. Msz. Kass. P. P. II. 232. relate ad supra attacta bona inter se et præfatum comitem N. N. *cambiata.*

Cambiaria obligatio, debitum ex syngrapha; *váltói, váltójogi kötelezés, váltóbeli tartozás.* Törvt. Msz.

Cambiarius, 3., mensarius; *váltó...* Cod. Camb. Merc. 7. ut iuxta plerosque Codices *cambiarios* Europæos nec quidem actio collybistica e literis talibus competat.

Cambiarius debitor, trassans, qui alii argentum perscribit; *intéző, váltólevél kiadója, tukmáló, váltókiadó v. kibocsátó, váltóadós.* Törvt. Msz.

Cambiatio, pecuniæ permutatio *(pénz)-váltás.* Numi Hung. 158. *Cambiatio* fiebat per Campsores ac Numularios vel Monetarios etc.

Cambiator, argentarius, collybista, tra-

pezita; *váltós.* It. It. cambiatore, cambista. Wagn.

Cambiatum, i, prædium permutatum, *cserébe általadott jószág, elcserélt jószág.* Georch. H. T. III. 191. II. 417. etc.

Cambiatura, locus, ubi equi cursus publici permutantur; *lóváltó hivatal.* Pferdepost. Nov. Calend. 316. Temesvariensis Postæ Præfecturatus Officii ac simul *Cambiaturae* Districtus.

Cambiaturista, æ, 1. campsor, 2. qui cambiaturæ præest. *1. váltóüzér, 2. lóváltó hivatalnok.* Törvt. Msz. Nov. Calend. 317. Postarum magistri et *Cambiaturistae.* 319. Postarum Magistri Bacsiensis simul *Cambiaturista.*

Cambicio, actus cambiandi i. e. mutandi a verbo *cambire: cserélés, váltás.* Monm. Comit. III. 441. quod vetus moneta Cremniciensis non sumitur ubique secundum superioris anni aliorumque constituciones, sed in partes inferiores infra Cassoviam nona tantum Cremniciensis sumitur, in cuius *cambicionem* in singulos florenos hungaricos aliquando octenos, novenos et denos denarios superaddere cogimur.

Cambio-mercantile iudicium vel tribunal, iudicium cambiale; *kereskedői ítélőszék, váltókereskedési törvényszék, váltótörvényszék, kereskedők ügyét itélő törvényszék.* Törvt. Msz. Tisztb. Ir.

Cambio-Mercantilis, ad argentariam pertinens; *váltó-kereskedési.* Opin. Deput. V. Codex *Cambio-Mercantilis,* eiusdemque ordo processualis.

Cambire vel Cambiare, permutare pecuniam litteris collybisticis aut argentariis, redimere aliquid pretio; *beváltani.* S. de Keza Chr. II. 4. 1. Kronst. II. 363. Batty. Leg. II. 227. an. 1136.

Cambium, (Du C.) permutatio pecuniæ, collybus, pecunia implicita cum aliorum pecuniis et cohærens; *csere, jószágcsere; váltó.* It. cambio. Wechsel. — Wagn. Cod. Dip. Arp. V. 202. Cod. Camb. Merc. 10. *Cambium* (quod pro ipsis Literis cambialibus hoc loco sumitur) in genere est scripta stipulatio seu contractus, quo auctor illius legitimo eius possessori, certam pecuniæ summam, determinato tempore et loco per se vel alium exsolvendam sub vigore iuris cambialis obligat.

Cambium a dato V. Cambiales a dato. Törvt. Msz.

Cambium a piacere V. cambiales a pia. Törvt. Msz.

Cambium a uso V. cambiales a uso. Törvt. Msz.

Cambium a vista V. Cambiales a vista. Törvt. Msz.

Cambium domiciliatum V. Cambiales domiciliatæ. Törvt. Msz.

Cambium formale, Cambiales formales, *valóságos váltó.* Cod. Camb. Merc. 10. Dividitur vero *Cambium* in *formale* et *siccum;* si nempe dator Cambii designatæ pecuniæ summam in alio, quam ubi extradatum fuit, loco solvendam disponat, erit *Cambium formale;* secus vero, si solutio in illo ipso, in quo Cambium emanavit, loco, præstanda est, *Cambium siccum* nuncupabitur.

Cambium in giro, Cambiales in giro. Törvt. Msz.

Cambium manuale seu **collybus,** *kézről kézre való pénzváltás.* Vern. Phil. Mor. 391. *Cambium* est contractus onerosus, quo pecunia cum pecunia commutatur, aliud est *manuale,* dum pecunia permutatur in eodem loco ob aliam speciem monetæ; aliud *trassatum* seu stricte tale, dum pecunia alicui ita datur, ut is illam pro certa mercede alio in loco certæ personæ solvi curet.

Cambium purum, quum idem pro eodem mutatur ex. gr. possessio pro possessione. Georch. H. P. III. 184., hanem csak jószágot cserél jószágon és ezt nevezzük *tiszta cserének (cambium purum).* Törvt. Msz. *pótlás nélkül való csere.*

Cambium redolet naturam cambiati, acceptum bonum naturam dati habebit, quia illius surrogatum est; *a cserejószág megtartja az elcseréltnek tulajdonságát.* Törvt. Msz. Kövy El. 388. Georch. H. T. III. 191.

Cambium siccum, V. Cambium formale; *száraz váltó.* ein trockener Wechsel. Törvt. Msz.

Cambium simulatum, permutatio ficta; *színes csere.* Száz. XXIV. 58.

Cambium sincerum, Cambium verum; *valóságos csere, igaz csere, színlés nélkül tett* vagy *való csere-vallás.* Törvt. Msz.

Cambium temporaneum, cambium ad tempus; *ideiglenes csere* v. *cserevallás.* Törvt. Msz.

Cambium trassatum, V. Cambium manuale.

(In) cambium dare, permutare, *elcserélni.* Georch. H. T. III. 184.

Cambivum, i, cambium; Einwechselung, Kronst. I. 293.

Cambsio auri, alias: Campsio, permutatio; *beváltás.* It. cambio, Gall. change. Monm. Comit. Trans. VI. 382. Cum in hoc regno nostro Transilvaniæ ex quibuscunque montanis fodinarum seu minerarum per montanistas quoslibet elaborati *auri Cambsio* fidelem nostrum generosum Petrum Flistik de Colosvar, præfectum auri cameræ nostræ, in rationem eiusdem cameræ seu cœmenti nostri Colosvariensis concernat.

Cambuca, (Du C.) clava (ferrea), alias cucuma; *buzogány, fütykös, bunkó.* Fej. V. II. 426. *cambuca* percutere. Törvt. Msz. Werbőczi 432. Ideo damnabilis quædam abusio inter nonnullos litigantes hinc emersit: quod partem in causa triumphantem et victricem in sententiæ executione, evaginatione gladii vel ensis nudati ostensione repellere nolunt, sed astutia excogitata baculo ligneo vel *cambuca* ferrea interdum minis . . . repellunt.

Camea, æ, gemma sculpta figuris eminentibus; ectypa; *domború vésetű drágakő.* Gal. camée. Tör. Tár. 1890. p. 799.

Camelaucium (Du C. *camelaucum, camelaugum, camelausium*) capitis tegumentum, et pilei genus ex camelorum pilis confectum = *quadratum* q. v. *négyszögű föveg.* Nagy Hier.

Camelot, Camelotum vel **Camelotus,** i. pannus ex pilis camelorum textus (Du C.) *teveszőr szövet.* It. cammellotto, Gal. camelot. Germ. Kamelot. Hist. Natur. 23. Vect. Ref. D. 2. Fej. III. 23. buccaranos (telas subtiles) . . . quinquaginta et duos *camelotos* (pannos ex pilis camelorum textos) per violentiam abstulerunt.

Camelotus Venetianus, *czömölyöt, csemelet, habos szövet teveszőrből.* Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *cameloto Venetiano* vulgo *czömöllyöt* vocato. p. 150.

Cameluca, (Dief. camelauca, camelunca) carduus; *bogács.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Camelus, 3. coloris camelini; *teveszínü.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 294. Misi autem ad præsens in signo parvæ recordationis examita duo, episima dupla, unum est rubeum et aliud album et *camelum* unum.

Camelus, i. (Du C.) funis nauticus. Gal. chable. *hajókötél.* Gyön. 3606.

Camenata, caminata, Kemnada (Dief.) Kamenate = ein mit einer feuerstätte (Kamin) versehenes Gemach (Lexer); *tűzhelylyel ellátott szoba.* It. camminata. Schläg. 1051. camenata: *kéményes.*

Camenum, caminus (Wagn. kemencze, tűzhely, kürtő, szenelő) *kémény.* It. cammino. Gal. cheminée. Ger. Kamin. Schläg. 1052.

1. **Camera:** (Du C.) conclave, cella, cubiculum; *kamra, szoba.* It. camera. Fej. V. II. 413. item in *camera* habeo viginti brachia *(öl)* de optimo bruneto. Inst. Arithm. 193. parietes cuiusdam *camerae* longæ 24 uln. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 273. dictum privilegium in *camera* Ecclesiæ nostræ fecimus conservare.

2. **Camera,** cellarium; *éléskamra, pincze.* Batty. Leg. 60. an. 1308.

3. **Camera,** salium fodina, salinæ; *sóbánya.* Verancs. VI. 145. Præterea ut ipsi capitanei accipiant in manus suas omnes *salium fodinas,* quas *cameras* vocant, omnes aurarias vectigaliaque ac cæteros proventus regios.

4. **Camera,** (Du C.) ærarium, *kincstár.* Törvt. Msz.

5. **Camera, Kamera,** æ, fiscus, officina monetaria; *pénzverő intézet.* Kol. Cod. 12. Mykoron vez te aranyath keth rez es ezwstoth 1 rezth facith extra *cameram* karat 17 intra *kameram* karat 17½, 18.

Camera apostolica reverenda, (Du C.) ad quam spectat cura pecuniarum ac thesauri ecclesiæ Romanæ V. s. *Collector; apostoli kamara,* mint felebbviteli törvényszék működik oly egyházi ügyekben, melyekben valamely pénzügyi kérdés tiszta per utján hozzá másod- vagy harmad folyamodásban felebbeztetik. Kon. Egyh. 255.

CameræApostolicæDebitorum Collector, exactor tributi apostolici in Polonia; *apostoli kamara lengyelországi adószedője.* Magy. Tör. Tár. IX. 127.

Camera Aulica, *udvari kamara.* Ger. Hofkammer. M. Bel. Geog. 500. Camera Regia Metallica, cuius sedes est Cremnitzii... *Excelsae Camerae Aulicae Viennensi subest.*

Camera cementationis, camera, officium commutando auro, argento; *pénzváltási kamarai hivatal.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 313. an. 1552.

Camera censualis, censui obnoxia, ad censum pertinens; *adó-kamara.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 144 domus Balduyni cum curia et *camera censualis* in ordine *camerarum.*

Camera ecclesiæ, sacristia; *sekrestye.* Tör. Tár. 1889. p. 407.

Camera macellaris, taberna macellaria; *mészárszék.* It. macello, beccheria.

Jogt. Eml. T. I. p. 179: Magistri Lany ... *Cameras Macellares* facere teneantur.

Camera mercimonialis, taberna mercenaria; *kereskedői kamra, csarnok.* Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 127. quandam domum nostram lapideam, sitam in vico Latinorum Strigoniensium, habentem introitum et exitum ante *cameras mercimoniales* et conterminam vico, qui de dictis *cameris mercimonialibus* ducit ad Ecclesiam Sancti Nicolai.

Camera Metallica Regia, iudicium causis metallicis cognoscendis; *bányászati kamara.* M. Bel. Geog. 499. Aerarium Regium in Hungaricam et *Metallicam Cameram* distinctum, bonorum, redituum, atque iurium regiorum curam habet. Ib. 500. *Camera Regia Metallica* cuius sedes est Cremnitzii, in montanis urbibus, sub præsidio Comitis ærarii metallici rei metallurgicæ, reique nummariæ, per Hungariam curam habet et excelsæ Cameræ Aulicæ Viennensis subest.

Camera monetaria, moneta; *pénzverő hivatal.* Numi Hung. 24. reliquis nomine Banorum Sclavoniæ, quibus *camerae monetariae* fuerant elocatæ, cusis, ad catalogum numorum provincialium spectantibus. Epist. Proc. 83.

Camera montana, camera metallica; Bergkammer. M. Bel. Geogr. 500. Camera Regia Metallica, cui sedes est Cremnitzii ... rei metallurgicæ reique nummariæ curam habet (per Hungariam) et Excelsæ Cameræ Aulicæ Viennensi subest. Suffragantur ei reliquæ, quæ Schemnitzii, Neosolii, in Scepusio atque Ujbanæ prostant *camerae montanae.*

Camera Regia, *magyar királyi udvari kamara vagy kintses tári tanács.* Königl. Kammer. Szirm. *Camera regia.* Eddig felségesnek nevezték, de tsak magát az uralkodó Felséget illeti és a Deákban is Excelsa nem tészen Felségest, azért T. Pesth Vármegye szerént: Nagyméltóságú Magyar Királyi Udvari Kamara vagy Kincses tári tanács. Bel. Geogr. 499.

Cameræ Regiæ Magister, Mareschallus Curiæ; *kir. főudvarmester.* Száz. XVII. 535.

Camera Salium, salinæ; *sóhivatal.* Cod. Dip. Brüss. II. 158. necnon Marmarusium *cum Cameris Salium.*

Camera (Tormenti). Falud. Areh. 140. Tormentum bellicum. Germ. Stuck, grobes Geschütz, habet partes tres: *Pars postrema,* quæ *funda* et *camera tormenti* dicitur. Germ. Boden-Stuck, continet farturam sive pulverem pyrium et globum geminoque anaglyptico opere (Friesen) intercipitur.

Cameræ-Grafiatus, officium præfecti fodinarum; *bányagrófság.* Faber. Jur. Met. 16. His accensentur: c) Ordinatio S. *Camerae-Grafiatus* de 9 Julii 1753.

Cameræ Grafius, præfectus fodinarum; *bányagróf.* Kammergraf. Faber. Jur. Met. 18. Caroli Andegav. rei montanæ ad meliorem normam reducendæ studium. Decreti eius de anno 1342. §. 12. 16. ... queis Jurisdictio *Camerae Grafii* in monetariis definitur, perbibent.

Cameræ Inspector, curator ærarii; *kincstári felügyelő.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 230. Cuius cum mens esset, ut aliqui e patribus Budam ad Illustrissimum Excelsæ *Camerae Inspectorem* mitterentur ...

Cameræ lucrum, lucrum quod fisco obvenit; *kamarai nyereség.* Sim. Num. 55. Quantum *Camerae lucrum* profecto non cresceret, hoc est non efficeret unam pensam ex Marca, nisi altera daret a singula uncia unum Grossum hoc est 8 Grossos, qui adcurate pensam denotant ... quod sicut modo, ita olim etiam ad rationem instrumentorum et Camerariorum semper certa summa ex vero Marcæ valore detracta sit pro lucro. V. *Lucrum camerae.*

Cameræ Regiæ Præses, olim Supremus Camerarius vel Thesaurarius; *kamara-elnök, kincstári elnök.* Kammerpräsident. Numi Hung. 159.

Cameræ primarius, præfectus cubiculi; *szobafőnök.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/95. 99. *Camerae Primarius* Patremfamilias in suo contubernio agat oportet.

Cameracensis, officialis cameræ, ærarii; *kamaralista.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/76. 25. et postea cum oppressione legum ex manibus nostris licentiosis illis temporibus violenter ductu *cameracensium* partim per milites, partim alias nocturno etiam tempore erepta sunt.

Camerale Dicasterium, iudicium metallicis causis cognoscendis; *kamarai biróság.* Molnár Patv. 70.

Camerales, res ad ærarium pertinentes; *kincstári ügyek.* Wallaszky 551. porro Politia et Scientia Commercii, Reique Aerariæ vulgo *Camerales* dictæ.

Cameralis, e, ad cameram pertinens; *kamarai.* G. Fej. T. XI. V. Un. 159. 180. 185. Ex archivo *camerali.* Kass. P. P. I. 139. officia *cameralia.*

Cameralis Officialis, officialis ærarii; *kamarai tiszt.* Arch. Rák. 1. 27. *Cameralis officialis* Schemniciensis.

Cameralis status, officiales cameræ ærarii; *kincstári tisztek.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 107. absque *Camerali statu* (nem számítva a kameralista osztályt) a lakosság száma.

Cameralista, V. *Cameralis status.*

Cameraliter, a Camera, per Cameram, a fisco regio, publice; *kamarailag, kamara által; pénzügyi hatóságtól.* Ac. Com. Sopr. p. 10. Kass. P. P. I. 198. *Cameraliter* ad florenos T. cruciferos T. æstimatam. Diar. Com. II. 93. *cameraliter* defixa congrua.

Cameraria, æ, (Du C.) pedisequa; *komorna.* Rák. Ön. 8.

Camerariatus, officium cubicularii, magistri admissionum; *kamarás, aranykulcsos tisztség.* Fej. X. 4. 808. et sigilli nostri *Camerariatus* Officii jussimus appensione muniri.

Camerariatus Officium, munus camerale, ærarii; *kamarahivatal.* Pest Vár. Lev.

Camerariatus Salium, officium salinarum; *sókamarai hivatal.* Verancs. II. 263. cogaturque abdicare se omnibus publicis officiis iis præsertim, quæ arbitratu regis et consilii ad tempus dabantur, ut thesauriatu, Budæ castellanatu, *salium Camerariatu.*

1. **Camerarius,** provisor, officialis; *intéző, tiszt.* Batty. Leg. T. II. 443. ann. 1279: administratores, *camerarii* seu officiales.

2. **Camerarius,** (Du C.) officialis Cameræ, qui fiscalium redituum curam habet; *kamarai, kincstári tiszt.* Numi Hung. 159. Szegedi Rubr. Pars I. p. 160: quod *Camerariis* non sit licitum pro se fodinas excolere (officialibus Cameræ Cremniciensis et Rivuli Dominarum vulgo *Nagybánya*). Constit. Conventus Bacsiensis 1519. Faber. Jur. Met. 19.

3. **Camerarius,** *Tavernicus; kincstáros.* Tör. Tár. 1893. p. 7.

4. **Camerarius,** cubicularius, cubiculi minister, præfectus; *komornok, kamarás.* It. cameriere. Kammerdiener. Slav. postelnik; Luc. Regn. Dalm. 96. Tört. Msz. Molnár, Pat. 53.

Camerarius Supremus, V. Tavernicorum Magister: *főkincstárnok, tárnokmester.* Car. Bel. De Archi off. 41. Certe in judicibus Regni priscis iam tum temporibus habebatur. Quid, quod ob proventus Regios cum fide administratos nunc Thesaurarium nunc *Supremum Camerarium* dictum reperias.

Cameraticus, 3., ad cameram, ærarium pertinens, *kamarai.* Molnár Patv. 68. Causarum *Cameraticarum.* Art. Diæt. Pos. 22. aliosque Bellicos et *Cameraticos* Officiales. Molnár Patv. 51. Advocati, Officiales Dominales et *Cameratici* potiores.

Camerclarius, quæstor, camerarius; *számtartó.* Ljub. Mon. Sl. IV. 20 an. 1360: mittebat presbiterum ... *camerclarium* ... pro emendo ... iocalia.

Camergrafiiatus, us: Cæsareo-Regium Supremum Cameræ Comitis Officium; *kamara-grófi hivatal.* Wallaszky 382. Juriev. Jur. Met. 13. Kov. Form. St. CXIX. Molnár Patv. 70.

Camergravius, i, V. *Camerae Grafius.* Cod. Dip. Brüss. II. 34. Monm. Comit. Trans. V. 248. et talem culturam deinde *peculiari minerarum praefecto* aut *camergravio* nostro, ut vocant, committant.

Camerina, camera; *kamara.* Fej. X. I. 638. sed se sub cautela iniquitatis in suis latibulis et *camerinis* occultando ... Domino S. C. satisfacere non curavit.

Camerinam movere: V. Camarina. Verancs. IV. 221. Nos *camerinam* huiusmodi non existimamus alios movisse. Verancs. IX. 123. Nonne dixeram tibi, ut eiusmodi *camerinam* ante tempus non *moveres* et caveres diligentissime, ne quid manifestæ simultatis cum Michaele inires.

Camerium, (a camerare: boltozni) *bolt.* It. bottega. Kov. Form. St. 452. nec non Pantherinarum subas quascunque et mastrucas eodem modo quoscunque nostros tantummodo in hospitiis et *Cameriis* libere vendere qualitercunque permittimus.

Camerlingus, i, camerarius; *komornok.* It. carmerlengo. cameriere. Kammerdiener. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Jordanus *camerlingus* meus mantellum denarios et quedam alia ibidem amisit.

Camilafeum, birettum, gr. *Καμιλαύχιον, χαμιλαύχιον, süveg, kalap.* Nill. Symb. p. 862: Et biretto, quod Græci *Camilafeum* appellant, nullatenus careant. V. notam 1. Ductum videtur vocabulum *ἀπὸ χαμήλου καὶ αὐχένος,* ut adeo ex notatione sua pileum demonstret e *camelorum pilis* confectum, cooperiendis cervicibus destinatum. Latini plerumque transpositis literis scribunt *calamancum* vocemque sic formatam varie ac mire

explicant, ut fusius exequitur Du Cange Gloss. lat. pp. 47—48. edit. Paris an. 1842.

Camfor, is, camphora; *kámfor.* Kol. Cod. 10. Ad faciendum *camforem.*

Camicia, (Du C.) interula linea; *ing.* It. *camicia.* Prot. inq. 218: incepit rogare me, quod tollerem sibi *camiciam* suam.

Caminarius, i, purgator caminorum, fumariorum; *kéményseprő.* Rauchfangkehrer. Tab. Conscr. Pár. Páp.

Camine, idem quod *caminus:* via, iter; *út.* Georg. Sirm. 1. 253. Extunc jam Cesar erat in Erdiod prope Ister flui in *camine* rippa.

1. **Caminus,** i, (Du C.) iter, via; *út.* It. cammino. Ljub. Mon. Sl. III. 63.: in casu . . . quo *caminum* non esset tutum.

2. **Caminus,** (Du C.) idem quod *caminata,* conclave, cœnaculum, in quo caminus exstat; *kandalló.* Gal. cheminée. Száz. XI. 720.

Caminus ignis, infernus. Kaprin. Eloq. 1. 365. Alii vocant Gehennam, *caminum ignis* alii; sunt qui *terram miseriae, stagnum sulphuris ignem devorantem, ardores sempiternos* tristibus profecto nominibus compellant.

1. **Camisa,** (Du C.) supparum, subucula; *ing.* Prot. inq. 166: puella involvit . . . unum cilicium et posuit in dorso super *camisam.*

2. **Camisa,** æ, vestis sacerdotum; *kámzsa, ing.* It. camicia. Chorhemd, Capuce. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et quinque tele de sagis habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor bela et novem camisæ et una racana etc.

Camiscia, æ, (Du C.) interula; tunica interior V. s. *Besacia. ing.* It. camiscia.

1. **Camisia,** tunica mulierum pellicea, *testhez simuló női bekecs.* Száz. XIII. 234.

2. **Camisia,** æ, (Du C.) vestis sacerdotalis eadem, quæ Alba dicitur; *kámzsa.* End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279.) habeant... *camisias* albas sive *rosetas.* Cod Dip. Arp. Cont. 36. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126.

Camisia parva, soccus p. *sárga kapcza, tegecz.* Száz. XXIV. 340. 342 Camisiam magnam, *camisiam parvam* vulgo sarga capczath theghez prius etiam fuit dictum.

Camisol, subucula; *mellény.* Gal. camisole. Camisol, Jacke. Arch. Rák. 348. Unum *Camisol* ex tela alba, fœmineum. Unum *Camisol* inconsutile.

Camisus, Alba q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. quatuor paria camisiarum et totidem braccarum, *camisum* unum de fustanico albo.

Cammer-Gravius, V. *Camerae-grafius.* Rák. Ön. 54. 56.

Cammerlengaria, æ, ærarium; *számtartói hivatal. Rentmeister-Amt.* Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an 1306: pecunia . . . que data fuerit in *cammerlengaria* . . . in custodiam.

Cammitus, communis porticus (ab It. cammino), *közös folyosó, járóhely.* Han. Mon. Jur. II. 219: quicumque habuerit anditum vel *cammitum* cum alia domo.

Camoca, (Du C,) panni serici vel pretiosi species; *finom szövet. Kamuka.* Art eines Kostbaren seidenen Zeugs. Kronst. I. 19.

Camoëus, gemma sculpta figuris exstantibus, ectypa, gemma cælata. *Gamahökő.* Ger. Camee. Pár. Páp.

Campagna, campus, ager; *mező, terület.* It. campagna. Száz. IV. 675. Item dedi tribus magistris de Apatfalva, qui ligna disposuerunt per dictum *campagna,* quia omnia erant pudrida.

1. **Campagnia,** centuria; *század.* Gal. compagnie. Tör. Tár. 1888. p. 729. *Campagnia* mosquetariorum et duodecim vexilla peditum.

2. **Campagnia,** ab It. campagna, expeditio; *táborjárás, táborozás.* Feldzug. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 219. æstivosque turbines sedat hybernalis tranquilitas et sic istius *Campagniae* finis. Pár. Páp.

Campalnator, pro: campanator. Arch. Ver. Sieb. XI. 354.

Campamentum, castra, castra posita vel ponenda, figenda, stativa; *táborütés, táborozás.* It. campamento. Kuk. Jur. II. 186. quovis prætextu occasione formandi eatenus nefors *campamenti* educillare ausit . . . . . Szirm. 29. Molnár Patv. 71. Inter pro educilli arendatione competentes cæteris paribus potiores Kneziatus sive communitates aliique extranei Arendatores, quivis in proprio confinio privati etiam *Campamenti* tempore occasione vero generalis penes sui confinii compagnias pretio iuxta qualitatem vini.

Campana, (Du C.) æs campanum, *harang.* It. campana, Wagn.

Campana urinatoria, testa urinatorum, *buvárharang.* Phil. Műsz.

Campanæ horarum, cam. horas indicantes; *órát jelző harangok.* Száz. XVII. 771.

Campanarius, campanarum agitator, qui campanas pulsat; *harangozó.* It. campanaro. Kol. Am. II. 127. (Registr. Varad. §. 142.) alterum filium . . . dedi . . . ecclesiæ in *Campanarium.*

Campanarum Fusor, *harangöntő,* Glockengiesser. Tab. Conscr.

1. **Campanator,** (Du C.) Pulsator; *harangozó.* Fej. II. 422. *campanatore,* pa store et servitore Ecclesiæ non dicatis. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, rectore, organista et *campanatore* careat.

2. **Campanator,** ludimagister; *rektram, kosta, iskolamester.* Száz. XXVII. 426.

Campania, (Du C.) V. Campagnia, 2. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 413. Sicque *Campania* huius anni finita. Dip. Alv. I. 313. I. 373. Thök. Diar. 449. Arch. Rák. II. 589.

Campanella, dim. a Campana, tintinnabulum; *csengetyű.* Kat. Hist. Duc. 461. Ac Eberhardus comes primitias tollens de torquibus aureis, quæ sunt ornamenta colli et tintinnabulis id est auri *campanellis* in immis vestium dependentibus tres libras auri ad faciendum calicem . . . dedit.

Campanifusor, V. Campanarum fusor, *harangöntő.* Egri levéltár.

Campanile, (Du C.) trabium compages, in qua companæ suspensæ sunt. V. s. *Uulta. harangláb.* It. campanile. Knauz M. E. Str. II. 215. etc. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 446.

Campanista, idem ac Campanator, Pulsator. Fej. II. 102. Hæc sunt nomina *Campanistarum* . . . Knauz M. E. Str. I. 93.

Campanula, tintinnabulum; *csengetyű.* Tör. Tár. 1887. p. 190.

Campanulatus, formam campanulæ referens; *harangforma.* Diósz. Füv. 15.

Campanus, 3., ad campanam pertinens, *harang.* P. Bizarus De Bello Pann. p. 694. Quamobrem sub gravi et severa pœna omnibus mandavit, ut Viennæ, quibusdam certis horis præscriptis, ad *campani* æris sonitum, singuli, genibus flexis, Deo supplicarent.

Camparius, i, (Du C. *Camperius*) custos agrorum; *mezőőrző, csősz.* Gyön. 3624.

Campasca, æ, parvum horologium, fors. a *Compass; zsebóra.* Kronst. II. 525: dedit dono . . . unam parvam horam seu *campascam.*

Campenses, (Du C.) qui in agris et campis degunt. Hæretici IV. sæculi alias *montenses,* quod in montibus et *rupitarii,* quod in rupibus degerent; *mezőkalandosok.* Nagy Hier.

Campestralis, e. campester; *mezei.* G. Fej. T. XI. V. Un. 318. Hungari vero ex longa *campestralis* hospitii mora tœdio affecti lupo proclamato . . . abierunt.

Campestria, (Du C. sub *Campestratus*) succinctoria, quibus ii, qui in campo contendunt, genitalia tantum operiunt; *játékhoz valő femural (kötény).* Gyön. 3623.

Campestrianus, 3., quod capi et comprehendi potest; *könnyen felfogható.* Cod. Alv. II. 285. Super variarum militiæ insolentiarum compositione *campestrianis* ac rationabilibus argumentis propositarum et illustratarum.

Campestris Capellanus, castrensis sacerdos; *tábori pap.* Feldpater. Regul. Turm. Præt. 71.

Camphora, (ab arab. kâfûr, sansc. karpûra, hebr. kopher = resina) acris saporis et odoris de arbore, quæ dicitur camphora in Japonia; *kánfor.* It. canfora. Vern. Psych. 273. et passim.

Camphoratus, camphora mixtus. Bene Med. I. 126. spiritu aromatico vel *camphorato* calido immersis.

Campi Capitaneus, rei tormentariæ præfectus; *táborszernagy.* Feldzeugmeister. Cod. Dip. Brüss. IV. 261. Stephanus Horvath *substitutus* electæ Regiæ Matis *Campi Capitaneus.*

Campi Castellanus, i, præfectus campi; *várnagy.* Arch. Rák. IX. 452.

Campiductor, (Du C.) capitaneus, *hadnagy, hadvezér.* II. Rák. Gy. 413. 566. Száz. VI. 441. Gyön. 3633.

Campiductus, expeditio; *hadjárat.* Feldzug. Regul. Turm. Præt. 57. Kass. P. P. I. 330. Quod intra decursum huius temporis 11. *campiductibus* et præter occurrentes alias minores velitationes, 7 in his *campiductibus* locum habentibus pugnis decretoriis interfuerit. Diar. Com. 1796. p. 6. Magy. Tör. Tár. XX. 147.

Campigeni (Cf. Du C. *Campigenare*) antesignani; vexilli custodes; *zászlóvédő, -tartó.* Gyön. 3634.

Campi Mareschallus, Campi Marsallus, supremus belli dux; *hadi fővezér, tábornagy.* Gal. maréchal de camp. Tört. Tár. 1891. p. 38. Reg. Mil. an. 1726. p. 11: Nos Carolus . . . Nostris *Campi Mareschallis,* Generalibus Equitatûs, Supremis rei tormentariæ Præfectis, Mareschalli Locumtenentibus, Supremis Campi Vigiliarum Præfectis. Tribunis, eorumque Locum tenentibus: Supremis Vigiliarum Præfectis, Equitum Magistris,

Centurionibus eorumque locumtenentibus: Signiferis, Vexilliferis, Castrorum Metatoribus, Vigiliarum Magistris, Armiductoribus, Hospitiorum Designatoribus salutem.

Campi - Mareschalli - Locumtenens, supremi ducis vices gerens; *altábornagy.* Arch. Rák. IX. 83.

Campi Roncalici, V. Campi runcati. Vuch. Jur. Feud. 11. Fontem Libri feudorum constituunt observantiæ in Curiis Feudalibus Italiæ usitatæ, nec non leges Imperatorum Conradi alici, Lotharii II. et Friderici I. in *Campis Roncalicis* latæ . . . Imperatores Germaniæ una Reges Romanorum comitia populi in Italia passim in Campis Roncalicis inter Placentiam et Cremonam . . . celebrarunt, in quibus omnem rem clientelarem usu maxime et sapientum iudicio consistentem legibus etiam ordinare statuerunt.

Campi runcati, V. Campi Roncalici. Vuch. Jur. Feud. 11. *Campi Roncalici* a vetusto verbo latino *runcare Campi roncalici* seu *runcati* dicti, quod idem denotat ac amplam planitiem excultumque terrarum, tractum.

Campi Scriba, scriba castrensis; *hadirodai irnok.* Archiv. Rák. IX. 452. Beng. Ann. Er. Cœnob. 209. Pater illi Carolus Portenberger officio functus *Campi scribae,* ut vocant.

Campio, onis (Du C.) in certamen singulare descendens; *párbajt-vivó.* It. campione Diss. de Ferr. Cand. §. 12. Fuere vero potissimum (Judicia Dei Vulgaria) sequentia: Duellum et *Campiones, Ferrum candens, Vomeres igniti, Aqua frigida, Aqua fervens* sive *Caldaria, Crux, Corsned* sive *Buccellas panis* hordeacei sortes, cætera.

Campizare, armata manu vagari; *fegyveres erővel barangolni.* It. campeggiare. Ljub. Mon. Sl. XII. 77. an. 1413. possint *campizare* et *campizent* damnificando territoria.

Camposus, 3., campis plenus, abundans; *szántóföldekben bővelkedő.* Tkal. Mon. Ep. I. 143. an 1269 pervenit ad *camposam* terram.

Campsarius, *utalványozó.* Vern. Phil. Mor. 391. In hoc possunt quatuor diversæ personæ occurrere 1. *Campsarius,* qui pecuniam dat alibi exolvendam. 2. *Campsor* qui pecuniam accipit. 3. *Acceptans,* qui pecuniam in alio-loco exolvit. 4. *Praesentans,* cui pecunia missa exolvitur.

Campsio, actus permutandi; *váltás.* Arch Ver. Sieb. VI. I. 180. qui in huiusmodi argenti emptione et monetæ . . . *campsione* se ingerere presumpserint. Numi Hung. 164.

Campsor Regius, trapezita publicus; *királyi pénzváltó.* Prisc. Serv. p. 35: *Campsor Regius* erat permutator Pecuniarum. Sigism. Decr. II. anno 1495. art. 19.

Campsoriales, litteræ ad permutationem pecuniæ pertinentes; *váltó levél, pénzváltó levél.* Georch. H. T. III. 167. Törvt. Msz. Szirm.

Campsorialis, ad campsorem pertinens; *pénzváltói.* Törvt. Msz.

Campsorialis domus, taberna argentaria; *pénzváltó ház.* Törvt. Msz.

Campsorius, 3., ad campsorem pertinens, *váltó* . . . Diar. Com. 110.

Camptio (auri) (Du C.) permutatio, *(arany)beváltás.* Tör. Tár. 1891. p. 431.

Campualis, campestris; *mezei.* Kub. D. Hont. II. p. 125. (an. 1339), super terris *campualibus.*

Campum tenere, vincere, superiorem discedere. *csatát nyerni,* Wagn.

Campusculus, dimin. a. campo. Fej. V. III. 24. Inde transiens per *campusculum* vadit ad arborem Nyrfa.

Camsa, Camısa, Camisia; *kámzsa.* Fej. III. 2. 125. Altaria his decoravimus ornamentis: videlicet 29. casulis, dalmaticis 19, albis 50, *camsis* de pallio 10 et aliis 15.

Camuca, æ, (Du C. Camoca) panni pretiosioris serici species, *drága selyem kelme neme.* Tör. Tár. 1887. p. 173. Inventarium super peciis *camucarum.* A. 1429.

Camucatum, V. *Camuca.* Tör. Tár. 1887. p. 173. Una pecia de *camucato* varii coloris super campo blaveo.

Camuka, V. *Camuca.* Tör. Tár. 1890. p. 565. Casula viridis ex *Camuka.*

Camuletum, idem quod Camuca. Tör. Tár. 1887. p. 174. ornamentum altaris partim de purpura alba et partim de *camuleto.*

Camur (Du C. *Camyrus)* curvus; *görbe, horgas.* Gyön. 3641.

Camus, i, 1. fiscella, 2. funis, corrigia, quibus alligantur damnati: 1. *rövid fék, kötőfék;* 2. *békó, lánez.* Gyön. 3638—39. Cf. Vulg. Ps. 32. 9.

Can, divinator, princeps apud Tartaros; *jósló, fejedelem.* Fej. IV. 2. 271. *Can* est nomen dignitatis, quod idem est qui *divinator* et ibid. principes dicuntur *Can.*

1. **Cana,** æ, (Du C.) Canamellæ, Scriptoribus Arundines, unde elicitur zacharum seu zuccarum vel uti a plerisque nuncupatur, mel silvestre; unde a canna et melle dictam Canamellam putant. Est autem Canna, apud græcos σύριγξ dicitur, unde nostri Canelle effinxerunt, casiam Judicam ita vocantes quod ex cannis eruatur. Monm. Comit. Trans. V. 198. ab uno sacco *canae* fl. 50.

2. **Cana,** æ, (Du C.) mensura agri Canna dicta, quod in agrorum aliarumque rerum metationibus arundo fuerit adhibita. Ljub. Mon. Sl. III. 173: fabricetur (sc. monasterium) inter menia civitatis . . . non obstante constitutione de numero *canarum,* qui esse debet inter monasterium ordinum mendicancium, cum tota civitas non sit longitudinis et latitudinis ad dictum *canarum* numerum *perouplendum.*

Canabacum, (ab ital. canavaccio) pannus spissiore bombyce textus; *(kanavász), hímszövet.* Ger. Brocat. Vect. Ref. D. 2: petia *Canabaci* fini.

Canabetum, pars agri cannabim proferens; *kenderföld.* Pfahl. Jus. Georg. 57. adeoque etiam pomaria, pruneta, lupuleta, *canabeta.* Kővy El. 118.

Canabeus, 3., cañabinus; *kender* . . . Batty. Leg. I. 585: zona *canabea.* Fej. XI. V. Un. 369.

Canabis, funis, restis; *kötél.* Ru. Pan. L. IV.

Sive minor fuerit, seu conditione supremus,
Illius astrictum frangatur *canabe* guttur.

Canabum, cannabis; *kender.* Batty. Leg. I. 441. an. 1092. Pristaldus Episcopi *canabum* . . . accipiat.

Canale, is, tubus; *cső.* Kronst. I. 718. ubi *canalia* terebrantur.

Canalia, æ, canalis; *csatorna.* Han. Mon. Jur. P. I. 233: navigio existente in *canalia.*

Canalicola, æ, ardelio, homo nihil agens «forenses homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent» Festus. 35. *a piacz csatornái mellett álló szegény külföldi emberek.* Gyön. 3657. Pár. Páp. *Piacz hazugja.*

Canalis fodinalis, ad fodinas pertinens canalis; *bányai vizvezeték.* Törvt. Msz.

Canalisatio, (aquarum), derivatio fluminis aquarum fossa facta; *csatornázás.* Art. D. 1840. p. 52.

Canalium, viæ locus, quo accelerandi itineris causa equi cursuales præmittebantur; *póstaló-váltóhely.* Pár. Páp.

Canapa, 1. cellarium; 2. vestiarium. (Du C. *canava.) 1. bor-pincze; 2. ruhatár.* It. canava. Batty. Leg. III. 648. an. 1505: in cellario vel *canapa.* III. 622: possunt tamen . . . duobus uti habitibus, ita tamen, quod unum reponatur ad *canapam.*

Canaparis, ad cannabim pertinens; *kender* . . . Ljub. Mon. Sl. IV. 84. an. 1366. litteras . . . in corda *canapari* sigillo plumbato roboratas.

Canaparius, i, cellarius (Du C. canevarius); *pinczemester.* Batty. Leg. III. 648. an. 1505: si . . . venerint ad *canaparium,* detur eis per eundem unum pucarium vini.

Canape, κανάπεῖον, conopeum, lectus stragulo stratus; *kanapé.* It. canapè. Kass. Jur. Civ. II. 229. lego . . . sex sellas flavo panno obductas cum simili *Canape,* duas æquales in minori Cubiculo existentes Lecticas.

Canaphus, nodus; *bog.* Ger. Knauf, Knopf. Tör. Tár. 1887. p. 186. aurisutura ex *canaphis* seu nodis habens in se corporalia (capsa) . . sudarium cum nodis seu *canaphis* aureis.

Canapum, Canapus, cannabum v. cannabis; *kender.* Knauz. E. M. Str. I. 496., 643. Szer. Not. p. 102. Schläg. 1003. Kronst. I. 628.

Canator, canum curator (Du C. al. s.); *kutyaőr.* Fejp. Szám. 20: dedit 4 gros. pro commestione *canatori* regis.

Canavus, i, fors. idem quod *funis; kötél.* (Leine.) Ljub. Mon. Sl. I. 144: duo *canavi* pro ligno magno ad tenendum in acquam.

Cancar, nobilitas; *nemesség.* Kat. Hist. Duc. 116. Patzinacitæ vero, qui *Cancar* olim cognominabantur (nam hoc nomen *Cancar* apud ipsos *nobilitatem* et fortitudinem significat) armis contra Chazaros sumptis victi terram suam deserere et Turcarum regionem incolere coacti fuere.

Cancellare, (Du C.) scripturam inductis cancellatim lineis obliterare et ita delere: *rostélyosan keresztül húzni az iratot, törölni, vakarni.* It. cancellare. Cf. Ulp. Dig. 28. 4, 2. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 37. privilegium . . . non rasum, non *cancellatum* non abolitum . . . Kass. P. P. II. 238. litteras non *abrasas,* non *cancellatas.* Werbőczi 315.

Cancellaria, a cancellis, tabularium sanctius, ubi publicæ litteræ asservantur; *kancellaria, irószoba.* It. cancelleria. Cher. Jus. Eccl. I. 224, Nobis Cancellarius nuncupatur a *Cancellaria,* cuius negotiis curandis atque expediendis præficitur. Porro Cancellaria vox barbara significare solet locum, ubi litteræ publicæ a Scribis Principium et Magistratuum conficiuntur. Wagn.

Cancellaria apostolica, locus ubi epistolæ, bullæ, pontificis obsignantur et eduntur; *pápai bullákat kibocsátó iroda.* Kon. Egyh. 256.

Cancellaria bellica, senatus res militares curans; *udvari hadi tanács.* Ger. Hofkriegsrath. Arch. Ver. Sieb. VII. I. 42.

Cancellaria Hungarico Aulica, *Cancellaria Hungarico Aulica; Királlyi Magyar Fő Udvari Tanács.* Georch. H. T. IV. 69. Prisc. Serv. p. 81. M. Bel. Geog. 499. *Excelsa Cancellaria Hungarico-Aulica,* quæ sedem Vindobonæ habet et a Regio Aulæ Cancellario dirigitur, edicta Regis in civilibus, sacris et iuridicis negotiis per Hungariam innexaque Croatiæ Dalmatiæ ac Slavoniæ regna, expedit.

Cancellaria major, *királyi nagyobb kanczellaria.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 63: *Major* Cancellaria est *Aulae Regiae.* Molnár Patv. 66. Törvt. Msz. Hajnik. Perjog 59.

Cancellaria minor, *kisebb kanczellaria.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 63: *Minor Cancellaria* est Archi-Episcopi Strigoniensis, Palatini, Judicis Curiæ, verbo Judicum regni ordinariorum. Molnár Patv. 66. per *Minorem Cancellariam* ordinariorum Regni Judicum Cancellarias intellige. Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 59.

Cancellaria Ratiociniorum, canc. a rationibus; *számvevői iróterem.* Reg. Turm. Præt. 114.

Cancellaria Transilvanica (Excelsa), quæ per Provinciam Principis expedit edicta, Viennæ est, nullumque in publicis negotiis expediendis seu cum Hungarica seu cum Austriaca, Cancellariis, nexum habet. Bel. Geogr. 523.

Cancellariæ expeditor, præfectus c.; *iróházbeli kikészítő; az iróház v. irótisztség igazgatója.* Törvt. Msz. Tiszt. Ir.

Cancellariæ iuratus notarius, *iróházbeli hites jegyző.* Törvt. Msz.

Cancellariatus, us, officium Cancellarii. Fej. X. I. 609. quod idem Dominus Joannes A. Episcopus maiore *Cancellariatus* nostri fungebatur honore. Kuk. Jur. III. 54. Officium *Cancellariatus* bene meritæ alicui personæ conferatur. Száz. XXII. 930.

Cancellarissa, uxor cancellarii; *kanczellárnő.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 499. et Domina Dorothea Sienno *Cancellarissa* Regni Poloniæ.

Cancellarista, æ, cancellista, iam tabularii præfectum, iam scribam, cancellistam significat; *iró deák.* Thök. Diar. II. 253. Joannes Milkó *cancellaristae* Thököliani cistam apud Nicolaum Feja reperiri posse. Tör. Tár. 1888. p. 49.

1. **Cancellarius,** i, (Du C.) tabularii sanctioris præses, custos, magister scriniorum, qui ad cancellos cubiculi procerum assistit. Etiam tribunalia habebant cancellata septa, quibus excludebantur turbæ atque iis præpositi item cancellarii dicti. Cancellarii dicti potissimum, qui ad cancellos forenses seu iudicum stabant et notariorum munere fungebantur. In regum palatiis idem munus gerebant, administrabant regumque præcepta describebant. Archicancellarii seu Referendarii erant summi Cancellarii seu Custodes sigillorum regiorum; *kanczellár, korlátnok.* Isthv. VII. 102., 27. Cf. Cassiod. Var. 11. 6.

2. **Cancellarius,** scriba, idem ac Cancellista. Cher. Jus. Eccl. I. 224. Cancellarii nomen a cancellando seu delendo... nam *Cancellarii* et *Scribae* nomen antiquitus promiscue usurpabantur, secundum alios vero Cancellarius etymon nominis a Cancellis traxit, intra quos. qui hoc munere fungebantur, populum audiebant, ne ab huius frequentia conculcaretur.

Cancellarius Dapiferorum, Magister Dapiferorum; *asztalnok mester.* Fej. V. III. 213.

Cancellarius personalis præsentiæ regiæ; V. *Personalis; személynök.* Hajnik Perjog. 41.

Cancellarius regius aulæ, qui principis aulam sequebatur; *kir. udv. főkanczellár, udvari magyar főtanácsos, főkanczellarius.* Kir. korlátnok. Werbőczi. Törvt. Msz. Nota J. Samb. Tyrn. Szék. Okl. II. 68.

Cancellarius Regni, *országos kanczellár.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. T. 229.

Cancellarius summus, regis personæ præsentia, Archicancellarius; *kir. főkanczellár.* Not. J. Samb. Tyrn.

Cancellati calcei, reticulati calcei; *reczés lábbeli.* Szamosk. II. 15. Horum Italorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicatas caligas, *cancellatos* calceos, tunicas multifariam lancinatas.

Cancellatio, actus abolendi, tollendi, delendi (Du C. al. s.); *törlés.* Werbőczi 315. Item privilegiorum ac literarum in nominibus vel cognitionibus personarum aut possessionum in eisdem contentarum et expressarum *abrasio* aut *cancellatio.* i. e. deletio: Ex Italico: cancellare, delere.

Cancellista, scriba iuratus, V. Antigrapheus; *leiró hites irász, irnok, iródeák.* Cancellist. Kass. Prax. I. 9. Constabat attunc Cancellaria ex... tribus Notariis simul *cancellistis.* Georch. H. T. IV. 16. Cher. Jus. Eccl. II. 317. Moln. Patv. 65. *Cancellista*... in Cancellaria R. H. Aulica.

Cancerator, qui captat cancros; *rákászó.* Schläg. 808.

Cancionale, liber cantiones continens; *énekes könyv.* Jókai Rab. R. I. 100.

Cancrenatus, a forma vocabuli gangræna *(γάγγραινα)* inusitata cancrena, quæ inest in lingua Italica. Cancrenatum vulnus = cancrenum vulnus, cancer, gangræna; *rákfene, rákseb.* Rák. Ön. p. 243. l. 5.: ... vulnus pedis, quod *cancrenatum* repertum fuit, inflammabat.

Cancrinus, 3., cancri, de cancro; *rák*... Thök. Diar. II. 380. *Cancrinus* pes, argento circumdatus fl. 3.

Candarides, cantharis, idos (Dief.) h. l. Lampyris Noctiluca (Linn.); *Szt. János bogara.* Ger. Johanniswürmchen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Candela bacilaris, laterna præfixa baculo; *nyeles lámpa.* Fej. X. 2., 163. in festo S. Michaëlis Archangeli pro luminaribus prædictæ Cathedralis Ecclesiæ Strig. viginti quatuor lucernas seu *candelas bacilares* singulas quinque marcas ponderantes...

Candelabrulum, parvum candelabrum; *kis gyertyatartó.* Arch. Rák. VIII. 319. Duo *candelabrula.*

Candelabrum Mensuale, Cand. mensæ; *asztal gyertyatartó.* Magy. Tör. Tár. XX. 172.

Candelaptes, (Du C. *Candelapta)* vox hibrida ex *candela* et gr. *ἅπτω* accendo: qui candelas seu lucernas accendit. Sacristanus; *sekrestyés.* Nagy Hier.

Candelator, is, nom. verbi inusitati candelare — sign. famulum ecclesiasticum, qui in templo candelas accendit; *gyertyagyújtó* (egyházfi). Vocabulum hoc invenitur in nova editione gloss. Du Cangii, sed solum in plur. numero, nullo tamen exemplo allato; candelatores: Qui deferunt candelas. In cod. com. Zichy v. III. p. 335. Ibi inciperet continuari terre condam filiorum Johannis fily Both videlicet Nicolai et Both, nunc autem Nicolai *Candelatoris.*

Candellarium (Du C.) oblationes candelarum; *gyertyákból álló adomány.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 185. an. 1461: fiant *candeloti* pro missis maioribus... et pro *candellariis* in processionibus.

Candelotus, i, (Du C. candelottus) candela crassioris formæ; *vastag, öreg gyertya.* It. candelotto. V. s. *Candellarium.*

Candeolum, candelabrum; *gyertyatartó.* V. s. Arcella 2.

Candés, (Du C.) vasa fictilia; *föld-, cserépedény.* Gyön. 3699.

Candi, Tzuckercanthum; Máty. 230.

Candibalum, est instrumentum braxatorum, quo brasium et braxilium agitant; *serkeverő lapát.* Gyön. 3697.

Candibalus, 3., (Du C.) (Cathol.) parum candidus; *valamennyire fehér, fényes.* Gyön. 3695.

Candicarius, i, (Du C. Candidarius) pelliparius, qui coria facit alba; *bőrfehérítő.* Gyön. 3694.

Candidandus, i, candidatus: *jelölt.* Tör. Tár. 1887. p. 148.

Candidare, designare (Du C. al. s.); *hivatalra jelölni.* candidiren. Molnár Patv. 60. Fabó Monm. Evang. 115. Törvt. Msz.

Candidata, æ, quæ destinata est ad monacham; monacha futura; *apáczajelölt.* Magy. Tör. Tár. XIII. 86.

Candidatio, actus proponendi ad eligendum, ad munus designandi; *jelölés* (hivatalra). Száz. XIII. 203. Pfahl. Jus. Georg. 342. De *Candidatione* et Electione Judicum Localium et promontorialium ac simul horum et iuratorum obligationibus. Opinio Deput. 11. Cher. Jus. Eccl. I. 275. quod tamen postremum ius electionis in ius *candidationis*... conversum est.

Candidatus æternitatis, mortis damnatus; *halálra itélt.* Pinx. Apod. p. 107: Non procul hinc domum videre licet, dictam ab inquilinis *der Schraan,* ædificium sane est elegans, in quo sontes et *aeternitatis Candidati* ducuntur.

Candidatus iuris, qui iuri addiscendo incumbit; *törvény gyakorlandó v. tanulandó.* Törvt. Msz.

Candidatus matrimonii, matrimonii appetens; *házasjelölt.* Heirathskandidat. Bene Pol. M. 23.

Candus, (Du C. Candys) indumentum Persicum totum purpureum; *királyruha.* Gyön. 3698.

Canella, æ, cinnamonum, cinnamum, cassia; *fahéj.* Han. Mon. Jur. II. 276: zucharum, *canella* et omnes species.

Canem capere, impingere. Szirm. Hung. in Par. 27. Kutyát fogni, *canem capere* in Hungarico significat *impingere*... 50. millia Hungarorum hoc proclio cæsa fuisse memorant et tunc in proverbium ivit apud maiores nostros: Kutyát fogtunk: *canem cepimus.*

Canepa, cella vinaria; *bor pincze.* Han. Mon. Jur. P. I. 115. vinum de *canepa.*

Canesius, (Du C.) idem quod Kenezius vel Maior. V. *Balivus.* Schwartn. Scult. 7. Rogerius Destr. Hung. per Tart. c. 35. *Canesios* idest *Balivos,* qui iustitiam facerent et eis equos, animalia, arma, xenia et vestimenta utilia procurarent et sic procurator meus de istis Dominis erat unus et pene mille villas regebat et erant *Canesii* fere centum.

Canestrus, i, canistrum; *kosár.* Rač. Mon. Sl. XIII. 247. an. 1358. duos *canestros* uvarum.

Caneva, (Du C.) canabis; *kender.* It. canapa. Prot. inq. 251. XXVII. et feci cum ea unam cordam de *caneva.*

Canibarbus, 3., canescente barba præditus; *deres szakálu.* Boc. Hungar. p. 227: *Canibarba* cohors vale.

Canibuca, æ, (Du C.) pro: cambuca; *püspöki pásztorbot.* Tör. Tár. 1886. p. 562.

Canicæ, arum, «furfures de farre a cibo canum vocatæ» (Festus); *lisztkorpa.* Gyön. 3717.

Cani-caput, homo capite canino; *kutyafejű ember.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 332. Hominum *Cynocephalorum* seu *Cani-capitum* meminerunt nonnulli... qui aiunt in montibus ad Indum Fluvium protractis, degere homines canino capite, sermone eos nullo uti, canum tantum more latratum edere... carnibus eosdem crudis vesci.

Canicida, pecus morticinum deglubens; *kutyapeczér; gyepmester.* Fjp. Szám. p. 180. an. 1419. Egri Lev. Kass. Ench. III. 70.

Canicius, (Calep. *canatius)* pro: clara voce; *tiszta (beszéd.)* Gyön. 3714.

Canicula, æ, parvus cantharus: *kis korsó.* V. s. *Malvendula.*

Canicularis supplicatio, mense Augusto solita eleemosynarum collectio; *augusztusi kéregetés, segélygyüjtés az oskolára.* Ker. Nap. 4.

Caniculus, parvus canis; *kis kutya, kutyácska.* Arch. Rák. VIII. 351. Collare pro *caniculo.*

Canifer, (Du C.) occurrit plerumque in plur. *Caniferi:* quibus canes regis curæ sunt, qui canibus venaticis præsunt; *ebészek, peczérek.* Fej. III. 376. Agazones, *Caniferi* et Falconarii non præsumpmant descendere in villis Servientum. Knauz. M. E. Str. I. 234., 251. Cod. Dip. Arp. IV. 231. An. Sc. I. 188. an. 1254

1. **Canina,** fors. mendum pro: *Janina,* Albula cærulea. V. *Bilizna; gyöngyhal* (Ballagi); *pettyegetett pisztráng* (Hunfalvy). Ger. Bläuling, Bleihes Blaufölchen. Boh. janek.

2. **Canina** vel **Canina litera,** R. litera. Kol. Am. I. 45. Mogores quidem ab Europæis appellantur Mogoles; sed id Sinensium pronuntiatione, qui *canina* illa *litera* careant, et illius loco literam *l* usurpent, factum est. M. Bel. Prod. 70. sedem hanc Cyrpser Land et mox omissa *canina* Zipser Land nominatam fuisse existimem. Cf. Pers. I. 109.

Canine, instar canis; *ebül.* Corp. Gram. 134.

Canipa, æ, taberna (Du C. promptuarium); *korcsma.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 348. an. 1450: vinum forense vendi non possit in *canipa* ad spinam, sed vendi possit ad mediam quartam.

Canipatia, æ, lintea canabina; *kender gyap.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 84. an. 1456. merces, linum, *canipatias* et laboreria lini.

Canis Gallicus, V. Sinkorán; *vizsla.* Gal. chien-courant. Arch. Rák. VIII. 360. et *Canes Gallici* vulgo *Sinkoránt.*

Canis Hungaricus, V. Kommondor; Szirm. Hung. in Par. 12. *Canis Hungaricus Juhász Kutya* etiam probabilius cum Hungaris in Pannoniam venisse videtur et est argumentum pro eo, quod Hungari ex Asia septemtrionali venerint.

Canis Indicus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. qui ex cane et tygride nascuntur, *canes Indici* dicuntur.

Canis laconicus, canis bigener, ex cane et vulpe natus; *kopó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. *Laconicae Canes* vulgo *leporariae* parere solent octo.

Canis Leporarius Leporaticius, (Du C.) V. Canis Laconicus.

Canis pastoralis, (Du C.) qui pastorem comitatur; *juhász kutya.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 58.

Canis credat, apud Horatium Credat Judæus Apella; *Eb a ki hiszi.* Kov. Form. St. 330. Aut, vel, sin, seu, sive, nam, namque, ceu, neve, quippe, nempe idem sunt. *Canis credat.*

Canis in præsepi, est is, qui nec ipse fruitur re quapiam, nec alios sinit frui; canis enim in præsepi nec ipse comedit fœnum, nec equum sinit ad illud accedere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 102.

Canisatus, us, a verbo canisare, iter flectere, flexus (Du C.) *kanyarulat.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. Cuius terre prima meta incipit in *canisatu* ab occidentali parte.

Caniscere, canere incipere; *énekelni kezdeni.* Gyön. 3704.

Canisterium, saccus; *zsák.* Cons. Sumpt. *Canisterium* pabulatorium e tela linea, vulgo Zwilch.

Canistrum, modius; *véka.* Schläg. 1021.

Caniter ambulare, malum habere, infortunium ferre; *kutyáúl, ebűl, pórul járni.* Georg. Sirm. I. 271.

1. **Canna ærea,** tormentum bellicum (ap. Finály alia signif.) Boc. Hungar. p. 28:

> Ni faciant, eversurum se glandibus arcem,
> *Aerea* quas nitri pulvere *canna* iacit.

2. **Canna,** mensura, qua pannos metimur, Hebr. *keneb.* unde gr. *κάννα.* It. canna, octo palmarum (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Scarlati optimi *due canne* et dimidia valent ultra tres marcas.

3. **Canna,** æ, (Du C.) canalis, tubus; *cső.* Fjp. Szám. p. 292. pro laboribus ad *cannas* alias *rőn.*

4. **Canna,** æ, (Du C.) mensura architectonica; *hosszmérték.* Haz. Okl. 82. an. 1278: latitudo protenditur spacio triginta trium *cannarum* communi *canna* muratorum.

Cannabetum, locus cannabi macerando; *kenderáztató.* Ger. Hanfröste. Pr. Pr. Nro 1112. an. 1786. Besztb. Levt.

Cannabum, cannabis; *kender.* Bék. Pil. II. 326. an. 1583. *cannabum*... in... stagno macerandi causa positum... manibus armatis irruissent.

Cannale, is (Du C.) pro: cannalis; *csatorna.* Magy. Tör. Tár. XII. 51. molendinis... tam ad lacum, quam eciam ad *Cannale*...

Cannalicium, -itium, aquæ ductus; *vizvezeték.* Kronst. II. 434., 654: in præparatione *cannalitii* iuvantibus.

Cannaliculum, tubulus; *kútcső.* Ger. Brunnenrohr. Kronst. II. 239.

Cannetum, locus cannis obsitus; *nádas.* It. cannèto. voller Rohr. Szamosk. II. 366. Siculi non ægre imperata facturi, proxime Albam obtruncatos in *cannetum* quoddam proturbant. Szamosk. I. 46.

Cannicia, orum, ædificia e cannis constructa; *nádházak.* Gyön. 3652.

Cannicium, i, canna, arundo: (Du C. *cannicia* locus palustris); *nád.* Gyön. 3651.

Cannon, nis (Du C.) tormentum bellicum; *ágyu.* F. Forg. Comm. 500. et duas triremes colligarant *cannonesque* octo imposuerant.

Canodium, (Dief. canatum, canotum); Zedvaria. (Linn.); *czitvor.* Ger. Zittwer. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Canola, æ, (Du C.) capsula reliquiis adornata; *ereklyetok.* Nagy Hier.

1. **Canon,** onis, genus tormenti bellici ad pilas igneas in hostes mittendas aptum. Deriv. a Canna (calamus, arundo) quod in Germ. quoque sermone etiam fistulam ferream significat (das Rohr: *nád, sip, cső, puska).* Suffixo quod vim augendi habet in serm. It. ex voc. canna formatum: cannone, quasi magna fistula, *ágyú.* Kanone. Szirm. 128. Curios. Misc. 373. *Charthauna* et *Canon* idem significant...

2. **Canon,** is, (Du C.) *κανών,* regula, norma, lex ecclesiastica, index; *szabás, szabály, törvény, egyházi szabály, lajstrom.* Cod. Dip. Arp. V. 156. Törvt. Msz. Cf. Isid. Orig. 6. 15 et 16.

3. **Canon,** in extremis artubus cervi et equi existentia ossa *canon* dicta; Top. Anthr. 49. a kézközép és a lábközép csontok száma a vad disznó végtagjaiban 4, a szarvaséban kettő, a lóéban pedig csak egyetlen egy s ebben a két utóbbi esetben ezt a részt *canon* névvel is jelölik.

4. **Canon,** annua pensio; *úradó.* Georch. H. T. III, 42. V. s. v. Emphyteusis... et 3. Emphyteutam a *canone* solvendo nec sterilitas nec interitus partis prædii excusat, quia ex fructibus non accipit mensuram, potest enim consistere in re minima v. g. in danda una gallina. Cf. Spart. Sever. 8; Lampr. Eleg. 27.

5. **Canon,** censura, excommunicatio; *átok.* Knauz. M. E. Str. I. 266., 293. aliqui in *canonem* inciderint sententie promulgate.

Canon annuus, annua certa pensio; *évi uraségi-, úradó.* Pfahl. Jus. Georg. 28. Emphyteusis, Erbzinscontract, est contractus, quo dominium utile prædii pro certa pensione annua *canone annuo,* in recognitionem directi præstanda conceditur.

Canon concilii, (Du C.) sententia concilii; *gyülekezet végzése.* Törvt. Msz.

Canon cusionis, merces cudendæ mo-

netæ; *pénzverési díj.* Ger. Schlagsatz. Besztb. Levt.

Canones ecclesiæ, canones sacri; *egyházi törvények, szent kánonok.* Törvt. Msz.

Canon librorum, index sacrorum librorum; *szentirás könyveinek lajstroma.* Törvt. Msz.

Canones sacri, Can. ecclesiæ. Törvt. Msz.

Canon sacræ scripturæ, Canon librorum. Törvt. Msz.

Canonacus, i, canonicus; *kanonok.* Ljub. Mon. Sl. XI. 263. an. 1347. *canonaci* ecclesiæ.

Canonia, æ, (Du C.) canonicatus, præbenda, dignitas canonici; *kanonokság.* Batty. Leg. III. 258. an. 1370. Tör. Tár. 1889. p. 414.

1. **Canonica,** æ, in numerum. seriem scriptorum canonicorum relata epistula; *sorozatbeli czikkezetes levél.* Andr. Pann. 194. dicente beato Jacobo Apostolo in sua *Canonica:* Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est.

2. **Canonica,** habitatio canonicorum; *kanonok lakása.* Batty. Leg. T. II. 453. an. 1279: statuimus, quod omnes in eodem Monasterio vel Regulari *Canonica*... morantes... uno et eodem vestiario induantur.

3. **Canonica,** æ, doctrina canonum, legum: *törvénytudomány.* Phil. Műsz.

Canonica confirmatio, Approbatio secundum Canones ecclesiasticos. v. s. *Jus Patronatus; kanoni megerősítés.*

Canonica monitio, ecclesiastica mon.; *egyházi intés.* Kon. Egyh. 417.

Canonica visitatio, visitatio ecclesiarum; *püspöki megyevizsgálat, egyházi látogatás.* Törvt. Msz.

Canonicalis, e, ad canonicum pertinens; *kanonoki, káptalani.* It. canonicale. Cher. Jus Eccl. I. 270. Collegium *Canonicale* debet sufficientibus individuis constare et quidem numerum eorum quinarium esse oportet. Törv. Msz.

Canonicare, (Du C.) canonicum creare; *kanonokká tenni.* Knauz M. E. Str. I. 236., 252.

Canonicatus, us. (Du C.) sacerdotium opulentum, amplum; munus, dignitas canonici; *kanonokság.* It. canonicato. Stiftspfründe. Cher. Jus Eccl. I. 269. Wagn. — Fej. X. I. 535., 621. Cod. Dip. Arp. V. 125.

Canonice, ex canone, ex præscripto canonum; *egyházi szabály szerint.* Ker. Nap. 31.

1. **Canonici capitulares aut in floribus.** 2. **Canonici domicellares aut in herbis,** (Du C.) *1. rendes kanonok; 2. tiszteletbeli kanonok.* Cher. Jus Eccl. I. 262. Canonici illi, qui ex instituto ad Capitulum Cathedralis vel collegiatæ alicuius Ecclesiæ spectant, proventusque ordinarios trahunt, dicuntur *Canonici maiores, ordinarii capitulares, in floribus,* qui autem supra numerum sunt aut ordinarios reditus non percipiunt — *minores, supernumerarii, titulares, in herbis* aut *domicellares* compellantur.

Canonici columnares, quatuor primæ classis c. *négy első állomású kanonok, oszloposok, káptalan nagyjai.* Kon. Egyh. 303. Törvt. Msz.

Canonici maiores, V. Canonici capitulares.

Canonici minores, V. Canonici capitulares.

Canonici libri, libri sacræ scripturæ fide digni; *szentirás hiteles könyvei v. bevétetett könyvei.* Törvt. Msz.

Canonicus, (Du C.) sacerdos collegii sacerdotum, canone i. e. lege, regula ordinis obstrictus; *kanonok.* Batty. Leg. III. 249. an. 1370: *Canonici* dicti sunt a Canone. Canon nam græce sicut scribit Isidorus latine regula nuncupatur.

Canonicus, 3., proprie ad canonem spectans; apud script. eccles. fidelium ordo, quos etiam Clericos vocant; *szabály szerint való, törvényszerü; egyházi.* S. de Keza Chr. II. 2., 3. episcopus *canonica* severitate regem corripiens.

Canonicus a latere, canon. episcopo a secretioribus; *püspök benső tanácsosa káptalanban (oldalkanonok.)* Kon. Egyh. 303. Szirm. Törvt. Msz.

Canonicus cathedralis, ecclesiæ cathedrali adscripti; *székes egyház kanonokja.* Törvt. Msz.

Canonicus collegiatæ ecclesiæ, *társasági egyház kanonokja.* Törvt. Msz.

Canonicus Magister, magisterio functus canon.; *tanitó kanonok.* Törvt. Msz.

Canonicus prebendatus, can. præbenda utens; *karkanonok.* Eszt. Okm. p. 93. an. 1396: disponimus quod dictus Rector sive Magister sit et esse debeat *Canonicus prebendatus.*

Canonicus regularis, *szerzetes kanonok.* Cher. Just. Eccl. I. 262., 297. Cum vero omnes huic præscripto se haud conformarent, enati sunt duplicis ordinis Canonici, *regulares,* qui vitam communem et paupertatem sectabantur et *saeculares,* qui partem bonorum sibi retentam a bonis Episcoporum seiungere, in corpus aliquod ab Episcopo distinctum confluere, proventus e bonis inter se partiri, et in distinctis ædificiis habitare et vivere cœperunt, a quo tempore peculiaribus prærogativis et iuribus præprimis Capitula Cathedralium Ecclesiarum donabantur. Törvt. Msz.

Canonicus sæcularis, világi kanonok V. s. *Canonicus regularis.*

Canonicus scholasticus, V. Canonicus Magister: *oskolás kanonok.* Szirm. Cisterc. Rend. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 7. olvasó s éneklő kanonok állott az intézet élén, kinek segédei voltak: az alolvasó vagy mesterkanonok *(Canonicus scholasticus)* az almester *Vicemagister,* az éneksegédek *(Succentor).* Törvt. Msz.

Canonicus theologus, V. Canonicus Magister. Törvt. Msz.

Canonicus Titularis, vel *supernumerarius* aut *domicellaris; tiszteletbeli k.* Szirm. becsületből való k. Törvt. Msz.

Canonisare, 1. sancire, approbare (Du C. canonizare) 2. in numerum sacrorum recipere, consecrare; *szentesitni; szentté avatni.* V. Canonizare. Proj. Leg. Civ. 299. Si moderna Regnicolaris Deputatio Colono, qui pure tantum usufructuarius est, fundi per se usuati usufructuationis venditionem libere cuicunque demum excepto solo Domino suo Terrestri faciendam *canonisavit.* Törvt. Msz. Szentek közé számlálni.

Canonisatio, sanctio, approbatio, confirmatio, processus, quo quis post mortem sanctorum catalogo annumeratur; alias Canonizatio; *szentesités, szentté avatás, szentesités, szentek sorába iktatás.* Knauz. M. E. Str. I. 114. Törvt. Msz.

Canonissa, æ, (Du C.) sanctimonialis ad exemplum Canonicorum Canonicæ sæculares seu Domicellæ appellabantur; *székes apácza, karapácza.* Rák. Ön. 42. Capitulo *Canonissarum* numero adscripta.

Canonista, æ, canonum, legum, iuris ecclesiastici peritus, consultus, doctus; *egyházi törvénytudó, egyházi jogtudós.* Gal. canoniste. Cher. Jus. Eccl. I. 64. Vern. Phil. Mor. 405. Törvt. Msz. 46. Verancs. IX. 212.

Canonisticus, 3., ad canones, leges, regulas ecclesiasticas pertinens, ecclesiasticus; *egyházi szabályokra, törvényekre vonatkozó.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 287.

Canonizare, approbare, confirmare. V. Canonisare. Decret. S. Ladislai Regis Hung. lib. I. cap. 37: In hac sancta synodo a venerabili rege Ladislao statutum est, et universis episcopis collaudatum et *canonizatum,* ut Vigiliæ celebrentur B. Stephani Regis. — Otia Bachm. Præf.

Canonizatio, V. Canonisatio. Otia. Bachm. 175. tandem ab Ecclesia collectione et desuper solenni testimonio dato id est: *Canonizatione* multa disseris. Máty. kir. lev. I. k. p. 13. integerrime vite viri *canonizatio.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 167. *canonizatio votiva.*

Canopus, i, (Du C.) cannabis; *kender.* It. canape. Mon. Comit. Trans. II. 181. Quoniam et *canopus* sic crudus ex regno effertur...

Canova, æ, cella vinaria; *borpincze.* It. canova. Prot. inq. 240. XXI. si petebant bibere... statim ibat ad *canovam.*

Canpana, sonus campanæ; *harangszó.* Ljub. Mon. Sl. III. 255: debeat... convenire ad *canpanas* et horas ordinatas.

Cantale, v. *cantoreolum, cantare* anniversaria festa pro defunctis; *évi gyászmise.* Nagy Hier.

Cantantina, æ, carmen musicum variis modis et numeris compositum, ex serm. Italico *cantata; karének.* Hor. Mem. 565.

Cantare, (Du C.) ut subst. *Cantale* q. v.

Cantaro, onis, fors. ab in oriente usitata mensura *Kantár* dicta ponderis 50 usque 230 klg.; *mázsa.* Kronst. II. 252: duxit regiæ maiestati unum *cantaronem* piperis.

Cantarus, cyathus, ex četyr i. e. quattuor (Mikl.); *csésze.* Schläg. 1520.

Cantata, æ, *karének, kantáte.* It. cantata. Greg. Aesth. 134. Dividuntur vulgo melodramata in seria et comica; priora in mythica, historica, romantica. Quas vocant *Cantatas* (oratoria sunt religiosæ cantatæ) sunt potissimum poëmata lyrica, nec forma semper dramatica, musice et non mimice exhibenda et plerumque minoris ambitus.

Cantatio, dicitur illud institutum vel mos, quum discipuli, a scholæ magistro ad consortes fidei mittuntur, singulas domos cantando adeunt et præceptori stipendium mendicant. Cf. Recordatio. Festivatio. *kantáczio.* Hist. Eccl. Ev. 73. *Cantationes,* quæ partem redituum Magistrorum Evangelicorum efficiebant. d. 20. Jul. 1769. prohibitæ. Teut. Schul. I. 106.

Cantator Theatralis, cantor scenicus; *énekes szinész.* Pest. Levt.
Cantatrix, cantrix; *énekesnő.* Irodt. Köz. VII. l. 95.
Cantatrix Operarum Theatralium, cantatrix dramatica; *operaénekesnő.* Pest. Levt.
Canteriatus, 3., canteriis firmatus; *lécz rácsra feleresztett.* Cf. Colum. 5. 4. 1. Kov. Oec. 70: *Canteriatae* (sc. vites) quæ canteriis et parietibus in hortis et circa fenestras affiguntur et plurimos botros sed malum vinum ferunt.
Canterifusor V. *Cantrifusor.* Rák. Ön. 82. 139. Magistro Luce *canterifusori,* prout in regestro mercatorum habetur, soluti sunt fl.
Canterium, a canthariđe, signif. emplastrum e cantharidibus paratum (Du C. al. s.); *hólyaghúzó tapasz.* Thök. Diar. 452.
Canterum, Cantarum, vas cum ansis; *füles korsó.* Tör. Tár. 1889. p. 595. *canterum* argenterium.
Cantes, (Du C.) (Calep. *Canthas*) fistulæ, quarum tonus musicen edit; organi fistulæ; *orgonasipok.* Gyön. 3748.
Canthar, *-ro, -thnaro, -thuaro* idem quod *Cantaro.* Kronst. II. 254., 255., 327., 462., 633.
Cantharellus, parvus cantharus; *kancsócska, kantácska.* Arch. Rák. VIII. 351. *Cantharellus* argenteus abintus deauratus. Thök. Diar. II. 339. Unus *cantharellus* vitreus, argento deaurato obductus.
Cantharulus, dimin. a cantharo, parvum vas vinarium; *kis boredény, kis korsó.* Száz. VIII. 138. Cf. Arnob. 6. 209.
Cantharus, i, (Du C.) lucerna oleo lucens; *mécs.* Pár. Páp.
Cantheriatus, 3., cantheris munitus; *szarufás.* Bárczay.
Cantheriolus fidium, iugum contendendis nervis fidium; *hegedű v. koboz pallója.* Ger. Stimmer, Steg. Pár. Páp.
Canthnaro, onis V. *Cantaro; mázsa.* Kronst. III. 98., 121., 152., 169.
1. **Canthus,** i, (gr. κανθός) circulus ferreus; *kerékvas, ráf, sin, sinyvas, pánt.* Tör. Tár. 1881. p. 529. Dmno N. emittimus 40. *Canthos.* Kecsk. Ötv. 172. Cf. Pers. 5. 71.
2. **Canthus,** (Du C.) gr. κανθός, oculi angulus; *szemszögelet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 201. singuli oculi binos angulos habent, quorum qui internus vocatur *Canthus* ad nares positus continetque glandulam, qua humor e cerebro diffluens excipiatur.
Canticalis, ad cantica seu psalmos pertinens; *énekes* . . . Tört. Tár. 1886. p. 573. Unus *canticalis* liber Recolite.
Cantilare, modulari; *énekelni.* It. modolare. Bel. Geogr. 660. Sermo Chinensis quem incolæ *cantilando* pronunciant . . . Cf. Appul. Met. 4. 146.
Cantilena carnalis, i, voluptates venereas excitans; *érzékies szerelmi dal.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 330.
Cantio choralis et figuralis, chorus et artificialis cantus; *kar- és művészies ének.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 93.
Cantio Marsieliensis, *marsaillesi induló.* Gall. Marseillaise. Száz. XIII. 58.
Cantio romantica, *dal.* Greg. Aesth. 119. Versuum genus in qualibet lingua facillimum deposcunt cantica; quo spectant præterea *Cantio romantica* Italis Canzone et Sonetta lyrica est enim etiam didactica.
Cantionale, liber cantiones sacras continens; *énekes könyv.* Száz. XXVII. 344.
Cantiuncula plebea, carmen a populo cantatum; *népdal.* Rák. Ön. 125.
1. **Canton,** (Du C. canto) regio; *környék, kerület, megye.* It. cantone. Törvt. Msz. 46.
2. **Canton,** onis, angulus (Du C. lapis angularis); *szöglet.* It. Canto. Ljub. Mon. Sl. XI. 262. an. 1347: habere debet . . . chastrum quatuor turres, unam in quolibet *cantone* chastri.
1. **Cantor,** quarta pars anni ita dictum a quatuor anni partibus, in quibus per tres dies ex instituto cath. religionis ieiunia servantur; *az év negyedrésze, kántor.* Tör. Tár. 1881. p. 365. Anno domini 1630. die 2. Julii telvén el az szakácsoknak *cantorok,* mostan egy *cantor* pénzeket asszonyunk ő felsége ez szerint megadatta az főszakácsnak Vinci Márton mesternek fizetése per annum fl. 100. levén mostani egy *cantor* pénze teszen fl. 25 d.
2. **Cantor,** *éneklő kanonok.* Batty. Leg. III. 256. an. 1370: Cantor . . . obtinet locum in Choro dextro circa Præpositum . . . et vocem in Capitulo immediate post Lectorem, hic præest omnibus ministris in divino officio, quod canendo publice in maiori ecclesia expeditur. Tkal. Mon. Ep. II. 80.
Cantor capituli, V. Cantor 2.; *káptalan éneklője.* Törvt. Msz.
Cantoralis, quadragesimalis; *kántor* (nap). Száz. 1887. febr. 15. p. 130. diebus *cantoralibus.*
Cantoratus, us, officium cantoris in Capitulo; *káptalanbeli kántorság.* Verancs. V. 375. Szer. Not. 104. Kov. Form. St. 583. universas dignitates Ecclesiasticas personatus et beneficia videlicet Lectoratum, *Cantoratum,* Custodiam ac universos Canonicatus et præbendas Rectoratus.
1. **Cantoria,** (Du C.) dignitas Cantoris in Ecclesia; *kántorság.* Knauz. M. E. Str. II. 773., 885. *Cantoria* ecclesie Scipiensis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 531. *cantoria* vero vacante.
2. **Cantoria,** æ, cantus. cantilena. Endl. p. 224. Walthere edissere mihi quis istius melodie cantus sit, qui meam *cantoria* sua cessare compellit lectionem. Batty. Ger. 338.
Cantoriolum, V. Cantale.
Cantriffusor, pro: cantrifusor q. v. Tör. Tár. 1889. p. 381.
Cantrifusor, stannarius; *önöntő, kannagyártó.* Ger. Kannengiesser. Kronst. I. 479. Quel. Sieb. I. 449. an. 1506.
Cantrus, i, (Du C. cantrum) urceus, hydria; *korsó.* Fjp. Szám. p. 240.
Cantualis, ad cantum pertinens; *énekes.* Tör. Tár. 1886. p. 573. libri *Cantuales.*
Cantucha, æ, feminarum brevis tunica; *rövid szoknya.* Pár. Páp.
Cantura, æ, cantus; *ének.* Batty. Ger. 331. Waltherus autem preerat illis in *cantura.*
Cantus, us, cœtus cantorum; *kántus, énekesek.* Jókai Debr. lun. 76.
Cantus durus, *dur.* Greg. Aesth. 44. In rerum tamen externarum venustate plerumque forma exprimit argumentum veluti numerus, pausæ, *cantus* mollis vel *durus in* musica.
Cantus mollis, *moll.* V. *Cantus durus.*
Canulus, videtur mendum esse pro *clavulus* cf. *Schrancus.* Fjp. Szám. k. 379: laboratoribus et carpentariis in albatorio et pro lignis, *canulis* et ceteris.
Canupa, æ, cella vinaria; *borpincze.* It. canova. Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312: vinum . . . ponatur in *canupa* de Lacroma.
Canus, i, V. Chan, Chanus, Rex atque Princeps Tartarorum; *fejedelem.* Bel. Geogr. 647. Ceteri in utraque cis et trans mare Caspium, Tartaria, Reges atque Principes, *Cani* vocati, vel Mugalorum atque Russorum imperio subsunt vel liberi ac independentes, in Hordas tamen divisi vivunt. Vires Tartariæ . . . in Cadischam Imperatorem, Padschah Reges magnos aliosque *Canos* id est *Regulos* minores divisæ.
Capa, Cappa coralis, (Du C.) V. *Cappa; vállköpeny.* Tör. Tár. 1887. p. 183. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126.
Capacitare, convincere, persuadere; *megértetni, meggyőzni, fejébe verni.* It. capacitare. Törvt. Msz. Burian Blandr. 37. Kass. P. P. I. 231. Kass. Jur. Civ. I. 135. de rei veritate *capacitatus.* Törvt. Msz.
Capacitas, 1. facultas intelligendi, comprehendendi; 2. spatium, amplitudo interna vasis; *1. fogékonyság, foghatóság; 2. belső tágasság, kiterjedés.* Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 31. 55.
Capacitas cambiaria, potestas dandi alicui syngrapham; *váltó képesség.* Wechselfähigkeit. Art. D. 1840. p. 55.
Capacitas cambiaria activa, Capacitas cambiaria passiva; *cselekvő váltóképesség, szenvedő váltóképesség.* Art. D. 1840. p. 56.
Capacitas successionis, facultas, adiumentum, libertas, ius, titulus succedendi; *örökösödési képesség.* Vuch. Jur. Feud. 107. *Capacitas successionis in feudo* generatim nititur in omnibus illis subiectivis qualitatibus, quæ requiruntur, ut quis vi determinati alicuius tituli iuris succedere possit.
Capacitas testandi, jus, potestas testandi; *rendelkezhetése (az intéző személyeknek).* Georch. Ért. 157.
Capacitatio, actus persuadendi, convincendi; *megértés, meggyőzés, rábizás.* Pfahl. Jus. Georg. 259. Si vero controversiæ et difficultates quædam, quæ superari *capacitatione* partium non possunt, enascerentur. Kövy El. 641. Szirm. *Elmének megnyugtatása.*
Capaculus, 3., (Du C.) aliquantum capax; *valamennyire éles elméjű.* Gyön. 3755.
Capana, æ, (Du C. *Cappana)* tugurium, vilis casa; *szegény gunyhó.* Gyön. 3756.
Capax, 1. qui facile intelligit, iuris titulo præditus, 2. amplus; *1. fogékony; képes, jogképes, 2. tágas.* Kass. P. P. I. 230. Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. 34. 3. 29.
Capax bonorum, facultate bonorum impetrandorum præditus; *birhatási joggal biró.* Kass. P. P. I. 230.
Capax iudicatus, qui in iudicium attrahi potest; *birálhatós.* Törvt. Msz.
Capcio, expugnatio, occupatio; *elfogla-*

lás. Knauz M. E. Str. II. 77., 59. in *capcione* Castri Posoniensis.

Capecia, Capetia, Capetiæ; *kepe, kepecsomó, kereszt, kalangya, boglya, köpécze.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 89: *Capecia,* barbare dicta ex *Kepe,* est *acervus* aliquot crucum frumenti. Fej. VIII. 283. Molnár. Patv. 27. Schläg. 964. Szirm. Törvt. Msz. An. Sc. I. 274. an. 1280. Száz. IV. f. 340.

Capeciare, in capecias, acervos colligere; *csómókba gyüjteni.* An. Sc. I. 274. an. 1280: permittat . . . messes falcatas, *manipulatas* et *capeciatas* in agro persistere.

Capecium, vel Capetium, pretium redemptionis a captivitate; *fogság váltsága.* Pár. Páp. Törvt. Msz.

Capedulum, (Du C.) vestimentum capitis; *fejkötő, süveg.* Gyön. 3761.

Capeduncula, æ, scutella coffeæ; *kávés tál.* Debr. Com. an. 1530. Cf. Cic. Nat. D. 3. 17.

1. **Capella,** (Du C.) ædicula sacra, sacellum, sacrarium; *kápolna, imaház.* It. capella. Kapelle. Törvt. Msz. Wagn.

2. **Capella,** ecclesia filia ecclesiæ matri adiuncta; *leányegyház, fiókegyház.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. . . . de matrice ecclesia dimidium fertonem et de *capella* tria pondera . . . recipiant.

3. **Capella,** capella sæpe pro ipso integro caparum ecclesiasticarum apparatu sumitur i. e. capa, tunica, dalmatica etc. Capella, ministeria ac vasa sacra, quæ sacerdoti ad sacra peragenda necessaria sunt. Kat. Hist. Reg. I. 97. Per *capellam,* cuius hic mentio fit, Desericius intelligit *cappam* operimentum capitis S. Martini referentem. 98. Huius nominis etymologiam anonymus Cisterciensis Monachus eruit ex gemma, ubi hæc habentur: Antiqui mobiles ecclesiolas in itinere de pellibus *caprarum* factas habebant, quas inde *capellas* vocabant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. debent ducere equos, qui portant *Capellam* Abbatis.

Capella mortuorum, capella, in qua exequiæ celebrabantur; *kápolna, hol a halotti szertartást végezték.* Száz. XI. 246. V. s. v. Cornarium.

Capella regia, archivum regium; *királyi levéltár* az Anjouk idejében. Hajnik. Királyi könyvek. (Akad. Értekezések tört. tud. VIII. 3. szám. 16. lap.)

Capellanatus, conditio, gradus, officium Capellani; *segédpap állása, tiszte, káplánság, udvari papság.* Kov. Form. St. XLIII. Donatio honoris *Capellanatus* Aulæ Regiæ Maiestatis.

1. **Capellania,** æ, (Du C.) munus et officium capellani; *káplánság.* It. capella. Gal. chapellanie. Kapellenpfründe. Cher. Jus Ecc. II. 72. Unde Beneficia manualia, quæ ad lubitum dantis revocari possunt, uti: *capellaniae,* missæ fundatæ alicui Presbytero ad tempus concessæ, *vicariae* temporales etc. veri nominis Beneficia dici nequeunt.

2. **Capellania,** (Du C.) capella, fanum, sacellum; *kápolna.* Knauz. M. E. Str. II. 727.

Capellaniæ laicæ, laicis imo pueris et fœminis ea conditione concessæ, ut munera ecclesiastica per ad id idoneos sacerdotes obeunda curent; *világi segédhivatal.* Kon. Egyh. 155.

1. **Capellanus,** (Du C.) adiutor curionis sacri; *segédpap, papsegéd, káplán.* Cher. Jus. Eccl. I. 291. *Capellani* nomen a Capella vel capa S. Martini Turonensis Episcopi originem ducit, illa iuxta aliquos erat tentorium, quod antiquitus e pellibus caprarum constructum, tempore bellicæ expeditionis celebrandæ missæ deserviebat et iuxta Durandum in Rationali Divinorum officiorum l. 2. c. 10. Capellæ nomen obtinebat. Capa autem S. Martini erat opertorium, in quo servabantur S. reliquiæ, item sacra vasa et paramenta pro Missæ sacrificiis reclusa fuere ipsa æditicia capellæ dicta sunt, Clerici vero eius custodes *capellani* vocabantur.

2. **Capellanus,** servus. Ac. Com. Sopr. p. 17: Humillimi *Capellani,* fidelesque et perpetui subditi. Passim in subscriptionibus.

Capellanus domesticus, *házi káplány, udvari pap.* Hauskaplan. Kov. Form. St. Præt. Andr. Melczer, S. Sedis Primatialis Notarius et Emin. ac Celsiss. Cardinalis Principis *Capellanus domesticus.*

Capellanus Ducalis, cap. aulæ; *udvari, herczegi káplán, pap.* Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. iuveniuntur subscripti Camerarius primus . . . Cavallarius, Curialis Comes, *Capellanus Ducalis* postea Regalis Curiæ, Armiger etc.

Capellanus episcopalis, *püspöki káplán.* Batty. Leg. III. 46. an. 1308: *Capellanorum Episcopalium,* qui etiam discipuli Episcoporum teste Alkuino audiebant, magnus et honor et numerus erat adeo, ut concilium Coloniense anni 1260. de illorum gradu canonem sanciendum duxerit.

Capellanus maior exercitus, alias Vicarius Apostolicus Castrensis; *apostoli tábori helyettes.* Kon. Egyh. 357.

Capellanus prælatus, *egyháznagy káplán, főpapi káplán.* Verancs. V. 329.

Capellare, (Du C.) capello tegere; *süveggel befedni.* Gyön. 3764.

Capellaria, æ, patronatus capellæ; *kápolna kegyurasága.* Szék. Okl. 1. 294.

Capellarius, qui curam gerit capellæ, capellanus; *kápolna-őr.* Kronst. I. 717. Cf. Dominus ad Capellam.

Capellina, (Du C.) sertum precatoriorum globulorum alias: Rosarium; *olvasó.* Nagy Hier.

Capellum, pileus; *sapka.* Ljub. Mon. Sl. I. 317: ponantur . . . ballote vel cartuline in uno *capello.*

Capellus, (Du C. 3.) arbor extruncata; *törzs fa.* S. de Keza Chr. I. 3., 1.: Erat enim inter utrosque exercitus fluvius discurrens tam parvissimus, ut si *capellum* in ipso quis iactasset fluvii plano cursu vix poterat inferius removeri.

Capeneka, æ, pallium; *köpenyeg.* Quel. Sieb. I. 310. an. 1500: ad emendas *capenekas.*

Capera, æ (a ger. Kaper), Capparis (Plin.); *kaporna, kápri.* Vect. Ref. E. 2: De . . . centenario . . . *Caperarum.*

Caperato naso suscipere, morose. *orrfintorgatással fogadni vmit.* Szamosk; III. 75. Fertur Michael nonnibil *caperato naso* literas et monita Pontificis suscepisse.

Caperatulus, 3., morosus, gravis a verbo caperare. Bocat. Hungar. p. 477: Nuncios *caperatulos* amanti.

Caperatus, severus, morosus; *komor, duzzogó.* Otia Bachm. 53. *Caperatam* exhibes frontem! cur nutas capite? Cf. Varro L. L. 7. 6. 101.

Capere crines, *üstökénél megragadni az alkalmat.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. Capere crines. Id est occasionem oblatam arripere.

Capere linguas (germanismus) Tacere; *száját fogni, hallgatni.* Magyar Tört. Eml. XXX. 328. an. 1553. placet, quod . . . equites . . . in reditu *linguas capere* niterentur.

Capere sutorem, (hugarismus) labi, errare; *csizmadiát fogni.* Bock schieszen; V. s. *Capuerunt.*

Capere partem, (Du C.) decernere, statuere; *elhatározni.* Ljub. Mon. Sl. I. 129. et passim.

Caperle, Capparis (Plin.); *kaporna, kápri.* Ger. Kappern. Quel. Sieb. I. 438. an. 1506. uva passa, ficus, *caperle* et vinum.

Capernaitice, V. Capernaiticus. Fabó. Monm. Evang. 40. verum corpus Christi et sangvinem in s. cæna vere adesse et eadem ab omnibus tam dignis quam indignis ore non quidem *Capernaitice* sed sacramentaliter sumi.

Capernaiticus, 3. (Du C.) a veritate abhorrens. Prima vocis origo est Hebraicum *Caphar* = renuntiare: hinc *capher* eidem Menagio sumitur pro eo, qui fidem catholicam ejuravit; *hamis.* Br. Resp. p. 20: Cum vero dicitur corpus Christi dari sive exhiberi cum pane Ore manducandum piis et impiis, ista explicatio prorsus *Capernaitica* est explicatio.

Capetenencia, æ, officium capitanei; *kapitányság.* It. capitanza. Rač. Mon. Sl. XIII. 87. an. 1349: electus fuit capitaneus maris . . . qui fuit ad *capetenenciam* die.

Capetia, V. s. v. Sexagena. Sim. Num. 23. Cum igitur Capetiæ 14. uno auri floreno contineantur. Singula = lis erat, vel $7^2/_{14}$ den. vel 15 obolis. Sicut autem floreni auri $^1/_{14}$ *Capetia;* ita eiusdem $^1/_{15}$ Bazen germ. quasi a Capecien orta est; amant enim germani ex peregrinis ultimas retinere syllabas e. g. Sarlottam Lotti, Christianam Tini, Nepomukam Muki compellantes, sic ex Capecen *Batzen* ortum esse puto.

Capetiæ, *Capeciae* q. v. Innoc. III. PP. l. 5. Epist. 7 ad Coloniensem Episc. Inhibent sacerdotibus ne recipiant *capetias* aliquas vel cubulos vini a Regis et Reginæ conditionalibus, qui vulgo regales servi appellantur. L. m. Decret. Colom. Regis Hung. l. I. p. 28. et. Mathiæ Regis an. 1481.

Capetialis, ad capetias pertinens; *kalangya . . .* Szék. Okl. 118. simul cum pecunys *capetialibus,* ut vocant agnorum, deinde et apum decimis.

1. **Capetium,** capecium V. Capetriæ; *fogság váltsága.* Törvt. Msz.

2. **Capetium,** capistrum; *fejkötő.* Batty. Leg. T. II. 203. (Decr. Col.)

Capetriæ, redemptiones pecuniariæ; *fogság váltsága.* Dec. Bar. 210. In bonis autem (ut vocant) ustione acquisitis in decimis item earumque pecuniariis redemptionibus (quæ apud eos Siculos *Capetriae* vocantur) patrius ipsorum mos et præsens consuetudo observetur.

Capheticus, i, species mensuræ. Cf. *capetiae.* Ljub. Mon. Sl. I. 201.

Capi, orum, pedites Turcarum levioris armaturæ: *könnyű gyalogság a törököknél.* Bel. Geogr. Comp. 547. Ceteroquin robur exercitus in peditatu, ex Christianorum liberis

parte maiore videtur. Capi namque pedites pariter atque equites. Spahi levioris sunt armaturæ.

Capi-, Caputergium, (Du C. *Capiteregium*) capitis amiculum; *süveg.* Quel. Sieb. I. 274., 277., 329. an. 1508.

Capi-Aga, aulæ præfectus apud Turcas nostris: mareschallus (a turc. *kapû, kapi* = porta et *aga* præfectus); *főkomornik.* Bel. Geogr. 547.

Capicerius, (Du C.) Primicerius, capitaneus; *alfőnök, kisfőnök.* Nagy Hier.

Capichichaia, V. *Capicziler kihaya.* Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 314. Revertitur ad vestram Celsitudinem Dominus legatus cum *Capichichaia* post tantos labores.

Capicia, æ, V. Magister curiæ ianitorum; *főkomornik.* Verancs. III. 359. et ille nothus creatus est *magister curiae ianitorum* quos *capicias* vocant.

Capicium, (Du C. Capitium 1.) os tunicæ, capitis foramen in veste, unde caput immittitur; *szoknyának, köntösnek a nyaka,* szövendék. Gyön. 3783. Schläg. 2222.

Capiczi bassilar, *fő kapuőr.* Törvt. Tár. 1892. p. 431. Sequuntur et *capiczi bassilar,* quorum plerique sex esse solent. Sunt præfecti Supremi *capiczilerung* = janitorum quorum singuli sub se 400 capicziler = janitores habet, sunt quasi camerarii extra muros, quotidie et in absentia imperatoris aulam custodientes.

Capicziler, janitor; *kapuőr.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Capicziler kihaya, *a kapuőrök főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Capicziler kihaya* præfectus supremus capiczilerung, omnium janitorum. Huius officium requirit et una et simul cum czausz bassa in divan, senatu publico coram vezirio supremo astare, baculum argenteum in manibus alias sceptrum nominatum gerens, qui supplicantes homines in senatum ad vezirium introducere solent.

Capiczilerung, plur. gen. pro Capiczilerum. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Capidula, pro: capidulum (Festus: genus vestimenti, quo caput tegitur) noster: parva capis; *kisded edény.* Gyön. 3789.

Capifacere, capiendum curare; *elfogatni.* Ljub. Mon. Sl. III. 155.

Capigiaga, nomen magistri ianitorum apud Turcas: *főajtónálló, főkapus a töröknél.* Isthv. XV. 266.

Capigitassius, V. Capigiaga. Cod. Alv. II. 201. placuit supremo vezerio victoriam hanc per suum *Capigitassium* honoratum Dominum Mahemed Aga ipsi communicare p. 184. Ha az mint az *kapikihának* éle hoz.

Capilectulum, fors. idem quod *cervical*; *vánkos.* V. s. Archiscamnum.

Capillamentarius, qui crispat crines vel qui vendit crines falsos; *parókás, fodrász.* V. s. v. Magister Capillamentarius. Cher. Jus Eccl. I. 289. Fornices nihilominus *Capillamentariorum* usque horam 9 antemerid. tonsorum autem apothecæ et balneatoriæ domus sine restrictione apertæ tolerentur. Tab. Conscr.

Capillare, involare alicui in capillum (Du C. al. s.); *hajba fogni, üstökénél megfogni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 148. si quis *capillaverit* aliquem, solvat.

Capillare jus, ius virginis; *hajadoni jus, járandóság, hajadoni jog, v. igaz.* Törvt. Msz.

Capillaris pulvis, pulvis crinalis; *hajpor.* Arch. Rák. VIII. 354. Una charta *capillaris pulveris* albi.

Capillarium, reticulum; *hajháló.* Arch. Rák. VIII. 317. Reticula seu *Capillaria muliebria germanica* vulgo főkötőtű ex præstantissimis fimbrys cum dependentiis Nro 10.

Capillatura, crines ficti, adsciti; *álhaj, paróka.* Wagn.

Capillis existere (In), permanere in cœlibatu, viro non nubere; *hajadon maradni.* Cod. evang. T. I. p. 110. sive eæ emaritatæ sive in *Capillis exstiterint* Augustanam Confessionem sequantur.

Capillitium, capillus, cæsaries; *haj, üstök.* Cf. Cels. 4. 2. Appul. Met. 2. 115. Verancs. VI. 200.

Capillitium artificiale, caliendrum, galericulum, crines asciti; *vendéghaj.* Bene Pol. 137.

Capillitium artificiosum V. Barocca.

Capillorum artifex, capillorum concinnator; *fodrász.* Pest. Vár. Lev.

Capirillum, barba capræ, hirci; *kecskeszakáll.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Capis, idis, (Du C.) capsa; *alamizsnaszekrény.* Ger. Opfer-Kasten. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Capischola, idem quod Cabi scola. Nagy Hier.

Capi-scolus, caput scholæ; *iskola feje.* Száz. 1897. 126.

Capisoldum, Capusoldum, capisolidum: capitalis solidus, qui ex pretio rei venditæ domino exsolvitur idem quod Laudemium; *főjutalék.* Han. Mon. Jur. P. I. II. 52. an. 1312.

1. **Capisterium,** (Du C.) alveolus ligneus; *kút medencze, teknő.* Kronst. II. 386. cap. adaquationis equorum; *itató válu.* 286; in quo fermentatur; *kenyérsütő teknő,* 480; manuale, *mosdó* 480: piscium, *haltartó* 435., 538., 559. Bék. Pászt. III. 516. an. 1668. quicunque iverit ad dominum abbatem necatarus et caput *capisterio* impositum eidem abbati missurus.

2. **Capisterium,** (Du C.) vannus, ventilabrum; *szóró lapát.* Wurfschaufel. Kronst. I. 305. Mon. Comit. Trans. I. 579: habeant... ligones, *capisteria* . . . ad construendum necessaria. Cf. Colum. 2. 9. 11.

Capisterium ductile, cribrum e filis metallicis confectum, (Cf. Du C. 1.); *drót rosta.* Debr. Com. an. 1530.

Capisterium lavatorium, cribrum lavando aptum; *mosó rosta.* Debr. Com. an. 1530.

Capistrium, (Du C. capisterium) pro: capistrum: funiculus, qui de collo pendet ad aliquid portandum; *teherhordó heveder, szatyor.* Prot. inq. 242: in collo suo in *capistrio* portabat carnes ad coquinam.

Capistrum, *kantárfej.* Reg. Turm. Præt. 88. insuper minores habenæ *Capistro (Hauptgestell)* tegantur.

Capitain-Bassa, summus Thalassiarcha apud Turcas; *tengernagy.* Bel. Geogr. 547.

1. **Capitale,** alias Capitale pecuniæ caput, sors pecuniæ, summa in fœnore positæ; debitæ pecuniæ caput. (Du C.); *tőkepénz, derékpénz, magpénz, tőke.* Törvt. Msz. Wagn. Georch. H. T. II. 6.

2. **Capitale,** æstimatio rei furatæ; *a lopott jószág árának főrésze.* Han. Mon. Jur. I. p. 22. ille cui furtum factum fuerit, habeat suum *capitale* et alia dividantur per medium.

3. **Capitale,** (Du C. 1.) pulvinus, cervical; *vánkos.* Reg. S. Ben. 55., 25. Stramenta autem lectorum sufficiat matta, sagum, et lena et *capitale.*

Capitale fixum, pecunia, bona fixa; *fekvő v. leszegzett tőkevagyon.* Törvt. Msz.

Capitale in mutuo, pecunia mutuo data; *kölcsönben levő tőkepénz.* Törvt. Msz.

Capitale mortuum, pecuniæ otiosæ; *holt v. henye tőkevagyon, heverő tőke.* Törvt. Msz.

Capitale otiosum, V. Cap. mortuum. Törvt. Msz.

Capitale parati æris, pecunia numerata; *tőkepénz, magpénz, derékpénz, készpénzi tőke.* Törvt. Msz.

Capitale passivum, alieno ære obrutum capitale; *szenvedőleges tőke.* Törvt. Msz.

Capitale productivum v. fructificans, pecunia fructum ferens; *tenyésztő v. gyümölcsöző tőke.* Törvt. Msz.

Capitalis, is, urbs præcipua, princeps, caput regni, provinciæ; *főváros.* Art. Diæt. Pos. 113. Utpote in Croatia versus Carniolam et Styriam: *Capitalis* Carlostadium, cum Filialibus Novigradecz Babnarecz. Rák. Ön. I. 134. 36. Marc. Chr. I. 5.

Capitalis Lista, elenchus principalis; *főlajstrom.* Grundliste. Reg. Turm. Præt. 32.

Capitalis orgialis merces, merces summa pro orgia solvenda; *főszakmány.* Ger. Hauptgeding. Besztb. Levt.

Capitalis summa, summa, caput, solidum, pecunia; *magpénz, tőke, kapitális.* Werbőczi 372. Recuperando nimirum summam *Capitalem* (sive Magpénz) Et neglectum legale interesse (sive Kamatat) si tamen in literis obligatoriis eius mentio facta est.

Capitalista, qui caput, sortem pecuniæ habet in fœnore positæ; *derék v. tőkepénzes.* Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. 303.

Capitaliter, capitis pœnā; *fejvesztésre, halálra,* Tör. Tár. 1889. p. 447. sententionati *capitaliter.*

Capitan basa, præfectus maris; *tengernagy.* Tör. Tár. 1892. p. 430. Dengir beglerbegh = dominus dominorum per mare. Nominatur etiam a Turcis *Capitan Basa.* Moderna ætate hoc officium a Czigali Oglu gubernatur. Maris autem Capitanei Officium per Saban bassam locumtenentem Czigali gubernatur.

Capitaneale oppidum, op. princeps, caput; *főváros.* It. metropoli capitale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 273. qui dum in festo Scapularisticæ Matris Beatissimæ ad *Capitaneale Oppidum* Czestochova . . . excurrens.

Capitanealis, ad Capitaneum pertinens; *kapitánysági.* Kuk. Jur. III. 194. Judicium Civicum ac Districtuale e quinque ad integritatem Judicii necessariis Judicibus Rectoribus, uno quippe *Capitaneali* et quatour *Communitativis* componetur.

1. **Capitaneatus,** ducis officium *sub capitaneatu,* duce; *vezérlet.* Batty. Leg. T. I. 601. an. 1524 Nobiles sub *capitaneatu* Vice Comitis venire teneantur.

2. **Capitaneatus,** magistratus præfec-

tus copiis militaribus; *kapitányság, várkapitányság.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 469. Verancs. V. 315. ad castellanatum et *capitaneatum* Agriensem.

Capitaneatus generalis Regni, officium capitanei summi regni; *országos főkapitányság.* Diar. Com. II. 95.

Capitaneitas, officium capitanei; *kapitányság.* G. Fej. VIII. 2., 627. cum dicta gente nostra cuius *capitaneitatem* gerebat.

Capitaneria, æ, (Du C.) officium tribuni, capitanei; *kapitányság.* Ljub. Mon. Sl. I. 360.

Capitaneus, 3., præcipuus, principalis; *fő.* Szende Misk. tört. III. 36. an. 1325. pervenit ad unam metam *capitaneam.*

1. **Capitaneus,** dux, præfectus copiis militaribus; *kapitány.* Gal. capitaine. S. de Kr. Chr. I. 2., 1.: *Capitanei* seu duces; I. 4., 11. Iste (sc. Andreas) terram sanctam visitavit, ubi per omnes principes Christianorum *Capitaneus* ordinatur. Et passim. Marc. Chr. I. 3.

2. **Capitaneus,** V. Castellanus, *vármegye kapitánya, hadnagya, várnagy.* Kass. Prax. I. 34. Ad munus Castellani qui in aliquibus Comitatibus nomine iam *Capitanei* iam vero Locumtenentis vármegye kapitánya, hadnagya, porkoláb, várnagy nomine veniunt.

Capitaneus arcis, *arcis praefectus: várkapitány.* Verancs.V. 319. F. H. ac. J. Z. in castellanos et *capitaneos arcis* Agriensis adscivisse.

Capitaneus Aulicus, *udvari kapitány, udvari hadnagy.* Car. Bel. De arch. 53. Cæterum oblitterato pridem *Magni Seneschalci* titulo, iis partibus Magistratus absolvebatur, quibus in Palatio Imperiali, *Aulae Mareschalli* dignitas adhuc solet definiri. Quare *Udvary Kapitány* h. e. *Aulicus Capitaneus,* singulari honoris vocabulo dixere baronatum eum Hungari; non quod interna illa negotia Aulæ adtrectarent Curiæ Regiæ Magistri, sed quod et decus et pompam procurarint Palatii.

Capitaneus Drabantorum, apparitorum publicorum præfectus; *rendőr főnök.* Kronst. I. 728.

Capitaneus Civitatis, (Du C.) præfectus civitatis; *városi kapitány.* Pest. Vár. levéltár.

Capitaneus exercitus, dux; *főhadnagy.* (XVI. században.) Szék. Okl. 1. 159.

Capitaneus Laib-Guardiæ, dux custodum corporis; *kir. testőrség kapitánya.* Száz. IV. 342.

Capitaneus Lajdinantius, capitanei vices gerens; *alkapitány.* Arch.. Rák. VIII. 392.

Capitaneus-Locumtenens, capitanei vices gerens; *alkapitány.* Reg. Turm. Præt. 37. Paria nihilominus penes Turmam conservanda *Capitanei — Locumtenenti.*

Capitaneus NobilisPrætorianæ Turmæ Hungaricæ; *a nemes testőrség kapitánya.* Kapitän der Noble-Garde. Kövy El. 38. Officio Barones alias Regni Barones . . . hodie sunt: Palatinus, Judex Curiæ, Banus Croatiæ, necnon Tavernicorum, Agazonum etc magistri, *Capitaneus Nobilis Praetorianae turmae Hungaricae.*

Capitaneus Portus, portus præfectus; *révkapitány.* Nov. Calend. 256. D. Marcus Orelich S. R. I. Eques, una Provisor Sanitatis et *Capitaneus Portus.*

Capitaneus spiculatorum, præfectus vigilum; *őrnagyság.* Kat. Hist. VIII. 577. in numerum et collegium nobilium servientium regalium perpetuo translato, quem *capitaneum* ipsorum *spiculatorum,* quem Scilicet vulgariter Eőr-nagyság dicunt.

Capitaniaria, æ, *Capitaneria* q. v.; *kapitányság.* Ljub Mon. Sl. II. 295.

Capitare, advenire (Du C. al. s.) V. s. *Apostare; érkezni.*

Capitatim, per singula capita; *fejenként.* Monm. Comit. Trans. II. 75. nimirum nobiles *viritim* seu *capitatim* insurgere debebunt. Cod. Alv. I. 43. *Capitatim* felvetett egyház adóról 1685.

Capitergium, idem quod *Capitegium* (Du C.) capitis amiculum, fascia qua consecrandi episcopi caput redimitur, quum sacro chrismate inungitur; *fejszalag, fejkendő.* Nagy Hier. Kronst. I. 6.

Capitiha, æ, *Kapitiha, Capichichaia Kapichiaja:* adiutor præfecti portæ, ianitoris sultani; *szultán ajtónállójának segédje.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322.; 117., 314.

Capitilavium, 1. lotio capitis. 2. (Du C.) dominica palmarum, quia tunc moris erat lavandi capita infantium, qui ungendi erant. *1. fejmosás, 2) virágvasárnap.* Nagy Hier.

Capitis æstimatio, census capitis; *fejbecsű, fejbecs.* Törvt. Msz.

Capitis emenda, pretium redemptionis capitis; *fejváltság.* Törvt. Msz.

Capitius, i, ianitor apud Turcas; *török kapus.* Adelm. De orig. Turc. 11. Sunt et ianitores qui etiam ex ianizaris creantur, quorum numerus est CCC *Capitii* vocantur; hii etiam vivunt ex stipendio.

Capitius-Passa, summus dux præfectus ianitorum; *főajtónálló.* Magy. Tört. Tár. XVII. 262. inter quos Summi Vezerii *Capitii-Passae* Secretarius est.

Capito, piscis; Schläg. 793. capito, *varja; kophal.* Kronst. II. 351. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 159. Quem Pisciculum nos *Capitonem* dicimus, et Hungarice *Kophal* nuncupamus, eum Aldrovandus *Gobionem* vocat. Nomine vero Capitonis fluviatilis cærulei, illum piscem indigitat, quem Germani *Bratfisch,* Hungari *Czompo,* Illyrii vero *Jessen* vocant *Capito* est capite magno, lato, et depresso. Cf. Auson. Mosell. 85.

Capitosus, 3., contumax; *fejes.* It. capitoso. Wagn.

Capituare, occupare; *elfoglalni.* Szék. Okl. 1., 50. possessionem Veychake vocatam, totalem esse ipsorum hereditariam et per siculos nunc velle *capituari.*

Capitula Episcoporum, corpus legum ab episcopo in usum diœcesanorum sacerdotum; *egyes püspököktől egyházmegyéjök számára szerkesztett törvénygyűjtemények, fejezetkék.* Kon. Egyh. 51.

Capitulana, æ, sententia; *tartalom.* It. capitolo. Ljub. Mon. Sl. XVII. 7. an. 1420: ad exponendum iuxta commissiones sue *capitulane.*

Capitulans, miles exauctoratus; *kiszolgált katona.* Pest. Vár. Lev. *Capitulantes* emeriti, kiszolgált katonák. Diar. 1802. p. 101.

1. **Capitulare,** (Du C.) caput; *fejezet.* It. capitolo. Vita. Steph. 104. Incipit *capitulare* I. de observanda catholica fide.

2. **Capitulare,** liber, codex, corpus legum; *törvénykönyv.* Törvt. Msz.

3. **Capitulare** V. Capitulum; *káptalan.* Törvt. Msz.

4. **Capitulare,** commissio vel instructio (Du C. al. s.); *utasitás.* Ljub. mon. Sl. I. 25. 207.

5. **Capitulare,** (Du C. 2.) capitulis aliquid distinguere; *fejezetekkint elosztani.* Gyön. 3854.

6. **Capitulare,** de conditionibus tractare, pacta in certa capita referre; *alkudozni, alku mellett megadni magát, szegődni katonának.* Törvt. Msz. Wagn.

Capitulares, omnes parochi unius districtus; *kerületi plébánosok összesége.* Quel. Sieb. I. 449., 525., 544.

Capitularia, acta et negotia ad Capitulum pertinentia; *káptalani ügyek.* Száz. XI. 686.

Capitularia et Conventualia Loca v. *Loca credibilia.* Tör. Tár. 1888. p. 98.

1. **Capitularis,** hoc loco videtur *proceres* denotare; *főnemes.* Pesty. Ször. .II. 241. in medio Barronum et *Capitularium.*

2. **Capitularis,** 2., ad Capitulum pertinens; *káptalanbeli, káptalani.* Törvt. Msz. *Capitularis* homo, káptalan embere. Arch. Rák. IV. 91. Templum *capitulare.*

Capitularis, is, canonicus; *káptalanbeli, kanonok.* Ger. Capitular, Capitularherr. Kass. P. P. II. 3. His subiungitur intimatio seu præceptum paritionis seu obedientiæ et reverentiæ per *capitulares* ceterosque beneficiatos erga nominatum Præsulem observanda.

Capitulariter, in nomine Capituli (Du C. al. s.); *a káptalan nevében.* Szer. Not. p. 123: Nos Capitulum . . . memoriæ commendamus, quod die hodierna Nobis *capitulariter* ab una, nec non venerabilibus Dominis . . . ab altera pariter congregatis . . . Cher. Jus. Eccl. II. 96. omnibus *capitulariter* congregatis constituuntur tres e collegio, qui suffragia reliquorum colligunt, scrutatores dicti.

1. **Capitulatio,** tractatio de conditionibus, pactum conventum, pacta in certa capita relata, deditio; *hadi alku, alku mellett maga megadás, kapitulálás, évkötés (katonáknál) időkötés, katonák szegődése, egyezkedés, várfeladás stb.* V. Accorda; Vuch. Jur. Feud. 10. *Capitulatio* vocatur pactum inter Imperatorem atque Electores, quo ille statim peracta electione, ante coronationis solennia, ad certum administrandi Imperii modum iureiurando se adstringit. Arch. Rák. IV. 160., 191. Cod. Dip. Brüss. II. 211. Ac. com. Sopr. 184.

2. **Capitulatio,** stipendium militare; iusta stipendia certis militiæ annis descripta; *kapitulaczio.* Rel. Dep. Qui tertiam *Capitulationem* suscipiunt, illis Sua Mtas Sac. signum aliquod distinctivum indulgere dignabitur.

Capituli Cantor; *káptalan éneklője, kántor.* Tisztb. Ir. Szirm.

Capituli Custos; *káptalan kincstartója.* Tisztb. Ir. Szirm.

Capituli Lector; *káptalan felolvasója.* Tisztb. Ir.

Capituli Magister Canonicus; *tanító kanonok.* Tisztb. Ir.

1. **Capitulum,** collegium Canonicorum. Textum v. sub *Praepositus major; káptalan.* Törvt. Msz.

2. **Capitulum,** congregatio; *gyűlés.* Batty. Leg. T. II. 392 an. 1256: *capitulum* sive congregationem.

3. **Capitulum,** literarum conservatorium, archivum. Szer. Not. p. 195: Sublato Capitulo Albensi retinebatur nomen Capituli sine re, id est sine personis Capitularibus unde is . . . invaluit error, hodiedum perdurans inter ignorantes, ut ipsum literarum conservatorium, seu Archivum, vel etiam Requisitores et Expeditores literarum, homines sæculares nuncupati fuerint, nuncupenturque etiam de præsenti per nonnullos: *Capitulum.*

4. **Capitulum** (Du C.) Sanctiones et decreta, quod per capitula digesta sunt. *határozat.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. semper tamen salvis *capitulis* et ordinamentis Communis Ancone.

Capitulum Canonicorum, collegium, senatus canonicorum; *káptalan.* It. capitolo, Capitel, Stift. Wagn.

Capitulum cathedrale, cap. cathedralis ecclesiæ; *püspöki v. székes káptalan.* Törvt. Msz.

Capitulum collegiatum; *társaságos egyenlő tagú v. széktelen káptalan.* Törvt. Msz.

Capitulum dare, obiurgare; *leczkét adni, megleczkéztetni.* Einem das Capitel lesen. Wagn.

Capitulum facere, habere consilium; *gyűlést tartani.* Batty. Leg. III. 253 an. 1370: convocare Canonicos, *facere Capitulum.*

Capitulum Monasterii, locus reprehendendis erratis destinatus. Religiosi cœtus senaculum. *tanácsterem.* Wagn.

Capitulum provinciale, concilium prov.; *tartományi gyűlés.* Lzb. Cod. Med. III. 16: *capitula provincialia* . . . celebrari . . . volumus.

Capitulum religiosorum, conventus monachorum; *szerzetesek gyülekezete.* Törvt. Msz.

Capitulum religiosorum generale, conventus generalis monachorum; *szerzetesek országos gyülekezete.* Törvt. Msz.

Capitulum religiosorum locale, conventus localis monachorum; *szerzetesek helybeli gyülekezete.* Törvt. Msz.

Capizibassi, Capuzius, Capudzi, capochia, *Capitius* q. v. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 89.

Caplanatus, us, conditio, officium Caplani; *káplánság.* It. capellania. Georg. Sirm. 1., 200. ego volo ire ad Nagh Ida, quia domina condam Prini Stephani fecit vocare ad *caplanatum.*

Caplum, (Du C. Calep.) nodi genus in fune, quo indomita animalia capiuntur; *hurok,* hisp. lazo. Gyön. 3840.

Capnicum, (Du C.) Datium solvendum pro quolibet camino seu habitacione a gr. *κάπνη,* quæ caminum significat (fumagium); *füstpénz.* Nagy Hier.

Capnomantia, vaticinatio ex fumo; *füstjóslás.* Nagy Hier.

Capochia, æ, Capuzius, Capudzi, ianitor et tabellarius apud Turcas: *ajtón álló.* Mon. Comit. Trans. III. 110. quod legatus imperatoris Thurcarum, qui iam antea illinc recesserat, isthic cum pompa et apparatu magno adfuerit, *capochiasque* octodecim ipsorum more vestitos secum habuerit.

Capona, capo et capus (vox græca) qua gallus gallinaceus castratus significatur, vocabuli «capona» forma ab Ital. «cappone» sumpta Cf. Gröber, Vulgärlat. Substrate roman. Wörter. Wölfflin Archiv 1., 542. Miklosich 34. *kappan.* Cod. Dip. Arp. Cont II. 258. de singulis mansionibus pro decimis singulas binas *caponas* persolvant; fors. legendum: *capecias.*

Caporalis, (Du C.) decurio; *káplár, főnök.* It. caporale. Ljub. Mon. Sl. II. 242.

Cappa, rectius capa (Du C.) est indumentum laxius, quod reliquis vestibus superinduebatur et inde dicebatur ab Isidoro *Capa,* quia totum hominem capiebat; *kápa, vállköpeny.* Batty. Leg. T. II. 272. an. 1185. Prot. inq. 375.

Cappale, V. Cappa (Du C.) Batty. Leg. III. 190 an. 1350.

Capparus, i, capparis; *kápri, kaporna.* It. cappero. Kaper. Monm. Comit. Trans. V. 197. ab uno cent. *Cappari* f. 40.

Cappellanus Regie Cappelle, qui præest regiæ capellæ V. Capellanus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 34. Ego frater Simon de Leontino Regis Friderici confessor, Magister, *Cappellanus Regie Capelle.*

Cappizia, æ, ianitor apud Turcas. V. Capizi, Capuzius etc.; *ajtónálló.* Verancs. VII. 353. Quo mirifice offensus parens ter ad eum per janitores suos, quos *Cappizias* vocant, nunciavit, ut Amasiam tandem proficisceretur.

Cappo, onis, capus, i; capo, onis; *kappan.* Tör. Tár. 1889. p. 373.

Cappuciari, cappa indui; *kápába öltözni.* Nagy Hier.

Cappucini, a cappa sic dicti an 1525. a Mathæo Baschi instituti V. Capucini; *kápás barátok.* Nagy Hier.

Capredum, fors. idem, quod apud Du C. caprinum: præstatio ab iis, qui capras tenent exsolvenda; *kecske adó.* Ljub. Mon. Sl. I. 127: habeant certas iurisdictiones . . . de vino et *capredis* . . . de sceleis et coniglis.

Capreolinus, ad capreolum pertinens; *vad kecske.* Vect. Rect. Ref. C: De centum pellibus *Capreolinis,* vulgo *Gamsen.*

Capreolus, i, clavicula, pampinus; *szőlőkapocs, kacs.* It. viticcio. Galeoti 67. Nascitur enim ibi aurum ad similitudinem virgulti simile asparago. Nonnunquam vero, sicut *capreoli* circa truncum vitis intorti ad magnitudinem plerunqne duorum cubitorum quod nos vidimus sæpe: sed ille aureus asparagus sive *capreolus* iuxta vites natus non est auri valde puri.

Caprettus, Capretus, hædus; *gödölye.* It. caprètto, caprètta. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 84. pro yrco triginta solidos, pro agno vel *capretto* X solidos.

Capreus, ex capra, caprineus; pellis caprea; *kecskebőr.* Gyön. 3770.

Caprisans, pulsus (Du C.) dicitur medicis, qui incipiens a velocitate ante digitorum percussionem videtur cadere, et post movetur in complexa dilatione ad similitudinem capreoli; *kacskaringós üterés.* Bene Med. I. 35. pulsus *caprisans.*

Caprunculum, vas fictile (Festus) quod capax sit; *földből alkotott edény.* Gyön. 3859.

1. **Capsa,** æ, vehiculum fossorum. Text. v. s. *Capsarius.* Germ. Hund.

2. **Capsa,** æ, (ap. Du C. capsarium) in qua recondebantur sanctorum reliquiæ; *ereklyetartó.* Batty. Leg. III. 270. an. 1372.

3. **Capsa,** æ, pendens saccus instrumentis, documentis asservandis; Posoniensis capituli documenta hodie quoque in *capsis* custodiuntur; *irattári zsák.*

Capsa framealis, seu saccus frameæ; *kardhüvely.* Säbel-Tasche. Cons. Sumpt.

Capsaces, (Du C.) vasculum, olei vas; *olajkorsó, olajos négely.* Gyön. 3832.

Capsarius, i, Juriev. Jur. Met. 45. Fossores Metallici . . . 4. o. *Capsarii* Hundlaufer qui in patente *Capsa,* Hund, mineras erutas versus orificium fodinæ promovent, ut inde ultro transponi valeant.

Capsella, capsula; *kis táska.* Kov. Form. St. 457. singulis vertimentis scilicet pallio, pileo, baculo, pera, *capsella,* lagena.

Capsula cordis, ventriculus cordis; *szív szekrénye.* Andr. Pann. 233. in *capsula* magnifici *cordis* tui repone misericordiam.

Capsularum Confector, *doboz, szekrénycsináló.* Keismacher. Tab. Conscr.

Capsus, (Du C. *Capsum* 3.) carruca undique contecta, quasi capsa; *beborított, fedett taliga.* Gyön. 3831.

Captatus, 3., opportunus; *alkalmas, kínálkozó.* Frak. Mát. lev. II. 129: dominum nostrum *captato* tempore hortari velit et orare.

Captencula, pro: *captensula:* subtilis verborum deceptio, ut sunt sophismata; *bölcs szólásokkal való csalárdság.* Ger. Trugschluss. Gyön. 3843. Cf. Marc. Capell. 4. p. 135.

Captio, occupatio, expugnatio (Du C. al. s.); *elfoglalás.* Ljuc. Mon. Sl. XVII. 3. an. 1419: significastis *captionem* castri.

Captiosa interpretatio, ars, dolus in interpretatione, artificium; *agyarkodó fogás, fogásos magyarázat.* Törvt. Msz.

Captis, capus, (Du C.) avis prædatoria seu falco; *kaba.* Schläg. 1766.

Captivalis, ad captivitatem pertinens; *elfogatási.* Fjp. Szám. p. 611. an. 1439: dummodo quis captivatur super *captivalem* sententiam.

Captivare, captivum facere, capere. captivum reddere; *elfogni.* It. cattivare. Cf. August. Civ. Dei I. i. — Vulg. Rom. 7. 23. Thurócz 182. S. de Kz. Chr. I. 4., 2.; II. 3., 2.; II. 5., I.; A. 1. 16.

Captivatio, actus captivandi: *el- v. befogás.* Törvt. Msz.

Captivator, qui aliquem capit, captivum reddit, in vincula iacit; *a ki elfog, fogságba vet vkit.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 144. Cf. August. Ep. 199.

Captivatoria, (sc. charta) mandatum captivandi continens; *elfogató parancs, letartóztató p.* Kov. Form St. CXLV. 108, *captivatoria.*

Captivatorium, *Captivatoria* q. v. *letartóztató parancsolat.* Georch H. P. IV. 269.

Captivitas manualis, caudex; *kézi kaloda.* Ger. Strafklotz. Jogt. Eml. T. III. p. 572: in *captivitatem manualem* «kézi kaloda» vocatam, in medio foro existentem, injiciatur.

Capuceum, (Du C.) Caputium idem quod

Capitium, capitis tegumentum, quod capæ assutum erat. Hist. a Cuth. 382. desuper incedebat indutus capa sum *capucco* largo.

Capuciatus, 3., caputio ornatus, instructus; *csuklyával ellátott.* Batty. Leg. I. 398: tunica *capuciata* monachorum.

Capucini, *Patres Capucini; kápás barát.* It. capuccino. Cher. Jus. Eccl. II. 47. Notandi sunt P. l. *capucini,* hi ex ordine S. Francisci per Matthæum Basccbi an. 1525. originem ducunt. Nomen vero ab acuminato Capitis tegumento, quod *capucium* dicitur, traxere et in Patria nostra art. 96. anni 1723. inseri meruerunt. Beng. Ann. Er. Cœn. Præf. V. Fratres Franciscani.

1. **Capucium,** V. Capuceum, Caputium, Capitium. Arch. Rák. VIII. 331. *Capucium* ex materia sericea.

2. **Capucium,** fimbria; *czafrang.* Schläg. 1273. Ny. T. Sz. Capitium : czafrang.

Capuerunt, pro: ceperunt. Georg. Sirm. I. 49. Et mox iterum suttorem *capuerunt.*

Capula, æ, (Du C. 1.) parva capa; *kis czafrang.* Gyön. 3869.

Capus, i, (Du C.) avis prædatoria; falco; *sólyom, kaba.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114. Schläg. 1766. *captis.* Bárczay. Gyön. 3863.

1. **Caput,** causa; *ok.* Bék. Pil. II. 512. an. 1712. meam... instantiam ex eo *capite* maiestas vestra... placidare non est dignata, quod.

2. **Caput,** aliquid iuxta suum caput facere, (Hungarismus) ex suo ingenio fingere; *feje szerint csinálni.* V. s.: *Bandare.*

Caput bonorum, castellum; *jószág dereka.* Száz. XIII. 106. *A caput bonorum* rendszerint egy vár volt.

Caput damnatum, V. Caput mortuum.

Caput Dicarum, Molnár Patv. 27. *Caput Dicarum* est. *Rovás nyele* ar. 6. ejusdem Decr. Griff des Kerbholzes.

Caput frangere, idem ac *caput rumpere.* Mall. I. *Si caput frangeres* ... demonstrare non posses.

Caput habet bonum, ingenio est acri, docili; *jó feje van.* hat guten Kopf. Wagn.

Caput in galea tenere, galeam in capite gerere; *sisakot fején viselni.* Fjp. Anon. 26.

Caput mortuum, terra elementum; *föld, mint elem.* Vern. Met. II. 15. Chymici tria elementa statuunt. Mercurium videlicet, sulphur et salem: his adiiciunt alia duo inertia tamen ac solum passiva, *terram* nimirum vel *caput mortuum* sive damnatum et aquam vel phlegma resque omnes ex elementis eiusmodi componi arbitrantur, si vinum in alembico ponatur et ignis, admoveatur... extrahitur phlegma, sulphur... Extracto demum sale superest aridus pulvis omnem vim ignis eludens, quem *caput mortuum* vel terram vocant.

Caput rumpere, (hungarismus) aliqua re scrutanda, rimanda fatigari; *fejét törni.* Den Kopf zerbrechen. Mall. F. Nam etsi omnes Sophistæ sua *capita rumperent,* solidam rationem adferre non possent.

Caput singulare, homo ineptus; *különcz.* It. uomo singolare, originale. Sonderling. Vern. Psych. 211. Nec cum eo ingenium seu *caput singulare* (Különcz) confuderis, eo quod opera huius irregularia, hæc autem a regulis libera sint.

Caputeum, capitis tegumentum. Text. v. s. Jupparellum.

Caputium, V. Capuceum, Capucium *kaba.* Vuch. Jur. Feud. 82. Frequens etiam fuit investitura per pileum, biretum sive *Caputium.*

Caputularium, i, fœdus, litteræ fœdus, pactum continentes; *szerződés, szerződéslevél.* It. capitolazione. Kapitulation. Cod. Dip. Arp. Cont XI. 321. Kívül: *Caputularium* translatum de Slavonico in Latinum de pacto, quod habemus cum Rege Servie Vladislavo.

Capuzius, Capuzi, Capudzi, Capudsi, a Turcica voce Kapudsi, ianitor et tabellarius, qui litteras Sultani portare solet; *kapus.* Rák. Ön. p. 278. l. 7. urgebat iter *Capuzius.* p. 273. l. 32—33. (32): ..... legatus Sultani *Capuzi* Bassa... Tulonium adveneraț; p. 289. l. 35—36. (35): ... a duobus *Capudzi* Bassa seu Janitoribus apprehensis brachiis, ad interiora palatii inductus fui... p. 268. l. 35. — p. 269. l. 2. (268. 38.) (Illosvaius) ... retulit mihi, se ... præmissum esse, ut adventum venientis legati ex ordine *Capudsi Bassarum* seu Janitorum (qui nonnisi cum literis ipsiusmet Sultani expediri solent) denunciaret.

Caputum, toga cucullata; *kabát.* It. cappotto. Ljub. Mon. Sl. XI. 205. an. 1346: asportavit... pelles, *caputa,* camisiam.

Capy-aga, summus ostiarius apud Turcas; *főajtóőr, kapus a törököknél.* F. Forg. Comm. V. 105. At in proximo divano ingressis ad se veziris, summo ostiariorum *(capyagam* vocant) accersito iubet, quid fieri velit.

Carabin, Carabina, æ, sclopetum equestre; *karabély.* It. carabina. Száz. VIII. 138. Unum *carabin.* Thök. Diar. II. 382. Una *carabina* deargentata fl. 6. p. 387. *Carabina* ex Breshiano.

Carabinerus, i, eques gravioris armaturæ sclopeto armatus; *karabélyos.* Arch. Rák. III. 689. ... regiminemque præterea *Carabinerorum* intraturum.

Carabolatum, (Du C.) stega; *hajó födélzet.* It. carabottino. Ger. Verdeck. Obs. Jadr. 403. cum novem galeis mirabiliter præparatis, quarum sex erant tabulis tectæ prout sæpius expressimus ac cum quadam turre lignea operata fabricatione in quodam *carabolato* fere cubitorum octo, quam Italici Burgum seu Platum vocant, Mantuanum præfixa versus cathenam ad infringendam ipsam se direxit.

Carabus, (Du C.) Croat. Koráb, cymba parva scapha; *csolnak.* Gal. Canot. Cf. Isid. Orig. 19., 1., 26. Obs. Jadr. 405. Sed quia *Carabus* seu *Cymba* erat ille Mantuanus plathus, in quo constructa erat turris. Gyön. 3877.

Carachia, æ, species navis onerariæ; *teherhordó hajó.* It. caracca. Ljub. Mon. Sl. XII. 266. an. 1418. XVII. 143 an. 1430. de equis captis super duabus *carachiis* de bestiis.

Caracterizatus, laudatus, memoratus; *jelzett.* Arch. Rák. 183.

Caragulhane, *őrház.* Instr. Pac. Art. I. quotquot erunt vigiliarum domus, *Caragulhane* et munimenta dicta *Schanz* turresque, *Palankae,* et arces.

Caragus, (Du C.) sortilegus, præstigiator, qui *characteribus* magicis utitur, unde vocis etymon; *varázsló, bűvész.* Nagy Hier.

Caranta, Tantara, cribrum; *szita.* It. crivello, cribro. Schläg. 1127. Duas *tantaras* vulgo zythath emi. 1521. O. L. D. 37179.

Carasia, species panni. *Karasia posztó.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 210. Mon. Comit. Trans. V. 194. ab una balla *Carasiae* f. 10.

Carat, ceratium (pondus); *karát.* It. carato. Karat. V. s. v. Liga.

Carata, Caratus, Carat q. v. Sim. Num. 47. Et sint legæ 24. *Caratorum,* minus quarta parte unius *Caratae,* uno Floreno Imperiali pro 13 Grossis computato.

Caratellus, dolium; *antal; hordócska.* It. caratèllo. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. vineæ de Gionchetto cum omnibus suis pertinentiis et buttæ et *caratelli* et buticelli et barilli etc. Ljub. Mon. Sl. IV. 113. an. 1376. duo *caratelli* manovaxie.

Caratsch, V. *Schaeda Caratsch.*

1. **Caratus,** i, (fors. ab arab. *Kharadsch)* tributum in singula capita impositum; *fejadó.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 139. an. 1340: *Carati,* qui ad presens tenentur per nobiles Catarinos, qui vacabunt de cetero, distribui debeant per cedulas inter nobiles.

2. **Caratus,** gradus; *fok.* Numi Hung. 26. ut moneta eius aurea sit 16. *caratorum* graduum; argentea vero *quintae combustionis.*

Caravana, æ, (Du C.) xenodochium, agmen mercatorum una commeantium; *vendégfogadó, együtt utazó kereskedők, karaván.* It. carovana. Gal. caravane. Ljub. Mon. Sl. an. 1394. Verancs. Hist. I. 315. Nec aliis in ædificiis molestiorem curam ponunt, quam templorum, balneorum, pontium et publicorum hospitiorum, que *Kervan Zarai* vocant, quasi *caravanarum* palatia, contenti in reliquum ab cœli tantum iniuriis tutos esse.

Carbas, Charadrius Bimantopus; *gyöngyvér madár.* (Tihanyi codex szerint.) Pel. In nativitate Dom. s. II. c. 3. In avibus *carbas* avis de arbore hyberna nasci claret.

Carbassa, carptura; *tépet.* Charpie. Poor Zsebsz. 178.

Carbatina, (gr. *χαρποτίνη)* calceamentum rusticum de recentibus coriis; *bocskor.* Szamosk. I. 139. Dum portis furtim exit, ne ferratæ equorum calces sonitu fugam proderent, *carbatina* e crassis lodicibus consuta, plantas eorum calceavit. Cf. Catull. 93., 4.

Carbona, (Dief. Du C. *Corbona),* gazophylacium; *persely, szelencze.* Gyön. 3888.

Carbonarius, i, qui carbones facit, urit; *szénégető.* It. carbonajo. Szirm. Tör. Tár. 1881. p. 376. Cf. Plaut. Casin. 2., 8., 2.

Carbonatus, 3., in carbonem versus; *égett.* Bene Pol. 109. *carbonata* calx.

Carboniformis, forma carbonis. M. Bel. Prodr. 188. Capitis mortui *Carboniformis.*

Carbonista, æ, (Du C.) carbonarius; carbones coquens; *szénégető.* Fjp. Szám. p. 97. an. 1338.

Carbonozus, i, sannio (carbone tinctus); *bohócz.* Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1328. nulla persona audeat... facere se *carbonozum* vel se transfigurare vel Judeum facere.

Carbonum mensurator, carb. metator; *szénmérő.* Besztb. Levt.

Carbonum Ustorium, locus carbonibus urendis; *szénégető hely.* Faber. Jur. Met. 72. proin non modo venas fibrasque metallicas, sed et Ustrinas, Auri et Scoriarum mineralium loturas, Sylvas et *Carbonum Ustoria* etc. etc.

Carcare, (Du C.) onerare; *terhelni, megrakni.* It. caricare. Gal. charger. beladen, belasten, laden. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. si disscarcaverint suas mercaciones in Ancona et deinde *carcaverint,* ad arboraticum aliquod solvendum minime teneantur.

Carcassa, æ, globulus incendiarius; *bomba.* It. carcassa. (Art Bombe.) Arch. Rák. IX. 199. Pár. Páp. *mozsár ágyu.*

Carcassus, *carcassa* q. v. Dip. Alv. I. 421. mortaria ad proiiciendas bombas et *carcassos.*

Carcellare, in carcerem includere; *bebörtönözni.* It. carcerare. Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334.

Carcer animæ, vita humana. Szentiv. Cur. Misc. III. P. X. 24.

Carceralis, carcerarius, ad carcerem pertinens; *börtön-*... Kat. VIII. 160. si regularis pro tanta inobedientia *carcerali custodiae* condemnatus... Chr. Dubn. 170. Bene. Med. I. 90. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 10. Cf. Prudens. περὶ στεφ. 5., 269.

Carceratio, actus in carcerem includendi; *bebörtönzés.* It. carcerazione. Obs. Jadr. 404. quorum maleficorum *carcerationis* ipsi Veneti penitus ignorabant.

Cardeta, parvus clypeus; *kis paizs.* (Cf. it. targeta.) Quel Sieb. I. 186. an. 1495. comiti... *cardetam* in Brassovia elaboratam pro honore.

Cardinalatus, us, dignitas cardinalis; *biborosi méltóság.* It. cardinalato. Gal. cardinalat, Cardinalswürde. Fej. IV. 2., 192. *Cardinalatus* tui dignitas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 123. Isthv. VI. 90. Pel. De S. Bonaventura I. c. 3.

Cardinaleus, 3., ad cardinalem pertinens; *bibornoki.* Szamosk. II. 15. Quia vero ex Cæsareæ commendationis spe *cardinalea dignitate* se propediem ornatum iri persuaserat.

Cardinaliani, asseclæ Cardinalis; *bibornok követői.* Tör. Tár. 1889. p. 35. Anno 1599. Andreas Cardinalis a Mich. Vaida cæditur ad Cibinium, ubi perierunt bis mille ex *cardinalianis.*

Cardinalis, (Du C.) *bibornok.* Not. rel. II. 73: Nomen *Cardinalis* omnibus clericis ministeriis alicuius ecclesiæ perpetuo iure adstrictis et incardinatis proprium fuit, ut distinguerentur ab aliis solum ad tempus ecclesiæ alicui servientibus, circa illos enim populus, sicut ianua circa cardinem parieti affixum volvitur. Hinc *Cardinalis.* Episcopus ante sæculum 11-um fuerat ipse Pontifex Romanus, *Cardinales* vero Presbyteri et Diaconi fuerant Presbyteri Romæ curæ animarum expositi.

Cardinalis presbyter, V. s. *Cardinalis.* Tör. Tár. 1892. p. 32.

Cardinalis lex, lex fundamentalis; *sarkalatos törvény.* Törvt. Msz.

Cardinalis titulus, titulus præcipuus; *főok, főczim.* Törvt. Msz.

Cardinalitius, 3., ad cardinalem pertinens, cardinalis; *bibornoki.* Verancs. II. 228. eundem cum Martino Modi secretario Romam destinavit ad *cardinalitiam dignitatem* sibi procurandam.

Cardineus, 3., ad Cardinalem pertinens; *biboros.* Ru. Pan. L. II. *Cardineus* quoque testis apex, baculusque verendus.

Cardinum, (Calep.) nasturtium; *torma.* Gyön. 3913.

Caregare, (Du C.) V. *Cargare* (gall. charger) onerare; *megrakni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: debeat *caregare* coredam... que mittetur pro... frumento.

Carementrannus, v. *carempnium,* (Du C.) a gall. *Coaresme entrant.* Dies genialis; *húshagyó kedd.* Le mardi gras. Nagy Hier.

Carena, æ, quadragesimale ieiunium (Du C.) deriv. a carendo (Spieser), defectus, inopia, ieiunium aliquot dierum, absentia, abstinentia; *nagy bőjt; néhány napi bőjt kenyéren s vizen.* Gyön. 4001. Nagy Hier. Kov. Form. St. 84. ob hoc nos eidem mulieri septem *carenas* pane et aqua commisimus.

1. **Carentia,** æ, (Du C.) inopia, defectus, penuria, absentia; *hiány.* It. carenzia, mancanza. Wagn. Ac. Com. Sopr. p. 195. Verancs. IX. 8. Est et militum deficientia, quæ propter *carentiam* solutionum... in dies etiam fit maior. Fej. V. I. 159. propter malaciam seu ventorum *carentiam.*

2. **Carentia,** *havi levonás a nyugdijra.* G. Carenztaxe. Opin. 1802. Y. S. 73. Qui salaria officiis adnexa non de pleno sed cum aliquali falcidia sub titulo *Archae* et *Carentiae* percipiunt.

Careta, æ, *Karatus* q. v. Kov. Form. St. 19. eandemque Monetam in ipsis florenis sedecimæ *caretae* et in dictis Grossis ac Banalibus nec non obulis quintæ Combustionis...

Caretta, currus, (Du C.) V. s. v. Cariagium; biga. Gall. Charette.

Cargare, onerare, obserere, suffundere; *megterhelni, ellepni.* It. caricare. Prot. inq. 182: quod erat tota *cargata* pediculis; et 233: videbam faciem eius *cargatam* lacrymis.

Cariagium, vectura cum carro, quam quis domino præstare debet. Gall. Chariage (Du C.); *szekerezés, fuvarozás carettán = kocsin szekéren járás.* Uj Magy. Muz. III. 198. Nullus vicecomes vel ballivus noster vel aliquis alius capiat equos vel *carettas* alicuius liberi hominis pro *cariagio* faciendo nisi de voluntate ipsius liberi hominis.

Caricare, idem ac Carcare ab it. caricare; onerare, confirmare. Knauz. E. M. Str. II. 300., 300 que... censuit idem dominus archiepiscopus *caricare* sic viribus firmitatis.

Caricatum, res præter modum deformis, vultus in peius fictus; *torzkép.* It. caricatura. Greg. Aesth. 65. Dum turpe tam hyperbolice exhibetur, ut exinde quasi oppositum idealis existat, *ridiculum Cumulatum* nominatur *Caricatum,* Karikatur.

Caricatura, idem ac *Caricatum* ab it. caricare, exaggerare; *torzkép.* Vern. Psych. 295. Quodsi comicum ex compositione heterogeneorum prorsus obiectorum, quæ tamen repugnans secum esse videtur, coalescat, id grottesco-comicum seu absurdum vocatur v. g. si figuræ hominum et animalium cum floribus et frondibus ita inter se perplectantur, ut regnum animalium et plantarum, quasi in unum concrevisse videatur. Contra si id ex hyperbolica obiectorum expositione emergat quo sic ea in summo gradu risui et sibilo obiiciantur: *caricatum* et ipsa exhibitio *caricatura* nuncupatur.

Caricetum, humus turfa; *zsombék.* Törvt. Msz.

Caricosus, 3., carice obsitus; *sással benőtt.* Szamosk. I. 61. cum tota castelli regio *caricosis* paludinosisque impedimentis obsessa.

Caricum, (Du C.) onus; *teher.* It. carica. Ljub. Mon. Sl. I. 42: nullus homo... audeat facere *caricum* legnaminis.

Carinarius, i, nauta (ap. Fin. alia notione); *hajós.* Fej. V. 3. 350. Fej. VIII. 3., 56. *carinariis,* seu nautis. Fej. X. II. 37. Sigismundus, Rex Hungariæ, *Carinarios* et nautas de Pesth ad præstandum pro salibus devehendis tributum stringit.

Carinatim, ad similitudinem carinæ; *hajó hasonlatosságára.* Gyön. 3929.

Carinator, (Du C. s. *Carina)* conviciator, maledictor; *boszantó, átkozódó.* Gyön. 3929.

Carinta, veru; *vasnyárs.* Schläg. 1889.

Cariofolum, (gr. καρυόφυλλον) garyophyllum; *szegfűbors, -szeg.* Tör. Tár. 1889. p. 376. Una libra *Cariofoli.* Fr. Lib. Rat. II. 29. etc.

Cariofolus V. *Cariofolum.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cariopholus, V. *Cariofolum.* Gyön. 3971.

Carisa, (Du C. lena vetus et litigiosa, ancilla dolosa fallax); *vén kerítőnő.* Gyön. non recte: *vén tenyésző oroszlán,* quasi scriptum esset: vetus leæna. 3936.

Carisia, fors. *camisia.* Verancs. IX. 192. et vestivit se rubea *carisia.*

Carisma, gratia, favor ex græco χάρις, χαρίσω; *kegy, adomány.* It. carisma. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 60. quis igitur hec et alia largitatis Divine *carismata* infra pectoris claustra debita et frequenti meditatione revolvens.

Caristeum, (Du C.) marmoris genus dictum, quod gratum sit sculptoribus; *zöld márványkő.* Gyön. 3969.

Caristia, (Du C.) annonæ caritas; *drágaság.* It. carestia. Wagn.

Caristialis, *(adjuta),* ad Caristiam pertinens; *drágasági pótlék.* Theuerungszuschlag. Faber. Jur. Met. 125. Invalescentibus Schedis Bancalibus, cumque valoris earum subcessiva defectione rerum quarumvis ad Culturam montanam necessariarum caritate intensa laborantem Culturam montanam, per resolutas idemtidem clementissime *adjutas,* ita dictas *Caristiales,* per exsolutionem partis pretii relutionalis in moneta Conv. reliquæ vero in duplum auctæ, adjutum ibant.

Caritative, (Du C.) ex charitate, ex animo, humaniter; *szeretettel.* Pel. De S. Steph. s. III. c. 6. *Caritative*... redarguit percutientem.

Caritativus, 3., (Du C.) humanus, ex caritate procedens; *szeretet,... emberszerető.* It. caritativo. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 6. ut quo solidius viguerit inter vos *caritative* unitatis integritas.

Carium, (Du C.) carrus, carrum; *targoncza, kordély.* G. Karren. Kronst. II. 172: *caria* turcalia.

Carlostadiani, *Carlstadius követői.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 489. Hi Lutherani enim vix orti statim cœperunt dividi in Anabaptistas, *Confessionistas* et rursum singulæ Sectæ in alias atque alias ut sunt: *Interimistae, Carlostadiani, Brentiani. Bibliotae,* Antitrinitarii ita, ut fere centum sectæ prodierint ex uno Lutheranismo.

Carmasineus, 3., purpureus; *kar-*

mazsin, skárlátszin. Archiv. Rák. VIII. 350.

Carmasinus, 3., coccineus, in sermone Italico: carmesino; *karmasin pirosságú czipő.* Dug. Jol. I. carmin, carmesin. Fr. Lib. Rt. III. 195. de coreo *carmasino* emi.

Carmasius, 3. V. Cremesius, et Carmasinus. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 cothurnis *Carmasiis* fl. 4.

Carmatiani, V. sub Assassini.

Carmatisso, fors. pro: chasmatisso, motum terræ ciere, quo chasma oritur; *égi háborút támasztani, mi által a föld megreped.* Gyön. 4050.

Carmelitæ, ordo Monachorum; *karmelita szerzetesek.* Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chr. VI. Oltv. Act. Syn. 3. Cher. Jus. Eccl. II. 47. *δ) Carmelitae,* hi orti sunt a Bertholdo quodam Calabro, qui in terram sanctam profectus, in eo montis *Carmeli* loco, ubi Elias propheta quondam moratus fuisse credebatur, tugurium et Sacellum sibi exstruxit ac cum sociis ibidem vitam eremiticam duxit. His dein Albertus Patriarcha Jerosolymorum anno 1209. regulam præscripsit. In Patria nostra iam anno 1272. florentes art. 96. an. 1723. inserti sunt, hodiedumque Jaurini existunt.

Carmelitæ Calceati, calceis usi; *sarus karmeliták.* Art. Diæt. Pos. 107. Pariter et religiosi Ordines Capucinorum, Fratrum Misericordiæ, Servorum Beatæ Virginis Mariæ, nec non *Carmelitarum Calceatorum* et *Discalceatorum* et Paulanorum, ita et Societatis Virginum Ursulitarum... in regnum Hungariæ recipiuntur.

Carmelitæ Discalceati, ordo Carmelitarum reformatus a S. Theresia, moniali in Hispania, qui iuventutem docebant et opera misericordiæ exercebant; *sarutlan karmeliták.* Unbeschuhte Carmeliter. Art. Diæt. Pos. 107.

Carmelitanus, 3., V. Carmelita. Beng. Ann. Er. Cœn. 158. Diva Virgo *Carmelitana.*

Carmeliticus, 3., ad Carmelitas pertinens. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 171.

Carmen aggratulatorium, C. *gratulatorium; köszöntő vers.* Hor. Mem. 480. Száz. II. 316.

Carminans, remedium flatus ventris solvens, dissipans; *szelet eloszlató orvosság.* Máty. 489.

1. **Carminare,** (Du C.) commentare, facere carmen; *verset szerezni.* Gyön. 3951.

2. **Carminare,** (Du C.) incantare; *bűvölni.* Gyön. 3973.

Carminativus, 3., *Carminativum, Carminativa,* (Du C.) dissipativum; *bélléghajtószer.* blähungtreibendes Mittel. Bene Med. IV. 235. Nec tamen pneumatosis omnis therapiæ anti-phlogisticæ cedit: sæpe enim character morbi est asthenicus, et tunc stimulantia, quæ in genere *carminativa* vocantur, indicata sunt. Poor J. Zsebsz. 14.

Carminatus, colore rubro, purpureo tinctus. Arch. Rák. VIII. 326. In uno vasculo 49. ligaturæ *lini carminati.*

Carminice, metrice, ligata oratione; *versmértékben, versesen.* Wagn.

Carminifex, carminum faber; *verselő, versgyártó.* Boc. Hungar. p. 242:
Carminifex quod carnifices non flagrat, ho-[nesti.
Est ratio: at doctus dignus amore vir est.

Carmula, æ, (Du C.) seditio; *lázadás.* Ger. Scharmützel. Száz. XVI. 113.

Carmus, carmus, tarmus, made (Dief.) B-ben; *nyű.* It. larva, verme. Made. Schläg. 1723.

Carnalis frater, ἀδελφὸς σαρκικός, genuinus, uterinus, proprius frater; *vér szerint való testvér.* Marc. Chron. II. 97. S. de Keza Chr. A. 1. 3. Tisztb. Irásm. Carnalis frater: *attyáról testvér,* Uterinus frater: *anyjáról testvér.*

Carnalis homo, libidini, voluptatibus deditus; *érzékies ember.* Wagn.

Carnalis soror, soror genuina; *apanőtestvér.* Törvt. Msz.

Carnalitas, (Du C.) libido, amor, amicitia; *érzékiség, szeretet, barátság.* It. carnalità. Thom. Archid. Hist. Sal. 345. nec consulendo sinceriter ad vestræ respicient utilitatis profectum, sed ad suæ *Carnalitatis* affectum.

Carnaliter cognoscere, stuprare; *fajtalansággal meggyalázni.* Batty. Leg. III. 658. an. 1507: Qui monialem *carnaliter cognoscerent.* S. de Kr. Chr. I. 4., 4.

Carnarium, ossarium (ap. Du C. cimeterium); *csontház.* Ger. Beinhaus. Száz. VIII. 684. román izlésben épült *carnarium.*

Carnarius, 3., ad carnem pertinens; *hús...* Eszt. Okm. 57. Decr. Maximiliani 1565. macella *carnaria.* Kronst. III. 482. securis *carnaria.*

Carnelevarium, (Du C. carnelevamen) bacchanalium dies; *farsang.* It. carnevale, carnaval. Prot. inq. 211.

Carnerium, i, macellum; *mészárszék.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

1. **Carneus,** carnosus; *hús...* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 146. Non desunt tamen pisces, quibus palatum *carneum* est linguæ loco. Cf. August. Serm. 344.

2. **Carneus,** 3., voluptatis appetens; *érzéki.* Rák. Ön. 200. *carneus homo.*

Carnevalium, V. *Carnelevarium.* Prot. inq. 343.

Carni, V. *Carvi: kömény.* Gyön. 3975. ciminum; *bodzavirág.*

Carnifex, (Du C.) lanius, qui carnes vendit et facit; *mészáros, hentes.* Fleischer. Kronst. I. 180. Batty. Leg. III. 242. an. 1370.

Carnificari, in frusta secare, concidere; *felkonczolni.* Pár. Páp.

Carnificatio, mutatio in carnem; *húsulás.* Bene Med. II. 63.

Carniprivium, i, (Du C.) ieiunia anniversalia; *bőjt.* It. carnevale. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438.

Carnisbrevium, pro: Carnisprivium; *húshagyó.* Cod. Com. Zichy T. I. 523., 588.

Carnisbrivium, pro: *Carnisprivium.* Fjp. Szám. p. 40. an. 1364.

Carnis debitum exolvere vel reddere, mori; *meghalni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 206. Kub. D. Hont. I. 72.

Carnis privium, (Du C.) ieiunia anniversalia; *böjt.* Kub. C. Arp. I. p. 40. Capitulum Jensinense 1261: a *carnis privio*... usque ad revolutionem eiusdem *carnisprivi* tenetur redimere. Kronst. I. 83.

Carnis via, carnis viam introire: e vita decedere; *meghalni.* Marc. Chr. I. 10. dominum suum demonstrans universæ *carnis viam* introisse.

Carnositas, copia carnis; *húsosság.* An. Brand. 39.

Carnulentus, 3., (Du C.) plenus carnibus; *köpczös, testes.* Gyön. 3974. Cf. Prudent. περὶ στεφ. 10., 372. Solin. 2.

Carolei Carolini, V. Floreni Imperiales.

Carolinus grossus, Sim. Num. 52. Grossos primus in Hungariam induxit Carolus I. R. H. sic dictos a grossitie, licet enim prius etiam crassiores nummi cusi sint etiam, alio tamen gaudebant nomine, nempe solidorum aut maiorum denariorum. Et hæc peregrina compellatio me convincit, ut credam monetarios huius temporis, ex Italia fuisse evocatos, consequenter Marca Florentina usos fuisse. Exstant in Brogr. Medicorum Hung. Cl. Vesprémi Tom. III. aliquot *Carolini Grossi.*

Carolin Bavar, Palat. et Wittemberg integra, *Carolin Bavar. Palat. et dimidia.* Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ *Carolin. Bavar. Palat.* et *Wittenberg.* integra = Flor. 8. Cr. 52. *Carolin. Bavar. Palat. et Wittenberg.* dimidia = Flor. 4. Cr. 26.

Carpatinæ, V. *Carbatina.* Gyön. 3978.

Carpentagium, vecturæ onus, quod vasalli domino exolvebant; *fuvaradó.* Tör. Tár. 1893.

Carpentaneus, 3., ad carpentum pertinens, carpenti; *szekeres.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 372. similiter et a Carnis privio usque ad festum Sancti Johannis Baptiste duo et duo per singulas hebdomadas in opere *carpentaneo* servire Monasterio tantummodo tenebantur.

Carpentare, (Du C.) opus carpentarii exercere; *ács mivet tenni, bodnárkodni.* Gyön. 3983.

1. **Carpentarius,** (Du C.) qui carpenta conficit; faber lignarius; *kocsikészitő.* It. carpentier. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 7. Fej. I. 297. Cf. Tarrunt. Dig. 50., 6., 6.

2. **Carpentarius,** i, qui vecturas facit; *fuvaros.* Knauz M. E. Str. I. 54., 25. decem domus *carpentariorum.*

Carpentator, (Du C.) carpentarius, qui facit carpenta; *ácsmester, kocsigyáros, bodnár.* Gyön. 3982.

Carpenticus, 3., ad carpentum, currum pertinens; *kocsihoz tartozó.* Fjp. Szám. 429. Item pro lignis *carpenticis.*

Carpentura, æ, actus conficiendi vel reparandi, sarciendi, reficiendi currus; *kocsikészítés, javítás.* Fjp. Szám. 329. Item Lisneru pro *carpentura*...

Carpes, itis, αὐλαία, aulæum, i, stragulum villosum; *kárpit.* Georg. Sirm. I. 255. super terram prostrata erat cum purpureo et cum variis palpetis *carpitebus* usque ad Cesarem papilionem. Fej. III. 23.

Carpit, aulæum; *kárpit.* It. cortina. Georg. Sirm. I. 93. scortizabant cum puellis Regine, quas duxerat secum de Germania sub scamno et sub *carpit.*

Carpocratiani, Carpocratis hæretici sæc 11. sectatores. For. Scr. p. 9. Carpocratiani, qui 1. vetus Testamentum repudiabant. 2. Jesum Christum ex Joseph natum esse docebant. Nagy Hier.

Carpolus, parvus carpo; *kis ponty.* Quel. Sieb. I. 306. an. 1500.

Carpsum, liber regulas rituum ecclesia-

sticorum totius anni præscribens; *egyházi szertartásos könyv*. Száz. XXVII. 347.

Carrago, (Du C. cariagium) vectura cum curru; *szekerészet*. Gall. chariage. II. Rák. 429. tormenta maiora 14, minora 8, cum multa *carragine*, item vexilla et signa. Bonf. I. 2., 36. Cf. Trebell. Gallien. 13 Veget. Mil. 3., 10.

Carrata, æ, currus (Du C. onus curri.); *szekér*. Karren. It. carretta, carrata. Magy. Tör. Tár. IX. 70.

Carratum, carrus, birota; *talyiga*. It. carro, carrotto. Gal. charette. Karren. Cod. Dipl. And. V. III. p. 34: fruges... cum plaustris et *carratis*... per vectores adducuntur.

Carrecta, æ, *kordély*. It. carrinola. Kat. Hist. IX. 404. et paratis *carrectis* (curribus duarum rotarum) et *forgiis (fornaculis)* igneis carnificibusque appositis in eisdem præfatum Terlicii comitem... in altera poni mandavit.

Carriarius, V. Currifer; *fuvaros*. Kat. Hist. VIII. 544. quo Carolus hoc anno lites inter Andream præpositum Ecclesiæ Budensis et *Carriarios* (al. curriferos) composuit.

Carrocium, (Du C.) currus quondam vexillum ferens; *zászlót hordozó szekér* (hajdan). Pár. Páp.

Carrota, biga; *taliga*. Gyön. 4007.

Carrucharis, (Du C. carrucharius) ductor carrucæ; *kocsis*. Gyön. 3921.

Carta alba, alias Carta bianca, charta pura, qua quis se solo nomine suo subscripto ad aliquod officium obligat vel alicui potestatem, facultatem agendi, auctoritatem concedit; *kötelező levél, felhatalmazó levél*. Kat. Hist. VIII. 315. Banus petit, ut ei detur *carta alba* et facere et scribere possit, quiquid vult de dicta civitate.

Carta bianca, Obligatoriales; *kötelező levél*. Georch. H. T. III. 107. *cartabianca*... chartabiancæ.

Carta pacis, literæ, in quibus pacis conditiones perscriptæ sunt. (Salvus conductus); *oltalom-, véd-levél*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 124. an. 1428.

Cartacei, dicuntur ii prædicatores, qui orationes, prædicationes legunt; *a predikácziót leolvasó*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 367.

Cartæ, charta, scida lusoria; *kártya* (játék). Rák. Ön. 228.

Cartafilacium, (Du C. Chartophylacium) tabularium, archivum; *levéltár*. Fej. X. 2., 510.

Cartafilax, (Du C. Chartophylax) archivi et chartarum custos, dignitas ecclesiastica; *káptalan kanczellárja*. Törvt. Msz.

Cartago, a carduo; *szamártövis*. It. tribolo. Schläg. 920.

Cartalis, ad chartam pertinens, scriptus; *irásbeli*. Fej. I. 388. Unde itaque Christianissimus sceptrifer Andreas iussu auctoritativo sub *cartali* testamento huius Privilegii exarari edixit.

Cartallus, i, cophinus (Du C.); *kosár*. Batty. Ger. 26.

Cartalus, i, armarium catillis condendis; *tányérpolcz*. Kronst. II. 480.

Cartare, chartæ foliis ludere. Text. v. sub Taxillare; *kártyázni*. It. giuocare a carte.

Cartarium, tabularium; *levéltár*. Fej. IV. 2., 163. E *cartario* Capituli Poson.

Cartella, æ, 1. pactio de permutandis transfugis, captivis; 2. litteræ provocatoriæ; *1. fogolycsere; 2. kihívás*. Ger. Cartel. Arch. Rák. IV. 172.

Cartellæ Commissarius, curator redimendorum captivorum; *fogolycserére kiküldött biztos*. Száz. XXIX. 738.

Carthalium v. Carthallum, (Du C. cartallus) cophinus vel canistrum; *szatyor, kosár*. Gyön. 3996.

Carthauna, æ, tormentum bellicum maximi modi; *mozsárágyu*. Karthaune Szentiv. Cur. Misc. 373.

Carthesia, æ, V. Cortesia; titulus. Molnár Patv. 46. In puncto Titulorum et *Carthesiarum* debite cuivis et competenter aptandarum... etc.

Carthophilacium, (Du C.) scrinium, in quo libri et scripturæ reponuntur; *szekrény*. Gyön. 3997.

Carthophilax, V. Cartafilax; Kass. Prax. II. 20. *Carthophilaci* seu Cancellario. Nov. Calend. 52. Venerab. Capitulum Cathedr. Eccl. Magno Varadinensi Græci Ritus Catholicorum: *Cartophilax* seu Cancellarius.

Carthusianus, monachus sic dictus a Cartusianis montibus. Auctor huius ordinis erat Bruno Episcopus; *karthausi v. néma* szerzetes. Kat. VIII. 102. Cœnobium *Carthusianorum* in lapide refugii ædificatur.... Cher. Jus. Eccl. II. 56. Verancs. II. 316.

Cartifoliorum pictor, chartarum lusariarum piktor; *játékkártya-festő*. Pest. Levt.

Cartipholia, Cartæ lusoriæ; *kártya (játék)*. Arch. Rák. VIII. 355. Argenteæ patenulæ quadrangulares in usum lusus *Cartipholiorum* cum floribus elaboratæ.

Cartonum, tegumentum e charta densata; *táblapapiros*. It. cartone. Pappendeckel. Ljub. Mon. Sl. XII. 21. an. 1412: ex libro cartarum 66. *cartono* cohoperto in quarto existente.

Cartophilax, cancellarius (ap.gr. cath.); *kanczellár v. korlátnok a káptalanban (görögöknél)*. Kon. Egyh. 303.

Cartua, V. *Carthauna*. tormentum bellicum mortario simile; *mozsár ágyú*. Feuermörser. Pár. Páp.

Cartula, (Du C.) parva charta, schedula; *kártya, czédula*. Verancs. IX. 7. in valore 3390 florenorum, uti patet ex *cartulis* eidem assignatis.

Cartula arendationis, charta, scriptum ad conductionem et locationem pertinens; *bérlési czédula*. Verancs. IX. 7.

Cartulina, æ, scheda, scida, boleta; *czédula*. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: pro... salario officii *cartulinarum*.

Carunca, æ, annulus catenæ (hoc sensu non invenitur in maioribus lexicis); *karika, lánczszem*. Pel. Serm. Peccator cepit compungi et flere et videbatur quod ad eius lachrymarum irrigua una *caruncà* de catenis solvebatur et sic ad quamlibet lachrymam *caruncà* cadebat, donec totaliter catena soluta fuit. Hiem. 41. i.

1. **Carus,** i, pro: carrus; *szekér*. Tör. Tár. 1890. p. 223. Sex *Caros* cum barbatis in uno quique ad minus...

2. **Carus,** *kóros mély álom*. Bene Med. V. 250. *Carus* vocatur, dum somnus ita profundus est, ut æger nequidem clamore fortiori excitari possit, respirationem habens simul stertorosam.

Carvi, cuminum (arab. *karwija* e gr. *κάρον*) carum carvi (in bot.); *köménymag*. Ger. *Feldkümmel*. Quel. Sieb. I. 316. V. *Carni*.

Caryopon, (Calep.) nucis succum significat; *dió olaj*. Gyön. 4004.

Caryta, carica; *füge*. Kronst. II. 255: medium cantharonem *Carytarum* seu ficuum.

Casa armata, vinea, testudo, musculus; *védfödét*. Száz. VI. 418.

Casabundus, 3., crebro cadens; *botlékos*. Gyön. 4017. Cf. Varro L. L. 7., 3., 91.

Casale, villa; *falu*. It. casale. Batty. Leg. T. II. 255 an. 1165: quatenus prope... Jerusalem turcarum fines, terræ, vineæ, *casalia* emerentur.

Casamata, deriv. ex It. casamatta, quod compositum est ex casa, domus, casa et matta, stragulum, tectum; *boltozatos védmű ágyúk elhelyezésére, laktanya, katona-börtön*. Jókai Régi jó Tbl. I. 88. a *casamatakban* göbölyöket hizlalnak. Curios. Misc. 397. ex *casamatis* hostis directo ictu etiam tormentis impeti potest et ab ascensu cortinarum arceri ac repelli.

Casamaticus, ad Casamatam pertinens. Curios Misc. 406. immissis intra muros tum Cortinæ, tum alæ, munire (Casamatas), una quidem externam *Casamatici* muri faciem, altera internam stringente, ac sic Casamatæ abunde securæ erunt.

Casamentum, (Du C.) casa, domus; *ház*. Knauz. M. E. Str. II. 93. 77. cum omnibus Domibus, Curijs ac *casamentis* fundis et areis.

Casarma, castra, habitacula militaria; *kaszárnya*. It. caserma. Pfahl. Jus. Georg. 84. pro reparatione viarum, pontium, contuberniorum *(casarmarum)* et hospitiorum militarium nec non pro ollis crematoriis.

Casarmista, æ, caupo castrensis, militaris; *laktanyás, kantinos korcsmáros*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 150. quod commercium vini et carnis *casarmistis* competat.

Casatichum, (Du C. casaticum) præstatio pro casa; *házadó*. Ljub. Mon. II. I. 13 an. 1187. de thesauro et *casaticho* et de omni introitu.

Casatus; *lakó helylyel biró*. Pfahl. Jus. Georg. XVIII. Præstationes Liberorum accurate determinatæ censu præcipue absolvebantur unde et mansi illorum tributales (Zinsgüter) mansis vestitis (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur. Servi stricte tales vel *Casati* erant (Kosaten, a latino casa, vel anglo saxonico kot) peculiaribus domibus et fundis (manso vestito) præditi vel *non casati*, Familia, gasindi, communiter appellati, qui in domibus dominalibus habitabant. Illi vel propriis instrumentis iumentisque mansum colebant.

Caseale, locus caseis conficiendis (ap. Du C. al s.); *sajtkészítő hely*. G. Käserei. Opin. P. I. Sec. II. S. 14: præmissa oves tractandi methodus... aboliatur, et ubique locorum *casealia* communia introducantur.

Casearium, species cibi ex farina et lacte confecti; *bálmos, vajas tészta*. Pár. Páp. Add.

Casearius, i, qui caseis vendendis et conficiendis quæstum facit; *sajtkereskedő*. Tab. Conscr.

Casei confector, qui caseos conficit; *sajtkészítő*. Pest Vár. Levt.

Caselarius, i, inquilinus; *bérben lakó*.

Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334. recepit a sorore ... *caselarii.*

Casetta, æ, parva casa; *őrház.* It. casetta. Ljub. Mon. St. XI. 225 an. 1347: facere ... *casettam,* ut custodes possint stare de nocte ad custodiam.

Caseus plexus, *tüsző túró, fonott sajt.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 61.

Caseus secundarius, serum; *zendicze* (zsendicze). Ger. Molken. Pár. Páp.

Casilium, Casillum, vas, in quo caseus servatur; *sajttartó.* Schläg. 1443. Octo *casilia* vulgo themle 1404 Fel. O. 1. 298.

Casius, ad capsam pertinens; casia fistula = utriculus; *duda.* Ger. Dudelsack. Tör. Tár. 1881. p. 175. *casia fistula* tall. 1.

Casma, (Du C.) gr. *χάσμα,* hiatus terræ; *tátongó nyilás, hasadás.* Gyön. 4045 et 4060.

Casnastra, æ, canistra; *kosár.* V. s. *Archiscamnum.*

Casoma, (Du C. *Casona)* acus muliebris, qua mulier caput scalpit, a *cado* dicta, eo, quod cadere facit immunda; *fésű.* Gyön. 4051.

Cassa, (Du C.) ærarium privatum vel publicum, capsa, ubi pecunia asservatur; *pénztár.* It. cassa. Casse. Kass. Prax I. 35. perceptores ... *cassas* sibi concreditas fideliter custodire tenentur. Wagn. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279.

Cassa Bellica, ærarium militare; *hadi pénztár.* Tisztb. Irm. Molnár Patv. 79. Jókai Rab R. I. 40.

Cassa cameralis, ærarium publicum; *kamarapénztár.* Kass. Prax. II. 14. percentualem quottam pro fortificatorio *cassae camerali* inferendam.

Cassa cameratica, liberarum civitatum ærarium privatum; *sz. kir. városok házi pénztára.* Orsz. Levt.

Cassa contributionalis, v. Cassa bellica; *hadi adóbeli pénztár.* Törvt. Msz.

Cassa diœcesana, ærarium diœcesis; *Megyebeli intézet.* Georch Ért. 44.

Cassa domestica, ærarium privatum comitatus, magistratus; *házi pénztár.* Opin. Deput. 51. In Foris tamen Formatis, ubi Taxæ hæ ad *Cassam domesticam* inferendæ erunt. Jókai Rab. R. I. 40. Georch. Ért. 74. Tisztb. Irm.

Cassa extraserialis, ærarium extraordinarium; *renden kivül való pénztár.* Tisztb. Irm.

Cassa monetaria, ærarium monetæ; *pénzverő intézeti pénztár.* Tör. Tár. XX. 159.

Cassa Parochialis, idem quod cassa charitativa V. s. Charitativus. Lzb. Cod. Med. T. II. 690: *Cassae Parochiales* pro sancto et pio instituto adiuvando.

Cassa parochorum, alias: fundus religionis; *vallásalap.* Kon. Egyh. 212.

Cassa parsimonialis, ærarium, in quod conferuntur peculia usus-fructus gratia; *takarékossági pénztár, takarékpénztár.* Törvt. Msz.

Cassa particularis, ærarium provinciæ; *járásbeli kassza.* Törvt. Msz.

Cassa pauperum, idem quod Cassa charitativa. V. *Charitativus.* Lzb. Cod. Med. T. II. 691.

Cassa provisionalis, ærarium sublevandis senibus; *gyámolitó-, vénség-gyámolitó pénztár, gyámpénztár.* Törvt. Msz.

Cassa publica, ærarium publicum: *középénztár, közkincstár.* Törvt. Msz.

Cassa quarterialis, pecunia in hospitia eroganda; *lakbéri pénztár.* Diar. Com. II. 91.

Cassa universalis, ærarium publicum; *országos pénztár, közönséges pénztár.* Törvt. Msz.

Cassa vidualis, ærarium sublevandis viduis; *özvegy-gyámolitó pénztár.* Törvt. Msz.

Cassabies, fors. præstatio a casis; *házadó.* Tract. Comm. 3. A Mastarie, *Cassabie* aliisque *impositionibus* et iuribus autem omnimode immunes sint modusque iste respectu mercatorum utriusque partis observetur.

Cassacio, Cassatio (Du C.) actus rescindendi, dissolvendi, tollendi; *megsemmisítés, eltörlés.* Fej. X. 3. 142. sub pœna revocacionis, annullacionis et *cassacionis* huiusmodi litterarum.

Cassæ contrectatio, peculatus; *pénztár meglopása, illetése.* Törvt. Msz.

Cassæ diarium, ærarii commentarii diurni; *pénztári napló.* Reg. Turm. Præt. 165.

Cassæ perceptor, exactor vectigalium; *adóvevő, adószedő.* Törvt. Msz.

Cassæ viceperceptor, exactoris tributorum vices gerens; *al adóvevő, második adószedő.* Törvt. Msz.

Cassæ visitatio; *pénztárnak megvizsgálása.* Ger. Scontrirung. Törvt. Msz.

Cassalis, e, ad cassam, ærarium pertinens; *pénztár ..., res cassalis, pénztárügy.* Kass. P. P. I. 29. urbarialium, *cassalium,* revisionis rationum neutri est integrum in Sedibus Dominalibus Præsidem vel Coiudicem agere. Faber Jur. Met. 50.

Cassare, (Du C.) irritum esse iubere, rescindere, tollere, delere, ad nihilum redigere; *megsemmisiteni, eltörleni.* It. cassare, cassiren. Georch. H. T. IV. 172. Fej. X. I. 181. omnes alias litteras ... præsentibus *cassamus,* revocamus. Not. I. Samb. Tyrn. Cf. Cassiod. Var. 5., 14. Cod. Just. I. 2., 16.

1. **Cassarius,** pecuniarum exactor; *pénztáros.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 500.

2. **Cassarius,** i, qui casses, retia conficit; *háló-kötő.* Gyön. 4054.

Cassarma, V. *Casarma.* Art. Diæt. Pos. 46. Reg. Mil. an. 1726. p. 12. in habitaculis militaribus sic dictis *Cassarmis.*

Cassatio, actus delendi, abrogandi, munere privandi; *eltörlés, megsemmisítés; hivataltól megfosztás.* Törvt. Msz.

Cassatorio-Continuatorium, vel *Praeceptorio-Continuatorium,* mandatum sententiam tollens et continuationem litis præcipiens; *itéletet törlő és folytattató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorio-Inhibitorium, sententiam tollens et inhibens mandatum; *itélettörlő és tiltó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 266.

Cassatorio-Reexecutorio-Inviatorium, executionem tollens et invians mandatum; *itélet-törlesztéssel visszafoglaltató és utasitó Parancsolat.* Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorio-reexecutorium mandatum, executionem tollens et res reddendas præcipiens mandatum; *végrehajtást semmisítő s visszatérítést rendelő parancs.* Törvt. Msz.

Cassatorium, edictum, iussum, quod sententiam rescindit, tollit; *itélettörlő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 267.

Cassatorius, 3., tollens, ad nihilum redigens, rescindens; *megsemmisítő, eltörlő.* Kövy El. 717.

Cassavisitatio, recognitio ærarii; *pénztárvizsgálás.* Jókai Rab. R. I. 37.

Casselata, æ, navis species; *hajó neme.* Han. Mon. Jur. II. 184: nemo conducat barcham vel *casselatam* ... ad ... vinum portandum.

Cassia, æ, cista; *láda.* Ljub. Mon. Sl. II. 204.

Cassibia, fæx æris; *érczek alja, sepreje.* Gyön. 4039.

Cassidilis, (Du C.) pera pastoralis; *pásztori táska.* Gyön. 4038.

Cassilis, rete; *háló.* Gyön. 4055.

Cassiodolabrum, bipennis; *alabárd.* Gyön. 4045.

Cassiodolus, medicus; *orvos.* (Cf. Du C. Cassini, doctores Turcarum.) Gyön. 4046.

Cassirerius, i, alias; Cassarius, cassirius: pecuniarum curator, præfectus, administrator cassæ, ex Germ. Cassierer; *pénztáros.* Arch. Rák. VIII. 125.

Cassirius, V. *Casirerius.* Kass. Prax. I. 39. Perceptores et *Cassirii* manipulant cassas ... Cod. Camb. Merc. 84.

Cassis, Falud. Arch. 56. *Cassides* seu *Semilunae. Media luna* est moles terrea, revelino vel parmulæ fere similis, sed illa minor et versus munimentum ad lunæ similitudinem excavata et propugnaculo obiecta.

Cassona v. *Casoma.* Gyön. 4060.

Castaldio v. *castaldus,* (Du C.) villæ procurator, præfectus; *házfelügyelő, falusi ispán.* Nagy Hier.

Castaurus, (a gr. *κάσσα*: meretrix) homo libidinosus, peni deditus; *kurválkodó.* Teut. Schul. I. 155 an. 1736: Dum vident Nobiles, Scholares nostros ... ebrietatibus, vestiumque omnis generis variegationibus cum levissimis quibusve *castauris* et morionibus certare, ut non indignarentur et ad convertendos eiusmodi sanniores et *ulennios* ad strictius vitæ genus excitarentur.

Castellanaria, æ, (Du C.) officium arcis præfecti; *várkapitányság.* Ljub. Mon. Sl. VI. 152. an. 1476.

Castellanatus, us, (Du C.) officium castellani; *várnagyi hivatal.* Tör. Tár. 1890. p. 482. *Castellanatus* castri nostri Munkács.

Castellani, idem ac Castrenses; *várnép.* Vuch. Jur. Feud. 61.

Castellanus, præfectus Castelli, arcis vel carceris, alias: Castri Maior; *várnagy, kastélynagy, szobamester, porkoláb.* It. castellano. Gal. concierge du chateau. Schlossvogt. Kol. Ám. II. 52. Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus suum ... Exactorem, geometram, *Castellanum,* Commissarios diversos. I. 34. Ad *Castellani* munus, qui in aliquibus Comitatibus nomine iam *Capitanei* iam vero *Locumtenentis* Vármegye kapitánya, hadnagya, Porkoláb, Várnagy nomine veniunt. Szirm. 42. Castellanus: várnagy, porkoláb, *tömlöcztartó.*

Castellanus Bombardariorum, præfectus pyrobolariorum; *tüzér kapitány.* Verancs. II. 345. Tertiam autem proventuum Episcopatus partem idem Episcopus medio provisoris sui Rationista nostro conscio ad solutionem alterius *Castellani Bombardariorum, equitum et peditum* aliorumque custodum in arce servientium fideliter dari faciat.

Castellanus Castri, arcis, castelli præfectus; *várnagy.* Ger. Burgvogt. Kronst. I. 716., 717.

Castellanus vel locumtenens comitatus, capitaneus comitatus; *a vármegye porkolábja. v. hadnagya, v. kapitánya.* Törvt. Msz.

Castellare, (Du C.) castella seu munitiones exstruere castella munitionibus sepire; *tornyokkal ellátni.* Bárczay.

Castellatura, æ, (Du C.)castellani dignitas; *várnagyi tisztség.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14. *castellatura* sermone Polonorum. Wlglova.

Castellensis, 2. adj. a castellum, castellanus; *várbeli.* Rák. Ön. p. 123. l. 1—2. (2.)... rogavi igitur centurionem, ut mihi vestes similes vestibus desultoriorum *Castellensium* fieri curaret...

Castelletum, (Du C.) castellum, parvum munimentum. Magy. Tör. Tár. IX. 52.

Castellianus, 3., ad castellum pertinens, in castello habitans, commorans; castellanus; *várbeli, vár...* Rák. Ön. p. 124. l. 5—7. (7.): Injunxi præterea ei, ut... civibus custodibus diceret, se esse officialem legionis *Castellianae*... Dip. Alv. II. 281.

Castifer, (Du C.) qui flagellum portat. *ostorviselő.* Gyön. 4065.

Castificatorius, 3., castum efficiens, purgans; *tisztává tevő, szeplőtlenül megtartó.* Pel. De s. Agn. c. 7: septimum privilegium est *castificatoriae* suffragationis.

Castigativus, castigans, castigatorius; *büntető, fenyítő.* Imre Phil. 533.

Castitia, (Du C.) patronus claustri; *klastrom szószólója.* Pár. Páp.

1. **Castor,** (Du C.) aries castratus; *ürü.* Tör. Tár. 1889. p. 374. *Castor* seu vervex erew nominatus.

2. **Castor,** is, castrum V. s. *Augerium; tábor.*

Castorinarius, i, castorum venator; *hódos, hódokat fogó.* Ger. Biberfänger. Hazai Okl. 438. an. 1272. *Castoriani,* qui hudaz dicuntur.

Castoriolus, V. *Castorinarius.* Haz. Okl. 21. an. 1251: Villam... Beka... in qua quondam nostri *castorioli* residebant.

Castos, (Cathol. Caustos) *καυστός,* incensum; *égékeny, megégett.* Gyön. 4220. *temjény.*

Castra, æ, navis species; *hajó.* Obs. Jadr. 407. navium composuerunt etiam inextimabilis pulcritudinis quamdam *radam,* quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castram,* in qua erant stabilita quædam lignea et ingens turris.

Castralis, *Castrensis.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 496. Fej. III. 2. 489. quod præfata curia esset sita super *terram castralem.*

Castralis (comes), qui castello, arci præfectus est, castellanus; *várnagy.* It. castellano. Burgvogt. G. Fej. T. XI. V. Un. 543. *Comes Castralis* vel Dux exercitus nostri non possit violenter descendere.

Castrametatio, actus castra metandi; *tábormérés, kijelölés.* De Bell. Pann. M. Soit. 588. Dip. Alv. I. 222. 245.

Castrametator, finitor; *tábori mérnök.* Curios Misc. 380. Unde oportet *Castrametatorem* scire ante omnia, quam multæ sint res, pro quibus locus in Castris assignari debeat.

Castrare nasum, succidere; *orrát megmetélni.* Szamosk. III. 200. alter Constantinus erat e Vajvodarum genere natus, cui Michaël Vajvoda, cum oppresso Andrea cardinale Transylvaniam occupasset, Albæ invento ac ne se tyranno subducere posset, gravi valetudine impedito *nasum castraverat;* eundemque postea in boyerum suorum contubernium cooptaverat. *Castratio* autem *nasi* fit ex infima eius parte frustillo vix apparente desecto. Id solet fieri Vaivodarum genere natis, qui se clam vel palam eius principatus candidatum gerunt. Hoc corporis detrimento ita protinus animos submittunt adeoque se capite diminuunt, ut vix unquam amplius ad eum magistratum aspirare ausint.

Castratio nasi, V. Castrare nasum; *orr megmetélése.*

Castratinus, 3., (Du C.) vervecinus; *ürü...* Ljub. Mon. Sl. XI. 138 an. 1343: carnes *castratine.*

Castrattus, (Du C. castratus) vervex; *ürü.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et sponsus eo die, quo nupcie fiunt de eo, quod mittebatur, sicuti de *castratto* nihil debeat mittere sponse vel sponsa sponso.

Castratum, i, (Du C. castratus) vervex; *ürü, berbécs.* verschnittener Hammel. Kronst. I. 690.

Castratus, ad delicias cantus eviratus; *herélt.* It. castrato. Wagn.

Castrenses; *várőrség, várnép.* Pfahl. Jus. Geogr. XXV. Milites ad tuendum Castrum, eius præsidium (Besatzung, garnison) constituentes (milites præsidiarii) *Castrenses, Milites castri castrensesque* sensu stricto vocabantur etiam *Cives, Civiles, Burgenses* (Bürger) Urbani et improprie *Servientes Castri.* Wuch. Jur. Feud. 61. II. Feudum Castri Burg. vel Schloslehen, quo castrum in feudum conceditur. Solebant nempe domini conducere viros strenuos, ut adessent ad custodiam eius et defensionem; unde et ipsi *castellani* aut *castrenses* dicti sunt. Interdum etiam Sess-Lehn vocatur, quia residere in castro vasallus debet Cf. Sup. An. Sc. I. 63.

Castrensiani, V. Castrenses. Prisc. Serv. p. 20.: Castrenses vel *Castrensiani* ministri erant castrorum et aulæ Regiæ iidem, qui Judices vel Præfecti Castri. Bel. appar. ad Hist. Hung. Dec. I. Mon. V. p. 196. et 227.

Castrensis, 2., ad castrum, arcem pertinens; *vár... várbeli,* castri incola vel miles præsidiarius; *várlakó, várőr.* S. de Keza. Chr. A. 2., 1. quid sint udwornici *castrenses.*

Castrensis capellanus, sacerdos, castr.; *tábori pap.* Törvt. Msz.

Castrensis superior, summus curator sacrorum castrensium; *tábori főpap.* Szirm. 32.

Castri attinentia, terra castri, comitatus; *vár földe, vármegye.* Törvt. Msz.

Castri Capitaneus, V. Hodnogio.

Castri Jobagiones seu **Castri Jobagyones,** regii milites; *várjobbágyok.* Fej. III. II. 263. Kol. Am. II. 77: Hi... *castri Jobágyones* sive regii milites alii quidem erant Jobbágyones naturales S. Regis, alii autem de castrensibus exemti. Jobágyones S. Regis erant ii, quorum Majores terras Regias sub conditione militiæ a S. Stephano jure hereditario possidendas acceperant, qui hanc ob causam etiam *naturales* Jobágyones vocabantur: de *castrensibus* autem *exemti* erant, qui terras quoque Regias, et jure quidem hereditario, ab aliis tamen Divi Stephani successoribus obtentas colebant.

Castri maior, V. Castellanus; *várnagy.* Prisc. Serv. p. 23. Koll. Am. II. 53. Pfahl. Jus Georg. XXVI *Castellanus,* (Varnogio) i. e. *Castri maior* seu præfectus, qui arcem fidei suæ commissam, rerum Castro necessariarum et terrarum eiusdem curam habuit et in castrenses Jobagionesque Castri eius causa iurisdictionem exercuit.

Castri praefectus, Castellanus; *várnagy.* Törvt. Msz.

Castrimargia, (Du C.) pro: *gastrimargia,* gulæ concupiscentia; *torkosságnak kívánsága.* Gyön. 4081. Nagy Hier.

Castro, onis (Du C.) castronus (Dief.) vervex, aries castratus; *ürü.* It. castrato, Schläg. 1427. Cod. Telek. XI. 377. Ljub. Mon. Sl. III. 144: pro ove et *castrone* solvere debeat.

Castrorum metator, finitor V. s. Campi Mareschallus; *tábori mérnök.*

1. **Castrum,** (Du C.) urbs, eredetileg csak *vár,* később *város.* Tör. Tár. 1893.

2. **Castrum,** provincia, parochia, comitatus; *vármegye.* Száz. VI. 446. Tör. Tár. 1887. p. 516.

Castrum doloris, (Du C.) suggestus, funebris, feretrum; *gyászravatal.* It. catafalco. Series Ban. p. 147: ut vero cadaver Templo illatum est, suæque mensæ (*Castrum-doloris* dicimus) impositum, inferias antistes... peregit.

Castula, (Du C.) precinctorium muliebre; *kötény.* Gyön. 4082. Cf. Varro ap. Non. 548. 30.

Castus, i, castratus (Du C. al. s.); *herélt.* Ger. der Beschnittene. Mon. Com. Trans. 1., 156. an. 1542. Beglerbeg... dimisi una cum suis *castis.*

Casualis, 2., fortuitus; *esetleges történetes.* It. casuale. Törvt. Msz. Cf. Cod. Just. 6., 27., 6.

Casualitas, quod fortuito fit (Du C. al. s.); *történetesség, véletlenség.* Törvt. Msz.

Casualiter, (Du C.) casu, fortuito, forte; *esetleg, történetesen.* Kub. D. Hont. I. p. 112: qui... *casualiter* de... combustione evasissent. Cf. Sidon. Ep. 9., 11.

Casubula, v. *Casula* (Du C.); *miseruha.* Nagy Hier.

Casuista, a casus cum suffixo ista, philosophus, qui omnia casualia esse et casualiter evenire affirmat; *esetleges, véletlenséget kutató tudós.* Rák. Ön. 162., 25—27. (26.): Legunt hi (sc. peccatores) Principes *casuistarum* libros, sacras quoque scripturas, sed libros morales, tanquam insipidos, tædiosos, plerumque seponunt.

Casuisticus, 3., a casuista scriptus, doctrinam casuum in se continens; *esetlegességet vitató. -tanító.* Rák. Ön. p. 24. l.

36—38. (36.) : . . . per casualem libri *casuistici* lectionem de variis impudicitiæ speciebus edoctus, de malo suspicabar, sed edoceri timebam.

Casula, æ, (Du C. 3.) supremum omnium tegumentorum et cætera omnia interius per suum munimen tegit; *misemondó ruha.* Gal. chasuble. Kasel. Oltv. Act. Synod. 97. Fr. Balass. Casul. Steph. 19. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem a Casa, quod totum hominem tegat quasi minor Casa, unde et Cuculla, quasi minor est Cella. Sic et Græci planetas dictas volunt, quia oris errantibus evagantur, nam Græcum Planetes erronem latine reddimus.

Casus casualis, c. res fortuita; *történeti eset.* Törvt. Msz.

Casus conscientiæ, quæstiones de moribus, de officiis hominis Christiani, res ad Christianum officium pertinentes; *lelkiismeretben járó dolog.* Törvt. Msz.

Casus contingens, V. Casus Casualis. Törvt. Msz.

Casus iuris, res ius spectans; *jogeset.* Törvt. Msz.

Casus merus, ipse casus fortuitus; *merő eset, csupa történet.* Törvt. Msz.

Casus mixtus, casus, res dubia; *elegyes eset, kétséggel vegyes eset.* Törvt. Msz.

Casus notorii, c. defectionis; *hivségtelenség esetei, hűtlenség esetei.* Törvt. Msz.

Casus purus; *indoktalan eset.* **Casus impurus**; *indokolt eset.* Imre Phil. 51. Casus est talis eventus cuius ratio sufficiens vel non adest vel adesse ignoratur, unde alter est *purus* alter *impurus. Casus purus* esset talis eventus, cuius absolute nulla ratio sufficiens adesset adeoque rationatum sine ratione sufficiente . . ., *casus* autem *impurus* est eventus veram sed latentem nobisque ignotam habens causam.

Catabaptista, a voce Græca *καταβαπτίζω*, sicuti ab auctore ipso, Petro Bod dicitur, qui infantum Baptismum negant. Ritus baptismi apud eos, quod baptisandus penitus sub aquam mergitur. Bod. Hist. Un. Trans. 291. Confusionem *Catabaptistarum* negantium infantum Baptismum excitavit.

Catabreta, V. Polimita; vestis diversis coloribus distincta: *többszinű ruha.* Schläg. *catabreta* 1158. — Du C: Mantellos catabriatos.

Catabulum, (Du C.) *κατάβολον*, stabulum iumentorum; clausura animalium; *istálló.* Pár. Páp.

Cataclistus, 3., (Du C.) a græc. *κατακλείομαι*, includo, intexo. *cataclistae* vestes, vestes opere Phrygio adornatæ; *befoglalt, himzett.* Nagy Hier. Cf. Appul. Met. 11. p. 261., 21. Tertull. Pall. 3.

Castaclytum, locus concavus ab aqua cadente. Az *vizcsepegéstől megvájott hely.* Gyön. 4110.

Catacumba, æ, (Du C.) catacomba, sepulcrum; *sirbolt.* Catacombes. Pár. Páp.

Catafronicus, a gr. *καταφρονητικός*, contemptor; *megvető, megutáló,* Gyön. 4095.

Catalepticus, 3. (Du C.) *καταληπτικός*, epilepticus; *nehézkórságos.* Bene Med. I. 240. febris *cataleptica.*

Catalogista, æ, *följegyző.* Teutsch. Schulord. I. 71: *Catalogistam*... qui neglectus lectionum et officiorum consignet.

Catallum, (Du C.) chatel, catel, Capitale; *ugyanaz a mi capitale vagyis minden ingó és ingatlan vagyon, mi sem nem szabad jószág, sem nem hűbér; a catallum personale* = ingó vagyon; *catallum reale* = fekvő vagyon. Új Magy. Muz. III. 194. Nec nos nec ballivi nostri seisiemus terram aliquam, nec reditum pro debito aliquo quamdiu *catalla* debitoris sufficiunt ad debitum reddendum.

Catalogus, V. catastrum (Du C.): index nominum; *névsor, névjegyzék, lajstrom.* Törvt. Msz. Cf. Hier. Ep. 83. Macrob. Sat. 5. 15.

Catalyma, (Cathol.) *κατάλυμα*, refectio, diversorium; *vendégfogadó.* Gyön. 4119.

Cataneum, (fors. ab. it. cattare: agere cum aliquo; petere) actio, pactio; *alkudozás.* Magy. Tör. Tár. XI, 28. durantibus ipsis trengis, *cataneis,* statu vel *abstinenciis,* donec pax firmata esset per Gulfum navigare.

Catapanus, Catipanus, principis vices gerens (per metathesim pro *Capitaneo); helytartó.* Rač. Mon. Sl. VII. 69. an. 1067. Batty. Leg. T. II. 80. an. 1069: Protospatarii idest corporis Custodum principes mittebantur ab imperatoribus Græcis ad regendas provincias vocabanturque *Catapani* idest præfecti Provinciarum: *Pan* dominum notat *kata* autem *post*: alter nimirum post dominum.

Cataphora, (Du C.) *καταφορά*; *álomkórosság, álmosság.* Bene Med. V. 250. Sopor vocatur etiam propensio ad somnum morbosa *cataphora,* ille status morbosus, sub quo æger tempore diverso inconsueto somno obruitur.

Cataphracta, æ, (Du C.) thorax ferreus; *vasderék.* It. catafratta. Panzerhemd. Bel. Cell. 811.

Cataphractorum Tribunus, tribunus equitum loricatorum; *vasasok kapitánya.* Száz. XXI. 466.

Cataphruges, V. *Montanistae.* Fej. I. 39.

Cataplectacio, (Du C. Cataplectatio) convicium, obiurgatio; *szidalmazás.* Gyön. 4104.

Catapulta de collo pendula, sclopetum equestre (Du C. al. s.); *karabély.* Ger. Carabiner. Pár. Páp.

Catapultarius eques, eques sclopeto armatus: *karabélyos.* Ger. Carabiner. Pár. Páp. Szirm. *töltséres, karabélyos.*

Catapultarius tubus, tormentum bellicum; *ágyu.* Szerdah. Celebr. II. p. 18: Ingressus Christiano exercitui patuit per portam *catapultorio tubo* eiectam.

Cataputa, pro: Catapulta, signif. pharetram, arcum, sagittam; *puzdra, nyil.* Schläg. 619.

Cataracta, (Du C.) oculorum suffusio; *szürke hályog.* It. cateratta. Vern. Psych. 93. Subtili huic sensui multa quidem mala sed vel maxime *cataracta* et *amaurosis* feralem interitum minitantur. Oritur autem *cataracta* (der graue Staar), dum lens crystallina adeo obscuratur obdensaturque, ut nullis amplius solis radiis penetrari possit.

Cataracta molaris, deiectus aquæ ad molam ductus; *malomzúgó v. zsilip.* Törvt. Msz.

Cataractalis, ad cataractam pertinens, ad oculi suffusionem pertinens; *szürke hályog.* Poor. J. Zsebsz. 67.

Catarrhalis, ad pituitam pertinens; *hurut, hurutos.* Bene Med. I. 46. incipiente hyeme *catarrhalis* est constitutio.

Catarrhosus, pituitosus; *hurutos.* Bene Med. I. 154. inflammatio *catarrhosa.*

Catarrhus suffocativus, distillatio suffocans, destillatio humorum, Epiphora. Wagn.

Catarus, surdus; *süket.* Schläg. 325.

Catasta, æ, compedes (ap. Du C. alio sensu); *bilincs.* Kronst. II. 339: ad seras... ferrearum *catastarum* vulgo poÿen.

Cataster civium, (Du C. catastrum) index civium, census, deriv. a capitastro; *jeggzék.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 267. Catalogo *(Catastro) Civium* inscribatur.

Catasticum, tabulæ publicæ censoriæ, liber, quo fines agrorum descripti sunt; *adókönyv, telekkönyv.* It. catasto. Ljub. Mon. Sl. II. 103. IV. 104. an. 1372.

1. **Catastrophe,** *καταστρέφω*, vertere, fors, vices, mutatio fortunæ; *fordulat, fordulópont, szerencseváltozás, döntő, elhatározó pont.* Verancs. III. 133. res nondum ad *catastrophen* pervenerunt. Cf. Petron. Sat. 54. 3.

2. **Catastrophe,** finis, exitus, conclusio; *befejezés, vég.* Verancs. VI. 237. Verum ne epistolæ desit sua *catastrophe,* addam, bene vale atque optime.

Catastrophe fabulæ; *szomorú fordulat, gyászeset.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 136. *catastrophe fabulae*: Id est: subita rerum lætarum commutatio in tristes.

Catastrum, (Du C.) index (nominum), index civium, census, tributi, V. Cataster; *lajstrom, névjegyzék, telekkönyv, adókönyv.* It. catasto. Kass. Prax I. 56. atque *Catastro* Nobilium Apostolici Regni Hungariæ inseri promerear. Törvt. Msz. Opin. P. II. S. II. Cap. III. Art. 60.

Catathema, (Du C.) vox quæ anathemati interdum coniungitur, quasi illius aggravandi causa: *sit catathema et anathema cum Patre et Filio; átok.* Nagy Hier.

Catavera, æ, excutor; *végrehajtó, porkoláb.* Ljub. Mon. Sl. II. 129: quam penam *catavere* integraliter executere teneantur.

Catechesis, (Du C.) *κατήχησις*, instructio, actus docendi, hic speciatim de doctrina Christiana dicitur, per quæstiones et responsa doceri solita; *kátétanulás.* Gal. catéchèse. Leg. Schol. Schem. 42. I. Sacra. *Catechesis* Seileri, item historia biblica explicatur. Oltv. Act. Synod. 59. *Catecheses* frequentantibus. Cf. Hier. Ep. 61. 4. Cf. *Catechista.*

Catecheta Gymnasii, catechista; elementorum doctrinæ sacræ præceptor; *hittanár.* Wallaszky 485.

Catechetica, æ, **Catecheticus,** 3., doctrina religionis Christianæ per quæstiones et reponsa docendæ; *káté.* Leges Schol. Schem. 36., 37. *Catecheticam* Dieterici peculiaribus notis illustratam . . . quæstiones *catecheticas* iisdem proposuit.

Catechetice, per quæstiones et responsa; *kérdések- s feleletekben.* Kaprin. Eloq. II. 94. Ita Segneri *Catechetice* expositurus gravitatem blasphemiæ ducta partitione I. Ab obiecto peccati blasphemiæ, quæ admittitur.

Catecheticus, 3., ad catechesim perti-

nens; *káté.* Teut. Schulord. I. 75: *catecheticas* preces recitent.

Catechisatio, institutio facta per quæstiones et responsa in rebus fidei; *hitoktatás,* Teut. Schul. I. 229.

Catechismus civis et hominis, quæstiones liberæ sæculo præterito exeunte a Gallis accersitæ ad officia civis et hominis pertinens; *polgár s ember kátéja,* Száz. XIII. 49.

Catechista; *vallástanító, hitoktató,* It. catechista. Cal. catéchiste. Katechet. Kaprin. Eloq. II. 4. Catechesis est eiusmodi Didacticæ dictionis genus, quod in explicanda fidei morumve doctrina christiana occupatur. Dicitur græce: κατήχησις sive instructio, a græco verbo: κατηχίζω id est instruo, proin κατηχιστής sive in rebus fidei instructor, communi nomine apud latinos dictus est *Catechista,* ipsa autem instructio *Catechesis* compelletur. Cf. Hier. Ep. 60., 1.

Catechisticus, i, V. catechista; *vallástanító.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 189,

Catechizare, (Du C.) prima sanctioris doctrinæ rudimenta tradere, imbuere fidei mysteriis pueritiam; *vallás elemeit, kátét tanitani, kikérdezni.* Wagn. Cf. Stos Patres.

Catechresis, κατάχρεσις, non proprio sensu verborum usus; *szóhasználat sajátlan értelemben.* Kat. VIII. 153. Cuius autem reginæ M. tavernicorum idem Beke. non Coposchus, ut Timon habet, fuerit, incertum est; nisi per *catechresim* ille quoque, quod prius illud munus gesserit, idem axioma retinuerit.

Catechumenus, i, (Du C.) discipulus prima elementa doctrinæ sacræ discens; *kátétanuló.* It. catecumeno. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 271. Chrisma vero et oleum *catechumenorum* et infirmorum singulis annis in cœna Domini fieri... concedimus. Cf. Tertull. Præscr. 41. Hier. Ep. 69., 2.

Categorema, Aristotelis categoremata sunt nomina substantiva, nomina generica, conceptus universales, quos in 10 prædicamentis comprehendit; *állítmány.* Vern. Met. 27. Formæ intellectus sunt duplicis generis: formæ originaræ et derivativæ: illas *categoremata* seu *categorias* per eminentiam nominamus. Ad *categorimata* spectant: Quantitas, Qualitas, Relatio et Modalitas.

Categorematice, a gr. κατηγορόημα; *állítmányilag.* Pázm. Dial. 199. Aliqui existimant illas particulas: quidam, aliquis etc. sumi posse *categorematice* et hoc modo idem significare quidam homo ac si dicas singularis homo eo quod significet.

Categorematicus, 3., κατηγορηματικός, ad categoremata seu categorias pertinens; *állítmányi.* Pázm. Dial. 199.

1. **Categoria,** obiectorum prædicata, quæ in originaria facultatis cognoscendi actuositate fundantur, originariæ repræsentationes, quæ ad objecta cognitionis velut criteria referuntur; *állítmány, osztály, faj, minőség, elmeszabás.* Vern. Met. 31. *Categoriae* Intellectus nil aliud sunt quam subiectivæ mentis nostræ determinationes intuitu suæ formæ cogitandi obiective cogitatæ. Greg. Aesth. 37. Törvt. Msz. Cf. Isid. Orig. 2., 36., 1. Sidon. Ep. 4. 1.

2. **Categoria,** numerus, classis; *osztály.* Art. D. 1840. p. 6. *categoria* Invalidorum.

3. **Categoria,** disciplina; *fegyelem.* Arch. Rák. IX. 620. hacsak nagyobb *categoriában* nem tartatik azon had: magunk magunkat igen szépen elpusztítjuk.

Categorice, difinite, absolute, sine conditione; *kereken, határozottan, tartózkodás nélkül, föltétlenül.* Arch. Rák. VIII. 382. per absolutum et *categorice* resolválta magát. Törvt. Msz. Vern. Met. 28.

Categoricum, i, iussum; *határozott parancs.* Tök. Lev. 117. ha oly *categoricumot* nem hoztak az portárúl jött atyafiak.

Catellare, (a catulus) gemere modo catulorum; *nyöszörögni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Catenula menti, cat. maxillaris; *álladzó.* Kinnkette. Regul. Turm. Præt. 88. frenum et minores habenas (Stangen und Trensen) pro eo atque necessarium erit fibulet et *menti catenulam* (Kinnkettchen) quoque suo in loco applicet.

Catervare, (a catervo) (Du C. aggregare, colligere); *összegyűjteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cathalogus, i, V. catalogus; *lajstrom, jegyzék.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 167. ipsam dignemini *cathalogo* Sanctorum ascribere.

Cathaphrygæ, et Cataphryges; Hæretici phrygii sæc. II. V. s. v. Samosateni.

Cathaplasmare, (Du C. cataplasmare) cataplasma adhibere; *kenőcsöt, flastromot alkalmazni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114. Cf. Coel. Aur. Acus. 2., 19. Veget. 5., 2., 2.

Cathari, (Du C.) Hæretici Novatiani... propter munditiam ita se nominaverunt: gloriantes enim de suis meritis, negabant pænitentibus veniam, viduas, si nuberent, tanquam adulteras damnabant et mundiores aliis se prædicabant; *tisztálkodók.* Nagy Hier.

Catharma, atis, a gr. κάθαρμα, monstrum; *szörnyeteg.* It. uomo malagurato. Bocat. Hungar. p. 345.

Omnibus horrendum, quasi triste *catharma,* misertus
Te pavi medicis coctilibusque cibis.
Otia Bachm. Præf.

Catharricus, 3., catarrho, sanie, pituita infectus; *hurutos.* Verancs. 267. IX. tumor *catharricus.*

Catharrosus, pituitosus ephora, catharro oppressus; *náthás.* Curios Misc. 323. Sic etiam Lunatici, *catharrosi* et podagrici vehementius sentiunt suas affectiones, excrescente Luna.

Catharrus, Catarrhus, pituita; *natha.* Cell. Bel. 812.

Cathastrophe, V. Catastrophe. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 425. *Cathastrophe* magna nobis imminet.

Cathechismus, Catechismus elementa doctrinæ sacræ prima in quæstiones et responsa digesta; *keresztényi oktatás, káté, katekizmus, hittan elemei.* It. catechismo. Szirm. 171.

Cathechista, Catecheticus, V. Catechista. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 19.

Catheceta, pro: *Catecheta.* Diar. Com. 1796. p. 28.

Cathecismus, V. Cathechismus; *káté.* Száz. XV. 149.

1. **Cathedra,** æ, (Du C.) ædes, ecclesia; *templom.* Cod. Dip. Brüss. II. 312. Regia Mstas indixit generalem dietam hungaris in *Cathedra* Petri proxime ventura Posonij.

2. **Cathedra,** æ, (Du C) proprie est sedes seu sessio honestior et augustior episcoporum in ecclesia dein professorum: hemicyclium; *püspöki szék, tanári szék.* Kon. Egyh. 282.

3. **Cathedra,** officium, munus doctoris, præceptoris, magistri scholæ; *tanítószék.* Törvt. Msz. Auson. Profess. 10., 1. Sidon Ep. 7., 4.

4. **Cathedra,** potestas, politia Ecclesiastica; *egyházi hatalom.* Syll. Pos. D. Omnem itaque *Cathedram* idest potestatem et Politiam ecclesiasticam in Novo Testamento negare.

Cathedra concionatoria, suggestum sacrum; cathedra sacra; *szószék.* Tör. Tár. 1890. 567. Olt. Act. Synod. 64.

Cathedra delineatoria, docendi munus artis delineandi; *rajztanári szék.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. 82. Ego anno futuro scholastico transibo iam ad occupandam *Cathedram delineatoriam.*

Cathedra ferrea, arca ferrea; *vas láda.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. Item gelleta plena aqua et *cathedra ferrea* et pellis montanea hactenus fieri non debeant.

Cathedra pœnitentiaria, cathedra audiendis confessionibus; *gyóntató szék.* Pár. Páp.

Cathedralis, adi. a cathedra subst. more usurpatum = ecclesia cathedralis. templum, Sacrarium. Sacellum; *székesegyház, templom, kápolna.* Törvt. Msz. 10. Cathedralis ecclesia, *székesegyház.* Arcense cathedrale templum, sacrarium, sacellum arcis; *vártemplom, várkápolna.* Rák. Ön. 130., 3—4. (4.). Monstrabatur mihi in *arcensi cathedrali* Stephani Bathorii sepulchrum.

Cathedralis ecclesia, episcopalis eccl.; *székesegyház, püspöki egyház.* Törvt. Msz.

Cathedraticum, (Du C.) mediæ decimæ, quæ olim Episcopo quotannis exolvebantur in signum subiectionis a sacerdotibus exceptis monachis, tempore congregationum provincialium; item certa pecuniæ quantitas, quam episcopi recens ordinati dabant episcopis, a quibus ordinati erant, partim clericis. Præterea ex episcopi decimis eiusdem cœtus sacri parocho, atque ex ad diæcesim spectante territorio decimarum archidiacono obveniens quarta aut octava pars. Magy. Gazd. Szemle. IV. 17. Kon. Egyh. 282. An. Sc. II. 208. an. 1532.

Cathedraticus honor, *docendi munus, provincia; tanári szék.* Beng. Ann. Er. Cœnob 405. Unde assentientibus libenter Superioribus primum ibi *Cathedratici* honorem ex nostris obtinuit.

Cathegeta, æ, V. Catecheta. Magy. Tör. Tár. XIII. 72. prædictæ scholæ *cathegeta.*

Cathegoria, V. Categoria. Kass. P. P. I. 157. ut familiæ nobiles subseque e statu equestri exemtæ ad *statum ac cathegoriam* Baronum vel Comitum seu Magnatum Regni Hungariæ evectæ.

Cathegorica resolutio, animi inductio; *egyenes, feltétlen, elszánt elhatározás.* Ger. fester Entschluss. Rák. Ön. 263. 24. Arch. Rák. VIII. 166.

Cathegorice, V. Categorice. Cod. Alv. I. 108. Rák. Ön. 263., 24.

Cathegoricus, Categoricus, definitus; *határozott.* Arch. Rák. IX. 140. Ultima *Cathegorica* Resolutio Obsidentium.

Cathegorizare, (Du C. categorare, ca-

tegorizare) prædicare; *prédikálni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cathena, portum claudens catena; *kikötő-zár.* Mem. Pauli 431. Die 22. men. Madii de mane dicta Chocha exivit *Cathenam* sive portum Jadræ. Obs. Jadr. 402., 403., 404. Jusserunt ab Architectoribus fabricari quandam *Cathenam* tignorum, similis confectionis prioris sed compositionis debilioris... ipsamque in æquore figere mandaverunt et eadem hora fere quinque trabuchos ab defensionem ipsius *Cathenae* tensos versus ipsas giraverunt.

Cathenula, catella; *kis láncz.* Magy. Tör. Tár. XI. 134. res aureas puta Annulos, *Cathenulas,* Nasfa aliaque talia ornamenta.

Catherus, (pro cantharus) urceus aquarius, hydria; *korsó.* Magy. Tör. Tár. XI. 134. Item pelvim cum *cathero* argenteam.

Cathetoplateus, 3., lateribus compressus; *oldalt lapos.* Hist. Nat. 56. Corpus vel est oblongum vel sphæricum vel subglobosum iam lateribus compressum seu *cathetoplateum,* iam dorso plane compressum seu plagioplateum.

Cathezizare, (Du C. catezizare) pro: catechizare, in rebus sacris instruere; *hittanra tanítani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cathinea terra, quæ in æs convertitur; *föld, ki érczczé változik.* Gyön. 4144.

Catholice, more catholico, catholicæ religioni, doctrinæ etc. convenienter; *katholikusan.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 164. ita argute, ita dextre, ita *catholice* se gessit.

Catholicismus, i, καθολικός i. e. generalis, communis fides, religio, doctrina, disciplina, res catholica; *katholiczizmus,* It. cattolicismo. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 170. Fabó Monm. Evang. II. 88.

Catholicitas, universalitas, generalitas; *egyetemesség, katholikus hit, egyház.* It. cattolicitá. Cher. Jus. Eccl. I. 85. Characteres Ecclesiæ veræ et visibili competentes statuuntur. sequentes. 1. Unitas.... 2. Sanctitas. 3. *Catholicitas* seu Universalitas ex κατὰ et ὁλικός.

1. **Catholicus,** fidem catholicam profitens; *katholikus.* S. de Kz. Chr. I. 4., 2. II. 4., 1. II. 5., 1.

2. **Catholicus,** proprie universalis sed apud scriptores ecclesiasticos pro «orthodoxus» reperitur (Forc.); *igazhitű.* H. l. pro «*reformatus*» occurrit, qua voce Calvini sectatores nominantur. V. Calvinista. Bod. Hist. Un. Trans. p. 301.

Cathologus, V. Catalogus vel Catastrum. Törvt. Msz.

Cathona, æ, (fors. mendum pro *catena* quod fodinam (salis) denotat); (só) *akna.* Ljub. Mon. Sl. XII. 211. an. 1415: scriba tenere debeat unum quaternum, in quo scribat... quantitatem salis... faceat bulletinos extrahentibus sc. salem,... qui bulletinos superstiti *cathone* portare debeant.

Cathus, idem ac Cattus i. e. vinea, pluteus; *védfödél.* Obs. Jadr. 407.

Catigera, æ, (Du C.) doctor, præceptor; *tanító.* Nagy Hier.

Catilio, (Du C. catillo) gulosus; *zabáló, torkos.* Gyön. 4138.

Catillosus, gulosus, avidus; *torkos, zabáló.* Gyön. 4139.

1. **Catillare,** per alienas domos gyrare (spoliendi causa) «catillatio grave opprobrium hominibus generosis obiiciebatur.si qui provincias amicas populi Romani exspoliassent» (Festus); *idegen háznál való keringés.* Gyön. 4111.

2. **Cattillare,** (a *catta*) fetus edere; *macskákat elleni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Catillus, infundibulum molæ; *malomgarat.* Comen. 63. Molæ... ubi metā et *catillo* molunt.

Catinia, apud nos dicitur adolescentia, et est nomen; *ifjuság.* Gyön. 4145.

Catipanus, i, (Du C.) capitaneus, præses, præfectus; *kapitány.* Kuk. Jura I. 15. an. 1069. imperialis protospatarius ac tocius Dalmacie *Catipanus.*

Cato Tertius, *zsémbelődő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 141. Tertius *Cato.* In viros ingenio tetricos atque alienæ vitæ censores.

Catone hoc contenti sumus, *jól folyik a dolog.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 129. Catone hoc contenti sumus. Hoc est: in hoc statu res bene fluunt.

Catogeum, domus, habitatio sub terra; *földalatti ház.* Pár. Páp.

Catolice, V. Catholice. Száz. XXX. 5. 469. *Catolice* et exemplariter vixit.

Catoptromantia, vaticinatio ex speculis; *tükörjóslás.* Nagy Hier.

Cattavera, æ, V. *catavera* Ljub. Mon. Sl. III. 418. an. 1282: Et *cattavere* communis teneantur illam, sc. penam, excutere sicut citius poterunt et. 427: *Cattavere* facient apprendi bona eorum.

Cattinus, 3., glaucus; *macskaszinü, szürke.* Bárczay.

Cattivellus, (ab It. cattivello) misellus homo; *nyomorult, szegény ember.* Száz. IV. 682. dedi uni currifero de cori, qui portavit Franciscum *cattivellum* a buda ad agriam fl. 2.

1. **Cattus,** (Du C.) catus, felis; *macska* (kandúr). Gall. chat. It. gatta, gatto. Bene Pol. 133. canum, *cattorum.*

2. **Cattus,** i, (Du C.) vinea. Catti sunt vineæ sive plutei, in quibus miles in morem felis, quem Cattum vulgo dicimus, in subsessis aut insidiis latet; *védfödél, ostromfödél.* Curios. Misc. 360. Ad accessus hostium detegendos in propugnaculis mediocris altitudinis excitari posse tormentorum tribunalia, quæ *Cattos* vel *Cavalliers* vocant militares Architecti. Kat. Hist. IX. 465. Obsid. Jadr. 407.

Catula, æ, capsa; *katulya.* Tör. Tár. 1889. p. 597. quinta *catula* violacea.

Catulicio, quum canes coire cupiunt; *ebeknek koslatása.* Gyön. 4159. Cf. Plin. 16., 25., 39.

Catulire, coitum maris appetere; *hímet kivánni.* Gyön. 4158. Cf. Varro. R. R. 2., 9., 11.

Catunus, i, 1. villa, prædium; 2. villanus; *1. tanya; 2. tanyabeli ember.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 82. an. 1435: petebat... despotus *catunos* Cernagore sibi consignari. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 95. an. 1435. Cod. Telek. I. 268. an. 1398: Brayk Merucich olachus magistri Pauli filii Karuli comitis Corbavie cum suo *catunò* latrocinaliter super ipsum Johannem et *catunum* eius irruendo. Cf. Miklosich Etym. Wört. 113.

Cauca, Caucus; (Du C.) poculum; *pohár.* Pár. Páp.

Caucha, species navis; *hajó.* Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1411: *caucha* cum toto carico.

Cauculatores, (Du C.) circulatores, præstigiatores; *varázslók, kuruzslók.* Gaukler. Pár. Páp.

Cauda, æ, crates dissimili forma corbium dispositæ; *farkalló védmű.* Brut. Hist. XI. 247., 5: locare tormenta loco idoneo ad verberanda mœnia iubet, cratibus humo refertis dissimili corbium forma, quos *caudas* vulgo milites vocant.

Cauda exemptilis fistulæ catapultariæ, *farsutú a puskában (tő-, farsróf).* *Schwanzschraube.* Pár. Páp.

Cauda equi sylvestris, V. Colipendium. Thök. Diar. II. 329. *Cauda equi sylvestris* sive *colipendium* pro equo cum argenteo deaurato nodo fl. 6.

Caudacus, 3., suavis, mansvetus; *édes, szelid* (farkcsóváló). Gyön. 4170.

Caudalis, ad caudam pertinens, caudæ; *fark-, farki.* Hist. Nat. 42. pennæ *caudales* rectrices audiunt.

Caudam rotare, C. circum agere; *farkat forgatni.* Reg. Turm. Praet. 109. Calcari vero equi novitii nunquam pungantur ne secus calcitrandi et *caudas rotandi* eis ansa præbeatur et huic assuefiant.

Caudica, (Du C.) amnica navis, ex uno ligno facta; *egy törzsből vájt csónak, lélekvesztő.* Ger. Seelentränker. Gyön. 4163.

Caulescere, crescere; *növekedni, leveledzni.* Gyön. 4192.

Cauletum, hortus caulium, hortus olitorius; *káposztás.* It. orto a cavolo. Urb. Reg. pass. Pomaria et Lupuleta utilesque *Horti Cauletorum* et Viridariorum. Egri Levt.

Cauliferum, locus caulibus plantandis; *káposztás kert.* Jan. Pan. Poëm. I. 117.

Caulis capitalis, *fejes káposzta.* Ger. Häuptelkraut. Magy. Tört. Éml. XXX. 261. an. 1550. *caules capitales* cum uno curru de horto... accepissent.

Cauma, -atis gr. καῦμα, æstus; *hőség.* Máty. kir. lev. I. k. p. 357: promptissimi in Turcos ipsos nullo algoris *caumate* deterriti. Batty. Ger. 23. Cuperem longius dicere, hora autem non expectat et *cauma*... conturbat.

Cauno, (Du C.) negotiator; *áros ember.* Gyön. 4199.

Caunus caballus, vilis equus; (fors. legendum *caurus* gr. καυρός = κακός); *hitvány ló.* Gyön. 4200.

Cauponaria, æ, caupona; *italmérés.* Probst. Comitiol. p. 55. Præfectum... *cauponariae* exercitio incolis gravem, coërcendum esse. Rep. Cast. p. 65. a.

Cauponatim, adulteratim (solent enim caupones admiscere aquam vino) *hamissággal, csalárdsággal.* Gyön. 4206.

Cauponatio, actus cauponandi: *szatócskodás, kereskedés, italmérés.* Szamosk. III. 287. Pueri, puellæ, mulieres promiscue inter milites *cauponatione* prout libido ferebat, per castra passim distracti.

Cauponatus, us, popina, taberna; *csapszék.* Obsid. Jadr. 401.

Caureolus, i, (Du C.) capriolus; *kecskebak.* Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227.

Caurus, vox Turc. signif. fere idem quod Romanis: *barbarus;* nomen fidelium Christi apud Turcas; *gyaur.* De Turc. Succ. 605.

1. **Causa,** (Du C.) res, lis; *ok, pör, ügy.* Törvt. Msz.

2. **Causa,** æ, (Du C. res ipsa) hl. natura; *mivolta.* Batty. Ger. 33. Omnes ... Ecclesiæ Doctores, Angeli Veritatis, *causam* denunciantes fidelibus optime admittendi Divini.

3. **Causa,** res, Gal. chose; *tárgy. tradere cum omni causa,* tenetur venditor merces, ita, ut sunt, tradere; Georch. H. T. III. 196. tartozik az eladó fél a portékát *(cum omni causa)* a vevőnek úgy általadni.

Causa activa, actio, accusatio; *felpörösség, felper.* Tisztb. Ir. *Causa activa* et passiva; *Fel- és alper.* Georch. H. T. I. 55. II. 347.

Causa articularis, v. Causa diætalis, causa comitia regni attinens; *törvényczikkelyes ügy, országgyűlési ügy v. per.* Opin. P. II. de ord. Iud. Sec. II. C. VI. Törvt. Msz.

Causa auszugalis, V. *Auszugalis; számlakivonati per.* Egri Levt.

Causa brevis evocationis v. **litis,** brevis actio; *rövid folyamatú per.* Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 212.

Causa cambialis, actio ex syngrapha; *váltóper, váltóügy.* Wechselprocess. Törvt. Msz..

Causa compromissoria, causa ad arbitros delata; *igazlátói per, választott itélőszékbeli per, választott birósági per.* Törvt. Msz.

Causa convocatoria, Processus concursualis et convocatorius; *egybeidéztető per.* Törvt. Msz.

Causa criminalis, lis capitis; *büntető per, főbenjáró per, fenyítő v. főbenjáró ügy, bűntetti ügy.* Törvt. Msz.

Causa diætalis, V. *Causa Articularis; országgyűlési per v. ügy.* Törvt. Msz.

Causa extraserialis, extraordinaria; *soronkívüli ügy, -per.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 8.

Causa facti honoris, actio, causa propter violatam existimationem; *becsületet érdeklő per, becsületben járó per.* Törvt. Msz.

Causa feudalis, complexus obligationum et iurium feudum concernentium; *a hűbéri kötelezettség összege.* Vuch. Jur. Feud. 157. E constituto feudo vi contractus feudalis oriuntur iura et obligationes personarum feudo comprehensarum; eorum fundamentum positum est partim in natura et essentia feudi, partim in contractu feudali, partim denique in iure et observantia feudali. Ipsum vero complexum harum obligationum et iurium, quæ domino et vasallo intuitu constituti feudi adinvicem competunt, feudistæ *causam feudalem* nominant.

Causa fiscalis, causa, actio ex officio mota; *fenyítő per, tiszti vagy hivatalbeli per, fenyítő ügy, fiskális per, közügyvédői per.* Törvt. Msz.

Causa fori sacri, actio in senatu sacro mota; *szentszéki per v. ügy.* Törvt. Msz.

Causa impensionalis, V. *Impensionalis processus.* Jogt. Eml. T. III. p. 284: Repræsentatæ sunt ... propter quasdam exceptiones in *causis impensionalibus* causatæ injuriæ ... intuitu quarum ... statum, non obstante eo quod in similibus *causis impensionalibus* a sententia interlocutoria non detur appellatio.

Causa longæ litis, actio, quæ diu tenet; *hosszas v. négy huzamú per, hosszú pörű ügy, hosszú folyamatú per, hosszú perlekedésű ügy.* Törvt. Msz. Hajnik Perjog. 212.

Causa majoris potentiæ, *hatalmaskodási per.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 112: *Causae majoris potentiae* sic dictæ, quod a Majoribus Judicibus, ad tabulam scilicet Regiam judicentur. Sunt autem hæ causæ: Invasio domûs, Occupatio possessionis, Detentio, Verberatio, Vulneratio, Interemptio Nobilium. Cæteræ autem violentiæ dicuntur *Actûs minoris* potentiæ, quia a minoribus judicibus discutiuntur.

Causæ Octavales, V. Octavalis; *nyolczad ügy, ünnepnyolczadi törvényszékek ügye.* Köny. El. 608. Ad Tabulam Regiam qua forum primæ instantiæ pertinent *causae* olim *Octavales* dictæ in quibus 1. Caput et bona 2. vel caput vel bona 3. ubi non quidem caput ast omnia bona 4. ubi vita civilis in periculo versatur 5. Causæ in quibus discussio valoris aut interpretatio privilegiorum subversatur.

Causa passiva, pars accusata, causa partis accusatæ; *alper, alpörösség.* Georch. H. T. II. 439. Tisztb. Ir.

Causa peremtoria, lis, quæ dilationem non patitur; *halasztást nem szenvedő per.* Törvt. Msz.

Causa perjurialis, actio in negotio perjurii mota; *hamis esküvést, hitszegést érdeklő per, ludas per.* Törvt. Msz.

Causa privilegiata, actio, in qua est locus gratiæ; *különös kedvezéssel biró ügy, különös törvény-folyamatú per, törvénykivételes v. szabadékos per.* Törvt. Msz.

Causa productionalis, causa in negotio nobilitatis demonstrandæ; *nemességbizonyító per.* Kass. P. P. I. 327. Extractus *causae productionalis* seu nobilitatis legitimatoriæ a revisione Consilii R. H. pendentis.

Causa redundat v. **condescendit,** causa labitur, deponitur; *utódlásnak van helye.* Hajnik. Perjog. 169.

Causa repositionalis, actio in negotio restituendi mota; *visszahelyezési per.* Kass. P. P. I. 328. Extractus Causæ *Repositionalis* a Revisione Cancellariæ R. H. A. pendentis.

Causa serialis, causa, quæ recto ordine tractatur; *sorozatos ügy.* Germ. der Reihe nach entscheidende Fälle. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 8.

Causa Tabularis, C. ad tabulam Regiam pertinens; *táblás ügy, felsőbb törvényszéki per.* Opin. Deput 56. Occasione Coordinationis Curiæ Regiæ sub Carolo VI-to agnoscimus quidem Tabulam Regiam duplici hac sua activitate extraordinarie gravatam videri non potuisse, quamvis enim primis post neo-ordinatam Excelsam Curiam Regiam Temporibus *Causae Tabulāres* omni anno in circa 100 novæ levabantur.

Causa testamentaria, actio in negotio testamenti mota; *végső intézetet érdeklő per, végrendeleti ügy v. per.* Törvt. Msz.

Causa transmissionalis, *feljebb vitt per.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 152: Personalis Præsentiæ Regiæ Majestatis semper Budæ maneat *causasque transmissionales* (ex minoribus tribunalibus ad Tabulam Regiam transmissas) continue judicet. Decret. Ulad. Regis an. 1514.

Causa tridualis, quæ tribus diebus peragebatur in casibus minoris negotii; *három napos perek.* Jogt. Eml. T. I. p. 56.

Causa urbarialis, actio in negotio sic dicti urbarii mota; *urbáriumot érdeklő per v. ügy, jobbágyi szabás iránt indított per, urbéri per.* Törvt. Msz.

Causæ condescensio, lapsus et depositio causæ; *utódlás, perletétel.* Not. J. Samb. Tyrn.

Causæ meritum, i, e. summa status; *ügy veleje, érdeme, dereka; pernek sarkalata.* Not. J. Samb. Tyrn.

Causaliter, causā; *okadatolva, okozatosan.* Tör. Tár. 1888. p. 542. Cf. August. 1., 1., 5. fin 6. 5.

Causans, actor; *törvénykező, ügyes, peres, panaszos, perlekedő.* Törvt. Msz.

Causarum Regalium Director, cognitor et defensor regius reipublicæ; *királyi jogügyek igazgatója.* Benz. I. H. 200: *C. Regalium Director* vel sacræ Regni Hungariæ coronæ Fiscalis, qui in Tabula Regia Judiciaria sedet, ut pro fisco respondeat et Regis iuribus invigilet. Georch. H. T. I. 55.

Causarum regalium director et sacræ coronæ fiscalis, *királyi ügyek igazgatója* és a *szent korona ügyésze.* Törvt. Msz.

Causarum regalium Directoratus, munus, officium cognitoris et defensoris regii reipublicæ. *kir. kincstári jogügyi igazgatóság.* Nagy Ernő Magyarorsz. Közj. 167. A fiscus nálunk a magy. kir. kincstári jogügyi igazgatóság által jár el, ennek alája rendelt kir. kincstári ügyészségekkel az 1848 előtt fennállot *Causarum regalium directoratus* helyett.

Causarum transitio, in rem judicatam i. e. adjudicatum; *odaitéltetett.* Not. I. Samb. Tyrn.

Causalitas, causa; *ügy, per.* Kass. Jur. Civ. 1. 37. similium vero *causalitatum* cognitio et discussio Foro Tabulari competeret. Kass. P. P. I. 294. in disquisitione autem *causalitatum* id se evolvisset.

Causapearius, (a Gausape) pellifex; *szűrszabó.* Priv. Ceh. Copia Privilegiorum pro parte Civium et *magistrorum Causapeariorum* Pestien. die I-ma Mens. X-bris 1775. emanatorum. Bpesti Városi Levéltár.

1. **Causare,** (Du C.) efficere, afferre e. gr. dolorem, damnum; *okozni, előidézni.* Wagn. Törvt. Msz. Vern. Met. 68. scintilla incendium *causans.*

2. **Causare,** (Du C.) litem movere vel querulari; *pert inditani.* Not. I. Samb. Tyrn. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 236.

Causarius, pragmaticus, qua voce apud Græcos ii notantur, qui res forenses callebant (Du C.); *ügyész, jogtanácsos.* Advocat. Bod. Hist. Un. Trans. 467. Joh. Sárosi, *Causarius* Fiscalium Suæ Celsitudini.

Causativus, efficiens; *okozó.* Wagn.

Causatum, effectus, factum e causa consequens; *okozat.* It. effetto. Georch. H. T. III. 134. Vern. Phil. Mor. 85. Et de hoc actu obtinet illud notum: «qui est causa causæ, est etiam causa *causati.*

Causon, (Du C.) ardens febris; *forró láz.* Gyön. 4196.

Caussans, causas agens, litigans; *perlekedő.* Ker. Nap. 344. Cf. Pacuv. ap. Non. 89., 12.

Cautela, (Du C.) prudentia, cautio, circumspectio; *óvatosság, óvadék.* It. cautela. S. de Kz. Chr. II. 5., 2: propter *cautelam* memoratam retraxisse suum velle. Cf. Appul. Met. 5.

Cautela iuris, legitima intercessio; *törvényes óvás.* Törvt. Msz.

1. **Cautelosus,** 3., (Du C.) cautus, prudens, plenus cautelis; *teljes okossággal, nagyon óvatos.* Gyön. 4227. Száz. II. 156.

2. **Cautelosus,** 3., dolosus, astutus; *fortélyos, ravasz.* It. cauteloso. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 428.

Cauteriare, (Du C.) stigmata inurere; *megbélyegezni.* Kronst. III. 402: ut boves *cauteriatos* custodirent. Cf. Paul. ad. Timoth. 1., 4., 2. Novatian. de Trinit. 29.

Cauteriator, qui stigmata inurit; *bélyegző.* Kronst. III. 402: boum *cauteriatoribus.*

Cauteriatus, 3., (Du C.) *Cauteriata conscientia,* depravata cui quasi cauterii nota inusta est. Occurrit ap. Marten. tom 2. Murator t. 3. Scriptor. Ital. p. 430. col. 1.; *megbélyegzett lelkiösmeret.* Marc. Chr. II. 62. Salamonis autem *cauteriatam* conscientiam. Thurócz. 130.

Cauterisare, inurere (Du C. cauteriare), *rásütni, bélyegezni.* It. cauterizzare, marcare. brandmarken. Fabó. Monm. Evang. II. 419. nisi prius iuramenti huius depositione conscientiam suam *cauterisaverit.* Cf. Veget. 5. 1., *cauterizare.*

Cauterisatio, actus ferrum candens vertici capitis applicandi; *bélyegzés.* Bene Med. V. 169.

1. **Cauterium,** stigma, ferrum, quo notæ inuri solent; *bélyegző vas, bélyeg.* Verancs. VI. 277. omnino Tamen damnari minime possum, quum quæ alii veluti *cauterio* quodam, tanquam putrida, hæc exserabant severius, illa carpebant mordentius. Cf. Veget. 1., 14., 3.

2. **Cauterium,** ulcus. vulnus; *folyóseb, genykutacs.* It. cautèrio. Gal. fontanelle. Fontanell. Verancs. IX. 267. *Cauterium* etiam, quod mihi aperuerunt medici propter tumorem quemdam catharricum in clavicula pectoris iuxta iugulum, iam positum extra periculum.

Cautinum, catinus; *olvasztó edény.* Ger. Schmelztiegel. Magy. Tör. Tár. IX. 154. si moneta indebite cuderetur... numerusque ultra sex aut septem denarios frequenter in una marca excresceret, extunc ipsi singuli et universi denarii ad *cautinum* debent reponi.

1. **Cautio,** (Du C.) pecunia cavendi causa deposita; *óváspénz.* D. Ráczk. p. 222.

2. **Cautio,** pœna, animadversio, (Du C. al. s.); *büntetés.* Batty. Ger. 35. si mortua est fides, et ille vivere non potest, cujus fides mortua est; dura *cautio,* qua etiam, qui alicujus momenti sunt, plectentur.

Cautio damni infecti, contra imminens damnum actus cavendi; *fenyegető kár iránt való bátorságosítás.* Törvt. Msz.

Cautio de dolo, actio cavendi contra dolum; *csalás ellen való bátorságosítás.* Törvt. Msz.

Cautio de pretio restituendo, Chirographum de pretio restituendo; *jószág árának visszafizetéséről adott bátorságosítás.* Törvt. Msz.

Cautio expeditoria, *Cautio literaria; szavatosság, irott óvás v. nyugtató, jótálló v. Evictio.* Törvt. Msz.

Cautio fideiussoria, actus cavendi spondendo; *kezességi bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio iuratoria, actus cavendi iuramento interposito; *esküvési bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio legatorum servandorum, *Chirographum de exsolvendis legatis; hagyomány kifizetéséről adott bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio literaria, scripto data securitas; chirographum, quo debitor cavet de accepta et reddenda pecunia; *írott kezesség.* Georch. H. T. III. 362.

Cautio litis sumptuum, actus cavendi de exsolvendis sumptibus litis; *perköltség megtérítése felől adott bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio nude promissoria, promittendo cavere; *puszta igéretbeli bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio pignoratitia, vel *cautio realis,* actus cavendi pignore dato; *zálogadás általi bátorságositás.* Törvt. Msz.

Cautio subjective sumta, actus intercedendi; *óvatolás.* Törvt. Msz.

Cautionales, *cautio literaria* q. v.; *jótállólevél, kezességlevél, óvólevél, kezes levél.* Törvt. Msz.

Cautionalis, ad cautionem pertinens; *biztositási.* Art. D. 1840. p. 86.

Cautionalis summa, pecunia cavendi causa deposita; *óvalombeli somma, bánatpénz.* Törvt. Msz.

Cautulose, caute; *óvatosan.* Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1360: *cautulose* dixit.

Cautulosus, a cavere, providus; *óvatos.* It. cauteloso. Kov. Jur. Tav. 16. Contrarium vero facientes, rerum omnium ac (C. et) bonorum, sub huiusmodi clauculosa (C. *cautulosa)* collusione.

Cava, æ, (Du C.) *cella; pincze.* Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: debeat investire omnes denarios, quos habet in continenti in grossum in *cava* bona.

Cavalcada, (Du C.) expeditio militaris, *hadjárat.* Szilády Tört. Magy. Tört. Eml. IX. 452. hanc *cavalcadam* ex nulla malitia intrasse.

Cavalcata, æ, equo mereri; a *caballo,* It. cavalcata; *lóháton való szolgálat.* Vuch. Jur. Feud. 170. Quum antiquitus feuda maxime militiæ causa concederentur, hinc inter præcipua servitiorum genera reputabatur, equo mereri (idque venit nomine *cavalcatae* aut *scutagii,* der Edle Kriegsdienst a) adeo, ut, qui prædium sub militiæ lege haud possidebat, feudum rectum habere haud videretur.

Cavalcator, qui equos domat; *lovászmester, idomár.* It. cavalcatore. Szamosk. IV. 76. Petrus Angelus senex, *cavalcator, hyppodamas* id est *equorum domitor.*

Cavaleria, vel Cavalleria, equitatus, equites, equitum turmæ; It. cavalleria. Cavalerie; *lovasság.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. *Cavaleriae* Generalis Colonellus.

Cavalerium, moles portus Italis: molo, a molibus seu crepidinibus, quarum objectu maris atrocitas frangitur et retunditur. Verancs. VIII. 256. Jam facio fieri portam, quæ ducit ad exteriorem arcem ab interiore, eaque ponetur in fundum usque fossæ; simulque *molis* sive *cavalerii* partem eam, quæ ab septemtrione est... perficiendam curabo.

Cavalerius, i, comes, socius (Du C. eques); *társ.* Ljub. Mon. Sl. VI. 10. an. 1441: non possis tecum conducere pro *cavalerio* seu socio aliquem.

Cavallarius, i, (Du C. cavallerius) præfectus stabuli; *főlovászmester.* Benz, I. H. 160: Regnum Croatiæ suos etiam officiales habuisse legitur, inter quos memorantur: Camerarius primus, secundus, tertius, Palatinus, *Cavallarius*... Scutobajulus. Rač. Mon. Sl. VII. 16. an. 892. Luc. Regn. Dalm. 96.

Cavalleria, (Du C.) equitatus, Cavaleria; *lovasság.* Arch. Rák. I. 437. IX. 166. Art. Diæt. Pos. 159.

Cavallerus, nobilis aulicus; *gavallér.* Ger. *Cavalier.* Vect. Ref. I. 2. magnates, *cavalleri* ac civitates.

Cavalliero, eques, nobilis aulicus; *gavallér.* It. cavaliere. Tör. Tár. 1889. p. 33. Szamosk. IV. 466.

Cavalliers, V. Cattus.

Cavallierus, i, eques; *lovag,* cavalliero. Magy. Tör. Tár. V. 231.

Cavallus, (Du C.) ab It. cavallo; *ló.* Batty. Leg. T. I. 410. an. 1072.

Cavana, æ, (Du C.) recessus cavus; *vájulat.* Rač. Mon. Sl. VII. 76. an. 1069. pavimentum cum *cavana* turris.

Cavata, æ, cavatio; *vájás.* Ljub. Mon. Sl. I. 397.

Cavatorium, culter, quo sculpitur, cælatur; *horló, hornyoló.* Einschneidemesser. Kerbemesser. Schläg. 1319.

Cave, potus ex fabis arabicis confectus; *kávé.* Arch. Rák. VIII. 344. duæ scutellulæ pro sorbendo *Cave* 365. Instrumentum æreum pro coquendo *Cave.*

Cavearia, æ, taberna, in qua calda arabica venditur; *kávéház.* Kass. Ench. III. 97.

Cavearii, qui caldam Arabicam. coffeam venalem habent; *kávés.* Coffee-Sieder. Tab. Conser. Pest. Vár. Lev. Kass. Ench. III. 97.

Cavella, equa; *kabola, kancza.* Kov. Form. St. 269. Item *cavella* cum poledro masculino ad II. Marc.

Cavellenus, 3., ad cavellam pertinens, femininus, generis feminei; *nőstény*... Kov. Form. St. 269. Item cabella cum poledro *cavelleno* ad $1^1/_2$ marcas. Item cavella cum poledro masculino ad II. Marc.

Cavena, æ, taberna, in qua calda Arabica paratur, venditur; *kávéház.* Wallaszky 579. Popinæ *Cavenaeque* dictæ ac suspecta quævis hospitia ac conventicula similiter interdicuntur. Kass. Ench. III. 97.

Cavenæ arendator, thermopolii conductor; *kávéházbérlő.* Pest Vár. Lev.

Cavens, V. *Fideiussor.* Kass. Jur. Civ. II. 174. Persona talis Jure nostro *Fideiussor* vel *Cavens* compellatur.

Cavillose, cavillando; *kötekedő módon.* Szend. Misk. tört. III. 15. an. 1246 nec umquam ipsam terram... *cavillose* recipere conarentur.

Cavillosus, 3. cavillatione plenus; *furfangos, fogárd, fortélyos.* It. cavilloso. Fej. X. I. 280. et in tantum per suas *cavillosas* machinationes tacite et palliata malitia laboravit.

Cavillum, i, ars, calumnia, cavillatio; *jogcsavarás, fortély, csiny, patvar.* It. cavillazione. Gal. chicane. Cod. Alv. I. 23.

Cavitas, cavum, i; cavus, i; caverna; *üregesség, űr.* It. cavità. Gal. cavité. Vern. Psych. 32. Cerebri nomine venit mollis illā substantia, quæ osseæ illius solidæque capsulæ octo firmis ossibus per suturas inter se connexis constantis cranium vocatæ *cavitatem* explet.

Cavitates, fodina; *bánya, evés.* Ger. Zeche. Besztb. Levt.

Cavolus, i, brassica; *káposzta.* It. cavolo. Ljub. Mon. Sl. XI. 113. an. 1324: aliqua persona audeat... emere *cavolos, porros... finiclos, spargios.*

Caxalengus, 3., semper domi morans; *szoba őrző.* It. casalingo. Stubenhocker. Ljub. Mon. Sl. IX. 200. an. 1411: nostri fideles morantur cum magno incommodo, quia sunt homines *caxalengi.*

Cayba, æ, lacunar; *táblás padlózat.* Plafond. Ljub. Mon. Sl. XI. 171. an. 1345: pictor facit manifestum... quod se obligat... pingere totam *caybam,* que est super salam novam communis.

Caza, æ, (Du C.) catinus; *olvasztó tégely.* It. cazza. Schmelztiegel. Rač. Mon. Sl. XIII. 348. an. 1333: tinas *saldas* et sanas, tres *mastellos II. cazas* de ramo.

Cazamata, V. Casamata. Arch. Rák. VIII. 386. A pincéket és *cazamátákat* maga járta meg Brigadéros.

Cazun, placentæ species caseo condita *casata* dicta; *túrós lepény.* Batty. Leg. T. II. 287. an. 1193. Tkal. Mon. Ep. I. 5. an. 1193: de... victualibus, que vulgo *Cazun* nuncupantur.

1. **Cecha,** æ, pars fodinalis; *bányarész.* Faber. Jur. Met. 220. De suffocatis submersis *Cechis* seu partibus fodinalibus; 221. de *Cechis* seu partibus fodinalibus et mensuris.

2. **Cecha,** contubernium opificum; *czéh, egylet.* Zeche. Magy. Jogt. Eml. I. 435.

3. **Cecha,** moneta; *pénzverő intézet.* Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362. Cum antiqui nostri se non delectassent in faciendo magnum lucrum monete, que bateretur in nostra *Cecha.*

4. **Cecha,** æ, numus; *pénz.* Ljub. Mon. Sl. V. 175. an. 1409: comes... Scutari fecit cudi unam *cecham*... propter quam causam fecit banniri omnes grossos.

Cechalista, ita dictæ cehæ socius V. s. Paszport. *czéhember.*

Cechin, aureus (ab. arab. *sekkah,* instrumentum, quo monetæ signantur), Ger. Zechine. Fer. Mon. Sl. XVIII. 264. an. 1659: unum aureum vulgo *cechin* solvunt.

Ceconia, lucifuga (Du C. *Cecua, Cecuma, Cecunia,* noctua); *pupdenevér, szárnyas egér.* Gyön. 4249.

Cedria, æ (Du C.) gumma cedri; *mézga, gyanta.* Theer, Wagenschmiere. Abelsb. 6.

Cedula, (Du C.) schedula, scidula, *σχέδη; czédula, lap.* It. cedola. Billet, Zettel. Fej. X. I. 276. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 304. Monm. Comit. Trans. I. 219.

Cedulma, æ, pro: *cedula,* Ljub. Mon. Sl. XXI. 61. an. 1433: habet duas *cedulmas* manu ipsius. Fr.

Ceha, V. *Cecha* 2. Art. Diæt. Pos. 94.

Ceha Sartoria, consortium Sartorum; *szabóczéh.* Kuk. Jur. II. 82.

Cehæ Magister superior, Cehæ Magister inferior, *főczéhmester, alczéhmester.* Ober-, Unter Zunftmeister. Priv. Ceh. Sailer Articuln 1724. Bpesti Városi Levéltár.

Cehales articuli, ad Ceham pertinentes leges, regulæ; *czéhczikkelyek.* Priv. Ceh. *Articuli Cehales* Piscatorum. 1776. Bpesti Városi Levéltár.

Cehalis, ad Ceham pertinens; *Cehales Opifices:* in Ceham asciti; *czéh... czéhbeli mesterember.* Art. Diæt. Pos. 94. Kass. P. P. I. 175. In objecto *cehali.*

Cehalista, sodalis, socius, consors Cehæ; *czéh tagja.* Erd. Fisc. Levéltár 3.

Ceharum Magistri. *Fogotmesterek.* Száz. XI. 810.

Celararius, i, V. Cellarius. cui potus et escæ cura est, qui cellæ vinariæ et escariæ præest, promus, *κελλάριος, ταμίας*; (Du C.) *sáfár, pinczér.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 53. Andres presbiter et Dretillo *celararius* testes.

Celare ab aliquo, pro: *celare aliquem*; *eltitkolni.* Frak. Mát. lev. II. 110: Quod si ita est, rogamus, ut maiestas has indigentias... non velit *celare a nobis.*

Celarista, æ, cellarius, promus condus; *pinczemester.* Georg. Sirm. I. 279. Et ibi latro Christoph claviger ac *celarista* Regietatis.

Celarium, cassis; *sisak.* It. *celata,* Sturmhaube. Ljub. Mon. Sl. III. 306: manicas, *celarium.*

Celebrare missam, facere, sacris operari, Sacrificium facere, hostiam cœlestem immolare; *misét tartani, olvasni, ünnepelni.* Wagn.

Celebrum, (Du C. cerebrerium,) species cassidis, qua tegitur capitis pars superior *vassalap.* Schläg. 561.

Celere, pro: *celeriter; gyorsan.* Eszt. Okm. p. 176. (Steph. de Werbewcz an. 1530): quia sua maiestas *celere* hoc exequi... nequit.

Celerimeter, 3., celeritatem metiens; *gyorsaságot mérő.* Hor. Mem. 272. globo *celerimetro* non nisi prope *libellam* deprehendisset celeritatem tribus æqualem pedibus.

Celerista, æ, nauta, qui salem devehit, salis nauta; *sóhajós, sótutajos, czellér.* Oppidi Dés Archivum an. 1456. Erdészeti Okltár I. 27 ad an. 1592 ipsis *celeristis* in portu oppidi... Sibo... ibid. Vos autem... negotiatores *celeristas.* Tört. Tár. 1887. 807., 808. Cf. Száz. 1887. VIII. füz. 66. l.

Celestes, ni fallor h. l. subintelligendi sunt *arcus coelestes; (égi) boltok.* Gyön. 4311.

Celeumanaticum, pro: celeusmaticum præceptum, enunciatum; *igaz állítás.* Fej. Jur. Lib. 55.

Celeusma, *κέλευσμα,* iussum, edictum, præceptum; *parancs, meghagyás.* Cat. Libr. S. Ivanics. 298.

Celiaci, (Calep.) qui ventris fluxum patiuntur; *fosók.* Gyön. 4319.

Celibatus, conditio, vita cælibum; *nőtlenség.* It. celibato. Cölibat. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 206. neque ducat uxorem sed in *Celibatu* finiat dies suos.

Celidoniatus gladius (Du C. Chelidoniacus gladius) ferrum latum, cuius duplex mucro ac bifurcus in modum caudæ hirundineæ formatur, unde et chelidoniacus dicitur; *széles vasu tőr.* Gyön. 4294.

Celidrus, (Du C.) ornatus mulierum; *asszony állatoknak ékessége.* Gyön. 4320.

1. **Celindra, Celindria.** Silindria, Scilindria, tigna, lignum ad ædificandum per fabros tignarios fabricatum, lignum fabrile; *ácsfa, épületfa.* Fjp. Szám. 217., 386., 400., 491.

2. **Celindra,** navis piratarum; *vízi tolvajoknak hajója.* Gyön. 4326.

Cella, æ, (Du C.) abbatiola, monasterium minus; *kis kolostor.* Batty. Leg. T. II. 77. 214. an. 1059: cum... pratis... et loci eius locis omnibus quin et *Cella,* quæ in eo est.

Cella monastica, cubiculum, conclave monachorum; *szerzetes czellája.* Wagn.

Cella pulveraria, horreum pulveris pyrii; *puskapor-tár.* Kaprin. Eloq. II. 722. quarum (pilarum) una in *cellam pulverariam* feliciter... impulsa.

Cellariolum, corbis lagenis recipiendis; *pinczetok.* Arch. Rák. VIII. 344. Flascones pro uno *cellariolo* vulgo: *pinczetok* scissi cristallini Nro 7. Moln. Patv. 17.

Cellarium, (Du C.) cella, locus subterraneus, ubi vinum deponitur et servatur, cella vinaria, *pincze.* It. celleraria. Keller. Arch. Rák. VIII. 356. In *cellario* Arcensi, quorum nisi unicum fornicatum, inventa sunt vasa vini et Loræ. Fej. VII. 159., 202. Kronst. I. 143. Cf. Scæv. Dig. 32., 39.

Cellarium lagenarium, *cellariolum* q. v.; *pinczetok.* Verancs. IX. 177. Tamen cum ibi non haberet bonum vinum, misi ei dono vinum uno *cellario lagenario.*

Cellarium portatile, *borkosár.* Ger. Flaschenkeller. Vect. Gen. U. F.

Cellarius, (Du C.) promus condus; qui præest cellæ vinariæ et escariæ; *pinczemester.* Kellermeister. Kronst. I. 108. Száz. XXIV. 217.

Cellatrix, quæ cellæ seu promptuarii curam habet; *pinczéhez látó leány.* Gyön. 4307.

Cellerarius, i, (Du C.) pro: cellarius. Tkal. Mon. Ep. I. 132. an. 1266.

Cellerista V. *Celerista.*

Celliola, dimin. a cella; *kamrácska.* Zelle, Kammer. Thom. Archid. Hist. Sal. 359. mox in Monacorum *celliolas* irrumpentes diripiebant sarcinulas.

Celliota, æ, (Du C.) gr. *κελλιώτης,* camerarius, cubicularius apud imperatores Constantinopolitanos; *komornok.* Nagy Hier.

Cellula, (Du C.) dimin. a cella. Magy. Tör. Tár. XX. 184. in quadam *cellula* fl. 40.

Cellulanus, (Du C.) concellaneus, contubernalis; *czellatárs.* Nagy. Hier.

Cellularis 2. Cellularia fila, cellulosus; tunica cellulosa; *sejtszövet.* Ger. Zellengewebe. Vern. Psych. 33. Est hæc tunica pellucida, tennis, in adultis crassior et Firmula cum dura meninge ope vasorum et cum pia matre ope filorum *cellularium* (Zellgewebe) connexa.

Celnich, celnicus, minor officialis super pastores civitatis constitutus; *csősz.* Han. Mon. Jur. P. I. 47. Nullus *Celnich,* polschich, pudarius nec alter officialis super... bravarios vel pastores.

Celones, genus quoddam navium velocissimum; *gyors hajók.* Marc. Chr. II. 56. Thurócz. Sal. c. 50.

Celsissimus, titulus honorarius; *főméltóságú.* Törvt. Msz.

Celsitudo, titulus honorarius; *herczegség, fenség.* Törvt. Msz. Epist. Proc. P. II. p. 372. Szilády Magy. Tört. Eml. VII. 157. Marc.

Chr. II. 37. Cf. Cod. Theod. 6., 26., 8.; 8., 5., 23.

Celte, Celtes, coelum, instrumentum ad cælandum; *véső.* It. scarpello. Gal. ciseau. Meissel. Schläg. 1320.

Cementaneus, 3., ius auri permutandi habens; *aranyváltó joggal biró.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 405. Sunt fodinæ argentice . . . cum . . . quatuor villis *Cementaneis.*

Cementaria, æ, lacus (Du C. al. s.); *mészverem.* Kronst. II. 245. Kalkgrube.

1. **Cementarius,** V. Aurifaber; *ötvös.* It. orefice. Comm. sup. auri prax. L. Debr. VII. 1. non solum de lucri summa, verum etiam de bonitate aureorum cogitur *Cementarius* reddere rationem.

2. **Cementarius,** calcarius (ap. Du C. alio sensu); *mészégető.* Kronst. II. 62.

Cementarius regius, cæmentarius, faber murarius, structor murorum; *királyi kőműves.* Száz. XXVII. 658.

1. **Cementatio, Cimentatio,** actus purgandi, alienis admixtis partibus liberandi; *czementelés.* Kol. Cod. 23.

2. **Cementatio,** actus, negotium auri permutandi; *pénzváltó ügyelet.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 404.

1. **Cementum,** massa alienis partibus igne purgata; *cziment.* It. cemento. Cement. Comm. Sup. aur. prax. L. Debr. VII. 1. Kecsk. Ötv. Cibinienses consueverant ex uno quoque *Cemento* nummum unum aureum quasi specimen totius summæ in senatum accipere.

2. **Cementum,** auri permutatio; *arany váltás.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 173. an. 1527. auri permutatio, quæ *Cementum* appellatur.

Cementerium, i, *ambitus claustri a kolostor környéke.* Szék. Okl. III. 91.

Cemmentare, alienis admixtis partibus liberare, purgare; *czementelni.* Kol. Cod. 39.

Cemmentarius, i, qui auro purgando occupatur; *aranyfinomítással, czementeléssel foglalkozó, czementelő ötvös.* Kol. Cod. 39.

Cemmentum, V. Cementum, *czement.* Kol. Cod. 37. 39.

Cenatorium, (cœnatorium) δειπνητήριον; cœnaculum; *ebédlő terem.* Gyön. 4335.

1. **Cendalum, Cendatum,** (Du C.) tela subsericia, vel pannus sericus; *selyem szövet.* It. zendada. Gal. cendal. Fr. Balass. Caasul. Steph. 25. *Cendalum* vero seu *Cendatum* sindonem nonnulli ibidem interpretantur vel telam subsericam sive ex græco Σινδών sive ex arabico Candal (folium tenue) derivatum sit sindonis vocabulum.

2. **Cendalum,** fascia cassidis; *sísak szalag.* Bárczay.

Cenobates, σχοινοβάτης, funambulus; *kötélenjáró.* Gyön. 4340.

Cenodocharius, i, caupo, tabernarius; *sáfár, vendégfogadó, tavernás.* Gyön. 4349.

Cenodoxia, æ, (Du C.) inanis gloria gr. κενοδοξία; *hiu dicsőség.* Gyön. 4345. Nagy Hier.

Cenodoxium, Xenodochium, publica domus pauperum; *szegényház.* Fej. 1., 311.

Cenodoxus, (Du C.) inanis gloriæ cupidus gr. κενόδοξος; *világi hiu dicsőségnek kivánója.* Gyön. 4344.

Cenofactor(ia), qui operatur de cœno; *fazekas ember.* Gyön. 4353.

Cenolentus, (Cu C.) renovatus; *megujittatott.* Gyön. 4351.

Cenomia, κοινὴ μυῖα, communis musca; *közönséges légy.* Gyön. 4354.

Cenophegia, recte: scenopegia, festum Tabernaculorum: *sátoros ünnep.* Ger. Laubhüttenfest. Gyön. 4360.

Cenopus, (χηνόπους) chenopodium; *ludláb.* Gyön. 4356.

Cenovectorium, (Du C.) instrumentum, quo portatur cenum; *sárhordó saraglya.* Gyön. 4447.

Censionarius, i, qui censum solvit; *adófizető.* Arch. Ver. Sieb. XI. 77.

Censitus, pro: census; *becsülni, árt szabni, megadóztatni.* It. censuare, tassare. Verancs. VI. 145. Pro stipendiis eorum *censiti* sunt coloni nobilium, quique, ut dicunt, portatim in denarios LXV.

1. **Censor,** qui libros typis editos inspicere et approbare vel reprobare, reiicere solet; *könyvvizsgáló.* Szirm. 34.

2. **Censor,** in scholis, qui notabat mores et profectus scholarium; *felügyelő.* Székesf. főgym. Ért. 1894/5. p. 14. a jobb tanulók közül *Censorokat* vagy *Decuriokat* vagy *Praetorokat* nevez ki.

Censor cerealis, investigator, perscrutator cerealium; *gabona vizsgáló.* Bene Pol. 100.

Censores pulpitarii, V. Concionator, in ludibrium monachorum usitatum. Olah. Cod. Ep. 532. Mihi crede nunquam nebulones isti vestri *censores pulpitarii,* qui in patinarum contemplatione non Christi vitæ, in ventrem et nates creverunt ut cucurbitæ.

Censualis, is, qui pendet censum, censui obnoxius; *adófizető.* Verancs. V. 117. S. de Keza Chr. II. 1. 19.

Censualis pes, pretium nummorum; *kamat mértéke, állapotja, kamatláb.* Törvt. Msz.

Censualista, *váltságos, váltságfizető.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 430. Kereszt. Res Mil. 426. Quo pacto Libertinorum numerus vehementer adauctus est. Sed iam hodierno ævo plurimi eorum ad statum colonicalem vel ad annuum Dominis suis pendendum censum reducti, mutato nomine, alibi *Taxalistae,* alibi *Censualistae* appellantur. Pfahl. Jus Georg. 293. Causa Fisci Dominalis Dominii Toplika contra montanistas et *censualistas* præfati Dominii etc.

Censualisticus, censui subjectus; *adóköteles.* Pfahl. Jus. Georg. 293. Causa B. Reizner . . . qua Censualistis Dominii B. ex publico ordinati assistentis Fiscalis contra Comitem Georgium D. ad correctionem Executionis in Processu abæstimationali *Censualisticorum* Tenutorum per eundem Comitem I. moto.

Censuarius, 3., (Du C.) vectigalis, stipendiarius; *adófizető.* Frak. Mát. lev. II. 28: Quis . . . non detestetur et doleat Romanum pontificem illis adherentem socium . . . dici, qui christiani nominis hostibus . . . *censuarii* . . . existunt . . . Ljub. Mon. Sl. V. 56. an. 1406.

Censuarius allodiatis, qui tantum censum allodialem solvit. Jus Fland. p. 21: Exemti a jure feudali proprio propterea, quod sunt *censuarii allodiales.*

1. **Censura,** examen rigorosum; *vizsgálat, szigorlat.* Jókai Kárp. Z. 318. letette a *censurát* — præclarummal.

2. **Censura,** pœna ex lege canonica subeunda; *egyházfenyítés.* Kon. Egyh. 414.

3. **Censura,** æ, (Du C.) datio ad censum, pensio census; *adótörlesztés.* Zinsabstattung. Kronst. I. 632.

4. **Censura,** æ, rima, fissura; *hasadék.* Thurócz. 93. Veniens autem usque ad portam talem ictum et *censuram* in ipsa porta fecisse perhibetur.

Censura advocatialis, examen advocatorum; *prókátori kemény vizsgálat, ügyvédői próbatétel, ügyészi birálat.* Törvt. Msz.

Censura ecclesiastica, (Du C.) iudicium ab episcopo prolatum; *egyházi fenyíték, fegyelem.* Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 278.

Censura legis, pœna lege decreta; *törvény fenyíték.* Törvt. Msz.

Censura librorum, actus libros iudicandi; *könyvvizsgálás.* Törv. Msz.

Censura oralis, examen verbis institutum; *szóbeli vizsgálat.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 94.

Censura rationum, rationes excutere; *számadás-vizsgálás, számbirálat.* Törvt. Msz.

Censuralis, ad censuram, examen pertinens; *vizsgálati.* Schwartn. Scult. 188. Pro expensis *censuralibus,* spano parochiali, stipendiis Haidonum dominalium, deportatione Decimæ archiepiscopalis, utensilibus instrumentis culinaribus . . . tempore adventus Dominorum Compossessorum vel *censurae* vel sedium dominalium præstari solitis.

Censuralis sedes, tribunal rationibus dispungendis; *számvevő szék, számadásvizsgáló szék.* Törvt. Msz.

1. **Censurare,** a censura — valorem ac pretium alicuius rei statuere, censere; *megbecsülni, megbirálni.* Rák. Ön., p. 318. I. 1—7.

2. **Censurare,** exagitare, perstringere; *gáncsolni, becsmérelni.* It. censurare. tadeln, kritisiren. Chr. Monac. 64.

3. **Censurare,** examinare, expungere; *megvizsgálni.* Tör. Tár. 1881. p. 373. rationes *censurare.*

Censuratio, census, actus censendi, censio; *becslés.* Art. Diæt. Pos. 84. neglectaque ad summum intra bimestre spatium prævio modo earundem *Censuratione* demortuis, tali in casu, onus ne fors emergendum non ad hæredes Perceptorum . . . derivabitur.

1. **Census,** præstatio in pecunia; *pénzadó.* Schwartn. Scult. 114. Erant autem commoda Dynastarum, quibus coloni serviebant, stabilia alia certaque, alia a casu magis pendebant, fluxaque erant et minus constantia. Stabilium numero continebantur *Census (Geldzins)* et *Munera* (Naturalzins). Numi Hung. 157. *Census* ac munera a personis Ecclesiasticis, item a civibus ac regiis hospitibus præstari solita. Sub Carolo I. præter competentem regi tertiam decimæ Pontificiæ partem Archiepiscopi ac episcopi quottannis in die strenarum *(novi anni)* certam summam dependebant; Strigoniensis et Colocensis 200 episcopus quilibet 50 marcas argenti. Civitas Budensis Regi ac Reginæ æque die strenarum viginti et unam marcam argenti utensilis in vasis nempe et scyphis offerre fuit obligata.

2. **Census,** (Du C.) tributum; *adó.* Vuch. Jur. Feud. 58. Vocabulo *census* denotantur

annui reditus personis privatis aut vi *contractus foenebris* aut vi alterius tituli pendendi; speciatim autem illæ præstationes, quas coloni glebæve adscripti pendere obligantur.

3. **Census,** reditus; *jövedelem.* Zins. Arch. Rák. I. 5. Annuus *census* dominii.

Census Akonalis, præstatio, nona, de frugibus et vino dari solita; *akó illeték, dézsma.* Iter Oec. 86. nomine Akonum sumitur Census loco Nonæ de Frugibus et vino dari solitus, tempore Uladislai II. anno 1490 inductus ut patet art. 49... In nonnullis partibus Comitatus Honthensis *Census Akonalis* pro Nona exigitur. (Ako, mensura; quæ continet medias 64 mensuræ Posoniensis.)

Census asperorum, Cf. *Asper.* tributum civitatis e singulis civitatis partibus exigi solitum; *városi adó, mely egyes városrészekből behajtatott. Oszpora.* Kronst. II. 53., 54 an. 1528.

Census capitalis, pecuniæ fenus, usura; *tőkepénz kamatja.* Törvt. Msz.

Census caponalis, tributum in forma caponis præstandum; *tyúkadó.* Pfahl. Jus Georg. 168. Velut magis noti (Census) Cellarialis qui a Cellariis et *Caponalis,* qui in reluitionem Caponis a fundis etiam urbarialibus præstari solebat... Aliud est si census hi contractualiter sint stipulati vel *Census Caponalis* a terris censualibus vel emtis desumatur.

Census Cathedraticus, V. Cathedraticum. Fabó. Monm. Evang. II. 95.

Census Cellarialis, tributum pro cellariis solvendum; *pincze adó.* Pfahl. Jus Georg. 168. (sc. Census). V. *Census caponalis.*

Census Cunicularis, census pro usu cuniculorum solvendus; *tárnadíj.* Stollengebühr. Juriev. Jur. Met. 93. Obligatur (Cunicularius) aliis Urburariatibus promotionem minerarum per suum Cuniculum... admittere, non tamen gratuito sed erga moderatum *Censum Cunicularem,* si convenire non possunt, auctoritate quoque Judicis montanistici determinandum. Beszt. Levt.

Census, de mansis, *telekadó,* Schwartn. Scult. 115. Agri modo et inutili antea Dominis glebæ admensus census iste, vulgo *de mansis* (sessionibus, laneis) singulis fertonem seu florenum annuum reddebat.

Census depositorialis, merces horrei; *fekbér, páhópénz, rakhelybér.* Ger. Lagergeld. Kass. P. P. 1., 241.

Census domalis, contributio ædium, vectigal in ædes impositum; *1. füstpénz, 2. házbér, úri házadó, épületadó.* Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. 96. v. s. v. Salgamum. Opinio Deput. 12.

Census dominicus, (Du C. c. dominicatus) qui ad dominum pertinet; *uri adó.* Schwartn. Scult. 114. inconstantes fuere proventus dominici reliqui, cuiusmodi erant mulctæ pecuniariæ maioris duæ tertiæ, subsidium porro Dynastæ militanti interdum ære datum, quæque recentiori tandem ævo accesserunt complura alia. Eminuit istos inter fructus, *Census dominicus,* isque pecuniarius (collecta virgalis).

Census emigrationis, *el-, kiköltözési bér.* Kass. P. P. I. 229. sine depensione seu gabellæ hæreditariæ (Abschluss) — seu vero *Census emigrationis (Abfahrtsgeld).*

Census Fundualis, *telek adó.* Pfahl. Jus Georg. 164. Præstationes rerum veniunt nomine Census, *Census Fundualis,* Terragii (Grundzins) et consistunt vel in productis œconomiæ ruralis vel in pecunia. Schwart. Scult. 188.

Census Hussarengeld. Pfahl. Jus Georg. 168. Pecuniam titulo fideiussionis seu securitatis de non profugiendo a Colonis solvendam; Præstationem item onerum quarterialium ac *Census Hussarengeld* et *Montirungsgeld* dicti (§. 15.).

Census s. Martini, Census die St. Martini in recognitionem terræ a Saxonibus in denariis solvendum. Jus Fland. p. 15. 18: Lucrum cameræ festo St. Martini solvendum appellatur *census* seu taxa ordinaria in literis privilegialibus tabularii nat. Sax: Mathiæ regis commissionales anni 1469 super relaxatione tertiæ partis *census* ordinarii s. *Martini.* V. Civitas libera Regia. Mon. Com. Trans. I. 80. an. 1542.

Census Molaris, merces pro molis pendenda; *malompénz.* Pfahl. Jus Georg. CXXIV. *Census Molaris* (Mühl-zins) stabilitur ita, ut a singulis molis cochlearibus unus florenus solvatur singulis annis.

Census Montirungsgeld, tributum pro ornatu et vestitu militum. V. s. *Census Hussarengeld; felszerelési adó.*

Census Pecuniarius, Census Naturalis, *pénzbeli, természetbeli adó.* Pfahl. Jus Georg. 164. Præstationes rerum veniunt nomine Census, Census Fundualis, Terragii (Grundzins) et consistunt vel in productis œconomiæ ruralis (Naturalibus) vel in pecunia. Hinc *Census* vel est *pecuniarius* (Geldzins) vel *naturalis* (Naturalzins).

Census quarterialis, V. s. v. Salgamum; *lakbér adó.*

Census Schedalis *czédula pénz.* Pfahl. Jus Georg. CXXIV. Domini terrestres ius habeant a glandinatione sabellicorum et quidem a sabellico magno 12, a mediocri 9, a parvo 6 X-ros titulo census; titulo vero *Schedalis* (Zettelgeld) 3 X-ros non plures exigendi.

Census vitalitius, *holta napjáig való fizetés, élelempénz, holtig való bér.* Vern. Phil. Mor. 394. *Census vitalitius,* dum quis pro certa pensione quotannis usque ad dies vitæ solvenda, suas pecunias tradit. Törvt. Msz.

Centasimalitas, centesimæ (tributum); *századrész* (illeték). Arch. Rák. VIII. 73.

Centaurus, urus; *bölény, bölénybika.* It. uro. Schläg. 1634.

Centenaria, æ, *Centenarium* q. v.; *mázsa.* Tör. Tár. 1889. p. 381.

Centenarium, (Du C.) pondus centum librarum; *mázsa,* Ger. der Centner, Zentner. Kass. P. P. I. 241. ut *centenarium* salis in VV. a T. finis T. xris in minori vero quantitate si pondus P. libras non superat... Kronst. III. I. 92.

1. **Centenarius,** Centenarium; *mázsa.* Inst. Arithm. 65. 1. *Centenarius,* 100 Libris. Szegedi Rubr. Pars III. 163.

2. **Centenarius,** i, (Du C.) qui centenis præerat, iudex minor, qui per centenas ius dicebat et comiti suberat V. Centurio; *századost.* Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 97. Pfahl. Jus Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri (provincialibus) præerant, hi fuerunt... comes Castri... Castri Capitaneus... *Centuriones (Centenarii,* Centgrafen) qui Centuriatibus *(Centurionatibus, Centenis)* hodie *districtus,* in quos comitatus divisus est, præerant. Tkal. Mon. Ep. I. 21. an. 1209.

Centesimalis, in centum gradus divisus; *százfokos, százas.* Abelsb. 13. *centesimalis* thermometri.

Centesimalitas, pars centesima, proportio, ratio pro centesima parte computata; *századrész.* Arch. Rák. VIII. 73.

Centigradus, 3. in centum gradus divisus; *száz fokra osztott.* Abels 13. thermometrum *centigradum.*

Centralisatio, actus ad unum centrum, caput referendi, redigendi; *központosítás.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5 p. 38.

Centralista, æ, assecla eius, qui omnia ad unum caput redigere nititur; *központosítás hive.* Jókai Mire Megv. I. 171. történeti-conservativ, *democrat-centralista.*

Centralisticus, 3., aliquid in unum cogens; *központosító.* Száz. VIII. Ap. 10.

Centrare, fistucare; *taposni, verni.* Ger. stampfen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Centrix, (Du C.) a centum vel cento, meretrix, multivira; *kurva.* Gyön. 4446 *uta veteot.*

Centuale Interusurium, quod pro centenis nummis solvitur; *perczent, százalék.* It. percento. Gal. pour cent. Kass. Jur. Civ. II. 178. Super Finis T. quos infrascriptus titulo 6 per *Centualium Interusuriorum* a Capitali suo T. apud N. N. elocato pro primo semestri anni T. obvenientium ab eodem Domino... levavit.

Centumpatres, *városatyák.* Dip. Alv. I. 154. Totum collegium *centumpatrum* Civitatis Cibiniensis. Cod. Alv. I. 56.

Centunculus, (cenduclum) a gr. *κένδουκλον,* thorax, lorica e lana aut vestibus coactilibus facta. Kuun. Relat. Hung. V. I. p. 193: Non modo vero ipsi armis tecti sunt, sed equorum etiam, quibus nobiliores vehuntur, anteriores partes aut ferro aut [denso] *centunculo* (cenduclo) muniunt.

Centuplicare, centies plicare; *százszorosan rételni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114. Vita S. Steph. 60.

Centuplex, centipellio, centum pellis Plin. H. N. 289. *a kérődzők bendője.* Schläg. 416.

Centuplicitas, atis, numerus centuplex; *százszorosság.* S. Steph. vita p. 41: Tandem misericordia Dei dignus *centuplicitate* retributionis bravio, tactus febri.

Centura, æ, cingulus; *öv.* Gall. ceinture. Ljub. Mon. Sl. I. 206: dedit notario pro pignore... *centuram* unam argenteam.

Centuria, æ, seculum; *évszázad.* Szamosk. II. 197. Sequitur a salutifero natali Domini decimæ sextæ *centuriae* annus penultimus, qui Transylvaniae pene ultimus fuit.

Centuriator, dux, princeps, primus; *csapatvezető, kezdeményező.* Prop. Reip. p. 12: Petrus Révajus *Centuriator* Historiæ Hungariæ.

Centurio seu Centenarius, *százados.* It. centurione. Kol. Am. II. 71. Erat vero *centurio* centum militibus præfectus Slavicis populis vocatus Szotnik; omnes enim Castri Jobbágyones i. e. milites per centurias erant divisi. Prisc. Serv. p. 22: *Centuriones* seu *centenarii* erant centum militibus præ-

fecti. Kollár Amœn. II. p. 7. In Judiciis vero erant judices minores, qui per Centenas jus dicebant et Comiti suberant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 213. S. de Keza Chr. II. 2., 2. II. 4., 12.

Centurionatus, us, Centuriatus, districtus Comitatus; *századkerület.* Pfahl. Jus Georg. Centuriones... qui Centuriatibus *(Centurionatibus, Centenis)* hodie *districtus* in quos Comitatus et populus eiusdem divisus erat, præerant.

Centuritelium, centaurium; *ebtej.* It. euforbio. Schläg. 894.

Centus, 3., pro; centum; *száz.* Georg. Sirm. I. 13. cum *centis* equis equitaverat.

Cenula, parva cœna; *kis vacsora.* Kronst. III. 608: pro *cenula* exposui.

Ceparium, ubi cæpæ seminantur; *hagymáskert.* Gyön. 4371.

Cepe, cæpa; *hagyma.* It. cipolla. Schläg. 929.

Cephalia, æ, κεφαλή, caput; *fej.* Kat. Hist. IX. 383. ad Andream natum Caroli, regis Ungarorum, regem Siciliæ, sed nondum regalem tyaram in *cephaliis* portantem.

Cephalica, remedia caput corroborantia, antispasmodica; *fejerősítő szerek.* Vern. Psych. 156.

Cephalus, (Du C.) capito (piscis); *félszeguszó tengeri hal.* Bárczay.

Cephas, (Du C.) caput; *fő.* Obs. Jadr. 415. Sed ne dum eiusdem diei hora bis tertia consumatur *cephas* quidam plebis de eorum conditione inter principalissimos et capitales et tam diri seminator facinoris suis relictis gazis cum suis affinibus a Civitate refugit.

Ceppenich, paludamentum; *köpönyeg.* Magy. Tör. Tár. III. 73. ut depositis statim armis *ceppenich* circa se indueret.

Ceppus, pro; *Cippus.* Tör. Tár. 1893.

Cepurica, κηπουρικά, hortensia olera; *kerti vetemények, zöldség.* Gyön. 4391.

Cer, cerevisia. Schwartn. Scult. 38. cerevisia ... quod ab Hungaris, retenta sola prima syllaba, *Cer* seu *Ser* dictum esse crederem, nisi Turcorum Scherbet suaderet aliud.

Cera Hyspanica, lacca signatoria; *spanyol viasz.* It. cera di Spagna. Arch. Rák. VIII. 332. Cod. Dip. Alv. I. 72. sigillo... super *cera* rubra *hyspanica* impressive communitæ p. 96. sigillis super *cera rubra ductili* impressive communitæ et roboratæ.

Cera sigillatoria, V. cera Hispanica. Törvt. Msz.

Ceralia, opus pistorium; crustula; *sütemény.* Ger. Gebäck. Quel. Sieb. I. 469. an. 1507. pro *ceralibus* et vino.

Ceraptum, v. *cereaptum* (Du C.) instrumentum cereo incendendo aptum; *gyertyagyújtó pálcza.* Nagy Hier.

Cerarius, i, (Du C.) qui facit vel vendit ceram; *viasz áruló.* Gyön. 4410.

Cerascus, cerasus; *cseresznyefa.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 39. Venitque ad arborem *cerasci* crucesignatum.

Ceratum, (Du C.) unguentum e cera confectum; *viaszkenőcs.* Poor Zsebsz. 196.

Cerauneus, (Du C.) ceraunеus est lapis flammeus a calore dictus, invenitur, ubi fulmina cadunt; *meteorkő.* It. meteora. Heyse: Keraunia: Blitzsteine. Thurócz. 52. Lapides etiam pretiosos, crystallum videlicet ac *cerauneum* cæruleo corruscantem colore.

Ceraunus, i, pro: cerameus, κεραμεύς, figulus; *fazekas.* Gyön. 4414.

Cercare, quærere (Du C. al. s.) *keresni.* It. cercare. Ljub. Mon. Sl. V. 91. an. 1407.

Cercator, scrutator; *kutató.* Ljub. Mon. Sl. XI. 12. an. 1312: *cercatores* armorum in lignis.

Cercellus, i, (Du C.) parvus circulus; *fűzér.* Gal. cerceau. Ljub. Mon. Sl. IV. 319. an. 1393: quatuor paria *cercellorum* perlarum.

Cerciorare, (Du C. Certiorare) certiorem facere; *tudósítani.* Knauz M. E. Str. II. 250.

Cercioritas, atis, aliquid certi de rerum statu; *bizonyosság.* Epist. Proc. P. II. p. 306: exspectat responsum et rerum *certioritatem.*

Cerculus, i, libum in circuli formam coctum; *körfonatu kalács.* Pesty Ször. III. 67. duodecim ova cum tribus *cerculis* et: tres verres et tres *cerculos* cum una asatura.

Cerdo, onis, coriarius, coriorum confector; *timár, bőrgyártó, bőrkészítő.* Lederer. Tab. Conscr. Egri levélt.

Cereagius, (Du C. Ceragius) pistor, qui ad modum ceræ agit et deducit pastam; *kenyér sütő.* Gyön. 4429.

Cerealium, domus, ubi panes disponuntur; *sütő ház.* Gyön. 4430.

Cerebelium, cerebellum; *kis agy.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Post dies quatuordecim pullus conspicitur plumis vestitus; cerebrum ac *cerebelium* calvariâ occluduntur, pipit pullus, ac tandem fracto putamine excluditur.

Cerebellaris, ad cerebellum pertinens; *agy...* Bene. Med. V. 260. apoplexia cerebralis vel *cerebellaris.*

Cerebrinus, ad cerebrum pertinens; *agy.* Vern. Met. II. 186. Sceretio liquidi subtilissimi *cerebrini* et nervosi pendet ab appulsu sanguinis ad caput, per vim cordis.

Ceremonia processionalis, ritus, qui in supplicatione, pompa sacra observantur; *körmeneti szertartás.* Tör. Tár. 1886. p. 531.

Ceremoniale, ritus, sollemnia; *szertartás.* Ger. Ceremoniel. Diar. Com. II. 27. quod ob brevius *Ceremoniale* iidem primum hora 8-va semet in stationibus suis sistendos habebunt. Száz. XI. 18.

Ceremonialia, ium, cærimoniæ; *szertartás.* Instr. Pac. Art. XVII.

Ceremoniarius, i. 1. in Capitulo ritibus sacris peragendis præpositus, 2. rituum ac morum aut solemnium admissionum magister; *1. szertartó, 2. szermester.* Kon. Egyh. 303.

Ceremoniosus, 3., sollemnis, permultas cerimonias amans; *szertartásos.* It. ceremonioso. Hist. Zerm. Cobencz. p. 107: Videntur magis *ceremoniosi* quam nos catholici.

Cerenum, culpitrum (Du C. *cervellerium)* species cassidis, qua tegitur capitis pars superior; *salap.* Slappe. a Gall. cervelliere. Száz. XXVII. 311.

Cereolum, (Du C. cereolus) glomus filorum ceratorum; *viasztekercs.* Bene. Med. III. 295.

Cerestatum, (Du C. cereostatum) candelabrum, in quo cerei stant; *viaszgyertyatartó.* Series Ban. p. 3. (Dedi) duo *cerestata.*

Cerevisia lupulata, Cer. e lupis cocta; *komlós ser.* Ger. Hopfen-Bier. Pár. Páp.

Cerevisia secundaria, *utoly ser.* Ger. *Nachbier.* Pár. Páp.

Cerevisia spumans, *pezsgő ser.* Plutzerbier. Kov. Oec. 143.

Cerevisianeus, 3., ad cerevisiam pertinens; *ser...* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 98: Item tabernæ *cerevisianeae* ultra horam noctis nonam omnino interdicantur.

Cerevisiaria taberna, caupona cerevisiaria; *serház.* Schwartn. Scult. 37.

Cerevisiarium poculum, poculum cerevisiæ bibendæ... *sörös pohár.* Arch. Rák. VIII. 334. *Poculum* Christallinum *cerevisiarium* scissum cum operculo.

Cerevisiarius, 3., ad cerevisiam pertinens; *ser...* Kat. Hist. IX. 166. unam tunellam cerevisiæ aut quatuordecim cubulos *brasii (grani cerevisiarii)* et duos cubulos humuli... dare tenebuntur.

Cerevisioneus, 3., idem ac Cerevisianeus vel Cerevisiarius; *sör..., sörhöz való.* Magy. Jogt. Eml. 98.

Cerevisorium, caupona cerevisiaria; *serház.* Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. k.

Ceriarius, (Du C. cerarius) ceroplasta; *viaszkészítő, gyertyacsináló.* Batty. Leg. Eccl. T. I. p. 376. an. 1015. Fej. I. 297.

Cerida, (Def. hornbloser) cornicen; *gr.* κερατaύλης; *kürtös.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cerimoniarius episcopi, i, *Ceremoniarius* q. v.; *püspöki szertartó.* Törvt. Msz.

Cerinda, (Du C. Cernida, lignum supra quod ducitur tarantara, qui discernit pollinem a furfure) (Cathol. est instrumentum cuius percussione granum defluit inter molas molendini.); *szitáló ráma.* Gyön. 4438.

Cerinthiani, Cerinthi hæretici sectatores, iidem qui **Chiliastæ** q. v.; *Cerinthus követői.* Nagy Hier.

Cernere, in animo habere; *szándékozni.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 187. illam provinciam eciam *cernit* recipere, si possunt.

Cernibilis, quod oculis cerni potest; *látható, szemlélhető.* Batty. Ger. 116. De sole... ex usu *cernibili* hoc non potest dici.

Cernui, (Du C.) socci sive solea; *kapcza, sólya.* Gyön. 4442.

Cernuus, 3., (Du C. magnus, infinitus); *nagy, magas.* Gyön. 4440.

Ceroferale v. *Ceroferalium,* (Du C.) candelabrum, quod cereum fert; *gyertyatartó.* Nagy Hier.

Ceroferarius, (Du C.) ad deportanda in Sacrificio lumina destinatus; qui cereos in ecclesiasticis cerimoniis aut qui luminaria ecclesiæ accendit, Acolythus; *gyertyagyújtó.* Wagn. Pár. Páp. Nagy Hier. Gyön. 4427.

Cerographia, notitia de insignibus et sigillis; *pecséttan.* Magy. Tör. Tár. VI. 176. Sim. Num. 93.

Ceroma, (Du C. al. s.) *Bovem ad ceroma; ökröt lovaglásra tanitani.* Verancs. VII. 28. Quod de parœmia: *‚Bovem ad ceroma'* scire voluisti, significare ait Erasmus indocilem docere, ad id muneris quempiam asciscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, ingenio repugnante. Nam *ceroma* unquentum quoddam erat olim apud veteres ex oleo et certis terræ generibus, quo athletæ certaturi ungebantur, putabantque eo unguento corpora eorum fortiora et firmiora reddi adversariis; quod autem ad certamen attinet, quid

ineptius aut pigrius bove ? Is igitur mittit *bovem ad ceroma*, qui stipitem philosophiam docet. Huc pertinent: oleum et operam perdidi. Apud fimum vapores odorum spargis.

Ceromia, (Du C. *Ceroma)* tabula cerata; *viaszos tábla.* Gyön. 4415.

Ceropherarium, (Du C. ceroferale) candelabrum, quod ceram fert; *gyertyatarló istáp.* Gyön. 4508.

Ceroplasta, æ, cerarius; *mézes kalácsos, mézes bábos.* Cher. Jus Eccl. I. 289. Dulciariis denique et *ceroplastis* ceræ et dulciarium distractio finitis divinis libere admittatur. Egri levéltár.

Ceroplastica, ars e cera fingendi; *viaszfestészet.* It. pittura encaustica. Gal. peinture en encaustique. Wachsmalerei. Greg. Aesth. 89. Denique respectu modi mechanici pictura est encaustica (eingebrannt) eoque spectat etiam *ceroplastica* (Wachsm.) et lignatoria (Schmelzm. Email); musiva (Mosaik) etc.

Certamentum, certamen; *harcz.* Szend. Misk. tört. III. 231. an. 1563. ille multa *certamenta* et militias cum ... Turcis exercuit.

Certificare, (Du C.) certiorem facere, nunciare; *tudósítani, hírül adni, bizonyossá tenni.* Chr. Dubn. 76. Törvt. Mszt. Knauz M. E. Str.. I. 284.

1. **Certificatio,** (Du C.) citatio, in ius vocatio, testimonium, probatio, fides; *bizonyítás, hitelesítés, perbehivás, irásbeli bizonyítás.* It. certificazione. Törvt. Msz. Kövy. El. 649. Citatio ad Tabulam Regiam mandato mediante peracta vocatur Evocatio utraque vero tam Citatio, quam evocatio comprehenditur sub *certificatione,* quæ itaque Actionem vel in se continere vel advolutam debet habere. Jogt. Eml. T. I. p. 107.

2. **Certificatio,** nunciatio, nuncium; *tudósitás, hírül adás.* Knauz M. E. Str. I. 332. Törvt. Msz.

Certificatoriæ, (sc. litteræ) (Du C.) 1. scriptum testimonium; 2. citationem continens; *1. tudósító v. bizonyossá tevő levél, 2. idéző levél.* Kov. Form. St. CVIII. *Certificatoriae* p. 128. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 13. in forma *Certificatoriarum.*

Certificatoriæ patentes, citationem continentes; *nyilt idéző levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 271: quia rustici seu coloni plerumque ex hujusmodi *patentium certificatoriarum* modalitate continentias eorumdem perlegere ... dignoscuntur.

Certificatoriæ Reflexoriæ, *tudósítva emlékeztető irat.* Kov. Form. St. CLXXIX. *Certificatoriae Reflexoriae* dum Iudex penes exmissionem sedrialem procedit. *Certificatoriae Reflexoriae,* dum deliberative præfixus Terminus differtur.

Certificatum, testimonium; *kötéslap kötésbizonyítvány, kötjegyzék, bizonyító irás, levél, bizonyítvány.* Törv. Msz. Cod. Camb. Merc. 87. et super quovis taliter concluso negotio pro securitate concernentium Partium, iis etiam non petentibus, Testimonium seu *Certificatum* (Schlusszettel) cum accurata folii et numeri — sub quo negotium Diario insertum est — provocatione, citra desumendam hoc titulo taxam extradare obligabitur.

Certionare, (Du C.) *cerciorare* q. v. Fej. X. 1. 403. et incunctanter fide digno testimonio exinde *certionati* latius didicimus.

Certiorare, (Du C.) certiorem facere; *bizonyossá tenni, tudtára adni.* Arch. Rák. VIII. 222. Törvt. Msz. Wagn. Epist. Proc. P. III. p. 292.

Certioratio, (Du C.) actus certiorem reddendi, argumentatio; *bizonyítás.* Fej. IV. I. 204. Quod certum est, *certioratione* non indiget.

Certitudinaliter, (Du C.) certe, procul dubio; *bizonyosan.* Andr. Pann. 113. Pel. Pom. Dom. I. Adv. s. II. c. 4. Batty. Leg. III. 20. an. 1309. Cod. Zichy I. 453.

Certitudinarie, certe, certitudinaliter; *bizonyosan, biztosan, bizonyságosképen.* G. Fej. VI. 163., 150., Cod. Com. Zichy T. I. 534.

Certitudo, certum responsum, certi aliquid; *bizonyosság, biztos dolog.* Wagn.

Certocertius, *annál biztosabban.* Ger. um so mehr sicher. Cod. Dip. Pat. VI. 242., 172. Nos itaque pro tot et tantis servicys dicti Mykud bani, maxime, cum per relationem omnium baronum et nobilium Regni nostri nobis *certocertius* constitisset.

Cerugia, Chirurgia, ars vulnera, ulcera tractandi; *sebészet.* Conc. Bud. 1279. c. q. Nec illam partem *Cerugiae* exerceat, quæ ad ustionem vel industionem inducit.

Cerulei, satellites, milites prætoriani; *testőrök.* It. guardia del corpo. Leibwache. Szamosk. IV. 521. Et suos equites passim dimisit Peditatum quoque praeire iussit vix quinquaginta *ceruleos* liquit.

Cerumen aurium, aurium sordes; *fülzsír.* Bene. Med. II. 22.

Cerusa, æ, stilus ex cerussa factus; *ceruza, iróón, rajzón, ólomka.* Regn. Turm. Præt. 13. oportet exmittendum Prætorianum pugillari et *cerusa* provisum esse. Törvt. Msz.

Cerusea arbor, cerasus, κέρασσος; *cseresznyefa.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 421., 30. et ibi sub quadam *arbore cerusea* et uno lapide est meta terrea.

Cerusicus, chirurgus. Rač. Mon. Sl. XIII. 23. an. 1348.

Cerussa in bacillos redacta, *irón.* Ger. Bleystift. Vect. Gen. U. C.

Cerussæ Confectores, stili cerussati c. (plaibász) *irónkészítő.* Bleystiftengiesser. Tab. Conscr.

Cerveler, (Du C. cervellerium) cassidis species, quæ superiorem capitis partem operit V. s. *Slapus, sisak.* It. cervelliera.

Cervica, (Du C.) alapa vel potius colaphus; *arczul verés.* Gyön. 4463.

Cervical, pulvinar (Du C. al. s.); *fejalj, vánkos.* It. guanciale. Kopfkissen. Schläg. 1144.

Cervicositas, (Du C.) contumacia, pertinacia; *nyakasság.* Moln. Patv. 9. Reg. Turm. Præt. 15.

Cervicosus, 3., (Du C.) pertinax, obstinatus; *nyakas, megátalkodott.* Chr. Dubn. p. 143: o feminarum iniquissima ... contra Deum *cervicosa.* Wagn. Gyön. 4467.

Cerviglossa, herba fors. Dictamnus albus (Linn.); *szarvas nyelv, isten oldala füve.* Gyön. 4479.

Cervisa, Cervisia; *ser.* Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. Potum ex hordeo sive *cervisam* excogitavit Liber Pater seu Dionysius.

Cervisia, æ, cerevisia. Száz. VI. 303.

Cervisianum, intrita panis e cerevisia; *seres kenyér,* (czibere). Ger. die Mährte. Gyön. 4457.

Cervix præopposita, animus obstinatus, contumacia; *nyakasság.* Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. si obstinanti et *cervice praeposito* in excommunicatione ... per triduum perhoraret.

Cesegus, Cetegus, cyprinus leuciscus (Linn.); *keszeg.* Schläg. 822.

Cesendelum, species lampadis; *lámpa.* Ljub. Mon. Sl. II. 218. an. 1344: comes ... et futuri ... debeant ... manutenere continue de nocte in palatio communis unum *cesendelum* accensum suis expensis.

Cespitare, (Du C.) lapsare, vestigium fallit; *megbotlani.* Rak. Ön. 56. *cespitante* equo quasi fulgure tactus corruit. Dec. Bar. 289.

Cespitis aratura, actus exarandi cespitis; *a gyepnek felszántása.* Gazd. tört. szeml. 209. ubi quis primam *cespitis araturam* faceret, eandem terram quasi pro sua reputaret.

Cespitosus, cespite obsitus; *gyepes, pázsitos.* Wallaszky 584.

Cessalia, a germ. Kessel, sartago; *serpenyő.* Kol. Cod. 41. cum igitur circa festum Caterine *cessalia* remensa fundebantur.

Cessio, *engedmény.* It. cedizione. Gal. cession. Juriev. Jur. Met. 162. Quævis partium fodinalium abalienatio *Cessio* generatim vocatur; proprie vero nomine Cessionis partium fodinalium venit Emtio-Venditio earumden. Jókai Kárp. Z. 90. Qu'est que diable que cela ez a *«cessio»* ? A *cessio* olyan törvényes actus, minélfogva valaki valamely birtokhozi jogait egy más idegenre ruházza át. Tisztb. Irm.

Cessio litis, actus renunciandi, renunciatio; *keresettől való elállás, perről lemondás, per-elhagyás.* Törvt. Msz.

Cessionales, (sc. litteræ); *engedmény-levél, átengedő levél.* Georch. H. P. III. 66. Arch. Rák. VIII. 308. Kov. Form. St. CXXXIII. Kass. Jur. Civ.. II. 176. *Cessionales* extradare solent ii, qui Jus suum in alio præbabitum omni eo Jure, quo se concernebant, cum vel sine conditione aliquali in tertium aliquem transferunt.

Cessionalis, ad cessionem pertinens; *átengedő* ... Juriev. Jur. Met. 163. Ut *Contractus Cessionalis* Libro Contractuum montanorum inseratur.

Cessionarius, qui cessionem suscipit; *engedményes, általvevő.* Georch. H. T. I. 14. Kass. Jur. Civ. I. 108. Tisztb. Ir.

Cessionatum, i, res, quæ alicui ceditur; *átengedmény.* Törvt. Msz.

Cestratus, 3., cælatus; *vésett.* Schrőer. Arch. Gr. et R. 63. Ratio veterum pingendi encaustica et *cestrata* quæ imprimis labente iam arte in orbe romano invaluit.

Cestrum, instrumentum, quo cavatur ebur; *csontvéső szerszám.* Gyön. 4484.

Cesuratum, (Calep.) cesuratum vas appellatur cesim orificatum; *felül metszett edény.* Gyön. 4485.

Cetaceus, i, κῆτος, balæna, cetus; *bálna,* cet. Isthv. VI. 91.

Cetariæ, locus, ubi pisces capiuntur, salsantur; *halfogó hely.* Gyön. 4514.

Cetarius, i, (Du C.) piscator; *halász.* Gyön. 4515.

Cetegus, *Cesegus* q. v.; *keszeg.* Weissfisch. Schläg. 822.

Ceterim, ceterum; *egyébiránt.* G. Fej. VII. 378., 3.

Cetex, (Dief. segex, serex, sysex.) (Du C. *cetes* avis ignota). Fringilla spinus (Linn.); *csízik.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cetula, æ, scheda; *czédula.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 26. an. 1420. *cetulas* seu bullas.

Cevetes, molles, obscœni; *természet ellen élők.* Gyön. 4520—4522.

Chabia, æ, fors. idem quod gall. *chabeau:* rudens (Du C. chaablis.); *húzó kötél.* Mem. Pauli. 431. et latitudo ipsius chochæ erat vargorum meorum 13. et arbor eius desuper coopertoria, circundat palmis 12. *Chabia* autem eius per Crucem erat palmorum 13. et medio.

Chacanus, magnus Dominus, Chaganus; *nagy úr.* Nad. Florus Hung. L. I. C. VII. p. 25. donec a *Chacano* quem Turcorum magnum interpretamur Dominum Justiniani avo devicti . . . ferioribus imbuti sunt animis.

Chacia et Chatia, via per quam aguntur pecora ad pascua, area ante vineam. V. s. *Arra* 2.

Chaganus, imperator Turcarum et Avarum. *Chacanus* q. v. Benkő. Im. Nat. Sic. 5. Zsigm. Hist. 11. Hunc populum . . . dominans gentis Turcicæ *chaganus* profligarit. Facto cum Longobardis fœdere hos contra gepidas iuverunt et Daciam ductu Baiani *chagani* a. 565. occuparunt. 12. Quartus filius cum suis Avarum *chagano* se subiecit.

Chajmecham, *Chaimechanius* q. v. Magy. Tör. Tár. XX. 108. ad Vezerium *chajmecham* latarum minuta.

Chaimechanius, Chaimochanus, vox ex turcica lingua mutuata maxima dignitas apud Turcas (ab arab. *kâim:* stans et *makâm:* locus) quæ dignitatem Vezirii sequitur. Chaimechanius in absentia Vezirii vicarius eius est et summa rerum gerendarum administratione fungitur; *kajmakám.* Rák. Ön. p. 280. l. 31—33. (32.) Instructus fuit Papaius ad adventum meum *Chaimechanio* in absentia Vezirii rite denunciandum . . . Tör. Tár. 1886. p. 677.

Chalafatus, i, qui naves picat, reficit; *hajó iszkábáló.* Ger. Kalfaterer. Han. Mon. Jur. P. I. 226: carpentarijs . . . *chalafatis.*

Chalazion, crithe, hordeolus; *árpa,* mely a szemen kél. Pár. Páp.

Chalcanthum, i, Vitriolum, *χαλκάνθη, χάλκανθον, χαλκανθές, gáliczkő.* Szamosk. II. 184. quarum omnium aqua medicamentosa est ob naturas metallicas sulphuris, aluminis et *Chalcanthi,* per quorum venas emanat. Bel. Comp. Hung. Geogr. 21. Vitriolum, quod Græci *chalcantum* nominant.

Chalcedonix, achates Chalcedonius; *hájogkő.* Kecsk. P. Ötv. 152.

Chalcographicus, 3., ad ærarii scalptoris, cælatoris æris artem, ad chalcographiam pertinens; *rézmetszési.* Benkő Im. Nat. Sic. 56. articulus . . . typis *chalcographicis* mandatus.

Chalibatio, actus calibandi; *aczélozás.* Kronst. II. 480. an. 1537: pro *chalibatione* securium.

Chalifa, æ, (Du C.) ita appellabant Saraceni supremos suæ gentis principes, vocabulo Arabico Khalifah v. Khalafa, quod *successorem* vel *haeredem* significat. Principis vicem gerens; *helytartó.* Hor. Mem. 143.

Chalix, *χάλιξ,* lapidis genus, ex quo ducitur ignis (pyrites); *kova, tűzkő.* Gyön. 4536.

Challendæ, Kalendæ; *hó első napja.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 191. *challendas* Aprilis. Magy. Tör. Tár. IX. 15.

Challum, fors. idem quod apud Du C. *Caulagium,* præstationis genus ex salinis proveniens; *só illeték.* Han. Mon. Jur. II. 280: de sale vero, quod receperit et vendiderit . . . habeat de *challo* quinque pro centenario.

Chalybare, chalibare, indito chalybe ferrum durare, adiecto chalybe duritiem ferro inducere; *aczélozni.* Monm. Comit. Trans. II. 182. securim magnam ad *chalybandum* vendant d. 12. Kronst. II. 532. an. 1538. III. 420: secures . . . *chalybavit.*

1. **Chalybs,** retinaculum pyritæ; *kakas a puskán.* Reg. Turm. Præt. 109. ulterave vice *chalybs* quoque in sclopo attracta dimittatur . . .

2. **Chalybs,** acuendis cultris; *aczél köszörülésre.* Moln. Patv. 14. Mensalia splendide teneto, cultros acuito, orbes mundos ei *chalybem* ad manum habeto, sedesque applicato.

Cham vel **Cam,** nomen imperatoris et dei apud Cumanos; *khán.* Fej. IV. I. 429. Tartari Deum vocant Itoga, sed Cumani *Cham* i. e. imperatorem illum appellant. Thur. Salom. 511.

Chamata, æ, (Du C. chomatum) agger; *töltés.* Ljub. Mon. Sl. II. 288: mittetur lignamen necessarium . . . pro bastita . . . mantellis et *chamata.*

Chambaletum, alias: camelotum = pannus e camelorum pilis confectus; *csemelet, chermeleth, habos szövet teveszőrből.* Tör. Tár. 1887. p. 173. una pecia de *chambaleto* viridi cum virgulis croceis.

Chambelottum, *Chambaletum* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 597. Antipendium album ex *chambelotto* albo.

Chameleon, ontis, dolosus, malitiosus, malignus; *álnok, rossz indulatú.* Verancs. III. 142.

Chamemellum, Matricaria Chamomilla (Linn.); *székfű.* Gyön. 3612.

Chamera, (Du C.) pro: *Camera.* Tör. Tár. 1890. p. 596., 597. præfectus *chamerae* suæ majestatis.

Chameuniæ, (Du C.) gr. *χαμευνία,* humi cubationes; *földágy, földön való hálás.* Nagy Hier.

Chamozza, (Du C. camoca, camucum) panni serici vel pretiosioris species. *Kamuka.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 183. an. 1461: planetam . . . cum dalmatica viride de *chamozza.*

1. **Chamus,** i, Cham, Can, imperator, rex tartarorum; *a tatárok főnöke.* Rak. Ön. II. p. 283. l. 8—11.

2. **Chamus,** i, frenum; *áladzó erős fék.* Gyön. 4532.

Chan, locus depositarum mercium; *rakodó hely.* Tract. Comm. Art. XV. Mercatoribus Cæsareo-Regiis, ut dissidia et inconvenientiæ, quæ plerumque diversas inter nationes exoriri solent, evitentur, ad imponenda et conservanda sua mercimonia præstito consueto censu unus proprius et commodus locus vulgo *Chan* dictus a porta Ottomannica ad instantiam Ministri Cæsarei apud eandem existentis assignabitur.

Chan, Chanus, (Du C.) V. *Chamus.* Bel. Geogr. 562. Regimen Tartariæ Europeæ, quod clientelæ nomine, inde ab anno 1584. Tartarorum Imperatori subest a Principe, *Chan* cognominato. Ibid. Vires Tartarorum usqueadeo succreverunt: ut etiam *Chanus* belli tempore Imperatorem Turcorum . . . cum quinquaginta equitnm millibus in castra comitari soleat.

Chanderia, infamis, turpis; *czandra,* sl. swandra. Georg. Sirm. I. 64. Magnifice domine, nihilominus ei credamus, quia *chanderia* est, hoc est effeminatus homo est.

Channa, æ, V. Canna mensura longitudinis.

Chanona, (a gr. *χαίων,* Gerstenkuchen) placenta; *béles, lepény.* Gyön. 4556.

Characatus, 3., (a *charax* = palus Colum.); *karózott.* Kov. Oec. 70: *Characatae* sc. vites, quæ palis alligantur, atque non multos quidem botros sed nobile vinum ministrant.

Charactare, (Du C. Charaxare), scribere; *irni.* Gyön. 3881.

1. **Character,** idem ac littera. Vox Græca, qua significatur instrumentum illud, quo notæ quædam alienæ rei inscribuntur sive imprimuntur. Ap. grammaticos dicitur figura litterarum (Forc.); *betű.* It. caràttere. Gal. caractére. Germ. Charakter (Buchstabe). Isthv. XI. 171., 43. Arabicis *Characteribus.*

2. **Character,** titulus, gradus, status, honor, munus, conditio; *állás, rang, czim.* It. caráttere. Kass. P. P. I. 49. Personis singularibus dari debet competens Dignitatis, honoris, *characteris* et officii titulus, qui optime ex schematismo Regni Hungariæ eruitur.

Character Cyrulicus, figuræ litterarum a Græcis ascitæ et apud Slavos auctoribus Cyrillo et Methodo civitate donatæ; *czirillbetűk.* Bel. Geogr. 553.

Character et insignia militaria, ordo, gradus, honos militaris; *hadi tiszti rang és czimerjelek.* Törvt. Msz.

Character indelebilis, signum, quod deleri non potest; *letörülhetetlen jegy.* Törvt. Msz.

Character moralis, mores; *erkölcsi jellem.* Törvt. Msz.

Character nationalis, ingenium, natura, mos nationis; *nemzeti jellem.* Törvt. Msz.

Characteres, (Papias) synodiæ, id est communes locutiones; *közönséges általánosan elfogadott beszédmód.* Batty. Ger. 111. per solem Christum Redemptorem potentes non unquam volunt in *characteribus* catholicis, per lunam vero Ecclesiam. Nota Batty. *Magni doctores volunt communi locutione apud catholicos vigente per solem etc. designari.*

Characteristica nota, singularis, propria nota; *ismertető jegy.* Törvt. Msz.

Characterisare, notare, describere; *jellemezni.* It. caratterizzare. Vern. Met. II. 54. Imre Phil. 374. Libertas *characterisat* hominem. Bene. Med. II. 167.

Characterisatus, 3., titulo, gradu honorario, munere præditus, ornatus; *tiszti ranggal biró.* Magy. Jogt. Eml. I. 439.

Characteristicus, 3., ad naturam, genus, indolem alicuius rei pertinens; *jellemzetes.* It. caratteristico. Kass. P. P. I. 280. personalis descriptio secundum notas *cha-*

racteristicas et signa cognoscibilia in Passualibus adumbretur. Greg. Aesth. 140.

Characterizatus, 3., dignitate ornatus; *tisztséggel kitüntetett.* Arch. Rák. VIII. 239. Concurret tamen Fidelitas Vestra in directione quoque horum, qua Minister noster primarius et *characterizatus.*

Charagma, tis, *χάραγμα,* cælatura monetæ; *veret a pénzen.* (Du C. character, imago). Knauz. M. E. Str. II. 794., 924. Regiam imaginem in *charagmate* gestientem. Gyön. 3882

Charanga, æ, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 93. A fortiori autem *charangae* seu *grandines* illæ in ovo nulla vi plastica pollent. Totum siquidem illarum munus est membranas albuminis vitelli membranis devincire: Hinc si hae *grandines* scindantur illico albumen a vitello separatur.

Charatellum, parvum dolium; *hordócska.* Ljub. Mon. Sl. XI. 219. an. 1347.

Charaxare, (Du C.) V. *Charactare.* Gyön. 3884.

Chardakus, i, croat. *čardak,* casa vigilum; *őrház.* Kuk. Jura II. 184. an. 1758: pro pontibus, vigiliarum speculis seu *Chardakis.*

Charisma, gratia; *malaszt.* Pesty. Ször. III. 123. *charismatum* et spiritualium bonorum.

Charisma Cœleste, gratia cœlestis; *égi malaszt, kegyajándék.* It. Carisma celeste. Otia Bachm. 465.

Charisteum, (Du C. caristeum) marmoris dictum genus, quod gratum sit sculptoribus; *zöld márványkő.* Gyön. 3969.

Charistia, idem ac Caristia i. e. Caritas annonæ; *drágaság.* Magy. Jogt. Eml. I. 443.

Charistium, annonæ caritas; *drágaság.* Quel. Sieb. I. 428. an. 1506: ob *charistium* temporum.

Charitative, (Du C.) ex animo, ex caritate; *szívesen, szeretetből.* Pel. Serm. Voluit tamen Christus tangere eundem — leprosum — *charitative,* quem scivit peccatorem esse. Hiem. 28. d.

Charitativus, 3., (Du C.) caritate, amore sincero plenus: *szeretetből eredő, kegyes.* It. Caritativo. Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 145. Lzb. Cod. Med. II. 689. casa *charitativa.* Pel. Serm. Hiem. 36. n.

Charivarium, (Du C.) Ludus turpis tinnitibus et clamoribus variis, quibus illudunt iis, qui ad secundas convolant nuptias; *macskazene.* Gal. Charivari. Nagy Hier.

Charoneus, 3. vis necem adferens; *öldöklő hatás.* M. Bel. Prodr. 109. Salutari huic fonti vicinus est acidularum alter. Sed *charoneam* quoque habet eius naturæ ut noxiis halitibus aves transvolantes... enecet.

Charontis januam ingressus, *szomoru dolog.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 150. Charontis januam ingressus. Dicitur de re vehementer tristi et luctuosa.

Charta-bianca, æ, charta alba i. e. vacua, pura, sine scriptione, litteræ quibus aliquis plena agendarum rerum potestate instruitur, quibus aliquis se ad aliquod officium obligat. Alias Charta alba; *felhatalmazvány, kötelező iratlan levél.* Szirm. 34. Art. Diaet. Pos. 55. extradatæ *Chartabiancae.* Molnár Patv. 25.

Charta cambii, V. Litteræ Cambiales; *váltó, váltólevél.* Monm. Comit. Trans. IV. 178.

Charta charitatis, *elsőrendi alkotmány* (szeretet-levél). Bék. Pil. P. I. 39. Az 1201-iki nagy káptalan a szeretet-levél *(charta charitatis)* olvasását is elrendeli.

Charta exploratoria cærulea, charta lacca musica infecta; *kék lakmus-papir.* Poor J. Zsebsz. 92.

Charta lusoria, *Cartae* q. v. *(játék) kártya.* It. carta da giuoco. Spielkarte. Vern. Psych. 62. folia *chartae lusoriae.*

Chartæ marmorisator, papyri marmorarius; *papirmárványozó.* Ger. Papir-Marmoriser. Tab. Consir

Chartæ pariculæ, V. *Pariclae.*

Chartacea pecunia, nota pecuniæ ab ærario edita; *papirpénz, bankó.* It. banconota. Banknote. Kass. P. P. I. 272. hæc semper pro valuta Viennensi seu pro currenti *chartacea pecunia* intelligenda erit. I. 272. concessimus, ut in cunctis ad scriptum redigendis contractibus stipulationes seu ad conventionalem aut aliam legalem monetam *auream* vel *argenteam* seu *chartaceam* pecuniam.

Chartæfolia lusoria, Charta lusoria; *kártya.* Opin. P. III. Sec. IV. §. 7., 1.

Chartæfoliorum Confector, chartarum lusoriarum artifex; *kártyafestő.* Kartenmahler Tab. Conscr.

Chartarium, (Du C.) V. *Cartarium.* Fej. X. I. 352. Ex originali *Chartarii* Sárvár.

Chartarius, Chartapœus, qui chartam conficit. (Freund. Papierhändler); *papiros csináló.* Pár. Páp.

Charteca, æ, pyxis secto ferro et pulvere pyrio repleta; *kartács.* It. cartoccio. Kartätsche. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 372. Sed dum hi (Pyrobolarii) ex siccandis *chartecis* ac pulveri nitreo aliquantum humefacto intenti minus caute versantur cum igne.

Charthesia, (Cathol. *Carchesia*) summus malus; *arbóczfa teteje.* Gyön. 3893.

Chartibulum, (Du C. castibulum) mensa quadrata; *négyszögű asztal.* Gyön. 4008.

Charticeus, 3., ex charta; *papirosból való.* Oláh. Cod. Ep. 167.

Chartifolium, compositum ex charta et folium, charta, charta lusoria; *kártya, játékkártya. Chartifoliorum lusus: kártyajáték, kártyázás.* Rák. Ön. p. 31. l. 37. p. 32. l. 2. (32. 1.)... tempus diurnum consumebatur somno et amplo prandio, quod *chartifoliorum lusus* et ad vesperam... cœna subsecuta est.

Chartophagus, tempus edax rerum, chartarum; *irat-. papirpusztító, emésztő (idő).* Péterfi Con. Hung. P. I. 787. Fingamus licet Saturnum *chartophagum,* grassatum in Hungariæ tabularia.

Chartophylacium, (Du C.) V. *Cartofilacium.* Cal. Verancs. Hist. I. 341.

Chartophylacius, (Du C. chartophylax) cancellarius; *levéltárőr.* Fej. Jur. Lib. 431.

Chartopœus, *Chartarius* q. v.

Chartularium, (Du C.) tabularium in claustro, scrinium; *levéltár, levélgyüjtemény.* Száz. XIV. 102. Törvt. Msz.

Chartularius, Chartulatorius, præfectus tabularii; *levéltáros.* Batty. Leg. T. I. p. 320. et 321.

Charulus, 3., carus; *kedveske, kedves kis.* Verancs. Hist. I. 127. Sic est *Dragula* diminutivum blandientis a Drago, quod est *charum,* qua ex re, si latinis licet, *Charulus* dici deberet.

Chasmaticus, terræ motu attonitus; *földrengéstől megbódított.* Taurini Stauromachia III. 347. Ed. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. 155.

Chastratus, i, castratus, vervex; *ürü.* Ljub. Mon. Sl. XI. 135. an. 1343: pro... *presenta chastrati*... et duas vigetes vini.

Chatena, pro: *Catena.* Eszt. Okm. p. 46. (Decr. Ludovici 1523.)

Chatenacius, 3., ad catenam pertinens; *láncz...* Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334. pro... clavi et *chatenacio* stale.

Chathus, a gr. *ἐσχατόων,* milites vagantes, expilantes; *bitangoló katona.* Ger. Nachzügler. Magy. Tör. Tár. XXIV. 87. rapine vel furta, que per *chathos* et martoloczos fieri solent.

Chaucha, V. caucha, Dip. Rel. Reip. Rag. 318.

Chausius, i, nuncius apud Turcas, alias *Chauzius, Chauzus: hirnök a törököknél.* Verancs. V. 358. *chauzio.* Dec. Bar. 22. in omnes extemplo regiones, quam late fines imperii Turcici protenduntur, nuncios, quos *Chausios* ipsi vocant. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 10. Imperatoris Turcarum *Chauzum.*

Chauzus, Chaus, Chiansius, V. *Chausius,* q. v. Tör. Tár. 1881. p. 65., 71., 74. presbyteri turcici et *chauzi.*

Checha, æ, V. *Cecha* 2. Quel. Sieb. I. 226., 543. an. 1509. *chechis,* quæ cum pixidibus iussæ sunt sagittare.

Chelidonius, lapillus, quem gignit hirundo; *fecskekő.* Schwalbenstein. Kecsk. P. Ötvös M. 146.

Chelis, lutana (gr. *χέλυς*); *lant.* Száz. XVII. 861. *Chelis* köznyelven Luten.

Chelonites, a gr. *χελώνη* (chelonitis); *békakő.* It. chelonite. Krötenstein, Chelidonit. Kecsk. P. Ötv. Gloss. 139.

Chelonium, *(χελώνιον)* concha; *békateknő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 175. Testa testudinis, qua tum in dorso tum in ventre (quæ proprie *chelonium* appellatur) munitur, pariter est durior.

Chemismus, *χημεία,* mixtura elementorum, complexio materiarum, cœca actio virium naturalium; *vegytani természet, vegyülés.* Bene Med. III. 170. *chemismus,* galvanismus ac magnetismus. Vern. Met. II. 46. organismus est technicismus naturæ supra merum mechanismum et *chemismum* exaltatus. Imre Phil. 176.

Cherasa arbor, cerasus, *cseresnyefa.* Cod. Dip. Pat. VI. 256., 182. et inde iungitur ad meridiem et ibi est arbor *cherase* et ibi sunt due mete. Kol. Col. 1d.

Cherbla, idem quod *Bilizna*; *fehér ezüst keszeg.*

Cherienses, V. Fratres Bigoti.

Cheridon, malluvium. Száz. XVII. 862. Lavatorium vagy (a mint a nép nevezi) *Cheridon* mosdó edény.

Cheritismus, (Du C.) *χαιρέτισμος,* salutatio, Annunciatio Deiparæ Virginis; *üdvözlet.* Nagy Hier.

Chervisia, cerevisia; *sör.* Eszt. Okm. p. 32. (Decr. Ladisl. 1280.)

Chesmesinus, (carmesinus) color ostrinus, purpureus; *bibor szinü.* It. chermisi. Magy. Tör. Tár. III. 65. V. Bosdoganum.

Chianzius, V. Chausius. Magy. Tör. Tár. III. 78. post discessum *Chianzii* Turcici.

Chiaussius, V. *Chausius.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 7. De *Chiaussio* bene tractando faciat Dominatio Vestra ... Verancs. V. 240. V. 17.

Chibrio, mensura liquidorum, præsertim vini, a Slavico čeber, čьвръ unde: *csöbör, cseber.* Germ. Zuber formatum. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 153. cum vineis, de quibus *chibriones* nobis debitos eis indulsimus, ne persolvant.

Chibro, onis, *Chibrio* q. v.; *csöbör.* Magy. Tör. Tár. XII. 64. tinas seu *chibrones.*

Chifra, æ, (Du C.) pro: *cifra* q. v. Tör. Tár. 1890. p. 646.

Chihaia, æ, vices gerens; *helyettes.* II. Rák. Gy. 646. *Chihaiae* Supremi Vesirij.

Chiliarcha, tribunus militum; *ezredes.* Mar. Reg. Dalm. 305. Dux erat nomine Barris, quem nos Cæsarem possumus dicere, sub eo *Chiliarchae* Præfectique.

Chiliarchæ locumtenens, qui adiutor datus est præfecto legionis; *alezredes.* Ger. Oberstlieutenant. Száz. XIV. 57.

Chiliasmus, strictiore sensu opinio de futuro mille annorum Regno Dei cum Christo redivivo et redituro in hanc terram deliciarum et gloriæ plenum. Opinio hæc nititur Apocalypsi Johannis 20., 4. Text. v. sub Sabbatharii. Status beatus piorum mille annos durans; *a szenteknek, jámboroknak ezer évig tartó boldogsága a szombatosoknál.* Egyet. Phil. K. VII. 187.

Chiliastæ, V. *Millenarii.* Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI., IX. *Chiliastae* an. 130.

Chiliasticus, 3., ad millennium pertinens; *ezredéves.* Száz. XXX. 10., 936.

Chimærice, vane, inaniter, absurde; *agyrém szerint, fonákúl.* Imre Phil. 30

Chirager et chiragricus, qui chiragram habet; *görcsös, keze fájó.* Gyön. 4558.

Chiridota, Chirodota, æ, (Du C.) vestis, dalmatica manicata; *hosszú újju mente, újas kamóka.* Pár. Páp. Nagy Hier. Cf. Capitol. Pertin. 8.

Chirocleus, i, (Du C.) Liber quidam parvus, dictus, quod clausa manu possit teneri. Nam χείρ, manus. κλείω, claudo dicitur græce; *kézi-, zsebkönyv.* Nagy Hier.

Chirographarius, a gr. χειρόγραφον, chirographum, creditor, qui penes se habet debitoris chirographum; *be nem táblázott hitelező.* Stat. Jur. L. L. III. p. 64. Kövy El. 465. Post Intabulatos veniunt simplices *Chirographarii* idest: creditores non intabulati, iuxta ætatem non emanationis obligatorialium, verum vi D. 13. p. 156. creditæ pecuniæ ... p. 466. Ad simplices *Chirographarios* referuntur etiam vitiose intabulati.

Chirographe, 1. Chirographum; 2. Contractus; *1. kézirat, tulajdon kézirás; 2. metszett oklevél.* Törvt. Msz.

Chirographius, notarius; *levéliró.* Gyön. 4560.

Chiromancium, chiromantia vaticinatio e lineis manuum; *jóslás.* Tör. Tár. 1888. p. 574. *chiromancii* doctrina Var und Weissagungen.

Chiromantia, χειρο-μαντεία, ars e manuum lineamentis futura prædicendi; *kézjóslás.* Chiromancie. Curios. Misc. 169. Divinatio et *chiromantia* est ex inspectione et consideratione variarum linearum, monticulorum et similium, quæ *in vola* præcipue manûs hominis visuntur, coniecturandi ratio. Vern. Phil. Mor. 254.

Chiromanticus, 3., ad chiromantiam pertinens; qui ex lineis manuum vaticinatur; *kézjóslási, kézjós.* Gal. Chiromancien. Curios. Misc. 170. Quænam lineæ et partes manus præcipue observentur a *Chiromanticis?* Czvit. Spec. 160. prognosticon ... *chiromanticum.*

1. **Chironomus,** i, coquus; *szakács.* Taurini Stauromachia II. 139—140. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. p. 140. *Chironomus* structor quadras dispensat iniquas.

2. **Chironomus,** i, pantomimus; *némajátékos.* Szamosk. I. 231. Aderant funambuli, gladiatores, pugiles, petanristæ, *chironomi,* ferarum ad lusus cicuratarum productores etc.

Chirotheca, æ, tegumentum manuum, digitale, manica; *keztyű, ujj.* Schm. de Ins. 18. Monent *Chirothecae* candidæ Regem. ne subditorum bonis inhiet. Bel. Geogr. 498. Ensis S. Stephani Regis eiusque Paludamentum, *chirotecae,* Calceamenta ... Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 277. Wagn.

Chirt, meta; *határ.* Thal. Mon. Ep. I. 84. an. 1245. intrat unum *Chirt* et per eundem iens minime intrat unum *Struzec.*

Chirurgicus, i, (Du C.) chirurgus; *sebész.* Száz XVII. 559.

Chirurgus, i, vulnerum medicus castrensis; *tábori seborvos.* Tab. Conscr.

Chitrapos, χυτρόπους, olla, quæ pedes habet; *serpenyő, lábas.* Gyön. 4594.

Chlaena, æ, (Du C.) χλαῖνα, toga pellicea; *suba.* Slav. halena. Pár. Páp.

Chlamydatus, chlamydem gerens; *kurta mentét viselő.* V. s. *togatus.* Cell. Bel. App. 813.

Chlamidula, dimin. a chlamyde. Arch. Rák. VIII. 340.

Chlamys, idis, vestis pellibus duplicata; *bekecs.* Teut. Schul. I. 335.

Choaccio, vis, coactus; *kényszer.* It. forza. Zwang. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 17. quod ipsi voluntarie et nulla *choaccione* medicante ...

Chocha, æ, V. *Chaucha;* navis species; *hajó.* Rač. Mon. Sl. XIII. 267. an. 1359.

Chochliarius, cochlear. Száz. IV. 679. Pro duodecim *chochliarijs* de argento cum aliquantulum de auro, que ponderat marche tres.

Chochonus, i, species bellicorum instrumentorum; operculum, quo pulvis pyrius operitur in tormento; *fojtás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390.

Chochus, i, carpentum, pilentum; *kocsi.* Ger. Kutsche. Batty. Leg. T. I. 600: peditesin personis eorum non in curribus, *chochis.*

Chocoladæ Confectores, chocholatæ, caldæ cacaoticæ conf.; *csokoládékészítő.* Chocolademacher. Tab. Conscr.

Chœredus, heres, socius heredis, coheres; *társörökös.* Cod. Dip. Pat. VI. 16., 10. Ne igitur ex serie huius tenoris per quempiam *choeredum* illorum processu temporum possit exoriri calumpnia.

Choja, fors. idem quod *Chihaia* q. v. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. Et ego fusius cum suo Passæ *Choja* hac de re conferebam.

Cholera, χόλος, stomachus, bilis; *epe, harag.* It. Collera. Gal. colère. Wagn.

Chomalus, cricetus; *hörcsög.* Magy. Tör. Tár. I. 34. vescuntur *Chomalis* (Hamster) et susolis (Zieselmänse).

Chonus, i, signum, forma; *jelző eszköz. Präge.* Rač. Mon. Sl. XIII. 155. an. 1356. officiales, qui erunt supra cecham, debeant tenere ipsimet *ponçonos,* cum quibus fueri(n)t *choni.*

Chopertum, = *copertum,* operculum; *födél.* Ljub. Mon. Sl. III. 221. an. 1351. sciphum ... cum *choperto.*

Chorales, in ordine stantes et canentes monachi; *karban éneklő szerzetesek.* Pár. Páp.

Choralis, e, ad chorum pertinens; *kar.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 600 nunquam vero a nocturnis *Choralibus* vigiliis abfuerit.

Choralista, æ, discipuli, qui in templo cum cantore cantant, festis autem per singulas domos evangelium legentes mendicant; *énekes szegény tanuló, mendikáns.* Brezny. 311.

Choraliter, medio carminis cantici; *karének mellett.* Fej. Jur. Lib. 498: officium divinum *choraliter* decantari procuretur.

Choralius, alias: chorarius (Du C. choralis) qui interest vel canit in choro; *karénekes.* Batty. Leg. III. 257. an. 1370: in Missa maiori ... debent esse constituti *Choralii* de Canonicis senioribus.

Chorare, psalmos canere; *zsolozsmát énekelni.* Sup. An. Sc. II. 376. an. 1543: primam horam *chorabit* ... intonando et versiculum cum collecta dicendo. Batty. Leg. III. 313. an. 1397.

Chorator, fors. idem quod ap. Du C.. *choreator*: saltator; *tánczos.* Tör. Tár. 1889. p. 596. quatuor baculi argentei pro *choratoribus.*

1. **Chorda,** æ, (χόρτος) pabulum; *takarmány.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 201. Fertilis censetur villa illa, quæ pascuis et pabulo abundat idest fœno, *chorda,* stramine *silis* quin et Braxatorii colluvie.

2. **Chorda,** æ, funis, filum; *szíj, kötél, zsinór.* It. corda. Monm. Comit. Trans. V. 201. A centum maioribus *chordis* fl. 50. (De funibus).

3. **Chorda,** æ, *kinzó eszköz.* Kov. Jur. Tav. Ind. *Chorda* genus torturæ olim in Italia usitata.

4. **Chorda,** æ, coli dolor; *bélközszvény, miserere.* Bene Med. IV. 12. sæpe labia urethræ evadunt magis tumida ac rubra et per inflammationem ad corpora cavernosa extensam penis spasmodice contrabitur atque incurvatur, quæ curvatura sub erectione imprimis conspicua frequentius deorsum tenditur et dicitur *chorda* vel blennorrhagia *chordata.*

Chorda montanistica, funiculus montanus; *mérőzsinór.* Beszth. Levt.

Chordarum præparator, (Du C.); intestinorum pr. *húr készítő.* Bene Pol. 152.

Chorea, æ, nude positum signif. choream St. Viti, gall. chorée; *vida tánez.* Abeles 8. Morbus hic a veteribus minus notus, minus clare descriptus et ut videtur cum aliis morbis confusus variis sub denominationibus in medicorum invenitur scriptis. Galeno dicitur Scelotyrbe, Theophrasto Paracelso Chorea lasciva seu chorea meretricum; Plonqueto Choreomenia; J. P. Frank morbus gesticulatorius, Swedianero Ballismus; aliis Epilepsia saltatoria. Omnia hæc nomina a symptomatibus maxime

prædominantibus originem trahunt. Recentioribus temporibus Chorea St. Viti, Chorea St. Modesti. Orchestromania, Gall. chorée Angl. St. Vitus' s Dance Germ. Veitstanz, Modestitanz, St. Guytanz. Szt. *Vitus tánczolása* nuncupatur, cuius denominationis ortum paucis exponam.

Chorea gladiorum, pyrrhicha; *fegyvertáncz.* Schwerttanz. Kronst. I. 415.

Chorea larvata, saltatio personata; *álarczos bál.* Opin. P. III. Sec. IV. §. 7., 3.

Chorea saltatoria, saltatio; *táncz.* Tör. Tár. 1887. p. 320.

Chorepiscopus, (Du C.) (τοῦ χόρου ἐπίσκοπος), ruris Episcopus; *tartomány-, társpüspök.* Cher. Jus. Eccl. I. 255. Chor-Episcopus ex gr. χωρεπίσκοπος formatum loci vel stationis inspectorem seu ruralem episcopum significat. Kaprin. Eloq. I. 26. Aucto fidelium numero, cum Sacri Antistites tantæ haud sufficere possent multitudini, instituti sunt *Chorepiscopi*, ideirco hoc nomine compellati, quoniam villarum quasi Episcopi fuere vel certe ruri minoribusve locis Episcoporum Vicarii extitere, quorum vice animarum curam, ut nunc fere Sacri faciunt, Curiones illic exercebant. Cf. Cod. Just. I. 3., 42.

Choreutica, ars saltandi. V. Orchestica; a gr. χορευτικός. Greg. Aesth. 97. Legibus dramaticæ poëseos subest etiam saltus mimicus (mim. Ballet) cuius ars vocatur *orchestica* seu *choreutica* mimica.

1. **Chorista,** *monialis; apácza,* Pár. Páp. Cher. Jus. Eccl. II. 62.

2. **Chorista,** æ, (Du C.) symphoniacus ad sacra; *karénekes.* Teut. Schul. I. 239. Gyön. 4585.

Chorizare, (Du C.) choreas agere; *tánczolni.* Pel. In Epiph. s. IV. 2.

Chorographia, æ, locorum descriptio; *helyrajz.* It. corografia. Verancs. II. 220. Cat. Libr. 420.

Chorographicus, 3., tabula chorographica, tabula geographica; *tér . . .* Land . . . Szerdah. Celebr. I. p. 4. Hungariæ tabulam *Chorographicam* subiuncturi.

Choroides, (χόριον), corio similis; *bőrnemű.* Vern. Psych. 84.

Chorus, i, (Du C.) pars Ecclesiæ, in qua clerus consistit ac cecinit; *szentély, kanonokszék.* Száz. XXVII. 426. Cod. Dipl. Arp. III. 82. IX. 407.

Chorus musicus, symphoniaci, canentes; *zenekar.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 63.

Chrida, æ, *Crida* q. v. *hirdetés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 236. talia instrumenta requirunt *chridam* præconis.

Chriptographia, æ, Criptographia, ars arcanis signis scribendi; *titkos irás.* Törvt. Msz.

1. **Chrisma,** tis, (Du C.) unctio, sacro oleo perunctio; *kenés, kenet.* Cod. Dip. Arp. Cont. XII. 13. atque a suo Episcopo *Chrisma* accipiendum.

2. **Chrisma,** tis, munus, donum baptismale; *korosma, kolosma,* a keresztszülék kereszteléskor adni szokott ajándéka. Sziládv Régi Magy. Költ. T. II. 460.

Chrismarium, (Du C.) 1. Vas, in quo sacrum chrisma reponitur; 2. theca reliquiarum. *1. Kegyolaj tartó; 2. ereklye tartó.* Nagy Hier.

Chrismarius, notarius, qui olim baptisatorum et confirmatorum nomina literis mandabat; *névjegyző.* Nagy Hier.

Chrismatio, V. Confirmatio; unctio (Du C. Baptismus); *kenet, bérmálás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 275. Per frontis *chrismationem* manus impositio designatur. Cher. Jus. Eccl. II. 120. Olim hoc Sacramentum frequentius *Chrismatio* a Chrismate vel etiam manuum impositio dicebatur, quam *Confirmatio,* quo nomine apud veteres nec occurrit.

Chrismatorium, (Du C.) vas, in quo sacrum chrisma reponitur; *a kenet edénye.* Gyön. 4599.

Chrismologia, signorum christianorum notitia; *keresztyén jegyismeret.* Törvt. Msz.

Chrismon, a gr. χρίσμα, unguentum, nota sacro oleo capiti illito data (Du. C. nomen christi abbreviatum ad instar monogrammatis); *keresztényi jegy.* Törvt. Msz.

Chrisoplisium, (χρῦσον + πλύνω); *aranymosó hely.* V. Aurilavacrum.

Christa, æ, crista; *forgó, kócsag.* Georg. Sirm. I. 364. et dedi ei etiam vestem purpuream deauratam et unam *christam* valde bonam exhornatam.

Christallinus, 3. Crystallinus, pellucidus; *kristály.* Thök. Diar. II. 380. Unus flasco *christallinus,* auro circumdatus, rubinis et adamantibus ornatus fl. 200. Una amphora *christallina* auro circumdata fl. 100.

Christiades, um, Christi filii, fideles; *keresztyénfiak, hivek.* Bajzáth Veron. VIII. Illésh. 313. *Christiadum* orbis apex.

Christianisare, christianum fieri (Du C. catechumenum facere); *keresztényé lenni.* Nagy Hier.

Christianizare, (Du C.) christianum facere, baptizare; *keresztelni.* Corp. Gram. 672.

Christiano-Evangelicus, 3., christianus evangelicæ confessionis; *evangelikus-keresztyén.* Moln. Rat. Rei Sch. XI. Sacra Secularia in memoriam Reformationi, Ecclesiarum *Christiano-Evangelicarum,* tertium redeuntia, modo, quod id ego, concelebraturus etc.

Christianositicus, 3., christianus; *keresztény.* Tör. Tár. 1881. p. 238. et gentis meae Hungaricæ, suo *christianositico* more et subsidio clementia non deerit.

Christiano-Turcicus, *keresztény-török.* Curios. Misc. II. 276. Ephemerides *Christiano-Turcicae* Dec. II. P. II. 151.

Christicida, Christi persecutor; *keresztyén-üldöző, -ölő.* Funda David. F. 57., 58. Vetus et hæc . . . cantilena est, omnibus *Christicidis* perquam usitata.

Christicolens, (Du C. Christicola), christianus; *keresztény.* Urk. Sieb. II. 390. an. 1372.

Christifidelis, Christi cultor; *keresztény hivő.* Szék. Okl. I. 136.

Christiformis, formam Christi habens, similis Christi. Pel. Pom. Lib. VII. P. I. Art. II. c. 3. Nec indiguit Maria signo recordationis sensibili, que semper *Christiformis* fuit secundum sensum et deiformis secundum intellectum. Pel. Pom. De S. Steph. s. II. c. 2. primus honor S. Stephani est *christiformis* patientiæ.

Christiformitas, similitudo cum Christo; *Krisztushoz való hasonlóság.* Pel. De s. Ladislav s. II. c. 1. In exemplum nobis ponitur Ladislaus de gratiosa *christiformitate.*

Christigenus, Christianus; *keresztény . . .* Száz. VIII. 166. *Christigenumque* sophos vere sancteque revelas.

Christocratia, regnum Christi; *keresztyén-uralom.* Cher. Jus. Eccl. 1., 131. Unde cum nulla ex formis regiminis civilis Ecclesiæ applicare queat, nihil obstat, quominus dicamus Ecclesiæ a Christo formam regiminis propriam inditam fuisse, quam *Christocratiam* dicimus, cum alioquin forma reipublicæ Judaicæ fuerit *Theocratia.*

Christolegus, (Dief. christologus) adulator; *hizelgő.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Christolitæ, hæretici, qui docebant Christum Deum in cælum ascendisse, hominem in terra mansisse; *Krisztus osztók.* Nagy Hier.

Christolygæ, idem ac Christolitæ; *Krisztust kétfelé osztók.* V. s. v. Agnoitæ.

Christotecon, (ex χριστός et τίκτειν) (Dief. christotocus et christoceton) mater Christi; *Krisztus anyja.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Christus, i, (Du C.) oleo perunctus; *fölkent.* Vita S. Steph. 107. et humano die interdixit reprehendendos esse per David deificum regem: nolite tangere *christos* meos.

Chritomantia, æ, vaticinatio ex hordeo; *árpajóslat.* Nagy Hier.

Chronalgia, (a gr. χρόνος ἄλγος) senectus; *vénség.* Gal. âge sénile. Otia. Bachm. 575. antequam Jonas meus præ sua *chronalgya* animam agat.

Chronica, æ, (Du C.) pro: Chronica, orum, 1. Annales, historia temporum contexta; 2. Commentarii annorum; *1. időszer, időszak, évrajz; 2. időszaki történet, időrajz.* Törvt. Msz. Wagn.

Chronicon, Chronica, Cronica, in inscriptione S. de Kz. Chronicon Hungaricum. Chronicon apud scriptores mediæ ætatis plur. tantum: Chronicæ, arum. S. de Kz. I. 4., 1. ut canit *Cronica* veterorum.

Chronicus morbus, inveteratus; *idült betegség.* Gal. maladie chronique. M. Bel. Prodr. 138.

Chronista, æ, scriptor chronicorum, annalium; *évkönyvek irója, krónikás.* It. cronichista. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 86. Luc. Reg. Dalm. 60.

Chronographia, Chronologia, temporum descriptio; *időtan.* Curios. Misc. 419. Cum Chronologia seu *Chronographia* et per se iucundissima et scitu digna pars Matheseos sit.

Chronographice, tempus notando, cum iudicio temporis; *időt jelzőleg.* Beng. Ann. Er. Cœn. 430.

Chronographicon, scriptum, nota tempus indicans; *időt jelző felirat.* Beng. Ann. Er. Cœn. 431.

Chronographicum, Chronographicon. V. Chronostichum; *az esztendő számát jegyző mondás, időjegyzési jegy.* Törvt. Msz. Beng. Ann. Er. Cœn. 218. Unde illius gratia tale in nummis cudebatur annum currentem exprimens *Chronographicum:* Vt MoX . . .

Chronographus, (χρόνος + γράφω), chronista; *kortudós, idővető, krónikás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 67. Kat. Hist. Duc. 43.

Chronologia, descriptiones et ordines temporum; *időrend, időtan.* It. cronologia, Chronologie. Wagn.

Chronologice, secundum ordinem temporum; *az időrend szerint.* Törvt. Msz.

Chronologicus, 3., ad temporum ordinem compositus; *időrendi.* Gal. chronologique. Vern. Log. 149. Quare methodus hoc significatu vel est astronomica aut geographica vel *chronologica, synchronistica,* quæ eventuum ordinem, qui certis periodis sibi successerunt, cum comitibus suis exhibet.

Chronologus, i, temporum rationis peritus; *időszámoló, évtudós.* Törvt. Msz.

Chronostichon, Chronosticon vel **Chronosticum,** i, versus annum indicans; *az esztendő számát jegyző vers.* It. cronogramma. Jókai Pol. Div. I. 38. Beng. Ann. Er. Cœn. 172. Törvt. Msz.

Chronotaxis, (χρόνος + τάξις), temporum computatió, ordo, series temporum; *időrend, időrendezés.* Törvt. Msz. Kat. Hist. Duc. 398. Ita difficultates, quæ circa baptismi *chronotaxim* utrimque moventur, in nostra sententia locum non habent. Fej. III. 2., 485. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 12.

Chrusca, cerasus; *cseresznyefa.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356: quia *chrusca* non est, posita fuit crux, eundo usque ad *gomilam.*

Chrysendeta, (Du C.) gr. χρυσένδετος, inclusum auro; *aranyba foglalt.* Száz. XVII. 636. nulla domi gemmata pocula, nec *chrysendeta.* Cf. Mart. 2., 43.; 6., 94.; 14., 97.

Chrysobolum, V. Bulla aurea. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 278. Subsignat autem Imperium meum ad securitatem *chrysobolum* suum, quod nunquam ab Ecclesia Romana et ab Apostolica Sede, principe Apostolorum Petro ipsum videlicet Imperium meum discedet... Et ut præsens *chrysobolum* Imperii mei ratum et firmum habeatur.

Chrysobulla, æ, (Du C.) χρυσόβουλλος, bulla aurea; *ünnepélyes oklevél.* Tör. Tár. 1891. p. 541.

Chrysoplites, aurilegus; *aranyozó.* Goldwäscher. Pár. Páp.

Chrysopœia, æ, alchymia, ars aurum producendi; *aranycsinálás, aranyművesség.* Bel. Geogr. 686.

Chrysopœus, χρυσοποιός, Alchymista et Auri faber; *aranycsináló, aranyműves.* Vern. Log. 203. Sic quidam dum audiunt vel legunt verba, quæ ipsis videntur elegantia, etsi eis hand magis illorum significatio ac *Chrysopoeis* lapidis philosophici sit perspecta.

Chrysoprasus, species Chrysoliti; *arany agát.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. Pars. I. p. 182. Chrysolitus, si nimio auri splendore fulgeat, viriditatem tamen aliquam admixtam habeat, vocatur *Chrysoprasus.*

Chulaquii, species monetæ; Száz. XXI. 592.

Chuna, æ, (Du C. cuna, cuva) locus subterraneus, sacellum inferius et subterraneum; *földalatti épitmény.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 266. an. 1424. ire debeat murus apud ecclesiam sancti Stefani post *chunam* ipsius ecclesiæ.

Chusita, Chus, Chusan, proprie signif. fusci coloris, æthiops; *hunn-magyar faj* (örmény nyelven). Száz. IV. 708.

Chustack, æs Polonorum, quorum tres quinque Grossis Cæsarianis; duodecim, floreno Rhenensi respondent. Bel. Geogr. 399.

Chyamus, V. Tuluk. Mustulus. Verancs. III. 355. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuncii, qui hanc lætitiam subditis quoque annuncient, iique mustulus — *chyamus* — tuluk, hoc est a strenis, quas illis ex more viritim omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Chyanzus, V. *Chausius.* Tör. Tár. 1889.

Chyawsus, V. Chausius. Verancs. III. 51. p. 32.

Chybrio, V. *Cibrio;* Pelcz. Geisa. p. 92: Charta Capituli Ecclesiæ S. Michaelis de Castro Ferreo Ann. 1316: notum facimus... quod... relicta... dimidietatem possessionis... simul cum *Chybrionibus,* sive tributo vinearum... filio dedit. Cod. Dip. And. II. 365., 439.

Chybrium, i, V. *Cibrio.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 17. terram cum quatuor vineis, nemoribus, *chybriis* a singulis vineis in terra sitis eadem de patria consuetudine annuatim persoluendis.

Chyko, onis, piscis genus; *csík.* Ger. Wettergrundel. Schläg. 805. Jegyz. Piscibus et *Chykonibus* 1515. Ká O. III. 93. Tör. Tár. 1889. 373. una pinta *Chykonum.*

Chylificatio, Chyli paratio; *tápnedv létrehozása.* Pinx. Apod. p. 59: Cibum non lignum, verum stercus bovinum calefacit et ad *chylificationem* aptum efficit.

Chylinder, serpens a gr. κυλινδέω, serpo. Obs. Jadr. 414. nec sunt nutriti inter horrendos tigres et venenosos *chylindros.*

Chymæricus, 3., imaginarius, absurdus; *agyrém*... It. chimêrico. Otia. Bachm. 123. *Chymaerica* erit illa tua Ecclesia et vel nulla vel denique in concavo Lunæ vel in *Utopia.*

Chymeletum, *Chambaletum* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 179.

Chymicaster, i, pharmacopola circumforaneus; *kuruzsoló, javos.* Lzb. Cod. Med. II. *Chymicastri* vagabundi.

Chyrographarius, i, V. *Chirographarius.* Szirm. 35. Moln. Patv. 25. *Chyrographarius* dicitur Creditor, qui pecuniam pro certorum Bonorum cautione mutuare solet.

Chyrographum, *chirographum,* codex manu authoris scriptus, litteræ manu auctoris scriptæ; *tulajdon kézirás.* It. chirografo. Szirm. 35.

Chyrotheca, involucrum, theca (Du C. al. sensu); *tok.* Kronst. III. 510: *chyrotheca* ad falcones.

Chyrotecarius, i, digitalium opifex; *keztyűműves.* Handschuhmacher. Tab. Gonscr. Pest. Levt.

Chysargirum, Curios. Misc. 27. Sub Vespasiano ab Urina et dein Constantinopoli sub aliis Imperatoribus et ab Urina et a fimo tam hominum quam Brutorum vectigal exigebatur, dicebaturque *Chysargirum.*

Chytra, æ, χυτρα, olla; *cserépfazék.* Gyön. 4593.

Ciaa, V. *Chihaia* q. v. Verancs. IV. 11.

Ciacana, æ, securis cuspidata militaris; *csákány.* Szamosk. II. 78. protinus trucidandum curavit, captivi cuspidata securi militari, quam *ciacanam* nostri vocant, tanto impetu impacta, ut ea vertici impressa derepente et momento irrumperet.

Ciatizare, κυαθίζειν, de ciato bibere; *üvegből inni, poharazni.* Gyön. 4603.

Ciauus, Ciausius, Ciauz, V. *Chausius.* Verancs. III. 293. Brut. Hist. X. 158., 2. Tör. Tár. 1889. p. 33.

Clauspassy, dux agminis apud Turcas; *szakaszvezető.* Verancs. V. 244., 269. Venit ad eum præfectus *ciaus passy* nominatus.

Cibalia, orum, alimenta, fercula; *étel.* Moln. Patv. 15. Quoad *cibaliorum* accomodationem et ordinationem in mensa fiendam, consuetudinem Dominæ attende.

Cibare, cibo alere, nutrire; *etetni, vendégelni.* (Du C. comedere.) Georg. Sirm. I. 188. Et me laute susceperunt et *cibaverunt* et etiam potaverunt. Cf. Colum. 8., 10. Suet. Tib. 72.

Cibaria jejunia, cibi tempore abstinentiæ carnis concessi; *böjti étel.* Georg. Sirm. I. 227. Erat sexta feria et magnum luceum unum ementem decoquere fecerunt more Hungaricali ad cenam, et alia *cibaria ieiunia* et hornaverant unam mensam.

Cibativus, cibum, victum præbens; *tápláló.* Pel. Serm. Secunda virtus dicitur *cibativa.* Nam verbum dei cibus est animæ. Hiem. 40. u.

Cibicilla, mensa orbiculata, magida; *kerek asztal.* Pár. Páp.

Cibista, æ, discipulus, qui præceptori privato pecuniæ loco cibum præbebat; *étellel fizető.* V. s. *Nummista.*

1. **Ciborium,** (Du C.) umbraculum altaris, quod quatuor columnis, iisque præaltis attollebatur, et in fastigiatam formam eductum totum altare contegebat. Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 139: *ciborium* arte mirabili supra mensam Christi erectum.

2. **Ciborium,** a gr. κιβώριον, poculum ad formam fabæ Aegyptiæ factum, unde et vas, ubi panis consecratus, *Venerabile* dictus, servatur; alias Monstrantia; *szentségtartó.* It. ciborio. Gal. ciboire. Vita S. Steph. 19.

3. **Ciborium,** (Du C. Ugot.) vas ad cibos deferendos; *étekhordó tál.* Gyön. 4608.

Cibosus, 3., (Du C.) cibo plenus; *megrakva étkekkel.* Gyön. 4609.

Cibrio, ab Hungarico csöbör, mensuræ species, deinde: tributum vinearum; *szőlődézsma, cseberpénz, hegyvám.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 10., 15. Pelcz. Geisa p. 46. Andreas II. art. 29: Comites iure Comitatus tantum sui fruantur, cetera ad Regem pertinentia, scilicet *cibriones,* tributa... Rex obtineat et p. 92. Erant vero *Cibriones* illud singillatim tributi genus quod ex vinearum proventu... per extraneos inter cives, seu domestici sanguinis degentes, vineas habentes, conferebatur et a Germanis Pergrecht vocabatur. Th. Vet. Mon. I. 110. an. 1233.

Cibula, cæpulla; *vereshagyma.* sl. cibula. Schläg. 2094.

Cibulus, i, idem ac Cibula. Schläg. 938.

Cibum, i, panis parvus orbiculatus siligineus; *czipó.* Tör. Tár. 1889. p. 196. singulariter per diem *ciba.*

Cibutum, (Du C.) arca cibaria; *étek tartó.* Gyön. 4610.

Cicadus, apud Dief. cicades = huswrcze (Hauswurz), quod hung. *fülfű, borsos szaka* dicitur. Schläg. 881. cicadus, *gyopár.*

Cicarda, æ, Cicadus q. v. Roger. 320. cæteri, malna, *cicardis* et cicutarum radicibus utebantur.

Cicatrisare, cicatrice obducere; *behegeszteni, behegedni.* Bene Med. I. 110.

Cicatrisatio, obductio cicatrice; *hegedés.* Bene Med. I. 294.

Cicerpisum, cicer; *csicserborsó.* It. cicerchia. Ziser-erbse. Schläg. 1008.

Cicida, Parus silvaticus (Linn.) Ger. Holz-, Tannenmeise. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Cicilium, capillus, cincinnus; *hajszál.* Schläg. 284.

Cicindula, (Du C.) Cicindela, scarabæorum species, dicta, quod volans candet, lucet; *Szt. János bogara.* Ger. Johanniswürmchen. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 266.

Cicinus, i, pro: cycnus; olor; *hattyú.* Gyön. 4624.

Ciclas, (Du C. cyclas) pannus sericus densior et collustratus; *atlácz.* Ger. Atlas. Tör. Tár. 1887. p. 178. Item septimum ornamentum de *ciclade* vulgo Atlatz brunei coloris. Szered. Ser. Episc. 167. an. 1476. Pluviale ex *ciclade.*

Cicunia, æ, (Du C. Cicumea) fulica; *szárcsa, vizi madár.* Gyön. 4634.

Cicurare, ab adjectivo: *cicur,* domare; *szelidíteni.* Sacr. Cor. p. 69: agent, quod Agazones solent, qui equos *cicuraturi*... frœnum initio durius non admovent. Cf. Varro L. L. 7., 5., 98.

Cicurris, (Du C.) domesticus sus; porcus natus ex apro et domestica porca; *házi disznó.* Gyön. 4641.

Cidendus, 3., pro: cædendus. Fjp. Szám. p. 288. an. 1429: pro lignis *cidendis.*

Ciecla, beta nigra; *czékla, veres répa.* Bene Pol. 103. beta *ciecla.*

Cienticen, instrumentum, quo aves ad viscum vocant (mendum pro: *cicuticen); kiáltó síp.* Gyön. 4642.

Ciferarie, in modum cifrarum i. e. characterum occultorum; *titkos betükkel, jegyekkel.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 394. Cum literis ordinariis Venetianis accepimus 4. Julij binas ltteras Regis Friderici ad III. Vram spectantes, qui in nostris ab eodem ad nos exaratis inclusæ atque apertæ fuere, quas apertas denuo describere supplementumque *ciferarie* adiungere voluimus.

Ciffus, σκύφος. (Du C.) scyphus; *serleg.* Cod. Dip. Pat. VI. 10. 7. Preterea dedit ecclesie... *ciffos* argenteos ponderantes VII. marcas. Kronst. I. 472.

Cifra, ciffra, characteres occulti, quibus arcana et quæ ab aliis ignorari interest, solent perscribi ac significari. (Du C. ciphra); *titkos jegy.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 253. Item quæ fuerunt in literis fratris sui et Corsini, quæ sine *cifra* non censuit scribenda.

Cifrare, ornare; *czifrázni,ékíteni.* Arch. Rák. VIII. 332. Speculum antiquum parvum cum lista *cifrata,* deaurata.

Cifus, thuribulum; *tömjényedény.* Knauz E. M. Str. I. 280., 326. et. II. 210., 188.

Ciganes, V. Zingari; *czigány, muzsikus.* Szamosk. II. 349. Hos sequebantur decem citharædi, ex eius gentis centuria, qui *errones Aegyptii* vulgo *Ciganes* vocantur, modulatores, ut in ea barbarie non indecori pedibus Vajvodam proxime subsequentem præcedentes.

Ciganus, Cingarus, Zyngarus; *czigány.* Pel. De S. Thoma s. IV. c. 2. Quamvis etiam *cigani* se meliores indicent.

Ciliatus, 3., (Du C.) ciliis præditus; *szemszőrös.* Diósz. Füv. 17.

Cilicinus, 3., ex ciliciis confectus; *szőrből szőtt.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 21: Sacco in *cilicino* Jerosolymam ingressus.

Cilindrium, scandula, scindula. V. Scilindrium; *zsindely, lécz.* It. scandola, Schindel. Schläg. 1087.

Cilindronum, i, *Cilindrium,* q. v. Duobus milibus *cilindronorum* ac sexaginta vulgo *Laetz* dictis. 1423. Sopr. O. II. 75.

Cillaba, (Du C.) κιλλίβας mensa cœnatoria, quæ finita comestione removetur; mensa portatilis; *hordható asztal.* Gyön. 4658. Cf. Festus 34.

Cilones, (Du C. Calep.) «quorum capita oblonga et compressa sunt» (Festus); *lapos fejüek.* Gyön. 4671.

Cima, æ, (Du C.) summitas; *csúcs.* Gal. cime. Bárczay.

Cimbra, æ, fors. ex gr. κυνοβορά, locus, silva venationi apta, in qua canes regum alebantur; inde *Cimbriones,* custodes canum regiorum; *cserjés, erdő, cziber.* Ger. Hundszwinger. Cod. Dip. Arp. I. 152. Cum casalibus, terris, vineis, nemoribus et *cimbris.*

Cimbriones, custodes canum regiorum; *király petzéri.* Pár. Páp. Nota J. Samb. Tyrn.

Cimeliarcha, æ, V. s. Sacrista.

Cimeliarchium, armarium sanctius; *aranymíves láda.* Pár. Páp. Cf. Cod. Just. 7., 72., 20.

Cimeliarchius, i, (Du C. Cimeliarcha) thesauri et cimeliorum custos; *kincstárőr.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 536. Quorum prior ad *Cimeliarchium* Marianum die 10. Jan. exmisit vasculum quoddam instar calicis.

Cimeliotheca, thesaurarium; *kincstár.* Wallaszky 268.

1. **Cimentare,** a vocabulo Arabico: cimentum, fundamentum fundare, confirmare, corroborare; *alapít, megerősít, megszilárdít.* Rák. Ön. p. 307. l. 6—9. (9.): Postquam adorabilis providentia tua occidentalem ampliavisset et stabilivisset Ecclesiam, quæ divorum apostolorum Petri et Pauli sanguine *cimentata*...

2. **Cimentare,** V. *Cementare; czementelni.* Kol. Cod. 23.

1. **Cimentarius,** lapicida; *kőfaragó.* It. tagliapietre. Steinmetz. Fjp. Szám. 174. Andreæ *cimentario* dedimus.

2. **Cimentarius,** qui disponit fundamentum; *alapító, alapmegvető.* Cod. Telek. X. 186.

Cimentarius Auri, *aranyhitelesítő.* Gold-Bunzierer. Nov. Calend. 213. Primarius *auri cimentarius* D. F. G.

Cimentum, V. *Cementum* et commentum; *cementh.* Kitt. Kol. Cod. 23.

Cimerarius, Camerarius; Magy. Tör. Tár. IX. 118. *czimernök ? komornyik:* a Zimmer ?

Cimerium, (Du C.) imposita summæ galeæ figura; *czímer.* It. cimiero. Ljub. Mon. Sl. III. 306: *cimerium,* lantiam et *targam.* Bárczay.

Cimeterium, (Du C.) asylum circum ecclesiam; *templomkerités.* Száz. XIV. 52. T.

Ciminile manicatum, apud Du C. *Cimiline* ex *aquimanile* abbreviatum, vas aquaticum ad abluendas manus; *edény kézmosásra.* Thom. Archid. Hist. Sal. 323. Fecit etiam urceum magnum et alium parvum et *ciminile manicatum,* calicem et capsam, uncum Pastoralem.

Cimiterium, Cimterium, κοιμητήριον, sepulchretum; *temető.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára VI. 194. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 505. et inde vadit ante *cimiterium*... Száz. X. 428.

Cimula, æ, a Cima, (Du C.) Cima dicitur quasi coma, est enim sumitas olerum vel arborum; *a káposzta csimája.* Verancs I. 52. Nos enim hic neque forum rerum venalium neque coquinam habemus. Nam sæpe nos solæ *cimulae caulium* in lectum componunt.

Cinamona, cinnamonum; *fahéj, czimét.* It. cinnamo. Fr. Lib. Rt. II. 178. III. 195. emere feci de *cinamona* libram unam.

Cincia, Cynthia, Novilunium, luna nova; *ujhold.* Schläg. 56.

Cincinabulum, B. tintinabulus; apró bojtorján; *csengetyűke.* Schläg. 895. cincinabulum, *ebtej.*

Cincipota, Parus (Linn.); *czinege.* It. cingallegra. Schläg. 1795.

Cinctorium, (Du C.) cingulum; *heveder, szorító.* Gürtel. Kronst. I. 6.

1. **Cinctura,** sepes (Du C. cingulum); *kerités.* Art. D. 1840. p. 36.

2. **Cinctura,** V. *Spira.*

Cindator, magus, incantator. Du C. legendum putat *cinerator,* quæ vox maleficum denotat, qui sortilegia sua in *cinere* facit; *bűvész, kuruzsló.* Decr. Steph. R. Hung. L. 2. c. 31.

Cinerarius, (Du C.) qui ex herbis desiccatis in nemore cineres conficit; cinerum clavellatorum confector; *hamuzsirfőző szalajkár.* Diar. Com. II. 122. *Cinerarii* et Salisnitri coctores. Hajn. Subs. Publ. 32.

Cinereo-rufescens, colorem cineris cum rufo colore mixtum referens; *szürkésvörös.* Hist. Nat. 33.

Cineres clavellati, (Du C. cin. clavati) qui ex fece vini siccata et combusta conficiuntur alias: sal alcalinus; *hamuzsir.* Ger. Potasche. Tag. Erdész. Oklt. II. 97., 103. commercium cum calcinatis seu *clavellatis cineribus.* ib. II. 138., 188. *Cinerum clavellatorum* exustio, *hamuzsirfőzés.*

Cinerescere, colorem cineris referre (Du C. in cinerem redigi); *szürkülni.* Bene Med. I. 337.

Cinericeus, 3., colorem cineris habens; *hamuszin.* It. cenerino. Thök. Diar. II. 350. Una tunica antiqua ex panno Anglicano *cinericei* coloris fl. 3.

Cinericium, status cineris; *hamu alkat.* V. s. Reducare. Kol. Cod. 17.

Cineris favilla, in cineris favillam redigere, in cinerem amburere; *hamuporrá égetni.* End. p. 530. (Stephani V. Privilegia an. 1271.) *in cineris favillam redegissent.*

Cinganus, V. Ciganus, Zingarus. Lampe Hist. Eccl. 300. *Cinganis* autem seu *Amorrhaeis,* quia Verbi et Sacramentorum contemtores sunt... etc. Verancs. Hist. I. 303. Ubi autem fluvium cœpissemus trajicere, alii Turcæ occurrunt, inter quos unus erat cæteris habitu, vestituque amplior et eos quinque *Aegyptii,* quos nunc *Ciganos* sive *Cinganos* appellamus, una eadem catena collo vincti et ordine tracti sequebantur, lamentabiles voces edentes et egestatem excusantes.

Cingaricus, 3., ad Zingarum pertinens; *czigány*... zigeunerisch. Rep. Cast. p. 31. a: Ne domestica quidem tua, fœcunda illa infantoria, si per Sagas et Aegyptias sive *Cinga-*

ricas veneficas vel conceptum non impediat etc. *cingarica* gens. Ilor. Mom. 109.

Cingatorium, cingulus; *öv.* Quel. Sieb. Ib. 274. an. 1500. ib. 276., 279.

Cingularius, zonarius; *övgyártó.* Pest. Levt.

Cingulator, (a cingulo germ. Gurt) artifex ærarius; *rézműves. Gürtler.* Fjp. Szám. p. 213. an. 1426: *cingulator* tulit den. 23. pro laboribus pelvium ad *glavium* ecclesiæ s. Aegidii p. 218. *Cingulatori* solvimus den. pro pelvibus ad construendum nodum ecclesiæ. Arch. Ver. Sieb. XI. 345.

Cingulum ephippiarium, cing. sellæ equestris; *nyeregöv.* Schwartn. Scult. 171.

Cingulum laqueatum, cingulum laqueis seu lorulis distinctum; *gyászköteték, fekete gyászszalag.* Száz. III. 387. Bárczay.

Cingus, cingulus. V. s. *Besacia; öv.* It. cinghia.

Ciniger, cinerem gerens; *hamvvedert vivő.* Bocat. Hungar. p. 412:

Non Cygniger, *ciniger* vates Titana querellis Plorabo nostri nunc obiisse soli.

Cinobrium, cinnabaris, minium; *higpir, cinnóber.* Kol. Cod. 14. Mon. Com. Trans. V. 198. Ab uno cent. *cinobrii* fl. 50.

Cinomia, cynomya, hundsfleug, Hundsfliege Dief; *eblégy.* Schläg. 1720.

Cinopodium, fulcrum lecti; *ágyláb.* Bettstellen. Pár. Páp.

Cinquecenti, Numi Hung. 76. En primum in re monetali Hungariæ vestigium numorum maioris moduli mnemonicorum, pro celebranda ad omnemque posteritatem perferenda regum, virorumque illustrium memoria signatorum: qui cum sæculo quinto et sexto supra decimum in Italia fabricari cœperint, *Cinque centi* nomine veniunt, notabilemque olim pro eorum, quibus similia in deliciis fuerant, commodo, genus commercii constituebant.

Cintis, (fors. ab ital. cinta) zona, cingulum; *öv.* Tör. Tár. 1887. p. 187. velum de tela gegleer dicta blavei coloris cum liliis, figuris piscium, *cintibus (?)* et aliis armis per totum auro sutis.

Cintura, Cinctura. V. s. *Besacia; öv.* It. cintura. Gall. ceinture.

Cinus, lege: *Tinus,* species viburni; *galagonya.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 430: secus ipsum fluvium quedam arbores salicum, merasiorum et *cinorum.*

Ciocolada, æ, more Italorum scriptum et pronunciatum signif. potum dulcem; *csokoládé.* Bene Med. I. 326. illis prius potum calidum vel coffeæ vel *ciocoladae* cum lacte vel jusculum... concedimus.

Cipha, æ, patina; *tál.* Száz. XIII. 234.

Ciphus (Du C.) V. *Cipus.* Száz. XXII. 139. *Ciphis* vel aliis vocalibus (rectius: pocalibus) argenteis ultra duas marcas argenti singulariter ponderantibus.

1. **Cippus,** (Du C.) fidicula, instrumentum, quo reorum pedes constringuntur; *kaloda.* It. gogna, berlina. Ger. Strafklotz, Fidel apud Saxones Transylv. Törvt. Msz. Jogt. Eml. T. I. p. 333. Fœmina ebria inventa.... in *cippum* includatur.

2. **Cippus,** *alamizsna gyűjtő tőke.* Ger. Opferstock. Batty. Leg. III. 623. an. 1498: *cippi* vel trunci pro recipiendis pecuniis.

Cipus, (ap. Du C. Ciphus), Scyphus; *csésze, findzsa.* Száz. XIII. 234. unum peccarium argenteum cum coopertorio et unus *cipus* de Mazalino habens pedem argenteum.

Cirada, æ, ornamentum, a germ. Zierath, Zierde; *cziráda, czifra, ék.* Arch. Rák. VIII. 330. Armariolum cum superficie deauratarum *ciradarum.* VIII. 326. Abacus... *ciradis* adornatus. Bék. Paszt. III. 56.

Circa, æ, (Du C.) vigiliæ, excubiæ; *czirkálás.* Ljub. Mon. Sl. II. 215: capitanei teneantur facere *circam.*

Circa, pro: ante; *előtt.* Batty. Leg. III. 475. an. 1450: *circa* solemnitates Matrimoniorum.

Circa, pro: contra; *ellen.* End. p. 323. (Decr. S. Steph. L. II. 17.): si quis *circa* regis salutem... conspiraverit.

Circa, pro: iuxta (Du C); *szerint.* Batty. Ger. 1. *circa* virium robur. ib. 3. et passim.

Circa, cum acc.. ratione, respectu, de; *körül, tekintetében, ügyében, illetőleg.* It. circa di. Kass. Prax. I—II. pass. I. 22. ut *circa* militiam dislocandam et intertenendam regulamentum militare observandum ac *circa* quasvis alias præstationes militiæ in vecturis, naturalibus et parato ære faciendas I. 35. præscriptas periodicas relationes *circa* restantias Comitatui exhibere.

Circa, prope; *mellett.* Chr. Dubn. p. 99. sedit *circa* regem.

Circada, æ, pensio eorum, qui ecclesias visitabant ab it. *cercare,* invisere. Pár. Páp.

Circare facere, indagandum curare; *köröztetni, kerestetni.* Mon. Com. Trans. I. 86. an. 1542. Si... quisquis non surrexerit et non venerit, dominus Vaywoda *circare faciat* et puniat.

Circaria, æ, districtus; *kerület.* Passim apud regulares Canonicos.

Circator, i, explorator, investigator, indagator; *vizsgáló.* Monm. Comit. Trans. I. 87. an. 1542. Cœteri Coloni omnes, qui non consurgerent et non venirent ad levationem officialium Domini Locumtenentis, extunc *Circator* Domini Locumtenentis suspendat talem et res apud eum reperiendas... et pecunias auferre valeat.

Circavicinus, circumjacens, vicinus; *szomszéd.* Dip. Rel. reip. Rag. 65.

Circellus, circulus; *köröcske.* Numi Hung. 9. F. Balass. Casul. Steph. 6.

Circhare, circumire; *czirkálni.* It. cercare. Ljub. Mon. Sl. II. 266: custodes... *circhent.*

Circinus, forum; *kerek piacz.* Ring. I. Kronst. 264., 341.

Circinorum confectores, circulorum opifices; *czirkalomkészítő, körzőkészítő, műszerkovács.* Zirkelschmied. Tab. Conscr.

Circitendo, circum eundo; *körüljárva.* G. Fej. VI. 150., 158. et eandem (sc. curiam) ad plagam meridionalem *circitendo* girati rursus.

Circitor, (Du C.) custos militaris, qui circuit castra; *czirkáló.* Ger. Streifwache. Szirm. 35. Cf. Veget. Mil. 3., 8. Hieron. Ep. 61. Nro. 7.

Circitor nocturnus, vigil nocturnus; *éjjeli őr.* Wallaszky 580.

Circologus, Chirurgus. Kov. Jur. Tav. 148. et de ipso vulnere seu vulneribus particulæ ossium exierint, quod *circologo* (Chyrurgo) probante contra attractum aprobatum fuerit.

Circuens, circumiens. Cod. Dip. And. I. 3., 3. usque ad quoddam fossatum *circuens.*

Circuitor, qui circumit, custos agrorum; *kerülő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 736. Merces Impellentis, quam pro publicis agrorum etc. custodibus *(Circuitoribus)* Comitatus solent determinare, in quibusvis impulsionibus persolvenda.

Circuitus, us, avia devia; *tévút.* Batty. Ger. 289. Spiritus dæmoniorum, qui mittunt terram in *circuitum.*

Circulare Diœcesanum, litteræ in diœcesi per orbem mittendæ; *egyházmegyei körlevél.* Oltv. Act. Synod. 57.

Circulare mandatum, in orbem missum mandatum; *hirdető parancsolat,* v. *körüljáró.* Törvt. Msz.

Circulare, circumdare (Du C. al. s.); *abroncsozni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 79. an. 1348: emantur tine ad aquam... mastoch XX. item situle cum manicis de ligno *circulate* circulis ferreis. Item manarie XXX. cum manicis longis.

Circulares, (sc. litteræ) in orbem missæ; *körlevél.* Czir. Jur. Hist. 84... *Circulares* potius esse ad dicatores Comitatuum et exactores Lucri Cameræ dimissas, quibus instruuntur, quomodo ea, quæ in Comitiis constituta fuerant, exequi debeant.

Circularia Ordinatio, edictum per provinciam, regionem litteris promulgatum; *körrendelet.* Opin. de histr.

1. **Circularis,** e, ad circulum, territorium, regionem pertinens; *kerületi, kerületbeli.* Törvt. Msz.

2. **Circularis,** nummus currens; *czirkáló pénz.* Kov. Form. St. XXVII.

3. **Circularis,** famosus, celeber; *hires.* Batty. Ger. 177. Denique et lapides nominantur siderei, et sancti lapides non timide *circulares* perhibentur.

Circularis notarius, not. circuli, districtus; *kerületi jegyző.* Ker. Nap. 277.

Circularis sessio, congressus, congressus, concilium ex toto circulo, territorio congregatorum; *kerületi ülés.* Törvt. Msz.

Circularistæ, civis circuli, districtus; *kerületi-, körpolgár.* Ger. Ringbürger. Besztb. Levt.

1. **Circulariter.** circulatim, circumcirca, in orbem; *körben, köröskörül.* It. circolarmente. Pázm. Dial. 454. Wagn. Obs. Jadr. 396. Pel. Pom. In nat. Dom. s. III. c. 6.

2. **Circulariter,** per singulos circulos i. e. regiones; *kerületenként, kerületileg.* Törvt. Msz.

1. **Circularius,** i, erro, homo vagus; *csavargó.* Kronst. II. 63. an. 1528.

2. **Circularius,** i, circuitor; *czirkáló.* (Fej. csavargó ?) Fjp. Szám. k. 174. Item *circulariis* dedimus de tractibus den.

3. **Circularius,** annulorum, orbium confector; *csatos.* Ringelschmid. Tab. Conscr.

Circularius, 2., per ambages, incircuitu situs; *kerülő.* Vest. Ref. R. 2: per vias insolitas, *circularias.*

1. **Circulatio,** valor, cursus; devenire in communem usum; *forgása, kerengése* (a pénznek). Opin. P. I. Sec. II. 10: pecuniæ *circulatio.* Arch. Rák. VIII. 422.

2. **Circulatio,** decorticatio; *lehámo-*

zás. Tag. Erd. II. 306: decorticatio, atque ut vocant *circulatio* arborum plurimum sylvis exitio esse solet.

Circulatio bonorum, transitus bonorum ab altero ad alterum; *javaknak vagy jószágoknak forgása s kézre szállása.* Törvt. Msz.

Circulatio capitalium, transitus pecuniæ ab altero ad alterum; *tőkevagyonnak forgása s kézről kézre szállítása.* Törvt. Msz.

Circulatio monetæ, circulatio pecuniarum. Arch. Rák. 1. 23.

Circulatio pecuniarum, usus pecuniæ frequentior; *pénzforgalom.* Opin. Depunt. 38. Nundinæ præcipuum sunt *pecuniarum circulationis* vehiculum.

Circulator, *circuitor* q. v.; *kerülő.* Törvt. Msz.

Circulator fori, agoranomos; *vásári felügyelő.* Pr. Pr. 628. an. 1754. Besztb. Levt.

Circulatus panis, fors. rotundus panis; *kerekded kenyér.* Magy. Tör. Tár. XII. 81. unum caponem et duos *fortes* sive *circulatos panes* magnos nobis hic in capitulo solvere teneantur.

Circulosus, 3., tortuosus. implexus; *tekervényes.* Batty. Ger. 2. nec declinandum quamlibet *circulosum.*

Circulum absolvere, *a dolgot tökéletesen, teljesen elvégezni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 147. *circulum absolvere.* Id est: rem omni ex parte perficere.

1. **Circulus,** i, territorium, regio; *kör, kerület.* It. circondàrio. Ger. Bezirk, Kreis. Kass. Prax 1., 23. Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suæ extensionis in plures vel pauciores Districtus, Processus, Járás; hi rursus in *Circulos* Numeros, kerületek. Törvt. Msz. Tör. Tár. 1892. p. 295. Opin. P. I. Sec. II. §. 14.

2. **Circulus,** i, panis lacteus circuli formam habens, tortus; *kalács.* Schläg. 1841.

3. **Circulus,** i, circinus; *czirkalom, körző.* It. circolo. Kecsk. P. Ötv. 142. Pesthi Gáb. Nomencl. sex ling. 1550.

4. **Circulus,** cingulum ferreis clavulis instructum (genus tormentorum); (kinzó) *öv.* Prot. inq. 292: portabam unum *circulum* de ferro, qui sustineret budellas meas. Cf. 301.

5. **Circulus,** (Fin. kör, gyürü, karika); *abroncs.* Eszt. Okm. p. 118: (Capitulum Eccl. Strigon. 1290:) datores *circulorum* . . . pro nostris tunellis.

Circulus horarius, *órakör.* Heyse: Circulus horarius Stundenkreis. F. Balass. Casula Steph. App. Quid. *circuli horarii* Stunden-Scheiben et in quibus fodinis adhibeantur.

Circulus Imperialis, sedes et domicilium imperii; *birodalmi központ.* Rozsny. D. 259. Gyakrabban, mikor a fővezérség debilis, a Princeps genetii habilis, ki is in *circulo Imperiali* szokott lakni.

Circulus Osculator, c. tangens; *érintő kör.* Hor. Mem. 557.

Circumadjacere, circumiacere, circavicinum esse; *körülfekűdni, köröskörűl szomszédosnak lenni.* Marc. Chr. II. 41. II. 52. omnium ceterarum nationum *circumadiacentium.*

Circumambire, circumire, circumdare; *körülmenni, körülszállni, körülfutni, körülvenni.* Curios. Misc. 178. Deinde affectiones quoque et passiones animæ uti aër *circumambiens* sunt partiales causæ somniorum.

Circumamictare, induere; *bepalástolni.* Cod. Dip. And. Vol V. 165. 14. volens ut bonus paterfamilias temporalia et spiritualia *circumamictans* refundere et graciose retribuere.

Circum-Cassovianus, 3., ad Cassoviam habitans; *Kassa vidéki.* Corp. Gram. 625. pronunciatio *Circum Cassoviana:* adi, mondi, tapadi.

Circumcelliones, Circumcelliones dicti sunt, qui circum villas vagantur: solent enim ire hac atque illac; usquam habentes sedes. — Etiam dicti hæretici quidam insano amore martyrii semel ipsos perimente, ut martyres vocentur. (Du C.) Curios, Misc. III. Catalogus V.

Circumclavare, circum clavis adactis, claudere; *körülszegezni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 723: cooperculum fortiter *circumclàvari* curent.

Circumclusio, actus circumcludendi; *körülzárolás.* Magy. Tört. Eml. XXX. 329. an. 1553.

Circumcola, periœcus, qui sub eodem meridiano et oppositis climatibus habitant; *körüllakók.* Bel. Geog. 22.

Circumcudere, metallo munire; *megvasalni.* It. guarnire. Gal. garnir. Ger. beschlagen. Thök. Diar. II. 381. Duæ venatoreæ capsulæ argento *circumcussae* fl. 36.

Circumcursitatio, vagi errores, discursus; *bolyongás.* Pinx. Apod. p. 56: Margaretha oppidum vineis nobile, at per *circumcursitationes* Tartarorum mira et dira . . . sustinuit. fata.

1. **Circumducere,** in orbem ire; *sorra menni, egymás után m.* Batty. Leg. III. 213. an. 1364: dignitas ipsa *circumducta* consummatur. (Nota Batty.: Istam *circumductionem* Capitula Germaniæ *Turnum* appellarunt; et re ipsa, ordine, prout se invicem consequuntur, solent Canoniei et debent ad actus fide dignitatis exmitti, ut singuli et in laboris, et mercedis veniant consortium.

2. **Circumducere,** cingere, circumdare: *bevonni, körülvonni.* Magy. Tör. Tár. XX. 176. pileus cosacicus pelle lyncea *circumductus.*

1. **Circumferentia,** æ, orbis circuitus; *kör kerülete.* circonférence. Werbőczi 315. Nec non sigilli *impressio* vel *appensio* ac *circumferentia* et superscriptio. Törvt. Msz. *kerevet, párkány, kerület.*

2. **Circumferentia,** æ, regio, tractus, circuitus, loca, quæ circumiacent; *kerület, környék.* Arch. Rák. VIII. 290. ex aliis quoque eiusdem *circumferentiae* locis. Jogt. Eml. T. II. p. 425. oculate revideant quot domus cum suis *circumferentiis* reperiuntur conflagratæ.

3. **Circumferentia,** æ limbus; *szegély.* Arch. Rák. VIII. 312. Unum tegumentum vulgo Paplan rubrum cum floribus ex auro, *circumferentia* ex fiava tafotta.

Circumferentia circuli, extremitas; *kör széle, kerülete.* Wagn.

Circumferentialis, e, ad circumferentiam pertinens, *circumferentialis,* is; subst. nude positum signif. scriptionem, literas, quæ in peripheria sigillorum insculpta sunt: *körbe, körülfutó, kerületi.* Cod. Dip. And. Vol. V. 371. 2. 371. 28. V. III. 253.

Circumferentialiter, in orbem (Du C. al. s.); *köröskörül, körben.* Schwartn. Scult. 42. — Fej. X. 4., 369. in loco et per ambitum seu circuitum per Cives ipsius ad hoc eligendos *circumferentialiter* cingi volumus.

Circumferrare, ferro circumdare; *körülvasalni.* Kronst. II. 533. an. 1538: ad bigas *circumferrandas.*

Circumferratio, actus ferro circumdandi; *körülvasalás.* Kronst. II. 535. an. 1538.

Circumflexuatus, 3.. accentu circumflexo signatus. Orth. Boh. Slav. 9. u *circumflexuatum* ponitur in Derivatis genitivis et Dativis Pluralibus.

Circumforaneus, i, *kóborló, házaló.* It. merciajuolo ambulante. Gal. colporteur. Ger. Hausirer. Pfahl. Jus. Georg. 162. qui cum mercibus sericeis . . . commercium exercent minoribus mercatoribus (Krämer) et *circumforaneis* (Hausirern) merces suas quas e fabricis et depositariis vel secus e prima accipiunt manu. Törvt. Msz.

Circumforaneus quæstor, mercator. V. *circumforaneus; házaló kereskedő.* Törvt. Msz.

Circumgingere, circumcingere; *körülvenni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 83. Que terra his metis et terminis *circumgingitur* et concluditur.

Circumgirare, circumfluere, circumire; *körülkerülni, körülfogni.* G. Fej. VIII. 2., 97. cuius fluxus crepidinem *circumgirando* descendit in fluvium N.

Circumincessio, (alias: circumcessio) trium divinarum personarum connexus: *a három isteni személynek egymásban való létezése, egymás által való áthatása.* Pel. (De s. Trinitate t IV. c. 5.) Tertium mirabile (in s. Trinitate est) de *circumincesionis* qualitate.

Circumire, familiaritate uti; *társalogni.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. cum juvenilibus hominibus . . . tu *circumis.*

Circumjacentia, æ, ambitus, loca, quæ circumiacent; *környék.* Arch. Rák. IX. 577. hogy Selymeczrűl s több *circumjacentiáiról* confluált ellenség.

Circumlamiare, lamina circumdare; *bádoggal, pléhhel körülvenni.* Kronst. II. 46. an. 1527.

Circumlamiatio, actus lamina circumdandi; *pléhhel való körülvevés.* Kronst. II. 149. an. 1529.

Circumlectitius, 3., ad lectum circumtegendum factus; *ágy körül, ágy köré való.* Arch. Rák. VIII. 316. Frusta cortinæ *circumlectitiae* antiqua duo, ex rubra simpliciori tafotta.

Circumlimbare, limbo circumdare; *szegélyezni, körülszegni.* G. Fej. I. 67. Item dedi unam cortinam de pallio *circumlimbatam* cum bisso.

Circumlocutio, circuitio verborum, circumscriptio, *περίφρασις; körülirás.* Wagn.

Circumlocutivus, 3., omnibus numeris absolutus; *teljesen körüliró, kimerítő.* Pel. Pom. Lib. I. P. III. Art. c. 6.: Dico, quod hoc nomen «gratia plena» ita *circumlocutivum* est proprii nominis beate virginis et persone ipsius, quod nulli allii convenit.

Circummeatus, us = circumiectus,

quæ circum iacent; *környék.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 337. an. 1727: cocus ... cum *circammeatu* sufficiens pro domibus.

Circummetaneitas, termini circumiecti, situs undique confinis; *köröskörül való határosság.* Fej. III. 138 et amodo per eundem fluvium Bakoyk incipit tenere *circummetaneitatem* cum Nekche.

Circumornatus, 3., ornamentis circumtectus; *körüldiszitett.* Andr. Pann. 97.

Circumpes, (Du C.) famulus, minister, pedisequus; *apród.* Pár. Páp.

Circumpugnare, pugnare; *megütközni.* Sup. An. Sc. I. 259 an. 1235: *circumpugnando* cum eo, ipsum interfecit.

Circumquaque, idem ac circa vel circumundique; *mindenfelől.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Bœmicum exercitum convallando *circumquaqu* . Cf. Aur. Vict Orig. gen. Rom. 17., 6.

Circumrotatorius, 3., in orbem currens, vertiginosus; *körülforgó.* Bene Med. V. 175. Caput ipsum subinde continuo rotatur, dicitur *chorea circumrotatoria.*

Circumrotundus, 3., circumcirca rotundus; *köröskörül kerek.* Pel. de S. Cathar. III. 6.

Circumscriptibilis, qui potest verbis circumscribi; *körülirható.* Fej. 1., 176. Duas enim voluntates in Christo non minutas, quia et duæ operationes: eundem passibilem et inpassibilem, corruptibilem et incorruptibilem; *circumsriptibilem* et incircumscriptibilem.

1. **Circumscriptivus,** 3., pluribus verbis exponens; *körüliró.* Corp. Gram. 569.

2. **Circumscriptivus,** 3., cautus, coërcens; *óvatos, korlátozó.* It. circonscritto. J. Bel. Comm. III. 133. Quæ suæ maiestatis resolutio conditionalis quamvis valdeque *circumscriptiva* videretur.

Circumsedens, vicinus; *szomszéd.* Kronst. III. 679.

Circumsedere, assidere; *ülnöknek lenni.* Fjp. Szám. p. 37. *circumsedentes* fuerunt.

Circumsitatio, lege: circumcursitatio q. v. Pinx. Apod. p. 150: At, quod dolendum, pessime vivitur... non infracto studiorum labore, sed *circumsitationibus,* solita huic ætati lascivia ... tempus conterunt turpissime.

Circumspeccio, titulus honoris; *Tekintetességed.* Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 64. an. 1291. quod vestra bene novit *circumspeccio.* Szék. Okl. III. 59.

Circumspectus, titulus civium; *érdemes, okos, szemes, becsületes.* Jókai Régi jó Tbl. I. 86. *circumspectus* polgárok. Szirm. Glos. 35. et. 190.

Circumstantia, æ, circuitus; *kerület.* Th. Vet. Mon. I. 440 an. 1309: in cuius sigilli *circumstantia* erant lictere.

Circumstantialis, diligens, accuratus; *részletes.* Tag. Erd. II. 137. an. 1753: *circumstantialem* informationem ... submittere.

Circumstantialiter, fuse lateque: *körülményesen.* Arch. Rák. IX. 35. *circumstantialiter* informare. Törv. Msz. ... Jogt. Eml. T. II. I. p. 426. Tök. Lev. 51.

Circumstantiare, circumdare; circumstantiis definire; *körülvenni, körülményekkel meghatározni.* Batty. Ger. 254. Omnia opera Dei incomprehensibilia sunt.. ergo illi, qui mendacissimo stylo de divisione rerum superiorum scripserunt, falsi sunt, divinas operationes vanissimis æstimationibus *circumstantiantes.*

Circumstantionalis, circumstantialis, ad circumstantias pertinens, plenus, perfectus; *körülményes, részletes.* Szilády Tör. Magy. Eml. II. 206. *circumstantionalem* informationem.

Circumstantionatus, circumcinctus, stipatus, circumdatus; *körülvett.* Pel. Pom' L. X. P. III. Art. II. (Maria) potestatum amplexata plausibus, virtutum girata honoribus, cherubin *circumstationata* hymnizationibus.

Circumsylvosus, 3., silvis cinctus; *erdővel keritett.* Szamosk. II. 332. Erat a tergo vajvodanorum castrorum collis modice editus, Fractus, *circumsylvosus* et dumetis confragosus.

Circumtabulare, sepire, obsepire; asseribus circumdare; *körüldeszkázni.* Kronst. II. 389. an. 1535. III. 479: postes ad *circumtabulandam* latrinam.

Circumtabulatio, actus asseribus circumdandi, muniendi; *bedeszkázás.* Kronst. II. 1527. 33. fabro lignario pro *circumtabulatione* (embladung) caldaris.

Circumvallatio, locus aggere ambitus, limes extimus, circuitus, munimenta castrorum; *körülsánczolás.* It. Circonvallazione. Wagn. G. Fej. X. I. 755. *circumvallationes* et sepes cuiusdam orti ipsius Domini Johannis destruxisset.

Circumventio, actus circumveniendi; dolus, fraus; *elámitás, elaltatás, körülvevés.* Törvt. Msz. Thurócz. 113: unus quisque vendebat et emebat sine iniuria et *circumventione.* Cf. Hermog. 4., 4., 17. Aug. Civ. Dei 22., 22.

Circumventio dolosa, actus per dolum circumveniendi; *elaltatás, ámitás, megkerités.* Törvt. Msz.

Circumvicinus, vicini omnes circum prædium; *körülte levő, szomszédos.* Chron. Dubn. 199., 229. Isthv. XVII. 306. Batty. Leg. T. I. p. 613. an. 1547.

1. **Circumvolutio,** actus circumvolvendi; *körülforgás.* Curios Misc. 50. Quantum temporis Sol insumat in hac sui circa proprium centrum *circumvolutione ?*

2. **Circumvolutio** (a circumvolvendo), flexura; *tekervény.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 148. dedit iis intestina angustiora et pluribus *circumvolutionibus* et anfractibus implicata.

Circus, mercatus, forum; *piacz.* Marktplatz, Kronst. I. 652.

Circus capitalis, circulus; *abroncs.* It. cerchio. Monm. Comit. Trans. II. 181. (Vietores) Octogenarium non carius quam 1. quadragenarium vero d. 50. vendere debent et de unoquoqae *circo capitali* vel simpliciter juncto ad vas vinarium in cellario posito solvantur d. 2.

Ciretecarius, i. digitalium opifex; *keztyűs.* Quel. Sieb. I. 449. an. 1506. pro pellibus ... a *ciretecariis* receptis.

Ciribotrus niger, *fekete bakar.* schwarze Zierfahnler. Kov. Oec. 73: *Cir. nig.* dulcis et sapida uva.

Ciribotrus viridis, *zöld bakar,* grűne Zierfahnler Kov. Oec. 73. *Cir. vir.* omnium dulcissima uva.

Cirida, æ, molendinæ supellex; *malom szerszám.* It. correda. Han. Mon. Jur. II. 178: in molendinis *cirida* non auferatur.

Cirius, cinus, kriechbom (Dief.); krieche, pflaumenschlehe (Lexer); *kökény* (fa). Schläg. 1562.

Cirogia, æ, chirurgia; *sebészet.* Ljub. Mon. Sl. XI 63. an. 1322: expertum medicum in *cirogia.*

Cirogrillus, (Du C.) χοιρογρύλλος, chœrogryllus, chirogryllus, cyrogrillus, cirogrillus, 1. erinacius; 2. cuniculus; 1. *sündisznó; 2. tengeri nyúl.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Ciroiocus, i, chirurgus. Rač. Mon. Sl. XIII. 366. an. 1336.

Cirolicus, i, chirurgus. Száz. VIII. 491. magister *cirolicus.*

Cirolocus, i, chirurgus; *cirilickus* Calep. 1584. Ljub. Mon. Sl. XI. 88. an. 1323.

Cirophonarius, pro: cirophorarius, qui cereos gestat; *fáklyátvivő.* Száz. XXI. 56. Baculi vel Candelabra *cirophonariis* argentei Navicula Sancti Petri de lapide argento circumdata.

Cirosicus, i, chirurgus. Ljub. Mon. Sl. V. 265. an. 1334.

Ciroteca, rectius: Chirotheca, (Du C.) tegumentum manuum pelliceum; *karmantyu.* It. manicotta, manichino. Gal. manchon. Muff. Kov. Form. St. 451. Excipimus tamen inde Irharios videlicet *Cirotecas* sive sine subductura et bursas facientes. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Sex cultelli cum vaginis, octo paria *cirotecarum.* Knauz M. E. Str. II. 240., 215.

Ciroteca ferrea, *vaskeztyű.* Schläg. 583.

Ciroycus, i, V. *chirurgus.* Rač. Mon. Sl. XIII. 144. an. 1352.

Cirratus, (a cirro), longis capillis, crinitus; *hosszú hajú.* Schläg. 285.

Cirrhatus, *Cirratus,* q. v. Bene Med. II. 341. subinde capilli in circulum gyrati sunt (plica caput medusæ *cirrhata*).

Cirrhus, cirrus (Plin); clavicula, pampinus. Diósz. Füv. 28. *Kats* v. *Fogódzó* v. *Sündörgő (Cirrhus).* Az a czérna forma kinövés némelly kapaszkodó plántákonn, melly a szomszéd plántákra és egyebekre tekergődzik, katskaringódzik p. o. Szőlő, Borsó, Tök.

Cirrus, i, crines in nodum collecti; *hajfonat, cibak, coff ;* fodoritott haj. Germ. zopf. Regul. Turm. Præt. 87. Anterior crinium pars trifariam implexa ad duos sub cervice pollices cum *cirro* (Zopf) colligetur. Schläg. 286. Cf. Varro ap. Non. 94., 21. Martial. 10., 83. Juven. 13., 163.

Cirrus baculi, tænia bac.; *botbojt.* Reg. Turm. Præt. Form. II.

Cirrus de framea pendens v. frameæ, tænia de gladii capulo pendens; *kardbojt.* Reg. Turm. Præt. Form. II.

Cirrus tubæ, tænia tubæ; *trombitabojt.* Reg. Turm. Præt. Form. II.

Ciruga, æ, lege: *Virga* q. v. Sup. An. Sc. I. 181. an. 1440: de uno laneo cmethonali solvitur decima manipularis, et per quot *cirugas* conopatim.

Cirugicus, i, Chirurgus. Ljub. Mon. Sl. II. 447.

Ciruichus, i, chirurgus; *sebész.* Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334.

Cirurgia, æ, opera manuum; *foglalkozás, ügy.* Batty. Ger. 267. potius se exer-

centes in præfecturis, quam in propriis cirurgiis. Sensus: *in propriis et ad eos spectantibus operibus.*

Cirusia, æ, chirurgia; *sebészet.* Han. Mon. Jur. P. I. 151. artem *cirusiae* et barberiæ.

Cis-Danubianalis, cis Danubium situs, iacens; *Dunán inneni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 377.

Cisdanubianus, 3., *Cis-Danubialis.* Kat. Hist. Reg. I. 91. Comites supremi comitatuum *Cisdanubianorum* 14 enumerantur. Isthv. XVI. 283.

Cisdravianus, 3., cis Dravam situs; *Dráván innen fekvő.* Batty. Leg. III. 152. an. 1314.

Ciserit, pro: cæserit. Fjp. Szám. p. 445. an. 1437: et quidquid aliis hominibus *ciserit* sc. asseres.

1. **Cisio Janus habet,** facetum dictum, denotans in Januario esse festum: *circumcisionis.* Száz. III. 35. *Cisio* Janus habet azaz hogy január első napja legyen a *Circumcisio* vagyis kiskarácsony ünnepe.

2. **Cisio,** ita inscribebatur olim Calendarium Leutschoviense, nunc usurpatur pro libro, qui vaticinationibus inservit; *napok megszámlálása.* Száz. VI. 690.

Cisium, carrus; *talyiga.* Nagy Hier.

Cisma, æ, *Cismae,* arum: cothurnus; *csizma, csidma.* Száz. VI. 373. Dedi Aloisio placentino pro una camisia et pro *cismis* fl. 1. den. 10.

Cismarinus, qui cis mare habitat vel situs est; *tengeren innenî.* Fej. IV. 2., 76. præceptori domorum hospitalis Hierosolymitani in partibus *cismarinis.*

Cismontanus, 3., qui cis montes habitat vel situs est; *hegyen innen lakó.* Gal. montin. Fej. IV. 1., 448. In partibus *cismontanis.* Cf. Plin. 3., 12., 17.

Cisor lapidum, lapicida; *kőfaragó.* Tör. Tár. 1889. p. 383.

Cistella atramentaria, vas liquoris scriptorii, atramentarium; *tintatartó.* Magy. Tör. Tár. XX. 171.

Cistercienses Monachi, alias Bernardini; *szesztrákok, czisztercziek.* Cher. Jur. Eccl. II. 46., 5. *Monachi Cistercienses* qui an. 1098. a nobili Roberto Molismensi Abbate Benedictino in Galliis instituti et a loco ita dicti, sub Apostolica Hungariæ corona Topliczæ in Croatia sub an. Christi 1135. Auctore Bela II. substiterunt. Hodie autem apud nos existunt in Abbatia B. M. V. de Zircz, Pilis et Pásztó unitis.

Cistercium, (Maigne a *cisternae:* locus humilis et paludinosus, ubi stagnat aqua) alii a *Cistel,* locus arundinosus. Bék. Pil. P. I. 9.

Cistibiscanus, 3., cis Tibiscum iacens; *Tiszán inneni.* Kat. Hist. Reg. I. 91. supremi comites Comitatuum *Cistibiscanorum* 10 enumerantur. — Bel. Geogr. 471.

Cisticula, æ, dem ad cista; *szekrényke.* Fjp. Szám. p. 508. an. 1440: pro *cisticula* literarum.

Cistifel, receptaculum fellis (ex: cistis + fel); *epezacskó.* Pel. Serm. Dolore ... ut dicitur ab expertis etiam *cistifel* rumpitur vel crepet ac fel per os exitum petit vel aliunde. (Aest. 76. c.)

Cistula galanteriaca, cistula rerum ad mundum pertinentium; *díszárú, ékszerszekrény.* It. cassetta. Germ. Putzkästchen. Thök. Diar. II. 387. Una *cistula galanteriaca.*

1. **Cisura,** æ, sectio; actus secandi; *vágás, fűrészelés, ácsolás, bárdolás.* Fjp. Szám. p. 445. an. 1437: laborabit ... in *cisura* asserum.

2. **Cisura,** æ, segmentum, ramenta; *levágott darab.* Kol. Cod. 39. an. 1543. Finum aurum facit marcas 160, pesetam, ita ut marce due essent purgamentum et pesetæ nescio quot, sed in uno deceptus est, cum enim *cisuras* fundens marcas 50, pesetam, *tegelly* fractus est; remanserunt in cineribus marcæ 26.

Cisuralis, scalprum librarium; *tollkés.* Tör. Tár. 1892. p. 560. Két ezüst penna, egy *cisuralis,* aranyas az nyele.

Citadela, æ, **citadella,** æ, arx urbis cervicibus imposita; *erőd.* It. cittadella. Ljub. Mon. Sl. XVII. 99. an. 1421. Dipl. Alv. I. 190.

Citadellum, castellum, quod arcis locum obtinet; *fellegvár.* Wagn.

Citadinatus, 3., civitate donatus; *polgári joggal felruházott.* Ljub. Mon. Sl. IV. 87. an. 1366.

Citadinia, æ, ius civitatis; *polgári jog.* Han. Mon. Jur. II. 210.

Citare ex officiolatu, cit. publica auctoritate, publice; *tisztviselésből idézni, valakit úgy mint tisztviselőt idézni, hivatalból id.* Törv. Msz.

Citareda, æ, citharista; *hegedős.* Száz. XI. 733.

Citari curans, qui citat aliquem; *idéztető fél.* Törvt. Msz.

Citatio, (Du C.) 1. actus citandi, in ius vocandi; litteræ, quibus reus in ius vocatur; 2. actus proferendi, laudandi; *1. törvénybe idézés, idézvény; 2. elő- v. felhozás.* Törvt. Msz.

Citatio accessoria, cit. simul alii adiuncta; *mellékes idézés.* Törvt. Msz.

Citatio edictalis, sententia lata de in ius vocatione; *összehivó végzés.* Törvt. Msz.

Citatio ex officiolatu, cit. publica auctoritate, publice facta; *hivatalból való idézés.* Törvt. Msz.

Citatio fundamentalis, prima in ius vocatio; *első idézés, törzsök-perbeli idézés.* Törvt. Msz.

Citatio gradualis, (ius can.) cit. per gradus; *lépcsőként való idézés.* Törvt. Msz.

Citatio insinuationalis, qua actio causis specifice enumeratis instituebatur; *értesítőleges idézés; perkijelentéssel tett rövid folyamatu perbeli idézés.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 21. Törvt. Msz.

Citatio literatoria, cit. per litteras; *irásbeli idézés.* Jogt. Eml. T. III. p. 535. Törvt. Msz.

Citatio officiosa, Cit. ex officiolatu q. v.; *hivatalos idézés.* Törvt. Msz.

Citatio peremtoria, cit. moram non patiens; *haladék nélkül való idézés, végső idéztetés, halasztást nem szenvedő idézés, harmad napra való meghivás.* Törvt. Msz.

Citatio per v. medio jurisdictionatum, cit. quæ fit per potestati obnoxium; *hatalma alatt levő embere által idézés.* Törvt. Msz.

Citatio personalis v. de persona, Citatio verbalis q. v. (Du. C.) cum quis ita citatur, ut ipse debeat pro se apud iudices respondere; *személyes idézés.* Törvt. Msz.

Citatio primaeva vel principalis, V. *citatio fundamentalis; pert kezdő idézés, főidézés.* Törvt. Msz.

Citatio principalis, *fő v. első izben való idézés.* Kövy El. 650. *Citatio* est porro: alia *principalis,* qua mediante causa incaminatur et inchoatur et qua quis prima vice citatur: alia *Reflexoria* vel ad Continuationem v. gr. vel Judex mutatus vel Incattus est mortuus ... vel si causa derelicta iacuit.

Citatio realis cum captura, cit. cum comprehensione coniuncta; *befogással egybekapcsolt idézés.* Törvt. Msz.

Citatio reambulatoria, citatio ad fines obeundos; *határjárási idézés.* Törvt. Msz.

Citatio reflexoria, Text. v. s. *Citatio principalis; emlékeztető, figyelmeztető idézés.*

Citatio simplex, *egyszerű idézés.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 21. Cum mala consuetudine introductum sit ... ut nimis tarde progrediantur ab initio causæ *per simplicem citationem ...*

Citatio ultralis, cit. quæ qualicunque modo, aut simplici aut insinuatorio modo fit; *mellékes idézés, akármikép tehető idézés,* (akár egyszerűn, akár megjelentéssel). Törvt. Msz.

Citatio verbalis, *szóval, szóbeli idézés.* Kövy. El. 650. Alia est *citatio verbalis* quæ semper est personalis v. gr. in Diæta aliisque Processibus summariis, alia *Literatoria* per exhibitionem citatoriarum vel illarum transmissionem de qua nunc statim egimus.

Citationis condescensio, actus revocandæ citationis; *az idézésnek leszállítása.* Törvt. Msz.

Citationis exhibitio, actus tradendi cit.; *idézes megadása, idéző levélnek kézhez adása* Törvt. Msz.

Citatoriæ, (sc. litteræ) quibus quis in ius vocatur; *idéző levél.* Rák. Ön. 117. Hajnik. Perjog. 207.

Citatorialis, litteræ vel charta, qua reus in ius vocatur; *idézvény.* Törvt. Msz.

Citatorium, *Citatoriae,* q. v. Jókai Kárp. Z. 151. fogja kend ezt az irást: ez *idéző levél citatorium* a méltóságos gróf ellen Magy. Hölgy. 348.

Citatorius, 3., irritans, stimulans; *izgató, siettető.* Pel. De s. Francisco s. I. c. 2. Christus misit b. Franciscum cum stigmatibus assimilatum propter iudicii *citatorium* terrorem.

Citatum, i, locus auctoris vel legis allatus; *idézet, hivatkozás.* Pázm. Dial. 134. Törvt. Msz.

Citatus, i, qui in ius vocatur; *idézett fél.* Törvt. Msz.

Citeria, æ, effigies quædam arguta et loquax ridiculi gratia, quæ in spectaculis trivialibus nugas, fabulam agere solet et filis ferreis movetur; *sodronybáb, bábjátékos,* It. marionetta. Cell. Beli. App. 813. Cf. Fest. p. 45.

Cithara, æ, lætitia, delectatio; *öröm.* Thurócz 98. Confestim quoque totius *cithara* Hungariæ versa est in luctum.

Citharida, æ, modulator, poëta, vates, citharœdus; *lantos.* Tör. Tár. 1888. p. 574. Sebastianus *Citharida,* lantos Sebestyén. (Tinódi).

Citharizare, cythara canere; *cziterázni.* It. ceterizzare. Obs. Jadr. 410. plurimaque musicorum instrumentorum genera *citharizant.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 115. Kaprin Eloq. I. 247. Cf. Nep. Epam. 2., 1.

Citharula, æ, dim. de cithara; *cziterácska.* Fej. IV. 2., 266. Tenens *citharulam* in manu.

Citra, adv. refertur ad tempus et ponitur pro: antea, *azelőtt.* G. Fejér VII. 191., 152. a longis temporibus *citra* Fratres dicti Ordinis.... exercuerunt huiusmodi inquisitionis officium.

Citra, pro: contra. Hist. Zerm. p. 12: Ille Deus, qui me ad hoc fastigium extulit, si ejus voluntas fuerit, potens est me *citra* omnem crudelitatem in eo retinere. Mon. Com. Trans. I. 557. an. 1556. *Citra* voluntatem meam.

Citra, pro: sine. Georch. H. T. IV. 77. *citra* viam novi. Ac. Com. Sopr. p. 35. *citra* ullam moram = sine ulla mora.

Citra, pro ultra; *felül.* Batty. Leg. III. 637. an. 1498: capsam unam quatuor clavibus vel *citra.*

Citradanubialis, Cisdanubianus; *Dunán innenvaló.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 400. Ducisse tocius Sclauonie et Gubernatrici Partium *Citradanubialium.*

Citrinus, 3., proprietatem citromali referens, colorem citromali habens; *czitromszerű, czitromszin.* Bene Med. I. 29. an sit urina limpida, coloris diluteflavi, *citrini* vel straminei.

Citron, malum citreum; *czitrom.* V. s. *confectio succari.*

Citronatum, liquor ex citromalo confectus; *czitromlé. Limonade.* Poor J. Zsebsz. 21.

Citronium, a Ger. Citrone, malum citrum, pomum citreum; *czitrom.* Vect. Ref. E. 2.

Citrulla, æ, cucumis; *uborka.* Kronst. II. 352. an. 1534. pro *citrullis* vulgo kraczewycz.

Citrulus, citrullus, kychern (Kichererbse) Dief.; *bagolyborsó, bagolcsa.* Schläg. 1009.

Cittadella, dimin. a civitate, arx, V. Citadella; *erőd, fellegvár.* It. cittadella. Kat. Hist. IX. 622. qui per *cittadellam* transiens cum mille galeatis equitavit.

Civa, æ, civis femina. Jók. Epp. I. 9. a «civa» jelent polgárnőt, szabadon fordítva «civis»-ből fœmininumra.

Civeria, orum, instrumenta ad res maioris ponderis transferendas; *emelő eszköz.* It. civiere. Ljub. Mon. Sl. IV. 255.

Cives castri, *várpolgár.* Prisc. Serv. p. 22. *Cives castri* erant, qui oppidum castro subjectum incolebant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 223.

Cives Regii, Saxones in Transilvania; *szászok Erdélyben.* Bel. Geogr. 523.

Cives Sionis, Cives Ecclesiæ, præcipue quibus custodia Ecclesiæ commissa est. Lampe. Hist. Eccl. p. 458: Ego ... nec diu nec nocte cesso, Classicum ubique cano et *Cives Sionis* ad sacrum hoc bellum voco.

Civicus, 3., urbanus; *városi, várospolgári, cibil.* Törvt. Msz.

Civilicus, civilis; *polgári.* Pel. Pom. L. I. P. I. Art. II. c. 1. Quarto probatur ex lege *civilica.*

Civiens, civis eiusdem civitatis; *polgártárs.* V. s. *Treonte.*

Civilis, civis incola castri; *polgár.* It. civile. Ker. Inst. Mil. 24. Exteri in Regno Hungariæ domicilium adepti, universim *Hospites,* illi vero, qui in Arcibus vel circa Arces collocati fuere, *Cives* aut *Civiles* appellari consueverunt. Fjp. Anon. 10. b.

Civilisare, artibus expolire, erudire; *kimivelni, polgárositani.* Jos. Repr. 22. ultra modum cum dispendio virtutis *civilisari* gestit... passim.

Civilisatio, humanitas, cultura, mores culti; *mivelődés, polgárosodás, csinosodás.* It. *civilizzazione.* Törvt. Msz. Vern. Psych. 158. Jókai. Magy. Náb. 75. Fej. X. 1., 13.

Civilisator, humanitatis, culturæ propagator; *míveltséget, polgárosodást terjesztő.* Szaz. XI. 21.

Civilisatus, i, cultis moribus ornatus; *polgárosult, mivelt.* Törvt. Msz.

Civilista, 1. homo profanus, vulgaris oppositus sacro; 2. civis oppositus militi; 3. iuris consultus (Du. C.) *1. világi ember* (ellentétben az egyházival); *2. polgárfi* (ellentéte a katonának); *3. törvénytudó.* Molnár Patv. 23. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 9.

1. **Civilitas,** (Du C.) urbanitas, humanitas, mores culti, alias civilisatio; *módiság, polgáriság, udváriasság, müveltség* Törvt. Msz. Brezný. 314. *Civilitas morum...* Száz. VI. 689.

2. **Civilitas,** (Du C.) civium conventus, cives ipsi; *polgárság.* Ljub. Mon. Sl. IV. 310. an. 1393: si forenses irent alias habitatum, sint extra... *civilitatem.* In *civilitatem* assumere, *aliquem civitate donare;* Lzb. Cod. Med. T. II. 288.

Civiliter, (Du C.) more civium, secundum Jus civile, secundum leges; *polgáriképen, törvényesen, törvényes értelemben.* Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 366. II. 3. Molnár Patv. 31. Fej. IV. 1., 40. Nagy. Jus. Transil. Sax. 59. Ex his rebus corporalibus immobilibus quædam natura tales sunt, ut res soli, agri, fundi etc. quædam fictione iuris, ex iure civili, prout et ex partium contractu, quamvis natura sua sint mobiles et vocantur *civiliter immobiles res.*

Civissa, æ, civis femina; *nőpolgár.* Fr. Lib. Rt. I. 83. dum cives et *civissas* hospitavit. Kuk. Jura I. 192. an. 1434.

Civitanus, 3., ex civitate, civitatis; *községi, városi.* G. Fej. VI. 180., 174. *Civitanus* nuncius et preco Communis retulit mihi.

Civitas, comitatus; *vármegye.* Száz. XIII. 107. Tár. Tör. 1887. p. 516.

Civitas libera Regia, *szabad királyi kulcsos város.* Kol. Am. II. 152: oppidum ipsum *liberae Regiaeque civitatis* et *liberae* quidem, quia a castri dominatione et jurisdictione exemtum; *Regiae* autem, quia soli Regi, in recognitionem territorii Regii, conditione pendendi census, qui census S. Martini appellatur, fuere obligati. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 34.

Civitas libera regia montana, Civitas metallicis habitata; *bányaváros.* Törvt. Msz.

Civitas libera regia personalitia, civitas sic dicti «*Personalis praesentiae*», i. e. Archiepiscopi Strigoniensis iurisdictioni subjecta; *kir. személyes helytartói város.* Törvt. Msz.

Civitas Personalitia, *személynöki város, kir. személyes helytartói város.* Kövy El. 59., 60. *Civitates* aliæ Tavernicales aliæ *Personalitiae* aliæ etiam Montanæ... 60. Aliæ vero personali et Sedi Personalitiæ non ex ablegatis earum verum ex viris per Personalem selectis constanti subiacent.

Civitas Tavernicalis, *tárnoki város, tárnokszéki szabad kir. város.* Kövy El. 59. Ex illis civitatibus aliæ sunt *Tavernicales* idest Tavernicorum Regalium Magistro in Judicialibus subsunt. Törvt. Msz.

Civitatensis, (Du C.) urbanus, ad civitatem pertinens, ad commune civium spectans; *városbeli, községi.* Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 127. Olah. Cod. Ep. 115. Pel. Serm. Hiem. 25. p.

Civitatula, æ, parva civitas; *kis város, városka.* Rák. Ön. 92. *civitatula* Bethlehem.

Civites, cives, castrenses; *földmiveléssel és vármunkával foglalkozó várnépe.* Száz. IV. 513.

Cizimba, æ, (Du C. zizypha) genus minoris pruni. V. s. *confectio zuccari; czukrozott szilva.* Gall. pruncile.

Clabula, æ, baculus; *bot, pálcza.* Bárczay.

Clacula, Clancula, V. Investigator B. *vezsnek;* clancula vieznik (prešp. Slov. 458.); *vizsla,* Spürhund. Schläg. 1474., 1469.

1. **Clamare,** (Du C.) notum facere, promulgare; *hirdetni.* Ljub. Mon. Sl. I. 226. et passim.

2. **Clamare,** (Du C.) publice accusare; *nyilvánosan panaszt emelni.* Tkal. Mon. Ep. I. 2. an. 1163. Hanc iniustitiam passam fuisse... iobagiones *clamabant.*

Clamare post aliquem, clamore aliquem consectari, requirere; *valaki után kiabálni, híni.* Wagn.

Clamari ab aliquo, contumelia affici; *szidalmaztatni.* Fabr. Urk. 122. an. 1500: si quis in illum, a quo *clamatus* est... maledicta... invexisse deprehensus fuerit.

Clamarosus, Clamorosus, clamoris plenus; *zajos, lármás.* Ser. Cat. 317. magna *clamarosa* venatio.

Clamatio, (Du C.) actus nuntiandi; promulgatio; *hirdetés.* Ljub. Mon. Sl. II. 111: compareant... dies proximos post *clamationem.*

Clamator, (Du C.) præco (Fin. al. s.); *hirnök, kikiáltó.* Fjp. Szám. p. 41. an. 1373.

Clamator Nundinarum, Præco nundinarum; *vásárhirnök, kikiáltó.* Jogt. Eml. T. I. p. 445: Ad priorem Cottus (comitatus) determinationem, ut in Nundinis publicis ubivis... *Clamatores Nundinarum* denominantur (fors: denominentur) sub pœna 24 ictuum baculorum *Vásárbironibus* infligenda, qui dum a Patronis Nundinarum constituuntur, eotum iisdem significandum erit, quod demum pro quavis exclamatione pecorum aut aliarum rerum damnificatorum ab Exponentibus stipendium habere possunt.

Clamatus, 3., maledicta dicens; *szitkozódó.* Fabr. Urk. 123. an. 1500: tres correctiones in capitulo dentur et tres dies in pane et aqua ieiunent. *Clamatis* vero una dies et una correctio superaddatur.

Clamdim, clam, secreto; *titkon.* Cod. Dip. And. I. 226., 245. vel materiam litis palam aut *clamdim* suscitaret.

Clamis, (Du C.) Chlamys; *díszköpeny*

Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *Clamis* de sciarlato.

Clamor divinus, l ex divina; *isteni szózat, parancs.* Batty. Ger. 232. nulla *divini clamoris* sugillatio.

Clamorosus, 3., (Du C.) pro: clamosus, clamoris plenus; *zajos.* Bene Med. V. 135. convulsio *clamorosa.*

Clamose, magno clamore; *zajosan.* Wagn. Cf. Quint. Inst. 11., 3., 45.

Clamosus, 3., grandiloquus, loquax, oris pleni, gloriosus; *nagyszájú.* Szirm. 36.

Clamydatus, 3., chlamide indutus; *köpenybe burkolt.* Teut. Schul. I. 159.

Clancula, canis sagax; *vizsla.* It. bracco, Spürhund. Kov. Form. St. XXVII. *Clancula* Vis'la Silvens et velter molosus *clancula* turper.

Clancularii, (Du C.) ex Anabaptistis illi dicuntur, qui fidei confessionem minime necessariam iudicabant. V. Anabaptistæ; *alattomozók.* Nagy Hier.

Clanculario, clam, in occulto; *titkon.* Cod. Dip. Brüss. IV. 83. verendumque est, ne *clanculario* et per dolum in Christianitatis malum quippiam suscipiatur.

Clancularius, 3., clandestinus, occultus; *titkos.* It. clandestino. Gall. clandestin. Cod. Dip. Brüss. IV. 79. ut indigna hæc et hostilia *clanculario* conatu non pertentent. Cod. Alv. I. 224. *clancularius* hostis. II. Rák. Gy. 683.

Clanculatorie, clam, secreto; *titkon.* Magy. Jogt. Em. I. 472.

Clanculatorius, 3., clandestinus; *alattomos.* Szer. Not. p. 189: In *clanculatoriorum* damnorum illatione... hunc articulum esse... necessarium.

Clanculosus, *clandestinus.* Text. v. s. *Cautulosus.*

Clandestinarius, 3., clandestinus; *titkos.* Törvt. Msz.

Clandestinatus, 3., secretus, clandestinus, occultus; *titkos.* Marc. Chr. II. 56. rogaverat Bissenos per *clandestinatos* nuntios.

Clandestine, occulte, secrete, abdite, latenter. Ap. Forc. adj. clandestinus; *titkon.* G. Fej. X. I. 280., 488. ac nos in exilium redigi *clandestine* decrevit.

Clandestineitas, occulta, furtiva consilia, dolus; *alattomosság.* Georch. H. T. I. 97.

Clandestinitas, proprietas clandestini, arcana tecta consilia, pacta, clandestinum matrimonium; *alattomosság, titkosság, alattomos szerződés, házasság.* Törvt. Msz. Serm. Cat. 240. Kelem. Hist. Jur. Pr. 94.

Clandestinus ingressus, *titkos behatolás.* Juriev. Jur. Met. 140. Est autem *clandestinus* in alienam fodinam *ingressus* actus, quo quis fodinam, in qua nullas ratas possidet, nullumque officium fodinale gerit, insciis Urburario aut eius Officialibus fodinalibus dolose et fraudulenter subintrat.

Clangosus, (Du C. clangorosus), clangens: *hangos.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 105. Pavones per nocturna silentia *clangosam* sæpius vocem reiterantes...

Clapantia, æ, concentus vocum, rhythmus crepitans. Klappreim. Jókai Kőszív II. 154. Klapáncziáit.

Claridius, clarius; *fényesebben.* Arch. Ver. Sieb. X. I. 324. *claridius* et plenius a peccatoribus... famuletur.

Clarifacere, vinum defæcare; *megszűrni.* Clarifaceretur pro: clarifieret. Száz. VI. 305: emi unum vas vini in oktoros ut *clarifaceretur* in cellario ante adventum suæ Maiestatis.

Clarificare, (Du C.) clarum reddere, declarare; *világossá tenni, megvilágitani, megmagyarázni.* Andr. Pan. 1.

Clarificari, clarum fieri, patet; *világossá lenni, kitetszeni.* Jos. Repr. 151. an. 1790: *clarificatur* id ex... rei... natura.

Clarificatio, (Du C.) declaratio; *megvilágosítás, megfejtes, magyarázás.* It. chiarificazione. Törvt. Msz. Vern. Psych. 212. Kass. P. P. I. præf. et passim.

Clarificatorius, 3., illustrans, ad liquidem perducens; *felvilágosító.* Germ. aufklärend. Kuk. Jur. III. 196. in sequelam huiusce *clarificatoriae* et modificatoriæ legis pro continuatione ad legale Tabulæ Banalis Judicium illico transponantur.

Clariscenter, a verbo: *claresco,* evidenter; *világosan.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 53: litteras... sub anno... die... *clariscenter* confectas.

Clariscere, patefieri, innotescere, apparere; *nyilvánvalóvá lenni.* Reg S. Ben. 62., 16. Quod si nec sic emendaverit *clariscentibus* culpis, proiciatur de monasterio.

Clarissa, Ordo Stæ Claræ, quæ anno 1193. Assisii nata auctor erat in Monasterio S. Damiani prope urbem Portiunculam huius ordinis, qui regulam patrum minorum sequitur. Száz. XVIII. 298. *Clarissa*-nénék pozsonyi zárdája. Száz. IV. f. 368. Fej. X. 265.

Clarita, æ, clara voce promulgare; *hirdetés.* Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: quod aliquis... non possit facere *claritam* ad vendendum.

Claro-obscurus, 3., *fényhomályos.* It. chiaroscuro. Vern. Log. 24. Absoluta nonnisi claritas et absoluta obscuritas sibi invicem ut duo extrema opponuntur; illud *claroobscurum* clair-obscur per infinitas gradationes locum habere potest.

1. **Classiarius,** ii, nauta, miles classiarius; *naszádos* Szirm. *Classiarius* iure nostro Nasadista. Csaikás.

2. **Classiarius,** ii, discipulus unius classis; *osztálytanuló.* Teutsch. Schulord. I. 80: Lectionibus omnibus præceptorum *Classiarii* intersint.

Classicitas, proprietas classici; *jelesség, remekség.* Törvt. Msz.

1. **Classicum,** i, nude positum pro classico opere vel carmine; *remekmű.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 325.

2. **Classicum,** hymnus, canticum; *ének.* V. *Promulgatio.* Batty. Ger. 78. in... *Classico* de cunctis Dei virtutibus.

Classicus auctor, optimus, præstantissimus quisque scriptor.; *remek-iró.* Törvt. Msz.

Classificare, in classes distribuere, ordinare; *rendbeszedni, elrendelni, osztályozni, rendsorozni, rendezni.* Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 146.

1. **Classificatio,** distributio in classes; *rendezés. osztályozás.* Törvt. Msz. Vern. Log. 40. Genera et species interdum classes et eorum in certo systemate exhibitio, *classificatio* nuncupatur, in qua efformanda mens nostra certis se legibus accomodat, quæ principia *classificationis* vocantur.

2. **Classificatio,** æstimatio, census et signa ad progressum discipulorum pertinentia; *osztályzat.* Jókai Debr. lun. 76. Körmöczb. főreál. Ért. 1895. 131. et passim.

Classificatio diverticulorum, in una linea sitorum agrorum in classes dispertitio, æstimatio; *dűlők osztályzata.* Törvt. Msz.

Classificatio Glebæ, æstimatio terræ; *földbecslés.* Pfahl. Jus. Georg. 64. Quantitas unius Jugeri relate ad agros dependet a *Classificatione Glebae,* aliter etiam Diverticulorum dicta, quæ a Classificatione Locorum probe distinguenda est.

Classificationalis, ad classificationem pertinens; *becslő, osztályozó, rendező.* Pfahl. Jus. II. 19. Dum Examina ad 9 Puncta et Conscriptiones locorum in Deputatione *Classificationali* referebantur.

1. **Classis,** discipuli; *osztály* (iskola), *tanulóság.* Jókai Debr. lun. 9. Ki van a *Klaszszis* et passim apud scriptores.

2. **Classis,** Diœcesis. Can. Ecc. XXXIII. proventus ille per suum Seniorem, assentiente *Classe* seu Diœcesi... ei adimatur.

Classis agraria, agricultores; *földmívelői kar, földmívelők osztálya.* Törvt. Msz.

Classis industrialis, artifices, negotiatores; *művészi kar, művészek osztálya, iparoskar.* Törvt. Msz.

Classis inferioris humanitatis, (rhetorica); *alsóbb műveltség, szónoklattan osztálya az iskolában.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis infimæ grammaticæ, alias: prima classis gymnasii; *alsó nyelvtan osztálya.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis mediæ grammaticæ, alias: tertia classis gymnasii. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis mercantilis, mercatores; *kereskedői kar, kereskedők osztálya.* Törvt. Msz.

Classis superioris humanitatis, alias: sexta classis gymnasii (poësis); *hatodik osztály, poëzis.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

Classis supremæ grammaticæ, (syntaxis); *alias: quarta classis gymnasii, syntaxis.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

Classista, æ, gymnasii classes frequentans; *osztálytanuló.* Székelyudvarh. ref. koll. Ért. 1894/5. VII. Contubernales neque togatos, neque *Classistas* nisi discendi causa domo frequenter abesse patitor. Bék. Debr. főisk. törv. 139.

Clastrum, (Du C.) claustrum; *klastrom.* Pesty Ször. III. 190. Sacristia *Clastri* de Karánsebes.

Clatrare, clatrato vitro munire; *rácsos üveggel ellátni.* Kronst. II. 490. an. 1537. fenestræ... *clatratae* sunt vulgo sein verglost. Cf. Plaut. Mil. Glor. 2., 4., 26.

Clatrata galea, clathris distincta, ornata galea; *rácsos, rostélyos sisak.* Kass. P. P. I. 136. cui insistunt duæ *galeae* sibi oppositæ coronatæ *clatrataeque* seu aperta purpura suffultæ.

Clatrum pavere, obicem, impedimentum metuere; *akadálytól félni.* Batty. Ger. 229

Claudatus, 3., claudus; *sánta.* Ljub.

Mon. Sl. IV. 35. an. 1361. equi mei sunt *claudati* et fessi et non possunt peditare.

Claudellus, i, parvus clavus; *kis, apró szeg.* Ljub. Mon. Sl. I. 144.

Claudere, (Germanismus) facere, iungere, conciliare; *kötni.* Ger schlieszen. An. Sc. II. 97. an. 1439: pro *claudenda* pace.

Claudere circulum, in orbem consistere; *bezárni a kört.* Wagn.

Claudere epistolam, obsignare; *bezárni, lezárni a levelet.* Wagn.

Claudicitas, vitium hominis claudi; *sántaság.* Bene Pol. 206.

Clause, secreto, abdite, latenter, clam; *elzárva, titkon, rejtve.* G. Fej. X. I. 500. aliam sc. litteram vero honorabilis Capituli Ecclesiæ Waciensis *clause* emanatam super legitima... statutione.

Clausilis, qui claudi potest; *elzárható.* Alexy 19.

Claustralis, ad claustrum pertinens; *klastromi, szerzetesi, kolostori.* Andr. Pann. 239. observantia *claustralis.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 528.

Claustralis, is, monachus; *szerzetes.* Georg. Sirm. I. 56. quotquot habebant parochos et *claustrales.*

Claustralium Cœtus, V. Confraternitas; *szerzetesek társasága, gyülekezete.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf.

Claustrari, in claustro vitam degere; *szerzeteskedni.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 166: fratres memorati in ipsa Veszprimiensi diœcesi *claustrati.*

Claustri Vitrici, Confratres. Szék. Okl. I. 342.

Claustrum, i, (Du C.) domus clausa, habitaculum separatum, ubi homines deo devoti vivunt; *kolostor, klastrom, szerzetház.* Törvt. Msz. Isthv. XI. 173.

Claustrum ossarium, ossuarium; domus, cui ossa defunctorum includuntur; *tetemház.* An. Sc. II. 141. an. 1522: multa ædificia... restauravit, una cum *Claustro Ossario,* Tabula altaris...

1. **Clausula,** æ, est terminus exceptionis expositorius; *kikötés, feltétel.* Not. J. Samb. Tyrn.

2. **Clausula,** æ, appendix, additamentum: *záradék.* Törvt. Msz. Georch. H. T. I. 16.

Clausula assecuratoria, V. s. v. Dinumeramenta 2.; *biztosító záradék.*

Clausula codicillaris, (in testamento) qua declaratur, ut Testamentum si non testamenti, codicilli saltem vim habeat; *végintézeti záradék.* Törvt. Msz.

Clausula commissoria, additamentum, quod pacti conditionem continet; *elállhatást fentartó közbevetés.* Törvt. Msz.

Clausula derogatoria, additamentum, quo quis contra detrimentum imminens vocem suam interponit. Werbőczi 268. Quia prius emanavit privilegium alterius B., quod non potest tolli per posterius, etiam cum *clausula derogatoria.*

Clausula jurium declarativa, v. *declaratoria,* additamentum, quo quis ius suum vindicat; *just kifejező kikötés, jognyilvánító záradék.* Törvt. Msz.

Clausula justificatoria, additamentum, quo quis causam suam probat; *igazságosító kikötés, közbevetés, záradék.* Törvt. Msz.

Clausula salvificatoria, additamentum, quo quis exceptionem suam tuetur; *mentő kikötés, igaz-fentartó közbenvetés, óvó v. mentő-záradék.* Törvt. Msz. Opin. Deput. 30.

Clausulæ titulorum donationis characteristicæ, additamenta singularia tit. don.; *adomány czimeinek saját záradéki.* Törvt. Msz.

Clausula usque revocationem, additamentum, quo quis eius vim, usque id revocaret, tuetur; *a visszahivásig való kikötés.* Georch. H. T. IV. 48.

Clausulæ, arum; *az irálymód különbözősége.* Tör. Tár. 1886. p. 683. Varietates formularum styli diplomatum (*clausulas* vocamus) in curia.

Clausulatio, clausula, exceptio; *záradék.* It. Clausola. Art. Diæt. Pos. 127. quia tamen Causa tum propter culpam Procuratoris, tum etiam invitis iisque illegalibus modis subinductorum nonnullorum Contractuum, Juri Contrariantibus *Clausulationibus,* Remedia scilicet et Juris Beneficia adeoque ipsum legitimum Juris Cursum... enormem læsionem remederi neque præiudicii sui quam maximam ruinam involventis quærere quivissent.

1. **Clausum,** (Du C.) septum, inclusio olim *Clus,* in sermone mediæ ætatis Italico idem signif. ac Hungar. *rekesz gyepü.* Akad. Ért. 1897. jan. p. 48.

2. **Clausum,** i, idem quod claustrum, piscaria clausa; *vejsz.* Száz. VII. 623. quatuor *clausa* videlicet vez vocata.

1. **Clausura,** inclusio, claustrum; *rekesz, zárlat, korlát.* Törvt. Msz. Wagn.

2. **Clausura,** (Du C.) septa monasterii; *zárlat.* Kon. Egyh. 376.

3. **Clausura,** fibula (Du C. al. sensu); *csatt.* Kronst. III. 122: pro novis argenteis *clausuris* ad novum rubrum registrum. Száz. XI. 807.

Clausura piscium, piscina; *tanya, rekesz.* Kass. Prax. I. 219. aquis fluviis piscinis piscaturis *pisciumque clausuris.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 470. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 578. et venit ad *clausuram* ipsius aque, ubi pisces capiuntur.

Clausuræ, cancelli; *rekesz.* Con. Max. G. 111. an. 1565: ad *clausuras* seu positos Cancellos qui Germanis *Rechen* dicuntur.

Clausurata, operculum; *födél.* Arch. Rák. VIII. 354. Item alter flascunculus ex Cristallo major præcedenti pariter cum *clausurata* argentea inaurata.

Clausus, 3., occultus, secretus; *titkos.* Georch. H. T. II. 318.

Clava butyraria, vas butyro faciendo. V. *Butyrarius; vajas köpü.*

Clavæformis, clavæ formam referens; *buzogányalakú.* Bene Med. II. 341. plica longicauda *clavaeformis.*

Clavarius, faber clavorum, (Du C. al. s.); *szegcsináló.* Ger. Nagelschmied. Pár. Páp.

Clavatura, claustrum (Du C. al. s.); *zár.* Dip. rel. reip. Rag. 273. [*vellati.*

Clavellatus cinis, V. *Cineres clavellati.*

Clavellus, pro: clavulus; *kis, apró szeg.* It. chiavello. Prot. inq. 244. ego juvi eam facere scophonos, in quibus apponebat per quosdam *clavellos* parvos de ferro acutos.

Clavesignati, (Du C.) milites Romani pontificis, sic dicti, quod in vexillis vestibusque claves ecclesiæ depictos gererent; *kulcsos vitézek.* Nagy Hier.

Clavicellus, fors: capellanus; *káplán.* Szend. Misk. tört. III. 123. an. 1490. de collatione... rectoratuum capellarum... nullatenus ingerere et te intromitti facere... procures et prædictum *clavicellum* per te contra illos subductum et animatum.

Clavicordium, clavicymbalum, instrumentum musicum, clavichordium; *zongora* (klavicordiom). Pár. Páp. Száz. XXII. 861.

Clavicula, parva clavis; *kis kulcs.* Arch. Rák. VIII. 321. Cistula ex auricalco cum *clavicula.*

Clavicularius, i, (Du C.) qui claves facit: *kulcs csináló* (lakatos). Pest. Levt. Tab. Conscr.

Claviculatæ fimbriæ, f. reticulatæ; *csipke,* Ger. Spitzen. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: sine fimbriis *claviculatis,* vulgo Spitzen.

Claviculus, dimin a «clavus»; *1. czövek, 2. szögecske.* G. Fej. VII. 270. 357. in signum suæ innocentiæ... quemdam ligneum *claviculum* vulgo *Chewek* vocatum coram nobis porrexit Causatori. Hajnik, Perjog 163. Szilágyi S. Századok IV. f. 341. Ad novum Castellum navis empta fl. 2. Fodulas ad eundem fl. 1. *Claviculos,* sendel et leecz fl. 2. Fr. Lib. Rat. I. 85.

Claviger, i. (Du C.) cellarius, qui cellæ curam gerit; *sáfár, kulcsár.* Schläg. 1098. Georg. Sirm. I. 279. *claviger* ac *celarista* Regiestatis. Thök. Diar. II. 126... Pauer Athen VI. 2. p. 264. de œkonomo, de *clavigero* seu ministro publico (in Schola).

Clavigeratus, us, thesaurarium, ærarium; *kincstár.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 499. Que quidem terra sessionalis totaliter eisdem fratribus nostris, ut prediximus, per nos perpetualiter assignata, olim ad *clavigeratum* Archiepiscopatus Strigoniensis spectabat. Eszt. Okm. p. 77. (Lodom. Strig. Archiep. 1280.) Knauz. M. E. Str. II. 228. 249.

Clavis, 1. mensura, 2. modus, quo quid explicatur; *1. mérték, 2. kulcs.* Törvt. Msz.

Clavis dicalis, ratio tributi repartiendi; *rovatali kulcs, adókulcs.* Törvt. Msz.

Clavis Imperii, claustra imperii. Wagn.

Clavis promontorii fodinalis. Juriev. Jur. Met. 92. Metallifodinæ, quibus Cuniculus hæreditarius succurrit, eximia ab eodem accipiunt beneficia: nam, cum finis eius struendi sit, ut aqua medio eius e fodinis derivetur, dein aër lethalis allata recente aura procurataque eius maiori circulatione, e fodinis efferatur (tempestas procuretur) fit, ut ope eius integrum sæpe promontorium fodinale.. ad statum cultivabilem ponatur... præcipuum vero emolumentum id præstat, quod ope eius mineræ ex magna profunditate educi possint, quas machinis educere vel nimis grave vel sumtuosum, interdum ob aquæ fodinalis redundantiam et copiam prorsus impossibile foret: quare ob insignem hanc eius utilitatem *Clavis promontorii fodinalis* recte appellatur.

Clavis cantionum, signum, quo vocis genere utendum sit; *zenekulcs.* Teutsch. Schulord. I. 11. Studiosis... ostendere cantionum *claves.*

Clavis furtiva, clavis adulterina; *álkulcs.* Teutsch. Schulord. I. 44.

Clavis generalis, clavis adulterina; *tolvaj kulcs.* Ger. Nachschlüssel, Dieterich. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. 1: fabri serarii...

claves generales ignoto homini conficere non ausint.

Clavis taxa, canonici custodis reditus; *kulcs-díj, őrkanonok javadalma.* Magy. Tör. Tár. XIII. 15.

Clavus cochleatus, *sróf.* Schraube. Instr. Jos. II. p. 59. §. 50. ut Deposita... tuto asservari possint... Præses... amplam... pavimento *clavis cochleatis* firmiter astrictam... ferream arcam collocabit.

Clavus foratus, *kalánfúró.* Szék. Okl. 1. 287. ut ipsi ad molendinum G. Fabrii per tres *clavos foratos,* ut vulgo dicitur kalán furú, mittant aquam ad molendinum

Clebsidra, (Du C. clebsydra), infundibulum; *töltsér.* Schläg. 1117.

Cledonismus, vaticinatio ex certis temporibus et casibus occurrentibus vocibus; *szójóslat.* Nagy Hier.

Clementina, a Clemente V. pontifice an. 1265 consilio habito cum cisterciensibus abbatibus emanatæ regulæ, quibus cisterciensium constitutio denuo reviviscit. V. *Kelemen pápa ügyleveleinek gyűjteménye.* Bék. Pil. P. I. 114. Kon. Egyh. 76.

Clenodia, æ, (Du C.) thesaurus, res pretiosa; *kincs.* Magy. Tört. Eml. XXX. 433. an. 1563. *clenodias* intra et extra castellum... repositas.

Clenodia armatica aut insignia, generis insignia; *czímer.* Ger. Wappen. Kecsk. P. Ötv. 152.

Clenodia regni, res pretiosæ regni; *ország drágaságai.* G. Fej. VII. Ad lect. XVIII.

Clenodialis, e, pretiosus, ad res insignes pertinens; *drága, czímeres.* Szék. Okl. 11. 24. *clenodiale* sigillum. Brezn. II. 114. res *clenodiales.*

Clenodium v. Clinodium, (Du C.) ornamentum, res quævis pretiosa; *ékesség, ékszer, násfa.* Schm. de Ins. 4: Atque hæc quæ in præsens consideramus Regia κειμήλια, Græcis alio nomine dicuntur παράσημα, σύμβολα, ʼεπίσημα, Latine vero ornamenta, et barbara medii ævi *Clinodia* sive, ut alii rectius scribunt, *Clenodia.* Törvt. Msz. Haz. Okl. 412 an. 1447 *clenodia* vulgo *nasfa.*

Clepsedra, (Du C.) pro clepsydra; *homok óra.* Sanduhr, Kronst. I. 589.

Clepsydra, Horarium ex aqua, ex gr. κλέπτω et ὕδωρ ita dictum, quod aqua e Clepsydris sensim perfluat et quasi furtim subducatur, inde dictum: Pecuniæ per clepsydram veniunt i. e guttatim; *csöppenként.* Verancs. VII. 141. Vina et frumenta erunt mihi, quæ in diem sufficient, *pecuniae per clepsydram* veniunt.

Clere, (Du C.) 1. servire, 2. claudere, 3. ferire, 4. gloriari; *1. szolgálni, 2. bezárni, 3. ütni, 4. dicsőiteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

1. **Clerica,** vestis quædam sacerdotis (Du C. al. s.); *papi ruhadarab.* Rák. Ön. p. 137. l. 19—22. (19.)... sequenti diluculo *clerica* sacerdotis indutus Comes ipso parocho comitante in vicinam urbeculam Studenam nuncupatam... deducitur.

2. **Clerica,** æ, (Du C. al. s.) status, conditio ecclesiastica, sacerdotis; *papi pálya.* Nill. Symb. p. 663: resolvi me ad *clericam.*

Clericalis, ad alumnum sacerdotalem pertinens; *nevendékpapi, kispapi.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 13. privilegio *clericali.*

Clericalis hierarchia, imperium sacerdotum; *papi uralom.* Száz. X. 120.

Clericare, (Du C.) clericum facere; *pappá tenni.* Kov. Form. St. 86. Item notandum est, quod nullus servus absque licentia domini sui poterit *clericari* et ad gradum procedere sacerdotii. Verancs. VIII. 96.

1. **Clericatus,** us. sacerdotium, munus sacerdotis; *papi pálya, papság.* Verancs. XI. 216. Nam ubi primum habebit ordines, vestemque sumet et insignia *clericatus,* mittemus eum Romam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 14.

2. **Clericatus,** us, status alumni sacerdotalis; *kispapi állás.* Klerikerstand. Nill. Symb. p. 359: Græci requirunt pro *clericatu* 20, pro Diaconatu 25, pro Sacerdotio 30 annos.

Clericellus, i, sacerdos subsidiarius; *segéd pap, káplán.* Rač. Mon. Sl. XIII. 360. an. 1335, unus presbiter, qui teneatur celebrare divina officia... cum uno *clericello.*

Clerici minores, *Minoritae* q. v. *szabályozott papok egyik rendje.* Kon. Egyh. 361.

Clerici parochiani, sacerdotes rurales; *mezei lelkészek.* Kon. Egyh. 340.

Clerici Regulares, *szerzetesek.* Cher. Jus Eccl. I. 297. 3. *Clericorum Regularium,* horum finis est institutio iuventutis literariæ, restitutio disciplinæ ecclesiasticæ et emendatio morum; huc spectant *Barnabitae,* Jesuitæ, et Piaristæ.

Clerici S. Pauli, v. Barnabitæ.

Clerici Teatini, alias Cl. *Theatini.* Cl. regulares, quos Clemens VIII. papa approbavit. Curios Misc. III. Oct. Synops Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Clerici* dicti *Teatini* fundati sunt a S. Caietano 1524.

Clericulus, i, dim. a Clerico; *kispap.* Fej. IV. 2. 277. quidam Hungari, qui erant *clericuli.*

Clericus, a κλῆρος, sors, alumnus sacerdotalis, qui cultui divino in ecclesia Catholica per sacros ordines addictus est, in sortem scilicet domini vocatus; *nevendék-pap, kispap, egyházi személy.* Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. inscriptio.

Clerogamia, æ, connubium sacerdotibus græci ritus concessum; *papi nősülhetés* (a görög kath. s a keleti egyházban). Kon. Egyh. 150. [v. Sortilegium.

Cleromantia, κλῆροσ+μαντεια. V. s.

Clerus, i, (Du C.) ordo sacer, sacerdotium, sacerdotes. It. clero; *papság, egyházi rend, egyházi kormány.* Cher. Jus. Eccl. I. 294. inde ab origine Ecclesiæ christianæ usus viguit, ut et status Ecclesiasticus seu personæ cultui Divino, muneribusque sacris per ordinationem specialem destinatæ et status civilis distincto nomine adpellaretur, ille videlicet nomine *cleri* a κλῆρο (sors) exprimebatur, vel qui de sorte Domini est vel quia teste S. Hieronymo ipse Dominus sors seu pars Clericorum est. Törvt. Msz. S. de Kéza Chr. I. 4., 2.

Clerus inferior, sacerdotes inferioris ordinis; *alpapság, alpapi rend, egyházi alrend.* Törvt. Msz.

Clerus iunior, alumni, futuri sacerdotes; *nevendékpapság, kispapság.* Törvt. Msz.

Clerus maior, ordo prælatum; *főpapság, főpapi rend.* Törvt. Msz.

Clerus minor, Clerus inferior; *alpapság.* Törvt. Msz.

Clerus regularis, ordo monachorum; *szerzetes papság, rend.* Törvt. Msz.

Clerus secularis, ordo sacerdotum sæcularium; *világi rend, egyházi világi papság.* Törvt. Msz.

Clerus superior, Clerus maior; *főpapság.* Törvt. Msz.

Clibanaria, æ, pistrix, quæ coquit panes; *kenyérsütőnő.* Han. Mon. Jur. P. I. 89: *clibanariae* seu *fornariae.* a gr. κλίβανος, Cf. sl. *chleb,* panis.

Clibanarius, i, (Du C.) eques cataphractus; ex gr. κλίβανος, quod vas æneum, fornacem et loricam significat.; *vasas katona, vértes,* It. corazzière. Gall. cuirassier. Ger. Kürassier. Cell. Bel. App. 813. Cf. Lampr. Alex. Sev. 56. Ammian. 16. 10.

Clibanus, i, (Du C.) (κλίβανος), furnus, fornax; *kemencze.* It. forno. Beng. Ann. Er. Cœnob. 211. Non Fratrem Joannem, ille enim si in *clibanum* iusseris, ibit. Schläg. 1060. 1061. Kronst. I. 162. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 30. Sulpic. Sever. Dial. 1., 18.

Cliciarius, i, cuius erat vinum regi præbere; *bort szolgáltató,* kik a király pinczéjében (clicium, clycium) bort adni kötelesek voltak. Tör. Tár. 1893. p. 13. Fej. IV. 3, 207.

Clicium, mensa regia; *királyi asztal.* Eszt. Okm. p. 24. (Ladisl. an. 1273. Decr.) ad mensam Regiam; seu *clicium* regale de Buda... Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 262.

Clicius, dapifer. Cod. Dip. Kár. I. 161. 107. Hungarie memorie commendamus, quod magister Thomas dictus Tyuk comes *clicciorum* nostrorum. Tör. Tár. 1893, p. 13.

1. **Cliens,** signif. etiam rusticos, qui in alicuius territorio habitabant eius beneficiarii ac subditi erant; *jobbágy, védencz, kegyencz, pártfogolt.* Törvt. Msz. Isthv. VI. 81.

2. **Cliens,** *Drabans,* q. v.

Clientelæ pactum, pactum ad tuendum factum; *ótalmi v. pártfogói kötés.* Törvt. Msz.

1. **Clientelaris,** 2., ad clientelam attinens. Törvt. Msz. *Regnum Clientelare; ótalom alatt álló ország.* G. Fej. X. I. 652. Russiam Rubram *clientelari* iure ad Hungariam pertinuisse... Diplomata producta docent.

2. **Clientelaris,** cliens; *jobbágy, hübéres, védencz.* It. cliente. Fej. X. 3. 167. Stephanus Dabissa rex Bosniæ regni Hungariæ *clientelaris* Goikoni Marnavitio servitiorum merito Plemescinium confert.

Clientulus, i. qui, quæ causam suam patrono credit defendendam. V. s. *Vasallus.*

Clima, tis, (Du C.) *regio; vidék. clima.* D. Ráczk. p. 20 (an. 1438) diversa *climata.* Regni nostri perlustrando. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 174. regnorum *climata.*

Clingo- onis, species monetæ. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 117: Statutum est, ut *Clingones* amplius hic in Comitatu non accipiantur.

Clinica, æ, medicina practica; *gyakorlati orvostudomány.* Bene. Med. I. 1. *Medicina practica* seu *clinica* quæ docet principia scitu necessaria morborum in specie (*Pathologia* seu *Nosologia* specialis) et pro perficienda cura illorum (*Therapia specialis*) est inter omnes partes scientiæ medicæ antiquissima.

Clinici, (Du C.); *nyoszolások.* Funda David. J. 2: *Clinici,* qui non libere sed metu

mortis in lecto baptisati valetudine recuperata minus laudabantur. Konek Egyh. 138.

Clinicum, (institutum) nosodochium; *kórház.* Ger. Das Klinikum. Bene Med. I. 8. Poor. J. Zsebsz. 100.

Clinicus, *Lectularius* q. v.

Clinodiatus, 3., insignis; *drága, czímeres.* Haz. Okl. 406. an. 1443: pro maiori roboramine presens litera sigillo nostro *clinodiato* est consignata.

Clipeator, qui clipeos conficit; *pajzskészítő.* Magy. Tör. Tár. IX. 171. Kronst III. 444.

Clipeatus, clypeo præditus; *paizs ..., paizsos.* Hist. Nat. 62. infra clipeum seu verius infra thoracem reconditum (caput), *clipeatum.*

Clipeipar, opifex, confector clipeorum; *vaizskészitő.* Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Arcuparum, *Clipeiparum,* Corrigiatorum, Sagittiparum, Pharetriparum ac Selliparum exercet.

Clipeum armateum, insignia, arma gentilitia vel signa gentilitia; *czimerpaizs.* Ger. Wappenschild. Kecsk. P. Ötv. 152.

Clisea, æ? (fors. a gr. κλύζειν = lavare) malluvium vel pelluvium; *mosdótál.* Verancs. XI. 319. Item habeo res aureas et argenteas non ad maximam summam se extendentes, annulos scilicet, margaretas et lapides in uno pocali; item scutellas. cantharos, pocula, cuppas, pateras, *cliseas,* coclearia et alia qualiacunque ea sint.

Clitellæ, pondus, quantum equus clitellaris portare potest; *lóteher.* Kronst. II. 685 an. 1540.: cum duobus ponderibus seu *clitellis* piscium.

Clitellarius, i, actor equi clitellarii; *teherhordó lóhajtó, tábori kocsis.* Kronst. III. 350 *Clitellario* vulgo Zömer. Szirm. Glos. 37.

Clivius, i, clivus; *lejtő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 558. ab eo autem loco vergit versus septemtrionem per quendam *clivium,* qui vulgo Cuesbere appellatur.

Cloacarum purgator, lazanorum, foricarum purg.; *árnyékszéktisztító.* Bene Pol. 152.

Clocca, æ, (Du C.) gall. *cloche.* Germ. Glocke = campana. Pár. Páp. Bárczay.

Clopernizare, dicitur de larvis sign. idem ac: tumultuari; *kopogni.* Ger. poltern, klopfen. Georg. Sirm. 1., 51. Et post mortem ipsius suspensa erat anima usque ad annum integrum, quia nocte dieque multa pulsabat et ollas frangebat ac *clopernizabat.*

Clossus, sciurus; *mókus.* It. scojattolo. Fej. Per. Nom. Hung. 20 ubi capiuntur zobolæ et sciuri pretiosissimi, qui nunc dicuntur *Clossi* et sunt quatuor genera sciurorum.

Cluere, (Dief.) obedientem esse (v. cliens) (Du C. protegere); *hallgatni valakire, függni valakitől.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Clusia, æ, canalis; *csatorna.* Con. Max. F. 11. an. 1565: *clusias* sive canales.

Cluzarus, i. *clusarius,* exactor portorii, qui ad clusam seu ad aditum sedet (Du C. Clusarius); *adóbehajtó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram Osrizzo podsuppo et Togedrago *cluzaro* et Villana bravaro. Rač. Mon. Sl. VII. 132. an. 1080.

Clycium, thesaurus; *kincstár.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 30. et hec omnia tenentur portare in Warod in *clycium* Ecclesie.

Cmethonalis. ad *Cmethones* pertinens. Schwart. Scult. 35. Sex longi et largi lanei *cmethonales* Theutonicales, duodecim aliis (Polonis, vulgaribus) æquivalent. Sup. An. Sc. I. 169. an. 1440.

Cmethones. (Du C. Cmeto) voc. orig. polonicæ a voce: Kmet, colonus, ad normam: lovaszones, hajdones, pandurones, boiarones, boncsokones, zomoghones, uzkokones, hussarones, ivones, fickones, curucones, aranyforintones etc. fictum; *parasztok, jobbágyok.* Schwart. Scult. 200. Et Vladislaus Jagiello eos æquiparat colonis, quos nostri *Cmetones* (Cmethones) vocant. Cum Scultetus inquit vel *Cmeto* de agro seu hæreditate absque culpa Domini fugerit... Sup. An. Sc. II. 122. an. 1356.

Coabbas, (Du C.) Collega abbatis; *társapát.* Fej. IV. 3., 91. eiusque *coabbatibus* salutem et benedictionem apostolicam.

Coacquirere et substant: *Coacquisitio:* actus simul, unacum aliquo acquirendi, acquisitio communis, res communiter acquisitæ; *együtt szerzés, közös szerzés, közszerzés, közszerzemény.* Georch. H. T. Előszó. Kövy El. 215. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 236.

Coacquisitor, qui communiter acquirit, qui una cum aliquo acquirit; *közös kereső, kereső társ, együtt szerző.* Kövy El. 295. aliam vero medietatem tam illis quam per *coacquisitorem* maritum ex alia uxore susceptis communiter addixit. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. I. 160.

Coacquisitrix, quæ communiter acquirit, socia acquisitoris; *közös szerző (nő).* Kövy El. 214. verum cum insertione nominis uxoris acquisivit maritus, in illis vocatur *Coacquisitrix* et medietas ad illam spectat. Arch. Rák. IX. 65. Kass. Jur. Civ. I. 221.

Coacquisitum, i, res communiter acquisita; *közszerzemény.* Georch. H. T. II. 228. Törvt. Msz. Fej. VIII., II. 226.

Coactio, alio sensu ac apud veteres, actus cogendi, coactus, us, actus compellendi; *kényszerítés.* It. coazione. Ger. Zwang. Vern. Phil. Mor. 85. Hinc operatio vel actus ille, qui spontaneus est, dicitur expers, immunis aut liber *coactione.*

Coactive, cogendo; *kényszerítőleg.* Mall. I. 3. XXIX. Habuisse enim Paulum potestatem iudicandi Petrum directive et moraliter *coactive,* ut Collegam, consequenter fuisse in iurisdictione Ecclesiastica ipsi parem.

Coactivus, 3., cogens, vi extortus; *kényszerítő.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 43. subscriptio *coactiva.* Vern. Phil. Mor. 131. Cher. Jus. Eccl. I. 315. potestas *coactiva.*

Coactor, 1. socius actoris; 2. lictor militaris; *1. felperes társ, vádtárs, közös felperes, ügytárs; 2. kényszerítő, porkoláb,* sereghajtó a katonaságnál. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 89.

Coadæquare, coæquare, exæquare; *kiegyenlíteni, összeegyeztetni.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 514.

Co-Adiunctus, socius Adjuncti; *társsegéd.* Nov. Calend. 210. Adjunctus D. B. Sch. *Co-Adjunctus* D. F. Sch.

Coadjutor, (Du C.) dictus, qui episcopo etiamnum vivente, ad eius ecclesiam promovetur episcopus, illius futurus successor, ut munia episcopalia obeat propter alterius episcopi infirmitatem corporis; *erőfogyott püspök időleges segédje.* Kon. Egyh. 309.

Coadjutor curator, subsidiarius, adiutor apparitoris ecclesiastici; *segéd egyházfi.* Ker. Nap. 105.

Coadiutrix, femina, quæ simul adiuvat; *segítőtárs.* Vita S. Steph. regina celi et terre, imperatrix et *coadiutrix* inclita.

Coadiuvare, adiuvare, una cum aliquo adiuvare; *közreműködik, segít.* It. coadjuvare. Nagy. Jus. Trans. Sax. 5. Luc. Regn. Dalm. 96.

Coadlaborare, adiuvare; *közreműködni, segíteni.* Dip. Alv. II. 135. quanto Zelo promovere exoptet... suppeditandas *coadlaborare.*

Coadministratio, administratio communis; *közös vezetés, kormányzás, igazgatás.* Art. Diæt. Pos. 20. Corregimen et *Coadministrationem* Hæreditarii huius Hungariæ Regni.

Coadministrator, collega administratoris; *igazgatótárs, kormányzó társ.* Tör. Tár. 1892. p. 467.

Coadorare, similiter atque uno modo adorare; *egyenlő módon imádni.* Fej. T. 129. prædicantes Dominum nostrum Jesum Christum... unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis et *coadorandum* et conglorificandum Patri et Sancto Spiritui. Cf. Ambros. Spir. 8., 3., 12., Cod. Just. 1., 1., 4.

Coadquisitio, coacquisitio; *közös keresés, szerzés.* Proj. Leg. Civ. 261. aut nihil prorsus adferenti lex in amplissima quoque adquisitione, *coadquisitionis* jus tribuit..

Coadquisitor, Coacquisitor; *közkeresők,* kik ketten vagy többen azon egy közös czélra egyesített erővel igyekezvén akár semmiből valamit szereznek, akár a már volt értéket gyarapítják. Georch. Ért. 105.

Coadquisitrix V. Coacquisitrix. Proj. Leg. Civ. 194. atque adeo ante horum exolutionem *coadquisitrici* successio in iisdem non competit.

Coadunacio, coniunctio (Du C. congregatio); *egyesítés.* Tör. Tár. 1888. p. 80. *coadunatio* duorum fluminum. Cf. Cod. Just. 5., 12., 31.

Coadunatio Camporum fodinalium, *összecsapás, bányabirtok egyesítése.* Juriev. Jur. Met. 144. Fodinæ perforatæ possunt *Coadunationem* petere eamque facile impetrare. Est autem *Coadunatio* (Zusammenschlagung) duarum aut plurium perforatarum fodinarum sublatis metis facta unio. Beszth. Levt.

Coæmulus, æmulus; *versenytárs.* Beng. Ann. Er-Cœnob. Præf. ita in stagyracis disciplinis omnes *coaemulos* anteibas.

Coæqualis, æqualis, eiusdem ætatis; *kortárs.* Wagn. Cf. Petr. Sat. 136., 1.

Coæqualitas, abstractum ab adiectivo coæqualis (Forc.) æqualitas; *egykoruság, egyenlőség.* It. egualita. Gall. coégalité. Ger. Gleichheit. Bod. Hist. Un. Trans. 279. *coaequalitatem* agnoscimus. Cf. Modestin. Dig. 27., 1., 8.

Coætaneus, æqualis, eiusdem ætatis, temporis, coævus, *kortárs.* It. coetaneo. Wagn. Törvt. Msz. Nic. de Mir. 454. Cf. Apul. Met. 8., 204.

Coæternus, 3., simul cum alio æternus, eiusdem naturæ ac æternus; *örökkévaló.* Andr. Pann. 17. Fej. I. 353. totamque in Trinitate Deitatem coëssentialem et consubstantialem, *coaeternam,* omnipotentem. Cf. Tertul. adv. Herm. 11. Hieron. Ep. 16., 4.

Coævus, 3., eiusdem ætatis, ævi, æqualis, coætaneus; *kortárs.* Törvt. Msz. Wagn. Cf. August. Sermo 38. Prudent. Cathem. 12., 137.

Coafflictus, 3., socius mœroris; *bajtárs.* Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. III. c. 11: (Maria) miseris et afflictis *coafflicta* condolet et subvenire non pigrescit.

Coagitare, cogere, stipare, condensare; *összetömni, megtömni.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 133. ut devoti laboris et fidelitatis meritum *coagitata* et supereffluens mensura recompenset. Cf. Apic. 2., 1., 4., 3., Marc. Empir. 8.

Coagulabilis, qui coagulari potest; *megoltható.* Bene Med. II. 219. lympha *coagulabilis.*

Coagulativus, 3., coagulans; *megoltó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 60.

Coagulum, pera; *uti táska, szütyő, zajda.* Kronst. III. 54., 65.

Coalescere, convenire; *megegyezni.* Opinio. Deput. 11. Ut debita in numero Judicum inter Fora primæ Instantiæ et appellatoria gradatio sit, Regnicolaris deputatio in eo *coaluit.*

Coaliti, socii; *szövetségesek.* Törvt. Msz.

Coalitio, fœdus, pactum; *megegyezés, szövetkezés, szövetség.* Törvt. Msz.

Coaltum, cauta (ebkapor). Ny. Sz. caltha (vizi viola) csapó; *kapor, kaporna.* Schläg. 863.

Coangulare, coagulare, coire, concrescere; *összesűriteni.* Kol. Cod. 35. an. 1571. cineris solutÿ vel *coangulati* 2 partes.

Coangulatio, *sürités.* Kol. Cod. 7. *Coangulatio* est rem liquorose ad solidam massam per humiditatem extractione reductio.

Coangustatio, actus in angustum redigendi, coarctatio. Pel. Pom. L. X. P. Art. III. Nam Amana mons cecilie (fors: Ciliciæ) est et secundum Hieronymum interpretatur comprimens eum *coangustatio* eius, et ideo significat in angustia positos.

Co-Apostolus, socius apostoli; *térítőtárs.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 240. in conversione Cumanorum in Hungaria *coapostolus.*

Coaquisitionalis, quod una, simul acquisitum est; *közszerzeményi, közkereseti.* Kov. Form. St. CLXXXIX. Actio ad Consecutionem allaturalium Rerum et Bonorum *Coaquisitionalium* stante Matrimonio comparatorum.

Coarbiter, qui cum arbitris aliis arbitratur; *birótárs.* G. Fej. I. 328. et *coarbitris* non resignavit, quibus nunc usus est coram nobis I. 330. *Coarbitrorum* ipsius manu propria publicavi et signum feci.

Coarctativus, 3., coarctans, coactus; *kierőszakolt.* Batty. Leg. T. I. 553. an. 1498: charitativum potius quam *coarctativum* subsidium petere.

Coarctator, qui coërcet, circumscribit; *megszorító.* Batty. Leg. I. 44. Colomannus... quem *coarctatorem* ecclesiasticæ iurisdictionis torvo commemorant vultu.

Coartare, (Du C.) cogere, adigere, vi compellere; *kényszerítni, szorítni.* It. coartare. Cod. Brüss. I. 16. atque ad illius solutionem vos *coartare* et compelli facere.

Coassatio, asserum solidata coniunctio, constructio; *deszkákból összeszerkesztés.* Szamosk. IV. 414. et parte Danubiana quia et Budensis arcis propinquitate quæ illi imminet et fluminis proximitate tutum satis videbatur, non muro cœmentitio sed craticeis ligneisque parietibus ac tabularum *coassationibus* conseptum potius quam munitum est. Rauch. Elem. p. 19: ex trabibus coagmentatus paries cratitius vel *coassatio* audit. ap. Vitruv... *coaxatio.*

Coassessio, sessio una cum aliis; *együtt ülés.* Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. 3.: Quintum gaudium dicitur *coassessionis*... quia est in eodem throno cum Domino Jesu.

Coassessor, socius iudicis: *birótárs, ülnöktárs.* Kass. Jur. Civ. I. 123. In Judiciaria sede Pestini die P. mensis T. celebrata N. N. Ord. Judex cæterique *Coassessores* ibidem. Száz. II. 688. Hajnik Perjog. 80.

Coassidens, adnexus; *mellécsatolt.* Kass. Jur. Civ. I. 87. Pfahl. Jus. Georg. 259. Processus (in crudo maculatorio) per *coassidens* Legale Testimonium Sedi Judiciariæ Comitatus concernentis referatur.

Coassistentia, auxilium; *segítség.* Kronst. II. 1530. 201: dederunt in *coassistentiam*... pixidarios.

Coassumere, adiungere; *magához venni, csatolni.* An. Sc. I. 19. an. 1474: capitanei... *coassumptis* iudicibus.

Coastrophilus, socius eius, qui delectatur doctrina de astris; *csillagásztárs.* Curios' Misc. 133. Quæ omnia Præsagia et alia his plura quidam meus *Coastrophilus* in Academia Tyrnaviensi in Aphorismos et quidem Rhytmicos elegantes construxit.

Coauctor, socius auctoris; *társszerző-(társ).* Vern. Phil. Mor. 161. Dicitur autem facti auctor aut solitarius aut partialis socius *coauctor,* prout uni aut pluribus simul facti existentia debetur.

Coauctores delicti, socii sceleris; *bűntársak.* Törvt. Msz.

Coauctores delicti intellectuales, socii delicti, qui id mente concipiunt; *bűneszközöltetők, gonosztettnek elmebeli tehetséggel közremunkáló közös szerzői.* Törvt. Msz.

Coauctores delicti pactitii, socii delicti pacto inito; *szövetkezett bűntársak.* Törvt. Msz.

Coauctores fortuito concurrentes, socii delicti casu facti; *történetből egyesült bűntársak.* Törvt. Msz.

Coax, ranarum vox; coaxare; *brekegés.* Pel. Serm. Linquo *coax ranis,* cra cra corvis. Aest. 17. r.

Coaxatio, actus coaxandi; *brekegés.* Olah. Cod. Ep. 476. Qui his *coaxationibus* sibi magis, quam tibi oberunt, odiumque omnium bonorum non in te, sed in se ipso concitant.

Cobalus, i; dæmon metallicus; *bányai törpe ember* (hegyi manó). Germ. Kobold. Pár. Páp.

Cobula, æ, mensura frumenti; *köböl.* Ger. Kübel. Magy. Tört. Eml. XXX. 301. an. 1553. metretis sive *cobulis.*

Coca, æ, coqua. Köchin. Kronst. I. 81.

Coccus, i, nux indica, gall. coco; *kókusdió.* Bel. Geogr. 625. Ferunt regna hæc (India) in vegetabilibus, aromata, zingiber, piper, oryzam, ficus, cardamomum, *coccos,* gummi laccæ, sacharum, opium etc.

Coccysmus, gr. κοκκυσμός; *kukorikolás.* Funda David. L. 2., 89: *Coccysmus* hic tædiosus est turpis obtrectatoris.

Cocha, æ, (Du C.) navigium; *hajó.* Gall. coche. Ljub. Mon. Sl. IV. 289. an. 1391. petie... debeant bullari de una bulla, que sit ad formam unius *coche.*

Cochimus, i, fors. idem quod coquus; *szakács.* Tör. Tár. 1890. p. 223. Post rumorem mortis quidquid *axtans* patine *calari* et mape *servietesul* a *cochimo* ibi meo servitore accipere, ne vendet.

Cochina, æ, (Du C. cocha) viatorium navigium; *jármű.* Ljub. Mon. Sl. XII. 204. an. 1415: patronus *cochine.*

Cochius, currus; *kocsi.* Magy. Tör. Tár. III. 69. equites fere omnes et pixidarios in equis et *cochij.*

Cochlæus, 3., mucosus; *takonypócz,* It. moccicone. Rotz-Löffel. Otia Bachm. 34. Civitatis Halensis scribam, Diabolum, stercorarium Episcopum etc. *Cochlaeum,* einen *Rotzlöffel* intitulabat.

Cochlea, Cochlea torcularia, *sróf.* Ger. Weinpressschraube. Kecsk. Ötv. 174.

Cochlearculum, dem. ad cochlear; *kis kanál.* Gros. H. Ph. I. 590.

Cochleatim, per cochlearia; *kanalanként.* Bene Med. II. 45.

Cochonus, i, (Du C.) It. *coccon,* operculum. V. *Chochonus*; *fojtás.* Száz. XXIV. V. s. v. Gorna.

Cochus, cocus, coquus; *szakács.* It. cuoco. Germ. Koch. Cod. Dip. Brüss. II. 53. Mgro Paulo cocho D. 83. Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Cociens, quotiens; Száz. VI. 293.

Coclea, (Du C. Cochlea) Isidor. l. 15. Orig. cap. 2. *Cochleae* sunt altæ et rotundæ turres et dictæ Cochleæ, quasi *Cycleae,* quod in eis tanquam per circulum orbemque conscendatur. Verancs. Hist. I. 315. Templis dumtaxat ornata est turcicis et eminentibus eorum columnis, *cocleis,* quæ in campanilium nostrorum morem evectæ eminentius, præbent speciem urbibus non indecorem... Nec frontem templorum hoc est sanctuaria orienti sed meridiei opponunt *cocleas* Africo, quæ est plaga inter meridiem et occasum; *csigalépcsős torony.*

Coclea Margaritifera, concha margaritarum (Plin.); mytilus margaritifera (Linn.); *gyöngykagyló.* Ger. Perlenmuschel. Vect. Ref. F.

Coclear, cochlear; *kanál.* Száz. XXIV. 340. *coclear* de argento. Kronst. I. 445. Cod. Dip. Arp. 40. Serræ argenteæ cum *coclearibus.*

Cocliar, cochlear, cochleare, (Du C. coclear); *kanál.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Coco, nux indica; *kókuszdió.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 59. In eadem Zebut insula arbor est cognominata *Coco,* fructus eius peponum instar grandes sunt, succum continet pingvem, qui vertitur in oleum quod superfusum aquæ Sacchari præbet dulcedinem.

1. **Cocta,** æ, cantharus; *kanta.* Szaz. XI. 804. tres vini *coctas.*

2. **Cocta,** (Du C.) Kocke = breitgebautes Schiff etc. Lexer; *kerekded hajó, kok.* Schläg. 758.

Coctaneum, coctanum, kuttin (Quitten) Dief.; *birsalma.* It. cotogna. Gall. coing. Germ. Quitte. Schläg. 1538.

Coctanum, V. Coctaneum (Du C. al. s.); *birsalma.* Schläg. 2225.

Coctura martialis, cerevisia; *márcziusi főzet* (ser). Besztb. Levt.

Codax, idem quod caudex: truncus; *fatörzs.* Juriev. Jur. Met. 116. Molæ tusoriæ et Ustrinæ tamdiu pro desolatis non habentur, neque possunt a Judice montano mutunganti conferri, quamdiu *ferreus annulus* et *codax* axi inest, item axis in suo loco iacet, nisi priores Urburarii e Regno discessissent, sicque eas expresse ad publicam notorietatem deseruissent.

Coderonus, i, fors. ludus talarius; *koczkajáték.* Han. Mon. Jur. II. 170: ludere ad azardum vel ad *coderonum* vel ad alium ludum taxilorum.

Codex, libri legum, corpus iuris; *törvénykönyv.* Törvt. Msz.

Codex cambialis, corpus iuris cambialis; *váltó törvénykönyv.* Wechselgesetzbuch. Törvt. Msz.

Codex cambio mercantilis, corpus iuris cambialis; *váltótörvény, kereskedői váltó-törvénykönyv.* Törvt. Msz.

Codex Maximilianeus, Faber. Jur. Met. 10. Leges Universales (Metallicæ) sunt: a) Ordinatio Montanistica Regni Hungariæ seu *Codex Maximilianeus,* a Maximiliano II. Imperatore et Rege anno 1573 editus et Rescripto eiusdem de 16. Febr. e. a. ad VII. Montanas Civitates cum adnexis eidem Dilucidationibus promulgatus.

Codex mercantilis, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *kereskedői könyv.* Törvt. Msz.

Codex rationarius vel *Codex perceptionum,* nude: codex; *számviteli, számadásos könyv.* Verancs. V. 339. ac sibi numero eodem, qui in *codicibus perceptionum* continetur, exhiberi iubeant. Atque alios redditus cunctos, quocunque vocabulo adpellentur eosque ipsos *codices rationarios* a provisore et officialibus per autographa seu in specie in manus suas poscant.

Codicillus, i, appendix testamenti; *fiókrendelet- fiókvégintézet, végsőintézeti toldalék, végrendelet-pótlék.* Moln. Patv. 25. Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 325.

Codificare, in codices referre; *törvénykönyvbe iktatni.* Jókai Rab. R. I. 175. et passim.

Codificationalis, ad leges in unum corpus redigens; *a törvényeket czikkelyek szerint rendező.* Passim.

Codificator, auctor corporis iuris, qui leges in unum corpus redigit; *a törvényeket összeillesztő.* Passim.

Codificatorius, a, um: in codices referendus vel relatus; *törvénykönyvbe iktatott.* Passim.

Codivisio, divisio socia; *társfelosztás.* Carlow. Log. 159. Eiusdem divisi divisiones e diversis fundamentis ductæ, *codivisiones* appellantur; subdivisiones, si quodvis membrum dividens iterum divida.

Codrias, ædificia in usum egentium studiosorum exstructa; *szegény tanulók háza.* Pinx. Apod. 110: Studiosis, quorum opes inopes existunt, curtaque est rei nummariæ supellex, hic certa ædificia sunt (*codrias* vulgo dicuntur) delegata.

Codus, pro: commodus; *kényelmes, magát kimélő.* Verancs. VI. 26. Honthero denuo me commendes velim, quum primam commendationem homini puto non inhæsisse aut fortasse nimis est *codus* sui, quum me promum videt vel tua culpa intercessit.

Cœca dies, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 140. *Coeca dies* et *oculata dies.* Pro die qua non numeratur præsens pecunia et qua numeratur.

Cœcitandus, cœcutiens; *megvakitott* (szenvedélytől). Batty. Leg. III. 139. an. 1309: Ladislaum *coecitandum* amice fraterne rogandum ... duximus.

Cœcum verber, ultio cum decore; *vakon ütés* (megszégyenítve való boszúállás). Verancs. VII. 64. Scis, quam clandestinis ultionibus delectetur, quamque multos *coeco verbere,* ut Hungaris est in proverbio, pulsare soleat.

Cœlesta, qui de cœlo est; *églakó.* Gyön. 4277.

Cœlestinus, 3., (Du C.) cœlestis; *kékégi, égszin.* Arch. Rák. IX. 6. scutum *coelestini* coloris, fundum illius viridi *latepatenti* Campo *interoccupante* super quo Rundella etc. Thök. Diar. II. 326.

Cœlum Empireum, ἔμπυρος, ignitus, cœlum supremum; *legfelsőbb ég.* Cur. Misc. 31. huic (Cœlum Sydereum) teste Scriptura supereminent aquæ Cœlestes. Aquis vero Cœlestibus, *Coelum Empireum,* quod est sedes Beatorum.

Cœmentitius, 3., ex cæmentis factus; *tört kőből való.* Szamosk. IV. 414. non muro *coementitio* sed craticeis ligneisque parietibus ac tabularum coassationibus coseptum. Cf. Vitr. 2., 4.

Cœna Domini, (Du C.) dies sacer cœnæ Domini, epulum divinum, sacrum; *úrvacsora, szent vacsora.* Wagn.

Cœnæsthesis, κοινή αἴσθησις sensus communis; *közérzék.* Bene. Med. I. 37.

Cœnobiale Eremitorium, vel Claustrale Er., collegium, contubernium et habitaculum hominum sacratorum deo devotorum vitam solitariam agentium; *kolostori remeteség.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 149.

Cœnobiarcha, æ, princeps cœnobii, claustri; *kolostorfő.* Beng. Ann. Er. Cœn. 301.

Cœnobiolum, i, parvum cœnobium; *kis kolostor.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 149.

Cœnobita, Cœnobitæ dicuntur, qui in eodem simul loco sub iisdem legibus vivunt (Forc). Est vox Græca a *Κοινός βιός; szerzetes, barát.* It. cenobita. S. de Kz. Chr. II. 1., 17. Not. rel. I. 200. Cf. Hieron. Ep. 22.

Cœnobium, (Du C.) 1. sacra domus et 2. carcer; *1. kolostor, 2. börtön.* Brut. Hist. XIV. 430., 22. Marc. Chr. II. 21., 29. S. de Keza Chr. II. 1., 17. etc. Cf. Hieron. Ep. 22.

Co-Episcopus, collega Episcopi; *püspöktárs.* Olcsawszky Sermo 28. Cf. Hieron. adv. Lucif. 9. Sidon. Ep. 4., 25.

Coequitare, una cum aliquo equitare; *együtt lovagolni.* Fej. X. IV. 261.

Coërcitivus, 3., vim coërcendi, cogendi habens; *büntető, kényszerítő, korlátozó.* It. coercitivo. Cher. Jus. Eccl. I. 120. potestas *executiva* aut *coërcitiva,* qua ecclesia socium delicti ecclesiastici accusatum et convictum a participatione iurium Ecclesiæ ... excludere possit.

Cœrulosis, cyanosis, morbus cœruleus. Germ. Blausucht. Bene Med. IV. 144.

Coëssentes, sodales, socii (Du C.); *társak.* Batty. Ger. 25. ad satisfactionem coëssentium.

Coëssentialis, eiusdem naturæ, homousios; *egylényegű.* It. coessenziale. Fej. I. 353. totamque in Trinitate Deitatem *coëssentialem* et consubstantialem.

Coëtaneus, 3., Coætaneus, æqualis. Verancs. X. 14.

Coetus sacer, ecclesia; *szent gyülekezet, egyház.* Hist. Eccl. Ev. 125. Historia *Coetuum Sacrorum* Augustanæ Confessioni addictorum.

Coëvictio, evictio (cautio) communis, socia; *közszavatosság.* Törvt. Msz.

Coëvictor, socius evictoris (sponsoris); *szavatos társ.* Törvt. Msz.

Coëxecutor, (Du C.) 1. eiusdem rei cum aliis curator; 2. socius effectoris; *1. gondnoktárs; 2. végrehajtó társ.* 1. Batty. Leg. III. 62. 2. — An. Sce. I. 373. an. 1522.

Coëxistentia, una esse cum aliquo; *egykorú létel, egykorúság, együtt való lét.* It. coesistenza. Vern. Psych. 125. Törvt. Msz.

Coëxistere, una existere; *egy időben létezni.* Wagn. Törvt. Msz. Vern. Psych. 126.

Coëxmissus, socius delegati; *kiküldött társ.* Pfahl. Jus. Georg. II. 136. Itaque primum remensurata est per *coëxmissum* infrascriptum magistratualem Geometram terra arabilis.

Coëxul, socius exilii; *számüzött társ.* Tör. Tár. 1888. p. 553.

Cofea, (Du C.) tegmen capitis; *süveg.* Bárczay.

Coffanus, corbis; *kosár.* It. coffano. Ljub. Mon. Sl. II. 201: duos *coffanos* cum panis.

Coffea nigra, calda nigra arabica; *fekete kávé.* Bene Med. V. 238.

Coffea tosta, *pörkölt kávé,* gebrannter Caffee. Poor Zsebsz. 148.

Coffeaceus, 3., ad potum ex fabis Arabicis confectum pertinens; *kávés.* Bene Med. I. 96. vasculo *coffeaceo* porrigimus.

Coffeacea phiala, scutella caldæ Arabicæ sorbendæ; *kávés csésze.* Bene Med. III. 323.

Coffeaceum cochlear, cochlear parvum ad potum ex fabis Arabicis sorbendum; *kávés kanál.* Bene Med. I. 135.

Cofia, æ, (Du C. cofea) alias *cuphia,* tegmen capitis; *kuba, kupsög.* Nagy Hier.

Cofinus pro **Cophinus,** alvearium, alveare; *méhkas.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 390: Dicitur ... centum et tredecim *cofinos* apum Sufferri.

Cofium, aureum vel argenteum filum, quo nendis pretiosis vestibus utebantur. V. *scofium; skófium.* Tör. Tár. 1892. p. 561.

Cogitabilitas, proprietas rei cogitabilis; *gondolhatóság.* Germ. Denkbarkeit. Vern. Met. 101. unde possibilitas logica *cogitabilitas* quoque vocatur.

Cogitamen, (Du C.) sensus, cogitatio; *gondolkodás.* Ljub. Mon. Sl. XII. 107. an. 1413. Cf. Tertul. Trin. 6.

Cogitare se ipsum, in animam inducere; *meggondolni magát.* V. s. Spacium.

Cogitativus, 3., (Du C.) multum cogitans; *gondolkozó.* Pázm. Dial. 562.

Cognati, a matris stirpe descendentes; *anyai részről rokonyok.* It. cognato. Georch. H. T. I. 105.

Cognaticus, 3., a matris stirpe descendens; *anyai ágon rokon.* Ham. Grad. Cons. I. Kelem. Inst. Jur. Pr. 383.

Cognatio agnatica, Agnatio cogn. ex parte patris; *férfiági atyafiság.* Törvt. Msz.

Cognatio cognatica, cognatio ex parte matris; *anyai rokonság.* Törvt. Msz.

Cognatio spiritualis, baptismi necessitate iuncti; *komaság, lelki rokonság.* Törvt. Msz.

Cognationalis, ad cognationem pertinens; *rokon.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 428: fratribus uterinis quam patruelibus et *cognationalibus* participandos.

Cognationis arbor, familiæ origo et propagines; *atyafiság fája.* Törvt. Msz.

Cognatus, Titulus magnatum qui principis Titulo gaudent. V. Text. s. Protectionatus.

Cognitio, procuratio (Du C. al. s.); *gondozása, igazgatása valaminek, felügyelet* stb. Verancs. VII. 199. Ceterum quod attinet ad castellum Putnok, cuius *cognitionem* maiestas vestra in me reiecerat... etc.

Cognitivus, 3., qui comprehendit, cognoscit; *megismerő.* Andr. Pann. 245. Pel. Pom. L. P. I. Art. II. c. 1. potentia *cognitiva.*

Cogniventia, æ, conniventia, consensus; *elnézés, beleegyezés.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 334. Ljub. Mon. Sl. I. 64.

Cognomen, sensu adiect., eiusdem nominis (Du C. al. s.); *ugyanazon nevű.* Knauz M. E. Str. I. 67. Acham Palatinum Regni Hungariæ genuisse filium *cognominem.*

Cognoscibile, quod cognosci potest, quod cognitionem habet facilem; *megismerhető.* It. conoscibile. Wagn.

Cognoscibilitas, proprietas rei, quæ cognosci potest; *megismerhetőség.* It. riconoscibilità. Pázm. Dial. 23. Vern. Phil. Mor. 47. Met. 11., 102.

Cognoscitivus, 3., cognoscens; *megismerő.* Imre Phil. 296. vis animæ *cognoscitiva.* Vern. Psych. 27. ab activo cognoscendi munere intellectualitatis seu facultatis *cognoscitivae* superioris nomen. Pázm. Dial. 33. potentia *cognoscitiva.*

Cohabitare, simul habitare; *együtt lakni.* S. de Kz. Chr. II. 4., 2: Salomon... rediit ad reginam, cum qua dies aliquos *cohabitans.* Cf. Auct. de Prog. Aug. 23., 26. Hieron. Ep. 101. Augustin. Ep. 12.

Cohabitatio, acus una habitandi; *együtt lakás.* Törvt. Msz. Cf. Augustin. Ep. 137.

Cohabitator, socius domicilii (Du C. al. s.); *lakótárs.* Pesty Ször. III. 276.

Cohærentia, æ, pars ad rem (Du C. *appendix*); *járulék.* Fej. IV. 3., 80. possessiones cum omnibus *cohaerentiis,* appendiciis tenuit et possidet.

Cohedium, lege: congedium, dimissio exauctoratorum militum; *szabadságolás, elbocsátás.* It. congedo. Abschied, Urlaub. Dip. rel. reip. Rag. 372.

Cohercio, (Du C.) coërcitio; *megszorítás, fenyítés, büntetés; hatalom büntetésre vagy erőszak használásra.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 142. nec ullam nacta occasione aliqua exigere collectam debeant nec audeant, nec in eos iurisdictionem seu *cohercionem* aliquam exercere.

Cohibere alicui, pro: cohibere aliquem; *visszatartani.* Frak. Mát. lev. II. 30: dignetur... *cohibere suis,* ne... talia faciant.

Cohomo, inis, qui eadem lege mecum natus est; alter; *embertárs.* Akad. Ért. 1897. jun. p. 6. Szirm. 97.

Cohonestatio, a cohonestando, actus pro honesto declarandi; *törvényesítés.* It. legittimazione. Kass. Prax. I. 317. *Legitimatio* seu *Cohonestatio* Prolis ex illegitimo thoro susceptæ.

Cohopertura, æ, (Du C.) tectum; *tető.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 122. an. 1428. *cohopertura* palatii.

Cohorrere, cohorrescere; *megborzadni.* Irodt. Közl. IV. 468.

Cohospes, eiusdem domicilii; *együttlakó, polgártárs.* Száz. II. 161. concives seu *cohospites* vestri. Fej. X. I. 152. Sup. An. II. 78. an. 1330.

Cohypothecarius, socius hypothecarii; *hitelzálogtárs.* Szend. Misk. tört. III. 459. an. 1755.

Coiematorius, 3., a «conire» comitialis, congregatorius sacerdotum senatus; *gyülekezeti.* Szamosk. II. 11. Et cum talis esset, tamen statim, ubi Romam rediit, bona Pontificis gratia in *coiematorium* patrum senatum est allectus numerumque sacrosancti ordinis uno et ipse galero auxit.

Coimpetrare, communiter impetrare; *együttesen kieszközölni.* Kövy El. 428. Processus vel clari et simplicis pignoris nulla fors probabili ratione coram Tabula R. movendus censeatur, quod item licet pignoratarius tempore *coimpetratae* Novæ Don. Jus. R. latuisse, ut debet, probet.

Co-Incattus, correus, socius accusati, appellati una, cum aliquo in causam attractus; *alperestárs, vádlotttárs.* Kövy El. 195. Et ad æqualitatem iuris per feminas agitur atque si aliqui ex *Co-Incattis* Juri sexus feminei inhæreant. Kass. Jur. Civ. Lex. 6. I. 136. Törvt. Msz.

Coincidentia, æ, *(σύμβασις, τὸ συμβάν, συμβεβηκός),* casus, qui simul cum alio casu accidit; *összeesés, eset.* It. incidente. Gall. coincidence. Czvit. Spec. 5.

Coincidere, simul incidere, evenire, concurrere, convenire, congruere, tantundem valere; *egyszerre történni, összeesni, egyezni, összevágni.* Kövy El. 788. (Mandatum) Relegatorium *coincidit* cum Declinatorio... Pázm. Dial. 51. Törvt. Msz. Batty. Leg. I. 63.

Coincola, æ, eiusdem loci incola; *polgártárs, együttlakó, szomszéd.* Pril. Abact. 21. commune cum *coincolis* beneficium habent. Otia Bachm. 582.

Coindicare, Coindicatum, i, simul demonstrare, quid in morbis sit faciendum; id, quod demonstrat, quid sit faciendum adhibendum, quod in morbis iuvat; *előírni* (betegségeknél), *előírt dolog.* Bene Med. I. 53. Sæpe tamen unum indicatum non sufficit, alia simul in auxilium vocari debent, quæ vocantur *coindicata.*

Coinfantiatus, ab infantia simul educatus; *együtt nevekedett.* Nagy Hier.

Coinfidelis, infidelitatis consors; *czinkostárs, hűtlenségben társ.* Cod. Dip. And. I. 243., 262. contra Joannem et Nicolaum ceterosque filios Omodei ac *coinfideles* seu *complices* eorundem. G. Fejér VIII. I. 184.

Coinquinamentum, (a coinquinare) inquinamentum; *szenny, mocsok, piszok.* Asp. Pr. Chr. p. 390. l. 13—14.... aspice fragilitatem meam, et fac, ne sit gulæ *coinquinamentum,* quod corporis deberet esse alimentum.

Coinquinatio, actus coinquinandi contaminandi; *bemocskolás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P.X. 47.

Coinspectio, promiscua cura; *együttes felügyelet.* Tag. Erd. II. 39. an. 1747: *coinspectio* sylvarum non per aliquem ex senatu deputandum, verum per ipsum iudicem... exerceatur.

Coinspector, socius curatoris, custodis; *felügyelőtárs.* Törvt. Msz.

Cointelligenter, probante, consentiente aliquo, consensu alicuius; *egyetértőleg, egyetértve.* Lzb. Cod. Med. T. II. 109. *cointelligenter* cum comitatensibus militia... illocanda. Törvt. Msz. Ker. Nap. 239.

Cointelligentia, consensus; *egyetértés.* Rák. Ön. 53. habita cum plebe *cointelligentia.* Arch. Rák. IX. 118. Reg. Turm. Præt. 40. Epist. Proc. 187. Dipl. Alv. II. 288. Kuk. Jur. II. 168. bona harmonia *et cointelligentia.*

Cointelligere, consentire, concordare; *egyetérteni, egyezni, egymást érteni.* Dip. Alv. II. 287. si commissarii... se tempestive et mutuo *cointelligunt.*

Cointeressatus, consors, socius illius, qui in aliqua re quoddam commodum quærit, exspectat; *érdekelt társ, részes.* Arch. Rák. IX. 26. Brezny. II. 34. Lop. Mon. Sl. XX. 220. an. 1703. Törvt. Msz.

Cointeressentia, æ, communia commoda, communitas commodorum: *érdekközösség, közös érdek, közrészelkedés.* Kass. Jur. Civ. Lex. 6. Törvt. Msz.

Coinvestitus, gregarius, vulgus; *köznép.* Vuch. Jur. Feud. 143. Is qui feudum possidet dicitur *Vasallus principalis* seu *vasallus possessor,* reliqui *coinvestiti,* samtbelehnte, Mitbelehnte, Gemeine.

Co-Judex, socius, collega Judicis; *társbíró.* It. cogiudice. Mitrichter. Epist. Past. ad Diœc. Agr. 1. excelsæ item Tabulæ Septemviralis *Co-Judex.* Oltv. Act. Synod. 80. Instr. Jos. II. p. 12. §. 21. Törvt. Msz. Hajnik Perjog 151.

Coiudicatus, us, munus coiudicum; *együtt való ítélés, társbíróság.* Kövy El. 609. Tavernicorum R. Magister... cum suo, quem nominaverit, Vicario, et Jure *coiudicatus* in Tabula Septemvirali.

Coiugatus, coniugem habens; *nős.* Pest. Vár. Lev.

Coiurisdictionatus, i, qui una cum alio iurisdictioni alicujus subiectus est; *alattvaló társ.* Opinio. Deput. 7. experientia porro constat, Causas Colonorum et Jurisdictionatorum dominalium inter se ac etiam per extraneos contra eosdem motas, cumprimis circa Successiones et liquida Debita decurrere easque vel per *Coiurisdictionatos* vel plerumque per incolas advicinantium possessionum, promoveri.

Coiutor, adjutor; *kisegítő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 77. an. 1323: duo *coiutores* addentur *fundachariis.*

Cokokus, i, vel dittographia pro *coquus* vel: socius coqui; *segédszakács.* Georg. Sirm. I. 44: Et *cokokus* saltum fecerat.

Cola, æ, cribrum (Du C. al. s.) *szita.* Kronst. III. 54., 55., 68.

Co-lætitia, lætitia communis, socia, mutua; *közös öröm, részvét örömben.* Mitfreude. Vern. Psych. 281. 356. Ex repræsentatione fortunæ aliorum ortum gaudium *colaetitia* seu gaudium sympatheticum, contra voluptas ex defectus alicuius revelatione aut infortunio alterius percepta gaudium ex damno aliorum nuncupatur.

Colafizare, (Tertul. colaphizare) colaphos incutere, alapas dare (apud Du C. alapizare): *pofon ütni.* It. colafizzare. Obs. Jadr. 416. et verberibus eos *colafizarunt.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 382.

Colana, æ, torques; *rendláncz.* It. collana (a collo). Ger. Ordenskette. Diar. Com. II. 17. et Equites Aurei velleris, si qui aderunt, cum *Colana* Ordinis Equis insidentes.

Colapin haurire, aqua mergi (Colapis fluvius Pannoniæ: *Kulpa); vízbefúlni.* Ke. Or. Erd. A. B. terga vertentes *haurire Colapim* galeis.

Colarum Fabricator, (Du C., 1. vasculum, 2. prelum) vasculorum confector; *edénykészítő.* Pest Vár. Levt.

Colastorium cribrum, V. *Cola.* Kronstadt III. 54.

Colastrum, colum; *szűrő.* Kronst. III. 54.

Colastrus, 3., ad percolandum idoneus V. s. *szűrő. Pannus colastrus.*

Colateralis, (negotium) quod quis horis subsicivis gerit; *mellék...* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7: *colaterale* negotium.

Colatorium, (Du C. sub Colum 3) est vasculum quoddam subtilissimis foraminibus ab imo fundo perforatum, per quod vinum ex amulis in calicem perfundebatur; *szűrő.* Gal. couloir. Nagy Hier.

Colatrix, cultrix; *fenntartó, ápoló(nő).* Hist. Sig. 740. *Colatrix,* culicis, gibbosi terga cameli deglutis, rectum quod libet esse putas.

Colatura, æ, sucus percolatus, filtratus; *szűrt nedv.* Bene Med. I. 124. Cf. Cœlius Aur. Tard. 5., 3.

Coleda, æ, collecta, collectio eranorum; *pénzgyűjtelék,* (az egyházban). Kon. Egyh. 567.

Colendinum, societas V. *Kalendae; társaság, czéh.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 253. an. 1377: a parte una est vinea *colendini* sutorum.

Colendissimus, titulus honorarius; *Nagyon tisztelt, Főtiszteletű.* Kass. P. P. I. 47. *Inclyta* Tabula Regia. Districtualis Judiciaria, Domini gratiosissimi, peculiariter *Colendissimi.* Tekintetes Kerületi Itélő Tábla, *Különösen tisztelt* Uraim. Molnár Patv. 48. Religiosus e Mendicantibus: Venerandus in Christo Pater *Colendissimus.*

Colera rubea, bilis rubea, sucus rubeus. Andr. Pann. 39. Vinum... virtutem corpori administrat, *coleram rubeam* cum sudore et urinā evacuat, *coleram* nigram temperat.

Colica, æ, species morborum, quæ Græce *κῶλον* nominatur. Apud Forc. colice legitur, qua voce medicamenta ad coli dolores addita significantur; *hascsikarás, kólika.* It. colica. Gall. colique. Ger. Kolik. Bod. Hist. Un. Trans. 342. Ubi morbis aliis, uti *colica,* syncope concurrentibus defecit. Bene Med. I. 28.

Colipendium, cauda silvestris equi cum nodo argenteo inaurato, ornamentum colli; *nyakék ló számára.* Thök. Diar. II. 326.

Colirida, colyrida, opus pistorium, crustulla (Du C. collyrida); *sütemény.* Kronst. II. an. 1557 370., 371., 480.

Colla farinacea, gluten farinaceum; *csiriz.* Pár. Páp.

Collabismus, *szemkötősdi.* Schrőer. Arch. Gr. et R. 39. Non defuerunt Græcis præter hacc certamina ludi pueriles ad iocum et risum compositi. Tales fuerunt: *Collabismus,* cum obvelatis oculis quis divinare iubetur, a quo vapularit.

1. **Collaborator,** (Du C. socius laboris; *munkatárs.* It. collavoratore. Gall. collaborateur. Germ. Mitarbeiter. Fej. II. 100.

2. **Collaborator,** collega, coadjutor magistri scholæ V. Conrector; *rektor segédje.* Brezny. 345. A meghivóban Beckert arra is kérik, hozzon magával notum aliquem et idoneum *collaboratorem* vel coadjutorem. Száz. XVIII. 47.

Collacionale munus, donatio, *adományozás.* Szék. Okl. III. 37.

Collare fœmineum vel muliebre, tegumentum colli; *nyakkendő.* Arch. Rák. VIII. 332 *Collare Muliebre* labore reticulato confectum et rubris fimbrys circumquaque obductum.

Collare Hungaricum, Arch. Rák. VIII. 325. *Collare* viaticum, ex rubra tafotta, *Hungaricum,* in duobus finibus quinque ordinis argenteo scofio acu pictum.

1. **Collarium,** collar(e) *nyakravaló, nyakkötő, gallér.* Reg. Turm. Præt. 14. *Collariorum* rigidorum, limbo circumdatorum, quæ penes universum Exercitum præscripta sunt, in Turma quoque hac Prætoriana usus erit; alia *limniscis* (Maschen) ornata gestare perinde cautum sit atque *pectoralia umbilicotenus* patentia... non tolerabuntur.

2. **Collarium,** iugum equinum, tegimen, quo collum equi munitur; *lójárom.* It. collare. Gall. collier. Germ. Kummet. Schläg. 1337. Columbár hamut 1338. colarium, idem. Tör. Tár. 1888. 566 et *collarium* vulgo *nyagbawethw.* equi.

3. **Collarium,** (Du C.) collare, armaturæ species, qua scilicet collum militantis tegitur; *nyakkötő, nyakvéd.* Ger. Halspanzer. Kronst. II. 82 an. 1528 pro expolitione *collariorum.*

Collateralis, quod præcedit (Du C. ai. sensu); *előleges.* Kon. Egyh. 402. A tanuk vallomása kétféle, előleges azaz megelőző (u. n. *collateralis)* és hiteles (authentica). Törvt. Msz.

Collateralis, (Du C.) assessor, qui est ad latus alicuius; *ülnök, segéd.* Batty. Leg. T. II. 343. an. 1233: cum nostris *collateralibus* iuris peritis.

Collateralis inquisitio, *oldalagos tanúvallatás.* Opin. P. II. de ordine Jud. Cap. XX. Sec. II. §. 1: *Collateralis inquisitio* est; quæ extra iudicium peragitur. Et est duplex vel... a) peragitur... per actorem... pro ... melius instruenda actione sua, per reum... vero pro elidenda in responsione sua actoris intentione vel b) vero... pro futura cautela. Prior *praeparatoria,* posterior vero *provisoria* est, seu ad perpetuam rei memoriam. Kass. P. P. I. 328.

Collateralis linea, linea transversa; *oldalág.* Törvt. Msz.

Collateralis successio, hæreditas, quæ transversa linea aliquem contingit; *oldalági örökösödés.* Törvt. Msz.

Collateralitas, *oldalosság, mellékesség.* Gall. état collatéral. Kövy El. 688. Hinc qui Inquisitionem collateralem in Processu producit, imprimis parte altera *collateralitatem* subsumente petat terminum pro authenticatione præfigi deliberative quamvis autem pars adversa *collateralitatem* fassionis non subsumat.

Collateraliter, ad latus; *oldala mellett.* Anonym. Gest. Hungar.

Collaterare, (Du C.) ad latus alicuius esse v. sedere; *valakinek oldala mellett ülni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

1. **Collatio,** non solum actum conferendi, sed *jus* etiam condonandi significat, quod ius ex legibus habebat rex Hungarorum, quum possessiones infidelitatis causa nonnullis ereptæ sunt, aut possessores sine herede decesserunt; *adományozás.* Cod. Dip. And. I. 396. 442. possessiones nostre *collationi* pertinentes I. 372., 412. — II. 87., 91. et passim: possessiones ad nostram manum regiam et *collacionem* devolutas.

2 **Collatio,** (Du C. 2) sacrorum librorum lectio; *sz. irás olvasása.* Reg. S. Ben. 42., 2. Mox surrexerint a cena, sedeant omnes in uno et legat unus *collationes* vel vitas patrum.

3. **Collatio,** (litteræ collationem continentes); *adománylevél.* Kov. Form. St. It. CXL. VIII. *Collatio* Archiabbatiæ S. Benedicti.

4. **Collatio,** (ab It. colazione, colezione) ientaculum; *reggeli.* Frühstück, Vesperbrod. Rák. Ön. 21. quadragesimalis *collatio.*

5. **Collatio,** (Du C.) convivium, epulæ, *vendégeskedés.* Kronst. III. 362: *collatio* illa nocturna eodem vesperi ex piscibus, vino... apparata.

6. **Collatio,** actus decollandi; *lenyakazás.* It. decollazione. Gall. décollation. Germ. Enthauptung. Fjp. Szám. 220., 264., 269. feria sexta ante *collationis* Johannis aug. 27.

7. **Collatio,** (Du C. al. s.) cœtus, societas exercitationibus literariis institutus; *önképző kör.* Bék. Debr. főisk. törvt. 18 et. 87. In unamquamque *collationem* octo ad minimum collegæ ingenio et profectu, quantum fieri potest, pares, itemque concordes adsciscuntur.

Collatio libera, actus conferendi liber (Du C. al. sensu); *szabad adományozás.* Kon. Egyh. 167.

Collatio feudi super expectativam, *hűbéradományozás várandólagosan.* Vuch. Jur. Feud. 148. denique IV. non est inconsuetum feudum non tantum in casum aperturæ sed et in casum defectus expectativa gaudentium conferre, tali modo factam collationem feudi *super expectativam* nominare placet.

Collatio necessaria, actus conferendi necessarius (Du C. al. sensu); *szükségképeni adományozás.* Kon. Egyh. 167.

Collatio specialis, *különös adományozás.* Faber. Jur. Met. 52. *Collatio specialis.* Si Imperans Regale Minerale in parte territorii cedat incolis, ut ii Officiales suos montanos constituere et Jura ex Regali minerali promanantia (regalia minora) exercere possint, *specialis Collatio* dicitur.

Collationale decretum, V. *collationales officii.* Arch. Rák. VIII. 49. Vice colonellusságra való *collationale decretum.*

Collationales, (sc. litteræ) collationem continentes V. s. *Collatio* 3. Faber. Jur. Met. 54. quidcunque sit, id speciatim et expresse *collationalibus* contineatur oportet.

Collationales officii, instrumentum, quo alicui officium, munus defertur; *hivatal-adomány, tisztlevél.* Törvt. Msz.

Collationare, conferre, donare, investire; *adományozni,* passim.

Collationare rem, (Du C.) recognoscere exemplum; *a másolatot az eredetivel összevetni, összehasonlitani, egyeztetni.* Wagn.

Collationes, liber locorum communium comparatorum sacræ scripturæ alias Concordantia; *szentirási helyek mutató könyve, egyezetességi szótár.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. II. Libri Sermorum 1. *Collationes* II. Passionales.

Collationes secretæ, conferentiæ; *titkos tanácskozások.* Nill. Symb. p. 195.

1. **Collator,** donator; *adományozó.* It. collatore. Cher. Jus. Eccl. II. 108. Meminerint eos (*Collatores* beneficior.) mortaliter peccare. Beng. Ann. Er. Cœn. 411.

2. **Collator,** (Du C. qui confert tributa, tributarius) hoc loco: tributorum exactor. V. s. *comes Castri; adóbehajtó.* Hor. Mem. 81. perpetuus Supremus Comes ac *Collator* in provinciæ Weszprimiensis prædio.

1. **Collecta,** (Du C.) 1. collatio monastica; 2. frugum fructuumque collectio; 3. oratio, quæ finito Officio velut omnium astantium vota et preces in unum colligens, recitatur; *1. alamizsna; 2. szedemény; 3. közimádság.* Nagy. Hier. Pár. Páp. Collectæ, arum. Eszt. Okm. 105. (Paul. Strig. Archiep. 1528.)

2. **Collecta,** æ, pensum Regi solvendum; *királyi adó.* Batty. Leg. T. II. 90. an. 1091; per diversos *collectarum* exactores.

3. **Collecta,** æ, terragium; tributum, quod domino terræ pendebatur; *bér, szerpénz, melyet a jobbágyok a földesuraknak fizettek,* földbér. Száz. XXVII. 7. XXIV. 39.

4. **Collecta,** (Du C.) *collectio, exactio; szedés.* Száz. XIII. 236. de *collecta* septimam partem rerum popularium concernenti per nos vestræ dicationi et exactioni reconmissa.

5. **Collecta,** (Du C.) elleomosynarum collectio; *alamizsna gyűjtés.* Ker. Nap. 33. ünnepi *collecták* tilalma.

6. **Collecta,** pecunia pro expensis iudicialibus solvenda; *költség pénz.* Hajnik Perjog. 71.

Collecta marsupialis, col. sacculo tinniente; *perzselylyel való gyűjtés.* Stat. 100: *Collecta marsupialis* nunquam sub Concione ... fieret.

Collecta marturinarum, vel *mardurinarum* vel nude *Collecta:* tributum mustelinarum pellium; *nyest adó.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 129. ita ut nullus homo Bani ad colligendas marturinas transmissus super predictas C mansiones de populo iam dicti decani descendere aut *collectam marturinarum* de cetero exigere præsumat. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 153. Fej. V. II. 569.

Collecta virgalis, Census seu terragium de singulis sessionibus, mansis, laneis. Pfahl Jus Georg. LXVIII. Schwart. Scult. 115. Eminuit istos inter fructus, Census dominicus, isque pecuniarius *(collecta virgalis,* Anal. Scep. I. 444.) cuius pars altera anno adolescente altera anno ad finem iam vergente, vulgo integer, die S. Martino, gaudiorum (anserum et vini iamiam maturescentis) largitori, sacra, Sculteto quæstori pendebatur, ab hoc Dynastæ.

Collectaculum, conquisitio, delectus militum; *katonaszedés.* Molnár Patv. 71. 82. Diar. Com. 1796 p. 23. V. s. v. Transenna. Transportus. Juriev. Jur. Met. 23. Immunitas a *Collectaculis* et statutione militari.

Collectam facere, (Du C.) preces, precationem facere; *imádkozni.* Wagn.

Collectanea, collectio; *gyűjtemény.* It. colletta, collezione. Olah. Cod. Ep. 578. Mitto iam, magnifice domine ac patrone singularis, ista remediorum *collectanea* e diversis libris ac schedis tuo iussu hic in unum congesta.

Collectare, (Du C.) tributum colligere; *adót gyűjteni.* Arch. Rák. VIII. 85., 430.

Collectarium, (Du C.) idem quod *Collectaneum,* liber ecclesiasticus, in quo collectæ ad quævis officia dicendæ continentur; *közimádságok, esdemények könyve.* Nagy Hier. Batty. Leg. III. 314. an. 1397. Tör. Tár. 1886 p. 573.

Collectatio, collectio tributi vel subsidii bellici, fructuum; *járulékszedés, adószedés, termékgyűjtés.* Arch. Rák. VIII. 426. — I. 108. — VIII. 51.

Collectator, qui colligit tributum collectas, collector, exactor; *beszedő, adószedő.* Arch. Rák. VIII. 426.

Collectio contributionis per accisam, collectio tributorum ex rebus mobilibus; *közadónak ingó jószág által való beszedése.* Törvt. Msz.

Collectio contributionis per stigmata publica, collectio tributi sigillarii; *közadónak közbélyegek által való beszedése.* Törvt. Msz.

Collective, omnino, prorsus; *összesen, összességgel.* Törvt. Msz.

Collectivus, 3., collectus, scriptus; *összeszedett, toborzott.* It. colettivo. Thurocz. 235. ex *collectivo* milite Hungarico videlicet et Bohemico, quorum præda animi erat, ingenti manu conflata.

Collector, (Du C.) exactor, coactor; *adószedő.* Kronst. III. 602: electus sum in *collectorem.* Fej. III. 380 et passim.

Collector altilium, qui gallinas vendit, venditat; *tyukász.* Lzb. Cod. Med. III. 258.

Collector Cameræ Apostolicæ, qui pecuniam colligit thesauro Ecclesiæ Romanæ tradendam; *pápai adószedő.* Pray. Dext. D. Steph. p. 28. Dipl. Sigism. Sigismundus Dei Gratia Rex Hungariæ ... *Camere apostolice* in Regno Hungariæ *collectori* generali ... vel *subcollectori* etc.

Collector chybriorum, collector vini in vasibus, quibus chybrio nomen erat; *csöbörborszedő.* Batty. Leg. T. II. 358. an. 1233: præcipientes *collectoribus Chybriorum,* quod nec Chybriones, nec aliquid aliud vel nomine Chybriorum audeant... recipere.

Collector denariorum, exactor pecuniarum; *pénzbeszedő.* Cod. Dip. Arp. V. 267.

Collector unius fertonis, collector, coactor pecuniarum in usum lucri cameræ. Kub. C. Arp. I. p. 181 (an. 1290—1301): *collectoribus unius fertonis* in comitatu Zothmar constitutis salutem... *Collectam unius fertonis,* quam racione lucri camere nostri exigi ordinavimus, exigere nullatenus presumatis.

Collectrix, fem. ad collectorem; *gyüjtő* (nő). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 196.

Collectura, æ, collectio; *gyűjtemény, összegyűjtés.* Fjp. Szám. 613. Item pastores præsentaverunt nobis de *collectura* animatium seu gregium ... 500 den.

Colleda, æ, strena annua; *újévi adomány, egyházhivek adakozása.* It. colletta ecclesiastica. Gall. collecte ecclésiastique. Hist. Eccl. Ev. 252. Mandatum Principis Georgii Sebastiani Lubomirski, quo strena annua vulgo *Colleda* dicta in veterem restringitur morem.

Colleganica, æ, fœdus (a colligando); *szövetség.* Dip. Reip. Rag. 329.

Collegantia, societas; *társaság.* It. colleganza. Han. Mon. Jur. II. 101: si quis acceperit pecuniam in *collegantiam* seu societatem.

Collegare, consociare (Dief). V. Collega, collegium; *összekötni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Collegatarius, i, socius legatarii, cohæres; *öröklőtárs.* Kövy El. 343. Inter extraneos a sanguine D. 7: p. 120. non est nova divisio v. gr. Condonatarii, *Collegatarii* si quid diviserint, ad invalidationem debent agere.

Collegatum scutum, scutum e duabus vel pluribus partibus compositum; *összetett czimer.* G. Fej. Tom. XI. V. Un. 330. Locus Sigilli Reginæ: scutum *collegatum* in rubra cera.

Collegialitas, necessitudo, concordia collegarum; *testületi szellem.* Jókai Pol. Div. II. 8. Bizonyos neme a *collegialitásnak* támadt időjártával közöttük.

Collegialiter cum aliquo vivere, pro sortis necessitudine cum aliquo vivere; *társasan, testületileg, barátsággal élni.* Wagn.

Collegiata Ecclesia, (Du C.) occurrit etiam *collegata ecclesia,* in qua collegium est canonicorum; *társas egyház.* Cher. Jus. Eccl. II. 143. *Collegiatae Ecclesiae* sunt, in quibus Canonici Cathedralibus inferiores functiones suas peragunt et Domino iugiter famulantur, dicuntur alias Insignes. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 54., 81. Tisztb. Ir.

Collegiatus, us, cœtus alicui collegio adscriptorum; *társas testület.* Száz. XXII. 599. solennes exequiæ in *collegiatu.*

Collegium, (Du C.) 1. cœtus, 2 seminarium; *1. czéh, ügytársaság, gyülekezet, 2. anyaiskola, kollégyom.* Hist. Eccl. Ev. 64: Nulli extraneo Acatholico conferatur ius civitatis aut *collegii* (Zunft.) Törvt. Msz.

Collegium Societatis Jesu, scholæ Jesuitarum; *jezsuita társaság iskolája.* Bel. Geogr. 518. in quo *Societatis Jesu Collegium* et gymnasium Evangelicorum ætate nostra florent.

Collegium Pazmannianum Viennense Clericorum; *Pázmáneum.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 131. fundatum ab Eminentissimo Cardinali Pazmanno Archi-Episcopo Strigoniensi.

Collegii Sylvanalis rei Assessor, *erdőszéki ülnök.* Faber. Jur. Met. 45. *Collegii Sylvanalis rei Assessores* pro diversitate proprietatis sylvarum præter Camerales et Urbani sunt.

Collegium utriclariorum, porti-

torum cœtus; *révészek társulata.* Száz. XVII. 164.

Collerium, (Du C.) collare; *gallér.* Koller. Schlägl. 575.

Collibare, convictu gratuito cum aliquo uti, una cum aliquo commesssari; (Dief. al. s.) (a con et libare); *valakivel együtt lakomázni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Collibrare, (Du C.) se conferre alicui, se comparare cum aliquo; *megmérkőzni.* Pray Hist. p. 3: Sero observaverat... facultates suas... vix suffecturas, ut cum Ferdinando potentia *collibrari* possint.

Colli capo, panni crassi vulgo *Aba* dicti confector; *csapos.* Szalay. A vár. iört. 146.

Colliculum, colliculus, parvus collis In vocabulariis: colliculus et collicellus; *dombocska.* Cod. Dip. And. II. 477., 561. et pervenit in *collicula* quamplures arbores silicum.

Colligatio, (Du C.) fœdus, pactio; *kötött szövetség.* It. alleanza, lega. Arch. Rák. VIII. 252. nova *Alliatorum Colligatio* cum Rege Sveciarum. Cod. Alv. I. 373. Arch. Rák. VIII. 182. Buny Vár. tört. I. 260. Fej. X. 7., 810. [VI. 688.

Colligatum, i, fasciculus; *köteg.* Száz.

Colligatus, (Du C.) consocius, consors, confœderatus; *társ, frigytárs, szövetséges:* It. alleato. G. Fej. X. I. 144. notoriorum rebbellium nostrorum Stephani condam Wayvode et *colligatorum* suorum. Ljub. Mon. Sl. IV. 148. an. 1381. Thök. Diar. 491.

Colligurgurus, i, (fors. a collis et gurgulio) colli incola Cf. Du C. *Gurgulio; hegyi, domblakó.* Kronst. I. 25. 704. Item *Colligurguri* importaverunt pro fl. 53.

1. **Collimare,** collineare, ictum dirigere; *czélozni.* It. collimare. Gal. viser. Wagn. Isthv. IX. 145. 44. XVI. 285. 42.

2. **Collimare,** conferre, comparare; *arányozni, hozzávetni.* Törvt. Msz.

Collimatio, comparatio; *arányozás, összehasonlítás.* Cod. Ep. Pet. Paz. I. 131. In quæ omnia producta certum quoddam sedulumque examen et *collimationem* instituimus, superindeque extractum quendam concepimus.

1. **Collimative,** comparando, conferendo; *arányozva, hozzávetve, hozzávetőleg.* Törvt. Msz.

2. **Collimative,** ab ital. *collimare,* dirigere in alqm locum; *irányzólag, egyenesen.* Kov. Form. St. CXVI. Correspondentiæ Anonymi cum civitate (*collimative)* Cremniczìensi.

Collimitaneus, 3., confinis, conterminus, finitimus; *határos.* Fej. V. III. 74. Suhayda De natura Poës. 11. mundus idealis poëticus *collimitaneus* sane mundo rationali religioso et morali. Törv. Msz.

Collimitatio, confinium; *közhatárosság.* Törvt. Msz.

Collimitium, i, (Du C.) confinia; *határ.* Bel. Geogr. p. 442. in adversa Vagi ripa et Arvensium *collimitio.* Comp. Hung. Geogr. 18. Car. Bel. de Archioff. 13.

Collinum, i, lapsus calami, pro *Collyrium* gr. *κολλύριον,* quod medicamen, unguentum quoddam oculorum sanandorum significat; *szemír.* It. collirio. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 211. qui oculos Tobie per *collinum* ex felle piscis illuminare dignatus est.

1. **Collipendium,** 1. monile, phaleræ, 2. colare; *1. nyakláncz, nyakék, 2. nyakkötelék.* Bene. Pol. 138. Tör. Tár. 1886. p. 554.

2. **Collipendium,** quod diebus solemnibus accolitis supra humeralia solet apponi; *nyakfüggő, lebeny.* Tör. Tár. 1887. p. 189.

Colliquamentum, humor transparens, cui fœtus paulo post conceptionem et sui formationem innatat; *nedü* (anyaméhben). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Tertia die præmentionati circuli ampliantur ad magnitudinem diametri nucis avellanæ, tandemque in tenuissimam membranam abeunt, qua crystallinus et limpidissimus liquor (quem *colliquamentum* alii vocant) continetur.

Colliquatio, liquatio, fusio, actus liquefaciendi vel liquefiendi; *olvasztás, olvadás, sorvadás.* Bene Med. IV. 252. Stadium tertium (atrophiæ) nempe *colliquationis* sub quo corpore nimium emaciatio febris depascens evadit continua.

Colliquativus, 3., colliquescens; *olvadó.* Bene Med. II. 54. in fronte et collo erumpit *sudor colliquativus.*

Colliridianus, rectius: Collyridianus: (Du C.) Collyridiani hæretici dicti, quod in sacrificio uterentur collyridis. (Collyrida vero est panis modicus et triangulus coctus et frictus detersus) B. Mariæ Virgini tanquam Deæ offerebant fœminæ, quæ iis erant loco sacerdotum. Hist. Eccl, Ev. 300. Sic enim Epiphanius contra *Colliridianos* scribit de beata virgine. Not. rel. I. 237.

Collitigare, litigare cum aliquo, litem habere, iudicio conflictari, contendere; *perlekedni.* Kass. P. P. I. 329. *Partes collitigantes* nihil meritorii ad processum induxissent... Kass. Jur. Civ. I. 7. 2-do Propositione et Allegatione rationum et momentorum, quibus *collitigantium* quilibet causæ suæ Justitiam evincere contendit. Opin. de Foris Jud. P. I. §. 1.

Colliutus, 3., lege: collutus: *bepiszkított.* Ljub. Mon. Sl. XI. 61. an. 1322: omnes carnes exceptis omnibus carnibus *colliutis* possint vendi.

Collocutor, alias: *prolocutor,* diversus ab advocato, qui parti litiganti in tantum aderat, ut eum formas iudiciales edoceret; *szószóló.* Passim in iure hungarico.

Collophizare, (colaphizare, *κολαφίζειν* colaphis cædere.) H. I. capite privare, quasi *collum praescindere; lenyakazni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Colloquium, elogium, nuncupatio; *kifejezés.* Batty. Leg. III. 141. an. 1309: fidelitatis *colloquium* devoto animo innovantes.

Colloquoda, *κολόκυνθα,* colocynthis, coloquintida; Cucumis colocynthis (Linn.); *gömbölyű tök.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Collubrium, idem quod *Colobium* gr. *κολάβιον,* subucula, tunica absque manicis; *ujnélküli alsó ruha.* Pel. (In divis Ap. s. c. 4) Bartholomæus... in purpureo... *collubrio* Christum legitur secutus.

Colluctatio, certamen; *tusakodás.* Törvt. Msz.

Collustrabilis, qui collustrari potest; *megvilágítható.* Vern. Psych. 43. præsentis quæstionis solutio ad mysteria naturæ mentis acie haud *collustrabilia* referenda erit.

Collustratio urbium, luminibus festis sub noctem accensis urbes Illustrare; *városok éjjeli világítása.* Törvt. Msz.

Collutorium, aqua ad os colluendum; *szájvíz.* Bene Med. II. 32. in cavum oris commendamus *collutoria* et vapores emollientes. Poor Zsebsz. 162.

Collybista: (Du C.) mensarius, trapezita (*κολλυβιστής*); *pénzváltó.* Cod. Camb. Merc. 11. Qui toti negotio cambiali occasionem præbet et porro receptis cambialibus literis Valutam præstat, stylo *Collybistarum, Remittens* seu *Prenditore,* alias vero *Creditor* seu *Acquisitor literarum cambialium* appellatur.

Collybistes, Collybista. Cell. Bel. App. 814. De hac voce S. Hieronymus: Collyba dicuntur vilia munuscula (tragemata) e. gr. fricti ciceris, uvarum passarum etc. quæ pro usuris Collybistæ accipiebant.

Collybisticus, ad collybum pertinens; *váltóügyi.* Cod. Camb. Merc. 7. ut iuxta plerosque Codices cambiarios Europæos nec quidem *actio collybistica,* e literis talibus competat.

Collyridianus, *Colliridianus.* q. v.

Colnucearius, (a slav. kolo) qui vecturas præstat; *szekerész.* Fej. IV. 3. 54. pro aliis *colnuceariis.* (conditionariis), de villa Lethkes — dixerunt. Cf. Knauz. M. E. Str. I. 461.

Colobium, (Du C.) tunica, dalmatica absque manicis; *ujjatlan bőrmellény.* Bárczay. Nagy Hier. Cf. Cod. Theod. 14., 10.

Cologireta, æ, calogerus, probe senescens; *jámborul öregedő; kalugyer.* Kronst. I. 423.

Colonella, (Du C.) dem. ad columna; *acervus; rakás.* Rač. Mon. Sl. VII. 176 an. 1096: *colonellas* sive acervos... ubi prius steterunt, erexerunt.

Colonellatus, us, officium colonelli; *ezredesség.* It. grado di colonello. Arch. Rák. IX. 561. Monm. Comit. Trans. V. 154. Ac. Com. Sopr. p. 100.

Colonellus, i, (Du C.) chiliarchus, tribunus militaris; *ezredes.* It. colonello. Reg. Mil. p. 34. Törvt. Msz.

Colonellus Aggregatus, chiliarchus in spe, nulli legioni adhuc adscriptus; *várandós ezredes.* Arch. Rák. VIII. 123.

Colonellus Locumtenens, Textum v. sub *Dragon; alezredes.* It. tenente colonello. Germ. Oberstlieutenant.

Colonicalis, ad colonum pertinens; *jobbágyi.* Kövy El. 55. Extranei posteaquam vel civilem vel *colonicalem* Conditionem amplexi sunt. Art. Diæt. Pos. 124. Ignobiles autem liberi vel manumissi, si in Bona aliquorum Dominorum terrestrium condescenderint et *Colonicalem* vel Centualem aut Inquilinariam Obligationem assumpserint. Kass. P P. I. 199 Desertæ *colonicales* sessiones. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII.

Colonicalis fundus, colonicalis sessio; *jobbágytelek.* Törvt. Msz.

Colonicatus, us, status, conditio coloni; *jobbágyi helyzet, jobbágyság.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 456. et sublato perpetuo *colonicatu,* liberæ migrationis omnibus concessæ norma describitur.

Colonienses. *kölni pénz.* Numi Hung. 153. *Colonienses* denarii Saxonibus sub Bela III. et Andrea II. in usu fuerunt. Schőnv. Not. Hung. etc. p. 168.

Colonisatio, coloniarum deductio; *telepítés, gyarmatosítás.* Száz. XIV. 856.

Colonna, columna; *oszlop.* It. colonna·

Batty. Leg. I. 404: investitura per *colonnam.*

Colonus, (Du C.) qui domino operas vectigales præstat, operarius colonus; *jobbágygazda, jobbágy, paraszt.* Georch. H. T. I. 228. Kass. P. P. I. 34. Pfahl. Jus Georg. 1. *Colonus* autem est civis regni, qui fundum alterius civis regni — qui proprietatem illius donatione principis vel alio titulo perennali nactus est et ideo dominus terræ seu ut communiter terrestris, terrestralis dicitur, (aut proprietarius) colit.

Colonus ablicentiatus, idem quod *Colonus licentiatus* quod vide. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 53.

Colonus licentiatus, subditus qui deposito terragio alio migrandi facultatem, licentiam obtinuit; *szabados jobbágy.* Jogt. Eml. T. II 1. p. 29.

Colophonem nequitiæ imponere, (Du C.) Urbis Colophon equites ex eo erant memorabiles, quod nimia dexteritate facile pugnæ finem facerent. Unde in proverbium venit: Colophonem addere, alicui negotio finem facere. Hoc loco: *gazságának híresebb végét vetni.* Szamosk. I. 10. III. 202.

Colophonius, 3., ultimus; *végső, döntő.* Ger. entscheidend. Probst. Comitiol. p. 87. Comitia secundiore auspicio resumentur, si unanimis Vester consensus, et *colophonium* suffragium, præsentia terminaverit.

1. **Color intentionalis.** 2. **Color realis.** *1. változó szín, 2. valódi szín.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. p. 213. quotuplex est *color ?* Duplex. Alius siquidem est *realis,* alius *intentionalis* ; *realis* est, qui ex commixtione primarum qualitatum in corpore resultat, ut albedo in nive, nigredo in pice. *Color* vero *intentionalis* est, qui in eodem corpore pro diversa incidentia luminis diversimode nobis apparet, uti est ille, qui a lumine per vitrum polygonum vel trigonum refracto aut certe per vitrum coloratum transmisso cernitur.

Coloratio, actus colore inducendi; *befestés.* Fjp. Szám. p. 490. an. 1439 : de *coloratione* hostii (pro, ostii).

Colorator serici, infector sericorum; *selyemfestő.* Ger. Seidenfärber. Tab. Conser.

Coloreitas, proprietas rei colore infectæ; *szinesség.* Pázm. Dial. 180.

Colorius, virgultus pannus varii coloris; *tarka posztó.* Schläg. 1244.

Colorosus, 3., pictus, coloratus; *festői, szines.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 149. Pervenit ad aliam viam subtus siluam *colorosam* et iuniperiosam mixtim.

Colossalis, e, colosseus, colossicus; *roppant, nagyszerű, óriási.* It. colossale. Vern. Psych. 290. Si quod magnum est, magnitudine sua solitam rerum eiusdem generis mensuram migrat, *colossale* vocatur.

Colphus, sinus maris; *tengeröböl.* It. golfo. Golf. Dip. Rel. Rag. 678.

Colta, æ, (Du C.) tributum; *adó.* Ljub. Mon. Sl. IX. 56. an. 1410: posuerunt *coltam* suis subditis de uno ducato pro igne. XVII. 60. an. 1420.

Colubrarius, 3., colubrifer; *kigyós.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. 11. P. 1. p. 59.

Colubrina, æ, (Du C.) tormentum bellicum a colubro dictum; *sugárágyú.* Gal. coulevvrine. An. Sc. IV. 41 : ne duæ *colubrinae* seu Falconnetæ erant, quibus exoneratis potuisset... tumultum sedare. Fal. Arch. Mil. 141. Isthv. IV. 50. Epist. Proc. III. 95. Brut. Hist. XIV. 442., 30.

Columba, æ, (Du C.) locus, in quo sacræ hostiæ asservantur; vas in columbæ speciem effictum, in quo pyxis, ubi Dominicum corpus ad infirmorum viaticum asservari solet. Pár. Páp.

Columbar, (Du C.) genus vinculi, a collo, quod sit aptum collo; *hamut, lójárom.* Schläg. 1337.

Columbiliter, columbarum more; *galamb módra.* Batty. Ger. 199. *columbiliter* conversantes.

Columna, æ, sensu translato de viris; *oszlop, haza oszlopai.* Száz. VII. 702.

Columna Capituli, dignitarii Capituli: Præpositus, Lector, Cantor, Custos; *a káptalan oszlopa, főkanonok.* Fej. Jur. Lib. 525 : sexta vero rata ea ratione inter quatuor dignitarios seu *columnas Capituli* dispescetur, ut duas quartas Præpositus, unam quartam Lector, residuæ quartæ duas tertias Cantor, et unam tertiam denique Cononicus Custos sortiatur.

Columna infamis, Berlina q. v.; *pellengér.* Szirm. 38.

Columnalis, præcipuus, principalis; *fő.* Fej. Jur. Lib. 525. nisi Parochus unum aliquod e primis quatuor, sic dictis *columnalibus* Stallis teneret.

Columnares, V. s. *Stylitae,*

Columnariter, columnarum modo; *oszloposan, hasábosan.* Törvt. Msz.

Columnula, parva columna; *piczi oszlop.* Curios. Misc. 122. e cuius directo dextram versus sub *columnula* ♂ iuvenics Mutationem aëris.

Colurnus, 3., (a colare) ad cribrandum aptus (ap. Du C. alio sensu); *szűrő, átszitáló.* Kronst. II. 437 an. 1536: pro duabus cratibus *colurnis,* vulgo Hürd, ad sabulum arenæ secernendum.

Colya, æ, colerium, collare ornamentum colli (Du C.); *nyakék.* Georg. Sirm. I. 198. Habebant sex *colyas,* de rubro panno hornaverant cum aureis pomis.

Colymbus, (κόλυμβος) mergus; *buvármadár.* Gall. colymbe. Hist. Nat. 43.

Comanda, æ, (Du C.) a commandando, imperium; *parancsnokság.* Kuk. Jur. II. 198. Ut pro Domo Comitatus Crisiensis, ubi congressus suos celebret, Archivum et Carceres Magistratuales habeat, assignetur seu vetus seu nova *Comandae* Crisiensis Domus.

Comandamentum, edictum, jussum, commendatio; *parancs.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 176. Ideo prodiit hoc meum Excellentissimum *Comandamentum* et iubeo.

Comara, *csolnak, sajka, hajó.* Tör. Tár. 1887. p, 347. *Comara* Græcis lembum significat.

Comatulus, qui raras comas habet vel qui comit comas. V. s. v. Comptulus.

Combibare, una bibere; combibere; *együtt inni.* Száz. XV. 558. Cf. Seneca Ep. 123.

Combibatio, συμπόσιον, compotatio; *együtt való ivás.* Száz. XV. 558.

Combibator, gr. συμποσιαστής, compotor; *együtt ivó társ.* Száz. XV. 558. *Combibatores* Regales conditionarii vulgariter Regus dicti.

Combinare, (Du C.) comparare, conferre, coniungere, copulare, connectere, coagmentare, conciliare; *összehasonlitani, összeegyeztetni, összevetni, összekötni, összeszerkeszteni, fontolgatni.* Wagn. Jogt. Eml. P. II. 1. p. 421. Opin. Deput. 50. V. s. v. Combinatorius.

Combinatio, (Du C.) coniunctio, copulatio. Text. v. s. *Combinatorius ; összekötés.* Combinaison.

Combinationalis, ad comparationem pertinens; *összevető.* Száz. XXVII. 539.

Combinative, complicando, coniungendo; *összefoglalva.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 203. Hunc §-um si liceat *combinative* cum §-pho 6—o huius tituli summere.

Combinatorium, vel Combinatorium Instrumentum; *összevetési okmány.* Pfahl. Jus. Georg. 224. II. 82. Combinationem inter obligationes et iura, quæ secundum præscriptum iuris (Urbarium) Colonis incumbunt et competunt ac illa, quæ ipsis Contractibus imponuntur et pollicentur non tantum instituere, sed illam etiam in scriptum redigere tenetur quod dein nomine *Combinatorii* venit.

Combinatorius, 3., coniungens, copulans; *összevető.* Gal. Combinatoire. Curios. Misc. 189. Tot sunt Elementa quot sunt possibiles combinationes utiles quatuor primarum qualitatum: tales vero combinationes sunt tantum quatuor, ut manifestum est ex arte *combinatoria,* iuxta cuius regulas quatuor res, sexies tantum diversimode possunt combinari et invicem transponi et mutari. Severin 29.

Comburari, comburi; *megégetni, felégetni.* Cod. Dip. Kár. I. 469., 283. omni eorum sine culpa occupari, desolari, depredari et *comburari* ac anihilari fecissetis.

1. **Comburere,** in iudicio ferri candentis damnare; *elitélni.* Rit. exp. ver. I. 2. Vitalis portato ferro confugit ad Ecclesiam dicens se esse *combustum,* prædictus itaque Vrman vendidit Vitalem.

2. **Comburere,** vel Coquere monetam. V. Combustio. End. p. 438. (Andreæ II. iuramentum an. 1232): 8. argentum ... quod ... persolvetur, erit in bonis frisaticis vel in argento, cuius decima pars *comburetur.* End. p. 638. (Constitutiones prelatorum an. 1298): 30. Statuimus ... ut per totum regnum una regalis et celebris sit moneta, quinqualitate *combustum,* ad duos annos, in reliquis vero annis, ex argento decime *combustionis* confecta, per omnes regni civitates et villas, fora continens valorem certum currere debeat.

Comburium vivi, (Du C.) combustio vivi; *elevenül való elégetés.* Not. rel. II. 120.

Combustibilia(-um), alimenta ignis; *tűz tápláléka, anyaga, gyujtó anyag.* Pel. De s. Bartholomæo s. I. c. 3. Ignis nunquam dicit sufficit, quia ex appositione *combustibilium* crescit virtus eius.

Combustibilis, qui comburi potest; *megégethető.* Curios. Misc. 197; rei inflammabilis et *combustibilis.* Tomts. 291. Metallum ex alcali vegetabili obtentum videtur minus esse *combustibile.*

1. **Combustio,** *vegyíték, próba, az ércz azon silányabb része, mely a tisztához adatott.* Numi Hung. 151. *Combustio* et *Coctio* monetæ pro: *Liga* olim usitata nomenclatio fuerat; constituit illam metalli vilioris partem, quæ metallo puro misceri solebat, ut sic expressio: «*combustio tertia* vel mo-

neta *quintalitate* combusta» designet: hanc tertia vel quinta sui parte vile metallum continere; gradu proinde combustionis antiquæ ad modernam in 16 probitatis gradum divisam igam reducto, clarum fit: combustionem tertiam $10^{2}/_{3}$, — quartam 12, — quintam $12^{4}/_{5}$, — octavam 14, — decimam $14^{2}/_{5}$ lothonum argento correspondere. End. p. 524. (Stephani V. Libertas 1271.) Numi Hung. 151. Frequens in monumentis historicis I. Periodi occurrit *Combustionis* mentio; in Andreæ II. A. 1233. ac Belæ IV. A. 1256 diplomatibus de argento 10. combustionis — in Stephani V. privilegialibus A. 1274 Saxonibus Scepusiensibus datis, de moneta 5 Combustionis — in Literis Ladislai Regis A. 1285 et 1287 de marcis 10. combustionis sermo est. Anni 1268 art. 37 ordinatur, ut per totum regnum una regalis sit moneta *quinqualitate* combusta ad duos annos, reliquis vero annis ex argento *decimae* combustionis (Kovachich Supl. ad vestig. Comit. 1. p. 132.) Carolus I. Decretis Annorum 1323 et 1342 monetam suam *tertiae,* Ludovicus I. *quintae* ac *tertiae* combustionis esse voluit (Kovachich, Formulæ Solenn. Stili p. 19., 20.) Serius probitas monetæ adeo decrevit, ut in J. Hunyadi moneta, una tertia argenti duntaxat ($5^{1}/_{3}$ lothonum); in Ladisl. posthumi denariis iam $^{1}/_{2}$ iam $^{3}/_{4}$ argenti; in Mathiæ I. numis autem initio plane $^{1}/_{4}$ argenti pars contineretur.

2. **Combustio,** onis, coctura, destillatio vini; *borégetés.* Brantweinbrennen. Fjp. Szám. 385. pro ollis pro *combustione* seu sublimatione vini den. 7.

Combustio laterum, lateraria; *téglagyár.* It. tegolaja. Ziegelbrennerei. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 457. et inde per binas metas versus meridiem venit ad *combustionem laterum.*

Combustio cimenti, coctio calcis; *mészégetés.* Száz. XXIV. 341.

Combustor, incendiarius, qui comburit domos; *gyujtogató.* Mon. Comit. Trans. I. 88. qui fures, prædones, *combustores* domorum Comitatibus Comitatus extradare debeant. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 353.

Combustor cimenti, calcarius; *mészégető.* Fjp. Szám. p. 174. an. 1418.

Combustus, in iudicio ferri candentis adustus; *megégett.* Hajnik Perjog 257.

Combuxit, pro: *combussit.* Ljub. Mon. Sl. I. 263.

Comedentia, a verbo comedere ad normam: conscientia, excellentia, etc. significat: alimenta, cibum, escam, bellaria. Verbum apud Hungaros quotidiano usu receptum et notissimum.

Comedialis, ad comœdiam pertinens; Irodt. Köz. VII. I. p. 81. actus *comediales,* tragœdiales.

Comediasta, æ, histrio; *szinész, komédiás.* It. commediante. Otia Baehm. 368. quæ criteria habes, quibus veram fidem ab imaginatione discernes conscius huius doli, infernalis *Comediastae.* Apostolus ille gentium, non frustra Fidem se habere prætendentes inclamat.

Comentum, pro Commento more Italorum (comento) pronunciatum; *koholmány.* Nic. de Mir. 404.

Comenum, cuminum; *kömény.* It. comino. Schläg. 862.

Comercarius, i, V. *Commerciarius* (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 320. Et *comercarius* vester stet apud nos et a nobis nullum scandalum habeat. Ljub. Mon. Sl. I. 58.

Comercium solvere, pro mercibus solvere; *kereseti díjat fizetni.* Han. Mon. Jur. II. 220.

Comercium, depositorium mercium; *tárház,* Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: quibus erit datum sal communis ad vendendum de *comerclo* ipsi vendere debeant...

Comercus, i, *Comercarius* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329. Et tuus *Comerzarius* stet in nostra civitate cum omni directura, donec tibi placuerit, sicut stetit diebus avi et patris sui et si in alium locum illum posueris, nos non tenebimus tenere *comercum.*

Comerzarius, idem quod *comercarius.* Ljub. Mon. Sl. I. 59. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 328.

1. **Comes,** Fej. V. III. 4. *Comites* apud eosdem Romanos et Germanos audiebant, qui Principem suum sectabantur stipabantque vel qui Legatos Principis, Magistratus et Judices Provinciarum sequebantur iisque assidebant. Ex horum ordine quum plerumque sumerentur, qui ad provincias regendas mittebantur (inde Missi per Francos nuncupati) factum est, ut Rectores hi deinceps *Comites* forent non iam Principis, a quo aberant, sed provinciæ, quam moderabantur. Apud Francos sane Comites erant Judices ordinarii, qui ius per pagos dicebant et *Grafii* apud Teutones nominati. Hoc domi quoque nostræ usu venit. Inter ipsos *Comes Palatii, Comes Curiae, Comes Capellae,* Apocrisiarius vel Cancellarius secus dictus, præcellebant.

2. **Comes,** iudex; *biró.* Schwart. Scult. 60. *Comitis* nomen pro illo, qui potestate iudiciaria instructus erat, late admodum aliquando patuit. Georch. Ért. 64. Ispánynak nevezém pedig *Comes* Hectort, mert az akkorban számtalanszor (még a mostani grófokénál is gyakrabban) előfordult *Comes* nevezet nem mostani grófi czimet, hanem *Ispányi* azaz *Birói* hivatalt jelentett.

3. **Comes,** itis, præfectus comitatus; *főispán.* Kass. Prax. I. 23. qui Comitatum gubernabant, *Comites,* alias Judices Castri vel Parochiæ, Ispán, Várispán nominabantur. Cod. Dip. Arp. V. 39.

4. **Comes,** Burgravius; *várgróf,* Burggraf. Száz. VI. 460.

5. **Comes,** præfectus urbis; *a városok fejei* és comesek 1317. Tör. Tár. 1887. p. 341. Magistri Joannis comitis de Besztercze.

6. **Comes,** iudex fiscalis, iudex curiæ; *országbiró.* Tör. Tár. 1887. p.3 40.

7. **Comes,** ponitur pro Vicecomite in scriptis Comitatus Sirmiensis; *alispán.* Szörénym. okleveleiben. Pesty Ször. I. 309.

Comes agasonum regiorum, magister agasonum; *kir. lovászok ispánja, grófja, v. birája.* Törvt. Msz.

Comes arcis, *castri, civitatis, domini, districtus, comitatus, fluvii, loci, terrae,* præfectus arcis etc.; *uradalmak grófja.* Tör. Tár. 1887. p. 694.

Comes armigerorum regiorum, præfectus, magister arm. reg.; *király fegyvernekeinek, fegyvereseinek grófja, ispánja v. birája.* Törvt. Msz.

Comes astareæ, *praefectus ast.; tengermellék főnöke.* V. s. *Astarea.*

Comes aurifodinarum, præfectus fodinarum, rei metallicæ; *bányagróf.* Numi Hung. 160.

Comes Bacciniferorum, deriv. a baccino, magister eorum, qui scutellas ferunt, mensam exstruunt cibis, epulas administrant; *tálmester, tálnok, étekfogó mester.* It. bacino, bacin. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 380. M. *Comes* Agasonum et *Bacciniferorum* nostrorum. C. Arp. I. p. 132. (Ladisl. IV. 1284.)

Comes Bakonyensis, Pfahl. Jus. Georg. XXXI. *Comes Bakonyensis,* qui silvæ Bakony ad Reges condam spectantis venatoribus siluæ custodibus et pastoribus, cocis quoque Regiis præerat.

Comes Bochariorum regis v. reginæ, magister pincernarum; *a király v. királyné pohárnokainak grófja v. ispánja.* Törvt. Msz.

Comes Bubulcorum Regiorum, præfectus armentariorum r.; *kir. pásztorok ispánja.* Tör. Tár. 1887. p. 341.

Comes buccariorum, buchariorum, regis v. reginæ, Comes Bochariorum q. v. End. 449. (Belæ IV. Conditiones an. 1240.) solvant *comiti buchariorum* unum pondus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 445. Tör. Tár. 1893. Batty. Leg. II. 383. an. 1252.

Comes Cameræ Cusoriæ, præfectus monetæ; *kamarai gróf, pénzmester,* Numi Hung. 159. *Comites Camerae* Regiæ.

Comes camerarius monetarum, comes cameræ cusoriæ. Tör. Tár. 1887. p. 694.

Comes Camerarum, comes cameræ cusoriæ q. v. *kamaragróf.* Ger. Kammergraf. Száz. XIV. 244. *Comes Camerarum* in Kremnicia.

Comes Camerarum Salium Regalium, præfectus; *kir. sóbánya főnök, gróf.* Ger. Salzkammergraf. Szék. Okl. III. 24. Kronst. I. 698.

Comes supremus Cammergrafius in re montana, summus præfectus rei metallicæ; *a bányászhivatalban főkamarás* vagy *kincstári gróf.* Kammergraf. Szirmai s. v. Comes V. Administrator.

Comes cancellariæ regis vel reginæ, præfectus can. r. *király vagy királyné kanczelláriájának grófja.* Törvt. Msz.

Comes capellæ regiæ, præfectus cancellariæ regiæ; *a királyi kanczellária* (kápolna) *is-pánja.* Hajnik Perjog. 59.

Comes Castri, supremus Comes; *főispán, vár grófja.* Burggraf (Schwart.) Ker. inst. mil. 14: *Comes Castri* (supremus Comes) dictus, præfectus fuit, cuius auctoritas sese non modo ad Castrum ipsum, sed ad universam Provinciam, castro circumfusam, seu Comitatum extendit. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri provincialibus præerant, hi fuerant: *Comes Castri, Comes Parochianus* et eius vices garens comes Curialis. Schwart. Scult. 51. Prisc. Serv. p. 20: *Castrorum Comites* census Regios exigebant, Regisque ærario inferebant. Horváth, Hist. Hung. Politica. T. II. p. 65.

Comes confiniorum, ita nominavit Ladislaus Sanctus marchionem; *ország ispánja.* Tör. Tár. 1887. p. 341.

Comes Curiæ Parochianus, V. *Comes Parochialis.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 43., 2. Judiciaria, vi cuius lites Populi castren-

sis per se vel *Comitem Curiae Parochianum,* leviores autem ad pedes suos per Bilochos dirimebat.

Comes Curiæ Regiæ, (Du C.) Judex Curiæ Regiæ; *kir. udvari biró.* Szentiv. Cnr. Misc. Dec. III. P. I. p. 217.

1. **Comes Curialis,** *királyi, királynői a. herczegi udvarbiró.* An. Sc. I. 117. an. 1300: *Comites Curiales* ii sunt, qui hodie Aulæ præfecti; adeoque Judices Aulici probe a Comitibus Curiæ, seu Aulæ Regiæ iudicibus, qui apud Andream II. Decret. An. 1222. Art. 6 per Excellentiam *Comites Curiales* dicuntur, sicut et a Comitibus Parochianis, vel Parochialibus, qui Comitatuum erant Præsides ibidem Art. 5. distinguendi.

2. **Comes curialis,** (Du C.) idem ac *comes curiae.* Hæc dignitas a regibus Croatiæ ducit originem, in quorum Palatiis præcipuum locum obtinebat. Id probat Creseimiri Regis diploma anni 1067 apud Lucium lib. 2, cap. 8. Cod. Dip. Arp. V. 100. Cf. Charta Colomanni Regis Hung. ann. 1111 apud Joh. Lucium lib. 3. de regno Dalmat. cap. 4 et in His.. Salonitana Thomæ Archid. cap. 39. ubi comes curiæ inter Proceres curiæ Hungariæ recensetur. Pris. Serv. p. 14: *Curialis Comes* . . . qui et *Judex Curiae* dicitur *Ország Biró.* Trip. P. I. Nro 30.

3. **Comes curialis,** vicarius judex comitis vice comitatus; *alispán.* Kol. Am. II. 40: Appellatus is fuit *comes curialis,* quasi dicas, judex comitis aulicus; *nam aula* vulgo tum appellata fuit curia . . . Curialis autem comitis fuit, leviores populi castri causas cognoscere et sententia sua finire; graviores vero ad comitis cognitionem referre. Pris. Serv. 72: *Comitem Curialem,* quem nunc *Vice-Comitem* dicimus.

4. **Comes curialis,** judex magnorum dominiorum; *nagyobb földesuri udvarokban működő udvarbiró.* Hajnik Perjog. 11.

Comes curialis castri, *a vármegyei ispán udvarbirája.* In iure hungarico.

Comes curialis major, Palatinus. Batty. Leg. T. II. 394. an. 1158.

Comes Cusionis Monetæ et Urburarum, præfectus monetæ; *bányagróf.* Arch. Ver. Sieb. VI. I. 183. Numi Hung. 159. Ipsa rei monetalis administratio passim cum cultura fodinarum iuncta, cusio videlicet monetæ, urburarum ac lucri Cameræ exactio, certis quoad singulos districtus individuis concredebatur, qui antiquitus *Comites de Bánya,* dein *Comites cusionis monetae* et *Urburarum, Comites* et *Magistri Camerae Regiae, Comites lucri Camerae, Camerarii, Praefecti Monetales* dicebantur; his subiecti erant *Cusores Monetae, Monetarii,* Numularii, *Dicatores,* Exactores, qui omnes sub Thesaurarii vel *Supremi Camerarii* directione fuerant constituti.

Comes curialis regis, V. Judex aulæ regiæ; *királyi udvarbiró.* Hajnik Perjog. 9.

Comes de tertio denario, (Du C.) Appellabantur comites, quod *reditus pars tertia* Comitatuum ad illos, qui iis donati erant a Principe, pertineret. Otto Frising. De Gestis Friderici lib. I. cap. 3. describens Hungariam hæc dicit: Hinc est, ut, cum prædictum regnum per 70 vel amplius sit divisum comitatus, de omni iustitia ad fiscum regium duæ lucri partes cedant, cetera tantum comiti remaneant. (Hic erroris vitandi causa addendum: in Hungaria eiusmodi comites non tantum fisci sed etiam comitatus omnium redituum $^1/_3$ partem accepisse.) V. ö. Decret. Colomanni Regis lib. I.: «De tributis autem et vectigalibus sicut Comitibus tertiam partem dari decrevimus.» Quæ quidem vectigalium tertia pars *ius Comitatus* dicitur in Decretis Andreæ Regis §. 24: Comites *iure Comitatus* sui tantum fruantur; cætera ad Regem pertinentia . . . et duas partes castrorum Rex obtineat.

Comes Falconariorum regis, præfectus fal. r.; *kir. sólymászainak ispánja v. birája.* Törvt. Msz.

Comes fodinarum, præfectus fodinarum; *bányagróf.* Sup. An. Sc. II. 433. an. 1571.

Comes interimalis, alias: *administrator,* qui comitis vices gerebat; *ideiglenes ispán.* In iure hungarico.

Comes leporariferorum, præfectus venatorum. V. s. *Leporarifer.*

Comes liber, (Du C.) *szabad ispánok.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 14. Not. J. Samb. Tyrn. comites liberi, ut Ursini, Frangipani, Crupani.

Comes limitaneus, marchio; *határőrgróf.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 46. Quia vero semper salubrius est hostem a limitibus arcere quam dein propulsare, ut suum regnum adversus inimicorum incursionem tutum redderet, limitum custodiam *Marchionibus* commisit, qui etiam *comites limitanei* audiebant. Tör. Tár. 1886. p. 72.

Comes Lucri Cameræ, V. *Comes cusionis.* Numi Hung. 159.

Comes magnus, In Georg. Pray Hist. regum Hung. part. I. Budæ 1801. p. 3. in vita S. Stephani legi, quæ sequuntur: Exemplo e Germania accersito primum palatio præfecit Comitem, qui Palatinus et *Magnus comes* postea dictus. Palatini in Decr S. Ladislai crebra fit mentio. In germanicis documentis sub Ladislao posthumo dicitur Gross-graf; hinc corruptum illud: nadur ispán, in Nagy Ur vertendum est. S. d. Kz. Chr. A. 1., 16: Quia cum eorum generatio cum quodam *Magno Comite* pro iustis et certis causis continuo dimicaret. Deinde: ubi præfatus *Magnus Comes* iugulatur.

Comes naturalis, ipse rex est comes naturalis cuiusvis comitatus, quæ dignitas sede comitis comitatus vacante ad ipsum regem relabitur, ut ea alium ornet; *természetes ispán.* In iure hungarico.

Comes nobilium decem lanceatorum, (de Scepus), præfectus turmæ nobilium decem lanc.; *lándzsás szék nemeseinek főispánja.* Száz. VI. 673.

Comes Octavalis, *nyolczados törvényszék birája.* An. Sc. I. 119. an. 1319: *Comites Oktavales* apud Hungaros dicebantur, qui in Octavis certorum festorum, qualia potissimum erant D. Georgii, et Divi Martini; Divi etiam Michaelis, litigantes in ius vocabant, eorum causas cognoscebant et iustitiam demum ex æquo administrabant.

Comes Palatii et Curiæ, (Du C. *Comites Palatini*[1]; *palotagróf.* Ger. Pfalzgraf. Kass. Prax. I. C.: ac Curiæ quidem suæ Judices *Comites Palatii et Curiae* dictos, his vero Comites seu Judices Parochiales aliosque Magistratus præfecisse . . .

Comes Palatinus, vel *Palatii; kir. palota v. kir. udvar ispánja v. gróffja, nádor v. nádorispán.* Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. XXXI. Qui his præfecti erant (Udvornicis) vocabantur Comites vel *Magistri* v. g. *Comes Palatinus,* cui in specie iudex erat omnium Jobagionun aulicorum. Bel. Geogr. 499. Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale, quod Posonii est cum præside *Comite Palatino* et 22. Consiliariis.

Comes Parochialis, (Du C.) dicitur proprius regionis cuiusque præfectus, qui a rege cum consilio Prælatorum et Baronum ex illis de eodem comitatu eligitur. Illius Vicarius est Vicecomes, qui eligitur a Comite ex potioribus nobilibus et Judex Nobilium dicitur; qui ambo iudicare et promulgare sedes, seu *assisias,* in suo comitatu possunt. Decret. Andreæ Regis an. 1222. §. 6. Not. J. Samb. Tyrn.

Comes Parochianus, idem ac Parochialis, Supremus; *főspán, vármegye igazgatója.* Georch. H. T.I 54. Prisc. Serv. p. 24: *Parochiani Comites* erant Comitatuum Supremi Comites, Parochia enim dictrictus Judicis (S. Ladisl. lib. III. cap. 16.) hinc, qui in uno districtu seu comitatu iurisdictionem exercebat: *Comes* seu Judex Parochialis dicebatur. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 270. Pfahl. Jus. Georg. XXV. Pris. p. 71. Hajnik Perjog. 8.

Comes parochionalis, parochialis dicitur regionis cuiusque præfectus; *főispán.* Ger. Obergespan. Száz. XVI. 212. Decr. Andreæ Regis an. 1222. §. 6.

Comes perpetuus, (Du C.) cum dignitate natus, qui solius regis iudicio nititur; *örökös főispán.* Szirm. Not. J. Samb. Tyrn.

Comes pincernarum, Magister pincernarum; *főpinczemester.* Tör. Tár. 1893.

Comes Præconum Domini Regis, V. Archi-Præco. præfectus pr. *a kir. hirdetőinek ispánja.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. quo in genere a Præfecto Castri (Várnagy) item Archi-Præcone seu *Comite Praeconum Domini Regis,* reliquisque Præconibus adiuvabatur. Törvt. Msz. Rit. expl. ver. P. 2.

Comes principalis, alias: *Comes supremas.* In iure hungarco.

Comes provinciæ, Grafius; *comes parochianus* q. v. Schwart. Scult. 52.

Comes provincialis, *Comes parochianus,* q. v. *főispán.* Fej. II. 253. volumus esse libera . . . ab omni iurisdictione et potestate Comitis nostri, qui pro tempore exstiterit palatini, prout etiam a nostris Comitibus *provincialibus* seu *perochyanis.* Batty. Leg. T. II. 277. an. 1190.

Comes Quartanarum, in cuius possessione sunt decimæ quartanæ. Szer. Not. p. 49: Cui quidem ordinationi et dispositioni Nobiles et *Comites quartanarum* personaliter consensum et assensum præbuerunt.

Comes salinarius, salinis præfectus. (Art. XXIV. 1222.); *kamara ispán, sótiszt.* Pár. Páp.

Comes salium, rei salinariæ præfectus; *sóispán.* Fjp. Szám. p. 195: dedimus *comiti salium.*

Comes Saxonum, præfectus Saxonum in Transilvania; *szászok gróffja.* Hajnik Perjog 129.

Comes servorum, præfectus servorum; *szolgafőnök.* Tkal. Mon. Ep. II. 26: *Comes servorum* consuevit vocari, qui eligitur ex nobis eodem die quando et decanus.

Comes Stabulariorum, (Du C.) V. Agazonum Regalium Magister. Car. Bel. De

Arch. 46. Ad Agazonum Regalium Magistrum pergimus. Idem hic est magistratus, qui alias *Stabuli Praefectus, Comes* item *Stabulariorum* dicitur.

Comes Supremus, alias C. Parochianus; *főispán.* It. conte supremo. Germ. der Obergespan. Kass. Prax. I. 24. Is qui tali Comitatui iure gubernationis præest, vocatur *Supremus Comes,* Főispány. Georch. H. T. I. 50. *Supremus Comes* Vármegyének örökös Fő-Igazgatója.

Comes Tavernicorum, V. Magister Tavernicorum; *tárnokok Ispánja, grófja vagy birája.* Szlem. *Tábornokok Ispánja.* Törvt. Msz.

Comes terrestris, *törzs és nemzetségi nemesek választott birája.* An. Sc. I. 50. an. 1417: *Comes terrestris* Terræ Scepus, vel Comes Saxonum de terra Scepus item Comes Terranorum Saxonum etc. patria lingua Landgravius erat ille, cui summam rerum apud se Saxones Scepus. in XXIV Civitatibus, seu oppidis Regalibus, et ditione ad ea pertinente commiserunt administrandam: Nonnunquam Judex Regius vocabatur. Tör. Tár. 1887. p. 688.

Comes Tricesimarum, præfectus tric.; *a harminczadok főnöke.* Fej. X. I. 152. Rambusculo, *Comiti* nostrarum *tricesimarum* vel suis hominibus rebelles et contumaces existerent ac reperirentur et vos exinde idem *Comes Tricesimarum* vel homines sui requisitos habuerint...

Comes trium generum Siculorum, *főemberek, lófők és gyalogok ispánja;* három osztályrendü székelység ispánja. Szék. Okl. I. 48.

Comes Udvornicorum, *(regis)* iudex aulicorum regis; *kir. udvarnokok ispánja v. birája.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 30. quod Andreas Centurio de Gamas pro se et pro Peturne *Comite Udvornicorum*... quod cum prefati *udvornici* de Jord *ac Comes et Centurio eorundem* super quodam fenili movissent accionem.

Comes Urburarum, præfectus rei metallicæ; *bányagróf.* Berggraf. Fjp. Szám. p. 625. an. 1444. Fejér. X. 2. 107.

Comes venationum, summus venatorum magister; *fővadászmester.* Car. Bel. De Arch. 44. Eam ob rem ministeria habebant Dapiferorum Magistri curatores altilium, inprimis autem *Venationum Comites,* qui saltibus et vivariis præerant atque tantum quotidie pro anni t empestate ferarum Regiæ culinæ præstare debebant... quantum a Dapiferorum Magistro iubebantur.

Comes Venatorum, *Comes Venationum* q. v. Prisc. Serv. p. 30. *Comes Venatorum,* huius Dignitas præcipua fuerat in Palatio Regum Hungariæ, sicut apud Francos quatuor principales Venatores Regii. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 247.

Comes Venatorum Bubalinorum, præfectus ven. bubal.; *bölény-fővadászmester.* Car. Bel. De Arch. 44. Prisc. Serv. p. 30: *Comes Venatorum Bubalinorum* inter Aulica referebatur Officia. Judex erat Venatorum Bubali seu Bubiorum h. e. lixarum et calonum Regiorum, qui Bubalos Regios in Nemoribus curabant. Fiebat enim frequenter, ut aberrarent ab armento bubali fierentque diuturno ejusmodi errore prorsus silvestres. Ergo Venatorum opera opus fuit, ut erraticum aut silvescens pecus aut indagine clauderent, aut Venabulo dejicerent. Hinc ea Ministeria. Bel. Appar. Dec. I. Mon. V. p. 236.

Comes vicecurialis, idem ac *C. curialis, Vice-Comes; alispán.* Cod. Com. Zichy T. I. 81. Nos Comes Stephanus *vicecurialis* comes de Zobouch.

Comestabilis, (Du C.) comes stabuli, qui regiis stabulis et equorum curam gerit; *főlovászmester.* Gall. connestable. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 260. Art. Diæt. Pos. 155.

Comestablus, i, *Comestabilis* q. v. Kat. Hist. IX. 597. specialiter D. Johannis de Sursonio et alia tria *comestablorum* (comitum stabulorum) corporalium seu nobilium apportavit.

Comestabularius, V. *Comestabilis* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 258. Unde misi ad te bonos homines et fideles Imperatoris, Sergium *Comestabularium* et Constantinum Presbyterum.

Comestibilis res, cibaria, edulia. V. s. *necessitari; élelmiszer.* G. Esswaare. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7.

Cometaneus vel **commetanei,** (Du C.) sunt contermini, quorum territoria et agri eadem meta iisdemque terminis distinguuntur; *határos szomszéd.* Not. J. Samb. Tyrn. Szék. Okl. II. 62.

Comicia, orum, Concilium ordinum, V. Comitia Regni; *országgyülés.* Isthv. III. 43.

Comicia, æ, *Advocatia.* V. s. v. *Feudum Jurisdictionis; tartományi ügyvédkedés joga.*

Comicum sannionum, *bohóság, furfang.* It. comica d'arlecchino. Vern. Psych. 295. *Comicum Sannionum* (Harlekinade) quod olim in theatris dominibatur postmodum autem sibilo exceptum delectationis caussa plebi relictum est, inprimis ad hoc comici genus spectat.

Comissa, æ, uxor comitis; *grófné.* I. Rák. Gy. 386.

Comissarialiter, per commissarios; *bizottságilag.* Kuk. Jur. II. 194. idque usque ultimam Mensis huius Januarii tenenntur, hic Varasdini *Comissarialiter* assentandos, hincque ultro expediendos...

Comissariaticus, 3., V. *Commissariaticus.* Kuk. Jur. II. 193. Quod ego in conformitate datæ mihi ex publico Instructionis *Comissariaticae,* Universa et Singula Confiniaria emolumenta... fideliter administrabo.

Comissarius, i, *hadi biztos.* Rák. Ön. 65. *Comissarii* vocabantur ii, qui lustræ militiæ in campum egredientis vel in hiberna redeuntis et *computibus* exolutionis eius præpositi fuerant cum authoritate querulantibus satisfaciendi, sed hoc quoque harpyarum genus concurrebat in ruinam gentis.

Commissarius transportus, vir commeatui, comitatui præpositus, curator commeatus; *szállítványi biztos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 150.

Comissus Securus, *Salva guardia, Salvus conductus* q. v. D. Ráczk. p. 2.

Comitantia, consecutio. (Du C.) comitatus, comitiva; *kiséret.* It. concomitanza. Wagn.

Comitatensis, (Du C.) ad Comitatum pertinens; *megyei.* Germ. Comitats... Kass. P. P. I. 33. et pass. ut chirurgi pharmacopolæ et obstetrices *Comitatenses* obligationibus suis satisfaciant.

Comitativa, (litteræ) (Du C. comitatus); *kisérő levél.* Ger. Begleitungsschreiben. Kov. Form. St. XLVIII. Nr. 97. A. 1552. *Comitativa* p. 69. Ferdinand. Fidelibus nostris universis dominis Prælatis, Baronibus et Salutem et Gratiam misimus Agriam pro conservatione illius arcis certum numerum globorum tormentorum bellicorum qui, ut secure vehi possint... eosdem in locis suspectis — usque ad loca tutiora — securo comitatu deducere...

1. **Comitatus,** (Du C.) provinciolæ suis limitibus definitæ et in plures districtus divisæ, quæ Comitis, Vice-Comitis et Assessorum providentia per provincialia Comitia seu *Congregationes* administrari solent; *megye.* It. comitato. Kass. P. P. I. 24. Hodie nomine *Comitatus* venit Collegium seu Universitas Prælatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium intra ambitum sui territorii ad præscriptum Patriæ legum, publicam exercens iurisdictionem, quæ in objectis ad politicam Administrationem spectantibus directioni Consilii Regii Locumtenentialis, in Judicialibus vero Cancellariæ Regiæ Hungarico-Aulicæ immediate subest. Quilibet *Comitatus* divisus est in plures districtus, Processus Járás, hi rursus in Circulos, Numeros, Kerületek. Bel. Geogr. 500.

2. **Comitatus,** us, dignitas comitatensis; *megyei méltóság.* Tör. Tár. 1893. p. 14. Bulla aurea de a. 1222.

3. **Comitatus,** us, (Du C.) dignitas comitis; *főispán méltósága, tisztje.* Fej. I. 317. quumque affatim universa huius vitæ utilitati, dignitatique gratia Dei concessa, scilicet Regna, Consulatus, Ducatus, *Comitatus.* Pontificatus celestesque dignitates.

Comitatus castri, districtus militaris; *vármegye.* Tör. Tár. 1887. p. 522.

Comitatus de Castro, Castrum; *várispányság.* Száz. VII. 91.

Comitatus liberi, privatorum comitum bona; *magányos grófok birtokai.* Tör. Tár. 1887. p. 689.

Comitatus provincialis, dictrictus civilis; *vármegye.* Tör. Tár. 1887. p. 522.

Comitellus, (Du C.) parvus comes; *fiatal gróf.* Arch. Rák. VIII. 334. Szilády Irodt. Közl. V. IV. 469. Thök. Diar. II. 322.

Comitia, æ, comitium, comitia. Pluralis habetur pro feminino, sicut: opera, ac vel in it. la foglia, maraviglia etc.; *országgyülés.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 294. qui sua Excellentia post *Comitias* ibit ibi. Ego mittam meos famulos et equos in sede Bistriciensem, quatuor dragones accepi quoque penes me. Mon. Com. Trans. I. 565. an. 1556. Ad *Comitias* iter capiemus.

Comitia provincialia, V. Congregationes; *megyegyülés.* M. Bel. Geogr. 500. Comitatus Hungariæ provinciolæ, quæ Comitis, Vice-Comitis et Assessorum providentia auctoritate nihilominus regia... per *provincialia Comitia* seu Congregationes administrare solent.

Comitia Regni, alias Diæta; *országgyülés.* It. dieta. Gall. diéte. Kass. Prax. I. 26. eligere Deputatos sive Ablegatos ad *Regni Comitia* eosdemque instructionibus providere... Bel. Geogr. 499. Administratur Hungaria cum potestate Regis tum consilio et auctoritate Optimatum per *Comitia Regni,* Cancellariam Hung. Aulicam etc.... *Comitia* Regni, quæ *Diaeta* vocantur, quolibet anno tertio Posonium per litteras Regales cogi solent.

Comitiola, dem. ad comitium; *kis gyűlés.* Tör. Tár. 1887. p. 532. Bretia (lege: brevia) *comitiola* ordinata sunt ad diem 16. præsentis.

Comitiologia, dissertatio de comitiis actis. Probst. T. *Comitiologia* Hungarica Semproniensis.

Comitiolum, demin. a *comitium.* Cod. Evang. V. III. p. 260: Vaneczius pastor . . . oves nunquam deseruit, sub tumultibus iterum illocatus templo, sacris operabatur, quod per constitutiones *comitioli* szécsényiensis . . . illud romano catholicis cedere debuit.

Comitissa, æ, illustrissima uxor vel filia comitis; *grófné, grófkisasszony.* It. contessa. Arch. Rák. VIII. 307. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 313. Anna Bornemisza partium Regni Hung. domina et Siculorum *Comitissa.* Wagn. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 167.

Comitiva, (Du C.) comitatus; *kiséret.* Arch. Rák. I. 218. *comitiva* militum. Ac. Com. Sopr. 189. Pro *comitiva* . . . sacræ coronæ . . . equitum turmæ . . . comparent.

Comitum servientes, familiares com.; *béres, cseléd.* Batty. Leg. III. 7: *comitum servientes* seu familiares, quos nunc conventionatos dicimus, ex quibus aliqui proprios fundos habent, et sicut nunc loquimur in serie domorum habitant.

Comitus, i, (Du C.) præfectus navis; *sajka mester, kormányos.* It. comito. Ljub. Mon. Sl. II. 335: captum est in maiori concilio, de supracomitis, *comitis* et naucleris.

Commaculatio, a commaculando, stuprum; *bemocskolás, beszennyezés, meggyalázás.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 211. adulterium est violatio sive *commaculatio* thori alieni.

1. **Commanda,** æ, sæpius occurrit Commando, imperium ducis; *vezénylet.* Arch. Rák. IX. 553. sub *Commanda* Generalis-Vigiliarum-Præfecti. Arch. Rák. VIII. 205., 223.

2. **Commanda,** æ, (Du C.) depositum; *bizomány.* Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: pecunia . . . debeat . . . custodiri ad utilitatem eorum, quorum fuerit posita in *commandam.*

Commandans, imperator, dux; *parancsnok.* Gal. commandant. Tör. Tár. 1891. p. 36.

Commandaria, æ, (Du C.) præstatio pro tutela; *bizományi hivatal.* Ljub. Mon. Sl. XI. 70. an. 1322: Andriolus . . . factus fuit . . . preco communis, qui iuravit . . . bene . . . exigere officium *commandarie.*

Commanderizare, imperare, mandare, ordinare; *vezényelni, rendelni.* Ger. commandiren. Arch. Rák. VIII. 392.

Commanderizatus, 3.: ordinatus, aliquo missus; *kirendelt.* Arch. Rák. VIII. 392. *Commanderizati* Lajdinantii, Vexilliferi, Vigiliarum Magistri, Furirii, Corporales etc.

Commando, imperium ducis, mandata; *vezénylet, parancsnokság, vezényszó.* Ger. Commando. Arch. Rák. IV. 135. sub *Commando* Illustrissimorum Dominorum.

Commando Militare, præfectura militum; *katonai parancsnokság.* Ger. Militärcommando. Diar. Com. II. 23.

Commandum, delecta manus; *kiküldött csapat.* Diar. Com. II. 23. Cameræ Præses . . . monetas, tectus Militari *Commando* proiicit.

Commansio, actus una manendi; *megmaradás, együttmaradás.* Pel. De ascensione Dom. s. II. c. 4. Nociva nobis fuisset sua *commansio* post resurrectionem in hoc mundo.

Commansionalis, qui mansioni alterius vicinus est, aut qui in eadem mansione habitat; *együttlakó.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 350: in predicta possessione sua *commansionali.*

Commansionarius, i, commansionalis q. v. Fej. III. 338. Volumus quoque, ut unicuique civium domus sua sit pro munitione et *commansionariis* suis et cuilibet fugienti vel intranti domum.

Commansor, *commansionalis* q. v. Jogt. Em. T. I. p. 177. Quod si quisquam ex nostris *commansoribus* aliqua nota infamie... repereriretur convictus. Fabr. Urk. 47. an. 1438: ville *commansor.*

Commarginare, marginibus instruere (pontes); *szélekkel ellátni (hidat).* Fej. Per. Nom. Magy. 55. prodigiosæ formæ et pandi, ut bipedes existimes bestias vel quales in *commarginandis* pontibus effigiati sipites (lege: stipites) dolantur incompte.

Commassare, (Du C.) in unum corpus redigere, partes diversas, diversos agros in unum cogere; *összesítni, tömegítni, tagosítni.* commassiren. Pfahl. Jus. Georg. II. 61. Excisio vel ita instituitur, ut tenuta urbarialia omnia in unum coadunentur *(commassentur).* sublatis metis eadem ab invicem prius distinguentibus. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 427. Omnes tenentur suas portiones ad statum primæ divisionis reducere et in sua integritate Massæ denuo inferre *(commassare)* demptis servando non servabilibus.

Commassatio, actio in unum corpus redigendi; *összesítés, tömegítés, tagosítás.* Pfahl. Jus Georg. II. 61. vel vero sine *commassatione* prævia perficitur *(Excisio)* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 427. si portionum *redintegratio (commasatio)* ob eorum statum valde alteratum et varias involutiones impossibilis evasit.

Commasticare, (Du C.) commanducare, mandere; *megrágni, majszolni.* Wagn. Cf. Aemii. Macer 2., 15; 4., 8.

Commater, (Du C.) testis baptismi; *komaasszony.* Batty. Leg. III. 269. an. 1372. Fej. I. 250.

Commatisare, versificare, incidere; *választó jelekkel ellátni.* Irodt. Közl. VI. IV. 479. græcos versus *commatisare.*

Commembrum, (Du C. commembris) eiusdem corporis membrum; *tagtárs.* Diar. Com. 5. non tantum fidele membrum Regni nostri, verum tanquam *commembrum.* Batty. Leg. T. I. p. 441. an. 1092.

Commemorialis, (litteræ), lit. in memoriam revocantes; *emlékeztető levél.* Werbőczi. 295. Item quod eXtunc disponatur unum Sigillum, in quo sit signetum crucis, sicut signetum Regni Hung. et illud Sigillum servetur in civitate Budensi, ut querulantes habeant sub ipso Sigillo literas necessarias et *commemoriales* et procedatur iustitia mediante secundum quod decet usque ad coronationem Regis.

1. **Commenda,** æ, 1. beneficium ecclesiasticum, cuius usus-fructus sede vacante etiam laico conferebatur, 2. beneficium Equitis Templarii (Du C.); *javadalom, egyházi adomány.* It. commenda. Ger. Kommenthurei. Frak. Máty. lev. II. 52. Verancs. IX. 48. *in commendam conferre* (Du C.) prædia ac beneficia ecclesiastica sæcularibus aut aliis fiduciario iure concedere; *egyházi javakat világiaknak bizományos joggal adományozni.* Ljub. Mon. Sl. IX. 74. an. 1410: non est de more nostri dominii . . . quod . . . conferantur in *commendam* alique *prelative* et beneficia.

2. **Commenda,** æ, administratio, cura, auctoritas (Du C. al. sensu); *parancs, vezénylet.* Gal. commandement. Tör. Tár. 1891. p. 259. Miles vero germanicus pedestris ordinis itidem *Commendam* totam sibi vindicat, nec a me aut officialibus meis verum Leopoldopoli suam habet dependentiam. Arch. Rák. VIII. 198. *Commendam* Excellentiæ Vestræ traditam. Thök. Diar. 534. Cod. Alv. II. 277.

3. **Commenda,** æ, (Du C.) tributum e prædiis ac beneficiis ecclesiasticis sæcularibus vel aliis fiduciario iure concessis V. *Pensio ecclesiastica; egyházi javadalom.*

4. **Commenda,** auctoritas, arbitrium; *teljhatalom.* It. piene facultá. Gall. commande. Ger. Vollmacht. Máty. kir. lev. I. k. p. 31: cum . . . Johanne preposito ita dispensare (lege: disponere) dignetur, ut dictam abbatiam gubernare possit in *commendam.*

Commendabilis, laude dignus, qui commendari potest; *dícséretes, ajánlható.* Passim.

Commendabilitas, laus, excellentia; *jelesség, kitűnőség.* Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. I.: Secundo (probatur nobilitas Mariæ) ratione *commendabilitatis.*

Commendabiliter, commendabili modo; *ajánlásra méltó módon.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 118. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 23: in Rakus . . . *commendabiliter* dimicando novem suscepit vulnera. Szék. Okl. I. 10.

Commendamentum, mandatum; *parancs.* It. commendamento. Epist. Proc. P. III. p. 43: non discedas . . . et *commendamenta* nostra . . . omnibus illis dominis demandabis.

Commendans, gubernator, imperans, dux, qui dat mandata; *parancsnok.* Arch. Rák. I. 11. Additamentum instructionis *commendantis.* Cod. Alv. II. 41. Superioris Hungariæ *Generalem Commendantem* II. 15. a *commendante* Zathmariensi. Rák. Ön. 170. 24.

Commendans arcis, præfectus arcis; *várnagy, várparancsnok.* Törvt. Msz.

Commendans Citadellæ, præfectus cit.; *erőd parancsnoka.* Tör. Tár. 1888. p. 471.

Commendans-Colonellus, tribunus imperans; *vezénylő ezredes.* Arch. Rák. VIII. 52. IX. 295.

Commendans-Generalis, summus dux; *generalis parancsnok.* Arch. Rák. IX. 154.

Commendantalis, ad præfectum pertinens; *parancsnoki.* Kuk. Jur. II. 189. etsi antiqua fœnilia *commendantalia* sufficientem fœni provisionem modernis quoque Dominis Commendantibus subministrant. II. 186. in Confinio vero Dubiczensi per quadrimestre Jus educilli *commendantale* merito reputari posset.

Commendare, imperare, ducem esse (Du C. mandare); *vezényelni.* commandiren. Tör. Tár. 1888. p. 749.

Commendare nuditati, nudum relinquere; *pusztán hagyni.* Batty. Ger. 29. Nil... æstimes *nuditati commendatum* in Sanctissimis vociferationibus. Nota Batty. *nil nudum mysteriis relictum in sacra scriptura.*

Commendatarius, (Du C.) beneficiatus; *egyházi javadalmas.* Cher. Jus. Eccl. I. 274. Notandi sunt insuper abbates *Commendatarii,* cum etiam illi ad Synodos ecclesiasticas vocati partem in legislatione habeant. Dicti autem sunt a voce *commendo,* quæ alicui aliquid concredere significat. *Commendatarii* autem sunt viri ex ordine clericali aut religioso, qui Prælaturæ cuiuspiam Regularis redituum parte fruuntur non sine quadam honoris prærogativa. Rév. Lat. II. 111.

Commendatitius, 3., commendationi accommodus, ad commendationem spectans; *ajánló, ajánlási.* V. Litteræ Commendatitiæ.

1. **Commendator,** Ordinis Teutonici Commendans; *fővezér rendvitézeknél, szerzet főnök.* Ger. Commenthur. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 78.

2. **Commendator,** Commendans; *vezénylő, parancsnok.* Arch. Rák. VIII. 392.

Commendatoriæ, (sc. litteræ); *ajánló levél.* Kov. Form. St. CVIII. *Commendatoriae* discedentis Sodalis Lanionum. Cod. Dip. Brüs. V. 366.

Commendatrix, fem. ad. commendator; *ajánló.* It. commendatrice. Carlow. Log. XLVI. Superstitionem cum lacte materno haustam cœcæ fidei *commendatricem.*

1. **Commendatura,** æ, imperium; *katonai parancsnokság.* Ger. Commandantur. Száz. XIV. 166. *Commendatura* Ujvariensis.

2. **Commendatura,** æ, 1. domus Ordinis Teutonici; 2. beneficium eccles.; *1. szerzetház némely rendvitézeknél; 2. egyházi adomány.* It. commenda. Ger. Kommenthurei. Olah Cod. Ep. 144. Petri a Montfort negotium, quantum in me est, nunc ago in *commendatura.*

Commendatus, us. præfectura, status Commendantis ordinis sacri equitum, Teutonici; *fővezérség, komturság.* It. commenda. Gal. commanderie. Kommenthurei. Máty. kir. lev. I. k. p. 404. accepimus litteras *commendatus* Prutenorum.

Commendatus, 3., et *Commendatus,* i, aliquo missus; *vezényelt, vhová rendelt katona.* Száz. IV. 33.

Commendo, idem ac Commanda i. e. jussum, imperium ducis, mandatum; *vezénylet, parancsnokság.* Arch. Rák. VIII. 401.

1. **Commensalis,** discipuli hospitales, qui eadem mensa hospitis utuntur; *kosztosok.* It. commensali. Brezny. III. 310. a kosztosok (*commensales* vagy *domestici)* 8 frtnyi tandijat fizessenek.

2. **Commensalis,** (Du C.) convictor, convivator; *asztaltárs.* It. commensale. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 145. Prisc. Serv. p. 65: Csapy Andreas de Palanka, quem Rex Sigismundus in Armalibus Aulicum et Familiaris Regiæ Societatis Draconicæ Collegam domesticum et continuum *commensalem* vocat. Lehoczky Stemmatogr. P. II. p. 2.

Commensalitium, i, usus eiusdem mensæ et familiæ; *asztaltársi állapot.* Kon. Egyh. 135. 4. ratione familiaritatis vel *commensalitii,* ha a jelölt 3 éven át a püspöknél szolgálati viszonyban volt s annak költségén élt.

Commensari, eadem mensa uti, una cum aliquo rem familiarem curare; *együtt gazdálkodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

1. **Commensurare,** metiri, mensuram sumere, agere; *megmérni.* It. misurare. Pázm. Dial. 413. Obs. Jadr. 403.

2. **Commensurare,** accomodare, conformare ad vel cum dativo; *hozzámér, hozzászab.* It. commensurare. Kass. P. P. I. 272. delicto *commensurata* legalis pœna irremissibiliter decernatur. Vern. Psych. 171. Sit materia cognitionum individui excolendi horizonti et efficientiæ eiusdem ambitui *commensurata.*

Commensuratio, mensura; *mérés.* Gall. Mensurage. Cod. Dip. Brüss. III. 27. præter illas legitimas (exactiones), quas quotannis Matas eius regia habet ex cerevisia et *commensuratione* triticj.

Commensuratus, 3., proportionatus, æquabilis, accommodatus, conveniens; *arányos, hozzámért.* Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 3. Item mentum eius (Mariæ) erat decens, *commensaratum* secundum aliquid ad quadraturam tendens. Vern. Psych. 171.

Commentariolus, i, dem. ad. *commentarius* (Du C. al. s.) *kis följegyzés.* Hor. Mem. 295.

Commentarista, interpres; *magyarázó, magyarázatiró.* Molnár Patv. 35.

Commentatiuncula, æ, dimin. ad Commentationem; *kis értekezés.* Tör. Tár. 1881. p. 483.

Commentum, i, cemmentum. Kol. Cod. 37. an. 1572. Salis una tantum pars, lateris autem due partes summuntur sicque simul comiscentur et mediocriter *madidantur* et illud dicitur *commentum* vel vulgariter cemmentum.

Commercialis, ad mercaturam pertinens; *kereskedelmi.* Diar. Com. II. 112. objecta *commercialia.*

Commerciare, mercatum facere; *kereskedni.* Károlyi. Mat. Tent. 20. Relate ad commercium est quidem Mon. Austria. multis naturæ beneficiis dotata, non habet tamen naturalem illum situm, quem *commerciantes* maritimæ Potentiæ.

Commerciarius, i, mercator; *kereskedő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. Actum est hoc in civitate Jadera ... Martino *Commerciario* teste etc.

Commercium activum, *aktiv, külkereskedelem, kiviteli kereskedelem.* Opin. Præamb.: *commercium activum* dicitur, ubi abundantia in promptu existens cum lucro ad exteras distrahitur evehiturque regiones.

Commercium passivum, *passiv, bel-, bel- fogyasztási kereskedelem.* Opin. Præamb. *passivum commercium* ... est coëmtio invectioque rerum peregrinarum.

Commercium exportativum, *Commercium activum.* q. v.; *árúkivivő kereskedés, külkereskedés.* Törvt. Msz.

Commercium importativum, *commercium passivum* q. v.; *árúbehozó kereskedés.* Torvt. Msz.

Commercium transiens seu œconomicum, mercatura rerum alio devehendarum; *transito kereskedés; árút hazán áthordó v. gazdaságos s szállító kereskedés.* Törvt. Msz.

Commestibilis, quod edi potest; *ehető.* Tör. Tár. 1889. p. 373.

Commestio, actus comedendi, cœna; *evés.* Fej. IV. 2. 127. hospitibus ipsis in *commestione* immediate collateraliter considentes.

Commetacio, coniunctio finium, limitum, confinium; *határösszeérés.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 605.

Commetalis, confinis, accola, vicinus finitimus, commetaneus; *határos, közös mesgyés.* G. Fej. X. I. 510. commetaneis et omnibus *commetalibus* prædictæ piscinæ terminos circumisset.

Commetanealitas, confinium; *szomszédság.* Prit. Abact. 50. Possessio locorum in aliorum *commetanealitate* adjacentium.

Commetanealiter, finitime, in finibus; *szomszédosan, határosan.* Cod. Dip. Kár. I. 302., 193. ad facies predictarum possessionum parcium utrarumque se *commetanealiter* contingencium.

Commetaneari, adiacere, conterminum, finitimum esse; *határosnak lenni.* Cod. Dip. Arp. V. 220. Ubi eadem possessio Bogartelke *commetanearetur* cum possessionibus Inaktelke etc.

Commetaneitas, confinium, vicinitas, communitas terminorum, limitum; *határosság, szomszédság.* Werbőczi 405. Quia sanguinis et parentelæ propagatio, vim adhuc et virtutem vicinitatis ac *commetaneitatis* talium Bonorum et iurium possessionariorum habet atque repræsentat. Fej. VIII. II. 239. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 85., 123.

Commetaneitatus, us, idem ac *Commetaneitas.* Cod. Com. Zichy T. I. 561. Quasdam possessiones ... in *commetaneitatu* sancti Ladislai.

Commetaneus, 3., finitimus; *határos, szomszéd, mesgyés.* Törvt. Msz.

Commetari, conterminare, conterminum esse; *határosnak lenni.* Cod. Dip. Pat. VI. 188., 263. Fej. VII. 160., 206. ubi regnum nostrum prædictis terris eorum *commetatur.* Tkal. Mon. Ep. I. 196. an. 1278.

Commetatio, contactus metarum, locus ubi metæ inter se contingunt, confinium; *határösszeérés.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 45., 56.

Commicari, indecore, immodeste loqui; *illetlenül beszélni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Commiles, itis, commilito, onis. V. s. v. Evolutio militaris; *katonatárs, bajtárs.* Cf. Inscript. apud Murat. 819., 4.

Commilitas, atis, commilitium; *katonai czimboráskodás.* Ger. Kriegskameradschaft. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 247. Et si aliquis nostrum est in aliqua *commilitate* et conspiratione vel aliquo ordinamento ad adiuvandum aliquem vel nocendum etc.

Commilitio, lege: *commilito; harcztárs.* Pel. De undecim millibus virginum e. 2. Regina suis *commilitionibus* secreta revelat.

Comminatoria, æ, oratio, comminationem continens; *fenyegető beszéd.* Kaprin. Eloq. II. 784. In *comminatoriis* sententiæ usurpantur comminantes, quæ minas et pœnas in se complectuntur. Pel. De S. Thom. mart. s. c. 4. Rex autem *comminatoriis* directis inde eundem deturbavit.

Comminatus, us, comminatio; *megfenyegetés.* Törvt. Msz.

Comminister, collega ministri (V. Mi-

nister.) *társ.* Fej. I. 88. Sufficiunt quidem scripta Damasi *comministri* nostri dilecti et magnæ Romæ Episcopi.

Commiserativus, 3., misericordia captus, commotus; *szánakozó, részvevő.* Ac. Com. Sopr. p. 15: Posteaquam ... *commiserativi* Regii animi ... sensu, nihil benignius ...

Commissalis, cui aliquod negotium committitur; *megbízott.* Han. Mon. Jur. II. 78: teneantur ... *commissales* facere inventarium de bonis defuncti.

Commissariatica, res ad commissarios pertinentes; *hadbiztossági (ügy).* Kass. Prax. I. 25. *Objecta* ... 2., *commissariatica* v. g. statutio tyronum dislocatio militiæ eiusque alimentatio I. 22. *Negotiorum* departementa ... ecclesiastica, religionaria, litteralia, *commissariatica,* contributionalia.

Commissariatica assignatio, mandatum præceptum commissarii: *biztosi kijelelés, kirendelés.* Törvt. Msz.

Commissariatice, ex præcepto mandato; *meghagyás utján.* Molnár Patv. 30. *Commissariatice* vel per Comissarium, vel per Commissariatum. ibid. 82.

Commissariatico-Bellico-Provincialis, curatores rerum ad bellum pertinentium in provincia degentes; *tartományi hadi biztosság.* Molnár Patv. 80. id in singulo Computu Semestrali sive Hyemali vel Hybernali, et æstivali *Commissariatico-Bellico-Provinciali,* vi quietantiarum Ettapalium, transennalium, computualium ac similium aliorum conclusorum, Perceptor acceptari et in quantum ordinarium miseræ plebis imputari curat.

Commissariaticum, negotium ad Commissariatum pertinens; *hadbiztosságbeli ügy.* Kass. Jur. Civ. Lex. 7.

Commissariaticus, 3., ad officium commissariatus pertinens; *hadbiztossági.* Molnár Patv. 29. In Militaribus et *commissariaticis* hi termini occurrunt: Semestralis, Bimestralis etc. V. s. v. Proiectum.

Commissariatus, us: officium commissarii i. e. curatoris, procuratoris, cui negotium aliquod delegatum est; *biztos tiszte.* Molnár Patv. 30. — Dip. Alv. II. 278., 292., Rák. Ön. 51., 23—24 (23.).

Commissariatus Annonæ, officium sitarchi, præfecti annonæ; *élelmezési biztosság.* Passim.

Commissariatus bellicus, officium curatorum rerum bellicarum; *hadi biztosság.* Ön. Rák. 51., 23—24. Kass. P. P. I. 21.

Commissariatus Gubernialis Maritimo-cameralis. Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense ac totius Littoralis Hungarico-Maritimi habet *Commissariatum gubernialem maritimo-cameralem.*

Commissariatus Provincialis, *tartományhadbiztosság.* Ger. Provincial Commissariat. Kass. Prax. I. 21. ut in cointeligentia *Bellici Commissariatus* per *Provinciales Commissariatus* fovenda contributiones ærario bellico inferantur ... Tisztb. Irm. Kerületbeli Tartománybiztosság. Bel. Geogr. 500. Cui (Cameræ Regiæ Hung.) Regia Cameræ Administratio, Cassoviæ et quoad tributi exactionem octo *Commissariatus Provinciales* adiecti sunt.

Commissariatus provincialis director, præfectus curatorum rerum ad bellum gerendum necessariarum; *tartományi hadbiztosság főigazgatója.* Törvt. Msz.

1. **Commissarius,** rector. Josefus II. regnum Hung. Croat. et Dalm. in decem circulos divisit. singulis circulis directores vel *commissarios* præposuit, comitibus supremis amotis. Ker. Nap. 94.

2. **Commissarius,** Pristaldus. Kereszt. Res. Mil. 42. Pristaldus vulgo *Commissarius* partibus litigantibus adiungebatur.

3. **Commissarius,** i, quæsitor, curator rei, cui negotium quoddam curandum commissum est; *biztos, megbízott.* It. commessario. Comissär. Rák. Ön. 65., 1—4. Wagn.

4. **Commissarius,** (angelus) legatus angelorum (arch angelus); *megbízott, küldött.* Pel. Serm. Quomodo tunc ... angelus *commissarius* loquitur anime christiane reprobe obiurgando eam et exprobrando. (Hiem. 9, z.)

Commissarius Annonarius, præfectus annonæ. **Commissarius** *Alimentationalis.* **Commissarius** *Contractionalis; élelmezési biztos, élésmester.* Kass Prax I. 35, in illis locis, ad quæ stativans militia illocatur et magazina annonaria et alimentationalia pro hac destinata existunt, constituti sunt *Commissarii* sic dicti *Annonarii, Alimentationales* secus etiam *Contractionales* compellati.

Commissarius Armaturæ, curator et præfectus armaturæ; *hadiszer-biztos.* Arch. Rák. VIII. 48., 76.

Commissarius Aulicus, legatus aulæ: *udvari biztos.* Tör. Tár. 1881. p. 171.

Commissarius Belli, Bellicus, Conquisitor, curator rerum ad bellum necessariarum; *hadi biztos.* Molnár Patv. 82.

Commissarius Cameraticus, V. *Recuperator; kamarai biztos, megbízott.* Fabó. Monm. 78. per Stephanum Kalmanczey *Commissarium Cameraticum,* quem Latini recuperatorem appellant. II. p. 42. per legitimos *recuperatores* quos *commissarios* adpellamus iis fuerunt adsignata.

Commissarius Campestris, cui agrorum cura commissa est; *mezei biztos.* Tisztb. Irm.

Commissarius Centralis, *központi biztos.* Ger. Centralcommissär. Kass. P. P. I. 34. *Centralis Commissarius* in iis solum Comitatibus solet constitui, in quorum ambitu maiores sunt L. R. civitates et hae una cum Curia Comitatensi in via regia transennali situantur.

Commissarius Contractionalis, *Commissarius Annonae* q. v. Tisztb. Ir. *Contractionalis Commissarius.* A megyében fekvő katonaságra ügyelő Biztos.

Commissarius magazinalis, cui cura horreorum commissa est; *páhói, csűr... raktári biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Oeconomicalis, cui rei familiaris cura commissa est; *gazdasági biztos.* Arch. Rák. IX. 666.

Commissarius persecutionalis, *Comm. Securitatis.* q. v.

Commissarius politicus, curator disciplinæ publicæ; *közrendre ügyelő biztos, rendőri biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Provincialis, curator provinciæ; *tartománybiztos.* Arch. Rák. VIII. 293.

Commissarius provincialis substitutus, curatoris provinciæ vices gerens; *tartománybeli másodbiztos, kerületi albiztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Regius, *királyi biztos.* M. Bel. Geogr. 523. Præest utrique (Tabulæ Superiori et Inferiori) Principis nomine, Arbiter seu *Commissarius Regius,* qui propositiones regias ordinibus regni ritu exhibet solemni.

Commissarius sanitatis, curator valetudini publicæ; *egészségügyi biztos.* Törvt. Msz.

Commissarius Securitatis, curator securitatis publicæ; *csendbiztos.* Ger. Polizeicommissär. Kass. Prax 1., 35. In quolibet Comitatu sunt constituti *Securitatis Commissarii* secus etiam *persecutionales* Commissarii dicti.

Commissarius Stabalis, curator prætorii; *törzsbiztos.* Arch. Rák. VIII. 377.

Commissarius traiectus; cui cura portus et riparum commissa est; *révbiztos.* Törvt. Msz.

Commissarius transennalis, *utazó katonaságra ügyelő biztos.* Kass. Prax I. 35. illi vero qui in locis sic dictis transennalibus constituti sunt, vocantur *transennales Commissarii.* Tisztb. Irm.

Commissarius viarum, viarum curator; *uti biztos.* Kass. Prax I. 36. *Viarum Commissariis* ... (Uti biztosok) et rationes super laboribus tam iugalibus quam et mannalibus materialibus item accurate ducere obligantur.

Commissio, (Du C.) (a committendo) 1. mandatum, præceptum; 2. collegium eorum, quibus negotium aliquod curandum committitur, *1. rendelet, meghagyás, megbízás; 2. bizottság.* Szer. Not. p. 44. Georch. H. T. II. 322.

1. **Commissio,** (litteræ commissionem continentes); *megbízó levél, meghagyó levél.* Kov. Form. St. CXLVI. *Commissio* pro desumendo liquido debito.

2. **Commissio,** consultatio; (Du C. al. s.); *tanácskozás.* Szered. Ser. Episc. 235. an. 1759. Consultationi, quam vulgo *Commissionem* vocamus, Præses datus.

Comissio articularis, viri articulis fidei componendis exmissi; *hitczikkbeli bizottság.* Fej Jur. Lib. 329.

Commissio ecclesiastica, viri rebus ecclesiasticis regendis; *egyházi dolgokra ügyelő bizottság.* Törvt. Msz.

Commissio generalis Studiorum, viri universis (summis) studiis præfecti; *egyetemes tanulmányi bizottság.* Wallaszky 468.

Commissio juridica judicum, mandatum iudicum ex lege; *biráknak törvénybeli meghagyása.* Törvt. Msz.

Commissio neo-acquistica, viri juribus neoacquisitorum bonorum diiudicandis instituti; *uj szerzeményi bizottság: jogoknak ujonnan való megvizsgálására kirendelt bizottság.* Molnár Patv. 27. *Commissio neo-acquistica* instituta est Anno 1715. per Art. 10. ad investiganda iurium possessionariorum fundamenta.

Commissio sanitatis, collegium virorum sanitati explorandæ; *egészségügyi bizottság.* Ger. Sanitäts-Commission. Lzb. Cod. Med. T. II. 70.

Commissio Scholastica, viri scholis præfecti; *iskolai bizottság.* Wallaszky 468.

Commissio studiorum, scholarum; *tanulmányi bizottság, tanügyi bizottság, tudományokra ügyelő bizottság.* Székesf. főgymn. Ért. 1894—95. p. 26. Tisztb. Irm.

Commissio Systematica, viri ad aliquod negotium constituti; *rendszeresítő bizottság.* Georch. Ért. 25. jegyzetből látni, hogy a mely óriási munkát sem a *quadripartitum* készitői sem a *Commissio Systematica* végre tökélletesen nem hajthatott, ebeli dicsőséget csak a jelen századnak tartotta fen 67., 68.: 1791. — 8.: 1827. és 6.: 1830.

Commissionem dare, dare negotium, committere causæ cognitionem; *megbízni valami ügygyel, meghagyni.* Wagn.

Commissionalis, ad commissionem pertinens; *bizottsági.* Magy. Tört. Tár. XVIII. 195., 197. ac scommatibus in publicis *commissionalibus actis* in dies magis magisque proscindit... ubi *acta commissionalia* finita et relata fuerint.

Commissionaliter, mandato, per mandatum; *utasitás útján.* Thök. Lev. 273. *commissionaliter* parancsoltassék meg. Arch. Rák. VIII. 17. Art. Diæt. Pos. 119.

Commissionare, committere, delegare; *megbízni.* It. commettere. Gall. commetre. Germ. auftragen. Kass. Jur. Civ. II. 101. quatenus pro tunc ac ibidem sub incurrenda secus pœna legali personaliter vel medio Hominis sui eatenus *commissionandi* comparere dignetur.

Commissionarius, i, (Du C.) negotii curator; *ügynök.* Pest Vár. Levt.

Commissionarius Magnarii, *curator* m.; *nagykereskedői ügynök.* Pest Levt.

Commissionatus, i, (Du C.) delegatus, qui mandatum seu commissum alterius defert; *megbizott ügynök.* Art. D. 1840. p. 40. Pfahl Jus. Geor. 314. Opin. Deput. 41. Pest. Levt.

1. **Commissum**, (ap. Finaly alio sensu) mandatum, negotium; *megbizás, meghagyás.* Germ. Auftrag Ac. Com. Sopr. p. 38: a Sua Majestate in *commissis* iam haberet (mandata...)

2. **Commissum**, (Du C.) præda, direptio; bonorum mulctatio; *zsákmány.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 108: Aurum et Argentum non cusum ex Regno non efferatur, alioquin cedat in *commissum* (i. e. in prædam et direptionem ejus, qui deprehenderit) Decret. Uladislai Regis 1492.

Commitatio, (Du. C. comitatio) comitatus; *kiséret.* Ljub. Mon. St. III. 132: debeat habere *commitationem* decentem.

Committens, qui aliquem delegat ad munus aliquod perficiendum; *küldő, megbízó.* Diar. 1802. p. 87 cum tamen SS. et OO. non suam solum, sed *Commitentium* quoque suorum Personam repræsentent.

Committere, 1. pactum inire, consentire; 2. dimittere (Du C. al. s.); *1. megegyezni, 2. elbocsátani.* Soos Doc. diligenter decernendo taliter *commitimus* in iudicando. Dominam nunquam molestarent sed liberatam *committerent*, prout nunc etiam commiserunt.

Commixtio, *összevegyités.* Nagy Jus. Trans. Sax. 67. *Commixtio* est cum plurium res solidæ invicem miscentur, quæ, si utriusque vel omnium voluntate sit facta, corpus vel acervum communem facit. Si casu vel altero ignorante contigerit, dabitur utrique rei suæ vindicatio, cuius forma quidem non est mutata, sed tamen quia singula grana difficulter vindicari posssunt, quisque ex commixto acervo partem capit.

Commodans, *kölcsönző.* It. comodatore. Vern. Phil. Mor. 387. Qui dat, nominatur *commodans*, qui accipit commodatarius.

Commodatarius, debitor, nexus ob æs alienum; *adós, használó.* Kövy El. 438. 439. Commodatum est contractus gratuitus realis, quo usus rei non fungibilis alteri datur ea lege, ut post determinatum tempus et usum eadem in specie restituatur... Si rem elapso determinato tempore in casu vero precarii ne quidem Iudicialiter admonitus reddat, *commodatarius.* vel conductor, fit violentus. Georch. H. T. III. 38.

Commodatio, mutuatio; *kölcsönzés, haszonkölcsönzés.* Törvt. Msz.

Commodato dare, idem ac *commodare; használatra kölcsönözni.* Kronst. II. 356 an. 1534: dedimus *commodato* unum equum.

Commodator, creditor; *hitelező.* Törvt. Msz.

Commodatum, Mutuum; *kölcsön.* Vern. Phil. Mor. 387. Cher. Jus Eccl. II. 257. præcipuæ species alienationis sunt 1. Mutuum... 2. *Commodatum* seu contractus, quo res non fungibilis alicui gratuito traditur ad certum tempus, ut habito usu res ipsa restituatur.

Commodiose, commode; *kényelmesen.* Sup. An. Sc. I. 416 an. 1255: si... *commodiose* sustentari non possent.

Commodiosus, 3., commodus; *alkalmas, kényelmes.* Cod. Com. Zichy T. I. p. 277: pontes et naves ad transitum aptos et *commodiosos* servare... teneantur.

1. **Commoditas**, locus habitationis; *lakás, alkalmatosság.* Lzb. Cod. Med. T. II. 111. in *commoditate* sibi assignata... cum omnibus suis domesticis constanter se contineat.

2. **Commoditas**, vehiculum, currus; *alkalmatosság, alkalom, kocsi.* Ger. Gelegenheit, Fuhre. Opinio Deput. 33. Diurnum Personarum capitularium et Conventualium nec non hominum Regiorum et Palatinalium in toto, etiam cum scribis, præter intertentionem et *commoditatem* 4 fl. C. M. absque victu et *commoditate* 6. fl. C. M.

Commodosior, ius; *illőbb, alkalmasabb, kedvezőbb.* Cfr. in nov. ed. gloss. Du C. voc. commodosius: commodius. In cod. com. Zi. vol. III. p. 368.... taliter concordasset, ymmo ipso presbiterio de Raych ipsam concordiam pro suo *commodosiori* statu et dicte sue ecclesie fructuosiori commodo benivole ac liberaliter assummente et acceptante, ut...

Commodosus, 3., commodus, aptus, idoneus; *illő, alkalmas, kedvező.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428. Terram nobis utilem ac *comodosam* ad requisicionem constantem et amonicionem sedulam nostri Culminis simul cum castris suis obtulit. Cod. Dip. Hung. And. V. V. 516. 9. utilitas *commodosa* fidelium civium...

Commodus, v. um, arca Gal. Commode; *szekrény.* Fjp. szám. p. 326: de labore *commodi* apud balneam stubam.

Commodus frater, commodi studiosus; piger; deses; *kényelmet szerető, renyhe ember.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 325.

Commolestare, gravare, negotium facessere; *terhére lenni, zavarni.* It. molestare. Gal. molester. Fej. V. III. 410. et nullus eosdem venientes audeat *commolestare.*

Commonefactio, commemoratio, monitus; *figyelmeztetés, emlékeztetés.* Jan. Pan. Poëm. II. 89.

Commonitorium, (Du C.) commonitio; *intés, intelem.* Wagn.

Commonstratio, actus monstrandi; *mutatás.* Száz. X. 740.

Commotio, (apud Fin. tantum sensu translato) hic: commotio corporis, ambulatio; *testmozgás, séta.* Máty. 59. pass.

Commovere se, ambulare; *testmozgást végezni, sétálni.* Máty. 111.

Commune, (Du C.) Incolarum urbis vel oppidi universitas rege concedente; *község.* Marc. Chr. I. 3. et passim.

Commune placitum, sententia a iudicibus regis nomine lata; *a királyi küldött s a grófok által tartott törvényszék, végzés.* Uj Magy. Muz. III. 196. *Communia Placita* non sequantur Curiam nostram, sed teneantur in aliquo loco certo.

Commune Veneciarum, (Du C.) incolarum V. universitas; *velenczei község.* Száz XXIX, 307. Ljub. Mon. Sl. passim.

Communi (in), in proverbio; *közmondásban, példabeszédben.* S. de Kz. Chr. I. 4., 6. unde vulgus ad huc loquitur *in communi.*

Communicabilis, qui communicari potest; *közölhető.* It. comunicabile. Vern. Psych. 211.

Communicabilitas, proprietas rerum, quæ communicari possunt; *közölhetőség.* Pázm. Dial. 81.

Communicantes, (Du C.) Inter anabaptistas ii dicuntur. qui more veterum Nicolaitarum omnia habent communia; *közösen élők.* Nagy Hier.

Communicare, (Du C.) ad sacram synaxim, mensam, panem cœlestem accedere, divino epulo pascere; *úrvacsorát kiszolgáltatni vagy úrvacsorához járulni.* Serm. Cat. 119. Hinc ipsi apostoli sub una specie panis *communicabant* populum. Kronst. I. 87.

Communicatio, commeatus; *közlekedés.* Ger. Communication. Arch. Rák. VIII. 187. Vetésnek szólló leveleket accludáltam és vagy az francia papok vagy kalmárok által az parizsi *communicationak* hogy megcsinálja utját.

Communicative, *promiscue; közösen.* Germ. gemeinschaftlich. Faber. Jur. Met. 55. primum fit potissimum occasione collationis Regalis mineralis superioris Ordinis, in qua Dominus Feudi directus quævis Domino montium competentia Jura vel æquis partibus vel definita parte reservat, in hoc casu cum eo *communicative* agit, quare commune Officium montanum existit, cuius officiales a possessoribus Regalis *communicative* denominantur et solvuntur.

Communicativus, 3., facilis, commodus accessu; *közlékeny.* Ger. mittheilsam. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. Ex alia parte

Supremi Visirii morbus diuturnus, tum natura minus *communicativa* ... effecerunt.

Communicatorio Expositoriæ, (litteræ) communicationem continentes; *közlő-, kifejtő levél.* Kov. Form. St. CL. 11.

Communicatum, quod cum aliquo communicatur; *közlemény.* Törvt. Msz.

Communio; (Du C.) sacra mensa, divinum epulum; *úrvacsora.* It. comunione. Gal. communion. Ger. Abendmahl, Communion. Serm. Cat. 119. et toties quoties homo sensit in se teporem, languescere in se advertit devotionem, statim ad S. Confessionem et SS. *Communionem* properet et mox in se piam devotionem et animæ quietem innovabit.

Communio rerum, (Du C.) communis rerum possessio; *vagyon v. jószág közössége.* Törvt. Msz.

1. **Communis,** Du C. accessu et affatu facilis, qui cum omnibus communiter versatur. *leereszkedő, barátságos.* Chr. Dubn. p. 12: Amabatur ... ab extrema nacione, eo quod esset liberalis et *communis.* S. de Kéza Chr. I. 2., 6.

2. **Communis,** servus; *szolga.* S. de Kz. Chr. I. 2., 1. I. 2., 6. I. 46. unus nobilis alter ignobilis diceretur, nisi victus per tales casus *communis* haberetur. In num. plur. I. 2., 1. detrudi in communium servitutem. *Communes; köznép.*

Communis homo, plebeius, de plebe; *nem nemes, közönséges ember.* Száz. VI. 144.

Communis manus, *a jószágnak közösen való adása hűbérül.* Vuch. Jur. Feud. 86. Et hæc est illa investitura simultanea iuris Germanici novi, quam *communis manus,* Gesamtbelehnung, Belehnung zur gesamten Hand, ipsum autem feudum tali modo acquisitum *feudum coniuncta manu susceptum* nominant... *Communis manus,* gesamt Hand, inde forsitan dicta, quod quidquid unitis et communibus viribus acquiritur, aut effectum dicatur, mit gesamter Hand unternommen aut inde quod simultanee investiti symbola investituræ manibus tangere manusque suas manibus domini simul junctas imponere debuerint.

Communis pecunia, *florenus vulgaris* valoris 60 denariorum. Fjp. Szám. p. 345 et passim.

Communitas, (Du C.) idem est quod Commune, incolarum urbis aut oppidi universitatis, domino vel rege concedente, sacramento invicem, certisque legibus astricta; *község.* It. comunità. Kass. P. P. I. 35. S. de Keza Chr. I., 2., 1. Marc. Chr. I. 3.

Communitas libertina, civitas immunitate donata; *szabados község.* Törvt. Msz.

Communitas nobilitaris, universitas nobilium incolarum; *nemes község.* Törvt. Msz.

Communitas privilegiata, *Com. libertina; szabados község, kiváltságos község.* Törvt. Msz.

Communitas rustica, universitas incolarum rusticorum; *paraszt község.* Törvt. Msz.

Communitas Siculorum, egentioris conditionis nobiles et ignobiles siculi; *kisebb vagyonú és tekintélyű lófő és közrendű székelyek.* Jogt. Eml. T. I. p. 3. ordinatum est, ut *Communitas Siculorum* servituti maiorum et seniorum non sit subiecta.

Communitativus, 3., a communitate delegatus; *községi.* Kuk. Jur. III. 194. V. s. v. Capitanealis. 1.

Communius, communis sive publicus. Chr. Dubn. 5., 9. In *communium* servicium immisericorditer tradebatur. 7., 13. quod signum hungari ... in exercitu semper *communium* gestavere.

Commutare, idem quod *componere.* V. s. *cadere.*

Commutatio linguæ, mendacium, periurium; *nyelvváltság.* End. p. 341. (Decr. S. Ladisl. III. 1.) si ... periuri inventi fuerint, pro *commutatione linguae* decem pensas solvant.

Commutative, invicem, per vices; *felváltva, váltólag, felcserélve.* Törvt. Msz.

Commutativus, 3., quod in æquilibrio dati et accepti situm est, mutuus; *kölcsön, csere.* Imre Phil. 533. Kelem. Inst. Jur. Pr. 123. justitiæ divisio ... In *Commutativam,* Distributivam ac Vindicativam. Andr. Pann. 76.

Commutator, qui merces permutat; *cserekereskedő.* Száz. II. 155. mercatores, institores et *commutatores.*

Comoca, (Du C. camoca) panni serici vel pretiosioris species; *kamoka, drága selyem kelme.* Magy. Tör. Tár. III. 65. V. Bosdoganum.

Comodales, (fors. a comodio, cubiculum v. Du C.) habitationis *merces; lakbér.* Fjp. Szám. p. 493. an. 1439: *comodales* pro vigili turris p. 503: *comodales* pro notario Cf. p. 347: Wenczel dedimus pro *hauszins.*

Comodose, commode, *kényelmesen, elégségesen.* Eszt. Okm. p. 90. (Rabinsteiner iudex Pestiensis ā. 1393): in casu autem, quo pretactam domum ... desolari contingeret adeo, ut sepedicti proventus exinde *comodose* porrigi non possent.

Comœdia intricans, callidum fraudum concipiendarum artificem inducens comœdia; *cselvígjáték.* It. commedia di intrigo. Greg. Aesth. 132 quod fatum et providentia est in tragœdia, hoc est casus petulans in Comœdia, ad quem in *comoediis* sic dictis *intricantibus* (Intriguenstücke) accedit intricatio propria seu nodus ab ipsis personis agentibus nexus.

Compa, æ, (ab Hung. voc. *komp*) quod est ratis ex duabus partibus longioribus latere (e tabulis) instructa, cui orbiculus imponitur fune autem ab altera ad alteram ripam extensa et super orbiculo traducta huc illuc ducitur ratis. Cod. Dip. And. I. 58., 65. prima meta est locata aque *compa.*

Compactata, orum (Du C. compactatum) pactum, fœdus; *egység, szerződés.* It. compatto. Ger. Vertrag. Zsigm. Hist. 208. Nobiles et Calixtini ... Ecclesiæ Romanæ iterum conciliati sunt et ipsis articulis, qui *compactata* dicuntur, in Comitiis 5 Jan. an. 1434. Pragæ habitis subscripserunt.

Compactio libri, (Du C.) actus in unum volumen congerendi librum; *könyv bekötése.* Tör. Tár. 1881. p. 474.

Compactor, biblopegus, concinnator librorum; *könyvkötő.* Buchbinder. Tab. Conscr. Ker. Nap. 3. Lop. Mon. Sl. XX. 23. an. 1695.

1. **Compactura,** æ, fascis; *csomag.* Tör. Tár. 1888. p. 806. ponderatum argentum vivum seponat, *compacturas* sigillo suo muniat.

2. **Compactura,** æ, artificium libros conglutinandi, compingendi; *kötés* (könyv). Irodt. Közl. VI. IV. 472. Tör. Tár. 1881. p. 474.

Compaginare, (Du C.) coniungere, copulare, compingere; *összeilleszteni.* Magy. Tör. Tár. XIII. 234. lineam flavei coloris tribus imaginibus liliorum *compaginatam* Száz. XV. 223. Cf. Ammian. 21., 2. Prudent. περὶ στεφ. 10. 889. Aupustin. Serm. de temp. 211.

1. **Compagnia,** (Du C.) societas, coniunctio; *társaság, pajtásság, czimboraság.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (bb) 2: Magister cum sodali suo in *Compagnia,* id est erga dimidiam laboris mercedem. opificium exercens fl. 10 est puniendus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 529: non faciet *compagniam* cum ullo corsario.

2. **Compagnia,** æ, (Du C.) centuria; *század.* It. compagnia. Arch. Rák. I. 17. VIII. 392. Jogt. Eml. III. p. 394. Kuk. Jur. II. 187. Ut Knezyatus pro possibilitate regulentur sive ad æqualitatem reducantur, numerus eorum successive diminuendus erit, ita videlicet, ut penes duas *compagnias* unus sit Knezyus et tali ex miserabilioribus unus detur spanus.

3. **Compagnia,** comitatus; *kiséret.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 565. Et cartæ. quas habuit Damianus frater meus in *compagniam* suam et meam sint in potestate filiorum suorum Vallii et Jacobi.

Compana, campana; *harang.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 277., 280.

Companatores, (Du C.) Hæretici, qui asserunt panem cum corpore Christi remanere in Altaris Sacramento; *úrkenyeresítő.* Nagy Hier.

Compania, centuria militum ab It. compagnia; *század.* Arch. Rák. III. 689. Prætorianæ militiæ nostræ equestris ordinis unius *companiae* Capitaneus... Tör. Tár. 1889. p. 521.

Comparago, (idem quod ap. Du C. comparagium) i. e. societas plurium unius prædii dominorum. Cod. Dip. And. II. 298., 336. tanto ... quanto alta principum sublimitas indurabilis potestatis *comparagine* subditorum puræ fidei constancia solidatur.

Comparamen, compositiva divisio; *szerződéses felosztás.* Cod. Dip. And. I. 577. 631. tali *comparamine* inter partes adhibito.

Comparator, (Du C.) emtor, qui comparat, acquirit alquid; *szerző, kereső, vevő, vásárló.* Art. Diæt. Pos. 68. Bonorum *Comparatores.* Cf. Paul. Sentent. 2., 17. Cod. Theod. 10., 33. l.

Comparcum, locus septus in sylvis (Du C. comparcus, *clausus*); *mulató erdő.* Ger. Park. Batty. Ger. 203. quoddam videtur *comparcum* ex densissimis sylvis scripturarum.

Comparicio, Comparitio, actus comparendi se, sistendi alicui, *megjelenés.* Cod. Dip. Kár. I. 281., 187. Kass. Jur. Civ. 9. Diserte exprimi debet in Actione modus *Comparitionis* Incatti an videlicet hunc ad personaliter comparendum et iuristandum vel solum ad personaliter comparendum ... citatum habere velit.

Comparieticus, 3., (Du C.) vicinus, quasi unum eundemque parietem habens; *szomszéd.* Batty. Leg. I. 372.

1. **Compars,** pars socia; *egyhez tartozó rész.* Curios Misc. 397. Dicendum est in oppugnationibus propugnaculum potius impetendum quam Cortinam: Tum quia hæc est fortior reliquis partibus, tum quia a pluribus *compartibus* defendi potest.

2. **Compars,** tis, particeps; *részes.* Pázm. Dial. 325.

3. **Compars,** confinium, vicinia; *szomszédság.* Batty. Leg. I. 372. an. 1008: villam... sitam in *comparte*... civitatis.

Comparticipare, una cum aliquo participem esse alicuius rei; *vkivel együtt részesülni vmiben.* Pel. De S. Mathia s. II. c. 6. christianus cum Mathia *comparticipabit* septem modis varias felicitates.

Compascuum, pascuum commune; *közlegelő, közös legelő.* Kass. Jur. Civ. Lex. 7. Törvt. Msz.

Compassibilis, ad misericordiam propensus; *résztvevő.* An. Sc. I. 211. an. 1358: animo *compassibili.* Cf. Tertul. adv. Prax. 29.

Compassibiliter, (Du C. via, per quam transiri potest) hoc loco; compassibilis est, qui compatitur, qui condolet, hinc compassibiliter, compatiendo, condolendo; *részvéttel.* G. Fej. VIII. 1. 121. flevit *compassibiliter* super illam (Bulla Bonif. VIII. pro Carolo a. 1303.)

Compassio, (Du C.) misericordia, commiseratio; *részvét.* It. compassione. Gall. compassion. Germ. Mitleid. Vern. Psych. 255. In nonnullis hominibus celerrime *compassio,* æstimium, inclinatio oriuntur. p. 282. — Wagn. Cf. Tertul. Resurr. carn. 4.

Compassivus, 3., condolens, commiseratus, misericors (συμπαθικός); *együttérző, résztvevő.* Pel. Serm. Mulieres sunt *compassive* et pie ac misericordes Aest. 2. s. Beng. Ann. Er. Cœn. 143.

Compassuales, *Compassus* q. v.; *megkereső levél.* Cher. Jus. Eccl. II. 396. Juriev. Jur. Met. 165. Emtor pretium emtionale intra stipulatum tempus obligatur venditori deponere, alias enim coram Judicio montano actione venditoris ad id persolvendum compellitur, si vero emtor alterius sit Jurisdictionis, executio summæ debitæ a competente Judice impetratur *Compassualibus.*

Compassus, Litteræ requisitoriales, litteræ, quibus iudex alium iudicem interpellat; *megkereső levél, az itélet végrehajtását eszközlő levél.* Tisztb. Irm. Faber Jur. Met. 161. si vero hi pecuniam malunt, partesque fodinales deprecantur (quod communiter Metallifodina in deperdito constituta obtinet) tum debitum vel per Judicium montanum. si hoc Debitoris personalis Jurisdictio est, Casu vero in contrario, per competentem eius iudicem, medio *Litterarum requisitorialium* vulgo *compassus,* via executionis desumitur.

Compassus iacens, pyxis magnetica metallicorum iacens; *iránytű.* It. compasso F. Balass. Casula Steph. App. quid *compassus jacens* der Setz-Compass dictus.

Compassus pensilis; *bánya-iránytű.* F. Balass. Casul. Steph. App. quid *compassus pensilis* Germanis Heng-gruben oder Berg-Compass dictus.

Compastum, *compassus* q. v.; *iránytű.* It compasso. Compass. Arch. Rák. VIII. 323. Una nigra cistula, in eadem argenteum horologium solare et *compastum.*

Compater, (Du C.) testis baptismi; *koma.* Batty. Leg. III. 269. an. 1372: Cod. Dip. Brüs. II. 165.

Compaternitas, (Du C.) cognatio spiritualis; *komaság.* Thur. in Geyza R. c. 66. Luc. Regn. Dalm. 268.

Compati, commoveri, capi, affici misericordia, dolere casum, vices alterius, *együtt szenvedni, szánni, részvétet érezni, könyörülni.* Szentiv. Cur, Misc. Dec. III. P. X. 114. Wagn. Cod. Dip. Alv. I. 311. Cf. Tertul. adv. Prax. 29. Cœl. Aur. Acus. 2. Augustin. Ep. 40., 29.

Compatibile, conveniens, quod componi, conciliari cum altero potest; *összeférhető, összeegyeztethető.* Wagn. Proj. Leg. Civ. 297.

Compatibilitas, quum quid conciliari potest cum aliqua re; *összeférhetőség.* Törvt. Msz. et passim.

Compatienter, animo misericordi, condolescente; *részvéttel.* Cod. Dip. And. II. 155., 172.

Compatrina, æ, fæm. ad *compater; komaasszony.* II. Rák. Gy. 20.

Compatriota, æ, (Du C.) popularis, gentilis; *földi.* Gal. compatriote. Wagn.

Compatronus, socius patroni; *társkegyúr.* Kon. Egyh. 188.

Compendialiter, (Du C.) breviter; *összefoglalva, foglalatban, röviden.* Kov. Form. St. CLX. Testimoniales super facta Armalium publicatione, tenores ipsarum Litterarum publicatarum *compendialiter* in se complectentes ex Generali Congregatione emanatæ.

1. **Compendiare,** (Du C.) brevi circumscribere, colligere, abbreviare; *kivonatolni, röviden összefoglalni, röviditeni.* Ac. Com. Sopr. p. 105: Et hæc erant... puncta... ex corpore Gravaminum *compendiata.* Catal. Libr. S. Ivan. 232. Compendiata Historia Gentis Slavæ, de Regno Regibusque Slavorum *compendiavit* G. Fandly. Cf. Tertul. adv. Marc. 4., 9.

2. **Compendiare,** numerum restringere, imminuere; *kisebbre szoritani.* Pril. Abact. 18: Pecora *compendiari* deberent.

Compendiarie, brevi negotio; *rövid úton.* Nill. Symb. p. 271: unum videri superesse, quo Causa ecclesiæ unitæ *compendiarie* perfici... queat.

Compendiatus, 3., compendio consummatus, perfectus, totus; *összefoglalt, teljes.* Thök. Diar. 472. quod prædecessorum omnium veziriorum *compendiatam* virtutem in ipso spectet etc.

Compendiose, compendio, breviter et commode, lucro; *röviden, előnyösen.* It. compendiosamente. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 61. exurgant ad salutis suæ compendium et illam brevis laboris pretio *compendiose* mercentur. Cf. Sidon. Ep. 7., 10.

Compendiosus, 3., compendio comprehensus; *rövid foglalatú.* Törvt. Msz. Cf. Appul. Met. 11. p. 268.

Compenetrare, cogere, in unum penetrare pass. coalescere; *egymásba hatolni.* Vern. Met. II. 31. Elementa enim absoluta corporum *compenetrari* mutuo nequeunt, secus omnis extensio tolleretur et corpus quodvis in merum punctum recideret.

Compenetratio, mutuus concursus; *különös behatolás, egymásba való hatolás.* Hor. Mem. 61. ut in corporum conflictu *compenetratio* sequi debeat.

Comperare, (Du C.) comparare, emere; *venni, vásárolni, szerezni.* It. compràre, comperàre. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. quod nullus Venetus neque forinsecus per se vel eius nuntium audeat *comperare* de rebus vel mercibus Ragusiensium... Et quicunque compertus fuerit habere vel *comperasse* de mercibus ipsorum de illis....

1. **Competens,** competitor; *vetélytárs, pályatárs, kérőtárs.* Gal. competiteur. Mitbewerber. Wagn.

2. **Competens,** congruus, conveniens; *megfelelő, illetékes.* S. de Kz. Chr. I. 2., 6. Ethela... suo corpore *competentis* fortitudinis habebatur. Pass.

Competenter, respondens, convenienter; *megfelelőn, kellőn, eléggé.* Tör. Tár. 1887. 175. Arch. Rák. IX. 628. Cf. Ulp. Dig. 24., 3., 22.

Competentes, (Du C.) baptismi candidati, qui baptismum postulabant; *a ker. hit tanaiban kellőleg előkészültek.* Kon. Egyh. 441.

1. **Competentia,** æ, tribunal competens; *illetékesség, biróság illetősége.* Georch. H. T. IV. 80. Opin. Deput. 44. — in quantum illi, qui per factum hoc damnificati sunt, cum eo, qui causa damni fuit, amice convenire non possent — Judicium nundinale Partes ad suam *competentiam* inviabit. Kass. P. P. I. 35.

2. **Competentia,** æ, stipendium, tributum competens; *illeték, járadék, járandóság.* Pfahl. Jus. Georg. II. 56. Deservit autem eo, ut sciatur *Competentia* urbarialis cuiusque Coloni reflexe ad qualitatem sessionis per ipsum possessæ.

3. **Competentia,** certamen; *versengés, vetélkedés.* Arch. Rák. IV. 639. félő: *competentia* ne legyen közöttük.

Competere alicui, deberi (Du C. al. s.); *illeti őt, jár neki.* Ger. ihm zukommen. gebühren. Kass. P. P. I. 157. cui exclusivum *competit* ius.

Compilare, fingere. comminisci; *kikoholni.* Georg. Sirm. I. 27. Isti magnates *compilaverunt,* quod aulici et cubicularii inter se habuerunt rixam propter contumeliam.

Compilatæ constitutiones, Transsilvaniæ collectæ leges; *Erdélynek összeszedett rendelései, rendeletei, törvényei.* Törvt. Msz.

Compilatio, complexio, comprehensio (ap. Finály alio sensu); *összefoglalás.* Ac. Com. Sopr. p. 36: solita Generali Gravaminum *compilatione,* quamprimum assumpta... quæ... intimata fuere pertractent.

Compitus, 3., compitalis; *választó úthoz tartozó.* Knauz. M. E. Str. I. 460: per *compitam* viam.

Complacatio, conciliatio, placatio; *megnyerés, kibékités.* Dip. Alv. II. 29. omnia *complacationis* media.

Complacatorius, 3., permulcens, placans; *engesztelő.* Tör. Tár. 1888. p. 528. muneribus *complacatoriis.*

Complacendi studium, placendi studium; *tetszéskórság, tetszvágy.* Törvt. Msz.

Complacens, studens placendi; *tetszékeny.* Törvt. Msz.

1. **Complacentia,** æ, (Du C.) officium,

facilitas, mores faciles, comitas, obsequium; *kedveskedés, szivesség, készség.* It. compiacenza. Gal. complaisance. Arch. Rák. VIII. 196. Cod. Dip. Brüss. Burg. 17. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 284. Máty. kir. lev. I. p. 456. Vern. Phil. Mor. 357. *Complacentia* est propensio suam voluntatem alterius voluntati accomodandi.

2. **Complacentia,** æ, approbatio, assensus; *helyeslés, tetszés.* Bod. Hist. Eccl. I. 170.

Complacitatio, (Du C.) placitum, pactum initum inter quosvis; *egyezkedés.* Száz. XVI. 96.

Complacitive, pacto; *egyezkedés útján.* Száz. XX. 694.

Complanare, componere, sedare; *kiegyenlíteni.* Ger. Ausgleichen. Kass. Prax. I. 89. seu amicis pactis (differentias limitaneas) *complanare.* Cf. Senec. Provid. 5.

Complanatio, 1. actus componendi, 2. actus perficiendi; *1. elegyenlítés, elegyengetés, elsímítás, 2. megegyeztetés, elintézés.* Törvt. Mszt.

Complanator, qui complanat. componit; *egyengető, a ki egyenessé tesz.* Verancs VI. 307. et quæ novo fortasse cuidam Xerxi, montium *complanatori,* commodius debebat reservari. Cf. Appul. Apoi. 277.

Complatacio, V. complacitatio. Száz. XVI. 96. inter L. et P.

Complecti, (a cum et plecti) una pœnas luere; *együtt bűnhödni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Complemendus, 3., complendus, complementum; *teljesitendő.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 356. de *Complemendis* et servandis omnibus, que in predictis vel aliis circa predicta per eosdem facta fuerint etc.

Complementarius, i, reditibus exigendis et computandis præfectus; *számtartó.* V. s. *Institor.* Törvt. Msz.

Complementizare, salutare, gratulari, assentari; *köszönteni, tiszteletet tenni, bókolni.* It. complimentare. Thök. Diar. 239.

Complementum, blanda compellatio, salutatio, officium; *bók, hizelgés, szolgálat.* Ger. Compliment. Arch. Rák. IV. 60. Moln. Patv. 13. Si quem autem aliquando te digniorem salutaveris, *complemento* et reverentia modestissime præmissa, ad duos vel etiam tres passus illico recede. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458.

Complementum Justicie, (Du C.) facere dicitur judex aut litigator, qui quidquid æquum est et leges postulant ad litem finiendam complet ac perficit; *teljes igazságszolgáltatás, igaztétel.* Szék. Okl. II. 313. per nos in præmissis Juris equitatem *Justicieque complementum* elargiri. Törvt. Msz.

Complementum stringentis. Falud Arch. 22. *Complementum strigentis.* Gall. Complement de la ligne de defense. Germ. Oberrest von der Defensions-Lini, wenn man den Streich-Winckel weg thut.

Completare, complere, replere; *pótolni, betölteni.* Kass. Jur. Civ. Lex. 8.

Completatio, supplementum, complementum; *pótolás, teljes számban való fenntartása* (a seregnek). Diar. 1802. p. 63. Ut. Capitulatio respectu Legionum Hungaricarum constabiliatur earundemque *Completatio* Populationi Regni accomodetur.

Completatus, part. pf. verbi inusitati completo frequentativi a compleo — præditus; *vmivel ellátott, vmivel biró.* Rák. Ön. p. 247. l. 3—5. (5) ... habebis in me originem sat illustrem et in patriæ meae historiis celebratam amatam et possessione bonorum *completatam.*

Complete, plene, perfecte; *teljesen.* It. completamente. Cod. Dip. And. I. 72., 79. Cher. Jus. Eccl. II. 347.

1. **Completio,** actus complendi peragendi; *teljesítés.* Vita. S. Steph. 31. post *completionem* officii sacri monachus in angulo domus pannum expandit. Cf. Just. Inst. 3., 23. August. Ep.. 161.

2. **Completio,** complementum, supplementum; *kiegészítés, pótlás.* Arch. Rák. VIII. 14... gyalog ezernek *completiojára.*

Completorium, (Du C.) *Completa, Complendae.* Officium Ecclesiasticum, quod cætera diurna officia complet et claudit, unde dicitur sub noctis initium; *zár-, végzsolosma.* Nagy Hier. Georg. Sirm. I. 62. Fej. II. 359. Serm. Cat. 406. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 344. Reg. S. Ben. 16. 12. et 42. 37.

Complex, icis, socius scelerum, eodem scelere una cum aliis implicitus; *czinkostárs, bűntárs, társczimbora.* It. complice. Arch. Rák. VIII. 108. Törvt. Msz. Marc. Chr. I. 9. S. de Keza Chr. I. 4., 2. Cf. Arnob. 3. p. 123. Ambros. Off. 3., 4.

Complexio, (Du C.) constitutio corporis, humorum temperamentum, corporis habitudo; *testalkat, vérmérséklet.* Gal. complexion. Wagn.

Complexivus, 3., brevis, compendiosus; *rövid, kivonatos.* Art. D. 1840. p. 34.

Complexum, i, quod in aliqua re continetur; summa; *összesség, foglalat.* Pázm. Dial. 33.

Complicabilis labor, opus discriminale; *fűzős mű.* Ger. Nestelarbeit. Száz. XI. 807. labor complicabilis, fűzős mű.

Complicatior, (a partic. complicatus comparativus) pro: *implicitus; bonyolultabb.* Abelsb. 78.

Complicitas, eiusdem criminis societas; *bűnrészesség, czinkosság, bűntársaság.* Gall. complicité. Funda David. H. 2. III. Hist. Eccl. Ev. 163. Jókai Rab. R. I. 119. Tisztviselőink egész fölfelé menő lánczolatban mind *complicitasba* vannak keveredve azokkal a népnyomorgatókkal. Törvt. Msz.

Complicius, i, complex: *bűntárs.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 154. Ubi vero anathematisavimus omnes sectas hæreticorum et eorum *complicii* contra Sacrosanctam Romanam Ecclesiam et ejus doctrinam oblatrantes.

Complimentum, i, salutatio, honor verborum, officia humanitatis; *bók.* Kaz. Lev. I. 309. sine *complimentis.* Wagn.

Compona, æ, 32 libras casei continens mensura; 32 fontot tevő turó mérték, a mit a majorok használnak s azzal fizetik azon juhos gazdákat, a kik nyaranta juhaikat rájok bízzák. *Kompona, kompolnacska,* mérleg Háromszéken. Száz. XXII. 657. Rák. Gy. 498.

Componencia, partes, quibus aliquid continetur; *alkotó rész.* Eszt. Okm. p. 114. Zosymas Episc. Waradiensis an. 1264): omne compositum in sua *componencia* resolvitur.

1. **Componere,** (Du C.) pecunia v. aliqua re redimere, delictum transactione luere, piare; *kiváltani, kiegyezni, megbékélni.* End. p. 322. (Decr. S. Steph. L. II. 6.) Si quis servorum semel furtum commiserit, reddat furtum et *componat* nasum quinque iuvencis, si potest, sin autem, abscindatur. Vita S. Steph. 118. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22.

Componibilis, quod componi, comparari potest; *összevethető, hasonlítható.* Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. 2. Bonaventura ibidem concludit, quod si est ponere extrema *componibilia,* ergo et medium, quod componitur ex terminis. Kaprin. Eloq. II. Pr.

1. **Componista,** æ, musurgus, qui ad artis musicæ leges cantiones concinnat; *zeneköltő.* Gal. compositeur, Componist. Wagn.

2. **Componista,** arbiter; *békebiró.* Georg. Sirm. I. 346. Ideo precipio tibi Petre Marce, quod statim constituas *componistas* ad scrutandum Philisteos, et inter Cumanos.

Compopularis, qui est eiusdem civitatis; *polgártárs.* Kuk. Jur. II. 283. Omni vero laudum encomio maiores esse iudico: Excellentissimos atque Illustrissimos viros, Dominos *Compopulares* nostros, tam illos, quos hic præsentes veneramur quam etiam absentes.

1. **Comportabilis,** qui referri potest; *felvehető.* Tör. Tár. 1887. p. 97. ipsos a jobbagionatu castri predicti eximendos duximus — quod de cetero de domo regia in numero servientium regalium *comportabiles* habeantur.

2. **Comportabilis,** qui comportari potest; *össze-, együvé hordható.* Pázm. Dial. 333. lapides, qui cumulum faciunt, *comportabiles* ad unum locum.

Comportare, conferre (Du C. ita se habere) comparare; *összehasonlitani, megférni, összeolvasni, egyengetni.* Arch. Rák. IX. 384. Quod præsentes in omnibus punctis et clausulis veris suis originalibus *comportata* consentiunt, præsentibus attestor. Törvt. Msz.

Comportatio, actus conferendi, comparatio: *összehasonlítás.* Georch. H. T. IV. 119.

Comportator, qui comportat, congerit; *gyűjtő.* Kov. Form. St. LX. Mandatum, ut præfectum victualium *comportatorem* iuvent.

Comportionalitas, communitas participum, pars participis, rata pars; *részesség, arány.* Kuk. Jur. I. 335. aliisque ibidem condivisionalibus ac legitime comportionatis, iuxta ramum Genealogiæ et *Comportionalitatis* eorundem successoribusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus. Pril. Abact. 18. Si quis ultra *comportionalitatem* plura interteneat.

Comportionaliter, una; *együttesen.* Ac. Com. Sopr. 159: in aliis vero mixtis et per utriusque Religionis Dominos *comportionaliter* possessis.

Comportionatus, Compossessor, consors possessionis, possessor particeps portionis; *részes birtokos.* Pfabl. Jus Georg. 53. Hinc etiam potior Dominus terrestris Colonos Compossessorum (*Comportionatorum*) a beneficiis pascui, lignationis etc.... excludere non potest. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 8. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 387.

1. **Compositio,** redemtio; *váltság, megváltás, megalkuvás.* Pfahl. Jus. Georg. LXXIV. Aevo medio nullum tam atrox erat crimen, quod, uti in Hungaria, ita in reliqua etiam Europa non redimi pecunia posset, quæ redemtio *compositio* vocabatur. Vita S. Steph.

126. Törvt. Msz. Vuch. Leg. Crim. 5. (Decr. S. Steph. Ars. II. §. 2.) Si autem idem Comes ibidem occubuerit sine *compositione* iaceat.

2. **Compositio,** ornatus; *öltözet.* Reg. Turm. Præt. 123. Tum inspectio superiorum Officialium erit, qui ne minimum quidem relate ad *compositionem* (Adjustirung) silentio prætereant.

Compositionem facere, transigere, pactionem facere; *egyezkedni.* End. p. 356. (Synod. Strigon. 52): si quis sponsam rapuerit alterius, si illa non consensit, reddatur proprio sponso, raptor vero, si nobilis est, *compositionem* canonicam *faciat*... peniteat.

Compositionales, scil. litteræ ad pactum pertinentes; *egyezményt tartalmazó levél.* Magy. Tár. Tár. VI. 27. Pesty Ször. III. 387.

Compositionalis, pacticius, compositionem continens; *egyezkedő, kiegyenlítő, békés.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 158.: ipsa *compositionalis concordia* minime fieri valuisset partes inter predictas.

Compositionaliter, per compositionem; *egyesség útján, megegyezés szerint, egyezkedőleg.* Kat. Hist. VIII. 625. quasdam possessiones... pro me per firmam (formam) iudiciariam coram D. rege requisitas, *compositionaliter* mihi appropriatas. Knauz. M. E. Str. I. 580. Fej. VIII. 3. 509. T. XI. V. Un. 44.

Compositionaria reformatio, reconciliatio vel restitutio transactione et compositione (compositio = egyezkedés cf. ap. Du C. s. v. «componere») facta. Reformare enim est etiam reconciliare, restituere, reddere cf. ap. Du C. s. v. «reformare». Cod. Dip. And. V. 16. 17. preposuerunt, quod ipsi nostri palatinatus reformandi auctoritate impetrata prius et obtenta, *compositionariis reformationibus* baronum regnique nobilium intervenientibus, ut amodo et deinceps litigionarie quescionis discolositas racione dicte possessionarie divisionis inter eos exorta sopiretur et evanesceret robur valeret obtinere.

Compositionarius, 3., pacticius; *egyezkedő, szerződésbeli* (ap. Forc. *compositicius, compositivus, compositarius).* Cod. Dip. And. II. 184., 204. per formam *compositionariam* Cod. Com. Zichy III. 13., 87.

1. **Compositor,** (Du C.) arbiter; irenarchus, qui controversias amice componit; *békebiró, békítő, választott biró.* It. arbitratore. Gall. arbitre. Germ. Schiedsrichter. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 534. tanquam in arbitros compromissarios, arbitratores, seu amicabiles *compositores*... Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 140. Száz. VI. 79.

2. **Compositor,** dispensator; *osztó.* Batty. Leg. T. II. 53. (Lib. S. Steph.) divini Sacramenti *compositores* et datores.

Compositrix, quæ componit (litem) Fej. V. 1. 127. elegimus et assumsimus pro parte nostra mediatricem, arbitricem et amicabilem *compositricem* serenissimam Dominam E.

Compositum, compositio, constitutio; *szerkezet, szervezet.* It. composto. Gall. composé. Germ. Zusammensetzung. Vern. Met. 37. anima pars essentialis est in humano *composito,* digitus integralis. Pázm. Dial. 216.

Compossessor, socius dominii, possessionis; *birtokostárs.* Ker. Nap. 24. Cf. Tertul. Idol. 14.

Compossessoratus, us; societas possessorum; *közbirtokosság.* Ger. Compossessorat. Kass. Jur. Civ. II. 139. Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 210. Proportio communium Territorii beneficiorum relate ad compossessores fere idem est, ac inter sanguine iunctos divisio, per quam videlicet ea, quæ *compossessoratus* in communi tenet, inter singillativos compossessores non quidem secundum æqualitatis principia sed a proportione ratæ, quam quisque actu possidet, subdividuntur.

Compossessorium, possessio communis; *közbirtokosság, közös-társbirtok, együtt való birtok.* Törvt. Msz. Georch H. T. III. 322. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 19. Plurimum a Condominio differt simultanea in eodem loco possessio, nostratibus *Compossessorium,* illud enim plurium in eandem rem indivisam actuale ius significat; istud vero, itidem plurium in unum aliquod corpus, quod tamen ita iam in suas partes pro rata cuiusque distributum est, ut singuli suas portiones privative, separatimque possideant. Huiusmodi Dominos leges nostræ compossessores vocant.

Compossibilis, qui esse, fieri potest una cum alio; *mással együtt lehető.* Pázm. Dial. 143. Sicut enim frigus et calor in gradu remisso se ipsis sunt *compossibiles* in eodem subiecto absque nova potentia.

Composta, æ, decoctum; *befőtt.* Ljub. Mon. Sl. IV. 106. an. 1374: barilia sex *compostarum.*

Compotaciuncula, æ, parva compotatio; *kis ivótársaság, duska, dőzsnap.* Olah. Cod. Ep. 236. rediit mulier sabbato tertia die Augusti deducentibus eam aliquot cognatis et propinquis, quos maritus accepit hilari *compotaciuncula.*

Compotista, œ, (Du C.) computator, qui conpotum docet; *a számolás tanára.* Ger. Rechenlehrer. Thur. in Carolo Rege cap. 97: quorum Walachorum numerum ibi per Hungaros occisorum subtilis solummodo infernalis *compotista* collegit. Marc. Chr. II. 103. *compotista* subtilis modo collegit.

Compotizare, potiri, compotem fieri; *birni.* Rač. Mon. Sl. VII. 155. an. 1091. neminem estimans *compotizari* hereditati sua pretermissa coniuge.

Compotus, i, (Du C.) computus, valor, pretium, computatio; *érték, számítás.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 20. Dicitur... quomodo ab eodem iobagione viginti octo florenos *compoti* Cassensis in prompta pecunia abstulissent.

Comprædicans, socius prædicandi; *prédikálótárs.* Amtsbruder. Rep. Cast. p. 38.

Compræs, edis, socius vadis; *kezes társ, jótálló társ.* Nagy Hier. Cf. Fest. p. 31.

Compræstare, una cum aliquo præstare; *együtt nyujtani-, adni.* Batty. Leg. I. 538: victualia, quæ nos... per universos... accolas *compraestari* et congregari fecerامus... abstulerunt.

Compræstari, una præsto esse; *együtt megjelenni.* Batty. Leg. T. I. 538. an. 1492: accolas *compraestari* et congregari feceramus.

Comprandinare, (a cum et prandium) unā prandere, edere; *együtt ebédelni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 114.

Comprehensio, ambitus, circuitus, orbis, territorium; *kerület, terület.* S. de Kz. Chr. I. 1., 5. Sciticum enim regnum *comprehensione* una cingitur, sed in regna tria dividitur.

Comprehensorius, 3., ad prensionem pertinens V. *Mandatum comprehensorium; elfogató.*

Comprensare, retinere; *lefoglalni.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 105. si aliquis ipsorum emerint de Introitibus Communis excepto de beccaria seu cresta, debeant partem sibi contingentem de ipsis XL libris in ipsa emcione *comprensabunt* et computabunt.

Compressive, comprimendo, cogendo; *összenyomólag.* Vern. Met. II. 31. Ergo alia quædam adhuc vis movens adsit necesse est, quæ modo vi repulsivæ contrario proinde *compressive* agat h. e. quæ caussa sit appropinguationis partium materiæ seu corporum.

Comprivignus, i, consors privigni, privignus matrem et patrem spectando; *mostoha rokon, mostoha atyafi.* Mit-Stiefsohn. Törvt. Msz. Ham. Grad. Cons. 26.

Comprobamentum, comprobatio; *megerősítés.* Fej. X. 3. 222. in huius *comprobamentum.*

Compromere, excitare; *kelteni.* G. Fej. T. XI. V. Un. 341. quæ invidiæ vel odii rabies a furore *compromitur?*

Compromissarius, i. arbiter; *választott biró, békebiró.* It. compromissario. Wagn. Tisztb. Irm. Cher. Jus. Eccl. II. 97. Electio Canonica per compromissum fit., dum Capitulares omnes sponte negotium electionis sive uni sive pluribus pure aut sub quibusdam conditionibus deferunt, qui negotium electionis aliis deferunt, compromittentes, qui suscipiunt, *compromissarii* audiunt. Knauz. M. E. Str. II. 495. Cf. Callistr. Dig. 4., 8., 41.

Compromissarius, 3., concilians, intercedens; *egyeztető.* Batty. Leg. T. II. 371. an. 1247. coram arbitris *compromissariis.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 172.

Compromissionale judicium, arbitrium, arbiter; *választott biróság.* Törvt. Msz.

Compromissionales, Litteræ transactionem continentes; *egyezkedő levél.* Vergleichs-Brief. Kov. Form. St. XCI. *Compromissionales* seu *Transactio* super litium condescensione et non prosecutione.

Compromissionalis, e, ad arbitrum, arbitrium pertinens; *választott bíróságbeli.* Kövy El. 642. Porro vel summarius (processus) in quo formalia non observantur, verum tantum substantialia et essentialia (idest: ut citetur quis et audiatur) ut est *comromissionalis,* ubi nonnisi de merito causæ quæritur.

1. **Compromissum;** *választott biróság, megbirálás, biróságban lett megegyezés, kénybiróság.* Gal. compromis. Kövy El. 601. Extraordinarie vero competentia Fori enascitur: IV. Ex *Compromisso:* si scilicet litigantes arbitros elegerint, quod in Fiscalibus, Matrimonialibus item aliisque publicis non habet locum ut nec in metali inter duos Comitatus. Georch. H. T. IV. 184. Tisztb. Irm.

2. **Compromissum,** (Du C.) cum dissidentes electores transferunt potestatem eligendi tribus vel pluribus iuramento adstrictis; *megbizásból való választás* (kánonjog). Kon. Egyh. 177.

Compromittens, qui electionem per

compromissum faciendam alicui cedit; *biróválasztó, közegyezetes fél, megbizó fél.* Törvt. Msz.

Compromittere, promittere, se obstringere; *igérni, kötelezni.* Ger. versprechen. Rit. exp. ver. L. 2: castrenses reconciliati sunt... *compromiserunt* enim Kelemen et Forcos, quod receptos libertinos suos in inferiorem condicionis ordinem non *reprimerent.*

Compromittere aliquem, aliquem alicui rei implicare; lædere; *tárgyul mást kitenni, zavarba ejteni, kétes helyzetbe hozni.* Törvt. Msz.

Comprovincia, comitatus (megye) cum alio comitatu contermino vel etiam cum pluribus vicinis comitatibus ab eodem comite (főispán) administratus. (Du C. comprovincialis.) Cod. Dip. And. I. 391., 435. Cosmas parvus nobilis *comprovincie* de Byhor.

Comprovincialis, (Du C.) eiusdem provinciæ, vicinus, ex eodem comitatu; *földi, szomszéd.* Rit. exp. ver. C; *Comprovinciales* novi castri... impeciere homines. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 73. G. Fej. T. XI. V. Un. 252., 301. a vicinis et commetaneis ac nobilibus *comprovincialibus.* Tkal. Mon. Ep. I. 114. an. 1256. Cf. Sidon. Ep. 7., 7.

Compsallere, una cum aliquo psallere; *együtt énekelni.* Batty. Leg. I. 370. an. 1006.

Comptulus, 3., dimin. a compto, crispatis capillis, comā calamistratā; *cziczomázott.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 88. *Comptulus* et *comatulus* idem plerumque et *sordidulus.* Princ. Ang. p. 184. Cf. Hier. Ep. 128. no. 4.

Comptura, æ, valor; *érték.* V. s. *Ex*[*computare.*

Compulsatio, (campanarum) pulsus; (harang) *szó.* Diar. Com. 30.

Compulsivus, 3, compellens; *serkentő, inditó.* Bod. Hist. Eccl. III. 45.

Compulsoriale mandatum, compellens: *nógató irás, kényszeritő levél, parancs.* Kass. Jur. Civ. II. 79. sub. dato T. Septembris anni T. e minori Cancellaria emanatum mihique præceptorie sonans et directum *Compulsoriale Mandatum* die T. et anno T. ad Possessionem T. I. Comitatui T. ediacentem exivissem.

Compulsoriales litteræ, V. Compulsorium mandatum; *nógató v. kényszeritő levél, vallatási iromány.* Törvt. Msz.

Compulsorium, V. *Compulsorium mandatum; vallattató parancsolat, tanuvallató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 135. IV. 264. Arc. Rák. VIII.

Compulsorium mandatum, mandatum, quo quis citatur, compellitur; *vallató v. vallatást rendelő parancs.* Cher. Jus. Eccl. II. 330. Ad *mandata* autem Consistorium *compulsoria* omnes sub pœna legali comparere tenentur.

Compunctio, dolor de peccatis; *lelki furdalás.* It. compunzione. Wagn.

Compunctivus, 3.; dolorem faciens, excitans; *fájdalmat okozó, szúró, furdaló.* Pel. (In. parasc. s. IV. c. 2.) Hoc quod quæris a me, est *compunctivum.*

Compunctus, dolens; *lelkifurdalást érző, bűnbánó, keservő.* Wagn. Cf. Sulp. Sev. Dial. 3., 13.

Compurgator, (Du C.) testis, qui una cum reo iurabat; *esküt tevő társ.* Fej. III. 41. et alius coepiscopus scripsit illi, quod quum foret ab ea, qua detinebatur, egritudine liberatus, ad ipsum procederet expurgandum, sed in recipienda purgatione procedere noluit, tum quia collega eius tunc temporis erat absens, tum quia unus de *compurgatoribus* erat egrotus.

Computrefactio, actus putrefaciendi; *elporlasztás, elrothasztás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 41.

Computrescentia, æ, putredo; *rothadás.* Tag. Erd. II. 231. an. 1764: minutiora (sc. ligna) pro *computrescentia* ad cumulos componant.

Computualis, e. ad computum, computationem pertinens: *számvevőségi.* Kövy El. 438. Molnár Patv. 80. Kass. Jur. 1., 6. Sic. alii sunt Processus *Computuales,* Rationarii etc.

Computus, computatio; *számvetés, számla, költségterv.* It. computo, conto. Arch. Rák. VIII. 53. Georch. H. T. III. 111. Kass. P. P. I. 32. (Judfium) Adiunctus Jurassor ordinarius qui ipsi adiutorio est — *Computibus* et conscriptionibus Communitatum ille interest. Cf. Firm. Math. I. 12.

Computus Ecclesiasticus, calculus ecclesiasticus; *egyházi számitás.* Curios. Misc. 435. Praxes quædam chronologicæ. Praxes hae communi nomine *Computus Ecclesiasticus* vocantur et nihil aliud sunt, quam Regulæ quædam practicæ facile iuveniendi omnia ea, quæ ad Calendarium Ecclesiasticum spectant, suntque sequentes 1-ma. An annus propositus sit Bissextilis aut quotus post Bissextilem iuvenire. Praxis 2-da Aureum Numerum dati anni iuvenire 3. Dati anni cyclum solarem iuvenire etc.

Computus gravis. Computus levis. Schwart-Scult. 121. Erat ergo pro varietate marcarum varia quoque fertonum seu florenorum æstimatio (Scepusiensis 12 grossis constabat; Mantissa Nro III.), qui equidem floreni, ob currentem monetam, retento quamvis nomine antiquo, continuo in deterius, magno cum creditorum damno, versam, in florenos gravis levisque ponderis divisi. moxque *gravi,* mox *levi* iterum *computu* soluti sunt; cuius quidem generis computus ille quoque fuerit, qui nostra adhuc ætate *floreno ideali rustico* (Bauergulden) inter Scepusios non amplius 33 polturis... pretium tribuit.

Computuum Ductor, tabularius, rationarius; *számvivő.* Ger. Rechnungsführer. Regul. Turm. Præt. 49.

Conari, sitire, appetere; *szomjúhozni; törni vlmire.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 67. an. 1421. *conabantur* nostrum sanguinem.

Conatus, 3., (a *cona:* angulus, clima); *czikkes, gerezdes.* Bárczay.

Concambia, æ, permutatio. V. Concambium. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 341. in permutationem seu *concambiam* predictarum terrarum. Bek. Pászt. III. 272. an. 1390. In *concambiam* possessionis.

Concambiales, scil. litteræ ad permutationem pertinentes; *váltólevél.* Magy. Tör. Tár. XII. 64.

Concambialis, e, ad permutationem pertinens; *csere... váltás...* Werbőczi 153. Verumtamen si Fassio absque clausula prænotata celebrabitur sive in mutua et *concambiali* bonorum aliquorum permutatione sive alia perennali collatione. Fej. V. 1., 94. super *concambiali* donatione X. 1., 220.

Concambialiter, per pactam permutationem; *szerződéses csere utján, csereképen.* Cod. Dip. And. I. 64., 71. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 39. Fej. XI. V. Un. 185. possessionem sub mutua evictionis cautela iure perpetuo *concambialiter* permutavit.

Concambiatio, commutatio; *kicserélés.* Beth. G. lev. 176. *concambiatio* et permutatio diplomatum.

Concambilium, idem ac Cambium, permutatio; *csere. In concambilium* dāre, cserébe adni, fölcserélni. Cod. Com. Zichy T. I. 151. Quos... ab alienacione et in *concambilium* dacione prohibuit.

Concambium, permutatio; *csere, drints.* (Not. J. Samb. Tyrn.) Kass. Jur. Civ. II. 143. *Cambium* alias *Concambium* est Contractus, quo quis Fundum suum immobilem pro alio itidem Fundo immobili commoditatis causa in alium transfert.

Concampsare, permutare, cambiare; *kicserélni.* Præd. p. 17: existimo: quod prædia jam sæpe fata comites illi Saxones, antiquissimi possessores inde a Sec. XIV. cum aliis Possessionibus Vajvodatus *concampserint.*

Concanonicus, i, (Du C.) collega, socius canonici; *kanonoktárs, társkanonok.* Fej. III. 417. eodem Præposito cum quibusdam suis *Concanonicis* in præfixo eis termino propter hoc ad sedem Apostolicam accedente. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 487.

Concapitularis, is, alias Concapitularius, cui cum sodalibus idem ius est suffragii. (Du C.); *káptalanbeli.* Cod. Ep. Pet. Paz. I. 336. uti prædictum D. Abbatem, vel vero medio duorum eorum *Concapitularium* coram me sponderent.

Concaptivus, i, socius captivi; *fogolytárs.* Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. IX. 66. Beng. Ann. Er. Cœnob. 144. Rák. Ön. 110. Cf. Hier. Ep. 112.

Concare, reparare; *kijavitani.* It. conciare. Ljub. Mon. Sl. V. 255: pro... condempnacione, quia non fuit ad *concandum* molum.

Concarnalis, carnalis frater uterinus. genuinus; *édes testvér.* Cod. Dip. Pat. V. 146., 200. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 47.

Concassare, collidere (apud Du C. *concasus:* collisio); *összeverekedni.* G. Fej. X. I. 418. per bellica eorum ingentia certamina *concassando* necis interitu nonnullos ex eisdem feriendo.

Concatenare, catena vincire, coniungere; *összekapcsolni, összekötni, fűzni.* It. concatenare. Gall. enchainer. Germ. verketten. Thök. Diar. II. 330. Aliud frontispicium ruptum, Turcici laboris argenteum deauratum, *concatenatas* rosas repræsentans, quarum rosarum unaquæque continet quinque lapillos türkes fl. 6. Cf. Lactant. 3., 17. Minut. Felix. 17.

Concatenatio, connexus, coniunctio, catena; *lánczolat, kapcsolat.* It. concatenazione. Gall. concatenation. Suhayda. De nat. Poes. p. 11. Fictus ille rerum, qui in utroque casu, ope poëseos panditur ordo; nova illa et melior, quam somniamus, rerum *concatenatio.* Cf. Tertul. Apol. 19. Augustin. Civ. D. 3., 30. Cæl. Aur. Tard. 3., 2.

Concatenatus, catenatus, simul vinctus, connexus; *összekapcsolt, összeláncolt.* Wagn.

Concathedralis, e, honoris seu cathedræ socius; *tiszttárs*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 279. Multas inclinationes et magnas preces domino et gloriosissimo et *concathedrali* Apostolicæ Sedis.

Concausa, (Du C.) simul causa; *ok-, ügytárs*. Nagy Hier.

Concavitas, caverna, cavum, forma rei concavæ; *(fül)üreg; üregesség, homorúság, öblösség*. It. concavità. Germ. (Ohr) Höhle, runde Höhlung. Kat. Hist. Reg. 403. et *concavitates* aurium eius plumbo obturavit. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 195. Cod. Dip. Brüss. Burg. 246. Curios. Misc. 3?. *concavitas Lunaris* Cœli. Cf. Cœl. Aur. Tard. 2., 1., no. 14.

Concavum, caverna cœli, *κοῖλον; (ég) boltozat*. Curios. Misc. I. 31. Sublunaris denique (Mundus), quem nos incolimus, dicitur is, qui omnia quæ intra totius Cœli *concavum* reposita sunt, complectitur.

Concedere, mutuo dare; *átengedni, kölcsönözni*. Fjp. Szám. p. 36: fecimus rationem pro illis hominibus, qui *concesserunt* pecuniam ipsorum ad civitatem.

Concellaneus, i, socius cel.æ; *lakótárs*. Pár. Páp.

Concellare, pro: *concludere; kötni*. Tör. Tár. 1888. p. 428. Cum igitur pacta et fœdera publico consilio ad supremi legitimique magistratus authoritatem ineantur et *concellantur* (sic) haud scio.

Concensere, una cum aliis censere; *együttes véleményt mondani*. Cod. Dip. And. I. 74., 82.

Concentrare, conferre in centrum, coniungere in centro, contrahere, connectere; *összpontosítni, egyesítni*. It. concentràre. Kass. Prax. I. Præf. commune eorundem desiderium in eo unice *concentratum* fuisse... Rak. Ön. p. 17. l. 23—25.

Concentratio, actus in unum locum contrahendi, cogendi; *összevonás, összehuzás, középpontosítás, közepités*. Törvt. Msz.

Concentricus, 3., ad idem centrum pertinens, commune centrum habens; *közös központú*. Gal. concentrique. Numi Hung. 9. inter duos circulos *concentricos*. Geom. 57. area annuli inter duas peripherias *concentricas* comprehensi.

Conceptibilis, qui concipi potest, qui facile comprehendi potest; *felfogható*. It. concepibile. Pázm. Dial. 334. Otia Bachm. 269. Deus sensibus nostris *conceptibile* facit id.

Conceptor, autor; *szerző*. Obs. Jadr. 416. Tale enim crudele commissum ipsi iniqui *conceptores* decreverant effectui producere.

Conceptualis practicans, *fogalmazó gyakornok*. Ger. Conceptspraktikant. Törvt. Msz.

Conceptus, us, primores tabulæ, prototypum scriptum; *fogalmazvány*. Concept. Kass. Prax. I. 34. paratosque cum originali *conceptu* conferre.

Concernere, concernens, spectare, pertinere ad aliquid vel aliquem; *illetni, illető*. It. concernere. Kass. Prax. I. 35. et pass. de tempore in tempus pro faciendis oportunis dispositionibus Relationes *concernenti* Judlium aut Vice-Comiti præstare. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 8.

Concertus, us, certamen musicum; *hangverseny*. Rák. Ön. 40. spectaculorum et *concertuum* magnificentissimis spectaculis detentus.

Concessare, concedere; *engedni, megengedni*. Georg. Sirm. I. 220. Demum divus Rex sacer Ladislaus, qui est eficax, non *concessavit* ei domum pacifice perfrui.

Concessibilis, qui concedi, permitti potest; *megengedhető*. Verancs. IX. 152. Cuius si arendationem *concessibilem* immo et promulgationem suo tempore intellexissemus.

Concessio, a concedere, adventus; *eljövetel*. V. s. Nummularius.

1. **Concha,** (Du C.) vas concavum ac superius patulum instar conchæ; *kagyló, csésze*. Arch. Rák. VIII. 355. Sartago argentea... Argenteæ *Conchae* Nro 2.

2. **Concha,** Navigii species in Conchæ formam effectæ ut sunt gondolæ veneticæ. (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 240. distinatis quam pluribus Usseriis seu galeis grossis, *Conchis* aliisque navigiis.

3. **Concha,** æ, *cella*. Pri. sæc. I. p. 103: pulchrior Belæ IV. filia vix triennis in *concham* cœnobii se recondidit.

Conchas legere, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. Conchas legere. Id est: otio tempus terere.

Conchula, dimin. a concha, *κόγχη*; *kagylócska*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 308. Patr. Const. 7. *kagylócska*. Arch. Rák. VIII. 353. Nodus argenteus inauratus lapidibus Türkis exornatus cum tribus *Conchulis*, similibus lapidibus exornatis.

Conciliabilis, qui conciliari potest; *megengesztelhető*. Ker. Nap. 168.

Conciliare, c. acc. consilium dare; *tanácsolni*. Georg. Sirm. I. 15. Quum qui erant Hungari *conciliabant* eum, ut donaret arcem pro eo Nandor-Albam I. 22. et Turcus *conciliavit*, ne spaciaret in palacio sed festinaret sub tentorio suo.

Conciliatio, actus ecclesiam scelere aliquo pollutam iterato consecrandi et aqua benedicta aspergendi; *templom szentelés*. Fjp. Szám. p. 575. præ *conciliatione* ecclesiæ.

Conciliatorius, 3., concilians; *megnyerő, békítő, egyeztető*. Instr. Pac. Præf. interveniente Regis Christianissimi tum *conciliatoria* opera, tum fideiussoria vulgo *Guarantia* dicta ex utraque Parte requisita.

Concilium, (Jus can.) (Du C. cœtus clericorum); *egyházi gyülekezet, szent gyülekezet, zsinat*. Törvt. Msz.

Concilium diœcesanum, *megyebeli gyülekezet, egyházmegyei gyülekezet v. zsinat*. Törvt. Msz.

Concilium œcumenicum, (Du C.) conc. universale vel generale, cui adesse possunt et ad quod evocantur totius orbis episcopi; *közzsinat*. Konek Egyh. 375.

Concilium provinciale, cœtus ecclesiasticorum in provincia congregatorum; *tartományi egyházi gyülekezet, kerületi egyházi zsinat*. Törvt. Msz.

Concilium Regale, *királyi tanács*. Pfahl. Jus. Georg. XXXI. Hi (Comites, maiores Ministri Regis) simul *Concilium Regale*, *Senatum* S. Stephani et Regum quorundam subsequentium constituebant.

Concinnator Ephemeridum, qui concinnat, curam habet eph.; *naplóvezető*. Rév. Pl. 34.

Concio festalis, C. diebus festis habita; *ünnepi beszéd*. Száz. VII. 139.

Concio Paraphrastica, sermo, oratio interpretans; *magyarázó beszéd, prédikáczió*. Kaprin. Eloq. II. 115. *Concio Paraphrastica* est, quæ Evangelium vel Epistolam Dominico aut festo die legi solitam vel alium quemcunque Scripturæ Divinæ locum oratorie explicat et interpretatur. *Παραφράζω* enim componitur ex *Παρὰ* et *φράζω* quod idem est ac iuxta loquor sive loquor iuxta ea, quæ alius dicit ac eius orationis veluti vestigiis insisto. Vel certe cum eodem sermone uti latius aliquid et explicatius eloquimur ac interpretamur. Unde *παράφρασις* est interpretatio.

Concionatorius, 3., concionarius; ad sacras orationes pertinens; *szent beszédekre vonatkozó*. Kaprin. Eloq. I. 64. Tobiæ Lohner et Vincentii Houdri *Bibliotheca Concionatoria*, ubi amplissima partitionum ac probationum supellex præbetur.

Concipista, æ, scriba, concipiens, qui prototypum scriptum, primores tabulas exarat; *fogalmazó*. Ger. Concipist. Kass. Prax. I. 9. constabat attunc Cancellaria ex... uno Expeditore simul *Concipista*. Molnár Patv. 65. Szilády Irodt. Közl. V. IV. 481. Fej. II. App. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 105. *Concipista bellicus*.

Concitadinus, i, eiusdem civitatis; *polgártárs*. It. concittadino. Han. Mon. Jur. P. I. 201.

Concite, cito; (Du C. concito); *gyorsan, azonnal*. Batty. Ger. 49. duce *concite* ad sequentia pervenire optamus.

1. **Concium,** refectio, sartura; V. s. *Borea; javitás, tatarozás*.

2. **Concium,** status, conditio; *állapot*. It. concio. Ljub. Mon. Sl. IX. 89. an. 1410: debeat turres... reparari... in tali... ordine et *concio*.

Concivilitas, ius civitatis, civitas, societas civium, nexus civis; *polgárjog, polgártársaság*. Faber. Jur. Met. 216. Jogt. Eml. P. I. p. 464. Kov. Form. St. CLVII. Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 51. Postquam *concivilitati* huius l. r. m. civitatis me adiecissem. Art. Diæt. Pos. 17. ne vagabundi ad *Concivilitatem* recipiantur.

Concivilitatis jus, civitas; *központi gárdsági jog, polgárjog*. Germ. Bürgerrecht, Civilrecht. Kass. Prax. II. 74. Infrascriptus Hopæus petit sibi *ius Concivilitatis* et Magisterii isthic in loco concedi. Törvt. Msz.

Concivis, civis, municeps; *polgártárs*. It. concittadino. Törvt. Msz., Wagn. Cf. Tertul. adv. Marc. 5., 17.

Concivissa, æ, civis; *társ polgárnő*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 270. an. 1378.

Conclavare, clavis adigere; *szegezni*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 344. Hora sexta Jesus est cruci *conclavatus*.

Conclave, (Du C.) locus, ubi coëunt Cardinales ad eligendum summum Pontificem; *pápaválasztóterem*. It. conclave. Olah. Cod. Ep. 533. In *conclaui* cardinales omnes pridie iduum octobris intrabant.

Conclave Satellitum, Concl. stipatorum corporis; *a testőrök szobája*. Reg. Turm. Præt. 135. Adhæc Vigiliarum Præfectus occasione quorumvis Cultus Divini aulici obsequiorum se cum Vigiliis suis stanti in *conclavi satellitum* (Trabantenzimmer) seriei adiungat.

Conclear, cochlear. Arch. Rák. VIII. 351. *Conclearia* argentea.

Concludere, cingere; *körülzárolni.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 16. Bethlen 1619): Viennam *conclusimus.*

Concludere a baculo ad angulum, *perverse concludere* (desumptum a proverbio: *baculus stat in angulo: ergo pluet).* Austr. Aust. Palma. Ref. 9., 3. §. 3.

Conclusi mecum, certum est mihi deliberatumque; *elhatároztam magamban.* Wagn.

Conclusio, lata sententia; *határozat.* Jos. Repr. 129. an. 1790: Legum et *conclusionum* Diætalium manutentio.

Conclusio matrimonii, actus coniungendi, conciliandi matrimonii; *házasságkötés.* Rák. Ön. 42.

Conclusionalis, finem faciens, adducens, extremus, concludens; *záró, befejező, vég.* Pel. In divisione Apost. s. c. 6. De honore apostolis exhibendo sit pro documento *conclusionali.*

1. **Conclusive,** modo decretorio: *véglegesen.* Ger. endgiltig. Hist. Zerm. p. 72: His data facultas de pace *conclusive* cum Ferdinando agendi.

2. **Conclusive,** conjiciendo, conjecturam faciendo; *következtetve.* It. per conclusione. Epist. Proc. P. II. p. 315: *Conclusive* videtur scire, quid cogitem.

Conclusum, decretum, conclusio; *határozat, határozmány, végezmény, befejezés, záradék.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 23. Conceptus Expeditionum iuxta Consilii *conclusum* formantur.

Conclusum diætale vel **dietale,** decretum conventus ordinum regni: *országos végzés, határozat, országgyülési határozat.* Opin. de Venat. Törvt. Msz.

Concognoscere, cognoscere; *megismerni.* It. conoscere. Pel. Pom. De S. Andr. s. II. c. 4. Quæcunque *concognoveris* observantem timorem Domini.

Concomitanter, itaque, hinc; quæ quum ita sint; *következésképen.* Tag. Erd. II. 192. an. 1762.

Concomitantia, æ, (Du C.) connexio; *egyesülés.* Gall. concomitance. Pel. In corp. Christi s. I. c. 3: Continetur in hoc sacramento aliquid per *concomitantiam* immediatam.

Concomitari, comitari; *kisérni.* Opin. P. I. §. 11. Cf. Plaut. Mil. Glor. 4., 3., 10.

Concomitiva, æ, comitatus; *kiséret.* Fjp. Szám. 600. dedimus domino iudici cum sua *concomitiva.*

Concommissarius, collega, socius commissarii; *biztos-társ.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 127.

Concordabiliter, congruenter; *megegyezőleg.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 172. faciam scribi *concordabiliter* cum aliis quaternis.

1. **Concordantia,** æ, consensus, concentus, convenientia; *egyezés, összeegyezés.* tl. concordanza. Kass. Jur. Civ. L. 8. Törvt. Msz. Wagn.

2. **Concordantia,** (Du C:) Anno 1244. His temporibus floruit vita et scientia venerabilis dominus Ugo Cardinalis, frater Prædicatorum ordinis, qui doctor eximius doctrina sana et prælucida totam Bibliam postillavit, Conordantiarum Bibliarum primus auctor fuit. Concordantia vero est lexicon, in quo loci congrui unius vel plurium librorum continentur, qui vel in verbis *(verborum concordantia)* vel iu sententiis *(rerum concordantia)* inter se congruunt. Bibliæ talem verborum et sententiarum concordantiam edidit *Erasmus Schmidt* (1638); iterum recognovit *Bruder* (1876); *Smoller* (1868) et Buchner (1882); *szentirási egyezetességi szótár.* It. concordanza. Kaprin. Eloq. I. 311: Conceptum igitur facturus Orator videat ope indicis Bibliorum aut *Concordantiarum,* quæ sententia similem vel saltem affinem assumpto argumento sensum habeat.

Concordantiæ Biblicæ, Index vocum parallelarum omnium in sacris paginis; *szentirási helyek mutató könyve, egyezetességi szótár, concordanza.* Wagn.

Concordare, fœdus cum aliquo inire, ferire; pacisci, convenire; *egyezni, megbékülni, egyetérteni, kibékülni, összebékülni, egyezkedni.* S. de Kéza Chr. II. 1., 18. Törvt. Msz. Cf. Papin. Dig. 48., 5., 11. §. 11.

Concordare se cum aliquo, transigere, decidere cum aliquo; *egyezkedni.* Frak. Mát. lev. II. 86. Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 553.

Concordative, concorditer; *egyességben, békésen, egyértelműleg.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 507: *concordative* vel pacifice emittere seu non mittere.

Concordator, qui concordiam restituit, pacificator, ad normam: mediator; *egyeztető, békéltető, közbenjáró.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 430. Qui huius rei et cause *concordatones* (pro concordatores) et mediatones (pro mediatores) fuerunt.

1. **Concordatum,** pactum, compositio, transactio, conventum; *egyezkedés, egyezség, egyezet, alkukötés.* Concordat. Bel. Geogr. 552. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 226... taliter *concordatum* extitisset inter partes.

2. **Concordatum,** pactum inter romanum pontificem et principes regnorum in negotio ecclesiæ; *a római pápa mint a kath. egyház souveraine feje és az államhatalom közt az annak alárendelt ország és tartományok egyházi viszonyainak rendezésére kötött egyezvények.* Kon. Egyh. 34.

Concordialis, ad concordiam pertinens, concors; *egyetértő, egyező.* Kuk. Jur. II. 9. utrum premissam *concordialem compositionem* intra ipsos... stabilitam et ordinatam... velint observare. Fej. X. 4., 459. *concordialibus voluntatibus.*

Concordiare, consentire; *megegyezni.* Szék. Okl. III. 115.

Concordilis, lege: *concordialis,* concors; *egyező.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 299; *concordili* tractatu. Cf. Firm. Math. 6., 32.

Concordium, i, (Du C.) concordia; *egyetértés.* Ljub. Mon. Sl. I. 100: *concordium* et conventum tractare.

Concordius, 3., concors; *egyetértő.* Ljub. Mon. Sl. I. 89: *concordium* robur... firmitatis.

Concreditor, qui fidem suam interponit, spondet pro aliquo; *közhitelező.* Törvt. Msz.

Concremacio, actus concremandi. V. *Siccatio; elégetés.* Cf. Fulgent. Myth. I. 15.

Concrematio ignis, inustio stigmatis; *bélyegsütés.* Batty. Leg. T. II. 205. (Decr. Col.) Fur... sine manuum secatione et *ignis concrematione* teneatur.

Concremator, is, qui concremat, qui incendia parat, incen.liarius; *gyujtogató, fölégető.* G. Fej. VIII. 3., 427. confractores et ecclesiarum *concrematores.*

Concrete, re vera, ratione et respectu materiæ, species ad res singulas applicando; *összerüen.* Pázm. Dial. 182.

Concretive, coniunctim; *összekapcsolt, vonatkozásban levő.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 6: Ex quibus patet, quod tali unione facta est communicatio idiomatum, ut que dicuntur de deo, dicantur de homine, et econverso; saltem *concretive.*

1. **Concretivus,** 3., concretus; *összszerü, konkrét.* Pel. In Vigil. Nat. s. c. 5.

2. **Concretivus,** 3., coalitus, mixtus; *elegyes, vegyes.* It. concreto. Orth. Boh. Slav. 3. Compositæ (vocales) quarum aliæ sunt firmæ: ay, ey, oy, uy. *Concretivae:* ȉa, ě, ȉi, ȉo, ȉu, ů, ocultæ: á, é, j, ý, ó. ú. *Concretiva* ě valet ie et ů valet uo.

Concretum, i, res concreta; *egybelet, öszveség, öszveleg.* Pázm. Dial. 120. Törvt. Msz. **(In) concreto,** re vera; *egybe, öszveséggel.* Törvt. Msz.

Conctus, i, subductio,.ratio; *leszámolás.* It. conto. Rač. Mon. St. XIII. 27. an. 1348: electi fuerunt officiales... super *conctum* cere.

Concubinalis, concubinus; *ágyas.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 400. non unum Herodem a *concubinali* thoro absterruit. Cf. Sidon Ep. 9.,

Concubinarius, in concubinatu vivens; *ágyastartó, törvénytelen házasságban, ágyasságban élő.* End. p. 516. (Belae IV. Libertas an. 1269: 16.) *Concubinarios* publicos ab officio suo deponimus. Törvt. Msz.

Concultor, qui una colit; *együtt mivelő, mivelő társ; művelő bányász.* Fjp. Szám. p. 89. au. 1388. Száz. VIII. 608.

Concupiscibilis, quod concupisci potest, licet; *a mit kivánni szabad.* Andr. Paun. 34. temperantia... consistit in *concupiscibili.*

Concurbita, cucurbita; *tök.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

1. **Concurrentia,** apud (Du C.: *concurrentes)* est supercrescentia unius diei vel plurium supra 52 septimanas vel plurium, et ab illo incremento originem habent *concurrentes.* Alii deinde formantur uno addito sic tamen, quod septennarium numerum non excedant, unde scias, quod primus annus cycli solaris habet unum pro Concurrente, secundus habet 2, tertius habet 3, quartus habet 4, quintus habet 6 propter bissextilem, sextus habet 7, septimus habet 8, et sic procedendo usque ad 28 annos invenitur, qui postea revertitur ad caput procedendo sicut prius; unde et appellatur Circulus solaris sive *Concurrentium.* Si autem vis scire quantus sit annus Concurrentium, adde annis Domini 9 annos et a totali summa subtrahe 28, quoties poteris et quotus sit annus cycli solaris quod residuum fuerit demonstrabit et, si nihil remanserit, ultimus annus erit. Pray. Dext. D. Steph. p. 148.

2. **Concurrentia,** æ, concursus creditorum; *csőd.* V. s. *Deperdita.* Diar. Com. II. 94.

3. **Concurrentia,** æ, æmulatio mercato-

ria, certamen mercatorum; *összetódulás, kereskedési verseny*. Törvt. Msz.

Concurrentia venarum metallicarum, venarum met. concursus; *bányaerek összejövése, érése v. ütközése.* Scharung. Törvt. Msz.

Concurrentialis, ad petitionem coniunctam pertinens; *pályázási.* Germ. Mitbewerbungs... Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. Promittitur satisfactio Jurisdictionibus, tam iis, quæ pro militiæ sustentatione, erga stipulatum forense pretium, commeatum suppeditarunt; quam, quæ imperante Josepho II. ad *concurrentialem* et *deperditalem* fundum, summas pecuniarias contulerunt.

1. **Concurrere,** certare (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *versenyezni.* Opin P. I. a: *concurrere* cum exoticis mercibus.

2. **Concurrere,** afferre aliquid ad tributum, contribuere; *hozzájárulni.* It. concorrere alla spesa. Kass. P. P. I. 159. verum insuper ad intertentionem eiusdem in una octavalitate *concurrerit*...

Concursuale judicium, iudicium, in quo creditorum causæ aguntur; *csődbíróság.* Törvt. Msz.

Concursualis, ad examen publicum candidatorum pertinens; *pályázati.* Cher. Jus. Eccl. II. 108. In Austria pro Beneficiis curatis quibuscunque adipiscendis subeundum est examen *concursuale.*

Concursualis causa, causa in relictis creditoris bonis; *csődper.* Kass P. P. I. 191.

Concursualis massa, relicta debitoris bona, quibus creditoribus satisfiat. V. Massa; *tódulási vagyon, csődlettömeg.* Törvt. Msz.

Concursualis Processus, lis, causa, in qua creditores ruina debitoris facta convocantur; *csődpör.* Germ. Concursprocess. Tisztb. Ir. Concursualis Processus. *Hitelezőket összehívó per.*

Concursus, ruina debitoris et concursus creditorum; *csőd.* It. concorso. Germ. Bankerott. Kass. P. P. I. 191.

Concursus Litterarius, examen rigorosum; *szigorlat.* Nagy Orod. p. 219.

Concursus Regnicolaris, comitia; *országos gyülekezet.* Diar. 1802. p. 112.

Concussio ovorum, usu receptus lusus die festo Paschatis ovorum contundendorum; *husvéti tojások összetörése* (szokás Dunántúl). Száz. XI. 539.

Concustos, socius custodis; *őrködő társ.* Teutsch. Schulord. I. 81.

Condam, defunctus; *boldogult;* It. quondam. Száz. VI. 43. viri *condam* Mathaei Comitis.

Condamnatorius, vim condemnandi habens; *elítélő.* Cher. Jus. Eccl. II. 348. Sententia definitive subdividitur in absolutoriam, *condamnatoriam* et criminis declaratoriam.

Condaxon, species vestis forensis; *uri köntös.* polon. kondus. Ljub. Mon. Sl. V. 258. an. 1334 per una *condaxon* de veze de Domenego pelizer.

Condebitor, socius debitoris; *közadós, adóstárs.* Kelem inst. Jur. Pr. II. 615. nec alterius *Condebitoris* onus ferre tenentur.

Condecentia, æ, decus, decor; *illendőség, tisztesség.* Werbőczi 540. Si autem res paternæ extiterint, tunc pater iuxta *condecentiam* status et honoris sui, poterit eam emaritare.

Condecoratio, ornamentum; *ékesítés, ékesség, dísz.* G. Fej. T. XI. V. Un. 429. præbere consensum in eo, quod ad S. Matris Ecclesiæ *condecorationem* spectat.

Condecore, digne, decore; *illőn, tisztességesen, ékesen.* And. Pann. 74.

Condelectabilis, mutuo dilectus; *közösen élvezhető.* Pel. Pom. L. X. P. II. Art. 3: Secundo prefelicitata est Maria super omnes in beatitudinis *condelectabili* iocunditate.

Condelegatus, i, socius delegati; *kiküldött társa.* Cod. Dip. Hung. Arp. Cont. II. 117. Horv. Család. Memoriale 276.

Condemnative, condemnando; *elmarasztalólag.* Mall. I. 3. XXIX.: Quia Adulatores Pontificum negant eos propter scelera *condemnative* a quoquam iudicari posse.

Condemnativus, 3., condemnans; *elítélő, elmarasztaló, kárhoztató.* And. Pann. 71. Ille etiam est mitis, qui nec de omnibus cupit vindictam, nec in tantum deficit a punitione, quod nullo modo velit alios punire, sed est *condemnativus* et *punitivus* secundum ordinem rationis.

Condemnatus ad navium attractionem, ad triremes datus, damnatus; *hajóvontatásra itélt.* Lzb. Cod. Med. III. 80.

Condempnare, condemuarc. Magy. Tör. Tár. XII. 85.

Condenare, condemnare; *megbüntetni.* It. condennare. Ljub. Mon. Sl. XVII. 129. an. 1433: debeant facere *condenationes* contra omnes, qui *condenandi* de nocte reperirentur.

Condenatio, condemnatio; *megbüntetés.* V. s. *Condenare.*

Condensatio, actus condensandi; *összesűrítés, összeszorulás.* Gal. condensation. Vern. Psych. 66. Obs. Jadr. 417. Cf. Coel. Aur. 3., 13.

Condependentia, æ, appendix; *függelék, járulék, tartozék.* G. Fej. T. XI. V. Un. 505. cum cunctis utilitatum integritatibus et *condependentiis.*

Condepositor juramenti, qui aliquid cum aliis v. alio deponit; plerumque de iis dicitur, qui iuramentum coram iudicio eodem tempore v. una deponunt; *eskütárs, együtt esküvő.* Cod. Dip. Hung. And. V. 314. 31. K. Cod. com. Zi. vol. III. p. 317. In quibus ipsum Juramentum per ipsum magistrum Ladislaum cum suis *condepositoribus Juramenti* loco et termino supradictis rite et legittime depositum extitisse comperimus. Doc. Fam. Soos. Sæc. 14. Hajnik. Perjog. 337.

Condeputatus, i, socius legati; *követtárs.* Diar. Com. II. 64. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 429. Kuk. Jur. II. 313.

Conderivare, transferre, derivare; *háritani.* Fej. Jur. Lib. 296: Onera... in Clerum *conderivantur.*

Condesceatus, us, condescensus; *szállás.* Szék. okl. III. 212. Quaslibet habitaciones civium intra autefatos muros residencium a *condesceatu* et *hospitatu* quarumlibet Gencium et cuiusvis Exercitus duximus eximendas et *supportandas.*

Condescendens, -tes, milites in aliquo loco stativa habentes (Du C. al. s.); *valahol megszálló katonaság.* Arch. Rák. VIII. 63. Iratott Lőcsei és Késmárki Commendánsoknak, hogy említett városok Ablegátusai által értetődik, hogy az *Condescendensek* nemcsak képtelen gazdálkodással, de nem illendő vectura-adással is említett városokat terhelik.

Condescendentia, æ, origo, ortus, genus, stirps generis; *vérség, leszármazás.* It. discendenza. Georch. H. T. III. 103. Kövy El. 52. Vuch. Jur. Feud. 127. Prisc. Serv. p. 76.

1. **Condescendere,** cedere, concedere; *átengedni.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. ipsam domum nostram montana et fodinas, villas et omnes possessiones ipsi I. Thwrso *condescendatis.*

2. **Condescendere,** (Du C.) sicut passim ap. Script. eccles. eadem notione qua obtemperare, obsecundare; *engedni, ráállani, beleegyezni.* It. accondiscendere. Marc. Chr. 59. *Condescensurum* petitioni eorum se promisit.

3. **Condescendere cum aliquo,** (Du C.) in alicuius sententiam transire, eius voluntatibus obsequi, vel mitius, indulgentius al quem habere; *engedni, kedvére járni, tenni, késznek, hajlandónak lenni, lereszkedni.* Wagn. Schwart. Scult. 192.

4. **Condescendere,** iure titulo hæreditatis transire, derivari; *örökségkép szállni vkire.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 110. Monm. Comit. IV. 469. deinde illis deficientibus in filios et hæredes cæsaris Caroli devolvatur et *condescendat,* devolutumque et *condescensum* habeatur eo facto etc. Georch. Ért. 154.

5. **Condescendere,** cadere, pro nihilo pro non facto habere; *leszállani, leszállítatni, értékéből veszitni, érvényességet veszitni.* Georch. H. T. III. 297. Jogt. Em. T. II. 1. 100. Cher. Jus. Eccl. II. 354. Unde causa talis in Foro spirituali *condescendere* dicitur, si qua non obstante exceptione feratur in tali causa sententia, hæc prorsus nulla evadit. *Condescendit* insuper causa ex actoris inhabilitate aut si in citatione error substantialis circa personam citatam aut locum tempusque committatur.

Condescendifacere, causam, litem deponendam curare; *pert letétetni.* Szék. Okl. III. 294.

Condescendit, reprobatur, rescinditur, reprobatum vel. rescissum est. Georch. H. T. 239.; *a biróság helytelennek, illetéktelennek itéltetik.* (condescendit.) Georch. H. T. IV. 3. de, ha helytelen a perfolyamat: foganatlan annak a vége. Sokan csak akkor veszik észre elkövetett hibájokat, minekutána több esztendeig törvénykedvén és több száz forintokat elköltvén, vagy a *Biróság,* vagy *ügyelet* vagy *vádlevél* stb. *leszállittatott (condescendit).* Tisztb. Irm. Condescendit Judicatus. *A biróság helytelennek itéltetett.*

1. **Condescensio,** concessio, indulgentia illa divina demissio, qua Deus infirmitati nostræ sese attemperat; *engedékenység, elnézés, leereszkedés.* It. condescendenza. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 293. et tamen etiam cum hac tanta conniventia et *condescensione* ac rigoris remissione a paucis observatur. Pel. (De S. Andr. s. III. c. 4. *condescensio* misericordiæ. Cf. Cod. Justin. 5. c. de S. Tririct.

2. **Condescensio,** militum per hospitia dispositio; *katonaszállásolás, szállás.* Száz. XXX. 2. f. 105. l. Rustici Pressuram quarteriorum importabilem sustinent, *Con-*

descensiones et vecturæ *indesinentes* loca obvia exhauriunt. Jògt. Eml. T. II. 1. p. 377.

3. **Condescensio,** declivium; *lejtőség.* Batty. Leg. II. 77. an. 1059: in *condescensione* collis.

4. **Condescensio,** (Du C.) hæreditatis concessio, alienatio; *örökség átszállítása.* Szék. Okl. I. 106.

Condescensio actionis, (Du C.) actio irrita, depositio et collapsio causæ; *a vádlevél leszállíttatása.* Georch. H. T. III. 80. hogy az alperes a törvényes megkinálásnak elmulasztása miatt a vádlevélnek leszállíttatását *(condescensio actionis)* foganatosan sürgethetné. Samb. Tyrn.

Condescensio ad castra, actus castra sequendi; *táborba szállás.* Monm. Comit. Trans. I. 419. quod ad *condescensionem* dominorum nobilium *ad castra* pertinet.

Condescensio bonorum, bonorum concessio, alienatio; *jószág általszállás.* Törvt. Msz.

Condescensio Causæ, (Du C.) depositio et collapsio causæ (Not. Samb. Tyrn.). Citatio irrita vel litis in alios translatio (Moln. Alb.); *perletétel.* Cher. Jus. Eccl. 354. Causæ *condescensio* et iudicis recusatio. Evenire potest, ut sententia in Foro Ecclesiastico lata non semper subsistat. Si quippe causa talis in eodem assumatur iudicanda, quæ eorsum non spectat. Werbőczi 457. Quod Causarum *Condescensio* duobus modis fieri solet: Primo quidem per Judicem, quando scilicet Judex causæ perlecta actione et acquisitione actoris simul et evocatione inde subsecuta bene calculata, tale vitium vel errorem in literis ipsis Evocatoriis deprehendet, quo præpediente sententia ac iudiciaria deliberatio debito modo ex huiusmodi actione pronunciari non poterit. — Werbőczi 463. Secundo modo Causarum *Condescensio* vel *Depositio* fit per Actorem cum onere sex Marcarum minoris ponderis seu utputa florenos auri facientium in duabus Judici (coram quo his ipsa mota fuerit) in tertia vero Partibus; in causam attracto persolvendarum: Dum videlicet Actor suam actionem et acquisitionem ex sua negligentia vel scriptoris vitio aut alio quocunque errore occurrente, male et indebite positam ac declaratam cernit et obesse potius quam prodesse sibi considerat; antequam discussio illius causæ fiat, per se vel suum Procuratorem, eam, cum onere et gravamine prænotato sponte deponi sopirique et condescendi facit. Cf. Hajnik. Perjog 413.

Condescensio citationis, irrita citatio; *idézés leszállítása.* Törvt. Msz.

Condescensio judicatus, V. s. condescendit; *biróság leszállítása, alászállása.* Törvt. Msz.

Condescensio levatæ, irrita causa mota; *per fölvételének alászállítása, v. szállása.* Törvt. Msz.

Condescensio prosecutionis causæ, litis in alios translatio; *a pörnek valakire szállítása.* Törvt. Msz.

Condescensoria, sententia condescensionem instituens; *leszállító itélet.* Kass. Jur. Civ. I. 7. *exceptoriae* seu *condescensoriae.* Georch. H. T. IV. 164. Ez illyen Itéletektől (kivévén a jobbágyról igazságot szolgáltató impensionalis pereket, mellyekben a leszállító *condescensoria* itéletet fellyebb viheti, a Felperes fellyebb vitettető *(Transmissionale)* parancsolat nélkül általlyában meg nem engedtetik a fellyebb vitel.

Condescensoria sententia, sententia, qua aliquid irritum, declaratur; *leszállító, alászállító itélet.* Törvt. Msz.

Condescensorius, 3., ad condescensionem pertinens; *leszállító.* Cher. Jus. Eccl. II. 358. Exceptiones abeunt in diversas classes: sunt nempe *1. dilatoriae* seu *condescensoriae* 9. quibus Reus conventus contra externam Processus formam ante Litis contestationem agit eamque evertere conatur.

Condescensus, us, ostium fluvii; *beömlés, szakadás, torkolat.* Cod. Dip. Arp. Cont VI. 362. Decimum predium est, quod vocatur Fizeg, super ripam Danubii in *condescensu* ipsius fluminis in Danubium, in quo ipse locus suum sumpsit vocabulum.

Condicionarius, qui sub certis conditionibus operam navat; *béres.* Knauz. M. E. Str. I. 329. cum suis servitoribus *condicionariis.*

Condicionatus, 3., condicionalis; *föltételes.* Knauz M.E. Str. I. 407., 530. deus non omnia facit potentia ordinata sed *condicionata.*

Condictare, pro: condicere, conferre, disceptare de aliqua re; *értekezni.* G. Fej. T. XI. V. Un. 320. quæcunque per dictos oratores nostros *condictata,* tractata, conclusave fuerint.

Condictio, Vox Ulpiano et Jurisconsultis Nota, quam sic exponit Festus: *Condictio,* in diem certum ejus rei, quæ agitur, denunciatio. Du C. V. Actio; *bevádolás, kereset, panasz, személy ellen való kereset.* Stat. Jur. L. III. p. 92: *Condictio* vero furti ei demum competit, qui dominium habet, vel hæredi eius.

Condictio furti; *a lopott jószág ügyében inditott kereset.* Nagy Jus. Trans. Sax. 168. *Actio furti* et *condictio furti* itaque differunt inter se 1. *Condictio furtiva* ipsam rem cum fructibus tam perceptis, quam percipiendis, omnique interesse vel si res interierit, æstimationem eius, quanti ea repetit, *actio* autem furti pœnam saltem persequitur.

Condictio indebiti; *a nem tartozott pénz után kereset.* Comp. L. III. V. 3.: Si quis *indebitum* ignorans solvit, *condicere* poterit.

Condilectio, amor mutuus; *kölcsönös szeretet.* Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. III.: Quarta ratio *condilectionis;* tantus est enim amor beate virginis ad quemlibet, etiam minimum gloriosum, quod omnis amor... quasi punctus centri ad firmamentum.

Condilectus, 3., dilectus; *szeretett.* Pel. De s. Margar. s. I. c. 2. Ministram voluit Christus Martham et *condilectum* discipulum sc. Joannem.

Condimentarius, 3., ad condimenta pertinens; *fűszer.* Kronst. III. 3., 283: marsupia *condimentaria.* Cf. Plin. 19., 6. 32.

Condirector, socius directoris, ludimagistri, *(isk) igazgatótárs.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 117.

1. **Conditio,** ignobilitas (Du C.) obnoxiatio; *alattvalóság, alattvalói kötelék.* Tör. Tár. 1893. p. 21.

2. **Conditio,** (Du C. al. sensu) institutio privata; *magántanitás.* Teut. Schul: I. 269: *Conditiones...* seu informationes privatas. Nill. Symb. p. 660.

3. **Conditio,** munus, dicitur etiam positio. Jókai Kárp. Z. 151. micsoda *conditio, hivatala* van?

Conditionales, vel Conditionarii (Du C.) v. s. *Udvornici.*

Conditionales villæ, conditionibus et oneribus servilibus obnoxiæ. (Du C.) Thurócz. in Bela Cœco cap. 64. Ch. Dubn. 99. Et sic omnes *ville condicionales* donaciones regum nominantur. Marc. Chr. II. 69.

Conditionalis, *Conditionarius* q. v.

Conditionalis absolutio, sub lege, conditione aliqua data: *föltételes föloldás.* Verancs. IX. 212. Quamquam solent excommunicatis *conditionalem* quandam *absolutionem* dare canon'stæ.

Conditionaliter, sub conditione; *feltételesen.* Werbőczi 424. Et, si successor ipse, vigore huiusmodi contractus, qui naturam, vimque Donationis *conditionaliter* sapit et habet etc. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 160. Nobiles Profugi in liberis Civitatibus domos emere *conditionaliter* possunt. Cf. Gaj. Dig. 25., 1., 17.

Conditionare, conditionem dare, proponere; *feltételt szabni.* Cod. Dip. Brüss. IV. pass.

Conditionarii, tavernici, custodes rei cellariæ; *pinczemesterek.* Urk. Sieb. I. 102. an. 1268. *Conditionarii* nostri, scilicet tavernici nostri, qui vulgariter *kurmis tarnuc* dicuntur. (*kurmis* cerevisiæ genus e zea coctæ)?

Conditionarius, i, servus, qui aliqua servitii seu servitutis conditione obligatus erat; *cseléd, udvari szolga, udvarnok.* Pfahl. Jus. Georg. XXII. Qui nexu feudali adstricti erant Servientes vocabantur; illi vero nexu ministeriali ligati communiter Jobagiones, passim vero etiam *Conditionarii, Ministri* (S Ladisl. L. III. C. 21.) *Ministerialesque* compellabantur. Száz. XV. 553. királyi, királynéi udvarnokok (udvornici) és cselédek (conditionarii) különféle osztályaival, milyenek: tárnokok, asztalnokok, pohárnokok; szakácsok, lovászok, szekeresek, vadászok, peczérek, solymárok, madarászok, halászok, kovácsok, kardhordók, igriczek (zenészek).

Conditionarius vel Conditionalis *Regis vel Reginae* V. Servi fiscales.

Conditionate, ea lege, sub conditione, alias: conditionaliter; *államányosan, feltételesen.* Georch. H. T. II. 126. Pril. Abact. 64. Wagn. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 9. Cher. Jus. Eccl. II. 375.

Conditionatus, 3., conditione nixus; *föltételes.* Cher. Jus. Eccl. II. 139. Denique adhuc est votum *conditionatum,* vel *absolutum.*

Conditor, oris, dulciarius; *czukrász.* Lzb. Cod. Med. T. II. 242: *Conditoribus,* tabernariis... prohibeator... ne *pulvisculis*... electuariis... præparatis, mosellis, tabulatis ad farmacopolas... pertinentibus quæstum exerceant. Cf. Hor. Sat. 2., 2., 49.

Conditor sachari, pistor dulciarius; *czukrász.* Bene Pol. 108.

1. **Conditorium,** scrinium vestimentorum reponendorum et servandorum; *ruhaszekrény.* It. guardaroba. Gall. garde-robe, armoire. Car. Bel. De arch. 49. Proximum huic muneri (Cubiculariorum) et illud fuit, ut vestes regias mundas adservarent, posita a Rege in *conditoria* referrent. Cf. Ammian. 18., 9.

2. **Conditorium,** feretrum in quo reliquiæ sacræ reponebantur; *ereklyetartó.* Batty. Leg. Eccl. T. I. p. 398. Cf. Inscrip. Orelli no. 2473.

Conditura, æ, (Du C.) conditio ciborum; *fűszerezés, becsinálás, befőzés.* Wagn.

Condividentes, socii divisionis; *osztálytársak.* Proj. Leg. Civ. 165. Kövy El. 290. Frater prætendens ob dubios natales a Divisione exclusus, via Ingestionis in processum successionalem ex defectu alterutrius *condividentium* enatum non proficiet. Pel. Pom. In. nat. Dom. s. VII. c. 1. factus est frater noster *condividens* nobis hereditatem suam.

Condividere, inter se dividere, communiter dividere; *közösen megosztani, osztozkodni.* Kass. Jur. Civ. I. 190.

Condivisio, hæreditatis divisio; *örökségfelosztás, osztozkodás.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 77: possessionem... fratrum *condivisionalium* eisdem per viam... fraternalis *condivisionis* eorum cessam et deventam.

Condivisionalis, divisionis particeps; *osztályos, részestárs.* Pfahl. Jus. Georg. 22. Nam uxor in rebus per maritum suum stante coniugio conquisitis semper particeps et *condivisionalis* efficietur. Fej. 1., 117. et passim.

Condivisionalitas, ius, conditio condivisionalium, divisio hæreditarium bonorum, iuris et sanguinis communio; *(testvéri) osztályosság, osztozkodás.* G. Fej. T. XI. V. Un. 500. Werbőczi 115. Quoniam contractus ipse vim *fraternalis condivisionalitatis* in bonorum successione non tenet. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 528. Collaterales iuxta propinquitatem gradus, consanguinitatis et *condivisionalitatis* atque classis bonorum. Kövy El. 407. Kass. Jur. Civ. I. 22.

Condocefieri, una doceri, discere; *együtt tanulni.* Leges. Schol. Schem. 16. literas minusculas et maiusculas, sententiolasque morales in tabula præscriptas apta et, quoad possunt, conveniente pictura repræsentare *condocefiant.*

Condolenter, condolescens, condolescendo, miserens, miserendo; *részvéttel, szánva.* Arch. Rák. VIII. 161.

Condolentia, dolor animi in malo alterius, ægritudinis societas; *fájlalás, szánakozás, részvét.* Condolenz. Wagn.

Condolere, casu alterius commoveri, dolere vicem, doloris esse participem; *sajnálni, fájlalni, szánni, részt venni.* Wagn.

Condolium, *condolentia* q. v. Dip. Alv. II. 187. neque parvo sufferimus *condolio.*

Condolmatica, æ, crampe: (Krampf, spasmus Dief.); verruca; *görcs, szömölcső.* Schläg. 1983.

Condomesticus, cui cum mihi domus communis est; *házbeli.* Wagn.

Condominium, dominium commune, possessio cummunis; *társbirtok.* It. condominio. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 18. Ratione possidentium, si *Dominium* unicæ physicæ personæ competat, *Solitarium,* sin pluribus in eandem rem simul, *Condominium* est. Vuch. Jur. Feud. 85.

Condominium dividuum, Condominium individuum, possessio communis, quæ dividi et quæ dividi non potest; *osztható és fel nem osztható köz uradalom.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 18. Et *Condominium* rursus *dividuum* aut *individuum.*

Condominus, (Du C.) ejusdem dominii socius; *birtoktárs. Condominus imperii; uralkodótárs.* Rák. Ön. p. 283. l. 31—33. (32.). Quamvis enim Supremus Vezirius... pro *condomino imperii* habeatur, in re nonnisi Sclavus et primus servus Sultani est.

Condonanter, ignoscendo, condonando, patienter; *megbocsátólag, önmegadón.* Pel. De s. Andr. s. I. c. 2.. Crux pœnitentiæ... debet assimilari Christo in patiendo *condonanter.*

Condonatarius, qui particeps, socius est donationis, socius Donatarii; *adománytárs.* Csaplov. Nucleus p. 101. Kövy El. 343.

Condormientes, (Du C.) Hæretici sæc. 13 in Germania. A Toletano quodam seducti Luciferi imaginem adorabant in loco prope Coloniam responsa accipientes. Sine discrimine ætatis sexusque somnum capiebant; *együttalvók.* Nagy Hier.

1. **Conducere,** postulare; *igénybe venni.* Germ. in Anspruch nehmen. Chr. Dubn. p. 46: Quia vero illud grande opus inceptum multos annos *conduxerat* etc.

2. **Conducere,** vehere; *fuvarozni.* It. trasportare. Gall. voiturer, Monm. Comit. IV. 654. ac insuper de singulis quatuor fumis, de virgultis Currum unum dare et *conduci* et prestari debeant p. 656. Isti prescripti omnes debent ire tam ad *conducenda* ligna, quam laboratores daudos ad Byhach.

Conductio, postulatio, invitatio; *fölszólítás, fölkérés.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 27.

Conductio lignorum, vectura lignorum; *fafuvarozás.* Monm. Comit. IV. 654. laboratores huiusmodi et *Conductionem lignorum* ac virgultorum ad fortificacionem dare debeant.

Conductio militiæ v. **militum,** conquisitio, delectus mililum mercede; *katonafogadás.* Törvt. Msz.

Conductitius servus, pretio conductus servus: *bérszolga, béres.* Cod. Dip. Brüss. II. 309.

Conductive, conducendo, per conductionem; *kibérelve, bérbevéve.* G. Fej. X. I. 375. et alienaverim *conductive* predictas cameras et utilitates.

Conductor, comes, deductor, observator, inspector; *kisérő, felvigyázó, vezető.* Tisztb. Ir. Törvt. Msz.

Conductor transportualis, qui comitatur commeatum; *szállításbeli kisérő, szállítás kisérője.* Törvt. Msz.

Conductura, (Du C.) vectura; *szekérrel* v. *hajóval való behordás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 113. an. 1350: barcharolus uti prius habebat pro *portatura* et *conductura* de quolibet stario bladi follaros.

1. **Conductus,** i, miles mercede conductus, stipendiarius; *zsoldos katona.* Marc. Chr. II. 51. Ducem quoque Bohemorum... mercede conduxit et confidebat in multitudine *conductorum.*

2. **Conductus,** us, *sub conductu* capitaneo, *duce* capitaneo; *vezérlet* Frak. Mát. lev. II. 105.

Conductus paschatis, dominica Palmarum (Du C. conducto ait nundinas ipsas significare, aut idem esse quod Clausum Paschale); mihi videtur a processione nomen duxisse V. Germ. Conduct. Száz. VII. 328. datum in *conductu* Paschatis.

Conduit-Lista, morum censura; *magaviseleti jegyzék.* Kass. Ench. II. 31. *Conduit-Lista* semper adjiciatur sententiis contra delinquentes ad navium attractionem condemnatos latis. Norm. Ordin. an. 1786. 12. sept.

Condura, æ, (gr. κοντοῦρα. Rački: κουντελάς unde venet; *gondola,* κοντός brevis ἐλάς navis) (Cf. Du C.); *hajó.* Rač. Mon. Sl. VII. 298. Ljub. Mon. Sl. IV. 38. an. 1361.

Conestabilis, ex Comes stabuli (Du C.) summæ rei bellicæ præfectus in Gallia; *tábornagy.* Gall. connétable. Pray Hist. p. 36.

Confalonus, i, (Du C. confalo) vexillum; *zászló.* Rač. Mon. Sl. XIII. 270. an. 1359.; *confalonum* ad modum *penoni* de syndone torto... cum arma... regis Hungarie.

Confavencia, favor. V. textum sub *confovencia; kedvezés.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348.

Confeccio, Confectio, dulcia crustula; hoc vocabulum eandem habet vim et significationem, ac confezzio in sermone Italico; *csemege, czukros sütemény.* Fr. Lib. Rt. II. 119., 124. emere feci de diversis *confeccionibus.* Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392: habebit valde gratum, si presentabitur de *zucharis* et *confectionibus.* Száz. VI. 364. *confectiones* emi... *fontas* decem. Pel. Serm. Hiem. 40. u.

Confectio zuccari, opus dulciarium aut fructus saccharo conditi; *czukor sütemény, czukros befőtt.* Rač. Mon. Sl. XIII. 296. an. 1360: de dando ambaxiatoribus libr. CI. de *confectionibus zuccari* et aliarum *maneciarum* ... *arangias, lumon* et citron.. scattulas de *cizimbe* cum melle... duodenas IV. *guantorum* pictorum. CC. de *dopleriis* ... XX. de *piperata.*

Confectum, (Du C. confectæ, arum) bellaria, opera mellita; *csemege.* It. confetto, Confect. Arch. Rák. VIII. 343. Diversorum generum *confecta* in vitris Nro 74. Arch. Rák. I. 298. Vect. Ref. E. 2. Thök. Diar. 585.

Confectus, 3., conditus, saccharo temperatus; *czukorral befőzött.* It. confetto. Száz. VI. 364.

Confederativus, 3., ad fœdus pertinens; *szövetségi.* Szék. Okl. III. 165. *confederativa* concordia.

Conferentia, consultatio, deliberatio; *tanácskozás, értekezés.* It. conferenza. Gall. conférence. Epist. Proc. P. III. p. 450: In his Comitiis Poloni cum Suevis habuerunt *conferentiam.* Dip. Alv. I. 83. Törvt. Msz. Rak. Ön. p. 170. l. 35—37. Teut. Schul. I. 225.

Conferentialis, consultativus, deliberativus; *tanácskozó.* Kuk. Jur. II. 151. Litteræ, quas ex *Conferentiali* suo Congressu sub 20. præterlapsi Mensis Julii celebrato... ad me dederunt.

Conferentialis Consiliarius, *conferentiarum minister* q. v. Art. Diæt. Pos. 119. Aurei Velleris Equitis Sacræ Cæsareæ Regiæque Maiestatis *Actualis Intimi Conferentialis Consiliarii* invitatione.

Conferentiarum minister, qui a principe adhibetur in consilium; qui omnium consiliorum principis, regis particeps est; *belső titkos tanácsos.* Hor. Mem. 361. S. C.

R. Q. Maiestatis Actualis Intimus Status *Conferentiarum Minister.*

Conferentialiter, per congressum, deliberationem ; *értekezletileg.* Kuk. Jur. II. 257. ut sua Maiestas Sacratissima Benignas Regias Resolutiones Suas, per Dominos Status et ordines *conferentialiter* etiam congregandas, excipiendas elargiri dignetur.

Conferentiarius, i, præfectus, præses, præpositus Conferentiæ; *az értekezlet elnöke.* Gall. conférencier. Cod Alv. I. 50. A császár levelét és az ministerekét is ki kell vinni az *conferentiariusok* resolutiójával...

Conferibilis, quod conferri potest vel donari; *adományozható.* Proj. Leg. Civ. 166. Donatio per eventualem defectum impetrata, velut Bona nondum caduca, adeoque non *conferibilia* pro obiecto habens, non valet. Kuk. Jur. II. 117.... per Dominos Status et Ordines non modo sit *conferibile* (officium Capitaneatus). Burian Blandr. p. 96.

Conferibilitas, proprietas rei, quæ conferri potest; *adományozhatóság.* Proj. Leg. Civ. 168. ut hac mensura limitatum Jurisdictionis Sacræ Regni coronæ exercitium primo Regni Magistratui attributum arctioribus aliquando terminis constringatur et ad calculum mathematicum exigatur, communis sensus in eo coaluit, ut *conferibilitatis* mensura, re late ad quantitatem compellatione et numero integrarum Sessionum designetur.

Conferimentum, donatio; *adakozás, adomány.* Ljub. Mon. Sl. VI. 72.

Conferruminare, ferruminare; *összeolvasztani, összeforrasztani.* Germ. zusammenlöthen. Tomts. 119. si binas quasvis lamellas una sui facie penitus *conferruminemus.* Cf. Plin. 27., 3., 45.

Confessare, confiteri; *bevallani.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 183.

Confessarius, i, (Du C.) conscientiæ arbiter, moderator; qui est a sacris confessionibus, arcanus iudex; *gyóntató.* Oltv. Act. Synod. 58. Otia. Bachm. 198. ita sequitur, ad illos, qui internum hominis cuiusvis habitum noverunt, ad *Confessarios* videlicet, facultatem lectionis sacræ Scripturæ concedendi pertinere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 21 2.

Confessatum, confessio; Austr. Aust. Palma. Ref. P. 3. §. 6: Contraria autem ex parte cum ex *confessatis* tuis manifestum evadat.

1. **Confessio,** (Du C.) oratio, quæ a voce confiteor vulgo incipit. Marc. Chr. II. 55. et in Ymnis et *confessionibus* benedicebant Deum.

2. **Confessio,** 1. religio; 2. qua delicta Deo profitemur (Du C.) *1. vallás, hitvallás; 2. gyónás.* Törvt. Msz.

Confessio Auricularis, confessio peccatoris sacerdoti in aurem dicta; *fülgyónás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 494.

Confessionale, sella, cathedra audiendis confessionibus; *gyóntatószék.* It. confessionale. Serm. Cat. 174. Quia in pœnam peccati ita a D. Deo ordinatum est, quod illud debeat manifestari vel sponte in *Confessionali* coram uno Dei vicario vel in die judicii coram toto mundo.

Confessionistæ molles, (Du C.) sic dicti Lutherani, quorum princeps erat Melanchton; *lanyha hitvallók.* Nagy Hier.

1. **Confessor,** (Du C.) qui confitetur fidem vel peccata; *hitvalló, vallástevő, gyónó.* Törvt. Msz. Funda David. J. 2: *Confessores* qui Christum confessi et carceri mancipati nondum susceperant in quæstione tormenta. Cf. Lactant. Mort. Persec. 35. Sidon. Ep. 7., 17. passim ap. script. ecclesiasticos.

2. **Confessor,** *Confessarius,* sacerdos, qui est alicui a confessionibus; *gyóntató.* Cod. Dip. Arp. V. 41.

Confessus, i, qui confessus est peccata sua; *bűnvalló.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. omnibus vere penitentibus et *confessis* plenam suorum peccaminum veniam indulgemus.

Confestio, dulciaria; *czukros sütemény.* It. confetto. Száz. I. 383. Item duo vasa de argento magna pro *confestionibus* modo raguseo facta et laborata.

Confibulare, (Du C.) fibulis connectere; *összecsatolni.* Obs. Jadr. 394. ex tredecim tignis ad invicem ferro connexis ac *confibulatis.*

Confibulatio, (Du C.) connexio, actus fibulis connectendi; *összecsatolás.* Fej. V. II. 454. in commutabili animo disponentes *confibulationis* huius vinculum indissociabiliter observare.

Conficere, condire, saccharo temperare; *czukrozni; becsinálni, czukorral befőzni, besózni.* einmachen. It. confettare. Száz. VI. 364.

Confidentialis, V. *Simonia confidentialis.* Kon. Egyh. 427.

Configere, equum clavo male impacto debilitare.; *megnyilazni.* Equus solea confixus; *megnyilazott ló.* Ger. vernagelter Pferd. Pár. Páp.

Configuratio, forma externa; *alakulás, alak.* It. configurazione. Curios. Misc. 108. sed in singulis constellationibus alias et alias *configurationes* Planetarum cum Stellis fixis fieri. Száz. XVI. 157. culturalis *configuratio.*

Confinalis, e, confinis; *határos.* It. confinante. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 175. quandam particulam terre culture unius aratri sufficientem terre sue *confinalem.* Cf. Auct. de limit p. 340. Goes.

Confinans, confinis; *határos.* It. confinante. Dip. rel. reip. Rag. 337.

Confinare, finibus terminare, confinem esse; *határolni, határosnak lenni.* Dip. rel. reip. Rag. 337.

Confinarius, 3., conterminus, finitimus; ad confinium habitans; *szomszéd, szomszédos; határszéli.* Rák. Ön. 260. 37—38.... Secundum morem Portæ ad *confinarium* Passam Hotinensem relegatus...

Confinatio, actus intra limites coërcendi; *határ közé szorítás.* Törvt. Msz.

Confinatus, 3., confinis; *határos.* Ljub. Mon. Sl. III. 170.

Confinianus, 3., confiniarius; *határ...* Tör. Tár. 1886. p. 663. militum *confinianorum.*

Confiniaria Linea, linea confinium, limitum; *határvonal.* Act. Diæt. Pos. 83. qui præscripti Terreni oculari Revisione præsente etiam Fisco Regio necessitatem et quantitatem *Lineae Confiniariae* cognoscent.

Confiniaria Militia, milites finibus tuendis impositi; *határőrség, véghelyi katonaság.* Száz. XI. 60. Törvt. Msz.

Confiniarius, 3., in limitibus constitutus; limitaneus; *határvidéki.* Tör. Tár. 1886. p. 499. *confiniariorum* irruptiones.

Confiniarius miles, miles finibus tuendis; *határőr, véghelyi katona.* Törvt. Msz.

Confinitas, confinium. Fej. X. 2., 47. de domo Stephani filii Beer hospitis in contigua *confinitate* balnei.

Confirmabilitas, affirmatio, probatio; *bizonyság, megerősítés.* Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. 8. Septima stella est rationum theologorum *confirmabilitas.*

Confirmacionales (Regis), (sc. litteræ) confirmationem continentes; *megerősítő levél.* Pesty Ször.III. 124.

Confirmandus, (Jus. can.). catechumenus; *avatandó, bérmálandó.* Törvt. Msz.

Confirmans, qui chrismate ungens confert robur baptisatis; *bérmáló.* Georch. H. T. I. 117.

Confirmare, solenni ritu baptisatum in cœtum christianorum recipere; *megerősíteni, megbérmálni.* Törvt. Msz.

1. **Confirmatio,** (Du C.); *megerősítés, bérmálás, konfirmáczió.* It. confermazione. Gall. confirmation. Germ. Confirmation. Cher. Jus. Eccl. II. 120. *Confirmatio* est Sacramentum, quo baptisatis confertur robur tum ad fidem firmiter tenendam tum ad ipsam intrepide profitendam. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 43.

2. **Confirmatio,** (litteræ confirmationem continentes); *megerősítő levél.* Kov. Form. St. CXLIX, *Confirmatio* Facultatis libros censurandi.

Confirmatio extrema, unctio extrema; *utolsó kenet.* Szék. Okl. I. 149.

Confirmationaliter, confirmando; *megerősítve.* Bék. Pászt. III. 644. an. 1700. a sacratissima maiestate *confirmationaliter..* impertitum.

Confirmative, confirmando; *megerősítőleg.* D. Ráczk. p. 68: continentes in se *confirmative* similiter litteras Privilegiales. Szék. Okl. IV. 17.

Confirmator, curator; *biztos.* Knauz M. E. Str. I. 75., 48.

Confirmatoria, litteræ approbationem continentes; *megerősítő levél.* Haz. Okl. 338. an. 1407.

Confirmatorium privilegium, confirmationem continens pr.; *megerősítő szabadalom.* Szék. Okl. I. 35.

Confirmatorius, 3., confirmans: *megerősítő.* Knauz M. E. Str. II. 770. V. Litteræ *confirmatoriae.*

Confirmatrix, quæ confirmat; *megerősítő.* It. confermatrice. Otia. Bachm. 185. Traditio tibi prætenditur authrix, consuetudo *confirmatrix* et fides observatrix. Cf. Tertul. Cor. Mil. 4.

Confirmatus, i, in fide servanda et profitenda corroboratus, a sacerdote confirmatus; *megbérmált.* Georch. H. T. I. 117.

Confiscabilis, quod fisco addici potest; *elkobozható.* Opin. 1802. I. 2.

Confiscare, bona alicuius publicare, proscribere, in publicum conferre, fisco addicere; *elkobzani, elzsákmányolni, elfoglalni, lefoglalni.* Gall. confisquer. Wagn. Törvt. Msz. Olah Cod. Ep. 618. D. Ráczk. 65. Cf. Svet. Calig. 16. Domit. 12.

Confiscatio, addictio in publicum v. fisco; *elkobzás.* Tör. Tár. 1886. p. 130. Cf. Flor. 3., 9. 3.

Confiscator, qui aliquid in publicum

fisco addicit; *hivatalos elkobzó.* Száz. VIII. 377.

Conflatorium, i, (Du C.) officina venis metallicis excoquendis; *olvasztó ház.* Szilágyi Száz. XXX. 838. officinæ sive *Conflatoria* separantia argentum a cupro vulgo Zagerhwthen nuncupatam. Schläg. 1063. Cf. Vulg. Prov. 27., 21.

Conflictus, ad conflictum venire: prœlium committere. Vopisc. Car. 10. (Du C. exercitus dissipatio); *ütközet, összeütközés.* Gall. conflit. Marc. Chr. ad *conflictum* non audentibus sc. Bohemis venire II. 54. Sim. de Keza Chr. I. 3., 1. Cf. Pacat. Paneg. ad. Theodos. 34.

Confluentia, æ, confluvium; *összefolyás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 148. Cf. Macrob. Sat. 7. 4.

1. **Confluxus,** us, V. *Confluentia.* G. Fej. T. XI. V. Un. 407. usque *confluxum* amnium.

2. **Confluxus,** i, concursus; *gyülekezés, tódulás, csődülés.* Törvt. Msz. Rák. Ön. p. 224. l. 29—31.

Confœderare, (Du C.) fœdus icere, societatem inire; *szövetkezni.* Act. et Doc. Rákóczy p. 23: diligenti . . . resolvimus animo, quam sit dubium . . . quamque sæpe periculosum cuique tractare et *confoederare* cum Regibus. passim ap. script. ecclesiasticos et ap. Oros. 2., 4.

Confœderati, fœdere iuncti; *frigyesek.* Törvt. Msz.

Confœderatio, (Du C.) fœdus; *1, összeszövetkezés, frigykötés; 2. szövetség, szövetkezet.* Gall. confédération. Törvt. Msz. Verancs. V. 238. Gallorum, Venetorum Polonorumque *Confoederatio.* Cf. Hieron. Ep. 22. nro 35.

Confœderationalis, ad fœdus, pactum pertinens; *szövetségi.* Rák. Ön. 170. *confoederationale* obligamen.

Confœderatus, fœderatus, socius; *szövetséges, szövetkezett.* It. confederato. Wagn. Törvt. Msz. Verancs. V. 256. hos *confoederatos* suos ipse in ratificatoriis suis includet.

Conformis, conveniens, accomodatus, congruens; *illő, megfelelő.* Pázm. Dial. 593. Cf. Sidon. Ep. 4. 12.

Conformistæ, Bel. Geogr. 114. Religio Reformata in Anglia . . . in Episcopalem, Presbyterianam et Puritanam distinguitur. In qua, qui cultum numinis ad liturgiam conformant Anglicanam, *Conformistae;* qui vero non conformant *Non Conformistae* adpellantur.

Conformitas, æqualitas, convenientia similitudo, congruentia; *egyenlőség, egyformaság, illőség, megfelelőség, hasonlóság, egyezőség.* Törvt. Msz. Pázm. Dial. 430. Fej. X. I. 279. Rák. Ön. p. 356. l. 21—24.

Conformiter, æqualiter, congruenter, convenienter; *egyezőleg.* Törvt. Msz. Fej. X. I. 478.

Conformus, 3., conformis; Magy. Tör. Tár. XV. 104.

Confortabilitas, confirmatio; *felbuzditás, bátoritás.* Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. 3. Circa tertium mysterium, scilicet *confortabilitatis.*

Confortare, (Du C.) fortem reddere, passim ap. sequioris ævi scriptores Lact. Hieronym. Vulg. Interpr. firmare, corroborare, reficere; *erősitni, megerősítni, megszilárditni, üditni, vigasztalni.* It. confortare. Marc. Chr. I. 61. *Confortatum* est regnum in manu Geysæ Regis. Fej. III. II. 371. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 287. Curios. Misc. II. 239. *Confortare* crocum dixerunt exhilarando. Cf. Vulg. Carm. 71. Lactant. 4., 15.

Confortatio, actus recreandi, roborandi; confortandi, *erősítés, üdités.* Curios. Misc. II. 273. Odores ad *Confortationem* Cordis præcipue utiles sunt.

Confortativus, 3., corroborandi, firmandi vim habens, recreans; *megerősítő, felbátoritó, üditő.* Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. I. c. 3., O verbum dulce, o verbum spei *confortativum.* In parasceve s. I. c. 4.

Confortator, qui firmat, corroborat; *támogató.* Batty. Leg. III. 504. an. 1455.

Confortatrix, quæ firmat, corroborat; *erősítő(nő).* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 379.

Confortum, corroboratio; *biztosíték.* Ljub. Mon. Sl. IX. 17. an. 1409: informentur provisores . . . pro suo *conforto,* quod mittimus eis . . . lignum.

Confovencia, æ, (a Catulliano *confovere) favor; meleg pártolás.* Cod. Dip. And. V. IV. p. 348: non nostrorum adversariorum contra nos et dictam ecclesiam nostram litigancium declinatoria instante confavencia, sed libramine equitatis et mere iusticie *confovencia.*

Confovere, fovere; *pártolni, ápolni, kegyelni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 3. favendo Ecclesiis, ipsarum libertates et iura nec non et ministros Dei, personas ecclesiasticas *confovendo.* Cf. Afran. ap. Non. 523., 17. Appul. Met. 8. p. 204. Hieron. adv. Ruf. 8.

Confraccio, actus violandi, rumpendi (ap. Du C. alio sensu); *törés.* Szék. Okl. I. 210. quomodo extunc nos propter non ipsius contractus observationem in fidei nostre christiane *confraccionem* ac honorum et humanitatum amissionem convincamur.

Confractor, (templorum) prædo, violator; *templomtörő, -rabló.* Cod. Zichy I. 105. *confractores* ecclesiarum.

Confractorium, (Du C.) dicitur in Missali Ambrosiano illa oratio, quæ sequitur fractionem Hostiæ; *kenyérszegő imádság.* Nagy Hier.

Confragium, locus ubi venti concurrunt ac sese frangunt. (Du C. confrages); *széltörő hegy v. szikla.* G. Fej. VII. 236., 184. protenditur usque ad *confragium,* quod vulgariter Wimprech (Windbrech) dicitur et ab eodem confragio, quod Wimprech dicitur. Ibid. Wimprech: Windbrech, Windbruch.

1. **Confrater,** socius eiusdem ordinis, collegii, contubernii, claustri, ecclesiæ; *szerzetestárs, tiszttárs.* Gal. confrêre. Jókai Mire Megvén. III. 117. hyberni *konfraterek.* Oltv. Synod. 106. Ker. Nap. 243.

2. **Confrater,** membrum Cehæ; *czéhtárs.* Kov. Form. St. 442. sed in omnibus servitiis . . . cum eisdem *Confratribus* teneatur esse unitus.

1. **Confraternitas,** (Du C.) Ceha, Sodalitas; *czéh, társaság, egyesület, testület; szerzet, szerzetesség.* Gal. confraternité. Kov. Form. St. 442. medietatem dicti Magistri Cerdones devotionis Zelo instigati sibi in *Confraternitatem* eligere cupivissent. Wagn. Oltv. Oct. Synod. 28. Claustrorum et *Confraternitatum.*

2. **Confraternitas,** *reform. esperesség.* Ger. Seniorat. Ker. Nap. 104.

Confraternium, contubernium, collegium, confraternitas; *tiszttársaság, szellemi testvérség.* Gal. confrérie. Jókai Debr. lun. 94. et passim.

Confricatio, actus confricandi; *dörzsölés, surolás.* Máty. 370. Cf. August. Conf. 4., 8.

Confrontare, componere aliquem cum aliquo, conferre,; *szembeállítni, szembesítni, összehasonlitani.* Jókai Rab. R. I. 190. Törvt. Msz. Rák. Ön. 113., 38. 114., 1. (113., 38.) Kövy El. 684. Arch. Rák. IV. 225. cum fassione *confrontata.*

Confrontare par cum originali, comparare transcriptum cum exemplo; *párt összeegyeztetni, összehasonlítani* Törvt. Msz.

Confrontatio, 1. actus confrontandi; 2. comparatio, collatio (Du C.); *1. szembeállítás, szembesités; 2. egybehasonlítás* (cum originali). Tisztb. Irm. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 139.

Confrontatio libellorum, collatio tabularum publicarum censoriarum; *adóegyeztetés, adókönyvegyeztetés.* Törvt. Maz.

Confrontator, tributum pro reditu stabiliens; *adókönyv egyeztető.* Pár. Páp.

Confrui, frui, uti aliqua re cum ceteris; *együtt élvezni, használni.* G. Fej. T. XI. V. Un. 531. quo fideles Cives et hospites nostri *confruuntur.*

Confugibilis, ad aliquem confugiens; *valakihez forduló.* Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. III. Quia beata virgo *confugibilibus* et sibi servientibus famulis indubitanter auxiliatur.

Confusaneus, 3., (Du C.) confusus; *zavaros.* Tör. Tár. 1888. p. 529. *confusaneo* eodemque conventu.

Confusibiliter, confundendo; confuse, ordinibus dissolutis; cum dedecore; *szégyenletesen, gyalázatosan.* Chr. Dubn. p. 150: regales autem fugam capientes *confusibiliter* recesserunt et p. 157: armis eos spoliatos abire *confusibiliter* compulit ad omnium confusionem soldatorum. Pel. Serm. Hiem. 3. l.

Confusionis opprobrium, ignominia; *meggyaláztatás.* Batty. Leg. T. II. 212. an. 1222. ei *confusionis opprobrium* inferator.

Confusum, i, res confusa, turbida; *zavaros dolog.* Pázm. Dial. 183.

Confusus, idem ac fusus, stratusque, victus; *megvert, vereséget szenvedett.* S. de Kz. Chr. I. 4., 1. In montanis pervenit tandem Aquilegiam, cuius magnitudine circumspecta stupefactus se *confusum* reputabat, si dictam civitatem inexpugnatam reliquisset.

Congassus, i, monetæ genus temporibus Rákoczianis (Germ. Kongassen, a *kongó,* sonans); *kongó pénz.* Pro. Pr. an. 1708. 8-va maji Seynd in die Stadtwag soviel Libertiner oder *Kongassen* gelifert worden. . . . Besztb. Levt.

1. **Congaudere,** una cum aliquo gaudere, una gaudere; *együtt örülni.* Fej. II. 37. infirmis compatiens, benevolentibus *congaudens.* Cf. Tertul. adv. Gnos. c. 13. Ciprian. Ep. 50.

2. **Congaudere,** gaudio salutare; *örömmel üdvözölni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 121. an.

1422: pro *congaudendo* de creatione regis . . . eligatur . . . ambassiator.

Congaudium, lætatio, gratulatio; *örvendezés, öröm.* G. Fej. T. XI. V. Un. 295. per eorum medium suum assensum celebri *congaudio* nobis fecit patefieri.

Congellus, 1. (syncellus) (Du C. pro Concellaneus) 2. Hieros., patriarchæ viventis designatus successor; *1. lakó társ; 2. segéd atyaérsek.* Nagy Hier.

Congeneratio, affinitas, consanguinitas, affines; *rokonság, nemzedék.* G. Fej. X. I. 320. et ipsorum proximis et *congenerationibus.*

Congenerationalis, eiusdem generis, agnatus et cognatus, consanguineus, proximus; *vér szerint való atyafi, testvératyafi, ugyanazon nemzetséghez tartozó.* Törvt. Msz. Fej. VIII. I. 530. Csaplov. Nucleus 82. Fej. X. I. 235.

Congentilis, ejusdem gentis; *ugyanazon nemzetségü.* Kuk. Jur. II. 113. Cf. Inscr. Orell. Nro. 2491.

Conglomeratio, *Congestio; vér összetorlódás.* Regul. Turm. Præt. 89. quæ remedia sint contra sanguinis sub maxilla *conglomerationem* (Mäuseln) . . .

Conglomeratum, i, congeries, strues; *gyülvény, halmozat.* Gall. conglomérat. Száz. VI. 541.

Conglorificare, (Du C.) similiter atque uno modo laudare, eandem laudem et gloriam tribuere alicui, coadorare; *közösen dicsőiteni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 114. Fej. I. 129. Cf. Tertull. Resurr. Carn. c. 40. Cod. Just. 1., 1., 4.

Conglutinosus, 3., glutinans, glutini similis; *enyves.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 178. Cuius ratio desumitur ex dicto lentore seu humore tenaci *conglutinoso.* Cf. Veget. 2., 12., 2.

Congnis, cuneus; *ék.* It. cogno. Ljub. Mon. Sl. XXII. 28. an. 1454: vallicella . . . intra hos *congnes.*

Congradare, fors. contrahere, convolvere; *összegöngyölgetni.* Obs. Jadr. 405. Sed Sagulare, in quo erat, *congradat* et confixus recedere non sinebat.

Congratulanter, gratulando; *köszöntve.* Marc. Chr. II. 52. plebs autem tota *congratulanter* affirmabat.

Congratulative, modo gratulantis; *köszöntőképen.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. II.: Sive enim accipiatur ut angelus dixerit istam salutationem narrative, sive ut optative, sive ut *congratulative.*

Congratulatoria, æ, (epistola) gratulationem continens; *szerencsét kivánó levél.* Tör. Tár. 1889. p. 304. *Congratulatoria* Regis Ungariæ ad Christianissimum Regem Franciæ. Bethl. Gáb. Lev. 185.

Congratulatorii (oratores): congratulantes; *szerencsekivánó.* Verancs. VII. 217. Exspectantur oratores *congratulatorii* ab omnibus christianis principibus.

Congregatio, Sedes Judiciaria (Du C. al. s.); *megyegyűlés.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 136: *Sedes Judiciariae* seu *Congregationes.*

Congregatio Canonissarum de nostra Domina, *Notredami apáczák.* Cher. Jus. Eccl. II. 60. 3. *Congregatio Canonissarum de nostra Domina* (Notre Dame) nuncupatarum, quæ regulam S. Augustini sequuntur. Auctor earum erat P. Fourier, qui eas circa finem sæc. 16. fundavit apud nos in Hungaria an. 1765 receptæ Posonii educationi sexus sequioris semet impendunt.

Congregatio comitatus generalis, conventus omnium com.; *nagy gyűlés, vármegye közgyűlése.* Törvt. Msz.

Congregatio consistorialis, a Sixto V-to papa ex 8—12 cardinalibus constans concilium; *V. Sixtus pápa alapította 8—12 bibornokból álló összegyülekezés.* Kon. Egyh. 252.

Congregatio de propaganda fide, *hitterjesztő szék.* Not. rel. II. 130: Gregorius 15. us an. 1622. illustrem de *propaganda fide congregationem,* quæ ex 13 Cardinalibus, 2 Presbyteris, uno Monacho et scriba constat, instituit et magnis proventibus auxit, cuius institutum esset religionis Christianæ propagationem per universum orbem dirigere. Ex hac congregatione *Missionarii* ad remotissimas gentes mittuntur.

Congregatio Generalis Palatinalis, *nádori törvényszék, birósági gyülés.* Benz. J. H. 266: Judiciorum Criminalium conditio hæc est: Regnante Mathia Corvino Palatinus Regni quotannis singulos Comitatus peragrare, et de malefactoribus sub dio super colliculis iudicium administrare solebat, quod *Judicium generale* seu Palatinale, nec non *Congregatio Generalis Palatinalis* appellabatur. Propter abusum vero an. 1478. sublata et Comitibus supremis, aut Vice-Comitibus potestas data est, reos criminis puniendi, ita ut conventus peculiares habeantur, quos *Sedes Judiciarias,* contracte *Sedrias* appellant. Hajnik Perjog. 13.

Congregatio Mariana, sodalitas, sodalitium, conventus Mariæ honoribus institutus cœtus ex litteraria iuventute collectus, conflatus ad Divinæ Matris honorem sodalitium scholasticæ iuventutis Virgineæ Matris nomine congregatum; *Boldog Asszony tisztelői gyülekezet, iskolai kör, társaság Mária tiszteletére.* Wagn.

Congregatio PP. Piarum Scholarum, Piaristæ; *piaristák szerzete.* Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Congregatio PP. Piarum Scholarum* approbata a Gregorio XV. 1621.

Congregatio Rituum, concilium vel consilium Patrum Purpuratorum sacris ritibus sanciendis constitutum; *szent szertartások szentesitésére alakult biboros gyülekezet.* Wagn.

Congregationalistæ, *Independentes* in Anglia et Scotia q. v. Kon. Egyh. 115.

Congregationes religiosæ, confraternitates simplicibus sed perpetuis votis adstrictæ; *egyházi testvérületek,* melyeknek tagjai örökös ugyan, de csak egyszerü fogadalmakkal vannak lekötve. Kon. Egyh. 360.

Congregator, qui congregat, accumulat; *csoportba gyüjtő, halomra gyüjtő; halmozó.* Luc. Regn. Dalm. 178. qui profecto non destructor, sed potius constructor, non dispersor, sed *congregator,* nec raptor erit. Cf. Arnob. 6. p. 199.

Congressus, 3., exercitatus in certamine singulari; *gyakorlott* (bajnok). Hajnik Perjog. 267.

Congressus simulatus, fortuito oblatum certamen singulare; *véletlen párbaj.* Gall. rencontre. Kass. Ench. I. 56. Sub prætextu *congressus simulati* Rencontre dicti Duellantes, æque capitis pœna puniantur, et qualiter similes congressus præpediantur, præscribitur. Norm. Ordin. an. 1752. 7. Aug.

Congrua, tributum ecclesiasticis competens, conveniens, portio congrua; *illeték, járandóság* (papi). Cher. Jus. Eccl. II. 239. *Congrua* Pastorum animarum. Summa proventuum ad pastorem animarum intertenendum requisita *portio congrua* aut simpliciter *congrua* nuncupatur.

Congrua viduæ, pecunia viduæ alendæ, sustinendæ data, destinata; *özvegy tartása.* Art. D. 1840. p. 29.

Congrualis, ad congruam pertinens; *papi illetéki.* Oltv. Act. Synod. 19. quotta *congrualis.*

Congrue, congruenter; *egyezőn, összeillően.* Wagn.

Conhospes, socius hospitis; *vendégtárs.* Fej. V. 1., 81. Si vero aliquis ex ipsis hospitibus discordiam moverit cum *conhospite* suo.

Coniacere, una cum aliqua re iacere; *együtt feküdni.* Fej. X. 2. 386. possessionum . . . in dicto Comitatu Pilisien. existentium in contigua commetaneitate *coniacentium.*

Coniectare, (Du C.) decernere (tributum); *kivetni adót.* Mem. Pauli. 431. creati fuerunt quatuor coritatores et exactores coniectus qui deberent *coniectare* dictos 5. mill. vel pignora aurea.

Coniectator, qui tributum solvendum describit; *adókivető.* Gall. repartiteur des contributions. Mem. Pauli. 431. Die Martis 3. eiusdem mensis idem coniectus fuit et cepit exigi per ipsos *coniectatores.*

Coniecturaliter, coniecturā, (Du C. coniecturative); *gyanitólag, hozzávetőleg, következtetés utján.* Törvt. Msz. Otia Bachm. 50. Curios. Misc. 182. II. Rák. Gy. 437. Cf. Sidon. Ep. 9., 11.

Coniecturari, (Du C.) coniicere, coniecturam facere; *hozzávetőleg következtetni.* It. conghietturare. Gall. conjecturer. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 248. Et quia nec orator nec mercator invenitur, necesse est *coniecturari* eum speculatorem vel alium quempiam id generis esse. Tör. Tár. 1890. p. 436.

Coniecturative, (Du C.) coniectando; *hozzávetőleg.* Pel. De transfig. Dom. s. III. c. 6.

Coniectus, us, (Du C.) tributum; *adó* (kivetett). V. s. *Coniectare.*

Coniglus, i, V. *Conillus* et *Capredum.*

Coniicere aliquid sicco calamo, sine calamo, sine scriptione communicare; *irásnélkül közölni.* Verancs. VII. 231. si quid modo non subsit aliud, quod *conjici sicco* etiam *calamo* facile potest.

Conillus, cuniculus; *tengeri nyúl.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Mantellum de burnete cum pellibus de *conillis* . . .

Coninteressatus, socius iuris, emolumenti alicuius; *érdekelt, érdektárs.* Horv. Család Memoriale 264. minthogy ahoz több *coninteressatusok* is vannak.

Conjobagio, socius subditi operas vectigales præstantis; *jobbágytárs.* Haz. Okl. 29. an. 1255. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 397. ceteris *conjobagionibus.*

Coniudex, (Du C.) socius iudicis, assessor; *birótárs.* Haz. Okl. 4. an. 1237.

Coniugari, coniugem ducere; *megházasodni.* Verancs. VI. 350. Et si fortasse spiritus Dei iusserit, obtemperabo, non tamen *coniugabor* in Polonia, ubi honestius scortatur, quam uxor ducitur. End. p. 374. Synod. Strigon. II. 10. ut nullus *coniugatus* presbiter aut diaconus altari deserviat. Törvt. Msz.

Coniugata, æ, coniuncta, coniux; *feleség.* Wagn.

Coniugata, vocabula eiusdem originis stirpis, radicis; *ugyanazon gyökü szók.* Kaprin. Eloq. I. 186. *Coniugata* sunt, quæ ab uno eodemque primitivo verbo varie derivata communi significatione veluti jugo, coniunguntur. Ut Christus, Christianus, rex, regnum, rego.

Coniugati, coniuges; *hitvesek.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X 74.

Coniugicidium, occisio, cædes coniugis; *hitvesölés.* Cher. Jus. Eccl. II. 218. Crimen duplex continet impedimentum dirimens: *adulterium* et *Coniugicidium.* Georch. H. T. I. 135. Kétféle a gonosz tétemény (crimen): a házasságtörés (adulterium) és a *hitvesölés (coniugicidium).* Törvt. Msz.

Coniugista, æ, qui regulas sic dietæ coniugationis discit; *igeragozást tanuló.* Zilahi ref. koll. Ért. 1894/5. CCX. lap Conscriptio Togatorum anno 1815. die 5, Decembris... *Poetarum*... 18... *Rhetorum*... 15. *Syntaxistarum veteranorum*... 16. *Syntaxistarum novitiorum*... 17. *Grammatistarum*... 32. In Anno 1816 accesserunt.

Coniugistarum ... ... 24.
Declinistarum ... ... 46.
Elementistarum... ... ... 51.

Coniuncticus; Classis coniunctica, V. *Coniugista.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 130. (Classis) *Coniunctica* post meridiem ab hora 2 usque 5. Rhetorica 6. Grammatica 7. Synt. Josephus Magyarosi *Paedagogarcha.*

Coniunctive, una; *együtt, közösen.* Gall. conjointement. Faber. Jur. Met. 14. ex quibus apertum est: legislatorem ad ordinationem suam et Declarationes *Coniunctive* se referre utrasque observari voluisse.

Coniunctura, conditio, circumstantia, relatio, commercium, status, conditio; *viszonyok, összeköttetése, körülmény, állapot.* Rák. Őn. 175. 13—15. Arch. Rák. VIII. 382. de feles lovas is rendeltetvén ezen præsidiumhoz, kellett Felségednek az mostani *coniuncturákra* nézve oly főt rendelni ide. Epist. Proc. P. III. p. 521. quisquis universas *coniuncturas* Europæas perpenderit.

Conjungere, pervenire aliquo; *jönni, érni valahova.* It. giugnere. S. de Kz. II. 1., 16. II. 4., 4. II, 5., 1. Marc. Chr. I. 7. *coniunxit* se mari Adriatico.

Coniurator, (Du C.) qui una iurat; *mással együtt esküvő, esküttárs.* Mitschwörende. Tör. Tár. 1893. p. 20.

Coniuratrix, quæ simul sacramento firmat; *az esküt együtt letevő.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 621: postquam... domina abbatissa cum suis *coniuratricibus* suum sacramentum actualiter deponere voluisset...

Conlaborator, socius laboris; *munkatárs.* Knauz. M. E. Str. I. 92.

Conlateraliter, ad latus; in orbem; *sorjában, egymás mellett.* Fjp. Anon. 19 b. in palatio... *conlateraliter* sedendo.

Conligatus, fœdere iunctus; *szövetséges társ.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 154. an. 1388.

Conlutinare, malthare, ferruminare *(con* et *lutum); összeragasztani, összefoglalni.* Kronst. III. 454: stupa ad lapidea scamna *conlutinanda.*

Conmactare, concidere; *összevagdalni.* Cod. Zichy I. 465: quod filium petri... decolorasset et *conmactasset.*

Conmagister, socius magistri, collega; *mestertárs a czéhben.* Pozseg. ötv. szab. lev. 1761. X. ne tales ab alio *conmagistro* quavis arte aut dolo sub pœna arbitraria... avocare seducereque præsumat.

Conmater, V. *Commater.* Tör. Tár. 1889. p. 437.

Conmeliorare, emendare et corrigere; *megjavítani.* Kov. Form. St. 359 et sapientiæ via salubri reformentur restringenturque et *conmeliorentur.*

Conmessalis,conmensalis,conviva,convictor; *asztaltárs.* Cod. Dip. Pat. VI. 273., 196. capellani *conmessalis* dilecti et fidelis nostri.

Conmetaneus, Commetaneus, Confinis; *határos, szomszéd.* Törvt. Msz.

Connaturalis, naturalis, naturæ conveniens, cum natura congruens, eiusdem naturæ, congenitus, naturalis; *természetének megfelelő, természetes.* It. connaturale. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 122. Vocem quoque sibi *connaturalem* multifarie mutant. Kass. Jur. Civ. I. 234. Pázm. Dial. 94. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 176.

Connaturalitas, naturalis coniunctio, communitas naturæ; *természeti közösség.* Pel. Pom. L. I. P. II. Art. II. c. 4. Quamvis visio intellectualis ex se sit melior corporali, tamen utraque simul efficacior est, quam altera propter *connaturalitatem* humanæ cognitionis ad sensum.

Connaturaliter, secundum insitam naturam; *természetének megfelelőn, természetesen.* Pázm. Dial. 563. Curios Misc. I. 10. Quia videtur *inconceptibile,* quomodo naturaliter ordo, quem de facto habent Partes Principaliores Mundi possit inverti scilicet ita, ut terra non sit sub aqua, hæc sub aëre, aër sub igne vel verius æthere et hic sub Cælo Luna; nec quomodo Stellæ et Corpora Cœlestia, alio modo situentur, alioquin autem hæc annihilari vel etiam ex toto corrumpi non possunt naturaliter; Ergo vi solius concursus Dei ordinarii possunt *connaturaliter* durare in æternum.

Connatus, 3., concretus, innatus; *öszszeforrt.* Diósz. Füv. 32. Hist. Nat. 67. Huc etiam referuntur quibus elytra *connata.* Cf. Tertul. adv. Valent. 2. Inscr. Orell. nro 5013.

Connectere, calceare equos, ferrum equis annectere cum gumpho; *patkolni.* It. ferrare. Gall. ferrer. Germ. beschlagen. Schläg. 1303.

Connestabilis, V. *Conestabilis.* Epist. Proc. P. II. p. 83: volumus... ut per Galliam vadatis, præmittite tamen aliquem... ad... Dominum *Connestabilem.* F. Forg. Comm. XIII. 248. Momorancius *connestabilis magister equitum* vivus cessit in potestatem ugonotorum.

Connestabulus, V. *Conestabilis.* Kuk. Jur. 1., 120. vexilla Ducis Vernellii, Domini Philippi, dicti mali spiritus, Domini Joannis de Turgonia et alia tria *connestabulorum* Corporalium seu Nobilium apportavit.

Connexe, continenter; *összefüggéssel, összefüggően.* Ger. im Zusammenhang. Törvt. Msz. Cf. Marc. Capell. 4. p. 117.

Connexio, syllaba; *szótag.* Corp. Gram. 8. Cf. Charis p. 1. P.

Connexio juris et sanguinis, necessitudo iuris et affinitatis; *osztályos vérség, jogi s véri atyafiság.* Törvt. Msz.

Connexitas, (Du C.) connexio, necessitudo; *összeköttetés, kölcsönös kapocs.* Fej. VII. 453. Sane contracta feliciter inter nos iam pridem alternæ *connexitatis* idemtitas sic revera est inexstinguibiliter in nostris radicata præcordiis.

Conniventer, colludendo, consentiendo cum aliquo; *egy kézre játszva, elnézőleg összeértőleg.* Törvt. Msz.

Connivere vitæ, parcere vitæ; *megkegyelmezni valaki életének, életben hagyni.* Bod. Hist. Un. Trans. 421. Ecce accusatores apud principem suppliciter instant, ut *vitae* Davidis Francisci *connivere* velit.

Connoissanciam erigere, consuetudinem iungere cum aliquo; *ismeretséget kötni.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. boni amici, cum quibus si *connoissanciam* erigeres.

Connotare, scripto mandare, notare, adnotare; significare; *feljegyezni, jegyezni, jelezni.* Rák. Őn. p. 152. l. 3—5. Pázm. Dial. 177. Deinde forma abstracta nullum suppositum *connotat* vel subiectum sed solum nomen abstractum significat ipsam formam.

1. **Connotatio,** verb. a connotare, conscriptio; *feljegyzés, összejegyzés.* Rák. Őn. p. 318. l. 15—18. (18.): Prælatus enim ille bonus, non esse illud opus compositum ad lucem edendam, sed privatæ solummodo pietatis *connotationes.* Törvt. Msz. Batty. Leg. T. I. p. 427. existimo hanc *connotationem* in iisdem Archivis exstare.

2. **Connotatio,** significatus affinis; *jelentés, rokon jelentés.* Pázm. Dial. 440. sed in voce possunt duæ propositiones per *connotationem* coniungi.

Connotativus, 3., qui aliud quippiam significat; *jelentő szó.* Pázm. Dial. 245. *Connotativum* vero a concreto differt, sicut et absolutum ab abstracto.

Connovitius, i, socius alumni; *növendék paptárs.* It. fratello novizio. Nill. Symb. p. 662: jejunium quod reliqui *connovitii* inviti... amplexi sunt.

Connubus, i, maritus duarum sororum; *két testvér hitvese.* Törvt. Msz.

Connuentia, æ, (a connuendo) capitis inclinatione significata consensio, assensus, approbatio; *igenlő fejbolintás, beleegyezés, jóváhagyás.* Cod. Com. Zich. V. III. p. 226.

Connumerare, computare; annumerare, referre in numerum; *egybeszámlálni, összeszámítani, hozzászámítani, közé számlálni.* Wagn. Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. 1., 5., 14. Ammian. 25., 4. Arnob. 2., 137.

Connumeratio, computatio; *összeszámolás, felszámlálás.* Kövy El. 345. fundi enim, quos quis ex communi cespite occupavit et impopulavit, *connumerationem* intravillanorum non ingrediuntur. Törvt. Msz. Fr. Lib. Rat. I. 20. cuius *connumerationis* summa fecit fl.

Connumerator, computator; *össze-*

iró, összeszámoló. Haz. Okl. 426. an. 1459: *connumerator. . . .* contribucionis. Cod. evang. T. I. p. 55. Kereszt. Res. Mit. 199. Mon. Com. Trans. I. 641. Szék. Okl. IV. 109.

Connumerosus, 3., frequentissimus; valde magnus; *igen számos, népes.* Cod. Com. Zichy T. I. 160: satis *connumerosa* potenti gente nobis... occurrens.

Connurus; *másmenyem.* Tört. Msz.

Conoidicus, 3., conicus, formā cono similis; *kúpalakú.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16.

Conopæum, 1. Conopœum q. v. Arch. Rák. VIII. 309. *Conopaei* duo frusta ex tela delicata.

Conopalis, ad canapam, cellam vinariam pertinens; *pincze..., bor...* Sup. An. Sc. I. 170. an. 1440: decimam manualem et *conopalem* pro mensa Episcopali.

Conopatim, per canapas, per cellas vinarias; *pinczékként.* V. s. *Ciruga.*

1. **Conopœum,** gr. κωνωπεῖον tegmen pensile; aulæum; *mennyezet* (finom szövetből, mint a pókháló, készült). Diar. Com. 15. Quos inter progressi in Conspectum Suæ Maiestatis Regiæ in Tabulato ad unum gradum exaltato sub *Conopoeo* stantis pervenerunt.

2. **Conopœum,** alias *Canape* q. v. grabatus; lectulus. Ger. Canapee. Magy Tör. Tár. XX. 167., 168. *Conopoeum* ex materia sericea.

Con-ovicula, socia parvæ ovis; *kis juhocska társa.* Otia Bachm. Præf. quorum Pastores Lupi rapaces, qui non parcunt gregi te *Con-oviculam* inclamantis oviculæ.

Conpagniam facere, societatem inire, coniurare; *összeesküdni.* Han. Mon. Jur. V. I. 5. an. 1265: qui *fecerit conpagniam* contra honorem civitatis . . . perdat caput.

Conpagnius, i, ab it. compagno, socius; *társ.* Száz. VI. 373. Ludovico *conpagnio* pro Pantoflis den. 25. An. 1507.

Conparochianus, ad parochiam, cœtum sacrum pertinens; *egyház hive.* Fej. VI. I. 339. litem diremit inter *conparochianos* exortam.

Conpater, V. *compater.* Tör. Tár. 1889. p. 437.

Conpaternitas, cognatio, quæ inter conpatres intercedit; *atyafiság.* Thurócz. in Geysa r. Hung. c. 66. Marc. Chr. II. 70. *Conpaternitatis* vinculo sociatur.

Conpervenire, advenire, comparere; *megjelenni.* Tkal. Mon. Ep. II. 19. an. 1340: quod si . . . non *conperveneri*t sic citatus.

Conplenipotentiarius, i, collega, socius Plenipotentiarii. *felhatalmazott társa.* Kuk. Jur. I. 365.

Conposicionarius, 3. reconcilians; *egyezkedő, békéltető.* Cod. Com. Zichy T. I. 245; Ut . . . *conposicionariam* ordinacionem . . . privilegii munimine roborare dignaremur.

Conprecari, precari v. Textum sub *animitus.*

Conpredialis, nobilis in Slavonia, qui una cum aliis quasdam possessiones ab aliquo sacerdote principali acceptas possedit obligatione feudali; *társ praedalistia.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 92. Cum Marcello curiali comite suo et cum *conpredialibus* suis rogavit nos.

Conpuccio, computatio, ratio, ratiocinium; *számadás.* It. computo. Dip. rel. reip. Rag. 234.

Conpungere, (ap. Fin. sub *compungere* megszurkálni, átv. ért. sérteni); impingere; *bele ütődni.* Frak. Mát. Lev. II. 194: omnes imperii principes et ipse cesar videre incipient, in quem *conpungerunt* (pro conpunxerunt).

Conpurgator, socius defensionis in iudicio; *védelmező, tisztító társ.* Werbőczi 353. Coniuratorem Canonistæ vocant *Conpurgatorem.* Hajnik Perjog 337.

Conquæstor, qui una quærit, acquirit; *együttszerző, -kereső.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 229. Dantur etiam aliæ Coacquisitionum species, uti inter fratres indivisos aut etiam divisos vel penitus extraneos: Condonatarios, simul Adoptatos vel Præfectas, *conquaestores* etc. fraternalis, socialis etc.

Conquambium, pro concambium; *csere.* Kub. C. Árp. I. p. 80.

Conquerela, æ, conquestio; *panasz.* Pesty Ször. III. 61.

Conquestor, conquerens; *panaszolkodó.* Törvt. Msz.

Conquestrare, ap. Du C. conquestare, bello et armis aliquid acquirere; *meghódítani.* It. conquistare. Chr. Dubn. p. 23: *conquestrantes...* Pannoniæ regionem. Thurocz. 83. Marc. Chr. I. 10. II. 19.

Conquestratio, (Du C.) actus vincendo aliqua re potiendi; *meghódítás.* It. conquista, —s. Gall. conquête. Thurócz. 78. Post hæc autem Hungaris de novo regno Pannoniæ potitis in *conquestratione* eiusdem iidem Siculi, eandem ipsius regni, quam antea propriis pro sedibus elegerant, Hungaris volentibus partem sortiti fuere.

Conquiescentia, æ, animi securitas, animi confirmatio; *belenyugvás.* Opin. Deput. 52. Sæculari experientia teste Lex hæc, articulus nempe 35: 1729. — *conquiescentiam* Regnicolarum eo modo emeruit.

Conquistare, acquirere (Du C.) Idem significat conquestare, conquestrare. Hisp. conquistar, bello quærere. It. conquistare. Gall. conquester nunc: conquerir; *elfoglalni, meghódítani.* S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Hoc ergo facto et regno Dalmatiæ *conquistato.*

Conradium, (Du C.) Conredium, cibus, mensæ apparatus, alumnium, convivium; *adag (étel).* Nagy Hier.

Conrectator, (Du C. Corretarius) proxeneta, intercessor, arbiter; *alkusz, közvetítő.* It. mediatore. Gall. courtier. Ger. Vermittler. Mem. Pauli 429. Die 9. Febr. facti fuimus Damianus de Nassis et ego Paulus *conrectatores.* 16. Feb. inter Ecclesias Ecclesiasticos, nobiles, populares, et districtuales Jadræ, quæ pecunia dari bebet D. N. A. pro rehabitione Insulæ Pagi.

Conrector, V. Collaborator; collega rectoris scholæ; *oskolai aligazgató.* Törvt. Msz. Körmöczi főreál Ért. 1894/5. 17. *Conrectorról* még alig van említés a 16. sz.-ban, ámbár lehetséges, hogy a rectorok oly tiszti segédje, ki őt szükség esetén helyettesíthette és vele a felsőbb fokon a tanításban osztozkodott, már 1571-ben volt az u. n. *collaborator*-ban. Leges Schol. Schem. 39. In classe grammatistarum minorum. Docens: Andreas M. *conrector.* Körmöczb. főreál. Ért. 1895. p. 45., 58. V. s. v. Primanus.

Conregnare, simul regnare. Passim occurrit; *együtt uralkodni.* Marc. Chr. II. 57.

Conregnatio, actus una regnandi; *együtt uralkodás.* It. conregnazione. Pel. Pom. De S. Thoma mart. c. 1. Tertio commendatur Thoma de cælesti *conregnatione.*

Consacerdos, collega sacerdotis; *paptárs.* Fej. I. 52. ut omnia, quæ de *Consacerdotibus* nostris vel dixerunt vel scripserunt, præsentes possent convincere.

Consacraneus, 3., (Du C.) συμμιστής, eorumdem sacrorum particeps; *vallás-, hittárs.* Nagy Hier.

Consanatio, sanatio, curatio; *gyógyítás.* Jos. Repr. 59. an. 1790; *consanatio* lethalium . . . vulnerum

Consanguineitas, sanguinis coniunctio, cognatio; *vérség, vérséges atyafiság, rokonság.* Cod. Dip. Hung. And. V. 136. 9. Chr. Dubn. 69., 88. Törvt. Msz. Cod. Dip. Hung. Árp. V. III. 147., 242, Tisztb. Irm.

Consanguineitatis arbor, cognationis arbor, stemma; *rokonság fája.* Törvt. Msz.

Consanguineosus, 3., consanguineus. Georg. Sirm. 1., 11. Erat *consanguineosus* unus magnus Hungarus nomine Petrus Zobi de matre sua.

Consanguis, inis, idem ac *Consanguineus.* Pro adjectivo usurpatur nomen concretum. Cf. nostrum; *véreink, vér, vérrokon.* G. Fej. VIII. 3., 81. dicto Nicolao *consanguini* eorum.

Conscholaris, socius ludi, scholæ; *iskolatárs, tanulótárs.* Vern. Psych. 146. Szirm. 168. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 81.

Conscientialis, ad religionem pertinens. *Conscientiale Juramentum; lelkiösmereti eskü.* Kass. Jur. Civ. II. 61. quod iam prævie corporale vel *conscientiale Juramentum* deposuerit.

Conscientiam sibi facere, religioni sibi aliquid ducere; *lelkére venni.* Wagn.

Conscientias exponere, peccata sua sacerdoti confiteri; *gyónni.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 281. an. 1670: neque ullum . . . sacerdotem . . . habent, cui *conscientias* suas *exponere* possent.

Conscientiose, religiose, sancte, pie, diligenter; *lelkiösmeretesen.* Tör. Tár. 1889. p. 373. Szék. Okl. I. 195. Thök. Lev. 142.

Conscribens, tis, qui populum conscribit; *népösszeíró hivatalnok, megbizott.* Pest Vár. levélt.

Conscriptio, actus conscribendi; index, commentarius (Du C. a. s.); *(actus) összeirás, (res) jegyzet, összeirat.* Törvt. Msz. Tisztb. Irm.

Conscriptionalis, e, ad conscriptionem pertinens; *népösszeirási.* Pest Vár. Lev.

Conscriptor, *conscribens.* q. v. *népösszeiró hivatalnok, megbizott.* Pest Vár. levélt.

Consecatio lignorum, cædes lignorum, materiæ; *ölfa-vágás.* Art. D. 1840. p. 21.

1. **Consecrator,** sacerdos consecrans; *fölszentelő.* der Weihpriester. Nill. Symb. p. 161: Collaudavit *consecrator.*

2. **Consecrator,** qui regem oleo inungit; *fölkenő.* Diar. Com. 55. Præibat *Consecrator* cum Clero.

Consecratorius, 3., ad actum con-

secrandi spectans; *felszentelő, szentelési.* Cher. Jus Eccl. II. 102. Antequam autem episcopi nominati Bullas: confirmatoriam nempe et *consecratoriam* obtineant, professionem fidei coram Nuncio apostolico Viennensi et eius Delegato deponunt.

Consenciose, concorditer, uno animo; *egyetértőleg, egyezőleg.* Cfr. ap. Forc. consentienter (adv. a consentiens): consentiendo. Cod. Com. Zi v. III. p. 33. ydem ad causam attracti *consenciose* coram nobis pacifico iure, quendam angulum possessionalem ipsi Georgio et filys suis assignarunt.

Con-Senior, collega senioris, vicearchidiaconus; *al-esperes.* Hist. Ecc. Fv. Præf. XV. Seniores. *Con-Seniores.* Oratores. Actuarius. Fabó Monm. Evang. 7.

Consensuales, nude positum, signif. litteras consensum regium exprimentes; *királyi beléegyeső levél.* Georch. H. T. II. 101. Kov. Form. St. CXXXVI. Pest Vár. Levt.

Consensualis Contractus, V. Sub *Contractus.* Kövy El. 377.

Consensualiter, consentiendo vel consensum præbendo, concorditer; *megegyezőn. egyetértőn.* G. Fej. VIII. 3., 313. benivole et *consensualiter* presentibus.

Consensuare, consentire; *megegyezni.* Vuch. Jur. Feud. 199. Hinc manat illa debitorum feudalium intuitu sui tituli divisio I. in legalia seu debita feudalia, natura sua talia, quæ in legis dispositione vel observantia suum habent fundamentum et conventionalia seu *consensuata,* quæ fundantur in consensu eorum, ad quos feudum devolvitur.

Consentientia, æ, idem ac consensus. (Du C. consentia): *megegyezés, egyetértés.* G. Fej. VIII. 1., 256. de consensu, consilio et *consentiencia* quatuor Judicum et universorum Nobilium de Zathmar.

Consequentiarius, i, temere alicuius auctoritatem sequens; vakon *követő.* Vern. Log. 294. Homunciones *(consequentiarii* vocantur) quibus iste argumentandi modus arridet, varias adhibent machinationes, ut saltem adversarium in vitæ et famæ discrimen adducant. Carlow. Log. 144. Quos autem turpis cupiditas inflammavit, in personam armantur, neque iam sententiam oppugnant, verum auctoris opes, famam vitamque ipsam invadunt. Quales sunt *consequentiarii,* qui ex adversarii assertionibus ridicula vel periculosa scita student deducere. Burian. Blandr. p. 17: Noto interim a supra laudatis Cl. Historicis *Consequentiariis* adnumerari, sed evidenti testimonio... statuo.

Consequibilis, quem consequi potes; *elérhető.* Imre Phil. 64. Sapiens si operatur operi suo finem *consequibilem* præfigit.

Consequium, eventus, consequentia; *következmény.* Erfolg. Jogt. Eml. T. I. p. 492: Maternam... Regiæ Majestatis... sollicitudinem... agnoscimus *consequio.*

1. **Conserva,** æ, (Du C.) fœderatæ naves, quæ eundem cursum tenentes sibi mutuam opem promittunt; *szemmel tartó, oltalmazó hajó,* hajófödözet. Gall. conserve. Ljub. Mon. Sl. XI. 22. an. 1313: omnes barce... debeant ire in *conservam* usque Dulcinum.

2. **Conserva,** æ, condita et reposita alimenta; *tartalék, konzerv.* It. conserva. Ljb. Cod. Med. T. II. 238: electuaria, *conservas* et confectiones... nullatenus... conficiant.

Conservamentum, conservatio; *megtartás.* Dip. rel. reip. Rag.

Conservatio, victus, alimentum sustentatio; *fentartás, gondviselés; táplálás, élelem.* Act. et Doc. Rákóczy. p. 27: 60 millia vel honestam et condignam *conservationem* sicut decet principi. Törvt. Msz.

Conservator, præfectus tabularii (Du C. al. s.); *levéltárőr.* Magy Tör. Tár. XIII. 20. Hajnik. Perjog. 60.

Conservator regiorum insigniorum, custos; *koronaőr.* Kronhüter. Sacr. cor. p. 40.

Conservator Styli; *irattári őr.* It. archivario. Kov. Form. St. XVII. Accedit, quod huiusmodi Styli Codices in Cancellaria Regia conscriptos et asservatos fuisse, ut præmissum est, historice constet, quorum plures hodiedum extant et ipsa muneris Notarii Slyli, *Conservatoris Styli* denominatio id aperte indicet.

1. **Conservatorium,** (Du C.) tabularium, sacristia; *levéltartó hely, sekrestye.* Magy. Tör. Tár. XIII. 8. Tör. Tár. 1891. p. 357 iu sacrystia seu *conservatorio* sive prothocolo istius ecclesiæ. Pesty. Ször. III. 371.

2. **Conservatorium,** receptaculum; *tárház.* Arch. Rák. VIII. 350. In *Conservatorio* inferiori, ubi extraneorum cistæ conservantur. Tör. Tár, 1881. p. 373.

3. **Conservatorium,** arca. Sacr. Cor. p. 87: Ipsa vero sacra Corona, sacro *Conservatorio* obsignato et aurato tegumento superinducto triumphali currui regis imposita.

Conservatorius, 3., ad conservatorium, locum credibilem pertinens; *hiteles.* Urk. Sieb. II. 107. an. 1355. auctoritate diœcesana et *conservatoria* ratificamus. Knauz. M. Str. II. 763., 872.

Conservitores, qui in conservitio vivunt, socius servi; *együtt szolgáló, szolgatársak.* Knauz. M. E. Str. I. 92., 65. Fej. II. 100.

Consessiuncula, demin. a *consessio* accubitus mensæ. Bocat. Hungar. p. 462: frons et nobiscum ad mensam *consessiuncula,* non hoc polliceri videbantur.

Consessus, us, actus in loco aliquo considendi; *letelepedés.* Ger. Niederlassung. Olah. Cod. Ep. 88. Tres habuisse eosdem in bonis Turzonis *consessus,* vel potius descensus.

Consessus capitularis, conventus canonicorum ad deliberandum; *káptalanülés.* Törvt. Msz.

Consessus Collegatus, conventus professorum ad deliberandum; *tanári értekezlet.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 143. Professori gyüléseket *(Consessus Collegatus)* indicál.

Consessus litterarii, *consessus collegatus;* q. v. *tanári tanácskozmányok.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 28.

Considerabilis, speciosus, magnus (Du C. spectandus. laudabilis); *tetemes, nevezetes.* Opin. P. I. §. 2. *considerabile* commercium.

Considerativus, 3., qui considerat; *tekintetbe vevő.* Andr. Pan. 13.

Considere *pariter* (auctore Battyano hic cubat idiotismus dum dicit secum domino Rege et cæteris consedisse pariter, ex Hungarico nimirum; *összeülnénk),* una sedere. Batty. Leg. T. II. 500. an. 1295. ad iudicandam dum *consideremus pariter*... iniuriam.

1. **Consignare,** 1. notare; 2. tradere (Du C.); 3. signare; *1. fel v. összeegyezni; 2. átadni; 3. bepecsételni.* It. consegnare. übergeben. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 222. Regio Taxatoratus Officio Hung. Aulico *consignandum.*

2. **Consignare,** (Du C.) assignare; perscribere; pecuniam alicui attribuere; *utalványozni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 10. an. 1420: fecimus tibi *consignare* ducatos.

Consignatio, 1. adnotatio, 2. actus tradendi, 3. index; *1. feljegyzés, 2. átadás, 3. jegyzék, összejegyzés.* Tisztb. Irm. Törvt. Msz.

Consignibilis, quod consignari potest; *összeírható.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 426.

Consignificativus, 3., idem significans; *másnak jelentéséhez kötött.* Pázm. Dial. 429. conceptum syncategorematicum existere non posse in mente separatum a conceptu categorematis eo, quod habeat *significationem alteri annexam* seu ut ait O. ex natura sunt *consignificativa* cum aliis.

Consignum, signum; *jel, aláírás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 161. an. 1381. meum *consignum* consuetum apposui.

Consiliaratus, us, officium Consiliarii. alias *Consiliariatus; tanácsosi rang, tiszt.* Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio *Consiliaratus.*

Consiliariatus, us, V. *Consiliaratus; tanácsosi hivatal, tanácsnoki tisztség.* Tör. Tár. 1891. p. 511.

Consiliarius, i, a consiliis regis; *tanácsnok, tanácsos, udvari tanácsos, királyi tanácsnok.* Georch. H. T. I. 35. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 9. Constabat Cancellaria ex 5. *Consiliariis,* ex quibus duo simul Referendarii erant.

Consiliarius actualis intimus status, vel Actualis Intimi Status Consiliarius, qui est a consiliis regis intimis; *valóságos belső titkos tanácsos.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 213. et. pass.

Consiliarius aulicus, a consiliis regis; *udvari tanácsos.* Törvt. Msz.

Consiliarius cameralis, a consiliis cameræ; *kamarai tanácsos.* Törvt. Msz.

Consiliarius Montanus, a consiliis montanis; *bányatanácsnok.* Faber. Jur. Met. 47. Constant (Officia Montana) præter Præsidem certo numero Assessorum... Schemnicii plerique *Consiliari montani,* in quibus et 4 Professores Academiæ Mont. Fiscalis quoque Cameralis Assessor.

Consiliatio, consilium; *terv.* Pel. Pom. L. I. Divisio: Pars prima (agit) de divine incarnationis *consiliatione.*

Consiliativus, 3., consulere, consilium dare; *tanácsadó.* Pel. Serm. Senes sunt *consiliativi* Aest. 47. s.

Consiliator, Consiliarius. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 173. Ego Dominus Secundo Judex. Ego Henricus Navigajoso *Consiliator.* Cf. Plin. Ep. 4., 17., 6. Phædr. 2., 6., 2. etc.

Consiliosus, 3., consilii plenus; *bölcs tanácsadó.* II. Rák. Gy. 395. virtuosus, bellicosus, quod magis *consiliosus.* Cf. Fronto Ep. ad Ver. 1. Gell. 4., 9., 12.

Consilium, consiliarii; *tanácsnokok.* Magy. Tör. Tár. XI. 53.

Consilium Aulæ Bellicum, consilium regis, in quo de rebus bellicis disceptatur; *udvari hadi tanács.* Ac. Com. Sopr. p. 107.

Consilium credentiæ, consilium secretum (nota Haneli: in Italia ita nominabatur publicus civium conventus de rebus publicis deliberandi causa coactus); *titkos tanács.* Han. Mon. Jur. II. 34. an. 1312.

Consilium de quadraginta; *negyven tagok tanácsa.* Ljub. Mon. Sl. IV. 126: an. 1381.

Consilium Oeconomicum, senatus œconomicus; *országos közgazdasági tanács.* Száz. VI. 601.

Consilium regis, alias: *audientia regis, v. auditorium nostrae maiestatis,* iudicium ipsius regis; *a király közvetlen birósága.* In iure Hungarico.

Consilium Regium; *királyi tanács.* Bel. Geogr. 499. Administratur Hungaria cum potestate Regis tum consilio et auctoritate optimatum per Comitia Regni, Cancellariam Hungaricam Aulicam, *Consilium Regium,* Cameram Regiam, comitatus item et Civitatum Regiarum Senatum.

Consilium Regium Locumtenentiale Excelsum; *magas kir. helytartó tanács.* Bel. Geogr. 499. *Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale,* quod Posonii est, cum præside Comite Palatino et duobus atque viginti consiliariis, negotia civilia publica, quæ seu legibus patriis sancita seu cum iis consentanea sunt, auctoritate regia in Hungaria innexisque regnis procurat.

Consilium rogatorum, cons. senatorum; senatus; *tanácsnokok tanácsa.* Ljub. Mon. Sl. IV. 126. an. 1381.

Consilium status, viri a consiliis intimis regni; *államtanács.* Törvt. Msz.

Consimilitudo, consensus; *össze-, megegyezés.* Batty. Ger. 118. In Evangelistis, de quorum *consimilitudine* modicus satis adjacet sudor. Nota Batty. *De consensu Evangelistarum, de quo tot praeclara exstant opera.*

Consistentes, (Du C.) dicti illi pœnitentes, qui cum aliis fidelibus stantes orabant; *együttállók.* Nagy Hier.

Consistorialis, e, ad consistorium pertinens; *szentszék, egyházi tanácsi.* Knauz. M. E. Str. I. 151., 129. Ben. Ann. Ér. Cænob. 422. *decretum Consistoriale.*

Consistorialis sedes, V. Consistorium. Törvt. Msz.

1. **Consistorium,** (Du C.) magistratus aut consessus episcoporum et canonicorum, qui pro emergente quadam causa congregantur; *szentszék.* Hor. Mem. 385. Vaciæ in Episcopali Magistratu, quem *Consistorium* vocant. Törvt. Msz.

2. **Consistorium,** curia; *városház.* Kronst II. an. 1537. 345., 353., 359., 367.

3. **Consistorium,** universitatis ad negotia cum aliis magistratibus in negotio studiorum pertractando corpus; *az egyetemnek minden hatósággal szemben képviselő testülete,* melyet a királyi kinevezéstől függő elnök és kari igazgatók képeztek, tanulmányi, igazgatási ügyek vezetésére. Száz. 31., 3. p. 233.

Consistorium Cardinalium; *bibornokok tanácsa.* Cher. Jus Eccl. I. 213. Huc spectat 1. *Consistorium Cardinalium* seu cœtus præside Pontifice ad tractanda negotia Ecclesiastica coactus.

Consistorium domesticum, presbyterium; *egyházkebli tanács a reformata egyházban* Királyhágón túl. Kon. Egyh. 339.

Consocialis, socius, sodalis; *társ.* It. compagno. Knauz M. E. Str. I. 92. Villa Lingu cum aliis *consocialibus* suis debent dare viginti cubulos marcii.

Consocius, i, socius, consors; *társ.* It. compagno, sozio. Olah. Cod. Ep. 274. Quibus exspiratis meus *consocius* fuit in bonis captus et cruciatus. Cf. Impp. Diocl. Maxim. Cod. 10., 2., 3., Firm. Mathes. 3., 13. nro 4.

1. **Consodalis,** sodalis apud opificem; *legény* (mesternél). Kronst. II. 131—133. an. 1529. Opin. P. II. Sec. II. Cap. II. Art. 46.

2. **Consodalis,** sodalis, socius scholæ; *tanulótárs* (az egyetemeken). Verancs. VI. 201. Etsi non vererer iniuriam offerre *consodalibus,* nobilissimis adolescentibus, quibuscum incumbit una litteris, equidem maiora ab eo, quam ab iis sperare non pertimescerem.

Consolare, pro consolari; *vigasztalni.* Reg. S. Ben. 4., 12. In tribulatione subvenire, dolentem *consolare.*

Consolatio intestinorum, levamen intestinorum; *belek megkönnyítése.* Máty. 258.

Consolatrix, quæ consolatur; *vigasztalónő.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 379.

Consolidatio, actus solidum reddendi; *összeforrasztás, megszilárdítás.* It. consolidazione. Törvt. Msz. Fej. IV. 3., 317. usu fructu per *consolidationem* proprietatis assumendo. Cf. Ulp. Dig. 7., 2., 3. Jusiin. Inst. 2., 4.

Consolidatio feudi; *a hűbér egyesítése, megerősítése.* Vuch. Jur. Feud. 227. Est autem *Consolidatio* in sensu latiore utriusque dominii directi et utilis in una persona coniunctio eaque, prout hæc coniunctio vel in persona domini fit vel vasalli, in consolidationem in specie et *appropriationem* seu *allodisationem* dividitur. Törvt. Msz.

Consolidativus, 3., qui consolidat, firmat, durat; *erősítő, szilárdító.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 201. huic (corneæ) continuatur ea Tunica, quæ reliquum oculum investit et ab insigni duritie sclerodes seu sclerotica hoc est dura et *consolidativa* nuncupatur.

Consolidescere, solidum, compactum fieri; *megszilárdulni.* It. consolidarsi. Hist. Nat. 18.

Consonantia, consensus, pactio: *megegyezés, összebeszélés.* It. consonànza. Gall. accord. Ger. Uebereinstimmung. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 260. Dicat qualem *consonantiam* fecerunt Venetijs, dum hoc iter aggredi voluerunt, in casu si caperentur, quid dicturi essent.

Consoror, (Du C.) Virgo mulierve, quæ se suaque, vel saltem bonorum suorum partem aliquam obtulerat Ecclesiæ seu monasterio; *testvér.* Oltv. Act. Synod. 196. distribuendo videlicet unicuique Confratrum et *consororum* Confraternitatum huiusmodi respective unam horam Orationis assidue peragendæ.

Consortia Aulica, conclave; *udvari termek.* Reg. Turm. Præt. 132. Cum autem sua Maiestas Sacratissima Prætorianis aditum ad *Consortia Aulica* (Apartements) clementissime concedere dignata sit.

Consortium, collegium, cœtus; *kör, zárt kör, zárt társulat.* Ger. Klub. Reg. Turm. Præt. 36.

Conspectio, conspectus, cura; *felügyelet, gondozás.* Tag. Erd. II. 630: decernitur, ut regiæ ac montanæ civitates etiam sylvarum *conspectionem* habeant.

Conspectus, gr. σύνοψις, operis ratio, species; *átnézet, előrajz.* Törvt. Msz.

Conspicillium, instrumentum ex vitro confectum oculis applicandum; *szemüveg.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 248. Vern. Psych. 92.

Conspuitio, actus conspuendi V. s. *Depilatio; megköpdösés.*

Constabilimentum, confirmatio, stabilitas; *megszilárdítás.* Fej. Jur. Lib. 457. an. 1790. *constabilimentum* civilis... unionis et concordiæ. Coll. I. 68. Diar. Com. II. 93.

Constabilire, confirmare; *megerősíteni.* Opinio Deput. 11. Oppida ordinatis Magistratibus provisa, quæ in usu causas incolarum forma processuali institutas iudicandi constituuntur, in prævigente hac activitate pro futuro quoque *constabiliuntur.* Cf. Plaut. Capt. 2., 3., 93. Ter. Ad 5., 1., 9. Tertul. Adv. Valent. 39.

Constabilitio, actus firmandi; *megszilárdítás.* Diar. Com. 100. Cæterum res ad Deputationem in Commercii *constabilitione* laborantem pertinens.

Constabularius, angl. constabler. comes stabuli (Du C.), officialis disciplinæ civilis; *királyi lovászmester, néha kisebb kerület biráját teszi,* akkor összeesik a *ballivussal;* most a constabler: rendőri tiszt. Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus vicecomes *constabularius,* coronatores vel alii ballivi nostri teneant placita corone nostre.

Constantia, æ, evidentia, quod constat; *világosság.* Batty. Leg. T. II. 335. an. 1231. ad majorem hujus rei *constantiam* et observantiam.

Constantinati, Sim. Num. 125. Sed ad Byzantios redeamus, ne aliquando in Diplomatum aut Historiæ lectione impediamur: de his id quoque notandum esse iudicavi: quod pro ratione imaginis Imperatorem referentis cognomen tulerint: Sic a Constantino *Duca Constantinati;* a Michaele Duca, prioris filio, *Michaelati,* a Manuele Comneno *Manuelati* et denique a Romano cusi *Romanati* dicti sunt; usus eorum communis erat usque ad Florenorum exordia et ut dicamus necessitate inductus.

Constatus, us, partes, secta; *felekezet.* Bod. Hist. Eccl. II. 7. Potius cum *con-statibus* diversæ religionis in pace vivere malunt.

1. **Constellatio,** (Du C.) siderum situs, status; *csillagállás.* Gall. constellation. Curios. Misc. 102. Alter Astrologus... adventum Messiæ a Judæis exspectari reiiciebat ex astrorum *constellationibus* anno post christum 464. Sim. de Kéza Chr. II. 5., 1. Cf. Ammian. 29. Capitol. Gord. 20. Spart. Ver. 4. Augustin. C. D. 5., 7.

2. **Constellatio,** status rerum; *a dolog állása, környűlállás, körülmények alakulása.* Arch. Rák. II. 116.

Consteria, æ, litus maris; *tengerpart.* It. costiere. Ljub. Mon. Sl. XI. 9. an. 1306:

leprosi... debeant stare in *consteria* supra ecclesiam.

Consternate, cum trepidatione: *lesujtva.* It. con costernazione. Epist. Proc. P. II. 112: Redditæ sunt nobis... litteræ... quibus *consternate* scribitis.

Consternativus, 3., consternationem movens; *megdöbbentő.* Arch. Ver. Sieb. XI. 132. *consternativa* dies.

Constipare, circumdare; *bekeríteni.* Kronst. II. 1533. 292: mercenariis, qui... fontem... argilla *constiparunt,* ac ligna querna apposuerunt, ne curribus fons adiri possit.

Constipatio, a constipando, alvus astricta; *dugulás, szorulás, hasrekedés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 193. Thök. Diar. 68.

Constipendiare, mercedem numerare, stipendium exsolvere; *díjazni, fizetni.* Kronst. II. an. 1537. 516.: *constipendiavi* ad unum mensem drabantes 664., 688.

Constituens, qui aliquem in locum sui constituit, potestate faciendi, agendi instruit; *derék személy.* Georch. H. T. IV. 45. A meghatalmazott képviselő tellyes hatalommal bir, hogy a *derék személy*-nek *(constituens)* képében akár törvény előtt... mindent mint maga a derék személy tehessen.

Constituere, spondere pro aliquo; *jót állani, szavatolni.* Comp. L. III. V. 3: *Constituere* est pro eo, quod alius debet, se soluturum promittere.

Constituere feudum; *a hűbért megállapítani.* Vuch. Jur. Feud. 37. De feudis prædicatur, quod *constituantur* et acquirantur. Feudum *constitui* dicitur, si dominium utile conceditur seu si feudo sua detur existentia.

Consitutio debiti, actus spondendi pro debito; *vállalás.* Georch. Ért. 119. H. T. III. 33. Különbözik a kezességtől (fideiussio, Bürgschaft) azaz oly biztositó kötés, melynél fogva a vállaló úgy leköttelezi magát, hogy ha a főadós bizonyos meghatározott időre nem fizet: legottan a vállaló tartozzék tüstént fizetni a nélkül, hogy azon időnek eltölte után a hitelezőnek magával a főadóssal perbe szállani kellene, a vállalónak leendvén további gondja kára mentetését a főadóson követelni.

Constitutio Feudi; *hűbéradományozás.* Vuch. Jur. Feud. 37. Notiones hae sunt correlatæ: *constitutio feudi* Lehensverleihung, pertinet ad dominum et *acquisitio primitiva Feudi* Lehenserwerbung pertinet ad vasallum.

Constitutio Procuratoria, qua quis negotium alterius in se suscipit et spondet se omnia ex sensu constituentis acturum esse; *ügyvéd-vallás.* Georch. H. T. III. 27. A biztosság alatt értünk olyan kötést, mellynek erejével valaki másnak dolgát (a menynyire tisztességes) annak megegyezésével ingyen magára vállalja és magát legottan leköttelezi, hogy azt tulajdon személyében az eleibe adott szabás szerint véghez viszi stb. Neme ezen kötésnek az ügyész-vallás *Constitutio Procuratoria.*

Constitutio procuratoris cum nostris, viva voce facta ante iudices fassio de in se suscepta sponsione V. *Constitutio verbalis; szóbeli ügyészi vallás, élőszóval tett ügyvédi vallás, biró előtti ügyvédi vallás.* Törvt. Msz.

Constitutio regni, leges et instituta regni; *ország alkotmánya, államalkotmány.* Constitution. Kass. P. P. I. c. Törvt. Msz.

Constitutio verbalis; *ügyvédi vallomás* (ut actio), *ügyvédi vallomány* (ut res). Kövy El. 636. *Constitutio procuratoria,* quæ fit coram Judice causæ, inservit illi uni vel pluribus quidem sed coram illo tantum Judice movendis Causis, vocatur *verbalis* seu, ut olim scribebatur, cum nostris (Judicum testimoniis) durat donec causa terminetur.

Constitutionalis, institutis conveniens, legitimus; *alkotmányos.* Diar. Com. 3. leges nostras *constitutionales.* Opin. Deput. 49.

Constitutionalista, æ, qui leges et instituta regni defendit; *alkotmányhű, alkotmányvédő.* Törvt. Msz.

Constitutivum, (alicuius rei) res, pars ad constitutionem pertinens; *a dolog mivolta, állománya, alkotó részei, tartalma.* Törvt. Mszt. Vern. Met. II. 22. elementorum quæ sint omnis compositionis corporeæ intima et absoluta principia et *constitutiva.*

Constitutivum feudale, res feudum constituentes; *a hűbér alkotó részei.* Vuch. Jur. Feud. 226. In diiudicandis casibus singularibus obtinent sequentes regulæ I. realis interitus obiecti feudalis, tunc tantum qua talis esse dignoscitur, si *constitutivum feudale,* Stock und Stamm absque culpa vasalli interit.

Constitutivum Sessionale, quod sessionem constituit; *telekállomány.* Ger. Bestand der Session. Pfahl. Jus. Georg. 57. In Banatu plagæ silvosæ æque in *Constitutivum Sessionale* imputabantur.

Constitutum Feudale; *hűbér alap.* Vuch. Jur. Feud. 60. *Constitutum Feudale* Ictis Lehnstamm, Lehensquantum dictum, latissimæ est significationis. Generatim denotat quantitatem pecuniæ, quæ vel ex feudo vel intuitu feudi soluta est, aut solvi debet. Huc refertur 1. pecunia ex vendito feudo percepta 2. pecunia ad comparandum feudum destinata 3. pecunia supernatans ex distracto ob debita feudo 4. pecunia successoribus feudalibus e feudo præstanda 5. pecunia pro litteris investituræ vel taxis feudalibus solvenda. Sensu strictu *Constitutum feudale* est quantitas pecuniæ, vi pacti specialis in casu successionis ex feudo alicui solvenda veluti coheredi feudali ex pacto divisionis.

Constrictivus, 3., constringens; *összehuzó, dermesztő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 67. Cf. Cœlius Aur. Tardus 2., 3., id. Acut. 2. 13.

Constructorium, ædicula, recessus in pariete, zothecula; *fülke.* Fej. Jur. Lib. 330: Sanctuarii *constructorium,* ad formam fenestrellæ reponendis sacris liquoribus aptum.

Constructura, æ, ædificatio; *építkezés.* Gal. structure. Fjp. Szám. 492., 498. exposita communia pro utilitate et *constructura* civitatis.

Construx, (Du C. *castrus, costrus, chosdrus,* dux, rex apum, dux examinis, apiastra) Dief.; *méh király.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Constudens, condiscipulus; *iskolatárs.* Pel. De S. Bernardino s. c. 4. Nullus *constudentium* clericorum coram eo dicere auderet verbum inhonestum.

Constus, i, pro: *Contus* q. v. *ad contum.* It. a conto; Ljub. Mon. Sl. V. 26. accipere denarios ad *constum.*

Consubiicere, subiicere, sub iugum mittere, domare; *alávetni.* It. sottomettere. Verancs XI. 6. De modernis hoc solum dicere possumus, quod carni fræna laxarunt; quam et vetera et nova sacrarum litterarum monumenta latissime clamant mortificandam et in servitutem spiritum Sancti esse *consubiiciendam* et redigendam.

Consubscribere, una cum aliquo subscribere; *együtt aláírni, közösen aláírni.* Kass. Jur. Civ. 222. taliterque Testatrice Anna N. Vidua Thomæ N. in Contractu et Transactione præprovocata perinde *consubscripta.*

Consubscriptio, actus una cum aliquo subscribendi; *együttvaló aláírás.* Ger. Mitunterschrift. Proj. Leg. Civ. 261. illa enim, si matrimonium præcedunt, in allatura, quæ eotum necdum præfuit, hypothecam obtinere non poterant, quæ vero sub matrimonio contracta sunt, culpa creditorum, quod *consubscriptionem* uxoris procurare intermiserint.

Consubstantialis, eiusdem naturæ, ingenii; *egylényegű.* consubstantiel. Andr. Pann. 17. Cod. Dip. Árp. Cont. IV. 314. Spiritum Sanctum sibi patrique *consubstantialem* misit in apostolos. Fej. I. 109. eorum, qui tradiderunt per hanc vocem *consubstantialem* nil aliud significari quam *similem.* Cf. Tertul. adv. Herm. 44. Augustin. de musica, 6., 17.

Consubstantialitas, eadem vis, natura, idem ingenium; *egylényegűség.* Gal. consubstantialité. Fej. I. 77.

Consubstantiatio, unitas naturæ; *lényegegység.* Bod. Hist Eccl. I. 42. In venerabili cœnæ Domini sacramento non novit Carolus *trans*-aut *consubstantiationem* Can. Ecc. LIX.

Consubstantiatores, idem qui *Companatores* q. v.

Consuetatus, 3., consuetus; *használatos, szokásos.* Cod. Dip. Pat. VI. 119., 80. secundum mensuram regni *consuetatam.*

Consuetudinalis, consuetudine receptus; *szokásos,* alias: Consuetudinarius. Andr. Pan. 187.

Consuetudinarie, ut mos est, pro consuetudine quotidiana, solito modo; *szokás szerint, szokott módon.* Anonym. Gest. Hung.

Consuetudinarius, i, (Du C.) idem ac *Breve* vel *Carpsum* vel *Ordinarius* etc., liber ritualis, in quo officiorum divinorum ritus formulæque describuntur; *szertartásos könyv.* Száz. XVII. 347.

Consuetudinarius, 3., non scriptus, sed consuetudine, usu receptus et approbatus, consuetus; *szokás, használat szerint való, szokásos.* Faber. Jur. Met. 5. Jus Metallicum rite dispescitur in: 1. Jus Metallicum scriptum seu positivum. 2. *Non scriptum* seu *Consuetudinarium.* Kass. P. P. I. C. *consuetudinariæ* rectionis (Regni) fundamenta. Szer. Not. 144. lex *consuetudinaria.*

Consuetudines, tributum, portorium, vectigal; *adó, vám.* Georch. Ért. 30.

1. **Consul,** Dux legionis in Dacia; *feje a légiónak Dácziában.* Száz. XII. 574.

2. **Consul,** 1. (Du C.) qui præest civitati, alias Scabinus; 2. qui in emporiis, seu portubus maris mercatorum jura ac merces tueantur;

1. polgármester, 2. konzul, révparti v. kereskedésre ügyelő biztos. Kass. Jur. Civ. Lex. 10. Verancs. Hist. I. 346. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. Burg. I. 12. Bel. Geogr. 500. Civitates liberæ regiæ peculio regio adscriptæ peculiaria adæque in Regis et regni commodum negotia per Senatum, cui Prætor plerumque cum *Consule* præficitur, regia procurant auctoritate.

Consula, æ, *in consulam,* probando; *megerősítve (egyetemesen).* Kronst. II. 83. flor. quos dominis senatui eodem die in summam redigebant et domini eosdem *in consulam* quittos et absolutos reddiderunt.

Consulatus Maris, (Du C.) munus consulis, qui mercatorum iura tuetur in emporiis et portubus; *tengeri konzulátus, ügyvivőség.* Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense ac totius Littoralis Hungarico-Maritimi habet... et *consulatus Maris Forum I-mae* Instantiæ e Præside, Assessoribus et Actuariis constans.

Consultivus, ad consultationem pertinens; *tanácskozó, tanácskozási;* evocationes consultivæ; *tanácskozásra hivás.* Cod. Dip. And. II. 338., 382. nobilibus viris *consultivis* conaminibus inducere nequientibus. Fej, X. I. 487. et quia *evocationes consultivas* talibus in processibus iuxta regni consuetudinem legitime factas tunc forenses sequi deberent proclamationes. Cod. Dip. Kár. I. 276., 181. Cod. Com. Zichy III. 590.

Consultor Rationum, præfectus rationum; *számvevő tanácsos.* Ger. Rechnungsrath. Molnár Patv. 67.

Consumaliter, perfecte, absolute; *teljesen.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 159 tartoznak refundálni mindezekben ha defectust tennének és *consumaliter* præstálni nem akarnák az várra való gondviselést.

Consumatio, interitus; *fölemésztés, tönkrejutás* (Du C. al. s.) Dip. Alv. I. 159. oculis aspeximus segetum... *consumationem.*

Consummacio, perfectio; *tökéletesség.* Ger. Vollkommenheit. Chr. Dubn. 92. Omnes enim noverant ipsum esse vestitum *consumacione* virtutum. Marc. Chr. II. 62.

Consummare et *Consumare:* perficere ad finem adducere; *bevégezni, végrehajtani, végbevinni.* It. consumare. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. Burg. 57. matrimonium per copulam *consumare.* Ceorch. H. T. III. 242. Kass. P. P. I. præf. opus... *consummavi.*

Consummatio vel *Consumatio:* peractio, perfectio, complementum; *bevégzés, végrehajtás.* Törvt. Msz. Cod. Dipl. Brüss. Burg. 57. *Consumatio* Matrimonii.

Consummatum matrimonium, perfectum, legitimum matrimonium; *teljesített, elhálást ért, törvényes, helyes és érett házasság.* Törvt. Msz.

Consumo-merces, merces ad consumendum aptæ; *behozatali áruk.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 276. In tres autem series totum opus est divisum, una continet *Consumo-,* altera *Essito-,* tertia *Transito-*merces.

Consumptibile, cibaria, ciba; *élelmi szer.* Ger. Esswaare. Kuk. Jura I. 401.

Consumptibilis, qui consumi potest; *fölemészthető.* Ser. Cat. 166: lignum per ignem *consumptibile.*

Consumtio, tabes, tabitudo; *elsorvadás, elaszás.* Bene Med. Id. IV. 237. *Marcores* seu *emaciationes, consumtiones, morbi consumtivi,* morbi tabidi vocantur in genere illi morbi chronici, quorum symptoma præcipuum est emaciatio corporis conspicua.

Consumtio interna, merces, quæ in regno cousumuntor; *belfogyasztás,* Opin. P. I. §. 18.

Consumtionale portorium, vectigal pro eduliis pendendum; *fogyasztási vám.* Opin. P. III. Sec. II. §. 12.

Consumtionalis, ad consumendum, pertinens; *fogyasztási.* Opin. P. III. Sec. 1. Commercium passivum seu *consumtionale.*

Consumtivus, 3., tabidus, tabificus; *sorvasztó.* Bene Med. IV. 237.

Consuticius, 3., acu pictus; *kivarrott.* End. p. 567. (Synodus Budensis an. 1279.) 2. prohibemus ne prelati... manicas deferant *consuticias* nec togas sive *guarnacias* seu *supertunicalia.*

Conta, æ, (Du C.) species navigii; *komp.* Prot. inq. 269. XLV. nec ire poteram, nisi aliquis portaret me in quadam *conta* ad sepulcrum dicte beate M.

Contages, contagium; *ragály, métely, dögvész.* Isthv. XV. 247. Cf. Lucr. 3., 734.; 4., 337.

Contantes, (Du C. contantus) numerati denarii; *készpénz.* It. contante. Ger. baares Geld. Ljub. Mon. Sl. XI. 285. an. 1347: officiales ostenderunt recepisse *contantes.*

1. **Contare,** numerare; *megszámlálni.* It. contare. Ljub. Mon. Sl. IV. 418. an. 1399: *contati* ducati.

2. **Contare, contari** (a contus), conto pisces in retia urgere; *turbikálni rúddal a halakat.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Contectalis, (Du C.) sub eodem tecto habitans; *lakótárs.* Nagy Hier.

Contegnum, contentio; *veszekedés.* Ljub. Mon. Sl. II. 293. an. 1345: magnum *contegnum* et altercationes existunt inter vos.

Contemperare, accomodare; *alkalmazni.* Jos. Repr. 29: spem nostram non parum adauxit illud, quod Maiestas vestra percharam nostram Linguam Hungaricam pro vehiculo suæ Benignitatis *contemperare* dignita sit.

Contemplabilis, quod contemplari potest; *megfigyelhető.* Curios. Misc. 117. Indices (dies), qui *contemplabiles* et internuncij nominantur, qui crisim septenario futuram indicant, suntque numero tres: quartus, undecimus, et decimus septimus. *Contemplabiles* appellantur, quod ex eorum *contemplatione* crisis futura soleat provideri, ideoque etiam Internuncÿ nominantur et frequentius indices, quod indicent et prænuncient diem futuræ criseos.

Contemplatio, (Du C.) respectus, *mei contemplatio,* me respiciendo; *irántam való tekintetből.* Frak. Mát. lev. II. 357.

Contemplativus, 3., contemplans, contemplationi deditus, pius; *szemlélődő, ájtatos.* Marc. Chr. II. 41. Thurócz. 97. *contemplativam vitam* peragerct. Andr. Pann. 267.

Contempna, antenna; *alattság.* Kov, Form. St. XXVII. *Contempna* vel *antempna. alathság.*

Contemporaneitas, (Du C. contemporeitas) quod eodem tempore fit; *egyidejűség.* Batty. Leg. I. 99.

Contemporaneus, i, coævus, æqualis; *kortárs.* Törvt. Msz.

Contemptibilia, orum, res contemnendæ; *megvetendő dolgok.* End. p. 238: dilexit deum propter se, mundi *contemptibilia* propter deum.

Contemptive, contemptim; *megvetőleg.* Thök. Lev. 130.

Contemptuosissime, cum maximo contemptu; *a legmegvetendőbb módon.* Arch. Rák. IV. 58.

Contemptuosus, 3., contemptūs plenus; *megvetéses, megvető.* Arch. Rák. VIII. 268. *contemptuosa* repudiatio.

Contemtibilis, contemtione dignus; *megvetendő.* Thurócz. 135. Erat autem habitu corporis *contemtibilis.*

Contenementum, quod cuique ad suam sustentationem necessarium est. Gall. entretien. (Du C.); *élhetési költség,* vagyon, miből becsületesen elélhet. Uj Magy. Muz. III. 196. Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum delicti et pro magno delicto amercietur secundum magnitudinem delicti, salvo *contenemento* suo et mercator eodem modo salva *mercandisa* et villanus eodem modo amercietur salvo wainaggio suo.

Contentamentum, satisfactio; *kielégítés.* Cod. Alv. II. 300. Ad evitandas confusiones et ut militia sine defectu suum habeat *contentamentum.*

Contentare, (Du C.) contentum reddere, satisfacere; *kielégíteni.* Rák. Ön. 31. Cod. Dipl. Fam. Comit. de Sztára. V. 2. 70. et passim.

Contentari, aliqua re contentum esse; *megelégedni.* Pel. Serm. Tertia (regula peregrini)... *contentari* necessariis et non se superfluis onerare. Pasch. 7. n. Cod. Dipl. Fam. Comit. de Sztára. V. 2. 364. et passim.

Contentatio, (Du C.) satisfactio, actus contentum reddendi; *kielégítés.* Cod. Dip. Brüss. IV. 119. cui interea usque totalem finalemque decisionem et *contentationem* de residentia competenti Dnus Bethlen et Provincia providere teneantur. Rozsny. Dáv. 193. Thök. Lev. 38.

Contentio, *contentatio* q. v.; *kielégítés.* Beth. G. lev. 373.

Contentiosus, 3., contentioni, controversiæ obnoxius, controversus, litigiosus; *peres, vitás.* Fej. VII. 262., 342. *contentiosa* particula terræ. Cod. Dip. Fam. de Sztára V. II. p. 239.

Contentivus, 3., qui continet, continens; *magában foglaló, tartó.* Andr. Pan. 10. virtus creaturarum omnium effectiva, omnium *contentiva* et *conservativa,* omnium *provisiva,* omnia implens. Poor J. Zsebsz. 104. Pel. (In convers. S. Pauli s. II. c. 1.) vas *contentivum* divinæ gratiæ.

1. **Contentum,** i, **Contenta,** orum, argumentum, sententia; *tartalom.* Pesty Ször. III. 130. Cod. Zi. V. 30.

2. **Contentum,** pax, approbatio, satisfactio, animus contentus; *kielégítés, megnyugtatás, megnyugvás, elégültség, megelégedés, tetszés.* Arch. Rák. VIII. 381. mindnyájunk *contentumával* hitit letötte. Ac. Com.

Sopr. 39. Cum... negotium cum *contento* Evangelicorum promovissent. Arch. Rák. VIII. 26. Thök. Diar. 5. Megjövin emberem az angliai oratortúl is, nagy *contentummal* vette az kedveskedést, insinuatiokat és ratiokat.

3. **Contentum,** i, litteræ solutionem testantes, apocha; *nyugtatvány.* Cod. Alv. II. 159. alioquin ez kiadott restantiáról *contentumot* kell tenni.

Conterizatio, onis: terricula; *megijesztés.* It. terrore. Fabó. Monm. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinitatis corruptorem patietur, qui verbis: authorizare, criticare, actuare utitur, qui *conterizationes,* spinozitates, possibilitates tanquam inadæquatam lactucam meliori latinitati obtrudit.

Conterminalis, (Du C.) vicinus, confinalis; *szomszéd.* Knauz M. E. Str. I. 431., 562.

Conterminari, finitimum esse, adiacere; *határosnak lenni.* Haz. Okl. 20. an. 1251.

Conterminium, confinium; *határosság.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 79., 116.

Conternari, (Du C. conternare) tertium annum agere; *harmad füvesnek lenni, harmadik évbe belépni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115. Hygin de Limit. 191. Gœs. Hieron. Jesaia 5: 15., 5.

Conterraneus, 3., (Du C.) popularis, compatriota, comprovincialis; *földi.* It. conterraneo. Verancs. IV. 19. Olah Cod. Ep. 284 Czvit. Spec. Præf. Cf. Plin. H. N. Præf.

1. **Contesseratio,** actus tessera hospitati iungendi, amicitia mutua; *közös barátság jele.* Pinx. Apod. p. 51: Saxonibus et Hungaris infarcta est, firma inter se concordia animorumque *contesseratione* iuncti. Cf. Tertul. adv. Hær. 20.

2. **Contesseratio,** (Du C.) actus ineundæ amicitiæ; *vendégbarátság.* Tört. Tár. 1887. p. 68. domini mei amicitiam fraternam et *contesserationem* sanctam...

Contestabilis, (Du C.) (a comes stabuli) præfectus; *főnök.* V. s. Judicancellarius.

Contestamentarius, i, socius testis testamenti, testamentarius; *végrendeleti tanu, társ.* An. Sc. I. 373. an. 1522.

Contestatio, (Du C. contestari; admonere) admonitio; *figyelmeztetés, intés.* Batty. Ger. 72. qui a regno cœlorum sunt excludendi... quibusve prohibemur a perfectoribus sub omni *contestatione* misceri.

Contestativus, 3., contestatus; *bebizonyított, megpróbált.* Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. ut Te peculiari prorsus ac supremo affectionis honorisque *contestativo* insigniret charactere.

Contestis, testis socius; *egyező tanu, tanutárs.* It. contesti. Beng. Ann. Erem-Cœnob. Præf. *Contestem* aget et altera Tui quondam Præsulatus Ecclesia Veszprimiensis.

Contextus, us, *contentum* q. v; *folyamat, tartalom, foglalat, szövevény, szövedék, szövény, szöveg.* Törvt. Msz. Jókai Rab. R. I. 178. ott az egér kirágta a *contextust.* Passim.

Conthoralis, (Du C.) maritus, coniux; *férj és feleség.* V. *Contoratio.* Charta Lud. Regis Hung. v. Ludewig. Rel. Mss. tom. 5. pag. 494.: Juxta continentiam dicti Domini Regis *conthoralis* nostri. Thurocz-passim.

Contigualiter, contigue; *összeérőn, hozzáérőn, határosan.* Fej. V. III. 379. Cod. Dip. And. V. 17., 231.

Contiguari, contiguum, vicinum esse; *határosnak, tőszomszédnak lenni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 573. Thurocz. 51. Knauz. M. E. Str. I. 536., 697.

Contiguatus, 3., (Du C.) contiguus; *tőszomszédos.* It. contiguo. Cod. Dipl. And. V. III. p. 84: ipsis *contiguatis* et vicinatibus, (lege: vicinantibus).

Contiguitas, vicinia, vicinitas contigua (Du C. al. s.); *egymást érés, tőszomszédság.* Törvt. Msz. Székesfeh. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. in *contiguitate* horti et sacelli est domus.

Continent, pro: *continentur.* Száz. VI. 358. marchas argenti 52 et quibus feci laborare 26 tondos et in quolibet *continent* due marce.

Continentalis, ad terram continentem pertinens; *szárazföldi.* Száz. X. 744.

1. **Continencia,** vel *Continentia,* (Du C.) contextus, quod aliqua re continetur, contentum, argumentum, materia; *tartalom, foglalat, szöveg.* It. continenza. Knauz. M. E. Str. I. 602., 775. iuxta suarum *continenciam* litterarum. Verancs. I. 65. Törvt. Msz. Kub. D. Hont. I. p. 338. an. 1391. Cod. Dip. Pat. T. I. p. 322. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 173. Kass. P. P. II. 246. Arch. Rák. IX. 634. Cf. Macrob. Somn. Scip. 2., 12.

2. **Continencia,** habitus corporis; *külső magatartás.* Gal. contenance. Georg. Sirm. I. 100. Et erat adhuc adolescens in *continencia* sua.

1. **Contingens,** accidens, fortuitus; *esetleges, történetes, elő nem látott, véletlen.* Vern. Met. 110. *Contingens* universe est, quod etiam non esse aut secus se habere quod itaque non esse et pluribus modis determinari potest; adeoque mutabile est. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 296. Severin 35.

2. **Contingens,** rata pars, (szesz etc) *kontigens.* Passim.

Contingenter, casu; *esetleg.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 337. an. 1727. si... hæredes... *contingenter*... in vicinia eorundem... fundos... pro se procurarent.

Contingentia, æ, casus, eventus; *esemény.* Cod. Dip. Brüss. II. 170. In istis tamen omnibus *contingentÿs* Matas sua non quievit.

Contingere, attingere; propinqui, qui magis aliquem contingunt = qui maioribus propriaquitatis vinculis cum aliquo coniuncti sunt; *közelebbi rokonok.* End. p. 413. Andreæ II. Decr. 4. an. 1222.

Contingibilis, quod accidere, contingere, evenire potest; *eshető, történhető, esetleges.* Otia Bachm. Præf. futura quoque *contingibilia* me melius prævidet.

Contingnare, (Du C. contignare) tigna coniungere; *szálfákat, gerendákat összekötni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Continium, (Du C.) gratuitæ ad fines muniendas operæ et militum submissio. Samb.

Continuative, perpetuo, continuo cursu, fluxu; *folytatólag, folytonosan.* Kass. Jur. Civ. I. 42. Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 240.

Continuativus, 3., continuans; *folytatólagos.* Severini 37.

Continuator, qui continuat; *folytató.* G. Fej. T. XI. V. Un. 137. Reditum illius *continuator* sic attingit. Batty. Leg. I. 167.

Continuatoria, idem ac continuatoria citatio; *folytató idéztetés.* Georch. H. T. IV. 66.

Continuatoria citatio, citatio quæ continuatur; *folytatólagos idézet.* Törvt. Msz.

Continuatorium vel **Resuscitatorium,** mandatum, quo causa continuatur resuscitatur; *perfolyásba hozató parancsolat.* Georch. H. F. IV. 266.

Continuatorius, 3., ad continuationem pertinens, continuus, perpetuus, provehens, provectus; *folytató, folytatólagos.* Kass. Jur. Civ. I. 8. Civilis præterea subdividitur in Actionem fundamentalem, *continuatoriam,* reflexoriam et accessoriam.

Continuatum, res continuata; *folytatott dolog.* Pázm. Dial. 317.

Continuitas, tenor, perpetuitas; *folytonosság.* Gall. continuité. Száz. XI. 786. Cf. Varro L. L. 7., 6. 101. Plin. 8., 30., 44.

Continuum, i, perpetuitas; *folytonosság, folytonos dolog.* Pázm. Dial. 320.

Continuus orator, legatus perpetuus; *állandó követ.* Beth. G. lev. 38. *continuus orator* a portán.

Conto, V. Auszugales; (ex computo, computamento contractum), signif. ratiocinium; indicem, quo pretium mercium continetur, rationarium; *számvitel, árjegyzék. kontó.* Törvt. Msz. Szirm. 52. *Kereskedők hitelező könyvei* (i. e. Rationalia).

Contoales, charta rationaria, computationis, rationum; *számviteli lap.* Art. D. 1840. 136. Törvt. Msz.

Contophorus, miles hastatus; *kopjas vitéz.* Gall. piquier. Pár. Páp.

Contoralis, V. *Conthoralis* 1. Chr. Dubn. 195., 224. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428., 450. 2. Kronst. I. 511. Ehegatte.

Contorniatus, circum tornatus; *köröskörül simított.* Ger. rundgeschliffen. Schröer. Arch. Gr. et R. 62. numi omnium ætatum et diversi valoris, aurei, argentei, ænei... præterea rotundi, quadrati, *contorniati,* serrati.

Contra, in, *-ra -re.* Han. Mon. Jur. II. 13. an. 1312: rogamina *contra* clericos... nullatenus extendantur.

Contra, æ, censor; *ellenőr.* Főv. Lap. 1896. szept. 9. *Seniornak, kontrának, apparitornak, vigilnek, pápának, kursornak, primatiusnak* kiveszése — mind megannyi régi iskolai méltóság, — magával rántotta a *diligencziák, sedesek,* sedriák fogalmának elpusztulását is.

Contraagens, Controllor, Contrascriba, qui rationes subscribit; *ellenőr, ellenügyelő, viszontvigyázó.* Gall. controlleur. Faber. Jur. Met. 45. in quibus functionibus (Ustrinæ Magister) in maioribus Officiis adiunctum habet *Contraagentem* et *Perceptorem* et Scribam Ustrinæ constituit. Art. XL. O. M. Törvt. Msz. Nov. Calend. 107.

Contrabanda, æ, (a *contra bannum,* i. e. mandatum) 1. mercatura vetita, merces prohibitæ, fraudatio; 2. suppressio; *1. csempészet, tiltott portéka, avval való kereskedés; 2. tiltott portéka elvétele (a vámon), vámbirság, lefoglalás, elkobzás.* Jogt. Eml. I. I. 341. Art. Diæt. 25. Urb. Reg. 245. Törvt. Msz. Kelem. Hist. Jur. Pr. 428.

Contrabandalis, ad merces prohibitas, vetitas pertinens; *csempészeti.* Opin. P.

III. Sec. V. §. 4. (0) 2: *contrabandalis* pœna. Kass. Ench. III. 123. *contrabandales* pecuniæ.

Contrabandare, committere in publicum, confiscare; *lefoglalni, elkobozni.*Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 271. res ademptas confiscatas, *contrabandatus.* Pár. Páp.

Contrabandum, Contrabanda. Kuk. Jur. II. 184. et absque extradanda Schæda, ultraque revelandum Capitum Numerum sub *contrabandi* ipso facto incursu ad glandines impellere licitum erit.

Contrabannum, V. *Contrabanda.* Ljub.Mon. Sl. IV. 12. et passim.

Contrabanti pœna, *elkobzás, lefoglalás büntetése, vámbirság.* Kuk. Jur. II. 186. sub cassæ publicæ indemnisationis aut *contrabanti poena.*

Contrabelare, perambulare; *határt bejárni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 137: si quis laboraverit terram ... que *contrabelata* fuerit per curiam.

Contrabont, vetitæ merces; *csempészet.* It. contrabbando. Tör. Tár. 1891. p. 699.

Contracambium, mutua permutatio; *ellenesere.* It. contraccambio. Ljub. Mon. Sl. XVII. 134. an. 1424. XXI. 441. an. 1452: quod, si ... ville ... occuparentur ... daretur debitum *contracambium.*

Contracappatus, 3., qui contra gerit cappam; *felforditott ék.* Bárczay.

Contracho, onis. V. *Contraso;* Pfahl. Jus. Georg. 214. *Contrachones* (subalterni salis officiorum regiorum) in fundo dominali degentes a robotis in natura præstandis absolute eximuntur.

Contractare, una consultare; *együtt tárgyalni.* Ker. Inst. Mil. 98: diebus non paucis *contractantes* ..,. nullum valebant consilium concorditer stabilire.

Contractatio, (Du C.) transactio, pactio, tractatio, contractus; *alkudozás, alku, egyezkedés.* It. contrattazione. Cod.Dip.Brüss. Burg. p. 264, et quia ipsi desyderabant rem gratam facere Regi præsertim Christiano, ut *contractatio* sibi remaneret libera.

Contractilitas, proprietas rei, quæ contrahi potest; *összehúzhatóság.* Bene Pol. 74.

Contractio, (Du C.) contracti morbus; *görcs.* Bene Med. III. 237. *Contractio* seu *spasmus* frequenter retentiones provocat et sustentat.

Contractio militaris, 1. castra; 2. congregatio militum; 3. actus milites per hospicia disponendi: *1. katona-tanya. 2. katonaság összegyüjtése v. vonása; 3. katonai szállásolás.* Törvt. Msz.

Contractuales, contractus, pactum conventum, litteræ pactum continentes; *szerződéslevél.* Arch. Rák. VIII. 308.

Contractualista, æ, *szerződéses.* Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni vero quibus Contractus (Urbaria particularia) normam ponunt, contractualiter tractari dicuntur; Coloni ipsi his respectibus Urbarialistæ (urbariales) et *Contractualistae (contractuales)* appellantur.

Contractualiter, per contractum, pactionem, literas pactum continentes, litteris pacticiis; *szerződésileg.* It. per contratto. Kass. Jur. Civ. I. 88, seque ad persolvendam summam *Contractualiter* obligaverit.

Contractus, us, 1. pactum, obligatio, 2. conventio, 3. obligatoriales; *1. kötés* (actus) *szerződés, tukma, 2.* (res) *kötött egyezés, 3. kötelező levél.* Georch. H. T. III. 3. Törvt. Msz. Comp. L. III. O. 3. *Contractus* est conventio, quæ ultro citroque parit obligationem. Cf. Ulp. Dig. 50., 15. Sev. Sulp. ap. Gell. 4., 4., 2. Papin. Dig. 24., 3., 20.

Contractus aleatorius, incertus contr. *bizonytalan egyezés, szerencsejátékos egyezés.* Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 393. *Contractus aleatorii* seu tales, quibus super alea hoc est incerto eventu, qui lucrum aut damnum adferre potest, utrinque convenitur. Kövy El. 482.

Contractus annuitatum, cont. de in certis annuis ratis partibus solvendis pecuniis; *esztendei részfizetési egyezés.* Törvt. Msz.

Contractus arendatitius, *bérleti szerződés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 158. Similis est locationi — conductioni *arenda* sive *contractus arendatitius,* per quem quilibet realis bonorum possessor bonum suum pro certa quotannis pendenda summa, certis sub conditionibus, pro certo tempore, ad utendum fruendum alteri tradit.

Contractus bilateralis, *C. onerosus,* cont. qui utramque contrahentem partem ad aliquid præstandum obligat; *két részt kötelező szerződés, kétoldalú, viszontkötelező szerződés, terhelő v. kétoldalú kötés.* Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus bonæ fidei, cont. æquus, moderatus; *johiszemű szerződés, józan értelmű kötés.* Georch. H. T. III. 25. Törvt. Msz.

Contractus conditionatus, V. *Contractus Restrictus; feltételes, megszorított kötés.* Törvt. Msz.

Contractus consensualis, V. Mandatum; c. qui solo consensu perficitur; *egyezségi szerződés, megegyezésbeli kötés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 160. *Mandatum* est *contractus consensualis,* quo quis negotium committentis gratis gerendum suscipit. Törvt. Msz.

Contractus fenebris, cont. in quo fœnus pendendendum continetur; *kamatos hitelezés, uzsoráskodás.* Törvt. Msz.

Contractus innominatus, qui nomine caret; *nevezetlen kötés, névtelen kötés.* Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus invalidabilis, contr. qui tolli, deleri potest; *megerőtleníthető kötés.* Törvt. Msz.

Contractus litteratorius, litteris mandatus contr.; *irásbeli szerződés.* Törvt. Msz.

Contractus lusorii, *játékbeli egyezés.* Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 394. *Contractus lusorii,* dum inter ludentes ita convenitur, ut determinatum quoddam lucrum sit eius, ex cuius parte extiterit certa quædam conditio. Hi contractus pro foro externo sunt liciti.

Contractus mandati, cont. quo quis aliquod mandatum suscipit; *ügyfelvállalás v. megbizás.* Törvt. Msz.

Contractus metalis, cont. in negotio metarum factus; *határkötés* (szomszédokkal). Georch. H. T. II. 452.

Contractus nominatus, talis contractus, cui a re nomen inditur; *megnevezett kötés, nevezett kötés.* Kövy El. 378. Contractuum valde multæ possunt esse species, quædam, cum frequentius occurrant, habent certa nomina et vocantur *contractus nominati;* alii innominati, hi omnes sunt *reales* idest ante traditionem rei non ineuntur, prout etiam aliqui ex nominatis v. gr. mutui, commodati, depositi. *Consensuales* solo consensu perficiuntur dantque actionem Implementi v. gr. emptio, cambium. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 25.

Contractus Oblationalis, contr. in negotio bona voluntate concessarum donationum fit; *jó akaratból való adományozó szerződés.* Cod. Dip. Alv. I. 154. és minden javoknak nagyobb securitására az eddig mutuo fennforgott *oblationalis contractusoknak* tenora szerint ujabban assecuráljuk p. 153. Ő kegyelmek is mi irántunk mindenekben tökéletes hűségeket, szereteteket és igazságokat azon eddig mutuo fennforgott *oblationalis contractusok* tenora szerint sancte et illibate fenntartva.

Contractus onerosus, *C. bilateralis; terhes kötés.* Törvt. Msz.

Contractus permutatorius, contr. in negotio rerum permutandarum factus; *értékcserélő kötés, csereszerződés.* Törvt. Msz.

Contractus pignoratitius, V. *contructus pignoris; zálogi szerződés.* Nagy. Jus. Transil. Sax. 145. Pro coronide huius tituli notandum est, *ex contractu pignoratitio* oriri *actionem pignoratitiam,* competentem debitori sive oppignoranti eiusque hæredibus adversus creditores eiusque hæredes, debito integre soluto.

Contractus pignoris. Vern. Phil. Mor. 394. *Contractus pignoris* vocatur, quo debitor vel eiusdem loco tertius aliquis rem oppignoratam, si mobilis est, reapse tradit, quæ res in specie pignus vocatur, immobilem vero, quæ in specie *hypotheca* nuncupatur, rite obligat.

Contractus præsumtus seu quasi-contractus, contr. qui interpretationi est obnoxius; *magyarázatbeli kötés.* Törvt. Msz.

Contractus restrictus, contr. conditionibus obnoxius; *feltételes kötés, megszorított kötés.* Törvt. Msz.

Contractus Socidæ, (ab it. soccità) contractus societatis, quo conductori inventarium dominii, præcipue pecorum æstimatione facta, traditur, i. e. has res emit; *vas kötés, barombérlés.* Kelem. Just. Jur. Pr. II. 562. Pactum vel *Contractus Socidae,* usitatur præcipue cum gregibus ovium. Törvt. Msz.

Contractus sponsalisticus, Cont. sponsorum; *házassági kötelezés, eljegyzési szerződés.* Proj. Leg. Civ. 249. Si in aliquo alio contractu, certe in matrimonio vel maxime necessarius est liberrimus partium consensus, ex cuius defectu funestissimæ sæpe sequelæ enascuntur, eapropter præprimis interest præstabilire, quod *contractus sponsalistici* ad ineundum matrimonium non obligent.

Contractus stricti iuris, contr. severus, qui ad literam adimplendus est; *szoros magyarázatú kötés.* Georch. H. T. III. 25. Törvt. Msz.

Contractus tontinæ, Contr. in negotio redituum, qui suppeditant victum, dum aliquis vivat (ab It. *tontina,* auctore italo no-

mine Lorenzo Tonti sæc. 17. o.); *holtig való élelmet kötelező társaságos kötés, életjáradéki szerződés*. Ger. Leibrentenvertrag. Törvt. Msz.

Contractus unilateralis, v. **gratuitus,** *puszta v. egyoldalú kötés, egyrészt kötelező kötés*. Kövy El. 378. *Contractu unilaterali* seu *gratuito* tantum una pars, *bilaterali* seu *oneroso* utraque pars ad aliquid præstandum obligatur, secundum hæc: do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Törvt. Msz.

Contrada, Contrata, (Du C.) regio, tractus; *utcza, ut; tájék*. It. contrada. Tör. Tár. 1893. p. 23.

Contradictio, res adversæ; *szerencsétlenség*. Rák. Ön. 165. afflictio, *contradictio*, crux.

Contradictio Reclamatoria, (litteræ contr. recl. contin). Kov. Form. St. CLXXV. *Contradictio Reclamatoria* tutoris contra immaturum ac illiberum actum Sponsalisticum *Tutelati* sui exhibita coram Conventu.

Contradictor, (Du C.) oppugnator, qui contradicii; *ellentmondó*. Pesty Ször. III. 49. *Contradictor* Evocator. Kövy Elem. 109. Cf. Ulp. Dig. 40., 11., 27. Callistr. ib. 15., 3. Ammian. 31., 14.

Contradictorie, oppugnando; *ellenezve*. Pesty, Ször. III. 364. Pázm. Dial. 419.

Contradictorium judicium, dies, terminus constitutus tractationis contradictoriæ; *az ellentmondásnál tárgyaltatási határidő*. Törvt. Msz.

Contradictorius, 3., oppositus, repugnans; *ellenmondó*. Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 4: Nam quedam erant contraria et *contradictoria* inter deum et verginem.

Contradictrix, femina contradicens; Cod. Dip. And. I. 16., 20.

Contradistinguere, distinguere, contraponere, discernere; *megkülönböztetni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 213. Igitur albedo et nigredo *contradistinguuntur* a lumine. Pfahl. Jus. Georg. 298. Pázm. Dial. 5.

Contrados, *visszontjutalom, viszonyos jegybér*. Kövy El. 219. Georch. H. T. II. 210. Kass. Jur. Civ. I. 97. Proj. Leg. Civ. 180., 181. *Contrados* seu summa per sponsam occasione matrimonii sponso obligata, quæ tantum in scripto Contractu fundata privilegio dotis legalis non gaudet. Szer. Not. p. 184. Cod. evang. T. I. p. 148. Cod. Dip. Brüss. Burg. 58.

Contrafacere, deformare; *eltorzítani, megcsúfitani*. Cod. Dip. Árp. V. 113.

Contrafactor, qui contra nititur, reluctatur; *valami ellen cselekvő*. Száz. XXVII. 654. *contrafactor* aut transgressor.

Contrafatus, 3., imitatus (ab ital. contraffare); *utánzott*. Tör. Tár. 1890. p. 369. annulum ex argento deauratum cum lapide *contrafato*.

Contrafe, effigies; *kép*. Gall. contrefait. Ger. Konterfei. Thök. Diar. II. 391. Egy *contrafe* 44 gyémánttal fl. 80.

Contra-fusio, adversa partium coniunctio; *ellen-egyesülés*. Passim.

Contrahibilis, qui contrahi potest; *összehúzható*. Pázm. Dial. 120.

Contraindicans, quod contrarium faciendum esse indicat; *az ellenkezőt javalló*. Bene Med. I. 52.

Contraindicare, contrarium indicare; *ellenkező eljárást javasolni*. Bene Med. I. 52. Dum indicationem (morbi) construimus mente, statim attentionem nostram dirigimus ad *contraindicantia*.

Contraindicatio, medicis est indicationum contradictio, quæ impedit, quod a prima indicatione suggeritur; *ellenjavallat*. Gegenanzeige. Bene Med. I. 97. Poor J. Zzebsz. 36.

Contrainquisitio, inquisitio ex contrario instituta; *ellenvizsgálat, ellennyomozás*. Gal. contre-inquisition. Cod. Ev. V. III. 20. Törvt. Msz. Fabó Monm. Ev. II. 168.

Contralittera, æ, antapocha; *ellennyugta*. Ljub. Mon. Sl. I. 289. an. 1316. XXI. 418. an. 1452.

Contrallor, contrascriba; *ellenőr*. Opin. 1802. K. 2. Törvt. Msz.

Contralorisans, contrascriba; *ellenőr*. It. controllore. Nov. Calend. 169. Provisor D. Petrus Bateglia. *Contralorisans* D. Joannes Lenhard.

Contralorisare, rationes subscribere; *elllenőrizni*. Nov. Calend. 112.

Contramandare, (Du C.) contraria mandare, revocare; *visszavonni (rendelést)*. It. contrammandare. Cod. Camb. Merc. 9. Trassanti integrum sit easdem propter non obtentam valutam, non obstante facta iam acceptatione *contramandare*, earumque exsolutionem prohibere. Száz. IV. 34.

Contramandatum, (Du C. contramandamentum) præceptum monitumve mutatum; *ellenparancsolat*. Ker. Nap. 166.

Contranaturalis, qui contra naturam fit, naturæ inconveniens; *természetellenes, nem természetes*. Kass. Jur. Civ. I. 235. Vern. Met. II. 140. *Contranaturale* vero est id, cuius in entis natura non tantum non est ratio, ut eveniat, sed potius ratio in ea continetur, ut non eveniat. Sic *contranaturale* est corpori humano et igni illud in ardentem rogum iniici et non aduri.

Contranee, ex adverso; *ellenkező irányban*. Szend. Misk. tört. III. 42. an. 1338, venit iterum ad virgultum *contranee*.

Contra-Ordo, imperium mutatum; *ellenrendelet*. Gall. contre-ordre. Arch. Rák. IV. 139. quali exaggeratione vix non lachrymantibus oculis, immixtis multis ratiocinationibus et Patriæ nostræ imminentis periculi declaratione infestare non destiti, tam diu, donec sua Excellentia *Contra-Ordines* mittendo ex Austria militiam revocaverit.

Contrapars, pars contraria, adversaria; *ellenfél*. Molnár Patv. 44. Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 32. Opin. Deput. 39. Cod. Camb. Merc. 98.

Contra-passio, *ellenállás*. Vern. Met. II. 157. Ex his patet impium Hobbesii de cogitationum natura systema non subsistere. Caussa sensionis, ait, est externum corpus sive obiectum, quod premit unius cuiusque organum proprium vel immediate, ut in sensu tactus et gustus vel mediate, ut in visu, auditu, olfactu: et premendo mediantibus nervis et membranis continuum efficit motum introrsum ad cerebrum et inde ad cor: unde nascitur *cordis resistentia* et *contra-passio* seu *ἀντιτυπία* sive conatus cordis eliberantis se a passione per motum tendentem extrorsum.

Contrapondium, contrarium pondus; *ellensúly*. Rák. Ön. II. 167.

Contrapositio, actus contraponendi, oppositio; *szembetétel, ellentét*. It. contrapposizione, antithese. Carlow. Log. 51. Vern. Log. 72. *Contrapositio* vero ea est iudiciorum relatio, per quam subiectum unius in altero fit prædicatum et prædicatum unius fit subiectum alterius sed ita, ut novum hoc subiectum negatione afficiatur ac demum de hoc prædicatum novum regetur e. g. «omnis homo est animal rationale» «id quod non est animal rationale non est homo.»

Contraprobator, contraspeculator; *próbaellenőr*. Opin. in montanisticis S. 2.

Contraprætensio, ius adversarii, adversariæ partis; *ellenigény*. Ger. Gegenanspruch. Kass. Jur. Civ. I. 181. hinc itaque Partem I. ad legitimandas *contrapraetensiones* suas provocat.

Contraquietantia, æ, antapocha; *ellennyugtatvány*. Tör. Tár. 1881. p. 165. Coll. I. 246. Kövy El. 455.

Contrare, (Du C.) repugnare, resistere; *ellenszegülni*. Chr. Dubn. p. 149: subito transivit... per terminos venetorum imperterrite, male *contrantibus* venetis.

Contra-Reversales, obligatio reciproca, antapocha; *viszon-, -ellentéritvény*. Gall. contre-reversales. Kass. Jur. Civ. II. 178. De Reversalibus et *Contra-Reversalibus*. Reversales prout et *Contra-Reversales* sunt scriptæ recognitiones super receptione rei alicuius, quæ tradenti rursus in specie restitui debet etc.

Contrariare, Contrariari, repugnare, obstare; *ellenkezni, ellenmondani*. Gall. contrarier. Ac. Com. Sopr. p. 151: proportionali... limitationi frumenti... nullatenus *contrariaturos*. Cod. Dip. Brüss. III. 223. illud tractui inter nos inito quam maxime *contrariatur*.

Contrarietas, (Du C.) dissensio, actus repugnandi, adversandi, contrarium; *ellenkezés, ellenzőség, ellenmondás, ellenszegülés*. Gall. contrariété. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 529. Rozsny. D. 260. Törvt. Msz. Fej. Jur. Lib. Suppl. 14. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 140. Vern. Psych. 129. lex *contrarietatis* Cf. Macrob. Somn. Scip. 2. 4; 15. Sidon. Ep. 4., 12.

Contrariose, contra; *ellenkezőképen*. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 69. an. 1291. super facto fundi... *contrariose* allegati litis materia mota.

Contrarotulariatus, us, cura omnium; *ellenőrzés*. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 117. Judex pagensis seu villicus politiæ curam atque pontium viarum territoriumque custodiam generali termino *Contrarotulariatum* tenet.

Contrarotularius, (Du C. contrarotulator) qui præest adversis rationibus; *ellenőr*. Opin. 1802. c. 2.

Contrascarpa, Controscarpa, æ, agger in adversum situs; *ellenlejték*. It. contrascarpa. Falud. Arch. 52., 82. Pár. Páp. Tör. Tár. 1888. p. 745. Insuper triplex receptacula in fossæ parte mœnibus adversæ *(controscarpa)* vocant, cui *vetustaturis* (lege: vetusta turris) Kara Mustafa incumbit Danubium versus.

Contrascriba, scriba, qui rationes observat, Contrarotularius; *elleniró, viszontvigyázó, rendvizsgáló tiszt*. Verancs. II. 314. Törvt. Msz. Prisc. Serv. 38. *Contrascribae* erant adjuncti Tricesimatorum, qui per art. 13. 1681. amoti fuere.

Contrascribatus, us, officium contrascribæ; *ellenőr hivatala.* Art. Diæt. Pos. 30., 113. Siquidem Sacratissima Sua Maiestas superfluarum Tricesimarum *Contrascribatuum* non secus et Siccorum Teloniorum Sublationem... cum eodem onere ad Cameram Hungaricam fiendam applicationem clementissime resolvisset.

Contrascriptum, quod contra scriptum est; antigraphum; *ellenjegyzés, ellenirat.* Törvt. Msz.

Contrasentire, secus sentire (contrasentiens tantummodo apud Forc. occurrit, quæ forma est participii absolute adhibita, qui contra sentit); *ellenkezőleg érezni.* Brut. Hist. XI. 209., 15. XI. 209., 33.

Contraseratura, *ellenőr-zár, ellenzár.* Ger. Gegensperre. Reg. Turm. Præt. 166. Tum ultima cuiusvis mensis die alios illos duos Turmæ præpositos *contraseraturam* habentes accersiri faciat. Törvt. Msz.

Contrasigillum, (Du C.) sigillum sigillo contra appositum; *ellenpecsét, ellenbélyeg.* Magy. Tör. Tár. XI. 60. Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. more 50., 59.

Contrasignare, una nomen subscribere, signare; *ellenjegyezni.* Ger. contrasigniren. Lzb. Cod. Med. T. II. 107.

Contrasignatio, subsriptio nominis; *ellenjegyzés.* Lzb. Cod. Med. T. II. 107.

Contrasignum, signum; *jegy, jel.* Numi Hung. 130. Siglæ: Castellum et monoceros in parmula, infra F. et G. ad pedes Sancti loricati parmula oblonga crucem duplicatam coronæ insistentem *(contrasignum* civitatis Dantisci) exhibens. Ljub.Mon. St. XXII. 218. an. 1462.

Contraso, servus, qui relictas fodinas custodit et salium fures insectatur; *kontrás, ellenőr.* (Dicasterialis stilusi barbarlatin szó, jelent sóbánya körül alkalmazott szolgákat, kik a sóskutakat, sótelepeket, felhagyott bányákat őrzik, kősót vágó csempészeket üldözik). Száz. XXII. 650. Opin. 1802. l. Pár. Páp.

Contrastare, (Du C.) resistere, adversari; *ellenállni, védeni, szembeállni.* It. contrastare. Obs. Jadr. 403. immo quilibet repertus in ipsa sub crudeli succumberet gladio: sed Jadertini, in quantum divina permittebat gratia, potenter *contrastabant* ipsosque maleficos sub duro detruserunt carcere. Anonym. Gesta Hung.

Contrata, (Du C.) V. *Contrada.* Knauz. M. E. Str. I. 599., 773. *contracta* II. 138., 111. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 144.

Contravenientia, repugnantia; *ellenkezés.* Ac. Com. Sopr. p. 18.

Contravenire, repugnare, obstare, adversari, ex contrario agere; *ellenkezni, ellenkezőleg cselekedni.* Pel. Pom. L. X. P. III. Art. 1: Hoc non *contravenit* autoritati scripture. G. Fej. VII. 100., 66.

Contraventio, actus contraveniendi, resistendi, repugnandi; *ellenszegülés, ellenkezés, ellenállás.* Bod. Hist. Eccl. III. 40. Rák. Ön. p. 83. l. 33—34. Fabó Mon. Evang. II. 296.

Contraventor, oris, qui impedit; *megakadályozó.* Tör. Tár. 1887. p. 646.

Contraversia, controversia. Nagy. Jus. Trans. Sax. 144.

Contrebande, V. *Contrabanda.* Törvt. Msz.

Contrectamentum, contrectatio; *megtapogatás.* Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 1. Videtur commendare S. Thomas de corporis gloriosi (Christi) *contrectamento.*

Contrematio, a contremendo, terror, trepidatio; *megijjedés.* Száz. XV. 229.

Contremiscentia, æ, a contremiscendo, tremor; *összerezzenés, reszketés.* Bene Med. V. 21. ut strepitus etiam minor provocet *contremiscentiam* totius corporis.

Contribuens, qui tributum solvit; *adózó.* Contribuent. Kass. P. P. I. 22. ut quanti Contributionalis æqua proportione fiat inter *Contribuentes.*

Contribulare, (Du C.) affligere, conterere. Marc. Chr. II. 70. *contribulato corde.* Cf. Vulg. Sir. 35., 22. Ps. 50., 18.

Contribulis, (Du C.) de eadem tribu, de eadem generatione, consanguinens; *vérrokon.* Tör. Tár. 1893. Cf. Inscr. Fr. Arv. ap. Marin. p. 43. Inscr. Grut. 373., 4. Sidon. Ep. 8., 13.

Contribulus, i, tribulis, consors conspiratus; *azon egy társaságból való, czéhbeli társ, czinkostárs.* It. compagno di corpo. F. Forg. Comm. 544. Sic enim saltem ostendendo vires, nulla conscrendi manus data copia, cunctando in utramque partem, Turcas pariter et Lupinæ factionis *contribulos* non solum remorari, sed prohibere ab ingressu poterit.

Contributarius, 3., ad contributionem spectans; *exactio contributaria; adóféle, adó ... adóbehajtás.* Chr. Dubn. p. 200: Hungaria ... in casus infelices cepit reflecti... propter continuas *contributarias* unius floreni *exactiones.* Chr. Dubn. 200., 230.

Contributio, tributum; *adó, adófizetés, közadó.* Kass. P. P. I. 22. Törvt. Msz.

Contributio a consumtione, vectigal pro eduliis pendendum; *élelemtől s fogyasztástól járó közadó.* Törvt. Msz.

Contributio a facultatibus, tributum, quod ex censu confertur; *tehetségtől s vagyontól járó közadó.* Törvt. Msz.

Contributio regia, tributum quod regi debetur; *királyi taksa.* Schwart. Scult. 163. *taxas* seu *contributiones regias.*

Contributionale Quantum, pars rata tributi; *adómennyiség, kivetett adórész.* Diar. Com. II. 52.

Contributionalis, ad tributum pertinens; *adó* ... Kass. P. P. I. 22. negotiorum departementa utpote fundationalia, *contributionalia.* Art. Diæt. Pos. 79. *Contributionales* Restantiæ.

Contributionalis cassa, ærarium vectigalium; *adópénztár.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 109.

Contributiones coronales, in stipendium custodum S. coronæ factæ exactiones; *koronaőrök számára fizetendő adó.* Jogt. Eml. T. III. p. 66: Quod quia... comes palatinus pro administrandis *coronalibus contributionibus* sæpe sæpius comitatum requisiverit.

Contristatio, actus contristandi; *megszomorítás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 69. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 11. et 5., 12.

1. **Contritio,** sensu proprio, actus conterendi; *összetörés.* Kol. Cod. 7.

2. **Contritio,** V. Attritio. (Du C.) actus conterendi cor conscientia peccatorum, pœnitentia; *töredelem, bűnbánat.* Vita S. Steph. 130. et in uniuscuiusque psalmi fine veniam cum cordis *contritione* a deo postulabat. Otia. Bachm. 523. Cf. Lactan. 7., 12. August. Conf. 7., 7. Vulg. Jerem. 30., 15. Ps. 14., 1.

Contritio cordis, animus ad vitam emendandam paratus; *töredelem.* Rák. Ön. 4.

Controlleria, æ, rationes contrascribendæ v. contrascriptæ, subscriptæ; *ellenőrség, ellenügyelet, ellenőrzés.* Kass. P. P. I. 14. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 11.

Controllerisans, contrascriba, contrascriptor; *ellenőr.* Gall. contrôleur. Kass. Jur. Civ. Lex. 11.

Controllerisare, rationes subscribere, contrascribere; *ellenőrködni.* Törvt. Msz.

Controllor, Controlor, contrascriba; *zártartó, viszontvigyázó, ellenőr.* Törvt. Msz. Ker. Nap. 189.

Controloria, æ, idem ac. *Controlleria; ellenőrzés.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 6: pro... *controloria* seu colaterali inspectione.

Controversa meta, meta sub lite; *kérdést szenvedő v. pörös határ.* Törvt. Msz.

Controversialis, controversiam movens; *vitatkozás alá eső.* Batty. Ger. 121. Tu... ne innitaris quisquiliis, ne quid suffoceris aristis et *controversialibus* culmis, immo immensa divini dicti apposita simpliciter sume. Cf. Sidon. Ep. 7., 9. et 8., 11.

Controversio, differentia, lis, controversia, dissensio. Ap. Du C. in plurali: controversiones; *villongás, vita, perlekedés.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 258., 395. Nonnulle lites differencie seu *controversionis* materie orte et suscitate diucius protracte fuissent et extitissent. Fej. XI. V. Ün. 526. Pesty Ször. III. 157. discordias, lites, *controversiones.* Bék. Paszt. III. 277. an. 1403.

Controversista, æ, disputator, orator polemicus; *vitázó, hitvitázó.* Otia Bachm. 212. Ne videlicet Disputatorem et magnum nescio quem *Controversistam* te in me reperisse crederes. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 15.

Controversisticus, 3., controversus; *vitatás alatt levő, vitás.* For. Scr. p. 62: Observo Acatholicos in disputationibus de materiis *controversisticis* cum Catholicis, nunquam manere in eadem materia.

Controversisticus Interpres, interpres controversiarum; *a vitás kérdések fejtegetője.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 17.

Controversisticus liber, controversias continens; *vitázó könyv.* Otia Bachm. 134.

Controvertere, resistere, adversari, in controversiam adducere; *ellenzeni, kérdésbe venni, kifogást tenni.* Törvt. Msz. Knauz M. E. Str. I. 125.

Contubernarius, i, contubernalis; Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 101. Zagrabiensem comitem nomine Vanleginum *contubernarium* Banconis Bani fecimus introduci.

Contubernia cleri, domus communes clericorum; *papi közlakó házak.* Törvt. Msz.

Contuberniales, ad ceham, societatem pertinentes; *czéhbeliek.* Priv. Ceh. 1775. Bpesti városi levéltár. Articuli Cehales.

Contuberniorum Memoriales, V. Protocollum. Fabó Monm. Evang. 4. quod

non mihi ex genuinis documentis et libris Vener. *Contuberniorum Memorialibus,* quos Protocolla appellamus, certum prius fuerit atque exploratum.

Contubernitas, communitas, affinitas; *közösség, rokonság.* Batty. Ger. 203.

1. **Contubernium,** Ceha; *czéh.* Priv. Ceh. Sailer Articuln 1724. Pest. Levt.

2. **Contubernium,** Sacra Societas; *szent társaság.* Fabó Monm. Evang. 5. Præterquam enim, quod sacræ Societates, quæ, nunc *Contubernia* appellantur, fuerint constitutæ.

3. **Contubernium,** *szobapajtásság.* It. camerata. Regul. Turm. Præt. 8. Ubi alterum signum Tympano datum erit, tum omnes ad unum idemque *Contubernium (Kameradschaft)* spectantes Prætoriani apud concernentem *Secundarium Vigiliarum Magistrum* convenient.

Contubernium militare, V. Casarma.

Contumacia, æ, locus valetudini spectandæ designatus; *vesztegzáró hely.* Gall. quarantaine. Lzb. Cod. Med. T. II. 8. et passim.

Contumacia ex non defendit, quum quis contumaciter negat defensionem in causa; *makacsság a védelem elmulasztásában, védelemmulasztási makacsság.* Törvt. Msz.

Contumacia ex non venit, quum quis coram iudice ex contumacia non comparet; *makacsság megjelenés elmulasztásában, meg nem jelenési makacsság.* Törvt. Msz.

Contumaciæ locus, domus, domus spectandæ valetudini; *vesztеglő hely, vesztеglő ház, napoló v. negyvenedház, egészségkémlőház.* Törvt. Msz.

Contumacialis, e, ad contumaciam pertinens; *makacssági.* Kass. P. P. I. 225. *latam sui in* disfavorem *contumacialem ex — non venit — sententiam.* Kass. Jur. Civ. I. 201. sententiæ *contumaciales.*

Contumacista, qui in loco, qui dicitur contumatia, detinetur; *vesztegzáros.* Lzb. Cod. Med. III. 759.

1. **Contura,** æ, (fors. cingulum); *szorító, öv.* Rač. Mon. Sl. XIII. 182. an. 1357: Ladice VI. *conture* IV. taçe VI. de argento.

2. **Contura,** æ, locatio; dare ad conturam, locare; *bérbe adni.* Han. Mon. Jur. II. 215: si aliquis dederit... barcham ad *conturam.*

Conturnix, pro: coturnix; *fürj.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Contus, i, (a computus) ratio (Du C. al. s.); It. conto; *számadás.* Ljub. Mon. Sl. XI. 182. an. 1345.

Contusor, pinsens, contundens; *zúzó.* Száz. XXI. 54. aurifodinarum præfecti, provisores, *contusores.*

Contusoria, æ, sc. officina, pistrinum; *zúzó; kötyümalom.* Magy. Tört. Tár. XX. 202.

1. **Conucula,** (Du C.) colus; *guzsaly.* Bárczay.

2. **Conucula,** æ, parvus acervus (Du C. al. s.); *kis halom.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 137: nulla venditrix debeat manere ad filandum in foro... et nuncii teneantur rumpere *conuculas.*

Convalescentia, æ, (Du C.) recreatio ab adversa valetudine; sanitas restituta; *felüdülés, lábadozás.* Tör. Tár. 1888. p. 531. Ljub. Mon. Sl. IV. 23. an. 1360: auxilio medicorum sum in *convalescentia.* Cf. Symm. Ep. 3., 11. ad finem.

Convalescentia bona, valetudo firma; *jó egészség.* Batty. Leg. III. 3. dum adhuc in *bona convalescentia* esset.

Convalius, 3., ab omnibus partibus clausus; *minden oldalról zárt, még ki nem nyitott.* Thök. Diar. II. 372: Unus flos ad formam lilii *convalii* adamantibus ornatus fl. 60.

Convalliculatus, 3., collabens *bemélyedő.* Pel. Pom. L. V. T. III. Art. II. c. 3. Item mentum eius (Mariæ) erat decens... et *convalliculatum* per medium.

Convasallus, socius vasalli; *hűbértárs.* Vuch. Jur Feud. 222. Committitur quasifelonia... II. Proditione *Convasalli.*

1. **Convasare,** in vasis colligere, furari (Du C.); *hordókban összehordani, elhordani, ellopni.* Szamosk. I. 13. Cum enim Balassa Zatmáro egressus, ad diripiendam *convasandamque* vindemiam Tokaiensem animum intendisset.

2. **Convasare,** *commassare* q. v. Faber. Jur. Met. 109. Si Urburariatus plures Campos fodinales possideat, Jure metallico haudquaquam sufficit unum cultivabilem conservare, aliorum vero Cultivationem differre, verum singuli Campi in cultivabilitatis statu conservandi sunt; exceptio est: si Campi per Culturam *commassati* seu *convasati* fuerint.

Convasatio, (a convasando) actus in unum corpus redigendi; *egygyé csoportosítás.* Faber. Jur. Met. 109. Effectus Judicialis *Commassationis. Convasationis* Judicialiter admissæ effectus est: quod commistæ mensuræ unico labore montanistico et operarum numero cultivabiles conservari et uno ratiocinio absolvi possint.

Convectio, actus convehendi; *befuvarozás, beeszállítás.* Pfahl. Jus. Georg.i 88. lignorum orgialium pro Domino terrestri sectio et *convectio.*

Convector lapidum sterilium; *bányataligás.* Juriev. Jur. Met. 45. Fossores Metallici... 7-o. sunt *Convectores lapidum sterilium* (Berglaufer) qui lapides inanes ad distinctum acervum seu cumulum convehunt.

Convenabilis, conveniens; *illő.* Gall. convenable. Cod. Dip. Brüss. Burg. 8. justius est ac *convenabilius,* quod illud lucrum, quod habent alij, nos habeamus.

Convenientia, æ, (Du C.) pars, quæ alicui competit; *illendőség, illetőség.* Törvt. Msz.

1. **Convenire,** conducere mercede aliquem (Du C. promittere, stipulari); *fogadni, bérelni.* Kronst. II. 10: *conveni* famulum Martinum ad annum 1527. Fjp. Szám. 192. an. 1419 balneatores *convenerunt* balneum pro 80 fl.

2. **Convenire,** concedere, assentiri; *megengedni, helyeselni.* Batty. Ger. 79. ut autem verius *conveniam,* non tantum mortales laudandi.

Convenire lite, in ius vocare; intendere litem alicui; *pörrel megtámadni.* Törvt. Mszt. Hajnik Perjog 216.

Convenit aliquem, pro: c. alicui; *illik valakihez.* Reg. S. Ben. 6., 12. Nam loqui et docere magistrum condecet, tacere et audire *discipulum convenit.*

Conveniuntur, pro: *conveniunt.* Tkal. Mon. Ep. I. 51. an. 1222: ubi uterque fluvius in unum *conveniuntur.*

Conventicula, æ, (Du C.) conventiculum secretum, clandestinum; conventio prava; *titkos gyülés.* It. conventicola. Georg. Sirm. I. 33. Inter se aliquam *conventiculam* cito habuerunt et calumniam incitaverant. Epist. Proc. p. 70. Buny. Vár. tört. I. 414. *conventiculas* quasdam celebrare.

Conventiculista, æ, cœtus clandestini particeps; *titkos összejövetelekben részes.* Ker. Nap. 336., 335. A mi idehaza Biharmegyét illeti a gr. Teleki repudiáltatásától fogva szüntelen való fermentatióban voltak itt az urak. A pápisták a reformátusok, ezek pedig azok ellen torzsonkodtak a viceispánt Péchy urat nehezen nézhették, — a pápisták viceispánságára vágytak; conventiculumokat tartottak; a dietára ment ablegatus urak instructiójával ellenkező punctumokat irtak; — az ilyen *Conventiculisták* közt nevezetesek voltak consiliarius Ferdényi, Tokodi.

Conventiculum, clandestinus cœtus; *alattomos gyülekezet.* Törvt. Msz.

Conventio, 1. (Du C.) pactum, 2. contractus; *törvényes egyezés, 1. szegődés* (aktus), *egyesség, megegyezés, alku, alkukötés. 2. (res) szegődmény,* Contractus Arch. Rák. II. 43. jágermesternek is præbendája *conventioja* szerint. Georch. H. T. III. 3. Törvt. Msz. Tisztb. Ir. Pro *Conventionibus* servitorum. A bérért szolgálók *fizetésekre.*

1. **Conventionale,** is, litteræ conventionem, pactum continentes; *szerződés* (irat). Thök. Diar. II. 65. (Thököly Udvartartása.) *Conventionale* Dominorum Aulicorum, Pro Parte Celsissimi Principis Domini Domini Emerici Thököly etc. Inse.vientium etc. in et pro Anno Domini 1683 reformatum.

2. **Conventionale,** quod alicui pacto convenit, debetur; *szerződési illeték.* Száz. XXII. 158. An. 1659.

1. **Conventionalis,** *νόμῳ,* usu receptus; *közmegegyezési, szerződési, bevett, közszokásban levő.* It. convenzionale. Vern. Psych. 294. Nativum (Naiv) consistit in naturali illa simplicitate, quæ *conventionali* cogitandi et agendi rationi adversatur. Cher. Jus. Eccl. II. 284.

2. **Conventionalis,** pacto conveniens; *szerződéses.* Száz. VII. 36. udvari conventionatus szolgarend tabellája, *conventionalis* fizetés. Cf. Pomp. Dig. 45., 1., 5.

3. **Conventionalis,** litteræ conventionem, pactum continentes; *szerződési levél, szegődéslevél.* I. Rák. Gy. 103.

Conventionalis moneta, pecunia, nummi ex pacto publico signati v. melioris notæ; *bankó-, kényszerforgalmi pénz.* Art. D. 1840. p. 25. Oltv. Act. Synod. 72: non in *conventionali* sed valutali pecunia. Törvt. Msz.

Conventionalis tabella, index pactum continens; *szegődési lajstrom.* Törvt. Mszt.

Conventionalista, qui pactum, conventum iniit; *szegődményes.* Tör. Tár. 1881. p. 376. Az pénzverő házhoz tartozó *conventionalisták* specificatiójok.

Conventionaliter, ex pacto et conventione; *szerződés szerint.* Száz. VII. 37.

Conventionatus, servus pactus cum domino certa mercede, conditione; *szegődött,*

béres, bérlelt, szegődött szolga. Törvt. Msz. Georch. H. T. I. 223. Kass. Jur. Civ. I. 126. *conventionatorum,* uti sunt: villici, vinicolæ, ephæbi, aurigæ, huszari dominales. Szirm. Glos. 54.

Conventionatus servus, is qui ex pacto servit; *szegődményes, bérért szolgáló, szerződött szolga, bérszolga.* Kövy. El. 497. *Servi conventionati* si verberentur a Dominis, non habent Actoratum, licet sint nobiles.

Conventor, (Du C.) Conventores sunt, qui invicem de re quapiam conveniunt, paciscuntur; *szerződő.* G. Fej. VIII. 1. 141. sed plebano vel *conventori* tam presenti, quam successoribus suis in nullis serviciis sint obligati. — Et: facultatem dedi habendi et tenendi tres Capellanos liberos a me et *conventore.*

Conventuale testimonium, test. a conventu seu societate religiosa editum; *klastromi bizonyság.* Törvt. Msz.

Conventuales, ad conventum, cœtum monachorum pertinentes, collegii eius fratres; *szerzetesek.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 122. olim fuit Abbatia Benedictinorum, postea transiit ad *Conventuales.* Cher. Jus. Eccl. II. 47. Notandi sunt *α)* Mendicantes. Hos inter: *a)* Dominicani... *β)* Franciscani, a S. Francisco de Assisio Italo fundati an. 1223. vivente adhuc Fundatore Agriæ domicilium fixerunt. Successu quidem temporis huius ordinis viri diversas dispensationes a Pontificibus R. impetrarunt; at Bernardus Senensis... dispensationum laxitatem impugnavit et integritatem regulæ S. Francisci restituit. Hinc alii vocabantur *Fratres minores strictioris observantiae* alii *Fratres de observantia,* alii denique *Conventuales* aut *Minoritae.*

Conventualis, e, ad conventum pertinens; *társházi.* Cod. Dip. Arp. V. 199. sibi extradari supplicavit authenticas litteras testimoniales *sigilli* nostri *conventualis* munimine roboratas.

Conventualiter, a conventu; *káptalan által.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 140. *Conventualiter* electus.

1. **Conventus,** us, congregatio Canonicorum: *káptalan.* Ger. Convent. Buny. Vár. tört. I. 126.

2. **Conventus,** 3., constitutus, pactus; *szerződött, szerződésben megállapitott.* Kövy. El. 438. Processus sunt... 5. Ad desumtionem census aut mercedis *conventae* coram Judice debiti.

Conventus authenticus, locus authenticus, in quo instrumenta, documenta fide digna asservabantur; *hites szerzetes gyülekezet, hites konvent.* Törvt. Msz.

Conventus Generalis, Comitia Regni; *országgyűlés.* It. dieta. Reichstag. Kass. P. P. 1. 343. *Generalem conventum* seu Diætam pro feria quarta, quæ dominicam decimam quartam post Pentecostem sequitur.

Conventus jure, in causam attractus; *perbe idéztetett.* Törvt. Msz.

Conventus Requisitor, visitator collegii monachorum; *a Convent (kolostor) megvizsgálója.* Hor. Mem. 423.

1. **Conversari,** (Du C.) vitam profiteri, vivere; *élni.* V. s. *Cumanice.* Chr. Dubn. p. 107.

2. **Conversari,** versari; *tartózkodni, megfordulni.* Batty. Leg. T. II. 244, an. 1156: In parochia... quia prope est et Archiepiscopus ibi sæpius *conversatur.* Cf. Sen. Ep. 41. etc.

1. **Conversatio,** commercia sermonis (Du C. al. s.) *társalgás.* Gall. conversation. Regul. Turm. Præt 1. iuventuti occasio procuretur se in Linguis, variis scientiis, gymnasticis Exercitiis nec non in Moribus et *Conversatione* excolendi. Vern. Psych. 322.

2. **Conversatio,** conversio ad frugem bonam, correctio vitæ, resipiscentia, reductio, reditus ad doctrinam Christi (Du C. al. s.); *megtérítés, keresztyén hitre térítés.* S. de Kéza Chr. A. 1., 1.

Conversi, (Du C.) In Monasteriis dicuntur laici Monachi, laicis exercitiis et Monachorum obsequiis addicti vulgo *Fréres convers; világiak szerzetesek szolgálatában.* End. p. 596. (Synodus Budensis an. 1279); 61. Salva distinctione... inter monachos sive canonicos et *conversos.*

1. **Conversio,** idem ac Conversatio 2. (Du C.) accessio ad sacra doctrinæ Cristianæ. Text. v. s. *Exortus: megtérítés.*

2. **Conversio,** V. Transubstantiatio; *átlényegülés.* Kaprin. Eloq. II. 277. sed oportet, ut panis desinat esse panis, aqua desinat esse aqua ac tum demum substantia una in alteram commutata ex vero affirmari poterit: panis est caro, aqua vinum. Et hæc mutatio a Philosophis dicitur *Conversio* a Christi vero Ecclesia in Altaris særamento peculiari nomine *Transubstantiatio* appellatur.

3. **Conversio,** onis, comitium; *országgyűlés.* Pesty. Ször II. III. 51. in curia regia scilicet in novissima *conversione* regnicolarum Pestiensi.

Conversive, convertendo; *megfordítva.* Pázm. Dial. 455. Quarta potestas est *conversive* colligendi, quod tunc fit, cum præmissis concessis, consequentia negatur.

Converso, e converso, contra; *ellenben.* Dip. rel. reip. Rag. 15.

Conversor, qui homines ad religionem Christi convertit; *térítő.* It. convertitore. Otia. Bachm. 573. O vos infelices *Conversores,* quot lachrymæ, quot imprecationes vestris imminent capitibus.

Convertibilis, (Du C.) qui converti potest, immutari potest, változtatható; *átalakitható, valamivé fordítható.* Tag. Erd. II. 230. in pecuniam *convertibilia* ligna. Vern. Log. 55. aër per vivum halitum in sonum intelligibilem *convertibilis.* Jogt. Em. T. II. 1. p. 454. Kass. Jur. Civ. II. 13. Werbőczi 419. rerum mobilium... facile in pecuniam *convertibilium.*

Convertibiliter, e converso. Lampe. Hist. Eccl. p. 145; Sequiter igitur ista duo *convertibiliter* esse vera.

Convertim, iunctim oppositum: divisim; *együttesen.* Batty. Leg. III. 606. an. 1495.

Convertita, æ, qui nova sacra amplexus, qui sacra mutavit; proselytus; *áttért.* Ger. Convertit. Lzb. Cod. Med. T. II. 406: *convertitarum* autem præcipua cura habenda. Tör. Tár. 1887. p. 177.

Conviciatio, actus contumelia, ignominia afficiendi; *gyalázás.* Fej. Jur. Lib. 174. (Pázmány.)

Conviciator, calumniator; *rágalmazó.* Törvt. Msz.

Convicinarius, 3., vicinus; *szomszéd.* Pesty Ször. III. 180.

Convicineitas, vicinitas, vicinia; *szomszédság.* Cod. Com. Zichy. T. I. 537: in *convicineitate* predicte possessionis.

Convicinari, finitimum esse, conterminum esse; *határosnak, tőszomszédnak lenni.* Cod. Dip. And. I. 496. 552. Cod. Dip. Arp. V. 220. prima enim meta incipit ex plaga occidentali, ubi *convicinatur* cum possessione eiusdem domini.

Convictio, 1. condemnatio, 2. persuasio; *1. elmarasztalás, 2. meggyőződés.* Törvt. Msz.

Convictionale onus, damnatio, condemnatio; *elmarasztalás.* Art. D. 1840. p. 47.

Convictionalis, ad convictionem, condemnationem, adiudicationem pertinens; *ráelmarasztalási.* Art. Diæt. Pos. 43: *convictionalis* sententia. Werbőczy 375: *convictionalis* summa.

Convictivus, 3., condemnans; *elmarasztaló, elitélő.* Art. D. 1840. p. 20. Kass. Jur. Civ. I. 67. et passim. Kövy. Elem. 426: sententia *convictiva.* Kov. Form. St. CLVIII. summa *convictiva.*

Convictor, qui beneficio publici convictus fruitur; *konviktusban résztvevő,* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 52.

Convictoriæ (litteræ), convictivæ lit. quibus aliquis debitum solvere iubetur; *elmarasztaló levél.* G. Fej. T. XI. V. Un. 357. Idem Capitulum contra eundem debitum non solventem *convictorias* edit.

Convictrix, puella, cui pacto pretio victus præbetur; *kosztos leány.* Magy. Tör. Tár. XIII. 46. Coll. II. 209.

Convictualista, convictor; *együtt ebédelő társ.* Csurgói ref. főgymn. Értes. 1894/5. 32. l. azért is ebeli fogyatkozásokat a *Convictualisták* és *alumnusok* magok erszényéből tartoznak kipótolni.

Convictus, contubernium; cænaculum publicum academicum; *nevelőház, konvictus.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 447. Eodem salutari fine, Contubernium *(convictum)* Nobilium Juvenum Tirnaviæ instauravit.

Convictus, judicio damnatus; *elitélt.* Hajnik. Perjog. 257.

Convilanus, eiusdem villæ civis; *ugyanazon falubeli, polgártárs.* Knauz M. E. Str. I. 241., 260. Cod. Dip. Hung. Arp. Vol. III. 163., 269.

Convincinare, Convincinatus, convicinatus, confinis, conterminus. Fej. X. 3., 18. ad possessionem dictorum Michaelis et Gregorii Apathi vocatam ipsis *convincinatam,* ipsam penitus et per omnia devastassent.

Convitare, (Du C.) invitare; *meghíni.* Gall. convier. Rač. Mon. Sl. XIII. 260. an. 1359. captum fuit... de mittendo... ad *convitandum* comitem.

Convivare, convivio excipere; *megvendégelni.* Tör. Tár. 1887. p. 320.

Conviviolum, dem. ad convivium; *szerény lakoma, muri.* Teutsch. Schulord. I. 58.

Convocator, qui convocat (ap. Du C. de Canonicis); *összehívó.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art. 54: *convocator* cehalis.

Convocatoriæ, dicuntur litteræ convocationem continentes; *összehívó levél.* Arch. Rák. 1., 20.

Convocatorius, 3., V. Litteræ convocatoriæ V. Pulsus.

Convocatorius processus, V. P. concursualis; *hitelezőket összehivó per, Törvt. Msz.*

Convolucrum, i, volumen, fasciculus; *tekercs, csomó, göngyeleg.* Kass. P. P. I. 278. supplices libellos contentorum in hoc *convolucro* extractuum cum benigna signatura exmittere I. 279. Post hæc si plures in uno *convolucro* continentur instanttæ.

Convolutio, volumen, fasciculus; *matring, pászma, gombolyag.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 450. Viginti quatuor *convolutiones* fili aurei.

Convolvulum, vel **Convolvulus,** i, insecta, quæ folia vitis convolvunt (Du C.) *szőlőlevelét összetekerő bogár.* M. Bel. Prodr. 165. *Convolvulum* hoc loco nominasse sufficiat, inimicissimum vitibus vermiculum quoque Latini vocant etymi ratione eo relata, quod in pampinii folio intortum sese implicet... Szamosk. III. 64. Feruntur e *convoluuli* ovis nasci transformata specie, quod genus natalium insectis pæne omnibus a natura datum est. Cf. Cato R. R. 95., 1. Plin. 21., 5., 11.

Convovere, una vovere; *együtt fogadni.* End. p. 240: idem ... iter *convoventes* ... Ladislaum sibi ... ducem ... pecierunt. Cf. Senat. Cons. de Bach. Festus p. 33. «*Convoti* iisdem festis obligati.»

1. **Conzare,** coria suffire; *cserezni, kicsávâlni.* V. s. *Callegarius.*

2. **Conzare,** (Du C) reparare, sarcire; *javitni.* Ljub. Mon. Sl. V. 266. an. 1334: pizolos ... in agudis ad *conzandum* seraturam carceris.

Conziamentum, coriorum suffitio; *cserzés, kicsaválás.* V. s. *Callegarius.*

Conzium, sartura; *javitás.* It. concia. Ljub. Mon. Sl. I. 133. an. 1282: quod lignum debeat remanere ibi, et tenere in *conzio* ad expensas illorum.

Coobligare, communiter obligare, una obligare; *együtt, közösen kötelezni.* Kövy El. 219. se *coobligare.* Kass. Jus. Civ. I. 89. se in solidum *coobligare.* Kass. Jur. Civ. Lex. 11. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 221.

Coobligatio, actus se una obligandi; *együtt lekötelezés.* Törvt. Msz.

Coofficialis, socius officii V. textum sub *Debitor* liberorum denariorum.

Coomnipotens, eiusdem naturæ ac omnipotens; *mindenható társ.* Fej. 1. 353. Verbum Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, consubstantialem *coomnipotentem* et coæqualem Patri per omnia in Divinitate.

1. **Cooperare,** cooperire, contegere; *bevonni.* Száz. XX. scutum in exterioribus autem partibus argento tocato *cooperatum.*

2. **Cooperare,** una agere, adiunare; *közremüködni.* It. cooperare. Vern. Met. 73. Caussæ *cooperantes* sunt, quæ tantum simul cum caussa primaria agunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 113. Ergo a fortiori præmiabuntur et omnes sensus, qui immediate *cooperati* sunt animæ, ad meritum.

Cooperarius, operis socius; *munkatárs.* Bod. Hist. Eccl. I. 443. Kronst. II. 133. an. 1529.

Cooperatio, opera, auxilium; *közremüködés.* It. cooperazione. Kass. Prax. I. 37. quorum *cooperatione* publica negotia manipulantur. Cf. Quintil. Decl. 16. fin. Vulg. Sirac. 51., 8.

Cooperator, (Du C.) capellanus; *káplán, segédpap.* Nagy Hier. Oltv. Act. Synod 19. Cf. Hieron. Ep. 143. nro. 1.

Cooperatura, æ, munus subsidiarium, vicarium; *segédhivatal.* Nagy Hier.

Cooperta, æ, tegumen, stragulum; *takaró.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *cooperta* de viridi vel de bruno. Kaz. Lev. I. 343.

Coopertículum, i, involucrum, mappa; *boriték.* It. copèrta. Fjp. Lib. Ration. 270. Vide rationem infra in *cooperticulo.*

Coopertorium (altarium), (Du C.) coopercu1um, cooperimentum, tegumentum, operculum; *(oltár) fedő, takaró.* Cod. Dip. Arp. Cont. 1., 40. Lintea, *coopertoria altarium* sunt XVII. Decr. Steph. Reg. Hung. II. 34. Vestimenta vero corporalia et *coopertoria* Rex ecclesiis provideat.

Coopertorium equi, (Du C.) stragulum, quo equus insternitur; *(ló) pokrócz.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Kronst. I. 644.

1. **Coopertura,** æ, (Du C.) operculum; *fedél.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Arch. Rák. VIII. 353.

2. **Coopertura,** involucrum epistolæ; *levélboriték.* Ger. Couvert. Vect. Ref. N. 2. De *Coopertura,* membrana.

Cooppidanus, (Du C.) incola eiusdem oppidi; *ugyanazon városbeli.* Fej. X. I. 265. *nostro cooppidano.*

Cooptura, tegumentum; *takaró.* Kronst. II. 554. an. 1538: pro resarsione *coopturae* currus; et. 555.

Coordinare, (Du C.) simul ordinare, decernere vel præscribere, redigere cogere in ordinem, æquiparare, adiungere; *rendezni, rendbeszedni, elrendelni, egyenlőiteni, mellé rendelni.* Pázm. Dial. 79. Törvt. Msz.

Coordinatio, ordinatio, constitutio, compositio, æquiparatio; *rendbeszedés, szerkezet, szervezés, elintézés, egyenlőités, egybesorozás, mellérendelés.* Bene Med. I. 221. *coordinationes* publicæ. Hist. Eccl. Ev. 86. *Coordinatio* rei Scholasticæ. Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 9. prima restauratio novaque *coordinatio* Cancellariæ Regiæ intercessit 1690. Opin. Deput. 8. Quod *coordinationem* Sedium dominalium adtinet.

Coordinatio Archivorum, actus in ordinem redigendi arch.; *levéltárrendezés.* Száz. VI. 512.

Coordinatus. 3., alter alteri appositus et adiunctus, æquiparatus; *egymásmellé rendelt.* It. coordinato. Vern. Met. 73. Caussæ *coordinatae* dicuntur, quarum nulla est caussa caussæ alterius.

1. **Copa,** æ; *Coppa* q. v. (Du C.) Ljub. Mon. Sl. IX. 108. an. 1413.

2. **Copa,** æ, acervus (a sl. kopa). (Hanel non recte: navis); *asztag, halom.* Han. Mon. Jur. P. I. 42. an. 1214: si quis derobaverit vel combuserit... *copam* vel metam bladi.

Copartura, æ, (Ex verbo *copare,* quod alligare adnectere significat. Italis *copipare)* fasciculus; *kötet.* Georg. Sirm. I. 71. Ipsi mox concesserunt et portaverunt magnam *coparturam* et scripserunt quilibet nomina sua sub sigilis pendentibus.

Copella, æ, mensura aridorum. Ljub. Mon. Sl. XI. 10. an. 1312: dividatur (s. c. frumentum)... ando star III. ad plus et *copellas* II. ad mims.

Copellus, , mensura aridorum. Ljub. Mon. Sl. I. 121. an. 1279. *copelli* de frumento. Rač. Mon Sl. VIII. 164. an. 1356: pro coctura de *copello* panis.

Coperimentum, tegumentum; *takaró.* Irodt. Köz.VIII. I. p. 79. *coperimentum* corporis.

1. **Coperta,** æ, involucrum epistolæ. It. coperta. *levélboriték.* Kass. P. P. II. 135. Archiepiscopis scibitur in integra philyra *copertae* includenda II. 135. Cunctis reliquis scribitur in parva charta cum *coperta* officiali... Törvt. Msz.

2. **Coperta, Cuberta,** æ, (Du C. coperta) tabulatum navigii; *hajó födélzete.* Ljub. Mon. Sl. XI.190. an. 1343: nulla mercantia possit pon super *copertam*... De mercantia, que invenietur super *cubertam.*

Coperta cupæ, idem quod *Copertorium 2; kupafedő.* Száz. IV. 678.

Coperta equi, stratum, instratum; *lótakaró.* Száz. IV.376.

Coperta sele turcalis, stragulum, ephippium; *nyergtakaró.* Száz. VI. 374.

1. **Copertorum,** linteum, stragulum, quod culcitis inducitur; *cziha.* Száz. II. 158.

2. **Copertorium Copertum,** i, operculum; *fedő.* Száz. IV. 678.

Copertura, æ, (Du C. *Copertura)* tectum ædificii; *tető, tetőzés, háztető.* Eszt. Okm. p. 84. Chaadinus Strigon. Archiep. 1337. ipsam Ecclesiam et in *copertura* et statu Canonicorum cupientes reformare ... Georg. Sirm. I. 56.et 62.

Cophia, tænia (Cell. Bel. Haube. fejkötő. čapec) integumenum capitis sacerdotum; *papi fejkötő, süveg, föveg.* It. cùffia. Cod Dip. Arp. Cont. I. 39. Indumenta sacerdotum sunt XLI. cum omnbus, quæ intus necessaria sunt, ex quibus sex sunt aurifriso paratæ pontificum ac abbatum ordinibus congrua inter quæ *cophiam* pecbralemque crucem et annulum etc.

Cophium, mitra; (Du C. *Cophia)* tegmen capitis; *süveg.* Szered. Ser. Episc. 182. an. 1512. Mitra, seu *Cophium* pretiosum cum gemmis.

Cophossis, κωφότης, surditas; *süketség.* Bene Med. I. 3.

1. **Copia,** vox Hung., signif. idem quod *hasta; kopja.* Cd. Telek. XI, 574. Nunquam mihi de Clipei, *Scindolis* et claviculis ulterius scripsit auttintimavit, nisi tantum de Arcubus, Sagittis ethastis wulgo *copia,* quo hic et in alijs locis die noctuque parari facio.

2. **Copia,** (Du C) descriptum, exemplum; *másolat.* It. copia. Inauz M. E. Str. I. 120., 96. Verancs. V. 340. Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 165. *Non-Originalia* (instrumenta), si publica auctoritate solenniter transcribantur per personas vel Loca credibilia, Transumpta authentica dicuntur et quidem Judicialia aut Extraiudicialia, prout penes Processum in Curia Regia vel sine lite in aliis Locis fide dignis efformantur sin absque competenti publicæ Jurisdictioni functione transferantur, *Copiae* præcise vocantur.

3. **Copia,** æ, synopsis, argumentum; *tartalom, foglalat.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 93.... *tenorem* seu *copiam* earum (litterarum).

Copia ordinata, exemplum confirma-

tum; *igazlott, hitelesített másolat.* Törvt. Msz.

Copia simplex, exemplum auctoritate carens: *puszta másolat, hitelesítetlen másolat.* Törvt. Msz.

Copia vidimata, exemplum auctoritate firmatum; *hiteles másolat, látomozott másolat.* Törvt. Msz.

Copiales, libri, in quibus copiæ continentur; *másolatokat tartalmazó könyv.* Kov. Form. St. XVI. Notarii nimirum styli et alii, quibus Instrumentorum expeditiones incumbebant, priusquam ea Partibus impetrantibus extradarent, si ab aliis antea expeditis diversa erant, in librum quempiam quales *Copiales* vocant, retentis, aut exmissis personarum et locorum nominibus.

Copialiter, in transscripto, in exemplo; *másolatban.* Arch. Rák. VIII. 219. Kuk. Jur. I. 417. tenore etiam hic *copialiter* annexarum benignarum Patentalium Nostrarum. Rák. Ön. II. p. 29. l. 10—13.

Copiare, (Du C.) exscribere, transcribere; *lemásolni.* It. copiare. Gall. copier. Ger. copiren. Kövy El. 699. persona authentica documentum ... in forma solenni *copiari* et extradari fecit. Törvt. Msz. Funda David. D. 33.

Copiari, abundare (a copia); *bővelkedni.* S. de Kz. Cher. I. 1., 4. erbis, lignis, volatilibus, piscibus et bestiis *copiatur.* End. p. 86.

Copiatae, (Du C.) Vespillones, *gr.* νεκροθάπται, qui mortuos sepeliunt; *sírásók.* It. beecamorti v. becchini. Nagy Hier. Pár. Páp.

Copiatio, actus transcribendi; *másolás.* Ger. Copiren. Wallaszky 402.

Copiatum, i, exemplum; *másolat.* Art. D. 1840. p. 59.

Copiola, æ, agmen, parvus exercitus; *maroknyi sereg.* Verancs. IX. 150. Postremo tandem, quum in aciem erit omnibus prodeundum, nostræ quoqe *copiolae* iungentur Comitatui.

Copiositas, (Du C.) copia, abundantia; *bőség.* Magy Tör. Tár. IX. 122. populorum *copiositas.*

Coportura, æ, Coperta: involucrum epistolæ. Georg. Sirm. I. 80. Et optime ad octavum diem preparare fecerat et statim una *coporturam* edduxerunt et statim scripsit unus notarius nomine Fabricars sacerdos.

Coppa, æ, cyathus (Du C. al. s.); *serleg.* It. coppa. Ljub. Mon. Sl. XI. 111. an. 1324: presentetur ... regi in ... *coppis* de argento. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7.

Coppus, i, tegula ab it. coppo; *tégla.* Luc. Regn. Dalm. 208. Kat. Hist. VIII. 448. quod homines Tragurienses possint sine datio extrahere de Venetiis lignamen, lapides coctos et *coppos* (tegulas) pro eorum domibus et conducere Tragurium. Ljub. Mon. Sl. I. 223.

Coprire, cooperire, it. coprire; *befedni.* Száz. VIII. 16. ad *copriendum* fenestras.

Copta, libum papavere conditum; *mákos béles.* Ger. Mohnkuchen. Pár. Páp. Cf. Martial. 14., 68. Petron. Sat. 40., 4.

1. **Copula,** (Du C. 2. *Cupla)* par; *pár.* Gall. couple. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 25. X *copule* equorum.

2. **Copula,** æ, conjugii inauguratio (ap. Du C. Finaly alio sensu). Ac. Com. Sopr. p. 10: In multis locis *Copulae,* Baptismata, aut Introductiones non peractæ.

Copulare, 1. coniungere. 2. matrimonio iungere; *1. összekapcsolni, 2. összeadni házasulandókat, esketni.* Törvt. Msz.

1. **Copulatio,** actus matrimonio iungendi, Georch. H. T. I. 94. de ezen esetre az *öszveadás (copulatio)* előtt le kell tenni hiteket a jegyeseknek.

2. **Copulatio;** *párosítás, oltás.* Kov. Oec. 66. *Copulatio.* Ramuli teneræ arbusculæ oblique interscinduntur et ramuli melioris arboris eiusdem prorsus crassitiei et æque oblique interscissi prioribus ita imponuntur, ut vulnus vulnus tegat et cortex cortici incumbat. Ramuli filo dense circumvoluto iuncti brevi concrescunt arborem feliciorem daturi.

Copulative, copulando, coniungendo; *kapcsolóan, egybefoglalva.* Nic. de Mir. 386. Dicit enim *copulative:* Odit impium et impietatem suam.

Copulativus, 3., copulans, copulatus; *kapcsoló.* Kaprin. Eloq. I. 448. *copulativus* syllogismus. Vern. Log. 70. Judicio *copulativo* affirmanti opponitur disiunctivum negans et *copulativo* neganti contradicit disiunctivum affirmans e. g. Cicero fuit et bonus Orator et bonus Philosophus; huic sequens contradicit: Cicero vel non fuit bonus orator vel non bonus Philosophus.

Coquatus, i, decoctum; *főzet.* Prot. inq. 335.

Coquina, æ, culina (Du C. cibaria cocta); *konyha.* It. *cucina.* Gall. cuisine. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438. Preterea udvornici debent administrare ligna et aquam ad furnum et ad *coquinam* preter balnea etc. Verancs. III. 362.

Coquinarius, (Du C.) famulus culinarius, coquus; *kukta, szakács.* Batty. Leg. T. II. 71. an. 1055. III. 622. Fej. I. 392.

Coquinula, æ, dem. ad coquinam; *konyhácska.* Rač. Mon. Sl. VII. 125. an. 1076: cum puteo ac *coquinula* et... curiola.

Coquor, *oris,* coquus, Cod. Dip. Pat. VI. 195., 138.

Coquus, i, nux indica; *kókuszdió.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 246. *Nuces indicae* sunt nuclei fructuum, quos Indigenæ *Cocos* sive *Coquos* appellant.

Coquus hortulanus, olitor: *konyhakertész.* Tör. Tár. 1881. p. 367.

Coracerius, i, loricarum opifex; *vértkészítő.* It. curazzajo. Kürassschmied. Rač. Sl. XIII. 53. an. 1348: mittatur pro uno magistro *coracerio.*

Coracia, æ, (Du C. coratium) thorax ferreus; *mellvért.* It. corazza. Ljub. Mon. Sl. II. 144.

Coracinus, cyprinus carassius; *kárász.* Bárczay.

Corallus, i, coralium, curalium, κοράλιον, κουράλιον; *veres kláris.* It. corallo. Gall. corail. Germ. Koralle. Thök. Diar. II. 351. *Coralli* pro collo, intermixti unionibus in uno filo, succinei, globuli, nigri, filo inducti, intermixti gemmis.

Coram, in, adversus, contra; *ellen.* Száz. VIII. 623. qui *coram* iurato evaginat gladium.

Coram visibus suis, præsentibus; in conspectu alicuius; *szemük láttára.* Georg. Sirm I. 400. Quia *coram visibus suis* jugulabant maritos suos.

Corama, æ, coria; *bőrnemüek.* Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Coramen, inis, (Du C.) res e corio facta, corium, coria; *bőrözet, bőrmunka.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. Item quod predicti Ragusani possint et valeant venire et stare in portum et in civitatem Ancone libere et absolute cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet: *coramine,* coriis domesticis et silvestribus etc.

Coramisans testis, affirmans testis; *erősítő tanu.* Törvt. Msz.

Coramisare, præsentia testari, fidem firmare testimonio subsignato; *jelenléttel bizonyitani, előttemezni.* coramisiren; Georch. H. T. IV. 128. Kass. Jur. Civ. Lex. 12. Cod. Camb. Merc. 105. Pfahl. Jus. Georg. 300.

Coramisatio, actus fidei confirmandæ testimonio subscripto, subsignandi auctoritas; *előttemezés, jelenléttel való bizonyitás.* Georch. H. T. IV. 142. Pfahl. Jus. Georg. 221. Præsentiam suam vero recognoscit Testimonium Legale subscriptione Contractus, ut coram se initi, quam speciem subscriptionis *Coramisationem* vocamus. Kass. Jur. Civ. II. 152.

Coramizare, confrontare; *szembesíteni,* significat etiam: coram obiurgare, reprehendere; *kérdőre vonni, feddeni, dorgálni.* Thök. Diar. 506. et pass.

Coratia, æ idem q. *coracia.* Ljub. Mon. Sl. I. 297. an. 1317: arma: *coratie* multe ... quareli ... decem mille ... falsatorum quinque mille.

1. **Corator,** curator; *felügyelő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 53. an. 1313: Nicoliza misit ... *coratoribus* ... tres pecias de pane. Rač. Mon. Sl. XIII. 272. an. 1359.

2. **Corator,** (DuC.) iudex, a *cora,* statutum consuetudo, iuxta quam lites iudicantur; *biró.* Száz. XXI. 56. Baculi *coratoribus* ... Baculi vel Candelabra cirophonariis etc.

Coraules, auloedus, choraula, choraules; *fuvolás.* Verancs. IX. 283. Cavebisque diligenter, ne te sic dedices ac devoveas illi, ut non orator, non philosophus, non physicus, non jurisperitus, sed *coraules,* utricularius et cytharedus in patriam revertere.

Corbamen, corbes; *kosárfélék.* Rač. Mon. Sl. XIII. 272. an. 1359: captum fuit ... de dando arbitrium ... posse invenire *focamen, corbamen* et totum lignamen necessarium pro 1 galea.

Corbifex, corbium, fiscellarum textor; *kosárfonó.* Pest. Levt. Tab. Conscr.

Corbis ambulatorius, corbis gestatorius; *gyaloghintó, kolya.* Bene Pol. m. 53.

Corbis coclearia, corbis cochlearibus reponendis; *kanáltartó.* Irodt. Köz. VII. 2. p. 214.

1. **Corbona,** æ, (Du C.) gazophylacium; *pénzszekrény.* Teutsch. Schulord. I. 17: pro *corbona* eleemosinaria fl. 100. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 321. Cf. Hieron. Ep. 27., 14.

2. **Corbona,** æ, officialium reditus extraordinarius pro transcribendis documentis etc.; *a hivatalnokok magánjövedelme hivatalos másolások után* etc. O. L. an. 1785 nro 4416. sz. Udv. Kanczel.

Corbuculum, corbula; *kosárka,* It. corbellino. M. Bel. Prod. 183. mustum lixivium aut statim recta in culleos aut purum in *corbucula* tantum defluat.

1. **Corda,** æ, cor (Du C. al. s.); *sziv.* V. s. *Becharius.*

2. **Corda,** æ, (Du C.) modus agri, terræ; *csapás.* Gall. corde. Sup. An. Sc. II. 179. an. 1412: tres *cordae,* quæ facerent quatuor jugera terræ arabilis cum dimidio.

Corda monastica, cingulum; *zsinór, madzag, öv.* It. corda. Gall. corde. Thök. Diar. II. 375. Unus cingulus ad formam *cordae monasticae* fl. 190.

Corda montanistica, V. Funiculus montanisticus.

Cordare, V. *Accordare.* Cod. Com. Zichy. T. II. 152: Omnia mala, quæ vertissent, pariter *cordaverunt* et satis fecerunt.

Cordarum confector, restio, restiarius; *húrkészítő.* Saitenmacher. Tab. Conscr.

Cordatus, 3., fortis; *lelkes, bátor.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 429. *cordatus* miles.

Cordia, æ, (Du C.) concordia; *egyezség.* Ljub. Mon. Sl. 119. an. 1324. si non fuerit in *cordia* cum eo ... habeat *solvamentum* et repressalias super ipsum.

Cordiacus, 3., cordis, ad cor pertinens (Du C. cordiacus = morbus cordis); *szív-, szívbeli.* Pel. (De S. Margar. s. II. c. 5.) Margarita valet contra cordis passionem, unde medici faciunt de ea electuarium, per quod *cordiaca* passio curatur.

Cordiale Cordialia, remedia cor roborantia; *szíverősítő.* It. cordiale, ristorativo. Gall. cordial. Germ. herzstärkend. Otia Bachm. 37. Adhibebimus, si placet, *cordialia,* cæphalica, nervina, spiritus, Balsamos, et quicquid latina Medicorum culina præsidiorum habet.

Cordialis, intimus, amicus; *benső, szívélyes, szives.* It. cordiale. Gall. cordial. aufrichtig. Cod. Dip. Lond. 188. Vestre dominationis *Cordialissimi* Amici. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 488. *cordiales* referimus gratiarum actiones. Pel. Serm. Hiem. 17. c.

Cordialis inimicus, iuratus, infestus in.; *esküdt ellenség.* It. *cordiale inimico.* Ljub. Mon. Sl. IX. 27. an. 1409: *inimico* suo *cordialissimo* et capitalissimo.

Cordialiter, medullitus, animitus, ex animo; *szivből, barátságosan.* Jókai Rab. R. I. 118. *cordialiter* nyujtá kezét. Jókai, Régi Jó Tbl. II. 148. megszorítá *cordialiter* kezét Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 37. Nemo ita *cordialiter* sentit Passionem Christi: sicuti cui contigerit similia pati.

Cordiana passio, affectio cordis; *szívbaj.* Olah. Cod. Ep. 355. et nescio qua *cordiana passione* et febre statis temporibus urgebatur.

Cordibus, pro: cordis, a *corda.* Fjp. Szám. p. 391. an. 1438.

Cordicitus, (Du C.) penitus, intime; *szívből.* It. di cuore. Vern. Metaph. Præf. *cordicitus* intonando: sit tibi terra levis. Beng. Ann. Er. Cœnob. 64. omnia bona a Deo optimo tibi *cordicitus* apprecor. Ac. Com. Sop. p. 1. *cordicitus* optamus. Cf. Sidon. Ep. 4., 6.

Cordifer, 3., fœnum, cordum ferens, proferens, producens; *sarjutermő.* Urb. Reg. 77. num *cordifera* vel *noncordifera* sint.

Cordiflexivus, 3., animum movens; *szívindító.* Germ. herzbewegend. Mall. D. 3.: Refutat vis eius *cordiflexiva,* quæ in multorum conversione eluxit.

Cordiformis, cordi similis; *szívforma.* Knauz. E. M. Str. II. 344., 342. scutum *cordiforme.*

Cordio, (a corda, chorda); *tekervényes ív.* Száz. VI. 289. Thekerween arcus sive *cordio.*

Cordis, is, corda; *zsinór.* Kronst. II. 563. an. 1538: pro *corde,* corrigiis et ligis vulgo nestel.

Cordo, onis, (Du C.) cingulum, vitta; *öv.* Ljub. Mon. Sl. II. 420: *cordonem* ... de argento cum duabus *fliberis.*

Cordon, præsidia in finibus disposita; *őrvonal, záróvonal.* der Cordon. Bene Med. I. 221. In locis illis, quæ ob salutem aliorum cincti sunt per sic dicta *Cordon,* administratio publica debet sollicitudinem summam impendere.

Cordowanum, corium Cordubense; *kordován.* Arch. Rák. VIII. 317. In una cistula rubra *Cordowano* obducta ... perizomata 5.

Corduellus, carduelis (Dief.); *tengelicze.* Ger. Stieglitz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

1. **Cordula,** parva chorda. ligamen; *zsinór.* Fej. V. I. 140. Sigillum simul cum *cordula,* per quam appensum fuerat, per eosdem Latrones detractum fuisset. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. appensio cuiusdam sigilli magni rotundi cum *cordula* sirica crocei et rubei coloris.

2. **Cordula,** æ (dem. a corda), funiculus incendiarius, fomes tormentarius; *kanócz* Száz. VI. 289. *Cordule* pro incensione bombardarum.

Cordum, fœnum auctumnale (Plin.) chordum (Cato) (gr. *χόρτος*); *sarju.* Kov. Comm. 7: pratum ... ob perpetuam rigationem ... *cordum* pene nunquam denegans. Urb. Reg. 11. quoad hæc vero per falcastra cum expressione ubi *cordum* falcatur vel non falcatur conscientiose emetiendo. Festus: «corda frumenta, quæ sero maturescunt, ut fenum cordum».

Coreaceus, 3., coriaceus, ex corio; *bőr* ... Arch. Rák. VIII. 354. Unus flascunculus in Theca nigra *coreacea.*

Coredorium, porticus, lorica; *folyosó.* It. corridore. Ljub. Mon. Sl. III. 202: faciat construi apud ... *coredoria* aliqua *butifreda.*

Coretor, ambulacrum, porticus. V. s. *archetus; tornácz, folyosó.* Gall. Corridor.

Coreum, (Du C.) corium: *bőr.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 213. an. 1439. Kronst. I. 348. Arch. Rák. VIII. 357. ... una scheza dilacerata, ab intus rubra Rasa obducta, semitecta, desuper vero nigro *coreo.* Monm. Comit. Trans. I. 241. ut connumeratori unam palmam *coreorum* unam manticam videlicet Izsák et unum heveder dare debeant.

Coriaceus, 3., ex corio factus; *bőr* ... *szíj* ... Verancs. IV. 51. scyphos *coriaceos,* Turcis vulgo Zomacchos appellatos. Fej. X. III. 216. ligamine *coriaceo* pendente. V. s. v. Gosypiaceus.

Coriaceus scyphus, corio obductus, alias *Vasculum coriaceum,* Turcis vulgo zomacchus appellatum; *szomak.* Verancs. XII. 52. IV. 51.

Coridati, pro: cordati. Cordatus, prudens, sapiens, qui sollertia multa pollet et ingenio. Enn. ap. Cic. Tusc. 19. Lact. 3., 20. Item fortis, animosus. Hoc sensu enim accipiendum esse putat Andr. Borich neque absurde in Senec. Apocoloc.: Cecidit pulcre cordatus homo, quo non alius fuit in tota fortior urbe. H. l. pro fortis; *bátor, lelkes.* S. de Kz. Chr. A. 1., 3: Post hæc venit Hunt et Pazman duo fratres carnales, milites *coridati* orti de Suevia A. 4., 8. Altmann miles *coridatus.*

Coridorium, porticus, ambulacrum; *tornácz, folyosó.* It. corridore. Ljub. Mon. Sl. XXII. 130. an. 1458.

Corigea, æ, pro: *corrigia.* V. *Militares.* Száz. VI. 293.

Corintus, lege: *Corytus.* pil koker (Pfeilköcher) (Dief.) pharetra; *puzdra.* Schläg. 613.

Coritator, (apud. Du C. *coraterius)* idem ac *coniectator,* quod vide. Mem. Pauli. 431. creati fuerunt quatuor *coritatores* et exactores coniectus, qui deberent coniectare dictos S. mill. duc. vel pignora aurea, argentea etc.

Corium Carmesinum, *karmazsin bőr.* It. côrio carmesino. Bel. Geogr. 600. Illorum itaque artis elaborantur: aulæa Babylonica, linum byssinum ... *corium* cordubense et *Carmesinum* ferrum item Damascenum.

Corium Cordubense, *kordovány.* It. cordovàno. Bel. Geogr. 600.

Corium Mensale, corium mensæ vestiendæ; *asztalbőr.* Arch. Rák. VIII. 316.

Corium silvestre, cortex; *fakéreg, fahéj, hám.* Germ. Rinde. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus scilicet: coramine, *coriis* domesticis et *silvestribus.*

Corivalis, rivalis; *versenytárs.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 131.

Corizare, (Du C.) saltare, (a choro) choreas agere; *tánczolni.* Chr. Dubn. p. 162: spoliatis eorum cappis iussit eos *corizare* indecenter per plateas civitatis. Georg. Sirm. I. 93. *corizabant,* simphonizabant, scortizabant cum puellis Regine. Kronst. I. 416.

Cormanista, æ, navis gubernator, in nostro sermone: *kormányos.* Fr. Lib. Rt. II. 26. ad quas naves conduxi quatuor *cormanistas.*

Cormitare, cornucare, cornu canere (Du C. cornuare); *kürtölni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Cornare, (Du C.) cornu canere; *kürtölni.* V. s. *Gonella.*

Cornarium, *Carnarium; kápolna alsó része, csontház, felső osztályában a halotti szertartást végezték.* Száz. XI. 246.

Cornetta, æ, ab It. cornetta, vexillum; *zászló.* I. Rák. Gy. 40., 46. *cornetta* equitum.

Corniculare, (Du C.) cornu inflare, bucinare; *kürtöt fú* (v. ö. kornyikál?) Pel. Serm. Demones duo cornua ignibus plena auribus eius apposuerunt et *corniculari* ceperunt. Aest. 42. i.

Corniculatus, 3., forma corniculo similis; *szarvalakú.* Curios Misc. 62. Cur vicissim cum est infra solem videatur falcata et *corniculata?* (Venus.) Cf. Appul. de Deo Socrat. init.

Cornipetus, (Du C. cornipeta) ferus, qui cornibus petit; *szarvaival támadó.* Tör. Tár. 1888. p. 557. pro hircis *cornipetis* sive rebellibus.

Cornolium, (Du C.) cornus; *som.* Bárczay.

Cornu bullatum, utriculus; *duda.* Ger. Sackpfeife. Bárczay.

Cornu Lehelianum, *Lehel kürtje.* Kat. Hist. Duc. 453. Nihil derogare velim vetustæ traditioni, quæ *Lehelianum* fuisse hoc *cornu* perhibet... quod Jászberényii diligenter asservatur non aliud esse, quam quo Lehelius Conrado vitam eripuerit.

Cornua erigere, fastidire; audax, insolens fieri. V. s. *Officiositas; valakinek szarva nő.*

Cornua demittere, demittere se, modestum, humilem esse; *dölyfét letenni, megalázni magát.* Verancs. IX. 287. Belgium bene ab Hispanis castigatum *cornua demisit,* silere cœpit etc.

Cornupeta, (Du C.) cornu appetens bos; *szarvval támadó ökör.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Cornutum opus, *szarvalakú védmű.* Falud. Arch. 58. *Cornutum opus* est munitio externa longius in campum duobus rectis lateribus procurrens ac bina dimidiata propugnacula hosti obiiciens.

Corolla Mariana, V. *corolla precaria.* Pray. Dext. D. Steph. p. 99: sub Litania recitabitur alterna voce *Corolla Mariana.*

Corolla precaria, V. Rosarium; *olvasó.* It. rosàrio. Gall. rosaire chapelet. Germ. Rosenkranz, Paternoster. Fabó. Monm. Evang. II. 159. sed etiam rari pretii *corolla precaria* donavit.

Corollatus, 3., corolla instructus; *koronás, koszorús.* Numi Hung. 3.

Coromellus, (Dief. carduelis); *tengelicze.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

1. **Corona,** æ, (Du C.) pars capitis in orbem tonsa sacerdotum, vertex tonsus; *pilis, környeset, papkoszorú.* It. tonsura. Gall. tonsure, couronne. Germ. Tonsur. Schläg. 299.

2. **Corona,** æ, munimentum formæ semicircularis; *félkerék alakú védmű.* Curios. Misc. 372. Quomodo urbes flumini adiacentes sint muniendæ. Et præterea si fluminis latitudo ictum sclopeti non excedat, ad alteram fluminis ripam fiat Ravelinus maior aut dimidiata *stella* seu *corona.*

3. **Corona,** æ, idem ac diadema regium (Brut. I. 82., 5.) sive sacrum diadema (I. 83., 3.) *Corona regia* quoque legitur (V. 32., 15.) De corona aurea v. Du C. s. v. corona aurea, ubi illam dicit coronam auream, qua Romæ a summo pontifice donatur tamquam Imperator. Coronam a Bruto allatam Silvestrem II. papam regi nostro Stephano I. donasse constat; *kir. szent korona.*

4. **Corona,** æ, convivia mechanicorum; *iparosok dáridója.* Teutsch. Schulordn. I. 44: qui convivia mechanicorum, quæ *coronas* vocant, frequentaverit. (366: *Corona* ist die Uebersetzung des sächsischen Ausdrucks Krynzeln = Kränzlen, ursprünglich Zusammenkünfte der Mädchen zu Spiel u. Tanz.)

5. **Corona** (signatum), coronæ formam exhibens cauterium (Brassovience); *sütő vas, bélyeg* (korona alakú). Kronst. II. 693. an. 1540. quod *coronam* signatum videlicet fecit, quo modii ac octoalia signantur.

6. **Corona,** (Du C.) V. *Aureola.*

7. **Corona,** in astronomia. Bel. Geogr. 30. Jókai Kősziv. V. 172—174. *Perhelia,* napudvar, *koróna,* hálósz. A nap tányéra elmosódott s tompa szögletes küllőkkel vette magát körül. Cf. Senec. Qu. Nat. 1., 2.

Coronæ Conservator, custos coronæ regiæ; *koronaőr.* Germ. Kronhüter. Fabó. Monm. Evang. 55. Petrus de Réva, Sacræ regni Hungariæ *Coronae Conservator.*

Coronæ Conservatoratus, officium Coronæ Conservatoris; *koronaőr tiszte.* Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio officii *Coronae Conservatoratus.*

Coronæ membrum, omnis nobilis Regni Hungariæ; Verbőczi Tripart. I. 4. §. 1., 9. §. 4.

Coronalia bona, ad coronam pertinentia; *koronajószág.* Ger. Krongüter. Comm. Hist. de. Reginæ. Hung. Coron. More 19. Atque hoc ipsum, quod ex bonis ad reginatum pertinentibus nullum ius reginæ haberent aliis quidquam conferendi, certo argumento est, eas sacro diademate, inde enim *bonorum coronalium* origo est, insignitas fuisse.

Coronalitas, ius coronæ; *koronajog.* Kass. Jur. Civ. I. 37. Actio Fisci Regii fundamento *Coronalitatis* Bonorum et ex defectu Statutionis... Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 131. Si tamen, vel hodie, bonum quodpiam a nexu *Coronalitatis* eximeretur, et privato cuipiam conferretur, quod fieri posse innuitur... sane eo casu, præter titulum Juris Regii clari, vix ullus alter adplicari posset.

Coronare, regis insigni ornare; *koronázni.* S. de Kéza Chr. II. 2., 1. II. 4., 5., 51. Tör. Tár. 1891. p. 29. Celebre proverbium: Ugocsa non *coronat.* Cf. Pallas XVI. p. 482.

Coronare in regem, reginam, V. *Coronare; királylyá királynővé koronázni.* Sztiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 380.

Coronarium, *koszorú díj.* Sim. Num. 124. Coronæ aureæ Ducibus, qui rem præclare gessissent, dabantur. Dum igitur munitio aliqua devicta est, pro corona Ducis victoris hostile aurum colligebatur et hoc proprie *coronarium* erat. Deinde Principes, Provinciæ atque Urbes fœdere iunctæ *aureas coronas* Imperatoribus sua sponte offerebant. Denique vectigalium naturam induerunt ita, ut pro corona certam argenti summam pendere tenerentur, quæ ideo *Aurum coronarium* appellabatur.

Coronati Veneti, *velenczei koronás.* Verancs. IV. 12. Freti itaque spe duorum illium millium aureorum, quos maiestas regia curavit nobis Venetiis numerandos, scripsitque toties eosdem nos dudum iam accepisse arbitrari se a Zacharia Scaramella 2399. *coronatos Venetos* ad eius summæ rationem sumpsimus.

Coronatio, actus corona ornandi, redimiendi. Text. v. s. *Aggratulatio.*

Coronationale templum, coronā redimiendi destinatum temp.; *koronázási templom, budavári Mátyás templom.* Száz. VII. 730.

Coronationalis, e, ad actum coronandi pertinens; *koronázási.* G. Fej. X. I. 454. Idem Sigismundus titulo *coronationalis doni* possessiones Nyerges Ujfalu... confert. Numi. Hung. 106.

1. **Coronator,** qui caput coronā redimit; *koronázó.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 511. Interim Excellentissimus Præsul *Coronator,* incensata Icone Parthenia, genuflexus inchoavit in cantu hymnum.

2. **Coronator,** angl.: coroner (Du C.) iudex placitorum coronæ; *hajdan a koronát illető perek eligazítója, most rendőri tiszt.* Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus vicecomes, constabularius, *coronatores* vel alii ballivi nostri teneant *placita corone* nostre.

Coronatum, i, Opus Coronatum; *koronaalakú erődítés.* Falud. Arch. 62.

Coronatus, i, species monetæ; *koronás tallér.* Ger. Kronenthaler. Verancs. V. p. 24. Cod. Dip. Brüss. II. 154. controversiæ nonnullæ motæ fuissent, ratione Ducentorum Millium *Coronatorum* ipsi Sermæ Sorori... ex causa Dotis. Brut. Hist. VIII. 413., 7.

Coronerare, assentire Coronensibus v. partes sequi Cor.; *brassózni, a brassóiakkal tartani.* Teut. Schul. I. 92: alter delegatus Coronensis *coronerat.*

Coronica, æ, pro: chronica; *évkönyv.* Tkal. Mon. Ep. II. 2. an. 1334: Chr. Dubn. 24—25.

Coronis, idis, a gr. κορωνίς, conclusio, finis; *záradék, vég.* It. coronide. Cziráky De Ord. eq. aur. 29. Libet eum (ritum) pro *coronide* paucis describere. Cf. Mart. 10., 1.

Coronula, æ, dimin. a Corona; *koronácska.* Sim. Num. 39. B. autem præfert Florentinum lilium, cum inscriptione præmissa *coronula.*

Corosna, Corozna, corbis, sporta; *font kosár.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 160. an. 1343. de singulis *coroznis* piscium... duo denarii p. 182. de singulis sportis, que in slavonico vulgari *korosnya* nuncupantur. Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Corotrophium, gr. κοροτροφέω, pædagogium; *gyermeknevelő intézet.* Lzb. Cod. Med. III. 600. Kass. Jur. Civ. X. 236.

Corpora, dicuntur collegia sacra; *szent testületek.* Gall. corps. Not. J. Samb. Tyrn.

Corporale, (Du C.) palla, qua sacrificium contegitur in altari; *ostyaabrosz.* Batty. Leg. III. 270. an. 1372. Oltv. Act. Synod. 96: sub ciborio semper sit substratum *corporale.* Szered. Ser. Episc. 187.

Corporale iuramentum, (Du C.) quod præstat protensa manu tactis sive inspectis sacrosanctis evangeliis. Verancs. V. 309. tunc tempore talis consecrationis deposui *corporale juramentum,* quod in ipsa bulla consecrationis expressum est in hæc verba: Ego Antonius Verancius etc.

Corporalis, decurio; *káplár, Corporal.* It. *caporale.* Arch. Rák. VIII. 392. Diar. 1802. p. 97.

Corporalis, e; *valóban létező.* Molnár Patv. 33. Si vero dici audiveris: Jus Familiæ T. Jus possessionarium, Jus Nobilitare; non ea jura, de quibus in præmissis locutus sum, intellige; quia apud *Legistas* etiam Bona possessionaria nomine Jurium solent appellari; adeoque Jura taliter intellecta vocantur *corporalia,* quia significant illa corpora Bonorum, quæ realiter existunt, ut sunt: Oppida, Curiæ, Arces, Prædia.

Corporalis possessio, actu, opere ipso, re vera, præsens possessio; actus vero et sollemni ritu in possessionem mittendi; *valóságos, tényleges birtokba vétel, birtoklás.* Kub. C. Arp. I. p. 102. (Ladisl. IV. an. 1278.) in *possessionem corporalem* predictarum villarum fecimus introduci. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 79. in *corporalem possessio-*

nem Archidiaconatus et prebende .... inducens.

Corporalis Ticia, *media Ticia ; Tisza dereka.* Szam. Tih. Apáts. p. 15. 1484: Penes Holththyzateve et usque *Ticiam corvoralem* (a derék Tiszáig) metaliter eundo.

Corporaliter, (Du C.) in corpore... re vera; *valóban érzékileg, testileg.* It. corporalmente. Gall. corporellement. Germ. körperlich. Vita S. Steph. 23. salvator noster paucis *corporaliter* apparuisse perhibetur. Cod. Dip. Árp. Cont. III. *iuramus corporaliter* tactis Sacrosanctis Evangeliis et vivifice Dominice crucis ligno. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 107. Cf. Petron. Sat. 61., 7. Paul. Dig. 41., 2., 1. Tertul. Bapt. 4. Arnob. 5. p. 168.

Corporaliter iuvare, ipse, præsens iuv.; *személyesen segiteni.* Száz. XI. 24.

Corporatio, collegium, cœtus; *egyesület, testesülés, testület.* Gall. corps. Törvt. Msz.

Corporatio urbariatuum, societas fodinarum possessorum; *bányatársulat.* Ger. Genossenschaft. Besztb. Levt.

Corporatura, æ, habitus, constitutio, forma corporis; *testalkat.* It. corporatura. Galeot. M. 16. 20. pro *corporatura* piscis grandi. Cf. Colum. 6., 2., 15.

1. **Corporeitas,** pars, corpus; *tagosság.* Kass. Jur. Civ. I. 87. Kővy El. 239. Pfabl. Jus. Georg. II. 85. juxta Competentiam cuiusvis Coloni in præexistentibus Urbariis (Tabellis urbarialibus) defixam in corporibus *(corporeitatibus)* separatis a tenutis dominalibus allodialibus exscindantur.

2. **Corporeitas,** (Du C.) statura, corpus; *testalkat, test, testesség, testiség.* Pázm. Dial. 207.

Corpus, venter vasis; *edény öble, kiálló hasas része.* Kecsk. Ötv. 159.

Corpus Delicti, *vétekjel, bűn-jel* (Tisztb. Irm.) Kővy El. 675. Liberat Actorem a proba præsertim in civilibus in criminalibus non semper, nisi *Corpus Delicti* idest: Evidentia patrati Delicti simul adsit.

Corpus fossorum, cohors foss.; *árkász, utász csapat.* Pionier-Corps. Lzd. Cod. Med. T. II. 763.

Corpus granaderiorum, cohors militum cristatorum; *granadiros csapat.* Arch. Rák. II. 61.

Corpus legislativum, viri legibus scribendis, ferendis; *törvényhozó testület.* Törvt. Msz.

Corpus morale, collegium, societas, communitas iuridica iura exercens; *erkölcsi testület.* It. corpo morale. Kass. P. P. I. 42. *corpora moralia* uti Capitula, Conventus...

Corpus Sclopetariorum, cohors venatorum; *vadász csapat.* Ger. Jäger-Corps. Lzb. Cod. Med. T. II. 763: *corpus sclopetariorum* vulgo Jäger-Corps compellatorum.

Corralinus, 3., pro: corallinus; *gyöngy.* Tör. Tár. 1890. p. 368.

Corrasivus, 3., vim corradendi habens, dicitur de tempore edaci rerum, cuius dentes omnia corradunt; *megrágó (az idő vas foga).* Fej. IV. 3., 320. nec successivorum *corrasiva* vetustate temporum valeat aboleri.

Corratore, Corator q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 6. an. 1306: efficiatur unus *corratore* ad litus maris de petra et calcina.

Correator, coriarius; *timár.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 178.

Correbellis, rebellionis socius, particeps. Funda David. M. 2. in fine.

Correcta, æ, correctio, emendatio errorum in scriptis; *javitás irásban.* Tör. Tár. 1891. 527.

Correctio probatica, cor. exploratoris v. exploratoria; *az érczkém által tett javitás.* Pest. Vár. Lev.

Correctionalisatio, studium corrigendi; *javitási intézkedés.* Ak. Ért. 1897. jan. p. 18.

Correctivus, 3., corrigens, emendans, puniens; It. correttivo; *javitó, büntető.* Vern. Met. II. 282. exstare inter homines debere *iustitiam* non solum *correctivam,* quæ videlicet in futurum prospicit curatque, ne malæ actiones committantur, sed etiam *vindicativam,* quæ ob actus duntaxat præteritos iis præmia vel pœnas decernendo æquissime exercetur.

Corrector, qui errores typographorum notat; *nyomtatvány-javitó.* Korrektor. Rév. Pl. 20.

Correctorio-laboratorius, 3., ad emendandum, laborandum aptus; *javitó-dolgozó.* Art. D. 1840. p. 13. de institutis *correctorio-laboratoriis* ... correctorio-laborarii systematis.

Correctorium, executionem præscribens Mandatum; *végrehajtást igazitó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 268.

1. **Correctorius,** 3., corrigens; *javitó.* Csaplov. Nucleus p. 117: Processu *executionis-correctorio* talia corrigi nequeunt, quæ incattus facto proprio usurpavit, verum talia, quæ erroneo judicis facto intervenerunt.

2. **Correctorius,** 3., mores emendans, corrigens; *javitó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 408: domus *correctoriae.*

Correctura, correctio, emendatio; *nyomtatvány-javitás.* Rév. Pl. 16.

1. **Corredum,** (Du C. *Conredium*), procuratio, seu convivia, quæ dominis præstabantur a vasallis, ex iure definito, quoties per illorum terras pergebant. V. s. v. Albergaria; *megvendégelés.*

2. **Corredum,** instrumenta, apparatus, utensilia (navis) ab. it. corredo; *hajófölszerelés, fölszerelési szerek.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 109. Item quod dictus dominus Rex commodabit dicte Universitati Spalati duas galeas cum offesis et *corredis* suis sine hominibus usque ad finem dicte guerre. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 210.

Correferens, collega referentis; *előadó társ.* Germ. Correferent. Instr. Jos. II. p. 20. §. 47: Relatione finita, casibus in illis, ubi *Correfcrens* etiam denominatus fuerit...

Corregens, collega regentis; *uralkodótárs,* Art. Diæt. Pos. 21. pro Regni Hungariæ Partiumque eidem annexarum *Corregente* et Coadministratore.

Corregentia, æ, *Corregimen* q. v. Száz. XVII. 446. az tegnapi sessioban az *corregentia* ujabban eléfordittatván, az egész országnak proponáltatott, ha tetszeni fogna-e vagy sem... csak confirmálták az fels. herczegnek az *corregentiát.*

Corregimen, regimen commune cum aliquo; *társ uralkodás.* Art. Diæt. Pos. 20. Altefato Serenissimo Lotharingiæ et Barri Duci *Corregimen* et Coadministrationem Hæreditarii huius Hungariæ Regni... obtulerunt.

Corregnare, simul una cum aliquo regnare; *együtt uralkodni.* Serm. Cat. 178. Si commortui sumus et convivemus; si sustinebimus et *corregnabimus.* Cf. Tertul. adv. Jud. 8. Paul. Nol. Carm. 25., 227. Sulpic. Sev. Hist. 2., 33.

Correlatio, coniunctio; *viszony.* It. correlazione. G. Fej. VI. 62., 68. amicam inter Regem Hungariæ ac Ducatum Venetiarum *Correlationem* notam ipsi esse.

Correlatio cambiaria, iuris cambialis vices; *váltójogi viszony.* Art. D. 1840. p. 58.

Correlative, pro viribus, pro opibus; *viszonyilag.* Törvt. Msz.

Correlativus, 3., mutuus Ap. Du C. correlatio: mutua relatio; *kölcsönös.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 151., 250. Porro quia multiplex tamquam sanguinitatis vel affinitatis affeccio ad *correlativum* amorem nos possunt et debent mutuo incitare.

Correpetens, qui duce professore vel instructore studia multa iteratione velut conficit; *ismétlő.* Wallaszky 532.

Correpetitio, communis repetitio; *együtt ismétlés.* Szilády Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 100.

Correpetitio privata, *magántanitás, együtt ismétlés.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 157. privata correpetitio. Oltv. Act. Synod. 61. ut Regulares Scholarum piarum a *privatis Correpetitionibus,* quas erga pactatas solutiones instituere cum adolescentibus solebant, hactenus in totum abstineant.

Correpetitor, professor vel instructor, qui studia in scholis tradita cum alumno repetit, iterat; *ismétlő.* Wallaszky 485.

Correpetitor theatralis, qui est a relegendis, agendis partibus scenicis; *szinészet tanára.* Pest Vár. Levt.

Correptio, convicium, reprehensio; *feddés, szidás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. I. Sæpe aliorum præsumpta *correptio,* iudicatur esse debita admonitio p. 7. *Correptio* amica plus prodest quam stricta. Cf. Tertul. Pudic. 14.

1. **Correquisitus,** 3., necessarius; *szükségeltető.* Fej. XI. V. un. 118: vadum navibus... et aliis... *correquisitis* instrumentis fulcire.

2. **Correquisitus,** 3., acquisitus; *összeszerzett.* It. acquisito. Pel.. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 4. Andreas sibi tantam gratiam contulit, ut esset dignus per virtutum *correquisitarum* habitum.

Correquista, æ, res maxime necessariæ; *szükségeltető dolog; kellék.* Magy. Tör. Tár. IX. 154. Si vero monetarii ipsorum diligentiam non adhiberent et ipsa moneta per ipsorum negligentiam indebite cuderetur, ac formam et disposicionem *pretitulacionis, dealbacionis* et aliarum *correquistarum* non retinerent... etc.

1. **Correria,** æ, incursio maritima; *tengeri kalandozás. Streiferei.* Ljub. Mon. Sl. II. 404: a faciendo ... ullam *correriam* debeat se abstinere.

2. **Correria,** *Cavalcata* q. v.; *száguldozás.* Ljub. Mon. Sl. III. 125: *correria* seu *Cavalcata.*

Correspondens, tis: procurator com-

mercii litterarii; *levelező.* It. Corrispondente. Gall. correspondant. Thök. Diar. 350. deákul peniglen irattam: az francziai oratornak Lora uramnak ... irattam Moldvában resideáló szolgámnak Székely Zsigmondnak és abban inclusive lengyelországi *correspondensimnek* és Szabó András lovászmesteremnek.

Correspondens Academiæ, per literas cum sodalicio academiæ coniunctus; *akademia levelező tagja.* Hor. Mem. 565.

1. **Correspondenter** (esse): commercio litterarum coniunctum esse (Du C. al. s.); *levelezésben lenni.* Arch. Rák. II. 38. lévén *correspondenter* Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunkkal.

2. **Correspondenter,** convenienter, consentienter; *megegyezőleg, egyetértve, egyértelműleg.* Rák. Ön. p. 291. l. 23—25. (23—24.): ... vel *correspondenter* operarer cum Vezirio, vel irruptionem tentarem in Principatum meum.

1. **Correspondentia,** abstr. a participio præs. inusitato verbi correspondere — commercium litterale; *levelezés.* Gall. correspondance. Dip. Alv. I. 316. II. 55., 214. Rák. Ön. p. 140. l. 37—38. (37.): ... ab omni *correspondentia* et literali commercio supersedendum duxi ...

2. **Correspondentia,** coniunctio, necessitudo, consensus, concordia; *viszony, összhangzás.* It. relazione, connessione. Gall. rapport. Act. et Doc. Rákóczy p. 109: nos ... firmam ac sinceram amicitiam et *correspondentiam* communi bono inservientem continuabimus. Ac. Com. Sopr. p. 107. inter ... Consilium bellicum et Dominum Palatinum *bona correspondentia* observetur.

3. **Correspondentia,** coniectura; secundum correspondentiam: coniecturā; *hozzávetőleg.* Pel. Serm. Agilitatem, qua discipulis subito apparebat (Christus) et recedebat, et hanc — loquendo *secundum correspondentiam* — meruit per promptitudinem obœdientie et bonorum operum. Pasch. 5. z.

Correspondentiæ literales, scripta; *levelezés.* Fabó. Monm. Evang. II. 382. Rapuerunt enim, quicquid supellectilis librariæ in museo erat, omnia Mst., *literales,* uti vulgo nominantur, *correspondentias* omnes.

Correspondere, con + respondere — respondere, satisfacere; *megfelelni.* Ger. entsprechen. Asp. Pr. Chr. p. 448. l. 30—31. (31): ... quomodo voluntati, Deum unice amare volenti, *correspondisti?* Phil. Call. 447. votis omnium *correspondere.* Cod. Dip. And. I. 265., 290. Volentes fidelitatum obsequiis ipsius magistri Thomæ remuneracione regia *correspondere.*

Correus, i, (Du C.) socius malefactorum, complex; *bűntárs.* It. correo. Gall. complice. Nill. Symb. p. 333: cum in *correos* præsumti tumultus inquireretur. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 34., 3., 3.

Corrida, *Correda* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 76. an. 1323.

Corridorum, Corridorium, porticus; *folyosó.* It. corridore, corridojo. Gall. coridor. Germ. Gang. Mem. Pauli. 431. cuius longitudo erat, ut egomet mensuravi, vargorum meorum 52, præterea *corridorum,* quod excedebat proram per quatuor vargos, vel longitudo eius erat cum ipso *Corridorio* quantum est ab angulo domus S. Johannis ... usque portas Bechariæ.

Corrigi facere, pro iubere, curare corrigendum; *javíttatni.* It. far corréggere. Kass. Prax. I. 32. et pass. corrigere aut *corrigi facere.*

1. **Corrigia,** æ, fascis, manipulus (ap. Du C. alio sensu); *csomó.* Kronst. II. 514. an. 1534. *corrigias* piscium Batoch.

2. **Corrigia,** æ, (Du C.) funiculus, fasciola chartis appensa; *kötő, zsineg.* Knauz. M. E. Str. I. 41., 14. hanc paginam sigillo nostro authentico *corrigie* appensione iussimus sigillari.

Corrigiamenta, orum (Du C. *corrigiamen*) corrigia, lorum, cingulum; *szíj, öv.* Quell. Sieb. I. 271. an. 1500 et passim.

Corrigiarius, i, coriarius; *szíjgyártó.* It. coreggiajo. Monm. Comit. Trans. II. 179. Si et ipsi *corrigiarii,* ut supra dictum est, cutem bovinam pro d. 50. et tres vaccinas cutes pro f. 1. coëmere possunt.

Corrigiator, coriarius, lorarius, qui parat corrigias, lora; *szíjgyártó.* G. Fej. T. XI. V. Un. 481. Knauz. M. E. Str. II. 695., 785., Fr. Lib. Rat. II. 57. Kronst. I. 83.

Corrigiparus, *Corrigiator* q. v. Magy. Tör. Tár. XII. 79. Magistris *Corrigiparis.*

Corrivalis, rivalis, æmulus; *vetélytárs.* Szamosk. II. 370. Gal. Mar. 71. Cf. Quintil. Decl. 14., 12.

Corroborative, corroborans, confirmans, corroborando; *megerősítőleg.* Luc. Regn. Dalm. 99. affirmative corroboro, *corroborative* ab omni parte perenniter habendo concedo sic ...

Corroborator, qui simul corroborat, firmat; *együttesen aláíró, megerősítő.* Batty. Leg. T. II. an. 837: communi voto et voluntate *corroboratorum.*

Corrosio, actus corrodendi; *megrágás.* Bene Med. III. 10. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 503. tinearum *corrosionibus.*

Corrosivus, 3., corrodens, vim corrodendi habens; *megrágó.* Bene Med. II. 336. mercurii sublimati *corrosivi* grana. Cf. Seneca Qu. nat. 7., 27.

Corruptelam carnis ingredi, mori; *meghalni.* Urk. Sieb. I. 389. an. 1324.

Corruptibilis, qui. quæ, quod corrumpi potest, fluxus; *megromolható, gyarló.* It. corruttibile. Gall. corruptible. Vita S. Steph. 134. ipse carnalem generationem, que *corruptibilis* est, spirituali proposito virginitatis postponens. Cf. Lactant. 6., 25, Arnob. 2., 68.

Corruptibilitas, proprietas rei fragilis, fluxæ, caducæ, quæ corrumpi potest; *romlandóság.* Andr. Pann. 249. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 16.

Corrupticolæ, Hæretici, qui Corpus Christi perinde ac nostrum detrimenta pati ... asserebant (Du C.). His oppositi erant Aphthartodocetæ; *romlatagimádók.* Nagy Hier.

Coruptivus, 3., qui corrumpi potest; *gyarló, romlandó.* Batty. Ger. 36. Dum offendere ... *corruptivum* quis metuit hominem propter hominem. Cf. Tertul. Resurr. Carn. 59.

Corruptorius, 3., corrumpens; *rontó.* Bene Med. I. 66. febris *corruptoria,* quæ statum organismi imperfectiorem reddit. Cf. Tertul. adv. Marc. 2., 16.

Corrutziones, curucones; *kuruczok.* Száz. VII. 15.

Corsarius, i, (Du C.) πειρατής, pirata; *kalóz, tengeri rabló.* It. corsàle. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 529. Et non facient compagniam cum ullo *corsario.*

Corsia et **Cursia,** æ, fors. pluteus; *támaszfal.* (Cf. Du C. *Cursus* 9.) Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334: pro uno *planchono* pro faciendo *cursiam* galioni empto.

Corsned, Buccella panis conjurata (Du C.) Anglo Saxonibus, ait Lambardus, erat in more positum, panem certis quibusdam distinctisque sententiis consecratum reo gustandum offerre, habebant enim penitus insitam opinionem non posse quemquam mali conscium panem hoc modo dedicatum deglutire. V. s. *Campio*; *megbabonázott falat kenyér.*

Cortena, æ, (Du C. cortina) velum, auleum; *kárpit, takaró.* Rač. Mon. Sl. VII. 46. an. 1042: *cortena* de serico.

Cortesia, æ, titulus, ab it. cortesia; *udvarias megszólítás, czím, levélczím.* Ger. Adresse. Kass. Prax. Capitulis et Conventibus dari solet *cortesia* sequens: Venerabile Capitulum I. passim. Circa applicationem *cortesiarum* et titulaturarum in instantiis ad Excelsam Cancellariam Regiam Hungarico-Aulicam exhibendis. Kass. Jur. Civ. Lex. 12. Kass. Ench. III. 131.

1. **Cortina,** septum, sepes; *kerítés.* Thuroc. Salam. 52. Milites Ladislai agmina Salomonis tamquam in *cortina* concluserunt.

2. **Cortina,** æ, (Du C.) aulæum; *zápona, kárpit.* It. cortina. Schläg. 1142. Kass. P. P. II. 150.

3. **Cortina,** æ, mœnia intergerina; *középfal.* It. cortina. Gall. courtine. Germ. Courtine, Mittelwall. Curios. Misc. 358. Quid sit generatim circa has præmunitiones externas observandum ... 1. Ut sint intra iactum teli e propugnaculis vel *Cortina* venientis. Falud. Arch. 21. *Cortina* seu *Chorda, Wall,* Walls-Lini. La Courtine. Est linea inter duas alas interjacens.

Cortina ante-janualis, auiæum portarum; *ajtókárpit.* Arch. Rák. VIII. 331. *cortina antejanualis* ex simplici rubro panno, vulgo Remek.

Cortina circumlectitia, velum lecto prætentum; *ágykárpit.* Arch. Rák. VIII. 316. Frusta *cortinae circumlectitiae* antiqua duo, ex rubra simpliciori tafotta.

Cortina Hispanica, paries mobilis, versatilis; *spanyol fal.* Ger. Spanische Wand. Száz. VIII. 138. *Cortina Hispanica* ex sex lateribus constans.

Cortis, (Du C.) pro: curtis: atrium rusticum stabulis et aliis ædificiis circumdatum; *udvar.* Prot. inq. 183: in tantum crevit flumen Danubii ... quod intravit *cortem* Cf. 301.

Corus, alias: chorus, (Du C.) mensuræ species, centum viginti iustas continens; *mérő.* Magy. Tör. Eml. XXX. 260. an. 1550. hordei *coros* tres. Ib. 282: tritici ... in acervis existentis ... ducentos *choros.* Fabó. Monm. Ev. II. 405.

Coruscatio, a coruscando, fulgetrum; *villámlás, villogás.* Curios. Misc. 259. Cur sæpe post *coruscationem* visam postea proxime audiatur tonitru. Cf. Solin. 53. ad fin. Vopisc. Car. 8.

Corviger, 3., corvum gerens; *hollós, hollóviselő.* Cortes. De Virt. Matth. Corvini. 480. Cui quondam galea corvus consedit in ista (*Corvigerumque* alte quatiens caput).

Corviliter, corvorum more; *holló*

módra. Batty. Ger. 199. qui *corviliter* victitant.

Corvinus, i, nummus aureus; *holló arany.* It. ducato, zecchino. Gall. ducat. Czvit. Spec. 103. Cuius rei fidem fecit ipse (Matthias), Corvini cognomine adoptato et nummo aureo cuso (quem *corvinum*, vulgo *Rabler-Ducaten* vocant) cuius clypeo inservit corvum rostro annulum tenentem, cui parturiuntes magnam vim in leniendis doloribus adscribunt. Pár. Páp.

Corycæus, *Κωρυκαῖος:* speculator, proditor; ita vocabantur discipuli constituti, qui petulantes immodestiores observarent et præceptori indicarent. Alias: Custos; *felvigyázó, őr, felügyelő* (az iskolában), *alőr.* Körmöczi főreál. Ért. 1894/95. p. 62. őrök (custodes) és felügyelők (*corycaei*). Leg. Schol. Schem. 12. et finita præsertim schola dimissi, strepitus ac clamores vitent, qua decet gravitate adhortator ac *decuriones* vel *corycaeos*, qui immodestiores observent, constituito. Teutsch. Schulord. I. 39. Bék. Közokt. 35.

Coryza, *κόρυζα*, pituita; *nátha.* Bene Med. I. 167. tardius evadit mucus spissus, glutinosus, albo-opacus, flavescens, virescens, non raro sanguine mixtus, vocatur hic status morbosus *coryza* seu *catarrhus narium* seu *blennorrhagia* seu *blennorrhoea* narium. Cf. Coel. Aur. Acut. 2., 17.

Cos coriacea, corium acuendis novaculis; *beretvaszíj.* Pár. Páp.

Cosciomantia, Cosciomantes, gr. *κοσκινομαντεία, κοσκινόμαντις*, divinatio, vates ex cribris; *rostajóslás, rostajós.* Nagy Hier.

Cosepire, sepio; *bekeríteni.* Szamosk. IV. 414. non muro cæmentitio sed craticeis ligneisque parietibus ac tabularum coassationibus *coseptum* potius quam munitum est.

Cosmarius, dominus mundi a græc. *κόσμος*; *világ ura.* Obs. Jadr. 414. Guid de te machina mundi extimabit, o Rex, o Rex! approbat enim te tanquam ignorans *cosmarium,* nunc opinionem mutarunt, iudicabat imperasse grandiorem partem Universi.

Cosmeticum, seu in plur.: *Cosmetica (κοσμητικός)* mundus, medicamina, fucus; *pipereszer, szépítő szerek.* It. Cosmetico. Vern. Phil. Mor. 305. Dantur quidem et specialia pulchritudinis conservandæ media *cosmetica* dicta. Jókai Pol. Div. IV. 107.

Cosmicus, 3., ad *κόσμον*, mundum pertinens (Du C. al. sen. = mundanus = világi, opp. ecclesiastico); *világegyetemi.* Gal. cosmique. Curios. Misc. 79. Syderis verus matutinus seu *Cosmicus* est ascensus eiusque supra Horizontem orientalem, eo momento, quo sol ibidem oritur, sive videatur a nobis sive non ob viciniam solis: occasus vero matutinus seu *cosmicus* est descensus Syderis infra Horizontem etc. Cf. Martial. 7., 41.

Cosmopeia, æ, (Du C.) mundi fabricatio; *világalkotás.* Nagy Hier.

Cosmopoliticus, 3., totius generis humani studiosus, amans; *világpolgári.* Száz. XVIII. 273.

Cosmos, lac equinum; *kanczatej, kumisz.* Fej. IV. 2. 264. *Cosmos* hoc est lac equinum 2., 267. bibere *cosmos.*

Cospecies, species sociæ, iuxta se positæ, quæ simul sunt species generis; *társfajok.* Carlow Log. 27. *Cospecies* autem (dicuntur) species, idem genus proxime superius agnoscentes.

Cossarum, cella, ubi siliqua vel aliæ fruges conservantur; *gabonatár.* Han. Mon. Jur. P. I. 84: *cossara* non fiant prope mare.

1. **Costa,** litus; *mart, tengerpart.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 32. Emi etiam terrenum in loco dicto Slano in vallem incipiens a mari usque ad viam publicam et a *costa,* quæ usque ad mare protenditur.

2. **Costa,** (Du C.) expensa, sumtus; *költség.* Hisp. costa. Gall. (const) coût. Száz. XXIX. 445. œconomium sine legitima *costa* administrálni nem lehet.

Costa sartoria, *Tetrus* quod vide.

Costata, æ, litus maris; *tengerpart.* It. costa. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434.

Costeria, æ, (Du C. costa maris) litus; *tengerpart.* Ljub. Mon. Sl. XI. 182. an. 1345.

Costinus, 3., ex *costu arabico* (Lin.) confectus (gr. *κόστος*, arab. *kost, kust,* sansk. kuschta). Ger. Kostwurzel; *borshoz hasonló fűszeres növény.* Cod. evang. T. I. p. 171: oleum *costinum* tibi ex officina jaurinensi adferri cures.

1. **Costula,** demin. a *costa,* parvum latus, lamina dolii; *kis donga.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 24. ligna tam focalia, quam ædilia, ac fabrilia, quo etiam pertinent pro vasorum fundulis, *costulis,* circulis etc. servientia, pro se, aut venalia, cædit.

2. **Costula,** cotula fœtida; *ebkapor.* Ny. Sz. Schläg. 864.

Costum, i, victus; *élelem, koszt.* Die Kost. Georg. Sirm. 1. 31. ne dulce *costum* potuimus tempore patre suo consumere.

Cotaria, fodina coti secando; *fenkőbánya.* Pár. Páp.

Cotardita, (Du C. cotardia) cotæ, sagi vel tunicæ species viris perinde ac feminis familiaris; *felöltő.* Rač. Mon. Sl. XIII. 209 an. 1358: ambaxiatores... facere debeant *cotarditam* unam et clamidem 1 de scherlato *invatatam* et *cotarditam* 1 et clamidem de mesclo *invarotatam.*

Cothurnarius, i, Cothurnorum hungaricorum confector; *csizmadia.* Zischmenmacher. Tab. Conscr.

Cothurno versatilior, levis, inconstans; *állhatatlan.* Szamosk. I. 9. dum diem de die prolatat, vir iampridem minus secundæ famæ et *cothurno versatilior* ad Ferdinandum cœpit cogitare.

Coticula, dimin. a cote, actus acuendi memoriam. Leges Schol. Schem. 13. Repetitio, memoriæ quippe *coticula,* in schola nostra frequentior esto. Cf. Plin. 33., 8., 43.

Coticulā experiri aurum, ad lapidem Lydium examinare; *felvonnyi a próbakőre.* Kecsk. 182.

Cotinus, fors. a catillus, *dapifer; asztalnok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram eidem Jacobo marstico, Gregorio podsuppo, Ucha *cotino.*

Cotium, i, currus, Ungaricum vehiculum; *kocsi.* Cf. Gotschus. De Bell. Pann. M. Soiterus 595. Ungarica quædam vehicula, *Cotia* a patria dicta.

Cotoneo-pomum, (Du C. Cotonum pomum) pomum cydonium; *birsalma.* It. cotogno. Curios Misc. II. 217. Si vero insitio fiat ex persico in cotoneam et vicissim; *pomo-cotonea* et *cotoneo-poma* tales arbores germinabunt.

1. **Cotta,** æ, idem ac *Superpellicium* (Du C.); *papköntös, miseing.* It. *cotta.* Germ. Chorrock. End. p. 574 (Synodus Budensis an. 1279): 20. rectores vero et simplices sacerdotes cum *cottis* seu superpelliciis et stolis tantum... synodum intrent.

2. **Cotta,** æ, quota, rata pars; *illeték.* End. p. 394. (Belæ III. Libertas 6 an. 1191): in diecesi sua *cottam* ipse episcopus iustam tributi decimam consequatur.

Cottannis, omni anno; *minden évben.* Kronst. III. 33: solvunt *cottannis.*

Cottidie, quotidie. Száz. XIII. 231.

Cotton, (ap. Du C. cottonus) gossipium; *gyapot, pamut.* Gal. coton. Opin. P. I. § 13.

Cottum, (Du C.) culcitra e gall. *coite; vánkos.* Bárczay.

Cottus, scriptura compendiaria pro: Comitatus. Kass. Prax. I. 95. et pass. Relatio *Cottus* super Captivis.

Cottus, 3., coctus; *égetett.* Ljub. Mon. Sl. 370: homines... possint... extrahere... de Venetiis... lapides *cottos* et *cuppos* pro eorum domibus.

Cotula fetida, (Schläg. 864 costula) secus: cotyla. cotyle, cotylus; *ebkapor.* Ger. stinkende Camillen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Cotus, contus, *csáklya rúd.* L. Herman O. II. 836. turbukvas, turbukháló NySz. turbokol; *turbuk.* Turbokló. Störstange. (Ball.) Schläg. 825.

Cotyla, æ, uterus; *méh, anyaméh.* Schesæi. Ruin. Pann. II. 157. Ed. pr. Wittebergæ 1571. Hasce minas *cotylis* circumdatus horreat infans.

Coudvornicus, socius udvornici. Rit. exp. ver. E. 2.: Udvornici Regales... impecierunt quosdam... dicentes, quod eorum essent *coudvornici.*

Counire, coniungere, consociare, colligere; *egyesiteni.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 57., 85. vel. columbas colubris *couniri*... 147., 241. quos redemptor pretioso sanguine in unitate fidei Catholice *counivit.* 148., 243. quos nobis sanguinis coniunctio *counivit.*

Courburarius, i, socius urburæ, *Courburarius principalis; bányatárs.* Juriev. Jur. Met. 31. Quodsi complures urburarii metallifodinam, ut passim mos viget, in communione possideant, urburariatum (Gewerkschaft) constituunt; cuius ille compossessor, qui plurimas partes fodinales tenet, *Courburarius principalis* (Haupt-Gewerk) reliqui vero *Courburarii* (Mit-Gewerken) vocantur.

Courtagia seu sensaria, (Du C. courtagium) munus proxenetæ; *adásvevést eszközlő, alkuszi tisztség.* Törvt. Msz.

Courtiambles, V. s. *Cambellarius.*

Cousus, us, usus communis; *közhasználat.* Faber. Jur. Met. 76. In quibus cives et coloni cinctas sylvas tenent, eas retineant; reservato tamen erga recognitionem Judicis Mont. Jure *Cousus.*

Coza, æ, musculus. V. s. *Ruca; gócány, ennivaló csiga.*

Cozi, currus; *kocsi.* Száz. IV. 682.

Crabio, wibel (Dief.) mistkäfer (Lexer) fors. pro crabro, vespa crabro (Linn.); *(lódarázs) muslicza.* Schläg. 1725.

Cræna, æ, summa, numerus; *rovás.* It. conto. Boc. Hungar. p. 153: Dent iuveni annorum plureis pia numina *craenas.*

Crampus, i, a Germ. Krampf, spasmus

(Du C. *Crampa)*; *görcs.* Bene Med. V. 83. Sæpe spasmus tonicus sine ullo dolore compareт, non raro tamen contractio violento etiam dolore iuncta est et tunc vocatur *Crampus*, qualis non raro observatur in musculis suræ.

Craniomanta, æ, *κρανίον + μάντις*, vates, qui ex cranio vaticinatur; *koponyából jósló.* Carl. Log. 121. Vulcanistæ et *Craniomantae.*

Cranium, *κρανίον*, calva, calvaria; *koponya.* It. cranio. Gall. crâne. Germ. Hirnschale, Schädel. Vern. Psych. 32. Cerebri nomine venit mollis illa substantia, quæ osseæ illius solidæque capsulæ octo firmis ossibus per suturas inter se connexis constantis *cranium* vocatæ cavitatem explet.

Crapulare, (Du C. crapulari) inebriari; *részegeskedni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Crapulatus, 3., crapula gravatus, crapulentus. Vulg. Psalm. 78. v. 76. crapulari, inebriari (Du C.); *mámoros.* S. de Kz. Chr. II. 3., 5. ex parte regis potus et cibus in maxima copia fuit ministratus indeque *crapulati* quam plurimi.

Crapulosus, 3., crapulentus; *mámoros*, Gal. crapuleux. Bene Med. III. 121. Diarrhœa stercoracea vel *crapulosa*, vel ab ingluvie, generatur ex ingestis alimentis et potulentis. Cf. Firm. Mathes. 8., 20.

Crassari, (Du C.) tumescere, tumidum fieri; *megdagadni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115. Cf. Appul. Met. 3 p. 139. Ammian. 19., 4.

Crassiusculus, demin. a *crassius; valamivel erősebb.* Hist. Nat. 50. Rostrum his .. iam *crassiusculum* iam satis tenue.

Crassus grossus. V. s. *Cusi; csusztertallér.* Ger. Schusterthaler. Numi. Hung.

Crastinacio, procrastinatio, tergi versatio, mora; *egyik naptól a másikra való elhalasztás, elnapolás.* Kub. D. Hont. I. p. 119: prompta pecunya sine *crastinacione*... solvere tenebantur. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 195. sine *crastinatione.* Fej. X. I. 482.

Crastinare, procrastinare; *halasztani.* Cod. Zichy I. 59: quod si diem *crastinarent.*

Cratenterium, ferrea basis, cui versandum veru innititur; *pecsenyesütő vas, melyen a nyárs fordul.* Pár. Páp. Iter. Oec. 45.

Craticula, æ, limbus reticulatus; *recze.* Germ. Spitzen. Thök. Diar. II. 342. Item linteamina simplicia sine *craticulis*, novem à fl. 1 xr. 15. p. 342. *Craticularum* vulgo *recze* pro linteaminibus et antipendÿs frusta octo fl. 7. Cf. Martial. 14., 221.

Craticulatus, 3., adi. a craticula — craticula præditus, cancellatus, clatratus; *rostélyos, rácsos.* Rák. Ön. p. 289. l. 14—16. (15.)... supremus Vezirius... sub *craticulata* fenestra Imperatoris consedit.

Craticulatus labor, textum reticulatum; *reczés, horgolt munka.* Ger. Häkelarbeit. Thök. Diar. II. 342: linteamina pro lecto cum *craticulato labore.*

Cratifer, a poculis, pocillator, qui alicui pocula administrat, pincerna; *pohárnok.* Georg. Sirm. 1., 55. attamen mandaverat firmiter thapiferis et *cratiferis* in potu et cocorum ut essent sobri et vigiles.

1. **Cratis,** super quo exsiccatur braseum; *szalad aszaló kosár.* Schläg. 2226.

2. **Cratis,** machina ferrea ad firmandos pedes (Du C. al. s.); *lábegyenesítő, erősítő gép.* Prot. inq. 318., 319; et ibat cum *crate* pedis... et, quando reversus fuit domum dictus puer, ponebat recte pedem ad terram.

Cratis colurna. V. s. *Colurnus; fűzfa vesszőkből készült szitáló eszköz.*

Cratitius, ex cratibus factus; *fonott vesszőből való.* Brut. Hist. XI. 251., 13. corbes *cratitio* opere. XIV. 428., 10. muro exstructo *cratitio* opere.

Cratum, crates (ap. Du C. *Crata)*; *sövény.* Fej. V. II. 597. ibique ipsa via transit *crata* parum vadit et ibi angulatur.

Creabilis, qui creari potest; *teremthető.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 12. Cf. Appul. Trismeg. 85., 12. August. Conf. 12., 19.

Creacentrum, a gr. *κρέας* et *κέντρον*, acus, qua carnes illardantur. V. s. *Automatum; spékelő.* Ger. Spicknadel. Iter. Oec. 45.

Creagra, (Du C.) tridens, fuscinula ad carnes de caldario proferendos; *húsvilla, abárló vasvilla.* Nagy Hier. Galeoti 56. Cf. Marc. Capell. 9. fin. Vulg. Paralip. 2., 4., 11. Jerem. 52., 18.

Creatiani, asseclæ Creatianismi, rationis iam ab Aristotele præceptæ et a patribus ecclesiasticis receptæ et defensæ, qua docente Deus creat animas. Vern. Met. II. 315. Cæteri omnes consentiunt animas humanas a Deo *creari* et singulis corporibus infundi statim atque suis organis instructa sunt, quod iuxta communem sententiam contingit 40 post conceptum fœtum diebus et hi *Creatiani* vocantur.

Creativus 3., vim creandi habens; *teremtő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. X. 16.

Creatum, i, res creata; *teremtmény.* Pázm. Dial. 486.

Crebrare, frequenter aliquid facere; *gyakorolni, gyakran tenni.* Obs. Jadr. 402. Atque ipsæ machinæ tensæ in ipsas galleas *crebrabant* iactare.

Crebrosus, 3., creber; *sűrű.* Roger. 307. Et cum ad pugnam accederent, tepide ac remisse accedebant: tanta enim erat *crebrosa* emissio sagittarum, quod fere umbram pugnantibus faciebant.

Crecopolus, i, ardea stellaris; *bölön-, nádi bika.* Bárczay.

Credatur, cum nominativo, fides detur alicui; *hitelt adni.* Han. Mon. Jur. P. I. 92: quicunque patronus... perdet aliquam bestiam... et sciret, quod... forensis acceperit, *credatur* talis patronus.

1. **Credencia,** æ, (Du C.) fiducia, fides; *hitel.* credenza. Knauz. M. E. Str. II. 238., 215. Eszt. Okm. 31. (Decr. Ladis. 1288.) quibus omnis fides et *credencia* debet merito adhiberi.

2. **Credencia,** æ, mandatum; *megbizás, megbizó levél.* Cod. Dip. Arp. V. 69. Celsitudinis vestre litteras inter ceteras *credenciam* continentes, quo decuit honore recepimus.

1. **Credentia,** æ, verborum fides, litteræ, per quas alicui aliqua res, negotium creditur; credentionales; *hitel, megbizó, meghitelező, hitelt adó levél.* Thök. Diar. 20. Arch. Rák. VIII. 187. Urk. Sieb. II. 61. an. 1349.

2. **Credentia,** æ, (Du C.) abacus; mensa vel tabula affabre facta ad conservanda et exponenda omnis generis vasa; *pohárszék.* Ger. Kredenztisch, -kasten. Hist. Zerm. Cobencz. p. 132: et tamen ibi non erat sua principalis *credentia*, sed solum ea, quæ pertinebant ad illud castellum, ubi pransi sumus. Ann. Scep. I. 150. an. 1499. Tör. Tár. 1890. p. 564. ad *credentiam* antipendium auro textum.

3. **Credentia,** secretum, mandatum; *titok, megbizás.* Han. Mon. Jur. II. 32. an. 1312: quod *credentias*, que eis imponuntur, non revellabunt.

Credentiæ, arum, argentea vasa, instrumenta; *ezüst készlet, ezüst szerek.* Kredenzen. Cod. Dip. Brüss. II. 27. nos conflavimus et confusimus omnes nostras *credentias aureas* et argenteas et exinde numisma cudi fecimus.

Credentiales litteræ legati, *Credentionalis*; *követmegbizó levél, követ meghatalmazó levél.* Törvt. Msz.

Credentionales, vocantur litteræ, per quas alicui negotium quoddam legatur, committitur, creditur; *megbízó levél, hitelező levél.* Törvt. Msz.

Credentionans, qui alicui aliquod negotium credit; *megbízó, meghitelező.* Törvt. Msz.

Credentionare, credere alicui aliquod negotium; *megbízni, meghitelezni.* Törvt. Msz.

Credentionatus, i, cui negotium quoddam creditum, commissum est, V. Plenipotentiarius; *meghitt, meghitelezett.* Törvt. Msz.

Credibilis, fide dignus. V. Loci credibiles.

Credibilis conventus, locus, credibilis locus; *hiteles hely.* Batty. Leg. III. 196. an. 1351: *Credibiles conventus*, credibilia loca apud nos vocantur, quorum litteræ in iure fidem faciunt, credibiles ideo dicti, quod eis fides tuto adhiberi possit; *conventus* autem Monasteria appellantur. Törvt. Msz.

Credibilis persona, fide digna persona; *megbízható, hiteles személy.* I. Rák. Gy. 622.

Credibilitas, fides, auctoritas; *hitel, hihetőség.* It. credibilità. Gall. crédibilité. Vern. Log. 243. Assensus, qui rei gestæ præbetur propter testimonia, dicitur fides vel *credibilitas* historica. Kaprin. Eloq. I. 349.

Credit et debet; *követel és tartozik.* Ger. Soll und Haben. Törvt. Msz.

Creditare, sine præsenti pecunia vendere; *hitelbe adni.* Kass. Ench. II. 80. Judæi a *creditando*... arceantur. Norm. Ordin. an. 1785. 27. Dec.

Creditarius, i, creditor (Du C. al. s.); *hitelező.* It. creditore. Luc. Regn. Dalm. 101. Quibus inprimis ad auxilium et solatium inferiorem pavimentum cum Caneva Turris S. Petri omnibus eiusdem Ecclesiæ *Creditariis* consentientibus concessimus.

Crediticius, 3., credibilis, cui credi potest; *hiteles, hihető.* G. Fej. X. T. 395. cui *fidem crediticiam* adhiberi velitis.

Creditivum, *Credentionales* q. v.; *meghitelező levél.* Törvt. Msz.

Creditivus, 3., (Du C.) fide dignus; *hitelt érdemlő, bizalomteljes.* Knauz. M. E. Str. II. 420., 435.: fidem *creditivam.* Szék. Okl. III. 89.

Creditor cambiarius, (Du C.) qui dat mutuo; *intézvényes, váltóhitelező.* Törvt. Msz.

Creditor literarum Cambialium. V. s. v. Collybista.

Creditorius titulus, fides; *hitel.* It. credito. Beng. Ann. Er. Coenob. 400. certam obligatorialem syngrapham, qua *titulo creditorio* summam mille florenorum Rhen. apud quandam familiam habebat exigendam.

Creditum, 1. fides. 2. fide mutuo data pecunia; *1. hitel, 2. hitelre adott pénz;* Arch. Rák. IX. 133. Georch. H. T. III. 134. Proj. Leg. Civ. 230. *Creditum* Civium illa potissimum securitate nititur, quam Creditores eorum in fundis civilibus habent. Ljub. Mon. Sl. XVII. 61. an. 1420: omnes... introitus et *credita*... remaneant... civitati.

Creditum (Erga), fide; *hitelbe.* Ger. auf Credit. Georch, H. T. III. 177.

Creditum Nationale, fides nationis; *nemzeti hitel.* Diar. Com. II. 53.

1. **Credo,** sic nominatur ab incipiente vocabulo compendium, quo instituta vel dogmata religionis Deum Patrem, Filium et Sanctum Spiritum credentium et profitentium continentur; *hiszekegy.* It. credo. Gall. credo. Germ. das Credo. Vita S. Steph. post. unctionem *Credo* cantat, dein paternoster. Arch. Rák. VIII. 332. Oltv. Act. Synod. 13.

2. **Credo,** pars missæ, in qua professio fidei editur; *hitvallomás a misében.* Diar. Com. 48. dum *Credo* decantabatur.

3. **Credo,** fides, fiducia; *hit.* Beth. G. lev. 153. nagy *credo* kellene ahhoz.

Credulitas mihi est, credo. Roger. 307. Et cum aqua magna existeret et lutosa; *non erat eius credulitas,* quod sine ponte transitus alicui esse posset.

Cremare, flammis absumi, conflagrare; *leégni.* Quel. Sieb. I. 121. an. 1486. his diebus *cremavit* domus.

Cremati coctio, coctura, destillatio vini adusti; *pálinkafőzés.* Bene Pol. 97.

Cremati ustor, coctor, destillator vini adusti; *pálinkaégető.* Pest. Levt.

Cremator, qui coquit vinum; *borégető.* Arch. Rák. VIII. 357. Domus Braxatoria... Domus Crematoria cum duobus Cubiculis unum pro *Crematore,* aliud vero pro cremando.

Cremator Cupri, purificator æris; *érczisztító.* Juriev. Jur. Met. 48. Lignefactores Montanistici... 6-o. *Crematores Cupri* (Garmacher) qui cuprum in speciali furno, in hunc finem destinato, et *(gar)* dicto torrent et purificant.

Cremator cymenti, calcarius; *mészégető.* Quel. Sieb. I. 188. an. 1495.

Crematores limi, Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici... 4-o *Crematores limi* (Schlichbrenner) qui limum minerarum i. e. mineras in mola prævie contusas atque in Lotura debite lotas liquefaciunt.

Crematores minerarum, Juriev. Jur. Met. 47. In Ustrinis et Liquefactoriis (Röstöfen und Schmelzhütten)... sequentes notantur operarii... 1. *Crematores minerarum* (Rostbrenner) qui ustulationem minerarum curant, minerasque torrefaciunt.

Crematoria olla, olla destillatoria; *főző üst, fazék.* Pfahl. Jus. Georg. 84. pro reparatione viarum, pontium, contuberniorum (casarmarum) et hospitiorum militarium nec non pro *ollis crematoriis.*

Crematum, i, vinum crematum, idem ac Aquavita; *pálinka, égett bor.* It. acquavite. Kass. Prax. II. 277. braxatione cerevisiæ, exustione *cremati* et tegularum desumtione item laudemii a singulo floreno summæ emptionalis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 192.

Crematum nobilius, (Gallorum) ab urbe Cognac ita nuncupatum; *cognac.* Diar. Com. 1796. p. 35.

Crematum sacharitum, vinum adustum sacharo conditum; *rozsólis.* Ger. Würzbrantwein. Sl. hrjate paleno. Stat. 242: *crematum sacharitum* (Rosoglio) nuncupatum.

1. **Crematura,** æ, V. *Crematum.* Bel. Comp. Hung. Geog. 7. Vini, quod ex frumento elici solet et *crematura* vocatur, maximam copiam Scepusienses parant et multis comitatibus suppeditant.

2. **Crematura,** æ, officina, ubi vinum adustum coquitur; *pálinkafőző hely.* Tag. Erd. II. 269. trunci... evelluntur... pro usu braxatorii, *crematurae.*

Crembala; *doromb.* Ger. Maultrommeln. Sl. drumbla. Vect. Gen. Rr. 2.

Crembalum, cymbalum; *czimbalom.* Comen. 141. Tibia utricularis et *crembalum* discrepantes edunt sonos.

Crementum, (Du C.) pro: incrementum = commodum, bonum; *jav(a).* Georg. Sirm. I. 345. Que postremum sibi non venerat ad *crementum* suum sed male. Cf. Varro ap. Non. 169., 14. Plin. 11., 37., 55.

Cremesius, 3., coccinei, purpurei coloris (Du C. *cremesinus)*; *karmazsin.* It. cremesino. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 calceis muliebribus *cremesiis* f. 2.

Cremezinus, 3., ab it. cremesino, coccinei coloris; *skárlátszinű.* Vect. Ref. C. 2.

Cremium lardi; *tepertő* (töpörtü). Ger. Speckgriebe. Pár. Páp.

Cremor, flos lactis V. *Butyrarius; tejfel.* Gall. crême.

Cremor Tartari, tartarus; *borkő.* It. cremor di tartaro. Kecsk. P. Ötv. Gloss. 140.

Crencociare, mendum pro: consecrare; *szentelni.* Georg. Sirm. 1., 28. intraverunt ad sacellum Assumcionis Marie, quod *crencociaverat* antiquus Rex Lodovicus ad honorem Assumcionis Marie.

Crepa, æ, a gr. κρηπίς, cothurnus, calceus; *saru, topán.* Magy. Tör. Tár. XI. 134. ornamenta selle videlicet frenum et vulgo farmatring cum argento, *crepas* et calcaria lego filiæ.

1. **Crepare,** rumpi, frangi, rimas accipere (Du C. al. sensu); *feltörni, meghasadni.* It. crepare. Prot. inq. 185: et aliquando parando pisces cum tanto gelu, quod pellis manuum *crepabat* et inde sanguis exibat Cf. 241. XXI.

Crepare, cadentis Latinitatis tempore significat; mori; hinc Itali: crepare eos dicunt, qui non lente sed confestim moriuntur (Forc.) Dicitur etiam in nostro sermone iocose: megkrepált, meghalt, meggebedt. Gall. crever. Ger. crepiren. Bod. Hist. Un. Trans. 291. *crepuit* Arius. Magy. Jogt. Em. 374.

Crepitudo, ripa, crepido; *partoldal.* Fjp. Anon. 14 b. per *crepitudinem* Danubii iverunt.

Crepitus, 3., a verbo *crepare; döglött.* It. crepato. Jogt. Eml. T. III. p. 441: plateæ a *crepitis* cadaveribus repurgentur.

Crepundia, orum, incunabula, orum; (Du C. al. s.); *pólya.* Batty. Ger. 123. ut prudenter a *crepundiis* doctus es. Cf. Inscr. Orelli nro 1183.

Crescentia, æ, augmentum, (Du C. al. sensu) incrementum; *növekedés, szaporodás.* Pest. Levt. Cf. Vitr. 9. 9.

Cresta, æ, Beccaria, macellum; *mészárszék.* Cod. Dip. Arp. Cont. 105. quod si aliquis ipsorum emerint de introitibus Communis excepto de *beccaria* seu *cresta.*

Cretizare cum Cretensibus, In Pœnos Pœnos esse, dolos dolis retrudere, vicem pro vice; *szeget szeggel.* Verancs. VI. 293. Fidem autem, quam in Hungaris expavescit, non est, cur paveat, si enim *cretizant cum Cretensibus et in Poenos Poeni sunt,* scito, militare esse dolos dolis retrudere.

Cribittum, *tributum,* vectigal (inde: cribriones = executores); *adó.* Ljub. Mon. Sl. I. 67. an. 1244: duas partes *cribitti* porte... permittemus dominum regem... percipere. Magy. Tör. Tár. IX. 7.

Cribrarius, i, (Du C.) cribrorum confector; *szitás, rostás.* Ger. Sieb- und Bödenmacher. Tab. Conscr. Priv. Ceh. 1776. Pest. Levt. Cf. κοσκινοποιός. Gloss. Gr. Lat.

Cribrifex, qui cribra facit; *szitakötő.* Egri levéltár.

Cribriformis, cribro similis; *szitaforma.* Vern. Psych. 68. Id ostendi facile poterit ex innumeris nervorum fibris, quibus per ossis *cribriformis* foramina traiectis eadem membrana veluti intertexta conspicitur.

Cribrosus, 3., *Cribriformis* q. v. Vern. Psych. 67. per varios ossis *cribrosi* poros.

1. **Crida,** æ, eversio rei familiaris. V. s. *Bancarotus; tönk, bukás.*

2. **Crida,** æ, (Du C.) proclamatio per præconem; *hirdetés.* Ljub. Mon. Sl. II. 332.

Cridalis, ad foro cedentes pertinens; *csőd*... Germ. Concurs. Proj. Leg. Civ. 397. *Cridale* Institutum. Opin. P. III. Sec. III. §. 12.

Cridalis massa, res familiaris corruentis; *bukásbeli vagyon, tönkrejutott vagyon.* Kass. Jur. Civ. Lex. 12.

Cridalis processus, *Pr. concursualis; bukásbeli per.* Törvt. Msz.

Cridare, (Du C.) proclamare; *kihirdetni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 11. et passim.

Cridatarius, i, qui bonis evertitur, qui solvendo impar est, bonis dirutus, eversus, decoctor; *vagyonbukott.* Germ. Bankerottirer. Juriev. Jur. Met. 167. Urbura Cameræ Regiæ obveniens, nec non materialia fodinalia e. c. pulveres pyrii, sæbum, et quid Officium montanum debitori in culturam metallicam mutuavit aut commodavit, ex substantia *Cridatarii* præprimis defalcari debent. Kass. Jur. Civ. Lex. 12.

Crilaticus, 3., tostus. V. s. *Bilizna; rostélyon sütött.* Ger. grillirt.

Crimare, pro: cremare; *égetni.* Georg. Sirm. I. 223. Quod *crimassent* tam in forti loco erat, causa fuit coram altissimo Deo, quod quando appropinquabat pasca etc...

Crimen residui, Crimen peculatus: defraudatio ærarii; *közkincs elsikkasztása.* Törvt. Msz.

Criminalia publica, delicta capitalia; *bűnügyek.* Száz. XIII. 237.

Criminalis processus, causa capitalis; lis capitis; *büntetőper, bűnper.* Törvt. Msz.

Criminalis sedes judiciaria, iudicium publicum; iudicium capitis; *büntető v. fenyítő törvényszék.* Törvt. Msz.

1. **Criminalista,** æ, iuris capitalis, causarum capitalium peritus v. iudex rei capitalis. Jókai Uj f. II. 42. et passim.

2. **Criminalista,** æ, criminis reus; *főbenjáró bünös.* Kass. Ench. II. 37. *Criminalistae* delinquentes seu Nobiles seu Ignobiles crude non tractentur, nec in honore lædantur, nisi occasione Arestationis semet opponerent. Norm. Ordin. an. 1788. 26. nov.

Criminalitas, (Du C.) lis capitis, causa criminalis; *bűnösség, büntetőség.* Cod. de Delict. 311. Pars III-ia de Delictis *Criminalitatem* non involventibus. Jókai Mire megv. I. 146.

Criminaliter, secundum Jus Criminale; *büntetőjog szerint.* Molnár Patv. 31. Cf. Ulp. Dig. 47., 2. fin.

Criminatrix, fœm. ad *criminator,* quæ accusat; *vádoló.* Rep. Cast. C. I.: Sed illinc alio quoque, et ad plures homines, *criminatricem* de persona innocente suimet ipsius vero *infamatricem* turpitudinem (gloriam ille duxit) evulgavit.

Criminis coauctores, correi; *büntársak.* Törvt. Msz.

Crimmare, V. *Crimare.* Kol. Cod. 25.

Crimnum, *Κρίμνον,* granula; *darált árpa, dara.* Comen. 63. pinsebant pilo ruido in pistrino, fiebatque crimnum, (ex quo pultes parantur).

1. **Crinale,** 1. Discerniculum, seu acus comatoria (Du C.), 2. monile; *1. hajtű, 2. nyakbavető.* Száz. VI. 672. unum *crinale* lapidibus Margeritis ornatum, unum *crinale nyakbavethew* vocatum. Szamota Tih. apáts. 24. 1415. Schläg. 1164: unum crinale vulgo *chrenchul* dictum 1348. Anj. O. V. 205.; *koszorú alakú párta* v. *konty.* Crinile vulgo *konty.* 1481. O. L. D. 37., 166.

2. **Crinale,** corona, sertum (ap. Du C. alio sensu); *koszorú.* Kronst. II. 225 an. 1530: pro uno *crinali ficuum* et 226., 233.

3. **Crinale,** galeæ pars postica crines tegens; *sisak paizsa.* Fej. X. IV. 374. vero ipsius *Galeae scutum* seu *Crinale* coloris aurei.

Crines adscititii, capillamentum, caliendrum, crines empti; *vendéghaj, paróka.* Cod. Evang. V. III. 377: *adscititiis crinibus* velati.

Crines alicujus in manu tenere, regere aliquem; *üstökénél tartani, kormányozni.* Szék. Okl. I. 279.

Crinile, (Du C.) sertum; *koszorú, hajdisz.* Tör. Tár. 1890. p. 368. unum *crinile* ex filis aureis.

Crinitium, iuba, coma; *sörény.* Regul. Turm. Præt. 90. insuper dimissione catenulæ menti, relaxatione cinguli, attractione *crinitii* et abstersione oculorum alleviamen procuret.

Crinones, *bőratkák.* Ger. Mitfresser. Bene Med. II. 404. Similes sunt *jonthi comedones* etiam *crinones* dicti, dum folliculi cutanei sebo crassiore obstructi, varos minutissimos referunt albicantes, sæpe in apice puncto nigro instructos.

Cripator, idem quod *gripator.* V. s. *Portiuncula.*

1. **Cripta,** æ, (Du C.) oratorium, sacellum subterraneum; *altemplom.* Tör. Tár. 1886. p. 560.

2. **Cripta,** æ, Crypta; *földalatti bolt.* Gewölbe unter der Erde. Kronst. I. 641.

Criptocalvinista, æ, qui doctrinam Calvini clam sequitur; *titkos Calvin követő.* Száz. XXIX. 233.

Criptographia, æ, literarum signa occulta; *titkos irás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 340.

Crisealis, ad criseum pertinens. V. *Criseus; gubás gyapju.* Tör. Tár. 1890. p. 486. mola *crisealis.*

Criseus, i, lana grossa; *durva gyapju.* Tör. Tár. 1890. 479. sulcaturas in quibus ... sulcari *criseos* vulgo gubas possint.

Criseus, 3., grossus (Du C. al. s.); *durva, gubás.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 283: in uno molendino III rote, quarum una rota *criseum* pannum pilat.

1. **Crisis,** discrimen in morbo; *válság.* Bene Med. II. 53. stadium *criseos.* Cf. Senec. Ep. 83.

2. **Crisis,** examen (ap. Fin. alio sensu); *itéletre vonás, megválasztó itélet, megitélés, megválasztás, meghányás-vetés.* Kass. Jur. Civ. Lex. 13. Ep. Matth. Præf.

Crisius, 3., (Du C. *Criseus*), griseus, fuscus; *szürke, barna.* Gal. gris. Thök. Diar. II. 333. ex panno Anglicano *crisÿ* coloris.

Crisma, (Du C.) pro: *chrisma,* oleum sacrum; *szentelt olaj.* Tör. Tár. 1892. p. 560.

Crismalis, 2., ad *χρίσμα* id est sacro oleo perungendum pertinens; *crismale baptisma,* actus sacro oleo inaugurandi; *fölkenési, fölszentelési.* Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus *crismali baptismate* secundum credulitatis sue veritatem intinxit.

Crismare, ungere sacro oleo; *fölkenni, fölszentelni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 316. quod per manus impositionem Episcopi conferunt *crismando* renatos.

Crispanus, i, ærugo; *rézzöld, rézrozsda.* Ger. Grünspan. Monm. Comit. Trans. I. 198. Ah. uno cent. *crispani* f. 50.

Crisparius, ciniflo, capillorum concinnator; *fodrász.* Nagy Hier.

Crispatio, actus crispandi (Du C. al. s.) tremor; *rezgetés.* Brunner 27. Consensuales nervorum *crispationes.*

Crispator, ciniflo; capillorum concinnator; *fodrász.* Pest. Vár. Lev.

Crispator aureorum filorum, aurum lanæ modo nens; *aranyfonó.* Ger. Goldspinner. Tab. Conscr.

Crispatus, 3., *túlfinomitott.* Greg. Aesth. 59. Res *nimis ornata* est *crispata,* raffinirt.

Crista, signum galeæ, insignia; *czímer.* Schläg. 2228. et. 564. Száz. XXVII. 311., 312. *cristam,* quæ vulgo *cymer* dicitur.

Cristas Galli deponere, animum submittere; *megszelidülni, meghunyászkodni.* Olah. Cod. Ep. 553. *Cristas Galli* per sacr. cæsaream maiestatem speramus gratia domini depositurus. Cf. Juven. 4., 70.

Cristallisatio, crystallisatio, formatio crystalli; *jegeczesedés, kristályosodás.* M. Bel. Prod. 187. salium *cristallisatio.*

Cristus, Christus. Pesty Ször. III. 162.

Criterium, nota, iudicium; *ismertető jegy.* It. critèrio. S. Benkő. Top. Misk. 56. *Criterium* eius est: argentum et aurum nigro tingit colore.

Critica, recensio; *birálat, vizsgálatra vonás, megrostálás.* Törvt. Msz.

Critica dies, dies examini, sententiæ ferendæ dictus (Du C. in quibus morbus magis patescit); *megválasztó nap, döntő nap.* Kass. Jur. Civ. Lex. 13. Cf. Augustin. Conf. I. fin.

Criticus status, status dubius, incertus; *kétes állapot.* Törvt. Msz.

Critisare, Critizare, recensere, iudicare; *birálni.* It. criticare. Gall. critiquer. Germ. kritisiren. Törvt. Msz. Fabó. Monm. Evang. II. 29. Quis illum purioris latinitatis corruptorem patietur, qui verbis: authorizare, *critizare,* actuare utitur.

Croaca, æ, (Du C.) idem quod Corvata, ager diversæ quantitatis. V. s. *Pascinacium; különböző nagyságu szántóföld.*

Croca, æ, (Du C.) sustentaculum, baculus incurvus; *mankó.* Ger. Krücke. Bárczay.

Crocescere, croceum colorem induere; *pirosodni.* Thurocz. 270. Tandem subsequentis æstatis ea parte adveniente, cum segetum spicæ, virentibus productæ ex cespitibus, iam *crocescebant.*

Crocia, (Du C.) pedum, baculus pastoralis, episcopalis; *pásztorbot.* Batty. Leg. T. I. 404. investitura per corrigiam cum *crocia* Abbatis.

Croculare, sonus ciconiarum; *kerepelni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Crocus, i, apud Forc. herbæ genus ap. Du C. harpago, capillus. Hoc loco genus pecuniæ ab it. *crocione* a *croce*: crux antiquioris mediolanensis argenteæ monetæ species valoris $5^1/_2$ marcarum german. Isthv. XII. 190.

Croisada, æ, expeditio pro causa christiana; *keresztes hadjárat.* Tör. Tár. 1887. p. 422. Erant quidam magnates zelotæ qua politici qua ecclesiastici in Gallia, qui *croisadam* idest cruciatam contra Turcam promulgabant.

Cronographicum, inscriptio annos alicuius rei continens. Text. v. s. *Superliminare; évszámos mondat.* Gall. Chronogramme.

Cronopedia, alias: cronopodia, rostrum ciconiæ; *gólyacsőr.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Cruceata (Expeditio), expeditio militum cruce signatorum ad occupandam terram Sanctam missa; *keresztes hadjárat.* It. crociata. Szirm. 59.

Cruceati, milites cruce signati; *keresztes vitéz, kurucz.* It. crociato. Szirm. 59.

Crucesignandus, 3., futuri cruceati; *kereszttel jelölendő.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. omnes etiam crucesignatos et *crucesignandos* pro dicte terre subsidio, quos sub nostra et Apostolice sedis protectione suscipimus, non permittas per te.

1. **Crucesignatus,** 3., quod signum crucis habet; *keresztes, kereszttel jelölt.* Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 39. Ibique est arbor tul *crucesignata.* Fej. I. 232.

2. **Crucesignatus,** i, qui sacræ crucis militiæ nomen habet; *keresztes vitéz.* Phil. Call. 511.

Cruchus, i, crux; *kereszt.* Ljub. Mon. Jur. P. V. III. 376. an. 1242: in manu tenens pomum cum *chrucho.*

Crucialis, ad hebdomadam Sacræ cruci dicatam pertinens; *keresztjáró heti.* An. Sc. I. 229. an. 1539: teneantur ... respon-

dere ... Coloni (plebano) decimas ... baptismales, confessionales, offertoria, *Cruciales.*

Cruciata, æ, Cruceata, seditio cruce signatorum; *kurucz-pártütés, lázadó felkelés.* Werbőczi 526. huiusmodi tamen ipsorum libertatem superiore hac æstate propter seditionem et tumultuariam eorum adversus universam nobilitatem, sub nomine *Cruciatae* A) ductu cuiusdam sceleratissimi latronis Georgii Székely appellati insurrectionem ex eoque notam perpetuæ infidelitatis eorum iucursionem amiserunt.

Cruciata Expeditio, expeditio cruce signatorum. Zsigm. Hist. 206. et deinde Wratisleviæ Pontificis bullam, qua *expeditio cruciata* contra Hussitas indicebatur, promulgavit.

Cruciativus, 3., cruciatu afficiens; *gyötrést okozó, gyötrő.* Pel. De s. Laurentio s. III. c. 4.: Pæna infernalis est *cruciativa.*

1. **Cruciatus,** 3., cruce signatus, crucem formans, cruci similis; *kereszttel jelölt.* Numi Hung. 13. Diósz. Füv. 16. Vern. Psych. 33. spinæ *cruciatae* ossis occipitis.

2. **Cruciatus,** i, cruce ornatus alias: *Kurutzo; keresztes vitéz, kurucz.* Ann. Coronenses 887. *Cruciatorum* factio in Hungaria subito exorta duce G. Doscha Ciculo. Kelem. Hist. Jur. Pr. 89. *Cruciatos* pluribus agminibus per Hungariam transeuntes.

3. **Cruciatus,** i, V. Crucifer; *krajczár.* Monm. Comit. IV. 92. aliaque grossiora numismata conflarentur, minora vero, quæ ad valorem unius *cruciati* non ascenderent.

Crucibulum, (Du C.) vas fusorium ex terra igni contumacissima factum, forma triangulari vel rotunda; *olvasztó edény.* Kol. Cod. 16: Accipe plumbum et liquefac in *crucibulo.* (Boldogs. Könyve.)

Crucicolæ, (Du C.) appellati Christiani ab ethnicis; *kereszttisztelők.* Nagy Hier.

Crucicula, demin. a *crux; kis kereszt.* Kat. Hist. Reg. I. 424. Tunc osculatus *cruciculam,* quam habui ex cervicibus pendentem, reliquias martyris de *cambota* continentem, cogitationes huiusmodi intra me volvere cœpi.

Crucier, cœtus dominarum aulicarum cruce ornatarum; *csillagkeresztes palotahölgyek társasága.* Arch. Rák. VIII. 338. Certi ordinis vulgo *Crucier* per Imperatricem Eleonoram instituti regulæ.

1. **Crucifer,** (Du C.) crucem deferens; *kereszthordozó.* Magy. Tört. Tár. XVIII. 81.

2. **Crucifer,** i, cruciatus, crucesignatus miles; *keresztes vitéz, kurucz.* Georg. Sirm. I. 61. et vicecomitates quilibet nobilium surrexerunt contra *cruciferos.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 237. Száz. VI. 434.

3. **Crucifer,** species monetæ cruce signatæ; *krajczár.* Cod. Dip. Brüss. II. 205. Bel. Geogr. 432. *Crucifer.* ein Kreutzer pars grossi tertia et floreni Rhenensis sexagesima.

Cruciferatus, us? præfectura equitum sacri ordinis. Kov. Form. St. LI. A. 1559. Donatio *Cruciferatus* Jaurinen. p. 94.

Cruciferi, *szent kereszt lovagjai.* Pris. Serv. p. 23: *Cruciferi* nuncupabantur equites S. Johannis Hierosolymitani, qui et *Hospitalarii,* postea *Rhodii* et nunc *Melitenses* vocantur. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 212.

1. **Crucifigere,** in crucem agere; *keresztre feszitni.* It. crocifiggere. Gall. crucifier. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 528. Fej. III. 2. 233. quæ se carnis concupiscentiis ac voluptatibus *crucifigentes* abdicarunt.

2. **Crucifigere,** cruce facta delere; *keresztül húzni, kitörölni.* Kövy El. 670. Inania vero subterfugia et cavillationes Procuratorum, Judex calamo judiciali amputare et *crucifigere* potest.

Crucifixio, actus cruci suffigendi, in crucem tollendi; *keresztrefeszités.* It. crocifissione. Otia. Bachm. 68.

Crucifixum, i, crux; *feszület.* Tört. Tár. 1890. 563.

Crucifixus, i, signum crucis, cui Christus affixus est (Du C. al. s.); *feszület.* It. crocifisso. Crucifix. Arch. Rák. VIII. 332. Unus *Crucifixus* æreus. Beng. Ann. Er. Cœnob. 79. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 48.

Cruciformis, qualem Christus præbuit in cruce; *keresztnek megfelelő.* Batty. Leg. III. 412. an. 1428: constantia *cruciformis.*

Crucifratres, (Du C.) ita sese appellitabant quidam hæretici orti in oppido Sangerhusen in Marchionatu Misnensi an. 1414. qui etiam *Fratres Flagellatores* dicebantur; *kereszttársak.* Nagy Hier.

Crucigenæ, cruce signati ruricolæ; *kuruczok.* Quel. Sieb. I. 584. an. 1514. exposuerunt ad bombardas maiores *crucigenarum.*

1. **Cruciger,** 3., crucem gerens, cruce instructus, ornatus; *kereszttel ellátott.* Numi Hung. 2. Rex ... globum *crucigerum* tenet.

2. **Cruciger,** crucifer, miles cruce signatus; *keresztes vitéz.* It. crociato. G. Fej. T. XI. V. Un. 85. Gubernatori magistratus *Crucigerorum.*

Crucigeri de rubea stella, equites sacri rubea stella ornati; *vörös csillag vitézek.* Cher. Jus. Eccl. I. 300, existunt etiam ex ordine militari *Crucigeri de rubea stella,* qui in Regia Hungariæ S. Stephani dexteram Budæ custodiunt.

Cruci-Mastix, furcifer, homo trium literarum; *gazember, akasztófára való, hóhér kötele.* (Dugon.) Ger. Galgenstrick. Otia Bachm. 5.

Crucula, æ, parvula crux; *keresztecske.* Urb. Reg. 45. formandaque per eosdem in fine cuiusvis subscriptionis solita *Crucula* adhibeatur.

Crude, adv. a crudus, acerbe, dure; *keményen, nyersen, durván.* Rák. Ön. p. 347. I. 34.: ... hæc tam *crude* exposita fuerint...

Cruentaliter, multo sanguine, magna cæde; *véresen.* Obs. Jadr. 403. et cum dictæ partes mutuo se miscuissent *cruentaliter* se hostes ad invicem deprimunt.

Cruentatio, cruenta cædes; *véres verekedés, vérontás.* Kass. Prax. p. 36. ac in casibus quarumvis *cruentationum,* verberum, homicidii et violentæ mortis oculares peragere inspectiones ... Cf. Tertul. adv. Marc. 4., 39.

Crumenarius, crumenarum opifex; *erszénycsináló.* Opin. P. III. Sec. 1. (b) manufactura *crumenariorum.*

Crumeniseca, æ, sector zonarius; *zsebmetsző.* Ger. Beutelschneider. Nagy Hier.

Crusca, æ, crustum panis sl. kruska; *kenyérhaj.* Schläg. 1867.

Crustaceus, 3., ex crusta constans; *haj ... kéreg ... kenyérhaj.* Hist. Nat. 67. Coleoptera, quibus alæ superiores *crustaceae* seu elytra. Szamosk. III. 68. *crustaceis* resegminibus panis.

Crux, (Du C. Judicium crucis) qui crucis judicium subibant, expansis in Crucis formam brachiis, ad Crucem revera steterunt certo ac definito tempore, et donec recitaretur vel Evangelium vel oratio Dominica etc. Qui si immobiles permanerent, innocui; si vero divino quodam iudicio caderent, aut crimen ultro fateri cogerentur, rei habebantur. V. s. v. Campiones.

Crux processionalis, crux, quæ occasione processionum præferri solet; *körmeneti kereszt.* Tör. Tár. 1886. p. 562.

Crux talentata, crux ita dicti rosarii; *olvasó kereszt.* Bárczay.

Crux tritici, acervus, cumulus, strues fascium, fasciculorum frumenti; *gabnakereszt, kalangya.* Inst. Arithm. 30.

Crux turibiana, V. *Turibianus.* Arch. Rák. VIII. 320. Duo rosaria: unum ex succino, flavum, aliud ex lapide violaceo cum *cruce turibiana.*

Crypta, parva foramina cutis, ubi pili crescunt; *üregecske a bőrön, kivált a hol szőr terem.* Máty. 503.

Crypticus, 3., (Du C.) *κρυπτικός, κρυπτός,* latens, occultus, tectus; *rejtett, rejlő, lappangó.* Vern. Met. 48. *negatio,* quæ videtur tantum aliquid tollere ab ente, sed reipsa ponit, *apparens* vel *cryptica realitas* dicitur e. g. independentia. Cf. Sidon. Ep. 1., 5.

Crypto-calvinianus, i, *Cripto calvinista* q. v. Fabó. Monm. Evang. II. 57. Hungari, qui meliorum erant partium, omnes augustanam confessionem receperant et *crypto-calviniani* ... in conventu Tarczalens eam rejecerant.

Cryptographia, æ, *κρυπτός + γραφία.,* ars secrete scribendi; *titkos irás.* Vern. Log. 57. V. s. v. Tachygraphia. Jókai Ujföld. 168. Kulcsos *cryptographia.*

Crypto-incompatibilitas, latens casus sic dictæ incompatibilitatis; *lappangó összeférhetlenség.* passim.

Crypto-Socinianus, vox hybrida, *κρυπτο* + Socinianus, qui doctrinam Socini clam sequebatur; *titkos Socinianus, titkos egyisten-hivő.* Bod. Hist. Un. Trans. 438.

Crypto-Socinismus, secta Socinii successorum occulta, qui Deum unum esse i. e.: Christum Deum non esse dixerunt; *titkos egyisten-hivő felekezet,* titkos unitariusok. Bod. Hist. Un. Trans. 437. In Belgio sine die excusum esse dicit Gustavus Georgius in Historia Arcana *Crypto-Socinismi.*

Crystallizare, in crystallos redigere, formari; *jegeczesedni, kristályosodni.* Gal. cristalliser. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 388.

Csarda, æ, extra urbem, pagum sita caupona; *csárda.* Kass. Ench. III. 706. ad cathegoriam viarum Obsessorum, prædonum ... illi referendi, qui in Sylvis, *Csardis* ... latitando ... vias publicas obsident.

Csatrapatra Ogli Achmet Begii Effendius, csatrapatra est nomen per ludibrium dictum, Ogli signif. filium, Achmet nom. prop. Begius: *bég.* Effendius: dominus, *úr.* Thök. Diar. 212. ferocitates enim sunt quæ narrantur de militia principis prouti domini *Csatrapatra Ogli Achmet Begii Effendius* retulit ... Ibid. Non miror vel et ipsum Dominum *Csatrapatra Oglium.*

Csaus, Chiauzius q. v. cursor apud Turcas; Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. Futárok, hirnökök kötelességét végezték. A szultán udvaránál 700 *csaus* volt, kik ünnepélyes alkalommal vagy hadjáratra vonuláskor a szultán előtt mentek. A tartományi pasáknál is, kik a szultáni udvartartást kicsiben utánozták, szintén voltak *csausok.* E különnemű szolgák vagy tisztek kaptak hűbért is, de nem köteleztettek az által a harczokban részt venni. Előfordul, hogy az olej bégnek is van csausa. A csaus-basi-i a szultán udvaránál fényes hivatal volt. Ez vezette be a szultánhoz a külföldi követeket s főajtónálló volt. Nem kell összetéveszteni a bás-csaussal. A büntetések végrehajtásával is meg volt bizva s némely ügyeket maga intézhetett el. Marsigli szerint mintegy adjutansa a főtiszteknek.

Csauzius, Csauzo, onis, **Csauzus,** V. *Csaus, Chiausius.* Rák. Ön. II. 281. Tör. Tár. 1887. p. 320. p. 35.

Csauszlár Kihaja, substitutus in locum ducis, imperatoris, principis csausorum apud Turcas. Alias Csauslar Tihaja; *a csausok alparancsnoka.* V. s. v. Kihaja.

Csiflik, lacinia agri a germ. *Zipfel; föld darab.* Thök. Diar. 449. imo in isto statu istarum provintiarum plus contentus essem uno *csiflik* tres quatuor bursas importanti, vel pagis aliquibus, sicut iam obtinuit aliquot Kornarius.

Csokolada, æ, vel: **Csokolata,** æ, calda cacantica; *csokoládé.* It. cioccolata. Arch. Rák. VIII. 345. Unum instrumentum pro *Csokolada.* Thök. Diar. 669. dicat, an sudarium nuper cum *csokolata* missum fuit gratum.

Csorbacsius, i, **Csorbadsi,** præfectus capitaneus turmæ ita dictorum janicsarorum. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Csorbadsi,* csorba = leves, *Csorbadsi* = levesosztó. Igy nevezték egy-egy janicsár-század kapitányát, mely állott 600—800 emberből. Thök. Diár. 512.

Csorbagha, æ, *Csorbacsius* q. v. II. Rák. Gy. 659.

Csujtár Turcicum, ephippium turc.; *csótár, nyeregtartó.* Arch. Rák. VIII. 314. Unum *Csujtar Turcicum*... filis aureis intertextum, rubra bagazia subductum.

Cuballum, (Du C. cubellum) dolium; *hordó.* Rač. Mon. Sl. VII. 134. an. 1080: comparavi servum ... pro I. *cuballum.*

Cubeba, æ, (ab arab. zabib) uva passa. (Du C. fructus insulæ Javæ); *aszalt szőlő.* Gal. cubeba. Lab. Tab. p. 53.

Cubella, æ, (Du C. Cubela) dem. a cuba: labrum; *vödör.* Bárczay.

Cubicelium, parvum cubile; *szobácska.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 455. *cubicelli* spatium occupabant tres proles. Rák. Ön. 250.

Cubiculariatus, us, munus et officium cubicularii; *komornoki tiszt, hivatal.* Batty. Leg. I. 595.

Cubiculariorum regalium magister, toti rei familiari principis præpositus; *királyi főpalotamester.* Törvt. Msz.

Cubicularis, (Du C.) servus a cubiculis; *udvarnok.* Georg. Sirm. 1., 6. Rex ad Budam cicius remigavit, magnates quilibet cum *cubicularibus* suis.

1. **Cubicularius,** (auct. Batty.) capellanus, sacellarius, qui capellæ curam habet; oratoria enim cubicula dicta sunt; *kápolna felügyelő.* Batty. Leg. III. 340. an. 1399.

2. **Cubicularius,** V. *Cabicularis.* Fej. I. 122. Præterea in eadem uilla sunt isti *cubicularii.* 1., 452. ex gratia Liltor's comitis terram ad unum aratrum tres servos et quatuor ancillas, octo currigeros et quatuor *cubicularios* — ubi habet ecclesia plurimos Jobbagiones, decem hospites, iobagi viginti duos, currigeros quinquaginta, artifices sex, coquos septem, pastores tres, *cubicularios* præpositales duos, molendina tria.

Cubiculum frumentarium, granarium; *gabonatár, magtár.* Thök. Diar. II. 368. — *cubiculum* magnum vel *frumentarium* habens januam simplicem I.

Cubiculum laboratorium, conclave operi faciendo destinatum; *hivatalszoba.* Gal. Bureaux. Opin. in Polit. 1810.

Cubulo, onis: cubus, mensura vinaria; *köböl.* Fej. II. 100. debent dare per annum sexaginta *cubulones* Marcii.

1. **Cubulus,** i, (Du C.) hydria, mensura aridorum et liquidorum; *köböl; veder.* Batty. Leg. III. 154. an. 1316: puniantur in media mensura vini, quæ est octava pars *cubuli* (ad hæc adnotat Batty.: *Cubulus* non fuit aliud atqui sit hydria nostra Transylvaniensis, quam *vödör* seu *veder* vocitamus, quæ continet octo medias, si itaque media mensura est octava pars cubuli, procul dubio cubulus ex octo mediis consistebat: certum est autem quinque nostras hydrias efficere *Urnam* Posoniensem, quæ ex 64 mediis vini conflatur).

2. **Cubulus,** (Du C. mensura vinaria) hoc loco est mensura tritici, mensura aridorum; *köböl.* Cod. Dip. Kár. I. 314., 198. videlicet sexaginta *cubulos* tritici et unam vaccam cum vitulo, unum lardum cum dimidio, XXXVI. *cubulos* ordei et XIII. capecias frugum.

Cucharum, saccharum; *czukor.* Száz. IV. 685.

Cuculare, V. s. Gratitare. (Du C.); *kakukolni.* Cf. Auct. Carm. Phil. 35.

Cucullaris, e *(vestis)* toga monastica cucullo instructa; *barátcsuklya.* It cocòlla. Verancs. Hist. I. 184. Huic Georgio dandum erat, ni fallor, cognomentum, quod est, Utissenii; aut saltem Fratrem Georgium appellasses, cui nomini plurimum studet, quo et in aula felicissime crevit et quod professionis suæ veneratione sicut nec *vestem cucullarem,* quam in aulicum morem non excolit, ad extremos usque dies, quod facile scimus, depositurus non est.

Cuculliger, i, cucullum gerens, qui cappam gerit, monachus; *csuklyás.* Schesæus. Ruinæ. Pann. F. 575. Ed. pr. Wittebergæ 1571. Petrus consilium... prudens in pectore versat. Idque *cuculligero* scriptis patefecit amico (Georg. Frat. Martinuzzi).

Cucullus, i. *Cuculla* q. v. Fr. Balass. Casul. Steph. 22. Liceat iam isthac de casulæ forma, deque *Cuculla* seu *Cucullo* dicta ad nostram casulam applicare.

Cucullus domesticus; *házi sapka.* Ger. Holz-Mütze. Cons. Sumpt.

Cucuma, *Cambuca* q. v. Törvt. Msz.

Cucumerarium, (Du C.: locus, ubi cucumeres crescunt.) Batty. Leg. III. 290. an. 1391: obligatur... triginta florenos auri dare... pro quibus etiam ecclesiæ... certum *cucumerarium* et pecuniæ quantitatem... dare obligatur.

Cucupha, æ, mitella, caliendrum minutum; *fejkötő.* Lzb. Cod. Med. T. II. 425: pro *cucupha* ex sindone alba = Vor ein Häublein von weissen Zendl.

Cucura, æ, (Du C. cucurum) pharetra, corytus, theca sagittarum a germ. *Köcher; tegez, puzdra.* Rač. Mon. Sl. VII. 153. an. 1090: cepit... una racana, due *cucure*... duodecim marre... quinque delatoria (rectius: dolatoria)... octo pulatoria et duodecim sicli et sex porcos.

Cucurbitare, (Du C. uxorem domini adulterio polluere); *szerelmeskedéssel magát behizelegni.* Vuch. Jur. Feud. 218. *Cucurbitare* idem ac existimationem domini expugnare amoribus; fabulam cuculi atque currucæ ludere. Cuculi autem satis nota historia sua ova nunquam excludentis, sed deponentis in nidum currucæ, quæ iis, cum sua putat, incubare et scelerati *insititium* partum avicula minime mala, educere solet.

Cucurbitatio, actus cucurbitandi. Vuch. Jur. Feud. 217. Fit itaque vasallus feloniæ reus domino insidias vitæ struendo... verbis factisve dominum lædendo, illius uxori, filiæ, nepti ex filio, nurui, sorori innuptæ stuprum inferendo, earumve pudicitiam attentando. Quod vulgo *Cucurbitatio* dicitur.

Cucurbitivus, 3., *Cucurbitinus; tök alakú.* Galeoti 67. *cucurbitivorum pirorum* magnitudo.

Cucuricinæ braccæ, e panno crasso bilice sutæ braccæ; *durva csinvatból készült nadrág.* Jók. Epp. I. 167. Sed bene ipsi contingit? Quare portat tales *braccas cucuricinas?* Vellem, quod accepisset, quinquaginta solidos (Úgy kell neki, bár ötvenet kapott volna keményül, minek jár kukoricza nadrágban?)

Cucuritus, us, cantus galli; *kukorékolás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 105. si noctu citius cantat (gallus), quam soleat, aëris mutationem et ventum; si paulo post occasum et vespertino crepusculo in raucisonum *cucuritum* cum alarum motu prorumpat, tempestatem.

Cudifacere, pecuniam cudendam curare, *pénzt veretni.* Magy. Tör. Tár. IX. 154.

Cuere, (Dief.) (fors. a *cavere* detortum) tueri, defendere; *megvédeni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 115.

Cuffa, æ, modius; *véka, kád.* Kuffen. Fjp. Szám. p. 535. an. 1442: pro III. *cuffis* cimenti.

Cugulla, idem quod *cuculla; csuklya.* Bárczay.

Cuioneria, æ, V. Tutela cuioneria, vexatio (a Slav. Kujon. Spitzbube); *kínozás.*

Cuionerius, 3., V. Tutela cuioneria; *vexans; kinzó.*

Culcitra, culcita; *vánkos, matracz, párna, derékalj.* Arch. Rák. VIII. 312. *Culcitra* pilis equinis repleta cum operculo ex dicta. — Pulvinar aliud ex dicta. Thök. Diar. II. 336., 338. Duæ *culcitrae* pro lecto. Száz. XVII. 862.

Culcitral, pulvinar; *vánkos.* Magy. Tör. Tár. XX. 173. unum *culcitral* ex materia sericea.

Culcitrarius, i, lodicum confector (qui facit culcitras Du C.); *paplanos.* Ger. Deckenmacher. Tab. Conscr. Pest. Levt.

Culeola, carina viridis nucis; *kopácslékja a diónak.* Ger. Grüne Nussschale. Pár. Páp.

dem Johannem solum in suis proprys et circumiacentibus ecclesys similiter canonica municione premissa, extinctis candelis et compulsatis *Cumpanis* publice excommunicatum renunciare debeatis.

Cumulative, cumulate; *együttesen, összesen, tömegesen.* Werbőczi 255. Potestas condendi Leges a Populo in Regem translata est, non privative seu exclusive, verum *cumulative* seu copulative. Kövy El. 531. non singillative verum, ut loqui amant, *cumulative* in una pœna convincuntur.

Cumulativus, 3. cumulans; *tömeges.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 201. γ) Conspirantes *(Cumulativae)* (testes) ubi diversa quidem adiuncta sed ad unum idemque factum complendum pertinentia referuntur per duos Testes.

1. **Cumulo** -onis, meta foeni, sensu translato: pratum; *szénás, kaszáló, rét.* It. cumulo. Knauz M. E. Str. I. 53., 25., 56., 118. cum silvis, venacionibus, aquis piscationibus, *cumulonibus* ac omnibus commoditatibus.

2. **Cumulo,** onis; cumulus eiectamentorum fodinalium; *bányahányadék.* Orsz Lev. D. 643: Concessimus etiam, ut omnes *cumulones,* qui in veteribus aurifodinis crescere consueverunt, ipsi hospites nostri ac eorum successores colligere possint pacifice in perpetuum.

Cumulorum hortus, horti, in quos cumuli fœni comportare et asservare solebant; *szénás kert.* Batty. Leg. T. II. 88. an. 1082.

Cunale, canna; *nád, káka.* Száz. XIII. 234.

Cunctiperda, æ, qui cuncta perdit; *mindenfölemésztő.* J. Czernovcius: De bello Pannon. Libri VI. Praga MDCXIX. *Cunctiperda* igitur merito cluit iste *suita.*

Cunctipotens, (Du C.) omnipotens; *mindenható.* Ljub. Mon. Sl. XII. 52. an. 1412. *cunctipotente* domino. Andr. Pann. 214: Deus *cunctipotens.* Cf. Prudent. περὶ στεφ. 7., 56.

Cundalum, idem quod *cuniada* ap. Du C. securis V. s. *Bancha; balta.*

Cundere, cudere. Kol. Cod. 39.

Cuneus, i, (Du C.) (signatura) forma; *veret.* Ger. Prägung. Angl. coin. Ljub. Mon. Sl. V. 219. an. 1411: auri veri et puri ad *cuneum* et pondus Venetorum.

Cuniare, cudere; *verni.* It. coniare Ljub. Mon. Sl. V. 96. an. 1407: moneta grossorum, qui debeant *cuniari* ex argento.

Cunicula, æ, pellis cuniculi; *tengeri nyúl bőre.* Ljub. Mon. Sl, I. 21. an. 1204. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261. Habebit Archiepiscopus omnes introitus et omnes honorificientias, quas habere consueverant Achiepiscopi, qui fuerunt ante, et a Communi Jadre insuper omni anno in kallendis Marcij mensis unum milliarium et dimidium *cunicularum* bonarum.

Cunicularis, ad cuniculum pertinens; *aknai, bányai.* Juriev. Jur. Met. 85. Mensura hæc ... anno 1753 per B. R. de 9. Julii Mensura *cunicularis* pro Districtu Schemniciensi definita erat in 25088-o □ Ita ... etc.

Cunicularius, 3., ad cuniculum pertinens; *földalatti, barlangra, üregre aknára, minára vonatkozó.* Szamosk. II. 169. Hoc quoque (propugnaculum) a Turcis *cunicularis* insidiis et pulvere tentatum atque etiam clade nonnulla affectum est.

Cunicularius, i, proprietarius cuniculi; *bányatulajdonos.* Juriev. Jur. Met. 93. Proprietarius cuniculi hæreditarii seu *Cunicularius* hæreditarius non tantum labores metallicos ... intra legale tempus incoare tenetur, verum etiam Cuniculum infra designatas Metallifodinas secundum Planum elevatum æqualiter absque interruptione continuare ... tenetur.

Cunicularius militaris; *aknász.* Faber. Jur. Met. 39. Conductio *Cunicularriorum militarium (Mineur)* et fossorum *(Sappeur)* absque præiudicio prærogativæ montanisticæ suscipienda. Cf. Veget. Mil. 211. Ammian 24., 4.

Cuniculinus, 3., ad cuniculum pertinens: Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. ambos cum pellibus *cuniculinis.*

Cuniculus fœni, strues, meta fœni; *szénaboglya.* Besztb. Levt.

Cuniculus hæreditarius; *örökös bánya, altárna.* Juriev. Jur. Met. 90. Est autem *cuniculus haereditarius.* (Erb-Stollen) talis Cuniculus Metallicus, qui non tam minerarum eruendarum quam aquæ ex alienis fodinis derivandæ aut circulationis liberi aëris (tempestatis) vel denique utriusque beneficii alienis fodinis procurandæ causa per fodinales alienos fundos protenditur.

Cuniculus indagatorius, investigatorius, *nyomozó, kutató bányaakna, vizsgáló bánya menet.* Versuchstollen. Besztb. Levt. Faber. Jur. Met. 72. sed nec quidem Mutungatio sed nuda et simplex investigatio montanistica pro struendo *Cuniculo investigatorio* (Such-Stollen) petenda est, factaque id genus Mutungatio. Törvt. Msz.

Cuniculus Metallicus; *bánya, akna.* Juriev. Jur. Met. 85. *Cuniculus Metallicus* (Stollen) est talis fodina, quæ horizontaliter aut oblique in viscera terræ descendit.

Cuniglus, pro: cuniculus, mus porcellus (Linn.); *tengeri nyúl.* Ljub. Mon. Sl. I. 119: de carnibus cervi et carnibus de *cuniglis.*

Cunius, *Cuneus* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362: debeant fieri grossi novi de eadem stampa et *cunio.*

Cupha, et **Kuffa,** cupa ap. Du C. scyphus; V. *Cuffa.* Fjp. Szám. k. 466., 479., 541. dedimus ... pro VI. *Kuffis* cimenti.

Cupella, obrussa (Du C. al. s.); *égetett csontporból készitett csésze.* Gall. coupelle. Ger. Kapelle. Treibscherbe. Kecsk. P. Ötv. 153. Cf. Pallad. Febr. 25., 12. Apic. 1., 2.

Cupla, æ, (Du C.) copula canum venaticorum: *póráz.* Ger. Koppel. Bárczay.

Cupola, æ, tholus (Du C.) cuppula; *kúpfödél.* It. cupola. Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334: pro rigallelis operatis ad *cupolam* de fero.

1. **Cuppa,** æ, imbrex; *fedélcserép.* Ger. Dachziegel. Verancs. Hist. I. 315. Et si quæ sunt nobiliore structura ex formato quidem latere factæ sunt sed incocto et *cuppis* tantum coctilibus operatæ.

2. **Cuppa,** æ, (Du C.) vasis potorii species, cantharus; *kancsó.* Ger. Humpen. Tör. Tár. 1888. p. 566. Száz. IV. 357.

Cuppula, æ, dem. ad cuppa (Du C. a. a.); *kis serleg, kancsó.* Kronst. II. 291., 455., 423.

Cuppus, 3., cavus V. s. Cottus; *vájt.* It. *cupo.* Ger. hohl.

Cuprarius, Cuprearius, i. 1. faber ærarius, 2. chalcographus; *1. rézmüves, 2. rézmetsző.* 1. Egri. Pest. Levt. 2. Tab. Conscr.

Cupreatus, 3., cupro inductus; *érczczel bevont, fémezett.* Magy. Tör. Tár. XX. 170.

Cupreum, pala cuprea immittendo pulveri nitrato cum globo in tormentum; *ércz-lapát az ágyúk töltésére.* Kronst. I. 643: an. 1540: bombardario pro uno vulgo *cupreo* vulgo ladschuffel.

Cupreus, 3., ad aurichalcum, cuprum pertinens; *réz.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 28. ut ipsi alia aurea vel argentea montana colant propter illas *fodinas cupreas.* Cf. Plin. 23., 3., 37. Pallad. Jul. 5. Trebel. Claud. 14.

Cuprifaber, faber ærarius; *rézműves.* Ger. Kupferschmied. Fjp. Szám. 515. facta est quittatio cum Johanne *cuprifabro.*

Cuprifusor, fusor ærarius; *érczöntő.* Ger. Rothgiesser. Quel. Sieb. I. 450. an. 1505. Rottgiesser sive *cuprifusori,* qui loco bombardarii servatur.

Cupripar, faber ærarius; *rézmíves.* Tör. Tár. 1889. p. 384.

Cuprum, imago ære excusa; *rézmetszet.* Veronica. Drama in 3. Actibus ex originali Germ. auctricis E. R. S. redditum... Georg. Bajzáth de Pészák. Adnexis duobus *Cupris* Pestini 1858.

Cuprum cyprium, (Du C.) æs cyprium; *czementréz.* Gall. cuivre. Besztb. Levt.

Cupula, *Cuppula* q. v. Schaffr. Electr. IV. Aedes etiam Universitatis Romanæ intra paucorum annorum decursum ter tacta est fulmine: nimirum 6. Apri 1753. etc. at quidem in *cupula* seu *Limace* vulgo *Lumaca.*

Cupus, i, (Du C.) tegula; *tégla.* Kuk. Jura. I. 147. an. 1381. liceat ... extrahere *cupos* seu tegulas et *matones* ... pro constructione ... edificiorum.

Curaria, æ, *Correria* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 465. an. 1402.

Curata, æ, (Du C.) ædes sacrorum antistitis; *plébánia.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 261. an. 1659: nullam ecclesiam seu *curatam* habent.

Curatela, æ, (Du C.) Curatio, pupillarium bonorum administratio; *jószágbeli árvagondviselés.* Gal. curatelle. Germ. Curatel. Kass. Jur. Civ. I. 31. quasi Genitor meus desideratissimus olim N. N. tenerarum prolium suarum ex secunda consorte sua Noverca autem mea N. N. genitarum tutelam et *Curatelam* in ultimo mortis suæ articulo eidem commisisset. Tisztb. Irm.

Curatelare, curam bonorum agere; *birtoknak gondját viselni.* Kass. Jur. Civ. I. 110. nec pateremur eundem et *Tutelatos* atque *Curatelatos* ipsius iustis suis iuribus improvise destitui.

Curatelaris, e, ad curam possessionis, bonorum pertinens, cui opponitur tutelaris: ad curam hominum, personarum pertinens; *árvagondviselési.* Kass. Jur. Civ. I. 49. sed nec super proventibus *Curatelaribus* debitas rationes reddere vellet ...

Curatelatus, us, munus pupillarium bonorum administrandi; *gondviselési hivatal.* Törvt. Msz.

Curatia, æ, V. *Parochia.* Oltv. Act.

Synod. 75. Conclusa hac ratione Synodo, terminatis precibus Synodum consequentibus, decantato Hymno Ambrosiano Patres Synodales recepta Pontificali benedictione ad *Curatias* suas dimissi sunt.

Curative, medendo, arte et cura medica; *gyógyítva;* cui opponitur *praeservative* i. e. malo prævertendo; *óvószerekkel élve, elejét véve.* M. Bel. Prodr. 148.

Curativus, 3., curans, sanans; *gyógyító.* Lzb. Cod. Med. T. II. 25: adminicula tam præservativa quam *curativa.*

1. **Curator,** qui pupillarium bonorum curam gerit; *gondviselő, árva gondviselő, gondapa, gyámatya.* Törv. Msz.

2. **Curator,** accensus scholasticus; *iskolai szolga.* Batty. Leg. III. 255. an. 1370: *Curator* scholarum in nostris scholis paterfamilias dici solet, qui nimirum aperiendarum claudendarumque atque mundandarum scholarum curam habet.

Curator animarum, sacerdos; *lelkész.* It. curato. Oltv. Act. Synod. 19.

Curator Ecclesiæ, minister, apparitor ecclesiasticus; *egyházfi.* Ker. Nap. 349.

Curator litis, qui curam gerit litium; *ügykormányzó, pörök gondviselője, perügyelő.* Törvt. Msz.

Curator massæ, *érték gondviselője, tömeggondnok, vagyon gondviselője.* Törvt. Msz.

Curator Montium, *bányagondviselő.* Faber. Jur. Met. 44. *Curatores Montium* Factores et ductores rationum sunt Urburariatuum, procurant sub directione et exactione rationum Officii œconomiam creditorum administrationi suæ in processu operum montanisticorum; minerarum ad Ustrinas admodiationem, coëmtionem materialium montanisticorum secundum præhabitam defixam semestraliter ab Officio pro toto processu Montano Taxam.

Curator rerum pupillarium, administrator r. pup.; *árvagondnok.* Ger. Waisenvater. Kass. Prax. I. 37. Habet quælibet Civitas suos Notarios, Fiscales, Camerarium, Urbarii Præfectum, *rerum pupillarium Curatorem* ...

Curator sequestri, qui curam gerit sequestri; *zárgondviselő, zártartó.* Törvt. Msz.

Curator Sufflatorii, præfectus coquinæ regis; *konyhamester.* Magy. Tör. Tár. XX. 202.

Curator Superintendentialis, minister, apparitor superintendentis; *a superintendens szolgája; gondnok.* Ker. Nap. 126.

Curator Sylvarum, *erdőmester.* Faber. Jur. Met. 45. Quam momentosum operosumque penes culturam montanam res sylvanalis sit, res ipsa docet; æque grave est ei respondens officium. *Curator Sylvarum* conservationis earum, lignorum ad culturam montanam necessariorum tempestivæ procurationis et advectionis curam habet, in maioribus Processibus montanis munus hoc inter Exactores, Indagatores, Obequitatores Sylvarum subdividitur.

Curatoralis, ad curatorem pertinens; *gondviselői.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. Kivonat a *curatoralis* jegyzőkönyv 1822. évi szept. 23. tartott ülésének... határozatából.

1. **Curatoratus** (Fodinarum), præfectura, officium curatoris; *bánya felügyelőség.* Nov. Calend. 217. Fodinarum *Curatoratus* Adiunctus D. J. K.

2. **Curatoratus,** us, munus curatoris; *helyi, iskolai gondnokság.* Bék. Debr. főisk. törv. 7. et 155. Servetur protocollum, in quo adnotabuntur determinationes curatorum... quoad administrationem *curatoratus.*

Curatorius, 3., ad curatorem pertinens; *gondviselőségi.* Kov. Form. St. CXXVII. *Curatoria* constitutio Hungariæ.

Curatrix, quæ pupillorum curam habet; *nőgondnok, gondanya, gyámanya.* Ger. Waisenmutter. Kass. P. P. I. 198. Antonia, Josephi naturalis tutrix ac *curatrix.*

1. **Curatus,** i, sacerdos, curio sacer; *pap, lelkész.* It. curato. Gal. curé. Epist. Past. ad Dioec. Agr. Kass. P. P. II. 240. item pro inducendi *Curati* et cantoris seu Ludirectoris provisione et conservandorum ædificiorum *Curati* et Ludirectoris habitationi deservientium.

2. **Curatus,** i, œconomus (Du C. curio, sacerdos ecclesiæ); *gazda.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 11. an. 1581. se *curatum* seu occonomum recipiant.

Curbungiones, auctore Battyano (Leg. T. II. 474. an. 1283.) a corbulo, qui est corbis species, quem in dorso bajulant, ita dicti; ego vero censeo id detortum esse a *corbagio,* quod operas, quas subditi dominis ex lege præstare obligantur, denotat; *robotos.* Gall. corvéteur. Fej. VIII. 190: ut *Curbungiones* nostri singulos sapones frugum cum singulis gallinis et sanctiferi ac plaustrales nostri singulos sapones... custodi exsolvere teneantur. Eszt. Okm. 79. an. 1283.

Curerius, i, nuncius celerrimus; *futár, hirnök, hírvivő.* Ger. Courier. Arch. Rák. I. 5. Extractus solutionis *cureriorum* aliorumque intervenientium.

1. **Curia,** æ, aula regia; *királyi udvar.* Luc. Regn. Dalm. 96. *Curiam* Ducum et Regum mobilem non fixam fuisse ex Archidiacono et Datis privilegiorum constat.

2. **Curia,** *curtis,* fundus nobilium Szirm.; *nemeshely, szabadhely.* Irh. *udvarhely, nemesi telek.* G. Fej. VIII. 226., 173. Advocatus debet habere unam *liberam Curiam,* unum molendinum etc. Vuch. Jur. Feud. 64. *Curtis* vero notat Curiam s. Prætorium cum area ædificiis villa et fundis eo pertinentibus.

3. **Curia,** æ, ordo, classis scholæ; *osztály.* Leges Schol. Schem. 16. Lectionem autem potissimum in iis libellis, quibus paulo post in *curiis* superioribus necessario usuri sunt, exerceant. Meta huius *curiae* est, ut pueri hinc in quartam transferendi tolerabiliter scribere... sciant.

4. **Curia,** æ, tabula vel judicium regium; *királyi tábla.* Not. J. Samb. Tyrn.

5. **Curia,** concilium; *gyűlés.* Ital. curia. S. de Kz. Chr. I. 3., 1. I. 3., 3. et I. 3., 4: *curia* celebrata. II. 1., 15: *curia* Francvurtensis (frankfurti gyülés) idem significat: A) 1., 17. A) 2., 2.

Curia Archiepiscopalis, sedes, residentia arch.; *érseki székhely.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 104. Datum Tyrnaviæ ex *curia* nostra *archiepiscopali.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 85. quia olim *Archiepiscopalis curia* quinque Canonicis, Presbytero, Diacono, Sacristæ, Acolytho per totam hebdomadam alimenta præbere tenebatur.

Curia Comitalis, Curia Comitis, domus c. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. relaxavimus eisdem, ut non de qualibet mansione, sed de quolibet aratro cum avena superius nominata usque festum Sancti Martini dare debeant apud *Curiam Comitalem.*

Curia comitatensis, domus C.; *vármegye háza.* Törvt. Msz.

Curia furni, ædes furni; *sütőház.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 98. Item vdvornici tenentur renovare *curiam furni,* cum veterescit et portam eiusdem curie custodire.

Curia Grebionum, V. *Grebatus; gerébház.* Ger. Hofbauerhaus. Præd. p. 7: Curiæ... Græbiorum (Gerébházok) vel paucissimis exceptis omnes diversis temporibus penitus delebantur vel pridem iniuria temporum nonnullæ in Curias Nobilium transformatæ sunt.

Curia militaris, tribunal in curia regia in facto honoris; *a királyi kuria lovagi becsületbirósága.* Hajnik Perjog. 60.

Curia Nobilitaris, fundus nobilium; *nemesi udvartelek, nemes telek.* Proj. Leg. Civ. 211. Ad hanc denique referuntur etiam *Curiae Nobilitares,* quæ ex usu recepto in regula duabus Sessionibus æquiparantur. Georch. H. T. II. 245. Cod. Dip. Brüss. III. 5.

Curia prætorea, Domus Comitatus; *megyeház.* Ger. Comitatshaus. Kass. Prax. I. 24. Habet quisque Comitatus suam *Curiam praetoream* seu domum et locum publicorum conventuum. Kass. Prax. I. 34. cura reparationis *Domus praetoreae* I. 34. et hae una cum *Curia comitatensi* in via regia transennali situantur.

Curia Regia, tribunal regium; *királyi főtörvényszék.* Molnár Patv. 72. Prædicta Excelsa Tabula 7-Viralis cum Inclyta Tabula Regia Judiciaria in concreto sumpta dicitur *Excelsa Curia Regia,* quod nempe causas Regnicolarum in Persona Regis dijudicet. Georch. H. T. III. 76.

Curiæ regiæ magister, præfectus rei familiariæ regis; *kir. főudvarnok mester.* Törvt. Msz.

Curiæ Regiæ milites, *testőr.* It. guardia del corpo. Gall. garde royal. Germ. Leibwache. Pelcz. Geisa p. 63: *Milites Curiae Regis* illi dicebantur, qui honoratioris militiæ auctoramento lecti, apparitores et Satellites Regii, cum Regis salutem custodiis vigiliisque munientes, tum ipsius Aulæ seu Curiæ splendorem amplificantes, stipendia merebant.

Curia (Romana), dignitates, magistratus, qui pontifici Romano in regenda ecclesia auxilio sunt; sensu stricto adiutores in officiis pontificis, sicut advocati, notarii, expeditores etc. Huc pertinent: Cardinales, consistorium, congregationes, signatura, dataria, cancellaria etc; *római kuria.* Fej. IV. 2., 181. Kon. Egyh. 247.

Curia Salis, curia rei salariæ; *sóház.* Ger. Salzamt. I. Rák. Gy. 434. Datum in *Salis Curia* nostra Desiensi.

Curiacio, -onis (curia seu Comitatus vel etiam curia solemnis ita Du C.) Videtur tamen hoc loco significare occasionem, qua regem ad exercitum proficiscentem comitatur; *udvari kiséret.* End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279): 2) cum ad exercitus seu *cu-*

Culfus, i, (Du C.) sinus maris; *tenger-öböl.* It. golfo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 389. Et tam per guerram quam per pacem licitum est Ragusinis ire ad mercandum a *culfo* Coranti infra.

Culicellus, i, parvus culex; *szúnyogocska.* Szamosk. III. 227. Volant hi *culicelli* agminatim, confertoque examine grassantur. Cf. Seren ap. Diomed. p. 513. P.

Culiceus, 3., ad culicem pertinens; rete culiceum: *szúnyoghálό.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. non secus portas duas, unam ex assere molli, aliam ex reti *culiceo* listæ affixo instructam.

Culicinus, 3., culicis; *szúnyog.* Szamosk. III. 227. Est infra Karansebesum opidum non procul a Danubij ripis antrum viroso halitu, qui (sic) vernis mensibus *culicini generis* ingentem vim effundit, armentis et pecudibus quibuslibet, sed potissimum bubulo et equino generi infestam et exitialem.

Culicivorus, 3., qui culices vorat; *szúnyogevő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 264.

Culiginare, obfuscare (a culigine) *besötéteni.* Tör. Tár. 1888. p. 336. et quomodo diffusi per totum orbem virtutum regiarum fulgores nostro periculo ac tam manifesto istius viduæ damno *culiginarentur.*

Culinaria, ium, res ad culinam pertinentes; *konyhaedény.* Magy. Tör. Tár. XX. 163. Cista continet aromata et *culinaria.*

Culinaris stylus, inquinatus, corruptus sermo; *konyhadiák.* Ger. das Küchenlatein. Kass. P. P. I. 326. Stylus extractuum non debet esse oratorius, sed nec laconicus nec *culinaris.*

Culinarius, ad culinam pertinens; *konyha.* Arch. Rák IV. 15. ita, ut iidem nullis in Fortalitium, victualium *culinariorum,* aliorumque necessariorum adigantur oneribus. Tör. Tár. 1886. p. 648. Cf. Front. B. Parth. p. 201.

1. **Culmen,** titulus honorarius summorum magistratuum, principum, (Du C.) maiestas regia; *fönség.* Cod. Dip. Pat. T. I. p. 219: supplicans nostro *culmini* prece subiectiva. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 428. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 6.

2. **Culmen,** (Du C.) tectum: *tető.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 122 an. 1437: pro reparatione... *culminis* magazeni.

Culminatio, summum fastigium; *tetőponton állás, tetőpont, tetőzés.* Wallaszky 211. Törvt. Msz.

Culmus, i, cassis (Du C. al. s.); *sisak.* Bárczay.

Culpabilitas, culpa, crimen, nocentia; *vétek, vétkesség.* Cod. Dip. Hung. And. V. 13., 31. II. 431. Fej. X. I. 489. sed se in sue *culpabilitatis* manifeste indicium a facie iuris et iustitie absentasse ex omnibus agnoscebatur.

Culpabiliter, (Du C.) improbe, pœna digne; *vétkesen, büntetésre méltóan.* Vern. Phil. Mor. 388. Qui huic officio *culpabiliter* deest, alteri tum damnum emergens tum lucrum cessans reparare debet. Cf. Symm. Ep. 9., 40.

Culphus, i, *culfus* q. v. Luc. Regn. Dalm. 240. et dimissis duabus galeis ad custodiam punctæ, et duabus ad S. Nicolaum, intravit cum reliquis *Culphum* dictæ terræ.

Culpitrum, culptrum, slappe Dief; *salap.* Schläg. 570.

Culposum, (damnum) culpa, incuria allatum; *gondatlanság által okozott, hibából való, vétkesség-szülte, vétkes (kár).* Törvt. Msz. 105.

Culposus, 3., culpa-plenus, noxius; *vétkes.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 418. qui suspicionem dispescunt: *α)* In Dolosam, *Culposam* et Simplicem prout vitio voluntatis, intellectus aut adiunctis aliis, quæ imputari quidem non possunt, pupillo tamen periculum minantur, originem suam debet... *γ) Culposam* pariter subdividunt in culpa lata, levi et levissima commissam.

Culpus, i, ictus; *ütés.* It. colpo. Han. Mon. Jur. V. I. 6. an. 1265: quicunque percusserit aliquem de petra... perdat quinque yperpera pro primo *culpo* et pro quolibet *culpo* sequenti perdat duo yperpera.

Cultellator, (Du C.) cultrarius; cultrorum faber; *késműves.* Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Cultellifex, cultrarius, cultrorum faber; *késműves.* Urk.. Sieb. II. 451. an. 1376. *cultellificum* fraternitas.

Cultellus, i, fors. a cultro originem traxit, quo portiones et numerus districtuum, decimandis frugibus destinatorum taleis incidebantur. Probant hæc, auctore Tagányi, in elenchis decimationum Sæc. XVI. occurrentes voces: *Surány-kés, Gömör-kés, Szolnok-kés,* etc. *dézsma kerület.* Vet. Mon. I. 213. an. 1252: decimationes ad Strigoniensem Archiepiscopum spectantes distinguuntur in tredecim... portiones, que *cultelli* secundum regionis consuetudinem nuncupantur. Fej. IV. I. 193. et passim. Batty. Leg. III. 591. Száz. XXXI. p. 215. Tkal. Mon. Hist. an. 1338. Batty. Leg. T. II. 226. an. 1227. *Cultelli* nomenclatio nobis Hungaris propria... est enim pars quædam decimarum seu segmentum, districtus minor ab aliis sequestratus, unde decimæ desumuntur.

Cultellus, dem. a culter. Batty. Leg. T. I. 404. Fiebant itaque investituræ per cespitem... per *cultellum* plicatum (quas in manibus tenebant qui investiebant).

Culter straminarius, culter stramento concidendo; *szecskavágó kés.* Vect. Ref. F. 2.

Cultillus, i, Cultellus. Batty. Leg. III. 532. an. 1470.

Cultivabilis, qui coli potest; *mivelhető.* Juriev. Jur. Met. 77. et si per errorem suorum Officialium absque legitima mutungatione obiectum montanisticum colat aut legitime collatum præscripta ratione in statu *cultivabili* non conservet.

Cultivabilitas, proprietas rei, quæ coli potest, status cultivabilis vel cultivabilitatis; *mivelhetőség.* Faber. Jur. Met. 107. 45. de *Cultivabilitate* operum metallicorum. Montanum opus, in specie Metallifodina cultivari et in statu *cultivabilitatis* conservari dicitur, si laboratorum et operarum sufficiente numero a ratione eius magnitudinis et spei, quam præbet, ubertatis, per Judicium Montanum determinando provisum sit.

Cultivans fodinam, *urburarius* q. v. Wallaszky 385.

Cultivare, (Du C.) colere; *mivelni.* Wallaszky 385.

Cultivatio, cultus, agricultura; *földmivelés, mivelés.* It. coltivazione. Kass. P. P. I. 200. Desertæ colonicales sessiones... qui has fine *cultivationis* suscipere voluerint... Kass. Jur. Civ. II. 148.

Cultivatus, 3., cultus; *művelt.* Cod. Dip. Arp. V. 180.

Cultor, culter; *kés.* Száz. VIII. 138. *cultor* pro vitibus scindendis... *cultor* minor pro vinitore.

Cultra, æ, (Du C.) culcita, stragulum: *vánkos.* Ljub. Mon. Sl. IV. 113 an. 1376: una pulcra *cultra,* duo linteamenta. XXII. 184 an. 1461.

Cultrarius, i, cultrorum faber; *késcsináló, késmives.* Messerschmied. Tab. Conscr.

Cultrarius, 3., cultri, ad cultrum pertinens; *kés.* Lzb. Cod. Med. T. II. 780.

Cultrica penarum, culcita plumea; *tollvánkos.* It. coltrice. Rač. Mon. Sl. XIII. 321 an. 1326.

Cultrum, pala, batillus (ap. Du C. alio sensu); *ásó.* Kronst. II. 497. an. 1537: pro uno *cultro,* kolter, ad fodiendum foveas.

1. **Cultura,** æ, (Du C.) ager cultus; *szántás alá való föld, megmivelt föld.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 29. quam futuram noverat monacham eadem notificante moriendo sue illum proprietatis fecerat participem, par bonum sibi tribuens cum suis *culturis* aureosque nastales, quin etiam suam vineam.

2. **Cultura,** æ, merx; *árúczikk.* Száz. XI. 814.

Cultura deprædatoria; *erőszakolt mivelés; rablógazdálkodás.* Ger. Raubbau. Besztb. Levt.

Cultura Montana, res metallica; *bányamivelés.* Faber. Jur. Met. 4. Quævis occupationes circa hæc obiecta (mineræ, malleaturæ, ustrinæ, tusoriæ, lotoria etc) *Cultura Montana* (Bergbau) et Jus, quod intuitu eius obtinet, Jus Metallicum adpellatur.

Cultura serici, cultura bombycum; *selyemtenyésztés.* Törvt. Msz.

Culturalis, ad cultum, culturam pertinens; *mivelődési.* Száz. XXIV. 374.

Culturare, (Du C.) colere; *művelni.* Batty. Leg. III. 432. an. 1439.

Cultus, religio; *hitvallás.* Törvt. Msz.

Cultus disparitas, diversitas religionis; *hitkülönbség.* Georch. H. T. I. 97.

Cum alfabeto, V. *Alphabetum intercidere.* Knauz. M. E. Str. I. 345. et ad cautelam, consimiles (t. i. litterae) *cum alfabeto* t. i. intercisas) penes nos retinuimus.

Cum nostris, V. *Constitutio procuratoris cum nostris;* Georch. H. T. IV. 48. És így: a határozatlan ügyész-vallás... csak egy esztendeig, de az egy bizonyos perre meghatározottan, úgy nem különben a Biró előtt szóval tett és a *cum nostris* nevezete alatt ismeretes ügyész-vallás azon pernek kimenetelĕig, a visszatérésig tett ügyész-vallás pedig az ügyes félnek hazajöveteléig tartja meg az erejét.

Cumanice, Cumanorum more; *kúnok módjára.* Chr. Dubn. p. 107: Hinc insuper contra eum, qui *cumanice* et non catholice conversabatur, Philippus Firmanus sedis apostolice legatus advenit.

Cumatilis, (Du C.) a gr. *κῦμα,* marinus, caeruleus; *tengerzöld-kék.* Bárczay. Cf. Titin. ap. Non. 543., 11.

Cumpana, æ, pro: campana v. campanum (Du C.), tintinnabulum æreum; *harang, csengetyű.* Cod. Com. Zi. v. III. p. 151. eun.

2. **Falcidia,** æ, (Du C. 2.) detrimentum, defectus; *rövidség.* Oltv. Act. Synod. 28. Ast hoc modo Clerus Curatus in proventibus suis *falcidiam* passus est. Heyse: Falcidia quarta: der vierte Theil einer Erbschaft, welchen der Erbe vor andern Vermächtnissen fordern Kann.

Falciformis, formam falcis referens; *sarlóalaku.* Bene Med. II. 341. plica longicauda *falciformis.*

Falcio, falco (Du C.); *vadász sólyom.* Rač. Mon. Sl. XIII. 240. an. 1358: emendo... *falciones* pulcros.

1. **Falco,** (Du C.) tormenti minoris bellici species (Cf. Diez. Etym Wörterb. s. v. falconet); *kisebb ágyú.* It. falco, falcone. Isthv. V. 67., 49. V. 71., 21: *Falconum* et colubrinarum pilæ attingere non potuissent.

2. **Falco,** onis, venator falconum; *solymár.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Falconarius, i, (Du C.) falconibus præpositus; *solymár.* Szék. Okl. IV. 147. Fej. III. 376. Cod. Dip Arp. V. 180. Kol. Am. II. p. 119. (Dipl. Andreæ II. an. 1216.) *Falconariis* (Falcatoribus) ad custodiendam silvam et falcandum fœnum . . . contulimus.

Falconet, Falconeta, Falconetum, Quadrans Colubrinæ (Du C.); *kisebb sugár ágyú.* It. falconetto. Curios. Misc. 373. Colubrina integra alias vocatur serpentina vel dimidia Apis, *quadrans Colubrinae Falconet.* Isthv. V. 67. Tört. Tár. 1890. p. 379.

Falcontus, i, probabiliter ex voce *falcona* derivatum, quod tormentum minoris speciei denotat, Gallis: *fauconneau,* igitur significat militem, qui *falconarum* explodendarum munere fungitur; *tüzér.* Cod. Dip. Lond. 200. et versus Agriam fere per integrum miliare prosecuti et cesi 48 *falconti.*

Falcula, dem. ad falx: cultellus scindendis vitibus; *szőlőnyeső kés.* Bárczay. Cf. Cato R. R. 11.. 4.; Col. 12., 19., 2.

Falculæ, arum, ungues; *karom, köröm.* Kass. P. P. I. 136. Ipsum denique scutum telamonum instar tenent anteriorum pedum *falculis* duo aurei leones in posteriores divaricatos pedes erecti sibique oppositi. Bárczay Cf. Plin. 8., 15., 17.

Falcunculus duplex, *kettős csövü lőfegyver.* It. doppelte Falconet. Fal. Arch. Mil. 146.

Falda, æ, scutum (Du C. al. s.); *paizs.* Ljub. Mon. St. IX. 157. an. 1411: pavetios seu *faldas.*

Faldistorium, (Du C.) sella plicatilis; *karszék.* It. faldistorio. ó gal. faudestueil, ú. gal. fauteuil, óném. *faldstuol,* Faltstuhl. Diar. Com. II. 22. dein progreditur D. Primas ad *Faldistorium,* quo eundem reliqui Episcopi comitantur.

Faliscus, i, species farciminis (Du C. al. s.); talán: *disznósajt.* Gros. H. Ph. I. 204: intestina varia farcimina præbent ut sunt: *falisci,* lucanicæ, botuli, hillæ, tomacula . . . mimartes. Cf. Varro L. L. 5., 22., 32. Stat. Silv. 4., 5., 35. Martial. 4., 46., 8.

Falkanii, idem quod *falconarii.* Fej. I. 89. Nos... Comes Posoniensis memorie commendamus, quod cum terram ville Petum *falkaniorum* occupassemus.

Falkanethum, *Falconetum.* Tör. Tár. 1890. p. 377. *Falkanetha* duppla.

Falkon, (Du C. Falco) lanceæ species admodum falcis recurvæ; *lándzsa.* Tör. Tár. 1890. p. 377: una *falkon* dicta Regiæ Mattis.

Fallaciose, fallaciter; *cselszövényesen, csalfán.* Szamosk. II. 115. Hæc ambagiosa fuga pecunia *fallaciose* emuncta plus labis Sigmundo . . . quam detrimenti Rodolpho . . . inflixit.

Fallator, a *fallere,* fraudator, quadruplator; *csaló.* It. fallatore. Cod. Zi. T. I. 260: domini regis *fallator* convincatur.

Fallera, æ, (a fullare) fullonica (Du. C. al. s.); *ványoló malom.* Schläg. 1002.

Falleratus, 3., falsus, adulatorius; *csalfa.* Fej. X. I. 356. notorii infideles... cum eorum *fallerata* et scelerata non modica caterva adversus ipsas reginales Maiestates . . . concitati.

Fallere, aberrare a meta, non ferire (Du C. al. s.); *elhibázni a czélt.* Verancs. V. 237. sclopo eum in vico petivit et *fefellit.*

Fallibilis, (Du C. 2.) hoc loco: labilis, qui facile deficit; *csalékony.* Pel. De Apostolis s. I. c. 4. Christi amicitia est . . . invariabilis, aliorum . . . sæpissime *fallibilis.*

Fallibilitas visibilis, ea rei natura, quā quis falli potest; *látható csalódhatás.* Wallaszky 196.

Fallimenta speciosa, iactura rei familiaris ad speciem; *tettetett megbukások.* Georch. H. T. III. 148.

Fallimentarius, i, qui loco cedit, qui solvendo impar est, bonis dirutus, eversus; *vagyonbukott.* Germ. Bankerottirer. Kövy El. 449. si vero vitiosus invenietur vel mercator antea iam *fallimentarius* seu facultatibus lapsus fuit. Kass. Jur. Civ. I. 71.

Fallimentum, i, fortunæ ad paupertatem redactæ, a fortuna deiectio, res in angustum coactæ. Voc. ex It. fallimento ductum, (a fallire), quod idem signif. ac: falli, decipi, fallere, decipere, signif. etiam iacturam (rei familiaris, pecuniæ); *bukás, csőd, tönk, tenk,* (Du C. culpa). Szirm. 83. Georch. H. T. III. 138. et passim.

Fallita, æ, *Bancarotus* q. v. reus violatæ fidei (Du C. fallitus); *vagyonbukott.*

Fallitus, (Du C. reus violatæ fidei) violator, raptor; *megsértő, rontó.* It. fallitore. Ljub. Mon. Sl. I. 156. an. 1328: exigat *fallitos* galearum.

1. **Fallum,** (Du C.) V. *Falum* 2.) It. fallo. Ljub. Mon. Sl. II. 9. filium . . . carceratum propter *fallum* patris.

2. **Fallum,** dubium (Du C. al. s.); *kétség.* Ljub. Mon. Sl. IX. 97. an. 1410: barcha . . . que sine *fallo* hodie vel cras ad longius hic erit.

Falsa Braga, V. *Faussae Braje.*

Falsa suggestione astare, falsis, suppositītiis litteris defendere aliquem; *idegen névre szóló prókátori levéllel megjelenni, védeni.* Hajnik Perjog 176.

Falsarius monetarum, monetam adulterinam exercens; *pénzhamisító.* Tör. Tár. 1881. p. 71. Mon. Comit. III. 211.

Falsatus, i, pugio, sica (Cf. Du C. Falsarius) a falce dictus; *gyilok.* Ljub. Mon. Sl. I. 162., 265.

Falsgraffius, i, a Germ. Pfalzgraf; *pfalzgróf.* II. Rák. Gy. 352.

Falsificare, (Du C. 3.) adulterare, corrumpere scriptum, monetam; *meghamisítani.* Pel. De S. Phil. et Jac. s. I. c. 5. Knauz M. E. Str. II. 138. Cod. Dip. Arp. V. 237.

Falsito, are, iterativum verbi: falso, are; *hamisitgatni.* Fej. VIII. 2., 404. recta *falsitans* falsa iustificans.

Falsor, falsarius; *hamisító.* Tör. Tár. 1890. p. 701. *falsores* et falsi quæstores.

1. **Falum,** i, ignis lætitiæ; *örömtüz.* It. falo. Ljub. Mon. Sl. V. 240. an. 1334. pro *falo* de varda.

2. **Falum,** pro: *fallum,* negligentia, defectus; *elhanyagolás.* Ljub. Mon. Sl. V. 256. an. 1334: pro . . . condempnatione pro *falo* custodie.

Falx fœnaria, falx; *kasza.* Ger. Sense. Monm. Comit. Trans. II. 182. *falcem foenariam* Kazza d. 20. vendant.

Falx messoria, *sarló.* Germ. Sichel. Mon. Comit. Trans. II. 182. *falcem messoriam* sarló d. 4. vendant.

Falx pacis, Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 264: ut litis materia . . . *falce pacis* succideretur.

Falx putatoria, falx vinitoria; *nyeső, metsző kés, kaczor.* Ger. Rebenmesser. Mon. Comit. Trans. II. 182. *falcem putatoriam* magnam d. 10. vendant.

Famari, (Du C. *famare:* fama vulgare) hoc loco: bene audire; *jó hirben állani.* Georg. Sirm. I. 51. Hoc videntes religiosi claustrales et parochus, valde *famabatur* in vita bona sua nomine Demetrius in civitate Themeswar.

Famen, (Du C.) sermo, oratio; *beszéd.* Dankó I. Vet. Hymn. Eccl. Bpest. 1893. p. 151. actu rectum e *famine.*

Famere, (Du C.) esurire; *éhezni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 144. Ipse *famet* et canes alit. In illum qui splendide vestitur neglectis necessariis ad victum. Nill. Symb. p. 457. Fej. Jur. Lib. 369.

1. **Familia,** V. *Gasindi.*

2. **Familia,** armamentum; *felszerelés.* It. famiglia. Cod. Dip. Arp. *Cont. XI. 89. ut* nec Ragusii cives in *Molficta plazam tribuerent* vel scalaticum, nec *Molfiocenses Ragusium* plazam vel scalaticum et *familiam* vel ancoraticum.

Familiares Regis, V. s. *Equites aulici* v. *Servientes Regis.*

Familiaris, ii senes dicebantur ita, qui bona sua ordini donantes reliquum tempus vitæ in monasterio in cultu divino transigebant. Bék. Pil. P. I. 83.

Familiaris aulæ Regiæ, *udvarnok, udvari tiszt, bizalmi férfi. királyi asztalnok.* Prisc. Serv. p. 103. *Aulae Regiae familiares* satius nominaveris lingua Germanica *einen Hof Vertraulichen, einen Hof-Cavalier.*

Familiaritas, (Du C.) dignitas familiaris; *bizalmas házi tisztség.* Batty. Leg. III. 47. Familiarium tam Regalium quam Episcopalium magnus tribuebatur honos, erant enim familiæ Regum, vel Episcoporum adscripti, quin servientium numero adscriberentur; ex his apud episcopos non minus quam in Regum curiis aliqui erant una Capellani, alii etiam laici, qui hoc honore perfruebantur, quod ipsum hic quoque vides, *litteratus* enim idem sonat, quod clericus.

Familiariatus aulæ Regiæ, Dignitas dapiferorum; *királyi asztalnoki méltóság.* Orsz. Levt. Liber Regius II. classis.

Familiarius, i, (Du C.) familiaris; *bizalmas, meghitt* (embere valakinek). Rák. Ön. p. 246. l. 11—12. (12.): . . . Princeps in

Mariotte *experimentator* solers diu imitari non potuit Newtoniana colorum experimenta.

Expernoctare, pervigilare noctem; *átvirasztani.* Brut. Hist. XI. 229., 5. Ungarorum erat *expernoctare.*

Expetitor, qui expetit; *követelő.* Faber. Jur. Met. 136. Inventario contentæ res, cunctaque ruta cæsa Urburariis desolati operis ceu proprietas remanent, nisi Creditores ad eas prætensiones faciant, contra, quæ citra destructionem auferri amoverique nequeunt, Fixa vincta, citra ullam compensationem novo cedunt *expetitori.* Cf. Symm. Ep. 8., 45.

Expiativus, 3., reconcilians, placans, leniens; *kiengesztelő.* Pel. De s. Laurentio s. III. c. 2. Pæna infernalis est cruciativa, sed in nullo *expiativa.*

Expilare de, (Du C.) rapere; *megfosztani, rabolni.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 384. rebelles pagum *expilarunt de victualibus.*

Expinsere, detrudere; *letaszítani.* Ljub. Mon. Sl. XI. 209. an. 1346: Mise dedit mihi de manu per pectus... et littera cecidit in lutum et *expinsit* de schalis.

Expiratæ litteræ, robore, vi privatæ litteræ; *erejök vesztette levelek.* Törvt. Msz.

Expiscatorius, 3., ab expiscando. Hungarismus, dubio, exceptioni obnoxius; *kifogás alá tartozó, kuszált.* Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 443. credat litteras huius et attestationes esse *expiscatorias.*

Explenare operibus, ad effectum adducere; *kitölteni, tényleges*i*teni.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 83: volentes... occultam nequiciam *operibus explenare.*

Expletivus, 3., explens; *kiegészítő.* Corp. Gram. 76.

Expletrix, plenus, integer; *teljes.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 123. iustitiæ divisiones,... quales sunt... 5-o in... *Expletricem* et *Adtributricem* (a Grotio adinventæ denominationes). Illa iura perfecta, hac imperfecta continentur.

Explicativus, 3., explicans, vim explicandi habens; *magyarázó.* Vern. Log. 49. Terminus ille, qui adiungitur, vel *explicativus* est vel restrictivus, prioris nempe significationem restringit aut clarius exponit.

Explicite, perspicue, aperte, expresse; *világosan, részletesen.* Cod. Zi. T. I. 594: seriatim, *explicite* declaravit.

Explodere tormenta, e tormentis telum emittere; *kisütni az ágyút.* Tör. Tár. 1887. p. 319.

Explorare, comitari; *elkisérni.* Georg. Sirm. 1., 5. Rex Ladislaus Germanus supplicavit Ladislao Hunyad, ut cum fratre suo *exploraret* in via ad Budam. p. 14. quod dezpotus foret *exploratus* ad limitem terre.

Explorator, qui explorat (in scholis); *felügyelő, vizsgáló, kémlő.* Bék. Maros. 37. Cf. Lucil. ap. Non. 366., 31. Plaut. Pseud. 4., 7., 71.

Exploratura, æ, exploratio; *kémkedés.* Quel. Sieb. I. 3., an. 1400.

1. **Explosio,** actus eiiciendi; *kitiltás, kidobás.* Monm. Comit. IV. 115. quandoquidem, uti antea dictum est, *explosio* ista, quæ non aliam monetam Hungaricam tangit quam denarios, in cæteris quoque maiestatis Suæ regnis... usitata est.

2. **Explosio,** ictus cum fragore; *lövés.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 420. de muris contra nos *explosiones* edebant.

3. **Explosio,** eruptio, erumpere in verba; *kitörés, kifakadás.* Jókai Erd. ar. k. II. 45.

Expolitor armorum, faber gladiarius; *fegyvercsiszár.* Kronst. II. 82. an. 1528.

Exponderare, ponderare; *kimérni.* It. esponderare. Kass. P. P. 1., 241. *Exponderato* semel iuste per Regium Officium salis quanto.

Exponens, actor, accusator, narrator; *előadó, panaszló.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 371: Emericum *exponentem* ad domum plebani affugari fecissent. Arch. Rák. IX. 14. Szer. Not. 176. Kov. Form. St. 188.

Exponens iurium, interpres iurium; *jogok magyarázója, előadója.* Fej. Jur. Lib 128.

1. **Exponere,** (Du C. 2.) pecuniam impendere, impensam, sumptum facere in aliquam rem; *kiadni, költeni.* Frak. Mát. lev. II. 106: Licet... nos longe plura *exponamus,* tamen, si id subsidium nobis succederet... esset... aliquod iuvamen. Kronst. II. 391. an. 1536. Fjp. Szám. p. 40. an. 1373: cives *exposuerunt* pro propinationibus palatini. Cf. Cic. Att. 5, 4., 3.

2. **Exponere,** accusare; *panaszlani, feladni.* Törvt. Msz.

Exponibilis, quod exponi, explicari potest; *magyarázható.* Germ. erläuterungsfähig. Carlow. Log. 48. aut quibusdam vocabulis ac præsertim particulis latet occultata debetque propositio successive resolvi in plures. Cuiusmodi propositiones *exponibiles* appellari solent.

Exportare, conferre, tradere; *kiszolgáltatni.* Batty. Leg. T. II. 113. Decr. St. Ladisl. si culpabilis erit cum omni substantia sua in templum Regis *exportetur.*

Exportator, qui exportat; *kivivő.* Faber. Jur. Met. 211. aurum et argentum non cusum e Regno non exportetur, *exportatores* puniantur.

Expositio actionalis, summa accusationis: *vádlevél-foglalatja.* Germ. Actionsexposition. Tisztb. Ir.

Expositicius infans, infans, expositus; *lelencz.* Kronst. II. 238. an. 1532. Cf. Plaut. Casin. prol. 79.

Expositive, ab adiect. expositivus idem ac certe, definite; *világosan, általában.* Bod. Hist. Un. Trans. 338. Deus *expositive* dicitur, non exlusive.

Expositor ludi, præco; *hirnök.* Ger. Herold. Száz. XVIII. 40.

Expositorium, infantium expositorum hospitium; *lelenczház.* Sup. An. Sc. 160. an. 1409: Orphanotrophia, *Expositoria,* Hermitagia, Silvanectaria, Reclusoria.

Expositorius, ad expositionem pertinens, exponens; *magyarázó.* Pázm. Dial. 177.

Expositum, expensæ (Du C. al. s.); *kiadás.* Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465: omnia *exposita* pro rectificatione molendini.

Expositum commune, sumptus publici; *közkiadás.* Germ. öffentliche Auslagen. Fjp. Szám. k. 492., 498: *exposita communia* pro utilitate et constructura civitatis.

1. **Expositura,** æ, pars vestis replicata, limbus; *hajtóka.* Gall. rebord, revers. Germ. Aufschlag. Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines fimbriarum argentearum subductum pellibus mardurinis, in *exposituris* vero et gallero pelles sabellinas habens. fl. 300.

2. **Expositura,** æ, munus sacerdotale sui iuris; *önálló lelkészállomás.* Kon. Egyh. 355.

Expost, (Du C.) in futurum, in posterum, postea; *ezentúl.* Ac. Com. Sopr. Suppl. 4. modus... determinandus esset, quo *expost* diligentius... gratuiti labores administrentur. Pesty Ször. III. 68. et passim.

Expostulatiuncula, æ, demin. ab *expostulatio; kis követelés.* Bocat. Hung. p. 462: Hanc mihi... iustam Atropos ipsa excussit *expostulatiunculam.*

Epressanter, expresse, significanter; *világosan, nyomatékosan.* Magy. Tör. Tár. IX. 134.

Expressare, (Du C.) exprimere; *kifejezni.* Szék. Okl. 1., 110., 171. arte pictoria figurata sunt et distinctim *expressata* arma seu insignia. Tör. Tár. VII. 237. Pesty Ször. III. 63. Art. Diæt. Pos. 40.

Expressate, clare, plane; *világosan, kifejezetten, határozottan.* Magy. Jogt. Eml. I. 440.

Expressatio, admonitio; *figyelmeztetés.* Magy. Jogt. Eml. I. 421.

Expressatus, expressare, exprimere (Du C.); *kifejezett.* Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mor. 59. vox *Expressorum* in aliis Sigillis redditur *Expressatorum* eodem significatu.

Expresse, manifesto, propalam; *nyilván, világosan.* Vuch. Jur. Feud. 222. Domino quoque ius est pœnam feloniæ remittendi vel *expresse* II. F. 31. sibi gratiam faciente b. vel *tacite* e. g. investituram concedendo, servitia exigendo aut acceptando, non agendo spatio XXX. annorum ad privationem feudi. Szék. Okl. I. 111.

Expressim, diserte, plane; *nyomatékosan, világosan.* It. espressamente. Art. Diæt. Pos. 54. Eo tamen respectu Pupillorum *espressim* declarato: Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 46. Cf. Paul. Dig. 46., 3., 98. Modestin. ib. 49., 1., 19.

Expressio, (Du C. 1.) enunciatio, verbum; *kifejezés, kifejezet.* Törvt. Msz.

Expressissime, disertissime; *igen világosan.* Haz. Okl. 158. an. 1297: in quibus *expressissime* comperimus.

Expressivum, i, res expressa, manifesta; *határozott kifejezés.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Filium inquam dei secundum divinitatem et filium tuum secundum humanitatem, quod amoris est *expressivum.*

1. **Expressivus,** 3., exprimens, declarans, significans; *kifejező.* Pel. In Vigil. Nat. s. c. 5. Verbum divinum univit sibi naturam humanam tamquam sui *expressivam.*

2. **Expressivus,** 3., vim exprimendi habens; *nyomatékos.* It. expressivo. Otia. Bachm. 411. quid quæso huiusmodi significativi et *expressivi* termini aliud innuere volunt.

Expressus, i, tabellarius, cursor; *hirnök, futár.* Gall. exprés. Germ. Expresse. Jókai Régi jó Tbl. 1., 114. arendás «*expressus* emberek által» küld. Arch. Rák. VIII. 119., 193. IX. 665.

Expressus, *per expressum,* expresse, clare; *nyomatékosan.* Száz. XXIX. 923. hoc *per expressum* declarato. Kass. P. P. I. 239.

Ex-princeps, principatu privatus; *volt*

Exinaninatio, (Du C. exinanire) in nihilum redactio, interitus; *megsemmisítés.* Batty. Leg. I. 465: extremæ *exinaninationis*... opprobrium.

Exire civitatem, (Du C.) exire e civitate, excedere. End. p. 465. Belae IV. Capitula Pacis an. 1244: 3. Jadertinos, qui *exierunt civitatem*... removebimus a districtu Jadriensi. End. p. 293: *Exire* Hungariam.

Exititius, (Du C.) absens, exsul, extorris; *számüzött.* Fej. X. 3., 189. quia tempore dicte depositionis erant exules et *exitity* dicte Civ. Trag.

Exiturire, in animo habere exire; *szándékozni kilépni.* Bék. Debr. főisk. törv. 93. Si quis studiosorum non contentus doctrina... hac schola *exituriverit*... licebit... exire.

1. **Exitus,** (Du C.) expensæ vel potius reditus annui vel alia terrarum commoda, quæ exeunt et proveniunt ex re aliqua; *jószág évi kiadása.* Ang. issues. Fej. 1., 316. cum piscationibus, molendinis, viis et inviis, *exitibus* et reditibus, quæsitis et inquirendis. Uj Magy. Muz. III. 193. Batty. Leg. I. 372.

2. **Exitus,** convivium a discedentibus e schola apparatum (Du C. al. sensu); *búcsú lakoma.* Teut. Schul: 273: Sumtibus... discedentes parcant; nec sine Rectoris venia convivium, *Exitus* dictum, instruant.

Exlegalitas, illegalitas (Du C.), facta contra legem; *törvényellenesség.* Nagy Hier. Törvt. Msz.

Exlegatus, missus, delegatus; *kiküldött.* Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. Caimachamæ exhiberi litteras Vestræ Serenitatis per interventum Quiritum (azaz *Exlegatum* Ordinum Belgii) curavimus.

Exmensurare, metiri, dimetiri; *kimérni.* Tör. Tár. 1887. p. 491.

Exmiles, miles emeritus; *volt katona.* Pest. Levt.

Exmissarius, i, vir sacer ad religionem propagandam emissus; *térítő.* Bod. Hist. Eccl. II. 301.

1. **Exmissio,** missio, legatio; *kiküldés.* Kass. Jur. Civ. II. 4. Reg. Turm. Præt. 16. Ad alia quam præattacta (servitia) uti sunt *exmissiones* et his similia servitia se adhiberi facere Agazones non tenentur. Arch. Rák. VIII. 430.

2. **Exmissio,** V. *Prohibita; a bizonyításra kibocsáttatás.*

Exmissionalis, delegatus rei conficiendæ; *kiküldött ember.* Magy. Tör. Tár. VIII. 29. és ha ki præstálni nem akarna, adyion *Exmissionalist.* Arch. Rák. VIII. 26: Vármegye *Exmissionalissa.*

Exmissoriæ, (sc. litteræ) missionem continentes; *kiküldési levél.* Kov. Form. St. CXXIII. *Exmissoriae* ad Literas Adiudicatorias.

Exmissus, i, legatus; *kiküldött.* Kass. Prax 1., 26. assumuntur præferenter B. Rescripta, Decretaque Regia et Intimata Excelsi Consilii, dein relationes *Exmissorum.*

Exnunc, modo; *most.* Kov. Form. St. 105. imo *exnunc* eandem mulierem matrimoniali copula interveniente verbo de præsenti tradidimus.

Exoblivisci, immemorem esse alicuius rei; *megfeledkezni.* Pel. In celebr. primitiarum s. c. 2: Ista anima in parvo cruciatu flet, quia *exobliti sunt* de ea homines.

Exoccupare, (Du C. 1.) vacare ab omni labore; *szünetelni, elvonni magát a foglalatosságtól.* Reg. S. Ben. 5. 11. Ergo hii tales relinquentes statim, quæ sua sunt, mox *exoccupatis* manibus et quod agebant imperfectum relinquentes vicino obedientiæ pede iubentis vocem factis sequuntur.

Exoculacio, a verbo Plautino *exoculare,* actus oculis privandi; *megvakítás.* Germ. Blendung. Rit. exp. ver. B. 1. Isov... pepigit, quod deinceps super *exoculacione* sua nunquam esset litigaturus. Kandra. Reg. 134.

Exoculare, (Du C.) oculos evellere, excæcare; *megvakítni.* Fabó. Monm. Evang. II. 29. qui otiis suis eloratos, *exoculatos,* et denasatos infert. Cl. Plaut. Rud. 3., 4., 26. Appul. Met. 7. p. 188.

Exolutio, rectius: *exsolutio,* pensio; *ki-, megfizetés.* Jogt. Eml. T. III. p. 113: in *exolutionem* salarii... impositi sunt... Arch. Rák. VIII. 430.

Exomidarius, i, sartor togularum, ab *exomis* (Du C.): substricta ac brevis tunica; *zubbonyszabó.* Röckelschneider. Tab. Conscr. Hiv. Msz. Bécs 1845. 61. l.

Exomologesis, is, peccatorum confessio (*ἐξομολόγησις*); *gyónás.* Oltv. Act. Synod. 58. in quarum prima ex suis Districtualibus eligant Confessarium, apud quem Districtuales omnes suam *Exomologesim* absolvent. Init. Cas. p. 21. Cf. Tertull. Pœn. 9.; de Orat. 7.

Exoperare, (Du C. exoperari) absolvere, perficere; *kieszközölni, végrehajtani.* Arch. Rák. VIII. 215. non dubito, quin pro suo in nos amore ad *exoperandam* hanc negotiationem officia et labores suos impendet. Reg. Turm. Præt. 40. Reg. Mil. 61. Rák. Ön. 261. 8—10.

Exoperatio, effectio; *kieszközlés.* Arch. Rák. VIII. 184. mivel az Fejedelem *exoperatiója* által indult meg ezen negotiatio. Rák. II. Ön. 259. 10—14.

Exorator, actor causarum, advocatus; *szószóló.* Verancs. IX. 218. Mihique sic ubique et in tota actione idem dominus Deus adsit, ut omnibus ex alto donis instructus redeam *exorator* et cuncta peragam.

Exoratrix, deprecans; *könyörgő (nő).* Szék. Okl. I. 154. Cf. Salvian. Gub. D. p. 93.

1. **Exorbitantia,** (Du C.) a recta alicuius rei ratione digressio, error; *tévelygés.* Bod. Hist. Eccl. II. 393.

2. **Exorbitantia,** libido, intemperantia, immodestia; *túlzás, túlcsapongás.* Kuk. Jur. III. 76. Quo tantæ eorundem *exorbitantiae,* effrenataque rapiendi licentia præscindatur et præcaveatur. Cod. Ep. Páz. I. 356.

Exorbitare, (Du C.) recedere ab eo, quod rectum est; *eltérni.* Haz. Okl. 63. an. 1273: qui a tramite fidei *exorbitarent.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 375: Ungarie Rex, qui vesanis adherens consiliis et a via veritatis *exorbitans.* Cf. Tertull. adv. Marc. 3., 2. Sidon. Ep. 8, 11 fin.

Exorcisare, (Du C. exorcizare) per divina adiurando vim inimicam expellere; *rossz szellemet űzni.* Batty. Leg. III. 271. an 1372: aquam Dominicis diebus *exorciset.* Fej. X. 4. 260. Fabó Mon. Evang. II. 223. Cf. Ulp. Dig. 50., 13., 1.

Exorcismus, i, (Du C.) incantatio; benedictio cum adiuratione ad depellendos dæmones; *ördögűzés.* Tör. Tár. 1881. p. 546. Cf. Tertull. Cor. mil. 11.

Exorcista, æ, (Du C.) adjuvans. Exorcistæ tertium ordinis Ecclesiastici gradum constituunt, qui cum ordinantur accipiunt de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt Exorcismi, accipientes potestam super Energumenos sive baptisatos manus imponendi; *vallás eskető, ördögűző.* Batty. Leg. T. II. 317. an. 1222. Fej. I. 100. Beng. Ann. Er. Cœn. 311. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 6. Firm. Math. 3., 5.; 9 fin.

Exorcistatus, us, officium exorcistæ; *eskér tiszte.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 336. Minoribus 4. ordinibus: Acolytatu, *Exorcistatu,* Lectoratu, et Cantoratu, initiatos, dimisso Statu Clericali, ad nuptias transire posse. Konek Egyh. 133.

Exordinatio, (Du C.) perturbatio; *rendetlenség.* Reg. S. Ben. 65., 14. Hinc suscitantur invidiæ, rixæ, ... dissensiones, *exordinationes.*

Exordiolum, breve Exordium; *rövid előszó.* Can. Ecc. XXXIX. præmisso *Exordiolo,* textui ac tractationi accomodato. Bod. Hist. Eccl. II. 368.

Exorditus, 3., (Du C.) inusitata forma pro: *exorsus; származott.* Cod. Dip. And. V. III. p. 565. (filia) a quo ... ut dicebatur, fuisset *exordita.*

Exordium, pax, ordo, concordia; *rend, béke.* Ljub. Mon. Sl. I. 237: *exordium* ponere inter partes.

Exordium et finis unius accitus, Reg. Turm. Præt. 151. hora octava pro occipiendis studiis ... accitus integer (ganzer Ruf) 4. hora nona pro Medico ... *exordium et finis unius accitus* (die erste und letzte Post des Rufs).

Exordium magnum, cistercitarum liber legendarum; *a cziszterczíták legendás könyve.* Piszter Szt. Bernát. I. 169.

Exoribilis, quod exoriri potest; *keletkezhető.* Magy. Jogt. Em. I. 472.

Exoriturire, exoriri incipere; *kezdeni keletkezni.* Tör. Tar. 1888. p. 539. atque ex hac scintilla *exorituriens* incendium vel sola manu consopiri poterit.

Exornativus, 3., ad actum exornandi pertinens; *csinosító.* Kaprin. Eloq. 1., 18. Triplex istud causarum genus olim in Eloquentia civili obtinebat: Judiciale, *Exornativum,* ac Deliberativum.

Exornatrix, fœm. ad. exornator; *díszítő.* Corp. Gram. 127.

Exorsare se, erumpere in voces; *kitörni, kifakadni.* Georg. Sirm. 1., 32. Et iste latro strigoniensis valde *exorsabat se:* Solo modo si consilium meum susceperis, quia iste Ladislaus jam senio confectus non multum viviter durabit.

Exortus, us, ortus; *keletkezés.* Frak. Mát. lev. II. 32: prima (sc. ecclesia) ... in ipso conversionis *exortu* fundata traditur.

Exosculator, qui exosculatur, admirator, venerator; *csókoló, megbámuló.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320. sordium papisticarum *exosculatores.*

Exoscultari, pro: exosculari: osculari, *osculum ferre; megcsókolni.* Fej. XI. I. 96. tum vero se erigens paululumque in occursum procedens, Pontificis in equo considentis pedes *exoscultatus* est.

Exoteromania, nimia, putida peregrinitatis admiratio, iactatio; *külföldieskedés, külhondúh.* Nagy Hier. Törvt. Msz.

Exoucontiani, (Du C. exoucontii) Arii

celsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum, *Excelsa* Camera Regia Hungarico Aulica. *Nagyméltóságú Magy. Kir. Udv. Kamara.*

Excensuare, locare, elocare; *bérbe adni.* Fej. X. I. 361. Idem Sigismundus super possessione . . . florenis triginta quinque *excensuata* meliorandaque testimoniales elargitur. Törvt. Msz.

Excensuatio, (*exarendatio)* locatio; *haszonbérbe adás.* Germ. Verpachtung. Proj. Leg. Civ. 220. æquitati et iustitiæ naturali magis consonum videtur, ut favor e concessa decimarum reluitione aut *excensuatione* promanans in posterum ipsi Colono, velut in re ante depensionem decimæ propria manuumque suarum labore parta, præ cæteris cunctis locetur.

Excentrari, partes in unum corpus coactas dividere (Cf. nostrum *decentralisare); a központból kivenni.* Tag. Erd. II. 691.

1. **Exceptio,** *kifogás.* Kövy El. 665. Jogt. Eml. I. p. 144. Georch. H. T. III. 328. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. §. 1.: *Exceptio* hic loci sumitur pro defensione rei conventi, qua intentionem actoris vel certo tantum respectu et ad certum tempus vel in perpetuum excludere nititur. Hinc *exceptiones* aliæ sunt *Dilatoriae,* aliæ *Peremptoriae.* Dilatoriæ... concernunt ipsam Judicii constitutionem et quidem vel ratione personæ Judicis, vel ratione Jurisdictionis et vocantur *Exceptiones* contra *Judicatum* et *Forum* vel *Declinatoria Fori;* aut personam actoris . . . et vocantur *Exceptiones* contra *Actoratum;* aut denique contra ipsam formam Judiciarii et vocantur *Exceptiones* contra *Processum.* Cf. Gaj. Inst. 4., 116. Justin. Inst. 4., 13. Dig 44., 1. Cod. Justin. 8., 36. Cic. Invent. 2., 19. de Or. 1., 37.

2. **Exceptio,** hospitium, epulæ; *fogadás, megvendégelés.* Kronst. II. 134. an. 1529: piscatoribus in *exceptionem* domini Maylath piscantibus.

Exceptio condescensoria, *perleszállító kifogás.* Jogt. Eml. T. I. p. 144. Kövy El. 666. *Condescensioriae exceptiones* sunt, quæ non perimunt causam in perpetuum, verum tantum præsentem processum ob extrinsecum aliquod vitium (quod Judex non contraverteret) evanescere faciunt ita tamen, ut penes aliam citationem et Actionem possit suscitari absque via novi toties quoties, quia meritum causæ nec abjudicatum nec adiudicatum est.

Exceptio contra actoratum personalem, exceptio contra personam actoris; *a felperesnek nemtelen személlye ellen tett kifogás.* Georch. H. T. III. p. 162.

Exceptio dilatoria, *halasztó kifogás.* It. contradicione dilatoria. Germ. dilatorische Einrede. Jogt. Eml. T. I. p. 144.

Exceptio frivola, exc. illudens; *kötődő kifogás.* Törvt. Msz.

Exceptio infundata, exc. fundamento carens; *helytelen kifogás.* Törvt. Msz.

Exceptio peremtoria, *ügydöntő, ügyenyésztő kifogás.* Jogt. Eml. T. I. p. 144. Kövy El. 665. *Exceptiones* sunt vel *peremptoriae. Peremtoriae* ita perimunt causam, ut nunquam amplius resuscitari possit suntque potissimum duæ: præscriptio et calumnia p. 666. *Condescensoriae* exceptiones sunt, quæ non perimunt causam in perpetuum verum tantum præsentem processum ab extrinsecum aliquod vitium evanescere faciunt.

Exceptio simplex, Hæc erat vel *dilatoria* vel *condescensoria; egyszerü kifogás.* Germ. einfache Einrede. Jogt. Eml. T. I. p. 144.

Exceptiva, orum, instrumenta exceptionem, contradictionem continentia; *kifogások.* Jókai Kárp. Z. 244. irt szakadatlanúl végevárhatlan replicakat, *exceptivakat,* informatiokat. Törvt. Msz.

Exceptive, sub exceptione; *kivételesen.* Pel. De omnibus Sctis s. II. c. 2: Quod (verba psalmi) intelligitur *exceptive.*

Exceptivus, 3., q. excipitur; *kivételes.* Germ. Ausnahms-. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 335. Causæ nec per Partes conclusæ nec per Sententiam Judiciariam definitæ seu adhuc in *Exceptivis* seu iam in Merito versarentur, simpliciter antiquentur.

Exceptorius, 3., ad exceptionem, contradictionem pertinens, *condescensorius* quod vide. Kass. Jur. Civ. I. 7. Ad propositionem momentorum comparitio, reassumptio Replicæ et allegationes Partium collitigantium utpote A. et I. prout et respective Ingerentis et Evictoris tam *exceptoriae* seu condescensoriæ quam et meritoriæ. Cf. Ulp. Dig. 33., 7., 8.

Excerebrare, (Du C.) 1. cerebrum excutere, 2. ad insaniam adigere; *1. velőtől megfosztani, 2. dühbe ejteni.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 11.

Excessive, modum excedendo; *fölösleg, mértéken túl, túlságosan.* Törvt. Msz.

Excessivus, 3., (Du C.) immodicus, modum excedens; *kicsapongó, kihágó.* It. eccessivo. Vern. Psych. 202. quod continuata brutalis *excessivaque* vivendi ratio scintillam hanc divinam penitus in homine suffocare possit. Et passim.

Excessuose, præter modum, immodice; *mértéken túl.* Molnár Patv. 77. si quid Miles *excessuose* prætendat et exigat (ultra Regulamentum Militare).

Excessuosus, 3., immoderatus, effrenatus; *kihágó, kicsapongó.* Gall. excessif. Art. Diæt. Pos. 114. Ut *Excessuosi* Delitescentes coërceantur. Törvt. Msz.

Excessus, us, (Du C. 3.) delictum, flagitium; *kicsapongás.* It. eccesso. S. de Kz. Chr. I. 2., 1: Vitia itaque et *excessus* huiusmodi unum Hungarum ab alio separavit. Cf. Val. Max. 8., 2, fin. Prudent. in Symm. 2., 990.

Excessus telonii, abusus tel.; *vámok körül való csintalanságok, vámvételi kicsapongások, visszaélések.* Törvt. Msz.

Excessus urbarii, delictum in ita dictis urbarialibus negotiis; *urbarialis vétek, jobbágy-sanyargatás, úrbéráthágás.* Törvt. Msz.

Excessus usurarius, usura; *uzsoráskodó csintalanság, uzsoráskodás.* Törvt. Msz.

Excipere, opponere, repudiare; *kifogásolni, óvást emelni.* Fej. VII. 77., 49. ego Vagnolus procurator substitutus . . . . *excipiendo* dico VII. 77., 49. Cf. Cels. Dig. 22., 3., 9. Ulp. ib. 16. Afric. ib. 16., 1., 17.

Excipula adipis assarii, (Du C. *excipulum)* sartago, scutra; *felfogó, pecsenye alá való serpenyő.* Germ. Bratpfanne. Pár. Páp.

Excisio, actus excidendi; *kihasítás.* Pfahl. Jus. Georg. II. 61. De Nova *Excisione* Fundorum Urbarialium. Cf. Pallad. 3., 30.

Excisio quartalitii, actus excidendi quartæ partis puellaris; *leánynegyed kihasítása.* Törvt. Msz.

Excitabilis, qui excitari potest; *fölgerjeszthető.* Vern. Psych. 209. qui ingenium hoc per suum irritabilem facileque *excitabilem* nervorum lusum æoliæ lyræ, quæ ad levissimum aëris afflatum cælestem tonum elicit, non absimile esse, expertus est. Cf. Cœl. Aur. Tard. 1., 5. fin.

Excitativus, 3., excitans, inflammans; *lelkesítő.* Lampe. Hist. Eccl. p. 731: Studiosi Nostrates, in Academiis Fœderati Belgii . . . commorantes, prædivitem quendam Typographum Amstelodanensem, Johannem Jansonium, argumentis ad zelum erga gloriam Dei *excitativis* . . . induxere ad impressionem Bibliorum Ungaricorum, quam absolvit anno 1645. Cher. Jus. Eccl. II. 129.

Excitatorium, i, incitamentum; *serkentés.* Tör. Tár. 1888. p. 540. *excitatorium* ad sanguinariam Christianorum persecutionem.

Excitatorius, 3., ad excitandum pertinens; *ébresztő.* Teutsch. Schulord. I. 45: Oeconomus . . . quarta hora mane signum *excitatorium* det. Bék. Debr. főisk. törv. 102. Oeconomus signum surgendi seu *excitatorium*... quotidie dato . . . — Pápai főisk. Ért. 24. Hyemali vero tertia matutina pro *excitatorio* campanulo signum det primum Rectori.

Excitatrix, quæ excitat; *buzdító, serkentő.* It. eccitatrice. Vita St. Steph. 132. O *excitatrix* omnium virtutum gratia. Isthv. VII. 99. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 198.

Exclamare, (Du C.) publice citare, vocare; *élőszóval idézni.* Rač. Mon. Sl. VII. 155. an. 1091: centies *exclamati* ire abnuerunt.

Exclamator, nuntius, præco; *fennen hirdető.* Andr. Pann. 132. *exclamator* veritatis.

Exclusio, actus excludendi; *kirekesztés, kizárás, kitudás.* Törvt. Msz. Cf. Ter. Eun. 1., 2., 8. Vitr. 1., 6. Ulp. Dig. 44., 1., 2.

Exclusive, excludendo, excipiendo; unice, solum; *kizárólag, kivéve.* Cod. Zi. Vol. V. 437. incipiendo a fundo seu curia . . . *exclusive,* ubi unam novam metam terream penes ipsarum curiam erigi fecissent. Cod. Dip. Arp. V. 257: asserentes se privilegium habere . . . super iurisdictione . . . in dictam villam *exclusive* concessa.

Exclusivum privilegium, uni omnium concessa immunitas; *kirekesztő szabadság v. fejedelmi engedelem, kizáró kegylevél, találmányokról szóló szabadalom-levél, szabadalmi patens.* Törvt. Msz.

Exclusivus, 3. proprius, primus, uni omnium; *kizárólagos.* It. esclusivo. Kass. P. P. I. 157. cui *exclusivum* competit ius.

Excogitabilis, quod mente concipi potest; *kigondolható.* Lzb. Cod. Med. T. II. 332: omnia *excogitabilia* media applicet. Instr. Pac. Art. XIV. Reg. mil. an. 1726. p. 20: extorsiones quocunque sub prætextu *excogitabiles* evitentur. Serm. Cat. 107. O res nullo intellectu *excogitabilis.*

fő dictus ex Ló equus et fő sive fű caput, vernaculo idiomate significantibus; quod unusquisque Primipilorum capitatim hoc est viritim equo uno instructus castra adire obligaretur. Hi in plurali scribuntur Lóföek et Lófejek, quasi stricte diceres *Equorum capita.* Benkő. Im. Nat. Sic. Primipili romano quidem vocabulo, sed significatione a Romanorum sensu multum diversa, sic dicti, vernaculo autem sermone *Lófők* sive *Lofűk* et Lovasok id est Equites nominati, secundi ordinis Siculi.

Equum ad tergum collocare, *a lovat összeszedni.* Reg. Turm. Præt. 108. Ut autem equus magis ad *tergum collocetur* et ab anteriori parte allevietur (auf die Kruppe setzen) fit id, ut is subinde ita dicendo concentretur id est habenæ intenduntur et crura pedum ventri eius admoventur.

Equus, i, onus, quantum equus portare potest; *lóteher.* Ger. Pferdelast. Quel. Sieb. I. 291. an. 1500. exportavit carpones *equos* 8. et passim.

Equus currificus, equus vectarius; *szekérló.* Quel. Sieb. I. 153. an. 1494.

Equus currulis, equus vectarius; *kocsiló.* Tör. Tár. 1890. p. 653.

Equus dorsalis, equus ad equitandum aptus; *hátasló.* Mon. Com. Trans. II. 114. an. 1559. *equos,* quos *dorsales* vocant.

Equus ductilis, V. Ductilis. Magy. Tör. Tár. XXV. 362.

Eques exercitualis, *katonaló.* Ker. inst. mil. 16: *equi exercituales,* sive pro militia, regisque servitio destinati.

Equus feudalis, *hűbéres ló.* Germ. Lehnpferd. Jus. Fland. p. 22: pro quibus autem beneficiis (sc. scultetis collatis) *equum feudalem, Lehnpferd,* ad visenda judicia alere... tenebantur.

Equus gradarius, gredarius, equus tolutaris. Gall. Haquence, molli gradu et sine succusatura nitens ap. Nonium. Lucilius: Equus non formosus, Gradarius, optimus vector (Du C.); *lépésről lépésre haladó.* Georg. Sirm. I. 56. Et de *equo gradario* suo benedictiones ponebat cum digitis suis et crucem aureatum magnum coram ipso vehentes...

Equus novitius, equus in supplementum emptus; *pótlékló.* Germ. Remontepferd. Reg. Turm. Præt. 31.

Equus sellatus, equus sellaris; *nyerges ló.* It. cavallo da sella. Gall. cheval de selle. Germ. Sattelpferd. Kov. Form. St. 269. Item *equus sellatus,* bis tantum, quantum facit valor sui pretii.

Equus sessorius, sellaris; *nyerges ló.* Verancs. IX. 83. Præterea quam nos sumus sine *equo sessorio,* da omnem operam et quidem diligentissimam, ut nobis in proximis nundinis emas duos *equos sessorios* pulchros.

Equus succusarius, equus citatus; *ügető ló.* Ger. Pferd im Trott. Pár. Páp.

Equus timonarius, equus iugalis; *rudasló.* Rák. Ön. 15.

Era, (Du C.) pro: area, *szérű.* Prot. inq. 356. XCI. ego eram in *era* mea et dixi familie mee, quod aliquid facerent.

Eracius, Esox Lucius (Linn.); *csuka.* Ger. Hecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Eradicacio, Eradicatio, (Du C.) extirpatio; *kiirtás.* Szék. Okl. 1., 310. Tör. Tár. IX. 145. Cf. Tertull. Resurr. 27. fin.

Eranarcha, Eleemosynarius q. v.

Eranista, æ, mendicus; *koldus.* Nagy Hier.

Erasmizare, more Erasmi disputare; *Erasmus módjára vitatni.* Prop. Reip. p. 39: ex Erasmo-*Erasmizantibus.*

Erastiani, Thomæ Erasti hæretici sectatores, qui an. 1613 negabant ecclesiæ ius excommunicandi convenire; *Eraszt társai.* Nagy Hier.

Eraucire, raucus fieri, irraucescere; *berekedni, elfáradni.* Jan. Pan. Poëm. I. 12: quoniam in præsentia amicitia in libere loquendo *eraucit.*

Erbalis, pro: *herbalis; füvön* (osztás). Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 96: mediantibus *erbalibus* divisionibus.

Erbalis divisio, V. *Distinccio herbalis.*

Erbariam facere, pharmacopolarum more medicinam exercere; *kuruzsolni.* Han. Mon. Jur. V. I. 9. an. 1265: si aliqua mulier vel vir *fecerit erbariam* vel maleficium erbarie, propter quod homines possent mori... igne comburatur.

Erbosus, pro: *herbosus.* Kub. C. Arp. I. p. 64. an. 1268.

Ercuit, fors. pro: *arcuit,* impedivit; *megakadályozni.* Cod. Zichy I. 36: miliciam, quam... contra hostilem Regis Bœmorum turmam dimicando triumphum *ercuit,* recensentes.

Ercus, 3., (fors. ab herceus, gr. ἑρχαῖος) ad domum pertinens; *házi.* Tör. Tár. 1889. p. 384. ollarum *ercarum* magistri. Nisi legendum: *urceorum.*

Erdélyismus, Genus dicendi in Transylvania usitatum; *erdélyi nyelvjárás.* Turkovics Corp. Gram. 706.

Erectilis, qui erigi potest; *fölegyenesíthető.* Bene Med. II. 272.

Erectio, 1. institutio, 2. exstructio, actus statuendi (Du C. al. s.); *felállítás.* Regul. Turm. Præt. I. Quos gloriosissimæ Memoriæ Augustissima Imperatrix et Regina Maria Theresia in *erectione* Regiæ Hungaricæ Nobilis Turmæ Prætorianæ sibi Fines proposuerat, hi fuere. Rák. Ön. 50. Szék. Okl. I. 202. *erectio* metarum. Cf. Vitr. 10., 5. fin. et 8. præf.

Eredius, erodius, falco haliætus (Linn.), Presp. Slov. 286. raroh.; *ráró.* Schläg. 1746.

Erefodina, æ, sectura æraria; *rézbánya.* Ger. Kupferbergwerk. Adelm. De orig. Turc. 10. Item ex *erefodinis* in chestemoi et ex fodinis Aluminis in Natalia.

Eremi-cœnobiticus, 3., ad eremitas pertinens; *kolostori, remete.* — Beng. Ann. Er. Cœnob. Tit. Annalium *Eremi-Coenobiticorum* ordinis fratrum eremitarum S. Pauli primi eremitæ Posonii 1743.

1\. **Eremicola,** (Du C.) eremita; *remete.* Coll. II. 119.

2\. **Eremicola,** æ, locorum desertorum incola; *pusztalakó.* Ger. Pusztenbewohner. Kass. Ench. I. 100. Contra *Eremicolas* peregrinos aliosque ignotos et suspectos, grassantibus imprimis Latrociniis... omni cum rigore procedatur. Norm. Ordin. an. 1763. 15. Sept.

Eremitanus, 3., vitæ solitariæ homo deo deditus; *remete.* — Fej. T. XI. V. Un. 433. ex consensu fratrum Prædicatorum *Eremitanorum.*

Eremiticus, 3., solitarius; *magányos, remetei.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7. Invenisset S. Andream Zoërardum, qui institutum *Eremiticum* e Polonia in Hungariam revexit.

Eremitoriolum, deminut. ab eremitorium, parvum eremitorium, monasteriolum; *kis monostor, kis kolostor, zárdácska.* Rák. Ön. p. 236. l. 5—7. (6.): Hæc animo volventi occurrebat *Eremitoriolum* S-ti Augustini Monachorum in silva S-ti Germani...

Eremitorium, (Du C.) habitaculum eremitæ, monasterium; *monostor, klastrom, zárda.* Rák. Ön. p. 240. l. 10—11.:... a quo tempore peracta pascali confessione mea in *eremitorio* PP. Camaldulensium renatus fui.

Eremizare, vitam solitariam agere; *remeteskedni.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 7. Divum item Gerardum in eremo Beel, agri Budensis per septennium sanctissime *eremizantem.*

Eremodicium, (Du C.) desertum judicium; *cserbenhagyott törvényszék, kitűzött időnek elhanyagolása.* Nill. Symb. p. 565: qui iudicio agi jam cœpto *contumaciter* a præsentia judicis recedit, dicitur contrahere ἐρημοδίκιον, desertum judicium, qua voce græca et Romani Jurisconsulti frequenter utuntur. Est autem *eremodicii* effectus, ut judicium μονομερῶς. h. e. altera tantum parte agente finiatur, et litis desertor damnetur. Cf. Ulp. Dig. 4., 4., 7. fin. 48., 7., 13. Cod. Just. 3., 1., 13 §. 3.

Eremus, (Du C.) locus desertus; *vadon, sivatag, magány.* Ger. Einöde. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. cum paupere Christo pauper et in *Eremi* latebris absconsus, sola gratia clarus. Rák. Ön. 196. *eremos* colere. Cf. Tertull. Idolol. 5. Sulpic. Sev. Dial. 1., 15.

1\. **Erga,** pro: *apud,* cum; *-nál, -nél.* Batty. Leg. III. 330. an. 1397: huiusmodi testamenti copiam dicit... Cantor *erga* se habere. End. 411. Andr. II. Privil. 2. an. 1217. Bék. Paszt. III. 314. an. 1429. possessionem... *erga* se retinuissent.

2\. **Erga,** pro: ex, secundum; *szerint, képest.* It. giusta. Opinio. Deput. 9. Co. Judices autem *erga* illius propositionem e numero gremialium Incolarum deligantur. Kass. P. P. I. 240. *erga* humillimam Cameræ Regiæ Propositionem.

3\. **Erga,** pro: contra; *ellenében.* Kandra Reg. 244. condempnatus est *erga* populum.

4\. **Erga,** pro: ablat. hic loci: *deposito pretio; mellett, ellenében.* Ger. gegen. Kass. P. P. I. 240. talem pro distractione sua requisitum e Regio Depositorio T. *erga* illico deponendum illud pretium. Arch. Rák. VIII. 124: *erga* quittantiam.

Erga vires, pro viribus; *tehetsége szerint.* Ger. nach Kräften. Gazd. tört. szem. I. 211. ubi quis campum invenit aptiorem et alicujus spei, terram libere *erga vires* suas excolit et inseminat.

Ergata, æ, vectis ligneus (Du C. al. s.); *emelő rúd.* Opin. 1802. a. 2: pro extrahendo Sale *Ergata.*

Ergodioctis, (Du C. ergodioctes) gr. ἐργοδιώκτης, exactor operis; *gyárigazgató. -vezető.* Nagy Hier.

Ergolabia, æ, redemptio operarum; *munkabérlet.* Nagy Hier.

Ergolabus, (Du C.) operarius, operarum redemptor; *munkabérlő.* Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 4., 59.

offerre voluerint in *elimosinam* monasterio pro mercede sua, faciant.

Elisabethinæ, *Szt. Erzsébet apáczái.* Cher. Jus. Eccl. II. 59. Successu temporis in Patria nostra aliæ successere Sanctimoniales, uti: 2. *Elisabethinae.* His instituendis occasionem dedit S. Elisabetha, Andreæ II. Regis Hungariæ Filia, et vidua principis Thuringiæ, quæ hospitale quodpiam in Marburg Principatus Hasso-Cassellani ædificavit ibidemque vitam finivit. Societatem hanc Angelina Comitissa Corbaria circa an. 1290. vitæ regulari subiecit eidemque Clausuram præscripsit. Apud nos Budæ et Posonii existunt, publicoque in curandis sexus sequioris infirmis laudabilem operam præstant.

Elixatio, actus coquendi; *főzés.* Curios. Misc. 231. Caro post *elixationem* æque dura ac prius manet imo aliquando durior.

Elixir, Elixirium, medicina omnibus morbis medendis, potus medicatus; *szerital, gyógyital, életital, festvény.* Funda David E. 2. 40—50: Videatur *Elixir* Jesuitarum seu quinta eorum Essentia. Ackerl. 15.

Elixirium vitæ, liquor vitalis, potio medicata vitæ; *életital.* Abelles 21.

Elixiviare, lixivio elicere, elutriare aliquid; *kilugozni.* Germ. auslaugen. Tomts. 260. Caro ipsa putredini minus obnoxia redditur, forte ideo, quod sale ammoniaco, vi columnæ in ea genito, intime imprægnetur, quod per aquam *elixiviatum,* lunam cornuam e spiritu nitri præcipitat.

Elocalis, (puella) nubilis, matura viro; *eladó leány.* Pár. Páp.

Elocare, filiam collocare in matrimonium (Du C. conducere); *kiházasítani.* Kronst. III. 503.

Elocatio, 1. mutuatio pecuniæ, 2. locatio (Du C. conductio), 3. actus nuptum dandi; *1. kölcsönadás, 2. haszonbérbeadás, 3. férjhezadás.* Törvt. Msz.

Elogialis, ad elogium pertinens; *dicsőítő versre vonatkozó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 19.

Elogiasticus, 3., elogii; *dicsérő.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 570. In oratorio et *Elogiastico* stylo excellentem panegyrici ab eodem compositi testantur.

1. **Elongare,** procul amovere, amandare (Du C. 2.); *elmozdítni, eltávolitani.* It. allontanare. Gall. eloigner. Chr. Dubn. p. 97: Forte divina gracia tam preciosum aurum (sc. Ladizlaum) spirituali (fors legendum *spiritale* et ad aurum referendum) de regno hungarorum noluit *elongari.* Uj Magy. Muz. III. 201.

2. **Elongare,** prolongare, prorogare, differre; *meghosszabbitani.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. ut cum domino Legato terminum præfixum Synodi *elongare* dignemini.

Elongari, procul distare; *távol lenni.* Frak. Mát. lev. II. 268: bano nostro a traiectu fluminis *elongato.*

Elongatio, abscessus (Du C. al. sen.); *távolság.* It. elongazione. Gal. eloignement. Curios. Misc. 52. Quia si longius distaret (Sol), illos effectus minime præstaret in terrestri globo. quos præstare deberet, ob sui iusto maiorem ab ea *elongationem.* Otia Bachm. 91. Astronomi, qui stationes, retrogradationes, *elongationes* Planetarum etc.

Eloquium, sacræ litteræ, divini spiritus effata; *szentirás.* Batty. Ger. 50. et passim.

Elorare, loris foras expellere; *kikorbácsolni.* Ac. Com. Sopr. p. 22: alii in puteos injecti, alii *elorati.* Fabó Mon. Evang. II. 29.

Elotio, lotio, actus lavandi (Forcellini); *mosakodás, tisztitószer.* Jan. Pan. Poëm. II. 31.

Elucenter, adv. ex partic. elucens, pro: eminenter, illustre; *kitünően.* S. de Kz. Chr. I. 4., 1. scholam dogmatibus philosophicis *elucenter* illustratam.

Elucidatio, illustratio, explicatio; *magyarázat.* Knauz M. E. Str. II. 105. Pel. Pom. L. IV.

Elucidatorium, liber ecclesiasticus ad officium ecclesiæ pertinentia planius exponens, hymnos, antiphonas, missas continens (ap. Du C. *Elucidarium); felvilágositó, magyarázó könyv.* Száz XXVII. 331.

Elusio, (Du C.) derisus, illusio; *kijátszás, rászedés.* Törvt. Msz.

Elusorie, versute; *kijátszólag.* Törvt. Msz.

Elusorius, 3., (Du C.) inanis, vanus, fallax; *kijátszó, semmis, csalékony.* It. illusorio. Kövy El. 575. Si damnum sibi illatum prætendit impellens, male facit Judex, si acceptat resignationem et testimoniales extradat, prius quam ipsi æstimatio prætensi damni per Juratos loci peracta præsentetur, quia absque illa resignatio est *elusoria.*

Elustrare, minus idoneos removere; *mustrálni, selejtezni.* Reg. Turm. Præt. 95. ita etiam, num aliqui *elustrandi* sint, prudenter diiudicare.

Elutarius, ab eluendo, coriarius alutarius; *timár.* Curios. Misc. II. 202. Ad finem huius Mensis tonsura ovium instituitur: Pelles vel venduntur vel traduntur *Elutario* seu Pellioni ad elaborandum.

Eluxare, exorbitare; *sodrából kihozni.* Ger. aus dem Geleise bringen. Szamosk. I. 192. ut provinciæ Transilvaniæ statum, multis seditionibus non nihil *eluxatum,* in integrum restitueret.

Elysus, prostratus; *elnyomott, elnyomasztott, földre sujtott.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 221. stateram gestet in manu (iusticia), lances appendat equo libramine, per quam Reges regnent, pax vigeat, *elysi* erigantur et inferiores non depredentur.

Emaciatio, macies; *elsoványodás, elaszás.* Bene. Med. I. 146. memoriæ labefactatio, fatuitas, corporis *emaciatio,* hydrops.

Emaciatus, 3., a macie consumptus; *kiaszott, elsoványodott.* Bene Med. I. 162. æger *emaciatus.* Szirm. Hung. in Par. 105. *Emaciatus* Fantsali feszület. Cf. Colum. 2., 10., 25.; 2., 10., 1.

Emacillatio, macellum; *húsvágás, húsmérés.* Kass. Jur. Civ. 1., 27. verum hædera ipsa in signum Epocillationis et *Emacillationis* per totius Anni decursum exposita Juribus meis Regalibus... uterentur. Kov. Form. St. CLVI. Törvt. Msz.

Emacinatio, attenuatio, confectio, emaciatio; *megsoványodás, ösztövérség.* It. emaciazione. Lampe. Hist. Eccl. p. 535. Novissime iterum ambo valde invalidati, unus oculorum glaucomate, alter omnium Membrorum *emacinatione.*

Emanare literas, pro: edi et emanatas pro: editas; *kiadni* iratot. Not. J. Samc. Tyrn. Törvt. Msz.

Emanatio, editio, actus edendi; *kiadás, kelet, közzététel.* It. emanazione. Kass. P. P. I. 42. Datum *emanationis* non quidem e necesse, semper tamen de meliori esse. Georch. H. T. II. 215.

Emanator, qui litteras edit; *kiadó.* Fej. X. 4 752. ac falsorum sigillorum sculptores literarumque falsarum *emanatores* et generaliter quoslibet malefactores... extradare, nominare et pronunciare debeatis.

Emanda, pro: emenda, mulcta; *kárpótlás, birság.* It. amende. Dip. rel. reip. Rag. 59.

Emandare, cum mandatis mittere; *kiküldeni.* Epist. Proc. P. II. p. 339: Heri applicuerunt ad aulam nostram nuncii illi, qui nostro... nomine ad Principem Turcarum *emandati* fuerunt.

Emanere, (Du C.) 1. extra domum manere; vagari, 2. morari; *1. kimaradni, 2. késni, késlekedni.* 1. Coll. I. 51: Processiones... quæ, ut per noctem *emaneatur* exigunt... abrogantur. 2. Ac. Com. Sopr. 37. præstolamur satisfactionis resolutionem, quæ dum... diutius *emaneret.* Cf. Stat. Theb. 7., 650. Modest. Dig. 49., 16., 3.

Emannare, pro: *emanare; kiadni* Pesty. Ször. III. 294., 315., 319., 374.

Emannatio, *emanatio* q. v. Pesty Ször III. 376. *emannationis* dies.

Emansor, (Du C). fugitivus; *szökevény.* Czvit. Spec. 126. cum a Catholicis, quod primam fidem irritam fecisset, ubique exagitaretur et inter Protestantes quasi *emansor* haberetur. Cf. Modest. Dig. 49., 16., 3 §. 21. Arc. Menand. ib. 4. p. 13.; ib. 5 §. 6 Claud. Saturn. ib. 48., 19., 16 §. 5.

Emansuefacere, inoculare arbores; *nemesíteni.* Jan. Pan. Poëm. I. 5. Non potest omnem arborem *emansuefacere* agricola.

Emarcidus, 3., marcidus; *petyhüdt, gindár, ernyedt, lankadt, fonnyadt.* Isthv. IV. 50.

Emaritacio puelle, nuptiæ, collocatio; *férjhezadás.* Pesty Ször. III. 236.

Emaritare, collocare filiam; *kiházasítni.* Törvt. Msz. Magy. Jogt. Em. I. 180.

Emaritatio, collocatio filiæ; *kiházasítás, férjhezadás.* It. maritaggio. Kövy El. 76. Cessat patria potestas 6. Per. *emaritationem.* Törvt. Msz.

Emasculare, (Du C.) enervare, debilitare; *gyengíteni, elpuhítni.* Ke. Or. Erd. C. 3. 2: Deliciis *emasculatum* pectus. Cf. Appul. Met. 7. p. 197. Serv. Verg. Aen. 6., 661.

Emauratus, fame maceratus; *kiéhezett.* Arch. Rák. II. oszt. III. 198. Nam dum videret inermis exercitus sui per quietem factam refocillationem *emauratorum* Præsidiariorum militum *vivificationem.*

Emblematicum Sigillum, symbolis ornatum sig.; *jelképes pecsét.* Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. More 26. postquam duplex *Sigillum* invaluit, simplici sive id maiestaticum sive *emblematicum* fuerit, munire mos fuit p. 47. Mutabant etiam reginæ ut reges sua sigilla tam maiestatica, quæ reginarum imagines, quam *emblematica,* quæ regni aut avitica Insignia referebant.

Emblematicus, 3., *(ἔμβλημα)* symbolicus, opertus et tectus; emblemata continens; *jelképi, jelképes.* Arch. Rák. VIII. 343. Schm. de Ins. 14. mystica et *emblematica* explicatio. Száz. XVII. 799. liber *emblematicus.*

Embol Dominice, aliis: *Embolis, Embolismus* (Du C.) additio; oratio quæ ad-

kidolgozni. Opin. P. I. §. 2. accuratum Planum . . . efformet.

Efformatio, formatio; *képezés, alakítás.* Imre Phil. 34. atomi infinitæ infinitum spatium replevissent, in tali autem spatio non potest fieri motus, qui ad *efformationem* entium mundanorum dicitur fuisse necessarius.

Effossio, actus effodiendi (Du C. exhumatio); *kiásás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 83. Servitutibus autem prædiorum rusticorum: Iter, actus, via, aquæhaustus, aquatio pecoris, pastio, calcis coctio, arenæ *effossio,* cretæ exemptio, aggeris positio. Cf. Cod. Just. 11, 6, 3.

Effractio, fractura; *eltörés.* G. Fej. VIII. 1., 276. possibile est coronam eandem *effractione* ignis consumptione . . . deficere.

Effronitæ, v. *effornitae,* Sctam trinitatem negantium sectatores circa a. 1534. orti, qui baptismi loco frustis ferreis frontem fricabant atque cultores spiritus Scti idololatras esse asserebant; *homlokdörzsölők.* Nagy Hier.

Effrons, (Du C.) impudicus, audax, impudens, immodestus; *arczátlan, szemtelen, szerénytelen.* Verancs. VI. 10. Sed ne *effrons* esse et iam extorquere videar velle. Cf. Vopisc. Num. 13.

Effrontuosus, 3., impudens, temerarius, effrenatus; *féktelen, szemtelen.* Pel. Serm. Phariseus habuit fatuitatis *effrontuosam* conscientiam. Aest. 28. q.

Effugacio, (Du C.) effugium; *menekülés.* Knauz M. E. Str. II. 343., 342.

1. **Effugare,** (Du C.) fugare, profligare; *elűzni.* Haz. Okl. 289. an. 1370: in villa commorantes expellendo *effugassent.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 74. Cf. Hieron. Ep. 18. pro 19. Dict. Cret. 2, 3.

2. **Effugare,** (Du C.) abire; *kimenekülni.* Urk. Sieb. I. 105. an. 1269: extra regnum nostrum voluit *effugare.*

Effugare in exilium, in exilium mittere; *számkivetésbe küldeni.* Thurócz. 189. et quam plures etiam Ternisinos propter suspicionem interfecerunt et *in exilium effugaverunt.*

Effugatio, actus in fugam vertendi. Pel. Pom. L. VI. P. I. Art. III.: Quinta utilitas (invocationis Mariæ) demonum *effugatio.*

Effulminare tormentum, telum e tormento emittere; *kisütni* (ágyut). Tör. Tár. 1888. p. 677.

Effumatio, evaporatio; *kifüstölgés, kigőzölgés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 280. Quia in somno concurrente introrsum ad præcordia calore, multa fit *effumatio,* cerebrum autem frigidius evadit ac illos fumos constringit.

Effusciari, obscurari; *elhomályosítatni.* It. offuscare. Knauz. E. M. Str. II. 384., 385. nec aliquo quovis possint exquisito colore *effusciari.*

Effusio, baptismus; *keresztség.* Kon. Egyh. 446.

Effusitor, propagator; *terjesztő.* Magy. Jogt. Eml. I. 266.

Egenis, egenus; *terméketlen.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 24. Sed quia dicte terre sunt *egenes* et pauperes in super eciam habuit fundum.

Eggressio, profectio; *kivonulás, kirukkolás.* Regul. Turm. Præt. 15. Quæcunque pro obeundis servitiis cuiusvis officiosæ *egressionis* (Ausrückung) hora præfigetur, hanc Prætorianus exactissime observabit.

Egippa, (Dief. egipius, egipia, egipeus, egippea) trappa; *túzok.* Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 116.

Eglocerus, (Dief.) (Du C. Egocerus αἰγόκερος) caprini cornus; *kecskeszarvú.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Egoitas, ego, conscientia sui; *énség.* It. coscienza. Vern. Met. II. 163. Ex experientia suppono me actu cogitantem esse idem subiectum, quod cogitavit ante annum unum seu *egoitatem* hoc momento cogitantem esse individuum idem cum *egoitate,* quæ cogitavit ante unum annum.

Egreditur, egredi, oriri (Du C. al. s.); *keletkezni, eredni, kiindúlni.* S. de Kz. Chr. A. 1., 17: Introivit in Hungariam Gottfridus, a quo *egreditur* generatio Philippi.

Egregietas Vestra, titulus honorarius; *nemzetes úr.* Szék. Okl. I. 233. Cod. Zi. V. 525.

Egregius, 3.; *tisztelt.* It. egregio. Szegedi Rubr. Pars III. p. 57: *Egregius:* in jure nostro Titulus est Nobilium. Kass. P. P. I. 152.

Egressus, i, et: us: principium, initium primordium (Du C. al. s.); *kezdet, kiindulás.* Rozsny. D. 37., 38. Datum Constantinopoli circa initium July Anno 969. ab *egresso* Mahometico (1562. aug. 2.) p. 38. Ab *egressu* Mahometico in Anno 1000.

Egrigorus, gr. ἐγρήγορος, custos; *őrködő.* Nagy Hier.

Egritudo, ægritudo; Száz. XXVII. 603.

Eiacitæ, a gr. ἐία (hopp) hæretici, qui asserebant saltum deo gratissimum esse; *tánczolók.* Nagy Hier.

Eias, atis, eiusdem urbis, ad normam: nostras, cuias; *idevaló,* Knauz. M. E. Str. I. 483., 623. Comes H. Strigoniensis donavit monasterio Augustianorum *eiatium* villam. Magy. Jogt. Eml. I. 501. *Eiati.*

Eiectare, imponere tributum, censere, assignare; *kivetni* (pl. adót). Germ. umlegen. Kass. Prax I. 35. illorum obligatio est *eiectatas* ad respectivas Communitates avenæ fœni et straminis portiones ab iisdem . . . recipere. Coll. II. 112.

Eiecticius, exsoletus, obsoletus; *elavult.* V. s. *Pecunia eiecticia.*

Eiectitius, ejectione dignus; *kihányásra, kivetésre való.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 462. vel, ubi Coloni macellum conductum habent, pecora *eiectitia* pro emacillando obtrudat.

Eijthel, mensuræ liquidi species apud Siculos V. s. *Pinta; székelyeknél divatos folyadékmérték, pint.* Szék. Okl. I. 261.

Eipericus, hypericus, hibericus asturio, pullus equitii generosi. Decret. S. Ladislai Regis lib. 3. cap. 28. Amade CXLIV. Fekete paripám volt Spanyolországból, szürke Erdélyből jött, pej pedig Moldvából.

Eiulantes, ita dicti anabaptistæ, quod lamenta et eiulationes gratissima Deo esse assererent; *siránkozók.* Nagy Hier.

Ejas, Elas, q. v. Opin. P. I. §. 14. et passim.

Ejectatio comitialis, impositio, census per comitia; *országgyülési kivetés.* Törvt. Msz.

Ejitium, exitium; *tönkremenés.* Fragm. Chron. Rythm. Temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 50. Gentis suæ exilium Videns atque *ejitium.*

Elabescere, elabi e memoria; *feledésbe menni.* Fej. X. I. 554. Ne *elabascant* res, quæ in tempore peraguntur.

Elaborare, (Du C.) adornare, excolere; *kikésziteni.* Germ. ausarbeiten. Vect. Ref. B. 2. De . . . cutibus . . . *elaboratis.* Cf. Appul. Flor. p 346.

Elanguescentia, æ, ab elanguendo, languor; *lankadtság.* Imre Phi. 390. animam virium suarum remissione et quasi *elanguescentia* posse interire.

Elargare se, progredi (Du C. al. s.); *kiterjeszkedni.* Ljub. Mon. Sl. III. 288: nullo modo se *elarget* de faciendo aliquam promissionem.

Elater, (ἐλατήρ) agens, movens, vel tendens res; *rugó.* It. molla. Ger. Spring-, Triebfeder. F. Balass. Casula. Steph. App. *Elater* æris compressi est ad elaterem dilati.

Elaterius, i, ἐλατήρ, agens; *rugó, hajtó.* Reg. Turm. Præt. 27. Per Primarium Vigiliarum Magistrum quasi *elaterium* omnia Brigadæ suæ negotia promovebuntur.

Elatio, (Du C.) superbia; *fennhéjázás.* It. elazione. S. de Kz. Chr. II. 2., 2. Rex vero *elationis* fastu inflatus ac furore. Cf. Arnob. 2, 63.

Eleborus, i, helleborus; *hunyor.* It. ellèboro. Schläg. 877. eleborus *szöktetőfű.*

Electi, (Du C.) ita nuncupati quidam hæretici ex secta Manichæorum, qui nec carnibus vescebantur neque uxores ducebant; *választottak.* Nagy Hier.

Electio per inspirationem, *isteni ihlettel történt választás.* Batty. Leg. III. 43. an. 1309. *Per inspirationem* fit *electio,* si Canonici . . . quasi divina revelatione et inspiratione omnes . . . consenserint in aliquem.

Electitius, 3., eligens, facultatem eligendi habens; *választó, választási.* Magy. Jogt. Eml. I. 246. Tör. Tár. XV. 160. *electitium* ius.

Elective, facta electione; *választás utján.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 69. an. 1292: per conscienciosam inquisicionem . . . consociorum . . . ad hoc *elective* transmissorum.

Electivus, 3., facultate, iure eligendi reges præditus; *választó.* Hor. Mem. 348. Regnum Hungariæ *Electivum.* Beng. Ann. Er. Cœn. 281. Andr. Pann. 170.

Elector, *választófejedelem.* It. elettore. Ger. Churfürst, Wahlfürst. Tit. Aust. Imp. p. 7: In imperio Romano Germanico Insignia Diadematis imperatorii ad nostram usque ætatem iure solummodo Electionis a Regibus nostris suscipi consueverunt, et a Principibus, quos *Electores* olim vocarunt, Suffragiorum pluralitate hactenus impertita fuerunt.

Electoralis, electoris, ad electorem spectans; *választói.* It. elettorale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 590. Augusti II. Poloniarum Regis et Saxoniæ *Electoralis* filium.

Electoratus, us, abstr. ab elector — dignitas et territorium electoris; *választó fejedelemség.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 590. Rák. Ön. p. 136. l. 3—5. (4.). . .

Electorissa, æ, uxor electoris; *választó fejedelemnő.* Tör. Tár. 1890. p. 605.

Electrinus, ex electro; *borostyánkőből való.* Fej. II. 93. dedi . . . binas inaures *electrinas,* duo aurea monilia. Cf. Trebell.

græco catholica unita ; *Kanon szerént egyesült egyház.* Szék. Okl. III. 94.

Ecclesia Cathedralis, *székez v. püspöki egyház.* Cod. Dip. Arp. V. 100. Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. II. 143. Sunt autem *Ecclesiae* aliæ *cathedrales,* ita dictæ, quoniam in ipsis Cathedra Episcopalis ad populum et Clerum instruendum erecta esse debet. Hæ, si habeant alias Cathedrales sibi subordinatas, Metropolitanæ nuncupantur.

Ecclesia Collegiata, (Du C.) quæ est collegii canonicorum ; *társas egyház.* Kövy El. 698. Authentica sigilla adeoque archiva publice habent : Metropolitanarum, Cathedralium item (idest Episcopo gaudentium præter Albaregalensem, Rosnaviensem, Cassoviensem et Szatmariensem) nec non Csazmensis et Posoniensis *Collegiatarum* (idest præpositum tantum habentium) Ecclesiarum capitula. Batty. Leg. III. 483. an. 1450. Eszt. Okm. p. 83. an. 1337. Kass. P. P. I. 219.

Ecclesia conventualis, (Du C.) in qua est collegium canonicorum vel monachorum ; *szerzetes egyesületi egyház.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14.

Ecclesia filialis, (Du C.) quæ alteri subiecta est, nec proprium habet sacerdotem ; *fiók egyház.* Törvt. Msz.

Ecclesia metropolitana, V. s. *Ecclesia cathedralis ; érseki szentszék.* Törvt. Msz.

Ecclesia orientalis, ecclesia græci ritus ; *görögkeleti egyház.* Kass. P. P. I. 168. Schema Eccl. Taxarum pro *Ecclesia orientali* Altissime defixum. Száz. II. 3.

Ecclesia parochialis, (Du C.) cui præest parochus seu curio ; *megyés papi egyház, anyavidékes egyház.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14.

Ecclesia patronata, quæ subest curæ patroni ; *pártfogás alá tartozó egyház.* Törvt. Msz.

Ecclesia Religiosa, ecclesia, cui præsunt monachi ; *szerzetes egyház.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 224. ut pallium ipsum apud *Cathedralem* vel *Religiosam Ecclesiam* illius loci fideliter deponatur.

Ecclesia Romano - Catholica, *római-katholikus egyház.* M. Bel. Geogr. 502.

Ecclesia viduata, Episcopo privata Eccl. ; *püspökétől megfosztott egyház.* Pár. Páp.

Ecclesiarcha, ecclesiæ præfectus ; custos in capitulo ; *egyháznagy ; káptalani őr.* Szilády Tör. Magy. Em. IV. 113. Cher. Jus. Eccl. I. 269. In Capitulis Græci Ritus uniti Præpositus maior nuncupatur Archi Presbyter ; Lector : Archi-Diaconus ; Cantor : Primicerius ; *Custos : Ecclesiarcha ;* Scholasticus : Professor Rituum ; et Canonicus Cancellarius : Cartophylax, Nov. Calend. 51.

Ecclesiasta, æ, nom. actoris ab abstracto : ecclesia. Ecclesiastæ dicti hæresis Lutheranæ Prædicatores in Epist. Joan. Sturmii ad Regem Daniæ Christianum III. (Du C.) ; *pap.* It. curato luterano. Bod. Hist. Un. Trans. 343. Ostendit indecorum esse, ut qui *Ecclesiasta* non esset, vox Ecclesiæ esse debeat.

Ecclesiastes, orator sacer, (*ἐκκλησιαστής*) ; *szent, egyházi szónok.* Kaprinai. Eloq. I. 37. Caveat igitur *Ecclesiastes* ea pertractare argumenta. Beng. Ann. Er. Cœnob. 175.

Ecclesiasticalis, idem ac ecclesiasticus a pr. *ἐκκλησιαστικός,* ad cœtum sacrum pertinens ; *gyülekezeti, egyházi.* Fej. X. 3. quod Episcopus Banderium proprium, Capitulum autem et alii viri *ecclesiasticales* summas pecuniarum ratione exercitus solvere et propter illas expediendas eorum Valachos exactionari habent.

Ecclesiastice, more ecclesiæ ; *egyházilag.* Tör. Tár. 1889. p. 385.

Ecclesiastici, qui sunt ex ordine sacro, ordinis sacri ; *egyházi személyek, egyházi alattvalók.* Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. V. 209.

Ecclesiastico-politicus, e viris ecclesiasticis et civilibus constans ; *egyházpolitikai.* Cher. Jus. Eccl. I. 328. Unde tam in Austria, quam Hungaria vetitum est, excommunicationem sine consensu Imperantis civilis in quempian pronunciare ac speciatim in Austria caussa a deputatione quapiam mixta seu *ecclesiastico-politica* discutitur. Coll. I. 11.

Ecclesiasticus, 3., (Du C.) ad ecclesiam, clericum pertinens. Törvt. Msz. *ecclesiasticae* censuræ ; personæ.

Ecclesiola, demin. ab *ecclesia* (Du C.) capella, sacra ædicula ; *kis templom.* Kat. Hist. Reg. I. 98. Antiqui mobiles *ecclesiolas* in itinere de pellibus caprarum factas habebant, quas inde *capellas* vocabant. Can. Ecc. XXXI. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 83. Fer. Mon. Sl. XVIII. 351. an. 1730.

Ecclipsare vel **Ecclypsare,** (a gr. *ἐκλείπειν*) (Du C.) obnubilare, obscurare ; *elhomályosítni.* Otia Bachm. 138. Tibi semper videtur, rationem esse *Ecclipsatam* illi, qui dissentit a tua hypothesi. Kov. Form. St. XIII. sicut solem videmus *ecclypsari.*

Ecclypsio, decessio, deductio, damnum, iactura ; *fogyatkozás.* Germ. Ausfall. Vect. Ref. R. 2.

Eccoproticus, a gr. *ἐκκοπρέω,* a stercore purgans ; *béltisztító.* Lzb. Cod. Med. III. 91.

Eclipsare, V. Ecclipsare. Szentiv. Cur. Misc. Dec. 42. Ex Eclipsi. Illud enim sydus, quod aliud *eclipsat,* est illo, quod *eclipsatur,* inferius.

Eclipsari, eclipsim seu defectionem pati (Du C.) V. *Eclipsare ; elhomályosodni.* Pel. In epiph. s. II. c. 2.

Eclipsatio, defectio solis et lunæ ; *megfogyatkozás, elhomályosodás.* Pel. In Epiph. s. II. c. 2. Tertium fuit miraculum *eclipsationis.*

Ecnephia, gr. *ἐκνεφίας,* turbo ; *forgó szél.* Nagy Hier. Cf. Plin. 2, 48, 49. Senec. Qu. Nat. 5, 12.

Econtra, contra ; *ellenben.* Art. Diæt. Pos. 67.

Ecota, fors. idem, quod apud (DuC. *Escotus* = perversus homo latro), hic loci : *manus latronum.* Fej. IV. 1., 46. Archiepiscopus ea cum quadam *ecota* ipse de novo spoliavit vel spoliari mandavit — monasterium.

Ecphora, gr. *ἐκφορά,* atrium, porticus ; *tornácz, folyosó.* Nagy Hier. Cf. Vitr. 4, 3 ; 6, 2.

Ecstaticus, 3., (*ἐκστατικός*) animo alienatus ; *elbájolt, magánkivüli, elragadtatott.* It. estatico. Vern. Met. II. 201. Ita olim Archimedes totus *ecstaticus* et quasi totus anima sine corpore in balneo hydrostaticam veritatem profunda et ab omni sensatione abducta meditatione invenit.

Ectasis, v. ecstasis, (Du C.) animi a sensibus alienatio ; *elragadtatás.* Gall. exstase. Nagy Hier. Cf. Tertull. Anim. 45. Augustin. de Gen. ad lit. 11. Hieron. in Jesaj. præf.

Ecthesis, (*ἔκθεσις*), expositio, interpretatio ; *fejtegetés.* Czvit. Spec. 185. Heraclii *Ecthesin* sive Exposit'onem et Hæresin Monotheleticam damnavit.

Ectroma, (Du C.) gr. *ἔκτρωμα,* abortus ; *idétlen szülés.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Hær. 7.

Edema, tis, tumor, œdema ; *vizdaganat.* It. edèma. Verancs IX. 235. Reverendissimumque dominum Locumtenentem prestolor, communicato enim inter nos consilio decrevimus termas ambo inire ; ille ut sua curet *edemata,* quæ patitur in pedibus, ego meam schiaticam.

Edicere, renuntiare alicui aliquid ; *felmondani.* Opin. 1810. de ordine famulitii 14-to *b)* si de termino *edicendi* servitii inter herum et servum aliter conventum fuisset. Törvt. Msz. *edicere* capitale, *edicere* laborem.

Edictalis, (Du C.) præcipiens, convocans ; *felhivó, összehivó.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. II. §. 12 : Judex . . . citationem *edictalem* contra reum conventum expediat. Cf. Ulp. Dig. 38. 6, 1. §. 4.

Edictalis citatio, sententia, qua quis in ius vocatur ; *összehivó végzés.* Törvt. Msz.

Edictalis Terminus, publicatus, promulgatus constitutus dies ; *közzétett határidő.* Tiszth. Ir. *Edictales Termini.* Közhirül tétetett időhagyás. Cher. Jus. Eccl. II. 272.

Edictaliter, per edictum ; *közparancsolat, hirdetés utján, hirdetvényes, zárnapilagos, végzésileges idézvény által.* Kass P. P. I. 196. Pupillorum ad officium pupillare Dominii T. *edictaliter* citandorum.

Edictio, actus renuntiandi ; *felmondás.* Art. D. 1840. p. 66. Cambiales propriæ, quæ post visum ad certum tempus vel *edictionem* sonant.

Edictum, litteræ citationem continentes, citatio (Du C. al. s.) ; *idéző, határidőt rendelő levél.* Kass. P. P. I. 292.

Edictum monetale, proclamatio de reditibus publicis ; *pénzügyi hirdetmény.* Pfahl. Jus. Georg. LXXVI. Verum quidem est, quod in *Edicto Monetali* (Finanz-Patent) Caroli I. . . . mentio Servorum fiat.

Edictum tolerantiæ, scriptum, statutum facilitatem erga dissentientes in sacris continens ; *vallástürelmi parancsolat.* Törvt. Msz.

Edictum valvale, edictum, quod valvis affigebatur ; *ajtóra szögezett idézés.* Kov. Form. St. CXXIV. Monitoria seu *Edicti Valvalis* Formula.

Ediffare, enarrare ; *elbeszélni.* It. raccontare. Fej. IV. 1., 337. Universum statum Tartarorum prout viderat . . . *ediffandum* nobis promiserat.

Edificatio, salubre, pium exemplum ; *épületesség.* Frak. Mát. Lev. II. 1.

Edila, (Du C.) dilectus, quo nomine dictus est Salamon ; *kedves.* Nagy Hier.

Editor, qui dat alicui syngrapham (Du C. al. s.) ; *váltókiállító.* Germ. Aussteller. Art. D. 1840. p. 55.

Edium, edulium ; *étek.* It. edulio. Schläg. 1835.

domo nostra *tavernica* perquisitas . . . Hor. Mem. 109.

Domus torcularis, torcularia domus; *prés-ház.* Kass. Jur. Civ. I. 128. non itaque in allodio, horto aut *domo torculari* personaliter reperiri nequiret.

Domus vigesimalis, d. vectigalibus, quæ vigesimales audiebant, destinata; *huszad vámház.* Kronst. I. 746.

Domus villarum, villa rustica; *paraszt telek.* Ger. Bauernhof. Quel. Sieb. I. 26. Sæc. XV.

Donacionalis, ad donum, donationem pertinens; V. Litteræ donacionales. Dip. rel. reip. Rag. 621.

Donans, qui donum dat; *ajándékozó, adományozó.* Cher. Jus. Eccl. II. 250. Törvt. Msz. Vern. Phil. Mor. 386. Contractus benefici sunt 1. Donatio stricte talis seu contractus beneficus, vi cuius res corporalis vel incorporalis alteri datur. Qui dat, *donans,* qui accipit *donatarius* audit.

Donarium, (Du C.) donum; *ajándék, jutalom.* Pel. Serm. Qualia *donaria* persolvit deus suis servis sibi obedientibus . . . sed qualia donaria tribuit diabolus? Hiem. 31. i. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Donatarius, (Du C.) qui donum accipit Cf. Donans; *adományos, ajándékvevő, ajándékos, megajándékozott fél.* Törvt. Msz. Art. Diæ. Pos. 42. Szirm. 73.

Donatio, (Du C.) literæ donum continentes; *adománylevél.* Törvt. Msz. Georch. H. T. Előszó.

Donatio matutina, donum mariti primo mane post nuptias datum; *jegyajándék, nászajándék, jegybér, jegypénz.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 219 uti sunt: Paraphernum, *Donatio matutina,* Morgengabe, Promissio numi lusorii, Spielgeld, vel ad spinter, Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

Donatio mixta, Donatio pura, donatio prædiorum a rege et pro meritis et pro pecunia oblata. Georch. H. T. II. 31. Királyi adománynak azt nevezzük, midőn a Felség valamely vagy már törvényesen reászállott vagy nemsokára reászállandó fekvő jószágot mindennemü hozzátartozandókkal (appertinentiæ) együtt valakinek odaad akár ingyen merő érdemeire nézve, akár úgy, hogy érdemeit valamely somma pénzzel megtoldja; mellyre való nézve amazt merő *(pura),* emezt pedig elegyitett *(mixta)* adománynak nevezhetjük.

Donatio prædialis, donatio ecclesiastica; *egyházi adomány.* Törvt. Msz.

Donatio prærogativa, honestius præcipiendi ius; *elsőbbségi adományozás.* Stat. Jur. L. II. p. 44: antiqua consuetudine receptum est, ut in divisione alterutri parentum divisionem celebranti, arbitrio bonorum virorum ex bonis mobilibus pro facultatum modo, id est, si modica fuerit substantia, minus: si ampla, eo honestius præcipiendi ius ei permittatur, vulgo *donatio praerogativa* vocatur. Si vero legatum intercesserit, cessat donatio præcipua, nisi legato cedere et præcipuam eligere malit.

Donatio sigillorum, *czédula pénz.* Ger. Zettelgeld. Batty. Leg. III. 160. an. 1318: Item ad *donationes sigillorum* quolibet anno ab Jobbagionibus nostris quindecim marcas accepit (ad hæc adnotat Bat.: in Hungaria diceremus *czédula pénz* seu schedarum pecunias, has enim redimere solent in sedibus decimalibus).

Donationalis, ad donationem pertinens; *adományi.* Arch. Rák. VIII. 45. Törvt. Msz. *donationales* literæ.

Donationalis regulatio, norma, regula donationum; *adományozás szabálya.* Proj. Leg. Civ. 190. Si duo fratres iam divisi bona quæpiam pro hæredibus et posteritatibus primum masculini, his vero deficientibus fœminei sexus simul impetrent, et dein inter se dividant, una linea in semine deficiente, successio quidem conformiter ad dispositionem Tit. 47: 1-mae et *donationalem regulationem* ad superstites masculos alterius lineæ quoad hæreditatem ipsam devolvetur.

1. **Donatista,** æ, (Du C.) discipulus infimæ classis, ubi partes orationis Donati resolvuntur, lectio ex Donato explicatur etc. Leges Schol. Schem. 39. Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 107.

2. **Donatistæ,** asseclæ Donati, episcopi fanaticorum, qui regnante Diocletiano Carthagine pro fide Christiana sua sponte mortem pati voluerunt et quibus vidua, dives Lucilla, præfuit. For. Scr. p. 24: (Donatistæ) Quorum prius error erat: Nullos malos esse in Ecclesia, sed tantum bonos . . . Ajebant Filium esse minorem Deo Patre et Spiritum Sanctum minorem Filio . . . Baptismum Jesu Cristi confundebant cum Baptismo Joannis . . . Contemnebant Donatistæ Sanctum Chrisma . . . Cher. Jus Eccl. I. 91.

Donativum, (Du C.) donum, donatio; *adomány, ajándék.* It. donativo. Fej. V. II. 247. quo clarius suorum fidelium corda lenit nectareis *donativis.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 115. Eszt. Okm. p. 13. (Decr. Emerici) 1202.

Donatus, classis infima gymnasii, ubi ex *Donato* pensa recitantur, explicantur, principia linguæ latinæ traduntur; *előkészítő osztály.* Brezny. Leges Schol. Schem. 40., 42.

Donum sponsalisticum, vestis sponsæ nuptialis; *jegy-ruha.* Georch. H. T. I. 78. II. 192. A jegyajándékot jegyruhának nevezték Eleink, nem oly értelemben ugyan, mintha csak ruhából állana, hanem, mivel többnyire ruhát szokott ajándékozni jegyesének a Legény; ámbár készpénzt, drágaköveket és gyöngyöket vagy más eféle csemetéket is adnak jegyruha gyanánt.

Doplerium, (Du C.) fax sic dicta a fune dupplicato. V. s. *confectio zucarri*; *fáklya.* It. doppiere.

Doppia, æ; *kettős könyvvitel.* Wallaszky 509. Arithmetica et Elementa Matheseos atque Mechanicæ, horis æstivis ad praxim deducenda, cum generalibus notionibus scripturæ, ut vocant, duplicis seu *Doppiae,* quæ in rite ordinanda re familiari, et domestica œconomia versatur.

Dorgatorium, ab. Hung. *dorgálni,* quod idem est ac reprehendere, castigare; dorgatorium reprehensionem, castigationom vel litteras castigatorias significat et vulgariter usurpatur; *megrovás, feddés, dorgálás.* Ger. Verweis, Tadel. Passim.

Dorica, æ, acipenser sturio (Linn.); *tok.* Schläg. 784.

Dorixous, faber lancearum; *kopja gyártó.* Ger. Partisane-Feger. Pár. Páp.

Dorma, celox; *gyorshajó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dormientes, 1. septem martyres ita dicti, qui Decio Imperatore a. 250. ad Ephesum specui inclusi et iuniore Theodosio imperatore ibidem inventi sunt. 2. *Condormientes* q. v.; *1. alvószentek, 2. együttalvók.* Nagy. Hier.

Dormire, cessare; *szünetelni.* Georch. Hon. T. II. 17. Nagy. Jus. Trans. Sax. 76. *Dormire* dicitur præscriptio, dum videlicet inchoata quidem est, sed ob impedimentum interveniens, e gravissimis causis, puta: belli, captivitatis hostilis et a paritate huius pestis promanans suspensa manet.

Dormitabundus, a, um, dormitans, oscitabundus, tardus, lentus; *álmos, álmatag.* I. M. Stellæ Descriptio Altemburgi p. 863. Fluvius enim Litha, postquam plana *illa* e regione Altemburgi fluere cœpit, plane tardus efficitur, et velut *dormitabundus* incedit.

Dormitantii, alias: psychopannichitæ, hypnopsychitæ, quietistæ; *lélekaltatók.* Nagy Hier.

Dormitio, somnus mortis; *alvás, halál.* Otia Bachm. 247. consideransque illos, qui cum pietate *dormitionem* accipiunt. Cf. Tertull. Patientia. 9. Hieron. Ep. 103. no 15. Inscr. Orelli no 4461.

Dormitio Sanctæ Mariæ, S. M. in cœlos gloriosa assumptio; *Mária menybemenetele.* Batty. Leg. T. II. 182.

Dormitorianus, alias: dortotarius, dortorarius, (Du C. dormitorarius) Is, cui cura est dormitorii in monasteriis, vel Ecclesiis; *hálószoba felügyelője.* Nagy Hier.

1. **Dormitorium,** (Du C. 2.) Conclave monasteriorum et collegiorum canonicorum, in quo sunt plures lecti; *hálóterem.* Szék. Okl. I. 150. ecclesias cum campanilibus, campanis, cemeteriis, *dormitoriis,* hortis, *hortalitiis* et aliis necessariis officinis fundare et construere. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 157. Cf. Plin. 30, 6. 17.

2. **Dormitorium,** publicus sepulcrorum locus; *temető.* Gottes acker, Friedhof. Pár. Páp.

Dormiturire, nisum ad dormiendum habere; *alhatnék.* Corp. Gram. 239.

Dornetum, pannus, qui in urbe Tournai Flandriæ, (Flandris Doornik) conficiebatur; *Tournai városi kelme.* Cod. Zichy I. 277. ulna *dorneti.* Fej. X. 1. 63.

Dorni, c. V. *Dornetum.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 268. et solvere eidem magistro Farcasio unam peciam panni de *dorni* (c.) coram nobis.

Dorsalis, e, ad dorsum pertinens inscriptio, quæ in dorso inscripta est.; *hátirat, felzet.* — It. indossamento, indossato. G. Fej. T. XI. V. Un. 35. *Dorsalis* inscriptio coæva.

Dorsaliter, in dorso; *hátul, hátiratban, felzetileg.* It. perindossato. Kass. Jur. Civ. 1. 99. Terminus et Locus Comparitionis *dorsaliter* inseritur. Kövy El. 798. Fej. T. XI. V. Un. 367.

Dorsina, æ, pellis (de dorso detracta); *bőr.* Fr. Lib. Rat. I. 102. quatuor *dorsinas* vulpium emi.

Dorsinus, 3., ad dorsum spectans; *háti.* Száz. XXIV. subam vulpinam *dorsinam.* Mon. Comit. Trans. V. 193.

Dorsitergum, tergum; *derék.* Schläg. 433.

Dorsuale, (Du C.) stragulum, quod animalium dorsis immittitur; *háttakaró, csó-*

damnosus); *pazar, költséges.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 384. quo casu, etiam in damnorum, et *dispendiosarum* erogationum refusione convincitur. Kövy El. 99. Ac. Com. Sopr. p. 180. Benkő. Top. Misk. 54. An. Sc. I. 396. sæc. XIII. Cf. Colum. 2, 20. 1.

Dispendium, quo tempus teritur, fallitur; *időmulatás, szórakozás.* Rák. Ön. 229. hiemalis temporis *dispendia.*

1. **Dispensa,** æ, (Du C.) penaria, promptuarium, cella (a dispensando); *éléskamra.* It. dispensa. Coll. I. 154: utensilia ... ad Credentiam, Culinam, *Dispensam* ... pertinentia. Arch. Rák. VIII. 347.

2. **Dispensa,** æ, (Du C.) expensi ratio, sumtus; impendium; *költség.* V. s. *Currule.* Diar. Com. II. 88.

Dispensabilis, cui gratia, venia alicuius rei fieri potest (Du C. al. s.); *megengedhető.* V. s. v. Parola.

1. **Dispensatio,** (Du C.) provida iuris communis relaxatio; *felmentés.* Coll. II. 372: Pontificia *dispensatio.*

2. **Dispensatio,** (Du C. al. s.) divisio; *felosztás.* Reg. S. Ben. 22., 3. Lectisternia pro modo conversationis secundum *dispensationem* abbatis sui accipiant. Cf. Plin. 11, 41, 14. Frontin. Aquæd. 78. fin.

Dispensatio matrimonialis, venia data ad matrimonium ineundum; *házassági engedelem.* Kass. P. P. I. 169.

Dispensatio regia, venia, exceptio rege concessa; *királyi kivétel.* Georch. H. T. II. 35.

Dispensatio seu sanatio matrimonii in radice, illegitimi matrimonii radicitus facta diremtio; *az érvénytelen házasságnak gyökeres felmentés általi orvoslása.* Kon. Egyh. 530.

Dispensative, cum dispensatione, venia, permissione; *megengedve.* Cod. Dip. And. I. 477., 531. et *dispensative* sub eadem capella permisimus fieri sepulturam.

Dispensativus, (Du C. qui relaxari potest) divisus; *felosztott.* Andr. Pann. 161. Tunc enim omnes dotes *dispensativae* corporis sui suspensi vel inclusi erant in superiore parte animæ.

Dispensator Divinorum Mysteriorum, sacerdos; *pap.* Hor. Mem 479.

Dispensator frumentarius, curator annonæ; *gabnasáfár.* Thök. Diar. II. 127. Conventio *dispensatoris frumentarii,* cuius annus incipit a. 1. Januarii.

Dispensator Regius; *királyi számtartó; sáfár.* Prisc. Serv. p. 32: *Dispensator regius* fuit œconomus, qui Rationes domesticas Aulæ curabat atque dispensabat.

Dispensatorium, (Infirmorum): (Du C. al. s.) tractatus, qua ratione cum ægrotantibus in Nosodochiis sit procedendum; *orvosi utasítás.* Wallaszky 193.

Dispensatorius, 3., absolvens (Du C. al. s.); *felmentő.* Rák. Ön. 18. Decretum Imperatoris *Dispensatorium.*

Dispensatrix, (Du C.) *procuratrix,* quæ dispensat; *kiosztó.* It. dispensatrice. Beng. Ann. Er. Cœn. 87. victoriarum *Dispensatrix.* Cf. Hieron. Quæst. Hebr. in Paralip. 8. Inscr. Murat. 968, 9.

Disperdere, tempus terere, fallere; *mulatni, szórakozni; időt elvesztegetni.* Rák. Ön. 234. *disperdere* tempus.

Dispersa mente, temere, insane; *eszeveszetten.* S. de Kz. Chr. II. 5. 1.

Dispersor, qui dissipat. Textum v. sub. *Congregator; tékozló.*

Displantare, plantas evellere; *palántát kiszedni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 140. an. 1441: plantatoribus erat permissum, quod id, quod erat plantatum non *displantaretur.*

Displicenter, (Du C.) moleste, odiose, ægre; *kellemetlenül.* Batty. Leg. III. 427. an. 1437. Pest. Vár. Levt.

Displicentia, rectius: displacentia = molestia, offensa (Du C.); status miserabilis; *elégedetlenség, kellemetlen helyzet.* Gal. désplaisance, deplaisir. It. displicenza. Chr. Dubn. p. 183. Bona eorundem confiscaverunt in *displicentiam* regie maiestatis. Cf. Senec. Tranqu. an. 2.

Displicibilis, (Du C.) displicens; *nem tetsző.* Tör. Tár. 1892. p. 386. *displicibilis* et exosa.

Displosio, actus tormenta emittendi; *kisütés* (ágyú stb.) Törvt. Msz. 1888. p. 47. *displosio* tormentorum.

Disponere, 1. velle, in animo habere, statuere; 2. decernere; *1. szándékozni; 2. elhatározni, rendelni.* 1. Chr. Dubn. 97: (Ladizlaus) in peregrinacione proficisci Jerosolimam *disponebat.* S. de Keza Chr. II. 2., 1. Coronam regni Emerico Duci suo filio se daturum *disposuit.* II. 5., 1. 2. Rák. Ön. 54. sed placuit sibi Domine aliter *disponere* de me. Cf. Ulp. Dig. 43, 30. 3. §. 4.

Disponibilis, cuius potestas et copia alicui data est; *rendelkezésre álló.* Károlyi Mat. Tent 22. Virium ad necessitates Monarchiæ in physico respectu *disponibilium* adplicatio supponit considerationem status financialis dein virium defensivarum.

Disponsare, (Du C.) despondere; *eljegyezni.* Mem. Pauli. 436. Soror Mariza ... *disponsata* et annullata fuit in abbatissam.

Dispositarius, i, qui, potestate facta dat alicui syngrapham; *rendelményes.* Art. D. 1840. p. 58.

1. **Dispositio,** inclinatio, indoles, conditio animi; *hajlam, hajlandóság, kedv, hangulat.* Bene Med. II. 409. Aliqui homines præditi sunt *dispositione* peculiari furunculosa Vern. Psych. 293.

2. **Dispositio,** (Du C.) ordinatio, arbitrium, iussum; *parancs, intézkedés.* Arch. Rák. VIII. 382. Cf. Capitol. Maxim. 9. Sidon. Ep. 3, 6.

Dispositio Ultima, Testamentum; *végső intézet* v. *rendelkezés.* Georch. H. T. II. 283. Bethl. G. lev. 9.

Dispositionales, (sc. litteræ) dispositionem, decretum continentes; *rendelkező levél.* Nagy Hier.

Dispositionem, ordinationem facere, disponere, præcipere; *rendelkezni.* Ac. Com. Sopr. p. 34.

Dispositiuncula, brevis discriptio; *kis tervrajz.* Irodt. Közl. VII. I. p. 79.

Dispositiva, æ, conclusio; *záradék.* Cher. Jus. Eccl. 1., 106. sunt autem solemnitates (expeditio) sequentes 1. Nomen Papæ seu rescribentis præmittitur 2. Narratio ... 3. *Dispositiva* seu *conclusio,* in qua rescribens mentem suam manifestat.

1. **Dispositive,** disponendo (Du C. al. s.); *előkészítőleg.* Pel. In epiph. s. IV. c. 5. mores hominum a sideribus causantur alio modo *dispositive.*

2. **Dispositive,** decisive, certe, explorate (Du C. al. s.); *határozottan.* It. decisamente. Gall. avec précision. Ger. entschieden. Szegedi. Rubr. Præf. 3. ob imperfectionem ... orationis ... cum de nullo disponant; *dispositive* seu decisive allegari non possunt.

1. **Dispositivus,** 3. qui ita dispositus, affectus est; *hajlandó, hangoló.* Nic. de Mir. 456. Propterea Christus hæc *dispositiva* negationis media videns, dixit ei: Antequam gallus cantet, abnegabis nosse me.

2. **Dispositivus,** 3., disponens, ordinans; *rendelő, rendelkező.* Kat. Hist. IX. 9. statuto sive *dispositiva* ordinacione G. Fej. VIII. 3. 595.

Dispositorius, 3., disponens; *előkészítő, elrendelő, rendelményes.* Törvt. Msz. Pel. De s. Joanne s. III. c. 2.

Dispositus, 3., affectus (Du. C. al. s.); *hangolt.* Kaz. Lev. I. p. 47.

Dispotina, æ, domina; *úrnő, úri asszony.* ex græco δεσπότης = dominus. S. de Kz. Chr. II. 1., 19. Imperatrix etiam cum suis *dispotinis* de muro egredientes ad sua palatia perrexerunt præ summa verecundia, quod acciderat, reputantes.

Disproportio, conditio iusto maior, minor; inæqualitas; *aránytalanság.* Ker. Nap. 380. Törvt. Msz.

Disproportionate, sine proportione; *aránytalanul.* It. sproporzionatamente. Törvt. Msz.

Dispunctio, actus dispungendi, refutatio; *leszámolás, leczáfolás.* Cat. Libr. S. Ivanics 224. Pray Georgii Katona Steph. et Cornides Danielis Epistolæ exegeticæ in *Dispunctionem* Antonii Gánóczy cum appendicula. Pestini. 1784. Cf. Ulp. Dig. 42, 5, 15.

Disputabilis, in contentione positus; *kétségbe vonható.* Pril. Abact. 54. Cf. Senec. Ep. 88 ad fin.

Disputative, disputando; *vetekedőleg, vitatólag, vitázva.* Törvt. Msz.

Disputatoria Exercitia, disputandi exercitatio; *vitatkozó gyakorlatok.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 55.

Disputatrix, femina disputans; *vitázó nő.* Gall. disputatrice. Beng. Ann. Er. Cœn. 569.

Disquescere, in quiete non sinere aliquem, turbare, vexare aliquem, molestiam exhibere alicui; *nyugtalanitani.* Cod. Dip. Pat. VI. 2. 1. aut aliqua magna parvaque regni nostri persona audeat *disquescere* prenominata sancti Mychaelis Vesprimiensis ecclesie.

Disquiparantia, subst. comp.: dis + æquiparantia, differentia rerum, quæ se invicem non æquiparant; *egyenlőtlenség.* Pázm. Dial. 373.

Disradicare, evellere; *kitépni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 140. an. 1441. quod plantatum est ... *disradicetur.*

Disrobatio, (Du C.) rapina; *rablás.* Ljub. Mon. Sl. I. 96: *disrobationem* piraticam facientes. Batty. Leg. III. 34. an. 1309. Száz. XXIV. 199. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 509.

Dissaisiare, (Du C.) (a dissaisina) possessione pellere; *kizavarni a birtokból.* Gall. déssaisir. Uj Magy. Muz. 199. Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut *dissaisiatur* aut utlagetur aut exuletur aut aliquo modo destruatur.

Dissaisina, (Du C.) exturbare de possessione; *kizavarás a birtokból.* Gall. dissaisissement. Új Magy. Muz. III. 196. Recogni-

heret, addit subiectionem illam in omni timore debere esse, non solum erga Dominos bonos et modestos, sed etiam *discolos* id est mirabiles.

Discommunicantes,(Du C.) qui cum cæteris fidelibus non communicant, nec oblationes cum iis conferunt; *külön áldozók.* Nagy Hier.

Disconpare, operire; *feltárni, nyitni.* It. scoprire. Rač. Mon. Sl. XIII. 264. an. 1359: fratres minores debeant *disconpare* viam, que vadit iuxta murum civitatis.

Disconsolare, contristare; *busít, gyötör.* It. sconsolare. Arch. Rák. X. 8. utrum sit de tempore *disconsolálni* az peragálandó inquisitióval.

Disconsolari, consolatione privari (Du C. *disconsolatus).* Nill. Symb. p. 589: ut... *disconsolatis.* et in æterna salute periclitantibus ovibus... provideamus...

Discontare vel **Escontare,** pro fenore, usura detrahere; *kamat fejében — a meddig t. i. a kifizetésért várni kell — leszámolni.* It. scontare. Törvt. Msz.

Discontinuare, non continuare, interrumpere; *nem folytatni, megszüntetni.* Pázm. Dial. 306. Pel. In parasceve s. II. c. 6.

Discontinuatio, (Du C.) actus interrumpendi; *nem folytatás, félbeszakítás.* Pázm. Dial. 314. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 277. Causa *rotunditatis* in bulla eadem est et quoad membranulam aquæ et quoad aërem inclusum nempe iunctus appetitus continuationis, aër enim æque ac aqua separationem fugit ideoque se in rotundam figuram convolvit, hæc enim figura maxime *discontinuationem* corporis prohibet.

Discontinuus, 3., non continuus; *nem folytonos, félbeszakított.* Pázm. Dial. 312.

Disconvenientia, iniquitas, indecorum; *rendetlenség, illetlen dolog.* It. sconvenienza. Gal. inconvenance. Ger. Ungebühr. Jogt. Eml. T. III. p. 361. in birsagiorum exactionibus... multas *disconvenientias* et illegalitates... observatum... Arch. Rák. VIII. 40. Severin. 70. Szend. Misk. Tört. III. 386. an. 1696. Cf. Tertull. Testim. an. 6.

Discooperire, (Du C.) non tegere. detegere; *nem fedni be, lefedni.* Gall. découvrir. Kronst. I. 612. Cf. Vulg. Levit. 8, 7. Sam. 2, 6. Ruth. 3, 7.

Discoopertus, (Du C.) non coopertus, incultus; *nem fedett, leleplezett, durva.* It. scoperto. Fejér IV. 2., 375. versus meridiem super lapidem antiquatum et *discoopertum.*

Discophorus, i, δισκοφόρος — discipuli, quorum officium erat patinas portare; dapifer (Du C.); *tányér-, ételhordozó.* Brezny. 360. Cf. Hieron. in Daniel. præf. fin.

Discordacio, dissensio (deriv. a discordare ad analogiam: *recordatio); egyenetlenkedés, viszály.* Cod. Com. Zichy T. I. 387: cum inter eos *discordacio* ac disceptacio... perdurasset.

Discordantia, discordia, discrepantia; *egyenetlenség.* It. scordanza. Wagn.

Discordiositas, discordia, dissensio; *egyenetlenség, viszály.* Cod. Dip. Kár. I. 140., 97. tandem tamen ut omnis *discordiositatis* rancor et litis materia ac fomes inviдiæ de medio ipsorum et filiorum suorum radicitus evellantur.

Discorte, sparsim; *szétszórtan.* Georg. Sirm. I. 302. Turci *discorte* veniunt.

Discrasia, æ, **Discrasio,** (Du C.) intemperies, dissolutio (δυσκρασία); *szenvedély, szenvedés, felbomlás.* Pel. Serm. Nulla febre vel paralysi aut alio quovis morbo vel *discrasia* fuisse molestatum Christum. Hiem. 19. p. Pel. Serm. Anima recedere cogitur a corpore propter intemperantiam ex *discrasione* qualitatum in corpore. Aest. 76. a.

Discrassia, V. *Discrasia.* Pel. Pom. L. X. T. I. Art. II. Poterat ergo ille dulcor amoris et suavitas contemplationis omnem dolorem absorbere, qui alias ex *discrassia* corporis solet evenire.

Discrecio, titulus honoris. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1313: Petimus... *discrecionem* vestram... per presentes.

Discredere, (Du C.) diffidere; *nem hinni.* Nagy Hier.

Discreditare, fidem corrumpere; *hitelt elrontani.* It. discreditare. Ger. in Misscredit bringen. Fabó. Monm. Evang. II. 230. quod hoc in passu nihil possim, prostituo me et gubernium terribiliter, imo notabiliter me *discredito.* (XXX. Daxnernél: disgratior.)

Discrete, considerate, moderate; *választva, itélkedve, meggondolva.* Törvt. Msz.

1. **Discretio,** præmium, donum gratuitum; *jutalom, borravaló.* Reg. Mil. an. 1726. p. 20. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 87. Georch. H. T. III. 129. Discretio jutalom 130. Tilalmasak mindazon akár *Discretio* akár Douceur akár Rabatt nevezet alatt ismeretes jutalmak, mellyeket a pénz-sidók (uzsoráskodók) magoknak eleve lehúznak. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 427. ut dicti iudices a gratuitis *discretionibus* cum aggravio miseræ plebis clam præstari solitis arceri valeant.

2. **Discretio,** 1. gratia, 2. nulla proposita conditio (Du C.); *1. kimélet, 2. feltétel nélkül.* Jókai Magy. Náb. 565. Ki várhatna a vadász emberektől *discretiót,* kíméletet. Kárp. Z. 306. rimánkodott a bárónak, hogy adja meg magát *discretióra* és ne koczkáztassa társai életét.

3. **Discretio,** modestia, verecundia; *szerénység.* Száz. IV. 681. donavi ei, quia servit *ad discretionem* et multum laborat.

4. **Discretio,** discrimen, distinctio; *megkülönböztetés.* Schröer Synt. 8. Cf. Pallad. Jul. 4, 5.

5. **Discretio,** taciturnitas: *hallgatagság.* Tök. Lev. 67. azt az én *discretiomra* bizza-é?

Discretio bibalis et axungii, congiarium et pecunia pro axungia; *borravaló és kenőcsdíj.* Ger. Trink- und Schmiergeld. Beszt. Levt. Rescriptum Locumtenentiale an. 1773.

Discretio Vestra, titulus honorarius. Passim.

Discretione multa, prudentiā, taciturnitate adhibitā; *nagy titoktartás mellett.* It. con discrezione. Thurócz. 250. et tandem omnibus, quæ belli exigebat necessitas *multa discretione* ordinatis.

Discretive, discretim; *különösen.* Batty. Ger. 188. cordi est... *discretive* quintam benedictionem attingere.

Discretivus, 3., dividens, discernens, ad libitum proponens, decidens. Lampe. Hist. Eccl. p. 768: Denunciant, ... qui vellent subscribere in exilium, ad sinistram partem Palatii... qui in permansionem cum abdicatione officii ad dexteram partem... qui vero neutrum vellent... ad posteriorem partem Palatii retrocedant, ex tempore enim illi gravem et horrendam mortis sententiam audituri essent. Hac tamen etiam *discretiva* sua sententia nihil proficiunt Judices, siquidem... omnes posteriorem partem, sententiam mortis audire destinatis designatam, cum Judicum stupore occupant.

Discretorialis, e, honoratus; *tisztelt,* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 286. hinc ipsum imprimis Patrem Vicarium Venerabilis *Discretorialis* Communitas per suos Discretos rogandum voluit.

1. **Discretus,** i, cui rerum secretiorum incumbit cura; *titkár.* It. segredario. Beng. Ann. Er. Cœnob. 341. communi voto conclusum est: *Discretum* Provinciæ eiusdemque socium non ex ea natione... eligendum esse.

2. **Discretus,** (Du C.) titulus honoris; *kiváló, igen tisztelt.* Tör. Tár. 1889. p. 403. *discretus* vir, kiváló férfiú. Száz. XXIV. 440.

Discriminale, discrimen crinium; *hajnak elválasztása.* Verancs. Hist. I. 312. Crines a fronte *discriminali* facto in tenues et crebras tricas colligunt. Cf. Vulg. Jesai. 3, 20

Discriminatim, diverse; *különbözőleg.* Törvt. Msz. Cf. Varro R. R. 1, 7. 7.

Discriminium, discrimen, periculum; *veszedelem.* Tkal. Mon. Ep. I. 238. an. 1297. propter temporis *discriminia* impacati.

Discriminosus, (Du C.) discrimine plenus, periculosus, anceps, dubius; *veszélyes, válságos, kétes.* Obs. Jadr. 399. cum nimis *discriminosa* sint guerræ Judicia. Phil. Call. De reb. Vlad. 463.

Discrinale, (V. Dief.) ligamen crinium, vitta; *hajkötél.* Schläg. 1185.

Discriniare, crines discernere; *hajat szétválasztani.* Pel. De S. Virg. s. II. c. 3. Sponsa capillos *discriniat* crinalibus vel corona decorando.

Discruciatio, tormenta; *kinzás.* Dip. Alv. I. 160. aspeximus... insontem multorum *discrutiationem.*

Discurrere, (Du C.) colloqui, confabulari cum aliquo; *beszélgetni.* Ger. diskuriren. Fer. Mon. Sl. XVIII. 268. an. 1659. de quo... cum regnicolis nostris sat *discurrebamus.* Batty. Ger. 32. Hoc vero *discurso* revertamur ad nostra. Ibid. 288. Cf. Ammian. 17, 4.

Discurse, obiter; *felületesen.* Batty. Ger. 23. *discurse*... non potest... examinari.

Discursio, sermo; *beszéd.* Poor J. Zsebsz. 7.

Discursive, colloquendo, in colloquio; *megbeszélve.* Beth. G. lev. 179.

Discursivus, 3.; *fogalmi, itélő, következtető.* It. discorsivo. Pázm. Dial. 30. scientia *discursiva.* Vern. Met. 12. Mathematicæ (cognitiones) ex intuitibus ratiocinando eruuntur; Philosophicæ ex conceptibus et ideis deducuntur. Has recentiores etiam *discursivas,* illas vero intuitivas appellare solent. Severini 64. iudicium *discursivum.*

1. **Discursus,** argumentatio; *érvelés, itélet.* It. discorso, argomentazione. Gall. argumentation. Carlow Log. 53. *Discursus* sive *argumentatio* cogitatio est judicii veritatem aut falsitatem determinans ex eius nexu cum aliis judiciis.

et volumus, quod nullo modo illi *diffidere*, nec verbum unum intelligere des ad illum amplius de *diffidatione*.

Diffidator, qui a fide, quam alicui pollicitus est, per litteras deficit (Du C. qui ad certamen evocat); *elpártoló*. Cod. Dip. Brüss. II. 12. Item quod nullus nostrum in sua ditione permittat fieri *diffidatores*.

Diffidatoria, (litteræ, epistula) fidem renunciantes litteræ; *hűséget felmondó levél*. Kov. Form. St. XXXVII. Mathiæ I. Exprobratio ad Mehemet Imperatorem Turcarum f. 184., 158. Eiusdem *Diffidatoria* Duci et Communitati Venetorum.

Diffidatorius, 3., fidem renuncians; *hűséget felmondó*. Magy. Tör. Tár. XXIII. 25. Máty. kir. lev. I. 67; Cum enim copiam litterarum . . . legissemus, comperimus eas non *diffidatorias* fuisse, sed communicatorias.

Diffinare, decernere, statuere, sancire; *határozni, szentesítni*. Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 246. cum ecclesiastice moderacioni omnino conveniens dinoscatur, ut, que racionabiliter ordinata sunt et solempniter *diffinata*, nulla imposterum refragacione possint vel debeant perturbari.

Diffinire, statuere, constituere, decernere, sancire (Du C. al. s.); *határozni*. It. diffinire. Gall. définir. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 2. ut propter unius coarbitry vestri absenciam nichil ordinare et *diffinire* voluistis in facto supradicto. Cod. Dip. Árp. Cont. III. 248. tractare et ordinare et *diffinire* possent omnia ad reformationem pacis facientia, que nos ipsi, si presentialiter cum ipso Rege Boemie convenissemus, ordinare et *diffinire* possemus.

Diffinitio, statutum, decretum, sententia definita; *elhatározás, rendelés, határozat, itélet*. Kat. VIII. 139. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 41. Siquis autem hanc justam nostram *diffinitionem* attentaverit solvere. Luc. Regn. Dalm. 97. Andr. Pann. 53. V. s. Præsentialiter. Werbőczy. 9.

Diffinitivus, 3. (Du C.) decernens, definitivus; *határozó, döntő*. It. difinitivo. Gall. definitif. Germ. entscheidend. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 10. pro eisdem abbate et Conventu *diffinitivam sententiam* promulgaret. Tör. Tár. 1887. p. 620.

Diffinitor, oris, 1. iudex, qui sententiam dicit in collegio canonicorum, qui definit, decernit, 2. Visitator; *1. véglegesen itélő biró, 2, látogató, vizsgáló*. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 177, et in eodem ordine sit statutum, ut Magister ipsius, qui pro tempore fuerit, a magisterii officio amoveri valeat a *diffinitoribus Capituli Generalis*. Batty. Leg. III. 631. an. 1498.

Diffinitorium, i, officium visitatoris; off. consultatorum; *egyházi hatóság, ügybirói hivatal*. Magy. Tör. Tár. XIII. 65.

Difformis, inconveniens; *egyenlőtlen, össze nem hangzó, másforma, nem illö*. Pázm. D,al. 593.

Difformitas, dissimilitudo, diversitas formæ; *egyenlőtlenség, másformaság, hasonlatlanság*. Vern. Met. 41. Quodsi homogeneitas aut heterogeneitas rerum imprimis ad earum formam sive in toto sive in partibus referatur, *uniformitas* aut *difformitas* nuncupatur. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 513.

Diffractio, fractio; *összetörés, töredezés*. G. Fej. T. XI. V. Un. 317. pontem in rupturis et *diffractionibus* reformassent.

Difida, æ, denunciatio belli; *háborúüzenet*. Ljub. Mon. Sl. IV. 112. an. 1376.

Difidator, a fide deficiens; *hűtlen, rosszhirű*. Epist. Proc. p. 63—64: ne . . . regnum . . . ab *difidatoribus* . . . periculum patiatur.

Difinitoratus, (Du C. diffinitoriatus) officium definitoris, definitoratus apud monachos; *ügybirói hivatal*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 31. Fuit subinde eruditio viri etiam *Definitoratus* honore præmiata . . .

Digestivus, digerens, concoquens; *emésztő*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 2.

Digestrix, facilis, aptus ad concoquendum; *emésztő*. Argenti 8.

Digestum, (Du C) liber quidam legalis sic dictus propter legalia præcepta, id est, excellenter Digesta: *Pandekták, római törvénygyüjtemény*. Ger. Pandekten. Fej. V. II. 412. Libri . . . sunt hi: Decretales cum apparatu Menardi; *Digestum* vetus infortiatum.

Digitalis, munimentum ab acuum iniuriis digitum tuens; *gyüszű*. Kronst. III. 99. aurifabro . . . ex parte *digitalis* vulgo fingerhuet.

Digitus, i, (Du C.) mensura longitudinis et mensura geographica. Inst. Arithm. 66—1. Digitus = 12 Lineis. 1 Digitus = 4 gran. hordei in latum (mens. geog.)

Digladiatio, 1. pugna singularis, certamen singulare, duellum, 2. luctatio; *1. párbaj, karddal vívás, 2. harcz*. 1. Bod. Hist. Eccl. II. 373. 2. Szamosk. I. 183: nequa de imperio *digladiatio* exoriri possit. Mon. Com. Trans. V. 247. an. 1604. ob disturbia *digladiationes*, cædes. Bék. Maros. 31.

Digladiator, qui inter se gladio certant; *karddal vivó*. Bod. Hist. Eccl. II. 373.

Digladiatoria, æ, ars palæstrina; *vívó mesterség*. Száz. XVIII. 20. ars saltus et lanistica seu *digladiatoria*.

Dignativus, 3., (Du C.) benignus; *méltóvá tevő, méltató*. Pel. De S. Martha s. 3.

Dignicosus, 3., multa dignitate præditus, dignus; *méltóságos*. Pel. Pom. L. VI. P. I. Appellativo exprimente eius (Mariæ) virtutis *dignicosam* magnitudinem, commendet eam, cum dicit: Nomen virginis. Serm. (Hiem. 14. a.)

Dignificare, (Du C.) dignum censere, reddere; *méltóvá tesz, kitűntet*. Pel. Serm. Deus multis et mirabilibus honoribus *dignificavit* animam pre omnibus creaturis. Aest. 69. t.

Dignificatio, cumulatio honoribus, dignatio, æstimatio, ἀξίωσις; *méltóvá tevés, kitűntetés, méltatás*. Pel. Pom. In divisione operis: In undecimo (libro agitur) de misterio multiplicis et præcelse privilegiationis ac *dignificationis*. Pel. De S. Andr. s. IV. c. 3. Secunda (honorificatio) est apostolica *dignificatio*.

Dignificus, 3., honore afficiens, dignus; *méltó*. Pel. Pom. L. I. P. III. Tertium deinde mysterium *dignifice* observationis.

Dignitarius, aliqua dignitate ornatus; *méltóságos*, Törvt. Msz. *tisztviselő*. Fej. Jur. Lib. 525. Rák. Ön. 249., 15. Fej. X. 2. 513. Officia *Dignitariorum* et proventus. Præpositi — Lectoris. Cher. Jus. Eccl. I, 268. Hodie tamen passim omnes, quibus aliqua præ cæteris adnexa est dignitas, *Dignitarii* dicuntur, tales sunt: Præpositus, Decanus, Primicerius, Lector etc.

Dignitas, (Du C. 2.) titulus honorarius; *méltóságod*. Teutsch. Schulord. I. 33: *Dignitatem* vestram.

Dignoscere, cognoscere, pro comperto habere; *elismerni*. Marc. Chr. I. 2.

Digustamentum, V. Degustamentum. Verancs. VI. 305. Misi lucubratiuncularum mearum quiddam ad te et ad Joannem Bonarum tanquam *digustamenta* quædam reliqui et futuri operis, quæ mihi de successu rerum Hungaricarum ab obitu Mathiæ regis contexitur.

Dilapidatio, actus dilapidandi; *vesztegetés, tékozlás, pazarlás, elfecsérlés*. Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 67. *Dilapidatio Bonorum*. Cf. Cod. Theod. 4., 20., 1.

Dilapidator, prodigus, qui dilapidat; *elvesztegető, tékozló, pazarló*. Törvt. Msz. Georch. H. T. III. 200. Art. Diæt. Pos. 67.

Dilatatio, eluvies; (Du C. Dilatata, *eluvio, exundatio); áradás*. Batty. Ger. 189. Crevit a principio hæc hæbetudo et sparsa est per *dilatationem* boniformis massæ sarcinæ peccatricis pondere. Sensus: *boni id est boniformis massa opressa est eluvie peccatorum.*

Dilate, procrastinando; *halasztóképen*. Törvt. Mszt.

Dilationalis, dilatorius, ad prorogationem pertinens, *Littera dilationalis*, L. prorogativa; *halasztó levél*. Cod. Dip. Pat. V. 221., 320. Causa prescripta partes inter easdem mediantibus *litteris nostris dilationalibus* ad prædictas octavas festi beati Michælis Archangeli *dilative* attigisset.

Dilative, differendo, prorogando, procrastinando; *elodázva, halasztalva*. Szék. Okl. I. 227. Cod. Dip. And. V. 470. Cod. Com. Zi. III. 48., 525: causa.. *dilative* protelata.

Dilatorie, V. *Dilative*. Cod. Com. Zi. Vol. V. 176: a quibus quidem octavis ... ipsa iuramentalis depositio ... ad octavas ... *dilatorie* deventa extitisset.

Dilatorium, scriptum, mandatum prorogans, procrastinans; *halasztó parancsolat*. Georch. H. T. IV. 265. Kov. Form. S. t. CXXVIII.

Dilatorius, 3., differens, moram texens; *halasztó, halogató*. Tör. Tár. 1891. p. 418. Cf. Gaj. Dig. 44., 1., 3.

Dilectio Vestra, titulus in epistolis; *kedvességed*. An. Sc. I. 68. an. 1472: vestris *dilectionibus* mandamus Tör. Tár. 1887. p. 434.

Dilectitia, (pecunia). Pecunia in usum armorum sponte delata, collecta pecunia in dilectum exercitus inserviens; *toborzási pénz*. Brut. Hist. I, 134., 33: *Dilectitia pecunia* quæ vero cogatur pellendis ex Europæ finibus barbaris hostibus.

Diligamen, inis, obligatio; *lekötelezés*. Urk. Sieb. II. 395. an. 1372. unionem... ab . . . successoribus firmo *diligamine* inviolabiliter rite tenendam fecerunt.

Diligenciam habere, curam gerere; *szorgoskodni*. Fabr. Urk. 173. an. 1522: Rectori Schole, causa unius vestis, quam Domini Consules dederunt... ut *haberet diligenciam* cum Juvenibus fl. 4.

Diasperus, panni pretiosi species (Du C.) It. diaspro, Jaspis; *finom szövet.* Száz. XXVII. 683.

Diaspora, ad evang. ecclesiam pertinentes dissiti loci; *ev. egyházhoz tartozó szorványhelyek.* Kon. Egyh. 326.

Diatyposis, (Du C. mandatum) significatio, ars vel ratio imaginibus exprimendi, effingendi, oculis exponendi; *szemlèltetés, jelzés képekben.* Fabó. Monm. Ev. 92. Fuit gener Michaelis Zvonarits, id quod patet ex *Diatyposi* ipsa, ubi se Lethenyeus generum vocat Zvonaritsii. Cf. Marc. Capell. 5. p. 172.

Diaulissus, (a diaulos) duplex collineatio; *kettős czél.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 208. unde si uterque oculus tunc in obiectum minutum præsertim intenderet, vel scopus vel *diaulissus* geminus apparet et sic iaculatio sine confusione esse non potest.

Dibaptistæ, Anabaptistæ q. v.

Diblaterare, effutire, blaterare; *kifecsegni, kilocsogni.* Verancs. VI. 52. Nam si quid tale in mensa mea, quam multi boni frequenter petunt, audivit, fœdissimo more suo fecit, quod passim per compita *diblaterarit.*

Dica, (Du C.) conscriptio, connotatio, instrumentum ligneum; *feljegyzés, összeirás, rovás.* (Auct. Batyáno. Apud nos «dicare» significat conscribere et ex conscriptione eruere quantitatem solutionis præstandæ; habet itaque triplicem significationem; *dica* enim, seu potius conscriptio est connotatio sub censum venientium, alio modo *dica* est ille numerus pecorum, mensurarum a quo aliquid exigitur, est denique *dica* etiam instrumentum ligneum, in quo annotatur numerus obvenientium vernaculo idiomate: *rovás.* Sciendum hic dicas has ita esse comparatas, ut pars una apud illum remaneat, qui exigit solutionem, alia apud illum relinquatur, qui præstat) Du C. Dief. *dica,* dyaca: tabula, cautio, charta, ubi continetur summa debiti, *rechen, kerbholtz, rechentafel, kerbe, kerp.* Mon. Com. I. 567. Tör. Tár. 1893. p. 20. Batty. Leg. E. T. I. 516. et passim.

Dicalis, ad dicam pertinens; *adóbeli.* Törvt. Msz. Tiszt. Irás.: *Dicalis* conscriptio.

Dicalis contingens, taxa, pars rata; *kivetett járadék.* Arch. Rák. VIII. 117. *dicalis contingensnek* nyári fizetése.

Dicalis impositio, actus imponendæ dicæ; *adó kivetés.* Száz. VI. 598.

Dicanitium, clava, cambuca argentea, quæ olim ante imperatores, nunc ante cardinales præfertur; *ezüst buzogány.* Nagy Hier.

Dicare, (Du C.) censere, tributa imponere: *megadóztatni.* Monm. Comit. IV. 652. Domini Regnicolæ dicunt, quod Dicator Regius omnia perlustravit et singulos colonos *dicavit,* quicunque aliquid contribuere possent et non sunt præter *dicatos,* qui possent aliquid dare.

Dicarum capita V. *Caput dicarum.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 89: *Capita dicarum* vulgo a *Rovásnak a nyele, fogantója,* peracta decimatione Rusticis gratis reddi jubentur, vel certe per literas quietari (Math. regis decretum 1481: pro *capitibus dicarum* nihil exigatur.)

Dicasterialis, ad sedem gubernationis pertinens; *kormányszéki.* Arch. Rák. IX. 85. *Dicasteriales Commissiones.*

Dicasterialis resolutio, sententia fori iudicialis; *kormányszéki határozat.* Fabó. Monm. Evang. II. 299. ipse gloriosissimus imperator Leopoldus M. *dicasterialem hanc resolutionem* nomine suo expeditam, publica explanatione sustulit.

Dicasterialis tabula, forum iudiciale; *kormányszék.* Ker. Nap. 79.

Dicasterialista, qui in sede gubernii munere fungitur; *igazgatószéki tiszt.* Törvt. Msz. Molnár Patv. 51.

Dicasterium, (Du C. forum iudiciale) sedes gubernii, consilia rerum publicarum administrandarum; *igazgatószék, kormányszék, főkormányszék.* Kass. P. P. I. et. II. pass. Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Molnár. Patv. 64. *Dicasteriorum* autem generice sumptorum nomine veniunt tam dictæ fixæ Tabulæ Judiciariæ nempe Excelsa 7-viralis, Incl. Regia et Districtuales, Comitatuumque Tabulæ, quam vero alia politica, ut: Cancellaria, Consilium, Camera. Törvt. Msz.

Dicasterium Financiarum et Commercii Aulicum Referendarius, fori ærarii et comm. aulici relator; *udvari pénz- és kereskedelmi ügyek előadója.* Kov. Form. St. Præf. Andreas Semsey... ad Exc. *Dicasterium Financiarum et Commercii Aulicum Referendarius.*

Dicasterium Juridicum, Dicasterium Politicum; *1. királyi tanács, 2. királyi curia.* Molnár Patv. 64. Duplex itaque est genus *Dicasteriorum,* unum *Politicum* seu *Politico-Oeconomicum,* ut Consilium, aliud *Juridicum,* ut Tabula Regia.

Dicatio, census (Du C. al. s.): *adórovás, rovás, rováspénz, rovatal, megadóztatás.* Törvt. Msz. Schwart. Scult. 125. Subiectos fuisse hospites istos contributioni, quam dicimus, ærario regio inferendæ at illo tempore nondum perpetuæ, ni privilegio exemti essent, id et per se patet et vestigiis, quæ hic sequuntur, cognovi «Item (verba sunt contractus ad quem iam sæpius provocavi), «si *dicatio,* ex mandato domini regis ad territorium pervenerit. Monm. Comit. Trans. I. 185. Modus *Dicationis* Colonorum.

Dicationales tabellæ, schedæ censum impositum continentes; *rovásos mutatványok* v. *mutatékok, adótabellák.* Törvt. Msz.

Dicator, (Du C.) exactor dicarum. An. Sc. II. 142 an. 1522: dicti sunt *Dicatores* Germanis: *Kerber,* Hungaris: *Rolló, rovásszedő.* Szék. Okl. IV. 171. Kuk. Jur. I. 177. Numi Hung. 159.

Dicatoratus, officium dicatoris, exactoris; *adószedői hivatal.* Magy. Tör. Tár. VIII. 39. officio Perceptoratus et *Dicatoratus* fungentes.

Dicatus, 3., cui tributum impositum est. V. Dicare.

Dicere, intelligere; bene dicere, probe, recte intelligere; *érteni.* Prot. inq. 192: Jam *bene dico,* quod vos habetis magnum dolorem in spatula vestra.

Dicere in animas, bona mente, bono animo dicere; *lelkére mondani* (lelkemre mondom). End. p. 439. (Andreæ II. Juramentum a 1232) 11. alie ... ecclesie ... recipient ad usum suum (sales), secundum quod prelati eorum in *animas suas dixerint.*

Dicere inter se, cogitare, in animo volvere; *magában gondolkodni.* Prot. inq. 182—3.

Dicharistæ, Manichæi socii, qui se bis meliores aliis censebant; *kétszerjobbosdiak.* Nagy Hier.

Dicibulum, (Du C.) nugæ, fabula puerilis; *mendemonda.* Nagy Hier. Cf. Marc. Capell. 8. p. 273. Tert. adv. Valent. 20.

Dicrotus, 3., δίχροτος (Du C. dicrotum); *kétszer verő, két oldalról vert.* Bene. Med. I. 35. pulsus *dicrotus.*

Dicta, æ, fors. idem quod pannus bilix; *kétnyüstös kelme.* Arch. Rák. VIII. 312. Culcitra pilis equinis repleta cum operculo ex *dicta,* (Dikta) Pulvinar aliud ex *Dicta.*

Dictamen, (Du C. φονή) 1. mandatum, sententia, præceptum, 2. dictum, vox; *1. rendelés, parancsolat, 2. szó, mondat.* Georch. H. T. IV. 271. *dictamine* Articuli etc. Cod. de Delict. 313. suscepta eorum protectio etiam præexistentium Legum *dictamine* pœnalis foret. Pel. Serm. Aest. 59. Z. Et respondens inter alia *dictamina* ponit hanc causam.

Dictamium, secus: dictamnum, dictamnus, dictamum, dictamus, diptamus; *ezerjó.* Ger. Diptam, Pfefferkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dictare, (Du C.) præscribere, iubere; *rendelni, diktálni, szabni.* It. dettare. Gall. dicter. Kass. P. P. I. 292. fieri debet id, quod iuris et iustitiæ *dictaverit* ordo. Cf. Quint. Inst. 11., 3., 131.

Dictare iura, legem ferre; *törvényt hozni.* Törvt. Msz.

Dictare sententiam, sententiam ferre; *itéletet mondani.* Törvt. Msz.

Dictarrius, pro: dietarius, mercenarius; *napszámos.* Kronst. III. 480: *dictarriis,* hominibus metentibus feneta.

Dictatio, actus dictandi: *irás alá bocsátás, toll alá mondás.* Törvt. Msz.

Dictator, dictans, qui dictat alicui aliquid, vel scriptor (Du C.); *diktáló, tollba mondó, iró.* Fej. 1. 405. Ego Anastasius, huius Chyrographi *dictator,* Crivatensis Episcopus.

Dictatura, æ, fors. idem ac *registratura,* officium ab actis, a commentariis; *irattárnoki hivatal.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. III. §. 2: Præses *Dictaturae* et C. XXII.

Dictatus, mandatum severum (Du C. al. s.); *szigorú parancs.* Pár. Páp.

Dicteria, orum, rumores; *mendemonda.* Törvt. Msz.

Dictionariolum, dem. ad dictionarium; *szótáracska.* Rév. Pl. 87.

Dictiuncula, dem. ad dictio; *kis beszéd.* Irodt. Közl. VI. IV. 464. carmine aut *dictiuncula.*

Didactron, idem ac Minervale; *δίδακτρον; tandíj.* Brezny. 344. A nobis illud ipsum salarium et *didactron,* quod antecessor tuus habuit, una cum singulorum benevolentia erga te et tuos habiturus es liberalissime.

Didactrum, merces præceptoris, institutionis; *tandíj.* Ker. Nap. 186. Walaszky 280. et passim.

Didasculus, i, præceptor, doctor; *tanító, oktató.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. in *didasculum* prefecimus.

Dierista, æ, mercenarius in diem conductus; *napszámos.* Fjp. Szám. p. 386 an. 1438: *dieristis* in prato.

Dies animarum, (Du. C.) dies commemorationis omnium fidelium defunctorum; *halottak napja.* Batty. Leg. III. 304 an. 1397.

riosum, dementem facere; *őrültté tenni.* Tör. Tár. 1888. p. 547. Verum ecce divina iustitia ita eos *dementante* nostrum, ut ita dicam, veternum derepente excutiunt. Cf. Appul. Apol. p. 527.

Dementatio, amentia (Du C. iracundia); *őrültség.* Tört. Tár. 1888. p. 542. Unde tandem periclitantis populi diabolica *dementatio.*

Demeritorie, ex merito; *érdem szerint.* Nic. de Mir. 402. Deinde quod illi actus sint mali *demeritorie* et peccata mortalia, provenit ratione præcepti.

Demeritum, peccatum, culpa (Du C.); *vétek, bűn.* Gall. démérite. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. IV. c. 2. Singulorum merita et *demerita* omnibus pateant. (Dom. I. Adv. s. IV. c. 2.) Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 353. Knauz M. E. Str. II. 736., 842.

Demissitia porta, fores ductariæ; *felvonó kapu.* Szamosk. III. 32. Nam et *demissitias portas* vix discusso crepusculo catena funibusque laxatis nihil hostile metuentes reserare.

Demitranslucidus, 3., sublucanus; *félig átlátszó.* Száz. XIV. 657.

Demoniacus, (Du C. dæmoniacus) V. *Daemoniacus.* Prot. inq. 370. CIII. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 525. Batty. Leg. III. 559.

Demonius, i, dæmon, numen malignum; *démon.* It. demonio. Szamosk. II. 83. catulos Lutheri et Calvini intempestivo partu editos, *demoniorum* seminaria ex inferis enata zizania eos appellantes.

Demonologia, doctrina de dæmonibus; *démontan.* Száz. XVI. 698.

Demonstrabilis, qui demonstrari, probari potest; *kimutatható, bizonyítható.* Severin. 39.. Vern. Log. 85. *Demonstrabilis propositio* dicitur illa, quæ probationis capax est et ea indiget; secus indemonstrabilis vocatur. Cf. Appul. Dogm. Plat. 3. p. 37.

Demordere, mordicus auferre (v. c. auriculam); *leharapni.* Wagn. Cf. Plin. 28., 4„ 11; Pers. 1., 106.

Demulcatio, oblectatio; *gyönyörködés, élvezet.* Batty. Ger. 72. peccatrices *demulcationes.*

Denariorum collecta, nihil aliud est, teste Battyano, quam lucrum Cameræ sub Carolo I. uberius declaratum; *kincstári adó.* Batty. Leg. T. II. 90. an. 1091: *collectores* tam victualium, quam *denariorum* seu quarumlibet aliarum *monetarum.*

Denarius, apud Italos: «*danaro*» generatim: numus, pecunia; *tizes, 16 krajczár értékű pénz.* Sim. Num. 11. *Denarii* Romanæ sunt originis. Erant argentei littera X. signati, horum dimidii litteram V. dicti *Quinarii;* denique dimidii horum: II. S. præferebant, quod valerent duos asses cum semisse unde et *Sestercii* vocati. Et quoniam Denarius vetus argentum possideat valens Cr. 16. ergo Quinarius 8 kr. Sestercius autem 4 kr. æquatur. Hinc apparet, quantum denarius noster a prima significatione descivit, qui primus erat inter argenteas monetas, nunc inter cupreas fere sit vilissimus. Grossi porro et Floreni Italicæ sunt cogitationis, neque ante secul. XIII. in usu habiti. M. Bel. Geogr. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 6. *Denarius* seu *grossus,* garas, gross, Ein Grossen, in Hungaria superiore sex, in inferiore 5 nummos minores æquivalens, pars est floreni vicesima. Cruciferos tres continet.

Denarius albus, Textum v. sub Marca.

Denarius australis, frisaticus vel frisonicus. Fej. III. 367. ut de singulis mansionibus soluerentur triginta frisatici sive *denarii australes,* ex quibus commutantur duo denarii pro uno frisatico.

Denarius Banalis, *báni dénár.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 211. Numi Hung. 166. Zagrabiæ, seu in monte Grecensi ac fors in Verőcze quoque monetatio iam sub Arpadianis regibus viguit, unde frequens marcarum ac pensarum *denariorum Zagrabiensium* seu *Banalium* mentio. End. p. 519. (Belæ Ducis Libertas an. 1269.) marcas solvent in *denariis banalibus* dando pro qualibet marca quinque pensas. Tkal. Mon. Ep. II. 15. an. 1323: *denarium banalium* . . . quorum singuli valeant XII. bagatinos.

Denarius Descensualis, comiti parochiano solvi solitum stipendium; *főispánnak járó díj.* Száz. XVI. 213.

Denarius dimidiatus, V. *Poltura.* M. Bel. Geogr. 503. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 5. *Denarius dimidiatus.* Poltura, Pulgross, denarii semis, et floreni quadragesima pars est.

Denarius domalis V. *Denarius fuminalis.*

Denarius duplatus, Cod. Dipl. And. V. IV. p. 650: *duplatorum denariorum* compoti Sirmiensis.

Denarius exercitualis, exercitibus alendis inservientes monetæ; *katonai adó.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 32. Item ab eodem tempore annuatim quelibet mansio *denarios exercituales* unum pondus in festo Sancti Georgii solvere teneatur.

Denarius fuminalis, *füstpénz.* Batty. Leg. III. 526. an. 1466: Nota Batty. alias *denarii hi fumales* dici solent a fumo, qui per caminum emittitur; vocantur etiam *domales,* cum a quavis domo fumus prodire soleat.

Denarius purgacionis, End. p. 463. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243): 6. si vero iuramentum sit inter ipsos, in eclesia b. Michaelis, archangeli iurabunt, et *denarios purgacionis* tollet sacerdos ecclesie memorate.

Denarius Regalis, (Du C.) Census regalis, regi præstandus; *királyi pénz.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 471. ducentas marcas *denariorum Regalium* cum pondere a Fano Abbate sancti Martini de Sacro Monte Pannonie mutuatas.

Denarius S. Petri, (Du C.) tributum pontificiale; *Péterfillér.* Ger. Peterspfennig. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Denarius Turcicus, V. *Asper.* Bel. Geog. 548. Nummi Turcici notiores sunt 1. *Denarius Turcicus,* Asper, qui est quinquagesima imperialis pars.

Denarius turpitius, Sim. Num. 43. Florenus Censualis debiti valet X. Solidos, denarium unum *denariorum turpitiorum.* Grossus unus 12. *den. turpitios ?*

Denarius usualis, pro vino consumendo pendendum tributum; *fogyasztási denár.* Szend. Misk. tört. III. 138. an. 1503. post singulos cubulos vini singulos denarios, qui *usuales* apellabantur, solvere fuissent coacti.

Denarius vinensis v. **viennensis,** ab urbe Vindobona ita dictus. Kub. D. Hont. III. p. 135. an. 1344. Fej. X. 1., 318. et passim.

Denarius Zagrabiensis, V. *Denarius Banalis.*

Denasatus, 3., (Du C.) absque naso; *megcsonkitott orrú.* Fabó. Monm. Ev. II. 29. eloratos, exoculatos et *denasatos* infert. Cf. Plaut. Capt. 3., 4., 72.

Denasci, defungi vita; *kimúlni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 86. Homo est flos tempestive nascens, tempestive *denascens.* Cf. Varro L. L. 5., 10., 21. Cass. Hem. ap. Non. 101., 29.

Denaturare, (Du C.) naturā privare, naturam evertere; *természetes tulajdonságától megfosztani.* Száz. XXIX. 103.

Denatus, 3., idem ac defunctus, mortuus; *elhalálozott.* Kass. P. P. I. 235. In locum *denati* N. N. . . . Stat. 18. substantia *denati.*

Denegator, infitiator, qui negat; *tagadó.* It. negatore. Jogt. Eml. T. III. p. 230. Kov. Form. St. CLXXXVIII.

Dengez Dengir Beglerbeg, V. *Capitan basa.* Tör. Tár. 1892. p. 435. *Dengez Beglerbeg* alias *Capitan basa* sub se habet zanchagos sequentes in finibus maris albi: 1. Gallipoli. 2. Galata. 3. Nicomedia etc. Tör. Tár. 1892. p. 430. Nominatur etiam a Turcis Capitan basa.

Denigracio, actus obfuscandi, onerandi; *megterhelés.* Bék. Pászt. III. 356. an. 1456. obligacionis *denigracio.*

1. **Denigrare,** (Du C. a. s.) inquinare, diffamare, infamare, inhonestare, ignominia afficere; *befeketítni, ócsárolni, rágalmazni.* It. dinigrare. Gal. dénigrer. anschwärzen. Fej. III. 263. Epist. Proc. P. III. p. 307. pudore nos affecisti et faciem meam in conspectu imperatoris *denigrasti.* Cf. Firmic. 5., 10.

2. **Denigrare,** onerare; *terhelni.* Bék. Pászt. III. 356. an. 1456. si qua parcium, . . . premissa pena seu obligacione *denigrata* fieret.

Denitreare, nitro privare, purgare; *sziksó-, natrontól megtisztítani.* Kol. Cod. 15. funde in lebete terrea *denitreata* in leve igne.

Denominanter, vere; *igazán, nevezetesen.* Urk. Sieb. II. 246. an. 1366. perpetuo possidendas iure quoad ipsos *denominanter* pertinere nemine contradicente.

Denominare, *nominare, dicere* (DuC. al. s.); *kinevezni.* Regul. Turm. Præt. 57. Regio-Apostolica Maiestas me in Capitanei Locumtenentem ad Nobilem Turmam Prætorianam Hungaricam clementissime *denominare* dignata est. Opin. P. I. §. 2.

Denominatio, designatio, descriptio (Du C. al. s.); *kinevezés, kijelelés, elnevezés.* Törvt. Msz.

Denominative, designando; *nevezőleg.* Törvt. Msz.

Dens, ligo (Du C. clavus ligneus vel ferreus); *kapa.* Kronst. III. 420.

Dens sapientiæ, dens tardivus; *bölcseség foga.* Imre Phil. 215. dentes 32, ex quibus quatuor incisores, duo canini, octo molares, duo *sapientiae dentes* nominantur.

Denticatus, 3., acuminatus, dentibus præditus, quibus pandit veritatem; *fogas,*

Jur. Pr. II. 729. *Defrondatio,* si principales rami talibus arboribus demantur, quæ repullulare non solent, sed iis ablatis pereunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 34.

Defrucare, (Dief.) defricare; *lekarczolni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Defructare, (Du C.) usufructu privare; *gyümölcsöt leszedni, haszonvételtől megfosztani.* Nagy Hier.

Defter, liber fundorum feuda continens (apud Turcas). Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ.

1. **Defterdar,** thesaurarius. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 345. Janiczarorum aga et *Defterdar* M. Vezerii *Vicem Supplens.* Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. *Defterdar; könyvvivő.* A hübéri telekkönyvek vezetője. Minden pasaságban volt egy ilyen, kit Timárdefterdarnak is neveztek. Volt egy másik minden pasaságban, kit defter-kiajaszszinak neveztek, ez a fiscus jövedelmeiről vezetett könyvet. A defterdaroknak is volt terjedelmes hübérök, melynek jövedelme arányában tartoztak katonákat állitni ki. Néha pasai rangra is emelkedtek s átalán rangban a bégek mellett állottak. Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. Defterdarnak nevezték a birodalmi pénzügyminisztert is, kinek arabs neve malienaziri vagy a kincstár felügyelője. Nevezhették régen is a defterdart egyszerüen nazirnak, mi felvigyázót jelent. Innen a magyar népnél a hivatalnok «Nazur» v. «Nazul» neve.

Defterdar azem, V. s. *Defterdarlar; a kincstár elnöke, főnöke.*

Defterdarlar, thesaurarii; *kincstárörök.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Defterdarlar* tres quorum primus ac supremus *defterdar azem* vocatur id est præses cameræ seu thesaurarius, alteri duo tamquam consiliarii præsidis cameræ ac prope thesaurarium in divan (senatu) assident.

Defter emin, registrator librorum in quibus adnotantur timariotæ pagi illorum. Significat enim hoc vocabulum *emin:* redemptorem vectigalium seu publicanum ut olim; *adóbérlő.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Defulcire, instruere; *ellátni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 343. an. 1395. *defulcivimus* omnes nostros paysinaticos armigeris et aliis opportunis.

Defurfuratio, mutatio cutis in furfures, porrigo; *korpa, korpásodás, korpádzás.* Abschuppung. Bene Med. II. 178. vel sub fine illorum epidermis finditur iam in squamas minimas, dicitur *furfur, defurfuratio* seu *exfoliatio* epidermidis parva, vel separatio contingit in squamis majoribus, dicitur *desquamatio.*

Defuscatus, 3., inquinatus; *bepiszkolt.* Cod. Dip. Arp. V. 215. litteras non cancellatas non viciatas non in aliqua sui parte *defuscatas* etc.

Defusio sanguinis, *profusio* sang. cædes; *vérontás.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 13. *defusio* . . . humani sanguinis.

Degamen, inis fors ab It. degagna, quod magnum rete denotat vel idem quod ap. Du C. degancia = dolium; *háló, hordó.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet coramine, coriis domesticis et silvestribus cera et pillizariis domesticis et silvestribus ac eciam *degamine.*

Degerere, concoquere; *megemészteni.* Magy. Tör. Tár. XI. 110. matura deliberatione *degestoque* consilio.

Deglutitio, actus deglutiendi; *lenyelés.* Bene Med. I. 24.

1. **Degradare,** ad minorem gradum reducere (Du C. al. s.) *értékben, finomságban leszállitani.* Kol. Cod. 41. an. 1543. F. attulerat albi auri marcas 28. pesetas 13. cementavit more consweto et post bonam *impositionem* excepit ultra, quam par erat *gradatum,* tempore *gradationis* probatum habuerat karat 18 finum ergo erat marcæ 21, peseta $^1/_2$, quod cum in virgas fundetur cuperetque infusione *degradari.*

2. **Degradare,** (Du C.) De gradu dignitatis deiicere, movere gradu, ordine, exauctorare; *lefokozni, degradálni.* It. digradare. Gall. *dégrader.* Wagn.

Degradatio, (Du C.) pœna, qua quis suo gradu privatur; gradu honoris privatio; *leléptetés, letétel (papságból kivetkeztetés).* Magy. Tör. Tár. XVI. 149. Kon. Egyh. 422. Cher. Jus. Eccl. II. 264.

Degradatorius, 3., ad degradationem pertinens; *lefokozási, elmozditási.* Cher. Jus. Eccl. II. 386. quod a sententia depositionis immediate transitus ad degradationem realem sine nova *sententia degradatoria* fieri non possit.

Degrandinare, velut grandines iacere; *jégeső módjára zúditani.* Szamosk. III. 53. et desuper in tabulata et asseres, quibus Betlenini tegebantur, congesta saxa ubertim Germani *degrandinare.* Cf. Ovid. Fast. 4., 735.

Degrassari, (Dief.) a recta via aberrare; *a helyes úttól eltérni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deguastare, (Du C.) devastare; *elpusztitani.* It. guastare. Rač. Mon. Sl. XIII. 181. an. 1357: quilibet possit piscari . . . non *deguastando* hedificium. Dipl. rel. reip. Rag. 10.

Degustamentum, actus degustandi, res prægustanda; *kóstoló.* It. pregustazione. Verancs. VII. 23. De his plura nunc non scribo, quæ alioqui quamquam sint pauca, sat tamen erunt pro mutatæ fortunæ *degustamento.*

Dehiscentia, æ, status dehiscens; *sülyedés, meghasadás.* Brunner 26. uteri *dehiscentia.*

Dehonestatio, dehonestamentum, actus dehonestandi; *gyalázás.* Georch. H. T. III. 247. Kövy El. 586. *Dehonestatio* est delictum, quo alterius existimatio et honor verbis vel scripto aut illis æquivalentibus signis (pictura vel gestu) dolose læditur. Cf. Tert. Pudie. 18.

Dehonorare, (Du C.) ignominia, probro, dedecore afficere; *meggyaláz, megbecstelenit.* It. disonorare. Gall. déshonorer. Wagn. Cf. Salvian. 3. p. 106. Oros. 2., 2.

Dehonustari, (de + onus), exonerare, exinanire; *lerakni, lerakodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dehortamentum, actus dehortandi, dehortatio, dissuasio; *lebeszélés.* Isthv. IV. 55.

Deiactare, deiicere, destruere. V. s. *Gayfus; lebontani.*

Deieiunatus, ieiunium frangens (Du C. *deienurare); böjtszegő.* Nagy Hier.

Deificare, (Du C.) referre in deos; *isteníteni.* Gall. déifier. Wagn.

Deificatio, actus referendi in Deum; *istenítés.* Andr. Pann. 15. Illuminator est, splendor perfectorum et perfectio eorum, deificatorum *deificatio,* distantium pax, simplicium simplicitas et unitorum unio.

Deificator, Deum efficiens; *istenné tevő, istenítő.* Lampe. Hist. Eccl. p. 121 Paulo post quamvis iterum soli Patri tribua: nomen Dei, Pater vult adorari in spiritu, tamen id non facit, quia Pater sit *Deificator* filii . . .

Deiformis, formâ dei, deo similis, conformis dei voluntati; *isteni érzésü.* Pel. Pom. V. sub *Christiformis.* De S. Joan. s. II. c. 7. Joannes *deiformior* intellectu fuit *magis* quam Petrus.

Deiformitas, confirmitas cum Deo; *istenképűség.* Pel. Serm. De anime humane mira dignitate et *deiformitate.* Aest. 9. sæpius.

Deiformus, 3., qui formā deum refert, deo conveniens, dignus; *istenes, isteni.* Andr. Pann. 243.

Dei gratia, (Du C.) occurrit passim in tabulis hæc formula quam Reges, Ecclesiastici, laici titulis suis honorariis, præponebant; *isten kegyelméből, isten kegyelmével.* Törvt. Msz.

Deiicere, cædendo prosternere; *ledönteni.* Con. Max. H. an. 1565: *arbores* . . . depascendas *deijcere.*

Deiscens, dehiscens, hians; *tátongó.* Marc. Ch. II. 56: videntes (sc. Hungari) scrobes Græcorum *deiscentes.*

Deividus, (Du C.) qui Deum videt; *isten látó.* Nagy Hier.

Dekstra, pro: dextra. Hor. Mem. 504.

Delargari, pro: *delargiri,* large dare, præbere; *bőségesen adni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Delassatio, defatigatio, lassitudo; *lankadtság, elfárasztás.* Wagn.

1. **Delatio,** adeptio hereditatis (Du C. al. s.); *jogczím az örökösödésre.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 79. In hæreditate accurate discernenda est: *delatio* hæreditatis ab aditione, *delatio* (Anfall) enim est instar tituli seu causæ, *aditio* autem (Antritt) modi vicem implet.

2. **Delatio,** actio, qua quis aliquid in usum communem, commercium vitæ vocat (Du C. al. s.); *közforgalomba hozás.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 302. Bene verum foret, quod ipse prefatas res et bona eiusdem Georgii institoris . . . propter *delationem* false monete ab eodem abstulisset.

Delatorium, pro: *dolatorium,* dolabra; *csákány, kapa.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61: sex vomeres et quinque *delatoria* et sex saga.

Delectativus, 3., delectans vim oblectandi habens; *gyönyörködtető.* Pel. Pom. De S. Nicol. s. III. c. 6. Jugum Christi animæ sanctæ multum *delectativum* est. De transfig. Dom. s. II. c. 4.

Delegare debitorem, (Du C. al. s.); *mást jelölni ki az adósság kifizetésére.* Comp. L. III. V. 3: *Delegare* est vice sua alium dare reum creditori. Delegatio debiti nisi consentiente et stipulanti promittente debitore, iure perfici non potest. Cf. Ulp. Dig. 46., 2., 11; 13. Senec. Benef. 4., 11. etc.

Delegatio, legatio, missus; *kiküldés, kirendelés.* It. delegazione. Kövy El. 600. Extraordinarie vero competentia Fori enascitur 1. *Ex delegatione.* Jure *delegandi* apud nos gaudent. 1. Rex pro causis legali Judice destitutis. 2. Palatinus, in casibus metarum.

XI. 396. Sed idem Archipresbyter et Clerici huiusmodi sententia *damnabiliter* vilipensa Divina celebrare immo, quantum in eis est, potius profanare presumunt. Cf. Augustin. Ep. 23.

Damnare, (Du C.) damnum inferre; *megkárositani.* Batty. Leg. T. II. 374. an. 1242: qui liberos homines ... molestaverint et *damnaverint.*

Damnator, iudex; *elítélő.* Andr. Pan. 11. Cf. Tertul. ad Nat. 1., 3. adv. Marc. 1., 7. Sedul. Hymen. 1., 10. Firm. Math. 3., 8., 4.

Damnatus, i, (Du C.) detentus in purgatorio, in infernis; *kárhoztatott, elitélt.* Törvt. Msz.

Damnidatio, actus damni inferendi; *károsítás.* Törvt. Msz.

Damnidatio dividua, actus damni inferendi sine mutuo consensu; *közös egyetértés nélkül tett károsítás.* Törvt. Msz.

Damnidatio individua, mutuo consensu factum damnum; *közös egyetértéssel tett károsítás.* Törvt. Msz.

Damnietas, (Du C.) damnum; *kár, veszteség.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 43. nec erit in consilio vel facto aliquis Pisanorum qualicunque in parte utut a quoquam *damnietatem* in persona äut rebus suis habeat.

Damnificare, (Du C.) nocere, damnum inferre; *károsítani.* It. dannegiare. Epist. Proc. p. 18: concedemus, ut ii, quos ... *damnificaverint,* etiam omni jure *damnificatores* requirere ... possint.

Damnificatio, (Du C.) actus alicui damnum inferendi, damnum; *károsítás, károsodás, veszteség.* Arch. Rák. VIII. 15. personæ læsio et rerum *damnificatio.* Törvt. Msz. Pel. (De S. Mathia s. II. c. 4.). Cod. Dip. Arp. V. 128.

Damnificator, damnum inferens. V. textum sub *Damnificare.* Arch. Rák. IX. 59. Impetitor, Turbator, *Damnificator.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 287., 448.

Damnificatus, i, (Du C.) damno affectus, damnum passus; *károsított, károsult.* It. dannificato. Rozsny. D. 39. Törvt. Msz.

Damnitas, (Du C.) *damnietas* q. v. Rač. Mon. Sl. VII. 35. an. 1018: nullam ... *damnitatem* ... facere.

Damnositas, vis nocendi, incommodum; *károsulás.* Pel. De S. Nicolao s. III. c. 3. Tör. Tár. 1887. p. 489.

Damnum causare, inferre, afferre; *kárt okozni, kárt tenni.* Törvt. Msz.

Damnum emergens, damnum, quod accidere potest, vel iam illatum est; *történhető v. történt kár.* Törvt. Msz.

Damnum incompensabile, damnum, quod resarciri non potest; *pótolhatatlan, megtérithetetlen, helyrehozhatatlan kár.* Törvt. Msz.

Dampnabilis, (Du C.) damnandus, abominandus, abominatus; *kárhozatos, átkos.* Cod. Dip. Arp. V. 46. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 54. quanto gravius ille sevus et *dampnabilis* Tartarorum populus terram, quam sue subicit servituti, intolerabilibus exactionibus opprimens ...

Dampnum, damnum. Schaden. Kronst. I. 252. I. 265.

Dampsillitas, rectius: dapsilitas = munificentia, liberalitas; *bőkezüség.* Cod. Dip. Arp. V. 183. Pro meritis subditorum Regie Sublimitatis apicem convenit inclinare bellicis sudoribus *dampsillitati* Regalis gracie occurrendo.

Damula, dimin. a dama (cervus); *fiatal dámvad.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 38. *Damulas* fœmellas. Cf. Appul. Met. 8. init.

Dancena, æ, tanacetum; *varádics.* it. tanacèto. Ger. Wurmkraut, der gemeine Rainfarn. Schläg. 885.

Dancus, Daucus, (Dief.) Pastinaca (Linn.); *pasztinák.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Danobialis, ad fluvium Danubium situs; *dunai.* Cod. Dip. Hung. And. V. 613., 32. ita videlicet, quod medietatem eiusdem a parte *danobiali* seu orientali Stephano, aliam dimidietatem a parte occidentali Nicolao legasset.

Dans, qui alii argentum perscribit; *kiállító* (váltón). Cod. Camb. Merc. 11.

Dapifer, (Du C.) minister a cyathis, potionis administer, prægustator cœnæ, mensæ administer, vocatur etiam Senescallus; *asztalnok, tálnok.* Törvt. Msz. Isthv. XIII. 217.

Dapiferalis, e, ad dapiferum pertinens; *tálnoki.* Magy. Tör. Tár. IX. 122. sub condicionaria tavarnicali et *dapiferali* servitute.

Dapiferi Regii, *kir. tálnokok.* Prisc. Serv. p. 31: Dapiferi Regii erant, qui mensæ Regiæ inserviebant et dapes adferebant. Sub Coronationibus Baronum filii dapes ferebant. Vide Bek. Jus. Publ. Hung. Cap. V. p. 153. et Listhii Commentarium de Coronatione Maximiliani II. in fine Mantissæ. Dapiferorum Magistri olim cum Rege prandebant et ideo nullum Sallarium habuerunt. Lehoczky Stemmatograph. Part. I. p. 101. Sigism. Decr. II. art. 13. §. 5.

Dapiferorum Magister seu **Dapiferorum regalium magister,** pincerna regius princeps; *királyi főasztalnokmester, főtálnokmester, főétekfogó.* Törvt. Msz. Brut. Hist. VI. 177., 7.

Dapsilitas, (Du C.) Dampsilitas, liberalitas. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 256. Circumspecta Regum *Dapsilitas* licet ad notos et incognitos oppinionis bone fragrancia dilatari debeat.

Dardanariatus, genus mercimonii a dardanariis, pantopolis, qui merces maximeque annonam emunt, ut postea carius et iniquo modo vendant, usitatum; *uzsora kereskedés; gabona uzsora.* Lzb Cod. Med. III. 76: præcavenda quævis monopolia ... præcluso omni noxio *dardanariatu.*

Dardanariatus crimen, auctio pretii mercium in detrimentum publicum; *gabonaárának álnok felszöktetése.* Pár. Páp. Törvt. Msz.

1. **Dardanarius,** i, (Du C.) seplasiarius; pantopola, mercator, qui alios pretio mercium aucto (imprimis grani vendendi) defraudat, in aliorum detrimentum merces exercens; *gabnauzsorás, gabonaár felszöktető, gabona csalárd drágítója.* Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 749. Præemptio rerum promercalium; in nundinis, præsertim lignearum, ut dein Emptor cariori pretio vendat. *Dardanarii* hi amissione talium rerum plectendi, actione Fisci Comitatus vel Civitatis, 2/3 Actor, 1/3 delator sortitur. Cf. Ulp. Dig. 47., 11., 6. Paul. ibid. 48., 19., 37.

2. **Dardanarius,** tabernarius; *szatócs.* Krämer. Orsz. Levt. Normal. Comerc. 1812: fons 49 pos. 5. 1823: f. 27. p. 17., 18. 1835: f. 27. p. 35., 36.

Dardus, i, (Du C.) iaculum; *hajító dárda.* Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: quelibet condura portare debeat ... sex *fornitas dardos* ... X *parienses.*

Dare ad intelligentiam, notum facere, significare alicui aliquid; *tudomásra hozni, tudósitani, tudtul adni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 648. an. 1529. quocunque ... iverint *ad intelligentiam dabit* mihi.

Dare ad maritum, (Hungarismus) filiam nuptum dare, connubio iungere; *férjhez adni.* Prot. inq. 313.

Dare ad pignus, pignori rem opponere, oppignorare; *zálogba adni.* It. impegnare. Wagn.

Dare ad scitum, certiorem facere; *tudtára adni, tudósítni.* It. avvisàre. Gall. donner avis. Monm. Comit IV. 444. diem et locum eius celebrandi per literas nostras vobis statim ad *scitum dabimus.*

Dare aliquid ad custodiendum, deponere; *gond, őrizet alá adni.* It. deporre, Gal. deposer. Wagn.

Dare conflictum, confligere; *megütközni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. utrum *conflictum dent,* ignoro.

Dare disciplinam, castigare, virgis cædere; *büntetni, megvesszőzni.* Prot. inq. 204: rogavit me in secreto, quod ego *darem* sibi *disciplinam* et sic pluries verberavi eam Cf. 201—2.

Dare harczalt, (ab hung. *harcz,* pugna) confligere; *megütközni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 619. an. 1528: comes cum aliquibus equitibus *dedit* Basszanis *harczalt.*

Dare in fortiam, in vires, in potestatem dare; *kiszolgáltatni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 419. an. 1452.

Dare in obedientiam, facultatem dare, concedere; *megengedni.* Prot. inq. 190: rogaverat priorissam, quod *daret* sibi in *obedientiam,* quod posset facere omni anno (sc. velum in capite portare.)

Dare intelligi, certiorem facere; *tudomásàra adni.* Bék. Pászt. III. 304. an. 1425. nostre *datur intelligi* serenitati.

Dare licentiam, potestatem facere; *engedélyt adni.* Wagn.

Dare per canam, (fors. cannā verberandum curare); *botoztatni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 118. an. 1351: facti fuerunt officiales ad *dandum per canam* omnes illos, qui fecerint contra ordinem laboratorum.

Dare pro memoria, memoriæ commendare, in memoriam reducere (passim.); *emlékezetbe hozni, emlékeztetni.*

Dare se cognoscendum, se alicui indicare; *fel-, megismertetni magát.* Wagn.

Dare sententiam, sententiam dicere. Wagn.

Dare verba, contumelia afficere; *szidalmazni, gyalázni.* Ljub. Mon. Sl. XII. 194. an. 1415: *dederunt verba* ... provisoribus. Et cum tales ... vituperose incurie nullo modo sint supportande.

Dare virum filiæ, collocare filiam viro; *férjhez adni.* Wagn.

Data, æ, datum; *kelt.* It. data. Cher. Jus. Eccl. I. 108. Valor autem Rescripti sive iustitiæ sive gratiæ intuitu materiæ in eo comprehensæ colligitur ex tempore *datae,* seu *diei*

riaciones aut expediciones ex certis et necessariis causis... eos contigerit proficisci.

Curiales decisiones, sententiæ curiæ regiæ; *a főtörvényszék gyakorlott itéletei.* Törvt. Msz.

Curialia, adi. substantivi more usurpatum, res curiales, res ad curiam, h. e. aulam regiam v. imperatoriam pertinentes; *udvari dolgok, udvari ügyek.* Rák. Ön. p. 282. l. 22—24. (23.): Inter has considerationes difficillimum mihi fuerat scire, quid circa *curialia* prætendendum; ignorabam Turcarum mores et ceremonias . . .

Curialia jura, iura nobilium; *nemestelki jusok.* Törvt. Msz.

1. **Curialis,** magistratus curiæ, officialis curiæ; *birói v. törvényszéki személy.* It. curiale. Cod. Dip. Brüss. II. 51. Pro vestibus *curialium.*

2. **Curialis,** aulæ regiæ familiaris; *udvarnok.* Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius primus 2. 3. Pincernarius, Palatinus, Cavallarius, *Curialis* Comes, Capellanus Ducalis etc.

Curialis Comes, 1. Comes curiæ; 2. comitis vices gerens; *1. udvarbiró; 2. a főispán helyettese.* Tört. Tár. 1893. p. 19. 1887. p. 342.

Curialis officialis, aulæ regiæ officialis; *udvari hivatalnok.* It. officiale di corte. Gall. Officier de cour. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 7. confisi etiam de fide et prudentia nobilis Francisci Zorba prefate Rglis Matis *curialis officialis* piseti Cremniciensis . . .

Curialis vestis, vestis forensis; *hivatalos ruha.* Dienstkleid. Kronst. I. 438., 677.

Curialisare, ad allodiaturam aliquid applicare; *a majorsági* (azaz a földesúr saját kezelése alatt álló) *földhöz valamit csatolni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 76. iugerorum supernatantiam ad allodiaturam applicari *(curialisari)* admittebatur.

Curialisatio fundorum, fundorum in libertatem vindicatio, relatio inter fundos liberos; *a házhelyeknek szabad telkekké való tétele, fölszabaditása, szabadtelkesitése.* Kass. Jur. Civ. Lex. 13.

1. **Curialista,** æ, nobilis unius sessionis, qui jobbagionibus carebat; *nemes telekű birtokos, telkes v. jobbágytalan nemes.* Georch. H. T. II. 245. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 355.

2. **Curialista,** æ, summi pontificis cancellariæ minores officiales; *a pápai kiadói s irodai hivataloknál* levő alárendelt tiszti személyzet, abbreviatorok, ügyvédek, jegyzők. Kon. Egyh. 257.

1. **Curialitas,** donum, quod ex liberalitate promanat (Du C. al. s.); *bőkezű ajándék.* Száz. XVI. 604. pixidem ... ac quasdam casulas et ornamenta altaris necnon alias *curialitates.*

2. **Curialitas,** urbanitas, comitas, decorum (Du C. al. s.); *udvariasság.* It. curialità. Ger. Höflichkeit. Cod. Dip. And. V. IV. 347. acciones *curialitatis.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 170. qualiter pro impensis mihi a vestra Sinceritate multiplicibus *curialitatum* et honorum insigniis condignas vobis gratiarum actiones exsolverem.

3. **Curialitas,** officium aulicum; *udvari tisztség.* Thurocz. 266. Consumti sunt ideo tantæ *curialitatis* in honore dies plurimi.

Curialitas beneficii, usus fructus prædiorum nobilium; *udvari jusok, nemestelki haszonvételek.* Törvt. Msz.

Curialitatem facere, cultu et honore prosequi; *udvarolni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 4. an. 1358.

1. **Curialiter,** decenter, cum dignitate (Du C. comiter, humane); *tisztességesen, emberségesen, udvariasan.* Batty. Leg. III. 274. an. 1372: *curialiter* incedere poterunt. Han. Mon. Jur. II. 172. Buny. Vár. tört. II. 15.

2. **Curialiter,** magna cum cura; *gondosan.* Batty. Leg. III. 257. an. 1370: Curæ ... cantoris incumbit ... considerare *curialiter,* quibus diebus qualiter Chorus regatur.

Curialitor, V. *Curialis Comes.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 298. Unde volumus et precipimus *Comiti* seu *Curialitori* de Zobolch pro tempore constituto, quatenus ...

Curiatio, (Du C.) V. *Curiacio.* comitatus; *kisérés.* Batty. Leg. T. II. 434. an. 1279. cum ad excr citus, seu *curiationes* . . . contigerit proficisci.

1. **Curiensis,** e, ad officium, munus pertinens. V. *curialis vestis; hivatalos.* Fjp. Szám. 224., 263. Item 500 den. pro sua veste *curiensi.*

2. **Curiensis,** ad curiam, familiam pertinens; *házbeli, családbeli.* Pel. De S. Adalb. s. col. 5. Ad. iam puer monachus vocaretur a *curiensibus.*

Curiola, dimin. ad curiam; Tör. Tár. 1887. p. 234.

Curiosiuscule, demin. a curiose; *valamivel kiváncsiabban.* Lampe. Hist. Eccl. p. 532: Rusticus ... *curiosiuscule* inquirit in rem, qualenam hominum genus esset, qui Biblia exurunt.

Curiosum, i, res rara, inusitata; *szokatlan dolog, ritkaság.* Száz. VI. 391. Tör. Tár. 1887. p. 715.

Curirius, i, *Curerius* q. v. Szirm. 61. Törvt. Msz.

Curisare, pro: chorizare *(Χορίζειν)* saltare; *tánczolni,* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Curolopata, æ, idem ac *Curopolata; udvarmester, palotamester, udvarnagy.* Germ. Haushofmeister. Szirm. Hung. in Par. 32. Huic Epochæ Palatini officium originem suam debere videtur. Cum S. Stephanus dicat: se Monarchiam suam ad normam Augustorum prioris et sui temporis instituisse. Jam autem Imperatores occidentis suos *Comites Palatii,* et orientis *Curolopatas* suos habuerunt.

Currata, æ, (rectius: carrata): nom. a currus — onus currus; *kocsi-rakomány, kocsi-teher.* Cfr. Gloss. Du Cangii s. v. carrada. Cfr. opus Sigismundi Simonyi, quod inscribitur «A magyar nyelv» vol. I. p. 152. Carrata; *ölfa.* In cod. com. Zi. vol. III. p. 492... quod ... ipsorum officiales et Jobagionnes... manibus armatis et poteneiarys ad possessionem ipsius magistri ladislai . . . destinatis quinquaginta *curratas* feni sui comburri et siluam . . . succidi et similiter igne cemari (corr. cremari) fecissent.

Currax, (Du C.) facile currens; *lótófutó, könnyen futó.* Nagy Hier. Cf. Gaj. Dig. 21., 1., 18.

Currens, litteræ, quæ in territorio circumferuntur; *körlevél, futó levél.* Arch. Rák. VIII. 39. Kass. P. P. I. 29. Ker. Nap. 104. Törvt. Msz.

Currentales, Currens; *köröző levél.* Cod. Camb. Merc. 59. In utroque autem casu, publicatio in loco, per Edictum, alibi vero per *Currentales* et Ephemerides institui ac omnes præterea Creditores . . . ea cum declaratione convocari debent.

Currentalis, cursivus. V. s. *Scripturisticus; futó betű.* Ger. *Cursiv.*

Currentaliter, litteras circummittendo; *körlevéllel, körözve.* Arch. Rák. VIII. 39. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 366. *currentaliter* publicetur.

Currentare, litteris circummissis aliquem quærere; *körözni, köröztetni, nyomozni.* Ker. Nap. 130. Törvt. Msz.

Currentatio, litteris aliquem persequi, quærere; conquirendum curare; *köröztetés, közhiradás.* Pest. Vár. Lev. Törvt. Msz. Kass. Ench. I. 265. Profugorum delinquentium *Currentatio.*

Currenter ire, festinare; *sietni, futva menni.* Arch. Rák. IX. 385. Prouti et de pago in pagum præsentes meas *currenter ire* demando, quibus per omnes comitatus Processus deportatis, *superinscribatur.*

Currenticius, 3., currens; *folyó.* Száz. XXIV. 198.

1. **Currere,** obvenire, deberi (Du C. al. s.); *járni.* Száz. VIII. 6. incipit illo die *currere* sallariatum suum.

2. **Currere,** valere (Du C. al. s.) Præscriptio *currit,* præscriptio valet v. sub *Praescriptio; forgalomban, érvényben lenni.*

3. **Currere,** pro: *percurrere* (Du C. al. s.); *átfolyni.* End. p. 87: Don ... *currit* terram Alanorum.

4. **Currere,** in usu esse, versari; *forgalomban lenni.* It. correre: cursiren; *Currere facere:* in usum mittere (Du C. al. s.); *forgalomba hozni,* donner cours à une monnaie S. de Keza Chr. II. 4., 1. byzantios *currere fecit.*

Curricula, a curruca (Dief.) fulica v. coturnix; *szárcsa v. fürj.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Curriculus unirotus, pabo. Text. v. sub *unirotus; taliga.* It. carretto. Gall. brouette. Germ. Schubkarren.

Currifer, auriga, vector, vehicularius, plaustrarius. V. *Wozcianus; szekeres, fuvaros.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 47. Machinarum, aliarumque rerum necessariarum vecturas præstabant Udvornicorum illi, qui *Curriferi* (Szekeres) compellabantur ac in singulis Comitatibus admodum numerosi censebantur. Schläg. 1332. currifer; *kocsis.* Száz. IV. 682.

Currifer (equus), equus vectarius; *kocsiló.* Werbőczi 195. quod *equos curriferos* et vestem potiorem mariti defuncti Domina relicta illius, pro se tollet. Kronst. II. 610.

Currifex, opifex plaustrorum, carpentarius; *kocsigyártó.* Kronst. I. 741. II. 379. an. 1534. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 177.

Curriger, rhedarius, rector equorum, currifer; *fuvaros.* Fej. I. 450. Idem in prædio Mester habet Ecclesia terram ad sex aratra et *currigeros* multos in eadem ac alios servitores.

Curriliter, curru; *kocsin.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 466. fluvium ... *curriliter* transire necesse erat.

Curripar, *Currifex* q. v. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 166., 237.

Curritare, currere, ire; *menni.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 163. excitat cordis nostri

memoriam carnalis fidei coniunctio, cuius cursu *curritabimus*, quamdiu vivimus.

Currualis, quod curru devehitur; *kocsin szállitott.* Tör. Tár. 1891. p. 680. sales *curruales.*

Currule, is, curruum receptaculum; *kocsi szin.* Diar. Com. II. 88. dentur Cubicula decem, stabulum pro equis duodecim, culina, cellarium, *dispensa* omnia distincta et *currule* pro duobus currubus.

Currulis, e (via) via pro curribus; *kocsi* (út). It. carreggiàta. Germ. Fahrweg. Verancs. VII. 150. Nam in ea Transsylvaniæ plaga duæ potissimum semitæ sunt ex Moldavia in Transsylvaniam: altera Oytoz, quæ Brassoviæ imminet, altera Radnabania, quæ Bistriciæ; illaque sola *currulis* est et nonnihil lata, hæc angustissima.

Currulisatio, actus currum agendi; *kocsihajtás.* Pril. Abact. 89: illa (sc. damna) vel sponte per *currulisationem* vel casu fortuito inferuntur.

Currus ambulatorius, currus volubilis; *toló kocsi.* Ger. Rollwagen. Bene Pol. m. 53.

Currus Diligentiæ, (a Gall. diligence) currus celer; *gyors kocsi.* Ger. Eilwagen. Szilády A. Irodtört. Közl. V. IV. 471. ut per *currum Diligentiae* usque Sopronium descendat.

Currus diligentialis, *póstakocsi.* Gall. diligence P. P. Besztb. Levt. an. 1794.

Currus ferratus, ferro munitus; *vasalt szekér.* Arch. Rák. VIII. 358.

Currus non ferratus seu nudus, *fakó szekér.* Germ. unbeschlagener Wagen. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 288: qui *currum non ferratum seu nudum* vulgo *fakó* dictum suppeditaverit; a tali curru . . . denarios obtinebit.

Currus itineralis, vehiculum viatorium; *utazó kocsi.* Diar. Com. II. 12.

Currus Ladislai Regis, carrus; *László szekere.* Kereszt. Res. Mil. 116. tanta cuiusvis generis iumentorum penuria ad extremum enata fuit, ut cum pecudes deessent, homines ipsi earum loco carros (duabus duntaxat rotis constantes) impellerent; quod vehiculorum genus in perpetuam Ladislai Regis, communis eius calamitatis auctoris, memoriam *Currus Ladislai Regis* vulgus appellavit.

Currus magnus, plaustrum scalare; *rudas szekér.* Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. *de curru magno,* vulgariter rudaszeker vocato.

Currus parvus, cui unus equus iunctus erat; *ajancza-szekér.* (a sl. ojnicza). Száz. 1893., 323. et Magy. Gazd. tört. szemle 1898. 238. l. (Tagányi Ért.) Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. de *curru parvo* vulgariter ayanthaszeker nominato.

Currus pestilentialis, in quo peste affecti deferebantur; *dögkórosok kocsija.* Bene Pol. 193.

Currus postarius, vehiculum publicum, rheda cursualis; *póstakocsi.* Ger. Diligence. Lzb. Cod. Med. T. II. 327: *currus postarius* vulgo *diligence.*

Currus publicæ vecturæ, currus publicus; *pósta kocsi.* Rák. Ön. 17.

Currus subductorius, currus, cui equi præjuncti sunt; *fogatos kocsi.* Batty. Leg. T. II. 104. (Decr. Col.)

Currus summarius, (summarius a *sagma, salma, sauma* = sarcina) currus sarcinis devehendis; *mázsa szekér.* An. Sc. I. 56. an. 1435: præter *currus* magnos *summarios : Mazás Szekér* vocatos, qui more antiquo in certis civitatibus et locis Regni nostri Hungariæ ad id specialiter deputatis, et deponi et disligari solent. Schläg. 1326.

Currus Tavernicalis, essedum; *társzekér.* Rüstwagen. Orsz. Levt. Nádasdy nádor 1550 kör. számadásai.

Currus truncatus, Carruca; *taliga.* Ger. Karren. Pár. Páp.

Currus Viatorius, *Currus itinerarius* q. v. Diar. Com. 30.

Cursalis, pirata (Du C.); *kalóz.* It. corsale, corsalo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 78., 86. Nec debemus compagniam vel societatem aliquam cum ullo habere *cursalium* vel aliorum, qui sunt manifesti predones aut raubatores.

Cursarius, *Cursalis* q. v.; *kalóz.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Luc. Regn. Dalm. 236. nec receptabantur in suis portubus *Cursarii* et malefici. Kuk. Jur. I. 129. Száz. XXIV. 199.

Cursitatio, (a cursitando) concursatio; *lótás-futás, ide-oda futás, futkosás.* Olah. Cod. Ep. 29. Cf. Solin. 42.

Cursive, celeriter, rapide; *sebesen, futva.* G. Fej. T. XI. V. Un. 142. loca Danubialia, in quibus fluvius Waag *cursive* fluit.

1. **Cursor,** tabellarius, is qui ad aliquid perferrendum mittitur. (Du C.); *futár.* Germ. Eilbote, Kourir. Instr. Jos. II. p. 33. §. 91. *b) :* Quod extra fines Provinciæ, atque adeo medio publici Cursus mittendum fuerit, de eo rite tradito *Cursor* ab officio Postarum Reversales sibi dari faciet. Cf. Nep. Milt. 4., 3. Plin. Ep. 7., 12. Suet. Ner. 49. Martial. 3., 100.

2. **Cursor,** (Du C.) tacticis dicuntur, qui aciem in prœliis antecedunt; *elől támadó.* Száz. X. 710. a mély tag négy első embere (cursor) utánuk a defensor.

Cursor Officinæ, Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici . . . 2-o *Cursores Officinae* (Vorlaufer und Vorlaufers Knechte qui mineras in vehiculo trusatili ad furnum advehunt, eas cratibus imponunt, carbones subiiciunt et scorias abvehunt.

Cursor Tabulæ, accensus, apparitor; *szolga, törvényszéki szolga.* It. cursore. Gall. sergent. Germ. Läufer, Gerichtsbote. Tisztb. Ir. *(Tabulae) Cursor* Szolga.

1. **Cursoratus,** us, cursus; *tanfolyam.* Teut. Schul. I. 250: Pecuniam *cursoratus* a neo-advenis peregrinis Hfl. 2. solvendam.

2. **Cursoratus,** us, cursoris officium; *szolgai tisztség.* Teut. Schul. I. 336: item *cursoratus* . . . redimatur.

Cursorie, (Du C.) cursim, celeriter; *rövid úton.* Tör. Tar. 1886. p. 436: medio internuncii sui *cursorie* ad suam M-tem expediti.

Cursorius, 3., ad cursum pertinens; *futás, . . futó.* Arch. Rák. VIII. 343. Hist. Nat. 42. pedes *cursorii* . . . Cf. Frontin. de Colon. p. 141. Gœs.

Cursualis, meta currens: *folgó határ.* (Du C.) Fej. III. 359. unde ad viam, qua ex villa Bana itur ad civitatem Jauriensem eundo, pervenisset ad metam *cursualem.* Kub. Dip. Hont. I. p. 158.

1. **Cursus,** cursus literarius; *tanfolyam, tanmenet.* It. corso. Bel. Jesz. Geogr. Præf. *Cursus* Geographici.

2. **Cursus,** præsens pecuniæ pretium; *folyamat, árfolyam.* Törvt. Msz.

3. **Cursus,** us, piratica; *tengeri rabló kirándulás.* Han. Mon. Jur. V. I. 8. an. 1265: nullus civis debeat ire in *cursum* et si quis iverit, sit forbannitus in perpetuum.

Cursus Cambialis, vicissitudines rei argentariæ; pecuniæ permutandæ pretium; *váltófolyam,* Wechselcours. Art. D. 1840. p. 80. Törvt. Msz.

Cursus concitatior, *vágtatás.* Reg. Turm. Præt. 105. aut *cursu concitatiori* (Trapp oder Galopp) equo vis imponi haud poterit.

Cursus concitatissimus, incitatissimus cursus; *vágtatás.* Gall. carrière. Reg. Turm. Præt. 107. Si equus ad *cursum concitatissimum* (Karriere) perducendus est.

Curtanus, i, prædiorum possessor; *birtokos, bennlakó.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 430. dilacerare regnum hoc a propriis maxime incolis vel *Curtanis.*

Curteanus, 3., ad aulam pertinens; *udvari.* Száz. XV. 575.

Curtecha, æ, chiroteca (Du C. chortheca); *keztyű.* Ljub. Mon. Sl. II. 42. XX paribus *curtecharum.*

Curtile, (Du C.) prædiolum; *kis birtok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20. et in Celeberch *curtile* indominicatum cum omnibus adiacenciis suis. In *curtili* ecclesiam, vicum publicum cum XI mansis.

Curtilis locus, domus rusticana prædiolo coniuncta; *udvarhely,* It. cortile, Gal. courtil. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. Id est in superiori civitate in origentali parte civitatis ipsius *curtilem locum,* ubi nova ecclesia incepta est atque in inferiori civitate in occidentali parte civitatis ipsius illa *curtilia loca,* quæ in potestate tunc habuit.

Curtina, æ, *Cortina;* 1. aulæum, 2. velum; *1. függöny, 2. vitorla.* 1. Száz. VIII. 15. *curtinas* de panno pro finestris. 2. Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. III. *curtine* nauticalis.

Curtis, (Du C.); *birtokosi udvari telek, majorság, föld.* Vuch. Jur. Feud. 64. *Curtis* vero notat *Curiam* s. *Praetorium* cum area ædificiis, villa et fundis eo pertinentibus. Tör. Tár. 1888. p. 69. Vita S. Steph. 100. Fej. VIII. 118.

Curtisella, æ, (DuC.) cortis minor, atrium minus; *kis udvar.* Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro faciendo . . . murum *curtiselle.*

Curtulis, ad curtem pertinens; *majorsági.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI, 3. ad Holunburch tertiam partem civitatis cum vineis XXX. et hobis XV. sine *curtuli* terra.

Curucones, proprie milites cruce signati; apud Hungaros, qui partibus Imperatoris oppositi ducibus Tököli, Rákóczi etc. pro libertate et religione pugnabant. Quibus opponuntur Labancones; *kuruczok.* Arch. Rák. I. 205.

Curucz, *Curucones.* Száz. XV. 45. S. S. = Superat Soldat; V. C. = Vincit *Curucz.*

Curuczonicus, 3., ad Curucones pertinens; *kurucz.* Thök. Diar. 656. Visniczet rendelte a fő vezér pro subsistentia militiæ *Curuczoniczae.*

Curulis machina, tormentum; *ágyú.* Nill. Symb. p. 354: Is pompa solemni sub terna 75 *curulium machinarum* displosione Cibinium . . , transierat.

1. **Curva,** æ, meretrix (Du C. curia 2.); *ringyó, kurva.* Tör. Tár. 1882. p. 482. Bestia curva, via hac morere.

2. **Curva,** æ, pedum; Kon. Egyh. 285. *Curva* trahit; sed virga regit; pars ultima pungit (pásztorbotról).

Curvare supercilium, truces oculos circumferre; *szemöldökét összehúzni, mordúl tekinteni.* Roger. 317. *curvatoque supercilio* cum pudore ínsulam reintravimus.

Curvatio, actus curvandi; *meggörbítés, meghajtás.* It. curvazione. Fej. X. 2., 118. nec capitis aut genuum *curvatione* illi aliquam exhibuerant honestatem. Cf. Colum. 4., 12.

Cusi, Sim. Num. 164. Si alicubi certe in Tallerorum historia invenietur origo moderni Floreni Rhen. est enim illius dimidium; hanc igitur recensebo donec id, quod quæro, inveniam. Hic etiam dux Voigtius esto: Hæc species Monetæ germanis Species Taller dicta cum exordio sui aliud nomen sortita est. Vocabatur siquidem *grossus nummus* aut *Crassus grossus* vel *argenteus, aureus* hoc est Silber-Gulden aut Guldiner nominabatur. Postquam autem initio seculi XVI. eorum copia fuisset cusa in Valle Joachimi (Joachimsthal) accepit nomen *Talleri* vel Joachimsthaler, Thalergroschen, Gulden Thaler. Denique ubi in Germaniam recepta fuisset tamquam pro certa mensura Monetæ Argenteæ nomen accepit, Imperialis Reichsgulden aut Reichsthaler successu temporis tamen nomina hæc variabant. Latini eos vocant *Nummos Unciales; Cusos, Joachimicos Vallenses,* Bohemi Grosch Tolszki, Tolar, Slavi Twrdy Tollar, Hungari Tallér.

1. **Cusinus,** i, (Du C.) consobrinus; *fiunokatestvér.* It. cugino. Prot. inq. 311. LIX.

2. **Cusinus,** (Du C.) cussinus: Kussen (Küssen, Kissen) culcita, pulvinar Dief.; *vánkos.* Germ. Kopfkissen. Schläg. 1147.

Cusio, actus cudendi, actus monetam cudendi; *verés, pénzverés.* Ger. das Münzen, Prägen; *veret.* Epist. Proc. 103. Verancs. V. 168. coronati venetæ *cusionis.* Kol. Cod. 41., 55. Cf. Cod. Theodos. 11., 16., 13.

Cusire, (Du C.) suere, consuere; *varrni, összevarrni.* It. cucire. Prot. inq. 233: sepe rogabat eam, quod ego *cusirem* et *petiarem* sibi vestes suas.

Cusor, qui cudit monetam; *pénzverő.* Ger. Münzer. Numi Hung. 166. Art. Diæt. Pos. 12. *Cusores* falsarum Monetarum. Kol. Cod. 41. an. 1543. Cf. Cod. Just. 10., 64.

Cusoria, æ, moneta; *pénzverő ház.* Magy. Tör. Tár. XX. 288. nagybányai *Cusoria.*

Cussinum, Cussinus, (Du C.) cervical, pulvinus; *vánkos.* Gall. coussin. Kissen, Polster. Kronst. I. 224. Pel. Pom. In nat. Dom. s. II. c. 6. Filius pastoris nascitur et ei *cussinus* substernitur. Knauz. M. E. Str. I. 119., 138.

Cussus, us, ictus, cussus gladii, (Du C. al. s.); *kardcsapás.* Cod. Dip. Arp. V. 205.

1. **Custodia,** æ, (Du C. 6.) theca; *boríték.* Gall. custode. Szered. Ser. Episc. 187. an. 1525. Corporale cum pulcherrima pala sive *custodia.* Pár. Páp.

2. **Custodia,** æ, officium, dignitas Custodis Ecclesiastici (Du C.). Kov. Form. St. 583. universas dignitates Ecclesiasticas personatus et beneficia videlicet: Lectoratum, Cantoratum, *Custodiam* ac universos Canonicatus et præbendas Rectoratus. Batty. Leg. III. 62.

3. **Custodia,** æ, (Du C.) sic monasterium suum... vocant Franciscani; *kolostor.* Batty. Leg. III. 621. an. 1498: Si vero contingat aliquem fratrem onerosum... de una *Custodia* ad aliam transferri.

Custodialis, ad custodem pertinens, custodis Ecclesiæ; *őr.* Knauz. M. E. St. II. 155., 130. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 346.

Custodiatus, us, (Du C.) officium custodis (in ecclesia); *őrség, őr állása, zárdafőnökség.* Fej. Jur. Lib. 489. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 181., 203. Szilády Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 86. Verancs. V. 375. ut ipse omnia beneficia ecclesiastica, utputa: præposituras, lectoratum, cantoratum, *custodiatum,* canonicatus et præbendas... personis idoneis et benemeritis commendatis.

Custodire legem, (Du C.) observare legem; *törvényt megtartani.* Törvt. Msz.

Custodite, caute, circumspecte, provide; *vigyázva.* Lzb. Cod. Med. T. II. 111. *custodite* ignem struat. Cf. Plin. Ep. 5., 16. 3.

Custoditus, us, custodia; *őrizet.* Ljub. Mon. Sl. XI. 89. an. 1323.

1. **Custos,** thesaurarius; *kincstartó, kincstáros, kincstárőr.* Cher. Jus. Eccl. I. 269. Thesaurarius hodie *Custos,* qui res Ecclesiæ pretiosas conservat.

2. **Custos,** in scholis. V. *Curator.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 152.

3. **Custos,** V. Requisitor. Recon. an. 1609. p. 103: De paribus antiquorum literarum ex Conservatorio requisitarum, *Custodi* sive Requisitori, denarios centum.

4. **Custos,** signum divisionis; Corp. Gram. 122. Vocis pars ad alteram lineam reservata notatur *custode* seu *signo divisionis,* sic.

5. **Custos,** ecclesiarcha; *őrkanonok.* Konek Egyh. 304.

Custos bibliothecæ, a bibliothecā; *könyvtárőr.* Irodt. Közl. VI. IV. 447.

Custos canonicus, thesaurarius capituli; *őrkanonok.* Törvt. Msz. Tkal. Mon. Ep. II. 96.

Custos capitularis, *Custos canonicus* q. v.; *káptalanbeli kincstartó őrkanonok.* Törvt. Msz.

Custos kokyne, qui præest culinæ, præfectus rei culinariæ; *kouyhafelügyelő.* Knauz M. E. Str. I. 603.

Custos fodinalis, qui fodinarum curam gerit; *bányaőr.* Törvt. Msz.

Custos lagenarum, qui lagenarum ad evitandas omnes fraudes, curam habebat; *palaczk őr.* Batty. Leg. T. II. 221. (Decr. Col.) unum formatorem et *custodem lagenarum.*

Custrix, (Du C.) 1. Officium seu dignitas in Monasteriis feminarum ut *Custodis* in virilibus, cui scilicet incumbebat ecclesiæ cura, 2. abbatissa; *1. főőr, 2. főőrapácza fejedelemnő.* Nagy Hier.

Cutaceus, 3., cutis formam, naturam habens; *szíj-, bőr-.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 163 Tinea piscis... pro dentibus serrata ossa ex utroque oris latere dependentias et appendices *cutaceas,* rotundas et breves.

Cutambulus, 3., *bőratka.* Gros. H. Ph. I. 156: Vermes sub cute animantium enascuntur, unde *Cutambuli* vocitantur.

Cutaneus, 3., ad cutem pertinens; *bőr.* Bene. Med. I. 36.

Cute privare, flagellare; *verni.* Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Cute redimere, vapulare; *bűnhődni.* Batty. Leg. T. II. 58. (Lib. St. Steph).

Cutella, kreczige hut (krätzige Haut) Dief. pruritus cutis; *bőrviszketeg.* It. prurito. Jucken. Schläg. 463.

Cutellaris denarius, ad cultellum pertinens; *dézsma pénz.* Fej. II. 255. item de anseribus et gallinis cum sub *cutellaribus denarys* plenius persolvendis.

Cutellum, lege: *cultellum,* q. v. *decimae cultelli; dézsma.* Szer. Not. p. 49: super Decimis sub *cutello,* quid hoc vocabulum significet, ignorare me fateor — inquit Szerdai — nisi fortasse indicet animalia *cuti* instructa ac decimari solita.

Cutellus, i, pro: *cultellus* q. v. *dézsma terület.* Eszt. Okm. p. 84. (Chanadinus Strigon. Archiep. 1337): Sed quia ipsi Canonici propter exilitatem proventuum in ipsa Ecclesia perfrui non poterant, quia non alios proventus nisi singulas duas marcas de quatuor cutellis decimacionis Archiepiscopalis percipere videbantur.

Cutellus, (Du C.) pro: cultellus; *kés.* Gal. couteau. Batty. Leg. I. 404: investituræ per *cutellum.*

Cuttellifaber, cultrarius; cultrorum opifex; *késműves.* Száz. XX. 797.

Cuttelus bohemicalis, cultellus boh.; *cseh késpenge.* Száz. VI. 358.

Cyaoressa, æ, musca canicularis (Linn.) *eblégy.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 57. Canes laborant subinde infestissimis sibi animalculis, quæ vocantur *Cyaoressae* seu *caninae muscae.*

Cyathus porcellaneus, scutella murrhina; *porczellán kávéscsésze, pohár.* Arch. Rák. VIII. 335. Sine patinulis *Cyathi porcellanei* pro sorbendo Cave Nro. 10.

Cyatum, cyathus; *pohár.* Trinkschälchen, Becher. Kronst. I. 272.

Cycladare, circumdare, vestire; *körülvenni.* Ke. Or. Zrin. D. 3., 3: Apostolico *cycladata* paludamento Hungaria. Cf. Suet. Calig. 52.

Cyclobori vox, Stentore vocalior; *jó szavattyús.* Pár. Páp.

1. **Cyclopicus,** immanis, vastus; *óriási, roppant, éktelen.* Zilahi ref. koll. Ért. 1894/5. CCXX. Absint in omni loco et clamores *Cyclopici.* Lampe Hist. Eccl. p. 277.

2. **Cyclopicus,** 3., superbus, contumax. Can. Ecc. I. *Cyclopica ἀτάξια.*

Cyclus, i, (Du C.) κύκλος: circulus; *körfordulat.* Curios Misc. 431. *Cycli* et Periodi vocantur certi annorum Numeri in orbem redeuntes.

Cyclus Epactarum, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 287. Porro *Cyclus Epactarum* est earundem revolutio ab unitate usque ad XXX. numerum et ab hoc rursum ad unitatem.

Cyclus Lunaris Decennovenalis. Szentiv. Cur. Misc. III. P. IX. 286. *Cyclus Lunaris Decennovenalis* est revolutio Numeri annorum 19 ab 1. usque ad 19. qua revolutione absoluta iterum ad unitatem reditur.

Cyclus Solaris, Literæ Dominicales. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 288. *Cyclus Solaris* seu *Literarum Dominicalium* est

intervallum 28 annorum, quo evoluto Literæ Dominicales Calendario appositæ redeunt eodem ordine, quo antea et ad easdem Ferias.

Cyclotretus rhombus; *átfúrt ruta.* Bárczay.

Cyder, vinum melinum; *almabor.* It. sidro. Gal. cidre. Bene Pol. 120. paratur vinum etiam e pomis ... *cyder* dicitur.

1. **Cyffra, ciffra,** signa, figuræ litterarum (arcanæ); *(titkos) irás, betű.* It. cifera, cifra. Cod. Alv. I. 311. Informatio Generoso Regiæ Maiestatis Poloni ablegato in *cyffris* data in arce Striensi die 17. Junii. Anno 1686.

2. **Cyfra,** zero, mera cifra; *zérus.* Ger. eine Null. Chr. Monac. 64: Eodem tempore cum Karolus puer Bude resideret quasi *cyfra* etc.

Cyganicus, 3., Zingarus; *czigány.* Pel. Pom. De S. Thoma s. IV. c. 2. Propter fidem *cyganicam* non est melior quam hungarica vel romana.

Cyganus, *Cingarus; czigány.* Pel. Pom. De S. Thoma s. IV. c. 2.

Cygniger, Cygnum gerens, colens. Textum v. sub *ciniger.*

Cylindrulus; *szivar.* Kov. Oec. 39: Nicotianæ ... usus eius in eo est positus, quod folia scissa, vel in *cylindrulos* convoluta (Cigarren) fumigationi ... destinentur.

Cylis, tilia; *hársfa.* Urk. Sieb. II. 260. an. 1366. sub una arbore *cylis* vulgariter *hasfa* vocata.

Cymada, æ, vestis sacerdotalis; *szárnyas-, lebruha.* Nagy Hier.

Cymbalare, i, (a cymbius: fornix, concameratio) munimentum ab acus iniuriis digitum tuens: *gyűszű.* Bárczay.

Cymbalmum, i, a voc. «cymbalum» sed alia significatione, organum fidibus æreis plectro percutendis; *czimbalom.* It. cimbalo. Gall. cymbale. Germ. Cymbel. Szirm. Hung. in Par. 63. Cæterum amantissima est Hungaris Musica zingaris *cymbalmo* secundante fidibus canentibus.

Cymbolus, 3., (Du C.) Videtur error typi esse pro *symbolicus.* Cod. Evang. V. III. p. 308: præsertim autem displicet mihi illa consuetudo *cymbola,* quam non fuisse talem veteri ecclesiæ certum est. Pendet autem hæc quæstio ex aliis duabus de oblatione et mutatione panis.

Cymbula, dem. ad cymba; *kis csónak.* Rák. Ön. 219. Cf. Plin. Ep. 8., 20., 7.

Cymelium, i, (Du C.) κειμήλιον, thesaurus; *kincs, drágaságok, egyházi kincs.* Beng. Ann. Er. Cænob. Præf. sola gratia clarus et virtutum *cymeliis* dives fieri præelegeras.

Cymerarius, pictor insignium; *czimerfestő.* Sopr. O. I. 237.

Cymeterium, (Du C.) cimiterium, cœmeterium, sepulcretum; *temető.* Cod. Dip. Arp. V. 52.

Cymmereus, 3., caliginosus:
Ἡ δ᾽ ἐς πείραθ᾽ ἵκανε βαθυρρόου Ὠκεανοῖο ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι. [λισ τε Hom. Od. XI. 14.; *sötét.* Cod. Dip. Pet. Páz. I. 6. eos qui hactenus in eis scribendo illustrandis operam impenderunt, *cymmereas* tenebras eis potius offudisse, quam lucis aut splendoris quidpiam adtulisse.

Cynocephalium, gr. κυνὸς κεφαλή, caput canis; *kutyafej.* Fej. IV. 1. 239. principes cum suis *cynocephaliis* ... cadaveribus vescentes.

Cynodia mala, metathesis pro Cydonia; *birsalma.* Ger. Quitte. Máty. 161.

Cynologia, doctrina de canibus; *kutyákról szóló tan, kutya természetrajza.* Top. Anthr.

Cynosura, æ, regula, norma, lex, linea; *zsinórmérték, szabály, vezérfonal.* Kass. P. P. I. 229. Quod ipsum pro *cynosura* et norma in occursuris casibus stricte observanda eidem Tabulæ Districtuali hisce intimatur.

Cyppus, V. *Cippus.* Kass. Jur. Civ. Lex. 13. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 147. Cum iuxta rescriptum Csataiensium, querulans coram tribus Judicibus in facie loci pro legato matris sorori suæ extradando accusatus fuerit et propter satisfactionem non præstitam inclusionem quoque *cyppi subiverit.*

Cyribotron, V. *Ciribotrus.* M. Bel. Prodr. 175. Istis quas retulimus *Cyribotron* vulgo *Zyrifandel* (Cyribotri) optimo iure possis accensere.

Cyrillicæ litteræ, (a slav. kyriliza) vetus scribendi genus Slavorum; *cyrill betű.* Tör. Tár. 1891. p. 536.

Cyrographum, Chyrographum; *kézirat.* Hor. Mem. 125. *Cyrographa* ad lineam rectam facta *chartae partitae* audiunt. Száz. VII. 622. Fej. V. III. 425.

Cyrotheca, Chirotheca, manica; *keztyű.* Cod. Dip Arp. Cont. I. 40. inter quæ cophiam pectoralemque crucem et annulum et duo paria *cyrothecarum,* tria vero solearum, unum vero par palli, caligarum. Kronst. I. 429.

Cyrothecarius, i, digitalium opifex; *keztyűs.* Urk. Sieb. II. 451. an. 1386. *cyrothecariorum* fraternitas.

Cyrratus, cirris præditus; *rojtos.* Taurin. Staurom. I. 226. Engel. Mon. Ung. 1809. *cyrrata* caterva Omni ex parte subit.

Cyrulicus character, *Cyrillicae litterae; czirillbetű.* Bel. Geogr. 553.

Cystis, pustula, bullula, vesicula a gr. κύστις (zacskó), tumoris genus; *hólyag.* Bene. Med. I. 48. I. 305. sic generantur pus et alia liquida morbosa, excrescentiæ variæ, *cystides,* calculi, vermes.

Czaffragh, fimbriæ, tegumentum; *czafrag, takaró.* Franse, Decke. Thök. Diar. II. 326. Unum *czaffragh* attritum cum aureis floribus ex panno Anglicano fl. 15. p. 331. *Czaffragh* seu *tegumentum* filis aureis et argenteis floribus elevatis consutum Turcici operis, materia cœrulea subductum. Passim.

Czaikvarterius, i, a. Germ. Zeugwärter, custos armorum, armamentarii; *fegyverőr, hadszertár őre.* Arch. Rák. VIII. 156.

Czajberterius, V. *Czaikvarterius.* Arch. Rák. VIII. 405. Dominus *Czajberterius* Joannes Georgius Eck.

Czapa, corium nigrum; *czapa.* Gall. chagrin. Vect. Ref. C. De una cute Czapa. Thök. Diar. II. 385. Quinque enses cum *czapa* obducti argentati fl. 90. Quinque frameæ deteriores cum *czapa* obductæ deargentatæ fl. 45. Unum magnum pallos cum *czapa* obductum deargentatum fl. 18. Tör. Tár. XX. 179: nigro corio «*czapa*» dicto.

Czápa, æ, poculum parvum. Magy. Tör. Tár. XX. 171.

Czaprag, stragulum elegantius; *csótár, lóterítő.* Ger. Schabracke. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item unum *czaprag* ex veluto aurato ad dorsum equi.

Czarea, æ, uxor Czari, imperatrix Moscuarum; *czárné.* Rák. Ön. 208. l. 25—26. (26.): Prævidebam ego moram meam cum *Czarea* inutilem et fors rebus meis præjudiciosam eventuram ... p. 208. l. 30—31. (30.): ... *Czarea* magnum mihi humanitate extrinseca et civili agendi modo demonstrabat affectum.

Czareus, 3., Czari, ad Czarum pertinens, imperatorius, cæsareus; *czári.* Arch. Rák. II. 575. mediationis *Czareae* Rák. Ön. II. p. 203. l. 19—20 *Czareus* exercitus.

Czarus, i, a Cæsare, imperator Russiæ, Moscoviæ; *czár.* It., gall., germ. czar. Arch. Rák. II. 128. Beng. Ann. Er. Cœn. 444. Moschorum Czaro. Dip. Alv. I. 83., 312. Rák. Ön. p. 170. l. 5—6.

Czassa, æ, patina; *tálcza.* It. tazza. Ger. Tasse. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item est una *czassa* argentea, in qua est horrologium parvum argenteum.

Czausius, V. *Chausius,* Ciausus; *csausz.* Verancs. Hist. I. 168. Supervenit marsalcus cum quodam *czauszio* ... Adjuncti sunt *chausii* duo I. 166. Cæsar honoris gratia præmisit aliquot Sandiacos et *Czausios* officiales suos.

Czausz bassi; *a követeknek, a Szultán meghitt embereinek főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Czausz bassi,* omnium cziausiorum supremus, quorum numerus implet 5000, tamquam nobiles ac aulici imperatoris loco commissariorum in arduis negotiis huc illuc tractare mittuntur. Præterea et in officio legationis ad reges et principes christianorum mitti solent.

Czaygbarterius, V. Czaikvarterius. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Artelleriæ magister generalis ... 1. *Czaygbarterius* ... 2. Bombardarii 100.

Czecha, V. Ceha. Zunft. Kronst. I. 174.

Czechum, societas alias *Ceha.* Fjp. Szám. k. 85. 291: Pro interfecto ... fidejusserant K. H. ... pro *czecho.*

Czeepth ferrata, pertica, flagellum frugum granis excutiendis; *csép.* Száz. VI. 289.

Czellalii, latrones in Asia. Tör. Tár. 1892. p. 430. Daut passa generalis contra *czellalii.*

Czendell, sindon, tela pretiosa; *czindeltafotta.* Germ. Zindeltaffet. Vect. Ref. D. 2: Petia Czendell.

Czeza, æ, pocillum ansatum; *csésze.* Tör. Tár. 1889. p. 190. parvam cupam deauratam cuius tectura est admodum *czeze.*

Czezair beglerbeg; *caesariai kormányzó.* Tör. Tár. 1892. p. 433. *Czezair beglerbeg* habitat in Algeria, zanchagos habet 6.

Cziausius, Chiausius, Chiauzius. V. *Chausius.* Tör. Tár. 1881. p. 317.

Czigali Oglu, V. s. *Capitan basa; tengernagy.* Tör. Tár. 1892. p. 430.

Cziganus, V. Faraho, Zingarus; *czigány.* It. zingano, zingaro, zinghero. Gall. zingari. Germ. Zigeuner. Bel. Geogr. 496. Advenis in solo Hungarico adnumerantur Græci, Judæi, atque Zingani seu *Czigani* incertæ originis.

Czigara, lege: Czigaia, attributum ovium, quæ in confiniis versus Serviam sitis lanæ

excellentis causa nutriebantur; nomen forte a Czingaris eis inditum, quum in capite nigri cæterum vellere albi coloris vestirentur. Wallaszky 393. ovis *czigara,* lana *czigara.*

Czikini, Zechini, Ducati Veneti. Num. Hung. 152.

Czinegus, i, pro: chirurgus: *sebész.* Arch. Ver. Sieb. V. VIII. 1. p. 89. Medicos, *Czinegos,* Procuratores.

Czipo, -onis, panis siligineus; *czipó.* Haz. Okl. 406. an. 1443: teneantur persolvere duos tortos panes et unum *cziponem.*

Czokolada, æ, V. Chocolata. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. Cui (Caffe) tamen æquiparatur imo a multis et præfertur potus *Czokoladae* veteribus et ille incognitus iam vero passim præsertim apud Italos et Hispanos frequens et valde usitatus.

Czotta, æ, (a Germ. Zotte) fimbria; *bojt, rojt, fürt.* Szék. Okl. I. 171. in superiori, partibus eiusdem Clipei. Super ipso quoque Clipeo depicta est Galea, cum *Czottis* flavei seu celestini et fulvi seu aurei colorum.

Czuikisz, e fibris Corchori capsularis (Linn.) textus pannus; *jutalen rostból készült kelme.* (Meiszner) Jute. Vect. Ref. C. 2: De una petia *czuikisz* Misnensis.

Czuilich, telæ species, pannus bilix; bilix; *kétnyüstű.* Pár. Páp. Germ. Zwillich. Thök. Diar. II. 353. Item pro theca pulvinaria unum frustum telæ vulgo *czuilich* dictæ Xr. 15.

Czukarum, Czwkarum, Saccharum; *czukor.* Kronst. II. 172. an. 1529. Quel. Sieb. I. 186. an. 1495. nuntiis imperatoris Thurcorum Czwkarum.

Czurbacziler, duces, centuriones apud Turcas; *századok.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Czyganus, zingarus; *czigány.* Zigeuner, Kronst. I. 85.

Czymer, fasciculus; *köteg.* Tör. Tár. 1889. p. 190. pelles sobelinas cum unò *czymer,* continens numera quadraginta...

Czÿpo, Czyppo, Czypum, parvus panis siligineus; *czipó.* Kronst. II. 412., 418: pro *czÿpo* a pistore 421., 446., 448., 458., 677.

Czyrotecæ, digitalia; *keztyű.* Quel. Sieb. I. 172. an. 1494.

Czÿsma, *czisma, schisma,* ocrea hungarica; *csizma.* Kronst. II. 217. an. 1530: *schisma* paria 4. et. 219., 222., 349., 417., 420.

D

Da camera, ærarium, fiscus, ex ærario; *állampénztárból.* Száz. IV. 686. pro quibus (florenis) dederunt litteras ad banchum de fucharis in Urbe, ut Reverendissimo domino meo hyppolito estensi solverent fl. duo milia *da camera* et sic misi.

Dabilis, (Du C.) qui datur, existit, esse potest; *lehető.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 73.

Dacia, æ, **dacium,** portorium, vectigal; *vám.* Fjp. Szám. 621. an. 1423. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101: solvant... *daciam* communi. Fej. VI. 31., 33. vinum... *dacium* solveret.

Daciarius, i, (Du C. *datiarius*) vectigalis; *adófizető.* Ljub. Mon. Sl. V. 41. an. 1404.

1. **Dacio,** onis, (Du C.) mulcta; *birság.* Schwart. Scult. 152. signanter in birsagiorum ac *mulctarum* seu *dacionum* receptionibus. Engel. Mon. Ungr. p. 24.

2. **Dacio,** actus dandi. V. s. *Concambilium; adás.*

Dactylium, digitale;... *gyűszű.* It. ditale. Ger. Fingerhut... Bel. Cell. 816.

Dad Ded, avus, senior; *déd.* It. avolo, avo. Germ. Grossvater. Rač. Mon. St. VI. 6. an. 1062. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius... Duornich sive Curialis, *Dad* sive *Ded* avus vel senior et similia, qui Croatorum Regibus in usu fuere.

Dada, æ, donatio, cessio (Du C.); *adomány.* Ljub. Mon. Sl. IX. 151. an. 1411: quod nostra dominatio possit dicte communitati ponere *dadam* nec *imprestitam.*

Dædaleum remigium, *sebesség.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Daedaleum remigium.* Usurpatur pro celeritate.

Dæmon, (Du C.) a gr. *δαίμων,* apud Christianos spiritus malignus, hominum seductor et vexator; *ördög.* It. demonio. S. de Keza Chr. Procem. Orosius ex *daemonibus* incubis Hungaros asseruit generatos. Cf. Lactant. 2., 14. Tertul. Apol. 22.

Dæmoniacus, 3., (Du C.) obsessus, exagitatus a diabolo, dæmonio; malignus, noxius; *ördöngős.* It. demoniaco. Beng. Ann. Er. Cœnob. 120. Kaprinai. Eloq. I. 165. *Daemoniacus* est figura peccatoris, quem dæmon facit, 1. Surdum, ut non audiat, 2. Facit Cæcum, ne videat. Cf. Firm. Math. 3., 6. Sulpic. Sev. Vir. S. Mart. 18.

Dæmonicola, æ, (Du C.) cultor dæmonum; *ördögimádó.* Nagy Hier.

Dæmonion, onis, genius; *szellem.* Vern. Phil. Mor. 47. Dum Socrates se prorsus nihil scire asseverat, imo omne scire contemnit, omnemque quoque scientiam ceu logicam destinationem effatorum *Daemonionis.* Cf. Tertul. Apol. 32.

Dæmonomagia, æ, **dæmonomagus,** *pokoli büvészet, pokolbűvész.* Nagy Hier.

Dæmonomania, æ, furor a dæmone exagitati; *ördöngősség.* Bene Med. V. 360. Sæpe monomania versatur circa repræsentationes erroneas de religione et cultu Dei, vocatur monomania religiosa, superstitiosa, cuius species est *daemonomania, obsessio diabolica.*

Dagessatus, 3., duplicatus; *kettőztetett.* Corp. Gram. 653. sive בּ et hoc quidem æque non *Dagessatum* atque *Dagessatum* ut et K Græcum per K. efferendum.

Dago, lege: dagon (a hebr. dâgôn, dâgpiscis), deus falsus Philisteorum formā semipiscis et semi hominis. Rák. Ön. 75. sic volunt tecum unire Belial et arcam tuam deponunt in fanum *Dago.*

Dalamana, æ, amiculum hungaricum pellibus ornatum; *dolmány.* ein langer Rock. Kronst. I. 21.

Dalmatica, (Du C.) limbis ornatum pallium sacerdotum, ita dicta a Dalmatia, ubi primum usu invaluit; *dolma, kamóka, miseruha, dalmatica.* Pár. Páp. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Arch. Rák. VIII. 314. Dependentiæ pro *Dalmatica.*

Dalmatizare, incolas Dalmatiæ imitari, sequi, eorum more vivere, facere; *dalmácziaiakat követni, utánozni, velök tartani vmiben.* Luc. Regn. Dalm. 272. In Croaticis autem maritimis Civitatibus, quæ ex Privilegiis ad instar Dalmaticarum consequutis, *Dalmatizabant,* iurisdictionem antiquam exercere volebant.

Dama, æ, domina nobilis; *dáma, úrhölgy.* Tör. Tár. 1887. p. 112. In qua (cœna) vix non totius urbis *Damae* comparuerunt.

Dama-Kalendarium, fasti pro feminis nobilibus; *úri asszonyok naptára.* Száz. XIII. 87.

Damasca, æ, linteum Damascenum; *habos v. sávolyos szövet.* Thök. Diar. II. 326. Octo frusta *Damascae* antiquæ et parvum valet, pro obductione lecti fl. 4.

Damascena, æ, (Du C.) *Damasca.* Magy. Tör. Tár. XX. 177. *Damascena* alba ulnarum 16. Cod. Dip. Brüss. IV. 261.

Damascenus, 3., erosus chrysulca, aqua forti vel flamma, ferrum discretum auro vel argento, floribus sculptis ornatum; *dömöczki, habos aczélu.* Arch. Rák. VIII. 353. *Culter* Turcicus *Damascenus* cum manubrio nigro. *Szamosk.* II. 194: adiunxerat... sicam... *damasceni* ferri elegantissimam.

Damascinus, 3., ad bombycinum pannum operis damasceni pertinens: *damaczk.* Tör. Tár. 1887. p. 190. de purpura rubea *Damascina.*

Damascus, i, (Du C.) pannus Damascenus, floribus ornatus. It. damasco, damasto. Inst. Arithm. 194. Fr. Lib. Rat. II. 151., 163. I. 80. de *damasco* ulnas duas pro disponenda una ioppa Regie Maiestatis.

Damaskinum, i, **Damaskus,** V. *damascus.* Tör. Tár. 1887. p. 185. Dalmatica de camucato seu *Damaskino* albo. 1889. p. 377.

Damaslium, Damaslya, V. Damascus. Kronst. I. 215. et 38.

Damicella, æ, (Du C.) ab ital. *Damigella:* puella nobilis; *kisasszony.* Gall. demoiselle. Ac. Com. Sopr. p. 202: Uxor Palatini cum *Damicellarum* Prefecta.

Damma, (Dief.) Mus Cricetus (Linn.) (Du C. al. s.); *hörcsög.* Ger. Hamster. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dammaleon, secus: daphnelæon (Dief.) oleum laureum; *babérolaj.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Damnabilis, (Du C.) damnandus, exitialis; *kárhoztatandó.* Kuk. Jur. III. 26. inordinata quadam et *damnabili* consuetudine. Cf. Trebell. XXX. Tyrann. 17. Salvian. 6. Sidon. Ep. 6., 1.

Damnabilitas, (Du C.) quod reprehensione, obiurgatione dignum est; *kárhoztatandó dolog.* Wallaszky 308.

Damnabiliter, (Du C.) damnatione digne; *kárhoztatandóan.* Cod. Dip. Arp. Cont.

mensis et anni adpositi. Du C. Fam. Soos Sec. 14. a *data* præsentium.

Dataria, æ, (Du C.) conclave rationarium, tabularium pontificis; *pápa iróháza, datária.* Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. I. 214. *Dataria* etymon habet a barbara voce *datare* idest diem mensis et anni apponere. Dicitur autem illud Tribunal, in quo Pontifex gratias extra consistorium concedit etiam pro foro externo valituras, uti sunt dispensationes ætatis, matrimoniorum etc.

Dataria apostolica, (Du C.) Officina vel officium datarii Romani, azon hatóság, mely a pápának fentartott kegyelmi ügyekben való felmentésekkel in foro externo foglalkodik; *római kegyosztószék.* Kon. Egyh. 256.

Dataria Romana, Nill. Symb. p. 422: *Dataria Romana* gratiosis tribunalibus accensetur, quod plurimæ gratiæ a Papa concedi solitæ per hoc organum expediantur.

Datarius, i, præfectus Datariæ (Du C) primus cancellariæ Romanæ minister. Prælatus semper, interdum Cardinalis, sic dictus a litteris expeditis, quibus vulgo addit: *Datum Romae; római kegyszéki elnök.* Kon. Egyh. 256.

Datia, æ, tributum pro dispensatione potus et escarum solvendum, vectigal vinarium; (Du C.); *adó (bortól).* Umgeld. Regul. Turm. Præt. 157. Vini et cerevisiæ epocillatio pro universo Turmæ Personali statu Tracterio huic æque concessa habetur, qui si *Datias* (Tatz- und Umgeld) persolverit, etiam extra ædes prætorianas cibos mittere potest.

Datia urbarialis, præstatio subditorum, operariorum colonorum, præstatio operarum vectigalium; *jobbágyi adózás, urbéri adózás.* It. contribuzione, dazio, prestazione. Kass. P. P. I. 125. Törvt. Msz.

Datiarius, i, publicanus, portitor; *adó-, vámszedő.* It. dazière. Verancs. Hist. I. 346.

Datio, Datium, (Du C.) tributum, vectigal; *adó.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39: ut... a... *datione*... liberi essent. Cod. Dip. Sztára V. II. 192. libere conditionis homines ... ab omni gravamine collecte, *datii* aut dice ... penitus exempti.

Datium exercituale, tributum impensis in bellum factis, faciendis institutum; *hadi adó.* Schwart. Scult. 125. Etiam litteræ anni 1367. (Belius t. c. Tom. IV. p. 444.), «de *datiis exercitualibus,* ac aliis indigentiis, tempore opportuno ac necessario præstandis», testes sunt, quin munera postulent.

Datium pontis, pontenagium vectigal, portorium; *hídvám.* It. pontaggio. Verancs. Hist. I. 347. et sine ulla solucione passagij Thelonei, *Datij pontis,* aut alterius cuiuscunque oneris.

Dativa Tutela, data, constituta tut.; *rendelt gyámság.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 381. Legalis (tutela) abit in Testamentariam, quæ ultima parentum voluntate; Legitimam, quæ immediate per legem; denique *Dativam,* quæ Magistratus competentis auctoritate cuipiam demandatur. Kövy El. 100.

1. **Dativus,** 3., (Du C.) datus, constitutus; *rendelt.* Werbőczi 230. Item hoc quoque non prætermittendum est, quod cum tria sint genera Tutorum, videlicet Legitimi, Testamentarii et *Dativi;* super eorum tutela, testimonium evidens in iudiciis produci debet. Art. Diæt. Pos. 93. Cf. Gaj. Inst. I. §. 149.

2. **Dativus,** 3., (Du C.) *dandus; megadandó.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 142. tres marcas dedero monete currentis in provincia et qui in Kedhel fuerint acceptabiles et *datiuj,* extunc mansus meus ad me et heredes meos libere revertetur.

Dativus Tutor, (Du C.) constitutus tut.; *rendelt gyám.* Werbőczy 230.

Dato, Data vel Datum; *kelt, kelet.* Törvt. Müsz.

Dato non concesso, seu *Dato sed non concesso:* fac ita esse; *feltévén de meg nem engedvén.* Wagn. Törvt. Msz.

Datores Scutellarum, V. *Scutellarii.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Datrantalis, pro: dodrantalis, novem digitorum; *kilencz ujjnyi.* Szamosk. I. 27. Baltheus *datrantalis* latitudinis, cui acinaces erat appensus, non minore opulentia radiabat.

Datullus, i, fors. palmæ fructus, pomum; *datolya.* Ljub. Mon. Sl. I. 113. an. 1278: *vacheta* armata, de tanto inter linum et *datullos,* quod constituerat yperpera. XXV.

Datum, indicium (Du C. statutum. decretum); *adat.* Luc. Reg. Dalm. 96. Curiam Ducum et Regum mobilem non fixam fuisse ex Archidiacono et *datis* privilegiorum constat. Knauz M. E. Str. I. XIV. omnes pervolvimus libros, in quibus *data* quæpiam invenire sperabamus.

Datum literarum, dies in epistola adscripta; *kelte.* Werbőczi 315. Item in examine discussioneque falsarum literarum debet attendi per Judices; maxime *Datum literarum* seu dies emanationis privilegiorum atque annorum positio. Wagn.

Daviticus, ad Davidem vatem pertinens; *Dávid... Andr.* Pan. 11.

Dazdarus, i, *dizdar,* præfectus arcis apud Turcas; *egy erőd parancsnoka, várparancsnok.* Verancs. VII. 293. Certe ipsi Turcæ retulerunt solummodo *dazdaros* 70 cecidisse eo prælio.

Dczebeczi bassi, præfectus armamentarii; *fegyvermester.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

De, pro, *ab* (Du C.); *-tól, -től.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 6., 7. et alio horto, que emi *de* Joanne filio Peudore volo ut habeant filii mei 7. Et in sancto Grisogono dimitto vinea, que emi *de* Mazulo. Fjp. Szám. p. 41. an. 1373: in reversione *de* rege.

De, pro: cum vel ablativo instrumenti; *-val, -vel.* Han. Mon. Jur. V. I. 6. an. 1265: quicunque percusserit aliquem *de* gladio.

De, pro: propter; *miatt.* Fjp. Anon. 5. a. nolite turbari *de* multitudine Ruthenorum.

De, secundum. Text. v. sub *Circularius 2)* 3., *de* tractibus; *fekvés, kiterjedés szerint.*

De, cum Ablat. pro simplici Accus. Pel. Hier. 22. y Mirabantur illi *de* tanta Christi *dignatione* (mirabantur dignationem).

De, loco genitivi more Italorum; *ból, ből. nak, nek.* It. di. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita *de* peculio p. 7. servum et ancillam et centum capita *de* pecore et uno panno *de* sirico ... Odolberti Abbatis vestimentum *de* quirino investito *de* panno vario et una lana caprina et una butte de vino. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205.

De absoluto, prorsus, omnino; *épenséggel.* Tag. Erd. II. 71. an. 1749: succisio *de absoluto* prohibita.

De cætero, cetero, ceteroquin, ceterum; *egyébiránt.* Arch. Rák. IX. 212. *De caetero* kivánom. Kass. P. P. II. 138. qui de *cetero* maneo ... benevole addictus.

De capite ad caput, quum certamine singulari congrediens ipse parti adversæ tradidit signum duelli; *személyesen.* Hajnik. Perjog 264.

De die in diem, in dies, dicitur tamen diem ex die ducere, proferre, procrastinare; *napról napra,* Wagn.

De, De eadem, titulus nobilium significat locum, possessionem, vicum, unde oriundi sunt- i-. von. Száz. VI. 490.

De eo utrum, alias Deutrum, deutri puncta, inquisitio testium; *vallatás.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 105. *De eo utrum* 1. Tudja-e a tanú, hogy midőn stb. 2. Tudja-e a tanu, hogy... stb. 6. ... pont. Ibid. II. 42. De eo utrum. Primo. Tanu. Tudod-e, valld meg.

De facili, facile; *könnyen.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 267. Rex Anglie non dat ita pecunias *de facili* ... Pril. Abact. 21. et passim: pascua *de facili* ruinare.

De facto, vere, re vera; *valóban, természetesen.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Istis ergo diebus Rex Otacarus ... de jure imperii plura sibi usurpaverat *de facto* et iniuste.

De foris, extrinsecus; *kivülről.* Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334: mundare galionum *de foris.*

De genu, ad genua procumbens; *térden állva.* Germ. kniefällig. Fej. Jur. Lib. Suppl. 46; Maiestatem Vestram ... *de genu* ... imploramus.

De hora in horam, in horas; *óráról órára.* Wagn.

De jure, iure, ex iure; *törvényesen, igazság szerint.* Törvt. Msz.

De iuxta, prope; *közel.* Szék. Okl. I. 18. successoribus *de iuxta* Aranyos.

De levi, facile; *könnyen.* Ljub. Mon. Sl. XI. 71. an. 1364: quod *de levi* posset nobis... preiudicium generare.

De littera slavica, slavicis literis imbutus; sl. lingua; *szláv ajkú.* Tkal. Mon. Ep. II. 5.; Duh ... est fundator ... ecclesie Zagrabiensis et forsan fuit de *littera slavica,* quod bene inportat suum nomen Duh, id est spiritus.

De longe, caute, per ambages; *messziről, kerülő úton.* Frak. Mát. lev. II. 37: iniunxeramus, ut tentaret *de longe,* utrum Turcus ... in priore sententia ... permaneret.

De meliori esse, quum melius sit; *minthogy előnyösebb.* Kass. P. P. I. 42. Datum emanationis non quidem *e necesse* semper tamen *de meliori* esse.

**De mente excidere,* insanire, deseri a mente, de potestate mentis exire; *elveszteni eszét.* Wagn.

De necesse, necessario; *szükségképen.* Kass. Jur. Civ. 1., 9. ac denique passim, quamvis non *de necesse* citari solent etiam illæ Leges.

De novo, de integro, denuo; *újból.* It. di nuovo. Wagn.

De parte ad partem, membratim; *tagonként, részenként.* Wagn.

De persona noscere, aliquem ipsum nosse; *személyesen ismerni.* Reg. Turm. Præt. 98.

De plano, simpliciter; *egyszerűen, egyenesen, világosan.* Not. J. Samb. Tyrn.

De positione ad positionem, deinceps, ex ordine; *tételről tételre.* Reg. Turm. Præt. 165.

De pugile pugili, quum certamine singulari congressurus per suum pugilem tradidit signum duelli pugili adversæ parti; *a bajnok a bajnoknak.* Hajnik Perjog. 264.

De reliquo, *de caetero* q. v. *egyébiránt.* Kass. P. P. II. 136. Cui *de reliquo* distincto cum venerationis cultu maneo.

De vocabulo in vocabulum transumere et transcribere, ad verbum transferre; *szóról-szóra lemásolni.* Száz. VI. 43.

Dea, femina vel sacerdos, quæ artem magicam exercet; *bűvésznő, javasasszony.* Chr. Dubn. 81., 60. De multis autem *deabus* suis una nomine Rasdi capta fuit. (Easdem paullo superius *phitonissas* appellavit. Chr. Dubn).

Deabsentare, abducere: *eltávolítani, elvinni.* Szék. Okl. I. 323. ducentas oves Pauli B. furassent et *deabsentassent.*

Deacinare, acina v. acinos eximere; *apró magvaitól megtisztítani.* Oszterh. 23. In adsiccandis, *deacinandis,* ac domandis uvis diversa apud diversos ratio.

Deaedificare, (Du C.) a vera pietate revocare; *a jótól elvonni.* Nagy. Hier.

Deafforestare, silvam in pascua et culturam redigere (Du C. deaforestare); *kiirtani erdőt.* Új Magy. Muz. III. 200. Omnes foreste, que afforestate sunt tempore nostro, statim *deafforestentur* et ita fiat de ripariis.

Deakus, i, homo eruditus, literatus; (ab hung. *deák,* studiosus, id vero a vet. Slov. *dijak* Sl. žjak e *diacono* abbreviatum) *tanult, deák.* It. letterato. Verancs. VI. 327. quam feliciter versabere inter milites nostri sæculi, qui nihil minus amant quam litteras, nihil irrideant magis quam quos «*deakos*» appellamus, si in commilitio habuerint.

1. **Dealbacio,** (metallorum), (Du C.) dicitur de moneta, quæ, priusquam signetur ab artificibus monetariis, naturali colori restituitur; *mosás, fehérités.* Magy. Tör. Tár. IX. 154.

2. **Dealbacio,** (telarum) lintea crisolare; apricatione candefacere; *fehérités.* Magy. Tör. Tár. IX. 173.

Dealbatio, actus dealbandi, calce inficiendi; *bemeszelni.* Ger. tünchen. Beng. Ann. Er. Cœnob. 333, Residentiam uno cubiculo in superiori contignatione erecto auxit, nova incrustatione, *dealbatione,* tectoque imposito. Kronst. I. 316.

Dealbatorium, locus, ubi tela, pannus lavatur, purgatur, ut albus fiat; *vászonfehérítő hely.* Gal. blanchiment. Bleiche. Fjp. Szám. 325. Item pro doleo ad *dealbatorium.* Tör. Tár. IX. 173.

Deambulatorium, (Du C.) locus deambulationis; intercolumnia ambulationis, porticus; *sétatér, sétahely, csarnok, folyosó.* Gal. corridor, gallerie, promenade. Cod. de Deliet. 370. Si iniuria in theatro, sala saltatoria, *deambulatorio,* prout et thermis aut alio congressui aut hilaritati publicæ deserviente loco illata, aut qualiscunque excessus patratus fuerit. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 141. ipsum capitulum strigoniense de subponendis sustentaculis *deambulatorii* palacij domine Z. Cf. Gord. 3., 32.

Deana, æ, vectigal, portorium (Du C. al. s.); *vám.* It. dogana. Adelm. de orig. Turc. 10. Item ex portitoriis in Natalia et ex Schalogiis in Romania i. *deanis* sive vectigalibus.

Dearestare, (Du C.) in libertatem vindicare; *a zárlatot megszüntetni.* Fej. X. 4., 641. quatenus ipsis Dominis Præposito et Capitulo prædicta vina eorum decimalia mox visis præsentibus *dearestare* et libera remittere atque integraliter reddere debeatis.

Deargentare, Deargenterare, (Du C.) argento obducere; *ezüsttel bevonni, megezüstözni.* Arch. Rák. VIII. 320. Tör. Tár. 1890. 566. Lignea candelabra nova *deargenterata.* Cod. Dip. Cont. I., 40. cruces, ex quibus quatuor in processione ferendæ cum *deargentatis* manubriis. Thök. Diar. II. 380. Cista vacua *deargentata.* Arch. Rák. VIII. 345. deargentatus papirus. Cf. Hieron. Jesai. 9., 30., 24. Oros. 3., 22. Augustin. Ep. 23., 5.

Deastrum, imago dei ficti, idolum; *bálvány.* Bod. Hist. Eccl. I. 27., 114.

Deaurare, (Du C.) inaurare: *megaranyozni.* Ger. vergolden. Kronst. I. 289. Cf. Cod. Theod. 10., 22. 1. Tertul. Idol. 8. Senec. Ep. 76. Orelli inscr. nro 3173.

Deauratio, actus inaurandi; *megaranyozás.* Arch. Rák. VIII. 332.

Deaurato-argenteus, 3,. ex argento auro inductus; *megaranyozott ezüstből való.* Magy. Tör. Tár. XX. 166. et passim. pateræ *deaurato-argenteae.*

Deaurator, qui inaurat; *aranyozó.* It. doratore. Kövy. El. 357. Notarum Bancalium etiam confectores eo pertinere decisum est, 23-tia Mart. 1797 ut etiam *deauratores argenteae monetae* 18. Dec. 1798. Cf. Cod. Just. 10., 64., 1.

Deauratura, æ, (Du C.) aurum inductum; *aranyozás.* Gall. dorure. Száz. I. 383. Item unum pelium cum uno boccale de argento plano cum aliqua *deauratura* laborata *modo napolitano* vel francigeno.

Debendus, 3., (Du C.) quod quis debet, debitus; *köteles.* Ljub. Mon. Sl. IV. 185 an. 1482: nomine . . . solucionis *debende.*

Debentes fieri, pro solito esse; *szokásos.* Not. J. Samb. Tyrn.

Debita Ausczugalia, V. Auszugale Debitum. Werbőczi 512. Dispositionem huius Tituli vult Com. syst. intelligi etiam de debitis, quæ penes Extractus Mercantiles prætenduntur: quæ iam passim *Debita Ausczugalia* vocamus.

Debita consensuata; *beleegyezéssel kötött adósság.* Vuch. Jur. Feud. 202. *Debita Consensuata* obligant illos, qui consenserunt seu sint successores in feudo seu ipse dominus, dummodo eorum consensus seu expressus seu tacitus probari possit.

Debita facere, æs alienum conflare, in ære alieno esse, æs alienum facere, contrahere, habere; *adósságot csinálni.* It. far debito. Wagn.

Debilisare, debilitare; *elgyengítni.* Rák. Ön. 21. afflictionibus *debilisatus* obdormivissem.

Debitatus, 3., debitor; *adós.* Fjp. Szám. p. 112. an. 1397: manet civitati *debitatus.*

Debite, (Du C.) ut debetur, iustum est, decet; *kellően.* Kass. P. P. I., 228. Penes Assistentiam Fisci Magistratualis . . . *debite* legitimatæ paupertatis.

Debito tempore, tempore, tempori; *kellő időben.* Törvt. Msz.

Debitor cambiarius, qui solutionem præstiturus est, trassans; *váltóbeli adós.* Art. D. 1840. p. 57. Törvt. Msz.

Debitor liberorum denariorum, qui solvunt liberos denarios. (Id est libertini sunt) Rit. exp. ver. I. 3—2: Felceu et Bota . . . impecierunt . . . quosdam, dicentes, quod essent eorum *coofficiales,* et similiter centurionatui subiecti. Illi autem dixerunt non esse subiectos, sed *debitores liberorum denariorum.*

Debitor manifestus, debitor promtus, evidens; *nyilvánságos adós, szembevaló adós.* Törvt. Msz. Jogt. Em. T. II. 1. p. 123. *debitorem manifestum,* quique vulgari et materno sermone «*szembevaló adós*» nuncupatur.

Debitorie, devinciendo, obstringendo; *kötelező módon, kötelezőn.* Pel. (De quocunque confess. s. II. c. 5.): Deus ut hominem obligaret *debitorie* ad sibi serviendum, proprio suo sanguine eum redemit.

Debitorius, 3., debitus, meritus; *tartozási, érdemelt.* Pel. Pom. In divisione operis: In duodecimo libro agitur de mysterio *debitorie* servitutis.

Debitum activum; *követelési adósság, követelő adósság, keresetbeli adósság, követelés.* Kövy. El. 441. *Debitum* quoad illum, qui exigendi Jus habet, est *activum,* quoad debitorem vero *passivum.* Törvt. Msz.

Debitum allodiale; *majorbeli adósság, szabad örököt s tulajdonságot illető adósság.* Vuch. Jur. Feud. 197. Omne *debitum* vasalli vel *allodiale* est, quod vi sui characteris cum feudo in nullo nexu constituitur, ideoque ex allodio vasalli debitoris solvendum est, vel *feudale,* quod cum feudo connexum est, et a quolibet possessore feudi solvendum venit.

Debitum Auszugale; *árjegyzéki adósság, rovásbeli, hitelből való, kivonás adósság, hiteljegyzéki adósság.* Proj. Leg. Civ. 255. Törvt. Msz. Kövy El. 448. Secunda species debitorum *Debitum Auszugale,* quod extrahitur ex libro Mercantili 1723: 53. qui ita debet esse comparatus, ut omnia debita et credita mercatoris ad questum suum pertinentia cum specificatione acceptarum vel datarum mercium, cum quibus quæstum exercere solet, pretii item et anni diei mensis demonstret.

Debitum conjugale, (Du C.) officium coniugale; *házassági tartozás, kötelesség.* Törvt. Msz.

Debitum esse, debere; *tartozni.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 325. an. 1465: cum N. ob calcem . . . *debitus* sit perperorum . . . dignemus . . . concedere, quod vendi possint de suis *bastinis* pro . . . debiti satisfactione.

Debitum feudale, V. *Debitum allodiale; hűbéri adósság, hivatalszolgálati birtokot érdeklő adósság.* Törvt. Msz.

Debitum illiquidum, V. *liquidum; nem világos adósság, kétséges adósság, nem tiszta adósság, kétes s el nem ismert adósság, homályos adósság.* Törvt. Msz.

Debitum liquidum; *világos, tiszta, nyilvánvaló adósság, elismert adósság.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 123. Kövy El. 440. *Debitum* ad certam quantitatem reductum ab ipso debitore recognitum vocatur *liquidum;* quod vero debetur quidem sed quantitas adhuc

a determinatione vel computu pendet nec est recognita per debitorem, — *illiquidum.*

Debitum passivum, V. *debitum activum; tartozó adósság, szenvedő v. terhelő adósság.* Törvt. Msz.

Debitum universæ carnis exsolvere, mori, mortem obire, oppetere, de vita decedere, e vita discedere, recedere, migrare, emigrare, demigrare, diem obire; *meghalni, kimulni, elköltözni, megadózni a halálnak, vérös gunyáját levetni.* (Dugon.) Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 182. ut si altera illarum *debitum universe carnis exsolverit.*

Debitus, (Du C.) obligatus, debens; *adós.* Fjp. Szám. p. 8. mansit *debitus.*

Deblateratio. actus deblaterandi; *kifecsegés.* Vern. Psych. 508. Qui e. gr. existimat febres *deblateratione* nonnullarum vocum propulsari posse, superstitiosus est.

1. **Debriare,** (Du C.) madefacere, humectare; *áztatni.* Sup. An. Sc. I. 87. an. 1257: terram . . . inopinate *debriassent* (sc. Tartari) profluvio sanguinis Christiani.

2. **Debriare,** (DuC. debriatus) inebriare; *megrészegiteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Debrigare, (Du C.) molestia vel lite liberare; *tehertől megmenteni.* It. disbrigare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 516. et si aliquis te de ipsa infestaverit, ego cum natis meis *debrigare* tenebor.

Debursare, exsolvere; *kifizetni.* Olah. Cod. Ep. 350. proptereaque idem Andreas *debursaturus* est omnia necessaria.

1. **Deca,** decem; *tíz.* Obs. Jadr. 419. Arietum intesticulatorum copia haberi non poterat pro uno nec pro infinito obolo. Taurorum et vitulorum libra quælibet argenteo bino et semis Caballorum ac mulorum quaterna *deca,* pro unica solvebatur numis *ternis deca,* et sex valebat.

2. **Deca,** idem quod *diga, dagga,* dagger, sica; *gyilok.* Száz XV. 120. hadi eszközök: gladius, pugio, arcus, *deca,* cuspis, *pixida, navalis,* balista, lorica, *tractorium.*

Decadarchus, decurio; *tizedes.* Schröer. Arch. Gr. et R. 32.

Decagena, æ, e decem frustis constans; *tíz darab.* Sup. An. Sc. I. 168. an. 1440; quinque *decagenas semularum.*

1. **Decalvare,** (Du C.) capillis privare, calvum reddere; *kopaszítani, hajtól megfosztani.* Vuch. Leg. Crimi. 11. (Decr. S. Steph. Art. XXX. lib. II. c. 26.) Si quis vero secundo fornicatus fuerit, iterum *decalvetur.* Bene Med. II. 332. Cf. Hier. adv. Jovin. 1., 23.

2. **Decalvare,** tondere (silvas); *kivágni, kiirtani.* Kov. Oec. 80.

Decalvatio, (Du C.) actus decalvandi idest calvum reddendi; *kopaszszá tétel, hajtól megfosztás, megkopasztás.* Cher. Jus. Eccl. II. 302. Leges Hungariæ Fornicatoribus pœnam *decalvationis* intentant.

Decanatus, us, (Du C.) officium, dignitas decani; *decanatus.* Száz. XVI. 582. Szék. Okl. I. 2.

Decangularis, e decem angulis constans; *tízszögű.* V. 1. v. Octangularis.

Decania, æ, (Du C.) dignitas decani; *alesperesség.* Tör. Tár. 1889. p. 415.

Decantare, (Du C.) palam viva voce proferre; *nyilván kijelenteni.* It. decantare. Eszt. Okm. p. 123. (Gara Hungariæ Palatinus an. 1421.); *decantabant,* quod . . . Johannes . . . Capitulo . . . personaliter constitutus fuisset confessus.

1. **Decanus,** (Du C.) collegii aut ordinis princeps alias: divisor; *káptalani dékán, fő, rendfő.* Tkal. Mon. Ep. II. 27. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Decanus* intendit, ut iuste et statutis correspondens fiat inter Canonicos proventuum distributio, bona Capituli administrat, sedes dominales celebrat et ad rationes reddendas officiales œconomicos stringit. Decanus, qui in nonnullis Capitulis velut Caput Capituli Congregationibus capitularibus præsidet. Cf. Hieron. Ep. 22. nro 35. Augustin. Mor. Eccles. Cath. 1., 31.

2. **Decanus,** Magister Cehæ; *czéhmester.* Kov. Form. St. 437. ac unam Marcam Ceræ ad obsequias *Magister Cehae* sive *Decanus* dare teneatur.

3. **Decanus,** i, (Du C.) decurio militum, qui decem militibus præest; *tizedes.* It. caporale. Gall. caporal. Germ. Corporal. Thurocz. 81. centurionesque ac *decanos* more solito constituerunt. Marci Chr. II. 11. Cf. Veget. Mil. 2., 8.

Decanus Agentum Hungarico-Aulicorum, præfectus curatorum regiorum; *a magyar és erdélyi udvari kanczelláriánál működó udvari agensek dékánja, karügynök.* Kass. P. P. I. 231.

Decanus ruralis, seu Vicearchidiaconus; *alesperes.* Törvt. Msz. Oltv. Act. Synod. 100. Cher. Jus Eccl. 259. *Decanorum ruralium* munus cum Archipresbyteri ruralis officio ferme convenit, utrumque in eo solum ab invicem differt, quod illud personæ istud autem Ecclesiæ adhæreat. Jura et munia Decanorum, qui apud nos *Vice-Archi-Diaconi* dicuntur, sunt sequentia 1. Moribus cleri districtualis et officiorum implendorum exactitudini invigilare; 2. Parochias decanatus seu districtus vice-archidiaconalis vel periodice certis temporibus . . . visitare.

Decapillatio, actus involandi alicui in capillos; *hajtépés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 224.

Decapitacio, seu Decapitatio: (Du C.) actus caput alicuius præcidendi, actus capitis amputandi; *lefejeztetés, fejvétel.* End. p. 446. (Belæ IV. Libertas an. 1238): 8. Villicus . . . *decapitacionis* . . . penam infligendi habeat potestatem. Pel (De S. Agnete. s. c. 3.) secundum leges *poena adulterii* erat *decapitatio.* Cod. Dip. Arp. V. 56. Törvt. Msz.

Decapitare, (Du C.) securi percutere, caput alicuius præcidere; *lefejezni.* Pel. Serm. Pro adulterio secundum iustitiam legis deberes *decapitari* Aest. 40. r. Tör. Tár. XVI. 102.

Decarcones, (Du C.) tribuni plebis Romæ tempore Johannis XII. Papæ; *népszószólók.* Nagy Hier.

Decemdialis, e, decem dierum. Beng. Ann. Er. Cœnob. 256. primusque pro *decemdialium* exercitiorum sacro recessu meditationum normam et ordinem ad Fratrum facilitatem conscripsit.

Decenarius, i; *hatos, tizes.* Germ. Zehnerl. Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 4. *Decenarius,* decem cruciferos valens.

Decendium, i, (Du C.) spatium decem dierum; *tíz nap.* Tör. Tár. 1892. p. 466.

Decennalius, 3., decem annorum, decennis; *tíz évi.* Cod. Farn. 100. Labores vero, quos sua sanctitas pro *decennaliis Judicijs* inter Sacratissimam Majestatem Cæsaream et Regem Christianissimum suscepit. Cf. Ammian. 15., 12. fin.

Decennovennalis, unum de viginti annos complectens V. Literæ Dominicales; *tizenkilencz évi.* Curios. Misc. II. 183. Fundatur hæc Tabula in Cyclo *Decennovennali* seu in Numero aureo.

Decenturio,; *tizedes, tiznagy.* Schläg. 683.

Deceptiosus, 3., (Du C.) fallax. fraudulentus; *csalóka.* Cod. Dip. Lond. p. 98. sed ei semper Paci, que Maiestati sue non inhonesta, indecens aut *deceptiosa* esset, studuimus.

Decidentia, æ, decrementum, actus decidendi, separandi; *apadás, alászállás, lohadás.* Bene. Med. I. 65. *decidentia* febris. Fej. I. 178. Cum enim gradus et inferiores sedes Deitatis confinxissent et animarum præxistentias ac effluxus ac *decidentias* respectionis earum ad Deum in se ipsis constituentes easque in diversa ac multiformia corpora transvasantes et transmutantes.

Decifrare, occultas scribendi notas interpretari; *megfejteni.* Tör. Tár. 1890. p. 639. literas *decifrare.*

Decifrarifacere, occultas scribendi notas interpretandas curare; *megfejtetni.* Tör. Tár. 1890. p. 639.

Decima, (Du C.) tributum; *adó, tized, dézma, dézsma.* Gal. dime. Passim.

Decima conopalis, V. s. *Conopalis.*

Decima Decimæ, (Du C.) decima pars decimarum (tempore belli cum Turcis a parochis civitatibus præstanda). An. Sc. II. 230. an. 1542. Vetus Scheda de Urburis subiecta Decretis. Regum Hungariæ: Et quoties Rex habuit Decimas partes huiusmodi minerarum (auri, argenti et cupri), toties divisit et dedit Archiepiscopo Strigoniensi unam partem et vocabatur ista datio *Decima Decimae.*

Decima dominalis, tributum domino præstandum; *uri tized.* Törvt. Msz.

Decima liberorum, tributum a libertate donatis præstandum; *szabadosok tizede.* Száz. XXIX. 318.

Decima magna, *nagy dézsma.* Pfahl. Jus. Georg. CXXIII. Præscripsit 2-do. *Decima magna,* vini videlicet, tritici, siliginis, hordei avenæ et zeæ-mais (tritici turcici) in natura neque tamen extriturata iam sed in stramine adhuc existens Prælato præstetur in campo domum illius impensis devehenda.

Decima manualis seu *manipularis,* decima, quæ in manipulis frugum præstatur; *gabona kéve dézsma.* V. s. *Conopalis.*

Decima novalium, tributum pro novalibus agris præstandum; *irtványoknak tizede, ugartized.* Törvt. Msz.

Decima Papalis, V. s. *Annata.* An. Sc. II. 192. an. 1519.

Decima parva; *kis tized, dézsma.* Pfahl. Jus. Geogr. CXXIII. *Parva Decima* sub qua omnes maiori Decimæ non subiacentes fructus et terræ producta, animalia item quæcunque comprehenduntur tamquam præstatio illegalis nec Domino terrestri nec Episcopo competat.

Decima personalis, (Du C.) tributum, quod potius personam, quam rem respicit: *személyi tized.* Sup. An. Sc. I. 152 an. 1279: in *personalibus Decimis* intelligi volunt, oblationem candelarum, panis, carnium et denariorum pro vivis et defunctis.

Decima prædialis, *decima realis,* q. v. Törvt. Msz.

Decima præsentis, decima dies mensis præsentis; *folyó hó tizedike.* Thök. Lev. 153.

Decima quartanaria, decima in quarta parte solvenda; *negyedrészben fizetendő tized.* Batty. Leg. III. 207. an. 1358.

Decima realis, (Du C.) quæ de frugibus terræ et animalium nutrimine persolvitur; *dologbeli vagy prédiális tized, termék tized.* Törvt. Msz.

Decima regia, fisco præstanda; *királyi tized.* Törvt. Msz.

Decimæ Saladinæ, V. *Saladina.*

Decima sanguinalis, quæ de animalibus præstatur; *állatbeli terményekre vonatkozó tized.* Kon. Egyh. 219.

Decima sicca; *képzelt tized.* Pfahl. Jus. Georg. 167. nempe ager vicinus cultus assumitur pro cynosura agri non culti, ita, ut quantum in illo iugerum protulit frugum, tantum et in hoc adhibita cultura protulisse censeatur et ab hac quantitate imaginaria *Decimam* (quæ *sicca* appellatur) Colonus in eadem specie... pendere obligetur.

Decima venalis, decima in arendam locari solita; *bérbe adható dézsma.* Szer. Not. p. 185: Decretum est hoc quoque, quod *Decimae venales* iuxta antiquam consuetudinem Regni a Patronis in bonis illorum termino, et loco usitato emantur, et libere in arenda recipiantur.

Decima vinorum, decima vini, uvarum; *bortized.* Törvt. Msz.

Decimale frumentum, decimæ obnoxium frumentum; *gabona tized.* Verancs. V. 339. Vina et *frumenta decimalia* ac *nonalia,* vernas item sementem omnem, census, taxas, mulctas, Jazygum et Cumanorum nostrorum Contributiones etc. in manus suas poscant atque accurate excutiant.

Decimale vinum, vinum iure decimæ obtingens; *dézsmabor.* Száz. 31., 3. p. 216. Item debetur lectori de *vino decimali* magni cultelli sive maioris konche porcio, que quarta vocatur. Verancs. V. 339.

Decimalis, ad Decimam pertinens (vinum frumentum); *tized... dézsma* (bor, gabna). It. decimale. Fej. V. III. 190. tertiam partem prædictorum proventuum *decimalium* in proprietatem suæ Ecclesiæ pro se reservans.

Decimalis cultellus, cultellus decimæ obnoxius V. *Cultellus; tizedbérlési kerület v. környék.* Törvt. Msz.

Decimalista, æ, decimæ obnoxius, qui decimas præstare obligatur; *tizedfizető.* Kuk. Jur. 1., 435. sed et *Decimalistae* et Prædialistæ Ignobiles, Libertini item universorum Dominorum Terrestrium et Nobilium.

Decimalitas, decima pars; *tizedik rész.* Kass. Ench. I. 68. *Decimalitas* pretii Testamento legatæ rei cambiatæ aut venditæ per Dominium desummi consueta abrogatur. Norm. Ordin. an. 1766. 20. febr. Art. Diæt. Pos. 97. Kövy El. 320.

1. **Decimare,** (Du C.) decimas colligere, cogere; *tizedet behajtani.* Eszt. Okm. p. 70. (a. 1156). Verancs. IX. 15. proventus frugum vinorum et aliarum rerum *decimari* solitarum.

2. **Decimare,** (Du C.) dicuntur non tantum illi, qui decimas dant, sed etiam illa loca, quæ decimas præstant; *tizedet fizetni.* Batty. Leg. T. II. 245. an. 1156.

3. **Decimare,** In re militari decimari legiones dicuntur, quando decimus quisque supplicio afficitur ab imperatore, sorte ducta, cui contingat (Forc.); *megtizedelni.* Brut. Hist. VI. 204., 12. Cf. Suet. Galba 12. id. Aug. 24. Front. Strat. 4., 1., 37.

Decimarius, 3., deni, decimus; *tizes* (szám). Kov. Form. St. 267. Item loca ipsa sagenarum si excedunt *decimarium* Numerum usque Csive citra ad X. Marcas.

1. **Decimatio,** actus decimas colligendi; *tizedelés, dézsmálás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 190. ut pro recompensatione procurationum supradictarum haberent ipsi quartam partem *decimationis* et oblationum de corpore civitatis. Törvt. Msz.

2. **Decimatio,** decimi cujusque cædes; *megtizedelés.* Tör. Tár. 1888. p. 556. liberorum Christianis parentibus prognatorum nefanda *decimatio.* Cf. Capitot. Macr. 12.

1. **Decimator,** exactor decimarum, Decimarius; *dézsmáló, tizedelő, tizedszedő. tizedrész.* Fej. III. 2. 212. ut *Decimatoribus* pro tempore constitutis pro capetia duodecim denarios usualis monetæ solvere teneantur. Törvt. Msz.

2. **Decimator,** qui decimas ecclesiasticas possidet (Du C. decanus in monasteriis); *egyházdézsma birtokosa.* Kon. Egyh. 221.

Decimatorius, i, decimator. Fej. Jur. Lib. 293.

Decina, æ, (Du C.) decas; *tized* (mint kerület). Gall. dîme. Rač. Mon. Sl. XIII. 361. an. 1335. misso partito ad sortes, que *decine* deberent facere domum... ex parte Stagni.

Decinerare, (Du C.) incendio delere, exurere; *porrá égetni.* V. s *Fulminalis machina.*

Decineratus, 3., (Du C.) redactus in cineres; *hamuvá lett.* Nagy Hier. Cf. Tertul. tadv. Valent. 52.

Decircinatio, actus in orbem, circulum circumagendi; *körben való mozgás.* Curios. Misc. 287. Sciendum 1. Aetherem ob perennes cœlestium globorum, qui in illo circumvolvuntur *decircinationes* in perpetua quadam agitatione versari.

Decisiones, alias mandata, instructiones, sententiæ; *pápai rendelmények.* Kon. Egyh. 33.

Decisiones Curiales, sententiæ Cur.; *a főtörvényszékek gyakorlott itéletjei, döntvényei.* Georch. H. T. Előszó. Tisztb. Irm. Proj. Leg. Civ. 163. Regnicolari Deputationi id negotii mandarunt, ut dum de utilibus legibus proponendis actura esset, simul etiam ita dictas *Decisiones Curiales* discuteret non alio certe fine, quam ut illas, quas iudicio suo probatura esset, in compagem rogandarum legum inferret.

Decisiva sententia, litem dirimens; *döntő, végső itélet.* Otia Bachm. Præf.

Decisive, definiendo (Du C. minutatim); *elhatározóan, döntőleg, végleg.* Juriev. Jur. Met. 178. Judicia Districtualia montana etiam officia feudalia inferiora dicta, a Substitutis in eo præcipue differunt, quod illa in negotiis feudalibus et iudicialibus procedant definiendo seu *decisive,* Substituta autem tantum instruendo seu *informative.*

Decisivus, 3., definitus, certus, ultimus, decernens; *elhatározó, döntő, végső.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 531: Cumque nos... prefatum magistrum.... finem *decisivum* causa in premissa... fecissemus evocare. Törvt. Msz. Otia Bachm. Præf.

Decisivus finis, sententia litem dirimens; *döntő vég, végzés.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 94.

Decisorium iuramentum, iur. litem dirimens; *perdöntő eskü.* Cher. Jus. Eccl. I. 279. *juramentum* attamen revelatorium nec non *litis decisorium* more aliorum ab illis præstandum esse iuris civilis periti evincunt.

Decisorium litis, litem dirimens sententia; *pervégző.* Georch. H. T. IV. 152.

Decisorius, 3., decisivus, decretus, discernens, definiens, litem dirimens; *eldöntő, határozó, végső.* It. decisivo. Törvt. Msz.

Decisum, sententia; *határozat.* Ger. Entscheidung. Proj. Leg. Civ. 189. Si autem bona pluribus Comitatibus adiacerent, tunc facta prævio scopo erga recursum partis per Regiam Maiestatem, unius ex his Comitatibus delegatione, idem Deputationem exmittet, quæ relate ad totam Massam divisionalem operabitur suumque *decisum* effectuabit.

Declamare, conqueri (Du C. al. s.); *panaszt emelni.* End. p. 329. (Decr. S. Ladisl. I. 18. an. 1092): donec prius de iniusticia sibi illata in audiencia regis *declamaverit.*

Declamatio, (Du C.) in ius vocatio, rei repetitio; *törvény elé való idézés.* Batty. Leg. T. II. 113. (Decr. St. Ladisl. III. 9.) si... a parentibus... vel a domino... *declamatio* venerit, ante Judicem statuatur. End. p. 344.

Declarabilis, qui declarari, explicari potest; *megmagyarázható.* Vern. Psych. 95. haud *declarabilis* sensuum declinatio seu idiosyncrasia.

Declarativa, æ, legum verbum verbo reddens fida interpretatio; *egyeztető (magyarázás).* Georch. H. T. I. 14. A tudákos magyarázás a Törvény-Tudóknak is meg vagyon engedve: mely szerént vagy a szavaknak betű szerént való értelme a törvénynek valóságos mi-voltával megegyeztetik; és *egyeztető magyarázás (declarativa).*

Declarativus, 3., vim declarandi habens; *magyarázó.* Károlyi Mat. Tent. 9. Ars interpretandi pertinet quidem ad Logicam et Criticam, eius tamen regulæ in jure naturali magis determinari et variis speciebus applicari solent, omnis autem interpretatio est *declarativa,* extensiva aut restrictiva. Cf. Appul. Dogm. Plat. 3. Mart. Capell. 4 p. 97.

Declaratorius. 3., ad actum declarandi pertinens; *kijelentő, magyarázó.* Cher. Jus. Eccl. II. 348. *Sententia* definitive subdividitur in absolutoriam, condamnatoriam et *criminis declaratoriam,* hæc ultima declarat crimen commissum esse, cui lex ipsa pœnam dictat.

Declinabilis, e, qui declinari potest; *névragozható.* Corp. Gram. 401.

Declinatoria, (Du C.) præscriptio, exceptio juris depellens actorem petitione sua; *elutasítás.* Magy. Tör. Tár. IX. 160. Judex et Commissarius per Rev. Cardinalem per Germaniam, Hungariam etc. Apost. Sedis de Latere Legatum specialiter deputatus in quadam causa de et super *declinatoria* fori sine foro com-

petenti inter honestam Catherinam B. et quendam Marcum aurificem laycum.

Declinatorium, aliquem ad aliud iudicium deflectens mandatum (Du C. al. s.); *világi törvény eleibe utasító parancsolat.* Georch. H. T. IV. 276.

Declinatorius, 3., actorem a petitione depellens. V. *Mandatum declinatorium; elutasító.* Germ. abweisend. Szegedy Rubr. Pars. III. p. 56: De causis ex Sede Spirituali ad mandata *declinatoria* transmittendis.

Declinatus, us, declivitas; *lejtőség.* Knauz M. E. Str. II. 604., 666. perveniet ad unam vallem et ad *declinatum* terræ.

Declinista, æ, discipulus, qui declinationes vocum discit; *névragozás tanuló.* Ker. Nap. 2.

Decoctrix, femin. ad decoctorem, prodiga; *tékozló nő.* Szamosk. I. 224. bonorum suorum non raro *decoctrix* etc.

Decoctus, 3., maturus (ap. Fin. megfőzés); *érett.* Ke. Or. C. 3., 4; *decoctae* vir sapientiæ.

1. **Decollare,** desinere, obfuscari (Du C. al. s.); *elhomályosítni, megszünni.* Tör. Tár. 1887. p. 422. Nostra spes de ipsius vita nondum *decollavit.*

2. **Decollare,** (Du C.) caput amputare; *lefejezni, lenyakazni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Cf. Fenestella ap. Diom. p. 361. P. Senec. Apocol. Aur. Vict. Fpit. 19. Scrib. Comp. 194.

3. **Decollare,** pessum ire, collabi, iminui; *tönkre menni.* Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 292; Maximilianus fortunam, quæ in Polonia *decollaverat,* bello contra Turcos quæsiturus . . . Sisciam Christiano orbi recuperavit.

Decolorare, (Du C.) infamia afficere; dehonestare. V. s. *Conmactare; megcsúfitani, meggyalázni.* Cf. Cod. Just. 1., 3., 19. Capitol. Ant. Phil. 10.

Decomedere, devorare, consumere; *felfalni.* Sup. An. Sc. II. 410. an. 1563: corpora vestra canes *decomedent.*

Decomponere, compositionem, constitutionem chemicam solvere; *(vegy-) elemeire bontani; felolvasztani;* decomponi: dissolvi; *bomlani, romlani.* Tomts. 187. Pro chemico effectu in *decomponenda* aqua est 600 parium. Bene Med. I. 284. Pharmacum hoc mora *decomponitur,* ideo frequenter recens præparari debet.

Decomposita, vocabula resoluta; (a *Decomponere:* resolvere, dissolvere vocabula *szétszedni, felbontani szókat*). Leg. Schol. Schem. 24. vocabula, quæ occurrunt, notabiliora philologice et grammatice, parallella ex foro Romano explicentur, alphabetice per singula composita et *decomposita* deducantur.

Decoratio, (Du C.) decus. ornamentum, ornatus; *diszlet, diszjel, ékesitmény, tisztelés.* Törvt. Msz.

1. **Decoriare,** (Du C.) loris cædere, flagellare; *megostorozni, korbácsolni.* Decret. S. Stephani Regis Hung. lib. 2. cap. 26.: «Si quis fornicatus cum ancilla alterius fuerit, sciat se reum esse criminis et pro eodem crimine *decoriari.* Si vero secundum cum eadem fornicatus fuerit, iterum *decorietur* et depiletur». Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

2. **Decoriare,** pro excoriare apud Pelbartum, pellem, cutem detrahere; *lenyúzni.* Ak. Ért. 1896. nov. 594. Cf. Tertul. Anim. 33. Pallad. Jan. 15., 12.

1. **Decoriatio,** (Du C.) pellis detractio; *megnyúzás.* Pel. Serm. O sancti martyres, quanta pro celesti gloria tormenta sustinuistis, alii ignem, alii *decoriationem.* Pasch. 16. l.

2. **Decoriatio,** flagellatio; *verés.* Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Decorissimus, 3., valde, nimium decorus; *szerfelett diszes, tisztelt.* Pel. Pom. V. sub *historialis.*

Decorositas, (Du C.) decus, pulchritudo; *diszesség.* Pel. De S. Thoma s. I. c. 2.: spiritualis *decorositas.*

Decorticare, (Du C.) corticem detrahere; *lehámozni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 287. Pomum Misniacum si *decorticetur* florem versus, alvum laxat. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Cf. Plin. 16., 39., 74. et. 41., 80.

Decorticatio, actus cortice privandi, corticis detrahendi; *meghántás, lehámozás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 729. *Decorticatio* est, si cortex ita circumcidatur, ut exarescere debeant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 288. Cf. Plin. 17., 24., 37. §. 236.

Decorticator, qui arborem cortice spoliat; *fahéját lehámozó, fahántó.* Tag. Erd. II. 205. an. 1762: arborum *decorticatoribus.* Szirm. 63.

Decremare, incendio delere, concremare; *elégetni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 379. an. 1397. incenderunt, *decremarunt* et funditus combusserunt. Quel. Sieb. I. 350. an. 1501. ligna empta, plaustrum unum, et mulierem *decremaverunt.* Cf. Tertul. Adv. Marc. 2., 2.

Decrepatus, 3., decrepitus, vitiatus; *elromlott.* Cod. Dip. Pat. VI. 108., 70. per aquam sic casualiter *decrepatum* idem nostro dignaremur privilegio renovare, cuius tenor talis est.

Decrepite, (Du C.) more decrepiti v. languore; *igen elvénülve.* Verancs. XI. 223. donec tandem aut morte corripiar aut *decrepite* concedam.

Decrescentia, æ, intertrimentum, ramentum; *hulladék.* Tör. Tár. 1881. p. 374. pro *decrescentia* többet nem adnak be $7^1/_2$ pisetumnál.

Decreta iuris canonici, (Du C.) decreta pontificum; *pápák végzései, egyházjogi végzések.* Törvt. Msz.

Decreta Regia, sententiæ a rege emanatæ; *királyi intézetek, végzések, rendeletek* vagy *intéző, végző, rendelő levelek.* Kass. P. P. I. 214.

Decreta Regni, constitutiones Regni; *ország végzései.* Pelcz. Geisa p. 22: Verum generali nomine constitutiones ipsæ sæpenumero *Regni Decreta* vocantur. Törvt. Msz.

Decretale iuramentum, iusiurandum in libro decretorum contentum, secundum decretum præstandum; *törvénykönyvbeli esküvés* v. *hitletétel, törvényes hit, meghiteltetés, törvénybe foglalt esküvés.* Törvt. Msz.

Decretales, (Du C.) Epistolæ summorum Pontificum *Decreta* complectentes, seu responsa iis, qui aliqua de re illos consulunt; *törvény-, pápai rendeletek.* Nagy Hier. Cher. Jus. Eccl. I. 67.

Decretales Articuli, decretorii; Art. *rendelet-, határozat-czikkelyek.* Monm. Comit. IV. 576. *Articuli decretales* in Conventu Posoniensi . . . conclusi.

Decretales dies, decreto constituti dies; *törvényszabta* (ünnep) *napok.* Kass. Ench. I. 69. *Decretalibus diebus* sententiæ per Judicia non pronuncientur, nec Executioni mancipentur. Norm. Ordin. an. 1774. 7. nov.

Decretales libri, (J. can.) qui decreta pontificum continent; *törvénykönyv végzései pápák végzései.* Törvt. Msz.

Decretalia, ium, præcepta; (Du C. decretale); *parancs.* Batty. Ger. 11. Perfectores . . . *decretalia* ex more perficiunt.

Decretalis, lege constitutus, sancitus. V. s. *Locus decretalis et Juramentum decretale.* Cf. Ulp. Dig. 38., 9., 1., Sidon. Ep. 7., 9.

Decretalis pœna, poena decretis constituta; *törvényes büntetés, törvénybeli büntetés.* Törvt. Msz.

Decretalista, æ, *Decretista* q. v. Cher. Jus. Eccl. I. 73. Successu temporis, ubi in locum Decreti Gratianei V. Libri Decretalium anno 1241. in collegiis literariis adoptarentur, tantus Juris Sacri ex iis hauriendi amor homines invasit, ut in Decretalibus omnem iurisprudentiam ecclesiasticam collectam putasses, unde, et qui olim a Decreto *Decretistæ,* nunc a Decretalibus *Decretalistae* nuncupantur.

Decretaliter, (Du C.) e decreto, decernendo; *határozatilag.* Szegedi Rubr. Par. II. p. 68: Croatæ tamen, retinendæ propugnandæque fidei Catholicæ studiosissimi, annis abhinc circiter viginti, ut tanto magis aditum hæresi præcluderent, toties memoratum Tridentinum in publico Regni conventu *decretaliter* acceptarunt.

Decretare, (Du C.) decernere; *elhatározni.* Pest. Vár. Lev. exmissionem *decretandam* esse.

Decretatio, sententia, sententiæ pronunciatio. V. s. v. Inrotulatio; *itélet, határozat, elintézés.* Kuk. Jur. II. 147. sed et illud quoque in Comitatu V. ordinaverit, ut incolis ad Comitatum Memorialia porrigentibus et *Decretationem* seu *Indorsationem desuper obtinentibus.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 333. In *Decretatione* semper Terminus præfigebatur, ad quem Scripturam suam Pars una aut altera in Protocollo exhibere debebat; ni id fecisset petente Adversario inrotulatio decernebatur et Acta iam præsentata reipsa inrotulabantur.

Decretista, (Du C.) decretis Gratianis operam navans, decretorum ecclesiasticorum, corporis iuris canonici peritus; *törvénytudós, -tanitó.* Cher. Jus. Eccl. 1., 72. Quod ipsum studium attinet: hoc ab ipsis decreti Gratianei incunabulis evasit academicum; atque omnes, qui operam ei navarunt, *Decretistarum* nomen ab ipso Decreto tulere et gradibus academicis cum honoris prærogativa coronati fuere.

Decretoria pugna, summum discrimen; *döntő csata.* Kass. P. P. 1., 330 . . . 7 in his campiductibus locum habentibus *pugnis decretoriis* interfuerit. Cf. Quint. Inst. 5., 4., 6.

Decretorie, ex decreto; *határozatilag.* Cod. Evang. V. III. p. 363: se facturos promittunt, quod illis *decretorie* fuerit impositum.

Decretorum doctor, alias: decretorista (Du C.) qui studet in decretis; *egyházi*

törvénytanító. Tör. Tár. 1889. p. 416. *decretorum doctor* et canonicus.

Decretum, lex scripta; *irott törvény.* Georch. Ért. 21.

Decretum minus, Szegedi Rubr. Pars I. p. 138: De occupationibus castrorum possessionumque tempore Mathiæ Regis servetur per omnia *minus Decretum* (sive tertium Uladislai Regis).

Decretum officii, instrumentum, quo alicui munus conceditur; *tisztlevél.* Ger. das Decret. Törvt. Msz.

Decretum Tolerantiale, decretum facilitatem erga dissentientes in sacris continens; *türelmi rendelet.* Dug. Följ. 48. et passim.

Decubare, cubare, decumbere (Du C. *vigilare; lefeküdni.* Georg. Sirm. I. 245. et in vna villa Hetys Traciana *decubavimus* nono Calend. decembris adhuc anno 1528. Cf. Fab. Pict. ap. Gell. 10., 15., 14.

Decubere, pro decubare, in morbo cubare; *betegen feküdni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Decubitus, cubitus, actus decumbendi; *lefekvés.* Aspp. Pr. Chr. p. 394. l. 20: Ante *decubitum* coram lecto.

Decubitus, us, cubitus ægri: *lebetegedés, fekvés.* Bene Med. I. 109. Symptoma sæpe molestissimus constituit *decubitus*; in parte, in qua æger iacet, per compressionem solam cutis irritatur.

Decudere, cudendo adiungere; *oda vasalni.* Germ. anschmieden. Kub. C. Arp. I. p. 58. (an. 1268 Comit. Zaladiensis): sunt interfecti *decudendo* eosdem iuxta Equos et linguas eorum *excarentes* reincidendo deportarunt, et turpius seu orribilius sunt interfecti.

Decultare, occultare; *elrejteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Decumare, decimæ subiicere; *a dézsmának alávetni.* Germ. verzehnten. Kronst. I. 458.

1. **Decurio,** cuius erat legum servandarum cura in scholis V. Corycæus. Száz XXII. 563. a kik ügyeltek, hogy a gymn. törvények a gymnasiumon belül s kívül megtartassanak.

2. **Decurio,** (in montanisticis), curator; *felügyelő, felőr.* Ger. Hutmann. Besztb. Levt.

3. **Decurio seu Decanus;** *tizedes.* Prisc. Serv. p. 22: *Decuriones* seu *Decani* decennæ seu decuriæ erant, qui decemvirali Contubernio vel Collegio præerant. Thurocz. Chron. Part. II. c. 2. Colom. Decr. lib. III. c. 1. Arch. Rák. IX. 81. S. de Kéza Chr. II. 1., 12.

Decurrentia, -orum, negotia continua, nondum confecta (Du C. al. s.) Cod. *folyó ügyek.* Alv. 1. 390. Cæterum assecuro, quod in aliis *decurrentiis* indubitate me inveniet et experietur.

Decusare, (a decus) (Du C.) ornare venustare; *diszíteni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Decussatim, a decussando, decussi (Du C. decenter); *keresztbe.* Numi Hung. 52. scuta singillativa *decussatim* sibi opposita primus adhibuit. Cf. Vitr. 1., 6. Colum. 12., 56., 1.

Dedere se ad subiectionem, se subiicere alicuius imperio, se submittere alicui, in deditionem alicuius venire; *megadni, alávetni magát.* Frak. Mát. lev. II. 78.

Dedicatorius, 3., a dedicando; *ajánlási, ajánló.* Isthv. II. pass.

Dedicere, (Du C. contradicere, negare) abiicere; *lemondani.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dedingnare, (Du C. dedignare) respuere, dedignari; *vonakodni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dedraducecima lege: tetradecima, quadragesima (Nota Batty. totidem sunt benedictiones a tribus pueris emanatæ); *negyvenedik.* Batty. Ger. 10. Sacramentorum obscuritas non patitur concite *dedraducecimam* arripere.

Dedu, idem quod *Dad.* Rač. Mon. Sl. VII. 80. an. 1070: Johannes *dedu* testis.

Deductio, (Du C.) enarratio, enumeratio; *elősorolás.* Text. v. s. *Pressura.* (ap. Fin. al. s.)

Deductivus, 3., enarrans; *elősoroló, részletes.* Arch. Rák. VIII. 143. ac proinde cavebit Fidelitas Vestra scripto multa et *deductiva* de his tradere.

Deductores Pariparum vel Paripporum, equisones, equarii; *lovászok.* Prisc. Serv. 34: *Deductores Pariparum,* qui sonnipedum et præstantiorum equorum curam habuere; fors moderni Obequitatores Regii. Car. Bel. De arch. 47. In Agasonibus enim fere censebantur ... armentarii stratores ... ut rhedarios, præsultores, *deductores paripporum* ... prætercam.

Deductorius, 3., V. *Pulsus; temetést kisérő.*

Defæcatus, 3., venerabilis, verendus; *higgadt, tisztességes.* Stat. 35: Nemo ... alia veste uti præsumat, quam talari nigri ... prout ... viris *defaecatis* moris est. Cf. Plaut. Pseud. 2., 4., 70. Macrob. Somn. Scip. 1., 8. Sidon. Ep. I. s.

Defædator, qui fœdat; *ronditó, rútitó, piszkító.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 95. *defaedatores,* profanatores locorum publicorum.

Defalcare, (Du C.) detrahere, deducere de summa; *levonni, leróvni, lehúzni.* It. difalcare. Ger. abrechnen, abziehen. Gall. défalquer. Cod. Dip. Brüss. II. 30. Sie restaret et permaneret nobis debitor sua Sertas singulis *defalcatis* ultra predicta, quæ recepimus, flor. rhen. 47029.

Defalcata, æ, pars detracta vel detrahenda; *lerovás, levonás.* It. difalcazione. *Tisztb. Irm.* Törvt. Msz.

1. **Defalcatio,** (Du C.) actus partis detrahendæ de summa; *levonás, lerovás.* Monm. Comit. Trans. V. 203. reliquam medietatem in *defalcationem* prætactarum postarum. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 97. Pædagogi vero pecuniolæ ex recordationibus collectæ *defalcatione* puniuntor.

2. **Defalcatio,** contractus, quo fundus alicui in usum traditur, qui peracto tempore eum gratis reddere obligetur. Georch. H. T. III. 48. Szokásban van némely hellyeken a *lehajlás* is *(defalcatio),* vagyis ollyan kötés, mellynek erejével a fekvő jószág bizonyos ideig bizonyos feltételek alatt leköttetik valakinek, hogy azt azon meghatározott ideig szabadon birhassa, használhassa, eltelvén pedig az idő, azt ingyen visszabocsátani köteleztessék.

Defalcatis defalcandis, detractis detrahendis; *lehajtván a lehajtandókat.* Georch. H. T. IV. 56. levonván a levonandót. Kövy El. 454. Ad pœnam calumniæ effugiendam inseri solet hæc cautio seu clausula iustificatoria: *defalcatis defalcandis,* imputatis imputandis, ne scilicet prætendere videatur A. id, quod nefors iam solutum esset.

Defalcator, (a falce) defalcari i. e. falce decidere; prodigus; *pazarló, eltékozló.* G. Fej. VIII. 1., 460. Videlicet *distractores* seu *defalcatores* earum decimarum.

Defalchare, deducere, subtrahere; *levonni.* Magy. Tör. Tár. IX. 38. *defalchentur* ex omnibus oneribus.

Defectibilis, defectui obnoxius; *elfogyható, elenyészhető, halandó, romlandó.* Pel. In Parasceve s. I. c. 19. Corpus Christi erat resolubile scil. morte et senio *defectibile.*

Defectibilitas, vitiosa natura; *fogyatkozás, gyarlóság.* Pel. De s. Emerico s. I. c. 2.: Gratia baptismalis conservat eum, nisi voluntarie ille declinare velit a statu gratiæ, quod est ex *defectibilitate.*

Defectrix, quæ deficit; *elpártoló* (nő). Magy. Tör. Tár. III. 170.

Defectui proximus, stirpi emorienti proximus; *magvaszakadáshoz közelgető.* Törvt. Msz.

Defectuose, mendose, vitiose; *hibásan, hiányosan.* It. difettosamente. Gall. defectueusement. Pel. Pom. Prolog. In Serm. de Temp. Quicquid autem *defectuose* vel minus bene positum in eo opere reppererit.

Defectuositas, vitium: defectio, defectus; *hiba, gyarlóság, fogyatkozás, hiányosság.* Gal. défectuosité. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 254. sed privatioribus locis intertenerctur et arceretur tam a notabilibus suis *defectuositatibus* potissimum ebriositatis huiusque morbi confusionibus.

Defectuosus, 3., defectus, debilis, inops, vitiosus, imbecillis; Gal. défectueux;... *hibás, hiányos, fogyatékos, gyarló, tökéletlen, gyenge.* Vern. Psych. 66. *defectuosa* salinæ secretio. Cod. Dip. Hung. And. V, 31., 369. literas non abrasas non cancellatas nec in aliqua sui parte *defectuosas.* Rák. Ön. p. 362. l. 24—26. *defectuosius* .... Knauz M. E. Str. I. 554.

1. **Defectus,** vitium; *hiány, hiba.* It. difetto. Wagn.

2. **Defectus,** residuum, fæx; *üledék, maradék.* Kol. Cod. 19: az koh altal Marad valamy *defectus* az slakkokban.

Defectus ætatis, imperfecta ætas; *korhiány.* Kon. Egyh. 137.

Defectus animi et lenitatis, imbecillitas animi et morum; *lelki és erkölcsi épség hiánya.* Kon. Egyh. 138.

Defectus corporis, imbecillitas corporis; *testi épség hiánya.* Kon. Egyh. 138.

Defectus fundi, inopia, ratio non sufficiens fundi; *(adós) értékjének fogyta.* Georch. H. T. III. 115.

Defectus justitiæ, iniuria, iniustitia; *igazságtalanság, jogtalanság, jogkisebbítés.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára V. II. 487.

Defectus literarum, ratio insufficiens documentorum; *levelekben való fogyatkozás.* Törvt. Msz.

Defectus libertatis, d. liberæ voluntatis; *szabad akarat és önjogú rendelkezés hiánya.* Kon. Egyh. 139.

Defectus natalium, ortus partus ille-

gitimus; *törvénytelen születés.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 104.

Defectus sacramenti, qui non potest probare prioris conjugii integritatem, sanctitatem; *szentségnek hiánya* (egy korábbi házasság teljes szeplőtlenségének hiánya.) Kon. Egyh. 138.

Defectus seminis, stirps nulla; *magvaszakadás.* Georch. Ért. 132.

Defedatio, inquinatio, contaminatio; *megbecstelenítés, bemocskolás.* Pel. Pom. In Epiph. s. I. c. 3. Summopere congruebat primitias gentium fidei christianæ vocari ad Christum ratione vitiosæ *defedationis.*

Defensa, æ, (Du C.) tuitio, defensio, tutela, præsidium; *mentség, oltalom, megvédés, védelem.* Kövy El. 780. Nova instrumenta potest adferre novisans et novisatus novas *defensas*... Pril. Abact. 45: *defensa* personæ... 15. iurium *defensa.* Szirm. 64. Cf. Tert. adv. Marc. 18.

Defensabilis, (Du C.) quo quis se defendit; *védő.* Ljub. Mon. Sl. IV. 27. an. 1360. arma... *defensabilia* et offensibilia.

Defensatio, defensio; *védelem.* Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. 1.: Secunda utilitas dicitur *defensatio,* quia tales Maria defendit in periculis.

Defensio figens, *védelmi vonal.* Schütz-Lini, Wehr-Lini. Ligne de defence fichante. Falud. Arch. 21. Est linea ducta ex angulo propugnaculi ad punctum concursus alæ oppositæ et cortinæ.

Defensio stringens, *oldal védmű.* Streich-Lini, La flanquante. Falud. Arch. 22. Est linea faciei continuæ protracta usque ad cortinam.

Defensiva arma, (Du C.) arma ad defensionem, quibus quis se defendit; *védő fegyver.* Gal. défeusives armes. Wagn.

Deffensiva et offensiva liga, fœdus ad deffendendum et offendendum initum; *védő és daczszövetség.* Rák. Ön. p. 347. l. 17—19.

Defensive, defendendo; *védőleg.* Cod. Dip. Brüss. IV. 155. pares sint ad *offensive* et *defensive* patriæ pericula propulsare.

Defensivus, 3., ad defendendum; *védelmi, védő.* It. difensivo. Austr. Aust. Palma. Ref. R. 3. §. 2: Fœdus *Defensivum* in Urbe Smalcaldica initum.

1. **Defensor,** (Du C.) iudex urbis, civitatis; *városbíró.* It. difensore. Száz. XIV. 548.

2. **Defensor,** (Du C.) tutor, gubernator, protector conventus; *konvent védnöke.* Tör. Tár. 1887. p. 560.

Defensor naturalis, *természetes védő.* Pfahl. Jus. Georg. XVIII. Mulcta (Wehrgeld) si ab alio lædebantur, ipsis, si alium lædebant (Busse) ab ipsis solvenda determinata erat; sed nec accipiebant, nec solvebant verum Dominus *defensor* illorum *naturalis* (Mundmann). Ipsi nec actores nec rei coram iure comparere poterant.

Deferbere, desinere, defervescere; *megszűnni, lecsillapulni.* Batty. Leg. I. 473: indignatio *deferbuit.*

Deferrare, (Du C.) equo soleas eximere; *a patkót levenni.* Das Eisen abnehmen. Kronst. I. 458.

Deferratio, actus soleas ferro demendi; *patkó levevés.* Abbrechen der Hufeisen. Kronst. I. 109.

Deferratio rotarum, ferro munire rotas; *a kereket megvasalni.* Quel. Sieb. I. 430. an. 1506.

Deffendiculum, munimentum, propugnaculum; *védbástya.* Luc. Regn. Dalm. 258. et gravamen ad ipsum regnum Bosnæ scutum et *deffendiculum* prædictorum meorum Dalmatiæ et Croatiæ Regnorum contra eosdem Christi æmulos penitus esse videntur.

Deffinitio, statutum, mandatum; *határozat, parancs.* Batty. Leg. T. II. 79: si quis... hanc nostram *deffinitionem* temptaverit solvere.

Deficere in probis, non satis firmas rationes adducere; *próbák hiával lenni, kifogyni a bizonyításokból, bizonyításokban megfogyatkozni, felsülni az állítással.* Törvt. Msz.

Deficiens, 1. liberis carens, 2. apostata; *1. magvaszakadt, 2. hitehagyott, kitért.* Törvt. Msz.

1. **Deficientia,** æ, defectus, inopia; *hiány.* It. deficienza. Verancs. IX. 8. Est et militum *deficientia,* quæ propter carentiam solutionum... in dies etiam fit maior.

2. **Deficientia,** æ, sacerdotum domus, quos vires deficiunt; *elerőtlenedett, nyugalmazott papok háza.* Törvt. Msz.

Deficit, 1. quod deest, minus, 2. stirps emoritur; *1. hiány, 2. kihal, magvaszakad.* Törvt. Msz.

Defictio subterranearum metarum, *lyukasztás.* Ger. Die Ortung in die Grube fällen, zu Tage bringen. Besztb. Levt.

Defiguratio, deformitas; *éktelenség.* Pel. In parasceve s. I. c. 19. Etiam maledictionem Cain incurrerunt: in facie per *defigurationem.*

Definitio, decretum, sententia (Du C. al. s.); *határozat.* Olah. Cod. Ep. 305. Itaque exspectamus *definitionem* in ea re.

Definitiva, æ, litem dirimens sententia; *a pert végképpen elhatározó Itélet.* Georch. H. T. IV. 164.

1. **Definitive,** 1. finaliter, 2. definite; *1. végre, végűl, véglegesen, 2. meghatározva, meghatározás szerint.* 1. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Sententia *definitive* subdividitur in absolutoriam condamnatoriam et criminis declaratoriam. 2. Werbőczi 2. De Justitia, quid sit *definitive?*

2. **Definitive,** plenarie; *teljesen, teljességgel.* Batty. Ger. 272. Superius autem de hoc *definitive.*

Definitivus, 3., ultimus, finalis; *határozó, végleges.* It. definitivo. Cher. Jus. Eccl. II. 348. Hæc (Sententia) abit 1. in *definitivam* et interlocutoriam. Illa dicitur, quæ fertur in negotio principali e. g. si agatur de solvendo quoad vinculum Matrimonio, ut Judex illud validum aut invalidum esse pronunciet. Hæc autem est, quæ pronunciatur de quopiam articulo, qui in decursu causæ principalis emersit e. g. si quæstio moveatur de cuiusdam legitimo actoratu.

Definitor Paulinianus, (Du C.) Definitor, Diffinitor, Visitator. Apud Augustinianos, Benedictinos Congregationum recens institutarum et reformatarum et alios Definitores appellantur Superiores novem electi tempore Capituli generalis, penes quos præcipua est totius Capituli potestas sive ad electiones Superiorum sive ad statuenda et definienda quæcunque monasticam spectant disciplinam. In quibusdam aliis ordinibus Definitores dicuntur superioris assessores. Fabó. Monm. II. 63. Bék. Pil. I. 99.

Definitor vitæ, qui definit, regit; *az élet meghatározója.* Curios. Misc. 90. Pro *definitore* demum *vitae* accipiunt planetam illum, qui plura habet fortitudinis momenta ratione domicilii, exaltationis, triplicitatis, termini, modo tamen respiciat aliquo aspectu significatorem vitæ, deinde observat an *definitor* vitæ inveniatur in domo angulari aut succedente aut cadente. Cf. Tert. adv. Marc. 5., 10.

Definitoratus, us, officium difinitoris; *kolostori biróság.* It. officio di diffinitore. Gall. office de définiteur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 134. Consulares autem *Definitoratus* fasces collati sunt Patribus: L. J., E. N.

Definitorialis Senatus, V. *Definitorium.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 92. Cui piæ petitioni annuens *Senatus Definitorialis* præattactam summam cum annexis obligationibus applicuit iuxta voluntatem.

Definitorium, iudicium Ordinum monachorum; *szerzeteseknél itélőszék.* It. diffinitorio. Beng. Ann. Er. Cœnob. 64. Eaque de causa per *Definitorium* mense Septembri celebratum iterum expeditus est Romam R. Vanoviczy.

Defirmare, negare; *tagadni.* Ljub. Mon. Sl. II. 258.

Deflorare, (Du C.) constuprare, devirginare; *megfertőztetni.* Bene Med. V. 328. puellæ per viros barbaros brutales *defloratae* fuerant.

Deflorare librum, res maximi momenti ex libro excerpere; flores legere; *a legfontosabb dolgokat a könyvből kiszedni.* Pár. Páp.

Defloratio, violatio virginitatis, actus temerandi et conditio deflorescendi; *szűzesség-vesztés, meggyalázás.* Gall. défloration. Werbőczi 186. Quæ (dos) uxori propter eius *deflorationem* et concubitum de bonis mariti datur. Monm. Comit. Trans. I. 62. virginum *defloraciones*... actu venereo occisiones...

Deflorescentia, æ, conditio deflorescendi; *elvirágzás.* Vern. Psych. 130. cum ea singulorum hominum et integrarum etiam nationum et imperiorum efflorescentia et *deflorescentia* ingeniose comparat.

Defluidatio, actus vehendi sales secundo flumine; *usztatás, tutajozás.* Tag. Erd. II. 831. pro *defluidatione*... salis... requiruntur rates. Art. D. 1840. p. 48. aquarum defluxum et *defluidationem.*

1. **Defluus,** 3., pendulus; *lecsüngő, lebegő.* Numi Hung. 30. Scuto consueto iacenti insistit galea coronata ligulis *defluis.* Cf. Stat. Theb. 9., 325. Prudent. περὶ στεφ. 13., 30.

2. **Defluus,** 3., currens; *folyó.* It. corrente. Gall. courant. Törvt. Msz. 111. *deflua* causa = folyó per.

Defœdatio, deformatio, inquinatio, contaminatio; *elrutítás, bemocskolás.* Bene Med. II. 388. Pel. (In Epiph. s. I. c. 3.)

Deforare, fors. idem quod ap. Du C. *deformare,* circumsecare, dolare; *kibárdolni, kifaragni.* Ger. läutern. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deforis, (Du C.) extrinsecus; *kivűlről, külsőleg.* Wagn.

Defrondatio, frondibus privare; *lombtól megfosztás, lombnyesés.* Kelem. Inst.

3. Pontifex Romanus pro causis Matrimonialibus.

Delegatio debitoris, V. *delegare debitorem; adós rendelés, maga helyett más fizető állítás.* Törvt. Msz.

Delegatorium, i, (Du C. delegatoria, orum) litteræ mandatum continentes, quo aliquod officium alicui delegatur; *kiküldő, megbízó levél.* It. delegatorio. Kass. Jur. Civ. Lex. 15. Georch. H. T. IV. 269. Kov. Form. Sl. CXXVII.

Delegatorium Mandatum, idem ac *Delegatorium.* Cher. Jus. Eccl. II. 404.

Delegatus, i, legatus missus (Du C. iudex); *kiküldött, kirendelt.* Cod. Dip. Arp. V. 155.

Delenitivus, placidus; *engesztelő, megnyerő.* Knauz. M. E. Str. I. 49.

Deleterius, 3., devastans, nocivus (Du C. deleterium: noxium mortiferum); *pusztító,* irtó. Lzb. Cod. Med. T. II. 611: *deleterius* morbus. Brunner 16. Bene Med. V. 76.

Deletio, actus delendi; *törlés* (írásban). Werbőczi 315. abrasio aut cancellatio i. e. *deletio:* ex Italico: cancellare, delere.

Deletitia charta, (Du C.) quæ ob vetustatem deletis literis legi vix potest; *kopott oklevél.* Nagy Hier.

Deliberare, pronuntiare, asserere, (Du C. al. s.); *állítani.* Batty. Ger. 101. Si ad solem, quem fulgere in orbe respicimus, et in eodem Angelum stare *deliberamus,* suffocabitur quod dicendum, nunquam enim dicendum.

Deliberate, (Du C. consulto) ita, ut factum deliberatio præcedat, considerate, consideranter; *meggondoltan, meggondolva.* Reg. Turm. Præt. 166.

Deliberatio, (rectius: delibratio) commentarius (Du C. al. s.); *fejtegetés.* Batty. Ger. 1. *Deliberatio* Gerardi Moresani . . . supra hymnum trium puerorum. Ib. 29.

Deliberative, sententiā deliberationis peractæ; *itéletképen, határozólag.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 20: Que in eisdem literis . . . . *deliberative* continentur. Thök. Diar. 403. de erre a vezér még semmit *deliberative* nem felelt.

Deliberatum, i, decretum, sententia; *határozat, itélet.* Cod. Dip.-Alv. 401. Tör. Tár. 1891. p. 29.

Delibitare, sæpe delibare; *kóstolgatni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Delicata materia, res anceps, periculosa; *csiklandós tárgy, kényes tárgyazat.* Törvt. Msz.

Delicatulus, delicatus, mollis; *kényes, finnyás.* Gal. délicat. Otia Bachm. 560.

Delicere, delicescere, pro: *delitere, delitescere; hallgatni, elrejtve lenni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deliciæ, arum = lautitiæ epularum; *fényes lakoma, csemege.* Germ. Delikatessen. End. p. 447. (Belæ IV. Libertas an. 1238): 1. nostram personam utpote regiam . . . cum illuc venerimus, cum suis *deliciis* honorabunt et End. p. 448: 3. Volumus . . . ut . . . comes ratione doni vel *deliciarum* nihil exigat ab eis et End. p. 470: Postquam . . . nos illic venire contigerit, nobis *delicias* facere tenebuntur.

Deliciari, (Du C.) delectari; *gyönyörködni.* It. dilettarsi. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 210. in cuius morum candore vitæque integritate gratiose *deliciabatur.* Tört. Tár. 1881. p. 481.

Deliciositas, (Du C.) deliciæ; *gyönyörködés, élvezetesség.* Pel. (De sctis inter pasch. et pent. s. II. 6.): *deliciositas* sine anxietate.

Deliciosus, 3., (Du C.) carus, amœnus; *kedves, gyönyörüséges.* Gall. delicieux. Rák. Ön. 79. fructus *deliciosus.* Cf. Marc. Capell. 7. p. 236. Sedul. prol. 8.

Delicta carnis, libido; *bujálkodás vétkei: stuprum = paráznaság; fornicatio = kurválkodás; adulterium = házasságtörés; incestus: vérfertőztetés; concubinatus: ágyastartás; sodomia = sodomabűn; lenocinium: kerítés; vis pudicitiae illata = erőszaktétel.* Törvt. Msz.

Deligatio, actus deligandi; *bekötözés.* Bene Med. III. 15. *deligatio* arteriæ vulneratæ.

1. **Delineatio,** actus delineandi, adumbrandi; *rajzolás.* Pfahl. Jus. Georg. II. 80. quæ observari debere diximus in *Delineatione* Mappæ super statu antiquo. Cf. Tert. adv. Valent. 27.

2. **Delineatio,** designatio, descriptio adumbratio; *tervrajz.* Ger. Entwurf. Ker. Nap. 85.

Delineator, qui delineat; *rajzoló.* Numi Hung. 31.

Delineatorius, 3., ad delineandum pertinens; *rajz.* Wallaszky 395. Rév. Pl. 55. ars *delineatoria.*

Delinitiva, orum (a verbo delenio seu delinio i. e. mitigare, placare) est itaque genus blandum musicorum; *csillapító szerek.* Marc. Chr. II. 42. Omne genus musicorum *delinitiva* siluerunt.

Delinitivus, 3., qui delenit, mitigat, deleniens, delenificus; *lágyító, enyhítő, békítő, szelidítő.* Chr. Dubn. 93., 74. Maxime autem Desiderius episcopus *delinitivis ammonicionibus* . . . mitigavit animum Geyse ducis.

Delinquens, reus; *bűnös, gonosztevő, bűnvád alatt álló rab.* It. delinquente. Kass. Prax. I. 25. Habet pro *delinquentibus* seu *captivis* carceres publicos ac alia instituta publica . . . Törvt. Msz.

Delio, idem ac divellio, raptor, vir fortis respondet huic Hung. *delia* vel *dalia,* quod idem est ac *Leventa,* quod vide. Olah. Cod. Ep. 365. Si videris instare necessitatem, adscribe tibi servitores, *deliones* et tales, quorum viribus et opera, non dico Valentino Thewrewk aut Pekry, sed aliis minoribus volentibus te impedire, resistere possis.

Deliquium pati, subita defectione animi concidere, cadere in deliquio; *elájulni.* Wagn.

Delitiositas, deliciæ; *gyönyör.* Andr. Pann. 103. et dicit paradisum voluptatis id est *delitiositatis* et amœnitatis.

Delivrare, tradere; *átadni.* Ljub. Mon. Sl. II. 455: quod datia et alii incantus soliti *delivrari* de anno in annum debeant — *delivrare* et dare.

Delliberare, (Du C. deliberare) tradere; *átadni.* It. diliberare. Gall. délivrer. Ljub. Mon. Sl. XI. 144. an. 1343: dando libertatem . . . posse incantare et *delliberare* sallinas.

Delongare, (Du C.) prorogare, prolatare; *meghosszabbítani.* Rač. Mon. Sl. XIII. 306. an. 1304: *delongatus* fuit terminus.

Delphina, æ, (Du C.) uxor delphini, vel Delphinatus domina; a *Dauphin neje.* V. *Delphinus, Delphinatus.* Rák. Ön. 211. *Delphina* Franciæ.

Delphinatus, us, (Du C.) principatus; dignitatis species apud Gallos; *koronaherczegség.* Fej. X. III. 184. in *Delphinatu* Viennensi. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 105. Valentina Universitas in *Delphinatu* fundatur 1452. Curios. Misc. III. Octav. Synops. Chron. Initium *Delphinatus* in Gallia 1087.

Delphinus, dignitatis species, qua hæres imperii v. regni præditus esse solebat; *trónörökös, koronaherczeg.* Gall. Dauphin. Cfr. (Du C.) Bel. Geogr. 94. Rák. Ön p. 211. I. 34—38. (37.) . . . dolorum omnium, quos unquam sensi, fuit acerbissimus, quem de allato nuntio mortis regis Galliæ concepi, posteaquam subsecutas intra exiguum tempus trium *Delphinorum* Franciæ et unius *Delphinae* insperatas mortes certis literis rescivissem. Thök. Lev. 128.

Delta, æ, littera fors. ab hebr. *deleth,* pagina; *írás.* Batty. Ger. 245. ne inimicus doctrinæ divinæ quid sacrarum auferat *deltarum.*

Delucidare, dilucidare, collustrare; *megvilágítni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Delusio, illusio; *ámítás.* Rák. Ön. 144. Törvt. Msz. Cf. Arnob. p. 127.

Delusivus, 3., fraudulentus; *csalóka, tévedésbe ejtő.* Pel. Serm. . . Ratio *delusive* deceptionis, nam somnus multipliciter deludit et decipit dormientem. Hiem. 33. c.

Delusorius, 3, deludens, illudens; *csalóka.* Arch. Rák. II. oszt. III. 198.

1. **Demactare,** mactare; *megölni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

2. **Demactare,** vastare, comminuere; *elpusztítani, megsemmisíteni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 258. an. 1377. recia piscaria . . . abstulissent et *demactassent.*

Demaculare, polluere, inquinare; *bemocskolni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Demanda, æ, (Du C. 2.) postulatio; *követelés.* Kuk. Jur. I. 145. an. 1381: examinatis . . . petitionibus, *demandis.*

Demandare, (Du C. 2.) citare, vocare, arcessere; *hivatni, előhíni, idézni.* S. de Kz. Chr. II. 3., 2. Cives *demandaverant,* quod rediret.

Demandarifacere, mandandum curare; *parancsoltatni.* Szék. Okl. III. 252.

Demandatio, mandatum (Du C. postulatio); *parancs.* Recon. an. 1659. p. 723: ad *demandationem* Domini Bani . . . viritim insurgere.

Demanium, (Du C.) dominium; *uradalom.* Gall. demaine. Ljub. Mon. Sl. V. 156. an. 1409: *demaniis, dominiis* et iurisdictionibus.

Demarcationis linea, termini definiti, constituti; *határvonal.* Törvt. Msz.

Demembratio, (Du C.) comminuere, in particulas dissolvere; *feldarabolás.* It. dimembrazione. Epist. Proc. P. III. p. 568: nihil naturalius esse posset, quam *demembrationem* integram regni a dominio Austriaco sperare.

Dememinisse, oblivisci; *elfeledni.* It. dimenticare. Fabó. Monm. Evang. II. 175. Neque vero Hungarorum sua sanctitas papalis, si diis ita placet, *dememinit.*

Dementare, mente privare (Du C.) fu-

éles. Batty. Ger. 65. *denticatissimas* leges dederunt. Ib. 159. *denticatae*... argutiæ.

Dentifricius, 3., dentibus fricandis aptus; *fogdörzsölési.* Alexy 26. pulverum *dentifriciorum.*

Dentista, medicus dentium; *fogorvos.* Bene Pol. 226.

Dentositas, firmi dentes (Du C. plenitudo dentium; Dief.); *erős fogazat.* Marc. Chr. I. 2. Chr. Dubn. 4., 8. dicimus etiam Dentos (Dentumogeros) a *dentositate,* quia sicut dentes omnia corrodunt et triturant ita ipsi.

Denuncia, Denuntia, æ, (Du C.) denunciatio; *bevádolás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 249. quærelam vel *denunciam* ... instituere. Ib. VIII. 70. an. 1530.

Denunciatio, eloquium divinum; enunciatio (Du C. al. s.); *isteni szózat.* Batty. Ger. 15. Dei sermo potestatis plenus est, nec in arbitrio humano eloquia, imo in ejus, qui annunciatos eloquiorum in vivificatricibus *denunciationibus* prohibetur.

Denunciator, prædicator (Du C. al. s.); *isten igéjét hirdető.* Batty. Ger. 118. Ideo scintillæ, quasi aspectus aëris condentis perhibentur, ut intelligatur quantum inter majores et minores distent *denunciatores.*

Denunciatoria, æ, litteræ, charta denunciationem continens; *kifogásoló levél.* Kov. Form. St. CXXXV. *Denunciatoria* sive *Reclamatoria..,* super statutione Bonor...

Deobligare, stipulari, constituere, definire; *kiszabni.* Kass. Jur. Civ. II. 132. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem neolevatam, quam et conditiones noviter *deobligatas.* Opin. Dep. 43.

Deonerare, onus deponere (Du C. al. s.); *lerakni terhet.* Regul. Turm. Præt. 93. currus lignorum focalium *deonerare,* hæc serrare. Cf. Ammian. 24., 6. Arnob. 6. p. 202.

Deoneratio, actus exonerandi, deponendi; *lerakás.* Ger. Abladung. Kuk. Jur. III. 193: a loco dissectionis lignorum usque locum *deonerationis.*

Deordinatio, (Du C.) confusio, pravi mores, perturbatio; *rendetlenség, zavar.* Nic. de Mir. 359. Nam actus vel effectus malus, ut malus est, includit essentialiter et necessario aliquam *deordinationem* et deformitatem, alias non esset actus malus, si nullam *deordinationem* includeret.

Deorganisatio, dissolutio, destructio; *felbomlás.* Imre Phil. 183. *Deorganisatio* seu *Mors* est ille status Corporis organici, in quo Vis Organica per nimiam tentionem (morbos hypersthenicos) aut per nimiam remissionem (morbos asthenicos) penitus elanguescit.

Deosculatorium, (Du C. tabula, quæ in Missis solemnioribus osculanda defertur in signum pacis, hincque dicta nostris *la paix).* (pacificale); *békekereszt.* Nagy Hier.

Depachari, pro: debacchari; *vigadni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Depactari, (Du C.) despoliari; *kizsákmányoltatni.* An. Sc. I. 232. an. 1562: Exactori... illos *depactari* non permittant.

Depactatio, (Du C.) spoliatio; *fosztogatás.* An. Sc. I. 232. an. 1562: nec... angariis et novis *depactationibus* ... subditos ... premant.

Depalmare, colaphos infringere; *pofon ütni.* Wagn. Cf. Labeo ap. Gell. 20., 1., 13.

Depalpare, decipere, palpando circumvenire, fraudare, capere, eludere; *czirogatva, hizelkedve elámítani.* Verancs. VI. 56. Verum non miror, si et me captiunculæ tuæ fefellerunt, quibus longe me ipso cantiores sæpe *depalpasti.*

Departamentum, provincia, munus; *osztály, tisztosztály, ügyosztály, szakasz.* It. dipartimento. Gal. département. Kass. Jur. Civ. Lex. 15. Diar. Com. 91.

Departamentum contributionale, officium tributis pendendis; *adózás-osztály tisztsége.* Törvt. Msz.

Departamentum fundationale, officium ita dictis fundationibus regendis; *alapítványi ügyosztály.* Nov. Calend. 105.

Departamentum sanitarium, collegium sanitati publicæ tuendæ; *egészségügyi osztály.* Lzb. Cod. Med. III. Proœm. 5.

Departementum, idem ac Departamentum. Instr. Jos. II. p. 40. §. 110. Kass. P. P. I. 12. objecta per Cancellariam R. H. A. pertractanda distributa sunt inter Referendarios secundum Departementa, ex quibus aliqua referuntur ad *Departementum* unius dumtaxat Referentis.

Depascio pecorum, pastio; *lelegeltetés.* Törvt. Msz. Cf. Plin. 17., 24.. 37. §. 237.

Depascuatio, actus depascendi; *lelegeltetés.* Art. Diæt. Pos. 104. præjudiciosa fœnilium *depascuatio.*

Depauperari, pauperem fieri (Du C. depauperare: pauperem facere); *elszegényedni.* Knauz. M. E. Str. II. 348., 351.

Depauperatio, (Du C.) egestas, inopia; *elszegényedés.* Arch. Rák. IX. 56. Kuk. Jur. I. 191... Domini per huiusmodi *depauperationem* suorum Jobagionum...

Depauperator, qui ad inopiam redigit; *elszegényítő.* End. p. 650. (Regestum de Varad an. 1201—1235.) 42. dilapidatores rerum populi et *depauperatores* omnium castrensium.

Depauperatus, 3., ad paupertatem redactus; *elszegényedett.* Diósz. Füv. 26. G. Fej. VIII. 2., 172. modo vix triginta remanserunt *depauperati* et parum vel prorsus nihil habentes. Cod. Dip. Arp. V. 90.

Depeculatio, spoliatio; *fosztás, rablás.* Szamosk. I. 113. Thesaurus principalis... præfectorum avaritia potiorumque procerum *depeculatione,* in varias distracta est prædas.

Depelliciare, (Du C. depelliculari) decipere, a pelliciendo dictum; *megcsalni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dependenter infeudare, *valakitől függőleg hűbérbe adni.* Vuch. Jur. Feud. 48. Verum dum Feudistæ docent, regalia minora infeudari posse, id ita capiendum venit, quod ea nonnisi *dependenter* seu *subordinate* infeudari possint, adeoque eorum concessio saltem ad certum districtum territorii civitatis et in certas tantum personas semper cum *dependentia* ab imperio civili fieri possit.

Dependenter se habere ab aliquo, subiectum alicui se habere; *valakitől függővé tartani magát.* Opin. 1802. Ks.

1. **Dependentia,** æ, ea conditio, quā ex aliorum arbitrio pendemus (Du C. al. s.); *függés, függőviszony.* It. dipendenza. Gal. dependence. Ger. Abhängigkeit. Molnár Patv. 67. Ac. Com. Sopr. p. 67. a supremis Comitibus... *dependentiam habeant.* Jogt. Eml. T. II. 1., 144.

2. **Dependentia,** æ, cingulum militare, fascia militaris (Du C. al. s.); *vitézkötés.* It. ciarpa. Gal. écharpe. Ger. Schärpe, Feldbinde. Jogt. Eml. T. III. p. 412: *dependentiae* item vulgo *vitézkötés.*

3. **Dependentia,** æ, syrma (Du C. al. s.); *uszály.* Ger. Schlep. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: *dependentiam* vulgo Schlep vocatam.

4. **Dependentia,** æ, (Du C. al. s.) pars, res dependens, appendix. Pázm. Dial. 116. Arch. Rák. VIII. 351. Ligula pro collarium *dependentiis* ex unionibus. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 158. infra vero quatuor *appendices* seu *dependentias* habet (Barbo, harcsa).

5. **Dependentia,** æ, conditio dependendi (Du C. al. s.); *ok s okozat viszonya, egymástól függése.* Vern. Met. 67. relatio autem effectus ad caussam *dependentia* nuncupatur.

Dependere ab aliquo, subiectum esse alicui, pendere ex aliquo (Du C. al. s.); *függni valakitől.* Wagn.

Dependulus, 3., dependens; *lelógó.* Buny. Vár. tört. III. 99. *dependulum* peniculum. Cf. Appul. Met. 2. p. 119. et 3. p. 130.

Depensio, onis, actus solvendi, solutio; *lefizetés.* It. pagamento. Gall. payement. Ger. Bezahlung. Kass. P. P. I. 272. Supplicanti N. litteras armales erga *depensionem* taxæ benigne confero.

Depensualare, (pro depensulare ap. Dief.) aperire; *felnyitni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deperdita, æ, damnum (Du C. deperditum); *veszteség.* Diar Com. II. 94. Cum Contributio Annis superioribus titulo *deperditarum* Militarium et *Concurrentiae* imposita illegalis fuerit.

Deperditalis, ad deperditam pertinens; *veszteségi.* Ger. Verlust. Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. quam, quæ imperante Josepho II. ad concurrentialem et *deperditalem fundum,* summas pecuniarias contulerunt.

Deperditas, damnum, dispendium; *elpocsékolás.* Ger. Vergeudung. Tag. Erd. II. 269: ad præcavendam tantam lignorum *deperditatem* ...

Deperditio, amissio, iactura; *elvesztés, elveszés, veszendőbe menés.* Pel. Serm. (Hiem. 9. x.) Bene Med. V. 185. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 146., 200. Sigillorum *deperditio.* Pel. De quac. Virg. s. c. 4. castitas est facillimæ *deperditionis* et corruptionis.

Deperditum, (Du C.) damnum; *beépítésből keletkező túlkiadás.* Juriev. Jur. Met. 127. Quævis illa Metallifodina a pendenda Urbura prorsus est immunis, quæ in *Deperdito* (Verbau) constituitur, dicitur autem in *Deperdito* omnis illa Metallifodina esse constituta, in cuius cultivatione erogationes maiores sunt proventibus aut suppares.

Depilare, (Du C.) pilos evellere, decalvare ad ignominiam radere. Pœnæ genus apud Hungaros usitatum; *a hajat kitépni, kopasztani.* V. Decret. S. Stephani Regis lib. 2. cap. 8., 26. S. Ladislai lib. 2. cap. 11., lib. 3. cap. 26. Wagn. Cf. Tert. Pall. Apic. 6., 3. Martiall 9., 23. Senec. Cons. Sap. 17.

Depilatio, actus ad dedecus radendi; *gyalázat czéljából való megkopasztás.* Pel. In parasceve s. II. c. 11.: totam noctem

(Christus) in conspuitionibus, *depilationibus* . . . explevit.

Depiscari, expiscari, ex piscina alicuius omnes pisces auferre; *teljesen kihalászni.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 483: ad quandam piscinam . . . veniendo . . . eandem *depiscari* . . . fecissent. G. Fej. X. I. 553.

Depiscatio, piscatio omnium piscium ex qualibet piscina; *kihalászás.* Fej. X. I. 553. Conventus Sexardiensis contra Capitulum Albense super *depiscatione piscinarum* Faad et Pabar inquisitoriæ. Bék. Pil. P. I. 462. an. 1517.

Depittus, more Italorum pro: depictus; *festett.* Tör. Tár. 1890. p. 368. mensam turcicam ex corio *depitto.*

Deplanatio, obliteratio; *kitörlés.* Szend. Misk. tört. III. 138. an. 1503. pro *deplanatione* seu obliteratione nominis . , . qui solverit, exigere cœpisset unum cubulum vini . . qui . . . *sallarium pene* nominabatur.

Deplaustrare, exonerare plaustrum; *lerakni* (a kocsiról). Kronst. II. 69. an. 1527: mercenariis calcem . . . *deplaustrantibus* et. 70.

Depletio, missio, detractio (sanguinis) vulgo: *phlebotomia; érvágás.* Abelles 12. ininterruptam medendi methodum, quæ consistit in *depletione* sanguinis viribus et ætati correspondente.

Deplombare, plumbare (ap. Forc. est verbum transitivum a plumbo dictum) plumbo munire, obducere, ferruminare etc.; *ónozni.* Fr. Lib. Rt. I. 169. olle, quas reformarunt et *deplombarunt.*

Deplorabilis, deplorandus, deploratione dignus, miserabilis; *siralmas, sajnálatos.* Gal. déplorable. Vern. Psych. 354. Dip. Alv. II. 334. *deplorabili* rabie Franciam pervaserat.

Deploratorius, 3., tristis; *siralmas.* Tag. Erd. II. 362: *deploratoriae* informationes.

Depluere, (transitivum) more pluviæ fundere; *eső módjára önteni.* Szamosk. III. 53. At desuper in tabulata et asseres, quibus Betlenini tegebantur, congesta saxa, ubertim Germani degrandinare: picem sulphure ardentique tæda mistam *depluere* omnibusque viribus id dare operam, ut irriti oppugnantium conatus graviore clade cumulentur. Cf. Prop. 2., 20., 8.

Deplumare, (plumis privare) spoliare; *ki-, lefosztani, megnyúzni, zsarolni.* Verancs. VIII. 70. Non subito corripiendus est et ad nuditatem usque *deplumandus;* quando iam quælibet villa, quodlibet oppidum, persolverit tributum stato suo tempore etc.

Deponens, qui deponit aliquid apud aliquem; *jószágletevő fél, letéteményező.* It. deponente. Gall. déposant. Ger. Deponent. Vern. Phil. Mor. 388. Qui rem custodiendam tradit *deponens,* qui suscipit, depositarius nuncupatur. Törvt. Msz. Art. D. 1840. p. 83.

Deponentalis, ad occasum vergens; *nyugati.* Cod. Dip. And. II. 265., 291. II. 268., 302. exiendo autem de rivulo versus partem quasi *deponentalem* ascendit ad montem.

1. **Deponere,** (hungarismus) abrogare alicui magistratum, loco movere (Du C. al. s.); *letenni.* Gal. déposer. Eszt. Okm. p. 52. (Decr. Ferdinandi 1536.) officiales . . . *deponere.* S. de Kéza Chr. I. 2., 1. errantem Capitaneum et rectorem *deponeret.*

2. **Deponere,** demoliri, proruere, destruere (Du C. al. s.); *lebontani.* Vuch. Leg. Crim. (Decr. I. Ladis. Posth. an. 1453. Art. 6.) Castella . . . sub pœna infidelitatis *deponantur* et *deponi* teneantur. Cf. Ulp. Dig. 8., 2., 17; 8., 5., 6. etc.

Deponere causam, lite decedere; *peres keresetét visszavonni.* Hajnik Perjog. 412.

Deponitus, pro: depositus. Tör. Tár. 1887. p. 635. querela *deponita.*

Depontanus, 3., (Du C.) Festus «Depontani senes appellabantur, qui sexagenarii de ponte dejiciebantur» hoc est Suffragio privabantur, quod de ponte ferri solebat; *szolgálatra alkalmatlan ember.* Probst. Comitiol. p. 115: Pulchrum et novum, Romanis certe incognitum adoptionis genus, hac luce comperimus, quod senes etiam *depontani* et capulares, Reginam Augustam juventutis annos necdum egressam, Matrem suam publico suffragio censerent.

Depopularisare, ingratum populo facere; *népszerütleníteni.* Nagy Hier.

1. **Deportatio,** (Du C. 1.) relegatio; *hazánkivüli rabságra vitel.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 48., 13., 3; 48; 22., 6.

2. **Deportatio,** (Du C. 3.) actus deportandi, transvectio, vectura; *fuvarozás.* Schwart. Scult. 188. pro *deportatione* Decimæ archiepiscopalis.

Depositare, (Du C) deponere; *letenni.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 153. an. 1460: teneantur . . . ducatos ad procuratiam *depositare.*

Depositarius, i, (Du C.) qui recipit res depositas, curator, custos depositi; *letéteményes, letét-őr.* It. depositario. Gall. dépositaire. Ger. Verwahrer. Vern. Phil. Mor. 388. Qui rem custodiendam tradit *deponens,* qui suscipit *depositarius* nuncupatur. Szirm. letett jószágának gondviselője. Cher. Jus. Eccl. I. 9. Proj. Leg. Civ. 203. Kövy El. 439. Cf. Ulp. Dig. 16., 3., 1.; §. 36; 16., 3., 7. §. 2.

1. **Depositio,** actus desistendi ab aliqua re (Du C. al. s.); *letevés, megszüntetés.* It. cessazione. Gal. déposition. Germ. das Einstellen. Kövy El. 729. *Depositio* est remedium Juridicum, quo actor aut Plenipotentiarius vel saltem Procurator eius causam pendentem, cum legalibus oneribus, cassat, cum pœnale foret Actionem erexisse et litem continuare. Georch. H. T. IV. 182. Midőn az ügyes Ember eleve által-látja akár a vád-levélben, akár a szóváltásokban tett olyatén hibáját, mely által perét elveszthetné: még az Itélethozás előtt akár a felperes *letétellel (Depositio)* akár mind a két fél az ügyész visszahivásával *(Revocatio Procuratoris)* megorvosolhatja azt.

2. **Depositio,** (Du C.) pœna, qua ecclesiastici suo gradu reiiciuntur (J. can.); *hivatalvesztesség v. letétel.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 43., 19,. 8.

Depositio complicum, testimonium complicum; *bűntársak tanusága.* Törvt. Msz.

Depositio Juramenti, iusiurandum præstare; *hitletétel, eskületétel.* It. deposizione del giuramento. Ablegung des Eides. Cod. Dip. Brüss. Burg. 19.

Depositivus, 3., abrogationem continens; *letételt tartalmazó.* Pest. Vár. Lev. *depositivo* iussu Regio.

Depositorialis, ad depositorium pertinens; *letéteményi.* Germ. Depositen. Kuk. Jur. I. 461. Carlostadii demum Tricesima Capitalis in forma duntaxat *depositoriali* seu *Legstadt* permaneat.

Depositorium, (Du C.) locus, in quo omnis generis merces deponebantur; emporium; *tárház, rakodó hely.* An. Sc. I. 91. an. 1544. Száz. II. 154. Kass. P. P. I. 223. Tört. Tár.

Depositorium lignorum, receptaculum lignis condendis; *fakamra.* Germ. Holzkammer. Reg. Turm. Præt. 101.

Depositum, i, res deposita, alicui concredita (Du C. al. s.); *letét, őrizetre bizott jószág.* It. deposito. Ger. anvertrautes Gut. Gal. dépôt. Georch. H. T. III. 9.; *őrizmény.* Vern. Phil. Mor. 387. *Depositum* est contractus beneficus, vi cuius res aliqua custodienda traditur ea conditione, ut quandocunque placuerit deponenti, restituatur, qui rem custodiendam tradit *deponens,* qui suscipit, *depositarius* nuncupatur. Kass. P. P. I. 199. Kövy El. 439. Georch. H. T. II. p. 4.

Depositum generale, *depositorium* q. v. An. Sc. I. 223. an. 1442.

Depositura, actus mercium deponendarum; *árulerakás.* Száz. XI. 686.

Deprædator territorii, qui limites devastat; *határdúló.* Törvt. Msz. Cf. Augustin. Ep. 199.

1. **Deprædicare,** verbis celebrare; *hirdetni, dicsőiteni,* Rák. Ön. II. p. 12. l. 7—9. (8.): Sed auge horrorem ejus, Domine, ne quo majus fuisse periculum agnoverit, eo plus te laudet et *depraedicet* misericordias tuas. Bod. Hist. Eccl. II. 381. For. Scr. 7.

2. **Deprædicare,** deprecari, exsecrari, detestari, condemnare; *kárhoztatni, átkozni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. Præf. 2. O facinus nunquam satis *depraedicandum.*

Deprædicatio, divulgatio: (Du C. al. s.); *hirdetés, hiresztelés.* Rák. Ön. p. 190. l. 31—32. (32.): . . . alius violatarum legum exprobratione et publici scandali *depraedicatione* exosum reddit principem.

Depreciatio, pretii minutio; *árcsökkenés, leszállítás.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 29. nisi vel tanta vis belli aut pestilentiæ aut manifestus defectus minerarum aut tanta *depreciatio* cupri intervenerit, quod vendj non posset.

1. **Depressio,** egestas; *szegénység, szükség, nyomasztó helyzet, nyomor.* Cod. Dip. Arp. V. 178. cum nos in civitatem nostram Supruniensem venissemus, et paupertatem, inopiam seu *depressionem* civium ac omnium hospitum vidissemus.

2. **Depressio,** oppressio; *elnyomatás.* Batty. Leg. T. II. 511. an. 1298: ut si hujusmodi *depressio* nobilium Domino Regi constiterit.

Depressio pretiorum, deminutio pretii; *árlenyomás, árleszállás, árleszállítás.* Törvt. Msz.

Depressor, qui deprimit; *lenyomó.* Vern. Psych. 83. Elevator igitur sive superbus dicitur musculus ille, qui oculum attollit; *depressor* aut *humilis,* qui oculum deprimit.

Deprindere, pro: dependere; *lelógni.* Ger. Niederhängen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Deprudentia, æ, imprudentia; *oktalanság.* Fej. Jur. Lib. 181. (Pázmány.)

Depulsoria Media, remedia quæ depellunt aliquid; *elűző elhárító eszközök,*

szerek. Szirm. 66. Cf. Plin. 28., 2., 3. Ammian. 25., 2.

Depurare, (Du C.) ad liquidum perducere, negotia explicare; *tisztába hozni, tisztázni* (ügyet.) Opin. Deput. 41. tum quod ad promovendas negotiationes nundinales intersit, mutuas nundinantium prætensiones promte, parateque *depurari* auctione publica distrahere necesse est. Tisztb. Irm.

1. **Depuratio,** dissolvere æs alienum; *tisztázás, lerovás.* Jogt. Eml. T. III. p. 529: *Depuratio debiti* ... ex privatis eorum substantiis fieri debet. Opin. 1802. 99. §. 125.

2. **Depuratio,** actus purum reddendi; *kitisztítás, tisztázat.* Törvt Msz.

Depuratorium, organum excretorium; *ürítő szerv.* Bene Pol. 84.

Depurgatio, actus purgandi, purgatio; *tisztogatás, irtogatás, gyomlálás.* Tag. Erd. II. 38. an. 1747: *depurgatio* ... agrorum a succrescentibus vepribus.

1. **Deputare,** 1. constituere, dicere, 2. designare (Du C. al. s.); *1. meghatározni, 2. kijelölni.* Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: promisit sibi solvere ... per terminos *deputatos.* Tör. Tár. VIII. 122. pro condescensione tam equitum quam pedestrium Comitatus *deputata* est possessio Tatona. Oláh. Cod. Ep. 3, mediocritate proventuum posse vos esse contentos illis trecentis florenis, qui de bonis custodiæ sunt *deputati.* Cf. Macrob. Sat. 7., 14.

2. **Deputare,** ablegare, delegare, assignare; *kiküldeni, kirendelni, utasítani, utalványozni.* Cod. Dip. Árp. V. 46. Providimus igitur in predicto Principatu ad presens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio *deputare.*

3. **Deputare,** transferre; *átruházni.* Georg. Sirm. I. 75. Et jam in Praga officium ispanatum jam abtullerant ab eo et *deputaverant* ad unum magnificum Jacobum Bánffy de Verwche.

1. **Deputatio,** legatio, allegati; *követség, bizottság, választmány, küldöttség.* Germ. Deputation. Kass. P. P. I. 26. Generalibus Comitatuum Congregationibus ius est in casibus lege admissis ordinare sequestrum, brachiales executiones, exmittere *Deputationes,* eligere Deputatos sive Ablegatos ad Regni Comitia. Georch H. T. I. 190.

2. **Deputatio,** præceptum, mandatum; *rendelkezés, intézkedés.* Germ. An-, Verordnung. Szer. Not. p. 119: Quod si ipsi Thesaurarii nostri ... salutarem *deputationem* Nostram infregerint ...

Deputatio Classificationalis, exmissi ad terras classificandas; *osztályozó bizottság.* Pfahl. Jus. Georg. 62. Classificatio igitur Locorum pro obiecto habet determinationem Constitutivi Maximi Agrorum et Pratorum (in Hungaria et Croatia). Momentosa hæc determinatio quoad singulos Comitatus in Regulatione Urbariali primæva *Deputationi Classificationali* incumbebat.

Deputatio comitatensis, viri a comitatu missi; *vármegyei kiküldöttség.* Törvt. Msz.

Deputatio Commercialis, viri, legati negotiis commercialibus transigendis missi; *kereskedelmi küldöttség.* Diar. Com. 1796. p. 30.

Deputatio in subsidio, pensio, pecunia ex dica Regia. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 8: *Deputatio in subsidio* nulla detur (Ex subsidio seu *dica Regia* nulli deputetur pensio, priusquam tota pecunia incassetur) Decret. Ferdinandi I. Regis 1536.

Deputatio orphanalis, viri rebus pupillorum curandis; *árvákra ügyelő megbizottság v. kiküldöttség v. biztosság.* Törvt. Msz.

Deputatio regia, in Transilvania e 16 membris constans collegium reipublicæ regendæ; *Erdélyben a három alkotmányrészes nemzetből egyenlő számban kinevezett tizenhat tagú kormányzó bizottság.* Száz. XIII. 196.

Deputatio Regnicolaris, legati regni; *országos küldöttség.* Diar. Com. 3.

Deputationale elaboratum, opus a legatis conscriptum; *küldöttségi dolgozat.* Diar. 1802. p. 52.

Deputationalis Conferentia, Conventus virorum ad aliquod negotium exequandum missorum, cui opponitur Generalis Congregatio; *küldöttségi, bizottsági értekezlet.* conférence des députés. Oltv. Act. Synod. 10.

Deputationaliter, per exmissos; *küldöttségileg, bizottságilag.* Magy. Jogt. Eml. 468. Kuk. Jur. II. 259. Punctorum ex parte horum Regnorum in Diæta Regni Hungariæ Partiumque eidem annexarum proponendorum, *deputationaliter* elaboratorum, Tenor sequitur in hæc verba.

Deputatualis, ad id, quod alicui assignatum, demensum est, pertinens; *tartásrendeletbeli.* Törvt. Msz

Deputatum, i, quod assignatum, demensum est; *tartásrendelet, élelembér.* Arch. Rák. VIII. 129. kinek-kinek az ő *deputatuma* ott kiadatik (mind a pénz, mind az tisztekre való posztó).

Deputatus, i, (Du C.) missus; *követ, küldött.* It. deputato. Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatuum congregationibus ius est ... exmittere Deputationes ... eligere *Deputatos* sive *Ablegatos* ad Regni Comitia.

Dequeri, conqueri, queri. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 159: Qui Pontificis facto succensebat Rex plurimum *dequestus,* Papam ... nolle adesse subsidio. Cf. Val. Flacc. 5., 448. Stat. Theb. I. 404.

Dequoquere, decoquere; *megfőzni.* Kol. Cod. 10. *dequoque* fortissime in bono vino.

Deraubare, (Du C.) furari, expilare; *rabolni.* Ljub. Mon. Sl. III. 411: bona *deraubata.*

Derelictio, actus aliquid hereditate tradendi; *örökülhagyás, hagyományozás.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 61. Amittitur possessio vel ex causa voluntaria, *derelictione* et *translatione* in alium. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 27.

Deres, scamnum oblongum, cui virgis, baculis cædendi rei incumbebant. Kass. Ench. II. 48. *Deres* aliæque pœnales Machinæ per Dominia Terrestralia adhiberi solitæ sufferri ordinantur. Norm. Ordin. an. 1787. 4. Sept.

Derisorie, deridendo; *gunyolódva.* Funda. David.: A. 2. quidam *derisorie* ei diceret.

Derivabilis, quod derivari potest; *következtethető.* Jos. Repr. 42. an. 1790: Regnicolas per varias nec ex lege nec ex consuetudine Patriæ *derivabiles* præstationes ... exhaurit.

Derivare supra aliquem, pro: *deriv. in aliquem; valakire háritani.* Reg. Mil. p. 34: onus Quarteriorum *supra Civitates derivetur.*

Derivatio, origo; *származtatás.* Törvt. Msz.

Derivativus, 3., derivatus, secundarius; *származék, ... leszármazott.* It. derivato. Gall. dérivé. Ger. abgeleitet. Vern. Met. 47. Qualitates quæ realitates sunt vel sunt primitivæ vel *derivativae* vel variabiles. Vern. Psych. 124. Cher. Jus. Eccl. II. 112. Modi porro *derivativi* sunt: successio hæreditaria, donatio etc.

Derivatorius Canalis, deductorium; *elvezető csatorna.* Ger. Leitungskanal. Cod. de Delict. 363. Pontium item et *derivatoriorum Canalium* publica auctoritate structorum destructio.

Derivatur, flectit cursum; *kanyarodik.* Knauz. M. E. Str. I. 53., 25.

Derobare, (Du C.) expilare, devastare; *kifosztani, kirabolni, feldúlni.* It. rubare. Kat. Hist. VIII. 452. *derobantes* (expilantes) et comburentes domos. Mich. Mad. de Barb. 377. Tör. Tár. 1893. p. 20. Batty. Leg. III. 149. an. 1313.

Derobatio, (Du C.) actus devastandi, devastatio, deprædatio, expilatio; *pusztítás, rablás.* Luc. Regn. Dalm. 235. multæ discordiæ, rixæ, contemptiones, *derobationes,* oppressiones, offensiones ... ortæ fuissent. Fej. X. I. 587.

Derogamen, (Du C.) derogatio, quod derogatur de aliqua re, deminutio, imminutio, dedecus; *csonkulás, hiány, kisebbítés, rövidség.* Gall. dérogation. D. Raczk. p. 17. Ac. Com. Sopr. 147. Szer. Not. iu. præiudicium dicti Capituli ... et *derogamen.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 68. in Parochorum despectum, vilipendium et *derogamen.*

Derogatio, (Du C,) vituperium, contumelia; *gyalázás.* Batty. Ger. 85. nec benedictio dicenda nec laus, immo subsannatio omnis et *derogatio.* Ib. 143.

Derogativus, 3., derogans, ad derogationem pertinens; *megsemmisítő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 99. consuetudo ... pollet vi ... 2-o *Derogativa,* quia tam legem, quam consuetudinem alteriorem sibi oppositam tollit; per subsequentem vero, quoad sibi opponuntur, tollitur.

Derogatoriarum derogatoriæ, auctoritatem minuens agendi ratio; *tekintélyt csorbító beszéd.* Molnár Patv. 44. Cæterum cura, ut ipsæ allegationes et replicæ modeste, ponderose et breviter apponantur, ne cum multis verborum involucris et *derogatoriarum derogatoriis* Judicum aures offendantur.

Derogatorium, detrahens de auctoritate: *a tekintélyt csorbító.* Opin. Deput. 45. Jam autem non modo repugnare videtur, ut iidem qui Testes Articulares super Justitia qualiter administrata agunt, ipsi etiam in eodem Judicio Judicum vices obeundo partem Judicii efficiant, verum etiam *derogatorium* tam Jurisdictioni, cuius auctoritate præsto sunt, quam et Magistratui publico, quem ibidem præ se ferunt, ut nempe sub privati Judicis præsidio in cathegoriam reliquorum Convocatorum collocentur.

Derogatorius, 3., (Du C.) lædens, minuens autoritatem legis; *csorbító, sértő.* Werbőczi 20. Secundo habet (consuetudo) vir-

tutem *derogatoriam*, quia derogat legi, quando est contra legem. Cf. Julian. Dig. 25., 4., 2.

Deruinare, Diruinare, corruere; *beszakadni, összeomlani.* It. rovinare, ruinare. Mem. Pauli 423. iam intrante crepusculo noctis *deruinavit* pars Quirinalis domus habitationis Joannis de Gallo. Ib. 429. circa mediam noctem *diruinavit* quædam pars borealis Curiæ.

Dervisa, æ, m. g. = monachus Turcicus, Mahometi sectam profitens; *dervis; kolduló barát. Wernherus* De adm. Hungariæ aquis p. 849. Sunt autem *Dervisae* Turcis, quod nobis Monachi, qui mendicato vivunt.

Dervisbegus, (a pers. dervis, quod pauperem signif.) inde sacerdos Turcarum, qui vitam asceticam agit, et beg, quod dominum signif. est titulus nobiliorum Turcarum. Verancs. Hist. I. 263. *Dervisbegum* prosangiacchus ejus, quem thychajam Turcæ nuncupant, in paludem sic, ut vestitus et armatus erat, pedes irrumpens clipeis militum limo exemptum equo suo imponit.

Dervisius, i, idem ac Dervisa, monachus Turcicus. Isthv. XVI. 290.

Derviso, onis, sacrificulus apud Turcas; *török pap, barát.* Verancs. II. 235. banumque inexpertum *dervisonem* per contemptum appellantes, *dervis* enim idem est Turcis, quod Latinis sacrificulus, prælio sese accingunt.

Desa, idem quod ap. Du C. *Devesia, Devezium,* locus defensus, sæptum; *sövény.* Hisp. defesa, dehesa. Port. deveza. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 56. Comparavi servum ... de preda et *desa;* i. e. emi servum, qui prata et sæpta curare callet.

Desboscare, arbores collucare interlucare; cædere; *kivágni a fákat.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 349. an. 1425.

Descendentes, (Du C.) posteri; *nemzettek, leszálló ágon rokonok.* It. discendente. Gall. descendant. Georch. H. T. I. 106. Ért. 33. Ham. Grad. Cons. 10. *Descendentes* sunt plures personæ, quæ a stipite originem suam seu per immediatam seu mediatam generationem ducunt. In specie vero Descendentes, per lineam vero paternam, Agnati dicuntur. Cf. Paul. Dig. 23., 2., 68.

Descendentia, æ, origo, successio per gentes, ortus V. Genealogia: *leszármazás.* Knauz. M. E. Str. 435.

1. **Descendere,** habitare, hospitare (Du C. al. s.); *beszállani, lakni.* Knauz. M. E. Str. I. 234., 251.

2. **Descendere,** deficere ab aliquo (Du C. al. s.); *elállani.* Kronst. III. 87: ne Siculi *descendant* vulgo abston.

Descendere ab ordine, abdicare se ordine; *visszalépni papi állásától.* End. P. 328. (Decr. S. Ladisl. I. 12. an. 1092): si ... presbiter ... fuerit venatus, *ab ordine descendat.*

Descensio, descensus: occupatio; *megtelepedés, honfoglalás.* Száz. IV. 503. fenntartotta a *szállási* intézmény emlékezetét a II. András korában az akkoron divatos stilus curialis is, mely a *descensust* a Nagy Mártoni család 1228. adományában így említi: in *descensionis* titulum iuxta morem nobilium Ungarorum. Fej. Cod. Dip. I. III. v. 2., 140.

Descensivus, descendens; *leszálló.* Curios Misc. 395. debetur motus, sed attemperatus, adeoque partim Horizontalis, partim *descensivus* seu Horizontaliter obliquus.

Descensualis, hereditate acceptus, hereditarius; *valakire szálló, leszálló, leszármazó, örökös.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 359. G. Fej. VII. 185., 149. VIII. 3., 85. Tör. Tár. 1886. p. 460., 465. *descensuales* terræ. Knauz M. E. Str. I. 373., 479.

Descensualis Denarius, V. Denarius Descensualis.

Descensum facere inter, (passim *super*) **aliquem,** deversari ad aliquem; *leszállani valakihez.* End. p. 550. (Ladislai III Libertas an. 1279).

1. **Descensus,** us, pecunia in sustinendos milites in hospitia descendentes eroganda; *katonabeszállásolás.* Gall. descentes. Germ. Einquartierung. Han. Hist. Eccl. 99. Si vero Vayvoda ad Regalem utilitatem ad ipsos vel per terram ipsorum transmittetur, duos *descensus,* unum in introitu, et alterum in exitu solvere non recusent. Fej. III. 2. 232. ut nullus dux, nullus banus ... nec aliquis alius in ducatu nostro Sclavoniæ *descensum* vel aliquod tributum vel collectam vel liberos denarios sive marturinas vel denarios ponderis ... præsumat exigere.

2. **Descensus,** us (Du C. hospitationes) mensæ lautæ (tempore egressus e provincia); *búcsú lakoma.* An. Sc. I. 190 an. 1271: Cum autem nos Provinciam intrare acciderit, quotiescunqee illuc cum Baronibus nostris, et nostra militia veniemus, ipsi hospites nostri nobis in introitu dare tenebuntur *discessum* opulentum et similiter in egressu *descensum* delicatum, nostræ celsitudini competentem. Száz. III. 18.

3. **Descensus,** us, residentia; *szállás.* Kuk. Jura I. 113 an, 1347: descensum vulgariter *Zallas* dictum.

4. **Descensus;** *átmenet bevezetésről a beszéd tárgyára.* It. discendimento. Gall. descente. Kaprin. Eloq. I. 375. *Descensus* est altera exordii pars, qua Orator ab Ingressu sensim delabitur ad proponendum concionis thema.

Descensus Banalis, V. *Zulusina.* Tör. Tár. 1893. p. 5. A solucione *descensus Banalis.* quod Zulusina dicitur. 1267.

Descensus violentos facere, violenter, vi hospitia occupare; *erőszakos megszállást tenni.* Száz. XIII. 107.

Descenutus, pro: distenutus, detentus; *letartóztatott.* Ljub. Mon. Sl. XI. 10 an 1312: scribantur litteræ mercatoribus ... quod illi, qui se non extrahunt de unione, que per eos facta fuit, pro turma, que fuit *descenuta* per doanarium, solvant. (Cf. ib. 24. occasione turme, que *detenta* fuit per doanerum.)

Descriptivus, 3., describens; *leíró.* It. descrittivo. Gall. descriptif. Germ. beschreibend. Greg. Aesth. 136. Mere *descriptivum* poëma, quod æmulatur artem pictoriam, destinationi poëseos repugnat.

Desecare, concidere, effringere; *vágni.* Kronst. II. 1529., 144: ad *desecandas* glacies.

Desecatio, excisio; *kivágás.* Tör. Tár. 1887. p. 484. silve destructio sive *desecatio.*

Desectio, actus cædendi; *levágatás.* Tag. Erd. II. 154. 1756. Cf. Colum. 6., 3., 1.

Desentor, desertor signorum; *szökevény.* Száz. XXIX. 923.

Deserta, (subintelligitur sessio) (Du C. desertum) locus desertus, ager incultus. Kass. Jur. Civ. Lex 16.

Desertacio, vastatio, depopulatio; *pusztítás.* Eszt. Okm. p. 38. (Decr. Sigismundi 1393): pensatis ... displicenciis et *desertacionibus* illis, que sancta ... ecclesia ... temporis malicia ... existit.

Desertio, neglectio; *elhanyagolás.* Tör. Tár. 1888. p. 560. *desertio* Regni.

Desertitas, tempus, quo terra deserta erat; *parlagon való heverés.* Urk. Sieb. I. 368. an. 1322. esset terra ... et tempore *desertitatis* ipsi populi ... coluissent.

1. **Desertor,** vel Fugitivus, qui 1. claustrum ultra licitum tempus deserit, 2. *desentor* q. v.; *1. klastromból hosszabb időre távozó, 2. szökött katona.* Kon. Egyh. 372. Törvt. Msz.

2. **Desertor,** qui deserit, negligit; *elhanyagoló.* Tör. Tár. 1888. p. 560. *desertio* Regni, *desertor.*

Desertum, i. (Du C.) locus desertus, solitudo, locus humano cultu vacuus, solitudine et inopia vastus; *puszta, sivatag.* It. diserto. Gall. désert. S. de Kéza Chr. I. 5. inter meridiem et cursum Don fluvii *desertum* existit *immeabile.* Wagn. Cf. Prudent. Apoth. 774. Hieron. Ep. 125., 2.

Deservire, (DuC.) persolvere; *kiszolgáltatni.* Urk. Sieb. II. 82. an. 151. nullus vendat suæ ecclesiæ decimas futuras et non *deservitas.*

Desiderabilitas, desiderium, amor, cupido; *kívánatosság, óhaj.* Pel. de s. Trinitate sermo I. est. 2. Idcirco angeli proclamant, ut nobis insinuent eius amorem ac *desiderabilitatem.*

Desiderabiliter, (Du C.) desiderans; *óhajtva.* Fej. X. 4., 524. post huius vitæ terminum in eadem Ecclesia *desiderabiliter elegerimus* corpus nostrum terræ gremio commendare.

Desiderare, (Du C.) contendere; *vetekedni, vitatkozni.* Decr. Colom. Reg.: Si duo comites pro causa aliqua *desiderant,* in supra dicta Synodo ventilentur.

Desiderosus, 3., desiderans, desiderii plenus; *kívánatos, kívánva, kívánó.* Dip. rel. reip. Rag. 284.

Desinentia, æ, pars extrema vocis; *szó végződése, végzete.* Pázm. Dial. 243.

Desinteressatus, 3., incorruptus, integer, æquus; *nem érdekelt, részrehajtatlan.* Gall. desintéressé. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 415: judices .... *desinteressatos* pro exigentia causæ ... admittere possint.

Desitio, a desinendo; *megszűnés.* Curios Misc. II. 131. Porro *Desitio* seu Finis Crepusculi matutini et ipse Ortus solis et initium Crepusculi Vespertini est Solis eiusdem Occasus.

Desitivus, 3., desinens; *megszűnő, végződő.* Severini 37.

Desma, atis, (Du C.) potestas ligandi et solvendi gr. δέσμα; *oldó s kötő hatalom.* Nagy Hier.

Desolabilis, vastus; *elhagyatott, puszta, elhanyagolt.* Faber Jur. Met. 169. ut ope eius integrum sæpe promontorium, quod ob hæc impedimenta multis annis *desolabili* in *statu* consistebat, ad statum cultivabilitatis perducatur.

Desolare, relinquere (Du C. al. s.);

cserben hagyni. Arch. Ver. sieb. XXXVI. 261. an. 1528. si video, quod malam . . . intentionem non *desolabitis,* sitis parati ad conflictionem. Juriev. Jur. Met. 115. Quodvis Obiectum montanisticum, si præscripto legali modo non cultivetur aut ingruente gravi impedimento, moratorio non provideatur, *desolari* (auflassen) dicitur et Obiectum montanisticum *desertum* seu *desolatum* (verlegen, auflässsig) efficitur. Cf. Verg. Aen. 11., 357. Colum. 1., 3., 11. Stat. Theb. 6., 217.

Desolatio, V. *Desolare; cserbenhagyás.* Juriev. Jur. Met. 119. Quod si Metallifodina, 6 hebdomadis circiter desolata existens mutungetur et impetretur, Impetrator huiusmodi Metallifodinæ intra proximas 14. dies in præsentia prioris Urburarii Rationes fodinales inire debeat atque prior Metallifodinæ Possessor, si expensas in cultivationem interea temporis factas, novo Impetratori restituerit, Metallifodinam suam recuperet; operarii vero, cæterique omnes, qui causa *desolationis* fuerunt, puniendi veniunt.

Despectabilis, contemnendus, despectus; *megvetett, lenézett, alávaló.* Pel. De s. Ludovico s. c. 6. Tanto anima est coram Deo acceptabilior, quanto in oculis propriis fuerit *despectabilior.*

Despectuose habere, (Du C) despicere, despectui habere, habere aliquem pro despectissimo; *megvetni, lenézőleg bánni.* Arch. Rák. IX. 157.

Despectuosus, (Du C.) despectu dignus; *gyalázatos, lenézésre méltó.* Arch. Rák. VIII. 248. *despectuosissima* fuga.

Despeculari, depeculari, furari pecuniam sive intercipere, supprimere ærarium; *sikkasztani.* Brut. Hist. XIII. 388., 25.

Despensa, æ, expensæ (Du C. al. s); *költség.* Ljub. Mon. Sl. I. 67. omnes *despensas,* quas Raguseus fecerit, componatur ei cum toto dampno.

Desperabundus, 3., desperatus; *kétségbeesett.* Bod. Hist. Eccl. T. 449. Bod. Hist. Un. Trans. 305.

Despicabilis, pronus inclinatus ad despicatum (Du C. contemnendus); *lenézésre hajlandó.* Curios Misc. 88. In gradibus vero fœmineis, *despicabilem,* timidum, querulum, tristem, malitiosum, suspicacem, detractorem, superstitiosum (Saturnus reddat hominem). Cf. Sidon. Ep. 2., 10. Ammian. 26., 8.

Despina, æ, (Du C.) domina, hera; (a gr. δέσποινα); *úrnő.* Herrin. Kronst. I. 654.

Despirare, evaporari; *kigőzölögni.* Kol. Cod. 16: obstrue bene, ut non *despireth.*

Despolium, spoliatio; *kifosztogatás.* Sup. An. Sc. I. 167. an. 1440.

Desponsatorius annulus, annulus pronubus; *jegygyűrű.* Tör. Tár. 1890. p. 599. *annulus desponsatorius.*

Despotatus, us, conditio, imperium, dominatus, potestas despotæ, tyrannis; *kényúrság.* Kov. Form. St. XXXVII. Verancs. II. 272., 223.

Despotes, idem ac *Vaivoda.* F. Forg. Comm. 542. Nam *Despotes* (Vayvoda Moldaviæ) per avios montes iusta peditum equitumque utriusque generis manu, tormentorum apparatu Moldaviam ingressus.

Despurcare, inquinare, fœdare, commaculare; *bemocskolni, bepiszkolni, beszennyezni.* Asp. Pr. Chr. p. 384. l. 1—4. (3—4): O utinam prout aquæ tuæ dealbant carnem meam, massam hanc corruptionis, et putredinis, ita lacrymæ pœnitentiæ et doloris lavarent animam meam, quæ tot ac tantis peccatis *despurcata* fuit in vita sua!

Dessignamen, notatio, annotatio; *feljegyzés.* Ljub. Mon. Sl. II. 128.

Destinare, mittere (Du C.); *küldeni, kiküldeni, kirendelni.* S. de Kéza Chr. I. 1., 5. I. 2., 3. II. 1., 15. Georg. Sirm. 1., 62. Et ad Zeghed caput *destinaverunt* 75. et clentulos suos extra domum *destinavisset.*

Destinatus, i, delegatus, missus, deputatus, cui cura negotii delegatur, cui causa aliqua committitur; *kiküldött, kirendelt.* Szirm. 130.

Déstitucio, onis, actus amovendi a munere (Du C. al. s.); *letevés.* Eszt. Okm. p. 85. (Chanadinus Strigon. Archiep. an. 1337): Eleccionem autem et institucionem ac *destitucionem* eiusdem presbiteri racione iuris Patronatus . . . . volumus reservare.

Destrarius emissarius, (Du C.) equus emissarius; *ménló.* It. destriero. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 253. equaciam ipsius numero septuaginta tres et duos *destrarios emissarios* in eisdem.

Destrerius, 3., dextrarius (sc. equus), equus maior, cataphractus; *vértezett ló.* Ljub. Mon. Sl. II. 171.

Destructus homo, corruptus; *romlott ember.* Bene Pol. 69.

Desubulare, cooperire (fors. e *sabulo);* *befödni.* It. coprire Gall. couvrir. Galeoti. Præf. Epigr. Mirum! quei possint mortales vivere, quamvis Corpora glebosa *desubulentur* humo.

1. **Desultorius,** defensor, ab uno equo in alterum transiliens; *svalizsér, könnyű lovas.* Gall. *cheveau-légèr.* Kol. Am. I. 39: ad defendendum aciei tergus sufficiunt equites *desultorii,* vulgo defensores sive Ecdici appellati. Arch. Rák. IX. 154. Hor. Mem. 206.

2. **Desultorius,** 3., inconstans; *állhatatlan. átcsapongó.* It. instabile. Gall. inconstant. Burian. Blandr. p. 288: Habes . . . Lector . . . illorum numerum, qui hominem toto vitæ suæ tempore *desultoriae* fidei . . . tristem vitæ exitum habuisse testificantur.

Desumtio, actus percipiendi; *vevés, behajtás.* Ker. Nap. 125. præcipitur, quod sublatio stolæ baptismalis ad *desumtionem* stolæ introductionalis etc. Törvt. Msz. *desumptio* decimæ.

Desuper, præterea (Du C. al. s.); *azonfelül.* Kass. Prax. I. Præf. complectens in se normam peragendarum diversarum functionum politicarum conficiendorumque *desuper* litteralium Instrumentorum.

Detachement, delecti milites; *kiküldött csapat, különítmény.* Gall. détachement. Diar. Com. II. 28. Unum *Detachement* ex Equitatu.

Detardatio, retardatio; *késleltetés.* Tör. Tár. 1881. p. 73. *detardatio* censui.

Detectio, aperire rem; *fölfedezés.* Törvt. Msz. Cf. Tert. adv. Marc. 4., 36.

Detectivus, detectus, monstrans; *insignia* armorum *detectiva,* familiæ insignia fuisse et esse videntur in armis propalam exposita vel magis in armis formata, effecta non solum ornandi causa sed, ut iis viri aut maiorum alicuius egregium quoddam militare facinus dignitasve pro virtute donata in spectantium memoriam revocetur. Habebant ordine eiusmodi insignia familiaria, ad quæ spectat heraldica, magnates et nobiles. Noli hæc (czimer) cum insignibus militaribus (érdemjel) confundere. Cod. Dip. And. II. 298., 337. tu tue persone arma et armorum quælibet *insignia detectiva* atque cristam habeas.

Detegere, tegere, tecto munire; *befedni.* Quel. Sieb. I. 359. an. 1501. turres in numero 6 *detexit* per abdomadam.

1. **Detentio,** actus detinendi, intercipiendi (Du C. occupatio); *letartóztatás.* Kövy. El. 358. Per *detentionem* aliénarum *literarum.* Circa hoc delictum sic proceditur: Dominus literarum sive ignobilis, medio personæ iudicialis admonet *detentorem,* ut illas sub pœna legali 500 fl. restituat. Cf. Ulp. Dig. 25., 1., 5.; 4., 6., 15.; 43., 25.

2. **Detentio,** onis, animarum ergastalum (Du C. al s.); *fogság, fogvatartás.* It. detenzione. Gall. détention. Beng, Ann. Er. Cœnob. 137. Cum itaque alia nocte rursus adesset spiritus Elisæi et interrogaretur: quam ob causam Monasterium inquietaret? respondit: opus est, ut pro me Deum exorent fratres, adhuc enim in *detentione sum.*

Detentivus, 3., detinens; *letartóztató.* Pel. De s. Laurentio s. III. c. 2. Pæna infernalis est cruciativa, sed in nullo expiativa, *detentiva* in demerita pænæ æternæ.

Detentor, qui aliquem detinet; *letartóztató.* Art. Diæ. Pos. 12; Turbatores, item *detentores* ac Spoliatores illorum, qui Sectæ eorum damnatæ renunciantes ex Turcia ad istud Regnum . . . confugiunt moraturi. Cf. Cod. Justin. 8., 4., 10.

Detentrix, quæ detinet; *orgazda* (nő). Cod. Dip. Arp. VII. 78. licet ipsa terra matri Pouse et Laurencij pro sua dote data fuerit, quia tamquam *detentrix* furum... deprehensa fuit.

Deteriorari, (Du C.) 1. in deterius mutari, 2. vitiari; *rosszabbodni.* Rák. Ön. 64. *deteriorabatur* dietim status meus. Arch. Rák. VIII. 316., 342. Fenestra in plumbo *deteriorata.* Cf. Claud. Mamert. de Statu an. 1., 3., Symm. Ep. 4., 69.

Deterioratio, (Du C.) actus aliquam rem deteriorem reddendi, vitiandi; *megrontás, rosszabbitás, romlandóság.* Kass. Jur. Civ. 1., 222. sed occasione Divisionis sub Nro. 4-to eidem renumeratæ, Meliorationum denique habita etiam *Deteriorationum* ratione occasione Executionis eruendarum refusione onerumque avitorum proportionata inter Condividentes repartitione peragendam decerni.

Deterioritas, tis: abstr. a gradu comp. deterior, status v. qualitas rei; *hitványabb, rosszabb helyzet, minőség.* Cod. com. Zi. v. III. p. 513. . . . ut eandem (sc. sessionem) propter *deterioritatem* ad communem usum inter se deputamus possidere.

Determinabiliter, definite; *határozottan, véglegesen.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 286. ac omnia iudicia minuta, villicus ipsorum et iudices possint et debeant *determinabiliter* iudicare.

Determinare, (Du C. al. s.) in animum inducere, constituere, constitutum habere; *eltökélni, elhatározni* magát. It. risolversi. Gall. se déterminer. Wagn.

Determinate, certo, definite; *határozottan.* Gal. déterminément. Pel. Dom. Adv. s.

II. c. 4. Sed non potest *determinate* sciri. Pázm. Dial. 237.

Determinative, definite, explicate; *meghatározva.* Georch. H. T. I. 46.

Determinativum, 3., adiectivum; *meghatározó, jelző.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. II. c. 4: Secundo quare aliquod *determinativum* ad hoc dictum (Dominus tecum) non sit additum, puta, si dixisset: dominus omnipotens tecum.

Determinativus, 3., ultimus; *határozott, vég.* Szék. Okl. I. 101. ordinatio *determinativa.*

Determinium, decretum, sententia; *határozat.* Tag. Erd. II. 358.

Determinium finale, sententia ultima, terminalis; *végleges elintézés.* Ger. Endurtheil. Opin. Deput. 59. non unam nunc hominis ætatem egreditur *finale determinium* Causæ.

Detestari, monere, rogare; *kérni.* Batty. Leg. T. II. 72. an. 1055: ne quis defraudare... audeat, interminando *detestamur.*

Dethronisatio, actus spoliandi regno, aliquem pellendi; *fejedelemletevés-, fejedelemletétel, a tróntól való megfosztás.* Fej. Jur. Lib. suppl. 34: In conventu Onodiensi *dethronisationi* Regis subscribere non debuisse. Tör. Tár. XIII. 229.

Detracta, æ, pars detracta de tota summa; *lehuzás, levonás.* It. diffalco. Kass. Jur. Civ. Lex. 15. Tisztb. Irm.

Detracta monetalis, Text. v. sub *Trimestre vectigal.* Faber. Jur. Met. 54. Jura vero Imperanti in hoc Casu permanent sequentia: 1. Jus monetæ, 2. præemtionis metallorum ad cusionem monetæ necessariorum, 3. *Detracta monetalis* (Schlage-Schatz), 4. Leges Mont. ferendi et in casibus certis adpellationes recipiendi.

Detractio, criminatio falsa, obtrectatio; *megszólás, rágalmazás.* Cod. Dip. Arp. V. 46. dolore replemur cum audimus aliquos vel sentimus ad illius depressionem qualicunque malignitate satagere vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus aut *detractionibus* ei abrogalibus derogando.

Detractorius, 3., obtrectans, detrahens, detractoris; *gáncsoló, rágalmazó.* Fej. V. il. 315. nec velimus nec partis adverse versipellis astucia *detractorie* lingue obloquiis venenosis, de nobis aliud diceret.

Detrectatorius, adi. verb. a detrectare, ad detrectationem idoneus, usurpatus; *gyalázó, ócsárló.* Rák. Ön. II. p. 239. l. 37., p. 240. l. 2, (239. 37—8.)... serotinas et plerumque vanas et *detrectatorias conversationes,* in quibus jam de hujus jam de illius vita, moribus et scandalosis actionibus agitur, longam in noctem protrahere solebam.

Detricatura, tricæ capillares; *hajfonat.* It. treccia, treccia di capelli. Gall. tresse. Ger. Haarflechte, Haarzopf. Schläg. 301.

Detriumphare, (Du C.) a gr. ἐκθριαμβεύειν, triumphum, victoriam reportare; *győzelmet aratni.* Princ. Ang. p. 267: Hanc (sc. voluptatem) Emericus nec calce dignatus quam cum natura Beneficio naturæ Angelicæ, Volatu *detriumphavit.* Cf. Tert. Apol. 27. adv. Marc. 1., 2. Cyprian de Spect. ad. fin.

Detrusio in monasterium, inclusio in monasterium (J. can.); *monostorba taszitás, klastromba zárás.* Törvt. Msz.

Detumulatio, (Du C.) exhumatio; *feltakaritás a sirból.* Nagy Hier.

Deturpare, maculare, contaminare; vitiare mulierem; *rútitni, eltorzítni, meggyalázni.* Frak. Mát. lev. II. 136: qui scandalosis actibus dignitatem... cleri... *deturpare* non desinit. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 247 an. 1375. mulieres... *deturpassent* in dedecus muliebris sexus. Cf. Svet. Calig. 35; Plin. 15., 13.

Deursibilis, quod deuri, evanescere potest; *tűz által megsemmisíthető.* Batty. Leg. T. II. 413 an 1269: nulloque tempore *deursibilis* testimonii.

Deutera, æ, fors. idem quod it. deuteronomio: quintus liber mosis; V. s. *Archiscamnum.*

Deuteriarius, vicearchimandrita (DuC. *deuteriarius,* secundarius); *alapát.* Nagy Hier.

Deutero-canonicus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 314. Epistolæ Canonicæ duæ, Petri una, Joannis altera, sed etiam *Deutero-canonici,* id est de quorum authoritate divina non ita certum ac exploratum fuit, uti sunt: Baruch, Estheris pars ultima, uti et Danielis, Tobiæ, Judith etc.

Deuterogamia, secundæ nuptiæ; *másodegybekelés.* Nagy Hier.

Deuterosis, (Du C. Deuteresis) δευτέρωσις, leges secundariæ seu traditiones hominum; *emberi hagyomány.* Nagy Hier.

Deutralis, quæstioni subjectus, ad inquisitionem pertinens; *kérdéses, kikérdező, vallató, vallatási.* Kass. Jur. Civ. II. 65. in quem nullum in *obiecto Deutrali* commodum vel incommodum redundare potest.

Deutralis annus, in quo populus conscribitur quæstionibus: *de* et *utrum* adhibiti; *népösszeirási év.* Pest. Vár. Lev.

Deutralis Conscriptio, cons. populi. V. s. Deutralis annus; *kikérdező népösszeirás.* Pest. Vár. Lev.

Deutri puncta, puncta interrogatoria, comp. ex: de + utrum, capitula inquisitionis; *vallatás pontjai.* Kass. P. P. I. 301., 315. Testis secundus N.. fassionem suam ad omnia *deutri puncta* confirmat. Cher. Jus. Eccl. II. 341. Mandato insuper adiunguntur puncta interrogatoria, quæ apud nos *Deutri puncta* appellantur, quia de eo quæritur, utrum res ita vel aliter se habeat. Cod. Camb. Merc. 89. per *deutri puncta* examinare.

Deutrum, quæstio, interrogatio, inquisitio; *vallatás.* Arch. Rák. IX. 333. ez alább irt *deutrum* szerint. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 194. Articuli probatorii seu quæstiones Testibus ad respondendum proponendæ, ex particulis *de-eo-utrum* contracto vocabulo, *Deutrum* vel adhuc usitatius, obtinentibus licet regulis grammatices, per modum substantivi inflectendo, *Deutri puncta* apud nostrates compellantur.

Devalidatio, valoris deminutio; *értéktelenités.* Urk. Sieb. I. 174 an. 1291. Nullam *devalidationem*... monetæ nostræ in regno nostro fieri permittemus.

Devalvare, pretium deminuere; *leszállitni* (becsét). Gall. réduire, déprécier. Germ. devalviren. Kass. P. P. I. 201. Mercedem postalem in Regno Hungariæ e 50 ad 48 xros pro uno equo et simplici statione *devalvatam*...

Devalvatio, deminutio pretii; *pénzválság.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 45. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 156. Száz. XXIX. 734.

Devanum, divanum, consilium apud Turcas; *török tanács; diván.* Magy. Tör. Tár. XI. 195.

Devastabiturum, pro, devastaturum. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 269. (Radul Vajda. lev. an. 1528) regnum vestrum *devastabiturum* et combuiturum per... Turcas.

Devectio, (Du C.) vectura; *behordás, fuvarozás.* Art. D. 1840. p. 21. *devectio* lignorum.

Devector, qui devehit, qui currum regit; *fuvaros.* Tör. Tár. 1889. p. 611. comitivam *devectoribus* adhibere posse.

Deveczi bassi, camelorum præfectus; *a tevék főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Devenire in Compositionem cum aliquo, pactum inire; *egyezkedésre lépni.* Kronst. III. 84.

Devenire in unionem, res mihi cum aliquo convenit; *egyezkedésre lépni, megegyezni.* Kronst. III. 99.

Deventio, actus in manus tradendi; *kézbesités.* Ger. das Einhändigen. Kövy. El. 559. Probari debet vel possibilitas *deventionis* litterarum ad I. Jure præsumtæ Juramento elidendæ vel effectiva *deventio* ad manus illius si non specifice saltem in genere.

Devetum, (Du C.) (ab it. *divictare,* interdicere. Gall. *véer,* vetare, devetare) interdictum, prohibitio seu potius exactio sub prætextu prohibitionis; *tilalom.* Ljub. Mon. Sl. IX. 61. an. 1410. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 470. et quod ipse ambaxator nomine Communis de predictis *devetum* fecit sive imposuit generale iuxta formam dicti tractatus, prout de hijs cridis denunciacionibus et *devetis* apparet 470. sive qui pro Iannensibus distringuntur et appellantur, qui hinc retro contrafecerint cridis, denunciacionibus et *deveto* predictis. Ljub. Mon. Sl. IX. 59 an. 1410: super *devetu,* quod nullus vadat ad terram.

Deviare, (Du C.) declinare. decedere de via, deflectere a via vel de via, errare; *elkitérni az útból.* It. deviare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 348. Et si aliquem clericorum repererit excedere vel *deviare* a tramite officij clericalis. Rák. Ön. 39. Cf. Macrob. Somu. Scip. 1., 22. Augustin. Doctr. Christ. 3., 36. etc.

Devictiaci, V. *Heliognostici.*

Devirginare, (Du C.) virginitate privare; *szüzességtől megfosztani.* Nagy Hier. Cf. Petron. Sat. 25., 1. Paul.Dig. 1., 18., 23.

Deviridare, e numero viridum in verum actuariorum membrorum numerum assumere V. s. *Viridis.*

Devolutivus, vim devolvendi habens; *másra háritó.* Cher. Jus. Eccl. II. 361. Effectus appellationis tres sequentes recensentur: 1. suspensivus... 2. *devolutivus,* cum causa appellata cum omnibus accessoriis a Judice inferiore ad superiorem devolvitur ita, ut hic non solum de justitia appellationis verum etiam de merito causæ iudicium ferre possit.

Devolvere, aliquid in aliquem transferre, derivare (Du C. al. s.); *háritani.* Törvt. Msz.

Devoraturire, devoraturum esse: *falni, nyelni akarni.* Szamosk. I. 118. Regalia insignia argento auro inducto cælata; alterum maternum, anguis infantem *devoraturientis* imagine, ad lævam.

1. **Devotio,** reverentia (Fin. Du. C. al. s.); *hódolat.* Frak. Mát. lev. II. 1: cum tanta sit *devotio* populorum ad ipsos fratres.

2. **Devotio,** titulus honoris: *kegyességed.* Mon. Com. Trans. I. 161. an. 1542. pergat itaque *devotio* tua sicuti cepit.

Devotio adventualis, supplicatio sacra tempore ante solemnia Christi nati; *adventi ájtatosság.* Rák. Ön. 231.

Devotiones, titulus honorificus (Du C. al. s.); *tiszteletességtek, tisztelendőségtek.* Batt. Leg. III. 428. an. 1437. Vestras *devotiones* ... petimus diligenter.

Devotisare, (Du C. devotizare) Vota et orationes ad Deum facere; *ájtatoskodni.* Pel. De dedic. Eccl. s. I. c. 3: Omnes orant pro illis, qui in Ecclesia *devotisant.*

Dextarius vel **Dextrarius,** *πάριππος,* equus a dextra agasonis stans, auctore Du C. equi maiores et cataphracti, quibus utebantur potissimum in bellis; *paripa.* It. destriero. Schläg. Anonym. Gest. Hung. Marc. Chr. II. 21. II. 28. II. 46., 71.

Dextrocherium, (Du C.) brachii dextri ornamentum viris æque ac feminis commune; *jobbkézhez való ékesség.* Verancs. Hist. I. 313. Habent simili ex materia manicas et *dextrocheria.* Cf. Capitol. Maxim. duo 6. Maxim. imp. 1. fin..

Dextrum, emolumentum (Du C. al. s.) V. s. *Atterare; előny.*

Dezdar; *várnagy.* Adelm. De orig. Turc. 12. Qui (Janizari) autem minus apti videntur militia, deleguntur ad custodiendas munitiones et arces et sunt circiter numero XXX. milia, qui obediunt suis *Dezdar,* i. e. Castellanis viventes ex stipendio.

Deziphrare, *decifrare* q. v. Tör. Tár. 1892. p. 460. de verbo ad verbum *deziphrati.*

Dezpotus, *Despota*; *fejedelem.* Luc. Regn. Dalm. 268. una cum aliis eiusdem Regni nostri Boznæ et aliorum Regnorum nostrorum fidelibus in Regno Rasciæ apud Illustrem Principem *Dezpotum* dictæ Rasciæ.

Diabolice, in modum diaboli; *ördögi módra.* Tör. Tár. 1888. p. 557.

Diabulus, i, *Diabolus,* malus genius; *ördög.* Luc. Regn. Dalm. 104. et si aliquis instinctu *Diabuli* compulsus hanc corroborationem nostram disrumpere temptaverit.

Diacon, ŏnis, (Du C.) adjutor curionis sacri; *segédpap, papsegéd, felpapsegéd.* Cod. Dip. Arp. Cont VI. 533. Thadeus, Simon, Ivanka *diacones;* Kilianus, Andreas *subdiacones.*

Diacona, æ, (Du C.) femin. ad Diaconum, alias Diaconissa; *szerpapnő, szolgapapnő.* Fej. 1., 250. In canonibus Zachariæ ita habetur: ut presbitera, *diacona* monacha vel etiam spirituali commatre aut spirituali filia nullus utatur.

Diaconatus, us, (Du C.) dignitas, status, officium diaconi; *szerpapság, papsegédség, felpapsegédség, diákonság, fellevitaság.* Törvt. Msz. Nagy Hier. V. s. v. Clericatus. Cf. Hieron. Ep. 22., 28.

Diaconia, æ, (Du C.) 1. collatio eleemosinarum, quæ colligebantur et distribuebantur in pauperes Christianos, 2. locus in quo per Diaconos regionarios pauperes ... alebantur; *1. alamizsna, 2. az alamizsna kiosztása helye, szegények háza.* Nagy Hier. Pár. Páp.

Diaconiæ Prætor, curator egentium, ptochotropbos; *szegények atyja.* Armenvater. Pár. Páp.

Diaconissa, æ, (Du. C.) mulieres vitæ integritate et religione insignes, quæ in sacris ecclesiæ ministeriis ea obibant officia, quæ diaconi. V. s. *Presbyterissa; nőpapsegéd.* Cf. Hieron. Ep. 51., 2. Cod. Justin, 1., 3., 9.

Diaconus, (Du C.) *διάκονος,* minister, adiutor curionis; *szerpap, papsegéd.* It. diacono. Gall. diacre. Cher. Jus Eccl. I. 143. *Diaconorum* quippe erat: 1. gerere curam pauperum et mensæ Domini seu celebrandis sacris, quæ in veteri Ecclesia cum agapis pauperumque cura coniungebantur, ministrare, 2. Evangelium prædicare, 3. Baptisare, 4. Eucharistiam distribuere. Ad officia Diaconorum spectabat etiam Episcopis et Presbyteris in officio altaris ministrare, mensæ sacræ, ornamentorum et vasorum curam gerere, dona populi et oblationes Sacerdoti tradere etc. Törvt. Msz.; *felpapsegéd, fellevita.* Körmöcb. főreál. Ért. 1895. p. 43. Cf. Sctos Patres.

Diaconus Cardinalis, (Du C.) qui ad ecclesiam aliquam diaconus incardinatur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 142. 143.

Diacrinomeni, *Discernentes* q. v.

Diacriticum signum, discernens sig. *megkülönböztető jel.* Numi Hung. 36. sitne hoc regis eiusdem caput, an potius *signum diacriticum* monetarii vel insigne subiugatæ eiusdem provinctæ? disceptatur hodie.

Diacus, scriba, litterator; *iródiák.* V. *Deacus.* Szamosk. I. 171. III. 19: quem vulgo, quod nonnulla latinarum litterarum cognitione esset tinctus *Diacum,* idest, litteratorem vocabant. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 25. Perillustri et Generoso Domino Petro *Diako* Bogdano Domino et amico abservandissimo *εἰς τὸν ἄρχονταν τὸν πέτρον βογδανὸν διακὸν* Transilvaniæ.

Diæcesis, Diœcesis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 12. et populis sufficiens adest intra *Diaeceseos* limites, Episcopus habeatur.

1. **Diæta,** æ, iter unius diei (Du C.); *egy napi út.* Roger. 302. Hi autem quando Rusciam et Comaniam totaliter et unanimiter destruxerunt, retrocedentes ad quatuor vel quinque *diaetas* intacta confinia Hungariæ continua dimiserunt.

2. **Diæta,** (Du C.) conventus apud Germ. cœnaculorum habendorum causa, apud nos *comitia regni; ország gyűlése, gyűlés, gyülekezet.* Törvt. Msz. Szer. Not. p. 141. Noveritis quod Nobis in *Diaeta* seu Conventione Generali Universitatis Regni Nostri harum Partium Transilvanarum. Rák. Ön. p. 51. l. 18—22. Bel. Geogr. 499.

Diæta nosocomialis, certus vivendi modus in nosocomiis; *kórházi életrend.* Ábeles 30.

Diæta Pythagorica, genus vivendi, parcum, continens; *egyszerű életmód.* Curios. Misc. II. 268. Victus sive *Diaeta Pythagorica* aut Monastica secundum regulas strictiores, aut ad amussim æqualis plurimum conducit ad vitæ longitudinem.

Diætalis, ad diætam, comitia pertinens; *országgyűlési.* Diar. Com. II. 106.

Diætaliter, via Diætæ, in comitiis; *gyűlésileg, országgyűlésileg.* Szegedi Rubr. p. II. p. 65: Non obstat Concilium isthoc ... non esse *Diaetaliter* et *Articulariter* in Ungaria receptum. G. Fej. VII. Ad lect. XIII. a Statibus et Ordinibus in campo Rákos *diaetaliter* collectis. Knauz M. E. Str. II. 437. Rák. Ön. 51. 18.

Diætatim, *in diaeta, per diaetam.* Ac. Com. Sopr. 91: vigore... Articulorum... *Diaetatim* conditorum.

Diaglypha, (a *δαγλύπτω*); *faragott, vésett művek.* Schröer. Arch. Gr. et R. 62. Dresdæ et alibi reperiuntur *opera diaglypha,* Siegelringe et cameæ.

Diagnosticus, 3., indicans; *ismertető.* It. diagnostico. Otia. Bachm. 145. Christianorum signum *diagnosticum* ponit, quod servent Mandata Dei.

Dialis, sub dio situs; *földfölötti.* Ger. oberirdisch. Faber. Jur. Met. 43. Geometra Montanus (Diribitor Marcalis, Mark-Schiener, Mark-Scheider) erga inviationem officii dimensiones Marcarum specialis Culturæ Urburarialis tam *diales* quam subdiales procurat.

Dialloge, *egyeztetés.* Tör. Tár. 1888. p. 574. *Dialloge* hoc est *conciliatio* locorum Scripturæ Erothematum dialectices libri 3.

Dialogismus, i, dialogus, diverbium; *beszélgetés, párbeszéd.* It. dialogo. Gall. dialogue. Szamosk. II. 44. Hoc *dialogismo* finito, Demetrius Episcopus Transylvanus ad orationem principis ita sermonem temperavit. Kaprin. Eloq. I. 658. *Sermocinatio* sive *Dialogismus* est ficta personarum collocutio seu solus secum ipso seu plures simul inter se loquentes inducantur.

Diamargariton, ab it. margarita, bellis perennis (Linn.); *százszorszép.* Ger. Gänseblümchen. Pel. De s. Margaretha s. II. c. 5. Margarita valet contra cordis passionem, unde medici faciunt de ea electuarium, quod vocatur *diamargariton.*

Diametralis, e, medius; *közép, átlagos.* Gal. moyen. Georch. Ért. 85. Kass. Prax. I. 204. *diametrale* serici pretium.

Diametraliter, prorsus; *egészen, homlokegyenest.* It. diametralmente. Dip. Alv. II. 56: *diametraliter* erunt suæ majestatis et meæ intentioni opposita.

Diandria, æ, matrimonium, ubi duo viri sunt; *kétférjű házasság.* S. Benkő. Top. Misk. 11. Nec. *Diandriam* quarumdam Americanarum anhelant.

Diaphaneitas, (a *διαφαίνω*), pellucida natura, perspicuitas; *átlátszóság.* It. diafanità. Curios. Misc. 290. quod caput Cometæ non semper ita opacum et densum sit, ut non aliquid *diaphaneitatis* habeat. M. Bel. Prodr. 187. Pel. Serm. Pascha 13. o.

Diaphanum, corpus pellucidum; *átlátszó test.* Pel. Serm. (Aest. 59. y.) Curios Misc. 41. Refractio stellæ est directi eius radii luminosi propagatio inflexa, facta in communi superficie duorum *diaphanorum* diversæ densitatis.

Diaphanus, 3., pellucidus, translucidus; *átlátszó.* It. diafano. Princ. Ang. p. 186: In Cursu suo *Diaphano* medio semper usus. Curios. Misc. 208. Aër est maxime *diaphanus.*

Diarchia, æ, regnum, ubi duo principes gubernant, regnant; *kétfejedelmű ország v. országlás.* Törvt. Msz.

Diarodinus, 3., *(ῥόδινος)* rosei coloris (Du C.); *rózsaszinű.* Kat. Hist. Duc. 374. planetam *diarodinam* (rosei coloris, rodon enim Græce rosam Latine significat) .. pannum altaris *diarodinum* pro Byzanteis octo.

Dies artificialis, in quo artifices convenire solebant; *mesternap.* Teut. Schul. I. 271: in templo *artificialibus diebus* ... celebrari solito.
Dies cantoralis, dies ad cantum destinatus; *énekre szánt nap.* Batty. Leg. III. 255. an. 1370.
Dies carnalis, dies, quo carnibus vesci licet; *húsevő nap.* Lzb. Cod. Med. III. 84.
Dies cinerum, (Du C.) caput ieiunii; *hamvazó szerda.* Cod. Dip. And. V. III. p. 5. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 204.
Dies communis, (Du C.) Festis oppositus; *míves nap, köznap.* Törvt. Msz.
Dies concussionis ovorum, dies alter festi paschatis, quo die ovorum concutiendorum lusus usu venit; *husvét hétfő napja.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 280. an. 1380. Száz. XI. 539. an. 1453.
Dies Corporis Christi, Festum corporis Christi; *úr napja.* Szirm.
Dies critici, (Du C.) periculosus, decretorius, decernens d.; *válságos nap, megválasztó napok.* Törvt. Msz. Curios Misc. 116. Atque hæc de annis Climactericis. Nunc videamus quid de *diebus criticis* sentiendum sit. *De diebus criticis.* Dies critici illi dicuntur, in quibus *crises* seu indicia de incremento morborum formari a medicis solent. Porro *crisis* alia est perfecta alia imperfecta. Perfecta est, quæ ægrum integre a morbo liberat; imperfecta vero est, in qua morbus perfecte non indicatur, sed tantum secundum partem et alterius crisis futuræ locum post se relinquit.
Dies decretalis, dies nefastus, dies ferialis; *szünnap, törvényes szünnap v. ünnep, törvény kijelelte itélőszéki szünnap.* Törvt. Msz. Szirm. Glos. 63.
Dies decretorii, V. *Dies critici.*
Dies diei, Magy. Tör. Tár. XII. 30. datum sexto *die diei* Ammonicionis (dominica proxima ante fest. b. Mathei Apost.) 53. tandem vero 15-o *die diei* huiusmodi juramentalis Deposicionis etc.
Dies duplex, dies sollemnior; *kettős ünnep.* Batty. Leg. III. 621. an 1498.
Dies esurialis, dies jejunii; *bőjti nap.* Lzb. Cod. Med. III. 84.
Dies Exaltationis sancte Crucis. Dies festus memoriæ crucis erectæ; *kereszt-felemelés, kereszt-felmagasztalás napja.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 19. Datum in arce una Budensi in *die Exaltationis sancte Crucis.*
Dies fatales, dies constituti, præfiniti, discrimina; *megválasztó, kiszabott napok, veszedelmes v. ügy sorsát elválasztó napok.* Törvt. Msz. Szirm. Glos. 69. *D. fatales.* Meghatározott napok.
Dies feriatus, dies negotiosus; *munkanap; köznap, dologtevő nap.* Törvt. Msz.
Dies ferropolii, dies Solis v. Dominica; *vasárnap.* Georch. H. T. IV. 107. régenten ünnepnapokon szokták tartani a vásárt; mert akkorra legtöbb nép szokott összejönni. Hihetőleg innét száradott az Úr napjára (Dies Dominicus) a vas-árnap *(dies ferropolii)* mivel t. i. a régi vitéz magyaroknak eredeti kereskedések jobbára csak a vasnak adás-vevéséből állott.
Dies indices, V. sub *Contemplabilis, jövendölő nap.*
Dies induciarum, feriæ; *szünnap.* Törvt. Msz.
Dies internuntius, V. s. *Contemplabilis.*
Dies iudiciorum, iuris, (Du C.) in quo ius dicitur; *törvénynapok.* Georch. H. T. I. 216. Törvt. Msz..
Dies legalis, (Du C.) quibus Lege agere licet; *törvényes nap.* Törvt. Msz.
Dies longior, sive dilator, dilatio, mora; *halasztás.* Kronst. III. 264. pro *die longiore sive dilatore* sumendo.
Dies messionis extremæ, dies novissimus, iudicium novissimum; *utolsó itélet napja.* Batty. Leg. III. 52.
Dies naturalis, dies 24 horarum (Du C.); *természetes nap.* Batty. Leg. III. 621. an. 1498: fratres ... infra *diem naturalem,* ex quo ad loca pervenerint ... quardianis suas *obedientias* ostendere teneantur.
Dies pantocriticus, dies novissimus; *utolsó itélet.* Teutsch. Schulor. I. LXXXVII.
Dies profestus, (Du C.) dies fastus; *köznap.* Törvt. Msz.
Dies quatuor Coronatorum; octava dies novembris; *november nyolczadika.* Batty. Leg. T. II. 454. an. 1279: Statuimus, ut a *die quatuor Coronatorum* usque ad diem natalis Domini a sanguine et carnibus ... abstineant.
Dies recreationis, dies ad refectionem datus; *szabad nap.* Magy Tör. Tár. XIII. 45.
Dies reginæ, Mariæ ascensionis in cœlum d.; *Mária mennybemenetele.* Száz. XVIII. 74., 1.
Dies Respectus, (in Camb.) dies dilatus, prolatus ad solvendum; *kiméleti napok.* It. Respiro. Ger. Respecttage. Art. D. 1840. p. 70.
Dies semi duplex, dies semi sollemnis; *félig ünnepélyes nap.* Batty. Leg. III. 621. an. 1498.
Dies septimanalis, dies profestus; *hétköznap.* Teut. Schul. I. 271.
Dies solemnes, dies, quibus ius agebatur; *törvénykezési napok.* Passim in iure hungarico.
Dies solis, (Du C.) dies dominicus; *vasárnap.* Passim.
Dies solennes, V. Dies critici.
Dies strennarum, primus dies ineuntis anni, Kalendæ Januariæ; *új esztendő.* Batty. Leg. III. 235. an. 1370; Olahii ... dant nobis in *die stennarum* ... equum unum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 124. Numi Hung. 157.
Dies termini, dies dictus; *határnap.* Törvt. Msz.
Dies Visitationis; *Sarlós-Boldog-Asszony.* It. visitazione. Ger. Heimsuchung Mariæ. Szirm.
1. **Dieta,** æ, V. *1. Diaeta*; *egy napi út.* Prot. inq. 318. LXIII: interrogatus, in quantum distat illa villa ... respondit: «tertia dimidia *dieta*». Pel. Pom. De Innoc. III. c. 5. Fej. III. 2., 16., 2.
2. **Dieta,** merces diurna; *napszám.* Krons. III. 579: solvimus 5 *dietas.*
3. **Dieta,** *diaeta; életmód.* Kol. Cod. 21. *Dieta* facit sapientiam.
Dietarius, i, (Du C.) *Dierista* q. v. *napszámos.* Fjp. Szám. p. 236.
Dietenus, de die in diem (Du C. tota die); *naponként.* It. alla giornata, per giorni. Thurocz. 74. statim firmavit castra revolvens *dietenus* in mente, an Romanam deberet aggredi urbem.
Dietim, (Du C.) per, in singulos dies; *naponként, napról-napra.* Curios. Misc. 282. Bod. Hist. Eccl. I. 167. Urb. Reg. 97. quod non a singulo Restantiario *dietim* competat. Rák. Ön. p. 303. l. 28—29. *Dietim* augebatur ægrotantium numerus.
Difalcare, diffalcare, discindere; *szétvágni.* Magy. Tör. Tár. XI. 101., 103.
Diffamator, oris, qui diffamat: *elhiresztelő, hirbe hozó, rágalmazó, gyaláző.* It. diffamatore. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 169. ut hæc odiosa causa inter nos cum *diffamatore* orta ita componatur.
Diffamatorius, 3. (a diffamando Du C.) probrosus, contumeliosus; *gyalázó.* It. diffamatorio. Kövy El. 588. Licet quis in probam *diffamatoriae* suæ *dictionis* æque tale documentum producat.
Diffamia, (Du C.) calumnia, infamia; *rossz hírnév, rágalom.* An. Sc. II. 163. an. 1531. Cf. Augustin. Civ. D. 3., 31. et Quæst. Vet. Test.
Diffamis, infamis, diffamatus; *roszhírű.* Bod. Hist. Eccl. III. 19.
Differencia, æ, (Du C. *differentia)* discordia, lis, controversia; *egyenetlenség.* Szék. Okl. I. 246.
Differencius, (inusitatus compar. a differens) plus, præstantius (Du C. differentior); *kiválóbban.* Tkal. Mon. Ep. I. 80. an. 1244: tanto ampliori sint ... munere prosequendi, quatenus *differencius* pre ceteris sua eis merita suffragantur.
Differenter, alio modo, alia ratione, alias (Du C. eminenter); *különbözőleg, különböző, elütő módon, máskép.* Törvt. Msz. Pel. Dom. I. Adv. s. III. c. 5. Cf. Solin. 1.
Differentia metalis, dissidium, controversia de terminis, confiniis; *határbeli villongás.* Törvt. Msz.
Differentialis, ad differentiam pertinens; ad dissidium spectans; *különbözési, villongási.* Pázm. Dial. 265.
Diffibulare, (Du C.) fibulam resolvere, discingere; *kikapcsolni, kicsatolni.* Isthv. XV. 259. Cf. Stat. Theb. 6., 570.
Difficultare, (Du C.) difficilem se præbere, impedimentum, moram afferre; *kifogásolni.* Ger. difficultieren. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. §. 3. retentio senioratuum pro futuro... non *difficultatur.* Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 384. Máty. kir. lev. I. p. 467.
Difficultatio, difficultas, impedimentum; *megnehezítés.* Pel. De. s. Petro ad vincula s. II. c. 2.
Diffidare, (Du C.) a fide, quam quis alicui debet aut pollicitus est per litteras aut epistolam deficere; diffidere; *bizalmat elvonni, nem bízni, barátságot felmondani, hűségtől elpártolni.* Chr. Dubn. 186. ac ipsum imperatorem per suas litteras *diffidavit* et oppidum Trenchinum intravit. Máty. lev. II. 209. Ljub. Mon. Sl. I. 120: commune, qui voluerit facere guerram, teneatur alteri communi *diffidare.*
Diffidatio, diffidentia (Du C.); *bizalmatlanság.* Kov. Form. St. LVI. De *diffidatione* autem tua ad Imperatorem, quod nos quæris, quid facere debeas, respondemus tibi

Diligenter, (Du C.) (a diligere) amanter; ex vera affectione; *szivesen.* Batty. Leg. T. II. 40. an. 837: *diligenter* condonamus.

Diligentiam facere, attendere, curam adhibere; *felvigyázni, szorgoskodni.* Kronst. II. 480. an. 1527: qui circa molendina oculati fuerunt ac *diligentiam fecerunt.*

Dilucidatio, actus silvæ decalvandæ; *erdőgyérités. Ausläuterung.* Kov. Oec. 80. silvæ *dilucidatio.*

Dimacha, æ, (Du C.) milites duplici generi pugnæ habiles, qui et ex equo et pedites pugnant; *dragonyos.* (Pár. Páp.) Tör. Tár. 1888. p. 564: *Dimachae*... vulgo Dragones. Kuk. Jur. II. 137. Cf. Curt. 5., 13.

Dimandare, interrogare; *kérdezni.* It. dimandare. Prot. inq. 175: videns crucem, que ostendebatur sibi, *dimandabat,* quid hoc sit.

Dimembrare,(Du C.) comminuere, disseccare; *szétdarabolni.* It. smembrare. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 266: fratrem... apud domum suam propriam *dimembrando* interfecisset.

Dimembracio, (Du C.) concisio, divisio in partes; *szétdarabolás, széttagolás.* Haz. Okl. 293. an. 1371. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 338. multas *dimembraciones* et effusiones sanguinis passi fuerunt.

Dimensionale opus, metatio agrorum a Josepho II- do in Hungaria census rectius distribuendi gratia instituta. V. s. *Inapplicabilis*; *földmérési munka.*

Dimensionalis, ad mensuram agrorum pertinens; *földmérési.* Ker. Nap. 189. *dimensionalis* acták. Kass. Jur. Civ. I. 224.

Dimensionatus, finibus circumscriptus; *kiterjedéssel biró.* Pel. In corpore Christi s. III. c. 6.: Cum corpus Christi sit *dimensionatum,* potest manum levare cet.

Dimensum, (Du C.) demensum, mensura; *mérték.* Pázm. Dial. 318.

Dimensurare, dimetiri; *fölmérni.* Kass. Prax. I. 33. terrenum quodpiam *dimensurare* intendit.

Dimeritæ, alias: *Dimetritae, Dimocritae, Apollinaristae,* Apollinaris sectatores, qui in Christo humanæ naturæ duas præcipuas partes inesse asserebant, sed humanam mentem ei inesse negabant; *kétharmadozók.* Nagy Hier.

Dimicator, rudibus batuendis magister; *vivómester.* Ger. Fechtmeister. Fr. Lib. Rat. II. 72: Georgio *dimicatori* Regis dedi.

Dimidia Apis, Serpentina, Colubrina integra; *sugár ágyu.* Curios. Misc. 373. colubrina integra alias vocatur serpentina vel *dimidia Apis.*

Dimidiatim, ex dimidia parte; *felerészben.* Verancs. VIII. 69. bonorum, quæ inter nostrum et vestrum Cæsarem communia ac dedititia habentur, haud dubie *dimidiatim* vestri et *dimidiatim* nostri sunt iuris.

Dimidietas, (Du C.) pars dimidia; medium V. Medietas; *valaminek fele.* It. medietà. Knauz M. E. Str. I. 458. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 378. Szilády Tör. Magy. Eml. I. 75.

Diminoratio, (Du G.) deminutio; *megkisebbités, csorbitás.* Fej. I. 152. ut nullus... monachis in memorato monasterio vitam degentibus ullam inquietudinem aut calumniam aut *diminorationem* de prædicto loco ullo unquam tempore facere præsumat.

Diminutivus, 3., ad minorem modum reducens; *lealacsonyitó, kevesbitő.* Tör. Tár. 1888. p. 668. conditiones privilegiorum Regni *diminutivae* (si non *destructivae).*

Dimissionales, litteræ valedictoriæ, dimissoriæ; *elbocsátó levél.* Gall. lettres demissoriales. Oltv. Act. Synod. 100. si incorrigibiles fuerint, ex Diœcesi sine consuetis *Dimissionalibus* eiicientur. Pest. Vár. Lev.

Dimissionalis, ad dimissionem, veniam, facultatem peregrinandi pertinentes litteræ. Arch. Rák. VIII. 48. Német secretariusnak *Dimissionalis* (adatott) hogy szabadon mehessen más idegen országba.

Dimissor, Text. v. s. *Adgratiari; szabadon bocsátó.* Kelem. Hist. Jur. 428.

Dimissoriales, (Du C.) idem ad Dimissionales, vel Dimissoriæ; *elbocsátó levél, bocsátvány.* Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. 265. Dominus terrestris vel alter ius in personam Coloni absque *Dimissorialibus* migrantis non habet. Cher. Jus. Eccl. I. 285. Fej. Jur. Lib. 135. Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. K. Pest. Vár. Lev.

1. **Dimittere,** (Du C.) relinquere, legare, donare; *hátrahagyni, hagyni valakire.* End. p. 469. (Steph. Archiepis. Libertas): 1. Decimas suas *dimittent* in campo more Teutonicorum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. Et in Sancto Grisogono *dimitto* vinea etc. Ljub. Mon. Sl. XI. 71. an. 1322: dati fuerunt tutores filie... bastasii, qui decessit intestatus *dimissa* filia.

2. **Dimittere,** permittere, concedere (Du C. al. sensu); *megengedni.* Prot. inq. 175: *demittas* me aliquantum stare hic. Cf. 166.

3. **Dimittere,** committere; *bízni.* V. s. *Penserium.*

Dimitum, (Du C.) Italis: *dimito* i. e. species crassioris panni; *dimos vászon.* Rač. Mon. Sl. VII. 182. ad fin. sæc. XI. I planeta de *dimito* et I de *zenda*... et II. savana de *gata* vati... et II manipula de sirico.

Dimocritæ, *Dimcritae.*

Dimorare, demorari, manere, morari; *időzni, tartózkodni.* It. dimorare. Gall. demeurer. S. de Kz. Chr. I. 3., 3. *Dimorantibus* siquidem Ethela et Hunis in Belvider... intraverunt Tolosanam civitatem I. 4., 1. In ipsa (sc. insula) paucis annibus *dimorantibus.*

Dinnoscere, *Dignoscere* q. v. S. de Keza Chr. I. 1., 5. I. 4. 1. nunc littore fluvii Tycini habitare *dinoscuntur.* G. Fej. VI. 153. quos et alios cum quibus in una possessionaria divisione existere *dinnosceretur.*

Dinstinctim, singulatim; *megkülönböztetve, elválasztva, külön-külön.* Szék. Okl. I. 171.

Dinumeramenta, index rerum feudalium; *részletes elismerést tartalmazó okmány.* Vuch. Jur. Feud. 96. *Dinumeramenta,* Bekentnisse, introducta in securitatem domini continent in se exactum inventarium acceptarum in investitura rerum ad feudum spectantium, tum clausulam assecuratoriam vasalli, quod in possessione memoratarum rerum constituatur et pro futura earundem existentia et conservatione caveat. Vuch. Jur. Feud. 97. Ratio differentiæ, quæ inter litteras reversales et *dinumeramenta* intercedit est, quod in prioribus contineatur clausula assecuratoria adimplendi vasallagii, in his possessio obiective feudalis ei *clausula assecuratoria.*

Diocesanus, (Du C.) diœcesanus, ad orbem, districtum, regionem, territorium ecclesiasticum pertinens; *egyházmegyei.* It. Diocesáno. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 142. Crisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad ordines fuerint promovendi, a *Diocesano* suscipiatis *Episcopo.*

Diocesis, (Du C.) orbis, districtus, regio vel territorium ecclesiasticum; *egyházmegye.* It. diôcesi. Gal. diocèse. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 87. Accedens ad presentiam nostram Stephanus presbiter, lator presencium tue *Diocesis* nobis exposuit. Szék. Okl. III. 101. et passim.

Diœta, diæta, comitia regni; *országgyülés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211.

Dioscoritani, Dioscori Alexandriæ patriarchæ sectatores an. 449. o. qui Eutichis doctrinam, in Christo tantum unam naturam esse, defendebant. *Monotychitae; Dioskorusz tanitványai.* Nagy Hier.

Diotisce, sermone Germano; *németűl.* Il. in lingua tedèsca. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2· qui *diotisce* Wassinberch dicitur.

Diphtycum, (Du C. Diptycha) registrum, cui in una parte vivorum in altera vero mortuorum Episcoporum nomina inserebantur. Pár. Páp.

Dipleis, V. *Diplo.* (Du G. diplois.) Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de sciarlato... *dipleis* vel zuppa de zendato vel de oramito (lege: axamito).

Diplo, (Du C. diplois) a gr. διπλοίς, læna duplicata; *köpenyeg.* Ger. Mantel. Kronst. I. 196.

1. **Diploma,** (Du C.) a gr. δίπλωμα, monumentum historicum, testimonium scriptum; *diploma, pecsétes levél, költéslevél, kegylevél, oklevél, hitlevél, öreg levél.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 8. *Diploma* S. Stephani de anno 1001.

2. **Diploma,** atis gr. δίπλωμα, vas suscipiendæ bullenti aquæ, quod alii vasi imponitur; *melengető edény.* Sim. 47: Iste homo... *diplomata,* pulvinos suis manibus calefacit.

Diploma assecuratorium, scriptum, quo rex iura regni tuenda promittit; *nemzet jusait bátorságositó királyi levél.* Törvt. Msz.

Diploma aureum, Bulla aurea; *arany bulla.* Rák. Ön. 66. *Diploma aureum* Andreæ II. Regis Hung.

Diploma Fundationale, litteræ quibus aliquid condi, institui iubetur; *alapító levél.* Magy. Tör. Tár. XIII. 43.

Diploma inaugurale, litteræ tempore inaugurationis editæ: *koronázási hitlevél,* szabadalom levél. (M. Therezia 1780.) Száz. XVIII. 473. Diploma inaugurale regis Andreæ. Száz. XXXI. 3. p. 233. Diar. Com. 107.

Diplomata, 1. legatus, 2. rerum publicarum sollers indagator; *1. diplomata, 2. államügyekkel foglalkozó.* Törvt. Msz. Jókai Rab R. I. 164.

Diplomatarium, 1. corpus monumentorum historicorum scriptorum, collecta litterarum monumenta; 2. tabularium; *1. oklevél gyüjtemény. 2. okmánytár.* Törvt. Msz. G. Fej. T. XI. V. Un. 227. *Diplomatarium* M. S. Poloniæ. Szék. Okl. 12.

Diplomatia, æ, 1. corpus legatorum, 2. rerum publicarum cura, administratio; *1, követség, 2. államügyek vitele.* II. Rák.

Gy. és az Europai Diplomacia. Tör. Tár. 1887. p. 319. Törvt. Msz.

Diplomatica, æ, *oklevéltan, oklevélismeret, oklevéltudomány.* Vuch. Jur. Feud. 22. *Diplomatica* seu scientia, quæ docet instrumenta tam publica, quam privata rite intelligere, de iis exacte iudicare, inque usus suos convertere. Ingens est usus practicus *Diplomaticae* in iure feudali. Kövy El. 16. Georch. H. T. IV. 124.

1. **Diplomatice,** es, a gr. δίπλωμα, idem ac Diplomatica; *oklevéltan, országgondnokság.* Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mor. 52. Hæc Sigillis regum maiestaticis simillima erant: maiestatica *diplomatices* periti ea dicunt, quæ personas regum vel reginarum in amictu regio cum corona et sceptro, quæ maiestatis indicia esse solent, integre exprimunt.

2. **Diplomatice,** 1. more vel ope monumenti historici scripti, 2. caute; *1. oklevélszerűn, oklevél által, 2. óvatosan.* Törvt. Msz. Ac Com. Sopr. p. 10. Dignetur afflictum Statum Evangelicum in pristinam ac firmam securitatem, in qua *Diplomatice* et Legaliter erant, collocare. Jókai Kárp. Z. 526. *diplomatice* mosolygott.

Diplomaticum corpus, legati; *diplomata testület.* Törvt. Msz.

Diplomaticus, i, studiosus et peritus monumentorum historicorum; *oklevelész.* Törvt. Msz. Knauz M. E. Str. I. 614.

Diplomaticus Tractatus, auctoritate publica vel per legatos negotiorum tractatio; *országos tárgyalás.* Proj. Leg. Civ. 193. quæstio omnis ad bilateralem, cum respectivis regiminibus ineundum *Diplomaticum Tractatum* recidat.

Diplomatizare, agere, tractare de aliqua re; *alkudozni.* Száz. 31., 3. p. 274.

Diploys, (Du C.) diplois. V. *Diplo; kétszerköntös.* Schläg. 1155. *Diploys* = kétszer köntös. *Diplois* kétszer palasth. Murm. 2032. B-ben köntös.

Dipploma, V. *Diploma.* Cod. Alv. I. 402. præfatum fœderis *dipploma* ratificare parati essemus. II. 403. et fortalitiorum in *dipplomate* specificatorum expugnationem amplius dare obligemur.

Diptamius, idem quod *Dictamium.*

Diptycha, Diptychon, (Du C.) tabella, in qua sanctorum præsulum, vita functorum, qui Ecclesiam rexerant, nomina exarabantur, eorum præsertim, qui aliqua vitæ sanctitate inclaruerant, quæ ad futurorum exemplum et meritorum memoriam inter Missarum solennia publice recitabantur... Fej. I. 378. quod tua Beatitudo prædictum Papam in sacris referat *Diptychis.* Cf. Cod. Theod. 15., 9., 1., Symm. Ep. 2., 80.; 5., 54.

Directaneum, liber canticorum; *karkönyv.* Ger. Chorhuch. Nagy Hier.

Directaneus, in directum, (Du C.) continenter, nulla modulatione dicendus (psalmus); *egyhangu, egyfolytában* (mondandó). Reg. S. Ben. 12., 4. In matutinis dominico die inprimis dicatur sexagesimus sextus psalmus sine antefana *in directum,* Ibid. 19. Qui psalmi *directanei* sine antefana dicendi sunt.

1. **Directio,** 1. gubernatio, cura, 2. tractus, via, 3. præsidium, suprema cura; *1. igazgatás, 2. arány, arányzás, irányzás, irányitás. 3. igazgatóság.* Törvt. Msz. Poor J. Zsebsz. 84. Kass. P. P. I. 34. hajdones ibidem existentes sub eiusdem *directione* constituuntur.

2. **Directio,** (in montanisticis), quo se venæ extendunt; *vonulás, irány.* Ger. das Streichen. Besztb. Levt.

Directio ædilis, curatores ædificiis faciendis præfecti; *épitőigazgatás.* Törvt. Msz.

Directio cameratica, viri ærario præpositi; *kamarai igazgatóság.* Germ. Cameral-Direction. Szer. Not. p. 201: Domicilium... reparari non poterat,... quod ex prædicta summa florenos 2000 *Cameratica directio* subtraxerit.

Directio hydraulica ædilis, viri hydraulicæ præpositi; *vizi és épitő mesterség főigazgatása, vizépitészeti igazgatóság.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 40.

Directio rei sanitatis departamentalis, suprema cura sanitatis publicæ tuendæ; *az egészségügyi osztálynak igazgatósága.* Lzb. Cod. Med. Proœm. 5.

Directio Studiorum, administratio scholarum; *tanigazgatóság.* Kass. P. P. I. 230. *Studiorum Directiones* intimantur, ne professores publici alia privata officia gerant.

Directiva, æ, præceptum; *utasitás.* passim.

Directivus, 3., 1. dirigens, 2. præcipiens; *1. kormányzó, 2. utasitó, mihez való tartási.* 1. Hor. Mem. 231. *directiva* potestas. Andr. Pann. 172; prudentia est virtus intellectualis *directiva.* 2. Lzb. Cod. Med. III. 359. regulæ *directivae.*

1. **Director,** V. Commissarius.

2. **Director,** ludimagistrorum præfectus; *a mai főigazgató.* Marosvásárh. Gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

3. **Director,** fisci regii advocatus, defensor reipublicæ; *kir. jogügyek igazgatója.* Nota J. Samb. Tyrn. Molnár Patv. 73. Sciendum: quod 4. Proto-Notarii iuxta art. Matt. Regis D. 6., 19. et 20. dicantur simul etiam Magistri (Itillő Mester) una cum Directore Causarum Regalium, quia ly Magister est prænomen Dignitatum Vicarialium et *Director* secundum art. 29. 1549. instar Proto-Notariorum quoad causas Regis eligatur.

4. **Director,** rector, administrator, præfectus gymnasii etc.; *igazgató.* Törvt. Msz.

Director bonorum, administrator prædiorum; *jószágigazgató, javak igazgatója, jószágok kormányzója.* Törvt. Msz.

Director Cancellariæ, præfectus tabularii; *irodafőnök, irodaigazgató.* Kass. Prax. I. 23. expeditiones subscribit Præses et *cancellariae Director* et unus Secretarius...

Director causarum, fisci regii advocatus; *királyi jogügyigazgató.* Germ. Staatsanwalt. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 18: *Directorem causarum,* qui ei processum nomine Regis moverat, Illyéshazius jam Palatinus, non citatum, non convictum, de infami trabe suspendi iussit. Hajnik Perjog. 183.

Director Causarum Regalium, *Director causarum* q. v. Diar. Com. II. 76.

Director Fiscalis, *Director* 3. q. v.; *közügyi igazgató.* Magy. Tört. Tár. XIII. 26.

Director itineris, mareschallus itineris; *útvezető.* Diar. Com. 30.

Director politico-fundationalis, rerum publice fundatarum curator; *kormányalapitványi igazgató.* Törvt. Msz.

Director Provincialis, rector summus scholarum districtus; *kerületi főigazgató.* Wallaszky 572. Gymnasiorum et scholarum Grammaticarum Gubernatio pendet (ut supra dictum) a *Directore Provinciali.*

Director Regius, *director provincialis* q. v. Wallaszky 477. Singulis hisce Districtibus (provinciis ad rem litterariam spectantibus) præpositus est *Director Regius.*

Directoralis, ad directorem pertinens; *igazgatói.* Kass. P. P. I. 238. Neodenominatus Regio *Directoralis* Fiscalis.

Directoratus, us, gubernatio, cura: *igazgatóság.* Irod. Köz. VII. I. p. 95. et *directoratu* et *Canonicatu* Posoniensi ornatus est.

Directoratus Causarum Regalium, officium advocati fisci regii defensoris reipublicæ; *királyi jogügyigazgatóság.* Kass. P. P. I. 239. Diar. Com. II. 78.

Directoratus Montanus, summa cura v. viri præfecti rei metallicæ; *bányaigazgatóság.* Wallaszky 383.

Directorium, V. *Directiva* (Du C. al. s.); *utasitás, kiszabott rend.* Hor. Mem. 625. Ker. Nap. 260. Diar. Com. 13. Digressa Procerum Legatione sancitum est, ut tam Repræsentatio ipsa, quam *Directorium* et Instructio in usum Deputatorum concinnata typis excudantur p. 7. II. *Directorium* seu Ordo ad suam maiestatem R.

Directum, (Du C.) edictum, iussum mandatum, præceptum; *(királyi) parancs, rendelet.* Pel. Pom. De S. Thoma c. 6. Rex autem comminatoriis *directis* inde eundum deturbavit.

1. **Directura,** (Du C,) ius; *jog.* It. diritto. Gall. droit. Germ. Recht. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329. Et tuus comerzarius stet in nostra civitate cum omni *directura,* donec tibi placuerit. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 44. ut nullus Raguseus nostris in partibus vel in nostro Districto aliquem commercium vel aliquam *directuram* pro qualicunque sua merce alicui persone privatе vel publice tribuat.

2. **Directura,** æ, gubernatio, cura; *kormányzás.* Tör. Tár. 1888. p. 788. Fungitur huius regni *directura.*

Directus Dominus, V. Dominus Terrestris. Benkő Im. Nat. Sic. 60. Scilicet, dudum erat lege cautum, quod si Siculus (agitur de Plebejo) militiæ se subtraheret, *Dominoque Directo,* qui stilo Transsilvanorum Terrestris nominatur, semet venderet, inde quidem per Generalem eximeretur.

Diregatorius, i, officialis. Száz. XV. 573. Huru vajda nagykanczellárja: *diregatorii,* tisztviselők (Traiana Daciában) *soltuzi* (soltészok).

Diremptio, divortium; *házasságnak valóságos felbontása.* Georch H. T. I. 158. Cf. Val. Max. 4., 7., 1.

Diribitor Marcalis, idem ac Geometra Montanus; *bányászati mérnök.* Faber. Jur. Met. 42. *Geometra Montanus (Diribitor Marcalis,* Mark-Schiener, Mark-Scheider) erga iuviationem Officii dimensiones Marcarum specialis Culturæ Urburarialis tam diales quam subdiales procurat, determinat medio geometricæ operationis et calculationis inventa puncta.

Dirigens Aestheticus, (in erudita societate) rector; *igazgató.* Rév. Pl. 22. In Classe Philologica *Dirigens Aestheticus* no-

minaretur, qui Rei Poeticæ et Oratoriæ cum Aestheticæ Studio præesset.

Dirigens Dicasterium Excelsum, moderator, rector d.; *a magas törvényhatóság igazgatója.* Pest. Vár. Lev.

Dirrigenus, 3., directus; *egyenes.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 194. an. 1422: debeas,.. expedire... nuncium cum literis tuis *dirrigenis*... despoto.

Dirigere, mittere (Du C. al. s.); *küldeni.* Fjp. Szám. p. 501. an. 1440. *dereximus* sibi flor. p. 502: pro cerevisia, quam *direximus* domino B. Cod. Dip. Arp. V. 5.

Dirigibilis, qui dirigi potest; *kormányozható, igazgatható.* Pázm. Dial. 42.

Dirigibilitas, proprietas rei, quæ dirigi potest; *kormányozhatóság.* Pázm. Dial. 43.

Dirimatio, actus dirimendi; *elválasztás.* Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Törvt. Msz.

Dirucio, actus diruendi; *lebontás.* Magy. Tör. Tár. IX. 112. destruccio sive *dirucio* Pallacii. Cf. Inscr. Grut. 3., 9.

Diruinare, diruere V. s. *Masseria; szétdúlni.*

Diruitio, vastatio, depopulatio; *rombadöntés, elpusztítás.* Knauz M. E. Str. I. 151., 129. Batty. Leg. I. 465. an. 1309.

Dirupare, (Du C.) diruere: *szétrombolni.* Ljub. Mon. Sl. II. 282: domos... *dirupando* vel comburendo.

Disanhare, fors. idem quod Italicum disanimare, despondere animo, deficere; *elcsüggedni.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 56. Voluit proficisci contra fortalicium ante Canisam et alias palanchas in confiniis extruere; nihil curatur, etiam si ad bellum deveniatur, nunc etiam primarii Ministri, qui ante thronum Primarii et incliti erant, *disanhati* sunt, Turca non cedit.

Disarmare, (Du C.) armis exuere; *leszerelni.* Ljub. Mon. Sl. I. 156: Unum de... duobus lignis custodie culfi *disarmandis* remaneat.

Disarmatus, 3., non armatus; *nem felszerelt.* Ljub. Mon. Sl. II. 324: capitaneus... navitii armati et *disarmati.*

Disarmegiare, armis exuere; *leszerelni.* V. s. *Armegiare.*

Disassire, pellere sedibus; *elűzni.* Fej. II. 330. et nullus eos... de possessionibus... *disassire* præsumat.

Disboscare, agrum arboribus et virgultis purgare; *irtani.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 338. an. 1465. *disboscari*... facit... multas terras.

Disbrigare, liberare; *megszabadítani.* Knauz. M. E. Str. II. 95., 77. ipsum ab omni persona, universitate seu collegio defendere, auctorizare et *disbrigare.* Ljub. Mon. Sl. IV. 322. an. 1394.

Discalceare, (pedes) (Du C.) calceos exuere, expedire pedem e calceis; *sarut levetni, mezítláb lenni.* Germ. barfüssig sein. Fej. X. I. 758. Werbőczi 343. ut inter alios Christicolas tanquam ab humanitate relegatus, atque segregatus, disparibus vestibus indutus, zona canabea succinctus, *discalceatis* pedibus et nudato capite semper incedere cogatur.

Discalceatus, 3., sine calceis; *saruttlan.* Art. Diæt. Pos. 107. Cf. Suet. Ner. 51

Discalciare, discalceare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et donaria que faciebant sponsus et sponsa *discalciantibus* non debeant amplius fieri.

Discalciatus, 3., *Discalceatus* q. v. Cod.Dip. Arp. Cont. XI. 619. *discalciatis* pedibus, resolutis cingulis.

Discantista, qui summa voce canit; *felhangu énekes, szoprán.* Teutsch. Schulord. I. 41: Cantor... *discantistas,* ut vocant, et altistas edoceat. Patr. Const. 320.

1. **Discantus,** i, (Du C.) vox attenuata, summa vox, cantus in vocum harmonia supremus; *magas hang, felhang.* Ger. Discant. Nan. Phar. p. XII. *Discantus* est species suavissima cantus Harmonici, *Bassus* murmuranti similis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

2. **Discantus,** us, (Du C. Maigne) cantus ecclesiasticus; általában: *ének, choralis compositio.* Pel. Serm. Quis effari poterit in cantibus avium et huiusmodi nec non in *discantibus* quanta sit suauitas melodie (Pasch. 15. K.) V. ö. Gyöngyös Istv. Chariclia D. 134: «Mondnak Apollónak (a papnők) hangos discantokat.

Discargare, (Du C.) onus deponere, exonerare; *ki-, lerakni.* Gall. decharger. Rač. Mon. Sl. XIII. 159. an. 1356: Comes... debeat... videre, si... quantitas vini fuerit... *discargata.*

Discaricare, *Discargare* q. v. Ljub. Mon. Sl. I. 182. an. 1294. III. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 98.

Discarigare, (Du C.) discaricare. Ljub. Mon. Sl. I. 182. an. 1294.

Discederit, pro: discesserit. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 619. an. 1528. si (exercitus) *discederit*... terra... desolabitur.

Discens, (Du C.) discipulus; *tanuló.* Száz. XXII. 558.

Discentes mystacati, legati; *bajuszos tanulók.* Uj Magy. Muz. III. 271. *Discentes mystacati* (bajuszosok) vulgo *legati* in furorem acti magistrum adprehensum iam per fenestram eiecturi erant.

Discernentes, (Du C.) alias *Diacrinomeni,* sectarii, qui contra Calchedonensem Synodum Eutychis et Dioscuri partes tuebantur, ita appellati, quod ab ea Synodo se segregatos innuere vellent; *kiválatosak.* Nagy Hier.

Discernentia, æ, iudicium, sententia; *perdöntés, itélet.* Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 28. eandem causam ad sabbatum proximum post festum beati Galli confessoris *discernentiamque* nobilium comprovincialium duximus prorogandam.

Discernibilis, (Du C.) qui discerni, distingui potest; *megkülönböztethető.* Vern. Met. 50. Si darentur entia, quorum notæ omnes absolute eædem essent, non essent *discernibilia,* nam in unam eandemque conscientiam confluerent. Cf. Augustin. Enchir. 90.

Discerniculum, discrimen; *megkülönböztetés* (külömbség Fin.) Coll. II. 113. Cf. Gel. 17, 15. 4.

Discessus, us, mensæ opulentæ (tempore introitus in provinciam); *fogadó lakoma.* V. s. *Descensus* (Du C. al. s.)

Disciformis, *tányéralaku.* Cur. Misc. 277., 5. *Disciformis* (Cometa) qui lata rotunditate fulgens raros in margine radios diffundit et *colore Electrino* est.

Disciplina, æ, (Du C.) apud Monachos est flagellatio, interdum ipsæ virgæ, quibus flagellantur; *korbácscsal való fenyítés.* Batty. Leg. III. 626. an. 1498.

Disciplina incendiaria, edictum de arcendis exstinguendis incendiis; *tűztámadási rendszabály, tűzoltási rend.* Törvt. Msz.

Disciplina religiosa, præcepta monachorum; *szerzetesi fenyíték.* Törvt. Msz.

Disciplina scholastica, leges scholasticæ; *oskolai fenyíték.* Törvt. Msz.

Disciplina silvana, rei saltuariæ scientia; *erdészeti tudomány.* Germ. Forstkunde. Kov. Oec. 81.

Disciplinam dare, V. Disciplinare. Batty. Leg. III. 629. an. 1498: si... se non correxerit, *addatur ei disciplina* absque dispensatione.

Disciplinabilis, (Du C.) ad disciplinam pertinens, docilis; *tudományra való (fegyelmezhető).* Pár. Páp. Cf. Cornif. 3, 3. 4.

Disciplinare, (Du C.) 1. verberibus castigare, 2. coërcere, in officio continere; *1. megfenyíteni, 2. fegyelmezni.* 1. Pel. (De S. Bern. s. c. 3.): In tenello corpore nudato se *disciplinabat.* Batty. Leg. III. 626. an. 1498: si quis contrarium attentaverit semel in pane et aqua ieiunet et *disciplinatus* coram fratribus in terra iaceat. 2. Tör. Tár. 1887. p. 648: bene *disciplinati* milites. Cf. Tertull. Fug. in persecut. 1 ad fin

Disciplinaris, disciplinam continens; *fegyelmi szabályokat tartalmazó.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. Leges *disciplinares* pro Insurgente militia perferuntur, quarum tamen severitas, occasione annuarum exercitationum, mitiganda erit.

Disciplinarius, 3., disciplina coërcitus; *fenyítékbeli, fékes, fegyelmi.* Kass. Jur. Civ. Lex. 17. Törvt. Msz. Reg. Turm. Præt. 130.

Discitus, 3., divisus; *szétosztott.* Dip. Alv. I. 421. Tormenta bellica in tribus batteriis *discita.*

Discocalimma, operculum catilli; *tányér fedő.* Nagy Hier.

Discocitulare, stillare; *olvasztva csepegtetni.* Dip. rel. reip. Rag. 58.

Discohoperire, discordare; *egyenetlenkedni.* It. discoprire. Ljub. Mon. Sl. V. 112. an. 1408: nullo modo vos *discohoperiatis* ad guerram publicam.

Discoloritas, mutabilitas; *változandóság.* Batty. Ger. 289. Audi quod dicitur spirituali auditu, ut audiaris ipse non a multitudine, sed ab unitate sequestrata a *discoloritate* nequam. Nota Batty. Unitas hæc *sequestrata,* id est: remota a *discoloritate,* mutabilitate nequam, est beata illa unitas Deitatis. a qua audimur, si ipsi audiemus illam, quia voluntatem timentium se faciet.

Discolositas, (a gr. δύσκολος), proprietas difficilis, morosi, iracundi, odiosi; discordia; *torzsálkodás, veszekedés.* Cod. Dip. And. V. 16., 20. ut premisse litigionarie quescionis *discolositas* racione dicte divisionis possessionarie inter eos... sopiretur. Cod. Zichy I. 531., 572.

Discolosus, 3., (Du C.) morosus, difficilis; *czivódó.* Cod. Zichy I. 554.

Discolus, 3., (Du C.) stomachosus, morosus, difficilis; *elégedetlen, zsémbes, mogorva, szeszélyes.* It. discolo, capriccioso. Galt. capricieux. Germ. launisch. Beng. Ann. Er. Cœnob. 361. Rep. Cast. p. 94. Otia. Bachm. 81. Utque Christi cultoribus omne palliolum, quo Rebelliones suas tegere possent, subtra-

2. **Discursus,** us (Du C.) sermo, disputatio, consultatio, dissertatio, deliberatio; *értekezés, megvitatás, beszélgetés.* Gall. discours. Tök. Diar. 214. Wagn. Cf. Cod. Theod. 9, 24. 1.

1. **Discus,** i, catillus; *tányér, tál.* Kronst. I. 462. Georg. Sirm. I. 86. Mittitur in *disco* piscis mihi ab Archiepisco ... Cf. Appul. Met. 2, p. 125. Augustin. in Psalm. 96.

2. **Discus,** i, (Du C.) mensa scribarum, notariorum; *asztal.* V s. *Stanga.*

Discussores minerarum, *ásványzúzó.* Juriev. Jur. Met. 45. Fossores Metallici... 6-o. *Minerarum Discussores* (Erz-ausschlager) qui malleo maiori saxa mineris fæta discutiunt et utile ab inutili segregant.

Discutere, inquirere, iudicare; *megvizsgálni. itélni, vallatni.* Germ. untersuchen. Rit. exp. ver. D. 3.: Quos Gyula Comes de Keve iudex curiæ *discuciens* misit Varadinum ad candentis ferri iudicium.

Disdarius, Turcis: *castellanus; várnagy.* Series Ban. p. 164: adeo Turan Agam... Crupensis arcis, ut Turcæ vocant, *Disdarium* (Rattkay Castellanum latine reddit) ... offendit.

Diseccio, excogitatio; (fors. a disiicere; *hányni vetni, kutatás, kieszelés.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 250. an. 1376: Sagax humane nature *diseccio* ... pragmaturas sanccioncs adinvenit.

Disertitudo, (Du C.) eloquentia; *ékesszólás.* Nagy Hier. Cf. Hieron. Ep. 50 no 5. adv. Joann. Jierosol. 13.

Disfavor, (contrarium favoris), incommodum; *nem kedvezés, veszteség.* Kass. P. P. I. 224. ac per sedriam sui *in disfavorem* decisa causa.

Disfictare, non locare; *bérbe nem adni.* V. s. *Affictare.*

Disfortiare, violare; *erőszakot tenni.* It. sforzare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 328. Et vestri mercatores et vestri homines sani, non *disfortiati* ut veniant libere stando et eundo comperando et vendendo per meam terram damdo illud quod est consuetudo damdi. Ljub. Mon. Sl. I. 59. an. 1243.

Disfulcire, necessariis rebus privare; *el nem látni, fel nem szerelni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 449. an. 1401: ut galea ... non remaneat *disfulcita.*

Disfurnire, præsidio privare; *gyengiteni, erősségtől megfosztani.* Ljub. Mon. Sl. III. 290. mitterem duas banderias peditum, nolens *disfurnire* Jadram.

Disgratia, æ, (Du C.) offensio; *kegyvesztés.* It. disgrazia. Regul. Turm. Præt. Præf. ne secus... concernentes tam Superiores quam Inferiores prædictæ Nobilis Turmæ Nostræ Prætorianæ Officiales summam *disgratiam* Nostram incurrant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 422.

Disgustare, fastidium, tædium afferre; avertere aliquem ab aliquo; *kedvét elvenni, meguntatni.* It. disgustare. Tök. Diar. 543.

Disgustatio, fastidium, nausea; *untatás, unatkozás, elkedvetlenités, megkedvetlenités.* Törvt. Msz.

Disgustatus, i, abalienatus, fastidio affectus; *elkedvetlenitett, elidegenitett.* II. Rák. Gy. 54. non deerunt factiones *Disgustatorum* a Rege. Tök. Diar. 543.

Disgustus, us, fastidium, stomachus, renisus; *elkedvetlenedés, izetlenség, ellenkezés.* It. disgusto. Arch. Rák. VIII. 381. IV. 169. Rák. Ön. p. 190. I. 32—35. Brezny. II. 110. Tök. Lev. 38.

Dishabitatus, 3., non habitatus; *nem lakott.* Ljub. Mon. Sl. I. 264: locus ... desertus et *dishabitatus.*

Disharmonia, æ, concentus dissonus, discordia; *összhangtalanság, rossz hangzat, egyenetlenség.* It. disharmonia. Vern. Psych. 78. Impurus audit (tonus), si cum eo simul percepti toni *disharmoniam* causent. Törvt. Msz.

Dishonerare, exonerare; *lerakni.* Ljub. Mon. Sl. V. 260. an. 1334. pro ... mina vini, quando fuit *dishoneratum* lignamen.

Dishonoratio, animus parum verecundus; *tiszteletlenség.* Száz. XIII. 17. *dishonoratio* s. ecclesiæ.

Disiectio, disiunctio; *szétválasztás, elválasztás.* It. disgiunzione. Gall. disjonction. Orth. Boh. Slav. 4. Interpunctiones sunt Comma minus... Parenthesis () *Disiectio,* una lineola vel duæ.

Disinteressantia, Disinteressentia, æ, animus ab omni partium studio alienus; *részrehajlatlanság.* It. disinteresse. Kövy El. 611. præcipue Tabula Septemviralis pro summa sua *disinteressentia,* prudentia et æquitate et ratione circumstantiarum rigorem Juris relaxare potest. Törvt. Msz.

Disinteressatus, 3., sine studio, æquus, qui non quærit sua commoda, privatas utilitates, compendia in aliqua re non spectat; *részre nem hajló, pártatlan, érdekletlen.* It. disinteressato. Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 75. Arch. Rák. VIII. 60. Kass. P. P. I. 307.

Disinterruptim, sine interruptione; *szakadatlanúl, félbeszakitás nélkül.* Cher. Jus. Eccl. I. 375. Institutio *disinterruptim* et non interpolatis vicibus per ipsas personas instituendas expleri debet.

Disiungibilis meatio, deductio, quæ non necessario sequitur; opponitur *intimae manationi,* quæ suapte consequitur (Nota Batty.); *nem szükségképen folyó következtetés.* Batty. Ger. 50.

Disiunctive, disiuncte; *különválasztva, különválólag.* Törvt. Msz. Vern. Met. 28. *disiunctive,* cum subiecto plura adscribit prædicata possibilia, quin determinet, quod ipsi conveniat. Cher. Jus. Eccl. II. 383. Pázm. Dial. 199.

Disjector, qui disjicit, turbat metas; *határkő bontó.* Pril. Abact. 105: metarum *disjectores* pœnam ... violentiæ incurrunt.

Disligare, (Du C.) solvere, pandere, aperire; *oldani, felbontani.* Fej. V. III. 414. dum suas sarcinas sive ballas pannorum talium apud Ciuitatem Strigonii non *disligant.* D. Ráczk. p. 14. M. Bel. Prod. 95.

Disligatio, actus pandendi v. *Disligare.* D. Ráczk. p. 14.

Dislimitare, distinguere, dividere limitibus; *szétválasztani, elválasztani, határolni.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 67. ut nova erigatur effossio scopulorum *dislimitantium* bona Conventualia bonis civium adjacentia.

Dislocare, collocare, traducere (Du C. al. s.); *szét-, elhelyezni.* Arch. Rák. II. 532. exercitus in Starostiam Spilensem *dislocatus* IX. 581. Kass. P. P. I. 22. ut circa militiam *dislocandam* et intertenendam regulamentum militare observandum.

Dislocatio, collocatio, dispositio, actus distribuendi; *szállitás, elhelyeztetés, elszállitás, elhelyezés.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 22. Arch. Rák. IX. 465. az hadaknak brigadatim postirungokra osztatott *dislocatioja.* Reg. Mil. an. 1748. p. 33. Rák. Ön. p. 304. I. 10—13.

Dislocatio militiæ, V. Dislocare; *a katonaság elszállásolása, elhelyeztetése, katona beszállitás.* Arch. Rák. I. 19. Dislocatio Militiæ in quartiria. Törvt. Msz.

Dismembratio *(beneficii),* divisio; *egyházi haszonvétel feltagolása.* Cher. Jus. Eccl. II. 83. *Dismembratio* est species diminutionis Beneficiorum fitque, dum ex Beneficio pars quæpiam fructuum detrahitur et alteri tenuiori beneficio addicitur reliquis omnibus in statu pristino permanentibus. Törvt. Msz.

Dismurare, diruere; *lebontani.* Ljub. Mon. Sl. II. 432: in murando et *dismurando* portas.

Disobedientia, æ, inobedientia; *engedetlenség.* Ljub Mon. Sl. VIII. 58. an. 1530.

Disomum, (Du C.) Sepulcrum capiens duo corpora. Inscriptio cum duabus linguis; *kettős emlék.* Nagy Hier. Cf. Inscr. Orelli nro 4548.

Disordinatus, 3., inordinatus, incompositus; *rendetlen.* Bene Pol. 217.

Disordo, status inordinatus, ordo perturbatus; *rendetlenség.* It. disordine. Germ. Unordnung. Reg. Turm. Præt. 27. Bene Pol. 171.

Dispane, Diptane, (Dief. dipsane); *bogácskóró.* Ger. Lauchsamen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Disparagare, (Du C.) impari matrimonio iungi; *külön rangú házasságot kötni.* Nagy Hier.

Disparagatio, nuptiæ impares (ap. Du C. sub Dispengatio); *nem illő, nemzetségen aluli házasság, balházasság.* Ger. Missheirath. Uj Magy. Muz. III. 194. Heredes maritentur absque *disparagatione.*

Disparagium, nuptiæ impares; *balházasság, össze nem illő házasság.* Vuch. Jur. Feud. 110. Liberi ex *disparagio,* Missheurath, seu coniugio inter personas ratione status civilis inæquali et adeo inter se differente contracto, geniti. Georch. H. T. I. 149. Cher. Jus. Eccl. II. 168. Törvt. Msz.

Disparagium matrimonium, non conveniens matrimonium; *össze nem illő házasság.* Gall. mésalliance. Kass. Jur. Civ. Lex. 18.

Disparatus, 3., separatus; *különvált, elválasztott.* Törvt. Msz.

Disparere, (Du C.) evanescere, abire, profugere; *eltűnni, elszökni.* It. disparire. Kass. P. P. I. 192. e domo prætorea eiate die T. *disparentis.* Schwart. Scult. 137. Bene Med. I. 134.

Disspargere, dividere; *szétosztani.* Rač. Mon. Sl. XIII. 39. an. 1348: ellecti fuerunt ad *disspargendum* de furmento.

Disparitas cultus, inæqualitas cultus; *valláskülönbség.* Konek Egyh. 513.

Dispartitio, distributio, partitio; *szétosztás.* It. spartizione. Verancs. V. 331. Ubi autem episcopus postulat, ne decimæ per *dispartitionem* progressu temporis ab episcopatu abalienentur...

Dispendiosus, 3., sumptuosus (Du C.

tiones de nova *dissaisina* de morte antecessoris et de ultima præsentatione non capiantur nisi in suis comitatibus.

Dissassire, exturbare a Gall. *déssaisir.* (Du C. dissagire); *kizavarni.* Fej. II. 330. et nullus eos vel domos prædicti templi de tenimentis et possessionibus earum sine iudicio vel iustitia *dissassire* præsumat.

Dissecare, perfringere; *feltörni.* Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1550. scrinia *dissecantes.*

Dissecatio, actus dissecandi; *felvagdálás.* Törvt. Msz.

Dissentatio, dissensio, discordia; *meghasonlás.*. G. Fej. X. I. 574. displicentiis et *dissentationibus.*

Dissenteria, dysenteria; *vérhas.* Beth. G. lev. 385.

Dissentericus, i (Du C.) δυσεντερικός; *vérhasban szenvedő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 227. Jecur vaccinum *dissentericis* medetur.

Dissepimentum, (a dissepiendo) quod secernit; *választék, közfal.* Bene Med. II. 305. et quod ab axi illa versus peripheriam adsint plura loculamenta, per *dissepimenta* tenuia membranacea ab invicem separata. Diósz. Füv. 23. V. Festus p. 166, 12.

Dissertatiuncula, æ, dimin. a dissertatione; *kis értekezéske.* Huszti. Or. Gymn. 14. Civiumque Liberi studiis in Scholis absolutis *Dissertatiunculas,* Theologicas, Philosophicas etc. producere queant. Knauz M. E. Str. I. XIV.

Dissidentes, aliena sacra sequentes, heterodoxi; *máshitüek.* II. Rák. Gy. 416. quos *Dissidentes* in religione Papistæ nominant.

Dissidentia, æ, opinio adversaria; *véleménykülönbség.* Fej. Jur. Lib. 281. mutuæ *dissidentiae* minuantur. Cf. Plin. 29, 4. 23.

Dissigillare, (Du C.) laxare vincula epistolæ, litteras resignare; *a pecsétet felbontani, feltörni.* Frak. Mát. lev. II., 206.

Dissimilaris, dissimilis, heterogeneus; *különnemű, hasonlótlan.* Gall. dissimilaire. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 71. *Similares, dissimilares* Corporis partes. Vern. Met. 40.

Dissimulacio, incuria; *gondtalanság.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 113. an. 1326: cordi debet esse regibus . . . nec regum *dissimulacio* negligat. Cf. Veget. Vet. 6 prooem. §. 1. Mil. 1. 13.

Dissinteressatus, 3., suis commodis minime inserviens; *nem érdekelt.* Ker. Nap. 232.

Dissipator, prodigus, qui dilapidat; *tékozló, vesztegető.* Törvt. Msz. Cf. Prud. Psych. 34. præf.

Dissitus, 3., distans; *távoleső.* Pest. Levt. *dissitus* a Civitate. Cf. Appul. Flor. init. ib. Met. 7.

Dissologia, æ, (Du C.) duplex locutio; *szó-, beszédkettőzés.* Nagy. Hier.

Dissologice, vario modo; *kettős, különböző módon.* Batty. Ger. 93. De sublimibus Dei potestatibus . . . iterum formative aliter, atque aliter *dissologice* inspiciamus.

Dissologicum, contradictorium; *ellenmondást tartalmazó.* Batty. Ger. 195. nisi divino dono reseretur, videbitur *dissologicum.*

Dissolubilitas, facultas, licentia solvendi; *elválaszthatóság.* Fej. Jur. Lib. 345: *dissolubilitas* vinculi matrimonii.

Dissonancia, æ, dissonum quiddam; vocula falsa; *hamis hang.* Szék. Okl. I. 110. Qui quidem absque *dissonancia* vocum non compulsi. Cf. Claud. Mamert. de Stat. an. 2, 21. Hieron. de Script. Eccl. de S. Petro.

Dissuasorius, 3.; dissuadens; *lebeszélő.* Isthv. XII. 191.

Dissuescere, desuescere; *elszoktatni.* S. de Kz. Chr. A, 2., 3. quod *dissuescere* de spoliis eos oportebat. Cf. Alcim. Avit 4, 46.

Dissyllabus, bisyllabus; *kétszótagú.* It. dissillabo. Orth. Boh. Slav. 18. Infinitivorum *dissyllaborum* penultimum á, é, í, y est longum.

Dissymbolus, 3., *dissimilis; nem hasonló.* Germ. unähnlich. Curios. Misc. 190. Quotuplicia sunt Elementa? Esse duplicia videlicet symbola et *dissymbola.* — *Dissymbola* sunt, quibus qualitates oppositæ in summo insunt et quæ in nulla qualitate conveniunt: ut sunt ignis et aqua, terra et aër.

Distabescentia, tabes; *elfonnyadás.* Pár. Páp.

Distegum, (Du C.) ædificia, quæ constant duabus stegis; *két rendű.* Comen. 85: Hæc ædificia alibi *distega* et tristega sunt. Cf. Orelli Inscr. 4549.

1. **Distentio,** actus intendendi; *kifeszítés.* Brunner 23. vehementissimæ nervorum *distentiones.* Cf. Cels. 2, 4; 8; 8, 4; 25; Scrib. Comp. 89.

2. **Distentio,** (Du C.) dissensio, contentio; *viszály.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 88. De qua utique forma Episcoporum etiam est orta *distentio.*

Disterminator, finis, limes disterminans; *szétválasztó, elválasztó határ.* Schwart. Scult. 15. Carpati, æterni illius Hungariæ *disterminatoris.* Bel. Geogr. 434., 549. Cf. Appul. de Mundo p. 57.

Distillare, destillare, partes volatiles et fluidas materiæ in vasis occlusis destillando separare, calore urendo extrahere; *lepárolni, tisztálni, lombikolni.* It. distillare. Vern. Met. 18. Certe si lignum occluso vase *distilletur,* nec cineres dabit, nec fuliginem.

1. **Distillatio,** actus destillandi, liquandi; *lepárolgás.* Kol. Cod. 7. *Distillatio* est vaporum aquorum in suo vase *elevatio.*

2. **Distillatio,** actus stillandi; *csepegés.* It. stillare. Ger. Triefen. Fej. IV. 1., 49. eratque sacri illius liquoris non modica *distillatio.*

Distilatitia aqua, aqua destillata; *lepárolt víz.* Arch. Rák. VIII. 340. Vitra in quibus sunt *distilatitiae aquae,* unguenta et oleum.

Distillator, liquator; *szeszégető.* It. distillatore. Curios Misc. 202. Summi siquidem artis chymicæ Magistri et insignes *distillatores* in eo extrahendo laborarunt.

Distinccio, pars (Du C. al. s.); *rész, ág.* Tkal. Mon. Ep. I. 11. an. 1201: ubi Sawa fluvius in duas *distincciones* se dividit.

Distinccio herbalis v. **erbalis,** divisio communis agri, cuius limites cespes efficiebat; *fűnosztás.* Ger. Grasrain od. Tründelschlag. Gazd. tört. szem I. 223. *herbali* v. erbali *distinccione;* erbaliter divisa; mediantibus erbalibus divisionibus; per herbas divisa.

Distincte, insigni honore ornatus, eminenter, præcipue; *kitüntetve.* Batty. Ger. 144. Illæ inter se diversis intervallis distant a terra, isti *distincte* semper in aspectu divinæ claritatis adstabunt.

Distinctio, quæ vulgo dicitur Mege, provinciola, confinium (Du C. al. s.) *határvonal, megye, mesgye.* Száz. XV. 221.

Distinctivus, distinguens; *megkülönböztető.* It. distintivo. Num. Hung. 19. Vern. Psych. 11. *distinctivae* proprietates speciei.

Distinctum corporeum, separata pars. Georch H. T. II. 445. Bátor tehát az alperes azt vetné latba, hogy a számtartás alá húzandó darab jószág nem a közönséges Helységhez tartozandó volna, hanem különös magában fenálló *(Distinctum corporeum)* pusztát tenne.

Distinguibilis, qui dixtinqui potest; *megkülönböztethető.* Pázm. Dial. 121.

Distolizacio, (Du C. distollere) dedecus; *lealázás.* Georg. Sirm. 1. 233. Sed Rex Joannes nequaquam volebat propter erubescenciam dedecoris sue, quod ignominiam sumsisset ab optimates Hungarorum et fuisset in *distolizacione.*

Distoma hepaticum, *juhmétely.* Ger. Egel (bei dem Schaafe) Lzb. Cod. Med. III. 350.

Distorsio, distortio, a distorquendo; *összecsavarás.* Bene Med. I. 41. convulsiones et *distorsiones* ossium.

Distractio, gaudium; animi relaxatio, remissio (Du C. al. s.); *szórakozás, mulatság, élvezet.* It. distraimento. Act. et Doc. Rákóczy p. 22. qua tractus (rectius: tractatus) prolongatione... magnam Imperatori Romanorum intuleramus *distractionem.* Rák. Ön. p. 195. l. 23—26. innocentibus *distractionibus,* balneis et similibus.

Distractio Minuta Salis, (Du C.) venditio, mercatura tenuis salis; *sóeladás, kicsiben.* Kass. P. P. 1. 240. *minuta salis distractio* 241. ut centenarium salis in V. V. a T. finis T. xris in minori vero quantitate, si pondus T. libras non superat, libratim a T. xris *distrahere* possit.

Distractor, (salis) (Du C.) venditor; *sókufár.* Kass. P. P. I. 241. Exponderato semel iuste per Regium Officium salis quanto et per *distractorem* aut eius commissionatum pro abvectione recepto. Art. Diæt. Pos. 68.

Distractoratus, us (Lignorum), officium lignorum distrahendorum; *faelárúsító hivatal.* Nov. Calend. 169. In Temesvariensi Lignorum *Distractoratus* officio.

Distractus, us, (a distrahere) dissipatio (Du C. al. s.); *szétvonás.* I. Rák. Ggy. 446. az Lupul hadának *distractust* csinálna.

1. **Distrahere,** dilapidare (Du C. al. s.); *túladni valamin, elvesztegetni.* Törvt. Msz.

2. **Distrahere,** delectare; *gyönyörködtetni, szórakoztatni.* (Du C. al. s.) Rák. Ön. p. 230. l. 12—14. (13.) . . . nihil hic interpellantibus defuit seu ad *distrahendum* animum seu ad reficiendum corpus.

Distrahere se, curis depositis se recreare, ludere; *szórakozni.* Ger. sich. zerstreuen. Reg. Turm. Præt. 36.

Distrahibilis, quod vendi potest; *eladható.* Tag. Erd. II. 230. Faginaceorum lignorum intuitu in quantum seu pro foco, seu alia . . . utilitate *distrahibilia* erunt.

Distributio servitii; *a szolgálat*

beosztása. Reg. Turm. Præt. 25. Cum Secundarium Vigiliarum Magistrum æque prout quemvis Præpositum præscriptis Listis et Tabellis provisum esse oporteat, ex eo eidem una incumbet advertere, ut *distributio servitii* (Kommandirungen) in æquitate fundata sit.

Distributor, (in Capitulo) administrator rei familiaris (Du C. executor testamentarius); *sáfár.* Tör. Tár. 1890. p. 151. Cf. Appul. Trismeg.

Distributor hospitiorum, mansionum designator; *szállásosztó.* Tör. Tár. 1889. p. 86. quartiriorum magistris et *hospitiorum distributoribus,* aliisque quocunque militari officio fungentibus.

Districtialis-Cassirer, exactor, coactor pecuniarum in districtu; *kerületi pénztáros* (had . . .) Arch. Rák. VIII. 123.

1. **Districtim,** per singulos districtus, orbes, regionis; *kerületenként, kerületileg.* Kass. P. P. I. 179. Altissimæ ac positivæ Resolutionis Regiæ circulariter publicatæ *districtim* interdicta . . . Ker. Nap. 124.

2. **Districtim,** severe; *szigoruan.* Pest. Vár. Lev. Cf. Senec. Contr. 7.

1. **Districtio,** (Du C.) pœna, mulcta a Judice imposita; *büntetés.* Batty. Leg. T. II. 83. an. 1075: Regiæ severitatis severitatem in sua *districtione* et rerum suarum præscriptione . . . patiatur.

2. **Districtio,** (Du C.) tributum, pensitatio; *adójövedelem.* Fej. II. 55. cum omnibus eorum pertinentiis . . . piscationibus, exitibus atque reditibus, placitis, *districtionibus,* viis et inviis.

3. **Districtio,** (Du C.) severitas; *szigorúság.* Reg. S. Ben. 37., 5. Nullatenus eis *districtio* regulæ teneatur in alimentis.

Districtissime, strictissime; *legszigorúbban.* Verancs. IX. 289. mihique duo etiam eiusdem sacræ Maiestatis Vestræ exhibuit mandata, quæ *districtissime* imperabant, ut ab huiusmodi violentia desisterem.

Districtuales, (Du C.) subditi, qui intra Districtum alicuius dominii habitant; *alattvalók.* Cod. Dip. Arp. V. 108.

Districtualis, ad districtum pertinens; *kerületi.* Törvt. Msz. *districtuale* forum; *districtualis* præses, tabula.

Districtus, (Du C.) territorium feudi seu tractus, in quo dominus vasallos et tenentes suos distringere potest, justiciæ exercendæ in eo tractu facultas. Italis distretto Gall. district Germ. District; *kerület, kör, vidék, járás.* Törvt. Msz. S. de Kz. Chr. II. 4., 1. Bela . . . byzantios currere fecit per *districtum* regni sui. A. 1., 12. nobiles de *districtu* Wurburg.

Districtus, 3., (Du C.) severus; *szigorú.* Reg. S. Ben. 34., 14. *Districtiori* disciplinæ subdatur. Cf. Tac. Ann. 4, 35. fin. Val. Max. 8, 2, 2. Cod. Justin. 1, 55. 6.

Disturbacio, tumultuatio, tumultus, turba; *zavargás, zenebona.* Georg. Sirm. I. 37. Et hoc erat iam ista *disturbacio* 1493 in mense Decembris in profesto Lucie virginis.

Disturbator, qui disturbat; *háborgató.* It. sturbatore. Gall. perturbateur. Germ. Störer. Cod. Dip. And. I. 385.. 427. Fej. II. 374. iure hæreditario conferremus et a destructoribus ac *disturbatoribus* atque substantias militantium Dei dilapidantibus et pretium corporis tanquam propria largientibus.

Disturbia, æ, V. *Disturbium* (Du C.) Cod. Dip. Brüss. IV. 118. qui tempore harum *disturbiarum* penes suam Matem manentes in receptione Arcium et bonorum operam suam impendissent.

Disturbido, inis, disturbium q. v. Pesty Ször. III. 100. hoc tempore *disturbidinis.*

Disturbio, onis, disturbium, dissensio q. v. Georg. Sirm. 1., 95. tota Christianitas erit in magna *disturbione.*

Disturbior, inusitatus comparativus a *disturbium:* turbulentior; *zavarosabb.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 29. vel futuris *disturbioribus* temporibus.

Disturbium, tumultus, turba; *zavargás, háborgás, pártmozgalom.* Cod. Dip. Brüss. IV. 116. Arch. Rák. VIII. 203. in his *disturbiorum* temporibus. Cod. Dip. Fam. Com. De Sztára, V. II. 73. Georg. Sirm. I. 6.

Disunio, onis, discordia, dissidium; *öszszeháborítás.* It. disunione. Gall. distraction. Germ. Entzweiung. Nill. Symb. p. 680: ad subvertendum potentissimum imperium . . . unica et sola sufficit *disunio.*

Disunitus, 3., non unitus; epitheton Græci ritus Catholicorum orientalium; *nem egyesült* (keleti) vallású (görög). Passim.

Disvestire, oppos.: investire, privare (Du C. al. s.); *megfosztani.* Kuk. Jura I. 21. an. 1087.

Ditator, (Du C.) qui divitiis auget, locupletat. V. s. *Pauperator; gazdagító.* Cf. Augustin Conf. 5, 5.

Dittales, subscriptio, signum, titulus mercatoris, ab It. ditta; *czégek.* Törvt. Msz.

Dittalis, negotiator; *bejegyzett czégü kereskedő.* Törvt. Msz.

Dittalista, æ, V. Dittalis. Törvt. Msz.

Diurnale, (Du C.) liber Diurnale officium continens; *rövid zsolosmakönyv, napi imák.* Nagy Hier. Catal. Libr. S. Ivan. 449. *Diurnale* Clericorum quotidianarum precum. Száz. XXVII. 344.

Diurnaliter, diu, in dies; Diurnaliter et nocturnaliter, dies noctesque; *éjjel-nappal.* Fej. X. 1. 564. quo et alios infinitos ad vos alternatim *diurnaliter et nocturnaliter* volitantes protegitis.

Diurnista, æ, scriba, cui merces diurna solvitur; *dijnok, napszámos iró, napi béres.* Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 18. Tab. Conscr.

Diurnum, merces diurna (Du C. al. s.); *napibér, napszám, napdij, napi díj.* It. giornata. Törvt. Msz. Jogt. Em. T. II. 1. p. 438. Kuk. Jura I. 427.

Diutive, diutine; *hosszú időn át.* Sup. An. Sc. II. 256. an. 1438: terræ particula... *diutive* et ab antiquo fuisset appertinens ipsarum metarum.

Diuturnalis, solitus, diu in usu vigens; *régi, szokásos.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 433: in posterum nemo ultra præscriptam... *diuturnalem* mercedem . . . murariis pendere ausit.

Diuturnare, diuturnum esse, continuari; *tartani, hosszasan tartani.* Cod. Dip. And. II. 382., 435. quæcumque materia iurgionis . . . fuisset exorta et *diuturnata.*

Divagatio, errores; *idestova való csatangolás.* Sup. An. Sc. II. 348. an. 1435: hortatus est, ut privilegia redderet . . . ne illa per *divagationem* suam perirent. Fej. V. 295.

Divagus, 3., vagus; *csavargó.* Szende. Misk. tört. III. 166. an. 1521. confratres non debeant esse *divagi* sed coniugati.

1. **Divalcare,** solvere (a falcare); *kihasitni, kifizetni.* Kronst. III. 793: Carpentario *divalcavimus* 6. asp. quod laboravit in turri.

2. **Divalcare, divalgare,** 1. falce demetere, 2. defalcare; *1. lekaszálni, 2. levonni.* Kronst. III. 62., 272: pratum, gramon. 123., 599., 792., 793: de summa.

Divalis, (Du C.) divinus; *isteni.* Nagy Hier. Cf. Spartian. Carac. 11. fin.

1. **Divan,** summum Collegium Senatus, apud Turcas, quod potestate imperatoria administrat Turciam, alias *Summum Divani Collegium.* Bel. Geogr. 546. Szilády. Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Divan* vmint a szultán, úgy minden tartományi kormányzó mellett volt egy *főtanács* azaz *divan,* mely állott a pasán kívül a kádiból, janicsár, rendes szpahi és hűbéres tisztekből és végre a szolgálatban megvénültekből, kiknek nagy tekintélyök volt.

Divanbeki, summus regni prætor apud Persas iudexque; *főbiró.* Bel. Geogr. 606. Inter quos (administros) primum occupant locum 6. *Diwanbeki,* Summus regni Prætor Judexque.

Divan kihatibler; *titkárok.* Tör.Tár. 1892. p. 431. Hi (Beglerbeghi, Defterdarlar) omnes in publico divan = senatu imperiali sedes suas habent; sedent et præterea in prænominato divan = senatu publico scribæ seu secretarii ac notarii 40, *divan kihatibler* nominati, qui nulla mora interjecta omnes literas absolvunt ac curant.

Divanicus, 3., ad Divanum pertinens. I. Rák. Gy. 782. *Divanicus* Vezirius.

Divanum, i, V. Divan. Isthv. X. 151. Res ges. p. 74. Verancs. V. 116.

Divenditio, actus divendendi; *eladás.* Bene Pol. 92.

Divergens, differens, discrepans; *szétirányzó, elhajló, eltérő.* Törvt. Msz.

Divergentia, æ: differentia, discrepantia; *eltérés.* Kon. Egyh. 55.

Diversari, commorari, degere, abesse; *tartózkodni, távol lenni.* Euch. p. 16: Exue tandem squalorem, quo inde a tempore *diversantis* apud exteros sacræ dexteræ (sc. Sti Stephani) longo annorum intervallo fœdata fuisti.

Diversificare, (Du C.) diversa facere, in diversas partes distribuere, separare, segregare; *különbözővé tenni, elkülöníteni, megváltoztatni, megkülönböztetni.* Pázm. Dial. 441. Mall. C. 1. Luc. Regn. Dalm. 44. Suppl. An. Sc. V. 181. an. 1440: *diversificatus* census secundum quantitatem agrorum solvitur.

Diversificatio, diversitas, natura dispar; *különbözőség, különbözővé tevés.* It. diversificazione. Pel. In Epiph. s. I. c. 4. Quarta ratio est confusionis linguæ et *diversificationis.* Serm. Hiem. 23. o.

Diversificativus, 3., discrepans; *elütő, különböző, össze nem hangzó.* Kövy. El. 687. eodem redit *singularitas diversificativa* seu discrepans; dum diversa narrant. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 200. Discrepantes *(diversificativae)* testes.

Diversimode, (Du C.) diverso modo; *különböző módon.* It. diversamente. Pel. Pom. In nat. Dom. s. VII. c. 5. Diverse nominibus significatur ad exprimendam *diversi-*

mode perfectionem. S. de Kéza Chr. I. 1., 2.

Diversimodus, 3., diversus; *különböző.* Cod. Dip. And. II. 114., 128.

1. **Diversio,** directio, (a divertendo) flexus, flexio; *irány, fordulat.* Arch. Rák. IV. 155. Jókai Kárpáthy Zolt. 137. csináltak a víznek sarkantyút meg futóárkot ki a szántóföldekre, hogy arra is tehessen egy-egy *diversiót.*

2. **Diversio,** Quartirium; *szállás.* Ac. Com. Sopr. p. 67: *diversionibus* seu quartiriis onerentur (sc. regnicolæ).

Diversiones (Per), per impetum inopinatum; *csatangolással, váratlan támadással.* Arch. Rák. VIII. 101. Arra nézve, rendeltetnek Commendirozó generálisok, hogy látván módját s alkalmatosságát *per diversiones* nyughatatlankodjanak.

Diversitor, deversitor, caupo; *korcsmáros.* Kass. Ench. I. 85. *Diversitores* vinum, aut alios liquores Postæ Famulis in officiosis commeantibus epocillare non audeant. Norm. Ordin. an. 1775. Tab. Conscr. Pest Vár. Levt.

Diversium, V. Diversorium. 1. Arch. Rák. 1., 30. Negotium Ioanni Radványi quoad *diversium.*

Diversorarius, caupo; *csapláros, kocsmáros.* Patr. Const. 322. *Diversorarii.*
Hic pretio maiore dapes emptoribus ante
Nunc sua mercanti vendidit ossa neci
Plus anima Gangio dilexit munera: lucrum
Cura prior; Numen cura secunda fuit.

1. **Diversorium,** (Du C.) deversorium; *vendégfogadó, vendéglő, beszálló, kocsma.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 193.

2. **Diversorium,** vita humana. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Diversorium ad signum albi equi; *vendéglő a fehér lóhoz.* Cod. Evang. V. III. p. 363. Tandem ... in *diversorium ad signum albi equi* omnes convocantur.

Diverticularis via, (diverticulum) flexa via; *dűlő út.* Art. D. 1840. p. 29.

Diverticulum, (Du C. diversitas) deverticulum; flexus, declinatio fundi (Thelekthekeruleth); *telektekerület, dűlő.* It. agri. Szam. Tih. Apáts. p. 22: 1395. Abhinc inter duas sessiones versus aquillonem procedendo in *diverticulis* terrarum arabilium. Kass. Jur. Civ. Lex. 18. Törvt. Msz.

Divertigium, flexus, inflexio; *kanyarulat.* Han. Hist. Eccl. p. 12. A meridie autem ea parte Danubii ... quæ est a *divertigio* Tibisci amnis.

Dives, ium, merces; *áruczikk.* Kronst. II. 299. an. 1533: Stephano ... cum literis ... misso, ex parte quarundam *divium* (fors. mendum pro: ovium) per.... Maylad detentarum.

Divexatio, vexatio; *zaklatás.* Tag. Erd. II. 412.

Dividenda, æ, rata pars, pars alicui conveniens; *osztalék.* Bék. Közokt. 20. *napi osztalék (dividenda).*

Dividens lucri socialis, lucrum pecuniæ in aliquo opere collocatæ; *egy részvényre jutó társasági nyereség.* Törvt. Msz.

Dividere, (Du C.) testamento disponere; *végrendelkezni.* Decr. Steph. Reg. Hung. I. 2. c. 5: Decrevimus ... ut unus quisque habeat facultatem sua *dividendi,* tribuendi uxori, filiis.

Dividere per Erbas, distinguere sorte divisos agros cespitoso limite; *füvön osztani.* Gazd. tört. szem. I. 226. *dividendo* per jugera seu *Erbas.*

Dividere per ilia, pro Horatiano: lumbos alicui perfringere. Text. v. s. *Secare per medium.*

Divina suffragia, principum rescripta; *fejedelmi irat.* Batty. Leg. T. II. 35: patet *Divina suffragia* appellari Principum resripta, quibus suffragantur Canonibus.

Divinalis, e, (Du C.) divinus, sanctus; *isteni, szent.* Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. I. c. II. Primo ex iure *divinali* obligamur salutare benedictam virginem. Serm. Hiem. 14, d.

Divisibilitas, proprietas rei, quæ dividi potest; *oszthatóság.* It. divisibilità. Vern. Psych. 179. Deum bonum! per quot sæcula iam exercuit Philosophos continui *divisibilitas.* Pázm. Dial. 305. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 71.

Divisio, dissensio (Du C. al. s.); *eltérés.* Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1350: forte erit *divisio* in aliqua parte aut de situ aut de loco.

Divisio per herbas v. erbas, V. *Distinccio herbalis.*

Divisionabiliter, divisione. (Georges divisibiliter) *osztható módon.* Cod. Dip. And. II. 449., 523.

Divisionale, (Du C.) (Sc. Scriptum) V. *Divisionales.* Kov. Form. St. CXXVIII. *Divisionale* inter Parentem et Liberos ad protonotarium.

Divisionales, litteræ ad divisionem bonorum, rei familiaris pertinentes; *osztálylevél.* Arch. Rák. VIII. 307. Törvt. Msz.

Divisionalia, ium, negotia ad rem familiarem dividendam pertinentia vel litteræ divisionales; *osztályos ügyek.* Thaly Száz. VI. 520.

Divisionalis frater, qui in possessione aliquam partem habet; possessionem inter se dividentes; *osztályos.* G. Fej. I. 161. Quod Paulus et Thomas filii quondam Lamperti, comites consanguinei et *divisionales* fratres.

Divisionaliter, iure dividendi; *osztályképen.* Magy. Tör. Tár. XII. 67. domus *divisionaliter* sibi cessisset. Cod. Dip. Pat. VII. 454. Cod. Dip. de Sztára II. 337.

Divisionarius, 3., ad divisionem pertinens; *elosztó.* Tör. Tár. 1886. p. 627. iure *divisionario.*

Divisive, divisus, divise, dividendo; *elválasztva.* Pázm. Dial. 326. Cod. Dip. And. II. 39., 50.

1. **Divisor,** (Du C.) iudex ordinarius in negotio divisionis; *osztó.* Nagy Jus. Trans. Sax. 179. Ab hoc (foro divisoratus) appellatio datur ad forum magistratus, qui *divisores ordinarii* (divisoratus) sunt in materia divisionis iudices ordinarii, a iudicibus vero ordinariis ad senatum fit appellatio.

2. **Divisor,** alias Decanus, qui proventus Capituli inter eius membra dividendos administrat (Du C. al. sensu); *osztogató* (káptalanban). Kon. Egyh. 303.

Divisoratus, us, officium divisoris, qui alimenta distribuit; *osztó hivatal.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 125.

Divisorius, 3., dividens, unicuique suum tribuens; *osztó.* Pel. De s. Mathia s. I. c. 6. Quæ sors vocatur so rs*divisoria.*

Divisum; *osztott egész.* Vern. Log. 158. Conceptus ille superior, cuius inferiores enumerantur, vocatur *divisum;* inferiores vero dicuntur membra dividentia.

Divisus (frater), qui divisit; *osztályos atyafi.* Kövy. El. 308. *frater divisus* in bonis alterius fratris cum quo divisit ... licet *divisus* improlis moriatur.

Divortiare, (Du C.) conjuges separare; diducere matrimonium; *házastársakat elválasztani.* Nill. Symb. p. 146: Auri sacra fames tantum invaluit apud græci ritus sacerdotes, ut legitima etiam matrimonia ... pro tribus ... florenis ... *divortiarent.*

Divortiatus, 3., divortio discisus, separatus; *elvált (hazasfelek).* Nagy. Jur. Trans. Sax. 39. Legibus enim municipalibus de modo pertractationis substantiæ coniugum *divortiatorum* nihil statuitur.

Doana, æ, (Du C.) ædes, in quibus fiscales reditus, vectigalia, portoria pro mercibus inferuntur; *vámház.* Ljub. Mon. Sl. I. 120.

Doblerius, nummus aureus (Du C. al. s.); *arany.* It. dobla, Ger. Pistole (Münz). Ljub. Mon. Sl. XI. 665. an. 1347.

Docens, doctor, præceptor; *tanító, docens.* Germ. Docent. Leges. Schol. Schem. 39. In classe grammatistarum minorum. *Docens:* Andreas Maresch, conrector.

Docens Linguæ Gallicæ, qui tradit, docet l. G.; *franczia nyelv tanítója.* Pest. Levt.

Docetæ, alias *phantasiastae,* qui verbum tantum in phantasia non vere caro factum esse docebant; *képzelgők.* Nagy Hier.

Dochia, æ, (vox Hunnica), exequiæ; *végtisztelet.* Tör. Tár. 1893. p. 3. Patri mortuo, *dochia* eorum (Hunnorum) lingua vocant, quæ in iustis mortuorum observari apud eos solent.

Docibilis, (Du C.) docilis; *tanulékony.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 106. Nill. Simb. 37. Otia Bachm. 197. Cf. Tertull. Monog. 12. Prisc. p. 1125. P.

Docimasia, æ, gr. δοκιμασία, examen, disquisitio; *vizsgálat.* Otia Bachm. 15.

Docimasta, æ, δοκιμάζω, probator minerarum; *ásványvizsgáló.* Faber. Jur. Met. 40. Penes maiora officia Montana ordinarie præcipui officiales sunt: *Montium Magister,* una *Judex Montanus, Geometra Montanus, Docimasta, Fodinarum Curator* et *Montanus Scriba.* Faber. Jur. Met. 43. *Docimasta.* Investigat erga inviationem Præfectorum fodinalium operum mineras, antequam ad Ustrinam deferantur intuitu valoris earum interni atque erga ordinationem præfecti sibi Officii Montani suscipit perficitque ita dicta officiosa tentamina et probas, ut tam adparatio advectioque minerarum penes fodinalia opera eis adcommodari possint.

Docimasta Ustrinarum, V. *Docimasta.* Nov. Calend. 222.

Docimastica Officina, officina, in qua minera examinantur; *ásványvizsgáló hivatal, műhely.* Nov. Calend. 222.

Docimasticus, 3., investigans, explorans; *vizsgáló.* Opin. in montanisticis F. 2. proba *docimastica.*

Doctiloquus, 3., ad normam Phœbiloquus, loquens docte (Du C. *doctiloquax; tudós társalgású.* Nagy Orod. L. I. 62:

En ego *doctiloqui* pando tibi Nympha re-
[cessus.
Quippe: quod Hungaris in nostræ sua regna
[Sorores
Continua posthac lege tenenda dabunt. Cf. Enn. ap. Varronem L. L. 7, 3. 89. Mart. Capell. 9. p. 305.

Doctinarii, societas, quæ erudiendis pueris in elementis doctrinæ Christianæ vacabat in Italia tempore Pii 4-ti et in Gallia tempore Clementis Octavi papæ; *hitelemző társak.* Nagy Hier.

Doctio, onis, actus, munus docendi (Du C. *doctrina); tanítás.* Nill. Symb. p. 661: Tunc redux Roma Jacobus Aaron assumpsit *doctionem* prædictarum classium. Cf Anecd. Helvet. 75, 26.

Doctor, medicus (Du C. al. s.); *orvos.* Máty. 211. Törvt. Msz.

Doctoralis, doctoris; *doktori.* Kuk. Jur. II. 302. Cum hac occasione SS. et. QQ. illis motivis ducti, ut Eruditi Patriæ huius filii ob defectum requisitarum Expensarum ad aliquam similem Universitatem transire nequeuntes Domi *Laurea doctorali* decorari queant.

Doctoralis gradus, gradus doctoris, alias magistralis gradus; *doktori fok.* Oltv. Act. Synod. 101.

Doctorandus, 3., (Du C.) ad doctoris gradum promovendus; *doktorrá avatandó.* Nagy Hier. Beng. Ann. Er. Cœnob. Cat. Bullam Pontificiam et Diploma Cæsareum pro *doctorandis* bene meritis procuravit.

Doctoratus, us, gradus, munus doctoris; *jeles tudósság, tanárság.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 178. gradus *doctoratus; bölcselkedési tanárság.*

Doctoratus Philosophicus, laurea philosophiæ; *phil. doktorság.* Tör. Tár. 1888. p. 204.

Doctorice, doctorum autoritate; *sz. atyák, irók tekintélye alapján.* Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. 3.: Decimum testimonium legis *doctorice* sive autentice, quia hoc ipsum multorum doctorum sanctorum auctoritas confirmat.

Doctoricus, 3., ad docendi munus pertinens, doctoris; *doktori, tanítói.* Pel. De s. Stephano s. I. c. 5: Deus sublimavit Stephanum in magnas dignitates, tertia est *doctorica.*

Doctrina gustus, Scientia pulchri, Aesthetica; *széptan, eszthética.* Greg. Aesth. 7. Notio Aestheticæ. Brevissime definiri potest, ut Scientia pulchri (Schönheitslehre)... quamobrem non paucis hæc Scientia nuncupatur *Critica* vel *Doctrina gustus* (Geschmakskritik oder Lehre) quæ doceat obiectorum pulchrorum pretium definire.

Doctrinalis, ad doctrinam pertinens; *tan...* It. dottrinale. Cher. Jus. Eccl. I. 93. Hæc est veri Canonum sensus explanatio, quæ authentica, *doctrinalis, usualis* et iudiciaria esse potest.

Doctrix, magistra, præceptrix; *nőtanító.* Ger. Lehrerin. Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 379. Cf. Aug. de mar. eccl. cath. 16.

Documentare, documentis, monumentis demonstrare; *oklevelekkel bizonyítani, oktatni.* Törvt. Msz.

Documentum, (Du C. documenta) monumentum scriptum; tabulæ, chartæ, instrumentum, quo rerum ius firmatur; *oklevél, bizonyítólevél, tanúirat.* Törvt. Msz. Wallasz. Præf.

Docuus, doctus, V. *Diacus; iró diák.* Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 49., 51. Ut hoc dictavit *docuus.*

Doga, æ, (Du C. 3.) lamina dolii; *donga.* It. doga. Ljub. Mon. Sl. IV. 51. an. 1362: onus erat *doge* et caseus. Cf. Vopisc. Aurel. 48.

Doganicz bassi, supremus nisorum; *fősolymár.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Dogmaticæ leges, præcepta fidei; *hitágazati törvények.* Törvt. Msz.

Dogmaticismus, dogmatica methodus docendi; *meghatározó tanításmód.* Kass. Jur. Civ. Lex. 18.

Dogmatico-elencticus, 3., præcipiens et refutans, arguens; *tanító és czáfoló tételeket tartalmazó.* Fabó. Monm. Evang. II. 373. libellos nonnullos *dogmatico-elencticos* idiomate bohemico edere constitueram.

Dogmatico-theoreticus, Dogmatico-practicus, Kaprin. Eloq. II. 815. Concio moralis dogmatica est, quæ res ad fidem ac mores hominum pertinentes docet. *Δογματικός* enim idem est latine ac ad dogmata, ad doctrinam, ad præcepta pertinens. 1. *Dogmatico-theoretica,* quæ iure morum ea docet, quæ nostra scire solum et credere interest. 2. *Dogmatico-practica,* quæ docet, quid in re morum agere debeamus.

Dogmatista, æ, dogmata præsertim falsa et erronea disseminans. (Du C.) Carlow. Log. 140. Licet autem etiam *Dogmatista* (nam dogmaticus ab hoc differt) dictatoris more multa præcipiat.

Dogmatizare, (Du C.) docere, dogmata, disseminare; *tanítani.* Haz. Okl. 394. an. 1435: sectam venenosam... promulgatam et *dogmatizatam.* Cf. Augustin. Ep. 57, 8. fin.

Dogmatizatio, disputatio, disquisitio de articulis fidei, interpretatio dogmatum; *vallásczikkezés, vallástételek magyarázása, vitatása.* Fej. Jur. Lib. 43. Burian Blandr. p. 158. Fej. VIII. 3. 307.

Dohana, æ, (Du C.) *doana* q. v. Ljub. Mon. Sl. IV. 111. an. 1376.

Dohanizatio, ab hung. *dohányozás,* actus fumum Nicotianum hauriendi. Bék. Debr. főisk. törvt. 148. ebrietates. *dohanizationes..* ad scholæ officiales delaturum.

Dohannizare, ab hung. *dohányozni,* fumum Nicotianum haurire. Tabak-rauchen. Bék. Debr. főisk. törv. 140. *Neutralistas*... intra et extra scholam *dohannizantes*... manebunt leges.

Dolabrosa Silva, quæ iam securibus cædi, runcari potest; *bárdos erdő, vágásra alkalmas.* Werbőczi 242. Item *Sylva* maior puta *dolabrosa* et glandifera seu sub dolabro et venatione existens ac pro quolibet opere et artificio valens. Cod. Dip. Pat. V. 241., 362. Bék. Pászt. III. 318. an. 1444.

Dolare, potando absumere; *elinni.* Kass. Ench. III. 606. Sodalium Opificum abusus, per quem omnis, superatis Tyrocinii annis ad Sodalitium admovendus, deposita prævie Taxa per Sodales *dolari* (vulgo Hobeln) consveverat, interdicitur. Norm. Ordin. an. 1801. 25. Juny.

Dolator, (Du C.) qui artem dolandi exercet, faber tignarius, materiarius; *ács.* Fej. 1., 393. sutores duo, fabri duo, aurifex unus, *dolatores duo,* molendinarii cum molendinis duo.

Dolatrium, instrumentum dolandi; dolabrum; *bárd.* Száz. XVII. 838. *dolatrio* eloquentiæ levigare.

Doleator, (Du C.) vietor, doliarius; *kádár, bodnár.* Ger. Böttger. Tör. Tár. 1890. p. 380. Kronst. I. 94. Száz. VI. 289.

Doleman, Dolleman, V. *Dolman.* Kronst. I. 481. an. 1527: *doleman, dolleman* s. tunicis.

Dolere super aliquem, alicuius casu dolere; *sajnálni vlkit.* M. Flor. Fontes. II. 185. Erney comes, pacis amator, *doleo super te,* quasi super fratrem meum.

Doliaris philosophus, Diogenes. Ke. Or. Reg. imago. A. 3. cum *doliari philosopho*... Religionis vicos percurrite.

Doliarius, i, *doleator* q. v. Car. Bel. De archioff. A Pincernarum ergo Magistris mandata accipiebant Tunnarii, Butiferi, *Doliarii* et quæ huc pertinuere ministeria reliqua.

Doliator, (Du C.) *doleator* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 384. Cod. Ev. I. 25. *doliatores* pro... colligatione vasorum mustum accipere soleant. Mon. Comit. Trans. II. 181.

Dolicapax, significat ætatem, quando puer eligere potest inter bonum et malum, capax fraudis fit; *vétkezni tudó, vétekre hajlandó.* Pel. De Innocentibus s. II. c. 2: Pueri non verentur nudi incedere usquequo dum fiunt *dolicapaces.*

Dolium, (Du C. 4.) cupa maior, lacus vinarius; *bodony, bödöny, döböny, faedény, melyben sajt tartatik.* Törvt. Msz.

Dolman, (turc. dòlâmân), breve vel longum funiculis ornatum amiculum Hungaricum; *dolmány.* Tör. Tár. 1889. p. 379. De uno *dolman* simplici sine subductura.

Dolor caducus, epilepsia, morbus comitialis; *nehéznyavalya, nehézkór.* F. Forg. Comm. 376. Johannes autem tum gravissimo morbo ex dolore colico et *caduco* laborabat.

Dolor punctorius cordis, cardialgia; *szívszúrás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 192.

Dolorifice, cum dolore; *fájdalmasan.* Bene Med. V. 59.

Dolorificus, 3., (Du C.) dolorem excitans; *fájdalmas.* Bene Med. I. 59. Cod. Evang. T. I. p. 193.

Dolorose, cum dolore (Forc. tantum ad. dolorosus); *fájdalmasan.* G. Fejér. X. I. 511. quam. (sc. declarationem) nobis idem Lucas Præpositus et Domini de Capitulo Budensi fecerunt *dolorose* in præmissis.

Dolorositas, (Du C.) ærumna; *fájdalmas volta, nyomorúság.* Pel. In. parasceve s. II. c. 1. V. s. v. Excrescentia.

Dolus bonus, fraus innocens; *ártatlan fortély.* Törvt. Msz.

Doma, atis, (Du C.) tectum vel atrium, quod non tegitur; *olasztető, siktető.* Nagy Hier. Cf. Hieron. Ep. 106 nro 63; 58 no 11; Vulg. Matth. 10, 27.

Domalis census, 1. habitationis merces, 2. tributum domo in sedes impendendum; *1. házbér, 2. füstpénz.* Törvt. Msz.

Domania, fiscus regius; *koronajavak, fejedelmi jószágok.* G. domaine. Vuch. Jur. Feud. 46. Bona publica relate ad Principem aut destinata sunt necessitatibus Civitatis tolerandis et tunc bona civitatis sensu stricto audiunt, Romanis ærarium, aut ad tuendam dignitatem Principis qua talis eiusve familiæ *Domania,* Romanis Fiscus. Törvt. Msz.

Domanialia bona, *Domanium* V. *Domania.* Par. Páp.

Domatim, (Du C.) per domos; *házról házra.* It. di casa in casa. Ger. von Haus zu Haus. Jogt. Eml. T. III. p. 295: *domatim* fienda visitatione. Pest. Vár. Levt.

1. **Domestica,** æ, (sc. cassa) fundus reform. ecclesiæ; *az országos református egyházi közalap.* Kon. Egyh. 335.

2. **Domestica,** æ, ærarium comitatus; *házi pénztár.* Jókai Rab. R. I. 8. ebből fizettetett hatezer forint a kincstárnak, mint földes uraságnak, kétezer forint a vármegyének a *domesticába.*

Domesticalis, domesticus; *házi, családi.* Cod. Com. Zichy T. I. 188: curis *domesticalibus.*

1. **Domesticare,** (Du C.) habitare, domo uti; *lakni.* Ljub Mon. Sl. IV. 4. an. 1358: qui per aliquod tempus conversaretur et *domesticaretur* in curia nostra.

2. **Domesticare,** domare, mansuefacere; *szelidíteni.* Pel. Serm. . . . Elephas *domesticatus* semper obedit liberanti se Hiem. 31. h., Pasch. 9. h. (Du C.)

Domesticatim, per domos; *házanként.* (Fináły: magánházakban, otthon). Hor. Mem. 25. Cf. Suet. Cæs. 26.

Domestici, V. Commensales 1.

1. **Domesticus,** i, (Du C.) qui proprias sedes habet; dare se ad domesticum: domum ire; *saját ház, saját házába menni.* Georg. Sirm. I. 374: quum neglexerat Rex Ferdinandus eum ad quingentos equos solvere, mensionariam mox deposuit miliciam suam contra Turkos et *se ipsum dedit ad domesticum* ut paterfamilias in Transilvaniam.

2. **Domesticus,** i, bonus civis; *hazafi.* Fjp. Anon. 17. b. vicine nationes . . . confluebant ad ducem Arpad . . . et plurimi hospites facti sunt *domesticj.*

Dometa, fors. idem quod Camelus dromas (Linn.) *dromedar; teve.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Domicænium, i, cœna domi; *otthon való vacsora.* Verancs. VII. 177. Nos in aula erogamus non corrogamus, cæterum et nostro foco et nostro *domicaenio* gaudemus. Cf. Martial. 5, 78. et 12, 77.

Domicella, æ, (Du C.) herula, filia nobilis; *kisasszony.* Magy. Tör. Tár. V. 230. Arch. Rák. I. 109. VIII. 331. Marc. Chr. I. 88.

Domicellares, seminarii alumni; *kis papok.* Kon. Egyh. 291.

Domicellaris canonicus, (Du C. domicillaris can.) Junior canonicus, cui necdum est ius Capituli; *czímzetes kanonok.* Nagy Hier. Molnár Patv. 48.

1. **Domicellus,** (Du C. 2.) familiaris domesticus; nobilior de familia cardinalium; *házi barát.* Batty. Leg. III. 50. te in *domicellum* et familiarem nostrum . . . benigne recipimus.

2. **Domicellus,** i, (Du C.) dem. a dominus; *úrfi.* Fjp. Szám. 121. an. 1410: interfuit *domicellus.*

Domicilia, orum, suppellectilia; *házi bútor.* Tör. Tár. 1893. p. 26. Fej. IX. 6., 48. Universas res suas et *domicilia* in domo sua existentes memoratus Nicolaus committens delegasset.

Domiciliare, mittere in coloniam, collocare in colonia, domicilium dare; *házasitni, telepitni.* Törvt. Msz.

Domiciliari, habitare; *lakni.* Knauz M. E. Str. I. 29.

Domiciliatio, actus certam sedem ac domicilium parandi; *letelepités, honosítás.* Opin. 1810. de *domiciliatione* . . . Zingarorum.

Domiciliatus, sedem stabilem et domicilium habens; *házas, hajlékos, telepvényes.* Germ. ansässig, sesshaft. Kelem. Inst. Jur. Pr. 448. Qui vero nihil vel tam parum colendum sumpserunt, ut nec unam octavam Sessionis efficiat, Inquilinorum nomine veniunt. Et hi rursus vel suas domos in fundo dominali habent, *domiciliati;* vel non, sed alienas ædes incolunt, et *non-domiciliati* vocitantur. Pfahl. Jus. Geogr. II. 155.

Domicilium suum tenere, habitare, domicilium habere; *lakni.* Reg. Turm. Præt. 39.

Domicilla, V. domicella. Arch. Rák. IX. 140. Illustrissimæ Dominæ Kuklanderianæ cum sua *Domicilla* datur facultas in suo carpento vel vero scheza abscedendi.

Domicillat, pro certa, fixa sede pendens vectigal; *fizetéslakos, telepvényes fizetéslaki személy.* Törvt. Msz.

Domiducus, 3. (Epitheton Deæ tutelaris, quæ domum deducendos sponsum et sponsam tuetur) *jegyesek védője.* Cf. Augustin. Civ. Dei 6, 9; 7, 3. Bocat. Hungar. p. 353:

Publice tradet *Domiduca* Juno,
Hæc breve carmen.

Domificatio, ædificium maiori adnexum, ab eo pendens (Du C.). Kat. Hist. VIII. 327. sive constant in civitatibus seu castris vel villis, seu domibus vel *domificationibus,* iurisdictionibus, dominiis, homagiis etc.

Domigena, æ, (Du C.) vernaculus, indigena; *itthon-, benszületett.* Opin. 1810. de domicil. Zingar. A.

Domina, (Du C. 4.) sunt dominæ nobilium uxores; domina est etiam mulier quævis cf. voc. Ital. «donna» a domina; *úrnő.* Marc. Chr. I. 10., II. 68., II. 98.

Domina Aulica, femina illustris nobilis a regina; *udvari hölgy.* Diar. Com. 30.

Dominalia Beneficia, reditus, fructus domini; *földesúri jövedelem.* Georch. H. T. III. 342. Benkő Top. Misk. 26.

Dominaliter, (Du C.) auctoritate domini; *mint uralkodó.* Sim. Num. 59. Ego Cresimir Stephani Regis Filius Rex Dalm. Croatiæque etc. Regaliter auctorizo, *dominaliter* corroboro. Luc. Regn. Dalm. 97.

Dominatio, (Du C. 1.) dominus, dominium, terra, prædium domini; *uraság, uradalom.* M. Bel. Geogr. 501. Forum Oppidanum in oppidis est, a quo, caussæ dubiæ, in liberis quidem, ad Comitatus vel Communitatis tribunal; in iis vero, quæ *dominationi* subiecta sunt, ad Dominos terræ provocari solent.

Dominatio Vestra, (Du C. 4.) titulus allocutionis. Text. v. s. *Tracta.*

Dominator, dominus, *úr.* Ljub. Mon. Sl. I. 11. an. 1181.

Domini, magnates; *főurak.* Tör. Tár. 1887. p. 99. A *Domini* et *nobiles* közti különbség, melyen a későbbi magyar rendiség s az országgyűlésnek két házban való tanácskozása is alapul, már István idejében létezett.

Domini provinciales, in concilio præsentes magistratus; *a gyűlésben jelenlevő tisztviselők.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 439. die bei der Versammlung anvesenden Beamten bald *Domini Provinciales,* bald *Domini* Saxones genannt werden.

Domini Saxones, V. *Domini provinciales.*

Dominica ante Rogaciones, *keresztjáró hét előtti vasárnap.* Pesty Ször. III. 66.

Dominica Cantate, a Psalm. 98. qui incipit: Cantate Domino; *negyedik vasárnap husvét után.* Verancs X. 184.

Dominica circumdederunt, (Du C.) dicta ab exordio Missæ, quæ in Septuagesima legitur. An. Sc. 201. an. 1332.

Dominica Estomihi, dies Solis aute jejunia; *bőjt előtti vasárnap.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 27. videlicet die Dominica, qua cantatur «Esto Michi».

Dominica Exaudi, a Psalm. 27. v. 7. nomen diei Solis ante diem Divini Spiritus in terras delapsi memoria venerabilis; *pünkösd előtti vasárnap.* Cod. Dip. Brüss. IV. 196.

Dominica Exsurge, V. Dominica Sexagesimæ, cuius introitus est: *exsurge.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 96. Datum in villa Tek feria secunda post *Dominicam Exsurge . . .*

Dominica in albis, V. *Dominica quasimodo et reminiscere.*

Dominica Invocavit, (Du C.) primus dies solis feriarum esurialium, hebdomadum, quæ anniversarium Christi morientis reviviscentisque memoriam præcurrunt, nomen deduc. a primis verbis carminis sacri, quod est: Invocavit me etc.; *első bőjti vasárnap.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 2. Datum in Zechen feria tercia post *dominicam Invocavit.*

Dominica incarnatio, vide s. v. incarnatio: dominicus, a, um ad dominum (Christum) pertinens; *az úr megtestesülése.* S. de Kz. Chr. II. 2., 1.

Dominica Jubilate, V. *Dominica Reminiscere.* Hist. Eccl. Ev. 257. ubi in Synodum in *Dominicam Jubilate* anno 1569. indicendam consentire cogebatur.

Dominica Judica, a versu Psal. 43. qui incipit «Judica me»; *ötödik vasárnap a bőjtben.* Kat. VIII. 205. Etsi vero feria IV. post *dominicam Judica;* seu V. quadragesimæ, hæc promissio facta fuerit. Monm. Comit. Trans. I. 201.

Dominica Lætare, (Du C.) est quarta verni ieiunii, seu Quadragesimæ. An. Sc. I. 63.

Dominica Oculi, a Psalm. 25., 15. *Oculi mei ad Dominum:* Dominica tertia verni ieiunii. Deák Magy. Hölgy. 209. az temetést *ad dominicam oculi,* azaz az jövő márcziusnak 14. napjára halasztottuk. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 246. Fej. X. 1. 385. An. Sc. I. 69.

Dominica Parasceve, primus dies Paschæ; *husvét vasárnapja.* Pesty Ször. III. 94.

Dominica Prima Quadragesimæ, huius introitus: *Invocavit me* Quintana etiam dicitur; *körülbelül a negyvenedik nap húsvét előtt.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 224.

Dominica Quasimodo, v. *Quasimodo geniti,* v. *Domin. in albis* (stolis) (Du C.) Dominica prima post Pascha; *első vasárnap husvét után.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 7.

Dominica Ramispalmarum,

(Du C.) Dom. Palmarum; *virágvasárnap.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 195. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára II. 36. Fej. X. 2., 389.

Dominica Reminiscere, a Psalm. 25., 6. Szeredi Rubr. Pars II. p. 14: Causæ pro *Dominica Reminiscere* inchoëntur, et continue judicentur. Ita incipit *Missa,* dominicâ 2dā quadragesimæ. Et quia in Jure nostro sæpe per primas Missarum voces Dominicæ citantur (ut vel hinc æstimationem hujus sacrificii apud Majores nostros conjicias) placet hic simul omnes annotare. Igitur Missa inchoatur Dom. I. Quadrag. *Invocavit.* Dom. 2. Quadrag. *Reminiscere.* Dom. 3. Quadrag. *Oculi.* Dom. 4. Quadrag. *Laetare.* Dom. 5. Quadrag. *Judica.* Dominica 2-da post Pascha *Misericordiae.* Dom. 3. post Pascha *Jubilate.* Dom. 4. post Pascha *Cantate.* Dom. 5. post Pascha *Rogate.* Dom. 6. post Pascha *Exaudi.* Cæteræ Dominicæ non citantur per initia Missarum, sed vel propriis nominibus, ut *Dominica Palmarum, Passionis, in Albis, Septuagesimae, Sexagesimae, Quinquagesimae.* Vel prout distant ab Epiphania Domini aut a Pentecoste e. g. Dominica 2 vel 3 *post Epiphan.* aut *post Pentecosten.*

Dominica Rogationum, a loco Bibliæ, Joh. 16., 14. quinta post Pascha; *menybemenetel előtti vasárnap.* Monm. Comit. Trans. I. 23.

Dominica Sexagesima, dominica secunda ante jeiunium; *hatvanadik nap husvét előtt, második vasárnap bőjt előtt.* Monm. Comit. I. 591. Civitates iterum habuerunt Conventum *Dominica Sexagesima* in Eperjes.

Dominicale, (Du C.) linteum purum, quod in manibus gestabant eucharistiam sumentes fœminæ. Pár. Páp.

Dominicalia Evangelia (totius anni); *vasárnapi evangyeliom.* Can. Ecc. XLI.

Dominicalis, ad dominum pertinens (Du C. al. s.); *urasági.* Schwart. Scult. 103. V. s. v. Laicus.

Dominicalis terra, terra domini terrestris; *urasági föld.* Cod. Arp. Cont. VI. 2. illos quondam prædictos XII. privatos tractus, sicut *dominicalis terra* se ad Paumgartiu ipso lacu adjungit.

Dominicanæ, monachæ ex ordine Dominicanorum; *Domonkos apáczák.* Nagy Hier.

Dominicani, *domokosrendüek.* Cher. Jus. Eccl. II. 46. Notandi sunt 6. Mendicantes Hos inter *a) Dominicani,* qui auctore S. Dominico Canonico regulari, natione Hispano fundati et ab Honorio III. R. P. confirmati in Hungariam venerunt Juxta Sigism. Ferari Com. de Rebus Hung. p. 67. iam A. 1221. Jaurini et Veszpremii sedem fixere *Dominicani.* Not. Rel. II. 82.

Dominicastri monachi, monachi ex ordine dominicanorum; *dominikánusok.* Kronst. II. 359. an. 1534: hospitio exceptus a *dominicastris monachis* et. 379.

Dominice vacantes, Batty. Leg. T. II. 169. (Sæc. XII.) Quatuor Dominice, que hujusmodi jejunia sequuntur, in libro Sacramentorum vacantes pretitulantur eo, quod proprio careant officio.

Dominicum, (Du C.) 1. ecclesia, ædes sacra, 2. sacrificium mysticum, 3. proprietas, qua dominus ad propriam alendam familiam utitur; *1. templom, 2. mise, 3. urszolgálat.* Nagy Hier.

Dominicus, 3., ad dominum terrestrem pertinens vel ad dominum cœlestem sc. Christum; *urasági, úri, Krisztusi.* Schwart. Scult. 82. census dominicus (terragium). Cod. Dip. Arp. Cont. III. 51. Sepulchrum *Dominicum* visitare. Törvt. Msz.

Dominii sedes, tribunal, in quo domini terrestres vel eorum vices gerentes ius dicebant; *úri szék.* Törvt. Msz.

Dominium, (Du C.) territorium castelli; *a vár megyéje.* Száz. XIII. 106.

Dominium directum, perpetua possessio v. ius perpetuum possidendi. V. *Dominium plenum; egyenes birtok, egyenes uradalom, tulajdoni uradalom.* Törvt. Msz. Vuch. Jur. Feud. 67. Illa proprietatis pars, quam dominus directus in feudi constitutione sibi recipit seu, quod eodem redit, iura omnia domino directo ratione feudi competentia appellatione *dominii directi,* des Oberlehnseigenthums, veniunt. Def. bon. p. 11.

Dominium litis, facultas ad litem persequendam; *engedély, képesség perelésre.* Pár. Páp.

Dominium minus plenum, V. Dominium plenum; *nem teljes tulajdon.*

Dominium naturale, regis ipsius ius fundi; *földesúri hatóság, a király közvetlen uralma.* Hajnik Perjog. 24. et 84.

Dominium plenum, *teljes tulajdon.* Pfahl. Jus. Georg. 20., 21. Hinc *dominium* vel est *plenum* (vollständig), dum uni eidemque personæ seu physicæ seu morali omnia iura fundamentalia competunt; vel *minus plenum* (unvollständig), dum hæc iura divisa sunt seu dum uni ius proprietatis i. e. de substantia disponendi seu *dominium directum* (Ober-Grund-Eigenthum), alteri vero ius possessionis et ususfructus id est de consectariis disponendi cum parte tamen proprietatis seu *dominium utile* (Nützungs-Eigenthum) competit.

Dominium terrestrale, ius fundi; *földes uraság.* Ger. Grundobrigkeit. Vect. Gen. 0. 2. §. 96.

Dominium utile, cuius aliquis tantum beneficiarius erat, huic oppositum *dominium directum.* V. *Dominium plenum; haszonvételi birtok, haszonbirtok.* Csaplov. Nucleus p. 90: Sub vocabulo *dominii utilis* intelligitur saltem usus fructus prædii per lignationem, pascuationem, glandinationem et terræ procreationem, non vero educillum, macellum, piscatio, venatio, molendina, aliaque id genus jura regalia. Kol. Am. II. 92. Decr. Andreæ III. an. 1293.

Dominus banderiatus, qui habet suum vexillum et turmam militum; *zászlós úr.* Pfahl. Jus. Georg. X. Ex ordine equestri dignitas *Dominorum Banderiatorum* (Bannerherr, Zászlós úr) originem traxit . . . verum quam alebant armatorum catervam, Banderium, *domini banderiati* distincta ab illa fuit.

Dominus corporis, (Du C. corporalis) superior et capitalis dominus; *a birtoktest birtokosa.* Kövy El. 239. Hinc Curialistas potest *Dominus Corporis* edocta corporeitate (ut in causa Aspermont) stringere ad producendum privilegium vel præscriptionem.

Dominus directus, V. s. v. Feudum.

Dominus feudi, *hűbér úr.* Vuch. Jur. Feud. 2. Omni feudo divisum inest dominium et hinc duæ quoque personæ essentialiter occurrunt utpote: *Dominus Feudi* et Vasallus. Ille, penes quem dominium directum seu ius proprietatis residet, dicitur *Dominus Feudi,* Lehensherr, Ille vero cui dominium utile constituitur sub obligatione præstandæ specialis fidelitatis, *Vasallus,* Lehensmann, Vasall, audit.

Dominus radicalis, prædii possessor a stirpe; *jószágnak gyököse v. gyökös ura.* Törvt. Msz.

Dominus terrestris, D. terræ, fundi; *földes úr.* Kass. P. P. I. 294. Törvt. Msz. Fabó. Monm. Evang. II. 153. Domini terrestres ii adpellantur, qui plenum jus in certam portionem terræ obtinent et, nisi lege impediantur, in ea libere disponunt.

Domitiana interrogatio, *a feleletet magában foglaló kérdés.* Vern. Log. 89. Est nempe *domitiana interrogatio* illa, quæ nullum admittit responsum vel, quia nullum necessarium est eo, quod responsum iam in interrogatione contineatur, vel, quia nullum possibile est eo, quod interrogatio contradictionem contineat.

Domna, Donna, æ, (Du C.) domina; *úrnő.* It. donna. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 28. Luc. Regn. Dalm. 101. Inventæ quoque sunt et personæ, quæ ibidem Deo devotæ adessent servituræ, Inprimis *Domna* Chatena, Nobilissima feminarum, . . . sua cum sorore Stana *Donnaque* Anna et *Donna* Agapis ac *Donna* Vera cum cæteris Deo devotis personis.

Domnicellus, i, (Du C.) herulus; *úrfi.* It. donzello. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 65. Condempnati seu adiudicati fuerunt *Domnicellus,* Drasellus filius Menco de Drasi.

Domnus, (Du C.) ex formula: Cœlestem: *Dominum;* terrestrem dicito: *domnum,* apparet, hanc vocem subordinationem quamdam respectu superioris Domini sc. Dei denotare; *úr.* Nagy Hier.

Domoslia-, mosslia, Dumslija, Thumszlya, pannus Damascenus; *damasz. (sávolyos szövet).* Kronst. II. 184. an. 1530. III. 55., 116., 141., 148., 589.

Domus abluentium, domus lotorum; *ruhamosók háza.* Buny. Vár. tört. II. 326. domos fabrorum, tres cerdonum, duas *abluentium.*

Domus acialis, in acie sita, domus extrema; *sarkon levő ház.* Eszt. Okm. p. 130: *domus acialis* prope portam. Kov. Form. St. 463. Kronst. I. 706.

Domus angularia, in angulo sita; *szögletház, sarokház.* Ger. Eckhaus. Thök. Diar. II. 365. *Domus Angularia* januam simplicem 1.

Domus animarum, animi saluti institutum ptochotrophium; *a lelki üdvösségre szentelt szegényház.* Quel. Sieb. I. 31. sæc. XV.

Domus annonaria, horreum frumenti; *éléstár.* Gall. gardemanger. Ger. Provianthaus. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 292.

Domus armamentaria, armamentarium; *fegyvertár, hadszertár.* Arch. Rák. VIII. 156.

Domus asularum, assulis tecta domus. V. s. *Asulae; zsindelyes ház.*

Domus balnealis, balnearia; *fürdőház.* Kov. Form. St. 415. in medio cis fluvium T. ex opposito *domus* desertæ *Balnealis.*

Domus beneficialis, domus Altariarum; *oltárhivatalház.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 110.

Domus brasices, braxatoria, ædificium cerevisiæ coquendæ; *serfőző.* An. Sc. I. 448. an. 1326. Arch. Rák. VIII. 357.

Domus caffearia, taberna, in qua calda Arabica paratur, venditur; thermopolium; *kávéház.* Fej. Jur. Lib. 401. Reg. Turm. Præt. 36.

Domus castigatoria, ergastulum; *fegyház.* Ger. Zuchthaus. Opin. P. II. Sec. II. Accl. (b) 2. Lzb. Cod. Med. II. 451.

Domus Cœlestis; *égtáj.* Curios. Misc. 85. Primum dividunt Cœlum per Circulos Meridiani et Horizontis in quatuor quadrantes, hosque singulos subdividunt in ternas partes, ope circulorum per puncta sectionis communis Meridiani et Horizontis ductorum, sicque dispescunt Cœlum totum in duodecim partes, quas *Domos Coelestes appellant.* Prima *domus* incipit ab Horizonte ortivo.

Domus comitatensis, domus comitatus; *vármegye háza.* Törvt. Msz.

Domus commeatus vel **frumentaria,** horreum; *magtár.* Száz. XIII. 530.

Domus conflationis, officina metallica; *huta.* Kronst. III. 529: in *domum conflationis* vulgo in die *Hett.*

Domus consulum, curia; *tanácsház.* Fjp. Szám. p. 123. an. 1413.

Domus contumacialis, domus valetudini præstandæ condita; *veszteglőház, vesztegház.* It. quarantana. Gall. quarantaine. Germ. Quarantäne. Kass. Jur. Civ. Lex. 19. Törvt. Msz.

Domus correctoria, d. emendandis malefactoribus; *javító intézet.* Ger. Corrections-Haus. Bene Pol. 177. Georch. H. T. I. 225.

Domus Craticulorum, Derivatum a *crates; sövény, sövényház.* Ger. Haus aus Flechtwerk. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt minere qualescunque fuerint crude vel combuste ac omnes reliquias que in fulminatoriis existunt; singula eciam eorundem Instrumenta necnon ea, quæ in *Domibus Craticulorum* continentur, precipue mineram combustam vulgariter lech dictam.

Domus Crematoria, officina, in qua vinum adustum coquitur; *szeszfőző, égető.* Arch. Rák. VIII. 357.

Domus curialis, domus nobilis cuiusdam; *nemesi lakház.* Törvt. Msz.

Domus cusoria, æ, officina monetaria; *pénzverő hely.* Thök. Diar. II. 341. Hæc quoque præmissa, quæ ex argento fuerunt, data sunt ad *domum cusoriam.*

Domus deficientium parochorum, domus debilibus parochis sustentandis; *az erőtelen papoknak menedékháza.* Szirm. Glos. 64.

Domus educillaris, domus, in qua vinum venditur; *bormérés.* Pfahl. Jus. Georg. 110. Numerus Educillorum *(domorum educillarium)* nulla Resolutione generali determinatur.

Domus fiduciaria, domus pignoratitia, hypothecaria; *zálogház.* Törvt. Msz. Szirm. Glos. 86.

Domus fornicea, camera, fornix, taberna; *bolt, sütőház.* Száz. XIII. 532.

Domus Gherver, d. coriarii; *timárház.* Száz. VIII. 606. Cf. Germ. Gerber.

Domus Hospitalis, d. equitum melitensium; *a keresztesek háza.* Magy. Tör. Tár. VI. 240. Nos conventus Cruciferorum *Domus Hospitalis* Beati Regis Stephani de Alba.

Domus iaculatoria, domus ludis iaculatoriis instituta; *lövőház.* Fej. Jur. Lib. 310. Besztb. Lev.

Domus inquilinaris, domus inquilini; *zsellérház.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. in contignitate horti et sacelli est domus *inquilinaris* . . . erga arendam 14. fl. habitat vidua G. F.

Domus Invalidorum, hospitium publicum militum debilium; *rokkantak háza.* Germ. Invalidenhaus. Reg. Turm. Præt. 79.

Domus Irgher, d. pellionis; *irhás ház.* Ger. Kürschners Haus. Száz. VIII. 606. ab Hung. *irha.* Cf. Melich Értek. 1900. XVII. köt. 4. sz. p. 24.

Domus laboratoria, ædificium publicum, in quo homines otiosi in opere faciundo exercentur; *dologház.* Bene Pol. 177.

Domus libræ, domus, in qua merces ponderantur; *mázsáló ház.* Germ. Waghaus. Kronst. I. 602.

Domus Lydia, *Domus probationis* q. v.

Domus medicinaria, taberna medica, officina pharmaceutica; *gyógyszertár.* Thök. Diar. II. 364.

Domus Militie Templi, Domus templariorum; *Szt kereszt vitézek háza.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 160. et fratres Hospitalis Jerosolomitani, *Domus Militie Templi* et quorumcunque Hospitalium sive Domorum.

Domus negotiatoria, taberna, domus mercatoria; *kereskedőház.* Ger. Handlungshaus. Törvt. Msz.

Domus Nonatoria, domus, quo nonæ devehuntur. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 301. Quare ius habet fruges et animalia connumerandi, ista signandi (megbélyegezni), vina vel racemos legalibus instrumentis (vulgo Akonibus) mensurandi a) non tamen vinicolas ad hoc adstringendi, ut totam procreationem suam ad *domum Nonatoriam* devehant, verum *Nonatores* ad faciem Vinearum exire tenentur.

Domus numeralis, domus tributo pendendo; *ház, mely adóköteles, porta.* Ger. Zahlhaus. Kronst. I. 448. Száz. XV. 621. Szász földön az államadó kivetése a *domus numeralis* arányában történt.

Domus parlamentaria, regni curia; senatus populique conveniendi locus; *országház.* Tör. Tár. 1887. p. 422.

Domus parturientium, lechodochium; domus publice instituta arti obstetriciæ exercendæ; *szülészeti intézet.* Lzb. Cod. Med. III. 828.

Domus pauperum, hospitium pauperum; *szegények háza.* Száz. VIII. 483.

Domus personale, familia; *ház népe.* V. s. v. Furierius.

Domus polentaria, domus hordeo frigendo; *maláta ház.* Ger. Malzhaus. Arch. Rák. VIII. 357. Cubiculum Braxatoris cum Camera; penes illud Culina et *Domus polentariae* pro germinatione hordei madefacti.

Domus ponderatoria, domus ponderibus explorandis; *mázsaház.* Törvt. Msz.

Domus portatilis æstivalis, tentorium æstivale; *nyári sátor.* Opin. 1810. de domiciliatione Zingarorum.

Domus postaria, sedes cursus publici; *pósta (ház).* Rák. Ön. 128.

Domus prætorea Comitatensis, Curia prætorea Comitatensis; *megyeház.* Kass. Prax. I. 34. et hac una cum *Curia Comitatensi* in via regia transenali situantur; ibid. Cura reparationis *Domus praetoreae* et aliorum ædificiorum Comitatensium. ibid. invigilare bono ordini in *Domo praetorea Comitatensi* . . .

Domus probationis, domus, in quo iuvenum mores explorantur. Novitiatus; *próbaház.* Pinx. Apod. p. 97: *domum habent probationis* (das Probier-Haus) simul ac enim quis in Collegio bene informatus recipitur in eorum societatem, in hac Lydia domo prius probatur. Szerdah. Celebr. II. p. 32.

Domus procerum, domus magnatum; *főrendiház.* Ger. Oberhaus. Moln. Patv. 19. In domo *Procerum* præsident duo, nempe a dextris Archi-Episcopus Strigoniensis, Regni Primas, et a sinistris: Palatinus Regni.

Domus professionis, domus novitiorum; *avatandók háza (pap).* Pinx. Apod. p. 97.

Domus pyrobolaria, horreum pulveris pyrii; *lőportár.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 372. quamquam e regione esset prædictæ *pyrobolariae domus,* immune et intactum ab igne perstiterit.

Domus quarterialis, domicilium, ædes; *szállásház.* Germ. Wohnhaus. Törvt. Msz.

Domus regni, An. Sc. II. 279. sæc. XVI. Ecclesia . . . Collegiata . . . in monte S. Martini . . . propter Archivum et Conservatorium etiam hæreticis vocatur *Domus Regni.*

Domus regnicolaris, domus, quo ordines regni conveniunt; *országház.* Diar. Com. 1. Moln. Patv. 21.

Domus religiosa, (Du C.) Monasterium; *szerzetesház.* Diar. Com. II. 91.

Domus satraparia, satraparum, Domus gubernatoris; *kormányzó ház.* Thök. Diar. II. 369. *Domus satraparia* habens januam 1.

Domus senatoria, curia; *tanács-, városház.* An. Sc. I. 92. 1550.

Domus stabalis (a ger. Stab, Stock), carcer; *fenyítőház, fegyenczház.* Germ. Stockhaus. Törvt. Msz.

Domus statuum, *rendek háza.* Moln. Patv. 19. In *domo Statuum* autem (nam licet per Status et Ordines Regni ipsos Prælatos seu Venerabilem Clerum Regni seu verius Ecclesiæ Hungariæ, magnates item et Nobiles nec non civitates intelligamus, hic tamen loquendo, tantum I. Tabulam Regiam Pestiensem, Capitula, Comitatus et Civitates tangimus) præsidet Personalis Præsentiæ Regiæ in Judiciis Locumtenens.

Domus stultorum, morodocheum, hospitium mente captorum; *bolondok háza.* Imre. Phil. 77. Indignum est terram traducere, qua cauponam, in qua alter alteri locum cedit, qua *domum correctoriam,* ubi spiritus delinquentes, uti homines et bruta pro suis sceleribus plectuntur, qua *domum stultorum,* in qua quilibet semet alterumve pervertit.

Domus tavernica, ærarium; *kincstár.* It. tesoreria. Gall. trésorerie. Ger. Schatzkammer. Fej. IV. 2. 393. binas litteras in

tár. Magy. Tör. Tár. XX. 169., 174. *Dorsuale* equitum ex materia Turcica ex auro et argento intermixto texta.

Dorsualis suba, V. Pelliceum; *hátsuba.* Monm. Comit. Trans. II. 178. Si vero tres vulpine pelles pro f. 1. emuntur, debent *dorsualem subam* dare pro f. 9.

Dos legalis, dos legitima, legi conveniens; *az özvegynek kijárandó törvényes házassági jutalom.* Proj. Leg. Civ. 179. Longe aliam considerationem subit *dos legalis,* quæ velut speciali legum privilegio gaudens, non tantum ex aviticis Mariti bonis in defectu adquisitorum semper exolvenda, sed etiam sensu Tit. 103: 1-mae per superinscriptionem ex impignoratis eiusdem iuribus desumi potest.

Dos scripta; *irott, kötött hitbér, irt hitjutalom.* Proj. Leg. Civ. 179. Igitur Regnicolaris Deputatio maritorum complacendi studium per id potius moderandum censuit, ut *dos scripta* semper ex adquisitis mariti exolvi debeat. Törvt. Msz.

Dosum, i, idem ac dorsum, dossum, ex quo Gall. dos, It. dosso derivatur. In nostro codice collem, locum editiorem significat; *hegyhát, domb.* G. Fej. VIII. 1., 52. a meridionali parte ipsius vallis in uno *doso* et sic in eodem *doso* per viam directe versus meridiem tendendo.

Dota, æ, bibliotheca; *könyvtár.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 211. libri... habentur in *dota* apud dominum plebanum.

Dotalista, vidua liberis carens; *gyermektelen özvegy, jószágban ülő özvegy, jegybéres, jegybeli birtokos.* Törvt. Msz. Art. Diæt. Pos. 38. Jogt. Eml. T. 1. p. 59 Werbőczi 193. Postquam tamen maritata nuptaque cuipiam fuerit; tunc ille, ad quem bona et iura possessionaria mariti defuncti, iure hæreditario, successorisque devoluta fuisse dignoscentur; mulierem ipsam, restituta primum eius dote, de eisdem bonis eiiciendi et excludendi plenariam habet auctoritatem. Ubi tamen conditio *Dotalistae* consideranda veniet. Est enim *Dotalista* duplex: Vel Simpliciter talis vel *coaquisitrix.* Et hæc præter Dotem, acquisita sua sive ab hæredibus sive a Fisco iure prætendere potest.

Dotalista coacquisitrix, vidua liberis carens, quæ cum marito bona acquisivit; *közszerzeményes hitbéres, házassági jutalommal biró és egyszersmind közös szerző özvegy.* Törvt. Msz.

Dotalista simplex; *csupán jegyesség jussán álló özvegy, jegybérbeli birtokos, egyszeres hitbéres, puszta házassági jutalommal biró özvegy.* Kövy El. 214. Uxor, quæ in Bonis mariti præter Jus viduale et dotem, summum, præter ratam ex acquisitis mariti mobilibus et pignoribus ante matrimonium partis cum prolibus, æqualem nihil habet quod prætendat, vocatur *Dotalista simplex.* Törvt. Msz.

Dotalisticus, ad dotem pertinens; *jegybéri.* Kövy. El. 116: *dotalistica* summa, *dotalisticae* literæ. Törvt. Msz. Kuk. Jur. III. 119.

1. **Dotalitium,** (Du C.) donatio nuptialis; *nászajándék.* An. Sc. I. 153. an. 1512: ratione *dotalitii* seu donationis Nuptialis. Fej. X. 4. 114. pro *dotalicio* seu desponsacionis dote.

2. **Dotalitium,** (Du C.) provisio mulieribus in virorum proprietatibus; *hiv feleség jutalma, jegykötés, jegyruha.* Törvt. Msz. Jogt. Eml. T. I. p. 26. Georch. H. T. II. 191. Eme deák szó Dos és innét sarjadozott *Dotalitium* magában ajándékot, vagy jutalmat jelent: és valóban az özvegynek járandó Dotalitium nem egyéb magában, hanem a hiv feleségnek jutalma. Noha pedig ezt némely helyeken móringnak nevezik, magyar rámára ütvén ama szót Morgengaabe. Werbőczi 186. Quid sit Dotalitium definitive? et quid Paraffernum? Item super solutione Dotum et rerum paraffernalium id occurrit animadvertendum; quod quanquam Dos (unde *Dotalitium* descendit) ac Donatio et Paraffernum longe differant, nos tamen confuso vocabulo Dotem et Donationem simul permiscentes: *Dotalitium* vel solummodo Dotem dicimus. Quæ uxori propter eius deflorationem et concubitum de bonis mariti datur.

Dotalitium Feudale, *hűbéri jegybér.* Vuch. Jur. Feud. 204. Vidualitium feudale sensu generali acceptum duplex est, *Dotalitium Feudale,* in specie dictum et Vidualitium in specie dictum. Ac primum quidem *Dotalitii* nomine venit, quod vasalli viduæ contemplatione dotis illatæ et in feudi utilitatem versæ alimentorum loco constituitur, *vidualitium* autem vocatur, quod viduæ sine respectu, dotis etiamsi plane indotata fuerit, eum in finem constituitur, ut vitam tolerare commode possit.

Dotalitius, 3., ad dotem pertinens; *adományi, hozományos,* jegybéri. Tör. Tár. 1890. 610. ad bona *dotalitia* et usufructuaria. Kov. Form. St. CVII. *dotalitiae* litteræ. Cod. Com. Zi. V. 323. Kövy. El. 113.

Dotarium, (Du C.) dotalitium, dos; *nászajándék.* Cod. Dip. Arp. V. 166.

Dotatio ecclesiæ, (Du C.) quod ad sarta tecta et clericorum in ea deservientium sustentationem ab ædificatore confertur; *jegyjószágadás* v. *tartást rendelés, egyháznak megajándékoztatása, egyházi jövedelem-rendelés.* Törvt. Msz.

Dotator, donator; *javadalmazó.* It. donatore. Fej. IV. 3. 106. cuius fundator et *dotator* rex Hungariæ proavus noster felicis recordationis miro modo fecit.

Douanarius, i, executor portorii; *vámszedő.* Han. Mon. Jur. II. 267. Cf. *Doanu.*

Drabans, Drabantus, stipator, satelles; *darabont, poroszló, pandur, hajdu, csatlós.* It. trabante. Dip. rel. reip. Rag. 628. Kronst. I. 439., 440., 502. Szamosk IV. 530.

Serio mandat, sed submissa voce
Ut iuvenes accersantur propere
Et *drabanti* iubet adsint repente
Drabanti susurrant cum iuvenibus.

Tör. Tár. 1888. p. 779. Kronst. I. 728. II. 353. an. 1534. etc.

Drabanus, i, satelles, ex Germ. Trab, quod lente currere sign. *ügetni; hajdu, poroszló, pandúr.* Kass. P. P. II. 280. ideo licebit eidem pro custodia civitatis satellites vulgo *drabanos* seu hajdones aut pandurones tot numero, quot necessarii fuerint, uti et tympanitribas constituere. Kass. Jur. Civ. I. 127. Legitime peragetur citatio medio subditi Civitatensis aut *Drabani,* Hajdonis, Aurigæ aut Custodis Civitatensis.

Drachma, quadrans semiunciæ; *nehezék, könting.* It. dramma. Gall. drachme. Ger. Quent, Quentchen, Quentlein. Kecsk. Ötv. 159. Inst. Arithm. 66. Mensuræ Ponder. Apoth. 1 Drachma = 3 Scrupulis Inst. Arithm. 65. 1 Semiuncia = 4 Drachmis. Mensuræ Ponder. Vulgar. Cf. Plin. 21, 34, 109. Rhem. Fann. de Ponder. 17.

Draconarius, (Du C.) Vexillifer, qui fert vexillum, ubi est Draco depictus olim Summum Pontificem comitabantur; *sárkányvitéz.* Nagy Hier.

Draconerus, i; *dragonerus.* q. v. Tör. Tár. 1890. p. 658.

Draga, Arctium Lappa (Linn.); *bojtorján.* Ger. Klette. Schläg. 901.

Draganerus, Draganus, i, *Dragonus* q. v.; *kurtályos, dragonyos, könynyű vasas.* Tör. Tár. 1887. p. 164., 1890. 652: *Draganorum* præsidium.

Dragenthea, herba quædam medicinarum (*τραγακάνθη*); *baktövis.* Germ. Bocksdorn. Pel. Serm. Herba quedam, que dicitur *dragenthea,* quam, ut narratur, Eva comedit et eam sarrere facilitavit. Pasch. 21. d.

Dragentum, vulgo: dracontea, Iris Pseudacorus (Linn.); *sárkányfű.* Ger. Drachenwurz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Dragma, glomus, fusus (Du C. al. s.): *cséve, orsó, gombolyag.* Ger. Spule, Spindel. Schläg. 2115.

Dragmaticus, 3., (Du C.) interrogativus, quæstionarius; *kérdező drámai.* Pel. De asc. Dom. s. I. c. 4. Juxta quod in *dragmatico* psalmo dicit.

Dragomannus, Dragomanus, interpres, (ab arab. *tardschumân* e *tardschama,* chald. *targêm:* interpretari); *tolmács.* It. dragomanno. Verancs. III. 50. Tör. Tár. 1889. p. 32.

Dragon, onis, (Du C.) miles eques, thorace munitus miles (a dracone quo ornatum erat manubrium sclopeti minoris ita dicti pistoleti; *kurtályos, könnyű vasas, dragonyos.* It. draco, dragone. Act. et. Doc. Rákóczy 105. I. Beth. Comm. II. 97. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 294.

Dragonarus, i. V. Dragon. Tör. Tár. 1888. p. 482. duas companias *dragonarorum.*

Dragoner, is, V. *Dragon.* Tör. Tár. 1891. p. 265. unum Regimen *Dragonerum.* Szilády Tört. Eml. VIII. 280.

Dragonerus, V. *Dragon.* Száz. VII. 24. *Dragoneri* Rabutiniani.

Dragonesius, V. *Dragon:* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 444. Brandenburgici *Dragonesii* pontem invaserunt.

Dragonus, i, V. *Dragon.* Arch. Rák. IX. 452. Regimen *Dragonorum.* Dip. Alv. II. 233. II. 288. quinque companiæ *dragonorum.*

Dragumanus, (Du C.) V. *Dragomannus.* Nagy Hier.

Drama, sacrificium missæ (Du C. al. s.); *sz. mise.* Fej. X. I. 499. An. Chr. 1389. tunc etenim ministri altaris Dominici dulcia concinunt *dramatis* cantica et divinæ Trinitatis essentiæ pacificas pro peccaminibus populorum offerunt hostias.

Drapier, sericarius negotiator (Du C. drapifer); *selyemkereskedő.* It. drappiere. Ljub. Mon. Sl. XII. 209. an. 1415.

Drapius, 3., ad drapum sive pannum pertinens; *posztó.* Arch. Ver. Sieb. XI. 269. Officinam ferrariam aut *drapiam* civitas nullam habet.

Drapparia, æ, panni species (Du C. al. s.); *kelme;* Rač. Mon. Sl. XIII. 330. an. 1330. *drapparia* . . . laborata in Florentia.

Drapus, i, (Du C.) pannus; *posztó, kelme.* It. drappo. Ljub. Mon. Sl. I. 63: debeas mittere . . . *ysamitum* vel *drapum.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. XI. 177.

Drasticus, 3., gr. δραστικός, 1. acer, efficax, 2. mordens; 1. *erős, 2. csipős.* Ger. drastisch. Lzb. Cod. Med. 63. *drastica* purgantia. Száz. VII. 28. *drasticus* humor.

Draubator, prædo; *rabló.* Ljub. Mon. Sl. III. 389. an. 1189: predones seu *draubatores.*

Draucarius, Drauchiarius, Drwcharius, i, auceps regius; *solymár, madarász.* Sup. An. Sc. I. 96. (Nota Bardosyi: Per *Draucarios* Falconarii, seu Regis Aucupes intelliguntur, qui olim in hodierna gremiali possessione *Darótz* vel Dravetz habitant. Fej. IV. 3., 137. V. III. 209. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 424. Száz. VI. 678.

Drawc, mansio; *lakóház.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 20. in qua quinque mansiones de populis nostris, qui *drawc* vulgo dicuntur, resident. (Comit. Novi Castri.)

Drebanus, apud. Plin. Drepanis: hirundo aquatica; *fali fecske.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 102. *Drebanus* lacustris, si umbram falconis videat, tanto terrore afficitur.

Drezetia, æ, fors. idem, quod ap. (Du C. Dressorium ex Gall. dressoir): abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium; *tálaló asztal.* Ljub. Mon. Sl. II. 420: *drezetiam* de perlis.

Drictura, æ, (Du C.) ius fasque; *jogosság.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 322. an. 1450: recedendo a rectitudine, *drictura* et convenientia. V. *Drittura.*

Dridisticus, tributorum exactor V. *Dritum; adószedő.* It. dri(di)stico. Rač. Mon. Sl. VII. 151. an. 1089: hec facta fuerunt in presentia . . . Dragoslavi *dridistici.*

Drittura, æ, via directa, recta, ex Italico: dirittura; *egyenes út.* Cod. Camb. Merc. 8. ne videlicet prima vel secunda deperdita, Remittens in perceptione pecuniæ impediatur, aut vero, ut Prima illico, et a *Drittura* pro acceptatione ad præsentantem expedita, interea Secunda vel Tertia usque ad tempus solutioni præfixum girare et circulare possit.

Dritum, (Du C. drictum) tributum, vectigal; *adó.* Ljub. Mon. Sl. XI. 20. an. 1313: in comissione comitis . . . continetur, quod habere debet *dritum* et raciones comitatus et regalias civitatis.

Drogueria, negotium aromatarium; *fűszerkereskedés.* It. drogheria. Lzb. Cod. Med. T. II. 583.

Drombetarius, buccinator; *trombitás.* Chr. Dubn. 166., 156. Et ecce quidam *drombetarius* portavit literam Lodovici de Tarento.

Drommodarius, *Dromedarius,* laufer (Dief.) a gr. δραμεῖν, currere, cursor; *futó.* (Du C. al. s.) Schläg. 1357.

Dromo, (Du C.) celox, navis cursoria; *gyors hajó.* Rač. Mon. Sl. VII. 251. an. 1598: ibi copiis expositis celocibus, quas vulgo *dromones* appellant, Constantiolam allabitur. Cf. Cod. Justin. 1, 27, 2. Isid. Orig. 19, 1, 14.

Drososcopium, mensuræ roris instrumentum; *harmatmérő.* Wallaszky 320.

Drott, filum ferreum vel argenteum, aureum etc. *drót, huzal.* Ger. Draht. Thök. Diar. II. 378. Unum frænum ex *drótt* fl. 68.

Drubulum, fors. idem quod ap. Du C. brucula: arcula, cista; *ládácska.* Rač. Mon. Sl. XIII. 317. an. 1325: captum, quod dando Menze illa III *drubula* argenti, que sibi dantur per commune ponat in pignore loco cinture, que fuit Vojni, quam I. dedit in pignore Basilio . . . precipiatur ei, quod sub pena . . . *antequam una candela unius follari compleat ardere,* debeat illum exigere ab uxore B. (sajátságos időmeghatározás).

Druda, æ, amasia; *szerető, ágyas.* It. druda. Han. Mon. Jur. II. 152: procedatur contra . . . *druda* vel concubinam secundum penas.

Drugma, V. *Drama.* Fej. X. 4. 172. tunc enim ministri altaris dominici dulcia concinunt *drugmatum* (dramatum) carmina.

Drungus, turma milliaria, globus militum, turma (Du C.); *ezred.* Kol. Am. I. p. 56: Primam aciem, quæ πρόμαχος, id est, propugnatrix dicitur, in tres partes divides, unaquaque parte, sive turma, in tres partes sive *drungos* id est, turmas milliarias divisa. Kuun. Relat. Hung. V. I. p. 194. in ipsa vero pugna aciem omnem, non ut Romani, trifariam partiuntur, sed in diversas turmas milliarias (*drungus* = μοῖρα). Cf. Veget. Mil. 3, 16. Vopisc. Prob. 19.

Drupifer, ossuosos fructus ferens; *csontár.* Gal. droupe. Ger. Steinkernobsttragend. Oszterh. 20. Arbores fructiferæ quatuor generibus continentur 1. Pomiferis, 2. *Drupiferis,* 3. Nuciferis, 4. Bacciferis.

**Dualitas,* dimidia pars; *fele rész.* Szék. Okl. III. 83. Ita et in aliis prescriptis duabus Sedibus duodecim iurati eligantur Quorum *dualitas* de Senioribus, *Dualitas* vero ex communitate ipsa constituantur.

Duana, æ, (Du C.) vectigal, portorium, tributum; *vám.* It. dogana. Gall. douane. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. solvant et solvere debeant Communi Ancone daciam et *duanam.*

Duanarius, i, publicanus, portitor; *vámszedő.* Gall. douanier. Cod. Dip. Arp. Cont X. 101. ipsi non possint eam discarcare in Ancona, donec non denunciaverint et demonstraverint granam *duanariis* Communis Ancone.

Dubietas, dubium; *kétség.* Haz. Okl. 1. an. 1234. ne super hac vendicione . . . *dubietas* oriatur. Tkal. Mon. Ep. I. 91. an. 1248. Cf. Ammian. 20, 4; Eutrop. 6, 19.

Dubitatio, periculum; *veszély.* Ljub. Mon. Sl. IX. 53. an. 1410: sunt . . . domus de lignamine, que stant cum maxima *dubitatione* ignis.

Duca, æ, Comes castri; *várnagy.* Tör. Tár. 1893. p. 12. Anonym. Belæ r. C. 13. Comes eiusdem castri (Ung), nomine Laborcy, qui in lingua eorum *Duca* vocabatur.

Ducalia gerere, præesse ducatui; *kormány, herczegség élén állani.* Batty. Leg. T. II. 296. an. 1207: quod dedimus Tugurinis, quando *gerebamus Ducalia.*

Ducalis, (Du C.) pertinens ad ducem; *dózse.* Magy. Tör. Tár. XI. 70. Dominium *Ducale* Veneciarum. Cf. Valer. Imp. ap. Vopisc. Aurel. 13.

Ducalis Persona, dux; *vezér.* Anonym. 6. Quartus status iuramenti sic fuit: Ut siquis de posteris eorum infidelis fieret contra *personam ducalem.*

Ducat, Ducatus Hungaricus; *magyar arany.* Sim. Num. 80. Interim maluerunt Hungariæ principes in suis Decretis aureos compellare *Ducatos Hungaricos* et neque congruit principalem monetam a ducatu nominare domi, quem exteri a regno nostro Hungaricum Florenum dicunt. Ceterum de usu huius termini *Ducat* sic ait Cornides. p. 135. In Hungaria *Ducatorum* in Litteris primum, quod sciam, meminit Sigismundus, quo tamen nomine anno adhuc 1430 non aureos nummos, sed vilissimam monetæ speciem designabat.

Ducaten Asse, Sim. Num. 139. Sic enim Carolus M. statuit 20 solidi unam libram, quæ 12 uncias sive 24 loth habeat, efficiant atque adeo solidus erat unum loth, $^1/_5$ iuxta pondus Gallicum. Deinde quod *Ducaten Asse* aliter etiam *Grana* vocentur, qualia Coloniense Quintl habet $62^{13}/_{16}$, Viennense autem $75^3/_8$. Interim *Gran* a *Grän* distingui debent, nam his tantum in pondere auri utimur et quia *Gran* est 95 pars Marcæ, Grän autem 288.

Ducato, onis; ducatus, i, aureus; *arany.* Tör. Tár. 1887. p. 145. tall. uno et tertia parte id est *ducatone* seu florenis duobus Renanis.

1. **Ducatus,** i, (Du C. 4) nummus aureus; *arany.* It. ducato. Dukat. Cod. Dip. Brüss. Burg. 275. Bel. Geog. 433. Sim. Num. 77. Hos, ut ita dicam: Arany-Forintones in Hungaria successu temporis Germani et Slavi Ducatos adpellabant, usu termini hucusque retento i. e. Kremnizer Ducaten, Slavice Kremniczky Dukat. Quod *Kremniciensis* dicatur, mirum non est, nam Kremniczii cuditur, sed quod Ducati nomen habeat, alia est quæstio, neque in Hungaria nata respondendi occasio, neque enim Ducati vocabulo utuntur Hungari in sua dialecto. Duplex ergo in memoriam revocanda est moneta huius nominis, aurea et argentea: et quidem Rogerius Siciliæ Rex iam an. 1140. qui Epocham florenorum in anno 1252 fixam longe antecedit, nummos cudi fecit eosque *Ducatos* adpellavit, verum hæc moneta non tantum aurea non fuit sed ne argentea quidem. V. etiam s. v. Romesinus.

2. **Ducatus,** us; (Du C. 2) dominatus et provincia ducis; *herczegség.* Cod. Dip. Arp. V. 24. Marc. Chr. I. 10. II. 36., 61., 65.

3. **Ducatus,** dux (Du C. al. s.); *vezérlet, vezetés.* Reg. S. Ben. 6. prol. 41. p. Per *ducatum* Evangelii pergamus itinera eius.

Ducatus ungaricus, *magyar arany,* M. Bel. 504. Nummus aureus seu Ducatus duplex est: Hungaricus Cremnitziensis florenos quatuor totidem denarios; *Transilvanicus* tres tantum recipit. Cod. Dip. Alv. II. 232. Pecuniæ vel monetæ valor ita determinatus est, ut aureus nummus vel *ducatus* sive ille sit *ungaricus, belgicus, transylvanicus, imperialis aut caesareus, polonicus* aut alterius christiani Regis vel Principis valeat quatuor florenos hungaricos sive quadringentos nummos vel cruciferos ducentos.

Ducentum, pro: *ducenti.* Frak. Mát. lev. II. 65: ex tribus milibus Turcis vix *ducentum* evaserunt. Cf. Colum. 5, 3, 7.

Ducere, ducem esse; *élén állani.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 2. an. 1419. nobis vir . . . qui *ducit* factum et . . . se obligat ad solucionem pecuniæ.

Ducere filio uxorem, dare; *kiházasítni,* Anonym. 37. tunc Dux Zulta *duxit filio* Tocsun *uxorem.*

Ducere libros, accepti et excepti tabulas conficere, scribere; *könyvet vezetni. Buchfüren.* Opin. P. III. Sec. III. §. 12.

Ducere protocollum, hungarismus, perscribere, in tabulas referre; *vezetni (jegyzőkönyvet).* Germ. führen. Opin. Deput. 41. Super iis demum, quæ ab utrinque adducuntur, ei in probam deservientibus Fassionibus testium *Protocollum duci,* illudque per recapitulationem coram Partibus et respective Testibus authenticari debere.

Ducere vitam, tolerare, sustentare vitam; *életét fentartani.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 161. an. 1343: quilibet suam *vitam ducunt* aliqua arte vel magisterio.

Duchna, æ, pulvinus, culcita; *dunyha,* sl. duchna. Tör. Tár. 1889. p. 790.

Duciculus, (Du C.) Epistomii vertibulum, seu paxillus ori epistomii insertus, cuius auxilio olim ex calice Christi sanguinem sacerdotes bibebant; *borcső.* Nagy Hier.

Ducillatio, educillatio, venditio vini; *bormérés* (czégér alatt). Batty. Leg. I. 600. an. 1524.

Ducillum, epistomium; *csap.* Ger. Weinod. Bierhahn. Kov. Form. St. XI.

Plenitudo temporis venite exultemus
Licet ramos arborum calvari videamus
Quamvis promptuaria plena non habemus
Venite omnes Socii fortiter bibamus
Et si nummis careas iubeas taxillum
Fortiter in tabula girare fac illum
Et si sors dederit quod tu vincas illum
Lætus et intrepidus curras ad *ducillum.*

Ducillus, V. Ducillum. Kronst. I. 299.

Ducissa, æ, (Du C.) uxor ducis, dux femina; *herczegnő.* Gall. duchesse. Knauz M. E. Str. I. I. 527. Marc. Chr. II. 65. *ducissa* Rhutenorum. Száz. XXVII. 111.

Ducticius, 3., deducens, abducens; *vezető.* Kronst. II. an. 1527. 32: ad ... adaptationem cannalium *ductilium.* 39: fontes *ducticii.*

Ductile, epistomium; *csap.* Schläg. 1116.

1. **Ductilis,** (Du C.) qui facile regi se patitur, tractabilis; *engedékeny, hajtható.* Magy. Tör. Tár. XXV. 362. equus *ductilis.* End. p. 552. Ladislai III. Libertas an. 1279.

2. **Ductilis,** quod diduci potest; *nyújtható.* S. de Kéza Chr. I. 26: opera *ductilia.* Cf. Plin. 34, 8, 20.

Ductilitas, corporis natura, ex qua trahi, extendi potest; *nyújthatóság.* It. duttilità. Carlow. Log. 154. uti sunt, quæ ducuntur a colore, pelluciditate, spissitate, asperitate aut *ductilitate* etc.

Ductio, idem q. *Ductura* 2. Fjp. Szám. p. 219. pro *ductione* lapidum.

1. **Ductor,** subcenturio; *hadnagy.* Száz. XXIV. 811.

2. **Ductor,** auriga (Du C. al. s.); *kocsis.* Fjp. Szám. p. 509. an. 1440: famulo, *ductori* civitatis.

Ductor librorum, rationum magister, scriba; *könyvvezető.* Ger. Buchhalter. Törvt. Msz.

Ductor Negotiorum, negotiorum curator, procurator; *üzletvezető.* Pest. Vár. Lev.

Ductor Nomenclationis, qui mercatoris nomen gerit; *czégvezető.* Firmaführer. Art. D. 1840. p. 64.

Ductoratus, us, officium ducis; *parancsnokság.* Száz. XX. 346. ad *ductoratum* militiæ nostræ.

1. **Ductura,** æ, constructio. V. s. *Maxella; építés.*

2. **Ductura,** æ, vectura; *fuvarozás.* Fjp. Szám. p. 188. et passim.

Ducturiens, qui ducturus est; *feleségül venni szándékozó.* Boc. Hungar. p. 237. Vetulo, coniuge vix sepultà, aliam *ducturienti.*

1. **Ductus,** us, cursus, directio (ap. Du C. et Fin. alio sensu); *irány.* G. Richtung. Opin. P. IV. Sec. 1. §. 7: designatio *ductus* viarum.

2. **Ductus,** us, longitudo; *hossza vminek* (pl. ruhának). Száz. VI. 366: per totum *ductum.*

Ductus alacres cuniculi, cuniculi subsidiarii; *oldalvájat.* Ger. Nebenstollen. Besztb. Levt.

Duellacio, duellum; *párbajozás.* Georg. Sirm. 1., 57. Et proposuerunt diem *duellacionis.*

Duellare, (Du C. belligerare) in certamen singulare descendere cum aliquo; *párbajt vívni.* Magy. Tört. Eml. XXX. 637. an. 1554. ut cum eo *duellarem, duellabo.* Rák. Ön. 129.

Duellaris, (Du C.) ad duellum pertinens; *párbaji, párbaj* ... Kub. D. Hont. II. p. 288. an. 1379: signum *duellare.*

Duellator, (Du C.) qui singulare certamen suscipit et sustinet, pugil; *párbajt vivó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 558. XI. 272: Hajnik Perjog 265.

Duelli certamen, certamen singulare, pugna singularis; *bajvivás.* Száz. VII. 212.

Duellum, (Du C. 3.) singulare certamen, quo ambiguæ disceptationes dirimebantur, quæ ordinario iudicio terminari non poterant: ab antiqua forma *duellum* pro bellum; *baj.* Marc. Chr. II. 46. *Duello* confligerent duces eorum. Hajnik Perjog. 259.

Duellum nudatorium, Duellum nudo corpore; *meztelen párbaj.* Kov. Form. St. 8 et sic fit *duellum nudatorium,* utpote in una Camisia et cum uno gladio solummodo.

Duinum, filum lineum duplicatum; *czérna.* Kronst. II. 481 an. 1527: pro *duino* vulgo czwŷrchen.

Dulcacidus, 3., (Du C.) dulcis et acidus gr. *δξύγλυκυς; kesernyés.* Bocat. Hungar. p. 477. Cf. Seren. Sammon. 11, 151. et 32, 607.

Dulcamarus, 3., dulcis et simul amari saporis; *édes-keserű.* Bene Med. I. 189.

Dulcian, Du C. *(Dulciana)* instrumenti musici genus; *édes hangzású síp.* Ger. Ein Register in alten Orgelwerken. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Dulcificare, (Du C) dulce reddere, lenire, mitigare; *édesíteni.* Bene Med. I. 132. saccharo *dulcificatur.* Pel. Pom. L. IX. P. 1. Art. III. c. 3. amorem novo modo accendat et *dulcificet.*

Dulcificatio, dulcedo; *édesség.* Pel. Pom. L. II. P. III. Art. c. II. Secunda stella dicitur divina *dulcificatio.* In fest. circ. s. II. c. 6.

Dulcinistæ, (Du C.) V. s. *Beghardi.*

Dulcinium, dulcedo; *édesség.* Magy. Tör. Tár. VI. 242. ut nec zacharo neque aliis *dulciniis* compesci potuerint.

Dulcissona, luscinia; *fülemüle.* Schläg. 1787.

Dulcoratio, V. Dulcificatio (Du C. dulcedo) dulcedo; *édesítés, edesség.* Pel. Pom. In fest. circ. s III. c. 6. Accipio indignus dulcorem sapidæ *dulcorationis.*

Dulcorositas, dulcedo, suavitas; *kellem.* Pel. Pom. L. III. P. II. Art. I. Secunda quæstio utrum beatissima Maria habuit in passione Christi aliquod gaudium mixtum cum dolore, vel aliquam *dulcorositatem* admixtam?

Dulcorosus, 3., (Du C) dulcis; *édes.* Gall. doucereux. Marc. Chr. II. 82. *dulcorosum* mel. Szil. Régi M. költ. I. 383.

Dulcus, 3., pro: dulcis; *édes, szeretett.* Magy. Tört. Eml. XXX. 22. an. 1566. hinc *dulcae* ac in extremam vastitatem redactæ patriæ fideliter ... servire.

Dulia, æ, (Du C.) *δουλεία,* cultus sanctorum, honor; *szentek imádása, tisztelete.* It. dulia Fej. X. I. 403. usque temporis immimentis adultam et provectam ætatem eiusdem explicatis contemplatione sacro regio dyademati jugiter ingentis fidelitatis sincero zelo et eximia *dulia,* toto nisu, adhærendo, ac serenissimis Principibus nostris.

Duliani, (Du C.) gr. *θουλιανοί,* hæretici ex Arrianis, qui Verbum Divinum, non Filium Patris consubstantialem, sed servum esse asserebant; *igeszolgaitók.* Nagy Hier.

Dum, pro: quum; *midőn.* Fjp. Anon. 12. a. *Dum* Tuhutum audivisset a legato.

Dumetosus, 3., dumosus; *tüskés cserjével benőtt.* Tag. Erd. II. 31. an. 1746: terreni silvosi, ... *dumetosi.*

Dumibus, pro: *dumis.* Haz. Okl. 146. an. 1295: supra in *dumibus* quercuum sunt due mete terree.

Duodecima, species tributi; *tizenketted (illeték).* Hor. Mem. 342.

Duodecima manus, id puto de jurantis manu intelligendum coram quinque testibus manus una elevantibus. Han. Mon. Jur. V. I. 10. an. 1265: si carta fuerit patris ... et venerit ad placitum cum ea et probata et iudicata fuerit falsa ... ille, qui duxerit eam, purget se iuramento *duodecima manu* sua, quod cartam illam nescivit esse falsam ... nec *argumentavit* eam per se vel alios.

Duodecimale, (tributi colligendi causa distributio oppidi, civitatis in duodecim partes) huius duodecima pars; *tizenketted.* Quel. Sieb. I. 28. et passim.

Duodecimalia, duodecim partes civitatis; *tizenkettőd.* Ger. zwölftel. Száz. XV. 622. adóügyben a város *duodecimaliákra* osztatott s mindenikben egy-egy adószedő (duodecimator) százszoknál, rendkivüli adó *subsidium.*

Duodecimator, exactor V. s. *duodecimalia; számsz adószedő.* Száz. XV. 622.

Duodena, æ, (Du C. 4.) fasciculus duodecim frustorum; *tuczat.* It. dozzina. Germ. Dutzend. Arch. Rák. VIII. 349.

Duodenarius Cæsarianus, monetæ species; Germ. Kaiser-Groschen, flor. Rhen. pars vicesima. Bel. Geogr. 220.

Duodenarius duplex, monetæ species valoris 30 cruciferorum. Száz. XX. 214. harmincz kr.

Duodenarius Marianus, species

monetæ. Germ. Marien-Groschen, pars Imperialis tricesima sexta. Bel. Geogr. 220.

Duodenarius simplex, monetæ species valoris 15 cruciferorum. Száz. XX. 214. tizenöt krajczárral.

Duodenis, intestinum duodecim transversos digitos longum. Duodenum; *nyombél.* It. duodèno. Schläg. 424. duodemis, kerekes.

Duornich, Duornicius, Duornicus, i, (sl. dvornik) curialis V. Udvornicus; *udvarhoz tartozó.* Rač. Mon. Sl. VII. 128. an. 1080. 168. Ljub. Mon. Sl. I. 220. Luc. Regn. Dalm. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 51.

Dupla, æ, (fors. idem quod diplois) læna duplicata (Du C. al. s.); *felső öltöny.* V. s. *Mesclum.*

Duplare, (Du C.) duplicare; *kettőzni.* Werbőczi 477. eo quod longus ille causarum processus, in quo iuxta antiquorum et prædecessorum nostrorum consuetudinem, Birsagia ac iudicia ipsa sæpe *duplari,* sæpe etiam cum duplo duplato, de uno iuridico termino in alium prorogari consueverant. Cf. Ulp. Dig. 40, 12, 20. Paul. ib. 11, 3, 14. Gaj. ib. 38, 10, 3. Festus p. 51.

Duplatio, actus duplicandi; *ismétlés, kettőzés.* Werbőczi 478. De usu modernorum, ne ista quidem *Duplatio,* contra Partem J. non comparentem, subsistit.

Dupli pœna, alterum tantum; *két annyiban büntetés, kétszeres visszafizetés, kétszeres megtérítés büntetése.* Törvt. Msz.

Duplica, æ, (Du C.) iterata responsio. V. Duplicatio: *másodfelelet.* Gal. replique. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 101. Cod. Camb. Merc. 97. In Processibus scriptis cuivis parti duo actus seu scripturæ in regula competunt, actori nempe scriptura petitoria, quam sequitur Incatti responsio, hanc porro excipit actoris replica et denique Causam concludit Incatti *duplica.*

Duplicare, (Du C.) bis, iterato respondere; *másodszor felelni, kétszerezni, kettősítni, kétszeresítni, védekezni, viszonozni, feleselni.* Törvt. Msz.

Duplicata, (Du C.) exemplum; *másolat.* Germ. Abschrift. Arch. Rák. VIII. 241. mellyeket (leveleket) azután *sub duplicata* vagy talán *triplicata* is reiteráltam.

Duplicatio, V. Replicatio; iterata responsio; *másodfelelet, viszonválasz, pervédelmi második irás, másodkifogás.* Törvt. Msz. Kass. Jur. Jur. Civ. 152. Si vero Actor ad similem obiectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur Replica vel Replicatio . . . et sic dein responsio quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur *Duplica* vel *Duplicatio.*

Duplicatus, species monetæ; *két krajczár.* Fjp. Szám. p. 77. an. 1386. 500 similas, similam pro *duplicato.*

Duplum, i, exemplum (Du C. al. s.); *másodpéldány, másolat.* Arch. Rák. IX. 466. Törvt. Msz.

Duppla, æ, pannus duplicatus (Du C. al. s.); *kétnyüstös kelme.* Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una pecia veluti *duppla* f. 4. Ab una pecia veluti *dupplae* Turcici f. 5.

Dupplare, duplicare; *kettőzni, duplázni.* It. doppiare. Gall. doubler. Germ. verdoppeln. Fej. X. 3., 201. quod duas partes Judiciorum quindecim marcarum *dupplatos,* cum dupplo *dupplato* eidem Palatino tertiam vero partem sine dupplo persoluturus sit.

Dupplatus, 3., (Du C.) duplicatus; *kétnyüstös, kétrétü.* Tör. Tár. 1888. p. 566. de veluto *dupplato.*

Duppleria lucerna, (Du C. duplerius) funale; *fáklya.* It. doppiere. Batty. Leg. III. 240. an. 1370.

Dupplicata, V. *Duplicata.* Arch. Rák. II. 161. VIII. 240.

Dupplicitas, (Du C.) dubietas, ambiguitas (ab it. doppio: falsus); *kétszinűség, kétkulacsosság.* Rák. Ön. 228. *dupplicitatem* et mendacium. Cod. Dip. Brüss. IV. 86.

Durabilitas, (Du C. diuturnitas) firmitas, soliditas, proprietas rei durabilis; *tartósság.* It. durabilità. Proj. Leg. Civ. 242. Impignoratio . . . a fassione perennali tantum conditione *durabilitatis* differt. Hist. Nat. 29. *durabilitas pellis.* Tör. Tár. 1870. p. 406. Cf. Pallad. 1, 35, 2.

Duracinæ, fructus ossarii; *csontár gyümölcs.* It. Germ. hart und fest (von Früchten). M. Bel. Prodr. 174. Hoc autem fine maxime præcoces *Duracinas,* Bumammas et si quæ sunt genera iucunditate saporis et specie nobilia conferunt. Cf. Cato R. R. 7, 2; Plin. 14, 1, 3 §. 14.

Duracio, onis, stabilitas, perennitas; *tartósság.* Kub. D. Hont. I. p. 275. an. 1376: ob amorem et *duracionem* pacis serena.

Durancia pruna, species pruni; *duránczi szilva.* Verancs. XI. 271. prætera prunorum quoque similiter surculos tantum optimorum omnis generis, signanter tamen grandium illorum *duranciorum,* viridium etiam et oblongorum, quæ Cathalaunica sive Kathalan zylwa vocantur.

Duratio, (Du C.) durities, contumacia; *konokság.* Pázm. Dial. 33.

Duratio litterarum, datum litterarum; *levél kelte.* Germ. das Datum. Pár. Páp.

Durativus, 3., durabilis; *tartós.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 110. Volens et edicto regio perpetuo *durativo* statuens, ut. Pel. De S. Matthia s. II. c. 2. malum infinito tempore *durativum.*

Duricordium, (Du C. duricordia) durities cordis; *keményszivüség.* Nagy Hier.

Durindana, æ, machæra acutissima et durissima; *Durinda nevü igen éles kard.* Galeoti. 27. Addunt etiam huic fuisse machæram nomine *Durindanam* ferrum lapidesque secantem (gygas Sarracenus cui nomen erat Ferrans).

Durire, durescere, callum ducere, occallescere; *keménynyé válni; feltörik a kéz.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. *durire* de manibus.

Durusta, locus piscationis; *halászóhely.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 514. Item piscatura nomine Wyzesfew cum lapa et cum piscatura Sublug nomine et *durusta,* que iacet sub *durusta* Magistri Athyan, item sub Dudvag: Adam vezy, Borsaw et Eruemlyz cesserunt in partem Stene.

Dusenicus, Duschenicus, Dusinicus, V. s. *Dusnici.* Tör. Tár. 1893. p. 2. Zsigm. Hist. 40. Pfahl. Jus. Georg. LI.

Dusnici, *lélekváltók, torlók,* vox e Slavico: duša = anima, ad rationem formæ, udvor-nici formata; servi in libertatem a domino asserti, ut eorum manumissio animæ saluti sit (Regestrum Varadiense pluribus locis facit mentionem eorum). Belius (Ritus explorandæ veritatis) sic definivit dusinicos: Dusinicus servus est ecclesiæ testamento datus, qui sacra emortualia pro remedio animæ demortui domini quotannis celebrari curabat eoque nomine esculenta atque poculenta sacerdotibus die emortuali offerre obligabatur vel pecuniam etiam. *Kollar:* Servus ecclesiarum vel monasteriorum et lite etiam eos, qui dusheniczi id est alicui ecclesiæ pro animæ requie ab aliquo ad plures abeunte testamento vocabantur. *Bartal:* Hungari dum manumissos exequiales nullibi proprio nostro vernaculoque *tórlók* verum nomine a Sclavinis accepto dussenikos vocant, notatum alias hominum nostrorum incuriam idiomatis sui totidem argumentis confirmant. Ad nominis formam et originem cf. Miklosich p. 26. «dušьnikь: dušnik čech . . . Dem. čech. dušnik entsprichi lat. animator, pro animatus, das von einigen als servus, von andern durch animal erklärt wird. Nach Jireček sind dušnici im böhmischen Recht Familien, denen ein Grundstück mit der Verpflichtung übergeben wurde, einer bestimmten Kirche gewisse genau festgesetzte Dienste zu leisten, wobei die Kirche, welcher das Grundstück nach dem Aussterben der Familie zufallen sollte, der eigentliche Eigenthümer war. Dusnok, dusnak; dusinicus findet sich öfters in ungrischen Urkunden. Cod. Dip. Arp. II. 101. eam (terram) eidem monasterio pariter cum *dusnicis* ibidem existentibus . . . Kandra Reg. 266.

Duttca, æ, *Batka, fillér.* Recon. an. 1618. p. 151: quoniam Grossi Polonici et *Duttcae* . . . sat leves et invalidi introducantur . . .

Duumvir Coronæ regni Hungariæ, V. Conservator Coronæ. Fabó. Monm. Evang. II. 61. Petrus Perényi, inc. comitatus abaujvariensis supremus comes et *coronae regni Hungariae duumvir.*

Duumvir sacri diadematis idem ac *conservator* quod vide. Sacr. Cor. p. 58.

Dux, femin. gen.; *herczegnő.* Art. Diæt. Pos. 12. nupta Dux Lotharingiæ, Magna *Dux* Hetruriæ. (Mar. Ther.)

Dux campestris, belli dux; *hadvezér.* Germ. Feldherr. Tör. Tár. 1891. p. 98.

Duxio, onis, ductio, occurrit tantum semel; *vezetés.* It. condòtta. Gall. conduite. Ger. Leitung, Führung. Fjp. Szám. 290. Dedimus 300 den. ratione *duxionis* sindonum versus Cascham.

Duxus, i, dux. Luc. Notæ. 445. Banos Tex. Sl. *Duxi* aut Shercezi Duces voce Latina et Teutonica Thzerzogh scripsit.

Dyacessionus, 3., diœcesanus. Kov. Form. St. 21. quod in quibuslibet liberis Civitatibus et Regalibus sunt Plebani expeditia Jurisdictione suorum *Dyacessionorum* Episcoporum . . .

Dyademantes, adamantes; *gyémánt.* Tör. Tár. 1890. p. 368. unam crucem, in cuius medio est lapis rubinus in formam grani, in quatuor angulis sunt quatuor *dyademantes* cum sedecem perlis.

Dyamas, adamas; *gyémánt.* Tör. Tár. 1890. p. 369. unam aliam crucem, in cuius medio est *dyamas* satis magnus.

Dyaphanum, (διαφανής) corpus pellucidum; *átlátszó test.* Andr. Pann. 123. Non tamen erit aër clarus sicut radios proiciens sed sicut *dyaphanum* illuminatum.

Dybaphus, i, a gr. δυ-et βάφειν i. e. versipellis; *két kulacsos.* Verancs. VII. 7. Rogo te, exue personam, aut æternum nihil mecum. Non enim delector *dybapho.*

Dyentarius, i, idem qui: *dietarius.* Fjp. Szám. p. 486. an. 1439.

Dynamista, æ, a gr. δύναμις, vir sectator sententiæ recentioris, quæ expunctis elementis simplicibus ad vires originarias materiæ confugit. Vern. Met. II. 18. Sunt Philosophi naturales, qui neque spatia vacua neque indivisibilia corpuscula elementaria sumpserunt, verum specificam materiarum intuitu densitatis differentiam universe in originariis materiæ viribus quærunt, unde Philosophia eorundem *Phylosophia naturae dynamica* aut *Systema Dynamicum* appellatur. Secundum hanc philosophandi rationem materia spatium non absoluta sua impenetrabilitate verum repulsiva seu expansiva vi implet . . . . Denique vires illæ originariæ *Dynamistarum* in materia in infinitum divisibili vel sunt substantiæ entium materialium vel accidentia . . . Imre Phil. 146.

1. **Dynasta,** æ, V. *Baro.* Pfahl. Jus. Georg. XI. Factum hinc ut Barones *(Dynastae)* et Domini Banderiati iidem subin haberentur.

2. **Dynasta,** æ, dominus terrestris; *földes úr.* Schwart. Scult. 14., 27., 131. curare tandem, qui finis omnium Scultetiarum erat præcipuus, ut *Dynastae* convenienter pacto, a colonis præstanda, tempore debito adessent, nec imminuta parte aliqua.

Dynasta hospes, comes. Præd. p. 33; *Dynastae hospites* plerumque Comites simpliciter dicuntur.

Dynastæ Saxones, Seniores provincialium, Comites, Villici, Judices jurati Villarum Sediumque provinciarum. Præd. 11. *Dynastae* hi *Saxones,* vel ut alii volunt, nobiles inter Saxones Seniores Provincialium, Potiores omnino Provinciæ Cibiniensis, quos et Siculi suos habebant . . . non erant alii nisi Comites antiqui, Villici nempe, vel quod idem Judices Jurati Villarum Sediumque Provinciæ. Hi primo libero populorum suffragio e gravioribus Villarum Judices eligebantur. Dein juxta familias horum tanquam opulentiorum, injuria temporum, Villicatus tacite manebat. Seculo XIV. mos etiam invaluit, ut Comites hi primo tantum Sedis alicujus denique et singularum villarum Judicatum vel Grebiatum sibi a rege confirmari curarent; quo tandem effectum est, ut postremo hujusmodi confirmatus Grebio officium suum, quod alias quotannis mutabatur, pro vita comite tenuerit.

Dynastia, æ, dominium, dominatus terrestris; *uradalom.* Kereszt. Res. Mil. 405. Origo Insurrectionis ad vetustissima Francorum et Germanorum tempora referenda est. Cum enim exercitus publicis, uti nunc fit, stipendiis continuo alere ea ætate consuetum non fuerit, Cæsares, Regesque eorum populorum Provincias, *Dynastias,* Possessiones, Villas, et Prædia inter Episcopos, Prælatos, Principes, ac Nobiles ea lege distribuerunt, ut . . . Fej. Jur. Lib. 431. (Joseph. II. an. 1781.) *Dynastia* Belényes episcopatui Græci ritus catholicorum . . . in perpetuum traditur.

Dyocœsanus, i, episcopus; *püspök.* Tör. Tár. 1888. p. 186.

Dypticha, 3. (δίπτυχος, δίπτυξ duplex). *Diptycha* orum: tabulæ, in quarum altera parte sacro lavacro perluti, altera vero mortui scripti sunt. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. tot editi Annales Ecclesiastici, *Dypticha* sacra, Conciliorum Tomi, Sanctorum vitæ.

Dysæsthesia, torpor, sensus stupor; *érzéketlenség.* Bene Med. V. 3. Sæpe observamus sensationes abnormes, quia sensibilitas est morbose exaltata *hyperaesthesia,* vel morbose imminuta — *dysaesthesia* vel nulla *Anaesthesia.*

Dyscolatus, (fors. ab It. discolo: libidinosus, dissolutus) libido, mali mores; *kicsapongás.* Kaprin. Eloq. II. 158. Quam præclare merita est de hac Civitate, quin imo de tota Europa, lex illa regimini vestro propria, quam dicitis *Dyscolatum* . . . hac re haud tantum effici posse, nisi lex *Dyscolatus* ad castigandos adolescentium mores forte ac potens remedium accederet.

Dyspepsia, (Du C.) malum stomachi, depravata alimenti concoctio; *rossz emésztes.* Bene Med. I. 27.

Dysphagia, esus difficilis; *nehéz evés, nem ehetés.* Bene Med. I. 114. Per spasmum similem producitur subinde *dysphagia,* vomitus, tenesmus.

Dyspnœa, æ, (Du C. dyspnia) difficultas anhelitus; *nehéz lélekzés.* Hor. Mem. 614. Bene Med. I. 32.

Dystiche, fortuna adversa, *(δυστύχη); szerencsétlenség.* Ger. Unglück. Fej. I. 177. Quartam autem (Synodum) quæ Eutychen, *Dystichen,* id est infelicem et scelestum Dioscorum elisit.

Dyticus, occidentalis; *napnyugoti.* Nagy Hier.

E

E controverso, contra; *viszontag.* Törvt. Msz.

E converso, contra, e contrario. Text. v. s. *Inoperosus; ellenben.*

E diametro, ex adverso; *szemben, éppen ellenében.* Bene Med. 344. fenestra sit unica ampla, portæ *e diametro* opposita. Kass. P. P. I. 231. eiusmodi-exmissionum voluntati Regiæ *e diametro* oppositarum.

E memoria, memoriter; *könyv nélkül, fejből, emlélve.* Törvt. Msz.

E necesse esse, necessitate; *szükségesnek lenni, megkivántatni.* Kass. P. P. I. 42. Datum emanationis non quidem *e necesse* semper tamen *de meliori* esse . . .

E stapede, e vestigio, statim; *hevenyében, rögtön, nyomban.* Ger. aus dem Stegreife. Kass. Jur. Civ. I. 11. vel his prætermissis e *stapede* adornatur species facti scribendo.

Eapropter, propterea, ideo; *azért.* Pesty Ször. III. 105. Tör. Tár. XI. 98.

Earinus, (Du C.) gr. ἐαρινός, vernus; *tavaszi.* Nagy Hier. Cf. Terlull. Hab. mul. 8.

Ebbelius, vox barbara, adiect. a substantivo hungarico: *eb,* quod latine *canem* significat, ad canem pertinens; *eb . . . ebi.* Bod. Hist. Un. Trans. 432. Eppelium *ebbelium* vocat, Szathmarium szamarium.

Ebdomada, æ, hebdomas, septimana; *hét.* Száz. VI. 444.

Ebdomadarius, Hebdomadarius, septimanā officium gerens; *hetes.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 77. teste Archiepiscopo Laurencio, *ebdomadario presbitero* nomine Alberto, Diacono Andrea.

Ebdomadatio, occupatio per hebdomadam; *heti foglalatosság.* Kov. Form. St. 454. nisi *ebdomadatio* per conventionem vel alias quovis modo secum convenire poterit.

Ebdomoda, æ, pro: Hebdomada. Quell. Sieb. I. 66. an. 1479. dedi his tribus *ebdomodis.* ib. 96.

Ebellare, fors. pro: evellere, effodere. V. s. Ballisare; *kiásni.* Szék. Okl. I. 63.

Ébété, hebes. Gall. hébété; *bárgyu, ostoba.* It. ebete. Fej. V. III. 414. Knauz M. E. Str. II. 230. de balla una quotcunque contineat petias, etsi centum nituntur, quadam præsumtione *ébété* singulari, solvere tantummodo pon dus unum.

Ebionæi, alias: Ebionitæ, (Du C. Ebiones) pauperes sic dicti pro humilitate ab Hebræo Ebion. Hæretici, qui Christum esse purum hominem, ut ceteros e viro et muliere natum asserebant; *Ebion felei.* Nagy Hier. Not. rel. I. 139: *Eb.* asserebant Christum esse purum hominem.

Ebriamen, (Du C.) liquor inebrians; *részegitő ital.* Nagy Hier.

Ebuccinare, proclamare; *kibőgni, kikürtölni.* Pinx. Apod. p. 64: Omnia . . . . fuerunt solo æquata præter unicam turrim . . . in cujus superficie e sacerdotibus Turcicis unus . . . stetit, qui in opprobrium Christianorum suum *ha la ha* voce sonora *ebuccinavit.* Otia Bachm. 485.

Eburinus, 3., eburneus; *elefántcsontból való.* Cod. Dipl. And. III. p. 178: uno bicello cum *eburino* manubrio.

Ecbolimi, abortivi; *elvetélt holt gyermekek.* Pár. Páp.

Ecbolum, (Du C.) pars, fragmentum divinorum Codicum, quos integros tradendos imperabant a Christianis Tyranni; *rész, foszlány.* Nagy Hier.

Ecchmalotarcha, custos carceris; *fogolyőr.* Nagy Hier.

Ecclegma, atis gr. ἔκλειγμα = medicina; *gyógyszer.* Sim. 37.

Ecclesia, æ, (Du C.) ædes sacræ; *templom.* It. chiesa. Gall. église. Germ. Kirche. Beng. Ann. Er. Cœnob. 205. *Ecclesiam* ligneam in Sanctissimæ hospitis domicilium construxerunt S. de Kéza Chr. II. 1., 23. II. 2., 3. II. 4., 2. etc. Cf. SS. Patres et Aurel. ap. Vopisc. 20. Ammian 21, 2. fin. et 28, 6. ad fin.

Ecclesia Anglicana, *angol egyház,* Ger. anglicanische Kirche. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 14. et religio catholica ad quandam *Ecclesiae Anglicanae* normam deformetur.

Ecclesia articularis, (Du C.) ab alia dependens; *fiókegyház.* Fabó Mon. Evang. 179: in ecclesia *articulari* . . . natus est.

Ecclesia canonice unita, eccl

Edoctio, actus edocendi, notum faciendi, explicatio; *tanítás, megismertetés, kifejtés, megmagyarázás.* Rák. Ön. p. 65. l. 34—36. (35.): Compellantur proinde Magnates et Nobiles ad productionem documentorum et *edoctionem* jurium coram foro incompetenti.

Edocumare, documentis probare; *tanusággal bizonyítani.* Fabó. Monm. Evang. II. 157. Audiamus Thuanum in præfatione operis sui historici insignis cæsaris *edocumatum* iudicium his verbis confirmantem.

Edomavit, domuit, sedavit; *megfékezni, kibékíteni.* Georg. Sirm. I. 65. Et Petronit blanda sua verba iecor suum *edomavit.*

Edria, apud Du C. *idria, hydria:* metreta frumentaria, interdum liquidorum; *mérő.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 609: dare . . . sedecim *edrias* milii . . . octo *edrias* tritici.

Educatorium institutum, ludus, pædagogium; *nevelő intézet.* Törvt. Msz.

Educatus, us, educatio, disciplina; *nevelés.* S. Steph. vita p. 16: Crevit infans regali nutritus *educatu.* Cf. Tertull. Resur. carn. 60.

Educcio, actus educendi, mittendi; *küldés.* Szék. Okl. I. 339. eversione scilicet sue domus ac ablacione Rerum suarum, aut *educcione* ad exilium puniri. Cf. Cato ap. Festum. Pallad. Jun. 7, 6.

Educillare, (Du C.) vinum particulatim vendere; *bort himérni.* It. misurare e vendere. Kass. P. P. II. 283. Et quia commercium civile in *educillando* et macellando nemini in civitate aut eius territorio competit. Art. Diæt. Pos. 95.

Educillare frumentum, vendere fr.; *gabnát árulni.* Magy. Tört. Tár. XVII. 211.

Educillaris domus, taberna vinaria, caupona; *csapszék.* Törvt. Msz.

Educillatio, vini sub signo venditio; *italmérés, italárulás, korcsmáltatás, bormérés.* Törvt. Msz. Pfahl. Jus. Georg. 103. *Educillatio (Educillum)* est facultas Colonis (urbarialibus) competens vinum in minutis legalibus mensuris certo et determinato tempore ac modo distrahendi. G. Fej. I. 285.

Educillator, caupo; qui vinum particulatim vendit; *csapos.* Egri levéltár. Kuk. Jur. II. 186. pro immunitando item gratuito *Educillatore* consuetos Sexerios 90 annuatim pendere.

Educillum, i, caupona, venditio vini, taberna vinaria; *korcsma, csapszék, csapház.* Törvt. Msz. Kass. P. P. I. 196. Art. Diæt. Pos. 64. Rák. Ön. p. 65. l. 12—14.

Educillum sine hædera, ed. sine signo; *czéger nélkül való bormérés.* Reg. Mil. an. 1726. p. 19: a qua tamen regula Superiores Rei Tormentariæ Officiales, quibus antiquo ex jure . . . *educilla sine haedera* . . . competunt, exempti habentur.

Eductio, actus exportandi; *kivitel.* Ger. Export. Vect. Ref. p. B. 1.

Eductionale portorium, rerum exportandarum portorium; *kiviteli vám.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o).

Eductor, qui exportat merces; *kivivő, kiszállító.* Monm. Comit. IV. 79. Supplicant etiam, ut sua sacratissima maiestas eiusmodi cupri emptoribus et *eductoribus* extraneis committat.

Edulcerare, Edulcorare, (Du C.) dulcem reddere, dulcem saporem admiscere; *megédesíteni.* Bene Med. IV. 171. expressa filtrantur et saccharo *edulcoratum* hauriatur mane per tres quatuorve dies. S. Benkő Top. Misk. 57. Száz. XIII. 442.

Edumatus, 3. edomatus. Sæpe legitur «u» littera pro «o»: Cusmonustor (Kolozsmonostor) Tiburchtelke (Tiborctelek) Wgud (Ugod), Zaluch (Szalók) tunella (Tonella) et alia; *szelíditett.* Cod. Dip. Hung. And. V. 554. 11. ad domum suam venientes quamdam feram suam mansuetam et *edumatam* interimi et quendam unum bovem eiusdem ibidem per canes ipsorum devorari fecissent.

Edus, hædus; *bak.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116. Schläg. 1430.

Efemineus, 3., effeminatus; *gyáva, elpuhult.* Georg. Sirm. I. 115. et sic solvebant militibus *efemineis.*

Efendi, V. *Effendi.* Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Efendi.* A polgári vallásos tisztek czime, ellentétül az «aga» katonai czimmel.

Effabricare, fabricare, fabricari; *feldolgozni, készíteni.* Opin. P. I. Sec. II. §. 21.

Effabricatio, fabricatio; *feldolgozás, készítés.* Opin. P. I. Sec. II. §. 21.

Effascinator, qui effascinat; magus, incantator; *megigéző.* Verancs VII. 100. distracta in diversum nobilitas, populique, quocunque contendentibus libebat, in *effascinatorum* modum circumducti.

Effective, præsens, præsto, revera; *tényleg, valóban, készen, voltaképen, valósággal, valójában.* It. effettivo. Törvt. Msz. Arch. Rák. VIII. 206. ut summa illa *effective* levatur. Rozsny. D. 182. Most Kanizsa alatt 30.000 ember vagyon *effective* és mind egyre gyűlnek effectuose minden felől.

1. **Effectivus,** (Du C.) efficiens, creans; *eszközlő, létrehozó.* Andr. Pan. 10. virtus creaturarum omnium *effectiva,* omnium contentiva et conservativa.

2. **Effectivus,** 3., præsens, verus, certus (Du C. al. s.); *való, tényleges, valóságos, valódi.* It. effettivo. Arch. Rák. I. 3. Status *effectivus* regiminis Rothiani. Törvt. Msz. Törvt. Msz.

Effectua, uum, supellex, instrumentum, res mobiles; *ingóságok.* It. effetti. Kass. P. P. I. 199. Publicatio *effectuum* apud furem repertorum.

Effectuabilis, qui effici potest; *kivihető.* Opinio Deput. 12. nec sine ambagibus *effectuabile* sit, ut alter iudicet.

Effectuabiliter, (Du C. effectualiter) efficienter, reipsa; *foganatosan, tényleg.* Gall. en effet. An. Sc. I. 8. an. 1412: promittimus inviolabiter et *effectuabiliter* attendere.

Effectualis, certus, præsens; ad effectum spectans; *tényleges, való, hathatós.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 95. aliaque et Imperij ac reliquorum Regum et Principum Christianorum auxilia coniuncta magno seu competenti numero nobis accedant eaque certa et *effectualia* fore contingat . . .

Effectualiter, (Du C.) reipsa; *valósággal, tényleg.* Tör. Tár. 1892. p. 389. ad hoc, ut citius comode fieri poterit, *effectualiter* te disponas. Szék. Okl. III. 41. Batty. Leg. I. 488. an. 1444.

Effectuare, efficere (Du C. al. s.), *eszközleni, létesítni, végrehajtani, elvégezni, valósítni, foganatosítni.* Törvt. Msz. Rák. Ön. p. 14. l. 5—9. Száz. XIII. 137.

Effectuatio, effectus, peractio, executio, perfectio; *foganatosítás, eszközlés, teljesítés, végrehajtás.* Törv. Msz. Rák. Ön. p. 287. l. 33—36. Dip. Alv. I. 336., 381. Vect. Ref. j. F. Batty. Leg. I. 682.

Effectuatio iudiciaria, executio; *végrehajtás.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 299.

Effectum, i, 1. res effecta vel 2. quod ex causa consequitur; *1. kész dolog, 2. következmény.* Pázm. Dial. 501.

Effectuose, efficienter (Du C. al. s.); *hathatósan.* Rozsny 182. Cf. *Effective.*

Effectuosus, effectūs plenus; *hatásos, foganatos.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 2. Amor Dei verus non est verbalis sed realis, non tantum affectuosus sed et *effectuosus.*

Effendi, Effendius, i, nomen, titulus magistratuum civilium et sacerdotalium apud Turcas, quibus opponuntur militares; *úr.* Tök. Diar. 212. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 428. Ad Vezirium Budensem, Passam, Temesvariensem similiter ad Kihaja Mehemet et Csausziár Kihaja Ismael ac Cancellarium *Haszon Effendi* mutatis mutandis legatis datarum literarum par *minuta.* Instr. Pac. Præf. Mustapha Effendi.

Efferatus, 3., fervens, fervidus; *izzó.* Kol. Cod. 41. Collecto iterum ex cineribus auro, dum rursus fundetur et in virgas ducetur, adeo *efferatum* erat, ut cudi nihilominus possit.

Effervescentia, ardor; *fölhevülés.* Bene Med. II. 226. stadium febrile seu invasionis s. *effervescentiae.*

Effestucare feudum, (Du C.) *refutare feudum; a hűbért visszautasítani.* Vuch. Jur. Feud. 228. Feudum refutare vocant Feudistæ etiam *effestucare feudum,* quod olim in traditione rerum immobilium moris esset, *festucam,* veluti signum possessionis, tradere.

Efficacius, 3., efficax; *hathatós.* Fej. VIII. 3., 249.

Efficanter, efficaciter. Dip. Alv. I. 36. ut ab infestationibus Turcarum possit *efficanter* protegere.

Efficativus, 3., efficax; *érvényes.* Cod. Com. Zichy Vol. V. 597: huius confessio propter eius puerilem etatem robur non haberet *efficativum.*

Efficere, occidere; (Hungaricismus) ad amussim respondet nostro: *kivégezni.* Chr. Dubn. 139., 121. Quasi quoddam monstrum gladys *effecerunt.*

1. **Effigiare,** (Du C.) effingere, exprimere; *leábrázolni.* It. effigiare. Wagn.

2. **Effigiare,** imaginibus ornare (Du C. al. s.); *megfesteni.* Ger. mit Bildern schmücken. Kronst. I. 505.

Efflorescentia, æ, flos, lætiora incrementa capere, facere ut efflorescat; *kivirágzás, felvirágzás.* Ger. das Aufblühen. Vern. Psych. 40. cerebrum *efflorescentia* nervorum. Opin. Deput. 38. quantum igitur intersit, de nundinantium omnimoda securitate prospicere, hacque ratione illarum *efflorescentiam* promovere, facile patet.

1. **Effluxus,** us, *emanatio.* Textum v. sub *Decidentia.*

2. **Effluxus,** us, proventus; *jövedelem.* D. Ráczk. p. 198. cum *effluxu* arendæ . . . octodecim milia ducentos quindecim florenos . . . constituente valore.

Efformare, componere (Du C. al. s.);

Poll. XXX Tyr. 13. Paul. Dig. 34, 2. 32 §. 5. Marc. Empir. 8.

Electrix, fœm. ad electorem; *választó fejedelemnő.* Churfürstin. II. Rák. Gy. 37. Otia Bach. 130.

Electuarium, (Du C.) sucus ex fructibus coctus, Electarium; *liktáriom, lekvár.* It. elettovario. Germ. Latwerge. Bene Med. I. 254. cum syrupi vel absinthii vel corticum aurantiorum, ut consistentiam *electuarii* habeat, ordinamus omni bi vel trihorio. Curios. Misc. II. 204. fiunt ex fructibus *electuaria.* Cf. Cœl. Aur. Tard, 2, 13. Isid. Orig. 4, 9, 10.

Electura, æ, creatio, cooptatio; *választás.* Ljub. Mon. Sl. I. 50. an. 1232.

Electus, (Du C.) appellatur promotus ad Ecclesias sive Monasteria ante suam consecrationem sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debet. Fej. V. II. 569. de consilio et consensu Archiepiscoporum, Episcoporum, *Electorum* atque Abbatum, Præpositorum, archidiaconorum, priorum etc.

Electus Regius, *királyi választott.* Pfahl. Jus. Georg. LXXXIII. Simul etiam Judices querimoniarum de abductionibus Comites cum *Electis Regiis* (hi sunt protoparentes Jurassorum) et aliis bonis hominibus constituebantur.

Eleemosyna, æ, (Du C.) pium donum; *alamizsna.* It. limosina. S. de Kz. Cbr. II. 4., 2. Verancs. IV. 45. Cf. Tertull. Patiens 7. Augustin. Civ. D. 21, 27.

Eleemosynariæ, Eleemosinales, Eleemosinares, (litteræ) eleemosynam colligere concedentes; *könyöradomány gyüjtésére feljogosító levél.* Kov. Form. St. CX., CXI., LXXXVI. 6. *Eleemosynariae* a Civitate seu Commendatitiæ Civi pro Eleemosyna petenda datæ.

Eleemosynarius, 3., ad donum pium pertinens; *alamizsna*... II. limosinario. Fej. IV. I. 155. ut nostra donatio *eleemosynaria* non evellatur.

Eleemosynarius, (Du C. 7.) qui ἐλεημοσύνην largitur pauperibus; *alamizsnaosztogató.* It. limosiniere. Gall. aumônier. Patr. Constant. 29. Ad. S. Joannem *Eleemosynarium.*

Elegans, elegicus; *siralmas.* Batty. Leg. T. II. 340. an. 1283: ad nostram accedens præsentiam *eleganti* prece supplicavit.

Elegantissime, copiose, laute; *fényesen, szépen, gazdagon.* Marc. Chr. II. 69.

Elegantulus, 3., homo elegantior; *nyalka legény.* Irodt. Közl. VI. IV. 456.

Elegiola, æ, dem. ab *elegia.* Rév. Lat. L. II. 80: præmissa hac *Elegiola.*

Elementalis, elementaris, i. e. schola, in qua pueri elementa discunt; *elemi iskola.* Leges Schol. Schem. 15. tirunculos in *elementali* germanico-latino rite informent.

Elementarius, i, qui elementa discit, principista; *elemi tanuló.* Cod. Ep. Pet. Pázm. I. 306. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. A nagyobb tanulókból választattak. 1. Senior, ki felügyelt az alumnistákra. 2. *Praeceptor*ok az *elementarius*ok tanitására. 3. *Procurator* az iskola ingó vagyonára felügyelő, a hiányzókat vagy beszerzendőket bejelentő. 4. *Provisor* az *alumnium*ra szükséges czikkek beszerzője, e részben az igazgató jobb keze.

Elementatus, 3., (Du C.) ex elementis compositus; *elemekből alkotott test.* Curios. Misc. 39. Quæri potest 2. Utrum singulæ stellæ propriis insistant centris? Resp. Affirmative. Cum enim Cœli sint liquidi, astra autem sint *Elementata,* consequenter gravitatem, densitatem aliasque qualitates elementares habentia nisi propriis insisterent centris.

Elementista, æ, qui elementa prima discit. V. *Elementarius.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 51.

Elemosina, *Eleemosyna* (Du C.) Cod. Dip. Hung. And. V. 243., 30.

Elemosinalis, pius; *kegyes.* Eszt. Okm. p. 35. (Decr. Andreæ 1291.): confert... *elemosinalia* ... beneficia militanti. Tör. Tár. XII. 98.

Elemosinaria, æ, marsupium, ex quo promi solent elemosynæ; *pénzzacskó.* Batty. Leg. I. 404: investitura per *Elemosinariam.*

Elenchisare, referre in indicem, in tabellas, in tabulis consignare; *lajstromozni, sorba szedni.* It. registrare. Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. Lex. 20.

Elenchus, i, (ἔλεγχος) index, argumentum; *tartalomjegyzék, tárgyjegyzék, lajstrom, sorbaszedő, sorjegyzék, sorzat.* Törvt. Msz. Czir. Hist. Jur. *Elenchus Rerum* Kass. P. P. I. 15. penes solitum *elenchum.* Cf. Suet. Gramm. 8. Plin. H. Nat. 2. in lemm.

Elephantia, æ, (Du C.) It. elephantiasis, lepra sic dicta; *veszélyes küteg, bőrbetegség.* Ger. Aussatz. Bonfin. I. 9, 135. Diro deinde *elephantiae* morbo increbrescente correptus obiit.

Elevabilis pons, pons ductilis; *felvonó hid, emelőhid, csapóhid.* It. ponte levatojo. Curios. Misc. 354. huic tamen incommodo occurritur per *pontes* præsertim occultos vel *elevabiles,* cymbulas item ect.

1. **Elevare,** (Du C.) attollere, provehere, perducere ad aliquid; *emelni.* Száz. XIV. 101. Arnulfus in regnum *elevatur.*

2. **Elevare,** excipere (Du C. al. s.); *kivenni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 251. procuratores et buccarii debeant usque ad annum a die sententiæ ... *elevare* eorum *cartulinas.*

Elevare sanctum Marcum, vexillum venetum proponere, tollere; *velenczei zászlót kitűzni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 411. an. 1451.

Elevare vexillum contra aliquem, arma movere; *fegyverrel megtámadni.* Kub. D. Hont I. p. 30. (Ladislaus IV. an. 1287): *elevato contra nos vexillo* convenerunt.

Elevata petitio, actio petendi supplicibus manibus; *emelt kézzel való könyörgés.* Sup. An. Sc. I. 60: Boleslaum *elevata petitione* (mit aufgehobenen Händen) exoravit.

Elevatio Poli, latitudo geographica; *földrajzi szélesség.* It. elevazione polare. Germ. Polhöhe. Curios. Misc. II. 159. S. Benkő. Top. Misk. 1. Miskoltz latitudinem geographicam sive *elevationem Poli* habet 47°.

Elevatio pretii productorum, auctio pretii frugum; *tenyésztmények s termék árának felemelése.* Törvt. Msz.

Elevatura, æ, opus cælatum, anaglyphum; *domborítás.* It. lavoro di relievo. Gall. relief. Germ. erhabene Arbeit. Kov. Form. St. 208. Item si fuerit Magister Gemmifrisorum tunc talis debet facere portiones formales scilicet filare imagines cum serico et unam imaginem cum *elevatura* debito ordine facere, prout pertinet ad gemmas ex hoc perficere teneatur...

Eliberatio, liberatio; *kiszabadítás.* Quel. Sieb. I. 170. an. 1494. ut se de malefactoris *eliberatione* non intromittat: Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 66. Ac. Com. Sopr. 51. Pel. in celebr. primit. S. c. 2.

Elibertare, liberare; *felmenteni, felszabaditani.* Cod. Dip. Arp. V. 207. eosdem ab omni hoc munere in perpetuum iterum supportandos, *elibertandos,* immunitandos ac absolvendos duximus.

Elibertatio, idem ac eliberatio, liberatio, missio, immunitas; *ki-* v. *felszabadítás, szabadalom.* Törvt. Msz.

Elibertationalis, ad elibertationem, absolutionem, missionem pertinens; *felszabadítási.* Kass. I. 271. in *diplomate elibertationali.* Germ. Freibrief. omnia jura, prærogativa, immunitates, exemptiones et libertates...

Elibertatus, 3., liberatus, liber, immunis; *szabadalmazott.* Törvt. Msz.

Elicentiare, it. licenziare, abeundi, proficiscendi veniam dare; *kibocsátani, meneszteni.* Pel. In Parasceve s. I. c. 7.: *Elicentiavit* omnes e domo illa præter matrem.

Elicitivum principium, urgens, incitans ratio; *inditó elem, elv.* Germ. Treibendes Princip. Mall. F2: Si autem sine gratia cordiflexiva, seu *principio* actûs *elicitivo,* supernaturali, posset aliquis credere, admittendus esset Pelagianismus. Pelagiani enim puris naturæ viribus actum fidei divinæ et alias Theologicas virtutes elici, somniabant.

Elicitivus, 3., qui elicit, incitans; *csábító, kecsegtető, gerjesztő.* Pázm. Dial. 564. appetitus *elicitivus.*

Elidere, (Du C.) eluere, amovere a se; *eldönteni, megsemmisiteni.* Törvt. Msz. Cf. Paul. Dig. 2, 14, 27.

Eligere, infinitivus more Italiano vel Germanico pro substantivo ponitur pro «electione»; *választás.* Germ. das Wählen, Wahl. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553. Et si utraque pars se non posset concordare *in eligere* ipsos iudices, de medio eligantur per sortes.

Eligibilior, (Du C. eligibilius), eligendus, optabilis, magis præferendus; *választandó, kivánatos.* Andr. Pann. 196. *eligibilior* est mors, quam fuga.

Eligibilis, qui eligi potest; *megválasztható.* Lnz. Cod. Med. III. 126: qui a provinciali tanquam *eligibiles* propositi fuerint.

Eligibilitas, eligendi facultas, proprietas rei, quæ eligi potest; *választhatóság.* Pel. Pom. De S. And. s. IV. c. 4. et pass. Cher. Jus. Eccl. II. 100. Quod si tamen aliquis antequam Capitulares ad electionem, in simili impedimento dispensationem seu Breve *eligibilitatis,* ut dicunt, impetrasset, iam tunc electio, non autem postulatio locum haberet.

Elimas, interpres (ab elimo); *tolmács.* Schläg. 2237.

Eliminare, expellere, exterminare, proiicere ex urbe (Du C. al. s.); *kiűzni, elűzni, elhajtani.* Törvt. Msz. Wagn. M. Bel. Geogr. 502. religio apud Hungaros sola, post *eliminatos* Mahometanos Christiana est. Cf. Pacuv., Att. et Pompon. ap. Non. 38, 31. Sidon. Ep. 4, 10.

Eliminatio, expulsio, relegatio; *kitiltás, kiküszöbölés.* Törvt. Msz.

Elimosina, pro: eleemosyna (Du C.); *alamizsna.* Reg. S. Ben. 59. 12. Si aliquid

ditur orationi Dominicæ; *hozzáadás*. Batty. Leg. T II. 151. Sæc. XII.

Embola, æ, (Du C.) ingressus, militaris expeditio; *bevonulás*. Marc. Chr. II. 55. Thurocz. 117, una cum felice *embola* totius Hungariæ cum triumpho victoriæ gaudentes redierunt.

Embolismalis, (Du C.) a gr. *(ἐμβολισμός)* ad intercalationem pertinens, insertus; *közbeékelt, közbeszúrt*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 288. Lunationem illam, quæ aliquando finitur ipsis Calendis Decembris non esse ultimam illius anni sed penultimam, quia 30. illi dies superflui constituunt ultimam et decimam tertiam illius anni Lunationem seu *Embolismalem* illius anni Lunationem.

Embolus, *ἔμβολος*, umbo (Du C. al. sen). Embolus: Kolben in Spritzen und Luftpumpen. Curios Misc. 214. Duæ tabulæ perfecte planæ et sibi invicem impositæ nulla vi divelli possunt: *Embolus* ex fistula sclopetaria occluso probe foramine igniario nonnisi magna vi tantillum educitur, ut postea nulla vi ulterius educi possit. F. Balass. Casula Steph. App. Cf. Vitr. 10., 12.

Embrocatio, actus fomenta applicandi; *borogatás*. Benc Med. II. 295. et ideo hirudines regioni occipitali, temporali applicitæ, *embrocationes* capitis frigidæ sæpe utilitatem maiorem habent.

Embryosectes, instrumentum, quo embryo secatur; *bonczkés*. Nagy Hier.

Emedulare, fodinam exhaurire; *kiaknázni*. Ger. Ausbeuten, ausweiden; Szerdah. Celebr. II. p. 14: Et quod non parum ad laudem Cremnicii facit, primi ejus montes in Hungaria a cupidis pretiosissimi metalli mortalibus *emedulari* cœpit.

Emedullare, eximere medullam; *belét, belsejet kivenni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 270. Germen aut surculus leviter *emedullatus* fructus profert, aut non omnino aut parum osseos. Cf. Plin. 22., 22., 43.

1. **Emenda,** æ, (Du C.) mulcta, pretium redemtionis ab it. et gall. amende; *váltság* birság. Törvt. Msz. Cod. Dip. Brüss. II. 162.

2. **Emenda,** æ, (ab emendare) lucrum; *nyereség*. It. emenda. Száz. IV. 667; et multi emptores vendunt ad *emendam*.

Emenda animæ, satisfactio; *lelke üdve*. Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: pro *emenda animæ* Pauli interfecti in *mercurio*.

Emenda capitis, mulcta; *fej-váltság, főváltság*. Szirm. Georch. H. T. I. 51. Törvt. Msz. Werbőczi 343. Nam adversus Actorem solummodo in Homagio et *emenda capitis* sui, ducentos florenos faciente, periurus et fidefragus solet condemnari.

Emenda Linguæ, redemtio linguæ, mulcta, pœna quasi loco amissionis linguæ statuta; *nyelvváltság*. Hajnik Perjog 244. Molnár. Patv. 23. Czir. Hist. Jur. 126. Kövy El. 595. *Emenda Linguae*, proprie, ob delictum linguæ imponitur, propter dehonestationem, violationem Sedis Judiciariæ. Italis *emenda*, Gallis *amende* significat mulctam apud nos a temporibus Caroli Roberti... in Hungaria invaluisse videtur prout aliæ multæ voces v. gr. avisare, gverra.

Emendare, (Du C.) satisfacere, compensare; *pótolni*. Batty. Leg. T. II. 121. an. 1099: siquis... res dissipaverit... restituat, si non habet, deponatur donec *emendetur*. Cod. Dip. Arp. Cont XI. 88.

Emendare equum, (Du C.) pro: licitari, emere, alterum equum dare iuxta valorem amissi; *hasonló értékű lovat adni, venni eladni*. Pár. Páp. Not. J. Samb. Tyrn.

Emendicatoriæ, (sc. litteræ), licentiam mendicandi continentes; *könyöradományok gyűjtésére felhatalmazó levél*. Kov. Form. St. CXLVII. *Emendicatoriae* pro obsessis Divina ope et pior. Ecclicor. Industria liberalis.

Emensurare (hungarismus) divendere; *kimérni*. Ger. ausschenken. Jogt. Eml. T. I. p. 333: quicunque... vinum cariori pretio... *emensuraverit*.

Emercabilis, qui emi potest; *megvehető*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. II. p. 218. fœdus parvo impendio *emercabile* Hungariæ ruina stetit.

Emere, pro: *vendere; eladni*. Batty. Leg. II. 206. (Decr. Col.): Nullus habitantium in Hungaria adjacentibus Hungarie Regionibus hungaricum equum *emere* audeat.

Emergibilis, q. emergi, oriri potest. Idem ac Subsequibilis; *kikelhető, eredhető*. Kuk. Jur. II. 192. aliaque nonnulla pro varietate temporum *emergibilia*... requirere videntur. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 439. *emergibilia* damna.

Emin, (vox turcica) redemptor vectigalium, publicanus; *adóbérlő*. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Eminens, qui eminet inter ceteros discipulos, socios; *eminens*. Vern. Met. 102. Sic pariter, ut Petrus fiat primus *Eminens* est moraliter possibile. Törvt. Msz.

Eminentia Vestra, Eminentissimus, (Du C.) titulus cardinalis; *főmagasságú* (bibornok czime). Kass. P. P. I. 49. Kon. Egyh. 249.

Emir alem, (Du C.); *fő zászlótartó*. Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequitur et *emir alem*, dominus vexilli, vexillifer supremus ac belli tempore imperatoris vexillum gerit, qui et præterea zanczagbegis de novo ad officium seu zanczagi beglerbegatus electi, dignitatis ergo imperatoris vexillum illis tradit.

Emissarius, i, (Du C.) equus admissarius; proletarius sive imprægnator equorum; Batty. Leg. T. II. 71. an. 1055: *emissarii* triginta quatuor cum subditis equabus. Cod. Dip. Pat. VI. 9., 7.

Emittere Pixides, e pixidibus fragores edere; *puskát elsütni*. Monm. Comit. IV. 664. famamque, si Thurci venirent, omnibus et ubique denunciare, ac *pixides emittere* facere debebunt.

Emittere Votum, vota facere, suscipere, nuncupare, voti sponsione perpetua se obstringere, Deo se consecrare, dicare. Wagn.

Emolgare, (Du C. emologare) laudare; *dicsérőleg helybenhagyni*. Magy. Tör. Tár. XI. 88. approbavit, confirmavit et *emolgarit*.

Emollitio, actus molliendi, placandi; *kiengesztelés*. Pel. Pom. L. VI. P. II. Art. 2.: O mirabilis et maxima *emollitio* (Dei per Mariam).

Emologacio, Emologatio, (Du C.) confirmatio; *megerősítés*. Cod. Dip. And. III. 202. Kuk. Jura I. 129. an. 1358: vigore *emologationis* et potestatis datæ. Luc. Regn. Dalm. 236. Fej. X. 1., 629.

Emologare, *Emolgare* q. v. Fej. V. I. 118. ac nos assumserimus, approbaverimus et *emologaverimus* etc. X. I. 617.

Emologatus, 3., confirmatus, approbatus, laudatus; *helyeselt, jóváhagyott*. Knauz M. E. Str. II. 234.

Emonstrare, relegare aliquem; *kiutasítani*. Ger. ausveisen. Kronst. III. 96: obequitaverunt, ut Walachos... benignis verbis ex terra Barcza *emonstrarent*.

Emortualis, ad obitum pertinens V. *Annus emortualis; halálozási*. Dug. Följ. 94. Cf. Plaut. Pseud. 4., 7., 139.

Emovere, emittere; *kiküldeni, mozgósítni*. Kronst. III. 179: sartori nostrarum gentium contra Petrum *emotarum*.

Emphasis, *ἔμφασις, ἐμφαίνω*, apparitio, visum, species; *látomány, látszat*. Curios Misc. 282. Quæcunque sunt mera *Emphasis*, per reflexionem aut refractionem visa, videntur ab oculo in determinato tantum situ collocato (Sydera, Cometæ).

Emphatice, graviter; *nyomatékosan*. It. enfaticamente. Beng. Ann. Er. Cœnob. 534. quidam eorum Prædicans post *emphatice* collaudatam perversi dogmatis professionem.

Emphaticus, 3., gravis, ponderosus; *nyomatékos, nagy*. Jókai Pol. Div. IV. 94. *emphaticus* öröm.

Emphioticus, *Pulgarus* q. v. Tör. Tár. 1893. Fej. C. X. 6. 743.

Emphitheosis, V. Emphyteusis. Magy. Tör. Tár. XII. 81.

Emphiteoticus, (Du C. emphiteuticus) ad emphiteusim pertinens. V. s. *Jus et Onus emphiteoticum; haszonélvezeti*.

Emphiteusis, Emphyteosis, emphyteusis, contractus iuris civilis, quo prædium, quoad dominium utile alicui ad longum tempus vel in perpetuum conceditur ea conditione, ut certam pensionem solvat. Olim agri inculti ac minus fructiferi hoc modo dabantur, ut plantatione et cultu meliores utilioresque redderentur; *jószág haszonbérbe adás*. Chr. Marc. II. 13. Georch. H. T. III. 42. Pfahl. Jus Georg. 28. Cf. Cod. Just. 4., 66., 1.; Justin. Inst. 3., 25., 3.

Emphiteuta, Emphyteuta, æ, (Du C.) qui per emphytheosim possidet; *hódoló, örökös haszonélvező*. Pfahl. Jus Georg. 19. in specie aliqui Dominos terrestres Dominos *Emphiteuseos* (Erbzinsherr), Colonos vero Emphiteutas (Erbzinsmann) faciunt. Cher. Jus. Eccl. II. 258. Cf. Cod. Just. 4., 66., 1.

Emphyteuseos dominus, V. emphyteusis, emphiteutica res. Vern. Phil. Mor. 391.

Emphyteutica res, *örök haszonbéri birtok*. Vern. Phil. Mor. 391. *Emphyteusis* latine *implantatio* est. c. v. quo alicui dominium utile prædii, hoc est rei immobilis usus fructus, ea lege conceditur, ut in recognitionem dominii directi certam annuam pensionem solvat. Qui dominium utile concedit, vocatur *dominus directus emphyteuseos*, qui accipit, *emphyteuta*; prædium: *res emphyteutica*; annua pensio, *canon*.

Emphyteuticus canon, V. *Canon annuus; örökhaszonbér, haszonbirtokbér, örökbirtokbér*. Törvt. Msz.

Emphytiosinus, V. *Pulgarus*. Tör Tár. 1893. *emphytiosini* in vulgo Purgarii. Fej. C. X. 6., 743.

Empirema, tis *(ἐμπειρία)* experientia; *tapasztalat*. It. sperienza, pratica. Gall. ex-

périence, pratique. Germ. Erfahrung. Vern. Log. 87. illæ vero (propositiones) quarum veritas observationibus et tentaminibus innititur, *empiremata, experientiae* vel experimenta vocantur.

Empireum, empyrium; *tűzmeny.* It. empireo. Schläg. 48. empireum; *tüzes ég.*

Emplaustrum, emplastrum (a gr. *ἐμπλάσσω); flastrom.* Chron. pict. Vind. 205. et per concavitates aurium vis *emplaustri* non modicam extraxit partem cerebri eius.

Emporialis, ad emporium pertinens; *kereskedelmi, forgalmi.* Kuk. Jur. II. 250. Maiestas Vestra Sacratissima in statum liberi et privilegiati *Emporialis* loci communi negotiantium libero depositorio... deserviturum Benigne elevare dignata fuisset.

Emporium Cambiale, forum argentarium; *váltópiacz.* Art. D. 1840. p. 80.

Empticiæ, arum, res emptæ, res emptione paratæ; *vett dolog.* Cod. Dip. Pat. VI. 136., 92. omnes *empticias* Waraslay comitis et Stephani.

Empticie, emptionis modo; *adás-vevés útján.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 261.

Emptio, venditio ad pignus reducitur, res immobilis tantum cum iure pignoraticio traditur in possessionem; *az ingatlan csak zálogjoggal ruháztatik át.* In iure hungarico.

Emptionales, V. *Litterae Emptionales.*

Emptionalis summa, pretium rei venalis; *vételár, vételösszeg.* Kass. Prax I. 277. a singulo floreno *summae emptionalis.*

Emptitio, onis, actus emendi, emptio; *vevés.* Szék. Okl. IV. 154.

Emptitium, emptio; *vásárlás, vétel.* Cod. Zi. I. 11: super possessionibus, quas... magister G. *emptitio* et servitiorum suorum meritis comparavit.

Emptitius, 3., emtus, comparatus; *vett, szerzett.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 14. quod quandam particulam terre *emptitiam*... quartam partem de *emptitia* terra. Cf. Varro R. R. 2., 12.; ib. 3., 3., 17., 7. Petron. Sat. 47., 12.

Emptorialis, emptionem continens; *vevési.* Fej. X. 4. 508. exhibuit nobis quasdam duas literas, unam nostram patentem *emptorialem* maiori sigillo nostro a tergo consignatam.

Empusa, æ, (Du C.), Manducha, deformis persona, quæ territat infantes, genus spectri varias induens formas; *kóhós.* Ger. Popanz. Pár. Páp.

Empyreumatica pinguedo, adusta ping.; *kozmás (szag)* stb. M. Bel. Prodr. 187. Cum mustum destillatum nullum ardentem spiritum sed aquam *pinguedinem empyreumaticam* copiosiorem exhibeat...

Emtitus, emptus; *vásárolt.* Cod. Zi. I. 253. proposuerunt... vineam... *emtitam*... vendidisse.

Emunctor pecuniarum, qui aliquem argento emungit; *pénzt kicsaló.* Opin. de histr.

Emunctorium, (Du C.) forceps ad emungendum lychnum; *gyertya koppantó.* Ger. Lichtscheere, Lichtputz. Thök. Diar. II. 379. Tria *emunctoria* argentea lottonum 22, fl. 20. Arch. Rák. VIII. 350. Cf. Vulg. Exod. 25., 38.

Emundare, tergere, purgare V. s. *Emundator gladiorum; tisztítani, csiszolni.* Cf. Colum. 2., 15., 7.

Emundativus, 3., purgativus, mundans; *kitisztító.* Pel. de s. virg. vel mulier. s. c. 6: Oleum *emundativum* est rubiginum.

Emundator caminorum, purgator caminorum; *kéményseprő.* Kronst. III. 180.

Emundator gladiorum, faber gladiarius; *kardcsiszár.* Kronst. III. 112. *emundator gladiorum* gladium iudicii emundavit.

Emungere marsupium, fraudulenter privare pecunia; *pénzétől ravaszsággal megfosztani.* Törvt. Msz.

Emunitas, (Du C.) immunitas; *mentesség.* Gall. immunité. Knauz. M. E. Str. II. 303., 315. privilegi ipsorum super *emunitatibus* ecclesie nostre. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 49. an. 1272.

Emutilacio, actus mutilandi; *csonkítás.* It. mutilazione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 179. prefatus vero Briccius tria vulnera letalia et *emutilacionem* digiti dextre manus in servicio nobis inpendendo per eosdem Theotonicos ibidem perferentes.

Enancisci, adipisci, nancisci, assequi; *elérni, elnyerni.* G. Fej. X. I. 335, plura bravia a nostra dignus foret *enancisci* Maiestate.

Encænalis, *(ἐγκαίνια)* ad templorum dedicationem pertinens; *megújítás vagy fölszentelés ünnepére vonatkozó.* Serm. Cat. 309. Nihil dicam de pessimo abusu, quo festa Ecclesiarum *Encaenalia* inter Christianos turpissime profanantur.

Encænia, orum, (Du C.) sacra memoriæ ædis sacræ conditæ, dicata; *egyházfelszentelési névnap, templom napja.* It. encenia. Pár. Páp. Fabó. Mon. Ev. II. 119. *Encaenia* sunt festivitas in memoriam dedicationis templi quotannis celebrari solita. Cf. Augustin. in Joann. 84.

Encarpum, *(ἔγκαρπος)* ornamentum e pomis; *gyümölcs ékesség.* Numi Hung. 114. aquilam Silesiæ, bovem Lusatiæ ac aquilam Moraviæ omnia *encarpis* inclusa. Cf. Vitr. 4., 1.

Encaustes, encausticus pictor; *zománczoló.* Ger. Emailkünstler. Pár. Páp.

1. **Encaustum,** (Du C.) Crusta, Gypsum recremandum; *zománcz.* Kecsk. P. Ötv. 183.

2. **Encaustum,** (Du C.) *(ἔγκαυστον)* atramentum; *a római császárok biborszín tentája, tinta, tenta.* It. inchiostro. Gall. encre. teinte. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 274. Ex purpura Atramenti genus conficiebatur, quod *Encaustum* nominabatur. Turócz. 78. Cf. Cod. Justin. 1., 23., 6. Augustin. contra Faust. 3., 18.

Enceniare, Encæniare, Encænia celebrare; *az egyház napját ülni.* Georg. Sirm. I. 58. Georgius Siculus festum suum cum honore solennizare fecit et *enceniavit* et fecit juxta clamare Sancti Georgii martiris.

Encephalon Encephalum, *(ἐγκέφαλος, μυελός)* cerebrum; *agyvelő.* Vern. Psych. 34., 36. grandissimæ bestiæ bos, equus minoris voluminis et ponderis habent *encephalon* quam homo... dum in brutis animalibus multo major relativa corporis ad *encephalum* est proportio.

Encheiresis, *(ἐγχείρησις)* tractatio in sectione medica; *kezelés orvosi műtétnél.* Vern. Met. II. 348. Sæpius expertus sum, inquit ille, corda æque ac frusta musculorum certa cum *encheiresi* ex canibus modo strangulatis abscissa magis vel minus convelli.

Enclesis, (Du C.) inclinatio; *meghajolás.* Nagy Hier.

Encleticare, (Du C.) inclinare; *meghajolni.* Nagy Hier.

Encolpium, (Du C.) crux ante pectus pendens, gr. *ἐγκόλπιον; a püspökök mellkeresztje.* Iter. Oec. 19. Prælatus missam solemniter facturus requirit: Rochetum, Mucetam, *Encolpium.* Nagy Hier.

Encomiasta, æ, laudator, prædicator; *dics-, dicsőítő szónok.* Olah. Cod. Ep. 598. Inter reliquos *encomiastas* tuos aderat quidam Jacobus Halvinus.

Encomiastica, sc. carmina laudibus celebrantia; *dicsőítő énekek.* Wallaszky 221.

Encomium, *(ἐγκώμιον)* laudatio, laudes; *dicsérő beszéd.* It. encomio. Cod. Ep. Pet. Paz. I. 6. ut tuis laudandis nostrisque elevandis *encomia* simul ac invectivas scripsisse censere queam. Rák. Ön. p. 156. I. 37. p. 157. Cf. Quint. 7., 2., 33.

Encratitæ, (Du C.) V. *Apotactitae Tatiani. Encrates* abstinens Græce: hinc *Encratici* hæretici, qui creaturas Dei damnant, dicunt non esse bonum manducare carnem et bibere. Cf. Hieron. adv. Jovin. 1., 13. Cod. Theod. 16., 9., 1.

Encryphias, panis subcinericius; *hamu pogácsa.* Nagy Hier.

Encyclicæ, (Du C.) Litteræ circulares episcoporum; *püspöki körlevelek, pásztori levelek.* Kon. Egyh. 34. Szirm. 77. et passim.

Endemius, 3., gr. *ἐνδήμιος,* quibusvis locis proprius; *honos, honi.* Lzb. Cod. Med. III. 132: *endemii* morbi.

Endotis, (Du C. endothys) velum, quo altaris pars anterior tegitur; *oltárabrosz.* Nagy Hier.

Endrios, *ἔνδρυον,* clavuli iugalis foramen; *járomszeg lyuka.* Ger. Das Loch des Jochsteckens. Pár. Páp.

Endromis, idis (Du C.) villosa vestis, qua utebantur in *δρόμῳ* i. e. in cursu v. palæstra; *szőrruha.* Princ. Ang. p. 38:

Novit quippe auream
Glebæ Damasci innocentiam

In *Coloni abiisse endromidem.* Cf. Martial. 4., 19; 14., 125. Juven. 3., 102.

Enectus, 3., necatus; *megöletett.* Fej. VI. ad Lect. 1301. o. vero Andrea rege *enecto.*

Energice, efficaciter; *hathatósan, buzgalmasan, lelkesen.* Törvt. Msz.

Energici, Calvini et Melanchtonis discipuli, qui in altaris sacramento non Christi verum corpus et sanguinem, sed tantum *energiam,* virtutem adesse asserebant; *erélyeskedők.* Nagy Hier.

Energicus, 3., *ἐνεργικός,* efficax; *erélyes, hatályos.* Rák. Ön. 355. I. 31—34. (33.):... unde malum timueram, bonum, quod non speraveram, evenit, et fors horum, quæ contigerunt *energicae* repræsentationes determinare urgebunt fluctuantem Aulam Moscoviticam.

Energumenus, (Du C.) dæmoniacus, obsessus a diabolo; *ördöngős.* Törvt. Msz. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 45. Bonfin I. 5., 79.

Enervatio, debilitatio, exinanitio; *elerőtlenítés, kimerítés.* It. enervazione. Kass.

P. P. I. 168. pluribus in locis exactiones cum *enervatione* plebis contribuentis usuvenire. Cf. Arnob. 3. p. 105.

Enez, fors. idem quod ital. *anice*, germ. Anis; *ánizs*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur pasta levata nec ruta, nec cum vadit ad domum viri detur ei *enez* ad manducandum et in pectore viri non ponatur pasta vel ruta amplius.

Enganacio, obligatio; *lekötelezettség*. Gall. engagement. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. si ... nubere voluerit, debeat habere de bonis sui viri per *enganacionem* X libras denariorum.

Engastrimithys, Engastromythus, i, *(ἐγγαστρίμυθος)* ventriloquus; *hasbeszéllő*. Gros. H. Ph. I. 269. Nagy Hier.

Engelsaith, Pannus anglicus q. v.; *angol selyem*. Vect. Ref. D. 2. Petia *Engelsaith*.

Ennoicus, (Du C. Ennoycus Eberhard in Græcismo Cap. 9. et Brito in Synonimis: Mango Caballorum sit porcorumque bubulcus, At asini pastor sit Agaso, boumque bubulcus, Mulio mulorum *Ennoycus*que caprarum, Nam caper est *Ennos* oviumque sit opilio dux); *kecskepásztor*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 116.

Ennos, caper (Du C.); *bakkecske*. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 116.

Enopola, œnopola, mercator vini. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 402.

Enormilitas, enormitas, omne id, quod fit extra normam iustitiæ, proprietas rei enormis. lis, dissensus; *rendkívüliség, szabálytalanság, per, egyenetlenség*. Cod. Dip. And. I. 51., 58.

Enoticon, unitivum, Liber unificans, quem Acusius Constantinapolitanus patriarcha scripsit et Zeno imperator vulgavit, ut Eutychis sectatores ad communem ecclesiam reduceret; *egyeztető könyv*. Szentiv. Curios Misc. III. 483. Nagy Hier.

Ensalmus, (Du C.) incantatio certis superstitiosis precibus constans. Hispanice *ensalmar*, fascinare; *bűbájoló imádság*, p. o. Kristóf imádsága. Nagy Hier.

Ensifer, qui portat ensem; *kardhordó, fegyvernök*. Törvt. Msz. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 158. Száz. X. 347.

Ensifer Regius, *királyi kardhordó*. Prisc. Serv. p. 40: *Ensifer Regius*, qui ensem regi præferebat. Officium Agazonum Magistri in Coronatione.

Ensifer Regni, (Du C.) Ordo militaris Livoniæ, quorum auctor erat an. 1204. Albertus bremensis canonicus; *kardhordozó vitézek*. II. Rák. Gy. 408.

Ensis nudatus, forma *repulsionis*, quæ solum eo tempore an. 1535. vim contradictionis habuit Szer. Not. p. 154: quidam Franciscus Geréb ... nomine et in persona Domini sui huiusmodi restatutioni verbo contradixisset, non tamen *ense nudato*, atque ideo prædictam possessionem Bun idem homo Regius dicta verbali contradictione non obstante memorato Capitulo restatuisset.

Entega, æ (Du C. enthega) *ἐνθήκη*: depositorium; depositum ad quosvis usus; *letét*. Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: quod aliquod lignum, seu ... homo ... cum suis denariis vel cum denariis alienis tam cum *entega* quam sine *entega* ... non debeat portare ... infra culfum frumentum.

Entelma, v. entalma (Du C.) præceptum, mandatum; *parancs, parancsolat*. Nagy Hier.

Enteria, (Du C.) intestina, enterea, kröss (Gegröse) Dief. *bélétek*. Schläg. 2241.

Entheca, (Du C.) gr. *ἐνθήκη*, reconditorium; *erszény, pénztárcza*. Nagy Hier. Cf. Augustin Serm. de diversis 42.

Enthousiastæ, a Spiritu S. inflammati v. s. *Messaliani; ihletesek*.

Entitas, ferculum; *fogás, étel*. Arch. Ver. Sieb. X, 1., 457. tertiam *entitatem* ex pisto pane.

Entrata, æ, (Du C.) reditus; *bevétel*. It. entrata. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 188.

Enubilatus, 3., (Du C.) perspicuus, planus, illustratus; *világos*. Wagn. Cf. Paul. Carm. 21., 667. Augustin. Doctr. Christ. 4., 10.

Enucleatio, explicatio; *felvilágosítás, magyarázás*. Batty. Leg. I. 463: *enucleatio* facti.

Enucliare, enucleare, explicare; *kifejteni, kihüvelyezni*. Dip. Alv. I. 407. Cod. Zi. I. 112.

Enula, recte: inula; *örvényfű*. It. enula (pianta); sertecsék. der Gartenalant. Schläg. 870.

Enunciabilis, qui enuntiari potest; *kijelenthető, kimondható*. Pázm. Dial. 132.

Enunciatio debiti, revocatio debiti; *adósság felmondása*. Törvt. Msz.

Enutricio, Enutritio, cura, cultura; *felnevelés, ápolás*. Tag. Erd. II. 317. an. 1771: *enutritioni* arborum incumbatur. Tör. Tár. XII. 28.

Eo facto, statim; *azonnal*. Not. J. Samb. Tyrn.

Eorsum, eo; *oda*. Fej. Jur. Lib. 463. Batty. Leg. I. 35: exercitium Religionis receptæ secundum easdem leges ac articulos regni cum beneficiis *eorsum* spectantibus conceditur.

Eotum, tunc, eo tempore; *akkor*. Illésh. 314. Pia oratio Stephani Illésházy, *eotum* in Polonia exulis, ad quosdam nobiles Comitatus Liptóiensis missa. Anno 1604.

Eotunc, tunc temporis, eodem tempore; *akkor, ugyanakkor*. Fej. T. XI. V. Un. 251. *eotunc* treugis firmatis. Cod. Dip. Fam. Com. de Sztára. V. II. 475.

Eotuncque, tum, tunc; *akkor*. Cod. Dip. Brüss. II. 312. Veniet et Frater Georgius, *eotuncque* se expositurum obtulit causam.

Eőrii, milites limitanei; *határőr*. Szék. Okl. I. 14. *Eőriorum*.

Epacta, (Du C. Epactas Latini vocant adiectiones annuas lunaresque per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolventes, quas ideo adjiciunt, ut lunaris emensio rationem solis sequatur. Sub epactis ferme semper Ecclesiasticæ epactæ subintelliguntur, quibus olim dies Paschatis determinabatur. Id autem efficiebatur hoc modo: Differentia, quæ est inter annum Julianum seu civilem, qui ex $365^1/_4$ diebus constat et inter annum lunarem, qui ex duodecim phasibus lunæ constat, quarum quævis 10.89 dies complectitur, ita constituitur, ut omnis phasis lunæ plenis 11. et omnis lunaris mensis 30 diebus computetur. Si itaque datus annus a novilunio incipit insequentis anni *epacta* erit dies 11. secundi ab hoc *epacta* 22. tertii ab hoc epacta 33. quarti ab epacta 44.) Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 148. Dipl. S. Steph. Anno Dominicæ incarnationis 1037. Indiction. V. *Epacta* I. Concurrentia V. et passim.

Epagnosticon, (Du C.) scriptum, quod palam legitur, alias: Patens, Manifestum; *nyilt parancs*. Nagy Hier.

Epanoclistus, (Du C.) superne clausus ab *ἐπάνω* et *κλειστός*; *zárt födelű*. Nagy Hier.

Ephemeris publica, acta diurna; *napilap*. Kass. P. P. I. 293.

Ephemeron, *útleirás*. Tör. Tár. 1888. p. 570. *Ephemeron* seu *itinerarium* Bathoreum.

Ephiades, ponto; *révhajó, komp*. Ger. Uiberfuhr-Schiff. Pár. Páp.

Ephibiarius, pro: ephippiarius; *nyerges*. Pest. Vár. Lev.

Ephimeris, tabulæ expensi et reditus; *napló, napi kiadás és bevétel könyve*. Kronst. III. 478.

Ephipiare, imponere equo sellam; *megnyergelni*. Regul. Turm. Præt. 89. Quo autem equus exacte *ephipiari* possit.

Ephipiarius, i, ephippiorum, stragulorum opifex; *nyerges, nyereggyártó*. Tab. Conscr. Pest. Vár. Levt.

Ephipiatio, actus sellæ imponendæ; *megnyergelés*. Regul. Turm. Præt. 152. tum a servitiis existens Tubicen præscripta hora signum pro equorum *ephipiatione* (bout de selle) et postea pro eorum conscensione inflabit.

Ephipiatum obsonium, *főzelék, vastag étel rávalóval*. Germ. Gemüse mit Auflag. V. s. v. Jusculum.

Ephiplistius, 3., ad ephippium pertinens; *csótár*. Tör. Tár. 1887. p. 320. aureis habenis *ephiplistiis* exornati.

Ephippiale, is, ephippium; *lótakaró*. Thök. Diar. 332. Czaffragh parvum sub *ephippiale* ex panno Anglicano.

Ephœbium, gr. *ἐφηβεῖον*: gymnasium; *ifjak gyakorló helye*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 170. per Hungariam erigerentur scholæ Catholicæ, Seminaria, *Ephoebia*, et Convictus. Cf. VItr. 5., 11.

Ephœbulus, demin. ab Ephebus; *fiú*. Princ. Ang. p. 20: Quo facilius exaudiretur *Ephoebulorum* vocibus.

Ephorus, Ephoratus, 1. curator; 2. officium inspiciendi, observandi, curandi conuictus, ubi pauperes discipuli, alumni aluntur; 1. *élelmező, gondozó*, 2. *felügyelőség*. Brezny. 431. Ily intézkedések kivitelével Sulcz Endre tanár, Bendának az *ephoratusban* utódja bizatott meg... Az *ephorus* dija most 100 frt.

Ephot, vox hebraica, vestis sacerdotalis (v. Du C.) Szentiv. Cur. Misc. 184. Sacerdotalis Prophetiæ modus consistebat in applicatione *Ephot*: fuit autem *Ephot* duplex. Unum linteum, quod etiam minoribus concedebatur ordinibus; alterum sacerdotale, quod etiam vocatum est *superhumerale*, auro et trium colorum varietate ornatissimum; huic aureis catenulis appensum erat *rationale* seu *pectorale* habens duodecim preciosissimos lapides sibi insertos ...

Ephot applicare, *Isten tanácsát kikérni*. Szentiv. Cur. Misc. 184. Sacerdotes post debitas preces vestimentis sacerdotalibus induti, superinduebant *Ephot* seu *rationale* seu monile hoc gematum *Ephoti* appensum, quod vocabant *applicare Ephot* seu consu-

lere Dominum, applicato Ephot proponebant deinde viva voce interrogata, ex duodecim illorum lapidum splendore responsa eruebant.

Epibathra, ponticulus navis; *hajóra hágó grádics.* Ger. Schiffsteg. Pár. Páp.

Epichia, æ, 1. æquitas, iustitia, 2. coniectura rationi nixa; *1. méltányosság, 2. okszerü magyarázat.*. 1. Száz XI. 805. Bod. Hist. Un. Trans. 389: accessit vero ad hoc summa . . . pietas et erga ministros veritatis *epichia, ἐπιείκεια.* 2. Coll. I. 72. Törvt. Msz.

Epicitharisma, (Du C.) ultima pars fabulæ; *utózene* inde, proverbium: Epicitharisma post fabulam; *eső után köpönyeg.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent, 33.

Epidemia, æ, (Du C.) contagium, pestis; *ragadós nyavalya, járvány.* Törvt. Msz.

Epidemicus, 3., contagiosus; *ragadós nyavalyájú, járványos.* Törvt. Msz.

Epifania, æ, rectius: epiphania, festum quod Christiani celebrant 6. Januarii; *vizkereszt.* Száz. III. 631. in octavis *epifanie* domini . . . *epifaniarum* domini.

Epigastrion, abdomen, adeps; *bőndő.* Ger. Schmeerbauch. Pár. Páp.

Epigonalion, gremiale; *díszkendő, díszruha.* Nagy Hier.

Epigrammare, inscribere, *ἐπιγράφειν; felirattal jelölni.* Kat. Hist. IX. 384. insigne cum mixtis coloribus *epigrammant* et depingunt. Obs. Jadr. 395.

Epigrammaticum, i, epigramma (gr. *ἐπίγραμμα*); *felirat.* Irodt. Közl. VII. I. p. 106.

Epikia, *Epichia* q. v. Vern. Phil. Mon. 136.

Epilenticus, 3., fors. pro: epilepticus: insanus; *őrült.* Georg. Szirm. I. 207: et semper me defractabat (fors.: detrectabat) et infamiabat cum *epilentica* verba.

Epilogare, (Du C.) recapitulare, breviter repetere; *összegezni, összefoglalni.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 2. Hæc . . . prædicta *epilogando* prosequemur. Serm. Hiem. 5-o.

Epilogatio, epilogus; *befejezés, záradék.* It. epilogazione. Beng. Ann. Er. Cœnob. 535. pro sermonis *epilogatione* hisce verbis Imaginem Crucifixi alloqueretur.

Epilogismus, (gr. *ἐπιλογισμός*) ratiocinatio; *tekintetbevétel, felszámitás.* Tör. Tár. 1889. p. 35. omnibus posthac annis idem *epilogismus* Kalendairi observatur. Szamosk. IV. 462.

Epimetheum agere, post festum pœnitentiam agere, sero clipeum post vulnera sumere; *eső után köpönyeg.* Szamosk. III. 45. Utinam isti nunc ad extremum post tam ingentes plagas saperent et mallent, si non fuerunt antea Promethei, nunc tandem licet sero serio tamen *Epimetheum agere.*

Epimone, (*ἐπιμονή* figura) repetitio; *a szónak azonnal való ismétlése.* Pel. De s. Lucia s. c. 1.: «Deus meus illumina tenebras meas», ubi per figuram *epimone* idem repetitur ad maiorem certitudinem huius mysterii.

Epinephridium, (Du C.) pinguedo renum; *ködök zsiradéka.* Nagy Hier.

Epiphanialis, (*τὰ ἐπιφάνια*) ad epiphaniam pertinens; *három királyi.* Kövy El. 653. Quatuor itaque termini quibus generalia Regni Judicia celebrantur, sunt: 1. *Epiphanialis* usque Paschales ferias duraturus.

Epiphiarius, sellarius; *nyereggyártó.* Egri levéltár.

Epireda, instrumenta currus (vox hibrida). Kov. Form. St. XXVII. *Epireda; zekér ezkewz, hámeszköz.* Schläg. 1336.

Epirhedium, (Du C.) vox hibrida ex gr. *ἐπι* et Gall. rheda: currus; sedes ejus, qui carpentum regit. Cf. Rost. Opusc. Plaut. p. 95.; *kocsibak, sarag.* Nagy Hier.

Episcopalis, (Du C.) ad episcopum, antistitem pertinens; *püspöki.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. Ademti sunt illis equi quatuor, unus ex servitoribus ibat pedestris Valetiæ cum vestibus presbyteralibus et *Episcopalibus* uno mantello. Cf. Prudent. *περὶ στεφ.* 33.

Episcopalis Magistratus, *Consistorium* q. v. Hor. Mem. 385.

Episcopalista, æ, sectator systematis episcopalis, quod summam potestatem collegio episcoporum tribuit et synodum œcumenicam pontifici præponit. Cf. Papalista; *a püspöki fenhatóságot vitató.* Kon. Egyh. 380.

Episcopaliter, (Du C.) Episcoporum in modum, ut episcopum decet. V. Ludewig Rel. Mss. tom. 6. pag. 344.: De modis observandis in Coronatione Regis Hungariæ: Omnibus Episcopis et similiter *episcopaliter* indutis. Cf. Augustin. Confess. 5., 13.

Episcopatus, us, (Du C.) officium, dignitas episcopi, antistitis; *püspökség, püspöki rend.* Isthv. XII. 198. Törvt. Msz. Cf. Tertull. Bapt. 17. Ammian. 27., 3., 12.

Episcopatus Extravaganei, Extravagantes, extra diœcesim situs Ep.; *az egyházmegyén kivül eső.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 254. (Index) *Episcopatuum Extravagan tium* sub Corona Hungariæ p. 97. Voco hos *Episcopatus Extravaganeos*, quia ad nullam sedem Metropolitanam sub Corona Hungariæ spectant.

1. **Episcopium**, (Du C.) sedes, domus episcopi; *püspöki lak.* Rač. Mon. Sl. VII. 203. an. 1050: totum *episcopium* . . . vagitibus parvulorum et ancillarum tumultibus erat pleuum.

2. **Episcopium**, (Du C.) dignitas, officium Episcopi vel Pontificis; *püspökség, püspöki méltóság.* Fej. II. 158. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini MCLIX. *Episcopii* nostri anno XII.

Episcopus auxiliaris, episc. subsidiarius, vicarius; *segédpüspök.* Törvt. Msz.

Episcopus Palatii, (Du C.) qui ex indulgentia summi pontificis in Palatio regis morabatur; *udvari püspök.* Diplom. Colomanni Regis an. 1108. V. Lucius. Hist. Dalmat. lib. 3. cap. 4.

Episcopus suffraganeus, V. *Episc. auxiliaris; segédes püspök.* Törvt. Msz.

Episcopus villanus vel vicanus, (Du C.) chorepiscopus, agri inspector; *mezei püspök.* Kon. Egyh. 304.

Episimus, 3., (Du C.) *ἐπισημός*, tesseris auro textis v. purpureis clavatus; *aranynyal v. biborszinü szövettel himzett.* Cod. Dip. Arp. Cont VI. 293: misi . . . ad præsens in signo parvæ recordationis examita duo *episima* dupla, unum est rubeum et aliud album.

Epistola convocatoria, convocationem continens; *összehívó levél.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 341. *epistolas* misit *convocatorias* ad celebranda Capitula Electiva.

Epistola encyclica, litteræ in orbem mittendæ; *körlevél.* Batty. Leg. II. 4.

Epistola instructionalis, instructionem continens; *utasítvány.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 332.

Epistola nuncupatoria, epistola monita, adhortationem continens (*παραινετικός*); *buzdító, intő, tanító.* Corp. Gram. 4. Ep. *nuncupatoria* ad Theodorum filium (J. Silvester).

Epistolarium, (Du C.) liber epistolarum; *levélgyüjtemény.* Szék. Okl. I. 12.

Epistolice, ope epistolæ, per epistolas; *levélileg.* Fabó. Monm. Evang. II. 248. quod non prædicatione, sed coactione, non *epistolice*, sed pistolice eos adiunxerit.

Epistomium, gr. *ἐπιστόμιον; eresztő csap.* Curios. Misc. II. 263. Pro *Epistomio* seu *Tubo Emissario* optima censetur esse abies. Cf. Vitr.. 9., 6.; 10., 13. Varro R. R. 3., 5., 16. Senec. Ep. 80. Ulp. Dig. 19., 1., 17 §. 8.

Epitimium, (Du C.) pœna, mulcta gr. *ἐπιτίμιον; bünfenyiték.* Nagy Hier.

Epitodium, (Du C. epitogium) genus vestis, quod togæ superinduebatur (overcled Dief.); *felső kabát.* Tör. Tár. 1889. p. 597. Duo *epitodia* pro pueris. Schläg. 1207. Cf. Quint. 1., 5., 68.

Epitrachelium, (Du C.) collare, *stola; nyakkötő.* Nagy Hier.

Epitropia, cura sacrorum; *plébániai gondnokság.* Kon. Egyh. 353.

Epitropus, (Du C.) *ἐπίτροπος*, curator, cui alicuius rei cura committitur; *gondnok, ügynök.* Nagy Hier. Cf. Auson. Ep. 22., 2.

Epizootia, æ, lues, pecuaria *ἐπὶ + ζῶον; marhadög.* Lzb. Cod. Med. III. 439.

Epizooticus, 3., ad pestem pecorum pertinens; *marhavészes.* Bene Med. II. 413. Carbunculus contagiosus excitatur per contagium *epizooticum* animalium.

Epizotia, V. *Epizootia.* Kass. P. P. I. 208.

Epocillare, vinum vendere; *bort kimérni.* Kass. Jur. Civ. I. 35. Homines per totum Anni decursum Vinum et alios spirituosos Liquores exposita adeo in signum liberæ educillationis hædera iustatim *epocillare* carnesque libratim emacillare ac distrahere . . . . velint.

Epocillatio, vini venditio, Educillum; *italmérés* (pl. bor, pálinka), *korcsmáltatás, korcsmálás, borárulás.* Kass. Jur. Civ. I. 27. verum hædera ipsa in signum *Epocillationis* et Emacillationis per totius Anni decursum exposita Juribus meis Regalibus . . . uterentur.

Epocillatio domalis, individualis, ius vendendi vinum singulis personis concessum; *szabad házi mérés.* Proj. Leg. Civ. 211. Hæc si inter plures compossessores per cunctos singillative exerceatur, non tantum infructuosa evadit, sed sæpe etiam pro immoralitatis vehiculo servit, atque ideo *epocillationem domalem* seu *individualem* prohibendam ad hoc beneficium ita regulandum esse censet Regnicolaris Deputatio.

Epomis, (Du C.) vestis longa pellicea sine manicis; superhumerale; *foszlán.* Pár. Páp.

Epopta, æ, (Du C.) inspector arcanorum, *ἐπόπτης; látványozó.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent. 1.

Epotilatio, *Epocillatio* q. v.; *borkimérés.* Magy. Jogt. Eml. I. 489.

Epulum Eucharisticum, sacra cœna; *úrvacsora.* Magy. Tör. Tár. VIII. 207.

Epysea, alias episea, epysium (Du C. collier) (Dief. sic dicuntur omnes partes superiores *(currus)* tegentes et regentes), arma equestria; *lószerszám.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Equaces, greges equorum; *lovak.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 383. Item *equaces* et alie res in duas partes sunt divise.

Equaceum, equaria V. *Equireum*; *ménes.*

Equacia, æ, equorum armentum, equaria; *ménes.* Knauz M. E. Str. I. 319. Cod. Dip. Pat. VI. 70., 82.

Equacialis, ad equariam pertinens; *ménesi.* Szék. Okl. III. 126. equos *equaciales.*

Equacius, pecus equinum; *ménes.* Cod. Zichy I. 394: quod idem Dyonisius cum suis *Equaciis* et aliis peccoribus... multas segetes... conculcari fecisset.

Equalacio, onis, æquatio, exæquatio; *kiegyenlítés.* Gall. égalisation. Cod. Dipl. And. V. III. p. 77: in sui concambii *equalationem.*

Equammiter, *aequaliter; egyenlően.* Kub. C. Arp. I. p. 131. (an. 1283.) et inde veniet per... unum monticulum terram *equammiter* dividentem.

Equanimiter, pro: Aequanimiter (ap. Fin. egykedvűen, türelmesen) hoc loco: una voce; *egy szívvel, lélekkel, megegyezőleg.* Cod. Zi. T. I. 14: Coram nobis *equanimiter* proposuerunt.

Equarius supremus, (Du C.) magister equariæ; *ménes igazgató.* Germ. Stutenmeister. Lzb. Cod. Med. III. 127: Cæsareo... Regius *supremus equarius.*

1. **Equatia,** V. *Equacia.* G. Fej. I. 56. VIII. 3. 507 Cod. Dip. Hung. And. V. 19., 21., 434., 26., 487., 10.

2. **Equatia,** æ, equa; *kancza.* Magy. Tört. Eml. XXX. 229. an. 1548. vaccas tres et *equatiam* unam... recipi... fecisset. Kandra Reg. 406. dederat gloti sue *equaciam,* que furto sublata est.

Equatiales equi, gregales e.; *ménesi lovak.* Werbőczi 197. Item hoc quoque advertendum est; quod si maritus *equos gregales (quos equatiales* dicimus) infra quinquagenarium numerum habuerit. Fr. Lib. Rat. I. 117. 163.

Equatium, (Du C. equitium), grex equorum; *ménes.* Törvt. Msz.

Equeba, æ, carpentum et iumenta; *kocsi.* Ger. *Equipage.* Rák. Ön. 196. sed tantis me aquarum inundationibus et tam exigua *equeba* vectus exposui.

Equellus, *equulus; csikó.* Rák. Ön. p. 17. l. 33—34. Curios. Misc. II. 203. *Equelli* castrandi. Száz. 606: vel super unum kochi vel super duos *equellos* venire.

Eques Auratus, *Szentelt Vitéz, aranysarkantyús vitéz.* Germ. Ritter v. goldenen Sporn. Moln. Patv. 59. Aliud est Aurei Velleris Equitem esse, aliud item *Equitem Auratum.* Törvt. Msz.

Eques aurei velleris, *aranygyapjas vitéz.* Germ. Ritter v. goldenen Vliesz. Törvt. Msz. Schwart. Scult. 170. F. Wesselény de Hadad... Judex Cumanorum, *aurei velleris Eques.*

Equester, equo vectus (Du C. al. s.); *lóháton.* An. Sc. II. 233. sæc. XVI. Bornemisza... *equester* cum quibusdam suis... ad... Thurzonem... profectus est.

Equestres servi, equos subsidiarios præbentes; *lófogatot adók.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Equestris, is, servus equester; *lovas szolga.* Száz. XXIV. 218.

Equestris legio, cohors equitum, equites; *lovas sereg.* Törvt. Msz.

Equestris ordo, nobiles; *vitézi rend, ország közrendű nemesei.* Törvt. Msz.

Equi cespiti, fors. in cespite, prædio rustico nutriti, gregales; *ménes ló.* Georg. Sirm. I. 83. Et duo milia de auro florenos et *equos cespitos,* unam frameam suam Cesaris Imbraim bassa obtullerat sibi.

Equi cursiles, equi cursores, desultorii; *futárlovak.* Oláh. Cod. Ep. 18. mox se Pragam per *equos cursiles* celeri itinere contulit.

Equi dorsales, equi ad equitandum apti; *hátas lovak.* Monm. Comit. Trans. II. 114. *equos* autem quos *dorsales* vocant nemo Hungarorum aut Transsylvanorum questus gracia educere valeat.

Equi equaciales, equariales, equi gregales; *ménes lovak.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 231: duos *equos equaciales*... dicto Monasterio... dare teneretur. Samb. Tyrn.

Equi rimondales, equi in supplementum coëmpti; *ujoncz lovak.* Törvt. Msz.

Equiaria, Equatia q. v. Kov. Form. St. 11. duos Equos equatiales de *Equiaria* sua triennes...

Equigium, (Du C. equitium) (Schläg. 1354. equacies) equorum armentum; *ménes.* Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 117.

Equilans, tis, æquivalens: *egyenlőértékű.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 38. Andreas rex dedit monasterio S. Mauricii in omni penthecosten triginta marcas puri argenti vel in *equilantibus* persolvere, de quibus nichil dant Ecclesie.

Equiligatus, ad equum, eius caudam ligatus; *lófarkához kötött.* Fej. I. 430. Primitus enim *equiligatus* ad postera civitatis per plateas circumlatus est.

Equilis porta, curia nobilium, equitum; *nemesi telek.* Száz. XXIX. 925. *equilis portára* hét véka esik.

Equilis portio, stipendium ad sustinendos, alendos equos assignatum; *lótartási illeték, porczió.* Dip. Alv. II. 58. et pass. Cod. Alv. II. 185. Quantum Transylvania propter Lápos et Kővár districtibus assignatas sex mille portiones utpote 3880 *orales* et 2120 *equiles portiones* in pecunia ad sex menses imposuit.

Equinitas, natura equina; *lótermészet.* Nic. de Mir. 389.

Equipagia, æ, carpentum et iumenta; *fogat.* Gall. equipage. Arch. Rák. I. 315. Szokás szerint ebédelvén ő Felsége, ment ki ebéd után szarvast üzetni az Dürnen Herczeg *equipagiájával.*

Equipollencia, æ, quod est eiusdem valoris; *egyenérték.* Tkal. Mon. Ep. I. 27. an. 1205: redditum vel serviciorum *equipollencia*... conservetur.

Equireum, equorum grex; *ménes.* Tör. Tár. 1890. p. 427. sed propter raritatem eiusmodi pili (quandoquidem per totum regnum Poloniæ non nisi in meo crispantes enascuntur equaceo) præsertim vero cum maxime authumnali tempore veluti *calamistratus* appareat per augmentanda *equirea.*

Equiria, æ, equaria; *ménes.* Fabr. Urk. 239. an. 1549: *equiriam,* hoc est, equos et equas.

Equitare, ut subst. equi vectatio; *lovaglás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 111. an. 1350: nobiles... habere debeant pro suo *equitare*...

Equitas, equites, V. *Bosdoganum; lovasság.* Magy. Tör. Tár. III. 65.

Equitas iuris, aequitas iuris; *jogegyenlőség.* Pesty Ször. III. 295.

Equitatio in baculo, equitare in arundine, equo ligneo vehi; *nádparipán, vesszőparipán lovaglás.* Ger. Steckenpferd. Bene Pol. m. 54.

1. **Equitatura,** æ, (Du C.) equus seu animal, quo quis vehitur; *ló.* End. p. 488. (Belæ IV. Constitutio an. 1255.) 3. Ad hoc Archidiaconi cum visitant parochias sex *equitaturis* sint contenti. Szer. Not. p. 5. Fej. IV. 2. 291. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 60. VII. 387. Batty. Leg. II. 389. an. 1255. III. 7.

2. **Equitatura,** æ, (Du C.) equaria, armentum equorum; *ménes.* Tkal. Mon. Ep. II. 44.

Equites alba cruce insignes, *fehér keresztes lovagrend.* Isthv. XVII. 101.

Equites Alcantaræ, Equites hispanici ex regula S. Benedicti instituti. Curios. Misc. III. Oct. Synops Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Equites Alcantarae* anno Christi 1177. confirmati, instituti vero 1156.

Equites armigeri, *nehéz fegyverzetű lovasság.* Kereszt. Res. Mil. 182. Quadruplex porro stabilis militiæ genus stipendio conductum nullo non tempore ad arma expeditum habebat; primi fuere *Equites armigeri* gravibus et multiplicibus instructi armis; post hos Hussarones seu levioris armaturæ equites, tum Pedites armigeri.

Equites aulici, *királyi lovasság.* Sup. An. Sc. I. 42: Nota Bardosyi: Qui *castrorum* Jobagiones domi bellique ceteros egregiis virtutibus et meritis anteibant, ii de Jobagionatu Castrorum singulari Regum gratia transferebantur in domum Regiam et ordinem Servientium Regiorum, qui *Equites aulici* et *Regis familiares* appellabantur. Hic igitur nobilissimus ille Regni nostri *Servientium Regis* est ordo... Hoc enim illud *Regale banderium* est, cuius hodie umbram Prætoriana nobilis turma refert.

Equites aurati, ordo equestris; *arany sarkantyús vitéz, lovag.* Pril. sæc. I. p. 81. Bel. Geogr. 500. Cziraky. De Ord. eq. aur. 9. Sed prius error iis eximendus est, qui Ordinem hunc cum Pontificio Equitum aureatorum eundem esse censent. Hi enim sacri Palatii et aulæ Lateranensis Comites, Milites et Equites Aureati dicuntur, quæ nomina et officia nostris *Equitibus Auratis* prorsus non conveniunt.

Equites Cosati, Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. In aula Regia Custodes Corporis *Equites Cosati*... Nro 1000.

Equitium, *equatium* q. v.; *ménes.* Törvt. Msz.

Equium, ornamentum equorum. V. *Bosdoganum; lószerszám.* Magy. Tör. Tár. III. 65.

Equorum Capita, V. *Primipili; Ló-*

Ericetum, terra Erica vulgari tectum; *fenyeres, fenyérrel benőtt.* Kov. Oec. 19.

1. **Erigere,** scribere, conficere, edere; *kiállitani, elkésziteni.* Hist. Zerm. p. 66: Atque ita Gritthius in Gubernatorem, Rege volente, præficitur, et *diploma* superinde *erigitur.* Epist. Proc. P. II. p. 249.

2. **Erigere,** 1. condere, 2. instruere, in acie collocare; *1. felállitani, 2. hadi sorba felállitani.* 1. Lzb. Cod. Med. T. II. 237: Apothecam *erigere.* 2. Georg. Szirm. I. 68: Et Paulum Thomori dominus vaivoda *erexit* post ipsum.

Erigere querelam, germanismus et hungarismus, queri de aliquo, actionem intendere, instituere in aliquem. V. s. Stylus Cameralis; *vádat emelni.*

Erigere se, seditionem movere; rebellionem facere; *feltámadni, ellenszegülni.* Törvt. Msz.

Erinaceus, i, murex ferreus (Curt. 4., 13., 36. stilus cæcus A. Bell. Afr. 31.) *vassulyom.* Fal. Arch. Mil. 147. Ignitam grandinem, Hagel-Cartätschen, emittunt magna ædium noxa, item *erinaceos* (Fuss-Angel) pice aut resina (geschmöltzten Zeug) imbutos, thecæque ligneæ inclusos.

Erioxylinus, 3.; *gyapotból való.* Schröer. Arch. Gr. et R. 77. Forma vestium fere eadem mansit, materia tamen pretiosior; jam lintea, bombycina, *erioxilina* (Baumwollenzeug) in usu esse.

Eripius, (Du C. Eripes), velox. Kov. Form. St. XXVII. Clancula Vis'la, listius id. *eripius* id.

Erisma, *sáncz külső lejtősége.* Falud. Arch. 81. *Erisma* seu acclivitas exterior valli *Erisma* seu acclivitas exterior loricæ. Cf. Vitr. 6., 11.; 10., 1.

Ermofroditus, (Du C.) ἑρμαφρόδιτος. Hermaphroditus; *himnő.* Kov. Form. St. 82. quod idem Maritus suus *Ermofroditus* haberetur.

Erodius, (Schläg. 1746. eredius) ἐρωδιός, falco; *ráró.* Ger. Falke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

1. **Erogare,** rogare, vocare (Du C. al. s.); *meghini.* End. p. 366. Decr. Colom. 49.: siquis Ismaelitarum hospites habuerit, vel aliquem in convivium *erogaverit,* tam ipse quam convive eius de porcina tantum carne vescantur. Cf. Appul. Met. 5. p. 165.

2. **Erogare,** facere, exequi (Du C. al. s.); *teljesiteni.* Cod. Zi. Vol. V. 2.; quod omnia et singula premissorum ... fuissent *erogata* atque perpatrata.

Erotema, (Du C.) quæstio; *kérdés,* Wallaszky 152. passim. Cf. Mart. Cap. 5., 524.

Erotematice, per quæstiones; *kérdező modorban.* Wallaszky 240.

Erotematicus, 3., quærens; *kérdező.* Wallaszky 158. *erotematica* methodus.

Erpica, (Du C.) irpex, occa, crates dentata; *boronu.* Bárczay.

Erpicarius, 3., (ab *erpica,* instrumentum ad terendas glebas) equus, qui erpicam trahit (Du C.); *göröngyzúzó* (ló). Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Erranee, errando; *tévedve, tévesen.* Cod. Com. Zichy III. 477.

Erraneus, 3., (Du C.) errans; *hibás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII 243. Gaudemus autem, quod receptis litteris nostris *erraneum* in vobis intelligentes excessum.

Erraticus, 3., erroneus (Du C. al. s.); *téves.* Kat. Hist. VIII. 562. non obstante eorum præscripta consuetudine et corruptela *erratica,* dari faciatis plene et absque aliqua diminutione.

Errhinum, (Du C.) (ἔρρινον) quod tegit nasum, pars Cassidis demissa, quæ nasum tegit; *arczvért.* Otia Bachm. 273. Hoc *Errhinum* non vellicat nares?

Erronee, a, erroneo modo, inepte, falso; *helytelenül, téresen, hibásan.* Rák. Ön. p. 360. l. 22—24. (23.): ... nolui enim fallere illum, quia quamvis fors *erronee praesupposui,* tamen illius fuisse illum intentionis, ut agerem, prout egi.

Errones, erraticæ stellæ; *bolygók.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 346. Cf. Nigid. ap. Gell. 3., 10., 2.; 14., 1., 11.

Errones Aegyptii, V. Cingari. Szamosk. II. 349. Hos sequebantur decem citharædi, ex eius gentis centuria, qui *errones Aegyptii* vulgo *Ciganes* vocantur, modulatores, ut in ea barbarie non indecori pedibus Vajvodam proxime subsequentem præcedentes.

Erroneus, 3., errans; *tévelygő, kóbor, téves, helytelen.* Can. Ecc. IX. Non solum autem peregrini, et *erronei,* sed et indigenæ ex una diœcesi in aliam transmigrante. Cod. Alv. I. 393. illas vero *erroneas* schedulas remitti ad me rogo. Cf. Colum. 7., 12., 5.

Erubescentia, æ, (Du C.) rubor pudoris, verecundia; *pirulás, elpirulás.* It. erubescenza. Imre Phil. 307. Georg. Sirm. I. 233. propter *erubescenciam* dedecoris sue. Cf. Tertull. ad Nat. 1., 16.; Pœnit. 10.

Erubigenare, (Du C.) a rubigine purgare; *rozsdától megtisztitani.* Kronst. II. 71. an. 1528: pro uno vase loricis *erubigenandis* idoneo vulgo roll vocato.

Eruca, æ, (a gr. ἐρύκω) brachium, clavicula, pampinus (Du C. al. s.); *inda, kacs.* Bárczay.

Eruderare, e ruderibus conquirere; *felszinre hozni, kipuhatolni.* Cod. Evang. V. III. p. 48. Hæc de initiis et progressu reformationis *eruderare* potuimus. Knauz M. E. Str. II. 789., 908. Cf. Sidon. Ep. 5, 15; et 5., 7.

Eruditoria, æ, (Du C. Eruditorium) academia, schola publica; *nyilvános iskola.* Batty. Ger. 256. qui non tantas peragravit terras propter *eruditoriam.*

Eruicio oculorum, actus eruendi oculos; *szemevilágától való megfosztás.* Kandra Reg. 132.

Eruitor, qui oculos eruit; *a szemet kiszuró.* Art. Diæt. Pos. 14. prout et Vulneratores Fratrum et Consanguineorum, Mutilatores item membrorum et *Eruitores* Oculorum eandem Actus maioris potentiæ pœnam incurrant.

Eruleus, 3., a Germanica voce «Erle» derivatum, alneus; *égerfa.* — Cod. Zi. V. III. p. 269 ... una meta terrea, sub arbore *erulea* vulgariter Egerfa dicta.

Erumpnia, æ, ærumna; *nyomor.* Szék. Okl. 1., 208.

Esauita, æ, homo astutus, formatum ex Esau + ιτης ... *ravasz ember.* Lusus verborum pro: *Jesuita.* Fabó. Monm. Evang. II. 198.

> Aufugit et Baali Josa
> Hæc bestia odiosa
> Adduxerat *esauitas*
> Strictas quæsivit semitas.

Esbandire, in exilium mittere: *kiűzni.* It. bandire. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 141, sit *esbanditus* in perpetuum.

Escæta, Eschæta, Escheta, (Du C.) bona, prædia mobilia vel immobilia, quæ ex delicto et forisfactura vasalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum domini fundi; *szállományi jószág, minden ingó és ingatlan birtok, mely a tulajdonos vétsége vagy halála következtében a koronára száll.* Uj Magy. Muz. III. 200. Si quis tenuerit de aliqua *escaeta* sicut de honore W. N.... vel de aliis *escaetis,* que sunt in manu nostra.

Escarbunculum, radius; fors. ab eschara, pedamentum; fulcrum cui circulus rotæ innititur; *küllő.* Bárczay.

Escatilis pluvia, (Du C.) manna; *mennyei kenyér.* Nagy Hier. Cf. Tertull. Pœnit. 5. adv. Marc. 1., 1.

Escator, qui inescat; *csábító.* Rač. Mon. Sl. XIII. 367. an. 1336. solvatur pristav *escatori* ... bestiaminis et famulis.

Eschatocollum, (gr. ἐσχατοκόλλιον) ultima pagina; *utolsó lap, utóirat.* Tör. Tár. 1891. p. 553. az *eschatocollumban a* datum s a cancellár aláirása hiányzik. Száz. XXIV. 511.

Escogus, fors. Esox piscis. V. s. *Axerbus.*

Esmaldum, vitrum metallicum; *zománcz.* Gall. email. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. et alia (corrigia) cum fibula de oricalco facta de *esmaldo.*

Esse, res, quod est; *lény.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 12. et unum tantum *Esse* et quidem *Esse* hominis.

Esse primum, Deus.; *főlény, Isten.* Passim.

Essendi, gerund. gen. ab esse; *lenni, létezni.* Pázm. Dial. 132. alius modus *essendi.*

Essendo, gerund. abl. ab esse; *lenni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 297. an. 1392: habeant causam *essendo* nobis obedientes.

1. **Essentia,** æ, acetum vini; *lég, lél, szesz, borlél.* It. essenza. S. Benkő. Top. Misc. 46. et calcatura succos natales exprimere et expressos secretosque *Essentiae* nomine colligere.

2. **Essentia,** (Du C. 2.) natura, status, conditio; *mivolt, állatja vmely dolognak, állat, létalap, léteg, lényeg.* Törvt. Msz. Cf. Quint. Inst. 2., 14., 2.; 3., 6., 23., 8., 3., 13. Senec. Ep. 23. init.

Essentialis, e, necessarius; *fontos, jelentős, lényeges.* It. essenziale. Kass. P. P. I. 215. Partes *essentiales* quorumvis Decretorum.

Essentialitas, existentia, qua res actu existit; *létegesség, lényegesség.* Törvt. Msz.

Essentialiter, vere, imprimis; *lényegileg.* Ger. wesentlich. Ker. Nap. 147. Fabó Mon. Evang. II. 348. And. Pann. 53. Cf. Augustin. de Trin. 7., 2.

Essentiare, substantiam dare, tribuere; *lényeget adni.* Lampe. Hist. Eccl. p. 145: Quamobrem quod *essentiantis* et *essentiati* fecistis mentionem, id ut a rei veritate, ita a meo sensu alienum puto.

Essentiari, substantiam induere. V. s. *Essentiare; lényeget kapni.*

Essentiatio, incarnatio, assumptio corporis humani; *megtestesülés.* Batty. Ger. 176. Christi *essentiationis* mysteria.

Essentiatus, personalis, subsistens

személyi, lényegi. Bod. Hist. Un. Trans 311. Extra Deum non est alius Deus nec Trinus nec *essentiatus.*

Essito merces, merces exportandæ; *kiviteli árú.* It. esito. Kel. Inst. Jur. II. 273.

Essitualis, ad exportandum pertinens; *kiviteli.* It. essito. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2: prævaricatis... mercibus *essitualibus* portorio... obnoxiis duplex... exigitur Tricesima. III. Sec. I. commercium... activum seu sic dictum *essituale.*

Essitum, vectigal pro mercibus evehendis; *kivitel, kivitelvám.* It. esito. Kuk. Jur. 1., 454. Inhibitione Evectionis Gallarum quercinarum et Pellium Leporinarum amodo imposterum sublata, Evectio earundem per Passus Fluminensem et Tergestiensem erga Depositionem *Essitó* Vectigalis in 12. X-is a Metreta Callarum Quercinarum.

Estafeta, 1. cursor publicus, 2. literæ a cursore publico præter ordinem allatæ, offerendæ; *nyargaló v. futóposta, hamarposta.* It. stafetta. Törvt. Msz.

Estaffetalis, ad literas a cursore publico præter ordinem allatas pertinens; *sürgöny, gyorsposta...* Staffete. Kass. P. P. II. 246. In *estaffetalibus* expeditionibus ponitur inferius in medio intra: «Ex Offo».

Estaffetaliter, per cursorem publicum præter ordinem mittendo aliquid; *sürgönyileg.* Kass. Ench. III. 197.

Esternus, 3., pro: externus; *kül.* Verancs. VII. 217. unde regi fit maius ferme negotium, quam ab *esterno* hoste.

Esto sine præiudicio, dato non concesso; *feltéve de nem engedve.* Batty. Leg. III. 79. an. 1309.

Estoverium, (Du C.) a gall. estover, intertentio, quæ debetur puellis dum nupserint; *tartásjog.* Nagy Hier.

Estragare, divagari; *csatangolni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 202. an. 1357: nullus... audeat... ire ad *estragandum* circa palos... palate.

Estruere, extruere; *felépíteni, készíteni.* Tör. Tár. 1889. p. 607. ut Templo nostro organon *estrueret.*

Estyallis, æstivalis, sicut naturallis; *nyári.* Kol. Cod. 14. dimitte per meridiem *estyallem.*

Esula, euphorbia esula; *ebtej.* Curios Misc. II. 229. Totaliter autem exturbantur formicæ, si earum cumuli aqua perfundantur, in qua *Esula* cocta fuit.

Etapa, æ, mansio; *élelmezési hely.* (a germ. *Stapel.)* Gall. etape. Germ. Rastort. Reg. Mil. an. 1709. p. 5.

Etapalis refusio, compensatio pro mansione data; *állomási kártérités.* Száz. XXIX. 924. minden oralis portio után két garast.

Etapaliter, per mansiones; *nyugvó állomások szerint.* Reg. Mil. p. 63: vietum *etapaliter* percipiunt.

Etappa, æ, alimentum militis; *katona élelme.* Törvt. Msz. Pár. Páp.

Etappalis, ad mansionem pertinens; *élelmezési helyen való.* Reg. Mil. an. 1726. p. 20: ubi militiam iter agere oportet, eidem iuxta assignationes commissariaticas intertentio *etappalis*... subministretur.

Etapparius, i, (ab *etappa),* dispensator frumenti; *élelmi biztos.* Pár. Páp.

Eternalis, æternus. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348. ob... vite *eternalis* bravium.

Eternare, posteritati tradere; *megörökiteni.* Kandra Reg. 272. presentibus literis fecit *eternari.*

Ethica, æ, (Du C.) hectica gr. ἑκτικός; *száraz betegség, aszkór.* It. etica. Germ. Hektik. And. Pann. 174. Verancs. III. 288: Dicunt eum laborare *ethica* et hydroposi.

Ethimologista, qui etymologiam discit, originationes vocabulorum V. *Etymologista; szófejtést tanuló.*

Ethimologizare, verborum originem quærere; *szónyomozni.* Germ. Etymologisiren. Kov. Form. St. XXIV.

Jhesus ethimologizatur	Deus ethimologizatur
J—iocundus	*D*—dans
e—eternitas viventium	*e*—eternam
s—sanitas languentium	*u*—vitam
u—ubertas degentum	*s*—suis.
s—salus omnium vel sa-ties esurientium.	

Ethmoideus, 3., (ἠθμώδης) cribriformis; *szűrő, szitanemű.* Vern. Psych. 32. Recedit enim pagina interior, ab exteriore utrinque ad cristam galli ossis *ethmoidei.*

Ethnicus, paganus, non christianus; *pogány.* Törvt. Msz. Passim ap. SS. Patres.

Ethographia, descriptio, notitia morum; *szokások leirása, szokásrajz.* Törvt. Msz.

Etinus, echinus, (piscis hirsutus Dief); *kecsege.* It. echino. Schläg. 797.

Etrituratio, actus frumentorum excutendorum; *kicséplés.* Opin. 1802. f. 2.

Ettapales, ium, carnes emensæ, portiones carnis vel cuiusvis alimenti; *húsbeli portiók.* Szirm. 126.

Etymologista, æ, etymologiæ operam navans discipulus Classis II. æ; syntaxista. Teut. Schul. I. 120.

Eucharisticus, 3., ad cœnam sacram, (εὐχαριστία) pertinens; *urvacsorai.* Kaprin. Eloq. Præf. Altero Panegyrum in duplici genere puro et mixto cum Orationibus *Eucharisticis,* Epiniciis et Funebribus exponam. Beng. Ann. Erem. Cœn. Præf. et passim.

Euchetæ v. **Euchitæ,** (Du C.) gr. εὐχῆται, orantes. Sic dicti sunt quidam hæretici, qui solas preces ad salutem satis esse somniabant; *imádkozók.* Nagy Hier.

Euchologium, liber preces, cærimonias continens, rituale; *szertartásos könyv.* Nagy Hier.

Eucliones, famosi homines; *hirhedt emberek.* Otia. Bachm. 192. Avaros, usurarios et id genus *Eucliones,* audies clypei instar obiicere illud Pauli.

Eucraticus, 3., a græco εὖ et κεράννυμι, bene temperatus; *jól, helyesen vegyített.* Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 2.: (Color) compositus ex rubedine et albedine est nobilissimus et corpori *eucratico* determinatus.

Eufrasia, æ, euphrosinum, alias: buglossus; *ökörnyelvfű.* Pel. Serm. Hiem. 40., 4. Aliqua semina habent virtutem illuminandi oculos, ut semen feniculi *eufrasie.*

1\. **Eulogia,** æ, (Du C.) consecrationis causa missa cibaria; *az ostyákat megszentelő mise.* Pár. Páp.

2\. **Eulogia,** æ, (ἐνλογία) benedictio; *áldás.* Cher. Jus. Eccl. II. 231. partim velut panis sacer, qui nomine *Eulogiarum* veniebat, illis distribuebantur.

1\. **Eulogium,** (Du C. 7.) prædicatio, laus, dictum sapienter; *dicsőités, bölcs mondás.* It. lode, cantico di lode. Gall. louange. Germ. Lobpreisung. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 347. Cum prophetici sermonis *eulogium* opus sit iusticie.

2\. **Eulogium,** (Du C. 5.) supremæ voluntatis legatum; *végrendeleti hagyaték.* An. Sc. I. 263. an. 1274: in ultimo suæ voluntatis *eulogio* (Nota Wagneri: *Eulogii* significatio multiplex erat: nam modo aptum responsum, modo prædictionem, alias cibum benedictum vel Eucharistiam; nonnunquam sapientiam, bonam famam, aut testimonium significabat. Hic accipitur pro munere, beneficio, seu supremæ voluntatis legato). Batty. Leg. III. 278. an. 1372: quia nihil est, quod magis debetur hominibus, quam ut eorum ultimæ voluntatis *eulogia* impleantur. Cf. Reg. S. Ben. 54. 4. Nullatenus liceat monacho neque a parentibus suis neque a quoquam hominum nec sibi invicem litteras, *eulogias* vel quælibet munuscula accipere aut dare sine præcepto abbatis.

Eunomianus, i, assecla Eunomii, episcopi Cyzici an. 357—61. For. Scr. p. 28. Formulam Baptismi sic immutaverunt *Eunomiani:* Ego te babtiso in nomine Dei increati, et in nomine Filii creati, et in nomine Spiritus Sanctificativi creati ab alia creatura... Cher. Jus. Eccl. I. 91.

Eunuchisare, (Du C.) castrare, eunuchum facere; *férfiatlanitani.* Nagy Hier. Cf. Hieoron. contra Jov. 1., 7.

Eunuchus, (Du C.) familiaris regis; *udvari szolga.* Batty. Leg. T. II. 284. an. 1192: testes accesserunt tam *eunuchi,* quam extranei.

Eupathia, æ, *(εὐπάθεια)* salus; *jóllétel.* Törvt. Msz.

Euphemiani, alias: *Messaliani,* qui quum sine interruptione orarent, *benedicentes* nuncupabantur; *áldásozók.* Nagy Hier.

Euphoria, æ, *(εὐφορία)* salus, valetudo bona; *jólét, egészség.* M. Bel. Prodr. 147. Facto lavandi initio plerique omnes alvum acquirunt lubricam et spontaneas diarrheas notabili cum *euphoria.*

Eurii, ex Hung. *eur, őr,* quod costodem significat; *őrállók, határőrök.* Szirm. S. Lad. D. 2. Cap. 17.

Eurispa, orum, pro: *Heurisca* ex gr. εὑρίσκειν, argutiæ; *elménczkedés.* Frak. Mát. lev. II. 208: Sed nos, qui eius mores novimus... talibus *eurispis* (heuriscis) nolumus diutius immorari.

Eustachiani, *Eustachius követői.* For. Scr. p. 27: *Eustachiani* jejunia ab Ecclesia constituta proculcabant... Censebat Eustachius neque venerandos esse Sanctos neque invocandos.

Eutychiani, *Eutychius követői.* For. Scr. pr. 32—35: Eutychius... docebat in Christo nonnisi unum naturam fuisse, eamque divinam, sed in ipso instanti Incarnationis ita humanæ permixtam, ut in unam coalesceret... Comminiscebatur Eutychus: Corpus nostrum post resurrectionem impalpabile, invisibileque futurum... *Eutychiani* Concilium Ephesinum nihil faciebant, Chalcedonense autem irridebant. Not. rel. I. 229.

Evacuatorius 3., evacuans; *kiürítő.*

Bene Med. III. 1. morbi *evacuatorii*, profluvia, fluxus, apocenoses.

Evaginatio, actus evaginandi gladium; *kardrántás*. Ljub. Mon. Sl. XII. 53. an. 1412 pro sola *evaginatione* solvat. Vita S. Steph. 119. Verancs. VII. 351.

Evanescentia, actus evanescendi; *eltűnés, elenyészés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 192.

Evangelia Dominicalia, evang. die dominica legenda; *vasárnapokra való evang. szöveg*. Tör. Tár. 1892. p. 573.

Evangelista, æ, scriptor Evangelii (Du C. lætus nuntius); *evangyelista*. Isthv. XVIII. 340. Cf. Prudent. Cathem. 6., 77.

Evangelizare, in cœtu sacro verba facere (Du C. al. s.); *evangyéliumot prédikálni*. Verancs. IX. 260. *Evangelizent* itaque alii in populos verbum Domini.

Evangelizatio, actus evangelizandi; *evangyélium-hirdetés*. It. il evangelizzare. Otia. Bachm. 135. et commorationem inter Corinthios tempore *Evangelizationis* concernentia adducit.

Evanidus, 3., irritus, vanus; *érvénytelen*. Fej. Jur. Lib. 183. (Pázmány.) electio ... *evanida*.

Evaporatior, magis evaporatus, mollior; *lágyabb*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 181. Quia sal humorem adventitium extrahit atque efficit, ut *evaporatior* sit panis.

Evaporium, evaporatio; *kigőzölgés*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 250. aquam lento *evaporio* eliciunt, hāc deinde feces respergunt.

Evasio, (Du C.) fuga; *elszaladás, illanás*. Törvt. Msz.

Evendicare, (Du C.) Sibi asserere, obtinere; *magának megszerezni*. F. Forg. Comm. 394. Quippe Lotharingus innumeris eisdemque immensis sacerdotiis onerabatur et auctoritatem miris artibus, tanquam clandestinis cuniculis, ... regis et reginæ *evendicabat*, quod alias pacatis rebus obtinere non poterat.

Evenibilis, quod evenire potest; *megeshető*. Coll. I. 71: scandalum ... *evenibile*. Jogt. Eml. II. 1. p. 441. *evenibili* publico ... dispendio. Kuk. Jur. II. 187.

Evenit, elucet, sequitur; *kitűnik, következik*. Pest. Vár. Lev.

Eventatus, i, qui tentat et periclitatur fortunam; *kalandor, kalandkereső*. It. avventuriere. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 13. Quod si dictus Licinius nec legaliter in sua Ecclesia perstiterit hæres; sed *eventatus*, ut extraneus accedens, et in sua mallet prima adhærere Ecclesia, ut Presbyter permaneat.

Eventilatio, actus ventilandi, patentibus fenestris auras immittendi; *szellőztetés*. Lzb. Cod. Med. T. II. 109. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 58: fuligo ... poros obstruit ac *eventilationem* caloris prohibet.

Eventillare, aërem immittere; *kiszellőztetni*. It. sventolare. Regul. Turm. Præt. 66. stabula debite *eventillari*.

Eventualis, quod accidere potest, fortuitus; *esetleges*. It. eventuale. Tisztb. Ir. Pro quibuslibet *eventualibus* diurnis, *Az előfordulható napi bérekre*.

Eventualibus salvis, reliqua non curando; *az utóbbiak fenhagyattatván*. Törvt. Msz.

Evergeta, æ, *(εὐεργέτης)* beneficii auctor, largitor; *jótevő*. Leges Schol. Schem. 26. perennem parentum, præceptorum et *evergetarum* incolumitatem efflictim petunto.

Evethes, *(εὐήθης)*, bene moratus; *jóerkölcsű*. Vern. Phil. Mor. 2. Præsens Philosophiæ pars — Philosophiæ Moralis vel etiam Ethicæ nomen obtinuit a Græco ethos, quæ vox morem, ingenium, indolem et vivendi consuetudinem significat. Hinc *evethes* id est: *bene moratus*, cacoëthes id est, *male moratus*, originem trahunt.

1. **Evictio**, satisfactio, cautio expeditoria; *szavatosság*. Samb. Tyrn. Vern. Phil. Mor. 389. Naturale autem huius contractus est *evictio* seu satisfactio emtori præstanda, si verus dominus rem emtam iure vindicaret, quia naturale est onerosorum contractuum, ut nihil detur gratis. Stat. Jur. L. III. 79. Si quis fundum alteri vendiderit, tenetur de *evictione* usque ad annum et diem presentis.

2. **Evictio**, *a vevőt való megoltalmazás, oltalmány*. Szer. Not. p. 40: nobiles viri ... ducti salubri consilio ... quendam locum sessionalem ... iure perennali dant ac donant cum *obligatione evictionis*. Tisztb. Ir.

Evictionales, literæ defensionem, cautionem continentes; *szavatos levél, szavatolvány*. Kövy. El. 624. tamen *evictionales*, vi quarum illa tenetur, Incatto sunt applicandæ, ut appareat, quod illum ipsum teneatur evincere. Fej. VIII. 3. 449.

Evictionalis, ad defensionem, cautionem pertinens; *szavatossági*. Kass. Jur. Civ. 1., 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales ... alii accessorii, uti Ingestionales et *Evictionales*.

Evictor, sponsor, intercessor; *szavatos. szavatoló*. Kövy. El. 622. *Evictor* est persona iudicialis accessoria per Incattum Jure requisita Dec. 2., 5. p. 25 ut illum in rei *possessorio* contra Actorem defendat vel, si is rem evicerit, evictionem præstet atque in æquivalenti satisfaciat. Mon. Comit. Trans. I. 220. Stat. Jur. L. IV. 95. Irodt. Köz. VII. 2. p. 155. Hajnik Perjog 171.

Evictoratus, us, sponsio; *szavatosság, szavatolat*. Kövy. El. 559. Vel vero movetur processus ad pœnam perpetui *evictoratus* æque in legibus citatis fundata Actione coram Tabula Regia, ut scilicet, si quis Actorem impetat, illum defendere et evincere teneatur Proj. Leg. Civ. 296. Kass. Jur. Civ. Lex. 21.

Evictoria cautio, fideiussio, auctoritas; *szavatosság*. Irodtört. Köz. VII. 2. p. 135. Törvt. Msz.

Evidentior, circumspectior; *körültekintőbb*. Batty. Leg. T. II. 52. (Liber S. Steph.) nostra Monarchia ... cautioribus *evidentioribusque* eget custodibus.

Evigilare, (Battyán: evigescere) ego vero: *consurgere; támadni*. Batty. Leg. T. II. 107. Decr. St. Ladisl. si quis extracto gladio *evigilaverit*.

Evincans adattractus, testis evincens, convincens; *szavatoló, rábizonyító tanú, megidézett fél*. Horv. Család Memoriale 264. az portékaiban circa ad fl. 1445. comportáltak velem együtt, vissza is adtanak, de azon *evincans adattractusok* hitekkel megbizonyították, az comportált jóknak többen nem participáltak s azokat is kotyavetyén vették.

Evincendus, defendendus; *szavatolandó, védendő*. Kövy. El. 739. Evictor etiam onus debet solvere, si *Evincendus* antea Prohibita prima usus est. Irodt. Köz. VII. 2. p. 137.

Evincere, defendere, spondere; *szavatolni, felelni, állani érte, védelmezni*. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 21., 2.; Cod. Justin. 8., 45.

Evirescere, (Du C. expallescere) ratum fieri, ius evirescit: ius se exsequitur; *érvényesülni*. G. Fej. VII. Ad. lect. XIII. Jus hoc ... sobolibus sexus fœminei haut *eviruit*.

Eviscerare, enucleare, explicare; *kifejteni*. Otia. Rachm. 447. Cum vero, ipsa prima die adventus tui satis iam *evisceraverimus* spiritum illum Lutheri.

Eviternus, 3., æternus. Cod. Telek. X. 335. et post mortem acquirit gloriam *euiternam*.

Evocans, *evocator* q. v.; *meghivó, idéző, fölhivó*. Törvt. Msz.

Evocare in jus, in iudicium arcessere; *törvénybe idézni*. Törvt. Msz.

1. **Evocatio**, *perbehivás, idéztetés*. Kövy El. 649. Citatio ad Tabulam Regiam mandato mediante peracta vocatur *Evocatio*. Werbőczi 318. *Evocatio* non est aliud, quam ad actionem vel querimoniam, Judici Ordinario per quempiam et adversus quempiam, porrectam, in præsentiam eiusdem Judicis, legitima Vocatio.

2. **Evocatio**, vocatio per literas, sigillum; *pecséttel való kikérés, idéző levél*. Jogt. Eml. T. I. p. 109. Kov. Form. St. CXLV.

Evocatio cum insinuatione, in ius vocatio præcedente notificatione; *értesítéssel való idézés*. Hajnik Perjog. 199.

Evocationalis, V. *Litterae evocationales*.

Evocator, qui in ius vocat; *idéző*. Pesty Ször. III. 49. Contradictor, *Evocator*.

Evocatoriæ, (Du C.) epistolæ, quibus absentes evocabantur; *idéző levél*. Magy. Tör. Tár. XII. 141. Szék. Okl. I. 57.

Evocatoriæ litteræ, lit. quibus aliquis in iudicium arcessitur; *törvénybehivó levél, idéző levél*. Törvt. Msz.

Evocatorium, (sc. scriptum) quo quis in ius vocatur; *felhivó, idéztető parancs*. Kov. St. CXXIII. *Evocatorium* seu *praeceptorium* Admonitionis Quartalitii. Georch. H. T. IV. 264.

Evocatus, i, in ius vocatus (Du C. al. s.); *meghivott*. Törvt. Msz.

Evolutio, actus evolvendi, explicandi, crescendi; *kifejlődés, kifejtés*. Ger. Entwicklung. Abelles 8. *evolutio* morbi.

Evolutio industrialis culturæ, opificiorum artiumque perfectio; *ipar fejlődése*. Proj. Leg. Civ. 186. Institutiones porro Maioratuum ea proportione, qua multiplicatæ fuerint, etiam *evolutioni industrialis Culturae* et productionis incremento obfuturæ videntur.

Evolutio (militaris), decursus; *sorakozás*. Reg. Turm. Præt. 28. ut quos inter consistendum eis erit, *Commilites* suos quam promptissime inveniant rectam seriem formaturi; Primarii itaque Vigiliarum Magistri id tantum curæ erit, ut *Evolutio* isthæc *militaris* exacte fiat.

Evolutorius, 3., ad actum evolvendi, explicandi pertinens; *kifejlődési*. Abelles 14.

Evomitio, actus evomendi; *kiokádás*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 66.

Ewm, ævum (in æternum). Pesty Ször. III. 71. possidendum, utendum in *ewm.*

Ewrii, Őrii, (Du C.) custodes confiniorum V. *Eurii.* Pelcz. Geisa p. 45. Custodes vero confiniorum *Ewrii* vocantur. Pfahl. Jus. Georg. XL. Custodes confiniorum *Ewrii* i. e. *Őrii* a voce Hung. Őr, quod antiqui scribebant Ewr et custodem denotat, dicti.

Ex, præpositio, quæ vim privandi, negandi habet et ex substantivis, adiectivis vel verbis composita format; sæpissime ii significantur hac voce, qui magistratu abeunt vel moti sunt; *ex, volt . . .* Gall. ex . . . (Exministre). Germ. Ex . . . (Exminister, Exkanzler). Az *ex*-házelnök szavazata. Pesti Hirlap. 1894. apr. 10.

Ex, pro : de ; *-ról, -ről.* Batty. Ger. 4. *ex* utroque auctoritas loquatur.

Ex, pro : in ; *-ban, -ben.* Batty. Ger. 65. Magnus . . . sudor in talibus, quamquam socius veritatis non multum desudet *ex* talibus.

Ex, pro : ob, pro, propter ; *-ért.* Batty. Ger. 201. Benedicere debet Creatori *ex* innumerabilibus divitiis conlatis.

Ex abrupto, ex tempore, raptim ; *hirtelen, hevenyében.* Jókai Kárp. Z. 88. s szakadatból (ex abrupto) felkiáltá. S. de Kz. Chr. I. 3., 1. II. 1., 14.

Ex condicto, compacto, ex compacto ex composito ; *megbeszélés szerint.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 117. *ex condicto* conveniunt.

Ex disciplina, idem quod *ex officio,* publica auctoritate ; *hivatalosan.* Con. Max. S. 111. an. 1565 : ligna assignent, ac *ex disciplina* quasi nominent.

Ex facie ignotum esse, de facie ign. ; *személyesen ismeretlennek lenni.* Olah. Cod. Ep. 70. Ego licet *ex facie sum* tibi *ignotus.*

Ex incidenti, (gen.) casu, forte, si forte ; *esetleg, esetében.* Kass. P. P. I. 171. *Ex incidenti* interventorum casuum.

Ex integro, totus 3., penitus ; *egészen.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. IV. Turibula, unum *ex integro* aureum . . . capsæ . . . cruces, quarum una *ex integro* argentea . . .

Ex latere nostro, suo, nos quidem, ille quidem ; *részünkről, részéről.* Ger. unserer Seits ; seiner Seits ; Ljub. Mon. Sl. XXI. 208. an. 1444 : *ex latere nostro* non defuerit bene . . . vicinari. Epist. Proc. p. 27. Ex *latere* suo se omnino disponat.

Ex nobili officio, nulla mercede, sine mercede ; *nemes kötelességből, ingyen.* Jókai Magy. Náb. 607. hogy *ex nobili officio* viselte a hivatalt.

Ex non defendit, propter contumatiam defensoris negantis defensionem ; *a védelem megtagadása, makacssága miatt.* Kass. Jur. Civ. I. 155. Replicæ *ex non defendit.* Pro A. parte I. perhibente Processu per Partem A. ad agendum semetqe defendendum iteratim provocata sed et per sententias pag. Processus T. latas identidem admonita, in obversum nihilominus Actionis suique defensam inde a Termino X . . . nihil adducente.

Ex non venit, propter contumatiam non comparendi in iudicio ; *makacssági meg nem jelenés miatt.* Kass. P. P. I. 225. latam sui in disfavorem contumacialem *ex-non venit*-sententiam.

Ex nunc — ex tunc, (Du C.) nunc et antea, semper. Eszt. Okm. p. 7. (D. Uladisl. 1501) : testamentariam Dispositionem *ex nunc* prout *ex tunc* et *ex tunc* prout *ex nunc* ratam habemus.

Ex officiolatu, V. *Ex officio ; tiszti hivatalból.* Georch. H. T. III. 287.

Ex offo, ex officio ; publica auctoritate ; *hivatalból.* Jókai Kőszív. VI. 54. et passim.

Ex postergo, a tergo ; *hátulról.* Cod. Dip. Brüss. II. 352. eos, qui *expostergo* erant.

Ex professo, late fuseque ; *tüzetesen, részletesen.* It. exprofèsso. Kass. Prax I. Præf. Restat, ut praxis . . . in præsenti *opere ex professo* elucubretur. Numi Hung. 168.

Ex propinquo, nunc ipsum ; *épen most.* Batty. Ger. 293. fidem, spem et charitatem, quarum mentio *ex propinquo* facta est.

Ex propriis, suo sumptu ; *saját költségén.* Jókai Pol. Div. I, 146. de pusztán közlegénynek *ex propriis,* az már nagyon sok.

Ex visu oculorum, oculorum iudicio ; *szemmérték szerint.* It. a occhio. Gall. à vue, coup d'œl. Germ. nach dem Augenmass. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 173. usui viginti aratrorum sicut *ex visu oculorum* datur considerare.

Exacerbacio, vexatio ; *sanyargatás, zaklatás.* Chr. Dubn. p. 54 : Hungari vero nobiles . . . *exacerbacionem* eius moleste ferentes conspirarunt.

1. **Exactionare,** (Du C.) exigere ; *az adót behajtani.* Fej. X. 3., 214. Capitulum autem et alii viri ecclesiasticales summas pecuniarum ratione exercitus solvere et propter illas expediendas eorum Valachos *exactionari* habent.

2. **Exactionare,** (Du C.) exactare, exigere, per vim auferre ; *lefoglalni.* Batty. Leg. III. 481. an. 1450 : *exactionare* et spoliare.

Exactitudo, cura, accuratio, perfectio ; *bevégzettség, tökéletesség, pontosság.* Cher. Jus. Eccl. I. 259. Moribus cleri districtualis et officiorum implendorum *exactitudini* invigelare. Kass. P. P. II. 154. Törvt. Msz.

1. **Exactor,** (Du C. publicanus) ; *számvevő.* Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus suum *Exactorem* I. 33. Rationum *Exactoris* obligatio est Officialium rationibus reddendis obnoxiorum, uti Perceptorum, Tutorum, Comissariorum rationes solliciter examinare. Törvt. Msz. Cf. Cæs. B. C. 3., 32., 4. ; Liv. 28., 25. Arcad. Charis. Dig. 50., 4., 18 §. 8. Ulp. Dig. 22., 1., 33.

2. **Exactor,** qui diligentes et negligentes discipulos notabat ; *ki a bejáró tanulókat szemmel tartá s az iskola- és templomkerülőket följegyezte.* Száz. XXII. 563.

Exactor judiciorum, mulctæ executor ; *birság rovó.* Hajnik Perjog. 446.

Exactor lucri Cameræ, V. Lucrum cameræ ; *kamarai nyereség behajtója.* Numi Hung. 160.

Exactor rationum, rationum examinator, explorator ; *számvizsgáló.* Germ. Revisor. Instr. Jos. II. p. 54. §. 34 : Rationes, postquam ad Exhibitorum Protocollum porrectæ fuerint, *rationum Exactori* . . . tradentur, ut occurrentes desuper Reflexiones . . . exhibeat.

Exactoratus, us, officium exactoris ; *számvevői hivatal.* Tör. Tár. XIII. 75.

Exactoratus officialis, qui est a rationibus ; *számvevői hivatalnok.* Reg. Mil. p. 58.

Exæstimare, æstimatione facta pro damno illato bonis, domo exuere ; *kibecsültetni.* Törvt. Msz.

Exæstimatio, actus exæstimandi V. s. *exaestimare ; kibecsülés, kibecsültetés.* Germ. das Aussteigern, Ausschätzen. Kövy El. 649. si vero nobilis sit ad Sedem Dominalem citandus (v. gr. ad *exaestimationem)* Judex Nobilium vel Jurassor exhibet.

Exaggerative, augendo ; *bőven, túlozva.* Germ. übertreibend. Tök. Diar. 345. Az I.-fejérvári szerdárnak és ott levő residensemnek is bűven iratván, és ugyan *exaggerative,* hogy élésérűl s fizetésérűl hadaimnak tegyen dispositiót az szerdár, küldje bizonyos agáját ide, a ki szivet adjon az hadaknak. Arch. Rák. II. 200.

Exalare, (Du C. Dief.) evaporare, idem ac hungaricum ; *elpárologni, elillanni.* Georg. Sirm. I. 14 : et sic dira morte *exalavit* de mundo cf. 17., 45., 46 : et ipse non multos dies vixit, sed *exaltavit* (recte : exalavit) de mundo.

Exalare animam, exhalare animum, vitam ; *lelkét kiadni, meghalni.* It. exalare l'anima. Verancs. VI. 48. XV. Kal. Decembris in arce sua episcopatus Vaciensis *animam exalavit.*

1. **Exaltare,** in statum elationis animi extollere ; *emelni, lelkesítni.* It. esaltare. Vern. Psych. 121. vehementiores animi passiones, phantasiam ad seditionem contra rationem excitandam solicitantes aut eandem maiorem in modum *exaltantes* integritati eius obesse omnino possunt.

2. **Exaltare,** honoribus augere, extollere ; *fölemelni* (magas polczra). Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 26. et aliis, quos *exaltaveramus* ultra meritum nobis rebellantibus . . . privatum honoribus et magistratu Dapiferorum, quibus ab eodem patre nostro digne fuerat *sublimatus* . . . Cf. Senec. Qu. Nat. 3 prooemium.

3. **Exaltare,** irritare ; *ingerelni.* Bene Med. I. 37. an sit (olfactus) nimis *exaltatus,* ita, ut odor omnis dolorem excitet.

1. **Exaltatio,** augmentum (Du C. al. s.) ; *felmagasztaltatás.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 91 : ut defensionem ac *exaltationem* . . . fidei sine mora . . . procuremus.

2. **Exaltatio** S. Crucis, (Du C.) Festum ecclesiæ 14. Septemb. ; *szt. kereszt felmagasztaltása.* Cod. Dip. Arp. V. 216.

Exaltator, qui extollit aliquem ; *felmagasztaló.* Fej. IV. 1. 47. adiecit adhuc altissimus humilium *exaltator* magnificare ancillam suam humilem.

Exambire, (Du C.) ambire, desiderare ; *kivánni.* Tör. Tár. 1889. p. 207. Quod vestra illma clementia nostra desideria et imas preces s. cæs. et reg. mtti commendarit atque provida est prævalida sua cura cæsareum diploma *exambierit.* Cf. Mamert. Grat. act. ad Julian. 19. Symm. Ep. 7., 49. Arnob. 3. p. 124. ; Ammian. 26., 7.

Examen, (Du C.) Translate ponitur pro examinatione, purgatione, iudicio Dei. It. esame ; *vizsgálat.* S. de Kz. Chr. II. 2., 3 : sine iudicii *examine* interfecit. Cf. Pers. 1., 6. Ovid. Met. 9., 552. Stat. Silv. 3., 3., 203.

Examen duelli, purgatio singulari certamine ; *párbaj-próba.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 180. pratum et piscaturam, que *per examen duelli* ijdem vdvornici nostri de Udvornok coram H. Palatino, comite Posoniensi de

udvornicis nostris de quinque villis Ethey obtinuerant; et passim.

Examen rigidum v. rigorosum, vel nude Rigorosum : examen severum; *szigorlat.* Cher. Jus. Eccl. II. 17. ac nonnisi *examini rigoroso* pro cura animarum exacto subjiciuntur.

Examentum, examen; *vizsgálat.* Simonyi Magy. Ny. 26.

Exametum, (Du C.) pannus holosericus; *selyemszövet.* Knauz. M. E. Str. I. 280., 326. tunicam de *exameto* forratam cum scindato. Fej. II. 93.

Exametus, (ex voce ἑξάμιτος) holosericum; *istamét, sodrott gyapju.* Gall. estamine sl. zamat. Schläg. 1248.

Examinarius, 3., examinans; *vizsgáló.* Ljub. Mon. Sl. IX. 99. an. 1410. iudices *examinarios* instrumentorum.

Examinate,examinando,attente; *figyelmesen.* Batty. Leg. III. 147. an. 1313: plene et *examinate* inspeximus litteras.

1. **Examinatio,** (Du C.) disquisitio, inquisitio, actus examinandi, examen; *vizsgálat.* It. inquisizione. Gall. inquisition. Vita S. Steph. 18. nemo inimicum sine iudicum *examinatione* lederet. Cf. Ulp. Dig. 3., 5., 8.; 47., 14., fin.

2. **Examinatio,** examini nixa approbatio; *jóváhagyás.* Batty. Leg. T. II. 231. an. 1138: *Examinatio* et Consecratio . . . Episcopi.

Examinator, (Dief. Examinator *verhörer)* qui inquirit.; *vallató.* It. examinatore. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 151. Ego Johannes Casioti *Examinator* manum meam mitto. Cf. Tertull. Apol. 9.; Augustin. contra Cresc. 3., 73.

Examinatores synodales et **prosynodales,** triumviri explorandæ rei synodalis; *három zsinati vizsgáló biztos.* Kon. Egyh. 343.

Examinatrix, quæ examinat; *vizsgáló* (nő). Kov. Form. St. 83. Matronæ autem *examinatrices* ad nos reversi.

Examitum, V. Exametum. Fej. III. 22. quinque Baldachinos (pannos e sericis et aureis filis textos) duo *examita* (pannos holosericos) unum rubeum et alterum ialdum (seu hyalinum coloris vitrei) et aliud *examitum* auro contextum per violentiam abstulerunt.

Exantera, exentera (fischgeweid Dief.); *hal bele, hal horlás.* Schläg. 820.

Exanthema, atos, (Du C.) pustulæ subrubræ; *pattanás, fakadék, himlő.* S. Benkő Top. Misk. 37. sæpeque etiam vesiculæ aquæ ac tubercula aut *exanthemata* miliaria in iisdem exsurgunt. Cf. Marc. Empir. 19.

Exarcha, æ, (Du C. *Exarchus)* ἔξαρχος; *főérsek.* Not. ref. I. 191: *Exarcharum* dignitas a Patriarchali solum nomine et minore ambitu ecclesiarum distinguebatur in Oriente nota ad Occidentem nunquam pervenit, instituta fuit in Concilio Constantinopolitano I. mo. Cher. Jus. Eccl. I. 146., 233. Kon. Egyh. 265.

Exarchalis, ad exarcham pertinens; *érseki.* Cher. Jus. Eccl. I. 208. Jura Papæ patriarchalia, *exarchalia* et politica.

Exarcula, æ, (Du C. *exarcola)* cassis splendida Janicsarorum; *a janicsárok dísz sisakja.* Mon. Com. Trans. II. 485. an. 1571. Munera attulit . . . unam *exarculam* et sceptrum.

Exarendare, locare; *haszonbér fejében kiadni.* Georch. H. T. I. 259.

Exarendatio, actus aliquid collocandi; *bérbeadás, vevés.* Art. Diæt. Pos. 22. Hinc Præarendatio Decimarum, fatales pro *Exarendatione* legaliter determinatos dies per Fiscum quoque Regium et Cameras observetur. Opin. de Venat. Batty. Leg. I. 694.

Exarmatio, actus exarmandi; *lefegyverzés.* It. disarmamento. Fabó Monm. Evang. 11, et cum Fabritius *exarmationem* Scuti Laniani conscripsisset.

Exasperare, severiore pœnā afficere; *kinositni, sulyositni, nehezitni.* Törvt. Msz. Bék. Maros. 39. pœna *exasperabitur.*

Exasperatio, actus pœnæ intendendæ; *szigorítás.* Germ. Verschärfung. Vuch. Leg. Crim. 113. (Decr. II. Carol. VI. imp. an. 1723. art. 121. §. 7.): pœnæ cum *exasperatione* Supplicii.

Exasperative, pœnam intendendo severius; *súlyosbítva.* It. inaspriramente. Ger. verschärfend. Jogt. Eml. T. II. 1. 453: Si secundo delati in eodem extiterint, prædictis . . . scuticis et baculis in duplo *exasperative* subjiciant.

Exassignare, assignare; *kiutalványozni.* It. assegnare. Tisztb. Ir. Exassignare *Fizetést rendelni.* Proj. Leg. Civ. 279: Facta resignatione Judlium vel Vice-Comes . . . semper eodem modo, quo per impulsores pecora assignata sunt, et non alio *exassignabit* atque in *exassignatione* specifice deducet. Fej. XI. 2. sales Eremitis *exassignandos.*

Exassignatio, actus assignandi. V. s. *Exassignare; kijelölés, kiutalványozás.*

Exastichus, 3., (ἑξάστιχος); *hatsoros.* Germ. sechszeilig. Verancs. IX. 276. De tuo autem epigrammate *exasticho* . . . babeo tibi magnas gratias.

Exaudibilis, (Du C.) facilis et promptus ad exaudiendum; *kihallgatásra hajlandó.* Batty. Leg. III. 193. an. 1351. aures *exaudibiles* Fej. X. 4., 395. Cf. Augustiu. Soliloq. 1., 1.

Exaudibilitas, facilitas exaudiendi; *meghallgathatóság.* Imre Phil. 529. Immutabilitatem voluntatis divinæ non pugnare cum *exaudibilitate* precum humanarum, intelliges.

Exauditio, (Du C. benevolentia) hoc loco: audientia, admissio publica; *kihallgatás.* It. esaudizione. Fabó. Monm. Ev. II. 396. ministri ecclesiarum aut ecclesiæ curatores in curiam pro *exauditione* invitantur. Cod. de Delict. 313. Cf. Aug. Civ. D. 21., 24.

Exauditor, qui exaudit; *kihallgató.* It. esauditore. Obs. Jadr. 396. O quam nobilis Princeps, o quam gloriosus et graciosus *exauditor.*

Exauthorare, Exautorare, amovere aliquem a munere. Törvt. Műsz. exauthorare; *hivatalból kitenni.* In nova edit. Du C. «exauthorizatus» legitur, quasi extra auctoritatem. Fej. X. I. 97., 98. Regem ac reginam regiis titulis ac regno privatos *exauthoravit,* subditosque fidelitatis sacramento exolvit. Verancs. III. 288. Bod. Hist. Eccl. II. 254.

Exbannitus, 3., (Du C. exbanditi) patria pulsus; *hazájából kiűzött.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 25. an. 1420. nullus de *exbannitis*... remittantur in civitatem . . . nec eis concedatur . . . *reintrare.*

Exbrigare, (Du C.) tueri, tutari, defendere, liberare; *megszabaditani.* Fej. X, 1. 265. Ideo idem Fridelicus predictum molendinum . . . prænotatis Dominis . . . resignavit *exbrigando* eos ab omni ipsius ac hæredum suorum præsentium et futurorum quacunque impeticione.

Exbursare, solvere, persolvere (Du C.) pecuniam e *bursa* seu crumena depromere, *kifizetni.* Gall. debourser. Pesty Ször. III. 237. pro expensis eorundem in sortem dicti molendini *exbursatis* solvit nunc fl. 50. Ljub. Mon. Sl. VI. 71. Tört. Tár. 1881. p. 465., 466.

Exbursatio, solutio; *kifizetés.* Han. Mon. Jur. P. I. 195. de . . . pecuniarum *exbursatione.*

Excaderitialis, alicui obveniens; deriv. a verbo excadere: in alquem cadere, ei obvenire; *vkire eső, elévülő.* Gall. échoir. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 52. et ideo semper non tanquam dignitas vel dominium ad proprietatem Regiam, sed quasi quedam possessio *excaderitialis* ad donacionem Regiam pertinere dinoscuntur.

Excalculare, calculos subducere; *kiszámitani.* Kass. Jur. Civ. I. 269. quod integram illius extensionem mensuratum et ad quadratas orgyas *excalculatum* esse.

Excalumniare, calumniā purgare; *vád alól menteni.* Ljub. Mon. Sl. I. 310: promittimus . . . *excalumniare* et defensare.

Excalumpniare, *Excalumniare* q. v. Kuk. Jur. I. 140. an. 1375.

Excambiare, (Du C.) permutare; *kicserélni.* Fej. V. II. 284. si aliquem vel aliquos capi ex ipsis contigerit . . . a dictis Dalmatibus *excambiati* competent pertinentibus.

Excandefacere, (Du C.) pretium augere; *nagyon megdrágítni.* Germ. vertheuern. Szamosk. I. 226. qui ab ædilibus nulla se lege patiebantur coërceri, quin annonam impune *excandefacerent.* Cf. Varro R. R. 3., 4., 1.; 3., 2, 16.

Excantamentum, incantatio, fascinatio; *bűvölés, varázslás.* Germ. Zauberei. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Excanonicare, (Du C.) canonicatu privare; *kanonokságtól megfosztani.* Nagy Hier.

Excapillare, ornatu, tegumento, capillis capitis privare, nudare; *haját kitépni.* Mem. Pauli 436. qui adcurrentes viderunt eam et exclamantem verberatam et *excapillatam.*

Excarere, (apud Du C. *excaritus,* in *scaras,* partes divisus) h. l. exserere; *kinyujtani.* V. *Decudere.*

Excargare, navem exonerare; *kiüríteni, kirakni.* It. scaricare. Han. Mon. Jur. II. 215.

Excaudicare, (Du C. caudices avellere) exstirpare, radicitus evellere; *gyökerestől kiirtani.* Fej. Jur. Lib. 174. Cf. Lex. ap. Front. Aquæd. 129. Pallad. Jan. 1.

Excedere humanis, excedere e vita; *meghalni.* Verancs. II. 225: paulo post *humanis excessit.*

Excellentia vestra, (Du C.) titulus honoris; *nagyméltóságod, kegyelmességed.* Törvt. Msz.

Excellentissimus, *nagyméltóságú, kegyelmes.* Törvt. Msz.

Excellentissimus ac Illustrissimus, Tituli honoris; *Nagyméltóságú, méltóságos.* Tisztb. Irm. Kass. P. P. I. 49: *Excellentissime* . . . Domine Archiepiscope.

Excelsus, 3., Titulus honoris; *Nagyméltóságú, Magas.* Kass. P. P. I. 46. *Ex-*

Excolator, agricola; *szántó.* Schläg. 974.

Excolor, sine colore, decolor; *színtelen.* Bene Med. II. 162. seri *excoloris.*

Excommodare, commodare; *kölcsönözni.* Vern. Phil. Mor. 396. Ex. g. si quis mihi clam absque consensu meo lucri causa equum, quem ad octo *excommodavi* dies, ex stabulo meo ad 4 dies educit.

Excommunicatio, (Du C.) segregatio ab usu sacrorum et a consuetudine Christianorum; *kiközösítés, kiátkozás.* Batty. Leg. III. 273. an. 1372: *Excommunicatio*... duplex est: seu maior et minor. *Major* est cum prælatus, aut cui committitur.., anathematisat aliquem exstinctis candelis pulsatisque campanis; *minor* vero ... cum quis participat cum excommunicato maiori excommunicatione et hæc; emovet a perceptione Sacramentorum vel Eucharistiæ, donec fuerit absolutus. Cher. Jus. Eccl. I. 121. Kon. Egyh. 415. Cf. Augustin. de Fide 3 etc.

Excommunicator, excommunicans, interdicens alicui sacris; *kitiltó, kiátkozó.* Knauz. M. E. Str. II. 441.

Excommunicatoria charta, quæ sententiam continet excommunicationis. Fej. I. 372.

Excommunicatus, (Du C.) segregatus ab usu sacrorum; *kirekesztett, átokba esett, kiátkozott, száműzött.* Törvt. Msz.

Excompeditare, ni fallor: ex compedibus liberare alqm.; *békóktól megszabaditani.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. ad monasterium Chrysogoni veniens, ubi et *excompeditatus* fui.

Excomputare, (Du C.) computare, calculos subducere; *kiszámítani.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 128. an. 1433: debeant *excomputare* medietatem ... debiti. Rač. Mon. Sl. XIII. 305. an. 1304. Han. Mon. Jur. II. 104.

Excontentare, contentum reddere; *kielégiteni.* Knauz M. E. Str. II. 522., 564: viduas ... *excontentasse* testatur. Fej. X. I. 662. Törvt. Msz. Kass. Jur Civ. I. 90.

Excontentatio, satisfactio; *kielégités.* Art. D. 1883. p. 43. Törvt. Msz. Proj. Leg. Civ. 180. Allatura suo modo legitimata primum quidem ex adquisitis; sed his deficientibus, etiam ex avitis depuranda est atque adeo toti maritali substantiæ inhæret; quia vero vidua iure viduali partem ex hac obtinet, quæ æqua pro fundo *excontentationis* deservit, hinc successores ad illam exolvendam in ea proportione obligantur ...

Excontentus, 3., cui satisfactum est, omni ex parte contentus: *teljesen kielégitett.* Cod. Zi. Vol. V. 433.: qua quidem divisione peracta et in eodem ipsis partibus ... contentantibus et *excontentis* existentibus.

Excopiare, (Du C.) exemplum alicuius scripti conficere; *lemásolni.* Kuk. Jur. I. 491. ex privilegio autentico dicti pauli bani ... fideliter *excopiavi.*

Excoquere, inurere; *rásütni, bélyegezni.* Batty. Leg. T. II. 207. (Decr. Col. 83.) ad modum Crucis ferro in genis *excoquatur.* End. p. 370.

1. **Excoriare.** (Du C.) corium, pellem detrahere; *lenyúzni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 210. a Mahomete necatus et vivus *excoriatus* an. 1465. Kronst. I. 433. Thurocz. 182. Cf. Appul. Met. 10. p. 717.

2. **Excoriare,** (Du C.) expilare; *mindentől megfosztani.* Cod. Dip. Brüss. p. 356. Monachus albus, frater Georgius gubernat, omnia taxat et *excoriat,* quos vult, sibique et domino suo thesaurizat.

Excoriacio, Excoriatio, actus excarnificandi, corio privandi (supplicii genus); *megnyúzás.* Pel. In festo circumc. s. I. c. 5.: Maiorem vim læsionis sensit, quam Bartholomæus in *excoriatione.* Szék. Okl. I. 206. an. 1466: dignus sit *excoriacionis* crimine condemnari et cutis eius straminibus implendi.

Excoriator, morticina coriis exuens; *gyepmester.* Germ. Abdecker. Kass. Ench. I. 104. *Excoriatorum* filiæ absque metuenda minima objectione Opificibus, ac aliis honestis hominibus nubere possint. Norm. Ordin. an. 1772. 7. May.

Excoriatum denuo excoriare, *szegény embert az ág is húzza.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 110. *Excoriatum denuo excoriare.* Est a pauperrimo quidpiam extorquere.

Excorporare, excludere, eximere (Du C. a corpore discedere); *kitagositani, kikeblezni, kihasitani.* Kuk. Jur. I 461. attunc e Vestigio quorumvis Districtuum et Corporum in — et *excorporari* intentorum in concursu respectivarum Jurisdictionum.

Excorporatio, oppos. *incorporatio,* a societate, nexu divellere, eximere; *kikeblezés.* Kuk. Jur. I. 471.

Excorpus, corpore carens; *test nélkül való.* Batty. Ger. 247.

Excorticare, arborem decorticare; delibrare (Du C. al. s.); *lehámozni.* Germ. die Rinde abschälen. Kronst. I. 604.

Excredere, (Du C. facere ut aliquis non credatur) aliquem alicuius fide interposita demittere; *becsületszavára elbocsátani.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 244. an. 1375. vos eundem ... caucione fideiussoria ... *excrederetis.*

Excrementitius, 3., ad excrementum pertinens; *kinövő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 144. Succus autem ille, ex quo squammæ excrescunt, solum *excrementitius* est.

Excrescencia, incrementum, accessio (Du C. al. s.); *növedék, szaporodás.* It. accrescimento. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 104: *excrescencia* duplorum principalium debitorum. Pel. Pom. L. II. P. III. Tör. Tár. III. 222.

Excrescencia aquarum, inundatio; *áradás.* Szék. Okl. I. 246.

Excretorium organum, *depuratorium org.* secernens, segregans org.; *kiválasztó szerv.* Bene Pol. 84.

Excubantissimus, vigilantissimus; *legébrebb.* Ke. Or. Erd. A. 2., 2. *Excubantissimus* præsul.

Excubator, vigil, excubitor; *őrálló.* Verancs. VII. 361. quando quidem chaus custodiæ eius *excubator,* neminem ad illum tam turcarum quam christianorum ingredi permittit.

Excubia, æ, (Du C.) excubiæ, arum vigil, excubitor V. s. Sthrasa; *őrálló.*

Excubiator, excubitor; *őrálló.* Cod. Dip. Lond. 205. aditum in Civitatem intimam aliquamdiu strenue cum *excubiatoribus* conflictando patefaciunt.

Excuculatus, 3., cuculla privatus; *kamzsától megfosztott.* Init. Cas. p. 11: Tum *excuculatus* ille transfuga — Lutherus.

Exculans, fors. idem quod *exulans exul; száműzött.* Arch. Rák. P. II. 304. Mind *exculans* s minden jól van rendelve; jobb volna futott nép mint *exculans* képpen élnének.

Exculpatio, excusatio (Du C. culpæ liberatio); *igazolás.* Nagy Jus. Trans. Sax. 205. valetudo adversa, itinera officiosa, aliæque excusationes rationabiles possunt notario et actuario pro *exculpatione* servire.

Exculpatorius, 3., ad excusationem pertinens; *mentegető.* Beszt. Levt. Litteræ *exculpatoriae.*

Excultivare, extirpare, colere; *kiirtani, művelni.* An. Sc. I. 115. an. 1300: propter multa servitia ... quod silvam densam et *inhabitalem* debent *excultivare* ... hanc gratiam duximus faciendam.

Excursare, excurrere; *kitörni, betörni.* Magy. Tört. Eml. XXX. 27. ann. 1566. ne hostibus causa in ditionem nostram *excursandi* ... præbeatur.

Excusa, æ, (Du C.) excusatio; *mentség, bocsánat.* It. scusa. Ljub. Mon. Sl. II. 103.

Excusata, æ, excusatio; *mentegetés.* An. Sc. I. 52. an. 1433: omni *excusata* postergatā.

1. **Excutere,** pulverem excutere, vestes pulvere purgare; *kiporolni.* Regul. Turm. Præt. 93. Prætorianorum uniformes vestitus *excutere.* Cf. Plaut. Aul. 4., 4., 19. Suet. Claud. 35.

2. **Excutere,** exequi (Du C. al. s.) V. s. *Cattavera; végrehajtani.*

3. **Excutere,** (Du C.) eripere e manibus alterius, redimere; *kiváltani.* Ljub. Mon. Sl. I. 85. an. 1253: quod ... debeat *excutere* pignus suum, quod est in *procuraria* et solvere ... denarios.

Excutere acta, documenta, evolvere acta, doc.; *felhányni az iromanyokat, okleveleket,* azaz *felkutatni az okleveleket.* Törvt. Msz.

Excutia, æ, v. **Excutium,** (Du C.) scopula, verriculum; *ruha-tisztító seprő.* Germ. Kleider-Besen. Pár. Páp.

Exdare, foras dare, proferre; *kiadni.* Georg. Sirm. I. 53. mox precepit factori suo, ut *exdaret* imprimis purpureas aureas de viridi coloris.

Exdefinitor, qui fuit definitor, qui causas dirimebat; *volt definitor* (elintéző a szerzetben). Fer. Mon. Sl. XVIII. 324. an. 1702: lectori et *exdefinitori* salutem.

Exdividere, distribuere, dividere; *kiosztani.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 338. ut sua cuique iuxta portio *exdivisa* remaneret.

Exdivisio, onis, actus in partes dividendi; *felosztás, feldarabolás.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 285. et dispendiosam Religioni *exdivisionem* huiusmodi arbitrans, toto conatu novæ provinciæ erectioni resistere nitebatur.

Exdomarii, (Du C.) sine domibus et foris vagantes; *házatlanok.* Decret. Colomanni Regis I.: De civilibus *exdomariis* 8 denarios præcipimus colligi. Not. J. Samb. Tyrn.

Exeat, V. Literæ Dimissoriæ. Cher. Jus. Eccl. II. 17. Primæ Literæ dimissoriæ vocantur etiam *Formatae,* vel *Exeat* aut *Canonicae.*

Execrabilitas, (Du C.) proprietas rei exsecrabilis; *átkozatosság, kárhozatosság.* Vern. Psych. 437. Repræsenta tibi *execrabilitatem* sceleris, quod impudenti fronte non

raro patrat lubidinosus, qui innocentiam seducit, florem virginitatis frivola frangit manu, virtutem necat, mores inquinat, vitamque seductis parat miserrimam. Cf. Appul. Dogm. Plat. 2. p. 21.

1. **Executio,** homines, qui exsecutionem peragunt (Du C. al. s.); *végrehajtók.* Jókai Mire Megv. I. 121. Épen nála találjuk a vármegyei *executiót* most is, melyet a tekintetes törvényszék, egy alszolgabiró, egy esküdt és karhatalommal mellékelt tizenkét puskás pandur összességében Lankadombra azon czélból rendelt ki.

2. **Executio,** continuatio, prosecutio; *folytatás.* Batty. Ger. 77. Juxta... rerum jacentium *executionem.*

Executio penes articulum, *törvényczikk mellett való végrehajtás.* Germ. Nach dem Wortlaut des Gesetzes erfolgte Execution. Jogt. Eml. T. I. p. 434.

Executio penes deliberatum v. sententiam, ex sententia facta executio; *az itélet szavai szerint való végrehajtás.* Jogt. Eml. T. I. p. 435.

Executionale, (sc. scriptum) *mandatum exsecutionis continens; végrehajtási irat.* Kov. Form. St. CXXXI. *executionale* Bonorum rerumque mobilium per defectum seminis personæ testatæ in Legatariorum manus deventorum.

Executionalia, ium, scil. diplomata executionem præscribentia; *végrehajtási levelek.* Wallaszky 411.

Executionalis, ad executionem pertinens; *végrehajtási.* Tör. Tár. 1887. p. 592. Mandatum *executionale.*

Executionis insinuationales, literæ quibus instans exsecutio insinuatur; *végrehajtást bejelentő levél, itélet végrehajtását megjelentő levél.* Törvt. Msz.

Executiva potestas, potestas leges exercendi, ad effectum deducendi; *végrehajtó hatalom, betöltető* v. *törvényt végrehajtó hatalom.* Törvt. Msz. Kass. P. I. C. Pázm. Dial. 591.

Executive, exsequendo; *végrehajtó módon.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 4. Quæ vox quidem imperative erit Christi, sed *executive* angelorum.

Executor, (Du C.) qui iudicum mandata et decreta exsequitur; *foglaló, végrehajtó.* Georch. H. T. IV. 267. Törvt. Msz. Cf. Vellej. 2., 45. Appul. Met. 7. p. 197. Macer. Dig. 49., 1., 4.

Executorialia, mandata exequenda; *meghagyó parancsok.* Konek Egyh. 172.

Executorium, (sc. scriptum) idem ac *executionale scriptum.* Kov. Form. St. CXXIV. *Executorium* Evictionale substituto Vice-Comiti sonans. Arch Rák. IX. 28. Georch. H. T. IV. 267.

Executorius, 3., ad executorem, executionem pertinens, qui exsequitur; *végrehajtó.* It. esecutivo. Vern. Psych. 183. ergo facultas, ad quam ratio practica sua postulata dirigit est voluntas ita, ut illa quodammodo legislatoria et hæc *executoria* sit, ratione moralis nostræ activitatis potestas.

Executrix, quæ exsequitur; *végrehajtó nő.* Eszt. Okm. p. 144: fidelis *Executrix*... testamenti.

Exempcio, liberatio ap. Du C. qua monasteria ab jurisdictione episcopi eximuntur: *kivonás.* Szék. Okl. I. 256.

Exemplare, (Du C.) describere, exemplar effingere; *lemásolni.* Kuk. Jura. I. 5. an. 1333: scripsi et *exemplavi.* Fej. X. I. 489. Mem. Pauli 438. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 206: hoc exemplum *exemplavi.*

Exemplari, aliorum exemplo trahi, duci (Du C. imitari). Cod. Zi. Vol. V. 332: ne alii ab eo *exemplati* ad similia maleficia facienda se apponere presumant. Szer. Not. 145.

Exemplaritas, (Du C.) vita, qua quis se præbet in exemplum; *példaadás.* It. esemplarità. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. 1. c. 1. Tria mysteria notemus in sermone... tertio dicitur *exemplaritas* V. Hiem. 22. s.

1. **Exemplariter,** (Du C.) ad exemplum; *példásan.* Száz. XXX. 5., 469. catolice et *exemplariter* vixit. Arch. Rák. IX. 341. *exemplariter* megbüntetni.

2. **Exemplariter,** (Du C. ad exemplum) hoc loco: *per exempla; példázgatólag.* Pel. Dom. Adv. s. I. c. 5. Ecclesia docet nos *exemplariter.*

Exemplificare, (Du C.) exemplum præbere; *példázni, példát nyujtani.* Pel. De S. Stephan. s. IV. c. 2. *Exemplificat* Dionysius de ordine angelorum. Hiem. 9. q. Serm. Cat. 283. Sic *exemplifica* de pedibus, de latere Christi, de facie in imagine effigiata.

1. **Exemplificatio,** actus exempli statuendi; *példaadás, -nyujtás.* Pril. Abact. 13. circa arcendum a suis fructibus damnum, cavendamque *exemplificationem.* Arch. Rák. II. 54.

2. **Exemplificatio,** exemplum, transscriptum; *másolat.* Han. Mon. Jur. II. 112: fiat *exemplificatio* de instrumentis, que per vetustatem consumentur.

3. **Exemplificatio,** exemplis nixa demonstratio; *példázgatás.* Pel. Pom. L. II. P. III. Art. II. c. 5: In omnibus operibus... quod Deus fecit... in hoc mundo est hoc, quod in Maria fecit. Probatur tertio *exemplificatione.*

Exemplificativus, 3., ad exemplum pertinens, demonstrans; *példány, minta...* Pfahl. Jus. Georg. II. 12. quemadmodum forma exemplaris *exemplificativa* sub E et Nro 5 perhibet.

Exempti de Castrensibus, V. s. *Jobagyones Castri*; e rusticis facti milites; *a vár parasztjaiból lett vitézek.* Kandra. Reg. 71. 156.

Exemptio, onis (Du C.) privilegium, immunitas V. *exempcio; kiváltság.* Eszt. Okm. p. 146. an. 1448: in... libertatibus et *exemptionibus* eosdem tueri... debeatis.

Exemptionales, (sc. litteræ), privilegium continentes lit.; *kiváltságos levél.* Kov. Form. St. CXLVII. *Exemptionales* J. B. Fer. Znu. decimæ dari solita.

Exemptionalis, exemptionem, privilegium continens; *kiváltságot tartalmazó.* Knauz M. E. Str. II. 361: bullam *exemptionalem.*

Exeniare, dona conferre (Du C)); *ajándékozni.* Obs. Jadr. 394. munus, quod Jadertini tam devote sibi *exeniaverant,* gratanter suscepit.

Exemptus, 3., immunis; *kiváltságos.* Száz. XIII. 112. az egyháziaknak *exemptus* birtokain.

Exeniator, qui *xenium,* munus, donum offert; *ajándékozó.* Kat. Hist. IX. 357. dicti *exeniatoris* voluntatem mutarunt.

Exenium, a gr. ξένιον, donum; *ajándék.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 317: hiis etiam declaratis, quod tria *exema,* (lege: *exenia...*) per singulos annos... dabunt. Dip. Rag. 374. Thur. in Ludovico Rege cap. 4. Pel. Serm. Aest. 27. m. Ljub. Mon. Sl. V. 74. an. 1406.

Exentizare, liberare ab ente; It. *esentare, esenzionare; megszabadítani a lényegtől.* Száz. VII. 139. Transsubstantiatio *exentizata* Patachini 1667.

Exequatur, facultas in effectum deducendi data; *foganatosíttassék.* Coll. I. 341: pro exoperando Placito Regio aut *Exequatur* ... repræsentetur (sc. Majestati).

Exequendus, exsecutioni obnoxius: *foglalást szenvedő, itélet végrehajtása alá vetendő fél.* Törvt. Msz.

Exequens, executor; *végrehajtó.* Törvt. Msz. Georch. H. T. IV. 254.

Exequi, procedere; *folytatólag átmenni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. an. 1419: debeat principiare a persona... reges... et postea... *exequatur* ad secundum actum.

1. **Exequiæ,** ultio (Du C. al. s.) *megtorlás.* S. de Kz. Chr. II. 1., 16. Quos quidem ut ceperunt, omnibus caput detruncarunt pro *exequiis* sociorum.

2. **Exequiæ,** Quum teste Regestro Varadiensi exequiales patroni ecclesiæ accusavissent eos ministeria minore sumptu, quam debet, perficere, ita diiudicaverunt causam, ut et in posterum servirent ecclesiæ sed annuatim tenentur illi aliquantum vini, panis etc. offerre. Hæc quidem munera nominantur *exequiae* (Du C. al. s.); *gyászajándék, tor.* G. Fej. I. 172. Ut annuatim cum tunella vini serviant suas *exequias.*

Exequiale sacramentorum, V. *Agenda.* Száz. XVIII. 34.

Exequiales, idem ac *dusnici,* derivatum ab exsequi, quia hi servi debent pro manumissione quædam munia, quæ «exsequiæ» vocantur, exsequi; alii pulsare campanas vel lavare, alii annuatim vinum, candelas, frumentum vel similia conferre, templo. (Cf. Kerékgyártó. A míveltség fejlődése Magyarországban. p. 200.) Itaque *exequiales* non tantum monitores funerum erant ut Du C. perhibet. Cf. Regestr. Varad. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 16., 20. In villa Gan sunt tres mansiones *exequialium* 22. In predio Sceleus hec sunt nomina *exequialium* 16., 20. Cf. *Servi testamentales.*

Exequialis, (Du C.) monitor funerum, mortua corpora humo condens; *sirásó.* Száz. XXIV. 217.

Exequias dantes, (templomszolga) V. *dusnici* et *exequiales.* Fej. VIII. 3. 260. quatuor cubicularios *exequias dantes.*

1. **Exequiator,** qui exequias curat et dirigit, exequias celebrat; *temetést rendező. gyászmisét olvasó.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 28. 32., Tamen postmodum in talem composicionis ac pacis formam devenissent, quod recepta una marca argenti pro suis expensis, dictas (sc. possessiones) in *exequiatores* perpetualiter reliquissent. Knauz. M. E. Str. I. 569., 734.

2. **Exequiator,** (Turlouk) epulum funebre præstans in salutem mortui; *tort adó jobbágy ura lelkeért, dusnok, torló.* Tör. Tár. 1893. p. 3.

Exercere se, fatigari, operam dare; *fáradozni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 82. an. 1421.

se exercuit apud... regem... ut treugua sequeretur.

Exercitatorium, exercitium in publice habenda oratione; *gyakorlat a nyilvános előadásban.* Bék. Maros. 30. Pro neglecto *exercitatorio* denarios quindecim deponito.

Exercitor fodinarum, V. Hajerus.

Exercituales, Exercituantes, castra sequentes; *nemesek vagy városiak, kik vagy katonáskodni vagy katonát állítni kötelezve voltak.* Tör. Tar. 1893. p. 27.

Exercitualis expeditio, expeditio; *hadrakelés, hadbaszállás.* It. spedizione. Thurocz 62. Sua etiam maristalla, quam suis *exercitualibus* in *expeditionibus* deferebat, pro maiori parte de purpura cæterisque sericeis pannis erat præparata. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 320: in presenti nostra *exercituali,* expeditione. Cf. Cassiod. Varr. 11., 1.

Exercitualiter, (Du C) armata manu, cum exercitu; *fegyveresen.* Ker. Inst. Mil. 202: penes Dominum Regem *exercitualiter* venire debeant. Ljub. Mon. Sl. XXI. 422. an. 1452: *exercitualiter* se moverit contra gentes. Fej. X. 4. 666.

Exercitualiter consurgere, more exercitus arma capere; *katonai módra fegyvert ragadni.* Magy. Tör. Tár. IX. 133.

Exercituantes, V. s. *Servientes* Regis.

1. **Exercituare,** (Du C.) stipendia facere, castra sequi (Du C.); *katonáskodni.* Száz. VI. 444. insurgere et *exercituare* non possunt propter fragilitatem etatis. Samb. Tyrn.

2. **Exercituare,** (Du C.) milites levare et ad Exercitum adducere, conscribere milites; *toborzani.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 60.

Exercituatio, expeditio; *hadjárat, táborozás.* Heerfahrt. Kronst. I. 436. Törvt. Msz. Fr. Lib. Rat. I. 17. et passim.

Exercituatio æstivalis, militia, expeditio æstiva; *nyári táborozás.* Arch. Rák. II. 9.

Exercitus, us, bellum; *hadjárat.* Kuk. Jura. I. 25. an. 1102: ire debeant... usque quo *exercitus* duraverit.

Exercitus collectio, delectus militum; *hadigyűjtés, katonaszedés.* Törvt. Msz.

Exercitus Quartianus, V. *Quartianus.* II. Rák. Gy. 440. ipsi Principes Regni Poloniæ feudatarii ac Palatinatus plerique cum *exercitu Quartiano.*

Exercitus regalis vel generalis, profectio in bellum *exercitus regni; országos hadnak hadbaszállása.* Hajnik Perjog. 210.

Exerere, (Papias discooperire); *feltárni.* Batty. Ger. 106. iam... commendatum ex *exertis* voluclatisque exercitium... adgrediendum.

Exerrare, aberrare; *eltévedni.* Fej Jur. Lib. 270: humana... imbecillitate *exerrante.* Cf. Cyprian. Ep. 1., 12.

Exerte, diserte; *világosan, határozottan.* Res. ges. p. 186: ait: his pacificationibus nihil *exerte* addictum esse sectariis, sed cum conditionibus.

Exesse, extorrem esse, abesse; *távol, künn lenni.* Fej. Jur. Lib. 160. Opin. Dep. 58: ex senatu *exesse* non debeant (coiudices) Rák. II. Ön. 14. l. 37—38 (mater mea) mandato Imperatoris coacta fuit una nobiscum e bonis orphanorum... *exesse.*

Exfamari, fame enecari, confici; *kiéheztetni.* Georg. Sirm. I. 247. Et mox vulgus deposult juramentum ad fidem suam, ut ne ab eis *exfametur.*

Exfortium, (Du C. exforcium) *auxilium; segitség.* It. sforza. Ljub. Mon. Sl. II. 340. an. 1346: in casu, quo veniret *exfortium* gentium tale.

Exfurcillare, (der. a furca), foras eiicere; *villával kidobni.* Syll. Pos. B. As. VI. Hæc assertio ejusdem furfuris est cum superiore, et merito ex Scholis vere reformatis *exfurcillanda.*

Ex-Generalis, qui fuit generalis ordinis; *volt főnök.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 524. ita etiam pro Reverendissimis Patribus Ordinis sive *Exgeneralibus*... singuli cuiusque Provinciæ sacerdotes sex in suffragium Missas celebrare obligentur.

Exhæreditare, exheredare; *örökségből kitagadni.* Törv. Msz.

Exhæredati, hæreditate exclusi; *kizárt törvényes gyermekek.* Georch. Ért. 37.

Exhæreditatio, actus hæreditate excludendi; *kitagadás, kirekesztés az örökségből, öröktelenités.* Törvt. Msz.

Exhærere, nondum diiudicatum manere; *eldöntetlen, elintézetlen maradni.* Opin. Deput. 56. Præter has 2300 Appellatæ Causæ Civiles a revisione Inclytæ Tabulæ Regiæ pendent, quarum nonnullæ a 30 et ultra annis *exhaerent,* et adeo obruunt Tabulam Regiam.

Exhalabilis, quod exhalari potest; *kigőzölhető, kilehelhető.* Curios Misc. 195. Quomodo defectu pabuli ignis extinguitur? Quia deficiente pabulo desinit materia *exhalabilis.*

Exhaustio, confectio, (Du C. al. s.); *kimerülés, kimerültség.* Ger. Erschöpfung. Brunner 21.

Exhibita scribere, litteris inscribere aliquem juri stetisse; *beiktatni.* Pár. Páp.

Exhibitio, actus exhibendi, exponendi (Du C. al. s.); *előadás.* It. esibizione. Ger. Vortrag. Greg. Aesth. 78. Stylus bonus est modificatio quædam pulchri artistici ita possibilis, ut intra limites artis alicuius infinita *exhibitionis* varietas... locum habeat.

Exhibitivus, 3., vim exhibendi, exponendi habens; *előadási.* Suhayda. De nat. Poës. 19. Huic triplici fundamento innititur discrimen poësis narrantis seu epicæ; item dramaticæ seu *exhibitivae.*

1. **Exhibitor,** (Du C.) qui aliquid tradit, lator; *nyujtó, átadó, kézbesitő.* Szék. Okl. 1., 158. Cod. Alv. I. 156. Cod. Com. de Sztára. II. 475. Cf. Arnob. 7., 297. Non. 281., 20.

2. **Exhibitor,** qui proponit aliquid ad disputandum; *előadó.* Bék. Debr. Főisk. törv. 19. az előadó *(exhibitor)* hívja össze a társakat.

Exhibitoria, æ, expostulatio causæ alicuius instrumenti reddendi; *a benyujtványt visszakövetelő irat.* Pesty Ször. III. 167.

Exhibitorum protocollum, tabulæ traditorum instrumentorum; V. *Exactor rationum; iktatókönyv.* Einreichuungs-Protocoll.

Exhibitrix, quæ exhibet; *átnyujtó nő, kézbesitő nő.* It. esibitrice. Verancs. IX. 217. Uxor coloni nostri Pauli Kwn de Sellie, præsentium *exhibitrix,* venerat ad nos.

Exhibitum, libellus, litteræ; *beadvány, iktatmány.* It. esibito. Kass. P. P. 1., 326. in dextra exposito numero protocollari... scribitur extractus *Exhibiti.*

Exhilarascere, ab exhilarare, voluptate affici, lætus *fieri; felvidulni.* Chr. Dubn. 170., 165. Quod audiens rex in nullo timuit sed *exhilarascens* suos dictos tartaros expectare ortabatur.

Exhortare, pro: exhortari; *inteni.* Batty. Leg. III. 77. sacerdotes *exhortavimus.*

Exhortatio sacra, oratio s.; *szent beszéd.* Wallaszky 512. *exhortationes sacrae,* quas Curiones instituunt et in quibus ex Evangeliis ac Epistolis dierum festorum ac Dominicorum (uti in Gymnasiis) totam, qua late patet, morum doctrinam complectuntur atque themata auditoribus accommodata depromunt.

Exhortator, qui statis diebus in religionis principiis et vera morum probitate iuventutem instituit; *hittanár.* Diar. Com. 1796. p. 29. Wallaszky 480.

Exhybernatio, hiematio: *áttelelés.* Opin. P. II. Sec. II. §. 14.

Exhyemare, per hiemem servare, conservare; *átteleltetni.* An. Sc. II. 232. sæc. XVI. ex arce boves dedit... saginandos et *exhiemandos.*

Exiccatorius, 3., ad exsiccandum aptus, idoneus; *szárító.* Debr. Com. an. 1530. Caldar *exiccatorium.*

Exient, pro exibunt. Rač. Mon. Sl. XIII. 240. an. 1358: qui *exient* et fuerint reversi.

Exigatio, exactio; *behajtás.* Georg. Sirm. I. 316. Sed illa *exigatio* ad futurum non erat in se perfecta dura, sed indurabilis.

Exigator, exactor; *adóbehajtó.* Monm. Comit. I. 464. Et iste sit *exigator* vicecomes quilibet de comitatu suo.

Exigentia, (Du C.) prout res postulant exiguntque; *kívántatóság, követelés.* It. esigenza. Kass. Prax. I. 273. pro quarumvis circumstantiarum *exigentia.*

Exigerare, exaggerare, coacervare, cumulare (ad rationem formæ ex-igere, ex+agere); *halmozni.* Brut. Hist. XI. 209., 23.

Exigi faccio, exactio; *behajtás.* Bék. Pil. P. I. 347. an. 1358. ab... tributi... *exigi faccione.*

Exigibilitas, status, quo quid exigi potest; *behajthatóság.* Germ. Eintreibbarkeit. Kuk. Jura II. 247. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 278. Kövy El. 623. Si Jus desumendi debiti cedatur titulo oneroso quoad realitatem debiti, naturaliter currit evictio non semper vero quoad *exigibilitatem* idest quoad fundum solutionis, nisi assumta sit, nam incautus cessionarius eodem momento factus est creditor.

Exiguitas nostra, V. Parvitas mea (modestus de aliquo dicendi modus); *csekélységünk.* Verancs. VI. 34. Etenim avertimus illum a nobis qua dando qua pollicendo nonnihil etiam terrendo ampullosioribus apparatibus nostris, si modo tanta bellua *exiguitate nostra* terreri possit.

Eximere, redimere (Du C. al. s.) *kiváltani.* Sup. An. Sc. II. 45. an. 1315: solvent... vas cerevisiæ, quod est *exemtum* pro fertone.

Eximium facere, eximere; *kivenni.* An. Sc. III. 23. an. 1316: subditos a jurisdictione comitum... *eximios* fecit.

Ex-Imperator, qui fuit imperator; *ex-császár, volt császár.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 47. Henricus Landgravius Hassiæ Electus Cæsar vincit in Germania Conradum Fridericum, *Ex-imperatoris* filium.

sectatores sic dicti, qaod docerent Filium Dei ἐκ τῶν οὐκ ὄντων. i. e. ex nullis substantiis factum esse (nihilistæ); *semmiskedők.* Nagy Hier.

Expagare, exsolvere; *kifizetni.* Fabr. Urk. 39. an. 1420: florenos ... *expagare* debuissent.

Expansibilis, qui expandi potest; *kinyujtható.* Tomts. 307. In omni combustione, omni decompositione *expansibilis* substantiæ cuiusvis in omni transitu e statu solido in fluidum.

Expansivus, 3., vim expandendi habens; *feszítő.* It. espansivo. Fr. Balass. Casul. Steph. App. verum si tribuatur igni elementari vis *expansiva* seu repulsiva, phænomena elasticitatis exponi posse censemus.

Expectans, qui in numerum neutralistarum alumnorum recipi sperant. V. s. *Neutralista; várakozó.* Bék. Debr. főisk. törv. 15.

Expectare, (Du C.) spectare, pertinere; *valamihez tartozni.* Cod. Zi. Vol. V. 467: super quibusdam terris ad possessionem ... *expectantibus.*

Expectativa; *várandóság.* Vuch. Jur. Feud. 147. Quoniam expectativa in eundem ac investitura eventualis conceditur: utraque coniungi potest. Est inde *expectativa* 1. vel *qualificata,* coniuncta cum investitura eventuali vel *simplex,* cui hæc non accessit. II. Intuitu obiecti vel *generalis,* quæ datur in feudum ex pluribus vacaturum vel *specialis,* quæ datur in feudum determinatum. III. Intuitu conditionum aut *determinata,* si casus aperturæ expresse a domino sit determinatus ... aut *indeterminata,* si casus aperturæ non sit definitus.

Expectativa feudalis, (Du C.); *hűbéri várandóság.* Vuch. Jur. Feud. 147. Cum investitura eventuali intuitu finis maxime analoga est *expectativa feudalis* seu pactum inter dominum et tertium initum, vi cuius tertio in casu aperturæ collatio feudi seu infeudatio promittitur. Germanis Lehensanwartschaft, Geding, Angefälle, Anevelle nominata.

Expectativarius, i; *pusztán várakozó.* Vuch. Jur. Feud. 152. Immunes contra ab hac obligatione sunt Agnati ante delatam successionem, simultanee aut eventualiter investiti, nec non *nudi expectativarii,* quia cum in possessione feudi nondum constituantur, iuribus dominii directi nullum impendet periculum.

Expectorare, sensus suos alicui aperire, totum se alicui patefacere (Du C. al. s.); *kibeszélleni magát, kitörni* (beszéddel). Tök. Lev. 84 Otia Bachm. Præf. ut familiari discursu tam Lutheranus quam Catholicus eo sincerius et plenius *expectorare* se ad invicem possent.

Epectoratio, sincera declaratio; *őszinte nyilatkozás.* Arch. Rák. IX. 432. melly ő kegyelme *expectoratiójával* syncere és candide az dolognak megvilágosításával mi is cum satisfactione contentáltattunk. Tök. Lev. 88.

Expediens, auxilium, adminiculum; *kibuvó ajtó, segédeszköz, kisegítő mód.* Tört. Msz.

Expediens est, expedit; *hasznos, üdvös.* Cod. Com. de Sztára Vol. II. 34. Terminoque asssignato, prout *expediens fuerit,* eidem palatino more solito rescribatis. Cod. Dip. Arp. V. 210.

Expeditio, (Du C.) 1. agendi ratio, missio, 2. instrumenta, documenta scripta; *1. kiadás, elküldés, 2. kiadmány.* It. espedizione. Kass. Prax. I. 22., 23. Jam quod modum et ordinem *expeditionis* respicit super obiectis in singula sessione assumptis et terminatis Protocolla per Protocollistam confici debent, subin authenticanda. Conceptus *expeditionum* iuxta Consilii conclusum formantur per Secretarios aut etiam, si maioris indaginis essent, per ipsos referentes Consiliarios. *Expeditiones* pro revisione mittuntur ad Præsidem ... *expeditiones* subscribit Præses.

Expeditionalis, ad curandum, expediendum pertinens; *kiadási, kiadóhivatali.* Száz. X. 759. Cf. Spartian. Nigr. 10. Ammian. 31., 16.

Expeditiosus, 3., ad militarem expeditionem pertinens; famulatus expeditiosus: stipendium; *hadi szolgálat.* Cod. Dip. Arp. V. 204. Regali dignum est et expediens eos, qui in dominicys servicys et *expediciosis famulatibus* diuciusse exercent, munificencia gratulari.

Expeditiuncula, æ, parva expeditio militaris; *apró hadjárat, csetepáté.* Olah. Cod. Ep. 437. Eiuscemodi ex utraque parte *expeditiunculis* quid aliud fit, quam regnum desolatur ita.

1. **Expeditor,** (Du C.) evictor, liberator ab onere; *jótálló, szavatos.* Germ. Gutsteher. Gewährleister. Jogt. Eml. T. I. p. 526: ubi equus hoc modo (sc. aldomasio) emptus occupatus fuerit ... neque opus est suum *expeditorem* vulgo *Zoldos* exhibere. Samb. Tyrn. Werbőczy 356. Hajnik Perjog 171.

2. **Expeditor,** qui expedit literaria instrumenta; *kiadó.* It. speditore. Kass. Prax. I. 9. Constabat attunc Cancellaria ex ... uno *Expeditore* simul Concipista ... Tör. Tár. 1881. p. 171.

Expeditoratus, us, officium, in quo instrumenta literaria expediuntur; *kiadóhivatal.* Törvt. Msz.

Expeditoria, æ, (Du C.) scil. litteræ quietantiales, apocha; *nyugtatvány.* Szék. Okl. III. 11. Cod. Zi. III. 25. (inscriptio litterarum). Pro Stephano et Dominico ... super quatuor marcis *expeditoria.*

Expeditoriæ, *Boleta* q. v.

Expeditorio nomine, in iure Hung. si quis titulo vel, ut Cicero ait, nomine vadimonii vel impensarum solutarum æris alieni persoluti litem habet in aliquem; *jótállás nevében.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 319. contra neminem *nomine expeditorio* processum habere posset, nec pecunia sua. si eadem terra evinceretur, ab ipso sibi posset restaurari. Cf. totius diplomatis (p. 319.) argumentum, quod confirmat hanc notionem inesse verbo.

Expeditorius, 3., ad actum expediendi id est persolvendi æris alieni vel cuiuslibet debiti pertinens Cf. ap. DC. expeditoriæ litteræ, quietantiales. Hiv. Műsz. expeditoriæ; *nyugtatvány.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 319.

Expeditura, æ. V. *Expeditoratus.* Kass. P. P. I. 225. ut fine levandi Baronatus diplomatis semet ad officium *Expediturae* Cancellariæ R. H. A. convertat.

Expeditus, liberatus, liber factus; *felszabadittatott.* Tör. Tár. 1893. p. 21.

Expendere, ut subst. pro *expensae; költség.* Ljub. Mon. Sl. I. 149.

Expenditor, (Du C.) dispensator, qui expendit seu exsolvit; *gazda.* Ljub. Mon. Sl. XI. 22. an. 1313.

Expendium, (Du C. 2.) expensæ, sumptus; *költség, kiadás.* Ljub. Mon. Sl. I. 6. an. 1141: cum una galea armata hominibus cum nostro *expendio* vos adiuvabimus.

Expendiverunt, pro *expenderunt; költötték.* Fjp. Szám. p. 188. an. 1420: regis ianitores *expendiverunt.*

Expensa, æ, sumptus, impensa; *kiadás.* S. de Kz. Chr. I. 4., 2; II. 4., 2. Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 27., 10., 1. Claud. J. Cons Stil. 147.

Expensa, orum, sumptus, impensæ; *kiadások.* It. spesa. Inst. Arithm. 203. Quomodo instituendum Diarium Oeconomicum? Alphabetico vel quovis alio ordine conveniente inscribantur in libro Perceptorum et *Expensorum* præcipuæ Inventarii Rubricæ, ac Rationes cuiusvis Rubricæ seorsim ducantur.

Expensa postalis, vecturæ publicæ pretium; *pòstadíj.* Rév. Pl. 48.

Expensa regressualis; *visszkereseti költség.* Retourrechnung. Art. D. 1840. p. 80.

Expensæ oris, exp. victus, alimenti; *eltartási költség.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 11. an. 1420. facere debeas *expensas oris* (quotidianum victum præbere).

Expensare, pensioni, solutioni sufficere Text. v. s. *Rypparius.* Cf. Plaut. Pseud. 2., 2., 31. Scæv. Dig. 40., 5., 41 §. 10.

Expensarium, index sumptuum; *költségjegyzék.* Törvt. Msz.

Expensarius, i, qui expensas facit, dispensator; *sáfár.* Cod. Dip. Arp. Cont. Cont. XI. 512. in primo viagio eundo vel redeundo seu stando pro *expensariis* oportet.

Expensator, condus promus, dispensator; *gazda.* Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Expensibilis, quo solvi potest, quod ad solvendum idoneum est; *kiadható, költhető.* G. Fej. VI. 3. in promptis et per se singulis denariis *expensibilibus,* bonis et electis.

Expergefactio, actus expergefaciendi; *fölébresztés.* Vern. Psych. 496. Quodsi tandem quiescentes illi sensus tempore *expergefactionis* suis sibi propriis operationibus defungi incipiant. Cf. Augustin. de vera relig. 50.

Expergisci, pro: experiri, explorare; *kitudakolni.* Quel. Sieb. I. 417. an. 1504. Cuidam ... versus banum proficiscenti, ut simul aliqua nova *expergisceretur.*

Experimentalis, experientia cognitus; *észrevehető, észlelhető, tapasztalati.* It. sperimentale. Pel. Pom. De S. Andr. s. III. c. 2. Talibus dat Deus cognitionem *experimentalem.* Pázm. Dial. 529. Rák. II. Ön. 254. 2—4: ex medici consilio et *experimentali* necessitate ... frequentaveram (venationes).

1. **Experimentaliter,** (Du C.) experientiā, usu, vere, experiendo; *észlelhető, tapasztali módon.* Pel. De S. Thoma s. I. c. 7. Qualiter debeat homo sui cordis hospitium præparare, ut homo mereatur tanti hospitis ... dulcedinem *experimentaliter.* Hiem. 7. e.

2. **Experimentaliter,** experimentum faciendo; *próbaképen.* Ger. Probeweise. Cod. Dipl. Pat. P. II. p, 105: eisdem integraliter remitti et restitui debere *experimentaliter* cognovimus.

Experimentator, (Du C.) qui observat res experimentis institutis; *kisérletező.* Gall. expérimenteur. Vern. Log. 240. Sane Cl.

fejedelem. Tör. Tár. 1888. p. 705. *ex-princeps* Transylvaniæ (Franc. Redei).

1. **Expromissio,** qua quis obligatur ad pecuniam paratam solvendam; *kifizetési lekötelezés* (váltó). Art. D. 1840. p. 62.

2. **Expromissio,** susceptio debiti; *fölváltás, fölvállalás, a tartozásnak átvétele.* Georch. H. T. III. 33. Neme az új kötésnek a felváltás is *(expromissio);* midőn t. i. valaki másnak adósságát, a hitelezőnek megegyezésével, úgy felváltja, hogy az előbbeni adós legottan minden tehertől felszabaduljon, akár tudjon ezen felváltásról az előbbeni adós valamit, akár sem.

Expromissionales, litteræ, quibus declaratur alicuius negotii susceptio; *átvállalvány.* Germ. Verantwortungsurkunde. Törvt. Msz.

Expromissor, Text. v. s. Fideiussor; *átvállaló, felvállaló.* Germ. der Übernehmer. Cf. Gaj. Dig. 18., 1., 53. Ulp. ib. 4., 3., 7.; 42., 1., 4.

Expromissum, (Du C.) negotium susceptum; *átvállalt.* Törvt. Mszt.

Expropriare, (Du C.) bonis privare; *kisajátítani, vagyontól megfosztani.* Batty. Leg. III. 619. an. 1498: Novitii ... sint *expropriati* omnino ante confessionem, nil sibi reservantes.

Expropriatio, actus proprias res auferendi: *kisajátítás.* Törvt. Msz.

Expulsivus, 3., expellens: *kiűző.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 2.

Expunctio, (Du C.) actus abolendi, expungendi; *kibökés, kitörlés.* Opinio. Deput. 31. Qui derogatoriis aut læsivis terminis in adversam partem vel Judicium invehi aut Judiciarias Sententias indecentibus subsumtionibus vellicare attentaverit, limitesque debitæ modestiæ et honestatis excesserit, præter allegatorum *expunctionem* pro ratione adiunctorum pœna emendæ linguæ aut violationis sedis per Judicium dictandæ subiacebit.

Expurgare se, (Du C.) innocentiam probare; *magát megmenteni, kimosni, valami vádból magát kitisztítani.* Törvt. Msz. Cf. Plaut. Capt. 3., 4., 87. Mil. gl. 2., 6., 17. Tac. Ann. 16., 24. Gell. 7., 3., 5.

Exquisitor, qui exquirit; *kutató.* Fabr. Jur. Met. 90. minerarum in acervis subdialibus et fodinalibus dispersarum *exquisitores* (Kütt-) denique minerarum lotores (Wascharbeiter) Carbonariorum famuli (Köhler-Knechte).

Exradicare, radicitus evellere; *gyökerestül kivenni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 176. an. 1345: signa debeant ... omnino *exradicari.* Cf. Varro R. R. 1., 27., 2.

Exreligiosus, qui quondam fuit monachus, exmonachus; *volt szerzetes.* Germ. Exmönch. Lzb. Cod. Med. III. 796.

Ex-Rex, qui fuit Rex; *volt király.* Curios Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1623. Ferdinandus Cæsar, dignitatem Electoralem Friderici Comitis Palatini et *Ex-Regis* Bohemici in Maximilianum Bavariæ Ducem transfert.

Exsanguinare, sanguinem exsugere, spoliare, deprædari; *kiszipolyozni.* Illésh. 125. Non certe ulla eorum negligentia vel quod ipsi sibi aut Vræ Matti aliquando vel in minimo deesse voluissent: sed sola et unica militis licentia ac insatiabili illius ditescendi ac spoliandi libidine; quorum plerique adeo serio intendunt, *exsangvinant* et præda replent, ut licet olim pauperes in regnum veniant, postea tamen domum onusti redire possint.

Exsciscere, creare, eligere; *megválasztani, kiválasztani.* Fej. VII. Ad lect. XVIII. Hunc Ottonem Hungari libertatis regni studiosi ea conditione, ut coronam regni cum insigniis recuperet, duxerant *exsciscendum.* Ibid. XIV. Nota. ea (domus regia) in stirpe virili deficiente e sexu femello *exciscens* domui demum Andegavensi se dedit.

Exscriptor, qui ex aliorum scriptis compilat sua; *leíró.* Luc. Regn. Dalm. 110. ideo Lupum potius Epidamnum antiquum Dyrrhachii nomen ab historiis usurpari solitum posuisse, quod deinde eius *Exscriptores* in Epidaurum mutaverint.

Exsecratorius, 3., ad exsecrationem pertinens; *elátkozó.* It. esecratorio. Germ. mit Fluchen begleitet. Vern. Phil. Mor. 258. Fieri item potest non modo duntaxat enunciativo sed etiam imprecatorio et *exsecratorio* devovendo se ipsum divinæ cuivis ultioni, si res ita semel non habeat; quo casu speciatim iuramentum *exsecratorium* vel *imprecatorium* vocari solet.

Exsenum, exenium, donum; *ajándék.* Ljub. Mon. Sl. XI. 286. an. 1347. capitaneus nullo modo possit recipere ... *exsenum,* ... qui contrafecerit ... sit *playdatus* in consilio.

Exsequiator, monitor funeris V. *Exequialis.* Fej. I. 455. In villa Seleus habet Ecclesia terram ad duo aratra, silvam propriam in duobus locis, *exsequiatores* quatuor I. 135.

Exserare, rectius: exserere, amovere; *kivenni, eltávolítani.* Verancs. VI. 277. omnino tamen damnari minime possum, quum, quæ alii veluti cauterio quodam, tanquam putrida, hæc *exserabant* severius, illa carpebant mordentius, tantumque aberat, ut amice existimationi tuæ consulere velle viderentur etc.

Exsertilis, qui exseri potest; *kinyujtható.* Alexy 19.

Exsolucio, Exsolutio, actus exsolvendi; numeratio, solutio, pensio; *kifizetés.* Kövy El. 57. seu Quietantia super *Exsolutione* Quartalitii 100 annos transcendente. Pesty Ször. III. 67. Cf. Scæv. Dig. 20., 1., 31. et. 32., 1., 33.

Exspaciari, Exspatiari, ire ambulatum; *kisétálni.* Oláh. Cod. Ep. 252. Hoc oppidum frigidum est, cœlum pestilens, vulgus ἄξενον nec est quo *exspacier.* Cod. Evang. III. p. 377: Extra urbem quoque *exspatiati* sumus.

Exspectantia, æ, ius aspirandi ad aliquid; *várandóság* (igény hivatalra). Kon. Egyh. 166.

Exspectare, (Du C.) spectare; *tartozni.* Urk. Sieb. II. 145. an. 1357. nemus ... in Heltam *exspectare* dignoscitur.

Exspectativa beneficii, spes beneficii adipiscendi; *kiüresülendő jótéteménynek megigérése, egyházi haszonvételnek előre való ligérése.* Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. I. 183.

Exspectative, in spe; *előre.* Dip. Alv. I. 84. Stipendia *exspectative* dari solita.

Exspiratio litterarum, cessatio valoris litterarum; *a levél ereje vesztése.* Pár. Páp. Törvt. Msz.

Exspiravit terminus, dies dictus elapsus est; *a határnap elenyészett.* Törvt. Msz.

Exstaticus, 3., inspiratus; *magán kívül való.* Batty. Leg. I. 404.

Exstinctivus, 3., vim extinguendi et delendi habens. Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. 3. (Marie pulchritudo non fuit concupiscibilis carnaliter, ostenditur) primo propter gratie abundationem, quia gratia divina in ea abundabat adeo, quod etiam in aliis esset libidinis et concupiscentie *exstinctiva.*

Exstirpatitius, 3., ad exstirpaturam pertinens, exstirpatus; *irtvány...* Pfahl. Jus. Georg. CXI. Kass. Jur. Civ. II. 148. 149. intuitu inferius denotandorum agrorum et terrarum arabilium *exstirpatitiarum* et in plano quoque situatarum ... mutuam cambialem permutationem iniverimus.

Exstirpatura, *irtovány.* Pfahl. Jus. Georg. 244. *Exstirpaturae* sunt fundi, qui ante arboribus arbustisve obsiti per Colonos his evulsis in agros vel prata conversi sunt. Urb. Reg. 94. Georch. H. T. II. 271.

Exstringuere, vinculis vel funibus aliquem distendere, cruciare, torquere; *kifeszíteni.* Fej. VIII. 1., 330. cum creaturam ad imaginem Dei creatam nequiter *exstringuant.*

Exstruere castella in aëre, somnia sibi fingere; *légvárat építeni.* Germ. Luftschlösser bauen. Epist. Proc. p. 107.

Exstructus, 3., instructus; *felszerelve, felkészülve.* Reg. S. Ben. 1., 8. Bene *exstructi* fraterna ex acie ad singularem pugnam heremi securi iam sine consolatione alterius sola manu vel bracchio contra vitia carnis vel cogitationum Deo auxiliante sufficiunt pugnare.

Exsuccus, 3., macie confectus, miser; *ösztövér, sovány.* Fej. Jur. Lib. 189. (Pázmány): *exsuccam vitam* ægre trahens. Cf. Tertull. Anim. 51.

Exsuere, insuere, pingere acu; *hímezni, kivarrni.* Thök. Diar. II. 336. Materia alba per formam tapetis, varios flores labore exquisitissimo *exsutos* repræsentans, ad Aulam missa.

Exsufflare, (Du C.) exsibilare, sibilis explodere, contemnere; *kipiszegni, megvetni.* Austr. Aust. Palma. Ref. F. 3: Hungari ... vel respuerunt ... vel *exsufflarunt.*

Exsurgere personaliter, in concilio, iudicio publico in persona ad dicendum consurgere; *a közgyűlésen személyesen felemelkedni.* Hajnik Perjog. 203.

Exta, æ, flagellum frugum granis excutiendis; *csép, cséphadaró.* Schläg. 1027.

Extabulare, nomen alicuius de tabulis eximere; *kitáblázni.* Nagy Hier.

Extabulatio, V. Extabulare; *kitáblázás, kijegyzés.* Kass. Prax. I. 26. coram his fiunt debitorum *in*-et *extabulationes* ...

Extabulum, extribulum V. *Exta; cséphadaró.* Schläg. 1028.

Extandardus, sub vexillo stipendia merens (Du C. extendarium, vexillum, standardum); *zászló alatt szolgáló.* Száz. XXIV. 143. *extandardo* militi.

Extasis, (ἔκστασις) inspiratio, animus spiritu divino afflatus; *ihlet, elragadtatás.* Patr. Const. 35. Eiusdem in *extasi* elevatio.

Extaticus, V. *Exstaticus.* Batty. Leg. T. I. 404. quæ (scil. admiratio) homines velut *extaticos* tenebat.

Extemporale Styli, subito, ex tem-

pore scribendi modus; *rögtönzött fogalmazás.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 85.

Extemporaneus, 3., subito ex tempore factus; *rögtönzött.* Germ. improvisirt. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 54. Exercitium *extemporaneum.*

Extendarium, (DuC.) vexillum; *zászló.* It. Standardo. Bárczay.

Extendere se, extendi, procedere; *terjedni.* Ger. sich erstrecken. Bék. Pászt. III. 255. an. 1357. Receperunt . . . de . . . obvencionibus . . . octoginta marcas, que *extendunt se* ad ducentos.

Extendibilis, quod extendi potest; *felrugtatható.* Kuk. Jur. II. 186: pretio . . . ultra duplum . . . haud *extendibili* educillabunt (sc. vinum).

Extenere, servare; *fentartani, eltartani.* Magy. Tört. Eml. XXX. 289. an. 1551. illorum alii sunt in *extenendis* . . . navibus occupati circiter mille quingenti.

Extensive, fuse, copiose; *terjedelmesen.* Pázm. Dial. 266.

Extensoria, æ, sententia comperendinationem continens; *halasztó itélet.* Georch. H. T. IV. 106.

Extensorius, 3., latius patens, extentus; *kiterjesztő.* Germ. erweiternd. Proj. Leg. Civ. 167. Consensus Regius vim donationis habet et ideo bona pro sexu duntaxat masculino impetrata, dein vero per Fassionem, Transactionem aut Testamentum cum sexu fœmineo communicata, si huiusmodi *extensoriae* dispositioni Consensus Regius superinducatur . . .

Extensum, *per extensum,* fuse lateque; *egész mivoltában.* Georch. H. T. IV. 211.

1. **Exterminare,** in animum inducere, constituere, constitutum habere (Du C. al. s.); *elhatározni.* It. terminare. Georg. Sirm. I. 6. quia invidus Nicolaus wayvoda *exterminasset* cum paribus suis, ut nequaquam evaderet mortem.

2. **Exterminare,** penitus finire, terminare (Du C. al. s.); *végleg eldönteni.* Cod. Zi. Vol. V. 36: si . . . de iudicio nostro contentari noluerint, extunc ipsam causam adiudicatam . . . in curiam nostram in presentiam palatinalem transmittere debeatis *exterminandam.*

Exterminativus, prorsus evellens, exterminans, excrucians. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. I.: Denique non valet, si obiicias, quod dolor passionis corporalis magis est *exterminativus* vite corporalis, quam dolor compassionis, qui est in animo tantummodo.

Exterminator, vastator, mors; *kivégző.* End. p. 300: partem . . . *exterminator* mortificavit.

1. **Exterminium,** terra extra fines, terminos (Du C. al. s.); *határon kivüli táj.* Fej. IV. 2., 64. si se conferant ad ipsum castrum, in provinciæ ipsius *exterminium.*

2. **Exterminium,** (Du C.) eiectio, strages; *kiirtás.* S. de Kz. Chr. I. 4., 7. incipiens similiter in Pannonia post Hunorum *exterminium* dominari. Cf. Tertull. adv. Jud. 8.

Extermittere, prætermittere; *elmulasztani.* Beth. G. lev. 158. az jó occas'ót ne *extermittálja.*

Exterritorialitas, conditio, status extra territorium; *területen kivüliség.* Nagy Ernő Magyarorsz. Közjoga. 30.

Extimare, existimare, putare; (Du C. al. s.); *vélni, tartani.* Obs. Jadr. 414. Quid de te machina mundi *extimabit,* o Rex, o Rex.

Extimacio, æstimatio, pretium; *ár.* Magy. Tör. Tár. XI. 66. solvere et restituere *extimacionem* et valorem totius eius . . . aut tantam quantitatem defalcare et diminuere dicto domino.

Externe, extra, extrinsecus; *külsőleg.* Asp. Pr. Chr. p. 430. l. 10—11. (11.): adjuva me proinde, ut tecum manens interne, cum illis agam *externe* ea, quibus adhærere non debeo.

Extirpacia, sc. terra, ager arboribus et virgultis purgatus; *irtovány.* Germ. Rodeland. Szék. Okl. II. 240.

Extirpatitium, i, terra exstirpata; *irtovány.* Törvt. Msz.

Extiticius, i, extraneus, exsul; *idegen, száműzött.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 13. an. 1420. quod *extiticii* non possint reverti . . . in terram, sumus contenti.

Extoleum, expeditio navalis a gr. στόλος (Du C. classis); *tengeri hadjárat.* Luc. Regn. Dalm. 239. destinatum fuit a Ducali Dominio *extoleum* galearum ad partes Sclavoniæ, quarum extitit Capitaneus Mich. Delphino.

1. **Extollentia,** æ, ornamentum, prædicatio; *felmagasztalás.* Thurocz. 70. Ibique apud Ismacum civitatem pro *extollentia* sui nominis, ac si Romano ab exercitu suus nullum passus fuisset populus detrimentum, solennem curiam celebravit.

2. **Extollentia,** æ, insolentia, superbia; *negéd, dölyf, elbizakodás.* It. estollenza. Fej. I. 325. Domine Pater et Deus vitæ meae, ne derelinquas me in cogitatu maligno: *extollentiam* oculorum meorum ne dederis mihi. Cf. Vulg. Sirach. 25., 5.

Extollium, educatio; *felnevelés.* Dip. rel. reip. Rag. 112.

Extorsio, onis, actus extorquendi, violenta exactio. V. s. *Excogitabilis; kicsikarás, kizsarolás.* Verancs. VIII. 71. Arch. Rák. IX. 34.

Extorsive, per vim, extorquendo. Ac. Com. Sopr. p. 69: Lytra . . . pecuniaria . . . *extorsive* deponere debuerunt.

Extra assare, displodere; *el-, kisütni* (ágyút). Germ. losschiessen. Georg. Sirm. I. 252. mox sex bombardas habebat ante arcem. Et precepit Turcis, ut *extra assarent,* et precepit, ut ignem facerent.

Extra dominium quærere, litem movere in causa ab aliis obsessi dominii; *birtokon kivüli kereset.* Pár. Páp.

Extra fines, externi fines; *kivüli.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 167. an. 1343: de mercibus, . . . que *de extra finibus* . . . apportassent.

Extra-Capitularis, extra Capitulum degens; *káptalan kivüli.* Werbőczi 378. Et per Prælatos intellige non solum Dominos, Archi-Episcopos et Episcopos sed etiam Abbates atque Præpositos tam sæculares quam regulares omnes . . . *Extra-Capitulares:* Aut saltem diversa Bona a Capitularibus possidentes.

Extracehalis, sodalitio magistrorum non adscriptus; *czéhen kivüli.* Opin. P. II. Sex. I. §. 1.

Extracehalista, V. *Extracehalis.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (C. c.)

Extraconciliaris, quod extra concilium fit; *zsinaton kivüli.* Cher. Jus. Eccl. I. 92. Canones Ecclesiæ conciliaris vel *extraconciliaris* principium Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ constituere.

Extractio, actus evellendi; *kihúzás.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 89. Nos itaque linteo remuneracionis ipsius Herbordi sanguinis effusione et dencium suorum *extractione* refocillari seu tergere cupientes.

Extractive, breviter et summatim; *kivonatképen, kivonva.* Törvt. Msz.

Extractivus, 3., abducens, submovens, extrahens, evellens; *eltávolító, megszüntető.* Pel. De quacunque virg. s. c. 2.: Virtus radicis est doloris *extractiva.*

Extractualiter, per excerptionem; *kivonatilag.* Bod. Hist. Eccl. III. 45.

Extractum, *per extractum,* V. Extractive; *kivonatban.* Arch. Rák. VIII. 220.

Extractus, (Du C. 2.) summa, epitome, excerpta; *kivonat, foglalat, kiirás, tartalom.* Törvt. Msz. Arch. Rák. I. 9.

1. **Extradare,** exhibere, edere; *kiadni okmányt.* Cod. Dip. Arp. V. 199. sibi *extradari* supplicavit authenticas litteras. Fej. X. I. 707., 726.

2. **Extradare,** erogare; *kiadni, költeni.* Fjp. Szám. p. 218: pro expensis . . . *extradederunt.* Kronst. III. 392.

1. **Extradata,** scriptum editum; *kiadvány.* Nagy Hier.

2. **Extradata,** orum, erogatio pecuniæ; *kiadás.* Germ. Ausgabe. Quel. Sieb. I. 8. an. 1467. supra *extradatis* . . . per collectorem pecuniarum ad provinciam. Kronst. III. 58., 86.

1. **Extradatare,** alcs rei fidem firmare; *hitelesiteni.* Germ. beglaubigen. Pár. Páp.

2. **Extradatare,** edendum curare; *kiadatni.* Törvt. Msz.

1. **Extradatio,** actus erogandi, erogatio; *kiadás, költség.* Kronst. III. 81.

2. **Extradatio,** actus edendi, tradendi; *kiadatás.* Magy. Tört. Eml. XXX. 160. an. 1544. ab . . . *extradatione* quarumlibet literarum . . . prohibuit.

3. **Extradatio,** exactio; *behajtás.* Cod. de Sztára II. 488. Audivimus, quod in *extradatione* taxe per dominos prelatos et barones instituta solicitam adhibuistis curam.

Extradere, tradere; *átadni, kézrehádni.* Batty. Leg. T. I. 490. an. 1446. *extradita* eis potestate.

Extradiætaliter, non habita ratione comitiorum; *országgyülésen kivül.* Germ. ausserhalb des Landtages. Kövy El. 114. urbarium, quod per Mariam Theresiam *extradiaetaliter* introductum, in Diætis subsequis provisorio modo stabilitum est.

Extra-Donationalis, *adomány kivüli.* Georch. H. T. II. 491. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 10. Ratione originis res immobiles, tam avitas, quam acquisitas, Donationales vocamus, quæ ex solenni ac liberali collatione Regis Palatini, Locumtenentis Regii vel certorum Prælatorum possidentur; aliis autem modis: emptione, legato etc. obtentas, *Extra-Donationales* compellamus.

Extradonationaliter, V. *extradonationalis,* præter donationem; *adománykivüli módon.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 403. In his tamen ante divisionem sed *extradonationaliter* comparatis.

Extraessentialis, accidens; *lényeg-*

kivüli. Vern. Psych. 289. Illa ornatus species, quæ non tam in adiectione rerum *extraessentialium* consistit, quam potius in diligenti illarum partium elaboratione, quæ quidem in se consideratæ necessariæ videntur.

Extrahere, excerpere, enotare (ap. Fin. alio sensu); *kijegyezni, kivonatolni.* It. estrarre. Opinio. Deput. 34. Pro Mandatis Evocatoriis, sub Regio Judiciali Sigillo expediendis, solventur una cum Taxa scribentis fl. 4. C. M. Pro Literis vero Procuratoriis aut Plenipotentiariis vel utrisque simul, nec non Testimonialibus, super Inhibitione, Protestatione, Contradictione aut Admonitione, si *extrahantur* a Protonotariis, Palatinali, vel Judicis Curiæ Regiæ Protonotario 2 fl.

Extraiudicialis, qui est vel fit extra iudicium, extra formam judicii; *törvényszék kivüli.* Pris. p. 92. Kass. Jur. Civ. I. 245. quod duplex sit Revocatio utpote Judicialis et *Extraiudicialis.* Judicialis fit per præsentem coram Judice Causæ . . . *Extrajudicialis* vero idest, dum *extrajudicialia* acta Procuratoris revocantur, fit coram loco credibili eodem modo semper . . .

Extraiudicialiter, extra iudicium; *törvényszékkivüli módon.* Kövy El. 672. Si Judex vel sua sponte vel ad requisitionem alterutrius partium terminum *extraiudicialiter* differat.

Extraiudiciarius, 3., extra iudicium; *törvényszék kivüli.* Kövy El. 633.

Extra-ligare, (Hungarismus) appellere navem; *kikötni.* Georg. Sirm. I. 98. et missi fuimus super Ister flui in vadum Erdedh. Et ibi *extraligavimus* et Regem expectabamus.

Extramittere, emittere; *kiküldeni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 396. an. 1398: duos homines . . . *extramiserunt.* Fr. Lib. Rt. I. 77.

Extramœnialis, extra mœnia situs; *falon kivüli.* Opinio. Deput. 48. fulcimentum proiectatæ legis, allata in Relatione Excelsæ Sub-Deputationis motiva, intuitu quippe Auszugalium Debitorum quod cum sententiæ super iisdem in Comitatu ferendæ (ob fundi *extramoenialis* defectum) iterum ad civitatem penes Compassum pro executione reinviari deberent.

Extranietas, alienitas; *idegenség.* Batty. Ger. 203.

1. **Extraordinarium,** i, nude positum, intelligitur: donum, honorarium; *tiszteletdíj.* I. Rák. 864.

2. **Extraordinarium,** i, nude ponitur pro extraordinario iudicio; *rendkívüli bíróság.* Száz. XXIV. 701., 702.

Extraordinarius, i, pro: extraordinario præceptore; *rendkívüli tanár.* Wallaszky 532. Száz. XXII. 565.

Extraposta, æ, rheda publica extraordinaria; *külön, siető posta.* Jókai Uj f. 153.

Extra-Processualis, qui est vel fit extra Processum, litem; *pörön kívüli.* Kass. Jur. Civ. II. 1. Pars II. De Norma *Extra-Processuali.*

Extraprovincialis, (Du C.) externus; *tartományon kívüli.* Kat. Hist. VIII. 629. quandam hereditatem seu particulam a nobilibus *extraprovincialibus* concessam.

Extraseriale, mandatum extra seriem; *soron kivül folytattató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 263.

Extraserialis, qui extra seriem est; *soronkívüli.* Dip. Alv. II. 301. conformatis nobilium ac aliorum etiam *extraserialium* contributionibus.

Extraserialis causa, extra seriem pertractanda causa; *sorugró ügy.* Törvt. Msz.

Extraserialista, æ, qui non pertinet ad enumeratos, qui extra seriem est; *soronkívüli.* Pfahl. Jus. Georg. II. 60. Pars 2-a (Libri Fundualis) complectitur in se Fundos Communitatis a) Ecclesiæ, Parochi, Ludrectoris et *Extraserialistarum* hac serie se excipientes.

Extraserialisticus, 3., ad seriem non pertinens; *soronkívüli.* Pfahl. Jus. Georg. II. 53. Alter vero in se continet omnis generis Tenuta: colonicalia, dominalia, parochialia, *extraserialistica,* contributioni subiecta.

Extraserialitas, modus procedendi extra seriem; *soron-, renden kívüliség, sorugrás.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 8. Kövy El. 790: Pauperes ita gaudent *extraserialitatis* beneficio, si processu reacquisitorio agant.

Extraserialiter, extra seriem, modo extraordinario; *soronkivül.* Kövy El. 652. Ad Tabulam Regiam fit citatio nonnunquam ad *extraserialiter* agendum. Knauz M. E. Str. II. 683.

Extrasessionalis, præter sessionem existens, situs; *birtokon kivül való.* Kövy El. 285. Colonorum filiæ tempore mortis patris nondum emaritatæ, in omnibus eius acquisitis *extrasessionalibus* vel sessionalium meliorationibus dividunt cum filiis in capita.

Extraurbarialis, extra urbarium, præter præstationes debitas colonorum; *úrbéren kívüli.* Werbőczi 543. Et quidem aliæ ipsorum Consuetudines sunt Urbariales aliæ *Extraurbariales.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 444.

Extravaganeus, 3., extraneus; *az egyházmegyén kívül eső.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 97. Voco hos Episcopatus *Extravaganeos.*

Extravagans, modum excedens. It. stravagante; *kicsapongó, kirúgó.* Törvt. Msz.

Extravagantes, (Du C.) in jure canonico dicuntur pontificum Romanorum constitutiones, quæ *extra* Corpus Canonicum Gratiani, sive *extra* Decretorum libros vagantur; *külkalandozó pápai ügylevelek.* Kon. Egyh. 72. Pel. Serm. Hiem. 8. k. Szirm. Glos. 82.

1. **Extravagantia,** æ, natura modum excedens; *túlcsapongás, túlság, kicsapongás.* Törvt. Msz.

2. **Extravagantia,** æ, stultitia, ineptiæ; *esztelenség, különczködés.* Száz. XIV. 236. Tör. Tár. 1888. p. 519. *extravagantias,* quibus pasquillus scatet.

Extravagationes, actus ultra terminos vagandi; *kicsapongás, túlzás, túlcsapongás.* Vern. Psych. 312. Quod omnes ex imaginibus nimis vividis bonorum aut malorum præsentium aut istantium, quæ mentem totam occupant et quasi constrictam tenent, oriantur, unde semper in *extravagationes* propendent.

Extravasatus sanguis, (Du C.) extra venas effusus sanguis; *az ereken túláradó vér.* Bene Med. II. 265. tandem disparent maculæ, prout successive sanguis *extravasatus* per vasa absorbentia in massam humorum defertur.

Extravillanum, prædium extra villam situm; *külső birtok, külsőség.* Georch. H. T. I. 228. E-féle szállítmányakban (coloniæ) nem jutván minden parasztnak *kint-valója (extravillanum).* Kass. Jur. Civ. I. 86.

Extreme, ad extremum; a legnagyobb mértékben. Pázm. Dial. 596.

Extremitas, res tenuis (Du C. al. s.); *silányság.* Reg. S. Ben. 7., 112. Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate vel *extremitate* contentus sit monachus.

Extremitates fenestrarum, margo fenestrarum; *ablakráma.* Kronst. II. 438. an. 1536: qui *extremitates fenestrarum...* munivit.

Extrigare, pro: extricare; *kibontani.* An. Sc. I. 52. an. 1433.

Extrigatio, relaxatio, exsolutio; *kibontakozás.* An. Sc. I. 52. an. 1433: quinque... propter non *extrigationem* nos captivaret...

Extrinsece, adv. ab adiectivi more aliquando usurpato extrinsecus; extrinsecus, *külsőleg.* Asp. Pr. Chr. p. 476. l. 14—17. (15.): Respice simplicitatem meam, adauge charitatem meam: non ut suspirem, gemam et fleam *extrinsece,* sed ut peragam illa, quæ præcepisti mihi, et illa, ad quæ ordinaveris me modo tibi placito.

Extrinsecus, adv. adiectivi loco adhibitum; exterus, externus (Du C.); *külső.* Asp. Pr. Chr. p. 476. l. 23—25. (24.): unde procedit ergo hæc *extrinseca* insensibilitas mea? vellem omnes teneritudinis affectus exhibere tibi, et ecce nequeo. Cf. Tertull. Pal. 1.

Extriturare, frumenta excutere; *kicsépelni.* An. Sc. II. 232. sæc. XVI.: fruges... *extriturari* facit. Pfahl. Jus. Georg. CXXVI.

Extrituratio, (frumenti), pulsibus tribulorum frumenta deterere; *kicséplés, gabnacséplés.* Bene Pol. 100.

Extrodare, V. *Extradare.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 30. ad mandatum vestræ S. Maiestatis *extrodatarum* . . . 1614. ipsi electo Chanadicum *extrodatam.*

Extrusio, actus extrudendi; *kitolás.* It. estrusione. Curios. Misc. 274. Nam Lateraliter moventur a vento vel ipsius æris inclinatione: sursum per *extrusionem* a gravioribus partibus, deorsum per depressionem ab iisdem.

Extunc, ex illo tempore. V. Exnunc (Du C.); S. de Kz. Chr. II. 1., 19. *extunc* (in textu: extum). Veran. IX. 221.

Exturbatio, actus exturbandi; *kiűzés.* Arch. Rák. VIII. 197. ministrorum Evangelicorum *exturbationes.*

Extus, extrinsecus (Du C. exter, alienus); *kivülről.* Knauz. M. E. Str.I. 149.

Exulans, exsul; *számüzött, bujdosó.* Arch. Rák. VIII. 65. *exulansok* további intertentiójokról iratott.

Exulcare, subigere; *kalózni.* Germ. walken. Tör. Tár. 1890. p. 489. criseos aut gubas *exulcare.*

Exurere boves, inurere bovibus signum; *sütni, bélyegezni* (ökröt). Szék. Okl. III. 309.

Exustio cremati, coctio vini adusti; *pálinkafőzés.* Pfahl. Jus. Georg. 49.

Exustor boum, qui inurit bovibus signum; *ökörsütő* (bélyegző). Szék. Okl. III. 310.

Exuviæ, ruinæ, vestigia ædificii; *rom.* Knauz M. E. Str. I. 152., 129.

Exzeumetum, V. *Axamithum.* Fej. IV. 3., 343. an. 1266. in *exzeumetis* purpuris deauratis.

F.

Faba arabica, Coffea arabica (Linn.) : *kávé.* Opin. P. III. Sec. 1. (b) 2 : *faba arabica* vulgo Caffe.

Faba Caffe, Faba arabica ; *kávé.* Stat. 242.

Faber ballistarius, qui ballistas conficit ; *puskaműves.* Száz. XX. 799.

Faber ferrarius, i, fab. fer. soleas ferreas equis induens ; *kovács, patkoló kovács.* Germ. Hufschmied. Tab. Conscr.

Faber lignarius, i, fab. lignarius ; *ács.* Germ. Zimmermann. Tab. Conscr.

Faber rotarius, rotarum opifex ; *kerékgyártó.* Egri levélt.

Faber Serarius Hungaricus, faber claustrarius ; *magyar lakatos mester.* Germ. Schlossermeister. Priv. Ceh. 1768. Privilegia *Fabrorum Serariorum Hungaricorum* et *Calcarificum* Pestiensium. Pest. Vár. Lev.

Faborari, (Papias loqui) ; *szólni, beszélni.* Batty. Ger. 43. Divini numeri nimis *faborantur* in denunciationibus.

Fabri Furni Maioris, *nagyobb kohó kovácsa.* Juriev. Jur. Met. 46. Sub directione Magistri Malleaturæ sequentes sunt Operarii : 1-o. *Fabri Furni Maioris,* qui nimirum mineras ferri in furno maiori (Hoher Ofen) torrent.

Fabrica, æ, conditio, status (Du C. al. s.) ; *állapot.* Batty. Leg. III. 330. an. 1397 : tenentur conservare in bona *fabrica.*

Fabrica ecclesiæ, Proventus ecclesiæ illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati (Du C.) ; *templomépítés, egyházi vagyon.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 379 : item pro *fabrica* ecclesie beate virginis in Pesth fundate quinque florenos anno 1496. Batty. Leg. II. 52.

Fabrica montanistica, officina instrumentis parandis ; *szerkovács műhely.* Germ. Zeugschmiede . . . Besztb. Levt.

Fabricans, magister opificum, fabricator ; *gyártó, gyáros.* Germ. Fabrikant. Pest. Vár. Lev. Art. D. 1840. p. 56. Cod. Camb. Merc. 44.

Fabricare, fallacias fingere, fraudes excogitare (Du C. al. s.) ; *fondorkodni.* Germ. Ränke schmieden. Frak. Mát. lev. II. 49 : Veneto omni studio *fabricare* cum Turcis.

Fabricatio, machinatio ; *incselkedés, cselszövény.* Frak. Mát. lev. II. 189. Que . . . ex tali . . . . *fabricatione* . . . . turbatio secuta est.

Fabricatoria, æ, instrumentum ; *szerszám.* Georg. Sirm. I. 79. Post vesperezam invitare fecit ad cenam et portaret secum *fabricatoriam* suam.

Fabricatum, opus manu, arte factum ; *kézmű.* Georch. Ért. 83.

Fabricatura, fabricatio, ædificatio (DuC. al. s.) ; *építkezés.* Cod. Zi. Vol. V. 430 : quod nullus ex ipsis silvas eorum . . . demtis solum *fabricature* necessariis decolare possit.

Fabrifacere, conficere, fabricari ; *elkésziteni.* Pel. De translat. s. Francisci s. c. 7. ; Cernebantur clavi virtute divina mirifice *fabrifacti.*

Fabrinus, 3., ad fabrum pertinens ; *patkoló kovács* . . . Germ. zum Kurschmied gehörig. Lzb. Cod. Med. T. II. 747 : professio *fabrina.*

Fabulæ romanicæ, fabulæ Romanenses ; *regények.* Rák. Ön. 232.

Fabulamentum, gerræ, nugæ, fabula ; *mende-monda, pletyka, mese.* Jan. Pan. Poëm. II. 31 : scelesta *fabulamenta* . . . afferentes. Gal. Mar. p. 29.

Fabulare, (Du C.) fabulari, loqui ; *beszélni, mesélni.* G. Sirm. I. 18 : et taliter Regi *fabulavit.* Cf. Afran. ap. Non. 232., 26.

Fabum, faba ; *bab.* Schläg. 1011.

Faccio, tallia, præstatio, quam facere oportet ; *lerovás.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Facelata, sudarium (Cf. Dietz Etym. Wört. p. 370.) ; *zsebkendő.* It. fazzoletto. Fr. Lib. Rat. II. 105 : *facelatas* quinquaginta.

Facenda, æ, negotium, opera ; *ügy.* It. faccenda. Ljub. Mon. Sl. IX. 17. an. 1409 : cum nobilis vir . . . cum ligno suo erit expeditus a *facenda,* in qua est, mittemus ipsum... sine mora.

Facere, alcuius partes sequi, quæ significatio producta est a significatu *factionis,* quæ passim legitur (Du C. al. s.) ; *pártolni, részén lenni.* Brut. Hist. XIII. 382., 30. nobilitate ad reginam *faciente.*

Facere cadere aliquem in desperationem, aliquem ad desperationem adducere ; *kétségbe ejteni.* Jan. Pan. Poëm. II. 89.

Facere comedere, adhibere aliquem ad convivium ; *megvendégelni.* Fjp. Anon. 13. a. : suos . . . fideles fere cottidie . . , *faciebat* ad mensam suam *comedere.*

Facere coquinam, coquere ; *főzni.* Prot. inq. 168 : cum suis manibus *faciebat* eis *coquinam.*

Facere elevare ducem, ducem creandum curare ; *vezérré emelni.* Gall. faire élever. Anonym. 34. filium suum Zultam ducem cum magno honore *elevari fecit.*

Facere facere, faciendum curare ; *készittetni, csináltatni.* Száz. VI. 358. *feci facere* unum tondum et unam scutellam. Georg. Sirm. I. 18.

Facere fugere, fugare ; *megszalasztani.* Anonym. 3. Nam Darium regem Persarum cum magna turpitudine Scythici *fecerunt fugere.*

Facere habitare, sedes, domicilium dare ; *letelepiteni.* Anonym. 10. et *fecisset* ibi *habitare* Sclavos et Bulgaros.

Facere laborare, faciendum curare ; *készittetni, csináltatni.* Száz. VI. 358.

Facere mori, interimere ; *megölni.* Ljub. Mon. Sl. XXVII. 8. an. 1420 : facte fuerunt . . . promissiones Michaleto Mudatio, qui se obtulit *facere mori* per tosicum... regem Hungarie.

Facere munire, muniendum curare ; *megerősittetni, lepecsételni.* Cod. Alv. I. 1. hoc nostrum Cæsareum mandatum manu nostra subscripsimus et sigillo nostro imperiali regioque *munire fecimus.*

Facere se retro, recedere, regredi ; *távozni, elmenni, félreállani.* Prot. inq. 185 : et quando ponebam manum ad dorsum eius, sentiebam cilicium, et ipsa dicebat : *fac te retro.*

Facere septimanam, servitium, ut dicunt, hebdomadarium suscipere, sustinere ; *hetet, heti foglalatosságot végezni.* Prot. inq. 196 : et pro illis, que erant infirme, sepe *faciebat septimanam.*

Facere vulneraciones, vulnerare ; *megsebesiteni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 248. an. 1375.

Facesiæ, (Du C. facessia ; urbanitas, comitas) hoc loco : honores ; *tisztelet.* Sepultus est *facesiis.* Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel : Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 43.

Facia, terræ ligula, funiculus ; *darab.* It. fascia. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 8. Adzanello dimitto vinea, et alia *facia* de vinea.

Facialis, (Du C.) ad faciem pertinens ; *arcz* . . . Bene Med. V. 33. nevralgia *facialis.* Vern. Psych. 40.

Facialiter, (Du C. secundum faciem) hoc loco : coram, præsens ; *szinről, szinre.* Pel. In nativ. Dom. s. VII. c. 3. : Beati in cælo vident Deum *facialiter.*

Facie ad faciem citare, coram citare ; *szembe idézni.* Hajnik Perjog. 104.

Facietur, pro : fiet. Ljub. Mon. Sl. XXII. 59. an. 1455 : Sit . . . in potestate comitis . . . ultra condemnationem . . . que contra ipsum *facietur* . . . ipsum etiam privare consilio.

Facileta, æ, sudarium ; *zsebkendő.* It. fazzoletto. Quel. Sieb. I. 276. an. 1500 : *faciletas* parvas. Kronst. I. 5. Tör. Tár. 1890. p. 368.

Faciletergium, V. *Facileta.* Quel. Sieb. I. 277. an. 1500.

Faciletum, velum ; *lepel.* Kronst. II. 172. an. 1529. et. 229., 233.

Facilitare, faciliorem reddere, alleviare ; *könnyiteni, segiteni.* Pel. Serm. Herba quedam, que dicitur dragenthea, quam, ut narratur, Eva comedit et eam parere facilitavit. Pasch. 21. d. Kass. Prax. I. Cod. Dip. Alv. I. 118. II. 281. Rák. Ön. 127. l. 36.

Facilitatio, alleviatio ; *enyhités, megkönnyebbités.* Pel. Serm. De *facilitatione* remissionis iniurie occurrit hic questio (Aest. II. t.) Pest. Vár. Lev. Opin. Præamb. commercio . . . *facilitationem* adferat. Cod. Dip. Brüss. IV. 205. Jogt. Eml. III. 332. Arch. Rák. VIII. 93.

Facinegium, fors. idem quod *facitergium,* sudarium, quod Italis fazzoletto. Series Ban. p. 3 : Dedi III *facinegia.*

Facit, summa ; *összeg, eredmény.* Ger. das Facit. Arch. Rák. VIII. 398. Törvt. Msz.

Fac-simile, descriptio et imago litterarum alicuius ; *hasonmás.* Száz. VII. 287.

Facte, re vera, certe ; *tényleg.* Fej. VI. 1. Quandam particulam terre per modum impignorationis per eundem Gregorium *facte* devolutam fuisse referebat.

Facti Species, descriptio, enarratio facti ; *tényvázlat, dologmivolta, történet leirása.* Germ. Species Facti. Kass. P. P. I. 331. De Indiciis et *Facti Specie :* A sommás bejelentésekről, Történet, történt dolog leirásáról.

Factibilis, (Du C.) facilis, q. effici, fieri potest. Kuk. Jur. II. 153. videtur hoc ipsum vel exinde non esse *factibile.* Ljub. Mon. Sl. IV. 445. an. 1401. IX. 16. Pázm. Dial. 589.

Factitatio, effrenata licentia (Du C. actus factitandi); *garázdálkodás.* Tör. Tár. 1891. p. 666. de valonum *factitatione* Posonii.

1. **Factivus,** 3., (Du C. practicus, actione suffultus) hoc loco: auctor, efficiens, sustentans; *előidéző, gyakorlati.* Pel. De S. Emerico s. l. c. 1.: Amicitiæ *factiva* est concordia. Pázm. Dial. 589.

2. **Factivus,** i, officialis; *tiszt, hivatalnok.* Batty. Leg. III. 631. an. 1498: tabula officialium sive *factivorum.*

1. **Factor,** (Du C.) procurator mercatorum; *ügynök.* Károlyi. Mat. Tent. 22. Imperator habet constitutos Consules, Agentes, *Factores* relate ad Commercium. Száz. VIII. 693.

2. **Factor,** institor typographei; *nyomdavezető.* Kaz. Lev. I. 94. A *factor* az Erdődy Lajos uram verse felől nem tud semmit.

3. **Factor,** (Du C.) fautor, qui alicuius partibus favet (a factione); *pártos.* Germ. Parteigänger. Georg. Sirm. I. 40: *Factor* Emericus ducisse ivit ad hospitium.

Factor cimenti, qui temperat calcem; *mészoltó.* Germ. Kalklöscher und Bereiter des Mörtels. Arch. Ver. Sieb. XI. 417., 418.

Factor Horologiorum, horopæus; *óraműves.* Kronst. I. 736.

Factor piscinæ, procurator piscinæ; *a halastavak gondozója.* Kronst. I. 745.

Factor Regis, procurator, officialis; *király ügynöke.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 82: *Regis factores* (procuratores officiales) nihil a quoquam sine pecuniis auferant. (Decret. Matth. Regis 1471.)

Factor regius, procurator regis; *kir. ügynök.* Quel. Sieb. I. 435. an. 1506.

Factotum v. **totumfac,** omnium rerum transactor et minister; *mindenes.* It. factotum. Kass. Jur. Civ. Lex. 23. Törvt. Msz.

Factum, (Du C. 6.) negotium, quod ad aliquam rem pertinet; *ügy.* Frak. Mát. lev. II. 278: litteras scripserimus . . . pro *facto* ecclesie Nitriensis.

Factum forte, vis; *erőszak.* Kandra Reg. 146.

Factum maioris potencie, V. *Actus maioris potentiae.* Pesty Ször. III. 310.

Factum potentiale, vis, violentia; *hatalmaskodás.* Jogt. Eml. T. I. p. 5: quod si in campo fecerit in notam latrociny. Si vero in villa, in *facto potentiali* . . . convincatur.

Factum Statutionis, actus in bona restituendi; *iktatási tény.* Pesty Ször. III. 413.

Factura, unctio; *kenés* (királylyá). Resp. B. 3. Neque enim simul consistere potest, aliquem esse Deum Natura ab æterno et tamen Dominum et Regem non esse nisi per *facturam* seu unctionem collatam ipsi in tempore post nativitatem. (Nunc. ap. mercatores: rationes mercium acceptarum, venditarum; *bizománydíj, tőzsdíj.* Waarenrechnung.)

Faculari, face incendi; *feltüzelni.* Rep. Cast. p. 78: Sic vos estis ad Bella *faculati,* sed faculis, sive facibus, quibus vos primi ardeatis, exardeatis, et perardeatis.

Facultas, (Du C.) ordo, collegium doctorum; *kar.* Germ. Facultät. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 49. Decani *Facultatis Theologiae* in Academia Tyrnaviensi etc.

Facultates, fructus fundi; *termés, jövedelem, tehetőség.* Hajn. Subs. Publ. 195: plerique pro mensura contributionis adhibent non fundum, sed fructus eius potius, quos *facultates* vocant.

Facultates Apostolicæ, concessiones apost.; *Apostoli Engedmények.* Kass. P. P. I. 373. De Bullis, Brevibus Pontificiis et aliis *Facultatibus Apostolicis.* A pápai Okleveleкről és Apostoli Engedményekről.

Facultatoriæ, nude pro: *litteris facultatoriis* q. v. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. A.

Facultatula, æ, dem. ad facultatem, bona, prædia qualiacunque sunt; *vagyonka.* Rač. Mon. Sl. VII. 47. an. 1044. Veran. VI. 269.

Facultatus, facultatibus, bonis præditus; *vagyonos.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 340. an. 1726: ludimagistri, nisi sint bene *facultati.*

Fænetile, *szénás kert.* Szend. Misk. tört. III. 33. an. 1315. cum pratis seu *faenetilibus.*

Fæniceus, 3., (a gr. φοίνιξ) purpureus; *vörös, biborszinü.* Bárczay.

Fæniculus, Anethum fœniculum (Linn.); *ánizs, olaszkapor.* It. finocchio. S. Benkő. Top. Misc. 55. Rcp. *Faeniculi* . . . semina.

Fætibilis, fœtidus; *büdös.* Obs. Jadr. 405. fundunt Jadertini vasa sordida tabe et *faetibili* stercore.

Faganelum, capital; V. s. *Mesclum; kendő.* Gall. faille.

Faginaceus, fageus, fagineus, faginus; *bikkfa —.* Lzb. Cod. Med. T. II. 302: *faginaceae* . . . silvæ.

Fagopyrum, Triticum Turcicum, zea; *török buza.* Jogt. Eml. T. III. p. 110.

Faida, æ, (Du C.) a germ. Fehde, Feide, inimicitia; *faidam levare,* arma movere ad vindicandas iniurias; *bosszú.* Vuch. Jur. Feud. 71. Ex impotentia præstandorum servitiorum feudalium ab acquisitione feudorum arcentur I. Fœminæ I. F. 1. §. 2. filiæ removentur, quia nec *faidam* levare nec pugnam facere possunt.

Faiia, *utász.* Germ. Pionier. Adelm. De orig. Turc. 13. Sed *faiia* sunt thurce, qui propriis expensis militant, quia exempti sunt ab omni alio onere ipsi quoque vias mundant simul cum muselinis.

Failondis, (ex fain londis) panni lanei species mollior Lundensis; *flanel.* Thök. Diar. II. 87. Hat sing *failondisa* vagy fl. 18. Vect. Ref. E. 2.

Fajca, æ, fumisugium; *pipa.* Pest. Levt.

Falanga, (Du C. fustis, cui aliquid deligatur) longurius ferri; *rúd.* Kronst. I. 253. II. 129. an. 1529: pro una ferrea *falanga* vulgo stang. Quel. Sieb. I. 9. an. 1467.

Falcanarii, Falconarius ap. Du C. falconibus præpositus, dignitas Palatina ap. Fejér *Falcanarii* sunt servi, qui in arte venandi cum falconibus dominos suos adiuvare solebant. Fej. I. 90. et populos dictos *falcanarios* mediate nos fecimus ordinare.

Falcare, (Du C.) falce demetere; *kaszálni.* Fej. I. 76. et fenum ad *falcandum.*

Falcastrare, (Du C.) metere, desecare; *kaszálni.* Kronst. II. 13. an. 1526.

Falcastrator, *falcator,* messor; *kaszáló.* Kronst. II. 11. an. 1526., 622. an. 1530. Fjp. Szám. 342., 376. *falcastratoribus* fœni.

1. **Falcastrum,** falc-astrum. (Du C.) scribit: falcastrum, instrumentum ferreum curvum cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendam. (Georg.) die Sense zum abhauen des üppig wuchernden Grases. Et Finály: *buja fű és bokrok levágására való kaszaféle.* Falcastrum autem non solum instrumentum illud, sed etiam pratum significat Cf. Törv. Msz. falcastrum. *kaszáló* sc. pratum, *rét.* Törv. Msz. alium quoque sensum memorat: *kaszavágat;* quod generatim opus falcis et quia falx tantum instrumentum hominis agentis est, proventum laboris significat hominis, qui herbam prati aut segetes desecat. Fej. unius falcastri, duorum falcastorum; Unum falc. auctore Törv. Msz. *egy embervágó,* egy *kaszavágó* i. e. opus unius, qui herbam aut segetes tempore quodam demetit, significat; duo ff. vero opus duorum tempore eodem desecantium. Genitivo notatur mensura; hic mensura prati. Fenile igitur unius falcastri est pratum, quod velut uno die desecare unius est hominis: *egy kaszavágatnyi rét.* Opinio unius falcastri vel duorum falcastrorum semel vel bis quotannis pratum posse desecari significare falsa videtur, quia vocabulum falcastrum *kaszavágat* et non *kaszálás* significat. Fej. VII. 265. Fenile unius *falcastri* ultra fluvium peluzneg iuxta vicinitatem Clementis, fenile similiter unius *falcastri* ab occidente eiusdem fluvii in vicinitate filiorum Erney sunt data filys Johannis supradictis et e converso Fenile duorum *falcastrorum* iuxta ipsum fluvium a parte occidentis ante Noghid assignata sunt Paulo et Laurencio.

2. **Falcastrum,** falx; *kasza.* Schläg. 1307.

1. **Falcator,** (Du C.) feniseca; *kaszás.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

2. **Falcator,** (Du C.) miles falce instructus; *kaszás katona.* Thur. in Salamone Hung. Rege. c. 52. Marc. Chr. II. 58: *falcatores* et furcantes.

3. **Falcator,** falconarius q. v. *solymár.* Kereszt. Res. Mil. 20. Horum alii erant Curriferi (vulgo Szekeresek) alii Cursores . . . alii Coci, uti incolæ possessionum Szakácsi et Vyd alii Falconarii *(Falcatores)* alii custodes Silvarum.

Falcatum lignum, pinus montana; *henye fenyű.* M. Bel. Prodr. 71. *falcati* quoddam *ligni* genus, quod vulgus Germanorum *Krumholtz,* Slavorum *Koszodrevvina* adpellant, impeditam facit.

Falcatura, æ (Du C.) fœnisecium; *szénavágás, kaszálás.* Arch. Rák. IX. 385. dum neque *falcaturam* aliquam, fœnique collectionem facere volunt.

Falcatus gladius, gladius formā falcis; *sarló alaku kard.* An. Sc. II. 271. sæc. XVI.: ipsi vero (sc. Turcæ) in eo, quem quisque habebat vestitu, relicto etiam suo cuique ad ferenda arma idoneo *falcato gladio,* per aliquot milliaria deducti sunt.

Falchio, onis, (DuC.) falco; *vadászsólyom.* Ljub. Mon. Sl. V. 323. an. 1357: portatis . . . zirofalchum nobis presentatum per imperatorem Turchorum et duos *falchiones* hic emptos.

Falcialis, tributum pro falcibus utendis pendendum; *sarlópénz.* Kov. Form. St. XXVII. *Falcialis* Sarlópénz.

1. **Falcidia,** æ, decessio de pecunia (Du C. portio legitima, quæ filiis debetur; simpliciter quadrans); *levonás, levovás.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (p). absque *falcidia* ex ærario persolvitur. Art. D. 1840. p. 80. Fej. Jur. Lib. 470: cum quindecim per centuali *falcidia* Kass. Jur. Civ. I. 237. Proj. Leg. Civ. 202. Faber Jur. Met. 49.

cubiculo suo cum paucis *familiariorum* suorum agebat . . .

Famulamen, inis, (Du C.) servitium; *szolgálat.* Cod. de Sztára II. 79. virtuosa . . . *famulamina.*

Famuolus, i, famulus; *szolga.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 482. Celsitudini Vestræ affectionatissimus *famuolus* J. A. Benenotus.

Famulus magnus, princeps famulorum; *öreg szolga.* Germ. Grossknecht. Urk. Sieb. II. 516. an. 1380. pro quo Andreas *magnus famulus* cum . . . litteris procuratoriis comparuisset.

Fangulentus, 3., lutosus, luto inquinatus; *sáros.* It. fangoso. Prot. inq. 271. vestes suas propter hoc (pluviam, lutum) balneatas et *fangulentas* tenebat in dorso de nocte.

Fangus, i, (Du C.) lutum. V. s. *Pelia*; *sár.* It. fango.

1. **Fano,** onis, (Du C.) 1. vexillum ecclesiæ, 2. involucrum; *1. zászló, 2. kendő. Fanones offertorii,* quibus oblationes i. e. panis eucharisticus involvitur. Nagy Hier.

2. **Fano,** V. *Oral* (Du C.). Cher. Jus. Eccl. II. 146. Nomine *fanonis* vero seu *oralis* intelligitur illud pontificis ornamentum, quod ex subtili velo 4 coloribus distincto constat, quodve post Albam et cingulum capiti instar cuculli aptatur atque induta casula ad humeros pectusque demittitur.

Fantasma, atos, Phantasma, imaginatio; *képzelődés.* Rák. Ön. 92.

Fantischa, ancilla (Du C. *Fantescha); szolgáló.* It. fantesca. Han. Mon. Jur. II. 182.

Far panicum, Polygonum fagopyrum (Linn.); *haricska.* Germ. Buchweizen. Opin. P. I. §. 7. *far panicum* vulgo Haritska.

Fara, æ, (a Germ. Fahr-Fuhre) vehes (Du C. 3. species nauli); *fuvar.* Fjp. Szám. 230: Pro vectura solvimus ex parte Petri Richter de *fara* Kaseorum.

Faraho, zingarus; *czigány.* Georg. Sirm. I. 67: ordinaverunt *farahones* cum carbonibus et cum forcibus et de ferro unam coronam preparaverunt.

Faratura, Forratura, æ, pannus subsutus; *palást belseje.* Germ. das Futter. Schläg. 1165.

Farciminarius, i, qui farcimina facit; *hentes.* Pest. Vár. Lev.

Farcinium, ventriculus suillus fartus; *gömböcz.* Ger. Magenwurst. Kov. Form. St. XXVIII. *farcinium* — gewmbecz.

Faretra, *Pharetra; puzdra.* Száz. XXIV. 339.

Fargus, i, triticum turcicum V. s. Sorgo; *tengeri, kukoricza.*

Farisius, i, equus Farius, equus arabicus generosus Faras, unde φάρας (Du C.); *arabs ló.* Fjp. Anon. 6 b. Galicie dux . . . X. *Farisios* optimos et CCC equos cum sellis . . . duci (sc. Almo) . . . condonavit.

Faristar, pro: *foristar,* agoranomos; *vásárbiró.* Fej. III. I. 173. quoddam predium . . . cum omni proventu fori contulimus tali scilicet proprietate, quod nec Rex, nec Comes Posoniensis, nec etiam *Faristar* aliquis noster iuris inde habeat.

Farnita, æ, idem quod *fornita* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1313: coraze V. *farnitas* et balistas.

Farrarium, arca farinaria; *gabnaláda, hombár.* Nagy Hier. Cf. Vitr. 6., 9. fin.

Fartura, pulvis pyrius cum globo in tormentum immissus; *töltés* (ágyu). Falud. Arch. 140., 146.

Fascemina, æ, (ap. Du C. Fascennina), propugnaculum arcium ex fascinis seu ligneis fascibus confectum; *rőzsenyaláb.* Germ. Faschine. Obs. Jadr. 394. atque fodere iubent iuxta ripam portus et januas magnas profundissimas *fasceminas* ac vallationes decoras per girum urbis conficiunt. Kat. Hist. IX. 354.

Faschanga, æ, Saturnalia; *farsang.* Kronst. II. 396. an. 1535. sabbato ante *faschangam.*

Fasciatio, actus ligandi; *bekötözés.* Bene Med. I. 317. lotiones corporis vinosæ, spirituosæ, subinde compressio, *fasciatio.*

Fasciatus, fascia ornatus, virgatus; *szalagos, csikos.* Numi Hung. 14. in circulo *fasciato* scutum solitum. Alexy 28.

Fascica, æ, dem. ad fasciam; *kis szalag.* Száz. XXVII. 322.

Fascinula, fuscinula, furcula; *villa.* Germ. Gabel. Magy. Tör. Tár. XX. 165. duo cochlearia cum *fascinula,* cultro et dentiscalpio. Tör. Tár. XX. 172: Cultelli cum totidem *fascinulis.*

Fasciola, æ, *métely.* Gall. Fasciola. Germ. Egelschnecke. Oszterh. 26. sicque lues, *fasciolae* aliique morbi antevertantur pecorum.

Fasianus, Phasianus Colchicus (Linn.); *fáczán.* It. fagiano. Schläg. 2248.

Fassangus, i, carneval; saturnalia; hilaria pontificiorum ante ieiunia; *farsang.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 328. Kronst. III. 69., 91., 117., 362. Pel. Serm. Hiem. 44. b. g. 45. k. o.

Fassio, (Du C.); *vallás.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 83: *Fassio* est declaratio voluntatis propriæ, facta in loco credibili sive authentico. Kov. Form. St. CXLVII. Samb. Tyrn. Georch. H. T. 191. Pel. Serm. (Hiem. 21. l.) Szék. Okl. III. 101.

Fassio in forma cambii celebrata, tempore permutationis prædiorum facta fassio. Georch. H. T. III. 89. Nem is szükséges tehát a cseretételkor (akár légyen az tiszta csere D. 1. P. 104. akár elegyes csere vagyis cserével elegyített örök vallás *fassio in forma cambii* celebrata D. 12. P. 95. az osztállyos Atyafiakat eleve megkinálni, *praemonere.*

Fassio Inscriptionalis, V. *Fassio libertationalis.* Kov. Form. St. CLXVI. *Fassio-Inscriptionalis* super una media Curia et una Domo emanata.

Fassio larvata, relatio falsa, mentita; *hamis vallomás.* Proj. sanct. crim. P. I. Tit. VIII. Art. VII. *Fassiones larvatae* sunt declarationes specie quidem externa legales, sed reapse mentito alterius nomine, mentitaque persona in fraudem damnumque coram locis credibilibus personisque authenticis factæ.

Fassio libertationalis, (litteræ Fassionem libertationalem continentes) *szabaddá tételkor örök vallás.* Kov. Form. St. CLXVI. *Fassio libertationalis,* s. Inscriptionalis, per Dnum Terrestrem super certa Sessione Colonicali cum Appertinentiis fideli servo suo, et officiali coram loco authentico celebrata.

Fassio perennalis, *örökvallás.* Kövy El. 395. Emtio et Venditio Jurium possessionariorum titulo perennali solenniter facta vocatur *fassio perennalis.* Proj. Leg. Civ 222. Georch. H. T. II. 95.

Fassionales, litteræ fassionem continentes; *vallás-tétel-levél, valló, bevalló levél.* Georch. H. T. II. 101. Tör. Tár. 1887. p. 584. Cod. Dip. Pat. V. 296., 280.

Fassionaliter, litteris fassionem continentibus; *örökvalló levél utján.* Kass. Jur. Civ. II. 154. Beng. Ann. Er. Cœnob. 189. hoc pariter anno duo millia florenorum sub perpetua obligatione altaristica duorum sacrorum hebdomadatim legendorum et unius anniversarii decantandi in refrigerium animæ suæ præfato conventui klimiensi *fassionaliter* inscripsit.

Fassionarius, in cujus emolumentum quis fatetur; *vevőfél, bevallató fél, szerzőfél.* V. s. *Fatens.* Kövy El. 141. Proj. Leg. Civ. 231. Kass. Jur. Civ. I. 108. Molnár Patv. 25. Csapl. Nucl. p. 125. Georch. H. T. II. 479.

Fastidiatio, (Du C. ex Fasti dies) vaticinatio ex Fastis; *naptári jóslat.* Nagy Hier.

Fastidiositas, fastidium; *csömörlés, undorodás.* Pel. De sctis inter pascha et pent. s. II. c. 6.: Decimus octavus fructus est satietas sine *fastidiositate.*

Fastigiare, fastigare; *hegyezni.* Verancs. Hist. I. 305. dictusque est ab his cervis in verutorum formam *fastigiatis, Rasgni,* quod vocabulum illyricum est.

Fastigiatus, fastigio instructus; *csúcsba menő, hegyes.* Numi Hung. 18. M. Regis Karuli in circulo lineali caput regis pileo in coronam *fastigiato* tectum. Cf. Sidon. 1., 9.; 2., 4.

Fastigiosus, 3., fastidiosus, elatus, superbus; *dölyfös.* Georg. Sirm. I. 38. Et valde erat *fastigiosus,* et tamen erat iobagionibus bonus et graciosus in vita sua.

Fastuose, superbe; *dölyfösen.* Tör. Tár. 1888. p. 516. *fastuose* reiectam.

Fastuosus, 3., fastu plenus, superbus; *dölyfös.* Verancs. VII. 59. Et tamen in contemptissima mea *personula* voluit Deus vincere, et impetui *fastuoso* modum facere. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 140. Cf. *Fastosus* ap. Martial. 10., 13., 7. Petron. Sat. 131.

Fatalis dies, terminus intra quem contradicere fas est; *idő, mely alatt ellenmondani, kifogást tenni szabad volt.* D. Ráczk. p. 207: in quantum quod præmemoratum prædium . . . præjudicat, intra *fatales dies* contradicit.

Fatalitas, (Du C.) fatum, res adversæ; *sors.* Fej. V. II. 321. filios nostros carissimos sorte *fatalitatis* humanæ paternis orbatos solatiis . . . gratis non desinitis prævenire servitiis. Kaz. Lev. I. 81. Cf. Cod. Justin. 4., 66., 1.

Fatari, (Du C.) fato destinare; *sors által meghatározni.* Marc. Chr. II. 11. *fatatum fuit,* quod de lumbis eius gloriosi reges propagarentur.

Fatens, qui fatetur; *eladó, valló.* Arch. Rák. IX. 335. Georch. T. II. 479. Proj. Leg. Civ. 231. Quælibet fassio de hæreditatibus Civilibus coram Magistratu aut duobus hoc fine exmissis Senatoribus vel personaliter, præsentibus videlicet *fatente* et *fassionario* vel medio plenipotentiariorum penes specialem ad hunc actum datam iisdem plenipotentialem Constitutionem celebrari debet.

Fateri, (Du C.) loqui; *szólni, beszélni.* Batty. Ger. 41. Salvator turbis nonnisi in parabolis *fatebatur.*

Faterifacere, fatendum curare; *vallomást tétetni.* Szék. Okl. I. 321.
Fatet, inusitatum pro: *fatetur.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 385: testis domina Ursula ... *fatet.*
Fatiga, æ, (Du C.) fatigium, labor, molestia; *fáradság.* An. Sc. I. 18. an. 1474: iustitia ... sine dolo ... ac in debita *fatiga* administretur. Pel. Serm. Pascha 14. s.: 24. k. S. de Kz. Chr. I. 4., 2.
Fatigativus, 3., (Du C. *fatigosus)* fatigationi idoneus; *fáradságos.* Cod. Dip. And. II. 414., 480.
Fatigiæ, (Du C.) labores, molestiæ; *fáradalom, fáradság, teher.* Samb. Tyrn.
Fatigiosus, fatigatione plenus, operosus; *fáradságos.* Vern. Psych. 214. *fatigiosa* producta.
Fatigium, (Du C.) *fatigiae* q. v. Cod. Com. de Sztára Vol. II. 504. Volentes ... se a maioribus *fatigiis* et expensis precavere... Pel. Pom. In Epiph. s. I. c. 5.
Fauni sicarii, homines silvestres; *erdei emberek.* Thurócz. 45. Quos tandem silvestres homines (quos nonnulli *faunos sicarios*) vocant.
Faunus, (Du C.) hinnulus (a Gallico: *Faon); őz.* S. Benkő. Top. Misk. 1. hinc silvæ *Fauno,* Cervis, Damis, Atagenibus gratæ.
Faussæ Braje, antemurale; *elővéd.* Heyse: Fausse-Braie: Unterwall, Vorgrund eines Schlosses. Curios. Misc. 408. Quid sentiendum sit de *succinctis muralibus* munitionem, *Fausse Braje* dictis. *Faussae Braje* sive *Falsa Braga,* Latine, *antemurale, promurale* vel *succinctus muralis* nuncupatur. Estque lorica ad valli pedem exstructa.
Faustiter, fauste; *szerencsésen.* Schesæi Ruin. Pann. II. 569. *Faustiter* ad Lippam cladis monimenta peractæ.
Faustuosus, fastosus; *kevély.* Chr. Dubn. p. 143.
Fautoratus, us, favor, studium; crimen furibus favendi et furta abscondendi; *bűnczimboraság, orvgazdaság.* Germ. Hehlerei. Cod. de Delict. 343. De *Fautoratu* malefactorum in genere et de *Complicitate. Fautoratus* et occultatio malefactorum est actus, quo hi scienter proteguntur et vindicativæ Justitiæ subtrahuntur. Kass. Jur. Civ. II. 189. Kass. Ench. I. 77.
Fautum, (ap. Du C. faucio) consensus, pactum; *alku, megegyezés.* Fjp. Szám. p. 538. an. 1442. factum est *fautum* pro 400 currubus.
Fauecia, æ, pactum, amicitia (a favere); *egyezség, barátság.* Georg. Sirm, I. 378. Ipsi non senciebant, quod propter duas arces faciebat *faueciam* cum Turcis.
Faventer, benigne, benevole; *kedvezőleg, kegyesen, szívesen.* Rák. Ön. p. 292. I. 23—26. (23—24.): (Ablegatus Hispanicus) ... cum mihi et per me factas propositiones reiterasset, *faventer* exauditus, ... recessit.
Faventissimus, 3., benevolentissimus, benignissimus, carissimus; *nagyon kegyes, nagyon kedves.* Forcellino auctore tantummodo participii ad instar usurpatur. Rák. Ön. p. 208. I. 33—36. (35.): ... intentiones meas Czaro aperui ante abitum ejus velle me interea Gedanum discedere et inde secretum iter Berolinum ad regem Borussiæ mihi *faventissimum* suscipere ...

Favorabilitas, favor; *kedvezés.* Kuk. Jura I. 124: Ducali *favoritabilitate* inclinati. Szék. Okl. I. 72. Fej. VIII. I. 365.
Favorita, æ, qui alicuius favore fruitur; *kegyencz.* Magy. Tör. Tár. XV. 103.
Favorose, (Du C.) cum favore; *kegyesen.* Au. Sc. III. 220. an. 1465: *favorose* inclinati.
Favorosus, 3., (Du C.) favore plenus; *kedvező, jó indulatú.* It. favoroso. Fej. X. I. 221. tamen ut ipse sciat nostram gratiam sibi *favorosam.*
Faxium, (Du C. Faxius) fascia, onus; *csomó.* Germ. Bündel. Ljub. Mon. Sl. II. 304. an. 1345: *faxium* feni.
Fazalus, i, **Fazeolus,** strophium; *kendő.* It. fazzoletto. Ljub. Mon. Sl. V. 239. an. 1334. pro uno *fazalo* furato. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.
Febrilis, febri laborans; *hideglelős, lázas.* Pel. De s. Georgio s. IV. c. 4. Natura morbo corrupta *febrili* solet appetere ea... Rák. Ön. 241., 28—30.
Febrire, (Du C.) febri tentari; *lázba esni.* Sim. 87. Si cor *febriat,* quia *similares* in eo sunt partes, ergo ubi similarium est natura, ibi erit causa febris excipiendæ. Cf. Cels. 4., 4., 2.; Colum. 6., 33., 1.; Macrob. Sat. 7., 4.
Fecci, pro: feci, sicut reggere pro: regere, more Italorum duplicatum. Száz. IV. 678.
Fecialis, Heraldus; *hirnök.* Germ. Herold, Staberlherr. Probst. Comitiol. p. 104: *Feciales* trabeati cum caduceo. Ac. Com. Sopr. p. 202.
Fecundatio, imprægnatio; *teherbeejtés.* Pel. Pom. L. I. P. t. Conclusio: Quinta congruentia virginalis *fecundationis.*
Fede, indultus; *engedély.* Lzb. Cod. Med. T. II. 437: absque obtento indultu, Prattica aut *Fede* nuncupato.
Fede sanitatis, literæ valetudinis testes v. tabula integræ valetudinis testis; *egészségi bizonyitvány.* Lzb. Cod. Med. III. 65.
Fedus, i, fœdus, eris; *szövetség.* G. Sirm. 1., 19. Quomodo Rex Mathias fecerit *fedum* cum Cesare Turcarum ad decem annos.
Felaitar, Felaitarus, i, cursor; *fullajtár.* Ger. Vorreiter. Verancs. VII. 16. ecce Cracovia litteræ ab homine amico magna celeritate afferuntur, quibus de his ipsis sedulo admonebar, quæ bis iam *felaitar* indicaverat. Martinus mecum adhuc est, quem de industria mulceo, ut et sui peculiariter et cum *felaitaro* una quandoque collegarum facinoris testes sistantur.
Felba, ab ital. *felpa; gubás bársony.* Germ. Plüsch. Vect. Ref. G. De uua petia *Felba* vulgo Gubás-Bársony.
Felföldismus, genus dicendi in Hungaria superiori usitatum: *felföldi nyelvjárás.* Turkovics Corp. Gram. 706.
Felicitanter, felices reddendo, beando; *boldogitóan.* Pel. de s. Matthæo s. I. c. 2. Deus respicit homines quosdam homines *felicitanter.*
Felicitatio, actus beandi, felicitas; *boldogítás.* Pel. Dom. II. Adv. s. II. c. 2. Quare sic Deus voluit, ratio est: propter beatorum pleniorem *felicitationem.*
Fellicidus, 3., pellicatus dolore cruciatus v. exacerbatus; *elkeseredett.* Chr. Dubn. 154., 143. Et quia invida ideo *fellicida.* Locum supra laudatum pede presso hæc sequuntur: Et honori mariti sui in felle amaritudinis posita invidebat.

Felonia, (Du C.); *hűbéri vétség, hűbérsértés.* Vuch. Jur. Feud. 215. *Felonia* Germanis vocatur Lehensfehler, Longobardis frequentius culpa, derivatur a voce Germanica fehlen, quod idem ac errare, delinquere significat, inde illa corrupta latino germanica vox *felonia.* Sunt etiam qui a latino fel repetant propterea, quod, qui delicta perpetrant, ex felleo plerumque id faciant animo. Alio sensu to *felonia* usurpatur in Anglia, ubi feloniæ nomine veniunt omnia crimina capitalia (homicidia, latrocinia, incendia). Vuch. Jur. Feud. 215. Nexus feudalis solvitur I. ex causa privationis feudi, quod fit per *feloniam.* Est autem *felonia* a) violatio fidelitatis intuitu feudi præstanda. Dividunt eam Doctores in *veram* et *quasifeloniam. Vera* est, quæ committitur a vasallo per violationem officiorum, quæ vasallus domino partim vi contractus et nexus feudalis, partim vi legum feudalium debet: *quasifelonia,* quæ committitur per delictum a vasallo in alias personas, quod vi legum feudalium amissionem feudi tanquam pœnam post se trahit.
Felonia domini, *az úr által elkövetett hűbérsértés.* Vuch. Jur. Feud. 224. Est autem *Felonia domini* violatio fidelitatis, quam dominus debet vasallo.
Feltrum, Filtrum (Du C.) lanæ coactæ, quæ infuso addito aceto ferro resistunt; originem ducit ab angl. *felt,* quod lanam coactam sonat; *szőrruha.* Prot. inq. 266: nec lavabat sibi caput... ita quod capilli sui tenebant se simul ad modum *feltri.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8.
Felt Sancz, (a Germ. Feld Schanze) munimentum, agger; *erőd.* Tör. Tár. 1891. p. 259. Hoc in loco duobus ab Uivarino distanti milliaribus in uno exiguo *Felt Sancz* sex Musquetarii sunt cum uno decurione, Hungarorum penitus nullus.
Feltwabel, princeps decurionum; *őrmester, strázsamester.* Feldwebel. Száz. XIII. 637. exiverat et profugerat Jaurino quidam *Feltwabel.*
Felvitri, *fémsalak.* It. sale, loppe. Ger. Glasgalle. Vect. Gen. Kk. 2.
Femina villatica, rerum domesticarum administra; proma; *majorosnő.* Wallaszky 327.
1. **Femorale,** (Du C.) braccæ; *nadrág, gatya.* Tör. Tár. 1889. p. 377 una pecia Ezther, unum *femorale.*
2. **Femorale,** vox lubrica et impudica a femore, pretium femoris (Cf. Tibullus, Ovidius: supponere femur); *harisnyapénz.* Kov. Form. St. XI.

Pone quidquid habeas imme-morale
Tunicam camisiam, si quid habes tale
Nam pincerna consumit nec non *femorale*
Venite ergo socii intremus thabernam.

3. **Femorale,** lorica, thorax; *mellvért.* hohmer, vashohmer. Schläg. 568.
Fenestra, æ, ubi venum exponuntur merces (Du C.); *kirakat.* Eszt. Okm. 32. Decr. Ladisl. 1280. singule mansiones fabrorum etc. qui suas *fenestras* habent... dimidium frisaticum debent.
Fenestrare, (Du C.) fenestras facere; *ablakot késziteni.* Brut. Hist. XII. 299., 1. Cf. Plin. 11., 37., 55. Varro L. L. 8., 14., 110. fin. Vitr. 10., 19. med.

Fenestrarius, i, vitrarius (Du C. al. s.); *ablakcsináló.* Pár. Páp.

Fenestrella, fenestella V. s. *Constructorium; ablakocska.*

Fenestrum, pro: *fenestra; ablak.* Magy. Tört. Eml. XXX. 140. an. 1540. intraverunt per *fenestra* ac intrando omnia bona... in prædam converterunt. Arch. Ver. Sieb. X. 351. misi... facere tria *fenestra.*

Fenetile, pratum in quo herba, ex qua fœnum fit, crescit; *szénás.* Fej. VI. 35.

Fenetum, longe discrepat a voce: *fenile;* est enim fenile locus, ubi fenum i. e. herba arefacta asservatur; *fenetum* autem prati est pars illa, in qua herba crescit et post resectionem arida iam in cumulos *(petrencze, boglya,)* congestatur, ut fenum *Fenile* est: *szénapadlás, félszer. Fenetum: kaszáló, szénás* (ad normam: *kukoriczás, dinnyés, szilvás).* Cod. Dip. And. I. 139., 150; I. 89. 96. I. 135., 146. et pass. una cum locis sessionalibus, terris arabilibus cultis et incultis *fenetis,* pascuis pecorum.

Fenetus, 3., Ad pratum vel fenetum pertinens; *szénás.* Fej. V. III. 1., 579. terre arabiles et *fenete* singilatim et distincte debent pertinere.

Fenicillinum, feniculum; *ánizs, olaszkapor.* Schläg. 861. *kömény.*

Fenile, V. s. *Fenetum* (Du C.). Szék. Okl. I. 236. Cod. Dip. Kár. I. 298., 488.

Fenum, fors: Sevum; *faggyú.* Kronst. II. 61. an. 1528: pro tribus talentis *feni* (önsyl).

Feodifirma vel Feudofirma, (Du C.) est tenura terrarum vel tenementorum alicui et hæredibus concessa pro annuo reditu, qui tertiam vel adminus quartam veræ æstimationis æquat, absque aliis servitiis, quam quæ in charta concessionis seu feoffamento exprimuntur; oly telek, mely valakinek és örököseinek azon föltétellel adatott, hogy az évenkinti termésnek harmadát vagy negyedét a föld urának szolgáltassa de más különösen kikötött szolgálattal nem tartozik csak használója. Uj Magy. Muz. III. 199. Si aliquis teneat de nobis *feodifirmam* vel per socagium vel per burgagium.

Feodum, V. Feudum; *hűbér.* Pfahl. Jus Georg. LVI. Allodium vel Alodium opponitur *Feudo* seu *Feodo* et significat stricte terram, quam aliquis non iure feudali sed pleni Dominii possidet. Cod. Dip. Arp. V. 167.

Ferale theatrum, locus extremi supplicii; *halál szinhelye.* Fabó. Monm. Evang. II. 202. quod. an. 1621. unico die XXVII. gloriosi martyres in *ferale theatrum* producti fuerint.

Feralis culter, pegma supplicii mortiferaque securis; *nyaktiló.* Gall. guillotine. Kelem. Hist. Jur. Pr. 462. iniquissimum mortis sententiam recepisset, et collum *ferali cultro (Guillotin)* 21-a eiusdem subdere coactus fuisset.

Feraliter, (Du C.) more ferarum; *vadállati módon.* Fej. IV. 1., 236. Omnia *feraliter* per circuitum exterminando. Marc. Chr. II. 102. Cf. Fulg. Myth. 3., 1. med.

Feralum, (Du C. ferale) lanterna; *lámpás.* Ljub. Mon. Sl. V. 267. an. 1334. dedit... grossos... pro uno *feralo* per custodia fractum.

Ferarium, (Du C.) locus, in quo feræ venaticæ concluduntur; *vadaskert.* Szerdah. Celebr. II. p. 4; Neque *ferarium* amplissimum deerat. Gros. H. Ph. I. 116.

Ferculum Eucharisticum, Monstrantia; *szentségtartó.* It. l'ostensorio. Gall. ostensoir. Germ. Monstranz. Szegedi. Rubr. Pars. II. 134: Præfuit his Comitiis ipse Rex Ferdinandus. Et pro avita gentis Austriacæ pietate, *ferculum Eucharisticum,* festo Theophoriæ per urbis vicos ab Olaho gestatum, singulari veneratione comitatus est.

Feretrum, (Du C.) conditorium, cistella, in qua reliquiæ sacræ reponebantur; *ereklyetartó.* Batty. Leg. I. 398.

Feretrum manuale vel portatile, ferculum; *saraglya.* Ger. Trage. Kronst. III. 461. 528.

Feretrum rotatum, pabo, ferculum rota instructum; *taliga.* Kronst. I. 420., 527.

Feretum, ap. Vergil. Ov. et alios poëtas feretrum, quod est capulus, instrumentum, quo cadavera egeruntur ad sepulturam, vox Græca: *φέρετρον* H. I. instrumentum, quo ægroti vehuntur. Szabó vertit: *zselyeszék.* S. de Kz. Chr. II. 3., 5. Et quamvis plures in *feretis* habentes purpurea lectisternia ægritudine fatigati ducerentur, dimissis *feretis* et lectis purpureis equos ascenderunt... ægroti, qui dimissis *feretis* et lectisterniis in monte Barsunus in equis equitaverunt.

Feriæ, (Du C.) singuli dies hebdomadis dicti. Primus igitur hebdomadis dies Dominicus dicitur; qui post sequitur: secunda feria et deinceps. Marc. Chr. I. pr. *feria tertia.*

Feriæ Corporis Christi, Festum corp. Chr.; *úrnap.* Fabó. Monm. Evang. II. 291. Opifices ad comparanda vexilla et frequentandas processiones in specie *feriis Corporis Christi* adigebantur.

Feriæ decretales, Festi dies decreti; *megszabott, rendelt ünnepek.* Fabó. Monm. Evang. II. 307. *Feriae decretales* a protestantibus celebrentur et eorum artifices sacris obambulationibus intersint.

Feriare libertate, manumittere, libertate donare; *szabadon bocsátani.* End. p. 316: Si quis... servos *libertate feriaverit.*

Feriari, (Du C.) ferias agere, feriatum esse, ab opere servili cessare; *szünetelni.* It. feriare. Fabó Monm. Evang. 157. Præterquam enim quod a publicis studiis non sine præsentissima temporis iactura *feriari* necessum habebat. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 7. Varro L. L. 6., 3., 55. Hor. Od. 4., 6., 14. Sidon. Ep. 9., 11. med.

Feriatio, laborem interrumpere, intermittere opus; *szünetelés.* Faber. Jur. Met. 112. Opera metallica metallique fodinæ ob graves rationes et impedimenta etiam *feriari* possunt i. e. labor montanisticus in iis penitus longiore etiam tempore intermitti; ad quam *feriationem* tuto suscipiendam a Judicio Montano *Moratorium* expeti et impetrari debet seu indultus laborem ad determinatum aliquod tempus intermittendi.

Feriatio diei Lunæ, cessatio operis die lunæ; *hétföi munkaszünet.* Kass. Ench. II. 62. *Feriatio diei Lunae* Blau-Montag compellatæ sodalibus opificum interdicta. Norm. Ordin. an. 1781. 16. Aug.

Feripeta, æ, prædo ferarum; *vadorzó.* Opin. de Venat. et hinc *feripetae,* qui Venationem illicitam ex professo quasi instituunt.

Ferire, tangere, concernere, pertinere ad (Du C. al. s.); *illetni, vonatkozni.* Száz. VI. 520. Acta successionem comitis Ladislai Csáky *ferientia.*

Feritrophium, vivarium, septum ferarum; *vadaskert.* Art. D. 1840. p. 36.

Fermanum, scriptum mandatum imperatoris Turcarum; *a zultán parancslevele.* Tök. Diar. 587: exceptis eis, quæ requirunt *fermana* vezirii. Szil. Tör. Magy. Eml. II. Függ.

Fermentarii, (Du C. Fermentacei) a latinis per contumeliam appellati græci, quod ex fermentato pane corpus Christi conficerent; *kovászosak.* Nagy Hier.

1. **Fermentatio,** perturbatio, motus; *lázongás.* Ger. Gährung. Ker. Nap. 335.

2. **Fermentatio,** actus fermentandi; *forrás, erjedés.* Vern. Met. II. 26. *fermentationem* cerevisiæ in dolio.

Fernisium, (Du C.) vernix, atramentum tenue; *fénymáz, firnáz.* Ger. Firniss. Vect. Ref. O. De centenario *Fernisii.*

Ferocialiter, ferociter; *vadul, bátran, daczosan.* Fej. V. II. 426. qui in regno nostro ad maiestatem nostræ Serenitatis *ferocialiter* irruendo.

Ferocire, ferocem esse; *dühösködni.* Tör. Tár. 1886., 498. *ferocientis* militiæ cæsareanæ insolentiæ haud tollerabiles. Cf. Festus p. 92. Gell. 1., 11., 2. Tertull. Apol. 5.

Ferragium, (Du C.) stramentum, palea, fenum; *takarmány, abrak.* S. Benkő. Top. Misk. 27. et in recognitionem juris Dominalis præter *ferragium* ex agris et vineis Dominio competens ab uno fundo et cellario annue nonnisi Flor. Rh. 6. solvere teneatur.

Ferramenta formalia, instrumenta ferrea formis excudendis; *alakvéső szerszám, pénznyomó, pénzverő vas.* Numi Hung. 159. Comes Camerae in loco cusionis tenebatur habere duo scrinia, in quorum uno *ferramenta formalia* seu *typaria* monetæ, in altero vero virgulæ pro monetis fusæ sub sigillis ipsius Comitis, Archiepiscopi Strigoniensis et Magistri Tavernicorum (Thesaurarii) asservabantur.

Ferramenta frenalia, instrumenta ferrea ad frœnum pertinentia; *zablához tartozó vas részek.* Kov. Form. St. 450. cornua, nervos, costas, *ferramenta frenalia,* ac alia quævis artes ipsas concernentia.

Ferramenta typaria, V. *Ferramenta formalia.* Numi Hung. 159.

Ferramentum, (Du C.) solea equi ferrea vel deinde quodvis instrumentum ferreum. Schläg. 1299. *patkó.* Kronst. I. 289. Klammer, ansa ferrea, *vas* kapocs.

Ferrare, ferro munire (Du C. al. s.); *megvasalni.* Monum. Comit. Trans. II. 182. Rotam ad kwchy *ferrare* debent pro d. 25.

Ferrarius, ferramentarius; *vasárus.* Tör. Tár. 1889. p. 384. *ferrarii* vulgo wasarossok.

1. **Ferratio,** actus ferro firmandi; *megvasalás.* Fr. Lib. Rt. I. 83. pro *ferratione* currum dati sunt.

2. **Ferratio,** ferruminatio; *összefoglalás, összeillesztés.* Ger. Verkittung. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. pro *ferratione* lapidum pro turri.

Ferrealis, ferreus; *vas.* Arch. Rák. VIII. 315.

Ferrelanus, (ex *ferro* et *lamina* detortum); *sinvas.* Schläg. 1286.

Ferreus, i, ferrum oblatarum, quo scilicet hostiæ ad sacrificium conficiuntur; *ostyasütő.* Száz. XXIV. 342. Item emi duos *ferreos,* super quos pistunt hostias, datis ad ecclesiam S. M.

Ferricalchum, ferri aliquod genus. Pel. Serm. Audivi quod qualiscunque bona arbor plantetur in terra ubi iacent *ferricalcha* vel peripsima, facit semper ibi fructum et boletas tam noxias, quod homo comedendo exinde ad mortem infirmatur. Aest. 19. m.

Ferricudina, æ, fabrica ferraria; *vashámor.* Nov. Calend. 241. D. Pr. Plasch. *Ferricudinae* Curator. Fej. V. Un. 404.

Ferrifaber, faber ferrarius q. v. Bene Pol. 135.

Ferri fodyna, Ferraria, ubi ferrum foditur; *vasbánya.* Cod. Dip. Arp. X. 210 et exerceant opera ipsius *ferri fodyne* efficaciter.

Ferrimentum, i, *ferramentum* q. v. Fjp. Szám. 17. preconi 1. flor pro *ferrimentis.*

1. **Ferrum,** i, (Du C. 1.) equi solea; *patkó.* Monum. Comit. Trans. II. 182. novo *ferro* incalcetur equus.

2. **Ferrum,** *fodratura* quod vide. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor linteamina lecti auriculare, duo paria hosarum, due male, refacie, *ferra.*

Ferrum candens, V. s. v. *Campio; izzóvas.*

Ferrum ductile, cælum; *korigáló, árrvéső.* Ger. Ciseliereisen. Kecsk. P. Ötv. 156.

Fertál, quarta pars (ab Germ. Viertel); *fertály.* Bék. Pil. II. 306. an. 1578. avenæ metretarum ... dant *fertál* duo.

Ferto, onis (Du C.); *ferton.* Sup. an. Sc. II. 41: Ex Carolini Decreti §. 49 et 54 patet *fertonem* ex voce Germanica *Viertel* ductum, significare *florenum.* Articulus porro 4. 1351. testatur *fertonem* unum sive florenum constituisse *grossos* quatuordecim, quorum nempe quater multiplicatorum grossi quinquaginta sex *Marcam* efficiebant, ac testimonio articuli 43., 1550 majores grossi, ab impressa vero B. M. V. effigie populariter *Mariásgaras* (quos hodie *Marianos* vocamus) dicebantur. Quemadmodum autem florenus ejusmodi in quatuordecim Grossos majores, ita etiam in centum denarios majores, hodiernos quippe Grossos. vel ducentos Denarios minores, hodiernos nimirum *Polturakones* Articulo 48., 1550., 12., 1450. vel denique in quadringentos denarios minimos, *obulorum* nomine venientes exsolvebatur. Fatendum quidem est, prænotatas hodiernarum monetarum species non plane ad assem valori antiquarum illarum respondere, hujus tamen differentiæ ratio e positivis Legibus, Articulis quippe 24. 1547; 14. 1557; 19. 1618; 77. 1622; 35. 1625; 72. 1659 constat, quod nempe vicinarum Provinciarum monetæ non tam solidæ fuerint, adeoque grossi ac denarii ad ligam seu valorem Viennensem reduci debuerint. Kat. Hist. IX. 137. Han. Hist. Eccl. 96. 97. Sim. Num. 43., 58., 60., 61. Samb. Tyrn. Pfahl. Jus Geor. C. Numi Hung. 5.

Fertonalis, ad fertonem pertinens. Sup. An. Sc. I. 184: decima est *fertonalis* pro Episcopo.

Ferunca, æ, ferrea ansa; *záró vasrúd.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 370, Cristanus clausum adiens hostium elevando *feruncam* ipsum aperuit.

Fessenium, auctore Batty. est vox forestica notaretque sylvam, in qua damulæ pariunt, quod ex *foenatione fenemonth* et his similibus colligere licet. Ego contra puto in hac voce latere italicum *festino,* saltatio personata, qua occasione sub larvā vera effigies occultatur. Itaque puto legendum: *Festenium; álarczos játék, tancz.* Batty. Ger. 42. Invenies autem sic cæteros obumbratos, quemadmodum spectabile *Fessenium.*

Festa, æ, (Du C.) festum, sollennitas; *ünnepély.* It. festa. Luc. Regn. Dalm. 248. et ob Regis caroli victoriam Othonisque mariti Johannæ captivitatem magnam *festam* in Jadra factam subdit.

Festa immobilia, V. *Festa mobilia; állandó ünnepnapok.*

Festa Mobilia, *változó ünnepnapok.* Curios Misc. 423. *Festa* rursus alia sunt *Mobilia,* alia *immobilia. Immobilia* sunt, quæ certis anni diebus sunt affixa, licet in alios atque alios hebdomadæ dies incidant, qualia sunt Festa Sanctorum, Festum Nativitatis, Circumcisionis. *Festa mobilia* sunt, quæ, licet eundem hebdomadis diem constanter retineant, aliis tamen annis in alios anni et mensium dies incidunt vel anteriores vel posteriores.

Festa vendere, idem quod *Festivitates vendere.* Batty. Leg. T. II. 197. an. 1109.

Festalis, pro: *fiscalis,* ad fiscum pertinens; *fiskális* Szilády Tör. Magy. Eml. V. 411. Generoso Domino I. Kemeni ... universorum militum campestrium Generali ac *Decimarum festalium* (lege: *fiscalium)* in Transilvania Arendatori.

Festare, (Du C.) diem festum celebrare: *ünnepelni.* Prot. inq. 316: et promisi, si me sanaret, quod ... ieiunarem ... et *festarem* diem eius.

Festatio, pro: *infestatio; zaklatás.* Batty. Leg. I. 411: ut ... ab omni *festatione* tributi quiete viverent.

Festifragium, violatio dierum festorum; *ünnepmegszentségtelenítés.* Germ. Feiertagsbruch. Jogt. Eml. T. III. p. 449: Relatio domini circa commissum ... *festifragium* exhibita est ad sedriam releganda.

Festinate, festinanter; *sietve.* Cod. Dip. Brüss. IV. 181. tanto *festinatius* actorum negotia huc illucque transferri valeant.

Festine, cito, festinando: *hirtelen.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 290. mors ... *festine* tradat sepulture.

Festivalis, sollemnis, festus; *ünnepi.* Kov. Form. St. 37. nec non vestes suas *festivales* variis subductas in domo sua afferentes nobis detulerunt. Knauz. M. E. St. 1. 92., 65. Fej. 2., 100.

Festivare, (Du C.) diem festum agere; *ünnepelni.* Pel. Dom. Adv. c. 5. Ecclesia vero eos non *festivat.*

Festivatio, festis celebratis discipuli cautantes adibant fideles ecclesiæ, pro quo officio dona accipiebant. Brezny. 311. Leges-Schol, Schem. 30. Alumni in templo, funerum deductionibus, *festivationibus* et recordationibus, quas ut vocant, operam cantori fidelem præstanto.

Festivitas, (Du C.) Festum, festus dies; *ünnepnap.* Pray. Dext. D. Steph. p. 41. Viennæ itidem excusum, (sc. rituale) eam *festivitatem* sine Rubrica notet. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 153. Cf. Cod. Theod. 15., 6., 3.; Lampr. Alex. Sev. 63.

Festivitas nuptialis, sollemnia nuptiarum, sacrum nuptiale; *nász, lakodalmi ünnep.* Tör. Tár. 1889. p. 456.

Festivitates vendere, (Du C. false: diebus festis vendere) rectius: cum diebus festis simoniam, quæstum exercere; *az ünnep megtartásáért pénzt követelni.* Synod. Strigon. prior. Endlicher I. p. 355: Nullus *festivitates vendere* presumat. Decr. Colomanni Regis I. 2. cap. 43. an. 1099.

Festivus concionator, qui festis diebus pro concione dicit. Wagn.

Festum armorum, vel **reliquiarum,** dies instrumentorum, quibus Christus cruciabatur, memoriæ dedicatus: *a megfeszítési eszközök emlékünnepe.* Knauz. Kor. 253. (sæpe occurrit in antiquis missalibus.)

Festum Asinorum, (Du C.) V. s. *Festum stultorum.*

Festum Assumpcionis sancte Marie, V. *Festum Magnae Dominae.* Endl. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. nro 39: De sanctarum veneracione festivitatum ... *Festum assumpcionis Sancte Marie.*

Festum beati regis Ladizlai. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 28. an. 1257: in *festo beati regis Ladizlai* sicut sub bulla Aexandri pape quarti emanata pontificatus sui anno tertio continetur, habetur indulgencia unius anni et quadraginta dierum.

Festum decretale, Legis decreto constitutum festum; *törvényszabta ünnep.* Fej. Jur. Lib. 328. Georch. H. T. IV. 84. Kass. Ench. I. 119.

Festum Magnæ Dominæ, F. Beatæ Mariæ Virginis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 157. assumptio Beatissimæ virginis Mariæ, cuius Patrocinio Regnum Hungariæ hoc festo S. Stephanus Rex Hungariæ moriens dicavit et Leopoldus I. Imperator ac Hungariæ Rex, idem votum renovavit ob idque ab Hungaris *Magnae Dominae Festum* appellatur ac sub hoc titulo Patronæ Hungariæ, Aurei et moneta Hungarica in recognitionem perpetuæ submissionis insignitur.

Festum novem lectionum, (Du C.) inquo novem Lectiones dicuntur in Matutinis, cuiusmodi sunt maiora festa. End. p. 597. Synodus Budensis an. 1279: 63. precipimus ... quod nullus canonicus regularis diebus lune et mercurii carnes in refectorio comedat, nisi *festum novem* fuerit *lectionum.*

Festum Sancti Gerardi, *sz. Gellért ünnepe.* Endl. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. Nro. 39.

Festum Sancti Hainrici, *sz. Imre napja.* Endl. D. 332. Decr. S. Ladisl. an. 1092. Nro. 39.

Festum Sancti Stephani Regis, celebratur XIII. ante Kal. Septembres in Hungaria. Endl. 332. Decr. S. Ladisl. 1092. Nro. 39.

Festum Soleriorum, fors. festa dies calceamentariorum; *vargák ünnepnapja.* Teutsch. Schulord. I. 59. an. 1598: In *festo soleriorum,* qui erat tertia dies aprilis.

Festum stultorum. Not. rel. II. 127: Reliqui abusus consistebant 1. in *Festo stultorum,* quod Clerici in Germania et Gallia Sæc. 12-mo — 15-um celebrarunt Pontificantem

sibi constituentes, cui Missam celebranti adstiterunt. Sedes Canonicorum occuparunt reliqui in choro farcimina edendo, aut folia tundendo tiburcinabantur. 2. In *Festo asinorum*, quod celebrabatur in memoriam asini, quo Christus in Aegyptum fugiens fuit vectus. Asino exornato insidebat fœmina, infantem in ulnis habens, tum in ecclesiam ducebatur, asinus vero sub Credo et Gloria genuflectens optimo fœno fuit pastus. Hæc in concilio Basiliensi sublata sunt.

Festum tubæ, Ap. Du C. præter multas huius vocis significationes festum tubæ non occurrit: hoc festum proprium fuisse gentis Hungaricæ videtur; *a kürt ünnepe.* Marc. Chr. I. 2. Chr. Dubn. p. 6. in deserto loco ... cum *festum tube* colerent ... in paludes ... deduxerunt. M. Flor. Fontes. II. 104.

Fetans, gravidus, prægnans; *terhes.* Szék. Okl. I. 262: *oves fetantes.*

Fetismus, fetis in Guinea simulacra deorum vel res vi fascinandi præditas signif. inde: adoratio falsarum imaginum, deorum, Idololatria; *bálványimádás.* Kass. Jur. Civ. Lex. 25.

Fetissum, amuletum, præbia, remedia in collis puerorum; *bűékszer.* Nagy Hier.

Fetor, pro: fœtor; *büdösség.* Cod. Dip. arp. Cont. VI. 528. Cupientes igitur *fetorem* de Sanctuario Domini penitus amoveri.

Fetulentus, 3., pro: fætulentus: fastidium creans; *undorító.* Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. I. c. 4. Anima cum reprobis et *fetulentis* mundi reliquiis divisa hæc ab igne descendet.

Feuca, (deriv. a Slav. fajka, quod ex Germ. est ascitum) significat instrumentum ad hauriendum ore fumum aptum; *pipa.* Vern. Psych. 67. Sic e. gr. in tenebris sæpe num ignis in *feuca* contineatur vel extinctus sit, ignoramus.

Feudalis, is, vasallus, cliens; *hűbéres.* Fej. X. 4. 147.

Feudalismus, *hűbérség.* Vuch. Jur. Feud. 24. tunc iam dicendum veniet, *Feudalismum* non tantum orbi antiquo sed et medio et nostro æqua ratione cognitum.

Feudarie, ratione feudi; *hűbérileg.* Fej. VII. 303. quam (possessionem) nunc a cruciferis *feudarie* possidere demonstratur.

Feudarius, vasallus; *hűvéd, hűbérnök, alattvaló.* Vern. Phil. Mor. 392. V. s. v. Feudum.

Feudastrum, abortus feudi; *korcshűbér.* Vuch. Jur. Feud. 31. Dantur multa negotia iuris, quæ cum feudis aliquam similitudinem habere videntur, sed propterea feuda non sunt, verum negotia feudo vicina, vel potius *abortus feudorum, feudastra.* Huc pertinent 1. Romanorum Emphyteusis et Superficies II. Bona Libellaria Italorum, quibus nomen venit a libello seu scriptura ad contractum libellarium necessaria.

Feudatarius, i, idem ac *Feudarius* q. v. Vern. Phil. Mor. 392. Ceterum *feudatarius* seu *vasallus* obligatur iuramentum fidelitatis directo domino præstare. Máty. kir. lev. I. k. p. 385.

Feudatarius Montanisticus, F. Montanus, *bánya hűbéres.* Faber. Jur. Met 79. Per Collationem legitime factam, Mutungatarius, *Feudatarius Montanus,* Berg-Lehnmann, Berg-Lehnträger obiectum, quod mutungavit, *Feudum Montanum* Berg-Lehen efficitur.

Feudatio, actus in feudum dandi; *hűbérbe való adás.* Faber. Jur. Met. 51. Caput III. De *Feudatione* Montanistica. Ex notione Juris Regalis Mineralis consequitur: Reges Hungariæ de mineris et earum Cultura liberam habere disponendi facultatem, deque ea vel ipsos usum capere, vel eam in alios transferre posse.

Feudista, æ, iuris feudalis peritus; *hűbérjogtudós.* Vuch. Jur. Feud. 6. *Jurisprudentia feudalis* sensu obiectivo sumta est complexus obligationum, legum, iuriumque, quæ feuda concernunt; sensu obiectivo denotat scientiam practicam obligationum, legum, iuriumque ... Is vero, qui leges feudales non modo recte interpretari sed species etiam obvenientes iisdem rite adplicare norit, *iuris feudalis peritus, feudista* nuncupatur.

Feudum, Vuch. Jur. Feud. 1. De origine vocabuli *Feudum* inter Doctores non convenit. Aliqui a Germ. *fűden* derivant, quod est pasceri seu alere; unde et fodrum significat *Futter,* ut scilicet Vasallus se ac familiam ex feudo alat. Alii a fœdere, quod inire Dominus cum Vasallo in concessione feudi solebat. Alii a vocabulo Longobardico *feida,* quod hostilitatem et bellum significat, cui respondet. Germ. *Fehde, Fehdebrief;* nam ob belli necessitates feuda potissimum concessa. Alii a literis initialibus iuramenti fidelitatis ... derivant: Fidelis Ero Ubique Domino Vero Meo. Alii quod descendat a prisca Germanorum voce Fee, quæ vox non tantum pecus sed alia quoque bona denotabat et voce *Ode,* quod possessionem seu proprietatem denotat; veteres interpretes feodum scribebant. Compilator Juris Feudalis Long. derivat a *fide* II. F. 3. in fin. *feudum* a fide vel fidelitate dictum; quia fides omni feudo inest: quæ derivatio maxime probabilis esse videtur. Vuch. Jur. Feud. 2. Germanis *feudum* dicitur Lehen, a verbo leihen, lehnen, quod est utendum fruendum aliquid alteri concedere. Ceterum *τὸ feudum* ante seculum X. in Diplomatibus non occurrit; frequentior eius usurpatio reperitur tam in Diplomatibus quam scriptoribus seculi XI. Qui etymologiam vocis feudum fusius deductam legere cupit, consulat: Buri, Erläuterung des in Deutschland üblichen Lehenrechtes, S. 36. Vom Ursprunge und ersten Gebrauche des Wortes «feudum» in Zepernick Samml. auserlesener Abhandl. aus dem Lehenr. Vuch. Jur. Feud. 90. a momento igitur factæ investituræ promittens seu collator obiecti feudalis fit dominus, acceptans vasallus et obiectum sub nexu feudali collatum efficitur *feudum.* Vern. Phil. Mor. 392. *Feudum* vario intelligitur sensu: nam *feudi* nomine venit iam contractus, vi cuius, qui rei suæ immobilis dominium utile, retento dominio directo sub onere fidelitatis in præstandis variis obsequiis exhibendæ alteri concedit; jam ipsum dominium utile; jam res accepta seu *bonum feudale.* Porro Is qui feudum concedit, *dominus directus, infeudans, infeudator* (hű szolgálatért függedelmességgel járó jószágot ajándékozó, Lehnherr) is qui feudum accipit *vasallus, feudarius* (Lehenmann) appellatur.

2. **Feudum,** mensura monticolarum; *bányamérték.* Jurie v. Jur. Met. 84. Funiculus Montanisticus (Berg-Lehen, Berg-Schnur) vocatur etiam *Corda, zona montanistica.* item *Feudum,* estque mensura monticolis solum propria, 7 orgyas montanas complectens; orgya vero montana dividitur in 6 pedes Schemnicienses.

Feudum acquirere, *hűbért megszerezni* Vuch. Jur. Feud. 37. *Feudum acquirere* denotat constitutum ab altero feudum acceptare.

Feudum advocatiæ, *ügyvédleti hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 54. *Feudum Advocatiae Vogteylehen* seu ius protegendi res aut personas determinati loci aut districtus contra quosvis insultus et iniurias. Cui id ius incumbit *Advocatus, Vogt* dicitur. Vigente temporibus ævi medii iure fortioris nihil naturalius fuit quam sibi prospicere de advocatis, qui defensioni rerum iuriumque intenti essent, inde tot species feudorum advocatiæ et advocatorum ita occurrunt: *Advocati Ecclesiarum,* Kirchenvogte, *Advocati Civitatum,* Stadtvogte, immo integri districtus, territoria suos habebant advocatos, Landvogte.

Feudum ædificii, *házhűbér.* Vuch. Jur. Feud. 61. Obiectum feudi potest etiam esse ædificium, inde oritur *feudum aedificii,* Hauslehen. Eius species sunt 1. *feudum aedificii* in specie, quo ædificium habitationi aut aliis usibus œconomicis destinatum in feudum constituitur. II. *Feudum Castri,* Burg- vel Schloslehen, quo castrum in feudum conceditur.

Feudum alienabile; *elidegeníthető hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 183. Quæcunque iure feudali circa alienationem feudi definita habentur ad naturalia feudi pertinent, ac proinde mutari et tolli possunt, tum in ipsa feudi constitutione, tum ex iure particulari curiæ feudalis. Oritur inde *feudum alienabile,* quod absque speciali domini consensu in extraneum alienari potest.

Feudum altaragii, *oltárszolgálati hűbér.* V. *Altaragium.*

Feudum Ambactæ, *szolgálati hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 175. Inter feuda conditionata ratione quorum servitia militaria non præstantur, occurrunt I. *Feuda Ambactae,* Ambachtlehen, a Germanico Ambacht, Amt, officium, Longobardis feuda Gastaldiæ.

Feudum annuæ præstationis, V. *Feudum Censuum.*

Feudum antiquum, *régi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 119. *Novum feudum, Neulehen,* est, quod a vasallo primum acquisitum est. *Antiquum* est *feudum, Altlehen,* quod olim constitutum vi successionis feudalis in successores feudales devolutum est.

Feudum aperibile, *Feudum aperturae.* Vuch. Jur. Feud. 62. Feudum aperturæ dicitur etiam *Feudum aperibile, receptabile.* In chartis Germanicis occurrunt formulæ ufgebige Häuser, zu offnen Häusern machen.

Feudum Aperturæ, *befogadó hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 61. Huc (feuda ædificii) refertur *feudum aperturae,* Oefnungslehen, quando castrum tenetur sub conditione, ut domino directo semper pateat, si ipse eo se recipere aut præsidium velit imponere ita tamen, ut vassallus ex eo excedere illudque domino reddere haud teneatur.

Feudum Bursale, V. *Feudum de Camera.*

Feudum bursarium, V. s. v. *Feudum equestre.*

Feudum bursaticum, V. s. v. *Feudum Culinare; erszényes hűbér.*

Feudum de Camera, *kamara v. erszényes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 57. Eorum Feudorum Censuum species sunt I. feudum de Cavena... II. *feudum de Camera* vel *feudum bursale,* Kammer- oder Beutellehen, seu ius determinatam quantitatem redituum ex Camera domini certo anni tempore percipiendi et exigendi.

Feudum Castri, V. *Feudum Aedificii; várhűbér.*

Feudum castri in specie. Vuch. Jur. Feud. 61. Si feudum ad defensionem castri publici constitutum sit, *feudum castri in specie,* Festungslehen, audit.

Feudum de Cavena, *pincze hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 57. Obiectum horum feudorum (Censuum) est ipsum ius annue aliquid percipiendi non autem res, quæ percipitur. Eorum species sunt I. *feudum de Cavena.* Kellerlehen, seu ius certam portionem vini vel cibi ex cella vel penu domini percipiendi.

Feudum Censuale, *jövedelmi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 58. Eorum (feudorum casuum) species sunt... V. *feuda censualia,* quorum possessores pro constituto in bono immobili feudo, annuum censum præstant.

Feudum Censuum, *évi jövedelmi hűbér.* Ger. Gültenlehen. Vuch. Jur. Fed. 57. Sunt et aliæ nonnullæ feudorum species, quæ a singularibus præstationibus nomen acceperunt, quo referuntur sic dicta *feuda censuum* seu *annuae praestationis,* Rentenlehen, seu *ius determinatos* reditus e re immobili singulis annis percipiendi.

Feudum clypeare, *Feudum nobile q. v.*

Feudum clypeum, *(paizs hűbér) lovagi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 127. Condescendentia a primo acquirente demonstratur per documenta publica et privata, literas investituræ, reversales, matriculas feudales, tabulas genealogicas etc. Verum ad probandam condescendentiam iure communi non sufficit sola probatio eiusdem nominis, clypei, et insignium, hæc enim saltem demonstrant, quod quis ad certam familiam referatur, sed non probant adhuc, quod primo acquirente originem ducat, potuit enim quis de familia feudum acquirere exclusis familiæ membris, cui itaque titulo hi ius suum succedendi superstruent? excepto si feudum aut toti familiæ aut ad eundem clypeum et insigne fuisset collatum quæ feuda dicuntur *feuda clypea,* Schildlehen, *feuda Gentilitia,* Geschlechtslehen.

Feudum conditionatum, *szerződési-hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 175. Increscente feudorum usu totque ministeriis in feuda conversis, nata sunt servitia non militaria *conventionalia,* ipsaque feuda, *feuda conditionata,* bedingte, bedungene Lehen, a Germanico dingen, pacisci dicta.

Feudum Constituens, *hűbéralapító.* Vuch. Jur. Feud. 27. Feudum constitui dicitur, si dominium utile certæ rei alteri sub nexu feudali conceditur, seu si feudo sua detur existentia. Qui id proprio iure agit, dicitur *feudum constituens.*

Feudum Culinare, *konyha hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 58. Eorum (Feudorum Censuum) species sunt... VI. *feudum culinare,* Kuchellehen, quo vasallo ius tribuitur e determinatis bonis censum in diversis victualibus percipiendi. Vuch. Jud. Feud. 176. Solent etiam feuda constitui sub lege certas præstationes vel singulis annis vel in casibus determinatis domino solvendi, inde non desunt exempla, vasallos servitiorum loco ad præstandum domino iter facienti hospitium et annonam, quod Albergaria, Azung, Corredum, Procuratio dicitur, ad cibum potumque certis temporibus eidem exhibendum, ad solvendum annuum censum pecuniamve in sacco offerendam, ad sistendum equum feudalem obstrictos esse, unde *feuda procurationis, culinaria, censualia, bursatica* similiaque ortum trahunt.

Feudum in curte et extra curtem, *a kurián belül és a kurián kivül való hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 63. Situ differunt *feuda in curte* et *extra curtem,* quæ divisio ex antiqua ratione *curiae* sive *curtis* appellationem traxit. Curtis vero notat curiam s. Prætorium cum area, ædificiis, villa et fundis eo pertinentibus. *Feudum* itaque in *Curte* erat, quum Dominus partem prædii ad Curtem spectantis in Feudum largiretur. *Feudum extra curtem,* quod extra ambitum eius, licet sub districtu sive Jurisdictione Domini esset.

Feudum datum, *adott hűbér.* **oblatum,** *ajánlott hűbér.* **mixtum,** *vegyes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 62. *Datum Feudum,* gegebenes Lehen, quod constituitur in re, quæ antea solius erat concedentis, *oblatum,* aufgetragenes Lehen, quod constituitur in re novi vasalli propria, seu dum res mea mihi in feudum datur, et ego eandem quasi feudi nomine acceperim, ab altero recognosco. Sed poterit et ita constitui, ut dominus directus non solum rem ipsi oblatam, sed insuper etiam adeoque plus quam ipsi fuerat oblatum, sed sub nexu fidelitatis in alterum transferat et oritur *feudum mixtum.*

Feudum Decimarum, *dézsma hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 55. *Feudum Decimarum* illud audit, quo ius decimandi per certum districtum vel certa prædia conceditur. Ante Concilium Lateranense III. a 1179. nemo dubitavit decimas tam seculares quam ecclesiasticas in feudum constitui posse.

Feudum Ecclesiasticum, *egyházi hűbér.* **Seculare,** *világi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 45. Si respectus habeatur obiecti *feuda* vel *Ecclesiastica* sunt, quæ in re ecclesiastica vel *Secularia,* quæ in re seculari constituuntur.

Feudum emptitium, *adásvevési hűbér.* V. s. *Feudum gratiae.*

Feudum emptum, *pénzzel szerzett hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 63. Si vero quis feudum a vasallo cum Domini consensu emit, *feudum* erit *emtum,* gekauftes lehen.

Feudum Equestre, *lovag hűbér, leventei hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 170. Servitia a vasallis dominis præstita regulariter erant militaria, quæ vel in expeditione bellica armis et equis vel in defensione alicuius castri consistebant, inde illa servitiorum militarium in equestria et castrensia divisio, indeque origo distinctionis inter *Feuda Equestria,* Ritterlehen, quorum intuitu servitia equestria et *feuda Castrensia,* Burglehen, quorum intuitu servitia castrensia præstantur. Vern: Phil. Mor. 392. Feudorum dein variæ sunt species quarum præcipuas indicasse sufficiat e. g. *feuda equestria* (leventei és erszényi, Ritter- und Beutellehen) nova et antiqua, hæreditaria aut ex pacto et providentia maiorum acquisita; mascula vel fœminea.

Feudum ex pacto et providentia maiorum, *őseredeti hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 118. Successioni feudali quemadmodum naturæ feudorum tam per legem investituræ quam per aliam dispositionem specialem legitimam aliquid addi et detrahi eaque inter eos, qui a primo acquirente originem ducunt, immutari potest in successionem hæreditariam legitimam. Oritur inde illa feudorum distinctio in *feuda ex pacto* et *providentia maiorum,* Stammlehen.

Feudum femininum ex pacto, *női hűbér* (szerződés v. szabadalom szerint). Vuch. Jur. Feud. 115. Dispescuntur communiter a Feudistis in *feuda feminina ex pacto* vel *privilegio,* in quibus feminæ aut vi pacti aut privilegii succedunt et in *feuda feminina propria, feuda feminina per se* talia, hoc est vi legis, *Kunkellehen,* quorum acquisitrix fuit femina.

Feudum femininum promiscuum, *vegyes, közös női hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 116. aut I. feminæ indiscriminatim succedunt cum masculis habita solum ratione proximitatis gradus, nominantur *feuda feminina promiscua, feuda promiscuae successionis* seu *communia,* gemein, durchgehend Lehen, quod feminis ius æquale succedendi cum masculis sit, aut II. feminæ in subsidium tantum vocantur, si nulli supersint masculi, in prima investitura comprehensi, *feuda feminina successiva, subsidiaria* successive, Weiberlehen.

Feudum femininum proprium, V. *Feudum femininum ex pacto; női hűbér* (törvény szerint).

Feudum femininum subsidiarium, V. *Feudum femininum promiscuum; helyettesítő női hűbér.*

Feudum femininum successivum, V. *Feudum femininum promiscuum.*

Feudum fiduciarium, *hitbizományi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 56. A feudo pignoratitio probe secernendum venit 1. feudum oppignoratum... II. *feudum fiduciarium, wiedergebliches Lehen,* quod ita conceditur, ut idem domino repetenti aut certo tempore aut quandocunque ei placuerit seu gratis seu pro certa pecuniæ summa aliave re.... restituatur.

Feudum francum, *szabad hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 177. Etsi præstatio servitiorum naturalibus proprietatibus feudi adnumeretur, nihil tamen vetat, feudum et ea ratione constitui posse, ne vasallus ad præstanda servitia feudalia obligatus sit, inde orta sunt *feuda franca* seu *honorata, Freye Ehrenlehen,* seu feuda a præstatione servitiorum vi specialis tituli immunia.

Feudum Gastaldiæ, V. *Feudum Ambactae.*

Feudum gentilitium, V. s. *Feudum clypeum; nemzetségi hűbér.*

Feudum gratiæ, *kegyes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 63. Singularis feudi dati species est *feudum gratiae,* Gnadenlehen, quod scilicet inferiori a superiore mera ex gratia conceditur. Quod si vero titulo oneroso, uti emtione, venditione a Domino in vasallum transferatur, oritur *feudum emptitium,* Kauflehen.

Feudum habitationis, *lakhatási hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 60. *Feudum habitationis,* Wohnungslehen, est quod constituitur in iure habitandi in ædibus domini. Feudum hoc est personale et ex natura servitutis personalis diiudicandum venit, nec ad hæredes transit.

Feudum hæreditarium, *örökletes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 118. Oritur inde illa feudorum distinctio in feuda ex pacto et providentia majorum, Stammlehen, in quibus obtinet successio feudalis et *feuda haereditaria,* in quibus constituta est successio secundum leges iuris allodialis seu successio hereditaria legitima inter hos, qui a primo acquirente descendunt.

Feudum hæreditarium merum, *tisztán örökletes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 118. Feudum hæreditarium aut ita comparatum esse potest, ut successio tam intuitu modi succedendi quam personarum succedentium ex toto regulis successionis allodialis accomodata sit, et tunc oritur *feudum haereditarium merum, mere, absolute haereditarium;* aut ita comparatum esse potest, ut successio allodialis saltem in nonnullis obtineat, *feudum* erit *haereditarium* mixtum.

Feudum hæreditarium mixtum, V. *Feudum haereditarium merum; örökletes vegyes hűbér.*

Feudum honoratum, *Feudum francum* ; *tiszteletbeli hűbér.*

Feudum ignobile, V. *Feudum nobile ; nem nemes hűbér.*

Feudum informe, *természetellenes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 103. Ceterum *feudum* præscriptione constitutum, vulgo *informe,* unförmliches Lehen, unnatürliches Lehen audit, quod investitura feudis regulariter formam dans deficiat, propterea tamen eiusmodi feudum, impropriis accensendum non est.

Feudum Jurisdictionis, *törvényszolgáltatási hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 51. Inter regalia, quæ in feudum dantur, occurrit frequentissime iuris dictio, inde *feuda iurisdictionis. Feudum iurisdictionis* est potestas iudiciaria, a domino directo sub lege fidelitatis alicui concessa. In antiquis chartis venit sub appellatione *comiciae* vel *Advocatiae,* Vogtey, Landgericht.

Feudum Keminatæ, *magánvár megőrzésére szolgáló hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 61. Si feudum ad defensionem Castri Publici constitutum sit, feudum Castri in specie, Festungslehen, audit, si vero in Castro privato, privatæ defensionis causa, *feudum Keminatae* vulgo *Kemnad* dicitur.

Feudum Landsassiacum, (a germ. landsässig); *sajátbirtoki hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 162. Obsequium hoc feudale est singulare neque subiectionem in se involvit : quamquam vasallus alio titulo simul possit esse subditus domini sui et quidem vel ratione personæ vel ratione bonorum feudalium superioritati territoriali obnoxiorum : cuiusmodi *feuda Landsassiaca* vocantur.

Feudum ligium, *egynek lekötött, hűkötelékes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 173. Feuda talia, intuitu quorum vasallus contra omnes servire tenetur, dicuntur *feuda ligia,* Vasallus vero *ligius* vel *homo absolutus,* vulgo Ledigh Mann, veluti domino absolute et unice obstrictus.

Feudum militare, V. *Feudum nobile ; lovag hűbér.*

Feudum montanisticum, *bánya hűbér.* Juriev Jur. Met. 88. Collatione montanistica legitime peracta, obiectum mutungatum abit in *Feudum montanisticum* (Berg-Lehen) et Mutungans fit *Feudatarius montanisticus* (Berg-Lehen Mann).

Feudum nobile, *nemesi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 74. *Feudum nobile* seu *militare* vel *clypeare* dicebatur olim, quod viro militari sub obligatione agendæ militiæ datum est ; hodie denotat tale feudum, cui iura nobilitatis realia adnexa sunt, Germanis Ritterlehen, Frey-Schildlehen, Edellehen, Adeliches Lehen, illa vero feuda, quibuscum iura realia nobilitatis nexa non sunt, dicuntur *feuda ignobilia,* Unadeliche Lehen.

Feudum novum, V. s. *Feudum antiquum ; új hűbér.*

Feudum Officii, *tisztségi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 52. *Feudum Officii,* Amtslehen, illud audit, quo generatim officium infeudatur. Quodsi autem res cum immediata obligatione officium publicum adimplendi copulatum sit, dicitur *Feudum Ambactae,* Ambachtslehen, Longobardis *Feudum Gastaldiae.*

Feudum officii palatinum seu aulicum, *udvartiszti hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 53. Jam temporibus Regum Merovingicorum et Carolingicorum, prodita sunt *feuda officii palatina* seu *aulica* dicta, quæ a ministerio, quod cum iis copulatum erat, diversa sortiebantur nomina.

Feudum oppignoratum, *zálogba adott hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 56. A feudo pignoratitio probe secernendum venit I. *feudum oppignoratum,* verpfändetes Lehen, quod constituit vasallus creditori in securitatem debiti, illud enim constituit dominus.

Feudum palatinum vel **palatii,** *udvari hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 176. In hunc censum veniunt II. *feuda palatina* vel *palatii,* Hof-Lehen, quorum intuitu determinata ministeria aulica debentur, distincta a *feudo officii,* in his ipsum officium datur, in illis datur bonum in feudum sub lege officium exhibendi.

Feudum Patronatus, *kegyúri hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 54. *Feudum Patronatus* seu ius providendi Ecclesias personis aptis ad ministerium sacrum. *Jus Patronatus,* quum nil sacri in se continet, in feudum dari potest et quidem ab illo, qui illud possidet et qui de illo disponere potest, aut ab eo, qui possidet ius, in quo ius patronatus contentum est v. g. Episcopus.

Feudum pecuniarum, *pénzbeli hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 59. *Feudum pecuniarum,* Geldlehen, illud audit, quod constituitur in sorte pecuniaria seu Capitali seu in iure annuos reditus ex ea percipiendi.

Feudum pignoratitium, *zálogi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 56. Pertinet huc porro *feudum pignoratitium,* quo nomine venit pignus infeudatum, cuius scilicet dominium utile maioris securitatis causa per investituram in creditorem transfertur.

Feudum pœnæ, *büntetésbeli hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 63. Datur et *Feudum poenae,* quod alicui in re sua allodiali ita constituitur, ut in illa utile duntaxat retineat dominium, altera autem dominii parte propter delictum ab ipso admissum pœnæ loco excidat.

Feudum Postarum, *póstahűbér.* Vuch. Jur. Feud. 53. Nec hinc alienum est *feudum postarum,* quo nomine venit officium magistri postarum, certo in districtu, certave in regione exercendum alicui in feudum concessum.

Feudum privatum *magán hűbér.* **publicum,** *országos hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 4. Feuda generatim sumta vel publica sunt vel privata. *Publicum* est *feudum,* cuius dominium directum est penes rempublicam, eiusque imperantem ; *privatum,* cuius dominium directum est alicuius privati sive is sit persona singularis sive moralis, veluti Universitas.

Feudum procurationis, V. s. v. *Feudum culinare; ellátási hűbér.*

Feudum promiscuæ successionis, V. *Feudum femininum promiscuum.*

Feudum proprium, *teljes hűbér.* **improprium,** *nem teljes hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 34. *Proprium* est *feudum,* cui insunt omnia naturalia feudi, *Improprium,* cui naturalia omnia non insunt, sed eorum quid immutatum est.

Feudum receptabile, V. *Feudum aperibile.*

Feudum rectum, idem quod *feudum proprium.* Vuch. Jur. Feud. 35. Ceterum quod nos hodie feudum proprium dicere solemus, id antiquiores iuris feudalis interpretes *feudum rectum* appellabant.

Feudum reddibile, *átadásra kötelező hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 61. Ab eo (Feudo aperturæ) differt *feudum reddibile,* quippe cuius castrum reddi debet domino (bellum fortasse gerenti aut aliam ob causam illo opus habenti) qui inde cum tota familia sua excedere tenetur, ita tamen, ut ipsi deinde restituatur.

Feudum refutare, renunciare feudo ; *elutasítani a hűbért.* Vuch. Jur. Feud. 167. Leges feudales indulgent vasallo *feudum refutare,* Lehen heimsagen, Lehen aufzulassen, antiquis, *quietum clamare,* quitscheldèn id est resignare eove se abdicare.

Feudum Regaliarum, *királyi haszonvételi hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 48. Illa feuda, quorum obiectum est regale seu maius seu minus *feuda regaliarum,* Hoheits vel Regalienlehen, audiunt.

Feudum singulare, *egyesek hűbére.* **pluribus, simul collatum,** *együttesek hűbére.* V. s. v. *Investitura singularis.*

Feudum Soldatæ, *szabad akaratból teljesített fizetésbeli hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 57. Eorum (feudorum censuum) species sunt I. Feudum de Cavena . . . II. feudum de Camera . . . III. *Feudum Soldatae,* Soldlehen, seu gratuita præstatio annua facta vasallo, quin ab hæredibus domini præstari aut ab hæredibus vasalli exigi potuerit.

Feudum temporaneum, *időleges hűbér.* **perpetuum,** *örökös hűbér.* V. s. v. *Investitura temporanea.*

Feudum transmissione femininum, *a nőre átruházott férfit illető hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 116. aut III. feudum ita est collatum feminæ, ut tantum eius descendentes masculi ad successionem vocentur, dicitur *feudum transmissione femininum,*

Weiberlehen in der Übertragung, ein weibliches Erb-Mann Lehen.

Feudum venationis, *vadászati hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 51. *Feudum venationis,* Jagdlehen, dicitur, quando vasallus vi investituræ iure certo in districtu feras vel omnes vel certi generis vel simpliciter vel modo definito, suas faciendi gaudet.

Fewlo, primipilus apud Siculos, alias Loffew. Szék. Okl. II. 80.

Ffassangum, bacchanalia; *farsang.* Germ. Fasching. Quel. Sieb. I. 86. an. 1480.

Fficofanta, (secus: ficofanca, ficoceanta), ficus; *fügefa.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffumus terræ, Fumaria officinalis; *földi füst fű.* Ger. Acker-Feldraute, Erdrauch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffurtipla, pro: furcipla, furcipula (Dief.) rima, caverna; *verem.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ffussarius, (Du C. fusarius) sanguinaria arbor (Dief. spilbanm) fors. prunum cereum. (Plin.); *sárga szilva.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Fiala, æ, lagena (Du C. 2.); *palaczk.* It. fiala. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 378. an. 1278. duabus *fialis* vini.

Fiasco, onis, V. *Flasca; flaskó, palaczk.* It. fiasco. Thök. Diar. II. 378. Duo *fiascones pulverei* ex puro auro ponderantes 270. coronas auri fl. 600. p. 379.

Fibra, æ, venarum fibra; *hasadék.* Ger. Kluft. Besztb. Levt. Cf. Plin. 33. præf §. 1.

Fibrilla, dim. a fibra; *rostocska.* Ger. Faserchen. F. Balass. Casul. Stephan. App. Odores sunt effluvia ... quæ sub actu inspirationis narium cavernas subeuntis harum *fibrillas* nerveas vario modo impellunt.

Fibrillula, æ, dim. a fibra V. *fibrilla.* Vern. Met. II. 189. qui longe aliud quid sunt (soni) quam tremuli motus aëris et leves concussiones nervorum acusticorum, per omnem labyrinthum se se suis *fibrillulis* expandentium.

Fibrosus, 3., (Du C.) fibrarum plenus; *rostos.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 92.

Fibula, firmamentum (Cf. Du C.); *égi bolthajtás.* Batty. Ger. 161. Iterum vero dum imperavit majoris *fibula* elementi cœlum pluviam dedit. Nota Batty. *Fibula hoc loco firmamentum, quod continet aquas superiores; fibula enim Graece ligamen, firmamentum autem ligat quodammodo aquas, quae sunt supra firmamentum, dum eas continet.* (Fors. legendum *tubula,* quod convenit *tubae nimborum,* elocutioni a Claud. Gigant. 60. adhibitae et respondet hung. elocutioni: *csöstül omlik az eső)*

Fibularius, artifex ærarius; *sárgarézműves.* Germ. Gürtler. Vect. Gen. Us. *Fibulariorum opera.* Gürtlerwaaren.

Fichus, i, theca, capsula V. *Fictium; szekrényke, fiókláda.* Fej. T. XI. V. Un. 440. lego et relinquo scyphos argenteos in uno *ficho.*

Ficivorus, 3., ficus edens; *füge evő.* Otia Bachm. 588: Compellebantur tamen Esopici *fici-vori* ad restitutionem iniuste occupatorum.

Ficko, onis: puer; *ficzkó.* P. Lad. Thur. Hung. cum suis Regibus I. 189. Erant Elisabethæ ab obsequis Joannes quidam, quem a puero eduxerat, *Fickonem*que (puerulum denotat) adpellabat, quod nomen etiam annis maturo adhæsit.

Fico, onis, (Du C.) genus calceamenti Monachorum vel forte rusticorum; *fapapucs, kalangya.* Nagy Hier.

Fictium, (fors ab Hung. *fiók,* quod arcam, vel cistulam significat. Wagner); *fiók.* An. Sc. I. 128. an. 1330: duodecim scyphos argenteos in uno *fictio.* Kat. Hist. VIII. 623.

Fictive, ficte; *tettetett.* Magy. Tör. Tár. VI. 49. *fictive* simulative. Verancs. III. 106.

Fictum, (Du C.) fictio, simulatio; *tettetés.* Knauz M. E. Str. I. 250. Bethl. G. Lev. 270.

Fidantia, fides; *biztosítás.* It. fidánza. Cod. Dip. Arp. Cont. XII. 280. omnibus personis ... damus parabolam et plenam *fidantiam* veniendi cum habere et personis in nostrum Civitatem et Districtum.

Fidedignitates, personæ credibiles; *hiteles emberek.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 63: *Fidedignitates* vocantur Personæ ex Capitulis et Conventibus ad expeditiones juridicas exmissæ. Decret. Sigismundi Regis an. 1435.

Fidedignus, 3., (nonnunquam divisim scriptum) fide dignus, cui auctoritas publica est; *szavahihető, hiteles, megbizható.* Cf. ap. Du C. *fidedigni:* testes (plur. tantum), ἀξιόπιστοι. Tales homines, quorum fides admittitur; Szirm. p. 188. testis fidedignus: *hiteles tanú.* H. M. Sz. p. 29. fidedignitas: *hitelesség.* Cod. Zi. V. III. p. 23., 24. quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio *fidedignum* et passim.

Fidefragium, (Du C.) periurium; *hitszegés.* Arch. Rák. II. oszt. III. 196. Rák. Ön. p. 339. I. 1—2.

Fidefragus, 1. (Du C.) qui frangit fidem, 2. desertor religionis; *1. ludas, hitszegő, 2. hitehagyott.* 1. Werbőczi 342. Unde justo Dei et humano iudicio, quilibet *fidefragus* et periurus (quem nos communi vocabulo Aucarium c.) hoc est *Ludas* appellamus acriter est puniendus. 2. Pel. Pom. In Nat. Dom. s. IV. c. 8. Monm. Comit. Trans. I. 325.

Fideicommissarius, (Du C.) testamenti executor; *hitbizományos, örök hagyományos.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 395. Usus fructus pro tempore possessorii, Dominus est *Fideicommissarius,* ut reditus percipere, de iis disponere donare ac etiam in Arendam dare possit. Georch. Ért. 168. hogy az örök hagyományos *(fideicommissarius, majoresco, senior)* magának a jószágnak nem tulajdonosa, hanem csak hasznát veheti holta napjáig, tartozván azt, az utánna következendő örökhagyományos számára annak egész mivoltában megtartani.

Fideicommissum, (Du C. Testamentum fide sua assertum); *hitre bizott jószág, örök hagyomány.* Georch. H. T. III. 51. II. 299. Cher. Jus. Eccl. II. 224. Qui tali ratione condidit Testamentum, *fideicommittens;* hæres institutus, qui nempe debuit hæreditatem restituere, *haeres fiduciarius;* ille, cui hæreditas fuit restituenda (tradenda) *fideicommissarius,* denique hæreditas ipsa *fideicommissum* dicebatur.

Fideicommittens, V. *Fideicommissum; hagyományozó, hitre bizó.*

Fidei depositarius, qui curam gerit rerum ad fidem pertinentium; *a vallás letéteményezője.* Olt. Act. Syn. 35. summis Pastoribus gregi pie sollicitequc advigilantibus *SS. fidei depositariis* perpetua felicitas prosperrimus ad sedes suas reditus.

Fideiubuerit, pro: fideiusserit. Fjp. Szám. p. 264. an. 1428. An. Sc. I. 52. an. 1433.

Fidejussio cambiaria, cautio ex syngrapha; *váltóbeli kezesség.* Art D. 1840. p. 62.

Fideiussionales, literæ ad sponsionem pertinentes; *kezes, jótálló levél.* Kass. Jur. Civ. II. 175. Stylus *Fideiussionalium* si Obligatorialibus non subinserantur. Arch. Rák. I. 4.

Fideiussor, Cavens (Du C.); *jól álló, kezes.* Kass. Jur. Civ. II. 174. De *Fideiussibus* et Cautionibus. Debitor sufficienti hypotheca et securitate quoad contractum et contrahendum debitum haud provisus cogitur sæpe erga desiderium Creditoris talem pro vade requirere, apud quem sufficiens pro depurando onere contracto vel contrahendo subversatur securitas et qui onus repersolutionis Debiti ad casum defectus Fundi apud principalem Debitorem subversantis seu, si ille solvendo non esset, in se assumit. Persona talis Jure nostro *Fideiussor* vel cavens compellatur. Kövy El. 451. Qui debitoris obligationem in se assumit, in dubio, est *fideiussor* et debitor accessorius, non vero *expromissor,* cuius obligatio prioris obligationem tollit, nisi per creditorem semet obligandi incapax per errorem esset acceptatus. Cf. Justin. Instit. 3., 20. Dig. 27., 7; 46., 1.; Cod. Justin. 5., 57; 8., 41. Gaj. Instit. 3., 115.

Fidejussores, (Du C.) patrini, sponsores; *keresztszülők.* Kon. Egyh. 447.

Fideiussoria, Fideiussio, vadimonium; *kezesség, jótállás.* Cod. Dip. Com. de Sztára Vol. II. 411. Relatum, quod Nicolaus ... *fideiussoriam* cum centum et sexaginta florenis auri redemisset.

Fideiussoriæ, (sc. litteræ) V. *Fideiussionales.* Kov. Form. St. CXI. *Fideiussoriae* p. 105.

Fideiussorius, 3., ad vadimonium, sponsionem pertinens. Magy. Tör. Tár. IX. 158. se *fideiussoria* cautione obligaverint. Instr. Pac. Præf.: *fideiussoria* opera (vulgo Guarantia). Cf. African. Dig. 46., 3., 38. fin.

Fideivinculum, fides data; *hitadat, hitadás.* Schläg. 249.

Fidelia, æ, fides; *becsületesség.* Art. Diæt. Pos. 137. comperta Revisibilitate eiusdem una eademque *Fidelia* eandem causam secundum Deum et eius iustitiam decidere ac reali executioni quoque mancipare possint et debeant.

1. **Fidelis,** (Du C.) Christianus, Sacrorum communione nobis coniunctus; *hiv, hivő.* Wagn.

2. **Fidelis,** V. *Antrustio. Vasallus.* (Du C. 2.)

3. **Fidelis,** hilaris, solutus; *vig.* Germ. fidel, lustig. Jókai Pol. Div. III. 161. *fidelis* cimbora.

Fidelitas feudalis, *hűbéri hűség.* Vuch. Jur. Feud. 3. Feudum constituitur sub obligatione præstandæ determinatæ et specialis fidelitatis. Fidelitas generatim accepta denotat implementum omnium officiorum, quibus quis erga alium obstrictus est. Si obligatio præstandæ fidelitatis in *contractu feudali* fundetur, oritur *fidelitas feudalis,* quæ feudi

ratione cum a domino directo, tum a Vasallo secundum leges feudales et contractum feudalem præstanda est. Est ea duplex Vasalli utpote et domini, prior consistit in implemento omnium officiorum, quæ speciatim domino directo a vasallo debentur, diciturque *Fidelitas Vasalli, Vasallitica;* posterior in se involvit specialia officia, quibus dominus qua talis Vasallo stringitur auditque *Fidelitas domini* Protectio.

Fidelitas personalis, *személyes hűség.* Vuch. Jur. Feud. 4. *Fidelitas*, qua Vasallus Domino obstringitur, est *fidelitas specialis,* quum oriatur e speciali pacto, vi cuius Vasallus se obligat ad fidelitatem domino exhibendam, estque simul *realis*, quia ratione bonorum debetur; non vero *personalis*, quæ nulla habita ratione bonorum debetur.

Fidelitas specialis, *különös hűség.*

Fidelitas realis, *vagyonbeli hűség.*

Fidelitas Vestra, titulus honorarius. Tör. Tár. 1886. p. 28.

Fidelitatis protectio, *a hűség védelme.* Vuch. Jur. Feud. 163. *Fidelitatis protectio*, Schutztreue, est complexus officiorum, quæ domino intuitu nexus feudalis erga vasallum implenda incumbunt.

Fidem accipere, christiana sacra suscipere; *hitet felvenni.* S. de Kz. Chr. A. 1., 1.

1. **Fides,** conscientia; *lelkiismeret.* Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093: post varias exceptiones, replicationes Relligionis suæ *fide* interrogatus.

2. **Fides,** religio, cultus; *vallás, hit.* S. de Kz. Chr. II. 2., 1. A. 1., 1. *fides* catholica.

Fidia, æ, cassis; *sisak.* Schläg. 574.

1. **Fidicula,** æ, parvæ fides (Du C. al. s.); *kis hegedű.* Arch. Rák. VIII. 346. *Fidiculae* cum suo futerali. Cf. Cic. N. D. 2., 3., 22.

2. **Fidicula,** æ, (Du C.) ex ligno fabricatæ compedes, quæ malefactorum cervicibus et manibus imponebantur V. *Cippus; hegedű (fabékó).* Germ. Fidel (ap. Saxon.) Cod. evang. T. I. p. 183: Maledicta, vituperia, execrationes per nomen dei et per sacra interdicantur et *fidicula,* plagis et mulctis publice puniantur. Cf. Senec. de Ira 3., 3., Suet. Tib. 62.; Calig. 33. Cod. Theod. 9., 35., 1.

Fidium Confector, violinarum opifex; *hegedűcsináló.* Germ. Geigenmacher. Tab. Conscr.

Fiducialiter, (Du C.) cum fiducia; *bizalmasan.* Arch. Rák. II. oszt. III. 25. Reg. Turm. Præt. 32. Cf. Augustin. Conf. 9., 13.

Fiduciaria domus, domus pignoratitia, hypothecaria; *királyi zálogositó ház.* Germ. Leihhaus. Szirm. 86.

Fiduciarius, 3., potestatem tribuens, auctoritatem dans (Du C. al. s.); *bizományos.* Tör. Tár. 1886. p. 436. literæ *fiduciariae.* Cf. Orelli Inscr. nro. 3524. Justin. Inst. I., 19.; Gaj. Inst. I. 172.

Fiducium, fides; *bizalom.* Ljub. Mon. Sl. I. 25.

Fiella, gyge (Geige) Dief.; *hegedű.* Ger. Fidel. Schläg. 2011.

Fiendus, 3., fabricandus (Du C. faciendus); *készitendő.* Fjp. Szám. p. 513. an. 1441: ad *fiendas* pixides. Oláh Cod. Epist. 126.

Fierdratum, alias *Fyertrath; négyfonalú vászon.* Ger. vierdrähtig. Vect. Ref. D. 2.: Petia *Fierdrati.*

Fierling, V. *Quartinus.*

Figa, æ, pica, picha; *dzsida.* It. picca. Szék. Krón. 383: Quilibet Horkás sub se Rabonbanos quinque et quilibet Rabonban minor Százados duos, unum equestrem, alterum pedestrem *Figa* et sagitta ornatum.

Figara, æ, ficus; *fügefa.* Ljub. Mon. Sl. IX. 21. an. 1409: eundo ... usque fossum ... eundo sic a la *figara*, que est sub via.

Figaria, ficetum; *füge telep.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 206: eundo usque ad *figariam.*

Figatum, (Du C. ficatum) iecur, quod olim iecur anserinum multa ficu farciretur. V. s. *Becharius; máj.*

Figura iudicii, (Du C.) iuris formula, præscripta iudicandi ratio; coram iudicio; *törvényünk szine elé.* Sopron várm. Oklevéltár II. 39. 1417. Szer. Not. p. 28: ... comparuerunt *in figura iudicii* coram nobis.

Figuralis cantus, cantus artificiosus; *mesterséges ének* (ellentétje: egyszerü). V. s. *Recordatio.*

Figuralis moteta, artificialis moteta; *mesterséges egyházi ének.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 96.

Figuraliter loqui, (Du C.) figurate, improprie loqui; *képlegesen beszélni.* Andr. Pann. 76. Cf. Tertull. Testim. anim. 2; Sidon. Ep. 8., 14. med.

Figurare, conspicuum esse, adesse (Du C. al. s.); *szerepelni.* Ger. figuriren. Jókai Uj f. II. 196. a budgetben ott *figuráltak* a tételek.

Figurative, V. *figuraliter.* Andr. Pan. 13.

Figurativus, 3., figuratus, symbolicus; *képleges, jelképes.* Beng. Ann. Er. Cœn. 319: obtulit auream Spiritus Sancti *figurativam* columbam. Kov. Form. St. 134. per *figurativas* locutiones.

Figurativus cantus, cantus ex notis (Du C.) V. *Figuralis cantus.* Szer. Not. p. 140: præceperunt Missam cottidianam ... cum suis Cantoribus in *cantu figurativo* ... celebrari.

Figurista, æ, figurarum pictor, qui tabulas pictas emit venditve; *műkereskedő.* It. figurista. Pest. Levt.

Fijat, pro: fiat. Pesty Ször. III. 177.

Filacta, æ, (Du C. Phylacteria, Fylacterium) apud Christianos dictæ Arculæ, in quibus sanctorum reliquiæ reconduntur, quæ in ædibus sacris servantur; *szt. ereklye tartó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. et *filacta* detur eidem Monasterio.

Filagoria, æ, ædicula hortensis; *kertház, lugas.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 61. Salicetum ... in cuius meditullio ex ligneis materialibus *filagoria* una.

Filagran, ab It. filigrana, fila ferrea; *drótmű.* Filigran. Arch. Rák. VIII. 318. Chlamys ex attalico nigro, sine subductura, cum 30 paribus nodorum argenteorum ex *filagran.*

Filagranus, *(labor),* opus filorum ferreorum, argenteorum, aureorum, ab It. filigrana; *drótmű. Filigran.* Arch. Rák. VIII. 318. In eadem Cista in Scatula una pelvis argentea *laboris filagrani* tota.

Filagrenus, *filagranus* q. v. Arch. Rák. VIII. 320. Unum rosarium ex Granatis et Numizmate *filagreno.*

Filamentum, tela, fila; *fonat, szövet.* Anonym. 3. Non enim habebant domos artificio paratas, sed tantum tentoria de *filamento* parata. Opin. P. II. Sec. II. Accl. (a).

Filarchina, æ, (Vox croatica: *filaršćina.)* tributi species. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 97. an. 1321. nova quedam tributa, que quandoque *filarchina* nominant.

Filare, idem ac *adfilare* q. v. *minutim vendere* (Du C. al. s.); *csapolni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: tabernaria, que vendit vinum, donec vinum durabit, non debeat *filare* in *scragno* neque prope *scragnum.*

Filatorius, 3., ad filandum, nendum pertinens; *fonó.* Opin. P. II. Sec. II. Acclus. (a) 2.: machina gossypiaco *filatoria.*

1. **Filatura,** æ, (Du C.) ars filandi seu nendi; *fonás.* Opin. P. II. Sec. II. Acclus. (a) 2. Art. D. 1840. p. 19. Urb. Reg. 72.

2. **Filatura,** domus staminibus nendis; *szövő-, fonóház.* Kass. Jur. Civ. Lex. 25.

Filatus, 3., in fila productus; *sodrott, font.* M. Tör. Tár. XX. 100: aurum *filatum.*

Filegorea, æ, V. *Filagoria.* Tör. Tár. 1890. p. 94.

Filesa, æ, panni serici species; Vect. Ref. D2: Petia *Filesae.*

Fileus, 3., quod ex filo est; *fonal* ... Fej. T. XI. V. Un. 211. in zona *filea.*

Filhrinum, tentorium (fors. pro: filtrinum); *sátor.* Pár. Páp.

Filiale, Filialis, filia ecclesiæ parochialis; *leányegyház.* Száz. XIV. 695. Fabó Mon. Evang. II. 93.

Filialis, (D C.) filio conveniens; *fiúi.* Tör. Tár. 1891. p. 420. *filiali* amore.

1. **Filialista,** æ, adnexus, subditus tricesimator; *fiók vámszedő.* Opin. 1802. K2: Inspectori vero tricesimarum Primarii et Stationales Tricesimatores cum *Filialistis.* Zirczi apáts. levélt. an. 1699: *filialistae* suæ Cæs. Maiestatis.

2. **Filialista,** æ, ad ecclesiæ parochialis filiam pertinens; *fiókegyházbeli.* Germ. Filialist. Cod. Evang. V. III. p. 37: incolæ ut *filialistae* comparuerunt.

Filialitas, (Du C.) adoptio; *örökbefogadás.* Gall. filiation. Otia. Bachm. 138. Judæos fuisse sub lege tanquam Tutore iam autem quasi Maiorennes, consecutos esse *Filialitatem.*

Filialiter, (Du C.) more filii; *fiú módjára.* Vern. Phil. Mor. 241. ergo Deum timere *filialiter* obligamur.

Filiaris, V. *Filiale.* Can. Ecc. XXXII.: *Filiares* a Matribus ... ecclesiis separare ... permittitur.

Filiargenti Ductor, filorum argenteorum (ferreorum) extenuator; *sodronyhúzó, dróthúzó.* Germ. Drahtzieher. Tab. Conscr.

Filiaster, ri, (Du C.) privignus; *mostoha fiú.* Ljub. Mon. Sl. III. 227. Rač. Mon. Sl. VII. 133. an. 1080. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 66.

Filiastra, æ, (Du C.) privigna; *mostoha leány.* Ljub. Mon. Sl. III. 227.

1. **Filiatio,** derivatio filii a patre (Du C. qualitas filii); *fiúi származás.* Pázm. Dial. 89. Secundo relationes divinarum personarum, paternitas et *filiatio* realiter inter se distinguuntur.

2. **Filiatio,** obœdientia, subjectio (Du C. 1.); *alázatosság.* Fej. I. 311. Idcirco igitur *filiationis* diligentia hortamur communem paternitatem vestram.

3. **Filiatio,** idem ac filialitas, qua quis dicitur filius vel filia (Du C. qualitas filii); *gyermeki viszony.* Cod. Dip. Brüss. III. 222. atque inter nos mutuo sinceræ amicitiæ consanguinitatis et *filiationis nexus* intercesserit . . .

4. **Filiatio,** (Du C.) adoptatio; *örökbefogadás.* Wagn.

Filiductio, actus nendi; *fonás.* Opin. P. III. Sec. 1. §. 3.

Fili ductor, qui net fila, stamina deducit; *fonó.* Pest. Levt.

Filii joubagionum sancti regis, V. *Filii Sancti Stephani.*

Filii sancti Stephani, V. *Jobbagiones naturales; Jobagiones castri; törzsökös jobbágyok. Szent király jobbágyai.*

Filipendula, æ, Cyperus esculentus; *varjumogyoró, varjumogyorófű.* Germ. Erdmandel. Schläg. 892.

Filipensio, pro: *vilipensio; kevésre való becsülés.* Fjp. Szám. p. 88. an. 1398.

Filiratim, per singulas plagellas; *ivenként.* Száz. XXII. 659.

Filius baptismalis, (Du C. filius baptismatis) e sacro lavacro susceptus; *kereszt fiú.* It. figlioccio. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 238.

Fillerus, i, nummus minimi pretii (a loco *Hall* in suevia Heller dictus, ubi primum cudebatur) *fillér.* Germ. Heller. Monm. Comit. III. 498. reliquam vero dimidiam partem in solitos denarios Hungaricales et *filleros* cudi debere. Verancs. Hist. I. 292.

Filograneus, 3., reticulatus; *filigran.* Wallaszky 427.

Filtrare, percolare (Du C. al. s.); *szűrni.* Gall. filtrer. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 187. in aquis percolatis, quas communiter *filtratas* vocant. Bene Med. I. 255. Benkő Top. Misk. 62.

Filtratio, colatura; *szűrés.* Poor Zsebsz. 173.

Filtreus, 3., e lanis coactis factus; *szőrből, nemezből való.* Thurocz. in Chr. Hung. de Tartaris: cum suis tentoriis *filtreis* terram vacuam Hungariæ peragrabant.

Filtrinus, 3., V. *Filtreus.* End. p. 556. (Articuli Cumanorum an. 1279): discedent . . . a tabernaculis suis et domibus *filtrinis.*

1. **Filtrum,** V. *Feltrum.* Fej. IV. 1. 422. parietes autem et tecta *filtro* sunt cooperta, Ostia etiam de *filtro* sunt facta.

2. **Filtrum, fyltrum, fultrum,** (Du C. Philtrum) stragulum equi; *nyeregaly.* Kronst. II. 295., 489.

Filum planum, pannus fili glabri; *sima fonalú szövet.* Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab uno bal *fili plani* fl. 50.

Fimabilis, qui stercorari potest, ad stercorandum aptus; *trágyázható.* Pfahl. Jus. Georg. II. 127. Agros in Dir. N. et N. siquidem Colonorum domibus contigui, facile *fimabiles* ac ex natura sua etiam fertiles sint.

Fimare, (Du C.) stercorare, agrum stercore satiare; *trágyázni.* Cod. Zi. T. I. 420: quod . . . porcionem suam . . . cum terris *fimatis* . . . vendidisset. Knauz. M. E. Str. I. 503., 655. II. 230. Cod. Dip. Kár. I. 520.

1. **Fimata terra,** id est sessio; *telek.* Cod. Arp. Cont. IX. 91. et 326. an. 1274 et 1281. *fimata terra,* que vulgo teluc dicitur.

2. **Fimata terra,** id est diverticulum; *dülőföld.* Kub. Cod. Arp. 1. 98. an. 1276: in duabus particulis *fimate terre,* que Dulenfeld appellatur.

Fimatio, actus stercorandi; *trágyázás.* Pfahl. Jus. Georg. 247. In Nitriensi Comitatu ager medii iugeri pratum item unius falcatoris infra 12 annos 4 florenorum supra illos 3 florenorum mercede exsolvebatur (præter pretium *fimationis).*

Fimbralis, e, ad fimbrias pertinens; *rojtos.* Magy. Tör. Tár. XX. 178.

Fimbria frameæ, balteus; *kardbojt.* Reg. Turm. Præt. Formulare I. *Fimbria frameae* (Port d'epée . . .) 3.

Fimbriatura, ornamentum fimbriarum; *rojtok.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 508. Baldachinum . . . ex auro texta materia et purpureo holoserico argenteis *fimbriaturis* decoratum confici curans.

Fimbriatus, 3., fimbriis ornatus; *rojtokkal diszitett.* Magy. Tör. Tár. XX. 176.

Fimbriolæ, dim. a fimbriis; *kis rojtok.* Arch. Rák. VIII. 312.

Fimina, ramenta lini; *pozdorja.* Fragm. Chron. Rhythm. Temp. Ludov. I. Engel Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 43.

Nam Deus tanquam *fimina*
Sternit, ruit Regimina.

Fimosus, stercoratus, fimo pinguefactus; *megtrágyázott.* Fej. I. 118. Deinde per *fimosam* terram metis interpositis venit ad villam.

Fimulnea, æ, fimus, merda; *ürülék, bélsár.* Pel. L. VIII. P. I. Art. II.: Et licet in cibo assumpto fuisset aliqua *fimulnea* vel impuritas, que non fuisset in nutrimentum hominis conversa.

Fimus exsiccatus, materia calori excitando. Humus turfa (Linn.); *tőzeg.* Bene Pol. 76.

Finalis, tributum de vineis solvendum (Du C. al. s.); *csöbörpénz.* Kov. Form. St. XXVII. *Finalis* Cheber pénz.

Finaliter, (Du C.) ad extremum, ad ultimum, tandem; *végre.* Arch. Rák. IX. 73. in causa *finaliter* procedere. Ljub. Mon. Sl. XVII. 156. an. 1422. Magy. Tört. Eml. XXX. 244. an. 1549.

Financia, æ, (Du C.) verisimiliter a voc.: «finis», quod est præclusus terminus solvendi, derivatum, significat rem pecuniariam, Vectigalia publica, ærarium; *pénzügy, közjövedelem.* Szirm.

Financialis, ad ærarium publicum pertinens; *pénzügyi.* Tör. Tár. 1891. p. 463. in *financiali* archivo Viennensi.

Financiarius, i, negotiator; *pénzügyér.* Oláh. Cod. Ep. 61. Nimirum ex negligentia eorum, qui plus credunt suis receptoribus et *financiariis,* quam bonorum consiliis.

Finantiaria res, res familiaris; *pénzügy.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 630. an. 1529. de statu rerum *finantiariarum* et proventuum.

Finanzare, (ab. it. finanze) pecuniam conflare; *pénzelni.* Oláh. Cod. Ep. 453. Ego mallem factus esses a financiis, plus enim ibi *finanzare* posses.

Finatio, expolitio, perpolitio (Du C. al. s.); *finomitás.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Finbricatus, fimbria ornatus; *czafranggal ékesítve.* Tör. Tár. 1889. p. 379. pelles variolinæ de tunica muliebri sericia *finbricata.*

Findatus, 3., deriv. a verbo findere; *meghasított.* Germ. gespalten. Georg. Sirm. I. 87. et lingua eius *findata* erat nec potuit confessionem facere.

Fine, (cum gen.) pro: ut finali vel ad cum gerundio; *végett, czéljából.* Kass. Prax. I. 55. ut similibus Deputatis Communitatuum *fine* promovendarum querelarum Viennam ascensuris passuales non expediantur.

Finestra, æ, more Italorum pro fenestra. Száz. VIII. 15.

Finicia, æ, subtilitas; *finomság.* Ljub. Mon. Sl. IV. 288. an. 1391: *finicia* raminis.

Finiclus, i, Anêthum fœniculum (Linn.) V. s. *Cavolus; ánizs.* It. finocchio.

Finis, pensio, præstatio (Du C.); *a királynak fizetendő összeg a jószág-átruházásra való engedélyért.* Uj. Magy. Muz. III. 193. Si autem heres alicuius talium fuerit infra etatem et fuerit in custodia, cum ad etatem pervenerit, habeat hereditatem suam sine relevio et sine *fine.*

Finissimus, superl. ad finum; *legfinomabb.* Arch. Rák. VIII. 354. de variis *finissimis* coloribus.

Finitacio, fines; *határ.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 335: ad metam terream in *finitacione* seu terminaeione eorundem trium curiarum.

Finitivus, 3., quæ finit, limites circumscribit; *meghatározó.* Andr. Pan. 8. Nam fides omnium bonorum est nunciativa, *finitiva* et plantativa, fides cordium vivificativa.

Finitor circulus, finiens (sc. circulus); *látóhatár, szemhatár.* Taurini Stauromachia IV. 311. Ed. Engel Mon. Ung. Bécs 1809. 165. Non longe Ungaricas *finitor circulus* oras. Cf. Senec. Qu. Nat. 5., 17.

Finitudo, natura rei, quæ finem habet; *végesség.* Ger. Endlichkeit. Vern. Met. II. 291. in primo autem casu negaremus eius *limitationem* seu *finitudinem* (Endlichkeit.)

Finitis finiendis, re bene gesta Cf. Præmissis præmittendis! Perfectis perficiendis! etc.; *a dolgot elvégezve.* Rozsny. D. 480. *Finitis finiendis* ugy tetszik ezer kétszáz szekeret adának.

Finitum, quod finem habet (Du C. al. s.); *véges.* Vern. Met. 43. Quanto infinito *finitum* opponitur. Pázm. Dial. 404.

Finitum argentum, Finitus alias *finus* = excellenter bonus; *finom, finomított.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 132. predictum fenetum suum de Chu obligaverit nomine pignoris prefato Godyno pro predictis duabus marcis et dimidia *finiti argenti* per unum annum.

Finitus, 3., quod est *finum* redditum (Du C. al. s.); *finomitott.* Batty. Leg. III. 53: boni *finiti* et puri argenti.

Finus, 3., (Du C.) subtilis, excellenter bonus; *finom.* It. fino. Arch. Rák. VIII. 335. ex eadem materia porcellana *fina.*

Fiolista, musicus, ab it. violino; *hegedűs.* Beth. G. lev. 209.

Firhongh, aulæum; *függöny.* Ger. Vorhang. Thök. Diar. II. 377. Pro lecto *firhongh* seu cortinæ ex atlacz fl. 200.

1. **Firma,** æ, res alteri elocanda ad certum tempus sub præstatione annua hinc *ad firmam recipere* pro: contractu res aliqua ad aliquos annos possidenda recipitur (Du C.); *bérlet.* Gal. ferme. End. p. 598. (synodus Budensis an. 1279): 65. Prohibemus, ne mo-

nachi ... ecclesias *ad firmam* recipiant vel conducant.

2. **Firma,** titulus, nomen mercatoris, subscriptio; *firma, czim.* Art. D. 1840. p. 68. sub *firma* alicujus. Cod. Camb. Merc. 13.

Firmacio, statutum (Du C. al. s.); *megerősítés, határozat.* Rač. Mon. Sl. VII. 149. an. 1088: nullus ... audeat ... nostris *firmacionibus* contraire.

1. **Firmator,** (Du C. 1.) qui alicui chartæ testis subscribitur; *megerősítő* (mint tanu). Tört. Tár. 1890. p. 406.

2. **Firmator,** qui firmat, fulcit; *támasztó.* Tör. Tár. 1890. p. 408. *Firmator* columnarum fœlicitatis. Cf. Tac. Ann. 2. 46.; Plin. Ep. 10., 38., 1.

Firmatura, fibula. Text v. sub *Mala* (Du C. al. s.); *csat.*

Firmulus, 3., (dim. a firmo) aliquantulum firmus; *kissé erős.* Vern. Psych. 33. Est hæc tunica pellucida tenuis in adultis crassior et *firmula* cum dura meninge ope vasorum et cum pia matre ope filorum cellularium (Zellgewebe) connexa.

Fiscalatus, us, (Du C.) munus procuratoris; *ügyvédi hivatal.* Lzb. Cod. Med. T. II. 580. Pfahl. Jus. Georg. 282. Kass. P. P. I. 239.

Fiscalatus provisor, ærarii publici curator; *kamarai birtokfelügyelő.* Tör. Tár. 1887. p. 688.

Fiscalini, (Du C.) V. *Udvornici.* Tör. Tár. 1893. p. 8.

Fiscalis Actio, ob violatam sedem, congregationem Comitatus mota actio per fiscalem Comitatus; *széksértési per.* Jókai Kősziv. II. 93. s a megyegyülés rögtön stante sessione elhatározta a kihágó ellen a *fiscalis actio* megindítását.

Fiscalis Capitularis, procurator capituli; *káptalani fiscalis.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 352.

Fiscalis Director, V. *Director fiscalis;* ærarii regii præfectus; *pénzügyigazgató.*

Fiscalis Magistratualis, cognitor, defensor civitatis; *közügyész.* Georch. H. T. IV. 24.

Fiscalis Procurator, procurator dominii; *uradalombeli ügyész.* Georch. H. T. III. 287.

Fiscalis provisor, publicus procurator; *hivatalos ügyész.* Magy. Tör. Tár. XIII. 73.

Fiscalis Ordinarius, summus procurator; *főügyész.* Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt ... *Ordinarii et Vice-Fiscales* ...

Fiscalis Sacræ Regiæ Coronæ, procurator fisci regii; *királyi ügyész, királyi jogügyek igazgatója.* Kass. P. P. I. 239. Hajnik Perjog. 183.

Fiscalitas, (Du C. dominium) bona ad fiscum pertinentia; *királyi javadalmak.* Kuk. Jur. II. 185: ubi intervenerit tanti terreni *Fiscalitas,* quod duo vel etiam plures belligerentes hospites commode subsistere possint, tunc pro capacitate terreni ... fiat illocatio. Arch. Rák. IX. 326. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 327.

Fiscaliter, viâ fiscalis, per advocatum (Du C. al. s.); *ügyészileg.* Kövy El. 765. vel maius Delictum, fors *Fiscaliter* vindicandum, commisisse mihi videatur.

1. **Fiscus,** cassa (Du C.) saccus publicus; *pénztár.* Germ. Zunftlade. Opin. P. II. Sec. II. Cap. II. Art. 50: ex hoc *fisco* seu Cassa. Cf. Cic. Verr. 1., 3., 22. Phædr. 2., 7. 2. Svet. Claud. 18. Juven. 14., 259.

2. **Fiscus,** (libidinis) hic: locus, sedes; *székhely.* Pel. Serm. Zizania luxurie permiscetur et crescit cum tritico charitatis, dum quis ... se prebet affabilem et familiarem ad colloquia ac per hoc *fiscus* libidinis inficit. Hiem. 34. q.

3. **Fiscus,** Camera Regia; *királyi kamara.* Probst. Comitiol. p. 51: Cum *Fiscus* seu Camera Regia ingenti et superfluo curatorum numero abundet.

Fiscus consistorialis, ærarius consistorii; *a konsistorium pénztárosa.* Szer. Not. p. 207.

Fiscus Dominalis, procurator dominii; *uraságbeli ügyész.* Georch. H. T. II. 240. Kass. P. P. I. 326.

Fiscus Magistratualis, procurator publicus; *köztisztviselői ügyész.* Kass. P. P. I. 326. Georch. H. T. II. 42. Proj. Leg. Civ. 217. De præveniendis sæpe funestis sequelis controversiarum metalium Articulo 23: 1802. facta provisione, ad interimalem sensu eiusdem Articuli procurandam metarum accomodationem, etiam *Fisco Magistratuali* procedendi activitas delata fuit.

1. **Fiscus regius,** (Du C.) Aerarium Regium; *királyi kincstár.* Bel. Geogr. 499. Excelsa Camera Regia Hungarica, Posonii cum Præside et octodecim Consiliariis instituta, peculiaria regia bona *Fisco regio* adscripta iuraque regalia, cum salis et vectigalium proventu procurat.

2. **Fiscus Regius,** procurator regis; *királyi ügyész.* Prisc. Serv. p. 28: *Fiscus Regius,* qui et Causarum Regiarum Director, hoc exprimebatur et exprimitur nomine. Andr. II. art. 9 Georch. H. T. II. 496. Funda David. I. Qua nostra demissa instantia exaudita, siquidem præfata Excelsa Sedes de consensu etiam *Fisci Regii* id ipsum nobis gratiose indulgere ... dignata sit.

Fistichinus, 3., (fors. idem quod *fustanicus)* e xylino constans; *gyapju szövet.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 213. an. 1423. petiam panni *fistichini.*

1. **Fistula,** æ, (Du C. 2.) ulcus formam fistulæ habens; *sipoly.* Ger. Fistule. Verancs. IX. 266. De *fistula* mea hoc est, quod gesto illam cum pudore sine molestia.

2. **Fistula,** tubulus fistulæ, unde fumus ducitur (Du C. al. s.); *pipaszár.* Ger. Pfeifenrohr. Jogt. Eml. T. III. p. 198: Cum nonnullæ subortæ fuissent difficultates circa negotia *fistularum* et *fumilabrorum* in usibus... vulgo *dohány* nuncupatorum.

3. **Fistula,** æ, (Du C. 1.) cuius opera sanguis domini a communicantibus Christianis hauriebatur, dum adhuc sub utraque specie communio locum habuit; *a szent vér ivásánál használt edény.* Bék. Pil. P. I. 296.

Fistula ferrea, sclopetum; *puska.* Sacr. Cor. Y. 2: Tum qua *ferreis* hic *fistulis,* qua majoribus ex Arce Posoniensi machinis sonum late ... fundentibus ... eques Posonium persequitur. Brut. XI. 251., 252. Gros. H. Ph. III. 337.

Fistula rauca, uter, utriculus; *bordó, síp.* Ger. Dudelsack. Pár. Páp.

Fistulæformis, fistulæ similis; *sipalakú,* Abelsb. 13.

Fistulare, (Du C.) Fistula canere; *sípolni, fuvolázni, tilinkózni.* Wagn.

Fitonici, pro: Pythonicus, ad Pythonem vel ad Apollinem pertinens. Tert. Anim. 28. Pythones dicuntur spiritus divinatores, qui se humanis corporibus insinuantes, edunt vaticinia. Quin et homines ipsi, qui a dæmonibus huiuscemodi possessi erant, Pythones appellabantur. Unde Pythonicus idem ac vates. Ital. Fitonico; *jós, varázsló.* S. de Kz. I. 4., 1.; eamdem circuiret civitatem multis *Fitonicis* eius lateri adhærentibus. Endl. 96.

Fixa vincta, res immobiles; *fekvő vagyon.* Faber. Jur. Met. 136. Inventario contentæ res, cunctaque ruta cæsa Urburariis desolati operis ceu proprietas remanent, nisi Creditores ad eas prætensiones faciant, contra quæ citra destructionem auferri amoverique nequeunt, *Fixa vincta,* citra ullam compensationem novo cedunt expetitori.

Fixacio, fixum, firmum facere; *rögzítés.* Kol. Cod. 7. *Fixacio* est rem fugiendi non conveniens ad ignem aptatio.

Fixe, (Du C. firme) acriter, intento animo, acri animo; *erősen, keményen.* It. con forza. Wagn.

Fixitentorium, fixum tentorium; *sátor.* Rák. Ön. p. 302. l. 13—15. (13.): ... ad suburbia Constantinopolitana *fixitentoria* et die sequenti in prata, pagis habitationi aut potius exilio meo destinatis vicina, transtuli.

Fixolaris, sica; *hegyes tőr.* Schläg. 591.

Fixuralis, ad actum figendi pertinens; *megerősítő, kapcsoló.* Fej. IV. 3., 34. spinea corona, lancea lateris, clavis pedum et manuum *fixuralibus.*

Fixum, i, stipendium certum, statum; *kész* (fizetés stb.) Ker. Nap. 378.

Fizena, æ, fiscina; *szatyor.* It. fiscina. Schläg. 823.

Fizetarius, i, V. *Pisetarius* (ab hung. *fizetni:* solvere pecuniam). Szirm. Hung. in. Par. 94. *Pisetarius* a Fizető, quasi *Fizetarius* Regis fuit. Archi-Episcopus Strigoniensis, qui invigilabat, ne quis error vel fraus in cusione monetæ committatur. (Erroneae etymologiæ causa Pisetarius detortum in *Fizetarius.* Pisetarius enim oritur e voce *pensa,* pensare.)

Flabellare, movere; *szitani.* Rep. Cast. p. 80: Quod tunc probabis, cum te apud Cæsarem excusabis ... de *flabellatis* rebellionibus. Cf. Tertull. Pall. 4.

Flaccianus, i, Mathias Flacius Illyricus, prædicator vel concionator Magdeburgi (sæculo XVI.) in disputationibus de synergismo contra Melanchthonis et Pfenffingeri sententias de libera voluntate confutationem scripsit. Colloquio cum Strigel Weimari inito peccatum originale in hominis natura inesse, ad veram naturam humanam necessarie pertinere, non tantum accidere censebat. Hist. Eccl. Ev. 14. errores vero *Flaccianorum* et Calvinistarum rejecti fuerunt.

Flacciditas, lassitudo, languor dissolutio; *bágyadtság.* It. flacidita. Abelles 20. Bene Med. IV. 1.

Flacice, pro: *vlacice, valachice; oláhosan.* Kronst. II. 540 an. 1538: pro rapis Transalpinis vulgo gambuessin *flacice* vero czwycle.

Flagellantes, idem quod *Pickarditae.* Forum. Scr. 48: Hæresis v. g. *Flagellantium* quæ exorta fuit hoc sæculo circa annum 1273. non placuit modernis Novatoribus, utpote et flagellationem et omnes mortificationes et afflictiones corporis fugientibus. Not. rel. II 104.

Flagelli census, onerosi tributi genus; *ostoradó.* Ger. Brandschatzung. Verancs. IV. 103. Ad me etiam, qui in omnibus ferme bonis capituli partim tertias, partim quartas, alicubi etiam quintas proventuum portiones, cunctorum vero censuum ordinariorum et quos *ostoradó* id est *flagelli census,* appellant, tertias percipio, horum dumtaxat, quod causa regis exiguntur, nihil attinere dicunt.

Flagmosus, mucosus; *taknyos.* Schläg. 358.

Flamen altissimum, Hoc nomine theologi tertiam S. Trinitatis personam, Spiritum S. appellant; *Sz. lélek sugallata, fuvallata.* Cod. Zi. Vol. V. 416: Suggerente siquidem cordi nostro *altissimo flamine . . .* virginem Barbaram . . . nobis in coniugem duximus copulandam.

Flameola, æ, flammeolum, sloyer (Schleier) Dief.; *fátyol.* Schläg. 1168.

Flamiola, dem. ad flammeum; *fátyolocska.* Száz. XXVII. 322.

Flammæ piaculares, purgatorium; *tisztítótűz.* Hor. Mem. 450.

Flammatus, 3., limbis ornatus; *szegélyezett, csipkés.* Arch. Rák. VIII. 332. Cortinæ . . . rubro et albo colore distinctæ, *flammatae* Nro. 6.

Flammengus, (Du C. *Flaminghus.)* Flamingus Belga; *flandriai ember.* Mem. Pauli. 431. post horam cœnæ fuit facta rixa inter homines suprascriptæ Chochæ, ita quod unus eorum interfecit alium vid. quemdam *flammengum* et eadem hora bannivimus ipsos de Civitate.

Flammivomus, 3., (Du C.) ignivomus, flammas eructans; *lángokádó.* Lampe. Hist. Eccl. p. 357: Istius ætatis Annales prodidere, A. 1619 mense Octobri, nubem *flammivomam* instar gladii ab oriente . . . visam fuisse. Beng. Ann. Er. Cœn. 390. Cf. Juvenc. 23 præf.

Flandra, æ, turba (a polonico *flondra); zavar.* Epist. Proc. p. 14. novas guerras novasque *flandras* in hoc regno temere suscitavit.

Flanea, æ, (Du C. *flaneha)* pannus laneus mollior; *flanel.* Kronst. I. 209.

Flaneus, 3., e panno laneo molliori factus; *flanel . . .* Quel. Sieb. I. 276. an. 1500. *tela flanea* simplex ad subducenda vestimenta. Ib. 279. cingatoria *flanea.*

Flasca, æ, (Du C.) lagena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum; *palaczk.* Száz. XVII. 637 *flasca* plombea magna. Schläg. 1118. Tör. Tár. 1889. p. 188.

1. **Flasco,** onis, V. *Flasca.* Arch. Rák. VIII. 344. Marc. Chr. II. 94.

2. **Flasco,** onis, vas ligneum, cista; *láda.* Thurocz. 157. fecit illam (coronam) includi per artem tornatoriam in *flasconem.*

Flasco ligneus, lignea angusti colli lagena, qua in agris degentes utuntur; *veresgyurka, kulacs.* Arch. Rák. VIII. 335. Una duodena *Flasconum ligneorum* vulgo *Veres György* maiorum et minorum rubro colore depictorum et auro virgatorum.

Flasco venatorea pulveraria, theca venatorum pulveri pyrio; *lőportülök.* Thök. Diar. II. 376.

Flasconus, i, V. *Flasca.* V. s. *Besacia.*

Flasculum, (dem. a *flasca)* lagena; *palaczk.* Fjp. Szám. p. 388: pro *flasculo* ad ustum vinum.

Flascunculus, i, demin. a flascone, laguncula; *kis flaskó.* Arch. Rák. XIII. 353. 354. Item sex *flascunculos* ex cristallo flavos, cum orificys ex argento.

Flascus, i, (Du C.) V. *flasca.* Száz. XVII. 637. *flasci* lignei.

Flatilia, tibiæ, tubæ; *fuvó hangszerek.* Bene Pol. m. 54.

Flatio, fusio plumbi globorum; *golyó öntés.* Kronst. I. 396.

1. **Flatuosus,** 3., spiritum trahens; *lélekző.* Boc. Hungar. p. 284:

Mox et naribus addo *flatuosis*
Ut se dulcis odor ferat cerebro.

2. **Flatuosus,** 3., inflans, inflationem pariens; *felfuvó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 200. Sunt enim fabæ natura *flatuosa.* M. Bel. Prodr. 137.

Flatus turpis, crepitus ventris; *fingás.* Bék. Debr. főisk. törv. 94. a screatu, ructu, *flatibusque turpibus* in præsentia aliorum abstineto.

Flavedo, color flavus; *aranysárga.* Pel. De s. Emerico s. II. c. 2. Viola albet cum *flavedine.* Rák. Ön. p. 132. l. 18—21.

Flaveus, 3., flavus; *aranysárga szinű.* Fr. Lib. Rt. I. 78., 80. ulnas-de veluto *flaveo.* Tör. Tár. 1887. 192. et passim. 11.

Flaviatilis, 2., (navis) velis instructa; *vitorlás* (hajó). Brut. Ung. R. XIV. 419. Ad hæc curarat *flaviatiles* naves ad varios usus, quinquaginta ædificandas, ut non ita latas, quo agi facilius possent, ita forma oblonga, ut ad vectandum idoneum numerum militum pares haberentur.

Flavicare, flavere, flavescere; *sárga szint felvenni.* Bene Med. I. 24.

Flavifusor, artifex ærarius; *rézöntő, sárgarézmíves.* Gelbgiesser. Pest. Levt. Tab. Conscr.

Flavo-nigricans, nigricans e gilvo; *sárga-feketés.* Hist. Nat. 30. (Putorius) pilos *flavo-nigricantes* habet.

Flavo-rufescens, fulvus; *vörösessárga.* Hist. Nat. 30. (Putorius) . . . *flavorufescentem* colorem præfert.

Flavoviridis, prasinus; *sárgazöld.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 295.

Flebilitas, (Du C. Debilitas) hoc loco: conditio, status flebilis; *siralmas állapot.* Pel. De S. Ladisl. s. I. c. 2.: Ladislaus habet tres præcipuas proprietates scil. miserrimæ *flebilitatis.*

Flebotus, i, scalpellum venis incidendis; *érvágó* (vasverő). Schläg. 1309.

Fleco, onis, (a Germ. Fleck) quod est frustum; *darab, rész.* Thök. Diar. II. 380. *Flecones* sabelini fl. 7. xr. 30.

Flegmaticus, 3., mucosus; *taknyos, fikás.* Ger. rotzig. Száz. VI. 669. equo *flegmatico* et claudo.

Fleta, æ, tibia (Du C. al. s.); *flóta.* Ger. Flötenzug bei der Orgel. Tör. Tár. 1889. p. 607. organon: quod in se contineat registra uti vocant seu voces sequentes: principal, octava principalis, cymbalis, quindecima, quinta, mixtura, *fleta* maior, *fleta* minor, dulcian, sallicinal in pedali, subbass, octava, quindecima, quinta, mixtura. An. 1634.

Flibera, æ, fors. idem quod *fibula* V. s. *Cordo; csat.*

Flincta, æ, sclopetum (a germ. *Flinte* ex *Flint:* pyrites); *puska.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 363. an. 1737. arrepta . . . antiqua *flincta* bis se . . . opposuit. Arch. Rák. VIII. 124. Magy. Jogt. Eml. I. 496.

Flineteus, 3., ad flintam pertinens; *puska.* Arch. Rák. VIII. 330. Flintæ communes oblongæ septem, cum seris *flineteis,* Stucz duo, striata. Cum sera *flinetea* latioris oris vulgo Tőcséres karabély, unum.

Flinta, æ, V. *Flincta.* Arch. Rák. VIII. 330. *Flintae* communes oblongæ septem.

Flocci lintei, linteolum concerptum, lanugo linea, lineamentum; *tépés.* Ger. Charpie. Lzb. Cod. Med. T. II. 758: *Flocci lintei* ad sanandos milites vulneratos.

Floccus, i, *capucium; pilis fedő.* End. p. 232: capucium, quod alio nomine *floccus* dicitur . . . super sepulcrum eius sc. St. Gerhardi collocaverunt. Batty. Ger. 355.

Florare, Floratus, flores insuere, floribus ornare, acu pingere V. *Exsuere;*(Du C al. s.); *virágokat behimezni.* Thök. Diar. II. 337. Pallium fœmineum ex holoserico nigro *florato* æstivale.

Floreatus, 3., floribus acu pictis ornatus (Du C. *floratus); virágokkal kihimzett.* Száz. XI. 807. a *floreatis,* gemmatis et cum decore ornatis vulgo zománczos mű vocatis laboribus.

Florenarius, i, *Dimidius Tallerus* v. sub Tallerus; *forintos.*

Floreni fumales, census pro singulis focis exactus; *füstpénz.* Szék. Okl. I. 209.

Florentinus liliatus, species nummorum, monetæ. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Aureæ. *Florentinus liliatus* = Flor 4. Cr. 22.

Florenus, (Du C. 1.) a flore insculpto dictus, *forint.* Antiquitus 40 posterius 60, 84, 90, denique 100 filleros valuit. Art. IV. 1405. Pár. Páp. Brut. Hist. IX. 73., 10.

Florenus albæ monetæ, 18-va pars flor. auri in valore. Fjp. Szám. p. 140. an. 1442: Eo tempore pro uno flor. auri per centum (scil. den.) flor. 18 *albae monetae* fuerunt computati.

Florenus aureus hungaricus, ab anno 1370 = 100 denarii = 12 Korona. Hunyadio regnante et Ladislao V. regnante = 200 denarii; Matthia rege = 300 denarii; *arany forint.* Sim. Num. 34. Aurei ergo Floreni Rhen. hæc est Historia; dictus is erat Germ. Rh. Goldgulden, quia ab Electoribus ad Rhenum in magnitudine Floreni aurei est cusus cum admixtione cupri aut argenti. Optimi sunt veteres *Saxonici,* deinde *Bavarici.* Infimæ autem sortis sunt *Metenses* (Metz). Lukácsi.

Florenus auri, valoris 200 denariorum, qui valor ratione temporum variabat V. s. *Florenus albae monetae; aranyforintos.* Fjp. Szám. p. 124., 634. et passim.

Florenus brevis, 20 grossi = 100 denarii = 1 Korona. Hic florenus est duodecima pars Hungarici aurei floreni, in cuius sequelam valor denarii quoque imminutus est, ita, ut 1 denarius = 1 fillér, pfennig, qui ab anno 1892-o apud nos in usu est; *kurta*

forint. Lukácsi. Batty. Leg. III. 322. an. 1397.

Florenus cameræ, idem quod *florenus albae monetae.*

Florenus censualis, Sim. Num. 43. Johannes de Cabrospino Decretorum doctor et Apostolicæ Sedis nuncius ad partes Poloniæ et Hungariæ, sedente Innocentio VI. Papa, hoc est circ. 1356. anno Pontificiæ Cameræ Schedam exhibuit, indicantem, quænam tunc foret variorum numorum æstimatio. Inter quæ hæc occurrunt: *Florenus censualis* debiti valet X. solidos, denarium unum *denariorum turpitiorum.* — Grossus unus 12. *den. turpitios.*

Florenus dimidiatus, *félforint.* M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: *Florenus dimidiatus,* Fél forint, Púl Zlaty, Ein Halber Gulden, floreni unius semis est.

Florenus Germanicus, *rénes.* Cod. Cod. Alv. II. 232. *Germanicus* sive *Rhenensis* florenus faciat hungaricos nummos centum viginti sive polturas quadraginta. Thök. Diar. II. 492.

Florenus Hungaricalis, Sim. Num. 160. Per *Florenos Hungaricales* nude positos intellectos fuisse aureos seu Ducatos adhuc anno 1527. certum est ex Diplomate Ferdinandi I., quo Mariæ Sorori dotem a Marito designatam definit . . . p. 161. En *Ducatos Hungaricales,* qui prius dicti sunt *Floreni Hungaricales.*

Florenus Hungaricus, M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: *Florenus Hungaricus,* Kurta vel Magyar forint, Uherszky Zlaty, Ein Ungrischer Gulden, grossos 17. cum denario dimidiato valet. Sup. An. Sc. II. 404. 1560. Sim. Num. 162.

Florenus idealis rusticus, V. s. *Computus gravis.* Schwart. Scult. 121.

Florenus Imperialis, *birodalmi forint.* Sim. Num. 124. Quodsi aurei cusi erant (quod verosimile non est) poterant esse *Imperiales Floreni* a Parente eius Carolo IV. Imp. cusi, quod iam attigimus. Erant enim duplices hi *Imperiales Floreni,* maiores 13 gros. minores autem 12 gros. æquabant dicti *parvi Floreni* atque hi aurei sæpe occurrunt in Historia, solo nomine *Carolei* vel *Carolini* expresso, aut *imperiales Carolini* neque adeo Talleri per eos intelligendi veniunt.

Florenus longus, V. *Vonás-forintones.*

Florenus Parvus, V. *Flor. Imperialis.*

Florenus Rhenensis, M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungariæ species sunt: 11. *Florenus Rhenensis,* Német Forint, Nemeczky Zlaty, Ein Rheinischer Gulden, denarios 20, ex nummis vero minoribus in Hungaria superiore 120., in inferiore 100 ponderat.

Florenus rufus, *Florenus auri* q. v. Fjp. Szám. p. 16. et passim.

Florenus vulgaris, Communis pecunia. Fjp. Szám. p. 242: solvimus $2^1/_2$ fl. vulg. per 60. den.

Flores Muscati, macis (idis); *szerecsendió virág.* Ger. Muskatblüte. Kronst. I. 51. Mon. Comit. Trans. V. 179.

Floretum, locus floribus consitus (Du C. 2. floretus); *virányos hely.* Opin. P. I. Sec. II. §. 18: apes sæpius per diem ad proximiora *floreta* pastum ire . . . sunt capaces.

Floricultura, cultura, cultus, cultio floris; *virágtermesztés, -termelés, -növelés.* Rák. Ön. p. 265. l. 26—28. (27.): . . . jam in operibus manualibus, jam in hortensibus, jam in *floricultura,* jam in pictura, jam in delineando quærit prædictam distractionem . . .

Floriegare, ad analogiam «variegare», floribus acu pictis ornare; *kihímezni.* Arch. Rák. VIII. 310., 317. Collare ex Peplo albo, *floriegatum.*

Florilegium, actus mel ex floribus colligendi; *virágokból való mézszedés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 198. Apes iuniores ad *florilegium* evolant.

Florinus, *florenus.* Tör. Tár. 1890. p. 530. tres *florini* Hungaricales . . . septem *florinis* Polonicalibus. Szilády Magy. Tört. Eml. VII. 85.

Florisatio, status florens, tempus, quo omnia florent et virent; *virágzás.* Pel. Pom. In Nativ. Dom. s. II. c. 2.: Solemus dicere in *florisatione* prati, quod pratum ridet et gaudet.

Florisatus, 3., floribus distinctus; *virágokkal hímzett.* Arch. Ver. Sieb. XI. 355. cum floribus viridibus et aureis *florisatum.*

Florizare, Florizatus, 3., floribus ornare; *virágokkal diszíteni.* Tör. Tár. 1888. p. 566. fusorium *florizatum.*

Florulentus, 3., floribus acu pictis ornatus; *kihímezett.* Szamosk. I. 233. Præter hæc panni auro argentoque intertexti una cum alijs diversi generis et coloris, holosericeis pannis, Attalicis varieque *florulentis.*

Flotta, æ, (Du C.) classis; *hajóhad.* Ger. Flotte. Szirm.

Fluctus mutus, *lassu viz.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 126. *Fluctus mutus.* Id est homo tacite excandescens.

Fluens, fluvius; *folyó.* Knauz M. E. Str. I. 318., 391. Fej. VII. 340. versus meridiem ad unum *fluentem.*

Fluenta iuris, progressus iuris; *folyás, menet.* Roger. 309. Magister Albertus, Strigoniensis Archidiaconus, qui circa *fluenta iuris* prælatus, alios meruit edocere.

Fluiditas, proprietas rei fluidæ; *folyósság.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 278.

Fluifacere, fluendum curare; *folyhatóvá tenni.* Bék. Pászt. III. 460. an. 1503. fluvium *fluifacerent.*

Fluitas, atis, cursus aquæ; *folyás.* It. flutto. Georg. Sirm. I. 361. Et aqua a *fluitate* sua steterat a stragibus.

Flumaria, æ, (Du C.) exundans aqua; *folyam, vizár.* It. fiumara. Ljub. Mon. Sl. IV. 264. an. 1389. consideratis *flumariis,* que sunt in tanta quantitate circa Durachium.

Flumeria, æ, fluvius; *folyam.* Ljub. Mon. Sl. IV. 355. an. 1396.

Fluviatile pavimentum fatiscit, crusta glacialis fluvii fat.; *a folyó jégkérge meghasad.* Szamosk. I. 16. Quos postea altera quoque clades excepit: nam dum cataphracti ferro onusti globo facto glaciei parum solidæ temere se committunt, *fatiscente fluviatili* pavimento . . .

Fluxilis, (Du C.) fluxus 3., caducus; *mulandó.* Verancs. IX. 245. quod cum oblectet longe magis quam ullæ opes ullum bonum *fluxile,* ulla dominia, urbanæque deliciæ aut splendores aulici. Cf. Tertult. adv. Valent: 24.

1. **Fluxus,** pituita, gravedo; *nátha, folyás.* Máty. 343.

2. **Fluxus,** i, (Du C.) inconstantia; *állhatatlanság.* Batty. Ger. 103. qui *fluxos* et ferocitates insensatorum animalium imitati sunt.

Fluxus ventris, (gr. διαῤῥοία) profluvium alvi, venter solutus; *hasmenés.* Prot. inq. 244. et 273.

Focagium, V. *Fumagium,* (Du C. Fogium).

Focalis, idem ac *focarius,* ad focum pertinens; *tüzi fához való.* Pril. Abact. 33. silvæ *focales.*

Focamen, ligna arida; cremia, orum; *tüzifa.* V. s. *Corbamen.*

Focaneus, pro: *faucaneus,* faucibus præditus: inutilis v. s. *Ramus focaneus.*

Focaria, æ, 1. (Du C.) ancilla, famula, quæ focum curat; coqua. 2. concubina; *1, konyhaleány; szakácsné, 2. ágyas.* 1. Kronst. III. 57., 68., 69. 2. Batty. Leg. III. 513. an. 1460: *Focarias* seu concubinas. Luc. Regn. Dalm. 162. Cf. Cod. Justin. 5., 16., 2.; Inscrip. Orell. nro 2571.

Focarius, 3. (Du C.) igni alendo constitutus; *tüzetrakó, konyha-.* Fej. Jur. Lib. 48: si mulierculas *focarias* loco uxoris publice teneant. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 351. Cf. Ulp. Dig. 4., 9. 1 § 5., 33., 7., 12; Pomp. ib. 15. Vulg. I. Sam. 8. 13.

Focus, i, fornax æraria (Du C. al. s.); *kohó, huta, koholó kemencze.* Kecsk. P. Ötv. 155.

Fodicatio, iusto subtilior investigatio; *töprengés.* Ger. Grübelei. Vern. Psych. 519. *Fodicatio* est propensio in profundam continuamque talium obiectorum meditationem, quæ aut ea indigna sunt aut stricte nec obiectum eiusdem esse possunt.

Fodina cum appertinentiis, fodina, vena; *leltbánya.* Germ. Fundgrube. Besztb. Levt.

Fodina spei, *reményvájat.* Ger. Hoffnungsbau. Besztb. Levt.

Fodinarum Curator, V. *Docimasta.*

Fodinalis, ad fodinam pertinens; *bánya-.* Juriev. Jur. 14. verum domesticis etiam culturam *fodinalem* utiliter promoventibus Monticolis amplissimæ libertates et Immunitates concessæ atque confirmatæ fuerunt. Act. Diæt. Pos. 29.

Foditio, Fossa (Du C. fodina); *árok.* Cod. Dipl. Fam. Com. de Sztára Vol. II. 3. Quem rivulum a pristino et antiquo meatu . . . per prefatum dominum Petrum plebanum per artificia et novas *foditiones* bene apparentes exceptum fore reperissent.

Foditive, fors. a *fodere* derivatum pro *funditus,* omnino; *teljesen, gyökerestül, mindenestül.* Cod. Zi. T. I. 388: Ipsum Demetrium ab ipsa villa *foditive* recesisse . . . populi . . . asseruerunt.

Foditura, æ, fossio; *ásás.* Han. Mon. Jur. II. 116. prima *foditura* et zappatura fiat de mense Marcii.

Fodratura, æ, pellitium, quo vestis ornatur (Du C.); *szőrme.* Gall. fourrure. Száz. VI. 370.

Fodrum, (Du C.) annona militaris; (katonai) *eleség.* It. fodero. Luc. Regn. Dalm. 164. Biscottum fieri iubet per loca maritima et loca alia pro *fodro* 150 galearum et 20 navium, quas armari mandat super Pisanos. Vuch. Jur. Feud. 1.

Fodula, æ, testa fornacalis; *kályha-*

cserép. Kronst. III. 54: *fodula* ad fornaces Cf. 66., 119., 170. Száz. IV. 341.

Fœculentus, fæculentus; *seprős.* It. fecolento. M. Bel. Prodr. 135. Gallarum pulvere iniecto cerevisiam turbidam adhuc et *foeculentam* æmulatur.

Fœcundatio, actus fecundandi; *termékenyités.* Imre Phil. 110.

Fœderalis, ad fœdus pertinens; *frigy...* Verancs. V. 256. Nec posse imperatorem suum id formulæ ex diplomatibus suis *foederalibus* excludere, qua usi sunt omnes sui maiores.

Fœderalismus, i, reipublicæ forma, in qua nationes, regna fœderis coniunctione gaudent; *szövetséges állapot.* Száz. X. 708.

Fœderare, pacisci, pactum inire, obstringere; *kötelezni magát.* Urk. Sieb. II. 389. an. 1372. quem (capellanum) plebanus pane suo nutrire et mansione dotis colligere *foederavit.* Arch. Ver. Sieb. IX. 1. 323. viginti florenos *föderabant* daturos. Cf. Ammian. 31., 4.; 25., 7. Hieron. Ep. 5., 1.

Fœderativus, 3., ad fœdus pertinens; *szövetségi.* Tört. Tár. 1886. p. 268.

Fœdificatio, (lapsus calami pro *Foetificatio)* tempus fetus ponendi, v. parendi; *fiadzás.* Art. Diæt. Pos. 25. Sed nec *foedificatio* unius speciei Venationem speciei alterius impedire poterit, quod si quispiam ... Venationem exercere præsumeret, toties-quoties id facere attentaverit, aut vero prædeclarata *foetificationis* tempora ... in alieno excesserit, in Marcis tribus gravis ponderis ... convincatur.

Fœnarius, 3., fœno inserviens; *széna.* Lzb. Cod. Med. T. II. 606: scala *foenaria.*

Fœneratorius, ad fenus pertinens; *uzsorási.* Kass. Jur. Civ. I. 121. item in omnem casum fructuum post admonitionem *foeneratorio modo* percipiendorum rationem redditura atque super omnibus his Judicium receptura coram nobis legitime comparere non intermittat.

Fœnetum, V. Fenetum. Fej. X. I. 74., 201.

Fœnicidium, actus fœni secandi; *fűkaszálás.* Jogt. Eml. T. I. p. 329: Metam ambæ partes ita ferrent, ne vel minimum transgrediantur tempore Messis aut *foenicidii.*

Fœnificium, actus feni secandi; *szénagyűjtés.* Jogt. Eml. T. I. p. 324.

Fœnilegium, collectio feni; *szénagyűjtés.* Curios. Misc. II. 200. *Foenilegium* circa Festum sancti Viti in plenilunio inchoandum.

Fœnilicum, idem ac *fenetum; kaszáló.* Ger. Wiesengrund. Kuk. Jur. II. 188. Denique cum Sylvæ Petrinenses viciniores sub prætextu procurandorum pro Domino Loci Commendante *foenilicorum* etsi antiqua fœnilia commendantalia sufficientem fœni provisionem modernis quoque Dominis commendantibus subministrant...

Fœnisecium, fenile, pratum; *kaszáló.* Pfahl. Jus. Georg. 57. Naturam agrorum imitantur Prata in compensationem illorum data, Pratum-Fundus pratensis, Fundus pratalis, Terra Falcabilis, *Foenisecium,* Fœnile passim quoque compellatum.

Fœnisecus, epitheton Junii; *kaszáló* (hó). Corp. Gram. 17.

Fœnitista, æ, qui fœnum in metas exstruit; *szénagyüjtő.* Fjp. Szám. p. 393: *foenitistis* hewrechern.

Fœtalis, fœtus, ad fœtum pertinens; *magzati.* J. Abelles 5.

Fœtans, Phaëton. Fej. X. 3., 33. Ignipedes veluti *foetantis* (Phaëtontis) equi spreta levitate vectoris per devia sparsi orbem quondam impleverant favillis.

Fœtiditas, fœditas; *undokság.* Pel. Pom. De s. Barb. s. I. c. 3.: Quis aspicere possit carnis *foetiditatem* in sepulchro.

Fœtulentus, 3., fœtidus, inquinatus; *undok, undoritó.* Pel. Pom. Dom. II. Adv. s. I. c. 4.: Anima cum reprobis et *foetulentis* mundi reliquiis divisa luce et igne descendit. Cf. Appul. Apol. p. 277. Arnob. 7., 225.

Folexellus, i, (Du C.) bombycis folliculus; *selyem gubó.* Ger. Cocon. Ljub. Mon. Sl. IV. 111. an. 1376. pannos, setam, *folexellos,* botas...

Foliamen, folium (libri) (Du C. al. s.); *lap.* Kronst. III. 628: verte *foliamen,* ibi invenies initium.

Foliamentum, frondes pictæ vel sculptæ; *levélgally, foszlány.* Numi Hung. 124. Alter 1523. siglæ: L. B. ad latus scuti *foliamenta.*

Folians, liber formæ maximæ; *folians.* Jókai Erd. ar. k. II. 36.

Foliatilis, foliaceus; (arany) *füst.* Arch. Rák. VIII. 352. Una charta *foliatilis* auri. Cf. Venant. Vita S. Mart. 4., 535.

Foliatim, pro quoque folio (Du C. al. s.); *ivlaponként.* Germ. nach jedem Blatte. Jogt. Eml. T. III. p. 369.

Foliatorum loci, (Du C. 1. *foliata:* locus foliis obsicus) receptaculum e virentibus frondibus constructum, in quo decimæ vinearum colligebantur et distribuebantur; *lombos szín, lugas sátor.* Germ. Laubhütte. Szer. Not. p. 81: Decimæ vinorum ... in promontoriis earum tenentes in *locis Foliatorum* (fuerit receptaculum e virentibus frondibus constructum) per ipsos Dominos de Capitulo... erectorum solvi et extradari consueverunt.

Foliorum lusus, lusus chartarum, scidarum; *kártyajáték.* Rák. Ön p. 41.

Folium, plagula (Du C. al. s.); *ivlap.* Wallaszky 133. Liber est in *Folio* ut dicunt minori. Cf. Plin. 37., 7., 29.

Folla, æ, (Du C.) *Fulla* q. v. fullonica officina; *kölyümalom.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 61. an. 1420: in molendinis, *follis.*

Follare, subigere (Du C. calcare uvas) V. s. *Qualquatia; kallózni, ványolni.*

Follarus, i, species monetæ apud Byzantinos (Du C. follaris); Ljub. Mon. Sl. XI. 1. an. 1306.

Follicatæ Caligæ, braccæ follicantes, fluentes; *bugyogó.* Ger. Pumphosen. Szamosk. II. 15. Horum Italorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, *follicatas* caligas, cancellatos calceos, tunicas multifariam lancinatas...

Follis, (brinsa, urda), marsupium, involucrum membranaceum (Du C. 1. vasis genus); *bőrzacskó, bőrtakaró.* Ger. Beutel, Hautüberzug. Kronst. I. 690.

Follus, i, amens (Du C. 3. follis); *bolond.* Han. Mon. Jur. P. I. 21. an. 1265: si fuerit aliquis *insensatus* aut *follus.*

Fomentarius, 3., (fomenta) incendens, incendiarius, quo ignis servatur: *gyujtó,* fomentarius funis, *gyujtó zsinór, kanócz. J. M. Stellae* De Turcarum successibus p. 615. temere factum est, ut *funes fomentarii,* quibus ignem servant et lagenulæ sclopetariorum eodem congererentur; sic male extinctus ignis, in comminutam forte ipso casu thecam incidens, omnem vicinam sulfuream materiam corripuit.

Fomentatio, exsuscitatio; *szitás.* Rák. Ön. 64. motuum *fomentatio.*

Fomentator, machinator, concitator; *szító.* It. fomentatore. Germ. Schürer. Epist. Proc. P. III. p. 470: contra omnes hostilium factorum *fomentatores.* Rák. Ön. 61. *fomentator* rebellionis.

Fomes cespititius, V. *Turfa.*

Fondacha, æ, horreum frumenti; *magtár; raktár.* It. fondaca. Ljub. Mon. Sl. XI. 225. an. 1347: omnes ... laborerii debeant fieri cum denariis salis et *fondacha.* Cf. *Fondieum.*

Fondacum, *Fondacha* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 242. an. 1346.

Fondamentare, fundamenta iacere; *alapot vetni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 127. an. 1351: castrum, quod *fondamentari* debet... incipi debeat ab angulo logie et ire versus *tramontanam.*

Fondicum, Fundicus, eadem notione ac *Funda* (bursa, crumena), appellatur locus publicus, in quem conveniunt Mercatores de rebus suis et commerciis invicem acturi; *alkuház, tőzsház.* It. fundaco. Gall. Fonde. Ger. Börse. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 318. Porro si contingeret memoratos fratres Domus Templi edificare *fondicum* Sciengnie, in quo omnia mercimonia venderentur et ementur, prefati Abbas et Conventus in ipso *fondico* et non in propria domo res suas vendere et emere tenerentur.

Fondutus, 3., pro: fossus, altus, profundus; *ásott, mély.* Rač. Mon. Sl. XIII. 203. an. 1357: fodi debeat (sc. canale) in tantum, quod sit *fonduta* pedibus VII. et lata passuum quinque.

Fonicellus, i, bombycis folliculus; *selyem gubó.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. et redire valeant sine aliquo dacio, quod non tollatur ab eis, neque ab illis de Ancona, qui emerent ab ipsis Ragusinis modo aliquo vel ingenio, excepto serico tracto et exceptis *fonicellis.*

Fons baptismatis, baptismus; *keresztség.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 460. renatus fuisti *fonte baptismatis.*

Fons medicatus, aquæ acidæ, fons medicæ salubritatis; *gyógyforrás.* Lzd. Cod. Med. III. 72.

Fonta, æ, libra (Du C. al. s.) V. s. *Confectio; font.* Ger. Pfund. Száz. VI. 364.

Fontaliter, fontis modo, abunde; *bőségesen.* V. s. *Susceptivus.*

Fontana, æ, (Du C.) fons; *forrás.* It. fontana. Pesty Ször. II. 38. Bene Pol. 112. Cf. Innocent. de Cas. p. 245.

1. **Fontanella,** fonticulus (parvus fons); *kis forrás, ér.* It. fontanella. Mich. Mad. de Barb. Sal. 372. Jadræ, ubi ab antiquo Civ. Jadræ fuit super *fontanellam,* ibi se collocarunt facientes in circuitu se Civitatem de lignaminibus cum turribus et Maceriis de lapidibus.

2. **Fontanella,** æ, fondiculus deducendis malis humoribus; *folyó seb, kutacs.* Fabó. Monm. Evang. 117. quam tamen calamitatem beneficio *fontanellae,* uti medici loquuntur, dextræ manui adplicato levare solebat.

Fontanum, i, fons; *forrás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 558. ab eo autem loco vergit versus septemtrionem per quendam clivium, qui vulgo Cucsbere appellatur et procedit inter duo *fontana,* que Jolone vocantur.

Fontegum, fonticum q. v. Rač. Mon. Sl. XIII. 83. an. 1349.

Fonticarius, i, curator fondici; *raktár őre.* Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334. dedit... *fonticariis* grossos ... pro barcha.

Foracium, comeatus; *élelmiszer.* Gal. fourage. Ljub. Mon. Sl. IX. 55. an. 1410: de ... rebus et armis et *foraciis.*

Foragium, (Du C.) comeatus; *takarmány.* It. foraggio. Ljub. Mon. Sl. V. 170. an. 1409.

Forago, (Du C.) dicitur filum alterius coloris, quod additur telæ; *bélbe való fonal.* It. foraggio. Schläg. 2256. Cf. Festus p. 90. Gloss. Isidori: *Forago* trames diversi coloris. Cf. Symm. Ep. 6., 68.

Forale, lignum perforatum, ubi ponuntur *furcalia* (Du C.); *eplény.* Germ. Querbalken. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, furcale rakoncza, *trabale* tengel, *forale epleen.*

Foralis, ad forum pertinens, publicus (Du C. al. s.); *piaczi, nyilvános.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 556. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis incruciati remanerent, quibusdam ex ipsis abradi crines dimidii capitis eorum, et circuire *locum foralem* (iussimus?) in testimonium talium, qui insurgunt et agunt contra dominos suos.

Foramellum, parvum foramen; *lyukacska.* Arch. Ver. Sieb. XI. 120. fumus ... per parva *foramella* evaporare debet.

Foramen accensorium, rimula, per quam scintilla ad pulverem pyrium descendit; *gyujtó lyuk.* Germ. Zündloch. Curios. Misc. 377. Nam pulvis in *accensorio foramine* in tormenti fundo præcise non constituto inflammatus, maximam eodem instanti vim exercet.

Foramen ad pixidem, rimula, per quam scintilla ad pulverem pyrium descendit. Kronst. III. 69: *Foramen ad pixidem* vulgo Czyndloch.

Foraminulum, parvum foramen; *likacs.* Bene Med. II. 351. cuticula ... *foraminulis* perforata.

Forasticus, (Du C. 1.) externus, extraneus; *külső.* Száz. 1897. p. 147.

Foratus, 3., subsutus, pellitus (apud Du C. *furratus); bélelt.* Gall. fourré. Fej. III. 2., 269. tunicam et clamydem nigri coloris similiter *foratas.*

Forban, pirata. Pár. Páp.

Forbanditus, (Du C.) forbannire, foris bannire, in exilium agere per bannum seu banno et edicto promulgato. Forbannitus; *számüzött.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 140. Et si *forbanditi* vel alii malefactores commorantes in Spalato fecerint furtive armamentum.

Forbannire, (Du C.) patria pellere (foras bannire); *kiűzni.* Ljub. Mon. Sl. I. 94. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 492.

Forbannitus, i, exsul; *számkivetett.* Ljub. Mon. Sl. I. 92. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 489., 492.

Forcella, scrobiculus cordis (Du C. al. s.); *szívgödör.* It. forcella. Ger. Herzgrube. Prot. inq. 375: et postea vidimus, quod habebat animam circa *forcellam* pectoris.

Forceps, in duos radios in forcipis formam extensus agger (Du C. al. s.); *ollógát.* Curios. Misc. 358. *Forceps* seu *Forcipula* est duplex: scilicet simplex et duplicata; utraque multum accedit ad Opus cornutum, cedunt tamen robore Cornutis operibus, sed minores operas et sumptus requirunt.

Forcia, (Du C.) potestas, potentia; *hatalom.* Ljub. Mon. Sl. I. 109: captivi veniant in *forciam* et bailiam ipsius d. regis. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 515. XI. 282. Magy. Tör. Tár. XI. 95.

Forcibus, pro: forcipibus; *csipő vas.* Ger. Zange. Georg. Sirm. I. 67. et de ferro unam coronam preparaverunt et in igne copioso posuerunt et cum *forcibus* de igne traxerunt «Nolumus nos» et ordinaverunt farahones cum carbonibus et cum *forcibus* et de ferro unam coronam preparaverunt.

Forcipula, V. *Forceps.*

Forcium, vis; *erő.* Ljub. Mon. Sl. I. 50. an. 1232: *forcium* et auxilium et operam dabit quilibet ... ut iste sentencie compleantur.

Forensis, (Du C.) 1. advena, alienigena, 2. negotiator; *1. idegen, 2. kereskedő.* 1. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 65: Externis officia non conferantur: Et quod Domini Prælati, et Barones homines *forenses* (Advenas, alienigenas) non conservent. 2. Száz. II. 156, 158. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 103.

Forensis homo, venditor, emptor; *piaczi ember.* Szék. Okl. II. 3.

Forensis iudex, iudex extraneus; *idegen biró.* Batty. Leg. III. 2.

Foresta, æ, (Du C.) silva V. *Forestarius; tilalmas, erdő.* Germ. Forst. Száz. 1897. p. 147.

Forestalis, silvanalis, ad silvas pertinens; *erdei.* Wallaszky 399.

Forestarius, i, (Du C.) foresta significat silvam imprimis, ubi feræ sunt, quæ propterea plerumque circumsepta erat; nonnullis auctoribus foresta = ferarum statio, nonnunquam etiam piscina; *erdő felügyelője, erdész.* Uj Magy. Muz. III. 192. Johannes Dei Gratia rex Anglie... archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, iusticiariis, *forestariis,* vicecomitibus præpositis ministris et omnibus ballivis et fidelibus suis salutem.

Forestis, silva; *erdő.* Gall. forêt. Száz. XVI. 93. Ad Quinque Ecclesias cum theloneis et vineis, *forestibus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3.

Foresteria, æ, hospitium (Du C. al. s.); *kolostorhoz csatolt vendégfogadó.* It. forestaria, forestieria. Beng. Ann. Er. Cœnob. 549. inchoavit novum ædificium extra clausuram Cœnobialem recipiendis dignioris notæ hospitibus destinatum, quod vulgo *Foresteriam* dicunt.

Forestis, silvæ, ad silvam pertinens; *erdei.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. in illo loco, ubi terminus *forestis* Rapotoni Comitis se ab isto disjungit.

Forestra, æ, saltus, silva (Du C. foresta); *erdő.* Ger. Forst. Száz. VI. 459. decimas omnium *forestrarum* nostrarum et novalium prædiorum.

Forestum, silva, nemus (Du C. al. s.); *erdő, liget, haraszt.* It. foresta. Gall. forêt. Ger. Forst, Wald, Gehölz. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. Insuper etiam firmamus ad prefatum monasterium Juvavensem *forestum* a termino, qui in Pisoncia incipit.

Forficatus, 3., formam forficis referens, forfice præditus; *ollós.* Hist. Nat. 42. Cauda ipsa denominationes varias a pennis habet; si enim exteriores longiores sunt interioribus, cauda *forficata.*

Forficiformis, forfici similis; *ollóalakú.* Ackerl. 5.

Forgium, (a gall. forge.) (Du C.) fabrica ferraria. V. *Carrecta; kohó.*

Forgo, pilei ornamentum e Struthionum plumis, aliundeve confectum. Latinis: servia, crista; *forgó.* An. Sc. II. 54. an. 1532: Laszkio decussum est *Forgo* ex capite.

Foriatio, venum ire in foro; *piaczi elárusitás.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 186. in negotiationibus, *foriationibus.*

Forica, æ, locus secretus ... (in lexicis: *Packhof); pervát.* Comen. 103. Pone prætorium custodia poni solet; in recessibus *foricae,* quas *foricarius* repurgat.

Foricarius, (Du C.) qui purgat cloacam; *árnyékszék tisztító.* Pár. Páp. (apud Paul. Dig. 22., 1., 17. §. 5. = Der Packhofpächter.) Comen. 103.

Forinsecus, 3., (Du C.) extraneus; *kívüli.* Batty. Leg. T. II. 272. an. 1185: decimam *forinsecarum* decimarum suarum Parochiarum (hae decimæ erant, quæ et Parochiis Diœcesanis obveniebant.) Knauz M. E. Str. I. 249., 269.

Forinsitus, 3., extraneus (Du C. forinsecus); *idegen.* Ljub. Mon. Sl. IX. 101. an. 1410: omnes banniti et *forinsiti.*

Forisare, facere mercaturam, mercatum (Du C. al. s.); *házalni, kereskedni.* Kuk. Jur. I. 188. nec quisquam hominum ipsam secum portare et cum ea *forisare* audeat.

Forisatio, quæstus publicus; *elárusitás, kereskedés.* Kuk. Jur. I. 188. an. 1418: emptiones et *forisationes.* Száz. VI. 156.

Forismaritagium, (Du C.) pensio pro facultate matrimonii iungendi servi cum extraneo aut libertino. Licentia matrimoniorum; *házassági engedélyért fizetendő összeg.* Pár. Páp.

Forista, æ, (Du C.) qui foros (leges) diligenter legit vel commentatus est; *törvénytudó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 57. Jurgia *Legistae* miscent fraudesque *Foristae.*

Foristerius, extraneus; *külföldi.* It. forestiere. Ljub. Mon. Sl. I. 49: in Veneciis non debent facere mercatum cum *foristeriis.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 387.

Fori stratum, stratura, strata viarum; *kövezet.* Lzb. Cod. Med. T. II. 8: *Fori stratum* seu Pflaster.

Forizare, (Du C.) in foro vendere, mercaturam exercere; *vásárt tartani.* Georg. Sirm. I. 270. et ibi proclamare fecerat Cesar Turcarum quilibet *forizat* et usque ad Nandor-Alba victum aquirat. Kov. Form. St. 453.

1. **Forma,** forma glandibus fundendis; *golyóminta.* Száz. IV. 679. Item pro *formis* ad faciendum globulis pro dicta pisside.

2. **Forma,** æ, lamina, in qua crusta conficiuntur (Du C. al. s.); *sütő forma.* Arch. Rák. VIII. 345. Frusta instrumentorum culinaria, scutellæ videlicet, sartagines et *formae* pro pasta, orbes et similia Nro 42.

3. **Forma,** æ, typus (Du C. al.); *minta.* Arch. Rák. VIII. 346. *Formarum* pro *imprimenda* tela frusta Nro 9.

Formadeum, Formadium, caseus (Du C. formaticum) quod in forma infarciatur

et struatur; *sajt.* Gall. fromage. Kronst. III. 55. Ljub. Mon. Sl. XI. 102. an. 1323.

Formagialis, ad formagium i. e. caseum pertinens; *sajt....* Arch. Rák. VIII. 358.

Formagium, V. *Formadeum* (Du C.) Georg. Sirm. I. 347. de butiro de *formagio caseo* duo milia propinabant ad arcem Budens. Schläg. 1440. Kronst. I. 173.

Formales Cambiales, formæ conveniens syngrapha; *a törvényeknek megfelelő alakban irott váltó.* Cod. Camb. Merc. 6. Quantumvis porro Curia Regia in Elaborato suo Anno 1781. altissimo loco exhibito hanc Codicis partem paucis duntaxat §§-is absolverit, ac præcipua illa iuris cambialis capita, qualiter nempe *Formales Cambiales* a *Siccis* distingui et quibus requisitis seu proprietatibus instructæ esse debeant.

1. **Formalia,** verba sollemnia (Du C.); *ünnepélyes szó.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 546. ac apprehensa fortiter manu hæc protulerit *formalia:* Vade venerare Imaginem Beatissimæ Mariæ.

2. **Formalia,** orum, formula (Du C. al. s.); *formula.* Ger. Formalien, Rechtsformel. Instr. Jos. II. p. 22. §. 50: Conclusum Protocollo ... erit inscribendum, et siquidem id voto Referentis conforme, ipsumque negotium majoris momenti fuerit, *formalia* quovis verbo rite pensato, atque trutinato denuo prælegentur ...

Formalis actus, (cui opponitur: intentio) quod re vera fit; *tényleges tett.* Rák. Ön. 49.

Formalisari, aliquam formam induere; *formálni, alakot ölteni.* Arch. Rák. VIII. 285. ut antequam mediatio eiusque tractatus per longas temporis ambages *formalisaretur.*

Formalista, æ, ritum receptum observans; *a külsőt, alakot kedvelő.* It. formalista. Greg. Aesth. 30. Qui fontem voluptatis æstheticæ, quæ cognitionem objectorum pulchrorum concomitatur, in forma quærunt interna et externa, *Formalistae,* qui autem in perfectione illorum objectorum, Realistæ æsthetici vocantur.

Formalitas, formulæ, consuetudines, cærimoniæ, res ad formam pertinentes; *formaiság.* It. formalità. Kass. P. P. I. 276. Sunt certæ *formalitates* ... Proj. Leg. Civ. 169. Rák. Ön. p. 180. l. 28—32.

1. **Formaliter,** respectu formæ; *az alakot tekintve, alakilag.* Nic. de Mir. 366. Ergo iste actus prout est a deo principaliter, sic non est malus nec *formaliter* nec materialiter. Severin. 30. Pázm. Dial. 84.

2. **Formaliter,** vere; *igazán.* Curios. Misc. 190. Utrum Elementa mixtis *formaliter* et *actu* vel solum virtualiter et potentia insint.

Formalium, (Du C.) pro: Firmaculum. Fibula aurea et gemmata; *karpalásti csatló.* Nagy Hier.

Formaria, Formarius, (Du C.) quæ et qui Monacharum et Monachorum spiritualitati invigilat; *ujoncztanitónő, ujoncztanitó.* Nagy Hier.

Formata, æ, (Du C.) litteræ commendatitiæ, litteræ publico aut regio sigillo munitæ; *ajánló levél, formáta.* End. p. 353. (Synod. Strigon. 21.): hospites clerici, qui de alienis partibus venerint, aut legitimos testes producant, aut ad ferendam *formatam* redeant. Ker. Nap. 33.

1. **Formatio,** figura, tropus; *képleges kifejezés.* Batty. Ger. 25. cœlestis deliberanda denunciatio iuxta voluntatem ad voluntatem, et circa aliam *formationem* et *regulam.*

2. **Formatio,** institutio; *tanitás, tan.* Batty. Ger. 27. superdurabilibus *formationibus* imbuti.

1. **Formative,** præcipue; *kiváltképen.* Batty. Ger. 2. quibus *formative* admittendi qui Primatum Sanctitatum in Ecclesia obtinent.

2. **Formative,** disserendo; *értekezve.* Batty. Ger. 92. De sublimibus Dei potestatibus ... iterum ... *formative* aliter, atque aliter *dissologice* inspiciamus.

Formatum, i, forma libri (Du C. al. s.); *könyv alakja.* Száz. III. 259.

Formatus, 3., ordinatus, ordinarius (Du C. firmus, stabilis) *rendes.* Opinio. Deput. 15. Atque his permota Regnicolaris Deputatio conclusit, ut provincia in partibus iudicandi Vice-Comitibus et Judicibus Nobilium attributa sublata, eadem in *formatum* Sedriale Judicium transferatur.

Formella, (Du C. 2.) dem. ad formam: particula, parvus caseus; *darabocska, falat, kis alaku sajt.* Rač. Mon. Sl. VII. 157. an. 1091: quod si quis ... vel usque ad *formellam* casei rapuerit ... Luc. Reg. Dalm. 102.

Formicaleon, (Du C.); *hangyales.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 259. *Myrmioleon* seu *Formicaleon* est de formicarum genere, sed multo maior estque formicis infestum animal.

Formicicus, 3., formicarum, ad formicas pertinens; *hangya.* Alexy 26.

Formicedium, instrumentum sutoris (Du C. *formipedia); kapta.* Ger. Leisten. Schläg. 2255.

Formidolositas, (Du C.) proprietas rei formidolosæ; *félelmesség.* Andr. Pann. 18.

Formidulus, 3., (Du C.) formidulosus; *félelemgerjesztő.* An. Sc. I. 142. an. 1439: mutuæ pugnæ congressum corde *formidulo* audebant præstolari.

Formiduus, 3., formidans; *félő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 158, in custodia et tuicione persone nostre nulli se et sua periculo exponere *formiduus.*

Formipedus, gabitz (Kiebitz) Dief. Tringa Vanellus (Linn.); *bibicz.* Schläg. 2257.

Formiter, (Du C.) rite. Georch. H. T. III. 177. E rováskönyvnek *hellyes* és *formás* készületűnek (rite et *formiter* confectus) kell lenni.

Formula, æ, crustula (Du C. al. s.); *morvány* (vox originis slav. Cf. Mikl. Et. 192.); *fonott kalács.* Schlägl. 1842.

Formularia, norma, exemplum; *diplomatikus irálytan.* Száz. XX. 765.

Formularium, liber formulas, exempla continens; *mintakönyv.* Száz. IV. 331. *formularium* styli Matthiæ Corv.

Formularius, 3., ad speciem; *szinlelt, forma szerint való.* Károlyi Mat. Tent. 6. Externum cultum destruant: Blasphemia,... Pharisaismus, pietas mechanica et preces *formulariae.*

Formulatim, breviter, per summa capita; *röviden.* Batty. Ger. 10. Tripartito generali *formulatim* inspecto jungamus insidenti ante, quam nos hora prætereat.

Fornacator, qui hypocausta calefacit; *fűtő.* Nad. Florus Hung. L. IV. C. II. p. 220: Georgius Utissenitius Dalmata ... ex *fornacatore* et *focario* Regis ... evectus ... Cf. Paul. Dig. 33., 7., 14.

Fornaculum, (ap. Du C. fornacula), parva fornax. Text. v. s. *Carrecta; kemenczécske.*

Fornaria, æ, pistrix; *sütő, pékné.* Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: *fornaria* non debeat coquere panem nisi cum suis lignis.

Fornarius, i, (Du C.) pistor; *pék.* It. fornajo. Ljub. Mon. Sl. V. 238. an. 1334. Cod. Dipl. And. IV. 322: *fornarius* seu pistor. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 67.

Fornax, cis: incendium, ignis; *égés, tűz, láng.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 158. postmodum autem cum Regnum nostrum Divino iudicio *fornax* succenderat Thartharorum. Cf. Lucr. 6., 682. Verg. Georg. I. 472. Ovid. Met. 15., 390.

Fornax cementi, fornax calcaria; *mészpest, mészkemencze.* Ger. Kalkofen. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 300: *fornacem cementi* ... quam wlgo *Mezpest* ... apellassent.

Fornax lateritia, fornax lateraria; *téglaégető.* Ger. Ziegelofen. Art. Diæt. Pos. 8: *Fornacis lateritiae* exstructio Capitulo Jaurinensi admittitur.

Fornax pistrix panum, pistrina; *kenyérsütő kemencze.* Thök. Diar. II. 364. *Fornax pistrix panum* cum testaceis 1.

Fornax sudoris, fornax sudatoria; *izzasztó kályha.* Ger. Schweiszofen. Kronst. III. 454: ladulas ferreas ad *fornacem sudoris,* ut nominant.

Fornecum, panni genus. An. Sc. I. 130. an. 1330: pro petia panni vel *forneci* (fors. legendum: *vel* [uti] *dorneti)* quatuor marcas persolvere. Fej. XI. V. Un. 442.

Fornellus, dem. a furnus (Du C. fornella) ustrina, seu locus, in quo ferrum aliaque metalla candescunt; *kis kemencze.* Kol. Cod. 14. et pone super parvum *fornellum* aptum sibi et sub eo fac levem ignem et dimite per meridiem *estyallem,* tunc dimite in *frigidarii* et aperi.

Fornicari, (Du C.) scortari; *bujálkodni.* Georch. H. T. I. 87. Cf. Tertull. Pudic. 22.

Fornicarius, 3., (Du C. 1.) meretricius, qui meretricatur; *parázna..* End. p. 374. (Synod. Strigon. II. 16): Placuit sancte synodo, ut omnis coniugalis desponsacio in conspectu ecclesie ... fieret ... aliter non coniugium, sed opus *fornicarium* reputetur. And. Pann. 41. Cf. Tertull. Anim. 35. Pudic. 9; 16; Isid. Orig. 10., 110.

Fornicatio, stuprum, libido; *paráználkodás.* Wagn. Cf. Tertull. 1., 2., 16., 22.

Fornicatio corporalis, post sponsalia facta fides rupta; *eljegyzés után hűségszegés.* Kon. Egyh. 469.

Fornicatio spiritualis, post sponsalia facta periurium; *eljegyzés után hitszegés.* Kon. Egyh. 470.

Fornicator, (Du C.) V. *Fornicarius.* Anonym. Gest. Hung. Cf. Tertull. 1., 16., 22.

Forniceus, 3., ad genus fornicum pertinens; *boltozatos.* Száz. XIII. 532.

Fornida, æ, *Fornita* q. v. V. s. *Palamarium.*

Fornimentum, (Du C.) supellectile, apparatus; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. I. 289. an.

1319: omnia *fornimenta* et *panaticam.* Dipl. reip. Rag. 37.

Fornita, æ, (Du C. fornix) arcus, ex qua sagittæ emittuntur; *iv.* V. s. *Dardus.*

Fornix, fornicator, scortator; *kurvás, kurafi.* Schläg. 2026., 2029. Cf. Suet. Cæs. 49.

Fornix tabacarius, taberna herbæ nicotianæ vendendæ; *szivar bolt, dohánytőzs.* Fej. Jur. Lib. 401.

Fornus, i, *Grota* q. v.

Forpex, (Du C.) forfex; *olló.* Germ. Scheere. Kronst. I. 272. Cf. Cato R. R. 10., 3., 11., 5. Sidon. Epith. 15., 184.

Forrata, æ, pannus, pellis subsuta, subdita; *béllés.* Ger. Futter. Fej. V. 2. 413. item samatiam meam cum *forrata* de pellibus marturinis relinquo magistro Ambrosio.

Forratura, æ, (Du C.) pelliceum, quo vestis ornatur; *prém.* Gall. fourrure. Knauz. M. E. Str. II. 72., 54. Garnaciam meam cum *forratura* de Pellibus Marturinis.

Forratus, 3., (Du C.) pelliceo ornatus; *prémezett.* Knauz. M. E. Str. I. 280., 326. tunicam *forratam* cum pellibus variis.

Forspont, (a Germ. Vorspann) iumentorum subsidio vectus currus; præiunctura; *előfogat.* Arch. Rák. IX. 136. ita pro vulneratis et ægrotis sufficiens *Forspont* cum *provisione* sufficienti per viam *proximiorem* usque Strigonium dabitur.

Forstacium, panni sericei genus. Vect. Ref. D2: Petia *Forstacii* duplicati vel medii vel communis.

Fortalicia, æ, (Du C. fortalitia) propugnaculum; *erősség, erőd.* Luc. Regn. Dalm. 265. nec debeant aliquo modo vel causa, ingenio et colore denuo Castrum vel aliquam *fortaliciam* facere vel ædificare ullo tempore in æternum.

Fortalitium, arx munita; *erőd, vár.* Rák. Ön. 8. in *fortalitio* nostro Munkács. Cod. Dip. Pat. VII. 443.

Fortareza, æ, (Du C.) castellum; *erőd.* It. fortezza. Rač. Mon. Sl. XIII. 208. an. 1358: habeant facultatem reducere domus rusticorum, que sunt . . . ad *fortarezas.*

1. **Fortia,** æ, (Du C. 8.) iurisdictio, ditio; *törvényhatóság.* Batty. Leg. III. 99. an. 1309. iverunt . . . in territorium . . . universitatis et e converso aliqui de dicta universitate in *fortiam* et districtum Capituli.

2. **Fortia,** æ, (Du C.) violentia, vis; *erőszak.* Prot. inq. 214: Si Tartari venirent, antequam mihi facerent aliquam *fortiam,* incidatis mihi nasum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 319.

3. **Fortia,** æ, (Du C. 1.) potestas, dominatus; *hatalom.* Fej. X. I. 341. fratres intendentes eam Neapolim transportare, ut in *fortiam* (potestatem) Margaritæ uxoris olim dicti Caroli veniret.

4. **Fortia,** æ, (Du C. 3.) propugnaculum; *erőd.* Cod. Dip. Arp. V. 110.

Fortibilis, fortis, solidus; *erős, szilárd.* Obs. Jadr. 411. Imperii ipsius Regis tres cattos ligneos *fortibilis* fabricationis præfati Jadertini ab eorum Architectoribus laborare fecerunt.

Forticilium, propugnaculum; *erőd.* It. forticello. Knauz. M. E. Str. I. 440., 574. incepimus post nostram reversionem municiones et *forticilia* construere.

Fortificare se, (Du C.) confirmare, roborare; *megerősiteni magát.* Ljub. Mon. Sl. II. 258: studeat *fortificare se.* Cf. Cœl· Aur. Tard. 2., 4.; 3., 2

Fortificativus, 3., corroborans, firmans; *megerősítő.* Pel. Pom. De transfig. Dom. s. II. c. 4: Claritas gloriosa non est visus reverberativa, sed magis *fortificativa.*

Fortificatorium (cassæ), quod confirmat, roborat; *a mi erősbíti a pénztárt.* Kass. P. P. I. pass. *fortificatorium* cassæ.

Fortificatus, 3., munitus (Du C. al. s.); *megerősitett.* Rák. Ön. 205. locus *fortificatus.*

Fortilicia, æ, alias: *fortalicium* (Du C.) propugnaculum; *erőd.* Ljub. Mon. Sl. 238: *fortiliciam* de novo factam.

Fortis, longus; *hosszu.* Reg. S. Ben. 18., 35. Et quia minus veniunt tres psalmi, dividendi sunt, qui . . . *fortiores* inveniuntur.

Fortis locus, locus munitus; *megerősitett hely, erőd.* Wagn.

Fortis panis, qui vires præbet V. *Circulatus panis; tápláló kenyér.*

Fortitudo temporis, tempora adversa; *idők nyomása, inséges idő.* Ljub. III. 411: si per *fortitudinem temporis* eos venire contingerit.

Fortium, (Du C. fortia) exercitus; *sereg.* Ljub. Mon. Sl. I. 50., 56.

Fortulicium, (Du C. fortalitium) arx munita; *erőd.* Ger. Festung. Kronst. I. 653.

Fortunā, casu; *esetleg.* Teut. Schul. I. 257: Si . . . contigerit, ut Colleg . . . ultra statum tempus se mansurum præviderit, vel vero *fortunā* emanserit . . .

Fortunæ ollæ lusor, oleator; *szerencsejátékos.* Kass. Ench. I. 127. *Fortunae ollae lusores* ad Nundinas non admittantur. Norm. Ordin. an. 1757. 1. July.

Fortunæ ollæ lusus, alea; *szerencsejáték.* Kass. Ench. I. 127. *Fortunae ollae lusus* non privilegiatus præter Lotteriam publicam interdicitur. Norm. Ordin. an. 1775. 2. Novem.

Fortunam facere, in portu navigare, rebus bene consulere; *szerencsésnek lenni, valamire felvergődni.* Regul. Turm. Præt. 42. quin quavis occasione sive in militari sive in civili statu *fortunam faciat.*

Fortunia, æ, (Du C.) thesaurus inventus; *talált kincs.* Georg. Sirm. I. 19. O pessimi Alemani! quam magnam *fortuniam* ac lucrum utilitatis tocius Christianitatis perdidisse mecum.

Fortunitas, fortuna, res secundæ; *szerencse.* Georg. Sirm. I. 222. Vere in magna *fortunitate* fuisti.

Fortunula, æ, parvæ fortunæ; *vagyonka.* Ger. Kleine Habe. Oláh Cod. Ep. 350. Cui humillime res meas et *fortunulas* commendo.

Forula, æ, forulus, loculus ductilis (Du C. vagina, theca); *fiók.* Arch. Rák. VIII. 308. Habentur præterea in eadem *forula* variæ diversorum missiles.

Forulus, i, (Du C.) *vagina; babhüvely.* Schläg. 1010.

1. **Forum,** (Du C.) nundinæ, feriæ; *vásár.* S. de Kz. Chr. II. 4., 1. Bela omnia *fora* die Sabbati esse voluit pro vendendo et emendo.

2. **Forum,** *agrorum emtio* et *venditio; fekvő jószág adás-vevése.* Georch. Ért. 132. Még a fekvő jószág adás-vevése is, Fejérnél. Cod. Dipl. tom. 3. vol. 1. p. 150. olvasható 1214-ki oklevélben a piaczon tett vásárlás hasonlatosságára, *forum* nevezete alatt fordul elő.

Forum ambulatorium, nulli loco astrictum tribunal; *körüljáró törvényszék.* Jókai Rab. R. I. 145.

Forum appellatorium, iudicium, ad quod de appellationibus certatur; *felebbezési törvényszék, feltörvényszék, felszék.* Ger. Appellations-Gericht. Instr. Jos. II. p. 17. §. 36. Tabellæ vero criminalium et civilium causarum *foro appellatorio* per primas instantias submissæ Septemvirali Tabulæ brevi manu transponendæ erunt. Kass. P. P. I. 228. Kövy El. 761.

Forum Camerale, alias: Judicium montanisticum; *kamarai biróság.* Opin. de Foris Jud. P. I. C. XIII. §.: pro objectis et causis rem montanam et metallurgicam spectantibus.

Forum Comitis Curialis Episcopi et Capituli Zagrabiensis, Opinio. Deput. 10. In reliquo Sedibus dominalibus analogum est *Forum Comitis Curialis Episcopi* et Capituli Zagrabiensis, in quo videlicet tamquam Sede dominali Causæ pertractantur.

Forum complanatorium pagense, *egyengető községi biróság.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 178. Fora iudiciaria in natione saxonica sunt sequentia. 1. *Fora complanatoria pagensia,* unde nullæ causæ possunt deduci ad iudicatum oppidi vel civitatis sine attestato pagensi super eo: quod tentata sed non coalita fuerit complanatio inter partes litigantes coram iudice pagi.

Forum conscientiæ, *lelkiismeret.* Vern. Phil. Mor. 169. *Forum conscientiae* seu internum est facultas entis sensitivo rationalis actiones secundum legem moralem diiudicandi.

Forum Consistoriale, in quo præsentibus episcopis, capitulo, causæ ad ecclesiam pertinentes dijudicabantur; *szentszéki törvényszék.* Fej. Jur. Lib. 461.

Forum contentiosum, oppositum foro conscientiæ; forum in quo partes disceptant; *vitató törvényszék.* Batty. Leg. III. 530. an. 1469.

Forum contradictorium, for. in quo facultas datur disceptandi; *vitató szék.* Ker. Nap. 375. ad præscriptam iuris viam, forum quippe *contradictorium* relegari. Kövy El. 793. Tör. Tár. 1888. p. 72. Opin. P. III. Sec. III. §. 12. Georch. H. T. IV. 277.

Forum diætale, *országgyülési biróság.* Opin. de Foris Jud. P. I. C. XI. §. ad cognitionem generalium regni comitiorum spectabant solæ causæ ratione notæ infidelitatis vel rectius criminis læsæ Majestatis motæ. Præter hos casus etiam violationis generalis diætæ . . . *processu instantivali* aut triduali vindicabiles.

Forum dicasteriale, *kormányszéki biróság.* Opin. Deput. 50. Arithmetico enim calculo ostendi potest, negotia plurium horum Pedaneorum Judicum in unum *Dicasteriale Forum* cumulata.

Forum divinum, *isteni törvényszék.* Vern. Phil. Mor. 169. *Forum divinum* est forum ipsius Dei, in quo infinita Dei iustissimi et omniscii ratio actionem eiusque meritum vel culpam diiudicat.

Forum divisoratus, *osztoztató bi-*

róság. Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. Datur adhuc *forum divisoratus* in oppidis et civitatibus, quod constat e præside (extra gremium magistratus) qui est etiam inspector pupillorum, uno assessore e iuratis civibus senioribus et uno actuario.

Forum dominale, tribunal domini terræ; *földesúri törvényszék, úri szék.* Száz. XXVII. 60. Opin. de Foris Jud. P. I. C. II. §. 2. *Forum dominale* seu Sedria dominalis.

Forum ecclesiasticum, alias: Judicium spirituale; *Szt-széki törvényszék.* M. Bel. Geogr. 501. *Forum Ecclesiasticum,* ad examinandas caussas sacras institutum, in quolibet Episcopatu et Sacerdotum Canonicorum Collegio seu Capitulo adpertum est. Unde caussæ dubiæ primum quidem ad sedem Archiepiscopi Metropolitani, postea ad Nuncium Apostolicum et inde ad Summi Romanorum Pontificis Curiam adpellantur.

Forum externum, alias: Forum fori, in foro civili ius suum exequens potestas ecclesiastica; *külsőleg érvényre jutó egyházi hatalom.* (Nagy: kültörvényszék, földi bíróság). Kon. Egyh. 2.

Forum fori, *Forum externum* q. v.

Forum Formatum Sedriale, rite constitutum tribunal; *rendesen szervezett, alakított törvényszék.* Opin. Deput. 52. Dum itaque *Formatum Sedriale Forum* erigi intenditur.

Forum hebdomadale, nundinæ omni septimana celebrandæ; *heti vásár.* Stat. Jur. L. III. p. 79: Equum vel bovem furtivum, vel vi a suo domino ablatum, si quis emit in nundinis anniversariis vel *foris hebdomadalibus.* Georch. H. T. II. 249.

Forum imputationis, *a kinek másoknak cselekedetei megitélésére joga van.* Vern. Fhil. Mor. 168. *Forum imputationis dicitur* illa persona vel plurium personarum complexus, cui ius et potestas competit actiones aliorum liberas diiudicandi.

Forum internum, alias: *Forum poli,* conscientiam spectans potestas; *a lelkiismeret belső vidékére vonatkozó hatalom* (Nagy. *beltörvényszék, menyei bíróság*). Kon. Egyh. 2.

Forum iudicatus, *tribunal,* iudicium; *törvényszék, bíróság.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 178. Universæ civium controversiæ debent agitari coram *iudicatu* ipso, qui constat in quovis circulo e præside et actuario, præses et *sedis judex* (Stuhls-Richter) *actuarius* vocatur *iudicialis secretarius,* excipiuntur a *foro iudicatus* causæ criminales.

Forum iudiciarium, V. *Forum iudicatus.* Kass. P. P. I. 25. Habet (comitatus) *Fora iudiciaria* Vice-Comitum et Judicum Nobilium.

Forum liberum, *szabad vásár* (jog). D. Ráczk. p. 8: *Forum liberum* singulis Feriis tertiis in omni hebdomada . . . duximus . . . concedendum.

Forum metropolitanum, *érseki szt. szék.* Opin. Deput. 66. Sed cum quæstio subinde enata esset, cuinam Tribunali Causæ idgenus etiam quoad accessoria in *Foro Metropolitano* prius, dein in *Foro Primatiali* definitæ in casu differentiarum Sententiarum in Suprema Instantia revidendæ deferri debeant.

Forum montanum, *bányászi bíróság, bányászi kerületi bíróság.* Törvt. Msz. M. Bel. Geog. 501. *Forum Montanum* in liberis montanisque urbibus a foro urbano distinctum idque caussis metallurgorum examinandis definitum apud Prætorem montanum locum habet.

Forum Nobilium imum, *albíróság.* M. Bel. Geogr. 501. *Forum nobilium imum* partim Dynastæ in caussis hominum ad glebam adstrictorum; partim Judices Nobilium et Vice-Comites, in caussis Nobilitatis et quidem, in quolibet Comitatu adperiunt. A quo provocatio fit ad Judiciariam Comitatus sedem et inde ad Tabulam Regiam ac Septemviralem.

Forum Nobilium subalternum, *másodfoku bíróság.* M. Bel. Geogr. 501. *Forum Nobilium subalternum,* in quatuor pro Circulorum numero, Tyrnaviæ, Günsini, Eperiesini ac Debretzini institutis Dicasteriis, extensas in duos pluresve Comitatus caussas diiudicat. A quo, sicuti ex sede Comitatus caussæ dubiæ . . . ad Tabulam Regiam et Septemviralem transmittuntur.

Forum Nobilium Supremum, *felső foku bíróság.* M. Bel. Geogr. 501. *Forum Nobilium Supremum,* quod Pesthini est, in Tabulam regiam ac Septemviralem distinctum, non solum adpellatas, verum alias etiam Nobilium caussas graviores examinat. Præest autem Tabulæ Regiæ, Personalis Præsentiæ Regiæ Septemvirali, Comes Palatinus vel Judex Curiæ Regiæ.

Forum octavale, V. s. *octavalis; nyolczados törvényszék.* Száz. III. 315.

Forum oppidanum, *mezővárosi bíróság.* Törvt. Msz. M. Bel. Geogr. 560. Quoad iustitiæ, in caussis civilibus, administrationem. 1. Justitia, in caussis civilibus, nomine et auctoritate Regis, in imo, subalterno atque supremo cum Nobilium tum Civium ac Oppidanorum foro ad legis atque consuetudinis normam, administratur. 2. *Forum Oppidanum,* in oppidis est, a quo caussæ dubiæ, in liberis quidem ad Comitatus, vel Communitatis tribunal; in iis vero, quæ dominationi subjecta sunt, ad Dominos terræ provocari solent.

Forum pedaneum, *altörvényszék, albíróság.* Kövy El. 314. Opin. Deput. 50. De conservandis Foris Pedaneis. Dum igitur sublata Vice Comitum et Judicum Nobilium in Partibus iudicandi activitate, avitis, quæ sub nomenclatione *Fororum Pedaneorum* prævigent Institutis Judiciariis, obtentu celerioris Causarum cursus et maioris Causantium securitatis novum aliquod *Formatum Judicium* nomine permanentis Sedriæ substitui intenditur.

Forum penitenciale, (Du C.) forum conscientiæ; *lelkiismeret.* Tkal. Mon. Ep. I. 91. an. 1250.

Forum poli, *forum internum* q. v.

Forum primæ Instantiæ, *első foku bíróság.* Opinio Deput. 8. horum vero contra illum (Jurisdictionatorum — contra Dominum terrestrem causis) ex nexu *subditelae* profluentibus, *Forum primae Instantiae* constituere posse.

Forum primatiale, V. *Forum Metropolitanum; főérseki törvényszék.*

Forum productionale, tribunal, in quo istrumenta nobilitationem continentia producebantur et, quod eorum fidem attinet, diiudicabantur; *nemességbizonyító törvényszék.* Száz. VII. 359. ott vannak nyolcz szekrényben a *forum productionale* ítéletei a nemességbizonyítási ügyekben. Opin. de Foris Jud. P. I. C. XII. §. 1.

Forum revisorium, *legfőbb felülvizsgáló bíróság, felsőbb bíróság.* Opinio. Deput. 26. Tabula Septemviralis prout hactenus, supremum erit *Forum Revisorium,* ad quod universæ Regni Hungariæ, adnexarumque Partium Regnicolarum causæ a Tabula Regia Judiciaria . . . transmittentur.

Forum revisorium causarum mercantilium cambialium, *kereskedelmi ügyek vizsgáló foruma, áruvizsgáló forum.* Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense ac totius Littoralis Hungarico-Maritimi . . . habet *Forum revisorium Causarum Mercantilium cambialium . . .*

Forum seculare, oppositum ecclesiastico; *világi bírói szék.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 308: prefata sentencia . . . minus iuste lata . . . exstitisset eo, quod dicte decime non *forum seculare* sed spirituale concernerent.

Forum senatus seu **magistratus,** *tanácstörvényszék.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. *Forum Senatus* seu *Magistratus* consistit iuxta novissimam regulationem Györkianam ex 8 personis, votum decisivum habentibus et uno ordinario notario cum voto solummodo informativo, interque illas 8 personas adsunt iudex regius, iudex sedis, villicus (Folnagy) et reliqui senatores.

Forum spirituale, V. *forum Ecclesiasticum.* Mon. Comit. IV. 76: Judicia . . . Ecclesiastica in eis causis, quæ *forum spirituale* concernunt.

Forum superrevisorium, V. *Forum revisorium.* Opinio Deput. 26. Tabula Septemviralis pro universis ex Regno, et partibus eorsum deductis causis *Superrevisorium Forum* constituit.

Forum tabulare, iudicium tabulæ regiæ; *kir. táblai bíróság, királyi tábla.* Kass. Jur. Civ. I. 37. similium vero causalitatum cognitio et discussio *Foro Tabulari* competeret. Törvt. Msz.

Forum triduale, *három napi törvényszék.* Tag. Erd. II. 613: Sciendum . . . quod *fora tridualia* non solum in Decr. Trip. p. III. t. 33. expressa violenta sylvarum succisione vel arborum decorticatione, verum etiam in potentiosa terrarum subaratione, segetumque depascuatione . . . contra nobiles æque, ac ignobiles locum habeant. Opin. de Foris Jud. P. I. C. II. §. 3., 6.

Forum triduale Saxonicum, *háromnapi szász törvényszék.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 179. Datur adhuc *forum triduale saxonicum* ita dictum ab anno 1805. 13-a mensis septembris, quo visum est sacratissimæ suæ Maiestati clementer decernere: ut *articulus provisionalis* 95-us anni 1791. relate ad violentas sylvarum *succisiones* præpediendas conditus ad nationem etiam saxonicam extendatur et in casibus invasionis et devastationis sylvarum deprehensi coram *foro triduali saxonico* iudicentur.

Forum urbanum, *városi ítélőszék, bíróság, törvényszék.* M. Bel. Geogr. 501. *Forum Urbanum* in liberis regiisque civitatibus imum quidem apud Prætorem; subalternum, coram Senatu, sedem habet. A quo, caussæ dubiæ, partim ad Magistratum Taver-

nicorum, partim ad Personalem Præsentiæ Regiæ adpellantur.

Forzare, vi exprimere; *kierőszakolni.* It. forzare. Pesty Ször. III. 153. sed iuxta estimacionem proborum precium empcionis eiusdem vel qualem *forzare* poterint prius depositis pecuniis.

Forzatus, 3., armatus; *felszerelt.* Ger. *ausrüsten.* Ljub. Mon. Sl. II. 254: barche due *forzate* de remis.

Fossa, æ, (in montanisticis), locus depressus; *horpadás.* Ger. Pinge. Beszt. Levt.

Fossariani, hæretici sæculi XIII. ab Albigensibus orti, qui propagandorum pravorum factorum causa in fossis delitescebant; *árokbujdosók.* Nagy Hier.

Fossarius, (Du C.) vespilo, qui mortuos sepelit; *halottvivő, sírásó.* Not. rel. I. 113. Cher. Jus. Eccl. I. 145. In antiqua Ecclesia vigebant . . . *Fossarii,* qui mortuos inhumabant.

Fossatum, i, (Du C.) fossa; *árok.* Thurocz. 183. ictibus lapidum graviter percussus in *fossatum* est prolapsus. Cf. Pallad. Sept. 13; Capitol. Gord. 28.; Veget. Mil. 4., 16.

Fossatum aquosum, fossa aquaria; *vizárok.* Száz. VI. 418.

Fossatura, (Du C.) *Fossatum* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 364. ultra quam ripam habetur *fossatura* versus occidentalem plagam, per quam transitur aqua ad paludem predicte Ecclesie, que *fossatura* habetur pro metis. Knauz M. E. Str. I. 66. 98. Fej. II. 112.

Fossicula, æ, parva lacuna; *gödröcske.* It. pozzetta. Germ. Grübchen. Curios, Misc. 131. Cur frons cum *fossiculis* et monticulis morum non adeo bonorum augurium esse dicatur.

Fossio, onis, agger, fossa; *töltés.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 499: transit quandam *fossionem* positam contra aquarum inundationem.

Fossor Metallicus, *bányász.* Juriev. Jur. Met. 44. *Fossores Metallici* (Hauer), qui nimirum in metallifodinis proprie dictis laborant, abeunt in plures classes, in specie sunt 1-o *Fassores* proprie dicti (Berg-Hauer), qui venam metallicam persequuntur, saxa findunt atque mineras eruunt.

Fossor militaris, Text. v. sub. *Cunicularius militaris; árkász.*

Fossorium, ligo; *ásó.* Schläg. 839.

Fossorius, 3., ad fodiendum aptus (Du C. sus, porcus); *ásó.* Hist. Nat. 64. pedes . . . sunt vel ambulatorii vel cursorii vel saltatorii vel natatorii vel *fossorii.* Verancs. V. 352. instrumenta *fossoria.*

Fossura, æ, (Du C.) fossa. Fej. II. 112 ad viam, quæ ducit ad villam Russorum, iuxta quam penes quamdam *fossuram* habet metam.

Fossum, pro *fossa* v. s. *Figara.*

Fostagnum, (originem ducit ab. egyptiaca urbe *Fostat* v. *Fossat.* [Cairo] V. Schrader Ling. — hist. Forschungen für Handelsgesch. und Warenkunde p. 213.) pannus linoxylinus; *barchet.* Ger. Barchent. It. fustagno. Ljub. Mon. Sl. I. 120.

Fostan dupplex, V. *Fostagnum.* Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *fostan dupplicis* f.—20.

Fourerius, hospitiorum designator; *szállásmester.* Reg. Mil. p. 34: hospitiorum designatores seu *Fourerii.*

Fourerius Aulicus, servus regius, qui hospitum regis curam gerit; qui comitis officiorum mandata exequitur; *udvari szolga.* Diar. Com. 29.

Fourierius, Fourerus, Fouririus, (med. lat. *fodrarius a fodrum* Futter: pabulum) qui curam habet militaris aunonæ; ad fodrum exigendum missus. Computum ductor; *tábori irnok.* Gall. fourier. It. furiere. Diar. Com. II. 8., 23., 24. Reg. Turm. Præt. 61: collatum mihi computuum Ductoris *(Fourierii)* munus omni cum diligentia obibo.

Fovare, in terram defodere, dehiscere; *földbe ásni.* Batty. Leg. T. II. 41. an. 837. qui separare donationem nostram termerarie... præsumserit, *fovetur.*

Foveola, parva fovea; *kis árok.* Bene Med. II. 272.

Fractilatus, 3,, (Du C.) scissus; vestis concisa latissimis rimis et hiatibus; *végig hasított.* Piszter Szt. Bernát. I. 464. vestis *fractilata.*

Fractivus, 3., diminuens; *megtörő.* Pel. De s. Laurentio s. IV. c. 2. Laurus sex habet prærogativas, inter quas tertia, quia est calculi *fractiva.*

Fractor lapidum, lapicida; *kővágó, kőfaragó.* Quel. Sieb. I. 178. an. 1494. *fractori lapidum* . . . pro fundamento turris.

Fractura, æ, (Du C. 4.) rima, scissura parietum; *falrepedés.* Thurócz. 96. Tandem exeundo totam ecclesiam illam circuibat et *fracturas* sive *scissuras* parietum ac tectorum perspicacibus oculis et morose inspiciebat.

Fractura legis, violatio legis; *törvényszegés.* Batty. Leg. T. II. 112. (Decret. Sl. Ladisl.) propter *legis fracturam.*

Fracturæ ollarum, testæ fragmenta; *fazékcserepek.* Bene Pol. 133.

Fractus, liber, cui inscribehantur sententiæ latæ consilii Venetici (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. I. 9.

Fræniparius, qui conficit frena: *fékzablakészítő.* Ger. Riemer. Fej. X. 4. 370 ut puta omnes pellifices unum pelliscum omnes *fraeniparii* unum frœnum . . . (dare tenentur).

Fragarius, 3., ad fraga pertinens, fragorum formam habens; *eper, eperalakú.* Bene Med. II. 272.

Fragmenta, orum, reliquiæ literarum; *töredék iromanyok.* Georch. H. T. IV. 116.

Fragmentarie, imperfecte: *töredékesen.* Knauz. M. E. Str. II. 131. 111.

Fragmentarius, 3., ad fragmentum pertinens; *töredékes.* Vern. Psych. 218. Philosophico ingenio id quoque proprium est, ut obiectorum similitudines et analogias exquirat, ordini et unitati in varietate cognitionum studeat, *fragmentariae* et rhapsodicæ earum collectionis impatiens specialia et particularia ad generalia et universalia revocare et ex his illa ordinare et explicare satagat.

Fragrescere, fragrare (Du C. fragrascere); *illatozni.* Batty. Leg. T. II. 310. an. 1217: virtutum operibus *fragrescere.*

Frai Compania, manus voluntariorum; *önkényes csapat.* Tör. Tár. 1891. p. 260. una *frai Compania* et 264.

Framea non elaborata, idem quod gladius non purgatus; *csiszolatlan kard.* Vect. Ref. O 2. De *Framea non elaborata,* ainklingh.

Frameā salutare, frameam in altum tollere; *karddal tisztelegni.* Regul. Turm. Præt. 10.

Frameator, gladiarius; *kardcsiszár.* Ger. Säbelmacher. Schwertfeger. Tab. Conscr.

Francare, solvere; *folyóvá tenni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 69 an. 1349: *francare* salarium . . . completo termino. Ljub. Mon. Sl. XI. 172. an. 1345.

Franchare, liberare; *szabadítani.* It. francare. Dip. reip. Rag. 379.

Franchisia, æ, (Du C.) immunitas, ius; *mentességi jog.* Ljub. Mon. Sl. III. 178. Száz. XV. 233.

Franchus, 3., liber (Du C.); *szabad.* It. franco. Luc. Notæ 473. quod omnes Spalatini in perpetuum sint salvi liberi et *franchi.* Dip. reip. Rag. 460.

Francigenæ, (Du C.) hæc de hac voce: Francigenæ Anglis dicebantur omnes extranei sive cogniti essent sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent. *Francigenatus* apud eundem Gallus e Francis oriundus. Apud nostrum itaque Francigenæ iidem sunt, qui nunc Galli (Francziák) nuncupantur. Marc. Chr. I. et postea Gallici qui sunt *Francigenae* a quodam Francione dicti filio Paridis.

Franciscani, V. *Fratres Franciscani.* Not. Rel. II. 84.

Francisco-Blandratista, socius id est sectator Francisci Davidis et Georgii Blandrata. *David Ferencz és Blandrata követői, Dávid-Blandratisták.* Bod. Hist. Un. Trans. 385. Non desunt Pilati, qui et nunc per *Francisco-Blandratistas* Jesum coronatum dicunt.

Franco, onis, nummus Gallicanus; *franc.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 523. Item de curru hospitum Latinorum unum *franconem* (an. 1260.) Magy. Tör. Tár. IX. 102.

Francolinus, i, attagen; *császármadár.* It. francolino. Bel. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nostra phasianos, perdices... attagines (alias *Francolinos,* ut et gallinas rusticas vocant).

Franconicus, 3., Francia-Germanicus; *német frank.* Sim. Num. 151. Hic (Carolus M.) enim reiecta libra Romana unciarum 12, induxit *Franconica,* quæ in hac $10^1/_2$ uncias appendit.

Frangibilis, qui facile frangitur; *törékeny.* Kol. Cod. 39.

Frangibulum cannabinum, machina lino moliendo, frangendo; *tiló.* Ger. Breche. Pár. Páp.

Frascata, æ, (Du C.) umbraculum; *lugas.* It. frascato. Ger. Laube. Ljub. Mon. Sl. II. 103: *frascata* est intra palatium.

Fratalea, æ, (Du C.) cœtus, societas; *társaság, társaskör.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 132. an. 1426: Concessum . . . facere unam *frataleam* sub vocabulo sanctorum Marci. Han. Mon Jur. P. I. 235. Fej. X. 3. 179.

1. **Frater,** allocutio, qua principalis patvaristam appellat; *öcsém.* Moln. Patv. 3.

2. **Frater,** (Du C.) fratres dicti monachi universim; *szerzetestárs, barát.* Száz. XI. 607. passim.

Fraternalis, (Du C.) fraternus; *testvéri.* Kövy El. 290. quia non *fraternalis* divisio fuit. Knauz M. E. Str. II. 465. et passim.

Fraternaliter, fideliter, fraterne; *hűen,*

testvérileg. Fej. VI. 126., 124. juraverunt attendere et observare *fraternaliter* sine fraude X. I. 747. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 29.

Fraternisatio, familiariter intime uti alquo; *komázás, bizalmaskodás.* It. fratellanza, Jókai Erd. ar. k. 117.

1. **Fraternitas,** (Du C.) cœtus sæcerdotum; *lelkészi kar.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 63.

2. **Fraternitas,** V. *Senioratus; ág. ev. esperesség.* Hist. Ecc. Ev. 11. plures enim cœtus singuli formarunt peculiares societates, quas Nostrates *Fraternitatum* seu Senioratuum vel Contuberniorum nomine insigniverunt. Tör. Tár. 1881. p. 496.

3. **Fraternitas,** (Du C. 8.) congregatio, sodalitium, societas; *egyesület.* Batty. Leg. T. II. 274. an. 1185.

Fraternitas Vestra, (Du C. 7.) titulus honorarius, quo reges et episcopi, quum ad alios reges etc. scribebant, utebantur. Szék. Okl. I. 1. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 79.

Fraternizare, (Du C.) fraterno more, familiariter uti aliquo; *bizalmaskodni.* Jókai Kőszív. V. 101.

Fratres Calendarum, v. Kalendarii (Du C.) Nomen a Kalendis sortiti, quod modum ordinemque festorum, quæ singulis mensibus celebranda forent, quæ anniversaria recolenda, quæ elæmosynæ distribuendæ, quæ ieiunia servarent 1. cujuslibet mensis die indicarent. Zsigm. Hist. 69. Præterea abbati vel monacho inter *fratres Calendarum* i. e. in conventu laicorum primo cuiusvis mensis die habito, sedere interdictum est.

Fratres Camaldulenses, ordo monachorum, cuius auctor Romualdus ex familia ducum Ravennæ est. Conditus a. 1018. in Campo Maldoli (Camaldoli) in silva Appenina. Monachi huius ordinis in cultu divino artem exercebant, et iuventutem educabant. Art. Diæt. Pos. 126. ut Religiosi Ordines *Fratrum Camaldulensium* et SSS. Trinitatis de Redemtione captivorum nec non Clericorum Pauperum Matris Dei de Scholis piis in Regnum Hungariæ ... pro receptis et stabilitis habeantur.

Fratres Cartusienses, quorum auctor erat S. Bruno in eremo Chartreuse ad Gratianopolim an. 1086. Separatas cellas, lauras dictas, incolebant; *Karthausiak.* Chr. Dubn. p. 189: Ceterum aliud claustrum pro ordine *Fratrum Cartusiensium* in Leueld in Bakonia edificavit.

Fratres Condivisionales, fratres nondum divisi; *osztályosok.* Samb. Tyrn.

Fratres Contubernales, V. *Confratres; baráttárs.* Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. ubi in adolescentiæ flore visus iam erat consurgere manipulus tuus supra manipulos *Fratrum contubernalium.*

Fratres conversi, tirones; *ujonczok, megtért testvérek.* Bék. Pil. P. I. 56.

Fratres de ordine Minorum, V. *Fratres Minores.* Thurócz. 195. Cui quidem genti iam in fide Christiana eruditæ *fratres de ordine Minorum* — auctoritate eis a sede apostolica commissa, curam animarum, iura Parochialia et sacramenta ecclesiastica administrant.

Fratres de observantia, Franciscani Minoritæ; *kis Ferencziek.* Kronst. I. 718.

Fratres de redemptione captivorum, V. s. *Ordo fratrum S. Trinitatis.*

Fratres Franciscani, auctor eorum *Franciscus de Assisi* an. 1208. Ordo approbatus a summo pontifice an. 1223. solius papæ iurisdictioni subiectus, *Fratrum Seraphicorum* nomine quoque insignitus. Eiusdem strictæ observantiæ sunt etiam, qui dicuntur *Capucini,* a protuberante cappa sic dicti, quorum auctor erat *Mathaeus de Bassi* an. 1525. secundus ordo, qui quoque Sti Francisci est ille sororum sic dictarum *Clarissarum* an. 1224. institutus; tertius vero est *Tertiariorum* in usum laicorum 1221. o. institutus; *szürke barátok. Ferencziek.* Ger. Franziskaner. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. quemodmodum et aram maximam Posoniensem *patrum Franciscanorum;* passim.

Fratres Hospitalitatis, V. *Johannitae.* Olt. Act. Synod. 64. nec non *Fratrum Hospitalitatis* omnibus regulis et statutis.

Fratres Mendicantes, monachi, qui mendicando vitam sustentabant; *kolduló barátok.* Not. rel. II. 81.

Fratres Minores Regularii, minoritæ; *kisszerzetesek, minoriták.* Pesty Ször. III. 122.

Fratres Misericordiæ, *irgalmas barátok.* Cher. Jus. Eccl. II. 48—9. *Fratres Misericordiae.* Hos fundavit Joannes de Deo Portugallus, qui anno 1540. Granatæ in Hispania ad peccata sua expianda ... infirmos in domum a se conductam suscipere et curare cœpit. In Hungaria primum a Georgio Szelepcsényi Archiepiscopo Strig. anno 1672. Posonii introducti. Not. rel. II. 178.

Fratres moravi, anabaptistæ in Transilvania 1622.; *morvatársak.* Tör. Tár. 1892. p. 367.

Fratres Teutonici, Ordo Templariorum a Teutonica gente sic dicti; *német rend.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 83: visum tandem (anno 1199-o) erigere Ordinem tertium æque militarem, nobilem Templariorum fœtum, quorum Institutis viverent bello et pace novi *Fratres,* dicti *Teutonici* a gente, quam recipiebant solam ad distinctionem Templariorum, queis Galli; et Joannitarum, quibus Itali dedere principia.

Fratricelli, (Du C.) qui et Fratres de paupere vita *Bizochi* et Beguini interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant et a Cœlestino V. Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit *Henricus Ceva,* damnata non semel a Bonifacio VIII. et Joanne XII. For. Scr. p. 48—49: Hæresis ... *Fratricellorum,* quæ exorta fuit hoc eodem sæculo anno 1277. ... tenuit Christianis non licere quidpiam proprii habere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 168. A rege Sigismundo *Fratricellorum* et Nicolaitarum Hæreses, ne latius per Hungariam serperent, oppressæ.

Fratruelis, is, (Du C.) duorum fratrum filius; *unoka testvér.* Rák. Ön. 33. Arch. Rák. IX. 61. Cf. Hieron. Fp. Ep. 22., 26.; Isid. Orig. 9., 6., 15.

Fraudolentes, more Italorum pro u ponitur o, pro: *fraudulenti; hamiș, ravasz.* It. fraudolento. Obs. Jadr. 404. Item illi *fraudolentes* mense exeunte iam quanto dignum præmium eorum exigentibus meritis toleraverunt.

Fraudolosus, 3., fraudulentus; *csalárd.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 166. *Fraudolosa* autem est contrectatio, quæ fit animo furandi seu alieni intervertendi causa. Rapina est ablatio rei alicuius mobilis *fraudolosa* seu dolosa et violenta.

Fraudosus, 3., fraudulentus; *csalárd, csalfa.* Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Eng. Mon. Ungr. Bécs, 1809. p. 17.

Tunc Ducem fraudis Glosa
Dona quoque *fraudosa*
... conantur supplantare.

Fraudulens, fraudulentus. (Formatio huius vocabuli ex *fraudulenter, fraudulentia* et similibus potest explicari); *csalfa.* Chr. Dub. 156., 145., 98., 70. Contra venetos *fraudulentes* corrupti eorum pecunia ire et preliare noluerunt.

Fraudulose, per fraudem, dolose, fraudulenter; *csellel, csalárdsággal, csalárdul, ravaszul.* Rák. Ön. p. 50. l. 23—25. (24.): Proinde Buda expugnata, Transylvania, ut dixi, *fraudulose* occupata, anno 1687. generalia Comitia Statibus Regni Posonium indixit ...

Frecia, æ, sagitta (Du C. al. s.); *íj.* It. freccia. Ljub. Mon. Sl. XVII. 69. an. 1421. arcus ... *frecias* quinque millia.

Fredum, (Du C.) mulcta, compositio, qua persoluta aliquis *pacem* ab exactore consequitur a Germ. *Friede; bírság.* Fej. I. 227. II. 263. nec quisquam iudiciaria fungens potestate ad causas audiendas vel ad *freda* aut tributa aut telonea, quæ vulgo dicuntur muta, exigenda ... prædictæ Ecclesiæ possessiones ingredi audeat.

Freibiterus, i, (ex Germ. *Freibeuter)* quod est latro, pirata terrestris, miles latrocinans; *tengeri rabló, kalóz, szabad katona, szabad martalóz.* Szamosk. IV. 367. De Cozakis seu Kozacy sic Alexander Gagninus: sunt pedites qui hostem furtive et inopinate adoriri solent. Italice corsari, germanice *Freibiteri* dicuntur, qui in mari latrocinantur.

Frenator, V. *Fraeniparius.* Car. Bel. De arch. 48. .. omnes *frenatores* unum frenum ... dare teneantur.

Frenifactoria, ars frena faciendi; *szíjgyártó mesterség.* Pázm. Dial. 28.

Frenulum, parvum frenum; *kis fék.* Bene Med. I. 25.

Frenum curriferum, sufflamen; *kerékkötő.* Germ. Radsperre. Monm. Comit. Trans. II. 180. Magnum *curriferum frenum* ... d. 16.

Freragium, (Du C.) divisio feudi inter fratres; *a hűbérnek testvérek között való felosztása.* Vuch. Jur. Feud. 130. Ceterum divisio debet fieri libere, nec uni præ alio ius præcipuum in divisione feudi competit, proinde in divisione feudi, nec iuri electionis a) nec *freragio* b) nec parragio c) locus est. Jure antiquo Gallorum divisio feudi inter fratres facta dicta est *freragium, frerage,* qua frater natu minor maiori pro cessa parte feudi servitia militaria præstanda suscepit, tali ratione effectus est provasallus.

Frescennus, V. *Friscingus,* tributum porcellorum; *malaczadó.*

Friabilis, quod friari, conteri potest; *szétmorzsolható.* It. friàbile. F. Forg. Comm. II. 55. A septentrione circiter trecentos passus collem modicum (Sedem Regiam vocant) spectat, cuniculis effossis ex saxo *friabili* ad

recondenda vina celebratum, indeque tam claro titulo appellatum. Szentiv. Cur. Misc. II. 205. Bene Pol. 100. Cf. Plin. 17., 4., 3., 34., 18., 55.

Fribusculum, (Du C.) iurgium leve; *berzenkedés, mely haraggá nem fajul.* Nagy Hier.

Fricare, sculpere (Du C. al. s.); *vésni.* Georg. Sirm. I. 79. donec sigillum Regis Ladislai nobis non *fricabis* de novo.

Frigefactivus, 3., rigorem, torporem excitans; *megdermesztő.* Pel. Pom. De s. Matthæo s. I. c. 4.: Sicut terra est frigida, ita et avaritia cordis *frigefactiva* a divini amoris calore. Szentiv. Cur. Misc. I. 189.

Friget, Si **friget:** ad Calendas Græcas (nunquam); *majd ha fagy.* Jókai Rab. R. I. 38.

Frigidarium, i, vas ad refrigerandum factum, aptum (Du C. *ψυχοφόρον*); *hűtő.* Kol. Cod. 14., 17. Cf. Vitr. 5., 11.

Frigidatus, 3., (a *frigidare,* quod ap. Cœl. Aurel. Acut. 3, 17 occurrit) frigefactus, frigidus; *kihült.* S. de Kéza Chr. I. 4., 4. Micolt Corpus cernens *frigidatum* et privatum colore naturali.

Frigiditas, frigus, tristitia, animus tristis; *hidegség.* Tör. Tár. 1887. p. 651. *frigiditatem* tuam. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 118. Cf. Cœl. Aur. Chron. 1., 16. 1.

Frignachus, i, species monetæ. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: *frignachi,* qui non tenent tres uncias argenti pro marcha, et . . . expenduntur pro uno soldo.

Frigorifer, 3., frigorificus; *fagyasztó.* Fr. Balass. Casul. Steph. App. Utrum ad congelationem requirantur particulæ *frigoriferae,* Salinæ, ac nitrosæ ad mentem Muschenbrockii?

Frigulare, V. s. *Gratitare; csörögni.* Cf. Auct. Carm. Philom. 28.

Frigurire, valde frigere (Du C. al. s.); *sugoródni.* Pár. Páp.

Frigusculum, dem. frigoris (Du C. al. s.); *hidegecske.* Oláh. Cod. Ep. 211. *Frigusculum* aut ventus incommodior me coniicit in lectum. Cf. Tertull. de Anim. 25.

Frinchare, immunes reddere; *megszabaditani.* It. francare. Ljub. Mon. Sl. XI. 145. an. 1343: dando . . . potestatem . . . faciendo domos . . . pro villanis . . . et illos *frinchari* et dare *frinchigiam.*

Frinchigia, æ, immunitas V. s. *Frinchare; szabadság, felmentés.* It. franchigia.

Frisaticus, (freisachi) *garas.* Numi Hung. 153. *Frisatici* seu in Foro Julio (Friaul) per Patriarchas Aquileienses signati denarii, prout annorum 1168., 1190., 1198., 1232., 1270., 1357. diplomata perhibent. pridem apud nos civitate donati quinque unius ponderis seu grossi valorem habuere. Cod. Dip. Pat. VI. 42. Fej. III. 279. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 443. et passim.

Friscatus, idem quod ap. Du C. *friscus:* recens, nondum politum, elaboratum; *friss, még fel nem dolgozott.* Kol. Cod. an. 1560: aurum . . . semper est *friscatum.*

Friscingus, i, (Du) C.) V. *Frescennus.* Numi Hung. 153. Erronee Frisaticos Koller (Hist. Episc. Quinqueeccl. T. 1. p. 296.) hos pro: *Friscingis — Frescennis* seu tributo porcellorum interpretatur.

Friscus, 3., recens; *friss.* It. fresco. Han. Mon. Jur. II. 266: libra carnium *friscarum.*

Frisitus, 3. (Du C. frisatus) fimbriis ornatus V. s. *Anchona* 2. *rojtos.*

Frisum, (Du C.) fimbria, lacinia. Vox formata ex Phrygium; *bársony taraj.* Száz. VI. 372. Tör. Tár. 1887. p. 189: due cape . . . cum *frisis* novis et satis latis.

Frisura, æ, capilli crispati; *hajfodor.* Ker. Nap. 84.

Fritinnire, V. s. *Gratitare; babukolni.* Cf. Varro ap. Non. 7., 15. Auct. Carm. Philom. 35.

Frivole, insane, amenter; *esztelenül, izetlenül. M. Soiterus* De Bello Pannonico p. 585. Desisterent igitur, nec tam *frivole* a Christiana unitate discederent.

Frivolosus, 3., frivolus; levis, inanis; *ledér, haszontalan.* Cod. Zi. I. 604. qualibet . . . dilacione et cautela *frivolosa* proculmota.

Frixaticus, *frisaticus* q. v. Fej. I. 303. quod vobis faciemus solvi, erit in bonis *frixaticis* vel in argento cuius decima pars comburetur.

Frixorium, 1. cremium, calefactorium, 2. patella (Du C.); *1. olvasztó kemencze, 2. serpenyő.* 1. Faber. Jur. Met. 217. De Collatione Ustrinarum et *frixoriorum* §-phis 2. Schläg. 2258. Cf. Plin. Val. 2., 7.

Froccus, (Du C. Flocus, Floccus) monachorum vestis cuculæ species, quæ amplas habeat manicas atque e pretiosiore panno ac cucula conficiebatur neque togæ cucullatæ adsuebatur. Fors inde ita appellata, quod quovis levi flatu tanquam flocci lanæ huc et illuc impellebatur; *lebeny.* Bék. Pil. I. 29., 30.

Frœnum, frenum; *fék, zabla.* Thök. Diar. II. 327. Unum *froenum* cum antilena.

Frondositas, (Du C.) proprietas frondosi rami, abundantia frondium; *lombosság.* Vern. Psych. 39. *Frondositates* hae peculiaribus nonnunquam membranis vestitæ vasis sanguiferis permeatæ, crassæ et firmæ oculis nostris exhibentur.

Frontale, aurifrisium (Du C.) apparamentum pendens ante altare; *oltárelő.* Száz. XXVII. 682.

Frontalis, e: ad frontem pertinens; *homlok . . .* Bene Med. II. 2.

Fronticulus, recte: frontatus; *homlokos.* Schläg. 297.

1. **Frontispicium,** (Du C. frontale), ornamentum frontis equi; *homlokkötő, homlokelő.* Thök. Diar. II. 330: *Frontispicium* ex argento pro equo.

2. **Frontispicium,** (Du C.) frons (ædium), fastigium; *homlokzat.* Ker. Nap. 85.

Frontispitium, Initium (Du C. al. s.); *kezdet.* Tör. Tár. 1888. p. 44. in *frontispitio* Septembris.

Frontuale equile, V. *Frontispicium.* 2. Magy. Tör. Tár. XX. 174.

Frucectum, fruticetum; *bokor, cserje.* Tkal. Mon. Ep. I. 88. an. 1246. *frucectum* avellane. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 345.

Fructeccum, V. *Frucectum.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 488. quam transeundo intrat *fructeccum,* quod wlgo harast dicitur.

Fructiferare, fructiferum reddere; *hasznositani, gyümölcsöztetni.* Han. Mon. Jur. II. 117: laborare et *fructiferare.*

Fructificare, fructum ferre; *gyümölcsözni.* Otia Bachm. Dedic. Quid meus labor, quid mea sincera intentio *fructificabit.* Proj. Leg. Civ. 191: Cum res quævis Domino . . . *fructificare* debeat. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 14. Cf. Calpurn. Eccl. 4., 91. Tertull. Resur. carn. 52.

Fructificatio, actus fructus procreandi (Du C. fruitio); *gyümölcsözés.* Nic. de Mir. 435. *fructificatio* plantæ. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 39. fin.

Fructilitates, um: fruges, proventus; *termés.* Fej. VI. 2., 2. Johannes confessus est viva voce, ut possessionem suam Margya vocatam . . . cum omnibus *fructilitatibus* suis et pertinentiis vendidisset.

Fructuare, in rem suam convertere; *hasznositani, gyümölcsöztetni.* Fej. Jur. Lib. 295. an. 1701.

Fructuficatus, us, res fructum ferens, utilitas, proventus; *jövedelem.* Cod. Dip. Kár. I. 587., 364. eadem iura visis et intuitis quibuslibet suis utilitatibus et *fructuficatibus.*

Fructuorius, 3., fruendus; *használati.* Száz. XVI. 101. P. tradidit rem S. Petro atque S. H. . . . perpetuo in usum *fructuorium.*

Fructuositas, atis: (utilitas Du C.) 1. usus-fructus, proventus, 2. fertilitas, ubertas; *1. jövedelem, gyümölcsözőség, 2. termékenység.* 1. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 249: cum omnibus earum utilitatibus *fructuositatibus* et pertinencys dedimus. Cod. Com. de Sztára II. 49. Pel. Pom. De S. Andr. s. III. c. 1. Soós okl. 2. An. Sc. I. 210. an. 1358: consimilem terram . . . cum tanta utilitate et *fructuositate.*

Frugiperdus, idem ac *paniperda,* homo perditus, nebulo; *gabonapusztító.* Pár. Páp. Cf. Plin. 16., 26., 46.

Fruibilis, quo frui possumus; *élvezhető.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. III. c. 2.: Et per beatam virginem factum est, ut iste fructus, id est christus deus esset ac nobis dupliciter *fruibilis* et delectabilis.

Fruitio, 1. usus, 2. delectatio; *1. élvezés, 2. gyönyörködés.* 1. Rák. Ön. 99. actualis *rerum fruitio.* Cod. Dip. Brüss. II. 154. 2. Pel. Pom. L. I. P. II. Art. III. c. 8: Et beatitudo creata habet dignitatem infinitam ex hoc, quia est Dei *fruitio.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. *Fruitio* est gaudium et delectatio . . . ex *intuitione* Dei.

Fruitive, fruendo, delectando; *élvezettel, élvezve.* Pel. In Nat. Dom. s. IV. c. 6.: Christus perfectissime vidit Deum et *fruitive.*

Fruitivus, 3., ad fruendum, delectandum idoneus; *élvezetes.* Pel. Pom. L. II. P. II. Art. 3: Tertio habuit gaudium divine visionis *fruitive.*

Frumentarius, i, 1. magister annonæ apud milites, 2. œconomus, villicus, curator annonæ; *1. prófuntmester, 2. gazdatiszt, gabonatáros.* 1. Arch. Rák. VIII. 392. 2. Egri levt. Kronst. III. 422., 595. Cf. Hirt. B. G. 8., 35., 4.; Inscr. Orell. nro 3491., 3515., 4922.

Frunitus, (Du C.) pro: *furnitus* q. v. Ljub. Mon. Sl. II. 261.

Frustare, (Du C.) flagellare; *megveszszőzni.* It. frustare. Ljub. Mon. Sl. III. 150. an. 1349: malefactor . . . *frustetur* et buletur.

Frustatorius, 3., frustratorius; *csalfa, kijátszó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 200. de

frustatoria dilatione ad impunitatem sibi blandiuntur.

Frustellum, Frustillum, dimin. a frusto, parvum frustum; *darabka.* Arch. Rák. VIII. 323. Fimbriæ rubræ sericeæ vulgo *Rojt, frustilla* novem. Reticulorum diversorum vulgo Recze *frustella* Nro 38. Thök. Diar. II. 343.

Frusticulum, dimin. a frusto; *kis darab.* Magy. Tör. Tár. XX. 177.

Frustraneitas, labor inanis; *hiába való fáradság.* Mol. Sis. A3.: Molimen sisyphium, hoc est *Frustraneitas* conatus istius, quo G. B. Reformatos in Ungaria, non esse Confessionis Helveticæ, probare, frustra contendit.

Frustraneus, 3., inutilis; *haszontalan.* Magy. Jogt. Em. I. 325.

Frustras, atis, evacuatus; *megfosztott.* Act. et Doc. Rákóczy p. 300: ne nos pecunia in boni publici promotionem eroganda indigentes, *frustrates* reddat.

Frustratim, pro: *frustatim; darabonként.* Tör. Tár. 1889. p. 598.

Frustratorie, (Du C.) frustra. Fej. III. 2., 40. Cumque ab eis prædicti fratres *frustratorie* provocassent.

Frustratorius, 3., eludens; *halasztó, kijátszó.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 397. ad cuiusdam *appellationis frustatorie* diffugium contumaciter convolarunt. Cf. Tertull. Anim. 47. Arnob. 7., 219. Modest. Dig. 22., 1., 41.

Frustum, acta; exemplar, charta adnexa; *ügydarab.* It. atto. Instr. Jos. II. p. 12. §. 19: Si quoddam cum inscriptione: ad Præsidem exhibitum *frustum* . . . fuerit restitutum. Lzb. Cod. Med. III. 119.

Frutectum, (Du C.) pro: fruticetum: locus fruticibus consitus; *cserjés.* Tör. Tár. 1893. p. 4. ad finem *frutectorum* quæ Celg-Horozta. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 129. Cf. Colum. 3., 11., 3. Plin. 25., 2., 6. Prudent. adv. Symm. 2., 872.

Frutetum, fruticetum; *cserjés.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 340. inde prope fluvium descendendo venitur ad quoddam *frutetum* quod dicitur Bizerberek . . .

Fucare, fumo siccare; *megfüstölni.* Kronst. II. 418. an. 1535: pro duobus *fucatis* carpionibus.

Fuder, vehes; *teher, szekér, fuvar.* Vect. Ref. F2: De uno *Fuder* Salis ex Styria.

Fugatio, fuga (Du C. al. s.); *megszalasztás.* Pel. Pom. In fest. circ. s. II. c. 6. Sextum fructum pro munere anni novi accipiamus *fugationem* dæmonis.

Fugerus, i, negotiator magnarius; *nagykereskedő.* Kereszt. Res. Mil. 314. *Fugeri* quadragesimam partem valoris mercium suarum. Hæc corrupta vox venit a germanica voce *Wucherer* et significat negotiatorem vulgo Grosshändler.

Fugitive, perfugarum more; *szökevény módjára, szökve.* Cod. Zi. Vol. V. 427.: iobagionibus . . . qui *fugitive* ad villam Madaras terragio non deposito transissent.

Fuinus, i, meles; *nyestmenyét.* Gall. fouine. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de sciarlato, pellis de *fuinis* cooperta de viridi vel de bruno.

Fuiti bani, olim bani officio functi post aliquot annos iterum creati; *fölmentésök után néhány évvel ismét kinevezett bánok.* Száz. III. 313.

Fuitus, 3., qui fuit, defunctus; *volt.* It. fu. Száz. III. 313.

Fukkeri, usurarii vel a Germ. *Wucherer* vel a *Fuggeribus,* qui magnum quæstum in Hungaria exercebant; *uzsorások, fukkarok.* Zsigm. Hist. 283. Ubi aderat, nobiles non modo ut postulata 4. capita exsequeretur, verum etiam, ut *Fukkeros* i. e. *fœneratores* exteros regno expelleret . . . urgebant.

Fulciare, fulcire; *megerősiteni.* Fej. V. III. 196. presentes concessimus litteras pendentis sigilli nostri munimine *fulciatas.*

Fulcra naturalia, *gyám.* Ger. Bergfeste. Beszth. Levt.

Fuldus, 3., fulgidus (attrib. honorificum curiæ Turcarum imperatoris); *fényes.* Dip. Alv. I. 72. Ad *Fuldam* Portam Othomanicam.

Fulgida Porta, V. *Fuldus; fényes porta.* Rozsny. D. 132. cum vero nobis constet principatum istum in potestate *Fulgidae Portae* esse.

Fulgitudo, inis, lux; *világosság.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 321. clara *fulgitudine* pacto præsentis paginæ.

Fulgura ex pelvi, minæ inanes (sumptum e ludis theatralibus); *haszontalan fenyegetés.* Fabó. Monm. Evang. II. 368. eius tamen minæ *fulgura* erant *ex pelvi.*

Fulicellus, fulliculus, corium; *bőr.* Ljub. Mon. Sl. V. 8. an. 1403.: possint vendere *fulicellos.*

Fulla, æ, molendinum fullonarium; *ványoló műhely.* Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1000: decurrit aqua ad *fullas* et molendinum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 32.

Fullonarius, i, fullo; *kallós, ványoló, csapó.* Ger. Walker. Tab. Conscr.

Fulloniatorius, 3., fullonicus; *ványoló.* Opin. P. II. Acclus. (b): terra *fulloniatoria.*

Fullonistorius, 3., ad fullonem pertinens, fullonicus; *ványoló.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd): Inspectio molæ *fullonistoriae.*

Fulminalis machina, tormentum bellicum; *ágyú.* Ke. Or. Arist. E: civitates . . . multas decinerarunt *fulminales machinae.*

1. **Fulminare,** fulminis modo icere (Du C. al. s.); *mennykő módjára lesujtani.* Chr. Dubn. p. 90: Opus miles electus sedens super dextrarium . . . irruit in portam . . . et unum de pugnantibus *fulminavit.* Cf. Verg. Georg. 4., 561. Prop. 4., 8., 55. Ovid. Am. 1., 8., 16.

2 **Fulminare,** tela mittere, iaculari (Du C. al. s.); *lövöldözni.* Res. ges. p. 105: absisterent arcis accessu; sine discrimine *fulminatum* iri in appropinquantes. Isthv. XVIII. 341.

Fulminaster, fulminator; *villámot szóró.* Ke. Or. Zrin. C. 1, 4: *fulminaster* Suecus.

1. **Fulminatorium,** mandatum minas continens; *fenyegető parancsolat.* Georch. H. T. IV. 269.

2. **Fulminatorium,** officina venis metallicis excoquendis; *kohó.* Ger. Schmelzhütte. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt minere qualescunque fuerint crude vel combuste ac omnes reliquias, que in *fulminatorijs* existunt.

Fulminatrix, a fulminando; *villámos.* Curios. Misc. 261. Cur nubes *fulminatrices* sint depressæ, obscuræ et densæ.

Fulminatum argentum, arg. fulminans; *durranó ezüst.* Fjp. Szám. 94. centenarium cupri nigri . . . et marcam *argenti fulminati* pro octo fl. Fej. V. II. 548.

Fulminatus, 3., fictus (Du C. al. s.); *koholt.* Werbőczi 301. Item quia disturbiorum temporibus signanter vero post obitum memoratorum Sigismundi imperatoris et Alberti Regis plurimæ literæ multaque privilegia diversis sub coloribus et Sigillis nequitiose fraudulenterque reperiuntur *fulminata* atque fabricata . . . copiam seu tenorem cuiusdam privilegii præfatorum Dominorum Prælatorum, Baronum, Nobiliumque et Procerum Regni Hung. super complurimis eiuscemodi nequiter *fulminatis* literis confecti et in Judicio contradictorio etiam coram Me . . . producti.

Fulnificus, fuliginis plenus; *kormos.* Taurin. Staurom. I. 181. Engel. Mon. Ung. Bécs 1809. p. 125.

Fumagium, (Du C.) Census pro singulis focis exactus; *füstpénz.* Pfahl. Jus. Georg. C. Ex his præstationibus censu 100 denariorum seu unius floreni (fertonis), qui vere est originis germanicæ, ut nomenclatio hungarica *Füstpénz* a Germanica Rauchsteuer, Rauchpfennig (latine *fumagio* seu *focagio)* desumta indicat etc.

Fumalia, *füstpénz.* Schwart. Scult. 199. Inter ceteras Ordinis Equestris prærogativas et libertates, quas idem status a Ludovico dicto Lois accepit, hæc erat una eaque præcipua, quod sublatis omnibus oneribus, quæ hunc ordinem et eorum subditos gravabant, solam duorum grossorum contributionem de quolibet manso agri pendere tenerentur; *Fumalia* ista dicebantur.

Fumalis denarius, V. *Fumagium; füstpénz.* Fej. T. XI. V. Un. 531. lucrum cameræ nostræ, quod *denarios fumales* apud ipsos vocatur, solvant.

Fumans, (Du C. 1.) domus, familia; *ház* (füstpénz). Han. Mon. Jur. II. 7. an. 1312: quilibet *fumans* . . . teneatur facere unum cereum.

Fumare carnem, fumo durare carnem (Du C. al. s.); *füstölni húst.* Bene Pol. 88.

Fumarium, caminus (Du C. al. s.); *kémény.* Teut. Schul. I. 264. *fumaria* ab incolis museorum exurantur. Cf. Colum. 1., 6., 19., Martial. 10., 36., 1.

1. **Fumarius,** i, purgator caminorum; *kéményseprő.* Ger. Essenkehrer. Teut. Schul. I. 264: ut aliquis Comilitonum aqua munitus, sub tectum ascendat, *fumarioque* ad avertendum incendium adstet. Kronst. I. 250.

2. **Fumarius,** libertinus denarius, census, qui exigitur a domino feudali pro singulis focis seu domibus subditorum ac tenentium suorum; *καπνικόν.; füstpénz.* Fej. I. 270. et libertinos denarios, qui vulgo *fumarii* vocantur. Numi Hung. 154.

3. **Fumarius,** i, V. *Fumarium.* Thök. Diar. II. 364. Domus tertia super culinam, in qua ex culina *fumarius* ascendit, januam nro 1.

Fumatio, fumum herbæ Nicotianæ haurire, bibere; *füstölés, szivarozás, pipálás.* Vern. Psych. 227. ea nostris temporibus in consuetudinem abiens *fumatio,* Caffæ potio, et desidia unica illorum occupatio, unicum desiderium esse videtur.

Fumatorium instrumentum, tu-

bulus fistulæ, unde fumus sugitur; *pipa.* It. pipa. Fabó. Monm. Evang. II. 386. dum civi *fumatorium* eius *instrumentum* ... ore excideret.

Fumatum, fors. locus, ubi fimus civitatis congerebatur; *ganéj, piszoktartó.* Quel. Sieb. I. 347. duobus laboratoribus ... ut mundaverunt in *fumato.*

Fumibulum tabacchi, V. *Fumatorium instrumentum.* Bod. Hist. Eccl. II. 251.

Fumicidus, 3., fumidus, fumo ori serviens; *füstös, füstöt eregető.* Czinka Panna. *Fumicidum* suxit ludens plerumque foramen. Nam tum præcipue pipa decebat eam. (A mikor ő hegedűlt, szeretett füstölni s olyankor Ejnye be jól illett ajka közé a pipa). P. Thew. E.

1. **Fumigare,** fumum herbæ Nicotianæ ore haurire; *dohányozni.* Reg. Turm. Præt. 90. In stabulo aut in platea *fumigare* ... ne præsumat.

2. **Fumigare,** despicere. Jókai Kárp. Z. 499. *fumigálta* az egész világot.

Fumigatio, haustus fumi ex foliis herbæ nicotianæ convolutis et accensis sucti; dicitur etiam pro contemptu; *dohányozni, fumigálni, lenézni.* Regul. Turm. Præt. 9. ut a *fumigatione* herbæ nicotianæ in statione Servitii prout ab ebrietate Prætoriani abstineant. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 430. Kass. Ench. I. 308. *Fumigatio* tabacæ.

Fumigator, qui fumum herbæ Nicotianæ haurit; *dohányos ember, pipás.* Jogt. Eml. II. 1. p. 431.

Fumilabrum, a *fumus* et *labrum* V. sub *Fistula* 2.; *szopóka.* Ger. Mundstück.

Fumivenditor, mendax; *hazug.* Funda David. F. 2., 60: Nomine Cæsaris et Regis evulgabant ... *Fumivenditores* Esuitæ.

Fumorium, caminus; *kémény.* Schläg. 1059. Kov. Form. St. 215. *Caminum* seu *Fumorium.*

Fumosæ imagines, *családdal, nemességgel való kérkedés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 121. *Fumosae imagines.* In eos dicitur, qui iactant antiquam Familiam.

Fumositas, (Du C.) fumus spissior; *sűrű füst.* Buny. Vár. tört. III. 56. Fej. X. 4., 523. reliquias ... nec aliqua tetigit *fumositate,* procul absiliens, intactas reliquit. Kov. Form. St. 215.

Fumum transire (In), evanescere; *füstbe menni.* Oláh. Cod. Ep. 6. Venit nunc certissimus nuntius omnes fere imperiales tractatus Spiræ factos *in fumum transiisse.*

1. **Fumus,** i, (Du C.) focus; *tűzhely, ház.* Diar. 1802. p. 137. neque ita dicti eorum (Croatarum) *fumi* cum Portis Hungaricis commixti unquam erant. Mon. Comit. IV. 653.

2. **Fumus,** us, fumarium, caminus; *kémény.* Jogt. Eml. II. 1. p. 66: de singulis *fumibus* singuli quinquaginta denarii ... exigantur.

Fumus nicotiani, V. *Fumigatio; dohányszívás.* Jogt. Eml. T. II. 1. 293: Statutum est: ne ullus ... *nicotiani fumum* ... usuare præsumat.

Funabulosus, pro: funambulus (funabulus = sailgenger Dief.); *köteles, kötéltánczos.* Schläg. 772.

Funator, funifex; *kötélgyártó.* Arch. Ver. Sieb. XI. 341.

Fundagium, præstatio pro mercibus, quæ in *fundicos* invehebantur (Du C. *Fundagagium); áruadó.* Ljub. Mon. Sl. V. 40. XXI. 189. an. 1444. sine solucione *alboragii, fundagii,* dacii.

Fundamentare, fundamenta iacere; *alapozni.* Kronst. II. 72. an. 1528: pro sex lapidibus lini ad circulos horologii faciendos et *fundamentandos.*

Fundamentum hominis idem ac = interiores partes corporis humani; *az ember feneke.* Marc. Chr. II. 68. Cereos magnos ardentes in *fundamentum hominis* stillare faciebat.

Fundate, ita, ut rei fundus sit, ut approbari possit; *joggal, jogalapon.* Regul. Turm. Præt. 11. integrum illis erit, sua via remedium sollicitare, si coquo præter opinionem hac in parte quidpiam *fundate* imputari quiverit.

Fundatio, dotatio ex proprio fundo (ecclesiæ, monasterii etc.) (Du C. al. s.); *alapítás.* Tab. Consc. Georch. H. T. II. 60. Lzb. Cod. Med. T. II. 305.

Fundationales, (Du C. fundatitiæ litteræ) quæ spectant ecclesiæ vel aliarum piarum rerum exstructionem aut reditus eis assignatos; *alapító levél.* Numi Hung. 154.

Fundationales servi, *alapítványi szolgák.* Pfahl. Jus. Georg. L. Habebat vero pietas hæc duas quasi species: vel enim in meliorem Ecclesiæ et ministrorum eius dotem (dotationem) vel ut loquebantur religiosi avi nostri, pro refrigerio animæ præsertim, dum hæc anxia vitæ futuræ exuvias mortales iam iam deserere minabatur, servi dabantur. Priores *fundationales;* posteriores *exequiales* seu *duschenici* (dusinici) dicebantur (animam enim vox Slavica Duscha significat).

Fundationalia, prædia ecclesiastica ex proprio fundo dotata; *kegyes hagyományi papi jószágok.* Georch. H. T. II. 301.

Fundationalis, ad dotationem pertinens; *alapítványi.* Jókai Erd. ar. k. II. 113. *fundationalis* ügy. Art. Diæt. Pos. 75.

Fundatrix, auctor, parens; *alapító* (nő). Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 61. Sancta Clara Virgo, Monialium prima *Fundatrix,* ex hac vita migravit 1253.

Fundatus, 3., rectus, ratione nisus; (Du C. al. s.); *alapos, helyes.* Törvt. Msz. 145.

Fundibularius, i, funditor; *parittyás.* Otia. Bachm. 614. egregii sane *Fundibularii* in nos jacitis lapides. Fabó Mon. Evang. II. 29.

Fundiculus, i: dem. a fundus, modicus ager; *kis telek, kertecske.* Cod. Zi. T. I. 150.

Fundicum, (Du C.) horreum, receptaculum frumenti; *csűr.* Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: homo non possit vendere ... blavam ... nisi in *fundico.*

Fundina, æ, fodina; *bánya.* Rák. Ön. 56.

Fundogerius, (Du C. Fundicarius) præfectus officinis; *tármester.* Ljub. Mon. Sl. XI. 12. an. 1312.

Fundotenus, penitus; *fenékig.* Szamosk. IV. 477. lagenas ori admotas *fundotenus* illis obvertunt.

Fundualis, ad fundum pertinens; *telki.* Schwart. Scult. 188.

1. **Fundulus,** i, (Du C.) demin. a fundus, ima pars vasis; *kis fenék.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 24. Pro suo præcise arbitrio (modo publicis ordinationibus de adcuratione conservatione silvarum editis non adversetur) ligna tam focalia quam ædilia ac fabrilia, quo etiam pertinent pro vasorum *fundulis, costulis,* circulis etc. servientia pro se, aut venalia, cedit.

2. **Fundulus,** i, (Du C.) Cyprinus gobio (Linn.); *kövi halacska, görgöcse.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 160. *Fundulus* seu *Gobius.*

Fundus, i, 1. fundamentum, 2. possessio, prædium, 3. caput, sors, pecuniæ summa in fœnore posita, vectigalia in alicuius civitatis, collegii, cœtus, sodalitatis usus destinata. V. *Fundatio; 1. alap, 2. telek, 3. pénzalap; alappénz, tőke, központ.* Kass. P. P. I. 12. et pass.

Fundus adiustationalis, *kiigazítási, csere telek.* Pfahl. Jus. Georg. 66. Fundi eiusmodi in vicem aliorum dati vocantur *adiustationales;* in specie vero hoc nomine insigniuntur Agri in sortem fundorum intravillanorum et pratorum dati.

Fundus censitus, censualis, V. *Fundus industrialis; adóköteles telek.* Pfahl. Jus. Georg. 4. (Vocantur fundi industriales) aliter etiam *censiti* seu ut communiter *censuales* vel *censualistici* et *extrasessionales* vocantur sed minus proprie, quia census etiam a fundis urbarialibus debetur.

Fundus Cespitalis, fundus intra villanus; *be nem épitett gyöptelek.* Pfahl. Jus. Georg. 71. dominus terrestris nonnisi convenientem fundum intravillanum vel *cespitalem* pro Ecclesia, Ministro et Schola adsignare tenebitur. Georch. H. T. II. 444.

Fundus colonicalis, fundus rusticus; *jobbágyi telek, paraszt fundus.* Pfahl. Jus. Georg. 3. *Fundi colonicales* (rusticani) in duas abeunt classes, nempe urbarialium et non urbarialium seu industrialium.

Fundus cribrorum subsutilis, *lószőrbélés.* Ger. Siebböden unter die Kleider. Vect. Gen. X. S.

Fundus Curialis, fundus nobilitaris, ad nobilem pertinens; *udvarhely.* Ger. Edelhoft. Törvt. Msz.

Fundus Domalis, V. *Fundus Intravillanus.*

Fundus executionalis, fundus v. pecunia, res detenta; *elfoglalt érték.* Georch. H. T. III. 160.

Fundus extrasessionalis, *telken kivüli telek.* Pfahl. Jus. Georg. 61. Quia vero pascuum constitutivum exiguum esset; com munitatibus in ampliationem eius *fundi* quidam *extrasessionales* (Überlandgründe) dati sunt.

Fundus extravillanus, f. extra villam situs; *kültelek, külsőség.* Ger. Uiberland-grundstück. Urb. Reg. 53.

Fundus Impopulatus, incolis frequens; *népes telek.* Urb. Reg. 59. Fundi deserti illa plane Modalitate uti *Fundi Impopulati* conscribantur.

Fundus industrialis, *üzérkedésre kivett földek.* Pfahl. Jus. Georg. 4. *Fundi industriales* sunt illi, quos Coloni præter fundos urbariales vel etiam sine illis non tamen in sui dotationem vel necessariam sed tantum meliorem sustentationem erga certas præstationes tenent. Vocantur *industriales,* quia hos Colonus quasi ex peculiari industria et ultra propriam excollit necessitatem.

Fundus instructus, res, instrumenta ad agriculturam necessaria; *gazdasági szerek, eszközök.* Jókai Uj f. 2. et passim.

Fundus intravillanus, *beltelek, belsőség.* Pfahl. Jus. Georg. 56. *Fundus Intravillanus* alias *Domalis* est illud spatium continuum communiter, quod domus cum area horto nonnumquam etiam vinea hortensi (Weingarten) et horreo Coloni occupat. Kelem. Inst. Jur. Pr. 447.

Fundus negotiationis, sors, pecunia mercatorum; *kereskedés alapértéke.* Ger. Handelsfond. Törvt. Msz. Szlem.

Fundus postdomalis, *kültelek, kütsőség.* Pfahl. Jus. Georg. 56. Appertinentiæ aliter Fundi Extravillani, *Fundi Postdomales,* etiam Appertinentiæ Extravillanæ dictæ sunt duplicis generis: agri videlicet et Prata.

Fundus prædialis, agri, quorum domini nulli villæ adscripti sunt; *puszta.* Urb. Reg. 53.

Fundus regius, *királyi birtok, királyföld.* Száz. XV. 618.

Fundus religionis, pecunia in usum ecclesiæ collata; *kegyes, vallásos alapítvány, vallásalap.* Ger. Religionsfond. Szirm. Fundus Religionis, *Egyházi érték.*

Fundus remanentialis, *maradékföld, maradványföld.* Ger. Remanentialgrund. Pfahl. Jus. Georg. 72. Peracta hac ratione fundorum colonicalium Excisione, Fundi illi, qui supernatant, *Remanentiales* vulgo dicti — quive inde oriuntur, quod occasione primæva regulationis urbarialis fundorum urbarialium quantitas solummodo secundum fassiones a) Colonorum assumpta.

Fundus religionarius, Fundus religionis q. v. Fej. Jur. Lib. 465.

Fundus sessionalis, *sessiós telek.* Pfahl. Jus. Georg. 54. Fundi urbariales vel sunt *sessionales* vel non sessionales. *Sessionales* sunt, quæ Sessionem constituunt.

Fundus studiorum, pecunia, prædia in usum erudiendæ iuventutis collata; *iskolai alapítvány, tanulmányi alap.* Passim.

Fundus supernatans, *fölös telek.* Pfahl. Jus. Georg. 27. In casu ultimo ante omnia defectus, si quis aderat, vel per Dominum Terrestrem, si voluit vel vero ex *fundis supernatantibus* compensandus erat et quod post hanc compensationem supererat *fundi supernatantes* stricte et vere tales etc.

Fundus totius Rei Litterariæ in Hungaria, institutum, unde pecuniæ ad rem literariam sustinendam depromuntur; *iskolai közalap.* Wallaszky 486.

Fundus urbarialis, *úrbéri telek* Pfahl. Jus. Georg. 3. *Fundi urbariales* illi sunt, quos Colonus in sui dotationem, ut dici amat, seu sustentantionem necessariam possidet; ex quorum videlicet fructibus se familiamque suam intertenet et necessitatibus Reipublicæ in sibi admensa quantitate satisfacit.

Funebralia, negotia ad funera pertinentia vel litteræ; *temetkezési ügyek.* Száz. VI. 520.

Funem et cubulum iniicere, laborem montanisticum ordiri; *bányamunkához fogni.* Faber. Jur. Met. 79. ut mox post obtentam Investituram (Feudatarius Montanus) operi manum admoveat, et in loco, quo una metallica denudata est, laborem montanisticum ordiatur, seu, ut dici solet, *funem et cubulum iniiciat* (Seil und Kübel-Einwerfen.)

Funeralia, (Du C.) exequiæ, vita functorum sepultura; *temetkezési szertartás.* An. Sc. I. 90. an. 1513.

Funeraticum, præstatio pro funeribus pendenda; *temetkezési díj.* Teut. Schul. I. 251.

Funeratio, (Du C.) (a funerando) funus; *temetés.* Numi Hung. 10. Cf. Mart. Capell. 6., 224.

Fungibilis, (Du C.) corruptioni obnoxius, res, quæ usu consumitur; *kopható.* Vern. Phil. Mor. 387. Cher. Jus. Eccl. II. 257. Quodsi pro usu rei *fungibilis* aliquid exigatur, oritur contractus fœnebris; præcipuæ species alienationis sunt 1. Mutuum seu contractus, quo res *fungibiles* ita dantur, ut fiant accipientis.

Fungus, i, (Du C. 1.) papyrus, ellychnium; *bél, kanócz.* Arch. Rák. VIII. 314. Duo *fungi* pro candelabro ex materia vulgo Szalamia.

Fungus igniarius, Boletus igniarius (Linn.); *tapló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 40. *Igniarii* quoque *fungi* adnascuntur arbori, præsertim quercui et iunco. Horum enim substantia cum sit valde porosa et fungosa ubi exsiccatur, selecta ignis esca est.

Funibria? Knauz. M. E. Str. II. 397., 402. ad plebem et parochias regendas *funibrias* (sic) vestras... ulterius extendere nullatenus presumatis; fors. pro: *Iugeria,* iurisdictio.

Funiculatus, 3., funiculis ornatus; *zsinórozott.* Ger. geschnürt. Vect. Gen. Aa. Tela alba Barchet dicta, *funiculata.*

1\. **Funiculus,** i, sorte addicta pars agri communis gr. *κλῆρος; fűkötél, nyil* (az osztáskor kapott szétszórtan fekvő föld). Gazd. tört. szem. I. 226. de quadraginta *funiculis,* quod vulgo *fiu* dicitur. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 278.; ib. 227. jus unius *funiculi* ad dimidium aratrum. End. Reg. Var. 330. Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1000. emi tres *funiculos* terræ. Fej. V. II. 306. *funiculo* viginti quatuor amplexuum. Rit. exp. ver. P. 2.

2\. **Funiculus,** fascia capillis nectendis; *hajkötél.* Schläg. 1191.

Funiculus igniarius, fomes tormentarius, suscitabulum; *kanócz.* Ger. Lunte. Pár. Páp. Szamosk. II. 159.

Funiculus montanisticus, *bánya zsinór.* Juriev. Jur. Met. 84. *Funiculus Montanisticus* (Berg-Lehen, Berg-Schnur) vocatur etiam *Corda, Zona montanistica,* item *feudum,* estque mensura monticolis solum propria, 7 orgyas montanas complecteus.

Funiculus umbilicalis, nervus umbilicaris; *köldökzsinór.* Abelles G.

Funifex, (Du C.) restio, restiarius; *kötélgyártó.* Kronst. I. 174., 257. Egri Levt. Eszt. Okm. p. 209. Mon. Comit. Trans. II. 181. *funifices* funes suos istrangh vocatos . . . apparare debent.

Funiger, i, nomen per ludicrum monachis datum, quod funibus cingantur. Oláh. Cod. Ep. 506. Marchio nihil faciet Hillenio, favet *funigeris* et iam volumina distracta sunt.

Funiparius, funifex; *kötélgyártó.* Kronst. I. 174., 257.

Funis incendiarius, fomes tormentarius; *kanócz.* Ger. Lunte. Curios. Misc. 376. Et dico id fieri posse, si super orificium tormenti accensus apponatur *funis incendiarius,* cum hoc enim scopus præfixus collineari poterit.

Funis postilenatorius, postilena; *farhám, farmatring.* Ger. Schwanzriemen. Monm. Comit. Trans. II. 181. et *funem* tractorium d. 1. *postilenatorium* vero d. 1½ vendant.

Funitium, (ex voc.: funis) catena; *láncz.* Schläg. 2093.

Funta, æ, libra (Du C. *Funt); font.* Kuk. Jura III. 28. an. 1542: carnium bovinarum *funta* una cruc. 1. Mon. Comit. Trans. II. 262.

Funtana, æ, fons V. *Fontana.* Rač. Mon. Sl. VII. 75. an. 1069.

Funus, eris, mortuus, i; *halott.* Fabr. Urk. 112. an. 1493: Si quis Magistrorum ex hoc seculo migraverit . . . quatuor magistri iuniores semper *funus* auferre tenentur ad locum suum.

Funus, i, pro: funis, is; *kötél.* Quel. Sieb. I. 145. an. 1494. *funos* proprie seller emptos.

Funus generale, funus magnificum; *nagy temetés.* Bék. Maros. 21. a ki a nagy temetésen *(funera generalia)* nem vesz részt, 3 denárt fizet.

Furcacio, bivium; *elválasztó.* Ger. Scheideweg. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 225: ad *furcacionem* . . . viarum.

Furcale, (Du C. Furcalia) dicuntur quatuor ligna, quæ tenent scalas; *rakoncza.* Ger. Aufhalsgabel. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, *furcale* rakoncza.

Furcans, miles furcā instructus V. s. Falcator 2.; *villával ellátott.* Chr. pict. Vind. 182.

Furcella, æ, furcula; *villa.* Tör. Tár. 1888. p. 566. coclearia argentea cum 6 *furcellis.*

Furcinula, furcilla, furcula; *kis villa.* Arch. Rák. VIII. 351. Una *furcinula* facta, quæ fuit integra ex argento ex dictis octo paribus.

Furialis, est idem quod **Furnellus,** quod vide. Obs. Jadr. 404. et in fastigium quinque turrium Jadræ fundatarum ex Austro eis extiterunt *furiales* fabricatæ, in quibus disiunctim crudeliter sunt interfecti.

Furier, ris, scriba militaris, qui rationes conficit, in tabulas transfert, qui rationes subducit. Voc. ex It. furiere, -ro ductum, quod revocandum est ad Lat. furor, furia etc. furioso in It. etiam celerem, præcipitem, incitatum significat, Germ. hastig. Cf. Hung. *eszeveszetten rohan.* Itaque vox: «furiarius» in forma It. furiere, -ro etiam cursorem prænuncium extra ordinem expeditum et alios militares ministros significat. *1. előkövet, hirmondó, gyors hirnök, 2. hadi irnok, számoló,* (hadirnoki segéd, számolósegéd). Szirm. 125. Furier Furér. *Hadi Iró Deáknak nevezi* az Ónodi Rendszabás.

Furierius, Furirius, V. *Fourierius.* Regul. Turm. Præt. 49. Quoad Turmæ Medicum, Chyrurgum, Scholæ Equestris Magistrum, *Furierium,* Agminis Coactorem, *Domus-Inspectorem,* Portarium, Tympanotribam, Tubicinem et reliquum *Domus Personale* eadem ipsa stat pœnarum ratio.

Furirsiczus, i, antecessor agminis. Ger. Fourier-Schütze. Arch. Rák. VIII. 392. Furirii. *Furirsiczi.* Tympanistæ etc.

Furkata, (Du C.) machina iaculatoria, quæ speciem furcæ refert, idem quod perdicata; Thök. Diar. 426. Feles lovasokkal hintóra ülvén, mentem az Dunához, a hol a tengeri lapátos gályák és *furkáták* voltak, az hol is

megállapodván, jöttek ki előmben az gályák és *furkáták* kapitányi egyníhányan . . .

Furmanus, (a germ. Fuhrmann) vector, auriga; *fuvaros, szekeres.* Fjp. Szám. k. 583: ad rationem cum defalcatione *furmanorum.*

Furmentum, pro: *frumentum* (DuC); Ljub. Mon. Sl. XI. 144. an. 1343.

Furnareza, æ, *Fornaria* q. v. Han. Mon. Jur. II. 178: *furnareze* bene coquant panes.

Furnellus, cuniculus, in quo pulveres ad mœnia subruenda imponebantur (Du C.); *tűzakna.* Gall. fourneaux. Luc. tom. 6. p. 328: Nocte sequente ex Hungarorum excubantium negligentia furnos seu specus, in quo pulveres ad subruenda mœnia reponi solent, quos *Furnellos* vocant, hostes construere et fabricare cœperunt.

Furnicio, onis, curatio, cura; victus; *ellátás.* Ljub. Mon. Sl. II. 262: de blado pro *furnicione* . . . castrorum.

Furnire, firmare (Du C. al. s.); *megerősiteni.* Ljub. Mon. Sl. II. 70: quod . . . essent pauci ad *furniendas* duas postas.

Furnitus, 3., instructus (Du C.); *felszerelt.* Ljub. Mon. Sl. II. 12. an. 1337: lignum *furnitum* eis detur occasione armandi contra *cursarios.*

Furticinium, ad analog. latrocinium, furtum. Kov. Jur. Tav. 191. si attractum crimine *furticinii* scandalisare. Szék. Okl. 338. Mon. Comit. Trans. I. 89.

Fürting, V. Quartinus.

Furtivus equus, equus furatus, furto sublatus; *lopott ló.* Kandra Reg. 118.

Furunculus gangrænosus, carbunculus; *pokolvar.* Ger. Brandbeule, brandiges Aas. Lzb. Cod. Med. III. 441.

Fusa, æ, (Du C.) fusus; *orsó.* Pel. Lanificium in quo continentur omnia genera texendi consuendi et torquendi, que fiunt manu, acu, *fusa.* Aest. 20. g.

Fusaneus piscis, *csoportosan járó hal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 149. *Pisces Fusanei* (hoc est, qui nonnisi gregatim vadunt) solent iter facere per diem.

Fusarius, (Du C.) qui facit fusos; *orsógyártó.* Nagy Hier.

Fusator, is, pro: fusor; *öntő.* Arch. Ver. Sieb. XI. 351. dedi *fusatori* compane.

Fusatum, secus: fossatum, fossa; *árok.* Quel. Sieb. I. 347. an. 1501. rennen (Rinnen) . . . emptos ad *fusata* civitatis.

Fusatus, 3., fusi speciem exhibens; *rombos, rutás.* Bárczay.

Fuscamum, Fuscannum, Fustamum, (ab it. fustagno) panni species idem ac Barchannum. Ger. Barchent; *barchet.* Száz. II. 160.

Fuscescere, fuscum fieri; *barnulni.* Opin. P. I. Sec. II. §. 14: ne sæbum . . . igne *fuscescat.*

Fuscinula, æ, dim. a fuscina; *kis villa.* Oláh. Cod. Ep. 89. Hoc quoque voluptatis adferet mihi cocleare tuum ac *fuscinula,* quod hac certe ratione Nicolaum meum habiturus sum convivam. Thök. Diar. II. 379. Tör. Tár. XX. 172. Cf. Vulg. Exod. 27., 3.

Fusibilis, quod fundi potest; *folyós.* Kol. Cod. 7.

Fusiformis, fusi formam habens; *orsó alakú.* Alexy. 18. truncus *fusiformis* (vipera).

Fusinæ, arum (Du C. fusina) officina operum fusorum; *öntögyár, öntőhuta, olvasztó ház.* It. fucina. Ac. Com. Sopr. p. 98: mortariorum ex *fusinis* Zriniano-fiscalibus, subministratio. Magy. Tört. Eml. XXX. 116. an. 1534. omnes fodinas et *fusinas.*

Fusio, (Du C) actus fundendi; *öntés, ömlesztés, olvasztás.* Kol. Cod. 23. pone ipsum aurum ad fusionem. Cf. Cod. Theod. 9., 21., 3.

Fusor, (Du C.) qui fundit metalla; *ötvös, öntvös.* Corp. Gram. 671. Cf. Cod. Cod Justin. 10., 64. Inscrip. Grut. 630., 9.

Fusor bombardarum, qui fundit bombardas; *ágyuöntő.* Verancs. VII. 350. postremo *fusores* quoque *bombardarum* misit Budam.

Fusor metallorum, qui fundit metalla (Du C.); *érczöntő.* Bene Pol. 152.

Fusor vitri speculi, qui fundit vitra specularia; *tükörüveg öntő.* Bene Pol. 152.

Fusoria, ars literam ex ære fundendi; *betűöntés.* Bod. Hist. Eccl. II. 284.

Fusorium, i, (Du C.) in quo quid infunditur; *töltőkanna.* Tör. Tár. 1888. p. 566. *fusorium* florisatum. Chr. Dubn. p. 46. Cf. Pallad. 1., 17., 1; 1., 37., 4.

Fusorius, i, (Du C. fusorium) in quo quid infunditur; *öntő kanna.* Tör. Tár. 1889. p. 191. duos *fusorios* cum pelvibus. Száz. XI. 807.

Fusta, æ, (Du C. 3.) biremis; *hajó.* Gall. fuste. Verancs. VII. 90. Homo est afer, tenuique rerum suarum initio atque fortuna non maiore nixus quam duabus biremibus, quas id temporis vulgo *Fustas* appellamus, sustentatur.

Fustaneus, Fustagnus, i, panni species, gossypium (Du C. fustanius); *barchet.* It. fustagno. Fej. X. 3., 189. sex ballas pannorum diversorum colorum et unam ballam *fustagnorum* in Civit. Trag. penes virum N. J. deposuissent.

Fustanicum, V. *Fustaneus.* Knauz M. E. Str. II. 72., 54. tentorium cum coopertorio de blavo *fustanico.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126.

Fustannum, i, V. *Fustaneus.* Tör. Tár. 1887. p. 782. *fustannum* seu barhannum.

Fustellus, dem. e *fustis; kis bot.* Wallaszky 45. de rustico Neogradiensi, qui illiteratus, homilias sacras auditas, *fustellis* solebat insculpere.

Fustigatio, fustibus mulctatio; *botozás.* Lzb. Cod. Med. III. 66.

Fustis, cumulus, caterva V. (Du C. fuste ad fustem); *halmaz, sereg.* Epist. Proc. P. II. p. 38: Heri sub oculis regiis, et nostris, *fuste* captivorum plenæ naves . . . e portu solvebantur.

Fustuarius piscis, (a Germ. *Stockfisch)* Gadus Morhua arefactus; *tőkehal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 155. ita ut non nisi fustibus verberetur (unde et *fustuarius piscis* dicitur) et sic postea maceretur, non fiet pro victu idoneus.

1. **Fustum,** celox (Du C. al. s.); *gyors hajó.* It. fusta. Ljub. Mon. Sl. IV. 305. an. 1393: dominus affectet ire . . . cum *fusto* armato. Dip. reip. Rag. 175.

2. **Fustum,** (Du C.) truncus, caudex (pro *fustis,* is); *tuskó, dorong.* Fjp. Szám. p. 314. pro *fustis.*

Fusum, (fusus Dief.); *orsó.* Schläg. 2102.

Futerale, Futrale, theca; V. *Fidicula. tok.* Ger. Futteral. Kronst. III. 259., 269., 515. Arch. Rák. VIII. 346: Fidiculæ cum suo *futerali.*

Futrol, Futrul, V. *Futerale.* Thök. Diar. II. 377. Unum *futrol* pro pectinibus fl. 18. Una *theca* pro pectinibus fl. 150. 387: pretiosum *futrul* pro pectinibus.

Futuritio, status parturiendi, futurus ortus, actus imminendi; *a mi beáll (jövendő).* Curios. Misc. 108. Et primo quidem, quod prædictionem *futuritionis* pacis vel belli attinet, clarum est.

G

Gabatha, æ, (Du C.) lances seu disci in Ecclesiis, a laquearibus pendentes, cereis vel lampadibus instructi; *keréklámpa, csillár.* Ger. Luster. Nagy Hier.

Gabatus, 3., ramosus; *ágas.* Bárcz.

Gabbara, æ, (Du C.) ita vocabant Aegyptii mortuorum condita cadavera, quæ alii mumias; *mumia.* Nagy Hier.

Gabberina, (Du C. Gaberina) arca, qua mortuorum corpora conduntur; *koporsó.* Nagy Hier.

Gabella, æ, tributum (ex Saxonico *gafol* v. *gafel* quod ab Hebræo *Gab* = reditus, tributum derivatur). (Du C.); *vám.* It. gabella. Luc. Reg. Dalm. 265. Item quod non possint imponere aliquod Datium, Collectam, seu *Gabellam* nec aliquod aliud gravamen in Civitate Sibenici.

Gabella hæreditaria, *örökség után járó váltság.* Ger. Abschluss. Kass. P. P. I. 229. deinceps sine depensione seu *gabellae haereditariae* (Abschluss) seu vero census Emigrationis (Abfartsgeld).

Gabellarius, (Du C.) gabellarum, tributorum exactor; *adó-, vámszedő.* It. gabelliere. Verancs. Hist. I. 346. Consulibus, Officialibus, Thelonеariis, Datiariis, *Gabellariis,* portuum, passuum et locorum quorumcumque custodibus.

Gabellator, exactor portorii; *vámszedő.* Han. Mon. Jur. II. 266: de . . . intraminibus porcorum solvat . . . *gabellatori.*

Gablum, (Du C.) *Gabella.* Pár. Páp.

Gabrielitæ, secta anabaptistarum, cuius auctor erat Gabrielus Scherling an. 1530.; *Gábor követői.* Nagy Hier.

Gadas Merluccius, Gadus Morhua arefactus; *száraz tőkehal.* Heyse: Gadde od. Merlan, der Witling, Weissling, ein dem Schell-

fisch verwandter Seefisch. Hist. Nat. 61. Præter pisces hos e marinis ingenti copia adservuntur exsiccatus *Gadas Merluccius* etc.

Gades, is. (Du C. 1.) sepes, limes; *mesgye.* Szam. Tih. apáts. p. 11 : 1379. Ad quandam *gadem* wlgo mesgye appellatam. O. L. D. 6617. Han. Mon. Jur. P. I. 111 : intra confinia et signa sint *gades.* Urk. Sieb. II. 61. an. 1349.

Gage, pensio menstrua; *hópénz, havi zsold.* Gall. gage. Tisztb. Ir. Inclytæ Legioni in Comitatu dislocatæ titulo *Gage* solutum: A megyében szállva levő Hadsereg *hópénz* számában fizettetett.

Gagiarius, (Du C. 1.) æditiuus, cui cura est ædis sacræ; *sekrestyés.* Nagy Hier.

Gagium, (Du C. 4.) stipendium, merces; *fizetés.* It. gaggio. Ljub. Mon. Sl. IV. 464. an. 1402. Cod. Dip. Brüss. 7. cum salariis, *gagiis.*

Gai, (Du C. gaje) silva densior, lucus; *(berek) tilos.* Croat. gaj. Ljub. Mon. Sl. XXII. 177. an. 1461 : mandetur . . . iudex curiæ . . . cum potestate assignandi unum *gai* ad hoc, ubi esset . . . prohibitum incidere ligna. Han. Mon. Jur. P. I. 91. quod sit *gai* . . . per campum planum extra Ogradam.

Gaiutarius, (Du C.) custos carceris; *börtönőr.* Nagy Hier.

Gaium, pascuum (Du C. Gajum: silva densissima); *legelő.* Ljub. Mon. Sl. I. 405. an. 1333 : pasculum sive *gaium.*

Gaius, V. *Gai.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 339. an. 1645.

Gajanitæ, Gajnitæ, *Eutychiani.* Lampe. Hist. Eccl. p. 107.

Gala, æ, dierum sollemnium vestis (fors. ab arab. *dschala* ex *hajl, halât :* mundus muliebris v. *khila,* vestis sollemnis) (Du C. al. s.); *díszruha.* Nagy Hier.

Galacia, galactites; *tejkő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 296. Admirabilis est lap's *Galacia,* qui mediis in flammis non incalescit.

Galamb, fors. mendum pro *galand,* fascia; *galand.* Tör. Tár. 1890. p. 567. Antipendium rubrum ex tabit fœmineum habens fimbrias argenteas et *galamb* in finibus.

Galanga, (Du C. radicis arboris species) arab. *châlanschân* pers. *chulanschân, châvalindschân* ab arab. *chalandsch,* per. *chulandsch* arboris species, ex qua vasa fabricantur; *galanga.* Ger. Galgantwurzel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Galant, urbanus, officiosus; *udvarias.* Ger. Galant. Nagy Hier.

Galanteria, urbanitas; *udvariasság.* Gall. galanterie. Nagy Hier. Vern. Psych. 297.

Galanteriæ, merces delicatæ; *divatárú.* Ger. Galanterie-Waaren. Vect. Gen. LII. ornatus merces, *Galanteriae* dictæ. Opin. P. III. Ser. 1. (b) 2.

Galatum, V. *Galeta.* Tör. Tár. 1893. p. 14.

Galdimentum, (fors. ab it. guardia) cura, tutela; *gondozás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 118. an. 1350 : tutoribus . . . fuit data licentia . . . posse dare . . . domum ac vineam . . . in *galdimentum* ad hoc, quod dictus S. teneat secum in domo dictam . . . donec dicta nubet.

Galea, (Du C.) Genus longarum navium cf. voc. Ital. galea sive galera, gr. *γαλέα, γαλαία* (v. ap. Diez o. c. p. 152); *gálya.* S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Száz. XIV. 630. Marc. Chr. II. 67. Magy. Tör. Tár. IX. 20.

Galea tornearia, galea equestris; *lovagjáték sisak.* Tör. Tár. 1887. p. 731. *galeam torneariam* apertam.

Galeacia, æ, (Du C. *Galeatia) galea* q. v. F. Forg. Comm. 496. Sed ille tamen cum *galeaciis* ad manum venire nolebat, quæ tot castellorum vice præteritam cladem intulissent.

Galealis, galeæ; *sisak...* Magy. Tör. Tár. IX. 116. pro signo et titulo insignij *galealis* formam augustarij vulgariter cimer dictam.

Galeattus, i, (Du C. galeotus) nauta; *hajós legény.* Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1323.

Galeatus, ad triremem datus (Du C. al. s.); *gályarab.* Ger. Galeerensclave. Verancs. II. 270. Ex hac supplicatione illa summa nascitur: Ut Vesprimiensis longo tandem postliminio jamjam galeratus incedat, qui per septennium continuum pro fide et religione *galeatus* incessit.

Galedelum, Galedelus, navis species (Du C. galedellus); *hajó.* Ljub. Mon. Sl. IX. 16. an. 1409. III. 148. an. 1349.

Galella, æ, classis; *hadihajó.* Obs. Jadr. 394. Quidam Classem seu *Galellam,* in qua ultima decem potentiores viri de Civitate Tragurii, qui Venetiis transfretare extimabant, in vallem magistrorum applicavit.

1. **Galeota,** æ, **Galiota,** æ, navis (Liburna); (könnyü) *gálya.* It. galeotta. Fej. X. 3., 244. Communitas Jadræ accomodavit Comiti Trag. *galeotam* suam in defensionem eorum et offensam dictorum Spalat. quæ *galiota* die predicto . . . secessit. Ljub. Mon. Sl. I. 236.

2. **Galeota,** æ, (Du C.) remex; *hajós legény.* Marc. Chr. II. 67.

Galeotta, V. *Galeota* 1. Mem. Pauli. 434. Die Sabb. 19. eiusdem men. Communitas Jadræ accomodavit Communitati T. *galeottam* suam in defensione eorum . . . cuius *galeottae* fuit patronus S. B.

Galera, æ, (Du C.) liburnica biremis; *gálya.* Szamosk. II. 256. Iis adiuncta erat biremis liburnica *(Galeram* vocant). Magy. Tör. Tár. XXIII. 94.

Galeratus, 3., Galero, rubeo pileo Cardinalium ornatus; *bibornoki gallért viselő.* Verancs. II. 270.

Galeria, æ, 1. vineæ, testudines bellicæ, 2. porticus. ambulacrum (Du C.); *1. hadi állvány, alkotmány, 2. tornácz, csarnok,* Wagn.

Galerita, æ, alauda (a *galero* sic dicta); *pacsirta, kalapos madárka.* Bárcz.

1. **Galerus,** i, collare; *gallér.* Magy. Tör. Tár: XX. 168. *Galerus* ex margaritis textus.

2. **Galerus,** (Du C.) pileus cardinalium rubri coloris; *vörös bibornoki kalap.* Kon. Egyh. 249. Szerdah. Celebr. II. 35.

1. **Galeta,** (Du C.); V. *Garla.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57.

2. **Galeta,** æ, glomus sericeus; *selyemgolyó.* Törvt. Msz. *galetae:* selyemgolyó. Bar. vármegy.

Galgalius, i, idem quod *Galanga.* Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *Galgalii* fl. 20.

Galgalus, i, Emberiza Citrinella (Du C.) galgulus (Plin.); *sárgarigó.* Ger. Goldamsel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 344. avis *Galgalus* dicta oculos in *ictiricum* defigens sibi morbum attrahit.

Galia, æ, V. *Galea.* Fej. IV. 1, 268. Cum duabus navibus, quæ vulgariter *galia* et seycia vocantur.

Galiga, æ, (Dief. caliga, caligia, caligo, Calea, *eyn hose, hoss ledrein hoz o stifel, beingewant.* Caligare, callidare *hosen anlegen)* braccæ; *nadrág.* Kass. I. 212 : *galigis* et cothurnis indutus. Tör. Tár. 1889. p. 379 : de media *galiga* seu genuale virili.

Galilaea, æ, ambitus; summa cavea (Du C. 1. porticus, navis Ecclesiæ); *karzat.* Gall. galerie. An. Sc. II. 75. an. 1396 : ædificavit *Galilaeam,* sive ambitum superiorem circa ecclesiam, sicut patet in *signeto* . . . sculpto in testudine.

Galionus, (Du C.) species navis hispanicæ; *spanyolféle hadihajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 43. an. 1227 : comes . . . pro medietate valimenti *galioni* cum coredo . . . steterunt plegii et pagatores.

Gallva, ex coniectura Schvarzii, gallina, auctore Melio pro: *Gelima* q. v. Hor. Mem. 472.

Galixia, æ, galaxia, Dief. Milchweg; *tejut.* Schläg. 2088.

Galla, æ, (Du C. 3.) Glandis fructus arborum glandiferarum, cuius usus est cortis perficiendis et lanis nigro colore tingendis; *buga, guba, gubacs.* Mon. Comit. Trans. V. 198 : ab uno cent. *Gallarum* fl. 20. M. Bel. Prodr. 135 : *gallarum* pulvis. Cf. Plin. 16., 6., 9.; Colum. 6., 7., 2.; 9., 13., 7. Mart. Capell. 3., 49.

Gallea, V. *Galea.* Obs. Jadr. 402. iussit duas *galleas* in subsidium sui navigii transfretare et cum duæ *galleae* ad præfatam Cathenam et ultimam accessissent.

Galleatus, miles navalis, classiarius; *tengerész.* Obs. Jadr. 389. Ludovicus Rex aggregavit validam militiam viginti millia *galleatorum* cupiens . . . castra Provinciæ Dalmatiæ . . . suæ succumbere potestati.

Galledellus, i, V. *Galedelum.* Luc. Regn. Dalm. 247. ad 36 galeas et aliquos *galledellos,* cum quibus singulis diebus faciebant ostentationem aggrediendi galeas nostras . . .

Galleota, æ, V. *Galeota 1.* Cod. Dip. Alv. I. 418. undecim vero triremes inductæ fuerunt in portum noctu, postea *galleotae* et alia projetia, item Cornaro provisor Generalis trium insularum.

Gallerin, ad ricam pertinens V. *Gallerium; fátyol.* Vect. Rect. D2 : Bala Telæ *Gallerin.*

Gallerium, rica, velamen; *fátyolfödél, fejér fedél.* Schläg. 1183.

Gallerus, i, limbus collaris, patagium; *gallér.* Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines fimbriarum argentearum subductum pellibus mardurinis, in exposituris vero et *gallero* pelles sabellinas habens fl. 300.

Gallica scabies, lues venerea; *bujasenyv, bujakór.* Ger. Franzose. Verancs. VI. 135. Utinam *gallica scabies* eam conficiat.

Gallicantus, i, diluculum; *virradat.* It. gallicinio, alba, crepuscolo matutino. Schläg. 140.

Gallicus, 3., syphiliticus; *bujasenyves.* Kronst. III. 285.

Galligæ, V. *Galiga.* Bene Pol. m. 69.

Gallinalia, um, ludi scolares; die S. Galli certamina gallorum; *iskolai mulatságok, a Gál napon tartott kakasviadalok.*

Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/76. 29. Invitatio ad *Gallinalia* a 1700. d. 20. Oct. celebranda.

Gallinaticus, 3., ad gallinam pertinens; *tyúk*... Batty. Ger. 335. in nudo dorso ejus... *gallinatico* sew cujusvis animalis sanguine depingebant.

Gallio, onis, V. *Galea*. F. Forg. Comm. 428: naves onerarias... et *gallionem* ducis.

Gallionus, *Galionus* q. v. V. s. *Artimonius*.

Gallitricum, Ranunculus reptans (Linn.); *kakasláb*. Ger. Hahnenfuss. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Gallizare, studio Gallorum imbuere; *francziáskodni*. Tök. Lev. 142. *gallizati*.

Gallo, onis, limbus; *rojt*. Ger. Tresse. It. gallone. Vect. Ref. D. De una libra *Galonum*.

Gallona, æ, ab ital. gallone, limbus; *prém*. Ger. Tresse. Arch. Rák. VIII. 310., 316. Item alia toga purpurea cum ordinibus octo *Gallonarum*.

Gallus scissus, gallus castratus, Capo. *Kappan*. Hist. Nat. 47.

Gallus urus, tetrao, τετράων; *erdőszfajd, fajdtyúk*. Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nostra phasianos, perdicas... turdos, ardeas, *tetraones, gallos uros* alii vocant.

Galnerium, insigne, idem videtur esse ac Banerium; *czímer*. Chr. pict. Vind. III. *Galnerium* quoque regis Atyle, quod in suo scuto gestare consueverat, similitudinem austuris in capite habebat cum corona.

Galocza, æ, Trutta maior. *Salmo trutta; galócza*. Ger. Lachs. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 142. Sic trutæ maiores, quas nos *galoczas*. nuncupamus, in certis tantum tractibus Vagi, *Husones* solum in certis stationibus Danubii reperiuntur et capiuntur.

Galond, species ligaminis, limbus ex aureis filis; *arany szegély, selyem szalag*. Thök. Diar. II. 341. Viginti quinque ulnæ nigræ *galond* xr. 45.

Gamalynus, 3., *Camalynus* pro: *Camelinus*, e camelorum pilis confectus pannus; *teveszőr kelme*. Fej. V. II. 413. Item Gamatiam meam de *Gamalyno* cum forrata de dorso variorum relinquo Fulcamaris Sacerdoti. Item tunicam de ipso *camalyno* relinquo Magistro P. Knauz M. Str. II. 72., 54.

Gamao, *Camea*, gemma sculpta figuris eminentibus; *domború vésetü drágakő*. Tör. Tár. 1890. p. 369. alium lapidem *gamao* latum.

Gamatia, æ, (apud Du C. Gamacha), Peducis laneæ species, quæ etiam superiorem pedis partem tegit. V. s. *Gamalynus; gomboló harisnya*. Gall. gamache. Fej. V. II. 413. an. 1277.

Gamba, æ, (Du C. 1.) omnis artuum, articulorumque commissura et inflexio; *térdhajlás, czomb*. Prot. inq. 248. XXII. et illa puella habebat tunc brachium contractum et *gambam*. Cf. 322., 323. LVIII. 332. LXXIII. Cf. Veget. I. 56. fin. 3., 19.

Gamberus, (Du C. gambarus) cancer, astacus; *rák*. It. gambero. Prot. inq. 205: quadam die erat una olla ad focum in coquina, in qua erant *gamberi*.

Gangrænescere, cancerare; *fenésedni*. Bene Pol. 86.

Gangrena, pro: gangræna; *fene*. Ger. der heisze Brand. Arch. Rák. I. 364. hogy az *Gangrena* vagy az *fene* az háta girincsin ment fel az fejében.

Gangrius, i, idem quod *grangia* q. v. Sup. An. Sc. II. 30. an. 1308: villas, *gangrios* et allodia.

Ganmiabia, polystaurion, casula; *keresztes miseruha*. Nagy Hier.

Gannus, panni species. Mon. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla panni *gannus* fl. 4.

Ganzarollus, i, (Du C. ganzarola) species navis. Ljub. Mon. Sl. II. 316. an. 1346. et faciendum fieri *ganzarollos* in illa quantitate, que videbitur.

Ganzarolus, i, nauta (Du C. al. s.); *hajós*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. *ganzaroli* ponant sua castra...

Garabius, idem quod *gerebius* q. v. Tör. Tár. 1892. p. 78. iudicibus, *garabiis*, Kenesiis ac villicis.

Garans, tis, qui spondet pro aliquo; *kezes*. Ger. Garant. Arch. Rák. VIII. 140. Omnes *Garantes* et Mediatores.

Garantia, æ, (Du C. 2.) protectio, tutela, cautio; *jótállás, oltalom*. It. garantia. Thök. Diar. II. 489. ac etiam sub Clementi *Garantia* seu Protectione Serenissimi ac Potentissimi Brittaniei Regis Wilhelmi Pertii. Száz. VIII. 711.

Garbinus, (Du C.) ventus Africus; *délnyugoti szél*. It. garbino. Nagy Hier.

Garcio, onis, (Du C.) famuli, qui castra sequuntur; *poroszló*. Gall. garçon. Pel. In parasceve s. I. c. 17: Miserunt (Christum) in manibus *garcionum* in domo squalida.

Gardia, (Du C.) custodia. V. s. v. Warda; *őrizet*.

Gardianus, superior convictus fr. Franciscanorum; *gvardián*. Szék. Okl. I. 78. Georg. Sirm. I. 48: quod ego sensissem, dicebam *gardiano*.

Gardista, æ, custos corporis regii; *kir. testőr*. Ker. Nap. 197. et passim.

Garena, æ, asylum; *menedékhely*. Nagy Hier.

Gargalismus, i, (Du C. gargarismus 2.) gutturis seu vocis modulatio; *hangrezgés*. Oláh. Cod. Ep. 601. Verum stultum genus, quibus ferme idem accidit, quod vulgo musicorum, qui omissis verbis et sententiis nihil aucupantur, nisi *gargalismo* sonorum aures implere, pectus inane relinquere.

Gargangus, (Du C.) advena; *jövevény, idegen*. Nagy Hier.

Gariofilus, 3., (Du C.) pro: caryophillus; *szegfü*... Tör. Tár. 1889. p. 188. adamascum *gariofili* coloris ulnas. Schläg. 855.

Gariofolus, pro: *gariofilus* q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. nuces muscate, *gariofoli* et alie species.

Gariopaca, fors. caryobacca, Ruscus hypoglossum (Linn.); *bájfü*. Schläg. 856.

Garla, Gerla, æ, species mensuræ; *csöbör*. It. gèrla. Németujvári Gl. *gerla* = corus Ny. Sz. *Girla*. Magy. Tör. Tár. I. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. Item tempore nove monete, dum celebris est ipsa moneta, de mensura quatuor *gerlarum*, unum denarium recipiant; cum autem denarij incipient descendere, pro tribus *garlis* unum denarium.

Garlea, æ, V. *Garla*. Schläg. 1024.

Garleda, v. *Galreda*, gelatum, coagulum; *kocsonya*. Ger. Gallerte, Sulze. Kronst. I. 456.

Garleta, æ, (Du C.) ex It. gèrla, quod qualum, quasillum, urnam significat, per suffixum Italico sermoni proprium: *ta* formatum, signif. etiam mensuram vinariam et frumentariam; *putton, csöbör, köböl*. Fej. X. I. 701. viginti tres florenos auri et duas *garletas* frumenti... Thurócz. Car. R. 97. Lud. R. c. IV. Kat. Hist. IX. 310: Habuit... secum de florenis (aureis cusis) fere cum media *garleta* (Hung. köböl).

Garnacia, (Du C. vestis talaris) (garnasch, garnatsch, langes oberkleid ohne ärmel Lexer); *hosszú felső ruha ujjak nélkül, garnatus*. Schläg. 1207. Igy. *Garnaciam* meam cum forratura. *Garnaciam* meam de Camalyno. 1277. Knauz M. Str. 72. V. s. *Gamalynus*.

Garum, *Botargium* q. v.

Garzatus, limbis angulatis ornatus ab ital. gorza; *fodros*. Batty. Leg. T. II. 454. an. 1279: *garzatum* pannum... interdicimus.

Garnison, onis: excubiæ; *őrsereg, őrség, őrizet, várőrség*, Ger. Garnison. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308. et captivi inducti sint et debuisset ab illis intus adhærentibus integra *garnisone* interire.

Garzio, (Du C.) nebulo, ganeo. Gall. mauvais garçons; *rossz fiú*. Fej. III. 337. Si autem aliquis verberet aliquam inhonestam personam s. *garzionem* vel levem ioculatorem, qui verbis vel aliqua indisciplina hoc erga ipsum meruerit...

Garzona, æ, vestis species; *köntős*. Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: exigat... certas perlas et unam *garzonam* de armellinis.

Garzonastasium, in medio templo pueris designatus locus; *a templom közepén a gyermekek számára kirendelt hely*. Nagy Hier.

Gasa, æ, officina ferraria; *hámor*. Tör. Tár. 1881. p. 494. quarundam *Gasarum* seu domorum, que vulgariter *hamor* dicuntur. Cod. Telek. XII. 170. cum molendinis et *gasis* scilicet conflatoriis.

Gasificatio, operatio, qua substantiæ aëriformes producuntur; *gázzá, légnemüvé való elváltoztatás*. Pankl. III. 373. Ind.

Gasindi, (Du C.) (a Germ. Gesindel, Gesinde); *cselédség, cselédek, pórok*. Pfahl. Jus. Georg. XVIII. Servi stricte tales vel casati erant (Kosaten, a latino casa, vel anglo saxonico kot) peculiaribus domibus et fundis (manso vestito) præditi vel non casati, *Familia, Gasindi* communiter appellati, qui in domibus dominalibus habitabant.

Gasmulus, ita dictus ex latini et græci ritus mixto matrimonio natus infans; *korcs*. Nagy Hier.

Gassipium, Gassupium, Gossypium; *gyapot*. Magy. Tör. Tár. XX. 176. tunica *gassupio* facta ex materia sericea.

Gastaldia, (Du C. Gastaldatum) Gastaldi iurisdictio, territorium complectens plura oppida et castella Castaldi imperio subiecta; *községi, udvari tisztség*. Vuch. Jur. Feud. 53. *Gastaldia* Longobardis nomen fuit præfecturæ sive administrationis per urbem aut certum terræ tractum. In textu feudorum autem non *Gastaldia* ipsa inter feuda connumeratur, sed rei tantum propter Gastaldiam in feudum dari solitæ fit mentio I. F. 2. Item illud quod datur, nomine *Gastaldiae* vel *Guardiae* et

pro mercede alicuius rei transacto anno potest iure auferri. Quod nomine *Gastaldiae* vel *Guardiae* in feudum datur, oblata Gastaldia vel Guardia iure auferri potest.

1. **Gastaldio,** idem quod *gastaldus*, 2) præfectus loci, prædii, villicus; *község feje.* Han. Mon. Jur. P. I. 75. an. 1426: deputentur duo homines ... qui instent *gastaldionibus* ad furta reperienda per totam insulam.

2. **Gastaldio,** onis (Du C.) procurator, administrator, præco; *hirnök.* Ljub. Mon. Sl. I. 42. an. 1227. stridatum in scalis Rivoalti per T. *gastaldionem.*

1. **Gastaldus,** v. Castaldus, Castaldio (Du C.) comes palatii; *udvari gróf, ki a vendégeket fogadta.* Vuch. Jur. Feud. 177. *Gastaldi* Longobardis sunt regii ministri, procuratores, œconomi curtibus regiis præfecti.

2. **Gastaldus,** i, (Du C.) pastor bestiarum; *csordapásztor.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 214. *Gastaldus* vel pastor bestiarum.

Gastrimagia, æ, (Du C. gastrimargia) ventris voracitas v. gulæ concupiscentia; *hasápolás.* Fej. III. 2., 21. qui ab oriente recesserant in eamdem meridiana, campum Sennahar excursionem videlicet, dentium *gastrimagiae* dediti renuere.

Gatavati, (fors. detorfum e Gall. *Catinat)* pannus variegatus e bombycinis et lineis filis; Rač. Mon. Sl. VII. 182. Savana de *gata vati.* V. s. *Dimitum.*

Gatta, felis (Du C. 1.); *macska.* It. gatta. Mem. Pauli. 437. vidi quoddam animal parvulum, non bene poterat discerni an *gatta* fuisset.

Gatta, æ, pro: *galea.* V. s. Protosevastor.

Gauda, (Du C. luteola); *fogas rezeda, korbácsfű.* Gall. gaude. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Gaudenter, (Du C.) cum gaudio, læto animo; *örülve, örömest.* Wagn.

Gaudia, (Du C.) Rosariorum aliorumque huiuscemodi piorum instrumentorum globuli, quos percurrunt recitantes; *Ave Maria.; olvasó szem, olvasó.* Nagy Hier.

Gaudiata, poculum charitatis (Du C. charitas); *örömpohár, szeretet pohara.* Nagy Hier.

Gaudimonium, *gaudium* (Du C. 1.) Pár. Páp.

Gaulus, i; *teherhajó.* Schröer. Arch. Gr. et R. 33. Naves Græcorum duplicis fuere generis, onerariæ *(gauli)* rotundæ et bellicæ longæ. Cf. Festus. 96. edit. Müller. Gell. 10., 25., 5.

Gausapearius. i, gausaparum confector; *szűrszabó.* Ger. Kepernekschneider. Tab. Conscr.

Gausopinatus, 3., gausape munitus, indutus; *ködmönös.* Bárcz.

Gavagium, (Du C.) Census, quem homines de corpore seu capite quotannis præstant domino suo; *fejadó.* It. testatico. Nagy Hier.

Gavalotus, i, (Du C. Gaveloces) spiculum, iaculum; *hajító dárda.* Rač. Mon. Sl. XIII. 79. an. 1349. emantur lancee et *gavaloti.*

Gavia, æ, larus; *csüllő, sirály.* It. gabbiano. Bel. Comp. Hung. Geog. 8. Alit certe Hungaria nostra phasianos, perdices et silvestres et campestres ... rusticulas, ficedulas, rostratas, fulicas, *gavias albas* et *cinereas*, turdos. Cf. Plin. 10., 32., 48.; 74., 95.; Appul. Met. 5. p. 171.

Gayfus, i, ædicula hortensis, diæta; *kert-, kéjház.* Ljub. Mon. Sl. XI. 3. an. 1306: quelibet persona habens *gayfum* de lignamine ... ipsum *deiactare* debeat ... Possit ... quilibet habere *gayfum* de petris et solarium de petris et copertum de cuppis vel de planchis.

Gaysum, (Du C. *Gaytum),* excubiæ; *őrhely.* Kat. Hist. IX. 397. ipsum ducem ad quemdam *gaysum* (f) gaytum excubiarum locum dicti hospitii supra *jardenum* (hortum) portaverunt eumdem.

Gayus, i, (Wagner: Gayæ, arum a Ger. *Gau,* regio) hic loci tamen videtur idem esse quod *Gaius* q. v. An. Sc. I. 213. an. 1412: cum virgultis, *gayis,* miriciis.

1. **Gaza,** pro: *casa; épület.* Diar. Com. II. 26. E Bove in specialiter ad id errecta *Gaza* assato. Szentiv. Curios. Misc. 380. Fej. III. 2., 269.

2. **Gaza,** æ, *Gasa* q. v. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. precipue mineram combustam vulgariter lech dictam ac omnia alia in et extra *gazas* et fodinas existentia cum omnibus equis, curribus et illorum attinentijs.

Gaza regia, domus Tavernica, ærarium, fiscus regius; *királyi kincstár.* Hor. Mem. 109.

Gazamata, æ, cella tormentaria; *bástya bolt.* Ljub. Mon. Sl. IV. 29. an. 1360.

Gazari, a Gazara oppido, ubi an. 1197. orti sunt, dicti hæretici, alias: Patareni, Patharii, Pauperes de Lugduno, Septronistæ, Tossapini, Arnoldistæ, Cathrei; *gázárai tévelygők.* Nagy Hier.

Gazarus, i, hæreticus; *eretnek.* Han. Mon. Jur. II. 7. an. 1312: nullus hæreticus, *gazarus* ... audeat ... permanere.

Gazeta, æ, acta diurna; *ujság, napilap.* It. gazzetta. Thök. Diar. 493. ő kegyelme is küldötte meg nékem az mely hirei s *gazetai* voltak in signum confidentiæ az originalisokat. Arch. Rák. VIII. 254: gratias agens de communicatis *gazetis.*

Gazi, miles animosus in serm. Tartarico; *lelkes katona.* Szamosk. II. 76. Missi erant ad Alipem Keraium Tartarorum hoc temporis Hanem (sic illi regem vocant), qui ab opinione fortitudinis *Gazi* id est miles animosus cognominatur.

Gazo-filacium, ærarium; *kincstár.* Ker. Nap. 82.

Gazophilacium, 1. ærarium, 2. caudex eleemosinis colligendis; *1. kincses ház, 2. alamizsna láda.* Ger. Opferstock. 1. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 183: in celesti *gazophilacio.* 2. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Gazula, parva casa; *gunyhócska.* Jogt. Em. T. II. 1. p. 494: Referentibus ... judicibus ... quod in processibus viles *gazulae* et domus contribuentium reperiantur. Lzb. Cod. Med. II. 634: Zingarorum ... subterraneæ *gazulae.*

Gebelina, æ, (ap. Du C. gebellina, gibellina) pellis martium seu mustelarum; *czobolyprém.* Száz. VI. 371. pro tantis *gebelinis.*

Gecoria, (Dief. cichorium); *katáng.* Ger. Cichorie. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Geena, Gehenna: damnatio; *elkárhozás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. ne meritum de elongato sive denegato suspirans premio causa sit nobis demeriti vel *geene.*

Gehenna, inferi (Du C. vallis juxta Hierosolymas idolo Gehennon consecrata: vallis filiorum Hennon, ubi infantes idolo immolabantur); *gyehenna, pokol.* Serm. Cat. 44: Est infernus, qui *gehenna* dicitur, ubi damnati in æternum cruciantur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8.

Gehennaliter, æterno supplicio in inferis; *elátkozott módra, a pokolban.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 43. cum Juda *gehennaliter* mancipetur.

Gelatina, æ, coagulum; *kocsonya, fagylalt.* It. gelatina. Verancs. X. 15. Olivas vero et ficus et sardellas et *gelatinas* et idgenus plura alia maritimorum vestrorum bellaria si ei summittetis, bene quidem facietis.

Gelda, collecta; *czéhbeli, társas járulék, gyüjtés.* Capitula Colomanni Regis tit. 2. cap. 14: Volumus, ut Presbyteri et ministri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo *Geldam* vocant, contra illos, qui aliquid rapuerint.

Geldonia, æ, (a germ. *Gilde*) confraternitas; *társulat, egyesület.* Nagy Hier.

Geldspeculans, (vox hibrida) qui quæstum pecuniæ exercet; *pénz-kereskedő.* Georch. H. T. III. 130.

Geldspeculatio, quæstus pecuniæ; *pénzzel való kereskedés.* Georch. H. T. III. 136.

Gelha, æ, italis: gelso, morus; *szederfa.* Kuk. Jur. I. 138. in Torentem, qui ducit ad quandam arborem vocatam *gelham* in prato.

Gelicidium, gelu, horror (Du C. gelu cadens); *borzadály.* Fej. V. 1., 112. Nam quasi timoris *gelicidio* propter sue gentis multitudinem terrefacti trepidacione cessimus. Cf. Cato R. R. 65., 2., Colum. 2., 8., 3.; 3., 1., 7.; 11., 2., 6., 11., 3. Vitr. 2., 7. med. Varro R. R. 1., 55., 2.

Gelima, (Du C.) a *genu* et *ligare,* manu enim ligatur super genu. Hor. Mem. 472. Quid *Gelima* sit, cuivis est notum (Garbe, Bund-Getreyde) Virgilio *Merges* sive manipulus aristarum, Hungaris *kéve* vel latius: *kereszt, csomó.* Száz. IV. 664. Jogt. Eml. I. 180. Arch. Rák. I. 203.

Gelimatio, actus in gelimas seu manipulos condendi; *kepézés.* Ger. in Mandeln legen. Cod. evang. T. I. p. 26: neque pro hujusmodi *gelimatione* pastores ipsis quiddam solvere teneantur.

Gelisea, (Dief. gelisia, gelizea); *csalángyökér.* Germ. Nessel-wurzel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Gelleta, æ, (Du C. Gella), lagena, vas vinarium; *csöbör.* Idem q. *Galeta.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. Item *gelleta* plena aqua et cathedra ferrea et pellis montanea hactenus fieri non debeant.

Gelsaminum, Jasminum (Linn.) (Du C. *Gelsiminus flos); jasmin.* It. gelsomino. Curios. Misc. II. 233. *Gelsaminum* Cœruleum est instar Rubi, conservatur in Olla, ut hyemis tempore in cellario recondi possit. Flavum et album *Gelsaminum* ... fimo obtegi brumali tempore debet.

Gemia, æ, oneraria navis; *teherhajó.* Szamosk. II. 256. *Gemias* vocant Turcæ onerarias naves. Thök. Diar. 271. foglaltam el lisztbűl, buzábul és árpából álló 14 öreg *gemiákat.*

Gemituosus, 3., (Du C.) gemitu plenus, gemitum movens, tristis; *jajveszéklő, siránkozó, panaszos.* Verancs. V. 114. Nos sane eiusmodi a natura inditos paterni animi *ge-*

mituosos affectus et suspiria ob misere captivum filium clementer exaudientes.

Gemlianus, i, dux equitum apud Turcas. V. *Gyumlia; lovasok kapitánya.* Szamosk. II. 68. Primores Turcarum *Gemliani,* Berliani, Aghæ, Alaj Beghi, Janciar Aghæ ubi res perditas vidissent . . . interfecti sunt.

Gemma sal, (in lat. medii ævi: sal gemmæ) sal fossilis (Plin.); *kősó.* Ger. Steinsalz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Gemmam solvere, vincula schedæ laxare; *a pecsétet feltörni.* Probst. Comitiol. p. 28: Cum *gemma solveretur,* in scheda nominati erant Candidati. Cf. Ovid. Met. 9. 566.

Gemmarius, i, (Du C.) gemmarum mercator v. artifex; *drágakő áruló, gyöngyárús, ékszerész.* Tör. Tár. 1892. p. 169. *gemmarius* Norimbergensis. Kecsk. P. Ötv. 151. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 79: iudicio *gemmariorum* (quos Jubileros vocant). Cf. Inscr. Orelli. nro 4302.

Gemmifisor, gemmarum artifex; *drágakőműves.* Ger. Steinschneider. Hajn. Subs. Publ. 69. Kronst. I. 657.

Gemmifrisor, gemmarius; *ékszerész.* Kov. Form. St. 206. Quod Circumspecti Magistri Pictores Cives et Inhabitatores nostri, nostram personaliter venientes in præsentiam, in eorum et omnium aliorum tam Pictorum, quam *Gemmifrisorum* et *Auricussorum* nec non omnium aliorum Magistrorum præsentium et futurorum nominibus . . . studuerunt significare.

Gemoniæ, arum, locus ubi capitalis pœnæ rei trucidabantur; *vesztőhely.* Tör. Tár. 1889. p. 36. 26. Januarii torretur B. latro et sacerdos quidam Valachus ad *gemonias.* Cf. Suet. Tib. 53., 61., 75. Vitell. 17. Tac. Ann. 3., 14.; 5., 9.; 6., 25.; Hist. 3., 74.; 85.

Gemonius, 3., ad gemonias pertinens; *kinzó.* Szamosk. II. 343: Nec usquam patibula, robora, secures, unci, funes, *gemonii* gradus . . . aliis magis facinorosis quam Valachis funestabantur.

1. **Genealogia,** æ, generacio (Du C. gens, genus, familia); *nemzetség.* Szék. Okl. I. 122. ad quinque *genealogias* seu generaciones vestras inter vos dividendo. Fjp. Anon. 8. a. Cf. Mess. Corvin. de Prog. Aug. 22.

2. **Genealogia,** familiæ recensio, series; *családszármazási lajstrom.* J. Samb. Tyrn.

3. **Genealogia,** æ, *származástan.* Vuch. Jur. Feud. 22. *Genealogia* seu ars construendi tabulas originis et *descendentiae* familiarum ex diplomatibus aliisque fide dignis documentis; inserviunt *tabulae Genealogicae* præcipue in controversiis de successione feudali ad comprobandam *descendentiam* a primo adquirente.

4. **Genealogia,** æ, hernia inguinalis; *lágyéksérv.* Arch. Rák. IV. 137. nagyobb az *genealogiám* az fejemnél.

Genealogia deficit, familia exstinguitur; *nemzetsége, magvaszakadt.* Anonym. 12. et Turzol miles cumanus, cuius *genealogia defecit* in semet ipso.

Genealogicus, 3., ad stirpem, familiam pertinens; *nemzetségi.* Arch. Rák. VIII. 337. *Genealogicae* Imagines.

Genealogista, æ, genealogus gentium, familiarum originibus indagandis incumbens; *származástannal foglalkozó.* Száz. VII. 573.

Genelodia, pro: *Genealogia 2.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 104: in una generacionis linea seu *genelodia.* Georg. Sirm. I. 389.

Genelogia, æ, *genealogia* 2. q. v. Pesty Ször. III. 317., 318. *genelogiam* ad truncum deducere. Kov. Form. St. 450.

Geneloia, æ, pro: *Genealogia* 2.; *család.* Fabr. Urk. 107. an. 1490: vir . . . Civitatis Magister . . . unacum sua virtuosa *Geneloia* nostri in medium educatus. Arch. Ver. Sieb. XXVII. 355.

Geneologia, V. *Genealogia.* Hajnik Perjog. 394.

Generacionalis, ad stirpem, familiam pertinens; *nemzetségi.* Pesty Ször. III. 272. frater *generacionalis.*

General-adjutant, summus castrorum adiutor; *főhadsegéd.* Tör. Tár. 1889. p. 521. iste est *general-adjutant* Serenissimi Ducis Lothringiæ.

Generalatus, us, abstr. a generalis — dignitas generalis (i. e. exercitus præfecti ac ducis. Cfr. Duc. Generales, ut exercituum Præfectos ac Duces Generaux appellamus); regio territorium, quod generali subditum est, ubi generalis imperat; *tábornokság,* (katonai) *parancsnokság, főkapitányság.* Rák. Ön. p. 103. l. 34—38. (37.): . . . renitentiam ego tunc Comiti suprafato (sc. Bercsénio) imputaveram, qui morte vitrici sui Comitis Stephani Csáki, Judicis Curiæ Regiæ, vacantem partium superiorum regni *Generalatum* solicitaturus iter Viennam parabat. Száz. X. 129. Tör. Tár. 1891. p. 257. Hanc dignitatem Hungari *Capitaneatum* nominabant Cf. Fej. I. 478: supremum Capitaneatum, seu ut aliæ nationes vocant, *Generalatum.*

Generale funus, *diszes temetés.* Teutsch. Schulord. I. 101. an. 1672: *1. Generale funus* est, ubi ante domum vel portam defuncti canitur moteta, vel Psalmus: Item in cœmeterio sub tumulatione exuviarum.

Generale-Quæstoratus-Bellici Officium, V. *Generalis Cassae-Bellicae Perceptoratus.* Arch. Rák. IX. 79.

1. **Generalis,** is, belli dux (Du C. al. s.); *tábornok, generális.* Ger. General. Molnár Patv. 76.

2. **Generalis,** princeps ordinis ecclesiastici (Du C. al. s.); *generalis, főkormányzó.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 403. verum etiam ante formatum Paulini Ordinis *Generalem* suæ Archi-Abbatialis dignitatis iure sibi asserere nitebatur.

Generalis-Adjutans, V. *General Adjutant.* Thök. Diar. II. 250. Vidit 290 marcas argenti auro mixti per perceptorem tradita Domino *Generali-Adjutanti.*

Generalis-Adjutantius, V. *General Adjutant.* Száz. IV. 341.

Generalis Auditor, supremus iudex castrensis, militaris; *főhadi biró, katonai főbiró.* Arch. Rák. VIII. 170.

Generalis-bokmaister, belli dux inferior; *generális fő-strázsamester, vezérőrnagy.* Ger. General-Wachtmeister. Tör. Tár. 1890. p. 91.

Generalis Campi Mareschalli Locumtenens, supremi belli ducis vices gerens; *altábornagy.* Ger. Feldmarschal-Lieutenant. Fej. II. App. Illustr. D. Ignatius Splényi de Mihálydi . . . *Generalis Campi Mareschalli Locumtenens,* unius Legionis equestris Proprietarius.

Generalis-Campi-Mareschallus, supremus rei militaris præfectus; *tábornagy.* Száz. IV. 257. Molnár Patv. 76. Arch. Rák. VIII. 192.

Generalis-Campi-Vigiliarum-Præfectus, præfectus vigilum; *generális főstrázsamester.* Arch. Rák. IX. 79.

Generalis Capitaneus, plerumque nude: Generalis: summus dux; *tábornok, generális.* Verancs. III. 7., 230. Fr. Zay nazadistarum nostrorum *generalis capitanei.*

Generalis-Cassæ-Bellicæ-Perceptoratus, *officium aerarii bellici; hadifőpénztárnokság.* Arch. Rák. VIII. 125. *Generalis-Cassae-Bellicae-Perceptoratusság.*

Generalis Cassæ Perceptor, ærarii præfectus; *főpénztáros, főadószedő.* Nagy Orod. p. 49. Tiszt. Ir.

Generalis Cavalleriæ, dux equitum; *lovassági tábornok.* Arch. Rák. I. 437.

Generalis Commendans, præfectus, dux; *vezénylő tábornok.* Száz. IV. 340. Alex. Károlyi partium regni Hung. Trans-Tibiscanarum *Generalis Commendans.*

Generalis congregacio Regni, comitia; *országgyülés.* Haz. Okl. 93. an. 1282.

Generalis Equitatus, *Generalis Cavalleriae; lovassági tábornok.* Passim.

Generalis lustra, omnium lustratio; *főhadi szemle.* Arch. Rák. I. 8.

Generalis Marchallus, supremus rei militaris præfectus; *tábornagy.* Magy. Tör. Tár. V. 228.

Generalis mustra, (lustra). V. *Generalis lustra.* Arch. Rák. II. 149.

Generalis-passus, litteræ publica autoritate munitæ nulli loco astrictæ; *általánosságban szóló útlevél.* Arch. Rák. VIII. 48.

Generalis procurator, idem qui Syndicus generalis regis; *a királyi udvarból kiküldött ember a király pereiben.* Hajnik Perjog. 183.

Generalis-Quartiriorum-Magister, summus hospitiorum militarium designator; *főkvártélymester.* Arch. Rák. VIII. 230.

Generalis Regni Conventus, Diæta; *országgyülés.* Art. D. 1840. p. 1.

Generalis regni iudex, Magistratus post palatinum secundus et longe amplissimus; *országbiró.* Isthv. IV. 52.

Generalis Regni Thesaurarius, ærarii publici præfectus; *ország kincstartója.* Ger. Schatzkanzler. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 3: Proscriptis ad instantiam factiosorum Cameræ Ungaricæ officialibus, petitur, illico *Generalis Regni Thesaurarius* (Ország Kincs-Tartója), homo sæcularis, qui peculium omne Regium administret, denominari.

Generalis et Supremus Capitaneus Regni et Regnicolarum, *ország főkapitánya.* V. *Palatinus.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211.

Generalis Vicarius, Episcopi vices gerens; *püspöki helyettes.* Kon. Egyh. 306.

Generalis Vicarius Castrensis, *főtábori pap.* Regul. Turm. Præt. 44. In Ecclesiasticis autem dependebit Turma Prætoriana a *Generali Vicario Castrensi.*

Generalis Vice-Perceptor, Generalis Perceptoris vices gerens; *al-főadószedő.* Tiszth. Ir.

Generalis vox infima, fundamentum harmonicum. Greg. Aesth. 95. e. g. de modo (Tonart) seu cantu duro et molli, de pausis, *generali voce infima* (Generalbass) etc.

Generalisare, generatim atque universe loqui, tractare aliquid; *általánosítani.* Poor. J. Zsebsz. 10. Imre Phil. 285.

Generalissa, æ, uxor præfecti militum; *tábornagy neje.* Irod. tört. Közl. X. 1. f. viduæ *generalissae* Jelacsicsianæ.

Generalissimus, summus dux; *ország fögenerálisa.* It. generalissimo. Act. et Doc. Rákóczy p. 28: ut totus ille peditatus cum suis officialibus sit sub imperio dicti principis Transylvaniæ ut *Generalissimi.* Tör. Tár. XVI. 149. Molnár Pat. 76.

1. **Generalitas,** (Du C.) commune, universum; *általánosság.* Ac. Com. Sopr. p. 25. Sex jam excurrunt Septimanæ, quod . . . gravaminum . . . molem in *generalitate* repræsentatam exhibuerimus. Epist. Proc. P. II. p. 248. Cf. Servius ad Verg. Geog. 1., 21.; Mart. Capell. 4., 100.; Symm. Ep. 2., 90.

2. **Generalitas,** collegium generalium, ducum, generales, duces; *tábornoki kar.* Magy. Tört. Tár. XVII. 262. Montecucolli totam *Generalitatem* in unum convocabat.

1. **Generatio,** (Du C. 2.) vox diplomatica (Kovachich) generatim *lineas, ramos* notat; *ág.* Száz. IV. 689.

2. **Generatio,** (Du C. 1.) genus cognationis; familia, stirps; *nemzetség, nemzedék.* S. de Kz. Chr. I. 4., 6. II. 1., 6.

Generationalis, ad generationem, ad stirpem pertinens; *nemzetségi, családbeli.* Cod. Com. Zi. Vol. V. 78.: per viam premisse linee *generationalis.* Cod. Dip. Pat. V. 167., 238. Tör. Tár. 1887. p. 808. Fej. X. 4., 638. Cod. de Sztára II. 172.

Generativus, 3., ad generandum idoneus; *nemző, nemzőképes.* Pázm. Dial. 349. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 1.

Generatur, pro: oritur; *keletkezik.* S. de Kz. Chr. II. 1., 12: Interea Romæ bellum *generatur* intestinum.

Genereitas, V. *Generalitas* 1. Pázm. Dial. 58.

Generia, æ, nurus; *meny.* Száz. XX. 797.

Genericus, 3., generalis, ad genus pertinens; *általános, köznembeli.* Kaprinai. Eloq. I. 41. Precatur argumentis nimium *genericis.* Rák. Ön. 167. I. 15—16. non memorabo ego ea (sc. gesta mea) nisi sub nomine *generico* peccati.

Generificatio, revocatio specierum ad genera, formatio generum; *nemi fogalmak képzése, általánosítás.* Vern. Met. 133. puta: principium homogeneitatis seu *generificationis,* heterogeneitatis seu specificationis et principium cognationis logicæ seu continuitatis formarum logicarum.

Generositas, titulus honorarius; *kegyelmességtek.* Tör. Tár. 1881. p. 325. Illustritas et *Generositas.*

Geneth, martes domestica (Linn.); *nyestmenyét.* Gall. genette. Hisp. gineta. Ger. Genettkatze. Vect. Ref. C.: De . . . una pelle *Geneth.*

Genethalicus, 3., *(γενεθλιακός)* genethliacus; *születésnapi.* It. genetliaco. Czvit. Spec. 146. Libellos poëticos partitus est in carmina: 1. *Genethalica.* 2. Gratulatoria.

1. **Genethliacus,** 3., genethliaca oratio est eiusmodi dictio, quæ in publica ob natum quempiam et quidem his temporibus non nisi Principem celebritate instituitur; *születésnapi.* Kaprin. Eloq. II. 671. Sic oratio de natali Principum vocatur *Genethliaca.* Oratio Genethliaca sive Natalitia a voce Græca *γέννα,* quod genus progeniem vel *γενετή,* quod nativitatem, ortum significat, originem trahit. Cf. Arnob. 2., 116.

2. **Genethliacus,** (Du C. Genetaliacus) qui conatur prædicere, quo quis fato natus sit. Germ. Nativitätsteller. Curios Misc. 84. *Genethliaci* sunt ii Judiciarii Astrologi, qui ex Genesi seu Horoscopo, hoc est constitutione Constellationum et signorum cœlestium tempore nativitatis unius cuiusque hominis, de toto eius vitæ cursu, omnibusque fortuitis illius eventibus ac nominatim de futuro coniugio, de filiis, de uxore de divitiis et honoribus, de officiis, de bonis vel malis rerum successibus, de valetudine et infirmitatibus etc . . . præsumunt prædicere. Cf. Gell. 14., 1., 1.

Geneticus, genetica methodus est erudita cognitio legum, quomodo res procreatæ oriantur et evolvantur; *származtató.* Carlow. Log. 152. His proinde definitionem *geneticam,* qua rerum ortus explicatur, in primo honore fuisse.

Genialitas, ingenium (Du C. festivitas, iucunditas); *lángész.* Száz. I. 409.

1. **Genimen,** (Du C.) genus, partus; *fajzat.* Vita S. Steph. 73. eruntque quasi bellue vorantes homines et quasi *genimina* viperarum rodentes cor terre sue. Cf. Vulg . . . Luc. 3., 7.; Tertull. Anim. 39.

2. **Genimen,** (Du C.) generatio; *nemzetség.* Cod. Dip. Arp. V. 187.

Genitrix, natalis; *szülő.* Thurocz. 54: contra aquilonis ubera sedes *genitrices* habuere (Turci).

Genitura, æ, (Du C.) ortus, origo (Cf. Maigne); *keletkezés.* Fej. VII. ad lect. 11. Cf. Plin. 9., 35.; 54 § 107.; 18., 24., 56.

Genius linguæ, indoles, natura linguæ; *nyelv szelleme.* Ger. Sprachgeist. Vern. Log. 55. Propriæ vero (linguis notæ) sunt: distinctivus eiusdem progressus, peculiaris verborum conformatio, expressionum combinationes et vires et hæ *Genium linguae* efficiunt.

Genius temporis, ratio atque inclinatio temporum; *korszellem.* Imre Phil. 316.

Genizerus, (Du C. Genizarus) idem quod Janizarus. Text. v. sub *Achanzius.*

Gens, (Du C.) turma; *katonaság.* It. gente. Magy. Tör. Tár. XXIII. 13. sub ducali banderio *gentem* suam. S. de Kz. Chr. I. 2., 3.: nuntios destinavit contra Hunos petiturus *gentem* et auxilium.

Gentaculum, (Du C. ientaculum) cibus ante-meridianus; *reggeli, fölöstököm.* Ger. Frühstück. Thurócz. in Salomone c. 50: Priusquam Rex et Dux cum exercitu suo de *Gentaculis* capita levassent. Száz. XIV. 752. Georg. Sirm. I. 87. Schläg. 1828.

Gentarum, (ab Hung. *gyantár)* succinum electrum; *borostyánkő.* Sláv. Jentar. Ger. Bernstein. (Polyglot. Lexicon d. Naturgesch. v. Nemnith).

Gentes, (Du C.) exercitus; *katonaság, sereg.* Szék. Okl. III. 212.

Gentes levaticiæ, tumultuariæ cohortes; *népfelkelő csapatok.* Ger. Landsturm. Monm. Comit. IV. 47. Ut *gentes levaticie* lustrentur.

Genti, Panni genus ab urbe Gent. (Gall. Gand galliæ Belgicæ) ita appellatum; *genti szövetnem.* Schläg. 1239. Unam peciam de *ganti* 1286. Mon. Str. II. 211. Panni de longo *genti.* 1344. Anj. O. IV. 418.

Gentilismus, suspicio, opinio, doctrina falsa et stulta vulgi, incultorum, qui deum doctrinamque Christi ignorant; *pogányság.* It. gentilesimo. Curios Misc. III. 362. Julianus Imperator iam Apostata, Idololatriam et *Gentilismum* revocare studet. Cher. Jus Eccl. II. 201. Bod. Hist. Eccl. I. 37.

Gentilitas, (Du C.) paganismus; *pogányság.* Ger. Heidenwelt. Kaprin. Eloq. I. 589. Pervagamini si licet diversos cœcæ *gentilitatis* populos. Cf. Lactant. 2., 13. fin. Prudent. *περὶ στεφ.* 10., 1086. Tertull. Virg. vel. 2.; Hieron. ad Ephes, 5 fin.

Gentilitio-Electorales enses, *választó nemzetségi kardok.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 315. A fronte porro utriusque præfatæ imaginis duæ consistebant pyramidales columnæ, quarum uni *gentilicio-Electorales* Saxoniæ *enses* appensi.

Genuale virile, V. *Galiga; térdig érő nadrág.* Ger. Kniehose.

Genualis, ad genu usque porrectus; *térdig érő.* Tör. Tár. 1889. p. 378. par ocrearum seu calceorum *genualium.*

Genuferrum, ocreæ; *térdvas.* Schläg. 580.

Genuflectere, in genua procumbere; *térdhajtani.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 121. ubi *genuflectere* iussum et rursus pro inimicis deprecantem . . . gladius amputato capite prostravit.

Genuflexio, onis, genuum flexio; *térdhajtás.* Funda David J. 1.

Genuflexus, 3., humilis; *alázatos.* Dip. Alv. II. 334. Maiestatem *genuflexis* interpellare precibus.

Genuine, aperte, ingenue, vere; *őszintén.* Tök. Lev. 19. Kendet *genuine* tudósítottam.

Genulius, *vivó.* Adelm. De orig. Turc. 13. Sunt et *genulii,* qui in arte gladiatoria peritissimi habentur maximaque agilitate lanceis, sagittis, gladiis exercentur, sunt semper equites, quorum numerus est CLX. vivunt ex stipendio.

Geomantia, (Du C.) *γῆ + μαντεία,* vaticinatio ope terræ; *a föld jelenségeiből jóslás.* Vern. Phil. Mor. 254. *geomantia hydromantia, pyromantia,* quo per signum aliquod in terra, aqua, igne editum futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Geomantius, i, *γῆ + μάντις.* V. Geomantia; *pontjós.* Ger. Punktirkünstler, Geomant. Arch. Rák. VIII. 338.

Geppelista, æ, V. s. Pannisatus, machinam tractoriam tractans in salis fodina; *gépelyes.*

Geppellisticus, 3., ad machinam tractoriam pertinens; *gépelyhez tartozó.* Opin. 1802. k. pueri *geppellistici.*

Gerada, æ, (Du C.) uxoris consanguineos concernens vetustum ius; *a feleség rokonait illető régi jog.* Pár. Páp.

Gerarchia, æ, pro: *hierarchia; ország, uralom.* Eszt. Okm. p. 122. (Decr. Sigismundi. 1418): in celesti *gerarchia* pie

speramus confoveri. Fabr. Urk. 36. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 241. an. 1371.

Gerebatus, us, officium Comitis; derivatur a voce *Grebio: Grev*, Comes: cujus antiquissimis temporibus erat a iudice condemnatos prehendere (greifen) et excutioni tradere; *városbirói v. falu birói hivatal.* Jus. Fland. p. 25: In Nicolai Senioris de Vizakna testamentaria dispositione anni 1465 hæc leguntur: Item *Gerebatum* et iudicatum regium . . . ad continentias literarum compositionalium inter fratrem nostrum relinquimus. Cod. Telek. X. 603. XII. 338.

Gerebius, i, Comes V. s. Gerebatus. Monm. Comit. II. 155. Item ut omne genus hominum, libertini scilicet ac servitores, Judices, *Gerebÿ*, Villici, Kenezÿ, Valachi, presbiteri, Molendinatores et allodiatores solvant, ut supra et in hoc nemini servetur libertas exceptis mercennariis, qui scilicet res trium florenorum non habent.

Gerechinales, V. *Serotinales.*

Geregus, i, græcus; *görög.* Kol. Am. I. p. 78: Quid enim? an non Slavi Ungari Serblios appellant *Geregos* et *Rátzos.*

Gerezna, V. *Grezna:* vestis pellicea; *gerezna.* Monm. Comit. Trans. V. 193. Ab una *suba* variolina vulgo *Gerezna* vocata fl. 50.

Gerla, calathus; *kosár, gerla.* Cod. Dip. Arp. IX. 205. an. 1278.

Germanica pyrrichia, germanico more in gyrum saltandi modus; *német keringő.* Ger. Walzer. Száz. XVII. 761.

Germanibus, pro: *germanis; édes testvér.* Ger. Geschwister. Cod. Zi. T. I. 5. *Germanibus* ipsius donavimus terram.

Germanisare, V. *Germanizare.* Jos. Repr. 8.

Germanisatio, studium propagandi linguam Germanicam; *németesedés, németesités* 1. Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 38.

Germanismus, genus dicendi Germanis usitatum; *németes nyelvjárás.* Kazin. Tud. Gyüjt. 1819. 25. Leges Schol. Schem. 43.

Germanista, æ, qui litteris germanicis cognoscendis incumbit; *német nyelvi búvár.* Száz. XI. 859.

Germanitas, (Du C.) fraternitas, titulus, quo sese Episcopi compellare solebant; *testvérséged.* Batty. Ger. 296.

1. **Germanizare**, partes Germanorum sequi, tueri; *a németekkel tartani.* Epist. Proc. P. III. p. 318: ob practicas quorumdam *germanizantium.*

2. **Germanizare**, germanicam linguam propagare studere; *németesiteni.* Tök. Lev. 142.

Germinare, generare, procreare; *nemzeni.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 158. fructus dulcissimos, nam Barones fidelissimos *germinavit.* Cf. Plin. 7., 6., 5.; 30., 11., 30 §. 101.

Germinatio, actus fermentandi; *erjedés, csirázás.* Arch. Rák. VIII. 357. Domus Polentariæ pro *germinatione* hordei madefacti.

Germinativus, 3., germinans; *csirázó.* Nic. de. Mir. 435. vis *germinativa* (plantæ).

Gerocomium, (Du C.) locus, ubi aluntur senes; *aggottak tápháza.* Nagy Hier.

Gerontocomium, (Du C.) V. *Gerocomium.* Pár. Páp. Cf. Cod. Justin. 1., 2., 19.; 22.; 23.

Gerundium, fustis magni ponderis, quo una tantum alterave manu levato, alumni collegii Debrecziniensis in cœtum ita dictorum mechanistarum, (vigilum ad incendiorum casus coërcendos constitutorum) quod munus summopere appetebant, adsciscebantur; *nagy bot, furkós bot.* V. Pesti Hirlap. 1900. márcz. 6. 10. l. Jókai Debr. lun. 60. *hatalmas gerundiumok.*

Gestamen manuum, indumentum manuum (Du C. σκῆπτρον); *a mit a kezén visel.* Schm. de Ins. 18: jam *manuum gestamina* videamus.

Gestare pre oculis, considerare; *szem előtt tartani.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 52. *gestantes pre oculis* et in corde, qualiter idem Apa . . . etc.

Gestaticum, i, tributum pro vectura; *vitelbér.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus judex publicus aut exactor nullum theloneum, portaticum, pontaticum, *gestaticum,* quod de ipsis undecumque fiscus accipere consuevit — ullatenus exigere presumat.

Gestatorium, (Du C.) lectica, sæpe pro feretro usurpatur, in quo Sanctorum reliquiæ iacent; *vivő eszköz.* Nagy Hier.

Gestor, negotiorum curator (Du C. al. s.); *ügyvivő.* Ger. Geschäftsträger. An. Sc. I. 151. an. 1512: Oratores et *Gestores.* Cf. Scæv. Dig. 49., 1., 24.

Gestulator, gesticulator: ioculator (Dief.); *tombás, tánczos.* It. giocolatore. Ger. Gaukler. Schläg. 2007.

Gestum, (Du C.) procuratio hospitis; *vendéglátás.* Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227: debet rescodere de bannis XVIII *gesti.*

Getum, fors. locus, in quo *aes* purgatur; officina operum fusorum; *finomitó hely, öntőműhely.* It. getto. Ljub. Mon. Sl. I. 435. quod de omnibus raminibus, que ponentur in *geto* communis . . . solvi debeat pro *affinatura.* IV. 20. an. 1360.

Ghera, æ, species piscis; Han. Mon. Jur. P. I. 203: pisces . . . vendunt . . . libram *gherarum* . . . soldis quatuor.

Gheusius, i, pauper; *szegény.* Gal. gueux. F. Forg. Comm. 387. et respondisset, esse *gheusium,* quod significat *pauperem,* arrepto vocabulo ad novitatem rei omnes novæ religionis homines deinceps *Gheusii* vocarentur, quemadmodum in Francia Hugonotti.

Giallus, 3., (Du C.) helvus, flavus; *sárga.* It. giallo. Ljub. Mon. Sl. XI. 212. an. 1346. litteram . . . cum zera *gialla, sirizo* et bombice ibi apposita. Száz. XV. 227.

Gialnisco, (Du C.) generosus, Neapolitanus equus; *nemes nápolyi mén.* Samb. in Gloss. ad leges Hungaricas *un Genest de Neaples, d'Espagne.*

Gianicerus, i, V. *Janicerus.* Thök. Diar. 490. quia Adrianopoli non reperierunt nullam personam Vestræ Celsitudinis, ad quas manus potuissent ipsas præsentari, quia ipsos *Gianiceros* etiam invigilabant.

Gibbositas, (Du C.) deformitas, tumor in dorso; *púposság.* Bene Med. IV. 116.

Gienelogia, genealogia. Kol. Cod. 43.

Gigliatus, i, (Du C.). ab it. gigliato, i. e. lilio signatus aureus. De origine variant sententiæ inter doctos. V. *Zechini.* Sim. Num. 34. sic enim adparebit quanta sit inter *Gigliatos, Zechinos* et *Kremniczienses* differentia.

Giharlog, pedes; pedites, ordo Siculorum, cui opponuntur primores, potiores, primipili vel Loofew; *gyalog* (székely). Szék. Okl. I. 1.

Gimnobrachmona, æ, Sophistes Indiæ; *indiai bölcs.* Galeoti. 85. Fuit autem Buda (ut testatur beatus Hieronymus) princeps doctrinæ apud Sophistas Indiæ, quos *Gimnobrachmonas* vocitant.

Ginecium, (γυναικεῖον) cubile mulierum; *női lakosztály.* Verancs. VIII. 30. Statui in pristinam formam hæc tria officia in duo revocare totque *gineciis* valedicere.

Ginnasium, pro: «gymnasium», more Italorum pronunciatum. An. Brand. 139.

Giornale, diarium; *napló.* It. giornale. Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones e masculari (maculari) Libro vulgo prima nota seu Strazza in Diarium vulgo *Giornale* seu *Journal* ab hoc vero in summarium vulgo Mæstro vel Haupt-Buch (si illum quoque Negotiator teneat) seu propria manu sua seu medio ad id destinati periti, probatæ tamen fidei Ratiocinantis, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Gira, unus florenus. V. *Marca.* Pár. Páp.

Girabilis, (Cambiales), quod inscribi, perscribi potest; *forgatható.* girirbar. Art. D. 1840. p. 58.

Girans, qui syngrapham inscribit; *forgató.* Cad. Camb. Merc. 11. quo in casu plures iam aderunt in Cambio personæ, ex quibus is, qui ius ad summam vi Cambii sibi debitam in alium transtulit, *Girans* vel *Indossans,* hic autem, in quem Jus hoc translatum est, *Giratarius* vel *Indossatus* appellabitur.

1. **Girare**, circuire (Du C. al. s.); *körüljárni.* It. girare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 243. a parte occidentis *girando* seu *circuendo* per septemtrionem, aquilonem, orientem et meridiem.

2. **Girare**, syngrapham inscribere (Du C. al. s.); *forgatni (váltóknál), körözni.* Art. D. 1840. p. 56. Cod. Camb. Merc. 8. ut Prima illico et a Drittura pro acceptatione ad præsentantem expedita, interea Secunda vel Tertia usque ad tempus solutioni præfixum *girare* et circulare possit.

Giratarius, i, cui pecunia perscripta est V. s. *Girans; forgatmányos.*

Girlanda, summa lorica. V. s. *Barbacanum; legfelsőbb védfal.*

Girovagi, (Du C. *gyrovagi); kalandozó barátok.* Not. rel. I. 200: *Girovagi* Hieronimo pestis Monachorum, de uno monasterio ad aliud commodiorem vitam quærentes migrabant.

Girovagus, 3., (Du C.) qui vagatur in gyrum, effrenatus; *csatangoló, zabolátlan.* Fej. V. III. 412. ne *girovaga* libertas effrenis licentiæ debitum iustitiæ violandi pro voto cuiuslibet ac interpretatione libitoria iuris exigentiam minuat aut enervet.

Girrus, i, iter et reditus V. s. *Gyrrus; menet-jövet egy fordulat.* Rač. Mon. Sl. VII. 77. an. 1069: piscatores *girrum* sibi galetam prebeant.

Gista, (Du C.) gistum, gista, hospitalitas; *vendégbarátság, köteles vendéglátás.* Batty. Leg. I. 484: Hospitalitas . . . idem est, ac ius Metatus seu Gistii, metatus autem et metatum, metatio promiscue usurpantur pro hospitatione, et Metator vocatur, qui hospitia disponit, *gistum* pariter et *gista* dicitur, nomen a

Germanis mutuatum, quasi diceret *geste* vel *gaste*, quod hospitem sonat.

Gitbius, species parvi piscis; *kis hal neme.* Ger. Stint. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Glabella, æ, (Du C. 1.) pars nasi inter supercilia; *szemöldökköz.* Tomts. 332. Lucem hanc vividiorem sentiet, quicumque filum poli zincini ex una, argentei ex altera parte oculi e. g. supra *glabellam,* cuti humectatæ adpresserit.

1. **Glabrities,** calvities, superficies rei glabræ; *kopaszság.* Vern. Psych. 27. Sic sonus campanæ, quem audio, rosæ odor, quem olfacio, cibi, quem degusto, dulcedo, *glabrities* corporis, quam tactu percipio.

2. **Glabrities,** petulantia, iuvenilis inconsiderantia; *virgonczság, fiatal nyerseség; hetykeség.* Bék. Debr. főisk. törv. 87: præceptoribus .... reverentiam ... exhibito. Transgressor primum verbis acerrime castigator; deinde denarios viginti quinque *glabritiem* exsolvito.

Glacialis, a Gallico: *Glacis,* planities arcis, itaque ad planitiem arcis pertinens; *a vársík-, vártérhez tartozó.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 190. Pro Custodia passuum *Glacialium,* Comitatuum Posoniensis et Comaromiensis, pedites necessarii conceduntur.

Glaciem frangere, perfringere, defficultates superare; *megtörni a jeget.* II. Rák. Gy. 316. dummodo in tractando prima *glacies frangatur.* Verancs. X. 110: ubi... maiorum patronorum subsidio subnixus *glaciem perfregerit.*

Gladiatio, verb. a gladiare, quod secundum Du C. idem significat, ac gladio cædere ars gladio pugnandi, dimicandi, huic vocabulo ad verbum responderet nostrum; *kardoskodás, vivás.* Rák. Ön. p. 35. I. 33—36. (35.): Matutinum tempus in equitatione, quo exercitio summopere delectabar, pomeridianum in *gladiatione,* saltu et reliquum in chartifoliorum lusu plerumque terebam ...

Gladiator, politor armorum (Du C. al. s.); *chyzar, fegyvercsiszár.* Száz. XVII. 545. Cf. Tarrunt. Dig. 50., 6., 6.

Gladifer, (Du C.) alias: ensifer, gladium præferens; *kardhordozó.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 81.

Gladii non purgati, gladii nondum expoliti, crudi. Kov. Form. St. 435. *gladios* tamen non *purgatos,* qui Hungarice *Hyzwktwr* vocantur, ubique paratos secundum consuetudinem nostræ Civitatis antiquam libere vendere, emere decrevimus permittendo.

Gladii bini ancipites non possunt una vagina contineri; *két kard egy hüvelybe, két kakas egy udvarba, két dudás egy csárdába.* Szamosk. I. 135. Proinde Stephanus trito Ungaris proverbio dictitare solebat: *Binos ancipites gladios non posse una vagina contineri.*

Gladipar, confector gladiorum; *kardmives.* Tkal. Mon. Civ. I. 384. an. 1397.

Gladius iudicii, gladius carnificis. V. s. *Emundator gladiorum; hóhérpallos.* Ger. *Richtschwert.*

Gladius tucellus, pugio (Cf. angl. *tuck) tőr.* Ger. Stossdegen. Hazai Okm. VIII. 128. pro vulneratione *gladii tucelli.*

Glagoliticus, 3., genus scripturæ Illyricæ; *glagolit.* Nill. Symb. p. 783: qui ubi legere sciverint et scribere, transibunt ad aliquem locum, ubi scholæ Societatis erunt, in quibus etiam unus lectionis *glagoliticae* et lectionis Valachicæ bene gnarus scholarcha servetur.

Glandiferus, 3., glandifer; *makktermőfa, makkfa.* Schläg. 1568.

Glandinatio, sagina glandaria; *makkoltatás.* Ger. Eichelmast. Kövy El. 115. In sessionalibus silvis sicubi tales sint, gratis habent *glandinationem.* Magy. Jogt. Eml. 492.

Glandinetum, quercetum, ilicetum; sagina glandinaria; *makkerdő.* Kronst. III. 408.

Glandinosus, 3., glandifer, glande abundans; *makkos.* Kov. Form. St. 268. silva *glandinosa.* Pesty Ször. III. 163. Cod. Zi. V. 357. Tag. Erd. II. 233.

Glans, dis, globulus sclopeti; grando plumbea; *(puska) golyó, serét.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 174. donec multis vulneribus et aliquot *glandibus* ictus mortuus corruerit.

Glarea plumbea catapultaria, grando plumbea; *serét.* Ger. Schrot. Pár. Páp.

Glarealis, ad glaream pertinens; *kavics...* Pest. Levt. *glarealis* fossa. Verancs. I. 230. omnes fluvii . . . aureas harenas . . . et *glareales,* variata magnitudine ac pretio scrupos.

Glassus, i, (Du C.) Pulsatio omnium campanarum a lat. Classicum, quod fit die Jovis antepaschali, ut deinde usque ad diem Sabbathi conticescant; *harangnémítás.* Gall. Glas. Nagy Hier.

Glastum, (Du C.) Gallis herbæ genus, quo Britanni tingendis corporibus usi, ut Cæs. B. G. V. Gnezdum, Pastillum inficiendis lanis maxime aptum; *festő fű.* Opin. P. I. §. 13. *glastum* seu Isatis tinctoria. Lzb. Cod. Med. III. 67. Cf. *Glastrum* ap. Plin. 22., 1., 2.

Glasura, æ, crusta, qua argillam figulus obducit, levigatura; *üvegmáz.* Ger. Glasur. Bene Pol. Med. 123.

Glavius, i, nodus, caput. V. s. *Cingulator; gomb.* Ger. Knauf, Capital.

Glebatio, actus illinendi; *tapasztás.* Fjp. Szám. p. 502. an. 1440: de *glebatione pastegae.*

Glebator, qui luto oblinit; *agyagos, tapasztó.* Fjp. Szám. p. 483. an. 1439: muratoribus . . . *glebatoribus.*

Gleeth, a germ. Geleit, *Salvus conductus.* (Art. XIV. 1558.); *véd-útlevél.* Pár. Páp.

Gleta, æ, idem quod *Gleeth.* Georg. Sirm. I. 213. possemus bestiam Regem Joannem perdere, qui iam *gletam* habet Cybak apud Ferdinandum.

Gleth, germanicum *Geleit* idem quod *Gleeth.* Kov. Form. St. XXXII. Regis N. assecuratio vel alio nomine *Gleth* (Geleit) Joanni Brandis facta.

Glicium, ex Sl. klit, kljet, quod cellam, penum significat; *kilit, pincze.* Schläg. 1049. V. *Clicium.*

Globaris, globosus, sphæroides; *golyó alakú.* Chr. Dubn. 147., 135. Signo regio desuper forma avis strucionis deaurato et gemmis adornato cum septenis nodulis *globaribus* argenteis.

Globelli precatorii, orbiculi ad preces, corola Mariana; *olvasó.* Princ. Ang. p. 103: Et *precatoriis globellis* armatos Prosternebant inermes.

Globi sclopetarii, glandes sclopeti; *puskagolyó.* Száz. VIII. 138.

Globologia terrestris, cognitio orbis terrarum; *földgömbtan.* Csurgó ref. főgymn. Ért. 1894/5. 67. *Globologia* terrestris.

Globositas, forma rotunda, forma globi; *gömbalak.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 2. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 16.

1. **Globulus,** alias: gombus, orbiculus vesti colligandæ; *gomb.* Száz. VI. 376. an. 1507. Arch. Rák. I. 16: minorum *globulorum* auri.

2. **Globulus,** grando plumbea V. *Forma; serét, golyóbis* (puska). Ger. Schrot. Száz. IV. 679. Tör. Tár. 1888. p. 388.

Globus eburneus, globus ad lusum trusatilem, qui in mensa ad hunc finem facta luditur, ex ebore paratus; *elefántcsontgolyó, billiárdgolyó.* Rák. Ön. I. p. 230. I. 18—20. (18.): . . . alii latrunculis alii *globorum eburneorum* trusili lusu oblectabant animos adusque cœnam Regis horam 10. vespertinam . . .

Globus terraquæus, terræ globus; *földgömb.* It. globo terracqueo. Oszterh. 14. De *Globo terraquaeo.*

Gloctorare, ciconiæ modo clamare. V. *Gratitare; kerepelni.* Cf. Auct. Carm. Philom. 29.

Glog, Cratægus Oxyacantha (Linn.); *csere-galagonya.* Ger. Weiszdorn, Hagedorn. Illir. glog. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 44. Arbor *Glog.*

Glomicellum, glomulus; *gombolyag.* Schläg. 2113.

Gloria, (Du C. 3.) adoratio, preces ab incipiente vocabulo denominatæ. Arch. Rák. VIII. 332. Tabellæ in quibus *Gloria, Credo...* comprehenduntur.

Glorialis, gloriosus; *dicső.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348: misterium bonorum *gloriale.*

Glorificare, (Du C. 1.) laudare, cœlesti splendore divino ornare; *dicsőitni.* It. glorificare. Vita S. Steph. 29. christi nomen in beati viri meritis laudabili clamore *glorificaverunt.* Cf. Tertull. Idol. 22. Prudent. Hamart. fin.

Glorificatio, actus gloriosum reddendi, splendore cœlesti, divino ornare; *megdicsőités.* Vita S. Steph. 27. et in iusticia sanctitatis coram ipso omnibus diebus vitę suę conversari decrevit, ut in eo iam quędam futurę *glorificationis* species clarescere videretur. Passim ap. SS. Patres.

Gloriositas, status, conditio summæ gloriæ, magnificentia; *megdicsőülés.* Pel. Pom. L. II. P. III. Art. II. Secundum mysterium de hoc cantico Marie declarandum dicitur *gloriositatis.*

Gloriosulus, 3., dimin. a. gloriosus, gloriabundus; *henczegő.* Ger. Prahler. Galeoti. Præf. Quidquid etiam impij ac scelerati Sympnoi, urbicapi et *gloriosuli* Thrasones vomicæ generis humani stomphacesque grandiloqui . . . e contra infremant et oggruniant.

Glorius, 3., optimas; *előkelő.* Fragm. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Eng. Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 15.

Hunc Regem Huni *glorii*
Creant ac gentis pecia.

Glosatus, 3., glossa instructus; *szómagyarázattal ellátott.* Knauz. M. E. Str. II. 71., 54. Psalterium *glosatum.*

Glossare, (Du C. nudare, aperire) inter-

pretari; *jegyezni, magyarázni.* Kass. Jur. Civ. Lex. 27.

Glossator, (Du C.) interpres, explanator; *magyarázó.* It. glosatore. Cher. Jus. Eccl. I. 99. *Glossatores* denique et alii Juris Ecclesiastici interpretes in operibus suis leges civiles sequuntur. Kövy El. 224.

Glossogastor, gr. γλωσσογάστωρ, qui lingua sua stomachum implet, lingua quæstum exercet; *nyelvkufár.* Boc. Hungar. p. 144: Ego nolim Asino in pelle leonis ἄλογον tribuere λόγον. Vos Myosobas; vos *Glossogastoras* decet *κέρχῳ σαίνειν.*

Glubeius, (a *glubere)* qui corticis succo abundat; *leháníható.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 30. *Glubeius* truncus insitionis capacior est. Glubere autem arbores dicuntur, ab cortice veris humore vel ubere succo et saliva ut vocant.

Gluten vitriarium, maltha; *ragasz.* Ger. Glas-Kitt. Kov. Oec. 56.

Glutinans, glutinosus; *enyves.* Ackerl. 7.

Glutinis Coctor, qui glutini coquendo operam dat.; *enyvfőző.* Ger. Leimsieder. Tab. Conscr.

Gnanus, (Du C.) nanus: pygmæus; *törpe.* It. nano. Schläg. 184.

Gniva, æ, (ex Slav. Niva) terra culta, ager novalis; *megmívelt föld.* Han. Mon. Jur. P. I. 87: unaquæque terra, seu *gniva* debeat... habere pertinentias suas in hunc modum.

Gnosomachi, impugnatores scientiarum, qui respuentes omnem cognitionem tantum facta putabant esse necessaria ad salutem; *tudat ellen harczolók.* Nagy Hier.

Gnostici, Hæretici, quorum hæresis a Nicolao Antiocheno fluxit (Du C.) For. Scr. p. 9.: *(Gnostici)* statuebant 1. duos Deos, unum bonum ... alterum malum. 2. Credebant aliquas creaturas naturâ suâ esse malas. 3... animam esse substantiam Dei. 4. Uxorum communitatem permittebant etc. Not. rel. I. 132.

Gognale, modius agri, ager cultus; *szántóföld.* Han. Mon. Jur. P. I. 134: locum... planctatum ... circa unum *gognale.*

Gognalium, fors. cubile; *szoba.* Verancs. IX. 53. Sunt *gognalia* 16 in domo lapidea.

Gognalius, i, V. *Gognale.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 286. an. 1448: de terrenis ... tot *gognalios* terrenorum, quot ascendunt ad summam quinquaginta parvorum.

Gola, æ, gula; *torok.* It. gola. Prot. inq. 186: ego habebam magnum malum in *gola,* quod vix poteram comedere.

Goliardus, gulosus (apud Du C. bufo, ioculator); *nagybélű, torkos, trágár.* Gall. gouliafre. Kov. Form. St. XXVII. *Goliardus*-gulosus.

Gombaria, æ, (Du C.) navis magna. Luc. Regn. Dalm. 66. tradunt Petrum Candianum tertium Ven. D. contra Narentanos naves 33. maximas (Saracenico vocabulo, ut Cedrenus testatur) *Gombarias* dictas misisse.

Gombetus, i, cubitum (Du C. angulus); *könyök.* It. gomito. Prot. inq. 204: ipsa multum stabat in orationibus super genua et super *gombetos,* tantum quod vestes rumpebantur in parte illa.

Gombus, i, orbiculus vesti colligandæ; *gomb.* Simonyi Magy. Ny. I. 122. Duo gombi. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Gomedum, idem quod *gombetus.* Prot. inq. 209: vestes propter multas orationes ... ante circa *gomeda.*

Gomola, æ, glomus, globus casei; *gomolya.* Ger. süsser Käse in Kugelform. Sziládi Tör. Magy. Eml. I. 292. Casei maioris formæ nro 3. *Gomolya* nro 3. 24 ang. Etiam caseos explevimus et *gomolas.*

Gomena, æ, ancorale, funus ancorarius; *horgonykötél.* It. gomona. Ljub. Mon. Sl. IV. 40. an. 1361. et fuerunt ... incise *gomene* et vella ... condure.

Gomilniza, (ex Sl. *gomila,* tumulus, domb) parvus tumulus, *dombocska.* V. Miklosich. Etym. Slav. 199. s *mogyla).* Ljub. Mon. Sl. XXII. 202. an. 1462: versus aquilonem usque certam *gomilnizam,* ubi erat domuncula.

Gonella, æ, (Du C.) vestis pellicea; *szűr.* It. gonnella. Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: exportavit ... unam *gonellam,* duos mantellos ... cornua boum de *cornando.*

Gonfus, gumphus: hoffnagel (Dief.); *patkószeg.* Schläg. 1305.

Goniodicta, æ, goniometer; *szögmérő.* F. Balass. Casula Steph. App. *Goniodictam* den Winckl-Weiser construere.

Gorgola, æ, canalis, aquæductus; *vízvezető csatorna.* Cf. Il. gorghetto. Rač. Mon. Sl. XIII. 155. an. 1356: pro carbonibus ... ramo et *gorgolis.*

Gorna, æ, cochlear pyrobolarium; *töltő kanál.* Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390. Száz. XXIV. 300. duæ bombardæ, quæ proiiciunt lapides ponderis librarum 52. in 56. fulcitæ suis zochis et rotis; quingentæ libræ pulveris in *barilis* decem; centum *cochoni;* una *gorna* ferrea pro ponendo pulverem in ipsis; duo *palli* ferrei et *straziae* in quantitate pro *calchando* ipsas, sexcentæ capsæ *veretonorum* ad 20 pro capsa centum *rochatae.*

Gosipium, Gossipium, est frutex orientis, qui nucem fert lana molli plenam; *gyapot, pamut.* Tomts. 203. et flocculum exilem e *gossipio.* Arch. Rák. VIII. 344.

Gossypiacus, ad gossypium pertinens. V. s. *Filatorius; gyapot.*

Gotscho, nis m. g. = currus, rheda, carrus; *kocsi, szekér. W. Lazius* Descriptio Belli Turcici p. 627. quippe centum rhedis Hungaricis, quos *Gotschones* appellant, clam hostibus egressus Jaurinum, magnis itineribus Albam Regalem maturaverat.

Gotschus, i, m. g. = currus, carrus; *kocsi, szekér. B. J. Herold De rebus* Turcicis Dialogus p. 643. Nadasius dux noster, officium suum acturus, cum consulto nonnihil a flumine noctu suos cedere iussisset, ac pettoritis, quos *Gotschos* appellamus, curribus carrisque pro vallo obmunierat.

Gozarones, *gosztányszedő.* Opin. in montanisticis B. 62: Maximo præjudicio est communitati... status *Gozaronum.* His enim beneficio privilegii ipsis per cameram indulti licitum est: Sabulum minerale aliasque quisquilias a pauperioribus urburariis colligere atque ad ustrinas administrare.

Gozypiaceus, V. *Gossypiacus.* Cod. Camb. Merc. 44. Si vero Negotiator Fabricantibus, qui in lineis, laneis, *gozypiaceis, coriaceis,* pelliceis, vitreis, sericeis ... aureis, argenteis aut aliis *metallisticis* productis laborant.

Grabor, (Croat. grabar. Sl. graber. Miklosich 76.) Carpinus Betulus Linn.; *gyertyánfa.* It. carpino. Ger. Hagebuche. Cod. Dip. Arp. VII. 114. ubi stat arbor *Grabor.*

Gracillare, gingrire. V. s. *Gratitare; kodácsolni.* Cf. Auct. Carm. Philom. 25.

Gradale, V. *Graduale* (Du C. 1.) Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 283. Misi sanctitati suæ examita dupla tria et cuppam auream et yperperorum libras quatuor et scutellas argenteas tres et *gradale* argenteum.

Gradare, (Du C. al. s.) valorem æris augere. V. s. *degradare; arany, ezüst értékét emelni.* Kol. Cod. 41. an. 1543.

Gradarii anni, anni noveni et septeni; *minden kilenczedik és hetedik év.* Szamosk. I. 181. Nam sicut *anni* noveni et septeni aut singulares aut coniuncti, quos *gradarios* vocant, certis temporum intervallis grandi semper periculo vitam humanam afficere debilitareque putantur.

Gradarius, 3., equus tolutarius (Du C. 1.); *poroszka.* Ger. Klepper. Száz. IV. 681. *gradarium* claudum. Verancs. IX. 83: emas duos equos non *gradarios* sed *lepew.* Cf. Lucil. ap. Non. 473.

Gradatio, V. *Gradare.* Kol. Cod. 41.

Gradificatio, promotio; *előléptetés, fokozás.* Ker. Nap. 3.

Gradipes, (Du C. avis tarda) h. l. falco palumbarius (Linn.); *sólyom.* Ger. Stoss-Falke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Graduale, liber cantus Ecclesiasticos continens; *kath. énekeskönyv, főkép a miseénekek.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40., 1. Bibliotheca IV. Nocturnales IV. Antiphonaria IV. *Gradualia.* Cf. «*Öreg graduál.*»

Gradualis, quod gradatim, per gradus fit; *fokonkénti.* Gall. graduelle. Def. bon. p. 25: Altera ... cautela est, ut ... quædam *gradualis* ut ajunt classificatio bonorum ad necessitates reipublicæ sublevandæ convertendorum servetur. Cher. Jus. Eccl. II. 331. Pázm. Dial. 345.

Graduari, honore academico ornari; *tudorrá avattatni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 191. Kass. P. P. I. 57.

Graduarius liber, V. *Graduale; énekes könyv.* Ranzani 334. Sacram, cuius est antistes, ædem ditavit pretiosis tum sacerdotum vestibus, tum argenteis vasis, libris præterea magnis, quos vocant *graduarios* et antiphonarios, omni ex parte adeo mire exornatos.

Graduatio, onis, (Du C.) actus honore academico ornandi, promotio ad gradus academicos; *tudorrá való avattatás.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 129. ut deinceps nemo solius Doctoratus titulo officia prætendere, nec quisquam nimis festine *graduationem* expetere præsumat.

Gradulus, (fors. idem quod gallicum *graille)* graculus; *fekete holló.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

1. **Gradus,** us, (Du C. 11.) ad honores seu aliquod officium ascensus, promotio; *fok, fokozat, rang, állás.* Kass. P. P. I. 178. De Diplomatibus super stallo procuratorio et *gradu Doctoratus.* Az Ügyvédségről, Törvény- és Bölcselkedési Tanárságról szóló Oklevelek ... I. 150. Ab omnibus cuiusque Status, *Gradus,* Dignitatis etc. insignitos et ornatos.

2. **Gradus,** (Du C. 3.) generatio; *íz.* Georch. H. T. 107. Az atyafiaknak egymástól

való távol létteket (distantia) *iznek (gradus)* nevezzük.

3. **Gradus,** Carat V. *Liga; karat.* Numi Hung. 150.

Græbio, onis, Villicus, Comes idem ac ap. Du C. Grafio, gravio. Germ. Græf. Grave, Grafe, Gerafe; *biró.* Præd. p. 6. 7: Ad terras singularum Villarum non immerito terras quasdam antiquitus Senioribus *(Burger Wiesen)* Ecclesiis *(Kirchen-Gründe)* nec non Comitis (Villico, *Graebioni) (Richter-Wiesen)* Villarum proprie destinatas arcesserem.

Græcisare, (Du C. græce loqui) græcis literis studere, vacare; *görög tanulmányokkal foglalkozni.* Oláh. Cod. Ep. 178. missurus etiam munusculi loco Hæsiodi opusculum, cui titulum inscripsit ἔργα καὶ ἡμέραι per me versum de verbo ad verbum, quo sit fructus uberior *graecisanti,* si modo per otium rescripserit D. T. sibi officioli nostri non displicere humilitatem.

Græcissare, (Du C. græce loqui) Græcis vocabulis uti; *görög kifejezéseket használni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 7. Neque me *graecissare* putet lector hac nomenclatione utentem. Cf. Plaut. Men. prol. 11.

Græci orientales, v. *Graeco-orientales; görögkeletiek.* Nill. Symb. p. 1065: Nota 1. In Austro-Hungaria communiter proprio nomine διακριτικῷ vocantur *Graeci orientales* seu *Graeco-orientales* . . . croatice *Grčko-iztočni,* rumenice *Greci resariteni.*

Græcus, i, mercator; *városi kereskedő.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 14.

Graffare, (Du C. grafare) scribere, pingere; *irni, rajzolni.* Nagy Hier.

Graffium, pro: graphium, stilus; *írószer.* Reg. S. Ben. 33., 4. Ne quis præsumat aliquid dare aut accipere sine iussione abbatis neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque *graffium.*

Grafius, i, comes provinciæ; *főnök.* Schwart. Scult. 52.

Gragina, æ, septum; *halrekesz.* Gall. grague. Ljub. Mon. Sl. XI. 232. an. 1346: catena portus ponatur inter duos planconos havatos per modum *gragine.*

Gramata, æ, (Du C.) limbus; *perém, köntös peréme.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Gramatam* unam et aliquot gemmas.

Gramatista, æ, (Du C. grammatista) discipulus, qui docetur grammaticam; *grammatista.* Tör. Tár. 1888. p. 201. Száz. XVII. 360.

Graminalis, ad gramen pertinens, quod est ex gramine. *Distinctio graminalis,* distinctio e gramine; *mesgye.* Cod. Dip. And. II. 389., 444. terminos et *distincciones* graminales ac signa I. 505., 561. in una meesde.

Grammata, um, fimbriæ; *rojt, czafrang.* Fej. III. 23. ei . . . marsupia et margaritas; *grammata* (fimbrias) pannos Saracenicos et unum scrinium per violentiam abstulerunt.

Grammaticales classes, classes gymnasii, in quibus grammatica docebatur; *grammatikai osztály.* Wallaszky 485.

Grammaticaster, pseudo-grammaticus (Du C. scriba, notarius); *kontár nyelvész.* Patr. Constant 119.

Grammontenses, ordo a Stephano Mureto in Gallia an. 1076. institutus; *nagy hegyiek.* Gall. grands montains. Nagy Hier.

Grampha, italis: *grampa,* ungula (Du C. italis granfo est cancer); *karom.* Hist. a Cuth. 382. et antecedebant ipsum sui familiares armati cum tabulariis et clypeis depictis cum *grampha* ipsius arma et ensibus.

Grana, æ, (ex ital. grano) frumentum (Du C. al. s.); *gabona.* It. grano. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101: *Granam* autem, que oritur in Sciavonia . . . non possint discarcare.

Granaderius, Granadirius, i, miles cristatus; *gránátos.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 366. an. 1737. compagnia *Granaderiorum.* Arch. Rák. I. 16., 30.

Granadus, i, lapis punicei coloris, carbunculus; *granat.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 181.

1. **Granare,** mensuram facere ope granorum (Du C. al. s.); *meggránálni.* Kol. Cod. 25.

2. **Granare,** granulare; in grana comminuere (Du C. al. s.); *szemmé törni.* Ger. Körnen. Kronst. I. 404.

Granarium, (Du C.) horreum (ap. script. classicos *granaria,* orum); *gabonatár; magtár.* Gall. grenier. Bék. Debr. főisk. törv. 168. Clavem ianuæ *granarii* interioris conservabit œconomus.

Granat integer, (Du C. granata) Coccum purum; *tiszta granat, skarlát.* Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una pecia panni *granat integri* fl. 4.

Granata, æ, pila ignea, pila pulvere nitrato farta (Du C. al. s.); *gránát.* Ger. Granate. Magy. Tört. Tár. V. 222. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252.

Granatarius, (Du C. al. s.); hoc nomine designabantur tales voluntarii milites principio, qui exercitati erant in proiiciendis ignibus missilibus, pilis vulgo *granatis* pulvere nitrato fartis. Quum decursu temporum hic usus abolevisset, lectissima manus militum ita appellata; *gránátos.* Germ. Granatier, Grenadier. Szirm. 122.

Granatellus, i, (Du C. granatella) dimin. a granat, quod est lapillus pretiosus; *apró gránát.* Thök. Diar. II. 329. Aliud argenteum sceptrum deauratum cum lapillis smaragd et *granatellis.*

1. **Granath,** V. *Granat.* Thök. Diar. II. 325. Chlamys ex *granath* violacei coloris sine subductura et nodis fl. 10.

2. **Granath,** V. *Granadus.* Thök. Diar. II. 325. Tertium frœnum sine antilena argenteum deauratum lapidibus türkes, *granath* et cristallo ornatum fl. 15.

Granatio, V. *Granare* 2.; *gránálás.* Kol. Cod. 40. Post *granationem* cemmentis ponderet marcam 1. auri gravati.

Granatophorus, i, miles cristatus; grenadarius; *gránátos.* Hor. Mem. 54.

Granatulus, 3., e parvis granis constans; *finom szemü.* Curios Misc. 373. Granata tota *pulvere pyrio granatulo* impletur, tubulus autem pulvere pyrio communi cum salis nitro.

1. **Granatus,** i, (Du C.) V. *Granadus.* Tör. Tár. 1890. p. 369. Annulos cum amatisto et *granatis* ac rubino vili. Arch. Rák. VIII. 320.

2. **Granatus,** i, V. *Granata* (Du C. al. sensu). Tört. Tár. 1888. p. 163.

Granatus, 3., coccineus; *biborszinü.* Tör. Tár. 1887. p. 180: casula de purpura rubea *granata* cum aurifrisis.

Grandei, secus: grandea, grandes, fors. Mentha arvensis; *lómenta.* Ger. *Rossminze.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Grandifer, grandinem ferens; *jégesőt hozó.* Cortes. De Virt. Matth. 667. Fulmina *grandiferis* ventique hymbresque procellis.

Grandilla, Polygala Linn.; *golgota.* Gall. grenadille. Curios. Misc. 316. *Grandillae* flos in suis foliis passionis Christi figuras ostendit delineatas.

Grangia, æ, (Du C. arca) villa, prædium rusticum; *tanya, majorság.* It. grancia. An. Sc. II. 74. an. 1320: nondum enim Fratres habuerunt *grangiam* sed circa Monasterium pecora eorum pascebantur. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 344. X. 273. Fej. V. II. 359. paterna in posterum solicitudine providere volentes authoritate apostolica prohibemus, ut intra *clausuras locorum* seu *Grangiarum* vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere . . . audeat.

Granicia, æ, (Du C.) confinium, limes; a sl. granica, hranica; *határ.* Magy. Tör. Tár. IX. 52. Cod. Dip. Arp. Cont. VI 423.

Granicies, ei, V. *Granicia.* Batty. Leg. 438. an. 1439. Fej. X. 3., 285. Pelcz. Geisa p. 45: Alberti Regis art. 17: Præscriptiones, ait lex, seu dispositiones super metis et *graniciebus,* inter Hungariam et Austriam, prius factæ, in suo robore perdurent.

Granisco, equulus generosus; *nemes ménló.* Samb. Tyrn.

Graniza, æ, (slav.) meta, limes; *határ.* Han. Mon. Jur. P. I. 89: ponantur confinia . . . *granize* incidantur.

Granulare, in grana redigere; *szemcsézni.* Kol. Cod. 39. 1543.

1. **Granulatus,** 3., in grana reductus; *szemcsés, borsókás.* Kol. Cod. 23. marca plumbi *granulati.*

2. **Granulatus,** 3., granulis ornatus; *szemcsékkel körülvett.* Numi Hung. 11. Karolus rex Hungarie in circulo *granulato* scutum lilia et fascias præ se ferens.

Granulosus, 3., granulorum plenus; *szemcsés.* Alexy 25.

Granum, (Du C. 3. uncia) scrupulum; *szemer.* Sim. Num. 139. Præterea Viennense Ducaten Asse confundendum non est cum Apothecariorum *Granis,* quorum 20 *Scrupulum,* 60 autem unum *Quintl* faciunt. Fej. V. II. 36.

Graphiarium, (Du C.) supellex ad scribendum necessaria; *irószerek.* Ger. Schreibzeug. Bell. Cell. 820. Cf. Martial. 14., 21.

Graphica, ars scribendi (pars scientiæ tabularum politicarum explanandarum); *irástan* (oklevéltan része). Száz. XX. 765.

Graphice, litteris, per imaginem; *betükkel, rajzban.* Georch. H. T. III. 110. Verancs. Hist. I. 186. Cf. Appul. Met. 8. p. 214. Plaut. Pers. 2., 2., 5.; 4., 2., 3. Trin. 3., 3., 38.

Graphis, idis, delineatio; *rajz.* Wallaszky 544. duo docentes Musicæ nempe et *Graphidis* instituentur. Verancs. II. 220. Cf. Vitr. 1., 1. Plin. 35., 10., 36 §. 63.

Graphium, (Du C.) Græcis et Latinis dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, quo exarabantur in cera litteræ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum; *iró-, vas-* etc. *toll.* Nagy Hier. Cf.

Ovid. Amor. 1., 11., 23; Sen. Clem. 1., 14; Plin. 16., 38., 73. Suet. Cæs. 82. Calig. 28. Claud. 15.

Grascia, *grassa* q. v. (Du C. adeps.) Rač. Mon. Sl. XIII. 327. an. 1330.

Grassa, orum victualia (Du C. al. s.); *élelmi szer.* Ljub. Mon. Sl. IX. 151. an. 1411: si . . . *grassa* seu victualia Venetias conducentur.

Grassabundus, 3., effrenatus; *féktelenkedő.* Jogt. Eml. T. III. p. 60: vagabundos et *grassabundos* . . . captivare teneantur.

Grassina, æ, frumentum diversi generis; *gabona.* Han. Mon. Jur. P. I. 198: emat blada, *grassinam* in portu.

1. **Grassus,** 3., magnus, altus (Du C. al. s.); *nagy, magas.* It. grasso. Rač. Mon. Sl. VII. 133. an. 1080: emi . . . terram . . . que est sita in monte *grasso.*

2. **Grassus,** 3., crassus; *erős, vastag, durva.* Szamosk. II. 147. Inde codices ligonum, in *grassos* asses per quadrata dolati, ratiumque instar in latitudinem pontis adæquati superne navibus instrati sunt.

Gratiæ expectativæ, *várandó javadalmak.* Cher. Jus. Eccl. II. 94. Promissiones porro Beneficiorum nondum vacantium a quopiam factæ dicuntur *Gratiae expectativae.*

Gratiae nudæ, *üres hála.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. *Gratiae nudae:* In ingratos, qui multa accipiunt nihil rependunt.

Gratianus, idem quod *Grationarius* apud Du C. qui vices Altarium Rectoris gerit; *oltárnok helyettes.* Kov. Form. St. 411. Altarium Rectoribus, eorumque vicesgerentibus, *Gratianis,* Sacristis ceterisque Presbyteris et Clericis Curatis et non Curatis.

Grationales, litteræ gratiam continentes; *kegyelmi levél.* Ger. Gnaden-Brief. Kövy El. 360. nisi nomina illorum *Grationalibus* expresse inserantur . . . Bona per gratiam recuperata eiusdem naturæ et indolis erunt quoad æqualitatem vel inæqualitatem Juris ac fuerunt ante amissionem, nisi expresse in *grationali* privilegio, quo de novo collata sunt, mutentur.

Grationalis, gratiosus, benignus; *kegyből adott, kegyes.* Fej. X. 2., 249. de regio *grationali* mandato ad quindenas residentiæ regalis proxime nunc venturas.

1. **Gratiositas,** (Du C. amabilitas, comitas) hoc loco: titulus honorarius; *kedvességed.* Ger. Euer-Gnaden. II. Rák. Gy. 178. Gratiose Patrone . . . Tuæ *Gratiositati.*

2. **Gratiositas,** gratia; *kegyesség.* Ac. Com. Sopr. p. 4.: accedente . . . Suæ Majestatis proclivitate et *gratiositate.*

Gratista, æ, discipulus, quem gratis instruit præceptor privatus; *ingyen tanított tanuló.* V. s. *Nummista.*

Gratitare, gingrire (Plin.); *gágogni.* Nan. Phar. p. 48:

Grus gruit, Accipiter pipatGallina gracillat
Gratitat anser, olor drensat, Alauda fremit.
Bubulat horrendum bubo, tu Butio bubis!
Pulle pipis, crocitas Corve! tetrinnit Anas
Cucurire solet Gallus, cuculare Cucullus,
Citta loqui, trutilas Turde, Columba gemis!
Trinsat hirundo, Fulix clangit, tu Psittace garris!
Strix stridet, frigulas Gracule, Milve lipis
Marmoris Halcyones nemoris canit hospes aëdon
Pipilat Oscen, ovat Pavo, fritinnit Epops
Gloctorat oblongo de turre Ciconia rostro
Zinzilulat tremulo rava sonore Merops.

Gratitudo, gratus animus; *hála.* It. gratitudine. Cod. Dip. Brüss. IV. 157. iure strictissimæ confœderationis et *gratitudinis.*

Gratulanter, cum gaudio; *örömest, szivesen.* Arch. Rák. II. oszt. III. 199. Literas *gratulanter* accepimus.

Gratulatoriæ, (litteræ) gratulationem continentes; *köszöntő levél.* Kov. Form. St. CVIII. *Gratulatoriae* pro Onomastico. Cf. Capitol. Max, et Balbus 17.

Gratulavit, gratulatus est, gavisus est; *örvendett.* Georg. Sirm. T. 18. Et Rex valde *gratulavit.*

1. **Gravamen, inis,** querela (Du C. damnum); *neheztelés, panasz.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Item hec sunt *gravamina* sacriferorum.

2. **Gravamen,** onus (tributum) (Du C. damnum); *teher, adó.* Fej. V. II. 396. ut omnes villæ . . . ab omni *gravamine* seu taxa quacunque Regni . . . sint exemtæ.

3. **Gravamen,** mulcta (Du C. damnum); V. *Birsagium; birság.* Monm. Comit. III. 228. talis et pœnam iure illi decretam subeat et *birsagia* seu *gravamina* iure pronunciata persolvat domino suo terrestri vel eius officialibus.

4. **Gravamen,** (Du C.) molestia, damnum, injuria; *károsítás, igazságtalanság.* S. de Kz. Chr. II. 3., 1. Petrus rex Hungaros priore *gravamine* cœpit molestare.

Gravaminalis, ad querelam pertinens; *panaszos.* Kuk. Jur. II. 291. His proinde omnibus mature et pro gravitate meriti debite expensis, SS. et. OO. Regnicolariter congregati, relate ad singula quoque præmissorum *Gravaminalium* punctorum altiorum et malis subversantibus accomodam medelam mediante etc.

Gravaminaliter, in modum querelarum; *panaszképen.* Ac. Com. Sopr. p. 13—14. Omnia ista . . . Suæ Majestati . . . *gravaminaliter* . . . deposuimus.

Gravantia, per metathesim ex Gvarantia vel Quarantia (i. e. fideiussio); *kezesség.* Arch. Rák. II. oszt. III. 197.

Gravativus, 3., gravis, molestus; *nyomasztó.* It. gravativo. Argenti 3. Bene Med. II. 8: dolor capitis *gravativus.*

Gravatorius, 3., qui aggravat, onerosus; *terhelő.* Kass. Jur. Civ. I. 247. et quidem si quis in Causa Tabulari *gravatoriam* Sententiam in merito obtinuit.

Gravatus, 3., gravis ponderis; *nehéz* (márka). Kol. Cod. 40. ponderet marcam I. auri *gravati.*

1. **Gravedo,** contentio virium, sudor (Du C. al. s.); *fáradság.* Han. Mon. Jur. P. I. 175: se alleviant a *gravedinibus* rusticorum.

2. **Gravedo,** vectigal, tributum (Du C.); *teher, adóteher.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 31. an. 1498: dignaremur . . . concedere exemptionem . . . a quacunque impositione vel *gravedine.*

3. **Gravedo,** inis, (Du C. 3.), iniuria (Finály al. s.); *igazságtalanság.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 243: nostram in presenciam citatus se studuit venire *gravedine* Judiciorum se opprimi permittendo.

4. **Gravedo,** inis, gravitas (Du C. al. s.); *komolyság.* It. gravitá. S. Steph. vita. 40: *Gravedinem* morum, quam in iuventute pepererat, usque ad finem vite tenuit.

Graverosus, 3., malitiosus, incuriosus; *ellenséges, káros.* Fej. VI. 71., 77. retulerunt quod quidcunque inter partes maliciosum seu *graverosum* in spoliis, homicidiis, cremacionibus inter ipsos illatis talem perpetuum silentium inter se ordinarunt.

Gravidari, (Du C. gravidam fieri) repleri; *teljesen betölteni.* Batty. Ger. 127. Si vero in hoc fides non *gravidatur,* Pauli divini testimonium adhibeatur. Sensus huius est: *si huic plena fides non habetur, adhibeatur testemonium S. Pauli.* Cf. Aurel. Vict. Epit. 14.

Gravimen, damnum vel iniuria, quod ægre ferimus, (lapsus calami pro «gravamine»). Cod. Telek. X. 5. talem unanima voluntate fecissent ordinationem et dispositionem sub *gravimine* fractionis fidei inter se inviolabiliter observandam.

Gravimentum alias: **guarnimentum,** armamenta, orum; *felszerelés.* It. guarnimento. Ljub. Mon. Sl. II. 177. an. 1343. galeam . . . cum *gravimentis* et tribus . . . hominibus, qui dicta *guarnimenta* custodiant.

Gravio, onis, (Du C.) comes; *gróf.* Tör. Tár. 1887. p. 340.

Gravitudo, inis, ira (Du C. al. s.); *neheztelés.* Ljub. Mon. Sl. II. 103.

Gravius, i, (Du C.) *Comes; gróf.* M. Bel. Prodr. 113. Landgravium priscis temporibus fuisse vocatum supra monuimus; nunc *Gravium* seu Comitem tamquam honoris vocabulo adpellant.

Grebius, iudex, qui cum civibus pro tribunali sedet; *bíró, geréb.* Cod. Telek. XII. 337. «Item volumus quando *Grebius* noster cum civibus pro tribunali sederit» et ibidem *Grebius* cum iuratis senioribus de plena iustitia (tempore Vindemiarum) huiusmodi Decimarum provideant.

Grebo Czigánorum, dux Zingarorum; *czigányvajda.* Ger. Woiwode der Zigeuner (Gref, Gräf, Hann). Kronst. I. 465.

Greda, æ, (apud Du C. *grada,* agri modus); signum, collis, quo limites possessionum segregantur; *határvonal, határdomb.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 405: vadit . . . deinde ad unam *gredam* altam.

Gredica, æ, dim. Gredæ, parvum signum, colliculus; *határjelecske, határdombocska.* Cod. Zi. III. p. 420: ascendit ad parvas *gradicas,* ubi est arbor Thel cruce signata.

Grefius Egiptiorum, dux zingarorum; *czigányvajda.* Kronst. III. 485.

Gregoriana festivitas, excursus animi recreandi gratia die Gregorii; *Gergelynapi kirándulás.* Teut. Schul. I. 272. et. 352.

Gremiale, pannus sericus, qui Episcopo, sacra facienti, cum sedet, gremio aptatur. V. *Epigonalium.* Nagy Hier.

Gremialis, (Du C.) qui est de gremio vel societate alicuius ordinis; *belső . . . kebelbeli* . . . Kass. Prax. I. 22. negotiorum departementa utpote publico-politica, ecclesiastica, . . . *gremialia* etc.

Gremium, (Du C. 2.) societas, collegium; *kebel, testület.* Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum e *gremio* nobilitatis deligi solitum.

Grenicia, æ, limes (Du C. greniciæ); *határ.* Sl. hranica. Ger. Gränze. An. Sc. I. 61. an. 1447: in *greniciis,* metis . . .

Grennicia, æ, V. *Grenicia.* Urk. Sieb.

II. 395. *grenniciae* metas signatas sublevare palam conabantur.

Greschla, æ, genus nummorum; *fél-poltura, peták.* Ger. Gröschel. Szirm. Hung. in Par. 65. Erat demum moneta currens : aurei sive Ducati flor. 4., Thalleri flor. 2, medii Thalleri flor. 1. valentes, Mariani, grossi, polturæ, *Greschlae,* denarii, Fillerii, Babkæ.

Gressivus, 3., ad gressum pertinens; *járó . . . járás . . . lépő.* Andr. Pann. 225. deficit a potentia *gressiva,* quia non potest ambulare.

Gressorius, 3., V. *Gressivus.* Hist. Nat. 42., 3-tio e tribus digitis antrorsum versis medius uni e lateralibus adnatus est et pedes *gressorii.*

Grestum, Ribes grossularia (Linn.); *egres.* Ger. Stachelbeere. Schläg. 1489.

Grezin, (vox polon.) scapus chartarum; *koncz.* Fjp. Szám. p. 215, an. 1426: unum *grezin* papiri attulit . . . de Cracovia.

Grezna ventralis, pelliceum e pelle ventrali confectum; *gerezna, bunda, bőr a hasról.* Monm. Comit. Trans. II. 178. debent dorsualem subam dare pro f. 9. et *greznam ventralem* pro f. 6. . . Atsi solummodo due vulpini pelles pro f. 1. emuntur, extunc subam dorsalem pro f. 12. *greznam* vero *ventralem* pro f. 6. dare debent.

Grifo, Griffo, onis, gryphus (Du C. griffus) animal fabulosum, quadrupes alatum; *griffmadár.* S. de Kz. Chr. I. 1., 5. Tör. Tár. 1887. p. 174.

Grimpare, comminuere, atterere, conterere; *szétdarabolni, zúzni.* It. grifare. Ljub. Mon. Sl. V. 246. an. 1334. laboratoribus, qui laboraverunt ad *grimpandum* Salbonem.

Grion, onis, (It. girone); *csücs, a melybe az evező illesztetik.* Gal. le bout par ou l'on empoigne la rame, le genouil. Ljub. Mon. Sl. II. 366: dentur . . . remi . . . longitudinis in *grione* pedum V$^1/_2$ et in *palla* pedum XV.

Griparia, æ, species navis (Du C.) Ljub. Mon. Sl. IV. 304., 324.

Gripator, possessor navis, quæ *gripa* nuncupatur. Rač. Mon. Sl. VII. 49. an. 1056: affuerunt inter eos et piscatores, qui eciam *gripatores* nominantur.

Griphon, *Grifo.* Chr. Dubn. 4., 8. In montibus enim deserti memorati cristallus invenitur, *griphones* nidum parant.

Gripinalis, fors. a græco *γρῖπος; háló.* Ljub. Mon. Sl. I. 144: duo *gripinales* . . . pro . . . ligno.

Grippus, (Du C.) celox; *kalóz, rabló hajó.* Adelm. De orig. Turc. 13. Classis thurcorum imperatoris continet ad summum vela CCCC supputatis navibus triremibus, biremibus, palandariis, *Grippis* et aliis omnibus Navigiorum, que capit circiter hominum XXX milia et ipsa parari solet Constantinopoli.

Grirellus, pro: *Clitellus,* clitellæ, arum; *nyereg.* Száz. VI. 374. Emi duos *grirellos* di serico cum auro pro turcalibus equis.

Grisesta, æ, græco ritui addictus, græcus ritus; *görög mód, szertartás.* Ljub. Mon. Sl. V. 43. an. 1404: in qua ecclesia celebrantur ad *grisestam.*

Griseum, (Du C.) vestis monachorum; *szőr csuha.* Pel. Serm. In purpura magis apparet turpior macula vestis, quam in eo, qui involutus est de *griseo* vel sacco. (Aest. 25. q. 30. l.)

1. **Griseus,** cineraceus, cinereus; ordo *griseus* : monachorum scilicet qui coloris cinericii (griseus, Ital. grigio = *szürke)* vestibus induebantur, quo nomine Cistercienses monachi intelliguntur, qui nigrum habitum primi in griseum commutarunt ut auctor est Jacobus de Vitriaco in Hist. Occident c. 14. (V. Du C. s. Monachus). Marc. Chr. II. 77. *Griseorum* monachorum (in monasterio). Knauz M. E. Str. 210., 230.

2. **Griseus,** 3., (Du C. *Griseum,* pellis animalis cuiusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant.) fors. mustela; *menyét.* (Szabó vertit: *nyest* . . .) Fjp. Anon. 10 pelles *melinas* et *griseas.* Cf. Barteasgrans Piér an. 1275. Ils la recouvrent chaut et de *gris* et d'ermin.

Grisius, 3., (Du C. griseus) cineraceus; *szürke.* Tör. Tár. 1891. p. 680. *grisii* coloris. Schläg. 1249.

Gritius, fors: erinaceus, est enim de flagellis sermo, quibus se sanctimoniales excruciebant. (Schlägli 1669. sz. circius et Besztcr.); *tüskedisznó.* Prot. inq. 182: in aliis magnis vigiliis verberabat se cum virgultis et spinis aliquando et quandoque cum quadam scoriata de pelle *gritii,* ita quod sanguis exibat.

Gristus, 3., idem quod *grisetus,* griseus; *szürke.* Tör. Tár. 1887. p. 174. Item octavum ornamentum de purpura brunatica ad *grista* mixtim ad modum polimite vestis.

Grobatus, i, groba: fovea, cloaca (ex Slav. *grob)* (Du C.); *gödör, verem.* Georg. Sirm. I. 320. et corpora eorum immisserunt *in grobatum* cum capitibus suis.

Groma, tis, (Du C. mensura, norma) mos; *szokás.* Arch. Ver. Sieb. IV. 228. Patrum *gromate* anno Dmni.

Grongus, i, Murena Conger (Linn.) V. s. *Bilizna; skomber.* It. grongo. Ger. Meeraal.

Grossanus, 3., crassus; It. grossolano; *darabos, durva.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 7. an. 1453. sachos duos salis . . . *grossani.*

Grossarius, fors. pro grassarius: sicarius (Du C. al. s.); *útonálló.* Ljub. Mon. Sl. I. 48. an. 1232: et non recipient . . . *grossarios,* predatores sive *rubatores.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255.

1. **Grossator,** fors. idem quod *grossarius* ap. Du C. magnarius, solidæ mercis propola; *nagykereskedő.* Tör. Tár. 1891. p. 311: *grossatori* Lothaus ac eiusdem legioni additum esse annum.

2. **Grossator,** pro: *grassator,* homo vagus (Du C. al. s.); *csavargó.* Tör. Tár. 1887. p. 73. Nec referam impossibilitatem per avia et longissima itinera et omnigenis *grossatoribus* infesta.

Grosse magni cultelli, decimæ vini districtus zagrabiensis; *nagy dézsma terület.* V. *Cultellus.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 146: Zagrabiensis districtus decime, que *grosse magni cultelli* appellantur.

Grossescere, (Du C.) crassum fieri; *eldurvulni, silánynyá válik.* Pel. Serm. Anima recedere cogitur a corpore . . . et spiritus vitales, per quos anima operatur in corpore, *grossescunt* et deficiunt. (Aest. 76. a.)

Grossetum, species monetæ (Du C.); *garas.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 39. an. 1454: *stampari* fecit magnam summam *grossetorum* et . . . monetarum falsarum ad *stampam* nostram.

Grossi Pachienses, Numi Hung. 152. *Pachienses grossos* per Carolum T. A. 1342. simul cum *Bohemicalibus* ac Viennensibus sublatos Belius pro *Péchiensibus* seu Quinqueecclesiensibus; Schönviszner iam pro Bacsensibus (in Hung. loco Bácsensis) habendos censet.

Grossicula, æ, monetæ species; *félpoltura.* Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 2. *Grossicula* (ein Gröschel) quarta pars grossi, Rhenensis floreni octuagesima.

Grossitas, (Du C.) crassitudo; *vastagság.* Andr. Pann. 282.

Grossities, (Du C. spurcities, immunditia) H. l. crassitudo; *vastagság.* Quod alio loco grossitudo dicitur. S. de Kz. Chr. I.1., 2.

Grossitudo, (Du C.) crassitudo; *vastagság.* Kat. Hist. Reg. I. 426. *Grossitudo* pectoris erat parilis *grossitudini* capitis. Ljub. Mon. Sl. 192. an. 1414. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. Cf. Vulg. Jerem. 52., 21; Solin. 43.

Grossus, i, monetæ species (valor eiusdem: 3 crucigeri = 5 denarii); *garas.* Sim. Num. 51. Revocato Floreno Hung. ad sua exordia videndus est valor eius respectu monetæ argenteæ, quæ tunc in usu fuit, ac solis fere denariis, Grossisque definiebatur, per quos tam floreni, quam reliquæ etiam ideales pecuniæ uti: Marcæ, pensæ, fertones, Sexagenæ etc. redimebantur. Sicut autem Florenos: ita etiam *Grossos* primus in Hungariam induxit Carolus I. R. H. sic dictos a *Grossitie.* Inst. Arith. 65.

Grossus, 3., (Du C.) crassus, magnus; *durva, vastag.* It. grosso. Ger. dick, grob. Kronst. I. 326.

Grossus Bohemicus, Numi Hung. 152. Inter monetas argenteas maiores in regnum admissas primum locum tenent, *Grossi Bohemici* seu *Pragenses.* Georg. Pray (Annales Regum Hung II. 237.) sequentes Pragensium Marcarum species recenset, utpote legalem seu levem qua pondus argenti probatissimi = 48 grossis. *Vulgarem* vel communem = 60 grossis; *regalem* = 56 grossis. *Gravem,* ob æris admixtionem pondus excedens = 64 grossis. Vestigium est sub Carolo I. in Hungaria marcam a 50 grossis fuisse calculatam, qui rex postea Decreto anni 1342. cursum eorum penitus interdixit. Grossos hos sensim extra cursum positos *reinvexit* Sigismundus rex, sub quo nomenclatio: *Sexagena* grossorum invaluit, quorum nempe 60. marcam vulgarem = 420 denariis, 100 a floreno computatis æquabant.

Grossus Cæsarianus, Bel. Comp. Hung. Geogr. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, Asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Imperalis, Thaler, qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta *grossos* Cæsarianos æquat.

Grossus Corvinianus, Numi Hung. 77. *Grossus Corvinianus* quinque denarios (100 horum florenum adæquantes) valebat.

Grossus executionalis, *behajtási garas.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 467: Curabant... ut super insumptione ex *grosso executionali* per executores dietim accepto . . . extractus submittant.

Grossus Florenarius, Numi Hung. 103. Horum eximiæ raritatis numorum diversum est pondus et quidem appendentes $^1/_2$ semiunciam, medii seu simplices — 1 semiunciam, integri seu duplices — ac $1^1/_2$ semiunciam et ultra, triplices Thaleri nominari solent. Primos

huiusmodi numos cudi fecit Maximilianus I. Imperator anno 1479. . . Ii tunc *grossi florenarii* dicebantur, sed postquam per Comites Schlick in Bohemia in valle Joachimi (Joachims-Thal) cudi cœpissent, Thalerorum nomenclationem sunt consecuti.

Grossus Germanicus, Cod. Alv. II. 232. Moneta polonica, quæ vulgo duodecim polturarum vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos sive sex *grossos germanicos.* Ibid. *Grossus caesareus* valeat sex nummos hungaricos.

Grossus latus, gr. minor. Pár. Páp.

Grossus major, 8 grossos valens. Pár. Páp.

Grossus minor, 4 grossos valens. Art. XIV. 1558. Pár. Páp.

Grossus Ungaricus, moneta valens 6 v. 8 denarios; *magyar garas,* 6 v. 8 denár. Tör. Tár. 1897. p. 27.

Grota, æ, (Du C.) rupes; *szikla, barlang.* Ljub. Mon. Sl. II. 239. an. 1345: *fortilicia* . . . constructa . . . in quadam *grota* sive *forno.*

Gruatinum, species navis. Ljub. Mon. Sl. I. 300.

Gruatinus, 3., V. s. *Maranus.*

Grundium, (Du C. Grunda) ὑπόστεγον, tecti prominentia, stillicidium. (Cf. Diez. Etym. Wtb.) Bonf. Hist. VII. 631: In fronte sub *grundiis* tectorum triglyphos subiecerunt.

Grunius, sus gruniens; *disznó röfögés.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 525. Ita nempe Sacrorum Mysteriorum officia et pii ritus Ecclesiæ quantumvis eos Luthericolarum *grunii* et cætera turba rabularum explodat.

Gryphus, i, *Grifo.* Bonf. I. 1., 2. ditissima deinde regio sed inhabitabilis, quando *gryphi* sævum et pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egestum, mira sollicitudine custodiunt neque quenquam id attingere patiuntur.

Gschiermagister, rei vehiculariæ præfectus; *szekerészmester.* Magy. Tört. Eml. XXX. 349. an. 1556. 200 currus pro devehendis victualibus conducendi essent cum uno *Gschiermagistro.*

Guadia, v. *guadimonia,* (Du C.) vadimonium, pignus, fideiussio; *kezesség, jótállás.* Nagy Hier.

1. **Guadum,** (Du C. 1.) vadum; *gázló.* It. guado. Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406.

2. **Guadum,** (Du C. 2.) vitrum; isatis, glastum; *festő fű.* It. guado. Ljub. Mon. Sl. II. 265: de cera cuiuscunque loci; de *guado.*

Guadus, i, V. *Guadum* 2. Ljub. Mon. Sl. XXI. 412. an. 1452. *guadus* pro tinctoria.

Gualapur, (Du C.) larvatus idem q. Walapaus; *álruhás, álokoskodó.* Nagy Hier.

Gualquatia, æ, linum subigendum; *len.* Han. Mon. Jur. II. 288: de stuppis sive *gualquatÿs* emptor debeat accipere terciam partem lucri pannorum, qui follabuntur in ipsis.

Guantus, chirotheca; *keztyű.* It. guanto. Prot. inq. 308: steti ante eam, et ipsam videbam et intrabat anima in corpore eius sicut in *guanto.* Lub. Mon. Sl. II. 111. an. 1341. CC paria *guantorum.*

Guarantia, æ, (Du C.) actus muniendi, confirmandi, (fideiussio); *biztosítás, biztosíték.* It. guarentia. Arch. Rák. I. 36. *guarantia pacis.* Instr. Pac. Præf. Regis Christianissimi fideiussione sive *Guarantia.*

Guarda, (Du C. guardia) custodia, tutela; *gondnokság, őrizet* It. guardia. Prot. inq. 266: ego habebam quamdam sororem in *guarda,* que habebat febrem.

Guardare, intueri; *valakire tekinteni.* It guardare. Prot. inq. 268: ego . . . non audebam eam *guardare* in facie.

Guardaroba, æ, (Du C. *Guarderoba)* locus ubi vestes servantur, reponuntur vestiarium; *ruhatár.* It. garde-robe. Száz. VI. 371.

1. **Guardia,** æ, (Du. C. 1.) custodia; *őrizet.* Ljub. Mon. Sl. III. 125: *guardias* facient. Prot. inq. 273.

2. **Guardia,** (Du C. 2.) bona, regio claustri V. *Gastaldia; a kolostor curiája.* Pár. Páp.

3. **Guardia,** famulitium, stipatores et satellites; *őrség.* Ac. Com. Sopr. p. 189: Dominus . . . Palatinus . . . stipatus . . . utrinque certo famulitio suo seu *guardia.* Thök. Diar. 608. legalább száz és 150 ember is kivántatik pro *guardia* mellette.

1. **Guardianus,** i, custos pecorum (Du C. 2.); *őr, pásztor.* Rač. Mon. Sl. XIII. 199. an. 1357.

2. **Guardianus,** (Du C. 1.); *guárdián.* Cher. Jus. Eccl. II. 51. Reliquorum vero ordinum religiosorum Superiores primi generis dicuntur Ministri Provinciales; secundi generis autem in ordine S. Francisci *guardiani,* in ordine Carmelitarum, Servitarum et Fratrum Misericordiæ *Priores,* apud piaristas denique *Rectores* nuncupantur.

Guardianus Monetarius, explorator monetæ; *pénzverő intézet pénzvizsgálója.* Ger. Münz-Wardein. Magy. Tör. Tár. XX. 159. Cæsareo *Guardiano Monetario.*

Guarentare, protegere; *biztosítani.* It. guarentire. Ljub. Mon. Sl. IV. 322. an. 1394. defendere et *guarentare.*

Guarentia, æ, (Du C.) cautio, pignus; *zálog, biztosíték.* Ljub. Mon. Sl. I. 33.

Guariri, (Du C. guarire) convalescere, sanitatem recipere; *felüdülni, meggyógyulni.* It. guarire. Prot. inq. 153: «Vade ad pausandum, quia tu eris cito liberata» et mire et statim fuit *guarita.* Cf. 217. XIII. 261., 300. L.

Guarnacia, æ, (Du C.) idem quod Zimarra apud nos *Cimada,* vestis longa manicata, quæ instar sic dictæ *reverendae* geritur; *hosszú felső köntös.* Batty. Leg. T. II. 435. an. 1279. End. 567. (Synodus Budensis an. 1279.) prohibemus . . . nec togas sive *guarnacias* seu supertunicalia . . . habeant . . . vel bottones seu fibulas aureas vel argenteas.

Guarnimentum, V. s. *Gravimentum.*

Guastator, (Du C.) vastator; *pusztító.* Ljub. Mon. Sl. II. 300.

Guastum, Guastus, (Du C.) vastum, ruina; *rom.* It. guasto. Ljub. Mon. Sl. II. 112. Dip. reip. Rag. 341.

Guayta, æ, (Du C.) excubiæ; *őrizet.* Han. Mon. Jur. II. 229: nullus mercator, nec marinarius nec *suprasaliens* . . . lembi possit facere custodiam et *guaytam* lembi per aliquem alium.

Guazeta, æ, pannus tenuissimus; *patyolat.* Gall. gaze. Ljub. Mon. Sl. XI. 52: pro peciis de *guazeta* XIII.

1. **Guba,** æ, penula (Du C. al. s.); *guba.* Gros. H. Ph. I. 181: Rutheni e longiore lana vestem, quam *Gubam* dicunt, valde villosam texunt instar centonis . . . ultra genua pertingit. Mon. Com. Trans. V. 199.

2. **Guba,** æ, pannus villosus; *gubás gyapju.* Tör. Tár. 1890. p. 479. sulcari criseos vulgo *gubas.* An. 1498.

Gubás-Barsonium, *Felba* q. v.

Gubbellotus, i, pro: gabellotus; *adószedő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 93. an. 1323: *gubbellotus* mercati.

Gubernamen, administratio, cura reipublicæ, regnum; *kormány.* Oláh. Cod. Ep. 38. votis transigerent de eo eligendo, qui esset ad *gubernamen* Hungariæ magis idoneus. Cod. Dip. Brüss. III. 260. — Magy. Tört. Eml. XXX. 185. an. 1547. committere regimini seu *gubernamini.*

Gubernamentum, V. *Gubernamen.* Dip. Alv. I. 146. Si quidem ad *gubernamentum* huius loci ordinatus fuerim.

Gubernans, præfectus; *kormányzó.* Gall. gouverneur. Cod. Dip. Brüss. II. 99.

Gubernare, sustinere, fulcire (Du C. al. s.); *támogatni, vezetni.* Prot. inq. et 203. X.: et ipsa veniebat . . . et in spallis suis portabat illud (aliud grave) [et] non debebat *gubernari.*

Gubernativus, 3., vim gubernandi habens; *kormányzói.* Beng. Ann. Er. Cœnob 147. Prudentiæ item *gubernativae* dotibus excultus. Moln. Rat. Rei Schol. 18.

1. **Gubernator,** præfectus, provisor civitatis aut regni (Du C. al. s.); *kormányzó.* Szer. Not. p. 142. Decret. Zapolyæ an. 1525.

2. **Gubernator,** (Du C.) (monasterii) præfectus; *konvent védnöke.* Tör. Tár. 1887. p. 560. tutorem, defensorem, *gubernatorem* et protectorem perceptoris Domus nostre de Chergo: (csurgói keresztesek).

Gubernatoralis, ad gubernatorem pertinens; *kormányzói.* Fej. X. I. 353. et tricesima solvenda communivit sub sigillo *gubernatorali.* Anno 1404.

Gubernialis, e, ad gubernium pertinens; *guberniumi, kormányzósági.* Száz. XIII. 195. Tör. Tár. 1889. p. 567: *guberniale archivum.*

1. **Gubernium,** præfectura; *kormányszék.* Georch. H. T. IV. 12.

2. **Gubernium,** administratio, cura; *kormányzat.* Fej. X. I. 221. Eadem Maria . . . Demetrio Cardinali A. Episcopo *gubernium* Ecclesiæ Strigon . . . addicit.

Guernimentum, (Du C.) *apparatus; fölszerelés.* It. guarnimento. Fej. V. II. 283. restituent dictas galeas cum affixis et corredis et aliis *guernimentis* eque bonis.

Guerra, (Du C.) lis, discordia, bellum; *viszály, harcz, háboru.* It. guerra. Fej. X. I. 283. de et super universis et singulis displicenciis, *guerris* et litibus, discordiis et controversiis . . . Marc. Chr. II. 45., 49. Pel. Pascha 29. k.

Guerrizare, (Du C.) bello infestare; *háborúval nyugtalanítani.* Ljub. Mon. Sl. II. 259. IX. 37. an. 1409: damnificare et *guerrizare* dictam terram.

Gugumerus, i, cucumis; *ugorka.* Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334.

Guidagium, (Du C.) tributum pro securo transitu; *útadó.* Pel. De dedic. Eccl. s. c. 6.: *guidagia* personæ ecclesiasticæ non tenentur.

Guidaticum, (Du C.) fides publica, salvus conductus; *adott szó, menedék, biz-*

tositás. It. guidaggio. Ljub. Mon. Sl. XXI. 29. an. 1428: sub protectione, salvaguardia et *guidatico.*

Guidrigildis, (Du C. Guidrigild) hominis pretium, æstimatio capitis; *pénzbeli büntetés, birság.* Nagy Hier.

Guilotina, æ, (a Gall. guillotine) V. *Feralis culter; nyaktiló.* Bene Med. V. 327. postquam caput eius per *guilotinam* abscissum fuisset.

Gula, æ, (Du C.) murium rubricata pellicula; *biborral ékesített hermelin.* Gall. gueule. Piszter Szt. Bernát I. 415. Horreant et murium rubricatas pelliculas, quas *gulas* vocant.

Gularis, a *gula,* gulam exercens, gulæ deditus; *torkos.* Funda David. E. 2., 40: quod igitur Præpositis *Gularibus* libidinem suam exercere haud permiserint Nostrates, ideo Personas Regias reiecerunt.

Gulfus, i, (Du C.) sinus maris; *tengerszoros.* Dip. rel. reip. Rag. 114.

Gulioca, æ, nucum nuglandium summa et viridia putamina (Fest.); *dió külső haja.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 37. Sic. ex. gr. nucleus nucis est calidus; *gulioca* seu exterior cortex eiusdem frigidus.

Gulositas, (Du C.) edacitas, voracitas; *torkosság.* Chr. Dubn. 147., 130. Mirum est, quod tanta *gulositate* insaciabili . . . non saciaberis.

Gumen, pro: ([Pur] gamen), aurium sordes; *fülpiszok, fülsár.* Schläg. 317.

Gummitio, obductio gummi; *mézgával való bekenés.* Rau. Elem. p. 15. Cf. Colum. 12., 52., 17.

Gumpha, æ, axis rotæ; *kerékagy.* Bárcz.

Gumphus, i, iunctura, vinculum (Du C.); *kapocs.* Kov. Form. St. XXVII. Est coniuncta radiis tantis polis rotha *gumphis.*

Guna, æ, (Du C. 2.) vestis pelicea; *gunya.* Nagy Hier.

Gundula, æ, phaselus Venetorum; *velenczei csónak, sajka, ladik.* It. gondola. Wagn.

Gurdonicus, Gurdus, 3., (Du C.) rudis, imperitus ineptus; *bolond, badar, esztelen, hóbortos.* Nagy Hier. Cf. Sulp. Sever. Dial. 1., 26. Laber. ap. Gell. 16., 7., 8. Quint. Inst. 1., 5., 57.

Gurga, æ, (Ger. Gurgel) gula, iugul, iugulum; *nyak.* Georg. Sirm. I. 278. Hic cumque sonuissit (recte: sensisset) in *gurgis* Regis Joannis, mox velle nolle precursorem misit iterum ad Kazon vajda.

Gurgium, fors. pro gurgustium, rustica domus, tugurium; *kaliba, viskó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 481. et vinea uxoris Lampridii suprascripta simili modo; et *Gurgium* Vazatrichi, quod tenet Vitus Zadolini.

Gurgurium, pro: gurgulio; *nyeldeklés,* rectius: *nyeldeklő.* Schläg. 368.

Gurgusta, (Schläg. 814. gurgustium) V. *Gurgustium.* 1. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

1. **Gurgustium,** (Du C.) locus angustus, arctus, in quo pisces capiuntur; *halrekesz.* Thurócz. in Carolo Rege cap. 97: Sed erant omnino sicut pisces in *gurgustio* vel in reti comprehensi. Kat. Hist. VIII. 648.

2. **Gurgustium,** fumarium; *kürtő.* Schläg. 814.

† **Gurgustrium,** V. *Gurgustium.* 1. Chr. Dubn. 140., 125.

Gurhes, denarii banales. Numi Hung. 166. In rationibus decimæ sexennalis Collectæ in Diœcesi Quinqueecclesiensi *banalium Vercensium* ac Verecensium et ad A. 1333 banalium denariorum *Gurhes* dictorum fit mentio (Koller Hist. Episc. Quinq. II. p. 385.) quos a Comite Cameræ sic appellatos fuisse censeo; quum inter Comites, quibus Carolus I. tenore Mandati A. 1323 Cameras suas elocaverat, etiam Ladislaus Gurhes nominetur.

Gustatoria pinta, lagena vini mensuræ unius pintæ vinum ad gustandum continens; *kóstoló pint.* Pfahl. Jus. Georg. 243. *pintarum gustatoriarum,* torcularis item pecuniæ (Pressgeld) præstationes.

Gustidia, æ, custodia; *őrizés.* Ljub. Mon Sl. XI. 137. an. 1343: ad exigendum denarios *pascute* et *gustidie* Stagni.

Gustrum, V. *Gurgustium.* 1. (Du C. vasis species). Fej. IV. 2., 410. ut pisces in *gustro* comprehensi — nec fugæ locum habere poteramus. Kuk. Jur. I. 75. an. 1264.

1. **Gutta,** æ, fors. ab it. *gotto,* calix, vas ad bibendum aptum (Du C. al. s.); *ivó edény, kulacs.* Tör. Tár. 1891. p. 259. dicti vero Musquetarii *Guttam* suam habere nolunt dependentiam.

2. **Gutta,** æ, apoplexia (Du C. gutta cadiva); *gutaütés, szélütés.* Werbőczi 553. Et si reus sum, caducus morbus, fluxus sanguinis et *gutta* repentina me tangat. Kass. Jur. Civ. II. 257.

Gutta aurea, *arany csepp.* S. Benkő. Top. Misk. 51. aliquando in maturis uvis oleum æthereum cum glutine in balsamum inspissatum quod Hungari arany tsepp sive *guttas aureas* vocitant, conspicitur.

Gutta rosacea, s. *Erysipelas; Szent Antal-tüze, orbáncz.* Kecsk. Ötv. 175.

Gutta suffragii, parvum auxilium; *csepp segítség.* Obs. Jadr. 412. nemini imperat ex tuis illis fidelibus Jadertinis *guttam suffragii* præstare, speculatur universus exercitus armis fulgidis decoratus.

Guttatus, 3., (Du C.) guttis diversi coloris aspersus; *pettyegetett.* Szamosk. II. 278. truttas inusitatæ excellentiæ stellulis puniceis per totum corpus *guttatus* summo studio captare. Cf. Martial. 3., 58., 15. Pallad. 4., 13.

Gutteria, æ, (Du C. 2.) morbus gutturis ex male olentium aquarum potu contractus *(Struma* Plin.); *golyva.* Nagy Hier.

Gutterosus, 3., v. *gutturosus,* (Du C.) strumosus; *golyvás.* Nagy Hier.

Guttur fluvii, ostium fl.; *folyam torkolata.* Pesty Ször. III. 304.

Gutturale, ornamentum equi; *nyakdísz.* Magy. Tör. Tár. XX. 178.

Gutturculus, dem. ex *guttur; torkocska.* Pinx. Apod. p. 167: *gutturculo* suo angusto philomela mille vocum discrimina, mille sonos refert.

Gutturnio, angusti colli, gutturis, vas aquarium; *ibrik, szűktorku korsó.* Kat. Hist. IX. 74. quibus *gutturnio* (vas aquaticum) cum pelve accessit.

1. **Gutturnium,** cantharus, hirnea coffeæ; *kávés kanna.* Arch. Rák. VIII. 344. unum *Gutturnium* ex porcellana pro Cavè.

2. **Gutturnium,** i, V. *Gutturnio.* Szamosk. I. 232. Tum vero bina *gutturnia* cum totidem Malluvijs argentea omnia et inaurata. Kronst. II. 343. an. 1534. Cf. Fest. 98. vas . . . ab eo, quod propter oris angustias guttatim fluat.

3. **Gutturnium,** guttus; situla; *öntöző kanna.* Kov. Oec. 53.

Gutus, i, rectius: guttus, urceus; *korsó, kanna.* Kronst. II. 581. patina cum *guto.*

Gvarantia, V. *Guarantia.* Arch. Rák. VIII. 138. *Gvarantia* sive Mediatio.

Gvardianus, V. *Guardianus.* Száz. XXII. 590.

Gwerra, æ, V. *Guerra.* Fjp. Szám. p. 95. an. 1393. Száz. XI. 24.

Gyanisco, pullus equinus; *csikó.* Pár. Páp. Cf. *Granisco.*

Gyepium, indagines q. v.

Gygans, pro: gigas, gigantis; *óriás.* It. gigante. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. Menrot *gygans* II. 1., 19.

Gymlianus Agla, dux equitum Turcorum V. *Gyumlia; lovassági vezér.* Dec. Bar. 316. Primores quidem Barbarorum cum *Gymlianis* et Beslianis *Aglis,* Alay Begis, et Janzar Aglis in aggere cum suis cohortibus obtruncati fuere.

Gymnasiologia, doctrina de gymnasiis; *tan a gymnásiumról.* Fabó. Mon. Ev. Hist. III. 17. Hæc de scholis in *Gymnasiologia* alii fusius producent.

Gymnasista, æ, discipulus gymnasii; *gimnazista.* Leg. Schol. Schem. 41. Numerus discipulorum, *gymnasistarum* minorum 24, maiorum 15.

Gymnasium, (Du C. 3.) ludus literarius, in quo pueri literis et artibus liberalibus exercentur; *középiskola, gimnázium.* Szirm. et passim.

Gymnasta, æ, alumnus gymnasii; *gymnasiumi tanuló.* Wallaszky 511.

Gymnasta Academicus, (gr. γυμναστής) rudibus batuendi magister acad.; lanista; *akadémiai vivómester.* Pest. Vár. Levt.

Gymnopodæ, Discalceati q. v.

Gynæcon, is, (gr. γυναικεῖον) gynaceum. V. s. *Andron; nőszoba.*

Gynectis, Gynectus, i, levipes, pedibus celox (ab Hisp. ginete: levis armaturæ eques); *poroszka, könnyen ugráló.* Frak. Mát. lev. II. 367: Misit . . . quendam . . . domitorem equorum cum litteris . . . qui peritiam et usum eorum equorum, quos *gynectes* appellant . . . haberet et 368: *Gynectos* vero, qui hispano more conglobatis pedibus saltare norunt, nec unquam habere desideravimus.

Gypsare, vitrum metallicum alicui rei inducere; *zománczolni.* Kecsk. P. Ötv. 184.

Gypsaria ars, ars formandi de gypso figuras; *gipszfaragó mesterség.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 399. tum etiam artificiosis *gypsariae* artis figuris ad insignem decorem perducta.

Gypsator, gypsoplastes; qui gypsea facit opera; *gipszelő.* Rau. Elem. p. 156.

Gypsium, resina; *gyanta.* Szenczi Moln. Kecsk. P. Ötv. 151.

Gypsum, crusta, Encaustum; *zománcz.* Kecsk. P. Ötv. 183.

Gyrabilitas, facultas inscribendi syngrapham; *forgathatás.* Art. D. 1840. p. 60.

Gyraculum, funda; *parittya.* Obs. Jadr. 404. et homines ipsius Plathi grave pondus in ipsam iactaverunt et cathenis ferreis

ipsam annodaverunt et cum *gyraculis* dirimerunt.

Gyrans, syngrapham inscriptam in alium conferens; *forgató.* Art. D. 1840. p. 60.

Gyratarius, i, in quem syngrapha data confertur, transfertur; *forgatmányos.* Art. D. 1840. p. 60.

Gyratio, gyrus, actus in orbem volvendi; *keringés, körforgás.* Vern. Met. II. 85. circa axem *gyrationem* efficeret.

Gyratorius, 3., in orbem volubilis; *körben forgató.* Bene Med. V. 351. machina *gyratoria* (pro vesanis) . . . sella *gyratoria.*

Gyrgathus, i, morodocheum; hospitium mente captorum; *őrültek háza.* Lzb. Cod. Med. III. 58. et 601. *Gyrgathus,* seu stultorum institutum.

Gyrgillarii, *emelő csigával felvonók.* Juriev. Jur. Met. 45. Fossores Metallici 5-o. *Gyrgillarii* (Haspelknechte), qui ope *Machinae tractoriae* seu *Gyrgilli* (Haspel) mineras ad superficiem terræ e fodina extrahunt et vicissim res necessarias in fodinam demittunt.

Gyrgillum, V. *Gyrgillarii; emelő csiga.*

Gyrovagari, (Du C.) evagari, circum circa vagari; *kóborolni.* Knauz. M. E. Str. II. 228., 210.

Gyrovallare, circumdare; *körülvenni.* Marc. Chr. I. 2. Regio quidem Meotyda Persidæ patriæ est vicina, quam undique pontus *gyrovallat.* M. Flor. Fontes II. 104.

Gyrrus, iter et reditus (Du C. sine interpretatione); *egy menet-jövet, fordulat.* Germ. eine Fahrt. Luc. Regn. Dalm. 101. Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia, eant et redeant piscatores, *Gyrrum,* sibi galetam præbeant unam, Alii autem Piscatores singulos cum habuerint deferant pisces.

1. **Gyrus,** i, circuitio, anfractus; *kerülés.* Molnár Patv. 39. ut nil nisi grave, utile et necessarium . . . absque ullis pænitus *gyris* et circumscriptione tuis operibus adbibito.

2. **Gyrus,** i, translatio syngraphæ ab uno in alterum; *forgatmány.* It. giro. Art. D. 1840. p. 59.

Gyrus in alba, translatio syngraphæ sola nominis subscriptione nullā pecuniæ summā expositā; *üres forgatmány.* It. giro in bianco. Art. D. 1840. p. 60.

Gyumlia, equitatus turcarum; *török lovasság.* Epist. Proc. P. II. p. 255: Præterea præcipue quique sub *Gyumlia* et Beslianis Agis . . . ceciderunt.

Gyünli aga, capitaneus equitum apud Turcas; *török lovaskapitány.* I. Rák. Gy. 784. ego luce crastina transmittam *gyünli agam* meum cum tribus husaronum seu *gyünliarum* millibus.

Gyünlia, æ, V. *Gyumlia.* I. Rák. Gy. 784.

Gzubasiler, decuriones apud Turcas; *tizedesek.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

H

Habanus, 3., ad Habanos slavicæ originis populos pertinens, qui, quum hæretici haberentur, e Moravia pulsi in Hungariam migraverunt. Mentio eorum fit primum circa an. 1547. um. Peritissimi erant artis figulinæ; præcipue excellebant in lateribus coctis, e quibus tecta exstruebant. Cf. Pallas VIII. 482. *Habán* . . . Tag. Erd. II. 618: Tecta *havana* cum incendio resistant.

Habarnicza, polypus; *habarcz* Vect. Ref. O.: De Ligatura Polyporum *Habarnicza* dictorum.

Habenæ minores, *állazó és csikózabla.* It. stanghette e filette. Regul. Turm. Præt. 88. Equos curæ suæ concreditos exacte frenare sciat, consequenter frenum et *minores habenas* (Stangen und Trensen) pro eo, atque necessarium erit, fibulet.

Habendo, constructio hæc sapit et redolet consuetudinem Italicam = constituto, dicto die; *meghatározott időben.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553. alterum Commune teneatur venire ad illum stanicum *habendo* convenientem terminum sine iusto impedimento, quod posset probari et probaretur et sub pena inferius denotata.

Habentia, æ, (Du C.) res, facultates; *vagyon.* Ljub. Mon. Sl. IX. 20. an. 1409: dominatio nostra habeat . . . loca et terras et *habentias* eorum. Luc. Regn. Dalm. 262. Cf. Quadrig. ap. Non. 119., 32.; Plaut. Truc. Prol. 21.

1. **Habere,** (Du C. 5.) ut substant. res familiaris; *vagyon.* Ljub. Mon. Sl. I. 40. an. 1226: pena perdendi totum suum *habere.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 280.

2. **Habere,** (Du C. 2.) alicuius esse, debere; *kötelesnek lenni.* Han. Mon. Jur. P. I. 191: ibi degentes contribuere *habeant.* Jogt. Eml. I. p. 509.

Habere a certo, certiorem fieri; *tudomást szerezni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 444. an. 1401: *habeant a certo,* quod omnia . . . procedant de intentione nostra.

Habere apud se, habere ad manum; *kéznél, jelen lenni, kézügy alatt lenni.* Wagn.

Habere bonum vel malum exitum, prospere bene et feliciter evenire vel minus prospere evenire; *jó vagy rossz kimenetele, eredménye van.* Wagn.

Habere indigne aliquem, aspere, indigne tractare; *méltatlanul bánni.* Fej. Jur. Lib. 382: ovis putridis et scopis immundis *indigne habuerunt.*

Habere pro malo, ægre ferre; *rossz néven venni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 25. an. 1360.

Habere pro nihilo, nihili facere; *semmibe venni.* Wagn.

Habere aliquem pro stulto, Putare aliquem sibi pro deridiculo et delectamento, ludere aliquem; *bolondnak tartani, bolonddá tenni, lóvá tenni, bolondot űzni vlkből.* Wagn.

Habere manum apud se, nihil attrectare; *semmihez sem nyúlni.* Bék. Debr. főisk. törv. 143. Librum . . . nullum adtingito; *manum apud te habeto.*

Habere victoriam, victoriam consequi, victoriā potiri; *győzedelmeskedni.* Fjp. Anon. 26. Quando Scithici *victoriam habebant,* nichil de preda volebant.

Habilitare, aliquem, (Du C.) habilem, aptum reddere; *képesíteni, alkalmassá tenni, jogosítani.* Wagn.

Habiliter, (Du C.) habili modo, gratiose, commode; *hajlandóan, kegyesen.* Ljub. Mon. Sl. IX. 154. an. 1411. *habiliter* peticioni . . . assentire.

Habitatio, onis: in codice nostro non actum vel locum habitandi significat, sed conditionem, habitum, quam significationem locus allatus probat; *állapot, minőség.* (Du C. al. s.) Cod. Zi. III. p. 143. Quod . . . peticionem nobilis domine . . . Clara vocate tum Egritudine corporali ipsam prepediente tum eciam gravitate *habitacionis* vie in medium nostri vergentis ingruente personaliter. . venire nequeuntis . . . duos . . viros . . . ad audiendam confessionem seu assercionem . . . domine . . . destinassemus.

Habitatiuncula, æ, parva habitatio; *lakásocska.* F. Forg. Comm. 422. Stephanum Dobonem et Johannem Balassam captos in custodiam tradit assignatis separatim unicuique modicis *habitatiunculis.* Cf. Hieron. in Obad. med.

Habite, modo habili, recte, dextre; *helyesen, alkalmatosan, ügyesen.* Verancs. VI. 25. Certe largius *habiti*usque tractari debebunt, si honori ac famæ, quæ potissimam partem humanarum rerum obtinet, consulere volumus.

Habititus, 3., quod quis habuerat; *volt.* Kuk. Jur. I. 121. an. 1350: *habititis* et habendis tributis.

Habitualis, assuetus, consuetus, inveteratus; *megszokott, megrögzött.* Gall. habituel. Rák. Ön. 32. peccata devenere mihi *habitualia.* Vern. Phil. Mor. 259. Pázm. Dial. 33.

1. **Habitualiter,** prorsus, totaliter, omnino; *mindenestől, teljesen.* Fej. VIII. 1., 188. perpetuati *habitualiter* in profundo malorum.

2. **Habitualiter,** solito; *rendesen.* Gall. habituellement. Ackerl. 10. cum Hystericarum et Hypochondriacorum sensibilitas *habitualiter* alienatam præbeat adfectionem.

Habituatus, V. *habitualis; megrögzött.* Törvt. Msz.

Habitudo, inis: possessio; *birtok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 355. nullum potuit munimentum seu privilegium exhibere super certa *habitudine* et *obtencione* terre.

Habitus pravus, corroborata iam studio et consuetudine vel usu ac vetustate malitia; *rossz szokás.* It. abito pravo. Wagn.

Habuerit captus, captus fuerit; *elfogott.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Etsi pirratus *habuerit captus* aliquo ligno de suis inimicis.

Habundare super, remanere (abundare); *megmaradni* (fölöslegül); Fjp. Szám. 16.: de duabus exactionibus *super habundaverunt* . . . floreni.

Habundari, pro: Abundari: abundare; *bővelkedni.* Cod. de Sztára. Vol. II. 278. Dum ipsa silva fertilis fuerit et glandinibus *habundaretur.*

Hachoka, (a slavo: Hazucha) longa vestis, quæ superinduebatur, qua magnates

utebantur; *Haczika, haczoka, haczuka.* Tör. Tár. 1889. p. 379. de una *hachoka* cum quatuor vel sex Kaucis.

Haczoka, V. *Hachoka.* Magy. Tör. Tár. XII. 145. unum vestimentum *haczoka,* aliud *Swpycza* vocitata.

Hadnagyo, onis, subcenturio; *hadnagy.* Ger. Lieutenant. Pelcz. Geisa p. 67.: Erant autem in his Præfectis præcipui, præter exercitus in quavis Provincia Ducem, Principes exercitus, Maiores exercitus, Centuriones, *Hadnagyones* et Decuriones.

Hadum, spado; *herélt.* Szamosk. II. 192. *Hadum* spado dicitur, eradicatis duntaxat testibus, pene incolumi, licet inerti.

Hadumus, V. *Hadum,* eunuchus. Verancs. VII. 169. *Hadumus* passa adeo pastorum baculis pulsatus est, ut foeminæ nomen imposterum apud suos invenerit; *Hadum* nempe apud Turcas eunucus appellatur.

Hædera, æ, signum tecto cauponæ suspensum, ubi vinum venditur; *czégér.* Kass. Jur. Civ. I. 35. Vinum et alios spirituosos Liquores exposita adeo in signum liberæ educillationis *haedera* justatim epocillare ... velint.

Hæredipeta, ad analogiam Romipeta (Du C.) qui alius hæreditatem petit vel cupit; *örökségvágyó.* Nagy Hier. Cf. Petron. Sat. 124.

1. **Hæreditare,** (Du C. 1.) hæredem esse, vel hæreditate consequi; *örökölni.* Ludewig Reliq. Mss. tom. 5. p. 491: Charta Caroli Regis Hung. an. 1327.: Si vero sæpe dictum filium nostrum habendo filiam vel filios mori contingeret, ex tunc ipsa vel ipsæ iuxta consuetudinem ipsius Hungariæ observatam succedere et *haereditare* debent. Fej. Jur. Lib. 249.

2. **Hæreditare,** (Du C. 3.) possessionem dare rei alicuius; *valakinek valamit birtoklásba átengedni.* Thurócz. in Petro Rege cap. 38: ac bona quantitate de terra eundem *haereditare* non admisit.

Hæreditarium, (Du C.) heredium, hereditas; *örökség.* Cod. Álv. II. 86. nem lévén *haereditarium*ja ez ország ő felségének p. 82. mert az diplománknak tenora szerént is ő felsége minket *haereditarium*ának nem prætendál s nem is lévén pedig mi ő felségének *haereditariumi* ...

Hæreditarium Marianum, Hungaria. Arch. Rák. IX. 76. *haereditarium Marianum* országában öszvegyült népek.

Hæreditas, alodium; *szerzett örökség, birtok.* Georch. H. T. II. 505. Pfahl. Jus. Geogr. LXXXVIII. Alia lex etiam illos, qui in territorio Domini alterius, in quo videlicet non degunt, agros vel vineas possident, eadem præstatione teneri asserit, ius tribuens Domino, si denegarent, *haereditates* ita appellat agros et vineas illorum, ipso facto pro se occupandi.

Hæres necessarius, hæres, cuius ratio habenda est; *elmellőzhetetlen örökös.* Georch. Ért. 33.

Hæres præsumtivus, hæres in spe, cuius tamen ratio habenda est; *elmellőzhetetlen várandó örökös.* Georch. Ért. 35.

Hæres substitutus, hæres in spe, in locum veri sed forte sine prolibus decedentis substitutus; *várandó örökös.* Georch. H. T. II. 341. hogy az Intéző örökössének rendeli Pétert, ennek magva szakadta után Pált, ennek kiholtta után Jánost és így tovább, oly rendelést tehát, hogy kézről kézre jusson az örökség: mely esetben Pált és Jánost várandó örökösnek *(haeres substitutus)* nevezzük.

Hæres testamentarius, testamento institutus hæres; *intézett örökös.* Georch. H. T. II. 320.

Hæres universalis, hæres ex asse, omnium bonorum hæres; *mindenes örökös.* Georch. H. T. II. 325.

Hæreticalis, (Du C.) hæresim continens, erroneus; *eretneki.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 157: vix ... putem, qui impia illa verba, quæ irâ concitus, imprudens effutit, vera esse credat, proinde qui Blasphemiam *haereticalem* (ut scholæ loquuntur) seu cum hæresi conjunctam, committat.

Hæreticidium, cædes hæreticorum; *az eretnekek lemészárlása.* Pár. Páp.

Hagar, ita vocabant Judæi Hungariam. Tör. Tár. 1881. p. 12.

Hagiodulia, cultus Sanctorum; *szentek tisztelete.* Nagy Hier.

Hagiologium, (Du C.) Calendarium festorum; *szentek naplója, ünnepek naptára.* Nagy Hier.

Hagiosiderum, (Du C.) ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum est ex illis tintinnabulorum generibus, quæ græci campanarum loco habent. Est autem ferrea lamina 4 digitorum latitudine, 16 vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoveatur; *szent lemez.* Nagy Hier.

Hagri, sermone Hebræorum Hungari. Tör. Tár. 1881. p. 12.

1. **Haido, Hajdo,** onis (ab Hung. *hajtó*) voluntarius, liber miles; *hajdu.* (turc. haidûd); F. Forg. Comm. I. 17. missi propere nuncii ad vicina oppida vicosque auxiliis accersendis, ex quibus armata iuventus et ex agris milites *(hajdones* vocant) sub signis compositi properavere. Prisc. Serv. p. 37. *Hajdones* erant privilegiati milites. Cynos. Jur. Hung. p. 275. a Hungarico *Hajtó.* Kereszt. Res. Mil. 283. Szamosk. II. 148: collecta voluntariorum, quos *Haidones* vocant. et. p. 163: liberæ militiæ Ungarorum *(Haidones* hos vulgus vocat) ... ductor. Isthv. IX. 142.

2. **Haido, Haydo,** onis: prædo Ungarus; *rabló katona.* Szamosk. III. 210. Hæc dum iam ad Coronam aguntur, interea Basta ingentibus instructus Germanorum, Vallonum, *praedonumque* Ungarorum, quos *Haidones* vocant. Szilády. Tör. Magy. Eml. III. 90. Verancs. V. 29. 223: decretum est, ut nobis ac nostris uzkokos, *hajdones* vagosque et errabundos homines, imperatori vero Selymo ... leventas, martalossos, haramias ... intertenere non liceat.

3. **Hajdo,** onis: satelles, apparitor, stipator, lictor V. s. v. *Panduro; hajdu, poroszló.* Kass. P. P. I. 34. Centralis Commissarius ... litteras officiosas ad loca respectiva Comitatus medio *hajdonum* equitum, quorum plures sub sua dispositione habet, promovere. I. 35. Persecutionales Commissarii, quibus deinde adlaterati sunt milites Comitatenses armigeri iam *hajdones* iam pandurones iam persecutores dicti.

4. **Hajdo,** bubulcus; *ökörpásztor.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 153: *Hajdones.* Rustici arma et pixides non gerant *(Hajdones* bubulci, ita hic vocati) Decr. Vladis. Regis 1514.

Hajdona, æ, Polygonum Fagopyrum (Linn.); *hajdina.* Kuk. Jura III. 28. Victualia I. *Hajdona* ... in Verőcze Den. 21. Mon. Comit. Trans. II. 261.

Hajdones Dominales, servi dominorum, nobilium; *urasági hajdúk.* Schwart. Scult. 188.

Haidones liberi, servientes milites magnatum et nobilium; *szabad hajdúk.* Kereszt. Res. Mil 283. Haud pauci Magnates et Nobiles liberos *Haidones* (vagos et pessimæ vitæ milites) sub nomine et titulo (Servientium militum) in Bonis suis aluere ... Illésh. 103.

Hajdones pedites, *talpasok.* Szend. Misk. tör. III. 340, an. 1675. liberis *hajdonibus peditibus* vulgo *Talpas* nominatis.

Hajdones portales, in curiis nobilium servientes; *portalis hajdúk.* Arch. Rák. I. 7.

Hajdones vagabundi, nullis legibus astricti prædones; *kóbor hajduk.* Arch. Rák. I. 215.

Haidonicalis, ad haidonem pertinens; *hajdu* ... Schwart. Scult. 188. reparatione armorum *haidonicalium.*

Hajdonicus, 3., V. *Hajdonicalis.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 37. ut colluviem hanc et turbam *hajdonicam* coniunctis viribus dissipent. Rep. Cast. p. 70.

Hajduccones, V. *Hajdones; hajdúk.* Bod. Hist. Eccl. I. 477.

Haiducus, i, V. *Haido* 2. Rep. Cast. p. 70: Qui eo, quod apud *Haiducos* sive Haidones sit frequens, Haidonicus appellatur.

Hajdukus, i, V. Haido 1. Dec. Bar. 95. unum in locum convenientes iuvenes, plures quam trecenti inter armenta ad labores assuefacti, quos *hajdukos* vocamus, maiore animo quam viribus, nullo certo duce, nullo ordine, arreptis temere armis, quæ sors cuique administraverat, ad Jeneium tandem fuerunt delati.

Hajerus, i, *bányász.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 274. Ratio in eo facilis reperitur, quod *exercitores fodinarum, (Hajeri)* quorum plura millia has Civitates incolunt, quoties defensio regni, præsertim in illis partibus, exposcit, omnes militari more impigre arma corripiant.

Hajtasones, executores; *behajtók.* Opin. 1802. f. 2.

Halbergettus, vel *Haubergettus:* ang. haberjeets; panni species (Du C.); *posztó neme.* Uj. Magy. Muz. III. 198.

Halcyonia, orum, pro: *Halcedonia tranquillitas; szélcsend, nyugalom.* Száz. VII. 298. Ad Halcyonia Pacis Cœlestis properans. Tör. Tár. 1892. p. 191.

Halla, (Du C.) Allah (contractum ex articulo *al* et *ilah:* adoratione dignus, deus ab *alaha:* adorare); *isten.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 391. se malle Varadini audire Turcarum *Halla,* quam Catholicorum Alleluja.

Halophanta, æ, (vox in modum sycophanta formata, qui salem lingit) (Plaut. Curc. 4., 1., 2.) furcifer, nebulo; *gazember.* Vern. Phil. Mor. 13. Revera enim possunt quidem leges probos honestosque viros in officio continere, neutiquam autem reprobos ac scelestissimos homines *halophantas* coërcere.

Halsune, (Du C. Halesone) conventio,

pactum, compositio; *egyezkedés.* Fej. III. 339. Præterea si aliquis faciat querimoniam de alio et ille, qui conqueritur, postea velit dissimulare occultam cum eo faciens compositionem quæ dicitur *halsune,* iudex debet eum cogere etc.

Hame, ap. Du C. *Hama,* mensura vinaria; *csöbör.* Fej. III. 344. Item apud quemcunque in civitate inventa fuerit iniusta mensura, quæ dicitur *hame* vel iniusta ulna.

Hamor, V. *Gasa.*

Hamularius, *Unciarius* q. v.

Hamus, i, ham, cham, chan, princeps (Du C. al. s.); *fejedelem, kán.* Kuun. Relat. Hung. V. I. p. 169: Locum *hami* s. rabonbani Siculorum sub regno Hungariæ constituto «comes et ductor Siculorum» obtinuit (székely ispán) . . .

Hancsār, pro: Kandschâr culter Turcicus; *hancsár.* Thök. Diar. II. 381. Unum par *Turcicorum cultrorum* vulgo *hancsár* fl. 12.

Hanelare ad aliquid, anhelare aliquid; *valamire áhítani.* Fjp. Anon. 11b. Tuhutum . . . dum cepisset audire ab incolis bonitatem terre . . . cepit *ad hoc hanelare.*

Hanis, (Du C.) V. *Hamus; tatár kán.* Szamosk. II. 76. Missi erant ad Alipem Keraium Tartarorum hoc temporis *Hanem* (sic illi *regem* vocant).

Hannapus, i, (Du C.) vas, patera a Saxonico *hnaep, hnaeppa:* calix, patera; *tömjéntartó.* Nagy Hier.

Hanus, i, V. *Hanis.* Tör. Tár. 1888. p. 174. *Hani* chrimensis. II. Rák. Gy. 175.

Hara, æ, casa, tugurium (Du C. et Fin. al. s.); *gunyhó.* Boc. Hungar. p. 9: Non secus is castas ferro aras perdet *harasque* Consumet flammis.

Haradissum, vallum, locus septus; *kerítés.* Cod. Dip. Arp. V. 194. Quarum quidem terrarum mete et termini hoc ordine distinguntur et ibi venit ad *haradissa (?)* castri in unum nemus ad occidentem, quod wlgo holmo dicitur.

Haragium, (Du C. haracium) grex equorum; *ménes.* Gall. Haras. Nagy Hier.

Haramia, æ, miles prædo; *haramia.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 209: In Sclavonia onera æqualiter ferenda in intertentione *Haramiarum.* Decr. Rudolphi Regis 1587. (Prædones, qui sub certo Duce latrocinia exercent; gentili nomine *Haramias* vocamus. Tales stipendiis publicis alebantur per Sclavoniam, ut vias publicas, per terram Turcicam infestas redderent, continuisque cædibus, et rapinis Barbaros molestarent). Verancs. V. 223. Kuk. Jura I. 316. an. 1630. III. 41. Jókai Rab Ráby I. 124. A corpus iurisban van egy t. czikk: «de erectione *haramiarum*» (a haramiák felállításáról). Ez is valami olyan középosztály lehetett a rabló meg a pandur között. Szamosk. I. 57.

Haramialis, ad Haramiam pertinens; Kuk. Jura I. 316: Salaria . . . *Haramialibus* militibus solventur.

Harassium, V. *Harnacz;* Germ. Harrass. Vect. Gen. X. T. tapetes ex *Harassio.*

Harchabusarius, i, miles sclopeto pugnans; *puskás.* It. archibusiere. Oláh. Cod. Ep. 518. janidtzarios, *harchabusarios* habet quatuor millia. Cf. *Archibuserius.*

Hariolus, i, filum; *fonal.* Bárcz.

Haripa, æ, fors. idem quod *auctio* a *haro,* quod clamorem denotat, esset itaque idem quod it. *incantare; árverés.* Kov. Form. St. 374. Octo paria monilium Argenteorum, Unum Tapetæ, Unum mensale maius et longius ac tecturas duorum cervicalium. In *haripam* domo. Si quid residui de pretio præscriptæ domus super erit etc.

Harmelina, æ, V. *Hermellina.* Vect. Ref. C. De . . . una Suba *Harmelinarum.*

Harmonica, æ, concentus; *összhang.* Tör. Tár. 1892. p. 574.

Harmonice, cantando; *dalolva, énekelve.* Ker. Nap. 26.

Harmonisare, concordare, concinere; (a gr. ἁρμονία); *összhangzani.* Gall. s'harmoniser. Vern. Psych. 463. superbus enim cum nemine minus ac cum pariter superbo *harmonisare* potest.

Harmonista, æ, qui studet concentui sonorum; *az összhang mivelője, hangász.* Greg. Aesth. 95. Quare controversia melodistarum et *harmonistarum,* si generalia Aestheticæ principia in censum voces, facile decidi potest.

Harnacz, Harnassus, i, species panni forte ad thoraces, harnesia (Ger. Harnisch) subducenda aptus. *Hernác.* (Cf. Ny. Sz. et Diez I. 26. *arnese,* harnais, harnache). Tör. Tár. 1891. p. 680. subbam de *harnacz.* Száz. II. 158. duas petias *Harnassi.* V. *Harnacz.*

Harnada, æ; *kincsek őre.* Adelm. De orig. Turc. 11. (Spahioglani) quidam sunt dapiferi, pincerne, cubicularii, custodes rerum pretiosarum, quos *harnadas* nominant.

Harnasium, Arch. Ver. Sieb. XI. 356. casula . . . de *harnasio* subducta. Quel. Sieb. I. 9. an. 1467.

Harpa, æ, (Du C.) instrumentum musicum, cujus figura et forma Delta græcum efficit; *hárfa.* Tör. Tár. 1887. p. 662. Cf. Venant. Carm. 7., 8., 63.

Harpedone, gr. ἁρπεδόνη; *fonálvető fa.* Ger. Garnschragen. Iter. Oec. 108.

Harrasium, V. *Harnasium.* Vect. Ref. D2: petia *Harrasii.*

Harpyæ pecuniarum, tributorum exactores; *adócsikarók.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 300.

Harumbasa, præfectus sic dictorum haramiarum; *harámbasa.* Cf. Pallas. II. 266. sub. *Bási.* Magy. Tört. Eml. XXX. 637. an. 1554. per *haramias* . . . fuit unus *harumbasa* captivus.

Hasardlusus, V. *Hazard.* Nagy Hier.

Hasser, asser; *deszka, gerenda.* Kronst. III. 472.

Hassi, agnellus abortivus; *korán született, hasi bárány.* Vect. Ref. C.: De centum pellibus Agnellinis abortivis *Hassi* seu *Chmas* vocatis.

Hassuca, æ, V. *Hachoca.* Kronst. III. 121.

Hasta, æ, (Du C. 3.) miles hasta munitus; *lándzsás.* (Saxones enim 500 milites hastatos omni anno regi dare obligabantur). Urk. Sieb. II. 111. an. 1355. consideravimus numerationem domorum numeralium . . . ex parte census regalis et quingentarum *hastarum* incongrue stare et esse.

Hastator, hasta instructus miles (Du. C. al. s.); *lándzsás katona.* It. astàto. Verancs. Hist. I. 104. aderunt et Hispani et Germani pedites a Romanorum rege missi, alii *hastatores,* alii ut nunc dicimus, *archibuserii.*

Hastiludiator, eques dimicationis ludicræ peritus; *lovagjátékos.* Kronst. II. 512. an. 1537.

Hastiludium, (Du C.) ludus militum cum hastis; *lándzsa (lovag) játék.* Germ. Speergefecht. Kronst. I. 261. Pel. Serm. Hiem. 46. x. Cod. Dip. de Sztára. II. 191. Arch. Rák. IX. 7.

Hastilusor, hastæ vibrandæ peritus; *gerely játékos.* Ger. Speerfechter. Kronst. I. 260. Pel. Pom. De uno vel plur. mart. s. II. e. 4. Fr. Lib. Rt. I. 73., 71. ex *hastilusoribus,* qui in presencia oratorum haustiluserunt.

Hauritorius, 3., hauriendo accomodatus; *meregető.* Debr. Com. an. 1530. Forcipi *hauritorie* aduncus est ut levatorie nasus.

Haustiludere, hastis inter se animi causa ludere. V. s. *Hastilusor; lándzsával bajt vívni.*

Hastipar, qui facit hastas; *lándzsakészítő.* Magy. Tör. Tár. IX. 171.

Hatarus, i, terminus, fines, confinium, ex Hung. *határ,* quæ vox originis Slavicæ est. Fej. X. 2. 394. villam nostram Podhrady vocitatam cum universis pertinenciis suis reditibus, censibus, proventibus, agris, cultis et incultis, metis et *hataris,* silvis, nemoribus, pratis.

Hatmannus, Hatmanus, i, summus dux Cozacorum; *fővezér.* Ger. Hetman v. Ataman. Tör. Tár. 1888. p. 540. Cosaccorum Illustr. *Hatmannus.* II. Rák. Gy. 380. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 481.

Hattisheriffe, diploma imperatoris (ex arab. *khatt:* scriptum et *sherif:* gravis, augustus); *megbízó levél.* Tör. Tár. 1888. p. 551. de mittendo ad Electum Redeium vexillo et reliquis Principatus insignibus, tamen expedit Buda legatum cum *hattisheriffe* sive diplomata Imperatoris amborum etiam Veziriorum.

Hattnak, ex Hung. *hadnagy* in locum centurionis substitutus. Száz. VIII. 265.

Haurire vitam, occidere; *megölni.* Verancs. VI. 128. nisi huic puero Galliarum rex affuerit, non video quomodo poterit per has pestes subsistere, cuius et *vitam haurire,* nedum principatum intercipere adnituntur.

Hausorium, vas, quo hauritur (gelte. Dief.); *koponya, töltögető, mérő edény, rocska, veder.* Schläg. 1516. Nyt. Sz. Csigával vederrel vagy *koponyával* meríts.

Haustorium, trulla (Du C. al. s.); *merítő kanál.* Kronst. III. 420.

Haustorius, a, um (haurio) = ad hauriendum aptus; *merítő. Wernherus* De adm. Hung. aquis p. 851. Ex eo tanta manat aquæ copia, ut quondam molam frumentariam versarit, nunc machinam *haustoriam* similem tympano impellat, qua aqua e Danubio, per subterraneum cuniculum, in eam, quam dixi, turrim admissa hauritur et in arcem transfunditur.

Haustus votivus, hospitii cyathus; *duska.* Ger. Willkommbecher. Pár. Páp.

Havere, is, res familiaris; *vagyon.* Ljub. Mon. Sl. I. 76. IV. 11. an. 1359: sub pena *haveris* et personarum. Dip. reip. Rag. 67. Luc. Regn. Dalm. 175.

Haydo, onis, V. Hajdo 1. Száz. XXX.

2. f. 105. (rustici) Præstare coguntur *haydones*, arma et vestitum.

Haydonicus, 3., V. *Hajdonicus.* Tör. Tár. 1881. p. 439. militiam *Haydonicam.*

Haydu, unis, V. *Hajdones liberi.* Szamosk. I. 48. Alebat peditum liberorum, nulliusque imperio subditorum, quos *Haydunes* vocant, plurimas cohortes.

Haydyna, Polygonum Fagopyrum (Linn.); *hajdina.* Ger. Buchweizen. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1549. bovem unum, *haydynae* quartas tres.

Hazaoszlatio, onis, discessus in domos, domum; *hazaoszlatás.* Arch. Rák. II. 140: Per regulam pigri et *hazaoszlationis.*

Hazard, lusus aleæ; *koczkajáték, szerencsejáték, vakjáték.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 456. Lusus omnes, in quibus totum sorti committitur, vulgo *Hazard* dicti, pœna 100. aureorum, actore Fisco Magistratuali coërcentur.

Hazuka, V. *Hachoca.* Kronst. I. 38.

Hebanum, ebenum; *ébenfa.* It. ebano. Curios. Misc. 231. Cur *Hebanum* in aqua mergitur? Idem dicendum est de omnibus lignis, quæ æqualem densitatem habent cum *hebano.*

Hebdoma, æ, hebdomas, adis; *hét.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 211. ad initium quadragesimæ Rma D. V. hic Tyrnaviæ in Collegio Patrum exercitiis spiritualibus, vigiliis, jejuniis, per duas *hebdomas* sese tradat.

Hebdomadalis, ad hebdomadam pertinens (Du C. al. s.); *heti.* Kass. Prax. I. 251. fora annualia libera prout et *hebdomadalia.* Cf. Sidon. Ep. 9, 3 med.

Hebdomadarium, acta quavis hebdomada edita; *hetilap.* Vern. Log. 283. Erudita quoque quædam societas . . . scripto periodico, quod *Hebdomadarium* vocant, inseruit hanc de Wolfi methodo crisin.

Hebdomadarius, i, qui per hebdomadas res administrat; *hetes, ki a hét dolgait végzi.* Wagn.

Hebdomadatim, singulis hebdomadibus; *hetenként.* Reg. Mil. p. 60.

Hebdomatim, per hebdomades; *hetenként.* Fjp. Szám. 468., 485. . . cuilibet 50 den. *hebdomatim,* qui custodiunt in valvis civitatis.

Hectica, (ἑκτικός) (Du C.) febris hectica; *aszkórság.* It. etica. Vern. Met. 110. Ut. e. g. Caius, *hectica* laborans moriatur, est necessarium.

Hecticus, i, hectica febri laborans; *aszkóros.* It. ético. M. Bel. Prodr. 139. ex his et aliis thermis *hecticos* subinde domum rediisse.

Hecuba, (a Hecuba, uxore Priami) maga, venefica; *boszorkány, kuruzsló, javasasszony.* Serm. 255., 256. Invidebat aliqua *hecuba* puellæ recens nuptæ sortem; hinc coram illa simultate agit, ipsi fraudulenter condolet, quod non adeo bene nupserit, virum eius obloquitur etc . . . simplex puella Sponsa credit, decipi se permittit, facit: *hecuba* crebrius illam visitat. 289. Si homines infirmantur, superstitiosas *hecubas* citius, quam homines peritos aut Medicos requirunt.

Heerebannus, i, totius populi ad rem publicam defendendam evocatio; *népfölkelés.* Pfahl. Jus. Georg. XIII. Systema militare Germanorum, quocum politicum intime nexum semper erat, varias subiit cum tempore metamorphoses. Primis temporibus Comitatus (Kriegsgefolge) tam reges quam primores regni intertenebant. Sæculi octavi primis 5 decenniis lapsis successit *Heerebannus* seu communis evocatio (Heerbann, allgemeines Landaufgeboth, Landsturm).

Heido, onis, V. Haido. Illésh. 328.

Heimsuchunge, invasio domus (Du C. al. s.); *a háznak megtámadása.* Fej. III. 339. Quicumque ergo temeritatem illam sive invasionem domus, quæ dicitur *heimsuchunge,* casualiter exercuerit . . .

Heiricius, i, erinaceus; *süldisznó.* Batty. Ger. 200. *Heiriciorum* aculeatissimis tegminibus involuta.

Helcium, lorum pectorale; *szügyhám, vonó hám.* Sacr. Cor. Y. 2: Inde sejuges rubei Colocensis Archi-Episcopi auro purpureis *Helciis* interlucente vestiti, voluptati . . . . fuere. Cf. Appul. Met. 8., 222. et 227.

Helcyamentum, (a gr. ἕλκω) iuga freni, lora; *kocsi szerszám.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (c. c.) 2.

Helcysma, scoria, faex argenti; *ezüstnek tonkolya, salakja.* Kecsk. Ötv. 173. Cf. Plin. 33., 6., 35.

Helectus, (Du C.) *electus; megválasztott, választó.* Tör. Tár. 1890. p. 222. *helectus* princeps.

Helemanicus, 3., Alemanicus; *német,* Mon. Comit. Trans. I. 491. maiestas vestra sciat a dolo Germanicho ac *helemanica* fraude . . .

Helemosina, pro: *Eleemosina* (DuC.); *alamizsna.* Kub. C. Arp. I. p. 10. (Andreas II. 1224): ecclesie in *helemosinam* contulerat.

Helenites, e helenis confectum vinum; *örvénygyökeres bor.* Ger. Alantwein. Comen. 71. Tactitia sunt (vina) absinthites, *helenites.*

Heleparta, bipennis; *vívó bárd, harcz bárd, alabard.* Ger. Hellebarde (ex: Helm + barde). Wagn.

Helepolis, *Petarda; petárda, roncsa.* Szamosk. II. 58. Ea machina (Peterda) recens Gallorum inventum est, ad demoliendas portas, urbesque furtim capiendas, imprimis opportunum, recentiores quidam *helepolim* ex Ammiano Marcellino nuncuparunt, quamquam nonnihil a veterum *helepoli* diversum. Cf. Vitr. 10., 22. Ammian. 23., 4.

Helicatus, 3., helices formam habens; *csavaros.* Tomts. 252. In fine tubi altero in armatura similis in medio sui foramen habet *helicatum.*

Heliocaminus, i, gr. ἡλιοκάμινος, soli expositum cubile; *verőfényes verandaszoba.* Száz. XVII. Cf. Plin. 21., 11., 38.; 25., 96.

Heliognosticus, cultor solis; *napimádó.* Nagy Hier.

Heliotropium, per translationem dicitur de homine: temporibus serviens; *köpenyeg forgató.* Magy. Tör. Tár. XVI. 163.

Hellerus, i, a Germ. Heller; *fillér, batka.* Sim. Num. 64. Sexagena in exordio erat ¼ Libræ atque adeo = 60 *helleris* — h. e. obolis.

Helvidiani, Helvidii hæretici sectatores sæc. 4-to virginitatis osores; *Helvidius követői.* Nagy Hier.

Hemathitus, i, hæmatites (Plin.). Arch. Rák. VIII. 319. Ex lapide *Hemathito* vulgo *vérkő,* annulus.

Hemerobaptistæ, inde vocati, quod priusquam opus adgrederentur, manus et quotidie corpus lavarent; *mosakodók.* Nagy Hier.

Hemiobolus, minutissimus forma et pondere numus; *félpoltura.* Numi Hung. 23.

Hemiplecticus, 3., (Du C. hemiplexia) paralysi dimidiam partem corporis afficienti laborans; *fél gutaütött.* Pray Hist. p. 42: *hemiplectico* fulmine ictus.

Hemiplegia, Hemiplexia, æ, (Du C. Hemiplexia) paralysis, qua dimidia pars corporis laborat; *féloldalú gutaütés.* Epist. Proc. P. II. p. 251. Jam anno priore *hemiplexia* tactus erat. Bene Med. V. 268. Kelem. Inst. Jur. Pr. 392.

Hemisphæricus, formam dimidiatæ sphæræ habens; *félgömb* . . . Curios Misc. 50. imo aliquæ illarum fortassis magnitudinem terræ *Hemisphaericae* æquant.

Henotichon, edictum pacis (Du C. *Henoticum* gr. ἑνωτικόν) quod Zeno imperator sanxit; *hitegyeztető parancs.* Not. rel. I. 231.

Henriciani, (Du C. *Henriciana haeresis).* Not. rel. II. 108: *Petrobrusiani* et *Henriciani* ita dicti a Petro Bruis et Henrico eius legato, sæculo 12-o docentibus pædobaptismum, cruces, templa esse abolenda, prout et sacrificia, orationes, bona opera nil conferre. Petrus postremo combustus, Henricus vero in perpetuos carceres coniectus est, damnati sunt in Concilio Lateran. 2-do.

Hentelero, onis, lanius; *hentes, hentellér.* Gall. charcutier. Jogt. Eml. T. III. p. 567: si qui *Henteleronem* . . . mactare et artificio uti voluerit.

Henteso, onis, lanio; *hentes.* Opin. 1810. in re sanitatis. Tit. III. b.: lanionibus sive *hentesonibus.*

Heortolatræ, (ἑορτολάτριος) sacerdotes; *papok.* Bod. Hist. Eccl. III. 335.

Hepatoscopia, vaticinatio ex hepate; *májjóslat.* Nagy Hier.

Heptalychnum, (Du C. Heptamychos) Lucerna septem μυχός seu nares habens; *hétágu csillár.* Nagy Hier.

Heraclitæ, Heracli hæretici socii, qui cœlibem vitam adeo efferebant, ut matrimonium malum esse assererent; *Heraclus társai.* Nagy Hier.

Heraldica, æ, *czímertan.* Pray. Dext. V. D. Steph. p. 132. Vuch. Jur. Feud. 22. *Heraldica* seu scutorum, insigniumque scientia non tantum provinciarum, regnorum et imperiorum, verum etiam principum regnantium et familiarum, cum iure feudali intimo nexu iuncta est tam intuitu personarum quam possessionis et investituræ feudalis.

Heraldicus, i, ad doctrinam, scientiam insignium pertinens; *czímertani.* Száz. XI. 545.

Heraldus, seu **Heroldus,** caduceator, fecialis, præco reipublicæ; *hirnök, hirdető.* V. *Fecialis.* Wagn.

Herba Dei, thea; *téa, thea.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 659. *herba Dei,* seu *thee.*

Herba divina, herba Nicotiana; *dohány, tabák, isteni fű.* Máty. 327.

Herba medicata, herba medica, medicinalis (Plin.); *gyógyfű, gyógynövény.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 495. Profert ager Hungariæ gramen, *herbas medicatas,* herbam nicotianam etc.

Herba officinalis, V. *Herba medicata.* Opin. P. I. §. 3.

Herba panacea, herba Nicotiana; *dohány; mindenre hasznos fű.* Máty. 327.

Herba periarum, (Du C. non optime corrigit scribens legendum esse: *herba pratorum)* Poa aquatica (Linn.); *perje.* Ger. das Rispengras. Thurocz. II. cap. 3: Kusir autem de aqua Danubii lagenam implens et *herbam periarum* ponens in utrem, et de terra nigri sabuli accipiens ad suos reversus est.

Herba sancta, herba Nicotiana, Tabaca; *dohány, szent fű.* Máty. 327.

Herba sanctæ crucis, herba Nicotiana; *dohány, szent kereszt füve.* Máty. 327.

Herba sanacena (pro: saracena), Erica Linn.; *hanga, fekete mámorka.* Ger. Heidekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Herba-The, V. *Herba Theae.* Arch. Rák. VIII. 335. Flascones Hollandici pro conservanda *Herba-The* Nro 2.

Herba Theæ, V. *Herba Dei,* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 263. *Herba Theae,* hæc Europæ innotuit postremis his temporibus deferturque ad nos ex Japonia et Chinis, miræ illius virtutes a medicis deprædicantur.

Herbagium, (Du C.) tributum pro pastu, pascuis solvi solitum; *legelőadó.* Fej. II. 330. ut nemo aliquid ac ipsis fratribus et domibus sacræ militiæ templi Salomonis et hominibus earum pro *herbagio* vel agnatico seu lignis siccis aut pro plateatico . . . aliquid aliquatenus exigere præsumat.

Herbalis, (V. Du C. *Herbaticus)* V. *Distinccio herbalis.* Cod. Dip. Pat. II. p. 270: separare nequivissent, dicte porciones *herbales* divisiones dividerentur.

Herbaliter, per cespites divisus; V. *Distinccio herbalis.* Cod. Dip. Pat. V. 145., 197. Predictas possessiones Chopak et Kwesd ac Poloznuc a parte occidentis mixtim et *herbaliter* situatas memorato Capitulo et Ecclesie . . . dedissent. Gazd. tört. szem. I. 226.

Herbaticum, V. *Herbagium.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 498. nec de negociis in ulla civitate et locis Regni Nostri, nec quiddam solvere *herbatica,* sed sint liberi et immunes a quovis genere tributorum. Ljub. Mon. Sl. I. 218.

Herbergia, (Du C. *Herbergeria)* deversorium, mansio; *szállás.* Ger. Herberge. Fej. IV. 2., 265. ubi sepeliunt nobiles suos est una *herbergia* hominum custodientium sepulturas. 2., 267. ad proximam *herbergiam...* Ibid. extra quam erat *herbergia.*

Herbilegus, 3., qui legit herbam (Du C. messor); *füszedő.* Patr. Const. 206.

Dum puer urticam viridi tetigisset in horto,
Herbilegas morsu læsit acuta manus.

Here, æs, pecunia; *pénz.* V. s. *ponere ad taram.*

Hercules Pomarius, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 148. Pomarius Hercules, ille dicitur, qui præter nomen magnificum nihil habet.

Herculis quæstus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. Herculis quæstus. Accipitur pro magnis impendiis.

Hereditaria, (sc. terra), hereditate capta terra (Du. C. al. s.); *örökség, örökölt föld.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 17. deinde veniet per laterem montis minime in virgulto versus meridiem ad *hereditariam* Johannis, que Dulga nuncupatur.

Hereditatio, actus hereditandi; *örökössé való tevés.* Pel. Pom. L. IX. P. II. Art. 3.: Undecimum signum celice *hereditationis.* Szék. Okl. IV. 170.

Heredus, i, pro: *heres* edis. Kub. C. Arp. I. p. 134. (an. 1284) *heredorum . . .* masculorum.

Heremita, eremita (ἐρεμίτης) (Du C. Heremitarius); *remete.* Száz. XVIII. 440. S. de Kéza Chr. II. 3., 4. Isthv. VI. 80.

Heremitalis, (eremitalis) ad eremitas pertinens; *remete . . .* Cod. Zi. III. p. 380 . . . Adicta (a dicta) ecclesia *heremitali.*

Heremum, (Du C. heremus) locus desertus; *magány.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 19. Ille obtemperans Regis persuasionibus, *heremum* peciit, quod multorum vocabulo Vosagus nuncupatur. Kat. Hist. VIII. 327.

Heres allodialis, *majorsági örökös.*

Heres feudalis, *hűbéri örökös.* Vuch. Jur. Feud. 195. Fructus civiles seu tales, qui in legibus positivis aut constitutione civitatis fundantur, uti decimæ, census etc. qui certo tantum anni tempore percipiuntur, pertinent ad *heredes feudales,* si vasallus ante terminum solutionis moriatur, sin autem terminum solutionis supervixit, cedunt *heredibus allodialibus.*

Heribannum, (Du C.); *fegyverre szólitás.* Ger. Heerbann. Vuch. Jur. Feud. 172. Edictum, quo vasalli ad servitium evocabantur, vocatum fuit *Bannum,* proprie *Heribannum.* Vocabulum Heribanni tam ipsum edictum significat, quam mulctam edicto sancitam in illos, qui ad exercitum non venissent. Unde frequens formula in veteribus chartis: *Heribannum* solvere.

Herma, æ, columna, pila viæ index (Du C. al. s.); *útmutató.* Pár. Páp. Cf. Pallas sub *Herma.*

Herman, lege: *Hetman,* Cosacorum capitaneus (Du C. al. s.); *a kozákok főnöke.* Pár. Páp.

Hermellina, mus ponticus ab Armenia dictus, quod inde eiusmodi murium pelles in Europam advseherentur; nam *Hermeniam* pro *Armenia* dixere scriptores latini recentioris ævi; *hölgymenét.* Marc. Chr. II. 58. *hermellina* albissima. V. Thurócz. in Salomone Rege. cap. 52.

Hermellinus, 3., ad mustellam ermineam pertinens, ex eius pellibus factus. Cod. Dip. And. I. 388., 430. *hermellinis* pellibus subductæ.

Hermellus, i, V. *Hermellina.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 520. bonasi, tragelaphi, ursi, apri, linces, rupicapræ, martes, *hermelli* eminent.

Hermionicus, V. *Hermellinus; hölgymenyét . . .* Numi Hung. 122.

Hermitagium, (Du C. cella eremitæ) domus eremitarum. V. s. *Expositorium*; *remetelak.* Gall. eremitage.

Hermogeniani, alias: Hermogistæ, Hermogenis hæretici sectatores sæc. II. qui materiam æternam esse docebant; *Hermogenes követői.* Nagy Hier.

Hernasium, panni species reticulati. V. s. *Harnacz* (Du C. al. s.) Tör. Tár. 1887. p. 178. casula de bisso aliqualiter rubeo cum cruce rubea a dorso de *hernasio* antiqua. Mon. Com. Trans. V. 196.

Herniathomus, i, ramici scalpello medens; *sérvvágó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 307.

Hernicus, i, pro: *Hetnicus, ethnicus; eretnek.* Monm. Comit. Trans. I. 62. que non saltem a christianis. verum et a paganis et *hernicis* (hereticis) inaudita esse credimus.

Heroaldus, i, caduceator; *hirnök.* Ger. Herold. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 342. *heroaldis* sive caduccatoribus.

Herodes, concubinus; *ágyas.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 400.

Herodiani, secta Judæorum ex illis quatuor, qui Christi tempore vivebant, et Judæ Galilei doctrinam secuti docebant nulli nisi Judæorum Deo tributum esse pendendum; *Herodianusok.* Nagy Hier.

Heroicus, 3., equite dignus (Du C.) al. s.); *katonai, vitézi.* Epist. Proc. P. III. p. 532: ad fidem, dignitatem, verbo meo *heroico* promitto.

Heroldus, V. *Heroaldus.* Törvt. Msz.

Heroldus Regni, præco regni publicus; *országos hirnök.* Diar. Com. 46.

Herula, æ, puella, virgo nobilis; *kisasszony.* Thök. Diar. II. 322. at parendum erat, et cum Illustres Matronæ ac *Herulae* videri cuperent abiturum: deductus est a Cardinali in Templum.

Herulæ Anglicanæ v. Anglicæ V. Sorores Angelicæ; *angol kisasszonyok.* Cher. Jus. Eccl. II. 60. 4. *Herulae Angelicanae (Sorores Angelicae)* etiam Guastallinæ a Fundatrice Comitissa Guastalla dictæ. Hae institutum Barnabitarum imitantur et olim moribus fœminarum sibi adhærentium emendandis nunc vero puellis erudiendis et educandis destinatæ ac anno 1534. a Paulo III. P. adprobatæ Pestini institutioni, eruditioni atque educationi præsunt. Pray. Dext. D. Steph. p. 96.

Herulus, iuvenis nobilis, parvus herus; *ifiúr, fiatal úr.* Thök. Diar. II. 323. *Herulus* certe dolori et amori dignus. Beszter. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 52.

Hesycasta (a gr. ἡσυχατής) eremita, anachoreta; *remete.* Nagy Hier.

Hesycasterium, cella, recessus (Du C. Hesychasterium); *remetelak.* Nagy Hier.

Heterogeneitas, status eius rei, quæ est alius generis, aliena natura; *másneműség, különneműség, különbözőség.* Rák. Ön. p. 199. I. 7—13. (12.): Nutrit animum nostrum Spiritus tuus, corpus tuum jam glorificatum confortat carnem nostram et hæc omnia fiunt per communicationem *homogeneitatis* spiritus et corporis tui *homogeneitati* animæ et corporis nostri, hanc porro recipimus in mensura capacitatis nostræ, id est vacui nostri a *heterogeneitatibus* et impuritatibus, ex quibus consistit peccatum . . . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 182.

Heterogeneus, 3., non eiusdem generis, alius generis; *különnemű, másnemű.* Instit. Arithm. 82. Fractiones dicuntur homogeneæ, si eumdem, *heterogeneae,* si diversos habeant Denominatores. Rák. Ön. 200. I. 29—31. Vern. Psych. 133.

Heterogenitas, atis, impuritas, res alienæ; *tisztátalanság, idegen rész.* Rák. Ön. 198. et in regnum Sathanæ præcipitabuntur *heterogenitates,* resurgent *homogeneitates.*

Heteronomia, alienæ leges (ἑτερονομία) oppos. Autonomia; *idegen törvényszabás.* Törvt. Msz.

Hethmanus, dux Cozacorum. V. *Hat-*

mannus et *Herman*. Tör. Tár. 1887. p. 745.

Hexapeda, æ; *hat lábu mérték*. Rau. Elem. p. 123: *hexapeda,* seu linea in longum porrecta, atque sex pedes civiles continens.

Hexarchatus, us, archiepiscopi officium, regio in hodierna Romagna, cuius curam gerebat; Exarchatus; Cf. *Exarcha; érsekség*. Bonfin. I. VIII. 129. Pontifici ultra Ravennæ potissimum *hexarchatum* Ariminum, Concham, Pisaurum Fanum, etc. dono dat.

Heydo, onis, V. *Haido*. Tör. Tár. 1888. p. 543., 540.

Hewm, pro: ævum; *örök való idő*. Bék. Pászt. III. 268. an. 1387. heredibus perpetuo et *hewm* dari . . . postularunt.

Hiatus, defectus (Du C. al. s.); *hiány*. Knauz M. E. Str. I. XII. *hiatibus* scatens opus.

Hiatus argenteus, sacculus, marsupium; *zacskó*. Oláh. Cod. Ep. 266. Cives eius loci præsentarunt reginæ dono *hiatum argenteum* mediocrem quingentis Carolis impletum.

Hibernatio, actus hibernandi, hibernia; *telelés*. Rák. Ön. p. 338. l. 33—34. (34.): velle præterea occasione exercitus sui, in Poloniam *hibernationis* gratia reducendi, sibi subjugare Poloniam . . .

Hidegstitium, (vox hibrida ex hung. *hideg*, frigus et stitium) armistitium, induciæ propter frigus factæ. Arch. Rák. II. 383: Majd armistitium vagy *hidegstitium* követi.

Hidraula, æ, hydrotechnicus; *vizépítő mester*. Art. D. 1840. p. 48.

Hidschera, æ, *Hegira* vel *Hedzsra* annus, a quo Turcæ computant. Kol. Am. I. 16.

Hierarchia iurisdictionis, ecclesiasticæ potestatis gradus; *egyházhatósági fokozat*. Kon. Egyh. 103.

Hierarchia ordinis, ecclesiastici ordinis gradus; *egyházrendi fokozat*. Kon. Egyh. 103.

Hierarchia regiminis, idem q. *Hierarchia* iurisdictionis. Törvt. Msz.

Hieracitæ v. **Hieraceni,** (Du C.) Hæretici sectatores Hieracis, qui Aegyptius gente, Manichæus opinione novam sectam procudit. Negabat ressurrectionem carnis, conjugatis et infantibus regnum Dei intercludebat; *Hierax követői*. Curios. Misc. III. 287. Dum Ethnici armis Ecclesiam infestant, *Hieracitae* Hæretici vulgo abstinentes dicti, multos sub ficta specie pietatis a vera fide disiungunt.

Hierocerus, (Du C.) gr. ἱεροκήρυξ, sacer præco, qui favere linguis iubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quidquam inter rem sacram edicit; *szentegyházi hirnök*. Nagy Hier.

Hierodulus, (Du C.) Aedituus gr. ἱερόδουλος; *egyházi szolga*. Nagy Hier. Cf. Firm. Math. 8., 21.

Hieroglyphicum, i, **Hieroglyphicon,** res notis arcanis obvoluta, figura, nota arcana, signum, symbolum, ænigma; *rejtett irás, rejtvény*. Verancs. V. 370. Florum autem sane omnium prærogativa, ut nos bene sperare iubeant, unus tamen præcipuus nempe lilium *hieroglyphici* huius primas tenet p. 371. Non inepte itaque hoc *hieroglyphicon* liliorum aureorum tuæ nobilitatis insignia refert.

Hieroglyphicus, 3., symbolicus; *képnyelvű*. Schm. de Ins. 26: *hieroglyphicum* signum est Sceptrum. Cf. Macrob. Sat. 1., 21. Ammian. 17., 4.

Hierologia, æ, inauguratio sponsi et sponsæ ad conjugium; *a házasulandók beszentelése*. Pár. Páp.

Hieromista, æ, episcopus; *püspök*. Batty. Ger. 4. in Ecclesia mediocres non ita benedictione potentes, ut divini Perfectores, et illi, qui post *Hieromistas* vestigia formant.

Hieromonachus, (Du C.) dicitur, qui non simplex monachus, sed sacerdos est; *misés szerzetes*. Nagy Hier; *áldozár barát*. Fej. Jur. Lib. 367.

Hieronticum, (Du C.) Liber liturgicus; *misekönyv*. Nagy Hier.

Hierophilacium, (Du. C.) gr. ἱεροφυλακεῖον, sacrarium; *szent rejtekhely, sekrestye*. Nagy Hier.

Hierophylax, ἱεροφύλαξ, æditus, sacristianus; *templomőr, sekrestyés*. Nagy Hier. Cf. Scæv. Dig. 33., 1., 20.

Hieroscopium, ἱεροσκοπία; *zsigerjóslás, az áldozati füstből való jóslás*. Schröer. Arch. Gr. et R. 37. *Hieroscopia,* quæ ignis vel fumi in sacrificiis speciem spectabant, ita ut ex fumo recto itinere ad sidera tendente bonum, ex vago autem malum prædiceretur omen.

Hierotheca, 1. monstrantia, arcula eucharistiæ, 2. arca reliquias sanctorum continens; *1. szentségtartó, 2. ereklyetartó*. Nagy Hier.

Hilaria, orum, voluptates, delectationes; *mulatság*. Ker. Inst. Mil. 93. Neque silentio prætereundum est, quod Proceres . . . Episcopi . . . dies et noctes in . . . commessationibus et *hilariis* . . . exegerint. Cf. Marcrob. Sat. 1., 21. Vopisc. Aur. 1. Lamprid. Alex. Sev. 37.

Himbus, limbus; *aranyfonál*. Schläg. 2116. et 1179.

Hincinde et **hinc inde,** ap. Suet. Ner. 27. est adverb. loci pro hinc, hinc, hinc atque hinc, ex hac et illa parte; hoc loco adv. temporis pro: interdum, nonnunquam; *egyszer-máskor*. S. de Kz. Chr. II. 1., 19.: Communitas Hungarorum . . . usque tempora ducis Geichæ *hinc inde* huic mundo spolia et pericula dinoscitur intulisse.

Hindulus, pro: *hinnulus; őzbak*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Hinnibilitas, facultas hinniendi; *nyeríthetőség*. Pázm. Dial. 227.

Hipiatrus, i, *(ἱππίατρος)* medicus equorum; *lóorvos*. Reg. Turm. Præt. 94. Faber hic ferrarius Turmæ Prætorianæ *Hipiatrus* (Rossarzt) est . . .

Hipothecatio, oppignoratio, obligatio; *zálogosítás*. Ljub. Mon. Sl. V. 191. an. 1409.

Hippagines, (naves, quibus equi vehebantur. Fest. 101. ed. Müller.) h. l. rates ad trajiciendum comparatæ; ponto; *révhajó, komp*. Ger. Fähre. Comen. 76: In navigabili flumine . . . cymbis utuntur; imo et ratibus atque *hippaginibus*. Cf. Gell. 10., 25., 5.

Hipparchus, (Du C. præfectus equitum) agasonum magister, præfectus stabuli equorum, (ex ἵππος et ἄρχειν); *főlovászmester*. Cell. Bel. App. p. 823.

Hippobalista, (Du C.) eques sclopeto armatus; *karabélyos*. Bonf. III. 5., 445. Corvinum in utroque cornu duo quadrata cataphractorum equitum agmina, quos *hippobalistae* sequebantur, collocasse memorant.

Hipposclopista, æ, V. *Hippobalista*. Verancs. VII. 267. Nec mora ab *hipposclopistis* innumera glandium seges honoris causa displosa, nihil ab iis prætermissum, quod ad plenam cumulatamque lætitiam pertineret.

Hirciliter, hircorum more; *bak módjára*. Batty. Ger. 264. *hirciliter* viventes.

Hircisare, hircum imitari, mores hirci sequi, in Venerem pronum esse; *bakzani, fajtalankodni*. Szirm. Hung. in Par. 98. Anus *hircisans*. A vén Ketske is meg nyallya a sót.

Hircocervus, *bakszarvas*. Kaprin. Eloq. II. 276. ne perinde verum fieri posse dicatis: hircus est cervus, vulpes est anser, ac idcirco multos dari posse vulpanseres, multos *hircocervos* ultro concedatis etc.

Hirco-gallus, *bak-kakas*. Bárcz.

Hirifalcus, i, falco venatorius; *nemes sólyom*. Edel-Falke. Oláh. Cod. Ep. 504. Nunc venientibus isthuc Maximiliani comitis familiaribus emptum *hirifalcos* non falcones, officii mei esse censui hæc paucula tibi exarare.

Hirmologium, Antiphonarium; *énekkönyv*. Ger. Chorbuch. Nagy Hier.

Hirmus, i, Antiphona; *karvers*. Nagy Hier.

Hirotizare, consecrare in archimandritam seu hegumenon; *fölszentelni*. Kon. Egyh. 375.

Hismahelita, pro: Ismaëlita, (Du C.) saracenus. Kat. Hist. Duc. 476. venerunt quidam nobilissimi domini cum magna multitudine *Hismahelitarum*. Anonym. 38.

Hispanicos equites ponere, iungere hastas decussatas vel: portis Ericium obiicere; *gerendával valamit elreteszelni*. Wagn.

Hispanus, i, (Du C.) capitaneus; *ispán, főnök*. Thurócz. in Chron. Hung. P. I. c. 15: Et horum quidem capitaneos ipsorum lingua *Hispanos* vocatos exstitisse et exinde et Hispaniam nomen accepisse tradunt.

Histobœus, Histobœ, temosula; *tésla rúd*. Ger. Jochstange. Pár. Páp.

Historema, tis, gr. ἱστόρημα, narratio; *elbeszélés*. Kol. Am. I. 11.: De Imp. Leone Sapiente, cui hoc *historema* debemus.

Historialis, historicus; *történeti*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. II. c. 3.: (Quod virgo gloriosissima fuerit in omnibus et singulis membris decorissima, clarescit) secundo ex *historiali* descriptione. Beng. Ann. Er. Cœn. Præf. Cf. Sidon. Ep. 6., 12.

Historialiter, (Du C.) ut historia perhibet; *a történet szerint*. Batty. Ger. 222. Hoc autem *historialiter* Gedeon.

Historicum, i, factum; *tény*. Tör. Tár. 1888. p. 510.

Historiola, dim. Historiæ; *kis elbeszélés, mende-monda*. Luc. Notæ. 446. ut amico satisfaceret non, ut *historiolae* fidem præstaret. Kov. Comm. p. 80. Vern. Met. II. 354.

Historiologicus, i, V. *Historiographus*. Galeoti. Præf. Epigr.

Hectora quis nosset fortem ? quis nosset Achillem ?
Vixissent si non *historiologici*.

Historiophilus, studiosus rerum gestarum; *történettudós, történelem kedvelő*. Hor. Mem. 202. Burian. Blandr. Præf. III. Fej. III. Præf. Ad *Historiophilorum* . . . aviditatem exsatiandam in manus mihi venerunt Honorii litteræ.

Historizare, narrare; *elbeszélni, előadni.* Rozsny. D. 202. Abaza pasa is országink rontására hadakozván az elmult őszszel még pedig minden igaz ok nélkül, azt mi szükség kegyelmed előtt *historizálnunk,* elég az, hogy stb.

Historsum, hinc, (ad. anal. retrorsum); *innen.* Verancs, II. 246. quod cum erit ab eis confectum, omnem illorum stipem, mea cum stipe, quanta maxima fieri poterit, per meos homines magnis itineribus *historsum* transmittam.

Histrio, fistulator; *sipos.* Száz. XVI. 33.

Histrionatus, us, artes, nugæ histrionum; *histrióság, szinészkedés.* Pel. Serm. Homo tenetur manuali labore victum quærere: qui per *histrionatum* ac iocos dissolutos et trufas etc. volunt ociose vivere . . . peccant. (Aest. 20. f.)

Hoba, æ, **huba,** æ, modus agri cum habitatione coloni (Du C.) (a Germ. Hufe.); *jobbágytelek.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. totum in termino origentali ad præfatum monasterium tradimus, exceptis *hobis* tribus. p. 3. ad Gruncita, quicquid superfuit *hobis* quinque, quas fideli nostro dedimus Detrico; hoc sunt *hobas* L. ad Liubinam ad Holunburch tertiam partem civitatis cum vineis XXX. et *hobis* XV. sine curtuli terra.

Hocia, æ, sacrorum præfectus apud Turcas; *hodzsa, főpap.* Dec. Bar. 181. His commotus Bassa succensere is, quod sacerdos seu sacrorum præfectus *(Hociam* ipsi appellant) usurpata pro dignitate religionis loquendi libertate, respondit Bassæ.

Hodæoporicum, itinerarium; *útleirás.* Cod. Evang. V. III. p. 377: Quantis hic natura mirabilibus superbiat . . . in *Hodaeoporico* videre licet. Cf.Hieron. Ep.108., 8.

Hodegitria, (Du C.) Vox græca, viæ dux appellata est imago B. M. Virginis, quam Divum Lucam depinxisse dicunt, eo, quod, cum expulsis Latinis Michael Palæologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit; *kalauznő.* Nagy Hier.

Hodiedum, adverb. conflatum, hodie + dum = hodie quoque, etiamnum hodie (Du C.); *ma is.* Bod. Un. Hist. Trans. 473. Stephanus A. sedulam *hodiedum* navat operam.

Hodium, (Du C.) odium. Magy. Tör. Tár. XI. 13. iniurias, rancores, *hodia,* offensas. Cod. de Sztára II. 25: Favore, amore et *hodio* partium postergatis . . . inquirant.

Hodnogio, Hodunogio, V. Castri Capitaneus; *hadnagy.* Tör. Tár. 1890. Kandra Reg. 246. Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri (provincialibus) præerant, hi fuerant: Comes Castri . . . Comes Curialis . . . *Castri Capitaneus,* Hungaris Hadnagy (antiquitus Hodnog, Hodunog, latina terminatione *Hodnogio, Hodunogio* hic non Centurio erat, sed Centurionibus præfectus).

Hodosophia, æ, institutio, disciplina; *oktatás.* Teut. Schul. I. 157; a quisquiliis, spinis ac Scholosticæ Theologiæ barbarie repurgata *Hodosophia.*

Hoffnicza, V. *Hofnycza.* Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. pro pixidibus *hoffnicza* vocatis.

Hofisare, vox a Germ. *Hof* = aula, per suffixum Græcæ originis ι ζειν lat. *isare* sermoni Italico (izzare) et Gall. (iser) Germ. (isiren) familiarissimum, nostris quoque acceptissimum, more med. lat. formata, significat idem ac salutare, assentiri, more aulæ familiarium honorem, urbanitatem, ministeria præstare; *udvarolni, kurizálni, tisztelegni.* Fjp. Szám. p. 226. an. 1426: lautenistis, qui *hofisarunt* ante dominam.

Hofnycza, æ, idem, ut videtur, quod aliis locis bombardæ, tormentaria. Forte a Germanico *Haubműtzen* vulgo *Haubnitzen,* tormentum curtissimæ formæ magno cum ore; *taraczk.* V. Brandl Glossarium boh. — morav. Brünn 1876. p. 71. Cod. Telek. XI. 28. Fidelitatem vestram requirimus, quatenus certas *hofnyczas* transmittere debeatis. XII. 165. Item unam Bombardam vulgo *Hoffnyiza* et unum taraczk . . . ducatis.

Hola, æ, alpes; *magas hegység.* Con. Max. A. 111: Walachus duo ovilia habet . . . ad radices Alpium, quas *Holas* nominant.

Hold, census ab aratro, ad quem arandum dimidia dies insumitur; *földadó.* Cf. Ger. *Morgen.* Magy. Tör. Tár. IX. 146. dicti jobagiones et rustici unum *Hold* in quarta ebdomada a die *datarum* presencium computando, alium vero censum similiter *Hold* dictum in septima ebdomada a dicta quarta ebdomada . . . sine mora et recusa solvere debeant.

Holm, collis; *halom.* Urk Sieb. II. 331. an. 1369. in colle curreret (sc. meta) ad aliud *holm.*

Holma, collis; *halma.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. inde versus occidentem, ad *Brzegd holma.*

Holocaustoma, tis, (Du C.) holocaustum; *áldozat.* Batty. Ger. 224. ædificavit aram . . . cujus *holocaustomate* quotidie adoratur. Cf. Tertull. adv. Jud. 5. adv. Marc. 5., 5. fin.

Holochrysus, 3., (Du C.) totus aureus; *egészen aranyból való.* Nagy Hier.

Holographum, manu sua scriptum. Georch. Ért. 185. ha egész rendelkezését tulajdon kezével maga irta és aláirta *(holographum)* a rendelkező.

Holographus, 3., (Du C. Holografus) ὁλόγραφος, sua manu scriptus; *sajátkezű.* Cher. Jus. Eccl. II. 245. Si Testamentum privilegiatum sit *holographum* seu ab ipso Testatore scriptum propria manu et subscriptum, nullus testis requiritur. Cf. Hieron. adv. Ruf. 3., 5. Sidon. Ep. 9., 11. Isid. Orig. 5., 24.

Holosericeus, 3., (Du C.) totus ex serico; *egészen, tiszta, selyemből való.* Thök. Diar. II. 332. Czaffragh cœruleum *holosericeum,* auro textum fl. 36. Cf. *Holosericus.* Lampr. Heliog. 20. Vopisc. Aurel. 45.

Homagialis, cliens, subiectus; *alattvalói.* Fej. X. 4., 147. Terram Nonæ Marchiæ cum omnibus Civitatibus, castris, munitionibus, oppidis, villis, prædiis . . . nec non feudis, feudalibus Vasallis, *homagialibus.*

Homagialis florenus, domino feudali præstandus fl.; *vérdíj.* Tör. Tár. 1887. p. 346. sicque quinquaginta iuvenci *florenos* 200 *homagiales* conficiebant.

Homagialis obligatio, sub pœna capitis et amissionis bonorum jurejurando suscepta obligatio; *hódoló kötelesség.* Pár. Páp.

Homagialitas, promissio fidei; *hódoló, hűségfogadás, hódolat.* Fej. X. I. 4., 90. Eadem Elisabeth Joanni Duci Masoviæ, *homagialitatis* titulo . . . 3400 florenos annuos addicit.

1. **Homagium,** *1. vérdíj, fejváltság, pénzbirság, 2. hódoltság.* Verbőczi 493. Sed quia de *Homagio* ac Marcis Homagialibus mentio sæpenumero præhabita est, ideo sciendum breviter, quod Homagium dupliciter accipitur. 1. Uno modo secundum leges quasi *hominis ligium* seu ligamen. Et est fidelitas præstita superiori per inferiorem B. Vel est fidelitas, quæ debetur soli Principi, nullius alterius fidelitate salva. 2. Alio modo sumitur Homagium secundum communem usum et tunc est: mulcta vel æstimatio homicidarum, quæ talis est, ut homicidæ redimant se ab his, quibus competit, iuxta æstimationem capitum suorum, ultra alias pœnas pro actibus potentiariis penes homicidium forsitan patratis, debitas et infligi solitas. 3. Nonnulli tamen dicunt: *Homagium* pretium esse hominis perempti: Licet absurdum sit ita dicere. Nam mortuus nullo pretio redimi et a mortuis suscitari potest. Sed homicida ne talionem subeat, ut caput suum et non illius quem peremit, redimat, necesse est. 4. Et hoc: si manus iudiciarias vel adversæ partis evaserit. Nam si in persona sua detineri poterit homicidiumque deliberate A) patratum fuerit, non Homagium suum deponere, sed pœnam capitalem subire debet. Molnár Patv. 24. Samb. Tyrn. Czir. Hist. Jur. 94.

2. **Homagium,** æstimatio, pretium; *fejváltság.* Ger. Werth. Stat. Jur. L. III. p. 86: Quod si homo occisus fuerit, dominus *homagium* sive æstimationem hominis mortui solvere tenebitur.

3. **Homagium,** fides, fidelitas; *meghódolás, hódoltság.* Fej. VII. Ad lect. 21: Matthæo quoque de Trenchin ad Caroli Regis *homagia* tracto.

4. **Homagium,** (Du C.) *obsequium: hódolat.* Gall. hommage. Rák. Ön. p. 476. l. 18—20. (20.): Sed tu plasmasti me Deus, tu finxisti et cor hoc carneum et sensus meos; justum esset, ut et illi præstarent gloriam tibi, et adorationis et amoris *homagium* exhiberent.

5. **Homagium,** talio V. *birsagium; hasonlóval való viszonzás v. meglakolás, megtorlás, fogat fogért, szemet szemért birság.* Verancs. VI. 164: Quæ damnatio ad vos quoque demanavit, quum parricidæ vestri ducentis aureis nummis a digna morte absolvebantur ad LXV. *talionem* hanc sive hostimentum, quod vos *homagium* vocatis, Corvinus deduxit.

6. **Homagium,** ius iurandum episcoporum, quod ecclesiæ præstabant; *egyháziak esküje, egyház iránt való eskü.* Batty. Leg. I. 577: Homagium nolim hoc loco sumi pro *homagio* illo seu hominio, de quo tamdiu in Ecclesia Dei fuit disputatum; certum quippe est hominium seu *homagium* a fidei sacramento fuisse diversum minus enim fidei sacramento, quam hominio adservabantur episcopi.

7. **Homagium,** æstimatio capitis; *főváltság, ember díja.* Georch. H. T. I. 49. Moln. Patv. 24. *Homagium* quasi hominis ligamen vel quod homo, civiliter consideratus in pretio legali valet. Est autem duplex: integrum et vivum; et hoc vivum homagium medietatem duntaxat facit integri.

8. **Homagium,** sacramentum fidei; *hűségi eskü.* Ger. Eid. Kronst. I. 411.

9. **Homagium,** V. *Hold* = Fronabgabe. Cf. Brandl, Glossarium 64. Szamota

hagy. 1469. *Homagium* vulgo hold dictum lortalicium Zaghwa deducere et importare voluissent.

Homagium integrum, Hom. mortuum. V. s. *Homagium* 7.

Homagium mortuum, mulcta pro occiso pendenda; *holt díja: 66 flor. vérdíj.* Jogt. Eml. T. I. p. 191. Pár. Páp. Törvt. Msz.

Homagium vivum, redemptio capitis; *eleven ember díja.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 150: Rustici, verberatorum Nobilium *viva homagia* persolvant. Decret. Uladis. Regis 1514. (i. e. redemptionem capitis 100 fl. constantem). Pár. Páp. Tör. Tár. 1888. p. 388: perpetuus mendicus in amissione amborum pedum meretur *vivum homagium* fl. 40. Jogt. Eml. T. I. p. 191.

Homelia vel **Omelia,** (a gr. ὁμιλεῖν) homilia, oratio sacra; it. omelia; *szentírást taglaló beszéd.* Száz. XIII. 684.

Homerodromus, i, (gr. ἡμεροδρόμος); *tábori futár.* Reg. Mil. p. 46: *Homerodromo* seu Cursori castrensi.

Homicidalis,Homicidialis,(DuC.) homicidium concernens; *gyilkossági.* Kat. Hist. VIII. 319. Præterea iudicia spiritualia et *homicidialia* . . . P. præpositus . . . in ecclesia C. . . tenebitur per se vel suum hominem iudicare. An. Sc. I. 402. an. 1315. Rep. Cast. p. 12. a.: Perlatum ad te a quodam fuerat... mulierem . . . *homicidialem diligentiam* adhibere.

Homicidarius, i, homicida; *gyilkos.* Ljub. Mon. Sl. IX. 101. an. 1410. Cf. Auctor. Paneg. ad Const. 4.

Homicidium causale, cædes fortuita; *véletlen gyilkosság.* Törvt. Msz.

Homicidium culposum, cædes supplicio digna; *vétkes gyilkosság.* Törvt. Msz.

Homicidium deliberatum, *destinatum;* cædes studio quæsita; *szántszándékos gyilkosság.* Törvt. Msz.

Homicidium qualificatum, cædes gravior; *súlyosb gyilkosság.* Törvt. Msz.

Homilarium, liber homilias continens; *homiliákat tartalmazó könyv.* Pár. Páp.

Homileta, æ, (Du C.) concionator; *egyházi szónok.* Hor. Mem. 135.

Homiletica, disciplina, doctrina contionum; *egyházi szónoklattan, prédikáló mesterség.* Nagy Hier. Törvt. Msz.

Homileticus, 3., (Du C.) ad contiones pertinens; *egyházi beszédet illető.* Hor. Mem. 135.

Homilia, æ, sermo (DuC.); *homilia, gyűlésben való beszéd.* Kaprin. Eloq. I. 2. Plerumque *Homilias* vel (ut postea dixerunt) Postillas Sancti Ecclesiæ Patres usurparunt. Quod Latinis Sermo est ad Populum, id esse Græcis Homiliam. ὅμιλος enim cœtum, turbam, plebem, vulgum significat, ὁμιλῶ autem idem est ac in cœtu versor, colloquor, sermonem ad populum habeo. Unde ὁμιλία congressus, conversatio, ad populum sermo.

Homines sub sonitu unius campanæ, unius loci incolæ apud Siculos; *egy községhez tartozó lakosok.* Hajnik Perjog. 318.

Hominium, Homagium, fidelitatis sacramentum; *hűbéri eskü.* Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi Vasallagium, Lehnseid, Lehnspflicht seu iuratam fidelitatis reverentiæque promissionem, quod iusiurandum et *hominii, homagii* nomine venit . . .

Hominium, Homagium præstare, in clientelam se conferre; *jobbágyságba lépni.* Wagn.

Homiusia, æ, natura eadem; *hasontermészet.* Nagy Hier.

Homiusios, (Du C. Homousion) eiusdem naturæ; *ugyanazon természetű.* Nagy Hier.

Homo, V. *Antrustio.*

Homo bonus, homo fide dignus; *hiteles ember, bizodalmi férfiú.* Han. Mon. Jur. II. 28. an. 1312: consuetudines debeant probari per *bonos . . . homines.* Kandra Reg. 133.

Homo regius, a rege missus, fide dignus homo, procurator Regis; *király embere, eskető, vallató királyi biztos; király képe.* Pris. p. 92: Ita . . . constat eos (sc. pristaldos) non raro provinciam *hominis regii* administrasse, a munere Advocatiæ . . . haud alienum. Georch. H. T. II. 451. Száz. XV. 620. — Szirm. Glos. 97.

Homocidium, homicidium; *emberölés.* Ljub. Mon. Sl. XI. 88. an. 1323.

Homogeneitas, (Du C.) ὁμογενής, status eius rei, quæ est similis v. eiusdem generis V. *Heterogeneitas; hasonló, ugyanazonneműség, ugyanazonosság.*

Homogeneus, 3., similis vel eiusdem generis; *hasonnemű, egynemű.* Inst. Arithm. 82. Quænam ergo Fractiones sunt *homogeneae,* quænam heterogeneæ? Fractiones dicuntur *homogeneae,* si eumdem heterogeneæ, si diversos habeant Denominatores; cum enim Denominator indicet speciem earum partium, quas Fractio ex integro denotat, evidens est eas Fractiones denotare partes eiusdem speciei ac proinde esse *homogeneas,* quæ eundem habent Denominatorem.

Homoiusius, 3., similis naturæ; *hasonló természetű.* Fej. I. 64. et dum de Homousio et *Homoiusio* taceri decernitur.

Homologare, (Du C. profiteri) consentire, probare; *törvényesen megerősítni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 544. Que partes omnes unanimiter *homologaverunt* omnia supra dicta dicentes sibi esse justissime judicatum.

Homonotus, hominibus notus; *emberek előtt ismeretes.* Series Ban. p. 162: Irritatus generoso responso Germanus *homonota* ambitione, et crudelitate (Rattkaii utor verbis) infamis, de tollendo e medio Zrini cogitare cœpit.

Homousiones, v. *homousiani* v. *homousianistae,* (Du C.) appellati ab Arrianis Catholici; *egy mivoltvitatók.* Nagy Hier.

Homousius, 3., (ὁμοούσιος) eiusdem naturæ; *ugyanazon lényegű.* Kaprin. Eloq. I. 515. revocate etiam Sanctissimum *Homousii* nomen, revocate Sacrosanctum Trinitatis mysterium. Cf. Hieron. Ep. 77., 2.

Homuncionistæ, *Photiniani; Jézus emberzők.* Szerdah. Celebr. I. p. 6. Fuit . . . Photiniis ille, . . . qui cum in Syrmianam, quæ valde celebrabatur, Ecclesiam omnium favore adscitus esset, eamque aliquanto tempore, ut bonus et Catholicus Pastor administrasset, novam hæresim disseminare cœpit, negans Divinam in Filio cum Patre substantiam, et omni consummatam perfectione identitatis similitudinem, parens propudiosæ et blasphemæ illius sectæ effectus, quam Photiniani deinde iidemque *Homuncionistae* referente Augustino appellati, contaminarunt.

1. **Honor,** (Du C.) officium, magistratus; *tisztség.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 81: *Honorem* Comitatus (Publicum in Comitatu officium) Nobilis accipiat.

2. **Honor,** quem ecclesia patrono præstabat; *azon megtiszteltetés, melyben az egyház a kegyurat mint különös jótevőjét részesíti.* Kon. Egyh. 193.

Honor aquæ benedictæ, quum patronus præ omnibus fidelibus aqua benedicta conspergeretur; *szentelt vizzel való áldás elsőbbsége* (kegyúr megtiszteltetése). Kon. Egyh. 193.

Honor familiaratus Aulæ Cæsareo Regiæ, dignitas pincernarii regis; *királyi asztalnoki méltóság.* Pr. Pr. 143. an. 1777. Beszth. Levt.

Honor processionis, quum patronus festo agmine exciperetur; *diszmenettel való fogadtatása a kegyurnak.* Kon. Egyh. 193.

Honor thuris, quum thuris honores præcipue patrono darentur; *külön tömjénezés* (kegyúr megtiszteltetése). Kon. Egyh. 193.

Honorabilitas, (Du C.) titulus in epistolis; *tisztelendőséged.* An. Sc. II. 200. an. 1527: petimus vestram *honorabilitatem.* Fabr. Urk. 142. an. 1503.

Honorabiliter, honorifice, cum dignitate; *tisztességesen.* Száz. VI. 45. Vita St. Steph. 37: Dux obviam tyroni Christi cum fidelibus . . . procedit et *honorabiliter* suscepit. Cf. Ammian. 29., 2. Capitol. Macr. 5.

Honorancia, æ, (Du C. honor) munus honorificum; *méltóság.* It. *onoranza.* Ljub. Mon. Sl. IX. 110. an. 1410. *honorancia* annualis.

Honorans (in Camb.), qui solvendam syngrapham solvendam recipit; *névbecsülő.* Art. D. 1840. p. 68.

Honoranter, V. *Honorabiliter.* Cod. Dipl. And. I. 145., 158.

1. **Honorantia,** æ, honor, reverentia; *tisztelet.* Vuch. Jur. Feud. 42. In literis investituræ sæpe numero occurrit collatio integrorum prædiorum et territoriorum cum formula: cum omni honore, cum omni *honorantia.*

2. **Honorantia,** æ, (Du C.) honor, pompa; *honorantiae conviviorum:* lauta convivia; *diszes ebéd, lakoma.* Ljub Mon. Sl. I. 222: *honorantie* conviviorum in castris sunt prestande.

Honoraria, orum, munuscula; *borra való.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 93. *Honoraria* kosten viel, wir aber sind arm. Cod. Dip. Brüss. III. 222. Cf. Plin. Ep. 10., 114. Tertull. Idol. 10. Ulp. Dig. 11., 6., 1., 26., 7., 8.

Honoratio Literarum Cambialium, solvere, pensare lit. Camb.; *díjazás.* Germ. das Honoriren. Cod. Camb. Merc. 33. *Honoratio Literarum Cambialium* est earundem seu per ipsum Trassatum seu per Præsentantem seu denique per tertium aliquem extraneum ad honorem Trassanti vel Indossanti aut etiam illi, ad cuius rationem Trassata edita est, testandum vel in toto, vel in parte præstita Acceptatio vel iam acceptatarum in termino facta solutio.

Honoratior, homo loco, dignitate conspicuus e numero non nobilium; *tisztes rendű, jelesebb állású személy.* Jókai Kárp. Z. 527. néhány okosabb *honoratior,* a ki

nem tartotta rangjához illőnek az utczákon végig verekedni. Georch. Ért. 128. Georch. H. T. IV. 137.

Honoratus, i, (in Camb.), in cuius nomine syngrapham solvendam suscipit; *megbecsült.* Ger. Honorat. Art. D. 1840. p. 68.

Honores, prærogativæ, privilegia; *kiváltságok.* D. Ráczk. p. 20: dum . . . ad vestras possessiones Tenuta, *honores* et officiolatus . . . pervenirent.

Honorificabiliter, venerabiliter; *tiszteletteljesen, tisztelettel.* Vita S. Steph. 71. veruntamen virum spirituali legatione sibi transmittendum *honorificabiliter* suscipito, venerabiliter habeto. Kat. Hist. Du C. 566.

Honorificare, (Du C.) honorare, honoribus et dignitatibus cumulare; *tisztelni.* Wagn.

Honorificatio, (Du C.) honorum et dignitatum cumulatio; *megtiszteltetés.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6. *honorificatio* . . . electorum.

Honorificenter, (adv. contra regulam formatum a honorificus) honorifice; *tisztelettel, megtisztelő módon, kitüntetőleg.* Rák. Ön. p. 183. l. 7—9. (8.): . . . ad secretius colloquium in suburbano arcis horto a prædicto principe *honorificenter* exceptus fui.

Honorificentia, æ, (Du C.) honor, dignitas, pompa; *tisztelet.* Ljub. Mon. Sl. I. 21. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261: Habebit Archiepiscopus omnes introitus et omnes *honorificentias.*

Honus, eris pro: *onus*, (Du C. 2.) vectura V. *Cumulus*; *fuvar* (Bytel = vitel).

Hophnicza, æ, V. *Hofnycza.* Szék. Okl. III. 117. ingenia nobis transmittere deberetis videlicet *Hophniczas* duas.

Hophyncka, æ, V. *Hofnycza.* Száz. VI. 289. In domo doleatorum pixides vulgo tharaczk et *hophyncka* volem 2.

Hoplotheca, libri continentes sctorum Patrum acute dicta, quibus tanquam armis ad refutandum utebantur; *fegyvertár.* Nagy Hier.

Hopnarius, villicus; *majoros, geréb.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 125.

Hopnerius, i, villicus; *gazda.* Ger. Hufner. Quell. Sieb. I. 466. an. 1507. *hopnerio* . . . pro subsidiis expensorum.

1. **Hora**, æ, horologium; *óra.* Száz. XVII. 771. Kronst. II. 76., 80., 181.

2. **Hora**, æ, tempus; Textum v. s. *Formulatim; idő.*

Hora, Omnium horarum homo; *komoly és tréfás dolgokra alkalmas ember.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 105. *Omnium horarum homo.* Dicitur qui seriis pariter ac iocis est accomodatus.

Horæ, (Du C.) liber precum; *imádságos könyv.* S. de Kz. Chr. II. 4., 5. Quumves enim Kalman est vocatus, cum libros habebat, in quibus, ut Episcopus, legebat suas *horas.* (Car. Szabó non recte vertit: *olvasa vala a maga óráin*, rectius: *olvasta imádságait.)*

Horæ Canonicæ, (Du C.) officia diurna, quæ in Ecclesiis fideles psallendo exequuntur, sic dicta, quia certis horis recitari debent. Hae autem septem numero sunt scilicet: Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium; *papi zsolozsma.* Cher. Jus. Eccl. II. 42—43. In quem scopum præsertim *Horae Canonicae,* quæ psalmis, lectionibus e sacra Scriptura, et S. Patribus extractis diversisque precibus sacris constant, plurimum conducunt.

Horæ integræ, horæ occupatione vacuæ, liberæ, quibus quis ad libitum utitur; *szabad órák.* Rák. Ön. p. 32. l. 28—29. (28.): . . . *horas integras* ad fenestras platearum consumpsi . . .

Horæ regiæ, tempus muneris officium exequendi; *tiszti órák.* Törvt. Msz.

Horalogium pulvereum, horologium arenarium; clepsammidium; *föveny-, porondóra.* Tör. Tár. 1890. p. 367.

Horaria machina, machina, quæ horologii ope movetur; *óramű.* Pray Hist. p. 50: *Horaria machina* miri rarique operis.

Horarium, liber horas canonicas continens (Du C. horarius); *énekes könyv.* Száz. XXVII. 344.

Horarius, 3., unius horæ (Du C. al. s.); *egy órai.* Prop. Reip. p. 10: Quemadmodum non eodem abducit momento tempestas horizontem, ita non est *horarius* maximarum rerum interitus.

Horatim, (Du C.) per singulas horas, in horas; *óránként.* Tör. Tár. 1887. p. 556.

1. **Horda**, æ, *satrapia* (Du C. al. s.); *kormányzóság, tartomány.* Curios. Misc. III. Synopsis Chronologica X. De Progressu Turcarum sub quo dein tota Christianitas inter Tartaros defecit et ipsorum imperium redactum est ad paucas reliquias et divisum in *Hordas* seu parvas satrapias.

2. **Horda**, æ, agmen; *horda, csorda, sereg.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 562. Reliqui extra peninsulam in *Hordas* id est agmina divisi sub tentoriis degunt.

Horebitæ, Hussitæ q. v.

Horganizare, organo pneumatico canere; *orgonázni.* Georg. Sirm. I. 193. et campanas resonare precepit pulsatoribus et ignem grande flamman(tem) et horganum ad *horganizandum.*

Horiperda, (ad normam *paniperda)* qui perdit horas ludendo chartis lusoriis; *időfecsérlő.* Szentiv. Cur. Misc. II. P. II. 304.

Horisonus, 3., horas sono indicans; *órákat ütő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Ast *horologium rotatile* seu *horisonum* inventum est a Germanis anno 1530.

Horizontaliter, ad libellum, ad libramentum; *vizirányosan.* Germ. horizontal. Curios. Misc. 207. Cur fumus ex caminis prohibeatur erumpere flante vento *Horizontaliter?*

Hornamentaliter, honeste, ut decet, cum dignitate; *tisztességesen.* It. ornatamente. Georg. Sirm. I. 238. Interim ad convivium sororis incepit se preparare *hornamentaliter* sicut decet militi.

Hornare, sternere, struere. V. s. *Cibaria jejunia; teríteni.* Ger. decken.

Hornik, custos sylvarum (a slav. hora: sylva); *erdei csősz.* Tag. Erd. II. 68. 1749.

Hornus, i, ornus; *gyertyánfa.* Tkal. Mon. E. Zagr. II. 125. an. 1217: ad arbores *hornos.*

Horogiarius, artifex horologiorum; *órás.* Fjp. Szám. 574. an. 1443.

Horographicus, 3., lineamentorum descriptionem continens; *alakját leíró.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 100. Sacræ coronæ Hung. Notitia *Horographica,* Politica, Historica.

Horographus, (ὡρογράφος) annalium scriptor; *történetíró évek szerint.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 16.

Horologiarius, i, V. *Horogiarius.* Tab. Conser. Epist. Proc. P. II. p. 166. Kuk. Jur. II. 188.

Horologista, æ, V. *Horogiarius.* Száz. VIII. 611. Fjp. Szám. 78., 182.

Horologium attrahere, horologii pondus revolvere; *az órát felhúzni.* Ger. die Uhr aufziehen. Pr. Pr. 37. an. 1767. Beszt. Levt.

Horologium Horisonum, hor. quod oras indicat; *órákat ütő óra. Horisonus.*

Horologium mensale, *asztali óra.* Thök. Diar. II. 355. Unum *horologium mensale* destructum fl. 5.

Horologium rotatile, hor. rotis instructum; *kerekekkel járó óra.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Sicut Italis Campanarum sic Germanis *Horologiorum Rotatilium* et sonantium debetur inventio.

Horologium solare, (Du C.); *napóra.* Ger. Sonnenuhr. Arch. Rák. VIII. 323.

Horologium umbraticum, alias **sciathericum**, Horologium solare; *napóra.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 251. Plinius Anaximenem Milesium facit primum inventorem *horologii sciatherici* . . . Sed hæc ipsa *umbratica Horologia* mera umbra fuere.

Horoma, (Du C.) visio (a gr. ὁράω); *látomás.* Pár. Páp.

Horopæus, i, *Horogiarius.* Kass. P. P. II. 74.

Horopter, conspicilium; *néző czélpont.* It. orottere. Ger. Visier. F. Balass. Cas. Steph. App. Si visibile in *horoptere* collocatum sit, quod libet eius punctum apparet in concursum radii per centrum oculi retroducti et ipsius *horopteris.*

Horripilatio, onis, 1. (Du C.) cum capilli præ horrore eriguntur, 2. tremulus motus, qui in febris reversione accidere solet; *1. haj borzadása, 2. borzongás,* 1. Bene Med. I. 59., 2. Poor J. Zsebsz.

Horrologium, *horologium.* Tör. Tár. 1888. p. 566., 567.

Hortalitium, (Du C.) parvus hortus; *kis kert.* Szék. Okl. I. 150.

Hortari, passive: moneri, invitari; *intetni.* Batty. Ger. 30. Angeli *hortantur* ad benedicendum. Cf. Varro ap. Prisc. 793. P. Gell. 15., 13., 1. Auct. B. Hisp. 1. fin.

Hortilis, e, hortensis; *kerti.* Martonf. 103. Item universa seminatura *hortilia* quamplurima valentes fl. 25.

Hortulana, æ, fœm. ad hortulanus; *kertészné.* Corp. Gram. 167.

Hortulania, æ, hortus; *kert.* Sup. An. Sc. I. 170. an. 1440: Item non est prædium, neque tabernæ, neque molendinum, neque *hortulaniae.*

Hortunus, *orto* q. v.

Hortus floralis, hortus floribus consitus; *virágkert.* Greg. Aesth. 104. Horti possunt dispesci in Oeconomicos (quo referendi: pomiferi, *florales,* botanici etc.) Voluptuarios (Lustgarten) et mixtos.

Hortus gallofrancicus, hortus gallorum modo cultus; *franczia kert.* Greg. Aesth. 104. Quatenus tamen hortus *gallofrancicus* ob symmetriam ibi dominantem ad Architecturam refertur.

Hortus vinearius, vinea; *szőlős kert.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 69.

Horula, æ, (Du C. 1.) dem. ad hora, temporis punctum; *orácska, percz.* Batty. Leg. III. 607. an. 1496. vix credibile est . . . totius anni peccata una *horula* . . . recensere. Moln. Patv. 15. Rep. Cast. C. Et vix a furti perpetracione quadrantis *horulae* spatium defluxerat. Verancs. VII. 72.

Hos, horis, pro: *os; száj.* Batty. Ger. 15. quasi uno *hore* id agunt.

Hosa, æ, tibiale, caliga; *nadrág, gatya.* Gall. heuse. Ger. Hosem és Hosen. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor linteamina lecti, auriculare, duo paria *hosarum* . . .

1. **Hospes,** (Saxo) advena (Du C.); *vendég polgár, telepes.* Szer. Not. p. 50: in præsentia ipsorum . . . *hospitum* (id est: Saxonum). Kuk. Jura I. 63. an. 1242: quod... cum placuisset in Zagrabia in monte Greech civitatem liberam construere et ibidem *hospites* convocare. Hajnik Perjog. 10.

2. **Hospes,** caupo; *korcsmáros, vendéglős.* Wagn.

Hospes latinus, advena ex Italia; *olasz földről betelepitett vendég.* Hajnik Perjog. 10.

Hospes Teutonicus, Saxo, advena e Germania; *Németországból betelepitett vendég.* Jus. Fland. p. 4. Adreas II. rex 1206. Saxones, idem Andreas an. 1224. *Teutonicos hospites* appellat. Hajnik Perjog. 10.

Hospita, æ, hospitium; *lakás.* Fjp. Szám. 6.: Item pro *hospita* sua 2 fl.

Hospitacio, (Du C.) servitus hospitii præstandi; *beszállásolási kötelezettség.* Szék. Okl. III. 177. Eisdem omni *juvamine* et auxilio et *hospitacione* esse debeatis.

Hospitalaria, æ, (Du C.) deversorium; *vendégfogadó.* Pel. Pom. S. In Nat. Dom. s. II. c. 6. Diversorium est *hospitalaria,* ad quam homines divertunt ab extra ad hospitandum.

Hospitalarii Melitenses, *keresztes vitézek.* Cher. Jus. Eccl. I. 297. Tales erant *Hospitalarii,* qui xenodochium administrabant. Hierosolymis prope sepulcrum Domini, primum quidem tantum pauperes, infirmos et peregrinos hospitio excipiebant, at tardius etiam militabant, inde a Saracenis turbati ad insulam Rhodum se receperunt, hac quoque amissa insulam Melitam obtinuerunt, unde *Melitenses* dicuntur, hi existunt in Italia et Sicilia.

1. **Hospitalaris, e,** ad xenodochium situs, vergens; *menház mellett fekvő.* Oltv. Act. Synod. 44. Episcopo Samuele Vulcan extra portam *Hospitalarem.*

2. **Hospitalaris,** hospitalis; *vendégül fogadó, vendégszerető.* Chr. Dubn. p. 28: Quo viso dux magis gavisus, putabat, quod ei pro terra quadam *hospitalari* misissent.

1. **Hospitalarius,** i, curator nosocomii; *kórházi gondnok.* Kronst. II. 352, 379. an. 1536.

2. **Hospitalarius,** (Du C.) diversorarius; *vendégfogadós.* Ger. Gastwirth. Kronst. I. 566.

3. **Hospitalarius,** i, ex ordine cruce signatorum. V. *Hospitalis frater*; *veres barát.* Szirm. Glos. 97.

Hospitalarius grangiæ, caupo; *vendégfogadó.* Bék. Pil. P. I. 79.

Hospitale, (Du C.) nosodochium, valetudinarium; *ispotály, kórház.* Knauz M. E. Str. I. 45., 49. Kronst. I. 738. Száz. 1897. p. 136. Fej. II. 282. III. 378.

1. **Hospitalensis,** ad hospitale pertinens; *kórházi.* Kronst. I. 741.

2. **Hospitalensis,** is, magister, curator nosodochii, valetudinarii; *kórház-mester, gondnok.* Fjp. Szám. 218. Item Johanni Willach *hospitalensi* den. 20.

Hospitalierus, i, nosocomus, qui assidet ægroto; *betegápoló.* Ljub. Mon. Sl. XI. 219. an. 1347.

Hospitalis fratres, fratres, qui Hierosolymis in Hospitali suo peregrinos et ægrotantes recipiebant (inde ducunt nomen). Ordo eorum in patria nostra (primum Strigonii) sæc. XII. consederat; Hungarice: *Szt. János lovagok;* dux vel antistes fratrum et hospitalis est *Magister Hospitalis* vel Hospitalium; *Hospitalii,* orum idem ac *fratres hospitalis.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 318., 265. Magistro et fratribus *Hospitalis* S. Stephani Regis Strigoniensis . . . salutem 143. Et terra Jubil, que est *Hospitaliorum.*

Hospitalis monachus, curator peregrinantium et ægrotorum; *az utasok és betegek gondozója.* Piszter Szt. Bernát. I. 105.

Hospitalis Sancti Johannis Jerosolomitani, V. *Hospitalis fratres.* Cod. Dip. Arp. IV. 159.

1. **Hospitalitas,** (Du C.) studium, quo quis afficitur erga peregrinos, quos benigne excipit; *vendégjog, vendégbarátság.* Száz. XIII. 30. *hospitalitatis* et securitatis gratia. Cf. Civ. Off. 2., 18., 64. Martial. 4., 64., 28.

2. **Hospitalitas,** (Du C.) hospitium, invitatio, procuratio; *vendéglátás, megvendégelés.* Szék. Okl. IV. 51. honesta et competens *hospitalitas.*

Hospitare, 1. habitare, cœnas obire, 2. hospitio excipere (Du C.); *1. vendégnek lenni, 2. megvendégelni.* Kronst. III. 255. an. 1550: apud popam . . . *hospitanti* 545: quod Joan . . . ipsum Glesam *hospitavit.* Thurócz. In Ladislao rege c. 82. Tör. Tár. 1893. p. 20.

1. **Hospitatio,** (Du C.) Zalužina, Descensus; *szállásadás vagy vkihez beszállás, szálláspénz.* Tör. Tár. 1893. p. 13., 19.

2. **Hospitatio,** benignitas in excipiendis hospitibus (Du C. al. s.); *vendégszeretet, megvendégelés.* Pel. Pom. L. II. P. II.: Nam in hac visitatione helisabet et ioannes specialem per eius *hospitationem* gratiam adquisiverunt.

Hospitativus, 3., hospitalis, liberalis; *vendégszerető.* Pel. De s. Thoma s. c. 2: Non habuit *hospitativum* focum vel quo caput reclinaret.

Hospitatus, us, V. *Condesceatus.*

Hospitiolum, dem. ad hospitium; *kis vendégfogadó.* Irodt. Közl. VI., IV. 463. Cf. Ulp. Dig. 9., 3., 5. Hieron. Ep. 47., 11., 108., 44.

Hospitiorum Designator, idem quod *Furirius.* V. s. *Campi Mareschallus; szállásmester, szállásosztó.* Ger. Quartiermacher.

Hospitium, iudicis curiæ officio inserviens locus; *az itélő mesterek hivatalos helyisége.* Hajnik Perjog 229.

Hospodar, V. Despota idem ac Dominus. Száz. XIV. 578. Car. Bel. De Arch. 36. Hinc illis (Wayvodis) peculiare subinde ac vernaculum nomen, *Hospodar* seu *Gospodar,* quod *Despotam* Sarmatis notat inditum.

Hosso, onis, **husso,** Acipenser huso (Linn.); *viza.* Quel. Sieb. I. 291. an. 1500.

Hostenditiæ, (Du C. *Hostenduciae); katonai adó.* Vuch. Jur. Feud. 172. Redemtio servitiorum militarium generatim dicitur Adoha, Versilberung der Lehendienste. Huius species sunt *Hostenditiae,* Fahrtlösung, Heersteuer in specie sic dictæ seu præstationes pecuniariæ, quibus redimitur servitium vasalli domino præstandum. *Hostenditiae* dicuntur Adiutorium, quod faciunt dominis Romam cum Rege in hostem pergentibus vasalli, qui cum eis non vadunt. Vox ipsa derivatur ab Host, quod exercitum, militiam significat.

Hostia, æ, (Du C. 1.) panis ad sacrificium Eucharisticum; *ostya.* It. ostia. Serm. Cat. 145. Fractio *hostiae* significat Christi mortem.

Hostia salutaris, V. *Hostia.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 526. mundis manibus et contritione devota offerenda est *hostia salutaris.*

1. **Hostiarius,** (Du C. 4.) ostiarius, ianitor; *ajtónálló.* It. ostiario. Prisc. Serv. p. 32. *Hostiarius* Ostiarius seu custos ostii, *der Thürhüter* cujus art. 13. Sigism. Decr. II. anno 1405. mentionem facit. Kuk. Jura I. 204.

2. **Hostiarius,** alias: ostiarius, (Du C.) primus gradus ordinis ecclesiastici. De eorum ordinatione hæc legimus in Ordine Romano et libro Sacramentorum S. Gregorii: Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claves ecclesiæ dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ istis clavibus recluduntur et tradat ei Diaconus ostium ecclesiæ; *ajtónálló.* Batty. Leg. III. 268. an. 1372.

Hostiatim, (Du C.) ostiatim; *kapuról kapura.* Fragm. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 22. Mendicant *hostiatim.* In turmis suæ gentis.

Hosticum, i, terra hostilis; *ellenséges föld.* Tör. Tár. 1890. p. 411. ut hibernent in *hostico.* Cf. Liv. 8., 38., 2. Plin. Paneg. 29., 3. Eum. Paneg. ad Constant 13.

Hostilicium, Hostilitium, munus militare; *hadi kötelezettség.* Kuk. Jura I. 158. an. 1481. facimus exemptos . . . in exercitu aut *hostilicio* sive *voyscina.*

Hostilitas, atis (Du C.) animus hostilis, inimicitia, simultas; *ellenségesség, ellenségeskedés.* Kass. P. P. I. 271. Ad antevertendas *hostilitates* et licentiosas mutuas aggressiones . . .

Hostimentum, (Du C. al. s.) talio, mulcta. V. s. *Homagium* 5.; *birság.*

Hostiolum, dim. ab ostio; *kis kapu.* Obs. Jadr. 403. Sed in illo pavimento infimo erat *hostiolum* quoddam, quod secundum libitum in dicto Carabo volentium aperiebatur atque claudebatur.

Hostisia, (Du C.) hospitatus, hostagia, hostigia; obligatio hospitaliter excipiendi; *szállásszolgálat.* Batty. Leg. I. 437: *Hostisiae* . . . erant — servitutes mansioni addictæ, quæ ab hospite ratione domicilii sui quottannis domino præstabantur.

Hostium, (Du C.) Ostium, porta; *ajtó.* Han. Mon. Jur. II. 54. an. 1312. *hostium* . . . turris, debeat habere duas claves.

Hotar, vox. orig. Slav. sign. confinia, limitem. (V. Miklosich Etym. Wört. p. 86.);

határ. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. unde (tendit) ad mege *hotar.*

Houstat, *Loca Curiarum; házhely, udvarhely.* Ger. Hofstätte. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 43. tam *loca curiarum* que *houstat* dicuntur.

Hringus, i, (Du C.) castrum ad formam circuli munitum (Zeuss: die Deuschen und die Nachbarstämme S. 737: «Ahd. hring, hrinc. nhd. Ring. Die Ringe oder Hage waren eine Art von Festungen bei den Avaren); *erőd.* Rač. Mon. Sl. VII. 298. an. 796: Heirichus dux . . . *hringum* gentis Avarorum . . . spoliavit. Zsigm. Hist. 13: bellum in Avaros decernit; collecto ergo exercitu in hostem a. 791. movet, qui terrore perculsus duo munimenta *(Hringos* vocabant) ad utramque partem Danubii ripam posita derelinquit.

Huberius, pro: uberius; *bővebben.* Batty. Ger. 29.

Huboista, æ, tibicen; *oboista, tárogatós.* Arch. Rák. VIII. 392. Staab, Vice-Colonellus, Supremus Vigiliarum Præfectus, Quartiriorum Magister, Annonæ Magister, Adjutantius, Chirurgus, Profus, *Huboistae.*

Huduornicus, i, V. *Udvornicus.* Fej. I. 75. Juxta quam etiam sylvam unum *Huduornicum* meum Bocz nomine, quem ad serviendum cum duobus fratribus suis prædicto Monasterio Sancti Benedicti obtuli.

Huffnitzbugschen, (Ger. Haubitzbüchse) tormentum curtissimæ formæ; *taraczk.* Magy. Tör. Tár. IX. 66. bombardas 22 et *huffnitzbugschen* 200 et ultra. V. *Hofnycza.*

Hugonottus, i, (Du C.) nonnullis dem. ab Hugon, Hugo alicuius hæretici v. coniurati; aliis derivatum ab *Idgnohs* (Iguenots, Ignots, Egnots, Eugenots) Ger. Eidgenossen, quo nomine Reformati Genevæ insigniebantur; primum nomen ludibrio inditum; deinde Reformati Galliæ ita cognominati; *hugenotta.* F. Forg. Comm. 387. omnes novæ religionis homines deinceps Gheusii vocarentur, quemadmodum in Francia *Hugonotti.*

Hui, hui, interjectio veterum Hungarorum. Cornid. Rel. Vet. Hung. 58. In cladis Merseburgensis descriptione legimus ex Hungarorum parte ante prœlium turpem et diabolicam vocem «*hui, hui*» auditam fuisse, qua sine dubio equos suos incitare solebant.

Huias, atis, (Du C.) incola, eiusdem urbis seu regionis; *földi.* Bod. Hist. Eccl. III. 301.

Hulcus, (a gr. ὄλκος) sulcus, via (Du C. al. s.); *barázda, út.* Mall. F3: Proinde non pigebit iteratâ operâ *hulcus* istius formæ detegere.

Humanalis, (Du C.) humanus; *emberi.* Pel. Pom. In nat. Dom. s. V. c. 1. Tertium mysterium declarabimus suavitatis *humanalis.*

Humanatio, (Du C.) incarnatio, qua Verbum divinum homo factus est; *megemberesülés.* Pel. In nativ. Dom. s VI. 6. secundum notabimus mysterium ex ipsa divina *humanatione.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 61. Batty. Ger. 174.

Humanista, æ, discipulus, qui humanioribus studet; *felső gymnasiumi tanuló* (1848 előtt). Tör. Tár. 1888. p. 201.

1. **Humanisticus,** 3., humanus; *emberi természethez illő, kegyes.* Száz. XXII. 555.

2. **Humanisticus,** ad humanistam (sc. discipulum) pertinens. Pécsi főgymn. Ért. 1894/5. p. 16.

Humanitas, ætas virilis (Du C. al. s.); *férfi emberkor.* Georg. Sirm. I. 41. quia si illi ad *humanitatem* pervenerint, eciam erit magna strages inter Hungaros.

Humaniter se habere, politum et humanum se præbere in commercio cum aliis; *mívelten viselkedni.* Frak. Mát. lev. II. 38.

Humanum testimonium, testimonium præsens; *tanubizonyitás.* Hajnik Perjog. 123.

Humanus, *In humanis agere,* vivere; *élni.* Oláh. Cod. Ep. 35. Initio rerum dum Rex adhuc Ludovicus felicis memoriæ, dominus meus *in humanis ageret* . . .

Humectatio, actus humectandi; *nedvesítés.* Curios. Misc. 54. *Humectatio* enim est affusi humoris accessio.

Humerale, is, 1. thorax, amiculum, 2. (Du C.) vestis sacerdotalis, velum humeris imponi solitum; *1. mellény, 2. vállkendő, nyakravaló.* 1. Thök. Diar. II. 335. Unus *torax* seu *humerale* muliebre, ex holoserico cœruleo, cum fimbrys argenteis habens fibulas argenteas albas ad formam tulipanorum fl. 20. Arch. Rák. VIII. 318: *Humerale* muliebre ex tela vulgo Haar-Mantl. 2. Tör. Tár. 1886. p. 554. Száz. XXVII. 682. — Buny. Vár. tört. III. 88. Cf. Paul. Dig. 49., 16., 14.

Humerōsus, 3., latos et rubustos humeros habens; *vállas.* Bel. Comp. Hung. Geogr. 584. qui vero posteriorem eius (Asiæ) inhabitant partem, *humerosi,* facie flaccida, sima nare, turgidisque labris.

Humicidia, æ, Homicidium; *emberölés.* Georg. Sirm. I. 75. quia Hungarii habent tres naturas: invidia, blasfemia et *humicidia.*

Humicubatio, somnum, quietem humi capere: *földön való alvás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 294. severa castigatio carnis: *humicubationes* per cumplures noctes.

Humiditas, humor; *nedvesség.* Gall. humidité. Vern. Psych. 60. Sic etiam *humiditas* in aëre produci atque a nobis sentiri dicetur.

Humidiusculus, dem. ad humidus; *kissé nedves.* Kov. Oec. 59: Raphani solo pingui et *humidiusculo* delectantur.

Humiliare, (Du C.) dehonestare, humilem facere; *megalázni.* Rák. Ön. 17. S. de Keza Chr. I. 3., 3.: quibus devictis et *humiliatis* sibi fecit subiugari. Cf. Tertull. Or. 13. adv. Marc. 5, 20 fin. Hieron. adv. Jovin. 1, 18. Sidon. Ep. 5, 14 fin. Ammian. 30., 4.

Humiliare se, submittere se, submisse se gerere (Du C. al. s.); *megalázkodni.* Wagn.

Humiliati, (Du C.) ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidam ac mulieres regulariter et in congregatione viventes . . . qui in omnibus verbis et operibus suis magnum ostendebant humilitatis exemplum, quos V. Pius papa 1570-o abrogavit; *alázatos szerzetesek.* Nagy Hier.

Humiliatio, submissio, animus demissus (Du C. al. s.); *megalázás, megalázkodás.* Rák. Ön. 16. Cf. Tertull. Virg. vel. 13. adv. Herm. 7. Patient. 13.

Humilitatio, V. *Humiliatio.* Rák. Ön. p. 440. l. 21—22.: . . . Deus enim se in tantum humiliare volens, est potentum *humilitatio* . . .

Humilter, *humiliter.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 198. *Humilter* oro Excellentiam Vestram.

Humipedus, 3., terrestris; *földönmászó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 134. Hejtlallott est avis *humipeda.*

Humor, affectio animi; *szeszély, érzés.* Rák. Ön. 187. *humoris* et morum contrarietas.

Humorem habet mirabilem, homo ingenii instabilis et haudquaquam ad vitam socialem facti: mutabili vir ingenio et a motibus nostris multum alieno; *szeszélyes.* Wagn.

Humorositas, natura difficilis, animus morosus (Du C. al. s.); *szeszélyesség.* Vern. Psych. 519. Respectu durationis sensionum plures naturæ adversi status distinguuntur: *humorositas,* fodicatio, hypochondria, demissio enimi et melancholia. Humorosus sine ulla aut certe ex levissima saltem caussa ab uno animi statu ad ei oppositum e. g. ex effusissimi gaudii ad eum tristitiæ et vicissim momento citius transire solet.

Humorosus, 3., festivus, facetus; *humoros, tréfás.* Vern. Psych. 286.

Humotenus, (ad normam: oretenus) usque ad humum; submisse, demisse; *alázattal.* Fej. VIII. 1. 506. et pro eodem *humotenus* provoluti. Dipl. reip. Rag. 108.

Hunceuteria, æ, (a Germ. Hundsfott) nequitiæ; *ebhendiség, hunczutság.* Száz. VI. 511. Uno verbo: *hunceuteria.*

Hundredus, i, (Du C.) Aluredus rex Angliæ indigenarum rapinas volens compescere totius angliæ pagos et provincias in comitatus primus omnium commutavit; comitatus in centurias, id est, *Hundredas* et in decimas, id est, in trithingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria v. decima existeret. centuriæ talis præfectus erat *Hundredus; százados.* Új Magy. Muz. III. 197. Omnes Comitatus et *hundredi* et *trethingii* et *wapentachii* sint ad antiquas *firmas* absque ullo incremento exceptis dominicis maneriis nostris.

Hungaricalis, nude positum pro: *florenus Hungaricalis; magyar forint.* Tör. Tár. 1886. p. 529.

Hungaricalis, Hungaricus; *magyar.* Magy. Jogt. Eml. I. 128.

Hungarides, Hungari; *magyarok.* Dec. Bar. XIV. Ecquid et *Hungaridum* pergis male carpere lingnam.

Hungariensis, Hungarus; *magyarországi.* Kon. Egyh. 91.

Hungaris, Hungaricus; *magyar.* Boc. Hungar. p. 14:

Nil ad te quasi pertineat, defendere terram,
Hungarin, hinc distent quod tua regna procul.

Hungarisis, (genius) natura Hungarica V. s. *Doctiloquus; magyar szellem.*

Hungarismus, i, genus dicendi hungaricum; *magyar társalgás.* Bék. Debr. főisk. törv. 140. ad coërcendum *hungarismum* plagas habento et propter pernoctationes earundem apud se se tres denarios penduntor. Cf. ibid. 137. Hor. Mem. 456.

1. **Hungarizare,** linguam Hungaricam propogare studere; *magyarosítani.* Ger. magyariziren. Jus. Fland. p. 28: comites . . . ibi *hungarizati* sunt. Corp. Gram. 402.

2. **Hungarizare,** hungarismis uti; *magyar módon használni.* Galeoti. 102. Quis enim ille Deacus Gergelius, Bathorius Gaborius, Gestius Ferentius, Redeus Furentius etc. Hysteron Proteron ignoranter *Hungarizando* usurpantibus.

3. **Hungarizare,** hungarice loqui; *magyarul beszélni.* Bék. Debr. főisk. törv. 122. Ne hungarismus, cum notabili huius scholæ propudio porro serpat . . . *hungarizantibus* contradicendi facultatem habeant.

Hungarizatio, usus linguæ hungaricæ; *magyar beszélgetés.* Bék. Debr. főisk. törv. 148. *hungarizationes,* utpote scholæ existimationem misere depascentes.

Hunguus, i, starius (mensura) venetus; *véka.* Ljub. Mon. Sl. I. 42.

Huro, (fors. a voce *Hure* ap. Du C. vox teutonica ab *hueren* (hören) conducere, *hire* Anglis) conductor; *bérlő.* Tör. Tár. 1893. p. 19: item duæ mansiones nostrorum, qui vulgo *Huro* appellantur, cum terris, possessionibus ac vineis dedimus. Arp. O. IV. 53. an. 1275.

Husaro, onis, eques Hungaricus; *huszár.* Cod. Ep. Pet. Paz. I. 188. ut militibus sive *husaronibus* Ujvariensibus stipendiariis trecentis nunc in expedicione bohemica militantibus unius mensis stipendium submittere velles.

Huso, onis, thunnus (Du C. maiorum piscium species); *viza.* Ger. Hausenfisch. Thurócz. In Andr. Rege. c. 43: misit Cæsari 50 corpora immensorum *Husonum,* et duo milia lardorum, mille tauros ingrates. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 149. Postquam *Thunni (Husones)* in Ponto Euxino pepererint. Isthv. Hist. V. 91. *Usones.* Marc. Chr. II. 50.

Husonale, locus husonibus alendis et capiendis. V. *Huzonale; vizafogó hely.* Fej. I. 484. iuxta quod prædium insula una et *husonale* de quo *husonali* tertia pars contigit ecclesiam.

Hussaricalia, arma sic dictorum huszaronum, equitum Hungaricorum; *huszár fegyverzete.* Kronst. II. 82.

Hussaro, *huszár.* Frak. Mát. lev. II. 107: Alius ordo est equitum levis armature, quos *hussarones* appellamus; hi pro una angaria 10 florenos volunt ad unum equum. Arch. Rák. IX. 81. Verancs. I. 149., 233.

Hussarus Subofficialis, decurio ita dictorum hussaronum; *huszár altiszt.* Cons. Sumpt.

Hussitæ, (Du C.); *Husz követői.* For. Scr. p. 54., 55: Ex decimo quinto sæculo produco unicam tantum officinam venalium Hæresum, quæ fuit erecta a Joanne Husso Bohemo circa annum Christi 1407. quam is repleverat et ex erroribus Waldensium, et Wicleffistarum . . . *Hussitae* postea dicti sunt *Calixtini,* quod pro Calice tanquam pro aris et focis pugnarent. Not. Rel. II. 104.

Hussiticus, ad Hussitam pertinens; *husszita.* Numi Hung. 157.

Huszarius, i, V. *Hussaro.* Tör. Tár. 1881. p. 341.

Huszaro, onis, V. *Hussaro* (Du C.) Molnár Patv. 27. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 23: *Huszaronis* stipendium *(Huszár,* eques Ungaricus levis armaturæ. Sic dictus ex *Husz* et *ár,* eò, quod ex proventibus et quasi pretio 20 colonorum *(husz jobbágynak az árán)* obligarentur DD. Prælati, et Barones unum ejusmodi Equitem secum ad castra Regis ducere, ut patet ex Ferd. I. decreti 1542. art. 32: Prælati, Barones et alii possessionati penes personam Regis bello intersint et ex *viginti colonis unum equitem* secum ducant. Aliter Mikl. Et. Wtb. 148. qui id a gr. *κουρσάρης.* turc. kursan. it. corsare derivandum putat. Cf. Ethnogr. 1900. XI. évf. I. füz. p. 47—48.

Huszarones Aulici, satellites aulæ; *udvari huszárok.* Prisc. Serv. p. 39: *Huszarones Aulici* quales in fragmento Libri Rationarii super erogationibus Aulæ Regis Hungariæ Ludovici II. de anno 1526. in Christiani Engel Monumentis Ungricis pag. 220 et 221. numerantur.

Huszarus dominalis, satelles, servus domini; *úri huszár.* Kass. Jur. Civ. I. 126.

Huszszarus, i. V. *Hussaro.* Szirm. Hung. in Par. 38. sed dum *Huszszarum* in auxilium satellitum accurrentem et a longe Teremtette! clamantem audisset, Heros iste in eiulatus Aube! Tarumdadum! Tarumdadum! effusus. Menydörgő Teremtette est figura Rhetorica sive Parenthesis apud *Huszszaros,* quam, dum lethalem ictum curva sua framea hosti infligunt, interiicere solent . . .

Hutta, æ, officina metallica; *huta.* Ger. Hütte, Huttenwerk. Opin. in montantsticis 92. Szerdah. Celebr. II. p. 21: His accedunt domus duæ, vulgo *Huttae* eliquandis mineralibus. Brezny. II. 111.

Hutmannus, Decanus (in montanisticis) V. s. Pannisatus; *felvigyázó, hutamester, bányaőr.* Opin. 1802. 62. Nov. Calend. 229.

Huzarones, (Du C.) V. *Huszaro.*

Cf. A huszár név onnan eredt a huszárra.

Mert egy halálának mindig *husz* az ára.

Sárosy.

Et Verancsis adæque a numero 20 derivat hanc vocem, quia viginti jobagiones unum banderistam præstabant.

Huzista, æ, V. *Hussita.* Thurócz. 228. Sectæ cuius imitatores maxime in Bohemia et eius partibus cum nobis sint propinquiores, *Huzistas* vocamus.

Huzonale, is. Gros. H. Ph. III. 75: Alveus ille fluminis, ubi Husonum et Antacæorum piscatio e voto cedit, patria voce *Tanya,* dicitur, latine *Huzonale* vocant. Fej. I. 484.

Hybernalis, hibernus; *téli.* Molnár Patv. 77. quid Militi *inquarterizanti* inque stativis æstivalibus aut *Hybernalibus* existenti vel *transennaliter* constituto præstari . . . debeat.

Hybernium, (Du C.) hibernum tempus; *téli idő.* Cod. Alv. II. 231. et summa in Capitulatione posita per totum *hybernium* administretur. Ibid. ut ita per totum *hybernium* administrentur currus fœni nro 47392.

Hydrica, æ, mensura frugum et liquidorum, metreta frumentaria (Du C. Hydria); *mérő.* Samb. Tyrn.

Hydromantia, (*ὕδωρ* + *μαντεία*) vaticinatio ex aqua V. s. *Geomantia; vizből való jövendölés.* Nagy Hier.

Hydrophylacium, (*ὕδωρ φυλάττειν*) aquarum receptacula; *vizgyűjtő.* Curios. Misc. 333. Credibile autem est sub hoc monte latere vastissima *Hydrophylacia* seu aquarum voragines, cum ex eius radicibus tot tantique tam in Poloniam quam in utramque Ungariam oriantur amnes.

Hydrophylax, (Du C.) custos aquarum; *vizőr.* Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 11., 42., 10.

Hydrotechnus, i, hydrotechnicus; *vizi tudós.* Törvt. Msz.

Hydmantes, (Du C.) gr. *χειμαζόμενοι,* dicti pœnitentes publici, qui propter enormia et turpia quædam delicta etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aëris iniuriis expositi, cilicio induti; *hidegben veszékelők.* Nagy Hier.

Hymnarium, liber hymnos continens (Du C.); *énekes könyv.* Száz. XXVII. 347.

Hymnidicus, 3., hymnos canens, laudes dicens; *dicsőítő.* Luc. Regn. Dalm. 74. Traguriensem Civitatem intravimus, ubi una a Clero et universo populo in honore et gaudio recepti Laudes *hymnidicas* honorabiliter recepimus.

Hymnificus, 3., in hymni formam redactus; *énekbe foglalt.* Batty. Ger. 15. *hymnifica* benedictio.

Hymnista, æ, laudum præco, laudes hymnis celebrans; *énekben dicsőítő.* Pár. Páp.

Hymnizatio, hymnorum decantatio; *dicsőítő énekek zengedezése.* Pel. Pom. L. X. P. III. Art. II.

Hypante v. **Hypapante,** (Du C.) gr. *ὑπαπαντή,* festum Purificationis Mariæ ab occursu seu obviatione tunc facta a sene Simeone et Anna vidua; *alázatos találkozás.* Nagy Hier.

Hyperaspista, Hyperaspistes, protector, defensor; *oltalmazó, védő.* Syll. Pos. Præf. A. 2. Han. Hist. Eccl. 312.

Hyperdulia, æ, (a gr. *ὑπέρδουλος*); *új kiváló tisztelet, szolgálat.* Pri. sæc. I. p. 59: Mutuus iste Virginis et Hungarorum amor tantum valuit, ut Leopoldus . . . veteri Austriacorum cultui latrico *hyperduliam* adderet . . . et provincias novo Sacramento *succenturiaret* in militiam virginis.

Hyperocha, æ, reliquum, residuum, quod restat; *a zálog árának adósságát felülhaladó része.* Törvt. Msz. Cf. Tryphon. Dig. 20., 4., 20.

Hyperphysice, præter communem naturam; *természetfölötti módon.* Ger. übernatürlich. Br. Resp. 40: Actione oris in prima et propria significatione *hyperphysice* manducare.

Hyperphysicus, 3., communem naturam excedens; *természetfölötti.* Ger. übernatürlich. Br. Resp. p. 16: *Hyperphysicam* quoque manducationem nullam aliam esse, quam veri et substantialis corporis Christi.

Hyperspeculare, meditando nimis inquirere, subtiliter cogitando et scrutando modum excedere; *túlságosan vizsgálódni, okoskodni.* Vern. Psych. 186. Sed et reciproca cogitationum in colloquiis communicatio maiorem in modum commendatur; præservat enim hominem ab unilateralitate et *hyperspeculante* illa idearum netione, in quam facile labitur is.

Hypobrichium, (Du C.) *ὑποβρύχιον,* submersio, abyssus; *tengermélység.* Nagy Hier. Cf. Tertull. Idol. 24.

Hypocaustorium, (Du C.) in Monasteriis, ubi Monachi simul sese calefaciunt. Focus; *kandalló.* Nagy Hier.

Hypocaustum, *ὑπόκαυστον*, vaporarium, cubile, conclave calidum; *fűthető szoba.* Hist. Eccl. Ev. 188. atque veniente Sacerdote Catholico adstantes Acatholicos *hypocausto* excedere iubet. Cf. Vitr. 5., 10. Plin. Ep. 2., 17., 23., 11. Stat. Silv. 1., 5., 59.

Hypocrisis, simulatio; *képmutatás, álnokság.* Rák. Ön. 196.

Hypocriticus, 3., falsus, fucatus; *ravasz, szinlelt, álszenteskedő.* It. ipocrito. Gall. hypocrite. Ger. heuchlerisch, scheinheilig. Patr. Const. 133. Gallus *hypocriticum* peperit si dogma.

Hypoperæ, arum, pro: *hippoperae,* arum; *ruhazsák.* Ger. Mantelsack. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd) 2.

Hypostasis, substantia; *lényeg, alap.* Otia. Bachm. 376. At, in quo quæso dictionario invenies *hypostasim* significare fiduciam? bene autem substantiam, fundamentum, firmamentum. Brezny. 132. Cf. Cod. Justin. 1., 1., 6. Hieron. Ep. ad Damas. 15.

Hypostatice, (*ὑποστατικῶς*), substantialiter; *lényegileg.* It. sostanzialmente. Gall. substantiellement. Ger. wesentlich. Kaprin. Eloq. II. Præf. Humana in Christo natura Verbo *hypostatice* unita.

Hypostaticus, 3., ad coniunctionem naturæ humanæ et divinæ pertinens; *az isteni és világi természet egyesülésére vonatkozó.* Száz. XXIX. 453. Unio *hypostatica.* Bod. Hist. Un. Trans. 285.

Hypotheca optionalis v. **selectiva,** delectui permissum pignus; *szabad választást engedő záloglekötés.* Törvt. Msz.

Hypotheca specialis, *névszerint való zálog.* bestimmtes Unterpfand. Törvt. Msz.

Hypotheca tacita v. **legalis,** lege permissum pignus; *törvényes zálog.* Törvt. Msz.

Hypothecare, (Du C.) pignori dare; oppignerare; *jelzálogositani.* Cod. Dip. Brüss. II. 156. usque ad integram solutionem dictorum Ducentorum Milium florenorum assignat et *hypothecat.*

Hypothecaria actio, *zálogi kereset.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 97. *Hypothecaria actio* datur creditori ad persequendum pignus adeoque et legatario ad persequendas res hæreditarias, quæ omnes legati nomine tacite atque ipso iure ei sunt pignori obligatæ.

1. **Hypothecarius,** i, qui pecuniam erga pignus erogat; *zálogos hitelező.* It. creditore. Gall. hypothecaire. Ger. Gläubiger. Art Diæt. Pos. 125. Aliæ vero per neutram partem exactæ in dimidia saltem parte nec simul et semel sed successive Dominis Terrestribus sive *Hypothecariis* exsolvi et præstari possint, liceatque Dominis Terrestribus Proprietariis, qui a *Hypothecariis* Possessoribus non secus quam erga Depositionem integralium talismodi censuum et Datiarum Bona sua reluere potuissent.

2. **Hypothecarius,** i, pro: (Du C.) apothecarius; *gyógyszerész.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 166. an. 1422: Zaninus ... *hypothecarius* ... emerat certas species et res pro apotheca sua.

3. **Hypothecarius,** 3., ad pignus pertinens; *hitelzálogi.* Beng. Ann. Erem. Cœn. 73. super quindecim sessionibus ... nec non Curia Nobilitari in oppido Kethely situata pignoraticio seu *hypothecario* iure investitis.

Hypparchus, i, pro: hipparchus; præfectus equorum, stabuli magister; *főlovászmester.* Bell. Cell. 823. *Hypparchus,* i, m. der Stallmeister, főlovászmester, Stalmistr.

Hyppodamas, equorum domitor; *lószelidítő.* Szamosk. IV. 76. Petrus Angelus senex, cavalcator, *hyppodamas* idest equorum domitor.

Hyppodromus, hippodromus; *lovagló tér.* Száz. XVII. 780.

Hyppogryphus, rectius: Hippogryphus a poëta Italo Bojardo cognominato ficta vox fictitiæ et antiquis prorsus ignotæ avis, quam Wielandus postea ad Pegasum transtulit; *lógrifkeselyű.* Ger. Rossgreif. Syll. Pos. E2: Habeo facultatem cogitandi de monte aureo, de chimæra, de syrenibus et *Hyppogryphis.*

Hyppotamus, i, hippopotamus (Du C. Hypotamus); *viziló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 204.

Hysmaëlita, Ismaelita (saracenus); *izmaelita.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et inde protenditur ad locum, ubi Bozyafuka cadit in Wios, qui fluit subter villam *Hysmaelitarum* de Opus.

Hystoria, sic dictæ *passiones.* Teutsch. Schulord. I. 51. (Damit ist wohl die Darstellung respect. Erzählung der Leidensgeschichte des Heilands gemeint, die jetzt noch an vielen Orten in der Charwoche geschieht.)

I

Iberica cera, cera epistolæ muniendæ; *spanyol viasz.* Pár. Páp.

1. **Ibex,** (Du C.) rupicapræ genus; *vad kecske.* Schläg. 1667. (pele) (Dief. wiltbock). Cf. Plin. 8., 53., 79. Isid. Orig. 12., 1. Hieron. Hiob. 31., 1.

2. **Ibex,** ebenus (Dief.); *ébenfa.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ibi-ubi, aliquo; *hol-holnem.* Száz. VII. 616.

Ibicinus, 3., ebeninus; *ébenfából való.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ibix, capreolus; *zerge.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ibrix, idem quod Erinaceus; (Dief.); *sündisznó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Ichinographia, V. *Ichnographia,* descriptio, delineatio. Luc. Regn. Dalm. 243. ubi et loci *ichinographia* pro clariori intelligentia posita est.

Ichnobates, (*ἰχνοβάτης*) vestigia premens (canis); *nyomon követő.* Patr. Const. 173. Qui famam nomenque sui corrodit amici. Ille vel *Ichnobates* vel mihi Labros erit. Cf. Ovid. Met. 3., 207. Hygin. Fab. 181.

Ichnographia, (*ἰχνογραφία*) designatio, primæ lineæ; *helyrajz, alaprajz.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXII. §. 9. *Ichnographia,* seu accurata loci ædificiive delineatio. Tör. Tár. 1890. p. 514. Cf. Vitr. 1., 2.

Ichnographice, lineamento, adumbrando; *alaprajzban, vázlatosan.* Czvit. Spec. 50. Ostium vel Atrium naturæ *ichnographice* delineatum.

Ichtiocolla, pro: ichthyocolla, gluten piscium; *vizahólyag.* Ger. Hausenblase. S. Benkő. Top. Misk. 52. Turbida (musta) clarificantur aut *ichtiocolla* aut argilla. Cf. Cels. 5., 2. Plin. 7., 56., 57.

Ichthyophax, gis: pisces edens; *halevő.* Bonf. I. 6., 93. A principio e palustri materia profugorum multitudo casas facere, victum piscatura quæritare, *Ichthyophagum* ritu vivere.

Ichthyopolium, forum piscarium; *halpiacz.* Pár. Páp.

Ichthytrophium, vivarium piscium; *halastó.* Pár. Páp.

Icolator, ioculator; *alakos.* Schläg. 2019. (kurvás, pakocsás).

Icon, onis: imago, effigies; *kép.* Arch. Rák. VIII. 313. *Iconem* B. Mariæ habens. Cf. Plin. 8., 54., 80.

Iconismus, i, idem ac *Icon* (Du C. al. s.); *kép.* Fr. Balass. Casul. Steph. 1. Explicatio *iconismi* casulæ p. 2. Vestimento huic annexum est Collare K.

Iconoclasta, simulacra evertens; *képromboló.* Törvt. Msz.

Iconoclastrismus, simulacrorum oppugnatio, eversio; *képostromlás.* Fej. Jur. Lib. 106: vetusta monumenta ... *iconoclastrismo* pessumiverunt.

Iconographia, æ, descriptio imaginum; *képleirás.* Törvt. Msz.

Iconolatra, æ, imaginum cultor; *képtisztelő.* Törvt. Msz.

Iconomachus, i, V. *Iconoclasta; képromboló.* Cher. Jus. Eccl. II. 144. quam disciplinam retinuit Ecclesia contra *Iconomachos.* Not. rel. I. 234.

Iconomus, Yconomus, œconomus; *gazda.* Knauz M. E. Str. II. 497., 524. ipsius Capituli *Iconomus.*

Ics-oglan, (a turc. *itsch,* pars interior et *oglān,* juvenis) puer nobilis a ministerio principis; *apród.* Ger. Page. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II.

Ictum facere, prœlium, pugnam committere; *megütközni.* Georg. Sirm. I. 69. mox castra sua versit contra eum et *ictum fecit* cum eis.

Ictus, contractum pro: iuris consultus; *törvénytudós.* Vuch. Jur. Feud. 60. Constitutum Feudale *Ictis* Lehnstamm Lehensquantum dictum, latissimæ est significationis.

Ictus arcualis, *íves lövés.* Fal. Arch. Mil. 143. Tormenta bellica, ut locus designatus contingatur, tripliciter diriguntur 1. ita, ut axis tormenti sit parallelus cum horizonte et tum *ictus* dicitur *parallelus,* Kernschuss vel Horizontal-Schuss; 2. ita, ut tormentum usque in primum gradum supra lineam horizontalem elevetur et tum *ictus* dicitur germanis Visier-Schuss; 3. cum secundum summam elevationem ita disponitur tormentum, ut cum linea horizontali faciat angulum 45. grad. inde fit *ictus arcualis,* Bogen-Schuss.

Ictus Cunicularis, *aknavágási jog, tárna vájati jog.* Juriev. Jur. Met. 96. Proprietario Cuniculi hæreditarii competit *Ictus Cunicularis* i. e. Jus non solum in Campo

libero sed etiam in alieno Campo metallico, cui videlicet Cuniculum suum intulit, in altitudine 5/4-o a basi cuniculari computando item 2/4-o in latus mineras delectas, ut proprias eruendi, tollendi et retinendi. Besztb. Levt.

Ictu oculi, momento v. puncto temporis; *szempillanat alatt.* Wagn.

Ictus oculi, vita humana; *szempillanat* (emberi élet). Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 24.

Ictus unius sagittæ, (ad spacium); *lövésnyi távolság.* Ger. Schussweite. Cod. Dipl. And. V. III. p. 109: ad spacium *ictus unius sagitte* iungit quemdam locum.

Icuncula, æ, parva imago; *képecske.* Schwandt. Scrip. Rer. Hung. ad nostra usque tempora continuati multisque in locis auctiores redditi antiquissimis demum *icunculis* exornati. Suet. Nero. 56.

Id nominis, id, illud nomen; *ilyes név.* Szamosk. III. 216. a quodam Græco Pana *(id nominis* hodie apud Græcos Paulum valet)... per medium dorsum tormenti globo percutitur.

Idea, æ, descriptio, adumbratio (Du C. al. s.); *tervezet.* Ger. Entwurf. Pfahl. Jus. Georg. II. 62. Geometra operans prævie *Ideam* (proiectum) Excisionis huius adumbrare ... solet. Arch. Rák. II. 131: hæc sufficiant pro *idea*, mert de modalitate exequendi többet nem irhatok.

Idealia, (ab idem) accuratum exemplum fundamentalia præcepta, sententias continens; *szabályrendeletek, elvi jelentőségü határozatoknak hü másolata.* Coll. II. 347. Orsz. Levt. *Idealia* Militaria, *Idealia* Oeconomica, *Idealia* Contributionalia.

1. **Idealis**, (ab *idem*): ejusdem generis; *ugyanazon nemü.* Fej. Jur. Lib. 392: in conformitate *idealis* resolutionis.

2. **Idealis**, fictus, in effigie descriptus; *képzeményi.* Lzb. Cod. Med. T. II. 504: mappa *idealis.*

Idealis resolutio Carolina, præscriptum, præceptum, formula Car.; *szabályrendelet.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p 105. *Idealis resolutio Carolina* vagy *Normale.*

Idemptificare, pro: identificare, nullum discrimen facere, æquare; *azonositani.* Rák. Öu. 201.

Idemptitas, (Du C.) eadem natura, æqualitas; *azonosság.* Tör. Tár. 1892. p. 387.

Identas, atis, alias: *Identitas*, æqualitas, eadem natura; *azonosság.* Pázm. Dial. 142.

Identicus, 3., idem, eadem, idem; eiusdem naturæ; *azonos.* Cher. Jus. Eccl. II. 195. nam hic transit qualitas personæ in ipsam personam seu aliquo modo *identica* fit cum ipsa persona. Pázm. Dial. 178., 179.

1. **Identificare v. idemptificare**, idem + facere: aliquid idem, simile facere, assimilare; *azonositni, azonossá, hasonlóvá tenni.* Rák. Ön. p. 200. l. 27—29. (28.): ... cum puritate ... unum sumus et *identificamur* in charitate, p. 201. l. 6—7. (7.): ... anima illorum, tanquam glacies in aqua, diffunditur et *idemptificatur tibi.*

2. **Identificare**, probare, decernere aliquem eandem personam esse; *azonosnak találni.* Kass. Jur. Civ. I. 223: et cum ... florenis ... ipsi Comites ... privative levaunt *identificari* nequeuntibus.

Identitas, æqualitas, æqualium et parium conditio, similitudo (Du C. 2.) Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. Hinc unitatis et *identitatis* affectio coalescit ...

Identosus, 3., edentulus, sine dentibus; *fogatlan.* Schläg. 347.

Idiographum, Autographum, sua manu scriptum; *sajátkezü irat.* Verancs. III. Előszó VII. *Idiographa* Verantiana stb.

Idioma, tis, proprietas; *tulajdonság.* Ger. Beschaffenheit. Erot. Titulus: Erotemata de communicatione *idiomatum* hoc est proprietatum Divinæ et Humanæ naturæ.

Idmodi, (eiusmodi) hoc modo; *olyformán.* Fej. VI. 11., 11. petierunt *idmodi* a nobis omni cum instantia, ut ...

Idolatra, pro: idololatra, deorum fictorum cultor; *bálványimádó.* Nagy Hier.

Idolatratio, deorum fictorum cultus, idolatria; *bálványozás.* Pel. Serm. Non potestis deo Servire et mammone triplici ratione ... tertia ratio *idolatrationis* et per consequens iniuriationis. (Aest. 41. q.)

Idolatria, pro: idololatria V. *Idolatratio* (Du C.) Andr. Pann. 50.

Idolatricus, 3., (Du C.) idololatricus; pertinens ad idololatriam; *bálványimádói.* Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 337.

Idololatrare, (Du C.) fictos deos colere; *bálványozni.* Arch. Rák. VIII. 327: Imago Salomonis *idololatrantis.*

Idololatria, æ, V. *Idolatria.* Nagy Hier.

Idololatricus, 3., V. *Idolatricus.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 329. populus *idololatricus* sine sacrificio. Fej. X. 4., 206.

Idolomania, furor simulacra adorandi; *bálványimádás dühe.* Monm. Comit. Trans. I. 560. an. 1556. quod tanta multitudo contra verum Deum in perpetuam deficiendi sint *idolomaniam.* Can. Eccl. LIII. Brezny. 140.

Idolomanus, i, V. *Idololatra.* Vern. Phil. Mor. 239. Qui rei creatæ divinitatem adiudicant adeoque Deum mancum et imperfectum mente concipiunt et *Idolomani* dicuntur.

Idolon seu **idolum**, (Du C.) ab ecclesiasticis scriptoribus dicitur signum, simulacrum inanium deorum. Tert. Idol. Idola vocabant interdum pseudopontifices seu Antipapas; *bálvány.* S. de Kz. Chr. I. 4., 1. schola — *idolorum* erroribus mancipata.

Idolothytum, idolis facta oblatio; *bálványáldozat.* Nagy Hier. Cf. Tertull. Idol. 13. Spect. 13.

Idoneare (se) (Du C.) 1. idoneum se facere, se a crimine purgare, 2. legitimare; *1. a vád alól kimenteni magát, 2. magát igazolni.* Nagy Hier.

Idoneitas, ingenium, ingenii facultas; *ügyesség, alkalmasság.* Kass. P. P. II. 132. et in erudienda scientiisque et bonis moribus imbuenda iuventute præstantem *idoneitatem* suam gestis plurium annorum intervallo litterariis officiis effective demonstrarunt. Kuk. Jura III. 174. Cf. Augustin. Serm. de div. 106, 3.

Idria, pro: hydria (Du C.), metreta frumentaria interdum mensura liquidorum; *vödör, veder* sl. vedro. Schläg. 1114. Marc. Chr. II. 78.

Idromel, hydromeli; *mézes viz, méhser.* It. idromele. Schläg. 1499.

Idufegzia, æ, tüfekči, armorum artifex; *fegyverkészitő, puskamüves.* Verancs. V. 244. Ex eadem pecunia maiestatis Cæsareæ, quæ fuit in capsa Episcopi, dati sunt ciauspassi ciausis, aggæ *idufegziarum*, tympanistis ac tubicinibus, et zolakis, Seimenis etc.

Ieme, pro: hieme. Tör. Tár. 1887. p. 406. *télen*, de jelent háborút is.

Igeunus, i, species monetæ. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum, valens ultra trium marcarum inter megulienses, *igeunos*, provinos, puglios et obolos megulienses.

Ignatius, 3., ad ignem pertinens; *tüzhöz való.* Pár. Páp.

Igneitas, natura ignea; *égési állapot, tüz-természet.* Pel. De s. Thoma s. l. c. 3.: Exstincto igne in carbone tollitur *igneitas*, quamvis possit reigniri.

Igniarius, 3., igneus; *tüzes.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 372. varia armorum genera et pilas *igniarias* ... per suos Pyrobolarios apparari solicite curarunt. Cf. Marc. Empir. 33. med.

Ignilabrum, scutula, unde pulvis pyrius in telo ignifero accenditur; *gyutacs.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 459. accensis *ignilabris* globos in ore habentes.

Ignire, (Du C. accendere) candefacere; *tüzesiteni.* Ger. glühend machen. Kronst. I. 202.

Ignis, (Du C.) fumus, domus V. s. *Colta; füst, ház.*

Ignis artificiatus, ignis græcus v. confectitius; *görög tüz.* Epist. Proc. P. III. p. 288: hortatus sum ... nos muris tectos, *ignibus artificiatis* abundare ...

Ignis Cyprius, amores scelerati, Veneris cultus. Init. Cas. p. 27: *ignem Cyprium* sanctior compescuit ignis et pectora Cupidini devota Deo consecravit.

Ignis Græcus, V. *Ignis artificiatus* (ad naves incendendas adhibebatur). Thurócz. In Salom. Rege. c. 50. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Dicitur hic *Ignis Graecus* ab inventore Græco, cui Gallinicus vel potius Callimachus nomen erat, qui circa an. 670. ab Heleopoli Syriæ ad Romanos confugiens ignem a se compositum edidit, quo usi Romani hostium naves exusserunt.

Ignis missilis, pila pulvere pyrio repleta; *gránát.* Ger. Granate. Pár. Páp.

Ignis Persicus, erysipelas; *Szt. Antal tüze, orbáncz.* Kecsk. Ötv. 175.

Ignis sacer, *Ignis Persicus.* Hor. Mem. 610.

Ignitabulum, batillus cubicularis (DuC. al. s.); *ágymelegitő.* Germ. Bettwärmer. Pár. Páp. Cf. Festus p. 105.

Ignitegium, (Du C.) Hora, qua oppidani incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente, et ignem suum tegere coguntur, campanæ sono indicata, ut furtis nocturnis caveretur. Id XXII. Johannes papa ita immutavit, ut campana tempus vespertinum sonans homines ad dicendum «Ave Maria» invitaret; *estharangszó.* Nagy Hier.

Ignobilitare, ignominia afficere, perdere; *tönkre tenni.* Pesty Ször. III. 51.

Ignobilitaris, ignobilis; *nem nemes.* Kövy El. 748. In foris *ignobilitaribus* non adhibetur (Repulsio).

Ignominiare, (Du C.) ignominia afficere; *meggyalázni.* Obs. Jadr. 413. quem Rex ab officio Banat. *ignominiatum* deiecit. Cf. Gell. 8, 15 in lemm.

Ignoranter, ignorans, per ignorantiam; *eltévesztve, tudatlanságból.* Oláh. Cod. Ep. 518. Mitto ad reginalem maiestatem litteras ab Aloysio Gritti, quas rex Romanorum *ignoranter* tamen aperuit. Georch. Ért. 148. Cf. Cypr. Ep. 63.

Ignorantia supina, ignorantia iners; *henye tudatlanság.* Törvt. Msz.

Ignorantia vincibilis, ignorantia, quæ superari potest; *elhárítható tudatlanság.* Törvt. Msz.

Iherosolimitatensis, idem quod Hierosolymitanus; *Jeruzsálemi.* Cod. Zi. T. I. 274.

Iherusalem, Hierosolyma; *Jeruzsálem.* Vita S. Steph. 49. construxit enim in ipsa conversationis christi secundum humanitatem civitate *iherusalem* monachorum cenobium.

Ihesus, Jesus; *Jézus.* Vita S. Steph. 28. sanctam animam corporis et sanguinis domini nostri *ihesu* christi viatico recreatam . . . in manus virginis perpetue . . . tradidit. Száz. XVIII. 33.

Ihones, Johannes. Száz. XIII. 229.

Ijems, pro: hiems; *tél.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 185. an. 1456. in *ijeme* proxima.

Ikes, *szőlőt rágó féreg.* M. Bel. Prodr. 165. *Ikes* dicuntur animalcula, quæ oculos vitium comedunt. Hesychius: *Ἴξ θηρίδιον τι ἀμπέλους ἐσθίον. Ik,* animalculum quoddam vites arrodens. *Ἶπας* et Jonum dialecto *Ἴκας ἀπὸ τοῦ ἴπτοιν,* quod lædere et nocere est.

Ikrica, æ, species secalis. Pankl. Oec. 41. in comitatu Arvensi species cujusdam secalis, quod ibidem *Ikricam* appellant, granis est minutis at simul fæcundissimis. Id peculiare habet, quod nonnisi sequente anno fructum ferat.

Ileum, pro: ileus, *(εἰλεός),* coli dolor; *bélgörcs.* Bene Pol. 100. Cf. *Ileos* ap. Plin. 30, 7, 20; etc.

Ilicosus, 3., iliceus, iligneus; *tölgyből való.* Cod. Dip. Pat. V. 21., 29. Ubi sunt due mete una terrea altera *ilicosa.*

Ilionum, ocrea, tegumentum crurum; *lábpánczél.* Schläg. 169. *hohmer* Beszt. *vashohmer.*

Illabatus, fors. mendum pro *illibatus,* incorruptus, non contaminatus; *ép, sértetlen.* Batty. Leg. I. 478: inscriptiones . . . servavit *illabatas.*

Illabilitas, summa constantia; *megdönthetlenség.* Mall. G: Quia infallibilitas eorum apud Judæos dubia, admittebanturque Coseqq. eorum non ob præsumptam de illis *illabilitatem,* sed ob necessarium antecedentium nexum.

Illachrimatio, lacrimæ, fletus; *könnyezés.* Pel. De s. Magdal. s. I. c. 4.: Utrum quælibet *illachrimatio* est sufficiens testimonium pro signo remissionis . . . Pom. V. P. II. Art. I.

Illacio, (damni): actus inferendi damni; *károsítás.* Magy. Tör. Tár. IX. 148. Szék. Okl. III. 134. Cf. *Illatio* ap. Paul. Sent. 5, 4.

Illacrimatio, V. *Illachrimatio.* Bene Med. II. 243.

Illariter, cum duplicatione ut in sermone Ital. tollerare, commedia pro: *hilariter; vigan.* Fej. X. 3., 74. et ut hec et alia futura *illariter* tollerare valeamus . . .

Illatinus, non Latinus; *nem latin.* Wagn.

Illatitius, 3., advectitius; *behozatali.* Verancs. IV. 229. Quia Constantinopolis quoque non sua sed *illatitia* annona victitet, nutriaturque hinc Ponti et Bithyniæ, illhinc Aegypti et Græciæ fructibus . . .

Illectivus, 3., illiciens, blandus, ad illiciendum aptus; *édesgető, csalogató.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 220. desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei quasi quibusdam *illectivis* muneribus, indulgentiis scilicet et remissionibus invitamus, ut exinde reddantur Divine gratie aptiores. Knauz M. E. Str. I. 449., 588.

Illegalis, (Du C.) illex, extra legem positus; *törvénytelen.* Kass. Jur. Civ. I. 25. Ad invalidationem conditionum pignoratitiarum *illegalium.*

Illegalitas, ratio legi repugnans, a lege abhorrens; *törvénytelenség.* It. illegalità. Vern. Phil. Mor. 217. Cum ex his dictis facile intelligatur characteres essentiales peccati esse *illegalitatem* seu difformitatem a lege et immoralitatem seu defectum reverentiæ erga legem.

Illegaliter, contra legem; *törvenytelenül.* Moln. Patv. 29.

Illegibilis, (Du C.) quod legi non potest; *olvashatatlan.* Tör. Tár. 1886. p. 573. Kov. Form. St. CXXIII.

Illegitimitas, ratio legi repugnans; *törvénytelenség.* Fej. IV. 2., 228. Si in monasteriis suis fuerint laudabiliter conversati, *illegitimitatis* macula non obstante, iuris permissione licenter possunt ad ordines promoveri.

Illegitimus, 3., lege, legibus vetitus; non legitimo connubio ortus; *törvénytelen.* Kass. Prax. I. 317. Legitimatio seu Cohonestatio Prolis ex *illegitimo* thoro susceptæ.

Illibenter, non libenter, invitus; *nem örömest, kénytelen-kelletlen.* Isthv. XII. 191.

Illibertatus, 3., sine privilegio seu prærogativa; *fel nem szabadított, kiváltság nélkül való.* Szék. Okl. III. 120.

Illicia, orum, illecebræ; *csábitások.* Coll. II. 427: præmissa *illicia,* aut minas. Cf. Varro R. R. 3, 16, 22; 31.

Illigare, compingere; munire librum vestimento; *bekötni.* Kronst. III. 559: quod *illigaverat* 4 libros.

Illigneus, 3., ex ilice fabricatus; *tölgyfa . . .* Con. Max. B. 111. an. 1565: ligna per *illigneos* canales ex editioribus locis in imam planitiem demissa.

Illimitatus, 3. infinitus; *határtalan.* Törvt. Msz.

Illinitio, actus illinendi; *rákenés.* Bene Med. II. 271.

Illiquidus, 3., dubius; *kétséges.* Georch. H. T. III. 31.

Illocatio, actus milites per hospitia disponendi; *beszállásolás.* Ger. Einquartierung. Kuk. Jur. I. 435. a Personalibus oneribus, uti sunt Militares Condescensiones et *Illocationes,* Præiuncturarum item Præstationes et his similia eximi et immunitari benigne volumus.

Illocatio populorum, deductio colonorum; *telepités.* Száz. VI. 657.

Illubenter, non libenter; *nem szívesen, nem kedvesen.* Reg. Mil. 47: quoniam *illubenter* audivimus.

Illuminabilis, qui indiget illustratione; *világosságra szoruló.* Pel. Pom. L. I. P. III. c. 2.: Debuit angelus beatam virginem illuminare; sexus autem femineus non est illuminativus, sed magis *illuminabilis.*

Illuminare, (Du C. 3.) pingere, coloribus adumbrare; *illuminálni, aranynyal szinelni.* Tör. Tár. 1890. p. 368. officium beatæ virginis cum tectorio veluti nigri deargentatum et *illuminatum.* Kecsk. P. Ötv. 153. Cf. Auctor. Herenn. 4, 47, 60; Lampr. Comm. 17. Plin. 9, 36, 60.

1. **Illuminatio,** lumina festa sub noctem accensa; fenestræ lampadibus illustres (Du C. al. s.); *illumináczió, kivilágitás.* Ker. Nap. 198.

2. **Illuminatio,** V. s. *Salgamum; világitás.*

3. **Illuminatio,** commentarius (Du C. al. s.); *magyarázat.* Batty. Ger. 98. Hieronymus . . . illum persecutus est *illuminationibus* (Sc. commentariis in Danielem prophetam. Nota Batty.)

Illuminatio moralis, illuminatio ad mores spectans; *erkölcsi felvilágositás.* Törvt. Msz.

Illuminatio S. Spiritus, afflatus S. Sp.; *Sz. lélek ihletése.* Tör. Tár. 1889. p. 438.

Illuminativus, 3., illuminans, vi illuminandi præditus V. s. *Illuminabilis; megvilágitó, felvilágositó.* Andr. Pan. 8. fides mentium *illuminativa.* Kaprin. Eloq. I. 356. Szentiv. Cur. Misc. 48.

1. **Illuminatus,** 3., illustris (titulus honoris); *dicső, kitünő.* Batty. Leg. III. 399. an. 1422. *illuminatus* prædicator.

2. **Illuminatus,** i, Reformatus; *felvilágosult.* Száz. XIII. 134.

3. **Illuminatus,** i, (Du C.) baptisatus; *megkeresztelt.* Batty. Ger. 35.

Illusivus, 3., irridens, illudens, cavillans; *gúnyból való, történő.* Pel. In parasceve s. II. c. 5.: Quod facit ecclesia in memoriam derisionis et adorationis *illusivae.*

Illustrare memoriam, in memoriam revocare; *emlékezetbe hozni.* Batty. Leg. T. II. 348. an. 1233: Illustrem vestri *memoriam* non quærimus *illustrare.*

Illustrativus, 3., illustrans, illuminans; *világitó.* Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II. Primo per radium *illustrativum,* quia sicut sol illustrat suo radio . . . totum orbem.

Illustrator, interpres; *magyarázó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 187. authorum *illustrator.*

Illustratrix, quæ illustrat; *felvilágositó,* Corp. Gram. 127.

Illustris, titulus honoris; *tekintetes, nemzetes.* Törvt. Msz.

Illustrissimus, Titulus, honoris; *méltóságos.* Kass. P. P. I. et passim.

Illustritas, atis, Titulus, quo Principes ornabantur; *nagyméltóságod.* Ger. Durchlaucht. Epist. Proc. P. III. p. 207: Maxime vero cum per oratores suos *Illustritas* Vestra declaratum esse voluerit. Arch. Rák. II., III. 341. Cod. Dip. Brüss. IV. 225. Tör. Tár. 1881. p. 284.

Illyricani, V. *Lutherani rigidi.*

Imaginarius, i, (Du C.) vicarius, locum tenens; *képviselő.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV.

160. Episcopum N. . . tanquam *imaginarium* suæ sanctæ præsentiæ pro negotiis Sanctæ Mariæ Ecclesiæ salubriter dirigendis . . .

Imaginativus, 3., cogitatione aliquid sibi depingens; vim imaginandi habens; *képzelő.* Pel. In Nativ. Dom. s. V. c. 4.: Hanc virtutem habet *imaginativa* (sc. vis) super corpus et materiam, unde fit conceptus. Pázm. Dial. 78.

Imaginatrix, quæ imaginatur; *képzelő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 117.

Imaginatur sibi multum, multa sibi sumit, arrogat; stulta arrogantia elatus est; *sokat tart, hisz magáról, képzeleg, önhitt.* Wagn.

Imago, sigillum (ap. Du C. al. s.); *pecsét.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Imago dimidiata, simulacrum pectore tenus effectum; *mellkép, mellszobor.* Greg. Aesth. 91. eoque pertinent: statuæ (simulacra, signa) *imagines dimidiatae* (Brustbilder, Büsten) denique plastica subinde plurium statuarum coniunctio.

Imago emblematica, imago symbolica; *jelképes kép.* Arch. Rák. VIII. 343.

Imbalneatus, 3., illotus; *mosdatlan.* Pel. In Nativ. Dom. s. I. c. 6.: Si pro festo crastino non vis corpore *imbalneato* esse.

Imbarhalus, i, (vox turcica); *zászlókat osztogató.* Adelm. De orig. Turc. 11. *Imbarhali* dicuntur, qui distribuunt vexilla.

Imbarhorbastia, æ, (ap. Heyse: Imbrahar-Baschi); *fölovászmester.* Adelm. De orig. Turc. 11. *Imbarhorbastia* est magister Agazonum.

Imbellio, onis, debilitas, imbecillitas (Du C. imbellia); *gyengeség.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 26. sed admirentur potius conditionem nobilium ab omni modestia et gravitate sic degenerasse, quod contemptum et *imbellionem* in ipsos pariat. Cf. *Imbellia,* æ, ap. Gell. 5. 5, 5. Senec. Benef. 4, 18. Fest. p. 114. ed. Müller.

Imbeneficiare, (Du C.) Bona ecclesiastica in beneficium ceu beneficium dare; *javadalomba igtatni.* Nagy Hier.

Imbibitio, actus imbibendi; *beszivás, megivás, beivás.* Wallaszky 213.

Imblocare, (Du C.) Cum legibus Ecclesiasticis vetaretur excommunicatorum corpora sepelire, illa, ne fœtor nares aut spectaculi horror mentes fœdaret, ut plurimum humo iniecta, aut tumultuaria lapidum congerie operire solebant, idque *imblocare* dicebant; *betakarni.* Gall. embloquer. Nagy Hier. Pár. Páp.

Imbognare, intorquere; *körül csavarni.* Ljub. Mon. Sl. V. 245: *imbognare* antennam.

Imboiare, aptare, vincire (Du C. imboiatus) V. s. *Sarthia; összekötni, beilleszteni.* It. imboccare.

Imbordescare, margine firmare, circumdare; *megerősíteni, bekeríteni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 112. an. 1350. de *imbordescando* murum supra piscariam.

Imbotare, (Du C.) in dolia condere; *hordóba tölteni.* It. imbotare. Gall. entonner. Rač. Mon. Sl. XIII. 252. an. 1358: si . . . vinum . . . *imbotaverunt.*

Imbreviare, (Du C.) conscribere, referre in commentarios; *belajstromozni, összeirni.* Ljub. Mon. Sl. II. 267. Uj. Magy. Muz. III. 197. liceat vicecomiti vel ballivo nostro attachiare et *imbreviare* catalla defuncti inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum.

Imbreviatura, summa, summarium; excerpta; *kivonat.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 175. *imbreviaturas* instrumentorum.

Imbricator, tegularius; *cserépfödő.* Ger. Ziegeldecker. Tab. Conscr.

Imbutus, 3., institutus (Papias); *tanult.* Batty. Ger. 83. Quamquam *imbuti* essent et docti sc. philosophi.

Imitari, sequi, audientem esse; *valakire hallgatni.* Chr. Dubn. p. 20: archipresulem arianum fecerat captivari . . . pape *imitatus* consilium.

Imitas, tatis (Du C.), pars ima, inferior; *legalj, fenék.* Nagy Hier.

Imitativus, 3., legis vicem explens; *törvénypótló (szokás).* Werbőczi 20. Tertio habet (consuetudo) virtutem *imitativam,* quia imitatur legem, ubi deficit lex. Kelem. Inst. Jur. Pr. Georch. Ert. 16.

Imitatorium exercitium styli, exercitium imitando generi scribendi; *stilgyakorlat.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 55.

Imitatur naturam pignoris, pignoris naturæ est; *zálog természetével bír.* Törvt. Msz.

Immagulare, condere, coacervare (ab Hungar. *magla:* strues acervus); *raktározni.* Ger. anspeichern. Opin. 1802. b.: salis lapides horreis ingenti in quantitate *immagulari* solent.

Immansio, actus permanendi. V. *Jus immansionis.*

Immanuare, in manus tradere; *kézbesíteni.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 461. mihi *immanuatae* sunt . . . Litteræ.

Immarcescibilis, semper vigens, florens; *enyészhetetlen, hervadatlan.* It. immarcescibile. Eszt. Okm. 104: *immarcescibilis* glorie parciamur coronis. Száz. XXI. 537. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 72. Cf. Tertull. Cor. mil. 15. Paul. Nol. Carm. 15.

Immaterialis, incorporalis, sine corpore; *anyagtalan.* Syll. Pos. Art. LXXVI. An. Hinc ergo duo forent infinita, unum *immateriale,* id est Deus.

Immaterialitas, simplicitas, proprietas materiæ expers; *anyagtalanság.* Imre Phil. 346.

Immaterialiter, sine materia; *nem anyagi módon.* Pel. In nativitate Dom. s. VII. c. 5.: Diverse nominibus significatur ad exprimendam diversimode perfectionem eius, ut ostendatur *immaterialiter* genitus Christus.

Immateriatus, 3., sine materia, corpore; *anyagtalan.* Hist. Nat. 1. insuper a substantia quapiam *immateriata* massæ corporeæ intime copulata vim sentiendi sponteque sua se se movendi accepere.

Immatriculare, in album, commentarios scholæ, qui dicuntur matricula, referre (Du C.); *bejegyezni* (az anyakönyvbe). Körmöczi . . . Ért. 1894/5. 98. et passim.

Immatriculatio, nomen alicuius referre in album (ecclesiæ); *anyakönyvbe iktatás.* Ker. Nap. 125.

Immeabilis, invius, inaccessus; *járhatatlan.* Marc. Chr. I. 2., S. de Kz. Chr. I. 1., 5. desertum existit *immeabile.*

Immediate, continuo, statim, proxime; *közvetlenül.* Arch. Rák. IV. 12. Kass. Prax. I. ac demum his *immediate* subiunxi exempla et formulas.

Immediatius, compar. ad immediate; *közvetlenebbül.* Pázm. Dial. 170.

Immeditabile, quod meditationem superat; *a mi elmélkedés alá nem eshetik.* Batty. Ger. 29. si meditari desideramus *immeditabile.*

Immemoriale tempus, cuius nulla exstat memoria; *régi, emlékezetet meghaladó.* Wagn.

Immemorialis, quod memoria non est dignum; *említésre nem méltó.* Kov. Form. St. XI.

Et si numpmis careas hoc est veniale
Pone quidquid habeas *immemoriale*
Tunicam, camisiam, si quid habes tale.

Immendabilis, insanabilis; *gyógyíthatlan.* Wagn.

Immensurabilis, immensus, infinitus; *megmérhetetlen.* Andr. Pan. 10.

Immigratio, actus immigrandi; *beköltözés, bevándorlás.* Törvt. Msz.

Immissivus, 3. se insinuans; *magát betoló, betolakodó.* Einschleichend. Törvt. Msz.

Immisterialis, mysterio carens; *titok nélkül való.* Batty. Ger. 74. Miror cum sanctissimi perfectores . . . hujus hymni mysterium adgressi non sunt, forte . . . *immisterialem* hunc arbitrati.

Immitigatio, severitas; *szigorítás.* Pel. De commem. defunct. s IV. c. 4.: Dilatio suffragii obest quoad pænæ *immitigationem.*

Immolaticus, 3., ad immolandum aræ destinatus; *áldozati, áldozatra való.* Pel. De s. Joan. s. IV. c. 1.: Lucas in facie bovis, qui est animal *immolaticum.*

Immoralis, pravis moribus; *erkölcstelen.* Törvt. Msz.

Immoralitas, mores pravi, corrupti; *erkölcstelenség.* Olt. Act. Synod. I. dum irreligiositas et *immoralitas* torrentis instar rapidi majori in dies strage propagari cœpit.

Immorigerus, 3., (Du C. immorigeratus) non morigerus, male moratus; *engedetlen, erkölcstelen.* Batty. Leg. I. 412: Nunquam sane tam *immorigeri* erant Hungari. Isthv. XV. 284. Rák. Ön. 230.

Immota figura, imago viva; *élőkép.* Gall. tableaux. Greg. Aesth. 97. Liberum quidem est pantomimicæ etiam *immotas figuras* (Tableaux) repræsentare atque hoc respectu cum pictoria et statuaria concertare.

Immulgibilis, quæ mulgeri non potest; *nem fejthető, meddő.* Arch. Rák. VIII. 358. vacca sterilis, *immulgibilis.*

Immunde, incongrue; *illetéktelenül.* Batty. Ger. 60. non *immunde* rendum. Cf. Jul. Obseq. Prod. 115.

Immundicitia, (Du C.) squalor, sordes; *piszok, tisztátalanság.* Prot. inq. 201: aliæ sorores habebant fastidium ad videndum eam propter *immundicitias.* Cf. Plaut. Stich. 5, 5, 6. *Immunditia.*

Immunitare, immunem reddere; *mentesíteni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 382. Kuk. Jur. I. 435: Incolas . . . a personalibus oneribus. . . eximi et *immunitari* benigne volumus.

Immunitas montana, immunitas in re metallica; *bányász mentesség.* Törvt. Msz.

Immunitas realis, immunitas rei

familiaris; *vagyonbeli mentesség.* Törvt. Msz.

Immunitatio, actus immunitatis; *mentességtétel.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 364. Arch. Rák. VIII. 47.

Immunitus, non munitus, apud scriptores aureæ ætatis de urbe oppidis et via, hoc loco de militia dicitur; *védetlen.* S. de Kéza Chr. I. 4., 7: Hunc quidem Hungari de fluvio Hung. variis muneribus allectum et nuntiis explorantes, considerata illius militia *immunita* . . . cum tota militia peremerunt.

Immurare, (Du C. carceri includere) muro claudere; *befalazni, falak közé zárni.* Bék. Paszt. III. 671. an. 1702. privilegia . . . tutioris conservationis gratia parieti cuidam inclusa atque *immurata.* Nagy Hier.

Immuratio, actus muro sepiendi, claudendi; *befalazás.* Kronst. II. 48. 1527: ad *immurationem* januæ.

Imnacium, pro: *Hymnacium,* liber Hymnos continens; *énekes könyv.* Series Ban. p. 11: (Dedi) *Imnacia* II.

Impacatio, tumultus, turbatio; *békétlenség, zűrzavar.* Cod. Dip. And. I. 123., 131. cum propter temporis præsentis *impacationem* ad nos accedere nequivisset.

Impacisci, res convenit inter aliquem; *megnyugodni, megállapodni.* Verancs. IX. 278. quam quod per dies proximos disputatum est magna contentione doctorum, *Impactum* postremo est in eo: quod Telegdinus agi vult de iniuriis sibi illatis diffamatione civium.

1. **Impactio,** 1. actus compingendi, 2. actus aptandi; *1. bekötés, 2. beillesztés.* Kronst. II. 1. 523: *imp.* registri villici; 2. 243: *imp.* bombardarum.

2. **Impactio,** actus impingendi; *összecsapódás.* (Fin.) Tör. Tár. 1890. p. 236. Causa erat violenta nimis melancholici humoris a natura se recolligentis ob æquinoctium in hepar *impactio.* Cf. Senec. Qu. Nat. 2, 12. fin.

1. **Impalare,** (Du C.) adigere stipitem per medium hominem; *karóba húzni.* An. Sc. II. 160. an. 1531: Ex . . . latronibus . . . volebat . . . sex *impalandos.*

2. **Impalare,** aliquem alligare ad palum; *karóhoz kötni.* Rák. Ön. 58. *impalatus* et suspensus.

Impalatio, actus in palum impingendi; *karóba húzás, felnyársalás.* Magy. Jogt. Eml. I. 272.

Impalatus, 3., in palum v. palo impactus; *karóba húzott.* Rák. Ön. p. 58. l. 18—20. (19.): cujus (sc. crudelitatis) testimonio longo tempore inserviebant miserorum *impalatorum* suspensorumque publicis viis exposita cadavera.

Impalliatio, actus celandi; *elpalástolás.* Epist. Proc. III. p. 500: Quod autem idem Comes Tökely *impalliationem* indignissimarum machinationum . . in me devolvere . . . satagat, non mirandum, qui enim *injuriationi* universalis Christianitatis desudat . . .

1. **Impanatio,** *szt. áldozás.* Hist. Eccl. Ev. 70. Usus sacræ cœnæ *impanatio,* impanisatio d. 13. Maji 1762. vocabatur.

2. **Impanatio,** (ad normam incarnatio) adeptio naturæ panis; *kenyérré levés.* Resp. C.: Item An panis post consecrationem corpus Christi esse possit, aut saltem uniri, ut simul sint panis et corpus Christi Et Annon Incarnatio et *impanatio* idem habeant fundamentum.

Impanisatio, V. *Impanatio.*

Imparamentum, instrumentum, apparatus (Du C. al. s.); *felszerelés.* Magy. Tör. Tár. XX. 166. pateræ deaurato-argenteæ cum vestibus et *imparamentis* eo pertinentibus.

Imparare, implere, obire (Du C. al. s.); *teljesiteni.* Prot. inq. 175: postquam (M.) edocta est, *imparavit* officium, dicebat horas.

Impartialis, medius, tamquam medius nec in alterius favorem inclinatus; *részrehajlatlan.* Gall. impartial. Reg. Mil. p. 36: prævio . . . *impartiali* examine . . .

Impartialitas, animus ab omni partium studio alienus; *részrehajlatlanság.* Ger. Unparteilichkeit. Kuk. Jur. II. 283. legalitas politicæ Municipalis Regnorum horum consistentiæ et iustitia postulatorum nostrorum in quavis occurrente quæstionis alicuius pertractatione cum perfectissima *impartialitate* et æquitatis studio, fuerint recognita.

Impartibilis, qui in partes dividi non potest; *részekre nem bontható.* Batty. Ger. 39. Rotunditas semper simplex, ideo *impartibilis.* Andr. Pan. 10.

Impartibiliter, modo, ratione individua; *oszthatatlanul.* Andr. Pan. 10.

Imparticeps, non particeps, exsors; *nem részes.* Kat. Hist. IX. 256. de acerbitate doloris instillationeque lacrimarum quasi *imparticipes* et inscios fore et extare. Chr. Dubn. p. 134.

Impartitus, non divisus; *oszthatatlan.* Chr. Dubn. p. 21: Detrici vero et aliorum principum Almanie astutia, quibus rex Atila imperando in colle residebat hunorum, *impartita* communitas in partes diversas est divisa.

Impassibilis, illæsus; *sértetlen.* Batty. Ger. 59. Nabuchodonosor . . . *impassibilis* non a camino mansit. Cf. Tertull. Apol. 10. Prudent. Apoth. 84.

Impassionatus, (Du C.) passionis expers; *indulat nélkül való.* Otia Bachm. 111. ita eiusmodi directe ad Deum tendentes *impassionatae* meditationes . . . habendæ veniunt.

Impeccabilitas, natura animæ impeccabilis; *hibátlanság, büntelenség.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. X. 71. Vern. Met. II. 466.

Impedibilis, quod impediri potest; *meggátolható.* Kaprin. Eloq. I. Præf. et si quodpiam principium adsit, non constituens actum primum proximum, connexum tamen cum uno libertatis extremo, ut illud sit *impedibile* per eandem illam libertatem, quæ in statu absoluto exercetur.

Impedimenta impedientia, causæ, quæ impediunt matrimonium; *akadályozó akadályok.* Georch. H. T. I. 90. A más vallásbeliek Felséges 2-ik József Császár Rendeletéhez tartván magokat. 26. 1790/1. valamint emlitett Rendeletben a meggátló akadályokról *(impedimenta impedientia)* semmi emlékezet nincs; úgy ezeknél ollyas esetek nincsenek, mellyek a házasságot megakadályoznák.

Impedimenta irritantia, impedimenta, quæ irritum reddunt matrimonium; *sikeretlenitő akadályok.* Georch. H. T. I. 98. méltán lehetne tehát ezeket inkább sikeretlenitő *(irritans)* akadályoknak nevezni, ha eme közönségesen bevett deák szónak «dirimens» azaz felbontó, betű szerént való és a köznép-nek gondolkodása módjához alkalmaztatott értelmét megtartani tanácsosabb nem volna.

Impedimentum canonicum, impedimentum e legibus ecclesiasticis proveniens; *egyházi törvénybeli akadály.* Törvt. Msz.

Impedire se, se admiscere (Du C. curare, solicitudinem habere). V. s. *Abinare; beleavatkozni.*

Impeditivus, 3., obstans, impediens; *akadályozó.* Pel. De S. Matth. s. I. c. 4.: Quæ . . . sunt pericula salutis veræ pœnitentiæ *impeditiva.*

Impendere iudicium, ius dicere; *igazságot szolgáltatni.* Szirm. Glos. 98.

Impendere vices animalium, i. e. pro animalibus vehicula trahere; *állatok helyett szekeret vontatni.* Marc. Chr. II. 87. sed homines more pecorum bigis iuncti *vices animalium impendebant.*

Impendifacere, impendendum curare; *költetni.* Pesty Ször. III. 227. impendere et *impendifacere.*

Impenetrabilitas, natura, proprietas rei impenetrabilis; *áthatatlanság.* Pfahl. Jus. Georg. IX. Invaluerunt serius arma, sed gravitate sua, *impenetrabilitas* enim crassitie conciliabatur.

Impensio, iuris dictio; *törvénylátás, igazságszolgáltatás.* Törvt. Msz.

Impensionale iudicium, iudicium in causis abusuum terrestrium dominorum in colonos; *jobbágyhatalmaskodási törvényszék.* Nagy Hier.

Impensionales, litteræ in causa impensionali; *jobbágyhatalmaskodási perben való levél.* Kov. For. St. CXLI. *Impensionales* Judicii ex parte Colonorum.

Impensionalis causa, V. *Impensionalis processus.* Nagy Hier.

Impensionalis Processus, Processus in negotio abusuum terrestrium dominorum in colonos; *jobbágyhatalmaskodási per.* Art. Diæt. Pos. 62. Quandoquidem *Processus Impensionalis* propter diversos Terrestrium Dominorum abusus impendendique Judicii protelationes hactenus inanis quasi et absque effectu maneret.

Impensum impendere, laborem præstare, operam navare; *munkát teljesiteni.* Batty. Ger. 239.

Imperans Capitaneus, alias *Commandans* q. v. Arch. Rák. II. oszt. II. 352.

Imperatoreus, imperatorius; *császári.* Dip. Alv. I. 208. II. 92.

Imperiatoriatus, us, **Imperatoriatus,** imperatoris dignitas; *császárság.* Rozsny. D. 39. és mind az irásokban s mind az beszédben egymást császárnak és nemcsak királynak említsék, hogy in præiudicium *Imperiatoriatus* valamelyik fél contemptust ne subolfaciáljon (Benkő példányában: *imperatoriatus).*

Imperceptibilis, sensu carens, torpidus; *nem érző.* Pel. De s. Thoma s. II. c. 2: Lancea vulneravit iam mortuum et per consequens doloris *imperceptibilem.*

Imperfecta, femina 16 annis minor; *serdültelen.* Ger. unmannbar. Kövy El. 24. mares 24, feminæ 16 annis maiores, *perfectae,* minores *imperfectae,* utriusque sexus,

autem personæ 12. annis maiores legitimæ minores vero illegitimæ ætatis sunt.

Imperiales Carolini, V. *Floreni Imperiales.*

Imperiales Leonini, monetæ aureæ species. Magy. Tör. Tár. XX. 183.

Imperialis, (Du C.) nude positum pro nummo imperiali; *tallér.* Arch. Rák. IX. 79: pro uno eiusmodi Equite Hungarico: *Imperiales* seu Talleri 6. Tör. Tár. 1886. p. 529. Bel. Comp. Hung. Geog. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, Asper, qui est quinquagesima *imperialis* pars; 2. *Imperialis,* Thaler, qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta grossos Cæsarianos æquat.

Imperialis Guardia, cæsaris custodes corporis; *császári testőrség.* Regul. Turm. Præt. 47. Occasione quarumvis publicarum functionum Turmæ Capitanei erit, Augustam suæ Maiestatis Sacratissimæ Personam, *Imperialis Guardiae* (Arzieren-Garde) Capitaneo dexteram cedendo, comitari.

Imperialiter, more imperatoris; *fejedelmi módon.* Tör. Tár. 1878. p. 168. *imperialiter* egressus est et navali apparatu et pedestri exercitu. Cf. Cod. Iust. 6, 51, fin.

Impericulosus, 3., negligens; *hanyag, rest.* It. inerte, indolente. Gall. négligent. Ger. träg. Szamosk. II. 112. Plus se patriæ, quam aliorum gratiæ debere sciebant; iniquum esse putabant, ut dum ipsi in alios essent officiosi, in semetipsos sint *impericulosi* et, dum fidem incassum servare tenentur, animum cum patria perdant.

Imperium, h. l. pro: Sacrum Romanum imperium; *római szent birodalom.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Istius ergo diebus Rex Otacarus Boëmorum, qui de iure *imperii* plura sibi usurpaverat de facto et injuste.

Imperium civile circa feuda, *hűbéri polgári főhatalom.* Vuch. Jur. Feud. 5. Feuda unius eiusdemque territorii Civitatis seu publica sint seu privata, subsunt imperio civili eiusdem territorii eaque pars imperii Civilis, quæ circa feuda in territorio constituta versatur, *imperium civile circa feuda,* Lehenshoheit, nuncupatur seu complexus iurium, imperanti Civili in feuda territorii suæ Civitatis competentium.

Impermixtibilis, non permixtus, purus; *összevegyíthetlen.* Pel. De s. Catharina s. III. c. 6: Deus est immortalis et incomponibilis et *impermixtibilis.*

Impermixtio, actus permixtione carens; *össze nem vegyülés.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 5. Quintus in hac incarnatione est stupor *impermixtionis,* scilicet naturarum.

Imperpetuare, in perpetuum donare; *örökre ajándékozni.* An. Sc. IV. 86. Cod. Dip. And. I. 276., 306.

Imperpetuatio, actus aliquid alicui perpetuo iure legandi; *örökre való adományozás.* Fej. X. 4., 205. sane exinde decernentes præmissam nostram gratiam et annuentiam super *imperpetuatione* et legatione memoratæ possessionis suæ.

Imperscrutabilis, inscrutabilis, quod investigari nen potest; *ki nem kutatható.* Pel. Pom. L. V. P. I. Art. III. c. 12: O magne deus, quam mirabilis sapientia tua, quam *imperscrutabile* consilium tuum. Ot. Bachm. 143.

Impersecucio, nis (verbale ab inus. verbo impersequor) status imperfectus, imperfecta natura rei; *tökéletlenség, bevégzetlenség, hiányosság.* Impersecutio ætatis: ætas puerilis — *gyermekkor, serdületlenség.* Cod. Zi. III. p. 211... ob sue paupertatis inopiam et etatis eiusdem *impersecucionem* contra predictos nobiles in causa prenotata in Curia non possit litigionaliter procedere.

Impersolubilis, quod pensari non potest; *meg nem fizethető.* Szék. Okl. IV. 319. suis machinationibus dampnum *impersolubile* molestiasque maximas intulit.

Impersuasibilis, (Du C.) obstinatus in sententia, cui nihil persuaderi potest; *megátalkodott.* Wagn.

Imperterrite, constanter, fortiter; *bátran, elszántan.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 361. sed in Priorali quoque officio constitutus egit *imperterrite.*

Impertialis, medius, æque ira et studio vacuus; *részrehajlatlan.* Opin. de Venat. Dominus Terrestris illatum damnum per viros *impertiales* seu ex eadem sive vero ex vicina Communitate deligendos...

Impertineus, impudens; *szemtelen.* Ger. Impertinent. Törvt. Msz.

Impertinenter, immodeste, impudenter; *gyalázatos, impertinens módon.* It. impertinente. Gall. impertinemment. Ger. Auf eine impertinente Art. Rep. Cast. p. 106a: Quod me omnia sursum deorsumque tractare, ut saltem ex alieno *impertinenter* aliquid garriam, affirmes... Lop. Mon. Sl. XX. 242.

Impertinentia, æ, insulsitas (Du C. al. s.); *garázdaság, szemtelenség.* Otia Bachm. 193. Absit, ut huiusmodi *impertinentias* defendam.

Imperturbate, non lacessitus; *bántatlanul.* Unangefochten. Törvt. Msz.

Impervestigabilis, inexplicabilis, quod natura explicari non potest; *kifürkészhetetlen.* Br. Resp. p. 21: Idem scribunt corpus Christi manducari modo *impervestigabili* sive non pervestigabili. Tör. Tár. 1892. p. 461.

Impervius, 3., non pervius, quod aër attingere non potest; *légzáró.* Poor J. Zsebsz. 113. Cf. Tac. Ann. 15, 43.

Impetere, accusare (Passim) (Du C. al. s.); *bepanaszolni.* Rit. expl. ver. p. A. 1.: Yrgolin de villa Fon, *impecijt* convillanam suam uxorem de veneficio. Kandra Reg. 104. et passim. Cf. Sidon. Ep. 7, 9.

Impetitio, (Du C.) querela, accusatio; *kereset.* Arch. Rák. IX. 58. variis processibus et *impetitionibus* vexare et mortificare.. taliterque Eundem iam senio confectum etc. Werbőczy 386. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 253., 310. Száz. VII. 39.

1. **Impetitor,** qui alqm petit, aggreditur; *támadó.* Epist. Proc. p. 152: ne Ferdinando... iniusto regni... *impetitori*... suppetias ferrent.

2. **Impetitor,** actor, accusator, iniustus alienæ possessionis turbator; *háborgató.* Arch. Rák. IX. 3. contra legitimos *Impetitores* Juridicos et Actores. Kövy El. 625. Pesty Ször. III. 261. Cod. Zi. III. 63., 111., 197. Cod. Dip. And. V. 17., 32. Fej. XI. V. Un. 82.

Impetrare, (fundare) constituere, condere; *alapitani.* Sup. An. Sc. II. 27. an. 1307: Kokoss in remedium... interhempti sex Claustra tenebitur *impetrare.*

Impetratio, libellus supplex, quo nobilitatis prosequendæ ius petitur (Du C.); *nemesség felkérése.* Georch. H. T. II. 28.

Impetratio boni alicuius ex defectu, ex nota, occasione stirpis nullæ, aut actus infidelitatis impetratio bonorum; *jószág felkérés v. nyerés magvaszakadásból, v. hűségtelenségből.* Törvt. Msz.

Impetrator, qui impetrat, adipiscitur bona; *fölkérő, jószágnyerő.* Kass. Jur. Civ. I. 157. Exhibet Fassionem perennalem per Comitem condam N. qua Actionalium Bonorum *Impetratorem* Parti I. super iisdem bonis cum clausula... coram Protonotario Palatinali celebratam. Georch. H. T. II. 32.

Impetratrix, fœm. ad *impetrator; megnyerő, adománynyerő.* Kövy El. 623. nisi expresse evictio ad *impetratricem* familiam sit restricta.

Impetuositas, vim aquæ rapaciter fluentis significat, rapiditas; *rohamosság.* Chr. Dubn. 170., 165. Cuius fluvii periculositatem et eius transitus *impetuositatem* vix posset quis enarrare.

Impietificare, peccare, impie agere; *rosszul felhasználni valamit.* Pel. Serm. Novem modis precipuis potest quis ex divitiis et earum occasione pericula damnationis incurrere... sexto *impietificando.* (Aest. 42. g.)

Impigare, impignorare; *elzálogositani.* It. impegnare. Ljub. Mon. Sl. XI. 219. an. 1347: vendere vel *impigare*.,. equum.

Impignare, pro: *impignorare; elzálogositani.* Rač. Mon. Sl. VII. 177. an. 1096: vineam, quam habuit *impignatam.*

Impignorans, *elzálogosító.* Moln. Patv. 25. Qui vero bona in pignus vel hypothecam (et hæc duo ferme idem sunt) locat, dicitur *Impignorans* vel *Impignorator,* et *Inhypothecans* vel *Inhypothecator.* Szirm.

Impignoraticius, 3., pignori datus, oppigneratus; *elzálogositott.* Magy. Tör. Tár. XII. 28. porciones possessionarias et *impignoraticias.* Cod. Dip. And. V. 19., 1.

Impignoraticus, 3., V. *Impignoraticius.* Száz. XXVII. 15. possessionarias porciones... alienas occupative et titulo *impignoratico* habitas.

Impignoratio, (DuC.); *elzálogositás.* Proj. Leg. Civ. 242. Werbőczi 166. Ex parte igitur dantis: *Impignoratio* est iuris proprii necessitate cogente, temporalis ad utendum alteri concessio, quantum autem ad creditorem seu recipientem: *impignoratio* est iuris alieni, cum fructuum perceptione et capitalis summæ repetitione perniciosa damnabilisque ad tempus detentio.

Impignorationalis, pignori datus; *zálog-, elzálogositott.* Fej. XI. V. Un. 388: quinquaginta florenos... de pecunia *impignorationali* relaxare.

Impignoratitio, onis. V. *Impignoratio.* Száz. XVIII. 394. iure *impignoratitionis.*

Impignorative, ut pignus, in pignore; *zálogképen.* Kov. Form. St. 239. portiones possessionarias... *impignorative* habitas.

Impignorativus, 3., pignori datus; *zálog*... Tör. Tár. 1890. p. 596. bona *impignorativa.*

Impignorator, V. *Impignorans.*

Impignoratorius, V. *Impignoraticius. Impignoratorio titulo,* nomine pigno-

ris; *zálogjog czimén.* Cod. Zi. V. III. p. 86... tunc . . . ipsam (sc. terram) . . . *impignoratorio titulo* ad se recepisset.

Impinguare, saginare (Du C. impinguari); *hizlalni.* Kuk. Jur. I. 219. an. 1481. Beng. Ann. Er. Cœnob. 242. Kat. Hist. VIII. 375. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 222. Cf. Gloss. Philox. Tertull. Ieiun. 6.

Impinguatio, saginatio; *hizlalás.* Pril. Abact. 113: setigeri... ex *impinguatione*... æstimarentur.

1. **Implagare,** (Du C. 1.) plagas tendere, laqueos ponere; *tőrt vetni.* Pár. Páp. Cf. Sidon. Ep. 9, 9. ad fin.

2. **Implagare,** (Du C. 2.) vulnerare, plaga percutere. Chr. Dubn. p. 166: occurrit ei ursus letaliter *implagatus.* Obs. Jadr. 404: multi ex Venetorum populo cadunt lethaliter *implagati.*

Implanare (se) (Du C.) se decipere; *magát csalni.* Nagy Hier.

Implantatio, positio; satio; *ültetés.* Art. D. 1840. p. 29.

Implementalis, ad actum implendi pertinens; *teljesitésbeli, betöltésbeli.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii sunt Invalidatorii, alii *Implementales.* Kövy El. 310.

Implementum, (Du C.) exsecutio, effectio; *foganatositás, végrehajtás.* Diar Com. II. 108. dictæ Legis *implementum.* Kass. P. P. I. 172.

Implementum contractus, effectio contractus; *tukmabetöltés.* Vollziehung des Vertrages. Törvt. Msz.

Implenus, 3., impletus, plenus; *teljes.* Fej. VI. 79.

Implere legem, parere legibus, observare, sequi legem; *betölteni a törvényt.* Wagn.

Impletio, confectio, completio; *teljesités.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. I. Secunda (ratio) propter precepti *impletionem,* quia ipsa omnia precepta evangelica et consilia perfectissime tenuit.

Impletor, nutritius, (Du C. fullarius); *nevelő atya.* Batty. Ger. 149. Achillis *impletor* sc. Colophon centaurus.

Impletura, æ, pulvis nitratus in sclopetum immissus; *töltés* (fegyveri). Ger. Ladung. Reg. Türm. Præf. 109. Explosiones denique debiliores tum cum perfecta *impletura* fiant.

Implicantia, æ, impedimentum; *akadály.* Pázm. Dial. 192.

Implicite, comprehensus in aliquo; *beleértve, bennfoglalva.* It. implicitamente. Vern. Log. 82. Si compositio alicuius propositionis adeo evidens sit, ut expositione (explicatione) non indigeat explicite, secus *implicite* composita audit. Cf. Cic. Inven. 2, 23, 69.

Imploramentum, *imploratio.* Ac. Com. Sopr. p. 20: licebat . . . nostra repetere . . . absque tamen Turcorum armorum *imploramentis* rehabere.

Impœnitens, (Du C.) cuius animus in vitiis obfirmatus, voluntas obstinata est, qui nullo criminum sensu tangitur; *nem bűnbánó, nem vezeklő.* Wagn. Cf. Hieron. in Jesaia 12, 40, 27.

Impœnitentia, æ, (Du C.) peccandi pertinacia, obstinatio in flagitiis; *bűnbánat nem tartás.* Serm. Cat. 291. Alia contra Spiritum Sanctum, dum quis ex mera fere malitia peccat et talia difficulter remittuntur, sunt autem sex; 1. Præsumptio de misericordia Dei, 2. Desperatio, 3. Agnitæ veritatis impugnatio . . . 5. Obstinatio, 6. *Impoenitentia.* Hieron in Jesaia 18, 65, 23.

Imponderabilis, qui ponderari nequit; *megmérlelgethetlen, sulytalan.* Vern. Met. II. 34. proinde id, quod *imponderabile* est, non esse etiam grave, minime sequitur.

Imponderabilitas, proprietas rei, quæ ponderari nequit; *megmérlelhetlenség, súlynélküliség.* Vern. Met. II. 34. Neque gravitatis universalitatem *imponderabilitas* quarundam materiarum infringit.

1. **Imponere,** adiudicare; *odaitélni.* Georch. H. T. IV. 153. Néha magok a Felek határozzák meg, mellyik tegye le az önkéntvaló hitet. T. i. vagy maga részéről ajánlja *(offert)* azt valamelyik Fél és a másik vagy megengedi *(permittit)* vagy ellenzi *(controvertit)*; vagy egyik a másiknak odaengedi azt *(defert)* és megkinálja őtet, hogy esküdjék meg, emez pedig vagy elfogadja *(acceptat)* és leteszi *(praestat)* vagy nem fogadja el *(recusat)* vagy amannak visszaengedi *(refert),* hogy esküdjék meg inkább ő vagy pedig mind a két fél a Biróra hagygya *(submittit),* hogy itélje azt oda *(imponat)* akármellyiknek.

2. **Imponere,** deponere; *letenni, terhelni.* Batty. Leg. T. II. 207. (Decr. Col.) Si quispiam falsum testimonium alicui *imposuerit.*

3. **Imponere,** mirationem facere; admirationem movere; *nagy hatással lenni, imponálni, tekintetet parancsolni.* Ger. imponiren. Vern. Met. II. 16: neque enim Chymici cordatis viris veræque sapientiæ studiosis facile *imponent.*

Imponere in palos, adigere stipitem per medios homines; *karóba huzatni.* Mon. Comit. Trans. I. 88. an. 1540. Qui more prædonum res et bona Nobilium . . . acciperent, hos tales *in palos imponere* faciant.

Imponere se hostiliter, petere, adgredi; *megtámadni.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 249: cum . . . arreptis lanceis se mutua vicissitudine *hostiliter imponere* voluissent.

Impopulare, frequentare (incolis) incolarum numerum augere; *benépesiteni.* Fej. X. I. 349. Idem Sigismundus possessiones M. M. Joannis ac Petri... *impopulat.* Törvt. Msz.

Imporcionatus, 3., portione privatus; *részétől megfosztott.* Haz. Okl. 247. an. 1347.

Importabilis, (Du C.) quod sufferri non potest; *elviselhetetlen.* Fej. IV. 1., 115. onera gravia et *importabilia,* quæ nemo potest adimplere, non habentes. Száz. XXX. 2 f. 105. Cf, Tertull. adv. Marc. 4, 27. med.

Importans, (Du C.) magni momenti; *fontos.* Ljub. Mon, Sl. XXI. 395. an. 1451. que nobis occurrunt in his partibus *importantissima.*

1. **Importantia,** æ, (Du C.) res magni momenti; *fontosság.* It. importanza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 111. an. 1472. Existimamus vehementer *importantiam* . . . castelli. Arch. Rák. VIII. 253. Tör. Tár. 1887. p. 756: magnæ *importantiae* negotia. Reg. Mil. p. 62. Hist. Zerm. Cobencz. 124.

2. **Importantia,** utilitas, fructus; *haszon, jövedelem.* Pár. Páp.

Importatio, actus importandi; *behozatal, bevitel.* Cod. Zi. Vol. V. 552: ab *importatione* huiusmodi bledæ . . . prohibuissent.

Importatura, æ, vectura, subvectio. Fr. Lib. Rt. I. 106. pro *importatura* lapidum dati sunt.

Importunizare, (Du C. importunari) importune instare, lacessere; *nyugtalanitani.* Haz. Okl. 210. an. 1337. universos crudelitate temerarie rebellionis *importunizantes.*

Imposans, admirationem movens; *impozans, feltünő.* Germ. imposant. Száz. XI. 714.

Imposicio, idem quod *imposita,* vectigal, tributum; *adókivetés.* Gall. impôt. Szék. Okl. I. 123.

Imposita, æ, (Du C.) tributum impositum civibus; *kivetett adó, adófölvetés.* Cf. Arany: Hogy *teszik* az adót a szegény emberre. Száz. XIV. 128. Arch. Rák. IX. 378. Tisztb. Ir.

Impositio, V. *Imposicio* (Du C. al. s.); *adókivetés.* Tract. Comm. 3. A Mastarie, Cassabie aliisque *impositionibus* et iuribus autem omnimode immunes sint. Schwart. Scult. 163. Reg. Mil. an. 1709. p. 10. Kronst. I. 148.

Impositio annualis, tributum annuum; *évi adó.* Arch. Rák. I. 60.

Impositionalis, ad tributum pertinens; *valakire rótt.* Magy. Jogt. Eml. I. 429.

Impositive, iussu, mandando; *parancsszóra.* Rozsny. D. 116. Ez a translatió az akkori fővezér Aly pasa udvarában az egész vezérek, mufti, ázsiai és európai itélőmesterek, gyalog generális és kapitányok és minden látott s hallott öreg emberek előtt, kik is mindenfelől *impositive* is messzünnen gyüjtettek vala.

1. **Impositor,** accusator, qui deposuit; *bevádoló, terhelő.* Batty. Leg. T. II. 207: (Decr. Col.) *impositor* culpe . . . . pensas solvat.

2. **Impositor,** qui imponit, qui auctor est; *felállitó, szerző.* Kat. Hist. VIII. 318. quæ villa seu possessio ante suam nativitatem carebat propria locatione et fundatione, sed post locationem eius et fundationem nomine proprio ab *impositoribus* Kohak nunc est baptizata seu vocitata.

Impositor vinorum, V. *Assedarius.*

Impossessionatus, 3., (Du C.) pauper, inops, possessione privatus; *birtoktalan, vagyontalan.* Cod. Zi. I. 583: ne . . . pater . . . et avus . . . ipsum *impossessionatum* effecissent. Tör. Tár. 1893. p. 21. Cod. Dip. And. V. 261., 24. Fej. X. 3., 37.

Impossessionatus nobilis, bonis carens nobilis; *vagyontalan nemes.* Opinio. Deput. 12. Ne vero Articuli 15. 1649. dispositio per Articulum 127: 1659. uberius declarata collisionibus ansam præbeat, illa relate quidem ad *Nobiles impossessionatos* velut non ubique locorum usuroborata, ita restringenda, ut hi intuitu Auszugalium Debitorum, relate vero ad suspectæ Nobilitatis personas eo sensu explicanda videbatur . . .

Imposterare, (fors. ab ital. imposta) tributum imponere; *megsarczolni.* Arch. Rák. IX. 657. minden bizonyosan Lévát is meg akarja szállani s a Garam mellyékét valamelly helyen másutt is *imposterálni.*

Imposterum, in posterum; *jövőre, azutánra.* Dip. Alv. I. 417. II. 131.

Impostor, (Du C.) circumscriptor, homo fraudulentus; *csaló.* Wagn. Cf. Ulp. Dig. 21, 1, 4; Hieron. Ep. 38. fin. 54, 5; Paul. Nol. Carm. 21, 338.

Impostura, æ, fraus (Du C.) (Dief. betrieg, verclag); *furfang, gonoszság.* Ker. Nap. 351. Cod. Alv. I. 392. Oláh. Cod. Ep. 459. Cf. Ulp. Dig. 47, 20, 3; Trebell. Gallien. 12.

Impotentia, æ, (Du C.) imbecillitas coëundi; *nősztehetetlenség.* Kon. Egyh. 485.

Impotentia antecedens, matrimonium præcedens imbecillitas coëundi; *házasságot megelőző nősztehetetlenség.* Kon. Egyh. 485.

Impotentia extrinseca, ex infirmitate orta imbecillitas coëundi; *későbbi betegségből eredő nősztehetetlenség.* Kon. Egyh. 486.

Impotentia intrinseca, e corporis nævis orta imbecillitas coëundi; *szerves bajban rejlő nősztehetetlenség.* Kon. Egyh. 486.

Impotentia perpetua, incurabilis, insanabilis imbecillitas coëundi; *tartós és gyógyíthatlan nősztehetetlenség.* Kon. Egyh. 485.

Impotentia putativa, impotentia ficta; *képzelt, vélt tehetetlenség.* Eingebildetes Unvermögen. Törvt. Msz.

Impotentia respectiva, personam spectans imp. *a hitvesre nézve fennálló tehetetlenség.* Törvt. Msz.

Impracta, æ, fraus, dolus; *fogás, csel.* Gall. pratique. Tör. Tár. 1888. p. 480. ibique secreto ad palatum fecissemus omnia et tantum sciam ea in parte mentem Illsttis vestræ etiam incognito patebit transitus et, nisi hoc fiat, finis imponetur tantæ *impractae (?)* nulla siquidem literarum vel mutuæ collocutionis datur securitas.

Impractibilitas, via invia; *járhatlanság.* It. impraticabilità. Kuk. Jur. II. 101. Quantumvis hactenus ob iniuriam temporis, seu *impractibilitatem* viarum, Ablegatio illa, quæ pro salutanda sua Maiestate sacratissima erat ordinata . . . Dip. Alv. I. 36.

1. **Impracticabilis,** invius; *járhatatlan.* Arch. Rák. VIII. 251. *impracticabiles* montes.

2. **Impracticabilis,** quod effici, perfici non potest; vanus, irritus; *kivihetetlen, eredménytelen, hiábavaló.* Rák. Ön. p. 182. l. 16—19. (19.): Deerat Germanis peditatus sufficiens ad aggrediendam eam (sc. arcem), deerant tormenta, quorum si nec unum nec alterum quoque defuisset, ipsamet statio anni reddebat aggressum *impracticabilem.*

Impræcisus, 3., non accuratus, negligens; *nem pontos.* Phil. Műsz. 28. cognitio *impraecisa.*

Imprægnatio, (Du C.) graviditas; *terhesség.* It. impregnatura. Cher. Jus. Eccl. II. 196. Si argumentis evincat, se prius nullam *impraegnationis* notitiam habuisse.

Impræmeditatè, (Du C.) sine prævia meditatione; imprudenter, extemplo; *meggondolatlanul.* Marc. Chr. II. 60.

Impræparantia, æ, conditio eius, qui non est satis præparatus; *készületlenség.* Pel. In cena Domini s. III. c. 7.: Multi propter *impraeparantiam* non sentiunt eius (communionis) suavitatem.

Impræsentare, solvere, tradere, reddere; *befizetni.* Kronst. II. 351. an. 1534. 380. III. 27., 38., 39., 59.

Impræsentatio, pensio, solutio; *befizetés.* Kronst. II. 350. an. 1534. 378., 379. III. 38., 81.

Impræsidiare, præsidiis firmare; *őrséggel ellátni.* Kuk. Jur. II. 152. an. 1749: ut . . . Fortalitia non alio quam nationali milite *impraesidiata* sint.

Impræstare, (Du C.) commodare; *kölcsönözni.* It. imprestare. Kat. Hist. IX. 311. et ligna seu vasa nobis accomodare seu *impraestare.*

Impræstitus, us, contributio; *adó.* Luc. Regn. Dalm. 277. De contributionibus autem, quæ in communi Civitatum necessitate fieri solebant, quommodo exigerentur, quæ variis nominibus Coltæ, *Impraestitus* et Taxæ dictæ fuere in Chronico declarantur. (It. imprestito. Ger. Darlehn.)

Imprævise, præter expectationem, opinionem; *váratlanúl, hirtelen.* Rák. Ön. 124: vexillifer arcensis custodiæ . . . tam *impraevise* advenit.

Imprævisus, 3., improvisus, inexspectatus; *előrelátatlan, előre nem látott.* Diar. Com. 1.

Impragmaticus, 3., non pragmaticus; *nem oknyomozó.* Száz. XVII. 697.

Impregnatio, V. *Impraegnatio.* Chr. Dubn. p. 144: considerans et uxoris *impregnacionem.*

1. **Impregnatus,** 3., impletus, stipatus; *teletöltött.* Verancs. IV. 28. De re familiari bene curata, vasisque et locis domus omnibus fructibus redituum meorum *impregnatis* laudo te et multis gratiis expleo atque afficio.

2. **Impregnatus,** 3., saturatus; *telített.* It. impregnato. M. Bel. Prodr. 152. Est vero sal Hungaricus vel fontanus, qui ex aqua salsugine *impregnata* excoquitur.

1. **Impresia,** æ, molitio (Du C. impreysia); *vállalat.* It. impresa. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: volendo videre . . . finem *impresie* nostre . . . necesse est . . . claudere cum uno *seraleo* de lignamine circa passuum XLII. locum.

2. **Impresia,** æ, V. s. *Phrenoschema; hős tetteket tartalmazó okmány.* It. *impresa.*

Impressio, pondus, momentum, vis, affectio (Du C. al. s.); *benyomás.* It. impressione. Reg. Turm. Præt. 50.

Impressive, imprimendo; *rányomva.* An. Sc. I. 93. an. 1550: literalia instrumenta... sive *impressive* sive in pendenti sigillare. Magy. Tör. Tár. VI. 36. Fej. XI. V. Un. 508.

Impressor, (Du C.) typographus; *könyvnyomó.* Corp. Gram. 644. *impressores,* qui etiam Christus scripserunt Kristus.

Impressoria ars, (Du C.) Typographia; *könyvnyomó intézet.* Nagy Hier.

Impressorius, 3., ad rem typographicam pertinens; *nyomdai; impressoria ars, nyomdászat.* J. B. Herold De rebus Turcicis Dialogus præf. p. 632. Hanc procrastinationem, in negotiis moræ impatientissimis hominibus tolerabiliorem reddebat amplitudo atque amœnitas nostræ urbis, quæ . . . *artis impressoriae* præstantia toto orbe claret.

Imprestita, æ, mutuum. V. s. *Dada; kölcsön.* It. imprestito.

Imprestitum, res credita; *kölcsön.* It. imprestito. Ljub. Mon. Sl. I. 292. an. 1316.

Imprestitus, 3., commodatus; creditus; *kölcsönzött.* Ljub. Mon. Sl. III. 405.

Imprimere, typis exscribere; *könyvet nyomni, nyomtatni.* Arch. Rák. VIII. 340. Liber culinarius, *impressus* Græcy.

Imprimis, pro: potius; *inkább.* Batty. Ger. 8. caminus, quem Sancti sibi eligunt *imprimis,* quam faveant jussis Nabuchodonosor.

Imprisonare, (Du C.) in carcerem claudere; *fogságba vetni, bebörtönözni.* Gall. emprisonner. Új Magy. Muz. III. 199. Nullus liber homo capiatur vel *imprisonetur* aut dissaisiatur aut utlagetur aut exuletur aut aliquo modo destruatur.

Improbabilitas, ratio parum probabilis; *valószinütlenség.* It. improbabilitá. Vern. Log. 172. *Improbabilitas* denique est ille status mentis, in quo pro falsitate cognitionis plures rationes pugnant, quam pro veritate.

Improductus, non productus, non creatus; *nem teremtett.* Imre Phil. 26. Nonnulli cum Leucippo, Democrito Abderita et Epicuro, atomos seu particulas quasdam subtilissimas, *improductas,* immenso cuidam spatio ab æterno innatantes se seque perpetuo moventes fingebant atque ex harum fortuito concursu Mundum coaluisse asserebant.

Improficuus, inutilis; *haszonnélküli.* Wagn.

Improlis, sine prole; *magzat nélküli.* Kövy El. 308. licet divisus *improlis* moriatur. Irodt. Közl. VI. IV. 456.

Impromulgare, non promulgare; *nem hirdetni.* Funda David. H. 2: Excelsa sedes . . . sententiam *impromulgatam* reliquit.

Improntare, mutuare (Du C. impromptare); *kölcsönözni.* It. improntare. Ljub. Mon. Sl. XI. 270. an. 1347: restituere mercatoribus, qui illud *improntaverunt* et *reschattare* . . . gabellam.

Improperare, verbis castigare, perstringere, irasci, ignominia afficere (Du C. al. s.); *pirongatni, szidni, neheztelni, gyalázni.* Cod. Dipl. Pat. T. II. 138: ammonimus et vobis *improperamus,* cur novitates inducitis abusivas. Kuk. Jur. I. 149. an. 1383. Thurocz. 140. Interea imperatrix Constantinopolitana filia Regis Ladislai nomine Pyrisk nuntiavit regi Stephano, quod imperator ipse videlicet maritus suus in eius opprobrium ipsi regi *improperaret,* dicens: regem Hungariæ esse hominem sævum. Cf. Gloss. Philox. Petron. Sat. 38. Vulg. Paul. ad Roman. 15, 3.

Improperium, (Du C.) obiurgatio, objectatio, dedecus, convitium; *szemrehányás.* It. improperio. Verancs. VII. 10. Si vero ad hoc litteras quoque refugerit, scutica et *improperiis* revocato. Virga enim sanabit animam pueri. Cf. Lactant. 4, 18; Vulg. Paul. ad Roman. 15, 3.

Improportio, inæqualitas; *aránytalanság.* Kuk. Jur. II. 103. Ut necessitas Confiniariæ, virium autem et facultatum Dominorum Regnicolarum erga eosdem *improportio,* suæ Maiestati sacratissimæ demonstretur. Pázm. Dial. 591.

Improportionabilitas, inæqualitas; *aránytalanság.* Germ. Ungleichförmigkeit. Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. II.: Hec enim contingunt propter excellentiam et *improportio-*

nabilitatem luminis ad intellectum illuminabilem.

Improportionabiliter, inconvenienter, præter modum; *aránytalanul.* Pel. Serm. Eterne vite . . . Illa beatitudo sicut denarius imo *improportionabiliter* plus quam denarius est desiderabilis. (Hiem. 36. t.)

Improportionate, portionem excedenti modo. Text. v. sub *Improportionatus; aránytalanul.*

Improportionatus, 3., V. *Improportionate.* Kövy El. 348. potest A. perdere id quod *improportionate* usuavit; Probari debet *improportionatus* usus; expensæ per A. factæ eidem terminato processu solvuntur per omnes *proportionate.*

Impropriissimus, 3., valde improprius; *legsajátlanabb.* Severini. 37.

Improthocollare, in commentarios referre; *bejegyezni.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 376: incumbet iurato notario . . . *improthocollare* nomina.

Improtocollatio, actus in commentarios referendi; *bejegyzés, beiktatás.* Moln. Patv. 25.

Improtocollista, æ, qui perscribit, in acta refert aliquid; *iktató.* Törvt. Msz.

Improvisare ex tempore, subito ex tempore fundare versus; *rögtönözni.* Ger. improvisiren. Jókai Erd. ar. k. 52. et passim.

Improvisator, poëta extemporalis; *rögtönző.* Száz. VII. 595. Jókai Kőszivü. II. 154.

Impubertas, atis, ætas pupillaris; *kiskorúság.* Törvt. Msz.

Impudimentum, (Du C. impudor), labes; *sérv, baj.* Kov. Form. St. 84. prædictus masculus et prædicta mulier in suis membris pudibundis nullum *impudimentum* haberent.

Impugnatio, stimulus; *inger.* It. impugnazione. Serm. Cat. 119. et toties quoties homo sentit in se teporem, languescere in se advertit devotionem, vel sentit aliquam *impugnationem,* statim ad S. Confessionem et SS. Communionem properet.

Impulsare, impellere (Du C. al. s.); *behajtani.* Fej. Jur. Lib. 43.

Impulsio, actus pecora impellendi; *behajtás tilosból.* Kövy El 572. *Impulsio* habet tres species. Nam si ex loco speciatiter et positive tantum prohibito sit *impulsio,* licet nullum speciale aut sub æstimationem cadens damnum sit illatum, nec Jus alterius turbatum sit, vocatur *Impulsio* simplex.

Impulsionalis merces, m. impulsionis; *hajtópénz.* Art. D. 1840. p. 33.

Impulsionalis mulcta, *behajtási birság.* Törvt. Msz.

Impulsiva, æ, impulsus, impulsio; *inger.* Bod. Hist. Eccl. II. 78.

Impulsus Campestris, signum castrense tuba dandum; *tábori harsonázás.* Reg. Turm. Præt. 96. qua propter Instrumenti sui debitam etiam curam gerat et in inflanda musicali modo tuba (musikalische Aufzüge) . . . cumprimis autem in *impulsibus campestribus* (Feldstösse) se exerceat.

Impulsus tubæ pro divinis, signum tuba datum divinis frequentandis: *trombitaszó istentiszteletre.* Reg. Turm. Præt. 151. 2. Hora septima pro sacro Missæ sacrificio *impulsus tubae pro Divinis* vocans (Kirchenstoss).

Impurare, inquinare, polluere; *beszennyezni, bepiszkítni.* Wagn. Cf. Senec. Ep. 87, 16. med.

Impurisate, non nitide, in exemplo; *fogalmazványban.* Magy. Jogt. Eml. I. 407.

Imputabilitas, proprietas rei, actionis, quæ imputari potest; *beszámithatóság.* It. imputabilità. Vern. Phil. Mor. 159. illa *imputabilitatem* actionis tamquam liberi facti sensitivo rationalis entis determinat.

Imputatio, actus imputandi, culpam conferendi in aliquem; *beszámítás.* It. imputazione. Vern. Phil. Mor. 159. *Imputatio* tamen facti et iuris non sunt diversæ *imputationis* species.

Imputatum, quod ascribitur alicui in emolumentum; *beszámítás, betudás, berovatolás.* Tiszt. Ir.

Imputrescibilis, non putrescens; *rothadatlan.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 183. et ad *imputrescibilem* thesaurum iuxta modulum facultatis sue per manus pauperum aliquid debet aggregare.

Imputribilitas, quod corrumpi, putrescere non potest; *rothadatlanság.* Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. III. Compingite arcam de lignis sethim, que sunt imputribilia ad figurandum beate Marie *imputribilitatem.*

In, verba eiusmodi, quibus aliquis eligitur, creatur, declaratur pro nominativo præpositione: «*in*» huicque adiecto accusativo utuntur; *-vá, -vé.* Ger. zu. Gall. élire qu. roi. Bod. Hist. Un. Trans. 334. *In Principem* electus Steph. Báthori, p. 335. Ideo unctus es *in Regem,* quia diligis iustitiam.

In cum ablat. pro genitivo. Pel. Hiem. 24. g. Architriclinus mirando de vino tam optimo *in sapore* valoreque dixit (saporis).

In cum ablat. pro: *in* cum accusativo. Pel. Hiem. 2. a. qui prope mare habitabunt *in vallibus* fugient (in valles). Batty. Leg. T. II. 40. an. 837. *in augmento* Sanctæ . . . ecclesiæ.

In cum ablat. pro simplici ablativo. Pel. Aest. 47. n. Animalia *in prima die,* qua nascuntur, habent scientiam et industriam (primā die). Tör. Tár. VI. 40: *in anno* virginalis partus *millesimo.*

In cum abl. pro simplici accus. Pel. Aest. 41. g. Tunc ille faber mane surgens aurum et argentum *in magna copia* repperit (magnam copiam auri).

In, pro dativo; *nak, nek.* It. a. Gall. à. Ger. dem. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. Et *in* sancto Grisogono dimitto vinea, *in* sancta Maria uno panno de sirico.

In, pro puro accusativo; *vá, vé, úl, ül, nak, nek.* It. eletto console. Ger. zum. Kass. P. P. I. 207. Publicæ Nominationis N. N. *in consulem.*

In, pro: *ad; -ra, -re.* Batty. Leg. III. 79. *in* animas nostras protestantes (apud nos quorundam loquendi formula est: ad animam dico: *lelkemre mondom*).

In, pro: *cum; -val. -vel.* Batty. Leg. T. II. 259. an. 1169: hostes Regni *in* manu valida . . . fines intraverint.

In, pro: propter; *miatt.* Batty. Ger. 76. Fer *in* insidentibus circa ordinem vociferationis. Sensus: *Fer propter insidentia iuxta ordinem hymni, cantici.*

In, pro: secundum; *mellett, mentében.* Knauz. M. E. Str. I. 273: *In longum* ripe pro: secundum ripam.

In, pro: de, super; *-ról, -ről.* Batty. Leg. T. II. 74. an. 1057: hanc cartam *in* eis petitionibus scriptam.

In abscondito, in occulto; *elrejtve, alattomban.* Wagn.

In amplius, in posterum, posthac; *ezentúl, többé.* Tkal. Mon. Ep. II. 25. an. 1340: *in amplius* nullus vineas sic occupabit.

In antea, deinceps, in posterum; *egymás után, sorban.* An. Sc. I. 7. an. 1412: pollicemur . . . quod ab hoc die et hora *in antea* puram . . . fraternitatem . . . observabit. Szer. Not. p. 118. an. 1498. Fej. X. 3. 193.

In causam contracta, rea; *alperes (nő).* Tör. Tár. 1888. p. 385.

In causam honoris, V. *In factum honoris.* Hajnik Perjog. 64.

In censum locare, locare; *bérbe adni.* Opin. de Venat. *In Censum locare* ius venationis.

In commissum cadere, mercibus vetitis adnumerari; *elkoboztatás alá kerülni.* Ger. als Kontrabant erklären. Vect. Gen. G. §. 36: si legitimatoriæ . . . Schedæ non adfuerint, merces pro clandestine . . . inductis habebuntur, ac proinde *in Commissum cadent.*

In confesso est, constat, manifestum est; *világos, nyilvánvaló.* Fej. Jur. Lib. 433: *In confesso est* regibus et principibus nullam ejusmodi potestatem datam esse.

In continenti, continentia, extemplo; *nyomban.* Opin. Deput. 39. et Causas ex occasione nundinarum exortas *in continenti* diiudicet. Fabr. Urk. 196. an. 1528. illico et in *continentia* verbalem interposuit appellationem.

In contumaciam, actutum, extemplo; *azonnal.* Jókai Uj f. 132. minden az idézett kötvényekből származó kötelezettségek *in contumaciam* semmiseknek és felbontottaknak nyilatkoztatnak.

In ductu, ducibus; *kalauzolása mellett.* Fjp. Anon. 6a. Almus dux et alij principales . . . *in ductu* Ruthenorum venerunt.

In extremis esse, pro: animam agere; *haldoklani.* Wagn.

In facto (armorum), quod attinet arma; *a háborut, harczot illetőleg.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 547. Tartari *in facto* armorum sunt strenui bellatores.

In factum honoris, causæ honorem concernentes; *becsületbe vágó ügyek.* Hajnik Perjog. 63.

In fatuitatem sensatum devenire, deseri a mente; *megőrülni.* Georg. Sirm. I. 51. *In fatuitatem sensatum deveniebat* et fugiebat per campos.

In figura Magistratus, præsente magistratu; *a magistratus szine előtt.* Proj. Leg. Civ. 228. Fassiones coram exmissis Senatoribus interventæ, Magistratui in origine referri, et tam hæ, quam *in figura Magistratus* celebratæ, ac in quantum plenipotentiarii influxissent, etiam Plenipotentiales improtocollari, archivaque inferri debebunt.

In fine, *ad extremum, ultimum; végül.* Wagn.

In fine finali, V. *In fine.* Passim.

In glaciem inducere, (hungarismus) astute labefactare aliquem; *jégre vinni.* Def. bon. p. 10: Sagaciores illi sunt . . . quam *in glaciem* a te se sinant *induci.*

In gladio percutere, ferro atque igni

vastare; *kardra hányni.* Fjp. Anon. 23. a. Saxoniam . . . *in gladio percusserunt.*

In gratiam alterius, alterius causa; *más kedveért.* Wagn.

In grossum, magna mercatura, magna copia; *nagyban.* Gall. en-gros. Han. Mon. Jur. P. I. 206: pisces vendere *in grossum.* II. 205.

In instanti, puncto temporis, e vestigio; *nyomban, menten.* Kass. Prax. I. 36... *in instanti* Physico ordinario relationes præstare (chirurgi debent).

In memoriam ducere, inducere in animum, consilium capere; *eszébe venni.* Fjp. Anon. 14. b. Borsu cum montes . . . aspexisset, *in memoriam duxit,* ut ibi castrum contrueret.

In obversum, contra; *ellenében.* Proj. Leg. Civ. 178. Sua Excellentia Domino Barone Pincernarum Regalium Magistro isthic advolutam sub ·/. separatam Opinionem *in obversum* exhibente.

In originali, in autographo; *eredetiben.* Tök. Lev. 156.

In pacato, bona cum pace; *békén.* Cod. Dip. Brüss. III. 241. *in pacato* vivere etiam nunc renuunt.

In paribus, in transcripto; *másolatban.* Beth. G. lev. 412.

In parvo eundo, modico itinere; *rövid ideig járva.* Tkal. Mon. Ep. I. 81. an. 1244. *in parvo eundo* venit in aquam.

In patulo esse, constare, patere; *nyilvánvaló.* Opin. Deput. 56. Vel in respectu hoc tam nimiæ Causarum accumulationis plurimum remoratam Justitiæ administrationem in præsenti situ non amplius relinqui posse, in *patulo* est.

In præsenti planta astare, præsens adesse; *személyesen megjelenni.* Urk. Sieb. I. 524. an. 1342. Hajnik Perjog. 223.

In primum, in primis, primum; *először is, mindenekelőtt.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 6. *In primum* domum, in quo jussus sum vivere, cum introitu et exitu suo habeat filio meo Andrea . . .

In propriis personis, viritim; *személyesen.* Ker. Inst. Mil. 407.

In publico protestare, promulgare; pronunciare; *nyilvánossá tenni.* Knauz M. E. Str. I. 69., 32.

In quantum, si; *a mennyiben.* Kass. Prax. I. 101. *in quantum* itaque Repræsentationes naturam Relationum imbuunt — regulæ de Relationibus — *in quantum* vero naturam Propositionum sequuntur — regulæ de Propositionibus tenendæ sunt.

In reliquo, ceterum, quod reliquum est; *a mi a többit illeti, egyébiránt.* Thök. Diar. II. 53. *In reliquo* éltesse Isten kegyelmedet. Kass. P. P. II. 108. Arch. Rák. IX. 227.

In sequelam, ex, secundum; *értelmében, következtében, képest, szerint.* Ger. zu Folge des, zufolge. Kass. P. P. I. 239. eo *in sequelam* præcitatæ benignæ Resolutionis Regiæ per expressum declarato . . .

In solidum, *egymásért, egészben.* Kövy El. 451. Si plures debitores vel fideiussores se *in solidum* non obligarunt (idest: unus pro omnibus et omnes pro uno) quilibet tantum partem tenebitur præstare. Art D. 1840. p. 67.

In sortem impositæ, ratione tributi; *adó fejében.* Tisztb. Ir. *In sortem impositae* acceptatum vel imputatum. *A kivetett adó fejében lett beszámlálás.*

In turbido piscari, ex alieno incommodo sua commoda comparare; *zavarosban halászni.* Szilády Tör. Magy. Em. VI. 341. pro lubituque suo posset *in turbido piscari.*

In ultima analysi, V. *In fine.* Passim.

In uno anchelitu, uno tenore, continenter; *egy szuszra, egy lélekzetre, egyhuzamra.* Ger. in einem Athemzuge. Kov. Form. St. XXV. et quia Hercules in uno *Anchelitu* currebat passus 125.

In uno pane vivere, communiter vivere; *egy kenyéren élni.* Kol. Am. II. p. 82.

1. **In unum,** æque, pari modo; *egyaránt.* End. p. 241: planxit eum . . . clerus et populus similiter, *in unum* dives et pauper.

2. **In unum,** in universum, in summa; *egyetemben, összesen.* Fjp. Szám. p. 319. an. 1433: expenderunt *in unum* fl. 12.

In vanum, frustra; *hiába.* Georg. Sirm. I. 84. et sua hasta non ibat *in vanum* de manu sua, sed semper obtinebat.

Inabalienabilis, quod alienari non potest; *elidegenithetlen.* Def. bon. p. 25. (bona) quæ vel natura vel lege stabilia, et *inabalienabilia* sunt. Kuk. Jur. II. 226. Fej. X. 1. p. VIII.

Inabalienabilitas, proprietas rei, quæ abalienari non potest; *elidegenithetetlenség.* Batty. Leg. I. 286: Erubescant, qui *inabalienibilitatem* romanorum ecclesiasticorum novitium criminantur esse institutum.

Inabhominabilis, abominandus, detestabilis; *utálatos.* Kub. D. Hont. I. p. 17. (Ladislaus IV. an. 1276): *inabhomidabile* ac exsecrabile factum.

Inaccitus, 3., non evocatus, non arcessitus; *hivatlan.* Jan. Pan. Poëm. I. 73. Quid? quod castra ille coactus, ille adivit. Hic et *inaccitus,* nedum indeprensus ab ullo.

Inacritus, 3. (fors. *inacutus*) non acutus; *élesitetlen, csorba.* Georg. Sirm. 1., 3. quia biccellus ipsius brevis et sepissime pro defensione sua capitis contra Germanum *inacrita* erat id est *chorba* wala.

Inactare, in acta referre; *beiktatni.* Kuk. Jur. II. 183. Dominus Comissarius Regni Militaris pro *inactandis* Officii sui negotiis, confecto Prothocollo de exacta fidelique officii sui administratione etc.

Inactionare, sub lite esse; *perbe foglalni, perbe fogni.* Proj. Leg. Civ. 175. In reliquo cum fœminæ, ante discussionem et adiudicationem exclusivi iuris bonæ fidei possessores sint et, quidquid in bona *inactionata* investiunt, masculis in lucrum hæreditatis cedat.

1. **Inactivitas,** status, conditio, ius abalienationem bonorum prohibens; *tehetetlenség, képtelenség, foganatlanság.* Def. bon. p. 53: Est nempe bona abalienandi *inactivitas* quædam Dominii restrictio in favorem possessoris. Kövy El. 23.

2. **Inactivitas,** ignavia, inertia; *tétlenség.* It. inattività, inerzia. Gall. inactivité. Vern. Psych. 519. eius (fodicationis) comites sunt: irresolutio et *inactivitas.*

Inactivus, 3., invalidus, irritus; *foganatlan.* Proj. Leg. Civ. 195. Testamentum uxoris, vivente marito intuitu eiusmodi bonorum conditum, nisi specialis mariti accedat consensus, *inactivum* est. Georch. Ért. 170.

Inactorare, fors. idem quod ap. Du C. inactitare, in acta publica referre; *beiktatni.* Kövy El. 348. Quilibet Compossessor potest se *inactorare,* plerumque tamen movet potior compossessor unus vel quod præstat plures.

Inadæquate, inæqualiter, ita, ut aliqua res cum alia non sit adæquata, inconvenienter; *egyenlőtlenül.* Pázm. Dial. 85.

Inadibilis, (Du C.) inaccessus, non facilis accessu; *hozzáférhetlen.* Nagy Hier. Wagn. Cf. Sidon. Ep. 2, 2 med.

Inadorandus, 3., (Du C.) non adorandus; *nem imádandó.* Nagy Hier.

Inadulabilis, quem adulari nequis, cui assentari non potes; *kinek nem lehet hizelegni.* Andr. Pann. 75. Cf. Gell. 14, 4, 3.

Inadvertenter, non attente, negligenter; *figyelmetlenül, észrevétlenül.* Rák. Ön. p. 168. I. 9—12. (11.): . . . justus autem, quamvis fragilitatis . . . culpas sæpe in præfatam cupiditatis scutellam quodammodo *inadvertenter* cadere sinat, continuo tamen in id intendit, ut scutellam charitatis accumulet . . .

Inadvertentia, æ, (Du C. *inadvertancia)* imprudentia, inconsulta ratio, socordia; *vigyázatlanság, figyelmetlenség.* Gall. inadvertance. Magy. Tör. Tár. VIII. 162. Rák. Ön. 502. quæ ex *inadvertentia* inconsiderate fiunt. Pel. Pom. De S. Thoma s. III. c. 5.

Inædificatio, actus ædificandi in alqd. *Beleépítés.* Aufbau. Törvt. Msz. Cf. Plaut. Mil. gl. 2, 2, 55.

Inæque, inique; *igazságtalanul.* Arch. Rák. VIII. 216. hogy az XIII. városra szállott és azon környéket az némettül in recompensam ex XIII. Civitatibus *inaeque* acceptorum elfoglalja.

Inæstimabilitas, conditio, natura rei inæstimabilis; *megbecsülhetetlen állapot.* Batty. Ger. 135. In tantæ vero claritatis *inaestimabilitate* solis lumen breve erit, quamlibet septuplum lucebit.

Inalbare, (Du C. al. s.) albo colore tingere; *bemeszelni.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 281. pia industria curans Chorum de novo construi, parietes *inalbari,* tabulaturam depingi.

Inalienabilis, quod alienari non potest; *elidegenithetetlen.* Unveräusserlich. Törvt. Msz.

Inallegare, (allegare), afferre, proferre, memorare; *felhozni, idézni.* End. p. 454. (Belae IV. Libertas an. 1242): 12. si . . . actor legitimam causam recusacionis *inallegaverit.* Juriev. Jur. Met. 204.

Inaltarare, (Du C.) consecrare, dedicare, decorare; *felszentelni, felajánlani valamit az oltárnak.* Nagy Hier.

Inaltare, (Du C.) altum facere, in altum levare; *magasztalni, magasztositani.* Nagy Hier. Cf. Appul. Trism. p. 85. Paul. Carm. 21, 738.

Inalterabilis, immutabilis, semper suo statu manens; *változatlan.* Gall. inaltérable. Andr. Pan. 10. Jos. Repr. 136. an. 1790: Legis Privilegia *inalterabilia.* Pest Vár. Lvt.

Inalterabiliter, (Du C.) absque ulla alteratione; *megmásithatlanul.* Diar. Com. 28. Instr. Pac. Conclusio.

Inamoratus, 3., (Du C. *inamorari)* amore captus; *szerelmes.* It. inamorato. Vern. Psych. 199. Ingenium cum facultate iudicandi haud copulatum inceptos, tædiosos, in se ipsos *inamoratos* sanniones producit.

Inane, inaniter, leviter; *egykönnyen.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 296. an. 1382: parvipensionem literarum nostrarum nolumus *inane* pertransire.

Inanimadvertentia, æ, V. *Inadvertentia.* Magy. Jogt. Eml. I. 142.

Inanimatus, 3., animo præditus, animatus; *lélekkel biró, lelkes.* (ap. Cic. anima carens). Rák. Ön. p. 367. l. 4—7. (4—5.): O si vos *inanimata* et sensibilia sciretis creatorem vestrum esse infantem hunc, qui alget et vagit in præsepio, fors dolore tangeremini, et miserias teneræ ætatis ejus defleretis.

Inantea, (Du C.) prætcrea, ulterius; *jövőben.* Cod. Dip. Arp. V. 5.

Inantiquatus, 3., obsoletus; *elavult.* Nagy Hier.

Inanus, 3., pro: inanis; *hiába való.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 265. Perényi lev. an. 1528. *inanis* rumoribus ad exitum ducere est asuetus.

Inappellabilitas, conditio causæ, in qua appellationi non est locus; *felebbezhetlenség.* Werbőczi 496. Confirmatur talismodi Causæ *inappellabilitas* per art 30. 1729.

Inapplicabilis, quod non convenit, congruit, quod accomodari non potest; *nem alkalmazható.* Jos. Repr. 40. an. 1790: Dimensionale Opus legali Constitutioni nostræ prorsus *inapplicabile.* Proj. Leg. Civ. 256.

Inapprehensibilis, (Du C.) qui non potest comprehendi; *megfoghatatlan.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Valent. 11; adv. Herm. 43.

Inappretiabilis, (Du C.) quod non potest pro excellentia satis æstimari; *megbecsülhetetlen.* It. inapprezzabile. Serm. Cat. 162. Ita est! *inappretiabilis* medicina, levis et suavis est Confessio de peccatis.

Inaquositas, tis (non ab *inaquosus,* quod aqua carens quid significat, sed comp. ab *in* intensivo et *aquositas),* magna vis aquæ; *vizenyősség, vizzel boritottság.* Cod. Zi. v. III. p. 61., 67. p. 61... propter gravitatem, *inaquositatem* et lutuositatem ipsam possessionem ... dividere ... nullo modo valuissent.

Inaquosus, 3., aqua carens; *vizben szükölködő.* Kat. Hist. Duc. 384. quoniam triduo per *inaquosam* et asperam viam ducti. Cf. Tertull. Bapt. 1. Gloss. Cyrill.

Inarabilis, terra, quæ non potest arari; *szánthatatlan, szántásra alkalmatlan.* Fej. VI. 35.

Inargentare, deargentare, argento obducere; *ezüsttel bevonni.* Arch. Rák. VIII. 327. Cf. Plin. 21, 2, 3; Paul. Dig. 33, 10, 3.

Inarrestare, carceri includere; *bebörtönözni.* Kövy. El. 567. Violentos ultra spoliationem verberare vel *inarrestare* non licet.

Inarticulare, in acta publica referre; *beiktatni.* Georch. H. T. I. 37.

Inarticulatio, actus in acta publica inferendi; *beczikkezés, törvénybe iktatás.* Gall. enregistrement dans les lois. Ger. Inartikuliren. Kövy. El. 47. Præterea requiritur *inarticulatio* in Diæta 23. 1715. Art. Diæt. Pos. Præf. Kass. P. P. I. 171.

Inas-Aprodianus, i, tiro; *inas.* Száz. XI. 802.

Inascendere, ascendere; *felmenni.* Cod. Dipl. And. II. 59.. 67.

Inatrium, (Du C.) atrium ecclesiæ; *templom belpitvara.* Nagy Hier.

Inattentio, animus distentus, non attentus; *figyelmetlenség.* Pel. Pom. L. I. P. IV. Art. II. c. 2: nunc propter medietatem Pater noster in Ave Maria saliendo vel e converso pre *inattentione* ... iam totum pergamentum scriptum est intus et foris.

Inauctoratus, 3., auctoritate præditus; *felhatalmazott, jóváhagyott.* Isthv. I. 8.

Inaudibilis, inauditus; *hallatlan.* An. Sc. I. 343. an. 1470: *inaudibili* dolositate. Kat. Hist. IX. 87.

Inaudientia, æ, (Du C.) inobedientia; *engedetlenség.* Nagy Hier.

Inaugurale diploma, *felavatási, koronázási oklevél.* Krönungsdiplom. Törvt. Msz.

Inauguratio, actus insigni regio ornandi; *koronázás.* Törvt. Msz. Cf. Tertull. adv. Valent. 11.

Inauratulus, i, aureolus; *aranyacska.* Corp. Gram. 166.

Inbalneatus, balneo non lotus; *mosdatlan, fürdetlen.* Pel. Pom. In vig. Nativ. c. 6. Si pro festo crastino non vis corpore *inbalneato* esse.

Inbannire, v. *inbannisare,* (Du C.) 1. in fiscum redigere; 2. excommunicare; *1. elkobozni. 2. kiközösiteni.* Nagy Hier.

Inbeneficiatus, prædio donatus; *birtokkal megajándékozott.* Fej. 1. 194. sive ex parte antecessorum nostrorum vel nostra sive ex alterius cuiuslibet parte ibi antea *inbeneficiata* fuissent.

Inbursare, (Du C.) in bursa reponere; *behajtani, beszedni.* Gall. embourser. Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: nostram monetam *inbursant* et dimittunt monetas suas, que sunt multo minoris valoris.

Incalcare, equo inducere soleas ferreas (Du C. al. s.); *megpatkolni.* Mon. Comit. Trans. II. 182. novo ferro *incalcetur* equus d. 4.

Incalciare ferro, equo induere soleas ferreas; *megpatkolni.* Mon. Com. Trans. II. 70. an. 1556. Novo *ferro incalcietur* equus.

Incalculabilis, qui vocari ad calculos nequit, innumerabilis; *megszámlálhatlan.* Proj. Leg. Civ. 229. horumque valor cum *incalculabili* civium reique communis iactura deprimeretur.

Incalescentia, æ, actus incalescendi; *fölhevülés.* Máty. 370. a lovaglás ob continuam partium genitalium *incalescentiam* et confricationem a venust is hatalmoson ébreszti.

Incaligatus, 3., caligatus, caliga præditus; *bakkancsos, bakkancscsal ellátott.* B. I. Herold De rebus Turc. Dial. p. 653. eos enim prolapsum iam et hærentem impetentes, *incaligatum* Diabolum excutere se acerbissimo scommate, atque inconditis cachinnis, iactare auditum est.

Incambium, commutatio, permutatio; *csere.* Rač. Mon. Sl. VII. 44. an. 1036: per *incambium* dedit michi ... domum.

Incamerare, ærario, fisco inferre, addicere; *a kincstár számára lefoglalni.* Jos. Repr. 24: *Incamerata* Fundi Studiorum Bona ... quibus destinata sunt, finibus serviant. Ker. Nap. 207.

Incaminare, coepisse, instituere, (ex It. *cammino,* quod viam, iter significat); *folyamatba hozni.* It. incamminare. Kass. P. P. I. 89. labores partim terminati partim *incaminati* sunt... Opin. Deput. 52. Fej. X. 3. 294.

Incaminare causam, litem movere; *a pert elkezdeni, támasztani.* Szirm. Glos. 100.

Incaminatio litis, actus litem movendi; *per kezdése, pertámasztás.* Törvt. Msz.

Incampanare, in cellis condere: *pinczébe berakni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 80. an. 1349: nullus ... audeat ... vinum *incampanare* propter revendendum.

Incanipare, (Du C.) in promptuaria congerere (a *canipa:* promptuarium); *összehalmozni.* Ljub. Mon. Sl. III. 213. an. 1351: sunt multi, qui *incanipant* salem et postea revendunt communi.

Incannavare, V. incampanare (a canava, cella) q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 1. an. 1306: ordinatum fuit, quod aliqua persona non debeat *incannavare* paleas siccas, seu fenum in *capanna* de lignamine.

Incantare, (Du C. 2.) sub hasta vendere; (árverésre kihirdetni) *árverezni.* Ljub. Mon. Sl. I. 62. an. 1243: Tu autem nil, quod ad commune pertineat, quando venerit ad *incantandum,* debeas *incantare* vel *incantari* pro tua utilitale.

Incantatrix, maga, saga, quæ magico carmine quidpiam supra naturam nocendi causa molitur; *kuruzsló asszony, boszorkány.* Fej. I. 249. de auguratoribus et *incantatricibus* et maleficis vario modo mortificatis a populo, si aliqua pœnitentia debeat exigi.

Incantum, (Du C.) auctio, hasta publica; *árverés.* Ljub. Mon. Sl. I. 465: bona ... vendantur ad *incantum.*

1. **Incapacitas,** non esse aptum, idoneum ad aliquid; *valamire való képtelenség.* Arch. Rák. II. 238. Kon. Egyh. 136. Vuch. Jur. Feud. 69.

2. **Incapacitas,** usus plane nullus, impotentia possidendi, tenendi; *tehetetlenség, birhatlanság.* Fej. X. I. 422. Nos regno nostro a præfato exterminare et nequiter eliminare satagebant ad *incapacitatis* noxam et discrimina devenissemus. Törvt. Msz. Georch. H. T. II. 279.

Incapax iudicatus, qui non potest juri stare; *nem birálható.* Törvt. Msz.

Incapax possessorii, qui non est capax aliquid possidendi; *birhatatlan a nemesi jószágra nézve.* Georch. H. T. II. 109.

Incapedo, inis, captivitas; *elzáratás, fogság.* Magy. Jogt. Eml. I. 429.

Incapistrare, capistro constringere; *megfékezni.* Wagn. Cf. Appul. Met. II. p. 266.

Incaptivare, (Du C.) comprehendere et in carcerem coniicere, includere; *letartóztatni, befogni.* Kass. P. P. I. 318. cur delinquens *incaptivatus* sit. Rák. Ön. 106.

Incaptivatio, inclusio in carcerem; *börtönbezárás.* Rák. Ön. 110.

Incaptivatorium mandatum, quo, creditore petente, a regia hungarica cancellaria magistratus alicuius civitatis evocabatur ad detinendas merces et personam debitoris; *letartóztatási parancs.* Orsz. Levt. XVII. sæc. canc. reg. rescripta.

Incarceratio, actus in carcerem includendi (Du C. al. s.); *bebörtönzés.* Kass. P. P. II. 122. de inhumana sui *incarceratione* querulantes. Törvt. Msz.

Incardinatus, vel intitulatus (Du C.) in ecclesiæ possessionem missus, vel ibi *cardinalis* seu proprius sacerdos vel minister.

institutus; *állandó alkalmazású pap.* Kon. Egyh. 246.

Incaricum, præceptum, mandatum; *meghagyás.* It. incarico. Ljub. Mon. Sl. IX. 23. an. 1409.

Incaripare, pro: incanipare, q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 31. an. 1313.

Incarminare, incantare; *bűbájolni.* Nagy Hier.

Incarnare, (Du C.) carnem induere; *testté válni.* It. incarnare. Fabó. Monm. Evang. II. 348. quomodo una persona simplicissimæ divinitatis *incarnatur.*

Incarnatio, (Du C. 1.) Nota chronologica, quæ a Christo incarnato computatur; *Krisztus születése.* Anon. et passim in datis epistolarum.

Incarnatus germanus, tenacissimus linguæ germanæ; *testesült német.* Tök. Lev. 118.

Incassare, cogere, exigere (Du C. intra capsam includere); *behajtani.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (O.) 2. Fej. Jur. Lib. 427. (Joseph. II. an. 1781). Art. Diæt. Pos. 82.

Incassatio, exactio; *behajtás.* It. esazione. Gall. encaissement. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 428: *incassationem* vero quanti contributionalis ita moderari studebit, ut . . . Opin. Deput. 48. Kass. P. P. I. 35.

Incastellare, (Du C.) circummunire, munitione circumdare; *körülsánczolni.* It. incastellare. End. p. 591. (Synodus Budensis an. 1279.) 53. qui ecclesias, monasteria . . . occupata detinent, aut . . . invadere, *incastellare* . . . presumserint. Kat. Hist. VIII. 369. Batty. Leg. III. 159. an. 1318.

Incastus, 3., impudicus; *szemérmetlen.* Wagn.

Incathedrare, (Du C. 1.) promovere ad cathedram episcopalem; *beiktatni.* Pel. cath. S. Petri s. c. 1: In hac festivitate est Petrus *incathedratus.*

Incatteus, Incattea Pars, V. *Incattus.* Kass. Jur. Civ. I. 129. Imprimis tamen quoniam *Partes Incatteae* sæpe ad personaliter comparendum . . . evocantur. Törvt. Msz.

Incattus, in causam attractus (scriptura compendiosa); *alperes.* Kövy. El. 621. *Incattus* seu *Incausatus* (a voce caussor, quæ etiam accusare significat) in pœnalibus Reus vel *Reus conventus* vocari solitus est Persona iudicialis, a qua vel contra quam aliquid coram iudice petitur. Hajnik Perjog. 164.

Incausam attractus, 3., V. *Incattus.* Pesty Ször. III. 256. Anna *Incausam attracta.* Szék. Okl. II. 87.

Incausatus, V. *Incattus.*

Incaustum, (Du C.) atramentum; *ténta.* Verancs. VI. 283. O egregium fratrem, qui me patriæ sitientissimum ne *incausto* quidem atque papyro explere voluerit.

Incautela, æ, (Du C.) inadvertentia; *vigyázatlanság.* Nagy Hier. Cf. Salvian. Gub. D. 6. med.

Incelabilis, quod celari non potest, manifestus; *el nem rejthető.* Kuk. Jur. I. 119. an. 1350: *incelabilis* sinceritatis . . . impressio.

Incendialis, ad incendium pertinens; *tűzi* Pfahl. Jus. Georg. 316. Quæ instrumenta ad supprimenda incendia coëmta sint 2. Quomodo puncta *incendialis* ordinis per Comitatum elaborati effectuata sint. Cf. Tertull. ad Nat. 1., 18.

Incendiariatus, us, facinus incendiarii et crimen; *tűzvétség, gyujtogatás.* Kövy El. 49. Capi potest Nobilis ob homicidium, furtum, rapinam, prædocinium, latrocinium, *incendiariatum,*-adulterium. Kass. Ench. III. 134. Crimen *incendiariatus.*

Incendiarii Scyphones, siphones ad incendium compescendum; *tűzi fecskendők.* Curios. Misc. 194. Cur aspersa maximo cum impetu aqua melius ignis extinguatur? Sic vulgo *Incendiarios Scyphones* adhibemus, cum tecta ipsa flagrant ardentque tabulata.

Incendimentum, ardor animi; *hév, tűz.* Fej. VI. 24., 28. Princeps tamquam devotus minister et executor in suo iure generali et presertim in his, in quibus suos progenitores novit ipsam (ecclesiam) magnificasse et dotasse, exacte diligencie *incendimento* debet utique conservare.

Incendiorum indemnisatoria societas, societas sarciendis damnis per incendium factis; *tűzkármentő társaság.* Törvt. Msz.

Incensanter, pro: incessanter, continenter; *folyton.* Cod. Dip. Brüss. II. 312. Beglerbegus et frater Georgius ad alter alterum *incensanter* scripserunt.

Incensare, (Du C.) suffire, thure adolere; *betömjénezni.* Stat. 2: in solemni Processione . . . nec Episcopus nec Canonici *incensabuntur.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 511.

Incensarium, (Du C. acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum); *tömjénző edény.* Nagy Hier.

Incensivus, 3., vim incitandi habens; *izgató szer.* Vern. Psych. 49. Omnia *incensiva* condimenta cibos et potus . . . uti caffam, vinum, crematum . . . angue pesteque peius fugeris.

Incensum, (Du C. 2.) thus; *tömjén.* Nagy Hier. Cf. Inscr. Fratr. Arv. ap. Marin. p. 639. Isid. Orig. 4., 12.

Incensus, i, (Du C. 2.) census, vectigal; *adó.* Th. Vet. Mon. I. 93. an. 1231. decimas... primitias, *incensum,* que de Camera Regis ecclesie debentur. Dip. Reip. Rag. 45. Knauz M. E. Str. I. 167.

Incentor, concitator; *bujtogató, szító.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 31. an. 1766. *incentoribus* pœna dictata. Cf. Ammian. 15., 1. Oros. 5., 19., 6., 11.

Inceptivus, 3., incipiens; *kezdő.* Severini 37. Vern. Log. 84.

Incernicolus, 3., ad incerniculum pertiniens; *szita, pitle.*. Vect. Ref. E.: Tela *incernicola* vulgo *Paitl* dicta.

Incerniculum, maioris modi cribrum; *szita.* Kol. Cod. 37. Cf. Cato R. R. 13., 1. Lucil. ap. Non. 88., 26. Plin. 8. 44., 69.

Incertitudinalis, incertus, improvisus; *esetleges, bizonytalan.* Fej. VII. 218. Priores . . . a nobis postulaverunt, ut quasdam literas . . . propter varia discrimina et temporum *incertitudinales* occurrentias de verbo ad verbum redigi et transummi præsentibus faceremus.

Incertitudo, (Du C.) incerta belli, fortunæ, casuum inconstantia; *bizonytalanság.* Wagn.

Incessabilis, (Du C. æternus) continuus, non intermissus, perpetuus; *szünetlen, folytonos.* Wagn. Cf. Mart. Capell. 1., 14. Cæl. Aur. Tard. 4., 6.

Incessanter, (Du C.) assidue, sine intermissione; *szünetlenül.* Wagn. Cf. Cod. Justin. 11., 42., 10 fin. Sidon. Ep. 8., 11 med.

Inchanovare, V. *Incanapare.* Ljub. Mon. Sl. XI. 279. an. 1347.

Inchoatus, 3., integer; *még csak kezdett, ép, egész.* Arch. Rák. VIII. 352. Charta una *inchoata* foliatilis argenti.

Incidentalis, fortuitus, casu oblatus; *esetleges, mellékes.* Ger. zufällig. Pel. Pom. L. I. P. IV. *Incidentalis* pars quarta de angelice salutationis a nobis frequentatione. Kövy El. 522. Georch. H. T. IV. 85.

Incidentaliter, interponendo (Du C. obiter); *közbevetőleg.* Kov. Form. St. 44. Ob hoc pro tali necessitate *incidentaliter* in loco isto utile est istas formas ponere pro cautela prænotata.

Incidenter, (Du C. per accessionem) casu, fortuito; *esetleg, véletlenül.* Wagn.

1. **Incidentia,** æ, repentina, subita cogitatio, inventum; *ötlet.* Vern. Psych. 501. Stupidi homines se inopes ingenii et *incidentiarum* (találmányok, Einfälle) in societate exhibent. Törvt. Msz.

2. **Incidentia,** æ, actus incidendi; *beesés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 97. colorum apparentium varietatem oriri ex diversa *incidentia* luminis.

Incidentiæ, casus; *esemény.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 258: Descendendum nunc ad particulares Cœnobitorum *incidentias.*

Incignerius, i, artis muniendi magister; *mérnök.* Rač. Mon. Sl. XIII. 76. an. 1349.

Incinerare, (Du C.) in cineres redigere; *elhamvasztani, hamuvá égni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 167. Sed cur potius sic lapis dissolutus non abit in cineres? Quia illa communiter calcinantur, quæ flammam non concipiunt, illa vero *incinerantur,* quæ flammescunt. Cf. Finály.

Incineratio, incendium (Du C. resolutio in cineres); *elhamvasztás.* Oláh. Cod. Ep. 155. Nam si velim loca enumerare, in quibus a tempore *incinerationis* Budensis nunc brevius nunc tardius pro temporis conditione rerumque progressu perstitimus. Szék. Okl. II. 5. Pel. Serm. (Pascha 11. x.)

Incinoth, legendum: in *Cinoth.* Cinoth vero est pluralis hebraicæ vocis *kina = cina,* quæ elegiam significat; *siralmi ének.* Batty. Ger. 37. Sic invenies fecisse Isaiam, sic Jeremiam, qui totius mundi *Incinoth* sui mala deflevit. Sensus itaque hic est: ita fecerunt Isaias, sic Jeremias, qui totius sui mundi mala in *Cinoth* id est in elegiis defleverunt.

Incipiuntur, pro: *incipiunt.* Fjp. Szám. p. 103. an. 1394: *incipiuntur* percepta civitatis.

Incirca, (Du C.) circiter; *körülbelől* Opin. P. I. §. 12.

1. **Incircumcisus,** 3., non circumcisus; *körül nem metélt.* Rák. Ön. 147. *incircumcisos* Philisteos.

2. **Incircumcisus,** 3., impolitus, rusticus (Du C. intemperans, qui flagitiose vivit); *faragatlan.* Ger. ungehobelt. Br. Resp. p. 59: et inter reliquos me quoque lingua *incircumcisa* laceraverit. Fej. III. 463: non ita fuisset insolens, non ita laxasset os suum, nec sic *incircumcisum* labium habuisset.

Incircumscriptibilis, (Du C.) qui nullis limitibus circumscribi potest; *határtalan.* Fej. I. 176. Duas enim voluntates in Christo non minutas, quia et duæ operationes;

eundem passibilem et inpassibilem, corruptibilem et incorruptibilem, circumscriptibilem et *incircumscriptibilem.*

Incircumscriptio, natura, quæ circumscribi, enarrari non potest; *körülirhatlanság.* Batty. Ger. 197. Caligo sub pedibus suis est ipsa *incircumscriptio* incircumscriptæ et invisibilis Deitatis.

Incircumscriptus, 3., sine lineamentis; *határnélküli, véghetetlen.* It. incircoscritto. Fej. I. 179. Domini enim nostri Jesu Christi consubstantionale nobis sanctum corpus pingere in imagine abominabantur; pingi non posse et *incircumscriptum* esse debacchando asseverantes. And. Pann. 10.

Incircumspectus, 3., improvidus, imprudens; *meggondolatlan, vigyázatlan.* It. incircospetto. Sacr. cor. p. 39: Hæc nova profectio fuit Coronæ, dum ... *incircumspecti* Hungari, peregrinæ fœminæ confisi, Divinum Regiæ Majestatis insigne ... perdiderunt. Verancs. IX. 305.

Incisio, cusio (Du C. 6.); *verés.* Batty. Leg. III. 303. an. 1397: metallorum *incisione* monetarum auri ...

1. **Incisor,** chalcographus (Du C. al. s.): (réz) *metsző.* Rév. Pl. 36.

2. **Incisor,** lapicida; *kőfaragó.* It. incisore. Száz. VIII. 3.

3. **Incisor,** carptor, structor (Du C. sine interpretatione); *tálaló.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 81. Dapifero Stephano ordinario *Incisore.*

Incisor lignorum, qui ligna cædit; *favágó.* Fej. V. III. 491. Statuimus etiam, ut piscatores in aquis, structores carbonum et *incisores lignorum* in silvis ... libere laborare valeant.

Incisor Monetæ, opifex monetæ; *pénzverő.* Nov. Calend. 213. *Monetae Incisores.*

Incisor Regni, structor regni; *főtálaló, tálaló mester.* Tör. Tár. 1881. p. 334. St. Lubomierski Comitem in Visnic, *Incisorem Regni.*

Incisorius, 3., ad chalcographum pertinens (Du C. al. s.); *(réz)metsző* ... Rév. Pl. 55. Ars *incisoria.*

Incisum, sculptura; *faragmány, vésett.* Száz. XIII. 226. cum diversis rebus preciosis, *incisis* aureis.

Incisura, æ, tessera (Du C. al. s.); *bárcza, rovás.* Magy. Tört. Eml. XXX. 471. an. 1565. exactor ... telonei ... ad proferenda regesta ... aut tesseras seu *incisuras* cogendus erit.

Incitabilitas, proprietas rei, quæ facile irritatur; *gerjedékenység, ingerlékenység.* Abelles 15. Bene Med. V. 282.

Incitativus, 3., incitans, movens; *felizgató, elöüdéző.* It. incitativo. Pel. In parasc. s. IV. c. 2.: Hoc, quod quæris a me, est compunctivum et maximi mæroris *incitativum.*

Incivilitas, (Du C.) mos rusticus; *műveletlenség.* Oláh. Cod. Ep. 509. Videbitur fortassis ipsa fronte, generosissime domine, id ex rusticana quadam *incivilitate profectum.* Cf. Ammian. 18., 2.

Inciviliter, (Du C.) inhumane, iniuste; *embertelenül, igazságtalanul.* I. Rák. Gy. 397. *inciviliter* incarceratus, inhoneste detentus. Cf. Appul. Met. 7. p. 495. Ulp. Dig. 4., 2., 23.

Inclaustrum, atramentum; (Du C. al. s.); *ténta.* It. inchiostro. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 363. an. 1486: Cancellarius habere debeat pro carta, cera et *inclaustro.*

Inclavare, (Du C. 2.) clavis adactis claudere, obstruere, firmare; *beszegezni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 684: Cadavera mortuorum ... tumbæ imposita *inclaventur.*

Inclavatio, nexus; *befoglalás, kapocs.* Kuk. Jur. I. 460. cum vero ex subversante Altissimi Servitii nostri ratione ob systematicum nempe Militaris Jurisdictionis atque manipulationis nexum ac opportunam Communicationem et denique, ut difficultatibus et molestiis, quas Status Militaris in *inclavationibus* hactenus habuisse exponitur.

1. **Inclinatio,** onis, casus, pernicies, pestis, exitium, ruina (Du C. al. s.); *hanyatlás.* Verancs. Hist. I. 1. De rebus Hungarorum ab *inclinatione* regni historia. *Inclinatio* Regni Hungariæ dubio procul ab excessu divi Matthiæ Corvini, regis longe præstantissimi sumpsit exordium.

2. **Inclinatio,** in (montanisticis); *dőlés.* Ger. das Verflächen. Besztb. Levt.

Inclinativus, 3., ad inclinandum idoneus, proclivis; *hajlandó.* Pel. Pom. L. VIII. P. III. Art. I. c. 3: ... saltem ad illam integritatem, cuius corruptio *inclinativa* est ad peccatum. Andr. Pann. 170.

Inclinatorium, adminiculum, in quo reclinatur, reclinatorium (Du C. sella canentium in choro); *könyöklő.* Schm. de Ins. 46: deposita ... Corona atque ad *inclinatorium* throni collocata.

Inclinatorium brachiale, ancon, brachium sellæ; *kartámla.* Ger. Armlehne. Probst. Comitiol. p. 123: Serenissima Archidux ... in sella rubro amicta holoserico, dorsuali et *brachiali inclinatorio* munita accubuit.

Inclinis, (Du C. incumbens) inclinatus; *hajló, vonzódó.* Nagy Hier. Cf. Vat. Flacc. 4., 367. Minuc. Fel. Oct. 3 fin.

Includere, annumerare; *beleszámitani.* Opinio Deput. 11. ut in Foris primæ Instantiæ præter referentes, insuper Numero quinque iudicantes viri iuris gnari, *incluso* alioquin Præside necessario, intersint.

Includere in treugas, complectere in inducias; *belefoglalni a békekötésbe.* Frak. Mát. lev. II. 297.

Inclusa, æ, quod epistolæ, scriptis additur, includitur; *melléklet.* Ger. Beilage. Magy. Tör. Tár. XV. 49. I. Rák. Gy. 412. Thök. Lev. 35. Arch. Rák. IX. 399.

Inclusive, adiiciendo, includendo; *mellékelve, bezárólag.* Thök. Lev. 142. Cod. Dip. Brüss. IV. 118. Száz. VI. 241. Leg. Schol. Schemn. 16.

Inclytus, 3., Titulus honoris; *Tekintetes, Méltóságos.* Kass. P. P. I. 47: *Inclyta* Tabula Regia: *Méltóságos kir. Itélő Tábla.* Inclyta Sedes Judiciaria: *Tekintetes.*

Incoare, pro: inchoare; *megkezdeni.* Juriev. Jur. Met. 109. Quando operæ *incoandae* ... operæ metallicæ legitime *incoatae,* debent continuari.

Incœnis, (Du C.) qui non cœnavit; incœnatus; *a ki nem vacsorált.* Wagn. Cf. Plaut. Casin. 4., 1., 18.

Incogitantia, æ, inconsiderantia, dementia, incuria; *meggondolatlanság.* Fej. Jur. Lib. 143.

Incognito, (sub), celato vero nomine; alieno, simulato nomine; *ismeretlenül.* Ker. Nap. 225. Tör. Tár. 1888. p. 480.

Incogruus, pro: incongruus, inconveniens, absurdus; *nem illő, meg nem felelő.* Isth. IV. 49.

Incohærens, non cohærens, interruptus; *össze nem függő.* Száz. X. 709.

Incoinquinatio, vitæ innocentia, integritas, sanctitas; *mocsoktalanság, szeplőtelenség.* Pel. De omn. Sctis. s. III. c. 6.; Nona porta regni cœlestis est *incoinquinationis* casti propositi.

Incoinquinatus, 3., (Du C.) sine labe, immaculatus; *szeplőtelen.* Andr. Pann. 17. Cf. Vulg. Sap. 8., 20.

Incolare, incolere, inhabitare (Du C. al. s.); *lakni.* Lop. Mon. Sl. XX. 191. an. 1700: nunc cernuntur *incolatae* domus. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 26 fin.

1. **Incolatus,** us, incolæ; *lakosság.* Száz. XVI. 777. a magyarság és oláh *incolatus* Hunyad vármegyében.

2. **Incolatus,** us, (Du C.) conditio incolæ, habitatio; *lakás, tartózkodás.* Kov. Form. St. XVI. Mert én ydegen földen nevelésem meghozwla. Quia *incolatus* meus prolongatus est. Cf. Modest. Dig. 50., 1., 34. Tertull. Resurr. Carn. 25.

3. **Incolatus,** us, ius incolendi; *lakhatási jog.* Gall. incolat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 246. Nostratium Patrum agmen, quibus novi *incolatus* possessio tradebatur, constituebat hæc duodena. (In novam Topolnensem coloniam solemnis Patrum nostrorum introductio etc).

Incoloratio, actus colore inducendi; *befestés.* Bene Pol. 94.

Incombustus, 3., cui ignis parcebat; *elégetetlen, tűztől nem sértett.* It. incombusto. Obs. Jadr. 416. et, quod residuum *incombustum* fuerat, in ruinam subverterunt. Kandra Reg. 432. *incombustam* habuit manum.

Incommensurabilitas, proprietas immensæ rei, quæ mensura definiri nequit; *megmérhetlenség.* Curios. Misc. 427. Verum hic Annus (Platonicus) fictitius est, imo a plerisque accuratioribus Astronomis revolutio hæc omnium Syderum ad idem punctum merito iudicatur esse impossibilis ob *incommensurabilitatem* motuum cœlestium.

Incommunicabilis, qui communicari nequit, qui aliis tribui non potest; *mással közölhetetlen.* Vern. Met. 56. Cum essentiæ rerum sint necessariæ immutabiles et æternæ eas non posse ab entibus separari et aliis entibus tribui, adeoque inseparabiles et *incommunicabiles* esse suapte sequitur. Cf. Vulg. Sap. 14., 21.

Incommunicabilitas, conditio, proprietas rei, quæ communicari nequit; *közölhetetlenség.* Pázm. Dial. 81.

Incommunicabiliter, (Du C.) ita, ut commutari nequeat; *változtathatatlanúl.* Andr. Pann. 53. 249. Hel. Conf. A. 4. Christum ... in duabus naturis inconfuse, *incommunicabiliter* cognoscendum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 369.

Incompactus, *non compactus; kötetlen.* Kov. Form. St. CXXXV. Codex Bibliothecæ Regiæ Universitatis Hungaricæ *incompactus.* Arch. Rák. VIII. 329.

Incomparabiliter, incomparabili modo, ratione; *hasonlíthatatlanúl.* Szentiv.

Cur. Misc. Dec. III. P. X. 134. Cf. Augustin. Civ. D. 21., 9. Hieron. Ep. 67., 7.

Incomparitio, actus non comparendi; *meg nem jelenés.* Tör. Tár. 1889. p. 445.

Incompassibiliter, sine misericordiæ sensu; *irgalmatlanul.* Vuch. Leg. Crim. 33. (Decr. III. Sigism. imper. an. 1405. Art. 9. §. 2.) puniri *incompassibiliter.* Fej. X. 3. 315. Dip. de Sztára II. 58.

Incompassio, (Du C.) animi durities, animus durus; *könyörületlenség.* Száz. XIV. 526.

Incompatibilis, insociabilis, repugnans, contrarius; *összeférhetetlen.* It. incompatibile. Cher. Jus. Eccl. II. 40—2. Servitia militaria, quæ cum administratione officii pastoralis *incompatibilia* sunt. Georch. H. T. III. 92. Rák. Ön. 47. Fej. X. I. 537.

Incompatibilitas, (Du C.) ratio insociabilis, natura non conveniens, non congruens; *összeférhetetlenség.* It. incompatibilità. Art. Diæt. Pos. 57. Et quia Officium Præsidis Cameræ Hungaricæ nullam cum Officio Conservatoratus Sacræ Regni Coronæ habere videtur *incompatibilitatem.* Tör. Tár. 1887. p. 558.

Incompediatio, impeditio; *akadályozás.* Pfahl. Jus. Georg. 287. ut res familiaris Coloni detrimentum aliquod patiatur, taxa *incompediationis* æque in 15-xris defixa.

Incompensate, sine præmio, mercede; *ki nem elégítve.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 445: judicum et notariorum fatigia *incompensate* mansissent.

Incompetens forum, non legitimum, alienum forum; *illetéktelen, nem illetékes törvényszék.* Wagn.

Incompetentia Judicatus, nulla potestas iudicandi; *bíróságnak nem illetősége.* Georch. H. T. III. 62.

Incomplete, non perfecte, ex parte tantum; *nem teljesen.* Vern. Log. 26. Conceptus complete perspicuus est, dum et quatenus nobis consummatæ discretionis per eundem coniunctarum repræsentationum ceu notarum conscii sumus: secus vero *incomplete* perspicuus dicitur.

Incompletio, non exsolvere, quod promissum erat; promissis non stare; *nemteljesítés.* An. Sc. I. 214. an. 1412: damna, quæ ex *incompletione* promissorum . . . perceperint . . . refundenda promittimus.

Incompletum, imperfectum coniunctivi; *félig mult.* e. gr. veniret; *jönne.* Corp. Gram. 232.

Incompletus, 3., (Du C.) imperfectus, non integer, numeris non absolutus; *nem teljes.* It. incompiuto. Gall. incomplet. Carlow. Log. 63. Enimvero inductio *incompleta* solummodo coniecturæ locum relinquit tamdiu valituræ.

Incomplexus, 3., simplex; *egyszerü.* Pázm. Dial. 33. Aliud complexum et est propositio aliqua habens signum universale: omnis, nullus etc., aliud *incomplexum* et est res aliqua plura respiciens.

Incomponibilis, expers sepulchri (a componere, sepelire); *el nem temethető.* Pel. De s. Catharina s. III. c. 6.: Deus est immortalis et *incomponibilis.*

1. **Incompositus,** 3., non compositus (Du C. al. s.); *egyszerü, össze nem tett.* Andr. Pan. 10.

2. **Incompositus,** 3., dissolutus (Du C. al. s.); *ledér, kihágó.* Batty. Leg. III. 481. an. 1450. cum famulis *incompositis,* cum canibus venatoriis visitant ecclesias.

Incompossibilis, quod componi, coniungi non potest; *össze nem egyeztethető.* Curios. Misc. 189. sed ex his sex combinationibus quatuor primarum qualitatum duæ sunt inutiles, nimirum caloris et frigoris, humiditatis et siccitatis, imo naturaliter etiam sunt *incompossibiles,* ergo supersunt utiles combinationes tantum quatuor. Pázm. Dial. 143.

Incompossibilitas, repugnantia; *ellenkezés, összeférhetlenség.* Pázm. Dial. 292. dicendum erit: unam formam substantialem non expelli ab altera propter formalem *incompossibilitatem.*

Incomprehensibilis, (Du C.) quod mente, cogitatione comprehendi non potest; *megfoghatatlan.* Andr. Pan. 10. Cf. Cels. præf. med. Quint. Inst. 9., 1., 12.

Incomprehensibilitas, quod intelligi, comprehendi non potest; *felfoghatatlanság.* Ger. Unbegreiflichkeit. Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 12: Duodecima stella dicitur *incomprehensibilitatis.*

Incomprehensibiliter, modo, qui comprehendi non potest; *megfoghatatlanul.* Eszt. Okm. p. 135. Cf. Hieron. Ep. 87.

Incomputabilis, qui computari, numerari nequit; *megszámlálhatlan.* Chr. Dubn. 140., 125. Cecidit principum et militum *incomputabilis* multitudo. Marc. Chr. II. 103.

Inconbustibilis, quod comburi non potest; *el nem égethető.* Ger. unverbrennlich. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Precepisti, ut de lignis tantum sethim fieret (arca); quorum natura talis est, quod non putrescunt, sunt enim imputribilia et *inconbustibilia.*

Inconceptibilis, qui mente concipi non potest; *meg-, felfoghatatlan.* Rák. Ön. 46. Ens *inconceptibile.* Serm. Cat. 279.

Inconcupiscibilitas, immunitas a concupiscentia; *vágytalanság.* Ger. Unbegehrlichkeit. Pel. Pom. L. V. P. II. Art. II. c. 3.: Tertia stella dicitur *inconcupiscibilitatis.*

Inconcussum, inconcusse, firmiter, constanter; *rendületlenül.* Cod. Zi. Vol. V. 435. testimonio litterarum solent perennari *inconcussum.*

Inconditionate, sine conditione, absolute; *feltétlenül.* Vern. Met. 110. Id, quod absolute necessarium est, etiam *inconditionate* necessarium vocatur.

Incondonabilis, qui condonari non potest; *meg nem bocsátható.* Faber. Jur. Met. 56. in casu altero leges de præscriptione communes decidunt, sed vix casus adeo *incondonabilis* socordiæ existet unquam.

Inconfutabilis, quod infirmari non potest; *meg nem czáfolható.* Gal. Mar. p. 13: Credebant enim eum, vel oblivione, vel consulto præteriisse, quod *inconfutabile* videbatur.

Incongressus, non congressus, qui duello nunquam dimicavit et de quo ignoratur, utrum artis pugnandi peritus sit annon. Pesti Frigyes: pugil non congressus; *ujoncz viador.* (A perdöntő bajvivások története Magyarországon) *(vivott bajnok), vivatlan bajnok.* (Szamota-Schlägli). — Hajnik Perjog. 267. Cod. Dipl. And. II. 241., 263. II. 270., 304. II. 347., 391. II. 338., 381. Petrus super eo . . . ut Stephanus . . . culpabilis existat, pugilem congressum, prefatus autem Stephanus super eo, ut innocens sit, pugilem *incongressum* contra sese pugnāturos statuere teneantur, in presencia regie majestatis.

1. **Incongruitas,** atis, nulla ars; *ügyetlenség.* Georg. Sirm. I. 30. Hic jam rogo vos dilectissimi lectores et parcite mihi de *incongruitatibus* meis.

2. **Incongruitas,** inconvenientia, dissimilitudo, inæqualitas; *meg nem felelősség, elégtelenség.* Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. II. c. 3: Triplex est confessio . . . alia est recognitio *incongruitatis* et ingratitudinis beneficiorum.

Inconiugatus, cælebs; *nőtelen.* Wagn.

1. **Inconpassibiliter,** immisericorditer, duriter; *kérlelhetetlenül.* Szék. Okl. III. 27. ut ipse vos ad premissa facienda cum vestris gravaminibus et dampnis *inconpassibiliter* conpellat et astringat.

2. **Inconpassibiliter,** intolerabiliter; *tűrhetetlen módon.* Fej. X. I. 666. ac personarum dehonestationes, quibusdam sinistris novitatibus per ipsos tributarios diversimodo introductis creberrime et *inconpassibiliter* paterentur.

Inconpertus, 3., ignotus, non compertus, obscurus; *ismeretlen.* Luc. Regn. Dalm. 96. Maverarius autem an Slavum vel Latinum fuerit, *inconpertum* est.

Inconscientiosus, 3., impius; cui nulla est religio; improbus; *lelkiismeretlen.* Opin. P. II. Sec. II. Accl. (d).

Inconscius, 3., non conscius, inscius; *tudta nélkül.* Szamosk. III. 80. Id in aliis quoque Saxonicis urbibus fit, ut potestas omnis penes populum sit, quo *inconscio* nihil statui. Cf. Liv. 21., 12., 4.

Inconsequentissime, sibi non constanter; *a legkövetkezetlenebb módon.* Mol. Sis. B: Posito, sed non concesso, Reformatos . . . non esse homines Conf. Helveticæ . . . *inconsequentissime* tamen sequeretur, eos ideo non esse in Ungaria tolerandos.

Inconsiderabilis, tenuis, exiguus; *tekintetbe nem veendő, csekély értékü.* Opin. P. I. §. 3: *inconsiderabiles* . . . species.

Inconsideratio, inconsulta ratio, inconsiderantia; *meggondolatlanság.* Vern. Psych. 196. At non saltem ex malitia sed ex *inconsideratione* etiam proveniens in loquendo ingeniositas tristissimarum sæpe sequelarum fons existit. Cf. Salvian. de gub. Dei 1. extr.

Inconsignatus, 3., non consignatus (de litteris); *meg nem pecsételt.* Tör. Tár. 1887. p. 133.

Inconsolabiliter, (Du C. insolabiliter) nihil consolationis admittendo; *vigasztalhatlanul.* Chr. Dubn. p. 48: Flevit autem eum sanctus rex Stephanus et universa Hungaria *inconsolabiliter* planctu magno valde. Marc. Chr. II. 41.

Inconsolate, V. *Inconsolabiliter.* Arch. Rák. IX. 320.

Inconspectus, 3., non visus; *látatlan.* Corp. Gram. 169.

Inconstitutionalis, civitatis, reipublicæ formæ non conveniens; *alkotmányellenes.* Nagy Hier. Törvt. Msz.

Inconsumptibilis, qui consumi non potest; *fogyhatatlan.* Andr. Pann. 248. et quod habeant substantialem vitam *inconsumptibilem.*

Inconsutibilis, quod consui non potest; *össze nem varrható.* Ger. nicht zusammennähbar. Nill. Symb. p. 882: dilacerata est *inconsutibilis* vestis Christi; divisa est Christi sanguine quæsita ecclesia.

Inconsutilis, non consutus; *össze nem varrott.* Arch. Rák. VIII. 348. Unum *Camisol inconsutile.* Fej. IV. 1. 102: tunicam *inconsutilem* scindere moliuntur. Cf. Vulg. Interpr. Joh. 19., 23.

Incontaminatio, innocentia; puritas; *ártatlanság.* Batty. Ger. 232. Spiritus ... immundus, quia superbiam, quæ semper divinæ munditiæ contraria est, sibi vindicavit, quæ a cælesti *incontaminatione* ruit.

Incontaminatus, 3., perditissimus, plene contaminatus; *teljesen bünnel fertőztetett.* Batty. Ger. 206. Totus mundus talibus abundat adplauditurque *incontaminato* negotio. [*gedetlen.* Wagn.

Incontentus, 3., non contentus; *elé-*

Incontinenti, (Du C. *incontinente)* subito, ex templo (Du C. al. s.); *rögtön.* Prot. inq. 180: et venit pluvia *incontinenti* tam magna. Cf. 178. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 162. an. 1418: teneantur ... nos reddere *incontinenti* advisatos.

Incontradicibilis, (Du C.) cui contradici non potest; *ellenmondhatlan.* Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 39.

Incontrovertibiliter, sine dubio, certo, *elvitathatatlanúl, kétségtelenül.* Otia Bachm. Præt. quare remonstrato prius *incontrovertibiliter.*

Inconvenientia, æ, (Du C.) inquitas; *illetlenség, össze nem férő dolog.* It. inconvenienza. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 272: Ob hoc, ad avertendas hujusmodi *inconvenientias* statuitur. Kuk. Jur. I. 178. Arch. Rák. II. 51. VIII. 291. Verancs. V. 255.

Inconvertibilis, semper suo statu manens; *megmásítatlan, állandó.* Andr. Pann. 130. Tuam Serenitatem sempiterne custodiat magnanimitate *inconvertibili* hostibus prævalentem.

Inconvulsus, 3., quod infringi non potest, firmus, immotus; *rendíthetlen, sértetlen.* Fej. 157. Et ut hæc auctoritas pristine traditionis et nostræ confirmationis *inconvulsa* et inviolabilis permaneat, manu propria subter firmavimus. Cf. Fragm. Cod. Theod. 5., 13., 14.

Incordare, (Du C.) inspirare, in cor cogitationem ingerere; *ihletni, szivre kötni.* Nagy Hier.

Incoronare, (Du C.) regio insigni ornare; *megkoronázni.* An. Sc. I. 37. an. 1528.

1. **Incorporare,** corpus induere, nasci (Du C. al. s.) V. *Incarnare; testet ölteni, fölvenni.* Fej. I. 65. et vita et lumen verum, qui in novissimis diebus propter nos *incorporatus* est et natus de sancta Virgine. Cf. Prudent. Cathem. 12., 80.

2. **Incorporare,** (Du C. 1.) recipere in societatem, circulum; *bekebelezni.* Jogt. Eml. T. II. 2. p. 378: Si qui externi ... in hancce civitatem ... intrare vellent, tales prius se curent *incorporari.* Cf. Solin. 22 fin.

Incorporatio, *bekeblezés.* Vuch. Jur. Feud. 228. Consolidatio in feudis publicis consolidandis vocatur *incorporatio* eo, quod feudum consolidatum in corpus bonorum publicorum redigatur.

Incorreptus, 3., (Du C.) non correptus; *meg nem fedett, meg nem dorgált.* End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 40. multa ... que correpcione et reformacione indigent, remanent *incorrepta,* nos contra huiusmodi detestabiles et periculosas *abstucias* providere volentes ...

Incorrigibilis, (Du C.) qui corrigi non potest; *javíthatlan.* Th. Vet. Mon. I. 308. an. 1272. Tör. Tár. 1881. p. 371.

Incorrigibilitas, (Du C.) proprietas rei depravatæ, imprimis morum, qui corrigi non possunt; contumacia; *javíthatatlanság.* Regul. Turm. Præt. 9. quam ut contra eum ex *incorrigibilitate* ad dimissionem ex Turma procedatur.

Incorruptibiles, idem ac Incorrupticolæ, Aphthartodocetæ, Phantasiastæ, qui asserebant Corpus Christi corrumpi et pati non posse; *a romlatlanság imádói.* Nagy Hier.

Incorrupticolæ, V. *Incorruptibiles.*

1. **Incrassare,** (Du C.) crassum reddere; impinguare; *hizlalni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 55. *Incrassata* caro gustat cœlestia raro. Cf. Tertull. adv. Marc. 3., 6. Jeiun. 6.

2. **Incrassare,** (ab. ital. *ingrassare)* augere rem suam (Du C. al. s.); *meggazdagodni.* Gall. engraisser. Kol. Am. II. 186. (Roger. cap. X.): Qui autem potentiores erant, sicut Tavernicus ... in tantum *incrassati* erant, ut Reges pro nihilo reputarent.

Incrastamentum, pro: incrustamentum, mortarium, calx præparata; *vakolati burok.* Kronst. III. 395.

Increabilis, (Du C.) quod creari non potest; *nem teremthető.* Andr. Pann. 154.

Incrematio, deflagratio; *tűzvész, elégés.* Quel. Sieb. I. 174. an. 1494. famulo misso ... propter *incremationem* illorum de Thorla.

Incrementabiliter, modo, in quo nihil desideratur, cui nihil addi potest; *kifogástalanul.* Ger. pünktlich. Chr. Dubn. p. 147: Lalws ... omne fidelitatis obsequium per fratrem suum regi Lodovico intimatum *incrementabiliter* adimplevit.

Incrementare, (Du C. incrementum dare) augere; *növelni.* Arch. Rák. II. oszt. III. 196. *incrementare* Dominatum suum. Cf. August. c. litt. Pet. 3., 54.

Incrispatura, æ, crispata fascia; *többszörösen megtört pólya.* Bárcz.

Incruciatus, 3., impunitus; *büntetlen.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 556. Tamen ne pro tantis iniuriis et dampnis *incruciati* remanerent.

1. **Incrustatio,** quo quid inducitur; *bevonás* (valamivel). Kronst. II. 234. an. 1530: pro *incrustatione* caldaris cum stanno.

2. **Incrustatio,** actus tectorio linendi, incrustandi (calce); *bevakolás.* Kronst. III. 412. Beng. Ann. Er. Cœnob. 333. Cf. Proeul. Dig. 8., 2., 12. fin. Paul. ib. 50., 16., 79.

Inctus, incattus, reus (compendiose scriptum); *vádlott.* Bod. Hist. Eccl. II. 65.

Incubator, Iniustus violentusque possessor, tyrannus (Du C. 2.); *bitorló.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 249. Imperii siquidem crudelissimus *incubator,* domini sui et fratris Imperatoris orbator et proditor, quique eundem carcere perpetuo sine crimine condempnasset. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 10. Serv. ad Aen. 7., 266.

Incubatus, us, incubatio; *költés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 100. Cur eaedem aquilæ tempore generationis, *incubatus* ac pullorum nutricationis minus valeant pernicitate? Cf. Plin. 10., 54., 75.

Incubo, onis, alias incubus; *lidércznyomás.* Imre Phil. 206. *Incubones* vocantur talia spectra, a quibus aliqui putant se in somniis vexari; ad hos pertinent etiam *Vampyri* seu sanguisugi. Cf. Scrib. Comp. 100. Tertull. Anim. 44.

Incubus, i, morbus noctu quiescentes incubans cum externa quidam vis dormientes videtur invadere et veluti suo pondere pressos gravare. Vana est autem opinio eorum, qui aut dæmonem aut Cupidinem aut vetulam quandam pectus supine cubantis conprimentem esse putaverunt. Præterea *incubos* vulgo vocant Silvanos et Faunos, qui feruntur improbi sæpe extitisse mulieribus. August. Hieron. Isid. Orig. 8., 11. (Forc.) *Incubo, incubones.* Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: incubus est passio, in qua dormientes suffocari et a dæmonibus opprimi videntur; *lidércznyomás.* S. de Kz. Chr. *prooem.*

Inculpabilis, (Du C.) qui culpari non potest; *meg nem róható.* Vern. Log. 216. Ignorantia *inculpabilis* est ignorantia rerum supra horizontem cognitionis nostræ positarum. Cf. Prudent. Apoth. 1015. Avien. Arat. 28.

Inculpabiliter, sine culpa, inculpatus; *gáncs nélkül.* Imre Phil. 510.

Inculpare, vitio dare, vertere; *hibáztatni, vétségül róni.* Wagn.

Incultum, terra inculta; *nem mivelt föld.* Fej. I. 302. in mancipiis, terris, vineis, ripis, pratis, piscinis, cultis et *incultis,* salicidiis.

Incumbentia, officium; *kötelesség.* Bod. Hist. Eccl. II. 35. Pril. Abact. 57. Regul. Turm. Præt. 11. ut industria, remonstrata capacitate, morum probitate ac in obeundis *incumbentiis* exactitudine futura promotione sua dignum se se efficiat. Reg. Mil. 53.

Incunctanter, (Du C.) non morando, sine mora; *haladéktalanul.* Th. Vet. Mon. I. 222. an. 1254. Pest. Vár. Lev. Fej. V. III. 415. Cf. Lactant. 6., 12. Appul. Met. 9. p. 660. ed. Oud. Ulp. Dig. 22., 5., 21.

Incurabilitas, valetudo insanabilis; *gyógyíthatatlanság.* Bene Med. V. 237.

Incurrare, incursionem facere; aggredi; *megtámadni.* Quel. Sieb. I. 163. an. 1494. villas regias *incurrarunt.*

Incursiatio, sæpe facta incursio; *gyakori berohanás.* Száz. XX. 343. fines *incursiationibus* et rapinis tutos servare.

Incursus pœnæ, (Du C. 5.) pœna teneri (ap. Fin. alio sensu); *büntetés alá esés.* Ger. das Verfallen in die Strafe. Cod. de Delict. 313. aut profugio ansam dare, sub *incursu* pœnæ in proiecto Articuli expressæ, vetandum esset...

Incurvatio, actus incurvandi (Du C. al. sen.); *hajlás.* Curios. Misc. 48. Ratio huius etiam petitur a radiorum refractione, quæ fit in rorido vapore, quorum *incurvatio* angulum visorium amplificat, ut constat ex optica. Cf. Plin. 17., 23., 35.

Incus, sub incude esse, moliri, struere; *készülőbenlenni* (kovácsolni). Arch. Rák. VIII. 220. avagy csak az alatt is jó móddal lehetne insinuálni azoknak, a kiknek illik, hogy mi van *sub incude.*

Incute, nude, penitus, pro: *in cute; meztelen, pőrén, egészen.* Verancs. VI. 173. Quoniam si me, dum una fuimus, bene, ut dici solet, intus et *incute* perspexisti, quod vel ex uno alloquio facile potuisti.

Indagatio montanistica, *kutatás, cserkészés, turzás* (bányászatnál). Faber. Jur. Met. 58. Indagatio montanistica *Schürfen*, vetus hæc vox germanica hodie in cultura montana dumtaxat adhibetur, proprie idem denotat ac terram fodere, efodere, dici quoque amat Einschlagen, incidere, Schurf werfen, fodiendo Cumulum excitare, Aufwerfen, adgerere.

Indagator sylvarum, custos sylvarum; *erdész, erdei csősz.* Con. Max. I. 111. an. 1565. Faber Jur. Met. 45.

Indagines, (Du C.) clausuræ seu sepes, quæ vel fossatis vel arborum incisione construuntur, ut hostes vel animalia arceantur. (Ita appellabantur sæc XI—XIV. regni limites); *gyepü.* Ger. Verhack. Batty. Leg. T. II. 342. an. 1233: ad incidendas *indagines* idest Gyepii. Száz. XXII. 450. Szék. Okl. I. 2. Tör. Tár. 1893. p. 27. Schläg. Cod. Dip. And. III. 221. *Indagines* vulgo Gepew vocatas. Endl. p. 432. (Decr. Andreæ II. an. 1232.)

Indaginosus, 3., (ab «indago») ; quo adiectivo, ut e sensu loci apparet, loca vallibus, fossis et sepibus munita dicuntur; *gyepüs.* Chr. Dubn. 206., 187. In locis lutosis, paludosis, *indaginosis* et conclusis multi ex eis per wolachos occisi extiterunt.

Indago, momentum; negotia *maioris indaginis*, neg. maioris momenti; *nagyobb fontosságú, jelentősb ügyek.* Kass. Prax. *maioris indaginis* negotia I. 23. Conceptus expeditionum iuxta Consilii conclusum formantur per Secretarios aut etiam si *maioris indaginis* essent, per ipsos referentes Consiliarios I. 27. obiecta et negotia *minoris indaginis* . . . moramque non ferentia maioris momenti negotia ad Gen. Cong. Com. relegantur.

Indampnis, (Du C.) pro: indempnis, damni expers; *habere imdamnes,* damnum sarcire; *kártalanitani.* Cod. Dip. Brüss. II. 34. consensit et promisit non *indampnes* habituros de omni censu.

Indebita, æ, lis sine causa mota; *ok nélkül való perbefogás, helytelen panasz.* Csaplov. Nucleus p. 159. Georch. H. T. IV. 3.

Indebite, (Du C.) immerito, iniuste; *helytelenül, igazságtalanul.* Magy. Tör. Tár. IX. 154. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Cf. Paul. Dig. 22., 325.

Indebite solutum, *vélt adósság fizetése.* Kövy El. Tertia species (debitorum) est *Indebite solutum,* quod illi solutum est ex errore, cui non debebatur et, quod ille refundere obligatur.

Indebiti solutio, æris alieni, cui non est obligatus, solutio; *vélt adósság fizetése.* Georch. H. T. III. 27.

Indeciduus, 3. stabilis; *állandó.* Fej. IV. 2., 33. ei offerimus *indeciduae* fidelitatis et eminentium servitiorum munera. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 174.

Indecise, ambigue, indefinite; *határozatlanul.* I. Rák. Gy. 103.

Indecisus, 3., nondum decisus, incertus; *eldöntetlen.* Knauz M. E. Str. I. 253., 271: negotio *indeciso.* Vern. Log. 9. Fej. XI. V. Un. 156: lite *indecisa* pendente. Rák. Ön. p. 26.

Indefalcatus, 3., non demessus, non desecatus; *le nem kaszált.* Opin. P. I. Sec. II. §. 18.

Indefectibilis, quod non deficit; inexhaustus; *kifogyhatatlan.* Rač. Mon. Sl. VII. 480. an. 1101—1103. *indefectibiles* gratias agimus. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 33. Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. 3.: Deus invertibilis et *indefectibilis* est.

Indefectibilitas, atis, vis, copia inexhausta; *kifogyhatatlanság.* Törvt. Msz.

Indefensibilis, qui, quæ defendi non potest; *meg nem védhető.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 273. Corona . . . propter montes *indefensibilis* est.

Indefexe, indefesse; *fáradhatatlanul.* Kuk. Jur. I. 154. an. 1386: grandia . . . servicia . . . *indefexe* prestitit.

Indeficiens, (Du C.) perpetuus, æternus, permanens; *folytonos, örök.* Vita S. Steph. 14. And. Pann. 41. Mulier hominis est confusio, bestia insaturabilis, continua sollicitudo, *indeficiens* pugna, damnum cotidianum, domus tempestas, salutis impedimentum, viri continentis naufragium, animal pessimum, periculosum prælium, pondus gravissimum, aspis insanabilis, humanum mancipium. Cf. Tertull. adv. Jud. 14.

Indeficienter, (civitatis Fluminensis incsriptio [motto]), continenter, sine omni defectu; *folytonosan, szakadatlanul, lankadatlanul.* Fej. X. 2. 169. qua una Lampas ardens ante Sacrarium Corporis Christi in Ecclesia nostra Parochiali Virginis gloriosæ ævis temporibus poterit *indeficienter* conservari. Cf. Augustin. Conf. 12., 11.

Indelenda, (memoria): nulla oblivione delenda. Ap. Forc. et Du C. tantummodo: «indelebilis» reperitur; *felejthetetlen.* Fej. X. I. 157., 372. ac Domini Lodovici *indelendae* memoriæ Hungariæ Dalmatiæque regis.

Indeliberatus, 3., (Du C.) non deliberatus; *nem szándékos, meggondolatlan.* It. indeliberato. Vern. Met. II. 347. Motus *indeliberati,* quos aliquando edimus, licet cum actuali attentione non coniunguntur, recte tamen ad principium cognoscitivum ultimo revocantur.

Indemnisare, (Du C.) damnum pensare, restituere, resarcire; *kártalanitani.* Dug. Följ. 71. *indemnisandos* bonos cives. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Indemnisatio, compensatio detrimenti; *kártalanitás.* Cod. de Delict. 313. et si damnificatorum *indemnisatio* subversetur, cum reliqua Detenti substantia in sequestrum sumantur. Kelem. Hist. Jur. Pr. 470. Art. D. 1840. p. 30.

Indemnisatorius, 3., damnum resarciens; *kártalanitó.* V. *Incendiorum indemnisatoria societas.*

1. **Indemnitas**, (Du C.) 1. damnum, detrimentum, 2. compensatio damni; *1. kár, 2. kártalanitás.* 1. Fej. II. 333: Volentes igitur *indemnitati* Ecclesiæ præcavere. 2. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 152: Verum licet vestræ vellet *indemnitati* Ecclesiæ providere. Cf. Papin. Dig. 3., 5., 31.; Ulp. ib. 12., 4., 5. Ammian. 21., 16.

2. **Indemnitas**, impunitas; *büntetlenség.* Gall. indemnité. Nagy Hier.

Indemniter, pacifice, sine damno, integre; *bántatlanul.* It. indenne. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 468: in prefata possessione . . . *indemniter* conservare tenerentur. Cod. Zi. III. p. 396. Fej. X. I. 351., 680.

Indempnitas, pro: *indemnitas* (Du C.) q. v. Magy. Tör. Tár. IX. 152. et passim.

Indensus, valde densus, inmensus; *igen sürü.* Fej. V. II. 515. abundant piscaturis videlicet et sylvis *indensis.*

Independens, non dependens; *független.* Pázm. Dial. 117.

Independenter, libere, non aliunde pendens; *függetlenül.* Opin. P. IV. Sec. II. (g). Pázm. Dial. 358.

Independentia, æ, libertas, arbitrium liberum; *függetlenség.* It. independenza. Tit. Aust. Imp. p. 32: ad regni *independentiam* nova lege a pie reminiscentiæ Leopoldo II. . . assertam. Molnár Patv. 65. Cher. Jus. Eccl. I. 315.

Independentes, V. s. *Indepentismus* 2.

1. **Independentismus**, i, status arbitrii liberi; *függetlenség.* It. independenza. Gall. indépendance. Germ. Unabhängigkeit. Syll. Pos. D: Nonne est horrendam anarchiam et *independentismum* sub prætextu libertatis prophetandi invehere?

2. **Independentismus**, i, doctrina sic dictorum independentium, qui anglis *dissenters* dicti, ex Anglia pulsi et ab anno 1610. in Hollandia degentes ab anno 1644—1658. in Anglia graves partes agebant, ab anno 1805. cum Presbyterianis et Baptistis in rebus ad Ecclesiam pertinentibus conjuncti docebant omnes cœtus sacros a se invicem et a præsulibus non dependere, rejiciunt omnia ecclesiastica symbola et ipsi eligunt suos antistites, seniores, Diaconos. Lampe. Hist. Eccl. p. 384: ob nimium quorumdam Puritanorum (uti vocantur) rigorem, Adiaphora quædam acerrime impugnantium, et Anarchiam quandam sive, ut illi vocant, *Independentismum* affectantium, miseranda fuit Ecclesiæ Anglicanæ facies.

Indeprecax, acis, inconcussus; stabilis et constans; *tántorithatlan.* Ger. unerbittlich. An. Sc. III. 165. an. 1366: Nos . . . pauperum debitis eis alimentis fraudatorum *indeprecaci* pietatis studio providere . . . nitentes.

Indeside, sedulo, assidue; *serényen.* Cod. de Sztára II. 48: servitiis . . . *indeside* et indesinenter . . . exhibitis.

Indesidenter, (a: deses) impigre; *serényen, buzgóan.* Cod. Dip. Kár. I. 488., 298. ac quedam prata seu fenilia falcassent et fena falcata seu gramina asportassent et nunc perararent et falcarent *indesidenter* in ipsorum preiudicium valde magnum.

Indesinens, perpetuus, continuus, non cessans; *szüntelen.* Rák. Ön. 99. *indesinenti* fruitione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 165. Száz. XXX. 2 f. 105.

Indesinenter, continuo, sine interruptione; *szakadatlanul.* Epist. Proc. P. II. p. 314: Homines . . . et Chiausi, qui *indesinenter* veniunt. Cf. Augustin. Conf. 12., 11.

Indetatio, (fors. ab it. *detto:* verbum) recusatio; (nisi legendum: *indilatio*); *ellenvetés, vonakodás.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16: ut prefatam Ecclesiam Sancti Pancratii absque omni *indetatione* obtineant.

Indevitabilis, quod evitari non potest *elkerülhetetlen.* Jan. Pan. Poëm. II. 361 Nulla fugit virtus *indevitabile* letum.

Index, pure, pro: digitus index; *mutató új.* Schläg. 400.

Index horarius, (Du C.) gnomon, virgula horologii; *óramutató.* Vern. Psych. 91. Si porro angulus, quem subtendit, spatium tempore aliquo notabili decursum, sit admodum exiguus, mobile putatur stare; quemadmodum in *indice horario* evenit.

Index horologii, (Du C. 2.) gnomon; *óramutató.* Ger. Uhrweiser. Pr. Pr. 133. an. 1762. Besztb. Levt.

Indicans, tis, fors. qui indices librorum conficit; *lajstromozó, könyvek jegyzékét készítő.* Nov. Calend. 147. Officium Archivi Regio Cameralis. Director. Vice-Archivarius. Regestrantes. *Indicantes.* Cancellistæ.

Indicatorius, 3., V. *Pulsus; bejelentő.*

Indicatura, æ, designatio (Du C. æstimatio); *megjelölés.* Cod. Dip. Brüss. II. 171. et personarum ac loci *indicaturam* ad præscriptum diem anxius expectavit.

Indiccio, V. s. *Indictio.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 227. Datum Wine Idus Martii, *indiccione* VIII. anno Domini MCCLXXX. et passim in documentis.

Indicere probationem, testari aliquem iubere; *bizonyitásra utasítani.* Hajnik Perjog. 218.

Indicia, nuncia; *jelségek, jelenségek, sommás bejelentések.* Kass. Prax. I. 331. De *Indiciis* et Facti Specie, a sommás bejelentésekről, Történet, történt dolog leirásáról. *Indicia* sunt nihil aliud quam breves informationes de singularibus eventibus per respectivos officiales subalternos superiori factæ.

Indicibilis, quod dici non potest; *kimondhatatlan.* Batty. Leg. III. 418. an. 1428: vicium *indicibile.* Kuk. Jur. I. 121. an. 1350: *indicibile* necis periculum. Cod. Dip. Brüss. 107. Monm. Comit. Trans. I. 562.

Indicibiliter, modo indicibili (Du C.): *kimondhatatlanul.* Chr. Dubn. p. 149: convivys lautissimis frequentatis *indicibiliter* . . . tripudiarunt.

Indicium delicti adiuvans, ind. del. confirmans; *erősítő bűnjelenség.* Törvt. Msz.

Indicium delicti adminiculans, ind. del. subsidiarium; *segédgyanújel.* Törvt. Msz.

Indicium delicti concurrens, ind. del. comitans; *együttjáró gyanújel.* Törvt. Msz.

Indicium delicti contigens, ind. del. fortuitum; *történetes bűnjelenség.* Törvt. Msz.

Indicium delicti genericum, ind. del. fundamento nixum; *alapos bűnjelenség.* Törvt. Msz.

Indicium delicti immediatum, ind. del. ipsum; *közvetlen bűnjelenség.* Törvt. Msz.

Indicium delicti mediatum, ind. del. quod per alium fit; *közvetett bűnjelenség.* Törvt. Msz.

Indicium delicti spurium, ind. del. suspectum; *félszeg gyanújel.* Törvt. Msz.

Indictatio, delatio, actus indicandi; *bemondás, bediktálás.* Hajn. Subs. Publ. 196: licet facultates pro fundamento assumant, de insufficientia tamen huius operationis convicti, fundos pro basi ponentes, sic dictam colonorum *indictationem* sufficere censeant. Ker. Nap. 140.

1. **Indictio,** evocatio, mandatum (Du C. al. s.); *felhivás.* Vuch. Jur. Feud. 171. Tenetur (vasallus) ea præstare erga præviam *indictionem* domini, Aufgeboth.

2. **Indictio,** (Du C. 1) annona, tributum, quidquid in præstationem indicitur; *adómegrovás.* Ger. Steuerbemessung. Probst. Comitiol. p. 78: Manent . . . Vectigalium Tricesimæ et *Indictiones* antiquitus usitatæ. Cf. Plin. Paneg. 29; Paul. Dig. 33., 2., 28.

3. **Indictio,** (Du C. 2.) indictio appellatur cyclus, periodus quindecim annorum, qua tempore Cæsarum ex censu prius subducto impositio certorum tributorum, vectigalium conficiebatur. Constantinus Magnus in decretis suis iam non sequebatur rationem Olympiadum vel annorum Urbis conditæ, sed horum intervallorum quindecim annorum et quia Cæsar Augustus anno 3. ante Chr. natum impositionem tributi in 15 annos conscriptionem confici iusserat, ab hoc anno statuit indictiones numerare, hunc annum fecit principium rationum indictionum ducendarum. Et quamquam concilium Nicæense (p. Chr. n. 325.) hanc rationem annorum numerandorum approbavit, sanxit, illa tamen brevi abolevit; donec Justinianus statuit, ut a magistratibus et scribis in libellis et actis diurnis, tabellis ab anno, quo Cæsar regnare incepit, et de nominibus consulum munere fungentium indictio et dies mensis ponatur. Quod institutum observavant Cæsares Germani a tempore Caroli Magni, donec corona Cæsarea Romana penes eos fuit. In monumentis ætatis mediæ occurrunt tria genera Indictionum: Primum est a Constantino institutum, quæ vocatur Indictio Constantinea vel imperatoria vel cæsarea, quæ die 24. Sept. incipit; secundum genus indictionum est: Indictio Constantinopolitana, quæ Cæsari Justiniano tribuitur et incipit die 1. Sept. tertium genus induxerunt pontifices, quod incipit die Kalendis Jan. et vocatur *Indictio* Romana vel pontificia, ratio Romana. Quæ etiam nunc in fastis, quamquam sine ratione, commemorari solent in notis anni chronologicis.

Si per quindenos Domini diviseris annos.
His tribus adiunctis *indictio* certa patebit
Si nihil excedit, quindena *Indictio* currit.

V. *Indiccio.*

Indiculus, (Du C. 1.) demin. ab *index; kis jegyzék.* Kov. Comm. p. 132: *indiculum* vetustulum fortuito a me repertum Nobilium olim, in Regno Bosniæ fama, sanguine et avita fortitudine existentium, tibi . . . lubens transmitto.

Indifferenter se habere, neutras partes amplecti; *semlegesnek lenni.* Wagn.

Indifferentia, æ, animus dissolutus, despicientia alicuius rei; *közöny.* Száz. VI. 520.

Indifferentismus, v. Febronianismus, doctrina, qua papæ summa auctoritas in rebus ecclesiasticis negabatur; *szabadelvűség,* mely a pápa hatósági főnökségét tagadta, II. Frigyes alatt. (Nagy. *Közönyösség.*) Kon. Egyh. 121.

Indifferentista, æ, levis æstimator sacrorum; *közönyös.* Vern. Phil. Mor. 239. tum illos, qui omni religione officiis Deo debitis satisfieri contendunt ac *Indifferentistae* audiunt.

Indigena, æ, *honfiusitott.* Moln. Patv. 25. *Indigena,* qui exterior existendo in Hungarum *articulariter* recipitur.

Indigena non possessionatus, *zsellér.* Ger. Burg-Sedler. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 69.

Indigena possessionatus, *birtokkal, telkes honi, hazafi.* Ger. Burg. gesessener, Land u. Stadt. Sass. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. p. 89.

Indigenalis, ad indigenas pertinens V. s. *Nobilitas indigenalis; belföldi.*

Indigenatio, actus civitate donandi; *hazafiusitás, honositás.* Törvt. Msz.

Indigenatus, status indigenæ; *hazafiusitás, honosság.* Rák. Ön. p. 188. I. 6—8. (7.): . . . a majoribus meis acquisitæ *indigenatus* mei a regno datæ literæ in dieta publicatæ non fuerant . . . Kövy El. 45.

Indigetare, pro: indigitare, vocare, appellare (Du C. invocare); *nevezni.* Luc. Regn. Dalm. 44. Animadvertendum est Porphirogeniti χρωβάτοι græce Hrovati exprimi, latina autem versione Chrobati, qui Slave Hrvati *indigetantur* p. 105. Hunni, qui a Scriptoribus Ungari dicuntur (vulgariter autem a suis Magyari *indigetantur.*)

Indigitare, indicare; *megjeleniteni, jelezni.* Arch. Rák. II. III. 256. Kass. P. P. I. 240: Camerale Decretum præscriptas conditiones *indigitans.*

Indilate, (Du C.) extemplo, sine mora, nulla interposita mora; *haladéktalanul.* Werbőczi 355. Cod. de Delict. 314. examen *indilate* excipiet.

Indilatim, V. *Indilate.* Art. Diæt. 1840. p. 70.

Indilatus, 3., promptus, sine mora factus; *el nem odázott, halasztás nélkül való.* Magy. Tör. Tár. IX. 126. *indilata* iustitia. Cod. Zi. V. 364. Cod de Sztára II. 96. Fej. X. I. 131. et passim.

Indirecte, per ambages, medio interposito, alicuius interventu; *közvetve, nem egyenesen.* Fej. T. XI. V. Un. 426. forum directe vel *indirecte* impedire. Pázm. Dial. 145.

Indiscernibilis, quod discerni non potest; *meg nem különböztethető.* Vern. Met. 51. Interea tamen concedi debet, quod experientia nobis hactenus nec duo entia exhibuerit, quæ *indiscernibilia* fuissent.

Indisciplina, æ, licentia; *fegyelmetlenség, kihágás.* Fej. III. 337. Si autem aliquis verberet aliquam inhonestam personam s. garzionem vel levem ioculatorem, qui verbis vel aliqua *indisciplina* hoc erga ipsum meruerit. Cf. Gloss. Philox.

Indisciplinabilis, qui nulla disciplina coërceri potest; *nem fegyelmezhető.* Dip. reip. Rag. 254.

Indisciplinatus, 3., (Du C.) disciplinæ expers; moribus dissolutus; *féktelen, fegyelmetlen.* Nagy Hier. Száz. VII. 25. Cf. Cyprian. Ep. 62. August. Ep. 169.

Indiscretio, 1. imprudentia, 2. garrulitas; *1. vigyázatlanság, 2. csacskaság.* Thök. Diar. 207: secundum *indiscretionem.*

Indiscussus, 3., (Du C. non examinatus) sine exitu; *eldöntetlen.* Otia. Bachm. 94. hic et nunc *indiscussum* relinquemus.

Indisgregabiliter, modo inseparabili; *elválaszthatatlanul,* Batty. Ger. 113. Benedictio et laus *indisgregabiliter* semper una.

Indisjungibilis, quod disjungi non potest; *elválaszthatlan.* Batty. Ger. 259. in Trinitatis essentia scissuram non patimur, immo unitatem *disjungibilem* prædicamus.

Indispensabilis, prorsus necessarius; *múlhatatlanúl szükséges.* It. indispensabile. Cod. Alv. I. 333. Si quidem pro maiori conditione et *indispensabili* servitii Cæsarei exigentia, ita opus sit . . .

Indispensabiliter, (Du C.) necessario; *felmenthetetlenül, okvetetlenül.* Cher. Jus. Eccl. II. 330. Committimus et mandamus, quatenus ad diem N-mensis N. anni N. peremptorie ac semel pro tribus vicibus *indispensabiliter* nostri cites in præsentiam. Mandatum tale peremptorio-citatorium vocatur.

Indisponibilis, de quo disponi non potest; *nem rendelkezhető.* Kövy El. 285. quæ lex proles illegitimas a successione utrorumque parentum arcendo supponit adesse descendentes legitimos vel collaterales et bona *indisponibilia.*

Indisposite, militibus dispositis orbatus; *katonák elhelyezése nélkül.* Arch. Rák. IV. 246. *indisposite,* indefense maradnak az végeink.

1. **Indispositio,** inertia, status non idoneus: *alkalmatlan volta.* Gall. indisposition. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 32. ob dispositionem scilicet Terræ, nam quævis planta intendit producere sibi similem speciem, adeoque certam organizationem, quæ in sibi congruo plexu fibrarum consistit, quam cum ob defectum succi vel ob *indispositionem* terræ, consequi non potest.

2. **Indispositio,** defectus præparationis, meditationis; *az előkészület hiánya.* Pel. In cena Domini s. II. c. 4.: Quarta quæstio est de casu *indispositionis.*

3. **Indispositio,** valetudo tenuis, infirma; *gyöngélkedés.* Gall. indisposition. Abeles 6. Rák. Ön. p. 242.

Indispositus, 3., (Du C.) valetudine affectus, morosus; *betegeskedő, kedvetlen.* Gall. indisposé. Nagy Hier.

Indisputabilitas, conditio rei extra dubium posita, quæ impugnari non potest; *kétségbevonhatlanság.* Pril. Abact. 54.

Indisputabiliter, sine omni dubio; *kétségtelenül.* Pril. Abact. 54: si territorium *indisputabiliter* in eodem comitatu adjacet. Fabó. Monm. Evang. II. 170.

Indisputatim, sine disputatione, sine controversia; *minden ellenmondás nélkül.* Arch. Rák. II. 86. Hæreditarium Jus redemptum, *indisputatim:* kitül redemptum?

Indissociabiliter, ita, ut dissociari non possit; *elválaszthatlanul.* Fej. V. II. 454. confibulationis huius vinculum *indissociabiliter* observare. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 170. Cf. Auct. Brev. Fid. alv. Arian. p. 95.

Indissolubilitas, natura rei non separabilis; *felbonthatatlanság, oldhatatlanság.* It. indissolubilità. Cher. Jus. Eccl. II. 180. et non solum doctrinam de Sacramento, verum etiam de *indissolubilitate* Matrimonii repudiare auderent.

Indistantia operativa, (Du C.) V. s. v. Adessentia; *tényleges jelenlét.*

Indistinctio, contrarium distinctionis. V. *Indivisio; meg nem különböztetés, összeillőség.* Pázm. Dial. 89.

Indistinguibilis, quod distingui non potest. V. text. sub *Quaternitas.*

Indistributus, non distributus; *el nem osztott.* Pázm. Dial. 448.

Individualis Phylera, ad unum hominem pertinens scida, pagina; *egyéni lap* (népösszeirásnál). Pest. Vár. Levt.

Individualisatus, *egyénitett.* Ger. individualisirt. Vern. Log. 23. Quodsi sphæra alicuius conceptus absolute minima sit nullasque amplius repræsentationes sub se contineat, conceptus eiusmodi ad certum obiectum relatus seu *individualisatus* dicitur.

Individualitas, natura propria, indoles; *egyéniség.* It. individualità. Greg. Aesth. 78. Quatenus in stylum influit *individualitatis* artificis, stylus vulgo nuncupatur modus (Manier, a manu stylum ducente).

Individualiter, seiuncte, singulatim, unus quisque; *személyenkint, egyénenkint.* Diar. Com. II. 121. et principia repartitionis Jurisdictiones *Individualiter* facienda. Kass. Jur. Civ. II. 82. Kass. P. P. I. 315. *individualiter* reexaminati et adiurati. Pázm. Dial. 112.

Individuare, (Du C.) individuum constituere; *egyéníteni.* Pázm. Dial. 115.

Individuatio, singularis constitutio; *egyénítés.* Pázm. Dial. 127.

Individuum, i, persona; *személy, egyén.* Kass. Prax. I. 9. status personalis Cancellariæ quoad numerum *individuorum* demtis subalternis officialibus. Törvt. Msz.

Indivisibilis, qui dividi non potest; *oszthatatlan.* Törvt. Msz. Cf. Diomed p. 415. P. Tertull. Anim. 51.

Indivisibilitas, tis, natura individua rei; *oszthatatlanság, tovább nem oszthatósága vminek.* Cfr. ap. Calep. indivisibilis: ἀχώριστος; Forc. indivisibilis: individuus. Cod. Zi. III. p. 4. . . racione dicte genealogie propagacionis et *indivisibilitatis* in predictis donativis possessionibus . . . se porcionari postulabat. Pázm. Dial. 318. Vern. Phil. Mor. 47.

Indivisim, sine divisione, integre; *oszthatatlanul, egészen.* Cod. Dip. And. I. 371., 400.

Indivisio, (Du C.) status integer, qui dividi non potest; *oszthatatlanság.* Pázm. Dial. 91. et contra sola unitate intellecta, intelligitur *indivisio* et indistinctio.

Indivisionalis, quod dividi non potest, communis; *közös.* Száz. XXIV. 691. fratrem suum carnalem natu maiorem *indivisionalem.*

Indivisus, qui non divisit bona cum fratre; *osztatlan, a ki meg nem osztotta birtokát.* Kövy El. 309. Sic: si frater sive divisus sive *indivisus* moriatur, in virtualitate illius Fiscus non succedet. Cf. Finály.

Indolus, 3., (Du C.) sincerus, probus; *őszinte.* Kuk. Jur. I. 75. an. 1264: tres *indoli* viriles iuvenes.

Indominicata dominia, *úri föld, úri birtok.* Pfahl. Jus. Georg. XVII. tum etiam Domini nolebant omnes inter servos distribuere, integraque latifundia sibi retinebant, terra salica, *indominicata Dominia* (Tafelgüter, Saalgüter. Herrnland) vocata, quæ servorum opera gratuita fere excolebantur.

Indominicatus, 3., proprius, ad dominum pertinens, non datus in feudum (Du C.); *tulajdon, tulajdonossal biró.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20. et in Celeberck curtile *indominicatum* cum omnibus adiacenciis suis.

Indorsamentum, indorsatum; *hátirat.* Nagy Hier. Törvt. Msz.

Indorsans, tis, qui nomine in dorso singraphæ inscripto eam in alium transfert; *hátiró.* Indossant. Art. D. 1840. p. 61. Törvt. Msz.

Indorsare, (Du C.) dorso inscribere; *hátirattal ellátni.* It. indossare. Instr. Jos. II. p. 60. §. 54: Si depositum ita fuerit comparatum, ut per Judicium recipi possit, Libellus . . . ad Exhibitorum Protocollum . . . illico referetur et per Secretarium ita *indorsabitur.*

Indorsatarius, i, in quem syngrapha transfertur; *hátiratos.* Indossatar. Art. D. 1840. p. 62.

Indorsatio, inscriptio in dorso vel tergo chartæ; *hátirat, czímirat.* Ker. Nap. 73. Magy. Jogt. Eml. I. 406. Kass. Prax. I. passim.

Indorsatum, i, translatio syngraphæ in alium nomine in dorso s. scripto; *hátirat.* Indossamento. Art. D. 1840. p. 59.

Indossamentum, *hátirat.* It. indossamento. Cod. Camb. Merc. 19. *Indossamentum* seu *Giro* non aliud est, quam brevis illa declaratio aversæ faciei seu dorso literarum cambialium inscripta, qua mediante possessor cambii ad Ordre expediti, ius summam cambialem sibi debitam exigendi in alium transfert.

Indossamentum proprium, Indossamentum improprium, Cod. Camb. Merc. 19. Atque his omnibus requisitis instructum Indossamentum appellatur *Indossamentum proprium* tribuitque jus giratario, summam cambialem a Trassato exigendi aut erga persolvendam sibi Valutam Literas cambiales ultro quoque ad alios girandi; contra vero, deficiente vel uno e præcensitis requisitis, *Indossamentum improprium* audit, cessionemque communem redolet.

Indossans, *hátiró.* Ger. Indossant. Cod. Camb. Merc. 8. Quodsi vero *Extradans,* Trassans, *Indossans* vel *Acceptans* scripturæ ignarus sit, coramisatio duorum Testium, quorum unus nomen etiam Extradantis, Trassantis, *Indossantis* et Acceptantis subsignabit, requiritur.

Indossare, in dorso scribere. V. s *Trassare; hátirni, hátiratolni.*

Indossatus, V. *Giratarius.*

Inducere, referre in commentarios (Du C. al. s.); *bevezetni, bejegyezni.* Reg. Turm. Præt. 32.

Inducere alveolo sulphureum pulvisculum, immittere pulverem pyrium; *felporozni a puskát.* Ger. mit Pulver laden. Pár. Páp.

Inducialis, (Du C.) ad inducias pertinens; *fegyverszüneti.* Tör. Tár. 1886. p. 437. inducialia . . . formula diplomatis *inducialis* transmissa. Cod. Dip. Brüss. IV. 203.

Inducianus, i, ab inducendo; *lélekfogantató.* Imre Phil. 354. Alii denique hique plurimi defendunt animarum creationem successivam, ita, ut asserant, Deum quovis momento, quo corpus quodpiam humanum in utero materno sufficienter organisatur, novam *creare* animam hancque in corpus *inducere;* ideo *Creatiani* aut *Induciani* nuncupantur.

Induciare, (Du C.) differre, trahere; *halasztani.* Ljub. Mon. Sl. II. 294. IV. 47. an. 1362: non *induciet* . . . viam suam.

1. **Inductio,** (Du C. 1.) suasio, qua quis inducitur ad aliquid faciendum. Origo belli Hussitici Ludewig tom. 6. p. 156. Ad *inductionem* ergo Sacerdotum . . . monasteria destruuntur et diruuntur.

2. **Inductio,** invectio, actus importandi

(ap. Du C. et Fin. alio sensu); *bevitel.* Tör. Tár. 1886. p. 133. Vect. Ref. B. 1.

Inductionalis, ad inductionem pertinens; *behozatali.* Opin. P. III. Sec. V. §. 3.: merces *inductionales.*

Inductitius, 3., furtim invectus; *becsempészett.* Recon. an. 1609. p. 73: Quantum ad *inductitiam* Coronam . . . attinet.

Inductivus, 3., (Du C.) qui inducit, persuadet; *rávezető.* Vern. Phil. Mor. 139. Porro rationes *inductivas* dicunt, quarum intuitu dispensatio proprie concedi solet; *impulsivas* vero, quæ adiiciuntur tamquam rationes secundariæ, ad dispensationem facilius impetrandam.

Inductor, (Du C.) incitator, qui excitat; *izgató.* Art. Diæt. Pos. 12. Prout et *Inductores* et Conductores quorumcunque hominum ad spoliandum et disturbandum internum Regni Statum.

Inductrix, qui efficit, auctor est; *létrehozó.* Molnár Patv. 63. vim legis, effectuum *inductricem.*

Inductura, æ, (Du C.) merces, quæ inducuntur, invehentur; V. *Servidagia; beszállitott portéka.* Urk. Sieb. II. 336. an. 1370.

Indulgencialis, indulgentialis, ad indulgentiam, ad veniam, remissionem peccati, pœnæ pertinens; *bünbocsánati.* Kat. Hist. IX. 412. persecutiones ac propter hoc in privilegiis *indulgencialibus* et aliis utilitatibus magna dispendia passa est. Pel. Pom. De dedicat. Eccl. s. II. c. 1. Fej. X. 1. 309.

Indulgentia, æ, (Du C.) pœnarum condonatio; *bünbocsánat.* Otia. Bachm. 185. si hos videt ob Orationes tardiores, iniungit certis horis vel diebus vel locis propositis etiam præmiis (quæ *Indulgentias* vocamus) Precationes.

Indultivus, 3., permissus, concessivus; *kegyelmező.* Cod. Dip. Pat. V. 104., 126. Ex premissa *indultiva* Regia gracia pro vero filio suo naturali . . . recepisset.

1. **Indultum,** favor (Du C. al. s.); *engedély.* Száz. II. 153. gratiis et *indultis* circa mercantias et universas res mercimoniales. Cf. Cod. Theod. 4., 15., 1; 5., 10., 1.

2. **Indultum,** (litteræ indultum continentes); *az adó elengedését tartalmazó levél.* Kov. Form. St. CL. *Indultum* super censu annuali Civitatis.

3. **Indultum,** (Du C.) pontificiaria gratia de re, quæ a iure communi aliena est; *pápai engedély, kegylevél.* Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 81. ad preces Reipublicæ nostræ *indulto Apostolico* præcedente Ragusii illam, quæ nunc Cathedralis sub titulo Beatæ Mariæ Virginis nuncupatur, fundavit Ecclesiam.

Indultum feudale, prorogatio temporis; *hűbér megujitására szolgáló időnek engedése.* Vuch. Jur. Feud. 154. Mortuo intra hoc temporis spatium aut domino aut vasallo novum de integro spatium legibus definitum currit, intra quod renovationem investituræ impetrare oportet. Occurrente impedimento ex parte vasalli, quominus renovationem investituræ suscipere possit, obligatur petere *indultum feudale,* Urlaub seu prorogationem temporis ad renovationem præfixi.

Indultus, us, permissio, gratia; *engedelem.* Tag. Erd. II. 207. an. 1762: nisi . . . expressum . . . *indultum* habuerit. Kass. passim.

Indumentalis, ad vestes pertinens. Textum v. sub *Scrinialis; ruha . . .*

Indumentum, vestis (Gell. 16., 19. Aurel. Vict. Cæs. 21.); *ruha.* S. de Kz. Chr. I. 2., 6. *Indumentorum* vero modus et forma sibi et genti modum Medorum continebat.

Induratio, (ab indurando) duritia (Du C. pertinacia); *megkeményedés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 279.

Indurativus, 3., qui indurat (Du C. facile indurans); *keményitő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 163.

Indusia, æ, (Indusiamen, indusium, indumentum, Johanni de Janua. Du C.) vestis; *ruha.* Georg. Sirm. I. 53. quartto disponere fecerat ad tricenta personas de purpureo nigro coloris *indusias* seu vestes. Et curiam suam magnos et parvos quattuor modos *indusias* preparare iusserat.

Indusiolum, parvum indusium; *öltönyöcske, ruhácska.* Thök. Diar. II. 342. Unum *indusiolum* muliebre fl. 1.

Indusium balneatorium, vestis balnearis; *fürdőruha.* Arch. Rák. VIII. 348.

Industrialia, ium, res ad industriam pertinentes; *iparmiveletek.* Wallaszky 462. ager . . . per antelatum Collegium ex *industrialibus* suis comparatus capax metretarum octuaginta.

Industrialis, (Du C.) ad artes opificum pertinens; *ipari.* Száz. VII. 466.

Industrialismus, status, in quo industria, artes opificum prævalent; *ipar-uralom.* Száz. VII. 469.

Industriosus, 3., industrius; *szorgalmatos.* Törvt. Msz.

Indutivus, 3., humanus (fors. ab: inducere); *lekötelező.* Ljub. Mon. Sl. IV. 21. an. 1360: dictio multis verbis *indutivis.*

Inebriare mortis poculo, occidere. Chr. Dubn. p. 158: irruentes hungari totam civitatem occupaverunt . . . et plures ex . . . fratribus *mortis poculo inebriarunt.*

Inebriatio, (ab inebriando) actus vino se obruendi; *megrészegedés.* Bene Med. II. 6.

Inebriativus, 3., inebrians; *részegitő.* Pel. De s. Joanne Baptista s. I. c. 6.: . . . Nec tam Joannes tenera natura læderetur tanta asperitate, potu *inebriativo* cet. pastus.

Ineffectuare, rem inchoatam relinquere, non exequi aliquid; *el nem intézni.* Ac. Com. Sopr. p. 98: nescitur tamen, quibus ex rationibus hoc ipsum *ineffectuatum* exstitisset. Lzb. Cod. Med. T. II. 419. Fabó. Monm. Evang. II. 296. commissarii regii, in quantum medio tempore *ineffectuati* vel per abusus et contraventiones ab utrinque violati fuissent. Art. Diæt. Pos. 18. Cum Articulus 45. 1723. Ad præsens manserit *ineffectuatus.*

Inefficacia, æ, indigentia, absentia efficaciæ, vis nulla; *hatálytalanság.* Batty. Leg. T. I. 26. Cf. Auct. Itin. Alex. M. 94.

Ineffrænatus, 3., (Du C.) non frenatus; *zabolázatlan.* Cod. Dip. Alv. I. 223. quibus tam ipse quam sui *ineffraenata* libidine et licentia in miseram plebem non sevirent. Cf. Auct. Collat. Mosaic. et Rom. leg. tit. 6., 4.

Ineligibilis, (Du C.) qui eligi non potest; *meg nem választható.* Batty. Leg. III. 144. an. 1309.

Ineludibilis, e, inevitabilis; *kikerülhetetlen, kijátszhatatlan.* Cod. Dip. Lond. 179. quantam ignominiam et quam *ineludibile* opprobrium hinc sustineret, si quidem illius persona in manus Turcarum incideret.

Ineluvibilis, e, quod elui non potest; *lemoshatatlan.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 185. infama et *ineluvibilis* noxa.

Inemeribilis, (Du C.) non emerendus; *megérdemelhetlen.* Nagy Hier. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 18.

Inenarrabiliter, ita, ut enarrari non possit; (Fin. magyarázhatlanul.); *kimondhatatlanul.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. an. 1244: ecclesia . . . insultu Tartarorum *inenarrabiliter* . . . desolata.

Inenumerabilis, qui enumerari, enarrari non potest; *megszámlálhatlan.* Chr. Dubn. 134., 147.

Ineptiae, arum, incommodum, molestia, onus; *alkalmatlanság, kellemetlenség.* Fej. VII. 61. ipse Legatus . . . accessit ad labores viarumque *ineptias* et pericula non evitans. Batty. Leg. III. 15. an. 1308.

Ineptulus, 3., demin ab *ineptus.* Textum v. sub *Nugigerulus.*

Inerrabilis, qui errare non potest; *ki nem hibázhat.* Nagy Hier. Cf. Appul. Dogm. Plat. 1. p. 203. Oud.

Inerrantia, æ, auctoritas non subiecta sub errorem; *csalhatatlanság* (pápa). Kon. Egyh. 438. *inerrantia* rom. pontificis.

Inessentialis, non essentialis, non ad veram rei naturam vel vim pertinens; *nem lényeges.* Pázm. Dial. 139.

Inevellibiliter, ita, ut evelli non possit, inconcusse; *mozdúlhatlanul, kiforgathatatlanul.* Fej. V. II. 389. corroborari voluit et inviolabiliter et *inevellibiliter* mutua vicissitudine quoslibet Christi fideles . . . uti et frui et in Christo alacritate omnimoda congaudere. Knauz M. E. Str. II.

Inevitabilitas, (Du C.) summa necessitudo; quod evitari non potest; *eltávoztathatatlanság.* Corp. Gram. 123.

Inevitalis, quod evitari non potest, inevitabilis; *elkerülhetlen.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 37. et propter *inevitalem* vite exitum.

Inexaminatus, V. *Incongressus.* Hajnik Perjog. 267. Cf. Mari. Capell. 9., 303.

Inexcogitatus, 3., quod cogitari non potest; *ki nem gondolható.* Kub. D. Hont. I. p. 18. (Ladislaus IV. an. 1276) *inexcogitata* malicia.

Inexcusabilis, q. excusari non potest; *menthetlen.* Törvt. Msz.

Inexcusabiliter, modo, in quo excusationi non est locus; *nem igazolható, nem menthető módon.* Ger. nicht zu entschuldigen. Otia Bachm. 569. Interfecistis *inexcusabiliter* Confessorem illum Præsidem Thoruniensem.

Inexcussibilis, quod excuti non potest; *ki nem irtható, el nem távolitható.* Otia Bachm. 395. Præsumptuosam persuasionem, te, nolit velit Dominus Deus, esse tamen ipsius albicantem atque e sinu illius *inexcussibilem* quasi, secure quiescere.

Inexecrabilis, exsecrandus, exsecrabilis; *kárhozatos.* Szék. Okl. I. 264. deterrimam et *inexecrabilem* et abominalem mortem fecerant.

Inexecutus, non exsecutus, perfectus; *nem végrehajtott.* Recon. an. 1635. p. 331.

Inexercitatio, defectus exercitii; *nem gyakorlás.* Vern. Psych. 155. siccitatem et

nimiam earundem mollitiem e contra, relaxationem, *inexercitationem* eidem plurimum obesse (memoriæ).

Inexhauribilis, q. exhauriri non potest, inexhaustus; *kiapadhatlan.* Károlyi. Mat. Tent. 15. Salis fodinæ sunt *inexhauribiles.* Vern. Psych. 10. fons *inexhauribilis.*

Inexigere, non exigere; *nem hajtani be.* Fr. Lib. Rat. I. 20. restant *inexacti* fl.

Inexigibilis, q. exigi non potest; *behajthatlan.* Törvt. Msz. *inexibilis* restantia.

Inexigibilitas, quod exigi non potest; *beszedhetetlenség.* Tisztb. Ir. Pro emersuris *inexigibilitatibus* et relaxatis. A *be nem szedethető és* elengedett adónak pótlására.

1. **Inexistentia,** æ, conditio rei, quæ est; *lét.* Otia Bachm. 133. Ille vero vermis conscientiæ, qui inquirere me *inexistentiam* visibilis et veræ alicuius Ecclesiæ coëgit.

2. **Inexistentia,** æ, conditio rei, quæ inest alicui rei; *benlét.* Pázm. Dial. 151.

Inexistere, existere, inesse; *benne lenni.* Pázm. Dial. 245.

Inexitus, vectigal vectarum mercium in regressu solvendum; *behozatali adó, vám.* Batty. Leg. T. I. 372. an. 1008: Ecclesiæ donamus villam . . . tam exitibus quam *inexitibus* habeat firmitatem perpetuam.

Inexolute, non solutus; *kifizetetlenül.* Ger. unbezahlt. Proj. Leg. Civ. 192. Non absimiliter fructus talium bonorum usque obitum communis patris, in agris, pratis, silvis ac vineis collecti, prouti etiam quævis restantiæ occasione mortis paternæ *inexolute* hærentes, æquali utriusque sexus successioni deserviunt.

Inexplorabilis, inexplicabilis; *kifürkészhetlen.* Dip. Alv. II. 333. Dum cernerem *inexplorabilis* suæ Benignitatis liberalitate condecoratos regredi.

Inexsatiabilis, insatiabilis, inexplebilis; *telhetetlen.* Vern. Psych. 422. Ambitiosus *inexsatiabili* novi semper ampliorisque honoris desiderio ducitur.

Inexsolutio, actus non solvendi; *ki nem fizetés.* Ac. Com. Sopr. p. 76: neve . . . Continia Regni propter *inexsolutionem* . . . gratuitorum laborum . . . defectum patiantur.

Inextensus, non extensus; *kiterjedés nélkül való.* Pázm. Dial. 306.

Inextimabilis, inæstimabilis, summus (Du C.); *megbecsülhetetlen.* Tör. Tár. 1892. p. 359. *inextimabile* donum. Dip. Reip. Rag. 342. Obs. Jadr. 395: vulgus . . . *inextimabilem* suscepit lætitiam.

Inextinguibilis, quod exstingui non potest; *kiolthatatlan.* Tört. Tár. 1888. p. 507. Rák. Ön. 34.

Inexstinguibiliter, ita, ut extingui non possit; *kiolthatatlanúl.* Fej. V. II. 453. Sane contracta feliciter inter nos iam pridem alternæ connexitatis identitas sic revera est *inexstinguibiliter* in nostris radicata præcordiis.

Infallanter, (Du C.) procul dubio, haud dubie, certo, explorato; *kétségkivül, csalhatatlanul.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 317. an. 1444. Dip. Reip. Rag. 466. Cod. Dip. Patr. II. 233: gratitudinem circa vos diffundi *infallanter.*

Infallibile, certe, haud dubie; *biztosan.* Dip. Alv. I. 418. II. 150. illis intimavit *infallibile* omnes necare post expugnationem.

1. **Infallibilis,** qui falli non potest (Du C. qui in errorem non inducit); *csalhatatlan.* Nagy Hier. Rák. Ön. 85.

2. **Infallibilis,** certus; *biztos.* Probst. Comitiol. p. 154: ipsi Comiti Bano tum militi de *infallibili* annuo stipendio providcatur. Cod. Dip. Hung. Patr. VII. 212.

Infallibilismus, i, V. Infallibilitas. Otia Bachm. 101. Vittebergæ erigitis Cathedram Lutheri et *infallibilismum* eidem alligatis?

Infallibilitas, authoritas non subjecta sub errorem; *csalhatatlanság.* Cher. Jus. Eccl. I. 85. Characteres Ecclesiæ veræ . . . 5. *Infallibilitas* seu vera Christi Ecclesia est perpetua et deficere nequit.

Infallibiliter, (Du C.) certo, procul dubio; *csalhatatlanúl.* Fabó. Monm. Evang. II. 374. et vitæ pericula, quæ *infallibiliter* mihi erunt subeunda. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 61.

Infamator, calumniator, qui alicui infamiam infert; *rágalmazó.* Ger. Ehrenschänder. Werbőczi 355. *infamator* solvet duntaxat 40 flor. cum hæc sit pœna homagialis ignobilium.

Infamatrix, V. s. *Criminatrix; gyalázó.* It. infamatrice.

Infamiare, apud Ciceronem: *infamare; meggyalázni.* Ger. beschimpfen. Chr. Dubn. p. 122: Felicianus . . . turbavit regnum . . . suam gentem *infamiavit.*

Infans, (Du C.) rex puer, princeps; *gyermekkirály, királyfi, királyi herczeg.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211. Palatinus potest Diætas Regni indicere Rege non existente vel *Infante* existente. Monm. Com. I. 60. Cod. Dip. Brüss. II. 1.

Infantaria, proles alens (a verbo *infantare* apud Tertullianum, quod *infantium cibo alere* significat. Du C.); *gyermeknevelő.* Rep. Cast. p. 31a. Ne domestica quidem tua, fœcunda illa *infantaria* . . . ignorat.

Infanteria, æ, peditatus, pedites; *gyalogság.* It. infanteria. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 458. ubi tota *infanteria* nostra unacum Atteleria constiterat. Tör. Tár. XVIII. 194.

Infanterie, ex It. infante, quod infantem et militem, peditem signif.; *gyalogság.* It. infanteria. Gall. infanterie. Ger. Infanterie, Fussvolk. Szirm.

Infanterista, æ, pedes; *gyalog katona, baka, talpas.* Kaz. Lev. I. 48.

Infanticida, æ, interfectrix infantis; *magzatgyilkos.* Törvt. Msz.

Infanticidium, cædes infantis (-ium); *magzat-, gyermekölés.* Törvt. Mszt. Cf. Tertull. Apol. 2.

Infarctus, us, alvus astricta; *dugulás.* M. Bel. Prodr. 148. egregiam eas spondere medelam in iis morbis, qui ab *infarctu viscerum* abdominis oriri consueverunt.

Infascinare, fascinare; *megigézni, megbűvölni.* Cod. Dip. Brüss. III. 248. ita a Turcis hajdones *infascinatos* esse.

Infatigabiliter, assidue, impigre; *fáradhatatlanul.* Batty. Leg. III. 645. an. 1505. *infatigabiliter* operemur. Cf. August. Ep. 32. ad Paulum.

Infectio, fascinatio; *megbabonázás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 342. quomodo fiat per solam et nudam visionem dicta fascinatio seu *infectio.*

Infeodare, (Du C. infeudare) feudum conferre, in feudi possessionem mittere; *hűbérbe adni.* Tör. Tár. 1893. p. 24.

Inferani, alias: *sepulchrales,* Lutheri sectatorum pars, qui docebant Christi corpus tantum, non vero animam in inferos descendisse; *testalászállitók.* Nagy Hier.

Inferior, fors. rectius: *infertor,* qui infert dapes, dapifer; *tálnok.* Batty. Leg. T. II. 72. an. 1055: Sig. Precu *inferioris.*

Infernalia, res pravæ; *alvilági, ördögi dolgok.* Galeoti. 24. nescio an mali recte censendi sunt, qui *infernalia* fugiunt, in inferno enim omnia mala peccataque sunt.

Infernalis, infernus; *alvilági, pokoli.* It. infernále. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 196. miserias tolleret *infernales.* Jókai. Régi jó Táblb. II. 11. *infernalis* párdal. Cf. Alcim. Avit. 2., 290. Prudent adv. Symm. I. 389.

Infernus, i, inferi, inferni, orum; *pokol, alvilág.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 76. *Infernum* esse locum damnatorum, in quo pænas pro suis peccatis in corpore et anima sunt æternum daturi. Cod. Evang. V. III. p. 369: In infima (sc. parte navis) nos captivi, quæ vocabatur *infernus,* ex qua nobis non esset speranda liberatio.

Inferrare, calceos claviculis suffigere (Du C. al. s.); *szögekkel kiverni.* Monm. Comit. Trans. II. 183. an. 1556. Par cothurnorum *inferrare* debent d. 8.

Infeudans, Infeudator, qui in feudum dat. V. *Feudum; hűbér-adó.*

Infeudare, feudum conferre, in feudi possessionem mittere (Du C.); *hűbérbe adni.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 104: terras arabiles... quibuspiam personis, secularibus infeudassent . . . Vuch. Jur. Feud. 38. Tör. Tár. 1892. p. 746.

Infeudatio, *hűbéri jószágba való bevezetés.* Vuch. Jur. Feud. 37. *Constitutio Feudi* aliter et *Infeudatio,* Lehenerrichtung, Lehenertheilung, nuncupatur seu actus, quo utile rei cuiusdam dominium sub nexu specialis fidelitatis in aliquem transfertur, ab hoc autem acceptatur et acquiritur. Fej. X. 2., 281.

Infideles, (Du C) pagani, gentiles; *hitetlenek, pogányok.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 136. Cf. Salvian. de Gub. 5 init.

Infidelitas, impietas, nulla fides (Du C. al. s.); *hitetlenség.* Tör. Tár. 1888. p. 516. a vera religione Christiana ad *infidelitatem* Mahumetanam.

Infigurabilis, qui figuris effingi non potest; *alakba nem ontható,* And. Pann. 244. anima est substantia invisibilis et immortalis, rationalis, intellectualis, *infigurabilis.* Cf. Ammian. 24., 14.

Infinitare, (Du C.) in infinitum protrahere; *végtelenig nyujtani.* Pázm. Dial. 419. Ex quo constat transcendentia non posse *infinitari,* et idem dico.

Infinities, infinite, sine numero; *végtelenül.* Wagn.

Infinitudo, finis nullus; infinitas; *véghetetlenség.* Imre Phil. 82. Imo quia ad rationem Mundi optimi non requiritur *infinitudo* perfectionum.

Infirmari, ægrotare, in morbum implicari (Du C. infirmare); *gyengélkedni, betegeskedni.* Wagn. Finály.

Infirmaria, (Du C.) nosocomium, conclave infirmorum in Monasteriis; *betegek szobája, kórház.* Prot. inq. 176: et scopabat *infirmariam.* Cf. 170. I. et passim. Reg. Turm. Præt. 29.

Infirmarius, i, (Du C.) qui assidet ægroto; nosocomus; *betegápoló.* Bene Pol. 226.

Infirmitorium, (Du C.) alias: infirmaria, valetudinarium; *betegek szobája.* Piszter Szt. Bernát. I. 116.

Infiscare, (Du C.) in fiscum redigere, confiscare; *elkobozni, a kir. jószágokhoz csatolni.* Nagy Hier.

Infistulatio, insitio; *sipolás.* Germ. Pfropfen. (V. Pallas s. *Ojtás).* Kov. Oec. 66: *Infistulatio* fit dum ramulo arbusculæ emendandandæ in extremitate cortex ad 1/2 pollicem desumatur, et huic parti nudatæ fistula sive cortex cum gemma ex nobiliori arbore et quidem ramulo æqualis crassitiei desumtus superintrudatur.

Inflabbelare, (Du C.) inspirare; *ihletni.* Nagy Hier. inflabbelatus non recte: *legyezetlen, fujtatlan.*

Inflammabilis materia, quæ inflammari potest; *fel-, meggyujtható anyag, gyulékony-, gyúanyag.* Verancs. V. 349. Tormenta itidem bellica, barbatas, pixides, globos, pulverem tormentarium, *materiam inflammabilem,* sulphur, salnitrum, plumbum, æs, ferrum etc. commissariis nostris exhibeat.

Inflammabilitas, proprietas rei, quæ inflammari potest; *felgyulaszthatóság.* Tomts. 277. cum nullum ex omnibus *inflammabilitatis* principiis sciamus, quod oxygenium suum usque adeo fixum teneat.

Inflammativus, vim inflammandi habens; *lángragyujtó.* Pel. Pom. L. X. P. V. Art. III. c. 1. Nimirum oleum est nature et ignis *inflammativum.*

Inflare musicalem tubam, tuba canere *(a kivonulási zene alkalmával); trombitát fujni.* Regn. Turm. Præt. 96. quapropter Instrumenti sui debitam etiam curam gerat et in *inflanda musicali* modo *tuba* (musikalische Aufzüge) . . . cumprimis autem in *impulsibus campestribus* (Feldstösse) se exerceat . . .

Inflativus, 3., inflans; *felfúvó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 59. Pisum *inflativum* est cum pellibus atque nocivum. Pellibus ablatis sunt bona pisa satis. Pel. Pom. In corpore Christi s. II. c. 4.

Inflatura, æ, (Du C. inflatio) hoc loco: tumor; *daganat.* Prot. inq. 233: ego . . . interrogavi: «Domina mea estis guarita de *inflatura* genuum vestrorum ?»

Inflexibilitas, proprietas rei, quæ inflecti nequit; *hajlíthatatlanság.* Bene Pol. m. 284.

Inflexilis, iners, quod flecti non potest; *hajthatatlan.* Hist. Nat. 19. artusque fulciuntur partibus durioribus, interdum rigidis et *inflexilibus,* quæ ossa . . . nominantur.

Inflictio, impositio (Du C. al. s.); *kirovás.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 200. per *inflictionem* census. Cf. Imp. Constant. Cod. Theod. 9., 17., 2.

Inflorare, (Du C.) floribus distinguere; *virágokkal ékesíteni.* Nagy Hier.

Influctuatio, perturbatio; *nyugtalanság.* Batty. Leg. III. 211. an. 1359: multiformes *influctuationes* guerrarum et exercituum temporibus inposatis.

Influere, vim habere; *hatni, befolyással lenni.* Vern. Met. 91. Si substantiæ per vires suas certorum accidentium caussæ sint in aliis substantiis, tum eae in has *influere* dicuntur. Est ergo *influxus* id genus substantiarum relatio vi cuius eae in se invicem agunt.

Influitio, instillatio; *befolyás.* Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. III. c. 2: Sexta regula sanctitatis est in gratie spiritus sancti *influitione.*

Influxibilis, in quem nemo vim, auctoritatem habet; *kire befolyás nem gyakorolható.* Andr. Pann. 10.

Influxus, vis, momentum, auctoritas; *befolyás.* Kass. Prax. I. 22. fere ad omnia alia *influxum* partemque activam habere.

Infœderabiliter, (Du C.) implacabiliter; *le nem békíthetőleg.* Nagy Hier.

Informare, (Du C.) certiorem facere; *értesíteni.* Cod. Dip. Brüss. III. 249. Sertem Vram demisse *informaverimus.*

Informatio, relatio; rei gestæ enarratio; *értesítés.* Verancs. IX. 18. Maiestas Sua Regia hoc nomine a Cameræ Hungaricæ Consiliariis *informationem* petivit.

Informationaliter, ex præcepto; *utasítás szerint.* Fej. X. 3., 35. per litteras dicti Domini Nicolai de Gara Palatini *informationaliter* eidem præsentatas etc.

Informationem accipere, cognoscere de aliqua re, de aliqua re percontari; *tudomást szerezni.* Kronst. III. 99.

Informativa *v.* **inviatoria puncta,** puncta præcepta continentia; *utasító pontok.* Törvt. Msz.

Informator Linguarum, grammaticus, literator; *nyelvtanító.* Pest. Vár. Lev.

Informatorius, 3., instruens, docens; *utasító.* Wallaszky 97.

Informatus, 3., forma carens, crudus; *nyers.* An. Sc. I. 233. an. 1563: cuprum formatum et *informatum.*

Infortiatum, (Du C.) Pars una Digestorum Juris, quod barbari nostri Juris consulti in tres partes divisere: *Digestum novum, Infortiatum* et *vetus* (etymo incerto). Fej. V. II. 412. Libri . . . sunt hi: Decretales cum apparatu Menardi; Digestum vetus *infortiatum.*

Infortuitus, 3., casu accidens; *véletlen, esetleges; casus infortuitus; véletlen eset.* Cod. Zi. VI. p. 259. . . ne huiusmodi casus *infortuitus* ac inopinate rei eventus simpliciter videretur pertransire . . . quandam possessionem . . . prefato Symoni, Ladislao Emerico . . . dedissent et donavissent.

Infortunari, in malis versari, calamitatibus premi; *szerencsétlenséget, bajt szenvedni.* Frak. Mát. lev. II. 37: Si (Turcus) *infortunabitur,* incipiet cogitare de vindicta.

Infra, pro: *intra; alatt.* Batty. Leg. T. II. 40. an. 832: *infra* terminis nostris.

Infractio, (Du C.) *violatio* (Fin. eltörés); *megszegés.* Tör. Tar. 1887. p. 558. leges de incompatibilitate pati, easque novis semper dispensationibus an *infractionibus* violari.

Infradeclarare, infra nominare; *alább megnevezni.* Fej. X. I, 189., 583. et ab aliorum iuribus possessionariis modo *infradeclarato.*

Infradenotandus, de quo infra sermo erit; *alább emlitendő.* Cod. Zi. I. 475.

Infradicendus, de quo infra dicturus sum; *alább mondandó.* Cod. Zi. I. 475.

Infraponere, deponere; *letenni.* Kub. D. Hont. II. an. 1339: decem marcas *infraponere* et solvere.

Infralapsarii, *eset alatt levők.* Not. rel. II. 243: *Infral.* (peccatum Proto-parentum) ita a Deo decretum esse dicebant, ut ne evitare quidem primi parentes illud potuerint.

Infrascribere, subscribere. Ap. Kassics: nos infrascripti; *aláírni.* Cod. Dip. Hung. Arp. III. 78., 115. per Thomasinum *infrascriptum* notarium nostrum scribi mandavimus. 31., 41. sub metis et terminis *infrascriptis.*

Infraspecificando, infra singulatim enumerando; *alább részletezve.* Cod. Zi. I. 622.

Infraugibilitas, natura infragilis; *megtörhetetlenség.* Pel. De s. Laurentio s. II. c. 2: Quare caritas in sanctis comparatur auro, hoc declaratur ex proprietate *infrangibilitatis.*

Infrigidare, (Du C.) refrigerare; *hűsíteni.* Tör. Tár. 1889. p. 464.

Infringerint, pro: infregerint. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 227. an. 1439. qui mandatum nostrum *infringerint.*

Infringibilis, quod infringi, violari non potest; *meg nem törhető.* Art. Diæt. Pos. 60. Sententiæ beneficio Juridicorum remediorum *infringibiles* essent.

Infrixus, 3., *Iusculum infrixum; rántott leves.* Ger. Einbrennsuppe. Lzb. Cod. Med. T. II. 111.

Infulatus, infulā ornatus V. s. Praepositus Major infulatus; *süveges.*

Infumare, fumo siccare; *füstölni húst.* Bene Med. II. 341. suilla *infumata* sale condita. Cf. Plin. 28., 16., 63.; et 28., 11., 48.

Infumibulum, 1. caminus, 2. cuniculus fornacis; *1. kémény, 2. kályhacső.* Kronst. III. 94: dum *infumibulum* arsit apud apothecarium. Cf. 286., 413., 521: paravit *infumibulum* vulgo ein Ryer.

Infundate, temere, falso; *alap nélkül.* Burian. Blandr. p. 91: ergo pariter collatio trium Possessionum . . . post mortem Reginæ facta *infundate* dicitur. Opin. P. II. Sec. I. Art. 14. Kuk. Jur. II. 293. Knauz M. E. Str. I. 6.

Infundatus, 3., vanus, futilis; *alaptalan.* Cher. Jus. Eccl. I. 387. transire cupientem principiis Religionis Catholicæ sufficienter instructum esse eumque non frivolis aut *infundatis* causis sed motivo et amore Veritatis convictum in proposito suo firmum persistere. Reg. Turm. Præt. 23. Törvt. Msz.

Infundibuliformis, infundibuli formam referens, infundibulo similis; *tölcséralakú.* Ger. wie ein Trichter. Vern. Psych. 34. Mittit præterea aliam *infundibuli-formem* productionem, in vertebrarum cavum medullam Spinalem ambientem.

Infuriatus, 3., furore incensus; *feldühödött.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 272. an. 1704. per . . . plebis . . . *infuriatae* defectionem.

Infurnibulum, pala, qua panis in furnum ponitur; *kenyérvető lapát.* Ger. Brotschaufel. Pár. Páp.

Infusio, potio calida (Du C. al. s.); *meleg ital.* Hor. Mem. 432.

Infusor campanorum, fusor campanarum, *harangöntő.* Szalay. Vár. tört. 146. Magister *infusor campanorum.*

Infusor potus, pocillator, qui pocula ministrat; *pohárnok, italtöltő.* Szék. Okl. IV. 257.

Infusum, i, quod infunditur, liquor medicus; *öntelék, ital.* Bene Pol. m. 43.

Ingannum, ingenium; *szín, ürügy, csalás.* It. inganno. Rač. Mon. Sl. XIII. 5. an.

1347: nulla persona . . . audeat . . . modo aliquo vel *inganno* ire.

Ingegnerius, i, *incignerius* q. v. (Du C. *Ingegnerus); mérnök.* Rač. Mon. Sl. XIII. 53. an. 1348.

Ingeminatio, iteratio, repetitio; *ismétlődés.* Tör. Tár. 1887. p. 112. *ingeminatio* vocum terribilium.

Ingenerabilis, qui generari nequit; *nem teremthető.* Nic de Mir. 399. Nam materia prima est de essentia rei naturalis, nec tamen generans rem naturalem generat materiam, cum sit *ingenerabilis* . . .

Ingenia, æ, V. *Ingenium,* 2. Georg. Sirm. I. 287. Ita erant duo magne *ingenie,* quod quando sonum dabant vere dico vobis, fratres carissimi, quod sicut campana magna solet sonare, ita sonabat. 284. quod *ingeniis* pulveres multa infundebat et dirumpebat *ingenias.*

Ingeniarius, i, architectus militaris, artis muniendi magister; *mérnök.* It. ingegnere. Act. et Doc. Rákóczy p. 416: duos medicos, *duos ingeniarios* . . . conducat. Száz. VI. 564.

Ingeniarius ab acquis, hydrotechnicus; *folyammérnök.* Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406.

Ingeniculari, (Du C.) in genua procidere; *letérdelni.* Schm. de Ins. 42: Rex . . . ante Archiepiscopum *ingeniculatur.*

Ingeniolum, aliquid ingenii; *némi szellemi tehetség.* Verancs. VI. 29. Ego illud pro *ingeniolo* meo latinum feci et legendum Hungaris exposui. Werbőczi 2. Vita S. Steph. 33. Cf. Arnob. 5., 157.; Hieron. adv. Ruf. 4. extr.

Ingeniositas, (Du C.) ingenium, facetiæ; *szellemesség.* Vern. Psych. 196. At non saltem ex malitia sed ex inconsideratione etiam proveniens in loquendo *ingeniositas* tristissimarum sæpe sequelarum fons existit.

Ingenitura, æ, (Du C.) sterilitas; *magtalanság.* Nagy Hier.

1. **Ingenium,** dolus prætextus (Du C. 1.); *agyafurtság.* Batty. Leg. T. II. 242. an. 1143. absque fraude et *ingenio.* Endl. p. 380. Verancs. V. 26. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 124.

2. **Ingenium,** (Du C. 2.) machina bellica ideo ita nuncupata, quia ad eas construendas *ingenio* opus est, ut *artilleria* ab *arte,* ars telorum fabricandarum. Thurócz. 15., 23., 72., 97., 153. Marc. Chr. II. 56. Tör. Tár. XI. 137.

3. **Ingenium,** impulsus; *ösztön.* Batty. Leg. T. II. 348. an. 1233: vestro *ingenio* mediante.

4. **Ingenium,** ratio; *tekintet.* Germ. Rücksicht. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 124. quia nihil de ipso anno nuper transacto, sicut dictum est, remansit, unde te amplius requiri aut compelli nollumus pro ullo *ingenio.*

Ingenium maternum, sensus communis; *elmésség.* Vern. Psych. 214. *Ingenium maternum* (Mutterwitz), quod se promptissime rebus diversissimi sæpe generis et circumstantiis accommodare non ignorat.

Ingenuus, (Du C. 3.) ingenui: liberi quibus opponuntur servi; *nemes.* S. de Kz. Chr. A. 1., 17: Hic namque Gotfridus cum esset *ingenuus* filius, scilicet Comitis Hersfeldensis in curia Francvurtensi.

Ingerens, qui se alicui rei immisceat; *avatkozott, mellékvádoló.* Ger. Nebenkläger. Georch. H. T. III. 146. Kass. Jur. Civ. I. 7. Nagy. Jus. Trans. Sax. 180. Ordinarie triplex persona requiritur in omni iudicio, nam *ingerens, evictor, superevictor* et testes per accidens ingrediuntur iudicium, cum et sine his possit esse, generaliter et ordinarie loquendo; potest enim proba institui per instrumenta litteralia vel causa et negotium adeo notorium est, ut nulla indigeat probatione et alioquin etiam *ingerens* fit actor, evictor vero et superevictor . . .

Ingerentia, æ, interpositio, actus se ingerendi; *beleavatkozás.* Kon. Egyh. 117.

1. **Ingerere se,** est in causam immittere (Du C. al. s.); *perbe beleavatkozni.* Samb. Tyrn.

2. **Ingerere** se pro: se parare ad aliquid (v. partic. futuri act.) (Du C. al. s.); *hozzáfogni.* Marc. Chr. II. 33: cum *se ingereret* ad buccinandum.

Ingessio, actus ingerendi; interpositio, admistio (Du C. al. s.); *beavatkozás.* Cod. Zi. Vol. V. 587: et se in dominium eiusdem... intromissione et *ingessione* vetavit. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XIII. Kövy El. 620.

Ingessionalis, in alienas res se ingerens; *beavatkozó.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii accessorii, uti *Ingessionales* et Evictionales.

Ingessivus, 3., qui se ingerit, ingerens; *avatkozatos, betolakodó.* Kövy El. 104. *Ingessivus* Tutor idest, qui non sua via posuit se ad Tutelam (est et quilibet rationibus obnoxius, qui absque inventario apprehendit res alienas) etiam illas res debet refundere, quas nunquam apprehendit.

Ingestio, actus ingerendi, devorandi, gula; *zabálás, falánkság, gyomortúlterhelés, megtömés.* Chr. pict. Vind. 162. Plurimi eciam teutonicorum de immoderata ciborum *ingestione* et potus ingurgitatione crapulati et infusi mortui sunt.

Ingestores minerarum, *ásványbehordó.* Juriev. Jur. Met. 45. Lotores Metallici. eiusque (Præfecti Molæ) mandatis parere debent; horum vero præcipui sunt, 1-o. *Ingestores minerarum* (Auftrager), qui mineras contundendas in molam iugerunt.

Ingines, etis, ingenitus; *veleszületett.* Szamosk. IV. 506.

Ex miris multis audite miram rem
Heu Hungariæ gentis *inginetem.*

Ingirare, circumire, peragrare; *bejárni, eljárni.* Urk. Sieb. II. 251. an. 1366. Quarum . . . metarum cursus *ingirato* isto modo procedunt.

Ingloria, æ, (Du C.) dedecus, ignominia; *dicstelenség, gyalázat, szégyen.* Wagn.

Ingnuiriosus, iniuriosus. V. s. *Ruffa; sértegető.*

Ingomberare, occludere (Du C. *impedire); elzárni.* It. ingombrare. Han. Mon. Jur. II. 196: platea . . . non *ingomberetur* fimo.

Ingras, tis, incrassatus, impinguatus; segnis (Du C. ingrates); *hízott, lusta.* Batty. Ger. 202. in tantum redduntur *ingrates,* ut vix hoc reducant . . . in animum. Thur. Andr. Rex. Hung. 43: Misit Cæsari 50 corpora immensorum bufonum et duo millia lardorum, mille tauros *ingrates.*

Ingratitudinalis, ingratus, beneficii immemor; *háladatlan.* Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. Undecima (consideratio) *ingratitudinalis* iniurationis.

Ingredi viam universæ carnis, mori; *meghalni.* Fjp. Anon. 23. 6.

Ingredientia, æ, species; *vegyrész, alkatrész, belevaló.* Thök. Diar. 493. borbély . . . tejbe főzetett valamely orvosságot füvekbűl s egyéb *ingredientiakbul.* Bene Pol. 115. Lzb. Cod. Med. T. II. 542.

Ingremiare, attribuere, contribuere (Du C. in gremium mittere); *bekebelezni.* Ger. einverleiben, ingremiiren. Kass. Prax. I—II. pars. in oppido T. inclyto Comitatui T. *ingremiato* . . .

Ingressio, ingressus; *belépés.* Fabr. Urk. 112. an. 1493: neque propter non *ingressionem* (sc. in exercitum) turbare . . . presumpnatis.

Ingressus, us, exordium, (titulus); *bekezdés, bevezetés, czím, megszólítás.* It. ingresso. Kass. P. P. I. 247. et pass. In *ingressu* ac etiam in contextu ly «sincere» datur tantum iis, qui actuales Intimi Status Consiliarii sunt. Törvt. Msz.

Ingrossare, (Du C. 1.) instrumenta forensia et contractus majori charactere exarare. In librum rationum accepta et expensa inferre; *számvivő könyvbe irni.* Nagy Hier. Fej. X. I. 161.

Ingrossatio, actus in acta publica redigendi, inferendi; *beiktatás.* Tör. Tár. 1892. p. 73. mandati in acta *ingrossationem* 1704.

Ingrossista, æ, (ap. Du C. ingrossator) qui instrumenta forensia et contractus in membrana maiori charactere exarat et redigit; *számadás iró, számjegyző.* Törvt. Mszt. Opin. 1802. I. Kass. P. P. I. 126.

Ingruentia, æ, irruptio; *berontás.* Magy. Tör. Tár. VIII. 178. hostilis *ingruentia.*

Inguinaria pestis, qua inguen afficitur (Du C.); *lágyék kór.* Curios. Misc. 24. Memorabilis etiam *pestis* fuit anni 590. tempore S. Gregorii Papæ *inguinaria* dicta; uti et anni 680, in qua tot moriebantur in quavis domo, quot vicibus, iussu boni Angeli, malus Dæmon percutiebat venabulo ianuam.

Ingurgitatio, ingluvies, crapula, ebrietas (Firm. Math. 5., 8.) V. s. *Ingestio; részegeskedés.*

Ingutere monetam, cudere monetas; *pénzt verni.* Georg. Sirm. I. 112., 113. Incipiet per monetarios *ingutere* monetam.

Inhabentia, æ, defectus; *hiány.* An. Sc. I. 111. an. 1280: propter *inhabentiam* Sacerdotis . . . sine confessione . . . essent expirati. Fej. III. 71.

Inhabilitas, (Du C.) status non aptus ad aliqd; *alkalmatlan volta, képtelenség.* Serm. Cat. 243. Talia sunt impedimenta . . . 2. est *inhabilitas* et ineptitudo naturalis absoluta ad Matrimonium. Szék. Okl. I. 151. Knauz M. E. Str. II. 509., 544. Tör. Tár. XIII. 228.

Inhabitalis, inhabitabilis. V. s. *Excultivare; nem lakható.*

Inhabitatrix, femin. ad habitatorem. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 406. relictæ viduæ, ac Liberæ, et Regiæ Civitatis Nostræ Budensis *inhabitatricis.*

Inhabituatus fur, fur notus; *czégéres tolvaj.* Törvt. Msz.

Inhæsive, inhærendo; *ragaszkodva, hozzátapasztólag.* Pel. In Nativ. Dom. s. I. c. 5: Humanitas Christi non innititur verbo divino *inhaesive,* prout innititur accidens subiectivo.

Inhamare, ex voc. hamus, aucupari, captare; *horogra fogni.* It. inamare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 539. illos alliciat, terrenis voluptatibus involvat, *inhamet,* alliget eternaliter et occidat.

Inhibens, qui inhibet acceptationem vel exsolutionem cambialium; *letiltó.* Art. D. 1840. p. 83.

1. **Inhibitio,** (Fin. al. s.); *eltiltás.* It. inibizione. Kövy El. 640. Kass. Jur. Civ. II. 1. Admonitio est actus Judicialis, quo quis alterum ad aliquid agendum vel omittendum aut restituendum cum seria voluntatis declaratione adurget. *Inhibitio* itaque et Repetitio species Admonitionis sunt; illa utuntur potissimum Partes, dum aliquem ab actu quopiam suscipiendo aut continuando supersedere volunt.

2. **Inhibitio,** (litteræ inhibitionem exponentes); *tiltó levél.* Kov. Form. St. CXLV. *Inhibitio* sententiæ per non venit.

Inhibitio simplex, V. Prohibita; *egyszerű eltiltás.*

Inhibitionalis, inhibens; *tiltó.* Tör. Tár. 1887. p. 592. Mandatum *Inhibitionale.*

Inhibitorio-citatorium mandatum, *Praemonitorio-citatorium mandatum; eltiltó parancs.* Cher. Jus. Eccl. II. 330. Si autem mandato inserta sit clausula inhibitoria, vi cuius actio quæpiam usque ad causæ decisionem attentari vetatur: Mandatum tale *inhibitorio-citatorium* dicitur. E contra *praemonitorio-citatorium* appellatur, dum actio quæpiam ante decisionem causæ in effectum deduci præcipitur.

Inhibitorium, iussum, quo v. litteræ, quibus prohibetur, vetatur aliquid; *eltiltó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 265. Horvát. Család. Memoriale 251: én viszont reexecutorium mellett akarván rehabeálni, *inhibitoriummal* sokat impediáltattam.

Inhibitorius, 3., interdicens, prohibens; *tiltó, eltiltó.* Fej. VI. 133., 132. *Inhibitorium mandatum* Willermi Drugeth Palatini, quo Conventui de Jaszow præcipit, ut incolas ab usuatione possessionis inhibeat. Törvt Msz.

Inhospitatio, actus milites per hospitia disponendi; *beszállásolás.* II. Rák. Gy. 339. ab *inhospitatione* militari libera bona.

Inhumanatio, (Du C.) Christi incarnatio; *megtestesülés.* Nagy Hier. Cf. Imp. Just. Cod. 1., 5 et 6 fin.

Inhypothecans, pignori dans; *elzálogosító.* Molnár Patv. 25.

Inhypothecare, pignori dare; *hitelzálogba adni.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 149. atque Andreæ Schneider certa agrorum pratorumque iugera, pro summa 30. librarum, eiusque annuo censu sesqui libræ denariorum, pariter *inhypothecata.*

Inhypothecatio, pigneratio; *elzálogosítás.* Art. Diæt. Pos. 67. Legitimis nihilominus et necessariis iustisque et rationabilibus *Inhypothecationibus* earundemque Conditionibus Sensu etiam Tituli 59. . . in suo esse permanentibus.

Inhypothecator, V. *Impignorans; zálogba adó.* Moln. Patv. 25.

Inibicio, pro: *Inhibitio; eltiltás.* Pesty Ször. III. 184. per modum protestacionis et *Inibicionis* protestari curavit.

Inibidem, ibidem (In vocabulariis: «inibi» et «ibidem»); *ott.* Cod. Dip. And. I. 358., 395. II. 365., 420. II. 381., 436. II. 278., 314.

Inidoneitas, atis, (Du C. imperitia, inscitia) inutilitas, usus nullus; *képességhiány.* Cod. Evang. T. I. p. 287: inexcusabilis . . . esset ingratitudo, argumentum *inidoneitatis* ad obeunda munera publica . . . in religionis catholicæ professione quærere. Teutsch. Schulord. I. CXXXIII.

Inidoneus, 3., non idoneus; *nem alkalmas.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 235: Penes Cæs. Majest. ut omnes personaliter insurgant, paucis exceptis. Decr. Rudolphi Regis 1597. Decrepitis scilicet, infirmis, servitio addictis, viduis vel aliter bello *inidoneis.*

Iniector (manuum), qui manus iniicit; *támadó.* Fej. III. 2., 441. iam dictos manuum *iniectores* tamen, appellatione remota, excommunicatos publice nunciantes et facientes ab omnibus artius evitari.

Inighistæ, Ignatii Lojolae, quem Hispani Don Inigo appellabant, socii. Jesuitæ; *Inigo társai.* Nagy Hier.

Iniicere in oculos, (hungarismus) exprobare; *szemére vetni.* Magy. Tört. Eml. XXX. 129. an. 1539: volumus . . . quod nunquam tale vitium ipsis . . . *in oculos injicere* poterit.

Inimica, æ, inimicitia; *ellenségeskedés.* An. Sc. II. 76. an. 1454: Hussitæ . . . inceperunt *inimicas* facere.

Inimicabiliter, (Du C.) inimice, infeste, hostiliter; *ellenséges módon.* Ljub. Mon. Sl. IV. 289. an. 1391. brigentinum *inimicabiliter* abstulerunt. Pel. Pom. De S. Matheo s. I. c. 2.

Inimicans, inimicus; *ellenséges.* Thurócz. 210. Nec desunt ostenta, regi *inimicantia.*

Inimicari, (Du C.) inimico, hostili animo esse; *ellenkezni, ellenséges indulattal viseltetni.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 53: privilegio eius fori (sc. ecclesiastici) *inimicantur.* Verancs. VII. 54.

Inimiciose, inimico, hostili animo; *ellenséges módon.* Cod. Dip. Hung. And. V. V. 21., 20. per predictos filios Johannis ei ad ipsos pertinentes sibi hactenus *inimiciose* irrogatis et perpetratis.

Ininterrumptus, 3., non interruptus; *szakadatlan, félbe nem szakított.* Otia. Bachm. Præf. de cuius sinceritatis *ininterrumpta* continuatione, ut merito, hodie quoque glorior.

Inirascibilis, qui non irascitur, mansuetus; *nem haragos.* Andr. Pann. 71.

Initiare, se insinuare; *kiadni magát.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 262. Radul Vajda lev. an. 1528 sese *initiavit,* ut ipse esset quidam filius domini vajvodæ.

Initiare vinum, promere vinum de dolio; *megcsapolni a bort.* Ger. anzapfen. Quel. Sieb. I. 341. an. 1501.

Initiativa, æ, prærogativa aliquid faciendi, suadendi; *kezdeményezés.* It. iniciativa. Kass. Jur. Civ. Lex. 32.

Injunctura, æ, Inclusa; *melléklet.* Beilage. Magy. Tör. Tár. XXIII. 44. Signum meum consuetum, una cum signo et subscriptione eiusdem notarÿ super *injuncturis* antedicti pergameni et hic apposui, de voluntate utriusque partis et ad ipsorum *requestam* me hic propria manu subscribendo in testimonium omnium.

Iniuratio, iniuria. V. s. *Ingratitudinalis; igazságtalanság.*

Iniuriari, (Du C. 1.) iniuria affici, *sértetni, bántalmaztatni.* It. ingiuriare. Art. Diæt. Pos. 104. sive per præiudiciosam admodum Fœnilium depascuationem sive alias qualitercunque læsis et *iniuriatis* effectiva Justitia et Satisfactio ad Comissionem supramemoratam Articulo 88. remittitur indubie effectuanda. Batty. Leg. III. 109. an. 1309: universitas Cibiniensis *iniuriata* sit Capitulo Transilvano. Szék. Okl. III. 161. Cf. Sen. Const. 9. Tertull. adv. Gnost. 6.

Injuriatio, injuria; *igazságtalanság.* Batty. Leg. T. II. 412. an. 1269. Pel. Aest. 41. qu.

Iniuriator, (Du C.) iniuriæ alicui factæ auctor; *bántalmazó, jogtalankodó.* An. Sc. II. 214. an. 1533: contra . . . *injuriatores* auxilio . . . adsitis. Fej. VII. 56—57. Knauz. M. E. Str. I. 388., 502. Kat. Hist. IX. 305.

Iniuriola, æ, parva iniuria; *kis méltatlanság.* Oláh. Cod. Ep. 134. Vidi enim ego multos, qui . . . vel propter levem quampiam *injuriolam* suum statum et vivendi conditionem immutarunt.

Injuriatus, injuria affectus; *megkárosított.* Arch. Rák. VIII. 121. s a mennyire *injuriatusok* volnának, satisfactiót impendáljon.

Iniustus, 3., condemnatus; *elitélt.* Tkal. Mon. Ep. I. 2. an. 1163: quoniam hoc probare non potuerunt, *iniusti* remanserunt.

Inkylinus, inquilinus; *bérlő.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 142. Ut autem de fundis, curijs, areis seu edificijs predictarum Strigoniensis et Sancti Thome Ecclesiarum mansis, mansionarijs seu *inkylinis* intra fossatum Strigoniensis civitatis existentibus . . . etc.

Inmarciscibilis, quod non marcescit; *hervadhatlan, hervadatlan.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 236. Beatissimus Rex Stephanus ad *inmarciscibilem* enim vite eterne transiturus gloriam.

Innascibilis, (Du C.) qui nasci, progigni non potest; *létesíthetetlen, nem születhető.* Fej. I. 65. Et si quis *innascibilem* Deum vel Patrem eius de Maria natum esse audeat dicere, anathema sit p. 67. Si quis *innascibilem* et sine initio dicat Filium, tanquam duo sine principio et duo *innascibilia* et duo innata dicens, duos faciat Deos, anathema sit. Cf. Tertull. Præscrip. adv. Hær. 46.

Innativitas, mors; *halál.* Batty. Ger. 185. media . . . humilium corporum . . . efficiunt . . . *innativitatem.*

Innaturaliter, haud naturaliter; *természetellenesen.* Pázm. Dial. 120.

Innatus, 3., non natus (Du C. al s.); *nem született.* Fej. I. 65. Si quis innascibilem et sine initio dicat Filium tanquam duo sine principio et duo innascibilia et duo *innata* dicens, duos faciat Deos, anathema sit.

Innegabilis, quod negari non potest; *tagadhatlan.* Batty. Leg. I. 79: id certum et *innegabile* est. Faber Jur. Met. 180. Kass. P. P. I. 329.

Innigista, æ, V. Jesuita. Fabó Monm. Evang. II. 190. In Italia et Hispania vocantur theatini, in Navarra adpellantur *innigistae* ab Innigo sive Ignatio Loyola, in Portugallia nominantur Apostoli et in reliquis regnis jesuitæ.

Innocciduus, lege: inocciduus 3., qui

non occidit; *a le nem nyugvó.* Ke. Or. Kegl. B. 2: post mortalitatis huius tenebras ad *innocciduum* felicitatis diem . . . evolavit.

Innocentialis, innocens; *ártatlan.* Pel. De s. Doroth. s. c. 2: Castitas pulchrificat animam humanam pulchritudine *innocentiali.*

Innocuositas, *innocentia; ártatlanság.* Cod.Zi. Vol. V. 122: Ladislaus se in sua *innocuositate* ad ipsam communem inquisitionem commisisset.

Innodare, (Du C.) vincire, ligare; *sujtani* (lebilincselni). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. Si quis autem contra huius scripti tenorem venire contravenerit, *anathematis vinculo innodetur.*

Innominiose, ignobiliter, ignominiose; *gyalázattal.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 74. in prelio victus vitam finivit *innominiose* in infidelitate manifesta.

Innotabilis, qui notari, notis designari nequit (Du C. qui non notatur, immunis); *meg nem jelölhető.* Andr. Pann. 10.

Innotescatur, pro: innotescat. V. s. *Adnullatio.*

Innotescere, (Du C.) notum facere, significare; *tudatni.* Th. Vet. Mon. I. 286. an. 1266: Nos . . . Rex Ungarie . . . *innotescimus* omnibus.

Innotificabilis, quod notum fieri non post; *nem közölhető.* Andr. Pan. 10.

Innotificare, revocare, rescindere; *érvénytelenné tenni, visszavonni.* Fej. X. 2. 282. universas et quaslibet prælaxatas possessionarias donationes, . . . omnino cassamus, revocamus, annullamus, *innotificamus.*

Innovatio, novarum rerum studium; *ujitás, felforgatás.* Cod. Dip. Brüss. IV. 205: ab *innovationibus* vero ut penitus omnino abstineatur. Cf. Tertull. adv. Marc. 11; Arnob. 1., 7.; Appul. Trismeg. p. 95. Elmh.

Innovative, *iterum, rursus, de integro.* Fej. X. I. 149. approbare, ratificare et *innovative* nostro dignaremur privilegio perpetuo confirmare.

Innumerositas, atis, (Du C. multitudo innumera); *számtalanság.* Ger. Unzählbarkeit. Cod. Dipl. And. V. III. p. 73: quamquam . . . pre sua *innumerositate* . . . tediosum est ipsa per singula enarrare. Fej. X. 4., 397.

Innumerosus, 3., (Du C.) innumerus, innumerabilis; *számtalan.* Batty. Leg. III. 15. an. 1308: *innumerosa* discrimina. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. Cf. Ceripp. Joan. 5. 662.

Inobediens, (Du C.) contumax, parum morigerus; *makacs, engedetlen.* Wagn. Cf. Vulg. Interp. Deuteron. 8., 20. et Tit. 1., 10.

Inobedientia, æ, parendi dedignatio; *engedetlenség.* Szék. Okl. 338. Obs. Jadr. 394. Cf. Aug. C. D. 14., 17. Hieron. Quæst. Hebr. ad Reg. 2. 1.

Inobliquibilis, a quo deviari non potest, rectus; *egyenes.* Pel. De s. Phil. et Jacobo s. I. c. 6: Ego sum — inquit Jesus — via inquam *inobliquibilis.*

Inobservatio, non observatio; *meg nem tartás.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 85. an.

Inofficiare, (Du C.) divina officia peragere; *isteni tiszteletet megtartani.* Batty. Leg. T. II. 160. (Sæc. XII.)

Inofficiositas, (Du C.) authoritas, vis nulla; *érvénytelenség.* Cher. Jus. Eccl. II. 6. quo (statuto) universi Beneficiati mortis causa aliquam partem substantiæ suæ pro hoc non minus Cleri iunioris, quam domus deficientium instituto sub pœna *inofficiositatis* Testamenti legare teneantur. Kass. Jur. Civ. I. 217. Nagy. Jus. Trans. Sax. 93.

Inofficiosum testamentum, testamentum publica auctoritate carens; *érvénytelen végrendelet.* Comp. L. II. K. 3: *Inofficiosum* dicitur *testamentum,* quod frustra liberis exhæredatis non ex officio pietatis videtur esse conscriptum.

Inomisse, extemplo, protinus, sine mora; *mulhatlanúl.* Cod. de Delict. 314. ut super facto hoc primitus celebrandæ Sedi iudiciariæ *inomisse* referant. Ker. Nap. 148. Juriev. Jur. 48.

Inomissibiliter, V. *Inomisse.* Opin. P. I. §. 4. Tör. Tár. 1888. p. 138. Cod. Dip. Brüss. II. 14.

Inondatio, *inundatio.* Tör. Tár. 1890. p. 686.

Inonerare, ære alieno obruere; *megterhelni.* Ger. belasten. Proj. Leg. Civ. 179. avita bona mariti ultra bonum *inonerentur.*

Inoneratio, actus ære alieno obruendi aggravandi; *megterheltetés.* Ger. Belastung. Kövy. El. 322. Verum hic agitur de fidei commisso in sensu stricto idest de bonis mobilibus et immobilibus, quæ primus acquisitor ita regulavit, ut absque divisione alienatione et *inoneratione* ad posteros masculos transmittantur. Kass. Jur. Civ. I. 121.

Inoperosus, 3., vanus, irritus (Du C. iners, segnis); *hatálytalan, érvénytelen.* Csaplov. Nucleus p. 165: *Intabulatio inoperosa* est, si post mortem debitoris, dum jam fallimentum ejus ad notitiam publicam pervenit, fiat. Opin. Deput. 49. Lex *inoperosa.*

Inopinabiliter, (Du C.) inopinanter; *váratlanul.* Chr. Dubn. p. 76: per amnem Lapus . . . *inopinabiliter* transeuntes . . . Thurócz. 116. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 148.

Inordinacio, onis, perturbatio; *rendetlenség.* Georg. Sirm. I. 387. inceperunt accusare quilibet suum dominum sub variis *inordinacionibus.* Cf. Appul. Trismeg. p. 92. Elmh.

Inordinatum, i, quod non est præscriptum; *a mi nincsen rendezve.* Rozsny. D. 174. semmi szin és prætextus alatt, a török részről ujabb hódoltatás vagy adóztatásnak neve ne legyen, mely ha lenne is, annibiláltassék, egy szóval semmi *inordinatummal* a szegénység ne infestáltassék etc.

1. **Inordinatus,** non ordinatus (Du C. al. s.); *nem avatott pappá.* Batty. Leg. T. II. 138. Sæc. 12-mi.

2. **Inordinatus,** 3., (Du C. 11) sine testamento; *végrendelet nélkül való.* Ljub. Mon. Sl. I. 286: *inordinatus* decessit.

Inpacacitas, inquietus rerum status; *békétlenség.* Fej. VIII. 3. 180. propter *impacacitatem* temporis ab iisdem fuisset alienata. Dip. Reip. Rag. 108.

Inpartiri, pro: *impertiri; nyujtani.* Eszt. Okm. p. 39. Decr. Sigismundi an. 1395: nostri beneficij munus studuerimus salutiferum *inpartiri.*

Inpedicio, impetus; *támadás.* Fabr. Urk. 29. an. 1419: a . . . magnatum . . . *inpedicionibus* et vexationibus illesi permanere.

Inperhemptorie, sine mora, dilatione; *késedelmezés nélkül.* Bék. Pászt. III. 299. an. 1424: iudicis curie regie evocatoriis... *inperhemptorie* responsurus nostram in presenciam non venit.

Inpersolutus, 3., non persolutus; *vissza nem térített.* Tör. Tár. 1887. p. 14. *inpersoluta* restitutio. Cod. Dip. Brüss. II. 28.

Inpetitor, V. Impetitor. Cod. Dip. Hung. Arp. III. 114., 173. et passim.

Inpignorative habere, aliquid pignori habere; *zálogképen birni.* Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 428. Quedam tria castra pro quatuor milibus quatringentis florenis auri ex parte culminis nostri *impignorative habita.*

Inpintus, 3., colore obductus; *festett.* V. s. *Banbacum.*

Inplaustrum, emplastrum; *flastrom.* Ljub. Mon. Sl. XI. 90. an. 1323: de unguentis, *inplaustris.*

Inpœnitet, pœnitet; *megbánni.* Arch. Ver. sieb. XXVI. 263. Radul Vajda lev. an. 1528. Veniet tempus, ut se ipsum *inpoenitebit.*

Inponere, incipere (Du C. imponere); *kezdeni.* Reg. S. Ben. 24. 8. Privati autem a mensæ consortio ista erit ratio, ut in oratorio psalmum aut antefanam non *inponat.*

Inpopulare, V. *Impopulare.* Fej. T. XI. V. Un. 179. Conventus possessionem suam *inpopulat.*

Inposare, imponere V. s. *Influctuatio.*

Inpositio, tributum impositum; *adókivetés.* Arch. Rák. I. 31.

Inposterum, deinceps, in posterum; *ezután.* Tör. Tár. 1887. p. 204. Fej. VII. 142., 178.

1. **Inpracticabilis,** invius, inaccessus; *járhatlan.* It. impraticabile. Pril. Abact. 22: si ordinaria via sit *inpracticabilis.*

2. **Inpracticabilis,** ab usu vitæ communis alienus; *nem alkalmazható.* Opin. 1810. de Judæis A2.

Inpracticabilitas, viæ impeditæ, inexplicabiles; *járhatatlanság.* Arch. Rák. VIII. 233. deflectere debebunt propter *inpracticabilitatem* montium per Máramarosium. Tör. Tár. 1881. p. 248.

Inpræscriptibilis, q. vetustate infirmari non potest; *el nem évülhető.* Kövy El. 361. Fassio sub privatis sigillis qualiter est *inpraescriptibilis?*

Inpresencialiter, in præsenti; *jelenben.* Dip. Reip. Rag. 396.

Inpresentiarum, in præsenti, in præsens; *jelenleg.* Frak. Mát. lev. II. 5. et passim. Apud classicos: *impraesentiarum.*

Inprivare, pro: *privare; megfosztani.* Magy. Tört. Eml. XXX. 227. an. 1549. universis rebus . . . spoliasset ac *inprivasset.*

Inprocessuare, accusare, appellare, deferre, alicui litem intendere, inferre; *bevádolni, beperelni, bepanaszolni.* Schwart. Scult. 190. sensus item *inprocessuatarum* collationalium litterarum.

Inproficuitas, atis, res vana, exspectationi non respondens, spem destituens; *eredménytelenség.* Szék. Okl. III. 119. ommissis propter *invaletudinem* et rei prenotate *inproficuitatem* tenoribus et seriebus nobis curaverunt exhibere.

Inproportionalitas, inæqualitas; *aránytalanság.* Arch. Rák. VIII. 74.

Inpulsare, persequi; *üldözni.* Batty. III. 205. an. 1358. instrumenta . . . super

quibus per Præpositum inculpabatur ac *inpulsabatur*.

Inpurgacio, actus non purgandi; *mentegetődzés hiánya.* Tkal. Mon. Ep. II. 41. an. 1340: defectuum *inpurgacio.*

Inquantum, quatenus, quoad; *amenyiben.* Pesty Ször. III. 22. Nie. de Mir. 416.

Inquarterisare, collocare in aliquo loco; *beszállásolni.* Ger. einquartieren. Lzb. Cod. Med. T. II. 337. Magy. Jogt. Eml. I. 426.

Inquarterisatio, collocare milites in aliquo loco; *elszállásolás, bekvártélyozás.* Regul. Turm. Præt. 57. *Inquarterisationes* de præscripto quam optime ordinabo et *subrepartiar.* Art. D. 1840. 7. Arch. Rák. IX. 79. Dip. Alv. II. 231.

Inquarterizare, V. *Inquarterisare.* Molnár Patv. 77.

Inquartirizatio, V. *Inquarterisatio.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 340. an. 1726.

Inquietativus, 3., inquietans; *nyugtalanító, zavaró.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 141. ipsis civibus super premissis eorum *inquietativa* turbacione tam in possessorio quam in petitorio perpetuum silencium imponentes. Knauz M. E. Str. II. 712., 807.

Inquietator, (Du C.) concitator. Cf. Tertul. Spectac. 23.; *nyugtalanító.* Magy. Tört. Eml. XXX. 129. an. 1539. tales eorum *inquietatores* aliis in bonis contentos reddere debeat.

Inquilinarius, ad inquilinum pertinens; *zsellér.* Batty. Leg. I. 635. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII. Ut eiusmodi liberæ conditionis Taxalistæ ignobiles vel manumissi, qui in bona aliquorum Dominorum terrestrium condescenderint, et colonicalem vel censualem aut *inquilinariam* obligationem assumserint.

Inquilinatus, us, (Du C.) habitatio inquilini; *zsellérlakás.* Kass. Ench. II. 180. Zingari ad laborandum idoneis viribus pollentes ab *inquilinatu* arceantur, et ad assumenda servitia severioribus etiam mediis adstringantur. Norm. Ordin. an. 1783. 9. Oct.

Inquilinus, i, sive Terrigenus apud Siculos; *földön lakó.* Szék. Okl. II. 175.

Inquilinus domiciliatus, domum habens inq.; *zsellér (házzal biró),* ki csak belső telekkel birt. Georch. H. T. I. 229.

Inquilinus non domiciliatus, domo carens inq.; *(zsellér) lakos.* Georch. H. T. I. 229. a kiknek pedig magános házok nincs, azok lakósoknak *(inquilini non domiciliati)* hivattatnak.

Inquinabilis, qui inquinari potest; *megfertőztethető.* Pel. In celebr. primitiarum s. c. 3: In hoc fecit Deus sacerdotibus gratiam, quia cum sint homines peccato *inquinabiles.*

Inquinarius, 3., (inquino), contagiosus, quo infici, pollui potest; *ragadós, fertőző. Annales de templis* Leutschoviensi et Coronensi p. 885. Anno Domini 1453. . : peste *inquinaria* circiter tria millia trecenti hominum decesserunt.

Inquisitio, litteræ inquisitionem continentes; *vizsgálólevél.* Tör. Tár. 1887. p. 592.

Inquisitio authentica, *hiteles v. törvényszéki nyomozás.* Kövy El. 687. Si testes primo quoque in figura Judicii vel extra illam per exmissos Judices causæ examinantur et adiurantur, vocatur *Inquisitio authentica. Authenticata* vero illa dicitur, quæ *collateraliter* peracta quidem est, verum Testis vel in figura Judicii vel vero sive per exmissos e Judicio sive ex commissione altioris Judicii per inferius sive penes compassuales per suos locales Judices iterum examinantur et iurare coguntur. p. 686. *Inquisitio collateralis* a Persona quidem publicam autoritatem ad id habente peragitur, non tamen per Judicem causæ et servit tantum informationi.

Inquisitio authenticata, Text. v. s. *Inquisitio authentica; hitelesített nyomozás.*

Inquisitio collateralis, Text. v. s. *Inquisitio authentica; közös tanuvallatás.*

Inquisitio communis, quam judices non petentibus partibus in emolumentum utriusque partis instituebant; *mindkét fél érdekében eszközölt közös tanuvallatás, köztudomány.* Ger. gemeinsames Zeugenverhör. Jogt. Eml. T. I. p. 111. Hajnik Perjog. 221.

Inquisitio judicialis, idem ac *Inquisitio authentica* q. v.

Inquisitio per modum proclamatae congregationis, *a kikiáltott közgyűléseken véghezmenő tudományvétel.* Hajnik Perjog. 286.

Inquisitio simplex, *egyszerű tanuvallatás, egyszerü felperesi tudomány.* Ger. einfaches Zeugenverhör. Jogt. Eml. T. I. p. 111. — Hajnik Perjog. 221.

Inquisitionem de aliquo instituere, quæstionem habere de aliquo vel in aliquem, quæstionem exercere; *nyomozást, vizsgálatot intézni.* Wagn.

Inquisitionales, litteræ de inquisitione; *vallatásról szóló tanulevél.* Georch. H. T. IV. 136.

Inquisitionetenus, inquirendo; *vizsgálat útján.* Ger. auf inquisitorische Weise. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 416.

Inquisitores, (Du C.) idem ac Judices et Inquisitores veritatis vel Judices terrarum; *igazlátók.* Száz. VI. 84.

Inquisitoria, litteræ ad inquisitionem pertinentes; *vizsgáló, nyomozó irat.* Száz. VI. 392. Szék. Okl. I. 50. Cod. Zi. III. p. 15.

Inquisitoria-relatoria, litteræ inquisitionem et relationem continentes; *vizsgáló s jelentő levél.* Tör. Tár. 1887. p. 585.

Inquisitoriales, V. *Inquisitionales.* Cod. Dip. Hung. And. T. V. 12., 24. Nicolao modo simili quasdam tres literas capitulorum et conventus similiter *inquisitoriales* curavit nobis demonstrare.

Inquisitorie, inquirendo; *vizsgálati úton.* Juriev. Jur. Met. 190. Dum Index montanus ex officio agit, solet *inquisitorie* procedere et super instituta cognitione illico sententiam ferre.

Inquisitorius, V. *Litterae inquisitoriae.*

Inrecompensatus, 3., sine mercede, præmio; *jutalmazatlan.* Cod. Dip. Hung. Pat. T. VII. 403. Ne merita *inrecompensata* permaneant.

Inrecuperabiliter, (Du C.) in æternum, in perpetuum, absque recuperationis spe; *vissza nem szerezhető módon.* Cod. Dipl. Pat. T. I. 14: duximus manifestandum, quod cum Demetrius... omnes possessiones suas... *inrecuperabiliter* amisisse deberet.

Inregressibilis, a quo regredi non potest; *vissza nem vonható.* Urk. Sieb. I. 507. an. 1340. *inregressibili* ordine.

Inreliquiae, residuum; *maradék.* Oláh. Cod. Ep. 596. sed ut ivit ille non passibus æquis, subinde adhuc titubat et ex imbecillitate et ex *inreliquiis* Bacchi.

Inremediabiliter, modo insanabili, immedicabili V. s. *Virtus; gyógyíthatlanúl.* Batty. Leg. III.

Inremotus, 3., intactus; *sérthetetlen.* Vita S. Steph. 125. ipse vero capitali subiaceat sententie, bona vero illius filiis innocentibus *inremota* sint, remanentibus salvis.

Inremuneratus, 3., non remuneratus; *viszonzatlan, jutalmazatlan.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 68. nolentes tante fidelitatis prerogativam *inremuneratam* relinquere.

Inretractabiliter, (Du C.) immutabiliter, ita ut non possit retractari; *visszavonhatatlanúl.* Magy. Tör. Tár. XXIII. 41.

Inreversibiliter, incommutabiliter; *megváltoztathatlanul.* Batty. Ger. 43, omnium est unius *inreversibiliter* causalis.

Inrotulare, (Du C.) in Rotulum seu Acta referre; *az ügyiratok közé iktatni.* Gall. enrouler. Instr. Jos. II. p. 58. §. 49: Acta *inrotulata* una cum Rotulo rite involventur, atque colligabuntur.

Inrotulatio, actus in acta referendi; *az ügyiratok közé való iktatás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 333. Reus-Conventus Duplicam reddebat, in qua nec ipsi nova defensionis media indulgebantur, sed Responsionis suæ duntaxat illustratio et *Replicae* Actoreae refutatio. *Decretatio* autem huius, tanquam ultimi actus erat, et utraque Pars pro *Inrotulatione* præfixa die et hora in domo Judiciaria cum Actis apud se existentibus, præsto esse noverit.

Insalsare, sale condire; *besózni, savanyítani.* Ger. einsalzen. Kronst. II. 151: *insalsare* capita bladi.

Insalubritas, pestilentia; *egészségtelenség.* Bene Pol. 79.

Insalutare, non salutare, valedicere; *nem búcsúzni.* Opin. P. II. Sec. I. Cap. II. Art. 27: Sodalis magistrum suum ante præfixum terminum et *insalutatis* Cehæ Antistitibus derelinquens. Teutsch. Schulord. I. 8. Cf. Sidon. Ep. 4., 10.; Verg. Aen. 9., 208.

Insanus aër, cœli gravitas; *fulladt, fülledt, fulasztó levegő.* Wagn.

Inscribere Annos, plures annos pacisci (in literariis monumentis). Georch. H. T. I. 206. Szinte úgy az árvákat illető elzálogult örökségbe elegendő ok nélkül sem reáadást *(auctio)* fel nem vehet. Dec. 21. Pag. 115. sem több esztendőket nem köthet *(annos inscribere).*

Inscribifacere, inscribendum curare; *beiratni.* Száz. I. 241. XXI. 49.

1. **Inscriptio,** (Du C.) documentum, instrumentum donationis; *adománylevél.* Csaplov. Nucleus p. 165. Tör. Tár. 1887. p. 213.

2. **Inscriptio,** *érdemdíj, hívszolgálati jutalomadás.* Benz. J. H. 218: Rex vel gratis confert bona vel pro pecunia: illud donatio vocatur, hæc *inscriptio.* Tripart. P. I. tit. Samb. Tyrn. Recon. an. 1608. p. 55. Proj. Leg. Civ. 241.

3. **Inscriptio,** pactum, conventio; *szerződés, egyesség.* Tör. Tár. 1892. p. 32.

Inscriptio temporanea, donatio pro meritis ad tempus. Georch. H. T. III. 98. vannak még azon fellyül két rendbeli kötések, mellyek szoros értelemben nem zálogok ugyan, de foganatjokra nézve hozzá igen hasonlitanak t. i. a hiv szolgálatnak ideig tartó jutalma *(Inscriptio temporanea)* és a magános pecsét alatt tett örök vallás (fassio perennalis sub privatis sigillis).

Inscriptionales, litteræ donationem pro meritis continentes; *beiró levél, érdemjutalom-levél.* Arch. Rák. VIII. 308. *Inscriptionales* certorum fundorum in Oppido Kis-Várda. Tör. Tár. 1887. p. 213. Szegedi Rubr. P. III. p. 138.

Inscriptionalia, um, instrumentum promeritam mercedem continens; *érdembéri okmány.* Kövy El. 299. Verum *inscriptionalia* pro fidelibus servitiis, licet temporanea, nec non temporaneo. Jure per Fiscum collata v. gr. contractu Camerali etiam ante evolutionem annorum debet vidua exsoluta remittere.

Inscriptionalista, æ, cui pro fidelibus servitiis instrumentum meritæ mercedis exhibetur; *érdemirományos, érdemdíjas.* Kövy El. 411. Sive sint bona avita sive acquisita possunt pro fidelibus servitiis inscribi, etiam perennaliter et quidem absque præmotione condivisionalium. D. 15—16. p. 96. quia inscriptionis motiva sunt merita personalia. Si demonstratur servitia non esse præstita, invalidatur inscriptio sive temporalis sive perennalis sit. Si generice tantum sint attacta servitia in inscriptione vel sit pro futuris servitiis, *inscriptionalista* debet probare præstita esse. Molnár Patv. 25. Diar. Com. II. 46. Schwart. Scult. 185. Ceterum quia penes litteras Scultetorum inscriptionales, ipsi Sculteti seu *Inscriptionalistae,* potissimum lenius ac per ipsam urbarialem regulationem, in præstationibus dominalibus haberi, onus tamen publicum æqualiter cum aliis colonis portare observarentur.

Inscriptionarius, 3., ad insriptionem pertinens, *inscriptiós,* summa insriptionaria, *inscriptiós összeg,* illa summa, in cuius nomine rex possessionem quandam ut pignus, alicui inscribit. Jogt. Eml. T. III. p. 128: si pars in causam attracta seu fœnerator summam *inscriptionariam* non assumeret . . . admoneat . . .

Inscriptitius, 3., instrumento donationis traditus, donatus, in pignus datus; *érdemért adott v. elzálogositott.* Art. Diæt. Pos. 27. Respectu vero Bonorum Sæcularium, quæ Titulo *inscriptitio* vel pignoris Ecclesiasticæ vel Religiosæ Personæ aut Communitates . . . hactenus possederunt, conclusum est.

Inscrutabilis, inexplicabilis; ita occultus, ut nemo rem penitus cognoscere possit; *kifürkészhetlen.* Rák. Ön. 73. *inscrutabilis* providentia. Andr. Pan. 5. Art. Diæt. Pos. 12. Cf. August. Ep. 106., 4.

Insectilis, insecabilis (ἄτομος); *elvághatatlan, szétvághatatlan.* Vern. Met. II. 10. et Latinis corpora minima atoma corpuscula corpora indivisibilia, *insectilia* puncta physica.

Insectivorus, 3., qui insecta vorat; *rovarevő.* Hist. Nat. 19. Plurima porro animalia sunt phytophaga, multa carnivora, alia etiam *insectivora.*

Insegne, (adv. ab insegnis sive insegnitia. Insegnis Wölff. Arch. 1876. p. 255.) non segniter; *serényen.* Brut. Hist. XI. 200., 33.

Inseminatio, actus inseminandi, satio, satus, seminatio; *bevetés.* Curios Misc. 112. Quibus debeant fieri *inseminationes,* insitiones, plantationes . . . Jogt. Eml. III. 410.

Insensatus, 3., mente captus; *esztelen, dőre.* It insensato. Verancs. III. 85. *insensati* Galatæ. Cf. Tert. Præsc. 27.

Insensibilitas, atis, sensus stupor; *érzéketlenség.* Unempfindlichkeit Passim.

Insensibiliter, ita, ut sentiri non possit; *észrevétlenül.* Germ. allmählig. Vern. Psych. 38.

Insensilitas, V. *Insensibilitas.* Bene Med. V. 319. *insensilitas* cutis.

Inseparabilitas, natura rerum, quæ separari nequeunt; *elválaszthatatlanság.* It. inseparabilità. Art. Diæt. Pos. 20. Ut nimirum Corregimen hoc Articulis 1-mo et 2-do Anni 1723. tam respectu *Inseparabilitatis* Hæreditariarum Sacræ Regiæ Maiestatis Provinciarum . . . ne in minimo quidem præiudicet. Cf. August. Trin. 15., 23.; Eq. 29., 2.

Inseparabiliter, ita, ut separari non possit; *elválaszthatlanúl.* Andr. Pann. 125. Macrob. somn. Scip. 1., 22. Lactant. 8., 11.

Inserifacere, inserendum curare; *beiktattatni.* Szék. Okl. III. 261.

Inserte, insertim; *beléillesztve.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 6. in dictas litteras nostras *inserte* commemorabat.

Insertinus, 3., quod alicui inseritur pro: insertivus; *beléoltott.* Száz. VII. 13. az parasztság *insertina* conspiratiója hozta magával.

Insertio, ætus inserendi; *beleillesztés.* Pfahl. Jus. Georg. 349. rationes iudicum iuxta schema per Consilium R. L. H. editum cum *insertione* restantiæ prioris anni paratæ pecuniæ . . .

Inservitor, Servitor, servus; *szolga.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 192. Mgnif. Vestre humillimus *Inservitor* Cornelius Scepperus mp.

Insessitare, insilire (in equum); *felfelülni lóra.* Verancs. VI. 291. Hac ipsa hora litteras tuas accepi et ad te meas dedi, quum amici tui, qui tuas reddiderant, præsentem copiam tabellarii pollicerentur et jam equum *insessitare* illum affirmarent.

1. **Insidens,** occurrens; *ajánlkozó, útbaeső.* Batty. Ger. 145. noster semotus stylus sulcum *insidentium* adgrediatur glebarum. Sensus: *ut res se nobis offerunt, ita eas porro tractemus.*

2. **Insidens,** ad eandem rem pertinens; *ugyanahhoz a dologhoz tartozó.* Batty. Ger. 106. Quia nos hora præterire festinat in crastino . . . ad *insidentia* consurgere arbitramur.

Insidenti jungere, continuo adjungere, continuo prosequi V. textum s. *Formulatim; azonnal folytatni.*

Insigne, (Du C.) sagum militare, armis et insignibus distinctum illius, cuius erat; *katonai díszöltöny.* It. abito di gala. Gall. habit de gala. Ger. Gallakleid. Thurócz. in Geisa M. cap. 55. Salomon autem et Ladislaus aliquando exibant. *Insignia* sua mutantes, et velut milites pugnabant.

Insignia, æ, insigne; *jelvény, czimer, zászló.* Ljub. Mon. Sl. V. 212. an. 1409. elevasse *insigniam* nostram sancti Marci volentes . . .

Insigniæ, arum (Du C.) pro: insignia. Cod. Dip. Arp. V. 189.

1. **Insignium,** insigne; *czimer.* Magy. Tör. Tár. IX. 116. pro signo et titulo *insignij* galealis formam angustarij vulgariter cimer dictam.

2. **Insignium,** (Du C. 1.) signum; *jel, bizonyíték.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 170. qualiter pro impensis mihi a vestra sinceritate multiplicibus curialitatum et honorum *insigniis* condignas Vobis gratiarum actiones exsolverem.

Insignum, (Du C.) insigne. Knauz M. E. Str. II. 748., 855.

Insimiliter, similiter, pariter; *hasonlóképen.* Kuk. Jur. I. 32. Unde Espaletensis et *insimiliter* (Jadrensis) habent suffraganeos decem.

Insimul, (Du C.) simul, una; *egyszersmind.* S. de Kz. Chr. I. 4., 6: *insimul* Pannonia conquestata. Cf. Stat. Silv. 1., 6.. 36.; Flor. 2., 20.

Insinceritas, animus non sincerus, dissimulatio; *nem őszinteség, tettetés, szinlelés.* Rák. Ön. p. 347. l. 29—32. (31.): . . . Sane ratione exponi nequeunt, quin Portæ suspicionis ansam non præbeant de *insinceritate* Czari et de desiderio tantummodo illudendi Portæ tempusque protrabendi . . .

Insinuatio, vocatio in jus; *idézés, értesítés.* Hajnik Perjog. 100.

Insinuationem facere, referre; *jelentést tenni.* Instr. Jos. II. p. 46. §. 11: Finitum Protocollum . . . Cojudex . . . secum ad proximum Senatum adferet, ibique de eo *insinuationem faciet.*

Insinuationalis, ad insinuationem pertinens; *bejelentő, tudósító.* Czir. Hist. Jur. 114. Georch. H. T. IV. 175. Cher. Jus. Eccl. II. 329. Porro Citatio pro ratione Adiunctorum varie compellari solet et quidem fundamentalis seu primæva dicitur illa, quæ in principio litis ad petitionem Actoris expediri solet. Hæcque dicitur vel simplex vel *insinuationalis.* Illa est, dum non cum specifica expositione obiecti sed cum generali solum eiusdem declaratione instituitur, hæc etiam Citatorium minus compellatur eo, quod judex vel ex confrontatione vel revelatione iuramento firmanda vel e documentorum allegatione uberiorem rei descriptionem exspectat.

Insinuative, tangendo; *bevezetőleg, érintőleg.* Pel. Pom. L. II. P. I. In quibus quidem verbis (unde mihi hoc, ut ven.at mater domini mei ad me) tanguntur et *insinuative* eliciuntur tres precipue rationes, propter quas summo honore debeamus festum sacratissime visitationis celebrare.

Insinuatoria, æ, sc. litteræ delationem continentes; *megjelentő levél.* Szék. Okl. III. 137. Kövy El. 532. Magy. Jogt. Eml. 1. 328.

Insinuatum, nuntium ex auctoritate factum; *hivatalos közlés, jelentés, értesítés.* Kass. P. P. I. 156. De *Insinuatis,* Reinsinuatis et Notis Præsidialibus. Az elnöki *hivatalos közlések,* Viszonközlések, Jelentések — Értesitésekről.

Insititius, 3., (Fin. beoltott) hoc loco: spurius V. s. *Cucurbitare* (Du C. al. s.); *fattyú.*

Insolatio, ictus solis; *napszúrás.* Lzb. Cod. Med. III. 149: morsu rabidorum canum sauciatos aut *insolationem* passos. Bene Med. II. 6.

Insolentus, 3., insolens; *szokatlan.* Magy. Jogt. Eml. I. 107.

Insolertus, 3., non sollers; *tunya, nem serény.* Georg. Sirm. I. 60. Eodem tempore moderni magnates nil curabant ire jam adversus paganorum, quia *insolerti* erant.

Insolutio, non solutio; pensionis defectus; *meg nem fizetés.* Magy. Tört. Eml. XXX. 19. an. 1566. supplicavi humillime ... quo illis ob diuturnam *insolutionem* matura ... subveniretur solutione. Verancs. VII. 272. Milites agrienses propter stipendiorum *insolutiones* tam diuturnas arma sua sæpius oppignorando.

Insolutus. 3., (Du C.) non solutus; *kifizetetlen.* Cod. Dip. Brüss. II. 29. et nonnullas gemmas, quæ adhuc *insoluta* nobis extant.

Insolventia, æ, (Du C.) impotentia solvendi; *fizetésképtelenség.* Ger. Insolvenz. Opin. Sessionis 52. ac §. 2.

Insordescentes, (Du C.) V. *Insordescentia;* in jure civile his æquales erant sic dicti *infames; kiátkozottak.* Nagy Hier.

Insordescentia, æ, status, conditio illorum, qui e contubernio ecclesiæ per unum annum exclusi in eodem statu porro permanebant; *kiközösítés.* Pár. Páp.

Inspeciatus, 3., (Du C.) deformis, absque specie; *alaktalan.* Nagy Hier.

1. **Inspectio,** cura; *felügyelés, felvigyázat, szemlészet, ügyelet.* Ger. Inspection. Reg. Turm. Præt. 17. Domus vero *Inspectionem* habentes aut pro *Reserva* ordinati domi se continebunt. Arch. Rák. VIII. 431. Tör. Tár. 1891. p. 265.

2. **Inspectio,** pertractatio (Batty. liber); *értekezés.* Batty. Ger. 292. de quibus in superiori *inspectione* nimium dictum ... non dubitamus.

Inspectio mortuorum, actus inspiciendi, examinandi mortuos; spectatio m.; *halottvizsgálat.* Bene Pol. m. 282.

Inspectio theatrorum, custodia, summa cura th.; *szinházak felügyelete.* Bene Pol. 158.

Inspectionem habere, præesse alicui rei, curare; *fölügyeletet vinni, fölügyeletre rendelve lenni.* Reg. Turm. Præt. 161. Equi prius haud sunt tegendi, quam Prætorianus *Inspectionem* habens perlustravit.

Inspectionalis, ad inspectionem, curam pertinens; *felügyelet alatt levő, felügyeleti.* Kass. Jur. Civ. II. 140. In cuiusmodi *Inspectionalis* Cessionis firmius robur et testimonium præsentes usuali sigillo subscriptioneque propriis munitas eidem Domino W. futuram iurium suorum ad cautelam extradandas esse duximus.

Inspectivus, 3., V. *Inspectionalis.* Kass. Prax. I. C.: exercet suam supremam *inspectivam* et executivam *potestatem.*

1. **Inspector,** præfectus scholæ; *iskolafelügyelő.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 71. *inspectorok* (scholarchák).

2. **Inspector,** senior; *inspector.* Can. Ecc. LXXXIV.

Inspector ædium, qui curam gerit ædium; *házfelügyelő.* Reg. Turm. Præt. 99. *Inspector aedium praetorianarum ...* Mediastinis immediate præest.

Inspector agri, ruris, Chorepiscopus; *mezei püspök.* Kon. Egyh. 304.

Inspector communitatis, ephorus rei ecclesiasticæ, antistes ecclesiæ; *egyházközség felügyelője.* Hor. Mem. 86.

Inspector politicus, *világi felügyelő.* Fabó. Monm. Evang. II. 121. Præest autem cuique districtui superintendens cum *inspectore politico,* quorum autoritate subiecta fratrum contubernia, in iisque ecclesiæ et scholæ cum omnibus, quæ huc pertinent, diriguntur.

Inspector theatri, præfectus, custos th.; *szinház-felügyelő.* Rév. Pl. 20.

Inspectoralis, Inspectorialis, ad inspectorem pertinens; *felügyelői.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875/76. p. 52. officium *inspectorale.*

Inspectoratus, officium inspectoris; *felügyelői hivatal.* Juriev. Jur. Met. 176. Supremum Cæsareo-Regium in re monetario-montana *Inspectoratus* officium Hungariæ Superioris Szomolnokense. Art. Diæt. Pos. 114.

Inspectorius, 3., ad curam, disciplinam pertinens; *felügyeleti.* Vuch. Jur. Feud. 5. Continentur sub hoc imperio potestas legislativa, *Inspectoria* et Judiciaria, salvis nihilominus semper iuribus realibus et personalibus domini directi, in quantum illa cum fine civitatis conspirant.

Inspicere, cognoscere; *belátni, látni.* Roger. 305. Qui cum taliter *inspicerent* se perimi.

Inspiciens, in inferioribus scholæ classibus silentii curator, dum professor adveniret; *az alsóbb osztályokban vigyáztak, míg a tanító a terembe bement.* Száz. XXI. 563.

Inspirator Theatralis, monitor scenicus; qui præit verbis; *súgó.* Pest. Levt.

Inspissatio, actus spissandi; *sűrítés.* Bene Pol. 91.

Installare, (Du C.) in ecclesiastici beneficii possessionem mittere; *beiktatni, hivatalra nevezni.* It. installare. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 124: Statutum est: interim quod capitula et conventus *installabuntur* per regnicolas quælibet fassiones ... confici queant. Knauz M. E. Str. I. 274., 312.

1. **Installatio,** inductio personæ; missio in munus; *beiktatás (hivatalba).* Kass. Ench. I. 151. *Installationis* Supremorum Comitum occasione dari solita eidem Honoraria et Discretiones abrogantur. Norm. Ordin. an. 1765. 8. May. Arch. Rák. VIII. 381.

2. **Installatio,** (auctore Batt. est assignare stallum seu locum in choro); *helyet kijelölni a karban.* Batty. Leg. III. 312. an 1397: ad Cantorem vel Succentorem spectat *installatio* Præpositi, Lectoris ...

1. **Installator,** qui aliquem in possessionem mittit; *beiktató.* Ker. Nap. 376.

2. **Installator,** qui locum, stallum assignat, in beneficium ecclesiasticum mittit; *beiktató.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 267. *Installatores* fuere: Reverendissimus Dominus Mathias Dussich.

Instancionaliter, instanter; *hathatósan, szivrehatóan.* Fej. VIII. 2. 455. petens a nobis *instancionaliter.*

Instans, (Du C. 1.) momentum, articulus temporis; *pillanat.* Vern. Met. 23. *Instans* est pars lineæ temporis inter præteritum et futurum posita, quæ sensu latiori iam maior iam minor est.

Instans, tis, (subst.) supplicans, querens (Du C. qui causam instat seu persequitur); *kérő, folyamodó.* Arch. Rák. VIII. 26.

Instantanee, extemplo; *azonnal, nyomban.* Regul. Turm. Præt. 42. ut in omnibus casibus *instantanee* se iuvare ... sciat. Magy. Jogt. Eml. II. 431. Cod. De Delict. 314.

1. **Instantaneus,** 3., subitus, repentinus; *rögtön bekövetkező.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. II. c. 2: Virtus mirabiliter operans est, infinita et operans infinite ac perfectissime ... ergo videtur, quod eius operatio fuierit *instantanea.* Cod. Dip. Hung. Árp. III. 161., 266.

2. **Instantaneus,** 3., momentaneus, fluxus; *pillanatnyi, mulékony, ideigóráig tartó v. való.* Rák. Ön. p. 98. l. 27—30. (27.): Et tamen momentanei usus, *instantaneae* delectationes ac continua desideria horum sunt causæ amissionis amorum æternorum, et hic est status insipientiæ ignorantiæ et infirmitatis ...

Instantaria, æ, quæ defendit; *védelmező.* Batty. Ger. 220. Ipse est rex super omnes filios superbiæ, qui ideo milvus, quia pullis insidiatur gallinæ, quæ hispida facta est *instantaria* crucis.

1. **Instantia,** æ, (Du C. 2.) argumentum, quo contradicitur; *kifogás, ellenvetés.* Carlow... Log. 64. Exemplum, quo refellitur judicii per inductionem incompletam formati universalitas, *instantiam* vocant. E. gr. A. B. C. D. etc. Judæos comperi indoctos. Ergo omnes Judæi sunt indocti. Falsum est: Nam Mendelsohn fuit doctus.

2. **Instantia,** forum; *törvényszék.* It. instanza. Ger. Instanz. Gall. instance. Inst. Jos. II. p. 1: singulis tam primæ *instantiae...* clementer mandamus.

3. **Instantia,** æ, (Du C. 1.) efflagitatio, preces; *kérelem.* Batty. Leg. II. 219. an. 1222: *instantia* multa pulsaverunt III. 421. an. 1434. Cf. Plin. Ep. 3., 5., 18. Papin. Dig. 32., 1., 32.; Appul. Met. 2. p. 144. Oud.

4. **Instantia,** consuetudo; *szokás.* Batty. Leg. T. II. 399. an. 1263: ne per hujusmodi *instantiarum* seu observantiarum diversitatem unitatis ... vinculum ... disrumpatur.

5. **Instantia,** præsentia vel vulgo: figura iudicii; *szine vlminek.* Batty. Leg. T. II. 395. an. 1259: in ipsa *instantia* iudicii ... deprehensus est nostras regias litteras *falsavisse.*

6. **Instantia,** æ, libellus supplex; *kérő levél, instanczia.* Kov. Form. St. CL.

Instantia altior, forum, tribunal superius; *felsőbb folyamodású biróság.* Kass. P. P. I. 231. Ut nullus supplex libellus, cuius objectum per inferiorem Instantiam pertractandum veniret, *altiori Instantiae* exhibeatur.

Instantia inferior, forum tribunal inferius: *alsóbb folyamodású biróság.* V. *Instantia altior.*

Instantionalis, ad instantiam pertinens; *kérő, panaszos.* Kov. Form. St. CLIV. *Instantionalis* Expositio in Causa Maleviczíana.

Instantionaliter, instando; *támadólag.* Magy. Jogt. Em. II. 1. p. 403: causæ dehonestationum *instantionaliter* factæ.

Instaurare, instruere (ap. Fin. alio sensu) (Du C.); *a földeket és házakat a szükséges földmivelési szerszámokkal*

beruházni; tehát terra *instaurata* de carrucis et wainagiis secundum quod tempus wainagii exiget = *ekékkel és minden egyéb földmívelési szerszámokkal és barmokkal, ugymint öszkor kivánatos, fölszerelt telek.* Uj Magy. Muz. III. 193.

Instauratrix, fœm. ad instaurator. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 126. scientiarum *fundatrix* et *instauratrix.*

Instellatio, V. *Installatio.* Jókai Régi jó Tbl. I. 87. Azért neki választói joga van s *instellatióknál* ő is sorba állhat a maga hintajával a diszmenet közé.

Instigativus, 3., incitans, concitans; *bujtogató, ingerlő.* Cod. Zi. T. I. 466: per *instigativam* accusationem.

Instinctualis, ad instinctum pertinens; *ösztön* ... Vern. Psych. 201. Præsensatio operatur *instinctuali* cum certitudine præsertim in animalibus.

Instinctualiter, naturæ convenienter, natura duce facere; *ösztönszerüleg.* Vern. Psych. 320. Pudor plerumque *instinctualiter* quidem sine reflexione hominem opprimit.

Instira, æ, fors. mendum pro: instita: locus, officina, ubi merces venum exponuntur; *elárusitó hely, szék.* Suppl. An. Sc. II. 122. an. 1356: damus... duas cameras carnium... unam *instiram.*

Instita, æ, (Du C.) fascia; *pólya.* Bárcz.

Institor, Negotiatorum curator, Complementarius; *ügyvezető.* It. institore. Ger. Geschäftsführer. Cod. Camb. Merc. 13. De Personis quæ Cambia contrahere possunt. Non secus *Institores* seu *Complementarii,* Sodales item, quibus mercantilis quæpiam Societas aut privatus Negotiator, generalem in Negotio agendi, Firmaque sua utendi Plenipotentiam contulit.

Institor reipublicæ litterariæ, bibliopola; *könyvkereskedő.* Wallaszky 186.

Institutio, (Du C. 1.) datio ad precariam: (distingui solet ab ordinatione, quæ tantum facultatem ad officium ecclesiasticum suscipiendum significat); *egyházhivatal átruházása.* Kon. Egyh. 132.

Institutio canonica, collatio, translatio beneficii ecclesiastici; *egyházjavadalom átruházása.* Kon. Egyh. 164.

Institutor, qui instruit, docet; *tanító, oktaló.* Hor. Mem. 667. linguæ Germanicæ *Institutor.* Kronst. I. 518. Cf. Ammian. 14., 8.; Lampr. Commod. 1.

Institutum Divisionale, stirpi fæmininæ obvenientem partem postulans progrediendi modus; *leány-ág oszlályt követő ügyelet (ügylet).* Georch. H. T. IV. 262.

Institutum excussorium, progrediendi ratio, qua quis prærogativam sibi vindicat in processu concursuali; *elsőbbséget követelő ügyelet.* Georch. H. T. III. 164. A mely hitelező az öszvehivó vagy öszve-ütköztető perben nem állott és követményinek tulajdonságára nézve azok előtt, kik az adósnak értékéjéből kielégíttettek, elsőbbségét foganatosan vitathatja: kész utja marad neki az 1723. esztendőbeli 107. czikkelyen épitendő elsőbbséget követelő ügyelettel *(Institutum excussorium)* megtámadni az utolsót.

Institutum metale, ratio progrediendi, quo definita sententia in aliquo negotio urgetur. Georch. H. T. II. 469. §. 462. határozás alá húzni. Ily értelemben vevén a derék jószágot, azt sem a Királyi Tábla előtt, annál inkább az Alispány előtt nem lehet határozó ügyeletbe *(Institutum metale)* foglalni és határzás alá húzni.

Institutum pensionale, ludus puerorum, pædagogium; *nevelő intézet.* Gall. pensionnat. Fej. IV. 1. 486. *instituti pensionalis* præses.

Institutum repetitionis litterarum, Institutum, contra tales externos, qui alienas litteras intercipiunt, ad eas reddendas. Georch. H. T. III. 349. Aféle idegenek ellen, kik másnak leveleit letartóztatják, *levél-követő* ügyelet *(Institutum Repetitionis Literarum)* van kirendelve.

Institutum ad superinscriptionem, progrediendi ratio in casu, quo fundus a creditore occupatus plus valet, quam æs alienum, quo fundus obrutus est. Georch. H. T. III. 165. Bátor törvényes foglalás által mindenéből ki légyen is forgatva az adós, még sem kell éppen kétségbe esni az érték fogyttára jutott hitelezőnek: mert megtörténhetik, hogy valamellyik hitelező által elfoglaltt jószág többet ér, mint a rajta fekvő somma; ezt tehát fellyülfizettető ügyelettel *(Institutum ad superinscriptionem)* megtámadhatja.

Institutum superinscriptionale, *felülfizetési pernem.* Proj. Leg. Civ. 269. In *instituto superinscriptionali* sufficit defectum fundi probare.

Institutum sustentationale, domus publica, qua victui aliorum prospicitur; *élelmező intézet.* Poor Zsebsz. 175.

Instrabilis, pro: insatiabilis; *telhetetlen.* Ker. Nap. 344. etiam ad hæc nostra pecora avaras et *instrabiles* manus porrexerunt.

Instragum, videtur idem esse, quod *scragnum,* mendum in dittographia *(in Instr.)* quærendum. V. *Adfilare. Filare* et *Scragnum,*

Instritix, pro: institrix (Du C.) mercatrix; *kalmárné.* Knauz. M. E. Str. II. 614., 676. iuxta domum lapideam domine Margarete quondam *instriticis.*

Instructio, institutio, præceptum; *hivatalos utasítás, utasitó szabály, utasitvány.* Kass. Prax. I. 287. De *Instructionibus, Hivatalos utasítások, utasító Szabályokról.*

Instructionalis, ad instructionem pertinens; *utasító.* Arch. Rák. VIII. 431. *instructionalis* dispositio.

Instructionaliter, ex præcepto, mandato; *utasítás szerint.* Arch. Rák. VIII. 17. 385. Urb. Reg. 6.

Instructor, (Du C.) præceptor; *magánoktató.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 63. magánoktatók *(paedagogi, instructorok).* Batty. Leg. III. 43. an. 1309.

1. **Instrumentalis** (musica), nervorum et tibiarum (cantus); *hangszer-zene.* Greg. Aesth. 93. Ad musicas artes refertur tam *instrumentalis* quam vocalis seu cantus (Gesang).

2. **Instrumentalis,** ad instrumentum pertinens; *okleveles:* in jure Hung. sec. Törvt. Msz. eodem sensu ac *diploma.* Instrumentalem igitur exhibitionem agere = instrumentis coram magistratibus exhibentibus alicui interdicere aliquid. Cod. Zi. VI. 5. Cod. Dip. Pat. V. 165., 235. Nos comes Stephanus de Bathor Iudex Curie... damus pro Memoria... Quod *Instrumentalem* exhibicionem, quam Ihonnes filius laurenci de Thymaffalwa contra laurencium filium ladislay Thapan de Haraszt... iuxta continenciam literarum nostrarum prorogatoriarum in octavis festi Epiphaniarum etc.

Instrumentaliter, (Du C.) instrumenti modo; vice instrumenti; *eszközképen.* Cod. Evang. T. I. p. 131: minister nonnisi *instrumentaliter* seu ratione externi ministerii (confert sacramentum). Pel. De. s. Petro et Paulo s. I. c. 3. Pázm. Dial. 499.

Instrumentarius, 3., inserviens alicui negotio perficiendo; *eszközül szolgáló.* Gall. instrumental. Curios. Misc 60. habentque magnam copiam sanguinis ferventis (Lunatici) et spirituum, qui spiritus per somnum ad cerebrum delati phantasiam impellunt et partes *instrumentarias* excitant ad huiusmodi motus et effectus.

Instrumentorum Mathematicorum Confector, *szerkovács.* Germ. Zeugschmid. Tab. Conscr.

1. **Instrumentum,** (Du C.) tabulæ, literæ, literarum monumenta; *iromány.* Georch. H. T. II. 151. Kass. P. P. I. litteralia *instrumenta.* Cf. Quintit. Inst. 12., 8. 12.; Scæv. Dig. 24., 1., 58.

2. **Instrumentum,** (Du C.) instructio potissimum ex sacris literis desumpta; *a szent irásból meritett oktatás.* V. s. *Sectio.*

Instrumentum absolutorium, litteræ veniam, gratiam continentes; *felmentő levél.* Reg. Turm. Præt. 75.

Instrumentum exolutorium, litteræ exolutionem testantes; *törlesztést bizonyító levél.* Pfahl. Jus. Georg. 263. *Instrumentum Exolutorium.* Docet summarum investitarum, quæ legitimatæ adeoque et Exstirpantibus adiudicatæ sunt coram Legali testimonio Exolutionem.

Instrumentum lineationis, supellex ad delineandum facta; *rajzeszköz.* F. Balassa. Casula Steph. App. quid a finitoribus instrumentum lineationis, das Zulege oder Zeichen-Instrument aut der Zulege-Compass dicatur.

Instrumentum protestatorium, litteræ protestationem continentes; *tiltakozó, ellenmondó levél.* Arch. Rák. II. oszt. III. 256.

Instrumentum resignatorium, documentum, in quo res ommes enumerantur et describuntur; *kimutatási lajstrom, átadási lajstrom.* Pfahl. Jus. Georg. 61. Ne vero in casu Donationis fundi hi a Communitatibus abstrahantur; eosdem in *Instrumento Resignatorio* specifice deduci et singulis Communitatibus peculiare documentum... confici iubent.

Instrumentum successionis, litteræ successionem testantes; *örökösödési oklevél.* Száz. XIII. 318.

Insubportabilis, intolerandus, non tolerandus; *elviselhetetlen.* Dip. Reip. Rag. 346.

Insufficiens, (Du C.) non sufficiens, minus idoneus; *elégtelen, nem elegendő.* Vern. Met. 72. ingenium bonum in Cajo est caussa *insufficiens* eruditionis. Cf. Tertull. adv. Hermog. 15.

Insufficienter, non sufficienter, nimium parce, non satis; *elégtelenül.* Pázm. Dial. 32.

Insufficientia, æ, (Du C.) 1. inscitia, imperitia; 2. insatiabilitas; 3. indigentia; *1.*

tudatlanság; 2. telhetetlenség; 3. szükölködés. Nagy. Hier. Arch. Rák. IX. 27. Kass. Jur. Civ. I. 98. Cf. ad. 3. Tertull. ad Uxor. 1., 4.

Insufflare, (Du C.) inspirare; *besugallani, belélehelni.* Nill. Symb. p. 376: quos Concilia Oecumenica a Spiritu S. *insufflata* et sancti Patres ignorant. Andr. Pann. 247. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 5.

Insugere, sugere, imbibere; *beszívni.* Kov. Oec. 15.

Insularis, separatus, disiunctus; *szigeti, magánosan álló, elszigetelt, izolált.* Cod. Dip. Lond. 141. ut dieta quedam per Reginam ad Comarom oppidum tunc in manibus eius existens, *locum insularem* et ubi nunquam fuerat antea auditum dietam fuisse celebratam ... Cf. Ammian. 15., 7.

Insultor, (verb. ab insilio) insectator, persecutor; *üldöző.* Rák. Ön. p. 137. I. 25—28. (27.): His timoribus et angustiis angebatur adhuc me adveniente, tunc enim hic casus contigit, dum ego Cracoviam adveni, et *insultores* ejus ea via recesserunt, qua ego veni.

1. **Insultus,** us, seditio; *lázadás.* Kov. Form. St. XXVII. *insultus* — seditio.

2. **Insultus,** (Du C.) insultatio, aggressio, oppugnatio, expeditio militaris; *támadás.* It. insulto. S. de Kz. Chr. II. 2, 2. Nullus ... de uxoris ... castitate certus erat propter *insultus* Aulicorum II. 2, 3.: Gotfridus ... circa Petoviam *insultum* faciens super eos.

Insulula, æ, parva insula; *szigetecske.* Haz. Okl. 288. an. 1360.

Insumptio, erogatio; *kiadás.* Aufwand. Textum vide sub *Grossus executionalis.* C. Cod. Theod. 6., 24., 3.

Insupportabilis, V. *Insubportabilis.* Rák. Ön. 114. Art. Diæt. Pos. 66; miseræ Plebis *insupportabilem* oppressionem.

Insupportabilitas, status, conditio non ferenda; *elviselhetlenség.* Cod. Alv. I. 117. ne sub violentia et onere armorum christianorum ac *insupportabilitate* ipsius tributi, annonæ, commeatus, vecturarum etc.

1. **Insurgere,** arma capere, rapere; *fellázadni.* Batty. Leg. T. II. 508. an. 1298: si qui vero *insurgerent.* Verancs. VI. 145. Cf. Ovid. Met. 9., 444.; Tac. Ann. 1., 2.; 11., 16.

2. **Insurgere,** indicare, deferre; *feladni, feljelenteni valakit.* End. p. 333. (Decr. S. Ladisl. I. 41. an. 1092): si ... ipse, qui *insurrexerat,* mendax erit, eodem iudicio persolvat culpam.

Insurrectio, *felkelés.* Probst. Comitiol. p. 48: Offerri ... Universalem Regni Indigenarum Expeditionem, quam *Insurrectionem* vocant. Cf. Finály.

Insurrectio generalis, *országos felkelés.* Ker. Inst. Mit. 429: si ... cuncti Prælati, Barones ac Nobiles cum suis Banderiis et gentibus insurgant *Generalis,* si autem pars tantum aliqua regni, id est, aliquot solum Comitatus ... *Particularis Insurrectio* aut *Exercituatio* dicitur ... quantum universa Nobilitas personaliter, id est viritim arma capit, *Personalis,* quantum autem illa Gentes ... idest certum equitum peditumque numerum in castra secum educit aut mittit, *Portalis* vocatur.

Insurrectio particularis, V. s. *Insurrectio generalis.*

Insurrectio personalis, V. s. *Insurrectio generalis.*

Insurrectio portalis, concursus ad arma per singulas domus. V. s. *Insurrectio generalis; kapunkénti, portánkénti felkelés.* Zsigm. Hist. 191. ut rex omnes fundos, quos ad illud tempus oppignorasset, redimeret et, ut securitatis regni contra Turcas sustentandæ causa non modo tributum augeretur, verum etiam nobilium Jobagyones censerentur et secundum hunc censum quivis fundos possidens nobilis certum militum numerum ad limites defendendos educere teneretur: unde *insurrectio portalis* repetenda.

Insurrectionalis, ad insurrectionem pertinens; *felkelési.* Kövy. El. 607. exceptis *insurrectionalibus* restantiis coram Vice-Comite quærendis. Jókai Kárp. Z. 512: *insurrectionalis* Mars.

Insuetudo, insolentia; *szokatlanság.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 273. fame, aëris et terræ *insuetudine.* Cf. Spart. Sever. 16.

Intabulare, (Du C.) in publicas tabulas inferre; *hitelesen feljegyezni, betáblázni.* Georch. Ért. 99.

Intabulatio, actus in publicas tabulas inferendi; *betáblázás, (adósságok feljegyzése).* Moln. Patv. 25. *Intabulatio* dicitur debitorum *improtocollatio* pro acquirenda inter alios creditores *excontentationis* prioritate. Jogt. Eml. III. p. 531. Art. Diæt. Pos. 113. Kövy El. 468. Kass. Prax. I. 26. Georch. H. T. I. 273.

Intabulatus, i, qui in tabulas publicas illatus est; *betáblázott.* Kövy El. 465. Post *Intabulatos* veniunt simplices Chirographarii idest: creditores non intabulati.

Intachare, striare; *meghornyolni.* It. intaccare. Ljub. Mon. Sl. V. 209., 269. an. 1334. expendit pro *intachando* galionum et pro proiciendo *saornam.*

Intardus, (Du C.) non tardus, celer, velox; *gyors.* Thurócz. in Sigismundo Rege. Cap. 2. 215. partium regni Hungariæ superiorum proceribus comitantibus, *intardus* ad Budam descendit.

Intaxare, tributum imponere; *megsarczolni, megbirságolni.* Georg. Sirm. 1., 115. Domum Dei *intaxabant* et exigebant cruces, calices, etc.

Integra musica, corpus symphoniacorum e 12 personis constans; *egész zene banda, (12 személy),* Tör. Tár. 187. p. 320.

Integrabiliter, integre, omnino, plene; *teljesen.* Fej. I. 410. decimam totaliter et *integrabiliter* ipsi Cœnobio restituimus.

Integraliter, (Du C.) V. *Integrabiliter.* Chr. Dubn. 94: Dalmaciam *integraliter* sibi restituit. Arch. Rák. VIII. 323. Tör. Tár. XXIII. 94. Szék. Okl. I. 64. Fjp. Szám. p. 88. an. 1388. Dip. Reip. Rag. 257. Pel. De S. Petro et Paulo s. III. c. 3. Thurócz. 130.

Integrans, pars, quæ rem aliquam integram reddit; *kiegészítő (rész).* Vern. Met. 40. Illæ (partes) sunt *integranteo,* hæ constitutivæ.

Integrative, supplendo, redintegrando; *kiegészítő módon.* Pel. De s. Trinitate s. III. c. 2.: Aliqua distincta dicuntur alio modo: *integrative.*

Integritas, (Du C.) omnes res ad possessiones pertinentes; *összesség.* Szék. Okl. IV. 113. et pertinentiarum suarum *integritatibus.*

Intellectivus, ratione præditus, intelligens; *ésszel biró.* Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. c. 6: Item, quod plus est ipsa pars *intellectiva* anime christi ... consolata non est ipsum. Nic. de Mir. 416.

Intellector, quæsitor; *vizsgáló biró.* Sopr. Okl. I. 22. arbiter et *intellector.*

Intellectualis, quod sub sensus non cadit; ad intellectum pertinens; *értelmi.* Bene Pol. m. 1. Cf. Appul. Dogm. Plat. 188. Oud. August. de Genesi ad litt. 12., 7.

Intellectualis potentia, animi vis, facultas; *értelmi tehetség.* Rák. Ön. 6. *Intellectuales* et rationales *potentiae* meæ.

Intellectualiter, quod intellectum attinet; *értelem szerint.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 105. Utrum etiam causæ, ob quas electi salvabuntur et reprobi condemnabuntur, sint tantum *intellectualiter* adducendæ. Fej. X. I. 564.

Intellectus practicus, *gyakorlati értelem.* **Intellectus speculativus,** *eszméleti értelem.* Andr. Pann. 246. *Intellectus speculativus* exercetur in contemplatione, intellectus vero *practicus* in operatione.

Intelligentia, æ, (Du C.) consensio, concordia; *egyetértés.* Frak. Mát. lev. II. 310: inivimus amicitiam, fraternitatem et *intelligentiam.*

Intelligere, explorare, serutari (ap. Du C. al. sensu); *tudakozódni, tudomást szerezni.* Kronst. III. 87: qui in Turcia erat ad *intelligendum,* quonam Turcæ devenerint.

Intelligere alte, ægre ferre, *zokon venni, félreérteni.* Jan. Pan. Poëm. II. 89: Non debebas tam *alte intelligere.* Scripsi, non, quia omnino diffiderem, sed ... ioco.

Intelligere dare alicui, significare, docere aliquem; *tudtára adni valakinek.* Frak. Mát. lev. II. 85.

1. **Intelligere se,** (Du C.) consentire: *megegyezésre jutni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 65. an. 1421: debeatis *vos intelligere* cum rectoribus.

2. **Intelligere (se),** peritum esse alicuius rei V. s. *Marangonia; jártasnak lenni.*

Intendentia, æ, actus intendendi animi; *figyelemirányítás.* Pel. De s. Steph. s. III. c. 1. Sanctus Stephanus commendatur nobis de supercœlesti *intendentia.*

1. **Intendere,** obœdire, attendere, audire (Du C.); *ügyelni.* S. de Kz. Chr. II. 1., 2: cui tamquam duci deberent unanimiter *intendere* ac parere.

2. **Intendere,** (Du C.) velle, cupere; *iparkodni.* Marc. Chr. II. 60. Salamon autem *intendens* laudare Hungaros. V. Thurócz. in Geiza M. cap. 54.

Intense, valde; *erősen.* Bene Med. I. 229. caput ... *intense* dolet. Cf. Senec. Ira. 2., 35.; Nazar. Pan. ad Const. 23.

Intensitas, (Du C.) vis, intentio; *erő.* Greg. Aesth. 53. Extensio sola ... minus animum commovet, quam virium *intensitas* etiam sine magnitudine extensive.

Intentamentum, intentio, conatus; *törekvés.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 27. (Leopold 1670.) hostilia *intentamenta.*

Intentare actionem fiscalem, litem comminari, litem movere; *pert nyakába akasztani.* Stat. 91. Cf. Cic. Inv. 2., 43.

Intentio, controversia (Du C. accusatio); *vita.* Batty. Ger. 122. Luna, de qua *intentio agitur.* Cf. Quint. Inst. 3., 9., 11.; L. Varenus id. 7., 1.

Intentionaliter, de industria, consulto; *szándékosan.* Jogt. Eml. T. I. p. 493: quicunque crimen Læsæ Majestatis . . . *intentionaliter* . . . commiserit.

Intentionatus, 3., (ab intentionare, quod (ap. Du. C.) litem, intentionem seu controversiam alicui movere significat). *Male intentionatus*: malæ intentionis s. voluntatis; *gonosz szándékú.* Rák. Ön. 58. l. 36—38. (38.): (Turcæ) . . . uno ponte facto hunc fluvium (sc. Tibiscum) transire inceperunt, ut Marusio æque ad Csanád superato in superiores partes Hungariæ irrumperent, et plebi *male intentionatae* conjungerentur. Cod. Ep. Pet. Pázm. I. 431.

Intentor, (Du C. actor) instigator; *szító.* S. de Kz. Chr. II. 2., 3: conquerentes ac dicentes prædones et latrones ipsos esse guerræque inter Cæsarem et Hungaros præcipuos *intentores.*

Intentum, (Du C.) studium, consilium; *törekvés, szándék.* Arch. Rák. IX. 315., 419. az ellenség Rábán túl levő mótussát és bővebb *intentumát* ezen inclusából voltaképpen kitanulhatja. Bethl. G. Lev. 119. Cod. Dip. Brüss. IV. 180. Cod. Alv. II. 51.

Inter-Abbas, ad analogiam: interrex; *ideiglenes apát.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 138.

Inter te ipsum, secreto, remotis arbitris; *négyszemközt.* Batty. Leg. T. II. 53. (Lib. St. Steph.) corripe eum ter, quater *inter te ipsum solum.*

Inter vivos, dum viveret, valeret; *mig életben van.* Batty. Leg. III.: ut ordinationem . . . quam fecit *inter vivos* . . . ratificare dignaretur.

Interamnensis, (Du C. interamnanus), locus, qui inter amnes situs est; *folyó közt fekvő.* Brut. Hist. VIII. 422., 21.

Interamnium, i, terra inter amnes sita; *köz, folyók közti föld.* Verancs. V. 140. ut ad reliquum Hungariæ obtinendum duo duntaxat illis supersint: Agria, Dravæque ac Muræ *interamnium.*

Interato, pro: iterato; *ismételten.* Knauz M. E. Str. 1., 510, 669.

Intercalariter, interjectivo modo, interjective; *közbeszúrva, közbeiktatva, közbevetőleg.* Rák. Ön. p. 229. l. 1—2.: His diebus *intercalariter* interponebantur venationes cervorum.

Intercapedo, intervallum; *köz.* Juriev. Jur. Met. 87, *Intercapedo* (Ueberscharr) est spatium campos fodinales intercedens.

Interceptio, (Du C. Fin. al. s.) actus intercipiendi; *elfogatás, elkobzás.* Száz. XIII. 62. per me occasione illius *interceptionis* pariatum. Cf. Cic. Cluent. 60.

Interceptio Missilium, actus resignandi litteras; *levelek feltörése.* Georch. H. T. III. 247.

Interceptor, qui intercipit, resignat litteras; *feltörő.* Art. Diæt. Pos. 77: *Interceptoribus* (pœna) . . . Literarum Missilium irroganda.

Intercessabilis Intercessibilis, intercedens; *közvetítő, közbenjáró.* Eszt. Okm. p. 39. (Decr. Sigismundi 1395): *intercessabili* suplicacionis instantia. Batty. Leg. III. 216. an. 1369: *intercessibili* supplicatione. Fej. X. 1. 456. Urk. Sieb. II. 359.

Intercessionalis, litteræ intercessionem continentes; *közbenjáró levél.* Beth. G. lev. 433.

Intercessorius, 3., intercedens; *közbejövő.* Magy. Tör. Tár. XI. 160.

Intercilium, (Du C.) medium inter supercilia; (zwuschen bron, zwischenbraune Dief.) *a szemöldök közti tér.* Schläg. 313. intercilium, *szemfény.*

Intercisus, 3., *félbe levágott.* An. Sc. I. 409. an. 1333: literas . . . *intercisas* ordine alphabeti (Nota Wagneri: Veteres in una membrana, plerumque gemina Instrumenta exarabant, quorum medio literas majusculas A. B. C. interserebant. Discissa deinde membrana, pars altera cum dimidiatis literis apud Capitulum asservabatur, altera cum truncatis perinde literis ei, cujus intererat, tradebatur. Fiebat id, ne fraudi subinde locus esset, nam, si dimidiatæ literæ apte sibi respondebant, sincerum documentum; si discrepabant, adulterinum censebatur.

Interdictum, De interdicto hæc ap. (Du C.) Dicitur generalis excommunicatio. quæ fertur in provinciam vel villam aut castrum. In interdictis denudata etiam altaria, prostrates crines ad terram et reliquias Sanctorum et inversa cymbala, sicut Synodi aliquot docent; *egyházi tilalom.* Marc. Chr. 1., 5. Konek Egyh. 418.

Interdictum ecclesiasticum locale, loco adstrictum *int. helyt érdeklő tilalom.* Törvt. Msz.

Interdictum ecclesiasticum mixtum; *elegyes egyházi tilalom.* Törvt. Msz.

Interdictum ecclesiasticum personale, ad personam spectans *int. személytérdeklő egyházi tilalom.* Törvt. Msz.

Interessalis summa, usura; *kamat összeg.* Arch. Rák. III. 719.

Interessare, operam dare alicui rei iuvandæ; curæ esse alicui aliquid; *érdeklődni.* Ger. interessiren. Tör. Tár. 1886. p. 349: meamque personam post succursum celsissimi principis suscipiendæ propediem actioni *interessare,* excellentissimo domino Marchioni de Bethune placuit.

Interessatio, cura, studium; *érdeklődés.* Magy. Jogt. Eml. I. 765.

Interessatus, 3. qui sua commoda quærit, particeps; *érdekelt, részrehajló.* Art. Diæ. Pos. 108. per eundem et eandem ac reliquos *interessatos* Emptores fiendam restitutionem Regio suo Tribunali Marchionatus Moraviæ demandare. Rák. Ön. p. 48: *interessati amici.* Georch H. T. I. 68.

Interesse, (Du C. 1.), comolumentum, lucrum: *érdek.* Dip. Reip. Rag. 94.

Interesse solvere, usuras solvere, usuris se expedire; *a kamatot megfizetni.* Wagn.

Interesse suum quærit: privatas utilitates, compendia, emolumenta, commoda in ea re spectat; *érdekét keresi.* Wagn.

Interessencia, æ. ius; *illetékesség.* Kub. D. Hont. II. p. 339. (an. 1391.): propter arduitatem cause ad *interessenciam* regie maiestatis . . . duxeramus prorogandam.

1. **Interessentia,** æ. ratio, commodum, utilitas; *érdekeltség.* Ger. Interesse. Tör. Tár. 1886. p. 596. Si propter *interessentiam* in rebus Hungariæ damna pateretur, Cod. Dip. Hung. And. V. 15. 27. Cher. Jus. Eccl. II. 408. Arch. Rák. VIII. 65.

2. **Interessentia,** interesse, præsentia; *jelenlét, közbejövetel.* Fej. VI. 153. ut eadem possessionaria divisio per eorum personalem *interessentiam* in irretractabili statu valeret stabiliri. Dip. de Sztára II. 246. Cod. Zi. III. p. 1.

3. **Interessentia,** æ, partium studium; *részrehajlás.* Georch. H. T. IV. 246: manifesta Judicis *interessentia.*

Interficere se, pessumdare, profligare valetudinem V. s. *Menecare*; *tönkre tenni magát.*

Interfugium, effugium, (Du C.); *elmenekülés.* Gall. subterfuge. Chr. Dubn. p. 23: Remanserunt . . . tria milia, qui per fuge *interfugium* . . . in campum . . . se colligere procurarunt. S. de Kz. Chr. I. 1., 2.; II. 4., 6.

Interimalis, ad tempus constitutus, delatus, creatus etc. etc.; *ideiglenes.* Ker. Nap. 31. Száz. XXIX. 736.

Interimaliter, ad tempus; *ideiglenesen.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 445. at postquam legibus etiam regni, licet *interimaliter* tantum (ut dicitur) jam idem Theresianum Urbarium stabilitum est. Ker. Nap. 54. Diar. Com. 1802. p. 154.

Interimista, æ, (Du C.) *Interim,* sic dicta est Caroli V. Imperatoris Declaratio Religionis, qua constituit exercitium Religionis, quale Interim esse debeat in Imperio Romano usque ad definitionem concilii generalis publicata et promulgata et a Statibus Imperii acceptata in Comitiis Auguste 15 Maii an. 1., 1548. Otia. Bachm. 95. Et *Interimistae* nonne Deum in homine non ut in trunco insensibili operari, sed in adultis voluntatem quoque aliquid cooperari ut Dei operationem concomitari . . . asseverabant.

Interimisticus, quod intercedit; *közbeneső, időközbeni.* Czvit. Spec. 156. Tempore enim *Interimistico* Ecclesiæ Christi bonam et fidelem operam contra Papatum pugnando navavit.

Interiudicare, mutuo, una iudicare; *együtt itélni.* End. p. 463. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243:) 7. Prædictas . . . tres causas villicus eorundem et homo noster *interiudicabunt.*

Interlevare, levare; *könnyíteni.* Fabr. Urk. 39. an. 1420: pro oneribus *interlevandis.*

Interlinealis, (Du C. *interlinearis)* inter duas lineas scriptus; *vonal, sor-közti.* Kass. Jur. Civ. II. 183. Scriptura debet esse... ab omnibus lituris, rasuris, *interlinealibus* additamentis libera.

Interlineariter, V. *Interlinearis; sorok között.* Pápai főisk. Ért. 1894/5. 20.

Interlocutor, qui interloquitur in fabula; *beszélő a szindarabban.* Illésh. 305. Dialogus. *Interlocutores* sunt: David Ungnad, Præses Consilii Bellici, Comes Hardek etc.

Interlocutoria, sententia in medio litis lata, quæ totam causam non finit, sed ex parte solum iudicat. Hiv. Műsz. interlocutoria sententia; *közbeszóló itélet.* In codice pro interl. sententia semper tantum *interlocutoria* legitur. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 117., 34., 33. Hec est *interlocutoria* iudicum. — Non obstante predicta *interlocutoria.* Batty. Leg.

III. 86: assignavit terminum... ad audiendum *interlocutoriam*. Fej. VIII. 1., 309.

Interlocutoria definitiva, sententia, quæ in medio litis lata litem prorsus dirimit V. *Interlocutoria indirecte talis; végképen elhatározó.*

Interlocutoria indirecte talis, ex parte tantum lata sententia; *részint közbenszóló itélet.* Georch. H. T. IV. 164: Millyen tulajdonságú a perben forgó kérdés, olyan foganatú az az eránt hozott Itélet is. Azért mondatik e hol merő közben hozott *(interlocutoria simplex)* hol részint közbenszóló *(interlocutoria indirecte talis)*, hol a pert végképen elhatározó *(definitiva)*.

Interlocutoria simplex, in medio litis lata sententia. V. s. *Interlocutoria indirecte talis; merő közben hozott itélet.*

Interlocutorie, interloquendo, interpellando; *közbeszólólag, közbevágólag.* Tör. Tár. 1889. p. 650. *interlocutorie* has interposuit quæstiones. Törvt. Msz.

Interloqui, sermones habere; *megbeszélni.* Ger. unterreden. Mon. Com. Trans. I. 145. an. 1542. Cum camerariis suis maiestas regia *interloquetur* et sperat.

Interludium, (Du C.) ludus interpositus; *játékköz, közbejáték.* It. intermezzo. Wagn.

Intermediatio, intercessio; *közbenjárás, közvetités.* Diar. Com. 1796. p. 14.

Intermediator, intercessor, arbiter; *közbenjáró.* Szék. Okl. III. 82. Thök. Diar. II. 490. Art. Diæt. 1840. p. 67.

1. **Intermedium,** intercessio, interventus; ops, auxilium (Du C. al. s.): *közbenjárás, segitség.* Cod. Zi. I. 372. litis *intermedio.* Cod. Dip. And. II. 368., 422.

2. **Intermedium,** V. *Interludium.* Wagn. (Du C. al. s.)

Intermisse, interrupte, incise, non iugiter, non continuo; *félbeszakitással.* G. Fej. I. XI. V. Un. 100. iugiter et non *intermisse.*

Intermissivus, 3., quod desistit, desinit; *szünő, apadó, csökkenő, félbenmaradó. Sine intermissiva cura: nem lankadó buzgalommal.* Cod. Zi. III. p. 110. ... primum dicto patri suo, demumque sibi solicita diligencia virtuteque laudabili sine *intermissiva* cura studuisset complacere.

Intermixtim, promiscue; *közbekeverve, vegyesen.* Rozsny. D. 42. és a hol afféle falukban német részről való emberek laknak, az olyan *intermixtim* lakók a töröknek se adót, se dézsmát ne adjanak, semmi contribútióval ne tartozzanak.

Internunciatura, æ, officium vice legati; *alkövetség.* Opin. P. III. Sec. 1. §. 2.

Interoccupare, medium locum occupare; *közben elfoglalni.* Arch. Rák. IX. 6. scutum cœlestini coloris, fundum illius viridi latepatenti Campo *interoccupante,* super quo Rundella etc.

Interparietalis, inter parietem situs; *falközi.* Top. Anthr. 722.

Interpletaxare, intercipere, retinere; *lefoglalni.* Obs. Jadr. 411. Falernum trina parte lymphatum modium unum pro sex vel septem aureis venundant, panes candidissimos ipsis *interpletaxant,* aquam ex puteis absque penuriali pretio haurire non sinunt.

Interpolate, (Du C). interrupte, non continue; *megszakitva, megszakitással.* Pel. Pom. S. de Temp. Dom. 1. Adv. s. II. c 4. (Utrum.) Dies illi XV. futuri sint continue se habentes vel *interpolate.*

Interpolatim, (Du C.) V. *Interpolate.* Frak. Mát. lev. II. 77: prelium *interpolatim* quinque diebus ... continuatum est.

Interpolatio, Forc. est actus interpolandi. In nostro codice: *intermissio,* intervallum; *megszakitás.* Fej. VIII. 1., 95. absque *interpolacione* lateri nostro assistens. Baty. Leg. III. 4.

Interpolator vestium, centonarius; *foldozó szabó.* Ger. Flickschneider. Pár. Páp.

Interponere partes, intercedere, se interponere; *közbenjárni.* Frak. Mát. lev. 1480. II. 6.

Interposita persona, conciliator; *közvetitő.* Ger. Mittelsperson. Han. Mon. Jur. II. 16. an. 1312: habitator ... ullo modo .. sit ausus ... vendere ... per se vel *interpositam personam* ... possessionem.

Interpontificium, ad normam interregnum; *pápai széküresség.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 88. ex noviter electo post *interpontificium* fere quinque mensium ad gubernandam Petri naviculam Clemente X.

Interpositio, intercessio, interventus; *közbevetés, közbenjárás.* Arch. Rák. I. 588. omnes *Interpositiones* Aliatorum. Ljub. Mon. Sl. IX. 104. an. 1410. IX. 274. an. 1412. Schwart. Scult. 172.

Interpositio Mediatricia, intercessio pacem concilians; *békéltető közbevetés.* Arch. Rák. II. 336. Ferenczy J. Az élczről. Egyetem. Könyvt. 50. sz. 10. lap: «mint az a diplomata, kitől azt kérdezték, hogy mi is az az *interventio,* mire ő azt felelé: az interventio egy diplomatikus szólam, mely körülbelül azt jelenti, a mit a nem interventio.

Interpositivus, 3. intercedens; *közvetitő.* Arch. Rák. VIII. 154. longeque alian esse protectionem *interpositivam* a defensiva.

Interpositor, intercessor; *közvetitő.* Ljub. Mon. Sl. IX. 135. an. 1412: domino papa *interpositore.* Cod. Dip. Brüss. IV. 180.

Interpretative, subveniendo necessitati, facultative; *mintegy kisegitőleg.* Ger. als Ausweg. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 69: Dum enim Turcis pene duobus sæculis varias Ungariæ partes devastantibus, pauci admodum Adolescentes animum ad Clericalem statum applicarent, iique defectu instructorum rudes admodum essent: convenit tandem (saltem tacite et *interpretative)* inter Prælatos Ungariæ, ut qui apta colendæ Domini vineæ subjecta inveniret, nulla originis vel Domicilii habita ratione, ordinaret culturæque præficeret.

1. **Interpretativus,** vim interpretandi habens (Du C. suspectus); *magyarázó.* Werbőczi 20. Consuetudo autem triplicem habet virtutem. Scilicet *interpretativam:* est enim legum interpres optima.

2. **Interpretativus,** (Du C.) suspectus, falsus (oppositum: vero); *gyanús, hamis.* Pel. De s. Martino s. I. c. 4. Si ex vero contemptu vel *interpretativo* omittitur (missæ auditio): est peccatum mortale.

Interpretatoria, æ, v. *Interpretatorium.* Arch. Rák. VIII. 4. *Interpretatoriae* Juramentalis Confœderationis.

Interpretatorium, scriptum interpretationem continens; *magyarázó irat, parancsolat.* Ac. Com. Sopr. p. 29: Georch H. T. IV. 266.

Interpretium, (Du C.) pretium medium, modicum; *középár.* Mittelpreis. Nagy Hier.

Interpungere, traiectare lardo, illardare; *megspékelni.* Ger. spicken. Pár. Páp.

Interregnanus, 3., indigena; *belföldi.* Törvt. Msz.

1. **Interrogatoria,** æ, quæstiones in causa cognoscenda; *kérdő pontok.* Pár. Páp.

2. **Interrogatoria,** æ, V. *Litterae interrogatoriae.*

Interrogatorium, (Du C.) quæstio, index quæstionum; *kérdő pontok, vallató pontok.* Batty. Leg. III. 91: statuit terminum ... ad faciendum et dandum *interrogatorium.* Cod. de Sztára. II. 494.

1. **Interruptio,** violatio sedis iudicii; *széktörés.* Jogt. Eml. T. I. p. 110.

2. **Interruptio,** ruina; oppidi interruptio i. e. oppidi ruinæ; *rom.* Marc. Ch. II. 10. iuxta Tatam cuius oppidi adhuc apparet *interruptio.*

Interruptum, idem quod interruptio 2) ruina. S. de Kz. Chr. I. 4., 7: Prope fluvium Racus iuxta Banhida in quodam oppido, cuius *interrupta* adhuc eminent.

Interscapularis, spatium, quod inter Scapulas est (ap. Du C. *interscapilium); válközötti.* Probst. Comitiol. p. 111: Post denuo immersum Chrismati digitum *interscapulari* regioni intulit.

Interscenium, embolium; *játékköz.* Ger. Zwischenakt. Exam. Aet. d. 3: *Interscenii* loco disputationem ... assumsit de imagine Dei.

Intersignum, (Du C. 1.) indicium; signum; *feltűnő jel.* Urk. Sieb. II. 530. an. 1380. Comes ... Andreas ... cum sedecim personis ... descenderunt equos et parati erant ... præstare iuramenta et gladius evaginatus erat fixus ad terram probabili pro *intersigno.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 365. facto per ... villicum *intersigno* capucii per caput circumagitati.

Interstantia, (Du C.) distantia; *távolság.* Thurócz. pag. 14.

Interstinguere, miscere; *vegyiteni.* Fabó. Monm. Evang. 185. felix fœcundumque coniugium eius ita Deus pro sua sapientia subinde lugubribus casibus *interstinguebat,* ut dubium sit, num facile reperiri queat alter.

Interstitialis, qui fit intermisso tempore; *időközi.* Molnár Patv. 80. De *Interstitiali* et finali computu.

Interstitialiter, in interiore parte; *belül, belső részben.* Tör. Tár. 1887. p. 186. sutum *interstitialiter* cum auro (sudarium).

Interstities, intervallum; *térköz.* Gall. interstice. Magy. Tör. Tár. VI. 234. parva platea seu *interstities.*

Intersurgere, pro: *insurgere; felkelni.* Kuk. Jura. I. 347. an. 1680: ad *intersurgendum* ... contra hostem.

Intertenere, (ad normam: *unterhalten)* sustinere, sustentare, alere (Du C.); *eltartani.* Szer. Not. p. 226: in maiori Ecclesia huius civitatis Albensis, sex presbyteros, ... Deo, Regi æterno iugiter famulantes *intertenere* debeant. Kass. Prax. I. 22.

Intertentio, curatio, victus, res frumentaria; *élelmezés.* Arch. Rák. I. 9. VIII. 65.

subsistentia *intertentio* ... iratott hadak *intertentiójának* rendirül és exulansok további *intertentiojokról* ad duas phyleras.

Intertentio vidualis, annua, quæ viduis præbentur.; *özvegyi tartás.* Art. D. 1840. p. 29.

Interturbare, turbare; *megzavarni.* Magy. Tör. Tár. VIII. 162. Cf. Plaut. Bacch. 4., 4., 81.; Terent. Andr. 4., 1., 39.

Interula, æ, (Du C.) subucula, camisia; *subicza, ümeg, ing, foszlány.* Verancs. VI. 135. Apud Annam sarcinatricem velim agas diligenter, ut mihi tandem reliquas mittat *interulas,* si confecerit. Cf. Appul. Met. 8., p. 533. Oud.

Interusurialis, ad fenus, usuram pertinens; *kamatozó.* Nill. Symb. p. 673: ex *resultatura,* ut in præmissis innui, *interusuriali* massa pro quinque professoribus... 1500 R florenos ... dandos censeo. Kass. Jur. Civ. II. 171.

Interusurium ob remoram debitum, *késedelmi kamat.* Gal. frais de retard. Art. D. 1840. p. 72.

Intervallatim, intervallo, tempore interjecto; *időközönként.* Jan. Pan. Poëm. II. 35.

Intervenibilis, quod accidere potest; *közbejöhető.* Reg. Mil. p. 34: *intervenibilibus* ... excessibus imputabitur.

Interventientia, æ, interventus, intercessio; *közbenjárás.* It. intervento. Jogt. Eml. T. III. p. 259: ob talem qualem *interventientiam.* Thök. Lev. 22.

Intervisus, 3. simulationis integumentis nudatus; *leálczázott.* Dip. Reip. Rag. 581.

Intesticulatus, sine testiculis, castratus. V. *Deca* 1); *herélt.* Obs. Jadr. 419. Arietum *intesticulatorum* copia haberi non poterat pro uno nec pro infinito obolo Taurorum.

Inthronisatio, (Du C.) inductio in thronum; *beiktatás, javadalom elfoglalás, trónra ültetés.* Konek. Egyh. 181. Pel. De innoc. s. IV. c. 6. Cher. Jus. Eccl. I. 188. Temporibus Justiniani viguit usus, ut Episcopi post consecrationem suam pro *inthronisatione* certam pecuniæ summam darent partim Episcopis in ordinatione præsentibus, partim Clericis et Notariis.

Inthronisticum, pecuniæ solvendæ pro inauguratione Episcopi; *iktatásért fizetendő díj.* Pár. Páp.

Inthronisticus, 3., V. *Jus inthronisticum.*

Iutimare, (Du C.) notum, facere; *tudósítani.* Epist. Proc. p. 14: Ea, quæ nobis *intimastis,* per omnia plane intelleximus. Dip. Reip. Rag. 65. Cf. Tertull. Hab. mul. 5.

Intimatio, nuncium; *tudósítás.* Arch. Rák. VIII. 16. *intimatióim* effectuatiójában negligenter collaborál. Cf. Capell. 9., 304.

Intimatoria, nuncium continentes litteræ; *tudósító levél.* Arch. Rák. VIII. 33. Vármegyéknek az iránt szólló *Intimatoriámat.* Tör. Tár. VIII. 22.

Intimatorium, relatio; *tudósítás.* Lop. Mon. Sl. XX. 42. an. 1696: post acceptum huius decisionis *intimatorium.*

Intimatum, i, edictum, mandatum, *rendelvény, tanúsítvány, intéző levél.* Ker. Nap. 83. a király *intimatum*-ok által. Kass. P. P. I. 162. Besztb. Levt.

Intimatum circulare, litteræ circummissæ decretum, mandatum continentes; *körözvény.* Lzb. Cod. Med. T. II. Prooe. c. Regio Consilio Locumtenentiali emanavere dispositiones, communi usu patrio recepto «*Intimata circularia*» audiebant.

Intimius, Compar. ad «intime» *accuratius; mélyebben.* Reg. Turm. Præt. 37. quod orituras exinde malas sequelas *intimius* perspicere possint.

Intitulacio, actus transferendæ possessionis alienæ in aliquem; *valamely birtoknak másra való átírása, birtokba helyezés.* Cf. Hiv. Műsz. Fej. I. 76. Quisquis igitur hanc *intitulacionem* in futurum violare presumpserit, anathematis vinculo constringatur nunc et in evum.

1. **Intitulare,** (Du C.) appellare; honoris nomen addere alicui; *czímezni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 65. an. 1434: *intitulatur* rex Dalmatie.

2. **Intitulare,** epistolam alicui inscribere; *valakire czimezni.* Germ. Adressiren. Ac. Com. Sopr. p. 33.

3. **Intitulare,** conviciari; *csúfnevet adni.* Otia Bachm. 34: Stercorarium Episcopum ... Cochlæum einen Rotz-löffel *intitulabat.*

4. **Intitulare,** (Du C.) inscribere, titulo præsignire; *czímmel ellátni.* Otrok. Ant. Hung. Rel. Præf. Libellum *intitulatum.*

Intitulatus, V. *incardinatus; állandó alkalmazású pap.* Kon. Egyh. 246.

Intonare, voce præire (Du C.); *hangot adni, kezdeni az éneket.* Wagn.

Intonarium, (Du C.) Antiphonarium q. v.

Intonatio, clamor: *hangadás, hangoztatás.* Obs. Jadr. 399. Clamabant Veneti voce præconia per Jadertinos eligenda velle applicare et ad quam hostes non tantum exaudire gliscunt sed nec præconis *intonationem* eorum aures student audire.

Intorticium, (Du C.) Cereus intortus; *szövétnek, fáklya.* Gall. torche. Nagy Hier.

Intornum, districtus; *kerület.* It. intorneamento. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 337.

Intoxicare, aliquid, (Du C.) venenum præbere, addere alicui rei; *megmérgezni.* Pel. Serm. Radix huius miserie fuit cibus Ade, quem Serpens diabolus *intoxicavit* veneno peccati. Hiem. 41. g.

Intoxicatio, veneficium; *megmérgezés.* Pel. De s. Matthia s. IV. c. 5. Mathias potestatem habebat super *intoxicationes.* Tör. Tár. 1891. p. 319. Cod. Dip. Patr. VII. 456.

Intoxicator, veneficus. V. sub *Incantator.*

Intoxicatus, 3., toxico veneno oblitus; *megmérgezett.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 438. *Intoxicatis* venenoque infectis sagittis nostros sequaces insidiabatur.

Intracalcare, Germ. *eintreten* (de verbo ad verbum translatum) *belépni.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 375. an. 1787. percepi quod tu ... cancellariam Gubernialem *intracalcasti.*

Intractabilitas, dicitur de via invia; *járhatatlanság.* Kaz. Lev. I. p. 39. *intractabilitas* itineris.

Intrahere, intrare; *belépni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 121. an. 1322: nulla persona audeat *intrahere* vineam.

Intraire, intrare. Fej. VII. 349.

Intramarginaliter, intra in margine; *szélen belül.* Törvt. Msz.

1. **Intramen,** intestina V. *Enteria; belek, belrész, bélétek.* Han. Mon. Jur. II. 186: venter pecudis ... *intramina* ... caput pro sex denarijs.

2. **Intramen,** reditus. V. *Gabellator; jövedelem.* Einkunft.

Intranquillus, inquietus; *nyugtalan, háborgós.* Fej. VII. 133.

Intranominatus, 3., intus nominatus, in contextu iam commemoratus; *a-közben, -között említett, fent (bent) nevezett.* Cod. Zi. p. III. 23., 510. (inser. litt.) pro nobilibus dominabus ... contra Johannem et alias *intranominatas* ad octavas ... prorogatoria. Szék. Okl. IV. 12.

Intransgressibilis, (Du C.) qui transgredi nequit; *át nem léphető.* Nic. de Mir. 436. Ex his facile apparet, quam sit damnandus Stoicorum error, qui secundum quendam *intransgressibilem* causarum ordinem, quem Græci *ymarmenen* vocabant, omnia credebant ex necessitate quadam provenire. Cf. Finály.

Instransmutabilis, qui mutari non potest; *változhatatlan.* Andr. Pann. 14.

1. **Intrare,** consumi, absumi (Du C. al. s.); *ránenni, szükségeltetni.* Száz. VI. 368. duas banderias de rubeo tafeta ... in quibus *intrarunt* brachia ducenta.

2. **Intrare,** pecunia, quæ redit (ap. Du C. Fin. alio sensu); *befolyni (pénz).* It. rientrare. Opin. Deput. 43. qui pecunias ex distrahendis mercibus *intraturas* tantisper *sub custodiam* recipiat. Quel. Sieb. I. 385. an. 1503. Hi (sc. floreni) *intraverunt.*

Intraregnanus, 3., vernaculus, indigena; *belföldi, honi.* Kass. Jur. Civ. Lex. 34. Art. Diæt. 1840. p. 64. Cod. Camb. Merc. 38.

Intrascriptus, 3., intus scriptus; *bent írt.* Szék. Okl. IV. 12. Cod. Zi. III. p. 410.

Intraspecificatus, 3., intus singillatim perscriptus; *belül részletezett.* Cod. Zi. III. p. 69., 73., 129., 532. (inscr. litt.) Super possessionaria statucione per nostrum et vestrum homines in die undyxlme (undecime) modo *intraspecificato* fienda.

Intrata, (Du C.) reditus; *jövedelem.* Ljub. Mon. Sl. I. 136. IX. 100. an. 1410. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 105.

Intratibiscanus, 3., intra Ticiscum situs; *Tiszán inneni.* Verancs. VII. 103. adesseque Heremitæ Transsylvanos et nobilitatem *intratibiscanam.*

Intratum, ingressus, introitus (Du C. intrata); *bejövetel.* Cod. Dip. And. I. 74., 80.

Intravenire, intrare; *belépni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 141: quociescunque omicidarius *intravenerit* civitatem.

Intravillaneitatis favor, favor, qui intravillanis competit; *beltelki kedvezmény.* Proj. Leg. Civ. 212. Per Proportionem Colonis nihil decedere potest, atque ideo, ubi colono Fundus extravillanus in *adiustationem* intravillani datus est, hic quidem *Intravillaneitatis favore* gaudebit, rata nihilominus e competentibus communibus beneficiis pro mensura tenuti huius obventura non e communi, verum e privativa respectivi Domini Terrestris competentia supputanda veniet.

Intravillanum, fundus internus, villa

interna; *belső birtok, belső telek.* Kass. Jur. Civ. 1., 86. ut Sessionalia singulorum Colonorum Constitutiva tam *intra* — quam *extravillana* geometrice dimetiantur.

Intravillanus, 3., qui est intra villam, vicum, prædium; *majoron, szálláson, tanyán belül levő, belső birtokhoz, telekhez tartozó.* Kass. Jur. Civ. 1., 40. decreta Executio propter obmotas quasdam respectu *Intravillanorum* ac eorumdem accessoriorum ex parte convictorum Incattorum difficultates aliter, quam fieri debuisset, secuta sit.

Intricatio, dolus, machinatio; *ármány, cselszövény, fondorkodás.* Gal. intrique. Tör Tár. 1887. p. 158.

Intricatus, 3., implicatus, involutus; *összebonyolított.* Máty. kir. lev. I. k. p. 27: allegabat... ecclesie *intricatissimas* conditiones. Cf. Plaut. Pers. 4., 1., 9.

Intricus, i, fraudum, dolosorum consiliorum architectus; callidus fraudum concipiendarum artifex. *cselszövő.* Száz IV. 591.

Intrinsecare, intrinsecus, penitus explorare, examinare; *teljesen átvizsgálni.* Fej. X. I. 749. componendas (sc. litteras) perlegendas examinandas et *intrinsecandas.*

1. **Intrinsece,** circiter; *körülbelül.* Rák. Ön. 140. nisi quingentorum plusminus militum *intrinsece.*

2. **Intrinsece,** intrinsecus; *belsőleg, bensőleg.* Gall. intérieurement. Rák. Ön. p. 536. l. 23—25. (24.): Sed. o Domine, necdum ditasti in tantum paupertatem meam, necdum tam *intrinsece* penetrasti me, necdum ego tam intime unitus sum tecum. Reg. Turm. Præt. 32.

Intrinsecus, 3., intestinus; guerra intrinseca = bellum intestinum (Du C. al. s.); *belháború, belviszály.* Cod. Dip. Arp. V. 172. propter guerram Regni nostri *intrinsecam.* Rák. Ön. p. 44: procul dubio recordaris *intrinsesae* afflictionis.

Introcadere, incidere V. s. *Saltare; beleesni.*

Introdenotatus, intus memoratus; *belül említett.* Kov. Form. St. CLXII. Testimoniales super Accorda Partium *introdenotata* serie interventa.

Introducere, instituere (Du C. al. s.); *felállítani.* Ker. Nap. 69. scholam trivialem *introduxerimus.*

Introducifacere, introducendum curare; *bevezettetni.* Szék. Okl. II. 137.

1. **Introductio,** admissio puerperæ in templum; *szülőnőnek a templomba való beeresztése.* Text. v. s. *Copula* 2.

2. **Introductio,** actus introducendi in possessionem; *birtokba való bevezetés.* Arch. Rák. IX. 48. Statutio ... *Introductio.* Tör. Tár VI. 71.

Introductionalis, ad introductionem pertinens V. *Litterae introductionales; beiktató.*

Introductivus, 3., loco positus; *bevezető.* It. introductivo. Serm. Cat. Index. Sermonum. 1. *Introductivus,* de Præstantia Doctrinæ christi.

1. **Introductor,** qui introducit; *bevezető.* Rák. Ön. 225. Arch. Rák. I. 313.

2. **Introductor,** actor, insinuator; *felperes, feljelentő.* Batty. Leg. T. II. 106. (Decr. St. Ladisl.) si ad judicium pervenerit et justus judex apparuerit, *introductor* eadem pœna pereat.

Introductoria, æ, Litteræ introductoriæ; *beiktatást tartalmazó levél.* Száz. XXI. 80. Tör Tár. XII. 131.

Introductorius, ad actum introducendi pertinens; *beiktatási.* Száz. XVII. 329. *Introductorium* et Statutorium Mandatum.

Introfatus, intus nominatus; *belül megnevezett.* Kov. Form. St. CLXXIII. tam *introfatum* Dominum, quam defunctam uxorem.

Introflexos gressus facere, pedem referre; *hátrálni.* Fej. X. 4., 668. versus dictas partes Transalpinas *gressus introflexos facere* coacti fuissemus.

Introire offensam, offendere; *megtámadni.* Szék. Okl. II. 155. Si una persona in offensam alicuius Judicis *introiret* vulgo «belé lépjék» convincitur in tribus marcis.

Introire universe carnis viam, mori; *meghalni.* Chr. Dubn. p. 21: Micolch... cubicularios ... ad se vocans ... et demonstrans *universe carnis viam introisse.*

1. **Introitus,** (Du C. 2.) in locum descensus pendendum tributum V. Zulusina; *ellátási adó.* Verpflegung. Tör. Tár. 1893. p. 26. An. 1271.

2. **Introitus,** us, ((Du C. 3.) acceptum, reditus; *jövedelem.* Batty. Leg. T. II. 46. an. 892: placuit mihi Muncimir... ecclesiam... cum omni *introitu* et *exitu*... subiugare privilegio. Luc. Regn. Dalm. 274. Arch. Rák. II. 420. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 261.

Introligare, annectere, subnectere; *hozzákapcsolni.* Száz. XXIV. 345. litteræ... in folio est pargamena *introligatarum.*

1. **Intromissio,** actus imittendi in possessionem V. s. *Statuifaccio; bebocsátás, bevezetés.* Pesty Ször. III. 185. Tör. Tár. VI. 36.

2. **Intromissio,** retentio, violenta occudatio (Du C al. s.); *lefoglalás.* Ljub. Mon. Sl. XII. 198. an. 1415: si facta fuerit (sc. satisfactio) removeatur *intromissio* sive *sequestrum.* Schwart. Scult. 156. Cod. Dip. And. V. 366. 31. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 99. a terrarum et jurium ... illicita usurpatione et pro se occupacione et detencione vel se de eisdem *intromissione* factis ... prohibuit. Wölff. Arch. III. 256.

1. **Intromittere,** (Du C. quasi in rem se mittere, ut de ea tractetur) *pertractare; tárgyalni.* Batty. Ger. 142. Hoc iam dicto... quæ inspicienda sunt *intromittamus.*

2. **Intromittere** (Du C.) interserere, addere (Batty. multiplicare verba ex occasione.); *közbeszúrni.* Gall. entremettre. Batty. Ger. 14. A proposito autem recedens, *intromitto* eloquia ex eloquiis, quo potius delecter tecum in officiis.

3. **Intromittere** se, (Du C.) se immiscere alicui rei; *beleavatkozni.* Gall. entremettre. End. p. 465. (Belæ IV. Capitula Pacis an. 1244: 2.) nec *intromittemus* nos ... de civitate Jadriensi. Cod. de Sztára. II. 169.

Intronizare, inaugurare; *beiktatni.* Száz. XXVII. 857. ad *intronizandum* ... Arnoldum ... prepositum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 25.

Intronominatus, idem ac *intranominatus.* Szék. Okl. III. 265. ad terminum *Intronominatum.*

Intronotare, intus consignare; *bejegyezni.* Szilády. Tör. Magy. Eml. II. 9. ad quam tum plebeæ tum vero nobilis conditionis *intronotati* incolæ comparere tenebuntur.

Introporrigere, tradere; *benyújtani.* Jogt. Eml. T. III. p. 350: levatam ... sedi revisoriæ paratam *introporrigere.* Diar. Com. II. 87.

Introscribere, in scriptum nomen referre; *bejegyezni.* Fabó. Monm. Evang. II. 171. *Introscriptis* supplicantibus ad demissam eorum instantiam resolvitur.

Introsriptus, intus subscriptus: *belül aláírott.* Arch. Rák. IX. 5. *introscriptus* officialis. Szék. Okl. IV. 37.

Introseri, inesse, in scripto comprehendi; *bennfoglaltatni.* Kövy. El. 801. præsens Mandatum Evocatorium mihi *introserto* præsentatum. Fej. X. I. 177.

Introsolvere, solvere; *befizetni.* Mon. Comit. IV. 644. floreni tres sub pœna byrsagii solita *introsolvi* debeant.

Introspecificatus, intus singulatim enumeratus; *bennrészletezett.* Cod. Zi. I. 608. Kov. Form. St. CLXXI.

Introsumptio, actus succos imbibendi; *beszivás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 39. Gallæ quoque quibusdam arboribus adnascuntur. Hæ autem etiam sunt veræ plantæ, habent siquidem suam organizationem et crescunt per *introsumptionem.*

Introsusceptio, actus intus suscipiendi; *befogadás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 342. Nam cum visio sit actio immanens et fiat per *introsusceptionem* specierum, non vero per *extramissionem* radiorum.

Introtrahere, rapere, abripere; *elsodorni.* S. de Kz. I. 3., 1: Prœlio confecto animalium sanguine et humano talis torrens efficitur, ut aurigam cum curru *introtraheret.*

Intuere, pro: *Intueri; szemlélni.* Cod. de Sztára. Vol. II. 50. Quod ipse iuxta quendam fluvium, Konyus vocatum quamplures porcos interfectos cernuisset vel *intuisset.*

Intuibilis, (Du C.) quem intueri potes; visibilis; *szemlélhető.* Vern. Met. II. 31. Vis materiæ repulsiva est originaria seu essentialis, proinde universaliter et necessario omnibus corporibus competere debet idque sic, ut absque ea nullum prorsus corpus, ut spatium implens et mobile possibile h. e. quoad nos *intuibile* et cogitabile foret.

Intuitivus, 3., qui sub aspectum venit, sub oculos cadit; *szemléletes.* Vern. Psych. 59. in primo enim casu corporeos quidem dolores persentiscemus, at *intuitivam* obiecti repræsentationem non obtinebimus.

Intuitu, (cum Gen.), ratione, respectu; *tekintetében, -ra nézve.* Kass. Prax I. 294. Patentales *intuitu* Auri Loturæ emanatæ. Cf. Modest. Dig. 34., 1., 14.

Intumescentia, æ, æstus, *dagály,* Hor. Mem. 271. *intumescentia* Danubii.

Intumulare, (Du C.) sepelire; *eltemetni.* Batty. Leg. T. II. 418. an. 1272: in qua corpus... *intumulatum* est. Cf. Ovid. Her. 2., 136.

Inunctio, actus sacro oleo regem inaugurandi (Du C. al. s.); *fölkenés.* Tör. Tár. 1892. p. 392. coronatio et *inunctio.* Fej. XI. V. Un. 29., 30.

Inundinancia, aquarum exuberantia, exundatio, inundatio; *árviz.* Fej. I. 117. quantum in *inundinancia* aque potest extendi cum ramis suis totaliter, est Ecclesie.

Inungere, sacro oleo inaugurare regem (Du C. al. s.); *királylyá kenni.* Batty. Leg. III. 417. an. 1437 : in Reginam Hungariæ *inungere.* Fej. XI. V. Un. 30.

Inurbanitas, mores feri, inculti; *műveletlenség.* Magy. Tör. Tár. XIII. 72.

Invadabilis, invius, inexplicabilis; *átjárhatlan.* Luc. Regn. Dalm. 292. quod aqua illa, per quam civitas a terra dirimitur, propter limi profunditatem *invadabilis* erat.

Invadiare, (Du C.) in vadium accipere, pignerare; *záloggá tenni, letartóztatni.* Jogt. Eml. T. I. p. 5 : decrevimus, ut nullus omnino hominum quempiam indebite *invadiare* possit. Száz. XXII. 656. Fjp. Szám. k. 242 : Item baltheum nobis *invadravit* (lege: *invadiavit).*

Invagians, qui abigit; *béterelő.* Art. Diæt. Pos. 65. Citra etiam omnem annutum ipsius *Invagiantis,* Abigentisve, dum et quando superinde requisitus fuerit, extradabit.

Invagiare, (Du C. invadiare) pignerare, pro pignore dare; *elzálogositni, zálogba tenni.* Tör. Tár. 1893. p. 21 : cum ipse terram pro sexaginta marcis *invagiasset.*

Invagiatio, *béhajtás, béterelés.* Kövy El. 572. Si ex damno v. gr. ex segetibus aut pratis, quæ naturaliter prohibita sunt, et simul ex loco, qui proxime, per impellentem quoad collimitaneum pecorum Dominum quidem saltem privative, quoad compossessorem vero exclusive et pacifice possessus est, facta fuerit impulsio, vocatur *invagiatio.* Moln. Patv. 24. Abactio et *invagiatio* est impulsio pecorum ad loca prohibita et Jurisdictionem alienam facta.

Invagiatoria taxa, pretium statutum pro impulsione pecorum in locum illicitum; *beterelési taksa.* Proj. Leg. Civ. 278. quidnam hoc intertentionisque pecorum et *taxae invagiatoriae* titulo proprietarius solvendum habeat.

Invalescentia, nulla potentia, inopia virium; *tehetetlenség.* Szer. Not. p. 71 : ex quorum *invalescentiis* multiformibus, dum vigebant, regnum et eius incolæ multimodis vexationibus . . . subiacebant.

Invaletudinarius, 3., (Du C.) ægrotans; *betegeskedő.* Thurócz. in Andrea Rege cap. 44: Senio confectus ac *invaletudinarius.* Senec. 9. N. 1. præf.

Invaletudo, inis, (Du C. invalitudo) inanitas V. s. *Inproficuitas; érvénytelenség.* Szék. Okl. III. 119.

Invalidabilis, qui rescindi potest; *érvényteleníthető.* Kövy El. 30. venditionem eius . . . ante 24 annum revocabilem et intra 32 annos Actoratu eius *invalidabilem* esse.

Invalidabilitas, proprietas causæ, quæ rescindi potest; *érvénytelenités, megsemmisithetés.* Kövy El. 386. Actioni Implementi vel Debiti nullitas tantum, non vero *Invalidabilitas* obverti potest. Proj. Leg. Civ. 232.

Invalidabiliter, dissobulili modo; *felbontható, megerőtleníthető módon.* Kövy El. 326. Rata fratris indivisi vero quoad reliquos reluibiliter vel *invalidabiliter.*

Invalidare, irritum facere, evertere; *érvényteleniteni.* Szék. Okl. III. 264. Kass. Prax. I. 2.

Invalidatio, actus infirmandi, in vanum redigendi; *érvénytelenités, felbonthatóság.* Cher. Jus. Eccl. II. 399. Actio ad *invalidationem* Testamenti ex defectu solemnitatum externarum. Kass. Jur. Civ. I. 10. Georch. H. T. II. 419.

Invalidatoriā, actione invalidatoria; *elrontató úton.* Georch. Ért. 167.

Invalidatoria actio, lis, alicuius negotii, sententiæ rescindendæ causa mota; *érvénytelenitő kereset.* Proj. Leg. Civ. 182. ut quippe invalidatio intra 32 annos a die enatæ successionis computandos, peti debeat, secus *actioni invalidatoriae* præscriptum sit.

Invalidatorius, 3., auctoritate privans, irritum reddens, rescindens; *érvénytelenitő, fölbontó, sikeretlenitő.* Kass. Jur. Civ. I. 38. Demisse repræsentare necessitor, qualiter in Causa illa *Invalidatoria,* quam genitor meus suscitaverat etc. Kövy El. 310.

Invalidatus, 3., irritus factus; *érvénytelenitett.* Fej. T. XI. V. Un. 477. *invalidato* testamento . . .

Invaliditas, inanitas (Du C. al. s.); *érvénytelenség.* Rák. Ön. 31 : testamenti *invaliditas.*

Invalidus, i, miles ad militiam, ad arma inutilis; *elerőtlenedett, rokkant katona.* Diar. Com. 1802. p. 100.

Invalidus patentalis miles, miles ad arma inutilis patentibus emolumentum quoddam continentibus literis exauctoratus; *járó bérrel haza bocsátott rokkant katona.* Tiszt. Ir. Stat. 131.

Invanum, frustra it. vano; *hiába.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 441. Cf. Tertull. adv. Herm. 37.

Invariabilis, immutabilis; *változhatatlan.* Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. 1 : Quod cultus . . . Marie, quamvis securare hominem non habeat de salute *invariabili* necessitate et absoluta cognitione, tamen spem infert. Fej. II. 321. et passim. Tör. Tár. 1890. p. 406.

Invariabiliter, constanter, perpetuo inviolate; *változatlanul.* Knauz M. E. Str. II. 176., 194. Fej. VII. 146. Cod. Dip. And. II. 31., 40.

Invariatus, 3., immutatus; *változtatás nélküli.* Hist. Eccl, Ev. 248. ut doctrina Evangelii pura, secundum Augustanam Confessionem *invariatam* et Concordiæ formulam servaretur.

Invarotare, circumsuere; *bevarrni, bélelni.* V. s. *Cotardita.*

Invatare, vestem munire intus pelle etc. V. s. *Cotardita; bélelni.* It. ovatare.

Invasio, (Du C.) manus iniectio; *támadás.* S. de Kéza Chr. I. 2, 4. Pro qua *invasione* Ditricus acerbatus. Cf. Symmach. Ep. 10., 41.

Invector, qui invexit, propagavit; *behozó, terjesztő.* Huszti Or. Gymn. 15. Paulus Tsernatoni Siculus. Cartesianæ Philosophiæ *invector.* Cf. Symmach. Ep. 10., 27.

Invenerabilis, qui non veneratur, incultus; *tiszteletlen, tudatlan.* Pel. De s. Thoma s. I. c. 4 : Apostolus *invenerabilem* populum ad Christum convertit.

Invenibilis, qui inveniri potest; *található.* Fej. V. III. 63. Quietantia viduæ . . . in pargamena sub pendenti sigillo inter acta *invenibili* hæc est subscriptio.

Inventare, indicem, commentarium bonorum (v. rerum) conscribere (Du C. inventariare); *leltározni, összeirni.* Tör. Tár. 1889. p. 387. Kelem. Hist. Jur. Pr. 445 : magistratus . . . res Orphanorum consignet *(inventet).*

Inventarium, (Du C.) index rerum; *leltár.* Wagn. Cf. Ulp. Dig. 26, 7, 6.

Inventatio, descriptio rerum in alicuius possessione existentium; *leltározás, számbavétel.* Art. Diæt. Pos. 31. sive ipsimet . . . rerum suarum mobilium obsignationem et *inventationem* admittere debeant. Thök. Diar. II. 334. Tör. Tár. 1889. p. 387. Kass. Prax. I. 96.

Inventiosus homo, promptus in rebus excogitandis; *leleményes, találékony.* Wagn.

Inventitia, orum, bona, res inventæ post decessum; *hagyaték.* Ger. Nachlass, Erbe. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 43. de *inuenticijs* meis eidem Ysac legavi duo predia.

Inventivus, 3., ad inventionem pertinens; *találgató.* Pázm. Dial. 51. Logica *inventiva* et indicativa.

Inventoria Fodina, *lelvájna.* Faber. Jur. Met. 99. *Inventoria fodina* (Fund-Grube) est certa determinata mensura longitudinis mutungati tenuti mont. ubi primum vena metallica denudatur, et labori manus admovetur, efficit Jure Hung. *4. Feuda* seu 28. *Orgias* metallicas.

Inventorium, res inventæ, index, inventarium; *lelet, lelt dolgok, leltár.* Száz. VI. 289. Registrum in arce Zarvaskeu super *inventorium* factum.

Inverse, ratione reciproca; *visszás, fordított arányban, viszonyban.* Instit. Arithm. 114. seu B : A = D : C, ubi primæ Proportionis termini *inverse* comparent.

1. **Invertere,** transferre; *leforditni.* Fabó. Monm. Evang. 154. sed præstantiores cantiones germanicas raro admodum exemplo elegantissime in slavicum *invertit.*

2. **Invertere,** tegere, velare; *betakarni.* Regul. Turm. Præt. 161. reliqui autem equos *invertant.*

Investicio, inauguratio; *felruházás, felavatás.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 177. ut quesita et obtenta *investicione* seu confirmacione, que ad jus domini Archiepiscopi spectare dinoscitur, ipsam Ecclesiam habeatis et possideatis in perpetuum.

Investigabilis, ita absconditus, ut nemo rem explorare, penitus cognoscere possit; *kifürkészhetetlen.* Rák. Ön. 192. Cf. Tertull. in Herm. 43.

Investigationalis, e, ad investigationem pertinens; *vizsgálati.* Art. D. 1840. p. 31.

1. **Investire,** consumere, impendere; *beruházni, ráforditani.* Kass. P. P. I. 241. sed etiam interusurium *investiti* sui capitalis.

2. **Investire,** (Du C.) in possessionem aliquem mittere, ornare aliqua re, beneficio; *birtokba helyezni.* S. de Kz. Chr. II. 1. 4.

3. **Investire,** per baculum; per pedum (Du C.) V. *Investitura.* Rač. Mon. Sl. VII. 99. an. 1075. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 44.

4. **Investire,** per coronam, ensem, sceptrum, vexillum. (Du C.) Rač. Mon. Sl. VII. 103. an. 1076.

Investire aliquem per Feudum, Beneficium impertire; *hűbér útján birtokba helyezni.* Vuch. Jur. Feud. 41. Si vero vel totum vel partem volebat *per Feudum aliquem investire,* hoc licebat ei sine fraude facere.

Investire per virgam (Du C.) Rač. Mon.

Sl. VII. 59. an. 1060: *per virgam,* quam in manu habebat, *investivit* . . . abbatem.

Investitio, impendium, pecunia impensa; *ráfordítás, ráköltés, beléköltés, valamire fordított pénz, beruházás.* Kass. Jur. Civ. I. 198. Faceret itaque totale *Investitionum* et meliorationum per Partes I. factarum pretium in Summa fl. 1. Georch. H. T. II. 221.

Investitio allaturæ, pecunia dotis impensa in communem usum coniugum; *közgazdaságba fordított hozomány.* Törvt. Msz.

Investitio allaturæ bonis maritalibus, pecunia dotis impensa in bona mariti; *a hozománynak a férj javaiba fordítása.* Törvt. Msz.

Investitio capitalium, pecuniæ in usuram impensæ; *tőkepénznek haszonhajtásra fordítása.* Törvt. Msz.

Investitio voluptaria, pecuniæ voluptatis causa impensæ; *kedvtöltő köttség.* Törvt. Msz.

Investitionalis, impensus; *költségre fordított.* S. Benkő. Top. Misk. 27. Quodsi vero cuipiam Dominorum Nobilium summam suam duntaxat *investitionalem* levare, domum vero et fundum cum beneficiis et appertinentiis hoc modo reluendis erga recognitionem iuris Dominalis ulterius etiam possidere placuerit.

1. **Investitura,** æ, theca pro pulvinari; *ágyhuzat, párnahaj, vánkoshaj.* Thök. Diar. II. 335. Thecæ seu *investiturae* pro pulvinaribus pari ex simili materia viridi attalica tres, labore eleganti, exsutis nimirum auro et argento diversis floribus ornatæ fl. 400.

2. **Investitura,** (Du C.) traditio, missio in possessionem; *beiktatás, javadalom elfoglalás.* Not. rel. II. 58: Venit vero *investitura* ab investire, dum enim directus Dominus Vasallo suo aliquod Feudum concessit, illi solemni vestitu induto gladium, vexillum, baculum aut aliud signum concessi Feudi tradidit. Kon. Egyh. 181. Tör. Tár. XIII. 15. Vuch. Jur. Feud. 80. *Investitura,* Belehnung, est actus solennis, quo dominus vasallo fidelitatem promittenti feudum confert a) *Investitura* iure fendali Longobardico consideratur qua ordinaria acquisitio feudi et essentiale requisitum constitutionis feudi. I. F. 25. sciendum est feudum sine *investitura* nullo modo constitui posse.

Investitura abusiva, V. *Superinfeudatio* et *Investitura impropria; visszaéléssel járó hűbéri beiktatás.*

Investitura de feudi caducitate, V. *Superinfeudatio; a hűbér megüresedése alkalmából való beiktatás.*

Investura eventualis, *esetleges beiktatás.* V. s. *Investitura pura.*

Investitura fiduciaria, *hitbizományi beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 56. Investitura eiusmodi feudi (fiduciarii) *investitura fiduciaria,* Belehnung auf treu, dicitur.

Investitura in casum successionis, V. *Superinfeudatio; öröklés esetére való beiktatás.*

Investitura montanistica, *bányába való beiktatás.* Juriev. Jur. Met. 78. ipsum vero ius in re per solam legitimam Collationem seu *Investituram montanisticam* Judiciariam tribuitur . . . Mutungationem legitime interpositam sequi solet Collatio seu *Investitura* obiecti mutungati. Est autem *Collatio Montanistica* actus solennis, quo concernens Judex montanus Mutungantem in possessorium obiecti mutungati induxit atque facultatem obiectum mutungatum legitime cultivandi eidem tribuit.

Investitura præsumta, *előhiedelmi beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 101. Præscriptio feudalis negotium est mixtæ indolis, igitur partim ex principiis iuris feudalis partim ex principiis iuris communis diiudicandum venit. Nominatur et *investitura praesumta,* quod ex longi temporis possessione præsumatur consensus illorum, quorum voluntate feudum constituitur.

Investitura prima, Vuch. Jur. Feud. 87. *Investitura* vel *prima* est, si aut bonum allodiale prima vice in feudum constituatur, aut feudum in plenum dominium domini reversum rursus in feudum detur vel *renovatio investiturae,* qua nexus feudalis eveniente mutatione vel in persona domini aut vasalli legis dispositione restauratur.

Investitura propria, *valóságos beiktatás* . . . **impropria** seu *abusiva; visszaéléssel járó beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 83. Verum evenire potest, ut cum traditione iuris copuletur quoque ipsa possessio dominii utilis; hoc ex incidenti investitura in propriam et impropriam dispescitur. *Propria* est, quæ cum immissione in possessionem dominii utilis coniuncta est, quod si vero dominium utile absque reali possessione in alterum transferatur, *impropria* seu *abusiva* audit.

Investitura pura, *tiszta beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 87. *Investitura* porro vel *pura* est, quæ simpliciter constituitur et illico operatur translationem dominii utilis, vel *eventualis,* quæ ab eventu et conditione, quæ ei adiecta est, suspensa vim demum capit existente eventu, ideoque ius in re et dominium utile eventuale tantum tribuit.

Investitura simultanea, *együttes beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 84. Investitura de uno eodemque feudo fieri potest vel uni vel pluribus, hinc *investitura* vel *singularis* est, qua feudum uni personæ physicæ aut morali confertur. Feudum uni collatum *feudum singulare,* Sonderlehen, audit; vel *simultanea,* dum feudum pluribus personis ita confertur, ut ratio iuris communis in obiectum feudi in investitura posita sit seu *feudum pluribus, simul collatum.*

Investitura singularis, *egyedi beiktktatás.* V. s. *Investitura simultanea.*

Investitura temporanea et perpetua, *időleges és örökre szóló beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 38. *Investitura temporanea* et *perpetua.* Per investituram potest quis feudum vel in perpetuum acquirere ita, ut ad hæredes quoque transeat vel transferri potest ad tempus v. g. ad 10. vel 20. annos aut ad tempus vitæ domini aut vasalli; in primo casu *feudum* erit *perpetuum* in secundo *temporaneum.*

Investitura verbalis, literalis, symbolica, *szóbeli, irásbeli, jelképes beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 83. Fieri id potest vel verbis vel medio litterarum aut symbolorum (gladius, vexillum, sceptrum) inde *investitura verbalis, literalis* et *symbolica.*

1. **Investituralis,** pecunias in aliquid erogatas investitas concernens; *a kiadott költséget illető.* Kass. Jur. Civ. II. 135. consensu etiam et voluntate mea velut proprietarii et hæreditarii Domini accedente in florenis T. *investituralibus* et aliis Florenis T. pro ædificiis obvenientibus.

2. **Investituralis,** ad investituram pertinens; *felruházási.* Cher. Jus. Eccl. II. 109. cæterum consuetudo apud nos obtinet, ut ille, cui Beneficium collatione libera aut erga præsentationem confertur, post obtentam ab Ordinario institutionem authorisabilem seu post acceptum *investiturale* decretum, beneficium illico occupare possit.

Investitus, 3., subsutus; *bélelt.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7. Odolberti Abbatis vestimentum de quirino *investito* de panno vario et una lana caprina etc. Joanni diacono coopertorio de lecto de *quirino investito* de sirico et uno feltro parato cum sirico.

Inviare, monstrare (Du C. al. s.) dirigere; *utasítni, utalni.* Kass. Prax. I. 41. Lectores ad Caput eiusdem Operis *inviare.*

Inviatio, actus præcipiendi; *utasítás.* Arch. Rák. VIII. 253. ad loca debita fienda *inviatio.*

Inviamentum, sustentatio; *ellátás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 72. an. 1364.

Inviatorius, 3., viam monstrans. V. *Literae inviatoriae.*

Invidentiarius, 3., ab invidentia, invidia plenus; *irigy.* Ke. Or. Arist. Immedicabilia hæc omnia ab *invidentiario* flabello.

Invidiæ fauces, lege: faces; *az irigység zsarátnoka.* Chr. Dubn. p. 82. Unde rex Salomon supra Geysam ducem *invidie faucibus* magis et magis exarsit.

Invigilator, qui invigilat, vigil, custos; *felügyelő.* Knauz M. E. Str. II. 669., 752. Cod. Dip. And. I. 255., 277.

Invigorare, tollere auctoritatem; *eltörölni, érvénytelenné tenni.* Rozsny. D. 60. A tömösvári faluinkat, kiket a fejedelem a maga emberire felosztott, ezentúl ne birják, erről való donatiójok *invigoráltatik.*

Invigorositas, authoritas, vis nulla; *érvénytelenség.* Cher. Jus. Eccl. II. 247. Omnis fraus et in Testatorem aliquando usurpari solitæ circumventiones sub pœna *invigorositatis* abesse debent. Batty. Leg. I. 672. Proj. Leg. Civ. 184.

Invigorosus, 3., non valens, sine auctoritate; *érvénytelen.* Magy. Tör. Tár. VI. 61. Kass. Jur. Civ. 126. Batty. Leg. I. 115. Jogt. Eml. I. 6. Kuk. Jur. I. 237.

Invincibilitas, vis invicta; *legyőzhetetlenség.* Pel. De s. Lucia s. c. 7): Claruit beata Lucia perseverantiæ firmitate et *invincibilitate.*

Invinculare, vinculis astringere aliquem; *vasra verni.* Törvt. Msz.

Inviolabilitas, sanctitas; *sérthetetlenség.* Imre Phil. 112.

Inviolare, violando irrumpere; *betörni.* Tag. Erd. II. 66. an. 1749: quosvis excedentes subditos dominales et *inviolantes* extraneos animadvertere.

Invisibiliter, ita, ut videri non possit; *láthatatlanul.* It. invisibilemente, Gall. invisiblement. Ger. Auf unsichtbare Weise. Br. Resp. p. 53: Adest igitur in Cœna Christus corpore suo . . . licet nec visibiter, nec *invisibiliter* de cœlo . . . descendat. Serm. Cat. 99. Cf. Tertull. adv. Valent. 14.

Invisio, salutatio, actus visendi, invisendi; *látogatás, visit.* Rák. Ön. p. 228. l. 36. — p. 229. l. 1. (229. 1): ... prandium... pro lubitu vel in frequentia multorum sumebatur lautum, vel ad minorem amicorum mensam, vel civiles *invisiones* Principissarum sanguinis regii.

Invitatoriæ, (Du C.) litteræ, quibus quis invitatur; *meghívó levél.* Kov. Form. St. CXXXII. *Invitatoriae* ad Nuptias per Patrem Sponsæ Exeratæ.

Invitatorianus, (Du C.) præcentor apud Cistercienses; *előénekes.* Nagy Hier.

Invitatorium, (Du C.) invocatio, psalmus invitatorius (Alleluia Venite exultemus); *karnyitó vers.* Száz. XVIII. 33.

Invitatorius, 3., invitans; *meghívó.* Magy Tör. Tár. IX. 195. Cf. Tertull. Anim. 57: Hieron. Ep. 1., 15.

Invitum, invitatio, vocatio; *meghívás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 260. an. 1359: si comes... acceptabit *invitum* ...

Involuntarie, non sua sponte, invitus; *nem önkényt.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 164. in Bulgaria vero per plures menses *involuntarie* detentus.

Involuntarius, invitus; *önkénytelen.* Vern. Psych. 129. In reproductione *involuntaria* repræsentationum una earum rationem, cur altera in conscientiam redeat, continet. Cf. Cœl. Aur. Acut. 2., 3.

Involutio, implicatio; *bebonyolítás, szövevény.* Kövy El. 332. Hoc adhuc notandum, quod si bona indivisa facto aliquorum fratrum multis *involutionibus* affecta et intricata sunt. Georch. H. T. III. 62. Tag. Erd. II. 403.

Involvere, continere, complecti; *magában foglalni, tartalmazni.* Vern. Met. 94. Possibile dicitur, quod nullam in se contradictionem *involvit*; impossibile vero, quod pugnantia continet seu unde consequens est idem esse et simul non esse.

Invulnerabilitas, proprietas rei invulnerabilis; *sebezhetetlenség.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 46.

Iperiton, hypericum; *linka.* Ger. Johannistraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Iperperum, Hyperperum, moneta imperatorum Byzantinorum aurea, sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et decocto confecta esset (Du C.) Luc. Regn. Dalm. 163. tenerentur solvere Spalat. MM. *iperperorum.*

Ipri, Ipsis, species panni texti Ipriæ in Flandria. *Ippri-posztó.* Száz. XIII. 234. pellibus de Vario et de *Ipri* p. 335. Cod. Zi. I. 277.

Ipso facto, *legottan.* Moln. Patv. 28. *Ipso iure* et *eo iure* prohibitum est; *ipso facto* et *eo facto* incurrit pœnam. Hoc est: per Legem et Jus Regni prohibitum est, per factum i. e. t. incurrit hanc vel illam pœnam; v. g. per factum verberationis incurrit pœnam violentiæ et qui illegaliter verberat, *ipso* facto violentus est et *ipso Jure* punitur.

Ipso iure, *törvényleg.* V. *Ipso facto.*

Ir, (*χειρ*), chir, hir (Du C.) concavitas manus, vola, medietas palmæ; *tenyér.* Schläg. 394.

Ircicoglatus, (ab = it. irco et coglia) hircus testiculatus; *bakkecske.* Han. Mon. Jur. P. I. 46: carnes *ircicoglati* et capre.

Irascibilitas, fervor, natura in iram præceps; *ingerlékenység, hirtelen haragvó természet.* Andr. Pann. 71.

Ire in annum sexagesimum, agere annum sexagesimum; *hatvan évesnek lenni.* Wagn.

Ire per plateam, peregre ire; *elutazni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 229. an. 1346.

Irenicum, scriptum pacificum; *békeirat.* Száz. II. 319.

Irenicus, 3., ad pacem pertinens (a Græco: *εἰρήνη*); *béke* ... Száz. XXX. p. 10. 936.

Irha, pellis. Vect. Ref. C: De ... centum pellibus *Irha* vocatis, Germanice *Kürschner-Irch.*

Irharius, i, (ab Hung. *irha*: pellis) cerdo alutarius; *irhatímár.* Tör. Tár. 1889. p. 378. observatio *irhariorum* in pellibus vendendis.

Irkarius, 3., *Irharius.* Kov. Form. St. 445. Præterea indulsimus eisdem Confratribus, quod *Irkarij* Buden. non sint liberi emere hic quascunque pelles.

Irradiatio, illustratio; *besugárzás.* Pel. De s. Lucia s. c. 2: Per *irradiationem* huius lucis elevabitur intellectus ad videndum Deum.

Irradicari, fundari, radicibus cohærere; *gyökerezni.* Nagy. Jur. Trans. Sax. 40. cum illa communio ... communioni *corporum irradicatur.*

Irradicatus, 3., radicatus, inveteratus (Du C. al. s.); *gyökeret vert.* Bene Pol. 206.

Irrapere, rapere; *hurczolni.* Kuk. Jur. I. 207. an. 1462: ad solucionem ... nec adstringet nec *irrapiet.*

Irratare, non ratum facere, non probare; *érvénytelenné tenni.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 50: Si ... aliqui vestrum ... secus facere attemptaverint ... *irratamus, cassamus.*

Irrationabilis, rationi repugnans; *okszerűtlen.* Werbőczi 17. Ideo si consuetudo tendit ad felicitatem animæ, est rationabilis secundum ius Canonicum et Divinum: si autem repugnat fini æterno, est *irrationabilis.* Obs. Jadr. 398. Duces et totius exercitus memorati multas occasiones ac *irrationabiles* excusationes ipsis legatis allegabant ...

Irrationabilitas, (Du C.) insulsitas, res absurda; *okszerűtlenség, észelleniség.* Kövy. El. 405. Fassio inter sexum et sexum difficilius invalidatur et maiores *irrationabilitatis* probas requirit, quam inter extraneos. Cf. Appul. Trismeg. p. 92. Elm.

Irrationabiliter, (Du C.) sine ratione, contra omnem rationem; *jogtalanul.* Werbőczi 139. Et hoc idem est intelligendum etiam de patre, qui iura sua et filiorum suorum avita, in præiudicium et sine consensu ipsorum filiorum suorum, perperam et *irrationabiliter* alienabit. Cf. Tertull. Pœn. 1.

Irrealis, vanus, falsus, non verus; *valótlan.* Kass. P. P. I. 122. expositione supplicatis pro *irreali* comperta.

Irrealitas, vanitas; *alaptalanság, valótlanság.* Ger. Grundlosigkeit. Kövy. El. 411. Si vero specifice enumerentur, Actor debet probare *irrealitatem* idest falsitatem expositionis. Georch. H. T. III. 149.

Irrecollecte, incaute, inconsiderate. temere; *meggondolatlanul, vaktában,* Rák. Ön. p. 373. l. 37. p. 374. l. 1. (373., 38.): ... innumeri sunt actus mei, quos inconsiderate, *irrecollecte* et præcipitanter feci.

Irreconciliabilis, implacabilis, inexorabilis; *engesztelhetetlen.* Czvit. Spec. 121. *irreconciliabili* academico examini subiecit. Cf. Finály.

Irrecors, dis, immemor; *feledékeny.* Epist. Proc. p. 49: *irrecordes* merito censeremur.

Irrecuperabiliter, (Du C.) irreparabili iactura, absque recuperationis spe; *pótolhatatlanul.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 569. Comitis Palatini omnes possessiones suas ordine iudiciario *inrecuperabiliter* amisisse deberet.

Irredemtibilis, qui redimi non potest; *megválthatatlan, visszaválthatatlan.* Kass. Jur. Civ. II. 108. eiusdemque hæredibus et posteritatibus universis sexus quidem masculini Jure perpetuo et *irredemtibili,* sexus feminei descendentibus autem titulo inscriptitio erga persolutionem præattactæ æstimationalis summæ.

Irredemptibiliter, ita, ut redimi nequeat; *visszaválthatatlanúl.* Arch. Rák. IX. 3. Dip. Alv. II. 320: mihi atque liberis meis *irredemptibiliter* ... inscribi non dedignetur. Szend. Misk. tört. III. 444. an. 1731. portionem ... per decursum viginti quinque annorum *irredemptibiliter* teneant.

1. **Irreflexe,** non respiciendo; *nem tekintve.* Kass. Jur. Civ. I. 124. quod Individua pro peragenda earundem exhibitione requisita Evocatorias *irreflexe* ad Terminum pro comparitione præfixum ... longiori tempore apud se detinere et tunc solum exhibere valeant. Art. Diæt. 1840. p. 43.

2. **Irreflexe,** inconsiderate, imprudenter; *megfontolatlanul.* Asp. Pr. Chr. p. 560. l. 27—29. (29.): Hæc autem irreflexa voluntas quid mihi demonstrat, nisi frigiditatem meam in diligendo te, qui enim scit vere diligere, nescit *irreflexe* agere.

Irrefragabilis, quod convelli, infirmari non potest; *megdönthetetlen, sértetlen, ép.* Pel. In Nativ. Dom. s. II. c. 3: Ad id faciunt *irrefragibiles* rationes. Fej. II. 130. Batty. Leg. I. 11.

Irrefragabilitas, V. *Infallibilitas.* Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. 3: Quarta stella ecclesiastica *irrefragabilitas.*

Irrefragabiliter, (Du C.) firme, inviolate, ut nemo refragari possit; *megdönthetetlenül, kétségbevonhatlanul.* Otia Bachm. 37. alia vero clarissime et *irrefragabiliter* contra vos sonantia omittendo. Szék. Okl. I. 138. Eszt. Okm. p. 3. (Decr. Ladisl. 1274) *irrefragabiliter* statuens. Fej. II. 139. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 54.

Irrefrenatio, libido; *zabolátlanság.* Pel. De Omnibus Sctis s. IV. c. 3: Conservativum sanctitatis est occasionum peccati derivatio: ut sunt *irrefrenatio* sensuum cet.

Irrefutabiliter, modo, qui refelli, refutari non potest; *czáfolhatatlanul.* Bell. Cal. a 2: in quo *irrefutabiliter* ... ostenditur. Cf. Finály.

Irregenitus, non de novo genitus; *ujra nem született.* Syll. Pos. C3: Ergone fideles Veteris Testamenti fuerunt omnes *irregeniti.* Teut. Schul. I. 144.

Irregularis, qui est extra regulam, quod non est regulare. In lingua eccles. maxime de sacerdote, ut etiam nostro loco: clericus, non legitima uxore vel adulterino sanguine natus, cui ad consecrationem dispensatione erat opus — irregularis appellabatur (Homines illegitimæ originis «defectum natalium» pati di-

cuntur in diplomatibus); *szabálytalan, törvénytelen.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 174., 239., 240., 173. et cum *irregularibus* ex eisdem dispensare.

1. **Irregularitas,** (Du C.) conditio, status regulæ ecclesiasticæ adversus; *egyházi szolgálatra való alkalmatlanság.* Cod. Zi. T. I. 213: quia inquisitio mortis vergit ad factum sanguinis, ne *irregularitatis* notam incurrere possimus, excellencia vestra nos velit ... habere excusatos. Kon. Egyh. 136.

2. **Irregularitas,** commissum contra regulam; *szabálytalanság.* Ger. Unregelmässigkeit. Otia Bachm. 88. quid mirum, si plurimæ *irregularitates* intercurrerunt. Szék. Okl. I. 151.

Irregulariter, sine regula vel contra regulam; *szabálytalanul.* Corp. Gram. 494.

Irregulata militia, milites disciplinæ militari non assuefacti; *nem rendes katonaság.* Ger. unreguläres Militär. Ker. Inst. Mil. 516.

Irreiterabilis, e, (Du C.) quod iterari non potest; *nem ismételhető.* Serm. Cat. 73. Character Baptismi ... Confirmationis ... Ordinis. Hic character, esto gratia Sacramenti per peccatum auferatur, ille tamen manet indelebilis, propter quem nunquam secundo hæc Sacramenta percipi possunt, ita, ut licet quis mortuus post multos annos resurgeret, denuo baptizari etc. non posset. Ob quam causam hæc Sacramenta dicuntur *irreiterabilia,* reliqua vero quatuor sunt *reiterabilia,* quia characterem non imprimunt.

Irreligiositas, impietas erga Deum; animus religionis contemnens; *vallástalanság.* Oltv. Act. Synod. 1. dum *irreligiositas* et immoralitas torrentis instar rapidi maiori in dies strage propagari cœpit. Cf. Tertull. Apol. 24.

Irremediabiliter, (Du C.) modo irremediabili; *gyógyíthatlanul.* Chr. pict. Vind. 168. Bela *irremediabiliter* cepit egrotare. Thurócz. 113.

Irreminiscibilis, hominum memoriam superans; *emlékezethaladó.* Thurócz. 43. Ex his postea propter longi ævi *irreminiscibilem* vetustatem mutata sunt plurima.

Irremissibilis, (Du C.) inexpiabilis, non condonandus; *megbocsáthatatlan.* Wagn. Cf. Tertull. Pudic. 2., Hieron. Ep. 42., 1.

Irremissibiliter, (Du C.) nullo relicto veniæ loco; *irgalmatlanul.* Szék. Okl. I. 335. Száz. II. 160. Instr. Pac. Art. XXIII. Art. Diæt. Pos. B. 10. Kass. P. P. I. 172.

Irremuneratus, 3., non remuneratus; *jutalom nélkül való.* Sup. An. Sc. II. 60. an. 1323: cum nullum bonum sit *irremuneratum.* Nic. de Mir. 440. Cf. Cassiod. Variar. 2., 11.

Irrenarcha, (Du C. irenarchæ) magistratus militares, qui ad id constituti erant, ut quietis et pacis concordiam stare facerent. Pacator; *békebíró.* Magy. Tör. Tár. XI. 10. sincere Christianitatis atleta et verus pacis promotor princeps et sollicitus *irrenarcha* furores parcium mulcere. Ljub. Mon. Sl. IV. 121. an. 1381. Cf. Arcad. Dig. 50., 4., 18.; Mart. ib. 48., 3., 6.

Irreparabiliter, (Du C.) ita, ut refici, resarciri, restitui nequeat; *kijavíthatatlanul.* Andr. Pann. 178.

Irreparatus, 3., non reconcinnatus; *ki nem javított.* An. Sc. I. 436. an. 1563: Claustrum ... destructum et *irreparatum.*

Irrepræhensibilis et irreprehensibilis, nihil in se habens, quod reprehendi possit; *kifogástalan, feddhetetlen.* Batty. Leg. III. 467. an. 1450. vita et conversatio *irrepraehensibilis.* Rák. Ön, 100. Cher. Jus. Eccl. II. 7. Epist. Past. ad Diœc. Agr. Fej. I. 55. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 490. Cf. Arnob. 2., 53.; Tertull. Resurr. Carn. 23.

Irreprehensibilitas, integritas, innocentia; *feddhetetlenség.* Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. 6: Sexta stella dicitur testium *irreprehensibilitas.*

Irreprehensibiliter, (Du C.) absque reprehensione; *feddhetetlenül.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 26. quia in nullo contra nostram Maiestatem apparuit excessisse sine nota et *irreprehensibiliter* demorando ... Cf. Finály.

Irresidentiatus, loco habitandi destitutus; nulli loco adstrictus; *lakóhelyhez nem kötött.* Opin. in montanisticis E2: Zingaris ... *irresidentiatis* hominibus.

Irresistibilis, cui resisti non potest; *ellenállhatatlan.* Tör. Tár. 1888. p. 687.

Irresolubilis, qui resolvi non potest, insolubilis; *meg-, feloldhatatlan.* Vern. Psych. 15. siquidem sensio minimi cuiusvis insecti non minus *irresolubile* ænigma et inconceptibile Auctoris naturæ productum sit.

Irresolutio, dubitatio, hæsitatio; *ingatagság, elhatározatlanság.* It. irresoluzione. Hist. Zerm. Cobenz. p. 138: quod cum Lithvani viderint tarditatem et *irresolutionem* Suæ Majestatis ... miserunt ad ipsum Principem ... oratores.

Irrestricte, non restringendo; *korlátozás nélkül.* Ger. schrankenlos. Opinio Deput. 10. ut ea, quæ circa Sedium Dominalium formam Appellationisque normam sancientur, ad præsens quoque Forum *irrestricte* extendantur. Fej. IV. 1. 115.

Irrestrictus, 3., infinitus; nullis legibus coërcitus; *korlátlan.* Fej. Jur. Lib. 264: *irrestricta* libertas. Diar. Com. 1802. p. 49.

Irresuscitabiliter, ita, ut suscitari non possit; *fel nem támaszthatólag.* Pel. Pom. L. VII. P. II. Art. 2: Et vita peccati extincto fomite *irresuscitabiliter* mortua fuit.

Irretractabiliter, (Du C.) immutabiliter, irrevocabili modo; *visszavonhatatlanul.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 304. de predictis possessionibus suis irrevocabiliter et *irretractabiliter* ac perpetuo ex titulo huiusmodi donacionis transfundens ...

Irreverabilis, non certus, non verus; *megbizhatlan.* Arch. Rák. IV. 100. quæ habet, ex scientia *irreverabili* habet.

Irreverberatus, 3., immotus; *el nem téritett, mozdulatlan, káprázás nélkül való.* Pel. De s. Joanue ser. IV. c. 2: Aquila *irreverberatis* oculis respicit rotam solis.

Irrevisibilitas, natura, proprietas causæ, quæ recognosci non potest; *meg nem vizsgálhatóság.* Art. Diæt. Pos. 137. qui soluta præsenti Diæta quantocius interessatis partibus certificatis ad faciem locorum exire iisdemque sufficienter auditis præliminarem prædeclaratæ Causæ Revisibilitatis aut *Irrevisibilitatis* subortam Quæstionem examinare et decidere ... debeant.

Irrevisus, 3., non visus; *látatlan.* Száz. XVII. 491.

Irripuerunt, fors. rectius: *dirripuerunt*; *fosztogatták.* Fjp. 206. Carinthinarum ... fines crebris incursibus *irripuerunt.*

Irris, iris: cærulei coloris; *kékszinű.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Seinoretus clericus, qui mecum erat amisit duos mantellos unum *irridem* et alium de bruno Flandrensi, ambos cum pellibus cuniculinis.

Irrisorie, illudendo, irridendo; *gúnyosan.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 82.

Irritare, (Du C.) irritum facere; *sikeretlenné tenni.* Georch. H. T. I. 98. mivel a házasságot elejétől fogva *sikeretlenné teszik (irritant).* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 83: et ne ab ullo unquam omnino hominum queat *irritari,* presentes concessimus litteras. Cf. Cod. Theod. 3., 12., 2.

Irritatio, actus irritum reddendi; *meghiusítás, értéktelenítés.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 165. et ne autentica nostra donacio *irritacionis* illicite molestiam paciatur.

Irritativus, 3., irritans; *izgató.* Ger. reizend. Bene Med. I. 66.

Irritator, is, qui ad irritum redigit aliquid; *megsemmisítő, meghiusító.* Cod. Dip. Arp. V. 56. Obligando se, quod, quicumque processu temporum de heredibus aut generacionibus suis eandem terram ab ipso Georgio vel heredibus suis alienare aut irritare forsitan attemptarent, alienatores vel *irritatores* huiusmodi donacionis eidem Georgio vel successoribus suis taxacionem quinquaginta marcarum solvere teneantur.

Irro, onis, εἴρων; *kigúnyoló.* Andr. Pann. 47. quos philosophus vocat *irrones* id est *derisores* vel *despectores.*

Irrogatrix, quæ aliquid irrogat, incitat; *okozó.* Cod. Dip. Arp. V. 85. item post datam presencium, si quis parcium rixarum *suscitatrix* vel controversiarum *incitatrix,* iniuriarum *irrogatrix,* dampnorum *datrix,* quorumlibet cedium *illatrix* extiterit in futurum.

Irroratio, actus irrorandi; *permetezés.* Germ. Befeuchtung. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 25.

Irrotulare, V. *Inrotulare.* Cod. Camb. Merc. 99. Super scripturis ad manus Judiciarias depositis, eorumque provocatis, fide digna Consignatio seu rotulus per partes ad iudicem exmissum subscribendus confici et hac ratione *irrotulata* acta Judicio referri debent.

Irrotulatio, V. *Inrotulatio.* Cod. Camb. Merc. 98. Scripturis competentibus per utramque Partem exhaustis, postrema scriptura contra-parti communicanda et simul terminus pro *irrotulatione* actorum in diem, quo iudicium non considet, judicialiter præstituendus, hocque fine unus ex Coiudicibus exmittendus est.

Irruptura, æ, irruptio; *betörés, berontás.* Isthv. VII. 99.

Ischiros, gr. ἰσχυρῶς, valde; *nagyon.* Obs. Jadr. 414. non decebat illos ... assumere lætitias, qui cum iubilo ad magnum *ischiros* resonare, ne in prosperitate eorum quemque extolli permittant.

Iscofium, *scofium* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 378.

Isicium, (Du C.) farcimentum; *hússal töltött eledel.* Comen. 67. tuceta seu *isicia.* Cf. Finály.

Isolare, separare; *elszigetelni.* It. isolare. Vern. Psych. 106. id quod plerumque

evenit, dum sensus externi quiescunt lususque facultatis imaginandi nullis obiectorum externorum impressionibus turbatur, uti somnia dormientium, *isolatam* vitam viventium, infirmorumque hominum satis testantur.

Isosagus, (Du C. isofagus) gultur; *nyeldeklő torok.* It. esôfago. Schläg. 371.

Ispaia, æ, idem quod *Spachi* q. v. Recon. an. 1606. p. 29: ad illas sc. arces nemo Turcarum aut *Ispaiarum* quicquam Juris habeat.

Ispanatus, us, officium ispani; *kormányzóság.* Georg. Sirm. I. 75. Et jam in Praga officium *ispanatum* jam abtullerant ab eo.

Ispanus, i, comes; *ispán.* Kat. Hist. Reg. I. 83. Nempe probandum adhuc arguto viro superest nagy-úr oblique non recte cadere, quum *ispano* coniungitur. 85. *Ispan* enim originis esse Hungaricæ nondum ab ullo probatum uec unquam probandum censeo. Videtur ea vox a Croatarum *Zupanis* seu *Jupanis* ad Hungaros traducta.

Istár, Vect. Ref. E: Tela *Istár.*

Isztina, *cserény.* Opin. 1810. in re sanitaria P. II. §. 8. sepimenta, quibus oves fine emultionis lactis includi solent vulgo *Isztina.*

Italica, æ; *széllabda.* Ger. Windball. Szamosk. II. 169. Quumprimum Sigismundus Princeps de tristi obsidione celeris tabellarii nuncio certior factus esset, id omnino temporis *pila inflatili,* quæ *Italica* vocatur, veteribus follis pugillatorius, sese Albæ oblectabat.

Iter, *átmehetési jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 69. *Iter* est ius eundi, ambulandi per alterius prædium ad utilitatem prædii sui. V. *Actus* 2.

Iterabilitatio, repetitio, redintegratio; *ismétlés.* Fej. X. 4. 776. Plebanis scilicet in dicto Szent Miklós constitutis et constituendis, ratione *iterabilitationis* vel suscitationis lite contra antedictos fratres fiendæ vel faciendæ.

Iterare, iter facere, petere aliquem locum; *utazni.* Georg. Sirm. I. 25. sed Rex volebat cum eo ad Turciam *iterare.*

Iteratorie, rursus, crebro, iterum ac sæpius; *ismételve.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 114. coniudice . . . suam absentiam *iteratorie* excusante.

Itineralis, ad iter pertinens; *utazási.* Diar. Com. II. 12. una cum curru *itinerali.* Art. D. 1840. p. 5. *itineralis* expensa.

Itinerans, peregrinator; *utazó.* Kass. Prax. I. 258. monentur cuncti et singuli *itinerantes.*

Itinerare, (Du C.) iter facere; *utazni.* Rák. Ön. 39.

Itinerarius, i, (Du C.) qui peregrinationes instituit; peregrinator; *utas.* Tör. Tár. 1889. p. 383. Arch. Rák. I. 9.

Itineratio, iter; *utazás.* Rák. Ön. 103. Cod. Dip. Brüss. 245.

Ittem, pro: item. Kol. Cod. 24. et passim.

Ivolia, æ, viola; *ivola, ibolya.* It. viola. Curios Misc. II. 232. *Viola* sive *Ivolia* si periculum sit, ne pereat in Hyeme, effodiatur in Autumno.

Ivones, bibuli, Hung. *ivó* = potator; *boriszák.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. II. p. 57.

Invertunt iura, accipiunt qui munera plura.
Sunt rari *Ivones,* quamvis in lege Solones.

Izolare, V. *Isolare.* Schaffr. Electr. Catenula *izolata* ope filorum sericeorum ducatur.

Iztra, æ, (a Slavo: strha) fossa; *árok, vizrekesz.* Germ. Wassergraben. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Izweg, alii Wzbeg = (auctore Battyáno ab hung. *üzöm,* fugo et *beg* = *heg, hegy;* mons; apparitor, custos silvarum ac montium *erdő őr)* non recte, ezt enim *izveg* a vetere sl. *zbegnuti,* efugere, vox formata, et *servum fugitivum* significat. Batty. Leg. T. II. 111. (Decr. St. Ladisl.) veniant et illi omnes, qui dicuntur *Izweg* ad Curiam et. 112. qui fur fueri t . . . expurget se iudicio. Illi, qui dicuntur vulgo *Izweg,* cuicunque persone adheserint, representent eos regi.

J

Jacentes res, res planæ (Du C. iacere, in plano esse); *világos dolgok.* Batty. Ger. 77. juxta *rerum jacentium* executionem.

Jacentia, æ, (a iacere), situs; *fekvés.* (Du C. al. s.) Fej. VI. 143. ulterius iterum versus meridiem per *iacentiam* eiusdem fossati... est iterum una meta.

Jacere, (Germanismus) castra habere, collocare (Du C. al. s.); *táborozni.* It. riposare. Ger. liegen, lagern. Georg. Sirm. I. 37. obsedit Cassoviam et *iacuit* sub ea in duobus mensibus et decem diebus.

Jacere in agone, animam agere; *halálküzdelemben vonaglani.* Wagn.

Jaciniliter, pueriliter, inconsiderate (ab hung. játszi = ludendo); *meggondolatlanul, játszi módon.* I. Rák. Gy. 416. elég *jaciniliter* cselekedtette.

Jacobitæ, *Jacobini,* (Du C.) In Aegypto et in Terra Sancta dicuntur Christiani quidam certis opinionibus falsis infecti. Ita appellati a quodam Jacobo Severi Patriarchæ Antiocheni discipulo, qui annuente et præcipiente Patriarcha Alexandrino Christianos ad sectam Dioscori Alexandrini Patriarchæ revocabat; *Jákbarátok.* Cher. Jus. Eccl. I. 54.

Jactus, us. *Ad iactum unius baculi. sclopi,* spatium, in quantum baculus proiectus, aut globus scopo emissus protenditur; *bot dobás* v. *lövés* távolsága. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 617. Verancs. Hist. 246. quod *sclopi iactu* ab urbe aberat.

Jaculamentarius, 3., missilis; *vető.* Szék. Okl. IV. 288. tormenta *Jaculamentaria.*

Jaculamentum, balista; *vető hadi gép.* Szék. Okl. IV. 288. Cf. Non. 18., 30.

Jaculatores, V. *Joculator,* tubicines; *igriczek.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 382. Ad universorum igitur noticiam volumus harum serie pervenire, quod accedentes in nostram presenciam *jaculatores* nostri de villa Igrich in Comitatu Zaladiensi, humiliter nostre Magnitudini suplicarunt. . . predictorum *ioculatorum* precibus inclinati . . .

Jaculatoria precatio, *felfohászkodás.* Stossgebet. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. p. 26. Altera praxis Ascetarum, *jaculatoria precatio,* qua voluntas elicit proportionatum eidem cognitioni pium affectum (altera: mentis ad Deum elevatio).

Jaculum balistale, sagitta; *nyil.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 153. traiectum fuerit guttur eius inpetu *iaculi balistalis.*

1. **Jaculus,** i, *Jaculum; lövedék, ij.* Kronst. III. 480: *Jaculus* vulgo czeen.

2. **Jaculus,** serpentis species. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Jainicherones, Turcarum pedites milites; *janicsárok.* Magy. Tör. Tár. XXV. 361.

Jaldus, 3., coloris vitrei, luteus; *üvegszinü.* It. jaloide. Fej. III. 22. Quod Georgius ei de ultra marinis partibus redeunti quinque Baldachinos (pannos e sericis et aureis filis textos) duo examita (pannos holosericos) unum rubeum et alterum *jaldum* (seu hyalinum, coloris vitrei) . . . per violentiam abstulerunt.

Jambrahor bassi, dominus stabuli. V. s. *Buyuk emir achur; istálló mester.*

Jamfatus, 3., iam memoratus; *fölebb említett.* Magy. Tör. Tár. XII. 44., 45. Cod. de Sztára II. 64.

Jamnotatus, 3., supra memoratus; *fentjelzett.* Szék. Okl. III. 13.

Jancherus, i, V. Janizari. Magy. Tört. Eml. XXX. 31. an. 1566.

Janciar Agha, V. *Janiczaraga.* Szamosk. II. 68. Primores Turcarum Gemliani, Besliani, Aghæ, Alaj Beghi, *Janciar Aghae,* ubi res perditas vidissent, interfecti sunt. Verancs. IV. 7.

Jancsaro, onis, V. *Janizari.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 4. cum omnibus copiis consurgeremus et omnibus armis bellicis, hoc est bombardis, equitibus peditibus et *Jancsaronibus.*

Jancsiko, phaleræ; *homlok* v. *szügyék.* Ger. Brustriemen. Thök. Diar. II. 383. Quinque tegumenta equilia vulgo *jancsiko* nominata aureis rosis et tirkis ornata fl. 800.

Janczik, V. *Jancsiko.* Thök. Diar. II. 334. In hac cista est etiam unum *janczik* pulchrum et pretiosum, ex holoserico rubro argenteis deauratis floribus, seu boglar, lapillos türkes comprehendentibus ornatum . . .

Janicerus, Janicherus, Janicianus, Janicsaro, V. *Janizari.* Tör. Tár. 1888. p. 746. Isthv. VII. 94. Cod. Dip. Brüss. IV. 80. Dec. Bar. 44. Tör. Tár. 1887. p. 320.

Janiczar aga, *a gyalogság fővezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Eorundem agalarung supremus vocatur *janiczar aga:* supremus janiczerorum, exercituum pedestrium, qui *kihayam: provisorem* suum habet.

Janiczario, Janiczaro, Janitsaro, Janiczerus, V. *Janizari.* Tör. Tár. 1886. p. 136. 1888. p. 475., 486. Cod. Dip. London. 202.

Janidtzarius, Janissarius, i, V. *Janizari.* Oláh. Cod. Ep. 518. *janidtzarios,* harchabusarios habet quatuor millia. Instr. Pac. Præf.

Janitor, V. *Tavernicus.* Tör. Tár. 1893. p. 7.

Janitor castri, lictor militaris; *porkoláb.* Ger. Profos. Kuk. Jur. I. 56. an. 1231: Effusionem sanguinis non per se, sed per *Ja-*

nitorem Castri possit iudicare. Fej. III. 2. 237. End. p. 434. (Colom. Ducis libertas an. 1231).

Janitor Judicatus, apparitor prætoris; *törvényszolga* (portás). Opin. Deput. 37. *Janitori Judicatus,* verbalem Citationem peragenti, quotcunque sint Partes citandæ, ab omnibus insimul 7 kr.

Janitoratus, us, magistratus, munus ianitoris; *porkolábi hivatal.* Fr. Lib. Rt. I. 46. sorte *Janitoratus* dati sunt fl.

Janitrices, duorum fratrum uxores (a Jano bicipite deo); *két testvér feleségei.* Pár. Páp. Szirm. Cf. Modest. Dig. 38., 10., 4. §. 6.

Janitscharus, Janitsharus, Janitcharus, Janiczerus, V. *Janizari.* Szilády Tör. Magy. Emt. III. 396. VI. 459. Dip. Alv. I. 420.

Janizari, Janizeri, Brut. Hist. V. 49., 16. VII. 355., 22. XI. 245., 21. Adelm. De orig. Turc. 11. Secundum autem genus militum est, qui *Janizari* dicuntur, omnes enim pedites sunt et ex stipendio imperatoris vivunt et semper sunt, ubi imperator est. Maior pars eorum est ex Romania et ab origine Christiani, quia semel in triennio fit delectus per totam Romaniam et colliguntur filii subditorum eosque mittunt in Nataliam, ut ibi imbuantur lingua et ritibus thurcarum cumque ad annos pubertatis pervenerint, exercentur in armis.

Janthinus, 3., (gr. ἰάνθινος) violaceus; *kék, violaszinü, pávafarkszinü.* Bárczay.

Jantsuka, alias *Jancsiko* q. v. Magy. Tör. Tár. XX. 173. Phaleræ ex purpura auro intexta ... vulgari nomine vocantur «*Jantsuka*».

Janula, demin. januæ; *ajtócska.* Arch. Rák. VIII. 346. Imago B. V. Mariæ in lista cum duabus *Janulis.*

Janzar Agla, *janičar aga; a janicsárok agája.* Dec. Bar. 316. Primores quique Barbarorum cum Gymlianis et Beslianis Aglis, Alay Begis, et *Janzar Aglis* in aggere cum suis cohortibus abtruncati fuere.

Japonica, vestis domestica; *hálóköntös, zubbony.* Száz. XVII. 802. Schloff Rock, *iaponica.* Tör. Tár. XX. 165.

Jardenus, a gall. jardin, hortus. Text. v. s. *Gaysum.*

Jardinarius, i, hortulanus; *kertész.* Gall. jardinier. Fej. X. I. 559. concremavit certas domunculas *jardinariorum* nostrorum.

Jazones Regiæ Majestatis, sagittarii, ab hung. íjász, sagittarius; *királyi íjász jászok.* Prisc. Serv. p. 44: *Jazones Regiae Majestatis* id est sagittarii. Vide Lehoczky Stemmatograph. P. II. p. 436.

Jecor, (iecur) bilis, ira; *epe, méreg, harag.* Georg. Sirm. I. 65. Et Pretrovit blanda sua verba *iecor* suum edomavit.

Jehovalitas, sententia, doctrina de Jehova; *istenről való tan.* Resp. C. 3: Trinitatis ... *Jehovalitatis,* incarnationis, unionis hypostaticæ et Idiomatum Communicationis vocabula omnia profana esse. Bod. Hist. Un. Trans. 292. Bod. Hist. Eccl. I. 407.

Jejunare, ieiunium servare; *böjtöltetni.* Vita S. Steph. 124. et commendetur sacerdoti ad *jejunandum* (striga). Cf. Hieron. Ep. 66. u. 11.

Jeiunialis, (Du C. ieiunalis) ad ieiunium pertinens; *böjti.* Cod. Zi. Vol. V. 299: ad tempus *iecuniale* et congelationem aquarum.

Jejunium S. Petri, Jejunium per septimanam Rogationum. V. *Jejunium S. Philippi.*

Jejunium S. Philippi, Jejunium Adventus. Hist. Zerm. Cobencz. p. 117: Similiter per totum Adventum ita faciunt vocando illud *Jejunium S. Philippi;* similiter jejunant septimanam Rogationum et medium Augustum; illud prius vocant jejunium S. Petri et hoc posterius jejunium B. Virginis.

Jejunium Quadragesimale, (Du C.); *nagy böjt.* Cher. Jus. Eccl. II. 136. *Jeiunium Quadragesimale* per 6. hebdomades ante Pascha, quibus per Ecclesiam Romanam dies cinerum et tres sequentes additi sunt, ut subtratis diebus dominicis numerus quadraginta dierum obtineatur.

Jeiunium quatuor temporum, *kántor böjt.* Ger. Quatember. Cher. Jus. Eccl. II. 136. *Jeiunia quatuor temporum* feria quarta, sexta et sabbato post tertiam dominicam Adventus, post primam dominicam Quadragesimæ, post Dominicam Pentecostes et post diem exaltationis Sanctæ Crucis.

Jejunium B. Virginis, jejunium per medium Augustum. V. *Jejunium S. Philippi.*

Jenicerus, i, V. *Janizari.* Nad. Florus Hung. L. IV. C. X. p. 290: Palfius primus in *Jeniceros* invectus est ... sunt hi milites fortissimi, nam et alimenta pueris et patribus pro numero filiorum præmia statuuntur, si patres occiduntur, pupilli stipendia patrum trahunt; animas præterea prælio aut suppliciis peremptorum Turci hoc ipso æternas putant; hinc generandi amor et moriendi contemptus.

Jerarchia, (Du C.) hierarchia, ἱεραρχία; *papi főnökség.* Andr. Pann. 277.

Jerocomium, alias: *gerocomion,* (Du C.) locus, ubi aluntur senes; *elaggottak háza.* Nagy Hier.

Jeroconticon, alias: *Geroconticon,* (Du C.) Liber continens vitas Patrum; *szt. atyák életkönyve.* Nagy Hier.

Jerurgia, missæ sacrificium; *mise áldozat.* Nagy Hier.

Jesovita, Jesuita. Austr. Aust. B. 3—3.

1. **Jesuita,** æ, e societale Jesu; *jezsuita.* It. gesuita. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 243: questi sunt Patres *Jesuitas* non quidem malo animo, sed tamen eventu periculoso plurimum retardare progressum Religionis in Hungaria.

2. **Jesuita,** æ, fidelis, sectator Christi, Christi disciplinam professus, a voc. Jesus; *keresztyén.* Veranes. IV. 44. Sultan Sulyman monarcha Ferdinando *Jesuitarum* gubernatori.

Jesuiticus Ordo, ordo, sodalitas Jesuitarum; societas Jesu; *jezsuita-rend.* Wallaszky 467. Tör. Tár. 1890. p. 69.

Jesulus, demin. ex Jesus. Boc. Hung. p. 197.

> Blande puer, mellite puer, mi *Jesule* dormi
> Claude tenelle oculos, *Jesule,* claude tuos
> Bellule somniculum cape, *Jesule* sanctule, [dulcem
> Blandulus eia venit somnulus, eia venit ...

Patr. Const. 10. Tör. Tár. 1890. p. 367. Num. Hung. 77.

Jesuvita, V. *Jesuita.* Thök. Diar. II. 252. Specificationem argenteriæ *Jesuvitarum* scire Dominum Stephanum Udvarhely. Arch. Rák. VIII. 356.

Jesuviticus, 3., ad Jesuitam pertinens; *jezsuitai.* Thök. Diar. II. 236. Aestimatio duorum pagorum *Jesuviticorum* Tamásfalva et Arnódfalva.

Jetton, opus fusum; *öntött emlékmű.* It. getto. Numi Hung. 121. In collectione Med. Doctoris Frank continebatur cupreum *Jetton* anni 1555. ad resignationem provinciarum belgicarum per Mariam Philippo II. Hispaniæ regi factam signatum, cum perigraphe: MARIA. D. G. R. H. et effigie eius.

Joachimicus, i, V. *Cusi* (Du C.) Bel. Comp. Hung. Geogr. 432. 6. *Joachimicus* seu Vallensis, Ein species Thaler, florenis Rhenensibus duobus constat.

Joannita, æ, Zapolyianus; *Zápolya János követője.* Epist. Proc. P. II. p. 42: Tu videris, ut apud Joannitas (Zapolyianos) suspicionem ... possis diluere.

Joannitæ, V. Text. sub *Fratres Teutonici.*

Jobagi primi, Job. primæ classis; *elsőrendü jobbágyok.* Batty. Leg. T. II. 36. an. 1082.

Jobagio, *jobbágy.* Pfahl. Jus. Georg. XXII. Qui nexu feudali adstricti erant Servientes vocabantur; illi vero nexu ministeriali ligati communiter *Jobagiones,* voce ab *Jabad,* quod antiqua orientali hebraica lingua Ministrum significat (Révay Gram. I.) (V. Art. XIII. an. 1222.) V. Akad. Értesitő. 1895. 71. füz. November p. 642. quo loco de jobagionis vocis origine agitur. Pfahl. Jus. Georg. LXXV. ipsa denique humanitas dominorum quorumdam eo contulerunt, ut satis mature servitus in libertatem Transiret servorum adeo nomen exstingueretur, *Jobagionumque,* quibus liberi insigniebantur, in locum illius succederet sæc. XIII.

Jobagio bellator ecclesiæ, armiger ecclesiæ; *fegyverviselő jobbágy, egyházi jobbágy* v. *nemes.* Kandra Reg. 192.

Jobagionalis, ad iobagionem pertinens Sessio iobagionalis; *jobbágyi.* Cod. Dip. Pat. V. 214., 310. Memorie commendamus, quod Petrus de Somlyo Curiam seu domum, in qua prefatus Stephanus nunc residet ac alias quinque *sessiones Jobagionales* misisset, relinquisset. Pesty Ször. III. 237.

Jobagionatus, us, status iobagionum, multitudo iobagionum; *jobbágyság.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 154., 257. ymmo translatos dimisimus in ipso eodem *iobagionatu* castri simul cum terris ipsorum perpetuo permanere.

Jobagiones v. **Jobagyones Castri,** *várőrök, várkatonák.* Pfahl. Jus. Georg. XXV. Erant infimæ sortis *Jobagiones Castri,* quos tamen nomine hoc generico insignitos nullibi deprehenderim. Illis dignitate (Rang) superiores erant *Jobagiones Castri;* per antonomasiam quasi ita compellati, quod sub vexillo (Banderio) Comitis Castri militarent. Hi rursus in duos abiverunt ordines; alii nempe erant Jobagiones, aliter *Liberi S. Regis* vel *Naturales, Filii* etiam *Proceres S. Regis* compellati, ex christianis Servis maximam saltem partem libertati asserti. Prisc. Serv. p. 21. *Jobagiones Castri* coloni erant et ruricolæ Castro adscripti. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. Ker. inst. mil. 18: Dupplicis ... ordinis *Jobagyones Castri* erant, alii, quorum Ma-

jores terras a S. Rege cum onere militandi acceperunt, alii vero, qui a posterioribus Regibus eandem ob causam fundis donati fuerunt. Illi *Jobagyones* S. Regis, ii vero *exempti de Castrensibus* vocabantur, parique omnes et libertate gaudebant, et paribus militiæ officiis obnoxii erant, sola honoris prærogativa illi ab his distinguebantur. Kol. Am. II. 76.

Jobagiones de Castrensibus exempti, Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. *Jobagiones de Castrensibus exempti,* quos alii Reges post S. Stephanum e Civium classe delectos, in statum militiæ transtulerunt et pari ratione bonis hæreditariis impertierunt, ut adeo a prioribus non tam conditione, quam tempore ac nomine differrent. Prisc. Serv. p. 21. Pfahl. Jus. Georg. XXV.

Jobagiones equites, equestres, *lovas legények, várlovas katonák.* Pfahl. Jus. Georg. XXIV. Jobagiones duplicis erant generis, alii militaribus, alii non militaribus servitiis adstricti. Illi vocabantur *Jobagiones equites, equestres* (Belius ad VII. Reg.) *belligerantes, bellatores,* communiter vero *castrenses,* aut *Castri,* etiam *Milites castrenses* aut *Castri.*

Jobagiones exercituales, V. *Jobagiones castri.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 300. quod cum terram Mycon biloti filij Chomon Stephani et Symonis fratrum eiusdem *jobagionum exercitualium nostrorum* de villa Epel, de Comitati Strigoniensi propter diversa incommoda et multiplicia scandala in Regno nostro emergencia quam plures petivissent sibi dari.

Jobagiones honesti v. **cum honore,** V. *Jobagiones Regni; tisztes jobbágyok.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 44. eosdem de huiusmodi statu ipsorum eximentes in numerum et collegium *honestorum iobagionum* eiusdem Castri duximus transferendos.

Jobagiones Naturales, V. *Jobagiones S. Regis.*

Jobagiones S. Regis seu **Naturales,** *királyi (természetes) jobbágyok.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. *Jobagiones S. Regis,* aut etiam *Liberi S. Regis,* compellati, quorum Maiores a Stephano terras regias, e pertinentiis Castri, iure hæreditario possidendas acceperunt, sub conditione militandi et nonnulla etiam alia honoratiora obsequia aulæ Regiæ exhibendi. Prisc. Serv. p. 21: *Jobagiones S. Regis* seu Naturales. Liberi sunt per Nativitatem soli Regi subiecti. Bel. Mon. V. p. 233.

Jobagiones Regni, Barones Regni; *ország bárói.* Werbőczi 189. Præter hic recensitos sunt etiam Barones Regni; Cubiculariorum et Curiæ Regis Magistri; nescio qualiter isthic omissi. Hos omnes olim etiam *Jobagiones Regni* aut *Jobagiones cum honore* dictos fuisse patet ex Andr. II. art. 10., 11., 34. Prisc. Serv. p. 21.

Jobagionissa, jobagio femina; *jobbágynő.* Cod. Zi. Vol. V. 304: decem iobagiones . . . nec non providas *iobagionissas.*

Jobagyones, V. *Jobagiones.* Werbőczi 524. Cæterum, habita iurium, civitatum liberarum ac defensionis et offensionis declaratione; iam de villanis (quos *Jobagyones* nuncupamus) tractandum est.

Jobavus, i, V. *Jobagio.* Georg. Sirm. I. 219. Et insuper ultra fluvium Latorcha versus Capos super unum equum me ascendsum explorare fecit cum uno *jobavo* suo.

Jobayo, Jobayonalis, Jobagio Jobagionalis. Haz. Okl. 389. an. 1429.

Jobbadjones, V. *Jobagiones.* Kövy El. 111. in multis Comitatibus, in quibus scilicet non perpetui subditi verum ut 35: 1791. insinuat liberæ migrationis coloni erant incolæ, Taxalistæ vocabantur, non *Jobbadjones,* licet omnia secundum urbarium præstiterint. Hodie pro more antiquo coloni hucdum alibi Taxalistæ alibi vero *Jobbadjones* vocantur.

Jobbagi, hi alii sunt a Jobbagionibus et videntur esse glebæ ascripti; *röghöz kötött jobbágyok.* Batty. Leg. T. II. 85. an. 1082.

Jobbaginus, i, subditus; *jobbágy.* Pel. Serm. Sic principes comedunt proprios *iobbaginos* spoliando. Hiem. 31. d. cet.

Jobbagio, 1. nobilis, 2. rusticus; *1. nemes, főnemes, 2. földön lakó, földmivelő.* 1. Kuk. Jur. I. 57. an. 1232. Száz. XIII. 173. An. 1239. 2. Kuk. Jura I. 250. an. 1501. *Jobagiones* sive rusticos.

Jobbagionatus, us, V. *Jobagionatus.* Cod. Zi. I. 452.

Jobbagiones Regni, V. *Jobagiones Regni.* Molnár Patv. 27. *Jobbagyones Regni* sunt ipsi DD. Archi-Episcopus Strigoniensis, Palatinus, Judex Curiæ; respectu Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ et Sclavoniæ, etiam Banus; respectu autem Liberarum, Regiarumque Civitatum etiam Tavernicorum Regalium per Hungariam Magister.

Jobbagiones sessionati v. coloni, *telkes jobbágyok, legalább ¼ jobbágytelekkel birók.* Passim in iure Hungarico.

Jobbagyio, Jobbagyionatus, Jobbagyo, V. *Jobagio* etc. Monm. Comit. II. 608.

Jobbagyones equestres, qui equis stipendia merebantur; *lovas legények.* Batty. Leg. T. II. 404. an. 1265: qui . . . ipsius erant libertini in *Jobbagyones* equestres, qui vulgariter *Lovas legény* nuncupantur, eidem Ecclesiæ ordinavi.

Jocale, (Du C. iocalia) monilia, gemmæ, annuli aliaque id genus pretiosa; *ékszer.* Tör. Tár. 1890. p. 369. unum *iocale* cum saphiro. Samb. Tyrn. Pel. Serm. Aest. 74. qu. Epist. Proc. 15. Kat. Hist. VIII. 613.

Jocasta Aulicus, V. *Joculator.; igricz.* Ger. Spassmacher. Prisc. Serv. p. 41: *Jocasta Aulicus,* qui joculationes cantusque ad aulam exercebat. Száz. XVI. 33.

Jocorydech, idem quod Jokerdech furum indagator; Battyano auctore idem, qui apud Scotos *Tokioderach,* decurio vindictæ a *Toch, Tok* decem et *Rach* vindicta?? *jót kergető, tolvajok üldözője, pandur.* Batty. Leg. T. II. 114. Decr. St. Ladislai rerum furtivarum collector, quem vulgo *Jocorydech* dicunt . . .

Joculatio, Jocus V. *Jocasta aulicus; bohóczkodás.* Ger. das Spassmachen. Cf. Firm. Math. 5., 5.

Joculator, 1. fidicen, 2. mimus, scurra funambulus; *1. igrech, igricz, 2. kötéltánczos, bohócz.* 1. Száz. XVI. 33. villa *Joculatorum* Igrech. 2. Kronst. I. 504. Seiltänzer. Fjp. Anon. 176. credite garrulis cantibus *ioculatorum.*

Jocundabilis, iucundus; *kellemetes.* Pel. In Epiph. s. II. c. 6. Ista stella fuit sanctis amabilis et *iocundabilis.*

Jocundare, (Du C.) gaudere, exhilarari; *örülni.* Urk. Sieb. II. 368. an. 1371. in tuis laudibus delectabiliter *iocundantes.*

Jocundari, delectari; *gyönyörködni.* Vita S. Steph. 21. ut ipse vite celestis cameram cunctis delectamentis refertam inveniens *iocundari* meruit eternaliter. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 166.

Jocunde, libenter; *szivesen.* Knauz M. E. Str. I. 71., 39.

Jocunditas, iucunditas; *öröm, dicsőités.* Kronst. III. 600: dum plebanus . . . die, qua canitur vocem *Jocunditatis,* celebrasset nuptias i. e. dominica Jubilate.

Johannisare, partes Johannis Zapolyæ sequi; *János pártját fogni.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 642. Inter nobiles magnus est *Johannisantium* numerus.

Jokergech, v. *Jokoridech* (Du C. Joccerdegh.) Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Ut vero servi profugi tranquillitati et securitati internæ Reipublicæ periculum non creent, constituti fuere rerum fugitivarum Collectores *Jokergech* dicti (Samboky habet *Joccerdech* in Codice; in Catalogo autem vocum insolentium Joccerdegh a voce Hung. Jótkergető Disquisitore Bonorum forte derivatum. V. Decret. Lad. Reg. L. III. c. 13: Rerum fugitivarum collector, quem vulgariter *Jokergech* dicunt, quidquid colligit, ad civitatem eiusdem provinciæ congreget. Prisc. Serv. p. 17.

Jokuscidarius, alias: Jokerdech q. v. End. p. 365. Decr. Colom. 44.: si quis *iokuscidarius* vagum, quem tenet, pro nonaginta denariis alicui dederit aut vendiderit, decem pensas persolvat.

Joppa, æ, vestis species manicis instructa (Du C. caligæ species); *ujjas mellény, ujjas ruha, zubbony, korszovágy.* Batty. Leg. I. 456: nemo utatur . . . strangula vel viridi chlamide, caliga, seu *ioppa,* calceo picto. Nota Batty.: «De femoralibus rite dici potest, errat vehementissime Du Cange, dum voce Joppa, ait caligæ speciem fuisse in Hungaria, non observavit enim sæculo XI. particulam, «*seu*» pro «*vel*» non minus quam «*et*» accipi, quare sensus est: viridi chlamide, caliga et *ioppa.* Idem autem est *juppa,* quæ certe non erat caliga, cum ex diario pateat *juppam* habuisse manicas. Decret. Col. Reg. L. I. nullus, qui clericus existimatur, utatur vestibus laicalibut utpote . . . caliga seu (= et) Joppa. Schläg. 601. Tör. Tár. 1889. p. 379: 1888. p. 566. Item duæ *joppae* repletæ sub arma, item duæ aliæ *Joppae* ex attlacio rubeo. Száz XXIV. 339. Item *joppam* rubei coloris cum caligis.

Josefinismus, regnante Josefo II. studia contra dominatum papæ; *szabadelvüség az egyházzal szemben II. József alatt.* Kon. Egyh. 121.

Josefinisticus, 3., ad sententias institutaque Josephi II. pertinens, humanus; *szabadelvü.* Száz. XI. 315.

Josefista, æ, qui Josephi II. sententias, partes amplectitur; *II. József követője.* Száz. XVI. 529.

Jouanczar, Johannes imperator. Hist. Zerm. p. 14: et voluit se vocari *Jouanczar,* id est Johannes imperator.

Joubagio, V. *Jobagio.* Rit. exp. ver. B. 5: Illi autem . . . dixere se non castrenses esse sed *castri Joubagiones.*

Joubagio tavernicorum reginæ, dapiferorum reginæ præfectus; *a királyné tárnokok elüljárója.* Kandra Reg. 490.
Jovialis, hilaris, lætus; *jovialis, víg.* It. gioviale. Serm. Cat. 189. Ergo *jovialis* Medicus curemus inquit extrahi dentes.
Jovialiter, hilare, læte; *vidáman.* Jókai Mire Megv. II. 19. olyan *jovialiter* tudott nevetni.
Jovinianistæ, *Jovinián követői.* For. Scr. p. 31: Existimabant *Jovinianistae* Sanctissimam Deiparam suæ Virginitatis jacturam fecisse in partu Redemptoris ... Nullam ajebant utilitatis esse jejunium aut obstinentiam a certis cibis ... Peccata omnia censebant esse æqualia.
Jubagio, Vice rex, vicem regis gerens; *király helyettese.* Han. Hist. Eccl. p. 97: Milites vero quingenti intra Regnum et regni expeditionem deputentur; extra vero Regnum centum, si Rex in propria persona ierit. Si vero ex Regno *Jubagionem* miserit, sive in propriis negotiis, quinquaginta tantummodo milites mittere teneantur.
Jubamen, auxilium; *segitség.* Rač. Mon. Sl. VII. 26. an. 999: divino *iubamine* (freta).
Jubilatus, qui servire desiit, rude donatus, (Du C. al. s.); *kiszolgált.* Opin. 1802. e. Jókai Pol. Div. I. 145: *Jubilatus* huszár major.
Jubilerus, i, a Ger. Juwelier. V. s. *Gemmarius; ékszerész.*
Jubileum, annus sollemnis indulgentiarum (Du C. al. s.); *búcsúév.* It. giubbileo. Ger. Ablass. Máty. kir. lev. I. k. p. 320: Verum cum ipsis et *jubileum* promissum sit, licet pro fide unam scélam equo non posuerint.
Jubilosus, 3., lætus, iucundus; *örvendetes, ujjongó.* Pel. Pom. L. X. V. Art. III.: Primo quidem quali gaudio et *iubiloso* cantico in premissis turbis beatorum ad thronum sue glorie deducta.
Jubilus, i, lætitia mira, ingens; (Du C. al. s.); *nagy öröm.* Ger. Jubel. Magy Tör. Tár. IX. 66. Budæ tantus *iubilus* fuit cum campanis omnibus et ignibus. Beng. Ann. Er. Cœnob. 553.
Jucundari, (Du C.) lætum esse, oblectari; *vigadni.* Wagn.
Judæolus, i, demin. ex judæus; *zsidócska, zsidó fiú.* Nill. Symb. p. 1051: Memorabilis venit *Judaeoli* cujusdam ... ad fidem Christi conversio.
Judæus peregrinus, per domos quæstum faciens; *handlé.* Bene Pol. 136.
Judaice, perfide, more Judæ proditoris Christi; *árulón, hűtlenül.* Fej. 1., 130. et eorum, qui *Judaice* ausi sunt rectam denegare fidem, condemnat perfidiam.
Judaizans, (Du C.) Judæorum superstitionis rituumque ad deum colendum pertinentium sectator, Judæorum numinum cultor: *szombatos, zsidózó.* Szirm. *Judaizans* Szombatos. Erdélyben voltak Eretnekek.
Judaizare, (Du C.) Religionem et ritus Judæorum sectari; *zsidózni.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 276. Unde non *judaizat* Ecclesia cum unctionis celebrat sacramentum.
Judex aulæ regiæ, idem quod *judex curiae regiae.* Hainik Perjog 9.
Judex capitalis, iudex rei capitalis; *főbenjáró biró.* Pesty Szőr III. 152. *Judex capitalis* fuerit constitutus.
Judex carinariorum, magister nautarum; navarchus; *hajós kapitány.* Magy. Tör. Tár. XII. 122.
Judex castri, parochiæ, Comes; *várispán, főispán.* Kass. Prax. I. 23. Qui Comitatum gubernabant: Comites, alias *Judices Castri* vel *Parochiae,* ispány, várispány nominabantur.
Judex civitatis, (Du C.) iudex urbanus; *városbiró.* Tör. Tár. 1889. p. 373.
Judex communalis, iudex pagi, populi; *községi biró.* Ger. Gemeinderichter. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 142. in *Judices* nostros *communales.*
Judex compromissarius, arbiter; *választott biró.* Cod. Dip. Brüss. II. 153. Dno Carolo Romanorum Imperatore etc. Domino et patruo nostro clementissimo tanquam Arbitro et *Judice compromissario* earundem etc.
Judex concordans, irenarches; *békebiró.* Törvt. Msz.
Judex Cumanorum, *a kúnok birája.* Hajnik Perjog. 20.
Judex Curiæ, cubilis præfectus; *udvarmester.* Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2. 3. Pincernarius ... *Judex Curiae,* et Slave Postelnik id est Camerarius sive Cubilis præfectus.
Judex Curiæ Regiæ, *ország birája, udvari-király-biró.* Hajnik Perjog 9. Car. Bel. De Archioff. 23. Palatinum vetere instituto sive dignitatem spectes sive muneris procurationem, *iudex curiae regiae* e vestigio sequitur, Hungaris *Ország-Birája* h. e. Regni Judex quandoque et *Udvari-Király-Biró* dicitur. Kat. Hist. Reg. I. 71. Secundus regni báro *iudex Curiae regiae* dicitur, qui principio quidem in aula regia prætor, *udvari király biró;* deinde regno datus iudex, *ország birája* patria lingua dici cœpit sub A. C. 1300. cui stipendium 1500 florenorum, salis 500 fl. olim constitutum erat.
Judex Egyptiorum, V. *vajda, czigány vajda.* Kronst. II. 64. an. 1528.
Judex fiscalis, (Du C.) comes, qui iurisdictionem exercet in fiscis et proprietatibus regis; *kincstári biró.* Tör. Tár. 1887. p. 340.
Judex fori, (Du C.) iudex nundinarum; *vásárbiró.* Tör. Tár. 1889. p. 373. pretium ceparum omnium generum *iudex fori* æstimet. Hajnik. Perjog 87.
Judex generationis, iudex familiæ; *nemzetségi biró.* Hajnik Perjog. 26.
Judex Judaeorum, qui causam inter Judæos dicebat; *zsidóbiró.* Hajnik Perjog. 87.
Judex Judæorum totius regni, *országos zsidóbiró.* Hajnik Perjog. 111.
Judex loci, ruralis, comarchus; *falusi biró.* Dorfrichter. Törvt. Msz.
Judex megalis, *megyebiró.* Prisc. Serv. p. 24: *Megales Judices* erant Comitatus judices, qui lites dijudicabant, inde judicium megæ Regis appellatur. Colom. Decr. libr. I. c. 37.
Judex montanisticus, V. *Docimasta; bányabiró.* Juriev. Jur. Met. 30. verum omnis, qui se læsum esse putat, satisfactionem apud *Judicem montanisticum* quærat.
Judex nobilium, priscis temporibus iudex Servientium Regis; *szolgabiró.* Kol. Am. II. 93: habuerunt ... suum peculiarem *Szolga-Biró* Ungarice, Slavice vero *Szlužni* appellatum, qui ex re ipsa a Latine loquentibus vocabatur *Judex Nobilium,* cum veteri consuetudine *Nobilis* appellatione nemo alius, nisi *Serviens Regius* fuerit designatus.
Judex nundinalis, idem q. *Judex fori.* Törvt. Msz.
Judex parochianus, iudex comitatus; *megyei biró.* Passim in iure Hungarico.
Judex pecuniarum, cui usque ad 40 florenos mulctam imponere licebat; *pénzbiró.* Ger. Geltrichter. Hajnik Perjog. 87.
Judex pedaneus, iudex inferioris ordinis; *alsó biró, kisbiró, megyei biró.* It. giudice inferiore. Germ. Unterrichter. Jogt. Eml. T. I. p. 280. Kass. Prax. I. 33: sententiæ in causis coram *judicibus pedaneis* promotis eo absente (sc. assessore) ferri non possunt.
Judex procedens, qui ius dicit; *törvényt szolgáltató biró.* Törvt. Msz.
Judex quartalis, *negyedes biró.* Mon. Com. Trans. II. 120. an. 1559. judex... regius eciam sine *judice quartali* sua birsagia exigendi habeat potestatem.
Judex Regalis, regius, (apud Siculos); *királybiró (székelyeknél).* Szék. Okl. 1., 121., 205. Hajnik. Perjog. 4.
Judex regis, V. *Bilochus.*
Judex regni ordinarius, *országnak rendelt főbirája.* Hajnik. Perjog. 147. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 102: *Judices Regni ordinarii* Tres sequentes declarantur: Palatinus, Judex Curiæ et Secretarius Cancellarius, qui est Archi-Episcopus Strigoniensis: Dicti *Ordinarii,* quia quamlibet causam discutere, et ipsi soli, eorumque Vicesgerentes, ad sedem judiciariam non vocati intrare, et etiam alios, si quos pro testimonio, aut alia re volent, advocare possunt. Decret. Matth. I. 1486. Samb. Tyrn. Georch. H. T. III. 271.
Judex sedis, vicejudex regius; *székbiró.* Benkő. Im. Nat. Sic. 42. Vernaculo nomine vocabantur olim Judices Regii Király Birák, *Judices Sedis, Szék Birák,* Adsessores, Székülők. Hodierno stilo per Judices Regios -Supremi Judices Regii, per sedis Judices autem Vice Judices Regii intelliguntur.
Judex servientium, *Judex nobilium* q. *v. szolgabiró, királyi szolgák birája.* Tör. Tár. 1887. p. 688. Hajnik. Perjog. 14.
Judex terrestris, in cuius locum inde a fine sæc. 16-i vice iudices regii; *vice királybirák,* substituti sunt; *területi biró.* (Székely, Százföld, Szepesföld, Túrmező és Szlavonföld). Hajnik Perjog. 25. et 128. Jogt. Eml. T. I. p. 4.
Judex vice specialis præsentiæ, in locum ipsius regis substitutus; *a királyi különös jelenlét albirája.* Hajnik Perjog. 35.
Judicaliter, V. *Judicialiter.* Törvt. Msz.
Judicancellarius, i, actuarius; *törvényszéki jegyző.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 243. an 1463. vicarii, *iudicancellarii* ... scribæ *contestabiles* Barodiorum.
Judicator, iudex; *biró.* Rač. Mon. Sl. VII. 45. an. 1040: Dominicus *iudicator* testis.

Judicatura, æ, (Du C.) iudicatio, iudicatus, iurisdictio; *birói itélet, tiszt.* Fej. IV. 2., 103. Ut in *iudicatura* hominum minime se ingerat..

1. **Judicatus,** i, (Du C.) iurisdictionis territorium, regio; *birói, törvényszéki kerület.* Száz. VI. 44. mansiones in eodem *Judicato.*

2. **Judicatus,** us, iudicium, tribunal; *biróság.* Kronst. II. 393: ad novum *iudicatum* vulgo byrosag. Szer. Not. p. 75. Georch. H. T. III. 20.

Judicatūs condescensio, collapsio iudicii; *a biróság helytelennek itéltetik.* Törvt. Msz.

Judicatus curiæ, (Du C.) actio iudicandi, iudicium curiæ; *kuriai itélet, biróság.* Soos Doc.

Judices perpetuitatum, Judices recuperandis donatis bonis. Száz. XVI. 641. az apát két birótársával az eladományozott várföldek visszaszerzésére lévén kiküldve *(iudices perpetuitatum).*

Judices terrarum, idem ac Judices et Inquisitores Veritatis; *igazlátók.* Száz. VI. 84.

Judicialiter, Du C. per sententiam iudicum, iure, lege; *biróilag.* Vuch. Jur. Feud. 189. Separatio feudi ab allodio fieri potest vel *extraiudicialiter* mutua successorum feudi et allodii conventione vel *iudicialiter* coram foro ordinario. Pesty Ször. III. 231. Ham. Grad. Cons. 9. Nill. Symb. p. 331. Cf. Sidon. Ep. 5., 156.

Judiciarius nobilium, V. *Judex Nobilium.* Hor. Mem. 411.

Judicio stare, se sistere iudicibus; *törvényt állani.* Georch. H. T. III. 364.

Judiciosus 3. **Judiciosior,** consilii plenus, multi consilii; *belátásos.* Tör. Tár. 188. p. 529. observatum est a *judiciosioribus* rerum scilicet hominumque nostrorum peritis. Rák. Ön. 315.

Judicissa, æ, uxor iudicis: *biróné.* Kronst. III. 604. Fjp. Szám. 223. an. 1426.

1. **Judicium,** munus iudicis (Du C. al. s.); *birói hivataloskodás.* Fjp. Szám. p. 38. an. 1402: iudex . . . rationem fecit . . . de collecta sibi commissa tempore *iudicii* sui.

2. **Judicium,** mulcta (Du C.); *büntetés kiszabása, büntetési öszeg, birság.* Tör. Tár. 1893. p. 20.

Judicium aquæ ferventis, V. *Judicium ferri candentis.* Kövy. El. 16. de emendata per Carolum 1. processuali forma (quo etiam plene sublatum *ferri candentis* et *aquae ferventis Judicium,* licet iam antea sub Ladislao IV. prohibitum).

Judicium arbitrativum, V. text. s. *arbitrativus; választott biróság.* Ger. Schiedsrichteramt.

Judicium argentarium, Judicium cambiale; *váltótörvényszék.* Ger. Wechselgericht. Kelem. Hist. Jur. Pr. 461. norma constituitur, Sententias adversus Hungaros, sponte se subiicentes, in *Judiciis argentariis* (Cambialibus) hæreditariarum provinciarum.

Judicium bellicum, iudicium militare, castrense; *hadi törvényszék.* Regul. Turm. Præt. 11. Ad Inquisitionem, aut *Judicium Bellicum* ordinatus Prætorianus veste uniformi debite indutus præscripta hora eo compareat.

Judicium breve, V. *Breve iudicium; kisebb törvényszék.* Hajnik Perjog. 57.

Judicium cambio mercantile, iudicium de causis mercatoriis decernens; *kereskedelmi törvényszék.* Szirm.

Judicium campsorium, V. *Judicium argentarium.* Diar. Com. 110.

Judicium castrense capitaneale, V. *Judicium bellicum; vártörvényszék.* Száz. XV. 324.

Judicium clericale, forum ecclesiasticum (V. *forum spirituale); szentszék, papi biróság.* Ger. Geistliches Gericht. Funda David. B. 6: Perbene enim constat, postquam multi ad hoc *Clericale* comparuissent *judicium* etc.

Judicium Dei, *istenitélet.* Diss. de Ferr. Cand. §. 3. Atque hi demum iuris processus *Judicia Dei* vocabantur, quasi Judice Deo procurata: quando quis testibus carens sive veritatem probaturus sive innocentiam testaturus suam singulares et prorsus præternaturales effectus, coram Judicio et Magistratu edere coactus fuit.

Judicium Dei Canonicum; *egyházi szabványok szerinti isteni itélet.* Diss. de Ferr. Cand. 5., 12. Hæc quidem de originibus *judiciorum Dei* ita habent. Distinguebantur autem eadem in *Canonica* et *Vulgaria.* Illa fuere, quæ in Canonibus et Conciliis admittebantur, ad quorum censum *Purgatio* per *Sacramentum* et *Juramentum,* ut aiunt, *corporate* referri solet.

Judicium Dei Vulgare, *köznépi isteni itélet.* Diss. de Ferr. Cand. § 12. Hæc quidem de originibus iudiciorum Dei ita habent. Distinguebantur autem eadem in *Canonica* et *Vulgaria.* Illa fuere, quæ in Canonibus et Conciliis admittebantur, ad quorum censum Purgatio per Sacramentum et Juramentum à, ut aiunt, corporale referri solet. Hæc vero quæ vulgo fuerant usu recepta et ævo illo ab Agobardo adinventio humana nuncupata. Fuere vero potissimum sequentia: Duellum et *Campiones, Ferrum Candens, Vomeres igniti, Aqua frigida, Aqua fervens* sive *Caldaria, Crux, Corsned* sive *Buccella panis* hordeacei, sortes, cætera.

Judicium delegatum, *judices extra ordinem missi; rendkivüli esetben kijelelt birák.* Körmöcb. főreálisk Ért. Bpest 1895. p. 82. *rendkivüli törvényszék, (judicium delegatum).* Georch. H. T. III. 302.

Judicium duelli, iudicium singularis certaminis; *bajbirság.* Hajnik. Perjog. 273.

Judicium dupli, pœna dupli; *követség.* Fejér III. 2. 147. Item autoritate regia decrevimus, ut neutra pars *iudicium dupli,* quod vulgo *Követségh* dicitur vel aliquod aliud nomine iudicii pretium ac, quod supra diximus, persolvere teneretur.

Judicium ecclesiasticum, V. *Judicium Spirituale.*

Judicium febris, crisis; *döntő fordulat.* Bene. Med. I. 68.

Judicium ferri candentis; *izzó vas által való törvénylátás.* Diss. de Ferr. Cand. Art. II. et III. In Hungariam nostram usus hic *iudicii ferri candentis* serius introductus est. Quamvis enim haud inficiemur ante tempora iam S. Ladislai Regis id est ante annum post Christum natum 1088. quo nostri ad fidem Christianam penitus adlecti fuere, hoc in Patria nostra iudicium invaluisse, quod vel ex eo ducescit, quod in Decretis Sl Ladislai reformata iam et emendata hæc per divum Regem fuerit Consuetudo. Doctissimus certe legum Hung. antistes T. Kitonich origines *iudicii ferri candentis* et ferventis aquæ ab anno inde p. c. n. 969. quo S. Stephanus Rex natus est, deuvat.

1. **Judicium generale,** idem ac *Judicium Palatinale,* in quo Palatinus extra Curiam in Provinciis de causis præsertim Capitalibus ius dicebat; *országos törvényszék, köztörvényszék.* Pelcz. Geisa p. 79—87. Hajnik. Perjog. 66.

2. **Judicium generale,** alias: *pareta,* a scultetis ter annuatim habita iudicia; *közbiráskodás.* Hajnik. Perjog. 103.

Judicium ignis, *tűz által való törvénylátás.* Diss. de Ferr. Cand. §. 32. Generatim hæc, de quo commentamur iudicium (ferri candentis) *Judicium ignis* dicitur, oppido propterea, quod quemadmodum varias ignis species numeramus, ita varie id exercere veteres soliti fuerint et diversa urenti materia, diversisque ignis speciebus, eodem tamen successu in rebus dubiis usi decernendis.

Judicium linguæ, idem ac *emenda linguæ* q. v. End. p. 538. (Matthæi bani iura an. 1273. 9.): si quis in iudicio constitutus alterum servum in iudicis presencia vituperavit, *iudicium linguae* solvet.

Judicium megæ v. megale Regis, V. *Justitiarius summus.* Molnár. Patv. 27.

Judicium montanisticum Districtuale, Judicium montanisticum Substitutum, *kerületi és aljárási bányatörvényszék.* Juriev. Jur. Met. 177. Duplicia sunt *Judicia montanistica* Regni Hungariæ, utpote: *Districtualia* et *Substituta;* illa hodie numerantur universim quatuor, in quovis videlicet Districtu est unum *Judicium Districtuale,* quod uno Præside utpote Judice Districtuali dein 4. Assessoribus et uno Actuario seu Secretario etc. ordinarie constare solet: hæc vero nempe *Substituta,* quæ Districtualibus subordinantur, numerantur octodecim constantque uno Judice substituto et uno Actuario.

Judicium nundinale, forum litibus in nundinis diiudicandis; *vásári biróság.* Ger. Marktgerichtsbarkeit. Opin. Deput. 39. ut tempore anniversariarum nundinarum in Civitatibus peculiare *Judicium nundinale,* durantibus nundinis continuo consideat.

Judicium octavale, *nyolczados itélőszék, oktávás törvényszék* (Mátyás). Kövy E. 59. Denique Prædiales Nobiles in Politicis et Judicialibus propriis Magistratibus, utpote Palatino, Vice-Comite Judlium et Jurassoribus utuntur 14: 1567. atque *Judicium* illud prælati, quod de proprietate et Juris quæstionibus indicat, hucdum *Octavale* dicitur. Georch. H. T. 32.

Judicium pacis, *békebirság.* Hajnik Perjog. 406.

Judicium palatinale, V. *Judicium Generale.* Werbőczi 152. — Hajnik Perjog. 74.

Judicium pantocriticum, iudicium novissimum; *itéletnap.* Funda David. K. 2. 84: Judicaberis . . . olim in *Judicio pantocritico*

Judicium portare, (Du C.) se judicio subiicere; *az itéletnek alávetni magát.*

End. p. 341. (Decr. S. Ladisl. III. 1. an. 1092): si quod non sint culpabiles *iudicium portare* voluerint, iudicium detur illis.

Judicium proclamatæ congregationis, V. *Judicium Generale.* Pelcz. Geisa. p. 87: *Proclamata Congregatio* in actis publicis frequenter etiam Congregatio Generalis dicitur. Intererat huic Judicio universus ordo Nobilium illius Provinciæ, in qua illud exercebatur, non alia de causa quam, ut palam de vi privata Nobilium Palatinus cognosceret læsoque satisfaceret.

Judicium regale, (Du C.) *királyi törvényszék, birság.* Diss. de Fer. Cand. §. 13. In Hungaria nostra hæc fere ævo medio floruere Dei iudicia: *Judicium regale,* Duelli, Ferri Caudentis, Aquæ ferventis, et Aquæ frigidæ. Bonfinius de hoc iudicio hæc habet: Zagrabiæ *Regale iudicium* proceres postularunt, quod breve quidem et formidolosum est. Quicunque hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur: perorata utrinque causa, in cuius caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus et nobilitate multi homicidii, latrocinii et rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.

Judicium regiminis particulare, iudicium militare; *rögtönitélő törvényszék.* Ger. Standrecht. Molnár Patv. 76.

Judicium sedium dominalium, *úri széki biróság.* Ger. Herrnstuhl. Opinio. Deput. 7. Ex his igitur motivis censet Regnicolaris Deputatio *Judiciis Sedium Dominalium* ... causas Jurisdictionatorum inter se ... ultro subordinari.

Judicium spirituale, idem ac *Judicium Ecclesiasticum, forum Spirituale,* forum *Ecclesiasticum.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 66. Anno 1553. art. 22. Regnicolæ statuerunt: Ut *Judicia Spiritualia,* continue secundum Canones, quibus ab antiquo Ecclesia usa est, continuentur in omnibus causis *Forum Ecclesiasticum* concernentibus. Item Ann. 1563. art. 27. ut *Judicia Ecclesiastica* in suis de jure statutis terminis secundum *Jura Canonica* semper judicentur. Et demum Ann. 1567. art. 25: Ut *in foro Spirituali* et *Ecclesiastico* prout antea suis modis et temporibus Judicia eo pertinentia juxta Canones suos semper celebrentur.

Judicia terrarum, ad bona immobilia ecclesiastica pertinens iudicium; *az egyházak fekvőségeire vonatkozó perek.* Hajnik Perjog. 113.

Judicium triduale, idem ac *Forum triduale* q. v. Tag. Magy. Erd. Okl. II. 613: Sciendum, quod fora *tridualia* non solum in Decr. Trip. P. III. tit. 33. expressa violenta sylvorum succisione vel arborum decorticatione verum etiam in potentiosa terrarum subaratione, segetumque depascuatione et aliis actibus potentiariis etc.

Judlium, indecl. Compendiaria scriptura ex iudex vel iudices nobilium, uti incattus ex: in causam attractus. Significat autem præfectum comitatui: *szolgabiró.* Szirm. Ordin. vel Vice Judlium *Fő- all Szolgabiró.* Páriz Pápai: *Judlium* — Iudex Nobilium; *Fő vagy Szolgabiró a Vármegyében.* Fej. VI. 139., 144. Judiciales Magistri Nicolai ... et quatuor *Judlium* de Borsod. VII. 353., 268. Nos Magister-Comes ac *Judlium* Magistratus.

Judria, *Judiciaria.* Text. v. s. *Sententionales Transmissionales.*

Jugalis labor, opera, labor iugo domino præstandus; *igás napi munka, igarobot, igaszakmány.* Kass. Prax. I. 36: et rationes super *laboribus* tam *iugalibus* quam et manualibus ducere. Art. Diæt. Pos. 1840. p. 20.

Jugalista, *Sessionalista* q. v.

Jugamentum, jugum netorium; *ráma.* Ger. Rahmen. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd): pannos — fulloniatos ad *jugamentum* (Rama) extendere teneatur.

Jugarius, 3., iugalis; *pórázra fűzött,* Bárczay. Cf. Hyg. Fab. 183.

Juger, pro: iugerum. Haz. Okl. 25. an. 1252: unum *iuger.*

Jugerum regalis mensuræ, constans e 864 quadratis ulnis; idest: in longitudine 72. in latitudine 12 ulnarum regalium. V. *Quadrata ulna.* Ereki A. — Lukácsi.

Jugiter, a jugis, *constanter, firmiter,* semper; *szilárdan, folyton.* Eszt. Okm. p. 53: Decr. Ferdinandi 1538. *iugiter* custodiri facere. Fjp. Szám. p. 86. an. 1397: si ... non exsolverit, tunc K. debet pratum *iugiter* possidere. Cf. Appul. de Mundo, p. 357. Oud. Cod. Theodos. 16., 7.. 3. Auson. Ep. 19., 9.

Juglandius, 3., ad Juglandem pertinens; *dió.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 224.

Julius, monetæ species. Sim. Num. 44. Valebant nempe iidem argentei byzantii, duas partes e tribus Floreni aurei, valentis olim *Julios* 15.

Jugurro, (Rački: Ann. Tilliani: Princeps gentis chaganus erat, alter, qui cum eo supremam potestatem dividebat, «iugur» dicebatur, post quos primores succedebant, quorum unus tudun erat); *főnök.* Rač. Mon. Sl. VII. 298. an. 796. chagan seu *iugurro* intestina clade addictis.

Jungere, (Du C.) appellere navem, pervenire; *kikötni, eljutni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 56. an. 1363: debeant ... galee, cum *iunxerint* ad illas partes, statim nobis notificare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: *jungere* in portum.

Junio finiente, Junio exeunte; *Junius végével.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 324.

Juniores, (Du C.) minores natu et dignitate, vulgares, quibus opponuntur maiores, meliores, seniores, valentes; alias minores etiam; *alábbvalók.* Tör. Tár. 1887. p. 100.

Junioritas, status, ius, ætas iunioris hominis; *fiatalabb kor.* Cod. Dip. And. II. 212., 231. Kompoldus racione *iunioritatis* sue secundum regni consuetudinem primo eligendi habens facultatem.

Juniperaceus, 3., Juniperi; *boróka...* Lzb. Cod. Med. T. II. 455: grana *iuniperacea.*

Juniperialis, turdus; *húros, húrosmadár.* Gall. grive. Schläg. 1814.

Juniperiosus, 3., iuniperis obsitus, vestitus; *gyalogfenyős.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 149. Pervenit ad aliam viam subtus silvam colorosam et *iuniperiosam* mixtim.

Jupa, V. *Joppa.* Tör. Tár. 1893. p. 11. *Jupa* vestis talaris species.

Jupania, æ, regio; *terület.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 179. Parochias Citinæ, Clistæ, cum tota *Jupania* Polici.

Jupanus, alias: Supanus, princeps, præfectus; *fejedelem, elöljáró.* Tör. Tár. 1886. p. 63. *Jupanis* Rassæ. Kuk. Jur. I. 7. an. 892. Luc. Regn. Dalm. 97. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 56.

Jupo, V. *Joppa.* Tör. Tár. 1893. p. 11.

Juppa, (Du C.) regio, districtus, iurisdictio, dominium; *kerület, uradalom.* Batty. Leg. T. II. 81. an. 1078. *Juppam* eam, quam Centenam agunt ... affirmative corroboro. Rač. Mon. Sl. VII. 88. an. 1071. Kuk. Jura I. 16. Luc. Regn. Dalm. 99.

Juppanus, i, V. *Jupanus.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16. Ego Granchi cum omnibus meis *Juppanis* et Nobilibus Zachulmie do et stabiliter affirmo.

Jupparellum, (Du C. Juparelum) tunica talaris; *zubbony.* Kat. Hist. IX. 396. statim exivit inermis, quodam *iupparello* (tunica talari) indutus et sine *caputeo* (capitis tegumento) caliga tantummodo calciatus.

Juprinus dentosus, pro: cyprinus dentosus, Aspius rapax. V. *Bilizna.* Germ. Schied.

Juramentalis, iuramento confirmatus. Apud Du C. tantum ut subst. plurale invenitur: «iuramentales» iuratores, coniuratores; *esküvel erősített.* Cod. Dip. Hung. And. T. V. 73.; 26. quia idem Ladislaus ipsius *iuramentalis* deposicionis nostre adiudicacioni eo contradiccionis velamine institerat, ut in causis possessionariis *iuramentalem* deposicionem fiendam non annueret. Magy. Jogt. Eml. I. 224.

Juramentalis confœderatio, fœdus iureiurando firmatum; *esküvel erősített szövetség.* Arch. Rák. VIII. 4.

Juramentalis deposicio, iusiurandum dandum, datum, fassio iuramento firmata; *eskütétel.* Pesty Ször. III. 324.

Juramentaliter, modo juramenti v. juramento, iureiurando; *esküvel.* Kövy El. 344. (v. gr. si non *Juramentaliter* sint res mobiles per ipsam revelatæ). Szék. Okl. III. 30.

Juramentarius, 3., iuratorius, iuramento confirmatus; *esküvel megerősített.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 122., 187. Cum itaque diligentissima inquisicione facta et recepta *iuramentaria* caucione, ut prediximus. Fej. VII. 228., 295.

Juramentum absolutum et voluntarium, *önkéntes eskü.* Ger. Freiwilliger Eid. Stat. Jur. L. I. p. 20: Si alter ex litigatoribus sine cognitione iudicis *iusiurandum* detulerit, is, cui delatum est, potest id suscipere vel recusare, vel etiam adversario referre idque vocatur *absolutum* et *voluntarium* iuramentum. Est aliud, quod *iudiciale* nuncupatur, quod in iudicio ab actore reo, iudice probante; Tertium vero *necessarium,* quod iudex defert et necessitatem imponit.

Juramentum ad caput, *főeskü.* Ger. Haupteid. Hajnik Perjog. 305.

Juramentum ad caput equi, equi vel pecudis plenum valorem comprehendens juramentum; *ló értékének megfelelő eskü.* Hajnik Perjog. 327.

Juramentum ad caput malefactoris, *gonosztevő fejére való eskü.* Hajnik Perjog. 328.

Juramentum æstimatorium, V. *Juramentum in litem; becsültető hitletétel.*

Juramentum articulare, *törvényszabta eskü.* Molnár Patv. 28. *Juramentum Articulare* sive *Decretale,* quod Decreto Regni sive Corpori Juris insertum habetur.

Juramentum assertorium, *megtörtént tényről való eskü.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum Assertorium,* quo effatum de facto aliquo præsenti vel præterito ; *Promissorium* quo sponsio de futuro firmatur.

Juramentum assertorium delatum, V. *Juramentum assertorium Voluntarium Oblatum ; ajánlott kötelező eskü,* v. *odaengedett eskü.*

Juramentum assertorium necessarium revelatorium, *kötelező, fölfedezhető eskü.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum Assertorium Necessarium* denuo abit in *Revelatorium,* sub quo occulta aliqua circumstantia, secus non enodanda, manifestari debet ; ac *Litis decisorium,* quod in vicem Probæ Parti alterutri a Judice imponitur.

Juramentum assertorium relatum, V. *Juramentum Assertorium Voluntarium Oblatum ; visszaengedett eskü.*

Juramentum assertorium voluntarium oblatum, *önkéntes eskü, önként ajánlott eskü.* Georch. H. T. IV. 154. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. *Juramentum assertorium Voluntarium Oblatum* dicitur, quod quis se deponere velle declaravit, *Delatum,* ad quod alterum provocavit, *Relatum,* si provocatus obligationem jurandi in deferentem retorsit.

Juramentum calumniæ, iusiurandum patroni, se bona fide causam acturum esse ; *patvarhit.* Germ. Eid vor Gefährde. Georch. H. T. IV. 162. az ügyésznek a Szent-Szék előtt leteendő patvarhittel *(Juramentum Calumniae)* le kell lenni kötelezve. Jogt. Eml. T. III. p. 5.

Juramentum corporale, (Du C.) quod præstatur protenta manu tactis sive introspectis sacris Evangeliis, cruce Dominica vel Sanctorum reliquiis admotis; *külszerű eskü, testi eskü, személyes eskü.* Szer. Not. p. 233 : sacerdotes, qui deinceps promovebuntur ad beneficium, *iuramentum corporale* faciant de uxore non ducenda. Kövy El. 683 : *Juramenti corporalis* depositio secundum formulam, quæ ad finem Decretorum habetur. *Corporale* vocatur, quia penes actum corporalem elevationem scilicet duorum dextræ manus priorum digitorum fit, viva voce. Moln. Patv. 28.

Juramentum credulitatis, *hitelesítő eskü.* Molnár Patv. 28. *Juramentum Credulitatis,* quod ad confirmandam alicuius testimonii vel facti veritatem . . . quis deponere solet.

Juramentum decretale, formula juramenti lege constituta ; *törvényszabta eskü.* Fej. Jur. Lib. 365. Molnár Patv. 28.

Juramentum diffessionis, *tagadási eskü, visszaengedett eskü.* Cod. Camb. Merc. 103. in plerisque ordinibus Cambialibus inductum est *juramentum diffessionis,* quo realitatis proba in Actorem retruditur.

Juramentum explicitum, *világos, egyenes eskü.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 207. *Juramentum* varias subire potest divisiones ; est quippe 1., *Explicitum,* in quo directe ad Numen divinum, eiusque vindictam fit provocatio, ut in formula «sic me Deus adiuvet» vel *Implicitum,* quando talis expressa invocatio non adest, virtualiter tamen in formula adhibita latet, vel Creatura nominatur, in qua divinæ perfectiones peculiariter relucent e. g. juro per animæ Salutem, per Sanctam crucem.

Juramentum extraiudiciale, V. *Juramentum Judiciale; a törvényszéken kívüli eskü.*

Juramentum fidelitatis, *hűségi eskü.* Molnár Patv. 28. *Juramentum Fidelitatis,* quod ad servandam Principi fidelitatem . . . quis deponere solet.

Juramentum implicitum, V. *Juramentum explicitum ; nem egyenesen az Istent tanuul hívó eskü.*

Juramentum in litem, ab actore præstitum iusiurandum ; *a felperes által letett eskü.* Kövy El. 709. secus esset, si iam de damni realitate in genere et Actore eius aut qualitas ignoraretur, verum etiam in illo casu non secundum juramentum Actoris, quod *aestimatorium* vel *Juramentum in litem* vocatur, sive sit de veritate, sive de interesse, sive de affectione, verum secundum limitationem Judicis refundi debet.

Juramentum judiciale, *törvényszéki eskü.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 207. *Juramentum* varias subire potest divisiones quippe 1. . . 2. *Judiciale,* quod in Judicio deponitur et ad litem dirimendam aliquatenus refertur, *Extrajudiciale* in diversis aliis vitæ humanæ adiunctis usuvenit : dum quis militiæ auctoratur, publicum officium adit.

Juramentum justitiæ et pacis, quo reges ecclesiæ iurabant se iuste et in pace recturos esse ; *az igazság és béke esküje.* Passim in iure Hungarico.

Juramentum litis decisorium, V. s. *Juramentum necessarium ; szükségelt perdöntő, perthatározó eskü.* Georch. H. T. IV. 203.

Juramentum necessarium, *kötelező eskü, kényszerített eskűvés.* Kövy El. 705. *Necessarium* Judex imponit estque vel *revelatorium* quod illi, quem vel lex præsumit res alienas vel saltem sibi et aliis communes apud se habere vel ad quem deventio rei aut iure præsumta possibilitas Deventionis probatur, imponitur eo fine, ut occulta res vel quantitas aut qualitas illius resciatur. Vel *litis decisorium,* quod in defectu probarum imponitur per iudicem et finit litem. Hoc si illi imponatur, qui præsumtione vel semiplene gravatur, vocatur *purgatorium,* si ille deponat, qui semiplene probat, *suppletorium.* Georch. H. T. IV. 157.

Juramentum promissorium, V. *Juramentum Assertorium ; igéretes eskü.* Tör. Tár. 1888. p. 696.

Juramentum purgationis v. purgatorium, V. *Juramentum necessarium* et *Juram. Suppletorium ; védmentő eskü, tisztító eskü.* Molnár Patv. 28. *Purgatorium,* quod ad expurgandum sese ab alicuius impetitione . . . quis deponere solet. Proj. Leg. Civ. 172. — Hajnik Perjog. 311.

Juramentum revelatorium, Text. v. s. *Juramentum necessarium ; fölfedezhető eskü.* Georch. H. T. II. 400.

Juramentum Rhodale, iuramentum a hebraeis deponendum, quod in certis stabilitisque formulis fiebat ; *zsidó eskü.* In iure Hungarico.

Juramentum super terram, juram. de terra depositum ; *földre való eskü.* Hajnik Perjog. 316.

Juramentum suppletorium, *pótló eskü, pótoló hit.* Georch. H. T. III. 6. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 208. Litis decisorium Juramentum, quod communiter Actori ad complendam probam demandatur, *Suppletorium,* quod vero Incatto ad refutandam contra se iam pugnantem iniungitur, *Purgatorium* audit. Art. Diæt. Pos. 43. Moln. Patv. 28.

Jurare ad caput in causam attracti, *alperes fejére esküdni, főesküt tenni.* Ger. den Haupteid leisten. Hajnik Perjog. 314.

Jurassor, compositum ex : iuratus + assessor ; *esküdt.* Germ. Jurassor, Stuhlgeschworner. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Jurassores* seu *Adiuncti Judicum Nobilium* et Assessores ordinarii passim salarisati et honorarii. Arch. Rák. IX. 38 : cum tibi adiunctis *Judlium* et *Jurassore* Cottus Strigon. Opin. Deput. 10. Száz. III. 67.

Jurateria, æ, officium munus iurati ; *esküdtszék, tanács.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 99. én 9 után elmentem a Personalis *Jurateriájára* s a Testimoniumaimat egy Jurátusának általadtam.

Juraterius, pro : Juratorius, Jureiurando firmatus ; *esküvel erősített, bizonyított.* Cod. de Sztára Vol. II. 47. Quod . . . per eosdem virtute et auctoritate *iurateria* confessum extitisset et relatum.

Jurates, is, pro : iuratus ; *esküdt.* Quel. Sieb. I. 86. an. 1480. cum villico et aliis *iuratibus* loquebantur.

Jurati cives, *esküdt polgárok.* Ger. Geschworene Bürger. Hajnik Perjog. 87.

Juratoria cautio, Juramento confirmata cautio ; *esküvel megerősített jótállás.* Comp. L. I. D : Similiter qui post *iuratoriam cautionem* in iudicio non comparet : omnem litis impensam debet actori persolvere. Cod. Dip. Arp. Cont. 191.

1. **Juratus,** i, a latere causidici ; *juratus.* Jókai Kárp. Z. 379. Adjunctusok vagy *juratusok,* segédek.

2. **Juratus,** i, civitatis senator ; *városi tanácsnok.* Száz. VIII. 623.

3. **Juratus,** i, (Du C.) consul, scabinus ; *város birája.* Schwart. Scult. 48.

4. **Juratus,** sacramento adstrictus discipulus ; *esküdt tanuló.* Bék. Debr. főisk. törv. 10. Az iskolaszék (sedes scholastica) elnöke rendesen a rector, fontosabb esetekben a curator ; tagja meg a tanárok (professores) és ősi szokás szerint az esküdt tanulók *(iurati).*

Juratus agens aulicus, jur. procurator aulicus ; *udvari hites ügyelő.* Tisztb. Ir. Molnár Patv. 65.

Juratus assessor, iudex iuratus ; *esküdt.* Hor. Mem. 641. *Juratum Assessorem* contracte apud Hungaros Jurassorem.

Juratus montanus, *bányaesküdt.* Juriev. Jur. Met. 116. Quodsi vero declarationem hanc intra legalem 14. dierum terminum interponere Urburarius neglexerit, *Jurati montani* tempore ordinariorum laborum fodinalium quæstionatam Metallifodinam intra octiduum ternis vicibus adibunt.

Juratus parochianus, Jur. territorii; *kerületi esküdt.* Faber. Jur. Met. 139. Quodsi hæc declaratio intra legalem terminum non fiat, Metallifodinæ per *Juratos parochianos* reambulatio instituitur.

Juratus tabulæ regiæ, Notarius tab. reg.; *Királlyi Táblának Jegyzője.* Georch. H. T. III. 102.

Jure perpetuo, literis donationalibus nobilium possessionum in perpetuum concessarum inseri solita formula. Georch. Ért. 133. De már a Nemesi fekvő jószágnak (jus possessionarium) akár minemü örök elidegenítésére mulhatatlanul megkivánja törvényünk, hogy nemcsak először az az eránt tett felvallásba (fassio) ezen kifejezés *örökre (jure perpetuo, perennaliter)* nyilván beiratassék. Az adományevelekbe a *jure perpetuo* kifejezéssel már 1130-ban szokás vala élni.

Jurgio, onis, *iurgium, rixa; perpatvar.* Cod. Dip. And. II. 382., 435. Quæcunque materia *iurgionis* fuisset exorta.

Juridicare, ius dicere; *biráskodni, igazságot mondani.* Tör. Tár. 1887. p. 516. alter *iuridicando* præfuit.

Juridice, (Du C.) legitime; *törvényesen.* Magy. Tör. Tár. IX. 137. sibi *iuridice* pertinentem.

Juridicionaliter, juridice; *törvényszékileg.* Fej. I. 166. videlicet postposita omni contradictione *iuridicionaliter* perpetuo possidendam mediante pristaldo inter eos Poznano de genere Zah.

Juridicus, 3., forensis (Du C.) iuridicialis; *jogi.* Kass. Prax. I. Præf. ut prachabita Praxi *Juridica* ipsa etiam Praxis Politica compilaretur. Cf. Plin. 1., 3., 3. Cod. Theod. 3., 12., 7.

Juri-patronatus, ius patronatus; *véduri, kegyuri jog.* Arch. Rák. I. 6.

Juris militaris, juris peritus; *törvénytudó.* Reg. Vár. 369. (mittat) *juris militarem.*

Jurisdicio, italorum more pro: Jurisdictio; *törvénykezés.* Verancs. II. 312. Quoniam nos Episcopatum istum Agriensem, simul cum omni sua *Jurisdicione* spirituali et temporali Fideli nostro Reverendo Antonio Verancio, alias Episcopo Quinqueecclesiensi... contulimus.

Jurisdictio alta, (Du C.); *felső v. fenyitő törvényhatóság.* Pfáhl. Jus. Georg. LXVIII. Jurisdictionem quidem *sanguineam* seu *criminalem,* quam dicimus *(superiorem, altamque* vocarunt antiqui iurisperiti, oppositam quasi priori, ideoque *bassae* compellatæ) Dominus exercebat Banno Sanguinis gaudens.

Jurisdictio bassa, V. *Jurisdictio alta; alsó törvénykezés, alsó törvényhatóság.*

Jurisdictio criminalis s. sanguinis, iudicium capitis; ius vitæ et necis; *büntető, fenyitő hatalom.* Jogt. Eml. T. III. p. 75.

Jurisdictio delegata, a judice ordinario in alium translata jur.; *a rendes birótól történt átruházás illetőleg kirendelés.* Kon. Egyh. 105.

Jurisdictio feudalis, *hűbéri törvénykezés.* Vuch. Jur. Feud. 231. In causas feudales cognoscendi, decidendi et exequendi, *iurisdictio feudalis* audit.

Jurisdictio mandata, transmissione vel mandato orta publica potestas; *megbizás vagy átruházás utján keletkező kormányhatalom.* Kon. Egyh. 104.

Jurisdictio ordinaria, potestas ex ipso munere sacerdotali profluens; *bizonyos egyházhivatallal állandóan egybekötött és magából a hivatalból folyó kormányhatalom.* (Nagy. *rendes joghatóság).* Kon. Egyh. 104.

Jurisdictio quasiordinaria, quæ tantum in peculiaribus occasionibus locum obtinet; *mely csak bizonyos körülmények közt jön létre.* Kon. Egyh. 105.

Jurisdictio sanguinea, V. *Jurisdictio alta.*

Jurisdictio sanguinis, V. *Jurisdictio criminalis.*

Jurisdictio vicaria, mandato nixa publica potestas; *megbizáson nyugvó kormányhatalom.* Kon. Egyh. 104.

Jurisdictionalis, (Du C.) ad iurisdictionem seu iustitiam pertinens; *törvényhatósági.* Art. D. 1840. p. 76.

Jurisdictionatus, i, iurisdictioni subiectus, domino subditus; *úri hatalom alatt levő ember.* Georch. H. T. III. 287. Kass. Jur. Civ. I. 79., 86. Kövy El. 530.

Juris-doctor, iuris consultus; *jogtudor.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jurispatronatus, us, V. *Juri-patronatus.* Epist. Proc. P. III. p. 189: vetusta *Jurispatronatus* nostri auctoritate. Verancs. II. 309.

Juris-studiosus, cultor iuris prudentiæ; *jogtanuló.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jurista, æ, iuris consultus, peritus; *jogász, jogtudós, törvénytudós.* Kass. Prax. I. præf. opus sub titulo Stylare *Juristarum* latino-hungaricum . . .

Juristare, (Du C. litem movere.) V. Judicio stare; *törvény elébe állni.* Kass. Jur. Civ. I. 100. quippe an evocandus personaliter comparere et *iuristare* teneatur.

Juristatio, actus in iudicio comparendi; *törvényszék elé állás.* Jogt. Eml. T. III. p. 354.

Juri statuere, litem movere, in ius vocare; *törvény elébe állitani.* Georch. H. T. IV. 232. és egyszersmind a téteményben részes (actui implicitus) jobbágyit-is *előállitván (iuri statuendo)* maga feloldoztatik (absolvitur).

Juristatus, us, in ius vocatio; *törvény elé való állitás.* Georch. H. T. IV. 56. Jogt. Eml. I. 207. Kass. Jur. Civ. I. 10. Quoniam personæ nobilitari prærogativa gaudentes nonnisi penes legitimam Citationem in Jus vocari possint, consequenter illas *juristatui* petere pœnale esset et similis exceptio Causæ condescensionem necessario post se traheret, caveat sibi Auctor, ne in Actione sua Nobiles *juristatui* petat.

Juristatutio, V. *Juristatus.* Kass. Jur. Civ. 80. Ideo cuperet Dominus admoneri currans prævia præmemoratorum Illustritatis Vestræ Subditorum personali *Juristatutione* eosdem in singillativa 40 fl. efficiente violentiæ pœna, damni item causati refusione convinci.

Juristitialis, ad iustitium pertinens; *törvényszüneti, perszüneti.* Kövy El. 652. Terminis non debet esse dies festus aut feriatus vel *Juristitialis.*

Juristitium, feriæ iudiciales; *törvénykezési szünet, törvénynyugvás.* Opinio. Deput. 31. Cum et Judicibus respirium et Partibus ad conquirenda defensæ media tempus concedi debeat, *Feriae* seu *Juristitia* inde ab antiquissimis temporibus invaluerant. Georch. H. T. IV. 109., 166.

Jurium director, actor causarum; *jogigazgató.* Jókai Rab. R. I. 5. A földes úr jogait megvédte a saját *«iurium directora».* Ide sem kellett prócátor.

1. **Jurulentus,** 3., liquidus; *leveses, híg.* It. liquido, fluido. Gall. liquide fluide. Ger. dünn, flüssig. Cod. evang. T. I. p. 117: danda est opera . . . ut a cibis *jurulentis* et alvum lubricitate moventibus, abstineat.

2. **Jurulentus,** 3., ad ius, iusculum pertinens; *levesbe való.* Irodt. Köz. VII. 2. p. 211: panis *iurulentus.* Cf. Cels. 2., 18.

Jus activum, *cselekvőleges jog.* Molnár Patv. 32. Dicitur adhuc Jus alio modo etiam *Jus Activum* et Passivum. *Jure Activo* quis agere dicitur tunc, quando quis alterum mediante Actione sua, coram Judice competente in Jus, seu quasi in debitam et actori fiendam illi Legi, quæ sibi ipsi militare videtur, satisfactionem vocat. *Jure Activo* agit active, quia est in acquirendo rei Actioni suæ substratæ et inclusæ.

Jus ad rem, facultas, qua quis ad aliquid dandum aut perficiendum obligatur. Georch. H. T. II. 1. Kétféle pedig a vagyonra nézve való igazságunk: 1. i. vagy a *sajátság* (proprietas) (ius in re) vagy a *számtartás (ius ad rem).* Az első egyedül a vagyonban gyökereztetik p. o. az önnön sajátjával-való szabad bánás: a második pedig oly tehetőséget (facultas) foglal magában, mely szerént valamely személy valamit adni vagy cselekedni köteleztessék p. cladott jószág árának követése.

Jus adgratiandi, ius veniam, impunitatem dandi; *kegyelmezési jog.* Ker. Nap. 94. belső titkos tanácsosok, kiknek adatott *jus adgratiandi.*

Jus advocatiæ, *legfelsőbb védelmi kegyúri jog.* Schutzgerechtigkeit. Jos. Repr 54. an. 1790: Si per Parochiarum Regulationem non aliud intelligatur, quam *Jus,* ut vocant, *Advocatiae,* sive Supremæ Tutelæ ac Inspectionis, quod . . . Reges Hungariæ . . . adeo gloriose executi sunt.

Jus aheni, quo facultas datur vinum adustum coquendi; *üst jog.* Jogt. Eml. T. III. p. 524: jus venationis . . . et *aheni* solis hajdonibus . . . competit.

Jus albinagii, jus alienæ personæ bona hereditandi; *külföldi személy után való öröklési jog.* Fremdlingsrecht. Törvt. Msz.

Jus allaturæ, jus dotis; *hozománybeli jus.* Törvt. Msz.

Jus angariæ, V. *Angaria* et *Jus Armandiae.*

Jus archidiaconi, de quolibet homicida archidiacono pendenda pecuniæ summa. (Sc. marca argenti vel saltem usualis monete bonorum denariorum in ecclesia Zagrabiensi). Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 91. an. 1316: ex derelictis vel desertis rebus homicide *ius archidiaconi* legittime exigetur.

Jus argentariæ, Jus argenti fodendi. V. *Jus Armandiae.*

Jus armandiæ, V. *Armandia; harczosok gyüjtési joga.* Vuch. Jur. Feud. 50. Ibi enim nonnisi de iis regalibus sermo est,

quæ Imp. Fridericus I. An. 1158. in campis Roncalicis contra nonnullas Italiæ civitates sibi adseruit, uti *Jus armandiae*, Jus viarum publicarum, Jus conductus, Jus fluminum publicorum. Jus argentariæ, Jus monetæ, Jus angariæ et parangariæ.

Jus bannarium, ius domini terrestris molendinas etc. possidendi; *malomjog.* Bannrecht, Mühlenzwang. Pár. Páp.

Jus beneficiale, *hűbéri jog.* Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat nullo nexu præterquam subditi erga imperantem adstricta vel serviebat et quidem aut *jure beneficiali* (nach Lehenrecht) aut iure Curiæ (nach Hofrecht, Ambachtsrecht) Priores Vasalli, posteriores Ministeriales vocabantur.

Jus cambiale, *váltó törvény.* Germ. Wechselrecht. Georch. H. T. III. 134.

Jus cambiomercantile, Jus mercatorium; *kereskedelmi jog.* Kass. Jur. Civ. Lex. 37.

Jus canonicum, V. *jus ecclesiasticum.* Törvt. Msz.

Jus canonisandi, jus consecrationis; *szenttététel jussa.* Törvt. Msz.

Jus capillare, *hajadonsági-, hajadon jog.* Kövy El. 208. *Jus Capillare* consistit in habitatione, intertentione et emaritatione puellis præstanda. Ex illis bonis datur *Jus Capillare,* quæ feminas quoad proprietatem non concernunt. Proj. Leg. Civ. 177. Georch. H. T. II. 186.

Jus cauponarium, ius potulenta divendendi; *italmérési jog.* Schwart. Scult. 36.

Jus cavendi, quo respublica contra neforte ab ecclesiastica potestate imminentia damna sibi cavendi ius habet; *biztosítási jog.* Az államhatalom azon joga, mely szerint az egyházhatalomtól netalán eredhető sérelmek és az államra háramolható hátrányok ellen magát előleges intézkedések által biztosíthatja. Kon. Egyh. 124.

Jus censuræ, *könyvvizsgálati s birálati jog.* Ger. Censur. Cher. Jus. Eccl. 170. *Jus Censurae.* Quid vero melius ad id præstandum conducere possit quam *Officium* ita dictum *Censurae* non video, cum huius vigilantia et sollicitudo strenua quidem sed iusta ad omnia opera aut alias quascunque institutiones typis vulgatas aut vulgandas semet extendat et cuncta . . . fidei et moribus adversa castiget.

Jus civile, (Du C.); *polgári jog.* Kövy El. 7. Harum legum omnium complexus vocatur *Jus Civile,* quod vel totam Civitatem, formamque et modum Regimimis et publicæ Administrationis vel vero Personas singulorum, eorumque res et Actiones respicit; prius vocatur *Jus publicum particulare,* posterius *Jus Civile privatum.* Hoc bifariam abit, cum enim de rebus acquirendis, defendendis alienandis agit, *Jus Civile* in Specie, cum vero in puniendis delictis versatur, *Jus Criminale* appellatur.

Jus compensationis, *kárpótlási jog.* Cod. Camb. Merc. 44. *Jus Compensationis* est facultas Mercatoribus et Creditoribus Cambialibus competens, Debitum a Credito subtrahendi ita ut, quod prætensionem excedit, illud Creditori reddi et, quod prætensioni deest, a Debitore exigi possit.

Jus conductus, ius conducendi V. *Jus armandiae; bérbeadási és vevési jog.*

Jus convenandi, *együtt vadászati jog.* Vuch. Jur. Feud. 52. Qui iure venandi investitus est, gaudet I. iure hoc privative utendi et fruendi, neque præsummitur cumulative concessum, ideo domino nec *ius convenandi* nec *praevenandi* competit, nisi id sibi reservasset.

Jus Coronæ, ius, quod sacra Regni corona ad quædam bona habet perpetuo possidenda ita, ut ea neque Regibus quidem integrum esset abalienare; *koronajog.* Batty. Leg. T. II. 359. an. 1238.

Jus in corpore, V. textum sub *ususfructus; személyhez kötött jog.*

Jus criminale, *büntető jog.* Project. sanct. Crim. P. I. Art. I. §. 1: *Jus criminale* est complexus illarum legum, quibus modus et mensura delicta publica cognoscendi, dijudicandi et puniendi præscribitur.

Jus cudendæ monetæ, *pénzverés joga.* Numi Hung. 157. *Jus cudendae Monetae* omni tempore exclusivam regum prærogativam constituit, quam tamen ii speciali eatenus indultu integris communitatibus ac privatis etiam ad certum tempus conferre vel elocare solebant; sic civitas Cassovia A. 1458., 1521. etc. Posonium A. 1430. Nagybánya A. 1468. *ius monetandi* in gremio suo per unum et plures annos elocatum obtinuit.

Jus cuniculare hereditarium, *altárna-jog.* Besztb. Levt.

Jus curiæ, *udvari jog.* Pfahl, Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat, nullo nexu, præterquam subditi erga imperantem adstricta, vel serviebat, et quidem aut iure beneficiali (nach Lehenrecht) aut *jure Curiae* (nach Hofrecht, Ambachtsrecht) priores Vasalli, posteriores Ministeriales (Ambachtsleute, Ministerialen, Dienstmænner) vocabantur.

Jus decem personarum, ius, quo significabatur magnatum, nobilium, antistitum ecclesiarum iuramentum tantum valere, quam decem iuramenta aliarum personarum; *tiz személy joga.* Werbőczi P. II. §. 40.

Jus decimandi, (Du C.) ius percipiendi decimas; *tizedjog.* Zehntrecht. V. *Feudum decimarum.*

Jus deportus, qui officii magistratu carentis reditus, pecunias in suum usum convertit; *az üresedésben levő javadalmaknak élvezhetési joga.* Pár. Páp.

Jus depositionis, alias jus *stapulae,* seu deponendarum mercium; *áru megállító jog.* An. Sc. II. 109.

Jus descensus regii, ius regi concessum ubique hospitio utendi. Passim in iure Hungarico; *király megszállási joga.*

Jus detractus, *elköltözési adó, levonási adó, levonati jog.* Opin. 1810. de prætensione hereditatum in exteris oris et inde profluente *iure detractus.* Pfahl. Jus. Georg. 150. Quoad *Jus Detractus* ad postulatum oppidi Mosony reliqua inter illud quoque — ut a substantiæ Subditorum extra regnum migrantium singulis florenis 6 cruciferi, ad aliam vero provinciam intra regnum concedentium singulis fnis 3-xri titulo *Juris Detractus* (Abfahrtsgeld) solvantur. Törvt. Msz.

Jus devolutionis, *kötelesség teljesítésére felszólíthatási jog.* Cher. Jus. Eccl. I. 160. Ex iure hoc porro fluit Pontifici aliud convenire *ius* nempe *Devolutionis* supremum, quo Episcopos ab officio suo deficientes, si cæteri Prælati, uti metropolitæ, primates et patriarchæ, quorum est officium his defectibus consulere vel nolint vel nequeant commissas suplere negligentias, ad muneris sui expletionem revocare et stringere possit.

Jus divisionarium, ius bona etc. dividendi V. s. *Divisionarius; oszthatási jog.*

Jus dominii, dominium, auctoritas rerum; *birtokjog.* Inst. Jos. II. p. 30. §. 79: Si rem suam ex Massa *iure Dominii* vindicandam haberent.

Jus ecclesiasticum, Jus divinum, Jus sacrum; *egyházjog.* Kon. Egyh. 3.

Jus electionis, *választási jog.* Vuch. Jur. Feud. 130. *Jus electionis,* Germanis Kührecht dicitur Kühren, idem ac eligere iuxta proverbium: maior dividit, minor eligit, in divisione feudi non obtinet.

Jus emphiteoticum, utile dominium; *haszonélvezhetési jog.* Erbpachtrecht. Eszt. Okm. p. 152. (Pempflinger Judex Pestinensis 1491): quod . . . Urbanus in vita sua utile dominium sive *Jus emphiteoticum*... dedisset.

Jus expectationis, ius in bona alicuius defuncti hæredis more; *várandósági jog.* Def. bon. p. 20: Nec illa clerum Hungariæ feriunt, quæ de familiarum proprietatis et fidei commissorum speciei fingis . . . quum ejusmodi *jus expectationis* in Hungaria locum non habeat.

Jus facere, sententiam ferre; *igazságot szolgáltatni.* Fjp. Szám. p. 89. an. 1388: *fecimus* unum *ius* inter eos.

Jus feudale Saxonum, *Szász hűbérjog.* Vuch. Jur. Feud. 17. II. *Jus feudale Saxonum,* efficit partem secundam Speculi Saxonici, circa initium sæculi XIII. cognitum, eius compilator nominatur Epko a Repkov.

Jus Flandrense, *jus Teutonicum,* quo fruebantur Saxones in Transylvania, complectebatur in 1. Personalem libertatem. 2. propriam jurisdictionem et liberam eligeudi magistratus potestatem. 3. Censum s. Martini (Königspfennig) in recognitionem terræ in denariis solvendum. 4. Exemtionem a jure feudali proprio et obstrictionem ad jus vulgo *Mannrecht* dictum. 5. Decimas solvendas. 6. Jura personalia omnibus colonis paria. 7. Flandrensium commercium atque venditionem panis, carnis et cerevisiæ sine tributo. 8. Jus utriusque sexus hereditarium. Jus. Fland. p. 5., 6. 15., 20., 22., 23., 31.

Jus fluminum publicorum, quo fluminum usus conceditur V. *Jus armandiae; az országos folyók használhatási joga.*

Jus forestale, ius silvaticum; *erdészeti jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus gladii, ius vitæ et necis; *pallos jog, fővesztő hatalom.* (Georch.) Kov. Form. St. LV. Nr. 186. A. 155. Patibularis p. 125. a *Jus gladii, rotae, palorum* dat Rex. Jogt. Eml. T. II. p. 417. Moln. Patv. 27.

Jus hypothecæ, ius pignoris capiundi; *zálogjog.* Ger. Pfand-Recht. Instr. Jos. II. p. 30. §. 79: si Actiones eorum *jure hypothecae* in re immobili ad obæratum spectante munitæ essent.

Jus immansionis, *megmaradás joga.* Proj. Leg. Civ. 195. Jam Deputatio Regnicolaris per Art 67: 1791. exmissa *ius*

immansionis Bonis maritalibus Viduarum eo restringendum existimavit.

Jus impignoraticium, impignoratitionis, V. Jus *Hypothecae; zálogjog.* Magy. Tör. Tár. XI. 158. XVIII. 394.

Jus in re, facultas libere disponendi cum suis possessionibus; *vagyoni jog.* V. s. *Jus ad rem; vagyonnal való szabad bánás.*

Jus incolatus, ius incolendi; *lakhatóság, lakosság joga.* Ger. Incolatsrecht. Kass. P. P. I. 230. Continuata decem annorum commoratio *ius incolatus* non tribuat.

Jus inscriptitium, donatio; *adományjog.* Nill. Symb. 657: bona ... *jure inscriptitio* possessa.

Jus inthronisticum, V. *Cathedraticum,* Cher. Jus. Eccl. I. 188. Ex hoc iure, quod Justinianus *inthronisticum,* Julianus cathedraticum compellavit, originem traxisse Annatas censent.

Jus libripondii, *mérlegjog.* Kass. P. P. II. 282. *jus libripondii* seu legale et authenticum pondus et mensuras quasvis servandi.

Jus ligatum, *az igazság törvényes keresetének megtiltása.* Pár. Páp.

Jus vel honor listræ, quo patronus nomen suum parietibus templi inscribit aut arma gentilitia ibidem suspendit; *a kegyúr joga a templom falaira nevét feliratni s családczimerét felfüggeszteni.* Kon. Egyh. 193.

Jus macelli, ius artem laniariam exercendi; *mészársági jog, húsvágási jog.* Schwart. Scult. 36.

Jus vulgo **Mannrecht,** dictum: quo ad defendendam patriam Saxones obstringebantur. Jus Fland. p. 21. ad *jus* vulgo *Mannrecht* dictum obstringebantur suis comitibus banderio præfectis eoque magis servire se sua que omnia armis tueri ... quo magis in Ultrasilvania infidelium incursionibus aditus paterent.

Jus metallicum, *bányajog.* Juriev. Jur. Met. 2. Illæ proinde leges in Civitate, quæ determinant jura et obligationes circa culturam Metallicam, dicuntur *Leges Metallicae.* Ipsa vero Scientia jura et obligationes circa culturam metallicam sistens, Scientia Juris Metallici vel *Jus Metallicum* nuncupatur. Practica autem harum legum Scientia Jurisprudentia Metallica audit.

Jus metallicum publicum, privatum, *országos, magán bányajog.* Faber. Jur. Met. 6. Aliud *Jus Metallicum publicum,* aliud *privatum.* Illud iura Imperanti intuitu Culturæ Montanæ competentia; hoc, iura et obligationes privatas respectu eius intercedentes complectitur, quod in *Civile* et *Criminale* subdividi potest.

Jus metallicum Saxonicum, Juriev. Jur. Met. 16. 3-o. *Jus Metallicum Saxonicum* Posteaquam Coloniæ Saxonum Sæculo 12 colendarum fodinarum causa in Regno Hung. consedissent, nullumque Jus Metallicum apud Hungaros invenissent, legibus metallicis Saxonicis uti cœperunt: Hinc originem traxerunt complura Statuta et consuetudines Metallicæ civitatum Montanarum.

Jus metallicum universale, *általános bányajog.* Faber. Jur. Met. 6. Quod ad universum territorium se extendit, *Universale,* quod dumtaxat ad eius partem *particulare,* vicissim: quod ad omnia culturæ Montanæ obiecta se extendit, *Generale,* quod ad quædam dumtaxat *Speciale* est; quod pro obiecti diversitate in *Fodinale* (Grubenrecht) *Ustrinale* (Hüttenrecht) et *Sylvanale* (Waldrecht) Lotoriale (Waschrecht) dividitur.

Jus molarum, ius molam exercendi; *malom-, őrlési jog.* Schwart. Scult. 36.

Jus monetæ, monetagium, monetandi, monetationis, ius cudendæ Monetæ; *pénzverési jog.* Numi Hung. 157., 164.

Jus montanisticum, (Du C.); *bányajog.* Faber. Jur. Met. 4. Quævis Occupationes circa hæc obiecta Cultura Montana (Bergbau) et Jus, quod intuitu eius obtinet, *Jus Metallicum* adpellatur. *Jus Montanum* rectius (ut a Jure Montano vineali, cum quo illud ignorantia nonnunquam et malevolentia confudit, discernatur) *Montanisticum, Minerale, Metallurgicum,* Synonyma sunt.

Jus montanum, ius portorii vini colligendi; *hegyvám* (szőllő). Georch. H. T. I. 239.

Jus moratorium, *halasztási, késleltetményi jog.* Juriev. Jur. Met. 93. Proprietarius Cuniculi hæreditarii seu Cunicularius hæreditarius non tantum labores metallicos ... incoare tenetur, verum etiam Cuniculum infra designatas metalli fodinas secundum Planum elevatum æqualiter absque interruptione continuare et cuniculum in bono permeabili statu ... conservare tenetur; occurrentibus autem gravibus impedimentis, debet *Jus Moratorium* impetrare (quod uno anno et die valet) cum onere intra hoc quoque tempus laborem cunicularem una orgya protendendi item structuram Cuniculi conservandi.

Jus mortuarium, (Du C.) Jus, quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant Parochi. V. s. v. *Bona Meyerdingica; halálutáni jog.*

Jus municipale, Text. v. *Jus positivum; helyhatósági jog.*

Jus neoadquisticum, *uj szerzeményi jog.* Proj. Leg. Civ. 171. Pro legitimando titulo Donationis contra deficientis Congenerationales, in possessorio donationalium bonorum constitutos, non sufficit hoc probare, quod idem, eiusve antenati post Convictionem neo-adquisticam, per Regiam Maiestatem propter deperdita iniuria temporum literalia instrumenta, ab omni Fisci Regii, titulo, et jure *neoadquistico* ad prædicta bona formata prætensione absoluti fuerint.

Jus neoquisitum, V. *Jus neoadquisticum.* Kuk. Jura I. 370: *iuris neoquisiti* exercet tyrannidem.

Jus novales exigendi, *irtvány jog.* Vuch. Jur. Feud. 55. Si ius decimandi indefinite concessum sit, non præsumitur vasallo esse *ius* datum *novales exigendi,* nisi concessio huius iuris probetur.

Jus obstagiorum, ius mutuo cavendi; *magalekötelezés joga, kölcsönös jótállás joga.* Uj. Magy. Muz. III. 180 A. helység tagjai egymásért felelősök voltak büntett dolgában, mint azt a régi izraelitáknál, Indország régi lakóinál, Németországban s nálunk is az Árpád házbeli királyok alatt találjuk *Jus obstagiorum.*

Jus opificiarium, ius opificium exercendi; *mesterség üzési jog.* Schwart. Scult. 40.

Jus palorum, Text. v. s. *Jus gladii; karóbahúzás joga.*

Jus passivum, *szenvedőleges jog.* Molnár Patv. 32. *Jure Passivo* autem agit is, qui dicto modo in Jus et actionem vocatur. *Jure passivo* agit passive, quia Actoris impetitionem et Actionem patitur et regulariter versatur in amittendo vel aliquid patiendo.

Jus patronatus, *patronusi jog, kegyúri jog.* D. Ráczk. p. 8. 1428: *Jus patronatus* Regium in ipsos Judicem, Cives, Hospites et Incolas nostros penitus transferentes ... damus ... facultatem ... semper toties quoties opus erit, personam idoneam in Sacerdotio constitutam litteratura sufficiente ... in Plebanum eligere ... possiut Episcopo Diœcesano pro recipienda et habenda Canonica confirmatione præsentandum.

Jus personale, *ad rem,* **Jus reale,** *in re,* (Du C.) V. s. *Jus ad rem et in re.* Faber. Jur. Met. 6. Jus in rem absque respectu personæ competens *in re,* seu *reale,* quod vero personam obligat *ad rem* seu *personale* vocatur.

Jus pignoris seu hypothecæ, *zálogolhatási jog.* Pfandungsrecht. Cod. Camb. Merc. 44. *Jus pignoris* seu *hypothecae* in eo consistit, quod Creditor Cambialis pro casu eo, si Debitum Cambiale eidem in præfixo termino non solvatur, pignus in securitatem acceptum, judicialiter æstimari curare, ac pendente etiam Concursu divendere sibique ex eo satisfacere possit.

Jus placeti, quo decreta papæ et episcoporum summa potestas regni examinat; *kir. tetszvényjog,* mely szerint a polgári főhatalom a római pápa s püspökök rendeleteit, zsinatok végzéseit megvizsgálhatja. Kon. Egyh. 124.

Jus pontificium, ius ecclesiasticum a pontifice emanatum; *pápától eredő egyházjog.* Kon. Egyh. 3.

Jus positivum, (Du C.) quod ab eius auctoritate pendet, qui illud statuit; *helyhatósági, szerzett, határozati jog.* Werbőczi 15. Ubi advertendum, quod ius civile duplex reperitur. Quoddam commune et est illud, quod in libris iuris civilis habetur: et istud non potest condere nisi Imperator, quoddam vero privatum, quod etiam Jus Municipale vel Statuarium dicitur. *Jus* autem *Municipale* est *ius positivum* alicuius loci ita dictum, quod in illo duntaxat municipio id est oppido ac loco servetur. Idem et *Jus Statuarium,* ut prædictum est, appellatur.

Jus possessionarium, *jogos birtok, birtokjog.* Pfahl. Jus. Georg. LVIII. iure hæreditario seu perennali, ut dici solet, *terras (jura possessionaria* seu *bona* nunc vocata) possidere possit. Art. Diæt. Pos. 38. Proj. Leg. Civ. 293.

Jus postale, ius cursus publici; *pósta-jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus præemtionis, *elővásárlási jog, vételelsőségi jog.* Vorkaufsrecht. Pfahl. Jus. Georg. LXVIII. Coloni novi æque dominii utilis iure casas, agros et prata exstirpata subactaque tenuerunt libere adeoque de illis ut Scultetus ipse disponebant, sed tamen ad huius et vicinorum, quibus ius *praeemtionis, protimiseos,* competebat, consensum erant restricti, dum migrantes illa vendere volebant.

Jus præsentandi, *papajánlási jog.* Vuch. Jur. Feud. 55. Jus patronatus in se com-

plectitur *ius praesentandi* sæpe et *ius advocatiae,* tum omnia iura honorifica et utilia cum iure patronatus nexa.

Jus prævenandi, V. *Jus convenandi; előző vadászati jog.*

Jus privilegiale, privilegio concessum ius; *kiváltsági jog.* Törvt. Msz.

Jus processionis, V. *honor processionis; a kegyurnak diszmenettel való fogadtatása.* Kon. Egyh. 193.

Jus protimiseos, V. *Jus praeemtionis.* Vuch. Jur. Feud. 184. Feudo consentiente domino adeoque licite certo pro pretio alienato, iure communi, cum domino tum successoribus feudalibus competit *ius protimiseos,* Vorkaufsrecht, seu ius feudum, idem pretium offerendo præ alio emtore acquirendi, tum *ius retractus,* Abtrieb, Leheneinstand seu ius feudum venditum et traditum vi *iuris protimiseos* eodem pretio soluto, a possessore repetendi.

Jus proximioritatis, Text. v. sub *proximioritas; a közelebbi rokonság joga, előjog.*

Jus publicum particulare, V. s. ius *Civile.*

Jus quartalitium, sic dictum a quarta puellari; *leány negyedjog.* Werbőczi 182. Ubi scias: quod *ius Quartalitium* est ius possessionariorum, puellis et mulieribus de bonis ac iuribus paternis hæreditariis in signum parentelæ propagationis non perennali vel hæreditaria, sed redemptibili lege conditioneque deputatum.

Jus reale, V. *Jus in re.* Törvt. Msz.

Jus regale, Urbura q. v.; *királyi haszonvétel.* Batty. Leg. III. 196. an. 1351: *Jus Regale* seu Urburæ. Georch. H. T. II. 244.

Jus regale minerale, proventus regius a mineris; *bánya regale.* Faber. Jur. Met. 33. *Jus Regale Minerale* subterraneum consistit in iure mineras in territorio Civitatis exquirendi, colendi et de iis pro arbitrio disponendi.

Jus regaliarum, 1. Jus donationis, 2. ius fruendi bonis vacantis episcopatus; *1. királyi javadalomadományozási jog, 2. királyi javadalomhasználati jog* (dum vacat episcopatus). Nagy Hier.

Jus regiarum portarum, ius tributum de sic dictis portis exigendi; *kir. kapu (portalis) adó joga.* Kuk. Jura I. 126. an. 1357: quod ... nos ... nullam collectam ... præter *ius regiarum portarum,* quod tributum appellatur ... exigere valeamus.

Jus regressus, *visszkereseti jog.* Regressrecht. Törvt. Msz.

Jus repressalium, ius talionis, clarigatio; *sajátbiróság jussa, szemet szemért.* Törvt. Msz.

Jus retardatus fodinalis, *bányahátralék behajtására szolgáló jog.* Juriev. Jur. Met. 33. — 4-o *Jus Retardatus fodinalis:* vi huius iuris partes fodinales retardatæ i. e. tales, quarum in culturam necessarios sumtus per tempus 12 hebdomadarum subministratos, Proprietarius Urburariatui refundere negligit.

Jus reservatum et non reservatum, ius, quod sibi rex reservavit aut non reservavit; *a királynak magának fentartott v. fen nem tartott joga.* In iure Hungarico.

Jus retentionis, *visszatartási jog.* Cod. Camb. Merc. 44. *Jus retentionis* est facultas Mercatori extra Concursum Creditorum competens, ex mercibus morosi Debitoris in *Commissum* datis aut alio modo ante emergens Fallimentum et apertum concursum ad se pertractis sibi satisfaciendi ita, ut prætensiones suas coram Judicio cambiali liquidet.

Jus retractus, V. s. *Jus protimiseos; visszavonási jog.* Fej. Jur. Lib. 311.

Jus revocandi feudum, *a hűbért visszakövetelési jog.* Vuch. Jur. Feud. 184. III. Competit agnatis et cognatis in feudis femininis, ob alienationem feudi, absque eorum consensu susceptam, *ius revocandi feudum* etiam adversus dominum, simul ac successio ipsis actu delata est, seu ius, feudum in ipsorum præiudicium alienatum, iure delatæ successionis vindicandi a quolibet eius possessore.

Jus robotarum, ius operā subditorum utendi, ius conducendi operas; *jobbágyi munkavétel joga.* Törvt. Msz.

Jus rotæ, Text. v. s. *Jus gladii; a kerékbetörés joga.*

Jus sacerdotale, V. *Jus patronatus.* Cod. Alv. I. 9. Hogy a ius patronatust sive *sacerdotalét* Erdélyben erigálni nem igyekszik.

Jus salinale, jus salis fodendi et vendendi; *sóbányászati jog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 2.

Jus senioratus, *idősbségi jog.* Vuch. Jur. Feud. 140. Ab ordine succedendi, qui senioratus vocatur, differt *ius senioratus,* vi cuius senior de familia iura familiæ communia e. g. prodominium, *provasallagium,* beneficiorum collationem, exercet.

Jus siculicale, Jus Siculorum (in Transilvania); *székelyjog.* Hajnik Perjog. 127.

Jus spatæ et sanguinis, V. *Jus gladii.*

Jus stapulæ, ius merces ad tempus deponendi; *árú megállító jog, idegen árúval való kereskedhetési jog.* Ger. Stapelrecht. Numi Hung. 20. illi in vestigium privilegialium Caroli devenerint, quibus eis libertatem deponendarum mercium seu *Jus Stapulae* confert. Szirm. Glos. 178.

Jus statarium, (iudicium militare) ius extemplo capitis damnandi; *rögtönbüntetési jog.* Törvt. Msz.

Jus stillicidii, Jus subgrundii construendi; *eszterha csurgó törvénye.* Tisztb. Ir.

Jus stolæ, Jus stolam ita dictam exigendi; *egyházszolgálati jog, papibér jussa.* Nagy Hier.

Jus ad successionem in feudo prætendendi, *hűbéri örökösödésre való jog, követelési jog.* Vuch. Jur. Feud. 184. Descendentibus proin primi acquirentis competit I. *Jus ad successionem in feudo* et quidem iuxta præscriptum successionis ordinem II. *Jus praetendendi,* ne possessor feudi, feudum citra illorum consensum alienet aut ultima voluntate in eorum præiudicium disponat.

Jus successorium, ius hæreditatem adeundi; *öröklési jog.* Pesty Ször. III. 120.

Jus superficiei, *földbérleti szerződés.* Pfahl. Jus. Georg. 28. quod Nexus Subditelæ legalis non possit ad Emphyteusin referri. Sed nec ad Locatum Conductum Perpetuum (Erbpacht) nec ad *Jus Superficiei* (Bodenzinscontract).

Jus supremæ inspectionis, quo summa potestas regni acta omnia ecclesiæ cognoscere nititur; *főfelügyelési jog,* mely szerint a polgári főhatalom az egyháznak egész cselekvőségéről kellő tudomást szerezni törekszik. Kon. Egyh. 124.

Jus teloneum, ius de mercibus portorium exigendi; *vámjog.* Passim in iure Hungarico.

Jus Teutonicum, V. *Jus Flandrense.*

Jus totum et omne, jus, litteris donationalibus, quibus a rege aut Palatino possessiones in perpetuum donantur, inseri solita formula. Georch. Ért. 142. Épen ollyan az örök elidegenítésben a *nullum jus sibi reservando* közbevetés, valamint a Királyi vagy Nádori adományban a *totum et omne jus* közbe-vetésnek mellesleg lett hozzá kapcsolása.

Jus Transsilvanico-Saxonicum, *erdélyi szászjog.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 5.

Jus tutorium, ius tutoris; *gyámjog.* Art. Diæt. Pos. 20. usque tempus Minorennitatis ... Regnum hoc et Partes eidem annexas *Jure Tutorio* et Paterno Nomine gubernabit.

Jus universale patronatus, *egyetemes kegyúri jog.* Passim in iure Hungarico.

Jus vinaceum, sorbitio vinea, iusculum vineum; *borleves.* Gall. jus. Bene Med. II. 293. *ius vinaceum* cum vitello ovi.

Jus virtuale, vel *Successorium, Successio sperativa; ősi javakhoz várandó örökösödés.* Georch. Ért. 36.

Jusculista, æ, discipulus pauper, qui victu (iusculo) gratuito in collegiis, præsertim canonicorum conventibus, erga nonnulla servitia præstanda, præbito, vitam sustentabat. *Jüskulista.* Passim.

Jusculum, jus, juris; *leves.* Brühe. Reg. Turm. Præt. I. 11. Jusculum, carnem bubulam, obsonium porro sic dictum ephipiatum (gesatteltes Gemüss) suppeditare obligatur. Cf. Cato R. R. 156.

Jusculum casearium, ius cum caseo præparatum; *domika, turós leves.* Ger. Käse-Brühe. Pár. Páp.

Jusiuratio, iusiurandum; *eskü.* Fej. I. 270. præstito *iurisiurationis* sacramento.

Jusquiamus, pro: hyoscyamus Schläg. 890. viskianum; *beléndl.* Ger. Bilsenkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Jussiliter, ad iussum; *felszólításra.* Fabr. Urk. 156. an. 1509: Ex literis ... testimonialibus ... *iussiliter* ... scriptis ... didicimus.

Jussivus, 3., imperativus, quo iubetur; *parancsoló.* Schröer Synt. 84.

Justa, æ, (Du C.) mensuræ liquidorum species, quasi iusta mensura, quantum cuique sufficit potus subministrans; sextarius; *ejtel, ejtely, itcze.* Ger. Halbe. Arch. Rák. VIII. 358. vaccæ mulgibiles seniores, a quibus ab una quaque præstat Allodiatrix *justas* butyri viginti. Tör. Tár. XX. 127. Pár. Páp. Thök. Diar. II. 64: Husz itcze vaja, *justae* 20. Schläg. 1119. Pr. Pr. 567. Beszth. Levt.

Justare, (Du C.) metiri, conferre ad modulum; *megmérni, hitelesíteni.* Ger. cime-

tiren. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 173. tencor ire . . . ante vindemias ad mensurandum sive ad *iustandum* omnes *tinacios* et 357: *iustando* mensuras.

Justatim, per sextarios; *itczénkint.* Ger. Halbe-weise. Kass. Jur. Civ. I. 35. Homines per totum anni decursum Vinum et alios Spirituosos Liquores exposita adeo in signum liberæ educillationis hædera *justatim* epocillare ac distrahere . . . velint. Magy. Jogt. Eml. I. 482.

Justicia, æ, ius, æquitas; *igaz, méltányosság.* Fjp. Anon. 8a: propter amiciciam Salani ducis vestri peto de mea *iusticia* unam particulam, propter pecora mea, (a magam igazából etc.)

Justiciariatus, us, (Du C.) officium, dignitas iudicis; *birói hivatal.* Luc. Regn. Dalm. 164. Riccardus de monte Nigro a *Justiciaritu* terræ laboris amovetur.

1. **Justiciarius,** (Du C.) iudex V. s. *Protoforestarius; jogtiszt, jogbiró.* Uj Magy. Muz. III. 200. Nos non faciemus *justiciarios,* constabularios etc. Kass. P. P. II. 344.

2. **Justiciarius,** i, qui mensurat vasa, pondera; qui confert ad modulum (Du C. al. s.); *mértékvizsgáló, kiigazitó, hitelesitő.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 173.

1. **Justificare,** (Du C. 3.) iustum declarare, purgare, absolvere; *igaznak itélni, itéletet hozni.* Rit. exp. ver. O: Castrenses . . . impecierunt quemdam . . . dicentes, quod concives essent eorum. Illi autem dixerunt se esse liberos et genere Ruthenos et adduxerunt defensorem libertatis sue Chedur genere Rutenum . . . Chedur itaque portato ferro *iustificatus* est. Probavit illos liberos esse. Ibidem: F. 3. — Hajnik. Perjog. 257. Cf. Coripp. Laud. Justini iun. 2 fin.

2. **Justificare,** alias passim: *expedire,* defendere; *igazságosan megvédelmezni, jót állani.* Kub. C. Arp. I. p. 87. (Capitulum Chasmense an. 1272): Obligaverunt . . . se . . . venditores, quod si quis vel qui, pro ipsa terra aliquam fecerint questionem . . . ipsi proprÿs laboribus et expensis ipsam terram . . . *iustificare* teneantur.

3. **Justificare,** Hungaricus idiotismus in ordinem redigere, extricare (Du C. al. s.); *eligazitani, igazolni.* Batty. L. T. II. 254. an. 1163: Tunc . . . Banus rem quærens *justificare* iudicavit.

4. **Justificare,** iudicare (Du C. al. s.); *itélni, itéletet hozni.* Urk. Sieb. II. 369. an. 1371. plebem . . . *iustificavimus* . . . et ipsis . . . territorium . . . adiudicavimus.

Justificatio, (Du C.) satisfactio, purgatio; *igazulás.* Rák. Ön. p. 34. Cf. Salvian. Avar. 3., 2.

Justificatorius, 3., iustificus; *megigazuló, büntelenitő.* Kövy El. 454. Ad pœnam calumniæ effugiendam inseri solet hæc cautio seu clausula *iustificatoria:* defalcatis defalcandis. Kass. Jur. Civ. I. 10. Kov. Form. St. CXLIX.

Justificatrix, V. s. *Propiciatrix; elégtételt adó.* Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 36.

Justitia attributrix, *tulajdonitó igazság.* Nagy. Jus. Trans. Sax. I. justitia recte in *expletricem* et *attributricem* dividitur. Illa est, quæ cuique tribuit, quod iure perfecto debetur; hæc est, quæ cuique tribuit, quod voluntatis et officii magis est quam necessitatis.

Justitia correctiva, iustitia ultrix; *büntető igazság.* Vern. Met. II. 282. V. *Correctivus.*

Justitia expletrix, V. s. *Justitia attributrix; osztó, teljesitő igazság,*

Justitia feudalis, (Du C. Just. feodi); *hűbéri igazság.* Vuch. Jur. Feud. 165. Complexus iurium et obligationum vasallo e nexu feudali fluentium *iustitia feudalis,* Lehengerechtigkeit, audit.

Justitia publicæ honestatis, e consumto matrimonio enatum impedimentum novi matrimonii. Georch. H. I. T. 131. mert ha az eljegyzéshez vagy esküvéshez az elhálás is hozzájárul, már akkor nem sógorodás, hanem valóságos sógorság támad. Innét eredett ama akadály, mellyet az Anya-szent-egy-ház Törvénytudói *justitia publicae honestatis* azaz: a közbecsület igazságának neveznek.

Justitia Regis, 1. iurisdictio Regis, 2. proventus Regii. *Justitiam regis iudicare,* in nomine Regis iudicare; *1. királyi törvényszék, 2. király jövedelme.* Batty. Leg. T. II. 75. an. 1057: Barones, qui in suo tempore *Regis iustitiam iudicaverint.* Diss. de Ferr. Cand. §. 63. Constitutis vero ita in hoc iudicio locis et personis Judices hi iterum duplicis ordinis erant, hinc Ecclesiastici, hinc seculares. Illi fuere Episcopus aut Presbyter eius vicarius; hi delegati personam regis aut Magistratus repræsentantes. Apud cæteras gentes *Justitia Regis sive Justitiarius* adfuit, qui velut Præfectus prætorio aut Pro-Rex regias illo ævo vices in causis variis agere solebat.

Justicialia, ium, res iudiciaria; *igazságügy.* Kass. Prax. L. 37. in iudicialibus et *justitialibus* medio Tavernici vel Personalis Præsentiæ Regiæ in Judiciis Locumtenentis.

Justitiarius, (Du C.) iudex supremus, qui causas regis terminabat; *jogbiró, királyt helyettesitő biró.* Szer. Not. p. 75: cum tamen ipsi Domini huiusmodi libertatis haberent prærogativam, ut ipsorum jobbagiones . . . nullus Regis iudicum et *iustitiariorum* nostrorum, præterquam ipsos Dominos . . . iudicandi haberent facultatem . . . Benz. J. H. 254: Supremus in Regno judex est Rex, quem ideo leges appellare solent *Summum Justitiarium.* Sæpe enim Reges in Curia Regia pro tribunali sedisse et jus dixisse legimus, quod *Judicium Megae Regis* dictum. Huic autem, quum Rex vocare non posset, Summo Cancellario i. e. Episcopo Strigoniensi vicariam operam commisit, quæ *Praesentia Personalis* vocata, huius autem Vicarius *Locumtenens Personalis Praesentiae* nominatus.

Justitier, is, V. *Justitiarius.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 498. quod ipsi in eorum Consilio debeant creare Comitem Vajvodam, Judices, provisores sanitatis et *Justitierem* et judicare in criminali et civili causa.

Juvamen, (Du C.) auxilii præstatio: et præsertim auxilium, quod subditi (vassali) regi ferebant cum bellum immineret; *segitség.* Marc. Chr. II. 19. Cf. Aemil. Macer in cap. de betonica.

Juvamentum, auxilium. Gal. Mar. p. 83: Humanum est hoc, ut qui multos juvat amicos, pariat etiam sibi multorum inimicitias, qui adversariorum *juvamenta* pro offensionibus habent. Cf. Veg. 4., 25., 3.

Juvenchus, iuvenis; *fiú.* Eszt. Okm. p. 9. (Capit. Agriense 1304): qualiter . . . inique agentes Venceslaum filium Regis Bohemie *Juvenchum* Venceslai introduxissent in Regnum.

Juvencinus, 3., ad iuvencum pertinens, iuvenci; *borjú.* Vect. Ref. L. De cute *Juvencina.*

Juxta, pro: ad; *-hoz, -hez.* Kronst. III. 563: ut cum . . . gentibus . . . deberet proficisci *iuxta* iuvenem regem ad demonstrandam nostram fidelitatem.

K

Kadia, (turc. *Kadi)* iudex; *biró (Kadia* délszlávos alakja az előbbinek). Verancs. VIII. 378. credo dominationem Vestram male fuisse informatam, quod idem *Kadia* sub induciis fuisset captus.

Kadis, Kedis, turcicus subtilis albus pannus; *fehér finom török gyolcs.* Vect. Ref. D2: Petia *Kadis.*

Kadragesima, V. *Quadragesima* (Du C.) Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 222. quod cum feria sexta proxima post festum medij *Kadragesime* coram nobis Segusdini per litteras et per peticionem Dijonisij quondam palatini iure persone eiusdem etc.

Kadylescherus, i, (a turc. *Kadi el Asker)* iudex summus; *főbiró.* Verancs. V. 270. Die insequenti facto iudicio a veziriis et *Kady lescheris* in divano principis mortis sententia condemnantur.

Kafftana, æ, **Kaftanius,** i, species vestis Turcicæ, chlamys, pallium, toga; *kaftán.* Kronst. I. 9. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 471.

Kajmakám, ducis vices gerens (ab arab. *Kâim:* stans et *makâm* locus); *helyettes, nagyvezér helyettese.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kajmecham, Kajmekam, Kaimekanus, V. *kajmakam.* Magy. Tör. Tár. XX. 108. per *Kajmecham.* Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 323. VI. 480. accepta a Domino *Kaimekano* permissione.

Kalagyius, Turcicus quæstor, mercator; *török kereskedő.* Kuk. Jur. II. 229. Ut *Kalagyiis* Petrinensibus Maior imponatur taxa.

Kalanda, Kalandina, æ, **Kalandus,** i, cœtus, congregatio (singulis mensium Kalendis; inde denominatum); *társaság.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 291. an. 1380: societatem seu congregacionem wlgariter *Kalandas* vocatam. Száz. X. 342. Kat. Hist IX. 543. Hinc est, quod, cum in nomine domini eiusdemque S. individuitatis universitas plebanorum, ecclesiarum rectores de Liptow, invocata Spiritu S. gratia, in unum convenissent et ea, quæ salutis sunt, pertractassent et inter eos quamdam confraternitatem vulgariter *Kalandus*

nominatam iuxta illud sacri eloquii veritatis præconium: Estote fraternitatis amatores.

Kalandos, societas nobilium et procerum; *kalandos.* Epist. Proc. P. III. p, 146: Ubi Magnificentia vestra certior fieri cupit, an illa antiqua confœderatio, quæ *Kalandos* dicta fuit, cum consensu ... regis Ludovici facta sit, possum ... significare eam cum scitu ... ejusdem ... regis esse initam. Zsigm. Hist. 286. Id ubi factum, regina et Báthoriani perfecerunt, ut Werbőczius in urbes montanas turbarum componendarum causa abiret et eo digresso rex societatem e nobilibus et proceribus contra Zapolyam Ketskemetini conflatam, cui *Kalandos* nomen datum, probaret atque ratam haberet.

Kalcionatus, 3., in calcem mutatus; *mészszé változtatott.* Kol. Cod. 11. aluminis roze *Kalcionatij.*

Kalendæ, arum (Du C. 2.) sodalitates ad pias causas. Fratres [Calendarum, qui vulgo Confratres, quod singulorum mensium Kalendis invicem convenirent; *kalandos társaság.* Batty. L. III. 182. an. 1348: fraternitatem vulgariter *Kalendas* nominatam. Szegedi Rubr. P. I. p. 36. End. p. 328. (Decr. S. Ladisl. L. I. 14. an. 1092): Si quis de *Kalendis* sine presbiteri sui et fratrum licentia subduxerit, manum, cum qua fraternitatem promisit, cum decem pensis redimat.

Kalendinæ, arum V. *Kalendae.* Haz. Okl. 329. an. 1400: *Reverendam* lego et commito *kalendinis* preciosissimi Corporis Xpi.

Kalicha, lacus, fovea; *mocsár, gödör.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 100. an. 1209. fovea, que *Kalicha* in slavonico nuncupatur.

Kallagus, i, V. *Kalagyius.* Kuk. Jur. II. 147. Porro ad relationem toties fati Comitis, posteaquam coram eodem Comitatuum illorum et signanter Verőcensis in eo querimoniam, quod Turcici quæstores et mercatores vulgo *Kallagy* dicti cum diversis mercibus per minucias quæstum exerceant.

Kallista, Kalista, V. *Kalicha.* Cod. Dip. Arp. IX. 285. an. 1280. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 285. Prima meta ipsius terre, sicut ijdem retulerunt, incipit a parte septemtrionali, iuxta quoddam *Kalista,* que est iuxta viam in monte Mochcych tendens ad meridiem.

Kallogerus, i; *kalugyer.* Schwart. Scult. 76. Scilicet monachi, quos græco eoque bello nomine *Kallogeros* appellant, locis, ut monachi fere solent, situ amœnis, cum ipsimet arvis et vineis, quæ monasterio adscriptæ sunt...

Kalugerus, (gr. *καλογήρως.*) V. *Kallogerus.* Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 139. Scribit porro Serenitas Vestra *Kalugeros* Popasque Valachorum ... nullam plane habere religionem.

Kalysche, V. *Kalicha.* Cod. Dip. Arp. XI. 391. an. 1253. Quidam lacus vulgo *Kalysche* nuncupatus.

Kamichacius, in croata lingua lapillum significat; *kövecske.* Szilády Régi Magy. K T. III. 390.

Kaminata, æ, (Du C. camera, conclave, quodvis cœnaculum, in quo caminus extat); *fűthető szoba.* It. caminata. Ger. Kemenate. Russ. Kômnata. Vuch. Jur. Feud. 61. *Kaminata* ævo medio dictum est ædificium lapideum securitatis et defensionis causa exstructum.

Kamium, cuminum; *keménymag.* Quel. Sieb. I. 325. an. 1505. adduxit *kamii* kanthner.

Kammerarius, V. *Camerarius.* Pfahl. Jus. Georg. XIII. Reliquiæ ipsorum adhuc hodie in Officionariis (Hofbeamten) Marscalco (Marschall) Dapifero (Discophoro) Pincerna et *Kammerario* supersunt.

Kamoka, pannus Damascenus; *Kamoka.* An. Sc. I. 336. an. 1450: casulam de *Kamoka* deaurata flavei coloris. Tör. Tár. 1889. p. 377: de damasko seu *Kamoka* Carmasin.

Kamuka, Kamwka, *Camoca* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 191. 1888. p. 566. vestis de *Kamwka* coloris zewrke ad æstatem.

Kamukata, æ, V. *Camoca.* Quel. Sieb. I. 191. an. 1495. unam *Kamukatam.*

Kamukatum, (Du C. Camoca) V. *Kamoka.* Arch. Ver. Sieb. XI. 355. una casula de *Kamukato* rubeo.

Kanavatz, V. *Kannabacz.* (med. ævi lat. canevasium) pannus linoxylinus, virgatus; *kanavász.* Ger. Canevasz. Tör. Tár. 1889. p. 597. Quinta Casula violacea ex *Kannabacz* cum omnibus paramentis. Thök. Diar. II. 340. Una toga muliebris attrita ex *kanavatz* fl. 8.

Kanthnaro, onis, **Kanthnarus,** i, V. *Canthnaro.*

Kanthnarus, i, V. *Cantaro.* Kronst. II. 401.

Kapa, apex, pila sellæ equestris; *kápa.* Schläg. 1401. *Kapa* ad sellam pertinens. 1494. O. L. D. 26076.

Kappeneka, æ, pallium; *köpenyeg.* Quel. Sieb. I. 336. an. 1509. unam *Kappenekam.* Kronst. II. 172.

Kapichia, (a turc. *kapu*: porta et *Kihaja:* vices alicuius gerens) portæ minister, nuncius; *porta küldöttje.* Tör. Tár. 1890. p. 43.

Kapichiaja, alias Capichichaia V. *Kapichia.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 322. Premissa dilectissima salutatione nostra, dilecte nobis significetur mihi amice, litteræ per vestrum novum *Kapichiaja* ad nos venerunt et secundum antiquum morem investivimus illum Caftano.

Kapiczol, species panni e floccoso, crudo serico; *nyers, durva selyem kelme.* Ger. Flockseide, Lüstre. Cf. Gall. *Capitone,* bourre q'on enlève du cocon après avoir divisé. It. *Capitone,* filo di seta disuguale e bozzoluto. Vect. Ref. D2: Petia *Kapiczol.* Cf. Ny. Sz. III. 289. kapicolszoknya.

Kapitaneus, *Capitaneus.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 7. et ipse una cum Georgio *Kapitaneo* ad hoc sufficientes erunt.

Kapitiha, V. *Capichia.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 118. Generalis Zuza quid nobis scripserit, *Kapitihae* inspecie transmisimus. (Cim: Fővezér tihajának Anno 1664. 27. Maji).

Kapitergium, Capitergium q. v.

Kappa, V. *Cappa.* Fr Balass. Casul. Steph. 17.

Cœli Patrona Kunegundis suscipe dona
Casula cum *Kappa* placeat tibi cœlica Mappa.

Kappeneka, æ, V. *Kapeneka.* Kronst. I. 5., 6.

Kapu-agaszi, custos palatii, janitor (a turc. *kapu:* porta et *aga:* dominus); *szeráj külső kapujának őrei, kapusok.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kapucsiak, *Janitor; ajtónálló.* Szilády Tör. Magy. Eml. II. Függ. *Kapucsiak.* A szultáni lak ajtónállói. Lehettek a pasáknak is ily hivatalnokai. A pasák utánozták egyebekben is a szultán háztartását.

Kapucsi basa, Kapucsipassa, æ, V. *Kapuczi Passa.* Tör. Tár. 1889. p. 32. Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 55. Fuisse *Kapucsipassam* postremo Budam missum, sed a quo omnia Murad Passæ commissa erant, *Kapucsi bassa* aliquo temporis spatio Budæ se detinuit. Szamosk. IV. 504.

Kapucsius, i, V. *Kapucsiak.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 285.

Kapucus passa, V. *Kapuczi Passa.* Szamosk. IV. 501. Princeps Sigismundus Alba obviam ad Sebesum Saxonum oppidum legato *kapuci passae* honoris ergo processit, quem multa officiorum frequentia Albam introduxit.

Kapuczi Passa, (a turc. *kapu:* porta et *basch:* caput) præfectus excubitorum, qui Europæ legatos ad Sultanum deducebant. Tör. Tár. 1888. p. 44. 1889. p. 497.

Kapudsi-basi, V. *Kapuczi Passa.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Kapuzium, (Du C. caputium) capitis tegumentum, quod capæ adsutum erat; *barátcsuklya.* An. Sc. 354. an. 4496: lego *Kapuzium ... rubrum.*

Kapuzius, i, V. *Kapucsiak.* Tör. Tár. 1887. p. 556. Ideo per iteratos *Kapuzios* et nunc sollicitamur, ut Budam centum millia kilarum tritici administremus.

Kapyci bas, V. *Kapuczi Passa.* Verancs. VIII. 127. excursionem, quam ipsemet in persona dominus zangzyachus eius loci ad duo milliaria est prosecutus extra arcem, quando a suo *Kapyci bas* hasta valneratur.

Karabina, æ, sclopetum equestre; *karabély.* Ger. Carabiner. Fer. Mon. Sl. XVIII. 282. an. 1670. sclopeta ... *Karabinae* et muscheti. Arch. Rák. II. 425.

Karacter, (Du C.) Character, sigillum, signum; *jegy, bélyeg.* Fej. III. 345. presentem paginam super hoc scribi sigillique nostri *Karactere* roborari. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 31.

Karasia, pannus grossus, pannus Carisanus; *karazsia, hara.* Tör. Tár. 1881. p. 176. Zelenik Karacza *(Karasia)* az János deák nadrága esett oszpora 200. Verancs. VIII. 125. Vech. Reform. C. 2.: De una petia *Karasiae* melioris vulgo Prin.

Karatus, ceratium, V. *Proba; karat.* Kat. Hist. IX. 214. Item una marca auri, ponderis Budensis, duodecim *Karatorum* graduum bonitatis metalli, vulgo *probarum cambitur* cum septem marcis etc. Kol. Cod. 8.

Karcassa, æ, pila ignea, globus igneus; *gyujtó golyó.* Ger. Brandkugel. Magy. Tör. Tár. V. 222.

Karistia, *Charistia; drágaság.* Száz. IV. 687.

Karitas, pro: charitas, amicitia; *barátság.* Georg. Sirm. I. 86. quia cum Stephano Batori magnam *Karitatem* habebat.

Karmasin, coccinei coloris; *karmazsin, sötét vörös.* Vect. Ref. C: De ... una pelle *Karmasin.*

Karmasinus, 3., (ab it. carmesino) coccineus; *karmazsin, sötét vörös.* Vect. Ref. C. 2. Tör. Tár. 1889. p. 377. Thök. Diar. II. 325.

Karmazineus, 3., *Karmasinus.*

Thök. Dlar. II. 336. Zona pro magno cingulo virili, ex uno fasciculo constans, ex rubro serico *Karmazineo* et filis argenteis complicata fl. 30.

Karrata, æ, (Du C. Carrata, Carrada onus carri) currus; *kocsi, szekér.* Gall. charrèe. Fjp. Szám. 40. et pro V *Karratis* vini expositis pro remuneratione dominorum de curia regis.

Karthaun, tormentum bellicum maximi modi v. quartana; *öreg ágyú.* Tör. Tár. 1890. p. 377. globi ad bombardas *Karthaun* dictas.

Karting. V. *Quartinus.*

Kartzibaschi, summus exercitus Dux apud Persas; *fővezér a perzsáknál.* Bel. Comp. Geogr. 606. Inter quos administros primum occupant locum: Serdre . . . *Kartzibaschi,* Summus exercitus Dux.

Kasakus, i, *kozák.* Fej. Per. Nom. Magy. 51. Turcico nomine *Kosaki,* quod equitem ac belligerum notat, dicti. Semet Sara *Kasakos* nominant. id est deserti equites (Steppen Kaisackken).

Katena, æ, tempus quadragesimæ; *nagy böjt.* Nagy Hier.

Katerczi bassa, mulorum, aurigarum præfectus; *öszvérek, hajtók főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Katezizatio, catechizatio (Du C. cathezizare); *hitet elemezni, tanitani.* Cod. Dip. And. II. 11., 13.

Kathedra, *Cathedra:* sedes episcopolis: *érseki szék.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 164. venerabili Job Strigoniensem *Kathedram* feliciter gubernante.

Kattonacus, et **Kattonakus,** i, miles; *katona.* Tör. Tár. 1888. p. 57. Præcursores Turcici *Kattonacos* in confinibus Haczak trucidant. Ib. 59. Conflictus . . . cum *Kattonakis* Keményianis.

Kauca, (fors. a germ. *Kaute*): fascis lini; *zsinórzat.* Tör. Tár. 1889. p. 379. de una hachoka cum quatuor vel sex *Kaucis.*

Kazakkus, V. *Kasakus.* Szamosk. I. 195. Volones illi, qui nostris Haidu, Turcis Martalocii, Tartaris *Kazakki* appellantur, partim equis, partim pedibus merentes.

Kazon, onis, mensura aridorum; *mérő.* Tkal. Mon. Ep. II. 45. an. 1340: cubulum seu duos *Kazones* . . . quilibet solutor ad nostrum cellarium . . . assignabit 61: tres polonche in mensura faciunt unum Zagrabiensem cubulum seu duos *Kazones.*

Kazus, i, V. *Kadia.* Szamosk. III. 196. Akj quoque et *Kazi* Tatarum Merzæ cum suis, cavendis, quam cominus lacessendis hostibus diligentiores, trepida fuga ad Montem evasere.

Kéd, apud Siculos: iudex, apud. Hungaros: homo regius; *igaztévő biró.* Szék. Okl. II. 155.

Kehaia, Kehaja, V. *Kihaja.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 428. VIII. 27., 89.

Kella, æ, a Germ. «kelle» i. e. cochlear; *tégely.* Kol. Cod. 26. Preparatio *Kella* ad aurum fluendi vel crimandi tunc prepara illud *Kellam.* Hæc est *Kella.*

Kenazatus, us, V. *Knezeatus* 2. Urk. Sieb. I. 73. an. 1247. redituum . . . de tota terra . . . et *kenazatibus.* Fej. IV. 1. 448.

Kender-Barsonium, cuius tantum villosa fila sunt holosericea, fundamentum vero ex filis cannabaceis; *kender-bársony.* Vect. Ref. D.: De una petia veluti Lanei, vulgo *Pubensamet* sive *Kender-Barsonii.*

Kenesialis, ad Kenesium pertinens; *kenéz.* Batty. Leg. III. 406. an. 1428.

Kenesius, i, V. *Kenezius.* Batty. Leg. III. 359. an. 1399. Szék. Okl. I. 121.

Keneziolatus, us, V. *Knezeatus.* Tör. Tár. 1890. p. 489.

Kenezius, i, summus magistratus; *fejedelem, elüljáró.* Tör. Tár. 1893. p. 12. Kenezius, Knez, Knjaz eredetileg a szlávoknál fejedelmet jelentett, ki mind világi mind vallási ügyeket vezetett; később megkülönböztették a fejedelemtől a papot (*παππας,* popa, sacrificulus). Azoknál (tót, cseh, morva, lengyel), a kiknél a szláv liturgiával együtt elnyomatott a pópa nevezete, a Kenez szó lelkészre alkalmaztatott; a kiknél (orosz, bolgár, szerb, oláh) a Kyrill liturgia megmaradt a Knez vagy Knjaz nevezet fensőbb v. alsóbb rangú tisztet (fejedelem, elöljáró) jelent. Tör. Tár. 1893. p. 12. Buny. Váŕ. tört. II. 301.

Kenezus, Kenezyus, princeps; *fejedelem.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 577. Kat. Hist. Duc. 183. et in eo bello mortui sunt duo duces Cumanorum et tres *Kenezy* Bulgarorum. Per *Kenezos* principes intelligi Cl. Bayerus docet, quum *Kneg* dominum significasse Slavis; reges olim Serviæ ducesque Litvaniæ *Kniaziorum* vel *Kneziorum* titulo delectatos fuisse scribit.

Kerchus, i, pro: quercus. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 60. an. 1287. ubi sunt arbores *Kerchi* novelle.

Kercus, i, quercus; *tölgy.* Tkal. Mon. Ep. I. 104. an. 1255. sub arbore *Kercus.*

Kerep, fors. *Korab* (*κάραβος*) apud Slavos navis ex stipite cortice tecto (*Monóξυλον*) facta, qualis etiam hodie videri potest in molendinis Tibisci; *lélekvesztő.* Tör. Tár. 1893. p. 13.

Kerepta, crypta. Knauz M. E. Str. II. 636., 707.

Kezlar Aga, Kislar-Aga (a turc. *kis kistar:* puella et *aga* = dominus, custos) *custos puellarum; leányok felvigyázója.* Tör. Tár. 1881. p. 286. per Muphti et *Kezlar Agam* eunuchum.

Khoja, Choja, V. *Kiaja, Kihaja.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 55. Memoriale in præsentia Reiskitul et *Khoja* Magno vezerio traditum est.

Kiaja, Kihaja, adiutor minister alicuius magistratus apud Turcas, vox corrupta ex Pers. Kethuda. Omnes magistratus habebant suas adiutores, ministros, *Kiajas.* Magnos Vezirius etiam tunc, cum se Constantinopoli continebat, suum *Kiajam* habebat. *Kiaja* beg idem ac summus minister, administrator rerum internarum, scriba Vezirii in negotiis internis. Etiam apud Janicsaros et equites (Spahii) erant Kihajæ vel scribæ; *segéd.* Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 428. ad Vezirium Budensem, Passam Temesvariensem, similiter ad *Kihaja* Mehemet et *Csauszlár Kihaja* Ismael ac Cancellarium Haszon Effendi mutatis mutandis legatis datarum literarum par minuta.

Kila, æ, mensuræ species (duo modii Posonienses); *kila.* Pr. Pr. 468. an. 1754. Besztb. Levt. A singulis *kilis* unus grossus pendatur. Tör. Tár. 1887. 556., 746. centum millia *kilarum* tritici.

Kitta, æ, decimæ lini; *lentized.* V. *Kýjtha.* Tkal. Mon. Ep. I. 88. an. 1246. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 345. omnes decimas populorum nove ville Ivanch, tam segetem quam vini et porcorum et agnorum et hedorum ac apum et gallinas et decimas lini que *Kitta* dicuntur.

Klaka, gratuitus labor; *ingyen munka.* It. lavoro servile. Gall. corvée. Ger. Frohndienst. Nill. Symb. p. 251. Nota 5: *Klaka* pro: *tlaka* (slav.) opera serva manibus præstanda; angaria.

Kletska, (a bohem. Kleč) pinus pumilio; *henge fennyü.* End. p. 425. an. 1228: 15. item *kletska,* sicca ligna, libere herbasque habeant.

Klicium, V. *Clicium.* Knauz M. E. Str. I. 377., 476. quatuor quoque homines, qui ad *Klicium* nostrum pabulum dare tenentur.

Knesius, V. *Kenezius.* Kuk. Jur. I. 309. Singulis autem annis iidem Supremi Judices, tempore et modo, quibus dictum est, per *Knesios* et Seniores pagorum in quolibet Capitaneatu liberi ab officio removebuntur.

Knez magnus, (Du C.) princeps m.; *fejedelem.* Száz. XXVII. 615.

1. **Knezeatus,** us, propr. munus et dignitas principis, qui simul sacerdos, pontifex erat. Voc. orig. Slav. Knez (sacerdos) kniže (princeps, imperator). Hic idem ac Comes. V. *Comes.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458. et rationes et litteralia instrumenta filiorum Woyk, quarum rigore *spanatum* sive *Knezeatum* in iam fata terra tenuissent, exponentes.

2. **Knezeatus,** dominium, districtus; *kenézség, kenézkerület.* Præd. p. 30: Anno 1472. cum Districtu Fogaras et hocce Dominium *(Possessio Omlas)* sub titulo Appertinentiarum hujus districtus æque Saxonibus confertur. Variis præterea nominibus Seculo XV. et XVI. hocce dominium occurrit v. c. Districtus Omlas, *Knezeatus* etiam Vodatus de Grossdorf.

Kneziatus, V. *Knezeatus.* 2. Kuk. Jur. II. 183. In quolibet *Kneziatu* duos . . . pro custodia silvarum deliget. Fej. X. 3. 140.

Knesio, onis, V. *Kenesius; helység elüljárója.* Quel. Sieb. I. 145. an. 1494. a *knesione* . . . emptum.

Knezius, V. *Kenezius.* Jogt. Eml. T. III. p. 400.

Knezus, i, comes; *gróf.* Luc. Regn. Dalm. 272. Satnicus dicebatur, qui præerat regioni, quæ centum armatos dare poterat, horum loco successere *Knezi,* quod idem quod Comites significat.

Kochifer, 3., V. *currifer; kocsi.* Martonf. 181. expensas habui ad *equos kochiferos* et servitores in toto . . . den 82. Ibid. tam in itinere quam eciam Pape et Zechen habui expensas ad *equos kochiferos* et meos servitores toto . . . fl. 2 den. 20.

Kochissa, æ, coqua; *szakácsné.* Martonf. 182. Item coactus fui eciam ad magistros lapicidas et levigatores aliquas facere expensas similiter et servitores meos, cum presertim *Kochisse* nil preter panem et vinum dederunt etc.

Kochius, i, currus; *kocsi.* Tör. Tár. 1889. p. 383.

Kochy, currus; *kocsi.* Száz. III. 606. vel super unum Kochy vel super duos equellos venire.

Kōcifer, nobilis iactabundus, vaniloquus; *lump, hányaveti nemes.* Nyelvőr 1897. jan. 15. p. 99.

Koczy, currus; *kocsi.* Száz. VI. 373. in *Koczy.*

Kokyna, æ, culina, coquina; *konyha.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Kola, æ, (ex Croat. Kola, Wagen, Fuhre, Fuhrwerk) currus. Georg. Sirm. I. 53. et cum gemmis, aureis indutis et aliis variis cum hornamentis et decem *Kolas* et quadrigas aureatas et bornatas.

Koleda, benedictio domorum tempore Epiphaniæ; *a házak szentelése Szt. három királykor.* Kass. Ench. III. 319. *Koleda* vulgo seu benedictiones domorum interdicuntur. Norm. Ordin. an. 1790. 5· Dec.

Kolnucharius, dator pellium marduminarum a slav. Колонокъ = Kolonok = der Sibirische Feuermarder Колонки = Kolonki = Feuermarder Felle; *nyest bőrben adózó.* Kub. C. Arp. I. p. 129. an. 1283: dixerunt, quod villam ... *Kolnuchariorum* vestrorum ... filys Emirici statuissent. Tör. Tár. 1893. p. 13. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 381.

Komargroff, V. *Cammergravius.* Monm. Comit. II. 14. Denique ex parte officialium eiusdem Maiestatis Reginalis, præsertim ex parte *Komargroff,* ad propriam supplicationem nostram generalem, utraque Maiestas iam tandem dignetur nobis gratiose revidere

Kommondor, onis, Canis Hungaricus; *juhászkutya.* Ger. Schäferhund. Szirm. Hung. in Par. 14. Hungari enim non est Agyrtam vel Histrionem agere; secus et milites mei te prodent, commentitium sermonem, et tuos *Kommondorones* bene noscentes.

Konarlicia, æ, (a vet. slav. *Konurli* dem. ex *Konury.* collipendium; amuletum; *bűvereklye, nyakék.*Han. Mon. Jur. II. 294: mulieres ... que ... portaverint clamidem sarzis nigre et *Konarliciam.*

Koncha, æ, *bordézsma terület.* Tkal. Mon. Ep. II. 47. an. 1340: Magnus cultellus decimarum vini comprehendit villas, territoria ... et vocatur maior *koncha.* Száz. XXXI. 3. p. 216.

Kongus, i, (a Hung. Kongani i. e. sonare velut æs), dicitur de pecunia ex ære cusa; *pengő pénz.* Curucones numos ad usus militarios cusos nominabant; «*Kongó.*» Arch. Rák. II. 136. Talám ugyan csak supremus *kongorum* maradok már.

Kopcus, i, (ex slav. *kopec)* quod cumulum signif. et collem; *halom, rakás, határ.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 422. quam circumeundo positis acervis, qui *Kopci* vel granicie dicuntur, limitavimus.

Kophium, σκόνφια, It. scuffia, szerb. skovija, török: üszkiuf, fila aurea, argentea; *skófiom, iszkófiom, arany v. ezüst szál, szállá vont v. himző arany, ezüst.* Georg. Sirm. I. 269. Et tricenta parvuli adoloscentes super equos in aureis indumentis sedentes in viridi coloris; et in capite eorum diademata erant cum *kophiis* aureis.

Koranus, coranus, Mahommedicæ legis, religionis codex, commentarii; *korán.* Ger. Alkorán. Hor. Mem. 142.

Kordován, corium Cordubense. Hircina pellis concinnata; *kordovány, barkás, fényes bőr.* Vect. Rect. C.: De ... una cute *kordován.*

Kornetarius, signifer equitum; *kornétahordozó, zászlóvivő.* Ger. Cornet. Tör. Tár. 1888. p. 56. *Kornetarius* Barczaianus... kornétahordozó Barcsaianus.

Koronás, Numi Hung. 41. Anni 1384. mandato disposuit Maria, ut omnes tricesimæ ac proventus regales in florenis aureis aut denariis novis *Koronás* (a typo coronæ iis indito) dictis, quorum 100 = floreno aureo persolvantur.

Korutzicus, 3., ad ita dictum militem Kurucz (cruce signatus) pertinens; *kurucz.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 471. tempore rebellionis *Korutzicae.*

Kostula, (Schläg. costula 864. Dief. coste costa); *ebkapor.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Kotarnarius, cothurnarius; *csizmadia.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 180.

Kotsi, currus; *kocsi, szekér.* (de pago Kocs cognominatum). Kereszt. Res. Mil. 259. Ut Nobiles unius Sessionis per singula Capita et quidem non in *Kotsi* (prout plerique solent) sed exercituantium more vel equites vel pedites venire sint obligati,

Kotsiense vehiculum, vel *Kotsiensis currus; kocsi.* Hor. Mem. 672.

Kozako, onis, Cosacus, eques in Russia; *kozák.* Szilády Tör. Magy. Eml. V. 69. et enim *Kozakones* per mare Euxinum maxima Turcis inferunt damna.

Krajnik, (a slav. *Kraj:* districtus) judex nobilium; *szolgabiró.* Pesty Ször. II. 111.

Kranicza, æ, (a Slav. granica) confinium; *határ.* Arch. Rák. VIII. 171. sed jam in *kranicza* Munkácsiensi existentibus denunciavit.

Krytirion, privatum cuiusque iudicium; *egyedi vélemény.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 301. Quia apud Protestantes non est certa regula doctrinæ, etiam in rebus Fidei, sed unusquisque sequitur suum *Krytirion* et judicium. P. X. p. 5. Kritirion. p. 6. Kritirion.

Kublo, onis, fors. idem quod Germanicum *Kübel,* vas potorium, cupella; *ivóedény.* Száz. XX. 260. *Kublones* dati Regi Ung.

Kucsuk, thesaurarius; *kincstárőr.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 412. Dominus *Kucsuk* Mehemet pasa.

Kuczuk defterdar, *legalsóbb rangu és Görögország és Európa kincstárőre.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Tertius consiliariorum thesaurarii vocatur *Kuczuk* seu *Rumeli defterdar,* infimus et thesaurarius Græciæ seu Europæ.

Kuczur emir achur, præfectus stabuli minor. V. s. *Buyuk emir Achor; másodrangu istálló főnök.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Kuffa, æ, v. s. *Cupha.*

Kulus, us, mensuræ species fors. idem quod hung. kila; *köböl.* Eszt. Okm. p. 17. (Andr. II. Decr. 1231): Sales deferens unum Salem conferat Capitulo pro tributo Scilicet duos *Kulus.*

Kumi, cuminum; *keménymag.* Germ. Kümmel. Kronst. I. 43.

Kundschaftalis, Kundschaftales, litteræ liberationem tirocinii testantes; literæ testes tirocinii rite, recte positi; *szabaduló levél* (mesterlegényeknél). Germ. Kundschaft. Pest. Vár. Levt.

Kuntinus, i, (a quintinus) lothonis quinta pars, quadrans semunciæ; *nehezék.* Ger. Quentchen. Urk. Sieb. I. 464. an. 1334. relaxavi unum *kuntinum.* Száz. XXI. 591. súly szerint is mérték az ezüstöt, *Kuntinus,* Sextinus, lotho megjelölésével.

Kuppa, (a gr. κύπελλον) cupa; *kupa.* Kov. Form. St. 239. ac quibusdam argenteriis puta una *Kuppa* et uno pucario cum argento in coreo Muscati facto et ordinato. Száz. XI. 804.

Kurssina, (fors. idem quod cussinum. It. cuscino) culcitra; *vánkos.* Arch. Ver. Sieb. XI. 347. item X *kurssina* habentur, que eciam pertinent ad ecclesiam.

Kurta forint, Sim. Num. 19. volumus autem Florenos 133. anni 1417. ostendere: non esse æquales Flor. numeris Rhen. 133-bus, aut Hungaricis adhuc ad fines Transylvaniæ usitatis dictis *Vonás forint* et *Kurta forint;* sed tantundem eorum auri Florenos appendisse, quantum nostri aurei Kremnicienses graves sunt. Anno 1723. aboliti sunt I. Kurta forint = X. 50. II. *Vonás forint* = X. 57. III. *Német forint* = 120 den. IV. Cruciger = 2 den. et statutum est art. 68: ut grossus = lis fit 5 den. et florenus 100 den.

Kurtanus, i, (fors. ab Hung. Kurtány: bombarda minoris formæ) miles eiusmodi bombarda armatus; *puskás katona.* Tör. Tár. 1888. p. 37. capitaneus Gyikæ vajvodæ Moldaviæ novem millibus *Kurtanis,* Transalpinensis Mihne vajda duodecim millibus, Simeonianis bojeronibus, *Kurtanisque.*

Kurucz, V. *Kurutzio.* Werbőczi 526. sub nomine Cruciatæ ... Unde nomen *Kurucz* (emollita scilicet asperitate vocis Crux) enatum.

Kuruczo, onis, V. *Kurutzio; kurucz, keresztes.* Thök. Diar. 212. quomodo *Kuruczones* stricto gladio miseram plebem iugulabant. Arch. Rák. I. 197., 210. Jogt. Eml. T. II. p. 289.

Kuruczonicus, 3., ad Kuruczones pertinens; *kurucz.* Kov. Comm. 81: Opus hoc vulgo celebratur sub titulo: Historiæ belli *Kuruczonici.* Arch. Rák. IX. 127.

Kurutzio, onis, vox Hung. Kurucz, quo nomine (in) XVII. sæculo apud nos appellati sunt milites cruce signati, qui pro libertate et religione oppressa contra imperium Cæsareum arma ceperant. V. *Kuruczo.* Bod. Hist. Eccl. II. 466. *Kurutzionibus.*

Kurutzius, V. *Kurutzio.* Nill. Symb. p. 372: patrocinium in supremo *Kurutziorum* duce Rákóczió obtinuit, promissa illi in singulos annos selecta *sexiga* pro carpento.

Kutyaliter, more canis, pessime, ægre, misere (usurpatur passim apud Hungaros); *kutyául, ebül.*

Kuxa, *kuksza, bányarész.* Juriev. Jur. Met. 135. *Kuxa* generatim est 1/128 pars Metallifodinæ, quævis enim Metallifodina in 128 *Actias* vulgo *Kuxas* i. e. partes fodinales dividitur; quæ divisio est quidem communis, non tamen universalis; dantur enim Metallifodinæ, quæ aliter dividuntur e. c. Cuniculus vetus Antonii in Eisenbach in 15/16. Friedenfeld ad Stöplitzhof in 256 *Kuxas.*

Kuxa agraria, *őrökbánya rész.* Fabr. Jur. Met. 163. *Kuxa haereditaria* et eius indoles. Præcipua compensationis dictæ species sunt liberæ Kuxæ, quas proprietarii fundorum in Fodinis, fundis suis insitis, habent, et e quibus, utprimum eæ ad redundantiam pertingunt, prout proprietarii reliqui partium fodinalium, respectivos proventus percipiunt; id genus pars fodinalis *Kuxa haereditaria* (Erb-Kuxe) vel *agraria* audit.

Kuxa hæreditaria, V. *Kuxa agraria.* Juriev. Jur. Met. 135. Inter liberas Kuxas primum locum tenet *Kuxa haereditaria* (Erbkuxe), nomine cuius venit illa Kuxa, quam Urburarii in compensationem Dominii, in cuius territorio Metallifodinam possident, pro emolumento, et ad rationes eiusdem Dominii gratuito cultivare solent.

Kuxa libera, *szabad bányarész.* Juriev. Jur. Met. 135. *Libera* vero *Kuxa* (Frey Kuxe) dicitur illa Kuxa, quæ in emolumentum alicuius personæ physicæ vel moralis e. c. Ecclesiæ, Dominii vel Scholæ colitur et eidem iure proprietatis ita relinqui debet, ut eadem persona ab obligatione ad cultivationem fodinæ concurrendi, expensasque seu additamentum præstandi immunis sit. Hinc *Kuxa* alia est *sacra* seu *Ecclesiastica,* alia *haereditaria, lignea* etc. Urburarii a qualibet Metallifodina, quæ non in territorio Liberarum Regiarumque montanarum Civitatum, sed in fundo privati Dominii terrestralis continetur, duas *Kuxas liberas* in favorem eiusdem Dominii cultivare obligantur.

Kuxa lignaria, lignea, *fabányarész.* Faber. Jur. Met. 165. si vero Dominium terrestre, culturæ montanæ, cum suo, publicoque emolumento tantopere connexæ, promovendæ studio actum, gratuito quantitatem lignorum suppeditandam ultro offerat, tum Urburariatus duas adhuc *Kuxas,* quæ *lignariae* (Holz-Kuxe) adpellantur, proin in summa 4 gratuito cultivare obligatur. Juriev. Jur. Met. 136. Dominium terrestrale sylvas possidens, Monticolas lignis necessariis adiuvare debere superius expositum est: obligatio hæc ligna Metallifodinis subministrandi tunc solum incumbit Dominio, *si* habeat *ligna sufficientia*; dein neque tunc gratuito ligna præstare tenetur, verum pretio moderato, medio conventionis, cum Urburariis ineundæ, definito; si vero Dominium terrestrale culturæ montanæ, cum proprio et publico emolumento tantopere connexæ promovendæ studio ducatur et necessariam quantitatem lignorum suppeditandorum gratuito offerat, tunc urburarii duas adhuc Kuxas, quæ ligneæ (Holzkuxe) appellantur . . . cultivare obligantur.

Kventin, idem q. *Kuntinus,* pro eiusmodi agris enim tantum unius Kuntini valoris tributum pendebant. Tag. Erd. II. 65. an. 1749: regulatio proportionis quoad usum silvarum iuxta possessionales agros *Kventin* dictos.

Kyta, æ, V. *Kitta.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 431. et de terra generacionis Guri in frugibus, vino, apibus, gallinis, *Kytis,* suellis et agnis denegatis et predicta iuramenta debuissent prestari Zagrabie apud Ecclesiam maiorem coram nobis.

Kytha, æ, Kythus, i, fascis, ligatura, *köteg, nyaláb, csomó.* Cod. Telek. XII. 68. quatuor *Kythas* (kötés) seu ligaturas. Buny. Vár. tört. II. 293. Item de curru lini vel canapi quatuor *kythos* seu ligaturas, de minutis nichil.

L

Laana, æ; *hűbéres földbirtok.* Ex Germ. Lehen, quod *feudum* significat, puto hoc voc. ortum esse. Significat autem curiam seu possessionem. Teutonicam originem huius vocabuli demonstrat, quod tantum in litteris, quæ ex Scepusio, terra Saxonum emanatæ sunt, usurpatur. Fej. VIII. 3. 131. in sua possessione que more theutonico *Laan* dicitur «duas *Laanas* terre» ibidem. III. 3., 133. VIII. 3., 388.

Labanczo, onis, miles imperatoris, Cæsaris Austriæ; *labancz.* Thök. Diar. 213. et ausim dicere, absit iactantia verbis, ducenti kuruczones contra trecentos *labanczones* semper cum aviditate pugnant.

Labarum, (Du C.) vexillum. Schrieckius in Originum Indice 2. Miscello *labarum* deducit a Celtico *Lab-hair* vel *hair-lab,* quod Panniculum exercitus significat; *Nagy Konstantinnak zászlója I. H. S. felirattal.* Arch. Rák. VIII. 334. Unum parvum *labarum* ex cœrulea tafotta. Oltv. Act. Synod. 111. Cod. Dip. Brüss. 244.

Labbadistæ, *Labad követői.* Not. rel. II. 253: Gallo Jesuita Labbado auctore, vitam monasticam eum Reformatismo iungere volebant, communionem bonorum et macerationem carnis absque dogmatibus urgentes.

Labellum, (Du C.) loculus, arca sepulchralis; *sírláda, koporsó.* It. lavello. Nagy Hier.

Labetum, placenta mellita; *mézeskalács.* Kronst. III. 172., 405., 543.

Labi, pro: elabi; *megmenekülni.* Fjp. Anon. 76. dum hec omnia . . . dux Salanus a suis fuga *lapsis* audivisset, manum levare ausus non fuit.

Labilitas, levitas, inconstantia, instabilitas; *forgandóság, állhatatlanság, mulandóság.* It. labilità. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 123., 154. Sagax humane nature discrecio memoria hominum *labilitate* pensata ne diuturnitate temporum ea, que inter contrahentes aguntur, oblivionis defectum paterentur. litterarum testimonia adinvenit. Fej. III. 27.

Labiosus, 3., magni labii; *nagyajkú.* Thurócz. 198. Fuit autem homo competentis proceritatis, oculis elatis, crinibus et barba crispis, sereno vultu, *labiosus* et aliquantum in humeris curvus. Schläg. 336. *ajakas.* Cf. Lucr. 4. 1165.

Labitas, pro: *labilitas* q. v. Knauz M. E. Str. II. 748., 855. ne pro *labitate* temporis actus humani a memoria labantur.

Labium, aditus, ostium. V. s. *adormitare; bejárat.*

Labor Anabaptisticus, *uj keresztyén azaz anabaptista munka.* Arch. Rák. VIII. 345. *Laboris Anabaptistici* ex testa dealbata vascula, scaffium, amphoræ etc.

Labor dominalis, labor domino præstandus; *földesúri munka.* Art. D. 1840. p. 20.

Labor erdélyi, opus in Transilvania factum; *erdélyi mű.* Száz. X. 554. unam cupam *laboris erdélyi.*

Labor filagran, funiculus ex aureis et argenteis filis factus; *vitézkötés.* Ger. Schnurband. Arch. Rák. VIII. 354. Unus nodus *laboris filagran* vulgo *Vitéz-Kötés.*

Labor fusorius, opus fusum; *öntés mű.* Száz. XI. 807.

1. **Labor gratuitus,** labor a communitatibus præstandus; *közmunka.* V. Dr. Acsády Magyarorsz. pénzügyei I. Ferdinánd alatt. p. 780. etc.

2. **Labor gratuitus,** (in pœnam dictatus); *büntetési műszak.* Besztb. Levt.

Labor hominum, hominis manu coctus cibus; *ember készitette.* Fjp. Anon. 46. Nec *labores hominum* comederunt.

Labor improductivus, labor steri lis, effectu carens; *meddő munka.* Törvt. Msz.

Labor interimalis, *ideiglenes munka.* Juriev. Jur. Met. 111. Quid *labor interimalis?* Si adsunt quæpiam impedimenta, quæ omnem culturam obiecti montanistici quidem non intercipiunt, culturæ tamen metallicæ aliquanto tempore intermittendæ, omnino sufficientia esse videntur: in hoc casu liberum est Urburario ordinarium laborem montanisticum aliquamdiu differre, obiectumque montanisticum extraordinario *labore,* qui Jure metallico *Interimalis* (Weil-Arbeit) vocatur, interim providere, quin ideo is timere debeat, obiectum suum montanisticum desolatum iri.

Labor manualis, angaria manuaria; *gyalogrobot, kézrobot.* Germ. Handfrohn. Kass. Prax. I. 36. et rationes super *laboribus* tam *iugalibus* quam et *manualibus*... accurate ducere.

Labor morosus, V. *Labor interimalis.* Faber Jur. Met. 110: labore extraordinario . . . qui nomine *morosi* seu interimalis laboris (Weil-arbeit) Jure Metallico venit.

Labor plumarius, opus reticulatum; *reczés mű.* Arch. Rák. VIII. 350. *Laboris plumarii* Reliquiaria tria.

Labor quantitativus, *szakmány munka.* Ger. Gedingsarbeit. Besztb. Levt.

Labor reticularis, opus reticulatum; *reczés mű.* Arch. Rák. VIII. 349. Mappæ . . . *reticulari labore* confectæ.

Labor speciosus, *látszólagos munka.* Germ. Scheinarbeit. Besztb. Levt.

Laborans, in apotheca, medicamentaria: pharmaceuta; *szerkészitő, gyógyszerés.* Pestv. Levt.

1. **Laborare,** colere (Du C. 2.) V. s. *Fructiferare; mívelni.*

2. **Laborare,** (Du C. 4.) fatigari; *fáradni.* Ger. sich bemühen. Kuk. Jur. I. 244. an. 1499: ad vos . . . *laborare* coguntur. Batty. Leg. II. 262.

Laborare bene, bene valere; *jó dolgom van.* Prot. inq. 339. LXXVIII. quando *bene laboro,* satis habeo.

Laborare in ultimis, animam agere; *haldokolni, végét járni.* Cod. de Sztára II. 64: Dum . . . domina . . . *in ultimis laborasset.*

Laboratio, tractatio; *kidolgozás.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 182. in *laboratione,* et cultura, lavatura auri.

Laboratoreus, 3., laboratoris, ad laboratorem pertinens; *mű(hely).* Arch. Rák. VIII. 358. Domus *laboratorea* vietorum.

Laborarium, (Du C.) officina; *mű-*

hely. Kuk. Jur. I. 157 : ut nullus Valachus... sit ausus ... facere aliquod *laborarium.*

Laborativus, 3., culturæ subiectus; *művelés alá fogott.* Ljub. Mon. Sl. I. 405 : terras cultas seu *laborativas.*

Laborator, metallicus fossor; *bányamunkás.* Száz. VIII. 621.

Laboratorium, (Du C.) officina, fabrica; *műhely.* Gall. laboratoire. Arch. Rák. IV. 156. méltóztassék vele de *laboratorio* beszélleni, kit Beszterczén javal; pro præfecto rei tormentariæ merem recommendálni, mert *lingwista.*

Laboratorium Chemicum, locus experimentis agendis institutus; *vegyműhely.* Gall. laboratoire. Bene Pol. 247.

Laboratorius, 3., (classis), operarius; *munkás* (osztály). Károlyi Mat. Tent. 18. Vilis autem earum prout et omnis Industriæ status est in Galicia ob oppressam *classis laboratoriae* conditionem.

Laboratura, æ, labores persoluti a vasallis, barbare aliter: gravamina: *robot.* Cod. Telek. XII. 248. et similiter etiam *laboraturae* sive gravamina, quæ vulgariter robat nominantur.

Laboreria, ium, labores (Du C. al. s.); *fáradozás.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 72. an. 1421. referimus ... grates ... de *laboreribus* passis.

1. **Laborerium,** (Du C.) opus; *munka.* Ljub. Mon. Sl. XI. 172. et passim.

2. **Laborerium,** propugnaculum; *erőd.* Germ. Festungswerk. Ljub. Mon. Sl. III. 143 : *laborerii* sive fortilicii.

Laborerium artificiale, officina, taberna; *műhely.* Han. Mon. Jur. II. 283.

Laboriositas, labor, fatigatio; *munkásság.* Pel. Pom. L. X. P. III. Art. 1 : Quarta regula gratiose *laboriositatis,* quia quanto quis in gratia ampliori laboraverit amplius, tanto quisque propriam mercedem accipiet.

Labrusca, *vad szőlő,* inde adagium: *Ad labruscas redigere,* ad vastitatem vocare terram; *vadonná változtatni.* Verancs. IX. 305. statuimus, ut memoratæ vineæ, etsi desolentur et ad *labiuscas redigantur,* nemini prorsus ulla conditione conferantur. Cf. Colum. 8., 5. fin. Plin. 12., 13., 28.

Lac acre, lac concretum; *aludt tej.* Kronst. II. 12., 13., 415.

Lac lapideum, lac lunæ; *kőtej.* Curios Misc. 332. Supra eundem pagum Divi Joannis sunt ingentes specus, in quibus *Lac Lapideum* invenitur, præsentissimum remedium contra morbos ex interno calore ortos.

Lacca, æ, atramentum sutorium (Du C. *Laca.); lakka, lakkmézga, fénymáz.* Ger. Lack. Reg. Turm. Præt. 50. Turmæ Capitaneus omnesque tam superiores quam inferiores officiales nigra *lacca* obductos alboque nodo et viridi fascia provisos baculos gestabunt.

Laccinium, flos lactis; (lacticinium, Molken. Dief.); *tejföl.* Schläg. 1434.

Lacertinus, 3., lacertæ; *gyik* ... Ger. Eidechsen ... Bonf. I. 1., 2. Sarmatæ, ijdem Sauromatæ ex *lacertinis* oculis appellati.

Lachrimabiliter, (Du C.) laerymas effundendo; *könnyezve.* Pel. De S. Gregor. s. c. 5.

Lachryma, resina, succus plantarum: *növénynedv, mézga.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 42. Cf. s. *Lacrima* Plin. 11., 6., 5. ib. 23. præf. §. 3.

Lachrymatio, actus lacrimandi; *könnyezés.* Fej. II. 178. quod inter imminentes angustias eventum novit prosperum suis fidelibus exhibere et præter *lachrymationem* et fletum consolationem inducere.

1. **Lacinia,** æ, operculum cassidis; *foszladék, sisaktakaró.* Magy. Tör. Tár. VI. 259.

2. **Lacinia,** æ, fimbriæ, cirri; *szalag, pántlika, czafrang.* Kass. P. P. I. 155. *laciniisque* seu lemniscis ... argenteis et cœruleis ... aureis et rubris ... a cono galeæ per utrumque scuti latus ... placide defluentibus. Cf. Plaut. Merc. 1., 2., 16. Suet. Cal. 15.

Lacinia tenere, *csak foszlányokat, darabokat birni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Lacinia tenet.* Dicitur de illo: qui rem quampiam non possidet ex integro.

Laciniare, lacerare; *szétdarabolni.* Bene Med. II. 341.

Laciniatim, more laciniarum; *sallang, czafrang, rojt módjára.* Verancs. V. 370. teniis aureo et cæsio colore distinctis ... utrinque *laciniatim* defluentibus. Cf. Appul. Met. 8. p. 208.

Laciniatum vexillum, e laciniis confectum; *templomi zászló.* Bárcz.

Lacio, decretum; *határozat.* Georg. Sirm. I. 315. et nesciebant quidquam proferre contra *lacionem* Regiestatis.

Laco, onis, *Laconicum,* sudatorium, vaporarium; *gőzfürdő.* Gal. Marc. p. 91. Fit enim *laconis* vapore crasso in humanis corporibus spirituum vexatio.

Laconice, in modum Laconum: *breviter; röviden.* Cod. Evang. T. I. p. 44 : Ad litteras tuas ... respondere ... *laconice,* non polemice visum.

Lacrimabiliter, (Du C. lacrymabiliter) lacrymas effundendo; *sirva.* Fej. IV. 1., 87. Unde nobis *lacrimabiliter* supplicarunt. Cf. Hieron. Ep. 140., 15.

Lacrimositas, conditio, status miserabilis, tristis; *siralmas állapot.* Chr. Dubn. 147., 134. Cuius quidem *lacrimositatis* inenumerabilis mesticie pretexta creditur eos ... etc.

Lactaria, æ, quæ lacte occupatur V. s. *Butyrarius; tejes asszony.*

Lactatio, actus lacte alendi, nutriendi; *szoptatás.* Brunner 27.

Lacticineus, 3., lacteus; *tejes.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 183. *lacticineae* herbæ.

Lacticinium, (Du C.) cibus e lacte confectus, opus lactarium; *tejes étel.* It. latticinio. Nill. Symb. p. 144 : Feria ... sexta, qua passus est, *lacticiniis* abstinent ac oleo lini cibos in jejunio condiunt. Fej. IV. 2., 23. Cf. Apia. 7., 11.

Lacticinius, 3., lac præbens; *tejet nyujtó.* Pril. Abact. 63 : Colonus ... seu jugalibus, seu *lacticiniis* destitutus.

Lacticus, 3., lactis, ad lac pertinens; *tej.* Alexy 15.

Lactifluus, 3., ex quo lac fluit; *tejes.* Bene Pol. 105. *lactifluus* fungus.

Lacupella, æ, *szűrőedény.* It. cupola. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Multa per artem chymicam inventa sunt ... Quinto *Lacupella* sive *Cupella,* vasculum mirabile ex bubulo osse factum, in quod aurum et argentum pellucidum et ab omni macula expurgandum mittitur, ut nihil præter aurum ibi remaneat.

Ladia, æ, scafa; *ladik.* Rač. Mon. Sl. XIII. 218. an. 1358 : nullus possit emere *scabam* vel *ladiam* ... furatam.

Ladica, æ, arcula; *kis láda.* Rač. Mon. Sl. XIII. 273. an. 1359 : captum fuit ... de dando arbitrium ... faciendi condempnationem Vlachi, qui accepit *ladicam* suam de manu C.

Ladium, cymba; *ladik.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213 : quicunque acciperet navilium, lignum sive *ladium* ad naulum.

Ladiza, V. *Ladica.* Ljub. Mon. Sl. XI. 10. an. 1346 : debeat exegisse a pitropis .. duas *ladizas* argenti, nasfum ... *pitroperio nomine.*

Ladula, æ, ærarium (Du C. species vasis); parva cista; *láda, pénztár.* Fjp. Szám. p. 619. permanserunt ... in *ladula* civitatis flor. Száz. VI. 289. Kronst. I. 557. Magy. Tör. Tár. XII. 148: pixis seu *ladula.* Kov. Jur. Thav. 211. Szamosk. IV. 445.

Lædium, læsio; *sérülés, bántalmazás.* Fabr. Urk. 116. an. 1497 : scandala plurima, nec non *laedia* et murmura oriri solent.

Læsivus, 3., lædens; *sértő, sértegető.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 306. Pœna Procuratoribus sine legitimo Mandatariatu causas alienas agentibus, aut in allegando *laesivas* expressiones adhibentibus, infligi solita. Opin. Dep. 31. Kass. Jur. Civ. II. 4.

Læstra, æ, vestis auro contexta; *aranynyal himzett ruha.* Magy. Tört. Tár. XX. 99. Item quæ mihi abstulerunt: 2. Sarochia Zobellinorum (idest quadraginta paria). *Laestram* i. e. vestem auro contextam) et duo *Tulupan* idest Tellum subtilem Turcicum et duo Strophidia auro conpicta.

Lætanter, læte (Lampr. Commod 5.); *örömmel.* S. de Kz. Chr. A. 1. 16.

Læthaliter, Letaliter, Lethaliter; *halálosan.* Thök. Diar. 201. uterque filius Dni Luxemburg *laethaliter* læsus.

Lævatus, 3. levigatus; *csiszolt.* Ger. polirt. Szerdah. Celebr. II. p. 35 : Turris ... despectat obeliscum ex rubro marmore *laevatissimo* magna cum concinnitudine elaboratum.

Lævigatorium, instrumentum ad lævigandum; *sikárló eszköz.* Pár. Páp.

Laficus, Larificus, picus viridis, (Dief.); *zsolna.* Ger. Grünspecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lagenarius, i, opifex lagenarum; *palaczkkészitő.* Fej. I. 312. et fabros lignarios tres et fabros ærarios duos et *lagenarium* unum et tornatorem unum. Haz. Okm. VI. 9. an. 1212. *Lagenarii* regis.

Lagenula suctoria, parva lagena ad sugendum facta; *szoptató palaczk.* Ger. Tutenglas. Bene Pol. m. 47.

Lagium, collybus; *felülfizetés.* Gall. agio. Rač. Mon. Sl. XIII. 99. an. 1350 : facta... fuit ratio ... de omnibus expensis ... pro emendo frumentum et pro *lagio* et pro naulo. Ljub. Mon. Sl. XXI. 349. an. 1450.

Lagula, fors. mendum pro *Ladula* arcula, cistula; *ládácska.* Vect. Ref. Q2 : De *lagulis* sive arculis claviculorum.

Lagungula, æ, parva lagena; *bugyonka.* Anonym. 12. ut mittat mihi gratia ipsius duas *lagungulas* plenas aqua Danubii.

Lajb-Compagnia, æ, prima centuria, centuria Colonelli i. e. Tribuni; *első század,*

ezredes százada. Ger. Leibcompagnie. Arch. Rák. VIII. 392.

Laib-Guardia, æ, prætoriani; *kir. testőrség.* Száz. IV. 342. Nicolaus Péchy, *Laib-Guardiae* suæ Serenitatis Principalis Capitaneus.

Laica, æ, profana, civilis; *világi* (nő). Coll. I. 48.

Laicalis, (Du C.) profanus; *laikus, világi.* Cher. Jus. Eccl. II. 111. Jus patronatus dividitur 1. in ecclesiasticum, quod Ecclesia, Collegium aut Beneficium Ecclesiasticum exercet et quidem titulo ecclesiastico et *laicale,* quod quis titulo laico exercet. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 104.

Laicalis persona, V. *laicus*; *világi személy.* Szék. Okl. III. 93.

Laicaliter, indocte, vulgariter (Du C. more laicali); *egyszerüen, nem tudákosan.* Th. Vet. Mon. I. 230. an. 1254: breviter et *laicaliter* seu vulgariter loquamur.

Laicatus, us, (Du C.) condicio distincta a clericali; *világi állapot.* Pel. Serm. Aliquis in seculo vel *laicatu* existens plus meretur quam religiosus . . . (Aest. 37. n.)

Laicocephali, qui caput ecclesiæ laicos creabant; *világi pápások.* Nagy Hier.

Laicus, 3., profanus, civilis; (Du C. vulgaris); *világi.* Coll. I. 341: *laicas* communitates. Schwart. Scult. 103.

1. **Laicus,** i, frater (in monasteriis); *szerzetes társ.* Száz. XI. 607.

2. **Laicus,** i, socius (apud opifices); *társlegény.* Száz. XI. 806.

Lajtenantius, i, (a Gall. lieutenant), locumtenens; *hadnagy.* Arch. Rák. II. 598. in Regimine nostro *Granaderiorum Equestris Ordinis Praetorianorum* antehac *Lajtenantium.*

Lajus, rudis, imperitus, indoctus; *hozzá nem értő.* Ger. der Laie. Pr. Pr. 178. an. 1776. Besztb. Levt.

Lakathum, ferrum, ferrea fibula; alias: lupatum; *vas csatt.* Monm. Comit. Trans. II. 68. an. 1556. rubeum frenum ad curriculum kotsi cum *lakatho* seu ferro.

Lallare, (a Germ. lallen) (Du C.) inarticulatam vocem edere; *dadogni.* Bajzáth Veronica VIII. *lallare* latina lingua.

Lambentia, æ, (Du C. lambellus) transversa in capite scuti gentilis tænia; *tornagallér.* Bárcz.

Lambica, (a Gall. alambic; arab. alembiq et id a gr. ἄμβιξ) poculum; *serleg.* Arch. Rák. VIII. 347. Quatuor *lambica* ex cupro.

Lamellatim, per singulas lamellas; *lemezenként.* Bene Med. II. 335.

Lamellosus, 3., lamellis plenus; *lemezes.* Bene Med. I. 339. partes illæ fibrosæ ac *lamellosae* texturam constituunt variam.

Lamentare se, queri, conqueri; *panaszkodni.* Han. Mon. Jur. P. I. 25. an. 1265: si dominus vel pastor *se lamentasset* eo, quod detur fides domino vel pastori . . .

Lamentationis dies, dies Mercurii, Jovis et Veneris hebdomatis Christo mortuo sacræ, quibus lamentationes Jeremiæ prophetæ in ecclesiis cantantur; *siralom napjai.* Nagy Hier.

Lamentella, æ, querela; *panasz.* Ljub. Mon. Sl. II. 156: si . . . habent deponere *lamentellam,* primo habent sucursum ad comitem.

Lamina, (in heraldica) fascia obliqua; *harántpólya* v. *pantallér.*

Laminare, lamina munire, tegere; *vas lemezekkel fedni.* Kronst. II. 65. an. 1528: pro laminis ad pinnacula turris *laminanda.*

Laminarius, i, faber bractearius; *bádogos.* Ger. Klampferer. Tab. Conscr. Pest. Vár. Levt. Juriev. Jur. Met. 46: *Laminarii* (Blecharbeiter). Egri Levt.

Lamineus, 3., ad laminas pertinens; *bádog . . . pléh . . .* Kass. Prax. I. 185. *laminea* diplomatis scatula.

Laminula, lamella; *kis pléhlemez.* Magy. Tör. Tár. XX. 172. Thök. Diar. II. 346. una *laminula* auri.

Lampada, æ, lampas (Du C. al. s.); *lámpa.* It. lampada. Fej. IV. 1. 370. Certum numerum *lampadarum* taxare.

Lampadare, (Du C.) Lampades supponere lateribus, tormenti species, quo in Martyres sæviebant pagani; *agyon égetni.* Nagy Hier.

Lampadarium, (Du C.) candelabrum sustinendis lampadibus; *csillár.* Ger. Luster. Nagy Hier.

Lampadula pendens, lychnuchus pensilis; *függő lámpácska.* Arch. Rák. VIII. 345.

Lampas publica, translate: homo, qui aliis præfulget; exemplum; *útmutató, példakép.* Jan. Pan. Poëm. I. 50: Sed sis . . . mersarum in tenebris animarum *publica lampas.*

Lamperta, (Du C. Lampetra) muræna; *töves hal, tengeri orsóhal.* Magy. Jogt. Eml. II. 491.

Lampetiani, Lampeti hæretici sectatores, qui omnia vota, præsertim vero votum obedientiæ, damnabant; *Lampet követői.* Nagy Hier.

Lampetra Hungarica, Cobitis fossilis; *csík.* Ger. Wettergrundel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 160. *Lampetrae Hungaricae,* quas csik vocamus, solum in aliquibus ab his differunt.

Lana pileatorum, lana coacta; *kalapnemez.* Ger. Filz. Vect. Ref. C.

Lana tonsoria, lana tonsa; *nyírgyapju.* Vect. Ref. C: De uno centenario *Lanae Tonsoriae* vulgo Schererwoll.

Lanæum, laniena; *mészárszék.* Fej. X. 4. 643. ut iidem Stephanus et Andreas et ipsorum posteri aut hæredes, *lanaeum* (lanienam) liberam tabernam, molendinum . . . possint possidere.

Lanata, æ, ovis; *juh.* Rač. Mon. Sl. VII. 163: vaccam unam et iuvencum arare potentem, et quinque *lanatas.* Cf. Juven. 8., 155.

Lancea, æ, (Du C.) miles lancea armatus; *lándzsás.* Ljub. Mon. Sl. V. 344. an. 1379: Heri applicuerunt hic centum *lanceae* ducis. Hajn. Extr. L. 115.

Lancealis, (Du C. lancearius) miles lancea armatus; *lándzsás, ulánus.* Cod. Dip. And. II. 338., 382.

Lancealis, e, ad lanceam pertinens; *lándzsa . . .* Hajnik Perjog. 272.

Lanceare, (Du C.) lancea pugnare; *lándzsával harczolni.* It. lanciare. Thurócz. 151. Lorandus miles strenuus contra Cumanos *lanceavit.*

Lanceati, milites lancea armati; *alabardos.* Ger. Hellebardier. Prisc. Serv. p. 40: *Lanceati* erant corporis Regii custodes. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 268.

Lanceola, (Du C.) dem. ad *lancea,* scalpellus; *kis lándzsa.* Tör. Tár. 1891. p. 648. *lanceolas* et venabula rustica. Cf. Capitol. Maxim. jun. 4: Appul. Met. 8. p. 580. Oud.

Lanceta, lancea; *lándzsa.* Arch. Rák. IV. 131. cum bumbis et bumbardis fustibus et *lancetis.*

Lanciger, miles lancea armatus; *lándzsás.* It. lanciere. Epist. Proc. P. II. p. 143: illucescente die . . . 6. banderia peditum *lancigerorum* . . . in . . . civitatem miserunt.

Lancinatæ tunicæ, denticulatæ tunicæ; *hasított ujju ruha, öltönyke, köntös.* Szamosk. II. 15. Horum Italorum instinctu vestimenta quoque exotica concinnari curaverat, follicatas caligas, cancellatos calceos, *tunicas* multifariam *lancinatas,* thoraces ampullatas . . .

Lanciniare, pungere; *szúrni, nyilalni.* Bene Med. I. 141. non raro dolores experiuntur *lanciniantes* in extremitatibus.

Lancionus, i, lancea armatus; *lándzsás.* Monm. Comit. Trans. V. 278. ne detrimentum capiat, de rebus necessariis prospicias, præsidioque sive *lancionum* sive alium exercitatum militem donec alius a nobis præfectus designetur — præficias.

Lancus, i, *szállás.* Schwart. Scult. 33. Mansus originem latinam redolens, curiam denotat, ut plurimum cum certa portione agri curiæ adnexa: Du Fresne: *Mansus: Laneus* autem sive *Lancus,* quem doctiss. Du Fresne ignoravit, non e Polonico, verum e vetere Germanico *Lan* seu *Lank,* quæ cum Germ. Land consonant exortus esse videtur; quod equidem *monosyllabon* (Leibnitii Collect. Etym.) interdum aream locumve clausum designat, cum Mansoque, qui tugurium cum agro adiacente (hung. Szállás) comprehendebat, convenit; agri certe, qui areæ seu curiæ adscriptus aliquando fuerit, apud Scepusios adhuc usque cognomen Lanacker retentum est, quem passim etiam, originis obliti Leinacker nonnulli rectius Hofacker nuncupant. Facilior est aliquanto alia, quæ succurrebat, explicatio, habendo pro vocabuli radice Gothicum *Laana* quod commodare, mutuare significat, ut Lan concessionem, feudum denotat.

Lancus liber, (ab it. lanciare, deducere naves) navalia libera, concessa; *szabad, megengedett hajótartó hely.* Száz. VI. 44. nullus eosdem impedire super aquam candem ubi suum *liberum Lancum* possiderent.

Lanczknechtus, i, miles gregarius, lancearius; *gyalogkatona.* Ger. Landsknecht. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 268. an. 1528. receperunt iam *Lanczknechti* pecuniam. Kronst. II. 585., 597., 601., 603., 605.

Landassiatus, us, *a hűbéresnek lekötöttsége hűbéres ura irányában.* Vuch. Jur. Feud. 162. *Landassiatus* proprie denotat statum, vi cuius possessor bonorum immobilium, superioritati territoriali subiectorum, obnoxius est ad subiectionem erga territorii dominum: a quo statu pendet obligatio possessoris ad subiectionem erga territorii dominum.

Landgraffia, æ, dignitas vel districtus comitis provincialis; *tartományi grófság.* Tör. Tár. 1890. p. 232.

Landgraffius, i, comes provincialis (Du C. Landgravius); *tartományi gróf.* An. Sc. III. 248.

Landgravia, æ, V. *Landgraffia; tartományi grófság.* Tör. Tár. 1889. p. 335.

Landgravius (Landgravius) comes provincialis; *tartományi gróf.* Ger. Land-Graf. II. Rák. Gy. 617. Monm. Comit. III. 120. Isthv. XVIII. 337.

Landkutschus, i, *Auriga publicus* q. v.

Landsassiacus, 3., V. *Feuda Landsassiaca.*

Lanea, æ, fundus integer; *egész telek.* Kub. D. Hont. III. p. 279. an. 1377: de singulis . . . *luneis* seu integris fundis.

Lanea media, *féltelek.* Cod. Dipl. Pat. T. I. 258: dimidietatem predicte possessionis . . . exceptis tamen sex *medijs laneis* a parte videlicet Aquilonis in uno ordine usque Curiam Andree filij Bartha existentibus.

Laneum, possessio; *birtok.* Haz. Okl. 288. an. 1360: curia libera seu *laneum.* Knauz. M. E. St. II. 648., 720.

Laneus, i, (Du C. al. s.) modus agri; *telek.* An. Sc. I. 133. an. 1354: *Laneus* apud Saxones Scepusienses erat fundus Villæ alicuius incolæ ad habitandum et rusticandum attributus. Pfahl. Jus. Georg. *Laneus* autem sive *Lancus* e vetere germanico *Lan* seu *Lank* (Land) interdum aream locumque clausum designat cum mansoque convenit. Quantitas Mansi et *Lanci* determinari amplius non potest; erat certa pars fundorum intravillanorum more Germanorum emensa, ut apud nos sessio. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 214., 396.

Langale, currus posteriorem axim cum priore connectens pertica; *nyujtó.* Germ. Langwinde. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, *langale* nyuytho, furcale rakoncza.

Langravius, i, (e Germ. Landgraf), comes provincialis; *tartományi gróf.* Marc. Chr. II. 28., 78.

Laniarius (dens), dens caninus; *ebfog, szemfog.* Hist. Nat. 19. sed interdum præditæ sunt omnibus dentium generibus nimirum incisoribus seu primoribus, *laniariis* seu caninis et molaribus.

Laniator, V. *Lanio.* Tör. Tár. 1888. p. 396. Cf. Gloss. Philox.

Laniena, æ, locus trucidationis; *vérpad.* Tör. Tár. 1889. p. 56. *laniena* Hatvaniensis. Alias: Eperjesiensis.

Lanifactio, cultura laneorum, V. s. *Laneus; földmiveltetés.* An. Sc. I. 444. an. 1295: elapsis quindecim annis solvent . . . populi de quavis *lanifactione* puri argenti Comiti.

Lanifex, lanarius, textor; *gyapjúszövő, takács.* Ger. Wollarbeiter. Kronst. I. 29. Száz. VII. 511.

1. **Lanio,** (Du C.) lanius, macellarius; *mészáros.* Pfahl. Jus. Geor. LXVII. Cf. Paul. Dig. 33., 7., 13.

2. **Lanio,** onis, (a Germ. laan, lehun, Lehen); *hűbér.* Száz. XXIV. 38.

Lanipendia, æ, (Du C.) quæ lanipendii curam gerit in Monasteriis; *ruhatárőrnő.* Nagy Hier.

Lanista. æ, lintearius (Du C. al. s.); *takács.* Urk. Sieb. II. 452. an. 1376. *lanista* pannum falsum faciens.

Lanistica, æ, (scil. ars) V. *Digladiatoria; vivómesterség.* Száz. XVIII. 20. ars saltus et *lanistica* seu *digladiatoria.*

Lanium, laniena; *mészárszék.* Schwart. Scult. 43.

Lanius, i, lanio; *mészáros.* Han. Mon. Jur. P. I. 216: Item quod *lanij,* sive becharij non possint servare carnes in beccharia. Cf. Terent. Eun. 2., 2., 26; Varro R. R. 2., 5; Phædr. 3., 4.

Lantgravius, Lanthgravius, V. *Langravius.* S. de Kz. Chr. A. 1. 17. Oláh. Cod. Ep. 84.

Lantzmanus, i, (a Germ. Landsmann) popularis; *polgártárs.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 627. an. 1528: a meis *lantzmanis* . . . nihil unquam boni orietur.

Lanus, i, pro: *lana; gyapju.* Ljub. Mon. Sl. XI. 202. an. 1345: asportavit . . . *lanos* valoris ypp. X.

Lanzkinektus, i, miles pedester, pedes; (a Germ. *Landsknecht); közkatona, közlegény, gyalog katona.* Verancs. VI. 25. Cæterum scito Hieronymum Lasky ab Romanorum rege Ferdinando principi nostro subsidia ducere et quidem non mediocria, *lanzkinektorum,* ut nunc dicimus, septem millia, Hispanorum tria, equitum hungaricorum levis armaturæ totidem.

Lanzo, onis, lancea; *lándzsa.* It. lanzo. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: si mutuabitur . . . alicui tam in sarciis . . . *lanzonibus, quatrellis* . . . de arsana communis.

Lapa, (ab Hung. láp) lacus Cf. m. M. Nylt. szót.; *tó* (mocsár). Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 514. Item piscatura nomine Wyzessen cum *lapa* et cum piscatura sublug nomine et durusta, que iacet sub durusta Magistri Athyan etc.

Lapata, orum, idem ac Baculus, palus i; *lapátütés, botütés.* Jogt. Eml. III. p. 238: in pœna . . . duodecim *lapatorum* publico mulctentur.

Lapidalis, ad lapidem pertinens; *kő*... Száz. IV. 258.

Lapidatim, frustatim, articulatim; *kődarabokban.* Jogt. Eml. T. III. p. 346: Nullus . . . *lapidatim* salem . . . attentet divendere.

Lapidefactus, 3., in lapidem mutatus; *kövült.* S. Benkő. Top. Misk. 41. Albertus M. refert de arbore inventa in littore maris omnino *lapidefacta* cum nido et avibus in ea contentis.

Lapidescere, in lapidem abire; *megkövesülni.* Boc. Hungar. p. 290: propter aquam in Scepusio *lapidescentem.* Cf. Plin. 16., 6., 8; 24., 13., 73., 32., 2., 11.

Lapidifactivus, qui vim habet res in lapides mutandi; *kövesítő, kővé változtató.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 67.

Lapidificus, 3., qui in lapides convertit res; *kővé változtató.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 163. Remotam materiam Lapidum esse Elementa, proximam vero succum *lapidescentem* seu *lapidificum.*

Lapifodina, æ, lapicidina; *kőbánya.* Cod. Zi. T. I. 564.

Lapillosus, 3., lapillis plenus; *kövecses.* Pfahl. Jus. Georg. II. 126. quia tamen gleba modice *lapillosa* est.

Lapillus smaragd, smaragdus (Plin.); *smaragd.* Thök. Diar. II. 329. Aliud argenteum sceptrum deauratum, cum *lapillis smaragd* et granatellis.

Lapis, idis, petra; *kősó.* Thök. Diar. II. 125. Kősó hat, *lapides* nro 6.

Lapis armarin, fors. lapis armenius, saphirus; *lazulkő, záphir.* Thök. Diar. II. 252. Insuper Jelenik certam crucem ei ad confringendum dedit, quæ ex auro puro constabat; in ea cruce erant 4 hiacinthi et qninque *lapis armarin,* quos omnes ad se accepit Jelenik.

Lapis Bononiensis, phosphorus; *villó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 185. Coronidem his imponat *lapis Bononiensis,* qui solis radiis prius expositus lucem concipit ac conceptam postea in tenebris fundit.

Lapis canabis, fascis mensura 25 librarum; *bál len.* Opin. P. I. §. 12.

Lapis contrafatus, V. *Contrafatus.*

Lapis divinus, l. philosophorum; *bölcseség köve.* Abeles 29.

Lapis erectus in titulum, lapis terminalis; *határkő.* Fej. I. 125.

Lapis fulmineus, ignis, ictus fulmineus; *mennykő.* Curios. Misc. 262. Cur *lapis fulmineus* plerumque sit oblongus.

Lapis furnalis, *olvadó kő.* Ger. Gestellstein. Besztb. Levt.

Lapis hyacinthus, Nitrum quarzosum nitrosum (Linn.); *Jaczintkő.* Curios. Misc. 264. sunt etiam, qui asserunt *lapidem hyacinthum* non tangi fulmine.

Lapis ignaris, pyrites; *kova.* Bárcz.

Lapis igniarius, *kovakő* (a puskán). Germ. Flintenstein. Vect. Gen. Ll. *lapides igniarii* pro sclopis.

Lapis lapsorialis, (Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117. V. *Lapsorialis* al. s.); *köszörű kő.* Ger. Schleifstein. Quel. Sieb. I. 346. an. 1501.

Lapis lunæ, V. (Du C.) *Lapis specularis.*

Lapis metalis, *turzó kövek.* Juriev. Jur. Met. 83. atque in extremis campi metallici lineis *lapides metales* (Schurfstein) numeris signati, judicialiter collocentur.

Lapis onychii, onyx; *ónikszkő.* Tör. Tár. 1890. p. 369.

Lapis probatorius, lapis Lydius; *kémkő.* Kov. Jur. Tav. Ind. *Lapidem probatorium* præter auri fabros nemo teneat.

Lapis ranarum, gr. *βατραχίτης λίθος,* lapis bufonius; *zöldbéka szinü kő.* Tör. Tár. 1890. p. 369.

Lapis refugii, ita dictus lapis in Scepusio, tempore irruptionis Tartarorum, in quo erat cœnobium; *menedékhely Szepesben a tatárok elől.* Száz. XVI. 677. Kat. VIII. 199.

Lapis salis, *Zuanus* q. v. Tör. Tár. 1892. p. 384.

Lapis specularis, lapis lunæ admodum vitri perspicuus. Selenites (Plin.); *átlátszó kő, holdany.* Curios. Misc. 204. Cur vitrum Moscoviticum seu italicum aut *lapis specularis* ignitis carbonibus impositus non exuratur.

Lapistucia, Lapis tutiæ; *horganypát.* Ger. grauer Galmei. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lapotomia, æ, (vox hibrida a *lapis* et *τέμνω*) lapicidinæ, lautumiæ; *kőbánya.* Kronst. II. 385., 386. an. 1535.

Lapotomus, i, lapicida; *kőfaragó.* Kronst. II. 385., 386.

Lappacium, (Dief. lapacium). (Schläg. 906. *lapacius* lapu v. lórum) lapathum; *erdei sóska.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lapsabundus, 3., ruinæ pronus (Du C.); *bomladozó.* Probst. Comitiol. p. 88., 89: Hic Cæs. Regiæque Majestatis benignitati gratias

agens deplorandum et undique *lapsabundum* Regni statum enixe commendavit.

Lapsatorium, V. Lapsorium.

Lapsatorius, 3., ad fullonicam pertinens; *kalló, ványoló*... Arch. Ver. Sieb. XI. 391. lapis *lapsatorius.*

Lapsi, (Du C.) Funda David. J. 2: *Lapsi,* qui fidem abnegarant. Horum alii erant. 1. *Sacrificati,* qui quomodocunque Idolis immolarant. 2. *Thurificati,* qui thus (Idolis) obtulerant. Alii (3) *Libellatici,* qui Christum publice abnegare erubescentes, sive privatim id vel per se vel alios suos nomine fecerunt, sive, ne ejurare cogerentur, a Magistratibus *libellos* securitatis impetrabant, ut ne amplius inquirerentur soluta pro eiusmodi dispensatione pecunia.

Lapsorialis, V. *Lapsatorius.* Arch. Ver. Sieb. XI. 1. 437. Currus domini villici duxit de mola inferiori lapidem *lapsorialem,* ad locum *lapsorialem.*

Lapsorium, fullonica; *kalló, ványoló malom.* Ger. Walkmühle. Arch. Ver. Sieb. XI. 391. Fjp. Szám. p. 183. an. 1419.

Lapsus, us, decursus, curriculum (Du C. al. s.); *lefolyás, leforgás, elmulás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 334. ne *lapsu* temporis in irritum possint retractari.

Lapsus carnis, libido; *bujaság.* Batty. Leg. III. 627. an. 1498.

1. **Lapta,** æ, pila; *lapta, labda.* Száz. VI. 289.

2. **Lapta,** pila; *golyó.* Star. V. 224. an. 1524 pro lampadibus... *pilis.*

Lapta ignea, pila ignea; *tüzes golyó.* Száz. VI. 289.

Laqueare se, laqueo suspendere, in laqueum incidere; *hurokra kerülni.* Tör. Tár. 1888. p. 771. Astuta vulpes caudam occultare, Post tamen se solet *laqueare.*

1. **Laquearium,** fors. lacunaribus ornata domus, cubile; *díszes padlózatu ház.* Rák. Ön. 229. palatiis, *laqueariis* et hortis. Cf. Isid. Orig. 19., 12.

2. **Laquearium,** sucus prunorum coctus et coactus; *lekvár, szilvaiz.* Száz. VI. 364.

Laqueatus cinctus, fascia, velum lugubre; *fekete gyászszalag, gyászoló özvegység jelvénye.* Gall. cordelière. Száz. III. 387.

Laquiricia, (Dief. laquiricium) radix dulcis, laquiritia; *γλυκύῤῥιζα; édes gyökér.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Larda, æ, species metaplasmi, plurale enim neutr. *larida* ita adhibetur, quasi esset nom. sing. fœm. ex quo acc. plur. *lardas* formatus est. (Cf. *Lardarius,* Inscr. Grut. 647., 4. qui larido mercaturam exercet); *szalonna.* Cod. Zi. T. I. 38. Quod de propriis dedisset sibi quinque *lardas.*

Lardaceus, 3., lardi, ad lardum pertinens; *szalonnás.* Bene Med. III. 7.

Lardo, onis, lardum; *szalonna.* Quel. Sieb. I. 137. an. 1494. dedit *lardonem.* Fjp. 116. an. 1405. Item pro *lardonibus.* Fej. XI. V. Un. 374. Kronst. I. 108.

Lardus, i, lardum; *szalonna.* Batty. Leg. III. 403. an. 1427: porcos, *lardos.*

Largaon, pro: longaon, colum (Plin.). Endilster Darm (Dief.); *hurkabél (remese).* Germ. Grimmdarn. Schläg. 423.

Largiflue, abundanter; *bőségesen.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 174: beneficiorum ... *largiflue* perceptorum.

Lariceus, 3., larignus; *vörös fenyüből való.* Isthv. IX. 148.

Larida fumigata, lardum fumo duratum; *füstölt szalonna.* Száz. VIII. 514.

Laripes, pro: loripes (stelcz, Stelze. Dief.); *faláb (lőcslábu).* Schläg. 458.

Larissa, æ, larix (Du C. al. s.); *vörös fenyő.* It. Larice. Ger. Lärchenbaum. Ljub. Mon. Sl. I. 213.

Larma, æ, actus conclamandi milites ad arma; *riadó.* Ger. Alarm. Lop. Mon. Sl. XX. 156. an. 1699: sunt populi sufficientes, qui ad *larmam* accurrere ubique possent.

Larnax, (Du C.) gr. *λάρναξ,* urna, capsa; *sirmeder, tok, szekrény.* Nagy Hier.

Larus, (Du C.) *λάρος,* avis aquatica; *tengeri csüllő, sirály.* Ger. Möve. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117. Cf. Vulg. Levit. 11., 16. Deut. 14., 15.

Larva, persona ficta, nomen falsum, suppositum; *álnevezet.* Kass. Jur. Civ. I. 33., 34. Ad pœnam *Larvae.* Quia vero unum cognomen et Prædicatum in aliam nomenclaturam seu in aliud Cognomen et Prædicatum transmutare solius Regiæ Maiestatis authoritatis esset, alienum autem nomen assumere et se sub hac *Larva* in alienas Familias ingerere legitimisque Possessoribus lites intentare non tantum non liceret... Csaplov. Nucleus. p. 175. Kövy El. 552. Samb. Tyrn.

Larvalis persona, persona, quæ adulterinis, falsis, suppositis nominibus utitur; *alakos személy.* Georch. H. T. III. 248. Werbőczi 313. Licet nonnulli reperiantur salutis et honoris eorum immemores, qui personas sæpe *Larvales* et fictitias, coram Capitulo vel Conventu, interdum autem coram Judicibus quoque Regni ordinariis sistere, statuereque et iniquas Fassiones per eas pro sese fieri procurant.

Larvatio, actus personæ induendæ; *álarczoskodás.* Ger. Maskiren. Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 328. *larvationes* ... tempore fassangi; 330. *larvationes* faciet induenda veste aliena scilicet vir veste muliebri aut mulier veste virili.

1. **Larvatus,** adulterinis, falsis, suppositis nominibus utens; *hamis nevü.* Szegedi Rubr. P. III. p. 273. Georch. H. T. III. 226. Kelem. Inscr. Jur. Pr. II. 698. *Larvatus* nempe est: qui a) Fassionem Venditionalem, Cambialem aut Inscriptionalem etc. coram Loco vel Persona authentica, nomine et in persona alterius, sine eius Plenipotentia celebrat aut sibi celebrari procurat.

2. **Larvatus,** 3., larva opertus, dissimulator; *álarczozott, szineskedő.* Fabó. Mon. Evang. II. 203. Huic similis fuit *larvatus* ille Baranovszky in suo Gewissenszwang.

Las, V. *Laz.* Han. Mon. Jur. P. I. 78. si quis fecerit *las*... in confinio.., simiaci, claudet fortiter ipsum *las.*

Lascens orationis, (auctore Battyano videtur esse *languor orationis,* lascivum enim sonabat olim languidum. Quasi diceret *languore orationis nostrae jejunae); az imádság bágyadtsága.* Batty. Leg. T. II. 197. quasi jejune *lascente orationis* nostre recapitulare.

Lassare, (Du C.) relinquere, sinere; *megengedni, hagyni.* Gal. laisser. Prot. inq. 259: et si aliqua alia volebat tunc illud servitium facere, ipsa non *lassabat.*

Lastarca, æ, *astarea* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 10. an. 1312: dividantur stari CCC... de grossis X. pro stare in insulis. Et per burgum stari CL. Et per *lastarcam* stari CL.

Lasum, legatum; *hagyaték.* It. lagio. Ger. Vermächtniss. Rač. Mon. Sl. XIII. 164. an. 1356: salvo, quod non habere debeant aliquid de *lasis* factis... hospitali.

Lasureus, 3., cæruleus; *égkék.* Magy. Tör. Tár. XV. 9. color *lasureus.*

Latellum, lagena; *üveg.* An. Sc. II. 206. sæc. XVI.: bibit *latellum* vini. Fjp. Szám. 465. an. 1438: tenetur nobis XV. *latellis* vini.

1. **Latenter,** sub figurarum involucris; *képletek alatt lappangva.* Batty. Ger. 115. Spiritus *latenter* in divinis tropologice ponitur eloquiis et sol nominatur.

2. **Latenter,** ad latera, lateraliter; *oldalt, oldalvást.* Batty. Ger. 101. Non dixit ex una... parte, quasi *latenter* volare cœli, sed per medium cœli.

Latentia, æ, proprietas latens; *lappangó mivolta.* Proj. Leg. Civ. 167. Jus Regium penes consensum Fassioni superinductum et invalidata fassione obversum, licet statutione pura firmatum sit, nisi *latentia* eius in specifico remonstretur, contra Fatentis successores non opitulatur.

Lateradium, fornax lateraria; *téglavető kemencze.* Fjp. Szám. p. 388. an. 1438: de funibus ad *lateradium.*

Lateraliter, (Du C.) a latere, in latus; *oldalt.* Abeles 9. caput iam antrorsum, iam postrorsum, iam *lateraliter* cadit.

Laterator, qui coquit lateres, lateraríus; *téglavető.* Kronst. I. 237. II. 384., 419., 432., 433. III. 166.

Lateratrix, quæ coquit lateres; *téglavetőnő.* Kronst. II. 499.

Laterculus, i, fraces in formam placentæ coactæ; *pogácsa,* azaz kerekded tömeg, mely olajtartalmú magvak kisajtolt héjából van összenyomkodva. Ger. Oelkuchen. Bel. Comp. Geogr. p. 495. defectus vero ligni in tractu Tibiscano stramine, retrimentis animalium et *laterculo* compensatur.

Laterisare, per paginas numeros in unam summam colligere; *oldalanként összeadni.* Törvt. Msz.

Laternula surda, lat. furtiva; *tolvaj lámpa.* Ger. Blendlaterne. Rák. Ön. 126. Habebamus quidem *surdam laternulam,* sed ventus et supervenientes pluviæ sæpissime exstinguebant candelam.

Latero, onis, lateri adhærens, qui est a latere; *valakinek oldala melletti személy, apród.* Szamosk. IV. 520.

Hic nobiles *laterones* ministri
Prope heri hospitium locati,
Qui ante principem solent versari
Prope aulam iussi sunt diversari.

Tör. Tár. 1888. p. 763.

Latietl, (ab it. lattiere) hirnea lactis; *tálcza.* Arch. Rák. VIII. 334. Duo Neumodi *latietl* pro Cave cum rubris *Zonis* sericeis.

Latini, incolæ villæ latinæ Strigonii wulgariter *Olaszi* vocatæ. Eszt. Okt. p. 85.

Latinisare, latina vocabula linguæ vernaculæ immiscere, eam latinis vocibus contaminare; *latin szavakkal élni.* Szirm. Hung. in Par. 141. Fragmentum epistolæ cuiusdam *latinisantis* Fiscalis. Fabó Monm. Evang. II. 315.

Latinismus. sermo latinus; *latin szó,*

Magy. Tört. Tár. XVII. 204. de meo pessimo *Latinismo*. Serm. Cat. Præf. Irodt. Közl. VII. 1. 99.

Latinista, æ, (Du C.) latinæ linguæ cultor; *latinnyelv mivelője*. Pesty Ször. II. 521. középkori *latinisták*.

Latinius, idem ac *rectius*, ad normam Hungarismi: *magyarábban*. Szerdah. Celebr. I. p. 40: ut *latinius* loquamur.

Latinizare, sermone latino exprimere, exarare (Du C. in latinam linguam vertere); *latinul irni, beszélni*. Száz. III. 288.

Latitere, pro: latitare, se abscondere, abdere; *elrejtőzni, bujkálni*. Georg. Sirm. I. 100: et ipsi cito *latituerunt* se ipsos.

Latitudinarie, *tághitüek módjára*. Not. rel. II. 244.

1. **Lato,** onis, (Du C.) metallum factitium ex cupro et cadmia, orichalcum; *réz*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Multa per artem Chymicam inventa sunt . . . inter quæ a Pancirollo refertur primo *Lato* sive æs illud coronarium, quod est æs illustratum certo aliquo pulvere, qui splendorem metalli, quod revera non est, eidem indit.

2. **Lato,** onis, V. *Lotho*. Georg. Sirm. I. 112. Incipiet per monetarios ingutere monetam ad novem *latonem*.

Latomi, liberi murarii; *szabad kőmivesek*. Nagy Hier.

Latomismus, ratio, instituta, disciplina latomorum; *szabadkőmivesség*. Nagy Hier.

Lator, bajulus, gestator; *hordozó* (hordár). Ger. Träger. Kronst. I. 8. et passim.

Lator presentium, qui rem, epistolam adfert; *a kézbesitő*. Knauz. M. E. Str. I. 167.

Latria, æ, (Du C.) servitus, quæ unice Deo debet exhiberi; *λατρεία; isteni szolgálat*. Batty. Ger. Omnis . . . divina *latria*, laus. Batty. Leg. III. 332. an. 1397. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Latricia, lege: *Latericia*, lateraria (Plin.); *téglaégető kemencze*. Fej. VII. 5., 204. an. 1211.

Latricus, i, latro; *gonosztévő, lator*. Pel. Serm. Erubescent tamquam reges suspensi patibulis inter *latricos* in confusionem habentes signa regni. Hiem. 23. r.

Latrinculatus, latrunculatus, 3., latrunculis, (talis, tesseris) distinctus; *kocz-kás*. Bárczay.

Latrocinabundus, latrocinans; *rabló*. Szamosk. I. 75. Quo circa parietibus oppidi inclusus, impune grassari circum hostem *latrocinabundum* sinebat.

Latrocinalis, (Du C.) ad latronem pertinens, prædatorius; *rabló*. Chr. Dubn. p. 130: rapacitate *latrocinali* cadavera mortuorum degluciendo non saciaberis. Cf. Appul. Met. 2. p. 122. Oud. 4. p. 278. Ammian. 27., 2.

Latrocinaliter, (DuC.) more latronis, per latrocinium; *rabló módjára*. Kov. Form. St. 61. ut dicitur *latrocinaliter* interfecti. Cf. Mart. Capell. 6., 206.

Latrocinatio, h. l. pro: clades; *veszteség, vereség*. S. de Kz. Chr. II. 1., 12: ut audivit *latrocinationem* gentis suæ.

Latrocinius, 3., latrocinalis; *rablógyilkos*. Cod. Zi. Vol. V. 189: *more latrocinio* verberari, vulnerari.

Latroculus, 3., clam; *titkon*. Georg. Sirm. I. 93. Ipsa *latrocula* venit per Ister aquam super rates.

Latrunculus, (Du C.) excursor, præcursor exercitus, seu potius miles, qui in insidiis latet; *lesben álló katona*. Thurócz. in Andrea rege Hung. c. 43: is autem, qui ferebat literas, captus est a *latrunculis* Andreæ regis et ad eum ductus.

Latta, æ, asserculus; *lécz*. Ger. die Latte. Curios. Misc. II. 266. Ubi copia arborum est montanarum, utiliter eriguntur *machinae serrariae* pro serrandis *lattis* et asseribus.

Latto, V. *Lato* 1. It. *latta*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 277. Orichalcum vero istud, quo nos utimur non est genuinum et nativum, sed artificiale estque simplex æs, quod certis pulveribus *Latto* dictis aspersum ac tinctum splendorem veri Orichalci suscipit.

Laturius, (Du C.) bajulus, qui fert onus; *hordozó*. Nagy Hier.

Latus, i, grossus argenteus; *ezüst garas*. Numi Hung. 4. Primus aureos Carolus I. ad normam Florentinorum, *grossos* item *argenteos*, vulgo *latos*, Galliæ ac Neapolis regum monetæ accomodatos, feriri iussit.

Latus laridi, succidia; *szalonna oldal*. Arch. Rák. VIII. 347. *Latera Laridi* Nro 12.

Latus munimenti, *belső sokszög* (az erődben). Falud. Arch. 22. Latus munimenti figuræ interioris. Die Seiten der Vestung oder der Kehl-Puncten. Gall. Polygone interieur.

Latus Wyennensis, *széles garas*. Ger. breiter Groschen. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Laudare, (Du C. 1.) sententiam dicere; *véleményt mondani*. Batty. Leg. T. II. 469. an. 1286: canonicis dicentibus: quod nunquam consenserunt, *laudatum* est.

Laudemialis, (crucifer), ad pecuniam pro venditione et emtione pendendam pertinens; *vásárdíj, hűbérátvételdíj, hűbérkrajczár*. Kass. P. P. I. 39: Urbarii præfectus intendit emtionibus et venditionibus fundorum civicorum; *laudemiales cruciferos* percipit, licitationes instituit.

Laudemium, (Du C.); *hűbirtokbér*. Vuch. Jur. Feud. 98. In curiis feudalibus consuetum est domino directo pro actu investituræ certam pecuniæ summam pendere, quam *Laudemium*, Lehn Waare, dicunt. De origine harum præstationum inter feudistas non convenit; probabilius originem ducere videntur a *donariis*, quæ tempore collatarum gratiarum offerre vetustissimi moris erat.

Laudemium legitimum, *törvényes bér*, **conventionale,** *egyezség szerint való bér*. Vuch. Jur. Feud. 99. Jure feudali communi laudemium non debetur, sed onus illud solvendi vel consuetudine legibusve singularibus vel pactis nititur, inde illa *laudemii* divisio in *legitimum*, quod legibus singularibus aut consuetudine nititur et *conventionale*, quod ex pacto provenit.

Laudum, sententia (Du C. 2.); *vélemény, határozat, igazlátói itélet*. Batty. Leg. T. II. 462: tale *laudum* sive arbitrium, seu compositionem protulerunt. Cher. Jus. Eccl. II. 311: sententia, quæ *laudum* dicitur. Fej. X. 1. 629.

Laudum commune, (Du C.) sententia, quæ a pluribus vel omnibus arbitris probatur; *közös határozat*. An. Sc. I. 154. an. 1512: si . . . contributio . . . pro necessitate Regni communi *laudo* instituta fuerit.

Lauidinantius, i, locumtenens (a Gall. lieutenant); *hadnagy*. Arch. Rák. VIII. 205.

Laura, orum, (Du C.) (a gr. *λαύρα* = platea, locus undique septus); *czellás kolostor*. Not. rel. I. 200: *Laura* dicebantur, quorum plures in una eademque solitudine in distinctis, non valde ab invicem distantibus gazulis, velut coloniam aliquam efformantibus habitabant sub uno Superiore velut Cœnobitæ viventes, Cœnobitis tamen perfectiores habebantur, ut qui ex his ad *laura* transire voluit, longo tempore probabatur.

Laureatio, actus lauream deferendi; *babérral való megkoszorúzás*. Pel. De S. Barbara s. c. 6. Fulget Barbara gloria virginalis *laureationis*.

Lautenista, (ap. Du C. *Lutanista)*, lyricen, citharista, fidicen, citharœdus; *lantos*. V. s. *Hofisare*.

Lavacrum regenerationis, V. *Baptismus*. Otia Bachm. 298. loquor de statu peccatoris ante primo primam iustificationem per *Lavacrum regenerationis*, quod est in Baptismo factam.

Lavada, æ, (ab hebr. liwjâthân, Ger. Leviáthán, ab arab. lawaj: tekerődzni), anguis fabulosus; *gyík*. Bárczay

Lavarium, pelvis ad lavandas manus (Du C.); *mosdó medencze*. Ludew. t. 6. p. 341. Coronatio Regis Hungariæ: Ad mensam prandenti suæ Majestati hi servibunt: *Lavarium* porriget dominus Andreas Dozy, mantile porriget dominus Palatinus.

Lavatilis, quod lavatur; *mosó*. Kol. Cod. 30. aury *lavatilis* limitatio. Faber. Jur. Met. 126. privatis Urburariis et lotoribus pro productis et ad relutionem adlatis nobilibus metallis, utpote: contus, molari et *lavatili* ⊙ minera (Pochmühl- und Wasch-Gold-Erze) ⊙ item, et ☽, tam in statu metallico, quam in mineris et liquefacta materia puros proventus obvenientes in sonante moneta, ⊙ in Ducattis ☽ vero in argentea moneta et ita quidem compensandos esse.

Lavatorium, malluvium (Du C.) Száz. XVII. 862. *Lavatorium* vagy *Cheridon* (így nevezi a nép) *mosdó edény*. Fabr. Urk. 64. an. 1465. pelvim argenteam cum *lavatorio* argenteo.

Lavatura, æ, aqua sordida, eluvies; *moslék*. It. lavatura. Prot. inq. 180: lavimus capillos istius Sancte M., et illam *lavaturam* dedimus sibi ad bibendum. Cf. 206. Knauz M. E. Str. I. 590.

Laveta, æ, pegma tormenti; *ágyutalp*. Ger. Lafette. Tör. Tár. 1886. p. 129. pro istis maioribus tormentis, quæ Macovitii fuerunt, Bartuæ *Lavetas* conficere curavit.

Laxans, alvum movens, solvens; *hashajtó*. Ger. laxirend. Lzb. Cod. Med. T. II. 237: medicamenta . . . *laxantia*.

Laycalis, profanus, civilis; *világi*. Marc. Chr. II. 50: *laycalem* habitum induens.

Laycatus, status, conditio *laicorum*, mundanorum. Kov. Form. St. 93. Literati autem sunt illi, qui nec clericari volunt, nec scolas frequentant, omnino proposuerunt *Laycatum*.

1. **Laycus,** i, est popularis; ita dictus, ut a viris ecclesiasticis distingueretur Joan. Villanus (Giovanni Villani) de Dante Aligiero, summo Italorum poëta, hæc dixit: Questi fu

grande letterato quasi in ogni scienza fosse tutto *laico; világi, nem egyházi.* Marc. Chr. II. 103. Cadavera enim omnium tam vivorum ecclesiasticorum quam *laycorum* nobilium.

2. **Laycus,** imperitus, sine auctoritate; *tudatlan, avatlan, kontár.* Ger. Pfuscher. Magy. Tör. Tár. IX. 160. Marcum aurificem *laycum* de Lewcha.

Laz, gr. *λᾶς*: vicus; villa, rus, ager prædium, vox Slav.; *tanya, major,* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 148. et inde vergit ad locum, qui dicitur Trenebeg *laz,* que *laz* pertinet ad Ecclesiam Sancti Petri... 149. et deinde exiens vadit Cupan *laz.*

Lazarethum, nosocomia proprie sub cura monachorum ordinis S. Lazari; *kórház.* Bene Med. II. 393. et passim. Száz. VIII. 483. Kass. Jur. Civ. II. 213.

Lazari, Hungari in pugna apud Usnacum Thuringiæ civitatem a duce Saxoniæ capti et amputatis auribus nuntii Pannoniam missi; *gyászmagyarok.* Kat. Hist. Duc. 467. Qui quidem septem ob offensam huius modi Magyorkak et Gyoz (forte gyász) sive *Lazari* sunt vocati. V. Chr. pict. Vind. 128.

Lazium, fors. idem quod *collybus;* deductio v. ö. magy. *lázsiás; agio, levonás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 86. an. 1349: receptum fuit superabundare propter *lazium* denariorum perperos... Ljub. Mon. St. XXI. 178. an. 1443: mandamus... quod observare debeatis, facientes integre persolvi... salariatis,... absque nulla retentione decime et *laziorum.*

Lazulinus, cœruleus, colorem sereni cœli referens; *azurkék, égkék.* Fej. X. 368. videlicet clypeum seu scutum ab infra quasi pro medietate coloris sereni cœli seu *lazulini* et de parte superiori album.

Lazur, cæruleo, cyaneo colore; *égkék.* Vect. Ref. C. 2.

Leardus, V. *Liardus; szürke-fehér.* Ger. Schimmel. Magy. Tör. Tár. XXIV. 153. lectica tracta ab equis sex *leardis.*

Lebes vel **Lebis,** panni species. Videtur ab urbe Löwen formatum esse hoc vocabulum, unde tempore, quo diplomata codicis nostri scripta sunt, magnum commercium pannorum fiebat in Hungaria. † f. Fejérpataky in operis «Magyarországi városok régi számadáskönyvei» inscripti indice sub voce: *«posztó»* ubi commemorantur pannus de Lofel, Loven, Lefen etc. Cod. Zi. Vol. V. 609: dare unam reverendam de meliori rubeo aut nigro *lebi.*

Lebetarius, i, faber lacubus, lebetibus æneis fabricandis; *serpenyős.* Ger. Pfannenschmid. Tab. Conscr.

Lebetum, lebes; *üst.* Kronst. III. 481: magnum *lebetum* stannaverunt.

Lebia æ et **lebium,** oratorium; *imaszoba.* Prot. inq. 210: Interrogata, ubi orabat, tunc ipsa... respondit: «In *lebia* ante dormitorium Cf. 196., 243: In *lebio,* quod est post *loquutorium.*

Lebiton, lebitonarium, (Du C.) vestis levitarum sine manicis, qua egyptii monachi induebantur. Nagy Hier. Pár. Páp.

Lebrosus 3. leprosus V. *Vercanus* It. lebbroso.

Leccator, (Du C.), gulosus; *nyalánk.* Germ. Lecker. Nagy Hier.

Leccionarius, i, (DuC.) Liber continens ectiones Ecclesiasticas, quem a S. Hieronymo compositum scribunt; *szentleczkekönyv, olvasmányok könyve.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40: II. *Leccionarii* 1. Breviarius.

Lechnu, idem quod *Laana, Lehen.* Schwart. Scult. 145. XIIII. loca curiarum, quod vulgo *Lechnu* vocatur, cum omnibus utilitatibus ibi ad ea pertinentibus pro XL. marcis emisset.

Lectator, ni fallor pro: *lecator, leccator:* scurra, gulosus (a germ. lecken, *nyalni) alakos, fennhéjázó, torkos.* Cf. Dief. Georg. Sirm. I. 337. Et ipse *lectator* tulisset indumentam suam quod diploida erat. Schläg. 2018.

Lectica, æ, tributi genus parochis præstandum a lecto iugali pendendum; (Du C. al. s.); *párbér, ágybér* (házaspártól). Ger. Lecticalgebühr. Konek Egyh. 345.

Lecticale, is, V. *Lectica; párbér, ágybér.* Fej. Jur. Lib. 454: Solutio stolæ aut *lecticalis.* Szirm.

Lecticalia, vestimenta, stragula; *ágyneműˊ.* Moln. Patv. 16. Tu quoque itineri necessaria præparabis... vestes albas, strophia et quibus domi die noctuque uti consuevi, cum *lecticalibus* para.

Lecticalis præstatio, V. *Lectica.* Pfahl. Jus. Geogr. II. 72. Parochiani vero ad horum cultivationem consuetasque per Diocesim aut Comitatum hunc *lecticales* vel alias annuas præstationes prout et stolares regulatas solutiones sese determinent.

Lecticarii, (Du C.) qui mortuos in lecticis efferebant. Fossorii; *sírásók.* Nagy Hier.

Lectio, schola; *leczke.* Germ. Lection. Leges. Schol. Schem 41. *Lectiones* in classe tertia.

Lectionale, (Du C. Lectionarium) V. *Leccionarius.* Batty. Leg. III. 314. an. 1397.

Lectionarius, V. *Leccionarius.* Fejér 1., 301. cum Bibliotheca cum tribus voluminibus, nocturnalibus 4, antiphonariis 5 — *lectionariis* 2 cum evangeliis Missalibus 6, psalteriis 4, gradualibus 5, regulis 2.

Lectiones, (Du C. al. s.) fascinatio; *ráolvasások.* Száz. VI. 4.

Lectiones dare, instruere; *leczkét adni, tanitani.* Reg. Turm. Præt. 102.

Lectisternium, (Du C.) lecti apparatus vel lectus ipse (Dief. bettgewant); *ágyneműˊ, ágytakaró, ágyfedél.* Száz. II. 158. triginta copertoria seu superducturas plumarum aut *Lectisterniorum.* Arch. Rák. VIII. 335. Fimbriarum communium pro *lectisternys* parva et magna Nro 22. Schläg. 1131. Knauz. M. E. Str. II. 72. S. de Kz. Chr. II. 3., 5.

1. **Lector,** (Du C.) secundus gradus ordinis ecclesiastici. Ordinatur per Episcopum per traditionem sancti codicis; *olvasó kanonok.* Batty. Leg. III. 254. an. 1370: Lector... obtinet primum locum in levo Choro... hic. habet vocem... immediate post præpositum... ad suum... spectat officium... lectiones... attendere et corrigere... item regere scholas. Tkal. Mon. Ep. II. 77. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Lectoris* est custodire Archivum publicum et documenta fidei Capituli concredita una cum sigillo, si Capitulum sit locus credibilis.

2. **Lector,** (Du C.) præceptor in scholis; *tanitó.* Száz. XXII. 565.

Lector aulicus, idem ac Lector regius; *királyi felolvasó.* Tör. Tár. 1887. p. 193.

Lector regius, V. *Lector aulicus.*

Lectoratus, us, (Du C.) officium lectoris et dignitas; *olvasó kanonok tisztje, állása.* Konek. Egyh. 133. Verancs. VII. 145. Negotium *lectoratus* strigoniensis, spero quod brevi pro voto tuo expediam... Not. rel. I. 113. Ecclesia orientalis et hodie sub nomine *lectoratus* omnes alios minores gradus continet.

Lectoratus officium, munus lectoris regii; *királyi felolvasó tisztje.* Tör. Tar. 1887. p. 193.

Lectoria, (Du C.) officium lectoris seu Professoris in collegiis canonicorum; *olvasó kanonokság.* Tör. Tár. 1889. p. 415. præpositoriam et *lectoriam* et decaniam.

1. **Lectorium,** (Du C.) lecti apparatus vel lectus ipse; *ágy.* Tör. Tár. 1890. p. 223. ut Paulus Sechel curet *olas eneas* fieri sibi quoque *lectorium,* pro sua dignitate, est enim magnificum officium in patria marischalcus.

2. **Lectorium,** schola lectioni inserviens; (Du C. al. sensu); *olvasó terem, iskola.* Teutsch. Schulord. I. 1: monasterium... transmutatum est in publicum *lectorium* et scholam parvulorum. Rév. Pl. 49.

3. **Lectorium,** (Du C.) ambo, pulpitum legenti inserviens; *olvasó emelvény, -polcz.* Urk. Sieb. II. 388. an. 1372. pictorum cives... explicantes... quatenus... in quodam *lectorio* in templo... habito quoddam altare struere volentes... Arch. Ver. Sieb. X. 1., 336. Fjp. Szám. 231. an. 1426. pro ædificatione... *lectorii* ecclesiæ.

Lectularius, i, lecto affixus ægrotus alias: *Clinicus; ágyban fekvő beteg.* Nagy. Hier.

Lectum, rejectum, reprobatum; *visszautasittatott.* Nill. Symb. p. 1038: Alias dictum Memoriale a Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium anno priore *lectum;* dignaretur Sanctitas Vestra benigne committere revidendum. V. Notam 2). Ex stilo Curiæ Romanæ formula responsionis *Lectum* significat preces in Memoriali oblitas a S. Congregationis tribunali fuisse rejectas.

1. **Lectura,** æ, mendum pro: *lectus; ágy.* Cod. Zi. Vol. V. 281: indumenta domorum et *lecturarum* culcitra et linteamina.

2. **Lectura,** (Du C. lectio) actus legendi; *olvasás.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 352: quibus... sigillum nostrum est appensum post earum *lecturam.* Fabr. Urk. 31. an. 1418. Batty. Leg. III. 332. an. 1399.

Lectus opimatus, area stercore satiata; *melegágy.* Lab. Tab. 14: Semen Tabacæ in *lecto opimato* (Mistbeet) initio Martis terræ mandetur.

Lecythus, *λήκυθος,* urceus olearius; *olajkorsó.* Comen. 60. Oleum... *lecythis* inditur.

Ledogna, It. lodogno. V. Logia. Star. VI. 204. an. 1325. sederunt sub arbore vocata *ledogna* ante portas. ib. VI. 219. an. 1325. sedebant sub logia sive *ledogna* in platea.

Lega, Liga: *Lega,* gradus bonitasque metallorum; *Liga* monetarum in metallo probitas a lege requisita ac definita. (Du C.), deriv. ex: ‚lex'. Liga, *ötvény,* a színaranyhoz nagy lágysága miatt földolgozásakor okvetlenül ezüst, réz vagy sárgaréz vegyíttetik. Ezen érczvegyítéknek a törvény által meghatározott foka és jósága neveztetik ligának. Ital. lege

Gall. loi, aloi Corp. Jur. Cudantur obuli in eadem *liga*, qua ipsi maiores denarii cudantur. Kecsk. Ötv. 157. Sim. Num. 24. Quando ergo in argenti marca una 3 lot. cupri mixta sunt, dicimus esse argentum XIII. probæ; si vero in auro unum carat suppleatur per cuprum, XXIII *probae* seu *legae* dicitur. Samb. Tyrn.

Legalis, legibus conveniens; (Du C. legitimus); *törvény szerint való* (atyafiság). Kass. P. P. I. 340. Georch. H. T. 104. Meg kell itt különböztetni ezt a szót törvényes (legitima) ama másiktól «*törvényszerént való*» *(legalis)*, mellyek ámbár hasonló értelmüeknek (synonima) lenni látszanak, mindazonáltal az atyafiságra nézve egymástól igen külömböznek.

Legalisare, alicuius rei fidem firmare; *törvényszerüsitni*. It. legalizzare. Kass. P. P. I. 334. Ita *legalisatum* documentum supplicanti extradatum.

Legalisatio, legibus conveniens confirmatio; *törvényesítés, igazlás*. It. legalizzazione. Beglaubigung. Kass. P. P. 333. De *Legalisationibus* et vidimationibus. A törvényesítésekről, igazlásokról. Art. D. 1840. p. 136.

Legalisatorius, 3., fidem faciens; *hitelesítési*. Nov. Calend. 256. Commissio Manufacturarum *Legalisatoria*.

Legalitas, (Du C. 1.) convenientia cum legibus; *törvényszerüség*. It. legalità. Vern. Phil. Mor. 51. Virtus in mera determinatæ mensuræ observantia consistens, *legalitatem* saltem non etiam moralitatem continet.

Legaliter, (Du C.) legibus convenienter; *törvényesen*. Vern. Phil. Mor. 3. atque sic non saltem *externe juridice, legaliter*, sed et interne, ethice seu moraliter bonum hominem efficiat. Cf. Cassiod. Ep. 1., 37.

Legata, æ, fœm. ex legatus; *követ* (nő), Act. et Doc. Rákóczy p. 362: principipissa Domina . . . *Legata* extraordinem . . . missa.

Legatarius, testamento relictus (Du C. al. s.) *hagyományos, végrendeletileg (a monostor) jobbágya*. Ger. Legatar. Georch. H. T. II. 42. örökösökre, maradékokra, hagyományokra, és engedményekre (Hæredibus, Posteritatibus. *Legatariis*, Cessionariis.) Kol. Am. II. p. 128. Registr. Varad. §. 209. duoque veri . . . liberi quidem essent, sed *legatarii*. Cher. Jus. Eccl. II. 247.

Legatio, qua Evangelicæ et Helveticæ confessionis præsertim alumni theologiæ eliguntur et mittuntur, ut exercitii causa in diversis regni partibus prædicent et sacra obeant. *legatio; ünnepekre való kiküldés*. Jókai. Debr. Iun. 76. Bék. Debr. főisk. törv. 41.

Legatum captatorium, popularem auram captans legatum; *kegyvadászó hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum debiti, ære alieno liberans legatum; *adósságelengedő hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum dotis, dotem constituens legatum; *jegyjószágot rendelő hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum generis, genus possessionis determinans legatum; *jószág nemére nézve meghatározott hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum pœnæ nomine, in pœnam factum legatum; *büntetésül tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sæcularis categoriæ, legatum civile; *világi hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub causa, causā expositā factum legatum; *okjelöléssel tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub demonstratione, legatum, quod quis monstrare obligatur; *megmutatásra kötelező hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatum sub modo, ad certam designatam rem factum legatum; *kijelelt czélra tett hagyomány*. Törvt. Msz.

Legatura, æ, legatum; *hagyomány*. Cod. Dipl. Pat. P. I. 402: Item argentaria habet in *legaturis*, que similiter eidem reddantur.

Legatus, i, concionandi et sacrorum obeundorum causa in diversas partes regni missus V. s. *Legatio; legátus*. Jókai. Mire Megv. II. 119. et. passim.

Legatus a latere, (Du C.); *oldalkövet, pápai főrangú követ*. Not. rel. II. 76: *Legati* Roma missi alii fuerant *a latere* seu Cardinales, alii quasi a latere vel cum potestate a latere dicti, qui non fuerant *Cardinales* sed eadem potestate gaudebant.

Legatus formularis, legatus circumscriptæ potestatis; *megszorított hatalmu követ*. Törvt. Msz.

Legatus natus, (Du C.) Archiepiscopi vel Episcopi, qui iure legatorum Apostolicæ sedis in suis diœcesibus ac provinciis gaudent; *született követ*. Cher. Jus. Eccl. I. 310. *Legatorum natorum*, qui in munus vicariorum sedis apostolicæ successere, officium est ea sedulo administrare, quæ ad iura primatialia et patriarchalia Pontificis spectant, cum autem Primas Regni Hungariæ *Legati nati* munere ornatus sit . . .

1. **Legenda,** æ, inscriptio, lectio; *felirat, olvasmány*. Numi Hung. 8. II. Grossi Argentei. Species II. Rex sedens et nomen. Scutum cum *legenda*: Grosi Regis etc. Deigratia etc.

2. **Legenda,** (Du C.) liber, qui acta sanctorum continebat certisque diebus legebatur in Ecclesia a moderatore chori: inde nomen habuit, inde etiam vox Ital. leggenda. Marc. Chr. II. 35. ex *legenda* eiusdem beatissimi confessoris.

Legendarium, liber vitas sanctorum continens; *legendagyüjtemény*. Benger. Ann. Er. Cœnob. Præf. tot editi annales Ecclesiastici, Sanctorum vitæ, Ephemerides Religiosorum, *Legendaria;* Száz. XXVII. 344.

Legentes, discipuli, qui legere discunt; *kezdők*. Székelyudv. ref. koll. Ért. 1874/5. 174.

Legetenus, ex lege; *törvényszerint*. Jos. Repr. 129. an. 1790: *legetenus* competentem effectum. Benkő. Im. Nat. Sic. I.

Legia, (Du C.) parva navis; *kis hajó. kirakó sajka*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Legibulum, *olvasó*. Ger. Rosenkranz. Magy. Tört. Eml. XXX. 283. an. 1546. *legibulum* unum de corallo magnum. Tör. Tár. 1890. p. 368. novem *legibula* varia.

Legifragium, lex violata; *törvénysze-gés*. Törvt. Msz.

Legionatim, per singulas legiones; *csapatonkint, osztályonkint*. Bonfin. III. 5., 444. *legionatim* per confessionis sacræ mysterium, alter alterum lustrate.

Legis nigrum, quæ lex continet; *törvény belzete, tartalma*. Törvt. Msz.

Legis rubrum, inscriptio legis; *törvény czime, felzete*. Törvt. Msz.

Legislativa, æ, legis latio; viri legibus ferendis; *törvényhozás, törvényhozó testület*. Konek. Egyh. Előszó.

Legislativus, 3., legislatorius; *törvényhozói*. Vern. Psych. 184.

Legislatoria, æ, scr. potestas; *törvényhozó hatalom*. Hor. Mem. 267.

Legista, iurisprudens (Du C. qui docet leges v. qui vacat legibus); *jogtudós*. Werbőczi, 38. Tale autem ius possessionarium, per exercitia militaria conquisitum apud *Legistas* peculium castrense; Molnár Patv. 33. Száz. XXVII. 165.

Legitima, æ, (Du C.) pars hæreditatis legibus constituta. Georch. Ért. 33. Az elmellőzhetetlen örökösöknek . . . elmellőzhetetlenül járandó *legitimát* meg ne csorbítsa. Áll pedig ezen *legitima* annak, a mi különben intézetlenül való, törvényes örökösödés útján arányúságos osztály szerint rájuk esett volna, a nemzettekre ugyan fele, a nemzőkre pedig harmad részében.

Legitimans, ortum probans; *nemességét vitató*. Georch. H. T. I. 43. vagy az ollyan Nemes, kinek nemessége azelőtt nem volt nyilvánságos, önként perbe száll a közönséges ügyészszel, hogy fogadja el nemessége vitatását. Egyik esetben sem szükséges az eredeti levelet előadni, ha egyébként a vitató *(Legitimans A.* vel *Producens I.)* a volt eredeti levélnek, elvesztét megmutathatván magát nemzetségének megnemesedett törzsökéhez kapcsolhatja.

Legitimare, probare; *bizonyitani*. V. s. *Advocatus pauperum*.

1. **Legitimatio,** (Du C.) legitimo connubio prognati ius per subsequens matrimonium spurio tribuere; *törvényesítés*. Cher. Jus. Ecc. II. 185.

2. **Legitimatio,** fides, confirmatio, probatio; *hitelesítés*. Fej. VII. 83. *Legitimatio* procuratoriarum.

3. **Legitimatio,** (litteræ legitimationem, confirmationem continentes); *hitelesítési levél*. Kov. Form. St. CXLVIII. *Legitimatio* super labe spurii.

Legitimationales, V. *Legitimatio* 3) Kass. Prax. I. 315.

Legitimatorius, 3., ad actum lege sanciendi, confirmandi pertinens; *törvényesítési, igazolási*. Kass. Jur. Civ. I. 8. *Legitimatoriae* Nobilitatis iterum iuxta normam altiori loco eatenus præscriptam.

Legitimitas, iusta ratio, autoritas, fides; *törvényszerüség*. It. legittimità. Kövy. El. 795. qui si *legitimitatem* Mandati non possit ostendere, convincitur in 400 fl.

Legnamen, inis, lignum; *fa, fanemü*. Fej. VI. 31., 33. Quarto quod permitteremus de gratia, quod possetis extrahere de Venet. seu extrahi facere sine datio aliquo *legnamen* ad valorem librarum octo grossorum.

Legula, æ, vasculum (Du C. al. s.) *bödönke*. Ger. Fässchen. Quel. Sieb. I. 518. an. 1509. *legula* lemoniorum.

Legumina, æ, folliculus, valvola, involuerum; *tok*. Ger. Hülse. Tör. Tár. 1889. p. 447. ratione clenodiorum argenteriorum et *leguminarum*.

Lehen, is, (Du C.) mansio; *telek*. Schwart. Scult. 146. ad X mansiones, que *Lehen* vocantur. Pelcz. Geisa p. 88: Charta

Palat. Drugeth Anno Dni 1331: quod in dicta Possessione M. possessionariam haberet hereditariam portionem, quæ quatuor *Lehenes* et proventus quatuor Vinearum, sitarum in eadem, quæ vulgariter *Perger* (Pergrecht potius i. e. ius Montanum) dicunt, contineret.

Lehota, æ, Vox origine Slavica, quæ nemus vel silvam significat. Dumetum excisum, eradicatum, runcatum ad agriculturam destinatum. — V. *Exstirpatura; irtvány, telep, gyarmat.* Fej. VIII. 2. 177. Ceterum idem Mattheus palatinus de villis noviter congregatis, quas ipse *Lehotas* vocat, non dat decimas. Száz. XIV. 65. Kal. Hist. VIII. 372.

Lembulus, idem ac *limbulus,* navis parva piratica; *kalózhajó.* Obs. Jadr. 403. Veneti, qui cunctas suas vires eructant in hostes, clam duos *lembulos* igne accensos a freto Ecclesiæ S. Petri fabricati Ultima portum cum rabioso flatu venti septentrionalis, qui eadem nocte afflatus erat versus classes inimicorum, penes urbem impulerunt.

Lembunculus, i, (dem. ex lembus) parva navis; *sajkácska.* Pár. Páp.

Lemma funereum, oratio, sermo funebris; *halotti beszéd.* Fabó Monm. Evang. 23. Uti enim in dicendo facundus, ita in scribendo planus fuit, quod *Lemma funereum* in Exequiis Magnifici Domini I. O. 1637 palam fecit.

Lemmatica iudicia, enunciatio subsidiaria; *segédtétel.* It. lemma. Hülfsatz. Carlow. Log. 43. Est etiam cum iudiciis hypotheticis in refellendo sic utimur, ut in antecedenti tantisper sumamus, quod falsum est; in consequente vero subiiciamus plura rationata sese excludentia, quorum nullum adseri posse postea demonstremus eo consilio, ut remoto consequente appareat removendum esse antecedens. Nihil vetat iudicia *lemmatica* appellare.

Lemo, *lemonium,* malum citrum; *czitrom.* Kronst. II. 172., 225—227. 352, 404., 408., 621.

Lemonia, limonia, citrea limonia, citrus limon (Linn.); *czitrom.* Tör. Tár. 1889. p. 376. *limonie* due bone, de maioribus *lemoniis* quatuor. Kronst. I. 12. III. 95., 98., 264., 335., 545.

Lemonium, (Du C.) malum citreum minus; V. *Lemo.* Monm. Comit. Trans V. 198. Ab una tunella *lemoniorum* f. 1.

Lendinosus, 3. lendibus plenus; *serkes.* Ger. nissig. Pár. Páp.

Lenigare, sedare; *enyhíteni, csillapítani.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IV. 1., 105.

Lenitivus, 3., dolorem leniens, sedans; *enyhítő, csillapító.* Pel. De S. Magdal. s. II. c. 6.; unguentum doloris *lenitivum.* Benkő. Top. Misk. 90.

Lenticularis, formam lenticulæ referens; *lencseforma.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16.

Lenungalis, (a Germ. Löhnung), ad mercedem pertinens; *bér . . . zsold . . .* Faber. Jur. Met. 214. De persolutione mercedum *lenungalium* ac urburariorum defalcatione, quando solutio defalcari et qua forma laboratores ad partes fodinales querulari possint.

Lenzus, i, pannus lineus, tela; *lenvászon.* Gall. Linceul. It. lenza fascia Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57. molinum, quem dedit Crivali Rex pro XXV cubiti de *lenzo* et I. galeta de vino pro fine. Rač. Mon. Sl. VII. 131. an. 1080: terras . . . comparavi . . . pro 1. solido . . . et tres cubiti de *Lenzo.*

Leodus, i, homo, cliens (Cf. Germ. Leute); *apród, legény.* Vuch. Jur. Feud. 163. Hac de causa dominis feudum constituentibus per eminentiam tributum est nomen Domini, per quod non tam dominium feudale quam potius dignitas designatur, qua compellatione primum uti ceperunt reges, postea Duces, Comites, Dynastæ et ideo antiquitus *Domini* appellabantur *seniores,* seigneurs, *Patroni; Vasalli* vero *Leodi, homines, clientes,* Knappen, Knechte.

Leona, leæna; *nőstény oroszlán.* Georg. Sirm. 1, 100 Et Valentinus spopondit et copulavit eam latronculam, que demum erat *leona* lutteriana.

Leones, (Du C.) nummi aurei Francici; *oroszlántallér.* Cod. Alv. II. 157. 2000 *Leonum.*

Leonicus, 3., leonteus *(λεόντειος)* valde fortis, ferox; *oroszlán.* Cod. Dip. Hung. Pat. + VII. 442., 444. Nicolaus palatinus et Johannes frater suus *leonica* accincti audacia.

Leonina, æ, pellis leonina; *oroszlánbőr.* Galeoti. Præf. Quo non pertingat *Leonina,* Vulpinam esse assuendam.

Leoninus, i, (Du C.) leonini versus sic forte nuncupati, quod inventi fuerint a quodam Leone poëta, qui circa tempora Ludovici VII. vel Philippi Augusti regum Franciæ vixit; *rímelő mértékes vers.* Kaz. Lev. 1., 251.

Leporarifer, venator; *vadász.* Haz. Okl. 80. an. 1278: comes *leporariferorum.* Fej. II. 253.

Leporarius, (Spürhund. Dief.) canis sagax; *agár.* Schläg. 1471.

Leporatius canis, canis venaticus. V. *Leporarius.* Verancs. II. 223. Ferunt Dessevum aliquando a nobili matrona *canem leporatium* absente viro extorsisse cum iniuriis, eaque de causa capite periclitatum.

Leporator, venationi lepusculorum deditus; *nyúlvadászó.* Teutsch. Schulord. I. 31.

Leporifer, V. *Leporarifer.* Fej V. II. 29.

Leporina, æ, pellis leporina; *nyúlbőr.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. pellicia de *leporinis* et ancilla.

Leprifer, V. *Leporarifer.* Fej. II. 465. V. sub eisdem metis et terminis, in quibus dicti *Lepriferi* Nostri tenuerunt et possederunt ab antiquo.

Leprosarium, (Du C.) domus, ubi leprosi alebantur; *bélpoklosok háza.* An. Sc. III. 165. an. 1366.

Leprosi, orum, (ad analogiam Sabini pro Sabinum) leprosi pro: nosodochio, hospitali; *a bélpoklosok kórháza.* Kronst. I. 719.

Leprosus, 3., *(λέπρα)* lepra laborans; *bélpoklos, rühös.* It. lebbróso. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14. Illa enim ostensio, que per Dominum in Evangelio et per Moysen in Veteri Testamento *leprosorum* sacerdotibus debebatur, de medio est sublata.

1. **Lepus marinus,** Aplysia depilans (Linn.); *hajhullató* (csiga). Ger. Giftkuttel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VI. 168. *Mullus marinus* piscis *leporem marinum* sic dictum piscem, cuius esus tam hominibus quam piscibus cæteris noxius est, occulto naturali odio prosequitur.

2. **Lepus marinus,** mus porcellus (Linn.); *tengeri nyúl.* Germ. Meerschwein. Vect. Ref. C.

Lescherchadius, i, (a turc. El *Asker:* summus et *kadi:* iudex.); *fő hadi bíró.* Adelm. De orig. Turc. G. Sunt præterea alii magistratus, qui licet imperium non gubernent, tamen equitatem et iustitiam tuentur, sine quibus nullum imperium diu perstare potest, quoad gubernationem imperii iure pertinere videntur, quorum dignior appellatur *Lescherchadii* idest summus iudex exercitus, qui duo sunt: unus Romanie, alter Natalie, qui iudicant omnes causas quam civiles tam capitales.

Lessire, desidem, residem esse; *tétlenkedni.* Germ. lässig sein. Rák. Ön. 29. vix peccavi, peccatum agnoscens dolui, carnis stimulis incitatus excusavi: *lessivi* lubens, dubitavi et dubitans iterum peccavi.

Lesura, temperamentum; *mérséklés.* Batty. Ger. 171. nulla *lesura* aquarum vel ignium. Nota Batty. *sive mitigatur frigus, sive temperatur calor, laeditur utique, dum vires infringuntur.*

Letamen, (Du C. lætamen) (Plin), stercus; *trágya.* It. letame. Ljub. Mon. Sl. XII. 205. an. 1415.

Letania, (Du C.) *(λιτανεία)* preces et supplicationes in sacris synaxibus; *letenye.* Ger. Litanei; Andr. Pann. 265 in oratione *letanias* decantaverunt.

Leticopium, merces, panis nuntii: *hirnök kenyere, díja.* Ger. Bothbrod. Quel Sieb. I. 433. an. 1506. nuntio regio pro *leticopio.*

Leuca, (Du C.) rasta, milliare 2400 passuum; *mérföld.* Gall. lieue. Száz. XVIII. 518. Fej. I. 287. casale . . . a civitate distans per *leucam* unam.

Leucapiperis, (Dief. leucopiper) piper longum; *hosszú fehér bors.* Ger. langer weisser Pfeffer. Arch. Ver. Sieb. XXXI. 117.

Leuga, V. *Leuca.* Batty. Leg. T. II. 256 an. 1165.

Leuhyn, (a Germ. Lehen, Lehn); *hűbér, birtok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 43. de propria porcione Stephani decem fundi *leuhyn* wlgariter nuncupati cum feneto et alijs utilitatibus suis consuetis.

Leunculus, i, dem. ad leo; *kölyök oroszlán.* Bárcz.

Leusticum, ligustrum V. *Levystica; levestikom.* Ger. das Liebstöckel. Schläg. 860.

1. **Levans,** (Du C.) oriens; *kelet.* Ljub. Mon. Sl. XI. 262 an. 1347 murus, qui est ex parte *levantis.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356.

2. **Levans,** pater lustricus V. s. *Levatus; keresztapa.*

1. **Levare,** (Du C. 3.) tributum exigere; *adót behajtani.* Ger. Steuer erheben. Kronst. I. 181. Cf. Ulp. Dig. 50., 15., 4.

2. **Levare,** recipere; *felvenni.* Ljub. Mon. Sl. III. 120: *levare* debeat . . . dominam super una ex galeis nostris. Star. VI. 6.

3. **Levare,** scribere milites; *katonát szedni, toborzani.* Star. V. 258. an. 1526. regnicolas . . . *levare.*

Levare causam, litigare, litem movere; *ügyet felvenni, pert indítani.* Rit. exp. ver. R. 3: In die autem *levationis* ferri, prædicti . . . subterfugerunt indicium ferri, dicentes, quod non obsisterent absque iouba-

gionibus castri absentibus, cum quibus *causam levaverant*. Georch. H. T. IV. 74.

Levare ferrum, candentis ferri iudicium subire; *izzó vasat emelni.* Rit. exp. ver. L. 3: Notificamus vobis . . . quod adversarii Forcos . . . in præsentia nostra remanserunt et eos *ferrum levare* in locum Varadinum misimus.

Levare stipendia regalia, a rege conducti stipendia merere, stipendia accipere; *királyi zsoldot kapni.* Pelcz. Geisa p. 62: Demptis illis, qui *stipendia Regalia levarent.*

Levata, (Du C. al. s.) litis motio; *a per felvétele.* Szirm. Glos. 111.

Levata causæ, actus litis movendæ; *perfölvétel, peremelés.* Hajnik Perjog. 231. Kövy. El. 656. Magy. Jogt. Eml. I. p. 32. Cher. Jus. Eccl. II. 333. Post factum Rei Conventi citationem adveniente termino comparitioni præfixo pars actorea coram Judicio per suum Procuratorem exhibendo Mandatum citatorium libellumque actoreum scripto postulat: ut Reus conventus per Notarium S. Sedis ad legitime coram Judicio comparendum seque defendendum proclametur. Actus hic apud nos in Hungaria *Levata* vocatur.

Levata ex paribus, litis motio ex apographo; *irások másaiból tett perfelvétel.* Törvt. Msz.

Levata primitiva, *első perfelvétel.*
Levata continuatoria, *folytatólagos perfelvétel.* Opinio. Deput. 36. A qualibet *Levata primitiva* . . . 6 fl. C. M. A *Levata, continuatoria* 4. fl.

Levata (Pasta), fors. fermentum; *élesztő.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur *pasta levata* nec ruta.

Levaticius, 3. miles conscriptus, coactus; *toborzott.* Cod. Dip. Brüss. II. 311. quæ erant ferme sexaginta millium tum ex *levaticijs* Regni gentibus quam pecuniarijs gentibus Regiæ Matis p. 312. Gentes nostræ, quæ erant *levaticiae,* sunt dispersæ, restant saltem gentes stipendiariæ.

Levatio, (Du C.) exactio; *behajtás, beszedés.* Cod. de Sztára II. 488. Et lucrum camere anni præsentis per universitatem nobilium egregio Ladislao de Pochay extradari facere velitis et in *levatione* eiusdem solicitus sitis.

2. **Levatio,** sublimatio; *föllenditès.* Kol. Cod. 7.

3. **Levatio,** delectus, conquisitio militum (Du C. al. s.); *katonaszedés.* Ger. Aushebung. Mon. Com. Trans. I. 87. an. 1542. Qui non . . . venirent ad *levationem* officialium Domini Locumtenentis, ex tunc circator . . . suspendat talem. Star. V. 265. an 1526. quod ad presbyterorum et monachorum *levationem* attinet.

Levatio arrhæ, actus arrhabonis recipiendi; *a foglaló felvétele.* Germ. Aufnahme der Drangabe. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 411: statuitur, ut illi et tales, sive *levatione arrhae,* sive manuum stipulatione . . . assecurationem præstantes.

1. **Levator,** auctor seditionis (Du C. al. s.): *fölkelésre inditó, lázitó.* Szék. Okl. II. 167.

2. **Levator,** conquisitor; coactor militum; *toborzó.* Germ. Werbeoffizier. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 317: Capitaneis ductoribus et *levatoribus* nostri exercitus . . . contra Hussitas. Tör. Tár. 1881. p. 207. Fabr. Urk. 111. an. 1493. Kov. Form. St. 470.

Levatorius, 3., (Du C.) levando accommodatus; *emelő.* Debr. Com. an. 1530. Forcipi hauritorie aduncus est, ut *levatorie,* nasus.

Levatus, sacra lotione initiatus; *keresztfiú.* Fej Jur. Lib. 509: cognatio spiritualis, quæ inter *levatum* et *levantem* intercedit.

Levelendula, æ, lavendula; *levendula.* Száz. VII. 354. 355.

Levend, manus volonum; *önkénytes csapat* (török). Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. s. 1. k.

Leventa, æ, eques vagus; V. *Levend.*; *kalandor, kóbor lovag; leventa, levente.* Verancs. V. 223. decretum est, ut in posterum a conclusione pacis huius neutri partium, nobis ac nostris uzkokos, bajdones vagosque et errabundos homines, imperatori vero Selymo ac suis *leventas,* martolossos, haramias et idgenus alios gregarios intertenere, fovere, alereque non liceat.

Leviatio, mitigatio, levatio: *enyhités.* V. s. *Anditus.*

Levidius, lenius; (Ap. Forc. lividius, suboscure); *lassabban.* Brut. Hist. XI. 202. 12. nam in colle posita (Alba Julia) sensim *levidius* se in planitiem demittente, olim ad amnem usque Marusium pertinebat.

Levificatio, alleviamentum; *könnyebbé tétel.* Pel. Serm. De *levificatione* . . . remissionis iniurie occurrit hic questio (Aest. II. t.).

Levigator, qui levigat; *simító, csiszoló.* Martonf. 182. Item coactus fui eciam ad magistros lapicidas et *levigatores* aliquas facere expensas.

Levipendium, minor valor; *kisebb érték.* Monm. Comit. I. 552. ut provinciales atque universi patriarum istarum incole monetam huiuscemodi diu et in non parvo numero collectam maiori damno et *levipendio* coacti sint transmutare et erogare.

Leviputare, pro nihilo putare, levi pendere; *kevésre becsülni.* Cod. Telek. X. 39. Non *leviputandi* Regia estimacione servicij genus et fidei prestancia etc.

Leviratus ius, ius affinitate cum aliquo coniunctæ; *sógornői* v. *süvnői jog.* Törvt. Msz.

Levis, mirus, mirificus; *szembetünő.* Georch. H. T. III. 38. De ha a kötés mind a két félnek használna, p. o. egyik abrak nélkül szükölködvén, lovait, hogy szűköt ne lássanak, másnak egy bizonyos útra, hogy őket jól abrakolja, kiadná: már ekkor a szembetűnő *(levis)* gondatlanságért felelnek egymásnak.

Levita, olim apud Judæos membrum gentis, quæ dicebatur Levi; sacerdos; (Du C.) diaconus; *pap, segédpap, levita.* Vita S. Steph. 37. apparuit namque illi beatus *levita* et prothomartyr Stephanus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 189.

Levitica, Lebiton, Leviton, Levitonarium est colobium lineum sine manicis, quali monachi Aegyptii utuntur. Gr. Suid. λεβιτωνάριον (Du C.). Beng. Ann. Er. Cœnob. 516. Tum per quatuor Admodum Reverendos Dominos et sex Diaconos *Leviticis* indutos, sacrum corpus cum præfato gestatili pegmate levatum.

Leviticum, i, Tertius liber Mosis sic appellatus. Száz. III. 687. *Leviticum* szerint is 17., 14. minden testnek élete a vérben vagyon.

Leviticus, 3., ad levitam pertinens; *levita.* Vita S. Steph. 37. apparuit illi beatus levita et prothomartyr Stephanus, *levitici* habitus ornatus insignibus.

Leviusculus, 3., dem. ad levis, perexiguus; Tör. Tár. 1888. p. 56. *leviusculas* minas.

Levystica, (alias: levisticum, levistica) (Schläg. 860 leusticum): *levestikom.* Ger. Liebstöckel, Badekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

Lex commissoria, lex compromissi; *egyezkedési törvény.* Vern. Phil. Mor. 389. *Lex commissoria,* ut, nisi emtor intra certum tempus pretium solvat, res sit inemta.

Lex conservationis, *fennmaradási törvény.* Imre Phil. 94. *Lex Conservationis* est, vi cuius in Natura nulla substantia seu materialis seu immaterialis neque ulla vis primitiva substantiarum actione causarum creatarum in nihilum abire potest. Natura est conservatrix sui.

Lex constantiæ, *következetességi törvény;* Imre Phil. 95. *Lex Constantiae* est, vi cuius entia huius universi in agendo leges ab Auctore Naturæ sibi præfixas semper sequuntur, neque ab iis sibi relicta unquam recedere possunt. Natura sibi ipsi constat.

Lex consuetudinaria, ius, lex consuetudinis; *szokástörvény.* Benkő. Im. Nat. Sic. 42. præsertim vero *Legem Consuetudinariam* Nationis a. 1555. in formam codicis redactam.

Lex continui, V. *Lex Continuitatis.* Imre Phil. 108.

Lex continuitatis, *folytonossági törvény.* Imre Phil. 94. *Lex Continuitatis* est, vi cuius in hoc Mundo omnia causis et quidem proportionatis fiunt, ita, ut a mutationibus entium omnis saltus excludatur et nunquam transeatur ab uno statu extremo ad alterum neglectis statibus intermediis, sed progressus ubique continuus observetur. Lex hæc profluit ex lege causalitatis et hoc trito axiomate continetur. Natura nusquam facit saltum.

Lex cosmica seu mundana, *egyetemes világtörvény.* Imre Phil. 94. Ex Legibus Metaphysicis ad Mundum applicitis deducuntur Leges quæpiam universales et necessariæ, quæ omnium entium mundanorum tum materialium tum spiritualium communem existendi et agendi modum definiunt et ideo *Leges cosmicae* seu *mundanae* vocari solent.

Lex criminalis, lex pœnam sanciens; *büntetőtörvény.* Art. D. 1840. p. 32.

Lex decretalis, decreta a pontifice lata, quæ partem alteram Juris canonici efficiunt; *pápai határozat.* F. Forg. Comm. XIII. 249 Siquidem cum per pontificem obtineri vix posse, sperarent, concilium per Germaniam nationale cogendum statuerant; ita aut permittendum pontifici fuisset, aut decreto concilii statutum foret: quippe *leges,* quas vocant *decretales,* docere iurisperiti affirmant.

Lex feudalis communis, *az összességre kiterjedő;* **Lex feudalis Particularis,** *részleges;* **Lex feudalis Provincialis,** *tartományi;* **Lex feudalis Localis,** *helyi.* Vuch. Jur. Feud. 7. Relate ad territorium Germaniæ *leges feudales* vel *Communes* sunt, quæ in regula per totam Germaniam vigent vel *particulares,* quæ in certa tantum parte Germaniæ au

in certa curia feudali obtinent, indeque *provinciales* vel *locales* nuncupantur; inde Jus Feudale Commune et particulare.

Lex fundamentalis absolute talis, lex prima; *sarkalatos főtörvény.* Törvt. Msz.

Lex fundamentalis secundum quid talis, inferioris ordinis lex prima; *alrendü sarkalatos törvény.* Törvt. Msz.

Lex incitabilitatis, *izgatagság, ingerlékenység törvénye.* Imre Phil. 183. Corpus organicum recipit impressiones externas et in eas *reagit* — Dicitur hæc Lex — *Lex incitabilitatis.*

Lex investituræ, *ünnepélyes iktatás törvénye.* Vuch. Jur. Feud. 88. Investitura nititur contractui feudali tanquam suo fundamento. In contractu feudali contentæ sunt conditiones mutuæque declarationes partium contrahentium, sub quibus feudum datum et acceptatum est. Contractus hic feudalis eiusve contextus ab Interpretibus *Lex investiturae* nominari consuevit.

Lex metallica comitialis, *országgyülési bányatörvények.* Faber. Jur. Met. 16. *Leges Metallicae Comitiales* (§. 15.) promotionem et incrementum Culturæ Montanæ velut efficacis communis felicitatis medii respicientes, a Regibus Hung. in publicis Regni Comitiis latæ, in Corporis Juris patrii et plurimæ et saluberrimæ continentur.

Lex parsimoniæ sive minimi, *takarékossági törvény.* Imre Phil. 94. *Lex Parsimoniae* sive *minimi* est, qua in Natura ita sunt omnia comparata et disposita, ut nihil frustra nihil superfluum nihil mancum sit, ut minimo virium impendio effectus maximi, paucissimis et simplicissimis mediis fines ac usus plurimi obtineantur. Natura nihil facit frustra.

Lex portaria, lex in portas deserentes constituta; *kapu törvény.* Teut. Schul. I. 266: ut refractarii seu fractores fundamentalis ac sanctissimæ *legis portariae*... extra necessitatis casum et sine Rectoris venia *noctem habentes* Hfl. 5. puniantur.

Lex præscriptaria, V. *Praescriptio, határidőt szabó törvény.* Nagy Jus. Trans. Sax. 78. Pertinet autem *lex praescriptaria* ad salutem civitatis, quia rerum dominia facit certa.

Lex statutoria, præcepta statuta communitatis continens; *községi rendelés.* Bezirksrecht. Törvt. Msz.

Lex unitatis vel **Lex consensus** vel **harmoniæ universalis;** *egység törvénye, összhangzatosság, egyetemes összhang törvénye.* Imre Phil. 95. *Lex Unitatis* est, vi cuius entia huius Mundi licet multa varietate distincta multiplici tamen unitate sunt mutuo devincta; hinc lex ista etiam *Lex consensus* vel *harmoniae universalis* appellari potest.

Lexivia, Lexivium, Lixivium, lixivia; *lúg.* Lauge. Kronst. I. 253., 500., 562.

Liago, politura; *fényesítés, mázolás.* Ljub. Mon. Sl. V. 249., an. 1334. *liago* in teraza oleo.

Liardus, 3., ravus, ab It. leardo (Du C.); *szürke.* Száz. IV. 674: duos equos turcos emi unum *liardum,* pomelatum, sine sella.

Liba, æ, (fors. a germ. *Laib* [brod]: panis (orbicularis) discus; *korong, tányér.* Bárcz.

Libamentum, potus; *ital.* Ljub. Mon. Sl. II. 303.

Libare, ni fallor pro: *glebare,* i. e. glebas movere, agrum colere; *földmunkát végezni.* Fjp. Szám. 263. Item argillatoribus *libantibus* solvimus den. 200.

Libatorius, 3., ad libamentum pertinens; *próba-, kóstoló.* Wallaszky 426.

Libellans, qui libello supplici utitur; *kérvényező.* Kov. Form. St. 409. Petat etiam copiam libelli, insuper petat terminum ad excipiendum contra Libellum, contra ipsum *Libellantem.*

Libellatice, litteris, per litteras; *levelezés útján, írásban.* Ger. schriftlich, brieflich. Kövy El. 52. Licet non formatis et solemni Processu ventiletur, verum tantum *Libellatice* et Summarie.

Libellatici, V. sub *Lapsi.*

Libellaticus, 3., formam libelli habens; *írás, írott folyamodványu.* Kass. Jur. Civ. I. 1 14. forma Actionum passim obtinet *libellatica,* id est Actor sive querulans proponit querelam ac petitum suum in forma libelli suplicis. Kövy El. 16. de *libellatico* supplicandi modo per Belam III. introducto.

Libellatio, actus aquas librandi; *vízszinmérés.* Lzb. Cod. Med. T. II. 518: aquarum *libellatio.*

Libellatorie, per libellum, per litteras, scripto; *írásban, kérvényileg.* Kov. Form. St. CLXX. Kass. Jur. Civ. I. 139. in aliis enim negotium controversum pertractatur summarie vel *libellatorie,* id est Instantia querulantis pro dando intra tot et tot dies responso. Ker. Nap. 374. Georch. H. T. IV. 15.

Libellatorius, 3., qui libello continetur, literis traditus, mandatus; *írásba foglalt, kérvényi.* Faber. Jur. Met. 188. Kass. Jur. Civ. I. 122. In sedibus Dominalibus Processus decurrere solent præsertim inter Colonos aliosque Ignobiles plerumque in forma *libellatoria* id est exhibetur per querulantem Recursus querelam in se continens Sedi Dominali.

Libellio, onis, (Du C. notarius), tabellarius; *levélhordó.* Tör. Tár. 1888. p. 533. unius simplicis *Chiaus* sive *libellionis* Turcici ordinarii libertatem suam nationalem fundamentalem prostituerunt proni.

Libellulus, i, libellus; *kis könyv.* Oláh. Cod. Ep. 510. Edidi paucis ab hinc diebus *libellulum* quendam.

Libellus actionalis, libellus accusationem continens; *kereset-, vádlevél.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. I. §. 11. Cher. Jus. Eccl. II. 393.

Libellus concordiæ, V. *Litterae Compositionales: egyességi okmány.* Ger. Vertragsschein. Verancs. VII. 148. tantum abest, ut et ipsa promissis suis stare voluerit et Heremitæ diu pœnitudine et deditione contenta fuerit, ut III. die a concordia ipsum *libellum concordiae* illi remiserit.

Libellus contributionalis, tabulæ publicæ censoriæ; *hadi adókönyv.* Steuerbuch. Törvt. Msz.

Libellus conventionalis, liber, quo pactio, pactum continetur et testatur; *szerződési irat.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 114., 115. Hic est *libellus conventionalis.*

Libellus etriturationum, *kicsépelt gabonáról vezetett könyv.* Opin. 1802. f. 2.: *libelli etriturationis,* in quibus fruges iuxta institutam etriturationem conspicuæ sunt.

Libellus insinuationalis, libellus, quo ad superius forum recurritur; *fellyebbvivő kéret-levél.* Georch. H. T. IV. 209.

Libellus migratorius, libellus veniam peregrinandi continens; *vándorkönyv.* Ger. Wanderbuch. Gall. livret. Pest Vár. Levt.

Libellus oppositionalis, libellus contradictionem continens; *ellenkezési, ellenzési vádlevél.* Kövy El. 754. Supersessum est ab Exhibitione *Libelli oppositionalis* iam parati.

Libellus peregrinatorius, libellus viatorius; *vándorkönyv.* Ger. Wanderbuch. Kass. Ench. III. 353. *Libellum peregrinatorium* tenentur Opificum contubernia servare, iisdemque, quamdiu quis et qualiter laboraverit et quales mores præsetulerit, inserere. Norm. Ordin. an. 1816. 16. July.

Libellus promotionalis, tabella v. index res publico cursui traditas testans. *Posta szállítási könyv v. jegyzék.* Postschein, — Büchel. Törvt. Msz.

Libellus querimonialis, libellus accusationem continens; *panaszlevél.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 535. Et quia partes attulerant predictis arbitris peticiones et *libellos querimoniales* innumerabiles. Ibid. quod de cetero de alijs peticionibus seu *libellis querimonialibus* porrectis etc.

Libellus quietantionalis, lib. acceptum testans, apocha; *nyugtázó könyvecske.* Ger. Quittir-Büchel. Lzb. Cod. Med. III. 182. Opin. 1802. Rr. 2. §. 135.

Libellus replicatorius, libellus, quo respondetur; *válaszirat.* Monm. Comit. IV. 305. prout Dilectio vestra illis hæc ipsa et alia, quæ sunt ad rem appositissima, in *libello* suo *replicatorio* copiose et sapienter descripsit.

Libellus solutorius, libellus de numeratis, solutis pecuniis; *fizetési könyvecske.* Monm. Comit. Trans. V. 202. super qua summa eiusdem domini Bathory binas assecuratoriales cum specificato *libello solutorio* produxit.

Liber, i, nondum stipendio potitus Practicans; *díjtalan gyakornok.* Wallaszky 386.

Liber antigraphus, *czéh-könyv, ellenőrző könyv.* Juriev. Jur. Met. 150. Omnis socius, utprimum unius aut plurium partium fodinalium quocunque modo proprietarius efficitur, id Antigraphiario debita cum legitimatione indicare, nomen suum numerumque partium fodinalium *Libro Antigrapho* seu *Urburariatuum* (Gegen oder Gewerken Buch) inseri atque accepta desuper *Scheda adiudicatoria* (Gewähr-Schein) proprietatem sibi addici curare tenetur.

Liber Baro, *báró.* Ger. Freiherr. Kass. P. P. II. 139. *Libero Baroni* N. passim.

Liber benedictionalis, (Du C.) liber ecclesiasticus, in quo benedictiones ab Episcopo et sacerdotibus fiunt, continentur; *áldáskönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 571.

Liber canticalis, cantualis, cantus ecclesiasticos continens; *énekes könyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber civitatis, *Protocollum; jegyzőkönyv.* Werbőczi 511. huiusmodi prohibitionem in Protocollum seu *librum Civitatis* annotare aut literas prohibitorias dare recusaret. Száz. VIII. 621. an. 1397.

Liber comitis, (aliis, Micrologus), V. *Leccionarius.* Batty. Leg. T. II. 160. (Sæc. XII) et 165. *liber Comitis,* sive leccionarius, quem S. Jeronimus compaginavit.

Liber culinarius, liber præcepta de cibis parandis continens; *szakácskönyv.* Arch. Rák. VIII. 340. *Liber culinarius,* impressus Græcy.

Liber decretalis, l. decreta continens (altera pars corporis iuris canonici); *törvénykönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber diurnus, diarium; *napló.* Kon. Egyh. 54.

Liber feriationum, *időhalasztást tartalmazó könyv.* Faber. Jur. Met. 114. Impetratum Moratorium una cum nomine et cognomine impetrantis, item terminus præfixus, *Libro* Judiciali hodie *Feriationum* (Fristungs-Buch) montanisticarum, inseritur, quo vergente, si denuo vacationem laboris obtinere vult, rursus pro Moratorii prolongatione impetrator Judicium interpellandum habet.

Liber feudorum, *hűbérkönyv, jegyzőkönyv.* Faber. Jur. Met. 43. Antigraphiarius (Gegen-Schreiber) Elenchos collatorum metallicorum operum, prout penes singula eorum participantium personarum, custodit primi ordinis Elenchus *Liber Feudorum* secundi *Antigraphus* adpellatur.

Liber fundualis, fundorum descriptionem continens; *telepkönyv, telekkönyv.* Pfahl. Jus. Georg. II. 57. *Liber fundualis* hac ratione confectus et munde descriptus ac per Geometram concernentem subscriptus autenticandus est. Kass. Jur. Civ. I. 87.

Liber judicialis, V. *Liber Feriationum.*

Liber macularis, adversaria, orum; liturarii codicilli; *fogalmazó könyv.* Gall. brouillon. Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones e *masculari (!) Libro* vulgo *prima nota* seu *Strazza* in Diarium vulgo Giornale seu Journal — ab hoc vero in Summarium vulgo Maestro vel Haupt-Buch (si illum quoque Negotiator teneat) seu propria manu sua seu medio ad id destinati periti probatæ tamen fidei Ratiocinantis, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Liber manualis, enchiridion; liber, quem manibus tractat aliquis; *kézi könyv.* Tört. Tár. 1886. p. 573.

Liber manuductorius, liber, quo quis in tradendo aut discendo utitur; *vezérfonal, kézikönyv.* Walaszky 525.

Liber matutinalium, (Du C.) in quo officium matutinum ecclesiæ continetur; *hajnali zsolozsmáskönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

1. **Liber memorialis,** V. *Protocollum; jegyzőkönyv.* Fabó. Monm. Evang. 50. cum in publicis *Libris Memorialibus,* quos *Protocolla* nominamus, non pauca supersint documenta.

2. **Liber memorialis,** V. *Matricula; anyakönyv.* Fabó Monm. Evang. II. 126. cum in *libro memoriali,* quem matriculam ecclesiasticam Cassoviæ ab initiis reformationis consignatam adpellamus.

Liber mercantilis, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *rovásköny.* Georch. H. T. III. 177.

Liber missalis, vulgo Missale, liber ecclesiasticus, in quo continetur missarum officium, a Gelasio Papa primum compositum, deinde a Gregorio Magno in meliorem formam redactum; *misekönyv.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 309. Tör. Tár. 1889. p. 598.

Liber murator, latomus; liber murarius, cæmentarius; *szabadkőmüves.* Germ. Freimaurer. Fej. Jur. Lib. 450. (Joseph. II. 1786).

Liber mutungalis, liber concessionem continens; *átengedést tartalmazó könyv.* Juriev. Jur. Met. 76. Denique totum mutungationis tam scriptæ quam oralis negotium *Libro mutungali* inserit: Par vero authenticum Mutunganti consignat.

Liber parochialis, V. *Matricula.* Cher. Jns. Eccl. II. 338. *Libri Parochiales,* quibus inseruntur Baptismata, Matrimonia, sepulturæ parochianorum.

Liber normalium, l. præcepta, leges, formulas continens; *szabályrendeletek könyve.* Pest. Levt.

Liber officionalis, seu *benedictionalis* q. v.; *áldáskönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber orationalis, orationes continens; *imakönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber passionalium, liber de passionibus Sanctorum agens; *szentek szenvedéseinek könyve.* Tör. Tár. 1886. p. 571.

Liber pœnitentialis, regulas pœnitentiæ continens; *vezeklési könyv.* Kon. Egyh. 52.

Liber pontificalis, (Du C.) liber, in quo continentur, quæ ad episcopum spectant; *főpapi szerkönyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber precatorius, preces continens; *imakönyv.* Arch. Rák. VIII. 318.

Liber publicus, V. *Protocollum.* Fabó. Monm. Evang. 57. ita non tantum *Libri publici,* quos Protocolla nominamus.

Liber rationalis, codex accepti et expensi; *számadási könyv.* Tör. Tár. 1886. p. 573.

Liber recessualis, *tartozási könyv.* Faber. Jur. Met. 150. Quid Recessus. Summa restantium additamentorum Recessus, et debitum ex eo promanans *Recessuale, liber,* cui universa hæc Urburariorum in Metallifodinam prætensio specifice inserenda, *Recessualis* nuncupatur.

Liber regius, acta regia; *királyi jegyzőkönyv.* Magy. Tör. Tár. XIII. 16. Kass. P. P. I. 335.

Liber rubricalis, liber rubricas continens; *rovatoló könyv.* Opin. 1802, g.

Liber scontralis, liber rationes contrascriptas continens; *rovancsoló, ellenőrző könyv.* Opin. 1802. c.

Liber symbolicus, *hitágazati könyv.* Otia. Bachm. 125. Lutherana Ecclesia itidem habet suos *libros Symbolicos,* qui tamen nihil aliud sunt, quam verborum et institutionum Salvatoris et Apostolorum fidelis repetitio ac elucidatio: cur igitur illos admittere recusasses?

Liber urburariatuum, *bányarészesek anyakönyve.* Besztb. Levt.

Libera, 1. apud SS. Patres limbus, 2. oratio, quæ ab hoc verbo orditur; *1. pokoltornácza, 2. liberá-val kezdő imádság.* Nagy Hier.

Libera curia, hospitium publicum; *szabad szállás.* Verancs. VI. 192. Nam identidem his bellaria, illis temporariæ dapes paucarum horarum nec plurium quam culina expedire et lances strui possent, interposita cessatione, offerebantur, ita, ut Muriani prætorium, Lucullianus Apollo aut *populare triclinium* seu, quod nunc dicimus, *libera curia* esse videretur.

Libera warenna, liberum ius venandi (Du C.); *szabad vadászati jog.* Uj Magy. Muz. III. 200.

Liberæ decimæ, sunt in iure antiquo Hung. decimæ, quarum magnitudinem non ii constituunt, quibus dari debent, sed illi, qui dant eas (Kerékgy. liberæ decimæ, libertorum decimæ); *szabadosok dézsmája.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 3., 15. Item dant *liberas decimas* dicto monasterio de omnibus bonis suis.

Liberales, servi aulæ regiæ, *udvari szolgák.* Törvt. Msz.

Liberam viam dare, liberum passum concedere; *szabad menetet engedni.* Batty. Leg. III. 78. an. 1309.

Liberare, exhibere, tradere (Du C.); *átadni, átengedni, kézbesítni.* Uj Magy. Muz. III. 201. Omnes obsides et cartas statim reddemus, que *liberate* fuerunt nobis ab Anglicis in securitatem pacis vel fidelis servitii.

Liberbaronatus, us, conditio, dignitas baronis; *szabadbáróság, liberbaronatusság.* Száz. VI. 626.

Liberculus, (Du C.) libellus; *könyvecske.* Nill. Symb. p. 468. nonnulli *liberculi* nuper . . . editi.

Liberi, V. *Servi Regales.* Pfahl. Jus. Georg. XX. *Liberi,* præter Prælatos, qui ut alibi (a tempore Caroli M.) ita in Hungaria quoque primum statum constituerunt, distinguuntur in legibus S. Stephani in Comites, Milites (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generatim magis in Maiores, Minores et Vulgares.

Liberi denarii, *füstpénz.* Numi Hung. 154. *Liberi denarii* ii dicebantur, qui a singulis liberæ conditionis hominibus ac advenis seu hospitibus exigebantur, alias etiam *libertini denarii,* vulgo *fumarii* (a singulo camino) nuncupati (Cod. Dip. III. v. II. p. 189.) quamvis solutio hæc ad subditos Ecclesiarum ac Nobilium quoque posthac fuerit extensa. Fit horum iam in *fundationalibus* Abbatiæ Pécsvaradiensis per S Stephanum A. 1015. datis, his verbis mentio: insuper et *liberorum denariorum* tertiam partem, quam ex advenis in terra Ecclesiæ habitandis debentur, ad calceamenta fratrum concessimus, a qua proinde exactione una tertia monachis Ecclesiæ et duæ tertiæ regi obvenerant. Census horum fuerunt *Octo denarii* ex constitutione Colomani regis.

Liberi murarii, latomi, V. s. *Loge; szabad kőművesek.*

Liberi pro ingenuo, ingenui; *szabad emberek.* Törvt. Msz.

Liberi S. Regis, *királyi jobbágyok; a szent király szabadjai; született jobbágyok.* Prisc. Serv. p. 20: *Liberi S. Regis* erant soli Regi subjecti, quos divus Rex ab omni servitutis onere liberos fecit, ea lege: ut transeunti sibi per eorum fines, equos, currus subductuarios et servilia stipendiaria suppeditent. Colom. libr. I. cap. 45. Kandra Reg. 270. dixerunt se jobagiones esse a generacione, qui scilicet *liberi Sancti regis* dicuntur.

Liberia, vestis, cultus famularis (Du C.

al. s.); *liberia, cselédruha.* Ger. Livrec. Száz. XVI. 146. Thök. Diar. II. 90.

Liberissime, pro: liberrime. Ljub. Mon. Sl. IV. 227. an. 1386.

Libertacio, Libertatio, (Du C.) libertas, facultas, immunitas; *kiváltságolás.* Szék. Okl. III. 118. Verancs. V. 345. Volumus ... ne præfectus noster vel donationibus vel *libertationibus* ... bona Ecclesiæ distrahat.

1. **Libertare,** publico munere liberare, immunitatem conferre; *szabadalmat adni, mentességet megadni.* It. privilegiare. V. Privilegium Mathiæ Regis datum Monasterio Dobislucensi. Ludewig. Reliq. Mss. tom. I. p. 511: Et etiam a quavis molestia eximimus, *libertamus* et absolvimus gratiose, exemtosque, *libertatos* et absolutos decernimus per præsentes.

2. **Libertare,** *liberare; megszabadítani.* Kronst. III. 117: ut oves *libertaret,* quas ... abstulerunt. Fej. Jur. Lib. Suppl. 11.

Libertas, species monetæ Curuconum æreæ, postea *kongó* appellatæ. V. *Kongus.* Száz. III. 269. VII. 186. Jókai Rab. R. I. 47. Sőt a rézpénz közé még egy-egy «*libertas*» is vegyült.

Libertas preli, libertas, quæ animo sentias, describendi, typis mandandi; *sajtószabadság.* Törvt. Msz.

Libertas voti, impune dicendi, loquendi potestas v. libera lingua; *szólásszabadság.* Törvt. Msz.

1. **Libertatio,** assertio in libertatem; *szabaddátétel.* Ger. das Freimachen. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 359: quod si advena ante obtentam *libertationem* ... ad quottam illius villæ penderit ... etiam impetratam libertatem solvat.

2. **Libertatio,** copia, potestas (lignandi); *szabadvágási engedély.* Kronst. III. 337: causa bonæ vicinitatis et *libertationis* silvarum.

Libertinalis, ad libertinum pertinens; *felszabadult.* Szék. Okl. IV. 286.

1. **Libertini,** *szabadosok, félrabszolgák.* Prisc. Serv. p. 29: *Libertini* ut servili conditione fuerint exemti, in Dominorum tamen erant Clientela, qui fugitivos non solum in potestatem suam redigere, verum donare et etiam vendere, aut durius quiddam de iis statuere potuerunt. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 265. Ker. Inst. Mil. 425. (Art. 14. An. 1567.) Similiter etiam *Libertinis* Dominorum et Nobilium, qui videlicet a dominis suis terrestribus exemti ab antiquo cum equis suis servire et exercituare tenentur, Majestas sua exemtionem dare dignetur. S. de Kz. Chr. A. 2., 1. Georch. H. T. I. 35. Benkő Im. Nat. Sic. 47. Kandra Reg. 73.

2. **Libertini,** In Hollandia an. 1525. orti hæretici, qui Quentinum sutorem secuti, præter unum Deum nihil aliud credebant. Negabant animæ immortalitatem, omnis boni et mali auctorem Deum esse asserentes; *szabad életüek.* Nagy Hier. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. p. 113. Lampe. Hist. Eccl. p. 386.

3. **Libertini,** volones; *önkéntesek.* Kereszt. Res. Mil. 425. Cum Prælati, Barones perpetui tum potentiores Nobiles Banderiati, militem Banderialem propter defensionem Regni constanter etiam pacis tempore iuxta numerum lege aut privilegio definitum intertenere debuerint, ne quando incumbenti sibi officio deesse cogerentur, partem Subditorum suorum a colonicali servitute in perpetuum liberarunt, aut aliis liberis hominibus undecunque accersitis certas terras seu prædia de bonis suis perenni cum libertate concesserunt nullo alio præterquam militarium servitiorum onere iis relicto. Atque huius generis milites ordinarie *Libertini* aut *Banderiales* quoque vocabantur.

Libertini ascripticii, *eredettől fogva röghöz kötött szabados.* Eszt. Okm. p. 13. (Decr. Ladisl. 1274): concesserunt, ut ipsa villa Jenev cum omnibus utilitatibus ... et *libertinis ascripticijs* seu originarijs glebæ adherentibus ... cederet in jus ... monasterij.

Libertini denarii, V. *Liberi denarii; füstpénz.* Tör. Tár. 1887. p. 524. Liberi deinde denarii etiam *libertini denarii* vulgo füstpénz *(fumarii)* dicti. Batty. Leg. II. 341. an. 1233.

Libertini fiscales, Libertini Cameræ regiæ; *kincstári szabadosok.* Ac. Com. Sopr. p. 62: Philistæi, ac alii *Libertini Fiscales* a singulis viginti domibus unum Peditem expediant.

Libertini originarii, V. *Libertini ascripticii.*

Libertinismus, de sacra religione et ejus mysteriis pro cujusque arbitrio sentiendi libido; *szabad gondolkodás.* Fej. Jur. Lib. 398. (Mar. Theres. 1767).

Liberum montanum v. **Liberum Principis,** Faber. Jur. Met. 57. *Liberum Montanum seu Principis.* Imperans Culturam suam montanam liberam quoque declarare et patentem efficere potest; id genus patefacta Cultura montana communiter *Liberum Montanum, liberum Principis* (Berg- oder Fürstenfreye) nuncupatur.

Liberum soccagium, (Du C.) *socagium* servitium *socae,* est autem *soca* aratrum; *liberum socagium:* prædium servitio exemptorum, qui nonnisi in denariis præstabant aliquid dominis capitalibus. Uj Magy. Muz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt: 1. Fief de haubert = katonai szolgálatért és katonai kötelezettséggel adott jószág. 2. *Liberum soccagium* = nem-nemes szabadok jószága katonai kötelezettség nélkül az úr iránti hűség és hódolat szolgálatával.

Libitorius, 3., arbitrarius, ad libidinem; *kénye, kedveszerinti.* Eszt. Okm. p. 28. (Decr. Ladisl. 1380): interpretacione *libitoria* iuris exigenciam minuat. Fej. III. 412. Knauz M. E. Str. II. 210., 228.

Libitum, i, voluntas; *akarat.* It. libito. Georg. Sirm. I. 28. cumque principes et prelati sensissent *libitum* Regis.

Libo, onis, segmentum; *karéj, szelet.* Bene Med. IV. 257. Baccæ lauri imponuntur *liboni* panis, qui coquitur, ut per coctionem acrimonia extrahatur. Batty. Leg. I. 467. Episcopi ... neque formellæ casei id est unius *libonis* furtum tam enormi pœnæ subiici volebant. Tör. Tár. 1881. p. 376. 4 libras carnis, duos *libones.*

Libra, æ; *font.* Numi Hung. 5. *Libra* qua pondus pro vetere Romanorum et Francorum more, 12 uncias (seu 24 lotones) continebat et 20 *solidis;* solidus autem 12 *denariis,* adeoque libra 240 denariis æstimabatur, *Libra auri* solidis (seu aureis byzantinis) 72 calculata fuit, nam uncia 6 solidos continebat. Subin *libra* in 16 uncias dividi cœpit. Alia erat libra monetæ loco habita, ad quam 12 solidi seu aurei numi, singuli a 40 denariis computati intrabant. Patet ex his solidos fuisse duplices, aureos quippe numos ipsos, sextam unciæ partem continentes seu 40 denariis æstimatos et argenteos seu ideales, numero 12 denariorum definitos.

Libra argenti, Sim. Num. 43. *Libra argenti* valet 75 grossos.

Libra auri, Sim. Num. 43. *Libra auri* valet 96 Floren.

Libræ Denariorum, V. *Liberi Denarii.* Pfahl. Jus. Georg. LIX. Quod attinet præstationes horum colonorum, qui proprias colebant terras, Regi debitas (nam illis utique tantum Coloni hi tenebantur); Liberi non milites generatim sub S. Stephano et sequentibus aliquot Regibus Denarios præstabant et quidem duplicis generis titulo libertatis et operarum seu pro libertate et opere, uti leges dicunt. Sub Denariis pro Libertate non tributum intelligendum est, quod pro libertate personæ (personali) pendendum fuisset, verum pro immunitate ab obligatione militandi, quod videlicet Coloni ab ea liberi fuerint agriculturæ causa. Sub operis vero intelligi debent operæ illæ publicæ, quæ ad erectionem et conservationem castrorum regiorum ædificiorumque structuram viarum ... requisitæ erant et quibus illi, qui Denarios non solvebant, obligabantur. Vocabantur ideo *denarii* hi etiam *Liberi* et corrupto detortoque sensim vocabulo *Librae Denariorum.*

Libra Veneta, *velenczei font.* Heyse: Lira, ital. Rechnungsmünze = 20 Soldi zu 12 Denari aber von ungleichen Wert. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 177. ceperunt barcam illam et negociationem eius et Dominici Valerii de Sancto Raphaele, que fuit tanta inter drapum et ferrum et ramum et alias res minutulas, sicut asserit idem Leonardus, quod valuit usque *libras* MDC *Venetas.*

Libramen, deliberatio; *megfontolás, megitélés.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Fejér.

Libraria supellex, bibliotheca; *könyvtár.* Fabó. Monm. Evang. 117. *Librariam* eius *supellectilem* multis et iis quidem rarioribus libris instructam. Rév. Pl. 48.

Librata, æ, civitatis regio (Du C. al. s.); *környék.* Batty. Leg. III. 251. an. 1370: ut in subditos *libratae* seu contratæ ... habeat omnem censum.

Libratim, per singulas libras (Du C. al. s.); *fontonként.* Ger. Pfundweise. Kass. P. P. I. 241. ut centenarium salis in VV. a T. finis T. xris in minori vero quantitate si pondus T. libras non superat, *libratim* a T. xris distrahere possit.

Libria, pro: libraria; *könyvtár.* Arch. Ver. Sieb. XI. 357. libri ... pertinent ad *libriam* in latino.

Librica, æ pro: libra; Star. VI. 231. an. 1325. quatuor *libricas* piperis.

Librifer, i, studiosus librorum; *könyves.* Wallaszky 76. *libriferum* Colomanum i. e. Könyves Kálmán.

Libutatio, ruderatio; *tapasztás.* Ger. Estrichlegen. Fjp. Szám. p. 220. an. 1426: pro *libutatione* fornacis stubæ balnei.

Libutor, qui luto oblinit; *agyagos.* Fjp. Szám. p. 220. an. 1426. *libutoribus* argillæ, qui collum (h) ostii paraverunt in turri.

Licen, inis, lichen (Linn.); *moh.* It.

lichene. Ger. Moos. Rač. Mon. Sl. XIII. 228. an. 1358: de dando libertatem ... posse vendere doanam casei ... *teie* el *tede* ... *licinum.*

Licentia indagandi, *kutatási engedély.* Juriev. Jur. Met. 73. Mineræ mutungandæ prævia indagatione exquiri debent. Ut autem indagatio in venas et fibras metallicas secure institui possit, opus est facultate, a concernente Judicio montano concedenda... Facultas talismodi *Licentia indagandi* (Schurf Licenz): Litteræ vero, in quibus confertur, Scheda indagatoria (Schurf Schein) vocantur.

1. **Licentiare,** (Du C.) facultatem et licentiam abeundi dare; *szabadságolni.* Ger. verabschieden. Kronst. I. 161.

2. **Licentiare,** abire jubere; *elszélleszteni.* Thurócz. 194. omnes Judæos per totum regnum Hungariæ *licentiavit* et expelli mandavit. Star. I. 147. an. 1374. *licentiando* ipsos de terris et locis nostris.

Licentiare se, ab aliquo discedere, se dimittere, salvere aliquem iubere; *elbúcsúzni.* Pel. Serm. Quidam frater tentatus voluit redire ad seculum intravitque ecclesiam et *licentiavit se* a Christo et B. virgine. Hiem. 38 qu.

Licentiatio, facultas data rei alicujus faciendæ; *engedély.* Pfahl. Jus. Georg. LXXXV. Porro Judicibus Nobilium deferebatur *licentiatio* ita, ut, si quis cum Colono rem haberet controversam, hæc accepta licentia 15 intra dies coram Judice Nobilium licentiam impertiente per Dominum vel iudicem loci fuerit terminanda.

Licentiatoriæ, facultatem abeundi continentes litteræ; *elbocsátó tevél.* Cod. evang. T. I. p. 195: meum chirographum cum sigilli impositione ad te mitto, scribe illi *licentiatorias.*

1. **Licentiatus,** i, cui facultas, licentia dabatur penuria sacerdotum muneribus ecclesiasticis fungi; *szabadalmas.* Tör. Tár. 1886. p. 365. s cathol. *licentiatus* beszállván s néki mostani plebanus uram succedálván.

2. **Licentiatus,** i, cui facultas data est profitendi in Academiis; *tanitási engedményt nyert.* Tör. Tár. 1888. p. 207. artium liberalium ac philosophiæ suprema doctoratus ac magisterii laurea decoratus est *licentiatus.* Cher. Jus. Eccl. II. 156. Fej. X. 1. 739. Star. I. 151. an. 1383. præpositum ecclesie ... *licentiatum* in decretis.

Licentiositas, licentia; *pajkosság, féktelenség.* Vern. Psych. 449. Immediate autem acceleratur maturitas eiusdem (nisus sexualis) 5. Per *licentiositates* et iocos, quos sibi nonnunquam coniuges, domestici etc. in præsentia iuventutis indulgent.

Licentiosus, 3., (Du C.) insolens, audax, effrenatus, temerarius; *szabados, féktelen, merész.* Kass. P. P. I. 271. Ad antevertendas hostilitates et *licentiosas* mutuas aggressiones. Cf. Quint. Instit. I. 6., 23. Appul. Met. 5. p. 165.

Liciatorium, (Du C.) lignum, in quo licium involvitur et laqueus, qui de filo solet fieri; *csubor.* Ger. Weber-Baum. Andr. Pann. 56. Porro pondus loricæ eius (Goliad) quinque milia *siclorum* æris erat; hastile autem hastæ eius erat quasi *liciatorium* texentium. Iter Oec. 108. instrumenta ... ad texenda: *Liciatorium.* Harpedone. Cf. Vulg. I. Sam. 17., 7.

Licisca, liciscus, (braken Dief.) (bracke: spürhund, spielhund Lexer); *vizsla.* Schläg. 1476.

Liciscarifer, (a lycisca = canis natus ex lupo λύκος et cane) curator canum; *kutyaőr.* Orsz. Lev. D. 308.

Liciscarius, canum venaticorum custos; *falkár, agarász.* Sl. chrtar. Haz. Okl. 80. an. 1278: terram *liciscariorum.* Tör. Tár. 1893. p. 10.

Licitare, facultatem dare; *megengedni.* Batty. Leg. III. 151. an. 1314: locum conventualem ... disposuerint et *licitaverint* tanquam patroni. An. Sc. I. 401. Jogt. Eml. T. II. 1. 432.

Licitationalis, ad auctionem pertinens; *árverési.* Proj. Leg. Civ. 230. verum pluri-mum offerens et conditionibus *licitationalis* venditionis satisfaciens, in possessorium emti fundi modalitate præmissa mox inducendus erit.

Licostratura, æ, alias: *litostratura* (vox hibrida a gr. λίθος et sterno) *stratura; kövezet.* Fjp. Szám. p. 211. an. 1426: productione arenæ et terræ ad *licostraturam.*

Lictarium, electuarium, laquearium, succus e prunis coctus; *(szilva)íz.* Száz. VII. 546. Maty. 161.

Lieus, leo; *oroszlán.* Danko Vet. Hymn. Eccl. Bpest 1893. p. 225. *lieum* ense obvio prostravit egregie.

Lieutenantius, Lieutnantius, i, accensus; *hadnagy.* Ger. Lieutenant. Fer. Mon. Sl. XVIII. 364. an. 1737. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 459.

1. **Liga,** (Du C. 3.); *az érczнek fokok szerint való jósága, próba.* Sim. Num. 23. Numi Hung. 151. Analecta Numaria. *Liga* a voce *Lega* et hæc a lex ortum ducens est monetarum in metallis probitas a lege requisita ac definita; ratio, qua metallum unum cum altero temperari et quasi colligari v. g. aurum finum cum albo seu argento secundum gradus misceri, liquefieri ac pro cusione monetæ præparari solet, *cementatio* vel *cementum* dicitur (Horányi Append. ad S. de Kz. Chr.). Probitas auri in 24. *gradus (Carat)* et hic in 12. grana, argenti vero in 16 lothones seu semiuncias dividi solet. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 87: Monetæ Ungaricæ *liga* redigatur ad Monetam Germanicam (Decret. Ferdin. i. Regis 1550.) Ita tamen, ut de veteri more Ungariæ ex una parte Imago B. M. V. ponatur, cum inscriptione solita: Patrona Ungariæ; Ex altera parte imago vel insignia Regis, et in medio insignia Regni. Erat *liga* valorque monetæ Ungaricæ manifeste melior, quam vicinarum Provinciarum, hinc Regnicolæ in commerciis extraneorum sæpe damnificabantur.

2. **Liga,** æ, (Du C. 1.) confœderatio; *szövetség.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 266. quia ipsa *Liga* Sueviæ est dissoluta.

Liga sancta, *szent szövetség.* Fabó. Monm. Evang. II. 401. ut fœdus aliquod sanctum, quod alii *sanctam ligam* nominant, ad suscipiendum bellum sanctum adversus hæreticos iniverint.

Ligacio, pactum; *egyezség.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 77: talis *ligacionis* vinculo interjecto.

Ligacium, (Du C.) fasciculus; *nyaláb.* Ljub. Mon. Sl. I. 225. an. 1309: sella eboris cum *ligaciis* sanctorum in ea positis.

Ligamen, fœdus, pactum (Du C. al. s.); *frigy, szövetség.* Georg. Sirm. I. 38. Fac mecum *ligamen* in defectum seminis tui et mei possessionem hereditatis tue.

Ligamentosus, 3., ad ligamina pertinens, ligaminum plenus; *szövevényes.* Bene Med. IV. 105. ut reperiantur partes membranaceæ, *ligamentosae,* cartilagineæ.

Ligamentum, (Du C.) pactum; *kikötés.* Tör. Tár. 1892. p. 72. punctis, clausulis, nexibus, *ligamentis* et conditionibus. Star. VI. 218. an. 1235. promissionibus et *ligamentis.*

Ligare, (Du C.) comprehendere, custodiæ mancipare; *fogságba ejteni.* Batty. Leg. T. II. 105. (Decr. S. Ladisl.) Si quis autem furem *ligaverit,* habeat potestatem eum ligandi et ducendi ad judicem.

Ligata oratio, numeris astricta oratio, versus; *kötött beszéd, vers.* Wallaszky 169.

Ligatio, commissura (Du C. al. s.); *abroncsokkal való összeszorítás.* Ger. das Binden. Kronst. III. 62. *ligatio* vasorum. Cf. Scribon. Comp. 255.

Ligatorium frenum, capistrum, ad ligaturam pertinens; *kötőfék.* Fr. Lib. Rt. III. 195. tria bona *ligatoria frena.*

1. **Ligatura,** (Du C.) fascis ligatus; *köteg, czimer.* Száz. VIII. 423. de pellibus hermellinis (vulgo hewlgh) *ligaturae* vulgo chÿmer sex. Tör. Tár. 1888. p. 566. 1893. p. 27.

2. **Ligatura,** æ, *lemniscus; pántlika, szalag.* Magy. Tör. Tár. XX. 166. Scatula cum *Ligaturis* sive Lemniscis. Arch. Rák. VIII. 316: aliæ thecæ pulvinariæ cum simplici alba *ligatura.*

3. **Ligatura,** æ, fasciculus; *csomag.* Arch. Rák. VIII. 353. *Ligaturae* Carthifoliorum Gallicorum Nro 8.

4. **Ligatura,** funis; *kötél.* Kuk. Jur. I. 113. unam pecudem pascualem, cuius cornua *ligaturam* capere et in cuius cornibus *ligatura* stare possit, dare teneantur. Cf. Pallad. I. 6., 11.

Lighna, slav. lignak; Cyprinus tinca. Linn. V. *Bilizna; tinnhal.* It. tinca. Germ. Schleihe.

Ligietas, (Du C. ligeitas) fides domino feudi præstanda; *alattvalóság, alattvalói kötelesség.* Ljub. Mon. Sl. III. 402. an. 1228: faciat *ligietatem* illi domino, in cuius terra maior pars feudi fuerit.

Ligista, æ, consors fœderis; ligæ; *szövetséges.* Tör. Tár. 1892. p. 449.

Ligium, ligamen; *kötelék, kötelezettés.* Werbőczi 493. Quid sit Homagium? Uno modo secundum leges quasi hominis *ligium* seu *ligamen.*

Ligius, i, (Du C.) is dicitur, qui domino suo ratione feudi vel subiectionis fidem omnem contra quemvis præstat; *hűbéres.* Tör. Tár. 1891. p. 420. *Ligii* obligatio ... *Ligius* Longobardis (ab illis enim *Ligii* vocabulum ortum trahit).

Ligna, æ, fascia; *szalag, zsinór.* Gall. ligne. Vjestnik I. 191. an. 1289. tenearis dare *lignam* I. et tunicam griseam.

Lignalis pecunia, pecunia lignis parandis, emendis destinata; *failleték.* Wallaszky 237.

1. **Lignamen,** inis, (Du C.) opus ligneum, materia ex ligno; *faalkotmány.* Luc. Regn. Dalm. 223. Erat enim Bastida ex *lignamine* a tribus lateribus constructa. Mich. Mad. de

Barb. 372. ibi se collocarunt facientes in circuitu se Civitatem de *lignaminibus* cum turribus et Maceriis de lapidibus.

2. **Lignamen,** (-ina) lignatio; *fajzás.* Dip. Reip. Rag. 668.

Lignellum, dem. ad lignum; *pálczácska.* Lzb. Cod. Med. T. II. 783.

Lignescere, lignum fieri; *fává válni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 5.

Lignicida, æ, qui ligna cædit; *favágó.* Con. Max. B. 11. an. 1565.

Lignicidium, locus cædendis arboribus designatus; *favágó hely, vágás* (az erdőben). Con. Max. H. 11. an. 1565: ut in sylvis, *lignicidijs* ... meliore ordine ... procedatar. Wallaszky 402.

Lignifaber, faber tignarius; *ács.* Ger. Zimmermann. Kronst. I. 644. Schläg. 1312. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Lignifer, qui fert ligna, lignator; *fahordó.* Fej. V. 1. 197. per offendiosam et ineptam responsionem unius ex ipsis in delaturam lignorum seu *ligniferos* condicionarios incidissent. Tör. Tár. 1893. Cf. Inscr. ap. Mur. 2016. 2. Orell. Inscr. nro 4138.

Lignile, (Du C.) receptaculum lignis condendis; *fatartó.* Pár. Páp.

Lignulum, dem. ad *lignum; apró fa.* Száz. 31. 3. p. 214. si voluerint scholares portare *lignula* pro igne.

Lignum, (Du C.) navis; *hajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 48. et passim. Tör. Tár. XIV. 146.

Lignum ædile, ad ædes parandas; *építőfa.* Pfahl. Jus. Geogr. 86. præter *ligna aedilia* et *focalia* vi Instructionis Magistratualium Cap. V. §. 30. Subditis competentia.

Lignum cæduum, lig. quod cæditur; *vágó fa.* Bel. Geogr. Hung. Comp. 495. Profert ager Hungariæ ... mala persica, moros, castaneas, *lignum caeduum.*

Lignum currenticium, navigium, trabs compactilis, ratis; *tutaj.* Ger. Floss. Száz. XXIV. 198: galeas et *ligna currentitia.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Nuncios autem nostros et Communis Veneciarum ac galeas et *ligna currenticia,* que illuc per tempora adire contingerit, debent recipere honorifice et tractare benigne.

Lignum dolii, dolia congesta in formam pontis superpositis trabibus; *hordóhid.* Prot. inq. 223: et non potuimus (crescente aqua) ibi stare et exivimus et ascendimus *lignum dolii.*

Lignum focale, lignum flammæ concipiendæ aptum; *tüzi fa.* V. s. *Lignum aedile.*

Lignum orgiale, lignum ad mensuram ulnæ concisum; *ölfa.* Ger. Klafterholz, Fadenholz. Urb. Reg. B. sed neque in longitudine *orgialium lignorum* ... proportio excedatur. Phahl. Jus. Georg. 87. et passim.

Lignum patibuli, patibulum; *akasztófa.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 226: *lignum patibuli* et alia tormentorum genera seu ergastula instaurare valeant.

Ligonare, terram ligone proscindere; *megkapálni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 129.

Ligonizare, (Du C.) ligone fodere; *mepkapálni.* Ljub. Mon. Sl. II. 107. an. 1341: vinee sint laborate, *ligonizate.* Tkal. Mon. Ep. II. 72. Pel. Serm. Hiem. 34. m.

Ligonizator, fossor, sarritor, sartor; *kapás.* Pel. Serm. Gulam cum ebrietate tradidit *ligonizatoribus* et laboratoribus communibus. Hiem. 25. p.

Ligospala, æ, (vox hibrida e lat. ligo et ital. *spala)* bipalium; *ásó lapát.* Bárcz.

1. **Ligula,** parvum ligamen; *szalagocska.* Numi Hung. 30. Arch. Rák. VIII. 351. *Ligula* pro collarium dependentiis ex unionibus.

2. **Ligula,** cingulum; *heveder.* Germ. Gurte. Arch. Rák. VIII. 345. Lectus ferreus cum *ligulis.*

Ligula ambulatoria, fascia parvulorum, instabiles sustentans. adiuvans; *járó szalag.* Ger. Gängelband. Bene Pol. m. 53.

Ligula portatilis ad frameam, balteus; *kardszíj.* Gall. Port d'epée. Cons. Sumpt.

Ligularius, 1. tæniarum textor, confector, 2. qui, quæ tæniarum mercaturam facit; *1. szalagkészítő, 2. szalag, pántlika, kereskedő.* Pest. Levt.

Liguoriani, *Redemtoristae* q. v.

Liguzta, (Schläg. 900. ligustrum) (Dief.) Primula veris (Linn.); *tavaszi kankalin, kükörics.* (Schläg. *madársüveg); (*Beszt. *madárköles).* Ger. Schlüsselblume. Arch. Ver. Sieb. XXXVI. 117.

Ligwa avis, pro: lingua avis, Alsine media (Linn.); *egérfül.* Germ. Vogelkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 117.

1. **Liliatus,** i, *liliommal ékesített pénznem.* Sim. Num. 46. Diversi sunt Florentini a *Liliatis,* a Carolo I. Siciliæ et Apuliæ rege percussis, in quibus lilium Francorum est; etsi putetur, quod etiam Florentini a quibusdam sint *liliati* dicti.

2. **Liliatus,** 3., lilio ornatus; *liliommal díszített.* Fej. III. 124. Sigillum Andreæ regis exhibet Regem coronatum pro more cum sceptro *liliato* et globum crucigerum manu ad pectus conversa tenentem.

3. **Liliatus,** 3.; *liliom alakkal megbélyegezett.* Ger. gebrandmarkt mit einem Lilienform. Brandeisen. For. Scr. p. 21. *Liliatus* hoc est candenti ferro in formam lilii a Carnifice adustus et notatus.

Liliger, lilio ornatus; *liliomos.* Sim. Num. 98. altera Deiparam virginem dextra sceptrum *liligerum* sinistro sinu Divinum Puerum cum Epigraphe S. Maria. Numi Hung. 8.

Liliolum, dimin. a lilio (Du C.); *kis liliom.* Numi Hung. 12. Patr. Const. 326. *Liliolum* candet; rosa cur sit marcida.

Limarum Incisor, limarum faber; *ráspolyműves.* Ger. Feilhauer. Tab. Conscr.

Limatura, æ, scobs, scobs delimata; *reszelék.* Kol. Cod. 35. accipe *limaturam* cornyum. Bene Med. IV. 122: *limatura* ferri.

Limbolarius, Limbularius, i, limborum confector; *paszománycsináló.* Ger. Posementierer. Pest. Levt. Tab. Conscr. Vect. Gen. Un.

Limbulus, dem. ad limbus; *perémecske.* Bárczay.

Limbus, i, (Du C. al. s.) labyrinthus, archivum non ordinatum; *rendezetlen levéltár, tömkeleg.* Száz. II. 745.

Limbus Puerorum, (Du C.) V. *Purgatorium; előmenny, előpokol.* It. limbo. Otia Bachm. 240. Vel Purgatorii vel *Limbi Puerorum* Inquilina, addere debuisses. 241. sed locum aliquem tertium, ubi privati equidem Visione beatifica Divina, sed tamen sine tormentis esse possent (quem locum appellat *Limbum puerorum)* concessurum.

Limen, (Liemen = toch, dochte Dief.) (Du C. al. s.); *gyertyabél.* Schläg. 2263.

Limifigulus, i, figulus; *cserepes.* Kuk. Jura I. 218.

Liminare, is, limes (Du C. al. s.); *határ.* Magy. Tör. Tár. XX. 147. et cum in *liminari* existens campiductus ad Armadam evocet.

Liminaris, ad limen pertinens (Du C. al. s.); *küszöb*... Kronst. III. 70., 414: ligna *liminaria.*

Liminaris epistola, limen i. e. præfatio, exordium epistolæ; *a levél kezdete, bevezetése.* Verancs. VI. 353. Sic enim in *liminari epistola* scribit.

Limitabilis, qui limitibus terminari potest; *határolható.* Pázm. Dial. 189.

Limitacio, circumscriptio; *pontos meghatározás.* Pesty Ször. III. 55. metalem *limitacionem* et sequestracionem. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 35.

Limitaneus, 3., ad limites pertinens; *határ* ... Tör. Tár. 1886. p. 72. Cf. Imp. Theod. et Valent. Cod. 11., 59., 3. Spart. Nigr. 7. Lamprid. Alex. Sev. 58.

1. **Limitare,** æstimare, pretium præcipere; *megszabni vlminek az árát.* Magy. Tört. Tár. XVIII. 249. Urb. Reg. 245. Cf. Varr. R. R. 2., 2., 1.

2. **Limitare,** circumscribere, coërcere; *korlátozni, határozni.* It. limitare. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 370. et *limitato* hoc uno articulo per maiestatem vestram posse denuo ad inceptos tractatus redire ... dicebant, se non habere mandatum eosdem articulos *limitandi.*

Limitari, numerum, quantitatem figere, definire. V. s. Phylus; *meghatározni.* Tör. Tár. 1889. p. 373.

Limitaris hasta, in limite sita h.; *határ szélén levő dárda.* Tör. Tár. 1888. p. 745. contrascarpæ concavitates, fontes intra *limitarem hastam* situatas operiri curavi, ne ibidem quatuor pluribusve inimici equitatus cohortibus receptus occasio præberetur.

Limitate, adv. a limitatus, limitibus distincte, determiuate, definite; *határolva, határoltan, korlátoltan.* Rák. Ön. p. 368. l. 26—28. (27.): ... quid-quid tibi competit modo infinito et summe perfecto, reperitur in ipso (sc. homine) *limitate* et imperfecte respectu perfectionis tuæ ...

Limitatim, ex definitione, ex taxa præfixa; *meghatározás, megszabás szerint.* Thök. Diar. II. 73. Szolgájának czipó *limitatim,* abrakra 17 frt.

Limitatio, actus numeri, pretii constituendi; *ármeghatározás, mennyiségmeghatározás.* Tör. Tár. 1887. p. 610. *Limitatio* universorum venalium opificum et mechanicorum per inclytum comitatum Scepusiensem anno 1713. die 19. Dec. facta. Primo. Az köböl mindenütt és minden helyen falukon és városokban inter ementes et vendentes lőcsei köböl legyen. Secundo. Icze valaminemű Lőcsén observáltatik, hasonló observáltassék in gremio quoque comitatus. Tertio. Manczos hordó 600, letanfalusi 350, Schutkuff penig 400 iczés legyen. Quarto. Sing és font lőcsei-

hez hasonlittassék mindenütt et passim. Cf. Colum. 3., 12. Vitr. 10., 22.

Limitatio semmelarum, constitutio pretii panis parvi triticei; *zsemlye árszabály.* Egri Levt.

Limitative, unam partem excludendo; *korlátozva, megszorítva.* Vern. Met. 28. Secundum categoriam qualitatis quoque triplici tantum modo iudicare potest intellectus: vel affirmative . . . vel negative . . . vel *limitative* i. e. excludit ex numero seu quantitate prædicatorum subiecto alicui convenientium unum vel plura e. g. Marcurius non est ruber nec corpus solidum, sed corpus fluidum et coloris albi.

Limitator, qui definit, constituit; *meghatározó, becsüs.* Szék. Okl. I. 263. homicidii et necis extiterant et fuerant Inquisitores et *limitatores.* Mon. Comit. IV. 651. Ut duo *Limitatores* victualium eligerentur.

Limitatus, i, stupidus; *korlátolt, bárgyu.* Vern. Psych. 498. Simplex parum comprehendere nec in nexum inter caussam et effectum intercedentem penetrare valet. Ab eo *limitatus* (borne) et pupillus (mente) distinguendus est; prior, licet in exigua saltem sphæra recte cogitare novit; alter manuductione alterius eget.

Limitophor, rectius: limitrophor (a limes et τρέφω); *határvidéki lakos.* Oláh. Cod. Ep. 460. Non satis scio, quo consilio aut ratione nisi, quod præsidiarii isti de *limitophore* quietem pati non possunt.

Limitrofus, 3., in imperii limitibus militans; *határőri.* Vuch. Jur. Feud. 24. ut Institutum feudale alii a nexu clientelari, alii a *militibus limitrofis,* alii denique a beneficiariis Romanorum repeterent.

Limonium, a Ger. Limonie, Citrus Limon (Linn.); *czitrom.* Vect. Ref. E2. et passim.

Limoza, (Du C. opus de Limogia seu Lemovicinum, de l'Oeuvre de Limoge. Ita vocant encausticen vulgo email, qua imprimis præcellunt Lemovices); *limogei zománcz.* Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. 1. crucem de ramo, que fuit facta in *Limoza.*

Limpanum, puto e *lino* et *panno* contractum esse, cui respondet ital. *lino panno; vászon.* Fej. Cod. III. 303: quod si mater . . . de vino illius vineæ poterit eis vestes comparare . . . scilicet vestes . . . de tapetis, de lodicibus, de *limpanis.*

Limpus, waytzen erdt (weiche Erde Dief.) (Du C. sine interpretatione); *ingovány.* Schläg. 750.

Linceus, 3., ex pelle lyncis factus; *hiúzból való.* V. s. *Paratura.*

Linctus, us, materia illita; *ecsetelék.* Bene Med. II. 360. hocque *linctu* partes oris aphthis obsitæ omni secunda hora illiniuntur, quem *linctum* et diutius ore retinere et deglutire infantes possunt sine omni noxa.

1. **Linea,** æ; *vámvonal.* Ger. Zolllinie, Mauthlinie. Reg. Turm. Præt. 52. Nobili huic Turmæ Prætorianæ Hungaricæ asseritur Immunitas a dependendo *Linearum* et Telonii Vectigali.

2 **Linea,** series; *sor.* Thök. Diar. II. 372. Una *linea* unionum fl. 450. Duæ *lineae* unionum fl. 700. Decem *lineae* unionum fl. 3000.

3. **Linea,** (Du C. 3.) linea sanguinis et cognationis, qua cognati inter se cohærent; *atyafisági vonal.* Cod. Dip. Lond. 99. per rectam *lineam* masculinam.

Linea colli, *torokvonal.* Falud. Arch. 21. lineæ colli. Hals-Kehl-Lini. Le Gorge, est linea, quæ cum altera sui generis constituit angulum polygoni muniendi.

Linea communicationis, via liberam coniunctionem præbens; *közlekedési vonal.* Arch. Rák. VIII. 205. Thök. Diar. 459.

Linea defensionalis, *védelmi vonal.* Ger. Vertheidigungslinie. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 258.

Linea limitanea, limes, terminus; *határvonal.* Ger. Demarcations-Linie. Bel. Geog. Præf.

Linea præclusoria, præsidia in finibus alicuius terræ disposita ad arcendos aditus; *záróvonal.* Ger. Cordon. Lzb. Cod. Med. T. II. 165.

Linea telonialis, V. *Linea* 1. Kass. P. P. I. 206. ditionum Cæsareo. Regiarum intra *lineam telonialem* sitarum.

Linea vitæ seu **cordis,** *életvonal.* Curios. Misc. 171. Lineas, quas Chiromantici observant in vola manus alias esse principales et alias minus principales. Principales sunt quatuor nempe *linea vitae,* linea naturalis, linea mensalis, linea hepatis. In qua (figura) *A* est pollex, *B* index, *C* medius digitus, *D* annularis, *E* auricularis, *S, T.* Restricta linea, *F, G.* linea vitæ seu cordis, *F, H* linea naturalis seu capitis.

Lineale, is, regula; euthygrammum; *vonalzó.* Falud. Arch. 3.

1. **Linealis,** ad fines, terminos præsidiis septos pertinens; *zárvonali.* Lzb. Cod. Med. T. II. 534: præclusiones *lineales.*

2. **Linealis,** e lineis factus: *vonalokból álló.* Numi Hung. 18. In circulo *lineali* lilium.

3. **Linealis,** ad lineam pertinens; *egyenes vonalban levő.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1311: per . . . successores *lineales.*

Linealiter, (Du C.) rectā; *egyenes vonalban.* Arch. Rák. IX. 558. *linealiter* egész Bajmócig meg vagyon rakva.

Lingua callugistica, lingua sic dictorum Calugerorum; *kalugyerek nyelve.* Nill. Symb. p. 717: Et quia nullus alius est, qui tam bene calleret *linguam callugisticam.*

Lingua campanæ, (Du C. clava) campanæ pistillum; *harangütő, harangszív.* Ger. Glocken-Schwengel. Star. IV. 125. an. 1362. *lingwam* magne *campane.*

Linguæ immutatio, periurium; *hamis eskü.* Decret. S. Ladislai Regis lib. 3. cap. 1. Si . . . ita periuri fuerint, pro *immutatione linguae* decem pensas persolvant et canonice pœniteant.

Linguagium, lingua; *nyelv.* It. linguaggio. Gall. langage. Ger. Sprache. Kövy El. 595. Emenda . . . Italis Emenda, gallis Amende, signif. mulctam apud nos a temporibus Caroli Roberti ex Gallorum Regum familia orti ast Neapoli ad nos adlati, in Hungaria invaluisse videtur, prout aliæ multæ voces v. gr. avisare, cum *gentibus,* gverra, bladum plur. *blada* (non biada) ex bled frumentum, *Homagium* l'hommage, *terragium* terrage, *linguagium* langage, Birsagium *Bursage* a *bürsa* unde et *bursale,* gallicum (præstatio pecuniaria) Hungaris non inauditum, *compulsoire, condescendre, collationner, indorsare* (endosser) *cancellation* etc. quamvis aliquæ etiam antea occurrant v. gr. *Senior* pro Dominus, *parentes* pro Cognati. Pel. Serm. Pasch. 38. c. Kuk. Jur. I. 257. an. 1505.

Lingualis, ad linguam pertinens, iudex lingualis, iudex, cuius est de emenda linguæ iudicare; *meggondolatlan beszédért, vagy nyelvi vétségben biráskodó.* Cod. Zi. T. I. 505. *iudicibus lingualibus* convictus.

Linguosus, linguax, loquax; *fecsegő, csacska.* It. linguoso. Fej. I. 238. Et iterum: Vir *linguosus* non dirigetur in terra. Cf. Reg. S. Ben. 7. 131. Vir *linguosus* non diregitur super terram.

Lingwista, æ, linguarum investigator; *nyelvész.* Arch. Rák. IV. 156.

Liniare, lambere; *nyalni.* Georg. Sirm. I. 87. rapuit anulum . . . et mox cum lingua sua *linuit* et sigillum ad ceram posuit . . . et interrogavit, si cum lingua *liniasset.*

Linifex, *Linificus* (Du C.), qui facit et operatur linum; *lenvászonkészítő.* Fjp. Szám. p. 69. an. 1412: ratio *linificis.*

Linificus. i, V. *Linifex.* Fjp. Szám. p. 244. an. 1427. Cf. Cod. Theod. 8., 16.

Linifigulus, fors. mendum pro: *limifigulus; fazekas.* Kuk. Jur. I. 218. item de curru onerato ollis et quibuscunque aliis *linifigulorum* artificiis denarii quatuor.

Lini lapis, placenta e contrito lino formata; *lenmagszak.* Ger. ausgepresster Leinsamen in Form einer viereckigen Tafel. Leinkuchen. Kronst. II. 72., 76.

Linientum, (a liniendo) unguentum; *kenet.* Bene Med. I. 103.

Liniscula, fasciculus lini; *pozdorja.* Ger. Schäbe. Schläg. 2262.

Linita Coloniensia, limbi denticulati colonienses; *kölni csipke.* Vect. Ref. E: *Coloniensia linita* vulgo Cölnische-Spitzen.

Lintenomen, *Linteamen,* Leylach (Dief.); *ágylepedő, leilach.* Schläg. 1145., 1146.

Lintiamen, lodix, toral; *lepedő.* Száz. XIII. 234.

Linum vivum, Asbestum; *kőlen, fonalkő, foszkő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 275. Erat antiquitus species quædam Lini, quod Græci Asbestum, Latini *linum vivum* appellant. Ex hoc Tela contexebatur et tunicæ, quæ igne non tantum non absumebantur, sed in illum coniectæ, sordibus exustis, depurabantur magis quam possent aquis.

Lipire, V. s. *Gratitare; károgni.* Cf. Auct. Carm. Philom. 24.

Lipitor, V. *Zingari linteati; kóbor czigány, munkakerülő.* Opin. 1802. §. 98. Hh: tanto minus sic dictos *lipitores* tolerare audeant, verum illos, vel ad subeundum servitium, vel ad figendam sedem adigant, et si neutrum facere velint, e gremio suo amoveant.

Lipsanum, (λείψανον) id, quod a sanctis est relictum. Cf. Du C. *lipsana,* æ, Forc. Lipsanæ, arum. Maigne: lipsanum, reliquiæ; *szent ereklye.* Fej. VII. 44., 18. Episcopi certam canonicæ pœnæ veniam elargiuntur iis, qui pie sacra Divorum *lipsana* inviserint.

Liquatoria pictura, opus vitri metallici; *zománczozás.* Greg. Aesth. 89. Denique respectu modi mechanici, pictura est encaustica (eingebrannt) eoque spectat etiam ceroplastica (Wachsm.) et *liquatoria* (Schmelz m. Email); musiva (Mosaik) panoramatica; *cinetorographica* (bewegliche M. — ombres chinoises).

Liquatorium vitri, officina vitri fundendi; *üveg olvasztó ház.* Tag. Erd. II. 631.

Liquatorius, 3., ad liquandum pertinens; *olvasztó.* Wallaszky 384. ars *liquatoria.*

Liquatura, æ, officina æraria; *ércz-olvasztó.* Ger. Erzhütte. Nov. Calend. 218. Ferri Malleorum Schafferii D. M. D. in Poinik ad *Liquaturam.*

Liquefactio, actus liquescendi; tabescendi; *olvadás.* Curios. Misc. 328. alii ex pluviis et *liquefactione* nivium in unum collecti (fluvii).

Liquefactores, *olvasztók.* Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores Montanistici ... 1. Crematores minerarum ... 2. Cursores officinæ ... 3. *Liquefactores* proprie dicti cum suis adiunctis (Schmelzer), qui mineras tostas et iam perpurgatas liquefaciunt.

Liquefactoria, V. *Liquatura.* Juriev. Jur. Met. 47. In Ustrinis et *Liquefactoriis* (Röstöfen und Schmelzhütten), quibus sic dictus Magister Ustrinæ aut *Liquefactoriaè* præesse consuevit, sequentes notantur operarii. 1. Crematores minerarum ... 2. Cursores Officinæ.

Liquescibilis, facile liquescens; *old-ható.* Ger. schmelzbar. Fel. Pom. L. XI. P. II. Tertio nix est faciliter *liquescibilis.*

Liquidabilis, qui liquidari potest i. e. ad calculum vocari, computari potest; *folyóvá tehető, érvényesithető.* Pfahl. Jus. Georg. 294. et aliorum nefors ultra obiecta sub æstimationem cadentia judicio productarum sub N. et 2. *liquidabilium* ac tempore Executionis debite legitimandarum summarum Partibus II. fiendam depositionem.

Liquidare, ad calculos vocare; *folyóvá tenni.* It. liquidare. Art. Diæt. Pos. 107. Si Comitatus Mossoniensis et alii prætensos in legationem Turcicam impensos sumptus coram ordinanda hunc in finem Commissione sufficienter *liquidaverint.* Cod. Dip. Brüss. 263. Tandem fuit *liquidata* summa. Georch. H. T. III. 74.

Liquidatio, *a kiszolgáltatandó rész felszámítása, számbavétel.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXVII. §. 3: Est ... *liquidatio:* Determinatio quantitatis per partem unam litigantem alteri præstandæ. Diar. Com. II. 138. Magy. Jogt. Eml. II. 1. p. 346.

Liquidator, qui aliquid ad calculos vocat; *számoló, számvevő, számfejtő.* Ger. Liquidator. Kass. Prax. I. 20. Generalis cassæ fundationalis politicæ Præfectoratus officium constat ex Directore Præfecto, Contraagente, *Liquidatore,* cassirio.

Liquidatorium, V. *Liquidatio; elszámolás.* Georch. H. T. III. 92. Kitetszenek az előbbeniekből azon különbféle ügyeletek, mellyek a zálogot tárgyalják: t. i. a feltételeknek elrontásokra (ad invalidationem conditionum) vagy mellyékesen accessorie azoknak félretételekre *(ad sepositionem)* vagy felváltásokra *(ad transvestitionem)* vagy a sommának elvesztésére *(admonitorium)* vagy a zálognak kiváltására *(liquidatorium)* czélyzó ügyeletnek.

Liquidatorium Instrumentum, documentum, in quo exstirpaturæ nominatim enumerantur; *elszámoló irat.* Pfahl. Jus. Georg. 262. Exstirpaturæ emtæ penitus exmittuntur, de quibus *liquidatorium Instrumentum* conficitur.

Liquiditas, debitum liquidum; *világosság, előszámlálás, világossága valamely követelésnek.* Gall. liquidité. Ger. Liquidität. Kass. Jur. Civ. I. 98. reliquos vero in Massa sæpefati Fallimentarii quocunque demum ex titulo prætensionem formantes via publicationis edictalis ad mentem Art 107. 1723. aliarumque Patriæ legum Præiudiciorum Curialium et Consuetudinum Regni super Prætensionum suarum Realitate *liquiditate* ac prioritatis iure acturis.

1. **Liquidum,** debitum liquidum; *szembevaló adósság.* Georch. H. T. II. 393.

2. **Liquidum,** i, liquor; *folyadék.* Bene Med. I. 32.

Liquidum debitum, exploratum, nulli dubio subiectum debitum; *szembe való, világos adósság.* Germ. das Liquidum. Tiszth. Ir.

Liquor spirituosus, liquor acrior; *szeszes ital.* Gall. Liqueur. Pest. Vár. Levt. Urb. Reg. 188.

Liquor stercorarius, sercus liquidum; *ganajlé.* Ger. Mistjauche. Kov. Oec. 22.

Liquorosus, 3., liquidus; *folyós.* Kol. Cod. 7.

Liquorum ustor, coctor, destillator vini adusti; *szeszégető.* Pest. Vár. Lev.

Liratim, per, in sulcos; *barázdánkint.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 24. In nonnullis partibus *liratim* agrum digerunt atque in *portas* distinguunt. Cf. Colum. 11., 3., 20.

Lirilicus, Illyricus. *Illyr.* Andr. Pann. 216.

Liripipium, (Du C.) epomis, longa fascia v. cauda capucii; *sallang.* Gall. frange. Funda David. C. 2—27: Forte apud Tuos ... fidem his tuæ rationis *liripipiis* merereris.

Lis divortialis, actio divortii; *válópör.* Opinio. Deput. 28. concernens jurisdictio quantitatem Summæ intertentionalis pendente quoque *Lite divortiali,* habita status bonorum, propriæ item substantiæ prout et aliarum ad rem spectantium circumstantiarum condigna ratione pro iusto et æquo determinabit.

Liscarius, i, (a *lisca* = herba acuta) qui aulæ arma et alia instrumenta polire solebant; *csiszoló.* Száz. XXIV. 666.

Lischa, æ, (Du C.) instrumentum, quo quid politur; *csiszoló szerszám.* Száz. XXIV. 666.

Lisica, æ, fors. idem quod ap. Du C. *Lischa, lisca* instrumentum, quo quid politur. V. s. *Archiscamnum; simító.* It. liscia.

1. **Lista,** æ, (Du C.) index, catalogus; *jegyzék.* Ger. Liste. Lop. Mon. Sl. XX. 237. an. 1704. Valachos ... ad *listas* dominales inscribi curavit. Arch. Rák. I. 30.

2. **Lista,** æ, cista, forma, in qua includitur imago; *keret.* Ger. Rahmen. Arch. Rák. VIII. 346. Imago B. V. Mariæ in *lista* cum duabus Janulis. VIII. 332. Speculum antiquum ... cum *lista* cifrata, deaurata.

3. **Lista,** vocis etymon ab anglo-saxonico *List, Listan,* fascia, limbus, margo (Du C.); *szegély.* Ger. Saum. Katona. Hist. Duc. 374. planetam aliam cum *listis* argenteis Byzanteorum sexdecim, planetam aliam cum leonibus.

Lista censorea, morum censura; *magaviseleti jegyzék.* Ger. Conduit-Liste. Regul. Turm. Præt. 38. Cum fine unius cuiusvis anni Primarius et Secundarius Locumtenens cum accersendis Primariis et Secundariis Vigiliarum Magistris morum et applicationis Tabellas sic dictas *Listas censoreas* iuxta existens eatenus formulare pro suo scire et in conscientia conficiant.

Lista exmissionum, *vezényjegyzék.* Reg. Turm. Præt. 22. Adcuratam senii et ordinis necnon *subdivisionum, repartitionis, socialis equitationis* et *Exmissionum Listam* (Rangs- und Eintheilungs-Rangirungs-Reitkamaradschafts- und Kommandirliste), Consignationes item super applicatione Prætorianorum in Scientiis, Linguis et gymn. Exercitiis Secundarius Vigiliarum Magister secum continuo gestabit.

Lista repartitionis, *rangosztályozó jegyzék.* Reg. Turm. Præt. 37. Prostratem etiam adiget, ut omnes Prætoriani Milites quovis anno denuo mensurentur et pro comperta mensura nova *Repartitionis Lista* (Rangirungsliste) eflormetur.

Listicus, velox V. *Clancula;* Kov. Form. St. XXVII. Hinc odorinsecus, *listicus,* catulus leporarius.

Listius, idem quod *Clancula.* Kov. Form. St. XXVII. *Clancula* Vis'la, *listius* id. *eripius* id.

Litania, æ, (Du C.) preces et supplicationes in sacra Synaxi, in ecclesia; *litánia, letenye.* Diar. Com. 47. dum Primas omnium Sanctorum *Litanias* ... absolveret.

Liter, ri, species mensuræ; *liter.* Abelsh. 10.

Litera vigilans, litera indicans, quid in aliqua causa decisum sit; *figyelmeztető betű.* Inst. Jos. II. p. 9. §. 12. h: *Litera vigilans.* Ad hanc rubricam ... litera initialis informationis, vel resolutionis videlicet **I** aut **R** inseritur fine eo, ut dum petita informatio vel resolutio advenerit, numerus ille, quem hæc in Protocollo Exhibitorum obtinet, æque rubricæ huic sub litera initiali inseri, taliterque uno intuitu videri possit, an, et qualiter sub quove numero objectum tale, ab informatione et resolutione pendens, subseque superatum sit.

Literæ elegantiores, artes elegantes et ingenuæ; *széptudomány.* Greg. Aesth. 107. Facundæ artes (quarum non, ut vulgo, binæ, poësis nimirum et oratoria, sed tres adiecta prosa statuendæ sunt) sæpissime vocantur etiam *literae elegantiores* (schöne Wissenschaften, belles lettres) ex permutatione vocabulorum artis et scientiæ.

1. **Literaliter,** latine (Du C.); *latinul.* Batty. Leg. III. 652. an. 1307. Clerici ... loquantur *literaliter.*

2. **Literaliter,** (scripto Du C.), ex scriptura sacra; *a szent irásból.* Resp. C. 3: Non ludat argutiis Melius, sed probet *literaliter* alicubi Spiritum Sanctum dici et appellari Deum.

1. **Literatorie,** per litteras, legitime; *irásban, törvényesen.* Knauz M. E. Str. II. 145., 164: ecclesie canonicis *literatorie* destinatis: II. 147., 167: *litteratorie* dedimus in mandatis. Art. Diæt. Pos. 66. Jogt. Eml. I. 5.

2. **Literatorie,** eleganter, perpolite, (Du C.) latine; *müvelten s latinul.* End. p. 351. (Synod. Strigon 5): ut canonici in claustro et canonici in curia *literatorie* loquantur.

Literatorius, 3. literis consignatus; *irásbeli.* Pesty Szőr III. 172. Szék. Okl. III. 16.

Literatura, æ, (Du C.) grammatica; *Γραμματική,* ars recte loquendi et scribendi; ars, quæ literas docet; *betükről való tudo-*

mány. Corp. Gram. 6. Cf. Quint. Instit. 2., 14. et 2., 14., 3. Sen. Ep. 88.

Lithargyrium, lythargyrus (Plin.); *gelét.* Ger. Silber-Schaum. Pár. Páp. Kecsk. P. Ötv. 145.

Lithogala, lac lunæ; *kötej.* M. Bel. Prodr. 78. *Lithogala* in specubus stillat.

Lithostrata, æ, lapidibus munita via; (Du C. Litthostrotum); *ápolt kövecses út.* Száz. XVII. 786.

Lithothomus, calculorum exsector, calculorum excidendorum artifex; *kőmetsző.* Gall. lithotomiste. Lzb. Cod. Med. T. II. 307.

Liticula, demin, a *lis; apró versengés, czivódás.* Probst. Comitiol. p. 21. Flagitare... ut... spretis... *liticulis* Reipublicæ consulat.

Litigantia, æ, lis. Epist. Proc. P. III. p. 311: non obstante vestra cum Germanis *litigantia.*

Litigacio, lis; *per.* Pesty Szőr. III. 239.

Litigarius, 3. ad litem pertinens; *kötekedő.* Sup. An. Sc. II. 244. an. 1434: nonnulos... per *litigarıos* proeessus mitigare.

Litiginarius, litigans; *czivakodó.* Dip. Reip. Rag. 464.

Litigionaliter, adv. a litigionalis, quod a litigium derivatur pro: litigialiter — per litem, per iudicium; *per útján, perlekedve,* törvényesen, törvény utján): Cod. Zi. III. p. 211. cum ipsa (sc. puella Thomæ) sue paupertatis inopiam et etatis eiusdem impersecucionem contra predictos nobiles, in causa prenotata in Curia non possit *litigionaliter* procedere.

Litigionarius, litigiosus; *czivakodó, perlekedő.* Cod dip. Kár. I. 286., 473. Cod. Zi. III. 242. Cod. Dip. And. II. 356., 408.

Litigionarius processus, legis actio: *peres eljárás.* Pesty Ször. III. 267.

Litigiose, litigando; *peresen.* Pesty Ször. III. 19.

Litiscarius, V. *Liscarius.* Száz. XXIV. 666.

Litiscessio, litem amice componere; *a peres ügyek barátságos elintézése vagy lemondás.* Kon. Egyh. 407.

Litis curator, patronus in causis agendis; *ügy kormányozó.* Georch. H. T. III. 151.

Litispendencia, (Du C.) lis sub iudice; *per alatt levő ügy; per függése.* Szék. Okl. I. 233. *litispendencia,* si qua foret inter ipsos, non obstante. Kon. Egyh. 397. Cod de Sztara II. 62. — Hajnik Perjog. 218.

Litratio, lytri impositio, multatio; *birságolás.* Bék. Pászt. III. 670. an. 1702. mortificationum et *litrationum* generibus affecti.

Litrum, terragium q. v. a gr. *λίτρον; váltságdíj.* Czir. Hist. Jur. 111. Colonis, deposito *litro,* vulgo *terragio,* debitisque persolutis libera migrandi facultas concedatur.

Litter, lytter, littra, (fors. idem, quod ap. Heyse «Fremdwörterbuch» Litra, ein in Georgien im Kleinhandel übliches Gewicht, 9 russ. Pfund, 3686 kgr.) Quell. Sieb. I. 276. an. 1500. Ibid. 330. 335. Kronst. I. 180.

Litteræ admissionales, missionem continentes lit. *elbocsátó.* Fej X. I. 193. reliquæ vero tres Literæ dicti Conventus *Admissionales* exprimebant.

Litteræ absolutionales, L. absolutionem continentes; *felmentő levél, feloldozó levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 23. Tör. Tár. 1891., 357. et passim. Faber. Jur. Met. 161.

Litteræ accessoriæ, accessionem, consensum exprimentes lit.; *hozzájárulást tartalmazó.* Tör. Tár. 1891. p. 303. Mathias rex Hung. scribit Chebnensibus (Egrensibus) ut ad inducias inter eum et regem Poloniæ filiumque huius, qui in Bohemia est, accedant, *litterasque accessorias* Zdenconi de Sternberg tradant.

Litteræ acquisitionales, quibus acquisitio testatur; *szerzeményi, keresményi levél.* Kövy. El. 316. quia contra sanguinem condividentem nemo tenetur Jus probare et radicales *acquisitionales litteras* producere. Prop. Leg. Civ. 188., 189. Georch. H. T. III. 191.

Litteræ addictionales, quibus alicui aliquid addicitur; *átengedő levél.* Juriev. Jur. Met. 163. *Litterae addictionales* super peracta cessione debent emtori extradari atque mutatio hæc Metallifodinæ eiusque possessorum reliquis courburariis nec non officialibus fodinalibus.

Litteræ adiudicatoriæ v. adiudicatoriales, adiudicationem continentes; *itéletlevél, a megitélt igazságról való levél, oda itélő levél, itéletlevél.* Cod. Zi. V. V. p. 5., 24.: super factis quibusdam *literis... adiudicatoriis* contentis. Cher Jus. Eccl. II. 353. Jogt. Eml. II. 50. Tör. Tár. 1891. 358. Szék. Okl. III. 209. Pesty Ször. III. 309. Werbőczi 442. Hainik Periog. 341.

Litteræ adiudicatorio relatoriæ, certificantes donationem adiudicatam; *hagyományt megerősítő levél.* Szer. Not. p. 154: Conventus... refert, quod receptis eius *Literis adiudicatorio Relatoriis...* dum... homo... restatuere voluisset.

Litteræ adjudicatoriæ remissionales, quibus curia regia a comitatu recensendi causa ad se missam causam iam recensitam exsequendam remittit; *visszaküldő, odaitélő levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 13.

Literæ adiudicatoriales transmissionales. V. *Lit. adiudicatoriae remissionales.* Pesty Ször. III. 361.

Litteræ admonitoriæ, quibus aliquis a magistratibus admonetur: *intő, figyelmeztető levél.* Cod. Dip. Pat. V. 216., 312. Regis domini nostri graciosi *ammonitorias* sc. litteras... percepimus.

Litteræ adoptionales, adoptionem continentes. text. v. s. *Litterae praefectionales; fiúvá fogadási levél.* Ger. Adoptionsbrief.

Litteræ affirmatoriæ, litteræ affirmationem, approbationem continentes; *megerősítő levél.* Magy. Tör. Tár. VI. 34. Cod. Zi. V. 114.

Litteræ aggrationales, gratiam principis continentes; *királyi megkegyelmezésekről szóló oklevelek, kegyelemlevél.* Ger. Gnadenbrief. Kass. Prax. I. 341.

Litteræ aggravatoriæ, quæ propter contumaciam graviorem execrationem et excommunicationem continent V. Du C. sub *aggravatus; kiközösitő, kiátkozó levél.* Szer. Not. 173: Deinde ipso rursus contumacia laborante, excommunicationisque pœnam minime curante... ad audiendum *Literas Aggravatorias* et *Reaggravatorias* decerni darique debere decrevisset. Cher. Jus. Eccl. II. 377.

Litteræ ammonitoriæ, lit. admonitionem continentes; *intőlevél.* Pesty Ször. III. 168. Szék. Okl. III. 264. Tör. Tár. 1891. 317. Cod. Dip. Pat. V. 216., 312.

Litteræ amnestiales, quibus rex vel imperator vel alius princeps subditis quibusdam suis hominibus amnestiam, h. e. rerum præteritarum et præcipue iniuriarum oblivionem et simul veniam indicat; *bocsánatot hirdető, bünbocsátó levél.* Rák. Ön. II. p. 50. l. 31—34. (31.): Caraffa... crudelitate et vindicta plenus, *amnestialibus literis* ab Imperatore publicatis sepositis, in civitate Eperjes publicam instituit inquisitionem contra principaliores nobiles de novis tumultibus suscitandis suspectos.

Litteræ amnystiales assecuratoriæ, veniam, oblivionem, impunitatem continentes; *bocsánatot biztositó levél.* Szegedi Rubr. Pars III. p. 245. Arch. Rák. IX. 562.

Litteræ annuales, sæculo XIV. a rege edita partibus litigantibus unius anni valorem habentia mandata, quarum vi loca credibilia in singulis casibus sine ullo singulari mandato procedere cogebantur; *egy évre érvényes királyi felhatalmazást tartalmazó levél, parancs.* Cod. Dip. And. V. 599. *Litteras* vestre celsitudinis *annuales* ad citationes, inquisiciones ac alios causales processus... sanctimonialibus... de insula leporum... concessas... noveritis nos recepisse. Szer. Not. 77. Hajnik. Perjog. 288.

Litteræ annuentionales, approbationem, consensum continentes; *helybenhagyó levél.* Szék. Okl. IV. 190.

Litteræ apostolicæ, l. a pontifice Romano emanatæ; *a pápa meghagyásából egyik bibornoktól kiadott pápai rendelvények.* Kon. Egyh. 33. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 58. Pray Dext. D. Steph. 28., 29.

Litteræ aquisitoriæ, V. *Litterae acquisitionales;* Fej. X. I. 130.

Litteræ arbitratoriæ, arbitrium continentes; *véleményt, itéletet tartalmazó levél.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 274. an. 1379.

Litteræ arbitrionales, sententiam arbitrorum, arbitrium continentes; *választott birák levele.* Cod. Zi. Vol. V. 153.: iuxta continentiam... *litterarum... arbitralium.*

Litteræ archiepiscopales, ab archiepiscopo emanatæ; *érseki levél.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 302.

Litteræ argentariæ, V. *Litt. Collybisticae.*

Litteræ armales, *czímerlevél.* Ger. Adelsbrief. Kelem. Inst. Jur. Pr. 198. *Litterae armales.* Præter priscum Gentis nostræ institutum, sub finem, ut videtur, periodi primæ Regum nostrorum induci cœpit alter quoque Nobiles creandi Modus per *Armales,* ita dictas ab armis seu insignibus, in fronte earum depingi solitis, quas recte definiveris: Privilegium bene merito patriæ civi, ad sufficientem Commendationem, absque collatione iuris possessionarii, nobilitatem diserte impertiens. Kövy El. 44. Jogt. Eml. II. 1. p. 78.

Litteræ armistiales, V. *Lit. armales.*

Litteræ arrestatoriæ, litteræ, quibus in aliquem vel in eius bona manus iniicitur. «Arrestatorius» deriv. a verbo «arrestare»,

detinere; *letartóztató, bebörtönző levél.* Bod. Hist. Un. Trans. 398. Superveniunt interim *litterae arrestatoriae.*

Litteræ assecurationales, assecuratoriæ, sponsionem interponentes litteræ; *biztosítékot tartalmazó, biztosító levél.* Act. et Doc. Rákóczy p. 299: Super cujus summæ persolutione licet missis etiam nostris Literis *assecuratoriis.* Dip. Alv. I. 417. II. 50. Cod. Dip. Brüss. IV. 174. Tör. Tár. 1887. 752. Monm. Comit. Trans. V. 202.

Litteræ attestatoriæ, attestatoriales, idem ac *litterae testimoniales.* Cod. Evang. V. III. p. 339: præsentarunt quasdam *literas* privilegiales pariter ac *attestatoriales* in membrana patenter confectas. Bod. Hist. Eccl. I. 439. Knauz. M. E. Str. II. 466., 477. Tör. Tár. 1891. 320. Szék. Okl. II. 129. III. 275.

Litteræ avisoriæ, *tudósító levél.* Cod. Camb. Merc. 15. Quo autem fraudes, quæ in negotio cambii facile intervenire possunt, omnimode præcaveantur, Trassans, prout iam supra dictum est, Trassato *Literas Avisorias,* quibus summa Cambialis, qualitas item et currens numerus, nomen præterea et cognomen Præsentantis ac denique tempus et modus satisfaciendi indicatur, submittere debet.

Litteræ banales, a bano emanatæ; *báni levél.* Cod. Zi. Vol. V. 310. tenores litterarum ... *banalium* ... nobis presentavit.

Litteræ bankæ, tessera mensæ publicæ; *bankó.* Batty. Leg. III. 622. an. 1498: fratres euntes ad viam non audeant secum ducere *bursarios* nec deferant *literas Bankas.*

Litteræ baptismales vel nude **baptismales,** litteræ, quibus sacerdos nati nomen, locum, diem natalem indicat ac testatur et actum sacra aqua abluendi; *keresztlevél.* Ger. Taufschein. Törvt. Msz.

Litteræ beneficiales, de donationibus ecclesiasticis agentes; *javadalom osztogató levél* (pápa). Kon. Egyh. 27.

Litteræ birsagiales, birschagiales, birsagionales, litteræ multam continentes idem ac *Judiciales,* quod vide; *birságlevél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 44. Werbőczi 398. Kuk. Jur. I. 311. an. 1630. Art. Jur. Thav. 15.

Litteræ boeronales, quibus jobbagiones, subditi in numerum boeronum assumebantur; *boér levelek.* Jogt. Eml. T. I. p. 170.

Litteræ cambiales, cambii conditionem continentes; *váltó levél.* Csaplov. Nucleus p. 32.

Litteræ cambiales alienæ, dum Editor solutionem medio alterius a se jure distinctæ et secus etiam non nomine suo agentis personæ effectuandam spondet; *tukványozó levél.* Ger. fremder, förmlicher, gezogener, trassirter, Tratte. Art. D. 1840. p. 55.

Litteræ cambiariæ, V. Litt. *Cambiales.* Cod. Camb. Merc. 17.

Litteræ camerales, a fisco emanatæ; *kamarai levél.* Tök. Diar. II. 255. Petrus Hamvay fatetur tempore Thököliani dominatus, omnibus ab eo commissiones portantibus qualescunque tandem *litteras camerales* extradatas fuisse.

Litteræ campsoriales, *Litterae Collybisticae.* Trist. Ir.

Litteræ canonicæ, V. *Lit. Formatae.* (DuC. Canonibus et regulis ecclesiasticis consentaneæ.)

Litteræ capitales, l. initiales, unciales, maiusculæ; *kezdőbetűk, nagybetűk.* Tör. Tár. 1886. p. 571.

Litteræ causales, ad causam, litem pertinentes lit.; *perlevél, -okmány.* Jogt. Eml. T. III. p. 25.: Statutum est ... quia multorum nobilium *litterae causales* ... inexpeditæ mansissent ... Kov. Form. St. 247. Cod. Dip. Brüss. IV. 110. Szék. Okl. III. 146.

Litteræ causarum v. causales, lit. in causis litigiosis emanatæ; *peres ügyekben való levél, okmány.* Szer. Not. 189: Quantum ad *litteras Causarum* tempore Regis Ferdinandi attinet, deliberavimus, ut universæ *litterae causales,* quæ in Tabula Regis Romanorum, aut Vajvodarum suorum Transilvaniensium emanarunt, in earum vigore in solidum permaneant. Sed si literæ sententiarum legitimæ executioni demandatæ non sint, causantes dum voluerint, executioni demandentur, literas tamen nostras secum habeant Resuscitatorias.

Litteræ cautionis, in quibus cavetur de aliqua re; *biztosítéklevél.* Ljub. Mon. Sl. IV. 10. an. 1359.

Litteræ certificatoriæ, V. *Litterae testimoniales.* Arch. Rák. IX. 73. Tör. Tár. 1891. 317.

Litteræ cessionales, cessionem continentes; *átengedő levél.* Thök. Diar. II. 236. *Litterae cessionales* super braxatoria Eniczkiensi.

Litteræ chartabiancales, litteræ, quibus facultas, potestas datur aliquid faciendi; *felhatalmazvány.* Kov. Form. St. CLXVI. Art. Diæt. Pos. 55. Quod respectu Activorum Debitorum penes *Litteras Chartabiancales* vel etiam Obligationales prætensorum intra Triginta duos annos Legales semet insinuare omittentes Præscriptionem incurrant.

Litteræ citatoriæ, vocationem in ius continentes; *idéző levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 22.

Litteræ citatorio-relatoriæ, renuntiantes vocationem in ius; *a megidézésről szóló irott jelentés.* Fej. VII. 290. 223.

Litteræ clause emanatæ, dicitur de litteris, quæ forma clausa eduntur; *zárt levél.* Cod. Zi. Vol. V. 13.: In tenore *litterarum clause emanatarum.*

Litteræ attestatoriæ collaterales, litteræ adiunctæ aliquid testantes; *mellékbizonyítvány.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 131. Produxit etiam binas quasdam alias *litteras attestatorias collaterales.*

Litteræ collationales, v. *Litterae donationales.* Fej VI. 122. 124.

Litteræ collatoriæ, quibus dignitas, munus aliquod confertur; *adományozó levél.* An. Sc. II. 238. sæc XVI.

Litteræ collocatoriæ, instrumenta literaria collocanda in archivum præcipientes lit.; *a levéltárba való elhelyezést meghagyó levél.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XIX. §. 3.

Litteræ collybisticæ, *váltó levél.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 579. Plurimum ab utrisque discrepant Litteræ Cambiales, aliter Campsoriales, *Collybisticae, Argentariaeque* dictæ (Wechselbriefe) cumprimis *Formales* seu *Trassatae,* vi quarum tertius in diverso, quam editæ sunt, loco procurandam Debiti solutionem in se recipit.

Litteræ comitativæ, V. *L. Transmissionales; átküldő levél.* Juriev. Jur. Met. 206. Si Judicium adinveniat interpositam appellationem admittendam esse, eotum tota series Processus sine omni verborum augmento aut diminutione una cum sententia finali et motivis, interpositæ Appellationi adnexis, describitur, a Secretario Judicii cum Originali confertur, revidetur, errores, si quipiam irrepserunt, corriguntur atque authenticantur, *Litterae Transmissionales* seu *Comitativae* a Judicio expediuntur.

Litteræ comitivæ, V. L. *Commendatitiae.* Cher. Jus. Eccl. II. 17. Postremæ (literæ dimissoriæ) vero Commendatitiæ, Pacificæ vel etiam *Comitivae* nuncupantur.

Litteræ commendanciæ, V. *Lit. commendatitiae.* End. p. 361. (Decr. Colom. 3. Alienigena presbyter vel dyaconus cum *commendanciis litteris* recipiantur.

Litteræ commendatitiæ, (DuC.) Epistolæ, quæ ab Episcopis dabantur ad alios Episcopos, quibuscunque, sive Clericis, sive Laicis suæ diœceseos peregrinaturis, ut ab iis fideles in sacris synaxibus admitterentur, vel ut Clerici ad ordines promoverentur, vel ut in peregrinatione eorum solatiis foverentur, vel propter alias causas; *ajánló levél.* Decret. Colomanni Regis Hung. lib. 2. cap. 19. Cher. Jus. Eccl. II. 17. *Commendatitiae* Pacificæ vel etiam Comitivæ appellantur.

Litteræ commendatorio-testimoniales, V. *Litterae commendatitiae*; *ajánló levél.* Dug. Följ. 81.

Litteræ comminatoriæ, Lit. minas continentes; *fenyegető levél.* Batty. Leg. III. 74. Arch. Rák. IX. 131.

Litteræ commissionales, l. mandatum continentes; *megbizó levél.* Tör. Tár. 1887. p. 618. Fej. VII. 234., 301. Beng. Ann. Er. Cœnob. 174. Star. V. 172. an. 1517.

Litteræ commissivæ, V. *Litterae commissionales.* Fej. I. 202.

Litteræ communicatoriæ, (DuC.) literæ fidelibus peregrinaturis et in alienam diœcesim profecturis datæ, quo a cæteris fidelibus in Communionem reciperentur; *közlekedési ajánló levél.* Ger. Empfehlungsbrief. Rep. Cast. 61: Evangelium ad ipsam Aphricam venit, per *communicatorias litteras.*

Litteræ communis inquisitionis, litteræ accusatoriæ ad fugitivum persequendum; *nyomozó levél.* Ger. Steckbrief. Recon. an. 1609. p. 98.

Litteræ compassuales, litteræ publicam expostulationem, preces continentes; *hivatalos megkereső levél.* Opinio Deput. 14. In casu, quo Nobilis in Comitatu aliquo possessionatus, cohærenter præmissis Judicio civici Magistratus suberit, fundo eius civili pro executione non sufficiente, hæc in aliis eiusdem bonis penes *compassuales Litteras* procurabitur. Cher. Jus. Eccl. II. 399. Kass. P. B. I. 296.

Litteræ mutui compassus, quibus viri a fide regis deficientis non tantum in patria sed etiam in aliis provinciis sita bona fisco addicuntur. Georch. H. T. III. 283. a királlyi Táblának Itélete mellett minden egyéb Tartományokban lévő jószága megkérő levél, *(litterae mutui compassus)* erejével elfoglaltatik a pártütőnek.

Litteræ complanatoriæ, litteræ, quæ pacta continent; *egyezkedő levél.* Bod. Hist. Un. Trans. 448. Mandamus *litteras complanatorias* in sacristia istius Capituli Vestri repositas diligenter requirere.

Litteræ compositionales, quibus pactum aliquod continetur; *egyezkedő-, egyességlevél; békéltető levél.* Fej. VI. 141. Cod. Dip. Pat. V. 140., 186. Dip. de Sztára II. 3. Tör. Tár. 1891. 357. Pesty Szőr. III. 235.

Litteræ compromissionales, lit. compromissum continentes; *egyeztető levél.* Magy. Tör. Tár. VI. 45.

Litteræ compulsoriæ, (Du C.) quibus ad inquirendum, faciendum compellitur aliquis; *tanúvallató parancs.* Jogt. Eml. T. III. p. 82. Pesty Ször. III. 315. Samb. Tyrn. Bod. Hist. Eccl. I. 439. Tört. Tár. 1891. 321.

Litteræ concambiales, de concambio agentes; *cserelevél.* Tör. Tár. 1891. p. 358.

Litteræ confirmationales, litteræ, quibus ius concessum confirmatur; *megerősítő levél.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 5. Cod. Dip. Pat. V. 155., 223.

Litteræ confirmationis, L. confirmationem continentes; *megerősítő levél.* Frak. Mát. lev. II. 279.

Litteræ confirmatoriæ, confirmatoriales, V. *Lit. confirmatiónales.* Cod. Dip. And. I. 41., 44. Fej. X. I. 66.

Litteræ consensuales, consensum continentes; *beleegyezést tartalmazó levél, engedelem levél.* Szék. Okl. III. 167. Fej. X. I. 288. Tör. Tár. XIII. 20. Werbőczi 91.

Litteræ constitutionales, quibus aliquid constituitur; *szervező levél, alapító levél.* Præd. p. 22: ex his omnibus et præsertim allegatis ipsissimis verbis *litterarum* Privilegialium et *Constitutionalium* R. Andreæ sequentia erui possunt.

Litteræ contoales, litteræ rationum; *számviteli lap.* Törvt. Msz.

Litteræ contractuales, pactum continentes; *szerződéslevél.* Tör. Tár. 1891 p. 358. Dip. Alv. II. 287. Fej. X. I. 468. 730.

Litteræ contradictoriæ, V. *Litterae protestationales.* Törvt. Msz.

Litteræ contributoriæ, L. quibus ad contribuendum aliquis provocatur; *adakozásra felszólító levél.* Batty. Leg. III. 182. an. 1346.

Litteræ conventionales, tabulæ, litteræ pactum continentes; *szerződéslevél.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 168. Exhibuerunt nobis *litteras conventionales.*

Litteræ convocatoriæ, *meghivó levél, egybehivó levél.* Ger. Einberufungsbrief. Burián. Blandr. p. 245: e Synodo Váradiensi *Litterae Convocatoriae* debuerint expediri contra Blandratam . . . Rak. Ön. 50. Can. Eccl. LXXXV.

Litteræ correspondentiales, ad epistolarum commercium pertinentes litteræ; *levelező lap.* Száz. 1896. febr. 100 lap. pro fundandis *correspondentialibus* litteris.

Litteræ credenciæ, litteræ auctoritatis, potestatis commissæ; *megbizó-, felhatalmazó-, hitlevél.* Magy. Tör. Tár. XXIII. 52.

Litteræ credentionales, V. *Litterae credenciae;* (Du C.) Moln. Patv. 20. Dum Ablegati prælaudatarum Communitatum ad Diætam Regni proficiscuntur, per suos Principales *Litteris Credentionalibus* sive Plenipotentialibus sufficienter instruuntur. Diar. Com. 70. Rák. Ön. 260. Fdj. X. I. 58. Tör. Tár. 1888. 138.

Litteræ credentitiæ, V. *Litt. credenciae.* Monm. Comit. II. 326. Inprimis post redditas *litteras* nostras *credentitias* illis salutem, gratiam nostram regiam et omne bonum exponant.

Litteræ creditionales, V. *Litterae credenciae; igazolási levél.* Száz. XV. 589.

Litteræ credulitatis, *l. credenciae;* Ljub. Mon. Sl. I. 349. et passim.

Litteræ currentales, V. *Litterae currentes.* Pfahl. Jus. Georg. 348.

Litteræ currentes, litteræ in orbem mittendæ; *körlevél.* Ger. Rundschreiben. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 17: Salarium . . . statuit comitatus solvendum. Ita tamen ut Judlium aut personaliter *literas currentes* . . . ad singulos nobiles . . . perferre curabunt.

Litteræ cursiles, nominantur in iure Hung. litteræ, diplomata, quorum auctoritas erat ad tempus ad mortem regis, qui ea ediderat, at contra litteræ, quæ in perpetuum valent *privilegiales* appellantur; *ideiglenes tekintélylyel biró levél.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 279. ad intencionem roborandam innovacionem et confirmacionem patris nostri clare memorie et eciam *litteras* nostras *cursiles* super premissis exhibendo.

Litteræ cursivales, idem ac *Litterae currentes,* quod vide. Cod. evang. T. I. p. 183: *Literas cursivales* nemo apud se retineat, sed visis . . . ad alterum dirigat.

Litteræ cursuales, V. *Litterae cursiles.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 9. In eodem eciam litis strepitu ipse Dominicus exhibuit *quasdam litteras cursuales* Regis St. supradicti.

Litteræ debitoriæ, syngrapha; *kötelezvény.* Kronst. III. 540.

Litteræ declaratoriæ reversionales, Litteræ Reversales declarationem continentes; *térítvény. reversalis.* Funda David. H. 2: II. In quorum omnium observatione præsentes nostras *litteras declaratorias Reversionales* . . . dedimus.

Litteræ deliberatoriæ, lit. deliberationem continentes; *megfontolást tartalmazó.* Tör. Tár. 1891. p. 357.

Litteræ denunciatoriæ, l. edictum continentes; *hirdetmény.* Tör. Tár. 1887. p. 384. per *litteras denunciatorias* in porticu eiusdem ecclesiæ affixas.

Litteræ deploratoriæ, litt. mærorem continentes; *siralmas levél.* Verancs. V. 110. et captivum degere apud Mehemetem passam, prout ex ipsiusmet dicti captivi filii sui *deploratoriis* constat *litteris* manu eiusdem propria exaratis.

Litteræ deprecatoriæ, deprecationes continentes; *mentegető-, bocsánatot kérő levél.* Germ. Entschuldigungsbrief. Nill. Symb. p. 242. Teut. Schul. I. 273.

Litteræ deputatoriæ, litteræ assignatoriæ; *utalványozó levél.* Ger. Assignationsschein. Verancs. VII. 204. et per quem nos etiam præfatæ nostræ decimæ eidem vestræ magnificæ dominationi *deputatorias litteras remittamus.*

Litteræ derogatoriæ, imminutionem continentes lit.; *sértést tartalmazó levél.* Ljub. Mon. Sl. V. 187. an. 1409. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 418.

Litteræ diffamatoriæ, litteræ contumeliosæ; *gyalázó irat.* Magy. Tör. Tár. XI. 146.

Litteræ diffidationis, renunciationem amicitiæ continentes lit.; *barátságot felmondó levél.* Frak. Mát. lev. II. 82.

Litteræ diffidatoriæ, V. *Lit. diffidationis.* Frak. Mát. lev. II. 210. Tör. Tár. XXIII. 25.

1. **Litteræ dimissoriæ,** *búcsu levél, elbocsátó levél.* Cher. Jus. Eccl. II. 16. Per *Litteras Dimissorias* intelliguntur 1. tales Literæ, quæ Clericis ad aliam Diœcesim dimissis et non amplius reversuris dantur 2. tales, quibus Clerici ad alienum Episcopum Ordinum duntaxat suscipiendorum causa dimittuntur, seu quibus facultas fit alicui ab Episcopo non suo Ordines suscipiendi ita, ut Episcopus taliter dimittens ius in eum Clericum retineat.

2. **Litteræ dimissoriæ,** apostolus. postscriptum; *a felebbezésre oldaljegyzékkel ellátott irat.* Gall. apostille. Comp. G. 3.: Post appellationem interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, a quo appellatum est ad eum, qui de appellatione cogniturus est: quas *litteras dimissorias* sive *apostolos* appellant.

Litteræ dimissoriales, V. *Litterae dimissoriae 1.* Törvt. Msz. Konek. Egyh. 135.

Litteræ dispensatoriæ, dispensationem continentes lit.; *feloldó levél.* Törvt. Msz.

Litteræ dissimulatoriæ, causam fictam simulatam continentes; *palástolgató, ürügyet kereső levél.* Pesty Ször. III. 93., 94. *litteram dissimulatoriam* et prolongatoriam.

Litteræ divales, (Du C.) L. ab imperatoribus emanatæ; *fölségi levél.* Nagy. Hier.

Litteræ divisionales, quibus testator sua bona dividit heredibus; *végrendeleti osztálylevél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 46. Tör. Tár. 1891. 357. et passim.

Litteræ dominicales, quæ Bedæ *laterculum septizonii* appellantur (Du C.); *ünnepjegyzék.* Curios Misc. 423. Vocarunt autem dies Septimanæ Ferias, ut ita admonerent Personas Ecclesiasticas peculiariter cultui divino dedicatas, debere feriari a rebus prophanis et solis sacris rebus et occupationibus vacare. Elegerunt vero primas septem alphabeti literas A, B, C, D, E, F, G, quibus singuli hebdomadæ dies ordine suo designarentur, una enim ex his singulis annis denotat diem Solis sive Dominicum, reliquæ vero reliquas Septimanæ dies unde et nominari solent *Litterae Dominicales.*

Litteræ donationales, quibus donatio alicui facta notatur atque probatur; *adománylevél.* Pesty Ször. III. 154. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 208. Fej. X. I. 288. 518. etc. Tör. Tár. 1891. 358. et passim.

Litteræ donatoriales, V. *lit. Donationales.* Pesty Ször. III. 229.

Litteræ dotalisticæ, de dote sponsæ agentes; *hitlevél, jegykötéslevél.* Törvt. Msz.

Litteræ ducales bullatæ, lit. ducis sigillo munitæ; pecsételt levél. Magy. Tör. Tár. XI. 113.

Litteræ empcionales, de emptione et venditione agentes; *alku levél.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 310. V. 145., 197.

Litteræ enarratoriæ, narrationem continentes; *elmesélő levél.* Tör. Tár. 1889. p. 479.

Litteræ encyclicæ, litteræ in orbem mittendæ; *körlevél.* Ger. Rundschreiben. Epist. Proc. 1. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 37.

Litteræ epitaphiales, inscriptio sepulcralis; *sírfelirat.* Cod. Telek. X. 300. et in eadem parte in circumferencijs obtineat *has literas epitaphiales* M. ladislai R. Ungarie.

Litteræ estafetales, litteræ a publieo cursore præter ordinem allatæ; *siető, gyors levél; sürgöny.* Törvt. Msz.

Litteræ evictionales, sponsionem continentes; *biztosító, szavatos levél.* Arch. Rák. IX. 72.

Literæ evidentes, V. *Lit. patentes.* Fjp. Szám. p. 86. an. 1397.

Litteræ evocationales, quibus aliquis in ius vocatur; *törvénybe hivó levél, idéző levél.* Cod. Dip. And. II. 431., 501.

Litteræ evocatoriæ, evocatoriales, V. *Lit. evocationales.* Tör. Tár. 1891. p. 361. Diar. Cont. 88. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 495. Szer. Not. 143. Art. Jur. Thav. 14. — Hajnik. Perjog. 193.

Litteræ exculpatoriæ, litteræ excusationem continentes; *kimentő levél.* Besztb. Levt.

Litteræ excusatoriæ, V. *L. exculpatoriae.* Epist. Proc. P. III. p. 304: Tabellarius... *litteras... excusatorias...* tradidit. Verancs. III. 216.

Litteræ executoriæ, quibus aliquid perficiendum præcipitur; *végrehajtási, végrehajtó levél.* Gall. lettre d'exécution. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 144. quam super aliis gratiis literas apostolicas et *executorias* etiam concedendo.

Litteræ exemptionales vel **exemptoriales,** litteræ, quibus aliquis iurisdictione eximitur, itaque sunt genus quoddam litterarum privilegialium; *szabadalmazási, kiváltsági levél.* Fr. Lib. Rt. I. 29. *litteras* habent *exemptoriales.* I. 38. habet *litteras exemptionales.* Pesty Ször. III. 167. Kuk. Jura. I. 281. an. 1567. Tör. Tár. 1891. 357. Arch. Rák. IX. 46.

Litteræ exhibitoriæ, litteræ, in quibus aliquis evocatur, ut afferat argumenta, quibus ius alicuius rei firmari potest. (Cf. Horváth Ád. Oklevéltan); *kézbesítési, kereset benyújtási levél.* Fr. Lib. Rt. II. 114., 159. cum *litteris* Regie Maiestatis *exhibitoriis* ad Capitulum missus. Pesty Ször. III. 168.

Litteræ exhortatoriæ, lit. monita continentes; *buzdító levél:* Tör. Tár. 1892. p. 389.

Litteræ exmissionales, quibus aliquis ad exequendam sententiam exmittitur; *kibocsátó levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 24: Si vero apud adversæ partis manus habebuntur *exmissionales litterae* penes easdem litteras adiudicatorias expediantur et executio fiat. Fej. VII. 179. Kov. Form. St. CXXIII.

Litteræ exmissoriæ, idem ac *exmissionales,* quod V. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 40.

Litteræ expeditionales, quibus crimine accusatus expeditur, accusatione liberatur; *felmentő levél.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 358. *Expedicionalis* super morte Pauli contra Chala virginem.

Litteræ expeditoriæ, *utalvány, menedéklevél.* Werbőczi 170. Sæpe numero namque super ea integra pecuniarum summa, pro qua videlicet quis bona sua alteri impignoraverit, creditori suo satisfacit; attamen literas impignoratitias in specie non semper poterit rehabere, sed solummodo *litterae* super ea re *expeditoriae* seu *quietantiales* illi dantur. Samb. Tyrn. Fjp. Szer. Not. 121. an. Sc. I. 171. an. 1543. Pesty Ször. III. 295. Fjp. Szám. 87. an. 1398. Hajnik. Perjog. 339.

Litteræ expeditoriales, V. *Lit. expeditoriae.* Tör. Tár. 1891. p. 358.

Litteræ exspectativæ, de spe muneris adipiscendi agentes; *várandósági levél.* Verancs. VI. 77. Equidem doleo, rem tibi de sacerdotio canonicali in ecclesia mea Budensi ex sententia non successisse. Causa est, quod iam post *litterarum* tuarum, ut dicunt, *exspectativarum* emanationem idque paulo ante discessum meum Buda ab amicis quibusdam monitus, te uno digito mutilatum etc.

Litteræ exspiratæ, autoritate privatæ litteræ; *erejöket vesztett levelek.* Törvt. Msz.

Litteræ facultatoriæ, quibus facultas aliquid agendi continetur; *engedély, képesítő levél.* Ger. Erlaubniss-Schein. Jogt. Eml. T. I. p. 495: Qui autem... ædificare Domos necessitarentur... iisdem... erga *facultatorias litteras* quantitatem et qualitatem Lignorum ac materialium... indulgenda essent. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 8., 5.

Litteræ fassionales, litteræ, in quibus aliquis profitetur aliquid. Nam in iure Hungarico fassio est «declaratio voluntatis eoram persona vel loco credibili facta»; *bevalló-, vallománylevél.* Fr. Lib. Rt. II. 44. I. 75. pro requirendis *litteris fassionalibus.* Fej. X. 1. 169. Cod. Zi. V. 78.

Litteræ fassionales impignoraticiæ, declarationem de pignore continentes l.; *zálogbevalló levél.* Szék. Okl. II. 36.

Litteræ fassionales-testimoniales, in quibus fatendo testimonium perhibetur: *tanúvallomási levél.* Arch. Rák. IX. 65.

Litteræ feudales, *hűbéri levél, okmány.* Vuch. Jur. Feud. 17. Cum nexus feudalis, qui inter Dominum et Vasallum intercedit, pacto feudali nitatur, hinc uberrimum fontem cognoscendorum iurium et obligationum feudalium constituunt mutui tractatus Dominos inter et Vasallos initi, aliæque legitimæ dispositiones nexum feudalem concernentes, duo speciatim referuntur: pacta feudalia, pacta familiarum, *litterae feudales, litterae investiturae* etc.

Litteræ fidantiæ, V. *lit. credentionales.* Ljub. Mon. Sl. V. 521. an. 1357.

Litteræ fideiussionales, fideiussoriæ, sponsionem continentes; *jótállási levél.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 413. Cod. Dip. Brüss. III. 248.

Litteræ fiduciariæ, l. pigneraticiæ; *hitbizományi levél.* Tör. Tár. 1886. p. 436.

Litteræ formales, V. *Litt. Collybisticae.*

Litteræ formatæ, V. *Litt. Dimissoriae* 1. (Du C.) Cher. Jus. Eccl. II. 17 Primæ (literæ dimissoriæ) vocantur etiam *Formatae* vel Exeat aut *Canonicae.*

Litteræ fulminatæ, V. *Fulminatus; álnokul koholt, kétséges levelek.* Törvt. Msz.

Litteræ fundationales, quæ aliquid conditum esse exponunt: *alapító-, hagyományi levél.* Fej. VII. 215.. 164.

Litteræ fundationis, V. *Litterae fundationales.* Pray Dext. et vita D. Steph. p. 143.

Litteræ funduales, *teleklevél.* Törvt. Msz.

Litteræ gladiatoriæ, litteræ tam argumento quam etiam stylo truci; *sértő levél.* Tör. Tár. 1888. p. 548.

Litteræ graciosæ, venia, impunitas litteris data; *kegyelmező levél.* Szék. Okl. I. 127.

Litteræ grationales, quibus alicui venia delicti, remissio pœnarum datur; *kegyelemlevél.* Fej. X. I. 336. Werbőczi 395.

Litteræ gratiosæ Maiestatis Regiæ, V. *Litterae grationales.* Recon. an. 1609. p. 100.

Litteræ immunitationales, de immunitate agentes; *kiváltságos, mentelmi, mentességi levél.* It. lettera di immunitá. Ger. Privilegiumsbrief. Nill. Symb. p. 378: *litteras immunitationales* ratas, gratas... habentes.

Litteræ impignorationales, impignoratitiæ, oppignerationem testantes; *záloglevél.* Art. Diæt. Pos. 27., 33.

Litteræ impignoratoriæ, V. *Litt. impignorationales.* Cod. Dip. Hung. And. V. 490. Tör. Tár. 1891, 357.

Litteræ improperatoriæ, obiurgationem, animadversionem continentes; *szidó, gáncsoló levél.* Kov. Form. St. 52. *Litteras* Vestræ Serenitatis *improperatorias* humiliter et devote recepimus.

Literæ incitatoriæ, l. incitantes; *sürgető, buzdító levél.* Tör. Tár. 1888. p. 539.

Litteræ indulgentiales, lit. diploma indulgentiarum; *bűnbocsánatot tartalmazó levél.* Coll. I. 366. Szék. Okl. IV. 189.

Litteræ indultuales, venia, potestas per litteras data; *engedelemlevél.* Erlaubnissschein. Törvt. Msz.

Litteræ infames, (pasquillus), scriptum famosum; *gúnyirat.* Tör. Tár. 1888. p. 548.

Litteræ informatoriæ, publica præcepta continentes; *hivatalos közlés.* Kass. P. P. I. 296.

Litteræ informatorio fassionales, Litteræ præcepta confessionem spectantia continentes; *vallomást illető utasítást tartalmazó levél.* Irod. tört. Közl. X. 1. f. 96.

Litteræ inhibitionales, quibus aliquid vetatur; *letiltó levél, eltiltó parancs, levél.* Pesty Ször. III. 387. Jogt. Eml. III. 27. Monm. Comit. Trans. II. 358.

Litteræ inhibitoriæ, V. *Lit. inhibitionales.* Arch. Rák. IX. 71.

Litteræ inquisitionales, quæ descriptionem investigationis vel indicii continent; *nyomozó v. tanúvallomási levél, a tudományvétel ügyében kiadott parancslevél.* Hajnik. Perjog 287. Cod. Com. Zi. III. 49. Soos. Doc. Cod. Dip. Pat. V. 125. 158. Werbőczy 346.

Litteræ inquisitoriæ, V. *Lit. inquisitionales; tudóslevél.* Hajnik. Perjog. 98.

Szer. Not. 102. Cod. Dip. Arp. V. 236. Werbőczi 348.

Litteræ inquisitoriales, V. *lit. inquisitionales.* Sous Doc.

Litteræ inscriptionales, documenta, instrumenta donationum et possessionum Text. vide sub *Inscriptionalista*; *érdemjutalom levél.* Szegedi Rubr. III. 63. Fej. VIII. 1. 518. Szer. Not. 124. Tör. Tár. 1891. 357. Cod. Dip. Pat. V. 449. Recon. an. 1608. p. 50.

Litteræ insinuatoriæ, quibus aliquid in notitiam alicuius perfertur; *ajánló, bejelentő levél.* Szer. Not. p. 139: conventus ... transmittit *Litteras* quasdam *insinuatorias,* in quibus Honorabilis Joannes ... nominibus ac personis Contradictoriam Protestationem deposuerat an. 1493. Cod. Dip. Pat. V. 168., 241. Szék. Okl. I. 233. Törvt. Msz.

Litteræ installatoriæ, *beiktatási levél.* Bék. Pil. II. 516. an. 1712. collationalibus et *installatoriis* litteris.

Litteræ instantiales, libellus suplex; *kérvény.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 260. Qua propter pro sacro hoc loco obtinendo humillimas *litteras instantiales* ... transmisit.

Litteræ instructionales, explanationem causarum continentes lit.; *sérelmeket pontokban összefoglaló levél.* Száz. XV. 589.

Litteræ instrumentales, documenta continentes; *okirat, ügyirat.* Cod. Zi. III. 124., 341. Tör. Tár. 1888. p. 99.

Litteræ interrogatoriæ, quibus quis aliquid quærit; *megkereső levél.* Ger. Fragebrief. Kass. P. P. I. 296. Cod. Dip. Brüss. 261.

Litteræ intercessoriæ, lit., intercessionem continentes; *közvetítő levél.* Magy. Tör. Tár. XI. 160.

Litteræ intimatoriæ, quibus aliquis aliquid edocetur; *tudósító levél.* Tör. Tár. 1891. p. 361.

Litteræ introductoriæ, quibus quis in possessionem introducitur; *bevezető levél, beiktató levél.* Werbőczi 89. Ubi notandum, quod *litterae Introductoriae,* pariter et Statutoriæ regales, super qualibet Donatione, cum servitiorum declaratione editæ et conscriptæ incipientes sic: «Cum nos debitum habentes respectum». Aliæ vero omnes literæ similes A) tam scilicet *Introductoriae* et statutoriæ seu recaptivatoriæ quam etiam Reambulatoriæ sed et Admonitoriæ quælibet per «Dicitur nobis etc. cum clausula illa: «Ad terminum competentem emanatæ» etc. Szer. Not. 132. an. 1517. Cod. Dip. Pat. V. 180., 259. Dip. Alv. II. 321, et passim. Tör. Tár. 1891. 357. Szék. Okl. I. 188.

Litteræ introductoriales, V. *Lit. introductoriae.* Pesty Ször. III. 91. lit. *Introductoriales* et Statutoriales. Tör. Tár. 1891. 358.

Litteræ investituræ, V. *Litterae feudales.* Schwart. Scult. 19. Vuch. Jur. Feud. 94. *Litterae investiturae,* Lehenbriefe, sunt instrumentum disertam investituræ peractæ mentionem rerum ad feudum pertinentium indicem, nec non conventionem inter dominum et vasallum super feudo initam continens, dominique subscriptione et *subsignatione* munitum.

Litteræ inviatoriæ processuales, describentes modum procedendi in processibus; *utasító, útbaigazító levél.* Jogt. Eml. T. I. p. 498: Concluditur circulariter publicari, ut *Litteras inviatorias Processuales* quoque vice Judices Nobilum ... expedire valeant.

Litteræ invitatoriæ, vocatio per litteras; *meghivó levél.* Magy. Tör. Tár. IX. 195. Kass. Jur. Civ. II. 101.

Litteræ Italicæ, Italicales, l. latinæ; *latin betü.* Tör. Tár. 1886. p. 571. liber biblie, spissus et parve quantitatis cum parvis *litteris Italicalibus et capitalibus* aureis formatus.

Litteræ judicatoriæ, quibus sententia continetur; *itéletet tartalmazó levél.* Samb. Tyrn.

Litteræ judiciales, idem quod *birsagiales,* quæ sententiam judicis per non venientiam latam continent; *makacssági végzés levél, birói levél.* (a regestrum alapján készült a kereset lényegét magában tartalmazó). Jogt. Eml. T. II. 1. p. 56. Szék. Okl. I. 43. Hajnik Perjog. 229.

Litteræ iudiciariæ, Lit. forenses; *törvényszéki levél.* Fej. VII. 295., 228.

Litteræ juramentales, juramentum continentes; *esküelevél.* Epist. Proc. P. III. p. 293.

Litteræ juris jurandi, V. *Litterae juramentales.* Epist. Proc. P. III. p. 404.

Litteræ jurisdictionales, ab ecclesiasticis potestatem concedentes emanatæ lit.; *egyházi hatalomlevél.* Törvt. Msz.

Literæ libertationales, L. missionem continentes; *szabadságolási levél, obsit.* Arch. Rák. II. 16. vigore et authoritate *litterarum* manumissionalium *libertationalium* mediante.

Litteræ libertatis, lit. immunitatem continentes; *adófelmentési levél.* Kronst. II. 362.

Litteræ litigiosæ, litem concernentes; *patvarlevél,* Arch. Rák. VIII. 308. *Litterae litigiosae* de limitibus Morvánkaiensibus.

Litteræ locationis, litteræ, tabulæ conductionis; *haszonbérlevél.* Batty. Leg. III. 296. an. 1394. Cod. Dip. Kár. I. 237., 380.

Litteræ mandatoriæ, mandatum continentes l.; *parancs.* Száz. XXIV. 345. Tör. Tár. 1888. 532.

Litteræ manumissionales, litteræ manumissionis testes; *szabadságlevél.* Ger. Freibrief. Kov. Form. St. CXVII. *Litterae Manumissionales* Tyronis Cothurnarii.

Litteræ manumissionales libertationales, V. *Lit. libertationales.* Arch. Rák. II. 16. vigore et authoritate *literarum manumissionalium libertationalium* mediante.

Litteræ memoriales, memoria; lit. aliquid memoriæ prodentes; *emlékirat.* It. lettera memoriale. Cod. Dipl. And. T. III. p. 2: iuxta continentiam ... *litterarum* nostrarum *memorialium.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 83. an. 1313.

Litteræ memoriales petitoriæ, *könyörgő emlékirat.* Fabó. Monm. Evang. II. 165. sed etiam ad Mariam Theresiam an. 1753. 28. Febr. *memoriales litteras petitorias* in favorem evangelicorum in Styria ... degentium prescripserunt.

Litteræ metales, fines terrarum et obambulationes scripto mandantes; *határjáró levél, határokról szóló levél.* Werbőczi 176. Particulæ vero aut quantitates aliquarum terrarum, sylvarum, promontoriorum et pratorum; paulatim a suo membro, corporali videlicet possessione, quovis modo distractæ vel occupatæ, vigore *litterarum metalium* (dum tamen ipsæ litteræ rite sint emanatæ) instaurari ... debent.

Litteræ missiles, literæ, quæ alicui mittuntur aut missæ sunt; *küldetes levél, küldött levelek.* Fej. VII. 373. Nicolaus terram ... secundum tenorem *litterarum* nostrarum *missilium* statuere promisit.

Litteræ missivæ, V. *Litterae missiles.* Stat. Jur. L. I. p. 17: Similem quoque vim habent *literae missivae,* si in his expresse continetur obligatio debiti eius, qui litteras scripsit.

Litteræ monitoriæ, monitum continentes. V. *Lit. valvales; megintő levél.* Szer. Not. p. 119: Capitulum testatur de eo: quod iam pridem affixis in Foribus Ecclesiæ... quibusdum *litteris monitoriis.* Tör. Tár. 1888. p. 547.

Litteræ moratoriæ, lit. prolationem continentes; *késleltető, halasztó levél.* Ger. Fristung. Opin. in montanisticis B2.

Litteræ negotiatæ, V. *Lit. colybisticae.*

Litteræ nequitiosæ, lit. falsæ, simulatæ; *hamisítvány.* Samb. Tyrn.

Litteræ nobilitares, V. *Litterae armales.* Vjestnik I. 152. an. 1727.

Litteræ notificatoriæ, quibus refertur de aliqua re; *jelentő levél.* Coll. II. 141. Cod. de Sztára. II. 393.

Litteræ noviiudiciales, novi judicii, in negotio novi iudicii emanatæ; *perujító levél.* Szék. Okl. III. 249., 252.

Litteræ novi judicii cum gratia, quibus gratia novum iudicium conceditur; *kegyelmi perujító levél.* Recon. an. 1609. p. 99: Pro literis *Novi Judicii cum Gratia,* in minoribus sex, in gravioribus duodecim floreni.

Litteræ novo-divisionales, lit. tempore et in negotio novæ divisionis datæ; *uj osztálylevél.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 431. Vicem *litterarum Novo-Divisionalium* subeunt executionales ipsæ.

Litteræ nunciatoriæ, nuntium continentes; *hirdető, tudósító levél.* Kov. Form. St. CLI.

Litteræ obedientionales, obedientiam postulantes; *engedelmességre intő levél.* Kuk. Jura I. 352. et cum Leogradium non parum ad Insulæ defensionem conferat, illud præsidium Vestræ directioni committimus, simulque *Litteras obedientionales* ex Consilio nostro Bellico emanatas hisce includimus ...

Litteræ oblatoriæ, lit. quibus aliquid offertur; *kinálmány.* Anerbietungsbrief. Törvt. Msz.

Litteræ obligatoriæ, apocha; *kötelező levél, kötelezvény.* Pesty Ször. III. 272.

Litteræ obligatoriales, lit. *obligatoriae.* Pesty Ször. III. 235. Tör. Tár. 1891. p. 358.

Litteræ obmissionales, quæ indicium de actione ad iudicium superius missum continent, quibus transducitur actio ad iudicium superius; *(a felsőbb bírósághoz) átküldő, áttevő levél.* Occurrit simpliciter *obmissionalis* quoque = *átküldvény.* Cod. Zi. V. IV. p. 630. Domino palatino pro ma-

gistro ladislao contra magistrum paulum super possessionaria reambulacione et statucione *obmissionalis.* Cod. Dip. Pat. V. 150., 152.

Litteræ occupatoriæ, lit. facultatem occupandi bona continentes; *birtokbafoglaló levél.* Szék. Okl. II. 47.

Litteræ officiosæ, litteræ publice missæ; *hivatalos levél* Kass. Ench. III. 197.

Litteræ optencionales, quibus quis rem aliquam obtinuisse demonstrat; *átvételt bizonyító levél.* Szék. Okl. III. 90.

Litteræ orbiculares, litteræ in orbem scriptæ, expeditæ et facile currentes; *kerekded betü, gördülékeny.* Batty. Leg. T. II. 473. an. 1281. *litteris orbicularibus* sine vitio consignatas de verbo ad verbum... inseri facientes.

Litteræ pacificæ, V. *L. Commendatitiae.* Cher. Jus. Eccl. II. 17. Postremæ (literæ dimissoriæ) vero Commendatitiæ, *Pacificae* vel etiam Comitivæ nuncupantur tales, quæ Clerico viatori fine eo dantur, ut ubique qua Clericus recipiatur et pacifice officium suum exequi possit.

Litteræ palatinales, a regni palatino scriptæ et editæ; *nádorispányi levél.* Fej. X. 1. 232.

Litteræ passuales, syngraphus, literæ tutum iter præbentes; *szabad utlevél.* Arch. Rák. II. oszt. III. 284. Dip. Alv. II. 280.

Litteræ passus salvi, syngraphus; *útlevél.* Ger. Freipass. Kass. Ench. I. 234. *Passus salvi Litteras* Peregrinis Capitula absque sufficienti, et authentico, a Magistratibus locorum, ubi illi degerent, de probitate vitæ Testimonio extradare non audeant. Norm. Ordin. an. 1747. 2. Juny.

Litteræ patentales, patentes, (Du C.) id est apertæ et in totam papyri vel pergameni latitudinem expansæ, quæ clausis opponebantur, cum istæ sigillo publico, hæ sigillo, quod *Secreti* vocabant, sigillarentur; *nyilt levél.* Gall. Lettres patentes. Szer. Not. p. 231: Unus eligendus, qui quotannis per Regnum eat eleemosynam petens pro Fratribus Ecclesiarum, hicque *litteras patentes* Cardinalis habebit. Szék. Okl. III. 261. an. 1534. Tör. Tár. 1892. p. 31.

Litteræ perennales, *örökítő levél, örök időre szóló levél.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Mon. Comit. Trans. II. 356. Pfahl. Jus. Georg. CXXXIII. jura et obligationes in *litteris* in perpetuum initis *(perennalibus)* ac usu in parte saltim firmatis contenta determinataque ultra auctoritate quoque regia stabilita... distincta novis litteris enumerari voluit. Vjestnik I. 211.

Litteræ perpetuacionales, lit. perpetuitatem iuris hereditarii continentes; *átörökítő levél.* Cod. Zi. I. 598.

Litteræ pignoratitiæ, *záloglevél.* Pfandbrief. Törvt. Msz.

Litteræ plenipotentiales, l. auctoritatis, potestatis commissæ testes; *felhatalmazó levél.* Tör. Tár. 1886. p. 56. Dipl. Alv. I. 50.

Litteræ portoriæ, *szállító levél.* Ger. Frachtbrief. Vect. Gen. D2. 17.

Litteræ præceptoriæ sive **mandatariæ,** literæ mandatum continentes; *parancslevél.* Jogt. Eml. T. I. p. 193. Kov. Jur. Tav. 41. Szer. Not. 143. Pesty Ször. III. 168. — Hajnik Perjog 117.

Litteræ præceptoriales, idem ac *Lit. praeceptoriae.* Kov. Jur. Tav. 32. Pesty Ször. III. 188.

Litteræ præceptorio appellativæ, litteræ appellationem continentes; *felhivó parancs.* Jogt. eml. T. I, p. 22.

Litteræ præceptorio requisitionales, literæ mandatum requisitorium continentes; *megkereső parancslevél.* Jogt. Eml. T. I. p. 219.

Litteræ præfectionales, in filium eiusque iura asserentes litteræ; *fiusitási levél.* Ger. in Sohnes Rechte einsetzender Brief. Kövy El. 53. 1. requiritur (ad probandam Nobilitatem) Donatio Regia vel Statutoriæ cum Bonorum declaratione editæ. 2. Armales vel humano Testimonio vel Literissibi applicandæ. 3. *Praefectionales.* 4. Adoptionales... 7. Processuales Literæ.

Litteræ præscriptionales, litteræ pœnam negligentibus inferentes et finem litibus imponentes (Du C.); *per idő határát megszabó levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 23: Et litteras... per non venientiam aut *absolutionales* vel *praescriptionales*... Cod. Zi. V. 48.

Litteræ præsentatoriæ seu papales, a pontifice emanatæ et productæ lit.; *pápai bemutató levél.* Kass. P. P. I. 369. *De Litteris praesentatoriis* seu sic dictis *Papalibus. A pápai bemutató levelekről.*

Litteræ præsidiales, præsidis auctoritate emanatæ lit. Kass. P. P. I. 134. De *Litteris* et Decretis *Praesidialibus. Az elnöki hivatalos Levelekről* és Rendeletekről.

Litteræ prescriptoriæ, V. *Lit. praescriptionales.* Kuk. Jur. I. 149. an. 1383.

Litteræ primipilares, V. *Lit. Armales.* Benkő. Im. Nat. Sic. 49. Nec ante disiunctionem Transsilvaniæ ab Hungaria Armales vel *Primipilares,* quorum vel nomen erat inauditum, Litteræ cuiquam concedebantur.

Litteræ primordiales, *eredeti levél.* Werbőczi 312. Adeo, ut quamvis *originales* seu *Primordiales Litterae* quocunque casu amissæ fuerint, sic tamen transumptis plena fides semper habeatur.

Litteræ privilegiales, quibus aliquid in perpetuum ita confertur, ut nemo amplius contradicere queat; *szabadságlevél, kegylevél.* Cod. Zi. Vol. V. 52: In cuius rei memoriam firmitatemque stabiliorem presentes *litteras* nostras *privilegiales* duximus concedendas. Szer. Not. 124. Tör. Tár. 1891. 357.

Litteræ proclamatoriæ, quibus aliqua proclamatio, citatio in ius continetur; *törvénybe idéző, szólító levél; kikiáltási levél.* Cod. Zi. Vol. V. 216: Receptis *litteris proclamatoriis*... nostrum hominem... transmisimus. Tör. Tár. VI. 30. — Hajnik Perjog. 198. Vjestnik I. 57. an. 1360.

Litteræ procuratoriæ, quibus aliquis procurator constituitur; *megbizó levél, ügyvédvalló levél.* Szer. Not. p. 29. Pesty Ször. I. 292. Fej. X. I. 184. etc. Jogt. Eml. II. 1. p. 23. — Hajnik Perjog. 176.

Litteræ procuratoriales, V. *Lit. procuratoriae.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 86. cum veris et *litteris* legitimis *procuratorialibus* personaliter coram nobis fuerunt constituti.

Litteræ productionales, interrogationem testium exponentes; *tanuelőállitásokról szóló, tanuvallomást tartalmazó.* Fej. VII. 224., 292.

Litteræ prohibitionales, quæ aliquam rem prohibendo, vetando inserviunt; *tiltakozó levél.* Cod. Zi. III. p. 49. Cod. Dip. And. I. 119., 126.

Litteræ prohibitoriæ, V. *Lit. Inhibitoriae; tilalmazó levél, eltiltó levél.* Monm. Comit. Trans. II. 356. Tör. Tár. VI. 36. Hajnik Perjog. 196.

Litteræ prolongatoriæ, dilationem continentes; *ügyhalasztó levél.* Pesty Ször. III. 93., 94.

Litteræ promotoriæ, promotoriales, quibus aliquis ad maiores gradus muneris promovetur; *tisztségre emelő, kinevező levél.* Fjp. Szám. p. 87. an. 1398. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 101.

Litteræ propriæ, dum Editor semet deobligat solutionem vel ipse effectuaturum vel per aliam, a se iure non distinctam et secus etiam nomine suo agentem personam effectuari facturum esse; *sajátkezü levél.* Art. D. 1840. p. 55.

Litteræ prorogationales, quibus alicuius causæ prorogatio continetur; *halasztó-, haladék levél.* Cod. Zi. V. 494: dum causa... iuxta series *litterarum* nostrarum *prorogationalium* ad octavam festi b. Michaelis archangeli... deventa extitisset. Art. Jur. Thav. 14.

Litteræ prorogatoriæ, V. *Lit. prolongatoriae.* Pesty Ször. III. 363. Cod. Zi. III. 52. Cod. Dip. Pat. VII. 354.

Litteræ protectionales, auxilium, defensionem continentes; *oltalmazó-, oltalmi levél.* Lop. Mon. Sl. XX. 40. an. 1696. Funda David H. 2.

Litteræ protectionis, V. *Lit. protectionales.* Cod. Evang. V. III. p. 34: talibus *protectionis litteris* salvam effecerunt possessionem templi.

Litteræ protestationales, protestatoriæ, litteræ quibus confirmatur aliquem iura sua conservanda reclamavisse; *tiltakozó levél, eltiltó levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 45. Cod. Zi. III. 49. Tör. Tár. 1891. 361. Arch. Rák. IX. 71. Fej. VII. 263. etc. — Hajnik Perjog. 323. Vjestnik I. 61. an. 1550.

Litteræ provisionales, Diploma Pontificium, quo quis in possessionem beneficii Ecclesiastici mittitur; *pápai beiktató levél.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 21. Catalogus Episcoporum Civitatis et Insulæ Arbensis etc. ex variis scripturis, partim etiam ex *Litteris provisionalibus* Sedis Apostolicæ. Cod. de Sztára II. 185.

Litteræ publicatoriæ, quibus aliquid notum fit; *tudósító levél.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 83. Ego interim *litteras* Majestatis V. *publicatorias* detinebo.

Litteræ quietantiales, quietantionales, quitatoriæ, quittantiales, quittantionales, apocha; *nyugtatvány.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Fej. XI. Vol. Un. 119. Fej. VI. 130. X. 2. 482.

Litteræ ratificatoriæ, litteræ quibus aliquid confirmatur, approbatur; *megerősítő, jóváhagyó levél.* Verancs. V. 148. Abrogare itaque se omnes huiusmodi *litteras ratificatorias* eorum, ut falsas et indignas.

Litteræ reaggravatoriæ, ultimam monitionis et excommunicationis sententiam denunciantes; *az clátkozást véglegesen ki-*

mondó levél. Szer. Not. p. 173. vide textum sub *Litterae aggravatoriae.*

Litteræ reambulatoriæ, quæ revisionem finium et metarum testificantur; *határjárási levél.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Fej. X. I. 107., 170.

Litteræ reambulatoriæ et evocatoriæ, revisionem metarum et evocationem testantes lit.; *a határjárást és idézést tanusító bizonyságlevél.* Hajnik Perjog. 194.

Litteræ recaptivatoriæ, quæ recuperationem alicuius possessionis testantur aut præcipiunt; *visszafoglaló levelek.* Cod. Zi. V. 437. Samb. Tyrn. Tör. Tár. 1891. 357. Fej. X. I. 183.

Litteræ receptoriæ, quibus aliquis se summam recepisse testatur; *elismervény.* Fej. X. 2. 482. ad tradendum eidem Domino regi . . . *litteras receptorias* et quitatorias de dicta summa centum mille ducatorum.

Litteræ recognitionales, V. *Lit. receptoriae; elismervény.* An. Sc. I. 171. an. 1543 : *lit. recognitionales,* quibus fatetur se totalem . . . summam mihi exsolvissæ.

Litteræ recommendatitiæ, recommandatoriæ, lit. commendatitiæ; *ajánló levél.* Rák. Ön. 237. Dip. Alv. I. 202. Fej. X. 4. 77.

Litteræ recommissoriæ, V. *Lit. recommendatitiae.* Dip. Reip. Rag. 424.

Litteræ recredentionales, revocatoriæ litteræ; *visszahívó levél.* Rák. Ön. p. 296. l. 7—9. (8.): . . . litteris solummodo Cardinalis Ministri absque regis *recredentionalibus,* quibus ablegatos revocare moris est, revocatus est peremptorie.

Litteræ regales, Kass. P. P. I. 340. De *Litteris Regalibus,* a *Királyi meghívó levelek* vagy *Regálisok.* Per Regales intelliguntur eiusmodi litteræ, per quas Rex Status et Ordines Regni ad celebrandum generalem Conventum seu Diætam pro certo termino ac ad certum locum habendæ mutuæ circa bonum publicum communemque prosperitatem consultationis ferendarumque opportunarum legum gratia sub pœna legali convocat

Litteræ regiæ, v. Regales nude, V. *Lit. Regales.* Szék. Okl. III. 121.

Litteræ reginales, litteræ reginæ; *királynő levelei.* Oláh. Cod. Ep. 38. conclusum itaque est omnium consiliis, ut in comitiis illis, quæ iam diu *litteris reginalibus* publicata erant et ad quæ ipse etiam Johannes vocatus erat, quisque conveniret. Tör. Tár. 1892. p. 394.

Litteræ reintroductoriæ, restitutionem continentes; *visszaiktató levél.* Szék. Okl. III. 98.

Litteræ relatoriæ, quibus inquisitionis puncta, testium confessiones et inquisitorum nomina continebantur; *relatoriák, vallástevél, jelentő levél.* Jogt. Eml. T. I. p. 120. Pesty Ször. III. 221. Tör. Tár. 1891. p. 357. Cod. Dip. Pat. V. 235. Cod. Dip. Kár. I. 355. 573. — Hajnik Perjog. 193.

Litteræ relatorum, quibus a capitulo vel magistratu rei series refertur in scriptis; *vallásievél.* Samb. Tyrn.

Litteræ relegatoriæ, *utasító levél.* Cher. Jus. Eccl. II. 353. Relegatio hæc per litteras Compassuales seu sententionales adiudicatorias ad suam competentiam *relegatorias* fieri solet.

Litteræ repetitionales, repetitoriæ, quibus fugitivi coloni repetuntur; *szökevényeket visszakövetelő levél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 328 : In causa . . . repetitionis fugitivorum colonorum is modus observandus esse censetur, ut *litterae repetitionales* . . . nullatenus perlegantur.

Litteræ requisitioriæ, requisitionariæ, quibus locis testimonialibus pro transsumptione instrumentorum mandatur; *megkereső parancs.* Samb. Tyrn. Szer. Not. p. 193. Werbőczi 312.

Litteræ rescriptionales, quibus respondetur; *válaszlevél.* Haz. Okl. 225. an. 1340. Cod. Zi. III. 31. Fej. VIII. 2. 518. Tör. Tár. 1888. 84.

Litteræ restatutoriæ, quibus aliquis in dominium restituitur; *visszaiktató levél.* Cod. Dip. Pat. V. 216., 312., 44.

Litteræ restitucionales, restitutionem continentes; *visszahelyező levél.* Szék. Okl. III. 217.

Litteræ resuscitatoriæ, ad causam, litem denuo, iterum movendam, suscitandam facultatem præbens; *(pört) feleleveniíő irat.* Szer. Not. p. 189.

Litteræ reverendæ, V. *Lit. Dimissoriae.* Cher. Jus. Eccl. II. 17. Secundæ (literæ dimissoriæ) dicuntur etiam *Reverendae.*

Litteræ reverentiales, V. *Litterae Transmissionales, apostoli; kísérő irat, felzet.* Faber. Jur. Met. 202. Adpellatione Judicialiter admissa, universa acta Processualia, una cum Sententia et gravaminibus Adpellationis describantur, per Secretarium Judicii in præsentia partium comparare volentium, collationantur, dum revidentur, hæc Copia Processus Cortesiæ involvitur et exteriori paginæ meritum Processus cum partium litigantium denominatione inscribitur; postea a *Judicio Transmissionales* seu *Reverentiales* (Apostoli), quæ nihil aliud sunt, quam litteræ comitativæ, expediuntur.

Litteræ reversales, (Du C.); *elismervény.* Vuch. Jur. Feud. 96. In Curiis feudalibus passim obtinet, ut vasallus, qui literas investituræ accepit, cautelæ gratia debeat dare *litteras reversales,* quæ sunt instrumentum, quo vasallus feudum sibi collatum seque ad fidelitatem eius nominis præstandam obligatum esse profitetur. Tör. Tár. 1887. p. 47. Verancs. V. 380.

Litteræ reversionales, V. *Lit. reversales.* Dip. Alv. II. 20.

Litteræ revisionales, *korvizsgálati levél, időlátott levél.* Werbőczi 231. Kelem. Inst. Jur. Pr. 393. quod oculis metiri licuit, locus, aut persona authentica, prudenti suo iudicio, ætatem definit, ac super omni hoc negotio solennes litteras Testimoniales edit, quas nos *Litteras Revisionales* vel *Revisorio-Testimoniales* appellamus (Revisio ætatis procuranda).

Litteræ revocatoriæ, quibus aliquis revocatur; *visszahívó levél.* Oláh. Cod. Ep. 335. Tör. Tár. 1891. 357.

Litteræ rogatoriæ, L. commeatum et licentiam petentes; *kérő levél.* Batty. Leg. III. 91.

Litteræ salis, *sólevél.* Ger. Salzzettel. Fjp. Szám. p. 181. an. 1419.

Litteræ salvi comeatus, conductus, V. *Salvus Conductus; menedéklevél.* Hist. Eccl. Ev. 165. Georch. H. T. III. 272.

Litteræ salvipassus, 1. syngraphus; lit. salvi conductus, 2. lit. manumissionem testantes; *1. védűtlevél, 2. vándorkönyv.* 1. Tör. Tár. 1886. p. 616. cæsareas et regias suas *salvipassus litteras.* 2. Kass. P. P. I. 280. De Passualibus seu *Salvi Passus litteris.*

Litteræ sanctionales, quibus aliquid sancitur; *szentesítő levél.* Kuk. Jur. I. 254. an. 1505.

Litteræ scultetiales, sculteticæ, L. a sculteto emanatæ; *falusi bíró levele.* Schwart. Scult. 20. 190.

Litteræ securitatis, V. *Litterae salvi conductus.* Frak. Mát. lev. II. 163.

Litteræ sententiarum, V. *Lit. sententionales; döntvénylevél.* Szer. Not. p. 189 : textum vide sub *Litterae causarum.*

Litteræ sententionales, sententiam executioni dandam continentes; *ítélő-, ítélet-, döntvénylevél.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 56. Georch. H. T. III. 275. Werbőczi 395. Cod. Dipl. Pat. V. 167., 209. Pesty Ször. III. 248. Tör. Tár. VI. 41. — Hajnik Perjog. 399.

Litteræ solutionales, quæ solutionem æris alieni v. cuiuslibet debiti testantur; *nyugtató levél, nyugtatvány.* Cod. Zi. III. 161.

Litteræ statutionales, statutoriæ, statutoriales, seu *introductoriae,* lit. immissionem in bona præcipientes; *jószágba beiktató levél.* Tör. Tár. 1891. p. 357. Pesty Ször. III. 91., 154. Cod. Dip. Pat. VII. 147. Tör. Tár. 1891. p. 358. Fej. X. I. 88. etc.

Litteræ submissoriæ, l. submissionem continentes; *hódolati levél.* Tör. Tár. 1888. p. 528. multiplicatis scilicet qua comitiis qua legationibus qua *litteris submissoriis,* qua muneribus complacatoriis ad ipsum Turcarum Imperatorem eiusdemque purpuratos primarios non *levidensibus,* sed enimvero iisdem propter rationes quasdam politicas sine tuba missis.

Litteræ supplicatoriæ, litteræ supplices; *könyörgő levél.* Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 302. Comes ac Consilium et Commune Ragusini eidem predecessori suas *supplicatorias litteras* per certum nuntium destinarunt.

Litteræ suspensoriæ, Lit. prorogationem continentes; *halasztó levél.* Han. Mon. Jur. P. I. 234 : *litteris suspensoriis...* exactionis.

Litteræ synodales, synodicæ, a synodo emanatæ; *zsinati levél.* Lampe. Hist. Eccl. p. 348 : datæ sunt *Synodales litterae.* Nill. Symb. 344.

Litteræ taxationales, V. *Lit. Birsagiales.* Kov. Jur. Tav. 258. Magister Tavernicorum *litteras Taxationales* (Birsagiales) non debet dare.

Litteræ teloniales, de teloniis agentes; *vámmentességi levél.* Werbőczi 273. Quamvis de *Litteris* Armalibus et *Telonialibus* expressa isthic mentio non fiat; huc tamen easdem ob paritatem rationis revocandas esse censent Icti Patriæ nostræ.

Litteræ testimoniales, testimonium exhibentes; *bizonyítvány, bizonyító írásbeli jelentés.* Szer. Not. p. 120 : inhibuit . . .

ne *Litteras Testimoniales* ... domino ... dare deberemus. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35.

Litteræ testimoniales inquisitionales, interrogatorum testium dicta continentes litteræ: *tanuvallomási jegyzőkönyv.* Ger. Zeugenaussage. Protokoll. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 11.

Literæ transactionales, factam pactionem continentes; *egyességi levél, szerződési levél, egyező levél, egyezvény.* Fej. VII. 152., 163. Tör. Tár. 1891. p. 357. Pesty Ször. III. 387.

Litteræ transmissionales, quibus causa ad superius forum transmittitur, defertur; *felsőbb székre bocsátó levél, perátküldő levél.* Jogt. Eml. T. I. 224. II. 1. p. 46: decretum est, ut si divisionales producuntur et incattus non comparebit, extunc statim *Litterae transmissionales* scribantur penes *divisionales.* Cod. Zi. V. 417. Tör. Tár. XII. 62. Pesty Ször. III. 309.

Litteræ transmissoriæ, V. *Apostoli* et *Lit. transmissionales.* Stat. Jur. L. I. p. 24: Post appellationem interpositam, si appellans *litteras transmissorias* seu Apostolos intra præstituta tempora non postulaverit, vel reddiderit, præscriptione ab agendo submoveatur.

Litteræ transumpcionales, transsumptæ, lit. transcriptæ; *átirt levél, másolat.* Pesty Ször. III. 257. Samb. Tyrn.

Litteræ trassatæ, V. *Litterae Collybisticae.*

Litteræ valvales, quæ valvis affigi (advalvari) solent; *kapura kifüggesztett hirdetés.* Bod. Hist. Eccl. III. 62. Nisi velint citati comparere sub pœna excommunicationis *litteris monitoriis* et *valvalibus* impeti.

Litteræ vendicionales, ad venditionem pertinentes; *árulevél.* Magy. Tör. Tár. XII. 42. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 296.

Litteræ vocationis, quibus Sculteti hospites, colonos vocabant; *birói idéző levél.* Schwart. Scult. 82.

Litteræ vocatoriales, quibus coetus sacer Verbi Divini Ministrum vel Ludimagistrum promissis et expositis præmiis, reditibus, honorariis ad officium suscipiendum et administrandum advocat; *meghivó levél.* Hist. Eccl. Ev. 139. atque peculiaria insuper onera, litteris *vocatorialibus* vel Inventariis inscripta, ut necessitatem Scholæ Rectoribus et Ludimagistris stipendia dandi vel pauperes literarum studiosos alendi — in eos devolvebant.

Litteraliter, latine; *latinul.* Batty. Ser. Episc. 54. infrascripta *litteraliter* (id est: latine) lecta, deinde in Ungarico exposita.

Litterata Pallas, litteræ, vir litteratus, studia litterarum; *tudomány.* Fabó. Monm. Evang. 156. Nam quamvis ex sententia Hyeronimi nesciat religio personas nec conditiones hominum, sed animos inspiciat et sola sit apud Deum nobilitas clarere virtutibus; tamen haud exiguum inter homines decus est, si *litteratae Palladi equestris dignitas* adiungatur.

Litteratus, clericus. T. v. s. *Familiaritas; egyházi.* Batty. Leg. III. 47: de familiaritate etiam si non sit *litteratus.*

Littor canum, canicida q. v.; *kutyapeczér.* Fjp. Szám. p. 504. an. 1440.

Liturare, (Du C.) delere, inducere, expungere; *általvondosni.* Pár. Páp. Cf. Sidon. Ep. 9., 8. Inscr. Orell. nro 4405.

1. **Liturgia,** *liturgia; szertartás.* Cher. Jus. Eccl. II. 130. *Liturgia* sacra generatim est omnis cultus sacer externus, publicus seu Officium divinum.

2. **Liturgia,** æ, missa. Nill. Symb. p. 687: Legatum hoc ... pro viginti *liturgiis* in salutem ... animæ meæ.

Liturgica, æ, commentarii liturgiæ formulas et regulas continentes; *szertartástan.* Cher. Jus. Eccl. I. 6. differt a *Liturgica,* quæ in declarandis ritibus et ceremoniis cultus externi versatur.

Liturguricus, 3., ad liturgiam i. e. cultum divinum pertinens; *szertartásos.* Fej. VIII. 2. 181. Calices, Campane *liturgurice.*

Litus, i, a Ger. Leute i. e. vulgus. Czvit. Spec. 152. Slavorum aut, velut ipsi se appellant, Slovakorum vocabulum idem ipsi est cum Slavonico czlovek, quo homo simpliciter denotatur. Idem porro nomen etiam servilis generis homini sive, qui non alia re, quam quod homo est, respectu sui superioris gloriari potest, tribuitur, eodem modo, quo Latinis posterioribus vox homo, nobis *litus liti* sunt coloni in diplomatibus monasticis passim obvii. Leute nobis homines, vulgus, plebs.

Litus, oris, pro: ripa part. S. de Kz. Chr. I. 3., 5: in Don fluvii *litore.* Cf. Ov. Met. I. 42.

Lityphiarius, i, textor; *takács.* Iter Oec. 293.

Livellare, ad libellam æquare; *kimérni, kiigazitani.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 241: iurati ... videant omnes terras et loca hactenus *livellata,* permutata et alienata.

Livellatio, æquatio ad libellam; *kiigazitás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 236: fiunt multæ locationes, affictus et *livellationes* contra formam legis.

1. **Livellus,** i, ad libellam æquata terra (Du C. al. s.); *megmért, kiigazitott föld.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 247. qui ... fraudassent *livellos* suos aut ex terrenis pascua et arrativis ... fecissent *vignalia* ... omnia reverti debeant in pristinum statum.

2. **Livellus,** i, census emphyteuticus (Du C. al. s.); *örökségi adó.* It. livello. Ger. Erbzins. Ljub. Mon. Sl. XII. 130. an. 1413: de feudis et *livellis,* que non possunt dari alteri.

Liver, libra; *lira.* It. lira. Arch. Rák. II. 424. se erogasse summam infrascriptam in *liver* ... (üres hely) ... iuxta cambia Parisiis transmissa de datis.

Livio, unreynekeyt (Unreinigkeit) luvio, faulikait (Dief.), putredo; *rothadag.* Schläg. 1967.

Livorare, (Du C.) livores inferre, vulnerare; *megsérteni, sebet ejteni.* Nagy Hier.

Livorino Toscanum, species monetæ. Instit. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argenteæ. Livorino Toscanum = Flor. 2 Cruc. 4. 1/2 Livorino = Flor 1 Cruc. 2. 1/4 Livorino = Cruc. 31.

Livra, æ, libra; *lira.* It. lira. Arch. Rák. II. 419. Le Brü ... cambium *livrarum* nempe 150.000 facientium Hungaricales fl. 90.000.

Lixa, æ, 1. servus balneatoris, 2. apparitor; *1. fürdőszolga, 2. törvényszolga.* 1. Kronst. II. 31: balneatori et suis *lixis* seu adiutoribus. 2. Kronst. I. 331., 493. (Gerichtsdiener).

Lixiviosus, 3., ad lixiviam pertinens; *lúgos.* Bene Med. III. 190. balneum *lixiviosum.*

Lixivius, 3., prelo non pressus; *sajtolatlan, magától lefolyó.* M. Bel. Prodr. 183. mustum vero *lixivium* aut statim recta in culleos aut purum in corbucula tantum defluat. Cf. *Lixivus* apud Cato. R. R. 23.

Lobatus, a *loba; karéjos. tokos.* Gall. lobée. Hist. Nat. 26. Canis familiaris in utraque maxilla dentes quadraginta numerat, superiore scilicet maxilla primores sex, quorum intermedii *lobati,* laterales nonnihil longiores sunt.

Lobia, Lobium, (Du C.) a Ger. *Laube,* porticus aperta ad spatiandum idonea; *sikátor.* Gal. galerie. Kronst. I. 266. 267. Ljub. Mon. Sl. II. 132. 138.

Loboncio, onis (ab Hung. labancz, cæsariani ita per ludibrium appellati). Irodt. Köz. VII. I. 79. a Tartarorum bis a *Loboncionum* incursu omnibus reculis domesticis, equis curriferis despoliatus sum.

Lobulus, auricula; *fülczimpácska.* Vern. Psych. 82. Non possum silentio præterire usum annullorum auricularium, quibus *lobulus* auris irritatur, nullatenus probari posse.

Loca Capitularia et Conventualia, V. *Locus credibilis.* Tör. Tár. 1888. p. 98. Szék. Ok. IX. 234.

Loca probantia, loci s. scripturæ, *szentirásbeli helyek.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 19.

Loca testimonialia, V. *Loci testimoniales.*

Locale, is, locus habitationis; *hely, fekvés.* Ger. *Locale.* Lzb. Cod. Med. T. II. 502.

Localista, æ, locorum libri cognitor; *törvényhelyismerő.* Molnár Patv. 36. Sufficit tibi singula die, singulæ Legis locum annotare, ita, ut cum priorum annotatarum Legum impressione et retentione, crebraque earum repetitione pauco tempore insignis *Localista* evadas.

Localisari, finibus contineri; *helyeződni.* Poor. J. Zsebsz. 72.

Localisatio, actus in unum locum cogendi; *helyeződés.* Poor. J. Zsebsz. 72.

1. **Localitas,** locus, situs; (Du C. al. s.); *hely.* Georch. H. T. III. 69. Molnár Patv. 35. Quandoquidem Juris Cynosuram, Legesque Regni ad manus tuas sæpe, cum necessum fuerit, habere nequeas, idcirco Legum, adminus in materia pluries occurrente necessariarum, memoriam et *Localitatem* tene.

2. **Localitas,** pagus, vicus; (Du C. al. s.). *helység.* Fej. X. 3. 250. Privilegiales Metales Possessionum Eocsi, Padragh ... in quibus mentio fit *localitatum* Disznovermekallja, Fekete Séd et Szőkekuth.

Localiter, certo loco; *hely szerint.* Vern. Met. 92. Res in tali commercio positæ invicem præsentes sunt et quidem *localiter,* si per contactum, mere dynamice, si sine contactu in commercio versentur. Cf. Ammian. 19., 12. Tertull. Pall. 2. Cassiod. Variar. 1., 35.

Locare, conducere (Du C.); *felfogadni.* Batty. Leg. III. 399. an. 1422: habent *locare* campanatorem.

Locatarius, i, locator; *bérbeadó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 304. Unde, si quæ Telonia haberet Princeps oppignorata,

ante omnia deberent hæc redimi per *defalcationem* proventuum, quos *locatarius* supra censum accepit. Cf. Gloss. Philox.

Locati, dicebantur coadjutores præceptorum, magistrorum scholæ, a quibus conducebantur. Brezny. 64. Kik voltak az újan alapított iskolában alkalmazva mint igazgatók, Rectores Scholæ vagy miként németül nevezték Schulmeisterek és mint segédek: hypodidascali, *locati* (talán locus-tól osztálytól, osztálytanitók); vagy mint mások magyarázzák: *locatus*, felfogadott, mivel az oskolamester segédeit és legényeit, Gesellen, eleinte Selmecen is maga fogadta. Száz. XXVII. 487.

Locatum conductum perpetuum, emphyteusis, locatio perpetua; *örökös haszonbér*. Pfahl. Jus Geogr. 28. Sed nec ad *Locatum Conductum Perpetuum* (Erbpacht) nec ad Jus Superficiei (Bodenzinscontract) . . . possit Nexus Subditelæ legalis referri.

Locellum, pro: locellus; *kis helyiség*. Arch. Ver. Sieb. XI.. 269. cauponam civitas non habet, nisi civibus adimat hoc *locellum*.

Loceta, æ, porticus. V. s. *Sacratanum; csarnok*. Gal. logetta.

Loci authentici, idem ac *loca credibilia, testimonialia* quod vide. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 125.

Loci concionatorii, Loci theologici, *érvelésre szolgáló theologiai helyek*. Kaprin. Eloq. I. 291. Præter *Communes* Rhetorum *locos* paulo ante explicatos dantur etiam *Loci Theologici*, quibus ad stabilienda sua dogmata utuntur Theologi. Dicuntur etiam *concionatorii*, quod ex iis, tamquam e sedibus propriis, sua eruant argumenta concionatores.

Loci testimoniales, conventus et capitula, in quibus instrumenta literaria conservabantur; *levéltáros gyülekezet*. Samb. Tyrn.

Loci testimonialis homines, homines a credibili loco missi. Georch. H. T. II. 451. és valamely Hiteles Helyről a végre kiküldött személyek *(Loci Testimonialis Homines)*.

Locofixitas, conditio et proprietas, nātura loco affixæ rei, immobilitas; *helyhez rögzöttség, helyhez szegzettség, helyhez kötöttség, mozdulatlanság*. Vern. Met. II. 53. Contra locomotivitas et *locofixitas* universālem notam characteristicam regni animalis et plantarum non exprimunt, cum multa animalia destinatum ipsis semel a natura locum per se ipsa relinquere non possint, sed in illo parte ex una figantur; multæ autem plantæ... non sint loco affixæ ac proin suum locum . . . mutent.

Locomotivitas, facultas se loco movendi, locum mutandi; V. s. *Locofixitas; helyváltoztatás képessége*.

Locomotivus, 3., vim loco movendi habens, alias Virtus motrix; *mozgatható*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 39.

Loculamentum, idem quod *Privetum*. Rau. Elem. p. 62.

Loculus Turcicus, species monetæ turcicæ; *egy erszény pénz, török erszény*. Ger. türkischer Geldbeutel, ein Beutel Geld. Bel. Geogr. Hung. Comp. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, Asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Imperialis, Thaler, qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta grossos cæsarianos æquat. 3. Horum 500 *loculum Turcicum*, cuius in Turcia usus est, complent.

Locumtenens, accensus; *hadnagy*. Ger. Lieutenānt. Pest. Vár. Lev.

Locumtenens personalis præsentiæ; V. s. *Justitiarius Summus; királyi személyviselő helyettese*.

Locumtenens primarius, subcenturio superior; *főhadnagy*. Ger. Oberlieutenant. Nov. Calend. 302. *Locumtenens primarius* D. Nicolaus S R. I. Princeps Eszterházy de Galantha.

Locumtenens secundarius, accensus, procenturio inferior; *hadnagy*. Ger. Lieutenant. Nov. Calend. 302. *Locumtenens Secundarius* D. Josephus Szarvassy Ordinis Militaris Regio Theresiani Eques.

Locumtenens inferior, V. *Locumtenens secundarius;* Kass. Prax. I. 50.

Locumtenens superior, V. *Locumtenens primarius*. Kass. Prax. I. 50.

Locumtenens palatinalis, palatini vices gerens; *nádori helytartó, helyettes nádor*. Szentiv Cur. Misc. Dec. III. P. I. 214. Post Stephani Báthori obitum, qui accidit anno 1535, cessavit aliquantisper Palatinalis dignitas et tantum præfuere *Locumtenentes Palatinales* hoc ordine.

Locumtenens Regius, (per Hungariam), regis vices gerens; *királyi helytartó*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 214. Nomina Palatinorum Regni Hung. Paulus Vardanus, Archi-Episcopus Strigoniensis, fit *Locumtenens Regius* per Hungariam 1544.

Locumtenentia, Subsidiaria Palatinatus officii opera; *helytartóság*. Probst. Comitiol. p. 45: Subsidiariam Palatinatus officii operam, *Locumtenentiam* vocant, eamque Præsules salvo isto munere Metropolitano vendicabant: Nobiles vero aboleri penitus talem vicariatum cupiebant. Verancs. XI. 234.

Locumtenentialis præses, qui præest ita dicto muneri locumtenentiali; *helytartósági elnök*. Jókai Rab R. I. 123.

Locus, i, *akna széle*. Faber. Jur. Met. 111. *Locus*, Ort, est extremitas Cuniculi usque quam is perducitur; *ante locum laborare* dicitur, dum metallifossor in fodina mineras eruit. — *Centralis locus* Feld-Ort, adpellatur, dum Cuniculo vel puteo locus in jacens vel pendens venæ metallicæ cultivatur.

Locus articularis, locus legum articulis alicui designatus; *törvényczikkbeli hely*. Fej. Jur. Lib. 327. Fabó Monm. Evang. II. 170. ut in iis tali libero exercitio frui liceat augustanæ confessionis hominibus, sicut in quibusvis *locis articularibus*.

Locus credibilis, locus, in quo instrumenta literaria fideliter conservabantur; *hiteles hely, levéltáros gyülekezet*. It. luogo credibile. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 125. Geocrh. H. T. II. 118.

Locus extraarticularis, locus in legum articulis non comprehensus; *törvényczikkivüli hely*. Fej. Jur. Lib. 327.

Locus neglectus, V. *Privetum; árnyékszék*. Verancs. VIII. 63. nisique eas triduo post apud eundem virum ex manu tua agnovissem, in *neglecto loco* prorsus excidebant.

Locus procuratoriæ, conclave advocati; *ügyész-szoba*. Georch. H. T. IV. 51.

Locus secretus, V. *Privetum*. Eszt. Okm. p. 209: parva curia cum *loco secretj*.

Locus stationalis, statio; *állomáshely*. Kass. Prax. I. 36. *in locis stationalibus*, per quæ militia transit.

Locustaceus, 3., ad locustam pertinens; *sáska...* Szamosk. III. 65. Ipsius venter est ac præterea nihil *locustacei* magis quam scarabæi generis.

Locutivus, 3., loquela præditus; *beszélő tehetséggel ellátott*. Pel. Pom. L. I. P. III. Art. III. c. 1. Illuminatio autem sensitiva ad cognitionem fit mediante locutione; ergo medium illuminationis debuit esse *locutivum*. Sed nullus sensitivus est *locutivus*, nisi homo est.

Locuturire, garrire, blatterare; *hangosan, fennen szólani, fecsegni*. Ger. schwatzen. Rep. Cast. p. 37 a: ne, *locuturiendo* et scripturiendo magis ac magis appareat, quam sis ad barbariem usque ineruditus.

Lodex, lodix; *lazsnak, pokrócz*. Ger. Kotzen. Schläg. 1138.

Lodingium, Loding, theca pulveraria; *puskaportartó*. Thök. Diar. II. 350. Unum novum Tassaly cum *lodingio* ex rubro karmazin fl. 6. p. 350. altera *theca pulveraria* seu *loding* ex holoserico viridi fl. 4.

Loge, cœtus; *egyesület* (páholy). Kass. Ench. II. 29. Cœtus seu *Loge* Liberis sic dictis Murariis qualiter admissus sit, innuitur. Norm. Ordin. an. 1785. 20. Dec.

Loggia, æ, podium; *erkély*. Ger. Erker. It. loggia. Száz. XI. 721.

Logia, æ, ædes aperta, xystus, porticus; *fedett folyosó*. tornácz. Han. Mon. Jur. P. I. 129: sedentes apud *logiam* . . . terminamus et pronuntiamus. Rač. Mon. Sl. XIII. 150 an. 1356: fiat . . . *logia*, sub qua reduci possint nobiles . . . et quelibet alia persona de die. Mem. Pauli. 431. Cod. Dip. Árp. Cont. VIII. 475. Vjestnik I. 256. an. 1289. V. *Ledogna*.

Logicalia, orum (Du C.) res ad logicam pertinentes; *gondolkodástan*. Batty. Leg. III. 255. an. 1370.

Logicalis, ad logicam pertinens, logicus; *észtani*. Rep. Cast. p. 36 a. præcepta *Logicalia* sub lodicula. Száz. 1897. p. 130.

Logicaster, vanus logicus; *hitvány bölcselkedő*. Funda David. C. 2. §. II. 25. Ergo et tu *Logicaster* . . . cum tota Rota tua Etavitica eodem dignus es supplicio.

Logicus, i, discipulus, qui ante an. 1848 in ita dicto Lyceo in septima classe logicam discebat; *logikus*. Száz. 564 Tör. Tár. 1888. 201.

Logistica, æ, algebra; *mennyiségtan*. Hor. Mem. 565. Tractatus de cicloide et *Logistica*.

Logium, i, logi, orum, (Du C. al. s.); *élczes ötletek, tréfás mondatok tára*. Dec. Bar. XLIII. Non abs re commendatur itaque Adagiorum Erasmi opus tot eruditorum encomiis, ita, ut alii logothecam Minervæ, alii Mercurii salinum, quod *logium* alias dicitur, alii denique Suadæ medullam illud appellarint.

Logofet, Logofeth, *Logofoth, Logofott, Lugofeth*, cancellarius; *kanczellár*. Kronst. II. 367., 368., 370., 380., 390. Szamosk. III. 200. Horum alteri . . . quod cancellarii munus obiret, *Logofet* idest *λογοφέτης*, a muneris quod sustinebat dignitate.

Logofetus, V. *Logofet*. Szék. Okl. III. 41.

Logomachia, certamen vocum; *szó-*

harcz. Ger. Wortgefecht. Syll. Pos. Ass. XXIII. An.: Præterea est mera *logomachia.* Vern. Psych. 186. Carlov. Log. XLIII.

Logomachicus, 3., verbis pugnans, certans; *szóharczoló, vitás.* Ger. polemisch. Syll. Pos. B. 3.: dico quæstionem illam esse *Logomachicam.*

Logotheca, æ, V. *Logium.*

Logothetus, cancellarius, (Du C. *Logotheta); kanczellár.* Cod. Dip. Árp. V. 165. Dec. Bar. 36.

Logi Alogi, docti indocti; *okos, oktalanok, tanult, tanulatlanok.* Fabó. Monm. Evang. 6. *Logi Alogi,* quibus Baptæ Calmosphactæ Peniculum Solnensis Conciliabuli et Hyperaspisten legitimæ Antilogiæ vellicant, veritatis radiis adobruti.

Loimiator et **Loimiater,** medicus luis, pestis gr. λοιμός et ἰατήρ; *dögvész orvos.* Hor. Mem. 14. grassante pecorum lue Cæsareo-Regius *Loimiator* constitueretur 16. Cæsareo-Regio *Loimiatro.*

Loimicus 3., ad luem pertinens; *dögvész* ... Hor. Mem. 16. Bibliotheca *loimica.*

Loiolita, æ, V. *Jesuita.* I. Fabó. Monm. Evang. II. 144.

Loioliticus, 3., ad Ignatium Loyolam, auctorem societatis jesuitarum, pertinens; *loyolai.* Hor. Mem. 58. societas *Loiolitica.*

Lollardi, (Du C.) ita nuncupati hæretici quidam, qui sub initium sæculi 14 in Germania et Belgio exorti sunt; dux eornm erat Lollardus Gualter, qui dei omniscientiam negabat; *Lollárd követői.* Nagy Hier.

Lombarda, pro: *bombarda.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 12. an. 1420. firmatis bastitis et *lombardis.*

Loncea, æ, fors. idem quod Gallis: *longe; kantárszíj.* Ger. Halfter-Riemea. Fej. II. 413. Item quamdam *Lonceam,* quam habeo in pignore pro centum denariis, relinquo Posco.

Londrum, naviculæ species, linter; *ladik.* Han. Mon. Jur. II. 199: *londrum* seu lembum.

Longa lis, procedendi modus in processibus, qui multum temporis exigit; *négyhúzomú, hosszú folyamatú per, hosszabb eljárású per.* Georch. H. T. III. 221. a hosszú *(longae Litis)* vagyis a 4 huzamú (4 terminorum), per. Hajnik. Perjog. 27.

Longa manu, *láttatlanul.* Faber. Jur. Met. 71. Collationem in ipso loco peractam æque Judicio substernit pro Officiosa notitia et improtocollandorum improtocollatione; imo potest et *longa manu* seu absque oculari inspectione conferre, si obiectum valde remotum et notorium sit.

Longanimitas, indulgentia, patientia; ger. μακροθυμία (Du C.); *hosszútűrés, türelem.* It. longanimitá. Curios Misc. 11., 2., Centum Observationes de *Longanimitate* vitæ humanæ.

Longare, (Du C.) procrastinare, extrahere, differre; *elodázni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. II. 139: sentencia non *longetur* ultra VIII. dies.

Longevitalis, longævus; *idős, koros.* II. Rák. Gy. 327.

Longitudinalis, in longum protentus; *hosszában való.* Bene. Med. II. 31. incisiones *longitudinales.*

Longitudinaliter, in longitudine; *hosszában.* Bene. Med. II. 31. lingua *longitudinaliter* inscindi debet.

Longiturnitas, diuturnitas; *tartósság, huzamosság.* An. Sc. II. 76. an. 1436: propter *longiturnitatem* temporis. Cf. Cassiod. de amic. 37.

Longus litis processus, V. *Longa lis; hosszú perfolyam.* Werbőczi 425. Eo quod causa ipsa non insinuatione mediante sed per simplicem evocationem (quam Nos, *Longum litis processum* appellamus) inchoata fuisse dicetur.

Loofew, eques, nobilis siculus; *székely nemes, lovag.* Szék. Okl. T. 1.

Loqua, lavatorium, locus lavandis vestibus (ger. πλυσιμόν); *mosó hely.* Han. Mon. Jur. P. I. 89: in aliqua *loqua* non audeat aliqua persona lavare, nisi portando foras.

Loquare, locare; *behelyezni.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 143: cum... Nicolaum.... in dictis possessionibus statueret et *loquaret.*

Loquutorium, (Du C.) locus in monasterio, in quo monachis et sanctimonialibus invicem colloqui licebat. V. s. *Lebia; beszélőszoba.*

Loramenta, orum, res coriariæ; *bőrmunka.* Kuk. Jura I. 434 an. 1750: *loramenta* ... Lederwerk nuncupata.

Loramenta stapedalia, lorum stapiæ; *kengyelszíj;* Reg. Turm. Præt. Fomulare I.

Loramentum frameæ, balteus (Du C. ligamentum); *kardszíj.* Reg. Turm. Præt. Formulare 1.

Lorarius Hungaricus, Germanicus; *magyar, német szíjártó.* Priv. Ceh. 1779. Pest. Vár. Levt.

Lordicare, (Du C.) dorso incurvo incedere ex gr. λορδός, incurvatus; *görbülni. görbülve menni.* Nagy Hier.

1. **Lorica,** æ. (Du C.); *ablak fal.* Ran. Elem. p. 25: Murus fenestralis, qui *Lorica* dicitur. Cf. Vitruv. 2., 8; et. 2., 9. Plin. 30., 10., 27.

2. **Lorica,** æ, miles loricatus, lorica indutus; *pánczélos.* Ker. Inst. Mil. 415. (Decr. Belæ 1193 o.) infra limites Regni cum decem *Loricis* ... regi serviat. Vjestnik I. 39. II. 144.

Loricati, (Du C.) dicti Monachi sanctioris vitæ, qui pro mortificatione, ut vocant, loricam ferream iugiter ad cutem induebant. Hos inter eminuit S. Dominicus, cognomine *loricatus,* a lorica ferrea, quam per annos 13 ad carnem detulit; *pánczélos barátok.* Nagy Hier.

Loricatus, 3., Miles lorica instructus; *vasas német.* Ger. Dragoner. Series Ban. p. 210: Missi illico Bareithiani, modo Battyaniani, Dimachæ et *loricati* Contrecourtenses.

Lorum ad sclopum, lorum sclopo ferendo; *puskaszíj.* Cons. Sumpt.

Lorum caligare, fascia braccas constringens; *nadrágszíj.* Cons. Sumpt.

Lorum portatorium frameæ, balteus; *kardszíj.* Cons. Sumpt.

Lorum præcinctorium, cingulum; *övkötő.* Ger. Ueberschwungriem. Cons. Sumt.

Losunga, æ, tributum (Du C. species exactionis apud Germanos); *adó.* Fjp. Szám. p. 7. et passim.

1. **Lotho,** onis, semiuncia: (Du C. sexta decima pars marcæ); Opin. P. I. §. 19: semiunciam ... seu *lothonem.*

2. **Lotho,** onis, domus numeralis, domus, quæ pecuniam pendebat in usum communitatis; *fizető ház.* Ger. Zahlhaus. Arch. Ver. Sieb. IX. 1., 130. Jede pfarre hatte die bestimmte Zahl Lotte oder Zahlhäuser (lothones, domus numerales).

Loto, onis, decima sexta pars marcæ. Sim. Num. 43. In Marca sunt 16 *Lotones. Loto* valet unum *Scutum* et 1/2 i. c. 3 Grossos. Quilibet Ferto habet 4 Lotones. Cod. Telek. XII. 61: Nuntiis vero, quos Regia Maiestas ad dictam pecuniam colligendam statuerit, singulis diebus, quibus iidem moram fecerint, tres *lotones* pro eorum expensis solvere non recusent.

1. **Lotor,** aurum, argentum purgans; *aranymosó.* Juriev. Jur. Met. 103. *Lotores,* qui aurum, Argentum etc. in Loturis acquisitum retinent, vel secus quacunque Ratione *Praeemptioni* Regiæ subtrahunt, graviores incurrunt pœnas.

2. **Lotor,** discipulus privatim institutus, cuius parentes præceptoris privati vestimenta lavabant, mercedis loco; *ruhamosással a magántanítónak fizető.* V. s. *Nummista.*

Lotores montanistici; *mosótamunkás.* Juriev. Jur. Met. 45. *Lotores Metallici. Lotores Montanistici* (Mühlen arbeiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in Molis contusoriis iisque adiunctis Loturis operas præstant; inter quas primum locum tenet: Præfectus Molæ (Mühlschaffer).

Lotorialis, ad lotionem pertinens; *mosó.* Faber. Jur. Met. 6., 75., 180. quod (ius) pro obiecti diversitate in Fodinale (Grubenrecht) Ustrinale (Hüttenrecht) et Sylvanale (Waldrecht) *Lotoriale* (Waschrecht) dividitur.

Lotorium, aquiminarium; *mosdó.* Gall. lavoir. Star. V. 223. an. 1524. *lotoria* argentea.

Lotricus, i, est homo vanus et inverecundus (Def.); *lator.* Schläg. 2087.

Lotrix, mulier lintea lavans; *mosónő.* Kol. Am. II. 128. (Registr. Varad. §. 209.) duæ mulieres essent *lotrices.* Knauz. M. E. Str. II. Phahl. Jus. Georg. LII. Tör. Tár. 1888. 658.

Lotteria, æ, sortium alea; *sorsjáték.* Kass. Ench. I. 175. Præter *Lotteriam* publicam omnes alii lusus, prout et ollæ Fortunæ, interdicuntur. Norm. Ordin. an. 1777. 29. Decem. Kass. P. P. I. 223.

Lotto, onis, V. *Lotho.* Kronst. I. 87., 88. Han. Hist. Eccl. 97. Thök. Diar. II. 378. Unum poculum argenteum deauratum, ponderans tres marcas et *lottones* 11 fl. 59.

Lotura auri, auri purgatio; *aranymosás.* Kass. Prax. 1., 294. Patentales intuitu *Auri Loturae* emanatæ. Juriev. Jur. Met. 104.

Loturalis, ad loturam pertinens; Faber. Jur. Met. 224. Normativum intuitu scorialium *loturalium* Camporum. p. 225. Ut *loturalia* feuda conferenda sint præscribitur.

Louis d'or cum sole, Louis d'or cum scuto. Inst. Arithm. 221. Fabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Aureæ, Louis d'or cum sole=Flor. 8. Cr. 34. Louis d'or cum scuto=Flor. 9. Cr. 12.

Louis d'or vetus duplex, Louis d'or vetus simplex. Inst. Arichm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Louis d'or vetus duplex = Flor 14. Cr. 36. Louis d'or vetus simplex = Flor 7. Cr. 2.

Lovaszo, onis, agaso; *lovász.* Fej. IV.

1., 67., Robertus terras per *lovaszones* (agazones) ablatas restituit.

Lovvtzi, venatores, V. *Polovtzi.* I.

Loyalis, legalis; *törvényszerű, nemeslelkű.* Nagy. Hier.

Loyolita, æ, V. *Jesuita.* Hist. Eccl. Ev. 20. Passim.

Loza, æ, fors: *logia* q. v. V. s. *Scovare.*

Luber, pro: tuber, fungus aridus; *tapló.* Ger. Zunder. Schläg. 959.

Lubisticum, V. *Levystica.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Lubricare, vacillare (Du C.); *tántorogva menni.* Roger. 307. Non per viam publicam, per quam Hungarica natio *lubricabat.*

Lubricatio in glacie, soleis ferratis per glaciem decurrendi exercitatio, studium; *jégen csuszkálás, korcsolyázás.* Bene. Pol. m. 67.

Lubricitas, natura lubrica, conditio lubrica; *sikamlósság, veszélyesség, kétesség.* It. lubricità. Fej. V. II. 477. Quia temporis *lubricitas* thesaurarium memoriæ propter continuam individuorum corruptionem in humano corpore non patitur perhennari. Eszt. Okm. 95. Tör. Tár. 1890. 452.

Luca, æ, derivatum a Ger. voc.: «*Loch*» quod carcerem, custodiam significat; *sötét lyuk, tömlöcz.* Sl. temnica. (DuC.) Decr. S. Steph. R. II. 10. Si quis in sexta feria ab omni Christianitate observata carnem manducaverit, per unam hebdomadem *Lucae* inclusus ieiunet.

Lucana, (lunacia, schnek Dief.) limax; *csiga.* It. lumaca. Sláv. slimak. Schläg. 1701. a Besztb.-ben *lunaca.*

Lucano tempore, cum prima luce, luce orta, multa luce; *virradatkor.* Verancs. VII. 172. decreverat sub noctem, die iam exeunte, aut omnino postridie *lucano tempore* impetum in urbem fieri.

Lucarius, i, (Du C. 1.) luci vel silvæ custos; *erdőcsősz, erdőfelügyelő.* Ger. Förster. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Lucernarium, (Du C.) officium vespertinum, quod lucernis accensis peragi solet; *vecsernye, délesti zsolozsma.* Nagy Hier.

Luceus, i, luteus, lutius, piscis quem Lucium Latini vocant (Du C.); *csuka.* Schläg. 794. Georg. Sirm. I. 86. Et Mathias Bossnak acceperat unum magnum *luceum* et Stomacum implere precepit cum aromatibus preciosis, quum primum ferculum dedissent ad mensam, istum magnum *luceum,* inprimis accepit extra scutellam stomacum *lucei* et posuerat in disco suo ... inter sermonibus in disco cum cultello suo in medio scindit stomacum *lucei* et erat intus valde rubei coloris.

Lucibularium, candelabrum; *gyertyatartó.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 351. Pro purgando lectorio et emundatione quatuor *lucibulariorum.* Tör. Tár. 1889. 188.

Lucibulum, candelabrum (ap. Du C. lucibrum); *gyertyatartó.* Leuchter. Kronst. I. 224.

Luciditas, lux; *világosság.* It. lucidità. Pel. Pom. S. de Temp. Dim. II. Ad. s. II. c. 7. Ideo do ei *luciditatem* ampliorem. Száz. XIII. 114.

1. **Lucifer,** Lucibulum q. v. *gyertyatartó.* Kronst. I. 145.

2. **Lucifer,** proprie φωσφόρος, stella amoris; hic: numen malum; *ördög.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 121. Per Diaconem autem et stellas Cæli intelligi *Luciferum* et malos Angelos. Tör. Tár. III. 122.

Luciferianus, *szabad gondolkozók.* Dr. I. H. Kurtz. Lehrbuch der Kirchengeschichte. Leipzig 1860. p. 370. Die Brüder und Schwestern des freien Geistes (auch Schwestrones genannt) sind die Epigonen der Secte des heil. Geistes. Ihre Grundrichtung ist vollendeter Pantheismus. Jeder Fromme ist ein Christus, in welchem Gott Mensch wird. Die Kirche mit ihren Sacramenten und Institutionen ist eitel Trug und Wahn: Fegefeuer, Himmel und Hölle sind alberne Ammenmährchen. Ihre geheimen Gottesdienste endeten mit Wollustorgien. Die Inquisition vertilgte sie. Verwandte Tendencen verfolgten die Adamiten in Oestreich 1312, di *Luciferianier* in Angermünde 1326. die Turlupinen in der Isle de France 1372. Cher. Jus. Eccl. I. 91.

Lucifluus, 3., (Du C.) lucem spargens; fluens luce; *világosságot árasztó;* Batty. Ger. 94: *lucifluum* gentium sidus; sc. S. Paulus.

Lucifuga, ulula, noctua; *bagoly.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Lucima, nassa; *vész.* It. corda di nassa. Ger. Senkreuse. Kov. Form. St. 270. Item unum *Veyz* vulgo et in latino *lucima* æstimatur pro 1. Marca.

Lucinio, motacilla; *billegény.* Ger. Bachstelze. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Luciper, Sathanas. Száz. XVIII. 38.

Lucivovus, 3., lege; lucivomus; lucem spargens; *világosságot szóró, hányó.* Batty. Ger. 137. festinavit Luna occupare *lucivovam* Solis mensam. Ib. 157.

1. **Lucrare,** victoriam reportare, vincere; *csatát nyerni, győzni.* Fjp. Szám. p. 398 an. 1438: famulo ... pro expensis, quod equitavit ad castrum ... ad experiendum utrum sit *lucratum* an non.

2. **Lucrare,** mereri; *zsoldért szolgálni.* Ljub. Mon. Sl. III. 306: *lucrare* soldum.

Lucro, onis, pro; lucrio, lucri cupidus; *haszonkereső.* Tör. Tár. 1881. p. 456. Tot *lucrones,* tot ventres, tot ganeones aluntur.

Lucrum, nude pro: *lucro camerae,* proventus cameræ; *kincstári jövedelem.* Batty. Leg. T. II. 346. an. 1233: Nullas collectas et nullum *lucrum* imponemus.

Lucrum cameræ, *kamarai nyereség, kincstári jövedelem.* Kereszt. Inst. Mil. 430. Origo vocis *Porta* ad Carolum Robertum, Regem Hungariæ, referenda videtur, qui Decreto suo anno 1342. edito constituit: ut de singulis *Portis,* per quas currus cum fœno vel frugibus oneratus intrare potest vel exire, id est de qualibet Curia seu sessione colonicali, *lucrum camerae* exigatur. Ker. Inst. Mil. 123. (Carolus Robertas) abolitis veteribus tributis, quæ Divus Rex Stephanus constituit, quæve sub Regimine Successorum ejus jam aucta, jam imminuta fuerunt et modo *Denarii libertatis,* modo *Mardurinae,* modo *Collectae* vocabantur, constituit unicum sub nomine *lucri Camerae* tributum, denarios nempe 18 (qui iuxta opinionem scriptorum tribus marianis æquivalent) de singulis portis. Numi Hung. 1555. *Lucrum Camerae,* exteris *Monetagium* dictum, erat emolumentum illud, quod ex annua monetæ permutatione in ærarium redundabat, alias Contributio per Comites Camerarum hoc titulo quotannis exigi solita (Pray Hist. Reg. Hung. T. I. Not.) omnes regnicolæ ad hanc solutionem adstringebantur, nisi speciali privilegio exemti fuissent. — Andreas II. A. 1224. disposuit, ut Collectoribus in Transsilvania fungentibus pro singulis exactionis diebus tres semiunciæ argenti persolvantur, sub Stephano V. autem iis e qualibet marca unum pondus (48 marcæ pars) obveniebat; quo tempore in Sclavonia septem denarii banales titulo *lucri Camerae* exigebantur.

Lucrum cessans est damnum emergens, cessante lucro oritur damnum; *a megakadályoztatott nyereség, annyi, mint a megesett valóságos kár.* Georch. H. T. III. 19.

Luctina, pro: lutana, testudo cithara; *lant.* Schläg. 2012.

Luctum portare, lugere; *gyászolni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 226.

Lucula, æ, parva lux; *szerény világosság.* Epist. Proc. Præf. XX. Continent enim sæpe quædam, quæ rebus alias obscuris aliquid *luculae* possint affundere.

Luculentare, in lucem proferre; *napvilágra hozni.* Lzb. Cod. Med. T. II. Prœm.

Luculentus, 3., serenus; *derült, tiszta.* Bék. Maros. 30. Funera generalia negligentes tribus ... numis privabuntur; interim, habita ratione temporis *luculenti* aut frigidi hæc pœna exasperabitur.

Ludel, is, pro: Aludel vox hisp. arabicæ originis, vas purgando (sublimando) æri; *föllengítési edény.* Kol. Cod. 14: Figura vero vasis *ludelis* hec est.

Ludere ad azardum, V. *Azardum* alea ludere; *hazard játékot űzni.* Han. Mon. Jur. II. 67. si ... maritus ... incipiat ... dissipare bona ... *ludendo ad azardum.*

Ludicius, 3., ludicer 3; *játékszerű.* Száz. XXII. 526. Hinc ridicula est pene illa Ducis Venetorum cum Mari quotannis istituta ad *ludiciam* Pompam desponsatio.

Ludimoderator, ludi-magister: *iskolamester.* Száz. XXII. 557.

Ludirector, idem ac *Ludi magister.* Cod. evang. T. I. p. 94.

Ludus carbonossiorum, ludus personatus; *álarczos játék.* Ljub. Mon. Sl. XI. 257. an. 1347: *ludus carbonossiorum* possit incipi die dominicha resurrectionis domini et non ante, et possit durare usque ad sequentem dominicam et non plus.

Ludus litterarius, schola: *iskola.* Székesf. főgimn. Ért. 1894/5. p. 9.

Ludus sachorum, ludus latrunculorum; *sakkjáték.* Ger. Schachspiel. Epist. Proc. P. III. p. 119: Venit ... doctor quidam Hieronymus Oliverius ad nos, *ludi sachorum* sive latrunculorum adeo peritus, ut ex multis urbibus ... ejus scientiæ palmam reportaverit.

Luere, pecuniā redimere; *kiváltani.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 77. an. 1421. ad *luendum* ... pignora.

Lues comitialis, morbus caducus; *nehéznyavalya, nehézkór, nyavalyatörés.* Verancs. VI. 112. urgereque videretur ad extrema præsertim *lue comitiali* valde confectum.

Lues Gallica, lues venerea; *bujakór.* Ger. Die Franzosen. Verancs. X. 14. De obitu Vincentii Grisantii etiam gratulandum est re-

lictæ eius, si is ille fuerit, quem *lues* fregerat Gallica.

Lugentes, *Hyemantes* q. v. (Du C.)

Lugia, *logia.* q. v. Ljub. Mon. Sl. XVII. 7. an. 1420. in cancellaria . . . iuxta *lugiam* et viam publicam.

Lugubra vestis, pro: lugubris vestis, vestis sordida; *gyászruha.* Verancs. XI. 322. omnibus servitoribus meis, qui huc me secuti sunt, *vestes lugubras* ex panno bono.

Lugubritas, (Du C.) luctus, molestia; *gyász, szomorúság.* Pel. Serm. Discernuntur per iocunditatem, que erit in bonis et per contrarium per planctum et *lugubritatem,* que erit in malis (Pasch. 12. i.).

Luicio, redemptio (pecuniā); (Du C. pensio, solutio); *kiváltás.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 77. an. 1421: pro *luicione* (sc. pignorum) magnam habemus molestiam a . . . *providatore.*

Lukna, contributio parocho præstanda, ab Hungar. *lukma*; *papi illeték.* Thök. Diar. II. 97. Közlöndis posztó uln. 8. Búzája *lukna* nro 1. Rozs *lukna* nro 4. Borondzája *lukna* nro ½. Vaja just. 9. Cf. Ball. *lukma* die dem Pfarrer zu entrichtende Getreide- und Weingebühr.

Lumbale, thorax lumbos tegens; *pánczél.* Schläg. 572.

Lumbalis, ad lumbum pertinens; *ágyék*... Bene. Med. I. 181.

Lumbarium, (Du C.) apud sanctos patres: *lumbare,* quod lumbis adnectitur; *ágyékkötény, katrincza.* Ger. Lendenschurz. Piszter. Szt. Bernát. I. 49.

Lumbrius, (Du C. lumbrus) pro; lumbricus (Schläg. lumbus 796) *ἕλμινς; féreg.* (Schläg. kecsege). Ger. Schill. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Lumicus, i, lemniscus; *szalag.* Tör. Tár. 1889. p. 379. Fimbrias *lumicis* et aliis vestibus virilibus nemo sartorum apponere audeat.

1. **Luminare,** is (Du C.) candelæ, lucernæ; *lámpa.* Gall. luminaire. Batty. Leg. III. 70 an. 1309. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 81. XI. 97. Cf. Hieron. adv. Vigil. 3.

2. **Luminare,** lucescere, illucescere; *megvirradni.* Ger. tagen. Kat. Hist. IX. 377. *Luminante* vero XIII. die mensis Augusti.

Luminarium, (Du C.) officium vespertinarum precum, quod vesperæ occaso sole peragi solet, quando scilicet accenduntur lumina, lucernæ. V. s. *Antefenarius.*

Luminator, (qui lumine accenso 5-ta matutina signum campanula dabat et orabat.); Teut. Schul. I. 234: *Luminatoris* munus ex ordine obeundum ab Extraordinariis consistitque in eo, ut hora V-a matutina audita signum det suscitatorium, temporeve hiemali simul lumen per musæa circum gestet... Száz. XXII. 563.

Luminificus, 3., lumen efficiens; *világosságot gerjesztő.* Batty. Ger. 281. Ubi splendor, ibi umbra non solum tetra, sed et *splendifica,* quamquam obscurifica.

Luminositas, (Du C.) claritas, splendor; *fényesség, ragyogás.* Pel. Serm. Ideo et ipsis (sanctis) claritatem do et *luminositatem* pulcherrimam (Hiem 6. x.) Cf. Pom. Dom. II. Adv. s. II. c. 7.

Lumon, V. s. *Confectio zuccari* it. lumia, lomia eine Art kleiner süsser Pomeranzen. (Lumie.)

Luna, æ, argentum: *ezüst.* Vern. Log. 49. voces enim, quæ usurpantur ad res aliquas aut cogitationes quasdam designandas, potuissent ab hominibus ad exprimendas res alias aut cogitationes omnino diversas adhiberi e. g. vocabulum *luna,* quod planetam vulgo significat, apud chymicos *argentum* denotat.

Luna Ottomanica, signum Turcarum simul cum cauda equi; *török hold.* Otia. Bachm. 591. Sub exortu itaque syderis nocturni *Lunae* videlicet *Ottomanicae* regimine venit hora illa et potestas tenebrarum.

Lunacio, menstruum; *havi bér.* It. lunazione, mesata. Georg. Sirm. 1., 95. qui petebant ab ipso *lunaciones* a tribus annis antequam obsidionem arcis predicti p. 97. ecce ego hodie tibi centurionem dabo ante centum pedites et pecuniam accipias *lunaciones.*

1. **Lunaticus,** 3., sub signis luna ornatis stipendia merens, turcicus; *török.* Ke. Or. Keglev. A. 3., 2: cuius robur *Lunaticae* ingemuere acies.

2. **Lunaticus,** i, (Du C.) *σεληνιαζόμενος* V. *Somnambulus* (quia morbum hunc efficientiæ lunæ tribuebant); *holdkóros, lidérczes.* It. lunatico. Curios Misc. 57. Cur *Lunatici* symptomatum suorum principem causam in Luna agnoscant. Vern. Met. II. 347. Kecsk. Ötv. 157. Cf. Paul. Dig. 21., 1., 43.

Lunatio, menstruus lunæ cursus (Du C.); *holdforgás.* Curios Misc. 429. Atque hic Mensis (Mensis Synodicus vel Coniunctivus) vocatur etiam *Lunatio* (subintellige integra, nam alias singuli Quadrantes Lunæ, partiales Lunationes dici possunt) . . . hic Mensis Lunaris numerat dies 28, horas 23 et minuta 24.

Lunchus, i, (Du C.) lancea, hasta ex gr. *λόγχος; lándzsa.* Nagy Hier.

Luniger, cujus insignia luna decorata sunt, Turca; *török.* Boc. Hungar. p. 7.
Heu quoties audax nostrum victricibus armis
Limen inerme modo *Luniger* hostis adit.

Luosicsag. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 219. jobagiones Monasterij Sancti Benedicti iuxta Granum servientes in equo proprio, qui wlgo *luosicsag* dicuntur.

Lupatum, lupata, scharpysern (Scharfeisen) Dief.; *kelevéz.* Schläg. 633.

Lupibulareum, (a *lupus,* frenum lupatum) retinaculum lupi; *erős zabola tartó.* Ger. Stachelzugel-Brechzaum-Halter. Magy. Tör. Tár. XI. 134. Item duo *Lupibularea* argentea lego lectori Eccl.

Lupo, lupatum, scharffer tzam (scharfer Zaum) Dief. *fék.* Schläg. 1390.

Luppulus, Humulus lupulus (Linn.); *komló.* Bene. Pol. 115.

Luppus, (Du C. lupus), carcinoma; *fene.* Bene. Pol. 215.

Lupuletum, hortus lupis colendis; *komlós (kert).* Ger. Hopfengarten. Urb. Reg. pass. Pomaria et *lupuleta* utilesque horti cauletorum et viridariorum.

Lupulus, Humulus lupulus (Linn.) V. s. *Malderum* (Du C. al. s.); *komló.*

1. **Lupus,** i.; *nagy ágyu.* Tör. Tár. 1889. p. 33. Tormentum ingens, *Lupus,* fusum est. Szamosk. IV. 460.

2. **Lupus,** lupum proclamare; *farkast kiáltani.* Gall. crier au loup. Thurócz. in Alberto Rege cap. 27.: Hungari vero ex longa campestralis hospitii mora tædio affecti, . . . *lupo* iuxta antiquam ipsorum consuetudinem *proclamato,* invito rege sparsim et confuse regiis castris recedentes abierunt. Zsigm. Hist. 216. proceres cum copiis impudente rege castra dese.uerunt, quin et reliqui clamantes «*lupus*» (erat a Colomanni tempore fugæ signum) dilapsi sunt.

3. **Lupus,** lucius; *csuka.* Galeoti. 15., 16, Inter cœteros pisces habet bonos et grandes eos, quos antiquitas primo Turnos postea *Lupos* a vi, quam exercent, ut putat Varro, nos vero a similitudine dentium et voracitatis dictos putamus. Sed hic piscis vocabulo adaucto *Lucius* dicitur. Lycos enim Gracce lupus et y transit sæpe in u unde Sullam dicimus et Syllam.

Lurcare, luxuriari; *tobzódni.* Simonyi Magy. Ny. 118.

Lurco, stultus, socors, truncus, homo nequam; *gazember, lurko.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 285. et iste asinus Stephanus Dæso, qui merus *Lurco* est.

Luscitare, (a lusco) limis spectare; strabonem esse; *kancsalitani.* Ger. schielen. Poor J. Zsebsz. 90.

Lustra, æ, lustratio militum; *katonai szemle, megvizsgálás.* Jogt. Eml. T. II. p. 97: Siquis nobilium . . . sive in congregationibus, sive in locis et temporibus *lustrae*... contumeliosis verbis affecerit. Arch. Rák. I. 4. Rák. Ön. 174.

Lustralis aqua, aqua benedicta; *szentelt víz.* Nagy Hier.

1. **Lustrator,** qui lustrat, censor, qui cives contributionis pendendæ causa conscribit; *adókivető.* Ger. Steueranleger. Monm. Comit. II. 398. Et ut experiatur Maiestas Sua, qui se paratos exhibebunt et qui Rem negligent, decrevit Maiestas sua *Lustratores* habere, qui utriumqne Ordinis gentes recenseant et conscribant.

2. **Lustrator,** qui lustrat exercitum; *szemlét tartó.* Ger. Mustrherr. Tör. Tár. 1881. 209. 1891. p. 475.

Lustrica pecunia, munus, donum baptismale; *keresztajándék.* Ger. Pathengeld-geschenk. Pár. Páp.

Lusum dare, per lusum latitare, lacessere; *incselkedni.* Ger. verstecktspielen, necken. Teutsch. Schulord. I. 8: *Lusumque* abstrusis angulis furtim *dans.*

Lusus cartarum, chartipholiorum, cum chartis, lusus scidarum; *kártyajáték.* Rák. Ön. 228. Cod. evang. I. 183. Bene. Pol. 159.

Lusus hastarum, V. *Hastiludium.* Ge. Lanzenbrechen. Oláh Cod. Ep. 174. Quarto die celebrati sunt in civitatis theatro *lusus hastarum,* qui dicuntur *rumpere lanceas.*

Lusus hazard, sortitio, *vesztegető játék.* Szirm. Glos. 114.

Lusus ollæ fortunæ, sortitio (Omnium versatur urna. Horatius) *sorsjáték, lutri.* It. Lotto (Glückstopf, Lotterie). Szirm. 114.

Lusus pyramidum, conorum, metularum lusus; *tekejáték, tekézés.* Bene. Pol. m. 67.

Lusus schachicus, a voc. persica Schach, quod regem significat et lusum regium; *sakkjáték.* Vern. Met. II. 180. Kempelen efformavit machinam, quæ in *lusu Schachico* versatissima erat.

Lusus tabulæ viridis, ludus, in quo super mensam oblongam, panno viridi instratam globuli eburnei varie clavis impelluntur et

in cava detruduntur; *billiardjáték.* Rák. Ön. 24.

Lusus theatralis, spectaculum; *színjáték.* Rák. On. 20.

Lusus trusilis eburneorum globorum, V. *Lus. Tabulae viridis; tekejáték.* Rák. Ön. 230., 241.

Lutamen, lutum; *sár.* It. loto. Mem. Pauli. 430. cadaver... in puteum iecerunt... cum *lutamine* illud cooperientes.

Lutamentum, opus luteum; *sárból való tapasz.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 28. tum luto, plaga illa oblinitur ac *lutamentum* massa et cortice obligatur.

Lutana, æ, (Du C.) testudo, cithara; *lant.* Gall. lut. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 409.

Lutanare, defendere; *védekezni.* Gall. lutter. Ljub. Mon. Sl. IV. 189. an. 1382. Et... hiis et aliis verbis et racionibus *lutanemus* ab hoc facto.

Lutanista, Lutinista, (Du C.) citharista; *lantos, hegedős.* (Tinódi S.) sl. lutna. Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 409.

Lutea habitatio animæ, corpus; *test.* Rák. Ön. 92.

Lutearius, i, zonarius, chirothecarius; *keztyűs, zacskócsináló.* Kronst. II. 539. III. 100., 106., 109., 122.

Lutens, fors. pro: *lucens,* laterna; *lámpás.* Schläg. 1033.

Lutheranicus, V. *Lutheranus.* Brezny. II. 164. feladja az ev. lelkészt *(lutherinici* gregis ministrum). Fabó. Monm. Evang. II. 423.

Lutheranismus, Lutheri doctrina; *luteránus vallás.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 274. Et *Lutheranismum* iam inductum in Regnum. Passim.

Lutherano-Mastyx, Lutheranorum persecutor. Text. v. sub *Myriotechnites.*

Lutherani molles, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 113. Hoc anno 1525. exorti videntur *Molles Lutherani,* cum Philippus Melanchthon, Philippum Hassiæ Landgravium ad hæresim traduxisset eidemque persuasisset, ut nihil de ritibus Ecclesiæ mutaretur.

Lutherani rigidi, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 114. Altercantur præterea inter se graviter Semi-Lutherani, qui postea *Adiaphoristae* et Confessionistæ sunt dicti et *Rigidi Lutherani* aliter *Illyricani,* a Matthia Flacco Illyrico nuncupati.

Lutheranus, i, Lutheri assecla; *luteránus.* Cod. Dip. Brüss. IV. 156. et passim.

Lutherianus, 3., V. *lutheranus;* Verancs. Hist. I. 46. eruditionis summæ, imbutus tamen peregregie *lutheriana* persuasione.

Luthericola, æ, assecla Lutheri; *Luther követője.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 376. tum carnivorus hic *Luthericola* sacra illa tabella ad scindendas desuper carnes ausu sacrilego abusus est.

Lutherista, Lutheri discipulus; *Luther tanitványa.* Simonyi Magy. Ny. 127. Pázm.

Luthinista, V. *Lutanista.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 410. Fr. Lib. Rat. II. 25.

Lutifigulus, (Du C.) figulus; *fazekas, göröncsér.* Kronst. I. 494. Pesty Ször. III. 71. Fjp. Szám. p. 202. an. 1424. Tör. Tár. 1889. p. 384.

Lutivigulus, i, pro: lutifigulus; *cserepes, fazekas.* Arch. Ver. Sieb. XI. 341.

Luto, onis, *loto* q. v. Kronst. III. 91., 597. *(luto)* gravioris ponderis: 91., 95., 432.

Lutositas, solum luto plenum; *saras volta.* Cod. Dip. Hung. And. V. 271. 10. lapideam ecclesiam intenderent edificare, sed quia propter nimiam lutositatem ecclesia construenda in ipso loco fieri non valeret, petentes nos, ut in eadem villa ipsorum alium locum pro ipsa ecclesia lapidea eisdem construenda concedere dignaremur.

Lutranus, i, V. *Lutheranus.* Kaz. Lev. I. p. 73.

Lutria, æ, pellis lutrina. (Du C.) V. s. *Paratura; vidraprém.*

Lutuositas, tis, V. *lutositas:* abstr. a lutosus — abundantia luti, cœnositas; *vizenyősség, sáros volta.* Cod. Zi. III. p. 61., 67... propter gravitatem inaquositatem et *lutuositatem* ipsam possessionem darouch reambulare, dividere... nullo modo valuissent.

Lutum, lacus; *tó.* Kol. Am. I. p. 93: Vetustissimi scriptores nostri domestici, ut Belæ Notarius et vetera diplomata, Moschoniensem paludem, vulgo *Ferto,* parvum *lutum* et Balatonem ipsum magnum *lutum* appellavere. Fjp. Anon. 12. b.

Lutum Musun, *fertő tava.* Ker. inst. mil. 8: ultra *lutum Musun* sive lacum *Neusiedler See* vocatum.

Lutum sapientiæ, ex sic dicto pulvere sapientiæ confecta massa; *bölcseség porából készült vegyülék.* Kol. Cod. 14., 17.

Luxus, us, luctus; Aquæ luxus = lachrymæ (Du C. al. s.); *könnyek áradata.* Ke. Or. Arist. B. 3., 4. Ulysses... latuisset, si *luxūs aquas* in pectus effudisset, ac otioso liquore venas implesset.

Lyhinus, i, *(hűbéres földbirtok).* Idem est ac Laana ex theutonico Lehen derivatum. Integrius retinuit formam originalem. Usurpatur in litteris Capituli Jaurinensis, quæ regio finitima est finibus theutonici sermonis. Fej. VIII. 1., 71. Septem *lyhinos* suos in eadem villa Cylygenthal existentes pro viginti sex marcis... confessus est pignori obligasse. VIII. 3., 651. quicunque... dictum *lyhinium* integrum ab eisdem... repetere attemptaverint.

1. **Lymbus,** i, miscellanea tabularii; *a levéltár elegyes tárgyai.* Száz. XVII. 363.

2. **Lymbus,** i; *előmenny.* It. limbo. Ger. Vorhimmel. Serm. Cat. 44. Est et infernus aliter *lymbus* dictus, in quo animæ sanctorum ante Christi adventum excipiebantur, at ibi sine ullo doloris sensu spe redemtionis sustentati quieta habitatione fruebantur.

Lymphatico-serosus, lympha et sero abundans; *nyirkos-savós.* It. limfaticosieroso. M. Bel. Prodr. 147. et qui abundantia corruptorum humorum *lymphatico-serosorum* laborant.

Lynnyng, terebellum; *kis fúró.* Ger. kleiner Bohrer. Kronst. I. 299. terebellum vulgo *lynnyng.*

Lyripipium, utriculus: *duda.* Gros. H. Ph. I. 172: opiliones passim tibiis et utribus modulantur; vulgo *lyripipia* vocant.

Lyscitus, pro: lyciscus; *vizsla.* Fin. B. 46.

Lytania, æ, preces et supplicationes in sacris synaxibus (Du C.); *litánia, letenye.* Ger. Litanei. Oltv. Act. Synod. 57. ut Dominicis et Festis diebus post meridiem ipsimet in Ecclesiis Vesperas aut *Lytanias* servent.

Lythinus, i, a gr. λίθος, ex lapide confectus, lapideus; fors. metalis lapis; *határkő.* Fej. VIII. 441. Si vero aliqui Nobiles vel Jobbagiones in eadem possessione *lythinum* vel *lythinos* habere voluerint.

Lytrare, imperare pecunias cum comminatione mortis, incendii etc.; *megsarczolni.* Ger. brandschatzen. Ac. Com. Sopr. p. 65: incolas... vinctos abducere, et nec aliter, quam bene *lytratos* dimittere nil pensi ducunt.

Lytratio, exactio pecuniæ sub incendii, mortis comminatione; *sarczolás.* Ac. Com. Sopr. p. 79: exactiones, *lytrationes,* deprædationes... inferrent.

Lytrum, (Du C.) pretium redemptionis; *váltságdíj.* Szamosk. I. 239. Cum ad præstitutam diem Turca nec *lytrum* remisisset, nec ipse redijsset.

M.

Maasa, æ, alias: *Masa,* centenarius; *mázsa.* Szék. Okl. III. p. 117. Item pulveres duabus *Maasis.*

Maccecharius, i, (Du C. maccecarius) magnus coquus; *főszakács.* Rač. Mon. Sl. VII. 16. an. 892: *maccechario* iupano (testis).

Maceconici, (Du C.), ecclesiastici inferioris gradus et subsellii; *karszolgák.* It. mazzacronici. Nagy Hier.

Macedoniani, *Szentlélek ostromlói.* Lampe. Hist. Eccl. p. 194: Tertio errant *Macedoniani* cum Eunomianis et ejusdem farinæ hæreticis, qui Hypostasin Spiritus Sancti cum sua proprietate nolunt distinguere ab Hypostasibus et proprietatibus Dei Patris et λόγου, dicentes, eundem esse Spiritum Sanctum et Patrem, non autem Spiritum Dei substantialem ab æterno in essentia Dei subsistentem. Item qui motum divinum creatum et hominibus communicatum contendunt, adimentes ipsi æternitatem et divinitatem. Not. Rel. I. 222. For. Scr. 26.

Macedonianismus, doctrina, secta macedonianorum seu pneumatomachorum sæc. IV. qui Macedonio, Constantinapolitano episcopo auctore tertiam personam, spiritum sanctum deum esse negabant; *szentlélek ostromlótan.* Kon. Egyh. 23.

Macelacio, Macellatio, ius vendendi in macellis; *húsvágási jog.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 36. Item decimarum maiorum et minorum percepcionis carnium *macelacionis*... usuantur. Fej. I. 285.

Macellare, (Du C.) mactare; *húst vágni.* It. macellare. Kass. P. P. II. 283. Et quia commercium civile in educillando et *macellando*... nemini in civitate aut eius territorio competit.

Macellarium, macellum, laniena; *mészárszék.* Schwart. Scult. 43.

Macellarius, i, (Du C.) qui carnes interim etiam obsonia lautiora in macello vendit; *hentes.* Tör. Tár. 1889. p. 375. Cf.

Varro R. R. 3, 4, 2; 11. Svet. Cæs. 26. Vesp. 19.

Macellator, (Du C.) carnifex, lanio; *hentes.* Tör. Tár. 1889. p. 373. lanii seu *macellatores.*

Macellinæ sedes, loca, ubi carnes animalium venduntur; *mészárszék, vágószék.* Fej. VII. 92., 93., 62. Törvt. Msz.

Maceracio, onis, macerie, muro aliquid cingere; *fallal való körülvevés.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 314: tres porcij ... obissent propter non *maceracionem* sui fonti (= fontis).

Macerius, i, (Du C.) Apostolici palatii officialis, qui Papam associabat in equitatione; *pápai lovász.* It. mazzieri. Nagy Hier.

Macheropægus, i, faber gladiarius; *kardcsiszár, kardgyártó.* Ger. Schwerdtfeger. Tab. Conscr.

Machiavellizare, sententias Machiavellii sequi; Machiavellum agere; *Machiavel tanait követni.* Tör. Tár. 1888. p. 534. Resp. Cast. 34. a.

Machiavellizatio, V. *Machiavellizare.* Resp. Cast. p. 34. a. et passim.

Machina ad conscindendam tabacam, *dohányvágó szerszám.* Száz. XI. 214.

Machina catoptrica, *tükörgép.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 234. quomodo construi possit *Machina Catoptrica,* in qua homo speculum planum intuens videat iam Leonis iam equi aut cuiuscunque animalis suam autem minime cernat? Id efficitur, si fiat rota octogona aut quotlibet angulorum et in singulis eius lateribus depingatur aut formetur vultus variorum animalium ac speculum planum expositum taliter situetur, ut horum saltem laterum species ita incidant in speculum, ut in oculis intuentis reflecti possint.

Machina contusoria, machina pinsendis metallis; *érczzúzó gép.* Wallaszky 320.

Machina pro clysteribus iniiciendis, clyster; *állövő.* Bene Pol. m. 271.

Machina hydraulica, sipho ad incendium compescendum; *fecskendő.* Bék. Debr. főisk. törv. 170. festinent *machinam hydraulicam* ad locum incendii deportare.

Machina major, tormentum. Textum v. sub *Fistula ferrea.*

Machina muralis, tormentum; *ágyú.* Pray. Dext. D. Steph. p. 98: *machinae murales* circum quoque per mœnia explodendæ erunt.

Machina pœnalis, puniendi, castigandi apparatus; *kinzó eszköz.* Lzb. Cod. Med. III. 406.

Machina rotatoria, machina versatilis; *forgó gép.* Ger. Drehmaschine. Poor Zsebsz. 51.

Machina serraria, machina truncis arborum in asseres secandis constructa. V. s. *Latta; fűrészgép (malom).*

Machina tractoria, machina extrahendis rebus e terra, puteo; *gépely, bányabeli gép.* Ger. Göpel. Kecsk. P. Ötv. 149.

Machina trituratoria, machina granis frugum excutiendis, tribulum; *cséplőgép.* Száz. XI. 214.

Machina vaporea, machina, quæ inclusis vaporibus ferventium aquarum agitatur; *gőzgép.* Eszt. Okm. p. 112: ope *machinae vaporeae.*

Machinamentum, versutia, conatus, consilium (Du C. 1.); *cselfogás, szándék* Chr. Dubn. p. 70: Andreas timens illius *machinamenta* filium suum ... transmisit ad imperatorem. Marc. Chr. II. 51. Cf. Cod. Theod. 6, 28, 6.

Machinare, impugnare, petere a gr. μάχη (Du C. al. s.); *lövöldözni, támadni.* Obs. Jadr. 404. ac balistarum sagittas coniectant, ut aër lucidus atra putabatur infectus nube, *machinat* pars partem, ictus ictum, non parsimonizant, multi partium corruunt vulnerati.

Machinative, furtive; *cselfogással.* Cod. Telek. X. 428. petendo ab eis *machinative* iura eorum super huiusmodi exemptionibus ipsis data coram vobis exhiberi et produci.

Machinator, faber sclopetarius, bombardarum (Du C. al. s.); *puskaműves.* Ger. Büchsen-Meister. Fal. Arch. Mil. 146.

Machinicus, ad machinam pertinens; *gép* ... Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253.

Machinista, æ, machinarum peritus; *gépész, műszerész.* Pest. Vár. Lev. Törvt. Msz.

Machinistæ, discipuli baculis et variis instrumentis ad exstingnendum incendium armati; *felsőbb tanulók társasága, botokkal, fejszékkel, lámpásokkal, fecskendőkkel fölszerelve tűzoltásra.* Száz. 31., 3. p. 255. Bék. Közokt. 45. V. *Gerundium.*

Machometicola, cultor, assecla Mahometi; *Mahomed követője.* Fej. X. 1. 568. temerariamque superbiam *Machometicolae* Lamoratti.

Machumetanus, Machumeteus, Machumetista, Mahomedanus. Andr. Pann. 211., 214., 218. Tör. Tár. 1888. p. 556.

Macia, æ, (Du C.) clava; *buzogány.* V. s. *Bracera.*

Macies, clava (macia Du C.) *buzogány.* Fragm. Chron. Rhythm. Temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 27.

Macillentia, æ, macies; *soványság.* It. macilenza. Fej. III. 266. dum quibusdam eorum aliquando propter infirmitatem, quamquam propter religionem, interdum propter pingnedinem plerumque propter *macillentiam.*

Macinare, (Du C.) pinsere, molere; *őrleni.* It. macinare. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 500. Molendina vero sunt in Salona, in quibus molunt octo molæ et debet percipere dictus Sabbe a *macinantibus* in eis duodecim et non plus.

Macinasparium, parvum molendinum; *kézi malom.* V. s. *Archiscamnum.*

Macinatura, æ, 1. molendi pretium, 2. mola; *1. őrlési díj, 2. malom.* 1. Ljub. Mon. Sl. II. 217. an. 1344: comes ... et futuri ... debeant solvere *macinaturam* bladi. 2. Ljub. Mon. Sl. IV. 312. an. 1393.

Macis, (Du C. 2.) flos nucis aromaticæ; *szerecsendió virág.* Ger. Muskaten Blüthe. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Quel. Sieb. I. 326. an. 1505. Cf. Plaut. Pseud. 3, 2, 43.

Maco, onis, fors. ab hung. *mankó,* quod *baculum* significat. Cod. Zi. I. 318: quod ipsum bis cum *macone* (alibi mocone) non percussisset.

Macra, (a Gall. macre) clava; *sulyom.* Tör. Tár. 1889. p. 381. Aurifabri accipiant pro labore de *macra* cum floribus *elmarum* vel excussis deauratis.

Macropiperis, (Dief. macropipe); *hosszú fehér bors.* Ger. langer Pfeffer. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

1. **Mactare,** dissecare (Du C. al. s.); *szétvágni.* Ger. zerhauen. Chr. Dubn. p. 43., 44: Ipsum vero Cupan beatus Stephanus ... in quatuor partes fecit *mactari.*

2. **Mactare,** cædere (Du C. al. s.); *vágni.* Batty. Leg. T. II. 373. an. 1242: ligna ad ædificia *mactare.* Endl. 472., 7. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 475.

3. **Mactare,** (Du. C. diffringere) perfringere, ad nihilum redigere; *megsemmisíteni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240. an. 1371: (sigillum viciatum) *mactari* iussimus.

Mactatilis, matura macello; *érett a levágásra, levágható.* Jogt. Eml. T. III. p. 22: statutum est, quod de duabus portis unam vaccam *mactatilem* ... pendant.

Mactatorium, (Du C.) laniarium, locus ubi mactantur pecora; *vágóhíd.* Fjp. Szám. p. 247. an. 1427.

Mactilia, pecora mactanda; *vágó marha.* Száz. XXX. 2. f. 105. Mensibus æstivis annone et *mactilia* præstari debent.

Macularium, V. *Maculatorium.* Urb. Reg. 22. Processum celeritatis causa in ipso crudo etiam *Maculario* submittere possit.

Maculatorium, charta lituris obsita, exemplum; *fogalmazvány, piszkázat.* Ger. Makulatur. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 596. Officees pene omnes, unicum tantum librum servant utpote, quorum negotia tam ampla non sunt; at Fabricantes et Mercatores ordinatum quæstum exercentes duplici utuntur: *Maculatorio* seu *Strazza,* in quem singula credita illico inseruntur et *Principali* ... singula credita munde inscribuntur. Tör. Tár. 1889. p. 199.

Maculatura, æ, V. *Maculatorium.* Wagn.

Macumetista, æ, mahomedanus; *mohamedán.* Georg. Sirm. I. 84. quod vaivodam cum fide sua *Macumetista* vinculasset.

Maczur, idem quod *Mazul,* homo inferioris conditionis; *közember.* Tör. Tár. 1881. p. 634. Primus iste vezerius multum sibi timet, ne in officio mutetur et *maczur* fiat.

Madatus, a mado, madare, non occurrit, sed madeo, ere. Græc. μαδάω, humidus madidus sum, apud Cic. Verg. et alios invenitur. Itaque: Manus gestabat madatas pro: manus g. madentes vel maculatas; *beszennyezett.* S. de Kz. Chr. A. 1., 1: Quia manus gestabat sanguine humano *madatas.*

Madefactio, actus madefaciendi; *nedvesítés.* Arch. Rák. VIII. 357.

Madere, comburere, coquere (Cf. Du C. *madit* = exurit, coquit); *tüzelni.* Ljub. Mon. Sl. I. 94: causa *madendi* nec auferendi ligna.

Madidacio, Madidatio, actus madefaciendi, humectandi; *megnedvesítés.* Batty. Leg. T. II. 400. an. 1263: aquarum *madidatione.* Knauz M. E. Str. I 474., 618. Tör. Tár. 1888. p. 574. Cod. Telek. XI. 110.

Madium, statio navium; *révpart.* Ger. Rhede. Obs. Jadr. 407. navium composuerunt etiam inextimabilis pulcritudinis quamdam *radam,* quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castram,* in qua erant stabilita quædam lignea et ingens turris.

Madius, i, (Du C.) Maius; *május hó.*

Ljub. Mon. Sl. I. 20. an. 1201. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 36.

Madregna, æ, noverca; *mostoha anya.* It. Madrigna. Prot. inq. 301. Ego et *madregna* mea, uxor dicti patris mei.

Mæstro, *főkönyv, számlakönyv.* Cod. Camb. Merc. 60. Ipsæ Rationum positiones e masculari (maculari) Libro vulgo prima nota seu Strazza in Diarium vulgo Giornale seu Journal — ab hoc vero in *Summarium* vulgo *Maestro* vel *Haupt-Buch* (si illum quoque Negotiator teneat) seu propria manu sua seu medio ad id destinati periti, probatæ tamen fidei Ratiocinantis, absque ulla variatione vel correctione ita illatæ sint.

Mafortæ, (Du C. Maforite, Mavorte) matronale operimentum capitis; *fejtakaró.* Pár. Páp.

Magarca, *Marca.* Georg. Sirm. I. 42. et ad expensas duo milia *magarcas.*

Magazinalis, ad locum, cellam, horreum pertinens, ubi merces depositæ servantur; *raktári.* Törvt. Msz.

Magazinarius, (Commissarius), armamentarii præfectus; *tárügyelő, csűrszolga, sáfár.* It. magazziniere. Szirm. Glos. 42. et Hung. in Par. 61. *Commissarii* autem *Magazinarii* Perillustres vocantur. Nos ipsi *Magazinarium* quemdam *Commissarium* conquerentem audivimus: az illyen adta czinczi finczi Mágnássa tsak így ír szegény Nemes embernek = Gro Dno mihi obsvando.

Magazinarius mercantilis, horreorum ad mercaturam pertinentium curator; *kereskedelmi rakodó felügyelő.* Pest Levt.

Magazinum, *horreum, receptaculum; tárház.* Opin. P. I. §. 7. Kass. Prax. I. 35. Cod. de Delict. 359.

Magazinum armadæ, armamentarium; *katonai szertár.* Arch. Rák. VIII. 195.

Magazinum frugum, horreum: *gabonatár.* Diar. Com. 1796. p. 14.

Magazinum militare, horreum, receptaculum m. armamentarium; *katonai raktár, szertár.* Diar. Com. II. 123.

Mageira, æ, coqua (gr. *μαγείραινα*); *szakácsnő.* Kronst. III. 482.

Magena, æ, maceria, (weingart mawr Weingartenmauer Dief); *szőlőmegye.* Schläg. 1493.

Magestas, pro: majestas. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 90: Regiam instanter rogans *Magestatem.*

Māgirus, i, *μάγειρος,* coquus; *szakács.* Bel. Cell. 827. Cf. Lamprid. Heliog. 10.

Magis principalior, *főbb bűnös.* Szilády Tört. Magy. Eml. II. 191. Rationi itaque ex prævia vellet memorata domina Helena Kökény et conquerens annotatum Petrum Urházy *magis principaliorem I.* et *Assumentem* vigore Articulorum novissimarum publicarum regni constitutionum, si mater autem Art. 23. Anni 1613. et aliorum passim de et super quibusvis violentiis et Actibus potentiariis in Jus convenire, sibique a me Vice-Comite tam ex parte præmentionati Nobilis P. Urházy *magis Principaliori I.* et *Assumentis* quam vero *Assumptorum* Complicum suorum et *minus Principalium I.* per eundem magis Principaliorem I. iuristatuendorum et præmissis omnibus ius et iudicium debitumque iuris et iustitiæ complementum cum *seorsiva* pœnæ violentiæ convictione enervationisque virium refusione realique et finali executione impendi et administrari lege regni admittente.

Magis vellent, pro: mallent. Fjp. Anon. 46.

1. **Magister,** *mester.* Car, Bel. De Archioff. 7. Quid *Magistri* nomen de viris principibus usurpatum medio ævo designavit, paucos fugit; quid in Hungaria indicarit vocabulum, graphice describit Adamus Raicsanius: Priscis temporibus, titulo *Magistrorum* functos Hungariæ regni heroes, ab aliis Regni Nobilibus ita distinctos extitisse, sicut hodie distingnuntur *Magistri* Protonotarii ab aliis in Regno officium notariatus gerentibus; item Magister Causarum Regalium Director ab aliis Advocatis et Procuratoribus; ac alicuius Capituli Præpositus ab aliis Canonicis. Præterea ad distinctionem ab ordinariis Regni nobilibus usi fuere Titulo Magistrorum, etiam Baronum et Comitum Regni filii, qui defunctis parentibus sequaciter eciam officiis eorundem ad statum nobilitarem deveniebant. Et in primævis Regiminis Hungarici temporibus ipsi Palatini solummodo titulo *Magistri* honorabantur.

2. **Magister,** V. *Protho-Notarius, Causarum regalium Director; itélő mester.* Szirm. Hung. in Par. 89. *Magistri* vocabantur filii in officiis publicis Baronum Regni aut comitum positorum. Nunc Protho-Notarii et *Causarum Regalium Director* vocantur. Molnár Patv. 73.

3. **Magister,** etiam apud scriptores Byzantinos occurrit et significat litterarum et legum peritum. Apud nostros ita vocantur scribæ in judiciis. Auctore G. Fejér: Magistrorum nomen Baronibus secundariis fuit proprium; *tollvivők a törvényszékben.* Tör. Tár. 1887. p. 342.

Magister agazonum regalium, *lovászmester.* Prisc. serv. p. 16; *Agazonum Regalium Magister,* Lovász Mester, Comes stabulorum seu stabuli præfectus nuncupatus. Præter stabuli Regii curam, illius erat hospitia in comitiis regni et itineribus Regis curare et pretium Victualium definire.

Magister annonæ, præfectus annonæ; *buza commissarius; gabonafelügyelő; élelmezési mester.* Magy. Tör. Tár. XI. 168. Arch. Rák. VIII. 392. Jogt. Eml. III. 16.

Magister summus regii archivi, præfectus summus tabularii regii; *kir. főlevéltáros.* Verancs. Hist. I. 280. Nicolaus Olabus *summus regii archivi magister.*

Magister arcularius, lignarius, intestinarius (műasztalos); *asztalos-mester.* Pest. Vár. Levt. Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister armamentariorum, præfectus arm.; *hadszertár felügyelő, fegyverőr.* Száz. XVI. 543.

Magister artelariorum bellicorum, cohortis tormentariæ præfectus; *tüzérmester, tüzérparancsnok.* Illésh. Dialog. 305. Præfectus Comaromiensis, Gall, *magister artelariorum* bellicorum.

Magister artellariæ generalis, V. *Mag. artelariorum bellicorum.* Sziládi Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister artis digladiatoriæ, rudibus batuendi magister (apud Romanos) lanista; *vivómester.* Reg. Turm. Præt. 142.

Magister artis restiariæ, magister restionum; *kötélverő mester.* Pest. Vár. Levt.

Magister artis sartoriæ, sartor; *szabómester.* Priv. Ceh. Pesti. *Vékony* Szabó Czéhnek Artikulussi *Artis Sartoriae Magistri, Magister Sartorum Hung.*

Magister asciarius, (Du C. mag. asciæ) carpentarius, faber lignarius; *ácsmester.* Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister aulæ, præfectus famulicii aulici; *udvarmester, hopp-mester.* Corp. Gram. 326. Sziládi Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister auriga provincialis, *vidéki bérkocsismester.* Ger. Land-Kutscher-Meister. Cehales Articuli *Magistrorum Aurigarum Provincialium.* Pest Vár. Levt.

Magister aureus, Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 170. Quum nos *Aureus Magister* Petrus Dei Gratiæ Venetiarum, Dalmatie atque Croatie dux . . .

Magister bombardarius, mag. pyrobolarius; *bombavető mester.* Kronst. I. 748.

Magister cæmentariorum, (DuC.) qui cæmentariis præest; *kőművesmester.* Bék. Pil. P. I. 77.

Magister cameræ regiæ, Marceschallus Curiæ; *kir. főudvarmester,* Száz. XVII. 535.

Magister camerariorum, (Du C.) magister cubiculariorum; *Fő-Komornok Mester.* Pelez. Geisa. p. 53. Car. Bel. De arch. 49.

1. **Magister capellæ,** symphoniacorum, concentus aulici magister, moderator; *karnagy, karmester, zeneigazgató.* Ger. Capellmeister. Szamosk. IV. 77. Franciscus *magister capellae,* musicus, Anconitanus Italus.

2. **Magister capelle,** Magister Capellæ, qui cæteris Capellanis præest (Du C.); *kápolnaőr, mester.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 38. per Becen Notarium scribi et per *Capelle Magistrum* Vidonem sigillari precepi.

Magister capillamentarius, capillamentorum textor; *parókás.* Priv. Ceh. Peruquen-Macher Privilegien 1778. Pest Vár. Levt.

Magister carbonariorum, præfectus, curator carbonariorum; *szénégető mester.* Con. Max. C. 111. an. 1565.

Magister causarum patronus, summus defensor, cognitor civitatis; *főügyész.* Tör. Tár. 1881. p. 466.

Magister cehæ, magister contubernii, collegii opificum; *czéhmester.* Ger. Zunftmeister. Mon. Comit. Trans. I. 413. Kov. Form. St. 442.

Magister cellariorum, cellarum præfectus; *pinczemester.* Nov. Calend. 127. *Cellariorum Magister* D. D. Martinus Kovács.

Magister chausiorum, turcicorum tabellionum præfectus; *főhirnök.* Han. Hist. Eccl. p. 197: per *Chausiorum magistrum* Solymannus Reginæ nunciabat.

Magister chirurgiæ et obstetriciæ, *sebész és szülész.* Abelsb. 1.

Magister cirolicus, chirurgus. Száz. VIII. 491.

Magister civium, (Du C.) primus ædilium, prætor; *polgármester.* Szék. Okl. II. 89. Circumspectorum *Magistri civium* Judicis Regij et Juratorum Consulum civitatis Cibiniensis. Tör. Tár. XI. 135. an. 1524. Száz. XV. 619.

Magister complodendi, tormentarius; *tűzmester*. Ger. Feuerwerker. Dip. Alv. II. 313: Tormenta bellica cum peritissimis *complodendi magistris.*

Magister computi, calculator, rationarius; *számvevő tiszt, számadó mester.* Ger. Rechnungsführer. Monm. Comit. II. 32. *Computi Magistrum* solvat ex pecunia, quam vocant Racionis, id est, que excipi solet ex militum solucione.

Magister conversorum, qui curam gerit novitiorum monachorum; *a megtért testvérek mestere.* Bék. Pil. P. I. 79.

Magister coquinæ, coquus; *szakácsmester.* Verancs. Hist. I. 174. Dominus *Magister coquinae*, quando erat illi vel prandium vel cœna paranda, cogebatur ipse quærere ligna et, quicquid habuit obvium, cremabat . . .

Magister coquinæ principis, (Du C.) principis coquorum præfectus; *fejedelmi konyhamester.* Száz. XIII. 80. Szil. Tör. Magy. Tör. Eml. III. 473.

Magister cordarum et funium, *restio, restiarius; kötélverő mester.* Tör. Tár. 1889. p. 384.

Magister coriariorum, coriarius; *timármester.* Ger. Lohgerber-Meister. Mon. Comit. Trans. II. 179. ut hoc *coriariorum magistris* indicato talis de negligencia et versucia sua digne mulctetur.

Magister corrigipar, opifex lora et habenas conficiens; *szíjgyártó.* Magy. Tör. Tár. XII. 79.

Magister cothurnarius, crepidarius; *csizmadiamester.* D. Ráczk. 248. Pest Vár. Levt.

Magister cruciferorum, militiæ melitensis magister; *keresztesek mestere.* Száz. VI. 673. Johannes *cruciferorum Magister* domorum hospitalium ordinis. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 490.

Magister cubiculariorum regalium, (Du C.); *főkomornyik mester.* Pris. Serv. p. 16: *Cubiculariorum Regalium Magister*, Fő-Komornyik Mester, id est, moderno more Supremus Camerariorum Magister, anno primo 1595. in numerum Baronum regni relatus. Munus ejus ex appellatione patet. Bel. in Comm. pag. 50. existimat olim ejusdem officia per Regalium Janitorum Magistrum præstita fuisse. Benz. I. H. 156.

Magister culinæ, culinarum, præfectus rei culinariæ; *konyhamester.* Száz. XVI. 543. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472.

Magister curiæ, (Du C.) qui præsertim in curia militari iudicis munere fungebatur; præfectus famulitii aulici; *kir. főudvarnok, udvari kapitány, királyi udvarmester.* Diar. Com. II. 17. Monm. Comit. Trans. II. 55. Benz. J. H. 158. et passim. Georch. H. T. I. 53. Verancs. III. 359. Hajnik. Perjog. 47.

Magister cursorum, præfectus cursorum; *kengyelfutók főnöke.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. III. 473. VII. 92.

Magister cusorum, præfectus monetæ; *pénzverő mester.* Ger. Münzmeister. Nov. Calend. 227. D. Carolus Rebay, *Cusorum Magister.*

Magister dapiferorum, *tálnokmester, asztalnokmester, főtálnokmester.* Pris. serv. p. 16: *Dapiferorum magister.* Tálnok Mester, culinæ et mensæ regiæ providet, aliis minoribus Officialibus imperat et fercula ferentes Baronum filios præit. Dip. Alv. I. 178.

Magister dapiferorum reginalium, *a királyné étekfogó mestere.* Bék. Pászt. III. 232.

Magister ephipiarius, stragulorum opifex; *nyereggyártó.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. III. 473. Priv. Ceh. Sadler Articuln 1778. Pest. Vár. Levt.

Magister epistolarum, *irómester, kanczellár.* Prisc. Serv. p. 37: *Magistri Epistolarum* erant, qui in Regis atque Ducis Curia rem scripturisticam curabant. Bel. Dec. I. Mon. V. p. 211.

Magister epistolarum atque annuli, V. *Cancellarius.* Szamosk. II. 4. assumit in societatem mentis suæ Stephanum Josika, *epistolarum atque annuli magistrum*, quem *cancellarium* vocant, quod munus secundum principalem dignitatem et maiestatem pene summum est in Transylvania honorum omnium fastigium et tamquam reliquorum magistratuum apex.

Magister equatii, præfectus equariæ; *fölovászmester.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus . . . Mororum Plantator, *Equatii Magister*, Faber, Hortulanus.

Magister equitum, præfectus, ductor equitum. V. s. *Campi Mareschallus; lovas kapitány.* Ger. Rittmeister. Molnár Patv. 52.

Magister faber serarius Hungaricus, V. *Faber Serarius; lakatos mester.* Pest. Vár. Levt.

Magister fabrinæ, faber ferrarius; *kovácsmester.* Nov. Calend. 213. *Fabrinae Magister* D. J.

Magister factor horologiorum, artifex horol.; *óraműves mester.* Kronst. I. 736.

Magister falconarius, præfectus falconariorum; *solymászfőnök.* Szék. Okl. IV. 147.

Magister fori, V. *Annonarius; piaczmester.* Tört. Tár. 1889. p. 611. per *magistros fori* aut annonarios solvantur.

Magister fossor, qui præest fossoribus; *ásómester.* Száz. IV. f. 341. *Magistris Fossoribus* fl. 18. Portariis Bibalia fl. 1.

Magister gausapeorum, vestium e gausape confector; *szűrszabó.* D. Ráczk. p. 221.

Magister gemmifrisorum, gemmis ornandi peritus; *gyöngyöző mester.* Kov. Form. St. 208. Item si fuerit *Magister Gemmifrisorum*, tunc talis debet facere portiones formales, scilicet filare imaginem cum serico et unam imaginem cum elevatura debito ordine, prout pertinet ad gemmas, ex hoc perficere teneatur quantocitius potest.

Magister generalis quartiriorum, summus hospitiorum militarium curator; *főkvártélymester.* Arch. Rák. VIII. 205.

Magister gladiator, rudibus batuendi magister; *vivómester.* Kov. Form. St. 436. Placuit etiam nobis decernere et pro rato teneri, quod quicunque inter ipsos Confratres et *Magistros Gladiatores* lusor taxillorum, et noctivagus inventus fuerit, omnis talis Magisterio privetur.

Magister grangiæ, (Du C.) officium in monasteriis ordinis præsertim Cisterc. qui villam seu prædium aliquod curat; *udvarmester.* Bék. Pil. P. I. 79.

Magister gazarum, præfectus officinæ ferrariæ; *vashámor-főnök.* Tör. Tár. 1881. p. 496. *Magister Gazarum* vulgo hamor dictarum.

Magister graphidis, magister artis linearis, delineandi; *rajzmester.* Wallaszky 573.

Magister hortulanus, *kertész.* Priv. Ceh. 1767; Privilegien Gartner. Pest. Vár. Levt.

Magister hospitiorum, designator *hospitiorum; vendéglős, gazda, vendégmester.* Wagn.

Magister infusor campanarum, M. fusor c.; *harangöntőmester.* Magy. Tör. Tár. I. 85.

Magister janitorum regalium, *királyi ajtónállók főmestere,* Fej. Jur. Lib. 121. Lege Uladislai II. decr. II. art. 25. cautum est, ut *Janitorum Regalium Magister* imposito omnibus silentio singulorum suffragia exquirat. Prisc. Serv. p. 17. *Janitorum Regalium Magister* in Palatio Regum adita custodiebat, in comitiis olim legebat suffragia, lites exortas sopiebat, ac Silentium, ubi necessum esset, imponebat. Bel. appar. ad Hist. Hung. Decad. I. Monum. V. p. 211. et 212. Isthv. XV. 266.

Magister laminarius, faber bractearius; *bádogos mester.* Ger. Klempner, Spängler. Pest. Vár. Levt.

Magister lanius, lanius; *mészáros mester.* Ger. Metzger. Jogt. Eml. T. I. p. 179.

Magister lapicida, qui statuas conficit, sculpit; *szobrász.* Száz. VIII. 36. Pest. Vár. Levt.

Magister lapicidarius, magister lapicidarum; *kőfaragómester.* Tör. Tár. 1886. p. 443.

Magister lignicidarum, qui lignicidis præest; *famester.* Besztb. Levt.

Magister liberalium artium ac philosophiæ, *a szabad művészetek és bölcsészet tudora.* Tör. Tár. 1888. p. 264.

Magister lignorum, præfectus, curator lignorum; *fafelügyelő.* Con. Max. B. 11. an. 1565.

Magister lorarius, opifex lora et habenas conficiens; *szíjjártó mester. Lorariorum* et Politorum *Magistrorum* hujatum Cehalia Privilegia 1779. 8. oct. Pest. Vár. Levt.

Magister machinarum, (DuC.) magistris ingeniorum præfectus; *gépmester.* Ger. Maschinenmeister. Nov. Calend. 210. Machinarum Officiales D. And. Marini, Primarius *Machinarum Magister* . . .

Magister Magnus, (Du C. Magister Ordinis, Magister Militum et equitum). Hoc loco significat principem seu præfectum ordinis equestris, qui ungarice *nagy mester* vocatur. Ger. Grossmeister. 1. *főudvarnok,* 2. vmely rendnél *Nagymester.* Grossmeisterthum; *nagymesteri méltóság.* Isthv. VII. 101.

Magister malleaturæ, *elsőrendű kovács.* Juriev. Jur. Met. 46. In malleaturis ferri (Eisen Hammerwerk) sub directione unius Fabri primarii sic dicti *Magistri Malleaturae* (Vorschmid), qui videlicet omnes labores in Malleatura dirigit et quid agendum aut omit-

tendum habent operarii, præcipit, sequentes sunt Operarii 1. Fabri furni maioris.

Magister militiæ templi, magister Templariorum; *templariusok mestere.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 209. Regis vel Patriarchæ aut Jerosolimitani Hospitalis vel *Militiae Templi Magistri.*

Magister molendini serræ, M. machinæ truncis arborum in asses secandis; *fűrészmalommester.* Kronst. I. 714.

Magister montanorum, metallicæ præfectus; *bányászmester.* Ger. Bergmeister. Monm. Comit. III. 197. ut constituatur aliquis *magister montanorum,* qui præsit culturæ fodinarum.

Magister montium, rei metallicæ præfectus; *bányászmester.* Ger. Bergmeister. Juriev. Jur. Met. 48., 80. Judex seu *Magister Montium* Collationem obiecti mutungati nemini absque gravibus et legitimis rationibus denegare aut prorogare audet. Nov. Calend. 236.

Magister murarius, qui præest cæmentariis; *kőmüvesmester.* Kass. Jur. Civ. I. 256.

Magister nauta, præfectus navis; *hajósmester.* Ger. Schiffmeister. Priv. Ceh. 1770. Pest. Vár. Levt.

Magister obiecti desolati, *elhagyott bányák gondviselője.* Juriev. Jur. Met. 116. Ad præcavendas maleversationes atque defraudationes legibus montanisticis præcipitur: ut *Magister* seu *Curator obiecti desolati,* quamprimum Urburarius cultivationem eiusdem Obiecti montanistici tempore, lege præscripto intermittit, idque, ceu desolatum deserit, *desolationem* hanc officio montano referat.

Magister oculator, qui servat opifices; *látómester.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. Art. 3.

Magister officinæ liquatoriæ, officinæ ærariæ præfectus; *olvasztómester.* Besztb. Levt.

Magister opifex aurifaber, aurifex, aurarius; *ötvösmester.* Száz. 798.

Magister pellio, pellarius, pellionarius; *szücsmester.* Ger. Kürschner. Priv. Ceh. 1696. Privilegia *Magistrorum Pellionum.* Pest. Vár. Levt.

Magister philosophiæ, laurea philosophiæ ornatus, inauguratus; *bölcsészeti doktor.* Tör. Tár. 1888. p. 204.

Magister pileator Hungaricus, pilearius, pileorum confector; *kalapmester.* Priv. Ceh. Privilegien deren Hung. Huthmacher Meistern. 1775. Pest. Vár. Levt.

Magister pincernarum, pincerna princeps (Du C.); *főpohárnok.* Car. Bel. De arch. 43. Agmen hic ducat *Pincernarum Regalium Magister* . . . ministrabant Regi prægustata pocula, fideque omni cavebant, ne quid his noxii admisceretur: Hungaris eapropter *Pohárnok Mester* seu *Pocillatores* dicti. Star. V. 185. an. 1521. Francisco de Batthyan, *pincernarum regalium magistro.*

Magister piscator, Mag. piscatorius; *halászmester.* Priv. Ceh. Articuli Cehales Piscatorum 1776. *Magistrorum Piscatorum.* Pest. Vár. Levt.

Magister pistorum, qui pistoribus præest; *pékmester.* Kat. Hist. VIII. 595. quod Stephanum agazonum magistrum, in hoc diplomate *pistorum Magistrum.* (Beckermeister) legam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 535.

Magister politor, faber gladiarius; *csiszár.* Tör. Tár. 1887. p. 399.

Magister ponderum, qui præest mercibus pendendis; *mázsamester.* Ger. Wagmeister. Nov. Calend. 233. D. J. B. Fodinalis Officialis. D. Franciscus Meják Contralcrisans *Ponderum Magister.*

Magister postæ, qui postam, i. e. stationem curruum dirigit et equos mutandos suppeditat; *postamester.* Rák. Ön. p. 127. I. 36—37. (36.): Oportuit igitur ebrium esse *postae magistrum* et pecunia egere propter rariorem cursorum frequentationem . . .

Magister postarum, V. *Magister postae.* Száz. XVI. 543. Art. Diæt. Pos. 33.

Magister probarum, qui præest explorando æri; *kémlemester.* Ger. *Probir-Meister.* Nov. Calend. 228. D. Franciscus Feueregger, *Probarum Magister.*

Magister protonotarius, Judex curiæ; *ítélőmester, országbiró, nádorispán.* Probst. Comitiol. p. 156: *Magister Protonotarius* Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ et Sclavoniæ, non solum in Comitiis, in tabula Regia, verum etiam in cæteris judiciis ordinariis et extraordinariis, locum, votum et Diarium habeat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 12. Georch. Ért. 134.

Magister pustæ, chirurgus ruralis; *pusztai orvos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 634: Pharmacopolis aut *pustae magistris.*

Magister pyrotechnices, pyrotechnus; *tűzmüvész.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 372. Casus hic fatalis præcipue fuit principali *Pyrotechnices Magistro.*

Magister quartaliciorum, *negyedmester.* Germ. Viertelmeister. Besztb. Levt.

Magister quartiriorum, hospitiorum militarium designator; *kvártélymester.* Ger. Quartiermeister. Fabó. Monm. Evang. II. 78. sub colonello Andrea Radics stationem *quartiriorum - magistri* administrabat. Arch. Rák. VIII. 392.

Magister racionalis (Curie), magister a rationibus C.; *számtartó.* Száz. XIII. 211.

Magister rasor, tonsor; *borbélymester.* Kov. Form. St. 454.

Magister rationalis, (Du C.); *számtartó.* Prisc. Serv. p. 38: *Magistri Rationales,* qui rationibus seu ærario Principis præerant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 211.

Magister rationum cameræ, (Scepusiensis), redituum publicorum magister; *kamarai számtartó.* Ger. Rentmeister. Tör. Tár. 1890. p. 792. Molnár Patv. 68. Szilády Tör. Magy. Tör. Eml. III. 472.

Magister requestarum, (Du C.) libellorum supplicum magister V. *Requesta; a kérelmi levelek mestere.*

Magister restiarius, restio; *kötélverő mester.* Priv. Ceh. Sailer Articuln 1724. Pes. Vár. Levt.

Magister rotarum, a Germ. *Rotte; csapatvezér.* Ger. Rottenführer. Epist. Proc. p. 10. quo circa singulis capitaneis . . . *Rotarum magistris* . . . mandamus. Kov. Form. St. 501. Szend. Misk. tört. III. 113. an. 1478. *Magistri rotarum* peditum.

Magister saltus, saltandi magister; *tánczmester.* Reg. Turm. Præt. 142.

Magister sartor, (Du C.) qui præest sartoribus; *szabómester.* Kov. Form. St. 454. dicta Universitas *Magistrorum Sartorum* et *Rasorum* panni.

Magister sartor Germanicus, Priv. Ceh. Privilegien der deutschen Schneidern zunft. *Magistri sartores Germanici.* 1778. Pest. Vár. Levt.

Magister sartorum Hung., *magyar szabómester.* Priv. Ceh. V. s. v. Magister Artis Sartoriæ. Pest. Vár. Levt.

Magister scholæ equestris, domitor equorum, equitandi magister; *lovász, lovászmester.* Ger. Bereiter. Reg. Turm. Præt. 28.

Magister scholasticus, ludi magister; *iskolamester.* Ger. Schulmeister. Kronst. I. 723.

Magister serarius, faber claustrarius; *lakatos, lakatgyártómester.* Tör. Tár. 1887. p. 399.

Magister silvarum, sylvarum, rei saltuariæ præfectus; *erdőmester.* Ger. Forstmeister. Mon. Max. G. 111. an. 1565. Monm. Comit. III. 197.

Magister solutionum, quæstor; *fizetőmester, pénztáros.* Ger. Zahlmeister. Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. *Solutionum Magistri* . . . nro 2. Verancs. IV. 11.

Magister stabuli, dignitas præcipua in aula regia; stabuli præfectus; *lovászmester.* Ger. Stallmeister. Isthv. VIII. 127.

Magister succentor, (Du C.) Cantorum duo sunt in arte musica genera. Præcentor scilicet et *Succentor.* Præcentor vocem præmittit in cantu, Succentor canendo subsequenter respondet; Concentor vero, qui consonat. Durandus lib. 2. Ration c. 2. n. 1.; *al-éneklőmester.* Szer. Not. p. 119: *Magistrum* . . . *Succentorem* . . . citaverat ad Urbem.

Magister tavernicorum, thavernicorum, (Du C.); *tárnokmester.* Tavarnicorum Magister-aurario, monetæ cudendæ, salinis item civitatibus et villis ad Cameram regiam pertinentibus et latifundiis Regum præerat. Car. Bel. De Archioff. 39. Nam alii quidem ab Illyrico sarmaticove Dwur seu Dwor, quod aulam significat, nomen derivant, ut sit ipsis Dwornick quasi Aulæ Præfectus. Alii a Slavica itidem voce Tábor, quomodo castra exercitumque adpellant, idem repetunt, ut tantundem notet atque Tábornik . . . Proinde rationibus rite subductis ita existimo e lingua Hungarica dignitatis hoc nomen arcessi oportere. Nempe priscis illis Hungaris Tár sive Tavar, thesaurum significabat, inde natus Tarnak Mester, *Tavernicorum Magister,* Thesaurarius. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 173.

Magister temonis, auriga maior, qui præest aurigis; *öreg kocsis.* Verancs. VII. 13. *aurigam* imprimis *maiorem,* quem *temonis magistrum* appellamus, deinde Martinum, de quo nuper apud te non perinde laude digna, postremo omnes alios pertraxit.

Magister tormentariæ artis, tormentarius; *tüzérmester.* Szamosk. II. 364. Idemque Emericus Lazar, Franciscus cognomento Magnus, Michael Karacionius, *tormentariae artis magister* peritissimus.

Magister tormentorum, rei tormentariæ præfectus, peritus; *tüzérmester.* Ger. Oberfeuerwerker. Curios. Misc. 408. non egent tanto pulvere tormentario, et sclopeta-

rio, nec tot *tormentorum Magistris.* Isthv. IX. 148.

Magister ustrinæ, rei metallicæ, officinæ magister; *kohómester.* Ger. Huttenmeister. Nov. Calend. 228. Faber. Jur. Met. 44. Cum ærarium mineras ab Urbariis reluat, suoque periculo liquefieri curet, huic quoque obiecto et operationi speciales personæ curando præficiuntur et admoventur. *Ustrinae Magister* œconomiæ liquefactoriæ et Carbonariæ intendit, moderatur labores ustrinales, ducit rationes Ustrinarum, materialia inspicit, advectas mineras ... classificat.

Magister venatorum, venatorum præfectus; *vadászmester.* Száz. XVI. 543.

Magister veredariorum, præfectus rei vehiculariæ, veredariæ; *főpostamester.* Diar. Com. 27. Princeps Paar per Ditiones Suæ Maiestatis hæreditarius *Veredariorum Magister* stipatus Cursorum publicorum Præfectis. Oláh. Cod. Ep. 276.

Magister victualium, annonæ præfectus; *élésmester.* Ger. Proviantcommissär, Proviantmeister. Monm. Comit. II. 256. prout *Magister victualium* iusserit.

Magister vietor, *kádár, bodnár.* Ger. Böttcher, Binder. Priv. Ceh. Pest. Vár. Levt.

Magister vigiliarum, qui vigiliæ præest, vigiliæ præfectus; *őrmester, őrparancsnok.* Cf. Præfectus vigiliarum. Rák. Ön. p. 126. l. 37. — p. 127. l. 1. (127. 1.): Redulæ rusticanæ, ut dixi, insidebamus ego et ephebus, qui superiorem agebat officialem, ego *magister vigiliarum* eram. Arch. Rák. VIII. 392. Kass. P. P. II. 280.

Magisteria, orum, liquefacta; *oldatok.* Lzb. Cod. Med. T. II. 424: 16 pars de *magisteriis,* mellis = 16 Theil, die Aufgelöste, die Hönig.

Magistericus, 3., ad magistrum pertinens; *mester...* Száz. XI. 804. *mensa magisterica.*

Magisterium, (Du C.) artificium; *czéhbeli mesterség.* Georch. H. T. I. 282.

Magisterium philosophicum, laurea philosophiæ; dignitas ac nomen philosophiæ doctoris; *bölcsészeti doktorság.* Tör. Tár. 1888. p. 204.

Magistralis, (a magister: ventus caurus, corus) inter septentriones et orientem spectans (Du C. al. s.); *éjszakkeleti.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 198. an. 1461: a parte sirocali versus *magistralem.*

Magistralis gradus, magistri gradus; *magisteri tisztség.* Oltv. Act. Synod. 101. Etsi annulum gestare Parochis concessum sit, iis duntaxat, qui in aliqua facultate doctorali seu *magistrali gradu* sunt insigniti.

Magistralis vinea, vinea magistris vinearum elocata; *szőlőmesternek bérbeadott szőlő.* Batty. Leg. II. 86. an. 1082.

Magistralis vinitor, qui vineis præest; magister vinearum; *szőlőmester.* Batty. Leg. T. II. 85. an. 1082.

Magistrandus, in magistrorum numerum assumendus; *mesterré avatandó.* Szend. Misk. tört. III. 166. an. 1521. omnes... *magistrandi* confratres non debeant esse divagi sed coniugati.

Magistrantia, æ, procuratio; *felügyelet.* Ljub. Mon. Sl. IV. 44. 356. an. 1396: habebat portum, navigia, lignamina et *magistrantiam* pro galeis.

Magistrari, tolli honore magisterii, magister fieri (Du C. academica laurea ornari); *mesterré lenni.* Kov. Form. St. 208. Item quicunque Auricusor *magistrari* voluerit...

Magistratualis, is, magistratu fungens; *tiszti személy, tanácsbeli.* Ger. Magistratsperson. Urb. Reg. Cim. Benigna Instructio pro *Magistratualibus.* Georch. H. T. II. 122. IV. 69. Fej. I. 455.

Magistratualiter, per magistratum; *hatóságilag.* It. di ufficio. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 415.

Magistratus capellæ, jus præficiendi Magistros capellæ seu præcipuos Rectores Capellarum; *a kápolnák fölött való gondnokság.* Batty. Leg. T. II. 221. Decr. Col. an. 1109. Ultra Danubium cum triginta mansionibus et *Magistratibus Capellae.*

Magistratus capellarum, rectoratus cap.; *kápolnák felügyelősége.* Batty. Leg. T. II. 389. an. 1255.

Magistratus tavernicorum, *kincstári törvényszék.* M. Bel. Geogr. 501. Forum Urbanum, in liberis regiisque civitatibus, imum quidem apud Prætorem; sub alternum, coram Senatu, sedem habet. A quo, caussæ dubiæ, partim ad *Magistratum Tavernicorum* partim ad Personalem Præsentiæ Regiæ adpellantur.

Magistratus universitatis, intelligitur Universitas literarum; *tudományegyetemi elöljáróság.* Száz. XIII. 86.

Magius, (Du C.) species navis dicta, a forma vasis, in quo farina subigitur. Ljub. Mon. Sl. II. 89: quod deberent dare sexaginta homines ... pro quolibet *magio* causa portandi et reducendi nostros comites.

Magmedus, Mahomedanus; *mahomed.* Cortes De Virt. Matth. 684.

1. **Magnalia,** orum, magnifici actus (Du C.); *magasztos tettek.* Eszt. Okm. p. 3. (Decr. Ladisl. 1274): Offerunt se nostris regiis obtutibus progenitorum nostrorum regum Hungarie *magnalia* erga sanctam Strigoniensem Ecclesiam. Illésh. 316. Rák. Ön. 73. Cf. Tertull. ad Uxor. 2, 7. Id. adv. Marc. 1, 54.

2. **Magnalia,** mysteria. Pel. Pom. V. sub *predotatus.*

3. **Magnalia,** honores; *kitüntetés.* Ger. Ehrenbezeigung. Chr. Dubn. p. 156: Quem rex gratissime recepit et *magnalia* sibi pro servicio suo repromisit.

4. **Magnalia,** res fortiter gestæ; *hőstett.* Chr. Dubn. p. 154: Diffusa ergo fama strenuitatis Stephani fily Laczk ... et usque ad Lodovicum et Johannam ... hec *magnalia* pervenerunt.

Magnalis, e, (Du C.) magnificus; *nagyszerü.* Thurócz. 199. *Magnalia* enim regum gesta exiguos autores non expostulant.

Magnalitas, magnitudo, amplitudo; *nagyság, nagyszerüség, magasztosság.* Cod. de Sztára: Virtutum *magnalitate,* consilii maturitate ... studuit complacere.

Magnarius, (Du C.) negotiarius, qui mercimonia omnis generis in solidum vendit; *nagykereskedő.* Pest. Vár. Levt. Kass. P. P. I. 204.

Magnarius negotiator, V. *Magnarius.* Szamosk. II. 46. partim fidei Emerici Bognerii Chiliani *magnarii negotiatoris* credidit.

Magnates, (Du C.) vasalli maiores; *az ország nagyjai, mágnások.* Molnár Patv. 28. *Magnates* sunt Comites et Barones. Marc. Chr. II. 47.

Magnifacere, exaggerare; *nagyitani, túlozni.* Tör. Tár. 1887. p. 638.

Magnifestus, manifestus; *nyilvános.* Knauz. M. E. Str. II. 629., 696. propter *magnifestos* excessus *eiusdem* Nicolai.

Magnificare, metonymice est laudare, extollere, augere, amplificare (Du C.); *magasztalni, növelni.* It. magnificare. S. de Kz. Chr. II. 2., 1.: Dominus *magnificavit* misericordiam suam cum B. rege Stephano. Andr. Pan. I. Cf. Plaut. Stich. 1, 2, 44.; Men. 2, 3, 19. Terent. Hec. 2, 2, 18.

Magnificentia, titulus honoris; *nagyság, nagyságosság, fenség.* It. magnificenza. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 4. ad ipsius conservationem et promotionem in tuis oportunitatibus *Magnificentie* Regie promptitudinem Apostolici favoris offerimus ...

Magnificus vir, idem est quod Hung. *nagyságos.* (Titulus honoris). Marc. Chr. II. 77.

Magnites, magnes; *mágnes.* Kov. Carm. 53:

Quin neque *Magnites* blandis ita viribus ad se Attrahit arcani miro spiraminis actu.

Magnivolus, qui magna vult; *nagyratörő.* S. de Kz. Chr. II. 5., 2. Ladislaus rex illustris animosus ac *magnivolus.*

Magnus Vezier, Summus exercitus Dux apud Turcas; *nagyvezér.* Bel. Geogr. 547.

Magranculum, (Du C. magrancules herbæ species a gr. *μακρόκαυλος).* Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida et aliquantulum *Magranculis* et aliquantulum Malvavici sive Althææ et permisce illa cum his bene et deinde line cum eo palmam tuam et fac siccari et pone in eam ignem et non nocebit.

Maguder et **Maguderis,** (Du C. magudaris secundus caulis, qui nascitur in thyrso abscisso, vel ipse thyrsus abscissus) (Dief. colstock, koltorso, koppesstorse). Schläg. 645. maguderis; *torzsa.* It. torso. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Schläg. 945.

Magulator, magister ponderum; *mázsáló mester.* Opin. 1802. c. 2.

Magyarismus, sermo Hungaricus; *magyarság.* Tör. Tár. 1881. p. 368. konyhán költ *magyarismussal* ték egy néhány jegyzést magamnak. Száz. VII. 636.

Mahomeria, (Du C.) *Meschita, Moschea* q. v.

Mahometanus, Mahometicus, *assecla* Mahometis; *mahomed...* Rozsny. D. 37. Datum Constantinopoli circa initium July Anno 969. ab egresso *Mahometico* (1562. aug. 2.) p. 38. Ab egressu *Mahometico* in anno 1000.

Mahometigena, æ, V. *Mahometanus.* Illésh. Querela ad Cæsarem p. 314. pepulere Trecentos Allemanos *Mahometigenae* bis quinqua vel octo.

Mahometismus, doctrina Mahometis; *mohamedán vallás.* Rozsny. D. 97. Interim császárságoknak sietőbb s titkosabb conditiói szerint csak nem szüntek a *mahometismus* ellen holtig hostilitást mutatni.

Mahometista, Mahumetista, æ, V. *Mahometanus.* I. Rák. Gy. 418. Bod. Hist. Eccl. I. 330. Tör. Tár. 1892. p. 433.

Mailandis, Mediolanensis; *milanói.* Vect. Ref. C. 2.

Mainieris, modus, agendi ratio; *mód, modor.* It. maniera. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 1316. si quis . . . *mainieribus* contraveniret huic parti.

Majalis, vernalis excursio voluptatis causa; *majális.* Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. 112. Ez évtized közepe táján kezdődtek meg az u. n. «*Majales*» (tavaszi mulatság az erdőben).

Maiestas, imperatorum et regum titulus proprius (Du C.); *felség.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1.: confidens erecto banerio regia *maiestas*...

Maiestaticum ius, ius maiestatis regis; *felségjog.* Ger. Hoheitsrecht. Kass. P. P. I. 341. *iurium maiestaticorum* . . .

Majolica, ab ant. it. pro: Maiorca insula, in qua eiusmodi vasa conficiebantur; *kőedény.* Arch. Rák. VIII. 350. Patinæ pro Postpast apponendo laboris porcellani Nro 4. Item una *majolica.*

1. **Major,** nude pro: major natu; *idősebb.* Batty. Leg. II. 473. an. 1282: *majoris* Reginæ Hungariæ cancellarius.

2. **Maior,** tribunus; *őrnagy.* Ger. Major. Fej. IV. 1., 16. Congenerationales Joannis, qui in exercitu *Maior* fuit.

Maior castri, præfectus arcis; *várnagy.* Tör. Tár. 1893.

Maior Domus, (Du C) Prima olim in Francorum Palatio ac præcipua dignitas. Iis erat et Palatii et regni et rerum publicarum cura, sola regiæ dignitatis specie Principibus ipsis remanente; *major domus.* Car. Bel. De Archioff. 6. Taceo Angliam atque Galliam regna maiestati Regum in maius provebendæ, maximopere intenta: nota sunt in vulgus *Maiorum Domus* et his gemina munerum dignitatumque nomina.

Maior exercituancium, primipilus Siculorum; *hadnagy.* Szék. Okl. III. 27.

Maior exercitus, *főhadnagy* (priscis temporibus, nunc: *hadvezér* (dux). Prisc. Serv. 26: *Major Exercitus* militibus castrensibus, qui cum Domino expeditionibus Regni interesse atque pro eo dimicare solebant, cum potestate præerat, sicut Major Domus domui, seu famulis. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 217. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. Koll. Am. II. 68. *Had* enim Ungaris bellum, exercitum, *Nagy* autem magnum significat. Szék. Okl. I. 42. III. 26. — Hajnik Perjog. 124.

Maior potentia; maior vis; *czégéres hatalmaskodás.* Törvt. Msz.

Maior præconio, V. *Archipraeco.* Kandra Reg. 444.

Maior ville, præfectus villæ, iudex villæ; *polgármester, biró.* End. p. 444. (Colom. Ducis Libertas an. 1238): 4. statuimus... ut in *maiorem ville* unum ex ipsis, quem voluerint, eligant. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. Batty. Leg. II. 461. an. 1279.

Maiorare, (Du C. 1.) augere, meliorare; *nagyitani, javitani.* Kronst. I. 553. Cod. de Sztára II. 524. vinea . . . fuisset plantata et *maiorata.*

Maioratio, amplificatio, auctio, (Du C. auctuatio); *nagyobbitás, növelés.* Cod. de Sztára Vol. II. 529. Emericus eandem vineam simul cum plantatione, *maioratione* ipsius... filiis remisisset et relaxasset.

1. **Maioratus,** us, vel *Primogenitura,* ius natu maioris in familia; *elsőszülöttség.* Vuch. Jur. Feud. 139. *Majoratus* in specie in feudo est ordo succedendi specialis, quo successio feudalis in omni successionis casu ei soli in familia defertur, qui defuncto gradu proximior vel inter proximiores gradu æquales ætate maior est. Georch. H. T. II. 46. Kövy El. 324. Species fidei commissorum apud nos in usu sunt duæ: *Maioratus* et Senioratus. *Maioratus* lineali successione pro ratione et ordine geniture transit ad posteros v. gr. acquisitor *maioratum* instituens habet 3 filios, primogenitus adipiscitur *maioratum,* illi succedet æque primogenitus et sic porro. Kass. Jur. Civ. Lex. 40.

2. **Maioratus,** us, prædium, quod tantum major natu in familia possidet; *elősz̈uleti jószág, majoratus.* Ger. Majorat. Moln. Patv. 24. *Maioratus* et *Maioresco* bonorum in unam massam, per divisionem nunquam frangendam coniunctorum Administratio, et Possessor. Art. Diæt. Pos. 69.

Maiorennis, qui e curatorum tutela excedit. (Du C. suæ tutelæ); *felserdült, nagykoru.* Georch. H. T. I. 140. Wagn.

Majorennitas, plena, iusta et legitima ætas; *nagykoruság.* Ger. Majorennität. Tör. Tár. 1890. p. 600. donec ad *majorennitatem* pervenerit.

Maiorentes, qui baculos in manibus tenentes papæ viam patefaciebant, homines in ordinem cogebant; *pálczával kezükben rendet tartók,* Piszter Szt. Bernát II. 202.

Maiores, (liberi); *ország nagyjai.* Pfahl. Jus. Georg. XXI. Liberi præter Prælatos . . . distinguuntur . . . in Legibus S. Stephani in Comites Milites (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generatim magis in *Maiores,* Minores et Vulgares. Inter *Maiores* censentur Episcopi, Abbates, Comites.

Maiores ministri regis, V. *Comites, Magistri.* Pfahl. Jus. Georg. XXXI. Etiam *maiores Ministri Regis* (Colomanni Regis L. I. C. 9.) Serius *Barones Regni* appellabantur.

Maiores regni, *az országnagyjai, előkelők.* Car. Bel. De Archioff. 9. Officiales Hungariæ *Maiores Regni* et Barones fuisse vocatos . . . qui archiofficia illa administrabant, Barones regni et quidem *maiores* vocabantur, ut a minoribus discernerentur. Tör. Tár. 1887. p. 100.

Majoresco, maximus natu filius. V. *Majoratus* 2.; *örökhagyományos, előfi.* It. majorasco. Ger. der älteste Sohn. Kövy El. 323. Hinc propter debita post publicatum fidei commissum licet per ipsum fundatorem eo minus per eius successores contracta aut propter ulla delicta *Majoresconis* bona non possunt auferri, prout alia avita auferuntur, verum tantum usus fructus sequestrari, idque tantum vita *Majoresconis* debitum contrahentis durante. Jókai Régi jó Tbl. II. 191. Georch. Ért. 168.

Maiorista, æ, V. *Maiorennis; nagykoru.* Vuch. Jur. Feud. 113. Alia est ratio Clericorum secularium, qui si *minoristae* sint, quum statui suo renunciare possint, successionis feudalis capaces sunt; ast si *maioristae* sint, obtenta saltem dispensatione ad statum secularem redeundi capacitatem iuris succedendi consequuntur.

Maioritæ, Lutheri quidam sectatores, qui docebant infantes sine bonis operibus beatos fieri non posse; *majoriták.* Nagy Hier. Száz. XXIX. 233.

Maiusculæ, literæ maiores; *nagybetűk* (A.). Corp. Gram. 665.

Mala, æ, equestris sarcina, pera viatoria (Du C.); *málha.* Ger. Felleisen. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 34: neque conceduntur *mala* et saccus cum firmatura. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. duo paria hosarum, due *male,* refacie, ferra.

Malaca, locus paludinosus; *mocsaras hely, mocsár.* Sl. mláka. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 54. Inde itur usque ad locum, ubi exit per unam *Malakam* et vadit usque ad viam magnam p. 90. Inde vadit per unam *mlacam* ad rivulum.

Maladeria, (Du C.) Nosocomium leprosorum; *bélpoklosok háza.* Gall. maladerie. Nagy Hier.

Malagaya, ilex; *magyalfa.* Cod. Dip. Arp. IX. 205. an. 1279. ad quasdam arbores, quæ dicuntur *Malagaya.*

Malagma, atis (Du C.) emplastrum molliens; *enyhitő ír.* It. malagma. Cod. evang. T. I. p. 221: funes exorbitationis . . . falce charitatis rescindamus et vulnus ipsius *malagmate* pietatis oblinamus. Cf. Cels. 5, 17, 2; Colum. 6, 17, 3; Plin. 22, 24, 56; 25, 13, 95.

Malata, æ, tudes; *sulyok.* V. s. *Bracera.*

Malatasca, (Du C.) dæmon; *ördög.* Nagy Hier.

Malatolta, ab It. *malatolta* idem ac *Tolta* q. v.

Malcontentus, 3., (Du C. Malecontentus) seditiosus, factiosus; *elégedetlen, lázadó.* Arch. Rák. II. oszt. II. 390. Duces *Malcontentorum* Ungarorum. Thök. Diar. 267.

Malderum, (Du C. maltra, maltrum, maldrus, maldrum, malter) mensura germanica continens quatuor modios; *mérő.* Vect. Ref. O: De *Maldero* Lupuli.

Maldratum, (Du C. Maltra) mensura germanica continens quatuor modios; *mérő (mérték).* Quel. Sieb. I. 4. anonæ 2 *maldrata.*

Maldrum, mensuræ aridorum species; *gabonamérték.* Ger. Malter. Arch. Ver. Sieb. XI. 340. pro censu XX *maldra.*

Maleactum, maleficium, malefactum; *rossztett, gonosztett.* It. maleficio. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 285. et in cæteris rebus *maleactorum* suorum Vindictam Magni. Vræ tribuimus.

Male affectus, æger; *beteg.* Reg. Turm. Præt. 97. ita pro horum accurata applicatione et *male affectorum equorum* (marode Pferde) resanatione omnis cura convertenda est.

Male conditionatus, male præparatus, coctus; *rosszul készült.* Reg. Turm. 26. Quodsi enim victus *male conditionatus* foret, casu hoc per Secundarium Vigiliarum Magistrum Coquus moderate commonendus.

Maledictrix, maledicens (fœmina); *átkozódó.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 179.

Male dispositus, male animatus; *rossz kedvü.* Wagn.

Malefactor, (Du C.) maleficus; *gonosztevő.* Marc. Chr. I. 3. Cf. Plaut. Bacch. 3, 2, 11.

Maleficiarius, i, V. *Malefactor.* Szék. Okl. II. 152. Monm. Comit. Trans. II. 119. sontes autem et *maleficiarij* per leges publica sententia condempnati . . . supplicio affici debebunt.

Malefictor, V. *Malefactor.* Cod. Dip.

Arp. Cont. VIII. 141. et expensas inde factas vel faciendas convenientes vel *malefictorum* dare personas.

Maleferiatus, 3., insanus, væcors, luxui deditus; *piperevágyó, dőre.* Can. Ecc. LXXXIV. Bod. Hist. Eccl. I. 182. Wagn.

Maleloquentia, æ, obtrectatio, maligna criminatio; calumnia; *rágalmazás, gyalázás.* Jan. Pan. Poëm. II. 34: Aut curiositatem *maleloquentia* necessario consectatur.

Malemeritus, 3., (semper conscribitur), qui pœnam meretur; *büntetésre méltó.* Fej. VIII. 1., 228. ab ipsis tamquam infidelibus nostris et *malemeritis* auferendo.

Maleversatio, perversa administratio, malignitas, fraus; *helytelen eljárás, gonoszlelkűség, csempészet.* Gall. Malversation. Urb. Reg. 9. Si quis eorum supina cum *maleversatione* in manifesto deprehensus fuerit. Juriev. Jur. Met. 116.

Malgarissum, Margarisium, q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 87. an. 1323.

Malha, æ, (idem quod Gall. malle) fascis sarcina (ap. Du C. annulus catenæ); *szekrény, táska, málha.* Opin. 1802. b: Procreatus cuiusvis sortis Sal in *Malhis* laqueariis vel pelliceis medio corbis tractarii . . . extrahebatur. Pel. De s. Jacobo ser. IV. c. 5: In illorum *malha* cyphum argenteum abscondit.

Malignare malignari, (Du C. nocere) hoc loco: peccare, mala committere; *gonoszul tenni, gonoszat akarni.* Rák. Ön. 118. eripuisti me e societate *malignantium.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 12. Georg. Sirm. I. 81. quoniam, qui *malignantur,* exterminabuntur. Cf. Ammian. 22, 15; Vulg. Psalm. 73, 3.

Maliloquus, i, detrectator; *gonosz nyelvű.* Ljub. Mon. Sl. I. 305. Cf. Arnob. in psal. 11.

Malitiare, depravare, vitiare; *megrontani.* V. s. *Accipere ad aquam.*

Mallare, (Du C.) *in* ius vocare (a mallus = publicus conventus); *törvény elé idézni.* Nagy Hier.

Malleabilitas, proprietas rei, quam malleo fabricari potes; *kovácsolhatóság.* It. malleabilità. Vern. Log. 51. Sic infans in metallo, quod audit aurum compellari, nihil observat præter fulgentem quendam colorem flavum; alius præterea gravitatem specificam maiorem, tertius *malleabilitatem;* quartus ductilitatem, quintus solubilitatem in aqua regia et forte plura eiusmodi cognoscit.

Malleacio, actus tundendi; *verés, ütés.* Knauz. M. E. Str. II. 556., 598: in incudem tirannice *malleacionis* obvertens.

1. **Malleator,** *aurifaber; ötvös.* Kecsk. Ötv. 160.

2. **Malleator,** monetæ opifex; *pöröllyel (pénz)verő.* Knauz. M. E. Str. I. 273., 310. Cf. Martial. 12, 57. Inscr. Orell. nro 3229.

Malleatura, officina æri contundendo; *zúzó.* Ger. Stampfe. Pochwerk. Nov. Calend. 220. D. Franc. E. simul Ustrinarum et *Malleaturarum* Præfectus.

Malleatura ferri, *vas zúzó.* Juriev. Jur. Met. 46. In *mallcaturis ferri* (Eisen Hammerwerk) sub directione unius Fabri primarii sic dicti Magistri Malleaturæ (Vorschmid) qui videlicet omnes labores in Malleatura dirigit, et, quid agendum aut omittendum habent operarii, præcipit, sequentes sunt Operarii.

Malleus, i, officina ferraria (Du C. al. s.); *hámor.* Ger. Eisenhammer. Sup. An. Sc. II. 410. an. 1563: *Malleum* . . . in quo ferrum cudi solet . . . iam diu exstructum.

Malleus calybeus, officina ferraria; *hámor.* Ger. Hammerwerk. Tör. Tár. 1881. p. 497. ex quolibet *Malleo Calybeo* . . . in einem Hammer . . . *Calibeum,* so gebieret von einem jeden Fewer dem Pfarrherr ein Riegel Stoll 1622. parochiæ Dopschensis.

Malleus stuparius, *frangibulum cannabinum* q. v.

Malliatorauri, cusor monetarum; *malliare monetam,* cudere, fabricari (Du C. s. v. malliare); *pénz, aranyverő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 487. filia Danielis uxor quondam Laurencij Latini, *auri malliatoris* de Strigonio.

Mallum, i, (Du C.) publicus conventus, congregatio (cum idem significet quod *diaeta* fors. non erraverim, si id a Germ. *Mahl.* Angl. *Meal* deductum esse pulem); *közgyülés.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Malluvium, i, (Du C.) vas, in quo manus lavantur; *kézmosó edény.* Magy. Tör. Tár. XX. 170. pelvis cum malluvio. Cf. Festus p. 160; ed. Müller.

Malmatica, V. *Malmaticum.* Pel. Serm. In statu innocentie tanta fuit delectatio . . . de gustu minimi fructus sicut nunc solet in optimis saporibus delitiarum de potu aquæ sicut de *malmatica.* Hiem. 38. x.

Malmaticum, (ap. Du C. *Malmasetum)* = Arvisium vinum; *malvázsiai bor.* Gall. Malvoisie. Pel. De s. Phil. et Jac. s. 1. c. 3.: Non tamen omnes appetunt *Malmaticum* vel aliquem sapidum cibum. Fr. Lib. Rat. II. 25., 17., 103. pro emenda una pinta *malmatici* ad mensam. Száz. III. 636.

Malosia, malvasia V. *Malvaticum* (Du C. Malvaxia); *malvaziai bor.* It. malvagia. Ger. Malvasier. Georg. Sirm. I. 89. bonum liquorem bibebant de *malosia.*

Malsanus, 3., ægrotus; *beteg.* Ljub. Mon. Sl. II. 97: nemo audeat bestias *malsanas* tenere.

Malta, æ, (Du C.) cæmentum; *malter.* Kronst. II. 1528. 75: *maltam* (mörtyr) præparanti.

Maltum, hordeum aqua perfusum siccatum atque tostum (Du C. al. s.); *maláta.* Ger. Malz. Kov. Oec. 140: *maltum* hordaceum (Gerstenmalz). Bene Pol. 115.

Malum in cineribus suffocare, primo tempore opprimere; *a bajt csirájában elfojtani.* Reg. Turm. Præt. 128.

Malus, adulterinus; *rossz, hamis.* Kronst. III. 362: dedi in *malis* asperis et *mala* moneta.

Malus cotonea, pyrus Cydonia; *birsalmafa.* It. cotogno. Curios. Misc. II. 217. Ex insitione pomi in *malum cotoneam* dulcia et optimi saporis poma progenerantur.

Malvaticum, V. *Malmaticum.* Kronst. I. 84.

Malvendula, æ, fors. quæ tenuem mercaturam facit; *kicsinyben kereskedő (nő).* Han. Mon. Jur. II. 178: nulla mulier neque *malvendula* . . . presumat filare . . . res, que possent contaminari . . . rivarii teneantur frangere *caniculas.*

Mamaluchus, Mammalucus, i, ex parentibus Christianis natus, sed in religione Mahometana educatus servus et miles prætorianus Sultani Aegyptii; significat etiam Apostatam, qui a vera religione defecit; porro infidelem, simulatorem. Apud Hungaros per ludibrium ita nominantur Ablegati Comitiorum, qui partes eorum amplectuntur, qui gubernaculum Monarchiæ tenent; *mameluk, kormánypárti.* Verancs. II. 256. Curios. Misc. III. Synops. Chronol. X. De progressu Turcarum. 1509. Lusitani Duce Almeida insignem de iisdem Aegyptiis victoriam reportant ingenti edita *Mammalucorum* strage.

Mamaluki, V. *Mamaluchus.* Epist. Proc. p. 58. *Mamaluki* dicuntur, qui fidem abnegaverunt christianam.

Mamillare, castula; *fűző.* Ger. Mieder, Büste, Schnürleibchen. Verancs. VI. 151. Joannis filium cæsaris orphanum ac pupillum esse, non sine valido fletu protulisse, eundemque recluso *mamillari* et exerta papilla, coram lactavisse . . . Cf. Martial. 14, 66 in lemm.

Mammaluchus Hungarus, (Du C.) idem qui *Mameluchus; magyar mameluk.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 71.

Mammonalis, e, ad mamonam, res venales pertinens; *kereskedelmi czikkel ellátott.* Fej. VIII. 1. 507. per plurimos currus rebus *mammonalibus* oneratos.

1. **Mamona,** æ, (Du C.) thesaurus, divitiæ, pecunia (vox chaldaica); *kincs, gazdagság.* It. mammona. Gall. Mammon. Ger. Mammon. Obs. Jadr. 387. quod non solum *mamonam* temporalem . . . verum etiam, quod deterius est, corpore et vita cupiebat privare decus. Tör. Tár. 1893. p. 23. Cf. Vulg. Matth. 6, 24; Luc. 16, 9; August. Serm. Domin. 2, 14.

2. **Mamona,** æ, merces, res, quas possident; *portéka.* End. p. 495. (Belæ IV. an. 1255): 12. statuimus . . . qui ad forum mercandi causa venerint, de *mamonis* suis . . . ad solucionem teneantur.

Mamur, in vulgari sermone Turcarum *Mamuz* = clavus in cothurno, calcar (auct. Vámbéry ex *Mich,* clavus et *Mus,* cothurnus) *sarkantyú.* Magy. Tör. Tár. XX. 178. unum par calcarium antiquorum «*mamur*» *dictorum.*

Mana, (Du C. vox familiaris veteribus Gallis notos mane salutantibus: *dies)* Batty. Ger. 24. Iterum in Mana tuus theoricis circa dictum ducenda est contemplatio.

Manalis, ad Manes pertinens, acutus; *pokoli, éles.* Bocat. Hungar. p. 425: Sed quoniam gnarus *manaleis* pellere morbos. Cf. Festus p. 128. ed. Müller.

Manare, parum declinare; *eltérni, különbözni.* Brut. Hist. XII. 293. 5.

Manaria, (Du C.) batillum, falcula; *sarló.* It. manarino. Han. Mon. Jur. P. I. 92: insulanus possit accipere *manarias* et zelinas quibuslibet forensibus lignamina incidentibus.

1. **Manatio,** sensus sacræ scripturæ; *a szentirás értelme.* Batty. Ger. 50. eloquiorum sagacem . . . *manationem.*

2. **Manatio,** actus manandi; *csepegés.* Germ. Triefen. Fej. IV. 1., 49. illa siquidem *manatio* omnipotentis Dei sincera dominus noster Jesus Christus salutaris dei liquorem producens iusserat emanare.

Manca, V. *Mancusa.*

Mancer, alias: *manzer,* filius spurius;

zabgyermek. Pár. Páp. Cf. Sedul. Carm. 5, 256; Venant. Carm. 5, 5, 75. Vulg. Deuter. 23, 2.

Mancipare effectui, ad effectum adducere, perficere; *foganatosítni.* Kass. Prax. I. 24. objecta ad præscriptum legum assumuntur, deciduntur et *effectui mancipare* ordinantur.

Mancipator, servus; *szolga.* Georg. Sirm. I. 78. illico *mancipatores* divisit cum germano suo Georgio.

Mancipatus, us, (Du C.) servitus; *rabszolgaság.* Georch. Ért. 57.

Mancipium, pretium redemtionis (Du C. al. s.); *megváltási díj.* Száz. XIII. 120.

Mancitas, tis, ab ital. *manco,* defectus; *hiány.* Jogt. Eml. T. I. p. 164. Szék. Okl. I. 2. Opin. de Foris Jud. P. I. C. III. §. 4.

Mancusa, Mancusus, (Du C.) Sim. Num. 136. erat *Mancusa* seu *Mancusus* sæpe idem ac *Manca* seu Marca aut *Selibra* alias etiam pro Moneta accipitur aut pro pondere æquivalente monetæ, ita, ut alicubi VII Mancusi unam unciam auri conficerent (V. du Cange Glossar.) Sed huic monumento amplior lux affunditur ex universali Historia edit. Halee 1783. Die Sächsischen, ait, Goldmünzen hiessen *Mancus* et *Ora.* Primo (Mancusa) olim tuebantur aurifabri pro pondere armillarum etc. Hæc vox *Mancus* peregrina et ex latino detorta, quasi manu cusus, quam vocem medio œvo præsertim in Italia aureis numis adiungere consueverunt. Valor eius respectu ponderis *Romanis milliarensibus* æquabatur.

Mandacio, onis, mandatum; *parancs.* Georg. Sirm. I. 322. et semper efficax erat omnibus *mandacio* sua.

Mandalis candela, magna candela; *vastag gyertya.* Ger. Stabkerze. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 348. pro quatuor lignis ad *Mandales candelas* dedi.

Mandans, alicuius arbitrio alqm rem gerendam committens, tradens; *megbizó, felhatalmazó.* Ger. der Vollmachtgebende, Committent. Kövy El. 796. Etiamsi *Mandans* ante rem, quam mandavit, peractam moriatur, tamen velut ex officio datum, non exspirat *Mandatum* Judiciale, eo minus *Grationdle.*

Mandarda, pro: *bombarda.* Tör. Tár. 1881. p. 591.

Mandarinus, i, administer regni; *kormányzó.* It. governatore rettore. Gall. gouverneur. Germ. Regierer. Bel. Geogr. 624. Administrantur regna diversa per Administros, qui in Tunquetana regione *Mandarini* vocantur (India).

Mandatariatus, us, potestas faciendi, agendi alicui data; *meghatalmazottság, ügyvédi megbizatás, ügyész vallás.* Ger. Bevollmächtigung. Art. Diæt. Pos. 29. Ut eis, qui extra Regnum constituti essent, de medio ac modo in Causis ac Negotiis intra Regnum hocce habitis *Mandatariatus* valide constituendo prospici queat, statuitur. Törvt. Msz. Cher. Jus. Eccl. II. 396. Georch. H. T. IV. 259. Bék. Pászt. III. 643. an. 1700. Procurator cum sufficienti *mandatariatu.*

Mandatarius, i, (Du C.) plenipotentiarius, curator rei, negotii; *felhatalmazott.* It. mandatario. Pris. p. 81: *Mandatarius* enim, qui in nostro iure consuetudinario Plenipotentiarius nominatur, aliena negotia ex mandato Domini suscipit. Kass. P. P. I. 303. Illésh. 132. Cod. Dip. Brüss. Burg. 284. Cf. Ulp. Dig. 17, 1, 10. §. 11.

Mandatarius feudi, *hűbéri megbizott.* Vuch. Jur. Feud. 78. Ceterum a provasallo secerni debet *Mandatarius* feudi, qui ad unum alterumve negotium expediendum a vasallo constituitur.

Mandatarius urburarialis, Plenipotentiarius in rebus montanisticis; *bányamegbizott.* Juriev. Jur. Met. 36. De *Mandatario Urburariali* sequentia præscribuntur. Inter cæteras Urburarii obligationes est hæc: ut quivis Urburarius, a fodina sua longiori tempore absens, *Mandatarium* seu Plenipotentiarium in loco fodinæ habeat.

Mandatotenus, ex mandato; *parancs, meghagyás szerint.* Kov. Form. St. CXCI. Intimatum, dum in Causa Liquidi Debiti, Sententiæ ante adhuc annum *Mandatotenus* præcepta pronunciatio quantocius fienda Procedenti Magistratui committitur.

Mandatorius, 3. Mandatoria, æ, Mandatoriæ litteræ, quæ mandatum continent; *parancslevél.* Száz. XXIV. 345.

Mandatum, (Du C.) breve vel edictum regium, decretum; *rendelet.* It. mandato. S. de Kz. Chr. A. 2., 1. regi Stephano dedisse dicitur firmiter in *mandatis,* ut spolia non committerent. Kövy. El. 792. Sunt *Mandata,* quæ siquis habere velit, nomina tantum personarum et locorum debet in cancellaria Judicis Regni ord. indicare, ceterum Textus et Tenor eorum semper est idem v. gr. talia sunt: *Requisitorium, Compulsorium, Prorogatorium* etc. quædam vero v. gr. *Evocatorium, transmissionale* etc. per artis peritum debent elaborari et ita Expeditio peti.

Mandatum acceleratorium, *sietető parancsolat.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Acceleratorium* ut lis cito definiatur v. gr. si iam antiqua esset, aut periculum esset de substrato aut majores involutiones metuantur.

Mandatum admonitorium, *intő parancsolat.* Kövy El. 789. M. *Admonitorium,* quo quis ad levandam dotem quartalitiam vel summam pignoratitiam admonebatur.

Mandatum adursorium, V. *Mandatum accelcratorium;* Törvt. Msz.

Mandatum arestatorium, literæ de malefico carceri includendo editæ; *elzáratási parancs.* Magy. Tör. Tár. XV. 148.

Mandatum brachiale, *hatalomkart rendelő parancsolat.* Kövy. El. 791. *M. Brachiale:* quo sententia, vi mediante, executioni dari iubetur. Arch. Rák IX. 75.

Mandatum captivatorium, *letartóztató parancs.* Kövy El. 789. *M. Captivatorium,* quo quis in persona capi iubetur.

Mandatum cassatorio-inhibitorium, m. quod sententiam rescindit executionemque inhibet, prohibet, vetat; *ítéletsemmisítő s tiltó parancsolat.* Kövy El. pass. Törvt. Msz. 241.

Mandatum cassatorio reexecutorium, *semmisitve visszafoglaltató parancs.* Kov. Form. St. CLXV. Kövy El. 787. (*Mandatum) Reexecutorium,* sed non simplex, verum *Cassatorio-Reexecutorium,* quod sententia vel citatio vitiosa fuit vel nec fuit ulla aut sententia aliunde ipso Jure nulla fuit, ergo ratio debet dari in Mandato et factum prius cassari, ita reexecutio cum fructibus et deteriorationibus D. 3. p. 44. imponi vi 30: 1681-et, si necessarium esset, Processus continuari.

Mandatum cassatorio-reexecutorio-inviatorium, *semmisítve és visszafoglalva utasító.* Törvt. Msz.

Mandatum collocatorium, V. *lit. Collocatoriae;* (a levéltárba való) *elhelyezést parancsoló rendelet.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. XIX. §. 3.

Mandatum comprehensorium, quo quis prehendendus iubetur; *elfogatási parancs.* Coll. I. 61.

Mandatum compulsorium, ad testes examinandos editum; *vallató parancs.* Kövy El. 784. (Mandatum) *Compulsorium,* sonare solet Jurato Tabulæ Regiæ vel Judici Nobilium et Jurassori eius Comitatus, ubi inquisitio peragenda est, ut fassiones testium, per exponentem denominandorum sub iuramento excipiant. Kon. Egyh. 402. Jogt. Eml. I. 389.

Mandatum continuatorium, *folytató parancs.* Kövy. El. 787. *(Mandatum) Continuatorium:* quo causa ob aliquam rationem suspensa vel interrupta continuari iubetur vi 37: 1723. sæpe cum Cassatione prioris proceduræ vel sententiæ, si nullitatis vitio laboret; vel lis præcipitanter fuit decisa.

Mandatum correctorium, *végrehajtást igazító parancs.* Kövy El. 787. *(Mandatum) Correctorium:* quo errores in executione commissi prævia citatione corrigi iubentur.

Mandatum declinatorium, ad aliud forum invians mandatum; *mellőztető parancs, más törvényszékhez utasító parancs.* Cher. Jus. Eccl. II. 354. — Szirm. Glos. 116. Kövy El. 785. (*Mandatum) Declinatorium,* quo iubetur causa ab uno foro v. gr. Ecclesiastico vel vicissim transferri. Post parium receptionem aut latam in foro Ecclesiastico sententiam locum non habet; causæ, quæ clare ad *Eccles. forum* pertinent, nec ad Mandatum debent transmitti ad aliud forum, ut sunt Matrimoniales ...

Mandatum delaxatorium, ad sententiæ mutationem invitans mandatum; *megmásoló parancs.* Szirm. Glos. 118.

Mandatum delegatorium, iudicem constituens mand.; *képviseltető, bíró-rendelő parancs.* Kövy. El. 791. *M. Delegatorium,* si causa ordinario, legali iudice careat.

Mandatum dilatorium, *halasztó parancs.* Kövy El. 784. *(Mandatum) Dilatorium,* ut causa extendatur ad alium terminum, si requirendis Literalibus longiori tempore opus esset, aut legitima partis exponentis absentia exposcat, aut id genus aliæ rationes adsint 2-dæ: 59. simpliciter acceptari debet nec potest ad *forum contradictorium* relegari 19: 1715.

Mandatum evocatorium, *perbehívó v. idéző parancs.* Kövy. El. 784. Mandatorum usitatiores species sunt sequentes: *Evocatorium* seu *Praeceptorio-Evocatorium.* In Tabula Regia valet pro actione et *certificatoriis,* uti alias dictum: dare solet Personalis veluti Præses Tabulæ Regiæ et quidem ex praxi solis Juratis sonat, non Judicibus Nobilium vel Jurassoribus.

Mandatum executionale, executorium, *végrehajtó parancs.* Kövy El. 787. *(Mandatum) Executorium:* quo executio iubetur 1563: 78. v. gr. Sententiarum S. Sedis. Tör. Tár. 1887. 592.

Mandatum executorio-correctorium executionem corrigens mandatum; *végrehajtást igazító parancs.* Törvt. Msz.

Mandatum explanatorium, in quo aliquid interpretatur; *magyarázó leirat.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. 15.

Mandatum exspiravit, cessavit mandatum; *parancs erejét vesztette.* Törvt. Msz.

Mandatum extrajudiciale, V. *Mandatum extraseriale.* Törvt. Msz.

Mandatum extraseriale, *sorkivüllevő parancs.* Kövy. El. 789. *M. Extraseriale:* quo aliqua causa præ ceteris assumi et revideri ordinatur 1729: 48. Quædam causæ sunt ex lege scripta vel non scripta Extraseriales v. gr. Criminales... causæ Fisci activæ... nec non oppositionales, repulsionales, causæ piæ.

Mandatum fulminatorium, *fenyegető, dorgáló parancs.* Kövy El. 789. *(Mandatum) Fulminatorium* datur post M. Superabundans cum minis, verum vix est necessarium, quia, si legale fuit primum Mandatum, etiam illi obediet Judex. Prohibetur 1646: 15. Recon. an. 1647. 437: *Fulminatoria mandata* contra iudices sæculares... expedita nullius sint valoris.

Mandatum grationale, quod gratiam principis continet; *kegyelmezvényi parancs.* V. s. *Mandans.* Kövy El. 796.

Mandatum inhibitionale simplex, V. *Mandatum inhibitorium; fejedelmi tiltó paranes.* Jogt. Eml. T. I. p. 21.

Mandatum inhibitorio-suspensorium, *eltiltva felfüggesztő parancs.* Kov. Form. St. CLXII. Testimoniales super præsentatione certi *Mandati Inhibitorio-Suspensorii,* quatenus Testamenti executores ab Executione tantisper supersedeant.

Mandatum inhibitorium, *ítéletsemmisitő v. eltiltó parancs.* Kövy El. 785. *(Mandatum) Inhibitorium* propter incompetentiam Judicatus vetat causam decidi; fundari debet in lege, ut discuti possit. Si incompetentia est manifesta, simpliciter acceptari debet 1715: 19.

Mandatum interpretatorium, *magyarazó parancs.* Kövy. El. 789. *(Mandatum) Interpretatorium* v. gr. Legis (et quidem solus Rex dat tale) aut contractus vel transactionis ex 1715: 16. verum vix est necessarium, nisi in rebus ad viam Politicam pertinentibus, quia in Processu ipso Curia Regia, via appellatæ interpretabitur.

Mandatum introductorium et statutorium, quo quis in bona restitui iubetur; *birtokba helyeztető parancs.* Száz. XVII. 329. Arch. Rák. IX. 48.

Mandatum, judiciale, *törvényszéki parancs, birói parancsolat.* Kövy El. 782. *Mandata Judicialia* dant. 6: 608. p. cor. Rex, Palatinus, Judex Curiæ vel illorum Protonotarii 15: 1647 sub nominibus et sigillis Principalium suorum: Personalis sub nomine et sigillo Judiciali regis; Banus vel Vice-Banus Croatiæ, Tavernicorum Regalium Magister. Georch. H. T. IV. 263.

Mandatum missile, clause confectum: *zárt levél.* Kövy El. 783. Mandata debent iuxta leges expediri. Illegitima sunt: 1. quæ expresse lege prohibentur v. gr. *Missialia,* idest clause non patenter confecta.

Mandatum moratorium, *késleltető parancs.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Moratorium* Debitoribus (raro quidem, sed tamen) dari solitum 1647: 89. præcipue si debitor creditoribus suis edictaliter convocatis statum suæ substantiæ exhibuerit, Libros suos illis remonstraverit, Juramento confirmaturum semet obligaverit, qui si dolo utatur vel creditores aliquos clam exsolvat, induciæ cessant, imo debitor cum suis collusoribus punietur.

Mandatum novi cum gratia, a principe emanatum gratiam renovandi processum continens; *kegyelmi perujitási parancs.* Kövy El. 791. *M. Novi cum gratia,* semel tantum potest dari 11: 3-tiæ. idque a Principe. Georch H. T. IV. 261. Jogt. Eml. I. 20.

Mandatum occupatitium, in negotio occupatorum bonorum editum; *birtokba való visszahelyezési parancs.* Kov. Form. St. LII. Mandatum pro restitutione bonorum *occupatitiorum,*

Mandatum perceptorium, modum exequendi continens; *behajtási meghagyás.* Arch. Rák. 1., 16. Conceptus *Mandati perceptorii* sententiæ prothonotarialis executorii ad Comitatum Abauj et Zemplén.

Mandatum peremptorio citatorium, ad diem dictam citans mandatum; *véghatárnapra idéző parancsolat.* Törvt. Msz.

Mandatum præceptorio appellatorium, *utasitva felebbezési parancs.* Jogt. Eml. T. I. p. 294.

Mandatum præceptorio-correctorio-executionale, *utasítva a végrehajtást kiigazitó parancs.* Kov. Form. St. CXCV. *Mandatum Praeceptorio-Correctorio-Executionale,* ut Tabula exmittat Assessorem pro Executionis conformitate, Sententiæ Correctione fienda.

Mandatum præceptorio-delegatorium, quo modus delegandi iudicis continetur; *biró kiküldetési utasitó parancs.* Arch. Rák. IX. 51.

Mandatum præceptorium, quo præceptum continetur; *utasító parancs,* Arch. Rák. VIII. 46. Vjestnik I. 212.

Mandatum promotorium, *előmozdítási, elősegitési parancs.* Kövy. El. 788. *(Mandatum) Promotorium,* ut appellatum Processum Sedria cito revideat, transmittat etc.

Mandatum prorogatorium, *perállító, perhalasztó parancs.* Kövy El. 785. *(Mandatum) Prorogatorium,* beneficium prorogationis continens ex 2-dæ 59. datum ad determinatum tempus. Arch. Rák. VIII. 45.

Mandatum protectionale, *oltalmazó parancs.* Kövy. El. 789. *M. Protectionale,* quo quis contra iniustam molestationem defendi et manu teneri iubetur 30: 1638.

Mandatum reambulatorium, *határjárató parancs.* Kövy El. 789. *(Mandatum) Reambulatorium;* circa metas. Olim valde in usu erat, sed iam hodie raro. Georch. H. T. II. 464.

Mandatum reexecutorium, sententiam mutans mandatum; *visszafoglaltató parancs, a végrehajtást megmásító parancs.* Kövy El. 783. Prohibentur etiam *Reexecutoria (Mandata)* simplicia 30: 1681. — Szirm. Glos. 116.

Mandatum relaxatorio-continuatorium; *tágító, feloldó folytató parancs.* Kövy El. 786. (Mandatum) *Relaxatorio-Continuatorium:* — quo sententia ex rationibus alias dictis, annullatur et ea non obstante, convictus, ad defensam admitti, et Processus continuari iubetur.

Mandatum relaxatorium, *feloldó parancs.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Relaxatorium,* quo quis ab alio priori Mandato relaxatur.

Mandatum relegatorium, *elutasító parancs.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Relegatorium* coincidit cum Declinatorio ob incompetentiam scilicet judicatus, cum falcem in alienam messem immittere non liceret etc.

Mandatum renovatorio-executionale, *újolag végrehajtató parancs.* Kövy El. 725. Renovatio Sententiæ præcipue pro foris inferioribus potest fieri vel per *Mandatum Renovatorio-Executionale* in 31: 1574 ... vel vero penes Libellum in iisdem legibus fundatum.

Mandatum renovatorium, *ujító parancs.* Kövy El. 787. *(Mandatum) Renovatorium,* quo sententia post annum pro renovata declaratur et penes Termini insinuationem executioni dari iubetur.

Mandatum repositorium, quo quis in bona reduci iubetur; *visszahelyeztető parancs.* Kövy El. 787.

Mandatum requisitorium, *levélokmánykerestető parancs.* Jogt. Eml. II. 1., 103. Hajnik Perjog. 359. Kövy El. 784. (Mandatum) *Requisitorium* ad locum aliquem authenticum sonat pro extradandis sub authentico literalibus instrumentis v. gr. ad Capitulum, Conventum, Comitatum, Districtum, Civitatem. Capitula et Conventus, si Mandatis requisitoriis non pareant, toties quoties in 500 fl. convincuntur, licet literalia, quæ petuntur, Capituli bona tangerent.

Mandatum reseratorium, *zárnyitó parancs.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Reseratorium,* quo sequestrum reseratur.

Mandatum resuscitatorium, litem renovandam imperans mandatum; *fölélesztő, feltámasztó parancs, a pert felelevenitő parancs.* Kövy El. 787. *(Mandatum) Resuscitatorium* idem quod Continuatorium.

Mandatum salvi conductus, *szabadmenetelt engedő parancs.* Kövy El. 789. *M. Salvi Conductus,* quo incusatus, qui ex lege capi posset, aut nefors ad pœnam capitis citatus et non comparens vel per non venit in pœna capitali vel saltem corporali convictus et capi iussus in libertatis statu conservari iubetur, ut ita se defendat a Rege solet peti vel Palatino; dabitur vero accepta a Comitatu informatione 113: 1723.

Mandatum sequestratorium, *zárrendelő, zárvető parancs.* Kövy. El. 788. *(Mandatum) Sequestratorium* v. gr. si quis in præjudicium prolium vel fratrum bona avita illegaliter aut irrationabiliter in-

volveret vel secus res, cui metuitur, prætensioni alterius subsit.

Mandatum sequestri reseratorium, sequestri reserationem continens m. *zárt oldozó parancs.* Törvt. Msz.

Mandatum statutorium, quo quis in bona reduci iubetur; *beiktató, beavató parancs.* Kövy El. 789. Georch H. T. II. 115.

Mandatum superabundans, *fölös sürgető parancs.* Kövy El. 788. *(Mandatum) Superabundans,* quo prius iam datum Mandatum urgetur, debet ab illo dari, qui prius dedit, uti relaxatorium.

Mandatum suspensorio-inhibitivum, V. *Mandatum Suspensorium.*

Mandatum suspensorium, *felfüggesztő parancs.* Kövy El. 786. *(Mandatum) Suspensorium* vel *Suspensorio-Inhibitorium:* quo Judex Pedaneus a decisione causæ supersedere et illam suspendere iubetur v. gr. si ad implementum contractus ageretur et iam idem contractus sub invalidatorio Processu esset, aut impetitus quis quoad bona, et Literalia sua ad defensam necessaria alio Processu quærere incepisset, prior Processus suspendi potest.

Mandatum transmissionale, quo documenta ad forum superius transmitti iubentur. Kövy El. 786. *(Mandatum) Transmissionale,* si Judex appellatam, ubi admitti deberet, non admittat vel non intra Dominium admittat, ubi lex extra Dominium appellare non præcipit vel causa, secus, aut prorsus non, aut extra Dominium appellabilis, ob aliquas incidentias graves intra Dominium transmitti iubetur v. gr. interpretatio obscuræ literæ vel validitas eius aut Juris disquisitio vel aliæ quæstiones subversantur, quarum discussio activitatem fori Pedanei excedit vel manifeste contra legis dispositionem erraverit Judex procedens et convictus appellaverit.

Mandatum transsumptionale, quo quid transsumi iubetur; *el- átvállalási parancs.* Kov. Form. St. CLVII. Dum vero Processus erga *Mandatum Transsumptionale* ad appellatam deducitur, per Civilem Magistratum expediri solet hoc modo.

Mandatum valvale, valvis ecclesiæ affixum mandatum; *egyház ajtajára függesztett parancsolat.* Törvt. Msz.

Mandelio-onis, manipulus, *kalangya.* Ger. Mandel. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 460.

Mandelium, V. *Mandilum.*

Mandibula, æ, catenula maxillaris; *állazó.* Tör. Tár. 1889. p. 381. in venditione *mandibularum* et streparum fiat eadem observatio.

Mandilum, (Du C. Mandile) pro: Mantile gr. *μανδήλιν; köpenyeg.* Ger. Mantel. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Donaria, que loco *mandilorum* faciebant, qui non habebant mandelia, cessari hactenus debeant.

Mandra, æ, septum pecudum (Du C. al. s.); *akol.* It mandria. Han. Mon. Jur. P. I. 42. an. 1214: si quis derobaverit vel combuserit . . . *mandram,* copam vel metam bladi. Cf. Martial. 5, 22.

Mandrita, æ, 1. pastor ovium; 2. monachus græci ritus; *1. juhpásztor, 2. gör. keleti szerzetes.* Pár. Páp. Nagy Hier.

Manducarium, pabulo dando inserviens instrumentum (Du C. 2.); *etetésre való eszköz, abrakszuszék.* Germ. Futtersack. Kol. Kov. Chron. Templ. p. 34: *Manducariis* equorum lineis vel laneis omnes careant.

Manduces, *ijesztő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 122. *Manduces.* Dicuntur homines, qui minis inanibus incutiunt terrorem.

Mandula, æ, amygdala; *mandula.* Star. IV. 125. an. 1362: risi, *mandule.*

Mandum, abbreviatum pro: *Mandatum.* Molnár Patv. 74. Inclytæ Tabulæ Regiæ Iudiciariæ Jurati Notarii vocantur et hi deposito coram Tabula iuramento, sub discussione causarum ab ovo repetita etiam apud Tabulam 7-viralem præsentes esse solent. Qui penes *Manda* ordinariorum Regni Judicum, omnes exmissiones et expeditiones, ut puta: Inquisitiones, Admonitiones, Reambulationes, metarum evocationes et qua *Homines Regii* vel *Palatinales* etiam Statutiones peragere per totum Regnum consueverunt.

Maneatur, pro: *maneat.* Ljub. Mon. Sl. II. 264: *maneatur* in statu consueto.

Manecia, a (ab it. maniciare: mangiare) edulia; *nyalánkság.* V. s. *Confectio zuccari.*

Manere apud conditiones suas, stare conditionibus; *föltételek mellett megmaradni.* Wagn.

Manere in prœlio, cadere in prœlio; *a csatában elesni.* Wagn.

Maneria, æ, (Du C.) villa rustica V. *Maneries; mezei lak, tanya.*

1. **Maneries,** appertinentiæ bonorum; *zsellérbirtok, a jószág hozzájárulékja.* Auctore Battyano . . . explicare debeo, quid sit illud, quod Sigismundus Decreto I, super Donationibus Possessionum infidelium (rebellium) anni 1404 inquit: «Castra, Tenutas, Districtus, Civitates, Oppida, Possessiones et cunctas Bonorum maneries» notarum auctor ait: «*maneries* vox latinis peregrina. Detorta videtur ex Italico maniere, quod allodium significas;» vox hæc quidem latinis peregrina est, indigenatum tamen medii et infimi ævi docere potest, utpote civitate donata. In eo certe errat, quod allodium significare dicat, nescio unde id docere possit. Originem vocis Italicam esse nego; apud Du Cange enim Odericus Vitalis ait: «Ducentas et octogintas villas, quas a manendo maneríos vulgo appellamus.» Sed diversa sunt maneria, manerium et *maneries.* Maneria namque est villa rustica. Manerium tam Gallis, quam Anglis est totus circuitus et districtus boni alicuius; *maneries* est certum exactionis genus, a Bonorum-Dominis percipi solitum. Mihi placet sensus ille, ut denotet totas Bonorum circumferentias, seu ut phrasi nostratibus usitata utar, bonorum appertinentias. Batty. Leg. E. T. I. 474. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 12. Knauz. M. E. Str. I. 63., 30. II. 176., 155. Fragm. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon Ungr. Bécs. 1809. p. 24.

2. **Maneries,** gall. manière, modus, ratio, species. H. l. species *(faj, -féle)* (Du C.) S. de Kz. Chr. A. 2., 7. Alii vero conditionarii ex iisdem captivis disponuntur, quos tandem Kalomannus rex ad tantas *maneries* variavit. Vjestnik. I. 276. an. 1448.

1. **Manerium,** villa cum certa agri possessione; *majorság, helység, paraszt ház és telek.* Gall. manoir. Ang. manor. Gr. Landesgut. Uj Magy. Muz. III. 197. Omnes comitatus et hundredi et trethingii et wapentachii sint ad antiquas firmas absque ullo incremento exceptis dominicis *maneriis* nostris.

2. **Manerium,** res et fortunæ; *vagyon, holmi.* End. p. 544. (Thomæ bani Libertas an. 1277): 6. Item in aquis cum ipsorum *maneriis,* quocunque voluerint, liberum habeant transitum.

Maneviera, æ, genus, species: *nem, készítmény.* Gall. manœvre. Ljub. Mon. Sl. II. 299. an. 1345. habemus machinas . . . magnas . . . et diversarum *manevierarum.*

Manganella, æ, (Du C.) dem. ad manganum, minor machina jaculatoria; *kézij.* Ger. Armbrust. Ljub. Mon. Sl. II. 253: *manganelle* due.

1. **Manganum,** et *mangana* gr. *μάγγανον,* bellica machina, tormentum (Du C.); *hajító gép.* It. mangano. Ger. Schleudermaschine. Thurócz. in Aba Rege: Quosdam vero lapidibus obruentes, alios autem in *manganis* ferreis vastantes occiderunt.

2. **Manganum,** trochlea, rechamus (Du C. al. s.); *henger.* Ljub. Mon. Sl. XI. 37. an. 1313: quatuor rote de *mangano* et duo *molina* ad extrahendum barcasium.

Mango, onis, (Du C. 5) equiso; *lovász.* Schläg. 2265.

Mangonium, ornamentum; *dísz.* Ger. Appretur. Fej. Jur. Lib. 175. (Pázmány) Etsi... Bethlen Statuum Regni Hungariæ nomen velut *mangonium* eius appendat sanctionibus. Cf. Plin. 10, 50, 71.

Mangonizatio, actus mangonizandi; *orvossághamisítás.* Ger. Arzneiverfälschung. S. Benkő. Top. Misk. 57. quæ *mangonizatio* detegitur atramento sympathetico dicto.

Mangulatus, 3., articulatus, incisus; *czikkes, gerezdes.* Bárcz.

Mania, æ, insania (Du C. 1.); *düh, mánia.* Bene Med. V. 4. sæpe et voluntas nimia, non rationi sed soli affectui obtemperans et sæpe tendens in destructionem aliorum vel suimet ipsius, dicitur *mania,* furor. Wagn. Cf. Veget. Vet. 3, 2. Cæl. Aur. Acut. 3, 12, 107.

Maniacus, 3., (Du C.) furibundus, insanus; *dühös, őrült.* It. maniaco. Törvt. Msz.

1. **Manica,** (Du C. 1.) chirotheca; *keztyű.* Ger. Handschuh. Kronst. I. 146. Cod. de Sztára II. 450. Unum par *manicarum.*

2. **Manica,** æ, (Du C. 4.) manubrium, capulus V. s. *Circulare; nyél.* Ger. Stiel.

Manicantatus, 3., manicis impeditus; *kézi békókba vert.* Száz. VIII. 621. et violanter exivit de captivitate cum compedibus et *manicantatus.*

Manicatus, 3., serratim scissus; *csipkés.* Bárcz.

Manichæi, (Du C.) *manichaeusok,* For. Scr. p. 21. Manes Persa, Sectæ *Manichaeorum* author, cum prius servilis Conditionis esset et vocaretur Cubricus sive Urbicus vel, ut alii efferunt Curbicus, cum Sectam suam inchoaret, ne servus fuisse agnosceretur, mutavit suum nomen, et vocari voluit Manes, quod linguâ babylonicâ Homiliam significat, persicâ vero: *Vas,* volens alludere per hoc nomen ad appellationem S. Pauli, cui a Christo impositum fuit nomen: *Vas electionis.* Szirm. Hung. in Par. 38. *Teremtette* increpandi formula apud Hungaros invaluisse dicitur, indubie a *Manichaeis* Turcis permixtis adoptata.

Manichæismus, doctrina Manichæi V. *Manichaeus.* Száz. XXIX. 340.

Manichei, (Du C. *Manichaei)* Not. rel. I. 135.

Manifactura, opus impensum ad rem aliquam conficiendam; (kézi) *munka, kiállitás.* Ger. Ausführung. Verancs. VII. 225. Cum *manifactura* vero singulæ maviæ constabunt duc. 72. p. 1. Száz. VI. 358.

Manifestativus, vim manifestandi habens; *kinyilvánitó, nyilvánvalóvá tevő.* Ger. offenbarend. Pel. Tom. De S. Lucia c. 2. Lux habet esse *manifestativum,* quod propria habet locum in cognitione: Andr. Pan. 8. fides dubiorum omnium *manifestativa.*

Manifestibus, pro: manifestis. Ljub. Mon. Sl. VIII. 32. an. 1521: *manifestibus* probationibus.

Manifestime, manifeste; *világosan.* Knauz M. E. Str. II. 357. 358.

1. **Manifestum,** (Du C.) edictum publicum, tabulæ publicæ; *nyilatkozat, kiáltvány.* It. manifesto. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 244: An. 1703. Patriam turbare exorsus ex Castris suis prope Munkácsinum positis *Manifestum* die 7-ma Junii vulgavit. Száz. VI. 562. Arch. Rák. III. 196.

2. **Manifestum,** i, nota, signum manifestum; *kézzel foghatóság.* Száz. III. 604. ob *manifestum* suæ culpabilitatis.

Manipulans, qui negotia aliorum regit, administrat; *kezelő.* (Du C. *manipularius),* Ker. Nap. 185. hogy a földmérés behozatott, a *manipulánsok* fizetése a földesuraktól exigáltatik.

1. **Manipulare,** in manipulos colligere; *kévékbe rakni.* V. s. *Capeciare* (Du C. al. s.)

2. **Manipulare,** agere; *kezelni.* It. manipolare. Kass. Prax. I. pass.

Manipularis, in manipulis redactus; *kévékbe rakott.* (Fin. al. s.) An. Sc. I. 232. an. 1562: decimæ *manipulares.*

Manipulariter, per manipulos; *csomónként.* Sup. An. Sc. II. 477. an. 1579: donatio ... Decimarum ... *manipulariter* decimandarum.

Manipulatio, modus, norma agendi; *kezelés.* It. manipolazione. Instr. Jos. II. p. 1. posteaquam ... decrevissemus ... instructionem, seu *Normam Manipulationis*... elaborari jusserimus ... Kuk. Jura I. 451.

Manipulator, agens, actor; *kezelő.* Törvt. Msz.

Manipulus, i, (Du C.) una e vestibus ecclesiasticis, quæ et *sudarium* appellatur, quam in brachio sinistro deferunt sacerdotes; *karkendő, karbavető.* Tör. Tár. 1886. p. 554 Arch. Rák. VIII. 309. Száz. XXVII. 682. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. et passim.

Manoclus, i, operarius manuarius; *kézi munkás.* Fjp. Szám. 107. Dominus Stiborius iussit dare *manoclo* uno 12 flor.

Manovaxia, æ, species vini, idem quod Malvaxia=vinum Arvisium v. s. *Caratellus; malváziai bor.* It. malvagia.

Mansarius, (Du C.) qui mansum ingenuilem aut servilem excolebat et certum censum aut annuam pensionem domino prædii aut fundi præstabat. Száz. XI. 859. a székesegyházak, monostorok udvarai szabados szolgái s udvarnokai a conditionariusok és *mansariusok* mint okmányainkban Szt. István óta az Árpád korszakon át ezek alatt az iparosokat jelentik.

Manserium, habitatio cum certa agri possessione; *telkes ház.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 44: Tradit Mathæus Parisiensis ... ad Annum 1244. p. 144. in Christianitate habuisse eos (sc. templarios) novem milia *manseriorum,* seu habitationum certa agri possessione.

Mansinare, alias: *mansionare* idest mansionem instituere; *telkesiteni, telkes házakkal ellátni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 294. cuius series inter alia per ipsum dominum Belam Regem in concambium terrarum Gregorij filij Nata gyekeny, Poya, Vollowzej vocatarum ad vigintiquatuor aratra sufficientem existencium, infra castrum Tubul *mansinatarum,* pridem quidem depopulatarum, ab eodem Gregorio per eundem receptarum.

Mansio, onis, prædium (Du C.); *házhely, telek, belsőség.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 32., 53. VI. 468. Száz. XXIV. 38., 217. Schwart. Scult. 113. Concessimus itaque, ut sacerdotem sibi de communi civium eligant voluntate, cui omnes Decimas suas dare debeant ex integro et idem sacerdos, de quinquaginta *mansionibus,* Strigoniensi Archiepiscopo solvere debeat unam marcam.

Mansio subterranea, cella tormentaria; *várüreg.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 365. an. 1737. *subterraneae mansiones* vulgo Cassamatten.

Mansionare, V. *Mansinare.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 361.

1. **Mansionarius,** i, (Du C.) idem qui manentes, mansuarii, hospites, qui ratione mansionis seu mansi vectigal aut censum quotannis domino persolvebant; *taksás telket biró.* Schwart. Scult. 148. Item de censu, quem *mansionarii* sive incolæ præfatæ hæreditatis nostræ tenebuntur solvere, scilicet de quolibet manso octo Scotos usualis argenti. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 140.

2. **Mansionarius,** metator, designator hospitiorum militarium; *szállásmester.* Ger. Fourier. Wagn.

3. **Mansionarius,** *Praebendarius,* quod vide; *adományélvező.* Fej. V. III. 370. Et huiusmodi præbendariis seu *mansionariis* — decedentibus, ipsas præbendas vacantes fratres nostri de capitulo ab initio contulerunt ex debito sibi iure — competente. p. 371. Quorum etiam Præbendariorum seu *mansionariorum* sacerdotum sicut institutio, ut prædiximus, sic et destitutio ad capitulum plene pertineat. Cod. Dipl. Arp. Cont. I. 48. an. 1114. (Servus) ad opus *mansionarii.*

4. **Mansionarius,** V. s. *Sacrista.*

Mansionnatica, (Du C.) jus hospitii et pastus exactionis genus, quod mansionarius domino apud se divertendi præstabat; *szállásadó kötelezeltség.* Batty. Leg. T. 1. 484.

Mansiuncula, æ, tugurium; *gunyhó.* Vuch. Leg. Crim. 5: (Decr. S. Steph. Art. II. §. 4.) Si vulgaris quidem, alterius sui similis *mansiunculas* invaserit; quinque iuvencis solvat invasionem. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 538. Kat. Hist. Duc. 314.

Mansum, a *manere,* quod remanet, mica panis; *morzsa.* Lampe. Hist. Eccl. p. 375: Sunt qui ministerium aut victus, aut luxus gratia subeunt... parum curantes Codices sacros, instar Fartorum, *Mansorum* hinc inde congestas rapsodias ad populum... recitant.

Mansus, i, (Du C.) alias *Laneus.* q. v.; *szántóföldi illeték.* An. Sc. I. 446. an. 1322. *Mansus* alias *Huba* vel *Hueba:* tanta fundi rustici amplitudo, quæ satis sit uni Colono ad ibi manendum cum familia, ut illinc se congruere, alere, tributa solvere, oneraque fundo adhærentia præstare possit. *Mansi* in vetustis Codicibus Traditionum occurrunt alii *apsi,* alii vestiti. Hi fere exculti erant: *apsi* vero, quorum fundus quidem vastus ac desertus fuit, tantæ nihilominus amplitudinis, ut adhibita cultura uni colono alendo sufficeret. Batty. Leg. I. 398. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Phahl Jus. Geor. LXVII. Schwart. Scult. 30.

Mansus apsus, m. neglectus. V. s. *Mansus; elhagyott földilleték.*

Mansus tributalis, *adó alá eső földilleték, bérköteles földilleték.* Pfahl. Jus. Georg. XVII. Præstationes Liberorum accurate determinatæ censu præcipue absolvebantur, unde et *mansi* illorum *tributales* (Zinsgüter) mansis vestitis (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur.

Mansus vestitus, V. *Mansus.* Pfahl. Jus. Georg. XVII. Præstationes Liberorum accurate determinatæ censu præcipue absolvebantur unde et mansi illorum tributales (Zinsgüter) *mansis vestitis* (bestiftete Dienstgüter) oppositæ nominabantur.

Mantel-Kinder, spurius, adulterinus; *fattyugyermek.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 101. ut liberi legitimandi, si ætas ipsorum id ipsum ferat, matri quam proxime in ipsa copula sacerdotali adstent, eamque vestitu teneant, unde subinde dici solent *Mantel-Kinder,* ast hoc fit magis solennitatis ergo.

Mantellarius, i, centonarius; *foltozó szabó.* Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. renovatores vestium *mantellarii* dicti.

Mantellatæ, (Du C.) moniales S. Dominici sic dictæ a linteo *mantele,* quo imbuebantur. Nagy Hier.

Mantellum, (Du C.) murus arcis atque structura, quæ propugnaculum circumdat. V. s. *Chamata; köpenyeg, fal boriték.*

Mantene, superior brevis vestis ex serm. Turcico V. s. *Bosdoganum; köpeny.* Magy. Tör. Tár. III. 65.

Mantenutus, 3, educatus, altus; *táplált, felnevelt.* It. mantenere. Vjestnik I. 176. an. 1289. bestias duo milia *mantenutas.*

Manticulari, V. Textum sub *Praedicanticus* (Du C. manticulare); *lopni.* It. tagliare borsa. Ger. Beutelschneiderei treiben.

Mantile, mantele; *törülköző kendő, asztalkendő.* Thök. Diar. II. 342, *Mantilia* duo, unum pro mensa, serico pictum et aliud tantum in finibus subtiliter serico ornatum à 45 kr. Aliud frustum *mantilium* à 2 kr. Arch. Rák. VIII. 323., 350. Cf. Varro L. L. 6, 8, §. 95. ed. Müller. Verg. Aen. I. 706. Plin. 7, 2, 2.

Mantolla, fors. idem quod *Mantellum.* Star. VI. 10. an. 1463: prout fuit arengatum causa *mantolle.*

Mantua, æ, *mansio.* V. s. *Novitas.*

Manual, enchiridion (Du C. manualis v. manuale; *kézikönyv.* End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 42. Librum, qui dicitur *Manual,* habeant singuli presbyteri parochiales, ubi contineatur ordo baptismi, cathechismi, extreme unctionis et huiusmodi.

Manuale, liber, in quo continetur ordo officii (Du C.). Batty. Leg. III. 254, an. 1370. Száz. XXVII. 347.

Manuales Regiæ, regis manu scripta

királyi kéziratok, levelek. Kass. P. P. I. 275. De benignis *Manualibus Regiis* et Signaturis altissimis. A királyi kéziratokról, levelekről, legfelsőbb Jegyekről, Jegyzésekről.

1. **Manualis,** pugillares; *kézi jegyzék.* Tag. Erd. II. 64. an. 1749. recognitionem ... primum *manuali* ac demum rationibus ... inserturus.

2. **Manualis,** (Du C.) operarius; *napszámos.* Ger. Handlanger. Ljub. Mon. Sl. V. 243. an. 1334. pro ... *manuali,* qui aptavit maserias portarum.

Manualis granata, *kézi gránát.* Curios Misc. 372. *Manuales Granatae* sphæræ sunt seu globi eius magnitudinis, ut facile manu militis prehendi et emitti in hostem possint; usus earum præcipuus est, dum hostes impressionem in Urbem faciunt vel conferti in exercitum irrumpunt.

Manualis pecunia, auctoramentum. V. s. *Assentae lista*; *fölpénz, foglaló.* Ger. Handgeld.

Manualis positura, quod manu paratum, positum existit; *kézi állomány.* Batty. Leg. T. II. 77. an. 1059: cum universis consistentibus, tam ex ipsa natura, quam *manuali positura.* Luc. Regn. Dalm. 97.

Manualista, æ, operarius, operæ, qui manu præstat operam; *kézi munkás.* Reg. Mil. p. 55: tam currulium laborum, quam et *manualistarum* debito tempore repræsentatione. Art. Diæt. Pos. 8.

1. **Manualiter,** manu sua; *saját kezével.* Ger. eigenhändig. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 369. septuaginta marcas boni, fini et legalis argenti coram nobis integraliter et sine diminucione eidem Magistro Thome recipienti nomine suo et fratris sui Urbazi Prepositi *manualiter* numeravit. Kuk. Jur. I. 141.

2. **Manualiter,** pacifice (Du C. 3.); *békésen.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 315. Ipsum monasterium ipsis filys statuimus *manualiter* possidendum. Vjestnik I. 224. an. 1419.

Manualum, manuale (Du C.) Liber, in quo continetur ordo servitii extremæ unctionis, catechismi, baptismi. V. s. *Mattinale.*

Manuarius, 3., manualis; *kézi.* Brut. VII. 307., 17. tormenta *manuaria.* Cf. Jabolen. Dig. 33, 7, 26; Charis. p. 95. P.

Manuator, operarius; *kézi munkás.* Batty. Leg. T. II. 239. an. 1128: triginta *manuatores* ad cooperiendam Ecclesiam.

Manubriatus, 3., manubriis instructus; *nyeles.* Bárcz. Cf. Pallad. 1, 43; Ammiau. 25, 7.

Manubriolum, parvum manubrium; *fülecske* (az edényen). Arch. Rák. VIII. 319. Duo parvi Ciathy cum *manubriolis* ex filagran. Cf. Cels. 7, 6.

Manuca, æ, tegumentum manuum; digitale; *keztyű.* Fjp. Szám. p. 242. an. 1427: par *manucarum.*

Manucodita, æ, avis Dei; *paradicsom madár.* Szentiv. Cur. Misc. II. P. I. p. 245. Pulcherrimæ ac raræ et inusitatæ formæ sunt hæ aves, quas Moluccarum incolæ vernacula lingua *Manucoditas,* id est *aves Paradisi* sive *Dei* appellant et Latini quoque avem Paradisi vocant a pulchritudine plumarum. Carent vero pedibus hæ aves ... adversus solem volant continuo.

Manuducere, manu ducere, adiuvare; *segiteni, támogatni.* Pel. Serm. Qualibus rationibus possit ostendi et mens humana *manuduci* ad cognoscendum maximam fore gloriam et felicitatem in patria. Pasch. 16., d.

Manuductio, ductus; *vezetés.* Arch. Rák. VIII. 185.

Manuductor, ductor, maximus natu alumnus apud Jesuitas, custos, curator; *vezető.* Wagn.

Manufactura, æ, opera manu facta; *kézmű.* It. manifattura. Kass. P. P. II. 282. aliisque similibus protectionem territorialem præstandi ad opera quoque et *manifacturas.* Georch. Ért. 83.

Manufacturalis, a, ad opus manu factum pertinens; *kézműi, gyári.* Törvt. Msz.

Manufacturista, æ, opifex; *kézműves, gyáros.* Törvt. Msz.

Manulavium, vas, ubi manus lavant, antiquis *malluvium* (Du C.); *kézmozsdó.* It. cotinella. Gall. Lavoir. Ger. Handbecken. Epist. Proc. P. II. p. 38: Fuerunt sub cadavere interfecti Castellani ... *manulavia* totidem.

Manumena, fors. a croat. *manj,* rupes-, rupes perpetuæ; *sziklás táj.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 69. A valle obscura usque in vallem de Frasinu; alie tres partes mare circumdant una cum *manumena,* omnibusque scopulis; ad istud promontorium subjacentia et valles, que sunt apud sanctum Cyprianum.

Manumissionales, (Litteræ), *szabadon bocsátó levél.* Juriev. Jur. Met. 20. ipso facto sunt immunes a Potestate dominica adeo, ut nullis *Manumissionalibus* opus habeant.

Manuplica, æ, dextra data, danda; V. s. *Andalago. Kézadás.*

Manupresto, sub manu, præsto; *kéznél, jelen.* Ger. bei, zur Hand. Cod. Alv. 1., 82. et dictis Principibus, ordinibus et statibus consilio et *manupresto* sit.

Manuprisum, manupretium, $\chi\epsilon\iota\rho\tilde{\omega}\nu\mu\iota\sigma\vartheta\acute{o}\varsigma$ (Du C.); *kézi munkabér.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 56. Comparavi servum, nomine Desinna de Micha Tigala pro VII. sol. pro fine per *manupriso* pater suus vilconiza coram Sarubba iupano et Gregorio scafiule.

Manus, us, aliquando pro: teste; *tanu.* Samb. Tyrn.

Manus mortua, bona ecclesiæ non alienabilia; *holt kéz, szakadatlan birtok.* Ger. Todte Hand. Pár. Páp.

Manus oculatæ, II. Rák. Gy. 583. *manus oculatas* habent, credunt quod vident uti proverbio dici solet.

Manus stipulata, dextra data, danda; *kézadás, kézfogadás.* Ger. Handschlag. Instr. Jos. II. p. 65. §. 75: Examinandus porro Commissariis *manu stipulata* promittet se alienum conceptum nunquam obtrusurum.

Manuscribere, autographum, chirographum conficere: *kézirattal valakire átruházni.* Fej. X. 4., 197. Quoniam rex contra fas hereditatem regni, insciis ordinibus, alii *manuscripsisset,* optimatibus creandi novi regis ius omnino liquidum esse.

Manuscriptum, (Du C.) litteræ, chirographum manu propria subscriptum; *kézirat.* Száz. III. 526.

Manutenentia, æ, (Du C.) auxilium, præsidium; *segítség, fentartás.* Pel. Serm. Anime ac omnes creature sustentantur *manutenentia* conditoris. Aest. 12. c.

1. **Manutenere,** (Du C.) conservare, alere; *fentartani.* It. mantenere. Kass. Prax. 1., 22. securitas publica in regno tam quoad personas quam et res regnicolarum *manuteneatur.*

2. **Manutenere,** manu tenere, possidere, habere; *birtokolni.* Fej. VII. 250., 193. Beke ... cum Petro et Luca ... taliter concordat, quod memoratam terram dictus Petrus porro quoque *manutenuerit.* VII. 376. 2.

3. **Manutenere,** defendere, protegere; *védelmezni.* Cod. de Sztára. Vol. II. 175. Mandamus, quatenus præfatos ... protegere, defensare, tueri et *manutenere* debeatis.

Manutentarius, i, æ, qui defendit, conservat; *fenntartó.* Arch. Rák. IX. 68.

Manutenti denarii, nummi præsentes, numerati; *készpénz.* Cod. Dip. Arp. V. 271. in eadem terra existentes predicti Nicolaus et socij sui cum quatuor marcis minus fertone in quindenis Sancti Michaelis ad se redimere deberent coram nobis partim in denariis stateralibus, partim in denariis *manutentis.*

Manutentio militaris ordinis, disciplina militaris; *katonai fegyelem.* Regul. Turm. Præt. 44. Is cum Turma Prætoriana in negotiis Obsequia Aulica concernentibus et his indissolubili nexu iuncta Disciplina, Subordinatione, Harmonia, *Militaris Ordinis Manutentione* (Mannszucht), animorum unione, sensu Communi Turmæ Prætorianæ, item in *sanitaticis,* œconomicis et Politiæ negotiis, Mandatis Cæsareo-Regii Primarii Supremi Aulæ Præfecti ... subest.

Manutentor, servator, conservator; *fenntartó.* It. mantenitore. Art Diæt. Pos. 121. Confidentes Eundem in futurum quoque erga Nationem hanc tanto magis gratum et utilem Patriæ Civem, Juriumque et Prærogativarum Regni Observatorem et *Manutentorem* futurum.

Manutergium, (Du. C.) togilla, quacum tergitur manus; *törlőruha.* Ger. Handtuch, Serviette. Kronst. I. 68. Cod. Dip. And. III. 158. Fej. III. 2., 270. Száz. VI. 258. an. XIII. 234. Cf. Isid. Orio. 19, 26.

Manutestari, manu sua subscribendo testari; *sajátkezű aláírással bizonyítni.* Thök. Diar. II. 388. quod quadraginta octo scutellas argenteas Thökölianis et Rákóczianis insignibus notatas ad manus meas acceperim, *manutestor* et sigillo.

Manutius, qui magnas, informes manus habet; *nagykezű.* Pár. Páp.

Manza, æ, **Manzus,** i, (Du C.) vitulus anniculus; *egy éves tinó.* Han. Mon. Jur. II. 267: pro ... *manzo* vel *manza* ... venditor debeat solvere ... *douanario* soldos quatuor.

1. **Manzaria,** æ, exactio; *zsarolás.* It. mangieria. Ljub. Mon. Sl. IX. 73. an. 1410: non fient alie daciones piscium nec *manzarie* ... piscatoribus.

2. **Manzaria,** æ, palpatio; *czirógatás.* (cf. it. mansare.) Ljub. Mon. Sl. V. 167. an. 1409: si Teucer non remaneret contentus, debeas tractare et praticare per viam *manzarie.*

Manzer, (Du C.) spurius, nothus (ab hebræo: mam-zer); *fattyúgyermek.* Nagy Hier. V. *Mancer.*

Manzinus, 3., (ab it. manzo = bos), *marha.* Ljub. Mon. Sl. III. 2: de carnibus *manzinis* seu bovinis. Cf. *Manza.*

Maösis, (a græco: $\mu\alpha\acute{\iota}\epsilon\upsilon\sigma\iota\varsigma$) ope obstetricis genitus, fictus; *szüléskedési.* Ger. Mit Hilfe einer Hebamme entbunden. Funda David.

F. 2: Certe mera superstitio est, dum Deus *Maösis* pro vero colitur.

Maphorium, *Mafortae* q. v.

Mappa, tabula terrestris, (Du C. 4.); *földabrosz, térkép.* Ger. Mappe. Kass. Prax. 276. fundi in foro arcis situati *in mappa* sub littera J. visibili.

Mappa fodinalis, tabula descriptionem fodinarum continens; *bányatelep rajz.* Juriev. Jur. Met. 18. Denique huc referuntur: Scientiæ Camerales, *Mappae fodinales,* Physica et Mathesis fodinalis.

Mappa manuaria, mantile, mantele; *kézi kezkenő.* Irodt. Köz. VII. 2. p. 213.

Mappa mensualis, linteum mensæ: *asztalterítő.* Arch. Rák. VIII. 349.

Mappa skiagraphica, adumbratio, quæ primas lineas continet; *előrajz, tervrajz.* Gall. brouillon. Ger. Entwurf. Pfahl. Jus. Georg. II. 51. Possessione rectificanda dimensa de illa *Mappa skiagraphica* (Brouillon) a Geometra dimetiente confieri . . . debet.

Mappa tabularis, linteum mensæ; *asztalterítő.* Arch. Rák. VIII. 316. *Mappa tabularis* simplex una, alia ligaturis intermixta.

Mappalis, ad mappam pertinens; *térképféle.* Lzb. Cod. Med. T. II. 519.

Mappatio, actus dimensos agros in mappa, charta delineandi, depingendi; *térképrajzolás.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 476. Multa tamen in hoc articulo continentur etiam ad ius privatum pertinentia uti: de Sequestri violatione, Dimensionis et *Mappationis* turbatione vindicanda. Kuk. Jur. III. 184. Georch. H. T. III. 324.

Mappatio cameralis, *kamarai mérnöki hivatal.* Ger. Cameralisches Mappirungsamt. Nov. Calend. 177. *Mappatio Cameralis.* Director V. F. Geometræ. J. L. J. R. etc. Cancellariæ Famulus F. B. Cameralis Chyrurgus P. O. Sylvarum Magister P. Z.

Mappula, (Du C.) mappa, sudarium. (Hier: Ep. 103., 28.); *kendő.* Reg. S. Ben. 55., 31. Dentur ab abbate omnia, quæ sunt necessaria, id est cuculla, tunica, pedules, caligas, bracile, cultello, graffio, acu, *mappula.* Irodt. Közl. VII. 2., 215.

Mappularius, umbraculum ferens; *ernyőtartó.* Piszter Szt. Bernát II. 202.

Mapulela, æ, dem. ad mappam, parva mappa; *kendőcske.* Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. II *mapulele* de seta.

Marabotinus, (Du C.) species monetæ Hispanicæ aureæ præsertim. De etymo vocis huius hæc legimus: Marabotines appellantur aurei nummi Maurorum Hispanicorum, qui iis fusis subinde ac deletis in Hispanorum potestatem venerant, quasi *Marranorum spolia,* nam *botino* Hispanis idem est, quod Gallis *butin,* Marrani vero Mauri Hispanici appellabantur. Sim. Num. 43. Pro *Marabotino* solvitur Florenus unus, den. 10. — *Marabotinus* est numus Hispaniæ olim celebris, 7 unam unciam auri conflabaht, nam aurei erant . . .

Maranatha, æ, (Du C.) Maran — atha voces syriacæ, quæ *Dominus venit* significant. Imprecationis genus, quod in chartaram infractores intentari solitum erat. Fej. I. 375. et omnes sequaces eorum in præfatis erroribus et præsumtionibus sint anathema *maranatha.* Batty. Leg. II. 41. an. 837. anathemate *Maranatha* denodetur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 14.

Marangan, *Marangonus* q. v. V. s. *Arcenas.* Ljub. Mon. Sl. XI. 36. an. 1315.

Marangonia, æ, ars tignariorum, carpentariorum; *ács, asztalos mesterség.* Ljub. Mon. Sl. IV. 271. an. 1389: mittant . . . magistrum murarium, qui se intelligat de *marangonia.*

Marangonus, i, (Du C.) carpentarius, faber tignarius; *ács.* It. marangone. Ljub. Mon. Sl. IV. 362. an. 1396.

Maranthanus, 3., a *Maran-atha,* qui segregat ab usu sacrorum; exsecrat; *kiátkozó.* Fej. I. 257. Resistentes vero atque infirmare vel omnino pervertere contendentes anathemate *maranthanae* S. Trinitatis districte percutimus.

Maranum, navis. V. *Maranus; hajó.* It. marrano. Obs. Jadr. 400. Conficiunt in quibusdam eorum navigiis, quæ latine nuncupare solent *marana,* machinas, quibus quarto nonas Decembris inchoant per mare Urbem machinare. Ib. 402. De Triumpho quem Jadertini habuerunt de quodam trabucho confecto in quodam navigio appellato *Maranum.*

Maranus, (Du C.) navigii species forte appellatum, quod *Maranorum* seu Hispanorum primitus esset. Ljub. Mon. Sl. I. 300: et fuerat in dicto exercitu inter galeas, *maranos,* marcelianas, gruatina et alia ligna II. 204. III. 77: mittimus eis . . . *maranum* . . . dum (explendum: lapidum) coctorum pro salizata cisterne.

Marboti, V. *Marbotinus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Centum et octo *marboti* et valent ultra quindecim marcas.

Marbotinus, i, V. *Marabotinus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126: amisit XV *marbotinos* et novem obolos masmutinos.

1. **Marca,** (Du C.) 240 gramm; *márka, gira.* Numi Hung.. 5. *Marca* quoque iam pro pondere ipso, mediam libram appendente, iam pro certo monetarum numero, arbitrio principis defixo sumebatur, unde distinctio inter *marcam ponderalem* ac *numeralem* et per consequens inter realem metalli ac relativum monetæ marcam constituentis valorem. Frequens in monumentis nostris historicis marcarum *computi,* numeri, rationis: *Budensis, Cassoviensis, Cibiniensis, Scepusiensis, Zagrabiensis* etc. fit mentio, sed et usitatæ in vicinis provinciis marcæ ponderis *Coloniensis, Viennensis* et *Pragensis* apud nos vigorem sunt consecutæ. An. Sc. I. 48. an. 1269: Hungaris *Marca* auri appendit 72 flor. (Tripartiti Parte II. Tit. LXXII.) Argenti vero, si gravis est ponderis, flor. 4. (Tit. XXVIII.) sin levioris, florenum unum. (Tit. LXXXII.) Werbőczi 362.

2. **Marca,** æ, iustum; *illeték.* Ger. Gebühr. Kronst. II. 379. an. 1534: domino villico pro *marca,* et ibid. 431., 465., 529.

Marca Banalis, species monetæ V. s. *Marca Budensis; bani gyra.* Fej. X. 1. 571. Bani gyrákért *(marcis Banalibus)* örökösön bé vallotta.

Marca Budensis, Quinqueecclesiensis, Cf. *Marca 1.; budai pécsi márka* (gira). Kat. Hist. IX. 38. *marca* autem *Buden.* facit 56. grossos (8 grossis plures quam Quinqueeccles.), *pensa* autem facit 40 denarios ubique et *marca Quinqueecclesiensis* facit 48 grossos, Quum igitur marca nunc æquivaleat florenis Rh. 24, pensa facit 4 flor. grossus ille vetus æquat hodiernos grossos 10, banalis vel denarius hodiernos grossos 2.

Marca denariorum ultra Rabam currentium. Kub. C. Arp. I. p. 168. (an. 1250—1299.)

Marca denariorum alborum, Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 417: pro quindecim *Marcis denariorum alborum* marcam quamlibet decem pensis simplicibus computando.

Marca gravis ponderis, Marca levis ponderis, V. s. *Marca 1.*; *nehéz, könnyű gira.* Molnár Patv. 24. *Marca gravis* vel *levis ponderis* est notio Legis et Juris, per quam certa summa pecuniaria denotatur, nempe *Marca gravis ponderis* quattuor florenos, *levis ponderis* autem unum significat. Hinc *poena* vel *Processus marcalis* vocatur, qui ad desumendam pœnam a Jure per hos ipsissimos terminos denotatam institui solet.

Marca latorum grossorum, V. s. *Grossus.* Fjp. Szám. p. 163. et passim.

Marca montana, *bánya-gira* (súlyegység). Sim. Num. 55. Atqui eo tempore sec. 14. pro singula pensa unus grossus detrahebatur, id quod adparet ex ipsa duplicis Marcæ consideratione, cum *Montana* sit 7 unciarum, *Budensis* autem 8 unciarum.

Marca pagamenti, valoris 42 Koronarum; *fizetési márka.* Lukácsi.

Marca turonensis, regibus e stirpe Arpadiana oriundis *marca turonensis,* regibus mixtæ originis marca budensis, et denique regibus habsburgensibus (ab an. 1550—1560.) marca coloniensis erat pondus, ad quod monetæ cudebantur; gira argentea ponderis 244—250 grammorum, valoris 68 Koronarum; *toursi márka.* Sal. Bud. tört. Száz. 1887. Lukácsi.

Marcalis, ad marcam pertinens; *girás.* Georch. H. T. III. 370. Azon giráktól, mellyeket a bé- vagy elhajtott marháknak hatalmas letartóztatója fizet, neveztetik ezen fenyíték girás *(marcalis)* fenyítéknek és az ez eránt támadott per girás pernek. Art. Diæt. Pos. 65. Ne tamen pœna mensuram delicti excedat. Birsagium illud *Marcale* ultra unam quindenam ulterius semet alias non extendet.

Marcalis lapis, lapis terminalis, terminus; *határkő.* Ger. Markstein. Faber. Jur. Met. 98. *Marcalium Lapidum* Judicialiter positorum maxima est auctoritas.

Marcalis processus V. *Processus marcalis.* Törvt. Msz.

Marcandisa, Mercandita, (Du C.) mercatura; *áru s általában a kereskedelem eszközei.* Gall. Marchandise. Uj Magy. Muz. III. 196.

Marcata, æ, V. *Marca* (Du C.) Magy. Tör. Tár. VI. 195. septem *marcatas* valituros boves.

Marcatio, actus terminos ponendi; *határjelölés.* Faber. Jur. Met. 98. Taxa dimensionis secundum Taxatorium sequens: pro solenni dimensione et *marcatione* ad diem 4. pro dimens. feudi adpart. 1 fl. minus solennis tantum ½.

Marcedo, a verbo: marcescere; mortem recessariam senum significat; *csendes halál (végelgyengülés).* Pel. Serm. Plures videmus, quod quasi dulci somno leviter moriantur . . . mors senum, que vocatur *marcedo,* dulcis est. Aest. 76. a.

Marcelina, æ, species navis onerariæ venetæ. Ljub. Mon. Sl. I. 300.

Marcha, æ, (a Germ. Mark), (Du C.) terminus, limes seu fines cuiusque regionis; *határszél.* Tör. Tár. 1886. p. 66. Carentana *Marcha.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Kat. Hist. Du C. 591.

Marcha auri, pro: *Marca; arany gira.* Sim. Num. 43. *Marcha auri* valet duas partes libræ auri. Marca argenti duas partes libræ argenti.

Marcha grossorum argent. bohem, Sim. Num. 43. *Marcha* grossorum argent. bohem. valet 48 grossos Prag. vel 24 Scotos.

Marchalis, ad marcham, regionem pertinens; *kerületi.* Száz. XV. 408. Protocollum sedriarium judiciorum et congregationum *Marchalium.*

Marchallus, i, summus dux; *tábornagy.* Magy. Tör. Tár. V. 228. Generalem *Marchallum.*

Marches, etis, V. *Marchio* 1.) Star. VI. 170. an. 1325: ad dominum... *marchetem.*

1. **Marchia,** (Du C.) fines, limites; *határ, határszél.* Batty. Leg. T. II. 54: (Lib. St. Steph.) augmentatores *marchiarum.* Száz. VII. 158. Tör. Tár. 1893. p. 20.

2. **Marchia,** marchionis territorium; *őrgrófság.* Ger. Mark. S. de Kz. Chr. I. 4., 2: in *Marchiam* intravit Longobardiæ. Marc. Chr. II. 28., 88.

Marchi-comes, Marchio; *márk-gróf, határ-gróf. őrgróf.* It. margravio. Ger. Markgraf. Kat. Hist. Duc. 592. At video Burchardum *marchi-comitem* appellari...

1. **Marchidator,** *márkát fizető.* Schwart. Scult. 120. *litterae* anni 1255. in quibus Rex Bela IV. quasdam particulas terrarum vacuas perpetuo et irrevocabiliter possidendas Magistro Illugno et huius hæredibus ob virtutem fratris bellicam mortemque, quam oppetierat, pulchram, contulit, ita tamen, quod singulis annis more prædialium, Comiti Symigiensi unam *marcam* solvere teneatur». Offendam sine dubio neminem derivando a marca huiusmodi *marchidatorum* nomen potius, quam a Martio.

2. **Marchidator,** V. *Marcidator.* Száz. XI. 166.

Marchidatus, fors. a verbo *marchandare,* quod mercari, vendere significat, significaret igitur: *mercator* aut idem est quod *Marci-dator* 2. qued v. Fej. III. 2. 432. Item terram Maza *Marchidatorum* nostrorum in Comitatu de Tolna.

Marchies, V. *Marcium,* cerevisia, vinum mulsum; *márcz.* Schläg. 1500.

1. **Marchio,** (Du C.) provinciæ limitaneæ præfectus; *határőrgróf.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 46. Quia vero semper salubrius est hostem a limitibus arcere, quam dein propulsare; ut suum regnum adversus inimicorum incursionem tutum redderet, limitum custodiam *Marchionibus* commisit, qui etiam *Comites limitanei* audiebant. S. de Kz. II. 2., 3. Cod. Dip. Lond. 128. Tör. Tár. 1893. p. 20.

2. **Marchio,** onis, pro: *Marchionatus* q. v. Száz. II. 155. Regna, Ducatus, *Marchiones,* Provincias.

Marchionalis, ad Marchionem pertinens; *őrgrófi.* Fej. X. 1. 394. aliud, si gratiam reginalem et *marchionalem* contra vos non cupitis indignari, non facturi.

Marchionatus, ditio marchionis; *határ-, őrgrófság.* Ger. Markgrafschaft. Kat. Hist. Duc. 594. Si vero per comitatum *Marchionatus* accipiendus est, iam vicisse debeo. Tör. Tár. 1888. p. 413.

Marchionissa, uxor marchionis; *határőrgrófnő.* Tör. Tár: 1890. p. 597. *marchionissa* ex electorali familia. Rozsny. D. 132. Monm. Comit. I. 24.

Marchirare, iter facere; *marsolni, masirozni.* It. marciare. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308. cum integra potentia vertus Precop *marchirasset.*

Marchisius, i, V. *Marchio* 1. Star. VI. 172. an. 1325. honores domino *murchisio* faciebant.

Marci-dator, qui pro tributo cerevisiam dat vel fermentum; *méhserszolgáltató.* Fej. V. III. 20. Cum nos terram populorum *Marci-datorum* nostrorum Turdemech vocatam Andronico et Fuldrico Comitibus Nobilibus de Hosd in concambium terræ ipsorum Bolaz vocatæ per formam privilegiorum nostrorum duximus conferendum.

Marcionista, Marcionita, a Marcione Hæresiarcha sic dicti; *Marcion követői.* Fej. I. 39. Agnoscite nunc huius legis beneficio o Novatiani, *Marcionistae,* Pauliani et quibus Cataphrygum nomen est inditum, omnes denique, qui hæreses privatis cœtibus instruitis. For. Scr. p. 10: *(Marcion)* 1. Legem ac Prophetas despiciebat. 2. Scripturas Sacras mutilabat. 3. Putabat illicitum esse matrimonium. 4. Bis aut ter post peccatum baptizabat etc. Molnár Rat. Rei. Sch. 42. Ver. Met. II. 429. Cf. Cod. Justin. 1, 5, 5. et Prudent. Hamart. 129.

Marcitæ, a Marco Hæresiarcha sic dicti; *Marcus követői.* For. Scr. p. 10: *(Marcitae)* 1. se perfectos prædicabant. 2. Sibi cognitionem rerum prætendebant datam a Deo. 3. ... 4. Marcus ... fœminis Sacerdotium ac potestatem non concionandi solum aut prophetandi, sed etiam Sacramenta, ipsamque Eucharistiam conficiendi et administrandi impertiebat.

Marcium, hordeum aqua perfusum, ex quo cerevisia coquitur; deinde cerevisia ipsa (Du C. al. s.); *sör.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 4. Qui parant *marcium.* Fej. II. 100. Kereszt. Res. Mil. 74. incolæ tenebantur ... præstare ... *Marcii* sive mulsi cubulos ...

Marcula, æ, marca minima, valorem habens unius floreni. Rit. exp. ver. O. 3: Item Geka convenit dare adversario suo quatuor *marculas* et satisfacere iudici et pristaldo.

Marculus militaris, bipennis; *csákány.* It. martello militare. Szamosk. III. 201. Alij obtusa parte aversæ securis, alij *marculis militaribus* et clavis, alii fustibus atque lapidibus huc atque illuc raptatos impetunt, tundunt, feriunt.

Marculus signatorius, cauterium; *bélyegző vas.* Ger. Brandeisen. Pár. Páp.

Mardo, onis, meles; *nyest.* Ger. Marder. Quel. Sieb. I. 281. an. 1500. pelles ... *mardonum.*

Mardur, is, meles; *nyest.* It. martora. Ger. Marder. Schläg. 1652.

Mardurinæ, pelles martium; *nyestbőrök.* Molnár Patv. 27. *Mardurinae* erant antiquum apud Colomanum solutionum genus.

Mardurinariæ, V. *Mardurinae.* Magy. Tör. Tár. III. 223. solucio *Mardurinariarum.*

Mardus, (ap. Du C. martures). Ger. *Marder,* meles; *nyest.* Fjp. Szám. k. 386. Item dedimus pro duabus mastrucis *mardorum.*

Mare magnum, bulla ita dicta, quæ illis verbis incipit, in qua Leo X. papa Græci ritus unitos diversis privilegiis ornat. Fej. Jur. Lib. 32. Cher. Jus. Eccl. I. 110.

Mare rotundum, mare Caspium; *Kaspi tenger.* S. de Kz. Chr. I. 1., 5. Don ... cadit in *rotundum mare.*

Marella, prunum Armeniacum (ap. Du C. al. s.); *kajszi baraczk.* Ger. Marille. Kronst. II. 677. an. 1550.

Marenarius, i, classiarius, classicus; *tengerész.* Dip. Reip. Rag. 697.

Marenda, æ, pro: *merenda,* cibus postmeridianus; *ozsonna.* Ljub. Mon. Sl. I. 136. an. 1283: ad prandium, ad cenam, ... ad *marendam.*

Mareschalca, æ, uxor mareschalci; *tábornagyné.* Száz. XXII. 602. vidua *Mareschalca* Regni Ungariæ.

Mareschalicus, i, Du C. (Mareschalus), Gall. maréchal. Campi præfectus; *tábornagy.* Dip. Alv. II. 60. ab excellentissimo ... Vice Campi *Mareschalico.*

Mareschallatus, us, officium ita dicti mareschalli; *tábornagyi hivatal, tisztség.* Tör. Tár. 1888. p. 499. sub generali *Mareschallatu* Ducis Lottaringiæ.

Mareschallus campi generalis, summus belli dux; *főtábornagy.* Száz. XXI. 466.

Mareschallus curiæ, summus officiorum aulæ magister; *kir. főudvarmester.* Száz. XVII. 535.

Margarisium, Gal. marguillerie; *templom-atyai hivatal.* Ljub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1313: electi fuerunt ad *margarisium.*

Margaritarius, i, gemmarius; *drágagyöngy müves v. gyöngyáros.* Kecsk. P. ötv. 152. Cf. Inscr. Orell. no. 1602; 4076; 4218.

Margarizare, (Du C.) pro: *magarizare,* eiurata fide Christi Mahomettismum profiteri; *a keresztény hitről a török valásra térni.* Nagy Hier.

Marginaliter, in margine; *széljegyzetileg, lap szélén.* Kass. P. P. I. 42. qui *marginaliter* in ipso etiam Recursu exponendi sunt.

Margium, pro: margo; *szél.* Gall. marge. Schläg. 1034.

1. **Marianus,** i, monetæ species, V. s. *Tallerus-Ferto; máriás.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 118. Fer. Mon. Sl. XVIII. 345. an. 1729: pro baptismate *marianum* unum. Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Marianus,* ab icone B. Virginis Mariæ, quæ in aversa parte eius exprimebatur, denominationem trahens, 17 Xferis nunc, olim 15 Xferis redimebatur.

2. **Marianus,** eques ordinis theutonici; *a német rend vitéze.* Pesty Ször. II. 531.

Marigo, margo; *szél.* Pázm. Dial. 588.

Marinantia, æ, (Du C. Marinarizia) merces, quæ marinariis, seu nautis exsolvitur a patrono; *tengerészeti díj.* It. marinareza. Ljub. Mon. Sl. XI. 190. an. 1343: de quolibet marinario, qui deficeret, patronus, cui deficeret, solvat dupplam *marinantiam.*

Marinaricia, æ, (Du C.) res maritimæ;

tengerészet. Ger. Marine. It. marineria. Ljub. Mon. Sl. XXI. 448. an. 1452: multiplicat navigia et *marinariciam* suam.

Marinarius, i, (Du C.) navicularius, classiarius; *tengerész, matróz.* Ljub. Mon. Sl. I. 13. an. 1187. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. debet habere quinquaginta *marinarios.*

Marinarica, Marinariza, æ, societas navis, (Du C. merces, quæ nautis exsolvitur); *hajótársaság.* It. marinaresca. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: si marinarius... remaneret... solvat duplum eius, quod recipere deberet, *marinarizae.* Vjestnik I. 256. an 1289.

Mariscalcus, marscalcus, curator vel præfectus equorum, ex Ger. *march* vel *marach* = equus et *schalch* = potens, magister. H. l. dux militiæ. Vide Berghoffer. Phil. Köz. XII. 477.; *vezér.* S. de Kz. Chr. II. 1., 14: ubi capitur... imperatoris *mariscalcus,* id est militiæ suæ princeps.

Maristalla, æ, (Du C.) stabulum equorum; *lóistálló.* Ger Marstall. M. Flor. Fontes. II. 111. Sed et sua *maristalla* dum pergeret ad exercitum diversarum patriarum equis (replebatur). Thurócz. in Attila c. 14. Marc. Chr. I. 4. S. de Kz. Chr. I. 2., 6.

Maritacio, connubium, nuptiæ; *kiházasítás.* Ljub. Mon. Sl. XI. 178. an. 1345: pro *maritacione* filie.

1. **Maritagium,** (Du C.); *házasságkötési jog.* Vuch. Jur. Feud. 210. Cum illa (pupillorum tutela) coniunctum *maritagium,* seu ius maritandi liberos vasallorum, quos in custodia habebat dominus.

2. **Maritagium,** (Du C.) donatio, quæ a parente fit propter nuptias, seu intuitu matrimonii; *a leány szüleitől adott nászajándék, mig a dos a férjtől kikötött adomány.* Új Magy. Muz. III. 194. Vidua post mortem mariti sui statim et sine difficultate habeat *maritagium* et hereditatem suam.

Maritaliter, per matrimonium, in matrimonium, in matrimonio. Ap. Du C. et Forc. maritalis = ex legitimo matrimonio procreatus. Törvt. Msz. Maritalis, *férjet illető; házasság utján.* Fej. X. I. 387. Quousque domino iubente *maritaliter* seu maritali iugo se subiiciet.

Maritata, æ, nupta; *férjhezment.* Törvt. Msz.

Maritatio, collocatio in matrimonium; *férjhezadás.* Proj. Leg. Civ. 177. Provisio Tit. 29-ni Partis 1-mæ et huic conformium Sigismundi, Matthiæ et Uladislai legum ea est, ut in casu defectus Nobilium, si bona per eos relicta fœminas non concernere evenerit, filiabus in *Capillis* constitutis, usque ad tempus *maritationis* earum, domus paterna, cum quarta parte possessionum paternarum pro quarta filiali secundum consuetudinem Regni sequestretur.

Mariticida, æ, quæ maritum occidit; *férjgyilkos.* Horv. Család. Memoriale. 200. Prisca Miklósnét tanquam *mariticidát* post inquisitionem nemzetes Tibay László uram viceispán uram tanquam magistratus elfogatta.

Maritimæ, arum, partes maritimæ; *tengermellék.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 191. Dionisio Banno Sclavoniæ et *maritimarum.*

Maritimo-Cameralis, ad cameram maritimam pertinens; *tengerészeti kamarai.* Kuk. Jur. III. 198. In districtu *maritimo-camerali* iudicatum concursualem in prima instantia Tribunal-Cambio-Mercantile-Flumi-nense, in Districtu vero Nagy-Kikindensi, comitatui Torontaliensi ingremiato, Magistratus Districtualis exercebit.

Marli..., pannus tenuissimus ex pago Marli-la Machine, ubi eiusmodi panni nebantur. Arch. Rák. VIII. 344. Item frustella diversa ex *Marlibus,* omnia antiqua.

Marmorizare, marmore obducere, ornare; *márványozni.* It. marmorizzare. Beng. Ann. Er. Cœnob. 98. totumque Capellæ Corpus eleganter *marmorizatum.*

Marmorum sculptor, statuarius; *szobrász.* Száz. VIII. 424.

Marmorosus, 3., formæ marmorariæ; *márványforma.* Szamosk. IV. 277. Habet enim hæc regio præter omne genus metalla, nativi salis plenos montes, e quorum profundissimis specubus, lapidicinarum instar, salis *marmorosae* massæ, in quinquagenaria segmenta concisæ eruuntur. Cf. Plin. 33, 12, 56; 35; 6, 20.

Marnillus, 3., undulatus; *habos.* Fin. B. 53.

Marnorum, marrubium; *pemet, peszércz.* (Ball.) It. marrobbio. Ger. Andorn. Schläg. 915.

Marodi, vagantes ægri milites; *beteg katona.* Gall. *marodeur.* Pár. Páp. Szirm.

Maronita, superstites victorum Monotheletarum ad claustrum *Maronis* in monte Libanon migrarunt et a præfecto *Maronitae* denominati sunt (sæc. VII. p. Chr.); *maroniták.* Cher. Jus. Eccl. I. 230. Ad hanc ruinam multum contulit id, quod inter ipsos schismaticos Græcos aliæ quæpiam sectæ, uti *Maronitae,* Jacobitæ, Copti, Armeni, Melhitæ etc. exortæ fuerint...

Marotva, æ, piscina cum claustro, sepibus circumdata piscina; *morotva, morotvány.* Samb. Tyrn. Pár. Páp.

Marquedandenus, lixa; *markotányos.* Ger. Marketender. Dip. Alv. I. 210., 230. *Marquedandenis* sit licitum... precio in regno solito coëmere necessaria.

Marquerius, i, puer cauponis; *tekeőr.* Marqueur. Pest. Vár. Levt.

Marra, æ, (Du C.) ferreum instrumentum excidendis herbis; bidens ligo. V. s. *Cucura; kétágu kapa.* It. marra. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61: et duodecim *marre* et sex vomeres... et sex raga. Cf. Colum. 10, 72; et 89. Plin. 17, 21. 35; Juven. 15, 166.

1. **Mars,** tis, ferrum; *vas.* M. Bel. Prodr. 146. Videlicet totus iste tractus, quod dictum est supra, *Marte,* quem Magnes comitatur, iuxta et calcario lapide abundat.

2. **Mars,** *per nostrum Martem,* pro: nostro marte = *saját hatalmamból.* Ger. auf eigene Faust. Szered. Ser. Episc. 128. an. 1393. Onera et gravamina *per nostrum Martem...* ipsis imposita. Nota Szered. *fortassis vel militarem vel cum gente Comitatus peragendam Executionem innuit.*

Mars eternus, semper in armis existens; *folyton háboruskodó.* Chr. Dubn. p. 41: Deinde per abrupta moncium Senonensium per populos *eterni martis* viam sibi gladio aperientes paraverunt.

Marsalcus, i, V. *Mareschalcus.* II. Rák. Gy. 432.

Marsalkus bellicus, summus dux; *tábornagy.* Ger. Feldmarschall. Mon. Comit. IV. 131. adiuncto illi etiam *Marsalko bellico.*

Marschala, æ, præfectus; *vezér.* Száz. XV. 420. *Marschalae* totius nobilitatis.

Marschalius Curiæ, præpositus sacri cubiculi; *udvarnagy.* Germ. Hofmarschall. Tör. Tár. 1888. p. 119.

Marschus, us, iter; *katonai vonulás, mars.* Ger. Marsch. Reg. Mil. an. 1728. p. 31.

Marschuta, æ, litteræ, quibus iter perficiendum præscribitur; *hadut, hadutlevél.* Ger. Marschroute. Arch. Rák. I. 34. Copia *Marschutae* et *paletae* per dominum Supremum Generalem extradari solitarum.

Marsticus, mareschalcus, præfectus stabuli; V. s. *Cotinus; lovászmester.*

Marsupiarius, confector, faber marsupiorum; *erszénygyártó.* Pár. Páp.

Marsupiolum, parvum marsupium; *kis erszény.* Arch. Rák. VIII. Unum *marsupiolum* ex vitreis granulis.

Marsus, i, iter, agmen; *mars.* It. marcia. Ger. der Marsch. Jogt. Eml. T. I. p. 46.

Martalassi, Martalocii, Martelosii, Mantelosii, peditum genus, qui rapto vivere sunt assueti. Brut. montanos Illyricos ita appellat, qui latrociniis assueti sunt; *martalócz.* Gall. maraudeur. Ger. Nachzügler, Plünderer, Freibeuter. Isthv. IV. 47., 28. Brut. X. 80., 6. XI. 238., 22.

Martale, vestis mustellarum pellibus munita a *Martha* = Martur; *nyesttel bélelt ruha.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. due male, refacie, ferra,... *martale*... et ceteris munita.

Martalossus, i, V. *Martalossi.* Verancs. V. 39. Ne liceat præfectis et subditis ambarum partium intertenere et alere haydones seu *Martalossos,* plagiarios atque id genus gregariorum militum.

Martalus, (Du C.) mustellæ genus; *nyest.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Martellare, (Du C.) martello cudere; *kalapácscsal ütni.* It. martellare. Gall. marteler. Pel. De S. Laurent. s. II. c. 3: Vitrum... non putatur preciosum eo, quod non potest *martellari.*

Martellus, i, (Du C.) malleus; *kalapács.* It. martello. Ljub. Mon. Sl. IV. 79. an. 1365: pulsabatur campana ad *martellum.* Vjestnik I. 142. an. 1468.

Martelosius, i, V. *Martalassi.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. 57. martolosz, martalósz a törököktől várőrizetre alkalmazott keresztyén zsoldosok. — Basilius Ivan. Herold (Schwandtner I. 639.): eius generis homines, quos *Heydones* nostri, Illyrii *Uscoci,* alii *Martelosios* et *Morlachos* vulgus vocat. Hi ab Hungaris Haydones, a Dalmatis Uscochi, a Turcis ex Illyricis *Martellosii* vocantur.

Martelossus, Martholoczus, Martholosius, Martolossus, Martolozzus, V. *Martalassi.* Verancs. VIII. 9. Monm. Comit. I. 69. Kuk. Jur. II. 31.

Martia cerevisia, Cf. *Marcium; márcziusi ser.* Ger. Märzenbier. Kronst. II. 305. an. 1533.

1. **Martialis,** militaris habitus; *katonai tartásu, marczona.* Jókai Kőszív. I. 134. Az a *martialis* termetű feldmarschall, ki oly hangosan converzál, mintha brigadeot commandirozna. Törvt. Msz.

2. **Martialis,** ferri naturam continens; *vastartalmu.* M. Bel. Prod. 146. inter ea,

ex quibus constitutæ sunt aquæ nostræ, prævalere *Martialem* atque Calcariam materiam.

Martianæ, pelles mardurinæ; *nyest bőr.* Szamosk. I. 232. Stephani Regis Poloniæ munera fuerunt sex fasces pellium preciosarum, quas *Martianas* vocant p. 236. Quinque fasces insuper *Martianarum pellium,* quæ sabellinis et precio et colore multum cedunt. Martes enim, cuius ea pellis est, flavet magis quam nigrat.

Martiger, eri, bellicosus; *harczias.* Boc. Hungar. p. 12:

Inclyta *Martigeris* virtus Heroibus æquat
Cui dederat primos rustica mamma cibos.

Martirizare, V. *Martyrizare.* Star. I. 111.

1. **Martius,** 3., e pelle melis (Du C. al. s.); *nyest*... Magy. Tör. Tár. XX. 181. pileus pelle *martia* duplicatus.

2. **Martius,** 3., (Du C. al. s.); *Mars csillagzata alatt született.* Curios. Misc. 63. Cur aliqui homines dicantur *Martii.* Mars est calidus et siccus; ita tamen, ut siccitas superet, qui itaque sic constituti sunt, *Martii* dicuntur. Tales solent esse faciei siccioris, inflammatæ, oculo nigro, statura grandiore, capillo similiter nigro et cito canescunt, corpore pilosi. Inclinantur tales ad rixas ex levi, ad odium quietis, ad rapinas, ad vilipensionem rerum et pecuniæ.

Martius tormentorum applausus, fragor tormentorum bellicorum; *ágyuszó.* Probst. Comitiol. p. 124: Quamprimum convivium inirent... *Martius tormentorum applausus* tertius et postremus auditus fuit.

Martoloszus, i, *Martalassi.* Verancs. I. 133. VI. 48. Scito enim, saltus omnes Croatiæ et Carinthiæ a *martoloszis* obsideri.

Martorizare, cruciare; *kinozni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 274. an. 1359. quod possit ipsos *martorizare,* si inveniet offendisse aliquem.

Martur, V. *Mardur.* Fej. II. 104. qui debent per annum dare viginti *martures,* centum corrigias et unam pellem Ursinam.

Marturina, æ, pellis mustelæ, mustelina, tributum ex pellibus mustelinis constans; *nyest-menyétbőr, nyestbőr-adó.* Fej. III. 321. quod nec *marturinas* nec descensum nec alias exactiones, quæ forte emerserint, in futurum solvere teneantur. Cod. Dip. Pat. VI. 260.

Marturinalis exactio, *nyestbőradó.* Numi Hung. 156. Quod in Hungaria lucrum Cameræ, hoc in Sclavonia *Martarinalis exactio, census, collecta* appellabatur, antea in pellibus præstita, dein per Belam III. et Andream II. in pecuniam conversa, qui postremus suo anni 1231 Decreto pro singulis marturinis 4 pondera solvenda præcepit. Auctor census huius creditur fuisse Colomanus rex, quum in Andreæ II. Decreto art. 27. dicatur: ut marturinæ iuxta consuetudinem ab eodem rege constitutam solvantur. In relatoriis A. 1349. ad Nicolaum totius Sclavoniæ banum datis hæc occurrunt, quod ab antiquis temporibus pro marturina a quolibet iobagione et regio cive exigebantur 12 denarii Banales.

Marturinarius, i; *nyestadó fizető.* Thal. Mon. Ep. II. 22. an. 1300. vocantur *Marturinarii* ex eo, quia olim. tales singuli obligabantur suis dominis unam pellem marturinæ annuatim.

Marturizare, (Du C. marturiare) cruciare; *kinozni.* Ljub. Mon. Sl. I. 92. Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 489.

Martyriani, V. *Messaliani.*

1. **Martyrium,** cœmeterium (Du C.); *temető.* Fej. I. 39. et quidem super Martyrum sepulcra; ideo etiam *Martyria* vel *Coemeteria* dicta. Cf. Tertull. adv. Hær. 46; Cod. Justin. 1, 2, 16.

2. **Martyrium,** testimonium: Christianis est testimonium de veritate cœlesti, in quo quis sanguinem effudit vel cruciatus letales perpessus est. Tert. Hieron; *vértanuság.* S. de Keza Chr. II. 3., 4: *martyrio* coronatur.

1. **Martyrizare,** (Du C.) cruciare; *kinozni.* Kronst. I. 270. Pel. Hiem. 47. e. Marc. Chr. II. 47. Thurócz. 107.

2. **Martyrizare,** in cœtum martyrum collocare; *a vértanuk közé sorozni.* Knauz. M. E. Str. I. 47: omnes *martyrizati* sunt.

Martyrologium, (Du C.) Fasti sanctorum Martyrum; *vértanúk könyve.* Nagy Hier. Oltv. Act. Synod. 77.

1. **Masa,** æ, currus oneratus; *megrakott szekér.* Haz. Okl. 187. an. 1314: a curru honerato, quod vulgo *masa* dicitur. Kov. Jur. Tav. Ind. Fej. III. 22. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. Száz. II. 151. an. 1364.

2. **Masa,** æ, centenarius; *mázsa.* Eszt. Okm. 32. (Decr. Ladisl. 1280): de *Masa* vel centenario cupri duos frisaticos. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Masalinus, idem quod *Mazelinus* q. v.; *kőből faragott.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

Masarius communitatis, operis communitatis conductor, curator; *házgondviselő.* It. massaro, massajo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 70. Interfuerunt Ugnicia Jordani, Ramerius de Ripa, Johannes Rustici, Juris Periti, Carletius *masarius Communitatis,* Georgius.

Masarizia, æ, apparatus; *készlet.* It. masserizia. Ger. Vorrath. Ljub. Mon. Sl. XI. 252. an. 1347: custodire, arma, *masarizias.*

Masbothæi, v. *mesbothaei,* Sabbatharii q. v.

Mascara, *álarcz, maszk, maskara.* It. maschera. Curios. Misc. III. Oct. Synop. Chron. XI. Aeschylus *larvam* seu *personam* et vulgo *Mascaram* invenit.

Mascellum, lacus, sinus, amphora V. s. *Assamaza; mércze.* It. mastello.

Mascherare, tegere; *befödni.* It. mascherare. Ljub. Mon. Sl. IX. 52. an. 1410: debeant....barche palmari et *mascherari* et poni una bombardella super qualibet ipsarum...

Mascularis, impurus, V. s. *Giornale; tisztátalanul irott.*

Mascule, *viriliter; férfiasan.* Fabó. Monm. Evang. II. 42. lutheranam hæresim ubique locorum *mascule* propagaverit.

Maseria, æ, maceria q. v. Ljub. Mon. Sl. IX. 179. an. 1411: facere... *maserias* et alia reparamenta forcia de lignamine.

Masina, æ, mola, rota; *malom.* Rač. Mon. Sl. XIII. 180: pro *masinarie* de hyeme, habere debeat pro... stario bladi foll. XV... et de estate... gros. unum de stario pro *masinatura.* Et... dictus M... debeat facere *masinare* in estate adminus *masinas,* sive rotas duas molendinorum. Han. Mon. Jur. P. I. 187: nullus cum familia et *masinis*... habitare queat.

Masinare, molere. V. s. *Masina; őrleni.*

Masinaria, æ, **masinatura,** æ, actus molendi. V. s. *Masina; őrlés.*

Masir, Opin. 1802. a. 2: Lapides 100 et ultra libras ponderantes technico termino *Masir* appellati.

Masmare, V. *masinare; őrleni.* It. macinare. Rač. Mon. Sl. XIII. 176. an. 1357: ut maior copia molendinorum et *masmandi* habeatur.

Masmutinus obolus, (Du C.) Moneta Saracenorum Aegyptiorum, quos *Masmudos* et *Masemutos* perpetuo vocant. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. amisit XV. marbotinos et novem obolos *masmutinos.*

Masnata, æ, turma, comitatus (Du C. familia); *csapat, sereg.* It. masnada. Ljub. Mon. Sl. I. 99., 117.

Masnaticum, res familiares; *vagyon.* Ljub. Mon. Sl. III. 431.

Masora, æ, vox hebraica traditionem significans. Est vero summarium interpretationum textus veteris testamenti; *héber biblia.* Pinx. Apod. p. 161. Cernimus hoc loco (sc. Dresdæ) Biblia Hebraica membranacea cum paraphrasi Chaldaica cum adjuncta *Masora,* antiquissimum certe est exemplar in tota Europa.

1. **Massa,** centenarius (ap. Du C. al. s.); (100 libræ. Art. XV. 1304.); *mázsa.* Kronst. II. 332: fuerunt *massae* seu centenarii. Georg. Sirm. I. 112. Et ego ipsa habeo decem *massa* argenti. Pár. Páp.

2. **Massa,** canthus; ferrum, quo rotæ vinciuntur; *sinvas.* Ger. Schiene. Schläg. 1321.

Massa bonorum, summa bonorum; *javak összesége.* Törvt. Msz.

Massa bonorum circulantium, summa bonorum in communi usu existentium; *forgásban levő javak összesége.* Törvt. Msz.

Massa candida, (Du C.) Locus ita dictus apud Carthaginem. in quo sub imperatoribus gentilibus et in Christianos sævientibus, fovea erat calce plena, in quam Christiani, gentilium Diis sacrificare renuentes præcipitabantur. Curios. Misc. II. 119. Innumerabiles Martyres Cæsar-Augustæ pro Christo mirabiliter occumbunt, quorum combustorum cineres nive candidiores mansere ideoque *Massa candida* vocati sunt. Funda David. J. 2.

Massa carnea, corpus hominis; *emberi test, hústömeg.* Arany: «önző, falékony *húsdarab*». Rák. Ön. 6. Verancs. Hist. I. 190. utrem totum seu potius *massam carnis* dixisses, quam humanum corpus.

Massa concursualis, V. *Concursualis Massa,* Törvt. Msz.

Massa credataria, relicta debitoris bona, quibus creditoribus satisfiat; *csődtömeg.* It. massa di concorso. Ger. Concurs-Masse. Instr. Jos. II. p. 29. §. 79: Singuli... qui adversus... obæratum prætensionis... jus se habere crederent, hisce admonentur, ut.... prætensiones suas... super... *Massa Credataria*... Foro... exhibeant.

Massa salis, lapis salis; *egy darab koczkasó.* Kronst. II. 253., 255.

Massa sequestrata, summa, bona retenta; *záros tömeg.* Törvt. Msz.

Massæcurator, qui relictorum bonorum debitoris curam gerit; *tömegőr, tömeggondnok.* Ger. Massecurator. Kass. Prax. I. 96. peregerimus universam rerum mobilium

et immobilium inventationem atque conscriptionem et cunctas res ibi specificatas constituto *Massae Curatori* et Sequestri Administratori . . . resignavimus . . .

Massæ metallorum, fossilia; *ásványok.* Sup. An. Sc. II. 433 an. 1571: mineras seu *Massas Metallorum.*

Massaliani, (Du C.) Hæretici, qui et εὐχῆται dicti pæne assidue orarent; *massalianusok (folyvást imádkozók).* Curios. Misc. III. 383.

Massaricia, æ, (Du C.) res frumentaria, commeatus; *élelmiszer.* It. massericia. Ljub. Mon. Sl. XI. 148. an. 1411: cum omnibus *massariciis* et munitionibus, que . . . sunt in castro. Mem. Pauli 436. Luc. Regn. Dalm. 232.

Massarius, i, (Du C.) villicus, massæ custos; *gazda.* Ljub. Mon. Sl. II. 263. IV. 44. XI. 66. an. 1322: per *massarios* . . . dividantur per civitatem starii mille frumenti. Batty. Leg. III. 282. an. 1386. Star. IV. 191. an. 1515.

Masseria, æ, rudus, rudera; *omladék.* It. masseria. Gall. masure. Ljub. Mon. Sl. III. 66: debeant fortificare terram a parte muri *diruinati* de *masseriis* et aliis.

. **Mastanga,** fors. pro: magnum stagnum, quod sæpius in codicibus occurrit; *nagy mocsár.* Fej. IV. 2. 408. commetatur terræ Catpan cadens in *mastangam* et per illam proceditur versus aquilonem.

Mastaries, fors. idem, quod ap. Du C. Massaritia, prædia annuo censui subiecta. V. s. *Impositio.* Tract. Comm. 3. A *Mastarie, Cassabie,* aliisque impositionibus et iuribus autem omnimode immunes sint modusque iste respectu mercatorum utriusque partis observetur.

Mastellus, i, mascellum q. v.

Masterium, magisterium; *tanítóság.* Ljub. Mon. Sl. 233. an. 1346: magister . . . possit sibi solvere de suo *masterio* a suis scolaribus.

Masticare, (Du C. mandere, dentibus conficere) hoc loco: sæpe et iterum legere, in manibus versare; *megrágni (jól megfontolni).* Batty. Leg. III. 445. an. 1440: exhibuerunt . . . nostræ celsitudini quemdam libellum in sui continenti tenore per eos, ut dicebant, diligenter *masticatum.*

Masticatio, flagellatio (Du C.); *ostorozás.* Ger. Das Peitschen. Rep. Cast. p. 32a: Quod Castigationem tui meam *masticationem* voces . . . nihil offendor.

Mastigiæ, vernorum vexationes ac pœnæ; *ostorbüntetés.* Gall. châtiment de fouet. Samb. Tyrn. Cf. Sulp. Sever. dial. 2, 3.

Mastia, (Du C.) gummi, succus, quem arbor, quæ vocatur Pistacia lentiscus, exsudat, necessarius ad res inaurandas; *masztik.* Ger. Mastix. Tischlerleim. Kitt. Kecsk. Ötv. 158. Cfn. Seren. Samm. 447; 423.

Mastoch, mascellum, V. s. *Circulare.*

Mastraucia, æ, fors. statio navium; *kikötőhely.* Angl. Master. Rač. Mon. Sl. XIII. 289. an. 1360: pro huiusmodi galearum fabricatione nostrum arsenatum . . . et *mastrauciam* concedere deberemus.

Mastruca mardorum, Text. v. s. *Mardus; nyestprém.* Germ. Marderge-bräme.

Mastrucea, *Mastruca.* Monm. Comit. Trans. V. 193. Ab una *mastrucea* Moraviensi f. 50.

Maszlu, extrema unctio (ex slav. *maszlo); utolsó kenet.* Nill. Symb. p. 554: Reliqua ut sunt: pro Paschate, vulgo Past, pro confessione, pro extrema unctione, vulgo *Maszlu,* pro generali absolutionis tempore tolluntur...

Matæologia, æ, fabulæ; *haszontalan beszéd, csevegés.* Pinx. Apod. 43: Excusa primum explicatio est in Transylvania . . . postea tamen in Belgio, omnis cujuscunque *mataeologiae* Africa, impressa.

1. **Mater,** (Du C.) monacha, virgo sacra, soror, sponsa Christi; *apácza.* Magy. Tör. Tár. XIII. 61.

2. **Mater,** *canis tota mater,* convicium hungaricum, pro: *canis tua mater.* Cf. Canis creavit; *ebanyád.* Jók. Rab. R. I. 32. *Canis tota mater,* ez nem jól van! dobogá a kirabolt táblabiró; et passim.

Mater perla, perlarum, unionum conchæ; *gyöngyház.* Ger. Perlmutter. Gros. H. Ph. III. 275. Kecsk. P. Ötv. 152. Arch. Rák. VIII. 338. Una patinula ex *matre perla.*

Matercis, adi. a matrix (mater) maternus; *anyai, anya. Ecclesia matercis:* ecclesia matrix; *anyaegyház.* Cod. Zi. III. p. 367., 368. unam Equam . . . ac unam vaccam . . . dicte *materci ecclesie* debeat ac in reconpensam redituum dictarum villarum dicte *ecclesie materci* et suis ministris dare et assignare tenerentur.

Materha, pro: materia, materies, (steinwandt (Steinwand) Dief.); *szőlőmegye.* Ger. Weingartenmauer. Schläg. 1494.

1. **Materia,** pannus, tela; *kelme, szövet.* It. materia, stoffa. Thök. Dar. II. 189. gyászolják is, az kornyétákon, zászlókon, dobokon fekete *materia* fütyeg. II. 325. Deák. Magy. Hölgy. 325. Kemény Simon uram iszonyú fényes *materiát* adott neki szoknyának.

2. **Materia, materies, maceries,** sepes (Du C. al. s.); *kerítés.* Kronst. III. 32., 470., 471: infra *materiam* vulgo Hagen.

1. **Materiale,** species; *anyagszer.* Lzb. Cod. Med. T. II. 9. *Materialium* et Pharmacorum ad medicinarum præparationem necessariorum.

2. **Materiale,** ligna ad ædificandum et comburendum; *faanyag.* Száz. VI. 37. udvari conventionatus szolgarend . . . fizetések- és *materialéjoknak* s conventionaliter járni szokott *naturaléjok* folyó árupénzre lőtt reductiójának Tabellája. Tör. Tár. 1881. p. 372.

Materialis, e, ad materiam pertinens; *anyagi.* It. materiale. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. illuc spiritualibus armis et *materialibus* premuniti procedunt. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1, 12.

Materialista, æ, aromatarius; *fűszerkereskedő.* Lzb. Cod. Med. T. II. 242.

Materialiter, ratione, respectu materiæ; *anyagilag.* Severin 30. Nic. de Mir. 366. Cf. Sidon. Ep. 8, 11.

Materialiter ponere, V. *Nominascere.*

Materiarius, (Du C.) faber lignarius; *ács.* It. marangone. Ger. Zimmermann. Bel. Comp. Hung. Geog. 103. processus Lossonciensis atque Kékkőiensis incolas per dicterium Krekacsios dicimus, solertes alioquin *materiarios* habet. Cf. Plaut. Mil. 3., 3,, 45.

Materiarum textor, panni tenuioris textor; *szövetkészitő.* Ger. Zeugmacher. Tab. Conscr.

Materiatus, 3., quod in materia consistit, corporatus, corporeus; *anyagi.* It. materiale. Vern. Met. II. 254. Anima hominis sanari potest medicinis *materiatis;* nam sæpe ab amentia, in quam forte incidit, medicamentorum ope liberatur, ergo actione caussarum *materiatarum* lædi quoque ac destrui potest.

Maternalis, maternus (ad normam «paternalis»); *anyai.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 263. 15. porciones suas per lineam *maternalem* sibi devolutas eidem filie eiusdem heredibus dedisse et applicasse possidendas. 269. 21. ob sincere dileccionis Karitative *maternalis* et filialis naturalis propagabilis conexus penitus concordassent. Pel. Pom. In nativ. Dom. s. V. c. 6.

Maternus, 3., vernaculus; *hazai.* Fjp. Szám. p. 389: matri *materni* notarii civitatis.

1. **Maternaliter,** (Du C.) patriâ, vernaculâ linguâ; *hazai nyelven.* Szam. Tih. Apáts. p. 15: 1321. Insula *maternaliter* Chakan Zygete vocata. (O. L. D. 2067.) Cod. Dip. And. I. 587., 643.

2. **Maternaliter,** cum affectu matris; *anyai szeretettel.* Cod. Dip. And. I. 133., 142: debite dileccionis cum affectu, qua . . . filiam suam *maternaliter* amplectitur.

Maternitas, titulus honorarius; *anyaság.* It. maternità. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 165. indignos *Vestra Maternitas* nos fecerit visitandi per suas literas . . .

Materno-aviticus, ab avis matris descendens, proveniens; *anyai ősöktől származó.* Art. Diæt. Pos. 18. Maternis item et *Materno-Aviticis* bonis ac juribus . . . salvis semper permanentibus.

Maternum vocabulum, sermo patrius; *anyanyelv.* Ger. Muttersprache. Urk. Sieb. II. 35. an. 1346. transeundo ad . . . salices, quæ *materno vocabulo* sal wydenplok nominantur.

Matheologia, V. *Mataeologia.* Rep. Cast. 30: sed quia et quod politicum est, tua fraude reddis impolitum, et quod Theologicum tua *Matheologia* contaminas.

Mathariani, V. *Ordo fratrum S. Trinitatis.*

Matia, æ, (Du C.) baculus officii seu dignitatis insigne; *bot* (mint a tisztség jelvénye). Ger. der Stab als Zeichen eines Amtes. Kronst. I. 690.

Matologium, (Du C.) catalogus, index; *jegyzőkönyv, napló.* Nagy Hier.

Maton, onis, (Du C. matonus) later. V. s. *Cupus; tégla.* It. Mattone.

Matracium, stratum stragulum, culcita pilacea (Du C.); *matrácz.* Lzb. Cod. Med. T. II. 112: ex *matraciis* pilos equinos aut stupam tollant.

Matrica, æ, (Du C. al. s.); V. *matricula.* Pesty Ször. III. 372.

Matricalis, Lzb. Cod. Med. T. II. 426: pro emplastro . . . *matricali.* Vor ein Mutterpflaster.

Matricula, æ, (Du C.) catalogus, index; *napló, anyakönyv.* An. Sc. II. 189. sæc. XVI. Senior . . . illud adjunctum habuit, ut negotia . . . gesta . . . quæ domi vel foris evenissent, in literas quam diligentissime referret. Librum, cui hæc inserebantur, *Matriculam* vocabant. Batty. Leg. III. 282. an. 1386. Cf. Veget. Mit. 1, 26; et 2, 2; 5.

Matriculare, is, V. *Matricula.* Tör. Tár. 1889. p. 206. Ex *Matriculari* Diœcesis.

Matricularis, e, ad librum, ubi nomina natorum, mortuorum etc. relata sunt, pertinens; *anyakönyvi.* It. di matricola, matricolare. Kass. P. P. I. 307. *Extractus Matricularis.*

Matrimonialiter, (Du C.) matrimonii vinculo; *házasságilag.* Ger. ehelich. Thurócz. 162. Altera insuper filia ipsius Feliciani maior Sebe nomine cuidam nobili nomine Kopai *matrimonialiter* nupta. S. de Kz. Chr. II. 4., 2.

Matrimonisari, matrimonio iungi; *megnősülni.* It. maritare, maritarsi. Georg. Sirm. I. 49. Et in opidulo Sarki *matrimonisatus* est et optimos liberos habet.

Matrimonium ad legem Salicam, balkézi házasság. Vuch. Jur. Feud. 111. (dicitur Matrimonium) ad *legem salicam,* non quod in lege salica eius mentio fiat, sed quod antiquissimis temporibus talia matrimonia apud Frankones et alios populos originis Germanicæ usitatissima fuerint; Germanis placet nominare: Ehe zur lincken Hand, quod occasione copulationis copulandi sibi manum sinistram porrigant.

Matrimonium ad. morganaticam, (e Ger. *Morgengeba.* longobardico: morgincap: donum matutinum, post noctem genialem) sinistra manu vinctum matrimonium, quum nobilis conditionis vir cum fœmina minoris conditionis matrimonium init; *balkézre kötött házasság.* Kon. Egyh. 524.

Matrimonium civile, coram civili magistratu initum connubium; *polgári házasság.* Kon. Egyh. 521.

Matrimonium conscientiæ, matrimonium clandestinum; *titkos házasság.* Törvt. Msz.

Matrimonium de futuro, in quo spondent se iustum matrimonium inituros esse. Georch. H. T. I. 79. Meg kell azonban jól különböztetni az eljegyzést a házassági kötéstől: amabban csak megigérik (spondent) egymásnak a kötő felek, hogy öszvekelni akarnak és azért *jövendőre való házasságnak (matrimonium de futuro)* neveztetik.

Matrimonium de præsenti, in quo viva voce declarant se matrimonium inituros esse. Georch. H. T. I. 79. emebben (házassági kötés) pedig szóval kinyilatkoztatják egymásnak, hogy öszvekelnek és azért *tüstént való házasságnak (matrimonium de praesenti)* hivattatik.

Matrimonium legitimum, legi civili conveniens matrimonium. Georh. H. T. I. 77. Mivel pedig a házasság háromféle, t. i.: törvényes *legitimum* (a polgári kötés által) szent vagyis megerősített *(ratum)* (a megyés Papnak és két tanubizonyságnak jelenlétte által) és bétellyesitett consummatum: (az elhálás által) törvénytelen gyermekeknek találtatuak azok is, a kik az eljegyzés után, de az esküvés előtt fogantattak, meghalván az esküvés előtt attyok.

Matrimonium putativum, quum quis putat se iustum matrimonium iniisse; *vélt vagy jóhiszemü házasság.* Kon. Egyh. 524.

Matrimonium ratum, quod agente sacerdote et duobus testibus præsentibus initur. V. s. *Matrimonium legitimum.*

Matrissans, matri similis; *anyjára ütő.* Bod. Hist. Eccl. I. 221.

1. **Matrix,** (Du C.) baptismalis ecclesia; *anyaegyház.* Kon. Egyh. 346. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. XI. 399. Cher. Jus. Eccl. II. 78. 2. Per subiectionem seu Accessionem, cum una Ecclesia alteri tamquam Superiori adiicitur eiusdemque Rectori ita subiicitur, ut tanquam inferior et subiecta ad alteram velut principalem, primariam, et superiorem accedat, unde hæc *filialis,* illa *mater* aut *matrix* dici solet.

2. **Matrix,** forma; *öntőminta.* Ger. Guszform. Archæolog. Ért. (Hampel J.) XV. 5.

Matrizare, indolem, naturam matris hereditate accipere; *anyára ütni.* Curios. Misc. 168. Hinc vulgare illud adagium: mali corvi malum ovum, et Cicero in oratione pro Roscio censet: Neminem ex improbo Patre, probum filium nasci posse existimare. Unde proles aliæ *patrizare* aliæ *matrizare* dicuntur.

Matruelis, (Du C.) ex matris fratre natus; *anyám bátyjának magzata.* Szék. Okl. I. 146. Cf. Marc. Dig. 48, 9, 1. Aurel. Vict. de orig. gentis Rom. 13. fin.

Matrusium, matracium; *matrácz.* Ger. Matratze. Schläg. 1148.

Matruus, i, (Du C. matruelis) ex matris fratre natus; *unokaöcs.* Bék. Pászt. III. 514. an. 1666. fratri suo . . . *matruo* et consanguineo.

Matten Hispanicum, species monetæ. Instit Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argenteæ. *Matten Hispanicum:* Flor. Cruc. 4.

Matthas, (Du C. *Mattubas* species panni aurei); *aranyszövetfajta.* Monm. Comit. Trans. V. 196. De una pecia *Matthas* f. 2.

Matthus, 3., (Du C. mattus) stultus, stolidus; *ostoba, dőre.* It. mattus. Prot. inq. 220: si papa hoc fieri mandaret, nolo esse *mattha,* sed volo servare virginitatem.

Mattinale, liber matutinas preces continens; idem ac *matutinale.* Rač. Mon. Sl. VII. 181. ad fin. sæc. XI. 1. *mattinale* . . . 1. matutinalum . . . 1. manualum 1. orationalum.

Matula, æ, vas. urinæ; *éjjeli edény.* Otia Bachm. 75. spumabant libidinibus, hinc *matulam,* in quam spurticiem exonerare possent, quærebant. Cf. Festus p. 125. ed. Müller, Plaut. Most. 2, 1, 39; Hieron. Ep. 117, 8.

Maturista, æ, V. s. *Beatista.*

Matutinæ, arum, officium divinum matutinum; *virradati zsolozsma.* Eszt. Okm. p. 69. (Martirius strigranensis eccles. minister 1156): Ad cuius servicium constitui chorum fratrum cottidie convenire debere, et ibi *matutinas* et *vesperas* eiusdem matris domini debita veneracione celebrare.

Matutinæ laudes, (auctore Battányo *Matutinae* vel *Matutinae laudes* dicebantur, quas nunc absque ullo addito *laudes* dicimus, ut discrimen fieret a *Vespertinis laudibus,* Vesperarum enim omnes quinque psalmi a laude incipiebant, hinc etiam in ordinariis antiquis hi psalmi assignantur formula *omnia laudate.* Batty. Leg. T. II. 176. (Sæc. XII).

Matutinale, (Du C.) liber matutinas preces continens. Officium, laudes; *virradati zsolosmakönyv.* Rač. Mon. Sl. VII. 122. an. 1076.

Matutinalis, e, (Du C.) matutinus; *reggeli.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 189. Unde hæc devotio in Thaumaturgæ Matris sacrario, post absolutum votivum *matutinale* Sacrum peragitur.

Matutinalum, *matutinale.* V. s. *Mattinale.*

Mauchmeticus, i, mahometanus. Magy. Tör. Tár. XIV. 179.

Mavevarius, apud Du C. *mavecharius;* is suspicatur hoc loco mendum inesse et *maccecarius* scribendum esse, quod dignitatem *magni coci* significaret; *fő konyhamester.* Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius, Palatinus, Duornick sive Curialis, Dad sive Ded, avus vel senior et similia, qui Croatorum Regibus in usu fuere. *Mavevarius* autem an Slavum vel Latinum fuerit, inconpertum est.

Mavia, æ, Mavea, æ, fors. idem quod auri massa oblonga; *aranyrúd.* Verancs. VII. 225. Ita namque cum artifice calculum subduximus, ut ex 72 *maviis* fiant majores scutellæ 12; mediocres 12 *ex maveis* 48, minores 12 ex *maveis* 30; disci 12 ex *maveis* 24, tota summa facit *mavias* 174. Singulæ autem *maviae* constant ducat. 6. p. 23. de liga, ut vocant.

Mavors, tis (Du C. pannonica catta) *meles; nyest.* Batty. Ger. 240. sub splendidissimis *Mavortibus* . . . et trabeis multæ latent nauseæ.

Maxellæ, arum, macellum. V. *Mazellum; mészárszék.* Fjp. Szám. 236. an. 1427: pro ductura ædificiorum ad *maxellas.* 275. ipse debet unam stubam parare et tecta circumambiendo *maxellas* pro 600 den.

Maxima, æ, lex, ratio, regula (Du C.); *elv.* Ger. maxime. Jókai Uj f. II. 133. azon jeles jog *maxima* szerint: Si fecisti, nega. Vern. Psych. 525. Törvt. Msz.

Maximas, atis, ad normam *optimas,* Magnas (Du C.); *mágnás, főúr.* Probst. Comitiol. p. 9: Pontificum, *Maximatum* . . . corona . . . Dominum suum præstolabatur.

Maxina, æ, V. *Masina.* Han. Mon. Jur. P. I. 90: aliquis non habitat in Lumbardia nec cum familia nec cum *maxinis,* nec galinis.

Mayneries, ei, (Du C. maneria) habitatio cum certa agri parte, villa rustica; *majorság.* Ljub. Mon. Sl. III. 242. an. 1352: exigat decimum . . . in aliis locis et *mayneriebus.*

Maystrus, 3., principalis; *fő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 262. an. 1347: porta *maystra.*

1. **Maza,** æ, gr. μαζός, uber; (Du C. al. s.) V. s. *Becharius; tölgy.*

2. **Maza,** æ, fascis (Du C. al. s.); *köteg.* It. mazzo. Tör. Tár. 1890. p. 215. *mazas* pellium sabellinarum.

Mazalinum, (ap. Du C. Mazer, Mazerinus, Mazarum, Masdrinum), Murrha, materia porcellana; *folypát, porczellán.* Száz. XIII. 234. unus cipus de *Mazalino.*

Mazamurrhina, pocula murrhina; *porczellán üveg, pohár.* Fej. III. 23. Quod Georgius . . . Rodominus et Quianus ei . . . duo pallia . . . quingentos mazamutin *(mazamurrhina* seu pocula murrhina) . . . per violentiam abstulerunt.

Mazamutin, pocula murrhina. V. *Mazamurrhina.*

Mazelinum, V. *Mazalinum.* Cf. ap. Du C. mazerinus; *drága anyagból való.* Fej. I. 67. Duos cyphos de bono *mazelino.*

Mazellare, cultro dividere; *vágni.* It.

macellare. Ljub. Mon. Sl. III. 355 : mercatores carnes *mazellantes* in macello.

Mazellum, (Du C. *mazelum)* taberna macellaria; *mészárszék.* It. macello. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 224. *mazellum* seu becchariam.

Mazinare, molere, commolere ; *őrleni.* It. macinare. Han. Mon. Jur. II. 288 : emptor debeat accipere a *mazinare* volentibus goanum . . . in . . . molendinis.

Mazuli, orum, Vox Turcica, cuius notio e contextu evidens est, homo infimæ conditionis, infamis. Brut. Hist. XII. 342., 10. Res tamen, quæ pœnæ loco esset, ita infamis relicta inusta nomini fœda ignominiæ nota, ut in eorum numero haberetur, quibus lege ad urbanos magistratus et militiæ honores est aditus præclusus, quos *Mazulos* patria lingua vocant. Verancs. IV. 8. Ki a választ adja a császárnak : én jancsár Vótam előbb és *mazullá* töttek vót.

Mazza, (Du C. mazia) clava ; *dorong.* It. mazza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 195. si . . . percusserit baculo, *mazza* etc.

Meabilitas, commoda et apta ad eundum conditio (plateæ, viæ) ; *járhatóság.* Pest. Vár. Lev. *meabilitas* platearum. Kuk. Jur. III. 190.

Meandricus, 3. qui circumflectit longos cursus ; *kanyarulatos, tekervényes, csavargós.* Verancs. VII. 40. et quicquid interamniorum est in ipso Narabone et quibus flexionibus plus quam prope *Meandricis* circumferatur.

Mechanicæ artes, artes sedentariæ, sellulariæ, vulgares; *kézművesség.* Ger. Handwerk. Wagn.

Mechanicus, opifex (Du C. al. s.) ; *kézműves.* Magy. Tör. Tár. IX. 66. Pauci nobiles ibi fuerunt sed solum *mechanici.* Brezny. 89. Art. Diæt. Pos. 16. Cf. Lucil. ap. Festum p. 206. ed. Müller. Colum. 3., 10., 2. Svet. Vesp. 18.

Medaglia, æ, (a metallo It. medaglia) imago ad clipei formam efformata (Du C. *Medalla) ; érem.* Száz. XV. 418. Habeo unam *medagliam* cum facie principis.

Medaia, æ, clipeus, insigne V. *Medaglia ; érem.* It. medaglia. Hist. Zerm. Cobenez. p. 124 : respondi me litteras attulisse una cum dono per Suam Majestatem misso, hoc est una *medaia* adornata cum 52 adamantibus.

Medaleum, nummus in memoriam rei cusus v. nummus aureus ; *érem pénz.* Kov. Form. St. 538 : Ex quibus (florenis) fuerunt ducenti in *Medaleis.* Wagn.

Media, æ, mensura vini ; *itcze.* Ger. die Halbe (Mass.) Cod. Alv. II. 293. ut in singulis doliis sive vasis quadragenariis ; quadraginta *mediae* sive viginti octalia transilvanica pro fecibus computentur et acceptentur. Ibid. iterum defectus perinde ac superfluitas doliorum sive vasorum quadragenariorum 600. sexcentas *medias* puri vini continentium.

Media noctis, media nox ; *éjfél.* Arch. Rák. IX. 202. circa *mediam noctis.*

Media vini, (Du C.) mensura vini, quæ alterius media est, hemina ; *itcze bor.* Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 156.

Medialitas, dimidia pars ; *fele.* Jogt. Eml. T. I. p. 5 : Si Juratorum aliquis . . . interesse nequiret denique *dualitas* ymo et *medialitas* . . . Juratorum . . . perfecta ministraturi sint officia.

1. **Mediana,** æ, mediamna, insula ; *sziget.* Schläg. 752.

2. **Mediana,** (Du C.) vena (anatomicis nostris ea, quæ inter ‚basilicam' et ‚cephalicam' est) ; *verő ér.* Pel. Serm. Physici consulunt, quod leprosus de *mediana* sanguinem minuat. Aest. 39. c. Thök. Diar. 408.

Medianus, 3., (Du C.) medius, intergerinus ; *közbenső.* It. mediano. Rau. Elem. p. 19 : sc. paries, qui variis ædium divisionibus adhibetur, *medianus* est. Ljub. Mon. Sl. II. 208. Cf. Vitr. 3., 1. Veget. Vet. 2., 40.

1. **Mediare,** (Du C.) rem tractare, componere ; *közvetíteni.* Ljub. Mon. Sl. III. 162 : *mediare* . . . prosequi et finire. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 13. Dip. Reip. Rag. 276.

2. **Mediare,** intercedere ; *közbeesni.* Thurócz. 260. Ventum est tandem ad feriam quintam, festa, quæ sanctorum galli confessoris et Lucæ evangelistæ *mediabat.*

3. **Mediare,** (Du C.) per medium dividere ; *ketté osztani.* Star. V. 114. an. 1422. *mediarent* et dividerent. Cf. Apic. 3., 9.

Mediastinum, palus ignominiosus, infamis ; *szégyenfa, pellengér.* Kronst. III. 271., 397.

Mediastrum, (in mediastro ponere). V. *Mediastinum.* Pel. Serm. Justitia divina in bonorum remuneratione et malorum punitione *omnibus manifeste* appareat. Quantus planctus ibi erit peccatori tamquam *in mediastro posito* furi coram omnibus alligando furtum collo Hiem. 5. h. Georg. Sirm. I. 260. Et quomodo declaraverat dispensator civitatis, ut viderem sertam meam aplicandam iuxta *mediastrum.*

Mediata calciamenta, crepida ; *papucs.* It. pantifola. Monm. Comit. Trans. II. 67., 179. nigra vel rubra mulierum calciamenta de corio vernecino cum duob. soleis pro d. 16. Item *mediata calciamenta* mulierum vulgo *felijs* . . . d. 12.

Mediatim, *itczénkint.* Ger. Halbeweise. Pfahl. Jus. Georg. 1109. Colonis licet quidem alterius etiam Domini terrestris Educillum capiendi haustus gratia ingredi, sed vinum *(per medias, mediatim)* ex alio præterquam sui Domini educillo adferri curare Colonis non licet.

Mediator, garans, deprecator conciliator ; medius, interpres, orator (Du C.). Arch. Rák. VIII. 140. Wagn. Cf. Appul. Met. 9. p. 659. Oud. Lact. 4., 25.

Mediatorius, 3. ad intercessorem, oratorem pertinens ; *közvetítő.* Arch. Rak. II. 344. officiorum *Mediatoriorum.*

Mediatricius, 3., ad intercessorem pertinens, qui intervenit ; *közbevető.* Arch. Rák. II. 336 ; *Mediatricia* Officia et IX. 553.

Medicaster, medicus spurius, obscurus; *ál-orvos, kuruzslé, kenő-fenő.* It. medicastro. Ger. After-Arzt, Quacksalber. Cher. Jus. Eccl. 41. nam ut clericus medicus aut chirurgus diplomaticus evadat, id destinatio eius prohibet ; ut vero *Medicastrum* agat, id et cum dignitate eius compatibile haud est et periculo plenum esse exempla *medicastrorum* docent. Bene. Med. I. 47. Törvt. Msz.

Medicastria, æ, medendi ratio perversa ; *kuruzsolás.* Ger. Quacksalberei. Poor. J. Zsebsz. 107.

Medicatorium, medicamentum ; *gyógyító szer.* Hor. Mem. 30. animæ *medicatorium ψυχῆς ἰατρεῖον.*

Medicerium, favum mellis ; *lépesméz.* Ger. Honigseim. Pár. Páp.

Mediculum, medium ; *közepe* (valminek). Roger. 294. et expensans omnibus, qui præter ipsorum familias, circa quadraginta millia dicebantur, faceret exhiberi usque ad *mediculum* terræ suæ.

Medicus in fisica, physicus ; *tiszti orvos.* Ljub. Mon. Sl. XI. an. 1312 : *medicus in fisica* . . . teneatur . . . medicare omnes personas . . . dominum comitem . . . et *salanatas* comitis et eorum familias.

Medicus magistratualis, physicus ; *hivatalbeli, kerületi, tiszti orvos.* Bene Pol. 3.

Medicus practicus, qui medicinam factitat, exercet : *gyakorlati orvos.* Bene Pol. 229.

Medicus theoreticus, medicus contemplativus ; *elméleti orvos.* Bene Pol. 229.

Medietas portæ, media pars militum ordinariorum ; *rendes katonaság fele.* Oláh. Cod. Ep. 481. Habuit Ibrahimus *medietatem portae,* hoc est mediam partem militum ordinariorum cæsaris Turcarum . . .

Medimnus Albensis, mensura quator modium ; *székesfehérvári köböl.* Szamosk. III. 67. *Medimnus Albensis,* quam cubulum vocant, ea mensura vehes mediocris bajuli est et quatuor modios continet.

Mediochartanus, 3., mediæ amplitudinis ora habens ; *középkaliberü.* Cod. Alv. I. 421. habent Cæsariani 80 *mediochartana* tormenta bellica in tribus batteriis.

Medioxumus, in medio positus (Du C. al. s.) ; *belső.* Bárczay. Cf. Non. 141., 4. Plaut. Cist. 2., 3., 67.

Meditari, passive usitatum. Batty. Ger. 162. Non enim a mundanis *meditari* possunt insignia perfectorum. Sensus : *Mundani non possunt meditari insignia etc.*

Meditatorium, (Du C.) locus, ubi quis meditatur ; *elmélkedő terem.* Nagy Hier.

Meditullionetus, umbilicotenus, usque ad umbilicum descendens (Heraldicus terminus technicus) ; *köldökig érő* (valamely állati vagy emberi alak, melynek csak a köldöktől fölfelé eső része látszik). Gyulafejérvári Liber Regius.

Medio, ope, auxilio ; *közeg, által.* It. mezzo : mediante. Kass. Prax. I. passim : exercet supremam suam potestatem *medio* constitutorum Dicasteriorum politicorum ac judiciariorum.

Medium, media, sumptus, facultates ; *vagyon, jószág, költség.* Ger. Mittel. Wagn.

Medium moratorium, instrumentum morandi ; *késleltető szer.* Törvt. Msz.

Medium probatorium, instrumentum probandi ; *bebizonyító szer.* Törvt. Msz.

Medius punctus, numerus medius ; *középszám.* Ljub. Mon. Sl. XI. 159. an. 1344 : doane vini tollatur *medius punctus* et reducatur ad pristinum statum.

Medo, onis, (Du C. aqua mulsa.) (Mette Dief.) vinum mulsum ; *méhser, mézbor.* Ger. Meth. Gall. hydromel. Kronst. II. 265., 472. etc. Fej. IV. 1., 423. Tartari vinum, cerevisiam et *medonem* non habent.

Medulla, æ, imago ad clipei similitudinem efformata ; clipeus V. *Medaglia ; paizsocska.* Gal. Medaille. Bárczay.

Medullatim, medullitus ; *bensőleg.* Gall. interieurement. Thurócz. 204. quem

æstuans *medullatim* intestina ambitio succenderat.

1. **Mega,** æ, porca; *mesgye.* Ger. Turche. Batty. Leg. T. II. 379. an. 1252: venit ad magnum *mega* et ibi sunt tres metæ. Tör. Tár. 1893. p. 11. tót *«medzi»*, horvát *«medju»* (között) præpositióból vagy az ebből eredő *«medza»*, ó szláv *«mezda»*, horvát és szerb *medja* szóból s tulajdonkép a *szántóföldek közötti gyepes határt* jelöli. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 466.

2. **Mega, Megaia,** (hæc vox occurit iam an. 1055.); *megye.* Tör. Tár. 1887. p. 516. Pars. I. p. 43: *Mega* idem est, quod Ungaris *Megye,* i. e. Districtus, Comitatus. Unde *Judicium Megale,* quod Rege in Megam alicujus Comitis sive Megæ, lateri Regis statim accedentes, postulante populo celebrabant: *Equus* item *Megalis* dictus, quem quilibet Cottus, dum per eum Rex transiret, dono offerebat. Pfahl. Jus Georg. XXIV. erat enim Hungaria secundum morem in omnibus fere regnis Europæ reliquis vigentem ad facilitandam administrationem in *Comitatus,* Gaue, *Pagos* per. S. Regem divisa, nominatus ita a comitibus, qui eis præerant munere supremi iudicis, simul et belliducis. In Hungaria vocabantur Comitatus etiam *Parochiae* et voce hungaro Barbara *Megae* (a Megye, *meta,* districtu. Car. Bel. De Archioff. 14. Samb. Tyrn. Molnár. Patv. 27.

Megajupanus, (Du C.) appellati præsertim Serviæ principes; *főispán, fejedelem.* Croat. veliki župan. Ljub. Mon. Sl. I. 12. an. 1189. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 166. Luc. Regn. Dalm. 256. Orientalis Serviæ pars sicuti iuris Imperii Græcocum erat, ita eius præfectus Græco Slavo vocabulo *Megajupanus* appellabatur. Star. VII. 32. an. 1220. Stefanus dominus Serviæ sive Rasciæ, qui *megaiupanus* appellabatur.

Megalis, ad Megam pertinens V. s. *Mega* 2); *megyei, katonai.* Car. Bel. de Archioff. 14. Kereszt. Res. Mil. 12. Comes Castri finitimi duos nuncios præiunctis equis *megalibus,* seu exercitualibus, qui in singulis Comitatibus alebantur, immediate ad Regem dirigere obligabatur.

Megalis iudex, iudex comitatus; *megyei biró.* Car. Bel. De Archioff 14. In quacunque Comitis mega Rex digrediatur, ibi iudices duo *Megales* cum eo coniungentur.

Megasiuppanus, accus. *Meganiuppanum* V. *Megaiupanus.* Fej. II. 408. quatenus accedeus personaliter in Seruiam *Meganiuppanum* ipsum prælatos et nobiles ipsos in orthodoxa fide confirmes.

Meguliensis, is fors: Megalopolitanus, *Mecklenburgi.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum, valens ultra trium marcarum inter *megulienses,* igeunos, provinos, puglios et obolos *megulienses.*

Mehterus, i, cubiculo regio præfectus; *fő kamarás.* Adelm. De orig. Turc. 11. Sunt et ianitores, qui etiam ex ianizaris creantur quorum numerus est CCC; capitii vocantur, hii etiam vivunt ex stipendio. Sed et *Mehteri* tentoria et papiliones extendunt et omnem supellectilem aule disponunt, qui circiter sexcenti sunt.

Meisterus, magister; *mester.* Germ. Meister. Kronst. II. 241. an. 1532.

Mel arundinis, sacharum crystallinum; *ʼégczukor.* Ger Zuckercandis. Vect. Ref. E. 2: De uno centenario *Mellis arundinis* vulgo Czukerkandl.

Mel non destillatum, *sonkolyos* (méz). Ger. Steinhonig. Vect. Ref. O. De vase *mellis non destillati.*

Mel Rosarum, Rhodomel: *rózsaméz.* It. miele di rosa. Ger. Rosenhonig. S. Benkő. Top. Misk. 90. et ad ulcera mundanda iniectionem ex decocto Hordei et *Melle Rosarum*... svasi.

Melancholisare, Melancholizare, tristitia quadam et mœrore affligi; *búslakodni.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 376. penes fornacem sedeo et *melancholizare* incipio. Törvt. Msz.

Melinum, fucus, pigmentum melini coloris; *mézszinű festék.* Lzb. Cod. Med. III. 502.

Melior, de situ loci pro: *superior, felső.* Batty. Leg. T. II. 245. an 1156.

Melioramentum, (Du C.) profectus in melius; *javitás.* Ljub. Mon. Sl. I. 150. an. 1291. Star. XVIII. 47. an. 1496.

Meliorare, (Du C.) reficere; *javitani.* Kronst. II. 363., 384., 389. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 7., 1., 13. Cod. Justin. 5., 71., 16.

Meliorari, (Du C.) convalescere; *javulni, jobban lenni.* Reg. S. Ben. 36., 15. Sed et carnium esus infirmis omnino debilibus pro reparatione concedatur; at ubi *meliorati fuerint,* a carnibus more solito omnes abstineant.

Melioratio, (Du C.) emendatio; *nemesbités, javitás.* Opin. P. I. S. II. §. 14. Cod. Dip. Arp. V. 170. Beth. G. lev. 32. Cod. Justin. 2., 19., 24., 4., 66., 2.

Meliorem esse super omnes, omnes superare; *felülmúlni mindenkit, derekabbnak lenni mindenkinél.* Fjp. Anon. 2b.

Meliores, (Du C.) maiores, seniores, valentes; *előkelők.* Tör. Tár. 1887. p. 100.

Melioritas, (Du C.) bonitas, virtus; *erő, hathatóság.* Pel. De celebr. primit. s. c. 2); Eius missa plus valet apud Deum, ut dictum est supra de *melioritate* missæ.

Melitenses, V. *Ordo Militum Hospitalariorum.* v. *Cruciferi.*

Melittum, pro: mollitum (pusanth); *mézes bor.* Fin. B. 47.

Meliturgus, qui conficit mel; *mézeresztő, mézes kalácsos.* Pár. Páp. Cf. Varro R. R. 3., 16., 3.

Mellarius, apiarius; *méhész.* Fej. 1., 313. Et in Mama plaustrales sex, in Obada vero septuaginta apiarios *(mellarios)* vinitores sex. Cf. Varro R. R. 3., 15.

Mellerosatum, syrupus; *szörp. rózsaméz.* It. miele rosato, sciroppo. Verancs. Hist. I. 168. compulit nos non solum ad esum panis, sed ad sessonem parum decoram; sedendo enim more turcico comedimus, qui sitivit, infundebatur potus illi *mellerosato* dulcoratus.

Mellicida, (Du C.) cui apum cura demandata est, qui mel exscindit; *mézre, méhekre ügyelő.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Mellidator, mellifer; *mézhozó.* Knauz. M. E. Str. 1., 511., 669.

Melliflue, mellitus, dulciter; *mézesen, édesen.* Kuk. Jur. 1. 8. Leonem vero Pelestrinensem Episcopm cum suis Epistolis *melliflue* ructantibus eloquia destinavit.

Mellilegus, 3. mel legens; *mézszedő.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 359. *mellilegae* volucres.

Melluit, præstrinxit; *elkápráztatott, megvesztegetett.* Ger. geblendet. Chron. Rhythm. temp. Ludov. I. Engel. Mon. Ungr. Bécs. 1809. p. 4.

Mellutum, Trifolium melilotus Linn.; *mészvirics.* It. meliloto. Germ. Steinklee. Schäg. 1498.

Melodema, tis, (Papias: *melodama* Du C. *melodima)* suavissimus cantus v. svavitas cantus; *kellemes ének.* Batty. Ger. 6.

Melodia, æ, *μελῳδία* melos, cantus: *dallam, nóta.* Vita S. Steph. 136. eadem quoque visio et *melodie* dulcedo cuidam archidyacono per oracionem beati Ewseby revelata est. Cf. Mart. Capell. 9., 306.

Melodista, æ, cantus, modulationum peritus, auctor; *dallamköltő.* It. melodista. Ger. Melodiendichter. Greg. Aesth. 95. Quare controversia *melodistarum* et harmonistarum, si generalia Aestheticæ principia in censum voces, facile decidi potest.

Melus, (melo, eghel, Igel. Dief.) erinaceus; (Du C. al. s.); Schläg. 1685.

Membranitas, conditio, qua quid membrana obtegitur; obscuritas; *hártyával való beborítás, homály.* Batty. Ger. 188. Ut enim reor, non destituitur nimis tegmine, quadamque Symboli *membranitate.*

Meminere, pro: meminisse. Mon. Com. Trans. I. 135. an. 1542. *Meminere* poterit... quod... Cf. Reg. S. Ben. 2., 65. *Meminere* debet semper abbas, quod est.

Memoratorium, i, (Du C.); V. *Memoriale; emlékeztető irat, emlékeztetés.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 57. *Memoratorium* facio ego Brana una cum filiis meis.

Memoriæ, liber ecclesiasticus anniversarios sanctorum dies continens (Du C.); *egyházi naptár.* Száz. XXVII. 345.

Memoriale, (Memorandum) liber memorialis, libellus supplex (Du C.); *emlékirat.* Ger. Memorial, Bittschreiben. Ac. Com. Sopr. p. 15: *Memoriale* omnium Statuum. Cod. Dip. Brüss. III. 26. Thök. Diar. 642. Wagn. Cf. Paul. Dig. 50., 16., 44.

Memorialis, commentarius, memoria; *emlékirat.* Ker. Nap. 229.

Memorialis cellula, memoria; (V. ö. scrinium cordis.); *emlékezet.* Kov. Form. St. 309. ut acta temporalia scriptis inserantur publicis, ne de *memoriali* hominum *cellula* effluant.

Memorie, ex memoria; *betéve.* Reg. S. Ben. 10. 7. Pro ipsis tribus lectionibus una de veteri testamento *memorie* dicatur.

Memorizatio, actus ediscendi, memoriæ mandandi; *emlézni, emlékezetből tanulni.* Ger. auswendig lernen, memoriren Vern. Psych. 147. Sic memoria multorum puerorum in inferioribus scholis immoderata vocabulorum aut etiam rerum non intellectarum *memorizatione* sæpe per totam vitam destruitur.

Memoror, memini, memoria teneo; *emlékszem.* Frak. Mát. lev. II. 127: *Memoror* autem antea scripsisse sanctitati vestre.

Menæum v. *menaja,* fasti græcorum, qui orationes in singulos menses in honorem sanctorum distributas in duodecim libris continent; *hó-, havi könyv.* Nagy Hier.

Menare, (Du C.) ducere, regere; *meneszteni, vezetni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 1. an.

1306: venditores ... si *menant* manus per mensuras ... ita, quod nichil remaneat de sale in mensuris.

Mendaculus, i, mendax, mendacio assuetus; *hazug.* Funda David. D. 34: Sane hoc unicum tibi restat præmium, quod olim Cicero omnibus *Mendaculis* proponere solebat: Ut etiam si jurent, eis non credatur.

1. **Mendicantes,** ostiatim cibum krituri canendo, (Du C. al. s.); *mendikansok, kolduló deákok, szolgatanulók.* Teut. Schul. I. 367: Am Anfang des 15. Jahrhunderts (h. 1429) schreibt *Anthonius sacerdos* in Meschen in Siebenbürgen in seine Postilla Alberti de Padua: Nota tria genera *mendicantium.* Primi sunt mendicantes de domo ad domum et vocantur vulgariter *dy hus bettler,* ut sunt scolares et viri religiosi etc. Secundi vocantur *mendicantes* de platea ad plateam, de villa ad villam et vocantur vulgariter *dy stroz bettler* et multum in mendicando triti sunt cantando, orando. Tertii sunt *mendicantes* de regnis ad regnum et vocantur vulgariter *die felt bettler* et tales plerumque sibi ipsis infligunt et faciunt dolores, vulnera et inflaturas et colores modo pallidi modo nigri ad fideles Christi decipiendos et tales sunt pessimi et filii diaboli. Körmöczi Ért. 1894/5. 19. Leges Schol. Schemn. 35. Bék. Debr. fősk. törv. 57.

2. **Mendicantes,** mendicando cibum quærentes monachi, (Du C. al s.); *kolduló-szerzetek, barátok.* It. frate mendicante. Ger. Bettelorden, Bettelmönch. Cher. Jus. Eccl. 1. 298.. 5. *Mendicantes,* ad convertendos hæreticos et in subsidium curæ spiritualis collecti, ut Franciscani, Dominicani etc.

Mendicatio, actus mendicandi, sacculo tinniente rogitandi; *koldulás, a perselynek körülhordozása.* Besztb ág. gymn. Ért. 1875/6. 29. A *medicatiók* jövedelmének harmadából az iskolai szükségletek födözésére iskolai pénztár alapittatott, *aerarium scholasticum.* Száz. XX. 371. Cf. Senec. Ep. 101.

Mendicatoriæ, (litteræ); *szegénységi bizonyitvány.* Kov. Form. St. LXXXIX. *Mendicatoriae* seu Testimonium super paupertate.

Mendicatum, mendicatio; *koldulás.* It. pitoccheria. Res. ges. p. 18—19: Nobiles familiæ ... quæ demigraverant patrimonio, ne serviant, *mendicato* vitam tolerare.

Menecare, minari; *fenyegetni.* Gall. menacer. Prot. inq. 225: dixi sibi, quod interficiebat se et quod male faciebat et *menacavi* eam.

Menelogium, V. *Martyrologium.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 146.

Menestra, æ, (Du C.) pulmentum, iusculum; *becsinált leves.* It. minestra. Prot. inq. 171: et sic stabat donec alie comederent primam *menestram.*

Mennonista et **menonita,** assecla Simonis Menno, qui sæc. XVI. presbyter fuit in parte Germaniæ, quæ dicitur Holstein. Sacro lavacro non infantes, sed seniores aspergi oportere censens, iterum baptizatus est. Doctrina hæc vetat officia militaria, publica et iusiurandum Cher. Jus. Eccl. 2. 366. Professio vero alterius cuiuscunque sectæ v. g. Deistarum, *Mennonistarum* subditis Austriacis nulla ratione permittitur. M. Bel. Geogr. 502. *Anabaptistae* seu *Menonitae* in agro Posoniensi.

Menologium, fasti sanctorum, res gestæ per singulos menses distributæ; *szentek naptára.* Heyse: Menologium, Heiligen-Kalender, eine nach den Monatstagen geordnete Heiligengeschichte. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. tot editi Annales Ecclesiastici, sanctorum vitæ, *Menologia* Divorum, Monasterologia Cœnobitarum. Res. ges. p. 81.

Mensa, æ, discus; *korong.* Batty. Ger. 136. Luna ... erubuit, dum in solis *mensam* impegit.

Mensa ambulatoria, cibus pauperibus discipulis alternantibus locis præberi solitus; *vándor asztal.* Ger. Wandeltisch. Teutsch. Schulort. I. LXXXVI.

Mensa Christi, altare V. sub *Ciborium.* 1.

Mensa magisterica, magisterii, epulæ tempore magisterii consecuti datæ; *mester asztal.* Száz. XI. 802., 804.

Mensa numularia, *argentaria, taberna argentaria; pénzváltóház.* It. banco. Ger. Wechslerbank. Kov. Form. St. 20 in *trapezeta* seu *mensa numularia* evertissent florenos, grossos, Denarios etc.

Mensa panicea, frustum panis mensæ instar; panis mappæ vices sustinens; *kenyér-asztal.* Száz. VI. 358. Galeoti. 43. nec ibi (in Hungaria) ullus in assumendo bolo aut carnis morsu furcilla utitur, ut nunc in Italia Transpadana in usu frequenti est: Quisque enim *mensam* ante se *paniceam* habens ex communi patina, quod placet, assumit.

1. **Mensale,** (Du C.) 1. mappa, linteum stragulum, qua mensa insternitur; 2. supertunica, qua amicti mensæ assidebant; *asztalteritő; felső öltöny, melyet az asztalnál viseltek.* Száz. VIII. 629. Kronst. I. 117. Fej. III. 2. 479. Cod. Dipl. And. III. 179. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. magistro scholæ pro *mensalibus.*

2. **Mensale,** mappa altaris (Du C. al. s.); *oltárabrosz.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

Mensalia, ium, res, supellectile ad mensam pertinens; *asztali készlet.* Moln. Patv. 14. *Mensalia* splendide teneto.

Mensaria pensio, sumtus mensæ; *asztalpénz.* Gall. apanage. Ger. Tafelgeld. Cod. Dip. Brüss. II. 30. Extractus quid et quantum Romanorum Regia Matas de *mensaria pensione* nobis obligatur.

Mensarius foculus, foculus; *étekmelegitő.* Ger. Kohlenpfanne. Pár. Páp.

Mensator, lignarius; intestinarius; *asztalos.* Fjp. Szám. p. 174. an. 1418. Tör. Tár. 1886. p. 609. *Mensatori* pro tumba et parvo loculo. Kronst. I. 614. II. 435., 447., 440. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 177.

Mensenaria, æ, pensio menstrua, salarium menstruum; *havi bér.* Georg. Sirm. 1. 56. et in arche- Nandor-Albensi et in Sanach semipaganos suos intrare cogebat, qui sine *mensenaria* serviebant.

Mensioneria, æ, V. *Mensenaria.* Georg. Sirm. 1., 95. venerant ad adiuvamen rogare *mensionariam* eorum a Rege,

Mensipar, faber lignarius; *asztalos.* Fr. Lib. Rt. II. 141. magistro Petro *mensipari* pro reparacione pixidum manualium. Száz. IV. 677.

Mensis septanus, M. September; *september.* Rač. Mon. Sl. XIII. 263. an. 1359.

Mensitus, 3., temperatus, materia, cui partes proportionaliter admiscentur; *kellően vegyitett.* Szamosk. IV. 78. Mel *mensita* alvo, gemens voluptas.

Menssuaria pecunia, V. *Mensenaria.* Georg. Sirm. I. 84. Et ibi Jacobum amisit Banffy propter avariciam suam, quod talem miletem non donasset et *pecuniam menssuariam* vilem obtulisset sibi.

Menstruate, singulis mensibus; *havonként.* Batty. Ger. 180. *menstruate* immunditiis abundantis.

Menstruatim, (Du C.) singulis mensibus; *havonként.* Magy. Tör. Tár. XX. 1267. Dip. Alv. II. 282., 57. administratur *menstruatim* medius farinæ cubulus. Rák. Ön. 314. Arch. Rák. IX. 79. Jogt. Eml. II. 1. p. 428.

Mensula lusuum, abacus lusorius; *játszóasztalka.* Rák. Ön. 223.

Mensura, Pinta; *pinty.* Ger. *Mass.* It. misura. D. Ráczk. p. 7. Caupones... vinum ... non cum *mensuris* seu *pintis* minutatim, sed cum integris vasis vini inibi venditioni queant exponere.

Mensura cubiti, cubitum, ulna; *rőf.* Eszt. Okm. p. 192. an. 1299. Curie longitudo facit triginta sex *mensuras cubiti* wlgariter *Reyf* dicti.

Mensura regalis, cubitus, idem ac *amplexus regalis* quod vide. Cod. Dipl. Pat. T. I. P. 265: per spacia septuaginta *mensurarum Regalium* sive cubicorum (lege: cubitorum) in longitudine veniendo.

Mensurabilitas, proprietas rei, quæ mensura comprehendi potest; *mérhetőség.* Pázm. Dial. 304.

Mensurate, moderate, rationi convenienter; (Du C. mediocriter); *mérsékelten, rendje-módja szerint.* Reg. S. Ben. 31., 18. Omnia *mensurate* faciat, neque avaritiæ studeat neque prodigus sit et stirpator substantiæ monasterii. Ibid. 48., 17. Omnia tamen *mensurate* fiant propter pusillanimes.

Mensurator, dimensor, metator; *mérő.* Wagn.

Mensuratus, commodus, accomodatus; *megmért, reászabott.* Reg. S. Ben. 55., 13. Ut non sint curta ipsa vestimenta ... sed *mensurata.*

Mensurella, æ, parva mensura; *kis mérték.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 161. an. 1343. recipiantur singule *mensurelle* sive *metretelle.* Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Mensus, us, mensura (ap. Apull. de Mundo p. 294. Oud. tantum in Ablat.); *mérték.* Vern. Met. 41. Quantitas, ut unitas ad determinatam aliam usurpata, *mensus* seu mensura dicitur atque cum quantitate mensuranda homogenea esse debet.

1. **Mentalis,** ad mentem pertinens; *gondolatbeli, szellemi.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 111. levamus vigilis more pastoris tam corporeos quam *mentales* oculos.

2. **Mentalis,** *(a mentum)* menti formam habens; *hosszú állú.* Magy. Tör. Tár. XX. 172: annuli pro patinis *mentales.*

Mentaliter, mente, animo, cogitatione; mente atque animo; *gondolatilag, szellemileg.* Andr. Pann. 116. Wagn.

Mente, is, toga, tunica Hung.; *mente, köpeny.* Historia arcis Szigeth p. 733. tunicam ex serico non latam *Mente(n)* ipsi vocant.

Mentemotus, mente captus; *őrült.* Lzb. Cod. Med. I. 591.

Mentialiter, (Du C.) alta mente, attente; *vigyázva, gondosan.* Nagy Hier.

Mentiare, mentiri; *koholni, hazudni.* Arch. Rák. IV. 148. az (hír) *mentiatum,* elhiszem — setko ollyan.

Menticulare, (Du C.) dolis et fallaciis attentare vel divinare; *elménczkedni, jósolni.* Nagy Hier.

Mentionare, (Du C.) mentionem facere; *említést tenni.* Cod. Dip. Arp. V. 226.

Mentionatus, 3., cuius mentio facta est; *említett.* Fej. VII. 128., 104.

Mentiri in collum, mera fundere mendacia; *nyakra-főre hazudni.* An. Sc. II. 183. an. 1536: *mentitus est in collum* suum, quia nihil restituit.

Mentualis, ad mentem, cogitationem pertinens; *lelki, gondolati.* Fej. X. I. 564. ad vos pre ceteris, quos *mentualis* sensualitas intellectualiter irradicavit.

Menutum, V. *Minuatim.* Vjestnik II. 90. an. 1640. nullum vinum forense potest vendi ad *menutum.*

Mephiticus, 3., ad mephitim pertinens, pestilentia plenus; *dögleletes.* It. mefitico. Tomts. 207. cum D. van Marum metalla in *mephiticis* aërum generibus ac sub ipsa aqua liquefecerit.

Mephium, alias: *metheum* (Du C.) sponsolitia, nuptialis donatio; *jegyajándék.* Nagy Hier.

Merascus, 3., (Du C. *meratus)* brunus; *barna.* Thök. Diar. II. 338. Toga tertia muliebris ex holoserico, *merasci* coloris, cum quinque ordinibus fimbriarum aurearum fl. 120.

Merasinus, 3., V. *Merascus.* Thök. Diar. II. 387. Unum pallium *merasini* coloris, gemmis ornatum una cum veste fœminea, Germanice mieder, Hungarice *váll* vocata.

Merasium, vel merasius, species quædam arboris, forsitan idem, quod *merangène, tojáscsucsor* Gallis. In glossario dipl. Brinckmeieri *merusae,* vielleicht eine Sorte Kirsche. Cod. Zi. V. 430: Arbores salicum ac *merasiorum* et cinorum.

Mercacio, merx; *árú, portéka.* It. mercanzia, merce. Cod. Dip. Arp. Cont. X., 102. si disscarcaverint suas *mercaciones* in Ancona.

Mercadante, pretio dignus, egregius; *jeles, értékes.* Ljub. Mon. Sl. III. 230: dabunt . . . tres partes salis, . . . qui sit bonus et *mercadante.*

Mercancia, Mercantia, 1. merx, 2. mercatio, mercatura, (Du C.): *1. áru, 2. kereskedés, üzérkedés.* 1. Dip. Reip. Rag. 15. Kass. P. P. II. 252. nundinas . . . cum omnibus rebus et *mercantiis* . . . accedatis. Tör. Tár. IX. 129. Száz. II. 153., 154. 2. Fej. X. 4., 196: omnes dispositiones . . . circa *mercantias* servatæ permaneant.

Mercanciones, merces; *árú.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 154. an. 1422. res et *mercanciones* conducere.

Mercantialia, ium, merces: *kereskedelmi czikkek.* Wallanszky 394. manufacturæ et *mercantialia.*

Mercantialis, ad mercaturam pertinens; *kereskedői.* Wallanszky 394.

Mercantiles libri, codex accepti et expensi in mercatoris taberna; *rováskönyvek.* Georch. H. T. IV. 132.

Mercantilisticus, 3., ad mercaturam pertinens; *kereskedelmi.* Száz. XXI. 660.

Mercatantia, æ, merx; *árú.* Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: omnis *mercatantia,* quæ vadit cum conduris.

Mercatorculus, dem. ex *mercatore,* qui tenuem mercaturam facit tabernarius; *szatócs, kis kereskedő.* Pár. Páp.

Mercatrix, mulier merces emens et vendens; *kereskedőnő.* It. mercantessa. Ger. Handelsfrau. Jogt. Eml. T. I. p. 522: Quod *mercatrices* . . . ad fora hebdomadalia . . . libere debeant proficisci.

Mercatum, mercatus, i, (Du C.) forum, seu locus ipse, ubi mundinæ sunt; *vásárhely, vásárpiacz.* It. mercato. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus iudex nullum theloneum . . . exigere presumat . . . nec in *mercatis* nec in quibuslibet locis. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Mercenarius Martis, miles; *katona.* Teut. Schul. I. 56. 371.

Merces forficibus subdividi solitæ; *rövid árú.* Ger. Schnittwaare. Vect. Gen. Eee.

Merces frustatim vendi solitæ, merces delicatæ; *disz-, rövid árú.* Ger. Galanterie u. Kurzwaare. Opin. P. III. Sec. III. §. 4.

Merces ornatus, V. *Galanteria.*

Merces transeuntes, merces per aliquam terram vehendæ; *átszállító árú.* Ger. Transito-Waaren. Vect. Gen. I. 2. §. 53.

Merces, quæ ulna metiuntur, panni ad ulnam vendendi; *rőfös árú, singárú.* Ger. Schnittwaare. Opin. P. III. Sec. III. §. 4.

Merces ulnæ subiectæ, V. *Merces forficibus subdividi solitae.*

Merces vecturalis, vectura; *fuvarbér.* Ger. Fracht-Fuhrlohn. Kass. P. P. 1., 241. *mercedem vecturalem.*

Mercificare, mercaturam facere; *kereskedni.* Magy. Tör. Tár. IX. 142. ante omnia apperiri et disligari ac vendi cambiarique et aliter quomodolibet *mercificari* deberent.

Mercimonalia, ium, merces; *árúczikk.* Georg. Sirm. I. 49. Semper et ipsi *mercimonalia* largiter habebant et vehebant ad Hungariam.

Mercimonalis, venalis; *eladó.* Magy. Tör. Tár. IX. 129. rerum *mercimonalium.* Knauz. M. E. Str. I. 207., 208.

Mercimonialis, ad mercaturam pertinens; argentum mercimoniale; *ezüst váltópénz.* Ger. Silberne Scheide-Münze. *kereskedelmi.* Szék. Okl. IV. 198. Fej. X. I. 152. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 168: obligavit se soluturum . . . marcas in argento *mercimoniali.* Cod. Dip. And. I. 64., 71., 78. Arch. Rák. I. 18.

Mercimoniarius, i, mercator; *kereskedő.* Cod. Zi. V. 591: terram . . . pro triginta sex marcis argenti . . . *mercimoniariis* . . . dedisse.

Mercimonium, (Du C.) mercatura, negotiatio; *kereskedés, vásár.* Pel. Serm. Sollicitudo inducit ad multa vitia . . . ad sabbata dei violandum per *mercimonia.* Aest. 41. u. Tör. Tár. 1893. 27.

Mercipotus, us, arrha emptionis V. *Aldomasium; áldomás.* Georch. H. T. III. 194. Samb. Tyrn. Werbőczi 550. neque hospitem vel alium quempiam, qui *mercipotum,* hoc est victimam emptionis et venditionis, more solito benedixisset, producere, patibulo reus erit.

Mercurialis, *Merkur csillagzata alatt született.* Curios. Misc. 63. Cur quosdam *Mercuriales* vocamus (homines)? Mercurius modicum frigus, siccitatis plus habet. *Mercuriales* itaque sunt similiter constituti. Quæ sint indolis huius indicia. Tales solent esse corpore altiore sed sicco, oculis parvis, barba rara, capillis extensis, frontis strictæ, membris improportionatis, manibus longis, sed ingenii subtiles.

Mercurium, mineræ argenti vivi V. s. *Mortalicium 2.; higanybánya.* Fjp. Szám. p. 85. an. 1398. Száz. 621. laboratores in *mercurio.*

Mercurius, argentum vivum; *higany.* It. mercurio. Fej. T. XI. V. Un. 213. super cupro ac *mercurio.*

Mercurius Veridicus ex Hungaria, ephemeridum sic dictorum Kuruczonum inscriptio; *kurucz hirlap.* Száz. VI. 428. Arch. Rák. VIII. 186., 207.

Merdatio, merdum; *szar.* Otia Bachm. 46. qui sermones suos non sale prudentiæ et affabilitatis, sed stercore, *merdatione* et similibus scurrilibus condit et piperat.

Merescacia, æ, idem ac *Mareschalcia,* equistratium; equaria; *ménes.* Gall. etable à chevaux. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, sischalie, *merescacie,* brolii, ancingiarum et decimum nummum pascinacii decimamque omnium animalium.

Mereschalcus, i, V. *Mareschalcus.* Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Meretricatorius, 3., ad meretrices pertinens; *kéjhölgy* . . . Bene Pol. m. 18.

Mergium, mergus; *vesszők, ágak kihajlása.* Ger. Rebengesenk. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 188. Si inter vineas . . . hortos fuerit *meya* vel *mergium,* illa *meya* vel *mergium* sit communis inter patronos dictæ possessionis.

Mergulus, (Du C.) demin. ad mergus; *búvár.* Ger. Taucher. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Cf. Vulg. Levit. 11., 19.

Meribibulus, potor meri vini; *tisztaborivó.* Fej. Jur. Lib. 174. (Pázmány).

Merica, (Du C.) nemus, silva, interdum terræ circumquaque adiacentes; *berek, puszta.* Ger. Haide; Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Meridiare, collucere; (Du C. al. s.); *delelni, fényleni.* Ker. Ov. Theat. Sap. C. 2: Archi-Præsuleæ gloriæ . . . prognati fulgores, mediis etiam in tenebris, *meridiare* Te faciunt.

Meridiari, meridianum somnum capere; *déli álmot élvezni.* It. meriggiare. Wagn. Cf. Catull. 32., 3. Cels. 1., 2. Suet. Cal. 38.

Meridiei debita hora; *kellő óra, hatodik óra délután.* Batty. Leg. III. 448. an. 1444: *hora debita meridiei* est illa pars officii, quam sextam dicimus a meridie, in quam incidere solebant.

Meridietenus, ad meridiem; *dél felé.* Ger. südwärts. Thurócz. 51. Deinde vero Scythæ Asiaticæ *meridietenus* Candesia, Mardia, Hircania.

Meritalis, ad rem ipsam pertinens, alicuius momenti; *érdemleges.* Ger. meritorisch.

Opin. P. II. de ordine Jud. C. II. §. 2. responsio *meritalis*. Cod. Alv. I. 171. II. 272. Thök. Lev. 84. *meritalis* dolgok. Cod. Evang. T. I. 279.

Meritalis pœna, debita p.; *megérdemlett büntetés*. Száz. XXII. 360.

Meritantaribus, fors. scribendum: secundum morem evi fautoribus. Georg. Sirm. I. 225. In illo tempore fuit fidelis *secundum more meritantaribus,* attamen nunc est professus in religione suarum inter heremitarum.

Meritoria defensa, defensio summæ causæ; *derék illető védelme*. Törvt. Msz.

Meritoria sententia, in re summa lata sent, *érdemleges itélet*. Törvt. Msz.

Meritorialis, ad caput rei, causæ pertinens; *a dolog velejét érdeklő, érdemleges*. Kass. Jur. Civ. I. 7. Ad deliberationem Judicis pertinent Sententiæ interlocutoriæ et *meritoriales*.

Meritorium, (Du C. al. s.) caput, genus, summa; *födolog, érdem, veleje*. Ger. Hauptsache. Kass. P. P. 1., 329. Partes collitigantes nihil dein *meritorii* ad processum induxissent.

Meritorius, 3., ad rem pertinens; *érdemleges*. It. meritorio. Kass. P. P. II. 123. exactam uberiorem et *meritoriam* informationem præstare non morabitur.

Meritum, i, (Du C. al. s.) argumentum, res, caput, genus, vis, natura; (az ügy) *érdeme, a fődolog, veleje*. It. capitale, *merito*. Ger. Hauptsache. Kass. P. P. I. 279. *meritum* instantiæ ad sinistrum, votum vero ad dextrum marginem collocatum veniat. Pest. Vár. Lev.

Meritum causæ, summa causæ; *per sarkalatja*. Georch. H. T. IV. 226.

Meritum causæ reparare, periclitantem summam causæ reparare; *orvosolni az elvesztett ügy sarkalatját*. Georch. H. T. IV. 231.

Meritum quasi castrense, quod quis civis meruit; *polgári érdem*. Törvt. Msz.

Merkedonius dies, dies intercalaris, a *Mercha*, quod clarigationem, compensationem significat. Gall. *marque; szökő nap*. Nad. Florus Hung. L. IV. C. IX. p. 276.

Merlus, i, (Du C.) summus murus; *falteteje*. It. merlo. Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: murario et . . . famulo pro III. diebus, quibus laboraverunt ad *merlos* et ad faciendum salexatam platee.

Mernicus? Rač. Mon. Sl. VII. 134. an. 1080: comparavi servum . . . pro uno *mernico,* qui fuit per manupriso de Ludino.

Merosium, cerasum Apronianum; *meggy*. Schläg. 1548.

Merosius, alias: *merasus*, i; *meggyfa*. It. marasca. Ger. Weichselbaum. Schläg. 1547. Cod. And. IV. 249: Nemus *merasorum,* quod vulgo Kuzmugy dicitur.

Merum, ut Subst. totum (Du C. territorium, districtus); *az egész*. Cod. Dip. And. I. 296., 328. equalem unus et alter habebit porcionem, *meri* dimidietate omnium utilitatum uterque perfruendo.

Merum jus, plenum jus; *teljes jog*. Batty. Leg. T. II. 426. an. 1276: assignavimus . . . possidenda . . . *mero jure*.

Merx materialis, merces odorum; *füszer*. Gall. épicerie, Ger. Spezerei. Pfahl. Jus Georg. 162 qui cum mercibus sericeis, panno subtilioris et mediocris qualitatis vel *materialibus* (Specerey Waaren) commercium exercent.

Merzæ, Mirza, titulus principum; *herczeg*. Szamosk. III. 196. Akj quoque et Kazj Tatarum *Merzae* cum suis, cavendis, quam cominus lacessendis hostibus diligentiores trepida fuga ad Mosem evasere.

Merzaria, æ, (Du C.) merx, minutæ merces; *áru*. Ljub. Mon. Sl. XXI. 367. an. 1450: qui conduxerunt . . . mercimonia seu *merzarias*.

Mesa, æ, dimidia pars; *fél*. It. mezza. Rač. Mon. Sl. VII. 131. an. 1080: pro VII. galetas vini et *mesa*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 53., 55.

Meschita, æ, (Du C.) templum Mahumetanorum; *mecset*. Ger. Moschee. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 177. Constantinopolis ad tertiam partem per festivitates natalitias filii Sultani concidit in cineres, quo incendio ad nonaginta millia domorum et centum *Meschitae* incensæ dicuntur.

Mesclum, (Du C. mesclatus pannus) pannus varii fili et coloris; *különböző fonalú és szinű kelme*. Rač. Mon. Sl. XIII. 152. an. 1356: asportavit . . . 1. duplam de *Mesclo* . . . *faganelum* I.

Mescor, pro: messor, falx messorum: *kasza*. Ger. Sense. Monm. Comit Trans. V. 200 et 100 falcibus *mescorum* f—20.

Mesetaria, æ, fors. idem quod ap. Du C. *Messegaria*, tutela, costodia; *őrizet*. Ljub. Mon. Sl. IV. 44. an. 1362: quando aliquis debebit solvere nostro communi tam nomine datii, *mesetarie*, quam aliter.

Mesonoctium, nox media; *éjfél*. Bene Med. III. 314.

Mesquita, Mesquitis, ædes turcica (Du C. meschita, mesquita); *mecset*. Fer. Mon. Sl. XVIII. 259. an. 1659: Profanata fuit a Turcis in *mesquitim* vulgo moscheam. Pár. Páp.

Messaliani, *könyörgősdiek, Messalia utódai, folyvást imádkozók*. Not. rel. I. 237: *Messaliani,* alias Euchitæ vel Enthousiastæ, anno 360 in Mesopotamia nati docebant, quemlibet hominem habere comitem Dæmonem, ad malas actiones impellentem, cui precibus fugato, succedit Spiritus S. ut ne ieiunio nec exhortatione opus sit. Laborem manuum damnantes mendicitate vivebant, continuo orandum esse dicentes. For. Scr. p. 28.

Messitatio, mutuæ messes; *közös, kölcsönös aratás*. Ljub. Mon. Sl. I. 120: volumus, quod homines . . . possint . . . habere societates et *messitationes* ad invicem.

Messorialis, messorius; *aratási*. Kövy. L. 653. Feriæ humani Juris sunt 1. Ordinariæ, puta: *messoriales* a Festo Sancti Ladislai ad festum S. Stephani. Batty. Leg. I. 547. de pecuniis . . . *messorialibus*. Kass. Jur. Civ. I. 257. Jogt. Eml. III. 304.

Messorialis operarius, messorius, *arató*. It. mietitore. Ger. Schnitter. Jogt. Eml. T. III. p. 304: in tritico . . . octava pars *operariis messorialibus* in recompensam diurni laboris extradetur.

Messorialis pecunia, pecunia pro messe solvenda; *sarlópénz*. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 288. secus enim ex tali etiam quota exigitur, aut *messorialis pecunia* (Sarlópénz) solvenda est.

Mesta, æ, capsa (Du C. al. s.); *skatulya*. Fjp. Szám. p. 222. an. 1426: pro *mestis* seu scatulis.

Meste (a roman. mest), tibialia e corio facta; *bőrharisnya*. Kronst. III. 248.

Mestrancia, æ, navale, navalia; *hajóépítő hely*. Ger. Schiffswerfte. Dip. Reip. Rag. 16.

1. **Met,** ipse; *maga*. Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: medietatem debet *met* solvere.

2. **Met,** coniunctum cum numeralibus ordinalibus: *met secundo*; *másodmagával*. Ger. zu zweit. Kronst. III. 87., 178. 579: *met* septimus. Fjp. Szám. 182. an. 1419. *met* quartus.

1. **Meta,** æ, canalis farinæ (Du C. al. s.); *lisztválu*. Comen. 63. Molæ ventosæ sive alatæ ubi *metā* et catillo molunt.

2. **Meta,** quod sibi aliquis proposuit, vult. V. s. *Curia* 3.; *czél*.

Meta cursoria, V. *Meta cursualis*. Arch. Rák. VIII. 343.

Meta cursualis, meta (limes) continua; *futó, közben eső határ*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 412. inde ad viam, qua ex villa Varina itur ad civitatem Gaurinensem, eundo pervenissent ad *metam cursualem* non procul a via versus meridiem.

Meta bladi, acervus frumenti V. s. *Copa*. 2; *buza-, gabonahalom*.

Meta initians, limes, qui incipit; *kezdő határ*. Törvt. Msz.

Meta intercalaris, limes in medio situs; *közben fekvő határ*. Törvt. Msz.

Meta terminans, limes in fine situs; *végső határ*. Törvt. Msz.

Metalepticos, amicus, socius; *részvevő*. Ger. theilnehmend. Br. Resp. p. 54: Et longe ab impiis salus, sive Salvator *Metalepticos*.

1. **Metales,** termini; *határkő*. Száz. XI. 686. *Metales* territoriarum inter Dévény . . . Récse.

2. **Metales,** literæ metas spectantes; *telekkönyv, határlevél*. Ger. Grundbuch. Besztb. Levt. Száz. VII. 640.

Metalis, e, ad metam pertinens; *határkői*. Szék. Okl. 1., 110.

Metalis, girus, obambulatio, lustratio finium; *határ, forduló*. Gall. détour d'une lisière. Ger. Grenzwende. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 619. idem eciam Johannes Litteratus prescriptum privilegium ipsius domini Bele Regis non in gravamen et preiudicium ipsorum filiorum Johannis et Pauli filij Nicolai, sed in huius declaracionem, ut sub quali et quanto *metali giro* ipsa possessio Kun existat, exhibuisse.

Metaliter, per metas, termino, metā; *határjelek kitűzése által*. Kub. Hont. I. p. 274: *metaliter* sequestrando. Cod. Zi. V. 482. Pesty Szőr. III. 55. Szék. Okl. III. 66.

Metallica urbs, oppidum metallicis habitatum; *bányaváros*. Magy. Tör. Tár. VI. 227.

Metallaria, aurifodina; *bánya*. Ger. Erzgrube, Bergwerk. Szamosk. II. 73. ut abalienatis a fisco fundis, villis, pagis, oppidis, vectigalibus, redemturis, scripturis, fodinis, *metallariis,* salariis, quæ antea iuris publici fuerant, vix superesset.

Metallaria salis, salinæ, metalla salaria, salis; *sóbánya*. Ger. Saline, Salzwerk. Szamosk. III. 193. Itaque iubente Mose ad De-

sum Samusiani tractus opidum *salis metallariā* celebre consederant.

Metallarius, (Du C.) metallicus; *bányász.* Passim.

Metallica opera, fodinæ; *bányák.* Faber. Jur. Met. 3. *Metallica opera.* (Bergwerke) adpellantur loca, in quibus mineris exquirendis adquirendis et ulteriori usui eformandis labor impenditur; quare et malleaturæ, ustrinæ, *Tussoriae, lotoria* etc. huc referuntur, ab his differunt tamquam species a genere = Metallifodinæ.

Metallicola, æ, qui colit, fodit metalla; *bányász.* Faber. Jur. Met. 22. eodem 44 Lapicidæ, Carbonarii, *Metallicolae,* in Silvis exstirpatis agros et prædia sibi vendicantes, medio Commissionis corrigantur.

Metallifodina, æ, V. *Metallaria.* Passim.

Metallifodinalis, rem metallicam spectans; *bányászati.* Ger. zum Bergbau gehörig. Kövy El. 131. Investitura *metallifodinalis* a Rege debet peti.

Metallifossor, metallicus; *bányász.* It. minatore. Fabó. Monm. Evang. II. 51. sub initium reformationis *metallifossores* plurimos ex Germania in Hungariam evocatos.

Metallifusor, qui fundit æra; *ércz-öntő.* Bene. Med. II. 407.

Metallinus, 3., et metallo, ære factus; *ércz.* Kat. Hist. Duc. 357. iussit Bothond cum dolabro suo (bipenni) pergere contra portam urbis, quæ erat *metallina.* Marc. Chr. II. 34. Thurócz. in Steph. rege. cap. 26.

Metallista, æ, rei metallicæ peritus; *bányász.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 146. Nomina Scriptoruu . . . Georg. Agricola, insignis *Metallista.*

Metallo-Hydroscopia, *ὑδροσκοπέομαι,* aquam latentem quærere putei fodiendi causa vel metalla, thesauros latentes quærere. V. s. v. *Rhabdomantia; érczkeresés.*

Metallum foliatile, met. foliaceum; *levél-ércz.* Arch. Rák. VIII. 352. *Métallum foliatile* in chartis Nro 16.

Metallurgia, æ; *ércztan.* Juriev. Jur. Met. 17. *Metallurgia* seu cognitio Metallorum et Minerarum: Leges enim metallicæ versantur circa Metalla et Mineras, proin ad eas debite intelligendas et facilius comprehendendas necessariam cognitionem Metallorum et Minerarum nemo sanus dubitat.

Metallurgicon, libri de cultura fodinarum auri; *bányászati könyvek.* Hor. Mem. 308.

Metallurgus, i, metallicus; *bányász, ércztudós.* M. Bel. Geog. 501.

Metanastes, æ, *μετανάστης,* vagus, nomas, qui sæpe temptans agros alia deinde alia loca petit; *más helyre költözködő, vándor, nomád. Wernherus.* De adm. Hung. aquis. p. 847. Tenent enim totam Jazygum *Metanastarum* regionem, quam Ptolomæus fluminibus Danubio, Tibisco ac montibus Sarmaticis finit.

Metaneus, 3., vicinus, confinis, contermiuus, idem ac commetaneus; *szomszéd.* Fej. V. 2. 597. ubi ex meridie est *metaneus* Nicolaus B.

Metangi, v. *metangismonitae* (Du C.) a *meta* et *ango,* hæretici sic dicti, quod Verbum in Patre, tanquam unum vas in altero esse delirabant; *igevégesítők.* Nagy Hier.

Metania, v. metanœa (Du C.) pœnitentia peccatorum; *vezeklés.* Ger. Busse. Nagy. Hier. Pár. Páp. Cf. Auson. Epigr. 12.

Metaphysicatio, subtilis scrutatio, meditatio, scrupulus; *magasztos, mély bölcselkedés.* Szentiv. Curios. Misc. Præf. Non expeto autem doctissimos quosve Lectores, apud hos enim utpote subtilissimis *metaphisicationibus* et ingeniosissimis formalitatibus . . . assuetos fortassis minus gratiæ habiturum est.

Metarius, i, Colonus, qui metariam (prædium rusticum Gall. metairie) excolit; *telkes gazda.* Tkal. Mon. Ep. I. 19. an. 1209. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 92. ubi edificavit ecclesiam Sancti Georgii, cuius meta, quam hostendit *metarius* nomine Nesdist pristaldo nostro p. 93. cuius meta incipit iuxta rivum Zelnik, quam monstravit Boyla *metarius* et vadit ad caput supradicti Zelnik, ubi fuit alius *metarius* nomine Gerizlau.

Metastrophe, *(μεταστροφή)* retorquere, convertere in aliquem; *fordulat, visszavágás.* Irodt. Közl. VI. évf. I. f. 89. Ut ad me devenit, cernens post eius Antistrophen pagellam vacuam eam subito replevi *Metastrophe* brevicula, ut ille est promeritus, hoc Musarum probrum.

Metatim, de meta ad metam (ad normam catervatim); *határjelek mentében.* Batty. Leg. T. II. 300. an. 1242: vadit *metatim* ad montem. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 184. Cod. Dip. And. II. 108., 121., 265 . . . Cod. Zi. III. 54.

1. **Metatio,** (Du C.) actus agros terminandi et metis i. e. terminis, lapidibus in terram infixis designandi; *határozás* (határjelölés, határigazítás együtt). Georch. H. T. II. 449. Fej. III. 357. A Ch. 1222. Capitulum Strigoniense de *metatione* pro parte Uriæ, Abbatis montis Pannoniæ inter villam Hecze et S. Viti etc. e mandato Andreæ Regis peracta testatur.

2. **Metatio,** alias: *metatus, metatum,* (a metare = divertere, hospitari) hospitatio; *vendéglátás,* (auct. Battyano) hospitalitas itaque necessaria idem est ac ius *Metatus,* seu gistii, *metatus* autem et metatum et metatio promiscue usurpantur pro hospitatione, et hinc metare est divertere et hospitari, et *Metator* vocatur, qui hospitia disponit . . . gistum pariter et gista dicitur, nomen a germanis mutuatum, quasi dicerent geste, vel gaste, quod hospitem sonat, laudat memoratus etc. V. «*Mansionnatica*». Batty. Leg. T. I. 484.

Metator, (Du C.)) qui hospitia disponit. V. s. *Metatio; vendéglátó.*

Metator castrorum regni, finitor castr. Regni; *országos tábori mérnök.* II. Rák. Gy. 558.

Meteoretice, (a gr. *μετέωρος*); elevate; *felduzzadva.* Bene Med. I. 230.

Meteoricus, 3., (Du C.) elevatus; *felemelkedett.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 190.

Meteorismus, i, tumor ventris; *szélkórság.* Gall. pneumatose. Heyse: *Meteorismus:* Bauchgeschwulst, Bauchschwellung in Faulfiebern. Törvt. Msz. Bene Med. I. 88.

Methaneus, commetaneus; *szomszéd, határos.* Cod. Dip. And. I. 205., 224.

Methodianistæ, auctore Batty. curialistæ, sive curiæ regiæ familiares. Methodus enim dicebatur liber legum, seu compilatio legum; *udvarnokok.* Batty. Ger. 99. nam quorundam, nisi fallor, intentio est, quo Ecclesiastica virtus suffragantibus *methodianistis,* atque dignitas apud nos circa hæreticorum libitum tota quandoque infirmetur.

Methodice, certa ratione ac via; *módszeresen.* It. metodicamento. Ger. methodisch. Urb. Reg. 3. Ut. Conscriptores isti *methodice* et uniformiter operari possint.

Methodista, æ, *rendszeresen kutató.* Cher Jus. Eccl. I. 77. Illi, qui sæculo hoc (XVI). et sequentibus in perficienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant dici solent *Humanistae,* Realistæ, *Methodistae* et Reconcinnatores legum vel Canonum, prout vel humaniores literas . . . felicius præ ceteris perficerent vel meliorem docendi discendique methodum sequerentur vel concinniorem legum dispositionem facerent.

Methodistæ, auctoribus John Wesley et prædicatore Whitefield an. 1729. constituta societas christiana; *methodisták.* Not. rel. II. 245. Jókai. Uj f. II. 106. Pallas.

Methodus, i, liber legum, textum v. s. Methodianistæ; *törvénykönyv.*

Meticulositas, animus timidus, fractus; *félénkség.* Magy. Tör. Tár. XVI. 102. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 17. præfati Regis *meticulositas* non valens latere diutius. Pár. Páp. Rák. Ön. 323.

Metochium, 1. (Du C.) cella monachi, 2) caupona prope ecclesiam; *1. szerzetes czella; 2. templom melletti korcsma.* Pár. Páp. Nagy Hier.

Metoscopia, *(μέτωπον + σκοπία); homlokszemlélés.* Vern. Phil. Mor. 254. *metoscopia,* quo ex frontis configuratione . . . futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Metreta, æ, (Du C.) liquidorum et aridorum mensura; *mérő, mércze, véka.* Batty. Leg. III. 294 an. 1394. *metretae* hæ sunt *metretae* illæ Parochorum, alibi lecticales dictæ, parocho partim pro singula lectica, seu pari coniugum, partim pro numero domorum præstare solitæ. Kass. P. P. I. 159. Cf. Colum. 12., 22. Cato R. R. 100. Martial. 5., 16.

Metretella, æ, parva metreta V. s. *mensurella; kis mérő.*

Metrice, es, fors. idem quod *matrica matricula.* Registrum; *jegyző-, anyakönyv.* Ger. Matrikel. Beng. Ann. Er. Cœnob. 544. quæ inscriptio dein per acconsensum Regiæ Maiestatis roborata, et ad acta *Metrices* Regni suscepta, iisdemque authentice introserta est Varsaviæ.

Metrificare, ad numeros redigere, versus facere; *mértékre szedni, verselni.* Walaszky. 169.

Metrista, (Du C.) poëta; *verselő.* Pel. Serm. Misit patriarchas . . . prima etate mundi, que fuit ab Adam usque ad Noe continens duo millia CCXL. annos, ut dicit *metrista* in versibus, qui labentur communiter. Hiem. 37. p.

Metroçium, fors. receptaculum; *rakóhely.* Ger. Lager. Rač. Mon. Sl. XIII. 253. an. 1358: si fratres minores . . . emerunt vinum ad *metroçium,* et de *metroçio* fecerunt ipsum portari ad barcham.

Metropolia, æ, sedes archiepiscopi; *érseki székhely.* Konek Egyh. 110.

Metropolicus, 3., ad metropolim pertinens; *érseki.* Luc. Regn. Dalm. 90. ibidem quoque *Metropolica* iura translata fuerunt.

Metropolita, æ, *μητροπολίτης,* archiepiscopus; *érsek.* It. metropolitano. Cher. Jus.

Eccl. I. 146. uti sunt: Patriarchæ, Exarchæ, Primates et *Metropolitae.* Kass. P. P. II. 236. Száz. XIV. 174. Konek Egyh. 268.

Metropolitanus, 3. (Ecclesia) (Du C.) archiepiscopalis; *érseki.* It. metropolitano. Kass. P. P. I. 398. et passim *Metropolitanae Ecclesiae.*

Metropoliticus, 3., (Du C.) V. *Metropolitanus.* Cher. Jus. Eccl. 68. Jus eligendi liberum conceditur in Ecclesiis *Metropoliticis,* Episcopalibus et monasteriis. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 34. Knauz. M. E. Str. II. 720., 813.

Metroza, æ, fors. idem quod *metreta.* V. s. *Assa maza.*

Metuenter, reverenter; *hódolatteljesen.* Ger. ehrfurchtsvoll. Cod. Zi. V. 359: Litteras . . . Sigismundi . . . regis honore, quo decuit, *metuenter* recepimus. Fej. X. I. 54.

Metueriter, adv. derivatum a metuo, reverenter. V. *Metuentcr.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 421. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum nos visis *metueriter*que receptis litteris.

Meya, V. *Mergium.*

Mezaninus, i, (Du C.) monetæ species ab it. *mezanus,* medius, mediocris; Ljub. Mon. Sl. VI. 147. an. 1462: quicunque stronzaverit . . . grossos, *mezaninos* et soldos venetos.

1. **Mezanus,** 3., mediæ magnitudinis (Du C. al. s.); *közép nagyságú.* Ljub. Mon. Sl. III. 294: *traves mezane.*

2. **Mezanus,** i, intermediator (Du C. al. s.); *közvetitő.* It. mezzano. Ljub. Mon. Sl II. 95.

Mezencius, Turca; (allusio ad Verg. Mezentium); *török.* Ru. Pan. Præf. p. 4. Sacra iusque profanant *Mezencii* illi sceleratissimi.

Mezolanum, pannus laneus tenuioris fili; *kétnyiretü gyapju.* It. mezzo lano. Vect. Ref. D. 2: Petia *Mezolani* Italici.

Micatio, (a micando) fulgor; *csillogás, villogás, ragyogás.* Szentiv. Cur. Misc. 68. Patet id ex ipsarum *micatione* seu *scintillatione.*

Michaelati nummi. Sim. Num. 44. *Nummi Michaelati* sunt Michaelis Præc. Imp. *Romanati* autem Romani Imp. Notabile hoc monumentum communico ex M. S. Cl. Caroli Koppii.

Michi, mihi (Du C.) Száz. XIII. 815. XXIV. 342. et passim.

Micula, æ, dim. a mica; *egy cseppecske.* Otia Bachm. 388. si *miculam* conscientiosæ honestatis habueris. Cf. Cels. 2., 5. Arnob. 2., 77.

Miculum aureum scapulare, *amiculum; vállkendő.* Száz. VI. 366.

Migrare ad dominum, (Du C.) mori; *elköltözni.* S. de Kz. Chr. II. 2., 1., 41., 5. et passim.

Migratorius, vagus; *költöző, vándorló.* Ger. wander. Hist. Nat. 46. Ut ut in multis migrationes hæ indubie observatæ fuere, ita aliæ a rudiore plebe et venatoribus *migratoriae* habentur.

Miles, nobilis. V. s. *Antrustio,* Vasallus; *nemes vitéz.* Batty. Leg. T. II. 206: (Decr. Col.) nullus comitum vel *militum* in ecclesia presumat sibi vendicare potestatem.

Miles continuus, miles perpetuus; *állandó katonaság.* Ger. stehendes Heer. Jogt. Eml. T. III. p. 8: ad solutionem *militis continui* de singulis portis . . . quinquaginta denarii contribuantur.

Miliarisium, i, species nummorum (Du C.). Cornid. Relig. Vet. Hung. 35. Erant autem Hunni idolorum cultores; hæc itaque sibi sumentes (ex argento cum fuerint et electro) refundunt massasque eorum Bospori pro *Miliarisiis* (Miliarisium nummi genus est a Militia sic dictum, ut vult Cedrenus) permutarunt.

Miliatus, 3., *milio,* in mille partes distribuo, inde sales miliati; *porsó.* Cod. Telek. XI. 358. Quod licet antiqua libertatis eorum prerogativa a divis Regibus Hungarie nostris scilicet predecessoribus ipsis concessu requirente, tribus vicibus de dicta camera nostra, sales *miliatos,* ad coquinam ipsorum recipere possint.

Milifolium, millefolium; *egérfark.* It. *millefoglie.* Schläg. 908.

Milimundrum, (milimindrum, bilse Dief.); *beléndek, bolonditó csalmatok.* Schläg. 886.

Militale, vectigal, tributum pro vaccis mulgendis pendi solitum, deriv. a vocab. Ger. «*Milchtheil*»; *tejadó.* Gall. impot du lait. Fej. IV. 2. 79. ab omni liberamus exactione, præter *militale* a vaccis. 2., 350. præter *militale* a datione casei.

1. **Militare,** valere (Du C. al. s.) *járni, érvényesnek lenni.* Teutsch. Schulord. I. 65. an. 1620: Scholastici, qui vacant ab officiis . . . intra spacium duorum annorum pro Ecclesiasticis habeantur; ulterius beneficium non *militat.*

2. **Militare,** certare; *vitatni.* It. militare. Kass. Prax. I. 22. una cum motivis pro et contra *militantibus.*

Militare normale, lex militaris; *katonai rendszabály.* Ger. Militär-Vorschrift. Reg. Turm. Præt. 46. Cæterum autem Turmæ Capitaneus se hoc in passu ex integro præexistenti circa concedendam absentiæ veniam *militari Normali* conformet.

Militares, milites. Száz. VI. 293. Item antequam *militares* irent ad bellum, fecit disponere *timpanos* et *corigeas* de novo dedit fl. 1.

Militares ordonantiæ, milites duci a ministerio; *katonai parancsvárók, parancsvivők.* Törvt. Msz.

Militaris, V. *Juris militaris.*

Militarismus, status reipublicæ, in quo milites prævalent, regnant; *katonai uralom.* Száz. VII. 467.

Milites, valentes; *tehetősek, előkelők.* Pfahl. Jus. Georg. XX. Liberi præter Prælatos . . . distinguuntur in Legibus S. Stephani in Comites *Milites* (alicuius virtutis) et Vulgares, alibi generatim magis in Maiores, Minores et Vulgares . . . Comites et *Milites* communi nomine valentes etiam . . . vocantur.

Milites Castri, V. *Jobagiones castri.* Prisc. Serv. p. 35: *Milites Castri* erant partim præsidio in Castro, partim belli tempore pro Castri dominio militabant et propterea fundos in Castri Dynastia liberos possidebant. Hinc Prædialistarum in Hungaria origo. Bel. Dec. I. Mon. V. p. 193.

Milites consistentes, mil. stabiles; *állandó katonaság.* Germ. das stehende Heer. Verancs. VII. 131. *Consistentes milites* exigunt confinia non temporarios.

Milites limitanei, (Du C.) Qui sunt in limitibus, id est in finibus imperii, in præsidio constituti ad incursus vicinorum arcendos; *határőrök.* Isthv. IV. 63.

Milites Regis, Prisc. Serv. p. 27: *Milites Regis* intelligebantur, qui ad Regium pertinebant Banderium. Charta Andreæ II. an. 1291.

Milites Sancti Johannis, ita nuncupati milites ecclesiæ cathedralis agriensis. Száz. VI. 293. egyházmegyének állandó lovas fegyveresei az illető székes egyházak védszentjei után . . . az egriek *Szent János vitézeinek (Milites Sancti Johannis)* szoktak volt neveztetni.

Milites temporarii, qui ad tempus scribuntur; *ideiglenes katonaság.* Verancs. VII. 131. Consistentes milites exigunt confinia non *temporarios.*

1. **Militia,** æ, exercitus, copiæ; *katonaság, sereg, hadnép.* It. milizia. Kass. P. P. I. 36. et pass. in locis stationalibus, per quæ *militia* transit. Cf. Justin. 32., 2. Plin. 4., 27.

2. **Militia,** (Du C.) labor, industria, opera; *fáradozás, szolgálat.* Batty. Leg. T. II. 78: ut . . . nulli homini subiugemini nisi Deo summo, cui vestram *militiam* devovistis.

Militia Banderialis, *banderialis katonaság.* Kereszt. Res. Mil. 423. Ex omnibus his deducitur, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates aliosque Banderiatos Prælatos triplicem suo sub Banderio *militiam* habere solitos fuisse et quidem: 1-mo. *Praedialem* ex primævo instituto semper subsistentem 2-do *Banderialem* stricte talem, quæ ratione Decimarum pro Defensione Regni æque semper ali debuit; 3-tio. *Communem,* quam nempe tempore belli instar aliorum Dominorum Terrestrium de Bonis pro ratione Portarum statuere oportuit.

Militia clericalis, ordo clericorum; munus sacerdotis; *papság, papi tisztség.* Verancs. II. 224: cum adolescere cœpisset, *clericali militiae* adscribitur. Urk. Sieb. II. 524. an. 1380. clericos . . . volentes *militia clericali* decorari.

Militia communis, V. s. *Militia banderialis.*

Militia portalis, V. s. *Porta; telekkatonaság.*

Militia prædialis, V. s. *Militia banderialis.*

Militia Templi, milites S. Crucis; *templariusok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 206. Magistrorum Jerosolimitanorum Hospitalis et *militiae Templi.*

Milito, onis, miles, militia; *vitéz, katona.* It. militante, militatore. Georg. Sirm. I. 253. quod Rex Joannes non esset decorus cum *militonibus.*

Milleartifex, præstigiator, artium fabricator; *ezermester.* Ger. Tausendkünstler. Pel. Pom. L. XI. P. I. c. 4: Potuit ergo et virgo beata tentari saltem ab extrinseco occasione accepta per quinque sensus, vel a diabolo, qui est *milleartifex* in tentando.

Millecuplus, 3., maximus, largus; *számtalan.* Tör. Tár. 1892. p. 232. in *millecuplum.*

Millenarij, (Du C.) (gr. *χιλιασταὶ*) Papias Hierapolitanus Episcopus St. Joannis de millenario Regno Xti false interpretando causa fuit falsæ illius opinionis Xtum post resurrectionem universalem 1000 annos regnaturum

esse; hinc nomen sectatorum. Idem docebat Cerinthus quidam, qui tamen hos mille annos secundum carnales voluptates futuros fabulabatur. Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V.

Millenarium, mille continens; *ezret tartalmazó.* Száz. XIV. 1.

Millenarius, (Du C.) qui præest cohorti mille militum; *ezredes.* It. colonello. Pri. sæc. I. p. 151. Reliqui ductores agminum capitanei, castellani, *millenarii,* centuriones, decuriones erant.

Millenus, 3., mille; *ezerféle, számtalan.* It. mille volte tanto. Act. et Doc. Rákóczy p. 60: *millenam* vovet prosperitatem.

Millepeda, (Du C.) genus vermis pilosum, multis pedibus innixum; *ezerlábú.* It. millepiedi. Vern. Met. II. 348. Ipse S. Aug. narrat *millepedam* a se et studiorum sociis in multas partes concisam, cum una parte pungeretur, doloris signum edidisse. Cf. Plin. 20., 2., 6.

Millerista, æ, V. s. *Pannisatus; kiszámító, rovó legény* (a sóbányáknál). Ger. Anschlager, Stürtzer.

1. **Milliarius,** numerus millenarius; *ezred, ezer.* Passim.

2. **Milliarius,** i, mensuræ species. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 382. quod navis, que erit *milliariorum* quingentorum debet habere quinquaginta marinarios.

Millics, pro: *Millus,* ligamen cani inserviens; *kutyakötő.* Száz. VIII. 138. ligamina pro cane seu *millics.*

Millio, onis, (Du C.) decies centena milia; *millió.* Diar. Com. II. 52. in Summa quatuor *Milliones* tercenta.

Millionesies, sexcenties; *számtalanszor.* Tomts. 172. Fluidum enim electricum e columna exiens, *millionesies* maiori cum difficultate per eam aquam vadet.

Millus, i, (Du C.) Festo: collare canum venaticorum; *nyakkötő.* Gros. H. Ph. I. 293: Colla canum *millo* ferreis etiam clavis horrido armantur. Bárczay.

Milon, cucumis melo (Linn.); *dinnye.* It. mellone. Han. Mon. Jur. P. I 219: ficus... pomos, *susinas, milones* et omnes alios fructus petentes.

Mimars, tis, fors. a gr. *μίμαρκις,* intestina leporis sanguine farta. V. s. Faliscus; *borsporos nyúl- s más állataprólék; hurka.*

1. **Mina,** (Du C. 3.) medius modius. V. s. *Dishonerare; félvéka.* It. mina.

2. **Mina,** (Du C.) fodina v. pulveris pyrii scrobs.; *akna, lőporakna.* Ger. Mine, Pulvermine. Szirm.

Minabundus, 3., minans; *fenyegető.* Verancs. IX. 291. Exsaturatique tanto facinore, *minabundi* ubi rediissent graviora, discesserunt.

1. **Minare,** (Du C.) suffodere, cuniculos fodere; *kiásni.* Ger. miniren. Ljub. Mon. Sl. XXI. 83. an. 1435: domus ... destruantur et funditus *minentur* ita ... quod nihil ... habitacionis illic ... remaneat.

2. **Minare,** agere; *hajtani.* Kronst. III. 177: pro castratis ... Pastoribus, qui eos *minaverunt* ad Brendorff.

Minella, æ, rata pars; *illeték.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 251: item ... de *minellis* et patrociniis advocatorum et procuratorum elevant aliqui cartulinas suas a die latarum sententiarum ad annos non paucos. 252: mercedem, ratham seu *minellam.*

Mineorum liber, alias: *Miney,* liber ecclesiasticus; *egyházi könyv.* Star. VIII. 13. an. 1772. V. *Menaeum.*

Minera, æ, fossile; *ásvány, ércz.* It. minerale, metallo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. prout sunt *minere* qualescunque fuerint crude vel combuste ... etc.

Minera, arum (Du C.) fodina; *bánya.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 341. in quo fit mentio de *mineris* sive *montanis* reginalis Mattis domine Mariæ.

Minera combusta, *kénet.* It. minerale combusto. Ger. das Lech. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 12. singula eciam earundem Instrumenta necnon ea, que in Domibus Craticulorum continentur, precipue *mineram combustam* vulgariter *lech* dictam.

Minerale, (Du C.) fossile; *ásvány.* It. minerale. Vern. Psych. 199. Rem quampiam detegimus e. g. novus planeta, nova terra, novum *minerale.*

Minerales aquæ, aquæ æris particulas continentes; *ásványvizek.* Szentiv. Cur. Misc. 228. *Minerales aquae* produnt se maxime sapore.

Mineralizare, *érczitni, fémitni.* Gall. minéraliser. Tomts. 97. Tales vero in aliis sunt: Carbonum nonnullæ species, Plumbago, Minera stanni vulgaris, Nicolum *mineralizatum* cupro, Pyrites ferri etc.

Minerarum coacervationes, *tuskó.* Beszt. Levt.

Minerosus, mineris abundans; *ásványokban gazdag.* Ger. Erzreich. Decret. Ludovici Regis an. 1351. cap. 13. Si possessiones ipsas *minerosas* regia maiestas pro concambio habere nolit, ex tunc ius regale seu urburas iuri regio pertinentes suscipere suo nomine faciant. Magy. Tör. Tár. III. 224.

Minerva, (Du C. al. s.) lucubratio doctorum, quæ *minuit nervos; erőfogyasztó, ideggyengitő gyertyázás, éjszakázás, tudós dolgozás.* Máty. 482.

Miney, V. *Mineorum liber.*

Miniatura, æ, modus picturæ minutus; *kis festés, kicsiben festés.* It. miniatura. Gall. miniature. Arch. Rák. VIII. 320.

Minimista, infimæ classis alumnus. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 118. parvisták *(maiores,* declinistæ és *minimistae)* alosztályokkal.

Ministellus, sectariorum ita dicti sacerdotes, (Du C. scurræ, mimi); *papocska.* Wallaszky 255. Init. Cas. p. 30. Kat. Hist. Reg. I. 212. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 167. Verum is Georgius Rakoczius ita suadentibus *Ministellis* Calvinianis hanc oblationem respuit. Poloni eius filio Regnum offerunt, si illis auxilio vellet esse et filium a se in catholica educari religione permitteret.

Minister, sacerdos, qui dicitur evangelicus, *Verbi Divini Minister; evangelikus pap.* Ger. prot. Prediger. Urb. Reg. 86. quod Parochi *Ministri* et Popones Locorum excessivum asservare soleant ovium numerum.

Minister bellicus, præfectus rerum bellicarum; *hadügyminiszter.* Rák. Ön. II. p. 224. l. 34 — p. 225 l. 2. (214., 38.): Nunciavi interea debito cum respectu regi adventum per ablegatum meum et rex per introductorem legatorum primo, postmodum per *Ministrum* suum Secretarium Status *negotiorum extraneorum,* Marchionem Torsi, me invisere fecit, quem *Minister bellicus* et plurimi principalio... conciliaveram, oportebat igitur curam habere horum, nequid his derogarem.

Minister cabineti, a consiliis sanctioribus; *a király személye körüli miniszter.* Törvt. Msz.

Minister conferentiarum, conferentiæ ac cabineti, V. *Minister cabineti.* Germ. Conferenzminister. Kass. Prax. l. C. habet sibi adlateratos suos Status et *Conferentiarum Ministros* ac Consiliarios. Diar. Com. II. 7.

Minister curialis, V. *Udvornicus.* Fej. V. III. 6. Sed et inter Castrenses, *ministros Curiales* (nostros Vdvornicos) ac Dominiorum colonos aliqui distinguebaniur.

Minister financiæ, cui summa ærarii cura tradita est; *pénzügyi miniszter.* Törvt. Msz.

Minister generalis, (Du C.); *szerzetfőnök.* Ger. Ordens-General. Pesty Ször. III. 122. fratrum minorum Regulariorum Rev. in Christo patris *Ministri Generalis.*

Minister internorum, cui summa rerum internarum regni tradita est; *belügyi miniszter.* Törvt. Msz.

Minister justiciæ, cui summa rei iusticiariæ tradita est; *igazságügyi miniszter.* Töivt. Msz.

Minister negotiorum extraneorum, præfectus rerum extranearum; *külügyminiszter.* V. s. v. *Minister bellicus.*

Minister politiæ, morum præfectus; *rendőri főnök.* Törvt. Msz.

Minister provincialis, (Du C.) sacerdos provincialis; *falusi pap.* Ger. Landprediger, Landgeistliche. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 4. ne ad prædicationem *Ministri Provincialis* eiusdem ordinis populus conveniret.

Minister rei ærariæ, V. *Minister financiae.* Törvt. Msz.

Minister rei maritimæ, cui cumma rei maritimæ cura tradita est; *tengerészeti miniszter.* Törvt. Msz.

Minister religionis, curio sacer; *pap.* Bene Pol. m. 19.

Minister verbi dei, sacer curio; *pap.* It. ministro. Ger. Prediger. Monm. Comit. Trans. II. 78. ubi presentibus piis *ministris verbi dej* et aliis prestantibus viris nobilibus collaciones sincere doctrinæ fiant.

Ministeralis, ad officium, ministerium pertinens; *tiszti, szolgálati.* Ker. Nap. 140. indictatio functionum *ministeralium* matriculis catholicis.

Ministeriales, *udvornikok.* Kol. Am. II. 116: Hi (sc. servi Regis vel Reginæ conditionarii) dividebantur in *ministeriales* et *beneficiarios. Ministeriales* mancipati erant servilibus operis aulæ, quam ob rem *Udvornici* vocabantur. Servi Regales vel Reginales beneficiarii erant beneficiis seu prædiis ad beneficium datis addicti, qui in iis *servi glebae* erant et cum gleba et capite ad Regem pertinebant. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat nullo nexu, præterquam subditi erga imperantem adstricta vel serviebat et quidem aut iure beneficiali (nach Lehenrecht). aut iure Curiæ (nach Hofrecht, Ambachtsrecht). Priores Vasalli, posteriores *Ministeriales* (Ambachts-

leute, Ministerialen, Dienstmænner) vocabantur.

1. **Ministerialis,** e, publicus; *szolgálati, hivatalos.* It. ministeriale. Ger. Dienst... amtlich. Fabó. Monm. Evang. II. 397. sive alia quæcunque *ministerialia* aut privata negotia peragenda.

2. **Ministerialis,** is, (Du C.) minister, minor officialis, udvornicus; *alárendelt, szolgálati viszonyban levő személy.* Száz. XXIV. 217. Kandra Reg. 246. *Ministerialis* ecclesie. ib. 194. *Ministeriales regis.*

Ministerialitas, *szolgálati viszony.* Pfahl. Jus. Georg. XII. *Ministerialitas* sensu lato est ille nexus, quo quis ad servitia cuiuscunque generis alteri præstanda obligatur, sensu stricto vero est correlatio servitii, qua nobilis inferioris ordinis adversus superiorem et utrique erga Imperantem Supremum, Prælatos etiam Maiores constituitur.

Ministerialiter, officio (Du C. virtute ministerii); *hivatalosan.* Gall. officiellment. Ger. ämtlich. Br. Resp. p. 41: Minister enim Ecclesiæ physice porrigit panem et poculum. Res autem spirituales non distribuit nisi *ministerialiter* seu officio. Pel. De S. Pet. et Pau. s. I. c. 3. Sacerdos remittit peccata *ministerialiter.*

1. **Ministerium,** diaconatus; *az isteni tisztelet körüli szolgálatokat teljesítő rend* (Nagy) egyházi sáfárkodás. Kon. Egyh. 132.

2. **Ministerium,** cœtus sacerdotum; *prédikátori kar.* Száz. XXIX. 230.

3. **Ministerium,** dignitas civilis in regno summa, qua res illius regni aliqua dirigitur. *miniszterium.* Cfr. H. M. 55.; *főkormánytanács.* Rák. Ön. p. 66. l. 35—38. (36.): . . . affligebat multum patriæ miserias circumspiciens, de qua agitata consilia *ministerii* Viennensis in frequentatis Germanorum societatibus melius noscebam, quam congregati magnates.

Ministerium rerum exterarum, cui summa rerum exterarum tradita est; *külügyministerium.* Cod. Camb. Merc. 94. Sua vero Maiestas Sacratissima in favorem Commercii benigne dispositura est, ut scripturæ in exteris Regnis exhibendæ, *praesidialiter* Cancellariæ Regiæ Aulicæ substernantur, inde vero via *Ministerii rerum exterarum* ad suam destinationem promoveantur.

Ministralis, Ministrallus, i, minister minoris conditionis officialis; *alárendelt, szolgálati viszonyban lévő személy.* Száz. XXIV. 217.

Ministrans v. **famulus,** *szolgalegény, hetibérös ifjulegény.* Kecsk. P. Ötv. 141.

Ministrarius, i, V. *ministralis.* Száz. XXIV. 217.

Ministratio, actus ministrandi. It. ministrazione; *kezelés.* S. de Kz. Chr. II. 2., 1: Cum itaque sanctissimus pater cura *ministrationis* gubernandi filio sanctissimo committere intenderet. Cf. Vitruv. 6., 9.

Ministratorius, 3., ad ministeria, officia sacra pertinens, ad cultum divinum administrandum; *istentiszteleti.* M. Flor. Fontes. 141. Vasa quoque *ministratoria* et cetera utensilia eidem basilicæ necessaria . . . donavit. Thurocz. 95.

Ministrellus, i, V. *Ministralis, Ministrallus.* Száz. XXIV. 217.

Ministrerius, i, V. *Ministralis.* Száz. XXIV. 217.

Ministrialis, V. *Ministerialis* 1). Ker. Nap. 127. functiones *ministriales* Ludi Magistris et Cantoribus non competentes.

Ministrissimus, superl. e *minister,* intimus minister; *benső, meghitt szolga.* Pinx. Apod. p. 114: ad *ministrissimos* Cæsareos difficulter aliquis ex nobilibus, nisi Comitis aut Baronis gerat axioma, admittitur.

Minorare, minuere; *kisebbíteni.* Batty. Leg. T. II. 77. an. 1059. III. 29. Fidei devotio *minoratur.* Andr. Pann. 34. Cf. Tertull. Anim. 43.

Minoratus, us, Jus ætatis non maturæ imperio; *kiskorusági jog.* Vuch. Jur. Feud. 140. Rarior quidem neque tamen plane incognitus est, qui in familiis nonnullis illustribus viget, *Minoratus,* seu ille ordo succedendi, quo successio in certa et determinata parte bonorum ultragenito et eius successoribus defertur.

Minorennis, (Du C.) minor annis, minor natu; *kiskorú.* It. minorenne. Kass. Prax. I. 58. ipsam conjugem et *minorennem* sobolem postponendo.

Minorennis ætas, ætas nondum matura; *kiskorúság.* Moln. Patv. 27. *Minorennis aetas* est pupillorum.

Minorennitas, (Du C.) ætas pupillaris, ætas nondum matura imperio; *kiskorúság.* It. minoranze. Ger. Minderjährigkeit. Cher. Jus. Eccl. II. 261. Præscriptio suspenditur effectuque caret . . . 2. contra minorennes tempore *minorennitatis.* Art. Diæt. Pos. 20.

Minores, minores natu et dignitate, vulgares, viri alicuius ubertatis, juniores; *alsóbbrendü.* Tör. Tár. 1887. p. 100.

Minores conventuales, (Du C.) religiosi Ordinis S. Francisci, qui sectatoribus suis id nominis indidit, Regulæ a se scriptæ c. 6: Nullus vocetur Prior, sed generaliter omnes vocentur Fratres *Minores.* Oltv. Act. Synod. 7. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14.

Minores parvistæ, Maiores parvistæ, Új Magy. Muz. III. 272. Scholæ nostræ in tres classes (*minores parvistas, maiores parvistas,* ac principistas) divisæ unus præerat magister. Új Magy. Muz. III. 270. Solebat moderator ad fovendam et acuendam discentium diligentiam *minor-parvistas* cum *maior-parvistis,* hos cum principistis atque omnes cum advenis e classis suæ studiis in disputationem committere. Nill. Symb, 658.

Minorissa, virgo Deo sacra sub regula S. Claræ (Du C.); *Klarissa.* Kat. Hist. 172. Quum igitur dilectæ in Christo filiæ, abbatissa et conventus monialium inclusarum sive ord. S. Claræ, sive S. Domiani seu *minorissae* dicantur. Fej. X. 3., 297.

Minoristæ, (Du C. minores) nulla dignitate conspicui, qui inde promiscue *minores* vel *privatae personae* dicuntur; *alsóbb rendüek az egyházi személyek közt.* Kon. Egyh. 133. Cher. Jus. Eccl. II. 128.

Minoritas, (Du C.) defectus, decrementum; *hiány, csökkenés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 73. Eodem modo Scriptura Sacra maiorem et minorem beatitudinem *maioritati* vel *minoritati* meritorum adscribit.

Minuatim, (Du C.) minutim, particulatim; *apró, kis részletekben.* D. Ráczk. p. 7: determinamus . . . quod nullus . . . mercator quemvis pannum cum ulnis seu *minuatim,* nisi cum integris petiis seu staminibus vendere possit.

Minui capite, securi feriri, percuti; *lefejeztetni.* Wagn.

Minus, sine, exempta parte; dempta parte; *híján.* Száz. V. 679. que ponderat marche tres *minus* piseti undecim.

Minus principalis, secundarius; accessorius, minoris momenti; *mellékes.* Georch. H. T. III. 175.

Minus venire, deesse; *hiányzani.* Reg. S. Ben. 18., 34. Et quia *minus veniunt* tres psalmi.

Minusculæ, parvæ litteræ; *barátbetűk.* Száz. XI. 721.

1. **Minuta,** æ, lineamentum literarum, exemplum, conceptus (Du C. al. s.); *fogalmazvány.* It. minuta. Georg. Sirm. I. 42. Et istam *minutam* et dedit ad manus Regine. Törvt. Msz. Magy. Tör. Tár. XX. 108. Kass. Jur. Civ. l. 107. sed Conceptum seu *Minutam* . . . elaborare tenetur advocatus Actoris. Arch. Rák. I. 30. VIII. 220.

2. **Minuta,** æ, momentum temporis; *percz.* Máty. 66.

3. **Minuta,** æ, particula; *részecske.* Kuk. Jur. III. 12., 2. Particulas seu *Minutas* salium, auferre non valeant.

Minutarius, i, mercator minutarum mercium; *apró, kis v. réfes kereskedő, szatócs.* Ger. Kleinhändler. Törvt. Msz.

Minutio, (Du C.) exactio tributi, quod in minutis seu minutissima moneta solvitur. V. *Minutum; adószedés.* p. Kronst. I. 335. II. 693. an. 1540: tabula *minutionis* ad consistorium.

Minutiositas, res minuta, res nulla; *aprólékosság.* Száz. XXII. 267.

Minutor, (Du C.) venæ incisor; *érvágó.* Pel. Serm. Excusatur (a peccato) Si fiat pro necessitate vel pro bono communitatis, exemplum de medicis *minutoribus,* aromatariis, quia sunt necessaria. (Aest. 50. k.)

Minutta, æ, (a minuere), immunitio; *kisebbités.* Ljub. Mon. Sl. XI. 216. an. 1347. non audeant . . . facere *minuttam* vel violentiam . . . *ortariis.*

Minutum, i, Minuta, v. moneta minutissima, quam Græci λεπτὸν vocabant (Du C.); *apró pénz.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. oblaciones autem et obvenciones ac mortuaria et cetera *minuta* libere et integraliter ipsi sacerdotes percipiant.

Minutus, i, (Du C.) cui vena incisa; *érvágott.* Bék. Pil. P. I. 56. ha . . . szolgálattevőkkel vagy az érvágottakkal (*minuti*) ebédel (sc. subprior), mint elüljáró szerepel.

Miora, rectius: *Melliora,* quod agnam significat (vox Valachica); *nősténybárány.* It. agnella. Monm. Comit. Trans. I. 241. an. 1548. ex viginti quinque ovibus una ovis cum agnello danda erit, ex quinquaginta una ovis cum agnello et *miora;* et septuaginta quinque dues oves cum agnellis et *miora.*

Mira, æ, (Du C.) specula; *kém-, őrhely.* Han. Mon. Jur. P. I. 89: possit proiicere . . . immunditias extra civitatem . . . a porta nova, usque ultra ad *miram* communis.

Mirabiliarius, i, miraculorum auctor; *csodatevő.* Ger. Wundermann. Piszter Szt. Bernát. II. 418. Cf. Augustin. tract. in Joannem 13.

Miraculositas, modus mirabilis (Temesv.) miraculum; *csoda.* It. miracolo. Pel.

Pom. S. de Temp. Dom. 1. Adv. s. III. c. 2. Ratione *miraculositatis* erit certum signum iudicii.

Miraculosus, 3., mirabilis. It. miracoloso; *csodálatos*. S. De Kz. Chr. II. 5., 2: Aliud quoque *miraculosum* prælium Ladislaus rex adolescens habuit cum Comanis.

Mirari super aliquid, pro: mirari aliquid. (Germanismus, Hungarismus); *csodálkozni valamin*. Ger. sich wundern über etwas. Mon. Com. Trans. I. 156. an. 1542: *miror* super gentes Christianorum.

Mircus, pacificus, nomen inditum S. Emerico. Princ. Ang. p. 6: Alii *Mircum* dixere, quod Illiris est pacificus.

Miricia, æ, (Du C.) locus incultus vepribus et dumetis abundans V. s. *Gayae; miveletlen föld*.

Mirificare, (Du C. mirum facere) reddere mirificum, potentia, facultate miracula faciendi ornare; *csodatevővé tenni*. Vita. S. Steph. 11. et miraculorum insigni potentia, virtute deifica *mirificavit*.

Mirificatio, miraculum, mira agendi ratio; *csodamüvelet*. It. miracolo. Ger. Wunderwerk. Pel. Pom. In vig. Nativ. c. 1. Secundum mysterium notabimus de *crastina mirificatione* et revelatione maiestatis divinæ.

Mirum naturæ, miraculum; *természet csodája*. Rozsny. D. Diarium 465 . . . nimia ventriculositással (mely majdnem *mirum naturae* vala).

Misalum, missale V. s. *Antefenarium*.

Misandria, æ, odium viri; *férjutálás*. Ger. Männerhass. Törvt. Msz.

Miscela, æ, mixtura; *keverék*. S. Benkő. Top. Misk. 53. Vina et sapore et odore ingrata sequenti *miscela* corrigi creduntur.

Miscibilis, quod misceri potest; *keverhető*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 18. Habet itaque hic humor sive succus multas heterogeneorum *miscibilium* partes. F. Balassa. Casula Steph. App.

Miscula, æ, farrago; *kétszeres*. Ger. Mangkorn. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 177. de quolibet stario avenæ, segalæ et *misculae*.

Miserabile depositum. *szükségbeli letétemény*. Nagy. Jus Transil. Sax. 140. Est et *depositum*, quod vocatur *miserabile*, quod in angustiis constituti, ob imminens incendii, belli, ruinæ, tumultus, rapinæ periculum tertio alicui, apud quem illud tutius esse potest, servandum tradimus.

Miserabiles personæ, viduæ et egentes homines; *özvegy és gyámoltalan egyének*. Hajnik Perjog. 116.

Miserabilitas, (Du C.) miseria; *nyomorúság*. Pel. De S. Ladisl. s. I. c. 3: Duo extremæ vitæ humanæ sunt nimiæ paupertatis ac flebilis *miserabilitatis*.

Miseria cum aceto, summa egestas Text. v. s. *Sublegere; keserü nyomor*.

Miseratio divina, (Du C.) misericordia divina; *isteni könyörület, irgalom*. Száz. VI. 681.

Miserator, misericors; *könyörületes*. Moln. Patv. 43. Quam misericordiam ut misericors et *Miserator* Dominus Maiestati Vestræ Sacratissimæ in omnem Augustam Generationem retribuat. Cf. Juvenc. 2, 295.

Misericordia, (Du C.) pœna seu mulcta de quovis crimine, nullis definita legibus sed iudicis derelicta arbitrio; *törvénytől meg nem határozott birság, büntetés*. Incidere in misericordiam nostram = *vétséget elkövetni, melyért a király önkényes büntetést szabhat*. Új Magy. Muz. III. 196. si *inciderint* in *misericordiam* nostram et nulla predictarum misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum Arminum de visneto.

Misericordialis, misericors; *könyörületes*. Fej. V. 1. 40. gloriosissimam Virginem, cuius *misericordialis* interventus lapsus hominum apud Deum corrigit. Cod. Dip. And. II. 431., 502.

Misericordianus, misericordiæ fratres; Ordines ad fovendos pauperes et ægrotos sine discrimine sexus et religionis instituti. *Fratrum misericordiae* auctor erat an. 1540. *Juan di dio* Granadæ. Approbatus hic ordo a rom. pontifice 1572. sub conditione observandarum regularum. Sti. Augustini. *Sorores misericordiae* originem debent Vincentio de Paula in Gallia an. 1625. Ad normam harum sororum institutæ sunt a protestantibus in Germania sorores, quæ hodie *diaconissae* appellantur; *irgalmas barátok, nők*. It. fratelli (sorelle) fate ben. Gall. frères (sœurs) de la charité. Ger. Barmherzige Brüder (Schwester). Törvt. Msz. Száz. XI. 606.

Misericordiosus, 3., (Du C.) clemens misericors; *könyörületes*. Prot. inq. 342—3: «O sancta Margaretha, tu es *misericordiosa* omnibus».

Missa Chori, magna Missa, cantata missa; *nagy mise*. Batty. Lcg. III. 153. an. 1316.

Missa conventualis, missa publica; *gyülmise, káptalanmise*. Batty. Leg. III. 327. an. 1397.

Missa de Beata, V. *Beatista*.

Missa ferri candentis iudicii, *az izzóvas törvénykezés alkalmával mondott mise*. Diss. de Ferr. Cand. §. 103. Impositum ita igni ferrum, dum eodem ad candendum urgetur, reditum interea ad altare est, ibique *Missa ferri*, ut vocabant, *candentis iudicii* celebrata, quæ absolvebatur: introitu, oratione, lectione Esaiæ Prophetæ, Gradatione, Lectione Evangelii Marci, Offertorio, Secreta, Communio tum post a Sacerdote assumptam Eucharistiam Adiuratione personæ ferrum portaturæ, inde Porrectione Sacramenti et Oratione.

Missa matutinalis, V. *Beatista; reggeli mise*.

Missa Summa, V. s. *Beatista*.

Missam dicere, facere rem divinam, sacris operari, cœlestem hostiam immolare, sacrificium facere; *misézni*. Wagn.

Missale, (Du C.) liber complectens formulas precum et cantuum ecclesiæ catholicæ; *misekönyv*. It. messale. Vita S. Steph. 91. E *missali* quinqueecclesiensi Anni 1499. Száz. XXVII. 344. Verancs. XI. 321.

Missans, missam celebrans; *misézö pap*. Magy. Tör. Tár. XII. 68. *Missantes* ad parvas.

1. **Missare**, missam audire; *misét hallgatni*. Pel. Serm. Homines . . . quando communicare aut *missare* deberent ac ad devotionem se disponere, minus devoti sunt. (Hiem. 32, o).

2. **Missare**, missam celebrare; *misézni*. It. celebrare la messa. Ger. Messe lesen. Lampe. Hist. Eccl. p. 81: quod regressus a Vittenberga non *missavit*. Tör. Tár. XII. 68.

Missarius, 3., missam celebrans, sacerdotalis; *miséző*. Funda David. 3.: Hinc ibant *Missarii* Satellites, Sedis Romani Episcopi . . .

Missaticum, V. *Missa; mise*. Fabó. Monm. Evang. II. 290. Evangelici sacro, quod *missaticum* adpellant . . . interesse iubebantur.

Missaticus, 3., adi. deriv. ab. abstr. missa: qui frequenter canit missam (Du C.); *miséző*. Bod. Hist. Un. Trans 344. Sacerdotem *missaticum* non audivit.

Misseta, æ, officialis; *tisztviselő*. Ljub. Mon. Sl. II. 98., 99., 100: nemo possit esse *misseta* vel officialis in pago, nisi pagensis.

Misseteria, æ, officium missetæ. V. *Missetus; küldöttség, ügynökség*. Ljub. Mon. Sl. II. 100.

Missetus, pararius, proxeneta; *ügynök*. Ger. Mäkler. Ljub. Mon. Sl. II. 96. an. 1341. Super . . . officialibus . . . sensariis sive *missetis*.

Missi, more It. duplicatum pro: misi, sicut fecci pro: feci, reggere pro: regere. Száz. IV. 681.

Missificus, 3., sacerdos sacris operans; *miséző*. Mol. Sis. C. 3.: Sed Christum iam glorificatum, a *Missifico*, incruente vel cruente immolari, cum qui in cœlis est immortalis, ab homine, qui in terra est, mortali mactari, ut crudele et sævum in Christum figmentum execramur.

Missile Regium, litteræ a rege missæ; *királyi levél*. Verancs. IX. 289. *Missile Regium*, tenore cuius Transilvaniensis, Agriensis et Varadiensis Episcopi causu tractandorum certorum negotiorum Viennam advocantur.

Missiles, litteræ circummissæ; *küldött levél, körözvény, körlevél*. Arch. Rák. VIII. 308.

1. **Missio**, V. *Vocatio* (Du C. al. s.); *küldetés, hivatás*. Verancs. XI. 4. Qui omnes magnis plagis affecti sunt, quod in Divina sese officia sine ulla *vocatione* et *missione* partim ingesserint.

2. **Missio**, procursio Apostolica; *küldetés, térités*. It. missione. Gall. mission. Ger. Sendung, Mission. Kaprin. Eloq. I. 340. In procursionibus vero Apostolicis, quas vulgo *Missiones* appellamus.

Missio sigilli, quo tantum signum aliquod, quod in iudicium vocato mittebatur, intelligendum; *pecsétküldés*. Passim in iure Hungarico.

Missio stabilis, domus stabilis legationis religionis propagandæ causa; *állandó missió*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 129. Catalogus Residentiarum Societatis Jesu et *Missionum stabilium* sub Corona Hungariæ . . . *Missiones*: Alba-Regalensis, Canisiana, Eperjesiensis, Eszekiensis etc.

Missionarius, i, qui aliquem ad sacra religionis veræ perducit; *téritő, pap*. Rák. Ön. 137. Kon. Egyh. 262.

Missitalius, 3., furtim invectus, importatus, advena; *idegen, becsempészett*. End. p. 88. (Simonis de Keza): centum enim et octo generaciones pura tenet Hungaria et non plures, alie enim, si que ipsis sunt coniuncte, advene sunt, vel ex captivis oriundi: quoniam ex Hunor et Mogor in palude Meotida centum et octo progenies, absque tamen *missitalia*, fuere generate V. End. p. 101. Hunorum nobilitas ipsum (t. i. Chabam) contemnebat asse-

rentes eum non esse alumnum regni Scithie, sed quasi *missitalium* extere nacionis.

Missiva, æ, tabella, codicilli; *levél.* Ger. Sendschreiben. Wagn.

Missus, i, **Missi,** orum, (Du C.) vir ad aliquod negotium expediendum missus, oratores, nuntii, legati; *kiküldött, kirendelt.* It. *mèsso.* Gall. messager. Szirm.

Misterium, arcana; *titok.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 60. in crucis patibulo tam dire mortis subiit passionem, *misterium* redemptionis nostre perficiens.

Mistice, pro: mystice, pie, modo arcano; *rejtélyesen, áhitatosan.* It. mistico. Máty. kir. lev. I. k. p. 73: beatitudo vestra ... dignata est ... admonere, ut ense ipso *mistice* accinctus eo pergerem.

Mistricus, i, pretio conductus; *bérelt munkás.* Con. Max. G. an. 1565: *Mistrici* seu conducti. G. 1. j. codnuctitij, quos *Mistricos* appellant.

Mitallum, pro: metallum. V. *Scrigna.*

Mitas, (Du C. miticitas) mansuetudo, benignitas; *szelídség.* Pel. Serm. Quecunque virtutes pulchre, ut castitas, *mitas,* pietas et iustitia non sunt formosa sine luce charitatis. (Aest. 37, n.)

Mititas, ab mitis: clementia, lenitas; mite ingenium; *szelídség.* Chr. Dubn. 154., 143. O feminarum iniquissima ... contra communem morem odiosa, contra *mititatem* fastuosa.

Mitrati abbates, infulā insignes abbates; *süveges apatók.* A pápák követei, kiknek joguk volt a püspöki jelvényeket viselhetni. Decr. Col. Reg. Hung. II. 37.

Mitridatus, 3.; *méreg ellen való terjék.* Ger. Mitridat, Gegengift enthaltend. Cod. Evang. T. I. p. 101: Si sub alis, vena media in opposito brachio ... deinde *mitridato* potu erat natura juvanda.

Mixtim, pro: mistim (Du C.); *elegyesleg,* (fűnosztás). Gazd. tört. szem. I. 224. *mixtim* cum terris aliorum. Cod. And. I. 503. Inter terras et alia jura aliorum hominum *mixtim* sitas. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 502. Preter terram ... que *mixtim* et pro indiviso possidebantur. Knauz M. E. Str. II. 195. *Mixtim* quod vulgariter fyn dicitur. Zalam. Okl. I. 7.

Mixtum, hora decima sumptum jentaculum (Du C.); *tiz órakor való étkezés.* Bék. Pil. P. I. 43: Tertia után «*mixtum*»-ot vesznek ... az ebédlőben. Vagyis 1/1 font (libra) kenyeret esznek és 1/2 hemina bort isznak.

Mixtura, æ, V. s. *Fleta.* Mischzug, ein verstärktes Orgel-Register. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Mlaca, Mlaka, æ, lacus, palus, udis; *mocsár.* sl. mláka. Tkal. Mon. Ep. I. 42. an. 1217. per ... *mlacam* tendit ad viam. Mon. Civ. Zag. I. 18. an. 1242.

Mlatna, æ, lutum, immundities, sordes; *sár, piszok.* Prot. inq. 201: purgabat necessaria Conventus et usque ad genua stabat in *mlatna.*

Mnemosynon, nota, memoria (Du C. monumentum); *emlékeztető jegyajándék, emlék.* It. memoria. Gall. souvenir. Nill. Symb. p. 279: velleque Suam Majestatem hoc gratiæ suæ *mnemosynon* ad posteros transire. Verancs. IX. 222. Cf. Catull. 12, 13.

Moarcium, moarium, mohère, mouaire, moire, ein festgeschlagener seidener oder halbseidener Stoff; *fátyolfőfedél.* Schläg. 1184.

Mobile, adi. subst. loco adhibitum, non eodem sensu, ac apud Du C. sc. mobilia significante, verum — incitamentum; *inditó ok, rúgó.* Rák. Ön. p. 139. l. 22—24. (24.): Ego proinde filum narrationis continuabo pro hominibus, tibi soli detegendo primum *mobile* eorum, quæ subsecuta sunt.

Mobilia, (Du C.) supellex, res mobiles; *ingóságok, bútor, háznemű.* Ger. Meuble. Regul. Turm. Præt. 78.

Mocenica, Pecuniæ Venetæ genus. Isthv. XII. 190.

Mochmetista, sectator Mohamedi prophetæ; *mohamedán.* Andr. Pann. 58.

Mochula, æ, lacus, palus; *mocsár.* Sl. močidlo. Sup. An. Sc. I. 91. an. 1258: ad unam paludem, que *mochula* (mocsár, Močidlo) dicitur.

Mocia, æ, idem quod ap. Du C. *Mozina Mozitia* = repositorium, arca. Fej. V. II. 36. et velimus, quod pecunia ipsa per te eidem *mocie* pro parte dicte Camere nostre solvatur; devocioni tue districte precipimus, quatenus prefato *Mocie* Raynaldi seu accurso Bonasi de habitatore Salerni nomine et pro parte ipsius *mocie* predictas uncias auri quadraginta novem nostre Camere solvere procures.

Mocio, seditio, motus; *mozgalom, felkelés.* Szék. Okl. I. 221.

Modalis, ad modum pertinens; *feltételes.* Pázm. Dial. 434.

1. **Modalitas,** modus, ratio; *módozat.* Rák. Ön. 30. amicabilem accordum præferam aliis *modalitatibus.* Fej. VI. 163. Thök. Lev. 36. Törvt. Msz. Arch. Rák. I, 6.

2. **Modalitas,** modus, quo aliquid fit, lex, temperamentum; *törvényes eljárás.* Ger. Modalität. Kövy El. 683. In testibus requiritur *Modalitas,* idest testis rationem debet dare sux scientiæ, hinc testis auritus, qui tantum ex auditu fatetur, non meretur fidem.

Modela, (Du C.) forma, specimen; *minta.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 165. Ut plurimum lapides figuram suam accipere a casu pro diversitate scilicet spatii vel loci, in quo velut in matrice et *modela* concrescunt.

Modella, æ, V. *Modela.* Wallaszky 402. varias artis Hydraulicæ et Architecturæ *Modellas.* Törvt. Mszt.

Modellum, V. *Modela.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 64. an. 1530. Verancs. VIII. 196.

Moderamen, inis, conditio, (Du C. temperamentum); *feltétel.* Eszt. Okm. p. 120. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1352): partes ... permutaverunt ... *moderaminibus* talibus interiectis.

Moderativus, 3., moderatus, lenis; *enyhe, mérséklő.* Kov. Form. St. 300. nonnullisque nobilibus Regni pro faciendo *moderativo* Judicio causam in Sede nostra Judiciaria. Pesty Ször. III. 258. Fej. XI. 351. Beng. Ann. Er. Cœnob. 129. vi illius paragraphi *moderativi.* — Cod. Zi. V. 365.

Moderator Gymnasii, alias: Director, rector; *gymn. igazgató.* Wallaszky. 295.

Modicitas, atis, penuria; *hiány.* It. mancamento. Máty. kir. lev. I. k. p. 356: *modicitas* aque et gelua prohibuerunt.

Modificabilis, certa ratione mutabilis; *módosítható.* Gall. modificable. Ger. modificirbar. Vern. Met. II. 167. et utramque esse subiectum per durabile et *modificabile* esse censuerunt.

Modificatio, mutatio modi (Du C. al. s.); *módosítás, változtatás.* It. modificazione. Vern. Met. I. 109. Mutatio modi *modificatio* dicitur. Bene Med. 253.

Modificativus, vim modificationis habens; *módosító.* It. che modifica. Beng. Ann. Er. Cœnob. 127. Unde procurata eatenus Constitutione altera seu Decreto *modificativo* mox illud in Provinciam transmisit.

Modificatorius, 3., immutans. temperans; *módosító, változtató.* Kuk. Jur. III. 196. in sequelam huiusce clarificatoriæ et *modificatoriae* legis pro continuatione ad legale Tabulæ Banalis Judicium illico transponantur.

Modiores, mortarium V. s. *Archetus; vakolat.* It. modio, mognio. Ger. Malter.

Modius Pestiensis, (pesti) *mérő.* Kov. Oec. 30. Modius Pestiensis est 1/8 maior Posoniensi (V. *Modius Posoniensis).*

Modius Posoniensis, *mérő* (pozsonyi). Kov. Oec. 30: Modius Posoniensis est modius Viennensis = 48 Mediis (Quart) = 3072 pollicibus cub. Vien. Medias has dicunt maiores pro rebus siccis, quarum singula 3 Sextarios complectitur, Minores Mediæ pro rebus liquidis constant 2 Sextariis; talesque 72 mediæ constituunt unum Modium etiam *Metretam* vulgo dictam.

Modofatus, 3., supra dictus, memoratus; *az imént emlitett.* Art. Diæt. Pos. 42. Ut Moneta Marchionatus Moraviæ Gröschl dicta eum, quem in *modofata* Provincia habet Cursum, etiam in Regno Hungariæ obtineat. Arch. Rák. IX. 30.

Modulus, *Protoplasma* q. v. (Du C. al. s.) Ger. Modell.

Mœnianum, rectius: Mænianum gr. ἐξώστρα, tabulatum vel lapis extra parietem projectus et ad prospiciendum aptus (Forc.); *erkély.* It. profetto, balkone. Gall. balkon. Ger. Erker. Kat. Hist. VIII. 655. arcem ... fieri procuravit ... ut omnibus aliis Turribus præemineret, quam cum solario et *moeniano* roborans, ut omnium intuentium appareret oculis, mirabiliter venustavit. Cf. Festus p. 134 ed. Müller. Val. Max. 9, 12, 7.

Moftius, i, primarius antistes apud Turcas; *főpap, mufti.* P. *Bizarus* De Bello Pannonico p. 704. eique primus, honoris causa obviam venit *Moftius,* primarius antistes apud Turcas, quem aiunt descendere ex Mahumeti linea.

Mogilatus, homo impeditæ linguæ, balbus, blæsus; *alig szóló (dadogó).* Germ. Stammler. Pár. Páp.

Mohametista, æ, assecla Mahometis; *mohamedán.* Simonyi Magy. Ny. 127.

Mohammedanismus, doctrina Mahomedi; *Mahomed vallása.* Száz. X. 716.

Mohar, (ant. gall. *mouaire, mohère,* angl. *mohair.* It. *moerre, amoerre,* hisp. *muer, mué.* Conf. hindost. *māghar.* species serici undulati; *habos selyem.* Monm. Comit. Trans. V, 196. Ab una pecia *Mohar* fl. 20.

Mohatra, contractus *mohatrae, mohatrae* pactum. (ab arab. *muchâtarah,* periculum, a *chatara,* rem vendere, quam non possidemus) significat pactum, instrumentum litterale in speciem factum ad celandum pactum legitime factum; *hamis szerződés.* Pár. Páp.

1. **Mola,** cos (Du C. al s.); *köszörü.* It. mola, pietra da arrotare. Ger. Schleifstein. Schläg. 1288.

2. **Mola,** mortarium; *mozsár.* It. mortajo. Ger. Mörser, Mörsel. Schläg. 1126.

3. **Mola,** (Du C. 2.) instrumentum, quo res eonterimus (sensu translato); *megőrlője, megsemmitője valaminek.* Régi Magy. Költ. Tár. I. 383. Nostra criminis purgatrix et *mola.*

Mola alata, seu *pneumatica,* ventorum impetu versatilis; *szélmalom.* Germ. Windmühle. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 254.

Mola chartaria, officina chartaria; *papirmalom, -gyár.* Tag. Erd. II. 339. an. 1770.

Mola chartularia, V. *Mola chartaria.* Curios. Misc. II. 266. Magna etiam provenit utilitas ex *molis chartulariis.*

Mola cochlearia, mola cylindris mota; *hengermalom.* Ger. Walzmühle. Kuk. Jur. III. 192. taxis molaribus in Comitatibus Posega, Verőcze et Szerem hactenus vigentibus, quæ in specie a *mola cochlearia* in uno — reflexe vero ad alias ordinarias fluviales molas, a singula rota in duobus . . . census titulo domino terrestri quotannis pendendis florenis defixa sunt.

Mola contusoria, mola æri contundendo; *zúzó.* Juriev. Jur. Met. 45. Lotores Montanistici (Mühlenarbeiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in *Molis contusoriis,* iisque Adiunctis *Loturis* operas præstant.

Mola corticum, mola comminuendo cortici coriario facta; *csermalom.* Germ. Lohemühle. Urk. Sieb. II. 290. an. 1367. cerdonum *molam corticum.*

Mola crisealis, fullonica; *kalló.* Tör. Tár. 1890. p. 486. molendinis et *mola* trusatili seu *criseali* vulgo *Karlo* appellata.

Mola farinaria unius lapidis, mola farinæ parandæ: *lisztelő malom egy kövön járó.* Schwart. Scult. 133.

Mola frumentaria manualis, mola trusatilis, manuaria; *kézi malom.* Wallaszky. 334.

Mola Jumentaria, quæ iumentorum et quandoque etiam hominum opera circum agebatur; *száraz malom.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 254.

Mola pneumatica, V. *Mola alata.* Patr. Const. 297. *Mola Pneumatica.*

Mola serraria, machina truncis arborum in asses secandis constructa; *fűrészmalom.* Tag. Erd. II. 192. an. 1762. Nov. Calend. 225. Arch. Rák. VIII. 364.

Mola sulcatoria, V. *Mola crisealis.* Tör. Tár. 1890. p. 490.

Mola trusatilis, V. *Mola Crisealis.* Tör. Tár. 1890. p. 486.

Mola tusoria, V. *Mola Contusoria.* Juriev. Jur. Met. 116. *Molae tusoriae* et Ustrinæ tamdiu pro desolatis non habentur, neque possunt a Judice montano mutunganti conferri, quamdiu ferreus annulus et codax axi inest, item axis in suo loco iacet.

Mola vaporaria frumentaria, mola, quæ inclusis aquæ vaporibus movetur; *gőzmalom.* It. mulino a vapore. Ger. Dampfmühle. Kass. Prax. II. 287.

Molare, (Du C.) molere; *őrleni.* Tör. Tár. 1890. p. 479. Item concessimus ipsi in super nominato Ladislao vajwodæ et ubicumque idem poterit molendinum *molare* et sulcaturas prope dictam possessionem construere.

Molarium, lapis molarius, (Du C. molendinum); *malomkő.* Cod. de Sztára. II. 92. Significare curavit, quomodo . . . quendam iobagionem suum, videlicet Sandorem . . . pro comparatione *molarii,* vulgo *malomkev* ad Sech destinasset.

Moldán, pannus laneus mollior; *molton* (lágy, gubanczos szőrkelme). Ger. Molton, Multam. Vect. Ref. C.: de . . . una ligatura *Moldán.*

Moldinator, molitor; *molnár.* Quel. Sieb. I. 2.

Molendina, æ, (Du C.) molendinum; *malom.* Kronst. I. 701.

Molendinalia, ium, reditus e molis; *malomjövedelem.* Quel. Sieb. I. 338. an. 1501. percepta . . . ex parte *molendinalium.*

Molendinalis, ad molendinum pertinens, molendinarius, molaris; *malom* . . . Cod. Dip. Pat. V. 145., 197. Cum omnibus terris vineis, locis *Molendinalibus,* Collectis et utilitatibus . . . memorato Capitulo et Ecclesie ipsorum prelibate dedissent.

Molendinaria, æ, fœm. ad molitor, molendinarius; *molnárnő.* Han. Mon. Jur. P. I. 89.

Molendinarius, i, magister molæ, molarius; *molnár.* Schwart. Scult. 159. molitorum seu *molendinariorum.* Fej. I. 297. Tör. Tár. 1889. p. 384. Cf. Inscr. Grut. 1114, 6.

1. **Molendinator,** molitor, molendinarius; *molnár.* Kub. D. Hont. p. 281. an. 1379: curiam *molendinatoris.* Kronst. I. 453. Fjp. Szám. 30., 31. Quel. Sieb. I. 3.

2. **Molendinator,** faber lignarius; *ács.* Tör. Tár. 1888. p. 396.

Molendinium, Idem ac molendinum, mola; *malom.* Fej. VIII. 2., 312. a metis illis transit *molendinium* directe versus meridiem.

Molendinum, (Du C.) moletrina; *malom.* Schwart. Scult. 159. *molas* seu *molendina* habentes. Cf. Augustin. in Psalm. 132, 4. ib. 36, 2.

Molendinum farinarum, moletrina far.; *lisztmalom.* Tört. Tár. 1890. p. 489.

Molendinum pilatorium, pistrinum; *kölyümalom.* Ger. Stampfmühle. Kat. Hist. IX. 178. Item adhuc duo *molendina pilatoria* vulgariter Kolov dicta. Buny. Vár. tört. II. 489. duo *molendina pilatoria* vulgariter korlo dicta.

Molendinum sulcatorum, fullonica; *kalló.* Tör. Tár. 1890. p. 489.

Molendinum de super pellens, Molendinum, quod aqua de super fluenti pellitur; *föllyül csapó malom.* Cod. de Sztára. II. 521. Dempto solum uno *molendino* in facie possessionis Ewrdewgporwbka *de super pellente* . . .

Molendinus, i, mola; *malom.* Rač. Mon. Sl. VII. 29. an. 1000 dedimus duos *molendinos.*

Molendynarius, V. *Molendinarius.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 341. Ceterum in die Pentecosten quendam *molendynarium* eiusdem venerabilis patris . . . in naso orribiliter vulnerarunt.

Molentinum, molendinum, mola; *malom.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253.

Moleri facere, commolendum curare; *őröltetni.* Kronst. III. 36: fecimus . . . *moleri.*

Molestatio, onis, (Du C. ægritudo) actus molestiam afferendi, gravandi; *terhelés, alkalmatlankodás.* It. molestare, molestia. Verancs. V. 324. commisimus illico Ladislao Keretschem, ut Zygethienses, qui sunt Agriæ applicati, sine mandatis aliisque *molestationibus* amplius non urgeat. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 33. Knauz M. E. Str. I. 206., 207.

Molestator, (Du C.) qui molestiam alicui exhibet; *alkalmatlankodó, nyugtalanító.* Tör. Tár. 1890. p. 489. turbatores *molestatores.* Szék. Okl. IV. 181. Pesty Ször. III. 205. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 106. Star. XXI. V. 208. an. 1247.

Moletrina, æ, V. *Moletrinum* 2. Fej. I, 406 ut pro expiatione ac salute animæ . . . eidem Cœnobio traderem locum *moletrinae.*

1. **Moletrinum,** *pistrinum,* instrumentum ad molendum; *malomszerszám.* Sentiv. Cur. Misc. II. 266. Mola quam plurimis instruatur Rotis, habeatque varia *moletrina* seu pistrina pro millio, hordeo, panico etc.

2. **Moletrinum,** molendinum; *malom.* Szer. Not. p. 155: in causa . . . quæ mola fuit super medietate *Moletrini.*

Molidva, preces, oratio; *imádság.* Nill. Symb. p. 550: *Molitva* (vox slavica) δέησις, oratio, προσευχή, ἔντευξις, preces. Cihac, *Dictionnaire* V. molében p. 201—202.

Molile, instrumentum ad molendum pertinens; *őrlő szerszám.* Freund: Mühlseil. Pár. Páp.

Molimen Sisyphium, labor inutilis; *hasztalan erőlködés.* Száz. VII. 140.

Molinellus, i, instrumentum ad effringendas portas, claustra; *betörő szerszám.* It. mulinello. Ljub. Mon. Sl. XXI. 195. an. 1444: balistas . . . cum suis *molinellis* et *sucetas* centum. Ljub. Mon. Jur. P. I. III. 408. an. 1444.

Molinista, æ, partes Molinæ, hispaniensis Jesuitæ 1501 mortui sequens, qui docebat tantum eos, qui merentur, gratiæ divinæ participes esse posse. Coll. I. 65.

Molinum, quo aliquid molitur (Du C. al. s.) V. s. *Manganum* 2.; *mozgony.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 57. *molinum,* quem dedit Crivali Rex.

Molitio, actus mola contundendi; *őrlés.* Bene Pol. 100.

Mollicellus, 3., effeminatus; *elpuhult.* It. molle, effeminato. Patr. Constant. 110. Ad discentem *mollicellum.* Cf. Catull. 25, 10.

Mollificatio, (Du C.) actio, qua aliquid molle efficitur; *meglágyitás.* Pel. In fest. circumc. s. III. c. 3: Figura regia per sigillum non imprimitur in ceram, nisi cera sit per *mollificationem* debitam disposita.

Mollis, (Dief. mullis et mullus) lagopus (Plin). Tetrao bonasia (Linn.); *császármadár.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Molnar, is, molitor; *molnár.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 374. et ex eadem magna via incipiunt octo mete terræ et protendunt se usque *molnarum* aquam Ida et ex parte meridionali iuxta metas premissas pertinet ad partem populorum de Zyna.

Molochinus, 3., pro: *melocineus,* (Du C.) (a gr. μολοχή: malva) malvæ colo-

rem referens; *biborszinü.* Bárcz. Cf. Cæcil. ap. Non. 548, 14.

Molosus, molossus (Dief. *rúd*), (Lexer rude = grosser hatzhund); *nyomon járó (kan)kutya, szelindek.* It. molòsso. Ger. Bullenbeister. Schläg. 1470.

Molula, æ, rotula calcaris; *sarkantyú-taraj.* Bárczay.

Molum, (Du C.) agger, portus; *révpart.* It. molo. Ljub. Mon. Sl. X. 243. an. 1334.

Momentanee, adv. a momentaneus — momentaliter, momento temporis; *egy pillanat alatt, azonnal, egy pillanatra.* Rák. Ön. p. 357. l. 7—9. (9.): . . . tu voluisti, ut talis sim, vas scilicet inane et frangor; absit a me nolle, quod tu vis; sed vere non vis, ut *momentanee* frangar . . . Törvt Msz.

Momentaneus, 3., brevissimi temporis; *igen rövid idejü.* Wagn. Cf. Tertull. adv. Marc. 3, 17.

Momentosior, maioris momenti; *fontosabb.* Abelsb. 22.

Momentosissimus, 3., maximi momenti; *legfontosabb.* Brunner. 21.

Momentositas, momentum, pondus; *fontosság.* It. importanza. Ger. Wichtigkeit. Vern. Psych. 204. Illæ multorum hominum mirabilia naturalibus præferendi propensiones, superstitiones et præiudicia, ambitio huicque coniunctum studium sibi per eam iactationem, quasi revera hac potestate gauderent, gloriam quamdam et *momentositatem* conciliandi... communes illi fontes sunt.

Momentosus, 3., magni momenti; *fontos, jelentős, nyomós.* Kass. P. P. I. 30. Ordinarius Notarius, qui plerumque *momentosiora* objecta manipulat. Cf. Pseudo-Quintil. Decl. 13, 12.

Momentum, primitiæ ætatis vel conversionis (Du C. al. s.); *zsenge, kezdő kor.* Batty. Ger. 162. Aliter in *momento* de vita exeuntes, aliter, qui a primo mane usque ad undecimam horam laboraverunt in vinea Domini.

Monacha, æ, (Du C.) sacerdos femina, sanctimonialis, monialis; *apácza.* It. monaca. Szamosk. III. 198. apud Apaczam pagum, quod si interpreteris, *Monacham* significat. Cher. Jus. Eccl. I. 300. Fej. I. 250.

Monachalis, e, ad monachum pertinens; *szerzetesi, baráti.* It. monacàle. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 170. *monachalem* habitum se professus est assumpsisse.

Monachare, (Du C.) monacham facere; *apáczává tenni.* Rač. Mon. Sl. an. 1076: medietatem donavit nobis . . . cum sorore sua, quam *monachavimus.* Vjestnik I. 252. an. 1289 sorori... dotem... ad *monachandum.*

Monachatus, us, (Du C.) status, conditio monachi, ordo monachicus; *szerzetesség.* Kronst. II. 652. Kon. Egyh. 373. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 14.

Monachi grisei, Franciscani Observantes. Mon. Comit. Trans. II. 78. duo claustra, quorum in altero *monachi* nigri, in altero *grisei* tuto inhabitarent. Szer. Not. 193.

Monachi nigri, 1. Benedictini a nigro habitu sic appellati; 2. monachi ex ordine Dominicanorum; *1. benczések; 2. domokosok.* 1. Monm. Comit. Trans. II. 78. duo claustra, quorum in altero *monachi nigri,* in altero grisei tuto inhabitarent. 2. Kronst. III. 183.

Monachicus, 3., ad monachum pertinens; *szerzetesi.* It. monacale. Arch. Rák. VIII. 337. vestitu *monachico.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 74. Cf. Justin. Novell. constit. 133, 5.

Monachilis, V. *Monachicus* (Du C.); *szerzetesi.* Vita S. Steph. 93. Et «ad S. Bonifacium *monachilem* vestem accepit».

Monachismus, V. *Monachatus; szerzetesség, szerzetes rend.* It. monachismo. Czvit. Spec. 154. an. 1537. vero pietatis et Thelogici studii desiderio *Monachismum* suscipere cogitavit communicato consilio cum Baldo Lupatino . . . qui cum *monachatum* ipsi dissuasisset.

Monachologia, historia rerum monasticarum; *szerzetek története.* Hor. Mem. 542.

1. **Monachus,** solitarius, qui vitam vivit solitariam; *szerzetes.* It. monaco. S. de Kz. Chr. II. 3., 4.: A. 1., 5.: et passim. Cf. Sidon. Ep. 22., 34.

2. **Monachus,** pure pro: Georgius Frater; *Fráter György.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 315. et passim.

Monachus hospitalis, hospitalarius, mon. qui hospitum curam gerit; *vendégfogadó barát.* Bék. Pil. P. I. 67.

Monarchatus, us, dominatus unius; *egyuralom, önúrság.* It. monarchia. Verancs. VII. 101. Tantum autem abest, ut illud tertium in me suspectum esse possit, ut *monarchatu* etiam quopiam maximo divelli abs te nunquam velim.

Monarchialis, ad monarchiam i. e. regnum unius pertinens; *egyeduralmi.* It. monarchico. Chr. pict. Vind. 110. De eleccione Atyle regis hungarorum et de victoria eiusdem *monarchiali.* Marc. Chr. I. 4.

Monarchica lingua, lingua publica, forensis; *állami nyelv.* Ker. Nap. 83.

Monarchici, (Du C. Monarchiani) = Hæretici, qui Praxeam sectantes . . . Deum unum fatebantur, Trinum negabant; *egy Isten vitatók.* Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V. Hæreses et Hæresiarchæ primorum quinque sæculorum . . . *Monarchici.*

Monasteria, æ, monasterium; *monostor.* Száz. VII. 541.

Monasterialis, (Du C.) ad monasterium i. e. claustrum, domum, vitam solitariam agentium pertinens; *monostori, klastromi.* Ger. klösterlich. Vita S. Steph. 16. ubi usque hodie congregatio *monasterialis* disciplina regulari pollens, temporalium sustencione copiarum superhabundans. Luc. Reg. Dalm. 103.

Monasteriensis, ad monasterium pertinens; *kolostori.* Tör. Tár. 1887. p. 421.

Monasteriologia, liber historiam monasteriorum continens; *zárdák történetkönyve.* Száz. IV. 618. Magy. Tör. Tár. VII. 24. Fej. I. 331.

Monasteriolum, i, (Du C.) parvum monasterium; *kis kolostor.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 149. Atque ita succedentibus annis crevit *Monasteriolum* Argerhartense. Cf. Not. Tir. p. 192.

1. **Monasterium,** locus, in quo monachi degunt, claustrum, (Du C.); *kolostor.* Isthv. XII. 262. et passim. Cf. Sidon. Ep. 4., 25.. 7., 17. August. ad Casul. Ep. 86.

2. **Monasterium,** ecclesiæ cathedralis domicilium; *székes káptalan.* Buny. Vár. tört. I. 40.

Monasterologia, æ, V. *Monasteriologia.* Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf.

Monastice, es, disciplina monachorum; *szerzetesi élet.* Fabó Monm. Evang. 341. ad altiora eluctatus, *monasticen* inter eremitas s. Pauli professus fuit.

1. **Monasticus,** i, monachus; *szerzetes.* Tör. Tár. 1881. p. 456. *Monastici* et Spirituales.

2. **Monasticus,** 3., ad monasterium pertinens; *kolostori.* It. monàstico. Cod. Ep. Páz. I. 254. unde sequeretur infinita insolentia et irremediabilis ruina omnis *monasticae* disciplinæ.

Monaula, monautus, aulœdus; *fuvolás.* Ger. Flötenbläser, Flötenspieler. Szamosk. II. 14. Plerosque insanis profusionibus alebat; cantores, citharœdos, psallocitharistas, *monaulas,* choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprime vocales.

Mondare, purgare. V. s. *Sentinare; tisztogatni.*

Mondoura, æ, ornatus vestitusque militaris; *katonai egyenruha.* Ger. Montur. Kass. Ench. I. 207. *Mondourae* militaris venditio Legionibus, emtio vero Provincialibus quam severissime interdicitur. Norm. Ordin. an. 1779. 29. Nov.

Mondura, æ, V. *Mondoura.* Reg. Mil. p. 56: *Mondurae* seu vestiariæ res.

Monealis, monialis, virgo sacra; *apácza.* Bene Pol. nr. 20.

Monela, æ, (Du C. monella) monitio; *intelem, intés.* Tör. Tár. 1888. p. 535. ad principum nostrorum *monelam.* Cf. Tertull. Pat. 8. adv. Marc. 4., 34.

Moneta, (Du C.) quod monetæ domino seu Principi obvenit; tributum, exactio, *collecta; adó.* Batty. Leg. T. II. 90. an. 1091.

Moneta banalis, Moneta regalis, *báni, királyi pénz.* Numi Hung. 124. distinctio facta est inter *monetam regalem* et *banalem,* quum sensus verborum privilegii sit: regalem i. e. hungaricam monetam ante Andream in Sclavonia non fuisse signatam; *banalem* e contra, seu Sclavonicam iam sub Emerico invaluisse ostensum est.

Moneta Cæsarea, V. s. *Moneta polonica.*

Moneta conventionalis, V. *Conventionalis moneta; pengőpénz; convencziós pénz.* Törvt. Msz.

Moneta cuprea, nummus æneus cupreus; *rézpénz.* Diar. Com. II. 95.

Moneta currens, quæ in communi usu est; *folyó pénz, kellő pénz.* Törvt. Msz.

Moneta clangens, præsens, parata pecunia; *pengő pénz.* It. moneta sonante. Gall. argent comptant. Ger. klingende Münze. Kass. Jur. Civ. I. 268. et reliqua in *Moneta clangente* Conventionali percipiuntur.

Moneta falsa, nummus adulterinus; *hamis pénz.* Wagn.

Moneta polonica, Cod. Alv. II. 232. *Moneta Polonica,* quæ vulgo duodecim polturarum vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos, sive sex grossos germanicos. *Moneta Caesarea,* quæ decem polturarum vocatur in Transylvania, valeat triginta nummos hungaricos, sive quinque grossos cæsareos.

Moneta rubra, moneta cuprea, ærea; *veres rézpénz.* Arch. Rák. I. 23.

Moneta Saracheni, Numi Hung. 38. caput Mauri seu Saraceni in numis Ludovici

regis exhibitum esse insigne gentilitium dictorum Cameræ Comitum Szerecsen, ad nomen vel originem eorum alludens, obtenta indubie a rege caput idem pro principali monetæ typo exprimendi facultate; unde denarii eorum in diplomatibus «*monetae Saracheni* et *Zerechini*» nomine veniunt.

Moneta Solden, solidus, Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 331 : non cum *Moneta Solden* wlgariter nuncupata, qua ab antiquo solvere solitum fuisset, sed cum alia moneta videlicet vyennensi . . .

Moneta Zerechini, V. s. v. *Moneta Saracheni.*

Monetám exercere, monetam cambiare, permutare; *pénzváltással foglalkozni.* Batty. Leg. T. II. 304. an. 1217: nec . . . ad aliquod forum Episcopi causa *exercendae monetae* accedere . . . . præsumat.

Monetare, (Du C.) signare aurum, argentum, monetam; *verni* (pénzt arany és ezüstből). An. Sc. I. 334. an. 1445 : auri, argenti *monetati* et non *monetati.* Numi Hung. 157. Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 186. an. 1456. monetam cusam, *monetatam.*

Monetaria, æ, moneta; *pénzverő intézet.* Gall. monnaierie. Arch. Rák. I. 16. *Monetaria* Cassoviensis.

Monetarius, i, (Du C.) qui monetam cudit; *pénzverő.* Magy. Tör. Tár. IX. 154. Cf. Aurel. Vict. Epit. Eutrop. Inscr. ap. Muret. 968., 5.

Monetatio, (Du C.) actus monetæ cudendæ; *pénzverés.* Magy. Tör. Tár. IX. 153. quod in camera Crempnicziensi *monetatio* in huiusmodi *liga,* pondere et valore absque ulla diminucione inviolabiliter observetur. Numi Hung. 16.

Moniales Anglicæ, idem ac *Herulae Anglicae* quod vide.

Moniales Benedictinæ, *benczés szüzek.* Cher. Jus. Eccl. II. 60., 5. *Moniales Benedictinae* a S. Gilberto Sempringamensi a. 1148. institutæ et ab Eugenio P. confirmatæ regulam S. Benedicti sequuntur; apud nos Flumine existunt et pariter educatione sexus sequioris occupantur.

Moniales Carmelitæ, *karmelita szüzek.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. Oct. Synops Chron. VI. *Monialium Carmelitarum* ex reformatione S. Teresiæ 1560.

Monialis, (Du C.) virgo Deo sacra, dicata; *apácza.* S. de Kz. Chr. II. 4., 13. Fej. V. I. 278. et passim.

Moniliformis, formam monilis exhibens; *nyakláncz alakú.* Alexy 24.

Monitium scriba, in domo monetaria; *pénzverői iródeák.* Tör. Tár. 1881. p. 376.

Monitiuncula, æ, dem. ad *monitionem; kis intés, észrevétel.* Batty. Leg. I. 143: in formula adpareret *monitiuncula* de papyri et pergameni discrimine. Száz. XXII. 529.

Monitor, in scholis Bell-Lancastericis magister, præceptor; *tanító.* Vern. Log. 286. Scholaris proin hic (*monitor* vocatus) exiguam scientiam suam decem aut quindecim prolibus illis ita communicat. . . Cf. Stat. Silv. 5., 3., 147. id. Theb. 12., 205.

Monitorium, (sc. scriptum) (Du C.) citatio iuridica; *intő parancsolat.* Kov. Form. St. CXXIV. *Monitorium* tertiam Citationem in se amplectens. Száz. VIII. 662.

Monitrix, quæ monet, alicui auxilio est; *intő, tanácsadó, gyámolító.* Jan. Pan. Poëm. II. 12; quibus deest *monitrix* benevolentia, iis sustinendus est sermo malevolentis inimici. Patr. Const. 145. Consultam despice mentem Pectoris igniculos hac *monitrice* scies.

Monoceros, otis; *egyszarvú.* Ger. Einhorn. Star. XVII. 63. an. 1667. *monocerotem* dispositis . . . pedibus. Cf. Plin. 8, 21, 31.

Monoculus, i, unoculus; uno oculo captus; *félszemü, egy szemére vak.* Tör. Tár. 1888. p. 389. *monoculus* factus. Thurócz. 52. Cf. Firm. Math. 8., 19.

Monogramma, (Du C. μονόγραμμα) nomen compendio descriptum et certis litterarum complexionibus concinnatum; *szórejtő jegy.* It. monogramma. Törvt. Msz.

Monogrammatica, ars monogrammata concinnandi; *szórejtőjegy ismeret.* Gall. monogrammatique . . . Ger. Monogrammlehre. Törvt. Msz.

Monographus, i, qui de aliqua re librum separatim conscribit; *tanulmányiró.* Száz. III. 277.

Monomachia, (μονομαχία) (Du C.) certamen singulare; *párviadal.* Arch. Rák. IX. 7. præliis, pugnis, hastiludiis, Torneamentis, Duellis, *Monomachiis.* Cf. Cassiod. Variar. 3., 24.

Monophisita, æ, μόνος + φύσις, ita nominantur ii, qui doctrinam Archimandritæ Constantinopolitani, Eutychæ secuti sunt, quo auctore Christus unam tantum naturam habuisse et corpus eius corpori nostro non simile esse perhibetur. an. 448.; *egytermészet vitatók.* Kaprin. Eloq. II. 78. ut ea re profitemur: duas esse in Christo naturas in unitatem personæ coniunctas; humanam scilicet et divinam, adversum Hæreticos *Monophisitas,* qui unam in Christo naturam dari blasphemantes teste Nicephoro uno solum digito crucem effingebant. Not. rel. I. 230.

Monopola, æ, V. *Monopolista.* Törvt. Msz. Cf. Mart. Capell. 3. p. 55.

Monopolista, æ, qui solus sibi ius vendendi comparavit; *nyerekedő, egyedárus.* It. monopolista. Ger. Monopolist, Alleinhändler. Törvt. Msz.

Monopolium, arbitrium emendi et vendendi pecunia comparatum; *egyedárusság, egyedkereskedés.* It. monopólio. Ger. Alleinhandel, Monopol. Bel. Cell. 829. *Monopolium* nr. 2. Sueton. Plin. die privilegirte Handlung, das Recht etwas allein zu kaufen oder zu verkauffen. Tulajdon árunak boltja, melyet egyedül egy árul és másutt ember nem vehet stb. Kövy El. 824. et passim. Cf. Sueton. Tib. 71. Plin. 8., 37., 56.

Monopolium tabaccæ, herbæ nicotianæ vendendi arbitrium; *dohányegyedárúság.* Bel. Geogr. 51.

Monopolizare, monopolium exercere; *egyedáruskodni.* Törvt. Msz.

Monos, unus; *egy.* Obs. Jadr. 319. Arietum intesticulatorum copia haberi non poterat pro uno, nec pro infinito obolo; Taurorum et vitulorum libra quælibet argenteo bino et semis, Caballorum ac mulorum quaterna deca, pro unica solvebatur numis ternisdeca et sex valebat, *Monos* ovum gallinæ æreis duodecim, Pullus eius pro argenteis *bistetras* fiebat concambium, genitrix pulorum vel Capo aureum *Monos* et semis venundabatur et omnium horum grandissima Urbs gerebat penuriam.

Monospes, unius pedis; *egy láb hosszú,* Obs. Jadr. 408. Quorum aliqui murum fodebant, aliqui spicula balistrarum tam *monospedis* quam duobus et giraculorum arcuum et spingardarum ac aliarum specierum bellicarum armorum in hostes prosiliebant.

Monotheleticus, ad monothelitas pertinens (a μόνος et θέλειν) V. *Monothelitae.* Czvit. Spec. 185. Heraclii Ecthesin sive Expositionem et Hæresin *Monotheleticam* damnavit.

Monothelitæ, alias: Monothelani (DuC.) qui quidem in Christo duas naturas (divinam et humanam) sed tantum unam voluntatem esse docebant; *egyakarat vitatók.* Not. rel. I. 232. Cher. Jus. Eccl. I. 161. Kaprin Eloq. II. Præf. Nill. Symb. 879.

Monotonia, μονοτονία, oratio omni varietate vocis carens; *egyhangúság.* It. monotonia. Kaprin. Eloq. I. 731. Vitium est *monotonia* varietati contraria cum eodem insulso vocis tenore prope nulla flexione utitur Orator.

Monoxylus, 3., (linter.) (Du C.) ex uno trunco constans. *csónak egy fatörzsből.* Heyse: Monoxylon, Monoxyl. eig. Einholz, ein Stammkahn oder aus einem Baume bereitetes Fahrzeug. Szamosk. II. 192. Quibus ita constitutis secunda militum voluntate navigiis et *monoxylis* lintribus mille quingentis ad eum usum antea præparatis, Danubium improvisus traiicit. Cf. Plin. 6., 23., 26.

Mons pietatis, domus pignoratitia; *zálogház.* It. monte di pietá. Gall. mont. de piété. Ger. Leihbank, Leihhaus. Cher. Jus. Eccl. II. 300. A crimine usurarie pravitatis immunes esse censentur *Montes pietatis,* domus fiduciariæ, auctoritate regia apud nos tum Pestini tum Posonii erectæ eum in finem, ut pecunia mutuo detur indigenti ea lege, ut si præfixo tempore non fuerit reddita, pignus, quod in securitatem eius pecuniæ depositum est, vendatur, *monsque* ipse *pietatis,* pecuniam mutuo datam ex pretio rei Divenditæ et aliquid supra recipiat, reliquum vero debitori restituatur.

Monstra, æ, (Du C.) militum recensus; *katonai szemle.* Ger. Musterung. Ljub. Mon. Sl. II. 441 : videant . . . *monstras* . . . stipendiariorum. S. de Kz. Chr. II. 1., 19.

Monstram videre, recensere; *megvizsgálni, szemlét tartani.* Han. Mon. Jur. P. I. 125 : regimen teneatur . . . in fine . . . anni de his armis facere descriptionem et *videre monstram.*

Monstrantia, æ, (Du C.) Monstrantiæ phylacteria seu arculæ, in quibus reconduntur Reliquiæ, atque adeo sacra Eucharistia, quomodo *Monstrances* in Belgio etiamnum vocantur; *szentségtartó.* Heyse: *Monstranz* = das Zeigebehältniss od. prächtige Gehäuse der geweihten Hostie in der Kath. Kirche. — Cod. Ep. Pet. Páz. I. 245. Quod *monstrantia* pro processione Corporis Christi, una cum casula, unionibus, masgaritis et auro intexta cum calice aureo judæis Viennæ oppignorata vel vendita Ecclesiæ B. restituatur. Otia Bachm. 75.

Monstratorium Eucharisticum, V. *Monstrantia;* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 79. Fulget nunc pretiosus hic lapis in aureo *Eucharistico Monstratorio,* cuius fronti insertus est.

Monstrator viarum, itineris dux, ductor; *útmutató.* Reg. Mil. an. 1726. p. 20: omnes labores angarios pro Officialium culinis . . . *viarum monstratores* . . . imposterum . . . cassatos, mortificatos . . . esse volumus.

Monstratrix, quæ monstrat, docet; *tanítónő, útmutató.* Jan. Pan. Poëm. I. 418: Tu sis *monstratrix,* tu mutua fœdera junge.

Mōnstrificus, 3., horrendus, formidolosus; *szörnyü.* Tör. Tár. 1888. p. 532. loquatur iam præsens apud nos in hoc regno eventus *monstrificus.* Cf. Val. Flacc. 6., 152. Plin. 21., 5., 13., 28., 8., 27.

Monstruale Examen, (a *monstrare); examen exemplaris instar; mintavizsgálat.* Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 166.

Monstruositas, atis, inusitata forma; *szörnyetegség, éktelenség.* It. mostruosità. Wagn.

Montana, æ, (Du C.) metalli fodina; *bánya.* Magy. Tör. Tár. IX. 54. de factis urburarum seu *montanarum* nostrarum. Cod. Dip. Brüss. Burg. 8.

Montana cristallus, pro: crystallus montanus; *hegyi kristály.* Arch. Rák. VIII. 354. Unum frustum *cristalli montanae.*

Montanea, æ, *Montana* q. v. Magy. Tör. Tár. IX. 37. participum *Montanearum* a Ramine (æs, æramen = ércz).

Montaneæ, (auctore Battyáno turres archivis destinatæ. Auct. Kukuljević: codex). Batty. Leg. T. II. 215. Decr. Col. an. 1103): quæ in Privilegiis litteris vel antiquis *montaneis* ipsius Ecclesiæ conscripta habentur. Kuk. Jur. I. 25. an. 1103. quæ in literis vel antiquis *montaneis,* id est codicibus conscripta habentur.

Montania, æ, regio montana; *hegység.* Knauz M. E. Str. I. 493., 637.

1. **Montanista,** metallicus; *bányász.* Magy. Tör. Tár. XX. 282. Monm. Comit. Trans. VI. 382. Kov. Form. St. 510.

2. **Montanista,** qui in vineis habitat; *szőlőhegy lakos.* Ger. Weinbauer. Urb. Reg. passim.

1. **Montanistæ,** (Du C.) alias *Cataphryges* a Montano Hæresiarcha sic dicti sub Arcadio imperatore, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, unde se diviserunt ab Ecclesia Catholica. For. Scr. p. 10: Hic *Montanus* Paracletum se esse prædicabat... *Montanistae* Baptismi formulam corrumpebant et suam Eucharistiam conficiebant ex infantium eam ob rem interpunctorum sanguine farinâ permixto etc. Kaprin Eloq. II. 583. Not. rel. I. 140.

2. **Montanistæ,** dicti proceres quidam, in quorum territoriis montes erant, in quibus mineræ auri et cupri reperiebantur, de quibus decimas Regi pendebant. V. Decreta Reg. Hung.

Montanistico-metallicus, ad res metallicas pertinens; *bányászati.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 277. De voto vero et desiderio SS. et. OO. Causæ *Montanistico-metallicae* a Judiciis montanis ad Sedem Tavernicalem et tum ad Curiam Regiam promovendæ essent.

Montanistico-Judicialis, Montanistico-Judiciarius, ad ius et leges metallicas pertinens; *bányász jogi.* Faber. Jur. Met. 11. c) Instructio Manipulationis *Montanistico-Judicialis* de anno 1783. d) Systema *Montanistico-Judiciarium* de anno 1789.

Montanisticus, 3., montis, in monte situs; *hegyi.* Art. Diæt. Pos. 106. prævia etiam Vinearum *Montanisticarum* ac Vineolarum ad vineas degentium conscriptione.

Montano-monetarius, ad monetam montanisticam pertinens; *bányász pénzverő.* Juriev. Jur. Met. 176. Supremum Cæsareo-Regium Inspectoratus Officium *montano-monetarium* Nagy-Banyense.

Montano-œconomicus, ad rem familiarem montanisticam pertinens; *bányagazdászati.* Faber. Jur. Met. 48. Immediate Resolutiones suprema Officia edunt, in quibusvis *Montano-Oeconomicis* obiectis.

Montanum, i, fodina; *bánya.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 28. ut ipsi alia aurea vel argentea *montana* colant propter illas fodinas cupreas. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 464.

Montanus, i, urburarius, metallicus; *bányász.* Fej. X. 2., 105. Quare Vestræ mandamus Universitatis fidelitati per præsentes, quatenus a modo in antea præfatos *Urburarios* et *Montanos* nostros in nullis causis et causarum Articulis in vestris tenutis, possessionibus, honoribus seu vestri in medio iudicare vel alterius iudicatui nisi ipsius Judicis et Juratorum de dicta Kremniczia adstare compellere præsumatis. 105. Referentibus nobis *Urburariis* et *Montanis* nostris de Kremniczia percepimus.

Montanus cameralis medicus, *bányaorvos.* Ger. Cameralischer Bergwerksdoctor. Kass. P. P. I. 57. in qualitate *Montano Cameralis Medici* . . .

Montanus scriba, V. *Protocollista.* Faber. Jur. Met. 40. *Montanus Scriba* vulgo *Protocollista* . . . est proprie Actuarius non modo in Montano-Judiciariis, verum et intuitu practicæ œconomiæ et Culturæ calamum ducendum, occasione generalium reambulationum aliarumque montanisticarum expeditionum in monte, prout et Officii Sessionibus acta Regestro, Protocollo inserenda, ordinationes, relationes officiosas secundum præscriptum BB. Resolutionum in stilum redigendas habet.

Monticellus, (Du C.) collis; *hegyecske, domb, halom.* It. monticèllo. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 481. et *monticellus* de Cupellego, quem tenet Madius Ginam. Rač. Mon. Sl. VII. 39. an. 1030. Cf. Auct. rei agrar. p. 231. Gœs.

Monticola, qui colit, fodit montes; *hegylakó, bányamivelő.* Juriev. Jur. Met. 21. *Monticolae* sunt personæ privatæ; proinde differunt a personis metallicis publicis; hæ enim politicam, œconomicam aut juridicam Rei montanæ Administrationem nomine regis curant. Cf. Ovid. Met. I. 193.

Montium magister et iudex montanus, summus iudex metallicus; *főbányabiró.* Törvt. Msz.

Montium tributum, tributum pro vineis solvendum. Kov. Jur. Tav. Ind. Hegyvám seu *Montium Tributum* consueta mensura exigatur.

Montonus, i, aries (Du C. al. s.); *ürü.* It. montone. Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Montosus, 3., montibus obsitus; *hegyes.* Rák. Ön. 201. Alexy 10.

Monumentalis, ad monumentum pertinens, magni momenti; *nagyszerü.* Száz. VI. 492.

Monunculus, fors. mendum pro: homunculus. Cod. Zi. T. I. 5: Causam, quam Johannes . . . contra Urbus *monunculum* de Balvanos coram nobis habebant.

Monungulus, 3., ungulam solidam habens; *egy patáju.* Hist. Nat. 24. Sus Scrofa... variat et magnitudine corporis et ungula bisulca vel *monungula* qualem, qui e Thracia ad Hungariam magna copia pelluntur, etiam greges integri habent.

Moral, subst. ab adi. moralis, sicut animal ab animalis, doctrina morum, doctrina moralis, præcepta de moribus; *erkölcstan.* Rák. Ön. p. 45. l. 10—15. (14.): . . . ignorantia . . . formabat in me opiniones, non quidem mysteriis et fundamentis Sanctæ Religionis nostræ directe contrarias, sed sanæ conscientiæ et *morali* Evangelii tui oppositas . . .

Morales personæ, iuridicæ personæ, omnia talia subiecta, quæ singuli homines non sunt. Tales sunt e. g. societates, quæ in unum corpus coalescunt alicuius negotii causa: *erkölcsi személyek.* Def. bon. p. 13. Rationem status præ oculis Principi habendam, cuius intuitu privilegia, præsertim *personis-moralibus* attributa . . . moderari possit.

Moralisatio, morum probitas; *erkölcsösödés.* Törvt. Msz.

Moralista, æ, virtutis magister; *erkölcstanító.* It. moralista. Gall. moraliste. Ger. Sittenlehrer, Moralist. Cher. Jus. Eccl. I. 322. Porro cum generatim de officiis erga proximum statuant *Moralistae* ea officiis erga Deum affirmativis in collisione præponenda esse.

Moralitas, (Du C.) morum probitas; *erkölcsiség.* Opin. P. IV. Sec. II. (g). Kass. P. P. I. 133. Cf. Macr. Sat. 5., 1.

Moraliter, respectu morum (Du C. al. s.); *erkölcsileg.* Nic. de Mir. 421. Cf. Donat. ad Ter. Ad. 5., 8., 35. Phorm. 1., 1., 2.

Moralizare, (Du C.) intuitu morum exponere et applicare, castigare; *erkölcsi elmélkedésre alkalmazni, feddni.* It. moralizzare. Gall. moraliser. Serm. Cat. 247. Opus est, ut vir sit surdus, ne oblocutoria contra uxorem audias etc. Moraliza. *Moraliza:* uxor debet esse sicuti luna.

Moratorium, *késleltető, időt engedő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 104. Juriev. Jur. Met. 112. Quid *Moratorium,* et a quo petendum? Operæ metallicæ ob graves rationes in metallifodinis possunt prorsus intermitti aliquo tempore, quin eapropter metuendum sit, obiectum montanisticum ceu desolatum, abmutungatum et alteri mutunganti collatum iri; verum ad hoc legitime faciendum necessarium est *Moratorium,* quod est facultas a Judicio Montano Urburario concessa, præscriptas operas metallicas in obiecto montano, iam cultivato, ob graves et sonticas rationes lege, determinato tempore, prorsus intermittendi.

Moratorius, (Du C.) vim morandi habens, morans; *késleltető, feltartóztató.* Gall. moratoire. Kass. Jur. Civ. II. 112. vel denique, ut præscindatur plane ipsa via Recursus etiam obtinendi quippe Mandati cuiuspiam v. g. *Moratorii,* Suspensorii etc. Cf. Ulp. Dig. 26., 7., 6. Paul. Sent. 5. tit. 35., Cod. Justin. 4., 31., 14.

Morbificus, 3., qui affert morbos

egészségtelen, betegséghozó. It. morbifico. Szentiv. Cur. Misc. 127. Autumnus humidior *morbificam* hyemem facit.

Morbillosus, 3., morbillis, pustulis, ruboribus affectus; *bőrküteges.* Bene Med. II. 242.

Morbillus, i, pustulæ, rubores; *bőrküteg.* Gall. morbilles. Szentiv. Curios. Misc. 128. Nam Euri in anno dominantes, excitant passim febres ardentes, biliosas, acutas, *morbillos,* variolas.

Morbiticus, 3., morbum excitans; *betegséget okozó.* Tör. Tár. 1890. p. 236. Altero die exiguo medicamento sumto natura rem *morbiticam* expulit.

Morbus S. Antonii, (DuC. sacer ignis) erysipelas; *szt. Antal tüze, orbáncz.* An. Sc. III. 171. an. 1520.

Morbus caducus, morbus comitialis; *nehézkór.* Wagn.

Morbus csömör, male affectus stomachus; *csömör.* Lzb. Cod. Med. III. 761.

Morbus fici, stomacace; *seggen való süly.* It. scorbuto. Gall. scorbut. Ger. Scharbonk, Scorbut. Cod. Evang. T. I. p. 210: Ab annis enim 8 vexor *fici morbi* (seggen való süly) molestia.

Morbus fodinalis, peripneumonia, qua metallici affici solent; *bányász-aszály.* Ger. Bergsucht. Poor J. Zsebsz. 11.

Morbus Gallicus, siphylis (Du C. scabies); *bujasenyv.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 199. Lepra aut *Morbus Gallicus.*

Morbus hungaricus, Hungaris «*csömör*», nausea ciborum. Ger. Ekel dictus longe diversus est ab illo morbo, quem Germani «ungarische Krankheit» dicebant, qui nihil aliud erat, quam *typhus exanthematicus; hagymáz.* V. Dissertationem dr. Wilhelm. Győry. Akad. Ért. 1899. 119. füzet. 574.

Morbus pestilentialis hungaricus, pestis pannonica; *dögvész.* Bene Med. I. 193.

Morbus sacer, epilepsia; *nehézkór.* Bene Med. V. 150. Epilepsia vocatur etiam *morbus sacer, morbus major, morbus Herculeus, morbus Comitialis,* quia in comitiis Romanorum non raro observatus est; a multis vocatur etiam *morbus caducus.*

Mordaculus, 3., dimin. a mordace; *maró, csipős, szúró.* It. mordace. Patr. Const. 339. *Mordaculi.* Conditus hic socios morsu pungebat acuto.

Mordarium, mortarium; *mozsár.* It. mortajo. Ger. Möster. Schläg. 1941.

1. **Mordax,** figuratus, occultus; *képletes, rejtett.* Batty. Ger. 61. nisi fastidium pariat deliberatio *mordax.*

2. **Mordax,** attentus; *figyelmes.* Batty. Ger. 77. Hoc... *mordaciorem* animum facit.

Morderinæ pelles, *marturinae pelles* q. v.; *nyestbőr.* Tör. Tár. 1889. p. 190.

Morderium, mortarium, tormentum brevioris formæ; *mozsárágyú.* Száz. VI. 289. *morderium* satis magnum et rotundum cupreum...

Mores maritimi, inculti mores; *durva.* Oláh. Cod. Ep. 28. Quamcumque rem incepisti, ca laudabiliter etiam est a te perfecta, non erant tui *mores maritimi,* licet una scutica omnes incitemur; constans namque fuisti in servitiis tui principis, ex eius sententia obeundis.

Morg, iugerum; (a Ger. Morgen); *hold.* Schwart. Scult. 35. Laneus debet habere in longitudine iugera 30. in latitudine unum iugerum, alias *Morg.*

Morganaticum, V. *Matrimonium morganaticum* (Du C.) Georch. H. T. I. 50. Eme franczia szóból morgant (reátartó) *morganaticum* szavat faragtak az odavaló deákok azon házasságnak kifejezttére, mellyben a magát reátartó, következésképpen feleséget megvető férj arra kötelezi akár magához hasonló, akár alacsonyabb sorsból eredett feleségét, hogy ez urának czimjében (titulus) és méltóságában ne részesüljön.

Morganaticus, 3., V. *Matrimonium morganaticum.* Cher. Jus. Eccl. II. 168. Matrimonium ad legem *Salicam* seu ad *Morganaticam* (ex voce gothica *morgjan* limitare) id est, quod cum dignitate viri contrahentis pugnat et eo cum pacto contrahitur, ut uxor iuribus status ac familiæ mariti careat prolesque hæreditate paterna excidant.

Morgannatica, V, *Matrimonium ad morgannaticum* (Du C.) Vuch. Jur. Feud. 111. Dicitur Matrimonium ad *Morgannaticam* ideo, quod portio liberis in pactis dotalibus emensa *Morganitica* vel Morgengabe dicta sit.

Morgengaba, æ, dos (Du C. *Morganegiba)* (a Germ. Morgengabe); *jegyajándék, nászajándék.* Tör. Tár. 1888, p. 659. altera quoque nuptiarum die Nos Princeps Gabriel eandem Serenissimam sponsam nostram tali *morgengaba,* quæ ex aliquot millibus aureorum nummorum, nec non torque preciosiore ex gemmis et auro fabrefacta... constabit.

Morgengabalis, e, ad dotem pertinens, (ex Germ. Morgen, quod mane et Gabe, quod donum signif.); *jegyajándék... nászajándék... jegybér... hitbér... móring.* It. *dote, dota.* Ger. *Morgengabe, Mitgift.* Kass. Jur. Civ. II. 122. ac denique respective parentum et Tutorum ac Curatorum etiam si saltem donationem *Morgengabalem* velit Sponsus Sponsæ deobligare.

Moriat, pro. moriatur. Scr. Ban. p. 3.: Et si quis ausus fuerit subtrahere ex meis vel extraneis *moriat* de Ramato.

Morinus, 3., nigro fuscus; *sötétbarna.* It. morello. Magy. Tör. Tár. XX. 163. Toga muliebris holoserica *morini* coloris.

Morocomium, institutum curandis vesanis destinatum; *őrültek háza.* Bene Med. V. 342.

Morodochium, V. *Morocomium.* Bene Med. V. 342.

Morolachi, milites prædatores. V. s. *Moroulachus; martalóczok.* Isth. IV. 47.

Morosatus, 3., morosus; *komor, rosszkedvü.* Tör. Tár. 1891. p. 333. sæpissime cum eodem ad notitiam multorum concumbente *morosatam* fuisse.

Morose, cunctanter, (a mora); *késedelmesen.* It. morosamente. Fej. X. 4., 324. Nec Znaima est rebus admodum *morose* gestis per Albertum et Ernestum ad sui deditionem coacta.

Morositas, mora, negligentia, (Du C. cura, diligentia): *késedelmezés, hanyagság.* Pfahl. Jus. Georg. LX. singulorum Centuriatuum Denarii peculiariter colligi, et festum usque S. Michaelis Strigonium mitti debebant; secus Comes *morosus* summam collectam vel colligendam ex proprio marsupio duplicare in pœnam *morositatis* suæ obligabatur.

Morosophus, fatuus, insulsus philosophus; *bolondos bölcs.* Funda David. O.: non medicus... non Philosophus, sed *Morosophus.*

Morosulus, 3., demin. a *morosus; kissé késedelmes.* Lampe Hist. Eccl. p. 272: si *morosulus* quispiam et avarus creditor esses.

1. **Morosus,** 3., honestus, probus; morem gerens (a *moribus)* (Du C. nimis exacte omnia fieri cupiens); *erkölcsös.* Ger. gutsittig. (Dief.) Corp. Gram. 169. Schläg. 1954.

2. **Morosus,** 3., (restantiarius) negligens; *hátrálékos, késedelmező.* Pfahl. Jus. Georg. 290. *morosi* restantiarii dietim grossum executionalem usque terminatam executionem persolvere tenentur. Jogt. Eml. III. 366. Kass. Prax. I. 35.

Moroulachus, i, Luc. Regn. Dalm. 284. si quis reflectat ad originem et significatum nominis Vlah, id apud Slavos universos Romanum, Latinum et Italum significare reperiet; cum igitur ipsi Slavi Illyricum occupaverint, Romanosque inibi incolentes in servitutem redegerint, inclitum illud nomen Romanum apud Slavos servile evasit et Vlah servum significare, quod deinde ad eiusdem Slavicæ quoque gentis pastoritiæ, infimæque conditionis homines extentum fuit. Vlahi igitur apud Slavos ex lingua homines Romanos, Latinos vel Italos significat, ex conditione pastores montana incolentes; Vlahos autem per montes Rasciæ Bosnæ et Croatiæ degentes, etiamsi multi Romanorum esse progeniem arbitrantur et tempore occupatæ a Slavis Dalmatiæ in montes secessisse cum presbytero Diodeate autumant; tamen cum nullum Romanæ linguæ vestigium retineant nomenque ipsorum innotuerit eo tempore, quo Vlahorum nomen cum ipsis Slavis iam confusum reperiebatur et pastorem significabat; ideo pastorum nomine censitos fuisse prout et nunc verisimile est. Hos Itali *Morlaccos* dicunt, de cuius nominis significatu Presbyter Diocleas, qui ante annum 1200 scripsit Bulgarorum gesta describens, ait: «Igitur impugnantes Syllodutiam expugnaverunt eam, inde debellando ceperunt totam Macedoniam; post hæc totam Provinciam Latinorum, qui illo tempore Romani vocabantur, modo vero *Moroulachi,* hoc est Nigri Latini». Hæc homo Slavus, qui loca a Bulgaris occupata referens Sylloduxiam pro Mysia sumere dignoscitur et præter Macedoniam, Thraciam quoque occupatam tradit; quam ex vocabulo Græco *Mauro* et Slavo *Vlahi Moroulahi* componens, tunc Slavis nigros Latinos significare testatur Romano Thracos, qui Slavo idiomate Carni Vlahi, sive ut textus Carni Vlahi, sive ut textus a Marulo versus *Carni Latini* dici debuissent; quam nigredinem cum Romanis Thraciæ tribuat, hac colonis differentia ab aliis eos distinguere videtur, qui Slave Bili Vlahi, id est Albi Latini dicendi essent, quod verosimiliter hodiernis Valachis ad Septentrionem Bulgarorum degentibus tempore Diocleatis tributum esse debuit; posterioribus autem temporibus eiusdem Valachiæ transistrianæ partem maiorem nunc Moldaviam dictam *Mauroulabiam* dixere Græci.

M. O. R. S., Morimundum. Fej. Jur. Lib. 495. exhibens candidam crucem quadratam cum distributis Literis Romanis *M. O. R. S.*

locum originis sacri ordinis Cisterciensis Morimundum utpote lingua gallica Mors nuncupatum indicantibus.

Mors propria, mors naturæ debita; *természetes halál.* M. Flor. Fontes II. 143. Emericus *propria morte* preventus est.

Morsella, buccella (Du C. morsulum) frustulum; *falat, morzsalék.* It. morsello. Wagn.

Mortale peccatum, (Du C.) crimen lethiterum, mortiferum, capitale; *halálos vétek.* Wagn.

Mortalicium, cædes; *gyilkosság.* Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: K. est deletus de libro civitatis pro *mortalicio,* quod perpetravit in laboratorem in *mercurio.* Száz. VIII. 621.

Mortatis lex, auctore Battyáno est dispositio legis de successionibus vel testamentis aut donationibus mortis causa. Hæc lex cavet ne liberorum et servorum successiones quoquomodo commisceantur. Batty. Leg. T. II. 238. an. 1128.

1. **Mortaliter,** lethaliter; *halálosan.* It. mortalmente. Serm. Cat. 299. Peccant *mortaliter,* qui diebus festis et Dominicis sponte Missæ Sacrificium negligunt. Sziládi. Régi Magy. Költ. I. 370. Thök. Diar. 201. *mortaliter* læsus.

2. **Mortaliter,** prorsus; *teljesen.* Obs. Jadr. 408. sic Venetos *mortaliter* deficere iactant isti.

Mortariolum, (Du C. al. s.) parvum mortarium; *kis mozsár.* Arch. Rák. VIII. 345. Unum *mortariolum* sine pistillo.

1. **Mortarium,** ius in bona mortui; *a halott birtokaihoz való jog* ... Idem quod ap. Du C. *mortalagium.* Pár. Páp.

2. **Mortarium,** (Du C.) tormenti bellici genus; *mozsárágyú.* Ger. Mörser. Sl. mažiar. Brut. H. XII. 294. 8. in his erant, quæ vulgo ob formæ similitudinem *mortaria* vocant, quibus lapideas pilas trecenta pondo atque eo amplius deiiciebant.

Morticinii privilegium, litteræ jus in bona mortui continentes; *egyházi jószággá vált örökségnek királtsági levele.* Nagy Hier.

1. **Morticinium,** (Du C. 2.) V. *Mortarium.* Pár. Páp.

2. **Morticinium,** i, (Du C. 1.) cadaver, iumentum morticinum; *dög.* Fej. IV. 2. 264. indifferenter comedunt omnia *morticinia* sua 2. 267. comedere *morticinia.* Wagn.

Mortifacere, (Du C. 2.) occidere; *megölni, meggyilkolni.* Száz. III. 570. VIII. 621. proscriptus est H. quod *mortifecit* Caroli servitorem. Fjp. Szám. 101. an. 1388.

1. **Mortificare,** (Du C. 4.) corpus macerare, exagitare; *sanyargatni.* It. mortificare. Verancs. IX. 190. Putatne Deum suam Ecclesiam deseruisse ideo, quod hostes exultent? Minime; sed *mortificat,* ut vivificet. Arch. Rák. IX. 58.

2. **Mortificare,** (Du C. 6.) abrogare, rescindere; *beszüntetni.* It. abolire. Germ. einstellen, abschaffen. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 310: cassato de totoque *mortificato* practicato ... usu et consuetudine priori. Arch. Rák. IX. 14.

Mortificatio, (Du C. al. s.) corporis afflictatio, asperitas vitæ voluntaria; *sanyargatás.* Ger. das Kasteien. Wagn.

Mortificativus, 3., se ipsum crucians; *önsanyargató.* Pel. De s. Thoma s. I. c. 1.: Inferiora lectisternia ex parte corporis sunt: ieiunia et similia *mortificativa.*

Mortualis, e, mortui; *holt.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 392. Ad *mortuales* tandem *cineres* clariorum de candido Ordine Virorum, quos præsens annus felici æternitati sociavit, convertamur.

Mortualitas, pro: *mortalitas; halandóság.* Frak. Mát. lev. II. 80.

Mortuarium, (Du C.) tributum post mortem alicuius exigi solitum; *halálozási adó, halott javaihoz való jog.* End. p. 487. (Belæ IV. Constitutio an. 1255: 2.): Obvenciones autem oblaciones ac *mortuaria* ... libere et integraliter ipsi sacerdotes percipiant. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. Kass. Jur. Civ. Lex. 43.

Morula, (Du C.) brevis mora; *kis szünet.* Tör. Tár. 1881. p. 102. Oláh. Cod. Ep. 436. Credo imperatorem eius hanc *morulam* æqui bonique consuluisse. Cf. Augustin Confess. 11., 15. Appul. fragm. Met. 10. p. 71.

Morus, i, loca uliginosa; *süppedékföld.* Ger. Sumpfmoor. Quel. Sieb. I. 524. an. 1509. stipendiario ... penes *moros.*

Mosaicus, 3., (Du C.) musivus, *(μουσιόω)* opus tesselatum; *mozaik.* Knauz M. E. Str. II. 148., 129. *mosaico* labore expositis figuris. Wallaszky 426.

Moscatellinum, *vinum apianum, moschatum* (Du C. *moscatellus); muskotály-bor.* It. moscadello. Ger. Muskatenwein. Szentiv. Curios. Misc. II. 244. Instar *Moscatellini* vinum erit, si dum bullit et æstuat, in vasculo clauso flores siccos sambuci vel Semen Coriandri immiseris.

Moschæa, Moschea, templum, fanum Turcicum; *mecset.* Szerdah. Celebr. II. p. 42: accolunt ... fana Turcica, quæ vulgus *Moschaeas* appellat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 365. Tör. Tár. 1888. p. 745. Sentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 255., 555.

Moscheta, æ, tormentum minus, sclopetum; *muskéta, hadi puska.* It. moschetto. Gall. mousquet. Ger. Muskete, Flinte. F. Forg. Comm. 51. ex quibus Franciscus Deseőffy *moschetae* pila ictus occubuit.

Moshifer, 3., moschum ferens; *pézsmahordó.* Ger. Bisamtragend. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 64. capra *moshifera.*

Mosqueta, V. *Moscheta.* Wagn.

Moteta, æ, (Du C. motetum) cantus ecclesiasticus; *egyházi ének.* It. mottetto. Gall. motet. Ger. Motette. Leges. Schol. Schem. 30. precibus post cibum dictis *motetam* aliquam accinunto.

Motitare, *ferri, volitare; repdesni, mozogni.* Pinx. Apod. p. 105—106: in cuspide ... statuæ Deus pater cum globo terraqueo sedet, quem excipit Deus filius manibus gerens crucem, in medio *motitans* cernitur Sp. Sanctus. Cf. Gell. 9., 6.

Motivare, rationibus firmare; *okokkal támogatni.* Törvt. Msz.

Motivatio, actus rationibus firmandi; *okadás.* Törvt. Msz.

Motivizare, V. *Motivare.* Törvt. Msz.

Motivum, (Du C.) ratio, causa incitamentum; *indító ok.* Rák. Ön. 7. Diar. Com. 1796. 4.

Motivus, 3., ratione firmatus; *indokolt.* Eszt. Okm. p. 80. (Theophylus præpositus 1319): In hac *motiva* consideracione consistentes... petivimus.

Motringum, *matring.* It. matassa. Ger. die Strähne. Thök. Diar. II. 341. Fila argentea inaurata *motringum* 4, — fl. 12. Item pure argenteum *motringum* 1 — fl. 2. Minora *motringum* duo — kr. 45.

Motrix, quæ movet; *indító.* Cod. Dip. And. I. 88., 95.

Mousselins fabricans, textor panni sindonis; *csalánszövet gyáros.* Pest. Vár. Lev.

Mozus, i, modius; *véka, kupa.* Ljub. Mon. Sl. V. 361. an. 1334. medium *mozum* vini.

Mucerum, Mucrenum, almucium, tegumentum capitis; *fejkötő, csepesz.* Ger. Haube. Schläg. 1172., 1173.

Muceta, æ, parvum pallium episcopale; *püspöki köpenyke.* Gall. mozette. Iter Oec. 19. Præter enumerata, Prælatus Missam solemniter facturus requirit: Rochetum, *Mucetam.*

Mucia, æ, fascia, qua caput involvitur. V. *Binda; fejkendő.*

Mucronare, (a *mucrone)* acuminare, fastigiare; *hegyezni.* Verancs. Hist. I. 305. Qui pagus est in VI. milliario a Jagodna sub colle nemoroso dictusque incolis *Rasgni* hoc est *veruta* ... obicem desecatarum arborum, ramis earundem *mucronatis,* mutuoque nexu implicitis ac veluti veruta in adversos hostium incursus versis cervos appellavere veteres — obiecerant. Cf. *Muranatus.* Plin. 25., 13., 104., 32., 2., 6.

Mucropægus, faber gladiarius; *kardcsiszár.* Pest Vár. Lev.

1. **Muda,** clausa, locus ad confinia, ubi vectigalia solvebantur (fors. a germ. Mauth) (Du C. al. s.); *vámsorompó.* Ljub. Mon. Sl. IV. 30.

2. **Muda,** æ, (Du C. *Muta* 5.) comitatus securitatis causa; *kiséret.* It. muda. Ljub. Mon. Sl. II. 297. an. 1345: dando *mudam* aliis ... galeis.

Mufftius, Muftius, i, sacrorum apud Turcas Princeps; (ab arab. participio *fata,* ius dicere); *török főpap.* Dec. Bar. 22. Cum de bello hoc christianis indicendo sententiæ omnium exquirerentur, aiunt *Mufftium.* sacrorum apud eos principem, cuius summa est apud omnes ordines authoritas, audacter pronunciasse. Hor. Mem. 140.

Mugientia Bellonæ tonitrua, tormenta; *ágyú.* Ke. Or. Kegl. B. 3., 2.

Mugranza, æ, fors. a *mogra,* quod speciem luti denotat (V. Du C.) lutamentum; *tapasz.* Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334. pro... faciendo aptari *terazam mugranza,* agudis.

Mulcrum, (Melkkübel Dief.) mulctra; *fejő edény.* Schläg. 1444.

Mulcta impulsionalis, pecunia pro impulsis animalibus solvenda; *hajtó pénz, barmok behajtásáért járó pénz.* Georch. H. T. III. 356.

Mulctrale, is, (Du C.) mulctrarium; *fejőedény, sajtár.* Ger. Gelte, Milchgelte, Melkgeschirr. Szamosk. II. 50. ac tamquam plena *mulctralia* calcibus everterit. Cf. Verg. Georg. 3., 177. ed. Wagner.

Mulctrare, mulctrarium; *fejőedény.* Kronst. II. 66., 481., 494.

Mulgibilis, quæ mulgeri potest; *fejős.* Arch. Rák. XIII. 358. Vaccæ *mulgibiles* seniores. Kuk. Jur. III. 28. Jogt. Eml. I. 306.

Mulius, 3., adject. ex mulo; *öszvér...* Ger.

Maulthierartig. Kat. Hist. VIII. 639. ac *equos mulios* cum sellis et frenis.

Mulkta, æ, pro : mulcta ; *birság.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 97. an. 1321. banna sive *mulktas.*

Mulo, onis, mulus ; *öszvér.* It. mulo. Otia. Bachm. 79. ecce fructum prædicationis crudi Evangelii, si dicta scripturæ sacræ cuiuslibet principali etiam suo stupidioris *mulonis* rubiginoso iudicio explicanda submittantur.

Mulsa, æ, *mulsum,* (Du C.) potio ex melle et vino confecta ; *mézes bor.* Kronst. II. 583. an. 1538 vascula . . . medone seu *mulsa* implevi. Ib. III. 92., 106., 160., 262., 509.

Mulsi coctor, *serfőző.* Kol. Am. II. p. 167 : neque . . . ii, qui parabant marcium, braxatores, sed *mulsi coctores ;* nam nostra etiam memoria Shimegiensis comitatus ab apum cura percelebris est et mulsum Ungaris *Mézes ser,* vel *Márcz* appellatur.

Mulsum, (molken, milchraum. Dief.) (Du C. al.s.) ; *iró.* It. siero del butirro. Schläg. 1436.

Multicenti, innumeri, sescenti ; *számtalan.* Fabó. Monm. Evang. II. 221. mox tam tumultuans undique plebs confuso sexu confluere, *multicenti* homines arma ac alia nociva instrumenta sumere.

Multicia, multilicia, (Du C.) vestis diversicoloris ; *finom, sokszinü ruha.* Pár. Páp. Cf. Juven. 11., 186.

Multiformiter, multifariam ; *sokféleképen.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 205. et eos inter se *multiformiter* discordantes.

Multilaterus, 3., multorum laterum ; *sokoldalú.* Falud. Arch. 17.

Multilatio, sectio in multas partes, dilaceratio (rectius : *mutilatio) ; megcsonkítás.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 180. Protestati sunt super damnis et occasionibus pro occisionibus hominum, *multilationibus* membrorum.

Multiloquentia, æ, lingua prompta, volubilis ; loquacitas ; *bőbeszédűség, folyékony beszéd.* Jan. Pan. Poëm. II. 34 : multarum . . . rerum scientiæ sæpe comes est *multiloquentia.*

Multiloquium, verba multa, loquacitas ; *bő- sokbeszédűség.* Reg. S. Ben. 20., 6. et non in *multiloquio,* sed in puritate cordis nos exaudiri sciamus.

Multinumus, 3., dives ; *sokpénzü.* Corp. Gram. 168.

Multipartio, divisio in multas partes ; *sokféle felosztás, részből álló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 22. Semen *multipartione* gaudet.

Multiplicativus, 3., augens, multiplicans ; *sokszoros.* Nic. de Mir. 435. quin potius perfectissima dei providentia *multiplicativa* esse debet.

Multipræsentia, *sok helyen való lét.* Ger. Gegenwart an vielen Örtern. Mall. C. : Mysteria enim, quæ isti negant, carent exemplis in natura, perinde ut *multipraesentia* corporis Christi.

Multiscius, 3., qui multa scit ; *sokat tudó.* Verancs. VI. 314. Tibique equidem, Hercle, mirifice gratulor, qui tam præclaris istiusmodi actionibus tuis *multiscium,* nobis et patriæ decoris nominisque studiosissimum Joannem Hontherum non sublatum nobis, sed repositum esse ostendis. Cf. Appul. Met. 2. p. 619. Oud.

Multitium duplicatum, *Tafetum duplicatum* q. v.

Multitrotex, multum + trotare, multum trotans, succussus, salebrosus, glebosus, asper ; *göröngyös, kátyús.* Cod. Dip. Kár. I. 82., 69. et per eandem viam ulterius transeundo pervenit ad unam *multitroticem* circa eandem viam a parte orientali existentem.

Multivalvis, multarum valvarum ; *sokhéjas.* It. di molte valve. Hist. Nat. 71. Domunculæ testaceorum vel univalves sunt vel bivalves vel *multivalves.*

Multivarius, multifarius ; *mindenféle.* Teut. Schul. I. 116 : De repetitionis *multivaria* diversitate.

Multivigus, 3., varius et multiplex ; *sokoldalu.* Wallaszky 27. vir *multivigae* lectionis.

Multivorus, 3., qui varia alimenta devorat ; *mindenevő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. p. 69.

Multonus, i, (Du C. multo) vervex ; *ürü.* Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227.

Multotiens, sæpe iterum ac sæpius ; sæpe numero, identidem ; *sokszor.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 277. et *multotiens* vidi Anglos hoc facere ; ib. quod nihil aliud succederet, sicut alias *multotiens* fuit. Cf. Justin. Novellæ 29. præf.

Multoties, V. *Multotiens* (Du C.) Fej. IV. 3., 116. conventus monasterii *multoties* nos rogasset. Wagn.

Multrale, Mulctrale, mulctrarium ; *köpülő.* Ger. das Rührfass. Schläg. 1446.

Multumacio, fors. idem quod mutua actio ; referenda gratia ; *viszonzás.* Fabr. Urk. 108. an. 1496. in similibus et *multumacionibus* . . . grata vicissitudine promerere.

Multum ante, multo ante ; *sokkal előbb.* Wagn.

Mulus, i, agger (Du C. al. s.) ; *révgát.* It. molo. Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334. Han. Mon. Jur. P. I. 93. persona . . . non accipiat . . . lapidem de *mulis.*

Muma, species cerevisiæ in Brunsvicensi Ducatu coctæ. Máty. 304.

Mumia, æ, (a pers. *mûmijâ* deriv. a *mûm* v. *môm,* cera, resina, qua cadavera condire solebant) ; *múmia.* Szentiv. Curios. Dec. III. P. X. 31. ex Aegypto advehuntur cadavera hominum a multis sæculis defunctorum incorrupta ac integra, quæ *Mumiae* appellantur.

Munda, æ, vestes exquisitæ, elegantes (Du C. mappa) ; *ünnepi, tiszta ruha.* Magy. Tör. Tár. XX. 163. pass. aliæ vestes seu *mundae muliebres.*

Mundalis, (a mundus) purus ; *tiszta, szeplőtlen.* Obs. Jadr. 401. Quosdam, qui magis cupiditatem auri amabant quam suæ patriæ gloriam *mundalem* velle asservare, Ipsi Veneti coinquinaverunt et reliquos sub fiducia incolumes relaxare promiserunt.

Mundana, orum, res vanæ, inanes ; *világi dolgok.* Rák. Ön. 44. in *mundanis* natare.

Mundano-politicus, 3., terrestris et civilis ; *világi és polgári.* Rák. Ön. 185. sed ædificii huius *mundano-politici* machina in fundamento deficere cœpit.

1. **Mundanus,** i, laicus ; *világi.* Han. Mon. Jur. P. I. 80 : si *mundanus* nomine episcopi aliquid *acciperet.*

2. **Mundanus,** i, qui mundi externi illecebris captatur ; *világfi.* Szilády Régi Magy. Költ. T. I. 330. tripudia, cantus et larvationes ac choreas, quas præsertim faciunt *Mundani* his diebus. Rák. Ön. 25. societates *mundanorum* odiebam. Ap. Ciceronem Tusc. 5., 37. totius mundi incolam significat.

Mundare, iudicio absolvere (Passim in hoc libro) ; *felmenteni.* Rit. exp. ver. C. 2 : Crisius portato ferro *mundatus* est. Hajnik Perjog. 257.

Mundatio, actus a contagiosis rebus purgandi ; *fertőztelenités.* Ger. Desinfection. Lzb. Cod. Med. T. II. 79. *mundatio* mercium. Cf. August. Confess. 1. 11.

Munde tenere, a sordibus aliquid servare ; *tisztán tartani.* Ger. reinhalten. Moln. Patv. 5. atramentarium *munde tenebis.*

Mundialis, (Du C.) huius mundi, terrester, terrenus ; *e világi.* Eszt. Okm. p. 35. (Decr. Andreæ an. 1291) : debet . . . que sunt dei deo et que sunt cesaris *mundialis* ipsi cesari ministrare. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 30. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371. *mundialis* machina. Batty. Leg. II. 52. (Lib. S. Steph.) *mundialis* miseria.

Mundialiter, more hominum, rebus humanis convenienter ; *világi ember módjára.* Eszt. Okm. p. 35. (Decr. Andreæ 1291). Cf. Tertull. Res. carn. 46.

Mundiburdium, (Du C. a saxon. *mund :* pax, tuitio et *bora* : ferre. Gall. mainbourg) protectio, defensio ; *oltalom, gyámság.* Batty. Leg. T. II. 218. an. 1109 : quod ad prærogativam nostræ tuitionis et *Mundiburdii* pertinet. Nagy Hier. Pár. Páp.

Mundiburgium, V. *Mundiburdium.* Fej. II. 51. scilicet Bambergensem Ecclesiam, quæ etiam ad prærogativam nostræ tuitionis et *mundiburgii* pertinet.

Mundificantia, ium, medicamenta purgando apta ; *tisztítószerek.* M. Bel. Prodr. 137.

Mundificare, mundum, purum facere ; *tisztítani.* Pel. Pom. L. IV. P. I. Art. II. c. 3.: Ut in illo instanti, quo anima infundebatur, non esset infecta, sed iam *mundificata* caro beate virginis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 264. Tabaca . . . *mundificat* et consolidat vulnera. Kol. Cod. 14. Cf. Macer. 3., 12.

Mundir-Commissarius, cui curæ est ornatus vestitusque militaris ; *katonai ruhatáros.* Arch. Rák. VIII. 72.

Mundum muliebre, mundus, i ; *pipereszerek.* Germ. Putzkram, Putzwaaren. Thök. Diar. II. 347. Alba *munda* muliebria in frustis decem fl. 6.

Mundura, æ, ornatus militaris ; *egyenruha.* Gall. Uniforme. Ger. Montur, Uniform. Jogt. Eml. T. III. p. 429. Kuk. Jur. I. 446. an. 1761. Arch. Rák. VIII. 392.

Munera festivalia, munera sollemnia ; *ünnepi ajándékok.* Ger. Festgeschenk, Tör. Tár. 1893. p. 27.

Munera strenalia, strena ; *újévi ajándék.* Passim.

Munerabilis, e, qui aliquem munere donat ; *ajándékozó.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 125., 192. Quoniam dominos virtutum dono decoratos suis subditis et servientibus *munerabiles* necessario esse oportet et favorabiles.

Muneralia, ium, donum, munuscula ; *ajándék, élelmiszer.* Schwart. Scult. 122.

(munera, Domino a rusticis offerenda: butyrum (liquatum), capones, limaces etc. Libro censuali cuidam inscriptum vidi: *muneralia* dant *censitae* sc. quæ possunt . . . Phal. Jus. Georg. (LXIX. Munera, *Muneralia)*, Victualia, Naturalia generatim nec numero aut mensura eadem, nec tempore eodem præstabantur. Szer. Not. 112.

Munerba, æ, (Du C.) lagena cucurbita; *tökkobak.* It. fiasca di zucca. Gall. gourde. callebasse. Ger. Kürbisflasche. Pár. Páp.

Munerula, pro: murenula; *pettyes angolna, köményhal.* It. anguilla. Ger. Aal. Schläg. 800.

Munexi, monachi; *szerzetesek.* Ljub. Mon. Sl. V. 84.

Munialis, monialis; *apácza.* Szék. Okl. IV. 46., 47.

Municipales, senatus civitatis, decuriones; *helyhatóság.* Heyse: Municipal-Beamte, Stadtbeamte, Gemeinde-Vorsteher. Mitglieder der Stadtobrigkeit. Verancs. Hist. I. 346. Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus . . . Vicegerentibus, Prefectis, Castellanis, Rectoribus, Magistratibus, *Municipalibus.* Communitatibus, Burgi magistris, Pretoribus etc.

Municipalitas, conditio municipii; *helyhatóság.* Gall. municipalité. Száz. VI. 69. a tengerparti olasz szabású városoktól jött át honunkba a kiváltságos városi *municipalitás* vágya. Kass. Jur. Civ. Lex. 43.

Munimentum, (Du C.) munimenta dicuntur probationes et instrumenta, quæ causam muniunt; *bizonyító okirat, okmány.* Cod. Dipl. Arp. V. 130. Hajnik Perjog. 347.

Munitio, sub munitione intelliguntur: bombarda, pulvis, globi, salnitrum, sulphur, plumbum, (Du C. 1. omnis generis annona); *lőszer.* Tör. Tár. 1890. p. 377.

Munium, (Du C.) munus, officium; (munia apud antiquos phurale tantum); *hivatal, kötelesség.* Pel. Serm. Matrimonium nominatur quasi matris *munium* id est officium. Hiem. 26. g. Pinx. Apod. 138. mei *munii* non est. Szék. Okl. I. 18.

Muphthi, Muphti Muphtius, summus pontifex apud Turcas. F. Forg. Comm. 483. Selimus ex consilio summi pontificis (*muphthi* vocant) et antistitum justitium ac supplicationes publicas indicit. Tör. Tár. 1881. p. 286. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 105. Fer. Mon. Sl. XVIII. 263. an. 1659. Habent *Muphti* uti patriarcham, seu metropolitanum . . . qui circa religionem ipsorum primatum, ius ac forum habet.

Muquesterius, i, miles sclopeto armatus; *gyalog katona,* Tör. Tár. 1889. p. 76.

Muræenula, æ, torques aureus (Du C.) ita dictus, quod metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contexitur; *nyakláncz.* Wagn.

Murare, (Du C.) murum struere; opus latericium facere; *falazni, falat emelni.* Mauern. Kronst. I. 610. Chr. Dubn. 14. Fej. X. I. 570. Fabó. Monm. Evang. Hist. III. 34.

Murarius, i, cæmentarius, structor murorum; *kőmíves.* Ger. Maurer. Tab. Conscr. Egri Levt. Pest Vár. Lvt.

Murarius palerius, politor; *kőmíves pallér.* Egri Levt.

Muratio, (Du C.) actus muri exstruendi; *falazás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 101. an. 1443. Ljub. Mon. Sl. II. p. 341. perfectio . . . *murationis.* XI. 74. an. 1323: in *muratione* murorum.

Murator, (Du C.) faber murarius, structor murorum; *kőmüves.* Kronst. I. 162.

Muricatus, 3., (a murice) colore latericio; *téglaszín veres.* Bárczay. Cf. Plin. 20, 23, 99.

Muriceps, (Du C. 2.) avis, quæ mures capit.; *vércse.* Schlägl. 1784. Arch. Ver. Sieb. 118.

Murifragus, 3., qui frangit muros; *faltörő.* Kov. Form. St. LVII. ut statim acceptis præsentibus illam Bombardam Faltherew (latine diceres *murifragam*) quæ in Sabaria est. Verancs. IV. 213. Epist. Proc. II. 122.

Murmuriosus, 3., fremens (Gloss. Philox.); *zúgolódó.* Reg. S. Ben. 4., 23. Non esse superbum . . . non pigrum, non *murmuriosum.*

Murmurire, pro: murmurare; *zúgolódni.* Ljub. Mon. Sl. V. 69. an. 1406: multum *murmurient* et conquerun tur.

Murmurium, (Du C.) murmur; *morgolódás, zugolódás.* Reg. S. Ben. 5., 27. Sed hæc ipsa obœdientia tunc acceptabilis erit Deo et dulcis hominibus, si, quod iubetur, non trepide, non tepide, non tarde aut cum *murmurio* vel cum responso nolentis efficiatur. Non esse superbum . . . non pigrum, non murmuriosum, non detractorem. Ib. 4., 23.

Murolus, i, (Du C.) dem. ad murum; *kis fal.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 183. an. 1422: ut cessent inhonestates . . . ordinetur, quod *pergulus* predicatoris stet extra chorum vel super *murolo* chori et non audeant . . . predicatores . . . intrare *parlatorium.*

Murrchinum, *murrhinum; murrha ásvány.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 276. *Murrchinum,* Materia quædam candida fuit, purpureis maculis rubescens, quæ sub terra inveniebatur, humore vi caloris sub terra densata.

Murus fictilis, paries mobilis, versatilis; *spanyol fal.* Rák. Ön. 21. *murus fictilis,* quo lectulus meus circumdabatur. Ib. 123.

Murza, æ, alias: *Merza, Mirza,* titulus principis; *herczeg.* Szilády. Tör. Magy. Eml. IV. 452. ac molimina Palatini Moldaviæ pertinuerit, nihil omittemus, nam et ab exercitu tudziacensi missi sunt ad nos legati denuntiando omnes *Murzas,* nimirum: Szalmarza *Murza,* Orak *Murza,* Aitimirum et reliquam Budziacensem ordam se in protectionem Regis Poloniæ dare velle.

Mus ponticus, Forc: est apud nos hermellini pilo albo et mollissimo V. etiam *Zibellina* (Hermellinus) herminiæ sive arminiæ quoque pelles ap. alios; *nyest.* Brut. Hist. I. 117., 13. Ungarorum pretiosis vestibus induti, quas suffultas aut pardorum aut *ponticorum murium* pellibus. Ib. IX. 64., 6. vestibus duabus ex holoserico villoso purpurei coloris auro distinctis totidem pictis Damasceno opere et *Zibellinis* pellibus, quas nonnulli certis adducti coniecturis putant *ponticorum murium* esse.

Muscarium, (Du C.) flabellum, quo muscas abigimus; *légyütő.* It. moschetto. Ger. Fliegenklappe. Rep. Cast. p. 36. a: Secreta tibi sunt Cassoviæ in Musæo vel in *Muscario* potius, ubi cum pudicissima Uxore animalcula captitatis. Cf. Martial. 11, 65 in lemm.

Muscata, æ, (Du C.) nux aromatica; *szerecsendió.* Tör. Tár. 1889. p. 376. una libra *muscatarum.*

Muscatulæ, (Du C. *muscatellus)* vitis species, ex qua vinum Apianum conficitur; *muskatály* (szőlő). M. Bel. Prodr. 174. Indigenæ *muscatulas* Muskateller dixerunt forte a Muscho.

Muscatum, V. *Muscata; szerecsendió.* Schläg. 898.

Muscatus, 3., V. *Muscatulae.* Taurini Staurom I. 432. Engel. Mon. Ung. Bécs. 1809. 136. *Muscatas* vites, hortos, pecuaria, caulas.

Muscetarius, i, miles sclopeto armatus; *muskétás.* Ger. Musketier. Tör. Tár. 1887. p. 112.

Muscheta, æ, tormentum bellicum (Du C. muschetta, telum, quod balista validiori emittitur); *muskéta, puska.* Szék. Okl. IV. 288.

Muscibula, æ, pro: *muscipula; egérfogó.* Ger. Mausefalle. Kronst. I. 507.

Muscido, mucor, situs; *penész, pilisznye.* Ger. Schimmel, Kahm. Schläg. 1872.

Muscilio, onis; *muslicza.* It. moscione. Ger. Kleine Fliege die dem Weinmost nachgeht. Szamosk. III. 227. Eius insecti figura culicis est, sed constipatior et brevior *muscilione,* qui in cuppis gignitur vinariis paulo maior colore sufflavo.

Muscosus, lege: mucosus; *szopornyiczás.* It. moccioso, moccicoso. Gall. morveux. Ger. rotzig. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 238: Quandoquidem multi scabiosi . . . *muscosi* vulgo *szopornyiczás* vocati ex . . . equis . . . reperiuntur.

Muscularis (vis), ad musculos pertinens; *izom* (erő). It. di muscolo. Ger. Muskel . . . Vern. Psych. 48. Sobria obiectorum varietate non tantum vis nervea conservatur, sed et *vis muscularis* mutatis interdum laboribus non tam celeriter exhauritur.

Muscus, moscus, moschus (Du C.), odoramentum, quod ex umbilico felis moschatæ colligitur; *pézsma.* Ger. Moschus, Bisam. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Musci* fere uncia licet plus valeret, ego computo eam duas marcas.

Muselinus, i, *tábori építő napszámos.* Adelm. De orig. Turc. 13. *Muselini* sunt, qui munitiones, castra et pugnacula construunt, quorum merces est diurna quinque asprium.

Musella, æ, (Du C.) rictus; cava ad tormenta mittenda; *lőrés.* Ljub. Mon. Sl. IX. 177. an. 1411: cum *musellis* pro culpis bombardarum et cum aliis *reparis.*

Museolum, dem. ad musæum; parvum conclave scholis habendis; *tanuló szobácska.* Teutsch. Schulord. I. 100.

Musica, instrumentum musicum; *zeneszer.* Száz. XVII. 862.

Musica choralis, *kari zene, kardal, dal.* Leges Schol. Schem. 14., 15. Cantor singulis diebus hora 12-ma in schola mature compareto et in *chorali* et *figurali musica* pueros dextre informato . . . Cantor chorum musicum in templo moderate et ita regat, ut *musica figuralis* atque *choralis* latinæ et germanicæ cantiones alternatim sequantur, symbolumque fidei apostolicum.

Musica figuralis, musica numeris distincta artificialis. V. *Musica choralis; művészies zene.*

Musica instrumentalis, cantus nervorum et tibiarum; *hangszerzene.* Wagn.

Musica mensuralis, ad numerum, rhythmum executa musica, cantus; *ütemes zene.* Ger. Musik mit strenger Tactbewegung. Teutsch. Schulord. I. 11.

Musicales notæ, soni nota, signum; *kóta, hangjegy.* Reg. Turm. Præt. 97.

Musicalia, musicæ genera; *muzsika, zene.* Pel. Perm. Quanta dulcedo felicitatis erit in illa patria super omnia *musicalia.* Pasch. 26. m.

Musicalis, e, musicus; *muzsika . . . zenei.* It. musicale. Ger. musikalisch. Cher. Jus. Eccl. II. 113. Cantum in Missis solemnibus solet comitari Musica cum organo et instrumentis *Musicalibus.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 407.

Musicalis Academia, academia, schola symphoniacorum; *zeneakadémia.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 104.

Musicare (Du C. instrumentis musicis ludere) h. l. per ludibrium: *poenas luere; lakolni.* Jókai. Mire Megv. I. 199. majd ego tibi *musicabo.*

Musicus, i, artis musicæ peritus; *muzsikus.* It. musico. Ger. Musiker. Georg. Sirm. I. 55. et iste erat valde *musicus* et iste composuit unum mutetam: quis pro nobis contra nos, si Deus est nobiscum. Cod. Dip. Brüss. 11., 51.

Musicus Regius, organœdus (canonicus Posoniensis); *udvari orgonás* (pozsonyi kanonok). Száz. VIII. 81.

Musitatio, lege: *mussitatio* = susurrus, bombus; *morgás.* Rák. Ön. 124. *musitatio* confusa.

Musliman, V. *Musulmannus.* Star. XVII. 79. an. 1638.

Musqueta, æ, sclopetum; *muskéta, hadi puska.* It. moschetto. Ger. Muskete. Szentiv. Curios. Misc. 362. ut figens linea jactum *musquetae* non excedat. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 387.

Musquetarius, i, miles sclopeto armatus; *muskétás.* Gall. mousquetaire. Magy. Tör. Tár. XVII. 263. Dip. Alv. I. 240. Cod. Evang. III. 363. Ascendimus currum . . . ex civitate vehimur undique 24 *musquetariis* cincti. Szentiv. Curios. Misc. 410.

Mussatio, fabulæ, garritus; *suttogás, mende-monda.* Gall. bruit sourd. Pri. sæc. I. p. 4.: Hinc fluxisse facile sit coniicere, ut complures rerum Hungaricarum e tenui *mussatione* gnari . . . modo sermonem . . . traducant.

Mussulmannisare, Turcam fieri; *törökké lenni.* Nad. Florus Hung. L. III. C. XV. p. 180: Jovius . . . narrat, quasi . . . Stephanus . . . ad Bajazethum . . . venisset ab eoque grato animo receptus *Mussulmannisasset.*

Mustax, rectius: mystax = barbula labium superius vestiens; *bajusz.* Rák. Ön. 125. denigratis superciliis et *mustacibus.*

Mustericia, æ, forma, assulare quadrum, in quo includitur imago; *ráma.* Ger. Muster, Rahmen. Pár. Páp.

Mustra, lustrum, lustratio; *szemle.* It. mostra. Száz. XXIX. 924.

Mustralis, e, ad (Mustram) lustrationem pertinens; *szemlei.* Száz. XXIX. 926. *Mustralis* revisio.

Mustrantia, æ, V. *Monstrantia.* Tör. Tár. 1892. p. 560.

Mustulus, Verancs. III. 355. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuncii, qui hanc lætitiam subditis quoque annuncient, iique *mustulus* — chyamus — tuluk, hoc est, a strenis, quas illis ex more viritim omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Musulmanicus, 3., turcicus; *muzulman, török.* Tör. Tár. 1889. p. 322. cham *Musulmanici* Regni. Szamosk. IV. 458.

Musulmannus, Musulmanus, (ex arab. *moslemûna* a *salama* v. Islam, homo Deo devotus); *muzulman.* Vern. Phil. Mor. 50. Ibi nimirum non aliam felicitatem vel anteactæ vitæ præmium Deo devotis hominibus, quos ille Mahomedes *Musulmannos* appellat, pollicetur. Verancs. V. 144.

Muszkiet, V. *Musqueta.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 459. Milites incendent cum Bombardis vulgo *Muszkiet* dictis, accensis *ignilabris* globos in ore habentes.

Muszurmanicus, 3., turcicus; *török.* Tör. Tár. 1886. p. 321. totus *Muszurmanicus* exercitus.

Muszurmanus, i, *Musulmannus.* Tör. Tár. 1886. p. 319. Ex amissione prælii supremus exercituum *Muszulmanorum* purpuratus Szulimanus.

Muta, mensura, vectigal (Du C. 3.); *adó.* Kat. Hist. IX. 421. nihil plus dari et solvi pro servicio debet quam media libra denariorum Wyennensium et verum *ius montale,* decima et vera *muta* (mensura) sicut ab antiquo moris fuit.

Mutafaraki bassi, *az előkelők főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Mutafaraki bassi* = supremus libertinorum seu baronum id est beglerung in aula imperatoris existentium, ac nunquam in bellum nisi præsente imperatore mitti solent.

Mutaphorachus, i, *előkelő.* Adelm. De Orig. Turc. 11. ingrediunt præterea quottidie pallatium imperatoris ppter ornamentum aule filii magnorum principum circiter septuaginta, qui appellantur *mutaphorachi* et hii sunt liberi ab omni munere militie et aule nisi, ubi imperator sit in exercitu, cum ipsos etiam oportet militare et vivant ex stipendio.

Mutarius, i, (Du C.) argentarius, collybista, trapezita; *pénzváltó, váltóüzér.* Ger. Wechsler. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 441. Stephanus Banus tocius Sclavonie et Capitaneus Styrie dilectis suis *mutarijs* . . . salutem et graciam.

1. **Mutatio,** instrumentum ad vocis, soni varietatem procurandam; *register.* It. Registro. Kov. Comm. p. 30: Organum præterea grande XVI *mutationum* erexit. Jókai Rab. R. 10.

2. **Mutatio,** idem ac mutilatio, mutilitas, actus mutilandi; *csonkítás.* Brut. Hist. I. 88., 8.

Mutativus, i, nude positum pro mutativo casu; *változtató eset.* Corp. Gram. 285.

Mutativus casus, Ungarorum proprius est, quo significamus rei cuiuslibet in aliam speciem, formam vel in alium usum et habitum permutationem: qui in voce per consonas desinente formatur per *-vá* et *-vé.* ut *fává* = in lignum. Corp. Gram. 184.

Mutatorium, (Du C.) linteum, quod citris induitur, vicarium indumentum; *áthuzat, cziha.* Ger Uiberzug. Fej. III. I. 303. an. 1220. *Mutatoria* duorum lectorum.

Mutatorius, 3., ad mutandum pertinens; *változtató, (cziha, lepedő).* Fej. III. I. 304. an. 1220. duarum domorum *mutatoria* vestimenta.

Muteta, æ, rectius: mutetum, motetum; *moteta.* It. motto, motetto. Provenc. môt. Ger. Wortspruch, Bibelspruch, Motette. Georg. Sirm. I. 55. et iste erat valde musicus, et iste composuit unum *mutetam:* quis pro nobis contra nos, si Deus est nobiscum.

Mutilatior, inusitatus comparat. a *mutilatus; csonkább.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 146.

Mutilativus, 3., mutilans; *csonkító.* It. mutilativo. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 131: sanguinis effusione et *mutilativis* letalibus wolneribus demonstratis.

Mutilator, qui mutilat; *csonkító.* It. mutilatore. Art. Diæt. Pos. 14. prout et Vulneratores Fratrum et Consanguineorum, *Mutilatores* item membrorum et Eruitores Oculorum eandem Actus maioris potentiæ pœnam incurrant.

Muto, (Du C.) vervex; *ürü.* Schläg. 1425. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 148.

Muto-Surdus, naturaliter surdus itemque mutus; *siketnéma.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 450. Institutum *Muto-Surdorum* e Gallia advocatum.

Mutonus, 3., vervecinus; *ürü . . .* Ger. Hammel. Kronst. II. 208: carnes *mutonae.*

Mutuans, qui mutuatur; *kölcsönadó.* Vern. Phil. Mor. 387. Qui dat, vocatur *mutuans,* qui accipit, mutuatarius.

Mutuare, mutuari; *kölcsönözni.* Fej. IV. 2. 111: si super possessionem pecuniam *mutuaverit.* Rák. Ön. 54. Cf. Cæcil. ap. Non. 474, 4; Val. Max. 3, 4. 2.

Mutuarius, debitor; V. *Mutuans; kölcsönvevő.* Kövy El. 441. quia speciei, quam dedit mutuans, fit Dominus *Mutuarius.* Törvt. Msz. Kass. Jur. Civ. II. 171. An. Sc. I. 159. 1515.

Mutuatarius V. *Mutuans* et *Mutuarius.* Törvt. Msz.

Mutuatim, (Du C.) mutuo; *kölcsönösen.* Szék. Okl. III. 83. Cod. Zi. I. 225.

Mutuator, qui commodum dat. creditor; *kölcsönadó, hitelező.* Batty. Leg. T. II. 208. (Decr. Col.) sigillo utriusque, *mutuatoris* scilicet et *mutuantis* sigillare faciat.

Mutuitas, os mutum, usus vocis negatus; *némaság.* Ger. Stummheit. Poor J. Zsebsz. 130.

Mutum, teloneum, (a Sl. myto) i. e. portorium, vectigal; *vám.* Ger. Mauth. Fej. II. 263. nec quisquam iudiciaria fungens potestate ad causas audiendas vel ad freda aut tributa aut telonea, quæ vulgo dicuntur *muta,* exigenda . . . prædictæ Ecclesiæ possessiones ingredi audeat.

Mutungales, literæ expetitionales; *felkérvény.* Ger. Muthung. Besztb. Levt. Juriev. Jur. Met. 76.

Mutungans, petens; *kérvényező.* Juriev. Jur. Met. 79. Est autem Cullatio montanistica actus solennis, quo concernens Judex montanus *Mutungantem* in possessorium obiecti mutungati inducit, atque facultatem obiectum mutungatum legitime cultivandi eidem tribuit. Quo facto *Mutungans* fit proprieta-

rius obiecti montanistici et simul conditionem Feudatarii montanistici induit.

Mutungare, solenniter petere; *ünnepélyesen kérni.* Juriev. Jur. Met. 69. Quivis honestæ conditionis homo, tam domesticus Regni incola, quam extraneus potest *mutungare,* dummodo lege naturali aut positiva non excludatur, 39 : 1523. Lege naturali excluduntur generatim omnes semet obligandi incapaces; *Mutungatio* enim est actus Collationi correlatus, Collatio autem involvit Obligationem; unde suapte sequitur paciscendi et semet obligandi incapaces a *mutungando* exclusos esse.

Mutungatio, sollennis petitio; *kérelem, kercset bányakutatásra.* Juriev. Jur. Met. 68. De *Mutungatione* Obiecti Montanistici. Præcipuus modus acquirendi dominii rerum montanisticarum in Regno nostro est Collatio Montanistica. Verum ad Collationem Montanisticam impetrandam opus est prævia *Mutungatione,* quæ est solennis coram concernente Judicio Montanistico certi cuiuspiam objecti Montanistici facta petitio. — Vox *Mutungatio* derivatur a voce Germ. Muthung, quæ ceu terminus technicus in latinum quoque idioma passim transivit ideo, quod indolem petitionis obiecti montanistici breviter exprimere videatur. Juriev. Jur. Met. 71. Obiectum *Mutungationis. Mutungari* possunt 1-o. Quævis Venæ, Fibræ, Strata fixa et vaga, nec non Coacervationes metallicæ minerarum, ad Jus Regale minerale in Regno nostro spectantium et hucdum in libero campo Principis existentium.

Mutungatarius, i; *kérvényező.* Faber. Jur. Met. 70. Collatio Montanistica est actus Solennis per quem *Mutungatario* a Montium Magistro declarata facultas datur: Obiectum, quod is mutungavit, legitime cultivandi.

Mutuo accipere, pecuniam sumere mutuam, mutuari, pecuniam utendam accipere; *kölcsönvenni.* It. prendere a credito, *a prestito.* Wagn.

Mutuum, *kölcsön.* Ger. Das Leihen. Comp. L. III. P. 3: *Mutuum* dicitur, cum non eædem res, sed aliæ eiusdem naturæ et qualitatis redduntur . . . *Commodatum* vero, quod redditur in eodem numero et specie, ut vestis, equus, liber. Szirm. Georch. H. III. 9.

Muzulmanizare, (Du C.) μουσουλμανίζειν: religionem Mohametis amplecti, suscipere, sequi; *török vagy Izlam hitre térni.* Bod. Hist. Eccl. III. 57.

Myctērismos, Græca positione, qua significatur subsannatio, irrisio. Latine: derisus (Forc.) Hic pro «*nugae*» dicitur; *furcsálkodás, nevetséges dolog.* It. deriso, bagatella. Gall. derision, bagatelle. Bod. Hist. Un. Trans. 320. Instantias sine sarcasticis *mycterismis* solvat.

Myinda, *hunyósdi játék.* Ger. Blinde-Kuh-Spiel. Pár. Páp.

Myosobus, gr. μυιοσόβος = muscas abigens. Textum v. sub *Glossogastor.*

Myriotechnites, æ, omnis Minervæ homo; *ezermester.* It. che ha il diavolo nell'ampolla. Ger. Tausendkünstler. Funda David. M. 2: Didicit vero Lutherano-Mastix optime artem depravandi Scripturas a Doctore suo *myriotechnita.*

Myropolæum, i, myropolium, taberna odoribus vendendis; *kenőcs-illatszertár.* Gall. parfumerie. Beng. Ann. Er. Cænob. 283. Extant præter varios chorales libros etiam libellus sub titulo = *Myropolaeum* Spirituale.

Myrtus, Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 145. Canere ad *Myrtum* debet. Id est: homo rudis et illiteratus.

Mysnenses, species monetæ. Sim. Num. 35. In exordio æquales erant (Floreni) Talleris et uni Orth, de quibus uti materia exiget, postea fiet mentio. Interim an. 1610. valebant 1. tallerum, gr. 9. 4. *Mysnenses* in Bohemia; etiam Hungaro, ibi moranti aut merces curanti.

Mystacatus, V. *Legatus, Discentes Mystacati.*

Mystax, barbula labium superius vestiens; *bajusz.* Kass. P. P. I. 212. capillorum nigrorum, sed calvus absque *mystacibus* ast sic dicto Backenbart nigri coloris.

Mysteriose, mirabili modo; *rejtélyesen.* Rák. Ön. 95.

Mysteriosus, 3., mysticus; *rejtélyes.* Serm. Cat. 144. osculum hoc *mysteriosum* sequitur introitus.

Mythologia, fabula, parabola; *példázat.* Szil. Régi Magy. Költ. II. 386. De obedientia ac fide uxoria *Mythologia.*

N

Naame, vox Turcica, scripti genus apud Turcas, diploma; *irat, okmány, okirat.* Rák. Ön. p. 325. I. 4—6. (5.): Propositioni huic lubens consentire visus est Vezirius, et ut pax ab utrinque scriptis in hanc rem (*Naame*) seu epistolis confirmaretur, acceptavit.

Nablum, nabilium (Du C.) Phœnicium organum lyræ vel cytharæ simile; *lant.* Ru. Pan. Carm. heroicum: Jamque lyræ, vel *nabla* sonant.

Nabulum, (Du C.) merces nautica; *hajóbér.* Ljub. Mon. Sl. III. 335: accipiendo *nabulum* et omnem utilitatem. Magy. Tör. Tár. XI. 110.

Nador-Ispanus, *nádor ispán.* Kat. Hist. Reg. I. 82. Quod genus ergo inquies nostro *Nador-Ispano?* Hungaris palatinus appellatur Nador (antique Nadur) Ispán. Nadur non est nativum Hungaricum, sed adscititium vocabulum aptum ex duobus (na-dwur) Sclavonicis significans aulæ præfectum vel, ut cum Curtio loquar, virum super aulam positum . . . Quum inquit cel. Timonis *Nador-Ispanum* prisca scribendi ratione *Nadur-Ispanum* scriptum affirmantis sententiam animo expenderem . . . putabam Nadur idem esse, quod nagy-úr; nativo autem Hungarico sermone nagy-úr-ispán audiebant, quod Latine sonat Dominus Magnus Comes ad distinctionem supremorum comitum comitatuum seu provinciarum, qui usque modo fő-ispán vocantur. Cf. *Megaiupanus.*

Næpella, Mentha Pulcium (Linn.); *csombormenta.* It. nepitella. Ger. Ackermünze, Flohkraut. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 281. Muscas si voles, *Naepellae* abiges odore?

Nanciscíturus, pro: nacturus. Tör. Tár. 1888. p. 61.

Naphta, æ, Pulvis pyrius; *puskapor.* Pár. Páp.

Naphtarius, qui aliquid in pulverem comminuit; *portörő.* Ger. Pulverstosser. Pár. Páp.

Naphtus, i, pro: *naphtha; hegybalzsam, kőszénolaj.* Gall. napthte. Germ. Naphta, Steinöl. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *naphti* f. 50.

Nappa, æ (Du C. napa), mappa, *abrosz.* Gall. nappe. V. *Scrigna.*

Napta, (Du C.) naphtha (arab. *nafth, nifth,* e *nafatha,* coquendo ebullire) bitumen, quod facile accenditur; *naphta, kőolaj.* Batty. Ger. 171.

Napus, i, sciphus; *serleg.* It. nappo. Ger. Napf. Ljub. Mon. Sl. I. 204.

Nara, æ, nares; *orr.* It. nare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 129: si quis falsum testimonium dixerit, ipsius *nara* dextra scindatur.

Naranchet, *pomum, malum aurancium; narancs.* Ger. Pomeranze. Kuk. Jur. I. 218. iidem de pomis *Naranchet* pomagranatis de pondere denarii duo . . .

Narantius, 3., (color), color pomi aurei, pomorum aurantium; *narancs színű.* Arch. Rák. VIII. 310. Theca pulvinaria floriegata, coloris *Narantii.*

Nardipisticus, 3., nardinus; *tiszta, elegyítetlen pikinard olajból való.* It. nardino. Ger. Narden . . . Pel. Pom. In Parasceve s. I. c. 4. Magdalene accepit libram unguenti *nardipistici.*

Naricula, naris; *orrlik.* It. narice. Ger. Nasenloch. Schläg. 329.

Narina, rostrum navis; *hajó orra.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Narium fluxio, narium profluvium; *orrfolyás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. p. 224. Dum equus *narium fluxione* laborat, formicas cum nido coque et percola et istam aquam bibat triduo.

Narius, pro: *denarius.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 251. et pro farina, quod wlgo podlyst dicitur, de quolibet curru duos *narios.*

Narochus (a Croat. narcz); *pótadó.* Steuerzuschlag. Vjestnik II. 91. an. 1620: iudices habent pro salariis primo de *narochis;* ib. 92. quilibet de naucleriis habent ducatos quatuor de *narochis.*

Narracus, i, fors. idem q. *Narochus.* Vjestnik II. 83. an. 1640. esse debeant liberi a solucione *narracorum.*

Narratus, us, narratio; *mende-monda.* Frak. Máty. lev. II. 371.

Narritare, frequenter colloqui; *beszélgetni.* Lampe. Hist Eccl. p. 516: aperte . . . cum Catholicis . . . *narritans* . . . ad Episcopum Agriensem migravit.

Narsalcatus, us, dignitas, munus narsalci, idem quod *Marsalcatus.* V. *Marsalchalis* et *Narsalchalis.*

Narsalchalis, e, pro: Marsalchalis, ad præfectum belli pertinens; *fővezéri.* Illésh. Dialog. 311. Heus puer excurre ocyus ad magistros fori et significa me illis strictissime committere, ut proventum officii mei *Narsalcatus* meminerint, nulli conniveant, ubique a laniis severe exigant carnes et linguas boum

omnes, a curribus vino, pane vel alia venali annona oneratis nec non a singulis navibus littori annexis fl. 6., imo a maiusculis fl. 10. poscant, præterea a quibusvis mercatoribus sua tentoria expandentibus fl. 10. extorqueant, ita, ut nec pharmacopolas intactos relinquant et sedulo vitent, ne lucrum et reditus meæ *narsalchalis* provinciæ vilescant vel negligantur.

Narsalcus, i, pro: Marsalcus, *mareschallus* q. v. Illésh. Dialog. 305. Interlocutores sunt: David Ungnad, Præses Consilii Bellici, Comes Hardek, Præfectus Jaurinensis et *Narsalcus,* Praun, Præfectus Comaromiensis, Gall. magister artelariorum bellicorum.

Nasada, æ, navigii genus; *naszád.* V. *Nasadum.* F. Forg. Comm. 311. sed ex omnibus *bellicae naves,* quas *nasadas* vocant, ternis et tricenis militibus et tormentis æneis bene instructæ numero ducentæ. Isthv. VIII. 121.

Nasatus, 3., nasutus; *orros.* It. nasato. Schläg. 327.

Nascentia, æ, fructus; *termék.* Gall. fruit, fruits. Pfahl. Jus. Georg. XCIX. sed Nonam, quæ hactenus tantum de speciebus Decimæ obnoxiis pendebatur de omnibus terræ *nascentiis* (phrasis hæc primum hic in legibus occurrit nostris) sive metantur sive falcentur adeoque etiam de fœno Coloni præstare obligabantur.

Nascevicus, 3., fors. legendum: *assuescivis,* ab assuetus; *szokott.* Batty. Ger. 77. nisi a *nascevicis* obitionibus irretiemur.

Nasfa, æ, *Naspha* q. v. Magy. Tör. Tár. XI. 134.

Nasfum, iocalia, res pretiosæ. V. s. *Ladiza; násfa.*

Nasibundus, 3., nasutus; *nagyorrú, orros.* Schläg. 328.

Naspha, æ, insigne; collipendium; *ékszer, nyakláncz.* Magy. Tör. Tár. XII. 151. diadema in wlgo *Naspha.*

Nastales, (Du C.) cingulum vel fibula, quæ restringit pallium circa collum. h. l. res pretiosæ; *násfa.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 29. par boum sibi tribuens cum suis culturis, aureosque *nastales,* quin etiam suam vineam.

Nastrucium, pro: *Nasturcium,* cochlearia Armoracia (Linn.); *torma.* Schläg. 946.

Nasturtium naribus contundere, exprobrare alicui aliquid; *tormát törni orra alá.* Verancs. IX. 58. nunc tamen et ipse (inquit) profecto *nasturcium* eius *naribus contundam.*

Nasus, 1. summa pars, 2. promontorium; *1. hegye, vége valaminek, 2. előfok.* 1. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 341. XI. 496. deinde autem iret ad *nasum* insule, ubi similiter essent due mete. 2. Batty. Leg. II. 212. an. 1217: et descendit per vallem ad *nasum* montis. Tkal. Mon. Ep. I. 4. an. 1181.

Nassyncz, pannus spissiore bombyce textus et auro argentove pictus fors. ab urbe Nassovia, quæ textilibus operibus celebris erat ita dictus; *aranybrokát.* Ger. vielleicht Goldbrokat. Kronst. I. 38.

Nasutulus, dim. a «nasutus»; *tudákos.* It. nasuto. Ger. naseweis, Otia Bachm. 17. posteaquam Apostolorum veneranda auctoritas a *nasutulis,* sciolis, sanctulis contemni cœpisset.

Natale domini, (Du C. 2.) natale, γενέθλον in Gloss. Gr. Lat. inde Gall: noël. Hung. *karácsony.* Marc. Chr. II. 61.

Natalitiæ, (litteræ) die natali gratulationem continentes lit.; *születési köszöntő.* Kov. Form. St. CVIII. *Natalitiae* Jacobi Christophori *Natalitiarum* formula.

1. **Natatoria,** (Du C.) piscina pecorum; *úsztató.* Kronst. III. 579. *natatoria* equorum. Cf. Sidon. Ep. 2, 2; Vulg. Interpr. Johan. 9, 7; 11.

2. **Natatoria,** ars natandi; *úszó mesterség.* Ger. Schwimmkunst. Chr. Monac c. 38: Tunc hungari, qui in castro erant, *natatorie* prudentissimum invenerunt hominem nomine Zothmund.

Natatorius, 3., ad natandum aptus; *úszó.* Hist. Nat. 64. pedes... sunt vel ambulatorii vel cursorii vel saltatorii vel *natatorii* vel fossorii. Cf. Isid. Orig. 17, 7, 27.

Nationalis character, ingenium alicuius nationis proprium; populi alicuius mores; *nemzeti jellem, sajátság.* Törvt. Msz.

Nationalis garda, cives ad custodias, vigilias agendas evocati: *nemzeti örség, nemzeti őrsereg.* Törvt. Msz.

Nationalisare, aliquem in numerum civium adsciscere; *nemzetisítni, honosítni.* It. nazionalizzare. Gall. nationaliser. Kass. P. P. I. 230. an extranei ius concivilitatis consecuti pro *nationalisatis* considerandi et impetrandorum bonorum capaces sint. Pest Vár. Levt.

Nationalismus, i, mores atque ingenium civitatis, proprietas nationis; *nemzeti tulajdonság, nemzetiség.* Ger. Nationalismus, Nationalität. Törvt. Msz.

Nationalitas, V. *Nationalismus.* Törvt. Msz.

Nativalis, natalis; *szülő... születési...* Kat. Hist. VIII. 96. qui... ad terram redierunt *nativalem.*

1. **Nativitas,** (Du C. 7.) ortus, origo. It. *nativitá; származás, eredet.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1: cuius constellatio conceptioni *nativitatique* eius diei in audacia et ceteris virtutibus naturalibus vim et incrementum subministrat. Cf. Ulp. Dig. 50, 1, 1; Tertull. Anim. 39.

2. **Nativitas,** (Du C. 3.) sinceritas, ingenuitas; *őszinteség.* Ger. das Naive. Batty. Ger. 152. Animarum inquinatio, *nativitatis* immutatio.

Nativum, *naiv.* Gall. naif Ger. naiv. Vern. Psych. 294. *Nativum* (Naiv) consistit in naturali illa simplicitate, quæ conventionali cogitandi et agendi rationi adversatur v. g. cum parvulus in societate naturæ se necessitate urgeri palam pronunciat, de quo ei, si consuetæ urbanitati semet accomodare voluisset, tacendum erat; aut cum puella voluntatem nubendi imprudens aperit, occultura eam procul dubio, si civilitatis rationem observasset.

Nativus, (Du C.) oriundus; *származó.* It. nativo. Gall. nativ. S. de Kz. Chr. A. 1., 7; tres fratres ex gente suevorum de castello Stof sunt *nativi,*

Nativus miles, (ap. Fin. alio sensu) miles gentis alicuius proprius; *nemzeti katona.* Ger. National Soldat. Ac. Com. Sopr. p. 182.

Nativus præsidiarius, unus e civibus ad custodiam finium evocatus; *nemzeti határőr.* Ac. Com. Sopr. p. 65: domos... *Praesidiariorum nativorum,* alias contra hostem Christiani nominis... continuis vigiliis et periculis vitæ excubantium... occupare.

Natragulya, æ, Belladonna; *nadragulya.* It. belladonna, mandragola. Gall. mandragore. Ger. Tollkirsche, Alraun. M. Bel. Prodr. 194., 195. Historia *Natragulyae.* Hæc sunt, quæ de *Natragulya* nostra memoriæ prodita leguntur. Et ad nomen quidem plantæ quod adtinet, depravatum id omnino est ex vocabulo *Mandragorae* more Hungaris familiari, ut ex M. labiali N. faciant.

1. **Naturale,** producta naturæ, uti: corium, sebum; *termesztmény.* Arch. Rák. VIII. 51. és ha szegénység pénzül nem adhatna, tehát *naturalekat* szedjen tőlük. IX. 548. Tör. Tár. 1881. p. 372.

2. **Naturale,** nota, pars naturalis, proprietas naturalis; *természetes tulajdonság.* Vern. Phil. Mor. 389. *Naturale* autem huius contractus est evictio seu satisfactio emtori præstanda, si verus dominus rem emtam iure vindicaret, quia *naturale* est onerosorum contractuum, ut nihil detur gratis.

Naturales iobagiones, V. *Liberi Sancti regis.*

Naturales liberi, liberi non legitimo coniugio orti; *természetes, törvénytelen gyermekek.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 103. Præter spurios s. vulgo quæsitos sunt adhuc alii, qui nomine *liberorum naturalium* insigniuntur, suntque ii, qui ex concubina nascuntur, adeoque patrem certum habent. Georch. H. T. II. 355.

1. **Naturalia,** ium, V. *Naturale* 1.; *termék.* It. prodotti naturali. Ger. Naturalien. Kass. Prax. I. 22. circa alias præstationes militiæ in vecturis, *naturalibus* et parato ære faciendas.

2. **Naturalia,** ium, pudibunda; *szemérmtest.* Text. v. s. *semicentenarius.* Cf. Cels. 7, 21. Colum. 6, 27. Just. 4, 2.

Naturalia feudi, *a hűbér természetes folyományai.* Vuch. Jur. Feud. 32. *Naturalia feudi* illa audiunt, quæ in notione et essentia feudi absolute non continentur, sed ex natura feudi consequi videntur, tanquam media ad finem.

Naturalis, (Du C. 2.) proprius domesticus, legitimus; *törvényes.* Marc. Chr. II. 9. in regem Hungariæ tradidit *naturalem.*

Naturalis dominus, (Du C.) legitimus dominus, qui iure dominium obtinet; *természetes, törvényes ur.* Száz. XIII. 226. ante coronationem filii sui *domini* nostri *naturalis.*

1. **Naturalisare,** naturaliter explicare (miracula); *természetes okokból magyarázni.* Imre Phil. 135.

2. **Naturalisare,** ascribere aliquem numero indigenarum; iura indigenæ alicui deferre, concedere; *polgárrá tenni.* Törvt. Msz.

Naturalisatio, onis, actus iura indigenæ alicui deferendi; *honosulás, honosítás.* Törvt. Msz.

Naturalismus, doctrina, qua duce ad cognoscendas veritates religiosas non esse opus supernaturalibus ita dictis revelationibus, sed tantum *ratione;* in arte vero naturam sequendam et imitandam esse; *természetesség.* Hist. Eccl. Ev. 98. Postulant nos inclinationis ad Deismum, *Naturalismum,* Rationalismum.

Naturalista, æ, genus recentiorum phi-

losophorum et poëtarum, qui ex natura et modo naturali omnia explicanda et arte efficienda autumantur; *naturalista; természettől való (tudós).* Imre Phil. 123.

Naturalitas, (Du C. 1.) natura, qua quid naturale est et necessarium; *természetesség.* Fej. X. I. 274. Gratis et meritis ad collaciones beneficas ex debito *naturalitatis* astringimur.

Naturallis, naturalis, sicut artificiallis, (more Italorum). Kol. Cod. 14.

Naturare, (Du C.) creare, res naturales condere, iis naturam donare. Verbum est theologorum schol., quibus dicitur Deus natura naturans, non natura naturata, id est auctor naturæ, seu omnium in rerum natura constantium; *teremtő, létrehozó.* It. che natura, naturante. Pel. Pom. De S. Lucia c. 4. Multo fortius verum est hoc de auctore ipsius naturæ, qui est natura *naturans.*

Natu secundus, natu minor; *ifjabb.* Vuch. Jur. Feud. 139. Hinc patri succedit filius et inter plures solus natu maior, eove ante patrem defuncto, filius *natu secundus,* non vero nepos ex primogenito defuncto: et inter defuncti fratrum liberos, omnes gradu pares, *natu senior* cæteris præfertur.

Natu senior, natu maior; *öregebb.* V. *Natu Secundus.*

Naucherium, proprietas (Du C. nauta); *tulajdon.* Luc. Regn. Dalm. I. 80. et exceptis tribus ... f. grossorum, qui fuerunt *naucheria* ligni, cætera omnia sua fuerunt.

Nauclērus, (Du C.) (*ναύκληρος*) dominus navis; *hajótulajdonos, hajósgazda, hajósmester.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 43. Sed si a *naucleris* nullus ibi aderit, aliquis vel aliqui Pisanorum bonorum hominum, qui illic intus erunt, ad hoc eligantur. Cf. Plaut. Asin. 1, 1, 54.

Naufragatio, naufragium; *hajótörés,* Pel. In Circ. Dom. s. III. c. 6. Hoc verificatur in omnibus periculis occurrentibus scil. *naufragationis.*

Naufragatus 3, naufragium passus; *hajótörést szenvedett.* Star. XIII. 240. an. 1371. galee *naufragate* ad scopulum. Cf. *Naufragare.* Petron. Sat. 76. Sidon. Ep. 4, 21.

Naufretum, navigatio; *hajón való vitel.* D. Ráczk. p. 25. an. 1440: certificamus, quatenus ... cum omnibus rebus ... absque formidine humana, in dicto vado, soluto justæ navigationis tributo, hinc inde toties quoties necesse fuerit *naufretum.*

Naularis, e, ad naulum pertinens, *taxa naularis,* species telonii, quod in naulo persolverunt homines; *révbeli.* Fej. X. I. 402. eximitque cives a solutione taxæ *naularis* et telonii.

Naulium, (Fin. Du C. naulum) proventus carinarum, portorium pro traiectione; *hajóbér.* Magy. Tör. Tár. XII. 28.

Naulizare, navigare (Du C. de naulo convenire); *hajózni.* Ljub. Mon. Sl. I. 120.

Naulum siccum, *száraz vám.* Törvt. Msz.

Naupreda, æ, (Du C. piscis genus ut videtur Lamperta) hoc l. *pirata; tengeri rabló, ki a hajót fosztogatja.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Nautatio, omnia, quæ ad navigationem pertinent; *hajós készlet.* Pel. Serm. *Nautatio* id est omnia ad navigationis artem in mari et fluminibus pertinentia. Aest. 20. g.

Nauticalis, ad navem pertinens. V. s. *Curtina; hajó-.*

Naveta, æ, (Du C.) parva navis; *kis hajó.* It. navetta. Ljub. Mon. Sl. XXI. 452. an. 1452.

Navicella, æ, acerra thuris (Du C. al. s.); *tömjénmilye.* Tör. Tár. 1889. p. 596. Thuribulum unum cum *navicella.*

Naviclarius, (Du C. navicularius) navium fabricator; *hajógyártó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Navicula, V. *Navicella.* Arch. Rák. VIII. 314. Turribulum cum *navicula* et cocleari ex argento.

Naviger, 3., (Du C. nauclerus) hoc loco: e navibus constructus; *hajókból készült, hajó.* Jan. Pan. Poëm. I. 120: *Navigerum* prendit (sic nuncupat incola) pontem.

Navilium, (Du C.) classis; *hajóraj.* V. s. *Vogator.*

Navis revisoria, quæ merces navi advectas inspicit, pervestigat; *vizsgáló hajó.* Törvt. Msz.

Navisollus, i, navicellus, parva navis; *kis hajó.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. quod nullus Venetus neque forinsecus per se vel eius nuntium audeat comperare de rebus vel mercibus Ragusiensium neque de illis, que fuerant in *navisollis* Ragusie, que noviter venerunt in Zadra vel contratis illis.

Navisolus, i, V. s. *Platus.*

Navod (vox Slav.), citatorium; *idézés.* Vjestnik II. 86. an. 1640 debet sibi fieri *navod* usque ad vesperas noni diei.

Nawpicus, *ναυπηγός.* V. *Naviclarius.*

Nazada, æ, celox, lembus. V. s. *Azappus; naszád.* Ger. Korvette. Star. V. 262. an. 1526.

Nazadarchus, i, nauclerus, Voc. comp. ex ‚*nazad*' quod lembum, et ‚*archus,*' quod magistrum, principem, dominum, ducem signif.; *naszádkapitány.* Verancs. IV. 58. Propterea Michaël Jurius unus ex *nazadarchis* classis regiæ, qui nos sunt ad hoc iter comitati, quum sit in meis partibus mihique summa sedulitate operam navat nequeo non eius merita mea liberalitate et grati hominis officio compensare.

Nazadista, æ, nauta; *naszádos.* Fr. Lib. Rt. III. 9., 75., 133. I. 43. II. 199. nunciis mille *nazadistarum* in Waradinopetri serviencium. Verancs. III. 7. Száz. XIII. 690.

Nazadum, V. *Nazada,* vox originis slavicæ V. Miklosich. «Die slavischen Elemente im Magyarischen p. 42. Fr. Lib. Rt. II. 26.

Nazandones, V. *Nazadista.* Georg. Sirm. I, 95. qui peculiariter omnes *nazandones* ...

Nazarei, (Du C. Nazareni); *nazarénusok.* Not. rel. I. 139. *Nazarei* et Ebionitæ orti sunt, dum imminente urbi Jerosolimorum a Vespasiano expugnatione in Pellam civitatem transiissent. Ebionitæ aut a sectæ auctore Ebion (mendicus) aut a miseræ vitæ conditione dicti sunt, una cum Nazareis reiectis N. Testamenti libris divinatem Christi negabant et legis Mosaicæ necessitatem propugnabant.

Nazārenus, (Du C.) alias: Naziræus, qui cum ebionitis præter fidem Christianam Moysis leges sequitur; *Nazarénus.* Cf. *Nazarei.* Kon. Egyh. 349. Fej. I. 374. *Nazareni* carnalem Judæorum munditiam .... servant.

Ne dum, pro: nondum; *még eddig nem.* Knauz M. E. Str. I. 226: *ne dum* obtento pallio.

Ne gry, (a gr. *οὐδὲ γρῦ*) verbum non amplius addere; *egy kukkot sem.* Ger. nicht ein Wort mehr. Szirm. Hung. in Par. 118. *Ne gry. Egy kukkot sem.*

Necessaria, orum et **necessarium,** i, (Du C.) latrina, secessus; *árnyékszék.* Prot inq. 175: serviebat ... libenter et *necessaria* purgabat. Cf. 168.

Necessarior, inusitatus comparativus; *szükségesebb.* Eszt. Okm. p. 119. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1352): Capitulo utilior esset et *necessarior.* Cf. Tertull. Patient. 11. Fest. anim. 4. etc.

Necessarissimus, 3., inusitatus superlativus pro: maxime necessarius. Fej Jur. Lib. Suppl. 25. (Leopold. 1660): a teneris autem assuescere non modo decorum ... sed et perquam facillimum et *necessarissimum* est. Fer. Mon. Sl. XVIII. 266. an. 1659. urgentissimis et *necessarissimis* negotiis. Rák. Ön. 248.

Necessarium est, cum abl. opus est; *szükséges.* Monm. Comit. I. 173. In hoc Regno *necessarium esset* tali moneta.

Necessarius, servus familiaris; *szolga.* Batty. Leg. T. II. 363. an. 1258. mittere tenebimur unum ex ipsis cum equo et alio *necessario.*

Necessarius sum, indigeo aliqua re; *szükségem van.* Frak. Mάty. lev. II. 5. an. 1450: Ad repellendos ... Turcorum insultus ... diversis rebus et ingeniis *necessarii sumus.*

Necesse habere re aliqua, alicui opus esse re aliqua; *szüksége van valami dologra.* Wagn.

Necessitari, (Du C.) cogi; *kényszerülni.* Opin. P. II. Sec. Cap. V. §. 7. rebus comestibilibus ... prospicere *necessitantur.* Kass. P. P. I. 289. Törvt. Msz. Otia Bachm. Præf. Ac. Com. Sopr. 18. Nos quoque partem aliquam nostrorum ... gravaminum ... exhibere *necessitamur.* Pázm. Dial. 465.

Necrologium, 1. scriptum, in quo de alicuius morte refertur, 2. oratio funebris; 1. *gyászkönyv,* 2. *gyászbeszéd.* Fej. IV. I. 339. 1. Batty. Leg. T. I. 386. 2. Száz. XIII. 175.

Necromanticus, i, qui necromantiam exercet, manes e sepulcris elicit; *szellemidéző, halottidéző.* It. negromante. Gall. nécromancien. Szamosk. II. 14. Nec defuerunt magi et *necromantici,* quorum nefandissima opera animas Joannis Hunniadis in æde maiore Albensi atque etiam aliorum pridem defunctorum umbras excitaret et ab iis eventa actionum suarum exquireret.

Nectar Ungaricum, vinum Tokajinum; *tokaji bor.* II. Rák. Gy. 139.

Nectare, purgare; *tisztítani.* It. nettare. Rač. Mon. Sl. XIII. 320. an. 1328. pro scovando, *nectando* castellum.

Nefandura, fors. error typi pro nefandum. Teutsch. Schulord. I. LXVIII.

Nefastulus, 3., dem. a *nefastus; istentelen.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 89. Legisti obscuros illos et inficetos versus sub titulo Ünnepi vers, quos *Marsyas Nefastulus obscuriloquus* Poëta *Neoreveren-*

dissimi Trunci Ferocis *Sartorini* infelici procudit Minerva.

Nefors, forte, fortasse; *netán.* Ger. dass nicht vielleicht. Kass. Prax. Præf. et pass. qua me errorem *nefors* commisisse compereris aliquem.

Nefrendus, i, nefrens, porculus; *malacz.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Schläg. 1457. *kan.* Cf. Fulgent. Expos. serm. antiqu. p. 559, 32.

Negativa, æ, negatio; *tagadás.* It. negativa. Gall. negative. Wagn.

Neger, 3., niger; *fekete.* Fr. Lib. Rt. II. 105. et pass. pro emendis tribus centenariis plombi *negri.*

Neglicium, tenuissimum velamen; *pókháló, finom fátyol.* Száz. XXVII. 322.

Negotiatio montana, opus metalli; *bányászat.* Ger. Handlung. Besztb. Lvt.

Negotiatura, æ, mercatura; *kereskedelem.* Száz. XI. 686.

Negotiorum gestio, actus sponte subeundi negotium; *önkényt vállalt sáfárság.* Törvt. Msz.

Negotiorum gestor, qui sponte subit negotium. Georch. H. T. III. 17; *fogadatlan prókátor; A ki önként avatta magát valamibe:* az a csekély gondatlanságért is köteles felelni, p. o. az önként vállalkozott sáfár, *negotiorum gestor.*

Nemorem, inusitatus Acc. pro *nemus.* Kub. D. Hont. III. p. 86.

Nemus permissorium, nemus, quod succisum rursus ex stirpibus et radicibus renasciiur; *eresztvény erdő.* Niederwald. Kov. Form. St. 208. Item *Nemus Permissorium* in singulis iugeribus terræ existens pro singulis XL. Marcas.

Nemusculum, demin. a *nemus; kis liget.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 153: loca... usque ad *nemusculum* extendencia. Fej. I. 298.

Neo-acquisitum, recenter comparata res (bonum); *uj szerzemény.* Georch. H. T. II. 164.

Neo-acquistica commissio, erat ea, cui mandatum erat, ut possessiones in bello confiscatas inspiceret et eas aut dominis suis v. heredibus eorum adiudicaret et redderet, aut confiscatas esse affirmaret; *telekfelvevő-, határjáró-, kataszteri bizottság, új szerzeményi biztosság. A' Jussoknak ujonnan való megvizsgálásokra kirendeltetett biztosság.* Rák. Ön. p. 65. l. 26—34. (26—28.): . . . suprema gentis imminebat ruina per institutum *Neo-acquisticam commissionem* aut, ut appellare non pudebat, erectum jus Turcicum, quo Imperator Leopoldus immemor juratarum conditionum, quibus juratis corona Hungariæ ei delata est, vi quarum confinia regni a Turcis recuperanda non sibi appropriatura, sed dominis, a quibus ablata sunt, restitutura, et coronæ applicatura promiserat; quidquid sanguine et pecunia Hungarorum e manibus paganorum eripuit, fisco suo attribuenda prætendebat.

Neoacquisticus, 3., vox hybrida a gr. *νέος* et. lat. acquirere; recens, denuo comparatus; *új szerzeményi.* Pfahl. Jus. Georg. 49. Alia contra illorum quæ præsertim recuperatis e manibus Turcarum Comitatibus *neoacquisticis* omni populo destituta, successive impopulata. Georch. H. T. II. 163. Art. Diæt. Pos. 22.

Neoacquisticus comitatus, a Turcis recuperatus comitatus; *visszahódított megye.* Fabó. Mom. Evang. II. 301. *Neoacquistici comitatus* apud hungaros vocantur, qui a iugo turcico, cui subiecti erant, victricibus Leopoldi M. armis recuperati pristino legitimo regi adserebantur.

Neo-adlectus, recenter receptus; *ujonnan választott, felvett.* Reg. Turm. Præt. 120. Quodsi quispiam e Regno Turmæ *neo-adlectus* Prætorianus contumacem se exhibuerit.

Neo-Advena, alienigena; *jövevény.* It. nuovo venuto. Ger. Ankömmling. Otia. Bachm. 590. Facile vero erat *Neo-Advenis* a similibus, qui Hussitismo adhuc fœtebant, assensum extorquere.

Neo-aquisitus, *νεο*-acquisitus: proxime, novissime acquisitus, emptus, comparatus; *ujonnan szerzett.* Fej. VI. 145., 148.

Neoassumtus, 3., recens (in numerum civium) ascitus; *ujonnan fölvett* (polgárok közé). Pest. Vár. Levt.

Neo-Baccalaureus, recens baccalaureus; *ujonnan képesített tanítójelölt. Septemviri Ductae Tyrnaviam Coloniae* Sapientiæ seu grata eorum memoria, quorum Stat Beneficio Universitas etc. ADD. At. SS. et Philosophiæ *Neo-Baccalaureis, Promotore* R. P. Francisco Csepelény. Tyrnav. 1711.

Neobaptizatus, 3., recens baptizatus; *ujonnan megkeresztelt.* Száz. XI. 148.

Neo-Catholici, sic dicti, qui reversales subscribebant V. *Subscriptionista.*

Neo-Censurandus, recenter examini subiiciendus; *ujonnan megvizsgálandó.* Szilády Irodalomtört. Közl. V. IV. 477. a gróf lehivatván a *Neo-Censurandusok* neveit a kezembe adta.

Neo-christianus, recens christ. *ujonnan megkeresztelt, ujdon keresztyén.* Száz. XI. 143.

Neocitare, de novo citare; *ujonnan idézni.* Kass. Jur. Civ. I. 215. Evictione in Contractu sub C. per expressum reservata *neocitatos* EE. Partem I. evincere teneri.

Neo-clementer, *az imént kegyesen.* Ger. jüngst gnädig. Kuk. Jur. 258. velut ad Actum *neo-clementer* resoluti Excellentissimi Domini Comitis horum Regnorum Bani etc.

Neocolonus, V. *Zingarus.* Jogt. Eml. III. 401. Cher. Jus. Eccl. I. 285. Circa Zingaros aliter *neo-colonos* dictos illa emanavit dispositio, ut non secus ad Matrimonium contrahendum admittantur, quam si concernentis Judicis Nobilium testimonium produxerint.

Neo-comparare, recenter comparare; *ujonnan szerezni.* Reg. Turm. Præt. 103.

Neoconditus, 3., recenter latus; *ujonnan hozott.* Fej. T. XI. V. Un. 319. articulus *neoconditus.*

Neo-conducendus, (militia) proxime scribendus; *ujonnan szedendő.* Arch. Rák. IX. 79. *neo-conducendae* Hungaricæ Militiæ.

Neo-coniunctio, recens coniunctio; *ujdon atyafiság.* Ger. neue Verwandtschaft. Száz. VII. 703.

Neoconversus, 3., recens nova sacra amplexus; *ujonnan megtérített.* Száz. XI. 148.

Neo-conscensus, actus proxime adipiscendi; *épen elfoglalt.* Arch. Rák. II. 578. de *neo-conscenso* regio throno eidem cordicitus gratulamur.

Neo-conscriptus, proxime conscriptus; *épen, most összeirt, toborzott.* Arch. Rák. I. 30. Lista regiminis *neo-conscripti* Komiosiani.

Neo-consecrandus, proxime inaugurandus; *a most fölszentelendő.* Cher. Jus. Eccl. I. 181. In Hungaria facultates papales Episcopis *neo-consecrandis* una cum bullis confirmatoriis Roma mitti solent.

Neo-Coronandus, proxime regio insigni ornandus; *ujonnan koronázandó.* Art. Diæt. Pos. 7. toties Hæredes nostri masculi, futuri *Neo-Coronandi* hæreditarii Reges præmittendam habebunt præsentis Assecurationis acceptationem. Dug. Följ.

Neocorus, (Du C.) ædis sacræ æditnus; *egyházőr.* Nagy Hier. Cf. Inscr. Orelli nro 2354. Firm. Math. err. prof. relig. med. id. 3, 7, n. q.

Neo-creatus, 3., denuo, de integro creatus; *ujonnan teremtett.* Rák. Ön. p. 83. l. 8—11. (9., 11.): . . . homo peccavit, homo satisfacere debuit et quidem homo non *neo-creatus,* sed ex semine peccantis procedens, non fuisset enim justitiæ consonum, ut *neo-creatum* innocentem vocasses in judicium . . .

Neodenominatus, V. *Denominatus; ujonnan kinevezett.* Kass. P. P. I. 238. *neodenominatus* Regio-Directoralis Fiscalis.

Neo-efformare, proxime creare; *ujonnan választani.* Kuk. Jur. I. 455. et tam pro hoc Gubernatoris, quam vero Supremi Comitis *Neo-efformandi* ex hoc Districtu Comitatus Severinensis Officio Clementissimam in Personam antelati Egregii Fidelis Nostri etc.

Neo-electus, nuper electus; *a minap választott.* Fej. VI. 166., 173.

Neo-erectus, proxime, nuper erectus; *ujonnan emelt, szervezett.* Ger. neu-errichtet. Beng. Ann. Er. Cœnob. 346. Ubi congregatis utriusque *neo-erectae* Provinciæ Patribus deputatis.

Neo extirpatus, 3., recenter arboribus et dumetis purgatus; *ujonnan irtott.* Opin. 1805. §. 103. J. fundi *neoextirpati.*

Neogami, *νεογάμος* matrimonio nuper se iuncti, coniuges recentes; *új házasok.* Bod. Hist. I. 383. Ker. Nap. 148. Can. Ecc. LXV.

Neo-Imperator, nuper electus Imperator; *új császár.* Szentiv. Cur. Misc. III. Quinta Synops-Chron. 920. Exercetur variorum armis occidens, Saracenis et Hungaris nova molientibus, quibus Henricus *Neo-Imperator* obviare studet.

Neoimplantare, novas plantas inserere; *ujonnan ültetni.* Kass. Jur. I. 198. Vinearum *neoimplantatarum* æstimationale pretium ut sub — facit fl. T.

Neoimpressus, 3., proxime typis excusus; *ujonnan nyomott.* Ger. neugedruckt. Nill. Symb. p. 283: *neoimpressos* orthodoxos sc. catechismos absque pretio gratis distribuam.

Neoincolatus, us, nova sedes habitandi; *új telepedés.* Ger. Neusiedelung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 442: in favorem augendi fundi intuitu eorum, qui . . . *neoincolatum* . . . assumpturi . . . sunt.

Neoincorporare, denuo attribuere

adiungere; *ujonnan bekebelezni.* Germ. wiedereinverleiben. Kuk. Jur. I. 450. Urbs et portu F. . . una cum Civitate Carolostadio immediate regno Croatiæ reincorporentur et ex *neoincorporatis* partibus novus, Consilio Regio Croatico subordinandus, Comitatus erigatur.

Neolevatus, nove levatus, proxime acceptus; *ujonnan felvett.* Kass. Jur. Civ. II. 132. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem *neolevatam,* quam et conditiones noviter deobligatas.

Neologista, qui innovat sermonem, format nova vocabula; *nyelvujító.* Gall. néologiste. Ger. Neolog. Kass. Jur. Civ. Præf. adiectum est etiam Lexicon Terminorum Technicorum . . . nec non per Philologos et *Neologistas* Hungaricos actu commendatum.

Neologizare, sermonem innovare studere; *nyelvujitással foglalkozni.* Jókai Rab R. I. 91.

Neonatus, recens natus; *ujonnan született.* Bene Med. I. 35. Abelles 10. Rák. Ön. 93.

Neonominatus, proxime dictus, nominatus; *ujonnan kinevezett.* It. neonominato. Kass. Prax. I. 233. Decretum Officii pro *neonominato* ad cancellariam R. H. A. Secretario Aulico.

Neo-nuptus, 3., nuper nuptus; *új házas.* Szentiv. Curios. Misc. 100. male faustam insignis pompæ ablegationem pro *neo-nupta* Parisios expeditam, ominatus fuerat et exitus fidem prædictioni fecit.

Neooccupatus, 3., nuper novissime occupatus; *ujonnan elfoglalt.* Kass. Prax. I. C. ac pro ordinanda stabili *neooccupatae* terræ administratione otium non multum habuisse.

Neophicus, 3., gr. νεόφυτος, proxime plantatus; *épen most ültetett.* End. p. 213: *neophicam* plantacionem irriga.

Neophylax, V. *Neocorus.*

Neophytus, i, *(νεόφυτος)* novellus; *csak most ujonnan megtért.* Gall. néophyte. Ger. Neubekehrte. Cher. Jus. Eccl. I. 246. Denique ius hoc rigorem Canonum relaxandi ab Episcopis in veteri Ecclesia iam exercitum fuisse ex iis, quæ de permittendis translationibus, de ordinandis *neophytis* et illis, qui vivebant in secundis nuptiis, constituerunt, luculenter patescit. Can. Eccl. VIII. Fej. I. 2., 31. Schwart. Scult. 102.

Neoproditor, qui proxime prodidit; *imént való áruló.* Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 283.

Neoreceptus, V. *Neo assumptus.* Pest Vár. Levt.

Neo-regulare, de novo instituere; *újra szervezni.* Kuk. Jur. II. 153.

Neoresolutus, neo lectus, neo creatus; *ujonnan kinevezett.* Száz. XVIII. 236. Kass. P. P. I. 239.

Neoreverendissimus, (per ludibrium) nuper reverendissimus factus. V. s. *Nefastulus; ujdonsült főtisztelendő.*

Neo-rex, novus rex; *új király.* Rák. Ön. p. 246. l. 14—16. (15.): Princeps . . . me pro benevolo suo in me animo bene sperare jussit de continuatione favoris *Neo-Regis* et amicitia sua.

Neorusticus, zingarus; *czigány.* Opin. 1802. §. 98. Gg: *Neorustici* seu Zingari.

Neosponsa, æ, proxime desponsala; *új jegyes.* Pall. Debr. 92. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 201.

Neosponsus, *új jegyes.* It. *neosposo.* Gall. neofiancé. Ger. Neuverlobte. Fabó. Mon. Evang. II. 93. Num *neosponsi* tribus distinctis vicibus ex cathedra in facie ecclesiæ ante copulam soleant promulgari. Hist. Eccl. Ev. 84.

Neo-statuere, recenter delectum habere; *új ujonczokat állítani.* Ger. neu ausheben. Kuk. Jur. II. 182. demum præside sua Excellentia Locumtenentiali Zagrabiæ 1. Martii, in merito providendorum *Neo-Statutorum* Tyronum, habitarum actis, eadem in publico adprobata atque applacidata sunt.

Neo-suscipere, recenter suscipere; *ujonnan fölvenni.* Regul. Turm. Præt. 10. Prima *neo-suscepti* Prætoriani Militis cum ingressu suo obligatio est.

Neo-templarius, Jesuita; *jezsuita.* Funda David. E. 2., 40: quod Nostrates Regni innixi Privilegiis morem gerere noluerint his *Neo-Templariis.*

Neotericus, novus, recens; *új, újkori.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Distillationem *Neotericorum* appellant inventum.

Neoterius, 3., (vir.), qui renovat; *újító.* It. rinnovatore. Oláh. Cod. Ep. 101. religionem veterem nostram, quam maiores nostri a mille vel pluribus annis sacrosancte observarunt, pluris facerent, quam novas has aliquorum *neoteriorum* virorum nescio quas professiones.

Neounitus, 3.; *ujonnan egyesült.* It. neounito. Ger. neuunirt. Nill. Symb. p. 368: totius *neounitae* communitatis Valachorum nomine.

Neo-Vezirius, proxime creatus dux; *új vezér.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 414. *Neo-Vezirii* Cuperlii.

Nepotismus, i, studium cognatos fovndi, ad honores extollendi; *atyafipártolás.* Gall. nepotisme. Nagy Hier. Ker. Nap. 241. et passim.

Nepotista, æ, fautor cognatorum; *atyafipártoló.* Nagy Hier.

Nequibilis, qui nequit; *nem -ható -hető.* Faber. Jur. Met. 134. puta: exortas nimis copiosas, subitas et machinis exhauriri domarique *nequibiles* aquas fodinales.

Nequiciose et **nequitiose,** nequiter, nequam; *rosszul, igazságtalanul.* Knauz. M. E. Str. I. 418., 545. Fej. VII. 274. quidam adversarii . . . eos . . . *nequiciose* convicissent. Fej. X. I. 427. XI. V. Unic. 150. remanentem *nequitiose* nitebatur opprimere.

Nequitiosus, 3., (Du C.) nequam, improbus; *sémmirevaló, gonosz.* It. nequitôso. Thurócz. in Joanne Hunnyad cap. 48: Sed quid *nequitiosa* rebus in bellicis valeat proditio, tunc patuit.

Neresium fors. pro: *Merasium* q. v. Vjestnik II. 22. an. 1342 aput unum *neresium* iudicis.

Nervinus, 3., nervos firmans; *idegerősitő.* Gall. nervin. Ger. Nervenstärkungsmittel. Otia. Bachm. 37. Adhibebimus, si placet, cordialia, cæphalica, *nervina,* spiritus, Balsamos et quicquid latina Medicorum culina præsidiorum habet.

Nervus-belli, pecunia; *pénz.* Tör. Tár. 1888. p. 672.

Nesacer, 3., profanus; *világi.* Wallaszky 246. doctrinæ et sacræ et *nesacrae.*

Nesk, Nessick, scrupulus; *nehezék.* An. Sc. I. 218. an. 1424: *sex Nesk argenti* Nota Wagneri: *Nesk,* Nessik, Nehezég, vox ut apparet, Hungarica certum pondus indicat. Hanc Lauerentius Hylbrandi de Wagendrüsel, Igloviensium sacer Curio, qui anno 1520. floruit et gesta sui temporis adnotavit, latine compellat *Setinum,* Pisetum, aitque triginta antiquos Denarios Scepusienses, quorum trecenti et viginti unum florenum effecissent, complexum esset. Kronst. l. 174.. 175. 1/60 einer Mark.

Nestalia, (fors. pro: *Nyusztalja)* pellis melis vilis; *hitvány nyestbőr.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Nestoriani, *Nestorius követői.* For. Scr. p. 34: Tertia Officina sit *Nestorianorum,* cujus author fuit Nestorius Constantinopolitanus Episcopus, qui initium dedit anno 428. . . . docuit Jesum Christum ex Maria natum non esse Deum . . . Posita personarum in Jesu Christo pluralitate, ajebat Nestorius in Eucharistia veram contineri carnem non Dei, sed puri hominis, justi ac sancti, qui sit templum ac habitaculum Dei. Not. Rel. I. 227. Szentiv. Curios. Misc. III. 443.

Netare, purgare; *tisztogatni.* It. nettare. Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334. mundare et *netare.*

Netio, actus nendi; *fonás.* Pfahl. Jus. Georg. XVI. præprimis panem et cerevisiam coquebant, nebantque et texebant. *Netio* (Netura) igitur origine sua muliebris erat occupatio in curia (aula) Domini.

Netrix, quæ net, stamina deducit; *fonó* (nő). Opin. P. III. Sec. 1. §. 3. Tör. Tár. 1888. p. 658. 1890. p. 598.

Netum, tantum, nihil præter; *tisztán.* It. netto. Han. Monm. Jur. P. I. 212: non debeatis illis dare nisi *netum* salariorum suorum.

Netura, V. *Netio.*

Neugari, Hoc nomine appellabat Ladislaus IV. rex Rumunos, quos ei auxilio Imperator orientalis misit, quique in prœliis contra Cunnos et Tartaros excellebant et a prædicto rege prædiis dotati sunt; *új magyarok.* Sup. An. Sc. I. 158. Nota Bardosyi: Andreas Rex *Neugaros* cum *Cumanis* . . . eosdem facit. Ker. Inst. Mil. 125. *Neugarii* Hungariæ incolæ, religione, ritibus et moribus a cetero populo dispares. Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 226. Cum in spoliacione ecclesie nostre per Regem Ladislaum et suos *Neugarios* . . . antiquum sigillum fuisset perditum.

Neumodi, mos, consuetudo nova, usus novus; *új divat* . . . Arch. Rák. VIII. 334. Duo *Neumodi* latietl pro Cave cum rubris Zonis sericeis.

Neutericus, 3., novus; *új.* (Du C. al. s.); Proj. Leg. Civ. 307. Quod *neutericum* hoc Cridale Institutum Legibus Nostris antea ignotum et tantum sequioribus temporibus usu et consuetudine receptum tanti ponderis esse non possit.

Neutralis, (Du C.) nullius partes sequens, nulli adhærens; *semleges.* It. neutrale. Epist. Proc. P. II. p. 100: nolui *neutralis* esse, cum quia id facere non potuissem . . . Thök. Lev. 152. Ljub. Mon. Sl. XXI. 133. an. 1440.

1. **Neutralista,** æ, neutrius partibus adscriptus; *semleges.* Arch. Rák. IX. 109. Selmeczi Uraimék kifizették magokat ennye-

hány ezer tallérokkal, kik *neutralisták* lettenek. Tör. Tár. 1891. p. 41.

2. **Neutralista,** æ, studiosi rhetorices, poëseos interdum syntaxistæ, qui, pauperes, scholæ diversa servitia præstabant et pro his diversis beneficiis fruebantur; *jótéteményes helyen levő.* Bék. Debr. főisk. törv. 57. 138. *Neutralistae* sunto numero viginti alumni, expectantes quinque, privilegiisque, utpote nummis funeralibus, testamento legatis, diurno trium denariorum, libis ex gratiosa dominorum patronorum collatione proventuris, alumni ex æquo fruuntor. Pápai főisk. Ért. 1894/5. 28.

Neutralitas, partes mediæ, neutrius partis studium; *semlegesség, közönyösség.* Arch. Rák. VIII. 239. qui rem Christianam quoque *neutralitate* sua quasi bilance aptius moderari poterit. Rák. Ön. 49.

Nexus feudalis, *hűbéri viszony.* Vuch. Jur. Feud. 33. Nitantur vero hæ naturales proprietates circa feudum partim primario fini feudorum, qui est obligatio agendæ militiæ, partim ipsi *nexui feudali,* qui inter dominum et vasallum intercedit.

Nichil, *nihil.* Pesty Ször. III. 243.

Nichilianistæ, (Du C.) Hæretici, qui negabant Christum esse aliquid, quorum auctor Petrus Abælardus esse dicitur; *igesemmítők.* Nagy Hier.

Nicholaus, Nicolaus. Eszt. Okm. p. 70. an. 1156.

Nicolaitæ, Nicolai, Hierosolymarum sacerdotis, tempore Apostolorum hæretici, asseclæ; qui dissoluto vitæ genere excellebant. Inde veniunt sacerdotes sæc. XII. o. Nicolaitarum nomine conjugio juncti; *Miklós követői.* Fej. I. 373. sicut *Nicolaitae,* carnales nuptias concedunt. Szentiv. Curios. Misc. III. Catol. V.

Nicotiana, æ, tabaca; *dohány.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. Tabaca dicitur etiam *Nicotiana* a *Nicotio* Regis Galliæ Legato, qui herbam eam Ulissipone accepit et Floridæ, postmodumque gallis innotescere fecit. Bene Med. I. 59.

Nicromantia, νεκρομαντεία, quæ vox ratione similis soni in sermone Latino in *nigromantiam* mutata est, qui color consentaneus est huic arti: *fekete művészet, garaboncza, varázslat, bűvészet, boszorkányság.* It. negromanzia. Germ. Schwarzkunst. Szentiv. Curios. Misc. 182. Alii enim certis ritibus et execrationibus manes mortuorum ab inferis evocant, quo tempore Dæmon assumpto corpore vel forma hominis defuncti comparet et sciscitantibus responsa de rebus occultis vel futuris dat et hæc species *Nicromantia* nuncupatur.

Nictator, pium simulans, pietatem præse ferens; *szemethunyorgató, szenteskedő.* Ger. Augenverdreher. Frömmler. Rep. Cast. p. 53: stigmate notatos dicis Jesuitas, et hoc mihi, quem etiam *Nictatorem* appellas, ais esse haud levem plagam.

Nicticorax, rectius: Nycticorax; *éjjeli holló.* Ger. Nachtrabe. Rep. Cast. p. 54. a: ibi tu, si *Nicticorax* non eris, in luce videbis veritatem.

Nictitatio, (a nictando), nictatio, nictus; *hunyoritás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 117.

Nictitor, (a verbo *nictere),* qui odoratu sentit aliquid; *kutya módjára szimatoló.* Germ. Witterer. Rep. Cast. p. 54 a: Seu sis *Nictitor* sive Nictator, en mihi nulla est, et tibi *Nictitori* et *Nictatori* haud levis plaga.

Nifallor, (concretum, coniunctum) pro: nisi fallor, fors; *netán.* Rák. Ön. 208.

Nigella, æ, (Du C.) Melanthium sic vulgo dictum a seminis nigredine; *kerti fekete kömény.* Gall. nigelle. Szentiv. Curios. Misc. II. 254. Culices pelluntur suffitu *nigellae.*

Nigellum, v. *Encaustum nigrum; fekete zománcz.* It. smalto, smaltino nero; Niello. Gall. Nielle. Kecsk. P. Ötv. 146.

Nigellus, dimin. a nigro, subniger; *feketécske.* Szentiv. Curios. Misc. 164. Faciem habent *nigellam* cum adustione (cholerici). Cf. Varr. ap. Non. 456, 8; ib. 550, 6; Pallad. 3, 25. Auson. Ep. 4, 74.

Niger Exercitus, *fekete sereg.* Bonfin. Rer. Hung. lib. 9. exercitus hic idicreo *niger* appellatus, quia Mathiæ iussu sub dio semper hibernare, æstivare solebant, æstu et algore iuxta obdurati et assiduis militiæ laboribus obfirmati, ut nihil esset ita arduum et difficile, quod expugnare non auderent; Verancs. II. 294. Elesse per tanto alcune ordinanze di X. m. fanti di diverse nationi, ma Bohemi per la maggior parte, eletti ad un ad uno da lui per haver homini forti, animosi e patienti alle fatiche et ai disagi, nominandole le *bande nere,* ad imitatione delle quali, il signor Giovanni de Medici a nostri di chiamo forse egli anchora le battaglie de suoi fanti le *bande nere,* che nel vero di ferocità e di valore habbero molta simiglianza a quelle.

Nigere, ningere, nix delabitur; *havazni.* Prot. inq. 201: serviebat . . . quando pluebat et *nigebat.*

Nigra Legio, V. *Niger exercitus.* Kereszt. Res. Mil. 182. Militiæ huic adiunxit Mathias carissimam sibi deinceps Legionem, VI mille capitibus constantem, quæ ab atris thoracibus ac amictu, vultu item per cœli iniurias obfuscato *Nigra Legio* audit.

Nigrare, persecutionibus subiicere, obfuscare; *üldözni, elhomályosítani.* Batty. Ger. 128. Gloria . . . quam præstolatur, sua corona est, ac per hoc tam diu ex parte *nigrabitur,* quamdiu per fidem graditur, speque innititur.

Nigreus, 3., niger; *fekete.* Tör. Tár. 1887. p. 174. de camucato *nigreo* vel subrubeo.

Nigrita, æ, niger; *szerecsen.* Ger. Neger. Bel. Geogr. 723.

Nigritæ, milites a Matthia rege creati sic dicti a nigro vestitu; *fekete sereg.* Nad. Florus Hung. L. III. C. XVIII. p. 198. *Nigritae* milites validissimis et pernicissimis corporibus.

Nigromanta, æ, magus, artis magicæ scientia potens; *szemfényvesztő.* It. negromante, mago. Ger. Schwarzkünstler. Lampe. Hist. Eccl. p. 885: Et hoc non minimum dolorem creabat captivis, quod postquam in Italiam essent deportati, ubique *Nigromantae,* Mohamedani etc. proclamabantur.

Nigromanticus, i, V. *Necromanticus; szemfényvesztő.* Ger. Schwarzkünstler. Huszti. Or. Gymn. 27. Joh. Henr. Bisterfeldius . . . Hic quum Mathes. et Magiæ naturalis peritissimus esset, multaque coram nobilibus mirabilia produceret, titulum *Nigromantici* Professoris a plebe accepit.

Nigromaticus, pro: *Nigromanticus,* q. v. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 383. an. 1397. Damianus dictus *nigromaticus* et magister bombardarum.

Nigro-punctatus, 3., nigris punctis distinctus; *fekete petyes.* Alexy 26.

Nigro-variegatus, nigris maculis sparsus; *feketepettyes.* Gall. noir moucheté. Hist. Nat. 31. Pili longi et rigiditate ad setam accedentes, albo-cinerei, *nigro-variegati* in dorso.

Nigrum, verba legis aut Canonis, quæ olim atro colore imprimebantur; *fekete nyomatú törvények.* Szegedi Rubr. Præf. 3. Quotiescunque verba Legis aut Canonis, adeoque *Nigri,* obscura, vel ambigua sunt; possunt, ac debent declarari per Rubricam iis præfixam. Kövy El. 588. Vice-Comes ponitur Judex, cuius legis non rubrum, sed *nigrum* respiciendum est.

Nigrum inventarii, rerum nomina, quæ in registro continentur; *a jegyzékben foglalt tárgyak nevei.* Pár. Páp.

Nil Juris, *semmi követelés többé.* Kövy El. 391. Si vero Clausula: *Nil Juris,* inserta et consensus datus est, prout Fiscus bonis apud deficientem repertis, ita superstes acceptis contentus esse debet.

Nihil volitum, nisi præcognitum, ignoti nulla cupido (Ovid); *a mit a szem nem lát, a sziv meg nem kiván.* Imre Phil. 309.

Nihilus, 3., (Du C. homo nihili); *semmirevaló.* Ger. nichtsnützig, nichtswürdig, nichtswerth. Verancs. III. 182. filios vero quos habet reliquos non esse dignos ea maiestate, quod ex meretrice nati sunt, quodque primus ebriosus sit, reliqui duo imbelles et *nihili.*

Nimbatus, 3., nimbo, gloria, diademate, corona radiorum cinctus; *dicsfényövezett.* Numi Hung. 6.

Nimietas, copia modum excedens; *túlság.* Fej. IV. 1. 240. ex *nimietate* laborum et assidua aëris mutatione, in tædium vitæ demersus est. Irodt. Közl. VI. IV. 446. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 13. Cf. Pallad. 6, 7; Eutrop. 10, 9; Appul. Met. 3. p. 190. Oud.

Nisanczi basa, *fő kanczellár.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Sequitur et *Nisanczi basa* = subsignator, qui literas mandata ac instrumente publica, quot in fulgidissima porta imperatoris expediuntur, subsignat ac nomen imperatoris subscribit, Cancellarius Supremus nominatur.

Nisantibastia, V. *Nissanczi-bassa.* Adelm. De orig. Turc. 10. At ille, qui est custos Sigilli Imperatoris *Nisantibastia* nominatur; singuli autem principes consiliarii peculiare sigillum habent.

Nischandschi, Minister in sultanicis diplomatibus. V. *Nisanczi-bassa.* Tract. Comm. 2.

Nitide, recte; *helyesen.* Batty. Ger. 68. de aquarum creatione *nitide* non satis quærentibus.

Nitratus pulvis, pulvis pyrius nitratus; *puskapor.* Tör. Tár. 1888. p. 744.

Nivarius, 3., nivalis, nivosus; *havas.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 60. Cf. Martial. 14, 103 in lemm.

Nivella, æ, libra aquaria, libella; *vízmérleg.* Gall. niveau. Nagy Hier.

Nivellare, aquam librare, ad libellam exigere; *vizirányozva mérni a földet.* Ger. nivelliren. Nagy Hier.

Nivellator, librator aquaram; *vízaránymérő.* Ger. Nivellirer. Nagy Hier.

Nivifer, nivem ferens; *havathozó.* Nov. Calend. Phases Lunæ et Cœli temperies. Dimidium crescens splendebit luna per orbem 19. Decemb. h. 8. m. 46. a. m. nubibus *niviferis* cœlum obducitur. Corp. Gram. 45. Cf. Salvian. D. G. 6, 2.

Nobiles Archiepiscopālēs et Episcopales, V. *Praedialista.* Bel. Comp. Germ. 498., 499. Parem, cum Equitibus Hungariæ prærogativam habent, *Nobiles Archiepiscopales* et *Episcopales,* quos *Praedialistas* dicunt. Inter quos ætate nostra *Nobiles Archiepiscopi Strigoniensis* in duas Vajkensem et Verebeliensem sedes divisi exemtique a Comitatum iurisdictione, peculiares habent magistratus.

Nobiles bene possessiati, nobiles valentes; *jó módu nemesek.* In iure Hungarico.

Nobiles fugitivi, *menekült nemesek.* Hajn. Subr. Publ. 34: *Fugitivi Nobiles.* Ita vocabantur Nobiles ex terris a Turcis occupatis ad tutiora loca semet conferentes.

Nobiles jobbagiones, nobiles portas non habentes; *jobbágytelki nemesek.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 31.

Nobiles nominati, *judices nobilium; szolgabiró.* Ger. Stuhlrichter. Jogt. Eml. T. III. p. 168.

Nobiles prædiales, nobiles in prædiis ecclesiarum; *egyházi nemesek.* Száz. XV. 555.

Nobiles unius possessionis, V. *Curialistae.*

Nobilior, comparat. adiectivi verbalis a nosco, quod est nobilis, quasi noscibilis; *ismeretesebb.* Pázm. Dial. 120.

Nobilis armalis, V. *Armalista; czimerleveles nemes.* Jogt. Eml. T. I. I. p. 78.

Nobilis fumatus, nobilis domo præditus; *tűzhelybiró nemes.* Kuk. Jur. II. 101. an. 1704: *Nobiles fumati* personaliter et cum suo famulitio, a fumo vero equitem unum et pedites duos producere teneantur.

Nobilis novus, homo novus; *új nemes.* It. nobile nuovo. Wagn.

Nobilis possessionatus, bona possidens nobilis; *jószágos nemes ember.* Ger. begüterter Edelmann. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 41. Bel. Comp. Geogr. 498. Ordo Equitum in Bonorum et Privilegiorum Possessores, id est in *Nobiles Possessionatos* et Armalistas dividitur.

Nobilis prædialista, *egyházi nemes;* V. *Praedialista.* Törvt. Msz.

Nobilis prætensus, qui cupit nobilis fieri; *nemességet áhitó.* Törvt. Msz.

Nobilitare, nobilitate ornare, in numerum nobilium asciscere, (Du C. illustrem, clarum facere); *nemesi rangra emelni.* Kövy El. 47. vel ipse Incattus *nobilitetur.*

Nobilitaria, ium, res nobilium; *nemességbeli tárgyak.* Georch. H. T. IV. 143.

Nobilitaris, a nobilibus inhabitatus, ad nobilem pertinens; *nemesektől lakott, nemesi.* Kov. Comm. p. 2: Oppidorum nomine omnia veniunt, quæ jure celebrandarum nundinarum gaudent. *Possessiones* his destitutæ, quæ, si majores hoc nomine, si minores *pagorum* veniunt, quarum aliæ privatis dominis terrestribus subjectæ sunt, aliæ nobilibus habitantur, a quibus *nobilitares* vocantur. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 79. Cod. Dip. Pat. V. 274., 429. Rák. Ön. 144.

Nobilitarius, 3., iurium nobilium particeps, nobilis; *nemesi.* Fej. I. 218. X. I. 581. titulo *nobilitario* dedimus, donavimus et contulimus.

Nobilitas communicata, *valakivel közölt nemesség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. Nobilitas Civilis quotuplex? 1-o Status... 2-o Officii; 3-o *Communicata* seu participata, per quam Mulieres Viris Nobilibus legitimo Connubio iunctæ, jura et prærogativas Maritorum participant, ut etiamsi ipsæ ignobili loco Natæ essent, donec nobili Viro convixerint, aut viduæ Nomen et titulum Mariti gerendo eum repræsentaverint, omnia iura nobilitaria sortiantur.

Nobilitas gentilitia, *családi nemesség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 189. *Nobilitas* Civilis quotuplex?... 5-o *Gentilitia* secus etiam *Familiaris, Haereditaria* dicitur, quæ nempe ita cuipiam confertur, ut ad omnem legitimam posteritatem propagetur.

Nobilitas indigenalis, receptiva, extranei, qui in numerum Nobilium patriæ recipiuntur; *honositott nemesek.* Benz. J. H. 233.

Nobilitas inferior, *alsó nemesség, bocskoros nemesség.* Pfahl. Jus. Georg. IX. qui vero illum more avorum purum conservabant seu in Civitatibus degerent seu extra illas, *Nobilitatis inferioris* (milites, etiam militares, mediocres, mediocriter nobiles, Ritterbürtige, Schildbürtige, zum Schildgeborne, Niedere von Adel, Edelleute ævo medio compellati) nomine insigniebantur.

Nobilitas localis, *helyhez kötött nemesség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 189. *Nobilitas* civilis quotuplex?... 4-o *Localis,* Si cuipiam loco vel communitati tale privilegium concedatur, ut quicunque ei se aggregaverit, usum Nobilitatis consequatur. Rari admodum exempli, non tamen nullius. Tale privilegium concessit Wladislaus II. anno 1494. omnibus incolis Arcis Abbatiæ Petro-Varadinensis 6. Simile quid obtinet apud nobiles de Szent-Gaal, Venatores regios, in Comit. Veszprimiensi.

Nobilitas officii, *hivatallal járó nemesség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. *Nobilitas* civilis quotuplex? Nobilitas Hung. hodierno usu spectato, est: 1-o Status... 2-do *Officii,* dum aliquis idmodi munus gerit, cui lex et communis observantia, ratione suarum functionum, iura et immunitates Nobilibus proprias tribuit. Exemplo esse possunt Excelsæ Cameræ Regiæ Hungarico-Aulicæ officiales, qui si in sua functione actualiter et legitime procedentes lædantur, Maior Potentia committitur. Quin et alias ratione personarum et mobilium rerum suarum, Jurisdictioni nobilitari subiiciuntur, licet generationali nobilitate carerent.

Nobilitas prædialis, ab antistitibus ecclesiæ parta nobilitas; *főpaptól nyert nemesség.* Törvt. Msz.

Nobilitas status, *álláshoz kötött nemesség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 188. *Nobilitas* civilis quotuplex? Nobilitas Hungarica hodierno usu spectato, est: 1-o *Status,* quæ certæ Civium Classi ita est adtributa, ut quicumque in illam legitima auctoritate cooptatur et donec eiusdem membrum esse perseverat, ratione personæ suæ nobilitate regni perfruatur, quin tamen hanc prærogativam in Successores, si quos habet, etiam derivet. Tali nobilitate gaudent Clerus Regni Hung. nec collective solum sed singilatim quoque.

Nobilitates, titulus honoris; *nemességek.* Szend. Misk. tört. III. 118. an. 1483. vestras *nobilitates*... requirimus.

Nobilitatio, (Du C.) actus nobilitate ornandi; in nobilium ordinem cooptatio; *nemesités.* Kövy El. 47. Bonorum, incapaces sunt extranei ante *nobilitationem.* Recon. an. 1606. p. 8: *Nobilitationes* per Dominum Bocskay factæ maneant. Pel. De s. Anna s. III. c. 2. Magy. Tört. Eml. XXX. 102. an. 1567. Sine ulla spe libertationis atque *nobilitationis.*

Nobilium Judex, *Judex Servientium.* Textum vide sub *Servientes; szolgabiró.* Ger. Stuhlrichter.

Nocere, (cum Accus.) mordere; *sértegetni.* Batty. Leg. T. II. 46: an. 892. qui... donationem dictam *nocere* tentaverit.

Nocibilis, (Du C.) nocivus; *ártalmas.* Fej. X. 4. 522. sed fere cunctis aliis tam Ecclesiasticis quam sæcularibus iacturam multis temporibus *nocibilem* constet incidisse.

Nocitīvus, 3., (adi. verbale a nocere) qui nocet, damnosus; *ártalmas, vészthozó, kártékony.* Cod. Zi. III. p. 3. Demum eciam, cum sepedictus rex Bohemie contra regnum eiusdem domini Ladislai regis gressus suos *nocitivos* dire... (-xisset) idemque dominus rex Ladislaus eidem in Moravia obviasset.

Noclerius, nauclerus; *hajós.* Ljub. Mon. XI. 106. an. 1324.

Noctambulus, V. *Somnambulus; alvajáró.* Vern. Met. II. 347. cum lunatici et *noctambuli* huc illuc nescii feruntur etc.

Noctare, (Du C.) noctem degere, pernoctare; *az éjet eltölteni.* Rák. Ön. p. 128. l. 1—4. (3.): ... nihil ergo amplius requirebatur, quam ut me in domibus postariis, in quibus aut prandere aut *noctare* olim solebam, plus quam in aliis occultarem...

Noctem habere. noctu abesse. V. s. *Lex portaria; az éjet másutt tölten..*

Noctescit, (Du C.) crepusculum ingruit, nox appetit; *éjjeledik.* Ger. dämmern. Wagn. Cf. Furius ap. Non. 145, 11. Gell. 18, 11.

Nocticorax, Nycticorax (Linn.); *éjjeli madár,* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118. Schläg. 1798.

Noctiluca, Lampyris noctiluca (Linn.); *Szt. János bogara.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 65. Sunt etenim ex genere *Noctilucarum,* sic et alias *noctilucas* muscas et inter sepium densitatem vermes quosdam inertes noctu splendescere videmus.

Noctilux, V. *Noctiluca.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 265. *Cicindela.* Est ex scarabæorum genere. Ab aliquibus nuncupatur etiam *noctilux* vel *noctivigila.* Eo, quod noctu volet et luceat.

Noctivagus, 3., (Du.C.) grassator nocturnus. V. s. *Nycticorax; éjjel csavargó,* (*-kóborló.* Fin).

Noctivigila, V. *Noctilux.*

Nocturnale, liber, in quo nocturna officia seu preces continentur; *éjjeli zsolosmáskönyv.* Knauz M. E. Str. I. 109., 78. Missale unum, *Nocturnale* unum, Psalterium unum, graduale unum. Rač. Mon. Sl. VII. 127. an. 1080.

Nocturnales, (Du C.) libri, in quibus Nocturni, sive nocturnale officium, quod noctu peragitur continetur. V. *Nocturnale.* Cod.

Dip. Arp. Cont. I. 40. — VI. Missales, I. Bibliotheca. VI. *Nocturnales* I. Antiphonaria. IV. Gradualia etc.

Nocturnaliter, noctu, in singulas noctes; *éjjel.* Ger. bei Nacht. Fej. X. 1. 564. quo et alios infinitos ad vos alternatim diurnatim et *nocturnaliter* volitantes protegitis.

Nocturnitas, caligo nocturna; tenebræ mentis; *éji sötétség, tudatlanság.* Ker. Nap. 283. nostri sacerdotes nos ad pristinam *nocturnitatem* volunt reducere.

Nocturna sella, sella familiaris ad exonerandum ventrem; *ürszék, gyalog árnyékszék.* Gall. chaise percée. Ger. Nachtstuhl. Wagn.

Nocturnum, cantus nocturnus in monasteriis; *éjjeli ének a kolostorban.* It. canto notturno. Beng. Ann. Er. Cœnob. 134. sub onere absolvendi quotannis die 12. Julii unius anniversarii cantati cum officio Defunctorum unius *Nocturni.*

Nocumentalis, noxius, damnosus; *ártalmas, káros.* Cod. Zi. III. p. 15. . . quod Rufus . . . semper homo *nocumentalis* invenietur.

Nocumentari, nocere; *ártani.* An. Sc. I. 134. an. 1357: ne . . . antiquitas valeat *nocumentari.*

Nocumentum, (Du C.) damnum, detrimentum; *baj, kár.* Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 73. an. 1204. cupientes *nocumenta* a vobis... amovere. Szék. Okl. I. 69. Fej. IV. 3. 162. furta et latrocinia seu *nocumenta* committendo. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 286. Epist. Proc. 6.

Nodularius Germanicus, orbiculorum textor; *gombcsináló.* Ger. Knöpf- und Krepinmacher. Tab. Conscr.

Nodularius Hungaricus, *gombkötő.* Ger. Schnürmacher. Tab. Conscr. Pestv. Levt. Egri Levt.

Nodulatus, 3., in nodos nexus; *csomós.* Arch. Rák. VIII. 320. Fila textilia *nodulata.*

Nodulus, i, dimin. a nodus — quantitas quædam v. species nummi Hungarici argentei. Cfr. ap. Forc. nodus: in metallis est materia durior. Cod. Zi. Vol. III. p. 573., 625. . . ut predictos centum et quadraginta quatuor florenos et sexaginta *nodulos* argenteos ab eadem domina . . . domini sui tulisset.

Nodus, i, tænia in laxiorem modum collecta; *csokor, szalagbokor.* It. nôdo. Ger. Schleife, Band, Masche. Thök. Diar. II. 325. Tunica ex attalico cœruleo itidem sine *nodis* fl. 12. Cf. Martial. 5, 37; Tac. Germ. 38.

Nodus mobilis, tænia, quæ moveri potest; *tolható gomb.* Reg. Turm. Præt. 104. sinistra vero *nodum mobilem* (Schiebknopf) versus equi collum retrahit.

Nola, æ, (Du C.) campanula, tintinnabulum ab urpe Campaniæ, Nola, dictum; *csengetyűke.* Szamosk. I. 234. Alia enim maiora, claro, largoque sonitu *nolas* pulsabant, alia minora exiles tinnitus edebant, mediocria medium inter summum et imum sonabant. Verancs. Hist. I. 313.

Nolarium, (Du C. campanarium) turris, in qua nolæ suspenduntur; *haranglúb, torony.* Nagy Hier.

Nolens volens, invitus; *akarva — nem akarva.* Schwart. Scult. 192.

Nolitio, actus nolendi. nolentia; *nem akarás.* It. non volere. Vern. Psych. 390. Volitio et *Nolitio* a facultate appetendi et aversandi essentialiter differunt.

Nolle-velle, invitus; *kénytelen-kelletlen.* Arch. Rák. IX. 16. énnéköm *nolle-velle* fáradságot szöröztenek. Jókai Debr. lun. 84.

Nollencia, æ, (Du C. *Nollentia)* actus nolendi; *nem akarás.* It. non volère. Georg. Sirm. I. 61. Quum iam intexisset (intellexisset) dominorum principum *nollenciam* eorum contra Turcas. Cf. *Nolentia* ap. Tertull. adv. Marc. 125.

Nollenter, invite; *akarata ellenére.* Batty. Ger. 253. quamquam *nollenter* confiteantur.

Nolula, (Du C.) dem. ad nola, parva nola; *csengetyücske.* Gros. H. Ph. I. 176: *Nolulae* pariter recentioribus appenduntur oviculis, quæ agmen antecedunt.

Noluntarietas, (Du C. noluntas) quod nolumus, aversatio; *akaratlanság.* Nagy Hier. Severin. 9.

Nomadizare, vitam nomadum agere; *nomád, vándoréletet élni.* Száz. XVII. 160.

Nomenclatio societalis, V. *Firma; czímzet.* Art. D. 1840. p. 57.

Nomicus, i, (a gr. νόμιος) legis peritus; *törvénytudó.* Nagy Hier.

1. **Nominalis,** idem ac *Nominalista,* scrutator nominum (Du C.); *névbuvár.* Szerd. Celebr. I. p. 39: Tot unde nomina? negant se scire *nominales.*

2. **Nominalis,** tantum nomine; *névszerinti.* Gall. nominal. Ger. dem Namen nach. Otia Bachm. 116. putasne hypocritas et *nominales* Christianos Christi membra esse posse.

Nominanter, præsertim, nominatim; *nevezetesen, névszerint.* Fej. Jur. Lib. 292. Kuk. Jur. I. 160. Star. VIII. 7. an. 1772. ex monachis duo, *nominanter* . . . Maximus.

Nominascere, in nomen degenerare; *névvé válni.* Corp. Gram. 401. Si quando vero sub declinationem veniunt, *nominascere* seu in nomen degenerare, aut *materialiter* saltem *poni,* ut jaj, jaj*nak.*

Nominatissimus, 3., celeberrimus; *legnevezetesb, igen nevezetes.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 17.

Nominetenus, nominatim; *névszerint.* Ger. namentlich. Kass. Prax. 211. ac coram Maiestate nostra *nominetenus* designatum. Beth. G. Lev. 231.

Nomocanon, (*νόμος + κανών)* corpus inris, leges scriptæ; *törvénykönyv.* Cher. Jus. Eccl. I. 72. Unde factum, ut varia opera canonica originem suam traxerint, quippe 1. Pannormia . . . 2. Synopses, Breviaria, Epitomæ . . . 3. *Nomocanones,* qui canones Ecclesiasticos et eisdem correspondentes leges civiles referebant.

Nomomachi, idem qui *Antinomi* = Legem oppugnantes Johannis Agricolæ sectatores an. 1537. o. Nagy Hier.

Nomothesia, (*νομοθεσία*) legislatio; *törvényadás, törvényhozás.* Leges Schol. Schem. 31. hac quoque nostra *nomothesia,* veluti indagine quadam cincta, officii intra cancellos, ne a vero et recto aberret, contineatur.

Nomotheta, *(νομοθέτης)* legislator; *törvényadó.* Leges Sch. Schem. 10. *Nomothetis* etenim secundum philosophorum principis placitum convenire probe meminimus, ut pro reip. ratione leges scribant.

Non absimiliter, eodem modo; *hasonló módon, épúgy.* Tag. Erd. II. 214.

Nonapparenter, non mirum in modum; *nem feltünően.* Tör. Tár. 1888. p. 682.

Non-appellabilitas, natura causæ, quæ non concedit provocationem; *fellebbezhetlenség.* Art. Diæt. Pos. 46. Ideo usque ad ulteriorem Emendationem Legum ob brevitatem etiam temporis Diæta iam ad finem vergente, appellabilitate vel *non-appellabilitate* Causarum et aliis Juridicis Remediis, per Status et Ordines submissis, Judicatuque et Foro Comitatensi . . . omnes illæ Causæ . . . Judicio Tabularum Districtualium subiacebunt.

Non-Articularis, non legis articulis sancitus, acceptus, non in capita legis illatus vel relatus; *törvényczikkbe föl nem vett, nem czikkelyes.* Hist. Eccl. Ev. 44. Iniqua Nostratium fortuna fuit potissimum in locis *Non-Articularibus.*

Nonbranchiatus, 3., sine branchiis, *kopoltyu nélkül való.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 152.

Noncaptio, actus non capiendi; *el nem foglalás.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 3. Principio enim post tot M. D. V. et Domini Bani labores, confecto negotio se eo ipso tempore, quo possessionem adire debet, conveniat, pareat, fore, ut aliis deinceps annis, variis item modis differatur, donec post duos tresve annos velut *noncaptione* præscriptioneque nihil se debere fratres iactent.

Non-Cardinalis, *nem sarkalatos.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 204. Prærogativæ Nobilium. 1. Cardinales. Nobilitas Hungarica pretiosas plane continet prærogativas, quarum nomine venit: Complexus eximiorum iurium, honoris, libertatis, immunitatis; quibus Nobiles præ aliis etiam veris regni civibus, excellunt. Sunt autem vel Cardinales, in quibus, tanquam Cardinibus Nobilitas vertitur; vel *Non-Cardinales.*

Non-catholicus, i, acatholicus; *nem katholikus.* Olt. Act. Synod. 30. Assumptio et applicatio extraneorum utriusque sexus educatorum *noncatholicorum* prohibeatur.

Non-comparitio, actus non comparendi; *meg nem jelenés.* Pesty Ször. III. 375. Werbőczi 439. Ideo tempore executionis huiusmodi sententiæ, per responsiones (ut præfertur) Partium latæ vel forsitan per non venientiam et *non comparitionem* alterius Partis pronunciatæ, repulsio prænarrata fieri permittitur.

Non-convenientia, æ, conditio inconveniens; *össze nem illöség.* It. inconvenienza. Ger. Unpasslichkeit. Vern. Log. 60. Materia iudicii sunt repræsentationes illæ, quarum convenientia vel *non-convenientia* seu relatio obiectiva determinate repræsentatur.

Non-cordifer, qui non profert fœnum; *mely nem terem szénát.* Urb. Reg. 77.

Non currere, non valere; *nem jár, nincsen helye.* Georch. H. T. II. 18. Nagy. Jus. Trans. Sax. 76. *Non currere* dicitur præscriptio, dum ob legitimam quampiam causam initium suum habere non potest. *Non currit* e. g. contra pupillos, usque ad ætatem maiorem, 20-mum videlicet ætatis annum, quo anno e tutela exit.

Non diu post, non ita multo post; *nem sokkal azután.* Wagn.

Non-fungibilis, *corruptioni non obnoxius; nem fölemészthető.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 8. Mobilium insuper, aliæ Fungibiles sunt, quarum usus in abusu seu consumptione consistit e. c. pecuniæ, frumenti, vini etc. quæque vice aliarum rerum eiusdem generis funguntur, ut una substitui pro altera possit, ac tantundem, sit idem; c) Aliæ *non-fungibiles,* quarum substantia facto etiam iterato usu, ad quem destinatæ sunt, salva adhuc persistit.

Nonfusibilis, quod fundi non potest; *nemfolyós, szilárd.* Kol. Cod.

Non-habitio, absentia; *hiány.* Arch. Rák. VIII. 324. Cista ferrea ob *non-habitionem* clavis non iuventata.

Non-impensio, actus non impendendi; *nem teljesítés.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 691. Semper autem factas dilationes, cum præfixione novi competentis Termini, tempestive ac legitime, Actori significare debet; si quid horum negligat . . . *Non-impensionis* pœnæ se obnoxium facit.

Noninteressencia, æ, continentia, abstinentia; *érdeknélküliség.* Szék. Okl. I. 252.

Non-levatio, actus non levandi, recipiendi; *fel nem vevés.* Kass. Jur. Civ. I. 121. quo termino adveniente Illustritas Vestra *non levationis* summæ minoris atque non remissionis Bonorum item in omnem casum fructuum post admonitionem fœneratorio modo percipiendorum rationem redditura coram nobis comparere non intermittat.

Non-liquidus, *nem világos.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 577. Unum idemque debitum, respectu Creditoris Activum; intuitu Debitoris passivum a) 2-o Liquidum, cuius realitas, quantitas, aut etiam solvendi locus, tempus, modus, determinatus est; *Non-liquidum,* quod, licet in se verum sit, a Debitore tamen non agnoscitur; sed eius realitas et quantitas velut incerta per probas adhuc eruenda est e. g. quod ex illatis damnis aut Rationum defectibus emergit.

Nonnavigabilis, innavigabilis, qui navigari non potest; *nem hajózható.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 59. Quorum (fluviorum) rursus alii maiores navigabiles: ut Danubius, Tibiscus, Dravus, Savus; alii minores, *nonnavigabiles:* velut Rápcza, Répcze, Ráb, Szala, Zagyva . . .

Non-Originalia, *ἀπόγραφον; másolat.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 164. Privata instrumenta litteralia: . . , 2-o Originalia (Autographa), quæ circa negotia in ipsis contenta primitus sunt concepta; *Non-Originalia* (Apographa), quæ deinde ex originalibus fuere desumpta.

Non putarem, inopinatus casus; *véletlen eset, meglepetés.* Thök. Diar. II. 114. és tegnap Eszlér nevű faluba szállott, félvén *non putarem*től is és az hajdúknak is hamisságokat experiálván. Thök. Diar. II. 63. Én az mult éjjel az falun kivűl 4 vagy ötöd magammal hálván — az minthogy az más éjjel is nagy vigyázással és alkalmatlansággal ide be félvén *non putarem*túl, az német sem lévén messze és K. B. nevű szathmári magyar hadnagy is ezen falura szándékozván.

Non regalia, (sc. feuda); *nem királyi javadalom, hűbér.* Vuch. Jur. Feud. 50. Regalia Longobardis dicebantur Feuda immediata, quibus intuitu officii regni adnexa erat dignitas publica regni, uti Ducis, Comitis, Marchionis; *non regalia,* quibus eiusmodi dignitas eminens haud adnexa erat.

Non remissio, actus non remittendi; *vissza nem adás, visszatartás.* Kass. Jur. Civ. I. 120. bona erga liquidandam et legitimandam summam remittere, secus *non remissionis* rationem in Judicio dare teneretur.

Non resistentia, actus non resistendi; *ellent nem állás.* Nic. de Mir. 442. Sic nempe prædestinatio includit vel hominem vel angelum cum suæ bonæ voluntatis promtitudine sive *non resistentia.*

Non-scriptus, 3., quod scripto non est mandatum; *nem irott.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 577. Variæ autem sunt Debitorum vel considerationes vel partitiones videlicet . . . 3-o Scriptum vel *Non-scriptum;* Istud, de quo nullum documentum exaratum est, ideoque, si negetur, per Testes aut Juramentum erit probandum.

Non sincerus, qui suffragium non fert; *a ki nem szavaz.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 434. an. 1568: Capta fuit per ballottas 44. non obstantibus 23. in contrarium et duobus *non sinceris,* qui assentire et ballottare noluerunt.

Non solutio, term. techn. in iurisdictione Hungarica, sign. præteritionem solutionis pecuniæ (mulctæ); *le nem fizetés.* Cod. Zi. III. p. 525. . . . ad easdem octavas festi beati Mychaelis archangeli nostram in presenciam non veniente nec mittente, seque mediantibus alys literis nostris Judicialibus pro sua non veniencia in premisso facto principali, pro *non solutione* vero dictorum Judiciorum centum et viginti marcas faciencium in dupplo eorundem convinci permittente . . . medelam equitatis in premissis per nos dari postularant.

Non velit, pro: nolit. V. s. *Celare.*

Non Venientia, absentia; *távollét, elmaradás, meg nem jelenés.* Werbőczi 365. Sæpe Sententiæ apud nos specificantur per diversitatem Causarum. Hinc præter hic recensitas, aliæ dicuntur: Facti Honoris aut Infamiæ: Aliæ Violationis Sedis Judiciariæ: Aliæ, Emendæ linguæ; Aliæ, *per non venit,* quæ in eos feruntur, qui legitime citati nec per se nec per Procuratores, in loco Judicii comparent, proinde ob Contumaciam et *non venientiam* ad instantiam actoris comparentis in totali actione convincuntur. Szer. Not. p. 143. onus igitur *non venientiae* fuerint illo tempore sc. an. 1524. 10 marcæ. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 387. Kass. Jur. Civ. I. 154. Cod. Zi. III. 318., 348., 525. Cf. Egy. Phil. Közl. XIV. p. 391.

Nona, pars fructuum nona (Du C.); *kilenczed.* Szer. Not. p. 58: Maria Regina potestatem facit Capitulo (an. 1389), ut idem a suis jobbagionibus *Nonas* percipere ita possit, sicut illæ a Regalibus subditis percipiuntur. Kövy El. 261.

Nonalis, e (vinum, frumentum) ad nonam pertinens; *kilenczed.* It. nono, parte nona del vino e grano, Verancs. V. 339. *Vina et frumenta decimalia* ac *nonalia,* verna, item sementem omnem, census, taxas . . . in manus suas poscant.

Nonalitas, pars nona; *kilenczed.* Ger. Neuntel. Kass. P. P. II. 339. deinceps in subsequo processu repulsionali competentiam illam Tabula hæc nostra Regia ad eiusdem Possessionis T. *nonalitatem* . . .

Nonatio, actus nonas exigendi; *kilenczedszedés.* Pfahl. Jus. Georg. 183. Tempus *nonationis* horum animalium secundum articulum 96., 1647. ad quem Urbarium provocat usque festum S. Joannis Baptistæ est, non ultra illud differendæ.

Nonator, exactor nonæ; *a kilenczed behajtója, szedője.* Pfahl. Jus. Georg. 241. Verum *nonatores* suos ad faciem vinearum exmittere atque ibi partem pro nona vel qualicunque iure montano obventuram designare teneantur. Tör. Tár. 1888. p. 574. dicator, decimator, *nonator.*

Noningentesimus, 3., nongentesimus; *kilenczszázadik.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 29. Ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno *noningentesimo* nonagesimo quarto . . .

Noningenti, nongenti; *kilenczszáz.* Fjp. Szám. 124.

Noniter, novies; *kilenczszer.* Verancs. II. 287. Singulis annis *noniter* noni tres creantur iudices.

Nonna, æ, (Du C.) sanctimonialis, monialis; *nőszerzetes, apácza.* Ger. Nonne. Kon. Egyh. 375. Nagy Hier.

Nonnæ griseæ, sanctimoniales ordinis cisterciensis; *zirczi r. apáczák.* Kronst. II. 654., 660.

Nonnullacies, Nonnullocies, nonnunquam, interdum; *egynehányszor.* Dip. Reip. Rag. 552. Star. I. 160. an. 1454. *Nonnullocies* Teucrorum rabies multos fideles corone in fide fecit devios.

Nonnus, i, (Du C.) monachus maior natu, ita vocatus ob reverentiam, paterna reverentia; (Cf. Hier. Ep. 117. 6.); *tisztelendő atyaság.* Reg. S. Ben. 63., 22. Juniores priores suos *nonnos* vocent, quod intelligitur paterna reverentia. Nagy Hier.

Norma Conventionis, *megállapított pénzláb.* Sim. Num. 69. Juxta nostram Austriacam sic dictam *Normam Conventionis* (Conventionsfuss) Proportio auri ad argentum est, ut 1 : $14^{11}/_{71}$ id est: Massa auri certi ponderis, i. e. Marca auri puri vicibus $14^{11}/_{71}$ plus valet.

Normale, is, præceptum, lex, formula: *szabályrendelet.* Pest Vár. Levt. Kass. P. P. I. 182. Reg. Turm. Præt. 18: ad præscriptum existentis eatenus *normalis* stipendio carebit.

Normalis, ad formulam, ad legem; *törvényes, szabályszerü.* Lzb. Cod. Med. III. 183. *normales* dispositiones.

Normalis resolutio regia, *királyi rendszabás.* Törvt. Msz.

Normalis Schola, Schola elementaris, schola primaria; *elemi iskola.* Száz. XVI. 679.

Normaliter, secundum normam; *szabályszerüleg.* Ker. Nap. 34. Szentiv. Cur. Misc. 180.

Normativa, normativum, regula, norma; *szabály, mihez való tartás.* Pfahl. Jus. Georg. II. 27. nam ut singularum quoque et omnium sessionum constitutiva alicuius loci cum *normativo* concordaverint. Urb. Reg. 8. Puncta pro *Normativo* infra continentur. Faber. Jur. Met. 16.

Normativus, 3., ad normam, certam legem revocans; *szabályozó, irányadó.* It.

regolativo. Cod. Evang. V. III. p. 8: anno 1714. die 28. april, emanato regio intimato negotium religionis ad illum statum repositum, in quo ante motus Rákóczyanos fuit, utpote singulæ ecclesiæ, quibus non fuit exercitium anno *normativo*, spe illa potiundi exclusæ, ejulandi causam acceperunt.

Noscibilis, quod cognosci, mente percipi potest; *ismerhető.* Passim. Cf. Tertull. ad Scapul. 2 fin. August. Trin. 9. 5., 12.

Nosocomialis, ad nosocomia pertinens; *kórházi.* Bene Med. 90. aër *nosocomialis.*

Nosocomium, (Du C.) *(νοσοκομεῖον)* locus ægrotantibus curandis; *ispotály, kórház.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 74. pecunias eleemosynas *Nosocomiis* et pauperibus erogatas. Cf. Cod. Justin. 1., 2., 19; 22.

Nosogeneticus, 3., ad ortum morbi pertinens; *kórkeletkezésre vonatkozó.* Abeles 13. Bene Med. I. 336.

Nostrificare, civitate donare; in societatem accipere; *bekebelezni.* Passim.

Nostrificatio, onis; actus civitate donandi; in civitatem recipiendi; *bekeblezés.* Passim.

Nota Bancalis, tessera mensæ publicæ; *bankó.* It. banco nota. Gall. billet de banque. Ger. Banknote. Kövy. El. 357. *Notarum Bancalium* etiam confectores eo pertinere decisum est.

Nota characteristica, proprium alicuius rei; nota; *ismertető jel.* Georch. H. T. III. 254.

Nota conjurationis, V. *Nota infidelitatis.* Jókai Rab R. I. 138. Hát az a másik (trvczikk) a «*nota coniurationis*ról»? Az az 1536-iki 40. t.-cz. — Az összeesküvés egyenlő vétség a hűtelenséggel.

Nota correspondentialis, aliquid communicans nota; *közlő jegyzék.* Törvt. Msz.

Nota fœnerationis, fenoris iniqui nota; *az uzsoráskodás bélyege.* Proj. Leg. Civ. 247. atque adeo nullam legalem non remissionis rationem assignans, velut *notam foenerationis,* Titulo 71: II-dæ damnatæ incurrens, refusioni fructuum obnoxiatur.

Nota infidelitatis, crimen læsæ majestatis; *felségsértés, hűtlenségi itélet.* Ger. Hochverrath. Funda David. G: Deprædicanda esset Clementia Sacræ ... Majestatis tam leniter punientis *Notam infidelitatis,* cujus pœna in Legibus Hungariæ sic præscribitur Parte I. Tit. 16: Per *notam infidelitatis* et caput et hereditas seu perpetuitas omnium Bonorum Juriumque possessionariorum infidelis hominis amittitur; et nunquam hereditas ipsorum iurium possessionariorum ad portionem suam cedentium in filios vel fratres generationales talis infidelis, aut labe infidelitatis aspersi, obfuscatique et condemnati hominis (si etiam capite plecteretur) de cætero revertitur. Imo Genealogia sua, vel generationis propago, in ignomiam contemptumque infidelitatis (et in laudem præclaræ virtutis illibatæ fidelitatis) quantum ad devolutionem Bonorum a se perpetuo aliena efficitur. Georch. H. T. II. 514. Hajnik Perjog. 388.

Notabilitas, nobilitas, nobiles; *nemesség.* Rák. Ön. 64. miles in plebem, officialis in *notabilitatem* exercebant tormenta.

Notæ Musicæ, *zenehangok.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. X. De initiis Scientiarum ... *Notae Musicae: Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La* et Scalæ inventæ a Guidone Aretino 1019.

Nota perduellionis, V. *Nota infidelitatis; pártütés vétke.* Törvt. Msz.

Notæ Præsidiales, a præside publice emanatæ enuntiationes. Kass. P. P. I. 156. De Insinuatis, Reinsinuatis et *Notis Praesidialibus. Az elnöki hivatalos közlések — Viszonközlések — Jelentések — Értesítésekről.*

Notam incurrens, maiestatis reus; *pártütő.* Georch. Ért. 65.

Notanter, imprimis efferendo; *kiemelőleg, jellemzően, hangsúlyozva, nevezetesen.* Pel. De s. Thoma s. IV. c. 3: Dixit Christus *notanter:* iterum venio. Szer. Not. 60. hoc tamen *notanter* expresso. Tag. Erd. II. 360. an. 1771. — Star. VIII. 6. an 1772.

Notare litem, certum facere de lite; *tudtára adni a panaszt.* Hajnik Perjog. 237.

Notarialis, e, scribæ, librarii, obsignatoris; *jegyzői.* Ger. Notarial ... Urb. Reg. 14. *Notariali* et authentico comitatus Sigillo ... expediatur. Fej. VII. 123., 96.

Notariatus officium, munus notarii, scribæ publici; *jegyzői hivatal.* Ger. Notariat. Opin. Deput. 24. elaboratio et relatio processuum deinceps quoque *Notariatus officio* potius, quam assessoribus concredenda erit.

Notarilis, V. *Notarialis.* Dip. Reip. Rag. 48.

Notarius ab arcanis, scriba a secretis; *titkár.* Hor. Mem. 74.

Notarius publicus, scriba publisus; *közjegyző.* Kronst. I. 706. Georch. H. T. IV. 129. Száz. IV. 323.

Notarius regis, qui vulgo scriba (secretarius) vocatur. Scriba a secretis regis; *kir. titoknok.* Ger. Geheimschreiber. Marc. Chr. II. 69.

Notarius Sacri Palatii, (Du C.); *udvari titoknok.* Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 402. Ego Arnaldinus *Sacri Palatii Notarius* interfui et scripsi.

Notarius sedis comitatus, vel, nude: Notarius comitatus: scriba comitatus; *a sedria jegyzője.* Hajnik Perjog. 80.

Notatiuncula, æ, dem. ad *notatio; kis megjegyzés.* Batty. Leg. I. 92.

Notator, qui notat; *feljegyző.* Teut. Schul. I. 267: qui lectiones ... petulanter neglexerint, a *notatoribus* .... diligenter *notentur.*

Nothotrophium, infantium expositorum hospitium alias: *Brephotrophium* q. v. Nagy Hier.

Notificare, (Du C.) referre, communicare, notum facere; *jelenteni, közleni.* Rák. Ön. 33. Száz. VI. 255. Cf. Pompon. ap. Non. 144., 24. Poët. Lat. min. T. 6. pag. 383. ed. Wernsd.

Notificatio, (Du C.) nuntiatio, significatio, declaratio; *értesités.* Gall. notification. Ac. Com. Sopr. p. 147: *notificationes* in negotiis publicum Regni statum concernentibus ... communicari debere.

Notificativus, 3., notum faciens; *ismertető.* Pel. Pom. In vig. Nat. Dom. c. 5. Verbum Divinum univit sibi humanam naturam tamquam sui *notificativam.*

Notificatorius, 3., ad notificandum idoneus, notorius. *Litterae notificatoriae:* litteræ, quibus notificatur, i. e. notum fit aliquid, notoria (sc. epistola); *jelentő-, értesítő-, tudósító levél.* Rák. Ön. p. 219. l. 19—21. (20.): ... *literas* adventus mei *notificatorias* Comiti scripsi ...

Notitia, cognitio; *pro statu notitiae deservire,* cognitioni esse; *tudomásul szolgálni.* Pest. Vár. Levt.

Notitia testium, præsentia testium; *a tanuk jelenléte.* Batty. Leg. T. II. 81. an. 1078. acta sunt hæc ante *notitiam* horum *testium.*

Notitiæ memoriales, notæ; *feljegyzések.* Hajnik Perjog. 397.

Notitialis, ad cognitionem, notitiam pertinens; *értelembeli.* It. significativo. Ger. bedeutungsvoll. Pel. Pom, L. VII. Art. II.: Circa secundum mysterium videlicet *notitialis* vel scientialis luminositatis investigandum utrum ...

Notorie, modo manifesto; *köztudomásilag.* Cod. Dip. And. II. 22., 23.

Notorietas, (Du C.) pervulgata notitia, manifesta notitia; *köztudomás.* Kon. Egyh. 400. Urb. Reg. 86. Et quia publica *notorietate* constaret, quod Parochi, Ministri et Popones Locorum excessivum asservare soleant ovium numerum. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 39. Törvt. Msz. *notorietas delicti.*

Notorius, 3.; *mindenki előtt ismeretes.* Tör. Tár. 1889. p. 414. Interrogatus: quid est dicere «*notorium*»? Respondit: illud, quod notum est omnibus. Cod. Dip. Brüss. IV. 69. *Notorium* est, quod ... Törvt. Msz. *Notorium* delictum; *czégéres bűn.*

1. **Notula,** (Du C.) demin. ex *nota; kis jegyzet.* Kuun Relat. Hung. Vol. I. p. 220., 221. Száz. XIII. 124.

2. **Notula,** æ, fors. idem quod fimbria; *bojt.* Ger. Quaste. Kat. Hist. IX. 257. Et tandem antedicti trini dextrarii sollemnes cum armis et operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis seu attinentiis cum sartaneo curru seu mobili aut ostillario reginali, signo regio desuper, forma avis struthionis, deaurato et gemmis adornato, cum septenis *notulis globaribus* argenteis et similiter deauratis.

Notwer, Notwernde, (Ger. Nothwehr) defensio vitæ; *életoltalom.* Fej. III. 333. Si vero homicida confessus fuerit se homicidium perpetrasse vim vi repellendo 1. *notwernde,* probet hanc *notwer* cum ignito ferro.

Nova, orum, ephemerides, (Du C. res nova); *napilap* (ujság). Rév. Lat. L. II. 125: *Nova* Hungarica a Mathia Rath ... laudabiliter cœpta.

Novaculæ acies, summum discrimen. *Res in acie novaculae sunt,* res in summo discrimine versantur; *válságos a helyzet.* Oláh Cod. Ep. 101.

Novacularius, i, qui cote acuit novaculam; *köszörüs.* Ger. Schleifer. Pár. Páp.

1. **Novalia,** ium, acta diurna; *ujságlevél.* Törvt. Msz.

2. **Novalia,** ium, nuncii; *ujság.* It. novità, nuova, novella. Ger. Neuigkeit. Cod. Dip. Brüss. IV. 250. Hæc pro certis *novalibus* Do Vra accipiat.

Novatiani, *Novatus társai.* Not. rel. I. 142. *(Novatius)* docebat: a) lapsis veniam ab ecclesia dari non posse; b) reiecit Sacramentum Confirmationis et Catholicos ad se venientes rebaptisavit; c) Cultum reliquiarum

damnavit et Pascha luna 14-a celebrandum esse docuit. For. Scr. p. 19. Fej. I. 39.

1. **Novatio**, instauratio (Du C. al. s.); *megujitás, új kötés*. Nagy. Jus. Trans. Sax. 165. Tertius modus, quo obligatio exstinguitur est *novatio*, quæ est prioris debiti in aliam obligationem vel civilem vel naturalem *transfusio*. Georch. H. T. III. 30. Cf. Dig. 45., 2.; Ulp. ib. 1; Scævol. ib. 34., 3., 31.; 33., 1., 21.

2. **Novatio**, actus novandi; (Du C. al. s.); *ujitás*. It. (in-)novazione. Gall. innovation. Ger. Neuerung. Opin. Deput. 7. omnis citra necessitatem *novatio* devitetur. Proj. Leg. Civ. 195. Tertull. adv. Marc. 4., 1.

Novaturire, novare studere; *ujitani akarni*. Ger. Neuern, Neuerungen einführen wollen. Fabó. Monm. Evang. II. 260. Neosolii visu privatus vixit, eruditione et patientia clarus, patria nagy-szlabosiensis, *novaturientium* maximus osor.

Novatus, reformatus; *ujitott vallású, református*. Kaprin. Eloq. I. 608. Tale est Galli cuiusdam Poëtæ, qui tempestate illa, qua *Novatorum* factio in Francia dominabatur, adeo, ut illatæ Hugonottis vel levissimæ iniuriæ multa severitate vindicabantur. II. 321. sed *Novatorum* opinione Calvinus non errat.

Novella, æ, fabella; *beszély*. It. novella. Greg. Aesth. 126. Narrationes poëticæ nunc vicinæ culto sermoni prosaico, veluti *novellae* nunc, ad ipsam epopœiam accedunt.

1. **Novellæ**, arum, ephemerides, acta diurna (Du C. al. s.); *ujság, hirlap*. Walaszky 408. Arch. Rák. VIII. 212.

2. **Novellæ**, arum (DuC.) novæ res, novitates, suggestiones; *újságok, új dolgok*. Pel. Serm. In diluvio tantum octo sunt salvati . . . hec in figura paucitatis salvandorum ecce tibi o peccator impenitens quam male *novelle* dicuntur. Hiem. 37. k.

Novellare, exstirpare (Du C. 1.); *irtványozni*. Vuch. Jur. Feud. 56. Talis est formula chartæ de an. 1345. qua nobiles Domini de Homburg decimas in feudum dant cum agris iam *novellatis* et in posterum *novellandis*. Cf. Svet. Dom. 7.

1. **Novellaris**, novum additamentum continens; *pót*. Kass. Jur. Civ. II. 30. quoad Judices Nobilium et Jurassores in suo Comitatu Admonitiones peragentes iuxta *novellarem* Art. 7.: 1807. nulla iam Exmissionis necessitate hodie subversante. Törvt. Msz. *Novellaris ujont hozott törvény*.

2. **Novellaris**, novellus; *új*. Kon. Egyh. 91.

Novellista, scriptor ephemeridum; *újdonságiró*. Gall. nouvelliste. Nagy Hier. et passim.

Novennalis, novem annorum; *kilencz-éves*. Hor. Mem. 431.

Novennus, 3., novem annorum, novem annos natus; *kilenczéves*. Illésh. 320. uxores maritis, liberos parentibus, filias *novennas* et octenas matribus, tenellas fratribus sorores, innocentes pudicas virgunculas eripiebant.

Novercare, pro: novercari, adversari, repugnare; *mostohának lenni*. Knauz M. E. Str. II. 117., 88. cui anni discrecionis *novercassent*.

Novercitas, animus novercalis; *mostohaság*. Olt. Act. Synod. 13. Viri Ecclesiastici *novercitate* temporum præpediti.

Novi Arriani, *új arrianusok*. For. Scr. p. 25., 26: Ariani . . . docuerunt Patrem et Filium et Spiritum Sanctum non esse eiusdem naturæ, substantiæ et essentiæ, quæ a Græcis dicebatur *οὐσία* . . . Hoc reiectamentum ex antiquis quisquiliis avidi extraxerunt *Novi Ariani* in Transylvania. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. 144.

Novi cum Gratia, (Mandatum), quo instauratio processus benigne conceditur; *pert ujittató parancsolat*. Georch. H. T. IV. 270.

Novi Judæi, Sabbathiani; *szombatosok*. Lampe. Hist. Eccl. p. 315.

Noviiudicialis, V. *Litterae noviiudiciales*. Szék. Okl. II. 249.

Novigale, fors. mendum pro: *navigalem*, navigabilem (Du C.) Thurócz. in Ludovico Rege cap. 27: Item tertia vice circa fluvium Brentham *Novigale* contra Theutonicos et stipendiarios Venetorum transpassato flumine super equos cum magno periculo propter fluminis profundatatem.

Novi Sabelliani, *új sabellianusok*. Not. rel. II. 253: *Novi Sabelliani* auctore Deusing Göttingæ professore non 3 personas, sed potentias in Trinitate admisere.

Novilunaris, ad novilunium pertinens; *új hold* . . . Beng. Ann. Er. Cœnob. 397. illuc *Novilunaribus* Dominicis unus de gremio Patrum ad sacrificium celebrandum mittebatur.

Novilunium, nova luna; *új hold*. Szentiv. Curios. Misc. 49. Quia licet in omni *novilunio* interponat se Luna inter solem et terram. Schläg. 57.

Novior, comp. inusitatus ad «Novum». Opin. Deput. 59. plurimi in Legum Tabulis exstant Articuli et *noviores* et antiquissimi.

Novisare, innovare; *ujitni*. It. innovare. Kass. Jur. Civ. I. 145. In Causis Novi pro ratione circumstantiarum, si Actor *novisat*, ponitur: NN. ut *novisantis* et A contra N. N. ut *Novisatum* et I. Georch. H. T. II. 439.

Novisans, qui instaurat processum, litem V. *Novisare; perujító*.

Novisatio, actus instaurandi litem; *pernyitás*. Törvt. Msz.

Novisatus, contra quem instauravit quis processum; *a ki ellen a per megujittatott*. Kövy El. 781. Si novisans triumphet, *novisatus* antea in possessorium positus executionem non admittat.

Novissimus, imus; *mély-, fenék*. Pel. Pom. I. P. II. Art. I. c. 3: Inundaverunt aque super caput meum: dixi perii, sed invocavi nomen tuum domine de lacu *novissimo*.

1. **Novitas**, atis, (Du C.) muneris, mansionis initia; *a telepités, hivataloskodás kezdete*. End. p. 419., 420. (an. 1222): 1) quod revoluto semper tertio anno comiti eorum debent dare pro *novitate* sex pensas denariorum de *mantua*, de duobus equis. End. 434. (Colom. ducis an. 1231: 2) Statuimus etiam, quod de qualibet porta annuatim dimidium fertonem, transactis in *novitate* tribus annis dare teneantur. End. p. 507. Belae IV. an. 1265. 9) Item pro *novitate* comitis tenentur dare duos denarios de singulis mansionibus annuatim.

2. **Novitas**, novæ res; *felforgatás*. Frak. Mát. lev. II. 57: auctores iniuriarum . . . requirat, ut a faciendis *novitatibus* desistant. Kuk. Jur. I. 129.

Noviter, nuperrime, nuper; (Du C. rursus, iterum, denuo); *ép most, nemrég, ujonnan*. Kass. Jur. Civ. II. 132. sincere attingendo in iisdem tam summam auctionalem neolevatam, quam et conditiones *noviter* deobligatas. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 265. Wagn. Chr. Dubn. 113. Cf. Inscr. Orell. pro 24. Fugent. Myth. 3., 1. med.

Novitiatus, us, locus et tempus, in quo religiosæ vitæ experimenta subeunt et probationis elapso tempore, si idonei fuerint inventi, ad professionem admittuntur; *próbaidő, ujonczság*. Magy. Tör. Tár. XIII. 65. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 33.

Novitiatus, 3., novitiatu seu tyrocinio defunctus; *próbaévet töltött*. Batty. Leg. T. II. 497. an. 1292.

Novitius, (Du C.) tiro, candidatus religiosæ familiæ, qui nuper nomen dedit in familiam sacram; *ujoncz*. It. novizio. Gall. novice. Wagn.

Novitus, de novo; *ujonnan*. Alexy 10. Knauz M. E. Str. II. 74., 57.

Noviza, æ, sponsa; *menyasszony*. It. novizza. Ljub. Mon. Sl. XI. 5. an. 1306: a modo in antea nulla *noviza*, que vadit ad maritum, non audeat nec se debeat *ligare*, nec portare coronam secundum antiquam consuetudinem.

1. **Novizare**, aliquid aliqua re iterum ornare, instruere; *ujolag ellátni vatamivel*. Fej. VII. 349. homines . . . ad faciem possessionis Hachogh accedant et eandem . . . reambulare et metis *novizare debeant*.

2. **Novizare**, instaurare processum; *a pert megújitani*. It. rinovare. Ger. erneuern. Jogt. Eml. I. 311. Novo nemo potest pluries uti, nisi semel, quod sic intelligentum est, ne videlicet in inferiori Sede ac etiam Superiori seorsive et singillatim novo quis utatur seu uno eodemque, quo in inferiori Sede *novizat*, agat etiam in Superiori Sede.

1. **Novum**, instauratio processus, litis; *perújitás*. Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXV. §. 1.: Remedium Novi Judicii, juxta leges magni hujus Principatus 4-plex est, utpote: *Novum* cum *Inhibitione*, *Novum simplex*, *Novum cedendo Appellationi* et *Novum* cum *Gratia*. Georch. H. T. III. 241. Kövy El. 777. Hajnik Perjog, 420.

2. **Novum**, muneris aditio; *hivatalbalépés*. End. p. 420. (an. 1222): 3) comes eorum non debet ire inter eos, nisi semel, quando fit de *novo*.

Novum cedendo appellationi, appellatione neglecta instauratio processus; *a felebbezés elhagyásával való perujitás*. Jogt. Eml. T. I. p. 104.

Novum cum Gratia, V. *Novum iudicium cum gratia*. Georch. H. T. IV. 228. Nem számlálhatom pedig akár a perujjitást *(novum simplex)*, akár a *kegyelem mellett való* perujj;tást *(novum cum Gratia)* a tulajdon értelemben vett perszakaszok közé.

Novum cum inhibitione, V. *Prohibita; az eltiltás mellett való perujitás*. Jogt. Eml. T. I. p. 104. — Hajnik Perjog. 434.

Novum inhibitionale, V. *Prohibita: perujitással való betiltás*.

Novum Judicium, *perujitás*. Kövy El. 776. *Novum Judicium* est remedium Juridicum, quo quis causam omissam resuscitat et defectus meritorios fundamentalis Processus supplere vel corrigere intendit 2-dæ:

75., 77., 78. etc. Est continuatio fundamentalis Processus. Novisare potest tam Actor, si Incattus in fundamentali absolvatur, quam Incattus in fundamentali convictus et executionem passus.

Novum Judicium cum gratia, instauratio processus gratia concessa; *perujitás kegyelemből.* Cod. Camb. Merc. 114. Beneficio *novi Judicii* tam *simplicis,* quam *cum gratia* in causis Cambio-Mercantilibus intra triennium a die peractæ in primitivo processu executionis evolutum præscribitur.

Novum simplex, instauratio processus simplex; *egyszerü perujitás.* Jogt. Em. T. I. p. 104.

Novus, adde: denarius; *új pénz.* Cod. Zi. Vol. V. 451: cum quinqnaginta denariis *wypenz* appellatis et 248: depredando et asportando . . . unam caligam centum *novos* valentem.

Novus annus, alias: dies strenarum, Kalendæ Januariæ; *újév.* Numi Hung. 157.

Novus stilus, æra vulgaris*; új időszámitás.* It. era volgare. Ger. Neue Zeitrechnung . . . Act. et Doc. Rákóczy p. 311: Litteras . . . 17a die præsentis *novo stilo* acceperamus.

Novus Orbis, America; *uj világ, Amerika.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 263.

Noxialis, e, nocens, noxius; *ártalmas, végzetes.* Szil. Régi Magy. Költ T. 363. pomum *noxiale.* Cf. Prudent. Cath. 9., 18.; ib. 14., 1107.

Noxietas, noxa, noxia; *ártalmasság.* Fej. X. 4. 609. nulla culpa, nulla labe nullove *noxietatis* aut infidelitatis contagio infecti.

Nubifragium, nubis ruptura; *felhőszakadás.* Tör. Tár. 1889. p. 448. Kass. P. P. II. 280.

Nubiliarium, pro: *nubilarium,* tugurium; *fészer.* Ger. Schoppen. Opin. 1810. de domicil. Zingar. A: equus . . . sub *nubiliario* stramento, fimoque obsepto stabulatur.

Nubilosus, nubilus; *borus.* Szentiv. Curios. Misc. 309. id enjm aliquibus diebus fieri impediebant tempora *nubilosa.* Cf. Appul. Met. 11. p. 763. Oud.

Nucha, æ, (Du C.) postica pars colli; *nyakszirt.* Gall. naque du col. Bene Med. III. 26. cucurbitulæ siccæ ventosæ *nuchae* impositæ.

Nucifer, qui fert nuces; *diótermő.* Oszterh. 20. Arbores fructiferæ quatuor generibus continentur. 1. Pomiferis. 2. Drupiferis. 3. *Nuciferis.* 4. Bacciferis.

Nucinulus, i, parva nux, orbiculus in formam nucis; *apró dió alaku gomb.* Magy. Tör. Tár. XX. 181. Cingulum ex serico nigro textum palmaris latitudinis cum *nucinulis* argenteis.

Nuclearius, locus, ubi nuces crescunt; *diós* . . . Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 561. inde descendendo idem rivulus transit rivulum venientem de villa convicina ad caput piscine, ubi est *nuclearius* et mete terree. Tkal. Mon. Ep. I. 133. an. 1266.

Nucleus, i, arbor nucum; *diófa.* Batty. Leg. T. II. 312. an. 1217: transit ad magnam stratam usque ad *nucleum.* Tkal. Mon. Ep. I. 95. an. 1252.

Nuctor, qui nutrit; *tápláló, éltető.* It. nutritôre. Schläg. 224. B-ben: eyn spise man (Speisemann).

Nudati ensis ostensio, *meztelen fegyver mutatása.* Werbőczi 432. Sed advertendum est, quod quia in articulo, super facto Repulsionis, in serie ipsius Generalis Decreti conscripto hoc positum habetur: Ut repulsio ipsa per *nudatum ensem* aut *ostensionem evaginati gladii* fieri valeat . . . non fuisse factam repulsionem eo, quod *nudati ensis ostensio* vel *gladii evaginatio* nullo tempore ipsius evocationis facta fuisset.

Nugatio, nugæ, actus nugas agendi, nugandi; *tréfálkodás.* Pázm. Dial. 347.

Nullatenus, nequaquam, neutiquam, nullo pacto, modo, nulla ratione, minime; *semmiképen, semmi esetre, semmi módon.* Wagn. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. quam urbem dum *nullatenus* capere potuisset. Cf. Mart. Capell. 2., 35. Cod. Justin. 8., 10., 12. §. 3.

Nullibi, nusquam; *sehol.* Wagn. Cf. Jun. Val. Res gest. Alex. M. 1., 8.

Nullibista, æ. nequam, vagabundus, erro; *sehonnai.* Nagy Hier.

Nullificatio, (Du C.) ignominia, contemptio, elusio; *érvénytelenités, kijátszás.* Akad. Ért. 1897. jan. p. 24.

Nullimodus, 3., nullus; *semmiféle.* Nic. de Mir. 402. Et quia multimodo non habemus negativum correspondens usitatum, nisi diceremus multimodum, iccirco dixi et *nullimoda,* hoc est fingendo vocabulum *nullimoda* veritas.

Nullismus, i. incredulitas; *semmihitőség.* Nagy Hier.

Nullista, æ, incredulus; *hitetlen,* Nagy Hier.

Nullitas, auctoritas, vis nulla; *semmiség, érvénytelenség.* Kon. Egyh. 531. declaratio *nullitatis* matrimonii. Beng. Ann. Er. Cœnob. 141. Kövy El. 386. Arch. Rák. IX. 34. Jogt. Eml. II. 2. p. 42. Instr. Jos. II. p. 17. §. 39. Cher. Jus. Eccl. I. 163.

1. **Nulliter,** nullo modo; *sehogy, semmi módon.* Tör. Tár. 1889. p. 463. et eius adhærenti nobiscum armis impetentibus *nulliter* subsidiari vellet. Cher. Jus. Eccl. II. 105.

2. **Nulliter,** sine vi, sine iure; *érvényesség nélkül.* Gall. sans validité. Ger. ohne Gültigkeit. Kövy El. 89. post assumtos sacros ordines emissaque vota solemnia illicite quidem, non tamen *nulliter* initur (matrimonium).

Nullius juris, iniustum; *jogtalan.* Törvt. Msz.

Nullo medio, nullo modo; *semmiféle módon.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 29., 197. cum iidem sacerdotes sibi et eidem Ecclesie iure Diocesano *nullo medio* sint subjecti. Et: Quod ad Romanam Ecclesiam *nullo medio* pertinet.

Nullum non movere lapidem, cœlum ac terras miscere; *minden követ megmozdítni.* Cod. Dip. Brüss. III. 68. ut propositum assequantur, *nullum non movent lapidem.*

Nulluspiam, nullus, nemo; *senki, semmiféle.* Pesty Ször. III. 153. *nullipiam* hominum ipsis fundum dandi habeat facultatem.

Numanus, 3., (a *numen)* divinus; *isteni.* Fej. I. 374. Michaël abusivus patriarcha, neophytus et solo *numano* timore habitum monachorum adeptus.

Numella, æ, Cippus, quod vide; *nyakvas, nyakkaloda:* Cod. Evang. T. I. p. 143: Oppidani (pastorem) in oppidum retrahunt ac tres simul concionatores in medio foro oppidi in *numellam* conjiciunt pudendum spectaculum. Fabó. Monm. Evang. II. 245. Cf. Non. 144., 25. sq. Fest. p. 173. ed. Müller. Plaut. Asin. 3., 2., 5. Colum. 7., 3., 6.

Numeraria res, numerorum scientia; *számtan.* Ger. Zahlenkunde. Wallaszky 521. doctorem *rei numerariae.*

Numerarius, i, rationum magister (Du C. arithmeticus); *számtiszt.* Wagn. Cf. Isid. Orig. 9., 4. Ammian. 19., 9. Sidon. Ep. 1., 11., 2., 1., 5., 7. Cod. Justin. 12. tit. 50.

Numeratim, magno numero; *számosan.* It. in gran numero. Georg. Sirm. I. 37. et predicti Hungari *numeratim* cum accesserunt, quantum potuerunt.

Numerative, numerando; *számlálva,* Haz. Okl. 371. an. 1420: ad partem meridionalem *numerative* eundo.

Numerice, numeris*; számokkal.* Georch. H. T. III. 110.

Numericus, 3., ad numerum pertinens; *szám* . . . Pázm. Dial. 112.

Numerisare, numeris notare; *számozni, számmal jegyezni.* Ger. numeriren. Törvt. Msz.

Numerisatio, actus numeris notandi; *számokkal való ellátás.* Jos. Repr. 144. an. 1790; Domorum . . . propudiosa *Numerisatio.*

Numerositas, (Du C.) magnus numerus; *nagy sokaság, feles szám.* Thurócz. 196. crescente magna *numerositate* Olachorum. Cf. Macr. Sat. 5., 20. Tertull. Monog. 4. Cod. Theod. 12., 5., 3. Varro Sidon. Carm. 23., 150.

Numerus, i, *kerület, kör.* Ger. Kreis, Bezirk. Kass. Prax. I. 23, Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suæ extensionis in plures vel pauciores Districtus, Processus, járás; hi rursus in *Circulos, Numeros,* kerületek etc.

Numerus Budensis, valor Bud.
Numerus Scepusiensis, valor. Scepus.: *budai-, szepességi érték.* Pfahl. Jus. Georg. LXXI. Marca argentea *numeri Budensis* 56 grossis, *Scepusiensis numeri* 48 grossis absolvebatur.

Numisma memoriale, nummus in memoriam alicuius rei signatus; nummus memorialis; *emlékpénz.* Diar. Com. 36.

Numizma, V. *Numisma nemoriale.* Arch. Rák. VIII. 319. in uno Crux Hispanica cum *numizmate.* 320. Unum rosarium ex Granatis et *Numizmate* filagreno.

Nummax, dives; *pénzes, gazdag.* Taurini Staurom. I. 521. Engel, Mon. Hung. Bécs. 1809. 135. Ipse ego *nummacem* Crœsum qui vinceret auro.

Nummella, æ. V. *Cippus, Numella.* Han. Hist. Ecl. p. 308: Agitabatur ad hæc in eodem Synodo quæstio de *Nummelis* seu Cippo, cuius iurisdictionis sint?

Nummista, æ, discipulus privatim instructus, qui paratam pecuniam solvit instructori; *készpénzzel fizető tanuló.* Bék. Debr. főisk. törv. 28. A magántanitónak nemcsak egy, hanem több tanitványa is volt. Az egyik fizetett pénzzel s ez volt a *nummista;* a másik étellel, — ez a *cibista;* a harmadiknak meg a szülei mostak rája — ez a *lotor.* Volt

azonban olyan is, kit ingyen tanított *(gratista)*.

Nummophylus, qui nummis veteribus, insignibus etc. delectatur, amicus *(φίλος)* nummis; *érmek, éremtan barátja, kedvelője.* Sim. Num. 10.

Nummus aureus, V. *Ducatus.* M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt: 13. *Nummus aureus* seu *Ducatus,* Arany, Dukát, Ein Duccaten; duplex est: Hungaricus Cremnitziensis, florenos quatuor, totidem denarios; Transilvanicus tres tantum recipit.

Nummus confessionarius, numus confessori pendendus; *gyónáspénz.* Pár. Páp.

Nummus hungaricus, *magyar pénz.* Cod. Alv. II. 232. Germanicus sive rhenensis florenus faciat *hungaricos nummos* centum viginti sive polturas quadraginta. — Moneta cæsarea, quæ decem polturarum vocatur in Transylvania, valeat triginta *nummos hungaricos* sive quinque *grossos caesareos* . . .

Nummus maior, V. *Crucifer.* M. Bel. Geog. 503., 4. Monetæ Hungaricæ species sunt: *Nummus maior,* a cruce *Crucifer* denominatus, Kreytzár, Ein Creuzer, moneta est germanica, eaque pars denarii tertia, floreni Rhenensis sexagesima.

Nummus Marianus, (Ball. *Máriás).* Ger. Siebzehnkreuzerstück, Siebzehner. M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt 8. *Nummus Marianus,* Mariáss, Sesztak, Ein Siebenczehner nummos cruciferos septemdecim continet.

Nummus minor, *pénz.* M. Bel. Geog. 503. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 2. *Nummus minor,* Pénz, Královszky, Ein Ungrisch, in Hungaria superiore, sexta; in inferiore quinta denarii et centesima floreni Rhenensis pars.

Nummus minor Moravicus, M. Bel. Geog. 503. Monetæ Hungaricæ species sunt . . . 3. *Nummus minor Moravicus, Patáz,* Ein Gröschl, quarta denarii seu grossi pars.

Numophilacium, ærarium; Locus, ubi numi antiqui custodiuntur; *pénzgyüjtemény, kincstár.* Wallaszky 270. Sim. Num. 40. Törvt. Msz. Numi Hung. 6. Kelem. Hist. Jur. Pr. 73.

Numosemiotica, æ, *pénzfelirattan, a pénzfeliratok jelentésének tana.* Numi Hung. 168. En doctrinæ siglarum monetalium (quam *Numosemioticam* dico) per neminem huedum, quod sciam, *ex professo* tractatæ prima lineamenta.

Numosicoratus, i, qui res sacras nummis vendit, alias Simoniacus; *szentségáruló, hivataláruló.* It. simoniaco. Obs. Jadr. 398. mandato dominationis Jadræ ipsos Simoniacos seu *numosicoratos* non valuissent ab illorum iniquo proposito removere.

Numotheca, arca ad numos conservandos destinata; *pénzgyüjtemény, pénzszekrény.* Sim. Num. 85. talem nempe, quales in *Numotheca* D. Michaelis Richter binos conspexi Aradini . . .

Numus adstationis, astationalis, pecunia solvenda discipulis funeri conendo adstantibus; *temetkezési kisérésért járó díj.* Bék. Debr. főisk. törv. 100. *Numos adstationis* ac cantationis diligenter inspicito. Ibid. 135.

Numus investigatorius, pecunia pro venia, potestate concedenda investigationem minerarum instituendi; *kutatási pénz.* Faber. Jur. Met. 59. Quisquis absque prævia concernentis Judicis montani venia laborem montanisticum exercet, seu id faciat fodiendo aut medio pulveris pyrii aut terebelli montani, per dominum fundi ultro depelli potest; qui proinde imperturbate tentamen montanisticum suscipere et montem indagare vult, concernens Judicium mont. pro obtinenda ad id facultate adire obligatur Art II. 1. O. M. quæ haud gravate, modo singularis exceptio non subversetur, eidem erga *Taxam* seu *numum investigatorium* (Schurf-Taxe) medio Schedæ seu licentiæ indigandi (Schurf-licenz) dari solet.

Numus lusorius, pecunia aleatoria; *játékpénz, tűpénz.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 219. uti sunt: Paraphernum, Donatio Matutina, Morgengabe, Promissio *numi lusorii,* Spielgeld, vel ad Spinter, Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

Nuncfatus, V. *Modofatus; épen most említett.* Art. Diæt. Pos. 77. *nuncfato* Comite Emerico Csáky, Varadiensis Administratore.

Nunciativus, 3., nuncians; *hirdető.* Andr. Pann. 8.

Nunciatura, æ, munus legati apostolici; *követség.* Tör. Tár. 1887. p. 722. *nunciatura* negotiisque Mtis Nostre.

Nuncium, i, responsum; *izenet.* Ger. Botschaft, das Nuntium. Törvt. Msz.

Nuncius, i, (Du C.) legatus, missus; *követ.* Diar. Com. Pr. XVIII. Recon. an. 1608. p. 46.

Nuncius Apostolicus, legatus Pontificis; *pápai követ.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 257. De Caspare Pastore dicit nullum secretum aut longiorem sermonem in hospicio *Latini Nuncij Apostolici* habuisse.

Nuncius Capituli, legatus c. qui inter Regnicolas in Comitiis locum et votum habebat; *káptalani követ.* Diar. Com. 102.

Nuncius Comitatuum, legatus com; *vármegyei követ.* Diar. Com. 102.

Nunctiare, nunciare; *üzenni.* Tör. Tár. 1891. p. 439.

Nuncupativus, 3., viva voce, verbis expressus; *szóbeli.* Cher. Jus. Eccl. II. 245. (Testamentum) Scriptum, dum eodem tempore, quo conditur, statim litteris exaratur; *nuncupativum,* si Testator viva solum voce suam ultimam voluntatem enunciet. Törvt. Msz. Georch. Ért. 180.

Nuncupatorius, 3., sollemnis, adhortans; *ünnepélyesen irott, intő.* Corp. Gram. 4.

Nundinæ anniversariæ, V. Textum sub *Forum* hebdomadale; *esztendőnként előforduló vásár.* Ger. Jahrmarkt.

Nundinæ liberæ, *szabad vásár, vásár.* Germ. freier Markt. Kass. Prax. I. 25. *nundinae liberae* seu fora annualia libera.

Nuntiativus, 3., nuncians; *hirdető.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. I.: Ave gratia plena, quod verbum et deprecativum et salutativum et *nuntiativum* fuit.

Nuntiatura, V. *Nunciatura.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 127.

Nuntius, V. Nuncius. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 162.

Nunziare, pro: nunciare. Magy. Tör. Tár. III. 78. et ita *nunziatum* est D. Gubernatori.

Nupcia, æ, nuptiæ; (apud aureæ et mediæ ætatis scriptores plurale tantum). Fr. Lib. Rt. II. 30. adolescenti ad celebracionem *nupcie sue* — dati sunt.

Nuperissimus, 3., inusitatus superlativus a *nuper; legeslegközelebb.* Szék. Okl. I. 62.

Nupernus, 3., nuperus; *minapi.* Kass. P. P. I. 342. per Regnicolarem Deputationem articulo 8. *nupernae* Diætæ exmissam . . . Knauz M. E. Str. II. 465., 476.

Nuptiales recordationes, cantus tempore nuptiarum a pueris editus; *nászüdvözlő dal.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 97.

Nuptialis subarrhatio, sponsalia facere, actus aunulos commutandi; *gyűrűváltás, eljegyzés.* Törvt. Msz.

Nuptialiter, more in nuptiis solito; *lakodalmasan.* Fjp. Anon. 21. b. cottidie comedebant *nuptialiter.*

Nupturire, nubere velle; *férjhez menni akarni.* Boc. Hungar. p. 298: Baucis *nupturit,* sed Pomphilo: damno. Chremes *ducturit;* sed Antiphilam: damno. Mopsus ambiturit; sed Nisam: damno. Kaz. Lev. I. 73. Cf. Martial. 3., 93. Appul. Apol. p. 533. Oud.

Nupturisare, nubere, uxorem ducere, pacisci puellam velle; *házasodni akarni.* Illésh. Querela ad Cæsarem 314.

Temporibus brumæ sat clarus Marte Tifenbach,
Nupturisans thalamo placidam quæsivit amicam.

Nuspiam, nusquam; *sehol.* Ger. nirgendwo. Wagn.

Nutricatio, actus nutriendi; *élelmezés.* Luc. Regn. Dalm. 191. largissimos inde fructus percipiunt, qui non modo ad *nutricationem* sufficientem, verum etiam ad prolixas voluptates et delicias conducant. Cf. Gell. 12., 1., 5. Appul. Dogm. Plat. 2. p. 27. Varr. R. R. 1., 44., 4.

Nutricius pater, (Du C.) educator. alter parens; *nevelő atya.* Georg. Sirm. I. 42. dimisserunt ludum et tanquam ad *nutricium patrem* fugierunt.

Nutrimentalis, ad nutrimentum pertinens; *élelmezési, evő.* Andr. Pan. 34. *nutrimentales* delectationes reprimere.

Nutrimentum, (Fin. tápszer) hoc loco: *nutritus; ápolás, eltartás.* Kub. D. Hont. II. p. 316: nepotes sui, sub suo *nutrimento* et protectione existentes. Cl. Plin. 17., 23., 36. n. 28. Verg. Aen. 1., 176.

Nutritio, actus nutriendi; *táplálás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 2.

Nutritius, 3., (Du C.) nutriens; *tápláló.* Abelles 10. Bene Med. IV. 241. succus *nutritius.*

Nutritivus, 3., nutriens; *tápláló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 1.

Nux moschata, nux myristica, moschocaryon; *szerecsendió.* Ger. Muskatnusz. Vect. Ref. E. 2: Centenarius Nucis *moschatae.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 26.

Nux myristica, V. *Nux moschata.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Nyctages et *Nyctarontes,* (Du C.) Hæ-

retici, qui superfluas existimabant sacras vigilias, et spiritali operi infructuosas; *álmosdiák.* Nagy Hier.

Nycthemerum, tempus unius noctis et diei; *egy éjjeli és napi szak.* Bene Med. I. 82. infantibus pro *nycthemero* grana tria.

1. **Nycticorax,** strix. *(νυκτικόραξ); éjjeli holló, halálmadár.* Patr. Const. 287. *Nycticorax.*
Sol noctem dat, luna diem, me fata canentem,
Pauper amat, locuples odit, abhorret anus. Cf. Hieron. Ep. 106. n. 86. Isid. Orig. 12., 7.

2. **Nycticorax,** (gr. *νυκτικόραξ)* V. *Noctivagus;* qui more strigum funereorum vagatur. Teut. Schul. I. 149: in noctivagos illos *nycticoraces* ... decernitur.

O

Ob, cum Dativo pro Accusativo; *végett, czéljából.* Knauz. M. E. Str. I. 109: *Ob* remedio anime mee.

Obambulatio sacra, V. *Processio. Pompa sacra; körmenet.* Hist. Eccl. Ev. 56. nominatim vero artifices et opifices Evangelici *sacris obambulationibus (processionibus)* intersunto. 91. imprimis ad *pompam sacram* processiones compellebantur.

Obardus, i, genus pecuniæ; *ó-bárdos, (régi bárdos).* Sic nominabatur, quia latere uno nummi simulacrum Ladislai Sancti regis Hungarorum cum securi (bárd) erat incisum. Valoris triginta octo grossorum seu septuaginta sex crucigerorum. Cod. Dip. Kár. I. 472., 285. ducentos florenos centenarios quemlibet scilicet florenum cum quinquaginta numpmis antiquis *obardus* appellatis. Cod. Zi. V. 215, Cod. de Sztára II. 38.

Obaudire, (Du C. 1.) non obedire, parere; *nem hallgatni, engedetlenkedni.* Bonf. Præf. *Obaudis* factiosos, delatoribus aures occludis. Verancs. V. 144. dicens, quod Musulmani vel unica mandata principis sui *obaudirent,* nec parerent.

Obauditio, (Du C. ingrata auditio) auditus difficilis, *baryecoia* vel *dysecoia; nehéz hallás.* Bene Med. II. 21.

Obauditor, (Du C.) auditor, obediens; *szótfogadó, szóra hallgató.* Szék. Okl. I. 358. *Obauditores* alterius partis.

Obba, æ, (Du C.) genus calicis: *öregfapalaczk, csobolyó, tégely.* Pár. Páp. Cf. Non. 146., 8., 545., 2. sq. Pers. 5., 148.

Obcinccio, septum, obseptum; *kerítés.* Vjestnik II. 172. an. 1853. *Obcinccionem* firmiorem circumvallare.

Obdensare, obscurare; *elhomályositani.* Vern. Psych. 93. Oritur autem cataracta (der graue Staar), dum lens crystallina adeo obscuratur *obdensaturque,* ut nullis amplius solis radiis penetrari possit.

Obductura, æ, linteum, quo sellæ obducuntur; *takaró.* Ger. Überzug. Arch. Rák. VIII. 347. Sedes ligneæ brachiatæ novæ, sine *obducturis* Nro 6.

1. **Obedientiæ,** (Du C. 1.) auct. Battyano monachis erant cellæ, minora monasteria ab alio monasterio dependentia dictæ *obedientiae,* quod monachi stabilitatem loci spondentes vinculo ejusdem obedientiæ tenerentur ad tales *obedientias* jussi se conferre. dein filiæ dictæ sunt; *fiók kolostor.* Batty. Leg. T. II. 246. an. 1157: ad maiora monasteria plerumque constitutæ sunt *obedientiae.* Fej. II. 549.

2. **Obedientiæ,** (Du C.) (sc. litteræ) = in qua Monachis ab Abbate aliquid iniungitur. V. s. *Dies naturalis.*

Obedientialis, (Du C.) obediens; *odaadó.* Pel. De S. Trinit. s. I. c. 1: Omnis christianus obligatur sanctæ Trinitati *obedientiali* amore. Pázm. Dial. 281.

Obeditus, cliens; *védencz.* Ger. Hörige. Star. VI. 171. an. 1325. qui erat *obeditus* et servitor comitis.

Obelare, obelo notare, radere (Du C.); *hibás helyeket a könyvben ékkel megjelölni.* Pár. Páp.

Obeliæ, collyra; *falatokra szaggatott tészta müvek.* Comen. 64.

Obellus, i, pecuniæ genus, (*ὄβολος*); *fillér.* Isthv. XV. 261.

Obelotropium, veru (a gr. *ὀβελός* et *τροπέω*); *nyárs.* Rau. Elem. p. 60: caro *obelotropio* circumacta excoquitur calore concluso.

Obequitator, custos salis; *sókerülő, sóőr.* Prisc. Serv. p. 37: *Obequitatores* fuerant, qui salem in domibus Regnicolarum exquirebant. Cynosur. Corp. Jur. Hung. p. 301. Art. Diæt. Pos. 24. Ipsi porro Camerarii vel *Obequitatores* pro exquirendo sale domos Regnicolarum visitare secus non poternnt.

Obequitator salis, V. *Obequitator.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 493; Quandoquidem *obequitatores salis* propria authoritate ... domos quærendi salis causa invadere ... præsumant.

Obequitator sylvarum, custos silvarum; *erdőkerülő.* Faber. Jur. Met. 45. in maioribus Processibus montanis munus hoc inter Exactores, Indagatores, *Obequitatores Sylvarum* subdividitur (Sylvarum Curator). Nov. Calend. 134.

Ober-Knesius, summus princeps, præfectus; *főnök.* Nill. Symb. p. 560: Elapso die Sabbati ... delata est ... epistola quædam ... subscripta ab *Ober-Knesio.*

Oberofficialis, superioris ordinis dux; *főtiszt.* Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 450. Magnificus Dominus Colonellus exiturus est ex Arce Ungvariensi cum omnibus *ober* et *Underofficialibus,* Militibus, expansis vexillis, Armis, Sclopetis, tympanis, fistulis ac omni *militari musica.*

Oberratio, error; *hiba, tévedés.* Jan. Pan. Poëm. II. 38.

Obest-lajdinantius, a Gall. lieutenant, quod idem est ac locumtenens, i. e. in locum centurionis substitutus. Obest a Germ. Oberst idem ac superior, Summus; *alezredes.* Arch. Rák. II. 61. una cum *obest-lajdinantio* suo.

Obest-Vokmaister, (pro: Oberst-Wachmeister) præfectus vigiliarum; *őrnagy.* Tör. Tár. 1889. p. 519., 521.

Obiectum, i, obiectio; *kifogás.* Star. XXII. 58. an. 1723. qualia *obiecta* ... Provinciam ... erga habuerit

1. **Obitio,** mors; *halál.* Kronst. I. 423.

2. **Obitio,** auctore Batty. digressio; (Papias obire: circuire); *a tárgytól való eltérés.* Batty. Ger. 77. nisi a nascetivis *obitionibus* irretiemur.

Obitorium, (Du C. Obitarium) mortualis liber, in quo defunctorum nomina describuntur; *halottak könyve.* Nagy Hier.

Obitum facere, (V. Du C. s. *Obitus)* exequias celebrare; *halotti szertartást végezni.* Vjestnik II. 23. an. 1374. perpetuo annuatim *facere* fieri unum *obitum* cum pulsatione campanarum.

Obitus, 3., mortuus; *meghalt.* Act. et Doc. Rákóczy p. 22: tractatum nostrum prolongavimus ... ad requisitionem *obiti* Regis. Cf. Appul. de Mund. 74. Inscr. Orell. 2673.

Objective, uti res postulat; *tárgyilagosan.* Törvt. Msz.

Objectivitas, dicendi et agendi modus, ut res postulat; *tárgyilagosság.* Törvt. Msz.

Objectivus, qui ita loquitur et agit, ut res postulat; *tárgyilagos.* Türvt. Msz.

Oblacio, eleemosyna; *kegyes adomány.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 387. *oblaciones* ... mortuaria et cetera minuta ... sacerdotes percipiant.

Oblagium, (Du C.) oblationis genus; quidquid in exequiis defunctorum ecclesiæ offertur; *kegyes adomány.* Pel. Serm. Honora deum tuum ... de primitiis omnium frugum tuarum scilicet decimas et *oblagia* fideliter ecclesie reddendo Aest. 43. qu. An. Sc. III. 42. an. 1405. ratione filiationis. *oblagiorum* et sepulturæ ... sex grossos ... pro mensa.

1. **Oblata,** æ, (Du C.) hostia, panis eucharisticus; *ostya.* Batty. Leg. T. II. 141. (Sæc. XII). *oblatam* seu Panem. Pár. Páp.

2. **Oblata,** æ, (Du C. Oblati) mos, quo infantes ac parvuli a parentibus Monasteriis offerebantur divinoque cultui consecrabantur; *felajánlás.* Bék. Árp. Közokt. 28. Az «*oblata*» intézmény nálunk is érvényben volt.

Oblatio, (Du C.) propositio conditionum; *ajánlat.* Tör. Tár. 1888. p. 564. pacis *oblatio.* Cf. Eumen. Paneg. ad Constant. 16. Ulp. Dig. 5., 2., 8. §. 10.

Oblationes *facere, proponere,* facere alicui conditiones; *ajánlatot tenni.* Frak. Mát. lev. II. 83.

Oblationarius, collector oblationum; *kegyes adományszedő.* Pár. Páp.

Oblator, qui fert, tradit aliquid; *felajánló, átadó.* Fej. IV. 1. 59. *Oblatores* igitur dictarum litterarum a nobis petierunt obnixe. Cf. Tertull. adv. Marc. 2., 26.

Oblatorium, (Du C.) offertorium, vas scilicet oblationibus ferendis idoneum; *áldozó edény.* Wallaszky 427. *oblatorium* sacrificulorum Romanorum.

Oblatorius, 3., ad oblationem pertinens; *áldozati.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Linea coopertoria altarium sunt XVII, quorum V sunt serica, tria sunt *oblatoria.*

Oblatrator, qui oblatrat, calumniator; *gyalázó, mocskoló, szidó, gáncsoló.* Verancs. X. 10. Tu quoque tales *oblatratores* velim tua virtute compescas. Cf. Sidon Ep. 1., 3.

1. **Oblatum,** (Du C. oblata) hostia nondum consecrata; *ostya.* Teutsch. Schulord. I. 42: *oblata* apud Aedituum pinsat.

2. **Oblatum,** i, conditio; quod aliquis offert, proponit; *ajánlat.* Ker. Nap. 394. önkényt való *oblatumot* tevén. Rák. Ön. 9.

Oblegium, munus, officium, opera præstanda; *kötelezettség.* Han. Hist. Eccl. p. 166: Hinc Rustici suis Pastoribus iam insultabant, *oblegia* consueta ... denegabant. Bod. Hist. Eccl. I. 171.

Obliga, debitum; *tartozás.* Luc. Regn. Dalm. 202. et annuatim *deviciant* debitum suum, sive *obliga:* duo M. et 600 lib. quitando.

1. **Obligamen,** vinculum, pactum; *feltétel, kötelezés.* Cod. Zi. III. 125., 264. securum iter præbere ... sub *obligaminibus* superius declaratis. Rák. Ön. 170. confœderationale *obligamen.*

2. **Obligamen,** obligatio; *kötelezettség, kötelesség.* Cod. Dip. Hung. And. V. 433., 16. pro non observacione proprii *obligaminis.* Dip. Alv. II. 91. *obligaminis* Cameræ huius erit. Batty. Leg. I. 532. (Syn. Rex. Ulád. II. an. 1498): si quis Regnicolarum aliqua *obligamina* fecisset.

Obligare sibi, pignus capere; *zálogba venni.* Száz. VIII. 609.

Obligatio, chirographum, syngrapha; *kötelezvény, kötelező levél.* Irodt. Közl. VI. IV. 465. Georch. H. T. III. 33. Cf. Modest. Dig. 20., 1., 23., ib. 48., 11., 28.

Obligatio Altaristica, munus altaristæ V. *Altarista; az oltárnok kötelessége.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 326. Hæreditarium præterea Bonum suum Trescheno, ad rippam fluvii Dobra situatum, cum omnibus mobilibus sine ulla *obligatione Altaristica,* sed duntaxat ad provisionem internarum, externarumque ecclesiæ Seveticensis necessitatum.

Obligationem de se dare, nomina facere; *kötelezvényt kiállitani.* Ger. Schuldschein ausstellen. Wagn.

Obligativus, 3., obligans, obstringens; *kötelező.* Batty. Leg. I. 2. Theologi quidam oggerant *obligativam* vim legum. Art. D. 1840. p. 45. Pril. Abact. 99.

Obligator, qui se æs alienum ad designatum tempus absolvere obligat, (Du C. al. s.); *adós.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 145., 198. Dum per ipsarum *obligatores* pro hys pecunys, quantis forent obligate, ab ipso Capitulo redimerentur.

Obligatoria, æ, (sc. litteræ oblig.) chirographum; *kötelezvény.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 500 aranyról *obligatoria* hugomhoz. Arch. Rák. IX. 1. Beth. G. lev. 191.

Obligatoriæ, Obligatoriales, Obligationes, *kötelező levél, adósságlevél, kötelezvény.* Arch. Rák. VIII. 308. Kass. Jur. Civ. II. 170. *Obligationes, Obligatoriae, Obligatoriales* sunt scriptæ Recognitiones et Testimoniales super eo, quod quis pecunias aut res quaspiam cum vel sine securitatis præstatione et erga vel citra censum Interusurialem ad certum Tempus ab alio mutuo acceperit.

Obligatoriales, V. *Obligatoriae.* Magy. Tör. Tár. IX. 195. Diar. Com. II. 54. Georch. H. T. III. 107. Cher. Jus. Eccl. II. 254.

Obligatoriales Fideiussionales, *kötelezőleg jótállású levél.* Kov. Form. St. CLXVII. *Obligatoriales Fideiussionales* in Casu, quo Chartæbiancales primævæ acceptatæ notæ sunt pro solidiori Cautione concinnatæ.

Obligatorialia, ium, obligatoriæ litteræ; *záloglevél.* Száz. XI 686. *obligatorialia* cassata.

Obligatorialis syngrapha, *kötelezvény.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 400. certam *obligatorialem syngrapham,* qua titulo creditorio summam mille florenorum Rhen. apud quandam familiam habebat exigendam.

Obligatorium, (Du C.) chirographum; *kötelezvény.* Teut. Schul I. 274: *obligatorium* ... propria nominis ... subscriptione munitum. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 66. obligatione ex authentico *obligatorio* fideliter transumpta.

1. **Obligatus,** i, debitor; *adós.* Kronst. I. 174.

2. **Obligatus,** 3., oppigneratus; *zálogba vetett.* Száz. VIII. 609. *obligatus* ager, eadem prata *obligata* sunt Ulmanno.

Obliviosior, inusitatus comparativus ab *obliviosus; feledékenyebb.* Corp. Gram. 333.

Oblivisare, oblivisci; *elfelejteni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 107.

Obliviscencia, æ, oblivio, oblivium; *feledés.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 145., 196. Ideo ipsi pro premissis interfeccione et homagio ante latorum quatuor Jobagionum predicti Capituli ceterorumque actuum potenciariorum ... in *obliviscenciam* eorundem ... Totales porciones eorum possessionarias memorato Capitulo dedissent.

Oblocutorius, 3., ignominiosus, infamis; *gyalázó.* Serm. Cat. 247. Opus est, ut vir sit surdus, ne *oblocutoria* contra uxorem audiat. Fej. X. I. 222.

Obmovere, promovere, *elősegiteni, előhozni.* Pfahl. Jus. Georg. 255. aut infructuositatem fundorum exstirpatitiorum *obmovere.* Cf. Cat. R. R. 141.; Fest. p. 202. ed. Müller.

Obmuratio, actus muro cingendi, sepiendi; *befalazás.* Lzb. Cod. Med. T. II. 723.

Obnegare, pro: abnegare; *megtagadni.* Batty. Leg. III. 296. an. 1394.

Obnoxiare, subjicere, obligare, cogere; *alávetni, kényszeriteni.* Száz. XXX. 2. f. 105. Rustici Curruum ad castra necessariorum statutioni *obnoxiantur.* Proj. Leg. Civ. 191. Art. D. 1840. p. 40. Magy. Jogt. Eml. I. 378. Cf. Claud. Mamert. Stat. anim. 2., 9.

Obnoxiatio, reatus (Du C.); *bün.* Lex Ladislai regis lib. 2. cap. 11. lib. 3. cap. 3.

Obnoxietas, obsequium, servitus; *függőség, alávetettség, alattvalóság.* Ger. Unterwürfigkeit. Fej. V. II. 504. ex primæ libertatis tramite quosdam in *obnoxietatem* conditionis traxerat gravioris. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 288.

Obolaris, e, unius oboli; *filléres.* Verancs. Hist. I. 292. Quarto hic proventus *obolaris,* quem filler vocant. Ibid. Laurentius dux protulit *obolarem* reditum.

Obolarius, qui pendit unum obolum; *fillérfizető.* Verancs. Hist. I. 291. Habuit Uylacchum proventus maximos. Cæterum unum ultimæ conditionis habitum non prætermittam referre, qui appellatus est *obolarius* ab unius oboli collatione. Nec succurrit quibus ex rebus proveniebat, ejus tamen summa pecuniæ ascendebat ad VI. millia aureorum feruntque eam pensionem supra quam dici possit molestam et onerosam semper fuisse subditis.

Obolus, i, valens 1/2 denarium; *fillér.* Ger. Heller. Kronst. III. 36., 389. Cf. Vitr. 3., 1.

Obon, uncia; *obon.* (ex *obol,* hoc vero ex *obolus)* Heyse: eine kleine altgriechische Scheidemünze, der 6-te Theil einer Drachme etwa 10 Pfennige; ein Heller, Scherf, Scherflein; seit 1836 ein griech. Gewicht v. 1/10 Drachme (Gramm) = 1 Decigramm. Fej. II. 282: Hospitale S. Stephani unam unciam auri, quæ dicitur *obon.*

Obreptitie, dolo, fraude; *ravaszul.* It. orrettizio. Cher. Jus. Eccl. I. 107. Ab intrinseco invalida sunt generaliter, si Rescriptum impetretur subreptitie, id est, si falsa narrentur vel *obreptitie* seu, si veritas, circumstantia aut qualitas talis reticeatur, quæ rescribenti exponi debuisset.

Obrest-Vach-Masterius, i, *őrnagy.* Arch. Rák. IX. 95. salarium Supremi-Vigiliarum-Præfecti seu *Obrest-Vach-Masterij* conferre dignetur.

Obrest-Wacht-Maisterus, i, præfectus vigilum; *őrnagy.* Arch. Rák. IX. 95. Officio Supremi Vigiliarum Præfecti seu *Obrest-Wacht-Maisteri* functus fuerim.

Obresz-Lajdinon, V. *Obest-laidinantius.* Arch. Rák. IX. 510.

Obrizum aurum, aurum purum; *szin-tiszta arany.* It. obrizzo. Ger. reines Gold. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 33. promittimus vobis ... *auri obrizi* libras quinque.

Obrizus, 3., purus. V. s. *Aurum obrizum; tiszta, szin.*

Obroti, (Polonis = stipendium); *díj.* Fej. X. I. 97. tunc pro illis superfluis hastis sibi diarium in vulgo *obroti* more Regni Poloniæ debeatur.

Obrstlejdinantius, in locum tribuni mil. substitutus, alias Vice-Colonellus; *alezredes.* Arch. Rák. VIII. 405.

Obryza, æ, Obrussa, lapis Lydius; *próbakő.* Ger. Probierstein. Wagn.

Obscrinare, claudere, sepire; V. Textum sub *Tunnarius; elrekeszteni.*

Obscurificus, 3., obscurans; V. Text. s. *Luminificus; homályositó.*

Obscuriloquus, qui in ænigmatibus loquitur V. s. *Nefastulus; homályosan beszélő.*

Obsedicio, obsidio; *ostrom.* Knauz M. E. Str. II. 260., 245.

Obsequare, pro: *obsequi; teljesíteni.* Ljub. Mon. Sl. I. 1. an. 1018: quod si hoc recte in prestito tempore ... non *obsequaverimus:* componere promittemus. Rač. Mon. Sl. VII. 33. an. 1018.

Obsequiositas, (Du C.) obsequium, famulatus; *szolgálatkészség, engedelmesség.* Szék. Okl. IV. 249. seque nationi huic nostræ *obsequiositatis* vinculo adstrinxisset. Pel. Pom. In Epiph. s. II. c. 1. Christus per angelicam *obsequiositatem* comprobatur pro nostra salute natus.

Obsequium, (Du C. famulorum et amicorum comitatus, pompa), h. l. servitium; *szolgálat.* S. de Kz. A. 2., 3: ex quibus ordinavit servire suis castris *obsequio* leviori. Cf. Justin. 13., 2.; Tac. Ann. 3., 12.

Obsequium feudale, *hűbéri engedelmesség.* Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi *obsequium feudale,* Lehensgehorsam,

seu obligationem ad præstanda ea, quæ intuitu feudi debentur.

Observaculum, concha, vas (salis) salinum, (Du C. al. s.); *(só)tartó.* Tör. Tár. 1889. p. 188. Salis *observaculum* argenteum.

Observamen, obtemperatio, observatio; *megtartás, szem előtt tartás.* It. osservazione, osservanza. Kass. P. P. I. 172. ut strictissimum illis *implementum* peculiari s'bi curæ habeant ac constanti illius *observamini* omnimode intentæ sint.

Observantia ecclesiastica, (Du C.) lex, regula eccl.; *külön egyházak szokása.* Kon. Egyh. 38.

Observantialis, lege præscriptus; *kötelező.* Magy. Tör. Tár. XII. 188. qui constitutiones papales generales a Bosnæ *observantiales* ... tunc noviter resignavit.

Observare, servare, alere, sustentare (Du C. 4.); *tartani, ellátni.* Batty. Leg. III. 289. an. 1391. Clericum unum cantare scientem suis expensis *observare* ... teneatur.

Observare lectum, vidua manere; *özvegynek maradni.* Rač. Mon. Sl. VII. 19. an. 918. si vult uxor mea ... portionem suam possidere, *observet* lectum, et si duxerit virum alium, auferte ab ea. — Star. XIX. 85. an. 908.

Observatio Missæ, *missae* celebratio; *misézés.* Szer. Not. p. 147: sedecim florenos... pro *observatione* ... *Missae* perennalis ... fundata.

Observatorium, specula astronomica; *csillagászati torony.* Ger. Sternwarte. Arch. Rák. I. 273. Délután voltunk Urunkkal az *Observatoriumban,* az holott minden Curiositásokat megnéztünk.

Observatorius, 3., observans; *megfigyelő.* Gall. observateur. Vern. Psych. 217. Ingenio *observatorio* et historico pollentes præcipue eorum, quæ in natura fiunt... cognoscendorum desiderio ducuntur

Obsigillator cadorum, qui sigillis munit cados; *kádbélyegző.* Nov. Calend. 226.

Obsignatorius, 3., obsignationi inserviens, ad obsignationem aptus, pertinens; *pecsétlő, pecsét* ... Verancs. II. 219. apud amicum hominem in Dalmatia *obsignatorium annulum* felicissimæ memoriæ Petri Berislavi Vesprimiensis episcopi, summi Hungarici regni, christianæque rei publicæ herois, nihil minus cogitans animadverti.

Obsistentia, resistentia; *ellenállás.* Frak. Mát. lev. II. 178

Obsomorda, Obstimugarius, (obsomogorus = panis profusus liquore, panis intinctus Dief.); *leves kenyér.* Schläg. 1863., 1876.

Obstaculum, obex; *rekesz.* Nic de Mir. 449.

Obstagium, (Du C.) V. *Obstaquium; túsz.* An. Sc. I. 215. an. 1412. M. Bel. Prod. 108. in *obstagium* ... reponantur.

Obstaquium, (ex Slavo: obstavka) (Du C. obstagium) obses, vas, vadis; *magalekötelezés.* (Pfändung). Gall. Otage. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Obstativus, 3., adversus, contrarius; *ellenkező.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 200. Si duæ inter se adversa fronte pugnantes *(obstativae* sc. testes) et paris auctoritatis mutuo se conquassant; sin inæquales fuerint, tamen debilior ex fortiori aliquid deterit.

Obstaverunt, pro: obstiterunt. Georg. Sirm. I. 77. Dixerunt et *obstaverunt* dicioni Regis Ludovici.

Obstetricare, assistere, (Du C. obstetricis munere fungi); *segédkezni.* Fabó. Monm. Evang. II. 369. quæ etiam *obstetricantibus* sacerdotum principibus ... in effectum sunt deducta. Oláh. Cod. Ep. 565. Cf. Tertull. ad Nat. 2., 12.

Obstetricatio, munus obstetricis; *bábáskodás.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. II.: sunt quippe in matribus tria precipue ve: primum ve erumne ... secundum ve infirmitatis et indigentie ... indigent *obstetricatione.* Bene Pol. 211.

Obstetricator, qui munere obstetricis fungitur; *bábász, szülész.* Bene Pol. m. 32.

Obstetriceus, 3., ad obstetricem pertinens; *bábászati.* Kuk. Jur. II. 302. Erga Remonstrationem in merito errigendarum penes Regiam Accademiam Zagrabiensem Medicinæ Chyrurgiæ et *obstetriceae* artis Cathedrarum e postrema generali Regnorum Congregatione Suæ Maiestati Sacr. etc. Cf. Arnob. 3., 166.

Obstipus, 3., stupidus, stolidus; *ostoba.* Fej. Jur. Lib. 173. Pázmány 1637: *obstipa* capitis cucurbita.

Obstusitas, rectius: *Obtusitas* = hebes ingenium; *tompaelméség.* Ger. Blödsinn. Jogt. Eml. T. I. p. 4: Et si fortasse Jurati ... propter mentis ... *obstusitatem* ... causam ignorarent.

Obtardare, morari, cunctari; *késedelmezni.* Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. actori satisfacere non *obtardet.*

Obtemperator, qui obtemperat: *engedelmeskedő.* Fej. V. 1. 227. Quod quidam Nobiles exercituantes ecclesiæ Strig. et quidam alii conditionarii Lewas cum filio suo et Centus de alio Saroy caseidator et aliorum mandatorum *obtemperator* ... moliuntur in Regni Nobiles aggregari.

Obtenebrare, (Du C.) obscurare, caliginem offundere; *besötétítni.* It. ottenebrare. Wagn. Ci. Lactant. 4., 19.

Obtentio, non ab obtendendo, sed ab obtinendo; idem est ac expugnatio, occupatio; *elfoglalás.* Chr. Dubn. 187., 176. De *obtentione* castri Canosii; et inferius 189. De *obtentione* Salerni et aliarum.

1. **Obtinere,** nullum telum frustra mittere; *találni czélt.* Ger. treffen. Georg. Sirm. I. 84. et sua hasta non ibat in vanum de manu sua, sed semper *obtinebat.*

2. **Obtinere,** nude pro: causam, litem obtinere (Du C. vincere); *a pert megnyerni.* Batty. Leg. III. 108. an. 1309. et passim: Interrogatus, quam partem vellet *obtinere.*

Obtingens, pars rata; *illeték.* Arch. Rák. II. 247. hogy az districtura *obtingensiből* immediate assignálja udvari hadaimnak az *regulamentariter* obveniens (vagy obveniáló) szekereket.

Obtingentia, æ, rata pars. V. s. *Orgialis; illeték.*

Obtusitas, (Du C.) stupiditas, imperitia; *tompaság.* Szék. Okl. I. 206. mentis *obtusitas* et animi debilitas.

Obtusiusculus, dimin. ab obtuso; *egy kissé kurtított.* Bene Med. IV. 136. corpore sulcato, cauda *obtusiuscula.*

Obtutus, us, quod ad hoc attinet; *tekintet.* Ger. Rücksicht. Opin. Deput. 7. Conformiter igitur ad hos *obtutus...* cum Sedes dominales stabilitæ sint.

Obulus, i, pro: obolus (Du C.); Rák. Ön. 31.

Obumbere, circumdare; *környékezni.* Fragm. Chron. Rhythm. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 26.

Obvencio, onis, proventus, reditus (Du C. commodum, emolumentum); *bevétel.* Eszt. Okm. p. 43. (Decr. Wladislai 1494): nullo modo possit unus Canonicus ex suis *obvencionibus* quottidianam mensam sustentare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 387.

Obvenientia, æ, pars rata; *illeték.* Germ. Gebühr. Olt. Act. Synod. 72. quod ipsi etiam terrestres Domini *obvenientias* suas non in conventionali, sed valutali pecunia percipiant.

Obventio, V. *Obvencio.* Arch. Rák. IX. 54. simul cum cunctis suis utilitatibus *obventionibus.* Verancs. IX. 293. Cf. Ulp. Dig. 14., 1., 1.; ib. 27., 9., 12. etc.

Obventus, us, rata pars, proventus V. *Obvencio.* Probst. Comitiol. p. 155: Commercium boum distrahendorum ad portum Buccari, ab omni impedimento liberum maneat, et *obventus* inde Capitulo Zagrabiensi debiti integri sint.

Obversum, (in), contra; *valaminek ellenére.* Pest. Vár. Lev. in *obversum* prævigentium.

Obvertere, opponere (ap. Fin. alio sensu); *ellenfordítani, ellengördíteni.* Proj. Leg. Civ. 167, Jus Regium penes Consensum Fassioni superinductum et invalidata fassione *obversum,* licet statutione pura firmatum sit, nisi latentia eius in specifico remonstretur, contra Fatentis successores non opitulatur.

Obvestire, obducere; *befödni.* Bene Med. I. 180. per membranas fibrosas musculos *obvestientes* antibrachii.

Obviare, satisfacere, respondere; *megfelelni, kedvére járni.* Batty. Ger. 2. adjuvet sic me (Divinitas) ut inimicorum laqueos possim evadere et Tibi plenissime ad libitum *obviare.*

Obviari, obviare; *útját állani.* Cod. Dip. Pat. VI. 108., 70. Solet excelencia regia innovare litteras per casum fortuitum depravatas cum inopinatis nequeant eventibus *obviari.*

Obviatio, resistentia; *ellenállás.* Pel. Pom. De s. Georgio s. IV. c. 5. Tertia cautela dicitur citæ *obviationis.*

Obviator, detrectator; *ellenző.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 94. Si quis vero huic nostre confirmacioni *obviator* temerarius extiterit.

Obvicari, obviam ire; *útját állani.* Lampe. Hist. Eccl. p. 556: ut huic malo congrue *obvicetur* ...

1. **Occa,** æ, (Du C.) anser; *lúd.* It. oca. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 221.

2. **Occa,** (vox Turc. ex Arab. *wakijah, ukijah* = 2¼ libra = I. 260 kgram) *okka* Star. XXII. 62. an. 1723. centum *occas* kukuricæ.

Occasio, cirrus, dependentia (ab *occidere, decidere)* (Du C. al. s.); *czafrang.* Magy. Tört. Tár. XX. 178. Quinque frusta purpuræ nigræ *occasionibus* fimbralibus ulnarum 17.

Occasionaliter, per occasionem (Du C.

data occasione); *alkalmilag.* Tör. Tár. 1888. p. 542. Molnár Patv. 9.

Occha, æ, V. *Occa* 2. (Du C. modus agri); *oka* (harmadfél fontnyi súlymérték). Verancs. VII. 350. et globos ferreos pro maioribus machinis, quorum minimi XVIII. maximi XXIV. *occharum* essent ponderis, duodecies mille, et ligones et palas et id genus alia instrumenta.

Occidentalior, qui remotior est ab Oriente; *nyugatibb.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. Pars. I. Pag. 1.

Occidentalis, mortalis; *halandó.* Batty. Ger. 144. Nam formativi characteres, nisi sensivi sunt, *occidentales* promulgantur.

Occidui characteres, sensus litterales; *betü szerint való értelem.* Batty. Ger. 284. Consideratio ... spirituum Dei talium post inspectam Genesim (sc. illorum) de interioribus spiritualium agenda est, ne ex toto videatur subdi *occiduis characteribus.*

Occipitalis, ad occipitium, occiput pertinens; *főhátaljához tartozó.* Vern. Psych. 33. efformantque processum falciformem, qui per totam longitudinem partis mediæ ossis frontis sub sutura sagittali ad protuberantiam *occipitalem* procedit.

Occisor canum, *Canicida* q. v.; *kutyapeczér.* Fjp. Szám. p. 174. an. 1418.

Occlusio, actus includendi, recondendi; *elzárás, eltevés.* Kronst. III. 607: pro saccis in pecuniæ *occlusionem* necessariis.

Occlusorius, 3., ad occludendum inserviens; *elzáró.* Debr. Com. an. 1530. lateres *occlusorii.*

Occulari facere, perscrutandum curare; *megvizsgáltatni.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (ee) 2: Occulatorum magister carnem in macello expositam per consocium suum *occulari faciat.*

Occulator, qui perscrutatur V. *Occulari facere; vizsgáló.*

Occultabilis, qui occultari potest; *elrejthető.* Kass. Jur. Civ. I. 97. res porro mobiles universæ velut facile *occultabiles* iuxta Art. 138: 1647. per apprehensores et detentores sub iuramento revelari.

Occuparifacere, occupandum curare; *elfoglaltatni.* Szék. Okl. III. 287.

Occupatim tenere, aliquid occupatum possidere; *elfoglalva tartani.* Szék. Okl. I. 318.

Occupatitius, 3., occupando paratus; *lefoglalt.* Verancs. II. 317. Pactationes quoque bonorum *occupatitiorum* seu deditiorum, ut Debreczen et aliorum, quæ essent vel fierent, ad manus Rationistæ Nostri administrentur. Cf. Festus p. 181. ed. Müller.

Occupative, occupando; usurpatorio modo; *foglalás útján.* Száz. XXVII. 15. possessionarias porciones ... alienas *occupative* et titulo *impignoraticio* habitas. Magy. Tör. Tár. VI. 38. Cod. Zi. V. 187. potentialiter et *occupative.* Fej. X. V. Un. 186. Ac. Com. Sopr. 194. Bék. Pil. II. 273. an. 1404. Quod domus ... non *occupative,* sed iuridice habeantur.

Occupativus, 3., manu occupativa = per vim; *erőszakos.* Szer. Not. p. 46: quod... Vajvoda dictum castrum *manu occupativa* usurpando ... se in ipsum castrum intromittere veritus non fuisset.

Occurrens, occasio. *Ex primo occurrenti* = prima occasione; *első alkalommal.* Arch. Rák. I. 92.

1. **Occurrentia,** æ, (Du C.) casus, occasio; *alkalom, eshetőség.* Száz. VI. 249. Arch. Rák. II. 37. Ac. Com. Sopr. 211—212.

2. **Occurrentia,** æ, res, quæ eveniunt, factum, (Du C. occasio); *esemény.* Arch. Rák. VIII. 103. Ebeczky Uram absentiájában az *occurentiák*ról tegyen emlitett Bottyán Uramnak reportumokat. Tör. Tár. 1886. p. 543. Rák. Ön. 183. Cod. Dip. Brüss. Burg. 368.

Occurribilis, quod occurrere, accidere potest; *előfordulható.* Kuk. Jur. II. 196. Quæ quidem Deputatio tam reflexiones circa antelatum benignum Mandatum *occurribiles* ... depromet. Lzb. Cod. Med. 697. Moln. Pat. 9.

Ocellus, annulus; (láncz) *szem.* Ger. Kettenglied. Magy. Tör. Tár. XX. 164., 182. septem *ocelli* catenulæ aureæ.

Ochma, ὄχμα, retinaculum; *kötő, madzag, fék, bilincs.* Vern. Met. II. 298. Fuerunt nonnulli, qui coniunctionem corporis et animæ humanæ fieri volebant ope subtilissimi cuiusdam ac ætherei corpusculi *ochma,* id est retinaculum vocabant, natura sua rotundi.

Ochraceus, *(ὠχρός)* subflavus; *sárgás.* Bene Med. I. 68.

Ochrus, 3., *(ὠχρός)* subflavus: *sárgás.* M. Bel. Prod. 144. obvia quæque *ochra* tingunt.

Ocnus v. **Ocuus,** (Du C. pars pedis), (Dief. Knöchel. Hühnchen) h. l. pullus; *csirke.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Octale, octava pars; *nyolczad rész.* Fjp. Szám. p. 94. an. 1386. St. habet schichtonem, ... iudex habet *octale* id. 143. Impignoravit unum *octale* unius vineæ.

1. **Octalitas,** octava pars; *nyolczadrész.* Opin. P. I. Sec. III. §. 6.

2. **Octalitas,** forma octonaria; *nyolczadrét.* Ger. Octav. Opin. P. I. Sec. II. §. 6. papyri phyleræ *octalitatis.*

Octalium, (Du C.) mensura frumentaria; duæ mediæ; *pint.* Ger. Maass: 2 Halbe. Cod. Alv. II. 293. ut in singulis doliis sive vasis quadragenariis quadraginta mediæ sive viginti *octalia* transilvanica pro fecibus computentur et acceptentur.

1. **Octava,** æ, (Du C.) in jure Hungarico est conventus jurisdicundi 46 dierum extra ferias ante SS. Georgii et Michaelis festum 8 diebus; *ünnep nyolczad napja. Törvényszolgáltatásra való idő.* Sambucus, Molnár, et Pár. Páp. Cod. Dip. Brüss. IV. 120.

2. **Octava,** æ, mensura liquidorum; *pint.* Ger. Achtel, Mass. Kronst. I. 91.

3. **Octava,** æ, diapason, intervallum septem vocum; *oktáva* (zene). Vern. Psych.) 78.

4. **Octava,** (Du C.) dies octavus a festo dominico aut Sancti alicuius, quo tota solemnitas clauditur; *nyolczadik nap.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 97. et generalem conventum omnium ecclesiasticorum virorum in *octava Epiphaniae* Papiæ celebrandam indiximus.

Octava integra et magna, Festis S. Georgii és Michaelis habita judicia; *teljes és nagy octáva, nyolczad.* Hajnik Perjog. 210.

Octava præsentis, octava dies mensis præsentis; *folyó hó nyolczadika.* Thök. Lev. 153.

Octavæ, Judicia Octavalia V. *Octava* 1) Szegedi Rubr. Pars. I. p. 74: Quod quatuor *(Octavae)* Judicia Octavalia, sive in octavis certorum Festorum a Tabula regia celebrari solita singulis annis celebrentur. Georch. H. T. IV. 223.

Octavæ judiciales, dictis, statis diebus celebrandorum judiciorum octavæ; *rendes törvénykezési nyolczad.* Hajnik Perjog. 18.

Octavæ magnæ, V. *Octava* 1). Opin. Deput. 54. Singulis Annis duæ et aliæ duæ octavæ breves, donec necessum fuerit duraturæ, alibi ut duæ *octavae magnae* 40, aliæ duæ *octavae breves* 20 diebus durent, ordinantur (3: 1486. 2: 1498).

Octavale, is, merces laboris octo dierum; *heti bér.* Száz. VIII. 607. Jac. Horenitz habet Schichtonem ... Isti sunt cultores des Tyfenstollens. Nicolaus Karl habet *octavale.*

Octavales causæ, *nyolczados perek.* Törvt. Msz.

Octavalia iudicia, V. *Octava* 1); *oktávás törvényszék* (Mátyás kir.) Tör. Tár. 1888. p. 121.

Octavalis, e, ad octavalia iudicia pertinens; *oktávás, nyolczados.* Tör. Tár. 1891. 38. *octavalis* exmissio. Verancs. VIII. 321. Et quia huiusmodi novi actus potentiarii per nos ceterosque Judices Regni Hungariæ Ordinarios in Curia Regia pro quintadecima die continue, etiam extra terminos *octavales* discuti debent et adiudicari.

Octavalista, æ, colonus, dominus octavæ partis unius sessionis; *nyolczadtelkes.* Pfahl. Jus. Georg. II. 64. taliterque Subditi omnes vel integræ aut mediæ sessiosis Coloni vel vero Quartalistæ aut *Octavalistae* efficiantur.

Octavalitas, octava pars; *nyolczadrész.* Kass. P. P. I. 159. ad intertentionem eiusdem in una *octavalitate* concurrerit ...

Octennalis, octo annorum; *nyolczévi.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. III. p. 357. Bod. Hist. Eccl. I. 20. Rák. Ön. 167.

Octenus, 3., octo annorum; *nyolczéves.* Illésh. 320. uxores maritis liberos parentibus, filias novennas et *octenas* matribus, tenellas fratribus sorores, innocentes pudicas virgunculas eripiebant.

Octidualis, octo dierum; *nyolcz napi,* Opin. P. III. Sec. III. §. 6: binis per annum vicibus nundinæ *octiduales* ... celebrentur.

Octiduanus, 3., adi. ab octiduum — per octo dies durans; *nyocz napig tartó, nyolcz napi.* Rák. Ön. 275. I. 28—31. (29.): ... per *octiduanam* reclusionem in cellula mea ... me præparavi.

Octiduum, spatium, intervallum, tempus octo dierum; *nyolcznapi idő, időköz.* Juriev. Jur. Met. 118. Jurati montani tempore ordinariorum laborum fodinalium quæstionatam Metallifodinam intra *octiduum* ternis vicibus adibunt. Rák. Ön. 275.

Octoale, V. *Octava* 2). Kronst. I. 688. Szék. Okl. III. 303. 19. *octoalia* vini accipiet.

Octogenarium vas, vas octoginta amphoras continens; *nyolczvanakós hordó.* Kronst. III. 565.

Octoicon, liber ecclesiasticus a gr. Ὀκτώηχος, quo æstate utebantur, Sensu translato ipsum tempus significat, in quo hoc libro utebantur. Nill. Symb. p. 345: Mitterem tibi *Octoicon* magno labore a Scholarcha Dama-

sceno nostro fere ex integro compositum. V. Nill. Kalendarium t. 2. p. 433—435.

Octuale, V. *Octava* 2). Fjp. Szám. 266. pro 1. *octuali* cerevisiæ solvimus.

Ocular, Ocularia, is, (Du C.) conspicilla; *pápaszem.* Tör. Tár. 1892. p. 567. Verancs. VII. 225. Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. I. 248. de Spicillis, quæ vulgo *ocularia* dicuntur.

Oculare, oculorum iudicio metiri; *szemmérték szerint itélni.* Tag. Erd. II. 126. an. 1753: duorum circiter iugerum *oculando.* p. 127: *oculavimus* . . . protensum colliculum. Kass. P. P. I. 313.

Oculari, V. s. *Diligentiam facere; szemmel tartani, felügyelni.*

Ocularia, V. *Ocular.*

Ocularia cataractica vitra, glaucomatica perspicilla; *hályogszemüveg.* Vern. Psych. 93. Multi operatione terminata *vitris ocularibus cataracticis* utuntur, ut refrangibilitatem radiorum per ablationem lentis crystallinæ imminutam amplificent.

Ocularis inspectio, oculorum fides, testimonium; *szemle, saját szemmel megszemlélés.* Kass. Prax. I. 36. *oculares* peragere *inspectiones* solitum «visu repertum» conficere mortuosque revidere (chirurgi tenentur).

Oculariter remonstare, (Du C.) suisce oculis monstrare; *saját szemével bizonyítani.* Georch. H. T. III. 332. Kövy El. 506. quoad territorium vel fundum solet inseri hoc: *Oculariter* etiam, si necesse fuerit, *remonstrando.*

Ocularius, 3., ad oculorum fidem pertinens; *saját szemü.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 139. lator presentium *ocularia* fide poterit vobis referre.

Oculata, æ, lustratio, inspectio; (birói) *szemle; szemrevétel, szemügyrevétel, szemlátomás.* Kass. P. P. I. 314. Præambulum et conclusio inquisitionis, si prius cum testibus *Oculata* peragatur. Jókai. Rab R. I. 20. Ha én nézek a domicella szemei közé, csak egészen mást látok én azokban, mint mikor uram öcsém veszi *oculata* alá. Georch. H. T. IV. 150. — Hajnik Perjog. 289. Törvt. Msz,

Oculata dies, *mely napon pénzt fizetnek; fizetési nap.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 140. *Coeca dies* et *oculata dies.* Pro die, qua non numeratur præsens pecunia et, qua numeratur.

Oculata judiciaria, inspectio a judicio instituta; *birói szemrevétel.* Törvt. Msz.

Oculata protonotarialis, inspectio a protonotario instituta; *itélőmesteri szemrevétel.* Törvt. Msz.

Oculata revisio, cognitio rei præsentis per magistratum; *nyilvánvaló szemrevétel, hivatalos megszemlélés.* Kövy El. 693. *Oculata Revisio* est Actus, quo res controversa proprio Judicis visu legitime cognoscitur. Habet locum, ubi de situ locorum et extensione agitur. Georch. H. T. IV. 150. Kass. P. P. I. 312.

Oculatæ manus, *szemes kéz.* Szentiv. Cur. Misr. Dec. II. P. II. p. 140. *Oculatae manus.* Quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. II. Rák. Gy. 583. *manus oculatas* habent, credunt quod vident (uti proverbio dici solet.).

Oculate, oculos habens; *szemmel ellátva.* Patr. Const. 174.

Justina *oculate* cœca
Nil oculis Justina videt, nihil auribus audit
Sit caput auritum, frons oculata licet.

Oculatio, inspectio; *látás, megvizsgálás.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art: Quia . . . *oculatio* . . , in nundinis anniversariis . . . superflua esse dignoscatur.

Oculator, qui spectat, inspicit; *látómester.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9.

Oculatus, 3., providus. circumspectus, anxius (Du C. al. s.); *szemes, előrelátó, aggódó.* Tör. Tár. 1888. p. 562. Kronst. I. 626. Oláh. Cod. Ep. 371. Eas tibi, quo vir es *oculatior,* hoc penitius esse perspectas arbitror.

Oculis ægris intueri, invidere; *kancsal szemmel nézni.* Ger. mit schelen Augen ansehen. Szamosk. I. 49. quorum successum germanus ocio torpidus, nec ad velitares excursiones expeditus *aegris oculis* intuebatur.

Oculi Dolent alicui, (ad normam Hungarici: fáj a foga valamire) = invidere: Han. Hist. Eccl. p. 297: Jesuitis autem *oculi dolebant,* quod . . . Ministris omnia ex voto succedebant.

Oculiferium, frons libri; *czímlap.* Pinx. Apod. p. 169: Nec id negligendum duco, inter alia scripta ascetica, huic sacello destinata, prostare bibliorum exemplar in folio, in cujus *oculiferio* sequentia . . . consignavit calamo . . .

Oculis ferre, in oculis ferre; *nagyon szeretni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. Oculis ferre. Id est: valde aliquem amare.

Oculista, æ, medicus, chirurgus ocularius; *szemorvos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 271: circumforaneus *oculista.*

Oculo-motorius, oculum movens; *szemmozgató.* Vern. Psych. 40. Duodecim antem paria nervorum cerebralium describunt anatomici, puta: olfactorium, opticum, *oculomotorium,* trochleare seu patheticum etc.

Oculorum coniectura, oculorum iudicium; *szemmérték,* Con. Max. F. 111. 1565.

Oculus maris, *tengerszem.* Germ. Meerauge. Szentiv. Cur. Misc. 332. In Monte Carpato est lacus in summitate illius *oculus maris* dictus, in quo fragmenta navium subinde reperiuntur.

Oculus mundi, sol; *nap.* Tör. Tár. 1892. p. 405.

Odabassiler, dux; *janicsárok és zolaklárok vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Item et duces centuriones = czurbacziler, decuriones = gzubasiler ac alios præfectos *odabassiler,* sub cuius vexillo janiczeri ac *zolaklari* 40.000 numerantur.

Odæum, *(ᾠδεῖον),* templum, sacrarium; *szentély.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 159. Salamon Rex Hung. dein Eremita . . . continuo ieiunio et mortificatione membra conficiens, sanctioraque per orbem *odaea* peregrinus invisens . . .

Odalbasa, equitum decurio; *lovas százados.* Isthv. XVI. 276.

Odalis, osor; *gyülölő.* Res ges. p. 15: Quis non miretur hanc inconstantiam? ex Emerico Capucino *odalem* Societatis Jesu . . . curiosa metamorphosi exhibet Ketelerus.

Odiant, pro: *odio habeant,* v. oderint. Batty. Leg. III, 122. an. 1309. si credit, quod inter se *odiant.* Ke. or. Reg. imago D. 4.

Odibilis, odiosus; *utálatos.* Kat. Hist. Duc. 314. Interea vesanus quidam et Deo *odibilis* adscitis sibi similibus sociis ad S. Magni basilicam una properant. Kaprin. Eloq. I. 434. Cf. Att. ap. Priscian. p. 709. P. Lamprid. Heliog. 18.

Odiebam, pro: *oderam.* Rák. Ön. 25. Epist. Proc. P. III. 520. qui Christianitatis obliti, se cane et angue pejus *odiebant.*

Odiens, exosus; *gyülölő.* Rák. Ön. 22.

Odiolum, dem. ab odium; *apró, kis gyülölet.* Kol. Am. I. 78: Animadvertisse enim mihi videor, vigere adhuc inter nos *odiolum* quoddam.

Odiositas, odium; *gyülölség.* Pel. Pom. De sanctis inter Pascha et Pent. s. III. c. 6. Proj. Leg. Civ. 188. Ad evitandas in casibus Tit. 45: 1-mæ inter condividentes *odiositates,* annuente Sua Maiestate Sacratissima relate ad Nobiles, honoratiores item et personas nulli Jurisdictioni Dominali obnoxias, statuitur.

Odire, odio habere (odisse); *gyülölni.* Reg. S. Ben. 4., 39. Voluntatem propriam *odire.*

Odiret, Forma inusitata pro: odio haberet. Chr. Dubn. p. 107: Regem eciam anathematis vinculo feriens, ut paganos *odiret.*

Oditologia, æ, ars itinerandi; *utazás mestersége.* Törvt. Msz.

Odometrum, i, *(ὁδός + μέτρον); útmérő.* It. odometro. Ger. Wegmesser. Törvt. Msz.

Odorem olfacere, sentire; *megérezni a sáfrány illatját.* (Du g.) Cod. Dip. Brüss. III. 72. Stephanus Báthory *hunc odorem olfaciens* in Ungariam transfugit. Cf. Gloss. Philox.

Odorarius, i, aromatarius; *füszerkereskedő.* It. droghiere. Bel. Cell. 465.

Odoriferarius, i, canis sagax; *vizsla.* Ger. Spürhund. Schläg. 1475.

Odorinsecus, qui odorem sequitur, canis sagax; *szimatoló kutya.* Ger. Spürhund. Kov. Form. St. XXVII. Hinc *odorinsecus* listicus catulus leporarius. Cf. *Odorisequus.* Liv. Andr. ap. Terent. de metr. p. 2426. P. Serv. Verg. Aen. 4., 132.

Oduarnicus, alias: Udwornicus = unius sessionis nobilis. Sambuc. *udvarnok.* Chr. Dubn. p. 191: Huius eciam tempore multi ex *Oduarnicis* . . . curie ad diversas servitutes astricti, sunt exempti et in cetum regni Hungarie nobilium aggregati. Cod. Dip. And. V. 83.

Odvornicus, V. *Uduornicus.* Fej. IV. I. 273. nec ab aliquo vel aliquibus *odvornicis* valeat in posterum processu temporis molestari.

Odwornicalis, ad udvornicum pertinens; *udvarnoki.* Cod. Dip. And. II. 397., 456.

Oeconoma, æ, domesticarum rerum dispensatrix; *gazdasszony.* Jogt. Közl. VI. 3., 354. VI. 4., 456.

Oeconomatus, us, cura, administratio rei familiaris; *gazdaság.* Száz. XXIX. 83. egyházi *oeconomatus.*

Oeconomia nationalis, œconomia publica; *nemzeti gazdálkodás.* Törvt. Msz.

Oeconomia orationis, *berendezés, szerkezet.* It. economia. Ger. Anordnung, Bau. Kaprinai. 1., 87. Totam postea futuræ Orationis *oeconomiam,* quam *σκελετόν* dicimus, ante mente concipiat p. 551. Primæ

Ideae nomine intelligo radia quædam Sacræ orationis lineamenta sine omni ornatu et forma oratoriæ Elocutionis. Hanc vulgo σκελετόν ducta metaphora ab ossea compage nondum carne ac nervis vestita, item *orationis oeconomiam* vocare solent. Cf. Quintil. Inst. 1., 8., 9.; 3., 3., 9.

Oeconomia ruralis practica, œconomia ad usum actionemque transferenda; *gyakorlati gazdaság.* Kov. Oec. 9.

Oeconomia rustica, res rustica; agricultura; *mezei gazdászat.* Wallaszki. Præf.

Oeconomia status seu **financiæ,** œconomia publici ærarii; *közkincstár gazdálkodása.* Törvt. Msz.

Oeconomialis, œconomicus; *gazdasági.* Arch. Rák. I. 170. kegyelmessen megparancsolta, hogy mind *Oeconomiális,* mind Commissariatusságbeli Tisztek ... számot adjanak.

Oeconomicalis, œconomicus; *háztartási, gazdasági.* Tör. Tár. 1881. p. 170. Pfahl. Jus. Georg. 86. Arch. Rák. I. 11.

Oeconomico-Allodialis, ad rem familiarem allodii pertinens; *hűbér-gazdasági.* Curios. Misc. II. 255. Centum Observationes *Oeconomico-Allodiales* circa sylvas, prata, pecora et altilia.

Oeconomico-Cameralis, ad rem familiarem Cameræ pertinens; *kamara-gazdasági.* Faber. Jur. Met. 29. Nec minor disciplinarum *Politico-Cameralium* usus esse debet in studio, cuius cognitio arcto cum politico *Oeconomico-Cameralibus* obiectis nexu iungitur.

Oeconomico-Hortensis, ad rem familiarem hortorum pertinens: *kertgazdasági.* Szentiv. Curios. Misc. II. 2. Centum Observationes *Oeconomico-Hortenses.*

Oeconomico-Moralis, ad negotia morum pertinens; *erkölcssáfársági.* Szentiv. Curios. Misc. II. 2. Centum observationes *oeconomico-morales.*

Oeconomico-politico-feudalis, ad rem familiarem publicam feudorum pertinens; *közhűbérgazdasági.* Faber. Jur. Met. 48. Suprema hæc Collegia in universo Districtu rei Montanisticæ et in eo sitorum Officiorum montanorum moderationem habent, quæ ad respectiva suprema provincialia officia *oeconomico-politico-Feudalia* Protocolla sua prout et conspectum super statu rei ... periodice submittendum habent.

Oeconomico-Ruralis, ad rem familiarem rusticam pertinens; *mezőgazdasági.* Szentiv. Curios Misc. II. Centum Observationes *oeconomico-Rurales.*

Oeconomicum, œconomicum consilium; *mezőgazdasági tanács.* Arch. Rák. VIII. 35., 41. hogy jóllehet túl a Dunán Isten kegyelme által szerencsés progressusokra nézve az *oeconomicumoknak* folytatása és *fiscalitásoknak* jó rendbe való vétele bizattatott Méltós. Generális Gróf K. G. M. uramra.

Oeconomicum Consilium, cons. rei rusticæ; *országos közgazdasági tanács.* Száz. VIII. 127. Arch. Rák. VIII. 102.

Oeconomisare, rem familiarem administrare, res suas tueri; *gazdálkodni.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 45. modus *oeconomisandi.* Száz. VI. 512. XXIX. 445.

Oeconomizare, V. *Oeconomisare.* Arch. Rák. III. 719.

1. Oeconomus, i, rei familiaris curator; villicus; *gazda, sáfár.* It. ecônomo. Verancs. VIII. 22. Ascendens postmodum in arcem Provisoris *oeconomus* cænæ curandæ gratia, *vicecastellanum* solum ab exteriore portarum parte invenit in limine excubantem. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 33.

2. Oeconomus, scriptor œconomicus; *gazdasági író.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 19.

3. Oeconomus, œconomi dicebantur discipuli, quibus cura domus, ædium incumbebat. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 59. Leges Schol. Schem. 30. *Oeconomus* ex alumnorum nnmero electus ædes scholæ consueto tempore aperito et claudito, nec unquam extra scholam abnoctato.

Oeconomus Turmæ, stipatorum regis rei familiaris curator; *testőri gazda.* Regul. Turm. Præt. 165. Computuum Ductor ad eum inviatus est, cum autem omnes pecuniæ nonnisi erga quietantiam *Turmae oeconomi* in perceptum assumendæ ac per eum etiam cuncta Ratiocinium concernentia acta subscribenda sint.

Oecumenicitas, universitas; *egyetemesség.* Kon. Egyh. 24. Cher. Jus. Eccl. 1. 151.

Oecumenicus, (Du C.), generalis, (ab οἰκέω); *fő, általános.* Cher. Jus. Eccl. 1., 147. Concilium dispescitur in *generale* seu *oecumenicum,* dum ex universo orbe aut pluribus Ecclesiæ Catholicæ nationibus Episcopi, tanto numero confluunt, ut universam Ecclesiam repræsentent. Brezny, 174.

Oëdematose, a gr. οἴδημα, tumoribus obsito modo; *daganatosan.* Bene. Med. I. 184. pars illa *oëdematose* intumescit.

Oedematosus, 3., tumoribus obsitus; *daganatos.* Bene. Pol. 78.

Oenopæus, i, qui vina conficit; *borkészítő.* S. Benkő. Top. Misk. 47. Atqui primi *oenopaei* non domini nostri, sed duces fuere.

Oenopola, æ, mercator vinarius; *borárus.* Benkő. Top. Misk. 55. Perniciosa non apud Miskoltzienses sed *oenopolas* ars invaluit, qua vini vires, color, sapor et durabilitas exquiruntur.

Oenopolium, (Du C.), taberna vinaria; *kocsma.* Leges Schol. Schem. 28. sed choreas nuptiales et loca, in quibus choreæ habentur, item *oenopolia,* publica symposia seu compotationes, crapulam et id genus alia omnino sub pœna publica vitent. Rák. Ön. 190. Cf. Plaut. Asin. 1., 3., 48.

Oestrus, i,(gr. οἶστρος) postomis; *pipa* (ló orrán vasaláskor). Bárczay.

Ofensivus, 3., ultro impetum faciens; *támadó.* II. Rák. Gy. 437.

Offendere, punire; *büntetni.* Knauz. M. E. Str. I. 78., 52.

Offendiculum, error; *hiba, tévedés.* Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 238: vidimus in litteris ... quasdam deviaciones, que per *offendiculum* Notarii nobis patebant fore interserte.

Offendiosus, 3., contumeliosus, insolens. V. s. *Lignifer; sértegető.* Star. XXVII. 107. an. 1271.

Offensibilis, quo vis infertur. (Du C. al. s.) V. s. *Defensabilis; támadó.*

Offensive, invadendo, aggrediendo; *támadólag.* Cod. Dip. Brüss. IV. 155. ut si quid inopinati ab aliquibus contingat, pares sint ad *offensive* et defensive patriæ pericula propulsare. Rák. Ön. 292.

Offensivus, 3. ad aggrediendum aptus; *támadó.* Dip. Alv. I. 7. Fœdus erit perpetuum *offensivum* et defensivum contra Turcas. Rák. Ön. 182.

Offerenda, (Du C.) Offerenda cantus est Ecclesiæ, nomen hoc habens ab offerendo eo, quod tunc canitur, quando omnipotenti Creatori nostro incorruptum laudis offerimus vel præparamus sacrificium; *felajánlás.* Batty. Leg. T. II. 140. (Sæc. XII). *offerenda* canitur, que nomen de oblatione mutuavit.

Offerta, æ, (Du C.) oblatio, eleemosyna; *könyöradomány.* Prot. inq. 337. Star. XIX. 96. an. 1228. diuturnam *offertam* abstulisse.

1. Offertorium, (Du C.) oblatio, quæ ecclesiis fit a fidelibus: prima præcipua pars missæ, qua se sacerdos ad consecrationem præparat; *áldozmány, bemutatás, felajánlás.* Ker. Nap. 174. Olt. Act. Synod. 13.

2. Offertorium, pannus sericus in altari positus, cui dona imponuntur. Pár. Páp.

Offertorium Crucis, Batty. *keresztnyújtás* (a csókra). Leg. III. 317. an. 1397. *Offertorium crucis* in vigilia Epiphaniæ erat, quod occasione (lustrationis) domorum offerebatur, deosculata cruce, quod hodie quoque fieri assolet, unde patet lustrationem domorum veteris esse instituti et moris.

Offesa, æ, (Du C.) tela ad offendendum; *támadó eszköz.* Ljub. Mon. Sl. I. 109. an. 1274: rex commodabit ... duas galeas cum *offesis* et corredis et aliis *guernimentis.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 109.

1. Officialis, (Du C.) magistratus, minister, servus; *tiszt, hivatalnok, szolga.* Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus ... alios subalternos *Officiales.* Cf. Appul. Met. ad fin. Ulp. Dig. 36., 4., 5. Cod. Theod. 8., 7., 2. Inscr. Orelli nro 2952.

2. Officialis, is, liber officiorum, rituum ecclesiæ; *szertartási könyv.* Száz XXVII. 347.

Officialis cameralis, minister cameræ; *kamarai tisztviselő.* Faber. Jur. Met. 23. et Art. 40. in argumento gravaminum ex parte Montanarum Civitatum contra Judicium Montanum et *Officiales Camerales* dispositum est.

Officialis militaris, minister militaris; *katonai tisztviselő.* Moln. Patv. 82.

Officialis cum **pensione,** præfectus militum, commodis emeritæ militiæ dimissus; *nyugdijazott tiszt.* Proj. Leg. Civ. 291. Quoad *Officiales* cum *pensione* vel retento solum Charactere e servitio militari egressos, ratio peculiaris tractamenti non subversatur.

Officialis rationum, qui est a rationibus; *számvevő tiszt.* Ger. Rechnungsbeamter. Tisztb. Ir.

Officialis stabalis, unus e præfectis prætorii; *törzskari tiszt.* Moln. Patv. 30.

Officialius, i, V. *Officialis,* Cod. Dip. Kár. I. 515., 313. contra Hormos et Jacobum de Chan *officialium* de Zamussegh ac Benedictum Zudar et Jacobum filium eiusdem.

1. Officiare, obire munus, ciere, peragere; *intézni.* Obs. Jadr. 412. certamen mirabiliter *officiant,* obstant viriliter hostibus. Faber Jus. Met. 194. Vita S. Stephani 74.

2. Officiare, ecclesiam deservire, in ea officium Ecclesiasticum peragere, (Du C.);

tisztet végezni. Kat. Hist. VIII. 460. possit ædificare ita, quod sacerdos prædictæ ecclesiæ B. Margarethæ ipsam capellam debeat *officiare.* Knauz M. E. Str. II. 636., 707. Ljub. Mon. Sl. XVII. 137. an. 1430. Batty. Leg. II. 165. (Sæc. XII).

Officiarium, res instructæ (Ap. Du C. Liber continens divina officia in choro peragenda); *házi készlet.* Fej. I. 124. In villa Zeuleus, que cedit nullo contradicente cum omnibus *officiariis* et appendiciis Ecclesie Beati Nicholay de Horozcuch (oroszkö).

Officiarius, i, (Du C.) officio fungens, officialis; *tiszt, hivatalnok.* Tör. Tár. 1888. p. 530. Uti consiliarii et *officiarii* nostri ab ipsis eligantur.

Officiator, Batty. legit: *officinator.* qui præest operis (Du C. al. s.); *munkafelügyelő.* Batty. Leg. III. 44. an. 1309.

Officina cerevisiaria, ædificium cerevisiæ coquendæ; *serfőző* (ház). Rau. Elem. p. 97.

Officina cohortalis, gallinarium; *baromfi ól.* Rau. Elem. 79. *Officina cohortalis,* quæ sæpius everrenda est, arena conspergitur; hæc enim alitibus grata.

Officina contusoria, pistrinum; *kölyü malom.* Con. Max. A. 111: ad *Contusorias Metallorum officinas.*

Officina cusoria, moneta; *pénzverő (műhely).* Numi Hung. 161.

Officina docimastica, officina metalli exploratoria, probatoria; *kémlőműhely.* Besztb. Levt. Nov. Calend. 222.

Officina fabrilis, locus confecturæ; fabrica; taberna; *műhely.* Kronst. III. 525.

Officina lignaria, locus lignis parandis; *farakóhely.* Con. Max. B.

Officina liquatoria, officina æraria; *huta, olvasztó.* Besztb. Levt.

Officina lotoria, officina æri lavando; *mosómű.* Besztb. Levt.

Officina malleatoria, officina ferraria; *hámor.* Besztb. Levt.

Officina monetaria, moneta; *pénzverő* (ház). Numi Hung. 163. Præfectus Cameræ ac *officinae Monetariae.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 354.

Officina probatoria, officina, ubi mineræ examinantur; *kémlő hivatal.* Germ. Probiramt. Nov. Calend. 211. *Officina Probatoria.* Minerarum Probatores.

Officina pyrotechnica, pulveris pyrii officina; *lőporgyár.* Ger. Schiesspulvermühle. Beng. Ann. Er. Cœnob. 372. succensus enim pulvis pyrius, qui copiosus aderat, *officinam pyrotechnicam* valido igne et fragore complevit.

Officina Rationaria, officina rationum subducendarum, in tabulas transferendarum etc.; *számvétel helye, számvétel-hivatal.* Ger. Rechnungsamt. Szirm. Tiszt. Ir.

Officina rationaria in Ecclesiasticis et Fundationalibus, officium rationibus ad ecclesiam et fundationes pertinentibus expungendis; *az egyházi dolgoknak és közhagyományoknak számtartó tisztsége.* Szirm.

Officina sedimentaria, mola ferramentis acuendis; *köszörülő mű.* Ger. Schleifmühle. Besztb. Levt.

Officina separatoria, officina separando æri a lapidibus; *választó kohó, csurgató kohó.* Con. Max. C. 11. an. 1565. Besztb. Levt.

Officina tusoria, officina æri contundendo; *zúzó mű.* Ger. Pochmühle. Besztb. Levt.

Officina ustrinalis, V. *Area ustrinalis.* Besztb. Levt.

Officinarius, opifex; *kézműves.* Batty, Leg. T. II. 225. an. 1133. Ecclesiæ *officinarios* . . . ordinavit.

Officinola, æ, parva officina, bibliotheca: *műhelyecske, irószobácska.* Oláh. Cod. Ep. 168. ego, quicquid mea *officinola* suppeditaverit librorum, tibi donabo.

Officiolatum, officium, munia publica (Du C. officiolatus); *hivatal.* Cod. Telek. X. 185. Quod omnes Domini Barones honores et *officiolata* eorum, quos et quæ habent et tenent, in presenti Convencione deponent

1. **Officiolatus,** us: officium, munus; *tiszt, hivatal.* Verancs. VIII. 341. Nam præsentibus et capituli huius testimonio et Egregio Ladislao Petzely, collega utpote ipsius Demetrii Matyus in ipso Episcopatus *officiolatu,* iussimus omnium rerum inventarum rationem iustam haberi.

2. **Officiolatus,** us, districtus, territorium, iurisdictio; *joghatósági kerület; tisztségi terület.* Cod. de Sztára. II. 300. Exponit nobis . . . quomodo Johannes literatus . . . Georgium molitorem, jobagionem de nostro *officiolatu* . . . omnibus bonis privasset. Pfahl. Jus. Georg. 300. Hajnik. Perjog. 192.

3. **Officiolatus,** i, V. *Servitor; szolga.* Thök. Diar. II. 125. Conventionale *officiolatorum* seu Servitorum Illustrissimi ac Celsissimi Principis Emerici Thököly.

Officionalis domus, in monasteriis dictæ ædiculæ, in quibus asservantur, quæ ad victus aut alios usus monachorum spectant. Cf. Du C.; *éléskamra a kolostorokban.* Fej. I. 215.

Officionarius, i, officialis (Du C); *tisztviselő.* Rač. Mon. Sl. VII. 158. an. 1092: ecclesie *officionarios* ... ordinavit. Tkal. Mon. Ep. I. an. 1134. Pfahl. Jus. Georg. XIII. Reliquiæ ipsorum adhuc hodie in *Officionariis* (Hofbeamten), Marscalco (Marrschall) Dapifero (Discophoro), Pincerna et Kammerario supersunt.

Officiorum liber, liber rituum ecclesiasticorum totius anni; *szertartás könyve.* Száz. XXVII. 347.

Officiosa correspondentia, literæ publicæ; *hivatalos levelezés.* Kass. P. P. I. 28. ad eos diriguntur cunctæ *officiosae correspondentiae.*

1. **Officiose,** ex officio, publice; *hivatalosan.* Reg. Turm. Præt. 22. Postquam Brigada una aut Contubernium aut quæque alia pars Turmæ *officiose* eggressa est.

2. **Officiose,** observanter, pie; *tiszteletteljesen.* Ac. Com. Sopr. p. 13: ut . . . Ablegatos Nostros ad nos remittere velint, *officiose* rogamus.

Officiositas, (Du C.), proclivitas ad præstanda officia; *odaadás, szolgálatkészség.* Magy. Tör Tár. VII. 218. omni tamen *officiositate* allaborabitur, ut . . . Kass. P. P. II. 137. Qui de cetero solita cum *officiositate* maneo . . . Fej. Jur. Lib. 45: qua *officiositate* ipsi cœperunt cornua erigere. Cf. Sidon. Carm. 23., 478.

Officiosus, 3., publice perscriptus; *hivatalos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 355: informatio *officiosa.* Jos. Repr. 24. *officiosum* idioma. Jókai Kősziv. I. 127. Jenő *officiosus* képeket csinált.

1. **Officium,** liber preces continens; *imakönyv.* Tör. Tár 1890. p. 368. *officium* beatæ virginis cum tectorio veluti nigri deargentatum et *illuminatum.*

2. **Officium,** (Du C.) ministerium, auxilium; *segitség.* Thurócz. in Attila r. c. 17. Navigii *officio* Rheni fluminis alta secantes.

Officium acceptare, suscipere munus publicum; *hivatalt vállalni.* Wagn.

Officium agazoniæ, munus stabuli præfecti; *lovászmesteri hivatal.* Urk. Sieb. II. 16. an. 1344.

Officium cancellariatus, munus magistri scriniorum; *kanczellári hivatal.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 229.

Officium cassæ præfectoratus, munus præfecti ærarii; *kir. kincstár főtisztsége.* Molnár Patv. 68.

Officium conservatoratus, *koronaőri hivatal.* Ger. Kronhüter-Amt. Sacr. Cor. O. 1. Art. 38. An. 1715: Et quia officium Præsidis Cameræ Hungaricæ nullam cum *officio Conservatoratus* Sacræ Regni Coronæ habere videtur incompatibilitatem. Art. Diæt. Pos. 57.

Officium cupri, præfectura in negotio cupri Viennæ instituta; *bécsi rézhivatal.* Magy. Tör Tár. XIII. 48.

Officium diœcesanum, quo sub præside generali vicario *aulici* pertinent; *egyházmegyei hivatal.* Kon. Egyh. 303.

Officium feudale inferius, *alsóbb hűbéri tisztség.* Juriev. Jur. Met. 178. Judicia Districtualia montana, etiam *officia feudalia inferiora* dicta, a substitutis in eo præcipue differunt, quod illa in negotiis feudalibus et iudicialibus procedant definiendo seu decisive substituta autem tantum instruendo seu informative.

Officium fidejussorium, mensa usuraria; trapeza feneratorum publica; *záloghivatal.* Ger. Pfandamt. Opin. P. II. Sec. II. Accl. (b) 2.

Officium frumentariatus, munus condi promi; *kasznárság.* Törvt. Msz.

Officium gremiale solutorium, curia domestica dissolvendis pecuniis; *belső fizető hivatal.* Ger. Zahlamt, Gremialzahlamt. Kass. P. P. I. 239. *gremiale solutorium officium.*

Officium indicans, idem quod *Ingrossista; lajstrom iró.* Szirm. Glos. 28.

Officium iudicatus montanorum, iudicium causis metallicis cognoscendis; *bányatisztség.* An. Sc. I. 124. an. 1327.

Officium manipulans, muneris officia exequens; *kezelő hivatal.* Törvt. Msz.

Officium monetarium, tribunal monetale; *pénzverő hivatal.* Münzamt. Törvt. Msz.

Officium montanum, V. *officium iudicatus montanorum.* Törvt. Msz.

Officium nobile, honor; locus honoratus; *nemesi tiszt, tiszteletbeli hivatal.* Ehrenamt. Törvt. Msz.

Officium notariatus, munus, partes notarii; *jegyzői hivatal.* Törvt. Msz.

Officium perceptoratus, collegium vectigalibus publicis præpositum; *adóhivatal.* Steueramt. Törvt. Msz.

Officium piarum summarum administrationis, munus piarum largitionum; *kegyes hagyományi pénzekre ügyelő tisztség.* Törvt. Msz.

Officium portuale, munus, præfectura portus; *révhivatal, kikötői hivatal.* Ger. Hafenamt, Portsamt. Kass. P. P. I., 40. Gubernium Regium Fluminense habet *Officia Portualia.*

Officium postale, præfectura cursus publici; *póstahivatal.* It. officio postale. Kass. P. P. I. 40. Gubernium Regium Fluminense habet . . . *Officia Postalia.*

Officium præfectoratus cassarum, munus præfecti ærarii; *pénztári hivatal.* Törvt. Msz.

Officium protocolli et exhibitorum, munus actorum publicorum consignandorum; *iktató.* Törvt. Msz.

Officium quæstorum seu **intelligentiæ,** munus explorandis rebus; *tudakozó hivatal.* Kudschaftsamt. Törvt. Msz.

Officium salis, curia rei salariæ; *sóhivatal.* Ger. Salzamt. Kass. P. P. 1., 239. penes Pestiense *Regium salis Officium.*

Officium sanitarium, viri sanitati promovendæ; *egészségügyi hivatal.* Germ. Gesundheitsamt, Sanitätsamt. Kass. P. P. 1., 40. Gubernium Regium Fluminense habet . . . *Officia Sanitaria.*

Officium silvanatus, præfectura saltuaria; *erdészeti hivatal.* Ger. Forstamt. Tag. Erd. II. 230.

Officium taxatoratus, munus census; *díjszabási hivatal.* Törvt. Msz.

Officium tricesimale, *harminczad-, vámhivatal.* Ger. Dreiszigtsamt. Opin. de histr.

Officium ustrinale, *olvasztó házi hivatal.* Faber. Jur. Met. 45. in quibus functionis (Ustrinæ Magister) in maioribus officiis adiunctum habet Contraagentem et Perceptorem et Scribam Ustrinæ, cum quibus *officium Ustrinale* constituit art. XL. O. M.

Officium vicariale, Aulici sub præside vicario in Capitulo; *helynöki hivatal.* Kon. Egyh. 303.

Offniza, tormentum curtissimæ formæ. Vocabulum Slav. originis est, ap. Bohemos *houfnice* vel *húfnica,* a quibus vocabulis ductum est Germ. Haubitze; *taraczk.* It. obice. Gall. obusier. Fr. Lib. Rt. II. 102. qui globulos magnos bombardarum mediocresque et *offnizarum* et strubnicharum aptarunt.

Offuscabilis, quod obscurari potest; *elhomályosítható.* Pel. De s. Anna s. II. c. 2. Nemo scit, utrum odio an amore dignus sit ratione cognitionis intellectus *offuscabilis.*

Ofpatinus, i, (Du C. sine interpret.) abbreviatio pro: *officii palatini; nádori hivatal.* Luc. Regn. Dalm. V. 2. Dipl. Mariæ R. Hung. Datum 1387. sub sigillo Butheo comitis Corbaniæ curiæ nostræ magistri *Ofpatini.* His præterea studuimus facere, sigillari sigilli prædicti *Ofpatini* curiæ nostræ, quia ad præsens sigillo caremus.

Oggerere, ob-gerere. Hic sensu transl. dicere, indicare, edocere; *szeme elé állítani.* Ger. vorhalten. Fej. VIII. Ad lect. XVI. regnum hucdum Hungariæ fuerat hæreditarium, non electivum, ut ipsemet Nicolaus IV. P. P. Alberto Austrio *oggesserat.*

Oggestio, exceptio, excusatio; *mentség.* Pfahl. Jus. Georg. II. 78. *Oggestio* vero sub 3. ex articulo 8. 1741, si non officit contributioni a Constitutivo sessionali, nec quidquam oberit Contributioni a terris remanentialibus.

Oggrunire, V. *Gloriosulus; reá röffögni.* Ger. anschnauzen.

Ograda, æ, (slov.) sepes, meta. V. s. *Gai; kerítés.*

Oka, æ, (ex arab. *wakijah, ûkijah,* cui respondet gr. *οὐγγία, οὐλκία.* lat. uncia), ponderis $2^1/_2$ librarum Viennensium V. *Ocha.* Kuk. Jur. II. 186. pro immunitando item gratuito Educillatore consuetos Sexerios 90 annuatim pendere, ac erga trium grossorum ab una urna, 40 *okas* faciente, receptam taxam per memoratum trimestre et respective quadrimestre educillare. Tör. Tár. 1881. 175.

Ökröm, Accus. vocabuli: *ökör,* quod bovem significat. Sirm. Hung. in Par. 131. Az ökör tsak ökör, ha Bétsbe hajtyák is, vel ut alii dicunt: *ökröm* dederunt, szamarum tulerunt.

Ola, pro: *olla.* Tör. Tár. 1890. p. 222: *olas* aëneas.

Olaibegus, subpræfectus apud Turcas; *alkormányzó.* Dec. Bar. 227. Illi accepto pro abside Georgio Erdelio viro clari generis, datoque rursus illi Subpræfecto (quem ipsi *Olaibegum* appellant).

Olaibekus, V. *Olaibegus.* Tör. Tár. 1889. p. 56.

Oleaginosus, 3., oleagineus; oleaginus; *olajnemű, olajos.* Vern. Met. II. 15. tunc vero pinguis *oleaginosa* inflammabilis ac odora substantia erumpit, quam sulphuris nomine exprimunt.

Oleator, olearius; *olajkereskedő, -készítő.* Fjp. Szám. p. 122. an. 1412.

Oleinosus, 3., oleo pinguis; *olajos.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 271.

Oleom, pro: oleum, sicut: arabicom etc. Kol. Cod. 50.

Oleositas, proprietas rei oleum continentis; *olajos tartalom.* Szentiv. Curios. Misc. 204. Quia est subtilius (acetum) quam aqua, ideo magis ligni poros subintrat et simul eiusdem *oleositatem* alligat, cum sit valde adstringens.

Olet lucernam, de re meditata multoque labore elucubrata; *megérzik rajta a lámpa szaga.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 102.

Oleum lapideum, petroleum; *kőolaj.* Lzb. Cod. Med. III. 663.

Oleum montanum, petroleum, bitumen petroleum; *földolaj.* Ger. Bergöl. Lzb. Cod. Med. III. 441.

Olfandum, odores (ab. It. olfare=odorare); *füstölő szer, szagos szer.* Prot. inq. 282: et percepi . . . mirabilem fragrantiam, quasi essent imposita aliqua aromata et odorifera *olfanda* circa pedes eius et caput.

Olis, olus; *káposzta.* Schläg. 939.

Olivaceus, 3. oleaginus; *olajbogyószinű.* Alexy. 28. Imre Phil. 254.

Olivarius, i, olivetum; (Du C. olivarium); *olajfakert.* Han. Mon. Jur. II. 241: si *olivarij* sunt pastinati.

Olla crematoria, ahenum vino adusto coquendo; *pálinkafőző üst.* Arch. Rák. VIII. 357. Domus crematoria cum duobus Cubiculis unum pro . . . Cremando . . . *ollae Crematoriae.* Kövy El. 117.

Olla fumigatoria, fumisugium; *pipa.* It. pipa. Germ. Pfeife. Jogt. Eml. T. III. 317: Ex quo, ex *olla fumigatoria,* quam plurima incendia . . . intervenire soleant.

Ollar, ollare, operculum ollæ; *fazékfedő.* Pár. Páp.

Ollaris Deus, homo despectus; *bódog asszony katonája* (megvetett aláváló ember). Pár. Páp.

1. **Olmus,** pro: *holmus,* culmus, collis; *halom.* Cod. Dip. And. V. IV. p. 403: ex alia parte eiusdem *olmi* a parte meridionali.

2. **Olmus,** pro: ulmus; *szil, szilfa.* Ljub. Mon. Sl. II. 287.

Oloforus, (Du C.) vestis purpurea; *bíbor piros öltözet.* Nagy Hier.

Olokayr, cursor: nuncius volucer; *futár.* Kronst. III. 345. venit citus nuntius vulgo *olokayr.*

Omagio, onis, V. Homagium; *hódolás.* Ger. Huldigung. Marc. Chr. I. 5. omnem *omagionem* et reverentiam Regi Atylæ fecisse perhibetur. M. Flor. Fontes II. 111.

Omago, inis, (Du C.) idem ac homagium, quod est: reverentia, humilitas, submissio; *hódolat.* Chr. pict. Vind. 111. In quam Detricus de Verona cum principibus Germanie accedens omnem *omaginem* (omagionem) et reverentiam regi Atyle fecisse perhibetur.

Omelarium, liber homilias continens (Du C. omelarius); *szent beszédeket tartalmazó könyv.* Pár. Páp.

1. **Omelia,** oratio sacra; (a gr. *ὁμιλεῖν*) homilia; It. omelia; *evangyéliomi tárgyú szentbeszéd.* Száz. XIII. 684.

2. **Omelia,** pro: Homelarius, Homiliarius liber continens Sanctorum Homilias, quæ legi solent diebus Dominicis in Natali et in Festis Sanctorum propria Evangelia habentium. Series Ban. p. 11: (Dedi) III *omeliae.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Fej. I. 302.

Omicidarius, i, homicida; V. s. *intravenire; embergyilkos.*

Omissibilis, quod neglegi potest; *elhagyható, elkerülhető.* Jos. Repr. 4. an. 1790: Legalis hæc, nulloque sub prætextu *omissibilis* Solennitas (i. e. inauguratio in regem) novem annis . . . neglecta est.

Omissivus, 3. Text. v. s. *Processus Tabularis; mellőzött, elhagyott.*

Omniens, res, quæ omnes res in se comprehendit, continet; *mindent magában foglaló.* Andr. Pann. 249.

Omnifacius, 3. (Du C. omnifarius) omnigenus; *mindenféle.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 410. an. 1468. *omnifacias* improbitates . . . committentes.

Omnimode, omni modo; *minden módon.* Kass. Prax. I—II. pass.

Omnipræsentia, (Du C.). V. s. v. *Adessentia.*

Omnisciens, apud theologos scholasticos: omniscius (Du C.); *mindentudó.* It. omnisciente. Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 4. Christus autem Dominus *omnisciens* nunquam errare potuit.

Omnitudo, ratio, complexus omnium, universitas; *összesség, mindenség.* Vern. Met. 27. Judicii singularis forma est unitas, judicii particularis pluralitas, seu multitudo et Judicii universalis *omnitudo.*

Omphalister, culter secando umbilico; *köldökmetsző kés.* Germ. Nabelmesser. Pár. Páp.

Omphalopsichi,Omphalogyphi, alias: *umbilicani* ita dicti, quod inter preces semper umbilicum spectarent; *kőgyökösek.* Nagy Hier.

Oncia, æ, more it. pro: *uncia;* (Du C.); *uncia,* Száz. VI. 358. in ipsis fuit totum argentum minus due *oncie,* tamen cum deauratura cum florenis de auro decem.

Oneirocriticus, ad explicationem insomniorum pertinens; *álomjóslási.* It. d'onirocrisia. Czvit. Spec. 160. Prognosticon quadruplex, scilicet: Meteorologicum, Physiognomicum, Chiromanticum et *Oneirocriticum.*

Onerositas, proprietas rei onerosæ; *súlyosság, teher.* It. onerosità. Fej. IV. 2., 525. nec non expensarum plurima *onerositate* a nostra maiestate se agnoscant benigne remuneratos. Cf. Tertull. Cult. fem. 7.

Ongari, V. *Ducatus.* Car. Bel. De Maria. 39. Quid si ab his Andegavensium regibus Neapolitanis Floreni vocem esse derivandam adseram? in Neapolitanis primum ditionibus ob lilia in numis conspecta usurpatam. Hoc nomine vulgares olim aurei insigniti; immo ad hunc usque diem, aliqua forte ad Andegavensem in Hungaria gentem allusione, ab Italis *Ongari* dicuntur, quos ducatos nos dicimus.

Ongerus, i, numus aureus. Sim. Num. 76. Itali omnes aureos ubicunque cusos, sola voce *Ongeri* i. e. Hungaricos vocant, relicto dudum Florenorum termino, quem tota Europa ab iis traxit ad usum.

Onice, pro: unice. Tör. Tár. 1887. p. 75.

Onicus, 3., pro: unicus. Tör. Tár. 1887. p. 69.

Onire, pro: unire; Tör. Tár. 1887. p. 68.

Oniromantia, *(ὄνειρος + μαντεία); álomfejtés.* Germ. Traumdeuterei. Vern. Phil. Mor. 254. *Oniromantia,* qua ex somniis futura tamquam certo eventura prædicuntur.

Onocratulus, i, lege: onocrotalus, ὀνοκρόταλος. Schläg. 1759. onograculus, Ardea stellaris Linn.; *ökörbika.* Ger. Rohrdommel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Onograculus,V. *Onocratulus; ökörbika, dobosgém, bölönbika, nádibika.* It. onocrôtalo = grotto. Ger. die Rohrdommel. Schläg. 1759.

Onolatria, æ, adoratio asini, (gr. *ὄνος* et *λατρεία*)*; szamárimádás.* Hor. Mem. 73. de *Onolatria* christianis afficta.

Onus, 3., pro: unus. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Onus actionale, mulcta in lite imposita; *perbeli teher.* Georch. H. T. III. 313. ezek ugyan külön-külön marasztaltatnak a vádbeli teherben (in *onere actionali*). Szirm. Glos. 8. absolvitur ab *onere actionali.*

Onus emphiteoticum, onus pensionarium annuum; *haszonélvezettel járó teher.* Eszt. Okm. p. 152.

Onus feudale, *hűbéri teher.* Vuch. Jur. Feud. 199. Debita feudalia aliter et *onera feudalia* dicuntur propter obligationem ea ex feudo præstandi.

Onus insurrectionale, pecuniæ expensæ tempore insurrectionis faciendæ: *felkelésre rótt teher.* Schwart. Scult. 191.

Onus non venientiæ, mulcta in ius non adeuntibus imposita; *meg nem jelenésnek terhe.* Georch. H. T. III. 162.

Onus perpetui evictoratus, onus perpetuæ sponsionis; *örök szavatosság terhe.* Georch. H. T. III. 348.

Onus personale, debitum; *adósság.* Törvt. Msz.

Onus privilegiatum, *kiváltságú teher.* Csaplov. Nucleus p. 62. *Onera privilegiata* ... sunt: onera publica, contributio, allatura uxorea debite ... edocta; dos legalis, merces fatigiorum medici et chyrurgi; servitorum item et mercenariorum, pretium medicinæ et funebrales expensæ; item fidei commissa, deposita, commodata, expensæ conscriptionis et conservationis massæ cridalis Georch. H. T. III. 152.

Onus prohibitionis, mulcta in casu prohibitæ imposita; *tilalombér.* Georch. H. T. III. 353.

Onus reale, bona onerans debitum; *a jószágon fekvő teher.* Törvt. Msz.

Onus repulsionis, idem ac Repulsa; *a visszaűzés büntetése.* Ger. Repulsions-Strafe. Jogt. Eml. T. I. p. 390.

Onus sententiæ, est gravamen et liberatio mulctæ; *az ítélettel járó bírság.* Samb. Tyrn.

Onus violationis sedis comitum parochiæ judiciariæ, mulcta in violationem iudicis imposita; *vármegye széktörés terhe.* Törvt. Msz.

Opera diurnalis, tempus operi faciundo; *munkaszak.* Ger. Schicht. Besztb. Levt.

Opera dominalis, opus, quod domino terrestri præstatur; *ur dolga.* Georch. H. T. III. 230. Hogy a törvényes remekszavak (termini technici) p. o. Testámentom, Prókátor, Urbáriom stb. a deák nyelvből a magyarba is becsusztak, e még tűrhető volna; de hogy az Ur dolgát *(operae dominales)* ama Tóthoktól kölcsönzött Robot szóval fejezik ki fölföldi magyarjaink, ezt már csakugyan nem tarthatom bocsánandó véteknek.

Opera illiberalis, ministerium; *szolgai munka.* Törvt. Msz.

Opera liberalis, ars; *tisztességes munka; művészeti munka.* Törvt. Msz.

Opera metallica, V. *Opera diurnalis.* Juriev. Jur. Met. 55. Quid est opera metallica? *Opera metallica (Schicht)* est certum et determinatum tempus, quo operarii montani labori metallico vacare tenentur.

Opera montana, V. *Opera* diurnalis; *napszám.* Besztb. Levt.

Opera Theatralis, drama musicum, melicum; *énekes-játék, dal-játék, dalmű.* Ger. Oper. Pest. Vár. Levt.

Operarius, i, curator ecclesiæ (Du C.) dignitas in collegiis Canonicorum et monasteriis, cui operibus publicis vacare incumbit; *egyházi gondnok.* Batty. Leg. III. 121. an. 1309. *Operarius* idem, qui olim defensor, mox vitricus, nunc curator ecclesiæ dictus. Batty. Ser. Episc. 27. *Operarii* monastica dignitas, quam nunc thesaurariatum vocant, in Capitulis Custos diceretur, ille enim fabricam procurabat.

Operarius montanisticus, *bányász.* Juriev. Jur. 42. *Operarii montanistici* (Bergknapen, Berg-Hauer) generatim vocantur illæ personæ privatæ montanisticæ, quæ in Fodinis aut earum Appertinentiis operas manuales erga certam suo legali modo stabilitam mercedem præstant.

Operarum Theatralium Cantator, cantor dramatis musici, melici; *operaénekes.* Pest. Vár. Levt.

Operarum Theatralium cantatrix, cantrix dramatica; *operaénekesnő.* Pest. Vár. Levt.

Operare, (Du C.) rem gerere; *hadi műveletet végezni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 13. an. 1420. *operabis* cum ... peditibus.

Operata voluntas, quæ se in opere manifestat, in agendo, cui opponitur velleitas; *cselekvő akarat.* Andr. Pann. 244.

1. **Operatio,** curatio, quæ scalpellum desiderat; *műtét, gyógymetszés.* Ger. Operation. Reg. Turm. Præt. 81. hac enim scientia (Anatomia) destitutus, maiorem *operationem* suscipere haud potest. Wallaszky 554.

2. **Operatio,** onis, belli gerendi ratio; *hadművelet.* Cod. Alv. I. 7. Quod omnes bellicæ *operationes* contra Turcas et eorum confœderatos fient communicatis cum dicto principe consiliis. Arch. Rák. IV. 60.

Operatum Regnicolare, opus a regnicolaribus conscriptum; *országgyülési dolgozat.* Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 103. *Regnicolare operatumok* ... deputatio.

Operista, æ, actor, cantor dramatis musici, melici; *operaénekes.* Ger. Opernsänger. Operist. Opin. 1802. kk. §. 106. Personale teatrorum publicorum. *Operistae,* qua itinerantes Protectionali taxæ subsunt.

Opertorium lecti, lodix; *ágyterítő.* Arch. Rák. VIII. 348.

Ophitæ, a gr. *ὄφις,* Hæretici, qui serpentes instar Deorum colebant V. *Cainitae; kigyóimádók.* Nagy Hier.

Ophthalmicus, i, chirurgus scalpello medens oculis; *szemmütész.* Lzb. Cod. Med. T. II. 307: *ophthalmici* seu oculorum operatores ... Cf. Martial. 3., 74.

Opidaneus 3., populus et inhabitator oppidi; *városlakó.* Szék. Okl. I. 235. Cf. *Oppidaneus.* Cod. Theod. 12., 1., 38. sq.

Opidusculum, dem. ad oppidum; *kis község.* Pesty Ször. II. 258.

Opifices manualistæ, operæ; *kézművesek.* Georch. H. T. III. 154.

Opificialis, ad opificium pertinens; *mesterségi.* Arch. Rák. I. 18.

Opificium, ars, officium opificis; *kézművesség.* Ger. Handwerk. Szamosk. III. 31. Demetrius, qui ex sordido *opificio* et vitam tolerabat et nomen Tonsoris habebat. Brut. Hist. I. 86., 7.

Opilatio, pro: oppilatio, alvus astricta, obstructa; *dugulás.* Andr. Pann. 39. Vinum... *opilationem* splenis et epatis *operit.*

Opilionatus, us, officium opilionis et locus, circuitus pastionis; *juhtenyésztés.* Arch. Rák. VIII. 362. Dantur duo greges ovium, quorum unus in Csernoholowa, sub *opilionatu* Joh. P. existit.

Opinative, ut opinor; *vélemény szerint.* Arch. Rák. IX. 512.

Opinativus, 3., opinabilis, opinatus; *gondolt, gondolomra, körülbelül való.* It. opinabile. Ger. vermuthlich. Monm. Comit. I. 71. Numerum *opinativum* ego descripsi, ut scivi.

Opinio, sententia; *itélet.* Törvt. Msz.

Opinio fidei, falsa religio, superstitio; *babonás hit.* S. de Kéza Chr. I. 4., 1: in quibus iuxta suæ *opinionem fidei* spem maximam apponebat.

Opinionistæ, (Du C.) Hæretici ab opinione sic appellati, quod dicerent, nullum verum Christi vicarium esse eorum, qui post Petrum fuere, nisi, qui paupertatem Christi imitati essent; *tévvéleményesek.* Nagy Hier.

Opistographus,3. (gr. ὀπισθόγραφος) in averso latere paginæ scriptus; *hátul teleírt.* Wallaszky 60. charta libri non est *opistographa,* sed adversa parte tantum conscripta. Cf. Plin. Ep. 3., 5. Ulp. Dig. 37., 11., 4.

Opitulamen, auxilium; *segitség.* An. Sc. I. 149. an. 1499: subvenire et *opitulamini* fore. Fej. VIII. 2. 533. *opitulamine* nobis divine gracie suffragante. Cod. Zi. III. 551. Cod. Dip. And. II. 352., 404.

Opitulantia, æ, opitulatio, ops, auxilium; *segitség.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 437.

Oporopola, æ, fructuarius propola, pomarius; *gyümölcsárulό.* Pár. Páp.

Oppantum, (Du C.) Velum in scena, quod undique panditur; *szőnyeg, teritő.* Nagy Hier.

Oppidanensis, e, ad oppidum pertinens; *városi.* Szék. Okl. I. 245.

Oppignorabilis, quod in pignus dari potest; *elzálogositható.* Bék. Pil. II. 272. an. 1380. sunt venales et *oppignorabiles,* cui ipsi voluerint.

Oppipare, pro: opipare, laute; *fényesen, pompásan.* Tör. Tár. 1887. p. 112. *oppipare* est exceptus.

Opploratio, actus opplorandi; *mellette vagy előtte való sirás.* Fabó. Monm. Evang. II. 301. Hinc august. imperator Carolus VI. multis variisque *opplorationibus* ven. cleri victus.

Oppone, ex adverso; *szemközt.* It. all' oposto. Georg. Sirm. I. 209. Cumque ad vadum pervenimus iterum *oppone* arcis Thocaj.

Opportune, importune, nolle, velle; *akár akar, akár nem, kellet-kelletlenül.* Pril. Abact. 45.

Oppositio, actus repugnandi, retistendi (ap. Fin. alio sensu); *ellentállás.* It. opposizione. Kövy El. 748., 749. *Oppositio* est Juridicum remedium licet inproprie ita dictum, quo exequendus, Judiciariam executionem sententiæ, in causa brevis litis, violento quodam facto turbat vel impedit.

Oppositionalis, ad actum repugnandi pertinens; *ellentállási, ellenzési.* Kövy. El. 372. Kass. Jur. Civ. I. 6.

Oppositum, oppositus, us, oppositio, res opposita; *ellentét.* It. opposto. Vern. Met. 41. Est ergo congruentia intuitiva æqualitas et similitudo quantitatum, eius *oppositum* incongruentia appellatur. Georch. Ért. 60.

Opprimere, corrumpere mulieres, stuprum afferre alicui; *meggyalázni.* S. de Kz. Chr. II. 2. 2: uxores filiasque Hungarorum ubicumque Petrus rex ambulabat, violenter *opprimebant.*

Opprimerunt, pro: oppresserunt. Batty. Ger 103. pauperes *opprimerunt.*

Opprobriose, turpiter, contumeliose; *gyalázatosan.* Száz. XX. 694.

Oppugnaturire, verbum desiderativum ab: oppugnare; *ostromolni akarni.* Szamosk. III. 204. *Oppugnaturientes* istos non difficile fuerit tormentorum telorumque procellis reijcere.

Oprawa, æ, (vox slav.) refectio; *tatarozás, javitás.* Sup. An. Sc. I. 186. an. 1440. solvit . . . quatuor grossos ratione *oprawae.*

Opressitudo, inis, angustiæ, necessitudo, miseria; *szorult állapot, elnyomatás.* It. oppressione. Georg. Sirm. I. 241. Tace, tace, pater mi Gaspare Judex, audivi et prescivi tuam *opressitudinem* adhuc in Regno Polonie.

Optencionalis, ad actum obtinendi pertinens; *kézbesitést bizonyitó.* Szék. Okl. III. 90. literæ *optencionales.*

Opticum theatrum vel *speculum,* speculum ad fallendos oculos factum; *bűvös tükör.* Ker. Nap. 318.

Opticus, i, perspicillorum artifex; *látszerész.* Pest. Vár. Levt.

Opticus, 3., (ὀπτικός) ad spectandum idoneus, accomodatus; *látó. Opticus tubus, tubulus:* tubus, tubulus ad spectandum, cuius opera etiam ea, quæ longe absunt, aspici possunt; Græca voce telescopium; *látócső, messzelátó.* Gall. télescope. Rák. Ön. 217. l. 9—12. (11.): . . . vidi navem . . . ac curiosius illam *tubo optico* examinans cum armatam esse credidissem, navarcho demonstravi. Rák. Ön. p. 22. l. 28—29. (29.): . . . summe delectabar *tubulis opticis* . . .

Optimates, Apud veteres erant proceres, primores, patres ap. Græcos *οἱ δύνατοι, οἱ ἀριστῆες, οἱ ὀλίγοι.* Aetate, quæ media vocatur, sunt Barones, Vasalli, qui dicioni regis subiecti erant. die Optimaten; *jobb ágak, előkelők, ország nagyai.* Marc. Chr. II. 64.

Optimissime, optime. Tör. Tár. 1887. p. 532. *optimissime* factum.

Optinere, vincere; *nyerni, nyertesnek lenni.* It. ottenere, vincere. Georg. Sirm. I. 377. Et inde equites Turci cum Hungaris inter se exercebant pugillum, tanquam falcones inter se, sed semper Hungari *optinebant.*

Optio, quum facultas datur e vacantibus beneficiis ad voluntatem unum eligendi (Du C. al. s.); *szabad választás, a javadalomba való juthatásnak egyik neme,* mely szerint némely káptalan és testületnél az idősb tagok bizonyos meghatározott idő alatt a collegiumban üresedésbe jött más állomást, czimet vagy egyéb előnyt válogathatnak, illetőleg azokra nézve fokozatos előléptetési igénynyel birnak. Kon. Egyh. 179.

Optionalis, libero arbitrio commissus; *szabad választásra bizott.* Szer. Not. p. 115: Super divisione parvarum decimarum *optionalium* . . . facta est isto modo. Kövy El. 454.

Optionaliter, cum potestate eligendi; *szabad választás utján.* Jogt. Eml. I. 447.

Opus conscriptionale, recensus populi; *népösszeirás.* Pest. Vár. Lev.

Opus cornutum, *szárnyas védmű.* Szentiv. Cur. Misc. 358. *Opus cornutum* est, quod duo dimidia versus hostem habet propugnacula.

Opus coronatum, *kerek védmű.* Falud. Arch. 61. *Opus coronatum* est pars munimenti habens dimidiata propugnacula, in medio unum vel plura integra; dicitur coronatum: quod munitionem circumcingat et coronet.

Opus encausticum, opus vitri metallici; *zománcz.* Arch. Rák. VIII. 351. Collare pro caniculo ex serico et aureis filis intertextum cum ansula ex argento, *opere encaustico* vulgo *zománcz* adumbrata.

Opus filograneum, opus e filis aureis etc ductum; *filigran munka.* Wallaszky 427.

Opus habeo, opus mihi est; *szükségem van.* Cod. Dip. Brüss. III. 44. *opus habeamus* bono numero peritorum bombardariorum.

Opus magistrale, artis specimen; tirocinii ponendi prærogativa; *mester remek.* Ger. Meister-Stück. Pár. Páp.

Opus periodicum, ephemeris, libellus menstruus; *folyóirat.* Rév. Pl. 85.

Opus phelloplasticum, (a gr. φελλός); *dugaszminta.* Schrőer. Arch. Gr. et R. 24. Cognoscendæ architecturæ priscæ inserviunt *opera phelloplastica,* Korkmodelle.

Opus plumarium, *plummos munka.* It. niello, niellare (Zierath in Gold und Silberarbeit) Nielloarbeit. Kecsk. Ötv. 163. Arch. Rák. VIII. 322. unum reliquiarium *opere plumario* factum.

Opus spicatum, *kalászos mű.* Ger. Häringsgrätenbau. Száz. XI. 706.

Opus striatum, *csíkos, sávos mű.* Ger. streifiges, gerieftes Werk. Oláh. Cod. Ep. 552. Is (ensis), ut spero, tibi arridebit et propediem habebis, capulum et reliqua ornamenta inaurata *opere striato* sunt.

Ora, monetæ species. Sim. Num. 137. Alter (numus) *Ora* dictus minus erat usuaiis et ideo etiam valor eius nimis erat varius et erat cusus ad normam Romanorum aureorum serius cusorum et Galliæ solidorum. Ex quo iterum adparet, quod aurei solidi et Marcæ pro eadem significatione aliquando sumantur.

Oracula loquitur, *kétes dolgok,* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. *Oracula loquitur.* Id est: certa et indubitata.

Oraculum, auctoritas, vis; *erő.* Oraculo vivæ vocis: *élő szóval.* Cod. Dip. Arp. V. 55. Confessus est *oraculo vive vocis.* Szer. Not. p. 29.

Oraculum litterale, litteræ, scriptum; *irás, irat.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 164. que omnia per singula longum esset *litterali oraculo* recitare.

Oral, V. *Fano* 2. Cher. Jus. Eccl. II. 146. Pontifex R. utitur insuper Subcinctorio et fanone seu *orali;* illius nomine venit Subcingulum, quod teste Durando dependet a cingulo.

Orales Invitatoriæ, (litteræ); *személyesen meghivó levél.* Kov. Form. St. CXLVI. *Orales invitatoriae* ad nuptias.

1. **Oralis,** 2. præsens; *szóbeli.* It. verbale, a voce. Vern. Log. 287. nihil tamen prohibet, quominus etiam *oralis* institutio mutuæ cogitationum communicationis formam assumat.

2. **Oralis,** (Du C.) sudarium, quo os abstergitur; *kezkendő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 231. an. 1324: *orales* de seta.

Oralis fides, religio falsa; *álhit.* Ger. Maulglaube. Otia. Bachm. 369. *Oralis Fides* (in germanico sonat: Maulglaube) res est periculosa, quia sub spe vitæ æternæ (cuius consecutionem *orali* sua *Fide* sibi promittit) ducit hominem ad æternam damnationem.

Oralis, (portio) ex voc. os, oris, quod ad os pertinet; alimentum annona; *táplálati illetmény.* Cod. Alv. II. 185. Quantum Tran-

sylvania propter Lápos et Kővár districtibus assignatas sex mille *portiones* utpote 3880 *orales* et 2120 equiles portiones in pecunia ad sex menses imposuit. Törvt. Msz.

Oraliter, verbo, *szóbelileg.* Cod. Dip. Arp. V. 142. Lodomerius ex Coth retulerunt in causa, quæ inter ipsos ratione prati cuiusdam versabatur, arbitrio et ordinacione proborum virorum *oraliter* concordasse.

Oramen, (Du C.) invocatio, preces; *ima, imádság.* Nagy Hier.

Oramitum, mendum pro: *axamito,* quod idem est ac *Estametum,* quod vide. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de sciarlato . . . dipleis vel zuppa de zendato vel de *oramito.*

Orariæ baccæ, globuli precatorii: *olvasó.* It. rosario. Ger. Rosenkranz, Paternoster. Veranrs. Hist. 1., 313. Post *orariae baccae* nostri moris e vitro factæ.

Orarium, 1. amiculum, fasciolum, 2. (sudarium Du. C.); *1. kezkendő, 2. nyakfüggő.* 1. Kaprin. Eloq. I. 13. Crebro manibus pedibus, immo iactatis etiam *Orariis* seu amiculis et fasciolis plausus dabant. 2. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. Pár. Páp. Batty. Leg. III. 254. an. 1370.

Oratio præsentatoria, *bemutatási beszéd.* It. orazione di presentagione. Ger. Vorstellungsrede. Fábó. Monm. Evang. 331. Laudavit hunc comitem et quidem ex vero, uti alibi ita imprimis in *oratione praesentatoria.*

Orationalis, ad orationes pertinens; *ima...* Tör. Tár. 1886. p. 573. liber *orationalis.*

Orationalum, orationale. V. s. *Mattinale.*

1. **Orator,** (in scholis saxonicalibus); *ügyvéd, vádbeszédtartó.* Teut. Schul. I. 230: *Orator,* præfectum ex ordine sequens, ad ea, quæ necessaria sunt, publice dicenda, constitutus est; quare die iudicii . . . causam congressus breviter doceat . . . Causam Cœtus Scholastici . . . honeste agat . . . signorumve inter Studiosos latinitatis exercendæ causa vigentium curam gerat. Præterea festis sollemnioribus . . . orationem latinam declamabit . . . Száz. XXII. 563.

2. **Orator,** legatus; *követ.* Ger. Gesandter. Kronst. 1., 631.

Orator (cehæ), causidicus fraternitatis; *czéhügyvéd.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9.

Orator continuus, legatus; *állandó követ.* I. Rák. Gy. 207. B. S de S. *continuo* in fulgida porta ottomanica *oratori* nostro.

Oratoriolum, parvum oratorium; *kis imaház.* Arch. Ver. Sieb. XI. 386.

1. **Oratorium,** (Du C.) ædes sacra, ubi orant; *imaház.* Pécsi főgymn. Ért. 1894/5. p. 7.

2. **Oratorium,** *oratorium.* It. oratorio. Greg. Aesth. 134. Quas vocant Cantatas *(oratoria* sunt religiosæ cantatæ) sunt potissimum poëmata lyrica.

Orbanitas, urbanitas, humanitas; *előzékenység, finom magaviselet.* Tör. Tár. 1887. p. 457.

Orbes quadrangulares, *tányér (négyszögletes).* Thök. Diar. II. 378. *Orbes* argentei *quadrangulares* ponderantes marcas numero 50 fl. 225.

Orbicularis, orbiculatus; *kerekded.* Ger. rundlich. Mol. Sis. C3: Non fuisse usum hostiarum *orbicularium* in Sacramento cœnæ. Cf. Marc. Empir. 4.

Orbiculus, i, patella; *tányér.* Thök. Diar. II. 249. Ex relatione Jelenik scit apud Schedel 16 pocula argentea et *orbiculos* argenteos 48 fuisse.

Orbis, patella; *csésze, tányér.* Arch. Rák. VIII. 351. Unus *orbis* pro porrigendo potu cum fracto pede.

Orbis mensalis, catillus mensæ; *asztaltányér.* Arch. Rák. VIII. 354. *orbes argentei* mensales Nro 16.

Orbitarii, an. 1198. ex Waldensibus orti hæretici: negabant b. trinitatem, Christi divinitatem, resurrectionem carnis, extremum iudicium, sacramenta, et quum vagarentur, inde ita dicti; *tekergő tévelygők.* Nagy Hier.

Orbus, 3, cæcus; vak. It. orbo. V. s. *Vercanus.*

Orchestrum, pulpitum; *emelvény.* Diar. Com. 116. Ordinibus ad majus Regni Palatium . . . congregatis . . . intervenit ipsa quoque Regina acclamationibus faustissimis excepta et in *Orchestro* holoserico rubro iuducta consedit.

Orcistrum, suggestus, pulpitum; *szószék, emelvény.* M. Flor. Fontes II. 167. Plebs autem constituit sibi præpositos, quibus præparaverunt *orcistrum* de lignis, unde ab hominibus possent videri et audiri.

1. **Orda,** æ, horda, tribus tartarorum; *tatárcsapat.* II. Rák, Gy. 239. Magnus Princeps *Ordarum.* Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 453.

2. **Orda,** æ. (Du C.) tentorium, statio; *sátor.* Gall. tente. Fej. IV. 1., 431. Tum ad *tentorium* sive *ordam* ipsius ducis ductum fuit ib. 2., 275. dicitur Curia *Orda* lingua eorum (sc. Tartarorum) 1., 434. *orda* sive curia patris I. 435. aliud tentorium, quod apud eos appellatur *orda* aurea.

Ordalium, Judicium Dei; *istenítélet.* Ger. Gottesurtheil. Zsigm. Hist. 112. Dis. de Ferr. Caud. § 4. Audiebant alio titulo etiam purgationes (Judicia Dei); item, judicia probabilia, Hottomannus probationes furiosas nominavit. Jus canonicum purgationibus vulgaribus nomen dixit. Saxones et Angli *Ordel* nuncupabant, voce ex antiqua anglorum *Or* magnum et *dael* judicium, ut vult Hoffmannus derivata. Sufficit ævo, quo isthæc usu recepta fuere iudicia, vocabulum hoc a Scriptoribus latinis civitate latina, si quam stilus eorum meruit, fuisse donatum et ab iis vocem: *Ordalium* passim usurpatam.

Ordeaceus panis, hord. panis; *árpakenyér.* Ger. Gerstenbrot. Kronst. I. 455.

Ordere, mandatum, ordinatio, a Gall. ordre; *rendelet, parancs.* Arch. Rák. VIII. 169. *ordere* ad agendum.

Ordinabilis, regulæ conveniens, (Du. C. ordinandus), *szabályszerü.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 525: interveniente . . . *ordinabili* composicione proborum virorum.

Ordinabiliter, (Du C.) ex ordine, composite; *rendesen, kellően.* It. ordinatamente. Thom. Archid. Hist. Sal. 366. vocavit fratres de Capitulo et in eorum præsentia satis bene et *ordinabiliter* condidit testamentum. Knauz. M. E. Str. II. 72.

Ordinale, is, (Du C.) alias Breve vel Carpsum vel Consuetudinarius, Ordinarius, Officialis etc. liber ritus continens; *szertartás könyve.* Száz. XXVII. 347.

Ordinaliter, composite, ordinatim; *rendben, rendesen.* Vjestnik I. 142. an. 1462. debeat *ordinaliter* regere et iustitiam ministrare.

Ordinamentum, (Du. C.) Mandatum, præceptum; *rendelet, parancs.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 415. Hæc sunt *ordinamenta,* que dominus Dux cum Majori parte sui Consilii Minoris et majoris dat hominibus Arbi. Knauz. M. E. Str. II. 356., 358.

Ordinancia, mandatum (Du C.); *rendelet, parancsolat.* Gall. ordonnance. Beth. G. lev. 278., 228.

Ordinans, duci a ministerio datus capitaneus; *szárny, segédkapitány.* Ger. Ordonanz. Acch. Rák. VIII. 377. *Ordinans* kapitány Bátory uram, *Ordinans* karabélyosok.

1. **Ordinantia,** æ, V. *Ordinancia.* Thök. Diar. II. 15. *Ordinantia* ratione promovendorum versus Cassoviam tormentorum. Cod. Alv. I. 12.

2. **Ordinantia,** æ, ordo; *rend, rendezés.* Jogt. Eml. T. III. p. 72: ad refrenandam hominum audaciam bonamque comitatus disciplinam ac *ordinantiam.*

1. **Ordinare,** sacro ordine initiare; (Du C. 3.); *avatni.* It. ordinare. Ger. ordiniren. Cher. Jus. Eccl. II. 18. Scrutinium *Ordinandorum.* Ne vel dotibus necessariis destituti vel etiam vitiosi in Sacrum Altaris munus irrepant, Sacri Canones triplex Scrutinium præscribunt, quoad illos, qui sacris ordinibus initiari volunt. 1. Nomina eorum, qui ad sacros ordines promoveri cupiunt, uno mense ante *ordinationem* in Ecclesia publicari præeipit Concil. Tridentinum. Batty. Leg. II. 99. (Decr. S. Ladisl.) Auctore Battyano ordinari dicebantur Monachi et Monachæ, dum tondebantur et habitum Adsumebant.

2. **Ordinare,** præscribere (ap. medicos Du C.); *rendelni* (orvosságot). Bene. Med. I. 254.

3. **Ordinare,** (Du C. 2.) præcipere, iubere; *rendelni, rendelkezni.* Cod. Dip. And. I. 362., 401. comes . . . taliter *ordinavit.* S. de Kz. Chr. A. 1. 1: A. 2; 2.

4. **Ordinare,** faciendum curare; *megrendelni.* Cod. de Sztóra. II. 450. totidem cussinorum tecturas de bisso *ordinatas.*

Ordinare pacem, pacem componere; *békét helyreállitani.* S. de Kz. Chr. II. 2., 3. Aba nuntios mittens ad Cæsarem probavit, si cum eo *pacem* posset *ordinare.*

Ordinaria, æ, cursus publicus ordinarius (Du C. al. s.); az Ausztriába beütött kuruczok által elfogott *bécsi rendes pósta.* Arch. Rák. IV. 52. VIII. 118. tartoznak *ordináriát* és staffétát az Commandirozó generálisokhoz küldeni.

Ordinariatus, us, potestas, magistratus episcopalis; *a püspöki hatalom a megye határai között rendes, azaz már a nyert püspöki hivatallal járó, mely isteni jognál fogva őt illeti,* miért a püspök *Ordináriusnak,* maga a püspöki hatóság *Ordinariatusnak* is neveztetik. Oltv. Act. Synod. 57.

Ordinarium, mandatum, præceptum ex lege; *rend szerént való parancsolat.* Georch. H. T. IV. 276.

1. **Ordinarius,** i, (Du C.) liber ecclesiasticus regulas, præscripta rituum totius

anni continens; *szertartás könyve.* Száz. XXVII. 347.

2. **Ordinarius,** i, (Du C.) loci episcopus, qui habet ordinariam iurisdictionem in causis ecclesiasticis; *megyés püspök.* Száz. XVIII. 446. *Ordinarius* Strigoniensis.

3. **Ordinarius,** i, caput alicuius rei; *fő, feje valaminek.* Fej. VII. 56. *ordinarii* iniuriatorum.

4. **Ordinarius,** i, (Du C.) dignitas in ordine Canonicorum Collegiatorum (fors. episcopus suffraganeus); *czímzetes püspök.* Ger. Weihbischof. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 103. miratur . . . Cardinalis, quomodo Capitulum præterito suo *Ordinario* ausum sit confugere ad suam Majestatem.

Ordinarius fiscalis, supremus advocatus; Tisztb. Ir. *Ordinarius Fiscalis, Főügyész.*

Ordinarius judex nobilium, *főszolgabiró.* Ger. Ober-Stuhlrichter. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Ordinarii* et Vice *Judices Nobilium.*

Ordinarius Notarius, supremus scriba; Tisztb. I. *Ordinarius Notarius. Főjegyző.*

Ordinarius postæ cursor, (Du C.) manipularis, in integro ordine tabellarius; *rendes póstás.* Tör. Tár. 1888. p. 341.

1. **Ordinatio,** provisio; institutio, cura; *kezelés, ellátás,* orvosi rendelés. Batty. Leg. T. II. 440. an. 1279: beneficia illa per illos, ad quos eorum *ordinatio* spectat . . . ordinentur. Bene. Pol. 260. *ordinationes* circa curandos pauperes.

2. **Ordinatio,** mandatum, decretum; *parancs, rendelet.* Knauz. M. E. Str. I. 63., 30. S. de Kz. Chr. A. 1., 1. secundum *ordinationem.* S. Adalberti Pragensis.

3. **Ordinatio, Ordo,** sollemnis consecratio, inauguratio; *felszentelés.* Konek. Egyh. 132.

Ordinatio compositiva, pacifica ordinatio, legibus conveniens pactio; *rendes, kiegyenlítő rendezkedés, elintézés.* Kub. D. Hont. II. 340.

Ordinationem facere, instituere; *intézkedni.* Szer. Not. p. 18., 18: Nos capitulum . . . memoriæ commendamus . . . quod Dona Elizabet . . . talem *ordinationem fecisse.*

Ordinativa composicio, legibus conveniens, iusta pactio; *rendes, igazságos egyezkedés.* Szék. Okl. III. 32.

Ordinativus, 3., legibus conveniens; *szabályos.* Szék. Okl. III. 25. judiciariam composicionem et ordinacionem ac *ordinativam* divisionem. Fej. X. 2. 209. iuxta litteras, *ordinativas* decidit.

1. **Ordo,** inis, mandatum; *rendelet.* Gall. ordre. Reg. Mil. p. 64: non est . . . omissum, quin . . . ad . . . Nostram Militiam *ordines* sufficientes dederit (sc. consilium Aulæ Bellicum). Buny. Vár. tört. 414. an. 1556. ad proprium *ordinem* habeo 150 equites (i. e. meis mandatis parent etc.).

2. **Ordo,** nude pro: ordine religioso (Du C.); *egyházi rend.* Georch. H. T. I. 97.

3. **Ordo, Ordinatio,** (Du C. 3.) consecratio; *felszentelés* az egyházhatalomra való képességet szerző ünnepélyes csel.ekvény Kon. Egyh. 132.

Ordo B. V. Annunciatæ Equestris. *Annunciata lovagrend.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum *B. V. Annunciatae ordo Equestris* in Sabaudia 1360.

Ordo Augustinianorum discalceatus; *sarutlan Agoston szerzetesrend.* Not. rel. II. 177: *Ordini Augustinianorum Discalceatorum* Missionarii an. 1533. nudis pedibus ad Mexico profecti originem dederunt, approbato per Sixtum P.

Ordo Sancti Augustini. Eremitæ Sti Augustini. Ordo mendicantium ex pluribus cœtibus coaluit in Italia sæculo 13. o. ab Innocentio IV. papa subiectus Regulæ Sti. Augustini anno 1567. a Pio Vo. papa approbatus; *szent Ágoston rend.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 162.

Ordo Barnabitarum, V. s. *Ordo Clericorum Regularium S. Pauli.*

Ordo Benedictinorum, V. *Benedictini.* Not. rel. II. 178.

Ordo S. Brigittæ Monachorum et Monialium. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chronz. De initiis ordinum Religiorum. *S. Brigittae Ordo Monachorum* et *Monialium* cœpit anno 1346. confirmatus 1373.

Ordo Camaldulensium. *néma barátok* Bék. Pil. II. 492. an. 1691. Blasio Jaklin episcopo Nitriensi . . . concedendum esse duximus: quatenus . . . sacrum *Camaldulensium ordinem* in . . . regnum nostrum Hungariæ . . . Introducere . . . valeat. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo Camaldulensium* a. S. Romualdo fundatus est 967.

Ordo Canonicorum B. Laurentii Justiniani. *Iustinian-Lőrincz szerzete.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum *Canonicorum B. Laurentii Justiniani* 1404.

Ordo Capucinorum, V. Capucini. Not. rel II. 177. *(Kapu barát.* Kresznerics.)

Ordo Equitum Carmelitanorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron VI. *Equitum Carmelitanorum* ab Henrico IV. 1608. *Karmelhegyi lovagrend.*

Ordo Carmelitarum Discalceatorum; *sarutlan kármelhegyi szerzet.* Not. rel. II. 177.

Ordo Carthusianorum. Szentiv. Curios. Misc. III. Ort. Synops. Chron. VI. — *Carthusianorum* a S. Brunone 1084. *Néma barátok.*

Ordo Charitatis, V. s. *Fratres misericordiae.*

Ordo Civitatum liberarum regiarumqe; *szabad királyi városok rendje.* Bel. Geogr. Comp. 498. Optimates Hungariæ, qui iure gaudent status, in quatuor distingnuntur Ordines. *1. Ordo Ecclesiasticus,* Archiepiscopis, Episcopis, actu et nomine, Abbatibus Præpositis et Sacerdotibus Canonicis etc. absolvitur. *2. Ordo magnatum,* in Barones Regni, Comites atque liberos Barones distinguitur. *3. Ordo Equitum,* in Bonorum et Privilegiorum possessores, id est in Nobiles Possessionatos et Armalistas dividitur. *4. Ordo civitatum liberarum regiarumque* in eas, quæ Tavernicorum Magistro et, quæ Personali Præsentiæ regiæ, quoad provocationem causarum subsunt, discriminatur.

Ordo Clericorum Reformatorum infirmis ministrantium, *Lellisi Kamil rendje.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Clericorum Reformatorum infirmis ministrantium* 1596.

Ordo Clericorum Regularium S. Pauli. *Barnabiták.* Not. rel. II. 178: Ordo Cl . . . seu Barnabitarum, fundatus ab Antonio Morigia, Zacharia equite Cremonensi, et Bartholomeo Terrario Mediolanensi confirmatus per Clementem 7 et Paulum 3. nomen habet a S. Paulo patrono et templo S. Barnabæ, quod Mediolani acceperunt.

Ordo Cluniacensis. *Cluny benedictinusok.* Szentiv Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. S. Odo *Cluniacensem Ordinem* propagavit 926 qui institutus est a Bernone Abbate 910.

Ordo Crucigerarum, *keresztes hölgyek.* Ger. Kreuzdamen. Res. ges. p. 88: in ejus memoriam Augustæ instituere placuit *Crucigerarum Ordinem* e nobilissimis Matronis, quæ se virtutis mancipia vocarent.

Ordo Cysterciensis, *zirczi rend; szesztrák szerzete; tarka barát.* (Heyse: Cistercienser, Graurücke, weisse Brüder, ein Mönchsorden gestiftet 1098 von benedictiner-Abte Robert zu Citeaux od. Cistercium in Frankreich). Cod: Dip. Arp. Cont. XI. 83. ad Abbaciam construendam de Domo Clarevallensi *Ordinis Cysterciensis.*

Ordo decoratorius, insigne ordinis; *rendjel.* Ger. Ordenszeichen. Kass. Ench. III. 443. *Ordine decoratorio,* quibus in casibus privandæ sint personæ militares criminaliter delinquentes. Norm. Ordin. an. 1822. 26. Febr.

Ordo S. Dominici, *patyolatos, fehér borátok rendje* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo S. Dominici* cœpit anno Christi 1208.

Ordo Draconis, *sárkány rend.* Cziráky. De ord. eq. aur. 6. E quibus (Ordinibus) nominandus imprimis venit *Ordo Draconis* Auctore Sigismundo Imperatore, qua rege Hungariæ.

Ordo Ecclesiasticus, V. s. *ordo civitatum liberarum; egyházi rend.*

Ordo Equester Draconis devicti. V. *Ordo Draconis.* Kol. Kov. Chron. Templ. 290: *O. E. Draconis devicti* a Sigismundo Imperatore et Rege Hungariæ in hoc Regno anno 1417 post Concilium Constantiense in memoriam sectæ Hussiticæ, ut credebatur, cum suo Antesignano suffocatæ, quod ipsum Ordinis Insignia indigitabant, viridis nimirum crux flosculata et duplici catena cum interfecto dracone confractis alis dependens.

Ordo Equester Nodi. *Arany bojtos lovagrend.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 297: *O. E. Nodi* a Ludovico I. Ungariæ Rege eiusque conjuge Joanna I. Neapolis Regina anno 1315. pro 60 primariis Regni Neapolitani personis institutus, habitu candido et nodo auro circumducto insignitus.

Ordo equitum, V. s. *Ordo civitatum liberarum; lovagok rendje.*

Ordo Equitum S. Spiritus. *Szt. Lélek lovagrend.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Equitum S. Spiritus in Gallia.* 1588.

Ordo equitum Teutonicorum; *német vitézrend.* Not. rel. II. 46.

Ordo eremitarum S. Hyeronymi, *Sz. Jeromos remeterend.* Szentiv.

Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum religiosorum *Eremitarum S. Hieronymi* 1370.

Ordo Eremitarum S. Pauli, *pálosok.* Pri. Sæc. II. p. 30. *Eremitarum* vero *Sancti Paulo ordo* Hungaria tota notissimus virtute et eruditione, in eadem cepit originem a B. Eusebio Strigoniensi Canonico, qui deserta urbana vita in solitudinem abivit, et triginta circiter et octo annis suis permisit regulam, subinde anno 1367. ac. 1358. iterum confirmatus. Not. rel II. 81. Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Sinops. Chron. VI.

Ordo S. Joannis de Deo, *irgalmas barátok szerzete.* Barmherzige Brüder. Törvt. Msz.

Ordo S. Francisci Conventualium, *fatalpi barátok.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *S. Francisci Conventualium* 1209.

Ordo fratrum S. Trinitatis; *háromságról nevezett szerzetes rend.* Not. rel. II. 81. Sæculo 12. expeditiones cruciatæ occasionem dederunt *Ordini fratram Sanctissimae Trinitatis,* quod omnia eorum templa S. Trinitati dicata sint ita dictorum, instituti sunt auctore Joanne Matha et Felice Valesio, unde et *Mathariani* dicuntur, ac *fratres de redemptione captivorum,* quia redimendis his tertiam redituum partem insumere obligantur, appellantur et *Asinarii,* cum equis vehi prohibiti sint.

Ordo Sancti Georgii; *Sz. György vitéz rendje.* Cziráky. De Ord. eq. aur. 15. de ordine Equitum Auratorum cœpisti disserere et nunc desinis in *Sancti Georgii ordine;* eundemne ergo hunc cum illo censes! Non habeo quidem, quod pro explorato possim asseverare, ita tamen suspicor; et ipsum tempus, quo auratos Equites apud nos creari mos est, meam hanc suspicionem videtur firmare. Creari enim solent a Regibus ipso coronationis die; idem Sigismundus fecit, dum coronationis suæ tempore legatum Venetum in *Ordinem S. Georgii* cooptavit etc.

Ordo Gvilelmitarum; *Sz. Vilmos rend.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. 1. p. 195. *Ordo Gvilelmitarum* institutus est a S. Gvilelmo, Duce Aquitaniæ, Anno 1155. Contigit vero illius ingressus in Hungariam sub Bela IV. Rege.

Ordo hierarchicus vel *sacer,* episcopi, presbiteri, diaconi; *egyházi kormányrend.* Kon. Egyh. 132.

Ordo incendiarius, edictum de arcendis restingvendis incendiis; *tűzrendészeti szabályzat.* Lzb. Cod. Med. III. 509.

Ordo S. Jacobi; *Sz. Jakab rendje.* Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo S. Jacobi* anno Christi 1170.

Ordo Joannitarum, Not. rel. II. 41. *Joanniták v. Máltai lovagok rendje.*

Ordo iudiciarius, lex litibus agendis; *perrend, perrendtartás.* Ger. Prozessordnung. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 430. Canonici *ordine iudiciario* dictam terram ab ipsis requirere intendebant.

Ordo Karthusiensis; *néma barát.* Andr. Pan. 4. Ordo Karthusiensis lingua vulgari Pannoniorum *nemabarath* vocitatus.

Ordo Magnatum, V. s. *Ordo civitatum liberarum; mágnások rendje,* osz*tálya.*

Ordo S. Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum. V. *Ordo fratrum S. Trinitatis.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. *S. Mariae de Mercede Redemptionis* captivorum, anno Christi 1218.

Ordo Mendicans, ordo mendicantium; *kóduló szerzet.* Szék. Okl. 1. 152.

Ordo Militaris Calatravæ. *Kalatravai vitéz-rend.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops Chron. VI. *Ordo Militaris Calatravae* a Sancio III. Rege Toleti 1160.

Ordo militaris Equitum Aurei Velleris. *Arany gyapjas vitéz-rend.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum religiosorum. *Ordo militaris Equitum Aurei Velleris* 1430. confirmatus; institutus 1419.

Ordo Militaris S. Mauritii. *Szt. Móricz vitéz-rend.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum *Ordo Militaris S. Mauritij* in Sabaudia 1440.

Ordo Militaris S. Michaelis. *Szt. Mihály vitéz-rend.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. *Ordo Militaris S. Michaelis* in Gallia 1469.

Ordo militariis Teutonicus. V. *Ordo equitum Teutonicorum.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum. *Teutonicus ordo militaris* coepit an. 1184.

Ordo Militum Hospitalariorum. V. *Ordo Joannitarum.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum *Militum Hospitalariorum S. Joannis Hierosolymitani* 1099. qui dein Rhodum migrarunt 1309. et inde *Rhodii* dicti ac demum in Melitam insulam 1522. et ab id *Melitenses Equites* nuncupantur in præsenti.

Ordo Militum Jesu Christi. *Krisztus vitéz-rend.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum, *Militum Jésu Cristi* in Lusitania 1225.

Ordo Militum Templariorum, *Vörös barátok szerzete.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. IV. *Militum Templariorum* 1118.

Ordo Minorum de observantia. *Minoriták.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Minorum de observantia* per S. Bernardinum 1400.

Ordo Minimorum a S. Francisco de Paula. V. *Ordo Paulanorum.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. V. De initiis ordinum Religiosorum. *Minimorum a S. Francisco de Paula* 1436.

Ordo Monialium Visitationis Beatissimæ Virginis, *Szálezi szüzek.* Szentiv. Cur.Misc. Dec. II. P. III. 152. *Ordo Monialium Visitationis Beatissimae Virginis* a Sancto Francisco Salesio institutum 1610.

Ordo Monialium S. Claræ, *Klariszszák.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis ordinum Religiosorum *Monialium S. Clarae* 1223.

Ordo Montessæ, arx apud Valenciam in Hispania, habitaculum ordinis equitum de hac arce nominatorum 1216. *Montessai lovagrend.* Art. Diæt. Pos. 155. Divi Georgii de Alphama et Alcala de Gibert Magnum Commendatorem ac Locumtenentem Generalem *Ordinis Montessae.*

Ordo muliebris, mulieres; *nők.* Verancs. III. 224. Tum rex Persarum: En ipse prior, inquit, proceres, penes publicam ærarii mei pecuniam privatam depromo et insuper uxorem, reliquumque domus meæ *ordinem muliebrem* omnibus aureis, argenteis et pretiosis exuo.

Ordo RR. P. P. Paulanorum, *pálosok szerzete.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 105. Ordo RR. P. P. *Paulanorum* seu Minimorum instituitur 1474.

Ordo Periscelidis, ordo Britannicus periscelide cærulea insignis; *térdkötő rend.* Ger. Hosenbandorden. Arch. Rák. II. oszt. III. 436. prænobilis Ordinis *Periscelidis* Eques.

Ordo S. Prædicatorum, Ordo Dominicanorum; *Sz. Domokos szerzet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 110. Conventuum S. ordinis *Praedicatorum* seu *Dominicanorum,* olim, sub Corona Hungariæ. Kat. Hist. IX. 99.

Ordo Premonstratensium, ex: pratum + monstrare. Gall. pré + montré; *premontrei rend.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 98. fidelibus nostris Preposito et Conventui *ordinis Premonstratensium* de promontorio Waradiensi dedimus in mandatis.*(Heyse:* Prämonstratenser, eine art Mönche deren Orden der heil. Norbert 1120. stiftete und nach der ihm vom Himmel gezeigten Wiese (pré montré) nannte, wo das erste Kloster Prémontré gebaut werden sollte.)

Ordo Presbyteriatus, sacerdotum ordo; *papi rend.* Száz. XVI. 96.

Ordo sancti Proto-Regis Stephani; *Sz. István rendje.* Cziráky. De ord. eq. aur. 6. E quibus nominandus imprimis venit Ordo Draconis, auctore Sigismundo Imperatore, qua Rege Hungariæ, dein Ordo *Sancti Proto-Regis* nostri *Stephani* ab Augusta gloriosæ memoriæ Maria Theresia, Regina Apostolica, anno 1764. institutus.

Ordo Prutenorum; *német lovagrend.* Ger. Deutsche Ritterorden. Máty. kir. lev. I. k. p. 393: Monuimus . . . ut *ordinem Prutenorum* . . . velit . . . ab omni hostilitate immunem relinquere.

Ordo religiosus, ordo monachicus; *szerzetrendek.* Kon. Egyh. 360.

Ordo Sanctimonialum a B. V. Annunciata, *Annunciata apáczák.* Szentiv. Curios. Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo Sanctimonialium* **a B. V.** *Annunciata* 1604.

Ordo Sanctimonialium B. V. Visitantis, *Szálezi szüzek.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo Sanctimonialium B. V. Visitantis* institutus a S. Franisco Salesio 1600.

Ordo Servitarum, *Serviták. Mária szolgái.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Servitarum* anno Christi 1216.

Ordo Societatis Jesu; *Jezsuiták rendje.* Not. rel. II. 179.

Ordo Sti Stephani, ad ornandos toga illustres viros a Maria Theresia Hung. Regina institutus V. textum sub *ordo Theresianus.*

Ordo suprapelliciatorum, ordo canonicorum regularium, quorum socii priori-

bus temporibus non tantum in cellis sanctioribus, sed secus superpellicio utebantur. *Karingesek.* Cod. Dip. Arp. III. 172. provincialis *ordinis suprapelliciatorum* est confessus.

Ordo Templariorum; *Jerusalemi vitézek szerzete.* Not. rel. II. 43.

Ordo Teutonicus, V. *Teutonici ordinis Equites.*

Ordo RR. PP. Theatinorum, *a theatinasok* (Szt. Cajetán alapította) *szerzete.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 147. *Ordo KP. PP. Theatinorum* instituitur 1524.

Ordo Theresianus, ad ornandos viros, qui virtute bellica excellerent a Maria Theresia Hung. Regina institutus. *M. Theresia czímjele, rendjele.* Euch. p. 19: binos illustres instituit ordines: *Theresianum* unum, alterum Divi Stephani, Regni Hungariæ statoris, memoriæ sacrum, illum, ut cum omnium bellicæ virtutis et testatæ fortitudinis virorum publicum esset testimonium ... istum, ut viris, qui toga illustres salutari reipublicæ consilio et præclaris in Principem obsequiis inclaruerunt, publicum meritorum exstaret præmium.

Ordo Theutonicus, V. *Teutonici ordinis Equites.* Series Ban. p. 145: misso... aureo *Theotonici,* aut, ut, Kattkaius *Redemptorum ordinis* vellere, sibi arctius devinxit.

Ordo Trapensium; *trapisták szerzete.* Not. rel. II. 178: *Ordinem Trapensium* alias reformatorum Cisterciensium, vel Bernardinorum instituit Joannes Buttelier, qui adhuc puer 10 annorum Homerum interpretabatur, numero Doctorum Sorbonicorum adscriptus puellam quamdam uxorem ducere voluit, quæ dum eo absente mortua fuisset, ad desertum locum *la-Trape* migravit, ubi 40 annis austeram vitam duxit.

Ordo Trinitatis pro redemptione captivorum, V. *Ordo Fratrum S. Trinitatis.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synop. Chron. VI. De initiis Ordinum Religiosorum. *Ordo Trinitatis pro redemtione Captivorum* 1198.

Ordo Vallis umbrosæ, *Vallumbrosai rend.* Szentiv. Curios Misc. III. Oct. Synops. Chron. VI. *Ordo Vallis Umbrosae* inchoatus est a Joanne Gualberto anno 1030.

Ordo velleris Gedeonis, *Gedeon gyapjas rendje.* Oláh. Cod. Ep. 173. insignibus et habitu rubro *ordinis velleris Gedeonis* indutus.

Ördögista, æ, homo sceleratus, sectator diaboli, perditus; *ördögkövető.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 113.

Ordonantia, æ, V. *Ordinancia.* Magy. Tör. Tár. XX. 128. Cæsarea *ordinantia militaris.* XV. 154.

Ordre, ordinatio; *rendelet;* (Merc.) rendelményes. Ger. Ordre. Cod. Camb. Merc. 8. Trassantis præterea et Trassati scire vel maxime interest, an Literæ Cambiales in favorem duntaxat unius determinatæ personæ vel etiam ad eius *Ordre* emanaverint.

Orebitæ, alias: *Horebitae, Taboritae Hussitae* q. v. Prop. Reip. 36. quis fando ... referat illatas ab Adamitis, Hussitis, *Orebitis* Bohemiæ clades?

Orestis somnium narrare, delirare; *félrebeszélni.* Car. Bel. De Archioff. 7. Profecto, *Orestis somnium narrat,* quando Barones vel a græca vel ab hebraica lingua arcessit.

1. **Oretenus,** horætenus: hoc tempore, in præsenti (Du C. al. s.); *jelenleg.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 406. an. 1451: ducatos ... quos *oretenus* habuisse dicit.

2. **Oretenus,** propriā linguā; (Du C. ore, verbo, voce); *saját szavai szerint.* Knauz M. E. Str. I. 284. Cher. Jus. Eccl. I. 89.

3. **Oretenus,** usque ad os; *szájig.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 63. ad aquas contendunt (cervi) et *oretenus* corpora mergunt.

Organarius, i, (Du C.) organorum pneumaticorum opifex; *orgonakészítő.* Ger. Orgelmacher. Tab. Conscr. Cf. Firm. Math. 3., 14.

Organicen, *Organicinus, Organista,* organœdus; qui organa musica pulsat; *orgonás.* Kronst. II. 284., 433., 504.

Organicus modulus, sonus organi; *orgona hangja.* Bajzáth Veronica VI. nec area templi *organici moduli* nunc resonat sonitu.

Organipar, qui organum parat, fabricat, organifex, organorum artifex; *orgonakészítő.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 107., 298. Nicolaus *Organipar.*

Organisare, ordinare, constituere; *szervezni.* It. organizzare. Gall. organiser. Kass. Prax. I. 9. qui eam (Cancellariam) ad normam aliorum Dicasteriorum *organisavit.*

Organisatio, disciplina, temperatio; *szabályozás, szervezet.* It. organizzazione. Gall. organisation. Inst. Jos. II. p. 1. hanc instructionem in tantum duntaxat sequendam habeant, in quantum id ipsis per præsentem... *Organisationem* facere licebit.

Organisatorius, 3., ad administrandum, constituendum pertinens; *szervezési.* Kon. Egyh. 23.

Organismus, i, compositio, cohærendi natura; *szervezet.* Törvt. Msz.

Organista, æ, organœdus, qui organa musica pulsat; *orgonás.* It. organista. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, rectore, *organista* et campanatore careat. Száz. VIII. 79. an. 1508.

Organizatio, constitutio; *szervezet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 36. *organizatio* plantæ.

Organizatus, 3., organis instructus; *szerves.* Vern. Psych. 15 in *organizatis...* animalium corporibus.

Organo vive vocis, oraculo vivæ vocis; *élő szóval.* Száz. XIII. 322.

Organœdus, i, V. *Organista.* Hist. Eccl. Ev. 73. Cantationes ... Catholicis *Organoedis* salvæ manserunt.

Organon, (Du C. organum) quod vario calamorum ordine constat, follibusque inflatur; *orgona.* Tör. Tár. 1889. p. 607.

1. **Organum,** (Du C.) organum pneumaticum; *orgona.* Száz. VIII. 16. Cf. Cass. in Psalm. 150.

2. **Organum,** i, instrumentum musicæ; *hangszer.* Monm. Comit. Trans. III. 254. nostra lætitia in luctum versa est, *in salicibus suspendimus organa nostra.*

Orgia, mensura longitudinis sex pedum; *öl, mérték.* Sl. sáh, Ioket. Kass. Prax. I. 262. et ad idem dominium suum T. pertinentibus *orgiarum* T. adeoque in toto T. *orgiarum* pontes propriis suis sumptibus et impensis de novo erexerit.

Orgia montanistica, V. *Orgya montana; bányaöl.* Besztb. Levt.

Orgialis, ad orgiam pertinens; *öles.* Lzb. Cod. Med. T. II. 266. lignorum habeant *orgialem* obtingentiam.

Orgonarius, V. *Organoedus.* Funda David. F. Cantori, Orgnario (lege: *orgonario*), Aedituo.

Orgonista, æ, V. *Organoedus; orgonáló kántor.* Székelyudv. ref. koll. Ért. 1894/5. 113.

Orgya montana, Juriev. Jur. Met. 84. *Orgya* vero *montana* dividitur in 6 *pedes Schemnicienses;* pes autem Schemniciensis habet se ad Viennensem sicut 1494: 1401.

Orientalis quæstorum Compania, societas or. quæst; *keleti kereskedelmi társaság.* Ac. Com. Sopr. p. 92: *Orientalis ... quaestorum Compania* in deminutionem Regiorum proventuum ... introducta.

Orientalior, grad. comp. ad orientalem; *keletibb.* Szentiv. Curios. Misc. 282.

Orientatio, statum rerum cognoscendi, intelligendi studium; *tájékozás.* Gall. orientation. Ger. Orientirung. Pfahl. Jus. Georg. II. 51. In Mappis generatim sive skiagraphicis sive munde exaratis (purisatis) Conspectus Tenutorum summarius (hic tamen non absolute necessarius) *Orientatio,* vicinitates ... etc. notentur.

1. **Orificium,** (Du C.) foramen; *nyilás.* Ger. Mundloch, Oeffung. Kronst. I. 622. Cf. Macr. Sat. 7., 4; Appul. Met. 9. p. 672. Oud.

2. **Orificium,** os (oris); *száj.* Gall. orifice. Regul. Turm. Præt. 88. equos... insuper sedulo purget, oculos, iubam, *orificia* (Schläuche) pedes et caudam munde lavet.

Oriflambe, idem quod *Auriflamma* q. v. (apud Du C. *Oliflamma, Oloflamma,* Aurea flamma) vexillum; *zászló.* Pár. Páp.

Origa, (fors. eiusdem originis ut *oricus,* loquax apud Du C.) cuculus; *kakuk.* Schläg. 1801.

Origenistæ, asseclæ Origenis; *Origenes követői.* For. Scr. p. 17., 18: *Origenistae* licet Filium Dei crediderunt esse ex essentia Patris, creaturam tamen existimarunt ... *Origenistae* ajebant Filium Dei comparatum cum hominibus quidem esse veritatem, cum Patre autem comparatum esse mendacium, etc. Otia Bachm. 246.

Origentalis, orientalis; *keleti.* V. *Curtilis locus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4.

Originale, idiographum, autographum, archetypum (Du C.); *az eredeti.* It. Originale. Gall. original. Cod. Evang. V. III. p. 6. Singula hæc asservantur in *originali,* ut loquimur. Tör. Tár. 1888. p. 539. Száz. III. 283.

Originales, V. *Originale; eredeti* (irat, levél). Arch. Rák. VIII. 308.

Originalis, V. *Originale.* Thök. Lev. 41. Tör. Tár. 1887. p. 583.

Originalitas, inventionis vis, facilitas, forma quædam ingenii; *eredetiség.* It. originalità. Vern. Psych. 211. Consequitur hinc 1. ingenio huic, *originalitatis* (Genie) omni iure cognomen competere.

Originaliter, principio, primum, primitus; *eredetiben, eredetileg.* Száz. XIV. 156. Kövy El. 41. Nobilitas acquiritur *originaliter.* Bék. Pil. II. 37. habet *originaliter* subsidium ex camera regia. Cf. Augustin. Trin. 3., 9.

1. **Originarie,** proprio, singulari modo; *eredeti módon.* It. originalmente. Ger. originell. Greg. Aesth. 74. Certe negari non potest, hominem *originarie* naturam vel externam vel internam exprimere studentem originem artibus ingenuis dedisse.

2. **Originarie,** principio, primum; *eredetileg.* Bene Pol. 213.

1. **Originarius,** indigena; *honi, belföldi.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 31. an. 1522: Veneti nostri *originarii.* Cf. Cod. Theod. 10., 38.

2. **Originarius,** 3., originem ducens; *veleszületett.* It. originario. Vern. Psych. 155. Defectus memoriæ sæpe hæreditarius est, in structura cerebri *originarius* quidem error latere potest. Cf. Cod. Theod. 11., 48., 7.

Originarius servus, (Du C.) servus, V. s. *Ascripcius servus;* glebæ addictus, ascriptus a prima origine; *eredeti szolga.*

Originitus, (Du C.) primum, primitus; *eredetileg.* Lzb. Cod. Med. III. 502: Objectum hoc *originitus* pertractatum erat. Cl. Ammian. 31., 2.

Origo, exemplar, autographum; *levél eredetije.* Száz. VII. 701.

Orionius, 3., (ab Orion formatum adj.) procellas, perniciem ferens; *vészt-, vihart hozó.* Jan. Pan. Poëm. I. 17: Carina, quæ nisi *Orionias* evadat salva procellas.

Orisium, oryza; *rizs.* Kronst. I. 215.

Oriza, (Du C.) oryza. V. *Orisium.* Verancs. III. 362.

Ormomella, nomen cuiusdam avis Arabiæ. Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. II. c. I. Denique Aristoteles libro V. de animalibus dicit, quod in Arabia est quædam avis regia et magna nomine *ormomella.*

Ornamentalis, ad ornamentum pertinens; *diszitő.* Száz. XI. 26. Ap.

Ornamentica, ars ornandi; *a diszítés művészete.* Száz. X. 559.

Ornamentum sacerdotum, alias: Casula vel Dalmatica; *miseruha.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

Ornatus, us, apparatus, vestitus sollemnis; *egyházi miseruhák, ékszerek.* Kon. Egyh. 567.

Ornis, Tetrao, Tetrix (Linn.); *nyirfajd.* Ger. Birkhuhn. Archiv. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Ornithoboscium, ex gr. ὄρνις et βόσκειν, gallinarium; *tyúkól.* Ger. Hühnersteige. Pár. Páp.

Ornix, Tetrao urogallus (Linn), urhon (Auerhahn) berkhoyn (Birkhuhn) Dief. *vadtyúk, fajdtyúk.* Schläg. 1768.

Orobus, pro: orobias, ὀροβίας; Vicia græca (Linn.); *bagolyborsóféle.* Ger. Vogelwicke. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Orographia, descriptio montium et collium; *hegyek v. bérczek leirása.* Törvt. Msz.

Orologista, artifex horologiorum; *órás,* Száz. VIII. 6. Fjp. Szám. 182. an. 1419.

Orologium, horologium; *óra.* Tör. Tár. 1890. p. 221.

Oromedon, Altius Oromedonte: *igen magasra törekvő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 131. *Altius Oromedonte.* Dicitur de illo: qui nimium alte sapit.

Orosius, i, ianitor; *kapuőr, kapus.* Quel. Sieb. I. 334. an. 1508. *Orosio* sive ianitori domini vaivodæ.

Orphana, pupilla; *árva.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. Et orphane vel *orphana,* que non habet fratres cum omni possessione sua nuhat, sicuti voluerit.

Orphanalis Deputatio. In negotio orphanorum- exmissi, delegati; *árva küldöttség.* Ger. Waisen-Commission. Proj. Leg. Civ. 177. de iure Capillari cum sororibus suis coram *orphanali Deputatione* (filiæ namque in hoc casu instar orphanorum considerandæ sunt) amicis pactis conveniant.

Orphanalis sedes, curatores rei pupillaris; *árvaszék.* Waisenamt. Törvt. Mszt.

Orphaneitas, conditio pupillorum; *árvaság.* It. orfanità. Fej. X. 4., 312. Nos igitur huiusmodi suæ tribulationi, vexationi et *orphaneitati* pietate condolentes pensantesque nihilominus fidelia continua et gratissima servitia sua. Székl. Okl. IV. 205.

Orphanitas, (Du C.) conditio, status orphani, orbitas; *elhagyottság, árvaság.* Mon. Com. Trans. I. 332. an. 1551. respiciens... deum et *orphanitatem* suam et filii. Cod. Dip. Brüss. III. 26.

Orphanotrophium, (Du C.) locus, domus, ubi pupilli habitant et nutriuntur, (ὀρφανός et τρέφειν); *árvaház.* It. orfanotropio. Szirm. Cf. Cod. Justin. 1., 22., 17; 22.

Orphanotrophus, i, qui curam gerit orphanorum; *árvák atyja, gondviselője, árvagondnok.* S. Benkő. Top. Misk. Præf. nec non 50 *Orphanotrophis,* quos Cibinii ex censu perpetuo sustentas. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 32; Menant. Vit. S. Mart. 2., 405.

Orphanus, i, (Du C.) orbus parente vel parentibus; *árva.* It. orfano. Cod. Dip. Brüss. II, 172. quorum *orphanorum* tutela testamentaliter sibi commissa est.

Orphicam vitam ducit; *tiszta életet élni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 122. *Orphicam vitam ducit.* Id est: innoxiam et intaminatam.

Orrea, æ, pro Horreum, Videtur idem metaplasmus ut in voce *Larda.* Horrei plur. neut. *horrea* thema fit vocis fœm. in *a* exeuntis; *hambár. csűr.* Cod. Zi. T. I. 1. Prima meta incipit ab *orrea* Wlkani et vadit ad terram abbatis de Várad. Cod. Dipl. And. IV. 332. pars curie, in qua comes . . . *orream* habuisset.

Orreum, pro: horreum. Arch. Ver. Sieb. XI. 334.

Orribilis, pro: horribilis V. s. *Decudere.*

Orribiliter, horribiliter; *borzasztóan.* Pesty Ször. III. 146.

Ortac, socius (vox turc.); *társ.* Star. XVII. 80. an. 1638. Nemo cum illis sit *ortac* (consors); nemo ab illis harač expetat.

Orta defterdar, V. *Anadol defterdar.*

Ortarius, i, hortulanus, V. s. *Minutta; kertész.*

Ortent, pro: *hortentur;* Ljub. Mon. Sl. II. 223. an. 1344: laudent et *ortent.*

Orteus, i, incertæ originis in hac forma, significat vas, situlam ad varios usus; *bögre, kehely.* Mihi videtur hoc vocabulum errato typographico corruptum esse et corrigendum in orceus, quod invenitur in gloss. Forc., sed neutrogen. Cod. Zi. VIII. p. 164. Quod . . . quosdam nobiles . . . et iobagiones . . . viginti quinque piccaria argentea, duos *orteos* argenteos . . . recepissent.

Orth, Ortho, onis; *ort.* Numi Hung. 153. *Ortho* pecunia idealis iam sub Ludovico I. in partibus Hungariæ superioribus in usu fuit. Conradus Sperfogel in contractis annalibus Scepusii ad A. 1516. item Ferdinandi I. Decret VIII. Art. 50. huius mentionem facit, quæ 25 denariis = 5 grossis æstimabatur. An. Sc. II. 133. Sim. Num. 36: vi Cæsarei Juris Cameralis valet unus auri Florenus 5 *orthones* seu 75 kr. sed veteres. — Sim. Num. 35. *Orth* est una quarta pars Talleri sive 1/2 Flor. Rh. hodiernus argenteus, qui terminus occurrit etiam in corpore Juris Hungarici.

Orthodoxus, 3., (Du C.) qui recte sentit de fide, aut religione; *igaz hivő.* Tör. Tár. 1886. p. 47. *orthodoxa* religio Augustana. Cod. Dip. Brüss. IV. 156. Cf. Hieron. Ep. 19; Cod. Justin. 1., 2., 12. et ib. 14.

Orthus, 3. rectus (ὀρθός); *egyenes.* Rač. Mon. Sl. VIII. 53. an. 1059: *orthâ* linea.

Orticellum, parvus hortus; *kertecske.* Rač. Mon. Sl. VII. 26. an. 999. domum . . . cum *orticello.* Star. XXV. 154. an. 1501. permittat frui *orticello* et puteo.

Ortis, V. *Orto.* Ger. 1/4 Gulden oder 25. Denare. Kronst. I. 176.

Ortivus, 3. ad orientem situs; *keleti.* Curios. Misc. 85. Prima domus incipit ab Horizonte *ortivo* eamque sequuntur reliquæ versus imum Cœli secundum successionem signorum ita, ut quarta incipiat a Meridiani parte prima, septima ab Horizonte occiduo, decima a superiori Meridiani parte, duodecima finiatur in Horizonte *ortivo.* Cf. Appul. Met. 3. p. 229. Oud. Manil. 3., 188.

Orto, onis, *ortunus, hortunus* V. *Ortho.* Kronst. II. 362. III. 600., 601., 605. Fjp. Szám. 168., 376. Kov. Form. St. 448. Száz. VI. 358.

Ortorium, V. *Orth.* Arch. Ver. Sieb. XI. 419.

Ortulanarius, 3., ad hortum pertinens; *kerti.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 159. an. 1460: domuncula *ortulanaria.*

Ortularius, i, hortulanus; *kertész.* Cod. Dip. And. I. 350., 386. ut circa Molendinum suum extra Civitatem iuxta aquam Kapruncha vocatam preter *ortulario* et custode Molendini liberam habeat septem iobagiones... congregandi facultatem.

Ortus, i, (Du C.) hortus; *kert.* Kronst. I. 637., 641.

Ortus caulium, hortus olitorius; *zöldséges, káposztás kert.* Eszt. Okm. p. 203. 1468. unum *ortum caulium.*

Os gladii, acies gladii (Du C.); *kard éle.* Fjp. Anon. 20. a. plures milites . . . in *ore gladii* consumpserunt. Knauz M. E. Str. I. 343., 430.

Oscilatorius, 3., oscillans; *hintázó.* Chr. Dubn. 135. cum sartaneo curru seu mobili seu *oscillario* regnali.

Oscilum, (ab oscillum, *hinta); hintó.* Ger. Kutsche mit Springfeder. Schläg. 2041.

1. **Oscitantia,** æ, mora; *késlekedés, lassuság.* Ger. Zaudern, Säumen. Szamosk. H. 111. His anxius curis Bocskaius satius duxit Sigismundum restituere ac præsens periculum, quod a Turca impendebat, eius præsentia avertere, quam dum alienam *oscitantiam* sequitur, periculum provinciæ accersere.

2. **Oscitantia,** æ, oscitatio; *ásítás.* Gall. oscitation. Ger. Gähnen. Fej. IV. I. 269. *oscitantiam* Transcriptoris prodit turpis error.

Oscoruza, ab. illir. *osroruza,* sorbus;

veres berkenye. Ger. Sperberbaum, Speierling. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 561. *Oscoruza* siccata.

Osculare, pro: *osculari; megcsókolni.* Georg. Sirm. I. 59. Turcus blanda verba sibi obtullerat et cum *ulnassent* unum alterum, more eorum *osculabant.*

Osculum pacis, (Du C.) quum in distributione sacramenti altaris patrono crucifixus ad osculandum porrigeretur; *kegyúr megtiszteltetése, mely az oltári szentség kiszolgáltatásánál a feszületnek csókra való odanyujtásában áll.* Kon. Egyh. 193.

Osiandrista, æ, assecta celebris protestantium doctoris theologiæ Ossiandri. Otia. Bachm. 71. ut *Osiandristas,* Antinomos, Maioristas, Flaccianos, Synergistas, Crypto-Calvinianos, Socinianos etc. taceam.

Osmannographia, æ, scriptum res gestas Turcarum continens; *törökökről szóló irat.* Rév. Pl. 70 . . .

Ospora, apud Turcos ospora, moneta, quæ 15 drachmas bene valet; Matth'as rex in eo erat, ut hæ drachmæ etiam ab Hungaris recipiantur, sicut nostræ monetæ. Cod. Telek. XI. 353. illos proventus unius vel duorum *osporarum* aut trium vel quattuor denariorum . . . eisdem magistris deputavimus.

Ossarium, (Du C Tumulus) locus ossibus convehendis; *tetemház.* Pár. Páp. Cf. Ulp. Dif. 47., 12., 2. Inscr. Orell. nro 4511., 4556.

Ossarius, 3., ad ossa pertinens; V. s. *Claustrum ossarium; tetem.*

Osseiformis, ossi similis; *csontforma.* Hist. Nat. 52. Interior corporis compages non ossibus, sed cartilaginibus *osseiformibus* firma.

Ossificari, in os transire, verti; *csontosodni.* Bene Med. V. 5. velamenta membranacea . . . iam morbose dilatata, iam *ossificata* conspiciuntur.

Ossificatio, V. *Ossificari; csontosodás.* Bene Med. I. 348. sine arthritide ac sine *ossificatione* arteriarum observatus est morbus per excessus enervantes in Baccho ac Venere inductus.

Ossifragium, os fractum; *csonttörés.* Ger. Beinbruch. Carlow. Log. VIII. *Ossifragia* et ulcera fortassis primum in pecudibus curata.

Ostadiensis, v. *Ostadium.* Kronst. II. 372., 520. etc.

Ostadium, vox hibrida ex hung. *ó* = vetus et germ. Stadt; *óváros.* Ger. Altstadt. Kronst. II. 362., 366.

Ostaria, æ, deversorium; *vendégfogadó.* It. osteria. Rač. Mon. Sl. XIII. 163. an. 1356: captum fuit . . . de dando licentiam . . . comiti . . . de faciendo *ostariam*. . . et *spongiam.*

1. **Ostensio,** admissio, probatio (Du C.); *bemutatás.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14. Illa enim *ostensio,* que per Dominum in Evangelio et per Moysen in Veteri Testamento leprosorum sacerdotibus debebatur, per qnam pecantium confessio intelligitur, de medio est sublata.

2. **Ostensio,** actus ostendendi; *mutatás, nyilvánítás.* It. ostensione. Fej. IV. 2., 74. merita ipsius per miraculorum *ostensionem* populo patefacta. Cf. Appul. Met. 3. p. 189. Oud. Tertull. adv. Marc. 5., 11. Inscr. ap. Salm. ad Lampr. Alex. Sev. 33.

Ostensio sanguinis, *vérzést okozó v. vérbirságot maga után vonó testi sértés.* Ger. Busse bei körperlicher Verletzung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 27: qui in *ostensione sanguinis* succubuerint . . .

Ostensivus, 3., ostendens; *mutató.* Andr. Pann. 8. fides viarum dei *ostensiva.*

Ostensor, qui ostendit, exhibet; *előmutató.* Szék. Okl. IV. 20. presencium *ostensores.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 6. Cod. Dip. Pat. II. 237. Cf. Tertull. Apol. 11.

Ostensorium, alias: monstrantia, hierotheca; cibarium eucharisticum; *szentségtartó.* An. Sc. II. 146. an. 1526.

Ostentum, (Du C.) tempus, pars horæ minima; *idő, percz, pillanat.* Batty. Ger. XXXIX. *Ostentum* . . . tempus . . . æquivalet nostro minuto.

Ostialis, pallium, quod ad ædis sacræ ostium appenditur (Du C.); *kapufüggöny.* Katona. Hist. Duc. 374. *ostiales* tres pro Byzanteis tredecim.

Ostiariatus, us. officium ostiarii in ecclesia; *ajtónállóság, portási hivatal.* Kon. Egyh. 133.

Ostilarius, 3., (Du C.) rectius: Oscilarius V. *Sartaneus; ruganyos, himbálódzó.* Gall. balançoire. Ger. schaukelnd.

Ostrogamus, alces (Dief. elutis); *jávorszarvas.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Osum, i, odium; *gyülölet.* It. odio, rancore. Georg. Sirm. I. 304. Symon Literatus me valde me in *oso* habebat.

Osziep, collectio frugum, quæ sacerdoti debetur; *lélek gabona.* Sup. An. Sc. I. 181. an. 1441: ratione *osziep* solvit quilibet unam siliginis et duas avenæ mensuras.

Othomanicus, 3., ad Turcas pertinens; *török.* Tör. Tár. 1887. p. 69.

Othomannus, i, fors. idem quod germ. *Ottomane,* lectus turcicus; *kerevet.* Oláh. Cod. Ep. 608. Abituro hinc tibi *Othomannos* octo exhibuimus.

Oticus, (ab otus pro: ortus, hortus V. Du C.) hortulanus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 104. item de terra eiusdem Castri ad tria aratra, quam quidam *oticus* nomine Guda detinebat.

Otomanidæ, Turcæ; *törökök.* Magy. Tör. Tár. III. 122.

Ottone, orichalcum (Du C. *ottune); sárgaréz.* It. Ottone. Ger. Messing. Száz. VI. 358. In credentia bacile unum cum bocale de *ottone* 2. (an. 1508.)

Oucol, custodiæ porcorum; *aklozás.* Tkal. Mon. Ep. I. 114. an. 1256. de singulis custodiis porcorum, que *oucol* vocantur, solvet *policham.*

Ova passa, uva passa; *aszalt szőlő.* Arch. Rák. VIII. 356.

Ovalis, e, ovi formam habens; ex longo rotundus; *tojásdad.* It. ovale. Kass. P. P. I. 178. cuius centrum cœlestini coloris *ovalem* figuram repræsentans . . .

Ovarium, (Du C. ovaria), pars corporis, ubi formantur ova; *petefészek.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et bocha non debeat portari post sponsam et oxerium gallinarum vel *ovariorum* vel annatrorum.

Oviare, pro: obviare arcere: *elejét venni.* It. ovviare. Gall. obvier. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 245. Natis nascentibusque sive nascendis inter nos discordiis litigiisque atque controversiis *oviare* et ad ea semper sollicite ac diligenter intendere.

Ovile Christi, christiani; *keresztyén hitközség.* Olt. Act. Synod. 13. et clam per dolum in *Christi Ovile* irrepserunt multi Pseudo-Apostoli, operarii diaboli.

Ovilia, pecus ovillum, grex ovium; *juhfalka.* Szék. Okl. III. 178. una cum pascuis *ovilium.*

Ovilla, parva ovis (Du C.); *bárány.* Verancs. III. 375. et sibilaremur propalam ab omnibus hominibus, non modo nostris, sed etiam ab iis, a quibus *ovilla,* oriza, melle et butyro fovemur asiatico.

Ovo, onis, nomen per ludibrium datum Abæ regi Hung. *nigri Corvi ovum; fekete holló tojása.* Sacr. Cor. Eloq. VII. U. 3: Abam alii *Ovonem* vocant aptius, nigri Corvi ovum aptissime.

Ovulum, dem. ex *ovum; apró tojás, pete.* Lzb. Cod. Med. T. II. 244.

Ovum hypemenium, ovum inane, zephyrium; *záptikmony* (záptojás). Germ. Windei. Pár. Páp.

Ovum soleatum, ovum soleā, fulcro instructum; *talpas tojás* (inter utensilia domus enumeratum). Arch. Rák. VIII. 319.

Oxerium, fors. ius acidum; *savanyú lév.* Sauerbrühe. Cf. gr. ὀξερίας. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Et bocha non debeat portari post sponsam et *oxerium* gallinarum vel ovariorum vel annatrorum.

Oxicrotium, gr. ὀξύκρατον = aqua acida; V. *Oxycratum; eczetes viz.* Arch. Rák. I. 657. gondoltam, hogy *oxycrotiumul* marad utazásunk projectuma.

Oxicrucium, V. *Oxycratum.* Arch. Rák. IV. 121. Mi haszna: partrul partot nézni s kert alul kerülni? Jobb bevágni az kapuját. Azért *oxicrucium* — manet *oxicrucium.*

Oxinium, ocimum, ocinus; *kerti bazsalyikom.* Ger. Basilienkraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Oxycratum, vinaceum, lora, vinum secundarium; *eczetviz, csigér,* Nagy Hier.

Ozporus, i, neo-gr. ἄσπρος, turcarum moneta = $^1/_3$ Para = $^1/_{120}$ Piaster; *asper.* Quel Sieb. I. 351., 442., 487. an. 1507. pro superadditione sive pro malis *ozporis.*

P

Paca, mantica, hippopera; *butyor, tarsoly.* Nagy Hier.

Pacamentum, (Du C.) solutio; *fizetés.* It. pagamento. Vjestnik II. 116. an. 1289. tenearis . . . facere *pacamentum.*

Pacare, (Du C.) solvere; *fizetni.* It. pagare. Vjestnik I. 171. an. 1289. si ius nostrum . . . fraudaveritis, nobis sex iperperos *pacabitis.*

Pacare se, (Du C.) contentum esse; *megnyugodni, megelégedni.* Ljub. Mon. Sl. I. 36. an. 1225: obligavit se . . . dare talem *pacatorem* Antolino . . . quod possit *pacare se* Ant. de centum libris.

Pacatio, onis, solutio; *fizetés.* Vjestnik

I. 167. an. 1289. obligamur in *pacatione* in solidum.

Pacator, (Du C. paccator) sponsor, vas. V. s. *pacare se; kiegyenlitő, kezes.* Ljub. Mon. Sl. I. 36. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 187. obligavit se super omnia sua dare . . . *pacatorem.*

Pače, pax, instrumentum, quod inter Missarum sollemnia populo osculandum præbetur; *békefeszület.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item in una scatula est *paće* aureum lapidibus preciosis ornatum.

Pacha, æ, passa. Tör. Tár. 1890. p. 406. Instr. Pac. Præf. Mehmed *Pacha.*

Pacheta, æ, sarcina; *csomag.* It. pacchetto. Gall. paquet. Thök. Diar. II. 476. Intellexi, quod venerit modo navis Smirnam ex Gallia, quæ adduxit *pachetam* Excellentiæ Vestræ.

Paciarii, (Du C.) quibus pacis indictæ a summo Pontifice et consiliis observandæ cura commitebatur; *békeszerzők, békéltetők.* Nagy Hier.

Pacificabilis, qui pacificari potest, pacificus; *békéltető.* Cod. Dipl. Pat. V. 104., 127. *Pacificabilem* composicionem nostris litteris privilegialibus confirmari et roborari postularunt.

Pacificæ litteræ, (Du C.) videntur appellatæ omnes Epistolæ amicæ, pacis ac divinæ caritatis conciliatrices, maxime, quæ Clericis alio proficiscentibus ab episcopis dabantur; *békelevél.* Nagy Hier.

Pacifical, (Du C. pacificale) tabula, quæ defertur osculanda ad pacem; *békefeszület.* Kronst. III. 250.

Pacificale, V. *Pacifical.* Száz. XXVII. 667. fuisse autem imagines, monstrantias, *pacificalia* et circiter duo vasa calicibus referta. Tör. Tár. 1890. p. 568.

Pacificatores, V. *Pacifici.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 144.

Pacifici, v. *pacificatores* ita dicti illi, qui imperator's Zenonis edictum fidei (Henoticon) probaverunt (Du C.); *békéskedők.* Nagy Hier.

Pacifrage, rumpendo pacem; *a békét megtörve.* Kuk. Jur. I. 366. an. 1703: hostiliter . . . *pacifrage* invaserit.

Pacifragium, violatio pacis, pax rupta; *békeszegés.* Ger. Friedensbruch. Kuk. Jur. I. 353. Non eos, ut reliquos in transversum et ignominiosam juramenti præstiti oblivionem agit immanissimi Turcæ *Pacifragium.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 418.

Pacio, ii, paciscor; *bérbevenni.* Ger. pachten. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 183. qui terram eandem contra carentem herede a domino Rege *pacierat.*

Pacis fragium, V. *Pacifagrium.* Cod. Alv. I. 37. et iisdem exinde ingentia damna, ferro et igni, abductisque multis . . . millibus, intulerit, cuius *pacis fragii* justus Deus modo ultorem et vindicem manifeste se exhibet.

Paciscitus, 3., pro: pacificatus; *kibékült.* Urk. Sieb. I. 427. an. 1329. in gratiam convenissent et reconciliati et *pacisciti* cum eisdem fuissent.

Paclina, æ, fors. pix; *szurok, gyanta.* Han. Mon. Jur. P. I. 66. an. 1214: quod aliqua persona . . . non possit laborare in pegula nec *paclinam* facere.

Pactare, pacisci, pactum inire; *paktálni, alkudni, szerződni.* Wagn.

Pactatio, pactio, pactum, quodvis fœdus, contractus; *egyezség, megegyezés.* Batty. Leg. T. I. 499. (Syn. Reg. Math. I. a. 1459). Verancs. II. 317.

Pactative, ex pacto; *szerződés szerint.* Szend. Misk. tört. III. 117. an. 1483. captum . . . de . . . captivitate *pactative* emisissent. Cod. Dip. Pat. VII. 469.

Pactitius, 3., ad pactionem pertinens; *bérleti.* Pfahl. Jus. Georg. 218. Circumstantiæ locorum personarum ac temporum, commoda adeo tam Dominorum quam Colonorum sæpe postulant, ut Jura et Obligationes præscripta cum aliis *(pactitiis)* permutentur.

Pactizare, pacisci; *alkudni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 80. an. 1323: possint *pactizari,* emere.

Pactualis, pacto conductus; *bérelt.* Han. Mon. Jur. II. 95: famula *pactualis.*

Pactum addictionis in diem, *bizonyos naptól való eladás.* (Heyse: Ein Vertrag, wodurch bestimmt wird, dass ein Kaufvertrag richtig sein soll. wenn innerhalb einer gewissen Zeit dem Verkäufer mehr geboten werden sollte). Törvt. Msz.

Pactum ad diem et ex die, *napig vaió és naptól való szerződés.* Törvt. Msz.

Pactum antichreseos, *veleélés alkuja.* (Heyse: Vertrag, wodurch dem Pfandgläubiger der Gebrauch der verpfändeten Sache statt der Zinsen gestattet wird). Törvt. Msz.

Pactum bilaterale, V. *Bilateralis.* Törvt. Msz.

Pactnm commissorium, pactum, cui quædam conditio, clausula adiuncta est; *kabzsiság alkuja.* Törvt. Msz.

Pactum confraternitatis, *társulati egyezkedés.* Vuch. Jur. Feud. 213. *Pactum confraternitatis,* Erbverbrüderungen, quo duæ pluresve familiæ in eventum, si altera extinguatur, ius succedendi in feudo sibi stipulantur, validum non est sine consensu domini.

Pactum constituti possessorii, possessionem concernens pactum; *birtok iránti szerződés.* Törvt. Msc.

Pactum conventum, *bizonyos feltételek alatt kötött szerződés.* Ger. Uebereinkommen, Vertrag. Comp. L. III. O. 2: *Pacta conventa,* quæ neque dolo malo, neque adversus leges, senatus consulta, decreta principum, neque, quo fraus cuique fiat, facta sunt: præcipimus servari.

Pactum de cambiando, quo quis obligatur litteras cambiales tradere; *váltólevél kiadására szorító kötés.* Törvt. Msz.

Pactum de non petendo, quo quis paciscitur se nihil amplius petiturum esse; *a nem kérendőről való kötés.* Törvt. Msz.

Pactum de retrovendendo, quo quis paciscitur aliquam rem redimere posse; *visszavásárolhatás fentartása.* Georch. Ért. 152.

Pactum decreti formæ, regendi, gubernandi formam concernens pactum; *az országlás formáját elhatározó kötés.* Törvt. Msz.

Pactum expressum, pactum clare verbis expressum; *szóval kifejezett kötés.* Törvt. Msz.

Pactum gratuitum, gratis oblatum pactum; *ingyen ajánlott kötés.* Törvt. Msz.

Pactum liberatorium, pactum dissolvens, dirimens; *feloldozó kötés.* Törvt. Msz.

Pactum noumenon iuridicum, a temporis omnibus conditionibus secernens pactum; *az időnek minden feltételeitől elválasztott kötés.* Törvt. Msz.

Pactum onerosum bilaterale, utramque partem obligans pactum; *viszonlag, kétoldalúlag terhelő kötés.* Törvt. Msz.

Pactum præiudiciale, *jogsértő szerződés.* Ger. gesetzwidriger Vertrag. Kövy El. 467. Jure ergo nostro locum non habet vel *pactum praeiudiciale,* vi cuius creditores ad relaxandam prætensionum suarum partem teneantur, vel Crida.

Pactum Socidæ, Kövy El. 437, Si bona immobilia locentur et conducantur, vocatur Arrenda. Si pecora dentur cum rebus immobilibus, illa ex natura contractus censentur immortalia vocanturque ferrea et eodem numero eadem qualitate debent locatori restitui vel pretium æstimationale deponi, prout aliarum quoque ad instructionem fundi pertinentium rerum nisi expresse aliter conventum sit, ergo, si pereant non nocet Domino verum Arrendatori. Hoc vocatur *pactum Socidae.*

Pactum subjectionis civilis, *polgári hódolás kötése.* Unterwerfungsvertrag. Törvt. Msz.

Pactum successorium, successionem, hæreditatem spectans pactum; *örökségről való kötés.* Törvt. Msz.

Pactum tacitum aut præsumtum, pactum, quod ex ipsa re intelligere aut suspicari possumus; *tettből érthető v. gyanitható kötés.* Törvt. Msz.

Pactum unionis civilis, consocietatem civium spectans pactum; *polgári egyesülés kötése.* Törvt, Msz.

Pacturia, pascuum; *legelő.* It. pastura. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 118.

Padschahus, i, rex magnus Tartarorum. Padischah, vocabulum neopersicum, quod summum regem vel Cæsarem denotat; *padisa.* Ger. Padischah. Bel. Geogr. Comp. 647. Ceteri in utraque Tartaria vel Mugalorum atque Russorum imperio subsunt, vel liberi ac independentes in Hordas tamen divisi vivunt. Interquos *Padschahi* Usbekiæ potentissimi sunt. Vires Tartariæ independentis, nisi in cantaischam Imperatorem, *Padschah* Reges magnos aliosque Canos id est Regulos Minores divisæ essent.

Pædagogarchatus, us, officium, munus rectoris; *iskolaigazgatóság.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 136.

Pædagogare, (Du C.) docere, pædagogi munus obire; *nevelni.* Nagy Hier. Cf. Text. s. v. *Repotia* p. 281. ed. Müll. Fulg. Planc. de contin. Virg. fin.

Pædagogearcha, præfectus, rector pædagogii; *nevelőintézeti igazgató.* Pauer Athen. VI. 2. p. 264.

Pædagogeum, pro: pædagogium; *nevelőintézet.* Pauer Athen. VI. 2. p. 264.

Pædagogiarcha, præfectus instituti educandorum; *nevelő intézeti főnök.* Wallaszky. 241. Huszti Or. Gymn. 15. Carlow. Log. LXIX.

Pædatrophium, V. *Orphanotrophium.* Bene Pol. m. 58.

Pædobaptismus, actus sacro fonte pueros, infantes perluendi; *gyermekkeresztelés.* Czvit. Spec. 118. cum iudicio Ecclesia-

rum Polonicarum (quibuscum antea conspiraverant, contra S. Trinitatem et *Paedobaptismum* facto syncretismo) se opponerent libris editis. Bod. Hist. Eccl. I. 452.

Pædonomia, pædagogia; *gyermeknevelés.* Irodt. Közl. VII. I. p. 58. *Paedonomia* Scholastica.

Pædonomus, (Du C.) pædagogus; *gyermeknevelő.* Nagy Hier.

Pædotriba, æ, (pr. παιδοτρίβης), præfectus curator alumnorum; V. s. *Synergus; tanító, vezető.*

Pædotrophium, *Brephotrophium* q. v.

Pænalitas, (Du C.) mulcta, supplicium; *büntetés.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 6.: Mallent reprobi in æterna *paenalitate* persistere. Opin. P. II. Sec. I. Art. 20.

Pæniteri, pro: me pænitet; *megbánni valamit.* Reg. S. Ben. 3., 25. Omnia fac cum consilio, et post factum non *paeniteberis.*

Paga, æ, (Du C. 2.) solutio, stipendium; *fizetés.* It. paga. Száz. XXIV. 300. dando balistariis *pagam* duorum mensium. Dip. Reip. Rag. 322. Epist. Proc. P. III. p. 87.

Paga mortua, fors. beneficium annuum usque mortem duraturum; *nyugdíj.* Ljub. Mon. Sl. IV. 8. an. 1359: Conceditur Jacobo... qui tempore guerre contra Hungaros stetit in castro... una *paga mortua.* ibid. XXII. 128. an. 1458.

Pagacha, æ, placenta, libum; *pogácsa.* Ger. Kuchen. Kuk. Jur. I. 117. an. 1350: solvent... duas *pagachas* et cubulum.... avene.

Pagachia, æ, V. *Pagacha.* Tkal. Mon. Ep. I. 28. an. 1213.

Pagagia, æ, impedimentum, sarcinæ; *podgyász, málha.* Gal. bagage. Száz. VII. 17.

1. **Pagamentum,** (Du C.) a pacare. It. pagare = *solvere,* solutio; *fizetés.* Knauz. M. E. Str. I. 524., 683. Fej. IV. 3. 271. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 160. Tör. Tár. 1891. p. 169.

2. **Pagamentum,** numerus; *szám, pénzérték.* Numi Hung. 21. ille marcam denariorum ad pondus Budense in octo præcise pensis = 320. denariis, item marcam numeri Budensis sive *pagamenti,* in qua 8 pensis adiiciebantur 16. denarii = 336. denariis defixit. Pár. Páp.

Pagania, servitium rusticum; *paraszt kötelezettség.* Schwart. Scult. 77. Non multo postea communis ceterorum rusticorum obligatio eisdem iniecta est, quin modus prior servitiorum *(Pagania),* ad lubitum Abbatis æstate præsertim, præstandorum, normamque urbarii excedens, temperatus fuerit.

Paganismus, 3., ad paganos pertinens. Hæc adj. forma nusquam invenitur; *pogány.* Marc. Chr. II. 19. *Paganismis* ritibus dediti et instructi. M. Flor. Fontes II. 158. totam Hungariam *paganisma* ydololatria corrupisset.

Paganizantes, paganorum superstitiem profitentes; V. *Eiacitae; pogányoskodók.*

Pagare, (Du C.) solvere; *fizetni.* It. pagare. Urk. Sieb. II. 451. an. 1376. faber... maledicens... undecim denarios *pagabit.*

Pagasia, V. *Pagagia.* Arch. Rák. IX. 552.

Pagella volans, libellus in vulgus emissus; *röpirat.* Ger. Flugschrift. Nagy Hier. Törvt. Msz.

Pagellus, i, (Du C.) dimin. a pago; *falvacska.* Rák. Ön. 137. *pagelli* ecclesia. Rák. Ön. 304.

Pagensis, villanus; *falusi.* Kövy El. 450. Quoad oppidanos et *Pagenses* seu Villanos Judices, Dominus Terrestris debet invigilare, ut de publicis proventibus rationes dent.

Pagimen, pro: *Sagimen; emberháj.* Ger. Schmeer. Schläg. 426.

Paginare, paginas libri percurrere; *lapozni.* blättern. Törvt. Msz.

Pagnota, (Du C.) domus eleemosynæ, sic dicta a pane; *irgalom-, alamizsnaház.* It. pagnotta. Nagy Hier.

Pagus, Comitatus; *megye.* Tör. Tár. 1887. p. 516.

1. **Paisanus,** i, colonus; *földmívelő, paraszt.* It. paesano. Star. VI 168. an. 1325. et tocius dominii *paisanorum;* et passim.

2. **Paisanus,** 3., rusticus; *paraszt...* It. paesano. Ljub. Mon. Sl. XVII. 139. an. 1422: uxor *paisana.*

Paisium, terra, regnum; *ország.* It. paese. Gall. pays. Ljub. Mon. Sl. XXI. 40. an. 1430: sumpta... informatione de conditionibus *paisii.*

Paisnaticum, militia tumultuaria; *népfölkelés.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 447. an. 1469: cum omni celeritate debeat ordinare *paisnaticum,* mandando omnibus, ut parati et instructi maneant... ut venientibus Turcis... operari eos possit.

Paketum, i, sarcina, volumen; *csomag.* Ger. Packet. Száz. XXII. 410., 490.

1. **Pala,** (Du C. 2.) subucula; *ingféle.* Prot. inq. 199: et unam *palam* de stagna (dedit) mihi, que habebat multas cordas de piliis ciliciis admodum retis, quam super pectus subtus vestes portavit, quando erat parva puella.

2. **Pala,** æ, (Du C.) vestis, qua altare contegitur, super quam extenditur corporale; *oltárabrosz.* Ljub. Mon. Sl. IX. 151. an. 1411: pro reparatione *pale* altaris. Szered. Ser. Episc. 187. an. 1525. corporale cum pulcherrima *pala* sive custodia.

3. **Pala,** (Du C. stipes) *palus*-i; *karó.* Jogt. Eml. T. I. p. 496. duodecim *Palarum* ictu.

Pala præpilata, pala ferro munita; *vas lapát.* Ger. beschlagene Schaufel. Iter Oec. 295.

Palacium, i, maior aula (Du C. domus excipiendis hospitibus); *ebédlő terem.* Ger. Speisesaal. Thök. Diar. II. 365. Computatio in arce Munkacsiensi omnium januarum, fenestrarum et omnium fornacium... 18. Domus, continens januas bonas 2., 19. *Palacium* deauratum, januam simplicem 1. Fenestræ vitreæ, plumbis applicatæ, destructæ nro 4. Fornax pulchra, variegata 1., 20. atrium, continens januas simplices.

Paladinus, i, qui in Palatio militat eques; *lovag.* Ger. Paladin... Cod. Telek. X. 426. viros J. M. ac N. S. de Bona et *paladinum* petri de lucharis... suscepimus... Cives nostre Civitatis Ragusiensis.

Palamarium, (Du C. palmaria) chirothecæ species, quæ manuum palmas tegit; *keztyű.* Ljub. Mon. Sl. XI. 152. an. 1344: *palamaria* II de sartia, timone I. conneze, II. fornide... banestreria XVI.

Palancha, æ, vallus; *védmű, palánk.* It. palanca. Szil. Tör. Magy. Eml. VI. 56. Voluit proficisci contra fortalicium ante Canisam et alias *palanchas* in confiniis extruere. 175. ut Arces vel *Palancha* a Romanorum Imperatoris militibus in Transilvania occupatæ restituantur. 176. Germani milites exibunt ab arcibus et *Palanchis (Palancis)* Transilvaniæ. Tör. Tár. 1881. p. 81.

Palanchum, contextus et series palorum. V. s. *Arganum; karózat.* Gall. pallissade.

Palandarium, i, navis pyrobolaria; *ágyúnaszád.* It. palandra. Ger. Bombardirschiff. Adelm. De orig. Turc. 13. Classis thurcorum imperatoris continet ad summum vela CCCC. supputatis navibus triremibus, biremibus, *palandariis,* grippis et aliis omnibus Navigiorum, que capit circiter hominum XXX milia et ipsa parari solet Constantinopoli.

Palanga, æ, (Du C.) fustes teretes; *stempely.* Gall. palan. Comen. 87: Operarii... conducuntur, ut vectibus tollant, *palangis* volvant.

Palanitas, atis, V. *Palatinatus.* Georg. Sirm. I. 76. Et ergo permanserat in *palanitate* sua ad venturitatem Regis Ludovici.

Palanka, æ, (Du C. palancatum) contextus et series palorum; *palánkolat, karózat.* Gall. palissade. Tör. Tár. 1888. p. 713. arces et *palankam* fossa et aqua munitam. Thök. Diar. 627. Kat. Hist. IX. 496.

Palankus, i, ab Hung. *palánk* = septum; *erőd.* Ac. Com. Sopr. p. 185: ut... Comitatus... cum suis Arcibus, *Palankis* et Pagis... nullo modo... molestentur.

Palata, æ, V. *Palanchum* (Du C. 1.); *karózat.* Ger. Pfahlwerk. Rač. Mon. Sl. XIII. 189. an. 1357: fingantur rect. figantur palli... ad *palatam.*

Palatina, æ, uxor Palatini; *nádorné.* Arch. Rák. VIII. 137. Domina *Palatina.* Rák. Ön. 138.

Palatinæ artes, artificium, dolus, adulatio, fraus, simulatio fors. pro: *paleatinae artes,* a *paleatus,* quod bicolorem significat; *kétszínűség.* Galeoti. 29. Erat enim decora facie, eloquentia miti, gestu blando et qui sub agnina pelle lupum celaret, qui quidem simulatione et *palatinis artibus* fallacibusque blanditiis non sine viperino complexu... omnes fere Hungariæ principes fefellit.

Palatinale judicium, tribunal ita dicti Palatini; *nádori itélőszék.* Törvt. Msz.

Palatinalis, ad palatinum pertinens; Palatinalis homo; *nádorispán embere.* Cod. Dipl. Pat. V. 140., 190. Ut prelibatus *homo palatinalis...* introduxisset prescriptum Capitulum Wespremiense in dominium. Törvt. Msz. Cod. Zi. III. 604. presencia *palatinalis,*

Palatinatus, us, officium et munus palatini; *nádori hivatal, nádorság, nádori méltóság.* Fej. X. I. 678. Törvt. Msz. Cod. Dip. Pat. VI. 321., 430. II. Rák. Gy. 35. Knauz. M. E. Str. I. 603., 777. Tör. Tár. 1888. p. 517.

Palatinianus, 3., ad palatinum pertinens; Domina Palatiniana V. **Palatina;** *nádori.* Thök. Diar. II. 236. Paria assecuratiotionis Domini Melchioris Keczer, Dominæ quondam *Palatinianae* in Arce Murány datæ. Formula concambii sive contractus Dominæ *Palatinianae,* ratione dictorum pagorum.

Palatinissa, æ, V. *Palatina.* Magy. Tört. Tár. I. 157. Cod. Telek. X. 77.

Palatinus, i, (Du C.); *palotás báró, nádorispán.* F. Forg. Comm. XIII. 258. Quod apud Lacedæmonios ephori, apud romanos tribuni plebis, idem Ungaris est *palatinus,* penes quem pace belloque secundum regem summa potestas; populi inventum ac proprius magistratus; causarum inter regem populumque iudex, quin et regni arbiter. Száz. III. 147. Georch. H. T. I. 15. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 211. Catalogus Palatinorum Regni Hung. Prærogativæ Regni Hung. *Palatini* sunt: 1. In Electione Regis habet primum Votum. 2. Est Tutor vel Curator hæredis Regni in tenera ætate. 3. Potest Diœtas Regni indicere, Rege non existente vel *Infante* existente. 4. *Est Generalis et Supremus Capitaneus Regni et Regnicolarum.* 5. Ipsius officii est controversias et Seditiones inter Regnicolas sopire et sedare. 6. Est Mediator inter Regem et Regnicolas, si quæ inter Regem et Regnicolas differentiæ interveniunt. 7. Ad eundem etiam spectat audire Legatos et oratores, Rege audire eos nequeunte. 8. Est Judex Regni Maximus. 9. Absente Rege est Regis Locumtenens. 10. Est ex offo Judex Cumanorum totaque Dalmatia subiacet illius iudicio.

Palatinus Cracoviensis, Sup. An. Sc. I. 11. an. 1234: Nota Bardosyi: Qui apud Hungaros hodiedum ex officio vocantur Comites et Comitatus, iidem apud Polonos ad nostram ætatem *Palatini* et *Palatinatus,* populariter *Woywod* sive *Duces* et *Woywodztwa* seu *Ducatus* appellabantur.

Palatinus Comes, *Nádor Ispány, Nádor Ispán.* Prisc. Serv. p. 12: *Palatinus Comes,* Nádor Ispány. *na Dwor Ispán* ex Slavico; Maximus Minister fuit Regno coævus ... initio tantum Supremus Judex erat, qui in Aula Regis Causas examinabat, judicabat et decidebat, ideo ita dictus, quod in Palatio Regis versari vicariamque ejus Potestatem in gravissimis Negotiis exercere consueverat, velut proximus a Rege. Ducem etiam Belli seu Capitaneum Insurrectionis agebat et in electione Regis primum ferebat Suffragium. Marc. Chr. II. 68.

Palatinus Curiæ, *országbiró.* V. *Palatinus.* Cod. Dip. Arp. V. 50.

Palatio, actus firmandi vites palis; *karózás.* Kov. Oec. 7. C. Cf. Vitr. 2., 9.

1. **Palatium,** V. *Palacium.* Batty. Leg. T. II. 469. ān. 1286: Quodsi ... confirmationem ... exhibere nequiverint ... *Palatium* et hortum præpositus obtinebit.

2. **Palatium,** Id quod: *palota.* It. palazzo. Gall. palais. Germ. Palast. S. de Kz. Chr. I. 1., 2. I. 4., 4. II. 1., 19. Cf. Ovid. A. A. 3., 119. id. Met. 1., 176.

Palatonius, i, V. *Palatinus.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 477.

Palatus, *ad palatum facere,* aliquid ex alicuius sensu facere; *inyére, kedvére tenni.* Tört. Tár. 1888. p. 480.

Palea, (Du C. al. s.); *versenypálya.* Ger. Wettrennen. Quel. Sieb. I. 468. an. 1507. Ad cursum equorum sive *paleam.*

Paleatim, palando; *barangolva, csatangolva.* Bék. Debr. főisk. törv. 130. nullo sub colore *paleatim* domatimve obambulanto.

Paleatus, 3., pallio ornatus, (Du C.); *palásttal ékesitett.* Batty. Leg. T. II. 287. an. 1193. episcopus *paleatus.*

Paledus, i, puledrius: pullus equinus; *csikó.* Kat. Hist. Reg. I. 249. et decimam equorum nostrorum in insula, que vocatur Chepel, in *paledis* (al. puledriis) et ducentas ulnas de subtili panno.

Palefridus, (Du C.) (a *palla* et *fraenum,* quibus instruebatur) equus ad equitandum aptus; *paripa.* It. palafreno. Gall. palefroi. Ger. Reitpferd. Fej. II. 93. dedi .. VII equos, octavum *palefridum* cum sambuca et freno et lectica et una cortina de syndone.

Palenta, æ, puls e zea mays confecta; *puliczka.* It. polenta. Opin. P. I. §. 10.

Palesata, æ, valli sudes, pili murales, locus palis septus, munitus, voc. ex It. *palizzata,* quod ex Lat. *palus,* i (sudes, is) suffixis Italicis: *izzare* et *-ata* formatum derivatur. Occurrit in variis formis: Palissada, Pallisada, Pallisata, Palesata etc.; *tinnye, czövekzet, czölöpzet, karózat, palánkolat, czölöpvármű.* Szirm.

Paleta, tessera, (Du C. al. s.); *czédula.* It. bolletta. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 466: misera contribuens plebs in permutatione, ut vulgo vocant, *paletarum.* Arch. Rák. VIII. 101.

Paletigo, onis, idem quod ap. Du C. *Palectus, Palectum,* armorum genus, quod palmulam lusoriam Gall. *palette* referret, sic appellari videtur. Tör. Tár. 1891. p. 643. dares ordinem, ut *paletigones* ... és más hadakozásra szükséges vasszerszámok készíttessenek.

Paleum, pro: pallium. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 180. *Paleum* præterea fraternitati tuæ plenitudinem nimirum pontificalis officii Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus. Ibid. Hæc est frater carissime *palei* accepti dignitas.

1. **Palificare,** palis munire; *czölöpökkel keríteni.* Ljub. Mon. Sl. III. 292.

2. **Palificare,** (Du C.) palam facere; *nyilvánossá tenni.* Batty. Ger. 256. ab istis ... thesauris ... Daniel accepit ... quo ... nemini patefacta in momento *palificaret.*

Palinga, æ, agger palis instructus; *czövezet.* Fej. X. I, 394. Sub *palingis* intelligo aggerem palis instructum.

Palingarus, murus; *fal.* Fej. X. I. 394. quatenus mox visis præsentibus ad ipsum Capitulum festinanter descendatis et ipsum murum seu *palingarum* scindentes radicitus evellatis.

Palinurus, i, gubernator; ex Aeneide V. 847., 871; *kormányos.* Ker. Nap. 81.

Palisecium, fors. a palude et siccare; *mocsárkiszáritás.* Pfahl. Jus. Georg. 293. complures demum vineas suas aut implantatione auxerint aut novas implantaverint terras, dein fœnilia, *palisecia,* aliaque tenuta exstirpatione adaucta in suos usus converterint.

1. **Palla,** æ, (Du C.) vestis, qua altare cooperitur, videlicet pannus lineus consecratus, qui super altare ponitur, super quam extenditur corporale; *oltárabrosz, kehelyfödő.* Batty. Leg. III. 270. an. 1372. Tör. Tár. 1886. p. 554.

2. **Palla,** æ, longurius; *hosszú rúd, az evező hosszú része.* V. s. *Grion.*

Palladium, corona regia; *királyi korona.* Ker. Nap. 200.

Pallas, ars; *művészet.* Hor. Mem. 460. a *Pallade* ad Themidem (művészből biró).

Pallascarmus, i, navicula, scaphus V. s. *Varare; csónak.* It. paliscalmo, palischermo.

Pallatinus, V. *Palatinus.* II. Rák. Gy. 368., 369.

Palleum, *Pallium; biborpalást.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 24. Sed si hæc oblitus fuero, quæ me *pallei* vicariciique Galliæ ... ditavit.

Pallia rotata, pannus sericus figuris rotularum ornatus; *bizanti kerekalakú szövetminta.* Száz. X. 488.

Palliare, (Du C.) tegere; *palástolni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 473. Sed cum veritas *nubilo falsitatis palliata* per iudicialem censuram diligenter pertractari et emergi requirat. Tör. Tár. 1888. p. 541. Samb. Tyrn.

Palliatæ insidiæ, simulatæ insidiæ; *tettetett cselszövés.* Marc. Chr. II. 47. II. 91.

Palliativus, 3., remorans magis quam tollens; leniens; *enyhítő.* It. palliativo. Bene Med. V. 10. Cura nevrosis in genere triplex institui potest, prophylactica, *palliativa* et radicalis.

Palliditas, palor; *halványság.* It. pallidità. Wagn.

Pallisada, V. *Palesata.* Thök. Diar. II. 7. Ratione muniendi *pallisadis.*

Pallus, i, (Du C.) palus. V. s. *Gorna; karó.* Száz. XXIV. 300.

Palma coreorum, fascis coriorum; *bőr-köteg, csomag.* Mon. Com. Trans. I. 241. an. 1548. Connumeratori unam *palmam coreorum,* unam manticam videlicet *izsák* ... dare debeant.

Palmare, pice liquida illinere. V. s. *Mascherare; kátrányozni.* It. spalmare.

Palmare manibus, manibus explorare; *tapogatódzni.* Wagn.

Palmariceus, Palmirus, pro: paliurus, Rhamnus paliurus (Linn.); *szárnyas benge, téli magyal.* Ger. Christdorn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Palmaris, manifestus; *szembetűnő.* Ger. handgreiflich. Törvt. Msz.

Palmariter, mirum in modum; *feltűnően.* Ger. auffälliger Weise. Cod. Evang. T. I. p. 256: Lectis ... litteris ... in quibus nos tam *palmariter* criminantur.

Palmarium, victoriæ præmium; *diadaldíj.* Törvt. Msz. Cf. Ulp. Dig. 50., 13., 1. §. 12. Gloss. Philox. palmarium, ἀξιόνικον.

Palmata, æ, vestis, tunica palmata (V. Du C. 1. sub finem); *földig érő ruha.* Verancs. IV. 43. Ita denuo ad principem introducor. Injiciuntur mihi *palmatae* duæ, amplæ, talares, quibus vix par eram ferendis.

Palmaterium, ferula; *virgács, legyintő eszköz.* Batty. Leg. III. 311. an. 1397: *Palmaterium* ex eo dictum, quod palmis manuum plaga seu verber infligatur, nunc *ferula* vocatur. Száz. XXXI. 3., 211. Fej. X. 2., 514.

Palmizare, (Du C.) reparare; *kijavitani.* Ljub. Mon. Sl. III. 340. an. 1357: capitaneus ... ire debeat ad visitandum castrum et insulam suam ad accipiendum refrescamentum et *palmizandum.*

Palmus, i, mensura altitudinis (Du C. mensura pannorum); *négy ujjnyi szélesség, egy arasznyi.* Rit. exp. ver. p. 6: Sampson redderet ... quinquaginta cubulos siliginis, quatuor *palmorum.* Verancs. VI. 141, Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 243. Star. VIII. 5. an. 1772. Cf. Varro R. R. 3., 7. Plin. 12., 13., 28.

Palpabiliter, manifesto, evidenter;

kézzelfoghatóan, Tör. Tár. 1888. p. 518. ex verbis... *palpabiliter* patet. Thök.Diar. 443.

Palpacius, magis oculis apparens; *feltünőbben.* Gall. plus frappant. Ger. erhabener. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 327 : Insignia... *palpacius* arte pictoris figurata.

Palpanista, æ, palpo, gouckler, (Gaukler Dief.) (Du C. al. s.); *tombás, tánczos; alakos, szemfényvesztő.* Schläg. 2008.

Palpare, certum, exploratum habere; (Fin. Du C. al. s.); *kézzelfoghatóan meggyőződni.* Frak. Mát. lev. II. 67 : postquam videt ac ipsa rerum experientia *palpat* nos non esse tepidos etc.

Palpetus, 3., tactu mollis ab. it. palpeggiatina; *puha.* Georg. Sirm. I. 255. super terram prostrata erat cum purgpureo et cum variis *palpetis* carpitebus usque ad cesarem papilionem.

Palpominus, Pantomimus, *igrecz, némajátékos.* It. pantomimo. Ger. Pantomimist, Pantomimiker, Geberdenspieler. Schläg. 2003.

Paltus, 3., Silva palta, idem q. *Brolium.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. pratisque inter ipsum querceatum montem et inter *silvam paltam...*

Paludinetum, palus (-udis); locus paludibus obductus; *mocsár, tó.* Kub. C. Arp. I. p. 98. an. 1276. Cod. Dip. And. II. 124., 139.

Paludositas, aquositas, humus paludosa, uligo; *mocsaras hely.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 68., 36. licet propter nimiam lutositatem et *paludositatem* commodo ipsa ecclesia construenda in ipso loco fieri non valeret.

Palumbaria, æ, funes (Du C. al. s.); *kötelek.* Ljub. Mon. Sl. IV. 115. V. s. *Armizare.*

Palus, gladius, spatha; *pallos, kard;* (Du C. al. s.) *Historia arcis Szigeth* p. 725. iniunxisse etiam, ut per pagos et passim *palus* sanguine aspersus circumferatur...

Palus, pro: Paulus; *Pál.* Cod. de Sztára II. 373. *Palus* et Michael.

Palus vinaceus, ridica; *szőlőkaró.* Ger. Rebenpfahl. Tag. Erd. II. 230. an. 1764.

Palusper, pro: paulisper; *némileg.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 415., 1. licet ipsius merita longe et peramplius his maiora exigerent, ut tamen in aliqualem recompensacionem sibi *palusper* respondere videamur.

Paluster, i, fors. pro: plaustrarius; *szekeres.* Cod. Dip. Pat. VI. 308., 223. Athad cum omni plenitudine sui iuris ipsi Lukachio magistro Cosme maiori *palustrorum nostrorum* et Benedicto fratribus suis tum ob merita serviciorum suorum.

Pampilio, (Du C.) tent (Dief.); tente = zelt (Lexer) pro: papilio, tentorium; *sátor.* Schläg. 1153. Chr. Marc. II. 50.

Pampilus, i, carpenti genus; *félhintó.* Comen. 72. Magnates sejuga vehuntur, *pampilis,* pilentis.

Panalis portio, pars rata panis; *kenyér adag.* Kass. Prax. 1., 34. ut captivi *portionibus panalibus* provideantur. 1., 36. per quæ militia transit, ut nempe hæc quoque necessariis *panalibus,* fœni item et avenæ *portionibus* in itinere provideatur.

Panarium, vexillum (Du C. excipulum); *zászló, lobogó.* Ger. Panier. Kronst. II. 455., 460.

Panateria, (Du C.) pistrix; *kenyér sütőnő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 257. an. 1347 : quelibet *panateria...* que faciet panem venalem.

Panatica, æ, (Du C.) commeatus, militaris annona; *élelmi szer.* Ljub. Mon. Sl. VI. 40. an. 1481.

Panceratus, i, miles lorica armatus, munitus; *vértezett katona, vértes.* Kol. Am. II. 82.: (Decr. Belæ IV). singuli sex ex ipsis filiis Jobagionum unum *panceratum* debeant ad nostrum exercitum destinare. Szék. Okl. I. 126. Cod. Dip. Pat. VI. 29., 43.

Pancerea, æ, (Du C.) lorica; *mellvas.* It. panziera. Bárczay.

Pancerea lorica, quæ scilicet ventrem tegit, quam Galli panse vocant; *pánczél.* Tör. Tár. 1893.

Panceria, æ. V. *Pancerea.* Thurócz. in Geysa Rege. c. 65. Marc. Chr. II. 69. habebatque Sampson sub tunica *panceriam.*

Panchogolaria, æ, quæ coquit panes V. *Panicocola; kenyérsütőné, pékné.* Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334. pro solucione *panchogolarie.*

Panchristum, (Du C. panchresta) ex gr. *πάγχρηστα,* crustula; *kecs ajándék, csemege.* Nagy Hier.

Pancilium, lorica; *pánczél.* Ger. Panzer. Schläg. 573.

Pancketa, (Du C.) propugnaculum ligneum, pavimentum, in quo machinæ sisti solent. Derivatum ab. It. *panca, banca, banchetto.* Gal. *banc, banquette.* Ger. *Bank,* et It. *pancone* (tavalone). Gall. *planche.* Ger. *Diele, Bohle, pad, padlás, padlat, padló, padozat, pádimentom* etc., *bástya, ostromló gépek felállítására szolgáló alkotmány.* Ludew. Reliq. Mss. t. VI. p. 328. Diar. obsid. Varad. Cum vero illud propugnaculum ligneum quoddam pavimentum, in quo machinæ sisti solent (vulgo *Pancketam)* haberet.

Pancogola, æ, V. *Panicocola.* Han. Mon. Jur. II. 291.

Pancogula, æ, V. *Panicocola.* Ljub. Mon. Sl. V. 229. an. 1334.

Pandiculare, claudicare; *sántitni.* Patr. Const. 125. Pentametros gressu *pandiculante* facis. Cf. *pandiculari* Plaut. Men. 5., 2., 80. Fest. p. 220. ed Müll.

Pandiculatio, (Du C. *σχορδινισμός); nyújtózkodás, ide s tova való rángatozás.* Bene Med. V. 278. rubor aliquis in facie conspicitur, oscitatio, *pandiculatio* observatur.

Pandochæum, (Du C.) deversorium hospitale; *vendégfogadó.* Nagy Hier.

Pandochus, i, hospes publicus, caupo; *vendégfogadó.* Ger. Gastwirth. Pár. Páp.

Pandum, (edit. princeps *Bandum,* i, ed. Schwandtneri) labarum, vexillum; *zászló. B. J. Herold De rebus Turcicis* dialogus p. 648. signa militaria ipsis erepta quinque, et a labaro Solymanni, proximum *Bandum* est.

Panduro, onis, satelles, lictor, stipator; *pandúr.* It. trabante, sbirro, satellite. Kass. P. P. I. 35. Securitatis Commissarii secus etiam persecutionales Commissarii dicti, — quibus adlaterati sunt milites comitatenses armigeri iam *hajdones* iam *pandurones* iam *persecutores* dicti. Csehó Pista: *Három pandúr, perszekútor kergeti.*

Pandurus, i, pro: *pandura,* instrumentum musicum trium chordarum; *hegedü.* Ger. Geige. Diósz. Füv. 33. A levél... *Hegedü* forma *(Panduri* forme) mikor a levélnek két oldalánn vagy mellyékénn két horpasza van mint a hegedűnek.

Panerium, (Du C.) pro: *Bannerium,* vexillum; *zászló.* Ger. Panier. Kronst. I. 108. III. 797.

Panharmonia, æ, concentus; *összhang.* Tör. Tar. 1892. p. 573.

Panicocola, æ, furnarius, pistor; *pék.* Han Mon. Jur. II. 243. an. 1333. teneantur... scrutari *panicocolas...* si faciunt... panem iuxta pondus.

Panicus terror, a nomine Pan derivatur, qui ingentem terrorem incussit Persis in pugna apud Marathonem, et viatores in silvis voce sua terruit V. Euripides. Rhes. 36., terror ingens sine causa; *páni félelem, vak rémület.* Bod. Hist. Eccl. I. 132. Cod. Dip. Lond. 203.

Paniperda, panem perdens, fruges consumere natus, nequam; *ingyenélő.* Jókai. Eppur. I. 28. Vern. Psych. 322. determinationes impudentiæ et superficialis ingenii gradus sunt illa attributa, per quæ moderna ætate non pauci *paniperdae* altioris mundi gratias obtinent et fortunam suam promovent.

1. **Panis,** feminini generis. Tör. Tár. 1889. p. 373. aliarum *panium.*

2. **Panis,** massa; *darab.* Ger. Laib. Rač. Mon. Sl. XIII. 124. an. 1351 : de... *pane* cere.

Panis albus, panis candidus, siligineus; *fehér kenyér.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 61.

Panis argenteus, *plikezüst, plikben levő ezüst.* Ger. Blicksilber, Türkischsilber. Kecsk. Ötv. 164.

Panis ater, (Du C.) idem ac cibarius: *barna kenyér, jó közkenyér.* Máty. 115.

Panis cibarius, p. plebeius, secundarius; *jó közkenyér.* Ger. hausbackenes Brot. Máty. 115.

Panis circulatus, *kerék kenyér.* Magy. Tör. Tár. XII. 81.

Panis confusaneus, idem ac *cibarius; jó közkenyér.* Máty. 115.

Panis domesticus, idem ac *cibarius; jó közkenyér, házi kenyér.* Máty. 115.

Panis focarius, panis subcinericius; *hamu alatt sült pogácsa.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 351.

Panis iurulentus, panis iusculo aptus; *leves kenyér.* Irodt. Közl. VII. 2. p. 211.

Panis melatus, panes melliti; Gal. pain d'espice (Du C.); *mézeskalács.* Ger. Pfefferkuchen. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item *panis melatus,* qui fiebat, amplius fieri non debeat.

Panis secundarius, idem ac cibarius; *jó közkenyér, második czipó.* Máty. 115.

Panis siligineus, (Du C.) panis albus; *tiszta szemelt Buzából és a korpájától teljesen elválasztott lisztlángból késztett kenyér.* Máty. 114.

Panis triticeus, panis siligineus; *zsömlye.* It. pane bianco. Ger. Semmel. Turm. Præt. 158.

Panisarius, i, mercede conductus; *fogadott, bérelt katona.* Star. XIII. 246. an.

1387: in tribus barchis ... balistarii et ... *panisarii.*

Panneterius, (Du C. panetarius) a *panis;* præerat omnibus pistoribus, jusque habebat per se, aut per suos vicarios, panes, qui venum exponebantur, visitandi et habendi super eos cognitionem; *a pékek főfelügyelője.* Magy. Tör. Tár. XXIII. 38. Et venerabiles nobiles et potentes viri dominj Milo Comes Joigniaci Radulphus de Ranavalle *panneterius* francie, Petrus de Bournasetto milites etc.

Pannicida, æ, (Du C.) qui pannos scindit, sartor; *szabó, szűrposztó készítő.* Tör. Tár. 1889. p. 375. Observatio *pannicidarum* in vendendis pannis. Georg. Sirm. I. 264. Száz. VII. 511. VIII. 106.

Panniconfector, pannorum textor; *posztós.* Pest. Vár. Lev.

Pannicum, polygonum fagopyrum (Linn.); *hajdina, tatárka.* Ger. Buchweizen. Bel. Geogr. Comp. 495. Profert ager Hungariæ pepones, lupulum, frumentum, legumina, milium, *pannicum,* vinum nobile etc.

Pannicus timor, V. *Panicus terror* Arch. Rák. IX. 104.

Pannifex, pannorum textor (Du C.); *posztóműves.* Ger. Tuchmacher. Tab. Conscr. Pest. Vár. Lev. Arch. Rák. I. 35.

Pannificium, i, (Du C.) textrinum, ars textoria, ars panni conficiendi; *szövés, takácsmesterség, posztókészítés.* Bel. Geogr. Comp. p. 439. *pannificio* valet et arte sutoria.

Pannigrisei; *szűrvégek.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) 2: *pannigrisei* seu szűrvégek.

Pannirasor, pannorum tonsor; *posztónyiró.* Ger. Tuchscherer. Tör. Tár. 1889. p. 379. Fr. Lib. Rt. II. 128. magistris *pannirasoribus* pro rasura pannorum.

Pannirium, V. *Panerium; zászló.* Ger. Banner. Fjp. Szám. p. 276. an. 1428: pictori pro *pannirio* solvimus.

Pannisatio, subarrhatio; *bérbe fogadás, alku.* Opin. 1802. b: Salis perceptoribus integrum est ... titulo *pannisationis* 2 Hfl. ex civibus tot salicidas et servitores ordinare, quot necessitas exigebat, quibus præter dictos 2 Hfl. dabantur per annum Thordæ 80, penes alias ... fodinas 40 urnæ vini, unus bos et quatuor tritici cubuli; hi taliter ordinati Salicidæ *quottarii* etiam dicti tenebantur qualibet hebdomada viritim 88 lapides excindere, quorum duo vocabantur *sales Caetus, vel Dei* aut *Beatae Virginis Mariae.*

Pannisatus, 3. mercede conductus; *fogadott, bérelt.* Opin. 1802. b: Sallicidæ cum interventu Magistratuum per Officia conscribi cœperunt, ex quibus deinde *pannisati* vel potius servitores fodinales, uti sunt Judex et Capitaneus Salicidarum, Decani, Milleristæ et Geppelistæ per officia denominabantur hisque, præter dimensum annuatim Sallarium titulo pannisationis cum initio cuiusvis anni 2 Hfl et vinum angariatim exsolvebatur.

Pannitonsor, (Du C.) pannorum tonsor; *posztónyiró, posztósimító.* Tuchscherer. Tab. Conscr. Pest Vár. Lev.

Pannocida, æ, qui tondet pannos; *posztónyiró.* Fjp. Szám. 463.

Pannonietas, origo, patria Pannonica; *pannóniai származás.* Nyelvt. Közl. 1897. márcz. 1. p. 4. *pannonietas* linguæ Slavorum sacræ.

Pannosus, detritus (Du C.); *subás, elkopott.* Szamosk. I. 157. Sed ita *pannosi* et inermes, ut plerique eorum iligneos pro gladio, perticas fumosas pro lanceis, crassas amphitapas pro thoracibus ... pedes pro manibus attulisse viderentur. Cf. Appul. Met. 4. p. 265. Oud.

Pannum, (Du C.), pignus; *zálog.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. quicquid inter has duas amnes habemus, totum ad prædictum monasterium concedimus; et forestum Susel cum *panno* (uti) in potestate antecessorum nostrorum fuit.

1. **Pannus,** 3., fors. ab hung. *pányvás* capistro ligatus, capistratus (DuC. al. s.). Cod. Zi. I. 548: quod ... unum equum *pannum* et alias res potencialiter abstulissent.

2. **Pannus,** i, panus; *mirigy.* Ger. Drüse Pferdekrankheit. Lzb. Cod. Med. III. 25.

Pannus Aba, V. *Aba; durva festetlen szőrszövet.* Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una pecia *panni Aba* fl. 6.

Pannus Achius, pannus Aquisgranensis; *aacheni szövet.* Ger. Aachner Tuch. Quel. Sieb. I. 9.

Pannus Ackelaÿ, pannus albus. Kronst. II. 202., 204.

Pannus Ahy, V. *Pannus Achis.* Kov. Form. St. duas balas de pannis *Ahy* ligatas... misisset.

Pannus Akolaÿ, V. *Pannus Ackelay.* Monm. Comit. Trans. 1., 195. ab una pecia *panni Akolaÿ.* f. — 50.

Pannus Anglecalis, V. *Pannus Anglicus; angol szövet.* Fjp. Szám. p. 227.

Pannus Anglicanus, V. *Pannus anglicus.* Thök. Diar. II. 325. Una tunica viridis ex *panno Anglicano* attrita sine nodis fl. 10.

Pannus Anglicus, alias: Engelsaith; *selyem posztó.* Vect. Ref. L. 2: De Petia *Panni Anglici* ... vulgo *Selyem Posztó.*

Pannus Attalicus, pannus sericus densior magnificus; *atlász.* It. raso. Probst. Comitiol. p. 110: Augusta supra culcitram *panni Attalici* ... subsidens.

Pannus Berek-, Berkammer, p. Bergomensis; *bergamói szövet.* Kronst. II. 341., 413., 679.

Pannus Bergomensis. 1529. Decem ulnas de panno *bergomensi* coloris rubei O. L. Nádasdy lvt. 49.

Pannus Berkammer, Perchamer, Perichkamer: pannus ex Bergamo V. *Pannus Bergomensis.* Kronst. I. 62., 281., 574.

Pannus Brahlaÿ V. *Pannus Brasler.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Brasler, Bresler: p. ex urbe: Breslau. Pannus Wratislaviensis. *boroszló posztó.* Kronst. I. 30. 508.

Pannus Brassoviensis, Pannus e Corona; *brassói posztó.* Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una pecia *Panni Brassoviensis* f.—20.

Pannus Brazlay, p. Wratislaviensis; *boroszlói posztó.* Kronst. III. 554., 586.

Pannus Bre-, Bri-, Bry-, Bruckes, p. Brugensis; *brüggei szövet.* Kronst. II. 218., 219., 319., 631.

Pannus Bresler, pannus Wratislaviensis; *boroszlói szövet.* Ger. aus Breslau. Quel. Sieb. I. 523.

Pannus Brükes, pannus e Brugis; *brüggei szövet.* Quel. Sieb. I. 440., 473.

Pannus colastrus, p. per quem lac colatur; *szűrővászon.* Kronst. III. 55.

Pannus Colonia, p. Col. Agrippinensis; *kölni szövet.* Kronst. I. 37.

Pannus Colonyus, de Colonia, pannus Col. Agrippinensis; *kölni szövet.* Ger. aus Köln. Quel. Sieb. I. 2., 295.

Pannus colore granati, p. coloris punicei, coccinei; *gránátszín posztó.* Pár. Páp.

Pannus Crisius; Ger. Loden. Vect Ref. C. 2: De una petia *Panni Crisii* vulgo Lodn vel *Szűr.*

Pannus curiensis, vesti forensi inserviens; *egyen-, hivatal-ruha posztó.* Fjp. Szám. p. 489. an. 1439: solvimus ... pro *panno curiense,* hofgewant.

Pannus Czwickesch, p. e Zwickavia v. e Cygnea; *zwickaui szövet.* Kronst. II. 219.

Pannus Damascenus; *kamúka.* Ger. Damast. Pár. Páp.

Pannus de Pernisio, de Werona, pannus Veronensis; *veronai szövet.* Ger. aus Verona. Quel. Sieb. I. 9., 253.

Pannus Echysch, V. *Pannus Achis.* Kronst. I. 45.

Pannus finnus, pannus subtilis, pretiosus; *finom vászon, lengyel vászon.* Száz. II. 158.

Pannus generosus, p. subtilis; *finom posztó.* Magy. Tör. Tár. VI. 262.

Pannus Gerliczer, Gorlicher, pannus Gorlicensis; *görliczi szövet.* Ger. aus Görlitz. Quel. Sieb. I. 277. etc.

Pannus Gorliczer, ex Görlitz; *görliczi posztó.* Kronst. I. 18.

Pannus granatus, (Du C. pannus granæ) pannus coccineus; *biborszínű szövet.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus halblyndesch, p. medio Lundensis; *fél-lundi szövet.* Kronst. II. 172.

Pannus Holandicus; *hollandi posztó.* Thök. Diar. II. 325. Una chlamÿs ex *panno* viridi *Hollandico,* aureis fimbrys exornata, nodos habens ex scoffio, attrita terezenuella subducta fl. 120.

Pannus hwzweleremberger, pannus longus Lembergensis; *hosszú lembergi szövet.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Iglauer, V. *Pannus Igler.* Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla *panni Iglauer* f. 4.

Pannus Igler, p. Iglaviensis; *iglói posztó.* Kronst. III. 95., 177.

Pannus incisus, pannus tonsus; *nyirt posztó.* Fej. V. 2. 527. an. 1279.

Pannus karadschy, -aschÿ -atschy; V. *Pannus karasya.* Kronst. II. 222., 225.

Pannus karasya, pannus grossus; *kétszer ványolt posztó* (karazsia). Kronst. III. 269., 275., 357., 571.

Pannus Langwerder, Langhwerder, ex Weert; *hosszú werti szövet.* Kronst. I. 34., 281., 319.

Pannus Leömbergensis, pannus e Leoberga; *lembergi szövet.* Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una balla *panni Leömbergensis* f. 5. 50.

Pannus Lin-, Lyndesch, Lÿndes, p. Lundensis; *lundi szövet.* Ger. aus

Lund. Kronst. II. 172., 187., 219. Quel Sieb. I. 473. 536.

Pannus Lÿndesch, ex Lund; *lundi szövet.* Kronst. I. 281.

Pannus Machlinius, Mechlinus Mechlisch, pannus Mechlinensis; *mechelni szövet.* Ger. aus Mecheln. Quel. Sieb. I. 168. etc.

Pannus Mechli, *-ly, -lesch,* p. Mechlinensis; *mechelni szövet.* Kronst. II. 18., 172., 212., 226.

Pannus Nander-Albensis; *Nándor-Fehérvár.* Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab una balla panni *Nander-Albensis.* f. 4.

Pannus Nerem-, Nermbergensis longus, p. longus Norimbergensis; *hosszú nürnbergi szövet.* Kronst. II. 298., 373., 389., 426., 446., 456., 635.

Pannus Noremperger, ex Norimberga; *nürnbergi szövet.* Kronst. I. 20.

Pannus Norinbergensis, V. *Pannus Noremperger.* Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una balla *panni Norinbergensis* f. 6.

Pannus Nytinus, subniger p. *feketés szövet.* Opin. P. III. Sc. I. §. 2.

Pannus Oculey Okalai, Okelay, V. P. *Ackelay.* Kronst. I. 616. II. 219., 341., 406.

Pannus Paya, V. s. *Paya.*

Pannus, perkamer, V. *Pannus Berekammer.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Pernis, Pernus, V. *Pannus de Pernisio.*

Pannus Pernisius, pannus ex Verona; *veronai szövet.* Fabr. Urk. 65. an. 1465: decem ulnas *panni* nigri *pernisij* legamus.

Pannus Pernyes, V. *Pannus Pernisius.* Tör. Tár. 1889. p. 379.

Pannus Pernisch, Halbpernisch, V. *Pannus Pernisius.* Kronst. I. 37.

Pannus Polonicalis, pannus Polonicus; *lengyel vászon.* Száz. II. 158.

Pannus Prukysch, ex Brüggen; *brüggi szövet.* Kronst. I 39.

Pannus Purgamal, Pwr-, p. Bergomensis; *bergamói szövet.* Kronst. II. 319. 375., 426., 512., 603., 605. III. 93. 94., 155., 168., 442.

Pannus Purgamar, V. *Pannus Purgamal.* Tör. Tár. 1891. p. 680.

Pannus Purian, -purpian, pannus coccineus; *biborszinű posztó.* Kronst. III. 270., 586.

Pannus Purperianusch, V. *Pannus purian.* Kronst. I. 281.

Pannus Purperianusch, V. *Pannus Purian.* Kronst. I. 281.

Pannus Purpiam -pian, -pÿan, -piar, prian, Purpianus, p. purpurei coloris; *biborszinű szövet.* Kronst. II. 172., 219., 310., 464., 465., 579. Tör. Tár. 1889. 375.

Pannus Purpianus, V. *Pannus purpiam.* Hist. Zerm. p. 63: pro quibus fuimus remunerati singulis nostrum 10 aureis nummis et pro singula veste de *panno purpiano.*

Pannus Pwrpianus, V. *Pannus purpiam.* Tör. Tár. 1888. p. 570.

Pannus Rascha, V. s. *Rascha.*

Pannus Saja, Saja V. s. *Saja.* Tör. Tár. 1889., 379.

Pannus Skarlath, V. *Scarlatum.* Thök. Diar. II. 325. Una chlamÿs ex panno *skarlath,* sine omnibus requisitis, nova, nondum perfecta fl. 8.

Pannus Speyr, ex Speyer; *speieri szövet.* Kronst. I. 36.

Pannus Stamethius, stamethus, V. *Pannus Stameet.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Stameet, stameethis, stamet, stameths; *finom selyemszövet.* It. *sciamito.* Ger. Tausendschön. Kronst. II. 219., 426., 512., 623., 627., 677.

Pannus Trichtesch, p. e. Traiecto ad Mosam; *mastrichi szövet.* Kronst. II. 172. 234. 4 *trichtesch* um schlach (umschlach= umschlag).

Pannus Trichtisch, V. *Pannus Trichtesch.* Kronst. I. 18.

Pannus Velesducher, p. ex Italia; *olaszposztó.* Ger. wälsche, italienisehe Tücher. Kronst. I. 41.

Pannus Wratislaviensis; *boroszlói szövet.* Kronst. II. 423., 446., 605., 607. Monm. Comit. Trans. V. 194.

Pannus Ypri, pannus qui in urbe Ypres Flandriæ conficitur. Szam. Tih. apáts. p. 23: 1311. Decem pecias *panni ypri* vocati. Q. L. D. 1790.

Pannus Ztameth, Ztamoth, V. *Pannus Stameet.*

Panoleticus, 3., prorsus deletus, inveteratus; *egészen megsemmisült.* Fabó. Monm. Evang. II. 19. Pannonia præcedaneis quibusdam sed iam *panoleticis* cribrationibus et persecutionibus deformata et adflicta.

Panoplia, æ; *teljes fegyverzet.* Gall. panoplie. Germ. vollständige Rüstung. Epist. Proc. P. III. p. 255: Bassa cecidit... non tamen *panoplia* indutus. Szamosk. III. 45.

Panthaydungen. Schmeller (Bayerisches Wörterbuch 1872. I. 243.) Pantaiding *a)* das für einen bestimmten Bezirk *(Ban)* an einem angesagten und herkömmlichen Tage abgehaltene Gericht; *b)* Inbegriff der Rechte und Gewohnheiten, nach welchem auf einem solchen Tageding entschieden würde. (Kaltenböck, Österr. Rechtsbücher des Mittelalters: A) œsterr. Pantaidingbücher. (Wien 1845.) Vox composita ex Bann (Ban): regio et Taiding, Tading, Teiding et Taidung, (quod est contractum ex *Tag* et *Ding* ant. Ger. Tageding. med. Ger. Tagedine, Tegedine, Teidine: induciæ); *tárgyalási nap, törvénykezés.* Corp. Jur. II. Art. 3. an. (1832.) De nundinarum custodia et *Panthaydungen.* Cum propter delicta et pœnas, quæ in nundinarum custodia et Panthaydungen occurrunt... variæ controversiæ ortæ sint... Nundinarum custodia in *Pan* vel aliis pagis competit... In *Panthaydungen* in pœnis iuxta qualitatem delicti honeste, fideliter ac decenter procedendum est.

Pantlica, æ, a Germ. Band-el: ligamen, tenia; *szalag, pántlika.* Arch. Rák. VIII. 332. *Teniae* vulgo Bandt vel *pantlicae* nigræ aureis filis distinctæ Nro. 4.

Pantographum, *másoló eszköz.* (Hsyse: ein Alleinzeichner, Allschreiber, ein Storchsnabel od. Werkzeug zum Nachzeichnen und Verkleinern der Risse). Törvt. Msz.

Pantofla, æ, (ab it. pantofala) crepida; *papucs.* Ger. Pantoffel. Száz. VI. 373. an. 1507.

Panulatium, pannus, textum; *szövet.* Fej. P. XI. V. Un. 416. de rebus omnibus pannis Tuscanicis vel *panulatio*... par vectigal.

Panulatus, 3., textus; *szövött.* Fej. V. III. 415. solvant una cum aliis tam de sindone, quam de pannis griseis seu Tuscanicis vel *panulatis,* et omnibus prorsus eorum rebus incunctanter et mercimoniis aliis par vectigal.

Panzonus, i, (Du C.) navis oneraria; *teherhajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 33. an. 1224: in hoc viatico, quod facturus est cum suo *panzono* in terra Alexandrie. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 178. Star. XXI. 276.

Papa, (Du C.) Per excellentiam sic vocatur summus Romanus pontifex, qui est pater patrum. Ital. papa; *pápa.* S. de Kz. Chr. A. 2. 1.; A. 2., 7.

Papalis, ad papam pertinens; *pápai.* Cod. Dip. And. II. 523., 612.

Papalista, æ, sectator systematis papalis vel curialis, quod summam potestatem ecclesiasticam pontifici tribuit et cui systema episcopale, episcopalista opponitur; *pápaság követője.* Kon. Egyh. 380.

Papas, atis: pædagogus, qui sequitur studentes; *nevelő.* Knauz M. E. Str. I. 23. Cf. *Pappas* Juven. 6., 632; Inscr. ap Mur. 1297., 11.

Papatus, us, dignitas papæ (Du C.); *pápaság.* Fabó. Mon. Evang. II. 323. in Tractatu de origine et incremento *papatus.* Verancs. VII. 364.

Papelardus, (Du C.) hypocrita, adulator, simulator; *képmutató, hizelgő.* Nagy Hier.

Papicola, æ, Papæ cultor; *pápa követője.* Han. Hist. Eccl. p. 168: hos etiam, qui adhuc *Papicolis* adhærebant, in Lutheranorum castra trahebat.

Papile, -ia, -io, ium, **Pappilium,** (Du C. Papilio), tentorium; *sátor.* It. padiglione. Quel. Sieb. I. 274., 285., 293., 311., 316., 333. Kronst. II. 172., 230.

Papilio, pampilio, (Du C.) tabernaculum, tentorium; *sátor.* It. padiglione. Gall. pavillon. Germ. Zelt, Pavillon. Georg. Sirm. I. 19. I. 243. Cumque pervenisset Rex ad propositum locum, duas *papiliones* tensa erant juxta rippam flui Thicia p. 215. Et intravimus ad Regem sub *pampilione* sua. Adelm. De orig. Turc. 14. Cf. Lampr. Alex. Sev. 51; Spart. Percenn. 11. Trebell. in XXX. Tyr. 16; Tertull. ad Mart. 3. Inscr. ap Marin. Fratr. Arv. Nro 41.

Papiracea Officina, officina chartacea; *papirpyár.* Wallaszky Index.

Papiraceus, V. *Papireus.* Oláh. Cod. Ep. 506. Accipe animum meum in te benevolum, non ipsa munuscula *papiracea.*

Papireus, *(πάπυρος)* papyrius, papyraceus, papyro confectus; *papirosból való.* Cod. Dip. Pat. V. 246. 372. Tenens in manu sua quandam chartam *papiream.*

Papiraticus, 3., V. *Papireus.* Tör. Tár. 1887. p. 133.

Papismus, doctrina rel. catholicæ de papa et eius infallibilitate; *pápaság.* Tör. Tár. 1888. p. 756. 1892. p. 470. Hist. Eccl. Ev. 244. Szamosk. IV. 508. Bod. Hist. Eccl. I. 176.

Papista, æ, catholicus; *pápista.* It. papista. Cod. Alv. II. 181. *pápista* fejedelmek.

Papisticus, 3., ad papam pertinens,

eius partes sequens; *pápista, pápistás*. Ger. papistisch. Szilády Tör. Magy. Eml. IV. 108. cum summa omnium orthodoxorum Regum Principum et Statuum Legatione contra Domum Austriacam Ligamque *Papisticam*. Monm. Comit. Trans. I. 411. Száz. III. 21. Tör. Tár. 1887. 48.

Paplan, opertorium; *paplan*. Arch. Rák. VIII. 313. Item *Paplan* novum. Tertium *Paplan*, cuius medium etc. 314. Aestivum *Paplan* ex attalico rubro.

Paplan æstivum, opertorium æstivum; *nyári paplan*. Arch. Rák. VIII. 309. Unum *Paplan aestivum* ex flava Tafotta.

Paplium, (pro; papilio) tabernaculum; *sátor*. Kronst. III. 245., 248., 367.

Pappa, æ, papparium; *pép*. It. pappa. Ger. Pap. Beng. Ann. Er. Cœnob. 212. fumanti fornaci bene posse mederi illita cera aut *pappa* farinacea.

Papplea, æ, lodix, opertorium; *paplan*. Ger. Bettdecke. Kronst. I. 215.

Papregium, a vico Barèges in montibus Pyrenæis ita appellatus pannus linoxylinus. Gall. barège. Kov. Form. St. 37. coram nobis assumpsit unam petiam panni de *Papregio* in octavis tabulis talis festi iam venturis.

Papuch, crepida, solea; *papucs*. Ger. Pantoffel. Vect. Ref. C: De ... uno pari *Papuch* cum Soccis.

Papyraceum bellum, scriptorum certamen; pugna literatorum; *tollharcz*. Hor. Mem. 472.

Papyrarius, i, chartarius; *papirgyáros*. Kronst. III. 259., 340.

Papyreus, 3., in papyro scriptus (contr. pergameneus); *papiroson irt*. Tör. Tár. 1892. p. 62. literas *papyreas*.

Papyrifex, *chartarius; papiros késziтő*. Ger. Papiermacher. Tab. Conscr.

Papyrus pileatorum, charta densata; *táblapapiros*. Ger. Pappendeckel. Vect. Ref. E. 2.: una Riso Papyri *Pileatorum*.

Papyrus regalis, charta regia, macrocollum; *regálpapiros*. Ger. Regalpapier. Szék. Okl. IV. 189. et indulgentiales in dupplici *papyro regali* patenter confectæ.

Paquetum, sarcina, fascis; *csomag*. Kass. Ench. II. 61. Famuli postales cum officiosis *Paquetis* proficiscentes et in obviis Diversoriis semet absque necessitate detinentes per Diversitores illico denuncientur. Norm. Ordin. an. 1787. 11. Sept.

Par, exemplum; *másolat*. It. copia. Kass. P. P. I. 309. Fej. VII. 117. *par* privilegij.

Par judiciale, exemplum iud.; *törvényszéki másolat*. Tör. Tár. 1887. p. 592.

Para, pecunia Turcica 1/10 piastri; *para* (46 fillér). Magy. Tört. Tár. XX. 163.

1. **Parabola**, æ, fides data (Du C. al. s.); *adott szó*. It. parola. Ljub. Mon. Sl. I. 52. an. 1235: damus *parabolam* et totam fidaneiam. Tör. Tár. XI. 54.

2. **Parabola**, æ, mandatum (Du C. verbum); *meghagyás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 143. pignora ... custodiam, nec ex eis quidquam dabo ... absque *parabola* comunis consilio.

Parabolana, ad curanda debilium ægra corpora deputata; *betegápolónő*. Bene Med. V. 347. Necessarii sunt in omni tali instituto inprimis parabolani et *parabolanae* (in morodochio).

Parabolani v. Paraboli (Du C.) ita dicti sacerdotes, quorum erat grassante peste miseris succurrere; *betegápolók*. Nagy Hier. Pár. Páp. Cher. Jus. Eccl. I. 145. Bene Med. I. 202. Cf. Cod. Justin. 1., 3., 13: Cod. Theod. 16., 2., 42. et 43.

Parabolare, enarrare (Du C. periclitari); *elmesélni*. Georg. Sirm. I. 201. Unus miles erat Hungarus et ad Stephanum Thomorj divertisset nowa ei *parabolare*.

Parabolice, per similitudinem, exemplum; *példázólag*. Törvt. Msz. Cf. Sidon. Ep. 5., 17.

Parabolicus, 3., παραβολικός, per comparationem similitudinem allatus; *példázati*. Kaprin. Eloq. II. 156. Iterum ob oculos ponite hodiernum, de quo agimus, filium *parabolicum*.

Paracellarius, (Du C.) dispensator eleemosynarum mensæ Pontificis; *apostoli komornok*. Nagy Hier. Pár. Páp.

Parachæmadion, (Du C.) locus ad hiemandum aptus; *telelőház*. Nagy Hier.

Paracharacta, æ, (DuC.) qui falsos numos cudit; *hamis-, álpénzverő*. Nagy Hier. Cf. *Paracharactes*. Cod. Theod. 9., 21., 9.

Parachianus, Parochianus, parochus; *megyés pap*. It. parrocchiano. Schläg. 498.

Parachomemenus, (Du C.) gr. παρακοιμώμενος, præfectus sacri cubiculi; *kamarás, őrálló*. Nagy Hier.

Paracleticus, 3., consolans; *vigasztaló*. Wallaszky 298. ex materia pertractata usus dogmatici, morales, *paracletici* deducuntur.

Paracletus, consolator, Spiritus Sanctus; *vigasztaló, szent lélek*. It. paràclito. Verancs. II. 236. tuumque Christum Jesum Deum verum et Dei filium, *paracletumque* spiritum rite ac persancte individuum colimus. Cf. Tertull. Virg. vel. 1. Anim. 55. Resurr. Carn. fin.

Paraclitus Paraclytus, V. *Paracletus*. Beng. Ann. Er. Cœnob. 554. (festivitate) qua suo illapsu Divinissimus *Paraclytus* Discipulorum Christi corda replevit. Vita S. Steph. 11. et passim.

1. **Parada**, æ, (Du C.) ab It. parata, i. e. ornatus, apparatus, luxus; *parádé*. Ker. Nap. 229. nervus *paradae*.

2. **Parada**, æ, pompa militaris (Du C. al. s.); *dísz*. Diar. Com. II. 8. præsente etiam in *Parada* Nobili Turma Prætorea Hungarica.

3. **Parada**, æ, conventionis locus, munimentum (Du C. al. s.); *összejöveteli hely, védőhely*. Tör. Tár. 1888. p. 748. quo facilius dimidium præsidii noctu quiescere, dimidium alterum summo mane in *conventionis loco (paradam* vocant) comparerent, maxime cum inimicis nil noctu attentare consueverit.

Paradigma, exemplar, specimen *(παράδειγμα); mustra, példány, mutatvány*. Reg. Mil. p. 56: transmissoque *paradigmate* cum pretii specificatione. Kaprin. Eloq. II. 785. *paradigma* orationis.

Paradisum terrestre, Visegradum; *földi paradicsom* (Visegrad). Száz. XVII. 778.

Parafarnales res, *παράφερνα (παρὰ φερνὴν)* donum extra dotem sponsæ datum. Præter formam hanc distortam occurrunt hæ: *parefarnales*. Cod. Dip. And. I. 10., 15. *pareffarnales* I. 35., 37. *parepharnales* I. 482., 534. *parafornales* I. 393., 414. *parfornales* I. 435., 484. *parorphanales* II. 472., 550. II. 506., 592; *menyasszonyi ajándék*. Cod. Dip. And. I. 27., 30. I. 311., 343. I. 564., 617. I. 522., 529. I. 421., 470. I. 512., 567. II. 361., 416.

Paraffernales, (Du C. *Parafernalia bona) (τὰ παράφερνα)* V. *Parafarnales res*. Werbőczi 186. *Paraffernales* autem dicimus: omnia bona mobilia, quæ mulieri aut per maritum aut parentes vel fratres sive etiam alios quoscunque tempore solennitatis nuptiarum aut desponsationis vel subarrhationis ejus, dantur.

Paragauda, (Du C.) ornamentum pallii vel vestis, quod vulgo friscum dicitur; *rojt v. bojt az öltözeten*. Ger. Franse o. Quaste am Kleide. Pár. Páp. Nagy Hier. Cf. Cod. Justin. 11., 8., 2.

Paragium, (Du C.) quidquid feudale a fratre primogenito secundo genitis in partem hæreditatis datur, qui id ab ipso fratre tenent pari ac ille reliquum feudum conditione; *egyenjogúság a hűbér birtoklásában*. (Heyse: Paragium, Gleichheits-Beobachtung, Mitbelehnung, das gleiche Anrecht, Mitrecht in Lehn.) Kelem. Inst Jur. Pr. II. 391. Vid. Betsius de pactis Illustrium Familiarum. Schilterus de *Paragio* et *Apanagio*.

Paragraphaliter, per paragraphos; *szakaszok szerint*. Kuk. Jura II. 174. an. 1756: seriem robotæ ... exponat *poragraphaliter*.

Paragraphatim, V. *Paragraphaliter*. Kass. P. P. I. 42. ut illæ (rationes) punctatim aut *paragraphatim* proponantur ...

Paralecla, æ, pro: *Parallela; párvonal*. F. Balass. Casul. Steph. App. Si oculus intra *paraleclas* v. g. inter duas arborum aut luminum series in longum *paraleclae* protensas collocetur, in plagam oppositam convergere videbuntur.

Paralimphus, i, pro: paranymphus, nuncius, legatus; *követ*. Georg. Sirm. I. 195. Hec cum pronunciasset *paralimphus* Alemanus coram Cassoviensibus, placuit eis et mox adheserunt ad partem Ferdinandi.

Paralitas, non legitur in lexicis, locum corruptum esse constat, quid sibi velit scriptor ex contextu satis cognoscitur, (fors. ortum a gr. παραλιταίνω, pecco) peccatum; *hibás volta, gyengeség*. Cod. Dip. Arp. Cont. II, 275. Est consentaneum racioni, testimonio commendare litterarum, ut sic contra maligne oblivionis *paralitatem* memorie cunctorum possit in perpetuum presentari.

Paraloyzare, (DuC. paraloysare) παραλογίζομαι pro: paralogisare: decipere; vocabula corrupte exprimere; *hamisan, tévevesen kiejteni*. Marc. Chr. II. 27. hic enim Hadolch exprimi non potuit, sed *paraloyzando* Hoholt. M. Flor. Fontes II. 132.

Paralymphus, i, pro: paranymphus; *vőfél*. Kandra Reg. 136.

Paralysis, apoplexia, resolutio nervorum; *szélhüdés*. Törvt. Msz. Cf. Plin. 20., 3., 8:; 20., 15., 59. Petron. Sat. 120.

Paralyticus, apoplecticus, apoplexia correptus; *inaszakadt*. Törvt. Msz. Cf. Plin. 20., 9., 34. Petron. Sat. 131. Tertull. Apot. 21.

Paralyzare, attenuare, labefactare; *hatást gyengíteni, elbénítni*. It. paralizzare.

Kass. Prax. I. 89. sinistri eventus non tantum morati sunt, sed impediverunt et *paralyzarunt.*

Paramenta sacra, (Du C.) ornatus; *egyházi ékszerek, oltári készülékek, miseruhák.* Kon. Egyh. 567. Cher. Jus. Eccl. II. 146. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. l. c. 5. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 564. Knauz. M. E. Str. II. 457.

Paramentum, (Du C.) apparatus sive bellicus sive alius quivis; rerum necessariorum copia; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. III. 204: *paramenta* galearum. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 294.

Paramonarius, i, (Du C.) mansionarius ecclesiarum; *monostori szolga.* Nagy Hier.

Parangale, fors. idem, quod It. *paranza,* navicula vectoria; *teherhordó bárka.* Han. Mon. Jur. P. I. 210: cum nassis vero et *parangale* . . . piscari audeat.

Parangaria, (Du C.) Jumentorum vel plaustrorum præstationes per vias transversas extra viam regiam sitas; V. *Jus Parangariae; szekerezési kötelezettség keresztutakon.* Luc. Regn. Dalm. 263. Cf. Cod. Justin. 12 tit. 51. Cod. Theod. 8 tit. 5.

Parangon, Text antiqua. Gall. parangon. Ger. Parangon. Catal. Libr. S. Ivanics. II. Ipsi characteres gothici et typi sunt satis pingues, quos ratione quantitatis referas ad eam classem typorum, quæ hodie a Typographis Text antiqua, item *Parangon* antiqua appellatur, literæ vero non sunt sibi invicem satis æquales.

Paraphernum, *(παράφερνα); nászajándék.* Kövy El. 231. Sub nomine Allaturæ comprehenditur etiam *Paraphernum,* quod significat vestes aut alias res mobiles, quas nuptæ occasione subarhationis vel nuptiarum quiscunque donavit. Molnár Patv. 26. Georch. H. T. II. 216.

Paraphonista, æ, (Du C.) cantor, qui est e schola cantorum; *karmester, karigazgató.* Ger. Regenschori. Nagy Hier.

Paraphrædus, i, ex *πάρα* et veredus = h. l. colonus, qui paraveredos præstare tenebatur; *fuvaros, szekerész.* Fej. I. 227, nullus, sicut prædiximus, superioris vel inferioris Ordinaris Reipublicæ procurator . . . ad causas tribunitio more audiendas vel freda exigenda aut mansiones seu paratas faciendas, *paraphraedos* aut fidei iussores tollendos . . . nec ullas publicas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas exigere conetur.

Paraphrastes, interpres; *magyarázó.* It. parafraste. Oláh. Cod. Ep. 217. non possumus non laudare opus pii et eruditi viri sive is *interpres* sit, sive *paraphrastes.* Cf. Hieron. præf. ad libr. Reg. fin.

Parapsis, idos, (Du C.) pro: *παροψίς,* vas escarium a rotunditate dictum; *tányér, tál.* Nagy Hier. Cf. Juven. 3., 141. Martial. 11., 27. Petron. Sat. 34. et 50. Ulp. Dig. 34., 2., 20.

Pararius, (Du C.) negotiorum et contractuum conciliator, proxeneta; *alkusz.* Cod. Camb. Merc. 85. Præcipuum eorum et respective unicum commodum constitit in Proxenetico, cuius nomine non aliud intelligitur, quam Honorarium seu Prœmium, quod *Parariis,* id est Negotiorum et Contractuum Conciliatoribus, ob navatam operam præstatur. Cf. Senec. Benef. 2., 23., 3., 45.

Parasceve, (Du C.) dies memoriæ mortis Jesu sacer (a gr. *παρασκεύω); nagypéntek.* Pesty Ször. III. 94. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 12. adv. Psych. 14.

Parastates, æ, parastatica, æ, defensor; *támasz, védő. M. Soiterus.* De bello Pannonico p. 583. Quare, quum alter foris, alter intus urbem tanta conservasset industria et vigilantia: conversi in eos omnes, hos Servatores patriæ, hos *Σωτῆρες* et *parastatas* appellabant unis iis, omne, quidquid unquam magnificum gestum erat, tribuentes et acceptum referentes.

Parasynagoga, æ, conventiculum; *alattomos gyülekezet.* Nagy Hier.

Parata, æ, expensæ ad hospitum susceptiones, maxime missorum seu legatorum publicorum (Du C.) Textum v. sub *Paraphraedus; élelmezési költség.*

Paratalassius, 3., *(παρά* et *θάλασσα); tengeri, tengermelléki.* Luc. Regn. Dalm. 163. et in Zupania *Paratalassia* sive maritima potentem B. Rainerium lapidasse supra relatum est.

Paratilla, (Du C.) summa rerum; *tartalmi jegyzék.* Pár. Páp.

Paratinea, intervallum; *köz-tér.* It. paratio. Ger. Zwischenraum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 551. item domus in Tragurio prope domum uxoris Georgij de Cegha; item locus sive *paratinea* in Tragurio prope domum Crome. Rač. Mon. Sl. VII. 45. an. 1040. comparavi ipsa parte de turre et *paratineas.* Han. Mon. Jur. II. 217. quecumque domus hedificata prope . . . *paratineam* habuerit dentem in angulo parietis.

Parator, (Du C.) qui exornat; *diszítő.* Thur. in Chr. Hung. I. p. c. 10. Qui fundator exstitit monasterii de Tata et *parator.* Chr. Piet. Vind. 129.

Parator arcuum, arcuarius: *íjkészítő.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Parator fenestrarum vitrearum, vitrarius; *üveges.* Tör. Tár. 1889. p. 384.

Paratorium, (Du C.) 1. Secretarium Ecclesiæ, seu locus, ubi Pontifices et alii, qui sacra facturi sunt, sese *parant,* id est adornant, 2. locus ubi parantur telæ, 3. credentia; *1. sekrestye, 2. műhely, 3. szerasztal.* Nagy Hier.

1. **Paratura,** æ, (Du C. 2.) ornatus; *dísz.* It. paratura. End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279: 2) prohibemus ne prelati . . . sub mantellis vel cappis pro *paratura* varios . . . colorum . . . nisi forte varietates huiusmodi pellibus agninis, vulpinis et linceis, seu zendatum rubeum, vel in aliquibus vestibus fimbrias, hoc est *premidiones,* seu ornamentum, nobilia exterius apposita de *lutria* seu *bivaria* . . . deferant ullo modo.

2. **Paratura,** (armorum) (Du C. al. s.) alias: *Praeparatura,* apparatus, armatura; *(fegyver) készület.* It. armadura. Chr. pict. Vind. 109. Experientes igitur in prelio precesso animositatem romanorum et armorum *paraturam,* resarcito exercitu versus Tulnam civitatem, ubi se inimici eorum collegerant, huni perrexerunt. Cf. Tertull. Pallad. 3 fin. id. Spect. 4. Coron. mit. 1. Virg. vel. 12.

Paratus, 3., præsens, numeratus (Du C. 2.); *készpénzbeli.* Tisztb. Ir. Extraordinariæ *praestationes paratae.* Rendkivül való *készpénzbeli* fizetések. Cod. de Sztára II. 306. *parata* in pecunia.

Parazius, i, fors. mendum pro *pararius:* nominibus faciendis interventor, conciliator, proxeneta; *alkusz.* Tör. Tár. 1887. p. 434. humillimum tamen eius thronum per intimos suos fideles tanquam *parazios* accessum.

Parchandt, v. Parchant, pannus linoxylinus; *barchet.* Ger. Barchent. Vect. Ref. E: *Parchandt* subductitio.

Parchanista, æ, a *parchanum* 2) derivatum, qui septis operam navat; *kerítéscsináló.* Fjp. Szám. 392: quod lapides *parchanistis* paraverunt.

Parchanum, 1. Ger. *Barchent; barchet szövet* = pannus linoxylinus, szlav. barchan. Fjp. Szám. k. 87., 337., 350: comiti propinavimus *parchanum* nigrum; 2. a voce *parc* = septum Ger. Umzäunung. Schutzwehr; *kerítés.* Fjp. Szám. k. 399., 401., 486: laboratori, qui iuvit circa *parchanum.*

Parchivium, idem q. *Perchivum;* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Ut a modo in antea nullus dare debeat alicui mulieri plus, quam ducentos perperos nomine *parchivij* et non debet dare nisi tantum decem pensas auri pro ornamento capitis, aurium et manuum.

Parcia, æ, pars; *rész.* Cod. Kár. I. 340., 211. et sic solum terciam *parciam* huiusmodi iudiciorum, quibus ipsi contra ipsum Jacobum patrem dicti actoris convicti fuissent, eidem Nicolao actori provenire debere asseruissent.

Parcialis dieta, non iustum concilium publicum; *részleges országgyülés.* It. dieta parziale. Monm. Comit. I. 227. Necesse est vobis et ceteris dominis Regnicolis nonnullis pocioribus Regnicolis unam *parcialem dietam* indicere et promulgare.

Parcialitas, (Du C. partialitas) factio, partes; *elpártolás.* Szék. Okl. I. 338. Quodque nullus ex ipsis aliquali exquisito sub colore audeat aliquas et qualescunque de cetero facere *parcialitates* aut Insurrecciones alterum opprimere volendo. Dip. Reip. Rag. 118.

Parcionarius, 3., (Du C. Partionarius) possessio, quam plures in commune tenent; *osztályrészes.* Fej. VII. 126., 127. Rex universas *parcionarias* possessiones Wyllermo contulisset possidendas.

1. **Parcus,** i, Ger. Park. (Du C.) spatiosior locus, in quo grex totus includitur; *tanya.* Új Magy. Muz. III. 193. Custos autem, quamdiu custodiam terre habuerit, sustentet domos, *parcos,* vivaria, stagna, molendina et cetera ad terram illam pertinentia de exitibus terre eiusdem.

2. **Parcus,** i, idem ac Germ. Park, viridarium; *mulató hely.* Cher. Jus. Eccl. I. 225. Et Præsidentes de maiore, et minore *Parco* ita vocati a loco Cancellariæ, in quem conveniunt, qui vulgo *Parcus* nuncupatur.

Pareglare, deducere; *vinni hajón.* Rač. Mon. Sl. XIII. 368. an. 1336: quicunque fecerit *paregium* . . . de qualibet muliere, quam *paregiaverit.*

Paregium, viagium; *út.* Ljub. Mon. Sl. XI. 62. an. 1327: teneantur solvere ac si *parizassent* ad *paregium* ib. XI. 279. an. 1347: pro suo *paregio,* seu viagio indiget conduris.

Paregorisare, (Du C.) lenire, mitigare; *szeliditeni, lágyitani.* Nagy Hier.

Parentas, tis, gens, familia; *nem, rokonság.* Ljub. Mon. Sl. I. 48. an. 1232: Obsides . . . dabunt . . . duodecim de duodecim *parentatibus* nobiliorum.

Parentatio, onis, parentalia; *gyásztisztelet, -beszéd.* Todtenfecir. Törvt. Msz. Cf. Tertull. Spect. 12.

Parentatorius, 3., funebris; *gyász..., búcsúztató.* Tör. Tár. 1891. p. 216. oratio *parentatoria.*

Parentatus, us, (Du C.) parentela: affinitas, cognatio; *rokonság.* It. parente. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 122. ceperunt petere terras, que sunt in loco, qui dicitur Stilpiza, asserentes utique, quod prenominate terre eisdem pro suo *parentatu* pertinerent et hereditario iure ipsas possidere volebant. ib. XI. 255.

Parentela, æ, (Du C.) amicitia, cognatio, affinitas, quæ per connubium paratur; *sógorság.* An. Sc. I. 116. an. 1300. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 117. Cf. Capitol. Gord. 23.

Parenticidium, parricidium; *atyagyilkosság.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 212.

Parere, ut substantivum: persuasio; *meggyőződés.* It. parere. Ljub. Mon. Sl. XXI. 300. an. 1449: dicamus sententiam et *parere* nostrum.

1. **Pares,** (Du C.) *ugyanegy hűbért bírók.* Vuch. Jur. Feud. 234. *Pares* vocantur, qui ab eodem domino et in eadem Curia immediate feudum tenent. Non eodem ubique numero fuere. Plerumque . . . duodenarius placuit.

2. **Pares,** (Du C.) proceres, patres; *országnagyok.* It. pari. Ger. Pairs. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 52. Eum Ludovicus, gloriosissimus Rex Galliarum, inter duodecim Dynastas Franciæ, quos *Pares* vocant, adscivit.

Pares Curiæ, *ugyanegy kuriához tartozók.* Vuch. Jur. Feud. 233. Componitur vero Judicium Feudale e pluribus vasallis, iurisiurandi religioni obstrictis, curiam feudalem constituentibus, *paribus Curiae* nuncupatis.

Pareta, (a slav. porota, quod actum iudicandi significat) iurisdictio sanguinis, (Du C. al. s.); *főbenjáró itélőszék.* Schwart. Scult. 51. ut Dynasta iurisdictione alta bannoque sanguinis præpollens vel huius vicarius officialis, assidentibus sibi Sculteto iuratisque maiorum facinorum reos, quibusque non erat res angusta domi, plecteret, *Pareta* hoc genus iudicii generalis ter intra annum exercendi vocabatur. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Fej. VII. 173., 225., 226. iudicium generale, *Pareta* vulgo vocatum, tribus vicibus scilicet in octavis Paschæ, in Octavis S. Michaelis Archangeli et in octavis Epiphaniarum. Hajnik Perjog. 103.

Parezium, V. *Paregium.* Ljub. Mon. Sl. XI. 205. an. 1346: nulla persona . . . audeat . . . *parizare* ad *parezium* nisi ad *parezium* sollitum.

Pargamena, æ, (Du C. pargamenum) membrana; charta pergamena; *pergamen, hártya (papiros).* Száz. XXIV. 345. litteræ mandatoriae . . . in folio est *pargamena* introligatarum. Arch. Rák. VIII. 318., 320. Fej. IV. I. 287.

Pargamenum, V. *Pargamena* (Du C. a Pergamenis regibus cum charta indigerent, primum excogitatum). Georg. Sirm. I. 83. disposuit . . . litteras . . . quattuor et quintum suum in medio afixatam et in *pargameno* subtili. Verancs. VIII. 163. Pesty Ször. III. 346.

Pargamina, æ, *Pargamena.* Arch. Rák. IV. 169.

Pargamineus, 3., membranaceus; *pergamen...* It. di pergamena. Fej. I. 479. quod sine ruptura zonæ *pargamineae* vel pixidis plumbeæ indissolubiliter iunctum est in pixide præfata. Batty. Leg. I. 445. an. 1092.

Parhermeneutæ, (Du C. parermeneutæ) Hæretici sæculi 7. S. scripturam pro lubitu, ad suorum errorum patrocinium, detorquebant; *szt. írásferdítők.* Nagy Hier.

Parhippus, i, (Du C.) V. *Dextrarius; paripa, vezeték ló.* It. destrière. Ger. Handpferd, Wallach. Slav. paripa. Bel. Cell. Cf. Cod. Theod. 8., 5., 14; Cod. Justin. 12., 51., 4.

Paria, par litterarum; *másolat.* It. cô-pia. Cod. Alv. I. 85. Anno 1686. 26. aprilis költ bécsi követek levelének *pariája.* Arch. Rák. I. 30. *Paria* affidationis quoad acceptandam mediationem.

Paria vidimata, exemplum ad fidem archetypi publica fide consignatum; *hitelesített másolat.* Ger. vidimirte Abschrift. Kövy El. 801. *Paria vidimata.* Præsentem *copiam* suo vero et genuino Originali in omnibus Punctis et Clausulis conformem esse testor.

Pariagium, (Du C.) adjungere sibi potentem socium in defendenda possessione; *hatalmas társszövetkezet.* Pár. Páp.

Pariamentum, apparatus; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. II. 262: *pariamenta* pro furnis.

Pariare, transscribere exemplum, par scripti conficere (Du C. al. s.); *másolni.* Száz. XIII. 62. Kass. Jur. Civ. Lex. 46. Tör. Tár. 1887. p. 610. Thök. Lev. 41. Jogt. Eml. II. 1. p. 414.

Pariclæ, (Du C.) charta, exemplum pari tenore scriptum, ab archetypo expressum. Vox formata a *par,* unde gallicum *pareil; hasonmás.* Hor. Mem. 125. Plura eiusdem diplomatis autographa, *chartae pariclae* seu *pariculae* veteribus dicebantur. Fej. I. 331. Constat . . . *pariclas* apud veteres in usu fuisse, ut amittendarum . . . chartarum periculum facilius averteretur.

Parietalis, e, ad parietem pertinens; *fali.* Thök. Diar. II. 335. Pro cortinis præspecificatibus *parietalibus* seu aulæis superficies seu corona, iam floribus aureis, iam argenteis ornata fl. 400.

Parietes Hyspanici, paries mobilis, versatilis; *spanyol fal.* Germ. Spanische Wand. Arch. Rák. VIII. 307.

Parificare, (Du C.) in æquo ponere, eodem loco, numero habere aliquem: *egyenjogúvá tenni, egyenlővé tenni.* Eszt. Okm. p. 30. (Decr. Ladisl. 1380): *parificamus* per omnia mercatores australes Viennenses. Diar. 1802. Pel. Serm. Hiem. 15. g. Deus eterne quid laudis et gratiarum tibi referamus, quod in tantum nos dilexeris, ut tibi soli subiiceres et angelis non solum *parificares,* sed et superexaltares.

Parificatio, onis; comparatio; *egybehasonlítás.* Törvt. Msz.

Pariformiter, (Du C.) pariter; *hasonlókép.* Kuk. Jur. II. 76. Liberæ Civitates *pariformiter,* iuxta antiquum earundem modum et consuetudinem, exercituare tenebantur. Kass. Jur. Civ. I. 127.

Parigium et **perigium,** V. *Paregium.* Star. VI. 5. an. 1463: offerendo vojvode . . . *perigium* . . . ib. de dando sibi *parigium* cum duabas fustis.

Parilíticus, 3., (a gr. παράλυσις) (Du C. paralyticatus) paralysi afflictus; *szélütött.* Pesty Ször. III. 77. infirmitate *parilitica.*

Pariscalmus, i, species navis; *hajó neme.* Ljub. Mon. Sl. XI. 105. an. 1324: *pariscalmus* communis armetur de XXVIII. hominibus . . . ad inveniendum quoddam *battellum* armatum.

Parisellia, ium: parva manutergia Parisiensia; *kis párizsi törlő.* Tör. Tár. 1887. p. 185.

Paritio, (Du C.) obedientia; *engedelmesség.* Opin. P. II. Sec. I. Art. II. Lzb. Cod. Med. II. 326. Kass. P. P. II. 3. præceptum . . . *paritionis* seu obedientiæ. Regul. Turm. Præt. 60.

Paritionale, is, mandatum ad comparendum pertinens; *idéző levél.* Fej. T. XI. V. Un. 501. Regis *paritionale* ad comparendum pertinens.

1. **Parium,** par; *pár.* Rač. Mon. Sl. VII. 129. an. 1080: comparavimus promontorium . . . pro III. solidis et duobus *pariis* de solis. Száz. VI. 375. pro quinque *pariis* de staffis.

2. **Parium,** pars adversa sigilli; *a pecsét hátsó része.* Comm. Hist. de Reginæ. Hung. Cor. Mor. 59. Vox *Expressorum* in aliis Sigillis redditur *Expressatorum* eodem significatu: *Parii* indicat partem adversam Sigilli, in qua omnium Regnorum nomina expressa sunt.

Parizare, V. *Paregiare. Paregium.*

Parlamentare, (Du C.) colloquium inire; *megbeszélni.* Ljub. Mon. Sl. I. 243: ad *parlamentandum* sive roncinandum.

Parlamentaris, ad comitia regni pertinens; *országgyülési.* Száz. X. 746.

Parlamentarii, socii consilii publici; *országos képviselők.* Szentiv. Curios. Misc. III. Septim. Synops. Chron. Anno 43. Regina Angliæ ex Hollandia per Scotiam rediens a *Parlamentariis* pessime excipitur.

Parlamentarius, 3., ad parlamentum pertinens; *országgyülési.* Ker. Nap. 20. sedes *parlamentaria.*

Parlamentarius, i, miles ita dicti parlamenti in anglia; *parlamenti katona.* Tör. Tár. 1800. p. 233. Hiberniæ urbes, arces ac portus pedetentim occupantur a *parlamentariis.*

Parlamentum, (Du C.) concilium, comitia; *zsinat, országgyülés.* Tör. Tár. 1889. p. 412. quod *parlamentum* factum fuit per prædictos prælatos Budæ et ipse fuit nuncius ordinatus iam est annus et dimidius in ipso *parlamento* per ipsos . . . Knauz M. E. Str. II. 687., 775. Arch. Rák. III. 341. Luc. Regn. Dalm. 271. Statis anni temporibus convenire simul solitos singularum Zupaniarum homines constat, et præterea iussu Banorum et Comitum, prout occasio necessitasque exigebat, ibique in commune consulere et, quæ res ferebat, decernere: hoc conventum latine *Parlamentum* in scriptis appellatum reperitur, Croatice vero *Sbor* dicunt.

Parlamentum Prelatorum, cœtus prælatorum; *főpapi gyülés.* Tör. Tár. XI. 56. et consensu consilii *Parlamenti Prelatorum.*

Parlamentum publicum, (Du C.) diæta, comitia; *országgyülés.* Batty. Leg. T. II. 489. an. 1289: in convocatione et *parlamento publico.* An. Sc. I. 26.

Parlare, loqui; *beszélni.* It. parlare. Prot. inq. 354. LXXXIX. Ille Benedictus *parlavit.*

Parlatorium, (Du C.) conclave colloquiis advenientium patens. V. s. *Murolus; szóterem.* It. parlatorio.

Parma, (perna Du C.) unio; *fejér gyöngy.* It. pèrla. Schläg. 1203.

Parmesani, caseus ab ital. urbe Parma sic dictus. Kov. Form. St. XXXVI. Ludovici II. Annuentia, ut N. Caseos, vulgo *Parmesani* dictos, cum Salvo Conductu importare possit.

Paro, onis, barcha, celox. Festus: *Parones* navium genus ad cujus similitudinem *Myoparo* vocatur (Du C.); *kis hajó.* Obs. Jadr. 401. Inde cibariis recentibus tam esu carnium, quam etiam meri liquore crebro Jadra alebatur, quibus nunc privationem patitur. Ibi *parones* portum salutis adveniebant, nunc quidem arcta via eis conceditur ib. 419. Cf. Cic. poët. ap. Isid. Orig. 19., 1., 20; ap. Orell. IV. 2. p. 572. Gell. 10., 25. fin.

1. **Parochia, Parochus,** (Du C.) districtus iudicis; *biròi kerület.* Kat. Hist. Reg. I. 101. Unusquisque iudex in *parochia* sua iudicet. *Parochi* quidem apud veteres Romanos a parechein, præbendo, dicebantur, qui legatis ad victum necessaria præbebant, at *parochia* subinde cum parœcia, cuius etymon est a paroikein, accolendo, confundi cœpit. Cf. Sidon. Ep. 7., 6.

2. **Parochia,** recte: paroecia *(παροικία)* qua adiacens domus scilicet Dei vel territorium Episcopi significatur (Du C.); *egyház, paplak.* It. parrochia. Ger. Pfarre, Kirchspiel. Bod. Hist. Un. Trans. 404. Hungarienses Trinitarii ex Saxonicis *Parochiis* non pauci sedes occuparant. Kon. Egyh. 340. Cf. August. Ep. 251. Hieron. Ep. 51. no. 2.

3. **Parochia,** comitatus; *megye.* Batty. Leg. T. II. 86. an. 1082: ubi separatur *parochia* de Zala a Besprem. Száz. VI. 446. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. Kass. Prax. I. 23. Comitatus nominationem suam accepit a castro, quod intra sui ambitum habebat: Comitatus = *Parochia* = *Vármegye.*

Parochiales Ecclesiæ, *plebániai templomok.* Cher. Jus. Eccl. II. 143. *Parochiales,* quas regunt Parochi et filiales, quæ ad illas iure spectant.

Parochialis, (Du C.) ad parochiam, districtum pertinens V. *Parochitanus; plebániai.* Rák. Ön. 241. in *parochiali* templi. Cher. Jus. Eccl. I. 281.

Parochialiter, per parochias vel per Comitatus; *megyénkint.* Batty. Leg. T. II. 244. an. 1156. Fej. II. 141.

Parochians, qui munere parochi fungitur V. *Parochus; plébánoskodó.* Fabó Monm. Evang. II. 180. Incolis vicinorum locorum et possessionum aug. et helv. confessioni addictis liber ad loca articularia vel, in quibus actu publica sua exercitia cum *parochiante* habent, liber accessus pateat.

1. **Parochianus,** i, (Du C.) qui ex parochia alicuius est; *egyház hive, egyház tagja.* Ker. Nap. 41. Oltv. Act. Synod. 89. et dissensiones inter *Parochianos* componere studeant.

2. **Parochianus,** Parochus sacerdos, parochus; *pap.* It. parrochiano. Fej. II. 158. Acta sunt hæc Anno ab Incarnatione Dom. MCLIX. Episcopii nostri Anno XII. Udalrico S. Ypoliti Præposito Adalberto, eiusdem loci *Parochiano,* Burgensium interventu.

Parochionalis, V. *Parochialis.* Cod. Dip. And. I. 505., 560. Fej. I. 278. Ecclesias *parochionales* habent.

1. **Parochionaliter,** per parochias V. *Parochialiter* Kat. Hist. IX. 54. alii sacerdotes absque impedimento aliquali ipsorum fratrum vel quorumcunque aliorum *parochionaliter* poterunt populis pertinentibus ad eandem ministrare.

2. **Parochionaliter,** ut parochus, præfectus districtus; *mint a terület főnöke.* Haz. Okl. 70. an. 1273: si Rubynus woywade se in iudicem vestrum prefecisset, non debuit, qui non fuit de nostra voluntate ... sed *parochionaliter* protegere poterit.

Parochitanus, 3., parochialis vel parochianus, ad provinciolam, comitatum pertinens; *megyei.* Száz. VI. 76. Rit. expl. ver. P. 3.

Parochitanus Comes, parochialis, comitatus comes; *megyei ispán.* Fej. III. 375. *Comites Parochitani* predia servientium non discuciant, nisi populos sui Castri.

Parochus vel **Curio** vel **Plebanus,** *plébános, megyés pap.* Kaprinai. Eloq. Sac. I. 27. *Parochus, πάροχος,* idest distributor (sive præbitor a *παρέχω* idest præbeo) quia distribuere ac conferre sacramenta subditis tenetur, pro quibus aliquando sacrificium applicare debet. Dicitur etiam Plebanus a plebe, cuius curam habet. Cher. Jus. Eccl. I. 279. *Parochus* est presbyter ad curam animarum in cœtu fidelium, qui *Parochia* dicitur, ex officio exercendam superioris auctoritate constitutus ... Sunt quidem parochi adiutores Episcopi in regenda parte Diœceseos et eatenus etiam quodammodo Vicarii eiusdem in regenda Ecclesia dici possunt. Rák. Ön. 138.

Parochyanalis, ad parochiam pertinens; *plebániai.* Cod. Zi. T. I. 572: ecclesia *parochyanalis.*

Parodiace, *(παρῳδιακός)* imitando; *utánozva.* Leges Schol. Schem. 25. in ligata materia metrice vertenda vel versus aliquot ex Virgilio Ovidiove *parodiace* exhibendi proponantur.

Parodine, ? An. Sc. I. 153. an. 1512: cum Teloneis, duorumque grossorum, quod *Parodine* dicitur, exactionibus .... donavimus.

Parœcia, Parœcus, *plebánia.* Kat. Hist. Reg. I. 101. parochia subinde cum *paroecia* cuius etymon est a paroikein accolendo confundi cœpit. Unde sicut per *paroeciam* conventum accolarum alicuius loci vel templi vel curiæ (hinc etiam curiones *paroeci* dicti sunt) ita per parochiam quoque certam viciniam ac districtum iam intelligimus sive districtus hic sacer sive profanus sit. Konek, Egyh. 341. Hist. Eccl. Ev. 72. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Cf. August. Ep. 261. Hieron. Ep. 51. no. 2.

Parœcia montana, districtus montanus; *bányakerület.* Faber. Jur. Met. 42. Magister Montium *paroeciae montanae* amplioris, (Schemnicii) adiunctos habet Assessores, qui sub eius auspiciis specialem Culturam et Oeconomiam montanam procurant.

Parola, æ, (ab. It. parola), fides data; impegnare la parola; *szavát adni, becsület szó.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 94. Nisi publicam provocationem et gravem pœnam subire velit, prorsus nulli extra cœtum usurpandum ullum exhibeat librum nisi iusta de causa cum venia Clar. Professoris *dispensabili* Pastoribus orthodoxis, a quibus *literae recognitionales* exigantur et de certo tempore restitutionis penes *parolam,* ut vocant, *Thecario* fiat obligatio Thök. Diar. 58. do.. meam *parolam.*

Parolla, æ, V. *Parola* (Du C. al. s.). Arch. Rák. VIII. 251. fidem et *parollam* suam deserens.

Paropsis, idis, (Du C.) V. *Parapsis.* patina; *tál.* It. piatto. Oláh. Cod. Ep. 604. scio enim aulicis hominibus rusticos aliquando cibos ex lignea *paropside* vel potius olla depromptos bene sapere, Brut. Hist. VIII. 377., 18.

Parorfanalis, Parorphanalis; a gr. *ὀρφανός,* orbus. *Parorphanales* nominantur res puellarum orbarum, quas illæ in matrimonium datæ præter dotem adhuc accipiunt, inferuntque in domum mariti; *árva menyasszony ajándék* ... Cod. Dip. Pat. V 110., 132. Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 25., 14. Significamus, quod nobilis domina relicta Nicolai ab una, parte vero ex altera Johannes sponsus eiusdem domine coram nobis ipse Johannes est confessus, quod ipse de rebus seu clenodiis per predictam dominam eidem Johanni sponso suo cum filia sua pro dote et rebus *parorphanalibus* tempore nupcie sue datis, hec clenodia seu has res reddere assumsisset. Ibid. V. 405., 12. Idem Philippus dictis dominabus Annus et Elene filiabus Andree pretextu quarte puellaris domine matris et pro dote et pro rebus *parorphanalibus* avie ipsarum de possessione coram capitulo ecclesie Posoniensis solvere assumsisset.

Parpagena, æ, fors. a gr. *πάρπαγος, παράπαγος,* valva; *retesz.* Arch. Rák. VIII. 351. Imagines in *parpagena,* majores et minores.

Parragium, *születésnél fogva egyrangu állapot.* Vuch. Jur. Feud. 130. Ceterum divisio debet fieri libere nec uni præ alio ius præcipuum in divisione feudi competit, proinde in divisione feudi nec iuri electionis a) nec freragio, b) nec *parragio,* c) locus est. *Parragium* e voce Gallica parage in latinum flexa denotat nativitate pares, ex eadem familia genitos inde *parragium* et eius contrarium disparagium, vi cuius pars feudi fratri iuniori ceditur quidem, sed absque obligatione præstandi servitia.

Parrhesia, æ, *(παῤῥησία)* animus liber, apertus, libertas dicendi, cogitata enunciandi; *szabad szólás, őszinteség.* Bod. Hist. Eccl. I. 78. Czvit. Spec. 179. Can. Ecc. XLIX.

Pars incattea, V. *incattus; peresfél.* Törvt. Msz.

Pars media tormenti bellici, *az ágyu közepén kiálló támasz.* Falud. Arch. 140. Pars media, vulgo Zapfen-Stuck, habet duas eminentes ansas metallinas instar Cylindrorum, Ger. Schild-Zapfen, per quas machina incumbit suis *cantheriis.* Ger. Laffetten.

Pars succumbens, pars causa cadens; *vesztes fél.* Törvt. Msz.

Pars triumphans, qui causam obtinet; *nyertes fél* (perben). Georch. H. T. I. 163.

Pars venæ iacens, (in montanisticis); *fekü.* Ger. liegend. Besztb. Levt.

Pars venæ pendens, (in montanisticis); *fedü.* Ger. hangend. Besztb. Levt.

Parsimonizare, parcere (Du C. cum persimonia distribuere); *kimélni.* Obs. Jadr. 398. grandes sumptus Jadrenses pro militia recreanda tolerant ac minimis minime *parsimonizant,* inimici quidem sticatum roborando non cessant p. 404. machinat pars partem, ictus ictum, non *parsimonizant,* multi partium corruunt vulnerati.

Parta, corolla, anadema; *párta.* Germ. Hauptzierde. Vcct. Ref. D.; De una libra *Partarum* aurearum.

Partegeta, æ, murus intergerinus; *válaszfal.* Ger. Abtheilung. Rač. Mon. Sl. XIII. 189. an. 1357: fiant *portelete* inter merlos et *partegetae.*

Partes, partes adnexæ Hungariæ; *csatolt részek.* Ker. Nap. 230. in *partibus* levő papok.

Partes contrahentes, paciscentes; *szerződő felek.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 209. Si quoque Tractatus iste in nos duos tantum velut *partes contrahentes* reduci posset.

Parthenicum, monasterium vi ginum; *apácza-, szűzmonostor.* Nagy Hier.

Parthenius, 3., *(παρθενεία, παρθένειος)* virginis; *szűzi.* Id. di vergine. Beng. Ann. Er. Cœnob. 319. clenodium, unionibus variegatum ornamentis *Partheniae* Matris addiderunt.

Partheno-Martyr, is, virgo martyr; *szűz vértanu.* It. martire vergine. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 9. Ab eo nimirum Divæ *Partheno-Martyris* Barbaræ honoribus dicato.

Parthenon, *(παρθενών)* cœnobium; *leányszoba, kolostor.* Kat. Hist. Duc. 620. Giselam S. Stephano nuptam et Brigittam Ratisbonensis *parthenonis* antistitam peperit.

Partiales Obligatoriales, in minores et plures æquales partes divisæ numeris currentibus insignitæ apochæ; *részleges kötvény.* Proj. Leg. Civ. 253. Ut *partiales Obligatoriales* e præmissa fucati mutui specie promanantes omni deinceps vigore destituantur.

1. **Partialis,** partes alicuius sequens (Du C. al. s.); *pártos.* Frak. Mát. lev. II. 135: loquetur, que noverit, cesari, cuius *partialis* est.

2. **Partialis,** is, nude positum pro: partiali synodo, cui opponitur generalis. Tör. Tár. 1887. p. 149.

3. **Partialis,** V. *Partiales obligationes.* Thök. Diar. 409. az érvágás után recreatiót keresvin, mindinkább *partialisokat* revidcáltam és az supplikatiókra adtam választ.

Partialitas, (Du C.) factio, partes; *pártoskodás.* Gall. partialité. Pel. De S. Bernard. s. c. 6.: Sermo eius ... *partialitates* ad pacem revocaverit. Monm. Comit. IV. 64. rebellio seu *partialitas.*

Partialiter, ex parte aliqua; *részben.* It. parzialmente. Wagn.

1. **Partiarius,** 3., mutuus; *közös.* Bocat. Hungar. p. 453: Amabo te, prout decet et tecum in eo *partiario* munere concertabo.

2. **Partiarius,** 3., partium studiosus; *részrehajló.* Han. Mon Jur. II. 12. an. 1312: non homo *partiarius,* sed sit ... honestus.

Partica, (trabecula in ædibus sacris, ubi cerei accenduntur Du C.); fustis; *dorong állvány.* Pel. De s. Adalb. s. col. 6. = Radius solaris cappam more *particae* tenuit.

Particalis, secundarius; *mellékes.* Im. Phil. 63. finem Mundi ultimum vel supremum Gloriam Dei externam esse tenemus ita, ut huic omnes recensiti et quivis alii fines entium mundanorum ceu *particales* et secundarii totali et primario subordinentur.

Participare, finitimum, vicinum esse; adiacere alicui (Du C. al. s.); *határosnak lenni.* Batty. Leg. T. II. 312. an. 1247: incipit ... a rivulo ... et *participat* metas.

Participacio, (Du C. 2.) societas communio; *közösség, részvevés.* Szék. Okl. II. 128.

Participatio, habere partem; *részvétel, részesülés.* It. participazione. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 85. vel quid ad plebem catholicam et devotam cum confidelium communione perfida seu dampnatorum hominum *participatione* dolosa vel quid etiam lupos rapaces cum pastoris eterni contumelia ovium gregi mitissimo applicari? Cf. Spart. Jul. 6. fin. August. de quaest. 83. n. 24.

Participative, partim; *részben.* Pel. Pom. L. VII. P.I. Art. III. c. I. Homines dii *participative* dicuntur propter virtutis excellentiam.

Participator, (Du C.) particeps; *résztvevő.* It. participatore. Obs. Jadr. 1416. sponte absque alicuius ope ecculei quam plures *participatores* huius esse delicti exposuerunt.

Particulæ magistrales, opus artis elaboratum; *mesterremek.* Ger. Meisterstück (eines Handwerkers). A pesti ötv. cz. szab. 1529. pro ostensione suæ artis, disponat *particulas magistrales,* vulgo mester remek vocatas, videlicet: unum calicem, unum sigillum helymes vocatum etc.

Particulare, particulariter indagare, (Du C. singulatim edisserere): *részletesen megvizsgálni.* Batty. Leg. III. 60. an. 1308.

Particularis, privatus; *magán.* Körmöcb. főreálisk Ért. Bpest. 1895. p. 105. *particuláris* (privát) iskola.

1. **Particularitas,** proprietas; insolentia (Du C, rei circumstantia); *rendkivüliség, különös körülmény.* Gall. particularité. Rák. Ön. 20. *particularitas* itineris.

2. **Particularitas,** tis, partes singulæ (Du C. rei circumstantiæ); *egyes részlet.* Epist. Proc. P. III. p. 406: Ceteras rei *particularitates* indagare non potui.

3. **Particularitas,** singularis res; *különös esemény.* Gall. particularité. Arch. Rák. IV. 148. Az Fejes nevő hadnagy, az ki Győrrűl gyütt, hozta hirit (győzelemnek); de az mint már *particularitasit* irják, Karoli verte meg ...

4. **Particularitas,** (Du C.) singula quævis; *részlet.* Ljub. Mon. Sl. IX. 112. an. 1410: eatur ad alias *particularitates.* Arch. Rák. VIII. 196.

Particulariter, per partes; *részlegesen, részletesen.* Wallaszky 259. universaliter, quod ego *particulariter* dixi, mibi tribuit.

Partificare, in partes distribuere: *részekre felosztani.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 488. Preterea est quedam terre in eadem villa non *partificata,* de qua Prepositus habebit in porcione sua quantum alij duo homines de villa; cum autem contigerit eam *partificari,* equali gaudebit porcione.

Partificari, partiri, participem fieri; *részesnek lenni.* Knauz M. E. Str. I. 273., 310.

Partisans, qui alicuius partes amplectitur; *pártos, párthiv.* Gall. partisan. Magy. Tör. Tár. XVIII. 194. rex Sveciæ una cum *Partisantibus* suis est derelictus.

Partisanus, bipenni instructus; *alabárdos, kelevézes.* Mem. Pauli. 425. idem exercitus equitum una cum nostro exercitu peditum, qui fuit inter omnes balistrarios, *partisanos* et alios quoscunque hominum circa mille, exivit ad campum causa obsidendi Vranam.

Partisare, partes alicuius sequi; *pártját követni, pártoskodni.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 194.

1. **Partita,** (Du C. Partitæ) rationis pars, articulus; *részletes kimutatás.* Cod. Dip. Brüss. II. 54. Pro expensa Cam. Schemnic. D. 10., 12. minus positis *in partita* D. 177. 89.

2. **Partita,** (Du C. regio urbis, modus agri) H. l. pro pars. Ital. partita; *rész.* S. de Kz. Chr. I. 4., 5: in *partitas* diversas Hunorum communitas est divisa.

3. **Partita,** æ, sententia: *határozat.* Han. Mon. Jur. II. 33. an. 1312: potestas ... teneatur ... *partitas* in generali consilio ... facere.

Partitum, deliberatio, consilium, suffragatio, quæ secreto per calculos fit (Du C.) ponere partitum: suffragium ferre; *tanácskozás, határozat.* Mem. Pauli. 434. ut supra in Consilio Jadræ generali celebrato in Ecclesia S. Stephani Martyris de Jadra, in quo fuerunt septuaginta octo consiliarii, posito *partito* per ballottas et pissides. Ljub. Mon. Sl. IX. 109. an. 1410. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 461.

Partitura, æ, vocum musicarum omnium designatio; *partitura.* Jókai Magy. Náb. 124. et passim.

Partium, genitivus plur. pro nominativo usurpatur; intelliguntur partes regni Hung. adnexæ; *kapcsolt részek.* Magy. Tör. Tár. XVIII. 245. Nagy Ernő Magyarorsz. (Közjoga. 35. A »Partium«. *Magyar részek* Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd). Princeps Transilvaniæ et *partium* Hungariæ Dominus.

Partus sequitur ventrem, proles sequitur sortem matris; *a gyermek az anyja sorsát követi.* Törvt. Msz.

Parum relinquere, parum dicere, mancum relinquere; *kevésnek hagyni, keveset mondani, hiányosnak hagyni.* Batty. Ger. 5. dictum supra *parum reliquimus,* quia Sancti tribulando laudant, lætando superexaltant.

Parura, æ, (Du C.) limbus, ornamentum; *szegély.* Ger. Saum. Gall. parure. Buny. Vár. tört. III. 88.

Parussia, in memoriam mortuorum præstatio ap. ruthenos: Parastas = gr. *παραστάς.* Paruss ap. ruthenos significat *ursum melis* V. *Sarandaria; halotti megemlékezés.* Lzb. Cod. Med. T. II. 709: Ex his ... fuit prohibitus illius usus, vi cujus hactenus Popparum viduis etiam equus, partim libri defuncti earum mariti tanquam funeraticum quoddam adimebantur, aut vero *Sarandaria* vel *Parussiae* præstandæ. Star. VIII. 5. an. 1772.

Parva, æ, prima classis gymnasii ante annum 1848-um; *első osztály.* Wallaszky. 533. professores ... Rhetoricæ, Poëseos, Syntaxeos, Grammaticæ, Principiorum, *Maioris Parvae* et Classium Elementarium.

Parvalia, ium, res parvæ (ad normam magnalia); *apróságok.* Tör. Tár. 1888. p.

566. Kronst. II. 216., 219. Verancs. V. 70. Quel. Sieb. I. 271. an. 1500. Importavit *parvalia* videlicet: calciamenta, sellas. Fr. Lib. Rt. II. 26., 102. III. 204. ad manus cubicularii . . . pro ordinandis diversis rebus *parvalibus.*

Parvianus, i, fors. idem quod Gall. *parvenu,* terræ, fortunæ filius; *szerencsefi.* Ger. Glückspilz. Verancs. IX. 302. De trierarchatu et de *parviano* satis est intellexisse.

Parvificentia, indigentia; *szükölködés.* Andr. Pann. 72. Et est medietas superabundantiæ et *parvificentiae* (de magnificentia).

Parvisium, (Du C.) atrium ante ædes sacras; *egyház külcsarnoka.* Gall. parvis. Nagy Hier.

Parvissima, minima. Urk. Sieb. II. 275. an. 1366. unam *parvissimam* vallem.

Parvissimus, 3., minimus; *legkisebb, igen kis.* Han. Mon. Jur. P. I. 67. an. 1214: habeat *parvissimum* introitum. End. p. 86. Thurócz. 49. ut in uno tantum loco *parvissimo* introitus illac reperiatur. S. de Kz. Chr. I. 1., 4., 5.

Parvista, æ, qui elementa prima discit; a gallico: *parvis,* quod vestibulum significat; *elemi tanuló.* Fabó. Monm. Evang. II. 6. rhetores S. Catharinam virginem 25. Nov. principistæ S. Stanislaum Kostkam 23. Nov. et *parvistae* s. Gregorium d. 12. Martii venerantur.

Parvitas mea, (Du C.) Titulus, quo inferiores vel humilitatis amatores utuntur; *csekélységem.* Verancs. VI. 81. Quod autem majestas vestra *parvitatem* meam apud hanc majestatem principis mei et primates Hungariæ aliquid putat esse. Cf. Val. Max. præf.

Parvuline, more parvuli, conditione parvulus; *mint kisdedecske.* Cod. Zi. T. I. 552: Informantes, ut predictus Paulus filius Dyonisy tempore dicte possessionarie vendicionis *parvuline* et *tenelline* ac inscie et ignare exstitisset.

Parvulinus, (Du C.) parvulus; *csecsemő.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 545., 5. in tres partes dividantur et tercia pars predicte nobili domine ac Stephano eiusdem *parvulino* detur. Knauz M. E. Str. II. 468., 480.

1. **Parvulus,** i, puer nobilis, puer regius; *apród.* Ger. Edelknabe. Georg. Sirm. I. 3. Postremum *parvulus* audiebat extra ante ostium, quod dominus suus . . . clamabat. Mox *parvulus* Ladislai fugit ad inter januas satrapis. Száz. XI. 803.

2. **Parvulus,** i, tiro; *inas.* Ger. Lehrjung. Kecsk. P. Ötv. 141.

Parvulus Venetianus, monetæ species. Kub. D. Hont. II. p. 134. an. 1284.

Parvus denarius, Fjp. Szám. p. 121. an. 1411.

Parypus, i, V. *Dextrarius.* Verancs. IX. 229. De equis meis non est bene informata Vestra dominatio Magnifica; quia vix quatuor eduxi de eo genere, qui *parypi* nominantur.

Parzogna, æ, partitio, divisio; *elosztás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 358. an. 1335: In capite trium armorum, quando patronus faciet *parzognam* de ipsis, detracto capitali, quos superest dividatur . . .

Pasalum, (Du C. pascalium) ager pascuus; *legelő.* Vjestnik I. 177. an. 1289. locum meum de *pasalis* decem communis.

Pasardus, cyprinus carpio (Linn.); *pozsár.* Eszt. Okm. 32. Decr. Ladisl. 1280. De curru masa vocato . . . maiorum luciorum et *pasardorum* unciam dant.

Pasca, e, pascha; *húsvét.* It. pasque. Magy. Tör. Tár. IX. 37. festi *Pasce.*

Pascarola, æ, pascuum; *legelő.* It. pascolo. Száz. XV. 143.

Pascentes, *legelészők.* Not. rel I. 200: In Siria fuerant sic dicti *βοσκοί* vel *pascentes,* qui in desertis arborum fructibus, radicibus plantarum et herbis vescebantur.

Pascestum, tributum, quod Christianæ Ecclesiæ Turcarum Imperatori pendebant; *a keresztény egyházaktól a töröknek fizetett adó.* Pár. Páp.

Pascha, (e hebr. *pesach,* quod transitum significat) sollemnes dies paschales. V. Du C.; *húsvét.* Marc. Chr. II. 44.

Pascha Resurrectionis, feria prima deinceps Dominica vocata, qua die Christus a mortuis resurrexit; *húsvét-vasárnap.* Cod. dip. Arp. Cont. XI. 387. Clerus autem ter in anno, in Nativitate Domini, in *Pascha Resurrectionis* et in festo S. Blasii laudes cantabunt.

Paschalia, *Pascha; húsvét.* Sziládý Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 7. Sancta *Paschalia* a cœlo auspicor.

Paschalis solennitas, (Du C.) ad Pascha pertinens; *húsvéti (ünnepség).* Cod. Dip. Lond. 214. eoque libentius litteras, quæ pia *solennitatis Paschalis* vota continebant. Cf. Cod. Theod. 9., 35., 4.; Hieron. Ep. 99. n. 1.

Pascia, pasa Turcarum; *török basa.* Tör. Tár. 1881. p. 66.

Pascinacium, (Du C. pastinatus) glandinatio, ius glandinationis; *makkolás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, nemorum, saginatorum, sischalie, merescacie, brolii, ancingiarum et decimum nummum *pascinacii* decimamque omnium animalium.

Pascuacio, ius pascendi animalia vel in pascuis vel in silvis. Cf. Du C. *Pascuale; legeltetési jog.* Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 36. Per idem usuantur pacifice similiter platee Capitularis et in Castro II. curiarum residencionalium ac libere lignacionis et *pascuacionis.*

Pascuale, nostro loco infra allato non ea significatione usurpatur, qua occurrit ap. Du C.: ius pascendi animalia vel in pascuis vel in silvis, sed est *locus ubi pecudes pascuntur,* idem ac pascua pro: pascuale pratum in substantivi usum translatum, velut natalis pro natalis dies; *legelő.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 21. Et hoc predium habet terram ad duo aratra præter *pascualia* et fenela, que sunt communia cum villa.

Pascualis, (Du C.) cum diligentia nutritus; *hízott.* Fej. IV. 2., 36. debent dare sex boves *pascuales.* Marc. Chr. II. 50.

Pascuare, depascere; *lelegelni.* Recon. an. 1609. p. 87: Capitanei . . . ne fænilia defalcare, agros *pascuare,* . . audeant.

Pascuatio, actus pascendi; *legeltetés.* Gall. pâturage, pâture. Tör. Tár. 1888. p. 138. Schwart. Scult. 188. Art. Diæt. Pos. 166. Si quo casu autem Judex, cui resignanda fuissent Pecora, ob defectum forte *Pascuationis* Loci, in quo residet vel alia rationabili ex causa Literatorie tantum Resignationem pro reali acceptando.

Pascui facere, pascere; *legeltetni.* Kuk. Jur. I. 150. an. 1383.

Pasculare, (Du C.) pascere; *legeltetni.* Kuk. Jur. I. 157: *pasculare* . . . animalia. Star. VI. 173. an. 1325. quecunque pars *pascularet* tam in die quam in nocte.

Pascuta, æ, *Pascuatio;* V. s. *Gustidia; legeltetés.*

Pasculum, (Du C.) pascuum; *legelő.* It. pascolo. Star. XXIII. 219. an. 1221. in *pasculo* et in gaio. Ljub. Mon. Sl. I. 166.

Pascuum prohibitium; *tilos, tilalmas legelő.* Pfahl. Jus Georg. 77. Coloni e Pascuo Communi pro iugalibus suis pecoribus cum præscitu et indultu dominali partem aliquam *Pascuum prohibitium,* quia videlicet ab illa reliqua pecora prohibentur, dictam, excindere possunt.

Paselitarum sacrificium; *fukarság.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 146. *Paselitarum sacrificium.* Id est: sumptus tenues et sordidi.

Pasetis numos donare; *a ki adományát visszaköveteli.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. VI. P. II. 146. *Pasetis numos donat.* In illum, qui, quod donat, rursus repetit. Cf. ap. Suidam Diogen. 8., 40. *Πάσητος ἡμιωβόλιον.* eine Art Heckthaler.

Pasha, Pasia, pro: pasa, præfectus, satrapes; *basa.* Sziládý. Tör. Magy. VI. 481. Puto bonum esse, si Commissarius Shahia Aga, ubi usque ad adventum novi *Pasha* retineretur, *Pasha* hinc post biduum discedit, iam comitatum suum præparavit ib. VII. 84., 92.

Pasillus, (ap. Du C. pasellus = pradisterium), supellex quædam ad prandium; hoc loco videtur idem esse quod *paxillus.* Gall. paisseau; *karó.* Pel. De quinque fratr. minor. s. c. 6. Beraldus accepto brevi *pasillo* terram fodit.

Pasqua, æ, pascha; *húsvét.* It. pasqua. Magy. Tört. Tár. XX. 99. die *Pasque.*

Pasquilla, æ, V. *Pasquillus.* Irodt. Köz. VII. I. p. 40. *Pasquillae,* ad Principem G. Rákóczi suosque consiliarios directæ.

Pasquillari, versibus atris oblinere aliquem; procaci scripto aliquem diffamare; *gúnyosan írni.* Tör. Tár. 1888. p. 551. furorem Turcicum, de quo (ad nauseam usque) adeo *pasquillantur.*

Pasquillator, famosi libelli auctor; *gúnyiró.* Tör. Tár. 1888. p. 556., 691.

Pasquillifex, icis, qui ita dictos pasquillos conficit; *gúnyirat író.* Exam. Aet. b. 3., 3.

Pasquillizare, V. *Pasquillari.* Sziládý Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 101. *pasquillizálták.*

Pasquillus, i, (Heyse: *Pasquino* ist ein Schalksnarr, bösartiger Witzling, eig. und urspr. der Namen eines sehr witzigen u. spöttischen Schuhflickers in Rom; dann der Namen einer verstümmelten Bildsäule an der Ecke des Palastes Orsini, wo sonst die Bude jenes Schuhflickers gestanden haben soll, an welche Schmäh- od. Spottschriften angeschlagen zu werden pflegen.) libellus famosus; *gúnyirat.* It. pasquillo, pasquinata. Cher. Jus. Eccl. II. 295. Species iniuriæ honori alterius illatæ est quoque confectio libellorum famosorum, qui calamo, typis, pictoris penicillo vel arte Calcographica formantur et vulgo *Pasquilli* nomi-

nantur. Erot. Ep. Ded. 12. Tör. Tár. 1887. 556. Ker. Nap. 35.

Pasquinada, contumelia, infamia; *gúny.* It. pasquinata Nagy Hier.

Pasquinus, 3., infamans, contumelia afficiens; *gúnyoló, torzrajzoló.* Nagy Hier.

Passa primarius supremus, summus, princeps præfectus: *főbasa.* Verancs. Hist. I. 69. quem sciebat cum Ibraino olim *primario passa* multas res novas molitum. ibid. V. 239.

Passagiatus, us, iter, transitus; *út, átmenet.* It. passagio. II. Rák. Gy. 691. Silistrensis *Passagiatus.* Tör. Tár. 1889. 468.

Passagini, (Du C.) Hæretici Valdensium sectarii, alias: *passegeni* v. *passegeri,* qui S. trinitatem et auctoritatem ecclesiæ respuentes a Lucio III. papa an. 1184. excommunicati sunt; *mindszentesek.* Nagy Hier.

1. **Passagium,** (Du C.) portus, trajectus; *átjáró.* It. passagio. Batty. Leg. T. II. 427. an. 1276. Kuk. Jura. I. 32. an. 1173. Tör. Tár. XXIII. 96.

2. **Passagium,** iter, ab It. passagio; profectio, peregrinatio; *menet, útrakelés.* Knauz. M. E. Str. 1., 262., 284. generale *passagium* est indictum.

Passagium generale, pro Terra Sancta Passagium: transitus, iter. Per mediam ætatem intelligendæ sunt sub passagio expeditiones illæ, quas milites cruce ornati rei christianæ causa suscipiebant, ut sanctum sepulchrum e manibus paganorum liberarent. Cf. voc. Ital. eadem notione; *keresztes hadjárat.* Marc. Chr. I. 10. II. 95.

Passalorinchitæ, (Du C. alias Pattalorinchitæ) Hæretici dicti, quod digitum imponentes in nares et ora sua et in labia, quasi silentium semper exercerent, soli taciturnitati quasi studium commodantes; *orrdugaszolók.* Nagy Hier.

Passamanum, clavus; *paszomány.* Ger. Gebräme. Vect. Ref. D. De una libra ... *Passamani.*

Passaportus, ab ital. passaporto; litteræ salvi conductus; *útlevél.* Gall. passe-port. Germ. Geleitsbrief. Epist. Proc. P. III. p. 510: Quem in finem *Passaportum* pro securitate tua expedivi.

Passare, (Du C.) transire; præterire; *mellette elmenni.* It. passare. Prot. inq. 332. LXXIV. et quidam canis niger ... *passavit* iuxta me, et habui magnam *pauram.* Rač. Mon. Sl. XIII. 8. an 1348.

Passator, cuius est proficiscentes aliquo destinare; (Du C. al. s.) *elküldő, menesztő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 12. an. 1312: *Passatores* curatoriorum. ib. XI. 33. an. 1313. *Passatores* territoriorum.

Passatus, us: dignitas passæ; *basaság.* Verancs. V. 72. Ad instantem spectabilis et magnifici Mustaffæ passæ Budensis petitionem: ut eum apud serenissimum principem suum pro permittendo eidem diutius *passatu* Budensi clementer commendare dignaremur.

Passatus, 3. præteritus; *elmult.* Prot. inq. 175: dixit, quod *passato* medio anno dicta virgo M. incepit ... bene addiscere officium sancte Marie.

Passerum Pernicies. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 248. Cum vi citatæ legis, sedente Vacii Episcopo Vincentio ... qui ad singula passerum interfectorum capita præmium unius numi proponendo, multa eorum millia sustulit, ideoque *passerum pernicies, Verébvesztő* compellabatur, celeberrimis ferri nundinis Vaciensibus, plurimum detractum sit, enatum est et illud vulgi dicterium: *Verébvesztő Váczi Vincze vesztette el Vácz városának virágvasárnapi vas vásárát.*

1. **Passibilis,** qui pati debet; (Du C. calcabilis); *türékeny.* Andr. Pann. 247. anima ... *passibilis* est ex colligatione corporis, cui coniuncta est. Cf. Arnob. 7., 214.; Prud. Apoth. 74; Tertull. adv. Prax. 29.

2. **Passibilis,** (Du C. calcabilis) h. l. despicabilis, transitorius; *megvetendő, mulandó.* Batty. Ger. 51. Divina eloquia super mel et favum dulcia ... transcendunt omnes *passibiles* delectationes.

Passibilitas, natura perpessioni subiecta, (Du C. sine interpret.); *türni tudás.* Andr. Pann. 281. Unde sicut ab igne fornacis Caldeorum abstulit virtutem comburendi quantum ad illud, quod corpora puerorum illæsa servata sunt, sed mansit ad aliquid, quia ignis ille ligna comburebat, ita auferet ab humoribus *passibilitatem* et dimittet naturam. Alii autem dixere, quod *impassibilitas* corporis beati resultat ex virtute animæ suum corpus potenter continentis. Cf. Arnob. 2., 62.

Passica, æ, (slav.) lignum cæduum; *vágott fa, tüzi fa.* Han. Mon. Jur. P. I. 87. nemo possit incidere nemus faciendo *passicam.*

Passigium, V. *Passagium; átjárás.* Gal. passage. M. Flor. Fontes II. 119. propter viarum discrimina et difficultatem *passigiorum.*

1. **Passio,** (DuC. al. s.) lubido, *ex passione,* pro lubidine; *kénye-kedve szerint, passióból.* Pril. Abæt. 101.

2. **Passio,** (Du C. al. s.) ludi in memoriam Christi cruci affixi celebrati, quibus momenta novissima vitæ Christi mortem passi in scenam deferebantur; *passiojáték.* Szilády Irodalomtört. Közl. V. IV.

Passio Planetarum, affectio planetarum; *a bolygók változtatásai.* Szentiv. Curios Misc. 45. *Passiones Planetarum* esse insignes quasdam Phœnomenorum affectiones vel accidentia, quæ in illis contingunt, dum longitudinum ac latitudinum suarum spatia decurrunt.

Passionabilitas, status, habitus passioni obnoxius; *szenvedéseknek alávetett állapot.* Passim.

Passionales, (Du C. Passionale) V. *Passionarium; passió, Krisztus szenvedéseiről szóló könyv.* It. passione, libro de la passione del Cristo. Cod. Dip. Arp. Cont. 1., 40. 1. Collationes II *Passionales,* Liber Sententiarum, Actus Apostolorum etc.

Passionalis, ad passiones, cruces pertinens; *kinszenvedési.* Tör. Tár. 1886. p. 571.

Passionarium, (Du C.) Liber passionem Christi continens; *kinszenvedési könyv.* Nagy Hier.

Passionatus, 3., cupidus; *szenvedélyes.* Törvt. Msz.

Passionistæ, V. *Sabelliani.*

Passiva causa, quæ periclitatur; cui opponitur activa causa; *szenvedő per.* Törvt. Msz.

Passivum debitum, quod solvendum est; cui opponitur activum; *terhelő adósság.* Törvt. Msz.

Passivus status, defectu laborans; cui opponitur activus; *tartozó állapot, fogytonos állapot.* Törvt. Msz.

Passuales, vel Litteræ Passuales, syngraphus; V. *Passus; uti levél, szabad járató levél.* Arch. Rák. I. 21. VIII. 308. Georch. H. T. II. 258. Rák. Ön. 127. Bod. Hist. Eccl. III. 243.

Passum, protropum, flos vini (Plin.); *aszubor.* It. vino vergine. Gall. vin de grappe. Ger. Ausbruch. M. Bel. Prodr. 158. Huc potissimum illud iure prope suo retuleris, quod uvas passas non, uti alibi consuevit, seorsim excerpant atque vinum illud generosissimum, quod *passum,* a passulis latine, germanice *Ausbruch,* quasi excerptum dicimus, ignorent.

1. **Passus,** syngraphus, literæ publicæ tutum iter præstantes. (Du C. al. s.); *úti levél.* Ger. Pass. Kov. Form. St. CXLVII. *Passus* pro peregrinis.

2. **Passus,** us, (Du C. 2.) fauces, angustiæ; *hágó.* Germ. der Pass. Arch. Rák. IV. 121. Már az földvári *passus* elrontásával securi a tergo — megtergálnának engem. Tör. Tár. 1889. 850. Rák Ön. 134.

3. **Passus,** us, casus, (Du C. al. s.); *eset.* Lzb. Cod. Med. T. II. 226: hoc in *passu* publici bono prospiciatur. Star. XVI. 8. an. 1683. accesseram eo in *passu* Dominum Kolonich.

4. **Passus,** us, locus in scripto vel libro (Du C. al. s.); *hely a könyvben.* Száz. VI. 644.

5. **Passus, uno passu,** una simul; *egy menetben, egyszerre.* Frak. Mát. lev. II. 105: Mitteremus ... simul omnes *uno passu,* sed navigia ... defuerunt nobis.

Passus glacialis, declivitas valli exterior; *külső sáncz lejtője.* Ger. Glacie. Recon. an. 1659. p. 717: pro custodia *passuum glacialium* sufficientes pedites ... mittantur.

Passus horarii, *órarovat.* Stundenpass. Törvt. Msz.

1. **Pasta,** orum, iunctura, commissura genuum (Du C. al. s.); *csukló, hajlás, iz.* Prot. inq. 336: eram contracta in genibus circa *pasta* et nullo modo poteram extendere gambas ad ambulandum.

2. **Pasta,** æ, (Du C.) massa coagulata; *pép.* It. pasta. Kol. Cod. 14. duas partes argenti vivi, unam sulfuris mundi, tere cum aqua in lapidem, donec fiat *pasta* et inpone in talem vas. Arch. Rák. VIII. 345. Cf. Marcell. Empir. 1.

Pasta levata, fermentum; *élesztő.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Item in annulo sponse non ponatur *posta* levata nec ruta ... et in pectore viri non ponatur *pasta* vel ruta amplius.

Pastaceus, farinæ, pastæ similis; *tésztás.* Bene. Med. I. 161. facies est pallida, *pastacea.*

Pastardus, (Du C. *Bastardus),* puer non legitimus, nothus, spurius; *fattyú.* It. bastardo. Ger. Bastard. Kov. Form. St. CXLVIII. Legitimatis super labe *spurii* seu *Pastardi.*

Pastega, æ, propugnaculum. It. Bastia. Germ. Bastei; *bástya.* Fjp. Szám. k. 466., 492., 502: pro magnis lignis ad *pastegam.*

Pastellus, (Du C.) 1. cera, lacca signatoria, 2. commissatio in honorem in societa-

tem assumpti; *1. pecsétviasz; 2. lakoma a társaságba befogadott tiszteletére.*Nagy Hier. Pár. Páp.

Pastilio, insipida massa; *zagyvalék, kotyvalék.* It. pasticcio. Germ. Mischmasch von allerlei Sachen. Nill. Symb. p. 456: Itaque quum per ordinaria media vitæ sustinenda spes omnis deficeret, ad inusitata edulia deventum est . . . *pastilio,* insipida massa panis loco stomacho latranti in deliciis esse debebat.

Pastillus, i, (Du C. panificium carne aut alio edulio fartum) tractum; *csörege.* Ger. Schneeballen, Krapfen. Pár. Páp. Cf Paul. ex Fest. p. 250. ed. Müller.

Pastinaica, pro; *pastinaca; pasztinák, paszternák.* It. pastinaca. Gall. panais. Germ. der Pastinak. Schläg. 934.

Pastinare, (Du C.) plantare, fodere; *ültetni, ásni.* Tör. Tár. 1887. p. 479. vinea magna in promontorio A. vocato *pastinata* et sita. Cf. Colum. 3., 13. Plin. 17., 21., 35., 18., 26., 65. n. 2.

Pastinata, (Schläg. 934. pastinaica) pastinaca; *pasztinák.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Pastinus, i, (Du C. Pastinum) terra pastinatione renovata; *irtvány.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 541. et medietas terre pro indiviso posite ad Sckernipoli, que terra est cum Elia Cebbri de Kasarize, que medietas est trium ureten. item *pastinus* ad Reciza, quem tenet filius Stanosii prope vineam Nicole Kalende, que est viginti ureten. et alius *pastinus,* quem tenet Dragossius, est sedecim ureten. Cf. *Pastinum.* Pallad. 1., 7., 1., 34., 3., 9. Ulp. Dig. 24., 3., 7.

Pastophori, (Du C.) velorum, aulæorum custodes. Sacerdotes, qui thalamos vel *Pastophoria* dictas, in quibus simulacra Deorum posita erant, portabant in pompis publicis; *istenek házait hordozó papok.* Nagy Hier. *Függönyfelügyelő.* Cf. Appul. Met. 11. fin. Inscr. ap. Maff. Mus. Ver. 230.

Pastophoria, atria templi (Du C.); *templom csarnoka.* Nagy Hier.

Pastor, minister, administer ecclesiasticus; *pap, lelkipásztor, egyházfi.* Batty. Leg. III. 7: *Pastores* ecclesiæ sunt, qui alibi Vitrici Ecclesiæ nuncupantur, hodie *egyházfi,* id est Ecclesiæ filii vocantur. Tör. Tár. 1889. 499.

Pastor cum ovibus ad Nænia pergit, illicitis rebus operam dat.; *tiltott dolgokkal foglalkozik.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 9.

Pastor primarius, pastor princeps; *főpap.* Fabó. Mon. Evang. 60. Christophorus. Sch . . . stationem *pastoris primarii* apud Leutschovienses cum dignitate tuitus est.

1. **Pastorale,** documenta pastorum (DuC. al. s.); *pásztori szerződés.* Fjp. Szám. p. 366. an. 1436: iuveni bibales, qui scripsit *pastoralia.*

2. **Pastorale,** pedum episcopale, (Du C. al. s.); *főpásztori bot.* Száz. X. 511.

Pastoralis, e, sacerdotis; *papi, lelkipásztori.* It. pastorale. Kass. PP. II. 340. ex incumbente sibi munere *pastorali.*

Pastoratus, us. (Du C.) officium, conditio pastoris; *pásztorság.* Hor. Mem. 69. Rák. Ön. 95. Fabó. Monm. Evang. 136.

Pastorculus, dem. ex pastor; *igénytelen pásztor.* Fej. Jur. Lib. 320.

Pastorculus pagensis; *falusipap.* Otia. Bachm. 130. Notum enim est in numerum Theologorum cumputari, omnes quoque *Pagenses Pastorculos* et Rectorculos.

Pastorelli, (Du C.) Factiosorum quædam cohors orta in Gallia S. Ludovico IX. rege an. 1251. et in Anglia nomen inde sortiti, quod in vexillis eorum agni imaginem insigne gestarent; *juhpásztorkodók.* Gall. pastoureau. Nagy. Hier.

Pastum, fors. idem quod it. *pasta,* farina ex aqua coacta; (Du C. al. s.); *tészta.* Kronst. III. 255: pistrici pro *pasto* et melle.

Pastura, pastus (Du C. 2.); *legelés, legelő.* It. pastura. Gall. pâturage. Fej. 1. 483. et terram parvulam ad *pasturam* boum, regalis prestaldus, quorum iudex Peter Calvus. Cf. Pallad. 10., 5. fin.

Pastus, V. *Descensus* (Du C.) convivium, refectio; *eltartás.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. IV. 3., 314. solventes angariam ad *pastus* nostros. Cf. Lucret. 6., 1125.

Pasynaticum, V. *Paisnaticum.* Ljub. Mon. Sl. Ii. 283: quod capitaneus *pasynatici* mandabit.

Paszport, V. *Passaportus.* Opin P. II. Sec. I. Cap. II. Art. 9. indigebit . . . passualibus literis cechalistis *Paszport* nuncupatis.

Patacon, (Du C.) imperialis Flandricus, numus argenteus, uni fere imperiali æqualis: *flandriai peták.* Bel. Geogr. 69.

Patacon Belgicum; *belga peták.* It. patácca, patácco (Heller). Inst. Arith. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argenteæ. *Patacon Belg.* Flor. 1. Cruc. 30.

Patagium, vestis auro ornata; *arannyal himzett ruha.* Pár. Páp. Cf. Fest. 221. ed. Müll. Næv. ap. Non. 540., 6. Tertull. Pall. 3.

Patak vel **Petak,** *peták.* It. patacca, patacco. Sim. Num. 35. Bonus Grossus (gute Groschen) valet 5. *Greschlas,* unde hæc apud Bohemos et nostros Slavos *Patak,* hoc est *Quinarius* vocatur.

Patarenus et **Patarinus,** V. 3., *paterenus* . . . Han. Mon. Jur. P. I. 69. an. 1214: servas *patarinas* de Bosna. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 233. *Patarini.* Cœperat hæc Secta serpere in Bosnia, imo iam late propagari, illius tamen asseclæ postmodum reducti sunt rursus ad fidem Catholicam ab Ludovico I. Rege Hungariæ. Luc. Regn. Dalm. 163. Star. I. 93. etc.

Pateculum, brevis patens epistola; *levelező lap.* Cod. Evang. T. I. p. 117: Rogo, ut me, postquam adhibueritis medicamentum, de statu tenellæ *pateculis* diligenter edoceas.

Patellula, æ, scutula, unde pulvis pyrius in telo ignifero accenditur; *kis vápa a puskán a puskapor gyújtására.* Kronst. III. 581: an. 1550. pixides . . . et paravit *patellulas* earum.

Patens, edictum, (Du C.); *parancs, rendelvény, nyilt levél; szabad levél.* Száz. VII. 13. Arch. Rák. VIII. 7. *patens*-levelemet.

Patens Literarum, literæ patentes; *nyilt parancs.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14.

Patentales, sc. litteræ V. *Patens.* Száz. XIII. 196. Arch. Rák. I. 23. *Patentales* quoad circulationem monetæ rubræ Regul. Turm. Præt. 46.

1. **Patentalis,** 2., patens, apertus. *Patentalia mandata*: litteræ patentes edictum principis continentes; *nyilt parancs.* Nyilván levő hirdetmény. Rák. Ön. 142. l. 33—35. (35.): Proinde de ceteris quoque, quæ commiseram nuncio, edoctus, statui illos, qui cum agazone venerant, *patentalibus mandatis* remittere.

2. **Patentalis,** præcipuo beneficio auctus; *szabadékos.* Pest. Vár. Levt.

Patentalis Invalidus, præcipuo beneficio auctus miles ad arma inutilis; *szabadékos rokkant katona.* Pest. Vár. Levt.

Patentaliter, In forma literæ patentis. In patenti litera iura ad tempus dabantur, non in perpetuum; *szabadalomlevél alakjában.* Fej. VIII. 2., 99. quia de ipsis iterato *patentaliter* acceperant literas nostras.

Patenter, manifesto, evidenter; *szembeszökőleg.* Pesty Ször. III. 315. in pargameno *patenter* sigillo . . . pendenti confectas.

Patenula, patella, dim. a patina; *csésze.* Arch. Rák. VIII. 355. Argenteæ *patenulae* quadrangulares in usum lusus Cartipholiorum cum floribus elaboratæ.

1. **Pater,** (Du C.) monachus; *barát.* Arch. Rák. IV. 92. nekem egy *pater* Bohus nevő albicansom vala köztök.

2. **Pater,** (Du C.) sacerdos; *(lelki) atya, páter.* It. padre. Gall. Pater. Germ. Pater. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 65. per venerabilem *patrem* . . . Archiepiscopum Colocensem canonice asserebat . . . coram reverendo *patre* domino 9. Sancti Georgii.

Pater noster, (Du C.) sacer globulus, seu corolla precatoria ex his globulis composita; *olvasó.* It. paternostri. Tör. Tár. 1890. p. 368. unum *pater noster* corralinum cum cruce deaurata parva.

Pater sodalium, magister, præfectus collegii; *czéhmester.* Ger. Zunftmeister. Kecsk. P. Öt. 141.

Pater Superior, qui præest conventui. Arch. Rák. 1., 301. Urunk kért magának az *Pater Superiortól* egy házacskát szállásul, míg fejér ruháját változtatja.

Pater vicinorum, præfectus vicinitatibus; *a kisebb községek elöljárója.* Ger. Nachbar-Vater. Altnachbar. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 118.

Paterenus, Paterinus, a loco urbis Mediolani, qui *Patarea* vel Pataria vocabatur, Arialdistæ dicti olim *Patarini.* quod eo ad celebranda seorsim divina congregarentur. Sigoneus idem testatur lib. 9. Histor. ad an. 1058: Res eo usque infamiæ mutuis altercationibus iurgiisque deducta fuit, uti sacerdotes, qui uxores haberent, præ pudore separatim a cæteris rem divinam facere cogerentur in loco, qui *Pataria* dicitur, unde vulgo a pueris *Paterini* ad contumeliam dicebantur. Exinde vero hæretici, qui circa undecimi sæculi initium Ecclesiam vexabant, eodem nomine a populo donati, quasi horrendum quid et infame sonaret. Vide. Du C. sub *Paterinus* Chr. Dubn. p. 190; Item *Paterini* de Bozna, qui nimium erant . . . diversis erroribus implicati . . . ad fidem convertuntur.

Paternaliter, patris instar, modo paterno; *atyailag.* Germ. väterlich. Chr. Dubn. p. 179: *paternaliter* salutaribus monitis institit apud regem. Knauz. M. E. Str. I. 408., 530. Cod. Dip. Arp. IV. 168.

Paternitas, (Du C.) Titulus honorificus; *atyaságod.* Frak. Mát. lev. II. 89.

Pathema animi, morbus, ægrotatio animi; *tébolyodottság.* Lzb. Cod. Med. Proœ. III. 2.

Pathvaria, æ, rixa, certamen: *patvar.* Szék. Okl. III. 72. sanguinis effusionem necnon dupplici *pathvarie* sunt convicti contra Varalya.

Pathyolath, linum, velum, voc. Slav. originis; *patyolat.* It. velo. Verancs. III. 226. Eo itaque die circumciso pueri cadavere populariterque habitis pro eo in templo orationibus, postero extra muros IV circiter millium Turcarum pompa, Græcis summotis elatus est et cum Turcis tumulatus, *pathyolath* sepulturæ apposito; multo ludibrio res a nostris habita nationibus, sed intra sinum.

1. **Patibularis,** ad patibulum pertinens, patibuli formam habens; *akasztófa alakú.* Lzb. Cod. Med. T. II. 399: *patibularis* stigmatis in fronte . . . inustio.

2. **Patibularis,** (litteræ, epistula). Jus patibuli continens; Text. v. s. *Jus Gladii.*

Patica, æ, apotheca, apatheca, medicamentaria; *gyógyszertár.* Máty. 130.

Paticarius, i, pharmacopola, medicamentarius; *gyógyszerárus, patikárus.* Tör. Tár. 1878. 141. 1887. p. 725.

Patiens, æger, ægrotus; (Du C. qui passus est.); *beteg.* It. paziente. Ger. Patient. Wagn.

Patientare (se), patienter ferre: *türtőztetni magát.* Arch. Rák. VIII. 382. hanem imponáltam ő Kegyelmének, hogy Felséged továbbvaló Kegyelmes dispositiójáig *patientálja* magát.

Patiginarius, (Du C.) janitor, qui ianuam facit patere; *ajtónálló.* Nagy Hier.

Patinarius, i, faber patinarum; *tálcsináló.* Pár. Páp.

Patinula, parva patina; *csésze.* Arch. Rák. VIII. 344. Octo *patinulae* ex porcellana materia.

Patinus, i, (Du C.) Calopodium, seu lignea crepidula corio pedibus aptata, interdum et ferro instructa; *kalangya, fapapucs.* Gall. galoche, patin. Nagy Hier.

Pativaria, æ, V. *Patvaria.* Moln. Patv. 6. Si vero ex *pativaria* compositum est; hoc quoqe non inusitata novitate, nam patientia quoque modo simili venit ex patientia, quasi omnia *entia,* quæ in adversum mortalibus ingeruntur, pati debere innuitur; ita varia quasi multiformia, ad consequendam virtutem Juris studiosis pati, per Patvariam insinuatur.

Patizonus, i, navis, V. *Panzonus; hajó neme.* It. bastimento, batello. Cod. Dip. Arp. Cont. XI., 178. Petrus Novelo, nauclerius dicti *patizoni.*

Patrabilis, quod patrari, perfici potest; *tehető.* Pel. In circ. Dom. s. IV. c. 3. omnia miracula per hoc nomen sunt patrata et *patrabilia.*

Patracon, onis, scruta, orum; *zsibárú, ócska holmi.* Gall. patraque. Szered. Ser. Episc. 62. an. 1311. Cum per solutionem præcedentium procurationum de solutione *Patracorum* indebite... taxatorum in tantam... devenerimus exinanitionem . . . Nota Szered. ad hanc vocem p. 61. *quid autem hoc vocabulum significet nondum adsequi potui, nisi forte Procurationem vel potius pecuniariae praestationis quoddam genus.*

Patratum, i, commissum; *büntett.* Rozsny. D. 124. Lehetetlenség mindkét részről, hogy independens ne találtassék, kik ha nem sokban is, avagy csak kevésben ne excedáljanak, ha mikor azért afféle excessus hallatnék, annak felcircálására négy holnap adassék és a hol s kin sül a *patratum,* törvény szerint büntettessék. p. 120. jó securitással kisértessenek az paciens felek az ő helyekre a *patratumban* comperialtattak pedig modo prædeclarato severe megbüntettessenek.

Patria, æ, (Du C.). H l. pro: provincia; *tartomány.* S. de. Kz. Chr. I. 2., 3. Ex parte Romanorum in prædictis *patriis* (sc. Pannonia, Pamphilia etc.) imperabat I. 2., 6.

Patrialis, in patria usitatus; *honi.* Fej. V. III. 365. et iura omnia ac tributa monicione premissa et contradictione *patriali* posthabita officialibus eiusdem Domine regine, latoribus presencium, procurare velitis.

Patriarchatus, us, dignitas patriarchæ; *patriárkaság, főpüspökség.* Száz. XIV. 110. Cod. Dip. Árp. Cont. XI. 337. Rák. Ön. 378.

Patriarchium, (Du C.) 1. dignitas Patriarchæ, 2. palatium Patriarchæ; *1. ősérseki méltóság; 2. ősérseki palota.* Nagy Hier.

Patriciani, (Du C.) Hæretici, qui ab auctore quodam Patricio c.rca 387. an. humanam carnem a diabolo creatam esse asserebant; *Patricius követői.* Nagy Hier.

Patrimonialis, (Du C.) pleno iure proprietatis existens, legitimus; *törvényes, atyai örökséghez tartozó.* Pelcz. Geisa Præf. p. 3. regnum Hungariæ nequaquam *patrimoniale.* Schwart. Scult. 59. iurisdictioque in colonos, quam *patrimonialem* vocant, competierit olim competatque adhucusque. Cod. Dipl. Brüss. IV. 120. bona . . . *patrimonialia.* Cf. Dig. 20., 4., 1. Cod. Theod. 11., 16., 1.

Patrimonium Crucifixi, (Du C). bona Christi, bona Ecclesiæ; *egyházi vagyon.* Def. bon. p. 68: Vocantur bona Christi, *Patrimonium Crucifixi,* cum illius intuitu a fidelibus data fuerint.

Patrinus, i, (Du C.) qui levat aliquem in sacro fonte, alias: susceptor, sponsor; *keresztszülő.* It. padrino. Gall. parrain. Germ. Pathe, Taufzeuge. Cher. Jus. Ecc. II. 119. Oltv. Act. Synod. 79. Serm. Cat. 89. *Patrini* in Baptismo adhibentur . . . sicut enim homo natus opus habet et indiget nutrice et pædagogo, quorum ope educatur et in bonis artibus instruitur, ita homo spiritualiter renatus, indiget *patrinis,* quasi spiritualibus parentibus, qui eius curam gerant et in necessariis ad salutem instruent.

Patrinus duellantium, arbiter certaminis singularis; V. *Secundans; párbajsegéd.* Kass. Ench. I. 267.

Patriota, æ, bonus civis; (Du C. indigena); *hazafi.* It. patriotto. End. p. 220: quod non essent alienigene sed *patriote.* Szirm.

Patrioticus, 3., patriæ reipublicæ amans (Du C. patrius); *hazafiúi.* Száz. XIV. 236.

Patriotismus, i, caritas patriæ; *hazafiság.* Törvt. Msz.

Patriotisticus, 3., V. *Patrioticus,* Szilády Irodalomtört. Közl. V. IV. 476. quantum detineor a meo Proposito illo *Patriotistico.*

Patrio-tutorius, 3., ad orborum curam pertinens; *atya-gondnoki.* Nagy. Jur. Trans. Sax. 46. *potestas patrio-tutoria* cessat.

Patripassiani, V. *Sabelliani.*

Patristica, idem ac *Patrologia,* doctrina de Sctis patribus; *szent atyák ismertetése.* Nagy Hier.

Patriuta, pro: patriota; *hazafi.* Ljub. Mon. Sl. II. 18.

Patrizare, indolem, naturam patris hereditate accipere (ap. Du C. etiam *patrixare* patrem imitari); *atyára ütni.* Curios. Misc. 168. Hinc vulgare illud adagium: mali corvi malum ovum et Cicero in oratione pro Roscio censet: Neminem ex improbo patre probum filium nasci posse existimare. Unde proles aliæ *patrizare* aliæ *matrizare* dicuntur... *Nem messze esik az alma fájától. Nézd meg az anyját, vedd el a lyányát.* Cf. *Patrisso.* Plaut. Pseud. 1., 5., 27. Ter. Ad. 4., 2., 25.

Patrocinari, adiuvare, defendere: *oltalmazni; védelmezni.* Cod. Ep. Pet. Páz. 1., 310. Illmam celsitudinem V. cui bonum societatis nostræ cordi esse certe scio, nobis in hoc negotio *patrocinaturam* confidimus.

Patrocinatio, patrocinium; *közbenjárás.* It. patrocinio. Pel. Pom. L. X. P. I. Art. 2: Propterea leguntar alii promeruisse in morte celestem consolationem per alicuius vel aliquorum sanctorum... *patrocinationem.*

Patrocinium, confirmatio, (Du C. al. s.); *védjegy, megerősítés.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 205. presentes concessimus sigilli nostri *patrocinio* communitas.

Patrocissa, æ, uxor patricii, principissa; *fejedelemnő.* Rač. Mon. Sl. VII. 434. an. 1024: comprehendit ipsam *patricissam* uxorem Cismigi.

Patrolla, æ, circitores, excubitores circumeuntes; *őrjárat.* Ger. Patrolle. Lzb. Cod. Med. T. II. 439: *patrollas* sic dictas vigilias obambulantes servent.

Patrologia, V. *Patristica.* Cher. Jus. Eccl. I. 90. Per Patres Ecclesiæ intelligimus Sanctos illos viros, qui velut custodes divinarum traditionum post Apostolos et Evangelistas fidem Christianam et res Ecclesiæ præclaris operibus suis complexi sunt . . . Characteres Patrum esse eminentem Scientiam, sanctimoniam vitæ, antiquitatem et Ecclesiæ adprobationem *Patrologia* demonstrat.

Patrologicus, 3., ad patrologiam pertinens; *szent atyák ismertetéséhez tartozó.* Cat. Libr. S. Ivanics. 398. Nagy. Diss. *Patrologica* de Notione Patris Ecclesiæ. Tyrn. 1776.

1. **Patronatus,** us, (Du C. al. s.) *egyházi kegyuraság, pártfogóság.* Moln. Patv. 27. *Patronatus,* si quis Ecclesiæ sive templi patronus est et Parochum præsentandi Episcopo Diœcesano ius habet.

2. **Patronatus,** us, temporale dominium (Du C. al. s.); *kegyúri birtok.* Batty. Leg. T. II. 75. an. 1057: temporale Dominium, quod ego Rado in illo habeo, quod *patronatum* vocant, dedi . . . Sancto Petro quinque ecclesiensi.

Patronatus Ecclesiæ, jus designandi sacerdotem in usus templi; *kegy-úraság, véduradalom.* Gall. patronage. Ger. Patronat. Wagn.

Patronizare, (Du C.) officium patroni

seu naucleri gerere; *valaminek ura lenni.* Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1411: *caucha patronizata* per . . .

Patronulus, i, dimin. a patrono (dicitur per contemptum; *uracs*). Szilády Irodtört. Közl. VI. évf. I. k. 89.

1. **Patronus,** (Du C.) dominus, magister navis; nauclerus; navicularius; *a hajó ura.* Ger. Patron. Ljub. Mon. Sl. IX. 58. an. 1410. cum... barcha . . . debeat stare *patronus.*

2. **Patronus,** dominus terrester; *földesúr.* Batty. Leg. III. 172. an. 1335. Item villarum *patroni* seu Domini.

3. **Patronus,** i, (Du C.) qui alicuius ecclesiæ exstruendæ vel alterius cuiuscunque fundationis ecclesiasticæ auctor est; *kegyúr.* Passim.

Patruelinus, 3., patruelis; *unokatestvéri.* It. fratel cugino. Cod. Dip. And. V. III. p. 83. heredum solatio penitus destitutos *patruelinos* fratres.

Patvaria, æ, causidicorum et advocatorum cancelli; *joggyakornokság, patvaria.* Ger. Rechtspraxis-Kanzlei. Moln. Patv. 5. *Patvaria* nomen a Latinitatis nitore peregrinum vel ab Hungarico patvar, quod litem significat, condescendit vel ex *pativaria* compositum habetur. Si a patvar derivatum est? non inconcinne Juristæ dicimus *Patvaria?* alia quoque similia in legibus nomina attendentes, exempli gr. ab őke (ansere) aucarium; a Birság (quasi Biróság) Birságium condescendere scientes. — Bel. Geogr. 503. Jurisprudentiæ Hungarorum scholæ, quæ inter Causidicorum et advocatorum cancellos, *Patvarias* vocamus, privatæ sunt. Fjp. Szám. 303., 305. Procurator Budam ad *patwariam* contra Zudar Janusch. Kelem. Hist. Jur. Pr. 362. cupidam legum iuventutem subsidiis librariis destitutam, in sic dictis *Patvariis* optimam ætatem absque tamen optato progressu consumere. Werbőczi 259.

Patvarista, æ, disciplinæ iuris studiosus; V. *Amanuensis; joggyakornok.* Moln. Patv. 6.

Patvaristicus, 3., ad sic dictam patvariam pertinens: *joggyakorlati.* Ger. zur Praxis des Rechtes gehörig. Thök. Diar. II. 658. Liber continens Stylos *Patvaristicos* pro Prothonotariatu Transylvanico. Moln. Patv. 6.

Patyolat, linteum subtilissimum; *patyolat.* Arch. Rak. VIII. 349. Indusium album ex *Patyolat Hungaricum.*

Pauliadæ, Sti Pauli eremitæ *asseclae; pálosok.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 54. Conclusa priore Anno inter Augustissimum Romanorum Imperatorem et Turcarum Tyrannum optata pace eademque praesenti ad viginti subsequos annos solemni legatione stabilita, alma *Pauliadum* religio ex hac amœna pacis olea dulces carpebat fructus.

Pauliani, idem ac *Populicani* hæretici, qui græcis *πανλικανὸς,* Latinis scriptoribus *Pauliciani,* sic appellati a Paulo Samosateno hæresis auctore sæc. 6 in Armenia (Du C.). Fej. 1., 39. Agnoscite nunc huius legis beneficio o Novatiani, Marcionistæ, *Pauliani* et quibus Cataphrygum nomen est inditum, omnes denique, qui hæreses privatis cœtibus instruitis.

Paulianistæ, *Pál követői.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 259. an. 1659: Catholicorum numerus ritus Romani computatur 700 circiter omnes *Paulianistae* nuncupantur, olim sectatores Pauli Samosateni heretici, docentis, christianos non acqua sed igne esse baptizandos.

Pauliciani, V. *Paulianistae* v. *Pauliani; Pál követői.* Nagy Hier.

Paulium, pro: pallium; *köpenyeg.* Urk. Sieb. I. 218. an. 1300. fieret restaurum... cum clipeo et *paulio.*

Paulo-Joannitæ, ab auctore sic dicti hæretici, qui an. 790. Valentini et Manetis hueresim propagaverunt; *Pál-János követői.* Nagy Hier.

Pauperator, qui aliquem pauperem efficit, reddit; *szegényitő, koldússá tevő.* Jan. Pan. Poëm. I. 456: Ditator inopum; *pauperator* divitum.

Pauperes, quibus sorte non est attributus locus domus; *kiknek nyilas házhelyük nincsen.* Gazd. tört. szem. I. 215. *pauperes* vulgo, kinek *nyilas házhelye* nincsen.

Pauperescere, (Du C.) pauperari; *elszegényedni.* Ger. verarmen. Oláh. Cod. Ep. 61. Cum paulo ante nihil penitus habuerint, principes vero *pauperescant.*

Pauperies, (Du C.) damnum; *károsítás.* Nagy Jus. Trans. Sax. 173. De *pauperie* per quadrupedem commissa. — Est autem heic *pauperies,* damnum sine iniuria facientis datum, nec enim potest animal iniuriam fecisse dici, quod sensu caret. Cf. Dig. 2. tit. 1. Ulp. Dig. 9., 1., 1.

Pauperium, ptochotrophium; *szegények háza.* Batty. Leg. T. II. 360. an. 1238: mittat ad usum *pauperii* ultra mare. Fej. IV. 1. 107.

Paura, æ, timor, metus V. s. *Passare; félelem.* It. paura.

Pausa, *(πανσωλή, παύω)* respiratio inter canendum; *szünet.* It. pausa. Greg. Aesth. 95. de modo (Tonart) seu cantu duro et molli, de *pausis,* etc. Wagn.

Pausare, respirare, moram interponere (Du C.) cessare ab aliqua re; *megállapodni, nyugodni.* It. pausare. D. Ráczk. p. 49: ire, stare, morari, *pausare.* (an. 1447). Tör. Tár. 1891. 674: ibi . . . una die *pausaturam.* Kronst. I. 533. Cf. Plaut. Trin. 1., 2., 150. Cœl. Aur. Tard. 1., 1. n. 16. Acut. 3., 21.

Pauschale præiuncturale, in aversionem constituta summa pro equis subsidiariis; *előfogati átalány.* Törvt. Msz.

Pauschale quantum, per aversionem constituta summa; *átalány.* Ger. eine Summe per Bausch und Bogen. Kass. Ench. III. 490. *Pauschale Quantum* in Desertionum militarium casibus . . . defigitur. Norm. Ordin. an. 1807. 22. dec.

Pauschalis quotta, a Ger. *Bausch; átalány.* Ger. Pauschal-Summe. Fej. Jur. Lib. 497.

Pauschale scriptoristicum, certa constituta summa pro materia scriptoria; *írószeri átalány.* Törvt. Msz.

Pavesarius, (Du C.) scutiger; *paizshordozó.* It. pavesaro. Ljub. Mon. Sl. II. 399. an. 1346.

Pavesius, i, (Du C.) scutum; *paizs.* Ljub. Mon. Sl. III. 294.

Pavicula, æ, (Du C.) instrumentum, quo pavimentum coaequatur; *sulyok.* Bárczay.

Pavimentum barbarum, *közönséges padlózat.* Rau. Elem. p. 26: *Pavimentum barbarum* dicitur, quod tegulis aut silicibus stratum est; hoc coquinis, et stabulis utile.

Pax, rotundum, deauratum talleri magnitudine signum pacis, quod tempore inaugurationis regum Hung. magnatum unus præferebat; *békejelvény,* gömbölyű aranyozott tallérnagyságú. Száz. XI. 41. Schm. de Ins. 33: Denique occurrunt in inauguratione Regis Hungariæ alia quædam adiuncta ornamenta, ut *vexilla* numero decem, *Pax* et *Crux aurea,* quæ Regi solenni hac pompa præferri solent, ast cum laudatus . . . Rewa . . . nullam illorum injiciat mentionem, pluribus immorari hic non est animus. Probst. Comitiol. 105. Regni Pannoniæ insignia ferentes: nempe *Pacem* Comes . . . portabat. (Ipolyi szerint melldísz, mely békecsókra nyújtatott (Pallas Koronázás a.) a koronázási emlékkönyv szerint 1867. Junius 8. ez volna ami az oltárkereszt Pacificale, mely az esztergomi székesegyházban őriztetik (super quam primi Reges Hungariæ tempore coronationis posita dextra juramentum pro manutenendis regni libertatibus solenniter nuncupare consueverunt (az esztergom. székesegyház régi jegyzetekből összeirt lajstromában).

Pax aurea, V. *Pax.* Kat. Hist. Reg. 1., 52. e quibus palatinus coronam sacram, banus Croatiæ pomum regium, tavernicorum magister *pacem auream* . . . gestant.

Paxamaticum, (Du C. Paxamatium) panis bis coctus (gr. *παξαμάδιον); kétszersült.* Nagy Hier.

Paxamentum, solutio (Du C.) e cuius Plurali: *paxamenta* ortum est hung. paksaméta, fasciculus quivis actorum; *fizetés.* It. pagamento. Charta Caroli Hung. Reg. an. 1338. apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. p. 490: Nos e converso assignamus... eidem dominæ Margaretæ pecuniam cum augmento tertiæ partis, qui decim millia marcarum propter suam prædictam dotem ejusdem rationis et *Paxamenti.*

Paxillus, ridica; *szőlőkaró.* Gall. paisseau. Ger. Weinstockstange. M. Bel. Prodr. 181. Annicula vinea et quæ traduces præbere nondum potest, *paxillis,* iterato labore haud adligator; quin potius, quidquid primum post vinculum in summum adsurrexit, infringitur. Cf. Varro ap. Non. 153., 9. Colum. 4., 16., 8., 8. Plin. 17., 21., 35. n. 2.

Paya, pannus laneus mollior; *flanel.* Vect. Ref. C. 2.

Payment, pagamentum, pecunia numerata; *készpénz.* Gall. payement. Knauz. I. 526., 687. vendidit . . . pro quinquaginta marcis *payment.*

Paysanaticum, modus pacificus: *békés út.* Ljub Mon. Sl. I. 414. an. 1333: qualiter dicta unio per viam *paysanatici* vel alio modo ordinari . . . possit.

Paysenaticum, V. *Paisnaticum.* Ljub. Mon. Sl. III. 284: fiat *paysenaticum* unum in . . . partibus Sclavoniæ de centum equitibus.

Pazmanianus, 3., Seminarium clericorum Viennæ ab Archiepiscopo Pázmano conditum; *Pázmaneumi.* Init. Cas. p. 44: Seminaria quinque vitam suam optimo Præsuli acceptam ferunt. Viennense facile princeps omnium, cui *Pazmanianum* grata posteritas dixit nomen.

Peata, æ, Pedagium (a gallico péage);

vámház. It. dogana. Nov. Calend. 253. Directio Hydraulico-Aedilis Littoralis Hungarici. Constructor Navalis D. F. Imbert *Peatae* Ductor. Vacat.

Peccaminosus, 3., peccatis affectus; *vétkes.* Rák. Ön. 4. teneri studio amoris in Patriam, aut erga alia objecta nefario et *peccaminoso* affectu contestatus sum. Otia Bachm. 141. iusto numinis iudicio cupiditatibus . . . *peccaminosis* traditi sunt.

Peccantia, æ, (Du C.) mores corrupti, peccatum; *romlottság.* Vern. Phil. Mor. 225. subiectiva vero et sufficiens peccatorum actualium ratio *peccantia,* seu moralis corruptio audit. Nagy Hier. Cf. Tertull. adv. Jud. 10.

Peccarium, i, (Du C.) vas, calix, cyathus; *serleg.* It. bicchiere. Száz. XIII. 234. XVII. 637. *peccaria* vitrea, *peccarium* ligneum magnum. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 372.

Peccatillum, demin. a *peccatum; kis bűn.* Austr. Austr. Præf. p. 3.: minutissimum . . . *peccatillum.*

Peccatum actuele, nefas actu comissum; *cselekedendő bűn.* Törvt. Msz.

Peccatum commissionis, nefas, quod quis patrat; *cselekedeti bűn.* Törvt. Msz.

Peccatum Italicum, stuprum contra naturam humanam patratum dictum de loco Italia, ubi res eiusmodi maxime increbrescebant; *állati paráználkodás.* Bod. Hist. Un. Trans. 346. *Peccato Italico* idest fæda Sodomisi se polluerat Blandrata.

Peccatum mortale, nefas grande morte luendum; *halálos bűn.* Todessünde. Törvt. Msz.

Peccatum omissionis, delictum; *elmulasztásból való bűn.* Unterlassungssünde. Törvt. Msz.

Peccatum originale, peccatum hereditarium: *eredendő bűn.* Erbsünde. Törvt. Msz.

Peccatum per accidens, nefas casu patratum; *történetből való bűn.* Törvt. Msz.

Peccatum veniale, delictum, quod remitti potest; *bocsánandó bűn.* Törv. Msz.

Pecia, (Du C.) frustum, segmentum; *darab,* Gall. pièce. Tör. Tár. 1893. p. 6. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 103. Fej. III. 2. 270. et duas vittas unam deauratam et unam simplicem et omnes *pecias* meas; prædium Zaonia et tres *pecias* mensalium simplices pro familia sua. Et passim.

Peciana, æ, pars; *rész.* Vjestnik I. 183. an. 1289. dimitto *pecianam* a solidis.

Pecora cohortalia, greges; *nyáj.* Kov. Oec. 11: Homines . . . nomadicam egerunt vitam, atque non alium divitiarum fontem, quam *pecora cohortalia* noverant.

Pecorarius, (Du C.) bubulcus: *pásztor.* Kronst. II. 483. III. 57.

Pecorarius negotiator, pecuarius (Cic.); *marhakereskedő.* Ger. Viehhändler. Monm. Comit. III. 149. ut mercatoribus ac *pecorariis negotiatoribus,* cum pecoribus et mercibus eorum per loca et vias ab antiquo consuetas, solutis vectigalibus eorum debitis iter facere permittant.

Pecorinus, 3., pecoris; *baromi.* Pel. De s. Simone et Juda s. I. c. 3: Erubesce anima mea divinam *pecorina* commutasse similitudine.

Pecten pontificale, (Du C.) quo clerici antequam ecclesiam ingrederentur, crines pectebant; *főpapi fésű.* Tör. Tár. 1887. p. 185. *pecten pontificale* de ebore.

Pectenarius, i, pectinarius; *fésűs, fésűkészítő.* Ger. Kammmacher. Tab. Conscr. Pest. Vár. Levt.

Pectinalis, ad pectinem pertinens; *fésű.* Tör. Tár. XX. 178.

Pectinium, fors. idem quod Gall. peignoir; *kendő, hajporköpenyeg.* Bék. Pil. P. I. 29.

1. **Pectorale,** (Du C.) pars indusii, quo pectus tegitur; *mellfűző, melldolmány.* Verancs. Hist. I. 312. Nec de veste eorum loquendum est, quæ est omnino villosa aspera et vilis, qualem fortasse gausapinam veteres habuere tantumque manicæ et *pectoralia* indusiorum crassiore serico eoque versicolore variegata.

2. **Pectorale,** monile (Du C. al. sensu); *nyakláncz.* Tör. Tár. 1891. p. 656. monile sive *pectorale* lapidibus variis ornatum.

3. **Pectorale,** (Du C.) idem quod *rationale,* quæ a vulgo *alba* dicitur; *köpenygallér.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

4. **Pectorale,** colobium; *mellény.* Ger. Weste. Arch. Rák. VIII. 338. Unum frustillum ex viridi Tafotta pro *pectorali* puerili. Tör. Tár. XX. 165. *Pectorale* holosericeum conthoralis D.

Pectorales, herbæ phthisim sanantes; *mellgyógyitó füvek.* Bene Med. IV. 266.

Pectoratim, in pectore; *kebelben.* Batty. Ger. 1. quantum *pectoratim* reor.

Pectorax, thorax; *vasmell.* Schläg. 566.

Pectori-loquium, *mellből való beszéd.* Bene Med. IV. 273. percipitur vox e pectore per stethoscopum in aurim observatoris penetrare, et hoc dicitur *pectori-loquium.*

Pecuariæ nundinæ, mercatus pecuarius; *marhavásár.* Kass. P. P. I. 224. anniversarias nundinas cum *pecuariis* coniunctas.

Pecudinus, 3., ad pecus pertinens; *marha.* Han. Mon. Jur. P. I. 92: quicunque . . . pastor perdet . . . bestiam . . . *pecudinam.*

Peculii Regii administer, ærarii regii præfectus; *kamarás úr.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 33: Nicolaus Mikáczy Epis. Varad. *Peculii Regii* Cassoviæ *administrator (Kamarás Úr)* primum a Bocskai in carcerem detrusus, dein vigore Pacificationis Viennensis relegatus erat.

Peculiosus, 3., pecudibus abundans, dives; *sok marhájú.* Corp. Gram. 168. Cf. Plaut. Rud. 1., 2., 24.

Peculium, (Du C.) pecus, oris; *csorda, nyáj, marha, barom.* It. peculio (Herde). Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 8. et centum capita *de pecora* . . . p. 9. Ad sacerdotes detur pro anima mea centum capita *de peculio* et centum modia de grano.

Peculium castrense, res, præda, quæ moveri potest; *ingó-bingó zsákmány.* Georch. Ért. 111.

Peculium profectitium, usufructu comparata pecunia; *haszonvételből való gazdagodás.* Törvt. Msz.

Peculium quasicastrense, res mobiles auxilio matrimonii acquisitæ. Georch. Ért. 112. Fegyver forgatás nélkül is juthatott keresményhez a Nemes férj tudományánál fogva. Ha e féle szerzeményben is *(peculium quasicastrense)* csupán a férj tartatik főkeresőnek.

Peculium Regium, V. *Peculium S. Coronae.* Georch. Ért. 54. megszűnt-e a Szabad Kir. Város *Peculium Regium* lenni.

Peculium sacræ Coronæ, *(szabad kir. városok) a kir. szent korona saját tulajdona, vagyona, koronajószág.* Benz. J. H. 222—223: Urbes liberæ dicuntur Regiæ, partim, quia Domanio Regum accensentur, partim, quia in cœtu ordinum Regni locum et votum habent. Vocantur *Peculium sacrae Coronae.* Verancs. II. 316. Hajnik. Perjog. 30.

Pecunia addititia, collybus; *felpénz, felülfizetett ár.* It. agio. Ger. Aufgeld. Kronst. III. 163., 497., 512.

Pecunia alba, fors. p. parata, argentea; *készpénz.* Kronst. III. 284: pecuniam ordinaverat in ædificationem novæ domus et etiam illuc dederat *alba pecunia.*

Pecunia capetialis, pecuniæ quindenæ V. s. *capetialis; kalangya pénz.* Szék. Okl. IV. 118.

Pecunia chartacea, tesseræ numariæ; *papir-pénz.* Törvt. Msz.

Pecunia Christianitatis, *a keresztény foglyok kiváltására szolgáló pénz.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 126: *Pecunia Christianitatis* dicta, quia per modum subsidii charitativi, pro juvandis Christianis apud infideles detentis, aut pro bello Turcis inferendo collecta. Reconc. an. 1625. p. 267.

Pecunia conventionalis, V. *Conventionalis moneta.* Törvt. Msz.

Pecunia currens, æs circumforaneum; *váltópénz.* Ger. Scheidemünze. Tört. Tár. XX. 183.

Pecuniæ defensuales, Pec. pro defensione oblata; *védelem bér.* Czir. Hist. Jur. 125. Vetitum nihilominus ibidem Judicibus fuit *pecunias defensuales* et birsagia seu mulctas iudiciales exigere.

Pecunia eiecticia, valore privata, obsoleta p.; *a forgalomból kivett pénz.* Kronst. III. 253., 289., 549.

Pecunia fumalis, *füstpénz.* Kuk. Jur. III. 27. an. 1538: *Pec. fum.* sic dictæ, quod pro numero fumorum seu caminorum exigerentur.

Pecunia honoris, congiarium, munusculum; *borravaló, (tisztaság) tiszteletdij.* Kronst. II. 250. pro *pecunia honoris* vulgo thysta Zaag.

Pecunia manualis, pecunia præsens numerata; *készpénz.* Ger. Handgeld; Baargeld. Star. XVII. 59. an. 1516. non habere in præsentiarum *manuales pecunias* ad satisfacienda.

Pecunia mensualis, pensio menstrua; *havi pénz.* Star. V. 225. an. 1524. ad duos menses *pecunie mensuales.*

Pecunia messorialis, V. *Mesorialis pecunia.* Törvt. Msz.

Pecunia metallica, pecunia ærea; *érczpénz.* Törv. Msz.

Pecunia novitiatus, *felvételi díj.* Teut. Schul. I. 251. *Novitiatus*. . . *pecuniam* a quovis Classista neo-promoto scilicet in II.-dam cl. 48, in III.-am cl. 34. . . . numerandam.

Pecunia parata, pecunia numerata, præsens; *készpénz.* Ger. baares Geld, Wagn.

Pecunia querimonialis, summa litis; *panaszpénz.* Jogt. Eml. T. III. p. 740: *pecuniae querimoniales* vulgo *«panaszpénz»* dictæ.

Pecunia sigillans, pec. pro sigillis cereis data, danda. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 126: *Sigillares pecuniae* (pro Sigillis cereis tempore decimationis extortæ) a venditis vinis non extorqueantur. (Decret. Uladislai Regis 1495.)

Pecuniæ fluctuans cursus, pecuniæ fluctuans valor; *a pénz értékének váltakozása.* Törvt. Msz.

Pecuniæ non numeratæ exceptio, exceptio contra calculos subductos; *a pénz leszámolása ellen tett kifogás.* Einrede gegen die Abrechnung. Törvt. Msz.

Pecuniæ valor nominalis; *a pénz külső értéke.* Nennwerth. Törvt. Msz.

Pecuniæ valor realis, *a pénz belső értéke.* Realwerth. Törvt. Msz.

Pecunialis, (Du C.) pecuniarius; ad pecuniam pertinens; *pénzbeli.* Bék. Maros. 36. beneficium *pecuniale.* Fej. X. I. 387. extunc predicti Gregorius et Egidius vel alii proximi pro eis pro ipso iure puellari, iuxta consuetudinem regni Hungariæ, *pecuniali* cum solutione satisfacere tenebuntur. Cf. Cœl. Aur. Tardus. 1., 5.

Pecuniam accipere ad interesse, fœnori accipere pecuniam; *kamatra kapni pénzt.* Wagn.

Pecuniola, (Du C. æreus numalis) parva pecunia; *apró pénz, pénzecske.* Oláh. Cod. Ep. 227. Heus, inquio, putas hac exigua *pecuniola* cum uxore vivere te posse annue. Tör. Tár. 1881. p. 256.

Pecus pascualis, pro: *pecus pascuale; legelő marha.* Tört. Tár. IX. 105.

Pedagia, æ, quod in dorso hominis vel equi importatur; *czipelés, hordás.* Urk. Sieb. II. 336. an. 1370: de mercimonialibus ... sive sint ... *pedagiae* ... inductura aut portatura.

1. **Pedagium,** (Du C.) tributum; *adó, gyalogvám.* Gall. péage. Kuk. Jura I. 32. an. 1173. Tör. Tár. XI. 20 gabellos, dacia, *pedagia.* Knauz M. E.-Str. II. 572, 619. Luc. Regn. Dalm. 202. End. 486. (Belæ IV. Constitutio an. 1255.) Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 190.

2. **Pedagium,** telonium (domus) (Du C. al. s.); *vámház.* Kronst. II. 44. an. 1527: pro, præparatione *pedagii* novi ultra fluvium et 659.

Pedal, pedale organi; *lábító (orgonában).* Tör. Tár. 1889. p. 607.

Pedalia, ium, compes; *lábbilincs.* Fjp. Szám. p. 498: fabro pro *pedalibus.*

Pedalius, 3., antichton, antipodes, ultimus; *ellenlábas.* Leges Schol. Schem. 11. dissolutos autem et incorrigibiles, quorum etiam umbra ingeniis perniciabilis esse potest, ad *pedalios* indos usque releget.

1. **Pedamentum,** i, ridica; *karó.* M. Bel. Prodr. 180. Solent autem nostri *pedamenta* hæc sive ridicas ex vicinis montibus, ubi e quercu aut pino fiunt, tempestive adportare, quæ demum pro vitium diversitate diversa ratione vitibus adplicari curant. Cf. Varro R. R. 1., 3..

2. **Pedamentum,** fundamentum, fulcrum; *támasz,* Tör. Tár. 1888. p. 691. Hoc autem suffultus necessitatis sed tot modis accersitæ claudicante *pedamento* audet *Pasquillator attentare* universos.

Pedaneum forum, tribunal iudicis minoris; *albiróság, altörvényszék.* Törvt. Msz.

Pedaneus, i, (Du C. *Pedanus); albiró.* It. (giudice) pedaneo. Czir. Hist. Jur. 33. E solitis Petri sat asperis comminationibus id tamen in rem præsentem discere licet: nomen *Pedaneorum* seu inferioris ordinis Judicum iam tum viguisse. Dicere namque consueverat: Si aliquamdiu sanus fuero, omnes iudices tam clarissimos et spectabiles, quam *Pedaneos,* Centuriones ac Villicos omnesque Principatus et Potestates in Regno Hung. Theutonicos constituam. Thurócz. 99.

Pedantice, inepte, insulse; putide; *pedánsúl, mereven, akadékoskodva.* Vern. Psych. 198. Defectus acuminis et facultatis judicandi stupidum; ingenji autem tardum et in omnibus actionibus *pedantice* gravem hominem reddit.

Pedantista, æ, homo literatus minutiarum admirator et captator ineptus; *vaskalapos, szőrszálhasogató, pedánt; hetyke tudós oskolai ember.* Fej. VII. 267., 203. Scientiarum progressui semper scioli ac *pedantistae* obstrepebant.

Pedare, ridicas vitibus applicare; *karózni.* M. Bel Prodr. 180. Prima sic se offert *pedandae* vineæ cura. Cf. Colum. 4., 12.

Pedatum, (Du C. Pedatia) pedagium, tributum; h. l. via publica; *országút.* Batty. Ger. 150. *Pedatum* de vastissimo advenientibus Dei orbe *bastientes.*

Pedellus, i, publicus minister academicus (Du C. apparitor); *iskolai szolga.* It. bidello. Wallaszky 480. Wagn.

Pedemontanus, *hegyaljai.* It. piemontano. Verancs. IX. 189. et consequentibus Comitatibus ad Turocium nostrum, in *pedemontanis* Carpati sitis.

Pedes, pedis, pro: pedes, itis; *gyalog katona.* Arch. Rák. IV. 131. et vos cum nos, cum floribus, cum *gentibus,* cum omnibus *pedibus, equibusque* simul.

Pedester, pedes (ire); *gyalog.* Rák. Ön. 52. Sole die Lunæ illucescente iam me venandum *pedester* iturus accinxeram.

Pediales, qui pedagium, tributum solvunt; *adót fizetők.* Száz. VI. 443. Universitati nobilium tam possessionatorum, quam unius sessionis atque etiam quibuscunque *pedialibus.*

Pedibulum, 1. (Du C. sonitus pedum), 2. stapes; *1. lábdobogás, 2. kengyel.* Nagy Hier.

Pedica, æ, (Du C.) 1. vinculum, quo animalia pedibus constringuntur in agris dum pascunt. Cf. Plaut. Poen. 3., 1., 10; Liv. 21., 35.; Verg. Georg. 1., 307.; Appul. Flor. p. 78. Oud. 2. involucrum pedis; *1. lábhurok, csekle, 2. lábbeli.* Ger. 1. Fussschlinge. 2. Fussbekleidung. Kronst. I. 660.

Pedicatus, us, pedes, pedites; *gyalogság.* Ger. Fusssoldaten. Magy. Tör. Tár. XVIII. 194.

Pedicellatus, 3.; *feldúdorodó.* Bene Med. II. 272. vel sunt tumores parvi iam complanati, jam *pedicellati* supra cutim plus minusve prominentes, *erectiles,* vocantur *naevi vasculosi.*

Pedicularis morbus, (a pediculo) Phthiriasis; *tetvesség.* Ger. Läusekrankheit. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 151. Cf. Serv. Verg. Georg. 3., 564.

Pediluvium, lavacrum pedum; *lábfürdő.* Lzb. Cod. Med. T. II. 787.

Pedisequa, æ, educatrix; *nevelőnő.* Irodt. Közl. VI. 460.

Pedisequa primaria, cubicularia; *komorna.* It. cameriera, servetta. Arch. Rák. VIII. 340. In Cubiculo *Primariarum Pedisequarum* vulgo Kammerjungfrau.

Pedissequa, (Du C. pedisequa) pedisequa, ancilla; *szolgáló.* Tör. Tár. 1890. p. 598.

1. **Peditare,** (Du C.) incedere; pedes ire; *lábon járni.* V. s. *Claudatus.* Cf. Not. Tir. p. 75.

2. **Peditare,** *expedire,* suppeditare (Du C. al. s.); *szállítani.* Szilády Tör. Magy. Eml. II. 185. Tertia demum vi ... tionati excellmi Dni Heysler bagacziæ in fine mensis ... *peditavimus* babulum ex siligine metretas nro ...

Peditas, proprietas animalis pedes habentis; *lábbal való ellátottság.* Pázm. Dial. 207.

Pedites armigeri, *nehéz fegyverzetű gyalogság.* Kereszt. Res. Mil. 182. Quadruplex porro stabilis militiæ genus stipendio conductum nullo non tempore ad arma expeditum habebat, primi fuere: Equites armigeri gravibus et multiplicibus instructi armis; post hos Hussarones seu levioris armaturæ equites, tum *Pedites armigeri* vario armorum genere ita onusti, ut ad ea gestanda baiulis opus haberent, denique *Pedites non clypeati* leviora deferentes arma.

Pedites non clypeati, V. *Pedites armigeri; könnyü fegyverzetü gyalogság.*

Pedites pixidarij, pedites sclopetis armati; *puskás gyalogosok.* Cod. Dip. Brüss. II. 13. et totidem *pedites pixidarij.*

1. **Pedo,** onis, pedum; *pásztorbot.* Verancs. VII. 115. maiori usui erit tibi cassis quam mitra, gladius quam *pedo,* thorax quam pallium, quam stola clypeus.

2. **Pedo,** onis, pro: pedes (Du C.); *gyalogos.* It. pedone. Gal. Infanterist. Magy. Tör. Eml. XXX. 328. an. 1556. ab utroque latere habens suos *pedones* vel pixidarios.

Pedochia, Pedocia, æ, (Du C. pedochium) tributum, pecunia assecurandæ navi; *biztosítási díj.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213: si ... navilium ... daret aliquam *postrennam* vel *pedociam* ... pro salute ... navilii ... quod illud debeat restitui. Luc. Regn. Dalm. 275.

Pedoniptrum, vas lavandis pedibus; *lábmosó edény.* Pár. Páp.

Pedule, is, (Du C. *Pedules)* tibialia; *lábbeli.* Bék. Pil. P. I. 29. Reg. S. Ben. 55., 9. Indumenta pedum caligas et *pedules.*

Pedulia, ium, stapes; *kengyel.* Szamosk. I. 237. Bina insuper *pedulia,* quæ stapedes vocantur, ab ephippio dependere solita.

Pegma ferale, pegma supplicii; *vérpad.* Ger. Blutgerüst, Schaffot. Star. XXVII. 196. an. 1687. in *ferali pegmate* .... erecto.

Pegola, (Du C.) pix, picea materia; *szurok.* Ljub. Mon. Sl. I. 219. V. 268. an. 1334.

Pegula, æ, (Du C.) pix; *szurok.* It. pegola. Rač. Mon. Sl. XIII. 8. an. 1348.

Pejerarium, (Du C.) carnificinæ locus, in quo christiani ad cognitionem et cultum fal-

sorum Deorum atque ejurandam religionem cogebantur. Nagy Hier. Pár. Páp.

Pelagianismus, doctrina Pelagii hæretici, qui nostram voluntatem omnibus bonis operibus exequendis sufficere docebat. *Pelagius tana.* Szentiv. Cur. Misc. III. 426. *Pelagianismus* in Britannia latius serpit.

Pelagianus, i, assecla monachi Brittanici Morgani vel Pelagii, qui contra Augustinum docebat homines sine peccatis et sine virtutibus nasci, peccatum Adami ad posteros nil pertinere, homini innatam esse facultatem, libertatem hoc vel illud eligendi etc. Doctrinam suam anno 410. Romæ cœpit propagare, unde Karthaginem profectus est. Paulo·post in Palæstinam abiit; *Pelagius követője.* Cher. Jus. Eccl. I. 91. debellavit scriptis Manichæos, Arianos, Donatistas, *Pelagianos,* Semipelagianos etc. For. Scr. p. 32.

Pelagolimen, maris portus, ex Græco πέλαγος et λιμήν, ένος; *tengeri kikötő.* Luc. Regn. Dalm. 109. et facto, quem vocant, *Pelagolimene* sive Maris portu parvas Scaphas in medium coëgerunt.

Pelama, æ, pelles; *szőrnemüek.* Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Pelegrinatio, peregrinatio sacra; *zarándoklás.* Rák. Ön. p. 132.

Pelegrinus, i, peregrinus: It. pellegrino; *zarándok.* Rák. Ön. p. 27.

Pelex, pelliparius; *szűcs.* It. pelliciajo. Ger. Kürschner, Pelzer. Fjp. Szám. 440.

Pelimelicus, 3., (polimitus = multicolor Dief.); *ordas szinű.* Ger. wolfsgrau, schwarzgrau, gestreift. Schläg. 1245.

Pelium, pelvis; *medencze.* Száz. I. 383. Item unum *pelium* cum uno boccale de argento plano.

Pelizara, æ, pelles; *szűcsárú.* Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Pelizer, Pellifex V. s. *Condaxon; szűrszabó.* It. pelliciere.

Pelle luere, vitam periclitari; *bőrrel fizetni.* Pfahl. Jus. Georg. XLI. Vere igitur, ut proverbium habet, *pelle luebat.*

Pellegium, pro: pulegium; *kakukfü, csombormenta, köszvénymenta.* It. polèggio, pòlio. Ger. Polei, Bergpolei. Schläg. 874.

Pellere, agere, propellere; *hajtani.* Fjp. Szám. p. 10: regis oves *pepulerunt.*

Pelles aprologionares (ab *aspriolus,* sciurus) pelles sciuri; *evetbőr.* Cod. Dip. Arp. XI. 500. an. 1261.

Pelles carmasinæ, p. coccineæ, molochinæ; *karminpiros bőrök.* it. carmesino. Tör. Tár. XX. 166.

Pelles karmasy, *-syn, -zyn* = p. coccinei coloris; *karmazsin szinü bőr.* Kronst. II. 172., 217., 376., 577.

Pelles karaschi, *-schy, -adschy, -atschy,* pelles grossæ; *közönséges bőr.* Kronst. II. 172., 219., 222., 232.

Pelles otter, pelles lutræ; *vidrabőr.* Kronst. II. 172.

Pelles variolinæ, (a *variolus)* pelles panthereæ; *párduczbőr.* Tör. Tár. XII. 151.

Pellicanus, pelecanus onocrotalus (Linn.); *publikán vagy pelikán.* It. pellicano. Thök. Diar. II. 374. Unum monile ad formam *pellicani,* habens in pectore smaragdum fl. 650.

Pellicea mardurina, vestis ex pelle melis; *nyestprém.* Ger. Marderpelz. Verancs. X. 15. Quæ autem vos misistis illi, non improbo; concessi tamen et ego, ut *pelliceam mardurinam* sibi compareț.

Pelliceum, V. *Pellicia.* Thök. Diar. II. 340. Unum *pelliceum* muliebre ex nigra purpura fimbriatum, sine nodis, pellibus linceis subductum fl. 90. Unum aliud *pelliceum* attratum pellibus vulpinis subductum fl. 10.

Pellicia, (Du C.) vestis e pellibus facta; *ködmönös prémruha, subicza, mente.* It. pelliccia. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de saja, *pellicia* de leporinis et ancilla.

Pellicium, (Du C.) V. *Pellicia* (Decr. Colom. Reg. lib. 1.) Kronst. I. 365.

Pelliculatus, 3. *kéreggel bevont.* Schröer. Arch. Gr. et R. 62. Notandi sunt etiam *pelliculati* numi sive crusta obducti et ærugo antiquis numis propria.

Pellifex, (Du C.) V. *Pelfex.* Fej. X. 4., 370. ut puta omnes *pellifices* unum pelliscum, omnes fræniparii unum frenum dare. Tör. Tár. IX. 171. Cod. Dip. And. III. 245. Car. Bel. de Arch. 48. Kronst. I. 240.

Pellipar, (Du C.) qui pelles præparat h. l. utrum pellio *(szűcs)* an cerdo *(timár)* ex contextu intelligi non potest. Cod. Dip. And. II. 515., 605. Ladizlaus Toot dictus et Joannes *pellipar* cives Quinqueecclesienses.

Pelliparius, (Du C.) V. *Pellipar.* Pfahl, Jus. Georg. XXX. Qui in aula stricte serviebant (Hofdienerschaft) erant: *Pelliparii,* Tornatores, Tavernici, Præcones, Pistores, Sutores, mulsi coctores, qui parant marcium, Fabri, Carpentarii, Stratores, Agazones, Curriferi. Buckari, Vinitores, Pulsatores. Knauz M. E. Str. I. 65., 93. II. 350., 353. Kronst. I. 644. Száz. XXIV. 217.

Pellis Achorren, pellis sciuri; *mókusbőr.* Ger. Eichhornfell. Kronst. I. 38.

Pellis bursarum, faciendis bursis; *zacskó bőr.* Passim.

Pellis duplicata, pellis subsuendo idonea; *béllés.* Gall. fourrure. Monm. Comit. Trans. V. 194. A 100 *pellibus duplicatis* vulgo belles fl. 1.

Pellis ether, pellis lutræ; *vidrabőr.* Ger. Otterfell. Kronst. I. 11.

Pellis hædina, pellis hædi; *gödölyebőr.* Kronst. III. 30.

Pellis mardurina, pellis melis; *nyestbőr.* Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro habens quinque ordines fimbriarum argentearum, subductum *pellibus mardurinis.*

Pellis mensalis, pellis mensæ instruendæ idonea; *asztalbőr.* Arch. Rák. VIII. 312. Quatuor frusta *pellium mensalium.*

Pellis sabellina, pellis Zibellina; *czobolybőr.* It. zibellina (pelle). Ger. Zobelfell. Thök. Diar. II. 326. Pallium unum ex holoserico nigro . . . subductum pellibus mardurinis, in expositturis vero et gallero pelles *sabellinas* habens fl. 300.

Pelliscum, idem quod *Pellicia* apud Du C. vestis ex pellibus facta, fabricata; *ködmönös, prémruha.* Fej. X. 4. 370. ut puta omnes pellifices unum *pelliscum* omnes fræniparii unum frœnum (dare).

Pelteolus, (Du C.) tintinnabulum orbiculare; *czölöng.* Nagy Hier.

Pemma, (a gr. πέμμα) pistorum opera, crustula; *sütemény.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 61. — Apr. *pemma,* 1 agnus. Cf. Var. Sat. Men. 60, 2.

Pena, pinna (Du C. al. s.) V. s. *Bordessa; pártázat.* Ger. Zinne.

Penalitas, (Du C.) pœna, molestia; *bünhődés, fájdalom, büntetés.* Pel. Serm. Christus dolores miseriarum nostrarum et *penalitates* voluit in se suscipere, scilicet famem, sitim, estus, cet. Hiem. 15 L.

Penates, um, patriæ incola, indigenæ; *hazai lakos, polgár.* Knauz. M. E. Str. II. 230., 210. cum nostrorum consultissima deliberatione baronum, procerum et *penatum.*

Penatus, us, familiaris; *házbeli, cseléd.* Ger. Dienstbote, Gesinde. Verancs. VI. 238. renuncia tandem aliquid vel per tuorum *penatuum* quempiam, si non licet remitti servos meos.

Pendentes, (Du C.) inauris; *fülbevaló.* Gall. pendants d'oreille. Tör. Tár. 1888. p. 566. Duæ scatulæ simplices, in quibus sunt *pendentes* et alia parvalia.

Pendentia, æ, fimbriæ, cirri; *rojt.* Tör. Tár. 1887. p. 189. habens auritextam cum *pendentiis* sericis.

Pendentia litis, processus litis; *perfolyás, perfüggés, perfolyamat.* Ger. Processverlauf. Cod. Zi. 491: respondit ex adverso, quod super premissa aquisitione . . . in curia *litis pendentia* haberetur. Fej. XI. V. Un. 157. Kövy El. 655.

Pendium, fimbriæ; *rojt, bojt.* Ger. Zotte, Quaste. Fej. X. 4., 374. galeam denique nigro tinctam, cum recto *pendio* coloris nigri.

Pendula, æ, quod appenditur; *nyomtaték.* Ger. Zuwage. Han. Mon. Jur. II. 266: venditor solvat de . . . testa . . . parvos duos . . . de *pendulis* duos parvos, de ventramine parvos quatuor.

Pendulæ, (Du C.) vittæ, quæ a mitra Episcoporum dependent; *lecsüngő rojt, bojt.* Nagy Hier.

Pendularis, pendulus; *függőleges.* Star. XVII. 62. an. 1667. Scutum . . . militare erectum linea *pendulari.*

Pendulum, ornamentum pendulum, (Du C. al. s.); *függő disz.* Ger. Gehänge. Magy. Tör. Tár. XX. 168. Antiæ, *pendulum,* rosulæ et inaures.

Penes, pro: ex, secundum; *szerint.* Ac. Com. Sopr. p. 34: Nicolaus Ostfy . . . benignam resolutionem . . . . *penes* demissam hancce instantiam . . . præstolatur.

Penes, pro: ad; *-hoz, -hez.* Epist. Proc. p. 19: *penes* eundem mittere . . . debeatis.

Penes, Kellerhals (Dief.); *pinczetorok.* Schläg. 1048.

1. **Penesticus** et **Penestica,** alias: penasticus (a *penu),* qui res ad vivendum necessarias vendit (Du C.). Cod. Dipl. And. V III. p. 34: omnes *penestici* et *penestice* sun parte in eadem. t

2. **Penesticus,** 3., ad penum pertinens (Du C.); *boltos-, élelmi.* Fjp. Szám. p. 116. an. 1405: pro piscibus regi *penesticis.*

Penetrabilitas, proprietas rei penetrabilis; *áthatóság.* It. penetrabilità. Gall. pénétrabilité. Vern. Met. II. 34. Recentioribus temporibus *penetrabilitas,* si non mechanica, certe chemica defensa est.

Penetraculum, penetrale; *ház belseje.* Ger. Innere des Hauses. Knauz. M. E. Str. II. 424., 440.

Penetratio, (a penetrando) actus penitus in causam se insinuandi; *szellemi beha-*

tolás. Ger. das geistige Eindringen. Molnár Patv. 82. Hæc sunt igitur, quæ modo provisorio pro faciliori publicorum in Comitatibus tractatuum intelligentia et *penetratione* te scire volo. Cf. Appul. Flor. p. 89. Oud.

Penicillum et **peniculum,** fimbria; *rojt.* Ger. Quaste. Buny. Var. tört. III. 99. Cappa habet parvum Nodulum ... et dependulum *peniculum* sericeum. Ibid. Cappa ex viridi serico cum *Penicillo.*

1. **Penicilus,** i, cultellus calamis temperandis aptus; *tollvágó kés.* Simonyi Magy. Ny. 118.

2. **Penicilus,** parva cauda dependens (opprobriose de gladio); *kis fark* (haszontalan kard). Ker. Nap. 184. az ifjak és urak az eddig oldalukon billegett *penicilus* helyett széles magyar kardokat kötöttek.

Penitenciam dare, delicta fatentibus operam dare; *gyóntatni.* End. p. 354. (Synod. Strigon. 36): abbates ... abbates ... neque baptizent, neque *penitenciam dent,* neque ad populum sermonem faciant.

Penitens, tis, pœnitentiam agens; *bűnbánó.* It. penitênte. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 55. omnibus vere *penitentibus* et çonfessis plenam suorum peccaminum veniam indulgemus ... Cf. *Poenitens.* Cic Phil. 12., 2. fin. Sall. ap. Charis. p. 224. P. Suet. Claud. 43.

Penitere, luere; *bűnhődni.* End. p. 331. (Decr. S. Ladisl. I. 33. an. 1092): Si quis vel virgini vel mulieri de villa in villam eunti vim intulerit, quantum pro homicidio tantumdem *peniteat.*

Penitior, altior; V. s. *Syromastis; mélyebb.*

Penitudo, inis, Pœnitentia; *bűnbánat.* Ger. Reue. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 271. tandem idem Zolon tactus spiritu sanioris consilij cognovisset sua ipsum consciencia remordenti, quod in prefato negocio in salutis sue preiudicium processisset, allegans in sue *penitudinis* argumentum, quod per errorem et ex suspicione quadam contra ipsum clericum predicte servitutis moverit questionem. Cf. *Poenitudo.* Pacuv. ap. Non. 152., 30. et 169., 25.

1. **Penna,** æ, elater; spira e ferro recellente facta (Du C. al. s.); *rúgó.* Kronst. III. 55: *Penna* ferrea ad seram. Cf. 66., 417., 420.

2. **Penna,** *kalapácsél.* It. penna d'un martello. Ger. Pinne od. Finne des Hammers. Kronst. II. 492: quod ... *pennas* (ut nominant) in lapicidinam paravit et. 495., 496., 532.

3. **Penna,** crista (Du C. al. s.); *forgó.* Tör. Tár. 1890. p. 368. unam *pennam* seu cristam cum perlis et rubinis parvis.

Pennalismus annus rudimentorum, tirocinii; *próbaév.* Ger. Probejahr Pár. Páp.

Pennarium, cella penaria; *éléstár, pincze.* Ger. Keller. Vern. Psych. 436. Aspice potentum culinas, et concursantes inter tot ignes coquos; vide servorum et ancillarum undantem cohortem; vide stragem animalium, et natantia vino *pennaria.*

1. **Pennaticum,** *csirkepénz.* Pfahl. Jus. Georg. 168. Pecuniam titulo Fideiussionis seu securitatis de non profugiendo a Colonis solvendam. Præstationem item onerum quarterialium ac Census Hussarengeld et Montirungsgeld dicti; *Pennatici* porro (Hühnergeld), *Schedalis* (Zettelgeld); *Torcularis* (Pressgeld). Kass. Ench. I. 245.

2. **Pennaticum,** merces scribendi; *toll-, írásdíj.* Ger. Schreibegebühr. Pár. Páp.

Pennatus, 3., ab italico *pennato,* quod falcem denotat, itaque significaret: falcibus instructus; *kaszás.* Ger. mit Sensen versehen. Epist. Proc. P. II. p. 35: Docy deponet Magistratum, cui substituetur Bebek, qui magna *pennatorum* caterva vadit.

Pennescere, (Du C.) pennis vestiri; metaphorice: vires acquirere, virtutibus augeri; *1. tollasodni, 2. megerősödni.* Nagy Hier. Cf. Cassiod. Variar. 1. 33.

Pennipulchræ aves, pulchris pennis ornatæ aves; *széptollú madarak.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 133. In Provincia Tecolothlani summe æstimantur *aves pennipulchrae* dictæ, utpote quarum plumæ ipsi auro præferuntur.

Pennutus, 3., pennis ornatus, præditus (Du C. *Pennitus); tollas.* Batty. Ger. 200. *pennutum* animal.

Penonus, i, (Du C.) vexillum. V. s. *Confalonus; lobogó.* It. Pennone.

Penosus, 3., gravis, molestus; *terhes, kinos.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. 2: ... omnes labores huius vitæ ... non erant ei *penose.* Serm. Hiem. 9. x. Terribilis multitudo demonum, quorum aspectu nil horribilius *penosiusque* potest cogitari.

Pensa, (Du C. pondus) Numi Hung. 5. *Pensa* a pendendo derivata (unde Hungaricum *pénz* et denarius qua *pensae pars,* kis pénz quasi *parva pensa)* sub initium regni erat = 45 denariis, paulo post 40 denariis æstimata adeoque = uni aureo byzantino et quatuor tales pensæ æquabant marcam argenti gravis ponderis, seu *numeralem* quatuor florenorum auri; subdecrescente sensim denariorum valore, marca, quæ taliter quatuor pensas continebat, subin a 5, 6, 8, 9, 10 ac 12 pensis computari suevit. Sim. Num. 54. Alterum est, quod *pensa* in Decreto memorata sit æqualis 2 Lot. h. e. *semiunciis,* atque adeo *pensa* tantum valet, quantum *uncia,* atqui statutum est ibidem, ut argentum Grossorum purum sit et ponderet 1/8 lot. atque talium Grossorum 8 pensæ seu 16 lotones valeant unam Marcam Budensem, ex quo adparet, quod 1 *pensa* æqualis sit 16 Grossis et 8 *pensae* hoc est 1 Marca valeat 128 Grossos. Sim. Num. 74. Floreni illi veteres hodie vocantur hung. arany h. e. aurum vel arany pénz quasi *aurea pensa,* aut *pondera. Pénz* quidem apud Hungaros Nummum denotat; sed quia sicut nummus, ita pensa etiam et pondus diversæ speciei pecuniis adplicabatur, uti iam vidimus, certe a pensa non minus Hungaricum pénz, quam Slavicum *penyáz* originem trahit. Belius de Vetere Lit. Hung. Pecuniam Hunnis in usu haud fuisse, cum vocabulo Slavico in eius compellatione utantur.

Pensa auri, (Du C.) denarii XL. vel unus florenus. Decr. S. Steph. l. 2. c.: 13., 16., 43. Decr. Ladisl. l. I. c. 14., 29., 42. l. 2. c. 3., 4., 6., 8. etc. Sim. Num. 56. dubitandum non est, quod *pensa auri* alicubi in veteribus chartis lecta, „pro Auri Floreno sit accipienda. Verum quidem est, quod una uncia æqualis sit aureis 8. consequenter 8 unciæ, seu Marca Budensis æqualis sit aureis 64. Sed cum pensa semper pro uncia argenti accipiatur, quoties nude ponitur, non quantitas auri intelligenda est per pensam auri, sed valor eius ex Marca argenti est assumendus.

Pensa Grossorum, Pensa Denariorum, Sim. Num. 55. Hinc, si quando *pensa grossorum* memoratur certe pro 16 Grossis accipienda est seu 1/8 Marcæ. Si vero *Pensa denariorum* occurrat, intelligendi sunt 96 den. Quodsi ita est, necesse fuit Marcam valere denarios 768.

Pensa telonialia in- et evectionalia, portorium pro in- et evehendis mercibus; *be- és kiviteti vámilleték.* Ger. Ein- und Ausfuhrzollgebühr. Kass. P. P. I. 206.

Pensamentum, circumspectio V. s. *Avisamentum* 1); *megfontolás.*

1. **Pensare,** (Du C. 2.) cogitare; *gondolni.* It. pensare. Georg. Sirm. I. 10. Quia iam *penserat* Rex Bohemie, ut esset Rex Hungarie. Marc. Chr. II. 64. liberare *pensaverunt.*

2. **Pensare,** (Du C. 3.) solvere; *fizetni.* Kronst. II. 1527. 15: quibus *pensavi* fl. 2.

Penserium, deliberatio; *megfontolás.* Ljub. Mon. Sl. IX. 211. an. 1411: scribit ... papa, qui dimittit hoc in *penserio* nostri dominii.

Pensiculate, diligenter, accurate: *meghányva-vetve, gondosan.* Leges schol. an. 1759. *Pensiculate* singula libri capita legito. Cf. Gell. 1., 3., 12.

Pensio, beneficium annuum, (Du C. 2. præstatio annua); *nyugdíj.* It. pensione. Gall. pension. Verancs. IX. 17. Videlicet, ut dictus Reverendissimus Agriensis pro sua sustentatione octo millibus florenorum Hungaricalium nomine *pensionis* annuæ contentus etc.

Pensio concretalis, in unum contractum beneficium annuum; *együttes, egyemleges segélypénz.* Törvt. Msz.

Pensio ecclesiastica, (Du C.) certa redituum beneficii ecclesiastici portio; *egyházi pénzilleték.* Tör. Tár. XIII. 232. commendarum, *pensionum ecclesiasticarum* aliorumque beneficiorum.

Pensionale institutum, institutum, in quo quis annuo stipendio sublevatur; *nyugdíjintézet.* Lzb. Cod. Med. III. 786.

Pensionarius, qui pensionem præstat (Du C. *Pensionaris); adófizető.* Batty. Leg. III. 211. an. 1359: homines *pensionarios* et censuarios.

Pensionatum individuum, V. *Pensionista.* Törvt. Msz.

Pensionista, æ, qui annuo stipendio sublevatur; *nyugdíjas.* Lzb. Cod. Med. III. 789.

Pensitatio, pensio (Du C. 2.); *fizetés.* Ger. das Zahlen. Probst. Comitiol. p. 144. Exactiones vectigalium omnis generis *pensitationum* per Officiales bellicos ... illegitime usurpatæ, simpliciter tolluntur. Cf. Ascon ad Cic. Verr. 2., 2., 1. Eumen. Grat. act. ad Constant. 12.

Pensum, lanx; *mérlegserpenyő.* Batty. Leg. III. 231. an. 1370: stateram in manu gestat, in utroque *penso* iustitiam ... portat.

Pensum quarteriale, *Quarterialis pecunia; lakbér.* Ger. Quartiergeld. Kass. P. P. I. 232. et *quarteriali penso* 600 flnorum ... circa præfati salarii et *quarterialis pecuniae* exassignationem congrua sua via disposita esse ...

Pensum tolerantiale, tributum a Judæis solvendum; *türelmi adó.* Kelem.

Inst. Jur. Pr. 179. et pro tuitione aliisque beneficiis, quibus Hebræi apud nos perfruuntur, *pensum tolerantiale* solvendum habent.

Pensum tricesimale, portorium; *harminczad.* Ger. Konsumszoll-Satz. Vect. Gen. Ddd. 2.

Pentadorus, 3., (a gr. πεντάδωρος) quinque palmas latus; *öt tenyérnyi.* Szamosk. III. 82. Nec desunt coctiles quoquo lateres, *pentadori,* notabili firmitate ob vetustatem indurati. Cf. Vitr. 2, 3, 3; Plin. 35, 14.

Pentafilum, pentaphyllon, πεντάφυλλον. Ger. Fünffingerkraut. It. cinquefollie. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Pentasma, *(πετάννυμι)* (Vorhangh Dief.) aulæum; *kárpit, firhang, superlát.* Schläg. 1206.

Penthecostensis, e, ad pentecosten pertinens; *pünkösdi.* Pesty Ször. III. 67. festum *Penthecostense.*

Penularia, æ; *ruhatár.* Gall. gardérobe. Ger. Kleidermagazin. Kaprin. Eloq. II. 558. Nec loquor de singulari eius misericordia, qua in Aniciensi Societatis collegio erexit *penulariam* seu fundum prædivitem, unde postea promebat vestes, culcitras, tegumenta cæteramque laneam supellectilem, quæ in humeros sublata per vias publicas detulit in casas usque egenorum.

Penulatus, 3., (Du C.) penula tectus; *köpenybe burkolt.* Verancs. IV. 63. nec vel unius numi argentei minutuli viatico adiutus est e publico, mendicatoque hinc cum eodem nuncio divenditis vestibus *penulatus* tantum abierit. Cf. *Paenulatus.* Cic. Man. 10., 28., 20., 54. Senec. Benef. 3., 28.

Penurialis, ad penuriam pertinens; *hiány . . . szükség . . . inség . .*, Germ. Noth . . . Mangel . . . Obs. Jadr. 411. aquam ex puteis absque *penuriali* pretio haurire non sinunt.

Penzionatus, V. *Pensionista; érdemfizetéssel elbocsátott, nyugalmazott.* Szirm. Glos. 140. Tisztb. Ir.

Peplum, capital, velamen; (Du C. pannus lineus, quem moniales gerunt sub mento); *fejkendő, fátyol.* Száz. VIII. 621. *peplo,* quod Slagher dicitur in theutonico (Slagtuch). Arch. Rák. VIII. 317. alia dico (capillaria, Reticula) ex flavo *peplo,* Collare ex *peplo* albo, floriegatum.

Pepulare, peplo seu velo tegere; *befátyolozni.* Pel. De S. Magdal. s. III. c. 4: *pepulata* fuisse (Magdal.) non legitur, nam et Christo capillis tersit pedes.

Pepulum, Peplum, (sleyer Dief.); *főfedél.* Schläg. 1168. Peplum quod *fatyl* vocatur 1235—1270. Hazai O. VIII. 122. Kronst. I. 83. Cod. de Sztára II. 450. decem tectras capitis, unum *pepulum* optimum. Arch. Ver. Sieb. XI. 347. *pepula,* que de serico facta sunt. Star. XIII. 128. *pepula* auro contexta.

1. **Per,** cum Accus, pro simplici: Ablativo; *-on, -en.* Fjp. Anon. 2. a. *per* linguam hungaricam dicitur nunc Buduvar.

2. **Per,** cum Accus. pro: propter cum Accus; *-ért.* Pel. Hiem. 16. c. *Per* nostre *humilitatem* penitentie veniet ad nos Christus (propter humilitatem). Batty. Ger. 58.

3. **Per,** pro: *ab; -tól, -től.* Batty. Leg. T. II. 109. (Decr. St. Ladisl.) requirat *per* eum, si quid perdiderit.

4. **Per,** pro: pro, *-ért* (Du C.) Batty. Ger. 87. Adam de Seth filio suo, qui *per* Abel ei natus est.

Per accidens, casu, temere, fortuito; *esetleg, véletlenül.* Ger. zufälliger Weise, zufällig. Wagn.

Per Centum, Pro Cento . . . *percentum,* usuræ semissis, centesima; *perczent.* Art. Diæt. Pos. 73. de similibus suis elocatis Capitalibus, admisso legali sex *per Centum* Interesse non contentantur, sed sibi octo, decem et plures etiam *pro Cento* florenos nomine Interesse . . . exsolvi procurant.

Per expressum, severe; expressis verbis; *nyilván, kifejezetten, szigoruan, határozottan.* Ger. streng, ausdrücklich. Kass. P. P. I. 241. Arbitraria mensura salem divendere distractori *per expressum* prohibitum est.

Per filum, lineā rectā; *egyenes vonalban.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 204. eundo *per filum* usque ad montem.

Per fortia, per vim, vi; *erőszakkal.* Gall. par force. Reg. Mil. p. 63: ad persolvendum . . . *per fortia* adigatur. Thök. Diar. 51.

Per hazard, casu; *esetleg.* Száz. XIII. 280.

Per non defendit, neglecta defensione; *a per folytában a védelemnek elmulasztása által.* Georch. H. T. IV. 83. Cod. Camb. Merc. 98. Testimoniales super exhibitione scripturarum et respective in casu certificationis, si hæc in exteris oris per locale individuum fiat, recognitio localis Jurisdictionis super eo, quod exhibens individuum pro hoc actu legalem activitatem habuerit, tunc duntaxat, si convictio ex contumacia vel *per non defendit* petatur, coram Judicio producendæ sunt.

Per non venit, V. *Non venientia; meg nem jelenés által.* Georch. H. T. IV. 83. Kövy El. 602. Sententia contumaciæ *per non venit,* Incattus, in acquisitione Actoris convincitur p. 660. Sententia contumaciæ *ex non venit* contra non comparentes et in loco Judicii non visos 723 : 32 . . . debet per actorem peti.

Per omnia, semper; *mindig.* Batty. Leg. III. 298. an. 1397. Canonicis *per omnia* præsentibus.

Per procura, ex mandato; *meghatalmazásból.* Art. D. 1840. p. 61.

Per regulam czinczigh-vanczig. Arch. Rák. II. 140. s hetven lovas *per regulam czinczigh-vanczig* 3120-at teszen, az ki is elég volna merőben is resistálni az 500 ráczınak, az kit kegyelmed Aradon hagyott; de *per regulam pigri et hazaoszlationis* attúl félek, kevesebb lesz belőlle.

Per regulam pigri et oszlationis. V. *Hazaoszlatio.*

Per sturm, impetu; *ostrommal.* Cod. Farn. 130. nostros videlicet agressos fuisse *per sturm.*

Per sundam bundam, promiscue, confuse; *összevissza.* Gall. pêle-mêle. Jók. Epp. II. 290.

Per turnum, in orbem; *sorban.* Kon. Egyh. 195. Több kegyúri társ (compatroni) levén, azok vagy felváltva gyakorolják a kijelölési jogot *(per turnum)* vagy egyetemleg.

Per unanimia, (sc. vota) una voce, communi sententia; *egyhangulag.* Opin. 1810. De profugis (d) ubi iudices in dictandam . . . mortis pœnam *per unanimia* non coalescerent.

Pera, theca (Du C. al. s.): *boriték.* Ger. Futteral. Kronst. I. 425.

Pera militaris, *tarsoly.* Gall. sabretache. Germ. Säbeltasche. Jogt. Eml. T. III. p. 429: *peras militares* vulgo tarsol.

Peragibilis, qui facile peragitur, qui peragi potest; *keresztülvihető.* Andr. Pann. 172.

Perallegare, afferre; *felhozni, idézni.* Dip. Reip. Rag. 453.

Peramenter, valde; mendum pro: *peramanter; igen nagyon, szeretetteljesen.* Cod. Alv. I. 117. Excellentiam Vestram *peramenter* rogamus.

Peramice, amicissime, benignissime; *igen barátságosan.* Tör. Tár. 1888. p. 478. Tag. Erd. II. 412.

Perangaria, servitus personarum et rerum. Dicitur quasi perfecta et magna angaria. Est autem *angaria* servitus personarum et non rerum (Du C.); *teljes szolgálmány.* Fej. II. 455. X 4., 767. liberas ac exemptas ab omni nexu et hypotheca reali et personali angaria et *perangaria,* præstatione tributi qualibet, alio onere, honore. Knauz M. E. Str. II. 577., 619.

Perangarum, *servitus; szolgaság.* Fej. II. 252. credentes liberat a gehenna et a malis imminentibus pariter in hac vita calamitosy vexaminis, a *perangaris* exuit et defendit.

Peraplere, implere, V. s. *Cana* 2); *betölteni.*

Peraratio, Forc: probe aro; hoc loco vero idem est ac de alicuius terra aliquid arando occupare; *elszántás.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 182., 263. Ibidem eciam Ipsi eosdem Jacobum et Benedictum dako de Gywlay ab occcupacione et detencione terrarum arabilium ac *peraracione* earundem prohibuerunt coram nobis. Sop. An. Sc. II. 354. an. 1537.

Perartare, valde coarctare; *nagyon összeszoritani.* Cod. Zi. T. I. 202: Homo noster ad nos rediens dixit, ut duas metas ipsius Thome ipsi villaney *perartassent.*

Perbellus, 3., pulcherrimus. Sacr. Cor. p. 69: Tyrannus, qui sub spe auxilii *perbellam* sibi Hungariæ potiundi opportunitatem oblatam animadverterat, Joannem in suam recepit clientelam.

Perblasphemus, 3., sceleratissimus; *igen istentelen.* Cod. Evang. T. I. p. 155: qui non ita pridem suam colluviem synagogicam *perblasphemam* celebrarunt.

Percentualis, ad usuras (semisses) pertinens; *százalékos.* Georch. H. T. III. 108. id est Rfni Tercenti erga sex *percentuale* Interusurium. Kass. Prax. II. 14.

Percepta, orum, acceptum; accepta, orum; *bevételek.* Kronst. II. 382.

Perceptivus, 3., aptus ad percipiendum; *érzékeny,* It. sensibile. Ger, empfindlich. Pel. Pom. L I. P. VII. Art. III. c. 8.: . . . anima christi . . . in parte inferiori fuit doloris *perceptiva.*

Perceptor, exactor vectigalium; *adószedő.* Jókai Rab. R. I. 7. tul rajta ült a megyei *pvrceptor,* ki az előtte fekvő számadások hátára mindenféle huszárokat igyekezett pingálni veres plajbászszal.

Perceptor generalis, præfectus collegii vectigalibus publicis colligendis; *főadószedő, köz-, főpénztárnok.* Ger. Obersteuereinnehmer. Kass. Prax I. 24. Comitatus habet

suum Magistratum, cuius membra sunt . . . *Perceptores generales* et particulares.

Perceptor particularis, qui tributa per regiones colligit. V. *Perceptor generalis; járásbeli adószedő.* Tisztb. Ir.

Perceptor passerum, collector p.; *a verebek gyűjtője.* Lzb. Cod. Med. T. II. 634.

Perceptoratus, us, officium exactoris, coactoris; *adószedői hivatal, pénztárosi hivatal.* Tör. Tár. VIII. 39. officio *Perceptoratus* et Dicatoratus fungentes. Arch. Rák. I. 12. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 424.

Perceptoratus cassæ officium, officium vectigalibus publicis; *számtiszti, pénzszedői hivatal.* Schwart. Scult. 136. Kass. Prax. I. 152.

Perceptum, (in perceptum sumere), accipere; *bevenni.* Pest Vár. Lev. summam *in perceptum sumere.*

Perchium V. *Perchivum.* Ljub. Mon. Sl. XI. 47. an. 1312: compareat ad respondendum Marino, qui petit *perchium* . . . matris sue.

Perchivum, dos (a slav. prèa); *hozomány.* Ljub. Mon. Sl. I. 36. an. 1225: filius... confessus est, quod ipse super breve de *perchivo* sue uxoris . . . debet.

Percipienciam invenire, participem fieri; *részesülni.* End. p. 473. (Belæ IV. Jura Judæorum an. 1251). quum uniuscunque condicionis homines . . . volumus gracie et benevolencie nostre *percipienciam* invenire.

Percipere damnum, damnum pati; *kárt szenvedni.* Kronst. III. 182: quamvis multa interim *damna percepimus.*

Percipifaccio Percipifactio, collectio, usus; occupatio; *összegyűjtés, haszonvétel.* Szék. Okl. 1. 283. fructuum ac utilitatum percepcione ac *percipifaccione* Kov. Form. St. 167. Cod. Dip. Pat. V. 128., 163. God. de Sztára. II. 50. Cod. Zi. V. 76. Pesty Ször. II. 108.

Percisio, amputatio; *átvágás, csonkitás.* Cod. Dip. Arp. V. 2. Idem Omodeus Palatinus... *percisionem* digiti articularis manus dextere excepit.

Percomplere, penitus perficere; *egészen befejezni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 99. an. 1421. si vobis videbitur . . . laborerium fore *percomplendum.* Vjestnik I. 259. an. 1289. ad hæc omnia *percomplenda.*

Perconsequens, (Du C.) adv. ex per + consequens conscriptum: igitur, itaque; *ennélfogva, tehát, igy.* Gall. par consequent. Cod. Zi. III. 370. que ad predictum magistrum . . . . . patrem eiusdem et *perconsequens* ad ipsum Justo Juris titulo deventa extitisset. Cod. Dip. Pat. I. 424.

Percurere, transigere, absumere (Du C. al. s.) *tölteni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 304. an. 1304. villani . . . debeant *percurere* duobus diebus in hoc laborerio.

Percus, (gr. *πέρκος)* nisus; *karvaly.* Bárczay.

Percussim, percutiens, percutiendo; *ütve.* Corp. Gram. 397.

1. **Percussio,** ictus (Du C. al. s.); *lövés.* Schuss. Fjp. Anon. 15. a. *percussiones* sagittarum.

2. **Percussio,** actus securi percutiendi; *bárddal való kivégzés.* Ger. Hinrichtung mit dem Beil. Kronst. I. 432.

Percussores denariorum, opifices monetæ (Du C. al. sensu); *pénzverők.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Percutere, (Germanismus) hostem fundere, superare; *legyőzni.* Ger. schlagen. An. Sc. II. 169. an. 1532: dato, quod Turcus *percutiatur* a Cæsare. Georg. Sirm. I. 23. Et eodem die *percussus erat* Alibek Turcus in Transilvania per Paulum Kinisi cum Stephano Bátori.

Percutere ad mortem, plaga mortifera afficere; *halálra verni.* Batty. Leg. III. 53.

Percutere fedus, fœdus, fœdus icere; *szövetséget kötni.* Cod. Lond. II. p. 44. In persona autem propria profecturus est, si *fedus* cum Sophi *percutiet.* Verancs. IX. 264. *percusso foedere.*

Percutere in faciem, colaphum alicui infringere; *arczul csapni.* Ger. Ohrfeige geben. Thurocz. 125. rex iratus voluit matrem suam *in faciem percutere.*

Percutere leges pacis, ad normam: percutere (icere) fœdus; *békét kötni.* Probst. Comitiol. p. 137: *Leges pacis* cum Ottomano postrema vice *percussae,* licet in Curia Ordinum Regni publici juris sint factæ, hic non *attexo.*

Percutere monetas, cudere monetas; *pénzt verni.* Georg. Sirm. 1., 112—113. Incipiet per monetarios *ingutere* monetam ad novem latonem 113. Et die noctuque *percutebant* monetas. Cf. Suet. Aug. 94. Ner. 25.

Percutere sententiā excommunicationis, excommunicare; *átokkal sújtani.* Th. Vet. Mon. I. 2. an. 1214.

Percutrix, quæ percutit; *ütő* (nő). Han. Mon. Jur. V. 1. 10. an. 1265: si percussa moreretur, *percutrix* condempnetur.

Perdemisse, (per + demisse), humillime; *nagy alázatosan.* Kass. Jur. Civ. I. 10. Ideo apud I. Tabulam R. I. *perdemisse* insto.

Perdere caput, plecti capite; *fejét veszíteni.* Passim.

Perderius, i, species navis. Ljub. Mon. Sl. I. 114.

Perdibilis, quod perdi potest; *elveszthető.* Batty. Ger. 263 docent . . . Christum non doctrina *perdibili.*

Perdicare, dicare; *tizedet szedni.* Ger. Zehent eintreiben. Tkal Mon. Ep. II. 30: quando decime . . . *perdicantur.*

Perditio, onis, iactura; *elvesztés, elkobzás.* Star. XXVII. 39. an. 1261. nullus... audeat portare vinum . . . erga *perditionem* vini.

Perdilectus, 3., valde dilectus, carissimus; *igen szeretett.* Fej. XI. V. Un. 255. reginæ conthoralis nostræ *perdilectae.*

Perdividus, 3. periclitans; *veszendő, vesztét látó.* Taurini Stauromachia I. 285. Ed. Engel. Mon. Ung. Bécs 1809. Te duce *perdividae* mediis immersa tenebris Ungariæ sua forma redit.

1. **Perdonare,** (Du C.) concedere, donare, valde donare, aliquid in aliquem conferre, aliquem aliqua re cumulare; *megajándékozni, elhalmozni.* Bod. Hist. Un. Trans. 1286. Ipse Paulus tantis donorum divinorum cumulis *perdonatus,* hoc magnum esse exclamat.

2. **Perdonare,** condemnare (Du C. al. s.); *elitélni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 14. et in novissimo maranatha cum diabolo et eius teros ministros ac Juda Scariothea in Gehene baratrum muneretur et statuta privilegi redintegrare dupliciter pretio iudiciali sententia *perdonetur* atque convincatur.

Perdotare, muneribus, præmiis cumulare; *elhalmozni.* Fej. X. I. 602. licet ipse ampliore dono per nos tamquam digne meritus copiosius esset *perdotandus,* ut . . .

Perdurabilis, quod perdurat; *tartós, állandó.* It. perdurabile, perdurevole. Vern. Met. 57. Quidam ex recentioribus dicunt Substantiam esse subiectum *perdurabile* et modificabile.

Peregrinans, qui locis sanctorum memoria venerandis peregrinatur; *búcsús, zarándok.* It. peregrino, pellegrino. Ger. Pilgrim. Fej. II. 196. omnes Christi fideles Ecclesiastici et secularis status invitant ad elargiendas elemosynas domui huius hospitalis infirmorum et *peregrinantium* in civitate Jerusalem.

Peregrinosus, 3., multis peregrinationibus obnoxius, difficilis; *sok utazással járó.* Lampe. Hist. Eccl. p. 100: Sed ea fuit Turcarum barbaries, ubi ipse plus minus triginta Ecclesias rexerat, ut *peregrinosum* illi esset cum Ministris peregrinarum gentium communicare.

Perelegans, valde elegans; *nagyon díszes.* Vjestnik I. 83. an. 1747. (statua) *perelegans.* Cf. Cic. de Or. 2., 67. Vellej. 1., 7.

Perelix, cis, a gr. *περιελίσσειν,* aquam colligens et emittens: *vizet átbocsátó, -gyűjtő.* Comen. 61. Porca fit... ad derivandam in collicias *perelices* uliginem.

Perempnare, (perennare) sempiternæ memoriæ hominum tradere. V. s. *Perhempnare; megörökiteni.*

Perempnari, perpetuare; *megörökiteni.* Cod. Dip. Kár. I. 137., 94. Acta in tempore ad labentem memoriam hominum renovandam scripture patrocinio *perempnantur.* Cod. Dip. Kár. I. 229., 146. sibi et suis heredibus heredumque suorum successoribus iure *perhemnali* et irrevocabiliter pacifice et quiete possidendam et habendam. Törvt. Msz.

Perempnarius, 3., perennis, continuus, perpetuus: *örök, örökös.* Cod. Dip. Pat. VI. 180., 129. Provida inolevit racio, ut iure *perempnario* facta mortalium negociacio literarum representet aspectus posterorum.

Peremptorie, sine provocatione, dempto omni comperendinandi jure; *haladéktalanul, véglegesen.* Ger. peremptorisch, mit letztem Termin. Wagn.

Peremptorium, (s. c. edictum) *végső határozat.* It. editto decisivo. Comp. L. I. D. 3.: Et tertium, quibus propositis tunc *peremptorium* impetret: quod inde hoc nomen sumpsit, quod *perimeret* disceptationem, hoc est, ultra pateretur adversarium tergiversari. Cf. Uip. Dig. 5., 1., 70.

Peremptorius, 3., (Du C.) ultra quem non datur dilatio; ultimus; *vég*... Batty. Leg. III. 63. an. 1309. pro tertio et *peremptorio* termino assignamus. Cf. Gaj. Instit. 4. §. 120. et 121. Dig. 44., 1., 3.

Perenixe, valde; *nagyon forrón.* Ger. sehr warm. Nill. Symb. p. 638: Præsentium latorem . . . Eidem *perenixe* commendo.

Perennalis, e, perennis; *örök.* Fej. X.

I. 198. et non portionem ipsum Alexandrum... contingentem eidem Monasterio . . . Jure *perennali* possidendam dedisse et contulisse reperiebatur. Cod. Dip. And. I. 41., 45., 173., 189. etc.

Perennalista, perennis possessor; *örökös birtokos.* Kuk. Jur. II. 153. ut sunt in specie bona Zrinano-Fiscalia circa Carlostadium, Mikulichiana circa Capronczam, Maritima Cameralia, *Perennalistarum* Transcolapianorum, Prædiales Ignobiles et Inquilini.

Perennalitas, *perennitas,* ius perpetuum; *örökkétartósság, örök érvényű jog.* Proj. Leg. Civ. 194., 231. In celebrandis quoad hæreditates Civiles iure perennali Fassionibus ad conciliandam iisdem *perennalitatem* sequentia observabuntur. Száz. VII. 702.

Perennaliter, in æternum, in perpetuum; *örökre.* Szék. Okl. 1., 34. Cod. Dip. And. V. 96.

Pereximius, titulus honoris; *kiváló.* Teut. Schul I. 235.

Perfalcatio, actus demetendi ad dividenda prata; *átkaszálás, a rétek tagosítása czéljából.* Kronst. III. 423.

Perfamiliariter, familiarissime; *igen bizodalmasan.* Tör. Tár. 1881. p. 493.

Perfecta, æ, matura viro. V. s. *Imperfecta; férjhez mehető, felserdült.* Ger. mannbar.

Perfectibilitas, conditio rei, quæ perfecta reddi potest; *tökéletesíthetőség.* Vern. Psych. 147. Sicut experientia magistra extraordinarium *perfectibilitatis* memoriæ gradum dari discimus.

Perfectionaliter, perfecte; *tökéletesen, egészen, bevégzetten.* Ger. perfect... Wagn.

Perfectiva particula, sensum verbi complens part. ex. causa: *ad*-ire; *tellyest jegyző szó: meg, el.* Corpus Gram. 703.

Perfector, perfectus vir, qui divina mandata perficit. Cf. *Hieromista; isten akaratát teljesítő.* Batty. Ger. II. alta mysteriorum . . . meditantur, ut Divini *Perfectores* fuerunt, atque cum omnibus parere divinis satagunt edictis.

Perfectuose, perfecte; *tökéletesen, eredménynyel.* Dip. Reip. Rag. 276.

Perfinire, ad finem perducere; *végig, végezni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 62. an. 1364.

Perforatio Metallifodinæ, actus perforandi fodinam; *aknába való átcsapás.* Juriev. Jur. Met. 141. Commetaneæ Metallifodinæ non raro limites suos laborando transgredi, in vicinum campum transire et ibi culturam metallicam continuare solent; quodsi fecerint, vicinam Metallifodinam perforare dicuntur. Est itaque *Perforatio Metallifodinae* (Durchschlag) ille actus, quo una fodina metas vicinæ fodinæ laborando transgreditur et campo eiusdem vicinæ fodinæ culturam suam metallicam immittit; quare cum huiusmodi actus iam dolose iam culpose poni possit; pronum fit, Perforationem aliam esse culposam, aliam dolosam.

Perforisacio, idem quod perforatio, quod indicium erat convictæ falsitatis chartarum, tabularum; *átvágás, átfúrás.* Cod. Telek. X. 300. seu mercatores præter suos familiares in huiusmodi cambio ubicunque experirent huiusmodi pecunias sive in cambio, sive *perforisacionem* qualitercunque in detrimentum Camere acquisitas absque ulla commutatione.

Perfossio Camporum Fodinalium, V. *Perforatio.* Faber. Jur. Met. 193. In speciebus Processus Metallici extraordinarii censetur § 271. marcalis seu ad controversas venas, fibrasque Metallicas, — Locum habet in *perfossionibus Camporum Fodinalium... Perfossio Camporum* (Durchschlag) dicitur invasio culturæ in alienum campum.

Perfractio, actus perfringendi; *törés.* Lzb. Cod. Med. T. II. 722: in locis . . . in quibus . . . *perfractio* ruinam . . . post se traheret, a *perfractione* . . . abstineatur.

Perfraudare, penitus fraudare; *teljesen megfosztani.* An. Sc. I. 177. an. 1556: ne virtus *perfraudetur* præmio.

Perfrigerium, frigoris iniuria; frigus; *áthűlés.* Ger. Erkältung. Poor J. Zsebsz. 10.

Perfructuosus, 3., valde ferax, fructuosus, -quæstuosus; *igen jövedelmező.* *Wernherus.* De adm. Hung. aquis. Quod cum fieri sentiunt accolæ, continuo grandioribus eius meatibus, quoad fieri potest, obstructis, agminatim advolant ad piscationem, quæ ipsis non modo iucunda sed etiam *perfructuosa* est.

Perfruntale, is, alias: *fruntale;* frons; *homlokzat.* Vjestnik I. 252. an. 1289. super murum veterem *perfruntale* patet meum.

Perfumare, odoribus suffire; *átfüstölni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 553. literæ . . . *perfumandae.*

Perfusio, (Du C.) ablutio, cum sumtis sacræ Eucharistiæ speciebus sacerdoti vinum et aqua infunduntur, ut digitos abluat; *öblités.* Batty. Leg. III. 270. an. 1372: aqua *perfusionis.*

Pergamenaceus, 3., e pergameno constans: *hártyás, szironyos.* Szék. Okl. 1., 119. Fej. IV. 1., 77. fila *pergamenacea* pendent de membrana.

Pergameneus, 3., in pergameno scriptus (contr. papyreus); *pergamenen irt.* Tör. Tár. 1892. p. 62. literas infrascriptas *pergameneas.*

Pergamenista, æ, opifex pergameni; *irha-készítő.* Fjp. Szám. pag. 222. an. 1426. *pergamenistae* pro 1 pelle coopertorii.

Perger, corruptum ex germ. Bergrecht. Text. v. sub *Lehen.*

Pergere, Hoc non pergit (hungarismus) hoc non licet, hoc non potest fieri; *ez nem járja.* Jókai. Mire Megv. I 199. Mindennap kilencz óra utánig kinn csavarogni, *hoc non pergit.*

Pergirare, (Est vox hybrida per+giro) perfluere, permeare; *keresztül folyni; átjárni.* Fej. VIII. 3. 577. in spacio duorum milliarium undique *pergirando.*

Pergrandissimus, maximus; *igen nagy.* Tör. Tár. 1892. p. 632.

Pergrassare, oberrare, palari; *czirkálni.* Ger. umherstreifen. Cod. Dip. Brüss. IV. 68. quibus Varadinum contra *pergrassantes* passim Turcas et Tartaros defensaretur.

Pergula, æ, (ab it. pergola) porticus; (Du C. al. s.); *folyosó.* Rák. On. 125. transeunda erat *pergula,* qua arx interior circumdatur. Magy. Tör. Tár. VII. 258. Arx erat forma quadrangula, in medio fuit prætorium... quatuor Turribus. Contignationum duarum. Quæ, ubi finiebantur, in summitate circumdatæ erant Porticibus seu *Pergulis.*

Pergulus, i, cathedra sacra. V. s. *Murolus: szószék.*

Pergyrare, circumire V. *Pergirare; körüljárni.* An. Sc. I. 200. an. 1332.

Perhemnare, idem ac *perennare,* perenne facere; *megörökiteni.* Ger. verewigen. Fej. III. 109. presentem paginam sigilli nostri munimine *perhemnatam* concessimus.

Perhempnaliter, V. *Perennaliter.* Fej. X. I. 260. predilectisque sororibus nostris, Elisabeth et Maria Hungarie etc. Hedvigis, Poloniæ reginis observatis et *perhempnaliter* observandis, usque vitam nostram iuxta posse exhibere. Kov. Form. St. 41. Knauz. M. E. Str. I 353., 697.

Perhempnare, perennnare, perenne reddere; *tartóssá tenni.* Bék. Pászt. III. 281. an. 1405. ut indiciis scripturarum *perhempnentur.*

Perhemptorie, V. *Peremptorie:* definite, ultimum; *véglegesen.* Pesty Ször. III. 16.

Perhorare, horas transigere, perseverare; *állhatatosan megmaradni.* Urk. Sieb. II. 82. an. 1351. si in . . . excommunicatione reus actori non satisfaciendo *perhoraret.*

Perhorrescentia, æ, (Du C.) timor seu magna suspicio; *nagy aggodalom.* Cher. Jus. Eccl. II. 355. Admittitur nonnunquam iuramentum quoque *perhorrescentiae,* quo declarat iurans se metuere, ne iniusta a Judice suspecto sententia feratur.

Periae, est genus herbæ, (Poa aquatica) Linn. quam Hungari *perje* vocant: manifestum est Marcum e voce Hung. Latinam finxisse. Proprie est *perje* vox e Slavico in Hung. inducta. Ger. Rispengras. Marc. Chr. II. 13. herbam *periarum* in utrem ponens.

Periapton, antidotum; *ellenszer.* Gros. H. Ph. III. 144.

Perichelis, (Du C.) Ornamentum puellarum (a gr. περιχειλοῦν, circumdo); *ékesség.* Tör. Tár. VI. 18. armillis et *perichelidibus* . . . iocalibus.

Periclamium, (Du C.) precatio, oratio; *ima, esedezés.* Nagy Hier.

Periclitantia, periculum; *kisérlés, próba, veszély.* Rozsny. D. Diarium 499. hanem ha üstökömet azt tartóknak kezében szalasztom, de ha itt való *periclitantiámmal* kivánságtoknak kedveznem kellene is.

Periclitatio, discrimen; *végveszély.* Knauz. M. E. Str. 1. 440., 574.

Perictus, (a per+ico.) *fatali pericti malo,* malo tentati, prostrati; *balsorsától leterítve, lesújtva.* Brut. Hist. XI. 205., 18.

Periculositas, periculum; *bátortalanság, (veszedelmesség).* Pár. Páp. Chr. Dubn. 170.

Perigraphe, *(περιγραφή)* alias: *zona,* extrema lineamenta, circumscriptio in sigillis adhibita; *körrajz, körfelirat.* Gall. contour. Germ. Umriss, Kontour. Kat. Hist. Reg. 1., 98. In *perigraphe* detrita legi possunt adhuc istæ litteræ. Knauz. M. E. Str. I. 89., 116. Cziráky. De Ord. eq. aur. 6. *Perigraphe* . . . numismatis . . . hæc habet.

Perillus, i, pro: berillus; *borostyánkő.* Ger. Bernstein. Arch. Ver. Sieb. X. 1., 352. crux ex lapide *perillo.*

Perillustris ac Generosus, titu-

lus honoris; *Nemzetes, vitézlő.* Tisztb. Ir. Szirm. Glos. 189.

Perimpendere, valde impendere; *nagyon költeni.* Cod. Dip. And. I. 471., 522.

Perinique, valde inique; *nagyon igazságtalanul.* Brut. Hist. IV. 451., 5.

Periodeuta, *(περιοδευτής)* parochias invisens; *látogató.* Cher. Jus. Eccl. II. 233. *Periodeutae* dicebantur illi, qui parœcias, seu hodie sic dictas diœceses, visitabant. Nagy Hier.

Periodice, per singula intervalla temporis; *időközönként.* Bene Pol. m. 15.

Periodus i, *(περίοδος)* ætas, pars temporis; *korszak, időszak; időszakasz, időkör.* Fej. VII. Ad lect. XIII. Jus proin succedendi *periodo* Arpadiana nec fuit absolutum primogenitorum aut natu maiorum. Hiv. Msz.

Periœcus, i, *(περίοικος),* circumcola; *körüllakó.* Bel. Geogr. 22.

Peripsema, tis, (Du C.) rasura cuiusque rei, res vilis; *vakarék, salak.* Nagy. Hier.

Perirare, fors. mendum pro: *peritare*; transigere, consumere, degere; *tölteni.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 215. atque emeritum ipsorum stipendium per 9 menses, quos in castris bohemicis *periraverunt* 13654 flor. rhen. sese extendant.

Perishoma, tis, Perizoma a gr. *περίζωμα* tegumentum, quo aliquid circumcingitur: *lepel, takaró.* Thök. Diar. II. 680. Tria item tentoria bellica, unum novum, constans, uti recordatur, Imperiales 150. ac alia duo antiquiora ab interiori parte serico exsuta ac aliud *Perishoma* sericeum, rubrum aureis floribus intertextum et scophio cinctum. — p. 682. Præter certum *Perishoma,* ex alba materia sericea, auro exlata, alias *exiguae* quantitatis ad præspecificatam B. M. V. Iconem pertinens . . . etc.

Perisoma, tis, V. *Pesishoma.* Otia. Bachm. 277. mox consuit sibi una cum Coniuge *perisomata* ex foliis Ficus.

Perissocoregia, æ, super erogatio; *tulkiadás.* Nagy Hier. Cf. Cod. Theod. 14, 26, 2.

Peristerotrophium, columbarium, cella columbarum; *galambház.* Nagy Hier.

Peristroma papyraceum, paries versatilis; *spanyol fal.* Ger. Spalier. Vect. Gen. Ttr.

Periurius, periuriosus; *hitszegő, hamis hitű,* Fej. VII. 208 et 211.

Perizium, æstimatio, proventus; *becslés, jövedelem.* It. perizia. Ljub. Mon. Sl. V. 42. an. 1404: collata fuerunt certa *perizia* dicti fluminis.— 49: pheuda, pischerie, *perizia* et alia territoria.

Perizoma, tis V. *Perisoma.* (Du C.) Arch. Rák. VIII. 311., 317. In una cistula rubra Cordowano obducta . . . *perizomata* 5 ac tria paria soccorum. Cf. Isid. 19, 22, 5.

Perjurialis ad perjurium pertinens; *hitszegői.* Kelem Inst. Jur Pr. 227. iudicantque præter Causas pure Spirituales . . . *α)* Testamentarias . . . *β) Perjuriales,* seu ad declarationem, an perjurium commissum sit, vel secus.

Perla, æ, (Du C. perlæ), margarita, unio; V. s. *Penna* 3.); *gyöngy.* Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 477. *perle* veraces seu jocalia . . . Star. XXVIII. 105 an. 1281. de xamito cum smaldis et *perlis.*

Perlatum hordeum; *gyöngykása.* Ger. Perlgerste. Bene Med. I. 72.

Perlutare, luto oblinere; *sárral bevonni.* Kol. Col. 17. et *perluta* cum luto sapientie.

1. **Permactare,** frangere et comminuere, conterere; *összetörni.* Cod. Zi. Vol. V. 419: *permactato* seu confracto duplici sigillo. Urk. Sieb. II. 211. an. 1364. *permactato* ac sub alio sigillo.

2. **Permactare,** delere; *megsemmisíteni.* Fej. X. I. 411. demumque ex nostro edicto et decreto *permactato* super donatione.

Permanicare, defraudare; *elkezelni.* Ker. Nap. 349. Curatores Ecclesiarum, si illi *permanicant,* ad legem admissionis primævæ restringat.

Permelium, *pakocza.* Ger. Spiel. Scherz, Spass. Schläg. 676.

Perminuere, imminuere; *kisebbé tenni, lealacsonyítani.* Pel. De s. Silvest. s. c. 8.

Permissionalis silva; V. *Permissoria silva.* Bék. Pászt. III. 319. an. 1444. Werbőczi 243. Item si terra arabilis non extendit se ad unum vel medium aratrum Regale ita videlicet, ut, si fuerint quinque aut sex vel decem etc. iugera; tunc (opinione nonnullorum) quodlibet iugerum æstimabitur ad Denarios quadraginta. Et de *sylva* quoque *permissionali* ac nemore, idem dicunt esse tenendum. Cod. Dip. Pat. V. 250.

Permissive, concessivo modo, cum permissione v. permissu; *megengedőleg, megengedve.* Rák. Ön. p. 235. I. 3—5. (5): Nihil igitur melius esse poterat, quam prout tu o missericordia æterna seu volenter seu *permissive* disposueras et ordinaveras vias meas. Tör. Tár. 1888. p. 684. Nic. de Mir. 407. Pel. De S. Sebast. 3. c. 1.

Permissivus, 3. concessivus; *megengedő.* Rák. Ön. 287. I. 22—24. (23): . . . Sive absoluta, sive *permissiva* fuerit tua voluntas, absit a me contrariari illi . . . Fej. XI. 220. *permissiva* licentia.

Permissoria silva, silva, quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur; *eresztvény erdő.* Ger. Niederwald. Cod. Zi. Vol. V. 268: *silvas* eorundem *permissorias* et novales succidissent.

1. **Permissorium,** i. silva nova; V. *Permissoria silva; eresztvény erdő.* Cod. Dip. Kár. I. 240., 383. item primam metam lapideam possessionis . . . in uno *permissorio* elavassent.

2. **Permissorium,** instrumentum, super quo aqua, apud molendinum retenta, transfluit; *zsilip, vízfogó* (provinc. *zúgó).* Cod. Zi. v. III. p. 255. (prima meta) . . . venitur ad unum *permissorium* Zeleserezthven nomine.

Permissorius, 3., V. *Permissorium* 1) *eresztvényes.* Werbőczi. 242. Si vero proventus eius annualis bene potest computari, signanter, si fuerit glandinosa; tunc pro decies tanto æstimatur, quantum facit proventus suus annualis: Ultra vero ipsa tria aratra (prout *permissoria)* non æstimatur. Fej. XX. 1., 385.

Permittifacere, permittendum, concedendum curare; *engedélyeztetni.* Szék. Okl. III. 37.

Permollitus, 3., plane mollis redditus; *teljesen megpuhított.* Fej. X. I. 358. ut idem perfidus nequam fame et iugi bello sumptus et *permollitus* pacis primarie spretæ induciis toto nisu . . .

Permorari, totum tempus transigere; *soká időzni, megrögzeni valamiben.* Pel. Pom. L. XII. P. ultima c. 12: Dum autem *permoratus* in illo malo fuisset captus, audita sententia sue mortis . . . cepit nimium flere.

Permutative, invicem, per vices; *váltakozva.* Ger. abwechselnd. Tag. Erd. II. 161. Kuk. Jur. II. 184. aridas ac tandem infrugiferas, idque in locis per . . . Commissarium *permutative* designandis.

1. **Permutatorius,** 3. minoris moduli; *váltó* (pénz). Gall. en Échange. Diar 1802. p. 52. monetæ *permutatoriae* species.

2. **Permutatorius,** 3., mutuus; onerosus; *kölcsönös.* Vern. Phil. Mor 386. Hinc pacta quatenus perfectam producunt obligationem, etiam contractus appellantur. Sunt autem contractus alii gratuiti seu benefici, dum quis alteri res vel operas gratis promittit; alii onerosi seu *permutatorii,* dum nihil gratis promittitur, sed utraque pars aliquid præstare debet.

Pernecesso, pernecesse; *igen, nagyon szükségesen.* Ac. Com. Sopr. p. 104: Ordines *pernecesso* statuendum judicant.

Pernicialiter, perniciose; *veszélyesen.* It. perniziosamênte. Wagn.

Perniciositas, conditio perniciosa; *veszélyesség, ártalmasság.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 350. ibique inter consertos et defendencium manus sue *perniciositatis* noxijs obligatus, sicut meruit, fuerat interhemptus.

Pernisius, V. *Pannus Pernisius.* Fr. Lib. Rt. I. 83., 84. emptæ sunt due pecie *pernisij.* Monm. Comit. Trans. V. 195. ab una pecia *pernisii medii* f. 50. pecia *pernisii* integri.

Pernoctari, pro: pernoctare; *az éjt tölteni.* Pinx. Apod. p. 56: Non procul hinc distat pagus Kimahra, in qua *fui pernoctatus.*

Pernus, i, Est monetæ species præcipue in Italia usitatæ. Fej. VIII. 3., 343. pro predictis persolvant annuatim domui nostræ scilicet libras decem *pernorum* Venetorum vel Bagactianorum. Cf. *Iperperum.*

Pernyawor; *kaliba.* Schwart. Scult. 75. fortuna colluviei illius e Turcia ad nos profugorum, qui iuxta asceteria ritus græci, in casis et mapalibus *(Pernyawor)* vitam transigunt.

Peroptime, valde bene; *igen jól.* Verancs. VII. 2. Præceptoribus fratris mei persolvi ad quadrantem et visus sum illis *peroptime* satisfecisse. Szék. Okl. III. 80.

Peroptimus, longe optimus; *legeslegjobb.* Kat. Hist. VIII. 655. calicibus *peroptimis* et ornamentis pretiosis. Andr. Pann. 182.

Peropulentus, ditissimus; *igen gazdag.* It. molto opulento. Brut. Hist. I. 5., 9.; II. 163., 10.; 167., 17.; III. 385., 22. IV. 427., 31.; V. 8., 24. etc. etc.

Peroratrix, *szószóló.* Ger. Fürbitterin. Eszt. Okm. p. 134. (Capitulum Eccl. Strigon. 1468): fidelium, qui delictorum mole gravantur, sedulam *peroratricem.*

Perordinare, arcessere; *berendelni.* Ger. beordern. Magy. Tör. Eml. XXX. 357. an. 1557. in locum eius egregium . . . substituisse ac *perordinasse.*

Perpendiculariter, (Du C.) recta linea; egyenesen. Pázm. Dial. 19.

Perpendulus, 3., ad perpendiculum pertinens, perpendiculatus, iustus, æquus; *igazságos, egyenesen függő.* Fej. VIII. 2., 280. iuxta exortacionem supremi mandati in statere *perpendulo* debet ponderare.

Perperus, i, (Du C.) moneta Byzanticorum imperatorum alias: yperperus, hyperperus q. v. Fertoni i. e. quartæ parti marcæ unius æquivalens. Ljub. Mon. Sl. I. 22. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 565. pro animabus nostris dent *perperos* 50. Clericis autem ... *perperi* duo.

Perpessitas, perpessio, passio; *elszenvedés.* Cod. Dip. And. V. 482., 18. ob hoc ipsi propter hujusmodi negleccionem et *perpessitatem* negociorum memoratas literas apud nos deponentes.

Perpetre, inusitatum adverbium a verbo *perpetrare; perfecte; egészen végig.* Ger. vollständig. Probst. Comitiol. p. 33: Cæterum Imperatoria Majestas, quamquam absens, ut Comitior (um) tela *perpetre* texeretur, indefesse operam dedit.

Perpetuabiliter, duplicem habet sensum: iure hereditario *(örökölhetőleg)* et perpetuo, in omne tempus *(örökösen).* Sensus posterior huic loco magis convenit. Ap. Forc. et Du C. solum adj. «perpetuabilis» occurrit. Cod. Dip. Arp. V. 179. quandam terram vendimus pro triginta marcis minus una *perpetuabiliter* et pacifice possidendam.

Perpetuacio, V. *Perpetuatio.* (Du C. perpetuitas), V. s. *Statuifaccio; örökidőre való átengedés.* Pesty Ször. III. 185.

Perpetuacionales, (sc. litteræ) litteræ, quibus bona a rege alicui in perpetuum donabantur; *örökre szóló* (levél). Cod. Zi. T. I. 598.

Perpetualis, (Du C.) perpetuus; *örökkévaló.* Han. Mon. Jur. V. I. 7. an. 1265: si fugerit (sc. fur.), sit in banno *perpetuali.* Pesty Ször. III. 149. Kov. Form. St. 268. Pray. Dext. et vita D. Steph.-Dipl. St Steph. Siquis de huius monasterii libertate ... aliquid subtrahere tentaverit ... circumvalles (illum) anathema *perpetuale.*

Perpetuan, ab It. perpetuella. Ang. Everlasting. Vect. Ref. D. 2. Petia *Perpetuan.*

Perpetuare, in perpetuum conferre (Du C. al. s.); *örökre adományozni, örökjogot birtokra átruházni.* Kuk. Jura. I. 45. an. 1210. Fej. IV. I. 108. Cod. de Sztára II. 541. fundum ... dedit et *perpetuavit.* Hajnik. Perjog. 355.

Perpetuatio, Perpetuacio, perpetuitas; diuturnitas; *folytonosság, örökkévaló tartósság.* Kub. C. Arp. V. p. 48. (Capitulum Jauriense 1264.) super ... *perpetuacione* privilegium. Cod. Dip. And. III. 396. Knauz. M. E. Str. I. 496., 643. Száz. VI. 193. Pcl. De commem. defunct. s. IV. c. 4. Omissio suffragiorum non obest quoad pœnæ *perpetuationem.*

Perpetuitas, ius hæreditarium, ius perpetuæ possessionis; *folytonossági jog.* Száz. VII. 135. fiuág a *perpetuitást* megvette. Fej. II. 2., 253.

Perplexitas, sollicitudo, cura, angustiæ, perturbatio, implicatio; *zavar.* Gall. perplexité. Frak. Mát. lev. II. 103: neque patiemur, ut pastore viduata (sc. ecclesia) super hac *perplexitate* permaneat. Kat. Hist. VIII. 298. Proj. Leg. Civ. 164. Cod. Ep. Páz. I. 65. Cf. Ammian. 13, 6.

Perpreceptor, summus exactor; *főadószedő.* Cod. Dip. Arp. XII. 37. 1270. *perpreceptor* Stæ Mariæ.

Perprius, (Du C.) jam prius, antea; *már előbb.* Art. Diæt. Pos. 79. quod Contributionales Restantiæ præter illas, quæ iam *perprius* a gloriosæ reminiscentiæ Imperatore et rege Josepho uni vel alteri Comitatui remissæ fuissent.

Perruca, æ, crines adsciti et fictitii; *paróka.* It. perrucca, parrucca. Wagn.

Perscrutent, pro: perscrutentur; Kronst. III. 352: exploratores, ut *perscrutent.* Cf. quoad formam activam Plaut. Aul. 4, 4, 30.

Perscultare, mendose pro: *perscrutari; átvizsgálni.* Gall. examiner. Georg. Sirm. I. 42. et perlegere fecerat antequam irent ad tradendum locum, quum *perscultasset* materias donacionum.

Persecutoria, vexatio, persecutio; *üldözés.* It. persecuzione. Cod. Alv. I. 8. Hogy Erdélyben az 4. recepta religiók az Approbata és azon Approbatában irott unio conditiói szerint való szabados exercitiuma megtartassék és semmi szin és prætextus alatt semminemű időben *persecutoria* nem lészen, azoknak templomait, scholáit, parochiáit és egyéb azokhoz való proventusokat, fundusokat, haszonvevő helyeket el nem foglalják.

Persecutoriæ litteræ, *nyomozó levél.* Steckbriefe. Törvt. Msz.

Perseminare, conserere; *bevetni.* Cod. de Sztára. II. 70. Retulisset ... quomodo ... particulam terre ... *perseminari* anno in presenti contulisset.

Perservire, stipendia conficere; *végig szolgálni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 62. et 63. an. 1364. fideliter *perservient.* Cf. Vopisc. Prob. 18.

Persica, æ, (Du C.) malum persicum; *őszi baraczk.* Ger. Pfirsich. Kronst. I. 444.

Per-singula, omnem rem. Textum v. sub *Innumerositas; egyes részletben.* It. minutamento. Gall. minutieux. Germ. einzeln, haarklein.

Persistentia, æ, diuturnitas; durare, stare; *fennállás, fenmaradás.* Kelem. I. 422. usque ad Mundi *persistentiam* nullis unquam temporibus amplius separari patiatur. Batty. Leg. III. 650. an. 1507.

Persolutio, actus persolvendi; *kifizetés.* Faber. Jur. Met. 214. De *persolutione* mercedum lenungalium.

Persolvebunt, inusitata forma pro: *persolvent.* End. p. 462. (Alberti Præpos Libertas an. 1243: 1.) de ... acquisitis nihil omnino *persolvebunt.*

Persolvere ad quadrantem, ad assem reddere; *kifizetni fillérig.* Verancs. VII. 2. Præceptoribus fratris mei *persolvi ad quadrantem.*

Persolvere nature debitum, mori; *meghalni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 301. sed eodem fratre Marco *nature debitum persolvente.*

Persona, æ, servus (Du C. al. s.); *személy, szolga.* Batty. Leg. T. II. 116. (Decr. S. Ladisl.) si quispiam suam reperit *personam,* redimat.

Persona larvata, falsus, falax homo; *csaló.* Moln. Patv. 27. *Persona larvata,* quæ aliorum personas dolose assumit.

Personæ liberæ, libertini; *szabados.* Georch. H. T. I. 64. nem pedig az ollyan magva-szakadott szabadosoknak *(personae liberae)* vagyonját, a kik a Várasban laktak ugyan, de semmi polgári fekvő jószággal nem birtak.

Personæ morales, *erkölcsi testület.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 15. Sunt autem res, quibus privilegium reale adnecti solet, aliæ corporeæ: ut ecclesia, castrum, monasterium, fundus etc. aliæ incorporeæ: uti universitas vel communitas aliqua, episcopatus vel cehæ et hæ res vocari debent: *personae morales.*

Personalatus, us, officium, dignitas *Personalis praesentiae* q. v. Kov. Form. St. CXLVIII. Collatio officii *Personalatus.*

Personale Aulicum, servi, famuli regii; *udvari személyzet.* Diar. Com. II. 9.

Personalis, locumtenens primatis V. s. *Primas; primás helyettese, személynök, personális úr.* Ker. Nap. 260. Diar. 1802. p. 121. Jókai. Rab. R. I. 5. — Hajnik Perjog. 28.

Personalis admonitio, præsens admonitio; *személyes megintés.* Hajnik Perjog. 205.

Personalis audientia, præsens aditus, colloquium; *személyes kihallgatás.* It. audienza in persona. Fabó. Monm. Evang. II. 296. in arce Laxenburg universum negotium in *personali,* uti loquimur, *audientia* proposuerunt.

Personalis insurrectio, quum singuli in sua persona ad arma evocantur; *személyes fölkelés.* Arch. Rák. VIII. 16.

Personalis Jurateria, personalis præsentiæ sedes iudiciariæ; *a személynöki esküdtszék.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 99. én 9 után elmentem a *Personalis Jurateriajára* s a Testimoniumaimat egy Jurátusának általadtam.

Personalis monticolarum inviolabilitas, *bánya-polgár személyes szabadsága.* Besztb. Levt.

Personalis præsentiæ, ex iure Hungarico præses tabulæ septemviralis et in comitiis præses deputatorum; *királyi személyviselő.* Szegedi Rubr. Pars. I. II. 152: *Personalis Praesentiae Regiae,* est Archi-Episcopus Strigoniensis, cujus loco, qui Tabulæ Regiæ præsidet. *Personalis Praesentiae* Regiæ Locumtenens dicitur, constitutus ad eum sublevandum, et ad exercendam jurisdictionem sanguinis, tenetque sigillum Regium juridicum, seu judiciale. Opin. Deput. 54. M. Bel. Geogr. 501. Georch. H. T. IV. 263. Samb. Tyrn. Kon. Egyh. 267.

Personalis prohibitio, quum quis præsens prohibet; *személyes eltiltás.* Hajnik Perjog. 205.

Personalista, qui equo servitium præstare debet (Du C. personalis cavalcatus); *ki saját lovával szolgál a királyi seregben.* Jogt. Eml. T. III. p. 313: Omnes et singuli dominorum *personalistarum* servitio regio ... ita exigente equos teneant.

Personalitas, Hypostasis; *személyiség.* Gall. personnalité. Ger. Persönlichkeit. Mall. C1: Possunt rei finitæ in essentia aliqua infinita prædicata convenire. Probat hanc regulam ... infinita *personalitas* τοῦ λόγου humanæ Christi naturæ communicata.

Personaliter, (Du C.) præsens, coram; *személyesen.* Tör. Tár. XI. 62. realiter et

personaliter, temporaliter et spiritualiter posse et debere procedi. Beth. G. Lev. 2. Cf. Arnob. 3, 124; Salv. Gub. D. 6.

Personalitius, 3., ad locumtenentem regis pertinens; *személynökszéki.* Fej. T. XI. V. Un. 176. per Prothonotarium *Personalitium.* Kass. Jur. Civ. I. 102. *personalitia sedes.*

Personatio, actus personæ efficiendæ; *a személynek megalkotása.* Pel. Pom. L. I. P. VII. Art. III. c. 3.: Tertius stupor *personationis* idest duarum naturarum et substantiarum una *personatio.*

1. **Personatus,** us, (Du C.) personæ dignitas, vel ipsum beneficium in ecclesia; *káptalanbeli személyes tisztelet, tisztség.* Cher. Jus. Eccl. I. 268. Canonicos inter enascitur discrimen honore, officio et iurisdictione. Honoris prærogativa absque ulla officii administratione aut iurisdictione dicitur *Personatus,* uti Abbatia, vel Præpositura titularis. Kon. Egyh. 302. Batty. Leg. III. 62. an. 1309. Tör. Tár. 1889. p. 579. Fej. X. 1. 536. Szék. Okl. I. 102.

2. **Personatus,** 3., (Du C.) 1. in dignitate aliqua constitutus, 2. clarus, cuius fama longe personat; *1. magas állású, 2. híres.* 1. Szék. Okl. I. 102. una cum *personatis* Senioribus Siculorum. 2. Marc. Chr. II. 47. Videntes autem ipsos Cumani optime *personatos.*

Personula, æ, dimin. a persona V. *Parvitas mea; szerény személy.* Verancs. VII. 59. Et tamen in contemptissima mea *personula* voluit Deus vincere et impetui fastuoso modum facere.

Persorna, æ, (Cf. russic. perežorna, indigestio) *csömör,* (a *perežrati,* solito plus comedere) Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392: est graviter infirmus de *persorna.*

Perspectiva, æ, telescopium; *távcső, szemcső.* Tör. Tár. 1887. p. 388. Arch. Rák. VIII. 346. Thök. Diar. II. 383. Una *perspectiva* ad formam baculi.

Perspectivice, scenographice; *távlatilag.* Ger. perspectivisch. Greg. Aesth. 91. tamen Sculptura differt a pictoria non modo dimensione corporea, sed etiam, quod non ita *perspectivice* exhibeat neque facile magnum figurarum numerum patiatur.

Perspicilliarius, i, qui perspicilla conficit; *szemüvegkészítő, látszerész, optikus.* Pest. Vár. Levt.

Perspicillium, V. *Perspicillum.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 248.

Perspicillum, vitrum oculare, ocularium; *pápaszem, szemüveg.* Ger. Augenglas. Mall. A3: Si autem illâ Sambarius nolit esse contentus, *perspicilla* applicet naribus. Otia Bachm. 165.

Perspirabilis, qui perspirat; *kigőzölgő.* Bene Med. II. 225. materia *perspirabilis* cutis.

Perspiraculum, vas, per quod ex orificio dolii vapores ascendunt; *gőzfogó edény.* S. Benkő. Top. Misk. 45. sed orificio dolii *perspiraculum* respondet, ne orta fermentatione, aut totum mustum effluat, aut vas diffringatur.

Persuadere, ad normam linguæ Hungaricæ cum Accusativo pro Dativo. Knauz M. E. Str. I. 10: *neminem persuadebunt.* Cf. Enn. ap. Serv. Verg. Aen. 10, 10.

Persuasivus, 3., ad persuadendum accommodatus, persuasibilis; *rábeszélő, meggyőző.* It. persuasivo. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 347: fallacia *persuasiva* seducti.

Persufflare, 1. illudere, insultare, 2. afflare; *1. kipiszegni, kicsúfolni, 2. oda lehelni.* Nagy Hier.

Perterribilis, valde terribilis; *nagyon rettenetes.* Cod. Dip. And. II. 406., 465.

1. **Pertica,** (Du C.) mensura longitudinis (decempeda) 6 pedum. Mensura geometrarum 10 pedum; *mérő rúd, mérő vessző.* Instit. Arithm. 66. Cf. Prop. 4, 1, 130; Valer. Cato in Diris 45; Serv. Virgil. Ecl. 917.

2. **Pertica,** æ, ponticulus (Du C. al. s.); *járódeszka; palló.* Besztb. Levt.

Perticæ, Pertices, *singvas, pántvas.* Ger. Schiene, Bandeisen. Kecsk. Ötv. 172. Arch. Rák. VIII. 347. viginti *pertices* ferri longæ et aliæ breviores vulgo *sin* decem.

Pertinenciæ, Pertinentiæ, arum, (Du C.) res familiaris; quod ad aliquem pertinet; *hozzá tartozék, vagyon.* Gall. appartenance. Pesty Ször. III. 176. *pertinenciarum* suarum *integritatibus.* Werbőczi 512. Appellatione vero *pertinentiarum* comprehenduntur omnia, quæ ad rem et hæreditatem huiusmodi corporalem de iure vel consuetudine civitatis spectare dignoscuntur.

Pertinentiæ feudales v. feudi, *hűbéri vagyon.* Vuch. Jur. Feud. 40. Etsi res aliqua pertinentiarum nomine contineatur, nondum tamen consequitur, quod sit infeudata, hinc est, quod interpretes inter *pertinentias feudales* et *pertinentias feudi* distinguant, illæ tanquam a re principali distinctæ absque præscriptione aut infeudatione non censentur esse qualitatis feudalis, hæ qualitatem feudi induunt vel sola destinatione.

1. **Pertractare,** exigere; *tölteni.* Ger. zubringen. Thurócz. 256. incepto propterea a proposito non viso hoste reverti inglorium esse iudicabant et ob hoc ultimum æstatis mensem et quasi omnem autumnum hostili in terra *pertractarunt.*

2. **Pertractare,** Ital. petrattare, pro: agere cum aliquo, ut dicitur; *pertraktálni vmit, tárgyalni.* S. de Kz. Chr. I. 2., 3. *pertractare* consilium *(tanácsot tartani)*= consultare.

Pertractatio, actus agendi; *tárgyalás.* Törvt. Msz.

Pertranquillus, 3., valde tranquillus, prorsus tranquillus; *igen nyugodt.* Fej. X. I. 405. animumque nostrum exillarant *pertranquilli* temporis spatia virtutum facit enancisci incrementa.

1. **Pertransire,** evadere; (Fin. keresztülmenni) *menekülni.* Ger. durchkommen. An. Sc. I. 69. an. 1485: qui forum vestrum impedient, certe impune non *pertransibunt.*

2. **Pertransire,** præterire, omittere; *mellőzni.* Ger. übergehen. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 134. merita eiusdem eximia inremunerata nolentes *pertransire.*

3. **Pertransire,** transire; *keresztül menni.* Cod. Camb. Merc. 37. ac universis expensis, per quotcumque demum loca, ac manus Cambiales legitime *pertransiverunt.* S. de Kz. Chr. I. 3., 1., 4., 1. II. 1., 14.

Pertransitivus, 3., fluxus, caducus; *elmuló.* Pel. De s. Ladislao s. I. c. 2: Secunda pars vitæ humanæ est tota laboriosa et brevissime *pertransitiva.*

Pertundere, (in montanisticis); *átrázni, áttörni.* Germ. duchfahren. Besztb. Levt.

Pervalde, nimis valde; *igen nagyon.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 112. an. 1438: *pervalde* sumus affecti.

Pervalide, maxime; *igen nagyon.* Fej. T. XI. V. Un. 105. *pervalide* necessaria.

Pervenire aliquem, assequi aliquem; *utólérni, közeljutni.* Frak. Mát. lev. II. 65: sic avolaverunt (Turci), ut vel alitibus fuisset possibile *illos pervenire.* Thurócz. 252. Insequebantur illos Hungari et cunctos ad quos *pervenire* poterant, moribunda in cadavera redigebant.

Pervestigabilis, V. *Impervestigabilis; kifürkészhető.* Ger. erforschlich.

Pervisio, lustratio; *szemle.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. 3 Militari, quippe Militiæ intra limites Castri sui existentis Supremus Dux, et in eam tam in pace *pervisiones* (lustrationes) militares peragendo, quam tempore belli adversus hostem ducendo, auctoritatem suam exercebat.

Perÿbolum lignum, ancon; *kinyuló terehhordó gerenda.* Ger. Kragholz. Kronst. II. 243. an. 1532. pro . . . trabibus *ligno perÿboli* vulgo Krochhölzer.

Pes, mensura longitudinis unius brachii; *láb.* Han. Mon. Jur. II. 264: teneatur pastinare quatuor *pedes* olivarum . . . *pes* sit ita grossus, sicut est brachium hominis.

Pes ex ligno, gralla; *mankó.* Tör. Tár. 1888. p. 394.

Pes Schemniciensis, Juriev. Jur. Met. 84. Orgya vero montana dividitur in 6 *pedes Schemnicienses;* pes autem Schemniciensis habet se ad Viennensem sicut 1494: 1401.

Pes a ferrata, pondus ferreum V. s. *Ballantia; vas mérték.*

Pesare, (Du C.) librare; *mérlegelni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 7. an. 1306: debeant stare ad *pesandum* carnes in becharia.

Pesator, qui ponderat; *mérlegelő, mázsáló.* Rač. Mon. Sl. XIII. 255. an. 1358: *pesatores* farine.

Pescaria, æ, piscaria; *halászat.* It. pescheria. Fej. X. 3. 190. quod duymus d. habere deberet pro solutione et parte solutionis duc. 1100. duc. auri quatuor annis continue incipiendo anno pred. et ut sequitur datium duanæ *pescariae* d. Communis integre et sine aliqua diminutione.

Peseta, æ, ab It. peso (pondus); *súly.* Kol. Cod. 8. Marca et *pesetas* et Karatos.

Pesetes, pro: pesetæ, pesetas. Kol. Cod. 23., 24., 25.

Pestilentialis, pestifer, pestilens; *dögvészes, halálvészes.* Obs. Jadr. 401. *pestilentiali* nece interierunt. Brezny. 219. Verancs. I. 172. aëris *pestilentialis* contagio.

Pestilitas, (Du C.) pestis, lues pestifera; *dögvész.* I. Rák. Gy. 392. Fej. Jur. Lib. 179. Cf. Lucr. VI. 1096.

Petaminarius, (Du C.) (gr. πετάμενος) qui in aëre volat: *funambulo; kötéljáró.* Nagy Hier. Cf. Firmic. Math. 8, 15; Salv. Gub. D. 6, 3.

Petarda, æ, (Du C.) Mortarium murale, tormentum ad diruendos muros; *roncsa.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 235: Arcis Tatensis portam, *Petárdâ* (quam contra Jaurinum Baro de *Wabeccurt,* natione Lotharingus, fabricarat, et quæ hodiedum in armamentario

Cæsareo Viennæ visitur) disrupere. Dec. Bar. 295. Cod. Dipl. Lond. 295. Szamosk. II. 58. Hor. Mem. 92.

Petasitius, i, qui petasos conficit; *kalapos.* Egri levéltár.

Petechiæ, arum (Du C. peteccia) febris pestilens; *tüzes betegség, petécsláz.* It. petecchie. Ger. Fleckfieber. Nill. Symb. p. 390: Tribus circiter mensibus jetro et hydrope laborans supervenientibus *petechiis* ... animam creatori suo reddidit.

Petechialis, ad febrim pestilentem pertinens; *petécslázi.* Lzb. Cod. Med. T. II. 624. febres *petechiales.*

Petechisare, petechiis laborare; *petécslázban szenvedni.* Bene Med. I. 192.

Petenter, petendo; *kérve.* Batty. Leg. III. 67. an. 1309.

1. **Petia,** æ, segmen, frustum, lacinia, (Du C. al. s.); *folt* (ruhadarab). It pezza. Prot. inq. 213. tollebat de luto, fango *petias,* qua aptabantur vestes sue.

2. **Petia,** cubitum; *röf.* Cod. Dip. Brüss. IV. 261. unam *petiam* panni Scharlatin.

Petiare, resarcire, reficere V. s. *Cusire; megfoltozni.*

Peticiuncula, æ, parva petitio; *szerény kérés.* Oláh. Cod. Ep. 478. negans fore, ut nostræ *peticiunculae* quisquam tum temporis aures animumque præberet.

Petin, ab illyr. *pećina,* cautis, rupis hiatus; *szikla üreg.* Ger. Felskluft. Cod. Dip. Arp. VIII. 370. an. 1270. ad unum *Petin.*

Petiolus, i, clavicula, pampinus; *kacs.* Ger. Ranke. S. Benkő. Top. Misk. 44. surculorum attunc iam satis protrusorum prius a superfluis ramis, foliis, *petiolis,* cirrhis et extremitatibus rejectilibus orbatorum.

Petirnus, i, pro: petrinus; *kővihal.* Ger. Gründling. Schläg. 801.

Peticio, (Du C.) libellus supplex, unde Magistri libellorum ἐπὶ τῶν δεήσεων dicebantur apud Byzantinos; *folyamodvány.* Ger. Bittschrift. Chr. Dubn. p. 101. et *peticionibus* loqui traxit originem. Marc. Chr. II. 74. S. de Kz. Chr. I. 4., 2. II. 4., 9. Thurócz. in Béla rege c. 64.

Petita, æ, libellus supplex V. s. *Quadrantum magister; folyamodvány.*

1. **Petitorium,** scil. scriptum, libellus supplex; *kérvény.* Tör. Tár. 1888. p. 43.

2. **Petitorium,** (Du C.) actio in iure, calumnia; *birtokon kívül való perlekedés.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 142. ipsis civibus super premissis eorum inquietativa turbacione tam in possessorio, quam in *petitorio* perpetuum silencium imponentes.

Petitorius, 3., ad actionem in iure, ad calumniam pertinens; *birtokon kívül való perlekedéshez tartozó, követelési.* Cher. Jus. Eccl. II. 328. Præterea potest esse iudicium *petitorium* aut *possessorium.*

Petitum, libellus supplex, (Du C. al. s.): *kérelem.* Kass. P. P. II. 133. Motiva in fulcimentum humillimi *petiti* ...

Petra, æ, (Du C.) tabella scandularis, cui vel stylo vel creta inscribitur; *számpala.* Gall. ardoise. Haz. Okl. 400. an. 1439. cingulum, *petram* et unum Biccellum statuere et reddere se assumpsit.

Petrarius, i, (Du C.) lapicida, latomus; *kőfaragó.* Ljub. Mon. Sl. XI. 40. an. 1314: murarius, *petrarius.*

Petrefactus, 3., in lapidem mutatus; *kővé vált.* S. Benkő. Top. Misk. 40. reperta frusta quædam arborum *petrefacta* silicea.

Petreus, 3., (a petra) lapidibus obsitus; *köves.* Rák. Ön. 201.

Petricosus, 3., petris plenus; *köves, göröngyös.* Verancs. VI. 176. Etenim nihil certe interdum æque desidero ac patriæ suavissimum solum, esto, quod *petricosum* ac tenue sit, revisere.

Petrificatio, in lapidem verti, mutari: *kövesülés.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/95. p. 71.

Petrificus, 3., vim in lapidem mutandi habens; *kövesítő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 168. Nempe per collectionem ramentorum *petrificorum* lapis concrescit in homine.

Petrita, (Du C.) Petritæ, Hæretici a Petro quodam Severitarum Episcopo sic nuncupati, qui circa medium sæculi sexti vel septimo ineunte prodierunt, Sabellanistæ interdum appellati. Beng. Ann. Er. Cœnob. 600. qui ex *Petritarum* statu ad religiosa Paulini nominis castra transiens.

Petrobusiani, (Du C.) Asseclæ Petri de Bruis Antverpensis, qui ex sacramentis baptismum et communionem exterminandas, templa delenda, cruces incinerandos et orationes pro defunctis inutiles esse docebat. Excommunicatus an. 1139.; *Péter de Bruis követői.* Nagy Hier.

Petrocilium, (Du C. petrocillum, petrosillum, petrisellum) Dief. petrocilinum. Schläg. 847. petrosolium; Apium petroselinum (Linn.); *petrezselyem.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Petrosilium, apium; petroselinum (Du C. petrisellum); *petrezselem.* Ger. Petersilie. Kronst. I. 457. Schläg. 847.

Petrostilbe, *(πέτρα + στίλβω)* stalactites; *csepkő.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 171. *Petrostilbe* quoque habet suas proprietates. Nam 1. Concrescit per laminas; sic enim succus lapidescens, ex quo concrescit, diffunditur. 2. Nigra est, quia constat ex particulis striatis et acuminatis. 3. Si exponatur Soli statim incalescit. 4. Aqua per fodinam *Petrostilbes* fluens est valide atra et turbida.

Petrum, lapis, massa, Zuanus (salis); *sódarab.* Fej. II. 170. unum *lapidem salis* prædicto Monasterio darent. Fej. II. 101. debent dare ... quadraginta gallinas et viginti *petra* salis ... Item in Pascha Domini: dant viginti anseres et quadraginta gallinas et decem *petra* salis.

Pexarola, æ, (Du C. pezarola) ab it. pezaruolo=fusaiolo; *hajító eszköz.* Ljub. Mon. Sl. III. 205. an. 1351: baliste XII a *pexarola,* cum *pexarolis.*

Pezies, ei, bombarda; *ágyú.* Ger. Stuck. Magy. Tör. Eml. XXX. 343. an. 1556. de numero falconetarum sive *pezierum* campestrium.

Pezza, pars agri, iugerum; *darab, dülő, egydarab* (föld). It. pèzza. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 53. et emi tres *pezze* de terra supranominata. Rać. Mon. Sl. VII. 130. an. 1080.

Phaderphium, (Du C.) donum nuptiale; *nászajándék.* Nagy Hier.

Phænice rarior, *kiváló ember.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 146. *Phaenice rarior.* De homine eximiæ scientiæ vel sanctitatis.

Phagana, æ, fagus; *bikkfa.* Rać. Mon. Sl. VII. 53. an. 1059. a loco arboris, que *phagana* dicitur.

Phagedemica ulcera, rectius: phagedænica (Du C. Phagedena) ulcus tumidum, profundum, vicinas partes arrodens et depascens; *fenesebek, fekély.* Gall. ulcère cancéreux. M. Bel. Prodr. 148. edomant *ulcera phagedemica* inveterata.

Phalarica, (Du C.) falarica quandoque ponitur pro tormento, quod vulgo dicitur Petraria vel Manganum; *tüzes nyíl.* Szilády Régi Magy. Költ. T. III. 438.

Phanaticus, 3., fanaticus; *rajongó.* Tör. Tár. 1890. p. 176. *phanaticas* opiniones.

Phantasiari, (Du C.) imaginari; *képzelődni.* Pel. De S. Joan. s. III. c. 5: Sicut est in somniando et *phantasiando.*

Phantasiastæ, (Du C.); *rajongók.* Not. rel. I. 238: *Phantasiastarum* alii corpus Christi corruptibile, alii incorruptibile dicentes, *Corrupticolae* et *Incorrupticolae* dicti sunt. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Phantasticus, 3., (Du C.) fictus, commenticius; *ábrándos, képzelgő, különös.* It. fantastico. Fej. I. 353. Deum verum et hominem verum; proprium in utraque natura atque perfectum: non commixtionem atque divisionem passum, non adoptivum neque *phantasticum.*

Pharaho, onis, V. *Pharao;* cingarus musicus; *muzsikus czigány.* Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 410. *pharahonibus,* qui coram Regia Maiestate in stadio cithara tangere habuerunt. 1525. Fr. Lib. Rt. II. 121.

Pharaliga, copia, manus, agmen. vox ignotæ originis; (fors. a *faragine*) *tömeg.* Fej. II. 305. idem Comes Stephanus non post multorum decursum dierum una cum non modica suorum *pharaliga* fidorum armatorum familiarium terram annotati Alberti potenter animoseque invadens.

Pharao, onis: Cingarus; *czigány.* Pesty Ször. III. 202. penes domos et mansiones *pharaonum.*

Pharetrarius, i, sagittarius; *íjász, tegzes.* Tör. Tár. III. 217. scilicet de quibusvis viginti iobagionibus unum *pharetrarium* more exercituantium *promptuare* teneantur. Fej. IV. 2. 524. Kereszt. Res. Mil. 199.

Pharetripar, opifex, qui pharetras conficit; *íjj, tegezkészítő.* Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Arcuparum, Clipeiparum, Corrigiatorum, Sagittiparum, *Pharetriparum* ac Selliparum exercent.

Pharetrum, pharetra; *puzdra.* Ger. Köcher. Kronst. I. 154.

Pharialis, sustentaculum tentorii linei; *kocsiponyvatartó rúdja.* Germ. Sperloch, Sperlacken. Stange womit das Zeltlaken ausgespannt wird. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Pharisæus, (Du C.) simulator (ex Hebræo *phares,* divisio, dicti Pharisæi a Judæis divisi, propter quasdam observationes superfluas nomen a discidio susceperunt). Vern. Psych. 311. his enim mediis ... *Pharisaei,* non religiose sentientes homines formantur.

Pharisaicus, 3., falsus, fucatus; *ravasz, képmutató, színeskedő.* It. fariseo, ipocrito. Vern. Phil. Mon. 175. Conscientiam *pharisaicam* dicunt, quæ levioribus aut nullius momenti rebus anxie inhærens graviora contemnit aut negligit. Oláh. Cod. Ep. 111.

Pharisaismus, i, simulatio; *tettetés.* Károlyi Mat. Teut. 6. Externum cultum destruunt: Blasphemia, Idololatria, Religio Politica, hypocrisis, *Pharisaismus,* pietas mechanica et preces formulariæ, pudor pietatis, superstitio. Rák. Ön.

Pharmacopæa, æ, officina medicamentorum; *gyógyszertár.* It. farmacopea. Kass. P. P. II. 277. *pharmacopaearum* item et tabernarum, balneorum, theatrorum, domorum choracalium jaculatoriarumque erectione.

Pharmakolithos, *orvosságos kő.* Ger. ein Edelgestein, das eine Heilkraft hat. Kecsk. W. Pét. 53. l.

Phasis, ostentum, species; *megjelenés.* It. fase. Beng. Ann. Er. Cœnob. 409. sacram statua læva manu pignus suum Divinum gestans et ipsa affabili vultus *phasi* gratiam spirans.

Pheronismus, (Du C. Pheronymus) gr. φερώνυμος, ferens veritatem nominis sui; *önnévhordozó.* Nagy Hier.

Pheudum, pro: feudum seu beneficium id, quod ex benevolentia alicui datur (Du C.); *hűbér.* S. de Kz. Chr. II. 5., 1. A. 1., 16. A. 1., 19. A. 2., 4.

Phiala Thee, Caffee, scutella ad theæ, Coffeæ potum sumendum apta; *tea, kávé csésze.* Lab. Tab. p. 66.

Philamen, recte: *philonium,* dolores stomachi mitigans medicamentum; *gyomorfájdalmat csillapitó szer.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Philaterium, (Du C.) filatum; *fonat.* Nic. de Mir. 412. Accipis duas propositiones: Deus non est per se principalis causa peccati et quæris, quæ sit verior et dilatas ad modum *philateria* asserendo primam valde veriorem.

Philaticum, filatum, fila; *fonat.* Ger. das Gesponnene, Gezwirnte. Kronst. I.

Philauta, æ. qui suis commodis metitur omnia; *önző.* It. egoistico. Otia. Bachm. 509. demonstraturus contra suos grandiloquos, spiritu superbiæ actos *Philautas,* Papam et Theologos Ecclesiæ Catholicæ.

Philautia, æ, sui commodi studium; *önzés, önszeretct.* Törvt. Msz.

Philera, (a gr. φιλίρα, liber arboris tiliæ; *hársfa háncsa,* ex quo ita dictus papyrus conficiebatur) plagula; *ív.* Ger. Bogen. Inst. Jos. II. p. 8. §. 11: Protocollum Exhibitorum e typo impressis separatis formæ ejusdem *phileris* conficietur et in summa *philerae* cujusvis fronte hæc adnotabuntur.

Phileratim, per paginas; *ívenkint.* Pest. Vár. Lev.

Philippei, monetæ species. Sim. Num. 124. Sic etiam (ut de Flor. Imperialibus) de *Philippeis* sentiendum, nam aurei erant, uti et *Coronati,* Goldkron dicti, ob imaginem diadematis, qui aliquando puriores erant Rhenensibus atque adeo Kremnicziensibus deteriores, cum illis tamen confundendum non est aurum coronarium ob similitudinem termini, hoc enim a victis gentibus dabatur ob vitam concessam.

Philippeus Mantuanus, Mediolanus. Inst. Arithm. 22. *Philippeus Mantuanus* = Flor. 1 Cruc. 54. *Philippeus Mediolanus* = Flor. 2 Cruc. 12.

Philocaptus, (Du C.) vox hibrida a gr. φίλος et lat. *captus,* amore captus; *szerelem foglya.* Nagy Hier.

Philocompicus, 3., (Du C. Philocompus) a gr. φιλόκομπος, iactantiæ amator, iactator; *negédes, dicsekvő.* Nagy Hier.

Philodaxus, pervicax, pertinax; *önfejű, agyafurt.* Nagy Hier.

Philodespotus, amans herum; *uraszerető.* Pár. Páp.

Philœnus, *(φιλέω οἶνον)* vini potor; *borcsiszár,* (részegeskedő). Pár. Páp.

Philohistoria, æ, (gr. *φιλοιστορέω)* cupiditas scientiarum; *tudni vágyás.* Tör. Tár. IX. 206.

Philosophia cærimonialis, officiorum, ritus aulici scientia. Text. v. s. *Repraesentatitius.*

Philosophicalis, ad philosophiam pertinens; *bölcseleti.* Száz. 1897. p. 130.

Philotheca, æ, liber memoriæ amicorum inserviens, nomina benevolentium continens; *emlékkönyv.* Ger. Stammbuch. Pár. Páp.

Philoxeneus, 3., hospitalis; *vendégszerető.* Hunnias, p. 17: Atque *Philoxeneas,* Arabum bellaria, mensas Negligit.

Philtrum, udo, onis, calceamenta e coactilibus facta, (Du C. al. s.); *botos.* Batty. Leg. III. 647. an. 1505. *philtrum* vulgo *Bothos.*

Phisognomus, *(φυσιογνώμων)* physiognomon; qui se naturam cuiusque ex forma perspicere pollicetur; *arczismerő.* Arch. Rák. VIII. 338.

Phitonissa, æ, (Du C.) Mulier, quæ artem magicam exercet; *varázsló, kuruzsló.* Marc. Chr. II. 47.

Phlebotomare, (Du C.) mittere sanguinem, venam incidere, secare; *eret vágni.* It. flebotomare. Wagn. Cf. Coel. Acut. 1, 14; id. Tard. 2, 43; Veget. Vet. 1, 24.

Phlia, correptum pro: Philosophia. Arch. Ver. Sieb. X. 1. 461. Collegium . . . in *Phlia* et Thlia.

Phœbiloquus, 3., Apollinis ori conveniens; *Apolló szájába való.* Nagy Orod. L. I. 19. p. 119.

Sic dicendarum Tibi cum provincia rerum
Sumta est, *Phoebiloquum* fundis ab ore melos
Sic ego *Phoebiloquis* distincta coloribus arva
Cernebam. undenas, Carmina passa, rotas.

Photiniani, (Du C.) Hæretici, quorum antesignanus Photinus Sirmiensis Episcopus circa an. 351. Ii inprimis impie docebant Christum nudum esse hominem ex Josepho et Maria natum; *Photinus követői.* V. *Samosateni.*

Phrenetizare, insanire; *őrjöngni.* It. freneticare. J. Bet. Comm. II. 37. nisi vino omnes obruti *phrenetizarent* verius, quam more militari pugnam capesserent. Cf. Coel Aur. Acut. I. præf. 10.

Phrenoschema, tis, arma gentilitia; *nemesi czimer.* Schm. de Ins. 3.: Et quidem strictiori significatu, Artis Heraldicæ Doctoribus hoc nomine veniunt *Phrenoschemata* sive constantes illæ Familiarum Illustrium *impresiae* et æquivalenti vocabulo, *Arma Gentilitia* germ. die Wappen.

Phurphur, pro: furfur. Kronst. II. 11.

1. **Phylacterium,** (Du C.) (a gr. *φυλάσσω,* custodire, servare) Phylacteria apud Christianos dictæ Arculæ, in quibus Sanctorum reliquiæ reconduntur. Vita S. Steph. 5. in Alba civitate, templum instauravit, ubi inter plurima distincta gemmarum colore perornata *phylacteria,* primo ex purissimo auro fabricata, in opus sanctuarii intulit.

2. **Phylacterium,** excubiæ, custodiæ; *őrhely.* Fabó. Mon. Evang. II. 150. ne *phylacteria* nostra ultra quam leges permittunt, extendamus.

Phylera, V. *Philera,* Arch. Rák. VIII. 65. iratott . . . ad duas *phyleras.*

Phyleralis Taxa, merces pro scripta vel scribenda philera; *ívlap után való taksa.* Opin. Deput. 38. Ab huius in Paribus authenticis extradatione. *Taxa phyleralis,* una cum adiuta Scribentis 30 kr, Iudici pro impressione Sigilli 30 kr.

Phylosophicalia, res od philosophiam pertinentes; *bölcsészeti tárgyak.* Batty. Leg. III. 255. an. 1370.

Phÿlus, mensuræ species; strues carbonum; *rakás, halom.* Gall. pile. Sl. pila. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item quanto precio unum plaustrum carbonum vel vulgo unum *phÿlus* iudex singulis septimanis cum iudice fori faciat limitari conscientiose.

Phymata terra, V. *Fimata terra* 1. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 221. an. 1296. quandam *terram phymatam* seu sessionem.

Physicalis, physicus, (Du C. medicinalis); *természeti.* It. fisicale. Pel. Pom. In fest. circ. s. III. c. 3. Tertio declaratur res *physicali* Similitudine.

Physicatus, us, officium physici; *orvosi hivatal.* It. officio di fisico. Otia Bachm. Præf. illi, qui me quondam in Comitatensi *Physicatu,* ut et in Militari statu noverant, testimonium dare facile possint. Kuk. Jur. II. 224.

Physicus, (Du C.) medicus magistratualis; *hivatalbeli, kerületi, tiszti orvos.* Bene Bol. 3. Kass. Prax. I. 24. Habet præterea quilibet Comitatus *Physicum,* Chirurgum et Obstetrices.

Piacta, æ, barcha q. v. *tutaj.* It. piatta, flaches Fahrzeug. Star. XVIII. 20. an. 1462. occasione unius *piacte* seu barche.

Piaculare animarum ergastulum, *purgatorium, tisztító hely.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 137. Qui tamen, ob quosdam humana fragilitate contractos nævos in *piaculari animarum ergastulo* alimquadiu post obitum detentus fuit.

Pialis, pius; *kegyeletes, kegyes.* Cod. Zi. I. 112. Clemencia *pialis* et celsitudo Reginalis.

Pianum, i, plenum, i; *sík, lapos tér.* It. piano. Cod. Dip. Arp. VII. 526. cum nemoribus, usuagiis et pascuis in bosco et *piano.*

Piarista, æ, sacerdos sacerdotii, quod Pium vocatur; *kegyesrendi.* Ger. Piarist. Szirm. Piarista, *ahétatos szerzetbeli pap.*

Piaristicus, ad piaristam pertinens; *kegyesrendi.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 92.

Piaster-ri, hispan. dollar (peso) moneta turcis usitata *(gersch* plur *gurusch)* = 20 para = 100 centes = 18 teruncios; *piaster.* Lzb. Cod. Med. III. 65: pro passualibus Sanitatis Fede dictis . . . quæstores unum *piastrum* dependant. Inst. Arith. 225. *Piaster* Turcicum = Flor. I. Cruc. 8.

Pica, æ, absurdus prægnantium appetitus; *a terhes nők rendkívüli, veszélyes étvágya.* (Du C. V. s. *Picatio.*) Wagn.

Picarditæ, Pickardi ex Flandria orti

hæretici asseclæ, qui præter doctrinam Adamitarum et Nicolaitarum id quoque docebant: Christi adventu peccatum sic dictum originale deletum esse; *Pikárd követői.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 87. Multifarii Hæretici Bohemiam atrociter vexant. Quorum potissimi fuere Hussitæ Duce fortissimo licet *monoculo* Ziska nuncupato. *Picarditae* item, qui et *Adamitae* dicebantur ac *Orebitae.*

Picaria, æ, V. *Picarium.* Tör. Tár. 1889. p. 188. Amfora una cum pelvi... *duc picarie* turkales.

Picarium, calix, cyathus (Du C.) *billikom.* It. *bicchiere.* Becher. Száz. IV. 679. Uno *picario* argenteo cum modico de auro in superficie, quod in pondere fuit marcha una et piseti tres. Cod. Dip. Pat. VII. 430.

Picatus, psittacus Plin.; *papagály.* Ger. Sittig. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 118.

Picca, æ, sarissa; *szurony, dsida, kopja.* It. picca. Ger. Pike, Spiess. Verancs. VI. 308. Hic enim Gallus cassidem, loricam, ocreas, Germanus *piccas* ac secures, Hispanus archibusios, veruta Italus et spatas ambo punctim ferientes.

Piccardicus, 3., ad fratres liberioris iudicii in rebus divinis pertinens; *Pikárd-* V. *Picarditae.* Tör. Tár. 1891. p. 311. non autem lutherana et *piccardica* religio dilatetur.

Piccarium, (Du C.) vas, calyx, cyathus; *pohár, ivó edény.* Ger. Gefäss, Trinkbecher. Kronst. I. 204. Cod. Dip. And. III. 178. Tör. Tár. 1888. 566. decem *piccaria* deaurata.

Piccarius, i, a poculis, a cyatho; prægustator; *pohárnok.* Tör. Tár. IX. 120. *Piccarium* nostrum a. 1353.

Picearium, Picearius, i, V. *Piccarium;* An. Sc. II. 230. an. 1542. Fer. Jur. Lib. 64. *picearium* argenteum. Tör. Tár. XI. 134. unum *picearium* simplicem cum uno cocleari.

Piceo-niger, piceus; *szurokfekete.* Alexy 6.

Picharium, Pycharium, V. *Piccarium.* Tör. Tár. 1889. p. 595. decem *picharia* argentea deaurata. Cupa eiusdem generis ad modum *pycharii* cristallini parata.

Pickarditæ, V. *Piccarditae.* Szentiv. Cur. Misc. III. Oct. Synops. Chron. IX.

Pictarium, v. *Piccarium;* Cod. de Sztára II. 412. Cuppas et *pictaria* nec non duos bonos equos.

Pictor Cartifoliorum, *qui pingit cartas lusorias; kártyafestő.* Pest. Vár. Levt.

Pictrix, foem. ad *pictor; festőné.* Száz. XVI. 73.

Picturare, (Du C.) sæpe pingere; *festegetni.* Száz. XIV. 163. Beng. Ann. Er. Cœnob. 210.

Picturatus, 3., *inaurata aluta exornatus* (Sz. Moln.) *sikos, 1. aranyfüsttel futtatott, 2. slógos, islógos, arany v. ezüst lemezes.* Kecsk. Ötv. 171.

Pictus masculus, mobile lignum (duceris ut nervis alienis mobile lignum. Hor. Sat. II. 7. 82.); *báb.* Ger. Marionette. Jók. Epp. II. 207.

Pientissime, pro *piissime;* (V. Du C. pientus) *legjámborabb módon.* Tör. Tár. 1889. p. 439.

1. **Pietas,** fiducia, persuasio. (Du C. al. s.); *szent meggyőződés, bizalom.* Frak. Mát. lev. II. 239: Optaremus illum (sc. Simeonem)... ad apicem cardinalatus promoveri... non alia de causa, nisi quod illum singulariter diligimus et *pietatem* habemus de illo.

2. **Pietas,** titulus honorarius (Du C.); *kegyelmed.* Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 81. an. 1308: oppresse... ecclesie... vestra dignetur *pietas* providere.

Pietismus, pietatis, sanctitatis simulatio: superstitiosa religio; *szenteskedés.* Száz. XXVII. 297. Fabó Monm. Evang. II. 120. Vern. Phil. Mor. 192.

Pietistæ, Lutheri discipulorum progenies, qui Schwenfeldo et Weigelo auctoribus Donatistarum, Hussitarum, Origenistarum et Anabaptistarum doctrinas renovarunt; *szenteskedők.* Nagy Hier. Teut. Schul. I. 145. Otia Bachm. 101. Jókai Régi jó Tábl. II. 108.

Pietisticus, pietatem affectans; *ájtatoskodó.* Vern. Phil. Mor. 315. Hoc (otium) denuo literatum, mundi elegantioris vel etiam pium, rectius *pietisticum* vocant.

Pietosissimus, 3.; maxime pius; *igen jámbor.* Tör. Tár. XXV. 32.

Pifararius, i, fistula transversa canens; *tilinkós.* Croat. sopac. Ger. Querpfeifer. It. pifferaro. Star. XVII. 63. an. 1516.

Piffa, æ, puls adipe confecta; *piffa, megzsírozott köleskása.* Orsz. L. D. 709—23. Urb. et. Conscr. *Piffa ordeacea.*

Pigella, æ, (Du C.) quoddam genus vasis, scilicet *artopta,* quia depressa est; ab ital. *pigiare,* imprimere; *ostyasütő.* Germ. *Oblateneisen.* Nagy Hier.

Piglius, i, parvus pedis, pediculus; *tetü.* Prot. inq. 172: et destinabat ad dorsum unam pellem, in qua erant multi *piglii.*

Pigmei, pro: *Pygmaei; törpék.* It. pimmeo. Szamosk. II. 47. *Pigmeorum* quinque calvarias, ovi gallinacei magnitudine, a Salymano Joanni secundo Principi olim missas, in puerorum plebeorum ludicra oblectamenta cessisse vidimus.

Pigmentum, (Du C. 1.) potio ex melle et vino et diversis speciebus confecta; *édes borital, mézbor.* Gall. pigment. Anonym. C. I. Carnes et pisces et lac et mel manducabant et *pigmenta* multa habebant. Cf. Firm. Math. 8, 17; Coel. Aurel Aeus. 2, 9. med.

Pignata, æ, olla; *fazék.* It. pignatia. Prot. inq. 182: virgo M. in septimana sua lavabat scutellas et *pignatas.*

Pigneratitius, 3., ad pignus pertinens V. Actio pigneratitia.

Pignora, æ, pro: *pignus.* Ljub. Mon. Sl. II. 215. an. 1341. *pignoram* quamdam.

Pignoracio, (Du C.), cautio, fideiussio, pignus; *zálog, jótállás.* Pesty Ször. III. 236.

Pignoratarius, i, qui pignori accipit aliquid; creditor hypothecarius; *zálogbavevő, zálogbiró, zálogtartó, zálogos.* Kass. Jur. Civ. I. 126. Non tenet Citatio proprietarii, medio *pignoratarii* aut arendatoris horumque uxorum peracta. Szirm. Kövy El. 345. Nagy Jus Trans Sax. 143. Ordo et ius *pignoratariorum* talis est: qui a suo debitore hypothecam expressam habet, potior est conditio eius, quam qui chirographum tantum habet.

Pignoratitia, æ, litteræ, quibus aliquid pignori datum vel acceptum testatur; *záloglevél.* Szirm.

Pignoratitius, i, V. *Pignoratarius.* Moln. Patv. 25. *Pignoratitius* et *Pignoratarius,* qui pignus, *Hypothecarius* autem, qui hypothecam recipit.

Pignoratitius, 3., ad pignus pertinens; *zálogvevő.* Art. Diæt. Pos. ultra Summam prioribus Dominis suis prætensive *Pignoratitiis* exolutam et in futurum legitimandam.

Pignori, ut pignori nunquam præscribitur, pignus, ut pignus vetustate temporis non infirmatur; *a zálog úgy mint zálog soha idejét nem múlja.* Georch. H. P. III. 59.

Pignoris datio, actus pignoris dandi; *zálogadás.* Törv. Msz.

Pignoris devolutio, actus pignus per manus dandi; *zálognak kézről-kézre adása.* Törvt. Msz.

Pignoris quidditas, natura, conditio pignoris; *a zálog minősége.* Törvt. Msz.

Pignoris transvestitio, pignus in alium transferre; *a zálog átruházása.* Törvt. Msz.

Pignus cambiarium, pignus cambiale; *váltózálog.* Ger. Wechselpfand. Art. D. 1840. p. 86.

Pignus colligatum, quum bona diversa unum pignus efficiunt; *öszvekapcsolt zálog.* Georch. H. T. III. 93. Ezen öszvekapcsolás pedig akkor van, midőn több rendbeli jószág egy sommában köttetik le egyetemben.

Pignus contractuale, pacto constitutum pignus; *szerződésbeli zálog.* Törvt. Msz.

Pignus in commissum cadit, pignus remanet in loco, ubi depositum est; *a zálog ott hagyottá lészen.* Törvt. Msz.

Pigritare, pigrum esse (Du C. pigritari); *restelleni.* Rač. Mon. Sl. VII. 440. an. 1020—1040 ad ædificationem legentium aliquid exponere non *pigritemus.*

Pigritari, (Du C.) morari; *henyélni, késlekedni.* Pesty Ször. III. 66. festinetis et non *pigritemini.* Cf. Vulg. Act. Apost. 9, 38.

Pigrus, pro: pirgus (V. Du C. s. pirgus 2.); *czövek.* Ger. Pflock. Schläg. 1232.

Pikó, panis, qui quotidie iusculo inserviebat. Jók. Epp. I. 9. «semper» mindennapi leves, a «*pikó*» pedig a hozzávaló kenyér megszólítása.

Pila, (Du C. 6. vas quoddam ad usum eorum, qui pannos parant); *czeker, szatyor.* Germ. die Zaine, der Marktkorb, Körbchen. Schläg. 1104.

Pila ampullata, V. *Pila inflatilis.* Szamosk. II. 12 cum iis venatum exire, ludere, frequens esse ac velut in sinu fovere; cum iis *pilam ampullatam* iactare, omnia oblectamenta, otia denique atque negotia cum iis communicata habere.

Pila ferrea, globus tormentarius; *ágyugolyó.* Isthv. XIII. 209.

Pila incendiaria, globus pyrobolus concavus; *Granat.* Fal. Arch. Mil. 148.

Pila inflatilis, v. Italica; idem ac follis pugillatorius; *labda, hólyag, melyet ököllel ütöttek ki.* It. palla come vescica. Ger. Ballon. Szamosk. II. 169. Quumprimum Sigismundus princeps de tristi obsidione celeris tabellarii nuncio certior factus esset, id omnino temporis *pila inflatili,* quæ Italica vocatur, veteribus follis pugillatorius, sese Albæ oblectabat; collusores Italorum greges habebat, cum quibus in altum propulsam vesicam alternis iactabat pendentemque pugnis incursabat.

Pilare, tundere stupario malleo (Du C. al. s.); *kallózni, kölyüben törni.* Kronst. II. 11. linum *pilantibus* cerevisiam. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 283.

Pilatorius, 3., ad pistrinum pertinens V. s. *Molendinum* pilatorium.

Pilearius, i, (Du C.) qui pileos facit, aut vendit; *kalapos, süveges.* Kronst. II. 133.

Pileator, pilearius, pileorum, petasorum confector; *kalapos,* Száz. VII. 511. Pest Vár. Levt. Kass. Jur. Civ. I. 91. Kronst. I. 137. Tab. Conscr.

Pileator Hungaricus, *magyar kalapos.* Ger. ungarische Hutterer. Tab. Conscr.

Pileator Germanicus, *német kalapos.* Ger. deutsche Hutterer. Tab. Conscr.

Pileus Cumanicus, Cumanus, qualem Cumani gestare solebant; *kún süveg.* Bel. Prov. 497. Thurócz. 152. qui barbas radere crines detruncare contra mores Hungaricos et *pileos Cumanicos,* quorum usus in Hungaria iam in consuetudine habebatur, abiicere, demandabat.

Pileus purpureus, quo Cardinales a pontifice ornantur; *biborkalap.* Cod. Dip. Lond. 209. a Sanctitate Vestra maiorem in modum contendimus, ut *pileum* ipsi *purpureum,* quod Sanctitati Vestræ ac sedi Apostolicæ inprimis honorificum futurum, pro tantis in rempublicam Christianam meritis primo quoque tempore mittere dignetur.

Pileus saccari, meta sachari; *süveg czukor.* Kronst. III. 371., 391. an. 1546: pro massa sive *pileo,* ut nominant, *saccari.*

Pileus turbinatus, tiara; *turbán.* It. turbànte. Gall. Turban. Bel. Geogr. 548. superne *pileus* contegit *turbinatus.*

Pilga, æ, uter e corio bubali confectus; *bivalytömlő.* Gros. H. Ph. I. 166: Utres, quibus aqua solta Sóvárini e salis puteo protrahitur, ac ibi vulgo *Pilgae* dicuntur, e corio bubalino conficiuntur.

Piliator, V. *Pileator.* Bene Pol. 135.

Piliolum, Piliolus, pro: *Pileolum,* galericulum; *konty.* Schläg. 1175.

Pilium, V. *pileus.* Száz. XXIV. 340. parvum capucium et *pilium* virideum. *Pilium* mardurinum.

1. **Pilius,** pilus; *kalap.* Kuk. Jura. I. 182. an. 1416.

2. **Pilius,** pilus V. s. *Pala* 1.; *szőr.*

Pillango, onis, papilio; *pillangó.* Tör. Tár. 1890. 567. Velum unum album oblongum ultra unius orgiæ cum *pillangonibus,* ornatum.

Pilleus, i, V. *Pileus.* Thök. Diar. II. 344. Unus *pilleus* ruber, sabellinus fl 14. Pro uno *pilleo* pannus Anglicanus, ruber fl. 1.

Pilliçaius, (Du C. Pelliciarius) pellio; *szücs.* Rač. Mon. Sl. XIII. 17. an. 1348.

Pilliparius, (Du C.) pellio, pellarius; *szűcs.* It. pelliciajo. Mem. Pauli. 423. combusta fuit domus Mag. Poman. *pilliparii* cum certis aliis domibus.

Pillizaria domestica et silvestria, (Du C. Pelizaria, *Pilisaria, Pillizaria, Pelliceria, Pelliteria*) pelles ipsæ præparatæ; *szőrme.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. possint et valeant venire et stare in portum cum singulis infrascriptis rebus et mercacionibus Romanie scilicet: coramine, coriis domesticis et silvestribus, cera et *pillizariis domesticis* et *silvestribus.*

Pilocerum, instrumentum pannis pilandis V. *Pilotherium; posztókölyü.* Ger. Tuchwalke. Schläg. 2091.

Pilopœus, i, pileorum confector; *süvegjártó.* Iter. Oec. 296.

Pilotherium, pistrinum: *kölyümalom.* Batty. Leg. III. 239. an. 1370; molendinum trium rotarum et *Pilotherium.*

Pilularis, formam pilulæ, globuli habens; *labdacs*... Bene med. I. 254. forma *pilularis.*

1. **Pincerna,** æ, cella, (Du C. qui vinum dispensat). *pincze.* eredetileg *sörpincze.* Tör. Tár. 1893.

2. **Pincerna,** æ: (Du C.) qui vinum convivis miscet; *pinczemester, pohárnok.* Pel. Serm. Servus ... potest dare aliqua modica: ut cocus reliquias ciborum et pistor reliquias panum et *pincerna* aliquid vini. Hiem. 29. c. Cod. Dip. Arp. V. 26. Cf. Ascon. Cic. Verr. 2, 1, 26; Lampr. Alex. Sev. 41; Hieron. Quæst. in Genes. 40, 1; Inscr. Orell. nro 2881.

Pincernare, (Du C.) more pincernarum vinum prægustare; *bort megizlelni, mielőtt a királynak adatik.* Tör. Tár. 1893.

Pincernaria, æ, cellæ administratio; *pinczekörüli szolgálat.* Ger. Kellerdienst. Tör. Tár. 1893.

Pincernarius, i, (Du C.) pincerna, cui cella vinaria curæ est, cellarius; *pinczemester, pohárnok.* Luc. Regn. Dalm. 196. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti: Camerarius primus 2. 3. *Pincernarius,* Palatinus etc.

Pincernarum regalium Magister, V. *Magister pincernarum.* Törvt. Msz.

Pincernatus, us, (Du C.) munus et officium pincernæ; *pohárnokság.* Batty. Leg. I. 595.

Pincvis, pro: pinguis. Tör. Tár. 1889. p. 373.

Pindicultor, poëta; *költő.* Hor. Mem. 256.

Pinella, æ, pinus V. s. *Bota; fenyűfa.*

Pinguedo piscium, adeps piscium; *halzsír.* Germ. Fischthran. Vect. Ref. F.

Pinguiculus, 3. dem. ad pringuis; *kövérecske.* Irodt. Köz. VII. I. 95. Cf. Front. Ep. ad M. Cæs. 4, 12. ed. Maj.

Pinguis, dives; *gazdag.* Eszt. Okm. p. 191. 1299. Thomas *pinguis* mercator venetensis.

Pinna, æ, culmen turris; (Du C. 5.); *torony csúcsa.* Ger. Turmspitze. Kronst. I. 289.

Pinnaculum, (Du C.) apex turris, extrema pars ædificii, fastigium; *gomb.* It. pinacolo. Kronst. II. 62: aurifabris, quo die *pinnaculum* super turrim apposuerunt. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. ciconiam ... in *pinnaculo* unius palatii, in quo habebat nidum ... residisse. Cf. Tertull. adv. Jud. 8.

Pinnulalibratrix, conspicilium; *arányozó.* Ger. Visier. Pár. Páp.

Pinosus vel *pynosus: mons pinosus,* pinetum; *fenyves.* Knauz. M. E. Str. 1. 493. 637.

Pinsere, coquere; *sütni.* Arch. Rák. VIII. 345. Una cuprea autepsa, vulgo tebszi, pro *pinsendis tortatis.*

Pinta, æ, (Du C.) mensura liquidorum duas medias complectens; *pint.* Gal. pinte. Szék. Okl. I. 261. plus quam octo Azoras vel quatuor *pinta,* hoc est eijthel exigere non audeant. Phahl. Jus. Georg. 134. duas *pintas* vini. Urb. Reg. 158.

Pintha Budensis, (Du C. pinta). Tör. Tár. XI. 137. Buthirum cum *pintha* Budensi vinum cum *pintha* Budensi... aceti *pintha.*

Pinulatus pannus. p. e linoxylino textus; *barchet.* Ger. Barchent. Eszt. Okm. 29. (Decr. Ladisl. 1380.) Cysrenenses solvunt... tam de Siudone quam pannis griseis seu fustanicis vel *pinulatis.*

Pionirer, is, ex It. piccone, quod ligonem, pastinum acutum sign., inde miles, qui fossam fodit; *sánczásó, utász, árkász.* It. picconiere. Gall. pionnier. Szirm.

Pipa, *pipa.* It. pipa. Gall. pipe. Ger. Pfeife. Pfahl. Jus. Georg. 100. et in maiorem securitatem silex, chalybs et fomes ac *pipa* (tubus pro hauriendo fumo tabacæ) his interdicatur.

Piparius, i, qui herbam nicotianam sugit; *dohányzó.* Germ. Tabakraucher. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 52: Tristia testantur exempla... quod ob incautelam *pipariorum* sæpe sæpius ... incendia exoriri soleant.

Pipatorium, locus, cubile, in quo fumum Nicotianæ hauriunt; *pipázó szoba.* Jókai Kőszív. V. 31.

Piper ordinarium, *paprika,* Ger. türkischer Pfeffer. Lzb. Cod. Med. III. 209.

Piperare, condire; *fűszerezni, paprikázni.* It. impepare. Otia Bachm. 46. qui sermones suos non sale prudentiæ et affabilitatis, sed stercore, merdatione et similibus scurrilibus condit et *piperat.*

Piperata, æ, (Du C.) placenta mellita V. s. *Confectio zuccari; mézes kalács.*

Piperatus, (Du C.) pipere temperatus, amarus; *fűszerezett.* Diósz. Füv. 578. Cf. Petron. Sat. 36; Colum. 12, 47.

Piperiterium, pistillum piperi terendo; *borstörő.* It. pestello da pepe. Germ. Pfefferstössel. Schläg. 844.

Pipeta, æ, pituita; *pip.* It. pipita. Ger. der Pip, Pips. Szentiv. Cur. Misc. II. 260. Gallinarum morbus ordinarius est pituita seu *pipeta,* hunc curat cuminus sylvestris vel ferri sarmenta potui iniecta.

Pipidion, flabellum; *legyező.* Nagy Hier.

Pipo, Philippus; Tör. Tár. XII. 187.

Pirates, pirata; *rabló.* Batty. Leg. III. 71. an. 1309.

Piratica, æ, (Du C.); *tengeri rablás.* Kuk. Jura. I. 129: *piratica* seu damnum aut violentia ... navigantibus. Brut. Hist. III. 283. Cf. Quintil. Inst. 8, 3, 34; Justin. 8, 3, fin; 22, 1.

Pireite, piratarum more, piratice; *tengeri rabló módjára.* Brut. Hist. XI. 251., 17.

Pirestris, fors. sartago; V. *Archiscamnum; serpenyő.*

Piretrum, (Du C. piretrus) materia aliqua, ex qua potio medica conficitur; *tárkony.* It. piratro. Kol. Cod. 12. radicem *piretri* azaz *tarconth.*

Piretum, pyrethrum; *tárkony.* Schläg. 897.

Pirongatorium, (ab hung. *pirongatni.* obiurgare) obiurgatio; *pirongatás.* Jókai Rab. R. I. 202. a császár erre leküld egy hatalmas *pirongatoriumot* az uradalomnak, hogy mért nem orvosolja meg a jobbágyok bajait.

Pirosus, 3., lapidosus in modum piramidis. V. Du C. s. *Pirus; gulaalakú kö-*

vekből. Cod. Dip. Pat. V. 21. Ubi sunt due mete una *pirosa,* altera terrea 28., 37., una *viro cumulata* (sc. meta).

Pirum terrestre, solanum tuberosum; *burgonya.* Opin. P. 1. §. 9.

Pisa saccari, pillulæ sacharea; *czukorlabdacsok.* Kronst. III. 287: apotecario dedit *pisa saccari.*

Pisanella, æ, liber quidam. Ljub. Mon. Sl. XXII. 183. an. 1461: *Pisanellam* satis correctam.

Piscacia, piscaria, locus, in quo piscatur; *halastó.* Cod. Dip. Hung. Pat. VII. 24. Redditus vero *piscaciarum* vel prati communis habetur.

Piscare, pro: piscari; *halászni.* Pesty Ször. III. 116. piscinam suam non *piscaruerunt.* Szék. Okl. IV. 14.

Piscaria, jus piscandi, (Du C. locus in quo piscatur); *halászat.* Luc. Regn. Dalm. 202. se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum et pro pedagio portarum Civitatis eiusdem, pro *piscaria,* pro macello pro arboragio porti etc. Fej. V. III. 335. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 69.

Piscaritius, 3., ad piscandum aptus; *halászati.* Mem Pauli. 425. qui caute venerant in quatuor barchis *piscaritiis.*

Piscatio, (Ap. Du C. ius piscationis in fluviis), in codice nostro antem locum significat, in quo pisces capiuntur, qua notione accipiendum esse vocabulum satis cognoscitur e contextu, ubi promiscue cum piscatura (pp. 18., 19.) et piscina (p. 313) usurpatur atque ex usu pluralis vocis; *halastó, halászati hely.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 19., 21., 115. Et hec villa habet terram . . . arundineta cum *piscationibus* multis et in Myler fluvio. Cod. Zi. V. 590.

Piscatio philosophica, dissertatio physica curiosa de piscibus; *bölcseleti halászat, értekezés a halakról.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 135.

Piscatura, Du C. æ, ius piscationis; *halászati jog.* Szék. Okl. IV. 54. simul cum fluviis, piscinis, *piscaturis* aquarumque decursibus, molendinis. Kass. Prax. 1. 219.

Piscena, æ, (Du C. piscina) locus, ubi piscatur; *halastó, halászati hely.* Szék. Okl. III. 313. et mollendinis et *piscenis.*

Pisceria, æ, piscatura; *halászat.* Ljub. Mon. Sl. V. 43. an. 1404.

Pisces seminarii, pisces feturæ; *tenyészhalak.* Ger. Brutfische. Kronst. III. 647. qui solvit *pisces seminarios* vulgo zamfysch.

Piscina, equorum natatoria; (Du C. al. s.); *lovak usztatója.* Kronst. III. 579: in piscina, quam *equorum natatoriam* vocant.

Pisciformis, formam piscis habens; *halforma.* Gall. pisciforme. Hist. Nat. 53. In aquaticis, quarum aliquæ ex ovo exclusæ *pisciformes,* apodæ sunt et metamorphosim subeunt.

Piscinulla, æ, parva piscina; *kis halastó.* Tör. Tár. XII. 81. molendinum ac *piscinullam* . . . ibid. *piscinulla.*

Piscis cœlestis, V. *Anguilla Hungarica; menyhal.* Ger. Olruppe, Quade. Galeoti. 14. cuius cauda anguillis est similis, saporis iucundi, quem Hungari *coelestem piscem,* Menyhal, Germanice Olruppen et Quappen in Sax. vocitant.

Piscis novem oculorum, Petromyzon fluviatilis; *kilencz szemű hal.* Vect. Ref. F: Tunella *piscium novem oculorum,* seu Lampretarum, vulgo *Priken.*

Piscis salsatus, piscis sale conditus; *besózott hal.* Száz. IV. 365. pro uno vase *piscium salsatorum.*

Pissculentia, æ, odor piscium; *halszag, halbűz; Wernherus* De adm. Hung. aquis p. 859. Nullum est tempus Tibisco, quo piscibus non magis, quam cæteri amnes abundet. Quin, qui propius ad eius ripam in æstivis præsertim caloribus accidunt, manifesto sensu experiuntur eum *pisculentiam* quamdam, ut sic dicam, redolere.

Piset, V. *Nessing. Nessick*; *nehezék.* Ger. $^1/_{60}$ einer Marke. Kronst. I. 184., 187.

Piseta, æ, ponderis genus $^1/_{60}$ pars marcæ; *nehezék.* Kronst. II. 212., 448.

Pisetarius, i, *pénzverő mester.* Hain. Extr. L. 22. in cusione monetæ homo eiusdem *pisetarius* dictus, qua homo regni adhibeatur, hic autem ne aurum et argentum non cusum efferatur, invigilet, proventus etiam exinde *pisetum* dictos, ex quibus quinque millia florenorum pro convictu nobilium Tyrnaviensi fundati sunt, archiepiscopus percipiat. Samb. Tyrn. Tör. Tár. IX. 154. Batty. Leg. III. 505. an. 1456. Moln. Patv. 27. Cod. Dip. Brüss. III. 5. Kass. Jur. Civ. Lex. 47. Bel. Comp. Hung. Geog. 32. *Pisetarius* homo erat archiepiscopi Strigoniensis, ad officinam monetariam illocatus, Cremnicii, qui regis et regni auctoritate, in eo curam ponebat, ut pecunia iusti ponderis et valoris, ibi cuderetur.

Pisetarius Regni, Primas, archiepiscopus Strigoniensis, qui olim rei monetariæ præerat; *az ország primása, ki hajdan a pénzverésre felügyelt.* Kon. Egyh. 267.

1. **Pisetum,** (Du C.) reditus archiepiscopi Strigoniensis ex urburis aurariis; *pénzverési adó, pénzvám.* Irodt. Közl. VII. 2. 141. Fej. Jur. Lib. 158. (Pet. Pázmány 1624. lit. fundationales) (Licet a sanctissimis Hungariæ regibus ex monetæ cusione certi quidam nec contemnendi reditus archiepiscopo Strigoniensi fuerunt assignati, ita, quod ex singulis argenti, aurive cusi vel non cusi, marcis *pisetum* unum, hoc est quadragesima octava pars marcæ, certo ac infallibiliter assignaretur, tamen hos reditus ab an. dom. 1573. quo diem suum obiit Antonius Verantius . . . usque ad an. 1625. per quamdam usurpationem Camera Cremniciensis percipiebat. Cher. Jus. Eccl. I. 226. *Pisetum* ab Italico peso vel pezetto, ponduscula unius quippe grossi, homini Archi-Episcopi Strigoniensis a singula marca pro lucro Cameræ in quibuslibet Comitatibus exacta dependendi vel ab Hungarico Fizető originem trahit. (Carol. I. Decret. 1342. §. 59. et artic. 23., 1553). *Pisetarii* officium ex articulo 15. 1557. cognoscitur, ubi præcipitur, ut Archi-Episcopus Strigoniensis per suum *Pisetarium* Cameris Cremniciensibus et aliis Cameris intersit semper dum aurum et argentum in Cameram Regiam præsentatur. — Num Hung. 159. Comes Cameræ in loco cusionis tenebatur habere duo scrinia, in quorum uno ferramenta formalia seu typaria monetæ, in altero vero virgulæ pro monetis fusæ sub sigillis ipsius Comitis Archiepiscopi Strigoniensis et Magistri Tavernicorum (Thesaurarii) asservabantur; pro qua conservatione domini archiepiscopi de singula marca omni die operis unum *pondus* (seu *grossus) Piseti* nomine veniens, Thesaurarii vero dimidius ferto obveniebat; una de singulis marcis pro lucro Cameræ exactis Comes Cameræ iisdem hominibus singillatim unum grossum solvere tenebatur.

2. **Pisetum,** i, pondus, ab It. pezzetto; *könting, nehezék.* Ger. Quent, Quentchen. Kecsk. Ötv. 159. Zsigm. Hist. 162. Ceterum, ut publicani, quibus res monetaria elocata erat, iusti ponderis monetam cudi curarent, duo custodes, unus archiepiscopi Strigoniensis alter autem Tavernicorum magistri constituti sunt, quorum ille unum *pisetum* (uno pezzetto) seu unum pondus i. e. unum argenteum denarium, hic vero $^1/_8$ denarii a quavis cusa marca accipiebat.

Pisetus, i, species ponderis ab it. pezzetto, drachma, quadrans semunciæ V. *Pisetum* 2.; *nehezék.* Száz. IV. 358. emi cuppam, quæ ponderabat marchas sex et *pisetos* aliquos.

1. **Pissis,** (Du C.) pyxis, (more Italorum pronunciatum) sclopetum. Ger. Büchse; *puska.* Száz IV. 679.

2. **Pissis**-idis, pro: *pixis* (Du C.) Text. v. sub *Partitum; szelencze, milylye.* It. cassetta. Ger. Büchse.

Pistaldus, i, V. *Pristaldus.* Han. Mon. Jur. P. I. 24. an. 1265 . . . *pistaldus* missus . . . debeat habere pro suo precio.

Pistardus, i, (a *pinsere),* pistor; *pék.* Fej. I. 297. et Abbati regalem visitanti præsentiam duodecim equites servitium studeant exhibere; ministri, qui serviunt cum equis 156. . . . ceriariis 6; *pistardis* 5. Kat. Hist. Reg. I. 195. Batty. Leg. I. 376. an. 1015.

Pistare, (Du C.) pinsere: *sütni.* Szám. p. 404: pistoribus, quod *pistaverunt.* Kronst. I. 438. II. 591. III. 176.

Pistator semmellarum, pistor siliginarius; *zsemlyepék.* Kronst. III. 279.

Pistatrix, fem. ad pistator; *pékné.* Kronst. III. 255., 279.

Pisticus, probus, fidelis, non adulterinus (ex gr. πιστικός) (Du C.); *hű.* Fej. X. 1. 404. nec inertia ductus subterfugio exquisito retrocessit, sed sedule et continue alacri fidelitatis praxi et *pistico* ministerio maluit absque metu lethi multifariis virtuosis modis insigniter complacere. Fej. X. 3., 320: fidelis noster dilectus paternos, sinceros, facetos et *pisticos* mores imitando. Cf. Vulg. Johann. 12, 3.

Pistola, æ, brevior sclopetus; *pisztoly.* It. pistola. Reg. Turm. Præt Formulare I. *Pistolae* cum loramentis, quibus ephipio alligantur. Arch. Rák. VIII. 364. duo paria futral pro *pistolis.*

Pistoleta, æ, (Du C. pistolettus) brevior sclopetus; *pisztoly.* Kuk. Jura. I. 434. an. 1750. Arch. Rák. II. 425. pro octo paribus *pistoletarum.* ib. VIII. 330. Jogt. Eml. III. 375. pastoribus arma uti: flinctæ, *pistoletae* . . . adimenda sunt. Thök. Diar. II. 346.

Pistolice, auxilio sclopeti minoris; *pisztolylyal.* It. con, per pistole. Fabó. Monm. Evang. II. 248. quod non prædicatione, sed coactione, non epistolice, sed *pistolice* eos adiunxerit.

Pistor albus, pistor siliginarius; *zsemlyesütő.* Ger. Weissbäcker. Kronst. I. 656.

Pistoralia, quæcunque simul in furno pistoris coquuntur; coctura; *sütemény.* Schwart. Scult. 44.

Pistoria, æ, (Du C.) locus, ubi pistores panem conficiunt; *sütőház*. Quel. Sieb. I. 551., 553.

Pistrix, fem. ad pistorem; *pékné*. Fej. V. II. 413. Item clamydem ... relinquo Maynæ *pistrici*. Kronst. I. 639. Cf. Lucil. ap. Varr. L. L. 5, 31. §. 133. et ap. Fest. s. v. *Mamphula* p. 142. ed. Müll.

1. **Pistura**, pinsatio; *kölyüzés*. Ger. das Walken; Stampfen. Kronst. III. 25: *pistura* vulgo stampen et. 27. Cf. Plin. 18, 10, 23.

2. **Pistura**, æ, opus pistorium V. s. *Simillarius; sütemény*.

Pitacium, (Du C. *Pittacium*) petitio, litteræ supplices; *kérő levél, folyamodvány*. Knauz M. E. Str. II. 421., 436. paternitatem vestram per præsens *pitacium* queso toto nisu.

Pitalamus, pro: Epythalamus; *vőfély*. Ger. Brautführer, Hochzeitbitter. Schläg. 252.

Pitancarius, i, (Du C.) dispensator; *gazda*. Ljub. Mon. Sl. XI. 59. an. 1322: quarta pars ... introitus ... sit ... obligata magistro ... physico et ... magistro ... *pitancario* communis.

Pitancia, æ, (Du C. Pietantia) præter solita fercula apponi solita e piscibus et ovis constans; *utóétel*. Bék. Pil. P. I. 46.

Pitissare, (Du C.) pytissare (πυτίζω) gustare, prægustare; *pitizálni, kóstolgatni*. Kov. Carm. 45: Accipiunt illi digitis comprensa duobus Pocula, *pitissantque* prius.

Pitristickus, (Dief. pitricus, pitisculus) motacilla regulus. Linn. trochilus Plin.; *ökörszem, csaláncsattogató*. Ger. Zaunkönig. Arch. Ver. Sieb. ZXVI. 119.

Pitropus, i, (gr. ἐπίτροπος) patronus, tutor; *ügyvéd, gyám*. Ljub. Mon. Sl. XI. 130. an. 1323.

Pituita, æ, malleus humidus; *taknyosság*. Ger. Rotzkrankheit. Lzb. Cod. Med. II. 25.

Pituitarius, 3., ad pituitam pertinens, pituitosus; *nyálkás*. It. pituitoso. Gall. pituieux. Vern. Met. II. 189. applicentur cum aëre inspirato fibrillis nerveis membranæ *pituitariae*.

Pixenmayster, tormentarius; *tüzérmester*. Tör. Tár. 1891. p. 258. tormentarium vero seu *Pixenmayster* non nisi unicum eumque sat ineptum habemus.

Pixida, æ, sclopetum, bombarda; *puska*. Kronst. I. 641. II. 436. Száz. XV. 120.

Pixida manualis, sclopetum manuale; *kézi puska*. Kronst. II. 494.

1. **Pixidiarius**, a Germ. Büchse, miles sclopeto instructus; *puskás*. It. cacciatore. Gall. arquebusier. Germ. Schütze. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 257: De generalis insurrectionis modo, et oblatione a quatuor portis unius *peditis pixidarii*. Decret. Rudolphi Regis 1600. Arch. Rák. VIII. 405. Frak. Mát. Lev. II. 107. Apud nos ista consuetudo observatur, quod quantacunque peditum summa sit, quinta pars ex *pixidiariis* constitnatur.

2. **Pixidiarius**, faber sclopetarius; *puskaműves*. Száz. XVIII. 37.

Pixidicus, 3., ad pixidem, sclopetum pertinens; *puska*... Star. XXII. 25. an. 1514. finaliter per pulveres *pixidicos* murum ipsius castri *sursum ponere* fecit.

Pixidinus, 3., ad sclopetum, pixidem pertinens; *puska*... Vjestnik I. 227. an. 1530. velit ei dare ... de pulveribus *pixidinis*.

Pixidula, æ, dem. ad pixida; *puskácska*. Kronst. II. 643.

1. **Pixis**, V. *Pixida* (Du C.) Kronst. I. 211. Schläg. 2267.

2. **Pixis**, pixis; *persely*. Ger. Opferbüchse. Lzb. Cod. Med. III. 149.

Pixis barbata, pixis Pragensis V. *Barbata*. Vect. Ref. 02: De pixide Pragensi *barbata* dicta.

Pixis manualis, manaria, sclopetum equestre; *kézi puska, karabély*. Ger. Handbüchse. Fjp. Szám. p. 481. Száz. VIII. 633. Monm. Comit. I. 614.

Pizolus, i, numi genus; *piczula*. Ljub. Mon. Sl. V. 230. an. 1334.

Plaçarius, i, **Platearius**, tributi exactor, custos etiam civitatis, cuius erat citare accusatos; *adóbehajtó, poroszló*. Han. Mon. Jur. II. 48. an. 1312; rivarij seu *plaçarij*... debeant esse quatuor.

Place-major, præfectus urbi; *városparancsnok*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 105. supremis vigiliæ præfectis, qua sic dictis *Place-majoribus*.

Placenta mellita aromatites, *fűszerszámos pogácsa, béles*. Pár. Páp. Schläg. 1851.

Placenta miliaria, *málé*. Ger. Hirs-Mehl-Kuchen. Pár. Páp.

Placenta pyritico-metallica, *nyers kén*. Ger. Rohstein, Rohlech. Beszt. Levt.

Placentula, dimin. ad placentam; *kis lepény*. Tör. Tár. III. 70. *placentulis* azymis utebantur.

Placet m. pr., subscriptio regis. Száz. XXII. 444.

Placetum, apud Du C. placeti litteræ, quibus vox *placet* subcsribitur. Def. bon. p. 59: Hoc iure usi sunt Apostoli eorumque successores tribus pene sæculis sub persecutoribus absque *placeto* Civitatis ...

Placetum Regium, ius regis in negotio religionis edicta episcoporum aut romani pontificis regnum concernentia vel approbandi vel abnuendi; *királyi tetszvény*, Hor. Mem. 335. Kass. Prax. I. passim.

Placharius, V. *Plaçarius*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 147. *Placharii* non exeant... sine licentia curie.

Placibiliter, placide; *szeliden*. Tör. Tár. XI. 112. ea audivit *placibiliter* et benigne. Dip. Reip. Rag. 22.

Placidare, probare; *helyeselni*. It. approvare. Cod. Evang. T. I. p. 263: cessionem ... transmissam respectu punctorum per nos *placidatorum* ... acceptamus.

Placistus, 3., lege: platistus, platis i. e. pontonibus inserviens; *komp-, rév*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 37. an. 1086. de omnibus decimationibus, piscationibus, ripis, *placistis* possident.

Placita coronæ, causæ ad regem et eius locumtenentes pertinentes; *oly peres ügyek, melyek elintézése csak a királyt vagy a királyi főbirákat illette*. V. s. v. *Coronator* 2.

Placitare, (Du C.) litigare, lite contendere; *perlekedni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 124: aliquis *placitans* ante curiam. Pel. Serm. Aest. 50. k. *Placitare* hoc est causas tractare vel iudicare et iurare. Luc. Regn. Dalm. 280. Hajnik Perjog. 216.

Placitum, (Du C. lis intentata) iudicium, iudicatio; *peresügy, biráskodás*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 138: de nulla re, si quis voluerit iusticiam petere, habeatur *placitum* tempore messium. Tör. Tár. 1839. p. 21. Moln. Patv. 1. Star. I. 142. an. 1358. si aliquis de regno nostro Hungarie haberet aliquod *placitum* cum aliquo Racusino ... actor teneatur sequi forum rei.

Placor, (Du C.) tranquillitas, suavitas; *kellem, nyugodtság, vidorság*. Nagy Hier.

Placoton, alias: Platonæ, Platoniæ, Platuniæ (Du C.) dicta marmora in tabulas dissecta ex gr. πλατύνειν; *koczkakő, padlat, menyezet*. Ger. Quadersteine. Nagy Hier. Cf. Vulg. Sirac. 4, 13; 39, 23.

Placta, æ, (Du C.) ratis; *tutaj*. It. piatta. Ljub. Mon. Sl. XI. 227. an. 1346: omnes *placte* (sc. salis) massarie ... sint ... ad usum salinarum.

Plaga, æ, signum e ligno fabricatum (Du C. al. s.); *pálczika, táblácska*. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 92. lap. *Plagam* habens vigiliæ pœnæ subiaceto. *Plaga* alatt itt egy kis faeszköz értendő, melyet a magyar szó használatáért a bünösnek nyakába akasztottak s büntetése volt a vigilség. Bék. Debr. főisk. törv. 137. et 140. Ad coërcendum hungarismum *plagas* habento Neutralistæ et propter pernoctationes eorundum apud sese tres denarios penduntor. Sensus huius est: Neutralistæ habeant plagas, quas hungarice loquentibus tradant in signum pœnæ; si has prævaricatoribus non tradiderint, sed eas penes se retinuerint, solvant tres denarios.

Plaga estivalis, meridies; *déli táj*. M. Flor. Fontes II. 105. Ex *plaga-estivali*... gens iacet.

Plaga prohibita, locus septus, prohibitus; *tilos*. Art. D. 1840. p. 36.

Plagaster, qui damnatus est ad plagam gestandam. V. *Plaga*. Pápai ref. főisk. Ért. 1894/5. 13. lap. *Plagaster* die et nocte den. 1. amittet ...

Plagiarius, i, (Du C.) dicitur, qui mancipium alienum vel hominem liberum pro mancipio distrahit et vendit; *szolga lopó, szolgáló leányt eladó, keresztény gyermekeket és embereket eladó*. Pár. Páp. Vuch. Leg. Crim. 78. (Decret. II. Maxim. imp. an. 1567. Art. 30. §. 1.) ut nemo Capitaneorum... *plagiarios*, qui Christianos pueros et homines furtim captos ... Turcis divendunt. Leg. Schol. Schem. 27 ne *plagiariorum* turcicorum præda fiant. Monm. Comit. II. 273. *plagiarij* sive Martaloczij. Verancs. IX. 256. Instr. Pac. Art. XVIII. Cf. Cic. qu. Fr. 1, 2, 3; Senec. Tranqu. 8. Ul. Dig. 21, 1, 17; 27, 2, 49; 48, 15, 1. 16. Callistr. 16, 6.

1. **Plagium**, (Du C.) dicitur de eo, qui mancipium alienum, aut hominem liberum pro mancipio distrahit ac vendit; *emberrablás*. Proj. sanct. crim. P. I. Tit. V. Art. II. rapina... in hominibus interceptis *Plagium* appellatur. V. Art. VI. Cf. Callistr. Dig. 48, 15, 6; Ulp. ib. 1.

2. **Plagium**, furtum literarium; *könyvmartalék, gondolatorzás*. It. plagio. Fabó. Monm. Evang. II. 27. atque adeo criminis *plagii* reus factus sit.

Plaidura, æ, (Du C. pleidura) locus virgultis implexis conclusus; *sövénynyel bekeritett hely*. Batty. Leg. I. 387. sepes iisque cinctæ domus suburbanæ; aliaque spatia etiam *plaidurae* et pleissicia dicantur; occurrit

etiam *pleistura,* quæ omnia eundem sensum reddunt, et forte ex implexione virgultorum dictæ sunt sepes *plaxta* seu *plaxitia* et rectius plexa, plexta, et plexitia, plextitia.

Plaja, a Germ. playe, *fauces montium; ló és gyalog átjáró ösvény, útszoros, őrállomás a havasokon.* A plaja = *határ,* megye, határszél, a plajas: *határszéli szorosőrt, útőrt jelent.* Száz. XXII. 658.

Plajaso, custos confiniorum V. *Plaja; véghelyi őrző, plájás.* Ger. Gränzer, Gränzwächter. Kass. Jur. Civ. Lex. 47.

Plana, æ, gradus (Du C. al. s.); *osztály.* Reg. Turm. Præt. 51. Præter id, ne ulli admittatur quidpiam, quod non est uniforme, gestare, curabit una Capitaneus Turmæ, ut universa etiam Stabi minoris Individua ac ea, quæ primæ, ut dicitur, *Planae* inserta sunt, introductas germanicas uniformes vestes gestent.

Plana Prima, *első osztály, törzs, hadi rendü.* Moln. Patv. 30. *Prima Plana* denotat Statum Officialium, quoad competentiam portionum (In militaribus). Arch. Rák. IX. 83. *Primam Planam* vero quod attinet: illa secundum proiectum a Generali Quæstoratus Bellici Officio desuper extradandum formari debebit. Reg. Mil. an. 1726. p. 19. Equitum magistri, Centuriones ... Vexilliferi cum omnibus minoris gradus seu sub statu legionum nempe Staab seu sub vulgo nominata *prima Plana* comprehensis officialibus. — Szirm. Glos. 125.

Plana secunda, qui tantum ad militiam spectat ut: medicus, sacerdos etc. militaris; *a hadi rendhez tartozandók.* Szirm. Glos. 125.

1. **Planare,** in ordinem redigere; rationes purgare; *kiegyenlíteni* (pl. számlát). Fjp. Szám. p. 481. an. 1439: totum *planatum* est ... den. sunt defalcati.

2. **Planare,** planum reddere, lenire, placare, cui opponitur *corrugare* (Du C. al. s.); *a redőket lesimítani, vidámmá tenni.* Boc. Hungar. p. 298: Jesabel, Tanaquil Xantippe me corrugant: Sara, Rebecca, Susanna *planant.*

3. **Planare,** componere (Du C. al. s.); *kiegyenlíteni.* It. appianare. Ger. ausgleichen. Thurócz. 279. germanus tuus, nosque cum illo, illud *planabimus.*

Planarium, V. *Plenarium.* Fej. II. 138. Ego ... hæc dono ... unam casulam ... *planarium* unum deauratum, missale unum, nocturnale unum.

Planatio, complanatio, æquatio; *egyengetés.* Knauz M. E. Str. I. 150., 129.

Planca, æ, (Du C.) (gr. πλάξ) tabula plana, assis roborea; *deszka (kerítés).* Han. Mon. Jur. Pat. 83: nemo accipiat lapides vel *plancas* de aliquo casamento.

Plancare, (Du C.) plancis munire, sepire; *bekeríteni palánkkal.* Han. Mon. Jur. II. 195: unusquisque domum debeat murare et *plancare.*

1. **Plancha,** æ, (Du C.) tabula plana. V. s. *Gayfus; sík tábla.*

2. **Plancha,** æ, (Du C.) modus agri, maxime, qui in longum protenditur vel in plano situs; *dűlőföld.* Vjestnik II. 21. an. 1318. a *planchis* veniendo usque Vegliam.

Plancheta, æ, asser; *deszka.* Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. pro *planchetis* emptis... pro conzando pedes banchorum galee.

Planctare, pro: *plantare; ültetni.* Han. Mon. Jur. P. I. 80: *planctare* vineam.

Plancula, æ, parvus modus agri, maxime qui in longitudinem extenditur vel in plano situs est; *hosszúkás mező.* Cod. Dip. hung. Pat. t. VII. 24. Item sex vinee videlicet prima super *planculam* Kenez.

Planellare, (Du C.) 1. Lapidibus sternere, pavire, pavimentare, 2. exæquare; *1. kővel kirakni, 2. egyengetni.* Nagy Hier.

Planelli, (Du C.) crepidæ; *saru, czipő.* It. pianella. Nagy Hier.

Planeta, (Du C.) vestis Sacerdotalis, quæ vulgo Casula dicitur; *miseruha.* It. pianèta. Ger. Messgewand. Cod. Dipl. Arp. Cont. VI. 277. Mittimus tibi Pontificalia ornamenta, caligas et sandalia, amictum et albam, Cingulum et succinctorium, orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam, chirothecas et annulum, *planetam* et mitram. Szer. Not. 151.

Planetarius, 3., ad planetam pertinens; *bolygó* ... Szentiv. Curios Misc. Dec. 68. Ultimo cur Stellæ non *Planetariae* vocantur Fixæ.

Planetulus, i, parvus planeta. Szentiv. Cur. Misc. 284. Quia illi *planetuli* moverentur vel per circulos æquales.

Planetum, runcina; V. *Planula; gyalu.* Ger. Hobel. Fin. B. 44.

Planificare, componere; *kiegyenlíteni.* An. Sc. I. 2. an. 1411: omnes causas... recto tramite arbitrii *planificarent.*

Planina, planities; *sikság, térség.* Vjestnik II. 91. an. 1640. nobiles ... possunt secare in planicie seu *planina.*

Planisare, 1. planum efficere, 2. consilia struere, machinari; *1. egyengetni, 2. tervezni.* Nagy Hier.

Plantalis, ad plantam pertinens; *növényi.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. III. p. 44.

Plantarium, (Du C.) plantaria, orum; *ápoló, nevelő-hely.* Oszterh. 27. Piscinarum tria habere genera oportet 1. *Seminarium* fœturæ. 2. *Plantarium* novellæ soboli educandæ. 3. Saginarium. Kass. P. P. I. 174.

Plantatio, V. *Lehota* (Du C. al. s.); *irtás.* Száz. XIV. 65.

Plantativus, 3., plantans; *ültető.* Andr. Pann. 8.

Planto, onis, pro: *Plinto,* plintis V. s. *Asses; láboszlop.*

Plantula, æ, demin. a *plantā; gyenge növény.* Boc. Hungar. p. 10: Dant lacrymas gemmæ, dat *plantula* læsa dolorem. Kat. Hist. VIII. 147.

Planula, (in lexicis: der klene Hobel) h. l. lima, qua levigatur; *simító reszelő.* Comen. 87. armamentarius ... *planula* ... lævigat et polit. Cf. Gloss. Philox.

1. **Planum,** i, lineamentum (Du C. al. s.); *terv.* It. piano, disegno. Ger. Plan. Kass. Prax. I. 33. pro elaborandis *planis* et proiectis diversis illi exmittuntur.

2. **Planum,** (Du C.) planities; *síkmező.* Reg. Mil. p. 56: universis tam in *plano* quam in præsidiis dislocatæ militiæ ... Commendantibus.

Planum Decisionum Curialium, ratio, commentarius sententiarum a Curia latarum; *tervezet.* Ger. Entwurf. Proj. Leg. Civ. 163. ex his benigno Jussu Augustæ Mariæ Theresiæ sub inspectione Curiæ Regiæ elaboratum est *Planum Decisionum Curialium,* quod in multis quidem Casibus pro norma deservit.

Planum reorganisationis; ratio gymnasiorum de integro ordinandorum. Ger. Organisations-Entwurf. Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 67. *Reorganisatio planuma.*

Planum Tabulare, V. *Planum decisionum Curialium.* Georch. Ért. VIII. A *Curialis Decisiók* felhordásában hivatkozom a *Planum Tabularenak* Pozsonyban Vébernél 1817-ben Deák, aztán Budán a Magy. Kir. Universitás betűivel 1825. Deák és Magyar nyelven lett kiadatására: mellyben a Decisioknak kezdettől egész végig sorban folyó száma 1085-ig terjed.

Plasmare, (Du C.) tingere, formare, creare; *alkotni, képezni.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 383. Dominus *plasmavit* Adam, qui peccavit. Cf. Tertull. adv. Jud. 13. med.

Plasmator, (Du C.) conditor, creator; *teremtő.* Batty. Leg. III. 215. an. 1369; hostiam offerre omnium *plasmatori.* Fej. IV. 2. 410. Eszt. Okm. 138. (Johannes Strigon. Archiep. an. 1469). operante sapientia *plasmatoris.* Verancs. VI. 223. Cf. Tertull. adv. Jud. 2.

Plata, æ, (Du C.) navis planæ species, rates; *tutaj.* It. piatta. Ger. flaches Fahrzeug. Ljub. Mon. Sl. I. 32., 316. II. 316. an. 1346: naves et viginti *platas.*

Platais, (Ger. Platteisse) Pleuronectes Platessa (Linn.); *plataitzhal.* Vect. Ref. 7.

Plataticum, (Du C.) tributum, quod in plateis, seu pro transitu platearum, id est viarum publicarum præstatur; *útadó.* Ljub. Mon. Sl. I. 20. an. 1203: remittamus ... civibus ... *plataticum* et *arboraticum.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 80.

Platearius, i, *Plaçarius* q. v. Han. Mon. Jur. II. 60.

Plateatichum, idem quod *Plataticum.* Ljub. Mon. Sl. I. 27. an. 1211. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 113.

Plateaticum, V. *Plataticum.* Fej. II. 330.

Plateatim, in modum platearum; *utczamódra.* Ger. Strassenweise. Thurócz. 276. Est autem hoc oppidum campestrale ... in comitatu Bachiensi pingui in tellure longe lateque *plateatim* locatum.

Platesia, (Du C.) piscis species; *tarsony, plataicz* (táska alaku lapos tengeri hal). Bárczay.

Plathum, navis species V. *Plata.* (Cf. Du C. Platus Mantuanus). Obs. Jadr. 403. quæ quidem Turris in ipso *platho* fabricata huius compositionis extitit confecta.

Platica, Plattica, plæ-, ple-, Pleuronectes *platessa* (Linn.); *hátbibircsos félszeguszó.* Kronst. III. 189., 190., 191., 192., 196.

Platineus, 3., ex platina factus, consistens; *platina* ... Tomts. 192. quod nonnisi in filis e metallo combustioni obnoxio utpote zincinis, ferreis etc. non item aureis, *platineisque* enascantur.

Platonia, V. *Placoton.*

Platta, æ, lamina, tabula (Du C. al. s.); *lemez, koczka* (kő). Ger. Platte. Fjp. Szám. p. 573. an. 1443: pro *plattis.*

Platus, i, navis species V. *Plata.* Ljub. Mon. Sl. I. 32. an. 1224: quod ipsi *plati* seu *navisoli* ... non ibunt ... a ripa ... absque licentia data.

Platyceros, cervus alces; *jávorszarvas.* Bárczay.

1. **Plaustralis,** e, ad plaustrum pertinens; *társzekéri.* It. di carro da trasporto. Szamosk. II. 335. Contra hi quoque omnibus explosis, quæ ad manum habebant, *plaustralibus* machinis, ita Vajvodanorum aciem ab invadendi proposito deterruerunt.

2. **Plaustralis,** qui plaustris servitia Dominis præstat; *igás napszámos, szekeres.* Fej. V. III. 189. Quod conditionarii nostri de Vadkert videlicet *Plaustrales,* Sanctiferi, et Curbungiones ad nostram præsentiam accedentes sua nobis querimonia demonstrarunt. Knauz. M. E. Str. II. 138., 160.

Plaustrare, in plaustrum aliquid imponere; *kocsira felrakni.* Kronst. I. 241. III. 453.

Plaustrarius, (Du C.) artifex plaustrorum; *bognár, kerékgyártó.* Tör. Tár. 1890. p. 379.

Plaustrum, mensuræ species, onus unius plaustri; *szekérteher.* (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. V. 309.

Plavus, 3., fors. pro: *blavus,* cæruleus V. s. *Anchona; kék.*

Plaxtum, (apud Du C.: *plaxitium)* locus virgulis implexis clausus; *sövény.* Pray. Dext. et vita D. Steph. p. 147. Dipl. S. Steph. Præcipio . . . ut nullus . . . se intromittat in piscationibus, in ripis, in *plaxtis,* et in universis bonis sibi collatis.

Plaz, plazus, Plezius, plezus q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 60. an. 1322.

Plaza, æ, (Du C. platea) tributum loci in foro; *piaczi helypénz.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. ut nec Ragusii cives in Molficta *plazam* tribuerent vel scalaticum . . .

Plazarius, i, custos carceris; *porkoláb.* Ljub. Mon. Sl. II. 138. an. 1342: *plazarii* haberent timorem dimittendi aliquem sibi datum in custodia. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 184. quicunque fuerit citatus coram curia . . . per *plazarium.*

Plebanalis, ad sacrum curionem pertinens; *plébánosféle.* An. Sc. II. 143. an. 1522: horti *Plebanales.*

Plebanatus, us, (Du C. plebatus) districtus, territorium non unius tantum plebani, sed plurium; *plébánosi kerület.* Száz. 1897. p. 133. vestri parochiani seu plebani in vestris *plebanatibus* ubilibet commorantes. Verancs. X. 191.

Plebania, parochia; *plébános laka, plébánosi állás.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 116.

Plebanialis, e, plebaniæ inserviens; *plébániai.* Ger. zur Pfarre gehörig. Fej. T. XI. V. Un. 411. illam . . . villam . . . *plebanialem* esse statuimus.

Plebaniatus, us, V. *Plebania; plébánosi tisztség, állás.* Kov. Form. St. 280. Quod ipsi, matura deliberatione inter se præhabita, *Plebaniatum* seu Plebaniam Ecclesiæ Parochialis Sancti Andreæ Apostoli . . . donassent. Schwart. Scult. 109. Fej. IV. 3., 95.

Plebanizanus, V. *Plebizanus.* Batty. Leg. III. 294. an. 1393.

Plebanus, i, (Du C.) parœcus, curio, sacerdos, qui plebi præest; suppastor, symmista Samb. Tyrn.; *plébános.* S. de Kz. Chr. II. 3., 2. End. 446. (Belæ IV. Libertas an. 1238.) Marc. Chr. II. 103. Schwart. Scult. 108. Sacerdotes urbium, plerumque regalium et oppidorum, interdum etiam villarum. Anal. Scep. III. p. 16. stylo vetere *Plebani* vocabantur, si exempti a iurisdictione archidiaconi Episcopo immediate parebant.

Plebeatus, Plebeiatus, plebeius, ex plebe (Du C.); *néppárti.* Obs. Jadr. 414. et tali dissipatione commovit, quod plurimi *plebeati* facti sunt fugaces 414. — Sed ab eo inconstantia verbo accipiebant in varia seditione pro parte pingium *plebeiatorum* adversus egregios extitit Civitas Commota, sed plurimi ex crasso vulgo propriæ patriæ fuerunt proditores.

Plebeianus, 3., ad plebanum, seu parochum pertinens, populus parochiæ. V. *Plebisanus.* Fej. VIII. 1. 135. Alioquin vobis Sacerdotibus firmiter damus in mandatis, ut huiusmodi interdictum per nos promulgatum, propter *plebeianorum* vestrorum inobedienciam firmiter debeatis conservare.

Plebeitas, status, conditio plebis; *a nép állapota.* Obs. Jadr. 391. atque ipsorum populariorum *plebeitas* tutior non existimabatur.

Plebes, parochia, plebania (Du C. ecclesia parochialis); *plébánia.* Knauz M. E. Str. 773., 885. item vacavit semel *Plebes* de Senizbana.

Plebesanus, Plebezanus, i, V. *Plebisanus.* Tabr. Urk. 157. an. 1509: Albæ Ecclesiæ . . . *Plebezani.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 121.

Plebisanus, Plebizanus, i, (Du C.) parochianus, Sacro Curioni subiectus; *hivő, egyházi község tagja.* An. Sc. I. 419. an. 1400. Batty. Leg. III. 74. an. 1309. Fej. X. 2. 240. instigationibus . . . *Plebizanorum.*

Plectibilis, quod plecti potest; *büntethető.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 113. an. 1326: *plectibilis* presumpcio. Cf. Cod. Theod. 14, 3, 16. Sidon. Ep. 4, 6.

Plectrum bombardæ, elaterium, elater, lingula ferrea; *puska rántója.* Ger. Zünglein an der Flinte. Pár. Páp.

Plegare, plicare; *összetenni, -rakni.* It. piegare. Ljub. Mon. Sl. II. 99.

Pleggius fideiussor, vas (vadis) (Du C. Plegius); *kezes.* Uj Magy. Muz. III. 194. nec *pleggii* ipsius debitoris distringantur . . . nisi capitalis debitor monstraverit se esse *quietum* inde versus eosdem *pleggios.*

Plegiaria, æ, fideiussio; *kezesség, jótállás.* Nagy Hier.

Plegio, onis, fideiussor; *kezes, jótálló.* Nagy. Hier.

Plegius, i, (Du C.) fideiussor alias: *plezius, plezus; jótálló.* Gall. piège. Ljub. Mon. Sl. I. 34. an. 1225: Jo . . . stetit *plegius* et pagator domino duci.

Pleh, lamina; *pléh.* Ger. Blech. Száz. XVII. 637. flasca magna de *Pleh.*

Pleieria, æ, (Du C. plegeria) fidejussio; *jótállás.* Ljub. Mon. Sl. I. 34. an. 1225.

Pleissicia, V. *Plaidura.*

Pleistura, V. *Plaidura.*

Plenanter, plene; *teljesen.* Cod. Zi. Vol. V. 525: premissa *plenanter* adimplere.

Plenaria informatio, infinita auctoritas; *teljes hatalmu utasítás.* Beth. G. lev. 208.

Plenarie, (Du C.) plene; *teljesen.* Pesty Ször. III. 109., 115. *plenarie* et effective exsolvere. Knauz M. E. Str. I. 162., 172. Cod. Dip. Brüss. IV. 118.

Plenariter, plene, omnino (Du C.); *teljesen.* Cod. Dip. And. I. 138., 149.

1. **Plenarium,** (Du C.) liber ecclesiasticus, in quo evangelia et epistolæ pleniter continentur; *teljes missale.* Tör. Tár. 1886. p. 567. Knauz M. E. Str. I. 78., 109. *Plenarium* unum deauratum.

2. **Plenarium,** pro: plumarium, pulvinarium, pulvinar; *vánkos.* Tör. Tár. 1887. p. 185. Karácsonyi János. Szt. István kir. Okl. 83.

Plenarius, 3., (Du C.) plenus; facere victum plenarium; *teljesen ellátni élelemmel.* End. p. 246: Populus terre regi facit victum *plenarium.* Marc. Chr. II. 95. *plenaria* ex auctoritate.

Plenipotenciare, facultatem concedere; *felhatalmazni.* Bék. Pil. II. 271. an. 1380. premeditate *plenipotenciavit* . . . Nicolaum . . . vendere illorum domum.

Plenipotens, rei gerendæ potestate instructus; *felhatalmazott.* It. plenipotenziario. Amad. Lat. II. 4.

Sensim a parvis incepi
Te *plenipotentem* feci
Meas vices gerere.

Plenipotentia, æ, data alicui plena potestas, facultas; *teljes hatalom, teljes meghatalmazás.* Dip. Alv. I. 405. II. 57. addita simul suæ Maiestatis *plenipotentia.* Rák. Ön. 14.

Plenipotentia usque revocationem, plena auctoritas data ad tempus, quo revocatur; *visszahívásig tartó meghatalmazás.* Törvt. Msz.

Plenipotentiæ, litteræ plenipotentiam continentes; *felhatalmazó levelek, ügyiratok.* Száz. VI. 520. Kov. Form. St. 147.

Plenipotentiales, V. *Plenipotentiae; meghatalmazó levél.* Georch. H. T. III. 240

Plenipotentialiter, plena auctoritate; *teljes hatalommal.* Kov. Jur. Tav. Præf. J. St. et J. P. *plenipotentialiter* exmissis.

Plenipotentians, qui auctoritatem dat; qui aliquem plena agendarum rerum potestate instruit; *meghatalmazó.* Ger. Bevollmächtiger. Cod. Camb. Merc. 13. V. s. v. *Trissare.* Szirm. — Szirm. Glos. 142.

Plenipotentiare, auctoritatem dare, committere; plena agendarum rerum potestate instruere: *meghatalmazni.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 408. Post tempus mox designatum, de aliorum, non *plenipotentiantium* ratis, seu temporaneæ seu perennales quocunque necessitatis vel rationabilitatis motivo et quacunque etiam Sigilli authentici solennitate provisæ alienationes, ipso iure nullæ ac seponibiles sunt.

Plenipotentiarius, i, (Du C. legatus cum auctoritate): *felhatalmazott.* It. plenipotenziario. Moln. Patv. 27. *Plenipotentiarius,* qui alicuius Bonis vel negotiis gerendis plena potentia præest. Kass. P. P. 368. Rák. Ön. 183.

Plenipotentiatus, plena agendi facultate instructus; *teljhatalmu.* Gall. plenipotentiaire. Nov. Calend. 297. Franc. Georg. Comes a Metternich, Consiliarius Actualis Intimus et Minister *Plenipotentiatus* ad aulas Electorum Moguntinensis Trevirensis etc.

Plenipotentionalis, plena agendi potestate instruens; *teljes hatalmat adó.* Rák. Ön. 103. *plenipotentionales* . . . litteras.

Pleniter, (Du C.) plene, omnino; *tökéletesen.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 253.

Plenitus, plene; *teljesen.* Knauz. M. E. Str. I. 564., 727.

Pleniuscule, aliquanto plenius; *valamivel bővebben.* Otrok. Ant. Hung. Rel. 69. opportunum . . . erat *pleniuscule* . . . morem . . . scandalosum improbare.

Plethoricus, 3., (Du C.) sanguine abundans; *vérrel bővelködő.* Máty. 404. Bene Med. II. 334.

Plevus, 3., *Plavus* q. v. V. s. *Asula.*

Plezaria et *pleseria,* æ, (Du C.) pactum conventum, cautio; *szerződés, óvadék.* It. piezzaria. Ljub. Mon. Sl. I. 43. an. 1227. terminum . . . elongavit . . . dux . . . iuxta condictionem *plezerie* facta de galea. Luc. Regn. Dalm. 215.

Plezius, plezus, V. *Plegius.* fideiussor; *jótálló.* Ljub. Mon. Sl. I. 196: nullus Venetus possit stare *plezus* pro aliquo forinseco.

Plica, æ, stratum; *réteg.* Ital. plico. Ger. Schichte, Monm. Comit. Trans. VI. 382. Ideo vobis et vestrum singulis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut a modo imposterum quodlibet aurum ex montanis seu fodinis minerarum elaboratum in *plicis,* fragmentis vel vero argento vivo commixtum cambire, coëmere nunquam præsumatis.

Plicatio, actus plicandi; *összerételés.* Tör. Tár. 1890. p. 565. Casula viridis, lacerrima absque cruce valens tamen pro *plicatione* et una stola.

Plinthis, (gr. πλίνθος) laterculus; *zsindel* (negyedrésze a mérő oszlopok talpainak). Bárcz.

Plinthium, (gr. πλινθίον) formā laterum; *ruta* (négyszögű test). Bárczay.

Plinthus, (gr. πλίνθος) laterculus; *ruta* (négyszögletű test). Bárczay.

Plocquata, æ, V. *Bloquada.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. p. 417.

Plombeus, 3., plumbeus; *ólomféle.* Száz. XVII. 637.

Plombum, plumbum; *ólom.* Fr. Lib. Rt. II. 104., 105. emere feci de *plombo* centenaria octo. Kov. Form. St. 461. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Plopium, fors. legendum *Plegium,* vadimonium; *jótállás, kezesség.* Quel. Sieb. I. 463. an. 1507. ratione actionis, quam contra dominos Cibinienses . . . prætextu Kÿsztholmach *plopii* et trium partium molendini in Tholmach habiti gessit infeliciter.

Ploquada, lenta obsidio; *ostromzár.* It. bloccata. Szend. Misk. tört. III. 378. an. 1694. in *ploquada* Agriensi. Jogt. Eml. III. 194. Beng. Ann. Er. Cœnob. 282. Arch. Rák. I. 203.

Ploquadare, obsidere; *ostromolni.* It. bloccare. Arch. Rák. I. 205. Strigonium vero a cœco Bottyán est *ploquadatum* Curuconibus. ibid. II. 515.

Ploquadus, V. *Ploquada.* Arch. Rák. I. 206. ad *ploquadum* Ungvariensem.

Ploramentum, ploratus; *sirás, jajgatás.* Arch. Rák. IV. 79.

Ploratorium, 1. linteum lachrymis detergendis; 2. domus luctus; *1. köny-kendő, 2. siralomház.* Nagy. Hier.

Ploscnacha, (a slav. ploskonohak = plautus) Pleuronectes Platessa. (Linn.) V. *Bilizna; tarsony, hátbibircsós félszeg uszó.* It. passerino. Ger. Plattfisch.

Pluitio, onis, actus pluendi, pluvia; *esözés.* Ger. Das Regnen. Syll. Pos. C2: Hæc Assertio deducta est ex hypothesi falsa de origine Sabbati, illam nimirum arcessendam esse a *pluitione* Mannæ in deserto.

1. **Pluma,** æ, crista pileo adfixa; *dísztoll, forgó.* Gall. plumet. Tör. Tár. XX. 181. *pluma* ex unionibus contexta.

2. **Pluma,** æ, lectus plumis differtus; *dunyha.* It. piuma. Germ. Flaumfederbett. Verancs. VI. 125. qui bello vitam addixerit et in aciem properat, non *plumas,* non commercia fori, non uxoris sinum meditatur.

Plumæ strucz, plumæ struthionis; *strucz-toll.* Arch. Rák. VIII. 324, Flabella... duo nigra ex *plumis strucz.*

Plumalis, ad plumam pertinens; *toll...* Száz. VI. 672. unum lectum cum *attinentiis plumalibus.* Haz. Okl. 360. an. 1415.

Plumatium, (Du C. al. s.) fors. pictura calamo; pictura linearis; *tollrajz.* Ger. Federzeichnung. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 39. Textus Evangeliorum cum totidem *plumatiis.*

Plumbare, sigillum plumbo factum annectere alicui rei; *ólom pecsétet rányomni.* Cher. Jus. Eccl. I. 225. Ad ordinem secundum referuntur Summistæ, Scriptores, Secretarii, *Plumbatores,* Equites, Cubicularii, Scutiferi, Notarii, Subdiaconi aliique diversis nominibus compellati, qui Bullas revidere, transcribere, *plumbare* et regestrare solent.

Plumbatæ bullæ, bullæ plumbeo sigillo munitæ; *ólom bélyeggel ellatott bullák.* Frak. Mát. lev. II. 215: si sanctitas sua... pacem . . . exoptaret, non brevibus imo nec *plumbatis bullis,* sed solidioribus practicis eam rem aggrederetur.

Plumbator, qui bullis pontificis plumbea sigilla adnectit; *ki a pápai bullákat ólom pecséttel ellátja.* V. *Plumbare.*

Plumbeæ glandes, globi tormentarii; *puskagolyó.* Isthv. I. 21.

Plumbeus stipes, truncus (convitium); *otromba tuskó.* Corp. Gram. 118.

Plumbum scriptorium, cerussa; *iró ón.* Hor. Mem. 69.

Plumma, æ, V. *Pluma* 1. Thök. Diar. II. 344. Unum tolltok argenteum pro *plummis,* cum radÿs duplicibus. p. 346. Unum tolltok argenteum cum quinque fistulis pro *plummis* gruis imponendis.

Plumosus, 3., in modum plumarum textus, variegatus; *többszinű.* V. *Scrigna.*

Plumula, æ, fibula; *boglár.* Germ. Agraffe. Thök. Diar. II. 323. Templum ingrediens et in Magyarka præter monile plus 50 adamantum, quorum medius æquat articulum minoris digiti *plumulam* constantem ducentis alÿs, quarum singulæ uno aureo emuntur, nodos ex puro auro etc.

Pluralitas, major pars (Du C. multitudo); *többség.* Ac. Com. Sopr. p. 81: *pluralitas* superfluorum exterorum . . . Officialium. Száz. VI. 504. Cod. de Sztára II. 405

Pluralitas votorum, maior pars suffragiorum: *szótöbbség.* It. pluralità di voti. Kass. P. P. I. 27. *pluralitas votorum* concludit.

Pluritas, (Du C. multitudo) hoc loco: maior pars, plures; *többség.* Pel. De s. Silvestro s. c. 8: Ergo in eis (Patre et Filio et Spiritu sancto) est *pluritas,*

Plus-minus, fere; *több-kevesebb. körülbelül.* Arch. Rák. VIII. 347. Pomorum in alio cumulo *plus-minus* cubuli Nro 12. Száz. VII. 419.

Plustra, amplustrum = royder (Ruder) Dief. *kormány.* It. remo, timone, governo. Schläg. 779.

Pluteus, i, (Du C. machina bellica) gremium, sinus; *öl, kebel.* Chr. pict. Vind. 156. Vidi enim dominum nostrum Jesum Christum in *pluteo* sanctissime Matris sue semper virginis Marie sedentem.

1. **Pluviale,** (Du C.) vestis, quæ totum hominem opperit et a pluvia defendit; (uri) *esőköpeny.* Tör. Tár. 1889. p. 379. de (pallio) *pluviali* dominorum.

2. **Pluviale,** (Du C.) Cappa habet caputium, prolixa est usque ad pedes, in interiori parte fimbriis adornata; *karpallást.* Batty. Leg. T. II. 439. an. 1279. Cappis seu *pluvialibus;* passim.

Pluviarum portitor, pl. auctor; *esőthozó.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 215. Atque hoc proprii Cœli beneficium miraculo sub introductione facto devotæ Deo animæ attribuebant: memores forte, iam ab olim fratres nostros *pluviarum portitores* pio affectu populi nuncupatos.

Pneuma, atis, (Du C. flatus.) spiritus sanctus; *szentlélek.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 188. congregatis de more ad festa Divinissimi *Pneumatis* in Valle Mariana supra Posonium Eremitanæ reipublicæ Proceribus.

Pneumatomachus, i, qui naturam divinam Spiritus Sancti negat; *szentlélek ostromló.* Fej. 1., 373. sicut *Pneumatomachi* vel Theomachi absciderunt a Symbolo Spiritus Sancti processionem a Filio.

Pobuc, pertica, contus turbandis piscibus; *botló rúd.* (Cf. Croat. pobuk, *lárma,* Geräusch). Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 126: piscatores... qui vadunt cum retibus in nocte cum *pobuc* et igne et cum eo, qui vocatur *scitillo.*

Pocænium, Postcaenium, potio ante quietem hausta; *balhapohár* (alvás előtti ital). Pár. Páp.

Pocale, (Du C. Pocalis) poculum maius; *korsó, serleg.* It. boccàle. Germ. Krug, Becher, Pokal. Verancs. XI. 319. Item habeo res aureas et argenteas . . . annulos scilicet, margaretas et lapides in uno *pocali.*

Poccarium, cyathus, poculum; *pohár.* It. boccàle. Schläg. 1121. Unum *pocarium* feneseueg dictum 1359. M. Nemz. Muz. Káll. lev.

Poccellum, pocillum, parvum poculum; *kis pohár.* Arch. Rák. VIII. 344.

Pocillator, (Du C.) pincerna, buticularius; *pohárnokmester.* Pris. Serv. p. 15: *Pocillator, Pohárnok Mester.* seu pincernarum regalium Magister. Præfectus fuit et est Tonnariis, doliariis et baticulariis regiis, vina curat, vasa aurea argenteaque et Regi ministrat prægustata pocula Tör. Tár. 1888. 658. Oláh. Cod. Ep. 393. Száz. XI. 452.

Pociores, primores V. *Maiores.* Jogt. Eml. T. I. p. 3. inter . . . *pociores* et Communitatem disposicionem . . . fecimus.

Pocula in unum ingredientia, quæ ordine superimponi possunt; *egymásba tehető poharak.* Thök. Diar. II. 339. Duodecim *pocula* argentea *in unum ingredientia,* totaliter deaurata. Tria *pocula* mediocria *in unum ingredientia,* pure argentea.

Poculum Libatorium, poc. S. Johannis; *áldomás pohár.* Wallaszky 426.

Poculum salutatorium, convivium, quo amici excipiuntur; *köszönő (keőzcnw) pohár.* Száz. XI. 804.

Poculum Sancti Joannis, mercipotus; *áldomás.* Gall. toste, toast. Germ. Kauftrunk, Leukauf. Jogt. Eml. T. I p. 268.: *Poculum Sancti Joannis,* quod lingua vernacula *áldomás* appellare consueverunt. Monm. Comit. Trans. I. 219. an. 1545.

Poculum sudoris, labor multi sudoris; *veritékes pohár.* Száz. XI. 807. a labore *poculorum sudoris* in modum percussorum.

Pocuus, 3., (ab. ital. *poco)* paucus; *kis, csekély.* Eszt. Okm. p. 117. (Capitulum Nitriense an. 1288): *pocuis* elemosinis alleviare.

Podesta, æ, ab it. podesta (lat. potestas, abstractum pro concreto) iudex civitatis; *podeszta, város birája.* Száz. XI. 734. a *podesta* comperit.

1. **Podium,** fulcrum (abstr.) (Du C. al. s.); *támasz.* Ljub. Mon. Sl. II. 63: habentes *podium* et auxilium dominationis.

2. **Podium,** (Du C.) res quævis, cui innitimur, a podiis Circorum vel ædium mænianis; *erkély.* Száz. XVII. 780. marmorea et aurata *podia* prominent, unde late prospectari licet.

3. **Podium,** basis; *agyagpódom, talapzat (ezüstöntésnél).* It. piedestallo. Kecsk. Ötv. 164.

Podolium, dem. a *podium; erkélyecske.* Pár. Páp.

Podreka, patriarcha; *patriárka.* It. patriarca. Star. VI. 170. an. 1325. dederat dominus *podreca.*

Podsuppus, i, voc. slav. comp. ex pod (sub) et suppa, suppan (comitatus, comes) signif. comitis comitatus vices gerentem, procomitem, vicecomitem; *alispán.* Croat. podžupan. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 54. Coram Osrizzo *podsuppo* et Togedrago cluzaro etc. coram eidem Jacobo Marotico Gregorio *podsuppo,* Ucha cotino etc.

Podwoda, æ, apud Polonos est vectura quælibet, quæ in usus cumprimis publicos adhibetur; *fuvar.* An. Sc. I. 154. an. 1512: *podwodas* vero dandas more solito sint adstricti.

Podwodus, i, iumentorum subsidium; *előfogat.* Tör. Tár. 1892. p. 62. prædictos *podwodos* cum stationibus solitis de iure tenebuntur ministrare . . . ad dacionem dictorum *povadorum.*

Pœna arbitraria, p. arbitrio iudicis, commissa; *biró itéletétől függő büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna actus maioris potentiæ, pœna atrocissima facinoris; *czégéres hatalmasság bére.* Kövy. El. 499. *Poena actus maioris potentiae* est 34: 1729. amissio capitis vel bonorum. Georch H. T. III. 280.

Pœna articularis, p. articulis comprehensa, præscripta; *törvényczikkbeli büntetés.* Tör. Tár. 1887. p. 391

Pœna calumniæ, mulcta litigantibus imposita; *patvarkodás bére.* Georch. H. T. IV. 56.

Pœna canonica, ab ecclesia infligenda pœna; *egyházi büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna Capellæ, pœna a sacerdotibus imponenda; *tábori papi büntetés.* Regul. Turm. Præt. 69. Pro Turmæ Prætorianæ Capellano . . . visurus exinde, num quivis paschalem peregerit Confessionem; qui vero eam hoc tempore præterlapso haud peregit, is *poenam Capellae (Kapellanstrafe)* incurrit.

Pœna cassationis, p. remotionis a munere; *hivatalfosztás.* Törvt. Msz.

Pœna confiscationis, ademptio bonorum; *jószágvesztés, -kobzás.* Törvt. Msz.

Pœna contumaciæ, pœna contumacibus imposita; *nyakaskodás díja.* Georch. H. T. II. 19.

Pœna corporalis, pœna, castigatio corporis; *testi fenyíték.* Georch. H. T. II. 50.

Pœna corporis mutilans, castigatio corporis cum mutilatione; *csonkító testi büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna damni, pœna iacturæ et damni; *kárbirság.* Törvt. Msz.

Pœna decretalis, ex decreto, sententia promanans mulcta; *törvényczikkszerű büntetés.* Ac. Com. Sopr. p. 207: sub *poena Decretali* citamur.

Pœna decreti, V. *Poena decretalis.* Epist. Proc. p. 59: Quare . . . mandamus sub *poena decreti* . . . quatenus . . . venire debeatis.

Pœna dementitæ fidei, pœna fidei ruptæ; *elcsábitás büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna dupli, mulcta duplicata; *kétszereztetés.* Csaplov. Nucleus p. 70: Ex jure procedens, non potest eodem instituto *poenam dupli* petere, quia hujus desumptio ad forum comitatus pertinet. Georch H. T. II. 267.

Pœna emendæ capitis, V. *Emenda capitis.* Törvt. Msz.

Pœna emendæ linguæ, V. *Emenda linguae.* Törvt. Msz.

Pœna exasperata, V. *Exasperare; súlyosbitott büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna falsi, pœna in falsarios imposita; *hamisítás büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna famosa, famā honestā privans pœna; *hírvesztő büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna gladii, pœna mortis; — capitis; *fővétel.* Törvt. Msz.

Pœna indebitæ, propter actionem indebitam iniuncta mulcta; *méltatlan kereset miatt kirótt büntetés, helytelen perlekedés bérében való elmarasztalás.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 177. Georch. H. T. II. 471.

Pœna indebitæ actionis, iniustæ accusationis mulcta; *helytelen panasz terhe.* Georch. H. T. III. 333.

Pœna infamiæ, pœna iacturam famæ involvens; *becstelenségre való büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna Larvæ, V. *Larva, Larvatus;* Csaplov. Nucleus p. 99: Ex defectu impetrans, contra cognomen deficientis familiæ sibi vindicantem ad *poenam larvae* procedere potest.

Pœna majoris actus, v. *Poena maioris potentiae; nagyobb hatalmaskodás büntetése.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 83: Bona a tempore Coronationis suæ (sc. Mathiæ Corv.) occupata, intra dies triginta restituantur sub *poena majoris actus.* Decret. Matth. 1471.

Pœna marcalis, V. *Marca gravis ponderis.* Moln. Patv. 24.

Pœna medicinalis, (censura) pœna ecclesiastica; pœna castigandi et emendandi; *egyházfenyités.* Kon. Egyh. 414.

Pœna minoris potentiæ, Pœna violentiæ minoris; *kisebb hatalmaskodás büntetése.* Jogt. Eml. T. I. p. 61.

Pœna mortis cum exasperatione; intendere pœnam mortis; *megsúlyosított halállal való büntetés.* Georch. H. P. III. 273.

Pœna notæ infidelitatis, V. *Nota infidelitatis.* Törvt. Msz.

Pœna nullitatis, V. *Nullitas; semmiségnek büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna pali, V. *Impalare 1.; karóba húzás.* Törvt. Msz.

Pœna plus petitionis, pœna iis inflcta, qui solito plus petunt; *feleslegesk övetelés büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna præclusi, adjumento, patrono privans pœna; *oltalomtól elzáró büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna proditionis fraterni sanguinis, pœna in sanguinis communionem negantem; *vértagadás, vérben való büntetés.* Georch. H. T. II. 110.

Pœna prohibitæ, v. sub. *Prohibita.*

Pœna resultus, in promissi, datæ fidei ruptores lata pœna; *az igéretszegés büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna, rotæ, rotationis, pœna crura ope rotæ frangendi; *kerékbetörés.* Pest vár. Levt Priv. 23. an. 1531. sub *poena rotationis* personarum vestrarum seu tormentationis in rota, quæ in locis tributorum erigi solet. Törvt. Msz.

Pœna scandali, pœna in exemplum periculosum statuta; *botránkoztatás bére.* Georch. H. T. II. 82. mindazonáltal csakugyan elesik a bűnösnek talált fél a jegy-ajándéktól, a jegybeli lekötéstől (arrha), sőt emezt néha kétszerezni is kell nekie; ezen fellyül pedig a *botránkoztatás* bérében *(poena scandali)* és a perre tett költségeknek helyre állításában is meg-szokott büntettetni.

Pœna secundum quid arbitraria, pœna ex re arbitrio iudicis commissa; *nemére nézve birótól függő büntetés.* Törvt. Msz.

Pœna stigmatis, pœna, qua nota infamiæ alicui inuritur cauterio; *megbélyegzési büntetés;* Ger. Brandmarkung. Lzb. Cod. Med. III. 313.

Pœna talionis, pœna par pari referendi; *viszszonttaglás.* Georch. H. T. II. 516.

Pœna temere appellantis, pœna sine causa provocantis; *vakmerően felebbezőnek büntetése.* Törvt. Msz.

Pœna temere litigantis, *vakmerő perlekedésben való elmarasztalás.* Georch. H. T. IV. 3.

Pœna vincularis, *lekötött bánatpénzi büntetés; bánatpénz.* Reugeld. Georch. H. T. III. 51. Proj. Leg. Civ. 250. In Contractibus per quos legitimorum Successorum iura cum præiudicio involvuntur, propterea, quod iidem ad rescissionem talium Contractuum agant, *poena vincularis,* locum non habet.

Pœna vindicativa, *boszúló büntetés.* Züchtigung. Törvt. Msz.

Pœnalis ausus, us, facinus pœna dignum; *bűnmerény.* It. attentato. Kass. P. P. I. 272.

Pœnalis codex, *büntető törvénykönyv.* Strafgesetzbuch. Törvt. Msz.

1. **Pœnalitas,** (Du C.) pœna, mulcta; *büntetés.* Jogt. Eml. T. II. I. 467: quodsi nec *poenalitate* eiusmodi correcti ad rectam frugem reduci quirent . . . Fej. Jur. Lib. 461.

Kass. Jur. Civ. I. 7. acta ... et facta nullam *poenalitatem* criminalem post se trahentia.

2. **Pœnalitas,** culpa (Du C. al. s.); *büntethetőség.* Gall. culpabilité. Ger. Strafbarkeit. Pfahl. Jus. Georg. 284. et leviores generatim ob æqualem fere gradum *poenalitatis,* Strafbarkeit.

Pœnitentialis, e, (Du C.) ad pœnitentiam pertinens; *vezeklési.* It. penitenziale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 408. qui illico denuntiatum cœlitus ieiunium *poenitentiale* amplexi. Andr. Pann. 100. *lacrimae poenitentiales.*

Pœnitentiam agere, resipiscere, ad frugem redire, dolere de admissis criminibus, vitia virtutibus emendare; *bűnbánatot tenni.* Wagn.

Pœnitentiare, (Du C. pœnitentiari) pœnitentia afficere V. *Amaricare; megbánással, vezekléssel sujtani.* Batty. Leg. III. 634. an. 1498.

Pœnitentiaria (sacra Romana) (Du C.) dignitas et officium pœnitentiarii, cuius erat absolvendi pœnitentes; *bűnfeloldozások hatósága.* Kon. Egyh. 256. Cher. Jus. Eccl. 1. 214. Ad curiam Romanam spectat 4. *Poenitentiaria* Romana; hæc est tribunal ad id institutum, ut illi, qui aliquod crimen Papæ reservatum committunt vel aliquo impedimento canonico laborant, ab iis pro foro conscientiæ absolvi queant. Cher. Jus. Eccl. 1., 177. In impedimentis publicis dispensationem concedit Dataria pauperibus gratis, divitibus erga taxam cancellariæ; in occultis vero impedimentis dispensat *Poenitentiaria* gratis. Ib. 180. Hae sunt litteræ mandati e Dataria aut *Poenitentiaria* Romana ad episcopos datæ.

Pœnitentiarius, i, (Du C.) sacerdos qui est alicui a confessionibus; *gyóntató atya.* Batty. Ser. Episc. 41. Sic vocabantur Patres illi Societatis Jesu, qui Romam ad excipiendas confessiones mittebantur, ut præsto essent in urbe omnium linguarum sacerdotes, eo adventantium confessiones excepturi. Cher. Jus. Eccl. I. 214., 260.

Pœnitentiarius Maior, *öreg gyóntató.* Tisztb. Ir.

Pœnitudo, inis.(Du C.) pœnitentia; *bűnbánat.* Sacr. cor. p. 25: Emericus ... omnibus *poenitudine* violati... numinis ductis, ac deprecantibus ... ignovit. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 5. Cod. de Delict. 327. Ultronea et non simulata criminis *poenitudo* ac confessio nec vana successuræ emendationis spes.

Poëta, discipulus poeticæ studiosus (sextæ classis gymn.) *poëta* (ante 1848) Tör. Tár. 1888. p. 201.

Poëtare, (Du C.) carmen condere, promere, versificare; *költeni.* Kov. Carm. Præf. XXII. *Poëtandi* ... studium.

Poëtaster, poëta misellus; *ál-költő.* It. poetastro. Ger. Dichterling. Patr. Const. 332. *Poëtastri.* Hic vates recubat prostratus acinace mortis.

Poëtica classis, sexta gymnasii ante annum 1848-um. Ker. Nap. 4.

Poëticalia, ium, res ad poësim pertinentes; *költemények.* Batty. Leg. III. 255. an. 1370. Száz. 1897., 130.

Poëtista, æ, classis sic dictæ poëseos discipulus; V. *Poëta.* Körmöczi... Ért. 1894/5. 53. lap. A 2. oszt. adatott elő Dietericus Rhetoricaja... Továbbá adatott elő Poetica Virg. és Ovid fejtegetésével. Görög nyelv. Arithmetica. *Rhetoristák* és *Poetisták.*

Pogium, balaustium cancellum; *rácsozat, rostélyzat a templomban.* Nagy. Hier.

Poglisarus, i, nuncius; *hirnök.* Magy. Tört. Eml. XXX. 629. an. 1554, literæ ... quas per *poglisarum* sive nuncium ... misimus.

Pognaium, collis (Du C. pogetum); *domb.* It. poggio. Ljub. Mon. Sl. IV. 458. an. 1401; pro *pognaio* quolibet *vineato* et pastinato vitibus.

Pokupzka, (ex Croat. *pokupiti,* Illyr. *kupiti,* milites conscribere, comparare) conquisitor; *toborzó.* Vect. Ref. 9., 2. Mallenich... Vicecomes ... ac Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis Præsidii *Pokupzka.*

Polanus, i, in terra sancta natus Christianus (Du C. al. s.); *szent földön született keresztény.* Pár. Páp.

Polaris, ad polum pertinens, qui apud polum (sc. cœli) est.; *sarki, sark-.* Polaris stella: *sarkcsillag.* Rák. Ön. p. 147. l. 22—23. (22.): Tu sis mihi naviganti per maria *polaris stella,* o providentia!

Poledrus, i, (Du. C) pullus equinus; *csikó.* It. puletro. Werbőczi 1247. Cabella sine *poledro* A. ad M. 1. Cum *poledro* masculo ad M. 1. Cod. Dip. And. III. 17.

Polemica, *(πολεμικός, πολεμική),* liber controversiarum; *polemia.* Gall. polémique. Hist. Eccl. Ev. 73. Certe Rector Scholæ Cremnicensis, Jo. Blaxius, ob *Polemicam* auditoribus suis traditam munere orbatus atque in exilium fuit eiectus. Száz. XVIII. 19.

Polemice, disceptando. Textum v. sub *Laconice; vitatkozva.*

Polenta braxatoria, hordeum aqua perfusum, siccatum atque tostum; *maláta.* Ger. Malz. Pr. Pr. 468. an. 1754. Besztb. Levt.

Polenta caseata; *bálmos, turós rétes.* Ger. Topfenstrudel, Käsebrei. passim.

Poleocratia, *a városbeliek uralma.* Ger. Herrschaft der Städte. Præd. II. invalescente *Poleocratia* in ipsa Provincia.

Poleta, æ, alias: *Boleta,* scheda; *bárcza.* It. bolletta. Kass. Ench. III. 32. *Poletam* liberæ invectionis extrahere.

Poletrus, V. *Poledrus.* Batty. Leg. T. II. 71. an. 1055. Fej. I. 393.

Polhák, sclopus (alias apud Polonos Hakownica, idem q. *Musqueta); hadi puska.* Muskete. Thök. Diar. II. 382. Unum par scloporum vulgo *polhák* fl. 120. Arch. Rák. VIII. 330. unus Sclopus ad formam *Polhák* cum foramine striato aliquantulum argento ornatus.

Poli-, Poly-, Polligranum, (vox hibrida ex *πολύ* et granum) ova acipenserum sale condita; *halikra.* Ger. Caviar. Kronst. II. 222., 401.

Poliator, pro: *politor; csiszoló.* Tör. Tár. 1890. p. 380.

Policaris annulus, annulus pollicis; *hüvelykújj-gyűrű.* Ger. Daumenring. Szamosk. I. 25. in altero horologium, in *annulo policari* constitutum, quod mira subtilitate introrsus mola circumactum quovis tempore horarum spatia tintinnabuli sonitu dimetiebatur.

Policarpus, ova acipenserum (sale condita), polygranum; *ikra.* Ger. Caviar. Kronst. I. 4., 8.

Policha, æ, *malaczőrzési díj, tized.* Star. XXVII. 94. an. 1270. decima de custodia porcorum, quæ vulgo *Poliche* dicuntur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 599.

Policia, (Du C.) regimen, administratio; *igazgatás.* Pel. De Apostol. s. II. c. 4.: Cives sunt socii civitatis unius propter eandem *policiam.*

Policorion, (gr. *πολύς* et *χωρίον*) liber de diversis locis et multarum villarum territoriis ortographice compositus. Alias: libellus topicus. Star. XXIII. 156.

Poliedro, equus tenellus, indomitus; *csikó.* Not. J. Samb. Tyrn.

Poligo, inis, puls; *pép, kása.* It. poltiglia. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 279. Vero similius tamen est fuisse locustas communes, quibus salitis vel tostis vel elixis vel in *poliginem* redactis multarum Regionum populi vescuntur.

Poligranum, rogge, Rogen (Dief.); *ikra.* Schläg. 826. Pel. In. Nat. Dom. s. II. c. 4. Nec *poligrana* ita nec mares in eis (anguillis) reperiuntur.

Polikor, (piscis) fors. slav. Pol-ugor. *Pol* = ½, *Ugor* = anguilla, parva anguilla; *kis angolna.* Mon. Com. Trans. V. 201. an. 1603. ab una ligatura *polikorum.*

Polimita vestis, (Du C. polymitus) multis variisque coloribus filis et liciis contexta et variegata. (toppelsteintuch [gewürfeltes Tuch.] Dief.); *különféle szinű fonalakból szőtt ruha;* metélt ruha. Schläg. 1157. Tör. Tár. 1887. p. 174.

Polinctores, (Du C.) sepulturæ curatores; *sirásók.* Nagy Hier. Cf. apud Classicos: *pollictor, pollinctor.*

Polinctorium, (Du C.) sepulcrum; *sir.* Nagy Hier.

Polirius, magistri muratoris vices gerens; *polir.* Rau. Elem. p. 154: Cum ... magister totam fabricam dirigat: distinguitur a Vice Magistro, *Polirio.*

Polistaurion planeta V. *Casula.*

Politia, æ disciplina politica, civilis; (Du C. al. s.); *rendőrség, rendügyelés.* It. polizia. Pfahl. Jus. Georg. 342. Jurisdictionis, quam Domino Terrestri asseruimus, partem certæ mensuræ correspondentem subalterna (subordinata eidem) potestate exercent quoque Judices et Jurati locorum ac Promontoriorum, qui simul *Politiam* loci et Promontorii immediate curant.

Politia campestris, viri, quibus cura agrorum demandata est; *mezei rendőrség.* Art. D. 1840. p. 29.

Politia criminalis, disciplina arcendis criminibus; *gonosztett gátló közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia Cyclopica, violenta administratio reipublicæ; *zűrzavaros, erőszakos kormány a Kyklopok módjára.* Germ. frevelhafte Regierungsform. Can. Ecc. LXXXV. neque tamen Anarchiam ... aut *Politiam Cyclopicam,* in qua nemo audit neminem... amplectimur.

Politia Ecclesiastica, disciplina, status ecclesiæ; *egyházi szerkezet, alkotmány, kormányzat.* Ger. Kirchenverfassung. Syll. Pos. Ass. XLI. An.: metuo, ne hujusmodi Dictata tendant ad evertendam *Politiam Ecclesiasticam.*

Politia educationis, cura educandæ inventutis; *nevelésről gondoskodó közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia institutionis, cura erudiendæ iuventutis; *tanitás iránti közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia medica, cura publicæ sanitatis; *orvosi közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia montanistica, cura rei montanisticæ; *bánya-közrendre ügyelés.* Törvt. Msz.

Politia morum, cura morum publicorum; *erkölcsápoló közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia negativa, disciplina arcendis facinoribus; *rosszgátló közfelügyelés.* Törvt. Msz.

Politia paupertatis, cura pauperum publicorum; *szegényekre ügyelő rendőrség.* Törvt. Msz.

Politia positiva, disciplina bonis operibus promovendis; *jót elősegitő közfelügyelőség.* Törvt. Msz.

Politia religionis, cura religionis publicæ; *vallást ápoló közfelügyelőség.* Törvt. Msz.

Politia securitatis, cura securitatis publicæ; *a biztonságra ügyelő közfelügyelőség.* Törvt. Msz.

Politica, forma latina facta a voce Græca politice *(πολιτική).* Apud Forc. hoc legimus s. v. politice: civilitas, reipublicæ status, et ars eius administrandæ; *kormányzástan, államtudomány, politika.* Rák. Ön. 299. I. 3—5. (3.): ... tota enim *politica* regnantis in eo consistebat, ut omnes alicujus momenti homines sub prætextu gubernii in longissime dissitis provinciis teneret. Tör. Tár. 1881. p. 118.

Politica externa, ars curandi civium res externas; *a polgári társaság küljavainak czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica externa belli, ars curandi res externas civium tempore belli; *a polgári társaság küljavainak háború idejében czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica externa pacis, ars curandi civium res externas tempore pacis; *a polgári társaság küljavainak béke idején czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica interna, ars curandi civium res internas; *a polgári társasag beljavainak czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica gubernatio, publica administratio; *politikai kormányzás.* It. governo politico. Ranzani 422. Porro rex piissimus erga regni sui *politicam gubernationem* religiosa sollicitudine occupatus diurnum tempus colloquiis et consultationibus impendebat.

Politica interna administrationis, ars curandi internam administrationem civium; *a polgári társaság beligazgatásának czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica interna constitutionis, ars curandi patrias leges et instituta; *a polgári alkotmánynak czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica interna industriæ, ars curandi res patriæ ad industriam pertinentes; *a nemzeti ipar gondozásának czélirányos gondozása.* Törvt. Msz.

Politica interna legislationis, ars curandi patriæ legislationem; *a polgári törvényhozásnak czélirányos gyakorlásának tudománya.* Törvt. Msz.

Politica interna populationis, ars curandi patriæ civium incrementum; *a polgári társaság czélszerű népesitésének tudománya.* Törvt. Msz.

Politice, ad scientiam civilem spectando; *államtanilag.* Hor. Mem. 432.

Politico-antiquarius, ad reipublicæ antiquitates pertinens; *politikai régiségtani.* Dissertatio *Politico-Antiquaria* de Ferri Candentis Ordalio.

Politico-cameralis, ad publicum ærarium pertinens; *köz-államkincstári.* Kuk. Jura. 1., 461. manus eo modo admoveatur, ut initio Commissario nostro *Politico-Camerali* opus illud manuducere debente, idem Conscriptionis et æstimationis labor ... continuetur. Faber. Jur. Met. 28.

Politico-civilis, ad rem publicam civium pertinens; *állami.* Molnár Patv. 46. hominem *politico civilem.*

Politico-fundationalis, ad publicam rem fundationalem pertinens; *köz-állam-alapitványi.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 475. *Politico-Fundationalia,* uti sunt: Fundi Religionis, Studiorum, Regiæ Scientiarum Universitatis, Convictuum.

Politico-historico-Juridicus, ad publicam historiam iuris pertinens; *állam-jogtörténeti.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 10. D. M. P. dedit; Tractatum *Politico-Historico-Juridicum* ... Juris Publici regni Hung. etc.

Politico-medicus, ad publicam sanitatem pertinens; *köz-egészségtani.* Bene. Med. II. 344.

Politico-militaris, ad rem publicam militarem pertinens; *állam-közkatonai.* Kuk. Jur. III. 183. quod *Politico-Militarem* mixtam commissionem ... mox benigne denominatura sit.

Politico-œconomicus, ad publicam rem familiarem pertinens; *államháztartási.* Juriev. Jur. Met. 5. administratio vero *politico-oeconomica* fodinarum soli Regi competat 22: 1791.

Politico - œconomico - judiciarius, ad publicam rem familiarem et iudicia pertinens; *államháztartási és törvénykezési.* Faber. Jur. Met. 139. Singulis Districtibus præsunt Suprema Collegia Montana diversi nominis, universa negotia *politico-oeconomico-Judiciaria* Montanistica crediti sibi Districtus moderantia.

1. **Politicum,** res publica; negotium publicum; *államügy.* Arch. Rák. IV. 137. bizony az *politicumokban* nullum promissum.

2. **Politicum,** i, (Du C.) Polyptychum, liber commentarius, in quem redigebantur seu regebantur acta publica atque adeo domestica quævis; *lapkönyv.* Tör. Tár. 1888. p. 510.

1. **Politicus,** astutus; *ravasz.* It. politico, scaltro, astuto. Ger. verschmitzt. Otia Bachm. 4. utrum *politicum* agere et dissimulare deberet.

2. **Politicus,** Notarius Fiscalis (auctore Battyano commentarii Actorum publicorum maxime vero libri Censuales vocabantur *Politica* seu *Polyptycha;* a libris itaque hujusmodi Censualibus nomen hausit Notarius Fiscalis); *kincstári jegyző.* Batty. Leg. T. II. 119.

Polities, urbanitas, politura; *csiszoltság, műveltség.* Bod. Hist. Eccl. I. 261.

Politizare, de republica disputare; *politizálni.* Fej. Jur. Lib. 177. (Pázmány.)

Politonus 3. *(πολύς + τόνος)* multorum sonuum, multisonus; *sokhangú.* Czvit. Spec. 93. Præterea egregiam nominis famam consecutus est Instrumenti alicuius musici *politoni* in forma alicuius Spineti concinnati confectione.

Politor, *egyenlítő, csiszoló, csiszár.* Juriev. Jur. Met. 47. sub directione Magistri Malleaturæ ... sequentes sunt Operarii ... 5-o. *Politores,* Gleicher, qui laminas ferreas poliunt. Pest Vár. Levt. Kronst. I. 238.

Politor armorum, qui levigat arma; *fegyvercsiszoló.* Kronst. I. 706.

Polizea, scheda; *czédula.* It. polizza. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 270: an. 1541: teneatur expedire *polizeam* per casalia.

Pollastrum, pullus galinaceus; *csibe.* It. pollastro. Prot. inq. 247: Ista sancta M. quadam die portabat unam ollam plenam de *pollastris* in scapolario suo.

Pollex, icis (Du C.) mensuræ species; *hüvelyk.* Bel. Geogr. Comp. 7. Rectæ magnitudinis mensuræ sunt: 1. Linea seu scrupulus, mensurarum minima; 2. Granum, decem linearum 3. *Pollex,* decem granorum.

Pollicitatio, actus illiberaliter licendi; *alkudozás.* Ger. Feilschen. Georch. H. T. III. 3.

Pollincire, conspergere V. *Pulveraria pyxis; behinteni.* Moln. Patv. 5.

Pollior, lege: polliceor; *igérni.* Verancs. VI. 11. Quod ut confirmem et integritatem meam, qua in amicos esse soleo, defendam, nunc etiam inter rixas eum observo propter eius non mediocrem eruditionem, neque idipsum facturum mea constantia ductum posthac quoque *pollior,* nisi me per calumniam ab se repulerit.

Pollirius, i, V. *Polirius.* Nov. Calend. 159. Directio Hydraulico-ædilis, Regni Hungariæ Partiumque eidem adnexarum curator ædilis. D. Andreas Obgrieser *Pollirius* Joannes Bauer.

Polliza, scheda; *czédula* (idéző). It. pollzza. Lub. Mon. Jur. P. I. V. III. 181: debeat citari ... per *pollizam* vel bullettam.

Pollutor, (ap. Du C. tantum *pollutrix* házasságtörő nő), qui polluit; *bemocskoló, beszennyező.* Cod. Zi. T. I. 147. *Pollutores* fidei.

Polmentoriæ, promontorium (Du C. Polmentarium); *előfok.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 126. an. 1424.

Poloncha, æ, mensura aridorum efficit unam tertiam partem cubuli Zagrabiensis V. s. *Kazon.*

Polonicalis, nude positum pro: polonicalis florenus. Tör. Tár. 1881. p. 181.

Polonizare, polonico dicendi genere uti; *lengyelek módja szerint beszélni.* Kov. Comm. p. 23: ita Silesi illi, si sic dicere licet, *polonizant,* ita Senquiczientibus ... *Slavonismus* obiicitur.

Poloucius, Cumanus; *kún, palócz.* Magy. Tör. Tár. I. 27. Istvánf. XVIII. 200. Cumanorum seu Cunorum, quos Poloni *Poloucios,* nos nunc Tartaros vocamus.

Polovvtzi, *campestres; mezeiek.* Magy. Tör. Tár. I. 20. *Polovvtzi* enim campestres dicuntur. Nam Polle campus est; Lowatz et

Lovvzti venatores 20. *Polovvtzi* campestres et non venatores interpretari oportet.

Polowcones, Polowcus, V. *Polovvtzi.* Tör. Tár. I. 56.

Poltura, æ, **Polturacus,** i, **Polturako,** onis, denarius dimidiatus, denarii semis et floreni quadragesima pars (a polon. póltorak v. pól-tora; russ. pol-tora); *heveder pénz, poltra, pultura.* Schwart. Scult. 173., 179. 182. duas *polturas* vulgo *Heveder-pénz* dictas. Arch. Rák. II. 11. (Heyse: Poltura, Polturak: eine Rechnungsmünze in Ungarn und Österreich = 1/60 Thlr. Conv. Cour. od. etwa 5 Denar preuss. Cour.) Cod. Alv. II. 232. Germanicus sive rhenensis florenus faciat hungaricos nummos centum viginti sive *polturas* quadraginta. Moneta polonica, quæ vulgo duodecim *polturarum* vocatur, valeat triginta sex nummos hungaricos sive sex grossos germanicos. Ibid. *Poltura* (valeat) tres nummos.

Polturarius, i, V. *Poltura.* Arch. Rák. II. 11.

Polubrum, rectius: *pollubrum; lábmosó medencze.* Szamosk. I. 232, *Polubrum* quoque fuit argenteum.

Polyandria, æ, alio sensu ac in Græco *πολυανδρία,* nam hic matrimonium, coniugium cum pluribus viris, initum notat: *férjeknek többsége.* Vern. Phil. Mor. 404. Certum item *polyandriam* seu pluralitatem maritorum esse et manere lege naturæ absolute prohibitam.

Polyanthea, æ, *(πολυανθέα); mindenféle tárgyaknak betűrendes gyűjteménye.* Ger. alphabetische Sammlung veschiedener Sachen. Kaprin. Eloq. I. 319. Modus est ex probantibus Patrum sententiis ope *Polyanthearum.* Cum paucis Tyronum copia detur Patrum opera consulendi, en alium ex *Polyantheis* inveniendi argumenti modum trado. Beng. Ann. Er. Cœnob. 88.

Polyarchia, æ, hoc vocabulo designantur diversæ appellationis Comites Hungariæ et alii magistratus; *állami hivatalok, méltóságok, hatóságok gyűjtő neve.* M. G. Kovachich. *Polyarchia* Hungariæ.

Polycandelum, (Du C. Polycandilum) vox hibrida ex gr. *πολύ* et lat. candela, candelabrum multis luminibus instructum; *ágas gyertyatartó, csillár.* Nagy. Hier.

1. **Polychrestus,** (Du C.) admodum utilis; *igen üdvös.* Wallaszky. 273. Balsamum *polychrestum.*

2. **Polychrestus,** i, *πολύχρηστος,* qui sæpe utitur; *ki vele sokszor él, azt használja.* Leges Schol. Schem 14. ut in canendi arte bene instituti, musicesque peritiam adepti, a *polychrestis* quibusvis in pretio haberi possint.

Polychronia, (Du C.) Salutatio cum genuflexione, ex Byzantinorum more, qui in acclamationibus publicis imperatoribus aut Patriarchis *πολλὰ ἔτη, πολυχρόνιον,* acclamabant; *térdhajtásos üdvözlés hosszú életkívánással.* Nagy Hier.

Polycletus, i, (metonymice adhibitum) statuarius, sculptor; *szobrász.* Ger. Bildhauer. Szamosk. II. 167. licet hæc nostras rudioris sit artificii, quippe ab indigenis *Polycletis* Colosvariensibus Martino et Georgio, ut ibidem titulus indicat, elaborata.

Polydexter, in multis versatus; *sokban jártas.* Germ. vielkundig. Sacr. Cor. X. 2. Mathias Corvinus Martis et Artis alumnus in paucissimis egregius. Interdum *Polydexter,* interdum *Ambidexter* altera manu orientem, altera occidentem impugnavit.

Polyeleon, est 135 Psalmus «Confitemini Dno (in Vesp. fer. V.) ita dictus, quia in eo *magna (πολύ) misericordia (ἔλεος)* Dei celebratur. Quoniam in æternum misericordia ejus. Nill. Symb. 253: Festa teneantur, quæ sunt in Horologio notata rubris litteris et habent *Polyeleon* et Evangelium. v. Nill. Kalendarium p. 744., 752., 784.

Polygamia simultanea, plures mulieres singulis viris eodem tempore nuptæ; *asszonyoknak egyszerre való többsége.* Georch. H. T. I. 142.

Polygamia successiva, qua viduis successive nubere permittitur; *egymásután való férjhezmenetel.* Georch. H. T. I. 142. nem tilalmaztatik az özvegynek a másodszori, harmadszori sat. házasság *(polygamia successiva).*

Polygonum, V. *Polygranum; ikra.* Ger. Kaviar. Kronst. I. 4. 8.

Polygynæcea, æ, polygamia; *soknejűség.* It. poligamia. Kövy. El. 92. Polyandriam vero durius posse et debere puniri, quam *Polygynaeceam* suapte intelligitur.

Polyhædrus, 3., *(πολύεδρος)* ad formam multorum angulorum et laterum pertinens; *soklapú.* It. poliedro, moltilatero. Otia Bachm. 108. Considerato autem modernæ Christianitatis statu, effectui a vitro *Polyhaedro* oriundo simillimum deprehendi.

Polylogus, garrulus, blatero; *csacska.* Ger. Plauderer. Can. Ecc. XLIX.

Polymitarius, (Du C.) artifex vestimintorum acu pictorum; *ruhahimző.* Nagy Hier.

Polymitus, 3., (Du C.) multis et varii coloris filis et liciis contextus, variegatus; *tarka szövetű.* Nagy Hier.

Polymusæus, 3., multis litteris instructus; *sok-, nagytudományú.* Szamosk. II. 168. Nostra tempestate Martinus Pete, cancellarius regius, eius dignitatis titulum habet de genere polyplusio magis, quam (quod in ea muneris functione caput erat) *polymusaeo.*

Polypi caput, *kétkulacsos ember.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 143. *Polypi caput.* In hominem varium, in quo et virtutes aliquæ et vitia quædam inveniuntur.

Polypragmaticus, 3., *(πολυπράγμων)* multarum et variarum rerum peritus. novis rebus studens; in aliena officia se ingerens; *mindenbe kotnyeleskedő.* Bod. Hist. Eccl. I. 290.

Polypragmosyne, male sedula industria; *hivatlan foglalkozás,* (minden lében kanál). Ger. Vielgeschäftigkeit. Mol. Sis. Az: Novi fugiendam ceu pestem *polypragmosynen.* Leg. Schol. Schem. 28.

Polypum agere, rebus alienis nutriri, aliena immiscere; *mással foglalkozni.* Cod. Evang. T. I. p. 129: Errant calviniani, qui a plano... Christi sensu discedentes ad tropos, alii *polypum agunt,* alii verba institutionis omittenda censent.

Polyviria, æ, pluribus viris nupta; *sokférjűség.* Ger. Vielmännerei. Werbőczi. 369. Et extenditur hæc pœna ad *polyviriam.*

Pomacium, (Du C.) potio ex pomis confecta; *almabor.* Gall. cidre. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Pomada, æ, unguentum crinibus alendis; *piperekenőcs.* Poor Zsebsz. 146.

Pomadinum, scil. unguentum V. *Pomada; pomádé.* Bene Pol, 137.

Pomagranatum, granatum, malum granatum; *granát alma.* Kuk. Jur. I. 218. iidem de pomis naranchet, *pomagranatis* de pondere denarii duo...

Pomarius negotiator, pomarius; *gyümölcsárus.* Reg. Turm. Præt. 98.

Pomatum, (Du C. *Pomata)* potio e pomis confecta, aciedo; *almabor.* Ger. Cider. Passim.

Pomatus, 3., e pomis pressus; *alma...* Pár. Páp.

Pomelatus, 3., scutulatus. V. s. *Liardus; almaszinű.* Gall. Pommelé.

1. **Pomerium,** (Du C.) pomarium; *gyümölcsös.* Tör. Tár. 1887. p. 370. fenela, *pomeria,* horti. 484. *pomerium* seu fenetum providi condam P. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 104. Schläg. 1529. Zalai Okm. I. 140. *Pomerium,* quod vulgo dicitur *gemulch kert.*

2. **Pomerium,** malus (arbor); *almafa.* Tkal. Mon. Ep. Zagr. I. 96. ad arborem, que vulgariter dicitur jablam, id est *pomerium.*

Pomerium Præsidiale, V. *Glacies, vársík, vármező, vártér.* Reg. Turm. Præt. 80. leviore etiam et commodiore veste indutis sine framea ex ædibus prætorianis exire et in *Pomerio Praesidiali* (Glacis) deambulare.

Pometum, idem quod *Pomerium* 1. Arch. Ver. Sieb. XXV. 119.

Pometus, i, fimbria in modum pomi confecta: *alma alaku czafrang.* Star. XXVIII. 105. 1481. *pometi* tres de auro et perlis.

Pomiferium, pomarium; *almás, gyümölcskert.* Tkal. Mon. Ep. I. 129. an. 1264. Kat. Hist. VIII. 516.

Pomposissime, maxima cum pompa; *igen nagy pompával.* S. de Kz. Chr. A. 1. 16. in Hungariam *pomposissime* introivit.

Pomulatus, 3., scutulatus; *almáskék.* Ger. apfelgrau. Pár. Páp.

Pomum dissidii, causa certaminis; *czivódás oka, az Eris almája.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 117. *Dissidii pomum.* Dici potest res quælibet, cuius causa bella aut discordiæ oriuntur.

Pomum naranchet, pomum aurantium; *narancs.* Kuk. Jur. I. 218. an. 1481.

Pomum nauranchium, pomum, malum aurantium; *narancs.* Vect. Ref. 22. Arca *Pomorum Nauranchiorum.*

Pomum noxiale, p. fatale, exitiale; *végzetes alma.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 363.

Pomum pomaranceum, pomum aurantium; *narancs.* An. Sc. II. 188. an. 1536.

Pomum siccum, pomum siccatum, torrefactum; *aszalt alma,* Arch. Rák. VIII. 347. Cumulus *pomorum siccorum.*

Pomum terrestre, solanum tuberosum; *burgonya.* Opin. P. I. §. 9.

Pomus, i, pro: pomum. V. s. *Mılon.*

Ponare, ponere, locare deponere; *letenni.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 487. *ponata* fuit considerabilis summa pecunia pro adiurandis in actione reali militibus.

Poncelabus, i, (fors. ab. it *ponzare,* uvas prelo premere) torcularius; *borpréselő,*

Rač. Mon. Sl. XIII. 92. an. 1350: solvit pro affictu vinee . . . *poncelabis.*

Poncia, æ, perfidia, ex voc. Pontius (Pilatus). Georg. Sirm. I. 190. Quia per fraudem et per *ponciam* ficte intraverat ad arcem Soclos.

Ponçonus, i, forma. V. s. *Chonus; poncz.* It. punzone. Ger. Punz.

Pondagium, (Du C. tributi species ex qualibet librata mercium . . . Regi concessum). Sim. Num. 57. *Pondus,* aliter etiam *Pondo, pondagium* in vestigiis diplomaticis invenitur, diciturque tam de argentea quam de aurea moneta. Caroli I. Decr. cit. a 45. . . quod hic *pondus* adpellavit et Dimidium fertonem, eodem Decr. ar. 59. nominat Grossum et Dimidium Florenum . . . et hinc luce meridiana clarius adparet, Grossum esse ipsum *pondus.*

Ponderalis, ad pondus pertinens; *súly.* Numi Hung. 5.

1. **Ponderare,** (Du C.) onerare. V. s. *Salmerium; megterhelni, megrakni.*

2. **Ponderare,** pondus certum habere, valere (Du C. al. s.); *nyomni, érni.* It. pesare. M. Bel. Geog. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt: Florenus Rhenensis, Német forint, Nemeczky Zlaty, Ein Rheinischer Gulden, denarios 20, ex nummis vero minoribus in Hungaria superiore 120, in inferiore 100 *ponderat.*

Ponderatim, pondere; *súly szerint.* Ger. dem Gewicht nach. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 348: *ponderatim* cum sibi opposite falsitatis libra eque posset mensurari.

Ponderatorius, 3., ad pensandum pertinens; *mázsálási.* Törvt. Msz.

Ponderista, æ, pisetarius; præfectus cusorum monetæ; *pénzverői felügyelő.* Batty. Leg. III. 505. an. 1456: quotiescunque per Nobilem Antonium de Boczna quinquagesimatorem et pisetarium seu *ponderistam* nostrum . . . fueritis requisiti.

Ponderose, graviter; *terhesen.* Ger. lästig, belästigend. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 97. quedam eorum debita, que ipsis *ponderose* imposita erant.

Ponderositas, pondus, momentum (Du C. gravitas); *fontosság.* Tör. Tár. 1886. p. 350. rei *ponderositas.*

Pondum, Numi Hung. 5. *Pondum, pondus, pondagium, pisetum* ex italico: peso, pesetto (Hungaris: *nehezék, nehézség)* erat sexta pars unciæ seu 48 marcæ, eiusdem subin cum grosso significationis. Ubi de *auri ponderibus* sermo est, singuli aurei numi sunt intelligendi.

1. **Pondus,** V. *Pondagium.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

2. **Pondus,** onus, (Du C. al. s.) Cod. Dip. Pat. T. II. p. 29: laborum diversa *pondera* pro nostro honoris incremento pertulit.

3. **Pondus,** (abusive dicitur pro una libra, vel unus as est Du C.) h. l. grossus. V. *Pondagium.* Rit. exp. ver. M. 3: Quod Ypolitus daret Andree pro iobagione suo tres fertones et capitulo quatuor *pondera* et dimidium.

4. **Pondus,** (Du C.) statera seu bilanx; *mérleg.* Arch. Rák. VIII. 346. Duo *pondera,* unum maius, aliud minus, fere nova.

Pondus Budense, *budai súlymérték.* Pfahl. Jus. Georg. LXIX. ferto . . . pendebatur . . . nonnisi ob beneficia vulgaribus ampliora aliasque singulares causas maior censūs vel ferto argento ad stateram penso (probo, fino) solvebatur, uti a Saxonibus in Scepusio cum *pondere Budensi* (in Königlicher Wag.) virtute privilegiorum de annis 1271. Szer. Not. 5. Præfati Plebani solvent unam marcam fini argenti cum *pondere* nostro scilicet *Budensi.*

Pondus Cibiniense, *szebeni súlymérték.* End. p. 421. (Andreæ II. Libertas 4. an. 1224): concedimus, quod pecuniam . . . cum nullo alio pondere, nisi cum marca argentea, quam . . . pater noster Bela eisdem constituit, videlicet quintum dimidium fertonem *Cibiniensis ponderis* cum Coloniensi denario, nisi discrepent in statera, solvere teneantur.

Pondus Scepusiense, V. *Pondus Budense; szepességi súlymérték.* Pfahl. Jus. Georg. LXXI. Hinc Marcæ diversi *ponderis: Budensis, Scepusiensis, Cibiniensis.*

Pondus terrestre, statera publica loci terræ, ubi appendendum est argentum. V. s. *Vinculum; mérleg* Szer. Not. p. 114. præsentarunt Dominis de Capitulo marcas argenti XLVIII. *ponderis terrestris.* Haz. Okl. 202. an. 1331.

Ponens, (Du C.) occasus; *nyugat.* Ljub. Mon. Sl. III. 254: a capite insule versus *ponente.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 356. Dipl. Reip. Rag. 250.

Ponentalis, occidentalis; *nyugati.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434: in quandam valliculam *tundam* positam super . . . *berdo* a parte *ponentali.*

1. **Ponere,** obligare (Du C. al. s.); *lekötni.* Fjp. Szám. p. 87. an. 1391. pro hoc *posuerunt* seu obligaverunt aquas suas.

2. **Ponere,** (Du C.) instituere: *rendezni, tenni.* Fjp. Szám. p. 20: iurati *posuerunt* collectam.

Ponere ad iudicium ferri candentis, condemnare ad ferrum candens levandum; *elitélni izzó vas tartására; tüzes vas itéletre utasitani.* Rit. exp. ver. M. I.: Joachim iudex, ex præcepto . . . Episcopi, *posuit* eos ad *iudicium ferri candentis.* Kandra Reg. 316.

Ponere ad taram, operæ, stipendio militari subiicere; *szolgálattételre kitenni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 120. an. 1351: omnes homines, qui sunt ab annis XVI supra et ab annis LXX inferius, *ponantur ad taram;* et omnes illi, qui sunt extra illud tempus et vidue et pupilli solum modo pro *here.*

Ponere aliquid super iuramentum, iuramento subiicere; *eskünek alávetni.* Rit. exp. ver. K: Nuncha comes . . . *posuit* hoc *super iuramentum.* Quibus iurare non audentibus castrenses condemnantur.

Ponere amicitiam, amicitiam iungere, pangere; *barátságot kötni.* Georg. Sirm. I. 17. ut cum basse arce Zendoro *poneret amiciciam* magnam.

Ponere ballotas, suffragium ferre; *szavazni.* Han. Mon Jur. P. I. 105: nec . . . cognatus possit *ponere ballotas.*

Ponere banchum, V. s. *Banchum ponere.*

Ponere campum, ponere castra; *tábort ütni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 12. an. 1420: *ponas campum* et firmes exercitum.

Ponere caput ad fortunam, ultima experiri, ire in dubiam aleam alicuius rei; *fejét koczkáztatni.* Frak. Mát. lev. II. 27.

Ponere ignem, ignem facere; *tüzet rakni.* Georg. Sirm. I. 115. et permisit ac mandavit principibus Turcorum *ignem ne ponerent.*

Ponere in ferris, ferro vincire; *vasra verni.* Ljub. Mon. Sl. II. 168.

Ponere mentem, animum attendere; *figyelni, figyelmet fordítani.* Ljub. Mon. Sl. II. 360.

Ponere partem, sententiam dicere; *szavazni.* Ljub. Mon. Sl. III. 120.

Ponere petitionem, petere; *kérni.* Han. Mon. Jur. P. I. 91: qui *poneret petitionem.*

Ponere se, dedere se alicui rei; *neki feküdni.* Prot. inq. 185: intravit in capitulum dicti monasterii, et *posuit se* in orationem ante crucifixum.

Ponere se ad fortunam, fortunæ se committere; *szerencsére bízni magát.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 308.

Ponere se cum aliquo, in genua procumbere; *térdre borulni.* Prot. inq. 175: quando videbat fratres et sorores, ipsa *ponebat* se cum eis et orabat.

Ponere se viriliter, animo forti, ut virum decet, decernere; *férfiasan eltökélni magát.* Ger. sich männlich entscheiden. Chr. Dubn. p. 108: ad vindictam talis sceleris *se viriliter ponens.*

Ponere suos spiritus, animum advertere: *figyelmét fordítani.* Ljub. Mon. Sl. IX. 267. an. 1412: maiestatis interest *ponere suos spiritus* ad hoc.

Ponere super iuramentum, iubere iurare; *eskü letételre itélni.* Kandra Reg. 242.

Ponere sursum, V. *Pixidicus;* vi pulveris pyrii displodere; *felrobbantani, légbe röpíteni.* In die Luft sprengen. Star. XXII. 25. an. 1514.

Pongere, *mordere,* pungere. V. *Pongitive; csípősen, erősen eljárni.* Tör. Tár. XXIII. 52.

Pongitive, acerbe, (aculeatas dare ad aliquem litteras); *csípősen, erősen.* It. pungitivo, pungentemente. Tör. Tár. XXIII. 52. Rex Ungarie scribat regine Sicilie amicabiliter et aliqualiter *pongitive* per *litteras credencie,* ut ambassiatores possint *pongere,* ubi erit *pongendum.*

Ponifacere, instruendum, imponendum curare; *rovatni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 60. an. 1420: debeat *ponifacere* unam coltam inter ipsam comunitatem.

Ponorium, pro: *panarium; kosár.* Ger. Brotkorb. Quel. Sieb. I. 305. an. 1500. importavit *ponoria,* sellas.

Pons cadivus, V. s. *Cadivus* p.

Pons levator, (Du C.) pons ductilis; *csapó híd.* Rač. Mon. Sl. XIII. 112. an. 1350.

Pons repulsualis, pons, qui tolli et demitti potest; *vontató úti híd.* Törvt. Msz.

Pons volatilis, *repülő híd;* fliegende Brücke. Törvt. Msz.

Pons tractilis, pons versatilis; sambuca; *csapó híd.* Kronst. II. 536., 645., 646.

Ponta, æ, pro: *puncta,* isthmus (Du C. al. s.); *földszoros.* Ljub. Mon. Sl. IX. 93. an. 1410: debeat fieri . . . seraleum ad . . . locum, sive *pontam* de la Madalena.

Pontalis, ad pontem pertinens. V. s. *Agralis; híd* . . .

Pontanista, æ, exactor vectigalis, quod ad pontem exigitur; *hídvámos.* Tör. Tár. 1891. p. 699. Instructio pro *pontanista* Galgocziensi et teloniatore Nagy-Tapolcsanensi.

Pontaticum, (Du C.) telonium pontium; *hídvám.* Ger. Brückenzoll. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus judex publicus aut exactor nullum theloneum, portaticum, *pontaticum,* gestaticum . . . ullatenus exigere presumat.

Ponticus, 3., ad pontem pertinens; *híd*... Kronst. II. 72. *pontici* asseres; 128. *pontici* postes.

Pontifex Summus, V. Papa. M. Bel. Geogr. 502. Religio Catholica singulari indultu *summorum Pontificum* prædita prærogativa ab Archiepiscopis duobus et novem Episcopis regitur.

Pontifical, liber continens officia episcopi, editus an. 1596. pontifice Clemente VIII.; *főpapi szerkönyv, főpapi misekönyv.* Tör. Tár. 1892. p. 564. Egy veres bársonynyal boritott római *pontifical.*

Pontificale, V. *Pontifical.* Verancs. XI. 321. Item Reverendissimo domino Gregorio Bornemisza . . . lego rochetum unum, missale, *pontificale,* veluto obducta. Tör. Tár. 1886. p. 573. Ac. Com. Sopr. 190. Ipso Coronationis die iuxta *Pontificalia* . . . peragetur Coronatio.

Pontificans, sollemnem missam celebrans; *nagy misét mondó.* It. pontéficante. Olt. Act. Synod. 13.

Pontificari, officio pontificis fungi; *főpásztorkodni.* Tör. Tár. 1881. p. 384.

Pontificator, structor pontium; *hídépitő.* Fjp. Szám. p. 234., 265., 294, Dedimus *pontificatorum* dietariis den. 40.

Pontificatura, æ, structura pontis; *hídcsinálás.* Fjp. Szám. p. 292. an. 1429: pro *pontificatura* tenetur . . . den.

Pontificatus, us, dignitas, munus papæ; *pápai méltóság.* It. pontificàto. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 7. Datum Viterbij nono Kalendas Octobris *Pontificatus* nostri anno primo.

Pontificium, (Du C.) Proprie est auctoritas et potestas pontificis in rebus sacris Translate ac universim utraque acceptione sumitur pro munere, facultate, potestate, iure faciendi aliquid: *főhatalom.* Isthv. IV. 64.

Pontificius, 3., catholicus; *pápai, katholikus.* It, cattolico. Szamosk. II. 31. quatuor diversa religionum genera: *Pontificium,* Calvinianum, Lutheranum, Arrianumque, uti mala bene posita, tranquillitatis rei publicæ ergo toleraturus.

Ponto, onis, navigium pontis vicem præbens; *dereglye.* It. pontone. Gall. pouton. Szamosk. I. 31. Poterat quidem Dravus alibi compendiosiore *pontone* consterni, sed illud traiectum cum toties antea Sulimano prosperum felixque fuerit, nequaquam committere voluit.

Pontonier, is, ex pons, tis. It. ponte, pontone sign. militem, qui pontes conficit ex trabibus; *dereglyés, hidász.* It. pontoniere. Gall. pontonnier. Szirm.

Pontonum Cohortes, milites pontonibus iungendis; *hidászok.* Regul. Turm. Præt. 41. Pari ratione concordia cum Militari statu, Rei item Tormentariæ, Geometriæ et *Pontonum Cohortibus* omnibusque illis, qui Officialis characterem habent et penes Exercitum serviunt.

Pontus, i, punctum; *pont.* It. punto. Ger. Punkt. Georg. Sirm. I. 230. et sic precursor legacionem suam declaraverat *de ponto ad pontum.*

Popa, æ, sacerdos græci ritus; *pópa.* Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 139. Scribit porro Serenitas Vestra Kalugeros *Popasque* Valachorum . . . nullam plane habere religionem Kuk. Jur. I. 413. Diar. Com. 111. Kronst. I. 711.

Popinarius, (Du C.) caupo, tabernarius; *vendéglős.* Ger. Tracteur. Opin. P. III. Sec. IV. §. 5., 6.

Popinatio, jus divendendi vinum et alias potiones; *italmérési jog.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 36. Item decimarum maiorum et minorum vinorum et aliorum liquidorum *popinacionis* . . . usuantur.

Poplicola, æ, popularis; *népies.* Ker. Nap. 131. tudatlan *poplicola* papok.

Poplan, species tegumenti lecti; *paplan.* Szék. Okl. III. 104.

Popo, onis, sacerdos, qui dicitur Græcus; *pópa, görög világi pap.* Ger. der Pope. Urb. Reg. 86. quod Parochi Ministri et *Popones* Locorum excessivum asservare soleant ovium numerum.

Popri, (fors. ex Gall. pourpre) purpura; *bibor.* Knauz. M. E. Str. II. 211. pecia de *popri.*

Populanus, 3., ad populum pertinens; *néphez tartozó.* It. popolano. Ljub. Mon. Sl. XXII. 172. an. 1461: quelibet *populana* persona . . . . teneatur facere officium *posticorum.*

Populare, incolis frequentare, replere; *népesiteni.* D. Ráczk. p. 6: Villas Regales... alias habitatoribus destitutas, nunc per . . . Cives Hospites et incolas nostros *populatas* . . . conferimus.

Popularis, (Du C.) idem ac vulgaris, de vulgo; *közember.* Tör. Tár. 1893. p. 14.

Popularitas, atis, favor v. gratia popularis; commendatio in vulgus; *népszerűség.* Törvt. Msz.

Populatio, (Du C.) populi cœtus; *népesség.* It. popolazione. Gall. population. Kass. Prax. I. 23. Quilibet Comitatus divisus est pro ratione suæ extensionis aut *populationis* in plures vel pauciores Districtus, Processus, Járások etc. Tör. Tár. 1892. p. 295.

Populositas, (Du C.) copia populi, multitudo; *népesség, sokaság.* It. popolosità. Gall. populosité. Luc. Regn. Dalm. 134. homo potens, multorum enim erat cognatorum et affinium *populositate* præditus. Szék. Okl. III. 82.

Populosus, celeber, frequens; *népes.* It. popolóso. Ger. volkreich. Samb. Tyrn. *populosa* domus, habitata domus, *lakott, népes ház.* Wagn.

Populus, *(előkelő) nép, főrendek és nemesek.* Fej. Jur. Lib. 190. Pázmány an. 1637: quod et Regi et *populo* placuit statutum censetur. *Populi* autem nomine hoc loco intellige Dominos Prælatos, Barones, Magnates et Nobiles.

Populus Castri, V. *Provincialis.*

Populi Reginales, *királyné jobbágyai.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. Pares his Jobagionibus S. Regis fuisse videntur in diplomatibus occurrentes: Proceres filii Sancti Regis et *Populi Reginales.*

Porcarius, (Du C.) porcorum custos; *kanász.* Száz. XVI. 33. villa *porcariorum* nostrorum. Oltv. Act. Synod. 79.

Porcelana vasa, (Du C.) murrhina aut vasa Sinensium fictilia; *porczellán edény.* It. porcellana. Gall. porcelaine. Wagn.

Porcellana, æ, V. *Porcelana vasa.* Arch. Rák. VIII. 344. unum Gutturnium ex *porcellana* pro Cavé.

Porcellanea scutella, scutella murrhina; *porczellán tál.* Arch. Rák. VIII. 335.

Porcellanus, 3., murrhinus; *porczellán.* Arch. Rák. VIII. 344. octo patinulæ ex *porcellana* materia.

Porciliter, porcorum more; *disznóképen.* Batty. Ger. 88. qui *porciliter* conversantur.

Porcingula, æ, portiuncula, parva portio; *kis darab.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 136. Tota porcia iacens videlicet a parte terre Keer preter *porcingulam* Erdeus, in quo habet molendinum suum et aliam *porcingulam* petri.

Porcionarius, 3., ad patrimonium pertinens; *részes.* Schwart. Scult. 157. pro eorum patrimonio seu hereditate *porcionaria* prædicta.

Porcionarius, i, *Assisinus* q. v.

Porciuncula, æ, (Du C. portiuncula) dem. ad portionem; *kis rész.* Rač. Mon. Sl. VII. 49. an. 1056: facimus recordacionem... de *porciuncula,* quam . . . cripatores . . . dederunt.

Porcolabius, i, custos carceris; *porkoláb.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 130. *Porcolabio* acceptati pro sacusa.

Porcolabus, i, urbanarum portarum præfectus; *porkoláb.* Ger. Profoss, Burgvogt. Szamosk. II. 171. Interea dum hæc aguntur, missus est a Maximiliano Archiduce ad Sigismundum Principem nobilis vir Nicolaus Zagvai, urbanarum portarum Cassoviæ præfectus, quem *porcolabum* vocant. Brut. Hist. XIV. 452.

Porculabius, V. *Porcolabius; porkoláb.* Lop. Mon. Sl. XX. 216. an. 1702.

Porculatio, cura porcorum; *malacz-, disznótartás.* Szentiv. Cur. Misc. II, 261. Ex *porculatione* tenuibus expensis boni veniunt proventus.

Porcus cespitalis, porcus, qui pascitur, (non saginatur); *legelésző malacz.* Monm. Comit. Trans. V. 192. A centum *porcis cespitalibus* f. 150.

Porgomal rubeum, V. *Pannus Purgomal.* Magy. Tört. Eml. XXX. 282. an. 1546.

Pork-, porcolab, Castellani vices gerens; *alvárnagy.* Ger. Vicecastellan. Kronst. II. 348., 483.

Porositas, *likacsosság.* Ger. Porosität. Poor J. Zsebsz. 116.

Porosus, 3., foramina habens; *likacsos.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. 71. Pori, Corpora *porosa.*

Poroz, Povoz, vectura; *kocsiadás.* Ger. Vorspann. Tör. Tár. 1893. p. 4.

Porporaria, æ, (Du C. porprisa) ambitus; *terjedelem, terület.* Ljub. Mon. Sl, II. 277. an. 1345: faciant examinare *porporarias* et altitudinem aque.

Porphyraceus, 3., ex purpura factus; *biborszinü.* Ger. Purpur . . . Fej. T. XI. V.

Un. 440. relinquo pannos de *porphyraceis* ramentis. Ibid. VIII. 3., 508.

Porphyrisare, purpureo colore imbuere; *biborszinüvé tenni.* Bene Med. l. 152. pulveris carbonis veget. *porphyrisati* et lotitgrana 12.

Porrus, i, allium (Linn.); V. s. *Cavolus; póré.*

Porrector, præbitor; *szállító.* Ger. Lieferant. Fjp. Szám. 492. Item *porrectoribus* ad nucrum (fors. rectius: lucrum) fl. Cod. Dip. And. II. 498., 584.

Porrectus, us, porrectio; *kinyulás, kiterjedés.* Knauz M. E. Str. II. 269., 274.

Porreserint, pro: porrexerint. Fabr. Urk. 100. an. 1483: manus *porreserint.*

1. **Porta,** fundus, sessio; *porta.* Kereszt. Res. Mil. 430. Origo vocis *Porta* ad Carolum Robertum Regem Hungariæ referenda videtur, qui Decreto suo Anno 1342 edito constituit: ut de singulis *Portis,* per quas currus cum fœno vel frugibus oneratus intrare potest, vel exire, id est, de qualibet Curia, seu sessione colonicali, *lucrum Camerae* exigatur. Ab eo tempore mos invaluit et contributionem secundum portas seu sessiones colonicales desumendi et militem secundum certum sessionum sive portarum numerum exigendi. Tör. Tár. VIII. 147. a singulis *portis.* Arany. De az én *portámon* zengett. Zslgm. Hist. 279. a singulis sessionibus seu *portis.* Recon. an. 1609. p. 91: *Portam* unam faciant quatuor domus Colonicales et similiter duodecim Inquilinariæ domus unam *Portam,* ita ut ditiores, et maiorem agriculturam habentes, pauperiores iuvent.

2. **Porta,** nude positum pro: Porta fulgida Otthomannica; *porta.* Tör. Tár. 1881. p. 337.

3. **Porta,**(Du C.) angustiæ; *hegyszoros.* Roger. de dest. Hung. c. 14. *porta* Rascia.

4. **Porta,** æ, parvum agmen equitum; *porta, paripás kis csapat, martalék, portyázó.* Thök. Lev. 220. Szintén ez órában érkezett meg egy rendbeli *portám,* ki az fiók strásáját épen behajtotta az németnek. Száz. XIV. 51. Ach. Rák. IV. 214. vizsgáló *portáim* ugyan s embereim mindenfelé vadnak untalan. Ib. 239. Még az étszaka *portát* is küldtem innen, hogy megtudhassam. Ib. 245. ne féljenek, mert rablani *portát* nem bocsát.

5. **Porta,** æ, pars; *rész, részvény.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 24. In nonnullis partibus liratim agrum digerunt atque in *portas* distinguunt. Haud incommode, nam sic semen uberiorem fundit frugem, quam in plano. Georch. Ért. 97. A hadi adó 6346 *részvényre (porta)* lévén felosztva.

6. **Porta,** æ, (Du C.) nude pro: *porta tergovinae.* Locus, ubi vectigal pro mercibus in terra firma inductis solvitur; *vámház.* Vjestnik II. 82. an. 1640. tributum tam ad *portam,* tam ad mare.

Porta colonicalis, prædium coloni; *földmíves portája.* Tör. Tár. 1888. p. 134.

Porta curiæ, fundus nobilis; *nemes porta.* Tör. Tár. IX. 126. an. 1394. ut de singulis duabus *portis curiarum jobagionum* tam scilicet *Regalium* quam aliorum singulus unus fl. aureus *dicari oporteat* . . .

Porta iobagionalis, fundus, curia jobagionis; *jobbágy portája.* Tör. Tár. 1888, p. 138.

Porta major, maior sessio, fundus; *nagyobb porta.* Szegedi Rubr. Pars I. p. 59: *Portae majores,* per quas currus intrare et exire potest ad denarios triginta; et *minores* (seu pro peditibus factæ, vulgo Verőcze) ad quindecim dicentur.

Porta minor, *minor sessio,* V. *Porta maior; kisebb porta.*

Porta Orientalis, *keleti kapu, alagut,* vasuti állomás a karánsebes-orsovai vonalon. Pesty Ször. II. 465.

Porta Ottomanica fulgida, Sedes Turcarum imperatoris; *fényes török kapu.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 238. Instructio pro oratore nostro in *Porta Ottomanica.* Instructio pro Egregio M. Toldalagh ad *Portam fulgidam Ottomanicam* expedito in anno 1622.

Porta Palatinalis, a porta, possessione pendendum tributum; *nádori rovatal, nádori kapuszám.* Diar. Com. II. 134. Consignatio exhibens, quantum cuivis Jurisdictioni e regnicolariter oblato 337, 500 fl. Honorario secundum *Palatinales Portas* adrepartitum sit.

Porta populosa, (Du C.) in iure Hungarico domus habens iustam integramque familiam; *népes porta.* Sz. Molnár. Samb. Tyrn.

Portagium, tributum pro oneribus pendendum; *tehervám.* Törvt. Msz.

Portale, propylæum (Du C. vestibulum, atrium); *diszkapu, kapuzat.* Jókai Erd. ar. k. III. 38.

Portales, nude ponitur pro: hajdones portales; *portális hajdúk.* Arch. Rák. IV. 97.

Portales hajdones, *portalis hajdúk.* Arch. Rák. I. 3. Repartitio *portalium hajdonum.*

Portalis, ad portam pertinens; *kapuszámi.* Törvt. Msz.

Portalum, (a Germ. Bördel) fascia; *galand, paszomány.* Arch. Rák. VIII. 324. Unum speculum cum duabus *portalis,* pictura undiquaque exornatum.

Portamentum, (Du C.) actio, ratio agendi; *viselkedés.* It. portamento. Star. VI. 9. an. 1463. eis regratiando pro suo bono et laudabili *portamento.* Dipl. Reip. Rag. 281. Ljub. Mon. Sl. II. 258.

Portanarius, i, manus militum vagantium. V. *Porta* 4. (Du C. al. s.); *portyázó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 199. qui tamen nec in sua parochia, sed a *portanariis* cum litteris predictorum captus et incarceratus fuerat.

Portare judicium, (Du C. 4.) subire iudicium; *alávetni magát az itéletnek.* Batty. Leg. T. II. 110. (Decr. It. Ladisl.) quorum unus pro X *portet iudicium.*

1. **Portarius,** 3., portans (Du C. al. s.); *vivő.* Kronst. HI. 582: famulis *portariis,* quod portarunt pulveres. Száz. IV. 341. Magistris fossoribus fl. 18. *Portariis* Bibalia fl. 1.

2. **Portarius,** (Du C.) ostiarius, ianitor custos portæ; *kapuőr, portás.* Kuk. Jur. I. 204. item per *portarium* seu hostiarium ipsorum exactorum mardurinalium a quolibet villico intrante unus denarius et de singulis dicis similiter unus denarius exigeretur. Kronst. II. 150., 151., 384., 433. Reg. Turm. Præt. 33. Janitorem vulgo *Portarium* cohibebunt. Verancs. Hist. I. 48. Cf. Vulg. 2. reg. 7., 11. I. paral 16., 42.

Portarum rectificatio, tributorum a porta pendendorum correctio; *kapuszámi igazítás.* Törvt. Msz.

Portata, æ, capacitas; *rakodó képesség.* Ljub. Mon. Sl. XI. 30. an. 1313: lignum, quod fuerit de *portata* de XX miliaribus.

Portaticum, i, (Du C.) portorium; *vám.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 22. et nullus judex publicus aut exactor nullum theloneum, *portaticum,* pontaticum, gestaticum, quod de ipsis aut eorum hominibus undecumque fiscus accipere consuevit, ullatenus exigere presumat.

Portatile, ara portabilis; lapis altaris reliquiis Sanctorum serviens; *hordozható oltár.* Tör. Tár. 1889. p. 598. quatuor *portatilia,* quorum unum est ruptum. Száz. X. 516.

Portatilis, qui portari potest, portabilis; *hordozható.* Rák. Ön. 22. l. 28—30. (29.): . . . summe delectabar tubulis opticis, quos *portatiles* in omnibus quasi cubiculis pro majori commoditate dispositos mirabar, et tractabam. Bod. Hist. Eccl. II. 423. Cher. Jus. Eccl. II. 145. Sunt autem altaria alia fixa . . . alia *portatilia.*

Portatim, per portas, sessiones; *portánként, kapuként.* Dipl. Alv. II. 301. quocirca provinciatim sive *portatim,* uti moris... Regni hactenus fuit iniectum. Verancs VI. 145. Pro stipendiis eorum censiti sunt coloni nobilium, quique, ut dicunt, *portatim* in denarios LXV. Seculi et Saxones seorsum certam summam persolvent ad diem.

Portatores causarum, qui causas suas ad extra regnum sita fora portabant. Jókai Rab. R. I. 138. Melyik törvényczikk szól a «*portatores causarum*»-ról? Az 1498-ki 63-ik. «A kik az ügyeiket az országon kívül eső forumok elé viszik, elfogassanak és a csonkatoronyba zárassanak.

Portatorium Tympani, lorum gestatorium tympani; *dobszíj.* Cons. Sumpt.

1. **Portatura,** æ, quantum portare potest; *hordó képesség.* Han. Mon. Jur. P. I. 130: barca *portaturae* centum sextariorum.

2. **Portatura,** (Du C. vectura) merces, quæ importantur. V. *Pedagia; behozatali czikk.* Urk. Sieb. II. 336. an. 1370.

Porteleta, æ, cava, orum. V. s. *Partegeta; lőrés.* Ger. Luke.

Portensis, ad Fulgidam Portam Ottomanicam pertinens; *fényes portai.* Szilády Tör. Magy. Eml. 238. — 2-szor Binæ (literæ) ad Supremum Vezirium *Portensem.* Tör. Tár. 1889. p. 707.

1. **Portentum,** significatio futuri; *a jövőnek jelzője, jelentője.* Batty Ger. 134—135. Tunc Sol, et ipsa non divident tempora, nec erunt in *portentum* Sæculorum, non enim erit nox, nec tales dies, ut nunc sunt.

2. **Portentum,** ductus (a portu et tendere); *vezetés.* Batty. Ger. 159. duodecim cœli . . . signa, ad quorum fulgorem et *portentum* navigantes per hoc mare magnum.

Portica, æ, (Du C.) porticus; *oszlopcsarnok.* Kronst. I. 733. extra portam *Porticae.*

Porticella, æ, parva porta; *kis kapu.* It. portélla. Georg. Sirm. I. 238. et *porticellam* arcis iam inceperat secare cum sua caterwa.

Portina, æ, portæ frontispicium; *kapu homloka.* Pinx. Apod. p. 51: In portæ huius

frontispicio *(portina* dicitur) epigramma in honorem imperatoris Trajani confectum cernitur.

Portinaria, æ, custos portæ, ianitrix; *ajtónálló nő.* It. portinajo. Prot. inq. 204.

Portinarius, ostiarius; *kapus.* Rač. Mon. Sl. XIII. 292. an. 1360.

Portio, 1. taxa, 2. pars reditus; *1. illeték, részlet.* 1. Száz. XIII. 80. 2. Verancs. II. 310. simulcum omnibus Castris . . . Oppidis . . . predijs, *portionibus* . . .

Portio contributionalis, tributi pendendi pars; *adórész.* Törvt. Msz.

Portio eiectata, tributum assignatum; *kivetett adó.* Törvt. Msz.

Portio equilis, pars ad alendum equum necessaria; *lótartási rész.* Reg. Mil. an. 1709. p. 5: *equilis portio* . . . ex integro in natura præstabitur. Moln. Patv. 30.

Portio (magisterii), proba magisterii; *mesterremek.* Száz. XI. 804.

Portio oralis, pars, quæ usui est ad vescendum militem; *katonatartási rész.* Reg. Mil. an. 1709. p. 4: singulis . . . *Oralibus portionibus* assignabuntur: Panis, caro et vinum. Arch. Rák. I. 7. Moln. Patv. 30. *Portio oralis,* quæ in carne et pane; *Equilis* autem in fœno et avena percipiuntur.

Portio possessionaria, pars possessionis; *birtokrész.* Törvt. Msz.

Portio prædialis, pars prædii; *pusztarész.* Törvt. Msz.

Portionale quantum, pars rata; *illeték.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 109.

Portionalis, e, ad tributum pertinens, ad portionem solvendam, quæ alicui imponitur. *Portionale Obtingens; adó (illeték).* Art. Diæt. Pos. 82. ac ad tales etiam Dominos Terrestres, qui supra Obtingens *Portionale* a subditis suis variis sub prætextibus quidpiam exigerent. Kuk. Jur. I. 370.

1. **Portionarius,** 3., ad ratam partem pertinens; *illetékes.* Arch. Rák. I. 17. menstrua pensio *portionaria.*

2. **Portionarius,** i, (Du C.) portionarii dicti beneficiati in ecclesiis cathedralibus, qui dimidiam tantum præbendam percipiunt; *javadalmas.* V. *Praebendarius.*

Portionatus, qui in parte quadam prædium colit; cui tantum pars dominii obtingit; *rész birtokos.* Száz. XXII. 359. possessionator és *portionatus* rendek.

Portitor, (Du C.) baiulus, qui affert, portat et exhibet litteras; *hozó, kézbesítő.* Száz. XXIX. *portitores* præsentium.

Portitor capellæ, bajulus vasorum sacrorum, quæ sacerdoti ad officia sacra peragenda necessaria sunt; *mise készletek hordozója.* Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 543. Item dicimus et laudamus, quod dictus Abbas non auferat aliquem equum *portitorum capelle* vel illorum, qui ducunt equos *portantes capellam* Abbatis.

Portitor Cimeliorum Regni, qui portat insignia regni; *az ország jelvényeit vivő.* Diar. Com. 51.

Portiuncula, demin. a *pars,* parvæ partes possessionum (Du C.); *kis birtokrészlet.* Kövy El. 454. si debitor in diversis Comitatibus *portiunculas* haberet. Cf. Plin. 28., 7. (23) 83: Ulp. Dig. 39., 2., 15. §. 13. Ib. 39., 3., 10. Jul. Ep. nov. 36. §. 144.

Portiunculæ, indulgentiarum genus, quod frequentantibus ecclesiæ sic dictæ Portiunculæ die 2a Augusti concedebatur; *porcziunkula.* Coll. I. 393.

Portizare, vehere, ferre; *vinni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 121. an. 1440. que mercationes portarentur ad alias civitates, debeant solvere solummodo per *portizando* unum ducatum.

Porto morto, locus vetitus; *tiltott hely.* Lzb. Cod. Med. T. II. 437: interdictum locum, aut sic dictum *Porto morto.*

Portofolium, liber officiorum, rituum ecclesiæ; *szerkönyv.* Száz. XXVII. 347.

Portorius, gerulus, qui aliquid fert; *vivő* (hordár). Száz. IV. 679. Pro expensis uni *portorio,* qui iverat ad Miskolczi pro uno pisside.

Portuale pensum, vectigal portus; *kikötő-pénz.* Törvt. Msz.

Portualis capitaneus, limenarches; *révkapitány.* Hafen-Capitain. Törvt. Msz.

Portualis contraagens, contrascriba portus; *révparti ellenőr.* Törvt. Msz.

Portualis navis, linter, navigium vectorium, navicula vectoria; *szállító hajó.* Fej. T. XI. V. Un. 382. naves *portuales,* quæ carinæ dicuntur.

Portula, dimin. ad portam; *kis kapu, ajtó.* Kronst. I. 731.

Portulanus, i, ianitor (Du C. al. s.); *ajtónálló.* Fjp. Szám. p. 40. an. 1364.

Portuones, (a Germ. *Borte)* limbi; *szegély, prém.* Száz. VIII. 15. . . *portuones* de panno rubeo.

Portus, *in portu impingere: s a révnél törtem hajót.* Csokonai. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 106. *In portu impingere.* Qui in ipso operis ingressu statim peccat.

Porulus, i, porrulus; *pár(hagyma), póré, póréhagyma.* Schläg. 931.

Posardus, i, V. *Pasardus.* Schläg. 791.

Posca, æ, (Du C.) vinum acidum aquæ mixtum, vinaceum; *lőre.* Gall. piquette. Nagy Hier.

1. **Positio,** actus asserendi, assertio (Du C. al. s.); *állítás.* Ger. Behauptung. Thurócz. 50. Cum Scythia illorum iuxta *positiones* non unum tantum sit regnum.

2. **Positio,** (Du C.) est quædam iudicialis formula verborum concepta et reperta ad eruendam veritatem per adversarii responsionem; *tétel.* Batty. Leg. III. 85. an. 1309. alterius partis *positionibus* respondendum.

3. **Positio,** pars, res proposita (Du C. al. s.); *tétel.* Ger. Position. Stat. 106: *Positiones,* quæ aliis documentis probari non possunt, testimonio Congregationis Parochianæ . . . fulcientur.

4. **Positio,** via attributionis (Du C. al. s.); *minden tökéletesség tulajdonitása.* Batty. Ger. 140. *ablatio* optima, quemadmodum *positio,* in quo nihil medium reperitur. Nota Batty. *Ex hoc loco apparet non fuisse Schottum primum, qui per viam positionis Deum agnosci voluerit. Via positionis autem est, quae attributionis dicitur, qua Deo omnes creaturarum perfectiones, semotis quibusvis imperfectionibus tribuuntur.*

Positio protocolli, series rerum in tabellas relatarum; *tétel.* Kass. P. P. I. 286. *positio* protocolli.

Positiva, æ, lex scripta; *szerzett törvény. határozott törvény.* Georch. Ért. 96.

Positive, certo, liquido, plane; *világosan, biztosan.* Tör. Tár. 1888. p. 540. C. Prisc. 1065. P.

Positivitas, certitudo, ratio certa; *biztosság, bizonyosság.* Száz. XI. 374.

1. **Positivus,** 3., quod statui potest (Du C. al. s.); *felállitható.* Ger. aufstellbar. Tör. Tár. 1889. p. 598. Unum tapete longum rubrum. *Positivum* unum. Quinque imagines pro altari.

2. **Positivus,** scriptus (Du C. al. s.); *irott.* Faber. Jur. Met. 5. Jus Metallicum rite dispescitur in: 1. Jus Metallicum *scriptum* seu *positivum.*

3. **Positivus,** 3., (Du C.) certus, non dubius; *tényleges, határozott.* It. positivo. Thök. Diar. 629. sed ego *positiva* verba volo ab Excellentia Vestra audire. Arch. Rák. VIII. 25.

Positivus testis, testis, qui probat; *bizonyitó tanú.* Törvt. Msz.

Posito, quod ita sit, fac ita esse, finge rem ita se habere; *föltéve hogy, teszem azt, hogy.* Wagn.

Positum, i, positio loci, conditio loci, tractus cœli, cœlum; *fekvés, égalj.* It. sito, zona, clima. Bel. Com. Geogr. p. 546. Regio, quoad cœli solique *positum* est salubris et fœcunda, pestilentiæ nihilominus, quæ ex Aegypto traducitur, sæpius obnoxia.

Positura, æ, habitus (corporis) accingere se; *állás.* Reg. Turm. Præt. 104. Jókai. Pol. Div. III. 30. *positurába* téve magát.

Pospolite Ruscenie, expeditio militaris apud Polonos; *hadjárat* (a lengyeleknél). Bel. Geogr. 398.

Posse(, infinit. substantivi loco) potestas (Du C.); *a lehetőség.* Fej. VI. 32., 33. *pro posse.* VII. 59., 35. iuxta *posse* VI. 149. iuxta suum *posse (tehetsége szerint).* S. de Kz. Chr. I. 2., 6. I. 4., 3.

Posse est, fieri potest; *lehetséges.* Anonym 17. cœpit ad hoc anhelare, quod *si posse* esset, per gratiam Ducis Arpad domini sui etc.

Possedentia, possessio, usus; *birtoklás.* Arch. Ver. Sieb. X. I. 367. cristanus pacificam habuit ecclesiæ . . . *possedentiam.*

Posseditio, possessio; *birtoklás.* Cod. Zi. Vol. V. 563: a *posseditione* et a receptione utilitatem (fors. utilitatum) eius proibuit.

Possedniza, æ, possessio; *birtok.* Ljub. Mon. Sl. I. 399. an. 1333.

Possendo, quantum fieri potest; *lehetőleg.* Ljub. Mon. Sl. I. 390. et passim.

Possendum, facultas; *képesség.* Ljub. Mon. Sl. III. 109: ad factum . . . *possendi* . . . galeas . . . armare.

Possens, qui potest; *képes.* Ljub. Mon. Sl. IX. 150. an. 1412: non *possentibus* illis aliter facere.

Possessio corporalis, prædium cum omnibus appertinentiis; *derékjószág.* Georch. H. T. II. 468, Megkülömbözteti Verbőczy 85. I-mæ a derék Jószágat *(possessio corporalis)* annak részétől és derék jószágnak mondja a pusztát vagy falut, számtartás szerént hozzá kimért és annak nagyságához arányzott kintvaló szántóföldekkel, erdőkkel, vesszősökkel, hegyekkel, vizekkel, rétekkel és kaszálókkal együtt.

Possessio iuris, legitima, legi conveniens, proprio nomine acquisita possessio. Georch. H. T. II. 4. Törvényes birtokában *(possessio juris)* pedig valaminek csak akkor vagyunk, midőn vagy azt magunk nevével és magunk számára úgy mint önnön sajátunkat letartóztatjuk, vagy pedig eránta ugy mint sajátunk eránt igazságunkat fenntartjuk.

Possessio temporis immemorialis, hominum memoriam excedens possessio; *emberi emlékezetet túlhaladó birtok.* Törvt. Msz.

Possessionaria restitucio, restitutio in bona; *birtokba iktatás.* Cod. Zi. T. V. 312.

Possessionarius, 3., ad possessionem pertinens; *birtokhoz tartozó tulajdon.* In Corp. Jur. Hung. *ius possessionarium* omnia bona immobilia comprehendit. Cod. Zi. Vol. V. II. porcio *possessionaria.* 434: iura *possessionaria* et passim. Dipl. Alv. II. 331. Cod. Dip. And. V. 14., 5. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 73. Bod. Hist. Eccl. II. 10.

Possessionator, habens bona; *birtokos.* Száz. XXII. 359. *possessionator* és portionatus rendek.

Possessionatus, (Du C.) possessionis propriæ et hereditariæ capax; *birtokos ki önmaga nevében és jogával a birtokot birta és ez által a nemesek közé tartozott.* Tör. Tár. 1893. p. 21. Werbőczi 521. Rozsny. D. 140.

Possessiuncula, æ, dem. ad possessionem; *vagyonka.* Rač. Mon. Sl. VII. 38. an. 1029: de mea *possessiuncula* . . . offero gregem ovium . . . Cf. ap. Cic. in Plur. ad Att. 13., 23. §. 8.

Possessor bonæ fidei, qui aliquid bona fide possidet; *jóhiszemű birtokos.* Törvt. Msz.

Possessor malæ fidei, qui aliquid per fraudem, iniuste possidet; *rosszhiszemű birtokos.* Törvt. Msz.

Possessorii capacitas, facultas possidendi; *birhatóság.* Törvt. Msz.

Possessorii impetitio, possessionis, bonorum aggressio; *birtok megtámadása.* Törvt. Msz.

Possessorii incapacitas, impotentia bona possidendi; *jószág birhatlansága.* Törvt. Msz.

Possessorii titulus, causa, qua quis aliquid possidet. Georch. H. T. II. 5. Birtokában lévén valaki a vagyonnak, méltán lehet boldognak mondani a sorsát (beati possidentes) mert 1-ször *birtokának okát (titulum possessorii)* adni nem tartozik.

Possessorio applicare, instrumenta publica, quibus quis bona sua defendit, his bonis convenienter adiungere, proponere, Georch. H. T. II. 8. De a ki az idő multával (præscriptio) védelmezi magát, meg kell nekie nevezet szerént mutatni mit, mennyit és mennyi időtől fogva bir és az idő multtának vitatására szolgálandó irományokat környülállásosan *a birtokához egyezőleg alkalmaztatni (possessorio applicare).*

Possessorium, dominium, possessio; territorium, prædium, quod quis possidet (Du C. 2.); *birtok.* Fej. I. 313. ut volentes habitare in *possessorio* (dominio) sancti Monasterii absque voluntate Abbatissæ. Proj. Leg. Civ. 293. Kass. P. P. I. 328. Georch. H. T. II. 500.

Possessorium bonæ fidei, res bona fide possessæ; *jóhiszemű birtok.* Törvt. Msz.

Possessorium longi temporis, hominum memoriam excedens possessio bonorum; *ember emlékezetét túlhaladó birtok.* Törvt. Msz.

Possessorium malæ fidei, bona per fraudem, dolo acquisita; *rosszhiszemű birtok.* Törvt. Msz.

Possessorium Nobilitare, hominis nobilis prædium (Du C.); *nemesi birtok.* Diar. Com. 1796. p. 39.

Possessus, us, possessio, bona; *birtok.* It. possesso. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 282. Varadinum — post longam lentamque obsidionem per Generalem Heislerium de sæva Turcarum potestate ereptum denuo in *possessum* Christianitatis transiit. Cf. Appul. de Mag. 13.

Possetenus, (Du C.) omnino, prorsus; *a mint lehet.* Ljub. Mon. Sl. III. 171: concordiam procurare *possetenus.* Pesty Ször. III. 9.

1. **Possibilitas,** potestas (Du C. al. s.); *hatalom, rendelkezés.* Monm. Comit. Trans. I. 163. an. 1542. sed voluntas auimusque ipsorum in *possibilitate* nostra non est.

2. **Possibilitas,** possessio, fundus (Du C. prædiorum reditus); *birtok.* Cod. Telek. X. 578.

3. **Possibilitas,** atis, *secundum possibilitatem,* quantum possum (Du C. al. s.); *lehetőség.* Star. XXIX. 82. an. 1458: *secundum possibilitatem* fragilitatis humanæ. Cf. Arnob. 1., 25. Mart. Capell. 4., 96. Ammian. 19., 2.

1. **Posta,** æ, (Du C. 1.) locus stationis, V. s. *Furnire; állás, állomás.*

2. **Posta,** æ, dicitur de homine, nuncio (Du C. al. s.); *futár, posta.* Száz. VII. 420. XVII. 631.

3. **Posta,** veredarii equi, currus publicus (Du C. al. s); *posta.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 263. Ecce Dnus Laschj venit per *postas* cum quodam mercatore. Rák. Ön. p. 127. Schwart. Scult. 137.

4. **Posta,** æ, ratio (Du C. al. s.); *tétel, számla.* It. posta. Ger. die Post. Cod. Dip. Brüss. II. 29. Summa præfatarum *postarum* et debitorum . . . facit flor. rhen. X. p. 31. Summa ambarum prætactarum *postarum* facit flor. rhen. 96.500.

Postæ cursor, tabellarius publicus; *postás, levélhordó.* Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702: *postae cursor* tulit a me literas.

Postæ expeditor, V. *Expeditor* 2.; *posta kiadó.* Törvt. Msz.

Postæ magister, V. *Magister postae.* Törvt. Msz.

Postæ officialis, minister postæ; *postatiszt.* Törvt. Msz.

Postæ portorium, pecunia pro allatis missisve litteris solvenda v. soluta; *levéldíj.* Reg. Turm. Præt. Formulare I. Pro *Postae Portorio,* et *Requisitis scripturisticis* . . . 300 fl.

Postalis, ad postam, currum publicum pertinens; *posta, postai.* It. postale. Art. Diæt. Pos. 140. *Postales* Officiales.

Postalis equus, equus cursualis; *postaló.* Rák. Ön. 127.

Postalis occasio, vehiculum, currus publicus; *posta-alkalmatosság.* Rák. Ön. 42.

1. **Postarius,** 3., ad cursum publicum pertinens; *posta.* Rák. Ön. 128. domus *postaria* Lzb. Cod. Med. II. 88. via *postaria* . . . Lampe. Hist. Eccl. p. 532: *Domus Postaria.* Rák. Ön. 119. schedæ *postariae,* Arch. Rák. VIII. 203. pro expensis *postarijs.*

2. **Postarius,** i, a posta, quæ sec. gloss. Du C. speciem aliquem tributi significat. Inde *postarius,* qui tributa exigit, exactor vectigalium; *adóbehajtó.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 6., 11. Ita quod nullus *tributariorum* vel *postariorum* nostrorum hospites venire volentes impedire presummat causa tributi vel alicuius exaccionis.

Postarum stativa, cursus publici mansio; *postaállomás.* It. posta. Ger. Poststation. Art. Diæt. Pos. 33. ut Generalis in Regno Postarum Magister . . . *Postarum Stativa* in suis pristinis locis relinquere debeat.

Postatus, i, custos; *felügyelő.* Rač. Mon. Sl. XIII. 288. an. 1359. patrona habeat arbitrium possendi addere . . . *postato* et *taratori* vinearum foll. VI.

Postcommunio, onis, (Du C.) Antiphona, quæ post Communionem, in signum, quod Communicatio expleta est, concinnitur, quæ olim appellabatur ultima oratio ad complendum; *misezáró imádság.* Nagy Hier. Serm. Cat. 146. Tertia pars cærimoniarum in Missa, quæ hinc usque ad finem peraguntur, est *Postcommunio* cum gratiarum actione.

Postdomalis, post domum situs; *ház mögötti.* Kov. Comm. p. 3: Seriei domorum . . . adjacent . . . pomaria sive horti *postdomales* Humna dicti.

Postela, (Du C. 1. Postella) corrigia a parte posteriori cingens equum; *mentereng, farszij.* Schläg. 2191. Cf. *Postella* ap. Isid. 20., 16., 4.

Postellus, i, (Du C. postellum) cippus; *palánkos deszka.* Gall. posteau. Barczay.

Postelnic, architriclinus; *asztalnok.* Truchsess. (V. *Postelnik* ap. Miklós. Etym. Wörterb. p. 321.) Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062. Kuk. Jur. I. 15. an. 1069. Batty. Leg. II. 80. an. 1069.

Postelnicus, i, V. *Postelnic.* Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070. ib. 139. an. 1083. Fej. I. 462.

Postenæ, pro: Postilena. Text. v. s. *Rudibula; farmatring.* It. groppiera. Ger. Schwanzriemen.

Posteres, um, pro: posteri, orum; *utódok.* Cod. Dip. Kár. I. 317., 200. dedimus et contulimus donec ipsi vel eorum *posteres* ab eodem redimere poterunt.

Postergare, (Du C.) negligere, posthabere; *félre tenni, elhanyagolni, vonakodni.* Száz. XXII. 658. Dipl. Reip. Rag. 279.

Postergum, pro: *post tergum; hátra, el.* Kov. Form. St. XV. ac solitæ fœdus amicitiæ *postergum* abiecistis.

Posterum, agmen exterum, novissimum; *utó, hátvéd.* Ger. Nachtrab. Arch. Rák. IX. 336. hanem Purgóhoz közel lévén *postérumban* Haister vörös-regementjebeli Kengyel Ádám nevü kapitány egy compánia ráczczal.

Posterungalis, e, a lat. *posteri* in extrema novissima acie degens; *utó-, hátvédben levő.* Arch. Rák. IX. 623. elromolván a *Posterungalis* hadaknak mind lovaik s mind penig magok a nyughatatlanság miatt.

Post festum, sero; *későn* (cső után

köpenyeg). Arch. Rák. IX. 617. már az időnek fölbomló változásával *post festum* lévén.

Postfundualis, post fundum situs; *házhely után járó.* Proj. Leg. Civ. 211. sessiones antiquas, *postfundualibus* appertinentiis provisas, de quibus nempe, quod aliquando sessiones haud fuerint, probari non potest, pro clavi adoptavit. Urb. Reg. passim.

Postgressus, us, agmen extremum; *hátvéd.* Germ. Nachtrab. Magy. Tört. Eml. XXX. 328. an. 1556. de *postgressu* ... non ipsi ... semper ultimi sint.

Postha, V. *Posta* 3). Oláh. Cod. Ep. 420. Acceperam prius per *postham* 11-a et 25-a Septembris.

Posthumum, i, nude positum; pro: postumum opus; *halálután kiadott mű.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 325.

Postia, æ, statio, custodiæ; *állomás.* Ger. Posten. Magy. Tör. Eml. XXX. 330. an. 1556. ut *postia* parva ad pontem sita primum sagittaretur.

Posticia, æ, munus pascendi bestias (Du C. al. s.); *csordapásztori állás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 202.

Posticus, i, custos camporum (a slav. *poscik); mezei csősz.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 176. *posticus* sive custos camporum sive laboreriorum.

Postila et **postena,** V. *Postela.* Fr. Lib. Rt. II. 28. pro attinenciis eiusdem selle antilis et *postilis* II. 109. ac frenis antellis et *postenis.*

Postilarum liber, V. *Postile.* Star. VIII. 11. an. 1772.

Postile, liber cantiones diebus festis cantare solitas continens; *ünnepi énekeket tartalmazó könyv.* Star. VIII. 3. an. 1772. Cantiones festivales vulgo *postile* dictas.

Postilenatorius, 3., ad postilenam pertinens; *farmatringi.* Mon. Com. Trans. II. 181. an. 1560. funem ... *postilenatorium.*

Postilio, onis, cursor publicus, veredarius (Du C. al. s.); *postakocsis.* Gall. postillon. Diar. Com. II. 12. cum Directore itineris, Postæ item Officialibus et *Postilionibus.* Pár. Páp.

Postilla, (Du C.) commentarii Evangelii, explanatio evangelica, voc. comp. ex: *«post»* et *«illa»* quæ scilicet post cultum Dei et ritus ad Deum colendum pertinentes peractos — legi et explanari solent; inde liber explanationum, orationum res divinas tractantium; *egyházbeszédtár.* It. postilla. Germ. Postille. Wagn. Fej. Jur. Lib. 91. dedicavit *Postillam* sive librum concionum. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 460. Czvikvarter *postillam* hæreticam in domo Majestatis prælegere solet. Nill. Symb. p. 145. Száz. XXII. 348.

Postillator, *egyházbeszéd magyarázó.* Kaprin. Eloq. I. 8. Postilla dicitur explicatio marginalis alicuius verbi in textu obscuri et sonat: post illa, nempe post illa verba textus. *Postillator* autem est, qui postillam interpunxit, quorum primus Hugo Cardinalis, qui floruit anno 1240.

Postiuppus, i, Post Juppus. V. *Post Zupanus.* Rač. Mon. Sl. VII. 54. an. 1059. Luc. Regn. Dalm. 97. — Star. XXIII. 160. an. 1070—78.

Postnomina, (Du C.) dicebatur oratio, quæ post recitata offerentium vel mortuorum nomina fundebatur; *névolvasás után való imádság.* Nagy Hier.

Postpaschalis, *husvét utáni.* Kövy El. 653. Quatuor itaque termini, quibus generalia Regni Judicia celebrantur, sunt: 1. Epiphanialis ... 2. *Postpaschalis* inclusis *Pentecostalibus* feriis (usque festum S. Ladislai) quo Tabula Septemviralis non considet.

Postpast, (ex: *post pastum*) bellaria mensæ secundæ V. *Majolica; posztpászt* (csemege). Arch. Rák. VIII. 344. Pro apponendo *Postpast* quatuor maiores scutellæ ex eadem materia. Ib. 350.

Postponens, retardans; *késlekedő.* Bene Med. I. 239. febris anticipans, dum citius solito revertitur, *postponens,* dum tardius locum habet paroxysmus.

Postponibilis, qui postponi potest; *utána tehető.* Corp. Gram. 400.

1. **Postpositio,** quod appenditur; suffixum; *rag.* Corp. Gram. 625. Nota hic præpositiones Latinorum plerasque esse Hungaris *postpositiones.*

2. **Postpositio,** actus postponendi, posthabendi, negligentia; *elhanyagolás.* Arch Rák. VIII. 157. *postpositio* iustitiæ causæ nostræ. Ibid. 219.

Postpositivus, 3., qui postponitur voci; *követő, utána járó.* Schröer. Synt. 83. coniunctiones *postpositivae.* Cf. Prisc. 1238. et 1252. P. Pompej. gramm. comment. art. Donati 27. §. 6. p. 387. ed. Lindem.

Postrarium, statio; *kikötő állomás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 235. (ripa) sit libera et expedita ... pro ... barchis et *postrariis* navigiorum.

Postrenna, *Pedocia* q. v.

Postrorsum, (e post et versum, ad analogiam: *retrorsum).* V. s. *Antrorsum; hátra felé.* Bene Med. II. 40. capite *postrorsum* flexo.

Postscripta, æ, additamentum, appendix scripti; *utóirat.* Moln. Patv. Codicillus, qui testamento iam concluso quoad aliqua puncta addi solet, per modum *postscriptarum* in litteris missilibus adhiberi consuetarum.

Postscriptum, appendix extremæ epistolæ adiuncta; *utóirat.* It. poscritta, poscritto. Wagn.

Posttergare, negligere, abiicere, reiicere (sæpe occurrit disiuncte scriptum: Posttergare); *nem törődni, elvetni.* Fej. VIII. 3., 230. *posttergatis* bonis omnibus et possessionibus suis et ibid X. 4. 136. Albertum in nostrum regem Hungariæ ... coronare debemus, contradictione, dolo et fraude quibuslibet *post tergatis.*

Postulans, qui ordini alicui ecclesiastico adscribi cupit; *szerzetrendbe felvétetni kivánó.* Kon. Egyh. 366.

Postulatio, (Du C.) actus, quo postulatur, petitur, ut magistratus ecclesiæ, virum ad beneficium aliquod capessendum propositum (candidatum) e sua iurisdictione dimittat; *az illető egyház-felsőbbséghez intézett egyszerü kérelem,* hogy a maga hatósága alatt levő és valamely javadalomra kijelölt, de semmiféle hiány miatt nem akadályozott egyházszemélyt a maga hatósága alól felmentse és elbocsássa. Kon. Egyh. 179.

Postulatus, (Du C.) qui communi cleri et populi decreto ad episcopatum eligitur; *fölmentvényi kérés által választott püspök.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 309. Tör. Tár. 1888. p. 254. Brodericus Sirmiensis et *postulatus* Quinqueecclesiensis ... episcopus Sirmiensis et *postulatus* ecclesiæ Quinqueecclesiensis... postulatio ... Batty. Leg. III. 83: quod filius suus est *postulatus* Transylvaniæ, ratione cuius cuncta bona Episcopalia possidet. Nota Batt. Hinc patet iam tum usum viguisse, ut nominati sive *postulati* Episcopi ante etiam provisionem Apostolicam bona adirent Episcopalia eorumque potirentur administratione. Nagy Hier. Pár. Páp. Knauz M. E. Str. I. 355., 441.

Post Zupanus, (Du C.) substitutus Zupani; *al-ispán.* Luc. Regn. Dalm. 96. præter quos Zupanos etiam *Post Zupani* nominantur, id est Zupanorum substituti vel Vicemgerentes, quorum numerum multiplicatum sub Regibus constat.

1. **Potare,** potum præbere alicuixi. V. s. *Cibare; itatni.*

2. **Potare,** pro: putare; *nyesni, tisztítni.* It. potare. Ger. beschneiden. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 153. scilicet semel in anno *potare* et vicibus duabus sappare.

Potassa, æ, sal alcalinus; *hamuzsir, szálajka.* Ger. Pottasche. Tomts. 291. Metallum e natro durabilius est, quam e *potassa.*

Potatura, æ, compotatio; *ivás.* Kov. Form. St. XI.

Divagorum ordo dicam vobis Jura
Quorum ordo nobilis dulcis est natura
Quos bene oblectat pinguis assatura
Et quos bene delectat vini *potatura.*

Potebant, pro: poterant. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 619. an. 1528. boni milites ... meliores illis esse non *potebant.*

Potencia, æ, armatorum copia; *haderő.* V. *Potentia* 2. Eszt. Okm. p. 9. (Capit. Agriense 1304): Venceslaus ... *potenciam* Regni sui movit, intravitque Regnum Hungarie.

Potencia mediante, vi adhibitâ; *erőszakos úton.* Ger. auf gewaltthätige Weise. Martonf. 183. Dominus Franciscus Therek accepit a me in eodem anno *potencia mediante* acervum triticensem unum continens capetias.

Potencialiter, (Du C.) vi; *erőszakosan.* Szék. Okl. III. 218.

Potenciarius, 3., violentus; *erőszakos.* Cod. Zi. I. 236., 312.

Potencionaria, æ, actus potentiæ; *erőszakoskodás.* Szék. Okl. IV. 14. in *potencionaria* convinceretur.

Potens sum dicere, licet dicere; *szabad beszélni.* Batty. Ger. 115. Si *potens dicere sum.*

Potentari, potentiam, potestatem, victoriam exercere (Du C. *Potentare); hatalmaskodni.* Batty. Ger. 211. cujus rigor *potentabatur* in fornace ignis ardentis.

Potentativus, 3., violentus; *erőszakos.* Batty. Leg. T. II. 409. an. 1269: si sacro Sanctæ Ecclesiæ jura *potentativis* conatibus ombumbrata detergant.

1. **Potentatus,** us, (Du C.) princeps, rex; *hatalmasság.* Tör. Tár. 1881. p. 60. apud omnes Christianos principes et *potentatus.*

2. **Potentatus,** us, opes, copiæ, vires; *erőhatalom.* Ker. Inst. Mil. 97: Venit Colomanus Rex (Dux) frater ejus cum omni *potentatu.*

Potentem facere, arbitrio alicuius committere; *teljhatalmúvá tenni.* Fjp. Szám. p. 86. an. 1395: *fecit potentem* super bona sua in Hungaria ad monendum suos debitores.

1. **Potenter,** vi, per vim; *erőszakkal.* Batty. Leg. III. 214. an. 1366: sacerdotes huiusmodi cum eorum pravis uxoribus . . . ubi eos invenire possent, *potenter* excipere.

2. **Potenter,** armata manu; per vim, impressione; *erőhatalommal.* An. Sc. I. 9. an. 1412: debebimus terram Moldaviæ . . . *potenter* invadere.

Potentes, magni sc. doctores V. Textum s. *Characteres; hatalmas hitelemzők, tanitók.*

1. **Potentia,** idem quod *tenutum,* iurisdictio (Du C. al. s.); *állam.* Batty. Leg. III. 80: quod per eius *potentiam* et terrenum viget cultus pacis.

2. **Potentia,** æ, exercitus (Du C. al. s.); *haderő, hadsereg.* Szék. Okl. I. 126. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 308 cum integra *potentia* versus Precop marchirasset.

3. **Potentia,** vis, violentia (Du C. al. s.)! *hatalmaskodás.* It. violenza. Gall. action violente. Ger. Gewaltthätigkeit. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 92. Szer. Not. 60.

Potentiæ, principes; *hatalmak, hatalmasság.* It. potènza, potentato. Kass. P. P. I. 43. expeditionibus totam Monarchiam respicientibus, uti tractatibus pactis et conventionibus cum *exteris Potentiis* ineundis. . .

Potentialis, violentus; *erőszakos, hatalmaskodó.* Cod. Zi. V. V. 532: super . . . onera facti *potentialis.* Cod. Dip. And. II. 66.

Potentialitas, facultas, potestas; *tehetség, lehetőség.* It. potenzialità. Ger. Vermögen, innere Kraft, Potentialität. Vern. Met. II. 463. creatura vero, quæ semper habet aliquid *potentialitatis,* ut vocant, non est essentialiter in actu. Pázm. Dial. 497.

1. **Potentialiter,** armatā manu, violenter (Du C.); *karhatalommal.* Soos Mon.

2. **Potentialiter,** (Du C.) ex auctoritate; *hatalommal.* Mit Machtvollkommenheit. It. potenzialmente. Luc. Reg. Dalm. 97. illud . . . Regaliter auctorizo . . . dominaliter corroboro, *potentialiter* confirmo. Cf. Sidon. Ep. 7., 14.

Potentiaria conservatio, (pecuniæ), vi retinere; *erőszakos visszatartás.* Soos Mon.

Potentiarie, per vim, violenter, vi; *erőszakosan.* Cod. de Sztára Vol. II. 36. Dicitur nobis, quomodo Georgius, filius Michaelis, Dionysius, filius Pangratu . . . ad possessionem eiusdem Petri Remethe vocatam manibus armatis et *potentiarie* veniendo, duodecim boves . . . abstulissent.

Potentiarius, 3., V. *Potentialis.* Cod. Zi. Vol. V. 10: manibus armatis et *potentiariis.* Cod. Dip. And. V. 269. Szer. Not. 51. Fej. X. I. 130., 391.

Potentiarius regius, legatus cum auctoritate regia; rei gerendæ potestate a rege instructus; *kir. felhatalmazott.* Száz. XV. 440.

Potentiolus, i, aliqua potentia præditus magistratus minor; *tisztviselő.* Luc. Regn. Dalm. 97. neque vectigal fisco Regali solvat, denaria secularia, debita Banis, Juppanis vel reliquis *potentiolis* prorsus nesciat. Rač. Mon. Sl. VII. 52. an. 1059.

Potentiose, vi; *hatalmaskodva.* Cod. Dip. Brüss. IV. 122. queritur se in propriis suis bonis *potentiose* spoliatum esse. Art. D. 1840. p. 34.

Poteremus, pro: possemus. Magy. Tört. Eml. XXX. 341. an. 1556. thurcas ab obsidione . . . amovere *poteremus.*

Poteruntur, pro: poterunt. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 237. an. 1370: (bona mobilia) que . . . inveniri *poteruntur.*

Potestaria, æ, (Du C.) officium potestatis, iudicis civitatis, urbis capitanei. *elöljáróság.* Ljub. Mon. Sl. IV. 215. an. 1385. Han. Mon. Jur. II. 22. an. 1312. electio *potestarie.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 480. Vjestnik. I. 73. an. 1271.

1. **Potestas,** rata pars; *illető rész.* Batty. Leg. T. II. 379. an. 1252: de tributo . . . proveniente duas *potestates* habet . . .

2. **Potestas,** iudex; *városi elöljáró, biró, hivatalnok.* It. podesta. Száz. XIV. 548. zágrábi biró = *potestas.* Ljub. Mon. Sl. IV. 154. an. 1381. S. de Kz. Chr. II. 2., 2. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 249.

3. **Potestas,** ponitur speciatim pro domino potente, rege etc; *hatalom, úr.* Kapr. Eloq. I. 234. quem Angeli adorant, suspiciunt throni, venerantur *potestates.* Cf. Suet. Nero 36.

Potestas clavium, potestas a peccatis absolvendi; *kulcshatalom* (bünök alól feloldás stb.) Kon. Egyh. 113.

Potestas feudalis, *hübéri hatalom.* Vuch. Jur. Feud. 5. Ab Imperio Civili Circa Feuda probe secernenda venit *Potestas feudalis,* Lehens-herrlichkeit, seu complexus iurium tam realium quam personalium, quæ domino in feudum et personam vasalli competunt.

Potestas ordinis et iurisdictionis, *ev. egyházhatalom rendi, joghatósági.* Kon. Egyh. 114.

Potestative, (Du C.) cum omni potestate et imperio; *joggal felhatalmazva.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 39. ut omnia integra et illibata habeatis et *potestative* cuncta vendicatis vobis, preter barchas Veglensium, quas nolumus, ut oneretis.

1. **Potestativus,** 3., in potestate hominis situs (Du C. potestate præditus); *tehetségünkben álló, hatalmunkban levő.* Kel. Inst. Jur. Pr. II. 79. Possibilem (conditionem) porro *potestativam* vocant, si eius eventus ab arbitrio hominis; causalem, si a causis naturalibus; mixtam, si ab utrisque simul dependeat. Törvt. Msz.

2. **Potestativus,** 3., (Du C.) nimiæ potestatis; violentus, potestate et auctoritate præditus; *nagyhatalmu, erőszakos.* Batty. Ger. 238. Mojses . . . terribilis in præceptis, et *potestativus* in vindictis. Cf. Tertull. adv. Hermog. 19 extr.

Potior, nobilis; *nemes.* Kronst. I. 748.

Potior provinciæ, *Dynasta Saxonum,* quod vide.

Potiores, titulus (primores Siculorum) (Du C. qui alii dignitate et opibus præcellunt); *főnépek.* Szilády Tört. Magy. Eml. V. 511. Generosis egregiis et nobilibus, Supremo et vice iudicibus Regiis, Juratis, Assessoribus, Primoribus, *Potioribus,* Primipilis, Peditibus, pixidariis ac universitati Libertinorum Siculorum trium Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai etc. Fidelibus nobis dilectis. Száz. III. 468.

Potioritas, major pars (Du C. al. s.); *többség.* Kuk. Jura II. 192. moderna autem Comitatus Crisiensis exiguitas non ex eo, quasi vero pars quæpiam eiusdem Comitatui Zagrabiensi adiecta aliquando fuisset, sed exinde, quod *potioritatem* illius Generalatus Varasdinensis possideat . . .

Potioritas votorum, suffragia longe plurima; *szótöbbség.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 85. ad canonicam descensum est electionem: qua *potioritate* votorum ex Secretariatus stallo in Generalatus subsellium evectus.

Potoccus, i, rivus; *patak.* sl. potok. Vjestnik I. 180. an. 1289. de borea iuxta *potoccum* communis.

Potok, rivulus; *patak.* Urk. Sieb. II. 331. an. 1369. pervenit ad unum *potok.*

Potuebant, pro: poterant. Georg. Sirm. I. 50. et raro *potuebant* emere.

Potus Caffæ, usus liquoris e faba Arabica confecti; *kávézás.* Bék. Debr. főisk. törv. 166. *Potus Caffae* intra collegium prohibitus sub pœna amittendi unius festi beneficii.

Potus honoris, poculum honoris; *tisztelet pohara.* Kronst. II. 211.

Potus spirituosus, potus fervidus, venas inflans; *szeszes ital.* Imre Phil. 253.

Potus valedictionis, poculum viaticum; *áldomás, bucsupohár.* Ger. Abschiedstrunk. Száz. II. 241.

Potwaria, æ, iudicium, litigium; *per.* V. *Patvaria.* Fjp. Szám. p. 357: procuratori pro expensis ad *potwariam.*

Povodus, i, V. *Podwodus.*

Povoz, V. *Podwodus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti . . . a quorumlibet iudicum iudicys penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a strosa et stan et *povoz* et alijs servitutibus et solucionibus ordinarijs et extraordinarijs.

Powaba, æ, fors. idem quod Croat. *povanje,* plantatio; *ültetés.* Sup. An. Sc. I. 172. an. 1440: Cmethones laborant pro vere et æstate *Powabam.*

Powodus, i, V. *Podwodus.* Tör. Tár. 1892. p. 61. quod nos attendentes gravia et intollerabilia dampna, quibus cives nostri de Podolino frequenti dacione et nimia *powodorum* insolitisque stationibus per nobiles et terrigenas nostros gravabantur a. 1440.

Powoz, V. *Podwodus.* Kuk. Jur. I. 59. Item constituimus eis concedentes, quod neque equos, neque *currus,* qui *powoz* vocantur, nec legaciones deferre, nec victualia aliqua dare teneantur.

Poztava, genus exactionis tributi residui; *adóhátralék;* (Cf. russ. *postoj,* exsecutio militaris tributi residui). Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 151. an. 1339: villicus et communitas nunquam . . . exactionem *poztava* dictam . . . petent.

1. **Practica,** æ, actus tractandi, (Du C. al. s.); *értekezés.* Frak. Mát. lev. II. 69: extemplo omnem *practicam* discidit et . . . mediatorem sine ullo bono fine dimisit.

2. **Practica,** æ, clandestina machinatio, fraus, dolus (Du C. conspiratio); *fortély, fondorlat.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 255. An fuerit aliqua *Practica* in Personam Regis Romanorum et per quas Personas, dicit se nescire. Beth. G. Lev. 82. Szék. Okl. II. 113.

3. **Practica,** æ, ars (Du C. al. s.); *mesterség.* Kol. Cod. 48.

Practicabilis, quod facile perficitur; *kivihető.* It. praticabile. Gall. praticable. Art. Diæt. Pos. 69. quia tamen *practicabile* non esset . . . Opin. Deput. 9. Kuk. Jura. II. 201.

Practicabilitas, usus, utilitas; *alkalmazhatóság, haszon.* Ger. Anwendbarkeit. Kuk. Jur. II. 198. ex qua demum appariturum est, an et qualis hac in re convenientia et *practicabilitas* reperiri possit.

Practicans, tiro; *gyakornok.* It. praticante. Ger. Praktiker, Praktikant. Kass. P. P. I. 40. primum quidem in Exactoratus localis Departemento contributionali qua *Practicans,* dein qua Ingrossista.

Practicans cameraticus, tiro officii ærarii; *kamarai gyakornok.* Wallaszky 402.

Practicans conceptualis, qui in exemplis scribendis se exercet; *fogalmazó gyakornok.* Ger. Conceptspraktikant. Kass. P. P. I. 40. Constat e Præside gubernatore, 6. *Practicantibus Conceptualibus.*

Practicans honorarius, alicuius disciplinæ, officii alumnus honoris causa; *tiszteletbeli gyakornok.* Opin. 1802. c. 2.

Practicans stipendiatus, discipulus tiro promotionem ad Cameras Montanas quærens; *díjas gyakornok.* Wallaszky 388.

1. **Practicare,** (Du C. 4.) machinationes, dolos struere; *trafikálni.* Beth. 9. lev. 82.

2. **Practicare,** uti, in usu habere, exercere; (Du C. factitare); *gyakorolni.* Arch. Rák. VIII. 174. in protectionem refugii et asilum de omni iure gentium solitam, licitam et apud nos hactenus erga utriusque Partis Dominos Polonos *practicatam* se contulit.

Practicatus, 3., pervius, tritus; *járható.* Rák. Ön. 36. nec nisi mulorum vectura *practicatas* semitas.

Practicatio, ars, machinatio; *mesterkedés.* Georg. Sirm. I. 79. Attamen per astuciam *practicacionis* iam (in) promtu erat, quod sensissent judicium fore ad discernendum.

Practice, usu; *gyakorlatilag.* Bene Pol. 234.

Practicosentimentalis, sui commodi studiosus et facile molliores sensus suscipiens; *gyakorlati érzékeny.* Jókai Új f. II. 109. Doctor Grisák átlátta, hogy ez a katonaember practicus és egyúttal sentimentalis; *practicosentimentalis.*

1. **Practicus,** 3., ad usum pertinens; *gyakorlati.* Lzb. Cod. Med. T. II. 42: *practicum* examen. Greg. Aesth. 123.

2. **Practicus,** qui medicinam exercet; *gyakorló.* M. Bel. Prodr. Præf. Physicus ordinarius, *practicus.*

Practivus, ad pratum pertinens; *réti.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 368. terras et possessiones suas cum terris aratorijs, *practivis,* buskinis, vinetis et virgultis.

Præ oculis habeo, versatur mihi ante oculos; *szem előtt tartani.* Wagn.

Præacceptus, 3., valde acceptus, gratissimus; *igen kedves.* Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. III. Eius (Marie) quippe charitas tam grata tam *praeaccepta* erat deo.

Præaccipere, allegare; *fölvenni, idézni.* Pel. Dom. II. Adv. s. I. c. 3.; in *praeaccepto* themate.

Præactus, 3., prius, ante actus, præteritus; *eltöltött, elmult, lefolyt, előbbi.* Rák. Ön. 246. I. 30—34. (32.)... adjuva me... ut *praeactae* vitæ meæ mundanæ status differentes recapitulans dilucidem mira providentiæ tuæ opera.

Præ-Adamita, qui ante Adamum vixit; *Adám előtti.* Imre Phil. 260. hoc tamen est memorabile, quod ex omnibus *petrefactis,* quæ pro existentia *Prae-Adamitarum* adferuntur, nullum hucusque repertum sit, in quo vel minimum vestigium manus humanæ appareret.

Præadiacere, præiacere, adiacere; *előtte feküdni.* Ger. vorliegen. Kass. Jur. Civ. 1., 217. Appellata per Partem I. a *praeadiacente* interlocutoria Sententia interposita neutiquam competente.

Præadnexus, 3., *adiunctus; előbb odacsatolt.* Fabó. Monm. Evang. II. 169. eotum quoque earum rem supellectilem pretiosam in *praeadnexis* inquisitionibus specificatam subtraxerint.

Præadvolvere, annectere, subnectere; *mellékelni.* Ger. beischliessen. Kuk. Jura. I. 473. aliisque necessitatibus extraordinariis in *praeadvoluta* Tabella uberius expressis.

Præafferre, prius, supra afferre; *előbb felhozni.* Batty. Leg. I. 79: lex *praeallata.*

Præallegatus, 3., supra dictus; *előbb emlitett, felhozott.* Cod. Dip. Kár. I. 77., 95. Cod. Dip. And. I. 42., 46. Dip. Alv. II. 332. Cod. de Sztára. II. 465.

1. **Præambulum,** introductio, vestibulum; *bevezetés, előjáték.* Kass. Jur. Civ. II. 34. Forma alia *Praeambuli* et Conclusionis Testimonialium super Admonitione per Juratum peracta. Kass. P. P. I. 314.

2. **Præambulum,** prooemium; *előzmény, előbeszéd.* Arch. Rák. IV. 169. Pázm. Dial. 230.

Præannectere, superius annectere; *elől-. felülmellékelni.* Tag. Erd. II. 119: *praeannexa* querimoniarum puncta, quatenus super *praeductis.*

Præannotatus, 3., supra memoratus; *előbb emlitett.* Fjp. Szám. 123.

Præanticipare, antecapere, antea incipere; *megelőzni.* Fej. X. 4. 611. dictumque regnum nostrum modo prædonico subintrare et devastare satagentes *praeanticipando* et præveniendo cum eisdem prælium dirissimum commiserunt.

Præanxiare, angore præoccupare; *borzalommal eltölteni.* Kat. Hist. IX. 406. quod sicut murmur *praeanxians* personas universas dictæ civitatis . . . ululatibus tristitiæ sauciavit.

Præapponere, superius enumerare; *előbb felhozni.* Kuk. Jur. II. 152. Ut in casu vacantiæ *praeappositorum* officiorum, Regnum Bano qua simul Regni Capitaneo pro singula tali vacantia tres idoneos Nobiles Patriæ Filios proponendi ius habeat.

Præarendare, prius conducere, locare; *előbb bérelni.* Batty. Leg. I. 694. circa Decimas, quas Fiscus Regius *praearendare* consuevit, plurimi abusus . . . irrepsissent. Art. Diæt. Pos. 22.

Præarendatio, conductio, redemptio in antecessum; *előre való kibérlés.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 238. De *praearendatione* decimarum. Decret. Caroli VI. Regis 1715. Batty. Leg. I. 694. status et ordines concludunt, ut circa legales *praearendationes* nihil immutetur.

Præarmatus, loricatus; *vértezve.* Cod. Dip. And. II. 30., 38. et expiato fidelitatis animo *praearmatus,* ut fidelitatem fidelitati aggregaret.

Præarripere, prius iam memorare; *előbb emliteni.* Kass. Jur. Civ. 1., 9. citari solent etiam illæ Leges, quæ iudicatum in tali Causa seu petiti discussionem et definitionem *praearrepto* Foro deferunt.

Præascriptus, supra, prius scriptus; *előbb feljegyzett.* Fjp. Szám. 122., 313.

Præassignatus, iam supra v. antea assignatus; *előre kijelölt, kirendelt, meghatározott.* Cod. Zi. III. p. 99. Quod. . . . ipsi magistri octo probos viros in termino *praeassignato* adduxissent, ut debuissent.

1. **Præassumere,** prius assumere, suscipere; *előzőleg magára vállalni, venni.* Cod. de Sztára Vol. II. 200. Ad quod Michael se . . . sub oneribus ipsorum in se *praeassumptis* sponte obligavit coram nobis.

2. **Præassumere,** supra memorare; *előbb felhozni.* Pel. de s. Andr. s. III. c. 4.: in verbo Christi *praeassumpto.*

Præattactus, prius, supra memoratus; *elébb felhozott, érintett.* Rák. Ön. 10. 49. Fej. VIII. I. 178.

1. **Præbenda,** (Du C.) quod alicui debetur; *illetmény.* Arch. Rák. II. 43. jágermesternek is *praebendája conventioja szerint.* Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. *Praebendák* vagy recordátiók egyházi körüljárások után (Umgang) főbb ünnepek alkalmával.

2. **Præbenda,** fructus annuus sacerdotiorum; *karhivatal, kartisztség, karjavadalom, egyházi adomány, egyházi javadalom.* It. prebenda. Gall. prébende. Germ. Pfründe. Chorpfründe. Wagn.

Præbenda theologalis, portio diurna cibi et potus. (Du C.) Nomen hoc demum mansit Canonicis et aliorum clericorum beneficiis. Dimissa enim domicilii mensæque communione reditus, commoda et proventus atque adeo prædia Ecclesiæ dividerunt in portiones, quas *praebendas* appellarunt.; *theologiai javadalom.* Ger. theologische Pfründe. Szer. Not. p. 222.

Præbendæ vinum, poculum vini diebus feralibus hauriendum; *bor halotti tornál.* Száz. VII. 669.

Præbendarista, beneficio ecclesiastico donatus; *karjavadalmas.* Fej. Jur. Lib. 405.

Præbendarius, (Du C.) qui præbendam suscipit; *karjavadalmas.* Batty. Leg. III, 368 an. 1399. *praebendarii* vel portionarii vocati Sacerdotes. Tör. Tár. 1881. 450. Fej. V. I. 259.

Præbendatio, collectio præbendæ tempore ieiunii, abstinentiæ a cibo; *bőjti járandóséggyűjtés.* Brezny. III. 269. 1797-ben az egyház a többi tanítóknál is a cantatiókat, festivatiókat, névnapi vagy menyegzői felköszöntéseket, *praebendatiót,* caliscatiót (Communionspfennig) de papi offertoriumokat is megszüntettetni kivánt.

Præbendista, æ, præbendæ collector; *adománygyüjtő.* Teut. Schul. I. 233: *Praebendistae* duo tempore quadragesimali et alii duo Adventus Domini Elemosynam ex civitate colligendam habent. Száz. XXII. 563.

Præbendivora, æ, qui præbendis iniusto modo utitur; *adományfaló.* Teutsch. Schulord. I. 68.

Præbere patulas aures, audire ali-

quem, alicui dare admissionem. Text. v. t. *Triclinium equitum: kihallgatni.*

Præbitor, œconomus, dispensator: *prebitor, sáfár, gazda.* Bék. Debr. fősk. törv. 149. scholæ in Dispensatorem *Praebitorem* electus. Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 103. Ego N. N. idoneo illorum, quorum interest, suffragio in *Praebitorem* Scholæ Udvarhelyinæ electus promitto me illo munere fideliter functurum, superiorum præscripta executurum: bona Scholæ mihi commissa vel committenda procuraturum, non dissipaturum: *praebenda* tempore debito iuste exhibiturum, illa iis tantum, quibus sunt ordinata erogaturum. Cf. Cic. Off. 2., 15., 53. Inscr. in giorn. Acad. tom. 24., p. 82.

Præbitorium, V. *Praebendatio.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 93. ab omni onere Scholastico puta: *Praebitorio,* œconomia, *Molitura* et Itinerationibus immunes sunto.

Præbuitas, ostensio, Rönsch Itala et Vulgata p. 76. præbitio; *tanusitás.* Cod. Dip. And. II. 325., 363. itaque nos attendentes inviolabilem fidei et devocionis *praebuitatem.*

Præcaria, æ, sublevandis pauperibus ex ecclesiæ bonis constituta Eleemosyna; *szegények javadalma egyházi javakból.* Pár. Páp.

Præcautio, actus præcavendi, providentia; *elővigyázat.* Arch. Rák. VIII. 153. Urb. Reg. 15. Officiales cum requisita *praecautione*... procedant. Ker. Nap. 85. Abelsb. 18. Cf. Cæl. Aur. Acut. 1., 15., 131.

Præcautionalis, providus, cavens; *óvó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 323: linea *praecautionalis.*

Præcedaneus, 3., præcedens; *előbbi.* Fabó. Monm. Evang. II. 19. Pannonia *praecedaneis* quibusdam, sed iam panoleticis cribrationibus et persecutionibus deformata et adflicta. Lzb. Cod. Med. II. 298. Numi Hung. 23. Fej. XI. V. un. 220.

Præcedens, tis in Camb.; *előző.* Ger. Vorzug. Art. D. 1840. p. 77.

Præcedentia, ius præcedendi, prior locus; *elsőbbség.* It. precedenza. Ger. Vortritt. Tit. Aust. Imp. p. 32. *Praecedentiam* Pontifices olim Regibus Hungariæ dedere.

1. **Præcellentia,** excellentia præeminens; *kitűnőség, előny.* Vern. Psych. 224. Aetas virilis præ cæteris *praecellentiam* habet. Cf. Tertull. Apol. 23.

2. **Præcellentia,** æ, (Du C.) titulus honorarius; *kitűnőség.* Diar. 1802. p. 6.

Præcentor, qui ante et post horam in schola habitam orationem et cantum regit; *az alsóbb osztályokban a tanítás elején és végén imát és éneklést vezetők.* Száz. XXII. 564.

1. **Præcepta,** litteræ pastorales (Du C. al. s.); *pásztori levelek.* Kon. Egyh. 34.

2. **Præcepta,** æ, charta solutionum præstitarum, perceptarum (Du C. al. s.); *fizetési ív.* Ker. Nap. 150, mely gondoskodás szült is sok gyümölcsöt a váradi templom építésére, kivált a Nagy-Kunságról, Békés, Szathmár és Máramaros vármegyékből, a mint ezt az 1786-iki esztendőbeli curator *preceptája,* a váradi protocollumban mutatja.

Præceptatus, i, abbas (Cf. Du C. præceptor); *apát.* Star. XXVIII. 112. an. 1283. *preceptatus* d. archiepiscopi et. S. Romanæ ecclesiæ.

Præceptiunculum, parvum præceptum; *szabályocska.* Oláh. Cod. Ep. 610. miris modis gaudebam me in illis *praeceptiunculis* non aberrasse a scopo.

Præceptor, alias: collaborator, e iuvenibus alumnis in subsidium rectoris electus magister; *segédtanító.* Bék. Maros. 11. Kívüle (a rectoron kívül) tanít meg az ifjúság kebeléből választott collaborator, a kit a törvény *praeceptornak* is nevez. Székesf. főgimn. Ért. 1894/5. p. 7.

1. **Præceptoratus,** us, munus præceptoris; *tanítóság.* Bék. Maros. 21.

2. **Præceptoratus,** provinciæ templariorum, in quibus Magni Priores potestatem exercebant (Du C.); *rendfőnökség.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. p. 132. ordo S. Ioannis Hierosolymitani Equitum ... habuerit complures conventus et *Praeceptoratus* atque Ecclesias (sub Corona Hungariæ).

Præceptoria, (sc. charta); *felszólító jegyzék.* Kov. Form. St. CXXXIX. *Praeceptoria* ad certas personas, ne ... molestent, sed, si quid contra Eum habent, iure prosequantur.

Præceptorie, præcipiendo; *parancsolólag, rendelőleg.* Tör. Tár. 1891. p. 318. Fej. VI. 76. XI. V. Un. 237.

Præceptorio - Continuatorium vel **Cassatorio - Continuatorium,** dissolutionem sententiæ et litem continuandam præcipiens mandatum; *itéletet törlő és folytattató parancsolat.* Georch. H. P. IV. 267.

Præceptorio-Divisionale, divisionem præcipiens mandatum; *osztálytételő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 270.

Præceptorio Evocatorium, (Mandatum) V. *Evocatorium.* Kass. Jur. Civ. I. 16 quatenus eidem de condigno Juris, B. videlicet Mandati Nostri *Praeceptorio Evocatorii* remedio Clementer providere, catenusque tibi mandare dignaremur.

Præceptorio - Recognitorium, (sc. Scriptum) *utasítólag elismerő irat.* Kov. Form. St. CXXVII. *Praeceptorio Recognitorium* super pensione certi Interesse Capitulo sonans.

Præceptorio-Palatinalis, a Palatino emanans præcipiens mandatum; *nádori parancsolat.* Faber. Jur. Met. 225. B. R. de 12. Aprilis 1745. qualiter cum Mandatis *praeceptorio-Palatinalibus* procedendum sit.

1. **Præceptorium,** mandatum litem movendam præcipiens; *perfelvételő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 270.

2. **Præceptorium,** Districtus, territorium præfectorum, qui dicuntur præceptores, apud Templarios; *templariusok hatalmi területének ú. n. praeceptor alatt álló része.* Cod. de Sztára Vol. II. 176. Per quem religionis nostre prioratibus, baiuliis, *preceptoriis* et domibus detrimentum facientibus... celeriter providere valeamus.

1. **Præcipitantia,** æ, repentinus animi motus; *hirtelenség, fölgerjedés.* It. precipitanza. Wagn.

2. **Præcipitantia,** æ, expressio chemica, ars separandi soluti corporis a medicamine solvente, ope tertii; *a feloldott testnek elválasztása az oldó szertől egy harmadiknak segélyével.* Ver. Met. II. 47. Nam si experientiam consulas, velis nolis, fatendum est excrescentiam plantæ ex semine et partum pulli gallinacei ex ovo fôecundato longe plus et diversum quid ab eo esse, quod *praecipitantiam* et evaporationem vocant.

Præcipua, apud Du C. Præcipuitas, præcipuum vox forensis, Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis vel a conjugibus sibi invicem datur prærogativo iure. V. textum sub *Donatio praerogativa; előny.* Gall. Preciput, avantage. Ger. Vortheil.

1. **Præcise,** ad tempus; *pontosan.* It. preciso. S. de Kz. Chr. I. 2., 1. unus quisque armatus in tali loco *praecise* debeat comparere.

2. **Præcise,** breviter, paucis; *röviden.* Pázm. Dial. 40. Cf., Cic. de Nat. Deor. 2., 29., 73.

Præcisio, accuratio, diligentia, subtilitas (Finály alio sensu); *szabatosság.* It. præcisione Gall. précision. Carlow. Log. 149. Ne quid redundet aut perperam commisceatur veluti notæ derivativæ cum primitivis, facit *praecisio.* Est enim non minima definitionis laus, brevitas etc. Jókai. Kőszív. I. 35.

Præcisor, structor (mensæ); *előmetélő.* Germ. Vorschneider. Szilády. Tör. Magy. Eml. III. 473. cubicularii... Nro 8... ex quibus administrare debent ad mensam semper... nro 2. *Praecisores*... Nro 3. *Cubiculares pueri*... Nro 8.

Præcitatus, 3., prius, supra citatus, memoratus; *előbb említett.* Bod. Hist. Eccl. III. 3. et passim. Dip. Alv. I. 135. contra vim et tenores punctorum *praecitatorum.*

Præcium, (Dief. prasium, prassia, prassium) prasion; *fehér pemet.* Ger. weisser Andorn. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Præclarum, classis eximia; *kitűnő.* Ger. Vorzug. Jókai. Mire Megvén. I. 115. *praeclarummal* fogom az ügyvédi vizsgát letenni. Ibid. Kárp. 7., 318. Szilády Irodt. Közl. VI. I. 105.

Præclusi terminus, dies dicta; dies ultimus, præfixus; *véghatárnap; záridő, zárnap, zárnapi időhatár.* Ger. Præclusiv-Frist. Tisztb. Ir. Pest Vár. Levt.

Præclusio, actus præcludendi; *elzárás.* Lzb. Cod. Med. T. II. 317.

Præclusoria linea, viam intercludens linea; *zárvonal.* Ger. Sperrlinie. Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o).

1. **Præco-** onis, (Du C.); *szolga.* Kol. Am. II. p. 63. Fuere vero *Praecones* comitis statores et apparitores, quorum opera is utebatur in mandatis Regiis et suis etiam per provinciam castri sui publicandis, atque in vectigalibus Regiis exigendis.

2. **Præco,** (Du C.) circulator, qui silvas obirent, a furtis tuerentur; *kerülő, zsitár.* Batty. Leg. T. II. 384. an. 1252.

3. **Præco,** (Du C. concionator.) qui gladium cruentum circumferre solebat, etiam pallio cruento vestitus erat; *kiáltó.* S. de Kz. Chr. I. 2., 1.: *praecones* in castris ad exercitum Hungaros adunabant.

4. **Præco-** onis, collector rerum fugitivarum idem ac Jokergech; *jószágot kergető.* Pelcz-Geisa. p. 94. Collectores eiusmodi rerum fugitivarum dicebantur *Praecones.*

Præco Evangelii, verbi divini præco; *szent ige hirdetője.* Szék. Okl. I. 1.

Præco Verbi Dei, minister Verbi Divini; *Isten igéje hirdető.* Ker. Nap. 374.

Præcognitum, i, quod animo prævidemus; *előérzés, előismeret.* Pázm. Dial. 488.

1. **Præconceptus,** 3., meditatus; *előre*

kifundált, előre kieszelt. Cod. Zi. I. 358: quod Dumbo ... quendam villicum ... de *praeconcepta* malicia in capillis accipiendo interemisset.

2. **Præconceptus,** antehac conceptus, opinatus; præiudicatus; *előitéletes, elfogult.* Bod. Hist. Eccl. I. 108. Hist. Nat. 48. *praeconcepta* opinio.

Præconcipere, antea concipere, in animum inducere; *előre feltenni, kigondolni.* Arch. Rák. VIII. 171. Rák. Ön. 375.

Præcones Castri, V. *Praeco* 1. Prisc. Serv. 21.

Præconisare, (Du C. præconizare), prædicare, promulgare; *hirdetni.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 278. Tu fidem sanctam et catholicam *praeconisatam* ab luminibus Christi. Pel. Pom. De S. Thoma s. I. c. 3. Rex filia suæ nuptias celebrabat et *praeconisari* fecerat, quod omnes deberent nuptiis interesse.

Præconisatio, antistitum electorum confirmatio (Du C. al. sensu); *püspökök, érsekek és patriárkák kinevezése vagy megerősitése.* Kon. Egyh. 180. 251.

Præconizare, (Du C.) prædicare; *kihirdetni* (ünnepélyesen). Knauz. M. E. Str. I. 69., 32. Per totam Pannoniam nuptiæ regis *praeconizantur.* Andr. Pann. 140. Tuam Excellentiam ... laudibus *praeconizem.*

Præconsentire, antea, prævie consentire; *előbb megegyezni.* Act. et Doc. Rákóczy, p. 106. pollicemur ... nos ... nonnisi præsciis et *praeconsentientibus* ... Confœderatis ... conclusuros.

Præconsiderare, prius considerare; *előbb megfigyelni.* Szentiv. Cur. Misc. 107. sicut Astrologi per considerationem stellarum prænoscere et *praeconsiderare* possunt de pluviis et siccitatibus.

Præcordialis, (Du C.) intimus; *benső, mély.* Pel. De S. Thoma s. II. c. 1. Christus amore *praecordiali* nos diligit ... Beng. Ann. Er. Cœnob. 602.

Præcordialiter, (Du C.) intimo animi sensu; *szivünk mélyéből.* Fej. V. II. 485. Nicolaus... Nobilis Regni Ungariæ Necessitates, apostolicæ sedi frequenter expositas, *praecordialiter* intuemur.

Prædamnati, iam antea damnati; *eleve elkárhozottak.* Corp. Gram. 702.

Prædatarius, prædatorius; *zsákmányoló, rabló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 177. *praedatarios* Equites.

Prædaucius, fors; idem quod homo vagus (Cf. Russic. predaucy.); *szökevény, kóborló.* Germ. Landstreicher. Probst. Comitiol. p. 154. De restitutione Valachorum, Sclavorum et *Praedauciorum* leges olim et nuper sancitæ renovantur. Pár. Páp. Art. LXIII. an. 1681. Recon. an. 1655. p. 629.

Prædecessor, antecessor; *előd.* It. predecessòre. Wagn. Cf. Symm. Ep. 10., 47. Rutil. Nam. 1., 424.

Prædeclaratus, 3., supra memoratus; *fönnebb emlitett.* Dip. Alv. I. 24.; II. 267. iuxta *praedeclaratas* deliberationes.

Prædeducere, supra memorare; *előbb felhozni.* Lzb. Cod. Med. T. II. cryptæ ... *praededucta* modalitate exstruendæ. Kass. P. P. I. 229.

Prædefinire, antea designare; *előre kijelölni, rendelni.* Bod. Hist. Eccl. I. 351. Electi perire non possunt, quia deus ante creationem elegit et *praedefiniit* ad vitam.

Prædestinatiani, *elővégzetesek.* Not. rel. I. 227. *Praed.* sicut Pelagiani viribus liberi arbitrii-plus iusto attribuebant ... Sunt tamen, qui dicant, hanc hæresim nunquam exstitisse, sed S. Augustinum et eius doctrinæ sectatores ita a Pelagianis nominatos fuisse.

Prædestinatio, decretum Dei hominem ad sempiternam felicitatem destinantis; *előre való isteni rendelés.* Gall. prédestination. Ger. Gnadenwarl, Vorbestimmung. Wagn. Fabó. Monm. Evang. II. 135. Cf. Augustin. passim.

Prædeterminatio, V. *Praedestinatio.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 132. et plausibiliter characteristica Thomistarum sententia, qua physicæ *praedeterminationes* asseruntur.

Prædialis, qui a sacerdote quodam principali prædia accepit obligatione feudali. Cf. Hiv. Műsz. nobilis prædialis, *egyházi nemes,* et sedes prædialis, *egyházi nemesi* szék. In gloss. Szirm. nobilis prædialista, *pap nemese* (In Corp. Juris): «prædiales ecclesiarum (vulgo *Érsek nemessei, Apát-úr nemessei*)». Etiam ap. Du. C. occurrit hoc vocabulum, sed alia notione: s. v. Prædialis = prædiatorius, ad prædium pertinens. Kövy. El 58. Est alia classis etiam Nobilium, qui vocantur *Praediales.* Qui originem inde ducunt, quod quidam Prælati, Militis in promptu habendi causa certas terras ab antiquo pro solo sexu masculino conferre soliti sint et hodiedum easdem ex defectu vel Nota conferant, quarum collationum valor secundum illa principia dijudicari debet, quæ suo loco de Donatione Regia tradentur Hodie alii *Praediales* nobiles non exstant, quam Archiepiscopi Strigoniensis, Episcopi et Capituli Jaurinensis, Episcopi et Capituli Zagrabiensis.

Prædialis Ecclesiæ; *egyház helyi nemes ember.* Ker. Inst. Mil. 408—410: Regis nostri dum archiepiscopatus, Episcopatus aut Monasteria fundabant, iis partem unam liberorum subditorum armis duntaxat servientium adjicere consueverunt ... quo factum est, ut multi e Jobagyonibus castrorum in potestatem Archiepiscoporum... translati idem ipsum militare servitium ... continuare debuerint, ita tamen, ut amisso ... Jobagyonum Castri nomine iam *Praediales Ecclesiae* vocarentur.

Prædialis nobilis, nobilis ecclesiæ; *egyházi nemes.* Száz. XV. 555.

Prædialista, V. *Praedialis; egyháztelki nemes,* pap nemese. Kol. Am. II. 144: ordinis ecclesiastici viri abbatesque persæpe servos suos aut libertinos liberis prædiis donabant, quæ prima *praedialistarum* origo fuisse videtur. Jogt. Eml. III. 1. p. 355. Bel. Comp. Geogr. 498. Szirm. Glos. 132.

Prædicabiliter, laudabiliter, prædicabili modo; *dicsćretesen.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 44. sed in vobis propagatione *laudabili* radicata *praedicabiliter* et transfusa tenacius conquievit.

Prædicans, tis V. *Praedicator; hitszónok, hittanító.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 534. quidam eorum *Praedicans* ... hisce verbis Imaginem Christi alloqueretur. Tör. Tár. 1887. 48.

Prædicantialis, ad prædicantes pertinens; *hitoktatói.* Funda David. F. 2. IV. renunciando Muneri et officio ... *Pradicantionali.*

Prædicantius, 3., ad prædicatores pertinens; *prédikátori.* Rep. Cast. p. 14: Miror, qui mantellum illud tuæ reverentiæ, sub quo tunc manticulatus fueras, Nobilis ille perscrutari non sit verecundatus, neque existimaverit ex tuo pennas illas contactu, nescio quid *Praedicanticae* sanctitatis contraxisse.

Prædicatio, (Du C.) contio ad populum; *szónoklat, prédikálás.* Gall. prédication. Germ. Predigen, Predigt. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 15. non bene sedere videtur, quod cum in cotidianis *praedicationibus* vestris et nostris non plus quam quadraginta dies dare consue verimus.

Prædicator, orator divini verbi; *prédikátor. hitszónok.* It. predicante, predicatore. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 14. in civitatibus et oppidis, ubi *predicatores* et minores domicilia sua habent. Cf. Tertull. adv. Marc. 4, 28; Sulp. Sev. Ep. 1, 6.

Prædicatorius, 3., ad prædicatores pertinens (Du C. concionator); *prédikátori, papi.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 124. Primam *praedicatorii* sui muneris cathedram in Mariana Thallensi Valle obtinuit.

Prædicatum, i, 1. cognomen hominis; v. agnomen; 2. verbum in enunciato, quod demonstrat, declarat; *1. helységtől való név, 2. állitmány.* It. predicato. Prädicat. Szirm.

Prædicatura, æ, munus, officium prædicantis; *hittanárság.* Han. Hist. Eccl. 168: volent se ingerere ad officium *Praedicaturae.*

Prædilectio, studium; actus magis diligendi; *előszeretet.* It. predilezione. Ger. Vorliebe. Vern. Psych. 128. argutiæ inanes, quas male ingeniosi et faceti captant, denique *praedilectio* et præversio, quam erga nonnullos homines, animalia et res vita carentes sentimus, quin caussa eius nota sit i. e. sympathia et antipathia.

Prædiligere, magis amare; (Du C. malle); *jobban szeretni.* It. prediligere Pel. Pom. De S. Andr. s. IV. c. 5. Primogenitum filium solet homo *praediligere.*

Prædisponere, ad aliquid habilem reddere, præparare; *előkészitni.* Bene Med. I. 45. Temperamentum cholericum *praedisponit* ad morbos energicos.

Præditare, præditum reddere; *valamivel ellátni, megajándékozni.* Batty. Leg. I. 377. an. 1015. decimationibus curavimus *praeditare.*

Prædia impopulata, *benépesitett puszta.* Pfahl. Jus. Georg. 49. Alia contra illorum, quæ præsertim recuperatis e manibus Turcarum Comitatibus neoacquisiticis omni populo destituta, successive impopulata, 1. vel vero adaucto numero Colonorum in Possessionibus Oppidisque eisdem in meliorem illorum subsistentiam adiecta fuerant ita, ut Colonis in ambitu illorum agri, prata vel pascuum commune assignarentur, a quibus (in connumerationem etiam portarum sumtis beneficiis), 2. præstationibus urbarialibus (onerihus urbarialibus et servitutibus) obnoxii sunt. *Praedia* hæc vocantur *impopulata.*

Prædia incorporata, *bekebelezett puszta.* Pfahl. Jus. Georg. 49. Prædia hæc vocantur impopulata neque enim solum prædia, in quibus Coloni Domos suas erexerunt; sed illa quoque, quæ iisdem pro necessaria sui subsistentia ad excolendum adiecta sunt pro

impopulatis haberi debent. Melius tamen Prædia, quæ pro meliori colonorum subsistentia Possessionibus adiecta sunt, vocantur *Praedia incorporata,* in antithesi cum Prædiis primum memoratis.

Prædium, nobilitatis locus desertus: *puszta, a földesúr majorsága, rabszolgatelepülés.* Ger. die Puszte, Heide. *(a megyének korai birtokrésze,* de a majorsági jövedelemmé átváltozandott adó-. vám-, és birságra szintúgy kiterjeszthető). Samb. Tyrn. Georch H. T. III. 98. Tör. Tár. 1887. p. 525.

Prædoceus, 3., a *praeda* derivatum, furatus; *lopott.* It. robato, furato. Jogt. Eml. T. I. p. 498: ut res *praedoceas* seu deperdita animalia ad se . . . transponat.

Prædocinaliter, more prædonis; *rabló módjára.* Fej. V. 233. quædam castra nostra finitima *praedocinaliter* occupasset.

Prædocinium, rapina; *rablás.* Ger. Raub. Kass. Prax. 1., 22. *praedocinia,* aliaque delicta præcaveantur. Opin. de Securitate 1810. Sec. II. §. 3.

Prædominans, ceteris eminens; *uralkodó.* Imre Phil. 257.

Prædominari, superare, prægravare; *felülkerekedni, uralkodni.* Asp. Pr. Chr. p. 402. l. 7—10. (10.) O Dominator, Domine! insurgunt contra me cupiditates meæ et volunt dominari mihi, et heu, quam sæpe servio illis alacrius, quam tibi; auge charitatem, minue cupiditatem, ut illa *praedominante* sim fidelis et prudens in serviendo tibi.

Prædonice, in modum prædonum; *rabló módjára.* Vuch. Leg. Crim. 104. (Decr. I. Leopol. I. imp. an. 1659. Art. 77). voluntarii Detentores rerum *praedonice,* vel furtive ablatarum.

Præductal, præductale, regula, euthygrammum; (Du C. Stylus vel plumbum, quo lineæ præducebantur in membrana ad scripturam dirigendam); *vonalzó.* Germ. Lineal. Pár. Páp.

Prædux, summus dux; *fővezér.* Urk. Sieb. I. 138. an. 1279. Cum . . . rex Bela maiorem exercitum *praeduce* Laurencio . . . contra . . . patrem nostrum destinasset.

Præeligere, malle, præferre; *elsőséget adni.* Tör. Tár. 1887. p. 787. Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. cum paupere Christo pauper et in Eremi latebris absconsus sola gratia clarus et virtutum cymeliis dives fieri *praeelegeras.* Cf. Sidon. Ep. 7., 4.

Præelegibilis, quod prius eligi potest; *inkább választható.* Pel. De s. Mathia s. II. c. 2. Minus malum *praeelegibile* est maiori malo secundum rationem.

Præemere, præ aliis emere; *előbb vásárolni.* Kass. Jur. Civ. II. 3. incipiendo ab illo, qui Jus *praeemendi* præ alio habet.

Præeminens, conspicuus præ ceteris; *kiváló, kitűnő.* Moln. Patv. 76.

Præeminentia, æ, excellentia, dignitas, gradus maior; *magasb méltóság.* Gall. prééminence Ger. höbere Würde, Vorrang. Art. Jur. Thav. 39. cunctis etiam aliis cuiuscunque Status, Dignitatis, Conditionis, Honoris et *Praeeminentiae* Subditis nostris etc. salutem et gratiam. Cod. Dip. Brüss. II. 159. Cf. Claud. Mam. Ep. præmiss. libr. I. de statu anim.

Præeminentior, magis conspicuus præ ceteris; *kiválóbb.* Arch. Rák. VIII. 25. erga *praeeminentiorem* distinctionem gradus officii.

Præemptio, prærogativa emendi; *elsőbbség a vevésben, elővásárlat.* Gall. préemption. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 290. nemo extraneorum ante nobilitatem comitatus . . . *praeemptionem* sibi vindicare audeat. Juriev. Jur. Met. 103. Kass. Jur. Civ. II. 3. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 749. Jókai Rab. R. I. 89. Tör. Tár. 1887. 611. bőrök coëmptiója és *praeemptiója.* Száz. XXIX. 847.

Præemptionalis, ad ius prius emendi pertinens; *elővásárlási.* Jókai Rab. R. I. 4.

Præemittere, prius emittere, ante emittere, proferre; *előbb felhozni.* Fej. X. I. 79. Nos itaque *praeemissis* supplicationibus ipsius Jacobi.

Præerigere, prius erigere, movere; *előbb inditani.* Kass. Jur. Civ. 1., 212. adeoque *praeerectae* sub. A. Actionis præsusceptique instituti et Judicatus legalitate eveniente.

Prærogatio, actus in antecessum aliquos sumptus faciendi; *előre tett kiadás.* Törvt. Msz.

Præexcogitare, prius excogitare; *előre kieszelni, tervezni.* Fej. IV. 3., 327. nos licet firmiter crederemus *praeexcogitatam* malitiam ad protelandum processum ipsius negotii excusationem huiusmodi prætendisse.

Præexconceptus, præmeditatus, quod consulto de industria fit; *előre szándékolt, tervezett.* It. prémeditato. Germ. vorsätzlich. Kov. Form. St. 92. famulis suis armatis manibus et *praeexconcepta* malitia tempore serotino ad domum suam destinatis.

Præexhibitus, 3. prius exhibitus; *előbb bemutatott.* Tör. Tár. VI. 48. litterarum *praeexhibitarum.* Cod. Dip. And. V. 13., 23. Cod. Zi. III. 67., 459., 539.

Præexigere, antea exigere; *előbb követelni.* Pázm. Dial. 364.

Præexistentia, æ, ante existere; *korábbi, előbbi létezés.* It. preesistenza. Gall. préexistence. Vern. Met. II. 321. Inter antiquissimos Philosophos Pythagoras et post illum Plato existentiam idearum innatarum propugnavit. In nexu eorundem systematis de *praeexistentia* animarum ideæ innatæ illis erant reminiscentiæ æternarum et immutabilium substantiarum, quas anima, antequam corpori iungeretur, in præcedenti aliquo vitæ statu cognovit et quasi in speculo quodam intuita est.

Præexistentiani, *kik a lélek előlétezését tanították.* Imre Phil. 353. Aliqui docent: Deum ante mundi creationem aut sub ipsa omnes animas creasse, quæ cum corpora humana generantur, his associantur: isti vocantur *Praeexistentiani;* tales erant multi ex Chaldæis, Agyptiis et Judæis.

Præexistere, prius existere; *előbb létezni.* Fabó. Monm. Evang. II. 169. Præterea in topschensi catholica antehac ecclesia *praeexistentia* tria altaria prædicans David Frühauff cognominatus demoliri curans.

Præexponere, prius exponere; *előbb felhozni.* Art. D. 1840. p. 5.

Præexprimere, prius, ante exprimere; *fenn kitenni.* Ger. oben anführen. Kov. Form. St. 254. Francisco et Demetrio in *praetaxatis* tribus millibus flor. auri ab ipsis modo *praeexpresso* perceptis inscripsisset, pignori obligasset.

Præexstare, præstare, excellere; *kitünni.* Batty. Leg. I. 129: *praeexstantium* olim Episcopatuum fama.

Præfatus, ante, prius memoratus; *fölebb említett.* Cod. Dip. And. I., II. pass.

1. **Præfecta,** forma generis feminini a præfectus, eodem sensu — quæ alicui rei præfecta vel præposita est. *Aulae praefecta: udvarmesternő.* Rák. Ön. 44. l. 33—37. (36.): Prætereo, Domine, recensere domesticas afflictiones meas, quas uxoris meæ zelotypia per vere, prout ipse nosti, falsas anus cujusdam, quam mater illi pro *aulae praefecta* dederat, relationes et instigationes causata.

2. **Præfecta,** æ, filia adoptata; *fogadott leány, fiúsított leány.* It. fille adoptive. Ger. Adoptiv-Tochter. Kövy. El. 42. In primo casu vocatur Præfectio, quæ tantam vim habet, ut, licet *praefecta* ignobili nupserit, tamen proles eius post defectum præfici curantis prærogativa nobilitari gaudebunt. Jók. Epp. I. 205. egy családnak egyetlen gyermeke, ki hogy a család neve fenmaradjon, atyja által királyi kegyelem utján s az ország beleegyezésével mindazon jogokban részesittetett, a miket törvényeink szerint egy férfiú élvez. Jószágainak önálló birtokosa, nevét a férje neve előtt viseli s gyermekei mind a két nevet öröklik; *fiúleány.*

Præfectio, est sexus fœminei in ius masculinum adoptio regia; *fiúsítás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 192. *Praefectio* (Férfiusítás vel Leányfiúsítás) nobis, Hungaris est: actus, quo defectui proximus mulierem suæ familiæ in bonis sexum duntaxat masculinum concernentibus, cum consensu regio privilegiali in masculinum hæredem substituit. Samb. Tyrn. M. Bel. Geogr. Comp. 504. Moln. Patv. V. Jogt. Eml. I. 173. Kövy. El. 42. si quis successoribus masculinis carens filiam vel sororem in bonis solum sexum masculinum antea concernentibus (sive firmo sive infirmo iure possessis) cum Consensu Regio adeoque Donatione mediante in hæredem constituit, aut cum omnibus prorsus Successoribus careat, extraneum a sanguine et ignobilem in fratrem vel filium æque cum consensu Regio pariter in casum defectus assumit vel plane bona sua ignobili legat. In primo casu vocatur *Praefectio.*

Præfectionales, (sc. litteræ), præfectionem, affiliationem continentes; *leányfiúsitási levél.* Proj. Leg. Civ. 167. Filia præfecta, si *praefectionalibus* ius quoque regium adnectatur, edocto hoc, ita prout alter a sanguine extraneus, jura deficientis familiæ in bonis sibi collatis requirere poterit. Fej. XI. V. Un. 473. Kövy El. 157.

Præfectissa, æ, femina præfecta; *elöljáró nő, főnöknő.* Germ. Oberin. Beng. Ann. Er. Cœnob. 414. nec non Excellentissimæ Comitissæ a Fels, Supremæ pro tunc *Praefectissae* Aulæ Imperatricis Viduæ Magdalenæ Theresiæ.

Præfectoratus, *Generalis cassae fundationalis politicae Praefectoratus officium.* Munus summi præfecti ærarii publici fundationum; *az országos alapítványi pénztár elnöki hivatala.* Kass. P. P. I. 20.

1. **Præfectura,** æ, *kerület.* Faber. Jur. Met. 38. Hungaria omnis montana divisa est in *Praefecturas* (Districtus vulgo dicimus) quæ Cunctos Regni Comitatus et adnexas pro-

vincias complectuntur. Wallaszky 571. Cf. Tacitum passim.

2. **Præfectura,** æ, domus præfecti, curatoris rei rusticæ; *jószágigazgatóság.* Jókai Rab. R. 1., 6. Helen ülének együtt, a tintapettyes zöld asztalnál, az uradalmi *praefectura* gyüléstermében, a bonorum director elnökölt, mellette jobbról a *praefectus,* ki az ügyek sorrendjét válogatta elő a conceptusból.

Præfectura suprema Armorum Cæsareo Regiorum, officium, penes quem est summum imperium; *főhadkormányszék.* It. comando generale. Ger. das Generalcommando. Kass. Prax. I. 48.

Præfectura hospitiorum militarium, prætorium hospitiis designandis; *főszállásmesteri törzshivatal.* Stat. 33. præfecturæ hospitiorum militarium. (General Quartier-Meister Stab).

Præfectura Præsidiaria Militaris, officium præfecti custodum; *katonai őrségi parancsnokság.* Diar. Com. II. 9.

Præfecturatus, us, officium præfecti; *elöljáróság.* It. prefettura. Ger. Präfectur. Nov. Calend. 319. Semliniensis Postæ *Praefecturatus* Officii Districtus. Art. Diæt. Pos. 30.

1. **Præfectus,** i, præceptor domesticus; *házi tanító.* Jók. Epp. I. 103. humaniorum cursus. Innentúl mindig válogatott magántanítói voltak, kiket *praefectusoknak* czimeztek.

2. **Præfectus,** i, (in scholis saxonalibus); *elöljáró.* Teut. Schul. I. 229: *Praefectus* integro cætui studiosorum togatorum præest... Præterea Oeconomiæ publicæ universalis et specialis ordinariorum cura eidem incumbit... Eidem informatio puerorum Classis IV. æ, seu Rudimentistarum concredita manet . . . præterea Concionem quovis Festo sollenniori, in Monasterio, hora diei primæ pomeridiana habebit.

3. **Præfectus,** hodie rector gymnasii; *a mai gymn. igazgató.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 33.

4. **Præfectus,** nude dicitur, qui cohorti militum præest; *százados, parancsnok.* S. de Kz. Chr. II. 1., 2. Habebat . . . unus exercitus XXX millia virorum armatorum exceptis decurionibus ac *praefectis.*

Præfectus armariorum, V. *Thesaurarius; kincstáros.* Oláh. Cod. Ep. 325. Binas, ut arbitror, litteras meas post meas per *praefectum Armariorum* antea missas ad te dedi.

Præfectus Castri, arcis, castelli præfectus; *várnagy.* Pris. Serv. p. 20: *Praefectus Castri* idem qui Castellanus seu castri custos, cui præter custodiam castri incumbebat castrenses regere, et in exercitum deducere. Bel. Appar. ad Hist. Hung. Dec. I. Mon. V. pag. 231. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. a *prae fecto castri (várnagy).*

Præfectus cœnobii, qui præest monasterio; *klastrom elöljárója.* Törvt. Msz.

Præfectus generalis-Excubiarum, *tribunus maior; praefectus vigilum; őrnagy.* Arch. Rák. IX. 452.

Præfectus molæ, *zuzómester.* Juriev. Jur. Met. 45. Lotores Montanistici (Mühlenarbeiter) vocantur generatim omnes illi operarii, qui in Molis contusoriis iisque adjunctis Loturis operas præstant; inter quos primum locum tenet: *Praefectus molae* (Mühlschaffer), cui incumbit cura et directio omnium negotiorum in Mola Contusoria et Lotura occurrentium.

Præfectus monetalis, monetæ præfectus; *pénzverő igazgató.* Numi Hung. 159.

Præfectus palatii, V. *Comes Palatii.*

Præfectus rei contusoriæ, V. *Praefectus molae; zúzómester.* Törvt. Msz.

Præfectus rei tormentariæ, V. *Magister tormentorum.* Törvt. Msz.

Præfectus scholarum, rector scholæ; *iskola igazgatója.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 119.

Præfectus stabuli, dignitas aulica: qui stabulo regis præfectus vel præpositus est; *istállómester.* Rák. Ön. 242. l. 3—6. (5.): Triduo, uti recensui, elapso, adhuc decumbens Rex se aulæ spectandum præbuit et sequenti die, quamvis valde debilis et præter morem brachiis *stabuli praefecti* fulcitus, prodire incœpit.

Præfectus studiorum, qui præest studiis; *tanulmányi elöljáró.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 14. a tanítás vezetésében a rectornak a közege a *praefectus studiorum,* a tulajdonképeni igazgató.

Præfectus vigiliarum, qui vigiliis præest; *őrparancsnok, őrnagy.* Rák. Ön. 134. l. 20—22. (21.): (nobilis Mecsinskius...) in exercitu Polonico officialis supremi in legione quadam *vigiliarum praefecti* fungebatur officio.

Præferenter, imprimis; *mindenekelőtt, különösen.* Kass. Prax. I. 26. assumuntur *praeferenter* B. Rescripta, Decretaque Regia.

Præferentia, æ, priores partes (Du C. al. s.); *elsőség.* Irodt. Közl. VI. I. p. 90.

Præferentialis, antecellens, priores partes habens; *kiváló.* Kuk. Jur. II. 304. quam et generalibus Comitiis promotas imo et in serie *praeferentialium* gravaminum ac postulatorum hacteuus incassum adursas fuisse.

Præferratio, actus ferro muniendi; *megvasalás.* Kronst. II. 498. *praeferratio* unius bigæ.

Præficere, in filii locum adoptare puellam. Georch. H. T. II 32. Ha mondhatjuk rövidből rövidíteni, nagyobból nagyobbitani, újból ujjitani: miért nem mondhatnánk fiúból fiúítani? azaz röviddé, nagyobbá, újjá, fiúvá tenni: már pedig *praeficere* annyit tészen, mint a leányt törvényesen fiúvá tenni; szinte így lehet az örökbe való fogadást is rövidebben örökösítésnek mondani. Ne fertőztessük meg honnyi nyelvünket az idegen szavakkal, midőn nálok nélkül könnyen ellehetünk.

Præfidentia, æ, temeritas, furens audacia; *elbizakodottság.* Ker. Inst. Mil. 486. Isthv. III. 4.

Præfigare, præfigere; *előre meghatározni.* Száz. XII. 360. sub pœna *praefigata,* fl. 100.

Præfigurare, rei futuræ imaginem fingere; *leábrázolni, jelképezni.* It. prefigurare. Otia Bachm. 287. præterquam quod illa *praefigurabant* Semen illud benedictum promissum. Passim ap. script. ecclesiasticos.

Præfigurativus, 3., (Du C.) qui rem futuram exprimit; *előre jelzett.* Pel. In corp. Christ. s. II. c. 7. Per hoc sacramentum asseeuratur homo de beatitudine tamquam per *praefigurativum.*

Præfinitus, 3., (Du C.) definitus, certus; *előre meghatározott.* Tör. Tár. 1881. p. 99. *praefinita* dies.

Præfixio, actus præfigendi; *kitűzés.* Rák. Ön. 72. *praefixio* temporis.

Præfricte, (a præfracte) obstinate; *makacsul, ha törik, szakad.* Batty. Leg. I. 405: si autem *praefricte* contendas.

Præfulgidus, 3., præfulgens; (Epitheton imperii Turcici); *igen fényes.* Tör. Tár. 1890. p. 406. *praefulgida* porta. Cf. Juvencius 3., 331.

Prægestus, prius, ante gestus; *előbb viselt* (officium). Kass. P. P. I. 239. cuivis alteri nefors *praegesto* Fiscalatui renunciare debet.

Prægloríficare, summa gloria afficere; *megdicsőiteni.* Pel. Pom. De S. Joan. s. IV. c. 7. Post mortem maximis privilegiis *praeglorificavit* Joannem Christus.

Prægloriositas, insignis gloria; *igen nagy, kitünő dicsőség.* Pel. De s. Joan. Bapt. s. IV. c. 1. Joannes merito magnus dicitur coram Deo in privilegiis *praegloriositatis.*

Prægnans causa, gravis causa, res magni momenti; *fontos, nyomós ügy.* Wagn.

Prægravatio, nimium onus; *túlterhelés.* It. aggravamento. Gall. surcharge. Ger. Ueberladung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 349: comperta *praegravationis* veritate propter manifestationem alleviationis dimidium auctionis sentiat.

Prægravium, quod iustum pondus superat; *túlsúly.* Pest. Vár. Levt.

Prægressus, 3., provectus; *előrehaladott.* Abelles. 15. Bene Med. I. 163. *praegressa* inflammatio.

Prægustator, qui prægustat; regis a cyatho; *előre izlelő, pohárnok.* Tör. Tár. 1888. p. 658. Cf. Suet. Claud. 44. Gruter. Inscr. 581., 13. 602., 4. Orelli Inscr. 2993. Murat. Inscr. 407., 3.

Prægustus, us, præsensio; *előíz.* Ger. Vorgeschmak. Nill. Symb. 24: Hujus solatii *praegustum* . . . communico.

1. **Præhabere,** prius instituere; *előzőleg tartatni.* Cod. de Sztára. II. 21. diligenti inquisitione *praehabita* talem . . . comperissent veritatem.

2. **Præhabere,** anteferre; *fölebb becsülni, nagyobbra tartani.* Wagn.

Præhabitus, 3. superior, prior; *előbbeni.* Cod. Dip. Árp. V. 107. qui iidem populi seu condicionarij modo *praehabito* in suis questionibus per omnia defecerunt.

Præhonorandus, (Du C.) admodum honorandus; *nagytiszteletű.* Arch. Rák. IX. 10. Domine *praehonorande.*

Præinceptus, 3. ante inceptus; *előbb kezdett.* Cod. Dip. And. I. 384., 425.

Præinserere, ante inserere; *előbb beilleszteni,* Dip. Alv. II. 31. iuxta *praeinsertae* deliberationis nostræ tenorem. Art. Jur. Thav. 30. *praeinsertos* omnes . . . articulos . . . acceptavimus.

Præinsinuare, supra memorare; *előbb emliteni.* Kuk. Jur. II. 117. ut in *praeinsinuatis* modernis vacantiæ Banatus circumstantiis, in re quoque Militari, Regno huic respiciatur . . . Beng. Ann. Er. Cœnob. 127. occasione *praeinsinuati* motus.

Præiudicabilis, (Du C. præiudiciabilis) damnosus, nocens; *káros.* Tör. Tár. 1891. p. 76.

Præiudicare, nocere, detrimentum afferre; *ártani.* It. pregiudicare. Gall. préjudicier. Art. Diæt. Pos. 20. Ut nimirum Corregimen hoc Articulis 1-mo et 2-do Anni 1723... ne in minimo quidem *praeiudicet* aut *praeiudicare* possit. Arch. Rák. IX. 628.

Præiudiciosus, 3., damnosus; *káros, hátrányos.* Fej. T. XI. V. Un. 214. Albertus conditionem iuribus suis *praeiudiciosam* respuit. Tör. Tár. 1886. 47. Art. Diæt. Pos. 104. Dip. Alv. II. 334. Rák. Ön. 114.

Præiudicium, (Du C.) damnum, detrimentum; *sérelem, kár.* Georch. H. I. III. 103. Thök. Lev. 11. Marc. Chr. II. 88. Cf. ap. Sen. Gell. et Jurisconsultos passim.

Præiunctio, actus præiungendi, anteriori parti iunctio; *elébefogás, béfogás.* Rák. Ön. 126. I. 33—34. (33.): quamvis *praejunctionem* equorum urserim, tergiversationes hospitis et varia quæsita impedimenta retinuere me...

Præiunctura, equi subsidiarii; *előfogat.* Germ. Vorspann. Art. Diæt. Pos. 27. Obtingens item contributionale, Quarteria Militaria gratuitorum Laborum prout et Transennarum, Vecturarum ac *Praeiuncturarum* adiustationes, sumptus item et expensæ omnes... proportionate excindentur. Rák. Ön. 103. Szirm. Kass. Ench. I. 257.

Præiuncturalis, ad equos subsidiarios pertineus; *előfogati.* Kass. Ench. I. 258. *Praeiuncturales* currus non nisi quadrijugi de- et assignentur pro parte Status militaris. Norm. Ordin. 1765. 2. dec. Moln. Patv. 82: ab equis et bobus *praejuncturalibus.*

Præiungere, equos currui iungere; *kocsi elé fogni.* Rák. Ön. 54. currum quatuor equellis *praejunctum* pro *gynaeceo* vehendo suppeditans, infans cum nutrice carpento impositus est.

Prælargiter, valde large; *igen bőven.* Andr. Pann. 254.

Prælati nullius, semiepiscopi, qui præsunt territoriis a iurisdictione episcopi ordinarii avulsis; *félpüspökök.* Kon. Egyh. 287. *Praelati Nullius,* kik egy a püspökmegyei kötelék alól végképen kivett és semmiféle megyei kormányzás alá nem tartozó territorium felett a püspöki hatalommal csaknem teljesen egyenlő hatósággal felruházvák, kik tehát minden püspöki joggal élnek, melyek nem közvetlenül a pöspöki rend folyományai; miért is másként *semiepiscopi* néven fordulnak elő.

1. **Prælatio,** (Du C.) officium, munus prælati; *főpapi méltóság.* Batty. Leg. III. 650. an. 7507.

2. **Prælatio,** ius præcipuum; potior, prior conditio; prærogativa; *elöség, elsőbbség.* It. prerogativa. Gall. priorité. Germ. Vorrecht. Kövy. El. 30. Reliqui vel saltem unus etiam fratrum pignoris processum in legibus de pignore sonantibus instituendo ratam suam directo successionis Jure, ratas reliquorum vero *Jure praelationis,* fundando Actionem suam etiam in 47: 1723. coram foro pignoris. Georch. H. T. III. 164. Csaplov. Nucl. 241.

Prælationis iure gaudere; prærogativa gaudere; *elsőbbséggel bírni.* Törvt. Msz.

Prælatitius, 3., ad prælatum pertinens; *főpapi.* Cher. Jus. Eccl. I. 226. Munus Datarii in Curia Romana magna auctoritate pollet estque *praelatitium* et nonnunquam Cardinalitium.

Prælatura, æ, dignitas, gradus prælati; *egyháznagyi hivatal.* It. prælatura. Gall. prélature. Monm. Comit. III. 377. *Praelaturas* et alia beneficia Ecclesiastica in Regno vacantia... Ungaris benemeritis et Ecclesiasticis conferre dignetur. Numi Hung. 50.

Prælaturalis, ad prælaturam pertinens; *egyháznagyi.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 88. Donatio recte tribuitur: 1-o In publicam, quæ a persona auctoritate publica fungente vi sui muneris fit, cuius species sunt: Regia, Palatinalis vel Locumtenentialis et *Praelaturalis.*

Prælatus, (Du C.); *egyháznagy, főpap.* It. prelato. Gall. prélat. Germ. Prälat. Cher. Jus. Eccl. I. 272. *Praelati,* qui ab Episcopis distinguuntur, vocantur ii, quibus vel Jurisdictio quasi episcopalis pro foro etiam externo et usus insignium pontificalium competit vel ii, qui usu insignium pontificalium sine iurisdictione gaudent etc. Primi ordinis Prælati sunt: Abbates Monasteriorum et Præpositi Ecclesiarum cathedralium et Collegiatarum seu sæcularium seu regularium, Titularibus etiam non exceptis. Secundi ordinis sunt dignitarii quorumdam capitulorum. Ad tertium ordinem referuntur generales, qui toti ordini alicui religioso, et Provinciales, qui monasteriis Provinciæ alicuius præficiuntur.

Prælaudatus, 3., prius memoratus: *előbb emlitett.* Dip. Alv. II. 222. dignetur *praelaudatos* ablegatos... intimiore fovere admissione.

Præliatrix, adi. fœm. a proeliator; *hadakozó, harczoló.* Ke. Or. Zrin. B. *praeliatricis* dexteræ. Star. XXVII. 206. an. 1689: *praeliatrices* copias effundit.

Prælibatus, 3. (Du C.) supra memoratus; *előbb emlitett.* Cod. Dip. And. I.—II. pass.

Præliminare, Præliminaria, pactum præcedentes actiones, disceptationes; *előczikkelyek.* Ker. Nap. 266. Arch. Rák. VIII. 199., 300. Rák. Ön. 180. Jókai. Uj f. 93.

Præliminaris, ad tempus, interim factus; *előleges.* Gall. préliminaire. Pray Hist. p. 339: Commissarii petebant, ut *Rakocziani praeliminares,* quas vocant, conditiones depromerent. Törvt. Msz. *praeliminares* articuli, *előleges czikkelyek.*

Præliminaris designatio erogationum, prævia designatio impensarum; *a költségek előleges följegyzése.* Tisztb. Ir.

Præliminariter, prævie (Du C. per procemium); *előlegesen.* It. preliminaremènte. Kass. Prax. I. passim. *praeliminariter* nosse oportet. Arch. Rák. II. 54. Moln. Patv. 33.

Prælis, pro: *proeliis.* Taurini Stauromachia. III. 74. csatale írásnál. Ed. Engel. Mon. Ungr. Bécs. 1809. Pars *praelis* agitur gravibus.

Præloquium, prologus, præfatio; (Du C. al. s.); *előszó.* Lampe. Hist. Eccl. Præf. p. 8.

Præludialis, e, ad præludium pertinens; *bevezető.* Cat. Libr. S. Ivanics. 218. Pázmándy Sam. Schediasmata *praeludialia* Cogitationum coniecturalium circa originem sedesque antiquas et Linguam Uhro-Magarum Populorum. Pestini 1786.

Præludium, præparatio; *előjáték, előkészület, kezdet.* It. preludio. Cod. Dip. Brüss. IV. 79. Et iam *praeludia* ad hoc tentandum facta.

Præludium pugnæ, concursatio, prælusio; *harczi előjáték. próba mérkőzés.* Fej. T. XI. V. Un. 285. seclusis partialibus *pugnae praeludiis.*

Præmagnificus, 3., magnificentissimus; *igen dicső.* Pel. De s. Joan. s. IV. c. 3.

Præmeditate, consulto et cogitato consilio; *előre meggondolva.* Wagn.

Præmemorare, antea memorare; *előbb emliteni.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 265., 74., 189. Terra autem *praememorata.* Dip. Alv. II. 301. Rák. Ön. 51.

Præmencionaliter, præ-eminentialiter, præsertim; *különösen.* Fej. VIII. 3., 469. Prælatis Baronibus Comitibus et aliis cuiusvis status et condicionis ac *premencionaliter* regni hominibus tributa habentibus.

Præmentionare, supra commemorare; *előbb emliteni.* Arch. Rák. II. 423.

Præmereri, valde mereri; *nagyon megérdemelni.* Cod. Dip. And. I., 205., 337.

Præmialis, ad premium pertinens; *tiszteleti díj.* Rév. Pl. 42. *praemialibus* vel aliis operibus (literariis).

Præmiare, (Du C.) premio afficere remunerare, premiis donare; *megjutalmazni.* Hor. Mem. 355.

Præmiatio, remuneratio; *jutalmazás.* Fej. T. XI. V. Un 335. reputatur *praemiatione* digna fidelitas. Pel. De s. Joan. s. IV. c. 7.

Præmiator, stipendiarius, qui premiatur (Du C. al. s.); *zsoldos.* Szamosk. III. 174. copias suas, quas sub signis habebat (erat autem mille *praemiatoribus,* quos Haydones vocant, qua Valachis qua Thracibus præfectus) in Transylvaniæ subsidium educeret.

Præmonstratenses, a S-to Norberto an. 1120. o fundatus ordo monachorum a monasterio Gallico *Prémontré* (Pratum de cœlo monstratum) unde originem duxerat ita appellatus. *premontréiek, fehér barátok.* Olt. Act. Synod. 3. Cod. Zi. III. 139. et passim.

Præmonstrativus, vim præmonstrandi habens; *előre utaló.* Cher. Jus. Eccl. II. 129. Cunctas vero benedictiones Ecclesiæ velut simul cærimonias retinemus ut præteritorum *memorativas,* præsentium *excitativas,* futurorum *praemonstrativas,* quibus Dei cultum plenius perficimus.

Præmunitio, arma (Du C. al. s.); *fegyver, védő eszköz.* Falud. Arch. 69. Ad partes munitionum irregularium revocari debent omnes *praemunitiones,* ut: parmæ, cassides, opera cornuta et coronata.

Prænarrare, prius, supra enumerare, narrare; *előbb felsorolni.* Kass. Jur. Civ. II. 149. non secus in sortem bonificationis *praenarratorum* trium frustorum. Cf. Ter. Eun. 5., 5., 12. (982).

Prænobilis, nobilitate insignis (in titulis); *főnemes.* Sentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 47. L. Bossani, Nobilis Hungarus 1689. M. Fronck, *Paenobilis* Hungarus 1690. Fej. X. I. 48. Bék. Pil. II. 525. an. 1714. Cf. Appul. Met. 10., 25. Prud. Hum. 698.

Prænominatus, supra nominatus; *előbb megnevezett.* Cod. Dip. And. I.—II. passim.

Prænosticare, præsagia dicere (Du C.); *megjövendölni, előre megmondani.* Pel.

in. Epiph. s. IV. c. 7. Sed si quis *praenosticat* futura ex astris cet.

Prænosticativum, antea nuncians, prædicens; *valaminek előleges ismeretét nyújtó.* Pel. In corpore Christi s. II. c. 7. Per hoc sacramentum assecuratur homo de beatitudine, tamquam per *praenosticativum.*

Prænotatio, actus notandi; *előjegyzés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 68.

Prænotationalis liber, liber, in quo annotatur aliquid; *előjegyzési könyv.* Ger. Pränotationsbuch. Kass. Prax. I. post præsidialem revisionem ad officium pro expeditione missa ante omnia *libro praenotationali* frustatim secundum rubricas insribere.

Prænotatus, 3., supra memoratus; *előbb említett.* Cod. Dip. And. I.—II. pass.

Prænumerans, qui pretium libri edendi in antecessum solvit; *előfizető.* Irodt. Közl. Szilády Á. VI. évf. I. f. 77.

1. **Prænumerare,** pretium libri edendi in antecessum solvere; *előfizetni.* Passim.

2. **Prænumerare,** pecuniam in antecessum alicui dare; *előlegezni.* It. avanzare. Ger. vorschiessen. Act. et. Doc. Rákóczy p. 108—109: pollicemur . . . nos ipsis unius atque alterius mensis stipendium . . . mutuo *praenumeraturos.*

Prænumeratio, pretium libri edendi in antecessum solvendum; *előfizetés.* Sup. An. S. II. Proœ. 4. Irodt. Közl. VI. I. 75.

Prænumeratus, supra enumeratus; *előbb felsorolt.* Cod. Dip. And. I. 179., 197.

Prænuncupatus, prius, supra nuncupatus, nominatus; *előbb megnevezett.* Pfahl. Jus. Georg. 163. Exstirpaturas seu in agris seu in pratis *praenuncupatorum* Diverticulorum possidentibus. Cf. Prud. Cath. 7., 179.

Præoccupare, deprehendere (Du C. al. s.); *rajta kapni.* Batty. Leg. T. II. 107. (Decr. It. Ladisl.) si quis . . . propinguum in furti conditione *praeoccupaverit.*

Præorare, oratione præire: *előimádkozni.* Ker. Nap. 97. Olt. Act. Synod. 13.

1. **Præordinare,** ante constituere; (Du C. al. s.); *előbb rendelni.* Nic. De Mir. 393. Si autem deus nequeat futura prævidere, nisi *praeordinaverit* ea. Cf. Vulg. Act. Apost. 22., 14. Cœl. Aur. Acut. 1., 4., 44.

2. **Præordinare,** (in regem) prius, ante sacro oleo inaugurare (Du C. al. s.); *előbb fölkenni.* Andr. Pan. 6.

3. **Præordinare,** prius, ante iubere adesse (Du C. al. s.); *előbb berendelni.* It. preordinare. Ger. vorbeordern. Epist. Præ. p. 63: decretum est, ut ipsæ gentes statim . . . *praeordinentur.*

Præordinatio, actus prædestinandi; *előre elrendelés.* It. preordinazione. Fej. I. 316. Quum cuncta Dei nutu condita suaque evidentissima *praeordinatione* disposita. Beng. Ann. Er. Cœnob. 88.

Præostensio, actus prius ostendendi; *előre való megmutatás, kijelölés.* Pel. Pom. In fest. circ. s. II. c. 4. Super alia . . . debuit habere nomen salvatoris Jesus ratione *praeostensionis.*

Præparandia, æ, schola, in qua futuri ludi magistri erudiuntur; *tanítók képző intézete.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 124.

Præparandiale institutum, V. *Praeparandia.* Törvt. Msz.

Præparandus, i, scholæ, quæ dicitur præparandia, alumnus; *képezdész.* Wallanszky 485.

Præparatio, V. *Adaptio* 2. (Du C.); *feldolgozás.* Vect. Gen. F. §. 28: varii sunt fines inductionis mercium... vel nempe *Praeparationis,* vel, ut ajunt, *speculationis.*

Præparator funalium, qui funalia conficit; *fáklyakészítő.* Kronst. II. an. 1527. 49: *praeparatori funalium* (teutonice: Wyntliechter.)

Præparator vasorum ad cellarium, vietor; *bodnár.* Ger. Böttcher. Buny. Vár. tört. I. 42.

Præparatorie, præparando: *előkészítőleg.* Száz. XIV. 203, az internuntius-sal csak *praeparatorie* kell közölni az instructiót.

1. **Præparatorium,** i, locus, ubi res præparantur; *műhely.* Wallaszky 450.

2. **Præparatorium,** apparatus; *előkészület.* Rák. Ön. 186. de bellicis Turcarum *praeparatoriis.* Tör. Tár. 1891. 416. Arch. Rák. II. 235.

Præpedium, (Du C. impedimentum) *corrigia,* quibus præpeditur calceus, quominus decidat; *bocskorszíj.* Ger. Schuhriemen. Kov. For. St. 445: in uno foro ebdomadali possit tres integras pelles magnas excidere *praepediis* et *subsoleis* sive per integras petias licet vendere illis.

Præpignus, oris, prærogativa pignoris; *zálogi elsőség, eleve való zálog.* Csaplov. Nucleus p. 233: Si incattus prætensi pignoris quoad bona actionalia *praepignus* doceat, absolvi debet. Kövy El. 414., 423. Georch. H. T. III. 65.

Præplacere, magis placere; *inkább tetszeni.* Batty. Leg. I. 371: Lectio mea mihi *praeplacet.*

Præponderantia, æ, proprietas præponderans; *túlsúly.* Gall. prépondérance. Vern. Psych. 517. Homines hi nonnullas sensuum exerrationes cum natura ipsa sensionum confundere et oblivisci videntur, degenerationes illas non in natura sensualis sensionis per se spectatæ, sed in *praeponderantia* eiusdem turbataque subordinatione, in excessiva irritabilitate et vehementia aut in eiusdem, ut ita dicam, autocratia fundari.

Præpondium, præ + pondus, superpondium; *túlsúly.* Rák. Ön. 168. l. 6—8 (8.): tepidus fragilitatis culpas huic continuo imponit et bonorum operum pondera in oppositam scutellam inferre negligit, et sic in statu præcipitii et proximi *praepondii* est.

Præponibilis, qui præponi potest; *elébe, előre tehető.* Corp. Gram. 400.

Præposita, æ, (Du C.) dignitas in monasteriis Sanctimonialium, abbatissæ proxima; *főnöknő.* Pröbstin. Cher. Jus. Eccl. 1., 300. Gubernantur Moniales per *Praepositas,* abbatissas et Priorissas aut *Praefectas,* quæ vel sunt perpetuæ vel triennales pro ratione instituti. Cf. Augustin. Ep. 211. (109).

Præpositalis, ad præpositum pertinens; *prépostsági.* Fej. 1., 450. habet currigeros, *iobagiones praepositales* et præter hoc terram in quatuor locis. Ib. 454. In prædio iterato Bercen est vinea *praepositalis* magna . . . ubi habet ecclesia cubicularios *praepositales* duos.

Præpositoria, æ, dignitas præpositi; *prépostság.* Tör. Tár. 1889. p. 415. quod possidet omnia bona episcopalia, *praepositoriam* et lectoriam et decaniam a dicto tempore citra.

Præpositualis curia, ad præposituram pertinens curia; *préposti kuria.* Fej. X. I. 453. eo, quia ipsam sylvam ad ipsam *Curiam Praepositualem* agnovimus semper pertinuisse.

Præpositura, (Du C.) præfectura, sacra dignitas in ecclesia cathedrali; *prépostság.* Arch. Rák. I. 5. *Praepositura* Scepusiensis. Verancs. II. 228.

Præposituralis, ad præpositum pertinens; *prépostsági.* Tör. Tár. 1889. p. 410. in villis *praeposituralibus.* Hist. Eccl. Ev. 253. Fej. XI. V. Un. 451.

1. **Præpositus,** (Du C.) præpositus ædi sacræ collegio; *prépost.* Batty. Leg. III. 253. de *praeposito,* qui obtinet primum locum in dextra choro ecclesiæ . . . et habet in . . . capitulo primam vocem.

2. **Præpositus,** iudex, more gallorum nominatus. Száz. XIV. 552. Árpádkori priv. Sárospatak a birót *praepositusnak* nevezi (franciásan).

Præpositus infulatus, præpositus infulā ornatus; *keresztes prépost, püspöki süveges prépost.* Törvt. Msz.

Præpositus magister canonicus, *tanító kanonok.* Szirm.

Præpositus major, *nagyprépost.* Pri. Sæc. II. p. 26. Episcopis proximi sunt dignitate *Praepositi,* horum alii *Majores* ob annexum sibi Canonicorum collegium, alii *minores* sine talium consortio, quos in unum collectos *capitula* vocant.

Præpositus maior Infulatus, (Du C.) præpositus ecclesiæ cathedralis; *süveges nagyprépost.* Hor. Mem. 248. Capituli Cathedralis Ecclesiæ Albensis Transilvaniæ *Praepositi Maioris Infulati* atque Tabulæ Regiæ in Transilvania Judiciariæ Prælati.

Præpositus minor, V. sub *Praepositus major.*

Præpositus titularis, titulo præpositi insignitus; *czímzetes prépost.* Törvt. Msz.

Præprimis, imprimis, cumprimis; *mindenekelőtt.* Dip. Alv. II. 212 humillimas *praeprimis* ago gratias.

Præprobitas, magna, eximia probitas; *nagy becsületesség.* Tör. Tár. 1890. p. 792.

Præprovocare, supra dicere, supra memorare; *előbb, feljebb említeni.* Fej. Jur. Lib. 493. in *praeprovocato* unionis diplomate. Kass. Jur. Civ. I. 222.

Prærecensere, antea, prius recensere; *előbb elősorolni.* Kass. Jur. Civ. II. 108. sed subin etiam spatio 15 dierum semper simul versati fuissemus præter *praerecensitos,* contradictore coram nobis apparente. Dip. Alv. II. 323. Rák. Ön. 264.

Prærepetitus, 3., supra sæpius nominatus; *fölemlített.* Lampe. Hist. Eccl. p. 531: nobis . . . demandatum exstitit: Ubi per *praerepetitum* prætitulati Diœcesani hominem delegatum requisiti fuerimus . . . obtemperaremus. Kuk. Jur. I. 480. Kass. P. P. II. 284. Vect. Ref. R. 2.

Prærepositus, supra repositus; *előbb oda csatolt.* Arch. Rák. IX. 34. et accessoria, quale etiam *praerepositarum* fassionalium ipso facto nullitate laborantium extorsio esse censeretur.

Prærequirere, *valde poscere; nagyon követelni.* Opin. Deput. 55. uniformi-

tas item principiorum in Judiciis obtinenda *praerequirit,* ut . . . Imre Phil. 112.

Prærogatio, prærogativa, immunitas; *kiváltság.* Occurrit etiam in textu Germanico. «*Praerogátion*» et variatur: «*Praerogativ*». Priv. Ceh. Dennoch bleibt die Freyheit und *Praerogatio* eines Edelmans für sich. Pest. Vár. Levt.

Prærogativa, æ, dictum aut factum liberaliter ab eo, qui nobis benefacturus est, ante præstitum beneficium: specimen et præjudicium benevolentiæ. Privilegium. Donatio immunitatis onerum, vectigalium, venia legum, libertas, quæ solvit legum vinculis, gratia legis facta. Jus ordine, lege primi; *kiváltság, szabadalom, előjog, elősėg.* It. prerogativa, prerogazione. Szirm. *Különös Szabadság.* Batty. Leg. III. 207. an. 1358. hanc gratiam et *praerogativam* in nostri præsentia fecit nobilibus. Cf. Plin. 37., 9. (46), 129. Eumen. Pan. ad Const. 2. §. 4. Ulp. Dig. 26., 7., 11. et passim ap. Jurisconsultos.

Prærogativa illustrium virorum, Vuch. Jur. Feud. 42. In literis investituræ sæpe numero occurrit collatio integrorum prædiorum et territoriorum cum formula: cum omni honore, cum omni honorantia. Potestatem harum vocum varii varie explicant; nonnulli *iurisdictionem* notari adserunt, alii *praerogativam illustrium virorum,* nec non *superioritatem territorialem* designari putant, alii per *honores* intelligunt dominationes, possessiones vel *provincias.*

Prærogativus, 3., præstans, præcellens; *kiváló, kiváltságos.* S. de Kz. Chr. II. 1., 4: Arpad . . . in fluvio Ung primus fixit sua castra eo, quod eius prosapia ista præ ceteris tribubus *praerogativa* investitur dignitate.

Præruber, valde ruber; *nagyon piros.* Bene Med. II. 33.

Præsalvare, servare, conservare; *előre biztosítani.* Ger. vorversichern. Opin. Deput. 60. difficultas . . . penitus diluitur eo, quod Forum isthoc Appellatorium Excelsæ Curiæ Regiæ incorporandum proponatur, hacque ratione Art. 4. 1507. et 55: 1514. dispositiones, atque Personalis Præsentiæ Regiæ in Judiciis Locumtenentis activitas *praesalventur.* Proj. Leg. Civ. 285. Jura pupillorum ab omnibus involutionibus *praesalvabuntur.*

Præsbiteriani, (alias: Puritani, nonconformistæ) = protestantes in Anglia, qui episcopis carentes, pristinam religionis formam unicam veram esse confitentur; *áldozárosok.* Ker. Nap. 20.

Præscientia, æ, præcognitio; *előretudás.* It. prescienza. Cod. Evang. T. I. p. 161: Distinguendum igitur est inter æternam Dei *praescientiam,* sive potius omniscientiam, et inter æternam *praedestinationem* sive electionem filiorum Dei. Szentiv. Cur. Misc. 102. Cf. Augustin. Civ. Dei 5., 9. Tertull. adv. Marc. 2., 5. Boëth. de cons. 5. pros. 4 et 5; Mart. Cap. 2. §. 159.

1. **Præscindere,** concidere (Du C.); *felmetélni.* Gall. couper. Ger. vorschneiden. Ludewig. t. VI. p. 342. Coronatio reg. Hung. Ad mensam prandenti suæ maiestati hi servibunt. *Praescindet* dominus Bothai.

2. **Præscindere,** prætermittere, ut taceam; *eltekinteni, elmellőzni.* Tag. Erd. II. 143: *Praescindo* . . . ab eo, quod etc.

Præscissor, structor mensæ; *felmetélő, szeldelő, tálnokmester* . . . Pfahl. Jus. Georg. XXX. In domo (aula, curia, am Hofe) proprie serviebant (Hausofficianten): Camerarius, Cubicularius, Janitor, Culinæ Magister, Cocus, Dapifer vel Discophorus, Pincerna (Mundschenk), Cellarius (Kellermeister) *Praescissor* (Vorschneider).

1. **Præscitus,** us, (Du C. al. s.) *absque praescitu,* non conscio, sciente aliquo; *valakinek tudta nélkül.* V. Passim. Cf. Valer. res gest. Alex. M. 1., 49. Cf. Juf. Val. rer. gest. Alex. M. 1., 41. (39).

2. **Præscitus,** 3., reprobus, damnandus (Du C.); *elitélendő.* Ger. unwürdig. For. Scr. p. 51: Quod si Papa sit *praescitus* et malus et per consequens membrum Diaboli, non habeat potestatem supra fideles sibi aliquo datam, nisi forte a Cæsare.

Præscribere, vetustate infirmari; *idejét mulni.* Ger. verjähren. Cf. *usucapere, usucapio.* Georch. H. T. III. 59. pignori, ut pignori nunquam *praescribitur, a zálog, úgy mint zálog, soha idejét nem múlja.* Szirm. Glos. 149. Quibus rebus non potest *praescribi?* minemű ügyeket nem *múlattat az idő?* Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Vocabantur autem servi pecoraque profuga . . . usucapiones illa ex ratione, quod, nisi intra certum tempus dominus illorum se insinuasset proprietatemque comprobasset, Rex illa *praescripserit, praescriptio* enim aliter etiam usucapio vocatur.

Præscriptarius, 3., cuius ius vetustate infirmatum est; *kire nézve valami elévült.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 78. De æquitate præscriptionis, in præsens verba essent facienda, nisi egerint et agant de hac materia illustres iuris professores, pauca tamen attingere sufficiat; per præscriptionem nullum *praescriptario* præiudicium inferri inde patet . . .

Præscriptio, (Du C.); *idő multa, elévülés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 71. *Praescriptio* quæ est modus civilis adquirendi dominii, a præscribendo seu præfigendo ita dicta est: temporis *praefixio* sive terminus a lege positus, intra quem, si res non repetitur, possessor illius fit dominus. Origo præscriptionis, diversis ex causis iuri naturæ adscribitur, quoad formam iuris civilis est. Olim usucapio a præscriptione maxime differebat: illa dominium, hæc exceptionem dabat, qua alterius ius exstinctum est. Kövy El. I. 33. Moln. Patv. 26. *Praescriptio,* quæ lapsum temporis ad præscribendum Juridice sufficientis denotat. — Csaplov. Nucleus. 149. Inter fratres currit *praescriptio,* sed tantum quoad usum, non quoad hæreditatem. Nagy. Jus. Trans. Sax. 72. *Praescriptio* itaque in genere est, modus excludendi ius ob neglectam eius persecutionem, per tempus lege definitum; Jure civili romano est *adiectio* aut, ut aliqui corrigunt, adeptio dominii per continuationem possessionis lege definiti temporis. Def. bon. p. 18: Quum quarumlibet possessionum 32 annorum pacificos possessores approbata consuetudine regni nostri titulo legitimæ *praescriptionis* eosdem admittat in perpetuum possidendas. Conf. Pelcz. Geisa. p. 45. et sub voce *Granicies.* Jogt. Eml. I. 144. Proj. Leg. Civ. 241.

Præscriptio adquisitiva, *jogkereső időmúlás.* **Præscriptio extinctiva,** *jogtörlő időmúlás.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 72. Duplex igitur est præscriptio *1. Extinctiva,* qua tantum exceptio constituitur ad submovendam intentionem alterius. *2. Adquisitiva,* qua directe res aliena seu ius in re aliena adquiritur; illius causa in sola neglecta iuris persecutione posita et hinc actioni et liti præscribitur. Törvt. Msz.

Præscriptio completa, *kitöltött időmulás.* Törvt. Msz.

Præscriptio dormit, præscriptio vigore caret; *az időmúlásnak nincsen sikere.* Szirm. Glos. 149.

Præscriptio feudalis, *hűbéri elévülés.* Vuch. Jur. Feud. 100. *Praescriptio feudalis* quid? Alter modus acquirendi originarius in se quidem extraordinarius est *praescriptio,* qua ius feudi per possessionem continuatam et tempus lege definitum acquiritur.

Præscriptio feudalis acquisitiva, exstinctiva; *szerzeményes hűbéri elévülés — megszűnő* . . . Vuch. Jur. Feud. 101. Præterea cum præscriptione novus nexus feudalis possit oriri aut etiam existens dissolvi, hinc *praescriptio feudalis* vel *acquisitiva* est vel *exstinctiva.*

Præscriptio feudalis ordinaria, Præscriptio feudalis extraordinaria, *szabályos elévülés — szabálytalan elévülés.* Vuch. Jur. Feud. 101. *Praescriptio feudalis* vel *ordinaria* est, quæ in regula obtinet et tempore lege definito decurrit, vel *extraordinaria,* quæ ab ordinaria deflectit, in qua proinde in tempore a lege definito receditur.

Præscriptio incompleta, terminus lege præfixus nondum completus; *kitöltetlen időmúlás.* Törvt. Msz.

Præscriptio non currit, præscriptioni non est locus; *nincsen helye az elévülésnek.* Törvt. Msz.

Præscriptionis efficacia, vis præscriptionis; *időmúlásnak foganatja.* Törvt. Msz.

Præscriptionis interruptio, actus interrumpendi præscriptionem; *az időmülás félbenakasztása.* Törvt. Msz.

Præscriptivus, quod præscribi solet; *előírni szokott.* Lzb. Cod. Med. T. II. 452: *praescriptiva* . . . remedia.

Præscriptum est iuri alicuius, vetustate infirmatum est ius alicuius; *idősült a joga.* Törvt. Msz.

Præscriptus, 3., supra, prius laudatus, memoratus; *előbb, föntemlitett,* It. soprascritto. Art. Diæt. Pos. 83. qui *praescripti* Terreni oculari revisione præsente etiam Fisco Regio necessitatem et quantitatem Lineæ Confiniariæ cognoscent.

Præseferre, continere; *tartalmazni, mutatni.* Cod. Dip. Brüss. IV. 110. et pass. Ita a Serte Vestra, si, quod literæ eius *praeseferunt,* pacem constanter cultam et continuatam serio cupit. Rák. Ön. 246.

Præsensatio, præsensio; *előérzés.* It. presentimento. Vern. Psych. 200. Triplicem autem eius gradum distinguunt: *praesensationis* (előérzés, Voremptindung), præsensionis (sajdítás, Vorgefühl) et prævisionis (előlátás, Vorhersehen).

Præsensilis, valde sensilis, sensibilis; *nagyon érzékeny.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 215. in unum corpus compaginat una fides, quod uno eorum saucio non possunt *prae-*

sensili soliditate compacta cetera non languere.

Præsenta, æ, designatio, oblatio; *kijelölés.* Törvt. Msz.

Præsentæ ius, ius designandi, offerendi; *kijelölés joga.* Törvt. Msz.

Præsentaliter, præsens (Du C. 1.); *személyesen.* Batty. Leg. T. II. 392. an. 1258: quod . . . episcopus coram nobis *praesentaliter* recognovit.

Præsentaneus, 3., (Du C.) subitus, præsens, certus; *azonnal való, jelen; biztos.* Pril. Abact. 79: *praesentanea* satisfactio. Rák. Ön. p. 220. in *praesentaneo* periculo. Szamosk. I. 171. suppositus Simon *praesentaneam* eius mortem de industria in se transtulit. Cf. Lactant. de ira Dei 21., 8.

Præsentalitas, *Praesentia.* Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Præsentans vel **Præsentante,** *bemutató.* Cod. Camb. Merc. 8., 11. Qui literas has pro facienda sibi solutione præsentat, *Praesentans* vulgo *Praesentante* nominatur.

1. **Præsentare,** (Du C. repræsentare) personam alicuius sustinere, munus alicuius agere, sustinere; *képviselni.* Batty. Leg. III. 29: qui . . . sedem Apostolicam licet immeriti *praesentamus.*

2. **Præsentare,** (Du C.) dare, offerre; *adni.* Kronst. I. 501.

3. **Præsentare,** præsentem facere, aspectui subiicere; *bemutatni.* It. presentare. S. de Kz. Chr. II. 1., 15: conspectui principum *praesentantur.* Marc. Chr. II. 39. omnes apparatus in domo . . . existentes sibi *praesentari* faciebat. Cf. Appul. Met. 6., 4; Aur. Vict. Vir ill. 77., 13.

1. **Præsentatio,** (Du C.) exhibitio, tributum; *adó.* Ger. Abgabe. Kronst I. 634.

2. **Præsentatio,** munus, xenium (Du C. al. s.); *ajándék.* Ger. Præsent. Tör. Tár. 1893. p. 27.

3. **Præsentatio,** (Du C.) repræsentatio; *bemutatás, beiktatás.* Uj Magy. Muz. III. 196. Recognitiones de nova dissaisina de morte antecessoris et de ultima *praesentatione* non capiantur, nisi in suis comitatibus.

4. **Præsentatio,** actus tradendi, monstrandi; *bemutatás* (váltásnál — Cambium). Georch. H. T. III. 170.

5. **Præsentatio,** actus offerendi ad munus aliquod; *valami állomásra való kijelölés.* Törvt. Msz.

Præsentator, qui aliquid adfert, in manus tradit; *bemutató.* Arch. Rák. VIII. 200. Inter Latoris et *Praesentatoris* parva differentia, mivel az credentia in verbis et verborum fide consistit. Lator sine verbis est. Tabellarius cum verbis nuncius etc. Bercsényi. Dip. Alv. II. 3.

Præsentia palatinalis, tribunal palatini; *a nádor itélőszéke.* Hajnik Perjog. 76.

Præsentia palatinalis in curia, ipsius palatini iudicium; *a nádor személyes birósága.* Hajnik Perjog. 23.

Præsentia Personalis, V. s. *Justitiarius; királyi személyviselő.*

Præsentialitas, præsentia; *jelenlét.* Fej. X. I. 738. et absque ipsorum *praesentialitate* in causis quibusdam nominibus eorumdem. Cod. Zi. III. 383. Cod. de Sztára. II. 16.

Præsentialiter, (Du C.) præsens, in persona; *személyesen.* Kol. Am. II. 108: (Dipl. Andreæ II. an. 1228.) *praesentialiter* inspicientibus. Batty. Leg. III. 15. an. 1308. Andr. Pann. 53. Star. XXVII. 110, an. 1272. Cum nobilem . . . in comitem . . . *praesentialiter* dirigat.

Præsentis, V. *Decima praesentis.*

Præserva, æ, It. preservazione, tutela; *in praeservam assumere,* patrocinium alicuius rei suscipere; *védelem, védelembe fogadni.* Fej. Jur. Lib. suppl. 46.

Præservare se a morbo, morbum antevertere, valetudinem tueri, servare; *megóvni magát a betegségtől.* It. preservare, Wagn.

Præservative, præveniendo, morbum arcendo; *előre óva.* M. Bel. Prodr. 148. verum *praeservative* etiam imminentes morbos illos . . . tempestive antevertunt.

Præservativus, 3., muniens, cavens; *óvó.* It. preservativo. Serm. Cat. 118. est enim SS. Eucharistia veluti medicamen *praeservativum,* quo contra tentationum impetus præmunimur.

Præses Cameræ, thesaurarius; *kincstárör.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Præses Consilii Aulæ Bellici, *kir. haditanács elnöke.* Arch. Rák. IX. 153.

Præsidiariorum Hattnak, in locum centurionis substitutus apud præsidiarios; *őrség hadnagya.* Száz. VIII. 265.

Præsidens, (Du C.) præses; *elnök.* Wagn. Cf. Tacit. passim.

Præsidentia, æ, moderamen, summa rei (Du C.); *elnökség.* Ger. Das Præsidium. Mol. Sis. D: Itaque concilium Ephesinum ratam habuit *praesidentiam* . . . S. Cœlestini Papæ.

Præsidialis, ad præsidem pertinens; *elnöki.* Ger. präsidial. Kass. Prax. I. post *praesidialem* revisionem ad officium pro expeditione missa.

Præsidialiter, via præsidis; *elöljáróság utján.* Cod. Camb. Merc. 94. Sua vero Maiestas Sacr. in favorem Commercii benigne dispositura est, ut scripturæ in exteris Regnis exhibendæ *praesidialiter* cancellariæ Regiæ Aulicæ substernantur, inde vero via *Ministerii rerum exterarum* ad suam destinationem promoveantur.

Præsidianus, 3., præsidiarius; *őrkatona.* Thök. Diar. II. 12. Ratione fortificationis Semptaviensis et sustentationis *praesidianorum* peditum.

Præsidiari, (Du C.) munire, custodire; *megszállni.* It. presidiare. Cod. Alv. I. 333. Si quidem pro maiori conditione et indispensabili servitii cæsarei exigentia ita opus sit, tria loca germano militi *praesidianda* petuntur. Rák. Ön. 169. Arch. Rák. I. 11.

Præsidiarius secretarius, præsidis a secretis; *elnöki titkár.* Arch. Rák. IX. 452.

Præsidiatus, 3., præsidio præditus, munitus; *őrökkel ellátott.* Tör. Tár. 1887. p. 649. *praesidiata* fortalitia.

Præsidium gerens, præses; *elnök.* Tisztb. Ir. Præsidium gerens = *Elölülő.*

Præsignificatio, actus præsignificandi, prænuntiandi; *előrevaló jelentés.* Tör. Tár. 1887. p. 68. Cf. Lactant. 7., 15., 4.

Præsignitus, 3., ornatus, decoratus, insignis; *kitünő.* Fej. X. I. 359. uberioris fidelitatis claritate fidei constantia ingentiori *praesignitus.* Cod. de Sztára II. 248.

Præsilium, Hæmatoxylon Campechianum; *berzsen.* Gall. brésit. Ger. Campeschholz. Vect. Ref. D2: De uno vasculo *Praesilii.*

Præspecificatus, 3., suppra accurate, singillatim enumeratus; *előbb részletezett.* Dip. Alv. II. 299., 332. summa *praespecificata* tam sexcentorum millium, quam ... Rák. Ön. 266.

Præstabilitio, actus prius stabiliendi; *előre elrendelés.* It. predestinazione. Vern. Met. II. 309. sed tantum propter divinam *praestabilitionem* alteri respondeat.

Præstaldus, (auctore Battyáno vox a barbaris fœdata a *praesto* nata, quod exactionem denotabat, præstat ergo a *praestare* dictus est eo, quod suum cuique præstat); *közbiró, ügynök.* Batty. Leg. T. II. 201. Decr. Col. Fej. passim. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 185. Pfahl. Jus. Georg. XXVII. Magistratus, qui populo Castri . . . Castellanus . . . Archipræco . . . *Pristaldus* (*Praestaldus*), cuius munus fere idem erat cum Testimonio Legali ævi nostri; consistebat enim in perhibendo de re coram se acta testimonio. Unde etiam colomannus Rex præcipit de illis «*Pristaldos* tales esse præcipimus, quales idoneos testes fieri supra iusseramus».

Præstamentum, (a præstare) (V. Du C. sacramento promittere) actus sacramento promittendi; *esküvel való igérés.* Urk. Sieb. I. 524. an. 1342. tempore sui *praestamenti,* quivis causam nominet.

Præstandus, i, V. *Praestaldus.* Batty. Leg. T. II. 363. an. 1239: diem . . . assignavimus competentem mediante *Praestando.*

Præstans, sacramento promittens. V. *Praestamentum; esküt tevő.* Urk. Sieb. I. 524. an. 1342. quod si prima vice *praestans* suum offenderet sacramentum.

Præstaria, V. *Praecaria.*

Præstigiatoria ars, præstigiæ; *büvészet.* Diss. de Ferr. Cand. §. 118. sive hi, quos recensuimus ferri igniti innoxie tractati effectus, Linimento in hos usus apto producti sint, sive per fascinationem oculorum *arte praestigiatoria* causatam aut quamcumque artem dæmoniacam.

Præstigium, (Du C. προκάλυμμα, protectio) fascinatio; *bübáj, varázs.* Gall. prestige. Jók. Epp. I. 256. Ő nevelőségére nagy befolyást látszik gyakorolni Zuzanne kisasszony; s viszont Zuzanne kisasszony ennek a francziába ojtott négernek a *praestigiuma* alatt látszik állani. Cf. Cassiod. Var. 7., 7.; de Amic. 19. §. 1.

Præstimonia, æ, V. *Praestimonium.* Fej. X. I. 161. quas quidem quartas decimarum reverendissimi in Christo Patres et Domini Strigoniensis Ecclesiæ Archiepiscopi tanquam personales *praestimonias* pro suo consueverunt conferre beneplacito voluntatis.

Præstimonium, (Du C.) præstatio; *teljesítés.* Ger. Leistung. Fej. Jur. Lib. 524. Pár. Páp.

Præstolanter, præstolando, exspectando; *várva.* Cod. Dipl. Hung. Pat. t. VII. 472. Oppressionem in se ipsos *praestolanter* ex huiusmodi improvisa invasione ipsorum ... possint periclitari.

Præsul, qui aliis præest, præses, rei alicuius auctor. Penes episcopos potissimum mansit hæc appellatio (Du C.) H. l. quoque episcopum significat; *főpap.* S. de Kz. Chr.

II. 4., 5: Hic quidem *praesul* erat et exinde translatus in regem coronatur.

Præsulare, (Du C.) præsulis munus gerere; *főpapnak lenni.* Batty. Leg. T. II. 76. an. 1059. Luc. Regn. Dalm. 96. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 82.

Præsulatus, us, (Du C.) officium, dignitas præsulis; *főpapi méltóság.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Contestem aget et altera Tui quondam *Praesulatus* Ecclesia Veszprimiensis.

Præsuleus, 3., ad præsulem pertinens; *főpapi.* Irodt. Közl. VI. 3., 557. *praesuleo* tuo patrono. Beng. Ann. Erem. Cœnob. Præf. Dedit Illustrissimos sacri *Praesulei* honoris redimitos Tyaris: Albertum Episc. Csanadiensem etc.

Præsultor, cursor: *előlovag, csatlós.* Ger. Läufer. Prisc. Serv. p. 34: *Praesultores,* qui currus præibant et præcurrebant. Car. Bel. De Arch. 47.

Præsumere, (Du C.) apud sequioris ævi scriptores pro: audere, moliri, suspicari, coniicere, sumere sive in bonam sive in malam partem. Ital. presumere. Gall. présumer; *merni, feltenni.* S. de Kz. Chr. II. 4., 2: malum *praesumere* ab eo (rosszat tenni fel róla). II. 2., 3. II. 5., 1. A. 1., 16. Cf. Sulp. Sev. chron. 1., 47., 4. Auct. inc. pan. Const. 2., 3.

Præsummere, V. *Praesumere.* Arch. Rák. IX. 553.

Præsumpmere, V. *Praesumere.* Száz. XV. 44.

Præsumptio, arbitrium iuridicum (Du C. al. s.); *jogvélelem.* Kon. Egyh. 400.

Præsumtio cedit veritati, veritas potior est suspicione; *főbb a valóság a hiedelemnél.* Georch. Ért. 127.

Præsumtio iuris, lege nixum arbitrium, suspicio; *törvényen épült gyanitás.* Rechtliche Vermuthung. Törvt. Msz.

Præsumtio iuris et de lege, lege nixa et indubia suspicio; *törvényen épült és czáfolhatatlan gyanitás.* Törvt. Msz.

Præsumptio iuris tantum, suspicio, arbitrium, quod in dubium vocari potest; *törvénybeli megczáfolható gyanitás.* Törvt. Msz.

Præsumptivus, 3., quod coniectura augurari potest; *gyanitható.* Ger. muthmasslich. Arch. Rák. VIII. 227. nullum a tergo hostem aut certi inimici succursum *praesumtivum* habendi.

Præsumptor, vanus (Du C. qui aliquid contra ius committere præsumit); *önhitt, elbizakodó.* It. presontuoso. Gall. présumptueux, suffisant. Fej. V. III. 483. Sed et nos Maiestati Regiæ facimus boni nuncii relativam, quia noster exercitus de *praesumptoribus* Ungaris in congressu campestri semel et iterum triumphavit. Cf. Ammian. et passim.

Præsumptuositas, insolentia; *elbizottság, vakmerőség.* It. presuntuosità. Fej. X. I. 489. sed potius pœna etiam alios quoslibet a tali *presumptuositatis* audacia retrahat.

Præsumptuosus, 3., arrogans, immodicus æstimator sui (Du C.); *kérkedő, önhitt.* Andr. Pann. 70. Non enim se retrahit ab arduis operibus, quæ potest digne agere, ut pusillanimus, nec se ingerit ad ea, quæ digne complere non potest, ut *praesumptuosus.* Wagn. Cf. Salvian. de gub. Dei. 7., 8. p. 258.

Præsumtio, (Forc.) sequiori ævo: audacia, confidentia, nimia spes, (Du C.) invasio, usurpatio; *bitorlás.* S. de Kz. Chr. II. 5. 1: Rex in corde et animo occultabat Otacari *praesumtionem* temerariam contra patrem et ipsum attemptatam. Cf. ap. Tert. et Appul. passim.

Præsupponere, postulare; conditionibus astringere; *előre föltételezni.* Pel. De convers. Pauli s. II. c. 1: Electio *praesupponit* dilectionem specialem. Pázm. Dial. 592. Bod. Hist. Eccl. II. 71. Rozsny. D. 50. Rák. Ön. 370.

Præsuscipere, antea, prius suscipere; *előbb felvenni, tárgyalni.* Kass. Jur. Civ. I. 212. II. 66. omnes itaque illæ, quæ occasione *praesuscipiendorum* aliorum actuum Judiciariorum observandæ sunt regulæ.

Prætactus, (Du C.) supra memoratus; *fennebb érintett.* Cod. Dip. Arp. V. 31.

Prætansare, ante taxare; *előre megbecsülni, előre meghatározni.* Han. Mon. Jur. P. I. 119: recipere debeat premium mercedis *praetansatum.*

Prætaxare, (Du C.) prius, supra numerare; *felebb érinteni, említeni.* Luc. Regn. Dalm. 97. ut tota insula Zuri sit propria et specialis *praetaxati* Monasterii. Cod. Dip. And. passim.

Prætendens Regni, Regni competitor; *trónkövetelő.* Wagn.

Prætendere, postulare (Du C. affirmare, asseverare); *igényelni, követelni.* It. pretendere. Wagn.

Prætensa, æ, fraudulenta ostentatio; *ürügy.* Tör. Tár. VIII. imaginationes seu *praetensas.*

Prætensibilis, quod prætendi, postulari potest; *követelhető.* Fej. Jur. Lib. 352.

Prætensio, postulatio; *praetensiones facere,* postulare; *követelés.* Ger. Prætension. Act. et Doc. Rákóczy 27 Proj. Leg. Civ. 230. Lzb. Cod. Med. III. 294. Jogt. Eml. II. 1. p. 244. Knauz. M. E. Str. I. 484., 626. Törvt. Msz. *praetensio* accessoria, *mellékkövetelés; praetensio* principalis, *főkövetelés.*

Prætensive, ut fert, dicit; *állítólag.* It. preteso. Ger. vorgeblich. Kass. Jur. Civ. I. 31. nulla habita aviticitatis et condivisionalitatis ratione, velamine et sub prætextu actorum diuturnorum *praetensive* cum ingenti utilitate et fidelitate præstitorum servitiorum in Provisorem suum in sua qualitate vix 4 annis Officio defunctum etc.

1. **Prætensivus,** 3., arrogans, insolens; *merészletes.* Rák. Ön. 62. Aegre tulit minister ille *praetensivam delusionem* conceptus sui.

2. **Prætensivus,** 3., simulatus, quod prætenditur; *ürügy-, állítólagos.* Rák. Ön. 161. qui paganorum figmenta in *praetensivo* lumine veræ fidei in theatris decantant. Knauz. M. E. Str. I. 44.

Præter mensuram, ultra modum, extra modum; immodice, nimium; *túlságosan.* Ger. übermässig. Opin. P. I. §. 2: Sylvis . . . *praeter mensuram* devastatis.

Præteriti, neglectæ legitimæ proles; *elmellőzött törvényes gyermekek.* Georch. Ért. 37.

Præteriuridice, iniuste, non iuridico modo vel ratione; *nem törvényes utonmódon.* Bod. Hist. Eccl. II. 62.

Præternaturalis, quod præter naturam fit; *természetellenes.* Vern. Met. II. 140. Quia vero venenum actiones corporis tui lædit, impedit et evertit, vides legibus corporis tui particularibus contrarium effectum produci, qui dicitur *praeternaturalis.* Hinc intelligis, cur medici omnem corporis statum morbosum vocent statum *praeternaturalem.*

Præter-propter, circiter; *körülbelül.* Arch. Rák. II. 165. csak tudhassa: *praeter-propter* mennyi kell (bor). Ibid. IX. 507. Cf. Fronto ap. Gell. 19. §. 10. Cato et Varr. ap. Gell. 19., 10. §. 10. Enn. Fr. 259.

Prætextualis, e (cui opponitur: realis) simulatus, prætentus; *ürügyképen felhozott.* Tör. Tár. 1888. p. 535.

Prætextualiter, per speciem; *szinleg, ürügy alatt.* Tör. Tár. 1888. p. 682. non apparenter tantum sive *praetextualiter.* Thök. Diar. eladni *praetextualiter* kivánván.

Prætextuare, causam confingere; *ürügyül felhozni.* Ger. als Vorwand vorbringen. Cod. de Delict. 359. Qui lucri causa parentes, fratres, aut sorores, amentes, furiosos et bonorum administrationis incapaces *praetextuaverit.* Rák. Ön. 174. Arch. Rák. II. 531. Pril. Abact. 124.

Prætextuere, V. *Praetextuare.* Tör. Tár. 1891. p. 421. *praetextuissemus.*

Prætextuose, sub prætextu v. prætegens, per speciem; *valami ürügy alatt.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 412: equos *praetextuose* quæritans. Tag. Erd. II. 338.

Prætextuosus, 3., simulatus, fictus, falsus; *ürügyes, kifogásos.* Kuk. Jur. I. 370. Regnat Camera *praetextuosis* variarum extorsionum actibus . . .

Prætitulatus, prius, supra inscriptus (Du C.); *felebb czimzett.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 62. His *praenotatis* sequitur Catalogus *praetitulatus.* Kass. P. P. I. 180. Arch. Rák. VIII. 192.

1. **Prætor,** iudex civitatis; *tisztbiró, városbiró.* Törvt. Msz. M. Bel. Geogr. 509. Civitates liberæ regiæ, peculio regio adscriptæ, peculiaria adæque in Regis et regni commodum, negotia, per senatum, cui *Praetor,* plerumque cum Consule præficitur, regia procurant auctoritate.

2. **Prætor,** *főispán helyettese.* Prisc. Serv. p. 26: *Praetor* fuit is, qui Comitis mandata exequebatur, cujus vices interdum subibat *Praeco,* et erat Præcone superior, quod ex sequentibus patet: Dux igitur Vice Comitem ad se vocari jubet, Vice Comes *Praetorem, Praetor* Præconem, Præco Judicem. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 247.

3. **Prætor,** V. *Bassa. Gubernator.* Bel. Geogr. Comp. 542. 2. Turcicam Dalmatiam *Praetor* seu *Bassa,* Turcorum Imperatoris auctoritate dirigit . . . p. 542. I. Croatico-Hungaricum Croatiæ, Slavoniæ ac Dalmatiæ Prorex seu Banus, Regis Hungariæ nomine, ad normam legum Hungariæ et Illyrici provincialium administrat 2. Croatico Stiriaco Regimini, Stiriæ, Croatiæ Militaris Littorisque Adriatici, *Praetor* seu *Gubernator* adæque Regis Hungariæ potestate moderatur.

4. **Prætor,** qui præest discipulis; *ifiuság felügyelője.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 14. A jobb tanulók közül censorokat vagy Decuriokat vagy *Praetorokat* nevez ki.

Prætor montanus, iudex montanus; *bányászi tisztbiró, városbiró.* M. Bel.

Geog. 501. Forum Montanum in liberis montanisque urbibus a foro urbano distinctum idque caussis metallurgorum examinandis definitum apud *Praetorem montanum* locum habet. A quo, caussarum dubiarum provocatio, ad Delegatum urbium montanarum iudicium fieri solet.

Prætor pagi, iudex pagi; *falusi biró.* Ger. Dorfschulze, Dorfrichter. Benkő. Im. Nat. Sic. 59. uti sunt: *Judicem* sive *Praetorem Pagi* (Falusi Biro) agere.

Prætor regni, V. *Personalis praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenens. országbíró,* Wallaszky 157.

Prætoria biremis, (Du C. s. v. Prætoriola hæc habet: Domuncula in navi. Gloss. Isid. Papias: Prætoriola parvæ domus in navibus, ubi secreta conduntur). Quam ob rem prætoriam biremem navium genus putamus, in quibus domunculæ fuere, ut milites conderentur et similes essent navibus annonas portandis aptis; *őrségi hajó.* Isthv. XI. 173.

1. **Prætorianus,** 3., prætorius, ad custodiam corporis pertinens; *testőrségi.* Diar. Com. II. 8. Capitaneo Turmæ *Praetorianae* Hungaricæ.

2. **Prætorianus,** i, custos corporis; *testőr.* Reg. Turm. Præt. 11. Ad . . . Judicium Bellicum ordinatus *Praetorianus* veste uniformi debite indutus præscripta hora eo compareat.

Prætorium, curia; *városház, tanácsház.* An. Sc. I. 95. an. 1550. Kronst. I. 657. Bel. Geogr. Comp. 444. Száz. XI. 580.

Prætumidus, nimium inflatus, tumens; *nagyon felfuvalkodott.* Diar. Com. 1796. p. 2. felicitate *praetumidum* hostem. Cf. ap. Ammianum, Claudium, Juvencium passim.

Prævalentia, æ, priores partes, præstantia, vis prævalens; *előny, túlsúly.* It. prevalenza. Brunner 11. Cf. Paul. Dig. 6., 1., 23. §. 4.

Prævalescentia, nimia potentia, dominatus; *túlkapás, fennhatalom.* It. prévalenza. Ac. Com. Sopr. p. 18.

Præveda, æ, alimentum; *élelmiszer.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 219. nullus . . . præsumat dare . . . aliquam prærogativam . . . pastori ultra *praevedam* seu bladum.

Prævenda, æ, V. *Praebenda.* Thök. Diar. 485. Az én mellettem lévő embereim *praevendajárúl* az estve ide küldött commissiói mellett a fővezérnek, felmenvén a török tisztekhez arra rendeltetett embereim, ma kezdettik kifogni mind a kenyeret, húst s mind az abrakot.

Præventio, actus præoccupandi, præveniendi; *megelőzés.* It. prevenzione. Kövy El. 655. Citationis effectus sunt 1. Sapit Admonitionem . . . 5. Operatur *praeventionem* idest absque calumnia ad alium forum, quamvis æque competens Incattum citare non est integrum.

Præventiva censura, veniam libri per typos edendi præcedens censura; *előleges censura.* Jókai Kősziv. II. 66.

Præventus est propria morte, subitanea et improvisa morte decessit, subita morte exstinctus est. Passim occurrit; *rögtön, váratlanul meghalt.* Marc. Chr. II. 41. *praeventus est propria morte.*

Præversio, actus prævertendi, præponendi, magis diligendi vel æstimandi; *hajlam.* Vern. Psych. 129. denique prædilectio et *praeversio,* quam erga nonnullos homines, animalia et res vita carentes sentimus, quin caussa eius nota sit i. e. sympathia et antipathia.

Prævie, (adv. a prævius) prius; *megelőzőleg, előbb, eleve.* Rák. Ön. p. 11. l. 27—30. (29.): . . . eis per ducem Lotharingiæ . . . insinuatum fuerat pacem neutiquam concludi posse, nisi *praevie* in sinceritatem paciscendi demonstrandam incaptivarent Tökölium . . .

Prævigere, præponderare, prævalere; in usu esse: *túlsúlyban lenni.* Pest Vár. Levt. Kass. Prax. I. pass. De ordine manipulationis negotiorum penes illa Dicasteria *praevigente.* Proj. Leg. Civ. 166.

Prævisio, actus animo prævidendi; *előrelátás, kilátás.* Rák. Ön. 53., 60. *praevisio* futurorum.

Pragmatica opera, facta; *tények.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 109: que mente tenemus, ferimus, *operibus* eciam *pragmaticis* imitamur.

1. **Pragmatica sancio,** privilegium; *szabadalom.* Eszt. Okm. p. 28. (Decr. Ladisl. 1380): Cum Privilegia seu regales *pragmatice sanciones.*

2. **Pragmatica sanctio,** (Du C.) legitimum decretum; *tényleges, jogos rendelkezés; országos szerződmény, országlási szerződés.* An. Sc. I. 263. an. 1274: ut hæc nostra *pragmatica sanctio* robur obtineat. Törvt. Msz. Nagy Ernő. Magyarorsz. Közj. 172. Pragmatica Sanctio alatt évszázadokon keresztül oly határozatokat értettek, melyek valamely igen nagy fontosságú ügynek megváltozhatatlan végleges szabályozását tartalmazták. Nevezetesb pragmatica Sanctiók IX. Lajos és VII. Károly franczia királyok által 1269. illetve 1438. a gallicán egyházra vonatkozólag kibocsáttattak; továbbá VI. Károly német császáré, melylyel a Habsburgház nőágainak örökösödését szabályozza Ausztriában. Némelykor a törvényhozó testek megállapodásait is pragm. sanctiónak nevezik. III. Károly (mint német-római császár VI.) a Habsburgház fiágának kihalása esetére a trónokat a nőágak részére óhajtotta megtartani és ezért 1713. a következő rendelkezést tette: a fiág kihalása esetére az örökösödés illeti 1. felséges uralkodó Károlynak leányait; ezek után 2. testvérbátyjának Józsefnek leányait, 3. az uralkodó Károly nővéreit, I. Lipót leányait és végre 4. a Habsburgház többi nőágait. Törvt. Msz.

Pragmatice, *(πραγματικῶς)* usu (Du C.); *praktikusan, gyakorlatilag.* It. praticamente. Ger. praktisch. Vern Psych. 407. At cum passionibus dediti et affectibus agitati, si etiam in rem bonam studio et impetu suo ferantur, unum faciunt neglectis aliis, quæ pariter facere oportet enthusiastæ propterea dicti, rem non modo *pragmatice* noxiam, sed etiam moraliter turpem faciunt.

Pragmaticus nexus, nexus e pragmatica sanctione profluens; *pragmatica sanctióból eredő kapocs.* Diar. Com. 1796. p. 27. Regnis et Provinciis nobiscum *pragmatico nexu* iunctis.

Prandere, nsi, convivio excipere aliquem; *megvendégelni.* Georg. Sirm. I. 57. et in tribus diebus *pransit* eos.

Prasminus, smaragdus; *smaragd.* Tör. Tár. 1890. p. 368. duos lapides *prasmini* virides magnos.

Pratica, æ, litteræ testimoniales; *bizonyítvány, engedély.* Lzb. Cod. Med. T. II. 436: testes literas, sic dictas *Pratica.*

Praticulum, pratulum; *kis rét.* Knauz M. E. Str. I. 516., 670.

Pratinus, 3., pratensis; *réti.* Fej. V. III. 199. terras et possessiones suas cum terris aratoriis, *pratinis,* piscinis, vinetis et virgultis . . . dedisse et tradidisse in concambium.

Pratosus, pratis circumdatus; *rétekkel körülvett.* Marc. Chr. III. 13. et vidit . . . fluvium bonum et *pratosum.*

Pratrya, fors. idem quod *copia.* Száz. III. 570. Omamarath dominus Turcorum nedum tota cum sua, sed Tartarorum, Anatulie, Romanie *Pratrya,* uti veraciter rescivimus, pedestribus et equestribus centum stb.

Pravda, æ, vocabulum origine Slavicum, quod ius, verum signicat. *Pravdam facere,* ius administrare; *igaz, jog, igazságot szolgáltatni.* Tör. Tár. 1893. p. 3. Discutiens ad *Pravdam,* per Pristaldum misit Varadinum. Hajnik Perjog. 252. Diss. de Ferr. Cand. §. 58. haud secus ævo medio quia neque tum primas, ut aiunt, instantias negligere integrum erat, res dubiæ, antequam ferri candentis iudicio examinarentur aut terminarentur, vel ad arbitros vel ad loci, in quo habebantur, sive ad *Pravdam* dictum sive publicum iudicium deferebantur, eidemque primum ventilandæ et componendæ tradi solebant; tandem vero ad iudicium ferri derivabantur.

Pravila, æ, *Nomocanon major,* = leges, canones continens, rumenice: *Indreptarea ledgij; egyházi törvényeket tartalmazó.* Nill. Symb. p. 467.

Praxatorium, pro: *braxatorium.* Tag. Erd. II. 38. an. 1747.

1. **Praxis,** usus, industria; *gyakorlat, gyakorlottság.* Száz. IV. 396. Kass. Prax. I.

2. **Praxis,** is, ars, machina, dolus; *mesterfogás, fortély.* Verancs. V. 146. si huiusmodi *dolosis praxibus* vel a Transsylvano vel a Turcis provocabitur.

Praxis criminalis, usus, tractandi modus in causis capitalibus; *büntető törvényes eljárás.* Tisztb. Ir.

Praxis iudiciaria, usus, tractandi modus in iudiciis; *törvénykezési gyakorlat.* Törvt. Msz.

Praxis iuridica, usus, tractandi modus in litibus; *pergyakorlat.* Törvt. Msz.

Praxis pharmaceutica, usus et tractatio Pharm; *gyógyszerészeti gyakorlat.* Bene Pol. 251.

Praxizare, efficere, exercere, peragere; *gyakorolni, végbevinni, foganatosítni.* It. praticare. Rozsny. D. 43. melyekre az más részről a hlmas török császár is tulajdon jó akaratja szerént approbálja, megtartsa és *praxizálja,* melyek szerént levelét is adja.

Preabundans, valde abundans; *igen bővelkedő.* Pel. Pom. L. X. P. III. Art. III.: quia beata virgo plus omnibus laboravit in gratia *preabundantissima* . . . omnis boni operis merito fuit plenissima.

Preacceptatio, actus valde diligendi; *kiváló kegyelemben való részesítés.* Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. 3.: Duodecimo charitas beate Marie virginis fuit et est *preacceptationis* divinalis.

Preaccipere, superius proponere; *előre, előbb kitűzni, felhozni.* Pel. Pom.

L. I. P. V. Ave gratia plena, que fuerunt verba thematis nostri *preaccepti*.

Preambulus, 3., (Du C. *praeambulus)* præcurrens; *megelőző*. Th. Vet. Mon. 47. an. 1224: fama *preambula*.

Preapticare, parare; *elkészíteni*. It. attare. Georg. Sirm. I. 26. Et *preapticaverant* unum gladium triacutas (fors. triacutum) more Bohemorum.

Preassumere, V. *Preaccipere*. Pel. Pom. L. V. P. II. In quibus quidem verbis *preassumptis* tria precipue notantur.

Prebeg, V. *Pribecus*. Cod. Farn. 42. quod unus *profugus* ab exercitu Turcarum wlgo *prebeg* venit.

Prebendarius, i, qui bonis Ecclesiasticis (præbenda) utitur; *egyházi javadalmat élvező*. It. prebendario. Gall. prébendier. Ger. Pfründner. Cod. Dip. And. V. III. p. 398. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 163.

Prebendatura, æ, officium beneficii ecclesiastici, præbendæ; *egyházi adomány hivatal*. Star. XI. 19. inscribat ad rubeum librum, ubi solent inscribi inventaria *prebendaturarum*.

Prebigh, V. *Pribecus*. Georg. Sirm. I. 239. quod principaliter esset Hungarus *prebigh* id est *fugitivus* mortuus in arce Gywla.

Precamen (Du C.) preces; *kérés*. Tkal. Mon. Ep. I. 177. an. 1275: nullum effectum tam timor divinus quam nostra sunt *precamina* consecuta. Batty. Leg. II. 477. an. 1284. Fej. IX. 3., 211. Obs. Jadr. 399. vespertina *precamina*. Cf. Oeil. Serg. eleg. de pulice (in Poët. Lat. minor. ed. Wernsdorf vol. 6., 2. p. 387.

Precare, pro: *precari* (Du C.); *kérni*. Prot. inq. 186: eram graviter infirma et credebam mori, et tunc *precavi* beatam M. quod ipsa oraret pro me.

Precariare, (Du C.) Precaria est libellus seu charta, qua quis allodium vel prædium ab Ecclesia sub annuo censu ad vivendum accipit, illud *precario* possessurus. *Praecariare* igitur significat: in *precariam dare, precario* more concedere; *bérbe adni*. Fej. II. 55. ut ibidem Deo pro tempore servientes habeant liberam potestatem hæc bona dandi, vendendi, commutandi, *precariandi* et quidquid libuerit concorditer tantum ad utilitatem Ecclesiæ.

Precario, ad tempus; *ideig-óráig*. Georch. H. T. II. 15.

Precarium, *ideig-óráig tartó szerződés*. Vern. Phil. Mor. 387. *Precarium* est contractus beneficus, vi cuius usus rei non fungibilis datur ea conditione, ut quandocunque concedenti placuerit, eadem in specie restituatur. Hic contractus convenit cum commodato hoc uno excepto, quod nullum determinetur pro usu rei tempus et ideo concedens possit rem suam pro libitu repetere etc, accipiens autem teneatur illam statim restituere, quia hac lege usus rei est ei concessus.

Precatiuncula, æ, parva precatio; *kis imádság*. Fabó Monm. Evang. 6. Imo est mihi imago b. virginis cum duplici *precatiuncula* ad Christum et eandem directa. Teutsch Schul. I. 109.

Precatorii globuli, corona calculorum precatoriorum; *olvasó*. It. rosario. Ger. Rosenkranz. Res. ges. p. 174: a Sacrificio Missæ, cui postremo interfuit . . . altera manu cruci affixi Servatoris simulacrum, altera *precatorios globulos* gerens ante Sacerdotem in genua provolvitur.

Precatus, us, rogatus; *esedezés*. Buny. Vár. tört. I. 259. Fej. X. 7., 808. *precatibus* et nonnullorum virorum precibus. Cf. Stat. Theb. 10., 71. Ammian. 24., 6.

Precedere, aggredi; *elébe lépni, megtámadni*. Georg. Sirm. I. 20. Quis talis vir est, qui *precederet* istum latronem.

Precella, æ, spirula; *kis perecz* (sütemény). Ger. Bretzel, Breczel. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item ad pretia tritici semellarum *precellarum* et aliarum panium. Schläg. 1448.

Precelsitudo, præcellentia; *kiválóság, kitünőség*. Pel. Pom. L. V. P. III. Art. I. Deus ipsam (Mariam) fecit optimam . . . utpote matrem dei veram in tanta *precelsitudine* bonitatis, quantum in se fuit.

Preceptoriæ, V. s. *Litterae praeceptoriae*. Pesty Ször. III. 280. Szék. Okl. I. 93.

Preceptorie, ex mandato; *parancs szerint*. Pesty Ször. III. 64. nobis *preceptorie* directas literas.

Precessorie, anticipative; *előlegesen*. It. anticipativa. Ger. in vorhinein. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 598. denegassent dare decimas . . . frugum scilicet, vini, millii, apum et minuta earumdem, kytas videlicet, gallinas et decimam de custodia porcorum, que wlgo polyche dicuntur ac decimam tributi fori . . . mediam decimam *precessorie*, que vicesima dicitur . . . et decimam agnorum.

Preciare, (Du C.) pretium ponere vel æstimare; *becsülni, értékét meghatározni*. Batty. Leg. III. 419. an. 1434.

Precium, sumptus; *költség*. Rač. Mon. Sl. VII. 48. an. 1044: emi ex meo *precio*.

Preclaritas, excellentia, eminentia; *kitünőség*. Pel. Pom. L. I. P. II. Art. III. c. 12: Duodecima stella, qua gloriatur beata virgo, dicitur habitaculi *preclaritas*.

Preconius, 3., (Du C. præconius) ad præconem pertinens; *hirnöki*. Ljub. Mon. Sl. I. an. 312. consilio voce *preconia* congregato. Chr. Dubn. p. 9. Cf. *Praeconius*. Cic. Quint. 31., 95.

Preconizatio, (Du C. præconizatio) per præconem denunciatio; *hirdetés*. Ljub. Mon. Sl. XI. 214. an. 1347: Nicola . . . presentavit se . . . *preconizationi*.

Precopa, æ, fossatum; (vox originis Slavicæ a *prekopati*, fodere); *árok*. Kuk. Jur. I. 61.: exit sc. meta . . . in *precopam*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 314. — Star. XXIV. 206. an. 1240.

Precordialiter, ex intimo animi sensu; *bensőleg*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 115. nunc tamen nobilis Regni Ungarie Necessitates Apostolice sedi frequenter expositas *precordialiter* intuemur.

Precula, æ, demin. a *preces; kis kérés*. Bocat Hungar. p. 346: Has audi *preculas*.

Precupa, æ, V. *Precopa*. Haz. Okl. 9. an. 1242: fossatum, quod vulgo *precupa* nuncupatur.

Precursor, expositor ludi; *hirnök*. Száz. XVIII. 40.

Preda, (Du C. Prada), pratorum series; *mezőség, rét*. Gall. prairie. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 56. Comparavi servum nomine Bolezzo filio Vlasizo de *preda* et ex desa.

Predaucus, i, V. *Praedaucius*; *szökevény*. Comp. Slav. Croat et Dalm. 12. Dalmatæ, quorum Uscoci id est perfugi, ferum hominum genus *predauci* adpellati et Morlachi . . . colonias intersertas habent.

Predeclaratus, prius, supra declaratus; *előbb kijelentett*. Tör. Tár. VI. 57.

Predelectabilis, iucundissimus; *igen gyönyörködtető*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. III.: Nono charitas beate virginis fuit *predelectabilis*.

Predisponere, ante disponere; *előzőleg megállapitani*. Pel. Pom. L. V. P. I. Art. I.: Qualiter ab eterno *predispositum* erat a divina sapientia.

Predium, terra exstirpata; *irtvány*. Schläg. 1577. *Terram* suam per se *purgatam* irtvan dictam. 1330. Anj. O. II. 491.

Predonicus, 3., (Du C. prædonicus) ad prædones vel prædam pertinens, prædatorius; *rablási*. Szék. Okl. III. 164. hoc factum *predonicum*. Vjestnik I. 61. an. 1550. more hostili et *predonico*.

Predotare, donare, augere, mactare aliqua re; *megajándékozni*. Fej. VIII. 3., 405. ut dictam possessionem exempcionis titulo decorare et *predotare* dignaremur.

Predotatio, actus præmio donandi; *megjutalmazás*. Pel. De s. Steph. s. IV. c. 3.

Predotatus, donis plurimis ornatus; *gazdagon megajándékozott*. Pel. Pom. In prologo: Idcirco in hoc opere duodecim eius magnalia sive mysteria, quibus ipsa tanquam duodecim radiantibus stellis *predotata* gloriatur, in duodecim libris distincta describuntur.

Predutes, fors. pro: predites, præditus; *igen gazdag*. Tör. Tár. III. 65. V. *Scuffia*.

Preeminentialis, præeminens, excellens; *kiváló*. Pel. Pom. IX. P. II. Circa primum mysterium *preeminentialis* videlicet magnitudinis, ut valeamus scire, quam magna et excellentissima est charitas beate virginis.

Preexaltare, admodum exaltare; *másoknál jobban felmagasztalni*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II.: Profecto hoc fuit . . . magne glorie in celo, quod videlicet una puella super omnes creaturas sit *preexaltata*.

Preexcellens, valde excellens, nimius; *igen, szerfölött nagy*. Pel. Pom. L. III.: Tertia pars de gladii Marie et doloris *preexcellenti* acerbitate.

Preexhibitus, 3., prius, supra exhibitus; *feljebb kimutatott*. Szék. Okl. III. 175.

Preexpressatus, 3., *praeexpressus* = supra expressus; *előbb, feljebb kifejezett, említett*. Szék. Okl. III. 34., 35.

Prefamiliaris, familiarissimus, admodum intimus; *különösen meghitt, igen bizodalmas*. Pel. Pom. L. IX. I. Art. III. c. 3: Decimo charitas Marie fuit amoris *prefamiliaris*.

Prefectionalis, ad præfectionem pertinens. V. *Praefectio; fiusitási, leányfiusitási*. Ger. in Sohnes Rechte einsetzend. Pesty Ször. III. 188. super ipsis bonis *prefectionalibus* et donacionalibus.

Prefelicitare, felicissimum reddere; *igen boldoggá tenni*. Pel. Pom. L. X. P. II. Art. II.: Beata Maria in celo super omnes angelicas et humanas creaturas est *prefelicitata*.

Prefixio, constitutio, definitio; *kitüzés*.

Knauz M. E. Str. II. 69: termini . . . *prefixio.*

Prefulgidus, 3., titulus honoris; *igen fényes.* V. *Praefulgidus.* Ljub. Mon. Sl. XII. 193. an. 1414.

Pregiudicium, præiudicium; *hátrány.* Ljub. Mon. Sl. II. 258. an. 1345.

Pregnamen, graviditas; *terhesség, viselősség.* Pel. Pom. L. XII. P. ultima c. 12: Evigilando abbatissa invenit se privatam *pregnamine.*

Pregravacio, prægravis conditio; In vocabulariis: prægravare, prægravis, prægravamen; *súlyos állapot.* Cod. Dip. And. II. 454., 530. et per hoc ductus *pregravacionis* formidine prorsus renuntiavit coram nobis.

Prehabere, antea, prius possidere; *előbb birni.* Cod. Zi. III. 29. quod ipse possessionem *prehabitam* . . . vendidisset. Cod. de Sztára. II. 30. in dominio *prehabite* possessionis.

Prehavus, i, proavus; *ősnagyapa.* Kuk. Jura I. 43. an. 1210.

Prehonorare, admodum honorare; *kiválóan tisztelni.* Pel. Pom. L. III. P. IV. Art. II. c. 3: Secundo propter Joannis honorationem, ex eo enim apud ecclesiam Joannes meretur *prehonorari,* utpote filius Marie a Christo substitutus.

Preinsertus, prius memoratus, scriptus; *fölebb említett.* Pesty Ször. III. 357.

Preintendere, antea intendere, velle; *előbb elhatározni.* Pel. Pom. L. XI. P. II. c. 2.: Declaratur perseveratio Marie ex fine creationis *preintento.*

Preiudicium, V. *Praeiudicium.* Chr. Dubn. p. 168: Tandem... disposuit contra suos infideles . . . Gregorium . . . et Niliptium croatos, qui regna Croacie . . . usurpando in *preiudicium* sacre corone detinebant.

Prelativa, æ, *praelatura.* V. s. *Commenda* 1.; *főpapi méltóság.*

Prelatura, V. *Praelatura.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 51. quoslibet etiam clericos in *prelaturis,* dignitatibus vel personatibus constitutos . . .

Prelegare, legare; *hagyományozni.* Star. XVIII. 32. an. 1478. *prelegavit* . . . domine . . . ducatos.

Prelibatio, promulsis; *kóstoló, előétkezés.* Szend. Misk. tört. III. 166. an. 1521. talis inscriptus . . . magistrandus pro beneficio et honore assumendo magisterium . . . confratribus . . . prima die sue recommendationis unam *prelibationem* cum tribus ferculis et cum assatura . . . dare est astrictus.

Prelibatus, 3., prius, supra memoratus; *előbb említett.* Tör. Tár. XI. 95.

Preludium, (Du C.) præluvium, vulgatius: eluvium, quando pelagus (pelagus = quævis aqua etiam fluvialis) terras obruit; *árviz, vízfolyás, padmaly, monmulató* (molnmulató) = malmot elkerülő vízfolyás a szláv.-mel, moliti, podmol) Miklos. Uferbruch. Schläg. 778.

Prelum, (Dief.) scala parietis currus; *szekéroldala foga.* Ger. Leiter-Sprosse. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Premagnificare, ante alios summa gloria afficere; *szerfölött megdicsőiteni.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III.: Fecit, inquit, mihi dominus magna, qui potens est . . . iustum et dignum est, ut speciali et hac gratia *premagnificetur* aliis sanctis.

Premagnificatio, summa glorificatio; *kiváló megdicsőités.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III.: Duodecima dei patris potentia honorans eam; dedit duodecimam rationem, scilicet *premagnificationis* talem.

Prememorare, alicuius rei iam ante mentionem facere; *előbb emliteni.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. III. 165., 272. Nos igitur ad peticionem ipsius Comitis Andree favorabiliter inclinati *prememoratam* sylvam et terram eidem et suis heredibus dedimus.

Premiatio, largitio, donatio; *jutalmazás, megajándékozás.* Pel. Pom. L. X. P. IV. Art. III. Sextum gaudium *premiationis,* scilicet suorum devotorum, quia deus propter ipsius amorem omnibus eam venerantibus premia dat.

Premidion, onis, (vox hibrida ex Hung. *prém* et græco deminutivo *idion)* clavus, limbus angustus (Du C.); *prém.* Batty. Leg. T. II. 434. concil. Budense an. 1279: *premidiones* seu ornamentum.

Prenarratus, 3., prius, supra memoratus; *előbb elmondott.* Tör. Tár. VI. 49.

Prenosticare, prædicere, vaticinari; *jövendőlni.* It. pronosticare. Georg. Sirm. I. 26. Et antequam Regi *prenosticaverant,* quod dira morte oportet sibi ex hoc mundo ire ad patrem celestem.

Prenosticacio, vaticinatio, præsagium; *sejtelem, jövendölés.* It. pronosticacione. Georg. Sirm. 218. Vere *prenosticacio* mea vera est iam.

Preordinare, ante ordinare, constituere; *előre megállapitani.* Pel. Pom. L. IV. P. II.: Benedicte virginis origo est a deo *preordinata.* Cf. *Praeordinare.*

Preostendere, antea ostendere, significare; *előre jelezni.* Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. III. c. I.: Deus autem in sua lege per multas figuras *preostendit,* quia virgo deum generare debuit. Cf. *Praeostendere,* Augustin. Civ. Dei 21., 8. no. 6. Tertull. adv. Jud. 4. és 5. Isid. 11., 3. no. 3.

Preparamentum, apparatio; *készülődés.* Ger. Vorbereitung. Dip. Reip. Rag. 659.

Preparatura armorum, fabricatio armorum; *fegyverek készitése.* Marc. Chr. I. 3.

Prepositalis, ad præposituram pertinens; *prépostsági.* Knauz. M. E. Str. II. 475.

Preradiosus, 3., valde radiis illustrans, radiis superans; *igen ragyogó.* Pel. Pom. L. X. P. II. Art. 2.: In quo significatur, quod ipsa . . . Maria super omnes . . . angelos . . . est tam preeminenter gloriosa . . . quantum sol pre ceteris . . . stellis incomparabiliter est *preradiosa.*

Prerequirere, valde postulare; *igen kivánni.* Pel. Pom. L. II. P. II. Art. I. c. 3.: Ad hoc, quod sit aliquis mater dei, *prerequirebatur* virginitas.

Prerogamen, inis, prærogativa; *elsőbbség, kiválóság.* Vjestnik II. 182. an. 1405. Nos . . . libertatis *prerogamina* duximus facienda.

Prerogativare, præferre, ante alios habere; *elsőséget adni.* Ljub. Mon. Sl. XII. 190. an. 1414.

Prerutilare, præfulgere; *nagyon fényleni.* Eszt. Okm. p. 134. Capitulum Eccl. Strigon. 1468: quasi stella matutina *prerutilat.* Szék. Okl. I. 153.

Presa, æ, (Du C.) fideiussum, cautio, qua quis sub comprehensione corporis, inde vocis etymon, se solvendo obligat; *jót állás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 6. an. 1358: dux . . . dat . . . facultatem . . . accipiendi supra nostrum commune mutuo ab omni persona per cambium vel ad *presam* illam pecunie quantitatem, que sibi necessaria fuerit.

Presalia, æ, sepes arcendis animalibus (Du C. captura); *kerités.* Vjestnik I 170. an. 1289. de borea apud *presaliam* et de quirina iuxta *presaliam.* Star. XXIII. 215. an. 1291. est astricta dicte terre *presalia* salinarum.

Presbitera, fem. ad Presbiterum, sacerdos femina; *papnő.* Fej. I. 250. In canonibus Zachariæ ita habetur: ut *presbitera,* diacona monacha vel etiam spirituali commatre aut spirituali filia nullus utatur.

Presbiteratus, us, conditio, status presbyteri (Du C. presbyteratus); *papi méltóság, állás.* Szék. Okl. III. 114.

Presbiterium, domesticum Consistorium; *keblitanács.* It. consistorio domestico. Jogt. Eml. T. I. p. 40.

Presbiterius, i, pro: *presbiter; pap.* Tör. Tár. 1889. p. 476. *presbiteriorum.*

Presbyter, (Du C.) sacerdos; *pap.* Cher. Jus. Eccl. I. 143. Quidquid autem sit seu dicantur presbyteri 70 discipulorum successores seu non, illud tamen certum est, Presbyteros ævo Apostolorum iam fuisse notissimos, si quidem nomen Presbyteri et Episcopi promiscue usurpatum fuerit prout etiam illud nullum dubium patitur: Presbyterum (πρεσβύτερον seniorem) sensu stricto significare simplicem sacerdotem Episcopo subiectum. Presbyterorum officium erat Episcopos consilio et opere adiuvare, qui dum crescente fidelium numero curandis omnibus in Diœcesi sua negotiis non sufficerent, Presbyteros ad onus facilius portandum adhibere solebant. Cf. Hadr. ap. Vopisc. Sat. 8., 3. et script. ecclesiast.

Presbyter cardinalis, (Du C.) dicti parochiales; curiones, sacerdotes proprii, presbyter in cardine constitutus; *sarkalatos pap.* Tör. Tár. 1889. p. 316. Cod. Dip Arp. Cont. VI. 347.

Presbyter de plebe, plebanus; *plébános.* Kon. Egyh. 340.

Presbyteralis, ad presbyterum pertinens; *papi.* It. presbiterale. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. Ademti sunt illis equi quatuor, unus ex servitoribus ibat pedestris, valetiæ cum vestibus *presbyteralibus* et Episcopalibus uno mantello . . .

Presbyterari, (Du C.) presbyter fieri; *áldozó pappá lenni.* Pel. De S. Bonavent. s. II. c. 4.

Presbyteratus, V. *Presbiteratus.* Cher. Jus. Eccl. I. 140—142. Concilium Tridentinum definivit: Hierarchiam divina Ordinatione institutam constare ex Episcopis, *Presbyteris* et Ministris . . . adeoque nomen Episcopi et *Presbyteri* promiscue usurpetur, discrimen tamen reipsa inter Episcopos et Presbyteros intercedere ac ipsos Episcopos iure divino superiores esse presbyteris . . . S. Hieronymus, qui secus *Presbyteratus* dignitatem elevabat, dixit: Ibid. II. 41. Serm. Cat. 227. Beng. Ann. Er. Cœnob. 75. Cf. Hieron. ep. 116. no. 33. extr. et script. ecclesiast.

Presbyterianismus, cœtus, sententia Presbyterianorum, Puritanorum, Nonconformistarum in Anglia, qui episcopis reiectis

senioribus tradunt cœtum regendum ; *presbyterianus felekezet*. Bod. Hist. Eccl. II. 291.

Presbyteriatus, us, conditio, status presbyteri; *papság*. Száz. XVI. 96.

Presbyterissa, æ, (Du C.) diacona ministra ; *papnő*. Not. rel. I. 113 : in antiqua ecclesia fuerant . . . fossarii . . . imo *Presbyterissae* Diaconissæ pro pauperum et infirmarum iuvamine, cathechumenarum instructione et, ut tempore baptismalis immersionis illarum pudicitiæ consulatur, hæ adhuc sæculo 10 in ecclesia græca vigebant.

Prescena, pro : pincerna ; *pohárnok*. Ger. Mundschenk. Schläg. 1099.

Prescindentia, æ, amputatio, præscindere ; *nyesés*. Pel. Serm. Designatur ecclesia per vineam . . . tertia ratio culture et *prescindentie*. Nam vinea si debite non colitur et non prescinditur, fit silvestris. (Hiem. 36. n.)

Prescius, V. *Prestius*, prius; *előbb*. Dip. Reip. Rag. 248.

Preselium, Presilium idem videtur quod Brasilicum lignum (Du C.); *berzsen, berzsenfa*. Gall. brésil. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *Preselii* f. 40.

Presencionaliter, præsentes, (Du C. præsentialiter) ; *jelenléttel, személyesen*. Szék. Okl. III. 90. *presencionaliter* et personaliter.

Presens, munusculum ; *ajándék*. Ger. Præsent. Ljub. Mon. Sl. IV. 422. an. 1399 : non possit . . . accipere donum et *presens*. Ibid. 375. an. 1329 : quod non possit . . . dona aliqua vel *presentes* recipere.

Presenta, æ, donum. V. s. *Chastratus; ajándék*.

Preseraphicalis, seraphos superans ; *a szeráfokat meghaladó*. Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. III. c. 3. : Undecimo charitas beate virginis fuit *preseraphicalis* ardoris.

Preservativus, 3., immunem servans custodiens ; *megőrző, elhárító*. Pel. Pom. L. XI P. I. c. 2.: In ista prima sanctificatione datum est virgini . . . maximum privilegium, quia infusa est sibi gratia *preservativa* . . . ab omni peccato.

Presilinus, 3., brasilinæ arboris coloris, subrubeus ; *berzsenfaszínű*. Gall. brésil. Ger. Campescheholzfarbe. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 204 : Angelice manus cum brachijs subrubei seu *presilini* coloris.

Presilium, (Du C.) V. *Preselium*. Kronst. III. 444.

Pressa, æ, (Ger. *Bresche)* ruinæ munimentorum ; *a bástyákon még a töröktől lett visszafoglaláskor* (1685.) *lőtt rés, mely még mindig beépittetlen vala* — csak földdel és czölöpzettel töltötték be hirtelenében. Arch. Rák. IV. 128. hanem egyfelül az *pressa*-túl félnek.

Pressius, compar. ad *Presse,* magis urgendo, incitando, expressius ; *sürgősebben. szorosabban*. Pest. Vár. Levt. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 7.

Pressitudo, pressa constitutio, crassitudo ; *tömöttség*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 121. Coturnix ad genus perdicum fortassis pertinet, cum præter exiguitatem et *pressitudinem* corporis a perdice nihil differat.

Pressoriolum, (Du C.) 1. penus, ubi cibaria servabantur, 2. machina lineamentis levigandis ; *1. almáriom, 2. ruhasajtó*. Nagy Hier.

Pressulum, obicis versatilis clavis ; *kilincsnyomó*. Kronst. III. 572 : serratori . . . quod paravit . . . uncos vulgo kropen et *pressulum* vulgo wyrwel.

Pressura, æ, (Du C.) vexatio, iniuria, angustiæ, molestia ; *szorongatás*. It. pressura. Ger. Bedrückung. Ac. Com. Sopr. p. 13 : Nolumus Celsitudini Vestræ longa *pressurarum* . . . deductione molesti esse. Száz. XXX. 2., 105. Roger. 307. Cod. Evang. I. 303. Ker. Inst. Mil. 103. Jos. Repr. 96. an. 1790. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 92. Cf. Appul. Met. 3. c. 2. Lactant. 4., 26., 19. et 5., 22., 17.

Prestaldus, i, V. *Praestaldus* (Du C.) Száz. II. 242. Frank Ignácz véleménye előttem sokkal valószinübb, ki a *prestaldus* nevet longobard eredetűnek tartja s e két szóból : «presto» (kész) és «aldio» (alsóbb állású személy) származtatja. Podhradczky Józs. Poláldó. Peraldó. Kuk. Jura I. 27. an. 1111. Fej. III. 2., 259. Cf. Decret. S. Ladisl. reg. I. 41. II. 18. Decret. Colom. reg. I. 24—25. Decret. Andr. reg. 12.

Prestao tribun, executor V. *Praestaldus ; végrehajtó*. Ljub. Mon. Sl. I. 237

Prestavnius, i, V. *Praestaldus*. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347 : de mittendo . . . *prestavnium* domini bani.

Prestavus, i, qui prestam solvit domino ; *adót fizető alattvaló*. Star. XIII. 229. an. 1317. libertatem omnibus suis servis et *prestavis*.

Prestigatrix, czowerynne (Zauberin) Dief. ; *varázsló, kuruzsló asszony, bűvésznő*. It. prestigiatrice. Schläg. 2014. Cf. *Praestigiatrix*. Plaut. Amph. 2., 2., 150. (782).

Prestius, comp. a presto, citius ; *mihamarább*. Ljub. Mon. Sl. IV. 442. an. 1401.

Prestor tribun, V. *Prestao tribun*. Ljub. Mon. Sl. I. 237. an. 1309 : et dederunt cartam . . . al *prestor tribun*.

Prestus, i, præsto (esse) ; *szolgálatkész*. Ljub. Mon. Sl. IV. 448. an. 1401 : parati et *presti*.

Presulare, præsulem esse ; *főpapi méltóságot viselni*. Rač. Mon. Sl. VII. 51. an. 1059.

Presulatus, us, V. *Praesulatus*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 392. que plus suis meritis *Presulatus* dignitatem extollat, quam ipsa Pontificatus efferatur honore.

Presulitas, præsulis munus. V. *Praesulatus ; főpapi méltóság*. Georg. Sirm. I. 220. ubi pollicitus erat in Strigonie, si Rex ei daret *presulitatem* Varadiensem, extunc in sacro ordine sacerdotali intraret.

Presumere, audere ; *merni*. V. *Praesumere*. Georg. Sirm. I. 363. Nullus *presumsit* ire, nisi solus monachus Georgius.

Presumpnere, aliquid facere audere ; *tenni merészelni*. V. *Praesumere*. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 73. an. 1204 : Si qui . . . contra hoc nostrum preceptum *presumpnentur* . . . nobis . . . curetis intimare.

Presumptor, V. *Praesumptor,* qui crimen committere vel alquid contra ius agere præsumit (Du C.) ; *vakmerő*. It. presumitore. Fej. VII. 56—57.

Presumtuose, temere ; *meggondolatlanul*. Georg. Sirm. I. 60. Vidit et audivit Rex Ladislaus Bohemus, quod *presumtuose* dedisset authoritatem archiepiscopus talij latrono. Cf. *Praesumptiose*. Sidon. Ep. 7., 6.

Presumptuositas, temeritas ; *vakmerőség*. Fabr. Urk. 37. an. 1419 : quomodo eos . . dampnificaveritis vestra *presumptuositate* mediante.

Presumptuosus, 3., V. *Praesumptuosus,* audax ; *merészkedő, vakmerő*. It. uomo presuntuoso. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 370. Quodsi deinceps ad nos querimonia de contemptu et violacione nostri privilegij per Abbatem et fratres nostros delata fuerit et probata, quisquis ille *presumptuosus* temerator extiterit, Regiam indignacionem gravissime se noverit incurrisse.

Presuppositio, sumptio, quod antea ponitur : *előre való feltételezés*. Ger. Voraussetzung. Pel. Pom. VII. P. I. Art. I. : Una est ratio *presuppositionis*, qua . . . sanctitatis excellentia . . . ab omnibus christicolis. . . presupponitur.

Preszkura, panis pro s. liturgia facienda oblatus ; *áldozati kenyér*. Nill. Symb. p. 550 : In solemnioribus festivis diebus non ex debito, sed ex zelo animæ, si *Preszkurae* administrabuntur. V. notam : *Preskura* (rumen.), *proskura* (slav.) = *προσφορά*, panis pro s. liturgia facienda oblatus.

Pretaxatus, 3., prius, supra descriptus ; *előbb felsorolt*. Szék. Okl. I. 86. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 286.

Preter, cum Ablativo pro Accusativo ; *kivül*. Knauz M. Str. I. 109 : *preter* propinquis *meis*. Cod. Dip. And. I. 386. *preter* ortulario et custode.

Pretiosa, orum, res pretiosæ ; *ékszerek*. Törvt. Msz.

Pretitulatio, actus monetæ signandæ ; *felirat beverése*. Tör. Tár. IX. 154. V. *Correquista*.

Pretium affectionis, *szerette ár, műkedvelői érték*. Ger. Liebeswerth. Georch. H. T. III. 142. mind a vevők a nekiek megtetszett portékának szerette-áron *(pretium affectionis)* leendő vételében. Jókai Epp. I. 177.

Pretium artificiale, artificis, fraude auctum pretium ; *fortélylyal emelt ár*. Törvt. Msz.

Pretium currens, pretium, quod in usu est ; *folyó ár*. Törvt. Msz.

Pretium dicis causa, pretium in speciem constitutum ; *külszínt játszó ár*. Törvt. Msz.

Pretium forense, pretium fori ; *piaczi ár*. Törvt. Msz.

Pretium licitationale, pretium tempore auctionis constitutum ; *árverési becs, v. ár*. Törvt. Msz.

Pretium nominale, nomine tantum vigens pretium : *névszerint való v. külső ár*. Törvt. Msz.

Pretium regulamentale, a magistratu militari defixum pretium ; *katona szabta ár*. Törvt. Msz.

Pretium taxale, a magistratu publico defixum pretium ; *közhatalom által kiszabott ár*. Törvt. Msz.

Pretium venditionale, Pretium emtionale, pretium vendendorum et emendorum mercium ; *eladási, vevési ár*. Juriev. Jur. Met. 165. Quid iuris competit venditori in *pretium venditionale?* . . . ut emtor partes fodinales tertio vendat, antequam priori venditori pretium *emtionale* deposuisset.

Pretorium, porticus, vestibulum; *pitvar.* Schläg. 1045.

Pretula, (Du C. al. s.); Allium schœnoprasum (Linn.); *metélő hagyma.* Germ. Schnittlauch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Previdere, explorare, speculari; *kikémlelni.* Fjp. Anon. 11b. misit . . . virum . . . ut furtive ambulans *previderet* . . . fertilitatem terre.

Prevod, (Du C. species tributi apud Polonos) vectura; *szekerezés, fuvarozás.* Ger. Vorspann. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. et prorsus liberi a strosa, et stan et povoz et alijs servitutibus et solucionibus ordinarijs et extraordinarijs, quocunque eodem nomine censeantur, *preuod* militari excepto.

Prevoscus, i, lictor militaris castrensis (ex lat. præpositus); *tömlöcztartó, porkoláb.* Ger. Profos. It. prevosto. Tör. Tár. 1890. 223. Et interim Germanorum Capitaneus provideat de *prevosco* et iudice.

Pribeck, V. *Pribekius.* Instr. Pac. Art. XVIII. et alere haydones, quos liberos nuncupant, *Plagiarios, Pribeck* dictos, atque id genus facinorosorum hominum, qui non sunt alterius Principis stipendio conducti, sed rapto vivunt.

Pribecum, (pl. gen.) a *Pribecus.* Schesæi Ruin. Pann. II. 472. *Pribecum* ut cætera turba.

Pribekius, i, transfuga et præcipue captivus Turcicus. Vox Slav. originis V. Miklosich; *pribék.* An. Sc. II. 273. sæc XVI. Cum... Turcæ in captivos inquirerent, inventi inter eos sunt quidam *Pribekii,* seu *Apostatae* renegati, qui ejurato Christianismo Mahomedi se addixerunt.

Pricarium, Picarium, calix; *serleg.* Kov. Form. St. 395. Tribus *pricariis* argenteis, uno curru ferrato, quatuor equis . . . ac et dicta tria *pricaria* argentea, quæ scilicet ipsa Actrix similiter petebat, pignori obligata.

Pricium, pro: pretium; *ár.* Pesty Ször. III. 153. *pricium* empcionis.

Pridiernus, 3., (a pridie) pridianus; *minapi.* Szék. Okl. III. 212.

Priekopa, æ, fossatum (vox slav.) V. *Precopa; árok.* Germ. Graben. Tör. Tár. 1893. p. 5. Fej. IV. 1., 472. an. 1247.

Prika, Petromyzon fluviatilis (Linn.); *folyóvizi orsóhal.* It. lampreda. Ger. Bricke, Lamprete, Neunauge. Hist. Nat. 56. Pluviatiles nostri sunt Petromyzon marinus: lampetra aliis etiam *Prika* dictus.

1. **Prima,** æ, prima syngrapha; *elsőváltó.* Art. D. 1840. p. 59.

2. **Prima,** æ, (Du C.) nempe hora, seu primum ex officiis ecclesiasticis diurnis; *az isteni szolgálat első órája.* Ger. erste Stunde des Gottesdienstes. Kronst. I. 635.

Prima cum eminentia, classis prima c. emin.; *első rendű osztályzat kitüntetéssel.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 131.

Primæ Planæ Subalterni, inferioris conditionis officiales primi ordinis; *első osztályú altisztjei.* Diar. 1802. p. 76.

Prima-Planista, ad primam classem pertinens V. *Plana prima; első osztályú.* Diar. 1802. p. 76.

Prima præsentis, prima dies mensis præsentis; *folyó hó elseje.* Thök. Lev. 153.

Primanus, gymnasii primæ classis alumnus; *első osztályú.* Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 58. Az első osztály *(primanusok)* tanítója volt a *rector* (igazgató), a másodiké a *conrector,* a harmadiké a *collega tertiae classis (tertianus* és *collega primarius* is).

Primariatus, us, conditio, status primarii; *elsőség.* Ker. Nap. 4.

Primarie, præcipue; *első sorban,* Batty. Leg. III. 52.

Primarius, i, qui primas partes tenet; superior (medicus); *első, felsőbb rangú (főorvos).* Ker. Nap. 4. Mentem a XII. házba lakni, *primarius* volt Gál A.

Primarius Cæsareo-Regius Supremus Aulæ Præfectus; toti rei familiari principis præfectus; *fő cs. és kir. udvarmester.* Reg. Turm. Præt. 13.

Primarius locumtenens, subcenturio superior; *főhadnagy.* Reg. Turm. Præt. 13.

Primarius passa, summus gubernator, dux etc.; *főpasa.* Verancs. IV. 39.

Primarius viæ menstrator, *főútvezető-mester.* Ger. Richtweiser. Reg. Mil. p. 46: *Primario viae monstratori* vulgo Capitain de Guide.

Primarius Vigiliarum Magister, primus vigilium præfectus; *első őrnagy.* Hor. Mem. 306. *primariis Vig. Mag.* qui Supremi Excubiarum Præfecti prærogativa insigniuutur. Reg. Turm. Præt. 13.

1. **Primas,** *primás.* Fej. Jur. Lib. 178. (Pázmány. 1637). Primas regni summus et secretus Cancellarius, ac Regiæ Majestatis personalis præsentia, Archiepiscopus Strigoniensis, qui et duos Judices in sanctiori senatu iudicantium habere solet, et si ipsemet non intersit . . . iudicii Locumtenens, qui sigillum Judiciale Regiæ Majestatis tenet, quique hodie *personalis* vocari consuevit, eius absentiam supplet. Kon. Egyh. 265. Moln. Patv. 27.

2. **Primas, Primates,** optimates, primi, primores, principes regni; *főurak, országnagyok.* Cod. Dip. Arp. 1., 39. ego rex Ungariæ L(adislaus) consilio omnium regni mei *Primatum* curavi dinumerare. Batty. Leg. II. 324. an. 1223.

Primates Regie Curtis, optimates; *országnagyok, a királyi udvar nagyjai.* Cod. Dip. Arp. Cont. I., 31. et testimonio omnium *Regie Curtis Primatum.*

Primatia, significat statum ad diœcesim primi archiepiscopi alicuius regni; (Du C. primatis dignitas); *főérsekség.* Knauz. M. E. Str. 1. XI.

Primatialis, ad primatem pertinens; *primási.* Fej. X. I. 164. Originales in Archivo *Primatiali.* Száz. XXIV. 334. Georch. H. T. IV. 5. Kon. Egyh. 265.

Primatialiter, imprimis, egregie, præclare; *kiváltképen.* Batty. Leg. III. 444. an. 1440. Fej. XI. V. Un. 283. fidei suæ sinceritatem *primatialiter* ostendens.

Primatio, inchoatio, inceptio; (Du C. al. s.); *kezdeményezés.* Pel. Pom. L. VIII. P. I. Art. II. Primo ratione *primationis* . . . quam sine precepto, consilio et exemplo primo omnium gloriosorum munus virginitatis deo obtulit.

Primatus, us, archiepiscopalis dignitas; (Du C. al. s.); *főpapi méltóság.* Száz. III. 27. de *primatu* Papæ. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 134. Cher. Jus. Eccl. I. 89.

Primiannita, æ, alumnus theologiæ primi anni; *elsőéves papnövendék.* Passim.

1. **Primicerius,** (Du C. primus cuiusque ordinis) in eccl. græca canonicus cantor. (Dief. secretarius in thesauris, der erste Kerzenträger, der Oberst Kamrer); *görög egyházban éneklő kanonok.* Kon. Egyh. 303. Cher. Jus. Eccl. I. 269. *Primicerius* hodie cantor, qui clerum iuniorem in cantu instituebat in capitulo.

2. **Primicerius,** princeps; *fejedelem.* Fej. IV. 3., 34. rex Stephanus *primicerius* regni Hungariæ.

3. **Primicerius,** i, prior; *főnök, perjel.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 400. Ego Priamus Sancte Anastasie *Primicerius* et Jadrensis Notarius.

Primicia, æ, primitiæ frugum; *zsenge.* It. primizia. Ger. Erstlinge. Schläg. 972.

Primiciare, (Du C.) incipere, initiare; *beavatni.* Ljub. Mon. Sl. I. 29. an. 1217. cum . . . pectora christiana niterentur . . . ad liberationem terre sancte, quam passio Christi *primiciavit.*

Primiciarius, i, princeps, qui præest alicui reí; *főnök.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 21. Catalogus Episcoporum Arbensium in Dalmatia . . . 1451. Joannes Scaffa, Patricius et *Primiciarius* Arbensis.

Primipilaris, e, ad primipilum (apud Siculos) pertinens; *lófő.* Szék. Okl. III. 330.

Primipilatus, us, summus magistratus siculorum; (Conf. Du C.). Száz. II. 684. officium suum *Primipilatus,* in vulgari *Lófőség* appellatum. Benkő. Im. Nat. Sic. 47. Szék. Okl. I. 288. Hajnik. Perjog. 125.

Primipilus, capitaneus; *kapitány, lófő székely.* Benkő. Im. Nat. Sic. 42. Alii vocantur lingua eorum *Lófő Székelyek,* ipsi latine *Primipilos* vocant, qui quasi Equestris sunt Ordinis. Szék. Okl. I. 205. Száz. VII. 56.

Primipilus Pixidarius, sclopo armatus siculus miles; *(gyalog) lófő.* Benkő. Im. Nat. Sic. 57. Primipili equis quidem insidentes et armis idoneis instructi ad bella progrediebantur, postremis tamen temporibus, quoniam numerus Peditum per Promotiones erat inminutus, inter Pedites quoque, dum oportebat, militare obstringebantur, hincque *Primipili Pixidarii* vocabantur.

Primipulatus, us, V. *Primipilatus* apud Siculos; *lófőség.* Szék. Okl. III. 166., 167. et pass. Monm. Comit. Trans. I. 581.

Primipulus, i, V. *Primipilus.* Monm. Comit. Trans. I. 575. Itidem et domini Siculi pociores et *primipuli* adsint atque defectu prescripti bis millenarii numeri gencium armis instructi etc.

Primiscrinius, V. *Protonotarius Apostolicus.* (Du C. cancellarius.) Cf. Cod. Just. 12., 50., 12.; Symm. Ep. 1., 33.; Orell: Inscr. 2953.

Primitas, (Du C.) primatus; *elsőség.* Pel. De S. Andræa s. II. c. 4. Andræas commendari videtur de discipulatus *primitate.*

1. **Primitiæ,** arum; (Du C. al. s.) *új (zsenge) mise.* Kronst. II. 238. an. 1532. in subsidium novæ missæ seu *primitiarum* et 240.

2. **Primitiæ,** arum, rudimenta fidei (Du C. al. s.); *a hit elemi részei.* Batty. Leg. III. 483. an. 1450: sciant legere et cantare et in *primitiis* sint aliqualiter instructi.

Primitialiter, egregie, præclare; *különösen.* Fej. T. XI. V. Un. 84. obsequii genus maiestati nostræ *primitialiter* commendabiliterque oblatum.

Primitiare, V. *Primiciare.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 330. Cum inspirata cœlitus pectora Christiana niterentur Dei Omnipotentis cultores ad liberationem terræ Sanctæ, quam passio Christi *primitiavit.*

Primitius, 3. primus; *első.* S. de Kz. Chr. II. 5. 1. Hæc est Ladislai regis victoria *primitia,* quam divina clementia ei tribuit.

Primitus, primum (Du C.); *először, eredetileg.* Kass. Prax. 1., 3. aliud originale seu autographum, quod videlicet circa negotium in eo contentum *primitus* concipitur. Passim ap. Varr. et Vergil.

Primiveris tempus, ver; *tavasz.* It. primavera. Mem. Pauli. 437. *Tempore primeris* paucissimæ hyrundines venerunt ad partes nostras.

Primogenitura, (Du C. ius et privilegium primi geniti); *elsőszülöttiség.* Vuch. Jur. Feud. 138. *Primogenitura* est ordo succedendi specialis, quo successio inter descendentes in familia per prærogativam nativitatis et lineæ ita determinatur, ut in omni successionis casu sit penes unum tantum et quidem penes natu maiorem et sic deinceps in eius linea; hac vero extincta, successio eodem ordine deferatur ad natu proximiores eorumque lineas. Marc. Chr. II. 64. Georch. H. T. II. 46. Pel. De s. Andr. s. IV. c. 5. Isthv. IV. 48.

Primogenitus, qui primus omnium genitus est, natu maior. Ital. primogenito; *első szülött.* S. de Kz. Chr. I. 1., 3. Hunor et Mogoi Menrot essent *primogeniti.* Wagn. Cf. Pall. 1., 39., 2.; Sulp. Sev. chron. 1., 18., 8.; Lact. 1., 5., 7.; 3., 6., 2.; Ambros. de fide 1., 7., 5., 48.

Primoprimus, omnium primus; *legeslegelső.* It. il piu primo. Ger. allererst. Otia. Bachm. 621. usque quo potiores aquæ dilaberentur, et fervor sectariorum *primoprimus* cessaret.

Primores, primipili Siculi, nobiles Siculi; *főemberek (székelyek).* Száz. VII. 56.

Primum Mobile, *fő mozgató.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 301. *Primum Mobile* seu *Supremum Solidum coelum,* cuius impetu et motu regulari concitatissime quotidie reliqui inferiores orbes cœlestes, itidem solidi, cum affixis sibi stellis rapiantur ac moveantur ab Oriente per Meridiem in occidentem indeque per mediam noctem in orientem rursus reducantur, spatio fere 24 horarum æqualium.

Primum principale, (ad normam: primum movens) res omnium gravissima; *első fődolog.* Arch. Rák. IV. 121. És így *primum principale* Khiniłszegh uramot leszegelni.

Prin, V. *Karasia melior.*

Princepissa, æ, fœm. ad princeps; *fejedelemnő, herczegné.* Száz. XVII. 675.

Princeps, H. l. principes idem ac archiepiscopi et episcopi; *főpapok.* In. Gloss. Du C. legimus: In Alemania omnes Archiepiscopi, excellentiores Abbates et omnes Duces et quidam Marchiones ... principes. S. de Kz. Chr. I. 4., 7.; II. 4., 11.; 5., 1.

Princeps exercitus, V. *Castri Capitaneus.* Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Hic (Castri Capitaneus, *Hodnogio)* non Centurio erat, sed Centurionibus præfectus, unde etiam *princeps, dux exercitus* (quod Hungaricum *Hadnagy* denotat) etiam *Magister exercitus* appellatus fuit. Kandra Rep. 360.

Principabilis, auctor; *kezdeményező.* Ljub. Mon. Sl. V. 117. an. 1408: si ... illi, qui fuerunt *principabiles* ad dandum nobis Antibarum, dubitarent.

Principal, *fősíp* (az orgonán). Ger. das vornehmste Hauptpfeifenwerk in der Orgel. Tör. Tár. 1889. p. 607.

1. **Principale,** res præcipua; *fődolog.* Tör. Tár. 1886. p. 496. *Principale* erat ratihabitio tractatus.

2. **Principale,** summa rei; *a derék.* Georch. H. T. II. 27. el lehet-e a toldományt (accessio) a deréktól *(principale)* választani.

3. **Principale,** V. *Maculatorium; főkönyv.*

Principaliensis, principalis; *fő, kiváló.* Tör. Tár. 1888. p. 349. et cum novo teftedare spahios illos, ut *principalienses* equos ascendere debuerint.

Principalior, maioris momenti; *kiválóbb.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 111. *Principaliores* quoque redditus et servicia, que nos tempore Ducatus nostri de eodem Comitatu recepimus annuatim.

Principalis, qui mittit; *küldő fél.* Georch. H. T. I. 80. Sőt ha a *küldő fél (principalis)* szándékját megváltoztatja, minekelőtte a képviselő a reábízott jegykötésben eljárt volna: az ollyan esetben a képviselő által tett eljegyzés semmibe múlik.

Principalissime, omnium primum: imprimis; *mindenekelőtt.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 268. an. 1463: concordiam cum patre... *principalissime* facere.

Principalissimus, superl. a «principali.» (Du C. maximus); *legfőbb.* Ep. Matth. 134. ut Venetos et præsertim *Principalissima* totius Christianitatis Capita sedem videlicet Apostolicam et Imperatoriam celsitudinem ... super his aliquantulum reddere certiores. Pázm. Dial. 596.

Principalitas, (Du C.) prior locus, primæ partes; *elsőbbség.* Olcsavszky Sermo 29. ad Ecclesiam nempe Romanam propter *Principalitatem,* necesse est omnem convenire Ecclesiam. Cf. Tert. anim. 2. Macrob. Somn. Scip. 1., 3., 12.

Principaliter, (Du C.) præcipue, potissimum; *első sorban.* Tör. Tár. 1892. p. 634. eius copiam *principaliter* exhibuimus. Georch. H. T. IV. 55. Kass. Prax. I. 34. illi *principaliter* incumbit, ut captivi secura sub custodia teneantur. Passim ap. Solin. et Jurisconsultos.

Principalius, paulo ante; *régebben.* Cod. Dip. Arp. V. 47.

Principando, (ab inusitato verbo *principare:* gubernare, regere); *kormányzatilag.* Chr. Dubn. p. 7. Scytia enim comprehensione una cingitur, sed in tria regna dividitur *principando.*

Principari, (Du C.) regere, gubernare, principem agere, præesse; *uralkodni.* It. principare. Obs. Jadr. 399. qui sub protectione sui eos amplexatus est; nullumque pacis et concordiæ cum Venetis optant officium, pro quo ipsorum dominium in Civitate Jadertina *principaretur.* S. de Kz. Chr. I. 4., 7. Hungari Morot ... in Pannonia reperissent *principantem.* Batty. Leg. III. 22. an. 1309. Reges regnant ac Principes *principantur.* Cf. Lact. 4., 13., 19.

Principatio, principatus; *uralkodás, kormányzás.* Pel. Pom. L. XII. P. II. Art. III. Quinta ratio *principationis,* quia ipsa beata virgo est regina, domina et princeps nostra.

Principatus, us, terræ ducis officium, munus, (Du C. al. s.); *tisztség, fejedelemség.* Száz. X. 373. szlovén tisztségbe helyezte *(principatum* slovenicum eum tenere iuberet.) Bel. Geogr. Comp. 171. *principatus* Masserinensis.

Principellus, i, parvus princeps; *kis herczeg, herczegfi.* Thök. Diar. II. 322. nomine Imperatoris iussi sunt redire et *Principellum* suum deserere, voluntati Cæsarea in Bohemia proficiscentem. *Princ.* Ang. 20. Innocens *principellus.*

1. **Principiare,** (Du C.) incipere; *megkezdeni.* Ljub. Mon. Sl. IX. 5. an. 1409: scripserunt ... qualiter *principiaverant* ... cavare foveas.

2. **Principiare,** (Du C. 1.) principem esse; *uralkodni.* Bék. Pászt. III. 289. an. 1405. a sue iuventutis inicio *principians.*

Principiari, incipi, oriri; *kezdődni.* Cod. Alv. II. 63. *Principiantis* vero novi (anni) exordium exoptem auspicatissimum.

Principissa, (Du C.) principis uxor; *fejedelemnő.* Szilády Tör. Magy. Tört. Em. V. 348. Illustrissimæ *Principissae* Dominæ Dominæ Lorantffy Dei gratia. Dipl. Caroli reg. Hung. an. 1338. Nos et serenissima *principissa,* Elizabeth, regina Hungariæ. Marc. Chr. I. 10. S. de Kz. Chr. I. 4., 5.

Principista, æ, qui principia grammaticæ discit; *kezdő.* Fabó. Monm. Evang. II. 6. rhetores S. Catharinam virginem 25. Nov. *principistae* S. Stanislaum Hostkam 23. Nov. et *parvistae* s. Gregorium d. 12. Martii (sc. venerantur). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 306. Körmöczi. Ért. 1894/5. 52. l. Tör. Tár. 1888. p. 201.

Prior, (Du C.) rector, præfectus civitatis; *elöljáró, perjel.* Luc. Regn. Dalm. 103. Magistratus, quo Civitas quæque regebatur *Prior* vocabatur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 18.

Prior Monasterii, antistes cœnobii; *kolostori főnök, perjel.* Tör. Tá. 1881. p. 245.

Priora, æ, cœnobii antistita, magistra; *főnöknő.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 184. an. 1422.

Prioralis, c. ad priorem pertinens; *perjeli.* It. priorale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 248. in administratione *Prioralis* muneris dexter et zelosus.

Priorari, (Du C.) priorem esse, prioris munere fungi; *perjelkedni.* Rač. Mon. Sl. VII. 51. an. 1059. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Justo Belgradi *priorante.* Luc. Regn. Dalm. 96.

Prioratus Auranæ, *óránai perjelség.* Fej. Jur. Lib. 26. Prioratus Auranæ ... per principem Dominum Ludovicum Regem fundatus, qui quum regnum Siciliæ ... valido cum exercitu, necem fratris sui carnalis, Divi Andreæ eiusdem regni et Hierusalem regis vindicaturus invasisset, a Rhodianis non parum fertur auxilium navale sibi collatum fuisse. Unde ... in signum religionis et professionis Rhodianorum, post felicem suum ..; reditum *prioratum* ipsum *Auranae* ... fundavit. Werbőczy. 387.

Priorissa, Antistita sacrarum virginum;

perjelnő. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 151. dilectis in Christo filiabus . . . *Priorisse* Monasterii Sancte Marie de Insula Danubij.

Prioritas, atis (Du C.) ius prioris; *elsőbbség.* It priorità. Gall. priorité. Törvt. Msz. 106. Debiti *prioritatem* allegare = az adósságnak *elsőbbségét* vitatni. Tör. Tár. 1888. 687. Georch. H. T. III. 156. Recon. an. 1687. p. 854.

Prioritas termini, dies dicta; *kitűzött határidő.* Hajnik. Perjog. 240.

Priscilliani, Priscillianistæ, Hæretici ab auctore suo Priscilliano nuncupati primum damnati sunt Conc. Cæs. August. anno 381. (DuC.) For. Scr. p. 30. *Priscillianistae* tres personas Sanctissimæ Trinitatis confundebant . . . Omnia Sripturæ Sacræ loca suis erroribus adversantia allegorizabant *Priscillianistae; Priscillián követői,* (eretnekek). Vern. Met. II. 315. Szentiv. Curios. Misc. III. 385. Concilio Burdegalensi, *Priscilliani* damnantur. Not. Rel. I. 237.

Prisio, (DuC) carcer; *börtön, tömlöcz.* Gall. prison. Nagy Hier.

Pristaldam dare, patronum causæ constituere; *ügyvédet állítni.* Pris. p. 81. Quid, quæso, aliud significabat *dare Pristaldam,* quam quod hodie nobis est assistentiam fiscalem concedere, dare assignare?

Pristaldia, æ, officium pristaldi; *prisztáldság, a poroszló tiszte.* Száz. 31., 3. p. 267. Cod. Dip. Pat. VI. 78. — Hajnik. Perjog. 157.

Pristaldunus, i, V. *Pristaldus.* Tör. Tár. III. 217. suo *pristalduno* dare non possit.

Pristaldus, i, lictor, executor (V. Egyet. Phil. Közl. 1898. V. füz. «A Pristaldus szó származása.»; *poroszló, végrehajtó.* Moln. Patv. 26. *Pristaldus* perest meg oldó, terminorum Juris antiquissimus, significat in Decretis Colomani Regis *sententiae executorem.* Tör. Tár. 1893. 4. *Pristaldus.* Pristalec, Assistens, Executor (végzés végrehajtója) Orosz: Pristav, felügyelő, nyomozó biró a szerbeknél törvényszéki tisztet (Gerichtsadjunkt) jelent. Szegedi Rubr. — Pars I. 42. *Pristaldus* ex Perestoldó i. e. solvens judicio mediante litigantes. Erant enim Pristaldi superiorum Judicum in directione et decisione causarum ministri, ac velut coadjutores. Kelem. Hist. Jur. Pr. 43. ad exequendas res iudicatas expediendaque minora negotia *Pristaldos* destinabat. Th. Vet. Mon. I. 85. an. 1227. Száz. XXX. 10, 929. V. Decret. S. Ladisl. R. I. 41. II. 18. III. 12., 13. Decr. Colom. R. I. 24., 25. Decr. Andr. R. c. 12. Kat. Hist. IX. 261. Prist. Rit. expl. Ver. passim. Száz. X. 337. XXVII. 61. Kuk. Jur. I. 44. an. 1210. — Hajnik. Perjog. 154.

Pristandus, i, V. *Pristaldus.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 127.

Pristaustina, æ, V. *Pristaldam dare.* Star. XXIII. 173. an. 1172: dedit pristaldum mihi . . . qui me in vineas et terrenum misit *pristaustınam* dedit.

Pristav, V. Pristaldus, V. s. *Escator.*

Pristavsghia, æ, V. *Pristaldia.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 127.

Pristavus, i, V. *Pristaldus* (прьстакъ V, Daničič: Rječnik). Rač. Mon. Sl. VII. 89. an. 1071. *Pristavum* vero rogamus dari (a) comite.

Prittandus, i, V. *Pristaldus.* Ljub. Mon. Jur. P. I. Vol. III. 127.

Privata, educatio, disciplina domestica, (Du C. al. s.); *magántanitás,* Jókai. Mire Megv. I. 93. ha odajárok hozzá *privátára.*

Privatisans, homo otiosus, qui suum negotium agit; *magánzó.* Pest Vár. Lev.

Privatisare, privatum vivere; in otio vivere; *magánkodni, magánéletet folytatni.* Nagy Hier.

Privatisatio, secretio; *elválasztás, elkülönités.* Pfahl. Jus. Georg. 74. Proprietas Pascui communis est Domini terrestris, sed usus ipsi cum Subditis communis; ita tamen, ne per excessivum dominalium pecorum pecudumqe numerum illud quaqua ratione coarctetur, eo minus autem hoc titulo secretio *(privatisatio)* terreni pro parte Dominii locum obtineat.

1. **Privatum,** (Instrumentum,) non publicæ auctoritatis documentum; *nem közhitelességű iromány.* Georch. H. P. IV. 121.

2. **Privatum,** i, commodum privatum; *önérdek.* Arch. Rák. IX. 381. maga *privatumát* keresi. Beth. G. Lev. 400.

Privesium, sumptus; *költség.* Ljub. Mon. Sl. V. 262. an. 1334. expedit . . . pizolos . . . antenis positis ad *privesia* communis.

Privetum, (a med. lat. privata) sella familiaria; lasanum, forica; *árnyékszék.* Gall. privé. Fjp. Szám. p. 376. an. 1437. de . . . structione *priveti.*

Privilegiales, sc. litteræ privilegium continentes; *kiváltságlevél.* Szék. Okl. 1., 35.

Privilegialia, ium. scil. diplomata iuris alicuius licentiam continentes; *kiváltságlevelek.* Wallaszky. 411.

Privilegialis, ad privilegium pertinens; *szabadalmat tartalmazó.* Cod. Dip. Arp. V. 27. Száz. III. 631.

Privilegialiter, refertur ad formam litterarum «privilegialium» in oppositione cum «patenter». (Du C.) iure prærogativo et peculiari; *kiváltságos módon.* Cod. Zi. V. 58: præsentes tandem nobis allatas *privilegialiter* emanari faciemus. Schwart. Scutt. 161. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 75. Tör. Tár. XV. 49. Száz. XVIII. 252.

Privilegiare, (Du C.) immunitates conferre; beneficium, privilegium dare; *kiváltságot adni, szabadalmazni.* It. privilegiare. Luc. Regn. Dalm. 276. eos et Civitatem nostram prædictam eisdem insignire, *Privilegiare* de benignitate solita dignaremur. Kass. Prax. 254.

Privilegiatio, (Du C.) immunitas, privilegium; *kiváltság, szabadalom.* Pel. De S. Nicolao s. II. e. 1.

Privilegiatum debitum, prærogativum debitum; *elsőséggel biró adósság.* Törvt. Msz.

Privilegiatus, 3., libertate donatus, immunis; *kiváltságos,* Száz. VI. 626.

Privilegio, onis, V. *Privilegium* (Du C.) Georg. Sirm. I. 39. sub fide et sub *privilegione* litteris sigilis pendentibus ex utraque nobis.

Privilegium, (Du C.); *szabadalom.* Kövy. El. 11. Tertio. *Privilegia* idest *Leges privae et speciales,* quibus Princeps legitime coronatus in favorem et beneficium alicuius contra vel præter ius commune aliquid constituit. Passim ap. Sen. Plin. ep. et Jurisconsultos.

Privilegium canonis, inviolabilitas personæ ecclesiasticæ; *papi sérthetetlenség.* Batty. Leg. III. 25. an. 1309: *privilegium canonis,* ab Innocentio II. editi in favorem totius ordinis Clericalis . . . ad Dominum Regem Carolum . . . extendimus.

Privilegium cehale, prærogativa, immunitas, libertas; *kiváltság a czéhek számára, szabadalom.* Pest. Vár. Levt. Priv. Ceh. 1779.

1. **Privilegium clausum in corpore iuris,** 2. **Privilegium datum per speciale rescriptum,** *1. törvénykönyvbe igtatott szabadalom; 2. külön iratban adott szabadalom.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 17. Dividitur 4-to privilegium in id, quod est *clausum in corpore iuris* et in id, quod est *datum per speciale rescriptum.* Primum est, quod in generali regni decreto inter alias regni leges et constitutiones continetur, prout sunt omnia privilegia seu libertates totius nobilitatis hungaricæ in decretis S. Stephani, Andreæ II. etc. *Privilegium datum per speciale rescriptum* est, quod extra corpus iuris certæ alicui personæ communitati vel loco per speciales litteras indultum est.

1. **Privilegium contra ius,** 2. **Privilegium præter ius,** 1. *törvényellenes szabadalom;* 2. *a törvényben nem foglalt külön szabadalom.* Nagy Jus. Trans. Sax. 17. Est porro privilegii divisio in *privilegium* quod est *contra ius* et, quod est *praeter ius.* Illud est, quod derogat iuri communi ut: exemtio a solvendis decimis, tricesimis, a iurisdictione ordinarii etc. Huc revocant aliqui mandata moratoria ita dicta, quibus conceditur egenis debitoribus facultas differendi solutionem ad annum, biennium. Hoc autem, scilicet *privilegium praeter ius,* dicitur, quod concedit peculiares favores, in iure non expressos.

Privilegium exclusivum; *kirekesztő kiválság.* Alleinrecht. Törvt. Msz.

Privilegium exemptionis, extra ordinem data immunitas; *kivételes szabadalom.* Törvt. Msz.

Privilegium extra usum, inusitata immunitas; *gyakorlaton kivüli szabadalom.* Törvt. Msz.

Privilegium fori, sacerdotibus concessum ius, potestas iurisdictionis; *törvénykezési kiváltság.* Bék. Pil. P. II. 128.

Privilegium gentilitium, alicui familiæ concessa immunitas; *családi szabadalom.* Törvt. Msz.

Privilegium gratuitum, immunitas concessa; *ingyen kegyelmű kiváltság.* Törvt. Msz.

Privilegium metale, privilegium metas constituendi; *határjegyző kiváltság.* Georch. H. T. II. 455.

Privilegium onerosum, pecuniā adepta immunitas; *teherrel járó szabadalom.* Erkauftes Vorrecht. Törvt. Msz.

1. **Privilegium perpetuum;** 2. **Privilegium temporale,** *1. örökös szabadalom; 2. időhöz kötött szabadalom.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 16. Dividitur *privilegium* in *perpetuum et temporale. Perpetuum* dicitur, non quasi amitti non possit sed, quia ex se, et nisi revocetur, duret perpetuo. *Temporale privilegium* est, quod de se limitato tempore finitur; quod fieri potest, ex parte concedentis, quando conceditur pro

sola concedentis vita vel ex parte privilegii ipsius, si sub aliqua conditione concedatur, quæ conditio lapsu temporis finitur.

1. **Privilegium personale,** 2. **Privilegium reale,** *1. személyes szabadalom: 2. helyhez, álláshoz, tisztséghez kötött szabadalom.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 15. Multiplex est privilegium: Est *reale* et *personale;* hoc est, quod directe et immediate datur personæ in favorem illius, sive ratione ipsius personæ; vocatur etiam speciale, quia solam illam personam sequitur et cum ea exstinguitur, nisi forte in eo caveatur, quod virtus privilegii etiam ad hæredes et successores privilegiati derivetur. Tale privilegium esse potest nobilitatis hung. privilegium. Illud scilicet *reale* est, quod directe et immediate confertur rei a persona distinctæ, ut loco, muneri vel dignitati.

Privus 3. *privae leges,* privilegium q. v.

Priztawus, V. *Pristaldus.* Orsz. Levt. L. III. 16., 4. *Priztawos,* qui aput laboratores spanorum vices representant.

1. **Pro,** cum ablat. pro *ad* cum accus. Pel. Hiem. 28. e. Et erat gentilis positus ibi a romanis *pro colligendo tributo* (ad colligendum trib.) Arch. Rák. VIII. 326. Unum vas cupreum *pro* refrigerando potu vulgo *Borhűtű.*

2. **Pro,** cum ablat. pro simplici ablativo; *-on, -ért.* Száz. IV. 674. emi equum *pro* florenis 40.

3. **Pro,** (abl.) pro simplici dativo; *számára.* It. per, da, a. Gall. pour. Germ. für Slav. pre. Urb. Reg. Cim. Benigna Instructio *pro* Magistratualibus. Kass. P. P. I—II. passim.

Pro Cento, in centenos; *perczent.* Kaz. Lev. I. 57. 40.

Pro Centualis, per centualis, ad usuras semisses pertinens; *százalékos.* Ger. perzentig. Kass. Jur. Civ. II. 171. Interusuriorum pendendorum quantitas, quæ utique 6 *procentuali* maior esse nequit. — 178. Super Finis T. quos infrasciptus titulo 6 *per centualium* Interusuriorum a Capitali suo . . . rite levavit.

Pro et contra, in utramque partem; *mellette és ellene.* It. prò e in contro. Ger. pro et contra. Kass. Prax. I. 22. una cum motivis *pro et contra* militantibus.

Pro contractu, ex pacto, conventu; *a szerződés szerint.* Wagn.

Pro forma vel **propter formam,** in speciem; *forma kedveért.* Jókai Debr. lun. 97.

Pro hic et nunc, ad tempus, interim; *itt és most, egyelőre.* Thök. Diar. 18. jenipalankı tisztek kezesek kivánván érette lenni, hogy igaz kurucz leszen, minthogy arra vágyódik, de *pro hic et nunc* mégis kuruczságát nem acceptáltam. Arch. Rák. VIII. 129.

Pro interim, ad tempus; *ideiglenesen.* Thök. Lev. 266. Arch. Rák. IX. 406.

Pro me est, (Du C.) mecum facit istud, mihi favet; *kedvez nekem, pártomon van.* Wagn.

Pro mea persona, quod ad me attinet, *a mi engem illet.* Wagn.

Pro nihilo, gratis; *ingyen.* Wagn.

Pro nunc, in præsentia; *jelenleg, ez idő szerint.* Wagn.

Pro nunc, pro tunc, semper: *mindig.* Száz. XXVII. 426.

Pro parte, pro simplici dativo; *részére, számára.* Ger. für. Pest Vár. Lev. Priv. Ceh. Copia Privilegiorum *pro parte* Civium et Magistrorum Causapeariorum Pestien. die 1-ma Men. X-bris 1775. emanatorum.

Pro posse, pro facultate; *tehetség szerint.* Rák. Ön. 18.

Pro possibili, ut fieri potest; *a lehetőség szerint.* Opin. P. I. Sec. II. §. 18.

Pro præminari, præmium; *ajándékképen.* Arch. Rák. IX. 533. *pro praeminari* egy aranyat neki adván.

Pro primo, pro secundo, etc. apud alios: ad primum etc. primum, secundo, tertio; *először, másodszor stb.* Jókai Debr. lun. 127.

Pro tunc, illis temporibus; *akkor.* Ger. damals. Proj. Leg. Civ. 177. tanto magis dubiam reddit earum sortem, si jura capillaria a fratribus prætendant, *pro tunc* enim nulla certa norma mensuram iuris earum definit.

Pro ulterio, porro, ultro; *tovább.* Arch. Rák. IX. 249. *pro ulterio* is tanulnak.

Proæreticus, 3., (gr. προαιρετικός) ex arbitrio procedens; *magát elhatározó, választó.* Teut. Schul. I. 149: peccata actualia dividuntur in peccata infirmitatis et *proaeretica* hæcque a solis irregenitis patrari dicuntur.

Proastium, (Du C.) suburbium; *külváros.* Nagy Hier.

Proaula v. **Proaulium,** (Du C.) atrium; *előcsarnok, előudvar.* Nagy Hier.

1. **Proba,** (Du C.) specimen; *representare ad probam,* specimen dare artis; *próbára bemutatni.* Frak. Mát. lev. II. 108. Cf. Amian. 21., 10., 21; Cod. Just. 12., 25., 1.

2. **Proba,** æ, confirmatio probatio, assertio, testificatio; *bizonyítás, vallás.* It. prova. Kass. P. P. I. 325. Documenta, in quibus partes *probas* suas radicarunt et quibus asserta sua fulciverunt. Knauz M. E. Str. II. 33.

3. **Proba,** æ, (Du C.) experimentum (in cudenda moneta) obrussa; V. *Liga, Karatus; próba.* Kol. Cod. 40. Tör. Tár. IX. 154.

Proba docimastica, experimentum exploratorium V. s. *Docimasticus.*

Proba generalis, tempus probandi apud Jesuitas; *próbaidő.* (jessuita társulatnál). Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 18.

Proba (magisterii), opus artis absolutum; *mesterremek.* Száz. XI. 804.

Proba ex visceribus causæ, rei fundamento nixa assertio; *a dolog velején épült bizonyítás.* Törvt. Msz.

Proba incumbit actori, actoris est probare; *a bizonyítás a felperes kötelessége.* Törvt. Msz.

Probabilista, æ; *követője ama tannak, hogy csupán a vélemény, hogy valamely cselekvény jó lehet, elegendő annak elvállalására.* Vern. Phil. Mor. 181. *Probabilistae* dicuntur quidam casuistæ, qui probabilitatem certam tutamque morum regulam esse statuunt.— p. 183. Ergo *Probabilistarum* doctrina non potest esse morum regula.

Probacio, experimentum; *próba, próbálás.* Kol. Cod. 28.

Probam (ad) **Juris sponte condescendit,** actor sponte aggreditur ius suum probare; *(a felperes) önként a gyökösség vitatásába ereszkedik.* Georch. H. T. III. 229.

Probari, auctore Battyano duplici modo adhibebatur: 1. *probari* dicebantur, qui torquebantur et pœnis ad fatendum urgebantur, 2. qui purgationem sive per aquam, sive per ferrum inibant; *igazoltatni.* Batty. Leg. T. II. 106. (Decr. St. Ladisl.) prohibitores *probentur* iudicio.

Probata, argumentatio, confirmatio; *bizonyítás.* Tisztb. ir. Allegata et *Probata Előadás és Bizonyítás.*

Probaticus 3., **probatica piscina,** (Du C.) in qua mundabantur oves, quæ pro sacrificio offerebantur in templo a gr. προβατικός; *bárány* — Beng. Ann. Er. Cœnob. 575. in ventre piscis capti repertus fuit; ab eo igitur tempore piscina hæc velut altera *probatica* in honore a fidelibus haberi cœpit. Cf. Beda de trop. sanct. script. p. 380. ed. Capper (p. 612, 22 ed Halm.)

Probatio, (Du C. al s.); *bizonyítás.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XVIII. §. 1. *Probatio* est: Actus iudicialis, quo litigans de fundamento intentionis, vel exceptionis suæ, quatenus facti, et ab altera parte negatum est, nec a lege præsumitur, mediis eruendæ veritati aptis, modo per leges præscripto, adhibitis, judicii fidem facit. Cf. passim ap. Lact. Justin. Quint. Tacit.

Probatio calami, exercitatio versus componendi; *verselési kisérlet.* Tör. Tár. 1890. p. 196. *probatio calami:*

Április szele
Fűzfa levele
Leányok szerelme
Szalma tüze
Nagy urak kedve
Nyúlháton jár.

Probator, spectator, explorator metallorum (Du C. al. s.); *kémlő.* Tör. Tár. IX. 154. Nov. Calend. 211. minerarum *probatores.*

Probator monetarum, spectator, explorator monetarum; *pénzkémlő, vizsgáló.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. *probator* monetarum . . . auri et argenti . . . per nos constitutus.

Probatorium, locus explorandis metallis; *kémlőudvar.* Ger. Probierhof. Száz. VIII. 634.

Probatorius, 3., exploratorius; *próba...* Debr. Com. an. 1530. Testa *probatoria* sive liquefactionis exploratoria soli Cibinienses utuntur.

Probis vestita, argumentis fulcita; *okokkal támogatott.* Törvt. Msz.

Probulus, demin. ex *probus; jámborka.* Boc. Hungar p. 198: *probulus* nam *Jesulus.*

Probus vir, arbiter; *békéltető.* Hajnik Perjog 407.

Proca, æ, paranympha; *nyoszolyó.* It. paraninfa. Ger. Brautjungfer. Schläg. 256.

Procætum, (gr. προκοιτών) conclave exterius; *előszoba.* Benz. J. H. 157: illorum (sc. cubicularioram) curæ erat palatiorum regiorum intima scilicet Prophylea, Atria, *Procaeta,* Buleuteria . . . munda, integra conservare.

Procancellaria, æ, uxor procancellarii; *alkanczellár neje.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 44. Palatina quoque Dorpatensis auream ligulam gemmis intertextam et *Procancellaria* Lithvaniæ Sapiehana monile aureum gemmis æque redimitum . . . ad Aram Thaumaturgam appendere.

Pro-Cancellarius, Cancellarii vices gerens; *al-államkanczellár.* Hor. Mem. 595. *Pro-Cancellarius* Poloniæ. Wallaszky 519. Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 163.

Pro-Cancellarius secundarius; *másod alkanczellár.* Törvt. Msz.

Procari, aliquam ambire nuptiis, aliquam sibi deposcere uxorem; *feleségül megkérni.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 19: Cæsaris filiam anno 1625. eo nomine *procatus* est, sc. Bethlen.

Procat, panni species, cui aureis filis flores sunt insuti; *hímszövet, arany-, ezüstvirágú kelme, brokát.* It. broccato. Gall. brocart. Ger. Brocat. Thök. Diar. II. 336. Cortinæ pro obducendo lecto ex materia sericea *procat* (brokát) vocata, fimbrias aureas circum-circa habentes cum umbella seu parte superiori itidem similis materiæ fl. 50.

Procedens Judex, arbiter; *itélő biró.* It. arbitro. Ger. Schiedsrichter. Tisztb. Ir. Procedens Judex. *Itélő Biró.*

1. **Procedere,** (Du C.) fungi, administrare; *eljárni, végezni.* It. procédere. Gall. procéder. Urb. Reg. 15. officiales cum debita accuratione occasione conscriptionum ea ratione *procedant.* Arch. Rák. IX. 73. in causa finaliter *procedere.* Georch. H. T. III. 123.

2. **Procedere,** *hoc non procedit* (est hungarismus); *ez nem járja.* Ger. es geht nicht, pro: non est permissum, non licet. Batty. Leg. III. 84. an. 1309.

Procedura, agendi ratio; *eljárás.* Ger. das Verfahren. Opin. Deput. 38. Ipsa igitur mutuæ fiduciæ, quæ in nundinis non tam personæ qualitatibus, quam protectione legum nititur, necessitas effecit, ut *procedura* nundinalis passim, et quasi tacito quodam consensu Jurisdictionum et Regnicolarum, in summariam abiret. Jókai Magy. Náb. 548. Kov. Form. St. CXCI. Pfahl. Jus. Georg. 275.

Procedura judiciaria, ratio agendi in iudicio; *törvényszéki eljárás.* Art. D. 1840. p. 31.

1. **Procelare,** proponere; *eléterjeszteni.* Kuk. Jura. I. 44. an. 1210: cum ... causa ... nostre deliberationi ... fuisset *procelata.*

2. **Procelare,** procedere; *előre menni. haladni.* Cod. Dip. Pat. T. II. p. 4: Abhinc vero progreditur ad locum ... deinde *procelatur* ad locum.

Procellaria pelagica, Larus marinus (Linn); *vészcsüllő, viharfecske.* It. la procellaria rondine. Germ. Sturmmeve. Hist. Nat. 49. *Procellaria pelagica* et tempestatem et plagam, qua ventura sit, navigantibus certo prænunciat.

Procentualis, fenori datus; *kamatozásra kiadott.* Tör. Tár. 1891. p. 468. tenuta aut *procentualia* capitalia habentes.

Procentuatio, centesima; *százalék.* Sup. An. Sc. II. 226. an. 1427: de ... *procentualibus* exigendis taliter duximus ordinandum.

Procer, (Du C.) nomen dignitatis; *főnemes.* Ljub. Mon. Sl. IV. 48. an. 1362. comes et magnus *procer* serenissimi domini. Cf. Juven. 8., 26.

Proceres, optimates; *főurak, zászlós urak.* M. Bel. Geog. 504. *Proceres* Regni Hungariæ ex Primoribus sunt: 1. Comes Joannes Pálffy ab Erdőd, Regni Hungariæ Palatinus et Locumtenens regius, 2. Comes Josephus Eszterházy de Galantha, Judex Curiæ Regiæ, 3. Comes Franciscus Eszterházy de Galantha, Tavernicorum regalium magister etc., 4. Comes Leopoldus de Nádasd, Aulæ Cancellarius regius et Agazonum regalium magister, 5. Comes Georgius Erdődy de Monyorókerék, cameræ Regiæ Hungaricæ præses, 6. Comes Antonius Grassalkovics de Gyarak, Personalis præsentiæ regiæ in iudiciis Locumtenens. Passim ap. Liv. Cic.

Proceres filii Sancti Regis, V. *Jobagiones Castri.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. Pares his (Jobagionibus S. Regis) fuisse videntur in diplomatibus occurrentes: *Proceres filii Sancti Regis* et Populi Reginales.

Processio, (Du C. 1.) supplicatio publica, longus procedentium in supplicatione ordo, processus sacri ordinis in publicum; *körmenet, processio.* It. processsione. Gall. procession. Wagn. Cf. Sidon. Ep. 5., 17.

Processio Corporis Christi, V. *Processio theophorica.* Pest. Vár. Levt. Priv. Ceh. passim.

Processio funebris, exequiæ funeris: *halottkiséret, gyászkiséret.* Bék. Maros. 26. Pietatem Deo et hominibus quilibet in solemnibus ecclesiæ conventibus testatam faciet, quales sunt: sacræ conciones ... *processiones funebres.*

Processio theophorica, processio in festo Corporis Christi institui solita; *úrnapi körmenet.* Nill. Symb. p. 448.

Processionalis, ad sollemnem sacrorum pompam pertinens; *körmeneti.* Tör. Tár. 1886. p. 531. Beng. Ann. Er Cœnob. 90.

Processionalis ecclesia, eccl. adquam peregriationes sacræ fiebant; *búcsújáró templom.* Ger. Wallfahrtskirche. Vjestnik I. 56. an. 1366, populi ... aliquando ad *ecclesiam* sancti Emerici *processionalem* de Zagrabia ... veniebant.

Processionaliter, sollemni pompā; *körmenetileg.* Pel. De translat. s. Francisci s. c. 7. Dum sacrum corpus (s. Francisci) deportaretur *processionaliter* ... Knauz. M. E. Str. I. 173., 184.

Processionem ducere, ducere supplicantium agmen, ducere solemnem pompam ad templum; *körmenetet vezetni.* Wagn.

Processive pergere, sollemni pompā incedere; *processio módjára menni, körmenetileg menni.* Thuróczi Car. R. c. 98.

1. **Processualis,** ad processum i. e. regionem, ambitum, districtum pertinens; *járási.* Tör. Tár. 1886. p. 536.

2. **Processualis,** e (acta), ad litem pertinens; *peres.* Germ. Process (Acten). Kass. P. P. II. 326. Acta ... *processualia.*

Processualis Directio, præfecturu processuum; *törvényszéki igazgatóság.* Wallaszky 307. *Processualis Directio,* circa causas in Comitatibus et coram Judicibus illorum in Sede quoque Dominorum Terrestrium ventilari solitas.

Processualis Judlium, iudex nobilium alicuius districtus; *járási szolgabiró.* Diar. Com. II. 51.

Processum alicui facere, intendere litem; *pert inditani.* Wagn.

Processum perdere, causa cadere, litem perdere; *pert veszteni.* Wagn.

1. **Processus,** (Du C. al. s.); *járás, kerület.* Benz. I. H. 167: Comitatus germ. *Gespanschaften* iterum in provinciolas seu *processus,* uti vocant, discernuntur, Hungarico sermone *egy szolga-Biró-Járása,* quod significat tractum terræ Judicis Nobilium arbitratui admensum. Kereszt. Res. Mil. 8. Kass. Prax. I. 23. Pelcz. Geisa. 28., 29. Eaedem ... provinciæ divisæ sunt diversis Parochiis, quas intervallo temporis *Processus* vocabant.

2. **Processus,** causa, lis (Du C.); *ügy, per.* Georch. H. T. IV. 2. Midőn a felek indító okokkal erősítik és vitatják egymás ellen ügyöket a Törvény előtt: ezt nevezzük pernek *(Processus),* mely magában foglalja mindazon törvényes tételeményeket, mellyek az igazság kitapogatása végett a Törvénynek rendszabása szerint tétettetnek.

3. **Processus,** us, cursus temporis, tenor, progressio; *idő haladta.* It. corso, procèsso. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 336. Ut autem hec donacio sine aliqua retraccione vel calumpnia inviolabiliter *processu temporum* perpetuo possit permanere.

4. **Processus,** us, sententia; *tartalom, menet.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 355. et privilegium dicti St. Bani nobis presentavit talem continens tenorem et *processum.* Marc. Chr. II. 60.

Processus abæstimatorius, V. *Abaestimationalis; jobbágy-vagyont elbecsültető per.* Törvt. Msz.

Processus accessorius, V. *Accessorius; mellékper.* Törvt. Msz.

Processus acquisitorius, lis in negotio aliquid acquirendi mota; *követelő per.* Törvt. Msz.

Processus activus, idem qui *processus acquisitorius.* Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem, V. *Processus acquisitorius.* Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem allaturæ, lis in negotio recuperandæ allaturæ mota; *hozományt kereső per.* Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem contradotis, V. *Contrados; viszontjegy ajándék megnyerésére inditott per.* Törvt. Msz.

Processus ad aquisitionem parapherni, V. *Paraphernum; menyegzői ajándékot kereső per.* Törvt. Msz.

Processus ad cassationem citra privilegium exercitæ exactionis telonialis, lis in negotio tollendæ sine privilegio exactionis telonii mota; *kiváltság nélkül gyakorlott vámszedés eltörlése ügyében inditott per.* Törvt. Msz.

Processus ad correctionem executionis, *végrehajtást igazíttató per.* Kövy. El. 726. Tertius (processus) *ad correctionem executionis.* Potest moveri intra 32 annos tam per triumphantem quam per convictum.

Processus ad desumtionem census aut mercedis conventæ, lis ad partem ratam aut mercedem recuperandam mota; Text. v. sub *Processus Computualis; illetéket v. bért követelő per.*

Processus ad desumtionem damnorum, lis in negotiv resarciendorum damnorum mota; Text. v. sub *Processus Computualis; kártérítési per.*

Processus ad dessumtionem marcarum ob denegatam testificationem, processus marcalis contra testimonium denegantem; *tanúvallomást*

tenni nem akaró ellen való girás per. Törvt. Msz.

Processus ad desumtionem vinculi, V. *Poena vincularis.* Text. v. sub *Processus Computualis; bánatpénzt követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad implementum, lis, qua aliquid efficiendum urgetur; Text. v. sub *Processus Computualis; tejesittető per.*

Processus ad implementum contractus dotalistici, lis perficiendi contractus ad dotem pertinentis causa mota; *hitbéres kötést betöltető per.* Törvt. Msz.

Processus ad implementum sponsalium, lis perficiendorum sponsalium causa mota; *eljegyzés teljesitését sürgető per.* Törvt. Msz.

Processus ad interimalem compositionem metarum, lis ad tempus constituendarum metarum causa mota; *ideiglenes határelintézést eszközlő per.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem, V. *Processus invalidatorius.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem contractus ex fraude et dolo, lis ad irritum reddendum contractum ex fraude factum; *szerződést érvénytelenitő per.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem dotis scriptæ excessivæ, lis ad consignatam et modum excedentem dotem irritam reddendam; *túlcsapongó irott jegybér érvénytelenitését követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem fassionis ex defectu solennitatis externæ, V. *Fassio; felvallást külső jelességek hiányossága miatt érvénytelenitést követő per.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem fassionis ex præiudicio, V. *Praeiudicium; a felvallásnak sérelemből való érvénytelenitését követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad invalidationem testamenti ex defectu activitatis v. solennitatis internæ, lis ad irritum reddendum testamentum ex defectu capacitatis et necessariarum formarum; *a végrendeletnek a tehetőség v. megkivántató belső kellékek hiányából való érvénytelenitését követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad novam divisionem, novæ divisionis causa mota lis; *új osztályt követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam actus maioris potentiæ; *nagyobb vagy czégéres hatalmaskodási büntetést követelő per.* Kövy El. 494. *Processus* ex actibus potentiariis sunt: Primo, *ad poenam actus maioris potentiae.* Actio fundatur in 10. 1723. contra nobilem vel libertinum (v. gr. arrendatorem) atque Magistratum Civicum, defluit coram Tabula Regia, contra civem coram Civitate.

Processus ad pœnam dehonestationis, V. *Dehonestatio; becstelenitést boszuló per.* Törvt. Msz.

Processsus ad pœnam dupli, V. *Poena dupli; a megtagadott tizednek kétszeres értékét követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam infamiæ, lis ad aliquem infamiā puniendum mota; *becstelenitésre indittatott per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam larvæ, V. *Poena larvae; alakosságot boszuló per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam non impensionis, V. *Non impensio; az igazságszolgáltatás nem teljesitését büntető per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam notæ, V. *Nota infidelitatis; hütlenségi per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam perpetui evictoratus, V. *Evictoratus; örökös szavatosságot követelő per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam resultus, V. *Poena resultus; jegyesi csábitást boszuló per.* Törvt. Msz.

Processus ad pœnam violationis literarum missilium, V. *Litterae missiles; levélfeltörését büntető per.* Törvt. Msz.

Processus ad rectificationem divisionis, corrigendæ divisionis causa mota lis; *osztályigazitást követelő per.*

Processus ad renovationem sententiæ, *itéletet újító per, itéletélesztő per.* Kövy El. 477. Secundus *(processus), ad Renovationem Sententiae,* si scilicet sententia intra annum non fuit executioni data.

Processus ad reserationem sequestri, V. *Sequestrum; zár alól fölmentő per.* Törvt. Msz.

Processus ad sequestrum, retentionis causa mota lis; *zároltató per.* Törvt. Msz.

Processus ad superinscriptionem, *zálogra fölfizettető per.* Kövy El. 477. Quintus *(processus)* ad *superinscriptionem:* De 10. p. 155. æque in defectu fundi apud debitorem debuit præcedere admonitio iudicialis contra creditorem iure prælationis, pignore iudiciali, aut emtorem pignore contractuali, bona debitoris post debitum actionale ingressum et possidentem et illi tota summa offerri, quam investitam in bonis habet (v. gr. meliorationum etiam pretium) ut vel levet vel cedat bona posteriori creditori (quod potest vel absque proba realitatis debiti secure facere) vel exsolvat eius prætensionem et superinscribat.

Processus admonitorio liquidatorius; *megkinálás mellett való zálogváltóper.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 347.

Processus Auszugalis, V. *Auszugalis; árjegyzéki v. árkönyvkivonati per.* Kövy El. 448. Si vero non subscribat intra annum vel sponte vel requisitus medio Notarii vel alterius fide dignæ personæ penes Testimonium prædictorum requirentium et penes Auszug per ipsos cum libro collatum, movetur *Auszugalis Processus.* Száz. II. 129. Act. Diæt. Pos. 71. *Processus* etiam *Auszugales* coram Tabulis Districtualibus Mercatores et quæstores horumque successores in Conformitate Articuli 53. 1723. hic loci per omnia confirmati, instituendi.

Processus brachialis; *karhatalmi per.* Kövy El. 749. In brevis litis Processibus, quamvis convictus executionem non admittat, vel turbet, et quamvis facto isti vel ipse vel exequens Judex Dec. 2. p. 49. Repulsionis nomen det: inde enasciturus tamen *processus* revera *brachialis* erit, non constituet causæ terminum, idest non admittetur in regula, ut meritorie se defendat Incattus.

Processus brevis; *rövid per.* V. *Brevia.* Georch. H. T. III. 294.

Processus compromissarius, lis arbitris commissa; *választott biróságbeli per.* Cod. Dip. Brüss. II. 155. ac in huiusmodi causa et *processu compromissario* coram nobis nostrisque ad hoc delegatis commissariis ventilato conclusum fuisset.

Processus compromissionalis, V. *Processus compromissarius.*

Processus computualis, in negotio rationum reddendarum; *számvető per.* Kövy El. 438. Processus sunt 1. Ad implementum. 2. Ad desumtionem vinculi. 3. Ob fraudem vel dolum. 5. Ad desumtionem census aut mercedis conventæ coram Judice debiti. 6. *Computualis* coram eodem.

Processus concursualis, V. *Processus Convocatorius; öszve-ütköztető per.* Georch. H. T. III. 145.

Processus contra Judices sententias exequi nolentes; *az itéletet végrehajtani makacskodó biró elleni per.* Kövy. El. 727. Quartus (processus) *contra Judices sententias exequi nolentes* 25: 1552. 45: 1588. Contra Civitates sententias sacræ Sedis, quoad pœnas temporales et bona temporal a latas et medio compassualium transmissas exequi nolentes.

Processus contradictorius, *ellenmondási per.* Proj. Leg. Civ. 170. Quamvis in regula Actori proba incumbat, quia tamen in *Processu contradictorio,* qui ex contradicta statutione promanat, non semper Actor, sed is potius, qui extra possessorium constituitur, prætendens est. Georch. Ért. 145.

Processus convocatorius; *hitelezőket összehivó per, csődper, csődületi per.* Kövy El. 461. Secundus *Processus* est: *Concursualis* vel *Convocatorius,* cum scilicet plures creditores contra debitorem concurrunt vel 1. ab ipso debitore aut eius hærede iudicialiter citati, vel vero 2. ad terminum edictalem per Consilium Locumtenentiale præfixum et publicatum. Georch. H. T. III. 145. Midőn valaki több rendbeli adósságokat tesz és kiki a hitelezők közül pénzét sürgeti: akkor közönségesen vagy összehivó *(convocatorius* vagy összve-ütköztető concursualis) per szokott támadni.

Processus coronalitatis, in negotio bonorum ad coronam pertinentium mota lis; *jószág koronaiságára épült per.* Törv. Msz.

Processus correctorius, V. *Processus ad Correctionem Executionis; foglalást igazitó per.* Kövy El. 726. *Correctorio processu* vel mandato, non quæ nulla est, verum defectu laborans et erronea executio corrigitur et semper requirit citationem. Georch. H. T. IV. 180.

Processus cridalis; *bukási per, csődbeli per.* Opin. sessionis 52. æ. §. 1. *processus cridales* sive iudicia circa concursum Creditorum. Juriev. Jur. Met. 66.

Processus criminalis, causa, iudicium capitale, causa capitis vel iudicium capitis; *bünpör, főbenjáró per.* Wagn.

Processus debiti; *adósságbeli per.* Kövy El. 453. *Processus debiti* movetur per creditorem, eius successorem legatarium vel cessionarium contra debitorem expromissorem, fideiussorem, illorum successorem v. gr. hæredem.

Processus debiti ex prælatione, lis debitum ex prærogativa postulans; *adósságot elsőbbség mellett követelőper.* Törvt. Msz.

Processus dehonestationis, dehonestarius, V. *Processus ad poenam dehonestationis.* Törvt. Msz.

Processus depositi, V. *Depositum*; *hitre bízatott jószágot hövetelőper.* Törvt. Msz.

Processus divinus, adiutorium divinum; *isteni segitség, támogatás.* Batty. Ger. 2. Sudor . . . omni sapore suavior æstimandus præsertim cum *divinus processus* cuncta confidat ad optimum respicientia perficere.

Processus divortialis; *válóper.* Ger. Ehescheidungsprocess. Kövy El. 89. *Processus* hinc sunt 1. *Divortialis.*

Processus ex coronalitate, V. *Processus coronalitatis.* Törvt. Msz.

Processus ex capite concubinatus, ad arcendum concubinatum mota lis; *az ágyasság eltiltására indittatott per.* Törvt. Msz.

Processus ex prælatione; *elsőbbségi jogot követelő per.* Kövy El. 473. Tertius *Processus ex Praelatione* in defectu fundi apud debitorem D. 6. p. 17. 6. 155. movetur per illum, qui etiamsi specialem hypothecam non habeat, jus prioritatis sibi prætendit contra alium creditorem bona debitoris sive mobilia sive immobilia iudicialiter, idest executione mediante ingressum.

Processus ex puritate statutionis, in negotio sinceræ restitutionis in bona mota lis; *iktatás sértetlenségén alapuló per.* Törvt. Msz.

Processus ex superfluitate fundi; *vagyonfeleslegbeli per, többérőséget követelő per.* Kövy El. 476. Quartus *Processus:* ex *superfluitate fundi* movetur pariter defectu fundi apud debitorem subversante contra creditorem ius prælationis habentem et præcipue immobilia bona debitoris in pignore iudiciali tenentem, aut etiam emtorem vel alium quemcunque titulo pignoris contractualis aut legalis illa possidentem.

Processus executionalis, exequutionis; *foglalásra ügyelő per, itéletvégrehajtató per.* Kövy El. 724. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. 5. §. 1. actor... potest agere *processu exequutivo,* idest: ut contra Reum statim *exequutio* decernatur.

Processus executionis, correctorius; *itélet végrehajtását igazító per.* Georch. H. T. IV. 170. Cod. Camb. Merc. 95. Nec Revocatio Procuratoris et oppositio in iisdem Processibus admittitur; sed interventi errores pro sua indole via novi Judicii vel *processu executionis Correctorio,* aut etiam penes *Mandata reexecutoria* erga recursum, loco altissimo sumendum, accepta prævie informatione elargienda emendari debent.

Processus falsi, contra larvatas personas mota lis; V. *Larvalis persona; alakosságot, vértagadást, hamis esküvést, állevél-költést boszuló per.* Törvt. Msz.

Processus feudalis; *hűbéri per.* Vuch. Jur. Feud. 18. *processus feudalis* regitur iisdem principiis, quibus processus communis.

Processus fiscalis, causa publica, lis capitalis; *fenyitő per.* Georch. H. T. IV. 11.

Processus fisci magistratualis, causa publica; *közönséget tárgyazó perek.* Georch. H. T. IV. 110.

Processus formales scripti; *rendes irott per.* Cod. Camb. Merc. 94. *Processus vel formales scripti* vel *verbales* sunt, et illi in stricte mercantilibus, hi in Cambialibus Causis potissimum obtinent. In utrisque actor petitum suum scripto, advolutisque in forma probante illud legitimantibus actis, et documentis proponere; Judex autem eo accepto in processibus quidem scriptis, pro exhibendo responso; in verbalibus autem pro Comparitione in persona vel medio plenipotentiarii terminum præfigere et indorsare debet.

Processus fundamentalis, *anyaper, alapper.* Georch. H. T. IV. 194. Kövy El. 770. Meritum *Processus* repulsionalis est idem, quod *fundamentalis,* quia sapit novum intra Dominium, verum, cum repulsio etiam oppositionem in se complectatur, in merito repulsionalis processus possunt eædem rationes etiam assignari, quæ in oppositionali.

Processus impensionalis, *jobbágyi hatalmaskodás ellen igazságszolgáltató per.* Kövy El. 506. Secundus est Processus violentialis, alias Querulosus dictus. Contra Communitatem colonicalem vel singulos colonos aliosque Nobilium vel civitatum Jurisdictionatus coram Sede Dominali et tunc vocatur simul *Impensionalis.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. VII. §. 1. et 5. Judicia *impensionalia* semper ad expensas partis succumbentis celebrabuntur, succumbens post latam sententiam statim exsolvere tenebitur. Georch. H. T. IV. 94.

Processus in facto honoris, *becsület dolgában való per.* Georch. H. T. III. 258.

Processus indebite soluti, in negotio non debitæ solutionis; *helytelen fizetésbeli per.* Kövy El. 479. Septimus *Processus Indebite Soluti.*

Processus instantivalis, in extemplo iudicanda causa; *nyomban tárgyaló per.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. X.

Processus invalidatorius, ad invalidandam sententiam mota causa; *elrontó per.* Georch. Ért. 174.

Processus invalidatorius ex præjudicio, ex damno procedens agendi ratio ad invalidandam sententiam; *sérelmen épült elrontó per.* Georch. H. T. IV. 222.

Processus invalidatorius ex neglecta præmonitione, *a vérség megkínáltatása elmulasztásán épült elrontó per.* Georch. H. T. IV. 222.

Processus iudicialis, causa judiciaria, lis, disceptatio fori; *per.* Ger. gerichtlicher Process. Wagn.

Processus Juris, lis in negotio iuris; *gyökösség iránt való per; jogbeli per.* Georch. H. T. IV. 222. Pallas Lex. s. *Processus juris.*

Processus legitimatorius, Text. v. s. *Proc. Productionalis.* Georch. H. T. III. 255. IV. 209.

Processus libellatorius, V. *Libellatorius; nyilatkozványos per.* Törvt. Msz.

Processus liquidatorio-divisionalis, cum pignore coniuncta lis in negotio divisionis; *zálogossal elegyitett osztállyos per.* Georch. H. T. IV. 98.

Processus liquidatorius, causa, lis hypothecaria; *zálog-váltóper.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 347.

Processus liquidi debiti, V. *Debitum liquidum; világos adósságot követelő per.* Törvt. Msz.

Processus locati conducti, V. *Locatum conductum*; *szakványbeli ügy.* Törvt. Msz.

Processus magistratualis, causa publica; *tiszti fenyitő per.* Arch. Rák. 1., 29. *Processus Magistratualis* contra Susannam Lubietoski infanticidam.

Processus marcalis, *girás per, markás per.* Tisztb. Ir. Moln. Patv. 24. Kövy El. 578. *Processus* ex hac materia sunt: Primo *Marcalis.* Multi sunt Processus, in quibus lex vel plures vel pauciores marcas dictat in pœnam, verum hic ex impulsionibus enasci solitus per excellentiam *Marcalis* vocatur. Movetur coram Vice Comite. *Processus Marcalis* moveri solet per Dominum pecorum contra impellentem, propter prætensum damnum adimentem.

Processus metalis ex usu, metas possessionis discutiens causa; *birtokot tárgyazó határper.* Georch. H. T. 470.

Processus metalis ex Jure, de iure metarum agens causa, lis; *a határ gyökösségére ügyelő per.* Georch. H. T. II. 457.

Processus militaris, ratio agendi militaris; *katonai ügy, eljárás.* Arch. Rák. IX. 30.

Processus novi, instauratio litis; *perujjitás.* Georch. H. T. II. 231.

Processus ob fraudem vel dolum, Text. v. sub *Proc. Computualis; csalási ügyben folyó per.*

Processus oppositionalis, in negotio per vim reoccupatæ rei mota causa; *ellentállásnak okát kérdő per.* Georch. H. T. IV. 184. Az ellentállásnak vagy hatalmas visszafoglalásnak okát kérdő *(oppositionalis* vel *reoccupatorius).*

Processus perpetui evictoratus, V. *Processus ad poenam perpetui evictoratus.*

Processus productionalis, ad demonstrandam nobilitatem inserviens proc.; *nemességbizonyító per.* Kövy El. 51. *Productionalis* seu probandæ Nobilitatis processus . . . Processus ex hac Materia enascitur Productionalis vel *Legitimatorius.*

Processus proportionalis, in negotio rationum ponendarum mota causa.; *szám-tartásra ügyelő per.* Georch. H. T. II. 443.

Processus quartalitii, V. *Quartalitium; leány negyed kiszakasztását követelő per.* Törvt. Msz.

Processus querulosus, processus querula plenus (Du C.); *panaszos per, kisebb hatalmaskodási per.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 36. et 267. Kövy El. 303.

Processus rationarius, in negotio ponendarum rationum moto causa.; *számadási per.* Kövy El. 479. Octavus (Processus) *Rationarius.* Contra Officiales Dominales movetur coram Sede Dominali per fiscalem D. Actio fundatur in 65: 1622. 63. 1723. Adesse debent aliqui convocati: Præses

potest esse vel Dominus terrestris vel alius quiscunque, quem Dominus voluerit. In hoc processu cum sit Computualis, habet locum Reconventio idest: officiali petente Dominus convincitur in supererogatis. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. c. IX.

Processus reacquisitorius, in negotio reacquirendi mota causa; *viszszakereső-, visszaszerző per.* Kövy El. 790. Pauperes ita gaudent Extraserialitatis beneficio, si processu *reacquisitorio* agant.

Processus realis, possessionem concernens lis; *vagyont illető per.* Tövt. Msz.

Processus rectificatorius, *igazító per.* Kövy 339. Uti divisionalis processus ita et *Rectificatorius,* soli sanguini competit, illis scilicet, qui virtute communionis Juris et sanguinis diviserunt.

Processus reluitionalis, *leszámoló per.* Pfahl. Jus. Georg. 261. Documenta præcipua, quæ in Reluitione et respective *Processu Reluitionali* Exstirpaturarum producuntur, sunt sequentia.

Processus reluitorio-admonitorius, lis hypothecaria præmissa admonitione; *intő zálogper.* Kövy El. 425. Tertius *Reluitorio-Admonitorius* vocatur, si cum summa integra est peracta Admonitio Judicialis, quæ summa reipsa debuit D. 1. p. 1. præ manibus Judicis admonentis esse et per illum admonitio pignoratario ostendi.

Processus reluitorio-liquidatorius, *számoló zálogper.* Kövy El. 424. Secundus *Processus Reluitorio-Liquidatorius* in nulla re differt a reluitorio simplici, nisi, quod Admonitio judicialis cum minori summa trium vel sex florenorum (prout scilicet Bona in uno vel pluribus Comitatibus sita sunt,) reipsa oblata præcessit vel iam prius vel simul cum termini præfixione, ut illam levet pignoratarius et maiorem i. e. inhærentem liquidet.

Processus reluitorius, in negotio reluendi pignoris; *zálog kiváltására ügyelő per.* Kövy El. 415. Processus ex materia pignoris sunt: Primo *Reluitorius,* cum vel nulla admonitio vel tantum amica præcessit, non Judicialis. Georch H. T. III. 80.

Processus reluitorius admonitorio pœnalis causa, in negotio cum pœna coniuncti reluendi pignoris; *büntetésseljáró zálog-váltóper.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 347.

Processus Reoccupatorius; *viszszafoglalási per, visszafoglalás okát kérdő per.* Kövy El. 484. 775. quid quod vel contra illum, qui prima vice reoccupat, verum iam antea opposuerat quoad substratum fundamentalis causæ non *Reoccupatorius processus,* verum brachium habet locum.

Processus repetitionis literarum; in negotio documentorum recuperandorum mota causa: *levél-követő per.* Georch. H. T. IV. 206.

Processus repositionalis, in negotio restitutionis mota causa; *visszahelyeztető per.* Kövy El. 527. *Processus Repositionalis*... eo differt a violentiali, quod hic birsagium vel pœna indebitæ non currat — quod item tantum in realibus locum habeat et, quod omnibus hominibus competat tam quoad res mobiles quam quoad fundos taxæ obnoxios. Kövy El. 537. Tertius *Processus* ex Actibus Potentiariis est: *Repositionalis.* Actio fundatur in 4., 5., 15: 1542. Defluit coram Vice-Comite. Potest *Repositionalis Processus* non tantum quoad bona corporalia, verum etiam incorporalia, idest iura aut immunitatem a quacunque præstatione et servitute moveri.

Processus repositorius, V. *Proc. repositionalis*; *visszatétető per.* Georch. H. T. IV. 110.

Processus repulsionalis, *viszszaűzési per.* Kövy El. 770. in *repulsionali Processu* repulsio non admittitur, verum oppositio, verbo: secundaria repulsio non est, vel potius non erat causæ terminus, quia iam simpliciter sublata est. *Processus repulsionalis* defluit coram Tabula Regia. Georch. H. T. IV. 194.

Processus sequestri, V. *Processus ad sequestrum; zárató per.* Georch. H. T. III. 201.

Processus successionali-divisionalis; *örökösödés és osztálybeli per.* Kövz El. 313. Processus ex materia successionis enascitur. Primo successionalis. Eo differt a divisionali Processu, quod divisionalis vel *successionali-divisionalis* fit inter illos, qui sanguinis et Juris communionem habentes in bonis actioni substratis dividere debent.

Processus successionalis, *örökösödési per.* Kövy El. 313. Primo *Successionalis.* Eo differt a divisionali Processu, quod divisionalis vel successionali-divisionalis fit inter illos, qui sanguinis et Juris communionem habentes in bonis actioni substratis dividere debent; contra eum vero si sit, qui æque prætendit quidem se esse illius, cuius bona erant, successorem, sed vel prorsus non habet Jus ad bona liti substrata vel habet quidem, sed non virtute sanguinis verum legis v. gr. noverca vel mater contra privignos vel proles, coniugum alteruter contra collaterales coniugis defuncti aut Fiscum, vel est quidem sanguis verum remotior quam, ut ex successione participet, contra eum, inquam, vocatur mere *successionalis.*

Processus successionalis sepositorius, V. Text. s. *Sepositorius; mellőző örökösödési per.*

1. **Processus summarius,** *rövid per, rövid utú per, sommás per.* Kövy El. 648. *Summarius* (processus), si neglectis formalibus meritoria allegata scripto exhibentur Judici, hoc fit, ut plurimum, libellatice. Georch. H. T. IV. 15. Jogt. Eml. III. 534.

2. **Processus summarius,** iudicium militare; *rögtön ítélő eljárás.* Kass. Ench. I. 94. Ad emigrandum in exteras Provincias Regnicolas allicientes et falsarii Conductores pœna Patentaliter decreta afficiantur et contra eosdem *Summarius Processus* vulgo *Standrecht* instituatur. Nom. Ordin. an. 1752. 7. Aug.

Processus tabularis, ad quam processus iuris pertinebant, V. Pallas Lex. s. *Processus Juris; királyi táblai per.* Kövy El. 771. Quod autem in *Processu Tabulari* aut per Tab. Reg. reviso... ratio oppositionis nunquam ex facto Judicii, verum tantum ex facto Judicis exequentis, per illum vero, qui in lite non stetit, ex facto Actoris *omissivo* (v. gr. ex intermissa citatione) depromi possit, suapte intelligitur.

Processus tridualis, v. *Forum triduale.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. VIII. §. 1.

Processus urbarialis, in rebus ad urbarium pertinentibus; *jobbágyi szabást tárgyazó per, úrbéri per.* Georch. H. T. IV. 209.

Processus verbalis, V. s. *Processus formales scripti; szóbeli per.*

Processus violentialis, V. *Processus Querulosus; hatalmaskodási v. erőszakoskodási per.* Kövy El. 305. Secundus est *Processus violentialis,* alias *querulosus* dictus, ob actum minoris potentiæ contra nobilem aut etiam libertinum vel Communitatem nobilem aut saltem privilegiatam coram Vice-Comite moveri solitus. Georch. H. T. IV. 110.

Procidentia in genua, provolvi, procumbere ad genua; *térdreborulás.* It. procidenza. Otia Bachm. 232. Nonne ubique eadem reverens *procidentia* in genua?

Proclama, æ, (Du C.) nunciatio; proclamatio; *kihirdetés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 256. an. 1529: si aliquis mutuatur... summam pecuniarum, per *proclamam* ad standardum fieri facit cognitum illi, cuius est pignus.

Proclamare, (Du C. al. s.) est exercitum convocare, comparare; *toborzani.* Marc. Chr. I. 5. *Proclamato* statim exercitu. S. de Kz. Chr. 1. 3., 1.

Proclamare aliquem de aliqua re, accusare aliquem alicuius rei; *vádolni valamivel.* Fabr. Urk. 123. an. 1500: caveat autem quilibet frater, ne *proclamet aliquem* in capitulo *de crimine.*

Proclamata, proclamatio; *kihirdetés, felhivás, per fölvételének kikiáltása.* Kövy El. 658. Quarto: *Proclamata* vocatur actus ille Judiciarius. quo Incattus præ foribus domus, in qua Judicium considet, vel saltem in domo apertis tamen foribus ad comparendum terna voce provocatur. Tisztb. Ir. Száz. XXII. 656. Kass. Jur. Civ. Lex. 51.

Proclamata congregatio, olim judicium in Zala, rigidum in paucis diœcesibus. Text. v. s. *Judicium Palatinale* et *Judicium Proclamatae Congregationis; kikiáltott közgyűlés.* Samb. Tyrn. — Hainik. Perjog. 200.

1. **Proclamatio,** scriptum, pronunciatum promulgatum ad seditionem excitans (Du C. al. s.); *felhivás.* Száz. XIII. 134.

2. **Proclamatio,** *bannum* q. v. (Du C. al. s.); *házassági kihirdetés.* Kon. Egyh. 476.

3. **Proclamatio,** querela iuridica, actio, qua quis rem ablatam repetit. (Du C.); *per kikiáltása, nyilvános törvénybeidézés.* Jogt. Eml. T. I. p. 60. Cod. de Sztára. II. 17. Moln. Patv. 28. *Proclamatio* occasione comparitionis per iudicem partis J. ante foras clara voce facta denunciatio.

Proclamative, palam convocando, promulgatione facta; *nyilván kihirdetve.* Szer. Not. p. 45: retulere, quod ipsi... in tribus congregationibus... in Cibinio *proclamative* celebratis, facta diligenti inquisitione, talem comperissent veritatem. Szék. Okl. I. 64.

Proclamatorius, 3. proclamationem, promulgationem continens; *felhivást tartalmazó.* Cod. Dip. Hung. And. V. V. 144., 12. et pass. iuxta continenciam priorum literarum *proclamatoriarum.*

Procollum, (Du C.) colli ornamentum; *nyakdísz.* Nagy Hier.

Pro-Comes, Comitis vices gerens; *alispán.* Hor. Mem. 7. *Pro-Comes* Provinciæ Arvensis.

Procotrophium, hospitium pauperum; *szegényápoló intézet.* Nagy Hier.

Procul distare, longe abesse; *távol lenni.* Wagn.

Proculmovere, 2., (procul + movere), amovere, depellere; *eltávolitani, megszüntetni.* Cod. Zi. v. III. p. 34. . . . coram nobis commiserunt pacifice Conmorj aliquo obstaculo *proculmoto.* Cod. de Sztára. II. 359. estimatione quarumlibet rerum *proculmota.*

Procura, æ, (Du C.) potestas, licentia, facultas agendi alterius nomine scripto alicui concessa; *fel-, meghatalmazás.* Ger. Vollmacht. Ljub. Mon. Sl. XXI. 55. an. 1433: *procurator, procuratorio* nomine . . . prout patet *procuratione* facta . . . cuius *procure* tenor talis est. Art. D. 1840. 59. Jókai. Mire Megv. III. 81. No iszen csak azzal kezdj, gondolá Lóránd, legalább azt a pofont, a mit én nem adhatok, megkaphatod «per *procura*».

1. **Procurare,** (Du. C.) liberaliter habere aliquem, apparatis epulis excipere aliquem.; *megvendégelni.* End. p. 246: Unusquisque comitum septuaginta duorum semel in anno regem Ungariæ *procurat* et, antequam de mensa surgat, dona dat.

2. **Procurare,** causam esse, auctorem esse; *okozni.* Batty. Leg. III. 89. an. 1309. qui ipsam mortem *procuraverunt.* S. de Kz. Chr. I. 4. 1.

Procuraria, æ, officium procuratoris, V. s. *Excutere; ügynökség.*

Procuratia, magistratus, quem *procuratiam* vocant; *ügynökség.* Luc. Regn. Dalm. 197. quæ fuerunt diutissimæ et sunt in nostra *Procuratia* Sancti Marci.

1. **Procuratio,** potestas, licentia (Du C. 3.); *teljhatalom.* Batty. Leg. III. 204: quæ mandatum exigant speciale et etiam, quæ præsens *procuratio* emissa non præscribit.

2. **Procuratio,** (Du C.) cibus et potus, quæ debentur a sacerdotibus episcopis et archidiaconis, quum ecclesias sibi subditas visitant; megyei látogatás alkalmával a püspököt vagy helyettesét és kisérő személyzetét illető *tisztességes eltartás.* Kon. Egyh. 282.

1. **Procurator,** advocatus, patronus; *ügyvéd, pervédő.* It. avvocato. Kövy El. 635. *Procurator* eo differt a plenipotentiario, quod tantum quoad iuridica fiat, nec ad illa cum tanta facultate ac plenipotentiarius et, quod publica auctoritate approbatus et Juramento adstrictus esse debeat.

2. **Procurator,** (Du C.) legatus cum auctoritate, cui rei agendæ cura permissu; *felhatalmazott, helyettes, vendéglátó.* Prisc. Serv. p. 28. *Procurator* Vicarius est seu locum tenens, qui alterius vices gerit. Subinde *Procurator* est, qui Convivio excipit vel Convivium adparat, interdum Magistratus Publicus, qui *Procurator* Reipublicæ dicitur. Ergo non semper Advocatus erat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 195. Batty. Leg. II. 479. an. 1255.

Procurator cum nostris, cui commissa est fassio in iudicio; *törvény előtt vallott, meghatalmazott.* Szirm. Gloss. 153.

Procuratoreus, ad procuratorem pertinens; *ügyvédi, megbizatási.* Kass. Jur. Civ. 1., 97. Ad persolutionem mercedis *Procuratoreae.*

1. **Procuratoria,** æ, litteræ procurationem continentes; *megbizó levél.* Batty. Leg. III. 75. Tenor *procuratoriae* capituli talis est. Kov. Form. St. CXXVII.

2. **Procuratoria,** æ, tabularium procuratoris; *pertár, ügyvédi csarnok.* Kövy El. 658. In Tabula Regia lecta per Referentem in Judicio Levata, fertur per Juratum ad *Procuratoriam,* ibique prima, secunda, tertia die, cujus et contra quem sit causa proclamatur. Szilády. Irodt. Közl. VI. évf. I. f. 108. Reggel 7-kor elmentem a *Procuratoriába* s ott dolgoztam. Ackerl. 3. Száz. XXI. 149.

Procuratoria constitutio, actus constituendi patronum; *ügyvédi megbizatás.* Törvt. Msz.

Procuratoriæ, V. Procuratoria 1.) Törvt. Msz.

Procuratorialis, ad procuratorem pertinens; *gondnoki, ügyvédi.* Cod. Zi. I. 600. auctoritate *procuratoriali* possessionem vendidisset. Fej. VIII. 3., 611. ex vigore literarum *procuratorialium.*

Procuratorius, 3., ad procurationem pertinens V. s. *Procura; felhatalmazási.*

Procursivus, 3., procurrens; *előre futó.* Abeles 13. chorea *procursiva.*

Procustodire, custodire, protegere; *megvédeni.* Tör. Tár. 1889. p. 472. *procustodiet* præterea ilmum principem.

Procusus, 3., (a *procudere* dolos Plaut.) fingere; *előre koholt, előre szitott.* Res. ges. p. 97. Erat Nadasdii familiaris, conspirationis particeps et *procusorum* contra Patriam consiliorum minister.

Prodapifer, i, Vicedapifer, dapiferi vices gerens; *altálnokmester.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 227. Domini Stephani Adami de Gradua Gradzinski, Regni Poloniæ *Supremi Prodapiferi. . .*

Pro-Datarius, cardinalis datariæ præpositus; *római kegyszéki elnök bibornok.* Cher. Jus. Eccl. I. 226. Nomen Datarii derivatur a voce barbara datare, cum ad eius officium pertineat datam seu tempus, diemque supplicationum, expeditionum, concessionum exacte adnotare. Munus Datarii in Curia romana magna auctoritate pollet estque *Praelatitium* et nonnunquam Cardinalitium. Hoc in casu, seu si Cardinalis eidem officio præficiatur, non Datarii, sed *Pro-Datarii* nomine venit. Kon. Egyh. 256.

Prodecanus, i, vices decani agens; *prodekán.* Wallaszky 516.

Prodecessor, qui ante fuit, vixit; *előd,* Ger. Vorgänger. Kronst. I. 533.

Prodes, is (Du C. proda) proventus, reditus; *jövedelem.* It. prode. Ljub. Mon. Sl. I. 61. an. 1243: post tuum reditum . . . eris adstrictus de *prode* et honore Veneciarum.

Prodiciose, proditorum more; *árulás útján.* Chr. Dubn. p. 145: unde nichil conflictu principes *prodiciose* procedebant.

Prodictio, prædictio; *jövendölés.* Irod. Közl. VI. IV. 447. *prodictio* astronomica.

Prodigalis, prodigus; *pazar.* Rák. Ön. 187. *prodigalis* generositas.

Prodigalitas, (Du C.) prodigentia; *pazar bőség, tékozlás.* Tör. Tár. III. 129. Numi Hung. 45. Kass. P. P. I. 198. Cf. Auct. decl. in Catil. 9.

Prodigaliter, prodige, effuse; *pazarul.* Thök. Diar. II. 331. Czaffragh egregium Turcici laboris *prodigaliter* scoffio consutum, cuius fundamentum est mere argenteum p. 332. Czaffragh itidem Turcici laboris, scoffio in purpura magnis floribus *prodigaliter* ornatum, cum subductura cœrulea.

1. **Prodirector,** directoris vices gerens; *helyettes igazgató.* Rév. Pl. 67.

2. **Prodirector,** summus rector gymnasiorum ante an. 1848.; *főigazgató.* Ger. *Oberdirector.* Wallaszky 480.

Proditionaliter, per proditionem; *árulással.* It. proditoriamènte. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 20. Jarinum et quedam alia castra *proditionaliter* occupando. Fej. V. II. 97.

Proditorie, more proditorum; *árulók módjára.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 276. an. 1448. Száz. II. 595. Fej. X. I. 276. *proditorie* fuit in capite lethaliter vulneratus.

Prodnicus, i, (a Montenegrino: *Porednik)* possessor communis pascui; *közlegelő birtokos.* Urk. Sieb. I. 19. an. 1222. terram, quæ vadit usque ad terminos *prodnicorum.*

Prodominium, *jog a hűbérség gyakorlására.* Vuch. Jur. Feud. 67. Dominium directum in feudo, cui competere potest vel quoad substantiam vel quoad exercitium; si primum, tunc dicitur *dominium directum in specie,* sin alterum oritur *Prodominium,* Füreigenthum, ille vero, cui id ius competit, *prodominus,* Lehen-Fürherr audit.

Prodominium simplex, *egyszerű jog a hűbérség gyakorlására.* Vuch. Jur. Feud. 67. si prodominium vi imperii civilis exerceatur, oritur *prodominium sublime, die hohe Lehen-Fürherrlichkeit,* veluti si civitas feudum constituat, tunc imperans civilis, vi imperii civilis prodominium sublime exercet; quod si vero vi alterius alicuius iuris exerceatur, nascitur *prodominium simplex,* einfache Lehen-Fürherrlichkeit v. g. si claustrum feudum constituat, tunc Abbas . . . exercet prodominium simplex.

Prodominium sublime, V. *Prodominium simplex; a fejedelemnek főhűbér-gyakorlási joga.*

Prodominus, i, dominus feudi. V. *Prodominium; hűbér ura.*

Prodomus, porticus; *előcsarnok.* Ger. Vorhalle. Thök. Diar. II. 658. — 21. Aeternitatis *prodomus.*

Prodracinus, (fors. a sl. *prod,* ante, præ et *hrad,* arx), præfectus arcis; *várkapitány.* Fej. I. 406. Acta sunt coram testibus . . . Petro Archi-Diacono, Joanne Sacerdote et Monacho, Petro Primicerio, Dragana Stitanasso, Asdricio *Prodracino* et Gregorio Prodsuppo.

Prodroma, orum, quæ morbum annunciant, præcedunt; *a kórt megelőző s jelentő tünetek.* Bene Med. II. 3.

Prodsuppus, i, præfectus ita dicti comitatus; *főispán.* Croat. predžupan. Fej. I. 406. Acta sunt coram testibus Petro Archidiacono, Joanne sacerdote . . . Gregorio *Prodsuppo.*

Produccio, actus producendi (testes); *elővezetés* (tanukról). Szék. Okl. III. 101.

Producere fructus, ferre fructus; *termést hozni.* It. produrre. Wagn.

Producta in processu, in processu prolata literalia monumenta; *perben előmutatott okmányok.* Törvt. Msz.

1. **Productio,** procreatio; *előállitás,*

készités. Lzb. Cod. Med. T. II. 497 : Arsenici *productio.*

2. **Productio,** actus frumenta ceterosque fructus laborandi; *termelés.* Ger. Erzeugung von Früchten. Proj. Leg. Civ. 186. Institutiones porro Maioratuum ea proportione, qua multiplicatæ fuerint, etiam evolutioni industrialis Culturæ et *productionis* incremento obfuturæ videntur.

3. **Productio,** quod in conspectum datur, agitur; *mutatvány.* Ger. Aufführung. Jókai. Magy. Náb. 314.

Productio testimonialis, dare testes; *tanuállítás.* Soos. Mon.

Productio nobilitaris, actus probandæ nobilitatis; *nemesség bizonyitása.* Törvt. Msz.

Productionalis, probandæ nobilitatis; *nemesség bizonyitó.* Kövy El. 607. Omnes Causæ Fisci Magistratualis, utpote Actiones civiles vel birsagiales publicæ, criminales *productionales* seu *legitimatoriae* idest: probandæ nobilitatis, verbo omnes causæ publicum tangentes . . . coram Sedria Comitatus moventur.

Productivus, 3., producens; *termő, teremtő.* Gall. productif. Greg. Aest. 34. Receptivitas in prioribus, in mente et imaginatione *productiva* spontaneitas prævalet.

Productologia, æ, notitia fructuum producendorum et productorum; *termelési tan.* Wallaszky 392.

Productoria, Litteræ productoriæ, litteræ nobilitatis testes; *nemesség bizonyitó levél.* Cod. Zi. I. 287. Pro magistro Emerico de Bechey contra magistrum Ugrinium, filium Johannis, testimony *productoria* in Capitulo Albensi.

Productorum quæstor, *fructuum terrae* quæstor; *termékkereskedő.* Pest. Vár. Levt.

Productrix, quæ producit; *előhozó, termő.* Imre Phil. 479.

1. **Productum,** quod natura producit, profert, fructus, animal; *termék.* It. prodotto. Vern. Met. II. 47. Quoniam autem principium organismi, prout naturam percipimus, præcipua cum energia in certis iisque affinibus *productis,* plantis videlicet et animalibus actuosum est, ea ut partes totius organicæ ad potentiam evectæ iure per eminentiam organica naturæ *producta* appellantur.

2. **Productum,** i, V. *Factum.* Inst. Arithm. 31. numerus e multiplicatione ortus dicitur Factum vel *Productum.*

Proedria, æ, *(προεδρία)* prior sedes, primus locus; *elnökség.* Cher. Jus. Eccl. II. 175. Quod aliunde explicari nequit, quam quod ipsa Ecclesia Civitatis *proedriam* in legislatione agnoverit.

Proëmiari, exordiri; *bevezetni, megkezdeni.* Wagn.

Pro-Episcopus, Vice Episcopus, episcopi vices gerens; *püspökhelyettes.* Res ges. p. 46: Leopoldus . . . misso Martino Katzonio . . . ut ex Apaffio Romanorum sacrorum libertatem ordinandis Episcopum, aut *Pro-Episcopum,* templo scholisque locum intra Claudiopolitanos muros extundat.

Profanator, (a profanando), sacrilegus; *bemocskoló, szentségtelenitő.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest 1895. p. 95. *profanatores, defaedatores locorum* publicorum. Cf. Prud. Apoth. 178.

Profanitas, sacrilegium (Du C.); *istentelenség.* It. profanazione, malvagità. Gall. profanation. Burian. Blandr. p. 201: homines . . . jam naturâ ad *profanitatem* proclives. Syll. Pos. Ass. XXX. Cf. Tert. de pall. 2.

Profectio, progressus; *előrehaladás.* Szentiv. Cur. Misc. 89. *Profectio* est progressus, quo Cuspides domorum Cœlestium cæteraque loca insigniora thematis seu genituræ, progredi intelliguntur singulis annis per 30 gradus atque ita intra annos 12. totus Zodiacus percurritur et rursus incipit progressus.

Profectitius, 3., quod solvitur in itinere, quum proficiscuntur (Du C. aliunde delatus); *útközben kelendő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 9. Civilistæ peculium Castrense, Quasi-Castrense, *Profectitium* et Adventitium adcurate discernunt.

Profectivus, 3., (a proficere, profectus) utilis; *hasznos.* Fej. VII. 214. devotis salutive nostre *profectivis* petitionibus eiusdem Andreæ Præpositi devotius inclinati.

Profectus, us, progressus in litteris (Du C. lucrum); *előmenetel, haladás* (tanulásban). Bene Pol. 252. *profectus* discipulorum. Passim ap. Liv. Quint. et alios.

Profellum, fors. idem ac propylæum. V. s. *Anetum; előcsarnok.* Ger. Vorhalle.

Profesa, æ, (Du C. professa) quæ virginitatem profitetur; *fogadalmazott* (nő). Ljub. Mon. Sl. II. 24: consanguineas *profesas* et monachas habetis.

1. **Professio,** sollemnis votorum nuncupatio (Du C. al. s.); *örökfogadás, (szerzettaggá felavattatás).* Kon. Egyh. 369. Georch. H. T. II. 286. Fej. Jur. Lib. 466. Otia Bachm. 51.

2. **Professio,** ars, quæstus; *kézművesség, mesterség, foglalkozás, kereset.* Ger. Gewerbe, Profession. Verancs. III. 362. quibus vero fortunarum et supellectilis speciosioris minus est, ut multis civibus nulla *professione* præditis.

Professio fabrina, opificium, ars fabri ferrarii; *kovácsmesterség.* Lzb. Cod. Med. T. II. 747: qui animum *professionem fabrinam* . . . condiscendi proderent, ad Scholam Veterinariam . . . exmittantur.

Professionatus, natus factusque; *született* (katona). Ger. *Berufs* (Soldat). Jókai Erd. ar. k. 92. *professionatus* katona. Ibid. Epp. I. 347. *professionatus* regényiró. et passim.

Professionem emittere, *fogadalmat letenni.* It. fare i voti solenni. Ger. das Gelübde ablegen. Nill. Symb. p. 661: Jam tempus advenerat *emittendae professionis.* Fej. Jur. Lib. 466.

Professionalista, æ, opifex, artifex; *mesterember, kézműves, műfoglalkodó.* Ger. Professionist. Handwerker. Cod. Camb. Merc. 41. Denique 4. Opifices et *Professionalistae,* cœtui cuipiam inscripti, qui exercitium sui opificii vel professionis testimonio competentis Jurisdictionis demonstrare possunt.

Professionista, æ, idem ac *Professionalista.* Cod. Camb. Merc. 44. Non secus idem jus fori et paratæ executionis competet etiam *Professionistis* et Opificibus.

1. **Professor,** (Du C.) qui ordinis regulam profitetur; *valló.* Szék. Okl. I. 148. vestri ordinis Franciscani *professori.*

2. **Professor,** qui sacra Christiana publice profitetur; *hitvalló.* Funda David. J. 2: *Professores,* qui non interpellati martyrio se ingerebant. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 93. et passim.

Professoralis, ad professorem pertinens; *tanári, tanítói.* Ker. Nap. 362. ab officio *professorali.* Oltv. Act. Synod. 31.

Professoratus, us, munus, conditio professoris; *professzorság.* Ker. Nap. 393. Beng. Ann. Er. Cœnob. 213.

Professus, ascitus, receptus (Du C. al. s.); *avatott, fogadalmazott.* Ger. Profess. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 43., 42. Fr. Odo Sarvári, Ordinis S. Benedicti *Professus.*

Profestum, i, (Du C.) vigilia, dies festum præcedens; *előünnep.* Georg. Sirm. I. 37. an. 1493. in mense Decembris in *profesto* Lucie virginis.

Profictus, us, emolumentum; *haszon.* It. profitto. Ljub. Mon. Sl. XI. 204. an. 1345: de omni *vallitate* et *profictu* . . . dominus dabit eis.

Proficuit, pro: *profuit* (Du C.); *használt.* It. profittare. gewinnen, verdienen, *nützen.* Gall. profiter. Ger. profitiren, nyerni, hasznot húzni. Thuróczi Sig. R. c. I. X. Sed quid *proficuit* solitariæ manus defensio? c. 4. Sed hæc fuga *proficuit* ei minime.

Proficuus, 3. utilis (Du C.); *hasznos.* It. proficuo. Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 3. Quam *proficuum,* quam gloriosum est fore suum discipulum Domine Jesu. Cf. Cassiod. var. 1, 39.

Profilum, imago, obliqua; *oldalkép. arczél, függőleges rajz.* It. proffilo. Gall. profil. F. Balass. Casula Steph. App. Orthographiam *(profilum)* delineare.

Profosius, custos carceris; *tömlöcztartó, porkoláb.* It. prevosto. Gall. prevôt. Germ. Profoss. Kuk. Jura I. 310. Tenebuntur insuper Knesii advigilare, ut fures quamprimum capiantur et *Profosio* suo assignentur. Szegedi Rubr. Pars II. p. 219. Nec *Profosii* et aliæ personæ quidquam præter taxam exigant. (Decr. Rudolphi Regis an. 1590).

Profozius, i, V. *Profosius.* Kuk. Jura I. 315. *Profozio* ab incarceratis et arestatis personis inposterum non ultra viginti quinque denarios exigere permissum sit.

Profugium, (Du C.) fuga; *szökés.* Kass. P. P. I. 197. ac ubi detegi valuerit, ad locum *profugii* reinviationis . . .

Profundator, indagator; *mélyen kutató.* Batty. Leg. T. III. 411. an. 1428: divinorum *profundator.*

Profunde-fuscus, color intensior fuscus; *hirtelen-barna.* Imre Phil. 255. color *profunde-fuscus* apud Hindostanos, Paraguayos etc.

Profundtmagister, annonæ præfectus; *élésmester.* Ger. Proviantmeister. Magy. Tört. Eml. XXX. 331. an. 1556. commeatus *profundtmagistro* consignari deberent.

Profus, i, V. *Profosius.* Arch. Rák. VIII. 392.

Progniarius, i, proniæ particeps. V. s. *Proniarius.* Ljub. Mon. Sl. IX. 56. an. 1410. det operam de conferendo cum . . . rectoribus . . . et cum *progniariis* super forma et modo.

Prognosticare, (Du C.) prædicere, vaticinari; *jóslani, előjelezni.* Gall. prédire. Kat. Hist. Duc. 45. Quia ergo somnium in lin-

gua Hungarica dicitur almu (nunc alom) et illius ortus per somnium fuit *prognosticatus,* ideo ipse vocatus est Almus. Anon. 5.

Prognosticatio, (Du C.) prædictio, divinatio; *jövendölés.* It. pronosticazione. Gall. pronostication. Obs. Jadr. 400. Sed moti intuitu pietatis et misericordia ab eorum proposito sunt penitus revocati, quo, si ipsi Jadertini *prognosticationis* speciem agnovissent, ipsum salubre consilium non tam repente abjecissent.

Prognosticon, (Du C.) præsagium, prædictio; indicium rei futuræ; *jövendölés.* Tör. Tár. 1888. p. 542.

Prognosticum, i, V. *Prognosticon.* Száz. XV. 43. astrologiai *prognosticumit.* Marc. Chr. II. 53. Nocte autem secuta *prognosticum* futuræ discordiæ et turbationis provenit.

Programma, atis, lex, forma, præscriptum (Du C. al. s.); *előrajz, értesítő.* Wallaszky 370. edito *programmate.* Olt. Act. Synod. 10. Cf Vulcat. Avid. Cass. 6. §. 1. Cod. Just. 1., 14., 3. Fabbrett. Inscr. p. 529. no. 382.

Progredi, pro: oriri; *származni, keletkezni.* S. de Kz. Chr. I. 1., 2. ex Sem, Ham et Japhet LXX duæ tribus ... sunt *progressae.*

Progressio, (Du C. *Progressus)* consilium, susceptio; *vállalat.* Gall. entreprise. Batty. Ger. 68. moderamen adhibendum, non enim magna *progressio.*

Progressivus, 3., progrediens, progressus. *Progressivo tempore,* progressu temporis; *időmultával.* Fej. VII. 232., 180. partes coram nobis se ipsos ... ad hoc obligarunt, quod quecunque ipsarum partium *tempore progressivo* per se vel per alios ... litem suscitare vellet.

Progressus serierum, profectio agminum. V. *Abitus serierum; a sorok előléptetése.*

Progubernator, Gubernatoris vices gerens; *alkormányzó.* Száz. XI. 140. Loci *Progubernator* Csonkabegus (Csonkabég).

Prohemium, proëmium, prologus; *előszó, bevezetés.* Batty. Leg. III. 21: *prohemium* super statum Regni.

Prohibicionalis, is, (sc. litteræ) aliquid prohibentes; *tilalmazó levél.* Szék. Okl. I. 50.

Prohibita, æ, vox forensis, qua cognitio causæ ad sequentem seriem cognitionis transferebatur; *pertilalom, perorvosló tilalom, ítéletbetiltás.* Kövy. L. 738. *Prohibita* est remedium Juridicum, quo pars succumbens, sententiam in processu Tabulari latam ipsa die latæ sententiæ, executioni dari vetat, 2-dæ: 58: 1729. 38. Ne per novum Judicium debeat remedium quærere. Georch. H. T. IV. 183. Az ítélet-hozas után pedig (az ügyész visszahivásán kívül) tiltással *(Prohibita),* fellyebb vitellel (Appellata), sőtt még az ítélet végrehajtásakor is visszaveréssel (Repulsio) vagy ellentállással (Oppositio), de még az ítélet végrehajtása után is meg lehet perujjítással (novum) az elvesztett pert orvosolni. Pril. Abact. 121. Csaplov. Nucl. 249. Kass. Jur. Civ. 225. Jogt. Eml. I. 20. Recon. an. 1618., 176. Tisztb. Ir.

Prohibita cum onere, cum mulcta iuncta prohibita; *teherrel való tiltás.* Georch. H. T. IV. 227.

Prohibitæ cedere, *elállani a tiltástól.* Georch. H. T. IV. 207.

Prohibitionalis, V. *Litterae prohibitionales.* Cod. Zi. I. 104.

Prohibititius, 3., quo adire non licet, interdictus, vetitus; *tiltott.* Pril. Abact. 35: silvæ *prohibititiae.* Art. Diæt. Pos. 25. Quod si quispiam ... in partem *prohibititiam* venationem exercendi causa intraret.

Prohibitivus, species Imperativi, Imperativus, quo prohibetur, vetatur, negatur; *tiltó mód.* Schröer Synt. 52.

Prohibitoria, æ, litteræ, quibus aliquid prohibetur; *tilalmazó levél.* Tör. Tár. XII. 27. Kov. Form. St. CXXXIX.

Prohisna, (fors. a slav. *proh,* limen, *küszöb)* V. *Denarius fumalis.* Fej. III. 2., 283. videlicet decimas frugum, porcorum et omnium, quæ decimari solent, simul cum linis et galinis et denariis, qui *prohisna* vocantur, contulimus dicto Capitulo perpetuo.

Proicere ad faciem, exprobrare; *szemére hányni.* Georg. Sirm. I. 329. Et mox inceperat dominus Gritti *proicere ad faciem* Petri sacerdotis.

1. **Projectare,** rationem alicuius rei designare; *tervezni.* Ger. projectiren. Opin. P. I. §. 8. Pest. Vár. Levt. Art. D. 1840. p. 48. Cod. de Delict.

2. **Projectare,** suadere, auctorem esse; *javasolni, felterjeszteni.* Art. D. 1840. p. 48. Jókai. Pol. Div. IV. 30. én *projectálok* és ő sanctionálja. Jogt. Eml. II. 2. p. 46. subjecta bene merita ... *projectent,* qui Comes ex *projectatis* ... candidat.

Projectatio, onis, commentarius, conditio; *tervezet, javaslat.* It. progetto. Gall. projet. Ger. Entwurf. Epist. Proc. P. III. p. 582: tales comprehensæ sunt *projectationes.* Arch. Rák. IX. 617. Jogt. Eml. II. 467.

Projectator, consiliorum architectus; *tervező, tervkoholó.* Tör. Tár. 1891. p. 43. Vern. Psych. 215.

Projectista, æ, qui consilia struit, consiliorum architectus; *tervező.* Ger. Projectenmacher. Fej. Jur. Lib. 437.

Projectizare, rationes conficere, delineare; *tervezni.* Arch. Rák. I. 5. Tabella solutionis unius regiminis equestris ordinis *projectizata.* I. 126.

Projectualiter, ratione proiecta, exposita, consilio ad calculum vocato; *tervezet, előirányzat szerint.* Száz. 1896. február 104. lap.

Projectum, descriptio, adumbratio; *tervezet.* Reg. Mil. jan. 1726. p. 11: iuxta præsens *projectum* Commissariaticum. Arch. Rák. I. 5., 657.

Projectum articulorum, legis rogatio; *törvényjavaslat.* It. progetto di legge. Ger. Gesetzvorschlag, Motion, Gesetzproject. Kass. P. P. I. 359. De *Proiectis Articulorum* et Sanctionibus eorundem nec non Ratificationibus diversis. A *Tervényjavallatokról,* Törvényekről és azoknak Szentségesítésekről, Megerősítésekről.

Projectum diplomaticum, consilium propositum per legatos; *diplomácziai terv.* Száz. XIII. 43.

Projectum individuale commissariaticum, *a hadi biztosoknak személyes javaslata.* Moln. Patv. 77. Dum Militia e Castris vel exteris ditionibus in Regnum hybernatum movet, eotum extractam iuxta Supremi Bellici Consilii ordines Belli Commissarii (qui a potiori in confiniis Regni pro temporum et circumstantiarum exigentia locari, ibidemque eiusmodi Militiam revidere solet) designationem, ad Provincialem Commissarium mitti curat, qui prævie iam a suis ordinibus et superioritatibus instructus in conformitate illius *Individualis Projecti Commissariatici,* sive Designationis Belli Commissarii, Militem in hunc vel illum Comitatum, Districtum vel Civitatem, prout nempe prævie instructus fuerit, iuxta normam itinerariam, mutua cointelligentia concertatam assignat.

Projetium, proiectum tectum. V. s. *Galleota; gátor, eresz.* Gall. Auvent.

Projunctus, 3., præiunctus, anteriori parte iunctus; *elébefogott, befogott.* Rák. Ön. 130. conduxi curriculum quatuor equellis *projunctum ...*

Prolatorius, 3., procrastinans; *késleltető.* Törvt. Msz.

Prolatum, part. (pf. verbi proferre, hic subst. locum obtinet) quod prolatum est, profertur, in medium affertur; *ajánlat, indítvány.* Rák. Ön. p. 186. differentiam inter mea est ipsius *prolāta* enatam præcautioni ejus adscripsi ...

Proletarie, negligenter; *felületesen, hanyagul.* Fabó. Monm. Evang. II. 351. Fecit hoc et Czvittinger in Specimine suo p. 303. sed *proletarie* satis ...

Prolibito, ad arbitrium, ad lubidinem, ex lubidine: *kénye-kedve szerint.* S. de Kz. Chr. II. 2., 2.

Prolificare, prolem gignere; *nemzeni.* It. prolificare. Wagn.

Prolificatio, (Du C.) procreatio liberorum; *gyermeknemzés.* Opin. P. I. Sec. II. §. 2.

Prolificus, 3., proles generans; fœcundans; *termő, termékenyítő.* Bocat. Hungar. p. 318:

Prolifico imbre (nimis face Apollinea
uritur) illam
Irrora plantam, Doctor Apollo, tuam.

Prolitare, (Du C.) litare, sacrificare; *áldozni.* Nagy Hier.

Prolixare tempus terere; *csevegni, időt tölteni.* Georg. Sirm. I. 50. Et inter nos lingua cum Traxiana *prolixamus.*

Prolixare se, morari; *időzni.* Georg. Sirm. I. 342. Cumque in (i)tineribus equitarent versus Debrechen et intrassent, ibi dominus Tharnockj non *prolixavit se,* sed cucurisset festinanter ad vadum flui Thicie.

Prolixe, pluribus verbis; *terjengőn, bőven, hosszadalmasan.* Gall. prolixement. Wagn. Cf. Gell. 5., 1.

Prolocutio, (a proloquendo) præfatio, prologus; *bevezetés, előszó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 1.

Prolocutor, (Du C.) procurator, patronus; *ügyvéd, személyesen valló.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 381. — Hajnik Perjog. 285. Cf. Auct. Quintil. Declin. Tribun. Marian, 3.

Prologialis, ad prologum pertinens; *előbeszédi.* Faber Jur. Met. 10. universalis nihilominus legis vi pollere hanc ordinationem, et *Prologialis* eiusdem articulus et eius Epilogus. Kass. Jur. Civ. I. 29. Fabó Monm. Evang. II. 155. Kövy El. 9.

Prolongare tempus, (Du C.) producere tempus, prorogare, longissime ducere;

hosszabbitni az időt, halasztani. It. prolungare. Gall. prolonger. Wagn.

Prolongatio, prorogatio, protractio; *meghosszabbítás, elhalasztás.* Rák. Ön. p. 355. l. 15—16. (16.): Nullum se hic habuisse negotium præter propositionem amicitiæ domini sui, et *prolongationem* pacis.

1. **Proloquium,** (Du C.) prologus; *előszó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 58. Cf. Paul. ex Fest. p. 226. ed. Müll.

2. **Proloquium,** natura (Du C. sententia); *természet, lényeg.* Batty. Ger. XXXVIII. *proloquium,* hoc nomine naturam venire... arbitramur. *Proloquium* enim, ut est apud Theophrastum, ostendit, *ut sit* et *quid sit?* Ibid. 54.

Prolubium, (Du C.) cupiditas; *gyönyör, vágy.* Nagy Hier. Cf. Att. ap. Non. 64. 8. ita Nov. et Laber. ib. 10 et 12. Ter. Ad. 5., 9., 27. Gell. 16., 19.

Promemoria, æ, commentarius, memoria; *emlékirat.* Tör. Tár. 1887. p. 589. Száz. XXIX. 119.

Promeritorius, 3., quo aliquid meretur, mercede dignus; *érdemszerző.* Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 2. Secunda quæstio occurrit de eiusmodi adoptionis dispositoriis, sive virtutibus *promeritoriis.*

Promicundus, idem quod: *promuscondus* = dispensator; *kincstáros.* Ke. Or. Kegl. A. 3., 4: comis eloquio unus gratiarum omnium *promicundus.*

Prominister, ministri vices gerens; *miniszter helyettes.* Tör. Tár. VI. 99. H. Episcopus Nitriensis Romæ Cæsareus *Prominister.*

Promiscuitas, permixtio; *elegyités.* Fej. X. I. 219. et ex hoc propter *promiscuitatem* terrarum arabilium, fœnilium.

Promissarius, *elfogadó.* Károlyi. Mat. Teut. 7. Pactum est promissio acceptata; In omni igitur pacto duæ personæ deprehenduntur, quarum una, quæ aliquid promittit, *promittens,* altera autem, cui quid promittitur, et quæ promissum acceptat, *promissarius* vocatur.

Promissorium, fides data; *igérő hit.* Georch. H. T. IV. 151.

Promissorius, 3., ad promissum, promissionem, promissorem pertinens; *igérő.* Vern Phil. Mor. 257. quæ omnia certa proportione periurio quoque *promissorio* sine intentione scilicet implendi, quod quis promisit, facto accomodari possunt.

Promisso-tenus, ex, de promisso; *igéret szerint.* II. Rák. Gy. 582.

Promissum cadit in debitum, ex promisso evadit debitum; *az igéret tartozássá válik.* Törvt. Msz.

Promonticolum, (Du C.) deminutivum ‚promontorii' ? collis; *domb, kis hegy.* Pel. Serm. Mystice elephantes magni instar *promonticolorum* significant prælatos in populo christiano. Pasch. 17 qu

Promontorialis, ad vineam pertinens; nam promontorium idem est ac vinea; *szőlőhegy*... Kass. Jur. Civ. I. 87. Ad regulationem Præstationum *Promontorialium* et Terragialium. S. Benkő Top. Misk. 50.

Promontorialista, æ, vinearum cultor, dominus; *szőlőhegybirtokos.* Pfahl. Jus. Georg. 344. Electio Juratorum, Notarii ac Custodis Vinearum *Promontorialistis* absque influxu Domini terrestris competit. Urb. Reg. passim.

Promontorium, vinea; *szőlőhegy.* Ger. Weinberg. Jókai Rab. R. I. 41. *promontorium* (így nevezi a törvény a szőlőhegyeket). Georch. H. T. II. 275.

Promoscondus, (Plaut. promus condus); *sáfár, kulcsár.* It. bottigliere. Gall. sommelier. Ger. Kellermeister. Pelcz. Geisa. p. 51.

Promotio, actus ad gradum altiorem promovendi (Du C. al. s.); *előléptetés.* Ger. Promotion. Reg. Turm. Præt. 37. Cf. Lamprid. Anton. Diadum. 2. Firm. Math. 3., 7. 15. Ascon. in Civ. Verr. 2., 1., 28.

1. **Promotor,** (Du C. 1.) qui auget, promovet rem; *előmozdító.* It. promotore. Gall. promoteur. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 247. Atque ita omnes illius *promotores,* auxiliatores et directores in pari æstimatione cum ipso sunt.

2. **Promotor,** qui creat, renunciat doctores, magistros. V. *Neo-Baccalaureus; valami tudós rangba előléptető.* Wagn.

1. **Promotorium** mandatum, quo res causa promovenda præcipitur; *siettető parancsolat.* Georch. H. T. IV. 263.

2. **Promotorium,** actus promovendi; *előléptetés.* Száz. VII. 615. Istenben s jó *promotoriumban* bizván.

Promotrix, quæ aliquid promovet, adiuvat; *pártfogó, előmozdító.* Jan. Pan. Poëm. II. 80: supplico ... quatenus ... in certis causis ... velis esse *promotrix.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 412. Bod. Hist. Eccl. I. 221.

Promovere, provehere, promovere ad gradum sublimiorem, augere, amplificare dignitatem; *előléptetni, előmozdítni.* It. promuóvere. Gall. promouvoir. Wagn.

Promovere pugnam, movere, excitare bellum; *hadat inditani.* Fjp. Anon. 4b. elegerunt, ut *pugnam promoverent* contra Almum.

Prompta pecunia, parata, numerata pecunia (Du C.); *készpénz.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 257. veluti aureis ditibusque gemmarum clenodys, *parata* eciam seu *prompta pecunia*...

Promptificare, construere; *helyre állitani.* Fjp. Szám. p. 248: debet... *promptificare* maxellas.

Promptitudo, (Du C.) promptus animus, alacritas; *készség.* Knauz M. E. Str. I. 489., 133. Wagn.

Promptuare, 1. instruere, armare, 2. conficere; *1. fölszerelni, fölkészitni, 2. elkészíteni, kiállitani.* 1. Tör. Tár. III. 217. 2. Georg. Sirm. I. 80. et sic bullam privilegialem *promtuarunt* ad die terminum competentem.

Promptuarium, receptaculum, locus unde penus depromitur; *tárház, éléskamra.* Tör. Tár. 1888. p. 749. trium *promptuariorum, magazinos* vocant, pariter successorum. Schläg. 1050. Cf. Appul. Met. I. p. 72. Oud.

Promptuarium lignorum, receptaculum lignis condendis; *fakamara, — tartó.* Rau. Elem. p. 80.

Promptuatio, nis, (a promptuare) promptus, us, præsentia; *készenlét, kéznél levés, jelenlét.* Cod. Zi. III. p. 499. propter carenciam et nondum *promptuacionem* sigilli nostri...

Promptuatus, 3., qui promptus v. expeditus est; *készletben, kéznél levő, készletben tartott.* Cod. Zi. III. p. 172. quia sigillum nostrum... adhuc nondum extitit *promptuatum*...

Promptuosus, 3., præ oculis; *szem előtt.* Ger. vor Augen. Vita S. Steph. 110. propterea fili carissime edicta patris tui scilicet mei (mea) semper tibi sint *promptuosa,* ut prosperitas tua ubique regalibus dirigatur habenis.

Promptus, 3., mobilis; *ingó, kéznél levő.* Batty. Leg. III. 403. an. 1427. cum rebus *promptis* et pecuniis.

Promulgatio, canticum; *ének.* Nota Batty. Ger. 77. Canticum, quod explicat, diversis compellationibus insignit; vocat enim illud denunciationes, *promulgationes,* vociferationem, classicum et his similia.

Promulgator Indulgentiarum, qui promulgat indulgentias; *bűnbocsánat hirdető.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. p. 111.

Promurale, (Du C.) V. *Antemurale.* Falud. Arch. 51.

Promuralis, 2., qui est pro muris, ante muros; *falak előtt való.* Fal. Arch. Mil. 114.

Promuscis, idis, pro: proboscis; *ormány.* It. proboside. Gall. trompe. Ger. Rüssel. Szamosk. III. 227. Pungit *promuscide* veluti culex, sed adeo virulento, ut infixi aculei grandes pustulas excitent. Bárez. Cf. Not. Tir. p. 174.

Pronia, æ, beneficium alicui collatum; *adomány.* Ger. Pfründe. Ljub. Mon. Sl. XVII. 100. an. 1421. territoria dantur et conferuntur nobilibus et aliis fidelibus personis in *pronias* et dicti tales vocantur *proniarii.* Ljub. Mon. Sl. XII. 189. an. 1414: advisamus... vos, quod in dictis partibus sunt nonnulle *pronie,* que dantur certis personis de tempore in tempus... que quidem persone *proniari* tenentur ad certa onera personalia.

Proniari, (a pronia) labores præstare a pronia. V. s. *Pronia.*

Proniarius, i, beneficiarius, præbendarius. V. s. *Pronia; adományt élvező.* Ljub. Mon. Sl. V. 150. an. 1409.

Pronitas, (Du C.) animus pronus, proclivitas; *készség, hirtelenség.* Bene Med. II. 3. *pronitas* in iram. Cf. Senec. Controv. Præf.

Pronosticatio, more Italorum pronunciatum, alias Prognosticatio, a gr. *προγνωστικός* q. v. Andr. Pann. 190.

Pronunciator, nuncius; *kihirdető.* Buny. Vár. tört. I. 259. *Pronunciator* indulgentiarum.

Pronunciatum, substantivum; *főnév.* Batty. Ger. XXXVIII. *pronunciatum*... nos substantivum interpretamur. Ib. 53.

Proœmialis, ad proœmium pertinens; *előszói.* Pázm. Dial. 1.

Propaganda, æ, societas fidei propagandæ; *hittérítő társulat.* Törvt. Msz.

Propagativus, 3., fecundus, generativus; *gyarapulékony, szapora.* Gall. fécond. Kövy El. 309. Quia non est *propagativus* hæres.

Propagatrix, quæ propagat. V. s. *Reproductrix.*

Propalare, (Du C.) palam facere, publicare; *nyilvánosan terjeszteni.* Obs. Jadr. 388. Motu bino coactus præsens sarcasinos

meo indice paginas præsenti stilo disposui *propalare.* Marc. Chr. II. 69. Cf. Sidon. Ep. 9., 11. Oros. 6., 5.

Propalatinus, palatini vices gerens; *Palatinus helyettese, nádor helytartója.* Hor. Mem. 644. Isthv. XV. 254. Dec. Bar. XXVI. hunc quidem (librum) apud Patres Soc. Jesu Zagrabienses olim detentum, quibus moriturus laudatus *Propalatinus* magnam partem librariæ supellectilis, qua vir eruditissimus et per omnem vitam Musis addictus utebatur, dono dedit XXV. mely Historia 1603. b. meg volt az Istvánfi Miklós *vicepalatinus* bibliothékájában. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 215. *Propalatinus* seu Locumtenens 1584.

Propalatio. communicatio, divulgatio; *kihirdetés.* Fej. T. XI. V. Un. 437. absque *propalatione* personæ.

Propastor, pastoris vices gerens; *lelkész helyettes.* Brezny. 245. Gregorius Meltzer, *propastor* Novosoliensis.

Propellator, propugnator; *oltalmazó.* Knauz. M. E. Str. I. 502., 685. nobis in patronum, defensorem et *propellatorem* ... eligentes.

Propensitas, animus propensus, propensio; *hajlandóság, jóindulat.* It. propensione. Gall. propension. Verancs. VI. 49. Summam ex illis observantiam *propensitatemque* animi tui erga se agnovit. Dip. Alv. II. 63. Tör. Tár. 1886. p. 340.

Propiciatorius, 3., propitium reddens, miserationem continens; *engesztelő.* Rák. Ön. 11. sacrificium *propiciatorium.*

Propignoratus, 3., pignori datus, pigneratus; *elzálogositott, zálogba vetett.* Cod. Zi. III. p. 100 ... in dicta possessione *propignorata* quartam partem puellarem super predictum magistrum Nicolaum filium Johannis aquirerent.

1. **Propina,** æ, (Du C. 2.) procuratio; *ellátás, vendéglátás.* Fjp. Szám. p. 625; persolvimus iudici ratione *propinae* dominæ reginæ.

2. **Propina,** æ, poculum honoris; *áldomás.* Ger. Ehrentrunk, Geschenk. Kronst. I. 617.

1. **Propinare,** (Du C.) donare, præbere; *ajándékozni.* Fjp. Szám. p. 87. an. 1398. et passim.

2. **Propinare,** advehere, adferre; *szállitani.* Georg. Sirm. I. 347. de butiro de formagio caseo duo milia *propinabant* ad arcem Buden.

3. **Propinare,** mittere; *küldeni.* Anon, 36. Deus per eos furoris sui flagella *propinasset.*

Propinare pocula dire mortis, occidere; *megölni.* Chr. Dubn. p. 87: Sed ex adverso milites Geyse *pocula dire mortis* eisdem *propinarunt.*

Propinatio, donum. V. s. *Exponere; ajándék.*

Propinator, caupo; *korcsmáros, bormérő.* Ger. Ausschenker. Fjp. Szám. p. 572. an. 1443: *propinatoribus* vini.

Propitancia, orum, procuratio; *ellátás.* Fabr. Urk. 78, án. 1466. Concedimus ... ut de ... *propitancijs* aut victu ad sustentationem vestram ...

Propitiatio, (Du C. indulgentia) gratia; *kegy.* It. propiziazione. Vita S. Steph. 23. particula panis, pomi vel herbe aromatice per mandatum, ut sanus surgeret, transmisit et dei *propitiatione* verbum ipsius comitante, statim sospitatem recepit. Illésh. 315. Cf. Macrob. Somn. Scip. 1., 7. Isid. Orig. 15., 4.

Propitiator, gratiæ reconciliator; *engesztelő.* It. propiziatore. Ger. Versöhner. Otia Bachm. 142. neque per legem a peccato liberari, sed per Fidem in Christum *Propitiatorem.* Cf. Hieron. Ep. 21. n. 2.

Propitiatorius, 3., propitius, misericors: *kegyes, irgalmas.* Fej. Jur. Lib. 349: *propitiatorio* suo sanguine regeneravit nos.

Propitiatrix, quæ gratiam reconciliat; *megengesztelő.* End. p. 16: Hinc non recte dicitur natura divina sola vel natura humana sola est *Propitiatrix, Mediatrix, Redemtrix,* Justificatrix ... Sed totus Christus ... Propiciator etc. Cf. Ambros. Laps. virg. 4. n. 16.

Proplastes, proplasmatum sculptor; *példametsző, formaöntő.* Pár. Páp.

Proponere aliquid in Senatu. referre ad Senatum, populum; *előterjeszteni, javaslani, proponálni.* It. proponere, proporre. Wagn.

Proponere conditiones, ferre conditiones; *előterjeszteni.* It. proponere, proporre. Wagn.

Proportianiter, pro viribus, pro opibus; *aránylag.* Száz. XXII. 673.

Proportio, ius ad rem; *számtartás, igény.* Georch. H. T. II. 2. A számtartás (ius ad rem) ezen előhozott értelmen kivül proportiót is jelent: midőn tehát e kétféfe külömböző értelemben előfordul, meg ne itéljen a kegyes olvasó: hiszen a deákoknál is eme szó Actio kéretet is jelent, cselekedetet is. Hogy a proportiónak kifejezttére helyes a számtartás, már ebben megállapodtak jobbára a szerzők (auctores); Igy pedig a ius ad rem is ugyanezen szó által jól kifejeztethetik, elhitettem magammal csak azért is, mivel azon igazságból, mellyet a deákok jus ad rem neveznek, valamely vagyonra vagy tételre számat tarthatunk.

Proportionalis, V. *Processus proportionalis.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales, .. alii Successionales, Divisionales, *Proportionales.*

Proportionaliter, (Du C.) iusta proportione adhibita, observata, pro facultate; *arányosan.* Arch. Rák. VIII. 40. *proportionaliter* zsoldos katonát állitani. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. 144.

Proportionare, ad proportionem componere; *arányitni, arányozni, viszonyitni.* Rák. Ön. 306. l. 4—7 (7.): ... durum est intellectui se in obsequium fidei incaptivare, et hinc mysteria capere volens, quia ad illorum agnitionem ascendere nequivit, illa captui suo *proportionare* inchoavit.

Proportionate, V. *Proportionaliter.* Kass. P. P. II. 121. ipsi demum Provocatorum baculi *proportionate,* ut videlicet numeri protocollares adnecti possint — exponi debent. Georch. H. T. IV. 190.

Proposicionaliter, uti propositum erat; *határozat szerint.* Cod. Zi. I. 325: magister ... easdem tredecim marcas ipsis centum marcis tempore adiudicationis ipsius duelli *proposicionaliter* super additas benevole ... sibi relaxassent.

Proposita, æ, (Du C.) rogatio; *inditvány.* Han. Mon. Jur. II. 30. an. 1312: si potestas ... *propositam* ... fecerit.

Propositio, rogatio; *előterjesztés, inditvány.* Reg. Turm. Præt. 17. Bel. Geogr. 499.

Propositio Regia, *királyi előterjesztés, királyi fel- v. előadás.* Moln. Patv. 21. Rex ipse vel Eius commissarii excipiuntur primumque et ante omnia *Propositio Regia* seu clementissima regis ad status et Ordines præmissa voluntas publicatur. Kass. P. P. I. 348.

Propositura, æ, (præpositura) præpositi dignitas; *préposťság.* Száz. VI. 289.

Propostum, rogatio (Du C. proposta); *inditvány.* Han. Mon. Jur. P. I. 104: data *proposta* debeant partiri inter consiliarios ballotæ.

Propræfectus, i, in locum præfecti substitutus; *főnök helyettes,* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252.

Pro-Prætor, Judex regius; *királyi biró.* Bel. Geogr. 524. In Sedibus Siculorum, quibus peculiares sunt consuetudines privilegiaque, Judices Regii vel *Pro-Praetores* causas Siculorum cognoscunt easque in re dubia ad Comitem Regium et inde ad communem Regni Tabulam Regiam transmittunt.

Propricidium, mors voluntaria; *maga megölése, öngyilkosság.* Szirm. Glos. 156.

Proprietaria, æ, domina; *tulajdonosnő.* Ker. Nap. 57.

Proprietarius, i, (Du C.) possessor; *tulajdonos.* It. proprietàrio. Wagn. Cf. Ulp. Dig. 7., 1., 15.

Proprietarius cambialium, possessor syngrapharum; *váltóbirtokos.* Art. D. 1840. p. 81.

Proprietarius colonellus, tribunus militum; *ezredtulajdonos, ezredes.* Ger. der Oberste, Regimentsinhaber. Kass. Prax. I. 215. duarum Legionum Equestris Ordinis Militiæ Hungariæ *Colonellus proprietarius* ...

Proprietas incubata, possessio perpetua, auctoritas rerum; *tulajdonjog.* Ger. Eigenthumsrecht. In iure hungarico.

Propriicidium, V. *Propricidium.* Proj. sanct. crim. P. I. Tit. IV. Art. XIII. *Propriicidium* seu Authochiria.

Propter, ex; *-ból -ből.* Han. Mon. Jur. P. I. 213: theda .. de qua fit pix, *propter* quam picem vivunt et se sustentant omnes.

Propudiose, modo propudioso; *széggyenletesen.* Fabó Monm. Evang. II. 271. in eodem loco remotis liberis et amicis *propudiose* sepultus est.

Propugnaculum, proiectum; *erkély, az erődön kifelé álló rész.* Ger. Erker. O. L. D. 10758. *Propugnaculum* vulgo Erkel vocatum.

Propullulare, progerminare; *csirázni, sarjadni.* Bod. Hist. Eccl. II. 291.

Propulsio, propulsatio; *eltávolitás, elhajtás.* Dip. Alv. 254. Quicquid ipsorum *propulsione* moliri potui, adhibui.

Propunctum, idem ac *Perpunctum,* (Du C.) Vestis militaris coactilis ... lana vel gossipio sarta et acu stipata ac *perpuncta* unde nomen ... inditum thoraci vestiario ... quod ad umbilicum lana spissiori perpuncta et coactili fartus sit; *ujjas mellény.* It. giubba, sajo. Gall. pourpoint. Ger. Wamms. Fej. II. 2. 270. omnes camisias meas et decem equos indomitos, purpura bunbachia *propuncta,* unum cingulum argenteum deauratum.

Prorectilis, quod prorigi potest; *kitolható.* Alexy 17. lingua non *prorectilis.*

Prorector, rectoris vices gerens; *aligazgató.* Törvt. Msz.

Pro-Regius, V. *Vice-Regius.*

1. **Prorex,** qui est pro rege. (Ad anal. proconsul etc.); *király helyettes.* Brut. Hist. IX. 19., 18. Itaque post Ladislai mortem, quoad puer rex adolesceret, Huniades *prorex* gentis decreto pronunciatur.

2. **Prorex,** V. *Banus.* Bel. Geogr. p. 542. Croatico-Hungaricum, Croatiæ Slavoniæ ac Dalmatiæ *prorex* seu *Banus,* Regis Hungariæ nomine, ad normam legum Hungariæ et Illyrici provincialium administrat . . .

3. **Pro-Rex,** idem ac *Palatinus.* Hist. Eccl. Ev. 101. Georgio Thurzo, regni Hungariæ *Pro-Rege* (Palatino) auspice.

Prorogative, prorogando; *elodázva.* Cod. Zi. V. 282: ipsaque causa . . . ad octavas . . . *prorogative* devenisset. Fej. X. I. 188.

Prorogatoria, (sc. lit.), prorogationem continentes (litteræ); *itélet-halasztó (levél).* Cod. Zi. I. 159.

Prorogatorium, mandatum prorogationem causæ continens; *pertállító parancsolat.* Georch. H. T. IV. 265.

Prorogatorius, V. *Litterae prorogatoriae.* Fej. X. I. 188.

Prosangiacchus, i, V. *Thychaja.* Verancs. Hist. I. 263. Dervisbegum *prosangiacchus* ejus, quem thychajam Turcæ nuncupant, in paludem sic, ut vestitus et armatus erat, pedes irrumpens, clipeis militum limo exemptum, equo suo imponit.

Proscemis, idos, (gr. *πρόσχημα*) emblemata; *czifraság.* Tör. Tár. XX. 174. Capistra et Catenulæ, quorum *proscemides* argenteæ mensuratæ faciunt Marcas 30.

Proscissorius, 3., increpationibus, maledictis plenus; *maró, gyalázó.* Nad. Florus Hung. L. IV. C. II. p. 232: Regina irarum plenas et in Fratrem Georgium *proscissorias* effudit litteras.

Proscriptionale registrum, index proscriptorum i. e. eorum qui omnibus bonis suis spoliati erant. In Corp. Jur. «proscriptionalium vigor»; *a birtokaiktól megfosztottak lajstroma.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 501. 5. et precepisset in *registro proscripcionali* inseri servientes magistri Georgii.

Proscriptionales, (litteræ), proscriptionem continentes; *számüzetés és javak elkobzását tartalmazó levél.* Kov. Form. St. LXXXVIII. *Proscriptionales* ratione homicidii. *Proscriptionales* ratione adulterii commissi.

Proscriptivus, 3., V. *Proscriptionales.* Cod. evang. T. I. p. 251: judicavimus... supplicare . . . de abrogandis articulis *proscriptivis* episcopi ac . . . patrum jesuitarum.

Proscriptorio confiscatorium mandatum, litteræ iussum continentes, quo aliquis proscribitur bonisque privatur; *számüzetést és javak elkobzását tartalmazó parancs.* Hist. Eccl. Ev. 164. misit Lubomirski *Mandatum,* quod nostri *Proscriptorio Confiscatorium* vocant.

Prosecutor, qui sequitur alicuius auctoritatem; *követő.* Pesty Ször. III. 68. christi *prosecutor.*

Proselyta, æ, (Du C.) *προσήλυτος; új megtérő.* Gall. prosélyte. Ger. Neubekehrter. Fabó. Monm. Evang. II. 372. Verum ut aliquem *proselytam* faciant, non piget ipsos, pharisæorum exemplo, mare et aridum peragrare. Jókai. Rab. R. I. 118.

Proseneta, æ, proxeneta, interventor; *alkusz.* Cod. Telek. XI. 298.

1. **Pro-Senior,** *alidősebb.* Elementa Juris Feudalis conscripsit Mathias Vuchetich *J. U. D. Juris Civilis Romani, Criminalis et Feudalis, in Regia Scientiarum Universitate Hungarica, Professor Publicus, Ordinarius,* J. Facultatis Juridicæ *Pro-Senior.* Dug. följ. 88.

2. **Prosenior,** vice archidiaconus; *alesperes.* Ker. Nap. 130. bihari tractus *proseniora.*

Prosenioratus, us, conditio, status prosenioris; *prosenioratus.* Dug. Följ. 84. *prosenioratus* in facultate philosophica.

Prosequi ad notionem, ad claritatem deducere; *megvilágitani, világosságra hozni.* Batty. Ger. 33. Ne dubites hæreticos omnes angelos esse dæmonis, quorum exercitum . . . *ad notionem prosecutus sum.*

Proseuca, (Du C. Proseucha) domus pauperum hospitio deputata; *szegényház.* Ger. Armenhaus. Schläg. 1057. proseucha = *kéregető koldusok háza.* Pár. Páp.

Prosequi aliquid in finem, finire aliquid, finem imponere alicui; *végére járni a dolognak, befejezni.* Jan. Pan. Poëm. II. 101—2.

Prosignanus, *antesignanus, szárnyintő.* Ger. Flügelmann. Reg. Mil. an. 1726. p. 12.

Prosignatio, onis, descriptio, designatio; *elõrajz.* It. schizzo. Gall. dessin. Ger. Entwurf, Skizze. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 458: Cum . . . intelligamus vos . . . novum propugnaculum exædificare constituisse, operæ precium esse duximus vos præmonere, quo ut id cum accuratiori *prosignatione* primum dimetiri curaretis.

Prosopolepsia, (gr. *προσωποληψία*) ratio personæ habita, partium studium; *személyválogatás, személyre való tekintet.* Tör. Tár. 1888. p. 684. absque ulla iniuriata *prosopolepsia* sive personarum acceptione. Pár. Páp. Bék. Maros. 37.

Prosopoleptes, homo partium studiosus; *személyválogató.* Pár. Páp.

Prospacium, in prospacio, *in propinguo, haud procul.* (fors. ab it. prospetto); *közelben.* Georg. Sirm. 89. ut videamus unum alterum in *prospacio.*

Prosperiter, pro: *prospere; szerencsésen.* Frak. Mát. lev. II. 190: *prosperiter* . . . at salvus rediit (sc. Paulus Kynysi). Cf. Enn. ap. Prisc. p. 1010. P.

Prospicere, explorare, speculari; *kikémlelni.* It. spiare, esplorare. Thurócz. 82. miserunt nuntium, ut iret, et totam terram *prospiceret.* Cf. Nep. Hann. 12. Phædr. 2., 4.

Prospicere bene, (Germanismus) habitu esse sano, bene valere; *jó szinben lenni.* Ger. gut aussehen . . . Vern. Psych. 521. Melancholia metus mortis affecti corpore sani esse videntur, *optime prospiciunt,* at mortem ultra modum metuunt.

Prostagma, tis, (Du C.) præceptum, norma; *rendelet.* Passim.

Prostantor, idem ac Pristaldus. Ljub. Mon. Sl. XI. 164. an. 1344.

Prostates belliducis, *a fővezér adjutánsa, segéde.* Reg. Mil. p. 46; *Belliducis prostati* vulgo Generalis armorum Præfecti Adjutantius.

1. **Prostibulum,** carcer; *fogház.* Fjp. Szám. p. 302., 310: detentis in *prostibulo.*

2. **Prostibulum,** domus meretricia, ganeum; *bordély.* Ger. öffentliches Haus. Kronst. I. 418. Cf. Isid. Orig. 18., 42.

Prostrates, adjutor castrensis; *hadsegéd, segédtiszt.* Reg. Turm. Præt. 15. pro aresto autem in cubili suo perferendo *Prostrati* (Adjutanten) 45 Xrorum Taxam punitus persolvet.

Prostratim, in genua procumbendo; *térdre borulva.* Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093. *prostratim* deprecatus est.

Prostratus, i, V. *Agminis* coactor; *hadnagy őrmester.* Ger. Wachtmeister-Lieutenant. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 105. *Prostrato* vulgo Wachtmeister Lieutenant.

Prostypa, *πρόστυπος,* opera cælata; *dombormüvek.* Schröer. Arch. Gr. et R. 20.

Prosynodalis, ad synodum pertinens; *zsinatbeli.* Konek, Egyh. 380. examinator *prosynodalis, zsinatbeli* vizsgáló.

Protecdicus, i, (Du C. Protedicus) officium in aula Constantinopilatana, cuius erat suscipere captivos et causarum criminalium iudicium exercere; *főügyvéd, szentszéki főügyész.* Nagy Hier.

Protectare, protegere; *védelmezni.* Vjestnik I. 59. an. 1307. *protectare* benevole.

Protectio, favor, cura, tutela, patrocinium; *kedvezés.* (Protectio). Jókai Uj f. II. 191.

Protectionale, mandatum patrocinium continens; *oltalmazó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 269. Rozsny. D. 175.

Protectionalis, protectionem continens; *védő, oltalmazó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 572: Mos extradandarum prostitutis . . . personis *protectionalium* Schedarum invaluerit. Fej. X, 2. 65.

Protectionalis, is, (sc. litteræ) protectionem continentes, *salvus conductus; véd, pártoló levél.* Tör. Tár. 1888. p. 320. famulum suum dilectum appellat in *protectionali.* Moln. Patv. 28. Szék. Okl. IV. 345. Száz. XIII. 304.

Protectionatus, (titulus Judæorum) defensus; *oltalmazott.* Kövy El. 792. In omnibus Mandatis peculiaris Cortesia observatur v. gr. eos ex Magnatibus, qui Principis Titulo gaudent sua Maiestas vocat: Illustrissimos et Cognatos suos; reliquos vero prout et personalem, Spectabiles ac Magnificos; alios Nobiles: Egregios; Cives et ipsorum Magistratus: prudentes ac Circumspectos; ignobiles reliquos providos; *Judaeos: protectionatos;* Ecclesiasticos: Reverendissimos, Reverendos, Honorabiles, omnes vero Fideles suos: potiores seu optimates quidem vel sincere vel tantum dilectos.

1. **Protector,** patronus, tutor; *pártfogó.* Rév. Pl. 112. Cf. Tertull. Apol. 6.

2. **Protector,** tutor, defensor, gubernator conventus; *konvent védnöke.* Tör. Tár. 1887. p. 560.

Protector cardinalis, (Du C.) cuius munus est electiones et alias provinciæ sibi addictas causas in sacro senatu proponere; *védnök cardinalis.* Száz. XIV. 566. a Szt.

Kereszti bibornokot Ferdinand országai *protector cardinálisává* nevezte.

Protector studiorum, qui curam gerit studiorum; *az iskolák gondnoka.* Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 111. Barkóczy Fer. esztergomi érsek 1762. jan. Magyarországon «*studiorum protectornak*» neveztetvén ki.

Protectorius, 3., ad protectorem pertinens: *védnöki, gondnoki.* Arch. Rák. VIII. 222. *protectoria* dignitas.

Protectrix, cis, quæ protegit; *pártfogó nő, védő asszony.* It. protettrice. Gall. protectrice. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 98. apparente in aëre Sancto Patre, cum Beatissima *Protectrice,* lemma: Defendit Clarum Montem cumulatque Triumphis.

Protectum, stillicidium; *eresz.* Ger. Vordach. Verancs. VII. 270. erat undique effusa omnis sexus ætas, parvuli, juvenes, senes, pendere ex domibus, ex pergulis, ex *protectis,* ex suggrundis. Cf. Ulp. Dig. 9., 2., 29. Gai. ib. 47., 7., 6. Pompon. ib. 43., 25., 15. Iuscr. Maff. Mus. Veron. 448., 2. Plin. 17., 12., 18.

Proteiformis, mutabilis, ambiguus; *változó.* Bene Med. I, 57.

Protelatio, (Du C.) procrastinatio, dilatio; *elodázás.* Ker. Nap. 291.

Protelator, qui procrastinat, retardat; *halogató.* Dip. Álv. II. 63. non mihi erit adscribendus, sed ipsis solis *protelatoribus* imponendus erit.

Protelatoria, æ, intercessio moram ingerens; *késleltető kifogás,* Georch. H. T. III. 328.

Protelatorius, 3., vim differendi habens; *halogató.* Batty. Leg. T. I. 54. Ne autem quis existimare possit, hæc *protelatoria* fuisse, subiungit idem Rex.

Protelatur, vadit, progreditur, tendit; *húzódik.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 110. inde reflectitur versus occidentem, tendit in via herbosa et subintrat terram Laurencij; deinde *protelatur* et pervenit ad locum priorem, a quo inceperat.

Protestacionalis, protestationem continens (sc. litteræ); *eltiltó, óvó (levél).* Cod. Zi. T. I. 104. Fej. VIII. 1., 256. quia constitit nobis ex literis Capituli Ecclesie Varadiensis *protestacionalibus.*

Protestantes, (Du C.) dicti primum Lutherani, cum an. 1529. in Comitiis Spirensibus adversus novum decretum, in Religionis negotio, ab iis exhibita est *Protestatio,* quod nomen et Calvini discipulis subinde inditum est; *protestánsok.* Isthv. XI. 173.

Protestanticus, 3., ad protestantem pertinens; *protestáns.* It. protestante. Cher. Jus. Eccl. II. 277. qui a Religione Catholica ad aliquam ex iis, quæ libero Religionis exercitio per legem gaudent, uti *Protestanticae* et Græci ritus non uniti transeunt.

Protestantismus, i, religio protestantium; *protestáns vallás.* Száz. XXVII. 782.

1. **Protestari,** palam testari. (Du C. contestato denunciare, testificari); *tanuskodni.* Batty. Leg. III. 13., 81: super conscientiam animæ profiteor et *protestor,* quod omnia hæc . . . sicut *protestatur,* sic acta sunt. Rit. exp. ver. g. 2. Kandra Reg. 264. tunnarii . . . terram dimiserunt monasterio et *protestati sunt* coram . . . pristaldo. se iam terram ecclesie dimisisse. Cf. Fronto de nep. am. 2. ed. Maj. Macrob. Sat. 1. 17. fin. Appul. Met. 10.

2. **Protestari,** *tiltakozni.* Fabó. Mon. Evang. II. 7. *Protestari* vulgatum magis verbum est, quam latinum et significat publice contra aliquid adpellare, aut per legem intercedere.

1. **Protestatio,** intercessio; *tiltakozás.* Fabó. Monm. Evang. II. 210. quod eorum per legem intercessio sive, ut vulgo dicimus, *protestatio* nihil habita et iisdem comitiis prorsus sublata sit.

2. **Protestatio,** *visszavonás* (váltóknál). Cod. Camb. Merc. 25. *Protestatio* est actus, quo Literarum Cambialium Præsentans adversus Trassatum ac cæteros obligatos jura quævis ad damna sibi competentia refundenda solenniter ac tempestive, ope literarii instrumenti, ea de re conficiendi, reservet.

Protestatio contra facta, intercessio; *protestálás, ellenszólás.* It. protesta, protestazione. Gall. protestation. Wagn.

Protestationalis, V. *Protestacionalis.* Cod. Zi. I. 104. Cod. Dip. And. I. 207., 226.

Protestationem interponens, syngrapham non agnoscens, recipere nolens; *óvás-tevő.* Ger. Protestwerber. Art. D. 1840. p. 75.

Protestative, intercedendo; *kifogásolva.* It. protestando, con protesta. Thök. Diar. 26. Érkezinek ujabban levelek Tömösvár és több arra lévő végházak felől, *protestative* irván azon végházakbúl . . . p. 14. mely párt is az szerdárnak elküldöttem, declarálván exaggerative és *protestative* etc. . .

Protestatorium documentum, literarum monumentum intercessionem continens; *óvási levél.* Art. D. 1840. p. 73.

Protestatorius, 3., idem ac «*Protestationalis*». Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 341., 27. literas inquisicionales et *protestatorias* carere viribus et vigore.

Protestum, appellatio, intercessio (Du C. contestata denunciatio); *kifogás, felebbezés.* Han. Mon. Jur. P. I. 99: Non possit appellans facere . . . *protestum.*

Protestus, us, contradictio (Du C. al. s.); *kifogás.* Ljub. Mon. Sl. II. 6. an. 1336.

Protevistiarius, i, (Du C. protovestiarius) V. *Protovestiarius;* Rač. Mon. Sl. XIII. 177. an. 1357.

Prothavus, pro: *Protavus; dédapa.* Kub. D. Hont. II. p. 235: ab uno avo, *prothavo* forent . . . propagati. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 75.

Pro-Thesaurarius, qui vicibus Thesaurarii fungitur; *alkincstáros.* Fej. X. 3., 159. Incl. Comitatus Trenchinen. Administrator ac *Pro-Thesaurarius* regius.

Prothobistarius, i, V. *Protovistiarius.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 84. an. 1435.

Prothocolon, protocollum; *jegyzőkönyv.* Arch. Rák. I. 36.

1. **Prothocolum,** i, protocollum; *jegyzőkönyv.* Pesty Ször. III. 372.

2. **Prothocolum,** conservatorium q. v.; *levéltár.* Tört. Tár. 1891. p. 357. in sacrystia seu conservatorio seu *prothocolo* istius ecclesiæ.

Prothofedrus, i, qui præst alicui rei, præses; *főelnök.* Ger. der erste Vorsitzer. Ljub. Mon. Sl. I. 3. an. 1076. imperiali *prothofedro.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 18.

Protho-notariatus, magistratus, officium protonotarii. Szirm. Protonotarius Apostolicus: *apostoli főjegyző.* Ap. nos magistratus summi cancellarii, primi inter notarios; *főjegyzői hivatal.* Fej. VII. 132. parochialis ecclesia cybiniensis prædicta ius habeat plenarie *Prothonotariatus,* quo iure *prothonotariatus* idem Nicolaus Præpositus et antecessores eiusdem Præpositi indebite demembravit eandem Ecclesiam. Kuk. Jura. II. 54.

Prothonotarius Judicis Curiæ Regiæ, archigrammateus Jud. etc.; *itélő mester.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 247. Hajnik Perjog. 18. et. 49.

Prothonotarius Palatinalis, *Protonotarius Palatinalis.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 247.

Prothoplaustus, pro: protoplastus Adamus; *ősatya.* Eszt. Okm. p. 113. Zozymas Episc. Waradiensis an. 1264. per culpam *prothoplausti* Ljub. Mon. Sl. XII. 51. an. 1412.

Protophedrus, gr. πρωτοπρόεδρος. V. *Prothofedrus.* Rač. Mon. Sl. VII. 102. an. 1076.

Prothosevastor, (Du C.) Dignitas in palatio Constantinopolitano præcipua ab Alexio Comneno imperatore primum inventa; *fenség.* Ljub. Mon. Sl. I. 3. an. 1097: promittimus . . . imperiali *prothosevastori:* ut cum venerit *stolus* vester Spalatum, nos preparare debeamus unam *saginam* vel duas gattas alias ad veniendum vobiscum. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 36.

Protimisis, (προτίμησις) actus, quo quis præfertur; *elsőség.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 520. Nec alteri, quam ipse velit, vendere, demptis casibus juris *protimiseos,* seu prælationis, quibusdam forte competentis, uti sunt.

Protoapostolarius, (Du C.) Dignitas in ecclesia orientali, Princeps eorum, qui populo apostolorum scripta exponebant (protolector); *főolvasnok.* Nagy Hier.

Protocancellarius, (Du C.) V. *Archicancellarius.* Tör. Tár. 1886. p. 219.

Protocolatio, V. *Protocollatio.* Tör. Tár. 1881. p. 170.

Protocollare, referre in commentarios, indices; *iktatni.* It. registrare. Brezny. II. 164. Protestationem porro hanc meam *protocollari* expeto.

Protocollares articuli, in actorum commentariis comprehensi articuli; *jegyzőkönyvi czikkelyek.* Száz. XXII. 642.

Protocollaris (numerus), num. commentarii; *iktatói szám, jegyzőkönyvi szám.* Germ. Protocollsnummer. Kass. P. P. 1., 326. in dextra exposito numero *protocollari* et bureauli, nec non annotatione anni currentis.

Protocollatio, actus in commentarios inferendi; *beiktatás.* Ger. Improtokollirung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 423. Quemadmodum . . . observatum fuisset, ut notarius . . . decisorum *protocollationes* . . . relegat.

Protocollisatio, V. *Protocollatio.* Brezny. II. 164. Protestationem porro hanc meam protocollari expeto, dando mihi ab amplissimo magistratu super facta *protocollisatione* sufficienti testimonio.

Protocollista, æ, qui perscribit et in tabulas refert aliquid, scriba; *iktató.* Germ. Protokollführer. Moln. Patv. 65. Kass. Prax. I. 9. Fej. II. Append. Inst. Jos. II. p. 6. 5.

Protocollistae partium est scriptum porrectum . . . numero signare.

1. **Protocollum,** (Du C.) liber publicorum actorum et auctoritatis; *jegyzőkönyv, hiteles könyv.* Moln. Patv. 25. *Protocollum* dicitur liber alicuius loci credibilis, uti Comitatus, Conventus, Capituli, Sed et aliorum, in ipsorum nempe medio, ut Civitatum, oppidorumque. Samb. Tyrn.

2. **Protocollum,** exordium; contrarium: *eschatocollum; bevezetés.* Száz. XX. 767

Protocollum ducere, in tabulas referre; *jegyzőkönyvet vezetni.* Lzb. Cod. Med. III. 792. Reg. Turm. Præt. 32.

Protocollum exhibitorum, liber, in quo acta consignantur; *beadványok iktató könyve.* Inst. Jos. II. p. 6: *Exhibitorum Protocollum* quotidie . . . patebit.

Protocollum mutungale, V. *Mutungalis.* Faber. Jur. Met. 80. Liber Mutungalis quæcunque hactenus acta ex præscripto. Art. II. 6. O. M. *libro* seu *Protocollo Mutungali* inserenda sunt.

Protocollum sessionis, tabulæ senatus; *tanács jegyzőkönyve.* Törvt. Msz.

Protocollum urbariale, tabulæ, in quas acta ad urbarium pertinentia consignantur; *jobbágyszabási jegyzőkönyv.* Törvt. Msz.

Protocursor, (Du C.) cursorum præfectus; *főfutár.* Nagy Hier.

Protocynegos, (Du C.) primus venatorum; *fővadász.* Gall. grand-veneur. Nagy Hier.

Protodiaconus, V. *Archidiaconus.*

Proto-eremiticus ordo. *fő (anya) remete rend.* Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. Alterum hoc *Proto-Eremitici-Ordinis* Annalium Volumen... magno Tuo nomini se dicandum exposcit.

Protoevangelium, Jacobi apocryphum; *Jakab apokryph.* Archæol. Ért. 1896. decr. 418.

Protoflamen, antistes; *főpap.* It. protoflamine. Ger. Oberpriester. Luc. Regn. Dalm. 90. in illis enim urbibus, in quibus erant gentiles Antistites, qui dicebantur *Protoflamines,* fecit ordinari Episcopos, Flaminum ordinem invertit, nam quod ipse *Protoflamines* vocabulo græco vocat, hos *Primos* Flamines a Romanis dictos.

Protoforestarius, V. *Forestarius* (Du C.) summus silvarum magister; *főerdőmester.* Uj. Magy. Muz. III. 192. A *Protoforestarius* hajdan nagy méltóság volt Angliában, *Justitiarius* de *Foresta* nevet is viselt.

Protogea, prima telluris formatio; *a föld első alakja.* S. Benkő. Top. Misk. 41. Conferatur cum hac opinione mea *Protogea,* seu prima telluris formatio, non ita pridem Lugduni Batavorum typis impressa.

Protographum, archetypum; *eredeti irat.* It. originale. Gall. archétype. Fej. 1., 343. Cimelion istud Græcum, postquam *protographum* attritum fuisset, a Colomanno authentice transumtum.

Protographus, i, V. *Protonotarius; főjegyző.* Schwart. Scult. 156.

Protoma, æ, *πρoτoμή,* effigies, signum in numis expressum; *előrajz, mellkép.* Sim. Num. 47. Et quidem: Avers refert eius *protomam* cum inscript. Carolus Dei gratia. Comm. Hist. de Reg. Hung. Cor. More 50. sigillum annullare filii Belæ, quod huius *Protomam* galeatam refert.

Protomartyrus, (Du C.) primus martyrus inter viros S. Stephanus, inter mulieres S. Thecla.; *első vértanú.* Cod. Dip. Arp. V. 143. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 233. Isthv. I. 3.

Protome, V. *Protoma.* Numi Hung. 120. MARIA. REGINA. UNG. VIDUA. CAROLI. CESA. ET. FERDI. REG. SOR. *Protome* reginæ capite vittato.

Proto-medicus, V. *Archi-iater; főorvos.* Beng. Ann. Fr. Cœnos. 253. Ductu siquidem ante laudati Domini Cameræ Præsidis simul comparuerant Cæsareus *Proto-Medicus,* Dominus Pekers.

Proto-Monasterium, primum (matrix) monasterium; *első (anya) kolostor.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. 135. Catalogus Archi-Abbatum S. Martini Sacri Montis Pannoniæ, Ordinis S. Benedicti etc Ex Archivo eiusdem *Proto-Monasterii.*

Protomystes, (Du C.) Primus sacerdotum, episcopus; *főtitoksáfár, püspök.* Nagy Hier. Cf. Sidon. Ep. 2., 9.

Protonotaria, æ, officium scribæ publici; *főjegyzői hivatal.* Száz. XXI. 149.

Protonotarialis, ad Protonotarium pertinens; *főjeggzői.* Art. Diæt. Pos. 42. qui in Causis *Protonotarialibus* non egerunt. Moln. Patv. 74.

Protonotariatus, us, officium, munus dignitas protonotarii; *itélőmester tiszte.* It. protonotariáto. (Heyse: *Protonotarius* = Oberschreiber, Obergeheimschreiber, Stadtschreiber, auch der erste Geistliche nächst dem Patriarchen in Constantinopel). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 129. item Egregiis Georgio Szombathely Vice-Comite Comitatus Mosoniensis, qui iam munus *protonotariatus* Personalis Præsentiæ Vestræ S. Maiestatis obit.

1. **Protonotarius,** i, primus inter notarios (Romæ in aula Pontificis); *főjegyző.* Kon. Egyh. 257. a *protonotariusok* ama 7 jegyzőből keletkeztek, kik már az első századokban Róma városa 7 részében működtek és számuk utóbb szaporodván, azok közül heten mai nap külön kollegiumot képeznek és *protonotarii participantes* nevét viselik és nemcsak a valóságos prælatusok közt sorakoznak, hanem azoknak testülete azon kitünő jogokkal fel van ruházva, melyek 1853. jul. 9. kelt brevével állapíttattak meg stb.

2. **Proto-Notarius,** archigrammateus; *Itélő-Mester.* Georch. H. T. II. 467. M. Bel. Geogr. 525. Tabula Regia, cui præses cum *Protonotariis* et Adsessoribus præest, supremum est regni tribunal.

Protonotarius apostolicus, aliter Protoscriptor; *apostoli főjegyző.* Cher. Jus. Eccl. I. 227. *Protonotarius* vox græcolatina idem est ac *primus Notarius,* originem autem ducit vocabulum Notarius iuxta Glossatores a notando; iuxta Baronium vero et quidem rectius a notificando. *Proto-Notarius* vocatur etiam *Protoscriptor.* Antiquitus Protonotarii etiam *Protoscriniarii* et *Primiscrinii* appellabantur: eorumque fuit in novi Pontificis Creatione ad suum libitum mutare nomen electi. Proto-Notarii apostolici dicuntur officiales ecclesiastici Papæ. Cf. Dominic. Macri Hierolex. v. Proto-Notarius.

Protonotarius ad Tabulam Regiam Judiciariam Officii Judicatus Curiæ Regiæ, V. *Protonotarius.* Kass. P. P. I. 232.

Protonotarius palatinalis, scriba Palatini; *nádori főjegyző.* Car. Bel. De Arch. 22. At enim vicarios seu Vice-Palatinos ipsi Palatini ex viris nobilibus libere eligunt utunturque eorum opera in judiciis. Huic fini et *Protonotarius Palatinalis,* quemadmodum vocant Hungari, addi solet Magistratui huic.

Protonotarius participans, V. *Protonotarius* 1.

Protoparens, Adamus; *ősatya Ádám.* Thuróczy Hist. I. 2.

Protopaschitæ, V. *Patripassiani.*

Protoplasma, tis, exemplar; forma ad imitandum; proplasma; *alapforma.* Rau. Elem p. 94: Plurimum interest, ut (lateres) in ligneis modulis tenui arena conspersis æquales formentur; idcirco idem omnibus *protoplasma.*

Protoplastus, i, (Du C.) protopater, protoparens; *ősatya.* It. protoplaste. Thurocz. 166. O mors! quæ per excessus delictorum veteris parentis *protoplasti* morsu pomi noxialis, diabolicæ fraudis instigante nequitia præconcepta serpentino veneno virus iniquitatis infundens in orbem terræ filios eiusdem *protoplasti* impavida etc. Cf. Tertull. Exhort. ad castit. 2. fin, adv. Jud. 13; Alcim. 2., 35.

Protoplaustrus, V. *Protoplastus* Ljub. Mon. Sl. I. 266: qui *protoplaustrum* pomo feleo *tosicavit.*

Protopopa, (Du C.) dignitas præcipua in Ecclesiis græcanicis; *főpópa.* Konek. Egyh. 311.

Proto-presbyter, archidiaconi vices gerens apud græco-catholicos; *alesperes.* Kon. Egyh. 311. A chorpüspökök és azok helyébe lépett archi-diaconokat és archi-presbytereket utóbb a vicarii foranei és decani rurales vagy nálunk u. n. vice-archidiaconi, alesperesek, görög katholicusoknál u. n. *protopresbyteri* váltották fel.

Proto Rex, *πρῶτο*-rex (S. Stephanus); *első király.* Fej. VII. Ad lect. V. Hunc successoris constituendi ordinem Proto-Rex Stephanus, imitator maiorum sollertissimus, erat imitaturus. Oltv. Act. Synod. Præf.

Protoscriniarius, (Du C.) præfectus a scriniis, V. *Protonotarius Apostolicus; főlevéltáros.* Nagy Hier.

Protoscriptor, V. *Protonotarius apostolicus.*

Protosebastus, (Du C.). V. *Prothosevastor.* Nagy Hier.

Protosecretarius, (Du C.) Primus a secretis; *főtitkár, első titkár.* Nagy Hier. Tör. Tár. 1892. 431.

Protospata, æ et **Protospatarius,** (Du C.) primus et princeps Spathariorum; *főkardhordó.* Vjestnik I. 70. an. 1042. Stephanus *Protospata* et ib. imperialis *Protospatarius.*

Protospatarius, corporis custodum princeps (Du C. primus et princeps spathariorum); *főtestőr, főkardhordó (udvari első bíró* Pár. Páp.). Batty. Leg. T. II. 80. an. 1069. Luc. Regn. Dalm. 84.

Protostrator, agazonum primus (Du C. primus Stratorum, cui stabuli cura incumbebat.); *főlovászmester.* Pár. Páp.

Protosyncellus, (Du C.) Primus syn-

cellorum Patriarcharum vel Episcoporum; *főpalotamester.* Nagy Hier.

Protothecarius, summus bibliothecæ præfectus; *főkönyvtáros.* Bék. Debr. főisk. törv. 143. Nihil in bibliotheca inscio *protothecario* mutare, loco suo movere audeto.

Proto vasallus, i, *főhűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 86. Vasallus in possessione et usufructu constitutus dicitur *peculiariter* vel *principaliter investitus, Proto Vasallus,* Hauptbelehnte, reliqui *simultanee investiti simpliciter* Gesamthändler.

Proveditor, curator, rector; *kormányzó.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 109.

Protovestiarius, (Du C.) Dignitas ecclesiastica et palatina, qui omnibus vestiariis præerat; *főruhatáros.* Nagy Hier. Kuk. Jura. I. 495. Star. XIII. 249. an. 1379: *Protovestiario* nuntio regis Bosnæ.

Proto-Vezirius, summus dux: *fővezér.* Sentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. 414. *Proto-Vezirius* Cuperlius.

Protovistial, V. *Protovestiarius.* Ljub. Mon. Sl. III. 263.

Protrahere, idem ac *distrahere,* vendere; *eladni.* End. p. 336. (Decr. Ladisl. II. 7. an. 1092.) Nemo emat vel vendat preter mercatum, si qui vero hoc contra egerint de furtiva repereant omnes, et emptor et venditor et testes . . . si vero propriam rem *protraxerint,* perdant rem et precium.

Protraria, æ, pro: *patraria* vel patvaria q. v. Fjp. Szám. p. 305. an. 1432: procuratori Budam ad *protrariam.*

Protribunus, i, tribuni vices gerens; *alezredes.* It. tenente colonello. Gall. lieutenant-colonel. Ger. Oberstlieutenant. Instit. Arithm. 104. Legionis cuiusdam Præfecti honorariam acceperunt remunerationem et Signifer quidem accepit dimidium Locumtenentis, Locumtenens dimidium Centurionis, hic duas tertias partes Magistri vigiliarum, qui accepit quartam partem *Protribuni, Protribuni* tres quintas partes Tribuni, Tribunus demum 400 aureos.

Protuberantia, tuber; *domborulat, dudorodás.* Vern. Psych. 33. efformantque processum falciformem, qui per totam longitudinem partis mediæ ossis frontis sub sutura sagittali ad *protuberantiam* occipitalem procedit.

Prouda, æ, V. *Pravda.* Kandra Reg. 338.

Prova di fortuna, *hajótörési bizonyítvány.* Cod. Camb. Merc. 89. Cum Regni Producta, quæ plerumque medio navigationis fluvialis evehuntur, ramum mercantilis Assecurationis intra Regnum constituant; imo privati quoque Contractus cum Nautis intraregnanis, deferendo, si quod ex naufragio oriretur, damno, fiant: ut proinde in casibus his probationes institui, ac taliter Judicium ferri possit, si casus cuiuspiam Naufragii enascatur: Navis magister in loca seu totalis seu partialis damni Judicium mercantile in eius autem defectu, localem Magistratum, vel vero Notarium aut demum pro circumstantiarum ratione quamcunque aliam personam, illico accedere debebit; — si vero in ipso Naufragii loco, eiusmodi localis persona non adsit: tunc in primo loco, uhi eadem adreperitur, intra 24 horas a momento adventus sui decurrentes, eidem casum, cum omnibus concomitantibus circumstantiis enarrare ac subinde iureiurando confirmare tenebitur. Cuiusmodi legalis actus a reliquis commerciantibus Nationibus technico termino «*prova di fortuna*» nuncupatur. (De qualiter instituenda Naufragii fluvialis *proba.*)

Provalere, valere, pondus, pretium habere; *érni.* Cod. Dip. Pat. V. 285., 444. Ladislaus racione et pretextu certorum negociorum . . . cuiusdam lorice et duarum pixidum wlgo Barbatatarum, In toto sedecim florenos *provalencium,* Juridico processu nostri in presencia convenisset.

Provasallagium, V. *Jus Senioratus; főhűbér.* Vuch. Jur. Feud. 77. Omne *provasallagium* fundari debet in iure aliquo proprio.

Provasallus, i, *főhűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 77. Quemadmodum dominium directum ita et dominium vasalliticum potest esse divisum, ut uni quoad substantiam, alteri vero quoad exercitium competat et hinc duo oriuntur vasalli, unus, cui ius est ad substantiam et dicitur vasallus in specie, alter cui exercitium dominii utilis competit, vocaturque *Provasallus,* Lehenträger, Lehendienstvorsteher, Führlehnmann.

Provasallus sublimis, Provasallus simplex, *állami, — egyszerű főhűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 77. Omne provasallagium fundari debet in iure aliquo proprio; si ius illud sit imperium civile, tunc *provasallus* dicitur *sublimis,* sin vero aliud aliquod ius quam imperium civile: veluti dignitas aut conventio specialis, vel pacta familiæ, tunc *provasallus simplex* audit.

Proventus, fructus annui; *jövedelem, termés.* It. provento. Ger. Ertrag. Wagn.

Proventus accidentales, V. *Accidentales proventus.*

Proventus intercalares, *interkalaris, időközi jövedelem.* It. intercalare provento. Cher. Jus. Eccl. II. 93 Apud nos Administrator omnes *proventus intercalares* a tempore vacantis Beneficii percipit.

Proventus montanisticus, *bánya nyereség.* Faber. Jur. Met. 151. Amortisatio per recompensatam impensam Recessu, si redundantia remanet, et hanc Urburarii obtinent, quæ eotum *proventus montanisticus* (Ausbeute) adpellatur.

Proventūs officialis, annonæ præfectus; *éléshivatalnok.* It. ufficiale di provianda. Ger. Proviant-Offizier. Nill. Symb. p. 660: habens conditiones... apud *proventus officialem* (Proviant-Offizier).

Proventus status accidentales e fiscalatibus, reditus exraordinarii publici e bonis dominis privatis; *az államnak urok vesztett jószágukból jutott mellékes jövedelme.* Törvt. Msz.

Proventus status accidentates e loteria, V. *Lotteria; az államnak a sorsjátékok után járó mellékes jövedelme.* Törvt. Msz

Proventus status accidentales e sportulis iudiciariis, V; *Sportula; az államnak a bírói tételek váltsága után járó mellékes jövedelme.* Törvt. Msz.

Proventus status accidentales e taxis ordinum et titulorum, reditus extraordinarii publici e pecuniis, quas cives, pro ordinibus et titulis adipiscendis solvunt; *az államnak a rendjelek és czímek megváltása után járó mellékes jövedelme.* Törvt. Msz.

Providator, provisor, curator; V. s. *Luicio; gondnok.* It. provveditore.

Providentia, (Du C. Providentiæ) victus, provisiones annonariæ; *ellátás.* Lzb. Cod. Med. T. II. 404: orphanorum *providentia.*

Providere, instruere (Du C. al. s.); *ellátni.* It. provvedere. Gall. pourvoir. Kass. Prax. I. 26. eligere Deputatos sive Ablegatos ad Regni Comitia eosdemque instructionibus *providere.*

Providiter, providenter, provide, cum providentia; *gondosan.* Ap. Fore. adj. *providus.* Fej. X. I. 58. quibus quidem reverenter et *providiter* auditis et intellectis.

1. **Provincia,** comitatus; *megye.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 429. *Provincia* hiess im Mittelalter in Siebenbürgen jeder Comitatus und die Einwohner des Comitats hiessen durchgehends *Provinciales.* Cod. Dip. And. I. 17., 19. II. 556. 610. Wallaszky 477.

2. **Provincia,** hoc nomine designatur Transilvania. Száz. XIII. 196.

Provincia Mariana, Hungaria. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 56.

Provincialatus, (Du C.) us, officium, dignitas Provincialis seu provinciæ Præfecti apud Religiosos; *tartományfőnökség,* Kov. Form. St. 367. In cuius testimonium præsentes litteras Sigilli officii nostri *Provincialatus* munimine consignatas duxi appendendas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 54. Beng. Ann. Er. Cœnob. 93. Star. XXII. 50. an. 1675.

Provinciales, incolæ comitatus V. s. *Provincia; megye lakói.*

1. **Provincialis,** is, præfectus monasteriorum unius districtus; *tartományi felügyelője valamely szerzetesrendnek.* It. provinciale. Beng. Ann. Er. Cœnob. 360. parentante eidem in funere Reverendissimo Patre ordinis Ludovico Barilovics *Provinciali* Hungariæ.

2. **Provincialis,** populus Castri; *várnép.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 183. Ad Castrum pertinebat totus populus intra limites eius comprehensus; unde etiam *Provinciales* vel *Populus Castri* appellabantur, hungarice *Várnép.* Pfahl. Jus. Georg. XXVI. M. Bel. Geog. 500. Vires Hungariæ . . . facile ad centum militum millia extendi poterunt. Inter quæ, quinquaginta millia stipendiatorum totidemque *provincialium* numerari poterunt, iis tamen, quæ ad coniuncta cum Hungaria regna pertinent exceptis.

Provincialis-Commissarius, curator comitatus, districtus; *tartományi biztos.* Arch. Rák. VIII. 65.

Provincialismus, dialectus; *tájnyelv.* Kuk. Jur. II. 295. ut ad exemplum complurium aliarum Urbium in Regia quoque Academia Zagrabiensi et cunctis Gymnasiis cathedræ Linguæ nationalis ab erroribus *provincialismi* depuratæ, elegantioris utpote systhemisentur.

Provincialis regius studiorum director, qui præest scholis in districtu; *kir. kerületi főigazgató, tanfelügyelő.* Wallaszky 476.

Provincialista, incola, indigena; *törzslakó.* Száz. VII. 94. Nógrádot a Váradi Regestum 207-ik pontja provincianak és egyszersmind castrumnak mondja, a mennyiben a nógrádi *provincialistáknak* a várjobbágyok ellen indított keresetét említi.

Provincialiter, quod attinet ad provinciam; *kerületenkint.* Reg. Mil. an. 1709. p. 4. *Provincialiter* quantum dispositio prædicta militaris patitur.

1. **Provinciatus,** us V. *Provincialatus.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest. 1895. p. 116. A gvardian-pater a convent és a *provinciatus* nevében kimondja.

2. **Provinciatus,** incola; *lakos.* Dip. Alv. II. 301. quocirca *provinciati* sive portatim, uti moris et.

Provinciola, dem. ad provinciam, comitatus, districtus; *kis terület.* Præd. p. 8. Teutones advenæ, primi occupatores et fundatores harum *Provinciolarum.* Batty. Leg. III. 175. an. 1339. Bel. Geogr. 500. Comitatus Hungariæ *provinciolae* sunt suis limitibus definitæ et in duos pluresque districtus divisæ.

Provinus. i, (Du C.) Proviniensis. Campaniæ baronum moneta. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 125. Quatuor marce inter sterlingos et aliud argentum valens ultra trium marcarum inter megulienses, igeunos, *provinos,* puglios et obolos megulienses.

1. **Provisio,** restitutio damni; (Du C. al. s.): *kártérités.* Ger. Entschädigung. Szer. Not. p. 118. exposuit hunc in modum: Qaliter... robora ... sine aliqua recompensa succidi facerent, atque de huiusmodi lignis succisis naves ... facere ... consuevissent, ad mandata deinde nostra nullam *provisionem* ... eisdem ... solvere noluissent.

2. **Provisio,** (Du C. 1.) cura, victus; actus alimentorum præstandorum; *ellátás.* Tör. Tár. VIII. 251. *provisiones* aliarum personarum. Arch. Rák. IX. 136. Cf. Trebell. XXX tyrann. 18.

3. **Provisio,** merces fovendi, curandi; *eltartási díj.* Tör. Tár. VIII. 251. D. Ch. in prœliis vulnerato et apoplexiâ tacto *provisionem* 25 florenorum solvendam.

4. **Provisio,** nova aut vacantia munera et beneficia ecclesiastica e canone conferenda sunt, qui actus *provisio* vel sensu latiori *collatio* audit. Kon. Egyh. 164. Az ujonan keletkezett s az üresedésbe jött egyházhivatalok s javadalmak az egyháztörvények szabta módon és uton töltendők be, mi egyáltalán *provisio* vagy tágabb értelemben vett collatio (ellátás, adományozás) neve alatt foglaltatik.

5. **Provisio,** cura (Du C. al. s.); *gondnokság.* Art. D. 1840. p. 6. et sub inspectione orphanalis civilis *provisionis* gratuito conserventur.

6. **Provisio,** institutio, apparatus, cura (Du C. al. s.); *rendelet, intézkedés.* Art. D. 1840. p. 180. huius §-i 2-i sectionis 5-æ *provisio.* Opin. Deput. 9. quotidianaque iudiciorum necessitas continuam et stabilem deposcit *provisionem.*

Provisio annonaria, cura annonæ; *élelmi szerekkel való ellátás.* Tör. Tár. VIII. 104.

Provisio cambiaria, lucrum; merces rei argentariæ provisæ; *váltódíj.* Ger. Wechselprovision. Art. D. 1840. p. 80.

Provisio hominis tollit provisionem legis, homine provide agente, cessat legis cura; *a hol az ember foganatosan intéz, — megszűnik ott a törvény intézete.* Georch. H. T. II. 345.

1. **Provisionatus,** 3. (Du C.) (ab. It. provisionare) re frumentaria provisus; *élelmiszerrel ellátott.* Ljub. Mon. Sl. IX. 123. an. 1410.

2. **Provisionatus,** i, (Du C.) qui ex provisione aliqua sibi concessa, officium alqd sustinet; præfectus annonæ; *élelmi mester.* It. provisionière. Száz. XXIV. 211. *provisionatus* noster in Tergesto Nicolaus.

Provisione, *provisio, (díj) mellett.* Cod. Camb. Merc. 23. Ceterum si Cambialium possessor, loci vicinitate admittente, id a Trassato desideret, ut summam cambialem ad locum habitationis suæ mittat, id quidem Trassatus erga consuetum mercantile prœmium vulgo «*provisione*» ac non suo, sed possessoris eiusdem periculo et expensis præstare poterit.

Provisionem effectualem facere, providere; *tényleg intézkedni, gondoskodni.* Ger. wirklich Anstalt treffen. Epist. proc. P. II. p. 165: scire te volumus, nos jam ordinem dedisse atque *effectualem provisionem fecisse.*

Provisiuncula, æ, dem. ad provisionem; *csekély ellátás.* Ljub. Mon. Sl. V. 105. an. 1407.

Provisivus, 3., (Du C.) providens; *előregondoskodó.* Andr. Pan. 10.

1. **Provisor,** ædilis annonarius; *élésbiztos, élésmester, élelmező.* Ger. Proviantcommissär, -meister. Szamosk. II. 93. Quibus ita ordinatis negotium dat Georgio cognomento Giuracæ, *aedili annonario,* quem *provisorem* vocant, ut ... Cf. Orelli Inscr. no. 105. ib. no 3766.

2. **Provisor,** olim iudex aulicus; nunc: procurator; *udvarbiró* (most: *tiszttartó).* Tör. Tár. 1881. p. 391. Corp. Gram. 326.

3. **Provisor,** administer, vicarius pharmacopolæ; *provisor* (a gyógyszertárban). Lzb. Cod. Med. 64. et passim.

4. **Provisor,** locum tenens, vices alicuius gerens V. s. *Agalar; helyettes.*

5. **Provisor,** curator domus; *házgondozó.* Bék. Pil. P. I. 91.

6. **Provisor,** gubernator, vices principis gerens; *kormányzó, helytartó.* Bel. Geogr. 542. Venetam Dalmatiam *Provisores,* Reipublicæ Venetorum nomine, administrant. Cf. Hor. A. P. 164.

7. **Provisor,** curator, præfectus; *intéző, igazgató.* Arch. Rák. VIII. 372. I. V. Regio Bonorum Fiscalium Ungvariensium *Provisor* m. p.

8. **Provisor,** custos. officialis; *őr, tiszttartó.* Arch. Rák. VIII. 351. In Cista ... ex Conservatorio ... per *Provisorem* et Castellanum tradita.

9. **Provisor,** explorator; *kém, vizsgáló.* Kat. Hist. IX. 369. nostros *provisores* (verius exploratores) ad vos et ad alios nostros fideles providimus destinari.

Provisor aurifodinarum, curator aur.; *bányagondnok.* Száz. XXI. 54.

Provisor castri, castellanus. Száz. XVII. 533. Castellanus et *provisor* castri vagy *curiae castri* Budensis: *várnagy* és *tiszttartó.*

Provisor Curiæ Strigoniensis, curator cur. Str.; *sáfár, gondnok.* Cod. Dip. Brüss. II. 53. Stephano Bachiano *provisori Curiae Strigoniensis* D. 200.

Provisor fiscalatus, bonorum publicorum procurator; *kamarai birtokfelügyelő.* Tör. Tár. 1887. p. 688.

Provisor molendinorum, curator mol.; *malomfelügyelő.* Kronst. I. 701.

Provisoralis, damnum, detrimentum sarciens, recompensans; *kártalanitó.* It. compensante. Kov. Form. St. CLVI. Instantia ad Comitem pro remisione certi Prati Pignoratitii intuitu restantiæ *Provisoralis* executi.

Provisoratus, us, officium, provisoris administratoris; *gondviselőség.* Tör. Tár. 1889. p. 387. iurisdictioni et dispositioni *Fiscalis Provisoratus* subiacentium. Verancs. II. 313.

Provisoria, æ, officium provisoris; *ügynökség.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 33. an. 1420: eligantur ... ad sindicatum et *provisoriam.*

Provisorie, ad tempus; *ideiglen.* Ger. provisorisch, einstweilig. Cher. Jus. Eccl. II. 101. et administratorem bonorum *provisorie* nominant.

Provisorissa, æ, uxor provisoris; *kormányzónő.* An. Sc. I. 185. an. 1576: Claræ *Provisorissae* in Arce Scepus lego ... Taleros 100.

Provisorium, interregnum; *ideiglenes kormányzat.* Irodt. Közl. VI. 453. rajtunk már többé nem segíthet, mint oly könyörületes Providentia, melynek igazi neve *Provisorium.* Jókai. Új. f. 8. árpaszalma-*provisorium.* u. o. Kősziv. VI. 132.

Provisorius, 3., ad tempus; *ideiglenes.* Jókai Pol. Div. II. 172. az eleven arczokat különösen érdekessé tudja varázsolni a *provisorius* szomorúság. Kass. P. P. I. 214. modo ... *provisorio.*

Provissor, V. *Provisor* 4. Georg. Sirm. 1., 38. Qui autem non potuerant (comparere ad Regem) *provissorem* erigebat in persona sua et satis erat.

Provocabulum, pronomen; *névmás.* Corp. Gram. 363.

Provocare, proferre, commemorare; *felhozni, idézni, nevezni.* Kass. Prax. I. C. tam nunc *provocata* quam et alia innumera diplomata testantur.

Provocative, provocando; *kihivólag, felebbezőleg.* Pest. Vár. Levt. Kass. Jur. Civ. I. 121.

Provocativus, 3., idem ac provocatorius; *kihivó.* Pril. Abvel. 15: insolencia *provocativa.*

Provocatoria, æ, scriptum provocationem continens; *felebbezési irat.* Georch. Sirm. I. 79. ipse respondit, quod ... Laurencius dux provocasset et *provocatoriam* non posunt cito reperire.

Provocatorii dies, *fenyegető, kihivó napok.* Ger. kritische Tage (Falb). Szentiv. Curios. Misc. 117. Intercidentes, qui et intercalares sive irrepentes vel *provocatorii* (dies) nominantur, sunt, qui inter principes et indices intercidunt, crisesque imperfectas moliuntur suntque: tertius, quintus, decimus tertius. *Provocatorii* dicuntur, quod naturam interdum provocent ad *excretionem,* unde crisis in illis aliquando contingit, sed imperfecta, quia fit naturâ irritatâ.

Provocinare, in memoriam reducere, provocare; *figyelmeztetni.* Quel. Sieb. I. 507. an. 1509. propter supportationem a taxa annualem alias promissam, ut *provocinarentur,* quo ea servaretur.

Prowayvoda, æ, waywodæ vices gerens; *al-vajda, vajda helyettes.* Verancs.

IV. 175. Idem facies . . . cum dominis waywodis ac eorum *prowayvodis* et venerabili capitulo.

Proxeneta, æ *(προξενητής)* negotiorum curator; *hajhász, alkusz.* Ger. Agent. Cod. Camb. Merc. 82. *Proxenetarum* nomine, de quibus parte hac agendum erit, intelliguntur Personæ illæ intermediæ, quæ, seu in Cambialibus, seu vero in mercantilibus aut maritimis negotiationibus interveniendo, Partesque ad invicem conciliando, ergo defixum conveniens *Proxeneticum* occupantur. Pest Vár. Levt. Cf. Senec. Ep. 119.; Martial. 10., 3.; Ulp. Dig. 50, 14, 1.

Proxeneta cambialis, *váltó alkusz.* **Proxeneta commercialis,** *kereskedelmi alkusz.* Cod. Camb. Merc. 82. Unde etiam Proxenetæ ratione obiecti principaliter dividi solent in duas classes: *Proxenetas* nempe *Cambiales,* qui cambii literas ad exterum aliquod Emporium trassandas exquirunt et *Proxenetas Commerciales,* quorum opera Mercatores in emtione et venditione mercium utuntur.

Proxenetæ privati, *magán alkuszok.* **Proxenetæ, publici,** *hivatalos alkuszok.* Cod. Camb. Merc. 82. Denique Proxenetæ spectato constituendi modo alii sunt: publici alii privati. *Privati* nempe sunt, qui per publicam auctoritatem haud activisati absque ulla fixa lege et forma munere suo defunguntur. E converso *Proxenetae publici* vocantur illi, qui ad conciliandam negotiis et quibusvis stipulationibus eorum interventione contractis maiorem fidem, taliterque eo facilius procurandam hoc etiam adminiculi genere Commercio omnimodam securitatem, per publicum Magistratum deliguntur . . .

Proxeneticum, *honorarium; alkuszdíj.* Text. v. s. *Pararius.* Cf. Ulp. Dig. 50., 14., 1.; 5.

Proximare, appropinquare (Du C.); *közelegni.* Wagn.

1. **Proximior,** propior; *közelebbi.* Stat. Jur. L. I. p. 13: cumque iudex cognoverit, quorum testimonia rei aptiora fuerint et vero *proximiora,* sententiam proferat. Arch. Rák. IX. 136.

2. **Proximior,** cognatus; *felebarát, rokon.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 141. medietas perveniat heredibus vel *proximioribus.*

Proximioritas, v. sub *Jus proximioritatis; elsőbbségi jog.* Kövy El. 618. Cum ingerens sit Actor accessorius, sequitur firmius rus non posse eum prætendere quam est Actoris D. 8. p. 24. alias esset contra actorem nec Jura *proximioritatis* seu prælationis se ingerere, nec plus posse prætendere, quam actor *inactionavit.*

1. **Proximitas,** titulus honoris; *atyafi.* Ljub. Mon. Sl. II. 76: *proximitatem* vestram requirimus.

2. **Proximitas,** vicinitas; *szomszédság.* Cod. Dip. Arp. V. 195. Cf. Vitr. 2., 9. med. Ovid de Nuce 56.

Proximius, adv. gradus comparativi false formatus ex superlativo idem est atque proxime vel hoc loco: in festo proximo *(a legközelebbi ünnepen).* Cod: Dip. Arp. V. 232. si non solverint ipso die, residuas autem quatuor marcas et dimidiam dabunt in festo Sancti Regis *proximius.*

Proxoneta, æ, V. *Proxeneta.* Tract. Comm. Art. XIV.

Prudentes ac Circumspecti. Titulus Civium et eorum Magistratus. Text. v. s. *Protectionatus.*

Prufellum, V. *Profellum.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 104. Actum in aneto seu *prufello* palacij Communis Ancone anno MCC. nonagesimo secundo.

Prunella, æ, prunella vulgaris (Du C. al. s.); *torokfű,* gyékfű. Ger. Braunellen. St. Antonie Kraut, Gottheil. Lzb. Cod. Med. III. 687.

Prunellum, (Du C.) prunum silvestre; *kökény.* It. prugnola. Gall. prunelle. Ger. Schlehe. Kronst. I. 325. Vect. Ref. F.

Prunetum, locus prunis obsitus; *szilvás.* Tkal. Mon. Ep. I. 39. an. 1217. Urb. Reg. passim.

Pruniceps, is, forpex; *tűzfogó.* Ger. Feuerzange. Iter. Oec. 296.

Pruno-cotoneum, *birs (szilva) fa.* Szentiv Curios. Misc. II. 217. Observant multi, quod cuiuscunque tandem arboris ramusculi inserantur in cotoneam cotoneæ eos naturam imbibituros, sic haberi possunt poma-cotonea, *pruno-cotonea, pyro-cotonea* et sic de reliquis.

Prunum beztherceum, prunum, quod in urbe Besztercze gignitur; *besztercei szilva.* Tör. Tár. 1889. p. 376. una libra *pruni beztherceÿ* (An. 1522).

Prunum siccum, prunum tostum; *aszalt sziva.* Arch. Rák. VIII. 347. Cumulus *prunorum siccorum.*

Pruteni, V. *Ordo Prutenorum.*

Pruyavor, is, subditus monasterialis; *kolostori alattvaló.* Star. VIII. 3. an. 1772. præter subditos . . . monasteriales vulgo *pruyavores* dictos.

Prybecus, V. *Pribekius.* Fr. Lib. Rat. II. 50., 65., 145. Thome et Georgio *prybecis,* qui venerant — pro petendo subsidio. Régi Magy. Költ. Tára. III. 413.

Psallerium, *(ψαλτήριον).* psalterium, instrumentum musicum et liber psalmorum; *zeneszer és zsolozsmás könyv.* Moln. Rat. Rei. Sch. 8. Hæc ratio *Psallerium* reddet pueris notius, quod Scriptum debet omnibus quam familiarissimum esse et vocem exercebit . . . Cf. Paul. Sent. 5., 4. §. 16.

Psalliani, (Du C.) ita dicti Eutychis hæretici sectarii, qui in locum laboris deum psalmis honorandum esse docebant; *zsoltározók.* Nagy Hier.

Psallocitharista, psaltes; *cziterás, húros hangszeren játszó.* It. citarista. Szamosk. II. 14. Plerosque insanis profusionibus alebat: cantores, citharœdes, *psallocitharistas,* monaulas, choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprime vocales.

Psalmigraphus, i, (Du C.) psalmorum scriptor; *zsoltáríró,* Andr. Pann. 16. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Psalmistatus, us, (Du C.) Dignitas et ordo psalmistæ; *zsoltárnokság.* Nagy Hier.

Psalter, psalmus; *zsoltár.* Tör. Tár. 1889. p. 441.

Psar, (пьсарь, qui canum curam gerit. V. Lexicon palæosl; *kutyapeczér, kutyákat gondozó.* Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070.

Psegma, tis, gr. *ψῆγμα,* granulum; *szemecske.* Ru. Pan. L. I.

Sæpe hic ex terræ fossor penetralibus asper
Psegmata fulgentis turgentia protulit auro.

Psellismus, i, *(ψελλισμός),* balbuties; *értelmetlen fecsegés, hebegés.* It. balbuzie. Leges Schol. Schem. 13. neve *psellismo,* sibillis, screatibus et id genus aliis enunciationem corrumpentibus, sed ut tardæ, distinctæ et gravi pronunciationi assuescant mature et sæpiuscule monento.

Pseudadelphus, i, falsus frater; *álfivér.* Brezny. 263. Et cum *Pseudadelphis* et falsis fratribus et lupis rapacibus in conventiculis aut congregationibus hanc falsam Calvinisticam, plausibilem, fucosam doctrinam contra sinceros defendi et propugnavi.

Pseudaxioma, tis, falsum axioma; *hamis tétel.* Funda David. F. 56: Ita scilicet *Pseudaxiomati* illi innititur . . . Lutheranos esse causam omnium malorum.

Pseudo-abbas, spurius Abbas; *álprépost.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. III. 22.

Pseudo-adamas, spurius adamas; *hamis gyémánt.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 179.

Pseudo-amicus, falsus amicus; *hamis barát.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 465. constanti animo retrahentium *Pseudo-Amicorum* laqueos perrumpit.

Pseudoasitia, ieiunium falsum, (a gr. ἀσιτία, inopia alimenti); *hamis böjtölés.* Szamosk, IV. 272. In *pseudoasitiam* Pamphagi.

Pseudo-baptismus. non rectus baptismus; *álkeresztség.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 330. qui alias a Prædicante Ariano *Pseudo-Baptismum* suscepturus erat.

Pseudo-cardinalis, spurius cardinalis; *ál-bibornok.* Fej. X. I. 97. nec non Robertum seu Clementem Antipapam eiusdem *Pseudo-Cardinales,* collusores et asseclas fidelium communione removit.

Pseudo-christianus, falsus sectator, assecla Christi; *ál-keresztyén.* Fej. I. 233. et more eorum capita suorum *pseudo-christianorum* penitus detonderunt. Száz. X. 379.

Pseudo-Christus, falsus Christus; *ál-Krisztus.* Kaprin. Eloq. I. 243. Surgent *Pseudo-christi* et Pseudo-Prophetæ. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Pseudoclassicus, i, falsus classicus; *hamis, ál-klasszikus.* Jókai Uj f. 31.

Pseudocritica, falsa critica, obscura; *hamis kritika.* Cher. Jus. Eccl. I. 97. Criticam tamen sanam a *Pseudocritica* semper discernas oportet.

Pseudo-divinator, V. *Pseudomantes; hamis próféta.* Szentiv. Curios Misc. 179. consulturi hi *pseudo-divinatores* . . . ita procedunt.

Pseudodoctor, (Du C.) falsus doctor; *hamis tanító.* Nic. de Mir. 440.

Pseudodoxia, doctrina falsa; *áltan.* Poor J. Zsebsz.

Pseudo-Evangelista, falsus evangelista; *hamis evangyelista.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 499.

Pseudofratres, (Du C.) falsi fratres; *hamis testvérek.* Bod. Hist. Eccl. I. 443.

Pseudogium, mendacium, a vera via abducere; *hazugság, tévutra vezetés.* Fej. Jur. Lib. 195. (Pázmány) *pseudogiis* et hoc annumerandum.

Pseudo-Imperator, spurius, falsus Imp.; *álcsászár.* Szentiv. Curios. Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1131. Lotharius Imperator Leodii cum coniuge ab Innocentio II.

coronatur et Conradus, *Pseudo-Imperator*, ab Italis desertus in Germaniam redit.

Pseudo-magister, falsus magister; *hamis tanító*. Vern. Phil. Mor. 421. Doctrinam vero eiusmodi *Pseudo-Magistri* ita instituant . . .

Pseudomantes, vates falsus; *áljós*. Szentiv. Curios. Misc. III. 151. Plurimum incommodi infert progressibus fidei Christianæ, Alexander *Pseudomantes* Lucianeus Magus et Impostor.

Pseudo medicus, V. *Medicaster; himpellér*. Törvt. Msz.

Pseudo-mysticus, *álájtatoskodó*. Vern. Phil. Mor. 193. Multo magis id de *pseudo-mysticis* obtinet, quorum omnis ferme pietas in suavi sensus interioris titillatione et imaginariis mentis excessibus consistit, quique nescio de qua Dei familiaritate gloriantur, etiamsi ipsum virtutis fundamentum nempe humilitas ipsis desit.

Pseudonomia, V. *Larva; álnevüség*. Törvt. Msz.

Pseudo-papa, papa suppositicius; *álpápa*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 3.

Pseudo-patriarcha, patriarcha suppositicius; *álpatriarcha*. Szentiv. Curios. Misc. III. Cont. Synops. Chron. 865. Michael Imperator Orientis . . . mittit ad Nicolaum Papam literas a Photio *Pseudo-Patriarcha* dictatas.

Pseudophilosophema, falsa philosophiæ doctrina; *téves bölcsészeti tan*. Ger. Falsches Philosophem. Syll. Pos. D2: Sed et illud facile potest inferri ex illo *pseudophilosophemate*.

Pseudo-philosophus, philosophus spurius, obscurus; *ál-bölcselő*. Cher. Jus. Eccl. I. 318. Id . . . Theologi contra *Pseudo-Philosophos* dudum demonstrarunt . . .

Pseudopoëta, poëta misellus, versificator; *álköltő, fűzfapoéta, versfaragó*. Jan. Pan. Poëm. I. 490.
Nec bene nec vere cum scribas, Grylle, vocari,
Non bene sed vere *pseudopoëta* potes.

Pseudopolitica, æ, falsa publica agendi ratio; *hamis politika*. Kuk. Jura I. 369. an. 1704.

Pseudo-politice, non recta prudentia civilis; *ál-politika*. Arch. Rák. I. 452.

Pseudopoliticus, civitatis regendæ imperitus; *álpolitikus*. Száz. XVI. 295. Patr. Const. 126.

Pseudo-pontifex, V. *Pseudo-Papa; álpápa*. Szentiv. Curios. Misc. III. 3883. Menelaus fit *Pseudo-Pontifex* eiusque insidiis cæditur Onias legitimus Pontifex.

Pseudo-pontificatus, pont. ementitus; *hamis főpapi méltóság*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 88.

Pseudoprinceps, princeps ementitus; *álfejedelem*. J. Bet. Comm. II. 37. captus etiam ac palo insutus *pseudoprinceps* ab iis impositus.

Pseudopropheta, falsus, ementitus vates; *áljós*. Törvt. Msz.

Pseudo-religio, non vera, ficta religio; *ál-vallás*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 329. Nec aliter novam hanc *Pseudo-Religionem* compellare solitus, quam impiam et pestiferam sectam.

Pseudosacerdos, (ut pseudoapostolus, pseudoëpiscopus, pseudopresbyter quæ iam ap. Tertullianum et Cyprianum leguntur occurrit etiam apud Marcum) *sacerdos commenticius; hamis pap*. Chr. Dubn. 112., 113. Marc. Chr. II. 92.

Pseudo-spiritus, falsus spiritus; *álszellem*. Wallaszky 196.

Pseudosynodus, i, synodus ficta; *álzsinat*. Fabó. Mon. Evang. II. 97. Forgácsius enim in contradictione sua synodo huic opposita coitionem quandam, conventiculum, conciliabulum et *pseudosynodum* eam nominavit. Szentiv. Misc. Cont. Synops. Chron. 868. Acta *Pseudo-Synodi* Photianæ flammis traduntur Romæ . . . Fej. I. 382. Cf. Augustin. in psalm. 56.

Pseudothesaurus, thesaurus ementitus; *álkincs*. Gall. pseudo-trèsor. Szamosk. I. 10. Mox visendi *pseudothesauri* studio, dum subinde ingressum iterat, adolescentis præsidia muris deijcit suaque illis imponit etc.

Pseudo-vaticinium, falsum vaticinium, mendax, vanum-; *hamis jóslat*. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 446. ut novitatis amantem, sic versutis *Pseudo-vaticiniis* facile credulam.

Psiathium, Psiathus, (Du C. psiatium) matta, storea, teges ex iunco aut papyro confecta; *szőnyeg, szövény*. Nagy Hier. Pár. Páp. Cf. Hier. præf. in reg. S. Pam. 4. Cassian. coll. I. 23.

Psovina, Umbra Canina; V. *Bilizna; poczhal*. Ger. Hundsfisch.

Psydracium, parvæ, albæ pustulæ in capite; *apró fehér hólyagok a fejen*. Pár. Páp.

Psyctor, frigidarium; *hűsítő edény*. Pár. Páp.

Pterna, æ, basis mali; *arbóczfa töve*. Ger. Postement des Mastbaumes. Pár. Pár.

Ptochodochium, V. *Ptochotrophium*. Törvt. Msz.

Ptochotrophium, (Du C.) gr. *πτωχοτροφεῖον; szegényház*. Armenhaus. Can. Ecc. XCIX. Cher. Jus. Eccl. Nagy Hier. Cf. Ptochotrophium ap. Juris consuetos.

Ptolomeitæ, *Ptolomaeus követői*. For. Scr. p. 9: *Ptolomeitae* credebant 1. Deum impossibilia præcepisse. 2. Legem Moysis solum Legem humanam et non divinam esse . . . 3. Suam doctrinam Apostolicam vocitabant.

Pubescentia, æ, tempus, anni pubertatis (Du C. prima lanugo); *érettség ideje, serdülő kor*. Brunner 12.

Publica honestas, affinitas, affinitatis coniunctio; *sógorodás*. Georch. H. T. I. 97. Törvt. Msz.

Publica vox, quod est omnibus notum; *közhír*. Batty. Leg. III. 94. an. 1309.

Publica domus meretricatoria, domus meretricia, ganeum; *nyilvános bordély*. Bene Pol. m. 18.

Publica Mercatorum Curia, V. *Bursa*. 2.

Publicanus vel **Puplicanus,** pro: pelicanus; *pelikán* (madár). I. Rák. Gy. 408. et passim.

Publicate, (adv. a publicatus) publice; *nyilvánosan*. Rák. Ön. 97. l. 33—34. (34.); bona erit voluntas nostra, quia erit voluntas patris, per quam *publicate* pacis efficiemur participes.

Publicatoria, æ, litteræ, quibus aliquid publicatur; *hirdető levél, kiáltvány*. Tör. Tár. XVI. 141.

Publicista, juris publici peritus; *jogtudós*. It. publicista. Ger. Staatsrechtslehrer. Juriev. Jur. Met. 4. ex quibus abunde perspicuum fit, Jus Minerale in Regno Hungariæ ad Jus Coronæ, absolutam et immediatam potestatem Regiam pertinere ac Regibus Hungariæ proprium esse eaque interea censenda, quæ Reservatorum nomine a *Publicistis* insigniuntur. Cher. Jus. Eccl. I. 193. Varias tunc publicabant sententias Canonistæ et *Publicistae*.

Publicitas, aperta, manifesta ratio rei; *nyilvánosság*. Ker. Nap. 256. hogy mind magyarúl mind deákul nyomtatódjon propter *publicitatem*, mely szó most a diætán született 1790. Pest. Vár. Levt.

Publico-politico-iuridicus, 3.; ad ius publicum pertinens; *államjogi*. Wallaszky 36.

1. **Publicum,** auditores; *közönség, hallgatóság*. Jókai Pol. Div. III. 159. a lelkes *publikumot*.

2. **Publicum,** vulgus; *közönség, publikum*. It. publico. Kass. Prax. I. 36. et pass. si aliqua in suo circulo gravior *publico* periculosa infirmitas erumperet.

Pucarium, poculum. It. boccale; *serleg*. Kov. Form. St. 239. ac quibusdam argenteriis puta una Kuppa et uno *pucario* cum argento in Coreo Muscati facto et ordinato. Batty. Leg. III. 648. an. 1505.

Pudarius, Pudarus, i, officialis minoris generis, custos camporum et vinearum; *földek és szőlők felügyelője*. Han. Mon. Jur. P. I. 60. an. 1214: si quis *pudarius* habens custodire campos, vineas. Vjestnik I. 178. an. 1289. debemus nostros *pudaros* in vinea ponere.

Pudefacere, pudore afficere; *megszégyeniteni*. Ger. beschämen. Br. Resp. p. 15: Deo iustissimo, suorum vindici, committimus examinandos et suo tempore *pudefaciendos*. Cf. *Pudefactus* ap. Gell. 15., 17., 1.

Pudicularis, (lusus), tabula Pudicularis; *biliárd*. Adalberti Sztraros: Carmina de lusu *Pudiculari* sive *viridis tabulae* vulgo Biliard. Delitiæ Poetarum Hungaricorum. Regis Matthiæ Corvini etc. Anno 1727. Muzeumi könyvtár P. 6. lat. 1382.

Pudridus, 3., more et ore Italorum pronunciatum pro: *putridus; rothadt*. Száz. IV. 675.

Puebat, poterat; — *hat-het*. It. poteva, potè. (Indic. Præs. 3. puó.) Gall. pouvait. Georg. Sirm. I. 114. quod non *puebat* omnes secum ferre.

Puella in capillis, innupta, nondum velata; *hajadon leány*. Szegedi Rub. Pars. I. p. 11: Quod *puellae in Capillis* constitutæ fassiones facere non possunt.

Puellare Institutum, ludus puellarum; *leánynevelő intézet*. Wallaszky 545.

Puellaris successor, a linea sexus feminei propagatus; *női ivadék, utód*. Szék. Okl. I. 229.

Puellulus, i, demin. a puer. Princ. Ang. p. 19: *Puellulus*, peccati expers.

Puerizare, ineptire, puerilia tractare; *gyerekeskedni*. Ger. Kinderei treiben. Mol. Sis. C2. V. ex . . . Canonibus Nicæni Concilii velle militare, est fucum oculis offendere, adeoque *puerizare*.

Puerperalis, ad puerperam pertinens; *gyermekágyi*. Bene Med. I. 67.

Pugil congressus, V. *Congressus;*

vivott bajnok. Ger. (Faust) Kämpfer, der schon gefechtet. Schläg. 672.

Pugil ingressus, V. *Ingressus; váratlan bajnok.* Ger. Kämpfer der nicht gefechtet hat. Schläg. 673.

Pugillaris, is, pugillares, ium, libelli, codicilli; *irótábla, tárcza, bugyelláris.* It. portafoglio, tasca borsa di danari. Georg. Sirm. I. 41. Et fecit portare *pugillarem* et scripsit solus Emericus Therek. Regul. Turm. Præt. 13. oportet exmittendum Prætorianum *pugillari* et cerusa provisum esse. Jókai Mire Megv. II. 132. Cf. Vulg. Luc. 1., 63.

Pugillator, (Du C.) pugil, propugnator; *előharczos,* It. pugilatóre, púgile. Georg. Sirm. I. 44. et de auro quintos florenos admisit ad ducem Laurencium, qui erat *pugillator* fidei bonus. Obs. Jadr. 396. Cf. Arnob. 1., 36. Gloss. Labb. pugilator, *παγκρατιαστής.*

Pugillus, i, pugilatio (Du C. al. s.); *ökölharcz.* It. pugilàto (ökölviadal). Gall. pugilat. Georg. Sirm. I. 4. Jam est una hora, quod *pugillum* habent inter se.

Puglius, fors. a *Puglia* = Apulia, numus apuliensis; *apuliai pénz.* V. *Meguliensis.*

Pugnacio, pugna: *viadal.* It. pugnazióne. Schläg. 661.

Pugnaculum, idem quod *Propugnaculum.* O. L. D. 10758. *Pugnaculum* vero vulgo Erkel vocatum supra portam ipsius castri. Cf. Plaut. Mil. 335. Amm. 21., 12., 18.

Pugnantia, æ, repugnantia, æ; *ellenkezés.* It. ripugnare, ripugnànza. Gall. répugnance. Wagn.

Pugnellus, i, pro: pugillus; *marok.* It. pugnêllo. Schläg. 578.

1. **Pula,** æ, rectius: *pulla,* vestis lugubris; *gyászruha.* Száz. XII. 158. casula, stola, manipulum, velum, bursa, *pula.*

2. **Pula,** æ, recte: *Pala,* ventilabrum. Text. v. s. *Baretalis; szóró lapát.*

Pulatorium, fors. idem ac galinarium, ornithon; *ketrecz.* Ger. Hühnerhaus, Hühnersteige. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. duodecim marre et sex vomeres et quinque delatoria et sex saga octo *pulatoria* et duodecim sicli et sex porcos . . .

Pulcella, dem. ad *puellam; szüz.* Ljub. Mon. Sl. XI. 75. an. 1323: monasterium *pulcellarum.*

Pulcherrima, (occasio) opportunissima; *legalkalmasabb.* Brut. Hist. XI. 196., 1.

Pulchrificare, (Du C.) pulchrum efficere aliquid; *megszépíteni.* Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. II. c. 2. Christus Dominus *pulchrificabit* celum et terram.

Pulchrificativus, 3., exornans; *megszépítő.* Pel. D. s. Catharina s. II. c. 2: Castitas est divinæ pulchritudini per gratiam assimilativa ac Christi Jesu et eius matris imitatrix specialissima, ergo est *pulchrificativa.*

Pulchrificator, qui pulchrum efficit (Du C. *Pulchrificare); szépítő.* Batty. Ger. 156. *pulchrificatoris* inæstimabilis pulchritudo.

Pulgarus, Purgarus, civis, incola Burgi; *polgár.* Ger. Bürger. Tör. Tár. 1893. Quod nostri Emphiotici vulgariter *Pulgari*… emphytiosini in vulgo *Purgarii.* Fej. C. X. 6. 743.

Pulica, Fringilla Canabina (Linn.); *kendericze.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Pulifica, puls miliacea; *puliczka, puliszka.* Kronst. III. 601.

Pullastris gallina, pullus; *csirke.* Kronst. III. 104.

Pullatio, incubatio, incubitus; *tyúkfiköltés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 131. In Insulis Magellanici freti aves . . . terram nonnisi faetificationis vel *pullationis* tempore petunt. Cf. Colum. 8., 5., 9.

Pullatus, atratus, pullus; *fekete, szürke, gyászos.* Wagn. Cf. Juven. 3., 213. Sidon. ep. 5., 7.

Pulletrum, (Du C.) poledrus; *csikó.* Star. XXIII. 192. an. 1222. *pulletrum* rubeum nobis dedisti.

Pullogillum, mendose pro: Pullagium, præstatio v. tributum ex pullis constans; *csirkeadó, csirkeszedés.* Georg. Sirm. I. 350. Quia sub Casovia cum Mailat monachus *pullogillum* accipiebat.

Pullulanus, 3., ad pullulum pertinens, pullulo proprius; *csecsemő, gyermeki.* Rák. Ön. 321. I. 18—19. (18.): sed tamen semper *pullulano* in corde ægre ferebat contemptus apparentiam . . .

Pullulescere, pullulare; *sarjadni.* Monm. Comit. III. 206. ne qua nova silva loco succisæ *pullulescat.*

Pullus, i, ita appellabantur alienæ religionis scholam frequentantes. Jók. Epp. I. 9. »*pullusnak*« neveztetik a más hitü iskolába járó diák.

Pulmatum, pro: Plumatum (Dief.); opertorium; *paplan, dunna.* Ger. Bettdecke, Oberbett. Schläg. 1208.

Pulmonalis, pulmoneus; *tüdő-.* Vern. Psych. 327. In tristitia sanguis in vasis maioribus, in aorta in vena cava, in arteriis *pulmonalibus* et venis agglomeratur.

Pulmonarius, pulmoneus; *tüdő-.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 225. Cf. Veget. 3., 2., 27.

Pulpes, (Du C. *Polpra* et sub Polypus: Polypum nostri vocant: *Poulpe).* V. *Bilizna; habarnitza.* It. polpo.

Pulsa, æ, tempus (Du C. al. s.); *idő.* Teutsch. Schulord. I. 79: Oeconomus studiosus et Exactor adolescens *pulsa* una gerant munus.

Pulsalia, ap (Du C. occurrit Pulta) vox Italica, Puls. Gall. Bouillie et Pultes = quævis obsonia, quæ coctione præparantur, auctore Fejérp. idem ac genus pulticulæ; *kásaféle.* Fjp. Szám. p. 570: Pro *pulsalibus* 32 den.

Pulsans, studiosus pauper, qui pulsu campanarum, deductione funerum etc. stipem quærebat; *harangozó.* Teutsch. Schulord. I. 7., 50. et passim. Leges Schol. Schemn. 34.

Pulsantes, (Du C.) dicuntur monachismi candidati, qui pulsant ad fores Monasterii, et in monachorum album admitti ambiunt et deposcunt; *ujonczbarátok.* Nagy Hier.

1. **Pulsare,** campanæ sono convocare (Du C. al. s.); *harangszóval összegyüjteni.* Han. Mon. Jur. II. 19. an. 1312: die electionis . . . de novo potestate *pulsetur* consilium generale.

2. **Pulsare,** (Du C.) rogare. V. s. *Instantia.* 3. Passim ap. Stat. Sen. poët.

1. **Pulsator,** qui campanas pulsat, æditus; *harangozó.* Ger. Glöckner. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 473. Item Marcellus *pulsator* II vineas. Kandra Reg. 474.

2. **Pulsator,** Battyano videtur esse triturator, qui grana frugum pulsando excutit; *cséplő.* Batty. Leg. T. II. 84., 85. an. 1082.

1. **Pulsus,** us, agitatio; *hajtás.* Vect. Ref. B. 2. *pulsus* boum.

2. **Pulsus,** (Du C.) sonus campanarum; *harangszó.* Can. Ecc. LXXVI. pro vulgaribus defunctis quatuor *pulsus* dentur; primus *indicatorius,* secundus *admonitorius,* tertius *convocatorius,* quartus denique *deductorius.*

Pultaceus, 3., pulti similis; *kásás, pépes.* Bene Med. II. 102. in cadavere reperitur ventriculus . . . figuram habet ovalem, margines molles, *pultaceus,* sub digitis friabiles.

Pultarium, ahenum pultis cerevisiæ coquendæ; *serfőző kazán.* Rau. Elem. p. 97: Ahenum braxatorium excoquendæ materiæ servit; hoc alii lebetem conicum volunt; alii *pultarium* oblongum.

Pultura, æ, (fors. a *pulsare*) pulsus campanarum; *harangozás, harangszó.* Batty. Leg. I. 583: omnes aliæ Ecclesiæ matronæ cum una turri *pulturam* habentes æstimantur ad marcas 15.

Pulveraria pyxis, theca arenaria, pulveris scriptorii; *porzótartó.* Ger. Sandbüchse. Moln. Patv. 5. atramentarium munde tenebis, eique chartam, ne mensa inficiatur, suppone; in *pulveraria pyxide,* ex ovi cortice notabiliter collecto, exsiccato, contuso et *pollincito* pulverem servabis. Pár. Páp.

1. **Pulverarius,** 3., ad pulverem pyrium pertinens; *puskapor.* Conscr. Sumpt. Theca *pulveraris.* Thök. Diar. II. 376. Duæ venatoriæ *pulverariae* flascones fl. 9.

2. **Pulverarius,** (Du C.) pulveris nitrati opifex; *lőporkészítő.* Fabó. Monm. Evang. II. 425. tractabantur duo orphani certi civis et *pulverarii* eperjensis filii. Tab. Conscr.

Pulveratus, 3., in pulverem redactus; *porrá tört.* Bene Pol. 123. vitrum *pulveratum.*

Pulveripar, pulveris pyrii opifex. Hoc vocabulum in Fr. Lib. Rt. bis legitur sed caret flexura: *puskaporkészítő.* Fr. Lib. Rt. II. 30., 75. magistro Joanni pulveripar Regie Maiestatis.

1. **Pulverisare, Pulverizare,** pulvere scriptorio conspergere; *beporozni.* Vas Ger. A régi jó id. 34. Cod. Evang. T. I. p. 117: pulverem ad te mitto, quo intestinum *pulverizetur* eversum.

2. **Pulverisare, Pulverizare,** in pulverem comminuere; *porrá törni.* Bene Med. II. 336. unguentum e cocculi indici baccarum *pulverisatarum.* Diss. de Ferr. Cand. §. 120. Repe: Succum Bis-Malvæ et albumen ovi et semen psilli et calcem et *pulveriza* et confice. Kol. Cod. 42. an. 1543. salis nitri partem *pulveriza* et misce.

Pulverisatio, actus in pulverem conterendi; *porrá törés.* Poor Zsebsz. 147.

Pulvillare, pulvillo tegere, sternere; *vánkossal ellátni.* Fej. III. 124. Sigillum Andreæ Regis exhibet Regem coronatum pro more cum sceptro liliato et globum crucigerum manu ad pectus conversa tenentem et throno, nisi malis scamnum *pulvillatum* dicere, insidentem.

1. **Pulvillus,** i, pulvinar; *vánkos.* Diar. Com. 30. ubi Præfectus Militum Præsidiario-

rum claves urbis in *pulvillo* holoserico Suis Maiestatibus præsentavit. Cf. Hor. epod. 8., 16. Fronto ep. ad Ver. 1. p. 128., 19. N. Appul. Met. 10., 20.

2. **Pulvillus,** i, formæ rutaceæ clipeus insignis fœminei gentilicii; *rútaalaku női czimeres paizs.* Bárczay.

Pulvinarium, pulvinar; *vánkos.* Tör. Tár. 1887. p. 185.

Pulvini, (Du C. pulvis) congesta sabuli silicumque congeries; *föveny összetorlódása.* Ger. Sand-Bäncke. Bel. Geog. 32.

Pulvinus stercorarius, *Lectus opimatus* q. v. Kov. Oec. 55.

Pulvis bombardicus, pulvis pyrius, nitratus; *puskapor.* Verancs. Hist. I. 28. hisque *bombardico pulvere* alioque tormentorum genere ad disrumpendas et disiiciendas ædificiorum moles comparato, infarctis . . .

Pulvis capillaris, pulvis crinalis; *hajpor.* Arch. Rák. VIII. 337. *Pulvis Capillaris* vulgo Haar-Puder. Regul. Turm. Præt. 87. crines pectat ac *pulvere capillari* sæpius perspergat.

Pulvis coriarius, *bőr csercsáva.* Ger. Lederlohe. Vect. Gen. 992.

Pulvis cypreus, cyprius, pulvis crinalis; *hajpor.* Stat. 35: *pulveres cyprii* diligenter expectantur. Bene Pol. 137.

Pulvis ignitus, pulvis pyrius; *puskapor.* Verancs. IX. 42. et reliqui bombardarii, in conficiendis *ignitis,* renovandis confortandisque *pulveribus* et his similibus officium ipsorum faciant.

Pulvis nicotianæ vel tabaccæ, pulvis sternutarius; *burnót.* Schuupftabak. Bene Pol. 124,. 125.

Pulvis nitratus, V. *Pulvis bombardarius.* Szamosk. II. 177. Itaque ergo *nitrati* et sulphurati pulveris centum-pondium in penitiora viscera cavernarum Turca ingerit.

Pulvis pyrius mutus; *néma puskapor.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 252. Invecta est iam ars conficiendi pulverem Pyrium, ut pilam eiciat e sclopetis minoribus sine ullo sono ac strepitu. Et ideo *pulvis pyrius mutus* nuncupatur.

Pulvis pixidis, V. *Pulvis bombardarius.* Cod. Dip. Brüss. II. 54. pro *pulveribus pixidum* D. 262.

Pulvis sacchari grossus, *czukordara.* Ger. grober Zucker. Poor J. Zsebsz. 28.

Pulvis scholasticus, pro ipsa schola; *iskola pora.* Száz. VII. 375.

Pulvis siccatorius scripturæ recentis, pulvis scriptorius; *porzó.* Ger. Streusand. Pár. Páp.

Pulvis sulphuratus, V. *Pulvis bombardarius.*

Pulvis tormentarius, V. *Pulvis bombardarius.* Cod. Dip. Lond. 205. machinæ bellicæ a gallis nuper inventum genus (Petardum vocant) *pulvere nitrato sulphureoque* onustum accendunt . . . in arcem interiorem, ubi *pulvis tormentarius,* ubi alia excitandis ignibus missilibus idonea in promptu servabantur.

Puma, globus ignifer; *golyó, bomba.* It. pomo. Arch. Rák. VIII. 402. hobicz, granát, *puma.*

Puncta, æ, (Du C.) lingua, isthmus, promontorium; *fok, földnyelv.* It. punta (di terra). Gall. isthme. Luc. Regn. Dalm. 241. illud autem quod Caresinus de duabus triremibus ad custodiam *punctae* et duabus ad S. Nicolaum dimissis refert, in ostio Sibinicensis sinus erat Ecclesia S. Nicolai cum annexo Monasterio ordinis S. Benedicti, nunc vero arx; *puncta* autem vulgariter a nautis dicitur Promontorium a silice nomen habens p. 240. dimissis duabus galeis ad custodiam *punctae.* Ljub. Mon. Sl. IV. 65. an. 1364.

Puncta Deutri, *vallatás pontjai.* Benz. I. H. 275—277: *Deutrum* compositum est ex: *De eo utrum,* hinc *puncta Deutralia* i. e. interrogatoria. Georch. H. T. I. 46.

Puncta pacis, articuli pacis; *béke pontjai.* Rák. Ön. 170.

Puncta instructionalia, partes præcepti; *utasítás pontjai.* Fabó. Monm. Evang. II. 334. sibi ipsis extradata *puncta instructionalia* et vero in iisdem specifice respectu inclyti comitatus trenchiniensis expressum declaratumque haberetur.

Puncta suggestiva, quibus suggeritur, quid quis respondeat; *szájra adó pontok.* Törvt. Msz.

Punctare, (Du C.) punctis signare, pingere; *pettyezni.* Arch. Rák. VIII. 311. tria perizomata Turcica, rubra, auro argento *punctata.*

Punctatim, (Du C.) singulatim; articulatim, quasi per puncta: *pontról pontra, pontonként.* Ger. von Punkt zu Punkt. Ac. Com. Sopr. p. 20: Ad has facile responderi posset *punctatim.* Beth. G. Lev. 238. Kass. P. P. I. 42. Diar. Com. 1796. p. 31. Tör. Tár. 1886. 360.

Punctator, administrator fundationum piarum in capitulo (Du C. al. s.); *kegyes alapítványok külön kezelője a káptalanban.* Kon. Egyh. 303.

Punctellus, i, fulcrum; *támasz.* It. puntello. Vjestnik II. 117. an. 1289. posset . . . laborare unum gayfum . . . cum furcis et *punctellis* non tangentibus terram.

1. **Punctorius,** 3. lædens; *szúrós, sértő.* It. piccante. Gall. piquant. Cher. Jus. Eccl. I. 381. Generatim Parochis cæterisque clericis omnibus commendatur, ut a *punctoriis* expressionibus, a contumeliis et obiurgiis adversus Augustanæ et Helveticæ confessioni addictos in concionibus et in privatis conversationibus abstineant.

2. **Punctorius,** 3., pungens; *szúró.* Argenti. 7. dolor *punctorius.*

Punctualis, diligens, religiosus; *pontos.* Ger. pünktlich. Lzb. Cod. Med. III. 791. Arch. Rák. IX. 135.

Punctualitas, accuratio; *pontosság.* Ger. Pünktlichkeit. Arch. Rák. IV. 52. Szirm. Glos. 9. Törvt. Msz.

Punctualiter, *diligenter, religiose; pontosan.* Ger. pünktlich. Kuk. Jur. II. 187. ita in Confinio quoque Dubicensi per Dominum pro tempore futurum loci Commendantem *punctualiter* et exacte servanda. Dip. Reip. Rag. 294. Törvt. Msz.

Punctuatim, V. *Punctatim.* Arch. Rák. VIII. 389.

Punctulum, parvum punctum; *pontocska.* Fr. Balass. Casul. Steph. 3. et animalia varia *punctulaque* distributione non ineleganti expressa sunt. Vern. Met. 10. Cf. Appul. Met. 6., 21.

1. **Punctum,** i, *Puncta,* orum (Du C. 4.) articuli, capita; *fejezet, pont.* Száz. IV. 34.

2. **Punctum,** status, conditio (Du C. al. s.); *állapot.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 68 an. 1530: Munitiones . . . teneb's et teneri facies in bono *puncto* et ordine.

Punctum saliens, discrimen; *döntő pont.* Ger. Entscheidungspunkt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94. Quarta die colliquamentum illud exili purpurascente linea coronatur, in cuius centro punctum Sanguineum micat, ex priore puncto subalbo quasi emergens et dicitur *punctum saliens.* Jókai Epp. I. 216.

1. **Punctura,** (Du C.) actus pungendi; *szúrás.* It. punzione, puntura. Fej. IV. 2. 93. post plures *puncturas* lancearum et ictus sagittarum de medio hostium . . . se vix potuit liberare. Vern. Met. II. 348. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 206.

2. **Punctura,** æ, tentamen obiter factum. *találomra való próba.* Ger. Stichprobe. Wallaszky. 453. genuinumque examen, quorum alterum pro prima theologice laurea severum, alterum *puncturam* aiunt.

Punctus, i, spatium, locus (Du C. al. s.); *tér, hely.* Batty. Ger. XXXVIII. *Punctus* spatium seu locus est; docet hoc Franciscus Patricius: *Punctus* in spatio omnium primus positus est. Ib. 54.

Pungitivus, 3, (Du C.) pungens, acer; *szúró.* It. pungitivo. Cod. evang. T. I. p. 214: *Pungitivus* dorso meo infixus dolor.

Punicei galeri honor, dignitas Cardinalis; *bibornoki méltóság.* Szamosk. II. 9. His Pontifex Summus, ubi divortio cum uxore Maria Christierna facto in cœlibem vitam agendam animum Sigismundus traduceret, *punicei galeri* summum *honorem* pollicitus erat se adiecturum.

Punirifacere, puniendum curare; *büntettetni.* Szék. Okl. III. 181.

Punitivus, 3., puniendi vim habens; *büntető.* And. Pann. 71.

Punta, æ, V. *Puncta.* (Du C.) Obs. Jadr. 401. alium sticatum ultra portum Jadræ extensum ab Ecclesia S. Petri versus Ecclesiam S. Johannis siti ad *puntam* procedendo a parte transversali plagæ, quem vigesimo præfati mensis die fabricare inchoaverunt.

Puntum, qualitas (Du C. al. s.) V. s. *Rivarius; minőség.*

Pupa, æ, pro, puppis; *hajó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Et ubicunque inveniremus lignum de Ragusio, veniam ad illos cum *pupis* et accipere ab eis quodcunque voluerint eis dare per strinam.

Pupilla oculorum, ocellus, res cara; *szem fénye* (drága dolog.) Tör. Tár. 1887. p. 69. Cf. Lucr. 4., 247. Cels. 7., 7., 13. Plin. 11., 148.

Pupillarius, pupillaris; *árva.* Knauz. M. E. Str. II. 156., 176.

Puplicare, pro: publicare; *kihirdetni.* Kov. Form. St. 94. nos eo toto (facto) *puplicatis* dictis testibus ad sententiam diffinitivam procedemus.

Puplicatio, pro: publicatio; *kihirdetés.* Kov. Form. St. 95. contra D. P. Sacerdotem Rectorem Ecclesiæ de tali ad audiendum *puplicationem* eorumdem testium per eundem P. sacerdotem . . .

Puplicus, pro: *publicus; nyilvános.* Kub. C. Arp. I. p. 59. (an. 1268).

Purchravius, *Purcravius.* Fej. V. I. 119. ex parte nostra Camerarius Moraviæ et

purchravius da Brunone. V. II. 563. prout pridem per Petrum *Purcravium* est possessa.

Purcravius, (a germ. Burggraf) castellanus, præfectus arcis; *várnagy.* Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 32: cum petrus *purcravius* propter suas offensas ... de Sopronio exclusus fuisset. Tör. Tár. 1893. p. 19. Száz. XVII. 16.

Purdium, pro *Burdium* ut Purgravus pro *Burggr.* = regula, canterius; *lécz,* Ger. Latten (ap. Du C. demin. *Burdillus).* Fjp. Szám. k. 492: an. 1439. Pro asseribus et quinque *purdiis* stipendariorum.

Pure-pute, *tantum, simpliciter; csupán csak.* Törvt. Msz.

Purgamal, V. *Pannus purgamal.* Tör. Tár. 1889. p. 379. cutes parvas cirothecis et bursis valentes de panno *purgamal* vel stametis.

Purgamentum auri, fæx auri; *arany salakja.* Debr. Com. an. 1530. Lanx enea *purgamentum auri* recens deiectum capit.

Purgarus, i, custos terrarum et silvarum; *erdőcsősz.* Ger. Hanne, Borger. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 117. Judex neo electus... nominat aliquot subiecta pro munere Juratorum et *Purgarorum* Cf. p. 112. Betreffenden... Borger, so ist ihre Schuldigkeit dass dieselben den Hattert und die Wälder beschützen.

Purgatio canonica, (Du C.) quæ est super obiecto crimine proprio iuramento, vel si oporteat iuramento compurgatorum de ipso crimine diffamati innocentiæ ostensio; *egyházi tisztító eskü;* ha a vádlott segédeskü-vők segélyével magát a gyanú alól tisztítani igyekezett. Kon. Egyh. 431.

Purgatio equorum, lustratio, recognitio; *lómustrálás.* Reg. Turm. Præt. 148.

Purgationes, *istenitélet.* Diss. de Ferr. Cand. §. 4. Audiebant Judicia Dei alio titulo etiam *purgationes;* item: *iudicia probabilia.*

Purgator armorum, politor arm.; *fegyver csiszár.* Kronst. I. 695.

1. **Purgatoria,** æ, purgamenta; *söpredék, szemét.* Ger. Kehricht. Han. Mon. Jur. II. 196: nullus ponat fimum ... neque *purgatorias* ante ... portas civitatis.

2. **Purgatoria,** porta arcis; *várkapu.* Ger. Burgthor. Brut. Hist. VIII. 373. 9. porta, quam vulgo *Burgthor* hoc est castrensem portam appellant, Jovius detorto nomine *purgatoriam* vocat.

1. **Purgatorium,** i, (Du C.) intelligitur iusiurandum seu iuramentum, quod ad expurgandum sese ab alicuius impetitione præstatur; *vád- mentő hit.* Moln. Patv. 28. Georch H. T. IV. 152.

2. **Purgatorium,** (Du C). piaculares flammæ; *tisztító tűz.* It. purgatorio. Ger. Fegefeuer. Serm. Cat. 44. Est alter locus *Purgatorium* dictus, in quo piorum animæ, ad tempus ob leves culpas aut ob peccatorum in vita remissorum pœnas non persolutas patiuntur: quia nil coinquinatum potest intrare in regnum cœlorum.

Purgatorius, 3. emendans, rectificans. Textum vide sub *Juramentum purgatorium; igazoló.* It. purificante

Purgrabus, i, (a Germ. Burggraf); *várgróf.* Fjp. Szám. p. 365. an. 1436: pro legatione ad *purgrabum.*

Purgrecht, Germ. Burgrecht (Du C. Purctrecht) redditus arcis, onus emphyteuticum, pensionarium; *várjog.* Eszt. Okm. p. 90. (Rabinsteiner iudex Pestiensis an. 1393.) tradidit... racione redditus wlgo *purgrecht* dicti in festo sancti Michael Archangeli pro luminaribus ... viginti quatuor lucernas seu *candelas Baculares.* Cf. Eszt. Okm. p. 152. Fej. X. 2. 163.

Purkrecht, (Du C. Purcrecht), V. *Purgrecht.* Száz. XIII. 238. redditus *Purkrecht* dictus.

Purificatio, (Du C.) actus purificandi, expiatio; *önigazolás, tisztítás.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. 66. Andr. Pann. 35: *purificatio* animæ.

Purificatorium, (Du C.) linteolum, quo Sacerdos post communionem calicem extergit; *kehelykendő.* It. purificatojo. Oltv. Act. Synod. 97. item Pallæ, *Purificatoria,* Mantilia et alia ad usum Sacramentorum necessaria mundissima et nitidissima semper conserventur. [Bene Med. I. 27.

Puriformis, puri similis; *gennyes.*

1. **Purisare,** transigere, expedire, conficere; *tisztába hozni.* Ger. ins Reine bringen. Kövy. El. 171. quamvis unice per sententiam possit Statutio valide *purisari.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II 177.

2. **Purisare,** munde exarare, describere in purum; *tisztázni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 51. Possessione rectificanda dimensa de illa Mappa skiagraphica (Brouillon) a Geometra dimetiente confieri et confecta munde exarari *(purisari)* debet. Kass. Jur. Civ. I. 17.

Purisatio, actus sine lituris describendi; *tisztázás, tisztába való irás.* Opin. P. III. Sec. IV. §. 4: scribæ ad correspondentiarum protocollorumque *purisationes* convertendi. Coll. I. 16.

Purismus, sermonis expurgandi studium; *nyelvtisztaság után való törekvés.* Száz. X. 531. Jókai Magy. Náb. 701.

Purista, æ, sermonis expurgandi studiosus; *nyelvszüzességre törekvő.* Törvt. Msz.

Puritanismus, doctrina, cœtus sic dictorum Puritanorum, secta Reformatorum, circa annum 1574, qui puros se in doctrina et ritibus præ reliquis præcipue Presbiterianis venditabant. Lampe. Hist. Eccl. p. 384. Adhuc sub Rege Jacobo Guilielmus Ametius, vir alias de Ecclesiis et Scholis bene meritus, in exilium missus in illustri Frisiorum Academia Franckerana, Provinciam Theologicæ Professionis adeptus, tam scripto quam viva voce severioris *Puritanismi* (prout ex ejus libello, quem *Puritanismum* intitulavit, apparet) semina sparsit. Száz. VII. 139.

Puritanus, qui puram observare se dicunt religionem, alias Presbiteriani vel Nonconformistæ. Protestantes in Anglia, qui episcopos non agnoscunt, sed ecclesiam more vetere a senioribus regi volunt. Puritanus significat vulgo simplicem, nudum, rigidum, severum. *Puritán.* Szentiv. Curios. Misc. III. Septima synops. Chron Anno 41. In Anglia Parlamentum ex Calvinistis et *Puritanis* conflatum contra Regem invalescit.

Purizare, in charta munda scribere; *tisztázni, tisztába irni.* Száz. XXIX. 850. Rozsny. D. Diar. 501. ellene ma az dictál pennára, melyet ott impure rapiálván, hazamenék és *purizálván* felvűm hozzá.

Purizatio, V. *Purisatio.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 179. an. 1782. Protocolli ... *purizatio.*

Purpian, V. *Pannus purpián.*

Purpura viridis, cf. Scarlatin, quia sola materia, solum textum respicitur neglecto colore; *bibor szövet.* Arch. Rák. VIII. 340. Aliæ duæ sedes sine brachys, una attrita *viridi purpura,* altera vero rasa acu picta viridi tectæ.

Purpurascere, purpureum colorem referre; *pirosodni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 94.

Purpurati Sacræ Romanæ Ecclesiæ Patres, cardinales; *bibornokok.* It. padri porporàti, della sacra pórpora. Cod. Dip. Lond. 210. ut Sanctitas sua ipsum inter *purpuratos Sacrae Romanae Ecclesiae Patres* asciscat.

Purpuratus, i; (Du C. al. s.) ita vocantur summi duces Turcarum; *vezér* (török) Beth. G. lev. 439 az portán levő *purpuratusoknak* vagy vezéreknek. Tör. Tár. 1888. p. 528. ad ipsum Turcarum Imperatorem eiusdemque *Purpuratos* primarios. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 135. sex *purparatis* seu veziriis in Divány sedentibus.

Purpuratus Senatus, consilium cardinalium; *bibornoktanács.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 423. Totius dein rei processum ab ovo deducens, copiosis solidisque argumentis exhibuit *Purpurato Senatui....*

Purpurian, pannus purpurei, sandycini coloris; *purpián-szinű posztó.* Vect. Ref. C. 2.

Purpurissum, fucus, pigmentum purpurei coloris; *pirosító* (festék). Lzb. Cod. Med. III. 502. Cf. Plin. 35., 30.

Purperia, æ, fors. idem quod *porporia.* Gall. pourpris; *kerület.* Ljub. Mon. Sl. II. 455. leventur et amoveantur omnes *purperie* existentes circa Jadram.

Purtrilago, inis, (Du C.) putredo; *rothadás.* Bene. Pol. 116. Cf. *Putrilago* ap. Non. 21., 23.

Purugreht, V. *Purgrecht.* Cod. Zi. v. III. p. 119. 119.... quod donum ... (per duos integros annos) ... cum censu terragy *purugreht* dicti ... pignori obligasset, ymmo obligavit... eomodo, quod dictum censum annualem, videlicet *purugreht,* nominatum ... annuatim persolvet. [858.

Purule, pyrola; *pirula, körtike.* Schläg.

Purulentatio, (Du C.) pus, exulceratio, suppuratio; *gyűlés, gennyedtség.* Vern. Psych. 485. Huc referuntur: læsiones capitis, pressiones cerebri per ossium excretiones, per varios partim in membranis cerebri, partim in cerebro ipso exortos scirrhos et tubera caussatæ: hydatides, *purulentatio,* narcoticorum venenorum usus etc. Cf. Cœl. Aur. chron. 5., 10., 95.

Purum, liquidum; *tisztán.* It. netto. Jókai Pol. Div. III. 69. marad 500 frt *purum.*

Purum villenagium, (Du C.) villicorum prædium, pro quo servitia sine fine præstabant. Új. Magy. Múz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt 1. Tief de haubert... 2. Liberum soccagium ... 3. *Purum villenagium,* parasztok telke, melyért határtalan szolgálattal tartoztak az úrnak.

Pus, prædium; (Du C. 2); *telek.* Schläg. 688.

Puscare, sclopeto ictus dare; *lövöldözni, puskázni.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 51. nem (latin) tanárnak való, mert ilyen hibákat követ el: ista argumentum, curabo te vapulari, ipse etiam pergit *puscatum,* debio vobis gratulare etc.

Puscarius, sclopetarius ab Hung. *puska:* sclopetum. Epist. Proc. p. 14: cum *puscariis*... insurgere... velitis.

Pusiculus, parvulus; *kicsinyke.* Georg. Sirm. T. 310. Et ipse Paulus *pusiculus* stature erat.

Pusillitas, atis, (Du C.) segnitia: *csüggetegség, gyarlóság.* It. pusillità. Beng. Ann. Er. Cœnob. 201. ne continua malorum mole pressa, animo contabescat mortalis *pusillitas.* Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Pusta, æ, pascuum; *legelő, puszta.* Lzb. Cod. Med. II. 603: in sic dictis *pustis* seu pascuis.

Pusterula, æ, (pusterla, pusterna, pusterula, posterula), posterior porta vel portula alias posterna, Latinis: posticum; *hátsó ajtó.* It. postierla. Cod. Dip. Árp. Cont. VI. 563. et domum, quæ est ad *pusterula* cum molendino.

Puszta, æ, prædium; *puszta.* Szirm. Hung. in. Par. 2. sed proverbium est Hungarorum: si in Hungaria *pusztae* (sic prædia vocant) non fuerint, boves Hungarici non veniant amplius Viennam. *Pusztam* interpretes S. Scripturæ *desertum* appellant et significat terrenum aliquod vacuum, in quo pagus aliquando stetit; cur autem Hungari *pusztae* prædii nomen in Latino tribuant? non assequor, nisi forte, quia quantum olim Romani e prediis suis tantum voluptatis et hi e *Pusztis* suis capiunt.

Putare, computare; *becsülni* (adóbecslésnél). Kronst. II. 442. an. 1536: iudices... de stipendio earum possessionum *putaverunt* flor. Cf. Cato R. R. 2., 5. Macrob. Sat. 1., 13., 5.

Putaticius, 3. falsus, fucatus, larvatus; *színleges.* Fej. Jur. Lib. 268: *putaticia* contrahi faciunt Matrimonia.

Putatitius, 3., putativus; *vélt, gondolt.* Gall. putatif. Knauz. M. E. Str. II. 438: ius hoc *putatitium* ad Regnum etiam Hungariæ extendere posse autumavit. Fabó Monn. Evang. II. 100.

Putativus, 3., V. *Putaticius;* (Du C. existimatus). Cher. Jus. Eccl. II. 168. Matrimonium *putativum* cum vir et femina coniugum more vivunt et pro coniugibus publice habentur, licet reipsa Matrimonio valido iuncti non sint, copulatio talis Matrimonium *putativum* vocatur et conviventes *putatii* coniuges nuncupari solent.

Puteus extractorius; *szállító akna.* Ger. Förderungsschacht. Besztb. Levt.

Puteus communicativus; *légakna.* Luft-Schacht. Besztb. Levt.

Puteus hydraulicus; *gépakna.* Besztb. Levt.

Puteus metallicus; *akna.* Juriev. Jur. Met. 83. *Puteus Metallicus* (Schacht) est illa fodina, quæ perpendiculariter in viscera terræ descendit.

Puteus pneumaticus, fodina per quam aër immittitur; *légakna.* Besztb. Levt.

Puteus salis, salis fodina; *sóakna.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14. [Jogt. Eml. I. 405.

Putna, æ, labrum; *puttony.* Sl. putna.

Putorio, onis: mustela putoria; *görény, menyét.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 73.

Putosius, i, (Du C.) cati seu felis species; *görény.* Gal. putois. Cf. *Putorio.* Piszter Szt. Bernát I. 343. *putosiorum* seu Vesonum pelles.

Putrefactio, actus putrefaciendi, putredo; *rothadás.* Szentiv. Curios. Misc. 57. hanc vero causat quandoque, quia dum gleba multo iam humore abundat, si superveniat adhuc novi humoris Lunaris accessio, terræ particulæ naturæ igneæ extinguuntur, unde sequitur *putrefactio,* quam nimius humor inducit. Cf. Cassiod. in psalm. 15., 11. Augustin. Ep. 33., 5. Cæl. Aur. Chron. 3., 4., 52.

Putrescentia, æ, putredo; *rothadás.* Bene Med. III. 249.

Putton, V. *Putna.* S. Benkő. Pop. Misk. 45. quæ (baccæ) in Vasa ad vindemias fabrefacta *(Putton)* collectæ p. 46. Recipe uvarum passarum sine racemis collectarum mensuras *(Putton)* duas...

Puzupus, i, fors idem quod *Podsupus.* Ljub. Mon. Sl. I. 44. an. 1227: audivimus ab ore Draxica *puzupo* de Absero.

Pyctatium, i, index, catalogus; *jegyzék, lajstrom.* (Páriz Pápai.) *M. Soiterus* De bello Pannonico p. 572. quem et ipse mox recognitione peracta, militumque nominibus intra *pyctatia* receptis toto insecutus est cum exercitu.

Pygistæ, arum, libidinosi homines fors. a gr. *πυγίζειν: fajtalankodni, fajtalankodók.* Cod. evang. T. I. p. 221: Audio te, mi fili (pace tua dictum volo) canonicas *pygistarum* horas, nescio quo pietatis zelo ductum sensim revocare.

Pyladea fides, intima fides; *benső hűség.* Cod. Evang. T. I. p. 181: *Pyladea* tua *fides* mihi nota est.

Pylatorius, 3., V. *Pilatorius.* Szam. Tih. Apáts. p. 18: 1340. Duo *molendina pylatoria* wlgariter *korlow* dicta. O. L. D. 3337.

Pylii anni, anni provectæ senectutis Nestoris; *hosszú idő.* Fabó. Monn. Evang. 108. quandoquidem omnium bonorum iudicio hic *Pylios annos* vivere dignus erat.

Pyloclastrum, *Petarda.* Ger. Thor-Brecher. Fal. Arch. Mil. 141.

Pyntha, æ, mensuræ species; *pint.* Ger. Maass. Buny. Vár. tört. I. 360. quod vina... nunquam possint maioris pretii vendi, quam *pyntha* vini pro denariis quatuor.

Pyramidalis, e, (Du C.), pyramidatus; *gúla alakú.* It. piramidale, piramidato. Beng. Ann. Er. Cœnob. 315. A fronte porro utriusque præfatæ imaginis duæ consistebant *pyramidales* columnæ. Boët. Instit. Arithm. 2., 4.

Pyramidarium, pyramis; *gúla.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. 61. Ei contiguum est *pyramidarium* ex asseribus elevatum et scamnulis sectum, solitis pyramidibus provisum.

Pyramidatim, in pyramidis formam, striæ in modum; *gúla formára, jégcsap módjára. Wernherus.* De adm. Hung. aquis p. 853. ex ipso id, quod vocant vitriolum, quod Græcis chalcanthum, Latinis atramentum sutorium destillat *pyramidatim* concrescens striæ in modum.

Pyrategium, tempus, quo igne exstincto monachi dormitum ibant; *tűz-, gyertyaoltó idő.* Nagy Hier.

Pyraustæ interitus; *azok ellen, kik maguk vesztük okai.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 27. *Pyraustae interitus.* In eos, qui sibi ipsis exitium accersunt.

Pyrgus, i, 1. arx ex gr. *πύργος* 2. infundibulum, colum; vas forma metæ, cono vel turbini simile, ubi desinit, foramen habens; *1. vár, 2. töltsér.* Cell. Bell. 838.

Pyritaceus, 3., (a gr. *πῦρ* et *ταχερός*) quod in igne fundi potest. V. s. *Additamentum 2.; tűzben olvasztható.*

Pyrobola, -orum, vox Græca *πυροβόλα τά,* ignita-, ardentia tela; *tüzes, égő hajítódárda.* Rák. Ön. 13. I. 11—12. (11)... tormentis et mortariis magna *pyrobolorum* et bombarum quantitate iniecta ad deditionem cogere nitebatur...

Pyrobolarius, adi. a pyrobola subst. more adhibitum, miles, qui ignita tela iaculari solet, qui pyrobolis fungitur; *tüzér, gránátos. Pyroboliarum:* mendum typographicum est pro: pyrobolariorum. Rák. Ön. 236. I. 30—31. (31.)... illum quondam in legione mea Gallica *pyroboliarum* centurionis munus obivisse. Beng. Ann Er. Cœnob. 1372.

Pyrobolia res, res pyrotechnica; *tűzművészet.* Tör. Tár. 1888. p. 163.

Pyrobolus, i, missile pyrium; *rakéta.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 252. Ex recreativis ignibus sunt primo *Pyroboli,* quo nomine veniunt papyracea illa involucra, cylindri forma, e pyrio pulvere facta et in altum per aëra ut plurimum vi ignis scandentia. Præterea situantur quoque et conficiuntur tali modo *pyroboli,* ut pluviam ignem spargant, imo has diversi coloris etiam efficiant.

2. **Pyrobolus,** i, *gránátgömb, tüzes golyó.* Ger. Granate. Beng. Ann. Er. Cœnob. 372. globos ferreos seu granatas aliasque *pyrobolorum* species in magna copia elaboratas per fores et fenestras horrido cum boatu eiaculabatur.

Pyrolus, i, globus ignifer; *tüzes golyó,* Tör. Tár. 1888. p. 163.

Pyromantia, *(πῦρ + μαντεία); tűzjóslás.* It. piromanzia. Gall. pyromancie. Ger. Wahrsagen aus dem Feuer. Vern. Phil. Mor. 254. geomantia, hydromantia, *pyromantia,* quo per signum aliquod in terra, aqua, igne editum... futura tamquam certo eventura prædicuntur. Isid. 8., 9., 13. Mythogr. Lat. 3., 12.

Pyropilicum cœtus; *tűzművesek.* E gyűjtőnévvel neveztetnek a károlyvárosi czéhszabályokban az egy czéhben egyesült kovácsok, lakatosok, bádogosok, ezüst-, sárgaréz- és puskaművesek. Kecsk. W. P. Ötv. 52.

Pyrosus, 3., saxosus (Ap. Du C. pyrus= petra seu meta lapidea) in modum pyramidis desinens; *gúlaalakú.* Cod. Dip. Hung. Árp. V. III. 31., 41. ascendit ad montem, ubi est lapis, qui Turschan nominatur et de illo monte ad parvum montem *pyrosum* et inde pervenit ad duas metas.

Pyrotechnia, æ, V. *Pyrotechnica.* Wallaszky 553 scientia Rei Militaris cum Architectura, *Pyrotechnia,* Re Tormentaria. Rév. Pl. 16.

Pyrotechnica, æ, ars ignium artificiosorum fingendorum, ars pyrotechnica; *tűzművészet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 252. Post inventum pyrium pulverem varia arti-

ficialium ignium excogitata sunt genera, quæ tamen ad duo summa revocantur Nempe: vel ad *ignes serios* sive *defensivos* sive *offensivos* vel ad ignes *festivos* seu *recreativos*.

Pyrotheca, missile pyrium, radius pyrius; *rakéta.* It. razzo. Gall. fusée. Rakete. Tomts. 193. verum potius circa tactum corpus rutilantes instar solis cuiusdam aut parvæ *pyrothecae* 1/2 poll. circiter in diametro habentis.

Pyrrhonismus, i, de omnibus rebus dubitandi ratio; *mindenről való kétkedés.* (Heyse: die Zweifellehre des Pyrrho, eines altgriechischen Philosophen, welcher lehrte, man müsse an Allem zweifeln, um die Wahrheit zu erforschen). Törvt. Msz.

Pyrrichia Germanica, V. *Germ. pyrrichia.* Száz. XVII. 761.

Pysale, (Du C. Pysalis) vestiarium; *ruhatár.* Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 35. filias ad *pysalia.*

Pythmenulcum, vectis ferreus; *fenékvonó.* Pár. Páp.

Pythonissa, femina, quæ vaticinatur a Pythia, *Πυθία*, sacerdote Apollinis; *jósló asszony.* It. fitonissa. Fej. 1., 249. quia exterminavit Saul omnes *Pythonissas* de terra.

Pythoniasmus, i, pythonico spiritu agendi ratio; *jóslás.* Konek Egyh. 422.

Pÿwha, mensura vinaria Saxonica. Monm. Comit. Trans. I. 538. an. 1555. In Barcza, Chÿk Gÿergÿo et tribus sedybus de uno cubulo avene denarii quinque, pro una *pÿuha* vini, hoc est pro mensura saxonica *Eythel* vocata, denarius unus, ubi autem *eythel* maior est, iuxta quantitatem solvatur.

Pyxa, æ, sclopetum; *puska.* Ger. Büchse. Kronst. III. 480: theca ad *pyxam.*

1. **Pyxidarius,** Benkő. Im. Nat. Sic. 47. Huius classis homo [*Pyxidarii,* sive Plebeii, *Közrendek, Gyalogok, Darabantok* (hoc est Pedites] vocatur Hungarice *Darabont* ex Germanico Trabant, latine vero *Pixidarius* hoc est Sclopetarius e *Büchse* itidem Saxonum, quibus sclopetum, quali pedites nostri utebantur, hoc nomine notatur.

2. **Pyxidarius,** qui pyxides parat; *puskaműves.* Fr. Lib. Rt. I. 44. andree *pixidario* de Jaycza dati sunt. Fjp. Szám. 478., 493.

Pyxidula tabacaria, theca sternutatoria; *tobák-, burnóttartó.* Ger. Schnupftabakdose. Pár. Páp.

Pyxis (pixis), proprie significat vasculum e buxo excavatum a *πύξος*, buxus Ap. Brut. species machinæ bellicæ, ut ap. plures script. ævi medii sclopetum: *puska.* Brut. Hist. IX. 47., 19. quousque *pixidis* globo interiit. XII. 304., 9. appletas *pyxides* tormentarii pulveris XII 335., 20. præter tormentarias *pixides* XIV, 455., 33: insertis *parvis fistulis* quas vulgo, non male, quod pugno gestantur, *pyxides* vocant.

Pwrkeytn, (a gr. *πῦρ καίω)* census, reditus species. Tör. Tár. XII. 35. nec non Candelarum cerearum tempore divini officii, puta Missarum celebrationis, in altaribus accendendarum disposicione annuum censum sive redditum wlgo *pwrkeytn* dictum.

Pwrpianus, V. *Purpianus.* Tör. Tár. 1888. p. 570. una vestis ad equitandum de *pwrpiano* colore zewrke . . . subycza de *panno pwrpyano* zewrke.

Pwtthon, V. *Putton.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item *pwtthon* unum deauratum Brassoviæ noviter laboratum.

Q

Quacila, æ, coturnix; *fürj.* Bárczay.

Quackeri, seu *Trementes, trepidantes,* Foxii sutoris discipuli (Du C.) apud Anglos, fanatici, quos Galli *tremblents* vocant, a tremendo corporis motu, quem inter precandum affectant, quasi essent iudiciorum divinorum terrore perculsi; *rezgehitüek.* Nagy Hier.

Quacqueri, V. *Quackeri.* Not. rel. II. 244.

Quackerianus, assecla sutoris Georgii Fox, qui auctor erat sectæ sic dictorum quakerorum in Anglia an. 1650. *(Quakeri* vel *Quäkeri* proprie trementes ab angl. *quake:* tremere ita dicti, quod divina mentis excitatio contremiscentibus artubus se insinuare solebat); *rezgehitüek.* Ker. Nap. 20.

1. **Quadra,** æ, quarta pars (Du C. al. s.); *negyedrész.* Ger. Viertel. Kronst. I. 688.

2. **Quadra;** æ, panis, portio (Du C. al. s.); *kenyér, illeték.* Ker. Nap. 4. Primariusságra candidáltattam; házba lakni a contrascriba *quadrájára.* Cf. Senec. et Hor. Ep. 1., 17., 49.

3. **Quadra,** particula (Du C. al. s.); *részecske, falatocska.* Kol. Am. I. p. 46: Neque tamen hæc a nobis dicuntur, quasi meracioris vini usum, aut lautiorem *quadram,* vel legionario vel equiti nostro invideremus.

Quadragenarium vas, vas quadraginta congiorum; *negyven pintes hordó.* Kronst. III. 289., 423. Cf. ap. Catonem dolium.

Quadragesima, æ, (Du C.) quadraginta dierum solenne ieiunium; *negyvennapi bőjt.* It. quarèsima. Gall. quadragésime. Szirm. Cf. Hier. Ep. 41., 3. et scriptores ecclesiasticos.

Quadragesimalis, 2., ad quadragesimam pertinens, per quadraginta dies durans; *negyven napig tartó, negyven napos. Quadragesimale ieiunium:* negyvennapos bőjt. Asp. Pr. Chr. p. 444. l. 7—8. (8.): . . . ad recolenda sanctæ crucis mysteria me hoc *quadragesimali jejunio* præparare volueram.

Quadrageximum, i, pars quadragesima; *negyvenedik rész.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. Et quicunque repertus fuerit habere vel comperasse de mercibus ipsorum de illis, que fuerunt de Sclavonia, solvent *quadrageximum* . . . et cum venerit, nisi manifestaverit Vicedominis merces, ex quibus solvere debet *quadrageximum* et fraude mediante celaverit et Vicedomini cognoverint, accipient ab eo *quadrageximum* duplum etc.

Quadrangularis, e, quattuor angulorum; *négszögletü.* It. quadrangolàre. Gall. quadrangulaire. Verancs. V. 369. concedimus Vobis insignia hæc nobilitaria, videlicet: scutum erectum, quinque habens arcolas seu columnas aureo et cæsio colore distinctas per obliquum a superiori latere dextro ad inferius sinistrum recto diametro perductas et figura *quadrangulari* inclusas.

Quadrans horologiarius, tabula, cui horarum notæ inscriptæ sunt; *számlap.* Gall. cadran. Ger. Zifferblatt. Kronst. III. 423: *quadrans horologiarius* ad turrim Porticæ pictus.

Quadrans lapis, lapis quadratus; *koczkakő.* Kronst. III. 422.

Quadrantum Magister, *fertálymester.* Ger. Viertel-Meister. Egri levélt. Repræsentatio magistratualis in merito petitæ Michaelis Bárdos *fuiti Quadrantum magistri.* 1801.

Quadrata ulna, Georch. H. T. IV. 178. azaz 864 rétű *(quadrata)* királlyi öl egy királlyi holdat *(iugerum regalis mensurae)* és illyen 150 királlyi hold egy király ekemértéket *(aratrum regale)* azaz egy jobbágyhelyhez tartozandó kintvalót teszen.

Quadratarius, (Du C.) lapicida, qui lapides expolitat; *kőfaragó.* Nagy Hier. Cf. Sidon. Ep. 3., 12. Cod. Just. 10., 64., 1. Gromat. Vet. 302., 9.

Quadratus, i, pileus sacerdotum formam quattuor angulorum habens; *négyszögletű papi süveg.* Szirm. Kaprin. Eloq. I. 750. superpelliceum, stolam aut *quadratum,* ut aiunt, dirigere inurbane, screare, tussire.

Quadriangularis, quattuor angulorum; *négyszögletes.* Arch. Rák. IX. 6. Fej. X. 2., 101. clypeus *quadriangularis.*

Quadriarticulatus, 3., quatuor articulis constans; *négyizü.* Alexy 23.

Quadricornus, (Du C. quadricornium) quattuor cornua habens; *négyszarvú.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 220.

Quadriennalis, e, quadriennis, quatuor annorum; *négy éves.* Verancs. II. 273. profectus est inde Tarsatum oppidum, sacræ olim Nazarenæ, nunc Lauretanæ domus hospitio *quadriennali* nobilitatum.

Quadriga virtutum, (Du C.) Quatuor virtutes cardinales: prudentia, iustitia, temperantia et fortitudo; *négy sarkalatos erény.* Nagy Hier.

Quadrigare, (Du C.) quadrigis vehi. V. s. *Bigare; négyfogatu kocsin járni.*

Quadring, V. *Quartinus.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 170. Numi Hung. 45. Valor floreni aurei sub Sigismundo in centum denariis seu ducentis obolis defixus est, quum marca decem pensas seu quadrigentos denarios contineret. De leviore denariorum specie *Quadring* dicta, quatuor unum denarium seu quadringenti ac devalvatione eius facta, mille plane æquabant florenum. Alia moneta erat *Ducat,* a *decade,* quod decem efficerent denarium, cuius anno 1430. tamquam obolitæ fit mentio.

Quadripartio, partitio in quatuor partes; *négyelés.* Ger. Vierteilen. Kronst. I. 432.

Quadripartitus, non solum de litteris aut diplomatibus in quattuor partes divisis (Forc.) sed dicitur etiam de iis, quæ in quattuor exemplaribus sunt scripta. Eam notionem inesse adiectivo diplomatis totius contextus probat; *négy példányban.* Cod. Dip. Arp. Cont. II. 310. Ut igitur huius rei series robur

perpetue firmitatis obtineat, presentes litteras *quadripartitas* dictis Abbatibus et nobilibus concessimus, quartam partem earundem in nostra camera reservando.

Quadrisacramentarii, Melanchtonis sectatores, qui tantum quatuor sacramenta esse docebant: baptismum, cœnam domini, remissionem peccatorum et consecrationem sacerdotalem; *négyszentségvitatók.* Nagy Hier.

Quadrisomum, (Du C.) vox hibrida ex quatuor et σῶμα = arca, loculus, sarcophagus quatuor corporibus inserviens; *négy halottas sír.* Pár. Páp. Cf. Reines Inscr. cl. 2. no. 437.

Quadriviales scientiæ, in quadrivio tradi solitæ scientiæ; *felsőbb tanfolyamú tárgyak.* Wallaszky. 111.

Quadrivialis facultas, schola quatuor classium superiorum; *négyosztályu iskola.* Wallaszky 110. docturum *quadriviales facultates.*

Quadrivium, (Du C.) superior disciplinæ cursus; *felsőbb tanfolyam.* Száz. XXVII. 489. Cf. Boët. Inst. Arithm. 1., 1. p. 7., 25. et 9., 28. Schol. Vindob. ad Hor. art. poët. 307.

Quadrula, æ, tabula quadrata concidendis rebus cibariis facta; *négyszögű vágódeszka.* Kronst. II. 482; scissoriis seu *quadrulis* vulgo scheyben.

Quadrum, i, patella (Du C. al. s.); *tányér.* Verancs. VI. 344. Ad pelvim, ad guttum primus, meoque prius apponere quam suo *quadro* omnia et mecum meliores epularum portiones quasque communicare semper. Cf. Verg. Aen. 7., 115. Juven. 5, 2.

Quadruplica, *negyedfelelet.* Cod. Camb. Merc. 96. Diar. Com. II. 76. Kass. Jur. Civ. I. 152. Si vero Actor ad similem obiectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur Replica vel Replicatio — et sic dein responsio, quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur Duplica vel Duplicatio et quam reddit ad hanc Actor, Triplica vel Triplicatio et si hanc rursus refellat I. *Quadruplica* aut *Quadruplicatio* audit.

Quadruplicatio, V. *Quadruplica.*

Quadruvium, ubi via in quatuor partes abit; quadrivium; *keresztút.* Batty. Leg. T. II. 85. an. 1082. Cf. Catull. 58., 4. Juven. 1., 64.

Quæsiticius, 3., acquisitus; *szerzett.* Oláh. Cod. Ep. 16. Regem nostrum quantum in se est arbitror totis viribus innisurum ad nostram regnique sui tam aviti, quam *quaesiticii* tutelam.

Quæsitor, V. *Commissarius.* Hist. Ecc. Ev. 12. dimissi fuere ad Superioris Hungariæ Liberas Regiasque Civitates duo *Quaesitores (Commissarii).*

Quæsitus, 3., spurius; *talált, fattyu.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 102. Videamus etiam de successione illorum, qui illegitimi sunt seu qui extra matrimonium ex illicito coitu nati sunt, quorum alii sunt spurii vel vulgo *quaesiti,* alii ex damnato incestuoso concubitu, alii ex adulterii complexibus nati.

Quæstio facti, rem, factum concernens quæstio; *a tárgyat érdeklő kérdés.* Törvt. Msz.

Quæstio iuris, ius concernens quæstio; *jogi kérdés.* Törvt. Msz.

Quæstio meritoria, V. *Meritorius; derekas kérdés.* Törvt. Msz.

Quæstio suggestiva, responsum suggerens quæstio; *feleletet sugalló kérdés.* Törvt. Msz.

Quæstionarius, 3.; *kérdező.* Severini 81. Methodus a) *quaestionaria* interrogando et respondendo ordinem cogitationum exponens.

Quæstionatus, 3., de quo agitur; *kérdésben levő, kérdéses.* Opin. P. I. Sec. II. §. 9. Kass. P. P. II. 118. Voto seu opinione Proponentis super *quaestionato* negotio deprompto.

Quæstor, (Du C.) rerum exteriorum ad vitam necessariarum provisor; *kereskedő.* Tab. Conscr. Mercatores. *Quaestores.*

Quæstor cameræ regiæ, viri a cameræ consiliis regiæ; *a királyi kamara tanácsosa.* Verancs. IV. 11. Verancsics et Zay *camerae regiae quaestoribus* S.

Quæstor carnium infumatarum, botularius; quæstor carnium fumo siccatarum; *hentes.* Pest. Vár. Levt.

Quæstor circumforaneus, V. *Circumforaneus Quaestor.*

Quæstor magnarius, V. *Magnarius; nagykereskedő.* Törvt. Msz.

Quæstor pulverum tabaccæ, mercator sternutamentorum; *burnót kereskedő.* Bene Pol. 125.

Quæstor ruralis, tabernarius; *szatócs.* Ger. Krämer. Vect. Gen. 02. §. 96.

Quæstura universitatis, *egyetemi számtartóság.* Poor J. Zsebsz. 23.

Quæsturalis, ad quæstum pertinens; *kereskedelmi.* Opin. Deput. 39. Ad Causas ad desumtionem Debitorum, ex negotiationibus *quaesturalibus* provenientium, et pro specifice designatis nundinis obligatorum.

Quæsturare, quæstum exercere; *kereskedni.* Opin. 1802. c.

Quæstus all in Grosso, mercatura magna; *nagyban való kereskedés.* Kuk. Jur. I. 449.

Quæstus alla Minuta, mercatura tenuis; *kicsinyben való kereskedés.* Ger. Kleinhandel. Kuk. Jura I. 448. an. 1761.

Quæstus domatim exercere, merces ostiatim venales proponere; *házalni.* Opin. 1810. Sec. III. Tit. 2. l. *quaestus domatim exerciti* vulgo Hausiren.

Quagama, (Du C. Qualea, qualia, quaquila, quagania) coturnix; *haris, fürj.* Ger. Wachtel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Quagina, æ, pro: vagina, sicut guastare pro: vastare; *tok.* Száz. VI. 358. missi duas *quaginas* cuttelorum bohemicalium 12. pro *quagina.*

Qualificando, distinguendo. Georch. H. T. IV. 31. akár a kérdésben forgó derék dologban vagy állítván vagy tagadván, vagy *külömböztetvén* (qualificando) vmit.

Qualificare, certa qualitate donare (Du C.); *képesitni, minősitni, módositni.* It. qualificare. Gall. qualifier. Ger. qualificiren. Kass. Prax I. Præf. idmodi elaboratum in respectu Juventutis Patriæ pro gerendis muniis officiisque publicis semet habilem *qualificatumque* reddere cupientis... Pázm. Dial. 174. Moln. Patv. 6.

Qualificatio, qualitas; *milyenség, minőség.* Pel. De convers. s. Pauli s. III. c. 2.: Ratio (qua ostenditur res) accipitur ex parte *qualificationis* modi.

Qualificative, qualitatem concernendo; *minőségét tekintve.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 189. Dum reus litem *qualificative* contestatur.

Qualificativus, 3., qualitatem examinans; *módosító.* Kövy El. 674. alia est negativa, alia affirmativa alia *qualificativa,* prout vel negat prætensionem Actoris vel eam confitetur simpliciter etc.

Qualificatus officialis, aptus muneri sustinendo off.; *minősitett tiszt.* Ger. qualificirt. Regul. Turm. Præt. 41.

Qualificus, 3., quali modo res acta sit; *milyen módon végbemenö.* Pel. Pom. L. P. III. Divisio: Secundum deinde mysterium *qualifice* apparitionis.

Qualitative, respectu, ratione qualitatis; *minőségileg.* Germ. qualitativ. Vern. Met. 40. Hæc est ratio cur etiam partes totius cuiuspiam similares dicantur, si invicem et a toto nonnisi quantitative; dissimilares vero, si *qualitative* differant.

Quambire, cambiare; *váltani.* Tör. Tár. 1893. p. 21.

Quandoque, tandem aliquando; Textum v. s. *Methodianistae; valaha.*

Quantitative, (Du C.) quod quantitatem attinet, quoad quantitatem; *mennyiségileg.* Ackerl. 10.

Quantitativus, 3., ad quantitatem pertinens; *mennyiségi.* Pázm. Dial. 325.

Quantivalentia, (Cf. æquivalentia, æquipollentia) quantum quid valet; *mennyitérőség.* Cod. Dip. And. II. 15., 17. II. 28., 33. propter ignoranciam qualitatis et *quantivalentiae.*

Quanto cyus, sæpe disiungitur, et pars altera pro vocabulo habetur; *minél előbb.* Arch. Rák. III. 208.

Quantoplus, pro: plurimus (Hungarismus); *mennél több,* (igen sok). Cod. Zi. T. I. 308: Et fenum... *quantoplus* illic fuisset inventum.

Quantulecunque, adv. ad vocem quantuluscunque; *némileg.* Andr. Pann. 258.

1. **Quantum,** quam; *mint.* Frak. Mát. lev. 1480. II. 6: Deferuntur (sc. tributa)... non tam nobis,... *quantum* pro necessitate christianitatis.

2. **Quantum,** i, res aliquanta; *mennyiség, kvantum.* It. quanto. Arch. Rák. IX. 466.

Quantum auctionale, V. *Auctionalis.* Diar. Com. II. 96.

Quantum contributionale, pars rata tributi; *adóilleték, adóösszeg.* Kuk. Jur. I. 476. Kass. Prax. I. 35.

Quantum diu, pro: quamdiu, donec, dum; *a meddig.* Han. Mon. Jur. V. I. 10. an. 1265: si sc. mulier non habuerit unde solvere, stet in carcere, *quantum diu* solverit.

Quantum grationale, pecunia alicui loco moto solvenda, emeritum; *kielégítés.* Ger. Abfertigung. Opin. 1802. §. 73. Y2.

Quantum terrestrale, *úri adóilleték.* Pfahl. Jus. Georg. CXXII. Ut Domini defixa ab antiquo reluitione operarum (Robotarum) in 8 florenis a singulis sessionibus pendendis, qui in *quanto terrestrali* censu dominico annuorum 11 florenorum iam inclusi sunt, contenti sint.

Quaquaversum, quoquoversus; *mindenfelé.* Tag. Erd. II. 420: transmittenda... *quaquaversum*... exemplaria.

1. **Quarantena,** æ, (Du C. 4.) spatium

40 dierum ab It. *quarantana; vesztegidő.* Gall. quarantaine. Ger. Quarantäne. Epist. Proc. P. III. p. 545: prævident suam Dominationem propter necessariam *quarantenae* expletionem, longius moraturam.

2. **Quarantena,** æ, (DuC. Quarantena 1.) quadragesima, (carena); *bőjt.* Nagy Hier.

Quarantesimum, pars quadragesima rei alicuius. Cf. It. quarantesimo. Et Maigne: Quaranteira = quadragesima pars; *negyvened.* Fej. VI. 31., 33. tertio quod homines de Trag. a quarantesimo solvendo totaliter absoluti redderentur.

Quarantia. æ, sponsio, cautio, fides; *kezesség, jótállás.* It. quarantigia. Arch. Rák. I. 292. VIII. 182.

Quarcium, quarta pars; *negyedrész.* End. p. 540. Matthæi bani Jura an. 1273: 21. *quarcio* cubuli de vino.

Quardia, custos corporis; Arch. Rák. I. 366. Az test után penig egy Compánia lovas *Quardia* azaz *testőrző* ment.

Qvardianus, V. *Guardianus.* Száz. XXII. 591. pater *Qvardianus.*

Quarelus, (DuC.) teli species balistarum, brevis, spissior et forma quadrata. V. s. *Coratia; nyíl.* It. quadrello.

Quarnachia, amiculum; *hosszú kabát.* It. guarnaca. Rač. Mon. Sl. XIII. 56. an. 1349: familiares indui debeant . . . *induta* et *quarnachia.*

1. **Quarta,** æ, modus agri (Du C.); *negyedföld.* Száz. IV. 369. vendidimus et arendavimus totam *quartam* et Cathedraticum Archidiacouatum de Zathmar Reverendissimo Domino Ladislao Waya Cathedrali Agriensi pro flor. tricenti.

2. **Quarta,** quarta pars (puellaris) (Du C. 5.); *leánynegyed.* Kövy El. 117. Filia mea cum dote matris suæ potest suam *quartam* a fratribus suis, a Fisco, aliisque meis successoribus petere.

3. **Quarta,** æ, (Du C. 4.) præstationis agrariæ species; *negyed, illeték.* Gall. droit, impôt, quart. Ger. Gebühr, Viertel. Verancs. V. 329. IX. 32. Liceat etiam ei de *quartis* statuere, quæ iurisdictionem decimarum episcopalium sequuntur.

4. **Qvarta** vel **brevia,** conventus extraordinarius judicialis, processuum liquidorum et brevium terminorum; *rendkivüli törvényszék.* Samb. Tyrn.

Quarta cunicularis, *aknanegyed.* Juriev. Jur. Met. 97. Proprietario Cuniculi hæreditarii competit etiam *Quarta Cunicularis* seu *quartus nummus,* qui est subsidium pecuniarium, quo Urburarii usum cuniculi hæreditarii habentes, eiusdem Cuniculi Proprietarium, in ferendis cultivationis cunicularis sumtibus adjuvare tenentur; consistit autem *nummus quartus* in compensatione 1/4 expensarum, quas Cuniculus habuit a tempore ingressus Campi usque egressum.

Quarta episcopalis, quarta pars decimarum episcopalium; *püspöki negyed.* It. quarto episcopale, quarta parte. Verancs. V. 339. pecunias ex arendationibus decimarum et *quartarum episcopalium* collectas atque alios redditus cunctos, quocunque vocabulo adpellentur . . . seu in specie in manus suas poscant . . .

Quarta filialis, idem quod *quarta puellaris.* Szered. Ser. Episc. 117. an. 1379.

Quarta Octava, *negyedik nyolczad.* Opin. Deput. 54. Causæ in facto Jurium possessionariorum in tertio Termino, tardius autem, cum finales harum recte Causarum decisiones per varias dilationes in longum serpere consvevissent, in *quartis Octavis,* non obstante quavis allegatione finaliter terminandæ decernebantur.

Quarta puellaris, quæ puellis redemptibiliter deputari solet ex Bonis avitis, et juribus possessionariis, pro servitiis paternis, aut aliter pro sexu duntaxat masculino collatis; *leány negyed.* Szeg. Rub. Pars I. p. 11. Werbőczi 182.

Quarta quartæ, sedecima; *tizenhatod rész.* Bék. Pil. II. 37. in oppido . . . ubi decima solet colligi parocho sedecima cedit, seu *quarta quartae.* id est: decima pars cedit archiepiscopo Strigoniensi (quarta pars decimæ capitulo et huius quartæ partis quarta pars parocho oppidi (Csötörtök).

Quartadecimani, (Du C.); *tizennegyedesek.* Gall. Quartodecimans, quartodecimains. For. Scr p. 11: *(Quartadecimani)* Pascha credebant esse celebrandum decimâ quartâ Lunâ, quicunque tandem dies Hebdomadæ ille esset et illo in Dominicum incidente jejunabant. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IX. 298.

1. **Quartale,** vicus (Du C. al. s.); *városnegyed.* Ger. Stadtviertel. Kronst. I. 634. Monm. Comit. Trans. II. 182. in latitudine ulnam et *quartale* et signetum loci et quoque sui factoris habeat.

2. **Quartale,** quarta pars centenarii (Du C. al. s.); *mázsa egynegyed része.* Ger. 1/4 eines Centners. Kronst. I. 651.

3. **Quartale,** (Du C.) mensura vini; quarta pars, quadrans; *negyeditcze.* Száz. VI. 682. litteræ Sigismundi unum *quartale* vini non valent.

4. **Quartale,** (Du C.) mensura; quarta pars modii; *negyed* (véka). Tör. Tár. XI. 137. *Quartale* avene, farine.

5. **Quartale,** (Du C.) quarta pars anni; *negyed* (év). Tör. Tár. 1888. p. 574.

Quartales decumæ, V. *Quarta quartae.* Verancs. VII. 175. Nondum mihi quidem ab redituum tuorum procuratoribus persolutæ sunt *quartales decumae* anni MDL.

Quartalis, e, quarta pars, ad quartam partem pertinens; *Jus quartale:* ius quartæ partis idem ac quarta puellaris. Cf. Törvt. Msz.: seu *quartalitium; leányi jószágnegyed, leánynegyed, negyedjog, negyedörökség.* Cod. Dip. Kár. I. 587., 364. prefatum ius *quartale* ac dotem et res parafernales. Cod. Zi. V. 535.

Quartalista, æ, *negyedtelkes.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 448. Coloni, qui iuxta constitutivum Sessionum, pleno numero agros et prata possident, *integrae Sessionis,* qui dimidiam partem, *mediae Sessionis,* porro unam quartam tenentes, *Quartalistae,* unam Octavam, *Octavalistae* dicuntur. Ffahl. Jur. Georg. II. 64.

Quartalitas, quarta pars; *negyed.* It. quarta. Kass. Prax. I. 259. nec non trium *quartalitatum* adiacentis prædii T. possessores.

Quartalitium, *negyedjog, leánynegyed. a leányágnak kijárandó joga.* An. Sc. I. 156. an. 1512: *Quartalitium* Hungaris dicitur a quarta parte puellari, quæ eis ex bonis avitis, aut aliis etiam pro masculo duntaxat sexu collatis obtingit; salvo tamen Fratrum iure, ut ære partem illam redimere possint. V. Werbőczy Trip. Part. I. Tit. 88. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 162. Georch. H. T. II. 13. Moln. Patv. 26. Kövy El. 205.

Quartalitius, 3., ad quartam partem bonorum hereditariorum pertinens, quæ puellis et mulieribus debebatur. Vide in Corp. Jur. Hung.: ius quartalitium; *leánynegyedi.* Cod. Zi. Vol. V. 324: iura ipsorum *quartalitia* et dotalitia. Batty. Leg. I. 495. (Synod. Reg. an. 1458).

Quartalium, mensura vini (Du C.); *bormérték, negyed itcze.* Cod. Dip. Arp. V. 162.

Quartanarie, in quarta parte; *negyedrészenként.* Batty. Leg. III. 207. an. 1358: *quartanarie* . . . recipiet . . . decimas.

1. **Quartanarius,** 3., cui quarta pars decimarum conveniebat; *a tized negyedében részes.* Szered. Ser. Episc. 93. an. 1358. Ecclesiæ . . . *quartanariae* et decimæ *quartanariae.*

2. **Quartanarius,** 3., qui febri quartana laborat; *négynapos láz.* Bonfin. I. 5., 81. *Quartanariam* Arborij puellam sola curavit epistola. Cf. Schol. Juven. 9., 166. Sex. Placit. medic. 2., 5.

Quartareolum, quadrans; *negyed itcze.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 374. *quartareolum* olei.

Quartarius, i, (Du C.) qui quartam partem accipit; *negyedrészes.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 336. an. 1392: iura . . . spectaverunt . . . ad . . . capitulum et mensam capitularem ipsorum et *quartariorum.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 481.

Quarteria Diætalia, hospitium tempore comitiorum; *országgyülési szállás.* Diar. Com. II. 87.

Quarterialis, ad hospitium pertinens; *szállási.* Diar. Com. II. 91.

Quarterianus, per hospitia collocatus; *beszállásolt.* Tör. Tár. VIII. 164. per *Quarterianos* Suæ Mattis milites.

1. **Quarterium,** (Du C.) quarta pars; *negyed.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 220: si contigerit, quod animal . . . moriretur . . . pastor . . . teneatur . . . domino præsentare pellem cum signo et *quarteria* duo de . . . animale.

2. **Quarterium,** V. *Quartirium.*

Quarterizare, Inquarterizare q. v.; *beszállásolni.* Lop. Mon. Sl. XX. 57. an. 1697.

Quartesium, (Du C. quarterium 1.) quarta pars; *negyed.* Star. VI. 225. an. 1325. singulam mensura quartam, videlicet *quartesium.*

Quartiani, milites stipendiarii Polonorum; *rendes lengyel sereg. (Wojsko Kwarciani).* Az 1562-iki lengyelországi törvény az állambirtokokból *(Starostoi)* befolyó jövedelemnek 1/4 részét (Kwarta, Quarta) e sereg fenntartására rendelte. Szentiv. Cur. Misc. 379. Sed et Turcæ in suis *Janiczaris* et Poloni in suis *Quartianis,* quos perpetuo intertenent ac solvunt, præcipuæ vires ponunt vi exercitus. II. Rák. Gy. 440.

Quartiannita, alumnus theologiæ quarti anni; *negyedéves papnövendék.* Passim.

Quarting, V. *Quartinus.* Numi Hung.

50. Ipsa quidem moneta nostra minor (i. e. vilior) *Quarting* vocata taliter et sub tali lega cudi debet, quod ad quamlibet marcam argenti fini singulæ septem marcæ cupri addi debeant. Tör. Tár. IV. 140.

Quartinus, *negyed.* Numi Hung. 50. Hæc pessimæ ligæ species in Catalogo Széchenyiano Mus. Nat. erronee ad tempus interregni relegata eadem est, quæ nomine *Quarting, Quadring, Quartonig, Quartinus, Karting, Kathrygh* vel *Fierling* et *Fürting* veniebat.

Quartio, onis, quarta pars; *negyedrész.* It. quarto. Fej. V. 1., 91. quibus quidem de qualibet conditione pro victualibus administrari debent — una seu gallina, anser unus, *quartio* cubuli de vino, cum cubulo tuni palmarum, duodecim cubuli de pabulo, cum cubulo quatuor palmarum.

Quartiriatus militaris, diverticulum, hospitium militum; *katonai beszállásolás:* Irodt. Közl. VII. I. p. 79.

Quartirii magister, hospitiorum militarium designator; *szállásmester.* Tör. Tár. 1890. p. 91.

Quartirisare, habitare, in castris collocatum esse; *lakni, elszállásolva lenni, kvártélyozni.* Cod. Alv. II. 233. Computus militum cæsareorum in Transylvania *quartirisantium* et annonarum iisdem per portiones pro hibernis exsolventium. Ib. p. 236. Ez hazában *quartélyozó* római császár ő felsége vitézi sustentatiójokra vetett contributiók. Dip. Alv. II. 295.

Quartirisatio, milites per hospitia collocare, *beszállásolni.* Dipl. Alv. II. 297. domus ab onere *quartirisationis* immunes.

Quartirium, domicilium; *szállás, kvártély.* Ger. Quartier. Arch. Rák. I. 19. Dip. Alv. I. 34.

Quarti Status, Status Civitatum; *polgárság.* Moln. Patv. 61.

Quartling, Sim. Num. 80. Minores denarii videntur mihi fuisse iidem cum moneta *Quartling* nuncupata a Sigismundo R. H. ad an. 1436. in Decreto edito ob denegatam Episcopo Transylv. decimam, quod refert III. Andr. Szereday cum serie Episcoporum Transylv. 150. an. 1436.

Quarto, quarta pars libræ (Du C.); *ort.* It. quarto. Gall. quarteron. Ger. Viertel. Kecsk. Ötv. 159. Sz. Moln. *ort,* quadrans floreni vel quarta pars thaleri.

Quartodecimani, (Du C. *quartadecimani)* sic appellati, quod in 14 Luna, ut Judæi, Pascha celebrarent; *tizennegyedesek.* Nagy Hier. Cher. Jus. Eccl. I. 133.

Quartonig, V. *Quartinus.*

Quartualis, e, Quartuale, is, ad quartam anni partem pertinens; *negyedévi.* II. Rák. Gy. 317. nec prius a prima Aprilis in campum descendet, donec unius *quartualis* stipendium recipiat; solet enim apud nos stipendium militi numerari in *quartualia.*

Quartum, (Du C.) quarta pars (decimæ genus); *negyed.* Vjestnik i. 185. an. 1289: *quartum* pro *terratico.*

Quartusmet, V. s. *Met.; negyedmagával.* Mon. Com. Trans. I. 89. an. 1540.

Quasi-Castrensis, *mintegy katonai (szerzemény).* Kelem. Inst. Jur. Pr. II, 9. Acquisitæ res item Castrenses, si virtute meritisque militaribus; *Quasi-Castrenses,* si aliis dotibus, scientiis, artibus sint paratæ.

Quasi-contractus, contractus præsumtus; *kötésszerü szerződés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 97. Actio in personam hæredis est ex testamento, quæ nascitur ex *quasi-contractu* hæredis adeuntis, adversus eundem ad præstandam rem legatam. Georch. H. T. III. 27. Hasonlítanak a kötésekhez ollyan kötelességek, melyek vagy valamely tétemény-ből, vagy a Törvényből önként eredvén a felekre háramlanak a nélkül, hogy mind a kettejeknek nyilvánvaló megegyezések közbenjárult volna. Ezen kötelességeknek eszközlő okait tehát mintegy kötésnek *(quasi contractus)* nevezhetjük. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 605.

Quasi-delictum, delictum præsumptum; *mintegy büntett, látszólag büntett.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 662. Tribui autem consuevit ab Ictis delictum: 1-o In Verum et *Quasi-delictum,* illud dolo, hoc culpa solum committitur.

Quasidomicilium, domicilium ad tempus; *szemben az állandó lakhelylyel a tartózkodás (ideiglenes lakás).* Konek Egyh. 341.

Quasi felonia, *látszólagos felonia (hűbérszegés).* scheinbarer Lehensfrevel. Vuch. Jur. Feud. 222. *Quasi felonia* est, quæ actu talis non est, sed pro tali habetur ideo, quoniam a vasallo delictum est commissum, ob quod ex speciali iuris dispositione constituta est privatio feudi, etiamsi illud in dominum non sit commissum.

Quasiordinarius, 3., vicem ordinarii gerens. V. *Ordinarius; látszólag rendes, törvényes.* Kon. Egyh. 105. iurisdictio *quasiordinaria.*

Quasi-traditio, *látszólagos átadás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 76. Traditionis ICti plura distinguunt genera, puta, alia est 1-o Vera ad res corporales pertinens, dum mobiles revera de manu ad manum dantur; immobiles vero præsentes exhibentur; alia *Quasi-Traditio,* iurium incorporalium, quæ in dantis declaratione, permissione et accipientis usu ac exercitio cessi iuris consistit.

Quassatorius, 3., ad pistrinum pertinens; *zúzó.* Opin. P. I. §. 13: mola *quassatoria.*

Quastador, is, fossor; *ásó.* Ger. Pionier. Star. XII. 68. an. 1551. bombardarum et *quastadorum* seu fossorum . . . præfectum.

Quatembralia, omni quarta parte anni solvendum didactrum; *negyedévenkint fizetendő tandíj.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/76. p. 34.

Quatembralis pecunia, V. *Quatembralia.* Beszterceb. ág. gym. Ért. 1875/6. p. 52.

Quatembrilis, ad quatuor tempora pertinens; *kántornapi.* Teut. Schul. I. 333: Cantationibus *quatembrilibus* qui petulanter defuerit, ex proventuum divisione excludatur.

Quatenus, pro: *ut* finali; *hogy.* Knauz. M. E. Str. I. 254: mandamus, *quatenus . . .* transmittatis. Passim ap. Jurisconsultos et Macrobium.

Quaterdena, (Du C.) quadragesima; *negyvennapi böjt.* Nagy Hier.

Quaterling, *negyed.* Sim. Num. 81. Quid per *Quaterling* intelligendum veniat ipsum nomen clamat ¼ partem fuisse maioris monetæ.

Quaternatim, per quaternos (Du C.); *négysorosan.* Marc. Chr. II. 58. *quaternatim* connectendo triagmina.

Quaternetus, i, *quaternus* q. v. Ljub. Mon. Sl. XVII. 53. an. 1420: recepimus literas . . . cum tribus *quaternetis,* in quibus notati sunt debitores.

Quaternio, (Du C.) chartæ invicem compactæ; *négybe fogott árkus papiros.* (Heyse: Quaterne: Vierheft, eine Lage von 4 Bogen, die mit demselben Buchstaben bezeichnet sind.) Oláh. Cod. Ep. 200. Librum de ducibus Venetorum, quod opus præter primum *quaternionem* totum absolutum est. Cf. Mar. Merc. p. 811. (tom. 48 ed Migne) et ap. recentiores.

Quaternitas, ad normam *trinitas; négységi.* It. quaternità. Ger. Vierfaltigkeit. Lampe. Hist. Eccl. p. 149: Quam somniant Sophistæ *Quaternitatem* detestor, quæ est unica essentia indistinguibilis et tres distinctæ personæ. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Quaternulus, dem. ad quaternus; *kis füzet.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 270. an. 1424. in cedulis et *quaternulis.*

Quaternum, (Du C.) chartæ invicem compactæ; *füzet.* Gall. cahier. Ljub. Mon. Sl. I. 325: ostendens nobis . . . *quaternum,* in quo scriptum erat.

Quaternum caput, codex; *főkönyv.* Ger. Hauptbuch. Han. Mon. Jur. II. 46. an. 1312: teneatur . . . eligere . . . hominem, qui debeat esse super custodia . . . civitatis et debeat habere penes se *quaternum caput* decenorum omnium.

Quaternus, alias: *quaternio* (Du C.) q. v. Tört. Tár. 1887. p. 188. Item unus *quaternus* in pergameno partim scriptus de consecratione episcopi.

Quatnus, i, correptum pro: *Quaternus* q. v. Fej. VI. 137., 140. Exhibuit nobis privilegium in modum *quatni* seu libri factum.

Quatrellus, sagitta. V. s. *Lanzo; ijj.*

Quatricesimus, 3., quadragesimus; *negyvenedik.* Rač. Mon. Sl. VII. 47. an. 1044: anno millesimo *quatricesimo* quarto.

Quatriennis, quattuor annorum, quadrimus, quadriennis; *négy éves.* Kov. Form. St. 11. eos Equos equatiales de Equaria sua triennes vel *quatriennes.*

Quatrumcenti, pro: quadringenti; *négyszázan.* Tör. Tár. 1888. p. 744.

Quatuorcenti, pro: quadringenti; *négyszáz.* Magy. Tört. Eml. XXX. 124. an. 1535. florenos *quatuorcentos.*

Quatuor terminorum, (processus), processus longæ litis. Georch. H. T. II. 419. Az uj osztállyos ügyeletet, hosszas vagyis *négy huzomú (quatuor terminorum) perek* közé számlálja Werbőczy.

Querceatus, 3., quercetis insitus; *tölgyes.* Fej. II. 265. et monte *querceato* pratisque inter ipsum *querceatum* montem sitis.

Quercinus, querceus; *tölgyfa . . .* Pfahl. Jus Georg. 288. Urbarium Slav. Glandium decussionem et Gallarum *quercinarum* collectionem præter refusionem damni moderate castigari iubet. Monm. Comit. IV. 653. Cf. Tert. Cor. Mil. 13.

Querelanter, querendo, cum querimonia; *panaszképen.* Ljub. Mon. Sl. IV. 16. an. 1359: *querelanter* exposuit. XII. 289. an. 1419. *querelanter* conquesta.

Querela inofficiosi Testamenti;

a mostoha intézet elrontására való kereset. Georch. H. T. II. 294.

Querelas ducere, queri; *panaszkodni.* Ger. Klage führen. Reg. Turm. Præt. 26.

Querelare, (Du C.) queri de aliqua re, accusare aliquem; *panaszt emelni.* Vjestnik. I. 142. an. 1468. quod si aliquis *querelaret.* Cod. Dip. Brüss. II. 157.

Querelatio, querimonia, querela, questus; *panasz.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 281.

Querellare, (Du C. querelare) queri; *panaszt emelni.* Ljub. Mon. Sl. 274. an. 1418.

Querelose, misere, flebiliter; *panaszkodva, sírva.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 125. Ad nostram accedens presenciam nobis *querelose* significare curavit.

Querestarius, i, (Du C.) Cantor in ecclesiis Anglicis, Choralista; *karénekes.* Ang. Querister, Gall. choriste. Nagy Hier.

Querimonialis, ad querimoniam pertinens; *panaszos.* It. di querimonia. Fej. IV. 2. 108. in causa *querimoniali* nullus Christianus contra Judæum in testimonium admittatur.

Querquineus, 3., Idem ac querceus, quercinus, ad quercum pertinens; *tölgy...* Fej. VIII. 2. 529. deinde protenditur versus tres arbores *querquineas.*

Querra, *guerra,* bellum (Du C); *háború.* It. guerra. Steyer. Comment. Hist. Alb. II. Chart. Car. reg. Hung. 1337. Discordiis et *querris* inter nos et ipsos duces Austriæ perdurantibus (et passim).

Querulans, (Du C.) actor, qui causam agit; *panaszos fél.* Cod. Álv. I. 22—23. Mivel thordai uraimék az megfogott latrokat az fogságból az *querulans* feleknek s az törvénynek is nagy præjuditiumokra azon nemes vármegye főtisztei és az *querulansok* hirek s annuentiájok nélkül el szokták bocsátani.

Querulare, conqueri (Du C. querulari); *panaszolkodni.* Szék. Okl. I. 178.

Querulari, (Du C.) queri; *panaszt emelni.* Cod. de Sztára II. 487. ut . . . exponens — non cogatur *querulari.*

Querulatio, questus, querela; *panasz.* Fabó. Monm. Evang. II. 210. sed præter molestam *querulationem* nihil superfuit amplius. Pel. In parascere s. I. c. 22. Cogitemus, qualiter virgo illa mater *querulationes* faciebat.

Querulatus, i, *reus* (Du C.); *alperes, vétkes.* Opin. Deput. 40. Ad provisorias huiusmodi dispositiones pertinet, ut pro ratione adiunctorum, ne *querulatus* elabatur vel substantiam suam occultet.

Querulose, (Du C.) questu, conquerendo; *panaszlólag.* It. modo queruloso. Szer. Not. p. 105: Expositum est Nobis . . . *querulose.*

Querulosus, 3., (Du C.) querulus, querela plenus; *panaszos.* It. queruloso. Vern. Psych. 268 illæ autem lætissimos una ac *querulosissimos* producere valeant tonos. Cf. Vulg. ep. Jud. 16. Cassiod. var. 9., 14.

Questarius, i, eleemosynarum collector; *könyöradományok gyüjtője.* End. p. 577. (Synodus Budensis an. 1279: 28). Nullus . . . *questarius* pro hospitalibus . . . recipiatur ad elemosynas querendas sine litteris domini pape . . .

Questionatus, 3., de quo agitur; *szóban forgó.* Tag. Erd. II. 136. an. 1754: sylvæ *questionatae.*

Questuarius, 3., stipem quæsitans, colligens (Du C. *quaestuarius); könyöradományt kérő.* Gall. queteur. Batty. Ger. 109. Non enim Deum confitebatur hunc Synagoga, quem crucifigebat, immo Filium Joseph Fabri et *questuariae* Mariæ natum.

Quethon, onis, questæ seu tributo obnoxius; Gall. questant; *napszámos, robotos.* Fjp. szám. 402: XVIII. cubulos frumenti expendimus cum *quethonibus* et stipendariis és 482: Item *quethonibus,* qui ararent in Michelschaw.

Quidditas, (Du C.) quæstio quid sit res, natura rei; *miség.* It. quiddità, quidità. Germ. Wesen. Kass. Jur. Civ. 1., 255. si proin quantitas, qualitas, *quidditas,* et quottalitas adiudicati Boni esset determinanda. Fej. X. 1., 294. Jogt. Eml. I. 194. si nobilis persona . . . verba iniuriosa proferret, *quidditas* verborum est consideranda. Pázm. Dial. 3. Kub. D. Hont. I. p. 355. (Sigismundus an. 1394). iuxta possibilitatis ipsius *quidditatem.*

Quidditative 1. ex natura rei; **Quidditativus,** 3., 2. naturæ rei respondens; *1. milyenség szerint; 2. milyenségnek megfelelő.* Pázm. Dial. 150.

Quietantia, æ, apocha (Du C.); *nyugtatvány.* Kass. Jur. Civ. II. 177. *Quietantiae* sunt scriptæ recognitiones super rite præstita et percepta aliquali pecuniaria solutione.

Quietantia ettapalis; *katonaellátási nyugtatvány.* Moln. Patv. 30. *Quietantia ettapalis* est, quæ de victu per militem quidem non solvendo, Commissariatice tamen seu per Commissarium vel per Commissariatum acceptando dari solet.

Quietantia præjuncturalis, apocha de iumentorum subsidio; *előfogatról szóló nyugtató.* Törvt. Msz.

Quietantionales, V. *Quietantia.* Georch. H. T. III. 60.

Quietare, acceptum testari (Du C. al. s.); *nyugtázni.* It. far quittanza. Gall. quittancer. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 462: quantum . . . fœno . . . præstiterint, *quietent.* Dip. Reip. Rag. 45. Cf. Prisc. 799. P.

Quietatio, apocham dare (Du C. cessio); *nyugtatványozás.* Dip. Reip. Rag. 377.

Quietistæ, Molini asseclæ in Italia. For. Scr. p. 53: Altera Officina Hæresum hujus decimi quarti sæculi Begvardistarum . . . illam usque ad intimas fœces et sordes exhausit Michaël Molinos author *Quietistarum.*

Quietorium, (Du C.) sepulcrum; *sír.* Nagy Hier. Cf. Gruter Inscr. 810., 2.

Quietum clamare, V. *Feudum refutare.*

Quiletari, puto legendum: *volitari.* Batty. Ger. 200. Talis Ecclesia Hæreticorum *quiletari* (volitari) optat quibusdam deductis ab Ecclesia pro pennis heiriciorum aculeatissimis tegminibus involuta.

Quinangulus, i, figura quinque angulorum; *ötszögü, ötszög.* Falud. Arch. 19.

Quinarius, i, V. *Septenarius; ötkrajczáros.* Bel. Comp. Hung. Georg. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Quinarii,* quorum unus cruciferos quinque valet.

Quincenta, pro: quingenti; *ötszáz.* It. cinquecento. Georg. Sirm. I. 18. cumque intrabunt Turci per exteriorem januam ad civitatem *quincenta* Turci . . .

Quindecima, *tizenötödik hang az alaphangból* (az orgonában). Ger. der fünfzehnte Ton vom Grundton. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Quindena, (Du C. 1.) spatium duarum septimanarum; *két hét.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3., 327. Moln. Patv. 28. *quindena* quindecim dies.

Quingerum, mensura liquidi V. s. *Vastellum.*

Quinginus, i, mensura liquidorum V. *quinqua.* Rač. Mon. Sl. XIII. 163. an. 1356: captum . . . de faciendo tres homines, qui vadant per omnes cauponas . . . scribendo . . . quantitatem *quinginorum.*

Quini sexta, (Du C.) gr. πεντέκτη, dicta synodus Trullana, habita Constantinapoli sub Justiniano Rhinormeto; *hatodfeles gyülekezet.* Nagy Hier.

Quinkaginta, quinquaginta; Cod. Dip. And. V. III. p. 20.

Quinqua, æ, mensura liquidi; fors. *pint.* Rač. Mon. Sl. XIII. 334. an. 1331: qui aducet aquam dulcem a C *quinquis* supra cum barcis . . . habeat . . . pro qualibet barca grossa.

Quinquagesima, (Du. C. al. s.); *ötvened.* Numi Hung. 156. *Quinquagesima* iam antiquitus in Transilvania vigens erat exactio inde compellata, quod quinquagesimam proventuum suorum quivis annue contribuere tenerentur. Sigismundus Rex A. 1434. solutionem hanc pro ferendis bellis contra Hussitas expensis a Concilio Basiliensi præscriptam in Hungariam quoque introduxit, promisit tamen hanc se semel duntaxat exigere velle. Huius in Transilvania sub regibus subsequis factæ exactionis plura sunt vestigia . . . Sub Ferdinando I. *quinquagesima* habebatur pro ordinario regis proventu. Szer. Not. 97. Tör. Tár. 1891. p. 432. Batty. Leg. III. 505. an. 1456. Száz. XXVII. 60. Monm. Comit. Transs. I. 241.

Quinquagesimalis, ad quinquagesimam (genus tributi) pertinens; *ötvened.* Fej. X. 1. p. 14. Eadem Maria munus Kinezii Valachorum Coth. Szathmár filiis Stanislai Vaivodæ Valachorum sub obligamine medietatem collectarum *quinquagesimalium* sibi dependendi iure perpetuo confert.

Quinquagesimalis Abstinentia, jejunium 50 dierum a die Paschatis usque quinquagesimam. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 293. Nam ex Indulgentia Sanctæ Matris Ecclesiæ his temporibus non obligamur ad *Septuagesimalem* vel *Sexagesimalem* vel *quinquagesimalem Abstinentiam.*

Quinquagesimalis pecunia, V. *quinquagesima; ötvened adó.* Fjp. Szám. 453., 459. Item *pecunias quinquagesimales* cum debitis ante scriptis.

Quinquagesimator, quinquagesimarum exactor V. s. *Ponderista; ötvened szerző.* Batty. Leg. III. 505. an. 1456. Quel. Sieb. I. 186. an. 1495.

Quinquangulus, 3., (Du C.) quinque angulorum; *ötszögü.* It. cinquangolare. Szamosk. III. 52. Huic ex obliquo respondebat *quinquangula* turris.

Quinquefidus, 3., in quinque partes divisus; *ötfelé hasitott.* Alexy. 24.

Quinque-serialis, e quinque seriebus constans; *ötsoros.* Alexy. 11.

Quinquillionesimus; *quinquillió-*

szoros. Imre Phil. 136. In Aeneide ex 24. literis alphabeti recurrunt 363., 780. Facta accurata computatione iam solæ 24 literæ *quinquillionesimis* vicibus possunt invicem combinari; 363., 780 literæ igitur multis *millionesimis* pluries poterunt coaptari.

Quinquinium, mensura vini V. *quinqua.* Rač. Mon. Sl. XIII. 92. an. 1350: habuit . . . in . . . omnibus vineis *quinquinia* vini XXVIII.

Quinta, æ, V. s. *Fleta; ötödik hang az alaphangtól (az orgonán).* Ger. Der fünfte Ton vom Grundton. Tör. Tár. 1889. p. 607.

Quinta essentia, æ, (Du C. materia ætherea) succus, materia subtilissima; *legfinomabb kivonat.* An. Sc. II. 77. an. 1463: Monachus . . . qui per Alchymiam et *quintam essentiam* consumpsit omnem substantiam.

Quintalitas, pars quinta; *ötöd (rész).* Art. Diæt. Pos. 79. quod Contributionales Restantiæ . . . ubicunque per Regnum hærentes (sola *quintalitate* pro compensandis aliorum Comitatuum super erogationibus deducta et per Restantiarios pro rata singulorum Restantia eum in finem pendenda) pro condonatis habeantur.

Quintator, qui quintam partem fructuum seu aliarum rerum vel suo vel domini nomine exigit. Fr. Lib. Rt. I. 85. sex potioribus *quintatoribus* Regie Maiestatis dati sunt.

Quintesimus, quingentesimus; *ötszázadik.* Init. Cas. p. 17: anno volvente *mille*simo *quintesimo* ultra sexagesimum primo.

Quintiliani, (Montanistæ) hæretici sic dicti, qui præter Montani hæresim *Quintillae* sagæ deliramenta profitebantur; *Quintilla követői.* Nagy Hier.

Quintiniani v. *Quintinistae,* Quintini sartoris in Picardia sectatores; *Quintinian követői.* Nagy Hier.

Quintinus, quadrans semunciæ; *nehezék.* Ger. Quentchen. Kol. Cod. 31. an. 1560: pondus leve, quod *quintinus* dicitur.

Quintl; *a lat egy negyed része.* Sim. Num. 139. Valet ergo Marca Coloniensis 8 uncias vel 16. loth vel 64 *quintl* vel 256. den. vel 512 obolos vel 4352 grana. Tria hic attentionem merentur; et quidem primo, quod $^1/_4$ pars lothonis vocetur *quintl;* caussa est, quia unum *quintl* erat olim $^1/_5$ pars solidi.

Quinturia; *ötből álló csapat.* Schröer. Arch. Gr. et R. 32. Manipuli vero sive partes exercitus fuerunt: legio, *χιλιαρχία,* mille circiter militum, cohors, *πενταχοσιαρχία,* vel etiam *λόχος,* quarta pars legionis, centuria, *ἑκατονταρχία* vel etiam *τάξις,* decuria, *δεκάς, quinturia, πεμπάς.*

Quirina, æ, oriens; *kelet.* V. *Presalia.*

Quirinalis, e, ad orientem situs; *keleti.* Kuk. Jur. I. 157. versus *quirinalem* plagam eundo.

Quirinum, (Du C.) tegmen e corio; *bőrruha, irharuha.* Gall. cuirie. Rač. Mon. Sl. VII. 18. an. 918. vestimentum de *quirino.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 7. Odolberti Abbatis vestimentum de *quirino* investito de panno vario et una lana caprina, Joanni diacono coopertorio de lecto de *quirino* investito de sirico et uno feltro parato cum sirico.

Quirinzum, i, V. *Quirinum.* Star. XIX. 84. an. 908 vestimentum de *quirinzo* investito.

Quiscula, idem quod *quagama* q. v. Schläg. 1791. *haris.* Ger. Wachtelkönig. Dief. Sl. Kvičala.

Quisquam, pro quisque, quivis. Textum v. s. *Reformativus; mindenki.*

Quitare, Quittare, (Du C.) apocham dare, acceptum referre alicui alqd.; *nyugtázni.* It. quitare, far quitanza. Luc. Regn. Dalm. 202. et annuatim deviciant debitum suum sive obliga: duo M. et 600. lib. *quitando.* Fjp. Szám. p. 115. an. 1404: per . . . iuratos est *quittatus.* Fej. VI. 169,. 175

Quittatio, rationum collatio cum aliquo, (Du C. quitatio al. s.); *leszámolás.* Fjp. Szám. p. 515: facta est *quittatio* cum . . . cuprifabro.

Quitos ex expeditos reddere, idem quod *quitare.* Dip. Reip. Rag. 45.

Quittus, 3. quietus, solutus, liber redditus, cui satisfactum est; *kielégitett.* Szék. Okl 1., 227. *quittos* et per omnia satisfactos. Kov. For. St. 244.

Quoad, (Du C.) quod attinet ad; *a mi . . . illet, illetőleg, vonatkozólag.* Kass. Prax. pass. *quoad* nexum idearum ordo maxime naturalis tenendus est, ut illud tam *quoad* totum, quam et *quoad* partem facile intelligi possit. Cf. Varro L. L. 8., 23. §. 46. Gaj. Dig. 41., 1., 3. §. 1.

Quochus, i, coquus; *szakács.* Ljub. Mon. Sl. II. 248.

1. **Quod,** pro. acc. c. inf. passim; *hogy.* Knauz M. E. Str. I. 76: qui cum audissent, *quod* equites festinanter venissent.

2. **Quod,** pro: *ut* consecutivo cum indicativo; *hogy.* Knauz. M. E. Str. I. 340: ipsorum corpora taliter sunt mactata, *quod* nequierunt ullatenus reperiri.

Quodlibetarius, 3.; *zagyvalékos.* Severini 81. Methodus c) *quodlibetaria,* qua singula inter se permisceri solent.

Quodlibeticus, 3., saturæ lancis in modum factus; *zagyvalékos.* Mall. Br: ut Lectorem . . . falleret, sophismatibusque per *quodlibeticam* Dialecticam . . . suam astutiam velaret.

Quodlibetum, i, quæcunque libet; *egy-más, holmi, egyveleg.* It. quollibeto. Gall. quolibet. Oláh. Cod. Ep. 568. Nunc sunt, inquit, quibus in proverbio est, nos poma natamus, te gloriosus-apostolorum chorus, qui etiam, si superis placet, sua *quodlibeta* edunt, nimirum, ut videantur a mundo, laudant cæsarem.

Quod maius, imo; *sőt.* Beth. G. lev. 248., 324.

Quodquia, quia, quoniam; *minthogy.* Fej VI. 67. 71.

Quomodo, pro: quem quidem; *kit midőn.* Kandra Reg. 242. *quomodo* dum Buda diceret liberum esse.

Quondam, defunctus; *néhai.* It. quondam, defunto. Jus Transsil. Sax. Auctore Ladislao *quondam* Nagy de Branyitska. Doc. Fam. Soos. Sec. 14. Kat. Hist. VIII. 302. Arch. Rák. IX. 131.

Quoquina, æ, locus ubi coquitur; *konyha.* It. cucina. Száz. IV. 369.

Quotitas, quota pars; *hányadosság.* Instit. Arith. 108. Quot modis potest unus numerus cum altero comparari? Duobus. 1. Potest comparari eo fine, ut adpareat quantum unus differat ab altero 2. Eo fine, ut adpareat, quoties unus contineatur in altero: adeoque potest comparari vel quoad differentiam vel quoad *quotitatem.*

Quotta, æ, rata pars; *részlet.* Diar. Com. II. 50. quid ex *quotta* sua sive in pecunia seu Annona seu chartis depurare velit . . . Batty. Leg. I. 81. determinatio *quottae* seu partis decimæ.

Quotta congrualis, pars rata, quæ sacerdoti competit; *papi illeték.* Oltv. Act. Synod. 19. dum miseri curatores animarum . . . exigua . . . parochi quidem 300 fl. cooperatores vero 60 fl. . . . *quotta congruali* contenti esse cogantur.

Quotta Cunicularis; *bánya illeték.* Juriev. Jur. Met. 96. Competit ei *quotta Cunicularis,* quæ est iam integra i. e. septima, iam media i. e. decimaquarta pars omnium a cuiuscunque generis et speciei illarum minerarum, quæ in Metallifodinis, supra basim Cuniculi hæreditarii sitis, eruuntur pro ratione, qua Cuniculus hæreditarius iisdem Metallifodinis vel utrumque Beneficium præstat utpote et aquam ex fodinis derivat.

Quotta intertentionalis, pars rata victus, alimentorum; *élelmezési jutalék.* Kass. Ench. II. 77. *Intertentionales quottae* pro Captivis ad domum Correctoriam condemnatis obvenientes per Jurisdictiones qualiter dependantur. Norm. Ordin. an. 1787. 11. July.

Quotta messorialis, pars rata, quæ messoribus debetur; *arató rész.* Törvt. Msz.

Quottalitas, quota pars; *hányad.* Kass. Jur. Civ. I. 188. ac Proportionem secundum *quottalitatem* et qualitatem iuris sui eruendam desiderante.

Quottarius, i, particeps ratæ partis V. s. *Pannisatio; talán: részes munkás.*

Quottidie, pro: quotidie; *naponként, mindennap.* Verancs. XI. 36. non sine multis cædibus et captivitatibus nostris *quottidie* bello contendimus.

R

Rabata, æ, deductio, detractio, quod remittitur; *kamat vagy részadás* (portékák árából) *lerovat, engedék.* It. ribasso, sconto. Gall. rabais; remise. Germ. Rabatt. Inst. Arithm. 163: Si quis 800 Flor. primum post annum deberet deponere, velit autem hodie exsolvere æquum sane est, ut eam dumtaxat hodie deponat pecuniam, quæ una cum annuo censu post annum efficeret 800 Flor. seu æquum est, ut annuum fructum sibi e capitali decerpat. Quare dum *Interusurium* seu *Rabata* quæritur, illud reapse quæritur, quanto minus tali casu sit anticipato deponendum, quam post evolutum tempus deponi deberet. Duplex autem bic plerumque occurrit casus: vel enim pro *Rabata* solum detrahitur census.

Rabiatus, 3., 1. desperatus, 2. furibundus; *1. veszett, 2. dühös.* Jókai Magy. Náb

465. *rabiatus* ügy. Kárp. Z. 481. *rabiatus* kortesvezérek.

Rabidatus, 3., furibundus; *dühös.* Ljub. Mon. Sl. IV. 52. an. 1363. *rabidatus* irruens.

Rabietas, rabies; *düh.* Chr. Dubn. 171., 166. Tandem idem Johannes . . . propter incusancium *rabietatem* . . . nullam recepit remuneracionem.

Rabinus, i, sacerdos Judæorum; *rabbi.* It. rabbino. Cher. Jus. Eccl. 1., 113. Hoc idem conficitur ex verbis ligare et solvere; nam hæc verba vel idem exprimunt ac claudere et aperire . . . aut admittere, pro licito enunciare significant, prout Hebræis et *Rabinis* uti consuetum est.

Rabire, (Du C.) furere; *dühöngeni.* Nagy Hier. Cf. *Rabere.* Cæcil. com. 89.. Enn. fr. 76. (39). Varr. Sat. Men. 42. Sen. Ep. 29., 6. (7). Manil. 5., 208. et 224.

Rabulare, (Du C.) instar rabularum de foro nimia verbositate ferire aures auditorum; *szájaskodni.* Nagy. Hier.

Rabulator, rabula; *szájaskodó, szócsavaró.* Batty. Ger. 14. Si ais *Rabulatorem* potius, quam enucleatorem.

Rabulista, æ, loquax causarum patronus; *törvény-, jogcsavaró.* Ger. Rabulist. Tisztb. Ir.

Rabonbanus, i, supremus iudex apud siculos. Száz. IV. 536. Vmint a magyaroknál a hadvezérség és a karkhazság, a besenyőknél a fejedelemség egyes előbbkelő családokhoz volt kötve, úgy a székely rabonbánok is őseiktől örökölték méltóságukat. *Rabonbanorum* siquis maiorum sive minorum, sive *Horkáz* dignitate functorum moliretur cum gente, judicio supremo subiiciatur. *Rabonbani* ex gente Uopolti in perpetuum electi.

Racana, a græco ῥάκος, ῥάκη = vestis genus, scilicet vestis lacera, panniculus (Du C.); *foszlány.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et cepit . . . quinque tele de sagis habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor bele et novem camise et una *racana,* due cucure et quatuor spate . . .

Racatia Rakatia, genista; talán: *rakottya, rekettye.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 189. in quarum una est arbor salicis et in alia arbor *rakacia;* deinde pervenit ad duas metas, quarum una est terrea et in alia est arbor *racatia* vulgariter vocata . . .

Racemari, racemos, spicas colligere (Du C.); *böngészni.* It. racimolare. Def. bon. Præf. a 2. Initio statim gratulatur relicta sibi tantum *racemandi* segete. Cf. Varro R. R. 3., 9. in.

Rachenus, pro: racemus; *gerezd, szőlőgerezd.* Schläg. 1487.

Racina, V. *Racana* et *Archiscamnum.*

Raciocinamentum, argutiæ; *értekezés,* okoskodás. Ljub. Mon. Sl. II. 386. an. 1346. ib XII. 107. an. 1413. denotastis omnes praticas, *raciocinamenta* et colloquia.

Racionem perdere, causa cadere, causam perdere; V. *Sigillum; perét veszteni.*

Racionem ponere, (germanismus) referre rationem; *beszámolni.* Gall. rendre compte. Germ. Rechnung legen. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 421. tecum . . . Abbas *racionem ponat.*

Racquetum, missile pyrium, radius pyrius; *rakéta.* Germ. Rakete. Pár. Páp.

Rada, (Du C. species navis) castra, æ, portus; *horgonyhely, révpart.* It. rada. (Heyse: Rade, der Ankerplatz, die Rhede). Obs. Jadr. 107. navium composuerunt etiam inextimabilis pulcritudinis quamdam *radam,* quam Italici nuncupant *Madium* seu *Castram,* in qua erant stabilita quædam lignea et ingens turris.

Radiamentum, gratia referenda; *hálakövetelés.* It. reddimento. Prot. inq. 168: et predicta omnia faciebat cum magna [patientia] et humilitate sine aliquo *radiamento.*

Radiati, (Du C.) dicti olim Carmelitæ, quod vestibus radiatis (diversi coloris) uterentur; *sujtásos barátok.* Nagy Hier.

Radicale capitale, caput, fons; *alaptőke.* Ger. Grundkapital. Lzb. Cod. Med. III. 788.

Radicalis, *Humidum radicale:* humidum, i, e. humor ad vitam sustinendam necessarius: *életfenntartó nedvesség, életnedv.* Rák. Ön. 241. I. 31—34. (33.): . . . infirmitas . . . ætate jam aliunde deficiens *humidum radicale* nimium exsiccaverat. . . .

Radicalitas; *gyökösség.* Törvt. Msz. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 174. Hoc loco commodissime declaratur etiam Processus . . . IX. Ex *radicalitate* Juris . . . At hic per Autonomasiam ex *radicalitate* Juris eum vocamus, qui tunc movetur, dum aliquis ad bonum quodpiam se ius solidum habere censet, qua tamen ratione ad alienas manus devenerit, ignorat.

1. **Radicare,** fundare, niti, (Du C. radices figere); *alapitani.* Opin. deput. 52. Ex indole nempe consistentiæ Comitatuum Politicorum æque, ac Juridicorum administrandorum activitas in Generali eorundem Congregatione *radicatur.* Kass. P. P. I. 325. documenta, in quibus partes probas suas *radicarunt.*

2. **Radicare,** (Du C) radicescere, radices agere, efficere, ut radices agantur; *gyökeret verni.* It. radicare. Verancs. VI. 163. Addidistis tamen perinde ac, ni fallor, horrido muro tectorium, ut aliquando malum, quod concepistis, celando *radicaretis.* Cf. Cassiod. hist. eccl. 2., 6.

Radicatus, qui radicem fixit (Du C.); *gyökeret vert, meggyökerezett, letelepült.* Tör. Tár. IX. 142. qui se in nostro regno in quibuscunque locis *radicati* et fixi moraturos disposuerint. Cf. Sidon. Ep. 5., 10. extr. Vulg. Ephes. 3., 7.

Radiciter, radicitus; *gyökerestül.* Urk. Sieb. I. 126. an. 1274. ut . . . seditionis materia . . . *radiciter* sopiatur.

Radicula, æ, raphanus, radix; *retek.* Bárczay. Cf. Cels. 2., 18. §. 15.

Radiositas, (Du C.) claritas, fulgor; *ragyogás, tündöklés.* Pel. Sermon. Exemplum de pictore, quem misit rex 'Abagarus, ut figuraret faciem Christi in linteo panno: sed ille nequivit propter *radiositatem* faciei Christi. Hiem. 19. s.

Radiosus angulus, angulus opticus; *látószeg.* Ger. Sehwinkel. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 205. quia licet affectio impressa ab objecto in oculo equino maioris sphæræ portionem occupet, non tamen maioris *anguli radiosi,* tanta antem quævis res videtur, sub quanto *angulo radioso* seu *visorio* videtur.

Radius, i, fistula textoria; *vetélő.* Ger. Weberschiffchen, Weberschütze, Weberspul. Schläg. 2101. Passim ap. Verg. et alios.

Radius visualis; *látósugár.* Curios Misc. 371. Manente eodem corporis ac pilei situ verte te ad planitiem atque in ea nota signum, in quod terminatur *radius visualis,* radens eandem extremitatem pilei.

Radix adeptionis, bonorum adeptorum origo, fundamentum; *jószág szerzeményének eredete.* Törvt. Msz.

Radix et fundamentum adquisitionis. Georch. Ért. 116. nemcsak 1-ör az asszonyi hozomány volt a *keresmény gyöke és alapja (radix et fundamenium adquisitionis)*.

Radoleo, rhodinum oleum; *rózsavíz, rózsaolaj.* Ger. Rosenöl. Schläg. 951.

Radrizzare, reparare; *megújítni.* It. raddirizare. Star. XIX. 114. an. 1359. ad *radrizzandum* vinee nrterlascate.

Raffanum, raphanus; *retek.* Kronst. I. 473.

Ragacius, i, (Du C. ragatius) iuvenis, servulus, calo; *ifiu.* It. ragazzo. Liub. Mon. Sl. II. 311.

Raius, i, examen apum; *raj.* Batty. Leg. III. 236. an. 1370: apes . . . non decimantur secundario, sed solum novæ, que vulgo *Raii* dicuntur.

Raiz kitab; *főtitkár.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Raiz kitab* = Supremus librorum, in quibus manibus libri registra ac alia instrumenta, etiam commissiones negotiaque ad cancellariam pertinentia reconduntur ac vicecancellarius seu protosecretarius nominantur.

Raja, perca fluviatilis (Linn.); *süllő, sügér.* Ger. der Roche. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 139. Cf. Plin. 9., 24. (40), 78., 9., 42., (67., 144.

Raja torpedo; *zsibbasztó rája.* It. torpedine. Gall. raie. Germ. Krampffisch. Hist. Nat. 56. Singularis in nantibus *Raja torpedo.* quæ longissimo tempore pro venenatissimo animali habebatur, quod vel solo contactu membris nostris omnibus *torporem* inducat.

Rakia, æ, crematum; *szilva pálinka.* Pfahl. Jus Geogr. CXXIV. Liberum sit subditis *Crematum (Rakiam)* ex prunis præparandi.

Rakociomastix, insectator Rákóczii; *Rákóczy ostora.* Tör. Tár. 1892. 460. Eam si forte prisci horum locorum *Rakociomastiges* porro retardarint.

Rallus crex, Grallus Crex (Linn.) (Du C. Rallus, avis aquatica); *haris.* It. il re delle quaglie: Ger. Wachtelkönig. Hist. Nat. 49. Nam Ardea Ciconia, Scolopax rusticola, *Rallus crex,* Otis tarda aut plerumque aut semper in sicco diversantur.

Rama, æ, (Du C. al. s.) 1. margo ligneus fenestrarum, 2. suspensorium vestium; *1. ablakráma, 2. fogas* (ruhára). 1. Kronst. III. 419: *rama* ad membrana, 2. 573: *rama* ad vestimenta.

Ramalis divisio, divisio secundum stirpem; *ág szerinti osztály.* Törvt. Msz.

Ramalitas, Genealogia, origines; *ágozat, ágozatosság.* Germ. Genealogie. Proj. Leg. Civ. 211. inter condividentes vero in hac quæstione *ramalitatis* et ratalitatis quoque rationem haberi posse, ipsa indoles æqualis divisionis innuit. Törvt. Mszt.

Ramatum, (Du C.) derivatum a «ramus» idem significat ac: furca, patibulum,

crux; *akasztófa.* Lucius regn. Dalm. II. 8. Chart. Steph. Bani Cr. a. 1018. Et si quis, quod absit, ausus fuerit subtrahere ex meis vel extraneis, moriatur de *ramato.* Rač. Mon. Sl. VII. 46. an. 1042.

Ramen, æs, æramen; *ércz.* It. rame. Tör. Tár. IX. 37.... participum Montanearum a *Ramine*... de omnibus *rami(ni)bus* prædictis.

Rames, is, (Du C. rame) æs, cuprum; *ércz.* Ljub. Mon. Sl. I. 297.

Ramispalmarum Dominica, (Du C.) Dominica palmarum; *virágvasárnap.* Nagy. Hier.

Ramum, (Du C.) Ramen, æramen; *ércz.* Ljub. Mon. Sl. IV. 53. an. 1363: officiales geti *rami.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 177.

Ramus acquisitionis, genus bonorum acquisitorum; *jószágszerzés ára.* Törvt. Msz.

Ramus focaneus, sarmentum inutile; *fattyúhajtás.* Ger. Wasserzweig. Kov. Oec. 67.

Ramus (industriæ), opificium, ars; *(ipar)- ág.* Ger. Indtriezweig. Kass. P. P. I. 127. in culturam fodinarum insignem hunc nationalis *industriae ramum*...

Ramus œconomiæ, pars, genus œc.; *gazdászat ága.* Opin. de Venat.

Ramusculus, ramulus h. l. translate: de partibus fluminis; *folyó ága.* Ital. ramuscello. S. de Kz. Chr. I. 1., 5: Don cadit in rotundum mare ternis *ramusculis.* Cf. Hieron. Ep. ad Ctesiph. adv. Pelag. 2., 3.

Rancor, simultas, odium, ira; (Du C.). Diez: rancore it., rancor altsp. pg. pr., rancœur altfr., rancor, ueusp. Groll, von *rancor* 1. renziger Geschmack bei Palladius 2. alter Groll bei Hieronymus und in Mlatein, daher auch fr. rancune, it. altpg. rancura; *neheztelés.* Recon. an. 1647. p. 472. neve Domos Nobilium... ex præconcepto *rancore* æstiment.

Rancorositas, (a «rancor») odium, ira, iracundia; *neheztelés.* Cod. Dip. Pat. VI. 456., 338. et ut omnis *rancorositatis* et ody fermentum.

Rangifer, alces; *rénszarvas.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 64. in Lappia jumentorum vice cervis utuntur ad vehicula trahenda... verum hoc genus, *Cervorum* species *Rangiferorum* est, qui cervos communes cursu longe superant. Bárczay.

Rapere supra se, superbum facere; *magán kívül ragadni, fennhéjázóvá tenni.* Batty. Ser. Episc. 103. Hæc evectio non *rapuit* Joanum *supra se.*

Rapina, æ, locus, ubi rapæ coluntur; *répás* (föld). Vjestnik II. 25. an. 1398. item lacum cum *rapina.* Cf. Col. 11., 2., 71.

Rappa, æ, pro: rapa (Du C. ignota vox.); *répa.* It. rapa. Schläg. 935. Kronst. I. 584.

Rappina, æ, pro: rapina(Du C. 2.) raptus; *rablás.* It. rapina. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 473. omnes iniurias, offensas, violencias, *rappinas,* homicidia etc.

Rapportum, nuncius, quod refertur, reportatur; *tudósítás, jelentés.* It. rapporto. Arch. Rák. I. 386. leszállottunk... az Szent Miklós Püspöknek dedicált templomot megnézni, az holott az *rapportum* Szerint sok miraculum az Szent intercessiojára történt.

Raptissime, inusitatus superlativus ad raptim; *a legsietősebb módon.* Tör. Tár. 1887. p. 663. Star. VIII. 107. an. 1736. *raptissime* scribens.

Raptus, impetus momentanei; *elragadtatás.* It. rapimento. Gall. ravissement. Ger. Entzücken. Vern. Psych. 488. Per consuetudinem in alteram utique naturam abeuntem suas imaginationes cum legibus experientiæ comparare intermittentes, phantastæ et eorum inexpectati momentaneique impetus *raptus* appellantur.

Rapula, æ, rapulum (Hor. Sat. 2,2. 43. 2, 8, 8.); *kis répa.* Schläg. 936.

Raqueta, æ, (vox ex oriente ad nos delata) ignis artificiosus, missilis, pilæ igneæ; *gyujtó lapta, röppentyű, rajgó, rakéta.* It. racchètta. Gall. raquette. Szirm. Glos. 129.

Rarefacere, rarum facere, extenuare; *ritkítni, higitani.* Germ. verdünnen. F. Balass. Casul. Steph. App. Vi aëris *rarefacti* extrudere. Cf. Lucr. 6., 870.

Rarefactio, actus extenuandi; *ritkítás.* Szentiv. Curios Misc. 49. Quia ex nimio calore radiorum Solis, magna *rarefactio* in retina sequitur, quæ *rarefactio* cum sit oculo violenta, hunc dolorem illi causat, Pázm. Dial. 396.

Rarenter, (Du C.) rare, raro; *ritkán.* It. raramente. Szamosk. I. 158. Hic quia Marisus medius inter utrumque exercitum interfluebat, qui *rarenter,* nec nisi cum ingens siccitas fontes rivosque exhausit, Vado transitur. Cf. Enn. Cato et script. sequioris ætatis.

Rarescentia, (a rarescendo) extenuatio; *higulás, gyérülés.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. 1. p. 251. Carbo immiscetur (pulveri pyrio) ut temperet nimis facilem utriusque *rarescentiam* et consumptionem.

Rasa, sic dictus ab urbe Arras, pannus Atrebatensis, pannus rasus; (Du C. 3.); *rása.* Ger. Rasch. Arch. Rák. VIII. 340., 357. una Scheza dilacerata, ab intus rubra *Rasa* obducta, semitecta.

Rasaphori, ita dicti a monachis novitii, qui anno tirocinii rasa veste induebantur; *vásott ruhások.* Nagy Hier.

Rascha, V. *Rasa; rása.* Vect. Ref. C. 2. De... una petia panni *Rascha* Florentini.

Rase, V. *Rasa.* Verancs. XI. 321. lego pro duobus indumentis episcopalibus et petiis duabus *rase* et granat.

Rasente, radens; *szorosan rajta.* It. rasente. Ljub. Mon. Sl. XI. 118. an. 1324. a muratione *rasente* terra.

Rasio, actus radendi; *vakarás.* It. rasura. Törvt. Msz.

Rason, onis, (ab it. ragione) titulus mercatoris; *firma, czím, törzsczím, czímzet.* Gall. raison. Száz. IV. 358. unam cuppam emi a *rasone* florentino.

Rasor, (Du C. 2.) tonsor, balneator; *borbély.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 230. an. 1364. per balneatores sive *rasores.* Fjp. Szám. 192. an. 1419. *Rasor* convenit rasuram.

Rasorium, (Du C.) novacula; *beretva, kés.* Pel. Serm. Quid facere vellet ut ad celestem beatitudinem pervenire vellet? Respondet: Si esset ferrea columna *rasoriis* et clavis acutissimis circumsepta... vellem per illam trahi quotidie sursum (Pasch. 24. s.).

Raspare, radere, lædere (Du C. al. s.); *felvakarni.* It. raspare. Kat. Hist. IX. 396. excussis crinibus aureis et facie *raspata* (rasa, læsa) ad cameram suam redire festinus curabat.

Rassa, æ, V. *Rasa.* (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. XXI. 412. an. 1452: pelamina, mel, *rasse.* — Buny. Vár. tört. III. 98. Pluviale viride breve ex *Rassa.*

Rassia, æ, casei species (Du C. Rassius). Ljub. Mon. Sl. XXI. 76. an. 1431: barcossii... possint... conducere *pecora*... et *rassias*... sed non possint *reconducere.*

Rasta, æ, (Du C.) milliare germanicum; *mérföld.* Gót. rasta. Illyr. werst. Cf. Ger. Rasttag. End. p. 425. an. 1228: 5. infra *rastam* unam nullus presumat cerevisiam braxare, et si quis presumserit, abiudicatus est bonis suis et collo suo. Thurócz. Chr. Hung. I. 11. Száz. XVIII. 518. Cf. Hieron. in Joël. 3., 18.

Rastellum, (Du C. Rastellus.); *rácsozat, korlát.* Lzb. Cod. Med. T. II. 569: ut in designatis ad id locis Clathra seu Cancelli, quos *Rastella* vocant,, exstruantur. Törvt. Msz.

Rastrare, pectine colligere (Du C. investigare); *összegereblyézni.* Fjp. Szám. p. 377: laboratoribus... in *rastrando*... fœnum.

Rastrati muri, (ab. ital. rastrellare); *fogas, ágas falak.* Germ. zackige Mauer. Szentiv. Curios. Misc. 410. Quid sentiendum de *Rastratis* Urbium *Moenibus? Rastrati* huiusmodi Muri conspiciuntur adhuc in antiquarum Civitatum mœnibus... qui tales dentes eminentes sunt murati seu constantes lapidibus...

1. **Rasura,** (Du C.) litura; locus in scripto rasus; *vakarás.* It. rasura. Kass. Jur. Civ. II. 183. Scriptura debet esse... ab omnibus lituris, *rasuris*... libera.

2. **Rasura,** æ, officina tonsoris V. s. *Rasor; borbélyműhely.*

Rasura ligni, scobs, serrago; *fűrészpor.* Lzb. Cod. Med. II. passim.

Rasus, monachus, præsertim Jesuita, vox in convicium adhibita. Austr. Aust. Palma Ref.) P 3: si tu cum universa *rasorum* caterva alias authenticis documentis protuleris, en Phylida solus habeto.

Rata, æ, (Du C. 2.) rata pars, portio cuique contingens; *részlet.* Diar. Com. 1796. p. 14. in *Ratis* trimestralibus. Kass. P. P. I. 239. in consuetis menstruis *ratis.*

Rata additamentalis, incrementum; *toldalék.* Ger. Zulage. Faber. Jur. Met. 147. Parti fodinali obtingens *additamentum rata additamentalis* nuncupatur.

Rata angaricalis, pars, portio tertio quoque mense præstanda; *negyedéves részlet.* Tör. Tár. I. 172: in *ratis angaricalibus.*

Rata divisionalis, pars in divisione obtingens; *osztályrész.* Törvt. Msz.

Rata fodinalis, pars fodinæ, sors metallica; *bányarész.* Ger. Kuxe. Beszth. Levt.

Rata molaris, pecunia pro molendo præstanda; *malomvám.* Törvt. Msz.

Ratalicia, iuris consultis nota loquendi formula, ius ratæ, id est partis cuique contingentis; *illeték.* Cod. Telek. XII. 248. Singula decem falcatura fenilis pro se accipere possit et valeat, Salvo Jure dicte *Ratalicie* vestre in pretacto predio Bybatheleke.

Ratalis, ad ratam partem pertinens; *tulajdon részhez tartozó.* Proj. Leg. Civ.

175 . . . actor . . . etiam in discussionem *ratalium* competentiarum et adiudicationem semet immisit.

Ratalitas, rata pars; *illeték.* Proj. Leg. Civ. 182. Allatura viduarum toti maritali substantiæ ex æquo inhærente, hæc per successores in illa duntaxat *ratalitate,* quam obtenta per eosdem e bonis maritalibus congruens portio constituet, semper exolvi debet.

Ratha, *Minella* q. v.

Rathar, Turcis: caterva; *csapat.* Tör. Tár. XXV. 362. Item dicunt quod habet Cesar triginta duo *rathar* Camelorum vocabulo ipsorum nominatum, in quolibet *rathar* sunt sex cameli ducitque unum quodque *rathar* unus homo.

Ratialis, ad rates pertinens; *tutaj...* Tag. Erd. II. 632: productio lignorum *ratialium.*

Ratibitio, approbatio, actus ratum habendi, ducendi; *megerősítés, jóváhagyás.* It. ratificazione. Fej. X. I. 157. ac ea, quæ provide ac sancte gesta sunt, auctoritate nostræ legationis, approbationis et *ratibitionis* roborare, confirmare.

Ratificare, (Du C.) quod actum est approbare; *helybenhagyni, megerősítni.* Bod. Hist. Eccl. II. 11. Cod. Dip. Arp. V. 208. Cod. de Sztára. II. 113.

Ratificatio, (Du C.) approbatio, confirmatio; *megerősítés.* II. Rák. Gy. 384. Jókai Rab. R. I. 17. Knauz. M. E. Str. II. 14., 31. Diar. 1802. 162.

Ratificative, approbando, confirmando; *helybenhagyólag.* It. ratificando, confermativamente. Fej. T. XI. V. Un. 301. litteræ *ratificative* habentes.

Ratificatorium, Litteræ approbationem continentes; *megerősítő levél.* Verancs. V. 254. et ea periodus, principe Christiano cum Turca pace coniuncto minime digna in *ratificatoriis* utriusque partis includeretur.

Ratigerare, *rati vehi,* ratibus quæstum exercere; *tutajozni.* Kövy. El. 526. Exactio in fluviis a *ratigerantibus,* navigantibus 100 aureis, sequestri silvarum violatio 200 fl. punitur.

Ratigeratio, ligna secundo flumine demittere; *tutajozás.* Opin. P. I. § 2.

Ratigeratus, us, officium ratium, quibus sales devehebantur; *tutajozási hivatal.* Nov. Calend. 351. Res Salinaris. Salis et *Ratigeratus* Officia in Hungaria, Croatia, Sclavonia.

Ratihabere, (Du C.) ratum habere; *érvényesnek tekinteni.* It. ratificare. Cher. Jus. Eccl. I. 52. qui postquam . . . promisissent se omnia decreta concilii *ratihabituros* esse. Bod. Hist. Eccl. II. 14.

Ratihabicio, Ratihabitio, (Du C.) confirmatio, approbatio; *megerősítés.* It. ratificazione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 252. Act. et Doc. Rákóczy p. 300: petiimus, ut nobiscum manere velit, donec S. R. Majestas *ratihabitionem* transmiserit. Tör. Tár. 1886. 496. Apud Jurisconsultos passim.

1. **Ratio,** nomen (Du C. al. s.); *számla.* Ger. Rechnung. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd) 2: sodalibus coëmtio stanni . . . nisi in *rationem* Magistrorum erit concessa.

2. **Ratio,** causa, sermo; (Du C. al. s.); *ügy, beszéd.* Batty. Ger. 39. Ideo vero rotundum, de quo *ratio* agitur.

Ratio Educationis Publicæ, instructio ad instruendam iuventutem edita á Maria Theresia regina Hungariæ; *közoktatási tervezet.* Wallaszky 541.

Ratio mercium æstimationis, pretium statutum; *árfolyam.* Ger. Preis-Courant. Lzb. Cod. Med. T. II. 63. authenticas *mercium aestimationis rationes,* quas vulgus der *Preiss-Courante* vocat, fideliter exhibebo.

Ratiocinans Cassæ, redituum publicorum magister; *számtartó.* Rentmeister. Nov. Calend. 235. D. I. B. Contraagens et *Cassae Ratiocinans.*

Ratiocinativus, 3., rationem demonstrans; *okadó.* Corp. Gram. 400. *ratiocinativus* ut: annakokáért, azért. Cf. Charis. 200. P. Diom. 410. P.

Ratiocinium, (Du C.) ratio, computus; *elszámolás.* Cod. Camb. Merc. 11. Valuta in rationibus (in Conto), si Trassans et Remittens mutuum habeant *Ratiocinium.* Cf. Col. 5., 11., 13.- 5., 2., 6. et Jurisconsultos.

Ratiocinium Regressuale; *viszkereseti számvetés.* Ger. Retourrechnung. Art. D. 1840. p. 80.

Rationabilis, æquus, iustus, rectus (Du C.); *jogos, észszerű.* Szer. Not. p. 52. Verum cum nos dictum Capitulum . . . suo iure *rationabili* nolimus per quempiam irrationabiliter destitui etc. Otia Bachm. 316. *rationabiliorem* viam sibi imposterum calcandam firmiter proponit. Cf. Jurisconsultos et Sen. de vit. beata 14., 1.

Rationabilitas, æquitas, ratio; *észszerűség.* Gall. raison. Germ. Vernunft. Billigkeit. Kövy El. 322. Fidei commissa in sensu lato sunt omnia avita, quia non possunt perennaliter valide alienari, nisi necessitas cogat vel *rationabilitas* suadet. Cher. Jus Eccl. I. 174. Kon. Egyh. 31. Cf. Appul. de dogmat. Plat. 1., 13.

Rationabilitas fassionis, fassionis æquitas; *vallástétel hellyes mivolta.* Georch. H. T. II. 20.

Rationabiliter, (Du C.) iuste, cum ratione; *indokolva, igazság szerint.* Fjp. Szám. p. 20: dedit rationem rite et *rationabiliter.* Cf. Macr. Somn. Scip. 2., 11. §. 17. Appul. Herm. Trism. 16. de dogmat. Plat. 1., 8. Ammian. 20., 4., 8. Lact. Epit. 61., 17. Hieron. Ep. 39., 5. Isid. 2., 24., 7.

Rationale, (Du C.) stola pontificalis, quæ et Logium dicebatur, Vestis Episcoporum novæ legis vel ornamentum; *papi ruha, stola.* Thurócz. 95. Inter caetera vero dedit eidem Albensi ecclesiæ quædam donaria sempiternæ memoriæ digna, duo scilicet *Rationalia.* Marc. Chr. II. 36.

Rationalis, (Du C.) procurator regis; *sáfár, gondviselő.* Cod. Dip. Brüss. 11., 49. et per totum mensem decembris anni 1491. videre fecimus per venerabilem Dominum Philippum de Brixia *Rationalem* Matis nostræ.

Rationalitas, ratio (Du C. vis et facultas ratiocinandi); *ész, eszesség.* It. razionalità. Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur animalitatem *rationalitatemque* fore essentialiter hominis. Cf. Tert. de anim. 38.

Rationaliter, ratione duce; *észszerűen.* Andr. Pann. 27. *Rationaliter* autem nihil est aliud diligere quam spirare amorem. Cf. Sen. Ep. 109., 9, (11). Tert. de anim 16 etc.

Rationans officialis, qui est a rationibus; *számvevő tiszt, számtiszt.* Opinio. Deput. 8. ut beneficio appellatæ, intra Dominium prosequendæ, *rationans Officialis* medio reversalium pro sua tantum persona, nunquam vero in præiudicium Viduæ ac Orphanorum in antecessum renunciare valeat.

Rationare, (Du C.) placitare; *jóváhagyni.* Fjp. Szám. 620. an. 1424: summa... per se expedita et *rationata.*

Rationaria aulica, tribunal regium rationibus expungendis; *udvari számvevőség.* Kuk. Jura II. 267.

Rationarium, liber rationes continens; *számadási könyv.* Száz. XXIV. 302. *Rationarium* goriciense.

Rationarius, 3., ad rationes, computum pertinens (Du C. tantum substantivum); *számadási.* Kass. Jur. Civ. 1., 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales . . . alii sunt Reluitorii, Sepositorii, Computuales, *Rationarii* etc. Kövy El. 311. onus *rationarium.*

Rationarius Cameræ, qui est a rationibus Cameræ; *kamarai számtiszt.* Tör. Tár. 1890. p. 792.

Rationatum, consequens, effectus; quod ratione posita consequitur; *okozat, következmény.* Vern. Met. 62. Illud autem, quod ex ratione ceu fundamento vel causa iudicandi — intelligitur et colligitur, *rationatum* audit.

Ratione (c. gen), quod attinet ad; *ügyében, okáért, tekintetében, érdekében.* Kass. P. P. I. 206. et inter Aulam archiducalem Mutinensem *ratione* liberæ exportationis hæreditatum et aliarum facultatum . . .

Rationem perdere, causa excidere et a facultate ius suum persequendi; *perét veszíteni.* Decr. S. Ladis. r. I. 41. Si quis vero nobilium ad regale palatium cum suo Litigatore non steterit et regio nuntio vocatus sine regis licentia domum perrexerit, *rationem perdet* et insuper, si quid ab eo abstulerit, dupliciter reddat. Ibid. III. 26 et 42.

Rationes, (Du C.) proventus, emolumenta, iura; *jövedelem, jog.* Batty. Leg. T. II. 299. an. 1212 ecclesiam... *rationibus*... duxerimus minus licite damnificandam. 303. an. 1213: ecclesiam quibusdam *rationibus* et possessionibus . . . denudassemus.

Rationes absolutoriæ, rationes approbatæ; *felmentvény.* It. assoluzione. Ger. das Asbolutorium. Instr. Jos. II. p. 53. §. 31: Quovis anno adnotabitur an ? et quo die Tutor datas sibi de prioris anni *rationibus Absolutoriis* produxerit.

Rationes cassæ urbarialis, V. *Urbariatio; várostelki számadás.* Törvt. Msz.

Rationes collectaculorum, V. *Collectaculum; toborzó-segélyi számadás.* Törvt. Msz.

Rationes contributionales, V. *Contributionalis; adói számadás.* Törvt. Msz.

Rationes finales, ratio summa; *végszámadás.* It. conto finale. Ger. Schluss-Rechnung. Instr. Jos. II. p. 52. §. 29: Tutor... de *finalibus rationibus* . . . admonebitur.

Rationes gabales, V. *Gabella; segédadói számadás.* Törvt. Msz.

Rationes incendiariæ, V. *Incendialis; oltószeri számadás.* Törvt. Msz.

Rationes magazinales, V. *Magazinalis; tárházi, raktári számadás.* Törvt. Msz.

1. **Rationista,** æ, ratiocinator, rationibus præfectus; *számtiszt.* Tör. Tár. 1888. p. 396. literatus *rationista* arcis singulis hebdomadis pretia vinorum et panum exigere ac solutionem pecuniariam facere habuit et nihilominus noctu dieque in *ruptura* armatus stare debuit Száz. XXIV. 704. Kövy El. 509. Verancs. II. 314. Arch. Rák. VIII. 365. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 188.

2. **Rationista,** æ, *Contrascriba; ellenőr.* Ger. Controllor. Verancs. V. 311. conscio eiusdem sacræ cæsareæ et regiæ majestatis *rationista* sive contrascriba.

Rationistatus, us, officium rationum; *számvevő hivatal, számtartóság.* Ger. Rechnungsamt. Nov. Calend. 170. In Csadatiensi *Rationistatus* Officio. Törvt. Msz. Nagy Hier.

Rationum consultor, a consiliis vectigalium administrandorum; *számtanácsos.* It. consigliere delle finanze. Germ. Finanzrath. Nov. Calend. 104. Departamentum Contributionale. *Rationum consultores.* D. Carolus Sido. D. Joannes Georgius. Tóth. Szirm.

Rationum exactio, ius exigendarum rationum; *számvétel.* Ger. Rechnungsabnahme. Georch. H. T. I. 214. Minekutána egyszer az árvák megállapodott emberkorra jutottak, már akkor őket illeti a *szám-vétel. Rationum exactio.*

Rationum exactor, qui exigit rationes; actor summarum; *számvevő.* Arch. Rák. VIII. 365.

Rationum magister, qui est a rationibus; *számvető mester.* Ger. Rechnungsführer. Szirm.

Rationum officialis, V. *Officialis rationum.* Törvt. Msz.

Ratitudo, auctoritas; *érvényesség.* Cod. Dip. Arp. Cont. V. 140. Quum ut quevis disposicio gesta sub tempore in *ratitudine* habeatur, scripturam consuevit testimonio fulciri.

Raubator, prædo, latro; *rabló.* It. rubatore. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 86. Nec debemus compagniam vel societatem aliquam cum ullo habere cursalium vel aliorum, qui sunt manifesti predones aut *raubatores,* qui homines Venetie offendat etc. Ljub. Mon. Sl. I. 25. an. 1208 et passim.

Raucedo, inis. (Du C.) raucitas, ravis; *rekedtség.* It. *raucedine.* Ger. Heiserkeit. Probst. Comitiol. p. 32. Demum per convivia... libero Patri pro libertate vota reddita, ut cuncta prospere et feliciter ingemantium *raucedo* irrigaretur. Hor. Mem. 614. Bene Med. I. 167. Wagn. Cf. Isid. 4., 7., 14.

Raucescere, raucum fieri; *elrekedni.* Wagn. Cf. August. in psalm. 58.

Rauchvar, a germ. Rauchwaare: pellis; *szőrme, szűcsárú. ködmönbőr.* Száz. II. 158 centum pelles alias *Rauchvar.*

Ravelinum, Ravelinus, i, opus exterius aut moles a vallo divulsa et circumfusa; *vért, gát.* Germ. Ravelin. It. rivellino. Gall. ravelin. Szentiv. Curios. Misc. 358. si vero fossa sit aquea, necesse est, ut insuper *Ravelinos* habeat. *Ravelinus* constituitur ex adverso Cortinæ mediæ inter utrumque propugnaculum sic, ut inter ipsam et Cortinam tota latitudo fossæ interiaceat suaque peculiari fossa versus hostem cingatur. Pár. Páp.

Ravoliosus, 3., rabiosus; *dühös.* It. rabbioso. Han. Mon. Jur. II. 140: *ravoliosus* et proditor.

Raxia, æ, (Du C. raxium) pannus Atrebatensis, pannus rasus. V. *Rasa*; *rása.* It. rascia. Ger. Rasch, Sarsche. Rač Mon. Sl. XIII. 219. an. 1358: tunicam . . . de *raxia.*

Raysa, Reysa, (a germ. Reise) iter; *utazás.* Száz. XX. 261. *Rayse* Dominorum: *Raysa* Petri notarii civ. in Ungaria; *Raysa* dominorum post regem Ungarie; *Reysa* dominorum in Ungaria in Luczam.

Razna, æ, canalis; (voc. Slav. origg.); *zsilip.* Tag. Erd. II. 231. an. 1764: canalium vulgo *raznarum.*

Reabiuratio, reciprocus actus abiurandi; *viszleeskűvés, visztagadás.* Nagy Jus. Trans. Sax. 199. Notandum secundum leges statutales *reabjurationi* locus non datur.

Reaccipere, recuperare (Du C. recipere); *visszanyerni.* Pel. Pom. De S. Joan. s. III. c. 6. Omnem gratiam virtutum, quam prius habuerant, *reacceperunt.*

Reaccludere, apponere; *visszacsatolni.* Törvt. Msz.

Reacclusio, actus apponendi; *mellékelés, visszacsatolás.* Coll. I. 240: *reacclusio . .,* originalium.

Reacclusum, i, quod iterum documentis accluditur; *visszacsatolmány.* Pest. Vár. Levt.

Reacquirere, iterum acquirere; *ismét visszaszerezni.* Fej. VIII. 3., 509. possessiones pro me per formam iudiciariam coram Domino Rege *reacquisitas.* Cod. Dip. And. I. 390., 433.

Reacquisicio, recuperatio; *visszaszerzés.* Cod. Dip. Hung. V. V. 116., 10. et pass. dixerunt nobis, quod filii Michaelis Stephanum et Thomam racione *reacquisicionis* possessionum Magyarmezew et Konizka vocatarum ad presenciam Nicolai palatini in causam attraxissent.

Reactare, reficere; *kijavítani.* Ljub. Mon. Sl. XI. 107. an. 1324: galea . . . debeat *reactari* omni opere oportuno.

1. **Reactio,** actio reciproca; *visszahatás.* Gall. réaction. Vern. Met. 56. Triplicem entium inter se relationem observamus substantiæ nimirum et accidentis, causæ et effectus actionis et *reactionis.*

2. **Reactio,** renovare causam; *viszontkereset* (per). Törvt. Msz.

Readipisci, recuperare; *visszanyerni.* Fej. X. 4., 386. ipsis nostris infidelibus invitis pristina nobis regni gubernacula *readipiscentibus.*

Readiudicare, iterum adiudicare alicui; readhibere, asserere; *visszaitélni.* Szék. Okl. III. 120. Bod. Hist. Eccl. II. 25. Samb. Tyrn. Cod. Dip. Pat. V. 234., 249. prædium... perpetuo *readiudicari* et restatui.

Readiudicatio, actus iterum adiudicaudi; *visszaitélés.* Törvt. Msz.

Readmonitio, actus iterum admonendi; *újmegintés, viszmegintés.* Kövy El. 822., 829. His prætitulatis Dominationibus Vestris insinuatis, ab extradandis super peragenda horum cum Fisco Regio communicatione et respective *Readmonitione* ac *Reinhibitione,* Testimonialibus præstolando persevero. Kass. Jur. Civ. II. 6.

Readmonitoria, *litterae* readmonitionem continentes; *viszintő levél.* Kass. Jur. Civ. II. 10. Exordium *Readmonitoriarum* ordiendum est a provocatione ad præmissam erga se admonitionem.

Readnumerare, rursus annumerare; *újra hozzá számítani.* Arch. Rák. IX. 4.

Readunire, (Du C. readunare) iterato coniungere; *visszaegyeztetni.* Tör. Tár. 1886. p. 498.

Readvolutio, quod additur, adjungitur; *hozzácsatolás.* Ger. Beischluss. Instr. Jos. II. p. 28. §. 78: Quod Foro T. pro partibus eatenus instruendis cum *readvolutione* actorum . . . hisce notatur.

Readvolvere, addere, includere; *mellékelni.* It. racchiudere. Ger. beischliessen. Kass. Jur. Civ. II. 81. quod in sequelam gratiosæ Exmissionis una cum Punctis Deutri Visa signatis hic sub ·/. in origine *readvolutae* ac penes B. Mandatum Compulsorium sub ··/.. æque in origine adnexum . . . perhibent.

Reædificatio, actus ædificia de novo exstruendi; *újra való felépítés.* Batty. Leg. (Syn. Reg. sub Ferdin. I. an. 1560). I. 631. Monachi cultum atque officia Divina usque ad *reaedificationem* Ecclesiarum peragere teneantur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 256.

Reæstimatio, actus denuo, iterum æstimandi; *újra való becslés.* Kass. Jur. Civ. I. 234. quia hoc ipsum Dominales quoque officiales cum assumtis subseque pro *reaestimatione* per Dominium exmissos candide agnovisse.

Reagravacio, V. *Reaggravatio.* Szék. Okl. I. 211. Sententiam maiorem excommunicacionis, agravacionis, *reagravacionis* et brachij Secularis incurramus.

Reaggravare, ultimam excommunicationem denuntiare; *utolsó kiközösítési ítélettel sujtani.* Fej. X. 4., 261. quod nullus prædictis rebellibus et inobedientibus excommunicatis, agravatis et *reaggravatis,* quamdiu in huiusmodi rebellione perstiterint, eorum mandata recipere . . . præsumant.

Reaggravatio, (Du C.) Ultima monitio seu excommunicationis denunciatio, sententia; *utolsó kiközösítési ítélet.* Batty. Leg. III. 398., an. 1414.

Realis, verus, fundamento nixus; *valós* (kereset); *tényleges.* Georch. H. T. IV. 97. Kass. P. P. I. 328. in cuius *reali* actualique usu et possessorio ab immemoriali tempore constituta fuerat.

Realisare, ad effectum adducere; *megvalósítni, foganatosítni.* It. realizzare. Pfahl. Jus. Georg. II. 119. et etiam idea ipsius regulationis, quam Dominium in effectum deductam *(realisatam)* habere vult, clare visibilis esse debet. Kuk. Jur. II. 294. Imre Phil. 65.

Realisatio, actus ad effectum perducendi; *megvalósítás.* Törvt. Msz.

Realisticus, 3., integer, sincerus, probus; *reális, derék.* Száz. XVI. 282.

1. **Realitas,** res, veritas, verum; in realitate = re, re vera, vere; *valóság.* Thök. Lev. 110. a dolgokat *in realitate* nem tudja. Asp. Pr. Chr. 584. In te scala Jacob *in realitate* apparuit.

2. **Realitas,** (in plur.) bona, facultates; *fekvő vagyon, ingatlan jószág.* Ger. Liegenschaft, Realität. Kass. P. P. I. 203. Terminum servandæ publicæ licitationis *realitatum* nobilis N. N. . . .

Realitas pignoris, verum iustum pignus; *zálog valósága.* Georch. H. T. III. 64.
Realiter, (Du C.) vere, re vera; *igazán, valóban.* Rák. Ön. p. 434. l. 24—25. (25.): . . . in hanc luteam habitationem descendere dignatur corporaliter et *realiter* Deus filius tuus.
Reamatio, amor mutuus; *viszontszeretet.* It. amore reciproco. Ger. Gegenliebe. Pel. Pom. L I. p. 7. art. I. c. 3. Ex omnibus itaque premissis colligere possumus . . . quanta ei . . . retribuere valeamus pro nostro modulo vicem *reamationis.*
Reambulatoria, æ, (sc. litteræ) litt. ad reambulationem pertinentes; *határjáró levél.* Szék. Okl. I. 57.
Reambulare, perambulare agros metarum constituendarum causa. Erat actus publicus per homines regios vel Capituli seu Conventus in præsentia vicinorum confectus; *határjárni.* Fej. VIII. 1., 108. quod predictas possessiones convocatis vicinis et commetaneis . . . *reambulassent;* et passim. Cod. Dip. Arp. 30. et passim.
Reambulatio, actus reambulandi, publica inspectio, revisio finium vel limitum. Cf. Hiv. Műsz. reambulatio metalis vel metarum; *határjárás.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 46., 15. et pass. ad videndum *reambulationem,* statucionem et metarum ereccionem possessionum Theth et Zalouch vocatarum. Passim.
Reambulatorium, metas inspiciendas præcipiens mandatum; *határjárató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 269.
Reambulatorius, V. *Litterae reambulatoriae.* Cod. Dip. Kár. I. 205., 321.
Reamen, regnum, corona; *királyság, korona.* It reame. Star. XXVI. 229. an. 1254. *reamen* hoc teneat eos in honore, sicut tenuit eos pater eius.
Reamplecti, mutuo amplecti; gratiam referre; *viszont ölelni. viszonozni.* Kat. Hist. VIII. 652. volentes eosdem pro huiuscemodi erga nos benevolentia aliqualis nostræ liberalitatis et recompensæ vicissitudine *reamplecti.*
Reannectere, rursus, iterum annectere; *visszacsatolni.* Fej. X. I. 415. earumdem Reginalium Maiestatum ditioni *reannectere* maluit toto nisu.
Reapplicare, restituere; *visszacsatolni.* Eszt. Okm. p. 127. (Capitulum Eccl. Budensis an. 1424): dominium *reapplicandum* . . . ascripserunt. Fej. X. I. 603.
Reapplicatio, rursus + applicare, adnectere; *visszakapcsolás.* Art. Diæt. Pos. 117. Petitam per Status et Ordines Comitatuum Poseghiensis, V., Sz. etc. . . . ad Sacram Regni Coronam spectantium fiendam Reincorporationem ferendisque communibus Regni oneribus, ac tam in Juridicis quam Politicis Comitatuum quoque Maramoros, Kraszna etc. *Reapplicationem* antique Sacræ Coronæ Juri innixam Sua R. M. agnoscit.
Reappropriare, in jure Hungarico = vendicare, rem sibi propriam facere (Du C.); *tulajdonává, sajátjává tenni.* It. appropriarsi. Gall. s'approprier. Kov. Form. St. 424, Ipsis itaque bonis portionibusque huiusmodi possessionariis requisitis *reappropriatis.* Samb. Tyrn.
Reappropriatio, recuperatio; *visszaszerzés, visszanyerés.* Cod. de Sztára. Vol. II. 230. Ipsi Stephano quoad rehabitionem et *reappropriationem* earundem in nudo suffragari . . . debere nobis et regni nostri nobilibus . . . agnoscebatur.
Reapproprietare, V. *Reappropriare; visszasajátítani.* Szék. Okl. I. 162.
Reaptare, (Du C.) reficere; *kijavítani.* Ljub. Mon. Sl. II. 231. via . . . *reaptata.*
Reassignatio, actus retribuendi, assignandi id, unde quis redditum assignatum, quem dimittit, recuperet (Du C. s. *reassignare); visszakijelölés, utalás.* Kov. Form. St. CLXV. Testimoniales intuitu Executorum primum aliquot subditorum expost vero violenter reoccupatorum, denuo factæ benevolæ *reassignationis.*
Reassumere, denuo incipere; resumere (Du C.); *ismét fölvenni, újolag elővenni.* Ger. von Neuem aufnehmen. Kövy El. 612. cuius nomine ne mortui quidem parentis Causa potest *reassumi.* Bod. Hist. Eccl. III. 157. Georch. H. T. IV. 108. Rák. Ön. 205. Beng. Ann. Er. Cœnob. 144.
Reassumpta, æ, causa resumpta; *további való felvétel.* Georch. H. T. IV. 75. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 247. Quævis allegata et actus processuales, uti: Levata, Comparitio, *Reassumpta* etc. ipsa etiam Productio Documentorum, non, quasi per hoc instrumenta invalida redderentur, verum, ut intempestiva, vel noxia productio evanescat.
Reassumptio, Reassumtio, actus resumendi; *ismét fölvevés, ismét folyamatba való vevés.* Kövy El. 672. vel vero integro termino absque *reassumtione* et comparitione iacuit causa. Bod. Hist. Eccl. II. 25. Batty. Leg. II. 32. Rák. Ön. 70.
Reatus, us, (Du C.) peccatum, crimen; *bűn.* It. reato. Oláh. Cod. Ep. 57. ut ni Deus optimus maximus nos pro nostris *reatibus* diutius castigare velit. Kass. P. P. II. 335. Cf. Appul. et scriptores ecclesiasticos.
Reauferre, recipere; *visszavenni.* Han. Mon. Jur. II. 218. *reauferre* domum.
Rebaptisare, Rebaptizare, baptismum iterare, repetere; *újra keresztelni.* Batty. Leg. III. 264. an. 1372. Recon. an. 1637. p. 328. Cher. Jus. Eccl. I. 161. Cod. Evang. I. 190. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 316. Star. XVI. 16 Passim ap. scriptores ecclesiasticos et Jurisconsultos.
Rebaptisatio, actus rebaptisandi, idest sacro lavacro iterum immergendi; *újra való keresztelés.* Cher. Jus. Eccl. II. 8. aut quocunque demum modo *rebaptisationis* participes sunt. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 748. Star. XVI. 16. Passim ap. scriptores ecclesiasticos.
Rebellare ab aliquo, pro: rebellare contra aliquem; *fellázadni valaki ellen.* Frak. Mát. lev. II. 342: Anchonitanos . . . non credat sanctitas vestra *ab ea rebellasse* et ad me defecisse.
Rebellatio, rebellio, (Fin.); *lázadás, fölkelés.* Szék. Okl. I 198. Cf. Tac. Ann. 14., 31. Val. Max. 7., 3. ext. 7., 4., 1.
Rebellicare, rebellare; *fellázadni.* It. ribellarsi. Fej. X. 2., 440. qui inter nostram Maiestatem et prædictos *rebellicantes* nobis pro fienda pace pro tunc laborassent.
Rebelliosus, 3., seditiosus, turbulentus; *lázongó.* Arch. Rák. IX. 561. tumultus *rebelliosus.*
Rebellisantes, rebelles, tumultuosi; *lázongók.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 442. Hominum interfectiones et aliorum diversorum malorum genera per eosdem *rebellisantes* evenissent.
Rebellitas, rebellio, resistentia, repugnantia; *ellenszegülés.* End. 1. p. 314: si . . . *rebellitate* instructus renuerit sibi impositum eque sufferre, iterum . . . iudicio restringatur. Batty. Leg. II. 60. (Lib. St. Steph). Batty. Ger. 269.
Rebelliter, rebelli, seditioso modo; *ellenszegülő módon.* Pel. Pom. In Epiph. s. III. c. 2. Qui *rebelliter* vivit, magis diaboli quam Christi membrum esse videtur.
Rebellizare, (Du C.) rebellare; *fellázadni.* It. ribellarsi. Fej. X. 3., 206. qui inter nostram maiestatem et prædictos *rebellizantes* merito et iusto modo auferre valeremus. Kuk. Jura I. 183.
Reboatus, us, resonancia, repercussio; *visszhang.* It. rimbombo. Ger. Wiederschall. Nill. Symb. p. 448: Tormenta novam addiderunt neque hactenus hic visam solemnitatem, quod imperio . . . Commendantis Generalis quaternus tormentorum *roboatus* (rectius: reboatus) decantatis Evangeliis responderit.
Rebonificare, damnum alicui resarcire, compensare; *kártalanítani.* Ger. Entschädigen. Proj. Leg. Civ. 209. quod per æstimationem vix quidem summæ in ea infusæ sine falcidia *rebonificentur.* Opin. 1802. d. Kass. Jur. Civ. I. 197.
Rebrachatoria, subligaculum (Du C. Rebrachiatorium); *előkötő.* Ger. Vortuch. Pár. Páp.
Reburrus, 3., (Du C.) cirratus vel crispus; *szőrmente elleni.* Galeoti. 53. Nonne instrumentum vetus ad uncarum narium vires atque *reburros* a sacerdotio abdicat. Cf. Georges Wörterb.
Recalcitrator, vir, qui recalcitrat; *ellenszegülő.* Cod. Dip. And. II. 141., 158.
Recalculare, denuo computare; *újra számolni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 58. in præsentia illorum suo modo per Dominum terrestrem requisitus Geometra Comitatensis fundos colonorum id desiderantium remetiri et quantitatem eorum *recalculare* debet et, si instituta remensio et *recalculatio* conveniat cum expositione libri fundualis.
Recalculatio, actus denuo computandi; *újonnan való megszámítás.* Coll. I. 249: *Recalculatio* . . . percepti.
Recambiale damnum, V. *Rivalsa.*
Recambiare, pecunia redimere; *viszszaváltani.* It. ricambiare. Kövy El. 391. adeoque is, Bona accepta dimittere et *recambiare* non debeat.
Recambiarius regressus, *viszváltó eljárás.* Cod. Camb. Merc. 45. Quod si Possessor ad sensum §. 3. et 5. Art. IX. *recambiarium regressum* retrassando sumat, taliterque ipsum Recambium summæ Capitali additum computet.
Recambium, *ellenváltó, viszváltó.* Ger. Rückwechsel. It. ricambio. Art. D. 1840. p. 80. Törvt. Msz. Cod. Camb. Merc. 35.
Recantare, revocare, irritum esse iubere; *visszavenni.* Ger. widerrufen. Szered. Ser. Episc. 29. Ne per quemquam processu temporum valeat in irritum *recantari.* Cf. Hor. carm. I. 16., 27.
Recantatio, deprecatio, (a recantando);

visszavonás, megkövetés. Nagy. Jus. Trans. Sax. 171.

Recapere, idem ac recipere; *visszakapni, venni.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 169., 20., 329., 27., 633., 13. eandem possessionem nomine iuris dicti Nicolai *recapere* et recaptivatam eidem Nicolao statuere. Cod. Zi. I. 235. homo noster *recapiat* eandem possessionem.

Recapitulare, (Du C.) summatim repetere; *ismételni a tartalmat.* It. ricapitolare. Gall. récapituler. Kass. P. P. I. 326. Fiscus dominalis ad punctum T. priora *recapitulat,* Fiscus Magistratualis replicat. Passim ap. scriptores ecclesiacticos.

Recapitulatio, (Du C.) ante dictorum summaria repetitio; *a mondottak ismétlése.* Arch. Rák. IX. 135. Cf. Augustin. Civ. Dei. 15., 21. extr.

Recaptivare, (Du C.) recuperare, requirere; *visszafoglalni.* Szék. Okl. III. 16. Cod. de Sztára. II. 831. Fej. X. I. 183.

Recaptivatio, recuperatio; *visszafoglalás.* Fej. VIII. 2., 495. X. I. 185. quod tempore præmissæ possessionariæ *recaptivationis* et statutionis, in personis dictorum Dominæ et Sigismundi, pro eo contradictio facta fuisset supradicta. Cod. Zi. III. 158. Cod. de Sztára II. 124. Batty. Leg. I. 58. Szék. Okl. III. 16.

Recaptivatorio-statutorius, 3., (mandatum): ad recuperationem atque mittendum in bona pertinens; *visszafoglalási és beiktatási parancs.* Fej. T. XI. V. Un. 489. mandatum *recaptivatorio-statutorium.*

Recaptivatorius, V. *Litterae recaptivatoriae.*

Recassare, irritum esse iubere; *semmisnek kijelenteni.* An. Sc. I. 106. an. 1270: literas . . . coram nobis *recassarunt.*

Recepcio, (Du C.) exactio, coactio; *lefoglalás.* Szék. Okl. I. 283. et alios quoslibet ab empcione et pro se *recepcione* potenciariaque occupacione ac sibiipsis statuifaccione.

Recefice, reticulum apud mulieres; *pókhálószerű recze* (nőknél). Ker. Nap. 184.

Recepisse, litteræ, tabellæ acceptum testantes; *vevény, postai nyugtató levél.* Ker. Nap. 313. a diplomákat erga privatum nostrum *recepisse* adja által minden haladék nélkül. Georch. H. T. IV. 71. Arch. Rák. IX. 103.

Recepissionales, scheda acceptum testans; *vevény.* Kass. Ench. III. 565. *Recepissionales* super litteris oneratis.

Receptator, qui recipit aliquem; *orgazda.* Kuk. Jur. II. 69. Quod vero ad fixos et Indigenas malefactores, Nobiles possessionatos et Ignobiles attinet utpote fures, prædones, homicidas, raptores, publice audentes minari neces, verberatores et oppressores Nobilitatis, combustores et similium enormium facinorum patratores, item Intoxicatores, meretrices, adulteros et Strigas. eorumque *Receptatores,* Conservatores. Passim ap. Jurisconsultos.

Receptionis apocha, medicamenti diluendi formula; *orvosi rendelvény.* Ger. Recept. Lzb. Cod. Med. T. II. 543.

Receptive, vicissim; *viszont.* Batty. Ger. 123. (Luna) defectum patitur, si inter ipsam et solem umbra terræ interveniat. *Receptive* admittendum, quod quoties incurrimus sæcularia, toties a lumine, quo illuminamur utique Christo sequestrati Ecclypsin patimur.

Receptivitas, facultas recipiendi; *fogékonyság.* Greg. Aesth. 19. Quippe rudis quoque et incultus habet *receptivitatem* pro impressionibus rerum, quibus pulchritudo asseritur.

Receptivum, 1. recepisse, 2. (recipe) medicamenti diluendi formula; *1. vevény, 2. gyógyirat,* Nagy Hier.

1 **Receptivus,** 3., vim recipiendi habens, recipiens; *fogékony.* Pázm. Dial. 203.

2. **Receptivus,** 3., recipiens. V. s. *Nobilitas indigenalis, receptiva; befogadó.*

Receptor, oris, (Du C. 2.) exactor tributi; *adószedő.* It. percettore. Oláh. Cod. Ep. 61. Nimirum ex negligentia eorum, qui plus credunt suis *receptoribus* et financiariis, quam bonorum consiliis.

1. **Receptum,** i, et a, orum (Du C. al. s.) acceptum, accepta, orum; *fel-bevétel.* Cod. Dip. Brüss. II. 35. Summa omnium *receptorum* in defalcatione nostri debiti facit.

2. **Receptum,** medicamenti diluendi formula (Du C. al. s.); *orvosi rendelmény.* Ger. Recept. Beth. G. lev. 385. Lzb. Cod. Med. III. 132.

Recessus, us, actus cedendi; *visszalépés.* Zurücktreten. Törvt. Msz.

Recessus Imperii, *birodalmi végzemény, határozat.* Vuch. Jur. Feud. 10. *Recessus Imperii,* Reichsabschiede, audiunt decreta comitiorum, mutuo Imperatoris et statuum Imperii consensu sancita et sub finem illorum publicari solita.

Reciator, retiatores, qui retia facere sciunt. V. *Retiarius* (Du C.); *hálókészítő.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 422. quandam terram et possessionem *reciatorum* nostrorum Sag vocatam in comitatu Nitriensi existentem possessioni sue similiter Sag vocate vicinam et contiguam sibi dari petivit.

Recidiva, æ, (Du C.) morbus recidivus; *visszaesés.* Brunner 19.

1. **Recidivare,** (Du C.) de novo incipere; *megújítani.* Gall. renouveler. Tkal. Mon. Ep. I. 127. an. 1261. considerantes . . . eosdem . . . litem . . . terminatam resumpsisse et *recidivasse* . . . decrevimus.

2. **Recidivare,** (Du C.) in eundem morbum incidere (ab it. recidiva); *visszaesni.* Prot. inq. 300. L. per unam septimanam liberatus est, sed postea *recidivavit.* Pel. Pom. De S. Andr. s. II. c. 2. Alii Christiani in peccata *recidivant.*

Recidivatio, (Du C.) culpa repetita; *visszaesés a bűnbe.* Pel. Serm. In figuram retrospectionis; hoc est *recidivationis* in peccatum post penitentiam. Hiem. 24 k.

Recidivator, in idem vitium recidens; *visszaeső.* Knauz. M. E. Str. II. 358. Subituris nichilominus Civibus penam quam refricatoribus et *recidivatoribus* sopitarum per diffinitivam sentenciam questionum inponunt.

Recipe, Rp. ex sermone chemicorum et medicorum irrepsit in sermonem vulgarem et mutatum est in substantivum; *vevény, orvosi rendelet.* Kol. Cod. 23. et passim. Regul. Turm. Præt. 183.

1. **Reciprocatio,** vicissitudo; mutuus (amor, amicitia); *viszonosság.* Tör. Tár. 1887. p. 747. amicæ vicissitatis *reciprocationibus.* Cf. Gell. 20., 1., 18.

2. **Reciprocatio,** actus vicissim feriendi; *oda és visszavágás.* It. ribattimento. Gall. riposte. Ger. Zurückhauen. Chr. Dubn. p. 84: pre nimia *reciprocacione* ictuum dextra eius obriguerat.

Recipropriare, tradere in possessionem; *birtoklás végett visszaadni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 25. an. 1420: confinia . . . occupata . . . debent recuperare et *recipropriare* comunitati.

Recitator, (Du C. recitare, *retinere)* scriptor, qui lucubrationes suas recitare solet; *író, felolvasó.* Batty. Ger. 52. mortalibus . . . *recitatoribus* mortalia impendio videntur dulcia esse dicta. Passim ap. Hor. Sen. et alios.

1. **Reclamatio,** actus reposcendi, requisitio; *postán való reklamálás.* Száz. III. 588.

2. **Reclamatio,** (Du C. repetitio, revindicatio); *kifogás, tiltakozás.* Star. XXI. 282. an. 1226. contra episcopum *reclamationem* non haberet.

Reclinaculum, tranquillus ad quietem locus; *nyugvóhely, hajlék.* Pel. De inventione s. crucis s. III. c. 5: A matre sanctissima habuit Christus *reclinaculum* in præsepio.

1. **Reclinatorium,** (Du C. 1.) fulcrum capitis; *fejtámla.* Diar. Com. II. 88. *reclinatorium* pro uno curru. Cf. Isid. 19., 26., 3.

2. **Reclinatorium,** tugurium (Du C. al. s.); *hajlék, nyugvóhely.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 192. locus arec seu torcularis, in quo est *reclinatorium* sive tugurium. Cf. Vulg. Cant. 3., 10.

Reclinatorius, 3., ad reclinandum pertinens; *támlás.* Diar. Com. II. 19. sella *reclinatoria.*

Recludere, proprie aperire, reserare; adhibetur etiam, ut h. l. pro claudere, seorsum claudere; *bezárni.* S. de Kz. Chr. I. 3., 3: militia et civibus, quod se *recluserat,* omnibus trucidatis. Cf. Ammian. 16., 10., 1.

Reclusio, (Du C. al. s.) actus in carcerem includendi, inclusio; *elzáratás.* Germ. Einkerkerung. Opinio Deput. 28. Titulo demum scandali Fora ecclesiastica nec pœnas corporales nec subeundam in publicis correctionis locis *reclusionem* dictare valebunt, verum talis suis in casibus Actione publica ad præscriptum Codicis Criminalis per Fora sæcularia suo modo irroganda erit.

Reclusorium, cœnobium (Du C. reclusoria cellula). V. s. *Expositorium; kolostor* (zárda).

Recluta, æ, miles tiro; *regruta.* Ger. Rekrut. Tör. Tár. 1889. p. 519.

Recoctores ferri, *újra olvasztók* (a kohóban). Juriev. Jur. Met. 46. sub directione Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii: . . . 2-o *Recoctores ferri* (Frischer) qui mineras ferri, in furno maiori semel tostas iterum secundario torrefaciunt et purificant, utque Malleo tractari valeant, adaptant.

Recognitio, litteræ testimonium continentes (Du C. 1.); *elismervény.* Vuch. Jur. Feud. 154. Domino vero impedito datur vasallo *recognitio,* Muthschein, quod renovationem petierit. Georch. H. T. II. 271. in *recognitionem* Juris Dominal's (in signum iuris Dom.) *az úri hatalmának jeléül.*

Recognitionale, (scriptum) probans,

comprobans; *elismerő irat.* Ger. Bestätigungsschreiben. Kov. Form. St. CXXXI. *Recognitionale* ad Comitatum.

Recognitionales, (litteræ) idem quod *Testimoniales* litt. Kov. Form. St. LXXXVIII. Testimoniales seu *Recognitionales,* quod in alio Comitatu sit Possessionatus Nobilis. Thök. Diar. II. 371.

Recognitionalis, litteræ actum et argumentum recognoscendi continentes; *bizonyságlevél.* Száz. III. 269. Tör. Tár. 1887. p. 580., 582.

Recognitorio Relatoriæ Testimoniales, (sc. litteræ); *elismerő tudósító bizonyitvány.* Kov. Form. St. CXXVI. *Recognitorio Relatoriae Testimoniales* super certo Mandato Recognitorio in negotio certar. quarund. literar. in Archivo Ecclesiæ Strigon.

Recognitorium, mandatum recognitionem continens; *megismértető parancsolat.* Georch. H. T. IV. 264.

Recognoscere se, (Du C.) culpam agnoscere, confiteri, ad bonam frugem se recipere; *vallani, beismerni, magába szállani.* Rit. exp. ver. F. 6: nominati iobagiones castri *sese recognoscentes* memoratam terram nominato Peth pro terra sua resignaverunt. Kandra Reg. 212.

Recoleti, rigidæ observantiæ Franciscani primum sæc. 16-to in Hispania orti; *szigorú cserbarátok.* Nagy Hier.

1. **Recollectio,** actus cogitationem intendendi; *gondolatoknak összeszedése, összevonás, elmecsend.* Molnár Patv. 35. Est autem memoria rerum in auditum vel lectionem sumptarum *recollectio.* Rák. Ön. 277. l. 22—25. (25.): . . . appropinguante die nativitatis Virginis matris, triduo ante, ignotus, nomine peregrino assumpto, ad Cartusiam urbi vicinam cum Brunio descendi, ut cum majori *recollectione* solemnitatem festi peragerem.

2. **Recollectio,** actus iterum colligendi; *ismét való összeszedés.* Dip. Alv. I. 393. sed quia per *recollectionem* geminum inveni scutum.

Recollocare se, iterum cubitum ire, iterum dormitum se conferre. (Cf. Cæl. Aur. Acut. Chron. 1., 1., 31.); *visszafeküdni, ismét lefeküdni.* Reg. S. Ben. 43., 17. Nam si foris oratorium remaneant, erit forte talis, qui se aut *recollocet* et dormit.

Recolta, æ, fideiussor; *jótálló.* Han. Mon. Jur. II. 157. si contempserit dare . . . *recoltas* seu fideiussores.

Recomedere, totum edere vel rursus edere; *egészen megenni.* Marc. Chr. II. 47. et tandem in carcere fuit reclusa, donec *recomederet* pedes suos.

Recomittere, commendare; *ajánlani.* Vjestnik I. 95. an. 1498. *recomitto* eum episcopo.

Recommandicium, i, V. *Recommendisia,* tutela, protectio (Du C.); *megbizatás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. Civitas Ancona Paulo Fultroni ad quantitatem 8 libr. 12 s. admittit capere et apprehendere in represaliam de rebus Raguseorum pro rebus suis ablatis Bartholomeo Fultroni, quas is ab illo habuit in *recommandicium* in banzone Sergii de Raguseo.

Recommendabilis, dignus commendatione. Ital. degno di raccomandazione; *ajánlásra méltó, dicséretes.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 339., 19., 418., 18. et successorum suorum *recommendabilem* memoriam silencio nolumus pertransire.

Recommendare, (Du C.) commendare; *ajánlani.* Rák. Ön. 237. l. 29—30: . . . invidebam felicem sortem novitii a me *recommendati.*

Recommendatio, commendatio; *ajánlás.* It. raccomandazione. Gall. recommandation. Pel. Pom. De S. Joan. s. II. c. 7. Semper Maria de Jesu in cruce facta *recommendatione* est recordata. Cod. Dip. And. I. 385., 426., 514., 570. Rák. Ön. 111.

Recommendatio animarum, preces pro salute animarum; *(halotti mise) lelkek üdvözülése.* Fjp. Szám. p. 286. an. 1428: tulit de *recommendationibus animarum* 100 fl.

Recommendatoria, commendationem continentes litteræ; *ajánló levél.* Arch. Rák. IV. 56. *recommendatoria*-levele van.

Recommendatorius, 3., V. *Litterae recommendatoriae.*

Recommendisia, æ, (Du C.) commendatio, suffragatio, tutela; *ajánlás.* Gall. recommandation. Ljub. Mon. Sl. VI. 42. an. 1481.

Recommensurare, gratiam referre, compensare; *visszafizetni, viszonozni.* Fabr. Urk. 108. an. 1496: cum graciarum accione sibi . . . intendimus *recommensurare.*

Recommissorius, 3., commendationem continens; *ajánló.* Dip. Reip. Rag. 424.

Recommissum habere, (Du C.) recommendatum habere; *ajánlottnak tartani.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 23. an. 1420. intendimus . . . communitatem *habere recommissam.*

Recommitere, commendare; *ajánlani.* Ljub Mon. Sl. XXI. 397. an. 1451: *Recommitit* nostro dominio statum domini sui.

Recomparare, requirere; *visszaszerezni.* Cod. Dip. And. II. 113., 126.

Recompensa, æ, (Du C.) remuneratio; *kárpótlás.* Szék. Okl. I. 257. III. 154. Knauz. M. E. Str. II. 95. 121. Cod. de Sztára II. 249. Fej. III. 248. Cod. Dip. Brüss. III. 205. Arch. Rák. VIII. 122., 266.

Recompensare, (Du C.) rependere, remunerari, retribuere; *kártalanitani, kárpótolni.* Marc. Chr. II. 103. *recompensabo* laborem vestrum VII. milibus marcarum argenti. Cf. Mythogr. Lat. 2., 144. et scriptores ecclesiasticos.

Recompensatio, (Du C.) remuneratio; *kárpótlás.* Gall. récompense. Tör. Tár. 1889. p. 604. Cod. Dip. Arp. V. 184. Cf. Adelh. de re gramm. in Class. auct. ed. *Mai* tom. 5. p. 597., 7.

Recompensativus, remunerans, præmiis afficiens; *viszonzó, jutalmazó.* It. recompensativo. Gall. récompensif. Kat. Hist. VIII. 464. donativo et regali munificentia suis providet et *recompensativa* largitate redundat largiendo. Cod. Dip. And. II. 137., 153.

Recompensator, (Du C.) qui mercedem tribuit, remunerator; *kárpótló.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 540. ubi fideles in servicijs exhibitis ac exhibendis emeriti condignis meritorum premijs a suis *recompensatoribus* non privantur.

Reconcedere, reddere, restituere (Du C. invicem cedere); *visszaengedni.* D. Ráczk. p. 64: incolentibus . . . redonamus, *reconcedimus.*

Reconciliatio, lustratio templi; *fölszentelés.* Szered. Ser. Episc. 214. an. 1596. sub eius, sc. templi, lustratione, quam rituali vocabulo *Reconciliationem* dicimus, Princeps ipse lustralis aquæ vasculum propria manu circumtulisse . . .

Reconcinnator, *Reformator; újító.* Cher. Jus. Eccl. I. 77. Illi qui sæculo XVI. et sequentibus in perficienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant, dici solent Humanistæ, Realistæ, Methodistæ et *Reconcinnatores* legum vel Canonum prout vel humaniores literas . . . felicius præ ceteris perficerent vel meliorem docendi discendique methodum sequerentur vel concinniorem legum dispositionem facerent.

Reconducere, (Du C.) revehere. V. s. *Rassia; visszaszállitani.*

Reconiungi, iterum denuo coniungi (Du C. reconiungere); *ismét összerakatni.* Chr. Dubn. p. 13.

Reconsecrare, denuo consecrare; *újolag beszentelni, újra fölszentelni.* An. Sc. I. 350. an. 1478: ecclesiam *reconsecrari* fecit. Kub. C. Arp. I. p. 2. (Bela II. 1137). ecclesia . . . combusta reparata . . . me presente *reconsecraretur.*

1. **Reconsignare,** reddere, rationem reddere alicuius rei (Du C. al. s.); *visszaállitani, számot adni valamiről.* Reg. S. Ben. 35., 15. Vasa ministerii sui munda et sana cellario *reconsignet.* Ibid. 4., 52. Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritualis; quæ cum fuerint a nobis die noctuque incessabiliter adimpleta et in die iudicii *reconsignata.*

2. **Reconsignare,** (Du C.) reponere, deponere; *eltenni.* Batty. Ger. 256. in hac sc. divinitate omnes thesauri sapientiæ . . . sunt *reconsignati.*

Reconsistere, remanere; *megmaradni.* Batty. Leg. (Alberici compilatio an. 1099). I. 454: Christi ecclesia individua nobis *reconsistat.*

Reconstructio, actus reficiendi, reparandi; *újra való felépités, helyrehozás.* Száz. XV. 229.

Recontradictio, iterata contradictio; *viszont ellenmondás.* Batty. Leg. I. 659: uti patet ex reprotestatione et *recontradictione* cleri.

Reconvalescentia, æ, valetudo a morbo confirmata; sanitas recuperata; *lábadozás.* Ger. Reconvalescenz. Reg. Turm. Præt. 80. et passim.

Reconvenire, (Du C.) denuo litem intendere, reum facere; *viszonperleni, viszonkeresetbe venni.* Kövy El. 655. potest omnia illa facere, quæ ad defensionem cuicunque lex dat v. gr. Actorem *reconvenire,* appellare, novisare. Knauz. M. E. Str. II. 235.

Reconventio, (Du C.) mutua actio seu petitio, relatio actionis; *visszkereset, viszonper, viszonkövetelés.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XI. §. 1: *Reconventio* est: Reciproca actio per reum contra actorem, coram eodem foro, coram quo conventus est, instituta. Kövy El. 479., 600. Cher. Jus. Eccl. II. 329., 355. Georch. H. T. III. 335. Cod. Dip. Brüss. II. 157.

Reconventus, mutua actione petitus; *viszonvádlott.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. C. XI. §. 3.

Recooperire, (Du C. recoperire) iterum operire, tegere; *újra betakarni.* Gall. recouvrir. Pel. De Apostol. s. III. c. 5.

Recopiare, exemplum alicuius scripti iterum conficere; *újra lemásolni.* Fej. X. I. 749. et ipsas copias cum ipsis suis originalibus componendas, perlegendas, examinandas et intrinsecandas, ipsas de verbo ad verbum *recopiandas* et ipsas copias nostro capitulari sigillo consignandas.

Recopulatio, nova matrimonii inauguratio; *újból való összekelés.* Hist. Eccl. Ev. 83. Intimata, quæ coniugum per Pastorem Evangelicum copulatorum *Recopulationem* seu novam matrimonii inaugurationem eo in casu per Parochum Romano-Catholicum peragendam ordinant.

Recoquere, eandem cramben repetere; *azon egy regét v. bakot uyúzni.* Törvt Msz.

Recordari, in memoriam reducere, (Du C. al. s.); *emlékeztetni.* Ljub. Mon. Sl. IX. 191. an. 1411: dietim *recordantur*... provisionem esse necessariam.

Recordatio, cantus a discipulis coram domibus patronorum institutus, quo eos ad stipem ferendam commonefacerent; *rekordaczio (emlékeztető ének), házankénti énekelgetés.* Teutsch. Schulord. I. 51. *Recordationes* magnorum virorum et alias generales, cantor cum collaboratoribus instituat, vocatis omnibus illis, qui cantum iuvant in templo figuralem. Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 97; Pædagogi vero pecuniolæ et *recordationibus* collectæ defalcatione puniuntor. Szilády. Irodt. Köz. V. IV. 458. Brezny. 311. Leges Schol. Schem. 30.

Recordatista, æ, qui in honorem patroni interdum sub fenestris eiusdum carmina decantabant. Száz. XXII. 563. Kik a gymnasium patronusának ablakai alatt némely estéken szent éneket adtak elő.

Recordatus, 3., (Du C.) memoratus; *említett.* Ljub. Mon. Sl. IV. 258. an. 1388: secundum formam et tenorem alias *recordatum* et dictum.

Recordista, æ, (in scholis saxonicalitas). V. *Recordatista.* Teut. Schul. I. 233: *Recordistas* duos ex numero ordinariorum quolibet nundinarum Cibiniensium tempore præfectus cum oratore et seniore denominabit, qui diebus Jovis et dominica ad fores Patronorum Gymnasii oden decantent spiritualem, musico more modulandam.

Recordium, recordatio (Du C.); *visszaemlékezés.* Thuróczi in Lad. c. 29. Beneficiorum *recordia.*

Recreamen, (Du C.) recreatio, refectio; *üdülés.* Thuróczi Mar. Reg. c. 4. Ut artus maris navigatione lassati *recreamine* potirentur.

Recreatorius, 3., recreans; *üdítő, üdülő.* Arch. Rak. VIII. 358. Cubiculum æstivale *recreatorium.*

Recredentia, æ, (Du C.) vox practicorum. In integrum restitutio, missio in possessionem; *visszahelyezés.* Nagy Hier.

Recredentionalis, V. *Litterae recredentionales.*

Recriminatio, (Du C.) cum litigatores idem crimen invicem intentant, criminatio; *viszonvád, a vádnak visszafordítása, vádaskodás.* Tör. Tár. 1888. p. 549. Rák. Ön. 340. Non conquerer tibi Domine de calumniis et *recriminationibus* . . . mihi illatis.

Recruta, (a Gall. *recrôitre,* recrescere, *la recrue,* der Nachwuchs) miles tiro, supplementum; *ujoncz katona.* It. reclute. Ger. Rekrute. Száz. XXIX. 924. Moln. Patv. 29. *Recrutarum* sive novorum militum revisio. An. Com. Sopr. 121. per supplementa, sive *Recrutas,* ut vocant.

Rectangule, in formam recti anguli; *egyenes szög formájára.* Abelsb. 13.

1. **Rectificare,** (Du C.) reconcinnare, reficere; emendare, corrigere; *kijavítani, kiigazitani.* Kronst. III. 420: clavos *rectificaverunt.* Vect. Ref. B. 1. vectigal *rectificatum.* Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465. quod molendinum . . . *rectificasset.* Knauz M. E. Str. II. 633., 704. Szék. Okl. I. 169. Star. XII. 50. an. 1538. quod . . . metas . . . *rectificabit.*

2. **Rectificare,** destillare liquores, purgare; *lepárlatni.* It. distillare. Vern. Log. 240. Sint huiusmodi materiæ recentes, diligentia singulari præparatæ, *rectificatae,* purgatæ etc. Bene Med. I, 189.

1. **Rectificatio,** emendatio, correctio; *kiigazitás.* It. rettificazione. Gall. rectification. Epist. Proc. p 168: *rectificationem*... omnium proventuum regiorum curæ eiusdem demandavimus. Pfahl. Jus Georg. II. 68. Oláh. Cod. Ep. 102. Tör Tár. 1887. p. 491. Diar. 1802. p. 130.

2. **Rectificatio,** refectio, sartura; *kijavitás.* Sup. An. Sc. II. 288. an. 1465: pro *rectificatione* molendini.

3. **Rectificatio,** adæquatio, actus in portiones æquas distribuendi tributum militare; *arányositás* (hadi adóról). Georch. Ért. 97.

4. **Rectificatio,** V. *Excisio;* correctio, emendatio; *határigazítás.* Pfahl. Jus. Georg. II. 68. Querela subditorum de sterilitate fundorum occasione *Excisionis (Rectificationis)* locum habere non potest. Georch. H. T. II. 449.

Rectificatores cuniculorum, *tárna igazító.* Juriev. Jur. Met. 44. Fossores Metallici 2-o. *Cuniculorum Rectificatores* (Gang-Hauer) qui ipsos Fossores immediate subsequuntur atque ad meatus rectificandos, lateraque meatuum subterraneorum plananda adhibentur.

Rectificatorium, (scriptum); *igazítást tartalmazó irat.* Ger. Richtigstellung enthaltend. Kov. Form. St. CXXX. *Rectificatorium* metar. Arcium Detrekő et Korlatkő ad Palatinum.

Rectificatorius, 3., ad emendationem, correctionem pertinens; (osztály) *igazító.* Pfahl. Jus. Georg. II. 42. Dimensio hæc... vel in Sede Dominali per latam in processu summario *rectificatorio* sententiam determinatur. Georch. H. T. II. 413. Ezt nevezzük osztályigazító *(Rectificatorius)* ügynek. Kass. Jur. Civ. I. 86.

Rectilineus, 3., directus; *egyenes vonalú.* It. rettilineo. Fr. Balass. Casul. Steph. App. An gravitas explicari potest per motum verticosum, ætheris in sensu Cartesii? An per pressionem *rectilineam* materiæ æthereæ? Cf. Grom. vet. p. 377., 10. (Boëth. de grom. p. 374., 13. ed. Friedl.)

Rectitudo, probitas, animus ingenuus, liberalitas (Du C. al. s.); *igazságosság, egyenesség.* Ger. Geradsinn, Geradheit. Frak. Mát. lev. II. 13: comperta innocentia nostra et *rectitudine.* Cod. Dip. Lond. 105. ut . . . pro . . . prudentia . . . animique sui *rectitudine* cogitare velit de modis et mediis. Fabr. Urk. 73. an. 1466: errantes in *rectitudinis* semitam revocatis. Cf. Hieron. in Jesay. 8., 26., 7.

1. **Rector,** est 1. urbis seu communitatis curio, iudex, arbiter, ut etiam textus S. de Kz. I. 2., 1. affirmat. 2. præses, cuius erat civitatem regere, gubernare, defendere et salvare (Du C.); *1. biró, 2. polgármester, elöljáró, vezér.* S. de Kz. Chr. I. 2. 1. Constituerunt inter se *rectorem* unum nomine Kadar, qui communem exercitum iudicaret, dissidentium lites sopiret, castigaret malefactores, fures ac latrones. Ib. I. 2., 5. ipse Budam fratrem suum de flumine Tize usque Don super diversas exteras nationes principem constituit ac *Rectorem.* Száz. XXI. 9. Marc. Chr. I. 3. II. 91.

2. **Rector,** ludimagister; *tanitó, mester, rektram.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 247. Quod schola catholicis nimirum cantore, *rectore,* organista et campanatore careat. Száz. X. 342. Cf. Suet. et Plin. Ep.

Rector Altaris, V. *Altarista.* Fej. X. 2. 163. item in festo S. Georgy Martyris, *Altaristae* seu *Rectori Altaris* officy defunctorum Ecclesiæ annotatæ viginti florenos auri... dari. Monn. Comit. I. 638.

Rector capellæ, qui præest capellæ; *kápolna-gondozó.* Kov. Form. St. 390. præfatum *Rectoratum Capellae* beati Michaelis Archangeli te . . . in *Rectorem* eiusdem *Capellae* Sancti Mich. electum.

Rector Capellæ Regiæ Majestatis, *kir. kápolna gondozója.* Prisc. Serv. p. 40: *Rector Capellae Regiae Majestatis* lucernas et candelas bajulares atque oleum olivæ ad lampades capellæ regiæ procurabat. Engel Monum. Ungarica p. 189.

Rector comitatuum, Comes comitatus; *vármegye ispán.* Tör. Tár. 1893. p. 19. Comites seu *Rectores Comitatuum.*

Rector missæ matutinalis, cuius est missarum matutinalium curam gerere; *a hajnali misék gondozója.* Kub. D. Hont. II. p. 94. an. 1329.

Rector Professor, *igazgatótanár.* Székelyudarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 144. A *directiva* és *executiva potestas* mindenkor a *Rector Professornál* vagyon egyedül.

Rector scolæ, ludimagister; *iskolamester, rektram.* Száz. VI. 297.

Rectorarius, i, bonorum administrator; *jószágigazgató.* Fej. T. XI. V. Un. 517. 517. sub qua libertate alii *Rectorarii* iuxta fluvium Vag Rectoratum tenere et possidere dinoscuntur.

1. **Rectoratus,** us, (Du C.) officium rectoris; *rektori hivatal.* Száz. XXI. 58.

2. **Rectoratus,** us, potestas regendi; *uralom.* Pel. Pom. L. XI. p. 2. cap. 7. Talibus autem debetur aliorum *rectoratus* naturaliter ac dominium scilicet scientia et ratione vigentibus.

Rectoratus Altaris, officium, dignitas Altaristæ; *oltárőri hivatal.* Kov. Form. St. 215. Ita quod sæpedicto T. et Domui præfati *Rectoratus Altaris* Sancti T. in nullo noceat.

Rectoratus Capellæ, officium, dignitas Rectoris Capellæ; *a kápolna gondnoksága.* Text. v. s. *Rector Capellae.*

Rectoria, æ, (Du C.) conditio, officium

rectoris i. e. ludimagistri; *rektorság, tanítóság, iskola.* Jókai Debr. lun. 77., 84. Bék. Debr. főisk. törv. 21.

Rectrix provinciarum, fœm. ad rector; *a tartomány főnöknője.* Tör. Tár. VII. 230.

1. **Rectura,** æ, V. *Rectoria; tanítói hivatal, állás.* Fej. V. II. 224. præsen tavit nobis Dominum Joannem ad *recturam* et curam animarum. Sup. An. Sc. I. 39. an. 1245. End. 222.

2. **Rectura,** æ, officium rectoris; *rektori hivatal.* Tör. Tár. 1887. p. 204. *Rectura* Academiæ.

Recula, æ, (Du C.) parva res; *dolgocska, apró holmi, podgyász.* Verancs. VI. 21. Ad me quod attinet, quam vellem æquius benevolentiam ac studium meum et officia in te expendisses, quippe qui *reculas* tuas ex hospitio, quo utebaris, custodiæ meae etc. Cf. Plaut. fr. ap. Prisc. 613. P. Donat. vit. Virg.

Reculæ mobiles, parvæ res mobiles; *ingó-bingó holmi.* Arch. Rák. VIII. 342.

Reculpabilis, e, reus; *vádlott, bűnös.* Fej. T. XI. V. Un. 542. hominem in alia (re) *reculpabilem.*

Recumbere, litem perdere, causa cadere, (Du C. al. s.); *perét veszteni.* Batty. Leg. T. II. 65. (Lib. st. Steph.) Si . . . Comes . . . *recubuerit,* sine Compositione jaceat. V. *Compositio* 1.)

Recuperabilis, quod recuperari potest; *visszaszerezhető.* Szék. Okl. III. 63.

Recuperator cameraticus, Judex. (Du C.) Alias *recuperatores* appellantur, qui censum vel tributum per se ipsos exigunt, recuperant; *kamarai fiskális, ügyvivő.* Fabó. Monm. Evang. II. 238. per Stephanum Kalmanczay, *recuperatorem cameraticum.*

Recurrens, tis, rogator; *folyamodó.* Ker. Nap. 290. Kass. P. P. I. 79: *Recurrentem* a petito amoveri.

Recurrentare, denuo litteris circummissis quærere aliquem; *újra köröztetni.* Magy. Jogt. Eml. I. 498.

Recursualis, ad petitionem, libellum supplicem pertinens; *folyamodási.* Kass. Jur. Civ. II. 173. Feriis quin et aliis mediis extraordinariis via politica *Recursuali* exoperandis . . . Kass. P. P. I. 278. obiectum *recursuale.*

Recursum sumere, recurrere; *folyamodást, visszkeresetet indítani.* Reg. Turm. Præt- 20. et hac satisfactione recusata ad ipsum Turmæ Capitaneum *recursum sumet.*

Recursus, i, (Du C. 3.) actio contraria; *visszkereset.* It. ricorso. Gall. recours. Ger. Klage, Supplik, Recurs. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 9. ut ipsi in loco memorati telonij ipsi Ecclesie Nitriensi hominibusque suis ad eorundem exaccionem deputatis iustum et verum tributum de rebus et mercancÿs suis sine omni *recurso* et renitentia solvere et reddere deberent et tenerentur. Ker. Nap. 248. Cf. Cod. Just. 7., 62., 6. pr.

Recusa, recusatio; *vonakodás.* Fej. X. 4., 691. cum eodem Domino nostro Rege prolibusque seu successoribus eiusdem et hoc regno Hungariæ sine *recusa* velle laborare. Dip. Reip. Rag. 279. Tör. Tár. IX. 146. sine mora et *recusa* solvere debeant. Cod. dc Sztára II. 281.

Recutitus, circumcisus (a *cutis*); *körülmetélt.* Funda David. K. 2. 80: Sarcasmus hic potius *Recutiti* est, quam Christiani hominis. Cf. Petron. Mart. Persius.

Reda, rheda, 1) arma equestria; 2) res ad currum pertinentes; *1. lószerszám, 2. kocsi szerszám.* 1. Kronst. II. 275. et. 481: ad equos *rhedis* vulgo Zylen. Schläg. 1334. 2. Kronst. II. 605. 606; quod purpura obduxit frena ac *rhedas* ad currum regiæ maiestatis pertinentia.

Redactio ad metrum, legibus metricis accomodare, aptare; *mértékre szedés, ütemre —.* Száz. XIII. 58.

Redalis, redarius, ad redam pertinens: *kocsi* — Fr. Lib. Rt. I. 176. empte sunt rede et corde *redales.*

Redarguere, arcere; *visszatartani.* Frak. Mát. lev. II. 109. quesivit ex ancillis reginæ uxorem ducere, de quo nos *redarguimus* illum.

Redargutio, (Du C. al. s.) actus redarguendi, arcendi, defendendi, prohibendi, propulsandi, vetandi; *eltiltás, elutasítás.* Vita S. Steph. 31. ipsa hora, qua tumulus fuerat apertus, ne quid sanctarum reliquiarum raperetur, *redargutione* regali procul inde est remotus.

Reddabilis, e, qui obligari potest tributis; *adózó, adóalatti.* Ger. steuerbar. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 101. solvant et solvere debeant de ipsa grana duanam et daciam Communi Ancone sicut alii forenses, qui sunt *reddabiles,* scilicet XL. solidos Anconitanos pro centenario libr. den.

Reddere, sistere (Du C. al. s.); *oda állitani.* Batty. Leg. T. II. 107. (Decr. St. Ladisl.) si res emta furtiva esse apparuerit . . . testes *reddant* venditorem.

Reddifacere, (conscriptum) reddendum curare, iubere; *visszaadatni.* Tör. Tár. XII. 88. eidem Capitulo *reddifacere* dignaremur. Pesty Ször. III. 24.

Redditio, reditus; *jövedelem.* It. rendita. Gall. rente. Germ. Einkunft. Fej. X. 2—422. cum omnibus suis pertinenciis et utilitatibus iuribusque, iurisdictionibus, *redditionibus,* obvencionibus et emolumentis universis.

Reddituarius, fenerator; qui ex reditibus vivit; *évi kamatjaiból élő.* Ger. Rentirer. Arch. Ver. Sieb. XI. 77. arrendatoribus, *reddituariis,* agricultoribus.

Rede, is, rheda; *kocsi.* Quel. Sieb. I. 471. an. 1507: pro novis *redibus* . . . ad resam.

Redebentia, æ, (Du C.) Clientare munus prædiatorum, mutuum munus; *visszartozás.* Nagy Hier.

Redecima, æ, (Du C.) decima pars decimæ; *tized tizedje.* Nagy. Hier.

Redehonestare, mutuo calumniare, probris afficere; *viszont gyalázni.* Kövy. El. 518. ast in continenti moderate reverberans non semper delinquit, prout in continenti *redehonestans.*

Redehonestatio, actus mutuo probris afficiendi; *viszongyalázás.* Kövy El. 514. Continuantur et, quid inter Reverberationem et *Redehonestationem* conveniat vel non conveniat, exponitur.

1. **Redemptibilis,** qui, quæ, quod redimi potest; *megváltható.* Ger. loskaufbar, erlösbar. Cher. Jus. Eccl. II. Quartalitium vero est ius possessionarium puellis et mulieribus de bonis ac iuribus paternis hæreditariis in signum parentelæ propagationis non perennali vel hæreditaria, sed *redemptibili* lege conditioneque deputatum. An. Sc. I. 186. an. 1589. iure *redemptibili.*

2. **Redemptibilis,** moderatus; *mérsékelt.* It. redimibile. Cod. evang. T. I. p. 54. una quarta jam dudum (anno videlicet 1580.) *redemptibili* pretio fisco regni publico applicata.

Redemptibilitas, status, conditio, qua quid redimi potest; *kiválthatóság.* Szend. Misk. tört. III. 467. an. 1760. nobiles . . . quoad annos *redemptibilitatis* in dispari conditione positi.

Redemptibiliter, licentiâ redimendi; *visszaváltható módon.* Ger. rückkäuflich. Jogt. Eml. T. I. p. 326.

Redemptio-Incendii, tributum ad incendii pericula imperatum; *égés után szedett pénz, égettek segélypénze.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 560. Ipsum manet etiam titulo *redemptionis incendii* (Brandsteuer) et devastationis ædificiorum silvarum, vinearum hosti solutum.

Redemptio iuris armorum, tributum impensis in bellum factis tolerandis impositum; *fegyver váltság.* Georch. H. T. II. 163. hogy azok, kiknek jószágait az ellenség elfoglalta, a közönséges költségekre értékjekhez szabott sommát fegyverváltság fejében fizetni köteleztettek, minekutána a diadalmas fegyvernek segedelmével sajátjokhoz visszajutottak.

Redemptivus, 3., ad redemptionem pertinens; *megváltási.* Cod. Dip. Brüss. II. 143. atque pro *redemptiva pensione* nomine supradictorum bonorum, quæ in regno Ungariæ sunt sita, honestum aliquod et honorarium munus obtulit quotannis dandum in mense martio.

Redemtoristæ, seu Liguoriani, quorum auctor St. Alphonsus Liguori erat, de Christo, redemptore ita dicti; *szabályozott papok egyik rendje; üdvbarátok.* Kon. Egyh. 361. Nagy Hier.

Redevolvi, redire ad aliquem, relabi; *visszaháramlani, átszállani.* Ger. zurückfallen. Proj. Leg. Civ. 191. Si autem alteram quoque lineam deficere contingat, tunc successio ad fœminas prius deficientis lineæ in rata eam concernente, aut in casu totalis defectus, ex integro *redevolvetur.* Kass. Jur. Civ. II. 144. Fej. VI. 77—8., 81.

Redhostimentum, remuneratio, actus gratiam referendi. *viszonzás.* Ger. Entgeltung. Probst. Comitiol. p. 30. Et cum hic . . . vitam, sanguinem . . . grati *redhostimentum* animi, Cæsari . . . devovisset, per solemnem juris jurandi formulam, quæ Palatino incumbunt, stipulatus est. II. Rák. Gy. 367. Quod benevolentiæ studium . . . constanti fide *redhostimenti* loco nunquam non compensabimus.

Redicare, (Du C.) Ecclesiam iterum dicare; *újra fölszentelni.* Nagy Hier.

Redient, pro: *redibunt; visszaszállni.* Fjp. Szám. p. 85. an. 1398: si . . . decederet ab hac vita . . . *redient* bona . . . ad patrem.

Redigere, componere; *szerkeszteni.*

Opinio. Deput. 13. In quorum conformitate *redactus* est Articulus II.

Redigifacere, redigendum curare; *szerkesztetni.* Szék. Okl. III. 244. Quas in formam nostri privilegii *Redigifaciemus.* Pesty Ször. III. 120.

Redilectio, amor reciprocus; *viszontszeretet.* Ger. Gegenliebe. Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. 4. ut nos ad tuam felicissimam *redilectionem* provocares.

Rediligere, vicissim diligere; *viszontszeretni.* Pel. Pom. L. XII. p. 1. art. 2. cap. 1. At certe diligenda est Maria, ut *rediligat* nos.

Reditoria, (Du C.) Scriptura, in qua continetur decretum de restituenda re usurpata, iusque confirmatur primi ac legitimi possessoris, ad quem redire debet illa res usurpata; *visszabocsátó levél.* Nagy Hier.

Redoccupare, denuo occupare; *újra elfoglalni.* Huszti Or. Gymn. 25. Nullamque amplius habebat pristinum suum hospitium Albanum spem *redoccupandi.*

Reducare, reducere, separare; *elválasztani.* Kol. Cod. 17. et invenies inferius aurum separatum, superius vero materiam, quam *reducabis* cum saturno in *cinericio* etc.

Reducibilis, quod ad alq. reduci potest; *visszavezethető.* Germ. zurückführbar. Kövy. El. 755. His legalibus rationibus analogæ et ad has *reducibiles* rationes adhuc adnectuntur. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 286.

Reductio ad tactus musicos, ad numerum, concentum redigere; (zenei) *ütemre alkalmazni.* Száz. XIII. 58.

Reductive, reducendo; *visszavezethető módon.* Pázm. Dial. 315.

Reductum, (Du C. reductus) locus secretus, refugium; *várfok.* Gall. redoute. Ljub. Mon. Sl. III. 88. an. 1348: fortalicia et *reductum* ... diruatur.

Redula rusticana, dem. a *rheda; paraszt kocsi.* Rák. Ön. 126.

Redunitus, 3., denuo unitus; *újra egyesült.* Bel. Geogr. 525. Orientalis Græci ritus Ecclesia, cui Valachi et Græci addicti sunt, bifariam, in Ecclesiæ Catholicæ *Redunitam* et ab ea *Dissentientem* distinguitur.

Reduplicative, iterando; *ismételve.* Nic. de Mir. 384. Quæ consequentia non tenet, nisi nota illa stet ibi *reduplicative,* non *specificative* solum. Pázm. Dial. 186.

Reduplicativus, 3., reiterans; *ismétlő.* It. reiterativo. Vern. Log. 83. Propositiones *reduplicativae,* in quibus subjectum repetitur e. g. Judex qua iudex non debet dona acceptare. Pázm. Dial.

Redutta, æ, V. *Reductum.* Arch. Rák. IX. 300. in septem *Reduttas* se receperit... duabus *Reduttis* insperato assultu occupatis. Ib. 298. Balftul fogva Sopronig derék regularis hat *reduttákkal* megerősitvén az lineát.

Reeligere, rursus eligere; *újra választani.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 134.

Reemptionalis, quod redimi potest; *visszavásárlási, visszaváltási.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 316. eidem octo millia florenorum Polonicalium in censum *reemptionalem* inscripsere.

Reerigere, (Du C.) restituere, reficere; reædificare; *újra felépiteni.* Tag. Erd. II. 71. an. 1749: ædificia *reerigendi.*

Reerogatio, actus denuo erogandi; *ismétkiadás.* Törvt, Msz.

Reexaminare, denuo, iterum examinare; *újra vizsgálni.* Kass. Jur. Civ. II. 81. et tunc iuxta eadem Deutri Puncta in figura Judicii singillative *reexaminantur.*

Reexecutio, actus de novo, rursus exequendi; *visszafoglalás.* Art. Diæt. Pos. 37. Causæ *Reexecutionum,* ubi vel non citati vel citati quidem, sed talia bona executa fuissent, ad quæ Judicis Sententia semet non extendisset. Georch. H. T. IV. 238. Hogy a *Reexecutiót* a *Reoccupatiótól* a magyarban is megkülönböztessem; amazt törvényes, emezt pedig hatalmas visszafoglalásnak nevezem; mivel az első Birói hatalommal, a második pedig az ügyes Embernek önnön hatalmával mégyen véghez.

Reexecutorium, ope iudicis exequendo recipiendi modus; *birói visszafoglalás ... visszavétel ... az előbbi birtokba visszahelyező irat, eljárás.* Horv. Család. Memoriale 251. én viszont *reexecutorium* mellett akarván rehabeálni inhibitoriummal sokat impediáltattam. Kov. Form. St. CXXIV. Arch. Rák. VIII. 106.

Reexequi, recipere exequendo; *visszafoglalni.* Ger. zurücknehmen. Kövy El. 762. D. 20. p. 42. *Reexequendorum* Reexecutionis Dec. 12. p. 133.

Reexhibere, (re + ex + habere), tradere, proponere; *kimutatni, előmutatni.* Cod. Dip. Hung. And. V. V. 322., 7. et pass. Jakobo in persona prefati Zouk coram nobis astante et instrumenta ipsius Michaelis *reexhiberi* postulante ipse Michael cecus personaliter adherens quasdam possessiones presentavit. Cod. Zi. III. 243.

Reexpeditio, de novo facta missio; *újra való kiküldetés.* Arch. Rák. VIII. 248. Interim citissimam Domini Canonici Fray *reexpeditionem* Excellentiæ Vestræ... summe recommendo.

Refabricatio, restauratio; *újra való felépités.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 285. an. 1448. pro *refabricatione* domorum.

Refacia, æ, fors. ab It. *refe,* filum e lino duplicatum. (Cf. It. *refajuolo,* Zwirnhändler); *czérna fonat.* Zwirngespinnst. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quatuor linteamina lecti, auriculare, duo parla hosarum, due male, *refacie,* ferra.

Refassio, resultus a fassione; *visszavallás.* Georch. H. T. III. 207. Proj. Leg. Civ. 232. Generalis regula iuris est, Contractus ita prout coaluerunt, dissolvi debere; proinde quemadmodum nulla bonorum translatio, nisi in loco authentico et cum solennitatibus lege requisitis fiat, perennalitatem tribuit, ita sine his nec *refassio* seu resultus a fassione, perennalitatem tollit.

Refatare, fors. refutare, abnuere; *visszautasitani.* Ljub. Mon. Sl. II. 187: provisores ... eligantur ... et non possint *refatare* sub pena ...

Refectorarius, i, (Du C.) qui cœnaculo præest; *ebédlő-kezelője, asztalterítő.* Bék. Pil. P. I. 43., 67.

1. **Refectorium,** refectio, recreatio (Du C. al. s.); *felüdülés.* Knauz. M. E. Str. I. 249., 269.

2. **Refectorium,** (Du C.) cœnatio, triclinium, locus ubi epulamur: *étkező terem.* Knauz. M. E. Str. I. 93.

Referada, relatio; *előterjesztés, előadás.* Ger. Referat. Instr. Jos. II. p. 16. §. 35. a): In ipsa *referadae* folii fronte numerum, sub quo exhibitum in Exhibitorum prostat Protocollo, adnotabit. Opin in Polit 1810. p. 2. Coll. I. 16. Kass. P. P. I. 325. Faber Jur. Met. 50. — Star VIII. 112. an. 1747.

Referadalis, 2., relationis, ad relationem pertinens; *jelentési.* Kass. P. P. I. 278. philyra *referadalis.*

Referare, referre; *jelentést tenni.* Georg. Sirm. I., 16. Audias Cesar, ad tercium diem relacionem optimam *referabo* Maiestati tue. Cod. Dip. Pat. I. p. 401. quas quidem literas cum *referassemus*... insertum de verbo ad verbum perlegimus et pronunciavimus.

Referendarius, i, relator (Du C.) qui supplicum preces ad Principem recitant, et mandata Principis iudicibus insinuant; *előadó, tanácsos.* Moln. Patv. 65. Habentur autem hic ex Venerabili Clero (Cancellaria Regio-Hungarica Aulica) e Statu item Magnatum et Nobilium Consiliarii Hungari, ut summum sex et hi e statu nobilium adlecti *Consiliarii* aliter *Referendarii* vocantur. Kass. Prax. I. 9. Constabat anno illo cancellaria ex 5 Consiliaribus, ex quibus duo simul *Referendarii* erant. Jókai Kősziv. II. 45.

Referendarius aulicus, qui in aula regis refert; *előterjesztő udvari tanácsos.* Törvt. Msz.

Referendarius Consilii Bellici, qui in consilio bellico refert; *hadi tanács előadója.* Rák. Ön. 112.

Referens, relator, recitator; *előadó.* Faber. Jur Met. 47. Constant (Suprema Officia Montana) præter Præsidem certo numero Assessorum, quorum singuli peculiari Culturæ montanæ in Districtu objecto præfecti sunt et de eo in Sessionibus officiosis referunt, utpote: *Fodinalis liquefactoriae et contusoriae rei, Sylvanalis, Montium,* Judiciariæ *Referens,* unus Cancellariæ Director et Rationum Exactor. Instr. Jos. II. 17 §. 39. Georch. H. T. IV. 240. Kövy El. 658.

Referens Assessor, relator assessor; *előadó ülnök.* Diar. Com. II. 75.

Referens Diætalis, qui in comitiis regni refert; *országgyűlési előadó, előterjesztő, tudósító.* Ger. Diätalreferent. Kass. P. P. I. 221.

Referibilis, quod referri potest; *vonatkozható.* Opin. Deput. 48. iuxta modo citatum Articulum 46: 1655 disponit esse intelligendum, ad præsens meritum *referibilis* non est.

Referre, causas in originali scripto ad fora superiora promovere; *a periratokat a felsőbb forumhoz eredeti mivoltukban áttenni.* Georch. H. T. IV. p. 210. Az uri széktől, Szolga Birótól és az Alispántól a Vármegye Törvény-Székére fellyebb vitt perek, valamint azok is, mellyekben a kir. Tábla lévén az elsö Biró, a Hét Személlyes Táblára fellyebb vitetnek, eredeti mivoltokban *tétettetnek által (referuntur);* de a városi tanácstól, a Tárnok-Székre, és a vármegye törvényszékétől, úgy nem különben a vidéki tábláktól is a kir. Táblára hiteles mássokban küldettetnek által *(transmittuntur).*

Referre ad oculum, in conspectu alicuius referre; *szemben, szeme előtt felhozni.* Ger. ins Auge sagen. Star. XXV. 58.

an. 1749. easdem fassiones ... *ad oculum retulerunt.*

Referre se, provocare aliquid, uti alicuius auctoritate; *hivatkozni.* Ger. sich berufen. Ac. Com. Sopr. p. 152. Sua ... Majestas *se refert* ad suam benignissimam ... emanatam resolutionem.

Refetorium, pro: *Refectorium,* (Du C.) cœnatio, triclinium; *ebédlő.* It. refettorio. Ljub. Mon. Sl. I. 310.

Reffectio, permutatio; *kibérlés, váltás.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 93. an. 1435. petebat *reffectionem* ab yperpero ad ducatum.

Refforzare, (Du C.) firmare; *megerősiteni.* Ljub. Mon. Sl. II. 355. an. 1346: debeant facere ... armari et *refforzari* unum de nostris lignis subtilibus.

Refirmare, (Du C.) denuo firmare, denuo munire: *ujra megerősiteni.* Ljub. Mon. Sl. V. 25. an. 1403: petit *refirmari* seu renovari. Cf. Sext. Ruf. brev. 14 extr.

Refirmatio, reinfeudatio necessaria; *a hűbérbe ujolag való szükséges beiktatás.* Vuch. Jur. Feud. 44. tum quod reinfeudatio aut necessaria sit aut libera prout dominus lege, aut observantia ad reinfeudandum obstrictus est aut minus, si primum, tunc *refirmatio* audit.

Reflectendus de aliqua re, admonendus; *figyelmeztetendő.* Instr. Jos. II. p. 12. § 19. Si quoddam ... frustum ... nequaquam fuerit restitutum, proximo Consessus die *reflectendus* erit de eodem.

Reflectere, admonere; *figyelmeztetni.* Cod. Camb. Merc. 88. Siquidem clandestina cum publicorum vectigalium violatione copulata negotiatio lege vetita esset, Proxenetis illud insuper iniungitur, ut Partes contrahentes ad observantiam Legum serio *reflectat.* Reg. Turm. Præt. 40. Kass. P. P. I. 176. Pest Vár. Levt.

Reflectio, (rectius: reflexio) ratio, cogitatio; *ok.* Kuk. Jur. 1., 439. Motiva et *reflectiones,* ex quibus inferiorum Regni Comitatuum ablegati, in hocce I. D. Statuum et Ordinum Congressu præsentes, ultra tres hactenus ablegari solitos, alios adhuc tres ... exmitti humillime postulant.

Reflexe, respiciendo, considerate, spectando; *vonatkozólag.* Ger. rücksichtlich. Cod. de Delic. 311: *Reflexe* ... ad diversos casus. Lzb. Cod. Med. II. 745.

Reflexibiliter, vi reciproca; *visszahatólag.* Ljub. Mon. Sl. XII. 51. an. 1412 in originariam labimur culpam et *reflexibiliter prothoplausti* iaculis vulneramur. Fej. X. 4., 76.

1. **Reflexio,** agendi ratio; *eljárás.* Tag. Erd. II. 589: eandem *reflexionem* subit ... frondium decussio.

2. **Reflexio,** nota, animadversio; *megjegyzés, észrevétel.* Tör. Tár. IX. 196. Protocollum sessionum suarum semper regio gubernio submittat, abhinc cum occurrentibus *reflexionibus* eidem altefatæ substernendum. Arch. Rák. VIII. 25. Kass. P. P. II. 160. Fiscus magistralis eam fecit *reflexionem,* quod. Pfahl Jus Georg. 305. si quas contra testes habent exceptiones *(reflexiones).*

3. **Reflexio,** cogitatio, meditatio; *gondolat, gondolkozás.* Rák. Ön. 42.

Reflexive, retrorsum, reflectendo pedem; *visszafordulva.* It. girando. Ger. sich zurückwendend. Cod. Zi. Vol. V. 106: deinde ... *reflexive* ... venissent quasi ad latus cuiusdam montis.

Reflexoria certificatio, (litteræ reflex. certif. continentes); *emlékeztetőleg értesitő levél.* Kov. Form. St. CLXXVII. *Reflexoria Certificatio,* qua quis per Commissionem Regiam certificatur.

Reflexoria citatio, admonitione facta citatio; *emlékeztető idéztetés.* Georch. H. T. IV. 172.

Reflexoriæ, (litteræ) admonitionem continentes; *emlékeztető irat.* Kov. Form. St. CLII. 65. Georch. H. T. IV. 66.

Reflexorie, admonendo; *emlékeztetőleg.* Kass. Jur. Civ. 1., 8. Fundamentalis est illa, quæ statim in limine causæ, Continuatoria vero et Reflexoria, quæ subinde continuative vel *reflexorie* Judici præsentatur.

Reflexorio-Certificatoriæ, (litt.) admonitionem continentes; *emlékeztetőleg tudósitó levél.* Kov. Form. St. CLXXVII. *Reflexorio-Certificatoriae,* postquam ex ratione illa, quod in tempus etiam Juristitii compromissum sit, dilato Termino sub Juristitio. Pars. 1. in Jus vocatur.

Reflexorio-Hortatoriæ, (litt.) admonendo adhortationem continentes; *emlékeztetőleg intő levél.* Kov. Form. St. CLIII. 60.

Reflexorius, 3., admonens; *emlékeztető.* Kass. Jur. Civ. 1., 8. Civilis præterea subdividitur in Actionem fundamentalem Continuatoriam, *reflexoriam* et accessoriam.

Reflexus, us, lux repercussa; *visszfény, visszsugárzat.* Ger. Reflex. Imre Phil. 10. denotat (Mundus) Schellingio *Reflexum* seu Revelationem Divinitatis, ubi natura et libertas ad Absolutum Infinitum tendunt.

Reflorere, reflorescere; *ismét virágzik.* It. rifiorire (rifiorisco). Gall. refleurir. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 5. debent toto niti conamine, ut Regna pace *refloreant,* statu pacifico vigeant. Cf. Paul. Nol. ep. 23., 13.

Refluxus, actus refluendi; *visszafolyás.* De hac voce dicit Forc.: reflectio, refluxus: fluvii cursus. It. reflusso. Rák. Ön. 219. l. 32—37. (35.): Tempus erat tranquillum et maris fluxus impetu suo retro actas fluvii undas reddiderat favorabiliores, cujus, et cursu ordinario facilius renavigare possimus, *refluxus* beneficio usuri ... validus a latere ventus nos corripuit ...

Refocillamen, recreatio, refectio; *felüditő szer.* Batty. Leg. I. 553: beneficia ecclesiastica, quæ animarum sunt *refocillamina.*

Refocillare, resarcire, reparare (Du C. al. s.); *kijavitani.* Georg. Sirm. I. 376. Et illi duces valde expugnaverunt murum Pestiensium, quod sex quadriga potuissent intrare. Et iterum nocte Turci *refocillabant* cum terra et cum sordibus. Ib. 354. Et mox rex Ferdinandus preparare iusserat ingenia sua bellicosa et carinas super aquas *refocillare* iterum.

Refocillatió, recreatio. Ap. Du C. occurrit: refocillantia, ap. Forc.: refocillo = recreo, reficio; *felüdités, felüdülés.* It. rifocillamento. Cod. Dip. And. V. 541., 24. volentes ipsum pro suis premissis serviciis et fidelitatibus exhibitis et exhibendis in futurum regio *refocillationis* bravio confovere. Passim ap. scriptores ecclesiasticos. V. Georges. Wört.

Reformabilis, quod restitui, resarciri, potest; *visszaállitható, pótolható.* Urk. Sieb. I. 507. an. 1340. *reformabili* exclusione.

Reformare, (Du C.) decernere, statuere, sancire; *rendelni.* Fin. al. s. An. Sc. I. 154. an. 1512: oppida ... inscribimus et *reformamus* tamdiu tenere ... quamdiu ... a sorore ... evicta ... possessionem ... realem consequetur.

2. **Reformare,** (Du C.) reconciliare; *kibékiteni.* Batty. Leg. III. 77: nos ... cum Capitulo *reformabimus* nostras partes interponendo.

Reformare pacem, componere pacem; *békét helyreállitani.* Rit. exp. ver. B. 1. boni homines ... *reformaverunt* inter eos *pacem.*

1. **Reformatio,** qua in causa intercedentis vitii correctura intenditur (Du C. al. s.); *perújitás.* Jogt. Eml. T. I. p. 105.

2. **Reformatio,** instauratio (Du C. al. s.); *(tiszt) újitás.* Batty. Leg. III. 33. an. 1309: in ... collegiatis Ecclesiis *reformatio* imminet facienda.

Reformationes, consiliorum reipublicæ Ragusanæ decisa (Du C. al. s.); *a ragusai tanács határozatai.* Ljub. Mon. Sl. XI. Præfatio.

1. **Reformativus,** 3., vim reformandi habens; *átalakitó.* Pel. Pom. L. II. p. 1. art. 1. cap. 2. Et ipsa incarnatio est *reformativa* totius humane nature. Cod. Dip. And. V. 544.

2. **Reformativus,** 3., glorificans; *dicsöitő.* Batty. Ger. Non dubites quem-quam divina sufferentem ab hominibus amoveri et segregari in splendoribus *reformativis.*

Reformatrix, fem. ad reformator; *újitó (nő).* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 88.

1. **Reformatus,** i, assecla Calvini; *református.* It. calvinista. Ger. Reformirter. Bel. Geogr. Com. 508. Kolosvár, Clausenburg, Claudiopolis cum *Reformatorum* et Socinianorum duobus gymnasiis.

2. **Reformatus,** i, sententiis a Gallis ascitis imbutus, libertatis, æqualitatis, humanitatis studiosus, illuminatus; *újitó.* Száz. XIII. 60.

Refractari, refragari, obstare, resistere; *ellenállni, ellenkezni.* Rák. Ön. 235. l. 27—28. (28.); Trahebas me Deus ad te, nec ego mundanæ vitæ satur *refractabar* ...

Refractariatus, us, contumacia; *ellenszegülés.* Fej. Jur. Lib. 368: contra ... *refractariatus* criminis reos ... iure procedetur.

Refractarium, resistentia; *ellenállás.* Germ. Widerstand. Tomts. 276. At vero *refractarium* illud hic quoqe ad omnem vim columnæ perstitit.

1. **Refractarius,** 3. repugnans; *ellenkező.* Vjestnik I. 215. an. 1472. ne ... regi *refractario* decimas persolvant. Cf. Senec. Ep. 73.

2. **Refractarius,** contumax, qui se nullo claustro patitur coërceri (Forc.) Hic pro «hæretico» dicitur; *zabolátlan, eretnek.* Bod. Hist. Un. Trans. 472. Templum *refractariis* Arianis per vim eripuit. Jókai Ujf. 165. Rab. R. I. 8. Cf. Sen. Ep. 73., 1.

Refractio stellarum; *a csillagok sugártörése.* Szentiv. Curios. Misc. 41. Quid sit *refractio stellarum? Refractio stel-*

lae est directi eius radij luminosi propagatio inflexa, facta in cummuni superficie duorum diaphanorum diversæ densitatis.

Refrænamentum, sedatio, refrenatio; *megzabolázás, fékezés.* Ac. Com. Sopr. p. 33 : nullum militiæ *refraenamentum* experimur.

Refragamen, contradictio; *ellenmondás.* An. Sc. III. 16. an. 1290: dedimus... sine *refragamine* . . . possidendas.

Refragarius, qui contradicit, resistit; *ellenszegülő.* Dip. Alv. I. 83. Contra *refragarios* omni severitate pœnarum.

Refragrantia odoris, odor suavis, fragrans; *illatozás.* Prot. inq. 279: diligenter investigavimus ab eisdem, si aliquid fecissent circa corpus predictum et ipsius sepulcrum, ut ex hoc alicuius *odoris refragrantia* esset ibi.

Refrenativus, 3., coërcens, compescens; *megzabolázó, fékező.* Pel. De s. Emerico s. II. c. 4. Pudicitia animæ *refrenativa* est omnis carnalis concupiscentiæ.

Refrescamentum, (Du C.) commeatus; *élelmiszer.* Ger. Erfrischung. Ljub. Mon. Sl. II. 73 : si . . . propter. . . *refrescamentum* oporteret . . . terram aliquam exire.

Refricatio, renovatio, excitatio, animatio; *megújitás, felkavarás.* Fej. T. XI. V. Un. 407. pro litis *refricatione*... Star. XXVIII. 83. an. 1268.

Refricator, refricans V. s. *Recidivator; felkavaró, szitó.* Knauz. M. E. Str. II. 358. Cod. Dip. Cont. X. 142.

Refrigeratorium, vas ad refrigerandum factum; *hüsitő edény.* Száz. XVII. 858. Fürdőhöz valók . . . 2. Hűtitő *(Refrigeratorium)* hosszúdad alakra készitve két fogantyúval s két abroncsesal 97 frt.

Refrigeratus, 3., refrigerans; *lehűtő, felfrissitő.* Pel. De s. Thoma s. I. c. 7. Aura venti borealis est sanior et *refrigeratior.*

Refrigerium, (Du C.) refrigeratio, recreatio, solatium, quies; *üdülés, béke.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 104. Arch. Rák. IX. 62. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 448. pro *refrigerio* animæ. Jogt. Eml. I. 509. Verancs. III. 289. Passim apud scriptores ecclesiasticos.

Refrigidarium, (Du C.) locus aptus captandæ refrigerationis; *hűsitő hely.* Nagy Hier.

Refriscamentum, V. *Refrescamentum.* Ljub. Mon. Sl. III. 172.

Reftie, tributum usitatum apud Turcas; *szokásos, folyó adó.* Instr. Pac. Art. XII. Impositionem, quæ vulgo *Reftie* nuncupatur, solverunt.

Refuga, æ, (Du C.) desertor, apostata; *istentől elpártolt.* Batty. Ger. 33 omnes *refugae* Angeli illum (sc. diabolum) secuti sunt. Passim apud Ictos et scriptores ecclesiasticos.

Refundere, (Du C.) reparare, resarcire, reddere; *visszaállitani, visszaadni.* Batty. Leg. T. II. 31.

Refusio, onis (Du C.) compensatio, restitutio; *visszatérités.* Lzb. Cod. Med. T. II. 603: expensarum *refusio.* Arch. Rák. I. 9. Cod. Dip. Brüss. Burg. 36. Kass. P. P. I. 232. Cf. Ambros. apol. David 8. §, 42.

1. **Refutatio,** rejectio, repudiatio V. *Feudum refutare; visszautasitás.* Vuch. Jur. Feud. 227. Fit vero feudum domino apertum I. lapsu temporis, ad quod illud constitutum fuit II. Morte vasalli absque ullo successore feudali vel in investitura comprehenso. III. Felonia, quam feudi iactura sequitur, a vasallo admissa. IV. *Refutatione* dominii utilis a vasallo simpliciter seu nullius in commodum facta.

2. **Refutatio,** compensatio (Du C. al. s.); *megtérités* Ljub. Mon. Sl. XVII. 170. an. 1422: damna innumerabilia fuerunt illata . . . de quibus nullam restaurationem seu *refutationem* habere possunt.

Regacius, idem quod *Ragacius;* Tör. Tár. XI. 110. Et tenemini hinc vobiscum quatuor famulos pro quolibet, unum Notarium Curie cum uno famulo, duos *regacios* pro quolibet, unum *expensatorem,* unum *cochum* et unum *mereschalcum* inter ambos.

Regal, statumen; *polcz.* Ger. Regal. Kronst. III. 402: 1 *regal* ac cellarium cum vasculis. Tör. Tár. 1892. p. 567.

Regale, (Du C.) ius regale; *királyi jog, felségi jog, úrjog.* It. regalia. Ger. Regal, Hoheitsrecht. Kass. P. P. I. 294. quod Domini Terrestres beneficio hoc auri loturæ gaudentes collectum aurum, etsi illud *Regale* principis esset — ad ærarium titulo reluitionis administrare intermittant. Jókai Pol. Div. IV. 9.

Regale banderium, V. s. *Equites aulici.*

Regale consilium, senatus regis; *királyi tanács.* Száz. XIII. 121.

Regale fodinarum, reditus regius metallifodinarum; *fejedelmi bányajövedelem.* Törvt. Msz.

Regale majestaticum, jus regale; *fejedelmi jog.* Törvt. Msz.

Regale postarum, proventus regii e cursu publico; *fejedelmi posta-jövedelem.* Törvt. Msz.

Regales, V. *Regalis.* Törvt. Msz.

Regalia, æ, (Du C.) exactiones, tributa regia; *hűségi díj, regale.* Ljub. Mon. Sl. I. 48. Száz. XXIV. 208. quod comites Veglæ tenentur occasione Concessionis Comitatus in omni festo Sancti Michaelis solvere *regalias* Ducatui Venetiarum. Ib. 214. a feudalis hűséggel a *feudalis díj* vagyis a *regalia* járt.

Regalia financiæ, reditus ærarii publici; *közkincstárnak fejedelmi igazokból járó jövedelmei.* Törvt. Msz.

Regalia maiora, minora; *királyi javadalmak, regale.* Vuch. Jur. Feud. 49. Jura singula, quæ *imperio civili* insunt *regalia* audiunt; eaque vel *maiora,* quæ ex essentia *imperii civilis* intelliguntur vel *minora,* quæ *imperio civili* insunt ex iure positivo.

Regalis, litteræ convocatoriæ a rege emanatæ; *királyi meghivó levél.* Arch. Rák. II. 63. *regalisom* tenora szerint.

Regalis papyrus, charta regia, macrocolum; *regálpapiros.* Ger. Regalpapier. Arch. Rák. VIII. 337. Diversæ florum formæ in *Regali Papyro.*

Regalista, æ, a rege in comitia evocatus; *királyi meghivott, királyi hivatalos.* Arch. Rák. I. 20. Convocatoriæ et specificatio *regalistarum* pro Conventu Husztiensi. Száz. XVIII. 236. Consignatio . . . *Regalistarum* neoresolutorum . . . az ujonnan kinevezett *kir. hivatalosok.* Tör. Tár. 1891. p. 29.

Regalitas, (Du C. 1.) regnum, dignitas regia; *királyság, királyi méltóság.* Georg. Sirm. 1., 32. et rursum ad Budam deducam ad *Regalitatem.* Schläg. 471. Fej. I. 240.

Regenerativus, vim recreandi habens; *ujjáteremtő.* Pel. Pom. De Innoc. s. IV. c. 2. Hæc est nativa, imo *regenerativa* origo ad societatem Christi.

Regenerator, qui restituit rempublicam; *újonnan alkotó.* Száz. XXVII. 170. Széchenyi I. a magyar nemzet *regeneratora.*

Regenitus, 3. de novo genitus; *újra született.* Teut. Schul. I. 144.

Regens, rector (Du C. al. s.). Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 17. A seminarium, nevelőház első igazgatója *(regense)* volt . . . pater Körmöndi Imre.

Regens Chori Theatralis, symphoniacorum concentus melici magister, moderator; *karmester* (szinházi). Pest Vár. Levt.

Regerari, (pro: *regirari)* reverti, in orbem agi; *visszakanyarodni.* Cod. Dip. Arp. V. 240. In cuius clausure sive obstaculi capite transeundo ipsum fluvium et tangendo unam salicem *regeratur* per molendinum Emerici per partes occidentis per latitudinem duorum iugerum.

Regere, imperare; *parancsolni.* Mon. Com. Trans. I. 163. an. 1542: sed voluntas animusque ipsorum in possibilitate nostra non est, illisque *regere* non possumus.

Regesta, Regestum, (Du C.) liber in quem regeruntur commentarii quivis vel Epistolæ Summorum Pontificum. Item. Thesaurus, fiscus, quo regeruntur pecuniæ; *lajstrom könyv.* (Heyse: Regesta: eine Befehl- oder Bullensammlung, Urkundensammlung). Cod. Ep. Pet. Páz. I. 130. ex officina rationaria de urbariis seu *regestis* antiquis, medio et sub syngrapha sigilloque Friderici Hermanni Magistri Rationum. p. 135. Ut vero cum hac vidua transigatur, dum ne *regesta* quidem exhibita ac status rationum ignotus, probari a nobis non potest. Cf. Vopisc. Prob. 2. §. 2. Prud. περὶ στεφ. 10., 1131.

Regestraliter, ut in actis publicis refertur; *lajstrom szerint.* Arch. Rák. IX. 619.

Regestrans (Archivi), V. *Regestrator.* Fej. III. App. D. Josephus Pornay Exc. Cameræ R. H. Archivi *Regestrans.*

Regestrare, V. *Registrare.* Jókai Rab R. I. 22.

Regestrator, V. *Registrator.* Tör. Tár. 1890. p. 792. *regestrator* Cameræ Scep. Kass. Prax. I. 9.

Regestratura, V. *Registratura.* Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum Archivum et *Regestraturam* seu Conservatorium Actorum publicorum.

Regestraturalis, ad regestraturam pertinens; *irattári.* Kov. Form. St. CXVIII. Recensio formularii *regestraturalis* ration. ætatis Leopoldi 1.

Regestrum, (Du C.) Liber, in quem regeruntur commentarii quivis; *jegyzék, jegyzőkönyv.* Száz. XIII. 79. Fej. X. 2. 147. Hajnik. Perjog. 399.

Regestum, V. *Regestrum.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 10. et assignat eidem *Regesta* et alias scripturas suas.

Regia Domus Regis Hungariæ, V. *Servientes Regis.*

Regiestas, atis, regia majestas; *király,*

királyi méltóság. Georg. Sirm. I. 279. Et ibi latro Cristoph claviger ac celarista *Regiestatis.*

Regietas, regnum, dignitas regis; *királyság.* Georg. Sirm. I. 10. quattenus Mathiam Waidafiam ducerent de Praga ad *Regietatem* Hungarorum. Kuk. Jur. II. 34. capitaneus *Regietatis.*

Regimen, inis (generis masculini) legio; *ezred, regiment.* Arch. Rák. III. 689. *regiminemque* præterea Carabinerorum intraturum.

Regimen desultoriorum, V. *Desultorius; könnyü lovasezred.* Törvt. Msz.

Regimen dragonerorum, legio drag.; *dragonyos ezred.* Száz. XIV. 133. Regularis militia seu *Regimen Dragonerorum* constat ex decem companiis, unaquaque compania ex personis 100.

Regimen pedestre, legio peditum: *gyalogezred.* Ger. Infanterieregiment. Kass. P. P. I. 330. in eodem *pedestri regimine* qua Cadetius assentatus.

Regimen prætorianum karabélyos dictum, cohors prætoria; *testőr ezred.* Arch. Rák. 1. 31.

Regiminis Staab, legati tribunique legionis; *törzs, főtisztikar ezrednél.* Ger. Stab. Arch. Rák. VIII. 392.

Reginale, corona, insigne capitis; *korona.* Kronst. III. 440: pro teca sive futrali ad *reginale.*

Reginalis, (Du C.) ad reginam pertinens, reginæ; *királynői.* Knauz. M. E. Str. I. 517., 671. terram *reginalem.* Cod. Dip. Brüss. Burg. 7. Fej. III. 5.

Reginalista, æ, subditus reginæ; *királynő alattvalója.* Tör. Tár. 1893. p. 361.

Reginatus, us, regnum, reginæ possessio; *királynő birtoka.* Knauz. M. E. Str. 1., 530., 691. terram nostram de gracia domini Regis nobis, et non *Reginatui* donatam. Fej. IV. 3. — Comm. Hist. de Reginas Hung. Coronandi more 17. Ex bonis, quæ ad *reginatum* spectabant, nihil prorsus fas erat alienandi.

Regio-coronalis, ad regiam coronam pertinens; *királyi koronai.* Kass. Jur. Civ. 1., 270. in debitum Exmissionis meæ obsequium prænuncupatis Partibus II. Executionalem Terminum ad Promontorium *Regio-coronalis* Oppidi NN. 1. Comitatui I. etc.

Regirare, (Du C.) verti; *fordulni.* Tkal. Mon. Ep. I. I. 196. an. 1278: *regirat* versus septemtrionem.

Regirari, in orbe reverti; *visszakanyarodik.* Knauz. M. E. Str. II. 324., 325.

Regirus, i, (γῦρος) reditus, flexus; *kanyarulat, hajlás, visszafordulás.* It. rigiramento. Ger. Schwenkunk. Fej. VI. 143. idem lacus secundum sui (suos) girum et *regirum* separat ab invicem easdem duas terras.

Registrare, in registrum in acta publica referre; (Du C.); *jegyzékbe venni.* It. registrare. Ger. registriren. Ch. Dubn. p. 99: Sexaginta autem et octo prophanos ibidem crudeliter occiderunt et omnes successores eorum tam viri quam mulieres eodem die sunt *registrati.* Knauz. M. E. Str. I. 61. 87. Dip. Reip. Rag. 24.

Registratio, actus in acta publica referendi; *sorozás, lajstromozás.* Gall. enregistrement. Rozsny. D. Diar. 311. mindazonáltal tetszett minden leveleinknek igaz regestromát ide feljegyeznem, melynek seriese sequenti modo sequitur, mely *registratio* volt eodem anno 15. Martii in Fogaras per me Samuelem Rozsnyai.

Registrator, (Du C.) scriba, notarius, qui in acta refert; ab actis; *könyvvezető, lajstromozó; irattáros.* Tkal. Mon. Ep. II. 30: Conservatores racionum et quasi custodes reddituum et proventuum nostre communitatis solent *registratores* vocari. Tör. Tár. 1881. p. 171. Instr. Jos. II. p. 39. §. 110. E præcipuis eorum officialibus (scil Registraturæ) *Registratore* nimirum, Expeditore et exhibitorum Protocollista.

Registratura, officium, in quo acta consignantur; *iktató hivatal, irattár.* It. registratura. Ger. Registratur. Inst. Jos. II. p. 8. §. 11: Finem in eum, ut in protocollo exhibitorum ope concentratæ prænotationis cursum negotii cujuslibet, ab ipsa inde exhibitione usque ad repositionem in *Registratura* facile conspicere liceat.

Registratus, 3., in acta relatus V. s. *Status registratus; jegyzékbe vett, rendezett.*

Registrum, vocis, soni varietas; discrimen; *változat orgonában.* Register (in der Orgel). Tör. Tár. 1889. p. 607. ut templo nostro organon estrueret: quod in se contineat *registra,* uti vocant, seu voces sequentes: principal, octava principalis, cymbalis, quindecima, quinta, mixtura, fleta maior, fleta minor, dulcian, sallicinal in pedali, subbass, octava, quindecima.

Registrum universale, index aulæ; *udvari lajstrom.* Száz. III. 295.

Registum, V. *Regestrum.* Fej. III. 378. Ita quod unum par mittatur Domino Pape et ipse in *Registo* suo scribi faciat.

Regitor, rector; *kormányzó.* Ljub. Mon. Sl. IV. 104. an. 1372.

Regiuncula, V. *Comitatus,* parva regio; *kis megye.* Bel. Geogr. Comp. p. 44. Arvensis Comitatus. 5. Incolunt *regiunculam* Slavi, Bohemi et Poloni.

Regius, i, (V. Du C. regius homo) homo regius, fiscalinus; *kir. ember, ki mint idéző, vallató járt el, királyi bizományos.* Száz. XXII. 658.

Regnans, tis, regnator, qui regnat; *országló, uralkodó.* It. regnante. Szirm.

Regnativus, 3., ad regnandum pertinens; *uralkodói.* Thurócz. 197. quia vigens industria et *regnativa* prudentia virtualiter dominatur gubernatione regni secundum rationem et legem diligentius circumspecta.

Regnicolæ, (Du C. indigena); *honpolgárok.* Ger. Staatsbürger. Car. Bel. De Arch. 23. *Regnicolae,* solenni formula, dicuntur status et Ordines, quin et reliquus populus. (Dipl. Caroli Reg. Hung. 1327). Ludewig T. 10., 5. Reliq. Mss. p. 478. de regno nostro Hungariæ ipsis aliqua subsidia per quoscunque nostros *Regnicolas* afferatur. Cf. Augustin. adv. Faust. 20., 7.

Regnicolaris, ad regnicolas pertinens; *országos.* Juriev. Jur. Met. 16.—2-do sunt Articuli 53. I. Deputationis *Regnicolaris* montanisticæ Art: 67: 1791. ordinatæ.

Regnicolaris insurrectio, totius populi ad rempublicam defendendam convocatio; *országos fölkelés.* It. leva in massa, insorrezione pubblica. Ger. Landsturm... Kass. Prax. 1., 199. occasione *regnicolaris insurrectionis.*

Regnicolariter, in comitiis, publice; *országosan, országgyűlésileg.* Kuku Jur. II. 291. His proinde omnibus mature et pro gravitate meriti debite expensis, SS. et OO. *Regnicolariter* congregati. Monm. Comit. Trans. I. 42. Diar. Comit. II. 87. opus Deputationis . . . *Regnicolariter* approbatum.

Regnicolena, V. *Regnicola.* Georg. Sirm. I. 77. Et Rex timebat, quia tota *regnicolenarum* sciebant surreptam coronam per Joannem Sepusiensem.

Regnificus, 3., regius; *királyi.* Szamosk. IV. 424.

Buda per omnigenas... clarissima gentes
Cuius *regnificus* sidera tangit apex.

Regnotenus, quod ad regnum attinet; *az országot illetőleg; országszerte.* Moln. Patv. 37. Quamvis de criminalibus materiis multi commentaristæ scribant, nullus tamen eorum *Regnotenus* adhucdum pro Jure Publico est receptus. Törvt. Msz.

Regraciare, Regratiare, (Du C. regratiare) gratias agere; *megköszönni, kártalanítani.* Szék. Okl. III. 55. Monm. Comit. Trans. I. 136. nos vestre dominacioni . . . omni humanitatis studio *regraciare* volumus. Ljub. Mon. S. 21. an. 1360. Pel. De S. Math. s. II. c. 3. Si rex daret alicui . . . fortalitium et a casu sequeretur eius præcipitium *regratiandum* esset regi . . . Star. VI. 9. an. 1463. eis *regratiando* pro suo bono et laudabili portamento.

Regraciari, (Du C. regratiari) vicissim, mutuo gratias agere; *köszönetet viszonozni.* Ljub. Mon. Sl. 21. an. 1360.

Regratificare, gratiam referre; *viszonozni, meghálálni.* Beth. G. lev. 377. Dip. Alv. II. 23. adinvenire occasiones . . . sincere inserviendi et *regratificandi.* Szilády. Tör. Magy. Tört. Eml. III. 477.

Regratificatio, mutuum gratificandi studium; *viszont való szivesség.* Tör. Tár. 1888. p. 478.

Regratiositas, grati animi significatio; *háláviszonzás.* It. ringraziamento. Pel. In Nat. Dom. s. IV. c. 1. Tertium mysterium dicitur *regratiositatis.*

Regratitudo, It. ringraziamento, mutuæ gratiæ; *viszontszolgálat.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 48.

Regravamen, iteratum aggravatum; *ismételt sulyosbítás.* Tör. Tár. XII. 147. excommunicacionibus, agravaminibus, *regravaminibus.*

Regredientia, æ, regressus, reditus in possessionem rei amissæ; *viszonkereset, visszakövetelési jog.* Vuch. Jur. Feud. 117. In casu vero iuris, quod vocant *regredientiae,* cuinam ex feminis ius successionis competat, an vasallo ultimo cui succeditur, an primo acquirenti proximioribus.

Regressualis, e (jus) ad regressum, actionem subsidiariam pertinens; *viszkereseti jog.* Art. D. 1840. p. 66.

1. **Regressus,** us, (Du C.) cautio; *biztosíték.* Ger. Regress. Coll. 242: in casu convictionis *regressus.* Passim apud Jurisconsultos.

2. **Regressus,** ius proprietarii Cambialium, quo idem a Gyrantibus et Trassante summæ cambiariæ et accessoriorum illius exsolutionem vel securisationem dictamine legum

cambialium exigere potest; *visszkereset.* Art. D. 1840. p. 76.

Regrosare, (pro: *regrossare)* nitidius exscribere; *tisztázni.* Arch. Ver. Sieb. XI. omnia . . . in hanc formam publicam *regrosavi* et inscripsi.

Reguardum, fors. idem quod ap. (Du C. *regardum* 1.) merces, remuneratio; *bér.* Ljub. Mon. Sl. IX. 195. an. 1411: stent in mari cum bono *reguardo.*

1. **Regula,** æ, moralis sensus (Du C. 6.); *erkölcsi jelentés, értelem.* Batty. Ger. 25. cœlestis deliberanda denunciatio iuxta voluntatem ad voluntatem et circa aliam formationem et *regulam.*

2. **Regula,** æ, liber regulas ad ritus ecclesiæ pertinentes continens: *egyházi szertartási szabályokat tartalmazó könyv.* Száz. XXVII. 347.

Regulæ Juris; *jogi szabályok.* Szegedi Rubr. Pars. III. p. 293: *Regulae juris* sunt sententiæ breves, axiomata. et propositiones generales ex legibus vel SS. Canonibus desumptæ, quæ velut generalia principia serviunt ad Causas rite decidendas. Dividuntur in *Authenticas,* et meræ *Doctrinales.* Illæ sunt, quæ authoritate Legislatoris, sacri vel profani, in corpore Juris sedem obtinuerunt... *Doctrinalcs,* quæ etiam vocantur *Brocardica,* sunt axiomata Juris Consultorum, vel aliorum Doctorum, ex Juris textibus, aut Philosophorum placitis deprompta uti sunt: *Spoliatus est ante omnia restituendus: Sine litis contestatione, non valet processus: Privatio supponit habitum.*

Regula Karthusiensis; *a néma barátok szabálya.* Andr. Pann. 60. qui regulam Karthusiensem, quam Pannoniorum populus lingua materna vocitat *Nemabarath scerzethe.*

Regulamentalis, regulæ, normæ, decreto conveniens; *szabályszerű, megszabott.* It. di regolamento. Reg. Mil. p. 24. avena... erga apochas in pretio *regulamentali* . . . acceptetur. Lzb. Cod. Med. II. 310. præiunctura *regulamentalis.* — Arch. Rák. VIII. 90. *regulamentalis* portio. Száz. VI. 598. Art. Diæt. Pos. 69. Necessarium Panem, fœnum et avenam transeuntibus præstabunt parato ære, Pretio *Regulamentali* exsolvendum.

Regulamentaliter, ex præscripto, secundum regulam, regulæ convenienter; *szabály szerint.* Gall. regulièrment. Ger. regelrecht. Jogt. Eml. T. III. 332. Art Diæt. Pos. 9. Arch. Rák. IX. 612.

Regulamentaris, V. *Regulamentalis.* Jogt. Eml. T. III. p. 374: equitibus pretio *regulamentari* . . .

Regulamentum, (Du C.) regulæ, præcepta; *szabályzat, rendszabályok.* It. regolamento. Gall. règlement. *Regulamentum* pro Regio-Hungarica Nobili Turma Prætoriana Viennæ 1795. Kass. Prax. I. 22.

Regulamentum Militare, lex, præscriptum militare; *katonai szabályzat.* Opin. de Venat. Moln. Patv. 77.

Regulare, (Du C.) ad certam legem revocare, dirigere, componere; *szabályozni.* It. regolare. Gall. régler. Ger. regeln. Inst. Jos. II. p. I. declarato, quod Magistratus illi .. nondum *regulati* sunt. Opin. P. IV. Sec. §. 9. per bene *regulatas* exstructasque vias. Coll. I. 2. Ker. Inst. Mil. 436.

Regulares, (Du C.) Clerus regularis, Religiosi, monachi; *szerzetrend tagjai.* Kon. Egyh. 360. Oltv. Act. Synod. 101.

Regulares Ecclesiæ, *szerzetes egyházak.* Cher. Jus. Eccl. II. 143. *Regulares* nuncupantur *Ecclesiae,* in quibus Religiosi cultum divinum celebrant.

Regulares milites, V. *Regularis militia.* Törvt. Msz.

1. **Regularis,** regulā, ab ordine præscriptus; *szerzetesi.* Kol. Kov. Chron. Templ. p. 212: absolutos ab erroribus alendos.. quod vixerint, veste nihilominus *regulari* detracta.

2. **Regularis,** V. *Regularis militia.* Vas. Ger. A régi jó id. 37. hadnagy a *regularisoktól.*

Regularis militia, milites disciplina militari assuefacti V. s. *Regimen dragonerorum; rendes katonaság.*

Regularitas, disciplina; *rend, rendtartás.* Gall. régularité. Pesty Ször. III. 123. in optima *regularitatis* moderacione vivunt.

Regulariter, (Du C.) secundum regulas ordinis ecclesiastici; *a szerzetesrend szabályai szerint élni.* Vita S. Steph. 16. abbates et monachi nichil proprium habere cupientes, sed sub tam religiosissimi principis patrocinio *regulariter* vivere desideraverunt.

Regularium, liber regularum; *szabályzat.* Gall. règlement. Germ. Regel. Beng. Ann. Er. Cœnob. 404. et interea Bullarium Ordinis alibi iam laudatum sub titulo Quadripartiti *Regularium* a Reverendissimo piæ memoriæ Patre C. M. gravi, præclaroque opere congestum, produxit in lucem.

Regularius, 3. (Du C.) regularis, monachus; *szerzetes.* Pesty Ször. III. 122. fratres minores *regularii.*

Regulata militia, milites disciplinæ militari assuefacti; *rendes katonaság.* Ger. reguläres Militär. Ker. Inst. Mil. 487.

1. **Regulatio,** actus ordinandi; *szabályozás, rendezés.* Tag. Erd. II. 192. an. 1762: silvarum *regulatio.* Coll. 2., 8. Kass. Prax. I. 22. Pfahl. Jus. Georg. 99. Georch. H. T. I. 257. *Regulatio* Urbarialis.

2. **Regulatio,** lex, sententia; *rendelkezés, határozat.* Ger. Regel, Bestimmung. Pel. Pom. L. V. p. 1. art. 3. cap. 1. Tertio ostenditur ratione divine *regulationis,* quia divina sapientia hanc regulam statuit, quod divina mediantibus angelis ad hominem perveniant.

Regulationalis, ad actum ordinandi pertinens; *szabályozási.* Vas. Ger. A régi jó id. 26. A *regulationalis* processusnak procedúráját in paribus lecopiálva humillime submittálom.

Regulativus, 3. regens, per regulam dirigens; *szabályozó.* Pázm. Dial. 481.

Regulatorius processus, in negotio ita dicti urbarii regulandi actio instituta; Art. D. 1840. p. 24. Kass. P. P. I. 326.

Regulus, i, pars illa metalli, quæ experimento peracto remanet in catillo; *színfémszemecske, királlya ércznek.* Kecsk. P. Ötv. 155.

Regulus primarius, comes, proceres; *előkelő, országnagy.* Verancs. Hist. I. 292. Unde quatuor *primariorum regulorum* Hungariæ: Thomæ Strigoniensis Archiepiscopi, Stephani Bathorei, N. Orzági et Laurentii ducis IIII. facete dicta memorantur.

Regurgitare, gurgitis in modum refluere, retrudere, effundere, vomere; *visszasodorni, visszafolyni. Wernherus De admirandis* Hung. aquis. p. 861. Hinc aquis ita redundantibus, ut recipi non possint, fieri, ut *regurgitent* scrobes, neque solum nihil aquæ admittant, sed etiam quicquid receperint, effundant tanta rapiditate, ut refluxus impetum ac cursum, equiti quamvis expedito et fugienti, ægre effugere liceat.

Regurgitatio, refluxus, vomitus; *viszszasodrás. túláradás. Wernherus* De adm. Hung. aquis p. 831. pro compertum habetur, illam aquarum accessionem non duci e montibus per vivos, aut alios occultos meatus, sed venire ab illa scrobium *regurgitatione* et quasi vomitu, rursusque eodem redire et resorberi, idque statis temporibus fieri.

Regus, V. *Combibator.*

Rehabere, (Du C.) recipere, recuperare; *visszanyerni.* Doc. Fam. Soos. Sec. 14. Pesty Ször. III. 322. S. de Kz. Chr. II. 4., 5. quas civitates . . . rex Siciliæ cum magnis sumptibus post modum vix *rehabuit.*

Rehabicio, (Du C.) recuperatio; *viszszaszerzés.* Szék. Okl. 1. 305. de *rehabicione* et exsolucione ipsarum pecuniarum

Rehabilitare, (Du C.) in integrum restituere; *előbbi, régi állapotba visszahelyezni.* Wagn. et passim.

Rehabilitatio, (Du C.) in pristinam conditionem restituere, in integrum restitutio, *előbbi állapotba való visszahelyezés.* Ger. Rehabilitirung. Jókai Uj f. II. 23.

Rehabitatio, recuperatio (Du C. rehabitio); *visszakapás.* Tör. Tár. I. 145. de quatuor florenorum auri *rehabitatione.*

Rehabitio, (Du C.) recuperatio, restitutio; *visszakapás, helyreállítás.* Cod. de Sztára. II. 230. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 34. litteras... super *rehabitione* vigintiquinque millium florenorum pro dampnis, quæ sua Regnalis Maiestas passa est in fodinis Bistriciensibus. p. 36. Pro huiusmodi igitur summe *rehabicione* ipsum Emericum Zerenches tali modo duximus assecurandum.

Rehedifficare, V. Rehedificare. Tör. Tár. XI. 36.

Rehedificacio, reædificatio; actus denuo ædificandi; *újra való felépités.* Kub. D. Hont. I. p. 62: a *rehedificacione* . . . molendini.

Rehedificare, re + ædificare, de novo ædificare, restaurare; *újra felépiteni.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 353. nec ipsos muros vel ipsas domos *rehedificabunt* sine licentia speciali domini Ducis suique Consilii.

Rehibere, pro: rehabere. Fjp. Szám. p. 88. an. 1388: *rehibere* . . . hæreditates.

Rehibicio, (pro: *redhibitio)* (Du C.) mulcta, præstatio; *birság, visszaadás.* Pesty Ször. III. 40. *rehibicio* florenorum.

Rehonorare, honorem referre; *viszont tisztelni.* Pel. In Vig. Nat. s. c. 3.: *Rehonorando* in terram nos prostramus.

Reiecta, æ, procrastinatio, reiectio, prorogatio in terminum novum; *más törvényes napra elhalasztás.* Szirm.

Reiectamentum, deiectio, exinanitio; *ürülék.* It. rigetto. Gall. déjection. Hist Nat. 17. Sumta alimenta sic in substantiam suam sensim convertunt, ut inde crescant: quoniam vero (demtis forte paucissimis generibus) singulis certum quoddam incrementi tempus definitum est, necesse est machinæ

incrementum contraria transpiratione aliisque *reiectamentis* temperari.

Reiectilis, quod reiici debet et potest; *elvetendő.* It. rigettabile. Gall rejetable. S. Benkő. Top. Misk. 44. Surculorum prius a superfluis ramis, foliis, petiolis, cirrhis et extremitatibus *reiectilibus* orbatorum.

Reigniri, denuo ignem concipere, naturam ignis rursum induere V. s. *Igneitas; újból égni, tűztermészetét visszanyerni.*

Reimpedere, reambulare; *bejárni.* Fej. IV. 1. 337. Homo noster... terras eiusdem castri nostri *reimpedeverat,* (reambulaverat).

Reimpedire, alios arcendo aliquid recuperare; *másokat akadályozva elfoglalni.* Cod. Dip. And. II. 94., 103.

Reimpendere, reddere; *visszatériteni.* An. Sc. I. 64. an. 1419: quare obligatores mei... iusta debita mihi solvere et *reimpendere* non deberent?

Reimpetere, reposcere; *visszakövetelni.* Cod. Dip. And. II. 35., 45.

Reimpignoratio, actus de novo impignorandi; *visszelzálogosítás.* Magy. Tört. Eml. XXX. 121. an. 1535.

Reimponere, denuo imponere, reducere; *visszavezetni.* Fej. T. XI. V. Un. 209. fluvium in et ad pristinum et verum cursum seu alveum *reimponere.*

Reimprimere, de novo imprimere; *újra lenyomtatni.* S. Benkő. Top. Misk. Præf. Topographiam Oppidi Miskoltz, . . . multi meorum *reimprimi* desiderant.

Reimproperare, ulcisci; *visszatorolni.* It. rimproverare. Han. Mon. Jur. II. 142: si quis *reimproperaverit* . . . in curiam . . . sibi factam.

Reimproperatio, actus ulciscendi; *megbosszulás, visszatorlás.* Han. Mon. Jur. II. 142.

Reinaugurare, rursus inaugurare; restituere; *újra beiktatni.* Rozsny. D. Diar. 500. Hogy minden előbbeni tiszteinkben *reinauguraltatván,* azokban holtig megtarthassam.

Reincidentia, (Du C.) iteratus lapsus, prolapsio; *bűnbe való visszaesés.* Kon. Egyh. 423. absolutio ad *reincidentiam,* ha azon feltét alatt adatik meg, hogy a felmentett, ha igéretét bizonyos idő alatt nem teljesíti, újra azon fenyíték alá kerüljön. Cher. Jus. Eccl. II. 376. Solet autem absolutio fieri 4. ad *reincidentiam,* dum cuipiam ad certum tantum effectum impertitur absolutio e. g. ut semet coram Judicio sistere valeat.

Reincidere, (Du C.) recidere, relabi; *visszaesni.* Oláh. Cod. Ep. 466. Regina iam melius valet, sed sæpius solet in eundem morbum *reincidere.*

Reincipere, (Du C.) denuo, iterum incipere; *újra kezdeni.* Eszt. Okm. p. 135. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1468.) Semper... sic *reincipientes* et continuantes . . . futuris temporibus celebrentur Missæ.

Reincorporare, denuo, iterum adiungere, attribuere, adiicere, adnectere; *visszakebelezni.* Ker. Nap. 260. *reincorporaretur* Banatus. Art. Diæt. Pos. 41. Fej. Jur. Lib. 309.

Reincorporatio, rursus adiicere, adiungere; *visszakebelezés.* It. reincorporazione. Gall. réincorporation. Art. Diæt. Pos. 117. Petitam per Status et Ordines Comitatum Poseghiensis, Verőcziensis etc ad Sacram Regni Coronam spectantium fiendam *Reincorporationem.* Batty. Leg. I. 699. (Decret. I. Caroli III. an. 1725.) Ker. Nap. 262.

Reinducere, aliquem in possessionem quandam rursus inducere; *újra bevezetni a birtokba.* Fej. X. I. 637. dicta authoritate apostolica in hac parte nobis commissa *reinduximus,* restituimus et reintegravimus.

Reindulgēre, remittere; *elengedni.* Fej. VII. 140. Ceteris debitis et servitys eorumdem populorum per prædictum Abbatem relaxatis et per omnia (sæcula, tempora) *reindultis.*

Reindulsio, permissio, condonatio, remissio; *újra való átengedés.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 167., 239. Tum pro remissione et *reindulsione* premissorum bonorum . . . Nobilibus dominabus Veronice relicta ac Elene filie nec non Gaspar Benedicto et Laurencio filys condam Anthoni literati ducentos et triginta florenos dare et persolvere promisisset et assumpsisset.

Reinfeudatio; *újra való hűbérbe adás.* Vuch. Jur. Feud. 44. tales (res) quæ legitimo modo in feudum constitutæ, facta quoquomodo apertura in feudo ad dominum reversæ, alii rursus in feudum conceduntur; actus, quo id fit, *reinfeudatio* vocatur.

Reingressus, us, Peregrinatio ad loca sancta. (V. Arch. für lat. Lexicogr. IV. 268).; *zarándoklás.* Chr. Dubn. 72., 50. De sevicia, expulsione, *reingressu* et morte Petri regis.

Reinhibitio, actus e contra inhibendi; *viszontiltakozás.* Kass. Jur. Civ. II. 11. in forma Readmonitionis et *Reinhibitionis* respondendi honorem habeo. Kövy El. 829.

Reinplantare, de novo, iterum plantare; *újra beültetni.* Bék. Pil. II. 511. an. 1712. œconomiam reparare... ac *reinplantare* debeant.

Reinsinuatum, iterum publice insinuare; *hivatalos viszonközlés.* Kass. P. P. I. 156. De Insinuatis, *Reinsinuatis* et Notis Præsidialibus. Az elnöki hivatalos közlések, *Viszonközlések,* Jelentések, Értesítésekről.

Reintegracio, (Du C.) in integrum restitutio, instauratio; *megújítás.* Szék. Okl. I. 211. promissionis *reintegracione.*

Reinterpellare, mutuo deprecari pro aliquo; *viszont közbejárni.* Pel. De commemor. defunct. s. I. c. 6. Animæ de purgatorio ereptæ *reinterpellant* pro his, qui eis subvenerunt.

Reinthronizare, rursus in thronum locare, reponere aliquem in sceptra; *visszahelyezni a trónra.* It. reintronizzare. Fej. I. 255. Quapropter *reinthronizavimus* eidem Ecclesiæ Sanctorum Patrum.

Reintimare, iterum notum facere, aliquem rursum certiorem facere; *újra tudósítani.* Cod. Telek. X. 246. Domino Gubernatori aut Baronibus . . . per nostras litteras aut nuncium nostrum *reintimare* teneamur. Szék. Okl. III. 108.

Reintrare, (Du C.) iterum intrare; *ismét visszatérni.* Gall. rentrer. Pel. De corp. Christ. s. III. c. 5. Totus ille sanguis visus est recipi intra hostiam *reintrando.*

Reintroducere, iterum inducere; *újolag bevezetni.* Pesty Ször. II.. 96. Cod. Dip. Pat. V. 161; 231.

Reintroductoria, scilicet litteræ, quibus quis in bona iterum restituitur; *visszaiktató levél.* Szék. Okl. III. 98.

Reinvehere, rursus in usum recipere; *újra behozni.* Numi Hung. 152.

Reinvenire, amissa reperire; *újra megtalálni.* Pesty Ször. III. 371. Cod. de Sztára. II. 168. Marc. Chr. II. 78. Bod. Hist. Un. Trans. 448. Bék. Pászt. III. 649. an. 1701.

Reinventatio, V. *Inventatio.* actus rursus inventandi, inventationem inspiciendi; *új összeirás.* Thök. Diar. II. 355. Præmissa *reinventatio* rerum præspecificatarum antecedenter Munkacsini inventatarum etc.

Reinvestire, (Du C.) iterum locare, investire denuo; *újra elhelyezni.* It. rinvestire. Gall. de nouveau placer. Ger. wieder belehnen — anlegen. Beng. Ann. Er. Cœnob. 340. ac toties quoties casus evenerit, *reinvestiri* debeant in similibus censibus (Capitalia).

Reinviare, (ab ital. inviare) denuo mandare; *újra utasítni.* Pest Vár. Levt.

Reinviatio, actus denuo, rursus mandandi; *visszaküldés.* It. rinviare, rimandare. Gall. renvoi, renvoyer Kass. P. P. 1., 197. ac ubi detegi valuerit — ad locum profugii *reinviationis* . . .

Reis-Effendi, (ab arab. *reïs, rées, reyis,* caput) Cancellarius, præfectus cancellariæ apud Turcas; *állami kanczellária feje.* Bel. Geogr. Comp. 547. Cancellarius *Reis-Effendi.*

Reiskitál, cancellarius; *kanczellár.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 55. Kapucsi bassa aliquo temporis spatio Buda se detinuit et imperfecta re, qua comissio nullum egressum habuit, reverti debuit, *Reiskital* sive *Cancellarius,* qui hac vice audientiæ non interfuit . . . memoriale in præsentia *Reiskital* et Khoja Magno vezerio traditum est.

Reisz-effendi, V. *Reis-Effendi.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II o. I. k.

Reiteratio, iteratio, repetitio: *ismétlés.* Art. D. 1840. p. 30.

Rejecta, æ, in aliam diem dictam procrastinatio; *más törvényes napra való elhalasztás.* Szirm. Gloss. 161.

Rejectamentum, V. Textum sub *Veteramentum; lim-lom.* It. ritagli, gheroni. Gall. choses inutiles Ger. Abfälle.

Rejudaizare, redire ad sacra Judæorum; *visszatérni a zsidó hitre.* Szentiv. Curios Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1288. Secta *Reiudaizantium* invalescit in Germania.

Rejungere, iterum, rursus adjungere alicui rei; *visszacsatolni.* Fej. T. XI. V. Un. 394. regina promittit se oppida regno Hungariæ *rejuncturam.*

Relare, relinquere; *hátrahagyni.* Ger. zurücklassen. Han. Mon. Jur. P. I. 152: concesserunt magistro, . . . ut . . . possit ire . . . dummodo *relasset* eius loco unum expertum in arte barberiæ.

Relascatio, relaxatio; *szabadon bocsátás.* Ljub. Mon. Sl. IV. 105. an. 1373.

1. **Relatio,** (Du C.) commercium, conjunctio, respectus; *viszony.* It. relazione. Vern. Met. 48. *Relatio* est entis determinatio contingens externa nonnisi per comparationem cum alio ente cogitabilis e. g. magnum, parvum, multum vel Professoratus, Discipulatus. Cf. Quint. 8, 4, 21.

2. **Relatio,** officium referentis; *előadói tiszt.* Száz. XXIV. 40.

Relatio matutina, rei gestæ expositio; *jelentés.* Ger. Rapport. Reg. Turm. Præt. 96.

Relativum, (Du C.) relatio, comparatio; *viszonylagosság.* Pázm. Dial. 361.

Relativus, 3., (Du C.) commercio cum aliis rebus connexus, alias res respiciens, cum eis comparatus, ab eis dependens, ad eas pertinens; *viszonylagos.* It. relativo. Vern. Met. 38. Quantitas sensu *relativo* est repræsentatio de variis duarum aut plurium invicem comparatarum quantitatum. Passim apud Augustin.

Relator, approbator (Du C. al. s.); *helyeslő, megerősítő.* Batty. Ger. 239. Te . . . avidissimum sciens de omnibus auditorem immo et præstantissimum *relatorem.* Nota Bath. Existimo . . . quod in Diplomatibus nostris toties occurrit: *referente tali* intelligendum esse: *recognoscente tali,* et hinc sub primis Regibus nostris legimus: *auctorisantibus his et illis:* quæ cognata sunt.

Relatoria, æ, (Du C. Relatoriæ) litteræ confessionem, relationem continentes; *tudósító levél, vallás levél.* Száz. XXII. 361. Deák. Magy. Hölgy. 328. kértem *Relatoriát* és nem adtak. Tör. Tár. 1887. p. 584. Cod. Dip. Pat. II. 269. Cf. Cod. Theod. 13, 5, 8.

Relatorialis, V. *Litterae relatoriae.*

Relatorio-executionales, litteræ, quibus executio insinuatur; *itélet végrehajtásáról tudósító levél.* Törvt. Msz.

Relatorio testimoniales, relationem testimonii continentes litteræ; *tudósító tanubizonyság levél.* Törvt. Msz.

Relatorio-introductorius, relationem de facta introductione continens; *jelentve bevezető.* Proj. Leg. Civ. 232. Relatione per *introductores* super peracta introductione præstita, fassiones una cum *relatorio-introductoriis,* authentico fassionum Protocollo separatim ducendo per extensum inserentur.

Relatus, us, relatio; *jelentés.* Szék. Okl. III. 88. dictis ac *relatibus* eiusdem fidem credencie adhibere velitis.

Relaxacio, (Du C. remissio), actus legandi; *átengedés.* Tör. Tár. 1887. p. 484. testamentaria legacio seu *relaxacio* . . . pomerium vigore testamentarie relaxationis possidere.

Relaxans vel **Relaxantia,** (sc. pharmaca, remedia) idem ac Emolliens (Du C. relaxare, alvum purgare); *lágyitó, lágyitó szer, hashajtó szer.* Bene Med. I. 281.

Relaxare, (Du C. remittere); *elengedni.* Kronst. III. 94: Tewldvariensibus sunt *relaxati,* quod gentes d. Maylathii illuc descenderent, fl. 20.

Relaxata, æ, remissio; *lengedés, könnyités.* Törvt. Msz.

Relaxatio conductionum, remissio cond.; *bérletleengedés.* Ger. Pacht-Nachlass. Lzb. Cod. Med. III. 491.

Relaxationalis, Litteræ relaxationem continentes; *árleszállító levél.* I. Rák. Gy. 124, az vámról szóló *relaxationalis.*

Relaxatorio Præceptorium, (sc. Scriptum remissionem præcipiens); *feloldó parancsot tartalmazó levél.* Kov. Form. St. CXXVI. *Relaxatorio Praeceptorium* Vice-Comiti sonans pro executione peragenda.

Relaxatorium, (sc. scriptum) remissionem continens; *feloldó irat, eltörlő parancsolat.* Kov. Form. St. CXXVII. *Relaxatorium* in causa certi Tauri, ultra triduum detenti, ut Judiium cum Jurassore non obstan. Inhibitorio extrajudic. eisdem exhibito ad desumptionem Marcar. procedant. Georch. H. T. IV. 268.

Relegatorius, 3., V. *Litterae relegatoriae.*

Relevatrix, quæ relevat; *könnyitő.* Fej. V. II. 395. quæ est humanæ posteritatis restauratrix et lapsi Evæ seminis *relevatrix.*

Relevatus, 3., sculptus, cælatus; *dombormű.* Száz. IV. 678. cuppe cum suis copertoriis cum aliquibus figuris non *relevatis* in transilvania preparate.

Relevium, Gall. relief, rachat (Du C.); *a hűbérúrnak járt örökségi díj.* Uj. Magy. Muz. III. 192. Siquis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum tenentium de nobis in capite per servitium militare mortuus fuerit et, cum decesserit heres suus, plene etatis fuerit, et *relevium* debeat, habeat hereditatem suam per antiquum *relevium,* scilicet heres vel heredes comitis de baronia comitis integra per centum libras

Relevium ad misericordiam, V. *Relevium rationabile; könyörületre épült örökösödési díj.*

Relevium rationabile et legitimum, (Du C.) dicitur, quod a Lege statutum vel Consuetudine inductum est, ut distinguatur ab eo Relevio, quod a domini arbitrio pendet, quod *Reliev a mercy,* vocant; *törvényes örökösödési díj.* Uj Magy. Muz. III. 192. *Relevium rationabile* et *legitimum* az, mely törvény és szokás által van megállapítva s különbözik attól, melyet a hűbér úr önkénye szerint szab, mely: relief à mercy vagy *relevium ad misericordiam.*

Relevum, i, (ab it. rilevo), opus cælatum; *dombormű.* Száz. VI. 358. pro ipso pelvi de argento albo et cum parte deaurata cum *relevo.*

Relicta, æ, (Du C.) vidua proles habens; *özvegy.* Jogt. Eml. T. I. p. 118. Samb. Tyrn.

Relictor, qui deserit, relinquit; *elhagyó.* Andr. Pann. 11. Cf. Augustin. Civ. Dei 14, 26.

Religare, excommunicare; *kiközösíteni.* Piszter Sz. Bernát II. 270. melius . . . effugatur aut etiam *religatur,* quam sinitur vineas demoliri.

Religionaris Religionarius, 3., religionis, ad religionem spectans; *vallási.* Hist. Eccl. Ev. 280. Coordinatio Rei *Religionaris* Ecclesiasticæ Superintendentiæ A. C. Add. Evangel. Tibiscanæ 94. Ille legem *religionariam* infinitis Intimatis, Explanationibus, Restrictionibus perfringit. Nov. Calend. 381.

Religiosa domina, sanctimonialis; *apácza.* Szék. Okl. I. 37.

Religiosa Familia, societas, ordo sacerdotum vitam cœlibem soli deo et religioni devotam agentium; *szerzetes család, rend.* Oltv. Act. Synod. 3.

Religiosi, vel Regulares, Clerus regularis; *szerzetrend tagjai.* Kon. Egyh. 360.

Religiosi claustrales viri, fæminæ, monachi, monachæ. Tab. Conser.

Religiosissimus, titulus honoris; *főtisztelendő.* Moln. Patv. 48. Superior *Religiosus* possidendorum Bonorum capax. *Admodum Reverendus* ac *Religiosissimus* D. T. Pater in Christo Colendissimus.

Religioso-moralis, ad bonos mores et ad cultum Dei pertinens; *vallás-erkölcsi.* Cher. Jus. Eccl. II. 180. quæ Civitas ex politicis aut moralibus argumentis statuebat, se quoque ut sua ex *religioso-moralibus* principiis recipere.

Religiosus, i, sacerdos (ap. Fin. alio sensu); *pap.* Pray. Dext. D. Steph. p. 105: Tum Sacra Dextera cum primis *Religiosis* linteatis, tum populo osculanda tradita est. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. Kövy El. 34. Moln. Patv. 48. Cf. Salvian. avar. 3, 5.

Reliquia, æ, pro: *reliquiae; ereklye.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item *reliquia* una. Cf. Appul. de mag. 6.

Reliquiæ baptizatæ, reliquiæ suppositiciæ, pro veris et genuinis habitæ; *hamis ereklye.* Pray. Dext. D. Steph. p. 76: si quis est, sc. digitus S. Steph. aliena enim id fide refero, aut Stephani Protomartyris, ut Pragensem, aut ex earum *reliquiarum* numero esse arbitror, quas *baptizatas* nuncupare solemus.

Reliquiariolum, dimin. a Reliquiario; (kis) *ereklyetartó(cska).* Arch. Rák. VIII. 319.

Reliquiarium, (Du C.) theca sacrarum reliquiarum; *ereklyetartó.* It. reliquario. Gall. reliquaire. Cher. Jus. Eccl. I. 291. Capa untem S. Martini erat opertorium, in quo servabantur S. reliquiæ, item sacra vasa et paramenta pro Missæ sacrificio et quoniam hæc *reliquiaria* postmodum ædificiis reclusa fuere, ipsa ædificia capellæ dicta sunt. Arch. Rák. VIII. 344.

Relligio, *teneritudo.* V. s. *Fides; gyengédség.*

Relocatio, actus denuo locandi; *viszszabérlés.* Károlyi Mat. Tent. 9. conductorem ante definitum tempus excludere nequit, si finito locationis tempore conductor re uti continuat, silente locatore fit tacita *relocatio.*

Relocatio-Conductio, V. *Relocatio.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 560. Si quis post finitum tempus primæ locationis, in usu rei, Locatore patiente persistat, sub iisdem Conditionibus, *Relocatio-Conductio* tacita fieri intelligitur.

Relucere, lucem effundere (Du C. al. s.); *világosságot árasztani.* Batty. Ger. 154. Boniformis vero *relucens* ad sua . . . animus . . . quod jumentorum est jumentis tribuit.

Relucrare, litem reobtinere; *visszanyerni* (a pert). Batty. Leg. III. 396. an. 1414.

Reluibilis, quod relui potest; *visszaváltható.* Kövy El. 308. Sed quæ apud alterum Titulo *reluibili* sint.

Reluibiliter, V. Text. s. *invalidabiliter; visszaváltható módon.* Ger. auf eine einlösbare Weise.

Reluitio, redemptio (Du C. resolutio); *visszaváltás, kiváltás.* Kass. Jur. Civ. II. 1. quod secus eundem manere deberet liberatur v. g. in *Reluitione* Pignoris, si Admonitio peragatur cum integrali summa. Kass. Prax. I. 104. Knauz M. E. Str. II. 114., 145. Tör. Tár. 1888. p. 661.

Reluitionalis, e (pretium), ad redemptionem pertinens; *váltságbéri.* Kass. Prax. I. 204. basim defigendi quotannis *pretii re-*

luitionalis serici galetarum in Hungaria constituit . . .

Reluitorium, redemptionem pignoris attinens negotium; *zálogváltó ügyelet.* Georch. H. T. IV. 61.

Reluitorius, 3., quo quid redimitur; *visszaváltási.* It. di riscatto. Gall. de rachat. Ger. Loskaufungs . . . Hist. Eccl. Ev. 278. Penduntur solutiones hæ (cathedratico et Senioris honorario exceptis) in schedis, quas *reluitorias* vocant. Kass. Jur. Civ. I. 6. Fej. XI. V. Un. 109.

Relutionalis Summa, (recte: reluitionalis), summa solvenda; *váltságdij.* Faber. Jur. Met. 25. per notabilem Summæ *relutionalis* pro auro et argento elevationem.

Rem alicuius exsequi, alius rem in judicio agere; *más ügyében biróság előtt fellépni.* Hajnik Perjog. 176.

Remachinari, dolos nectere; *agyarkodni, suttyomban valaki ellen munkálkodni.* Jan. Pan. Poëm. II. 95: Ignorat ille miser, ignorat quanta et ego *remachinatus* fuerim in eum.

Remandare. (Du C.) renunciare, nunciare; *visszajelenteni, tudósitani.* End. p. 563. (Ladislai III. Constitutio an. 1279.) videant et inquirant . . . veritatem, et demum nobis fideliter debeant *remandare,* ut nos . . . nobilibus . . . sciamus . . . respondere. Tkal. Mon. Ep. I. 173. an. 1274. qualitatem terræ debeatis nobis in litteris vestris *remandare.* Kandra Reg. 498. iudex *remandavit* nobis per literas. Cf. Eutrop. 2, 13; Cassiod. Hist. Eccles. 10, 12.

Remanentia, residuum, pars, quæ remanet (Du C. al. s.); *maradvány, maradék.* Faber. Jur. Met. 150. Si proin Metallifodinæ adiuncta iam admittant, ut non modo additamentis Urburariorum opus non habeat amplius, verum defalcatis impensis notabilem *remanentiam* largiatur, in hoc statu additamentum Urburariis in ratis trimestribus successive restituitur, quæ compensatio *impensae recompensatae* (wieder erstatteter Verlag) nomine insignitur. Tör. Tár. 1887. p. 182. Bene Med. I. 36.

Remanere, convinci, coargui, Ergo forma activa sensum habet passivum (Du C. al. s.); *elmarasztaltatni.* Fej. VII. 247., 190. Andream sacerdotem contra Johannem memoratum in iudicio trium marcarum decrevimus *remansisse.* Kandra Reg. 218.

Remanire, removere, loco movere; *eltávolitani.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 189. vos . . . concivem vestrum . . . ab huiusmodi officio *remanissetis.*

Remarius, i, remorum confector; *evezőcsináló.* Ljub. Mon. Sl. V. 251. an. 1334: pro remis emptis a . . . *remario.*

Remederi, reficere; *helyreállitani.* Arch. Rák. VIII. 74.

Remediabiliter, medendo, efficaciter; *hathatósan.* Ljub. Mon. Sl. III. 133. an. 1349: *remediabiliter* providere. Vjestnik II. 170. an. 1338. volentes . . . eorum discordie et errori *remediabiliter* providere.

Remediari, (Du C.) mederi; *a bajon segiteni.* Batty. Leg. T. II. 491. an. 1260: ut oppressionibus *remediaremur.* Cf. Hieron. Ep. 68; Appul. herb. 2 et 105.

Remediri, 1. remedio uti, 2. mederi, auxilio esse; *1. orvoslattal élni, 2. segiteni.* 1. Jogt. Eml. T. I. p. 310: qui si *remediri* voluerit, inhibeat latam sententiam. 2. Rák. Ön. 15. nobis omnibus moram fecit ad exiliendum carpento, donec occurrentibus undique aulicis malo *remederetur.*

Remedium, (Du C. 3.) a monetarum pondere et materia parva et lege concessa declinatio; *eltérés,* remedium, az érczpénz egyes darabjainak törvény szerinti súlyától és tartalmától való igen csekély és megengedett eltérés. Kecsk. Ötv. 167.

Remedium heroicum, venæ sectio; *érvágás.* Bene Med. I. 148.

Remedium extrajudiciale, V. *Extrajudicialis; perkivüli orvoslat.* Törv. Msz.

Remedium juridicum, jure concessa medela; *törvényes orvoslat.* Törvt Msz.

Remedium præscriptionis; V. *Praescriptio; elidőzést gátló orvoslat.* Törvt. Msz.

Remedium sustentativum, quo lis in puncto quodam sustentata, ad finem perduci nequit; *fentartó orvoslat.* Törvt. Msz.

Remeliorare, (Du C.) restaurare, corrigere, reficere, restituere; *javitani.* Thuróczi Chr. Hung. Steph. 31. Fracturas sive scissuras parietum ac tectorum perspicacibus oculis ac morose inspiciebat et statim *remeliorari* procurabat. Fej. X. 1., 216. M. Flor. Fontes II. 142.

Remembrata, v. *remembrantia,* (Du C.), Anniversarium pro defunctis celebratum; *évfordulati gyászmise.* It. rimembranza. Nagy Hier.

Rememoratio, (Du C.) recordatio; *megemlékezés.* Tör. Tár. 1889. p. 473. Cf. Vulg. Psalm. 37, 1; et 69, 1; Arnob. in Psal. 69.

Rememorativus, 3., in memoriam reducens; *visszaemlékeztető.* It. memorativo. Serm. Cat. 143. quod sicuti Missa est signum vitæ et Christi mortis *rememorativum.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 90.

Remensuratio, actus iterum metiendi, *újra való megmérés.* Pfabl. Jus. Georg. II. 135. an aliquis eorum et in quo Diverticulo fundorum suorum intravillani, agrorum et pratorum authenticatoriam *Remensurationem* institui.

Rementionare, supra memorare; *felebb emliteni.* Kuk. Jur. I. 462. prouti etiam, quod *rementionatas* Partes Transcollapianas concerneret . . .

Remigator, remix; *evezős.* Batty. Leg. T. II. 364. an. 1243. Schläg. 769.

Remigratorius, 3., Passuales remigratoriæ, litteræ domum rediendi facultatem continentes; *visszaköltöztető levél.* Lzb. Cod. Med. T. II. 698.

Reminiscentia, memoria. Textum v. suo *Perprius; emlékezet.* It. reminiscenza. Gall. reminiscence. Cf. *Reminiscentiae,* arum ap. Tertull. Anim. 23. sq. Arnob. 2., 57.

Remissibilis, e, quod remitti, ignosci potest; *megbocsátható.* It. rimenibile. Otia. Bachm. 245. ergo datur quoddam aliud peccatum, quod in futuro sæculo *remissibile* est. Cf. Tertull. Pud. 2.

Remissio nexus feudalis, *a hűbéri viszonynak feloldása.* Vuch. Jur. Feud. 230. Quotiescunque Vasallus dominium plenum acquirit, oritur appropriatio et cum per talem unionem divisi dominii feudum in bonum allodiale convertatur, ideo passim appropriatio, nomine allodisationis insignitur. Appropriatio contingere potest I. refutatione domini directi in favorem vasalli vel gratuite vel onerose, quæ si gratis fiat, in specie *remissio nexus feudalis* dicitur.

Remissionales, (sc. litteræ) quæ rescribuntur ei, qui primus scripsit; *felelő levél.* Tör. Tár. XII. 80. Kov. Form. St. LXXXVIII.

Remissoria, iudicium, sententia repudiata; *visszautasitó itélet.* Georch. H. T. IV. 212.

Remissorio - continuatorius, *folytatólagosan visszautasitó* (itélet). Cod. Camb. Merc. 111. Expensas submissionis ad forum revisorium appellans; remissionis vero tam in appellatorio quam et revisorio foro, si *remissorio-continuatoria sententia* intervenit, Actor, secus autem is, qui per latam sententiam favorem executionis obtinuit, anticipare debet.

Remitor, Remigator, *evezős.* It. rematore, remigatore. Obs. Jadr. 403. et quatuor propugnaculorum cum pavimento, ubi *remitores* remos protrahebant Ib. 402. ne *remigatores* ex eis defectum aliquod pati valuissent.

Remittens, primus syngraphæ acceptans; *rendelő, intézvényes.* Ger. Remittent, Wechselgläubiger. Proj. Leg. Civ. 263. ut nonnisi tales cambiales litteræ pro privilegiatis quarto loco classificandis habeantur, pro quibus parata pecunia numerata est, quales sunt per *remittentem* vel *indossatum,* aut quemvis alium emptæ, sed propter denegatam acceptationem vel solutionem cum protestatione remissæ aut denique ad trassatum, fidem trassantis secutum, expeditæ.

Remizare, remigare; *evezni.* Ljub. Mon. Sl. V. 261. an. 1334. pro capucio perduto . . . in *remizando* galeam.

Remoboth, *Sarabaitae* q. v. (Du C.)

Remocare, trahere; *vontatni.* It. rimorchiare. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334: pro vino dato une barche ad *remocandum* marcilianam.

Remonstrantes, in Belgica dicti Armeniani hæretici, qui libellum supplicem *Remonstrantia* dictum adversus Calvinistarum Synodum Dodracensem, supremis Hollandiæ ordinibus exhibuerunt anno 1610. (Du C.) Syll. Pos. Ass. LX. An. Ita sane docent Jesuitæ, *Remonstrantes,* et omnes liberi arbitrii patroni,

Remonstratio, (Du C. consilium, monitum), *kifogási jog.* Ger. Kundschaftsrecht. Juriev. Jur. Met. 190. Judex montanus ex officio procedit: 1-o. In informationibus et *Remonstrationibus* (Kundschaftsrechte) circa Mutungationem, Collationem, nec non desolata obiecta montana et feuda.

Remontalis, in supplementum missus, emptus; *pótlék* (ló). Gall. remonte. Lzb. Cod. Med. III. 112: Instructio . . . pro equorum *remontalium* collectionis præfectura.

Remoratorius, 3., moram afferens; *késleltető.* Törvt. Msz.

Remorsus, (Du C.) (a remordendo); *mardosás, marás.* Törvt. Msz.

Remorsus conscientiæ, cruciatus conscientiæ; *lelkiismeret mardosása, furdalása.* Imre Phil. 365.

Remotiores, nude pro: remotiores propinqui; *távolabbi rokonok.* Tör. Tár. 1881. p. 348.

Remunda, supplementum equorum, equi in supplementum empti; *pótlékló.* Gall. remonte. Száz. XXIX. 924.

Remunerator, qui remuneratur; *megjutalmazó.* Andr. Pan. 11. Cf. Tertull. Apol. 36. Inscr. Orell. no 1140.

Remuneratorius, 3., remunerans; *visszafizető, viszonzó, jutalmazó.* Imre Phil. 533.

Remutare, non: rursus mutare, ut habet Forc. sed: redimere; *visszaváltani, visszacserélni.* (Du C. mutare). Batty. Leg. II. 363. an. 1239. quod eadem pecunia possent et vellent *remutare.* Eszt. Okm. 118. si vero ... terram ... *remutare* recusaverimus. Szék. Okl. IV. 3. Fej. VII. 360., 273. si prælibatus Concivis easdem res suas iuxta continentiam literarum nostrarum infra quindenas datarum præsentium ab eodem Actore coram nobis redemerit seu *remutaverit,* bene quidem, alioquin prætactus Actor ista arma vendendi habeat facultatem.

Remutatio, mutatio, permutatio; *csere.* Fej. X. I. 552. Ut autem præfata donatio, *remutatio* sive concambium ipsius terræ Belsey.

Renanus florenus, Rhenensis fl.; *rénes forint.* Tör. Tár. 1887. p. 145.

Rengum, (Du C.) ordo, series; *sor, rang.* Gall. rang. Rač. Mon. Sl. XIII. 173. an. 1357: deliberate fuerunt (sc. salinæ) ad *rengum* Blaxio ...

Renisus, actus renitendi, animus alienus; *ellenszegülés, ellenszenv.* It. ripugnanza. Vern. Psych. 73. Odium nonnunquam antipathia præcedit, quæ in involuntario *renisu* ad conspectum alicuius personæ orto consistit. Cf. Cels. 5., 28., 12.; Augustin. Civ. Dei. 21., 16.

Renitentia, æ, resistentia, repugnantia; *ellenszegülés, ellentállás.* Dip. Alv. II. 301. fidelitatem absque omni *renitentia* demonstrarent. Cod. Dip. Pat. IV. 277., 436. Rák. Ön. 120.

Rennuencia, æ, (renutus) actus renuendi; *ellenkezés.* Szék. Okl. III. 150.

Rennuere, pro: renuere; *megtagadni.* Cod. Zi. I. 431., 461., 613.

Renota, v. Reinsinuatio, responsum puplicum; *hivatalos válasz.* Törvt. Msz.

Renovatio investituræ, *az ünnepélyes beiktatásnak megújitása.* Vuch. Jur. Feud. 150. Ad conservandum nexum feudalem inter dominum et vasallum proditum est legibus medium, *renovatio investiturae* seu actus, quo mutato aut domino aut vasallo investitura primo acquirenti iam facta redintegratur et confirmatur.

Renovatio originalium, renovatio tabularum autographarum; *eredeti levélújjitás.* Georch. H. T. II. 103.

Renovatoria, æ, mandatum regium, quo nova instrumenta edenda urgentur; *újabb okmány kiállitására kiadott kir. parancs.* Hajnik Perjog. 361.

Renovatorio-Executorium, mandatum renovationem et executionem continens; *megújjitó és végrehajtató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 173. Kass. Jur. Civ. I. 259.

Renovatorium, sententiam renovandum præcipiens; *itélet-ujjitó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 267.

Renovatorius, 3., renovans; *megújitó.* Kövy El. 227. Vel statuendum erit: Renovationem Sententiæ in hoc casu non esse necessariam vel, quod aut *Renovatorio* Instituto, in genere aut in casu Juris ad rem in specie (si v. gr. maritus vel pater post convictionem 32 annis vivat) nunquam præscribatur.

Renudare, revelare, retegere, nudare; *leleplezni.* Fej. Jur. Lib. 191. Pázmány vitia *renudare.* Cf. Appul. Met. 8 p. 214; Ib. 2, p. 122.

Renuentia, (a renuendo) repugnantia; *ellenzés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 250. *Renuentia* Nobilium insurgendi in Generali Expeditione penes Regem.

1. **Renumeratio,** actus solvendi, dissolvendi; *visszafizetés.* Gall. remboursement. Kass. Jur. Civ. I. 31. Bonaque in Cambium data erga restitutionem Boni cambiati et *renumerationem* pecuniæ iisdem adiudicari ac remitti deberent.

2. **Renumeratio,** pro: remuneratio; *megajándékozás.* Rozsny. D. Diar. 529. eddig való szolgálatimnak is lássa Isten ha volt-e illendő *renumeratiója.*

Renuncia Diætalia, mutua nuncia comitiorum Regni; *országgyülési viszonizenetek.* Kass. P. P. I. 3., 50. De Nuntiis et *Renuntiis Diaetalibus,* Országgyülési Izenetekről és Viszonizenetekről.

Renunciantes, *Apotactitae* q. v.

Renuntiare montanis, abiicere rerum metallicarum curam; *bányászattal felhagyni.* Besztb. Levt.

Renuntiatio juri, actus renuntiandi juri; *joglemondás.* Törvt. Msz.

Reobtinere, recipere; *visszakapni.* Tört. Tör. VI. 40.

Reobtentio, recuperatio; *visszaszerzés.* Cod. Zi. III. p. 530., 551 ... ut dum idem magister paulus habita *reoptencione* eiusdem medietatis possessionis ... eandem sihi assignarunt et dederint. Schwartn. Scult. 177. Fej. VIII. 2., 225.

Reobtinere, recuperare; *visszanyerni, visszakapni.* Vern. Psych. 398. Falsa itaque est sententia et homine vehementer indigna, quod is ad naturalem suam destinationem quasi postliminio *reobtinendam,* exuta omni, quam habet, cultura, ad statum ruditatis redire debeat.

Reoccidere, in vicem occidere; *megöléssel megtorolni.* Ger. durch Mord rächen. Chr. Dubn. p. 36: Stephanus ... dum *reoccidendi* sentencia per Almanie principes ... lata esset, descendit in Pannoniam.

Reoccupans, qui denuo, iterum aliqua re potitur; *visszafoglaló.* Kövy El. 774. Nam 31. 1681. quidem distinxerat *Reoccupantem* ab *Opponente.* Kass. P. P. I. 229.

Reoccupare, denuo, iterum potiri aliqua re; *visszafoglalni.* Kövy El. 773. *Reoccupatio* post annum qua violentia, ante annum nonnunqam qua repulsio, verum semper qua oppositio tractatur. De eo, qui secundario *reoccupat* si Executionem passus 1. bona executa in parte vel in toto *reoccupet,* propter *reoccupationem* quidem ante annum ab executione peracta factam, ad dandam *reoccupationis* rationem 34: 1729. post annum vero, prout etiam tertius quispiam, licet intra annum, triumphantem turbans, Processu violentiali conveniendus est.

Reoccupatio, recuperatio; *visszafoglalás.* V. s. Reoccupare. Georch. H. T. IV. 237. Megtörténik, hogy az Itéletet végrehajtó Biró nem tekintvén az ellentállást, a jószágot mégis elfoglalja és a Felperest annak Birtokába helyezteti: mely esetben, valamint akkor is, midőn az ügyevesztett Fél akármi okravaló nézve az itéletnek végrehajtásakor az ellentállást elmulasztotta, később — egy esztendőnek elforgása előtt 68. 1-mæ a törvényes foglalás alá vett jószágot, ha ereje birja, maga hatalmából ismét visszafoglalja *(reoccupat):* mely tétemény formájára nézve hatalmas visszafoglalásnak *(reoccupatio)* mondattatik. Arch. Rák. VIII. 197. templorum *reoccupationes.* Kass. P. P. I. 229. Rák. Ön. 158. Jókai Rab R. I. 305. Vivat *reoccupatio.*

Reoccupationalis, ad recuperationem pertinens; *visszafoglalási.* Jókai Rab. R. I. 4.

Reoccupator, recuperator; *visszafoglaló.* Kuk. Jur. III. 125. Art. Diæt. Pos. 43.

Reoccupatorium, recuperationis causam inquirens actio; *visszafoglalás okát kérdő ügyelet.* Georch. H. T. IV. 237.

Reoccupatorius processus, lis in causa recuperationis mota; *visszafoglalási ügyelet.* Kass. P. P. I. 229. In casibus reoccupationis bonorum iudicialiter executorum reoccupanti subseque in *processu reoccupatorio* convicto oppositionis remedium amplius non competere.

Reoptare, optare, ut redeat aliquid; *visszakivánni.* Tör. Tár. 1887. p. 490.

Reoptentio, V. *Reobtentio.* Cod. Dip. Pat. V. 125., 159.

Reoptinere, recuperare; *visszanyerni, kapni.* Chr. Dubn. 230., 200., 233., 202. Quod iam nunc deo concedente cum magna pugna *reoptentum* habemus. Cod. Zi. I. 271.

Reordinamentum, nova instructio, dispositio; *új intézkedés.* Han. Mon. Jur. II. 15. an. 1312: si aliquod statutum vel reformatio vel *reordinamentum* contineatur in presenti volumine ... habeatur pro vano.

Reordinare, denuo sacerdotem inaugurare; *újra pappá szentelni, avatni.* Nill. Symb. 99: ab archiepiscopo Strigoniensi ... in presbyterum *reordinari* ac in episcopum *reconsecrari* postulo.

Reordinatus, 3., denuo ordinatus; *újra szabályozott.* Andr. Pann. 15. terminus stantium et ipsorum, qui ad eum reducuntur, via et *reordinatissima* manuductio.

Reorganisatio, nova constitutio; *újra való szervezés.* Száz. XXVII. 516.

Repacificare, (Du C.) reconciliare; *kibékiteni.* Batty. Leg. T. II. 152. (Sæc. XII.) quicunque non prius fratri suo *repacificatus* communicare presumpserit.

Repagulare, pessulo occludere; obserare; *elreteszelni, elzárni.* Georg. Sirm. I. 6. mandavit, ut statim hostia Budensia, quot sunt, coacte sint *repagulati* et sic sub custodia Ladislaus Waydafia. Id. 1., 6. post ipsos mox januam *repagulaverunt* et omnes usque ad unum ad terram prostraverunt.

Repagulum, piscina (Du C. locus tutus, quasi repagulis clausus); *halastó.* Szék. Okl. IV. 14.

Repara, æ, munimentum. V. s. *Musella; védőfal.* It. riparo.

Reparamentum, (Du C.) refectio,

sartura. V. s. *Maseria; javítás.* It. riparamento.

Reparatio, restauratio, refectio; *tatarozás.* Ger. Wiederherstellung. Georch. H. T. II. 447. Cf. Orell. Inscr. no 1147; Prudent. Cath. 10., 123.

Reparatrix,femina,quæ reparat; *helyreállító, visszaszerző, megváltó.* It. riparatrice. Vita S. Steph. 27. regina celi, *reparatrix* inclita mundi, tuo patrocinio sanctam ecclesiam cum episcopis et clero ... committo. Szil. Régi Magy. Költ. I. 253.

Reparatura, æ, (Du C.) reparatio; *javítás, elégtétel.* Jókai. Mire Megv. I. 138. az elmarasztalt kárára történt *reparatura,* a mostani utazás, *assistentia,* forspont, diurnumok.

Repartio, partitio, distributio; *felosztás, kivetés.* It. ripartizione. Gall. repartition. Kass. P. P. II. 21. ut quanti contributionalis æqua proportione fiat inter contribuentes *repartio.*

Repartiri, partiri, dispertire; *szétosztani.* Lop. Mon. Sl. XX. 212. an. 1702. Rák. Ön. 110. horas diei inter preces, somnum, prandendum et per carceris mei angustias deambulandum, *repartitus* sum.

Repartitio, V. *Repartio.* Arch. Rák. I. 3. *Repartitio* portalium hajdonum. Kass. Prax. I. 26.

Repartitionalis, ad repartitionem, divisionem, pertinens; *kivetési.* Pfahl. Jus. Georg. 348. summa vero per eundem soluta tam libello, quam et registro *repartitionali* inscribendum.

Repatibulatus, 3., detorte fulcro præditus; *visszásan mankós.* Bárczay.

1. **Repatriare,** in patriam redire (Du C.); *haza visszatérni.* Chr. Dubn. p. 87: Dux autem Otto ... *repatriavit.* Anonym. 12. Cf. Solin. 24; et 33.

2. **Repatriare,** (Du C.) ex exilio in patriam reducere; *számkivetésből haza költöztetni.* It. ripatriare. Ljub. Mon. Sl. IX. 54. an. 1410.

3. **Repatriare,** recipere patrimonium; *visszaszerezni* (örökséget). Cod. Dip. Arp. V. 74.

Repausare, (Du C. 2.) quiescere, pausam facere; *megpihenni, nyugodni.* It. riposare. Gall. reposer. Thurócz. 56., 91. Post hæc decem annis *repausantes* anno undecimo Saxoniam, Turingiam etc. et Burgundos demoliti. S. de Kz. Chr. I. 4., 1. 7. Chr. Dubn. 17. Cumque ... Atila ... in Sicambria *repausasset.* Batty. Leg. III. 435. an. 1439. M. Flor. Fontes II. 114. Star. VI. 187. an. 1325.

Repellare, appellare, provocare; *fölebbezni.* Tör. Tár. 1887. p. 594.

Repensa, (Du C.) remuneratio, recompensatio; *visszafizetés.* It. ricompensa, rimunerazione. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 53. quare nos de omnium Baronum nostrorum induccione, consilio benevolo et assensu in *repensam* aliqualem, licet non plenam, octo mansiones castrensium etc.

Repensiva, æ, (Du C.) remuneratio; *visszafizetés, jutalmazás.* Sup. An. Sc. II. 25. an. 1307: fidelitas nanciscitur obsequiorum *repensivam.* Knauz. M. E. Str. II. 242., 257.

Reperceptio, actus denuo percipiendi; *újra való bevétel.* Törvt. Msz.

Reperibilis, quod reperiri potest; *található.* Lzb. Cod. Med. T. II. 239: rerum *reperibilium* venditor. Fej. X. I. 314. Rák. Ön. 268. tu prædicis refrigescendum iri charitatem, et in fine temporum vix *reperibilem* fore.

Reperire se, morari; *időzni, lenni.* Ger. sich befinden. Ljub. Mon. Sl. XII. 194. an. 1415. facta ... querela ... per ... provisores, qui tunc *se reperiebant* in dictis partibus.

Reperitio, actus reperiendi, inventio; *találás.* Fej. X. 4., 264. et eorum seu earum quemlibet seu quamlibet per devastationem bonorum ipsorum seu ipsorum et eorum omnium et singulorum mobilium et immobilium ubicunque *reperitionem,* captionem, sequestrationem seu aprestationem, seu quamcunque aliam occupationem et detentionem authoritate nostra et potentia brachii secularis procedatis.

Repersolutio, actus reddendi, solvendi, persolvendi; *visszafizetés.* Gall. rembourser. Kass. Jur. Civ. III. 3. Si debiti *repersolutio* urgeatur.

Repersolvere, æs alienum solvere, dissolvere; *visszafizetni.* Kass. Jur. Civ I. 90. summam intra unius Anni spatium infallibiliter *repersoluturi* sint. Proj. Leg. Civ. 254.

Repetiare, (Du C.) resarcire, reficere veteri vesti segmenta assuere (a petia); *foltozni.* Prot. inq. 190: et portabat vestes veteres et *repetiatas.* Batty. Leg. III. 618. an. 1498: quod fratres possint *repetiare* vestes cum saccis et aliis peciis.

Repetitim, etiam atque etiam; *ismételve, ismételten.* Jos. Repr. 5. an. 1790: *repetitim* ... proposita petitiones. Reg. Turm. Præt. 25.

Repetitoria, (charta) litteræ, quibus aliquid repetitur; *visszakövetelő irat.* Kov. Form. St. CXXXIII. *Repetitoria* subditi fugitivi in Cottu Trenchin observari solita.

Repetitorius, 3., ad actum repetendi pertinens; *visszakövetelési.* Cher. Jus. Eccl. II. 298. qui vero servum vel colonum alienum detinet, accipit processum *Repetitorium* servi vel coloni.

1. **Repletio,** actus immittendi pulverem pyrium; *(fegyver) töltés.* Arch. Rák. VIII. 330. Infundibulum pro *repletione* Sclopi.

2. **Repletio,** agger; *töltés.* D. Raczk p. 54: super aquis ... *repletionibus* seu aggeribus ... supportati ... habeantur. (an. 1489.) Cod. de Sztára II. 356. *repletiones* lignorum et terrarum facere debeant ... in quibus ... viatores cum curribus ... commode valeant pertransire.

1. **Repletura,** repletio, infusio (nomen a verbo replere verbalium more fictum); *megtöltés.* It. riempimento. Gall. remplissage. Fr. Lib. Rt. I. 125. pro quo vino et *repletura* ex taxa receperunt.

2. **Repletura,** æ, pulvis nitratus cum globo; *töltény.* Ger. Ladung. Kronst. II. 152: ad *repleturas* bombardarum zu den *ladungen.*

Replica, æ, (Du C. 2.) iterata defensio, responsio, refutatio; *viszonfelelet, szóváltás.* Kon. Egyh. 399. A per czélja a vitás jogügyet teljesen kideríteni és a biróban az iránt jogi meggyőződést kelteni, hogy kinek részén áll az igazság, azért szükséges, hogy mind a két fél saját állítmányai mellett harczoló érveket lehető világosan, szabatosan és velősön adja elő; ezen előadások, vitatkozások — vagy feleselések, szóváltásnak neveztetnek *(replica,* duplica, triplica). Kass. Jur. Civ. I. 152. Cod. Camb. Merc. 96. Jókai. Régi jó Tbl. II. 59. Georch. H. T. III. 253. Arch. Rák. IX. 138. Pázm. Dial. 22. Cod. Dip. Brüss. Burg. 100.

Replicare, (Du C.) respondere, refutare; *felelni, replikázni.* Jókai. Mire Megv. III. 118. Kass. P. P. I. 326. Fiscus Magistratualis *replicat.* Cf. Modest. Dig. 2., 14., 35. fin.

Replicatio, V. *Replica* (Du C.) Comp. L. I. F. Omnis exceptio et *replicatio* exclusoria est: exceptio actorem excludit, *replicatio* reum; sed et contra *replicationem* duplicatio et contra duplicationem triplicatio, et ita deinceps multiplicantur nomina, dum aut reus aut actor obiicit. Illésh. 133. Cf. Just. Inst. 4., 14; Gai Dig. 27., 10., 7; Julian. ib. 44., 2., 24.

Replicuit, pro: replicavit; *felelt, viszonzott.* Star. XXV. 82. an. 1751. *replicuit* mater nurus.

Reponderatio, actus de novo librandi; *ismételt, új mérlegezés.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2.

Reponere, abire, abdicare se aliqua re (hungarismus); *letenni.* End. p. 480. (Stephani bani Libertas an. 1252: 10): Maior ville revoluto anno ... debeat *reponere* villicacionem.

Reponere sub signaculo tesserarum, signis militaribus adscribere; *katonának besorozni.* Batty. Ger. 150. Illi ... qui dicunt ... non est Deus ... filios ... hominum ad Dei imaginem conditos ut armenta agrestia *sub signaculo reponunt tesserarum.*

Repopulari, incolarum numerum denuo augere; *újra megnépesíteni.* Knauz. M. E. Str. I, 548., 720.

Reportare, (Du C.) referre; *jelenteni,* It. rapportare. Tört. Tár. XII. 53.

Reportum, (Du C. Reportus) nuncius, relatio; *jelentés.* It. rapporto. Arch. Rák. II. 292. VIII. 103., 390. *reportummal* térjen vissza.

1. **Repositio,** actus reponendi (Du C. al. s.); *visszahelyezés.* It. ristabilimento. Gall. restitution. Cod. Evang. T. I. p. 245: Rogamus ... ut dignetur ... agere pro *repositione* patrum societatis Jesu.

2. **Repositio,** restitutio; *visszaadatás.* Kövy El. 438. adeoque si successores locantis arrendatorem eiiciant, *repositioni* (nisi pretium meliorationum sub spe futuræ utilitatis factarum repetendum habeat) vix est locus. Georch. H. T. III. 20. Csak a kárt követő ügyeket (ha 3000 frtot meg nem halad) illeti a Szolga-Birót; mert ha a Felperes a kár megtéritetésén fellyűl egyszersmind a visszatételt *(Repositio)* azaz a hatalmasul elfoglaltt jószágának visszaadattatását is keresi: már ez esetben csak az Alispánt illeti a Biróság (Judicatus).

Repositionalis, ad actum reponendi pertinens; *visszahelyezésbeli.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles alii Criminales ... alii sunt Divisionales, Proportionales. Reluitorii, Sepositorii, *Repositionales.*

1. **Repositorium,** processus repositionis (Du C. al. s.) Georch. H. T. III. 340. Minekelőtte emlitett törvények hozattattak volna,

számosabban volt ugyan *a visszatételő (repositorium) ügyelet:* mert szabadon marad minden esetre a feleknek a Törvény utja.

2. **Repositorium,** receptaculum (Du C. gazophylacium); *tár, tárház, szerszámtartó hely.* Tör. Tár. 1886. p. 562. Verancs. V. 338. *repositoria* farinæ. Pár. Páp.

Repositorium rescriptum, scriptum, quo quis in possessionem reponitur; *visszahelyező kir. leirat.* Ker. Nap. 191. kegyelmes revocatorium és *repositorium rescriptum.*

Repositorius, 3., ad reponendum pertinens; *visszahelyezési.* Diar. Com. II. 75. Causæ liquidi debiti, violentiales, *Repositoriae.*

Repositura, theca (Du C. al. sensu); *láda.* Kronst. III. 479: *repositura* lignea vel theca vulgo laden.

Repostura, depositum; *letétemény.* Ljub. Mon. Sl. I. 120—121: possint facere credantias et *reposturas* sive deposita ad invicem.

Repræsentabilis, qui repræsentari potest; *szem elé állítható, bemutatható.* Pázm. Dial. 25.

Repræsentamen, imago, exemplar; *példány, hasonkép.* Nad. Florus Hung. L. I. c. V. p. 15. Ex his quondam prout morum erant Servilium, apud Atticos servorum nomina emersere: eorum *repraesentamen* in Comœdiis: . . . Davus et Geta.

Repræsentans, (in Cambialibus) personam alicuius agens; *képviselő.* Art. D. 1840. p. 59.

Repræsentatio, actus proponendi, referendi (Du C. al. s.); *előterjesztés.* Diar Com. 103.

Repræsentationalis, personam alicuius sustinens; *képviseleti.* Jókai Kősziv. II. 59. telik neki! *repraesentationalis* költség quantum oportet.

Repræsentatitius, 3., qui personam alicuius sustinet; *képviseleti.* Probst. Comitiol. p. 125. Quamquam vero Cardinalis Bonvivius Summi Pontificis Nuntius, juxta characterem suum *repraesentatitium* (uti cæremonialis Philosophia-hodie loqui amat) haud compareret, quod *tiaram* sive Berettam non accepisset: Attamen spectatum venit in Aulam.

1. **Repræsentativus,** 3., (Du C.) qui repræsentat, ostendit, exhibet; *előállító.* Pel. Dom. Adv. s. IV. c. 5: Erit ibi quoddam signum illius crucis *repraesentativum.*

2. **Repræsentativus,** qui obit alicuius vices, qui fungitur alicuius vice (Du C. al. s.); *képviseleti.* It. rappresentativo. Gall. représentatif. Pelcz. Geisa. p. 74—75: Illa autem Comitia, ad quæ habenda delecti ex quavis Provincia vel Comitatu, viri, totum populi, aut Nobilitatis corpus repræsentantes, convenerunt, quæ *repraesentativa* dicamus . . .

Reprecatoriæ, (litteræ) mutuas preces continentes; *visszkivánást-, kérést tartalmazó.* Kov. Form. St. VIII. *Reprecatoriae* Festorum Paschalium.

Reprehensibilis, reprehensione dignus; *megfeddésre méltó.* Tör. Tár. 1892. p. 392. Andr. Pann. 185. Cf. Salvian. Gub. D. 4., 14.

Represalia, æ, par pari relatum; ius talionis (Du C. repræsaliæ); *visszatorlás.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 79. an. 1421. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 380. admittit capere et apprehendere in *represaliam* . . . pro rebus suis ablatis. Fej. VI. 75., 81. propter *repressalias.* Tör. Tár. IX. 14.

Repressalia, orum. V. *Represalia,* æ. Pril. Abact. 26: quia . . . mactatio pecorum . . . *repressalia* . . . procurarent.

Repressare, reprimere; *visszanyomni, akadályozni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 377. ut illorum dampnatis et *repressatis* erroribus et pravis conatibus etc.

Reprobatio, (Du C.) reiectio; *félrevetés, elutasitás.* It. riprovazione. S. de Kz. Chr. A. 2., 2: ne communitas nobilium *reprobationem* huiusmodi grave ferret. Cf. Tertull. Apol. 13., adv. Marc. 4., 35. fin.

Reprobatorium, reiectio, non probatio; *elutasitás.* Faber. Jur. Met. 183. *Reprobatorium* B. Res. de 27. Maji. 1703. intuitu ingessionis in examen testium Jurisdictioni Mont. obnoxiorum, diluit rationes in exculpationem facti allatas.

Reprobus, (Du C.) improbus, condemnatus; *kárhozott, gonosz.* It. reprobo. Patr. Const. 21. Extremum Judicium.

Judicium binis fiet sub Præside verbis
Dicetur *reprobis:* Ite, Venite, Probis.

Cf. Ulp. Dig. 13., 7., 24.

Reproducere, denuo proferre, exhibere; *újra bemutatni.* Tör. Tár. 1889. p. 387. *reproductum* est testamentum præsens 19. Novembr.

Reproductivus, 3., vim rursus producendi, proferendi habens; *visszaadó képességgel biró.* Vern. Psych. 201. Præsensio . . . in *reproductiva* imaginandi facultate, sympathia et obscura similium præteritorum eventuum recordatione fundatur.

Reproductrix, quæ reproducit; *visszapótló.* Vern. Met. II. 51: quatenus integrum aliquod corpus conservare nititur, vis altrix, quatenus ad partes vel deperditas vel disiectas restituendas tendit vis *reproductrix,* quatenus denique genera conservare conatur per productionem novorum individuorum, vis genitrix vel *propagatrix* audit.

Reprofiteor, denuo palam fatendo adiudicare; *újonnan nyilvánosan oda itélni.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 27. Cunradus Bragensi episcopo fratri suo parrochiam iudiciario ordine requisitam ex integro *reprofiterentur* et redderent.

Reprotestatio, intercessio intercessioni opposita; *viszonti ellenállás, viszonti óvás.* Szend. Misk. tört. III. 436. an. 1713: præsentavit . . . *reprotestationem* in simplici papyro conscriptam. Kass. P. P. I. 26. Hist. Eccl. Ev. 214. paravit intercessionem Intercessioni, *Reprotestationem Reprotestationi.*

Reproverare, reprobare (Du C. reprovare); *nem helyeselni.* It. riprovare. Han. Mon. Jur. P. I. 107: contradixit, *reproveravit.*

Republicanus, liberæ reipublicæ amicus; *republikánus, köztársasági.* Száz. VII. 241. royalista, *republicanus.*

Republicare, rursus publicare (Du C. publicare); *újra kihirdetni.* Pest Vár. Levt.

Republicatio, actus publicandi; *kihirdetés.* Pfahl. Jus. Georg. 303. Sua Maiestas supra citatæ Resolutionis *republicationem* Consilio demandavit.

Repullulare, rursus pullulare; *újra kicsiráztatni.* Oláh. Cod. Ep. 500. huiusmodi enim patronis res eget litteraria, quæ ancipiti Marte adversus barbariem *repullulare* meditantem pugnat. Cf. Plin. 16., 10., 19., 44., 90.

Repulsio, *visszautasitás, visszaverés.* Kövy El. 767. *Repulsio* in causis longæ litis et loco oppositionis est et terminus causæ §. 1040. *Repulsio* est remedium Juridicum quo exequendus, executionem sententiæ Judiciariæ in longæ litis Processu, in anterioribus latæ, non admittit 1729: 33., 38. Georch. H. T. II. 149. Jogt. Eml. I. 42. Cf. Cœl. Aur. Tard. 2., 7 fin.

Repulsionales, (sc. litt.) repulsionem continentes; *visszautasitó levél.* Kov. Form. St. CXLV. *Repulsionales* cum Insertione literar. Divisionalium.

Repulsionalis, ad actum repellendi pertinens; *visszaüzésbeli.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii Secundarii v. g. Oppositionalis, *Repulsionalis,* Novi etc.

Repulsivum, 3., remedium repellens; *eltávolító szer.* Pel. In Circ. Dom. s. IV. c. 8: Nomen Jesu est totius mali efficacissimum *repulsivum.*

Repulsivus, vim repellendi habens; *taszító, ellökő.* It. repulsivo. Gall. répulsif. Fr. Balassa. Casul. Steph. App. verum si tribuatur igni elementari vis expansiva seu *repulsiva.*

Repulus, i, fors. pabo; *taliga.* Schubkarren. Star. XIII. 251. an. 1397. unusquisque conducat *repulum* lapidum ad terram rubeam.

Repurgatio, actus purgandi; *megtisztitás.* Gall. purgation. F. Forg. 348. Interea exercitum detinebat laboribus in *repurgatione* fossarum et restauratione munitionum Sigeti.

Reputare pro nihilo, parvi æstimare, nullo numero putare; *semmibe sem venni.* V. *Incrassare.* 2.

Requesta, (Du C.) libellus supplex, preces; *kérelem levél, folyamodvány.* Gall. requête. V. s. *Iniunctura.* Tör. Tár. XXIII. 38. Et venerabiles nobiles et potentes viri dominj, Milo comes Joigniaci, Radulphus de Ranavalle panneterius francie, Petrus de Bournarello milites et Alelmus *boistelli, magister requestarum* hospitў dicti domini francorum regis.

Requiem, *halottmise.* Ger. das Requiem. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 134. ut Patres Conventus de Remeta singulis annis pro refrigerio animæ suæ unum Sacrum de *Requiem* anniversarium dicere et persolvere sunt adstricti.

Requirifacere, requirendum curare; *kerestetni, idéztetni.* Szék. Okl. II. 170.

Requisita, orum, res necessariæ; *szerek.* Ger. die Requisiten. Kass. P. P. I. 159. Occasione Regnicolaris insurrectionis equitem suis *requisitis* instructum atque armatum statuerit.

Requisita medicinalia, res ad medendum necessariæ; *orvosi szerek, gyógyszerek.* Arch. Rák. VIII. 340. Scatulæ maiores diversis *medicinalibus requisitis* oneratæ.

Requisita scripturistica, res ad scribendum necessariæ. V. *Postae portorium; irói készlet.*

Requisiti, (Du C.) idem qui magistri Requestarum, Bonfinio auctore: Referendarii, qui preces referebant ad principem; *a ké-*

relmi levelek mesterei. Roger. cap. 6: Nam Cancellarii, ut dicebant, pro eo, quod nisi per ipsos *Requisitos* regi loqui poterant, deprimebant et sublevabant aliquos.

Requisitio, mendicatio (Du C. exactio tributi); *koldulás.* Pesty Ször. II. 170.

1. **Requisitor,** qui aliquid requirit; *megkérő, megkereső.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 221., 322. *Requisitorque* ipsius Juris possessionarii in dominium eiusdem contradiccione talis Inhibentis et aliorum quorumlibet non obstante statui solet atque introduci.

2. **Requisitor,** tabularii præfectus, archivarius, custos; qui instrumenta literaria quærit, investigat; *levéltáros.* Recon. an. 1608. p. 51: Conclusum est . . . ut . . . *Requisitores* in Conventibus Leleziensi et Jazoviensi . . . constituti . . . in omnibus fungantur. Tör. Tár. 1889. p. 566. Pesty Ször. III. 371. Conservatores et *Requisitores* . . . instrumentorum in Conservatorio seu Sacristia Ecclesiæ. Szer. Not. 195.

Requisitoria, æ, scil. litteræ requisitoriæ, quibus vendicamus bona; *megkereső levél.* Tör. Tár. 1887. p. 254.

Requisitorium, mandatum, quo instrumenta literalia requirenda præcipiuntur; *felkerestető parancsolat.* Proj. Leg. Civ. 207. Quamvis in Judicio Tabulæ Regiæ originalia duntaxat documenta, non vero Transumta prævia ratione transumi valeant, quia tamen non raro fieri consuevit, ut authentica Literarum Transumta in Capitulis, Conventibus asservata erga *Requisitorium* expediantur. Georch. H. T. IV. 145., 264. Kov. Form. St. XCIII.

Requisitorium et præceptorium mandatum, *fejedelmi levélkerestető és parancslevél.* Tör.Tár. XIII. 8.

Res acquisita quasi castrensis, V. *Quasi castrensis.* Törvt. Msz.

Res ad infeudandum capax, Res ad infeudandum idonea, *hűbéradásra képes — alkalmas tárgy.* Vuch. Jur. Feud. 38. *Res ad infeudandum capax* illa audit, cuius dominium utile sub lege fidelitatis retento dominio directo in alterum transferri potest. *Res ad infeudandum idonea,* quæ divisionem dominii directi et utilis admittit, unaque dominium directum domini securum præstat.

Res caduca, V. *Caducitas.* 2. Georch. Ért. 35.

Res coacquistæ, una acquisitæ res; *közös szerzeményi jószágok.* Törvt. Msz.

Res coquinaria, negotia coquinæ; *konyhászat.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res coriaria, *szíjgyártás.* Ger. Riemerei. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res corporales, incorporales, *testtel biró és testtel nem biró tárgy.* Vuch. Jur. Feud. 39. In feudum itaque constitui possunt I. res immobiles non tantum singulares, sed et rerum Universitates v. g. integra prædia et territoria, II. res *corporales* et *incorporales* uti iura, eaque vel separatim vel una cum prædio, cui inhærent, uti ius venandi III. res mobiles . . . IV. res fungibiles.

Res exhausti usus, res, quæ usu exhauriri possunt; *kimeríthető hasznu dolgok.* Törvt. Msz.

Res fidei commissa, V. *Fidei commissum.* Törvt. Msz.

Res fungibilis, res, quæ consumi possunt; *elenyészhető vagyon.* Georch. H. T. III. 39. És ez által különbözik az elenyészhetetlen vagyon a költsöntől: melyben elenyésző vagyon *(fungibilis)* adattatik ugy, hogy azt elköltvén csak annak nemében (in genere) adattassék más szinte annyi és szint ollyan vissza.

Res inexhausti usus, res, quæ usu exhauriri non potest; *kimeríthetetlen hasznu dolog.* Törvt. Msz.

Res infungibilis, res, quæ consumi non possunt; *el nem élhető, enyészhető dolog.* Törvt. Msz.

Res liquefactoria et contusoria, *érczolvasztás-ügy.* Ger. Schmelze, Giesserei. Nov. Calend. 205 D. Theofilus Nobilis Geramb, simul Primarius *Rei Liquefactoriae* et Contusoriæ Præfectus . . .

Res Monetario — Montanistica et Salinaris, *pénz és sóügy.* Ger. Salz- und Bergwerks-Angelegenheit. Nov. Calend. 220. Supremum in *Re Monetario — Montanistica et Salinari.* Regium Inspectoratus Officium, nec non Districtuale Judicium Montanum in Superiori Hungaria.

Res non fungibilis, res, bona, quæ consumi non possunt; *elenyészhetetlen vagyon.* Georch. H. T. III. 37—39. Elenyészhetetlennek nevezem a használatnak tárgyát nem azért, mintha valóban soha el nem enyészhetnék; hanem mivel ollyannak kell neki lenni, hogy azon haszonvétel által, mellyre kiadattatott, el ne enyészhessék, p. o. bizonyos meghatározott időre és használatra advân ki az aranyláńczomat, hogy annak valóságában ismét visszaadattassék, a használónak azt más formába önteni nem lehet, hogy előbbeni valósága elenyészszék.

Res postalis, negotium, res vehicularia; *postaügy.* Vuch. Jur. Feud. 53. *Res postalis* in omnibus fere civitatibus Europæis multiplices subiit vicissitudines.

Res præcise avitica, res tantum avitica; *csupán osztályra tartozó ősi dolog.* Törvt. Msz.

Res profectitiæ, labore acquisitæ res; *munkán szerzett jószágok.* Törvt. Msz.

Res pyrobolia, *Pyrobolia res* q. v. Tör. Tár. 1888. p. 163.

Res sanitatis, res medica; *egészségügy.* Ger. Sanitätswesen. Kass. P. P. I. 22. viarum publicarum structura et reparatio, *res sanitatis* etc.

Res statistica, cognitio regnorum rerumque publicarum. (Prælatorum, Magnatum, Nobilium; Status Militaris, Ecclesiasticus, Civilis etc.); *népszámlálási, statisztikai ügy.* Molnár Patv. 61., 62.

Res sutoria, sutrina; *varga mesterség.* Ger. Schusterei. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 6.

Res temporales, bona fluxa, caduca; res humanæ; *földi javak,* Tör. Tár. IX. 56.

Res tormenta, res tormentaria; *tüzérség.* Pest. Vár. Levt.

Res vecturaria, vectura; *szekerezés.* Törvt. Msz.

Res vecturaria militaris, vectura militaris; *tábori szekerezés.* Törvt. Msz.

Res vestiaria, vestiarium; *ruhatár.* Törvt. Msz.

1. **Resa,** æ, (Du C. mensura frumentaria) hoc. l. frumentum oblatum; *gabona illeték.* Fabr. Urk. 42. an. 1423: in expensis. *Resis* et muneribus sponte oblatis.

2. **Resa,** æ, iter (Du C. al. s.); *út, utazás.* Ger. Reise. Fjp. Szám. 459. an. 1438: summa . . . exposita in *Resa* ad dominum regem. Kronst. I. 164. III. 598., 599. Quel. Sieb. I. 520. an. 1509.

Resaignare, denuo phlebotomare; *újra eret vágni.* Jókai Régi jó Tbl. I. 77.

Resalutatrix, femina, quæ resalutat; *viszontüdvözlő.* Pel. Pom. L. I. p. 4. a. 2. c. 4. haud dubium, quin in hora mortis beatam virginem, quam sepissime salutaverat, *resalutatricem* promeruerit.

Resanatio læsionis, actus resarciendæ læsionis; *sérelemorvoslás.* Törvt. Msz.

Resarcitio, actus resarciendi, compensatio; *kipótolás, kárpótlás.* Fej. III. 248. collectas mardurinales, quas ipsis in *resarcitionem* et recompensam præfatarum earum pecuniarum . . . perpetuo damus in dicto Comitatu et dominio ipsorum taxari. Dip. Alv. II. 282. Opin. de Venat.

Resarsio, actus resarciendi; *kijavitás, foltozás.* Kronst. II. 554: pro *resarsione* coopturæ currus.

Resartio, V. *Resarsio; javitás.* Kronst. III. 481: pro *resartione* horreorum.

Rescatare, rescotere, (Du C.) recuperare; *beváltani.* It. ricattare. Ljub. Mon. Sl. XI. 332. an. 1346: debeant *rescotere* et exigere ab omnibus . . . pro quolibet ypp, quod *rescataverint* et exegerint, habere debeant . . .

Rescatum, exactio (Du C. Rescattum); *sarcz.* Germ. Brandschatzung. Dip. Reip. Rag. 37.

Rescatus, i, (Du C. rescattum) redemptio; *ki-, megváltás.* It. riscatto. Ljub. Mon. Sl. II. 129.

Reschattare, redimere. V. s. *Improntare; beváltani.* It. riscuotere.

Rescientia, cognitio; *megismerés.* Fej. X. 3., 39. nosque absque æstimatione prædictarum possessionariarum portionum prælibatorum filiorum Pauli ac *rescientia* et reinventione veritatis huius, utrum quondam dictus Thomas in præfata possessione Saul nobilis vel impossessionatus fuerit . . .

Rescindibilis, qui rescindi potest; *felbontható.* Faber Jur. Met. 158. Talis venditio coram Judicio montano, utpote ex capite doli, *rescindibilis* est, præterea venditores tamquam publici impostores puniendi. Proj. Leg. Civ. 222.

Rescire, cognoscere; *megtudni.* Pfahl. Jus. Georg. II. 42. Ut error, qui in primæva Regulatione Urbariali in indictata quantitate fundorum intervenit, *resciri* et ipsa Rectificatio cum fundamento institui valeat. Cf. Gell. 2., 19., 1.

Resciscitari, sciscitando renovare; *megtudakolva megújitani.* Cod. Dip. And. II. 260., 281. et ne veritatis obex *resciscitandi* litem vel materiam quescionis pateat aut sucrescat.

1. **Rescissio,** actus rescindendi (pactum); *felbontás, megsemmisités, érvénytelenités.* It. rescissione. Kass. Jur. Civ. I. 32. Quia vero similes Bonorum aviticorum abalienationes et inscriptiones perennales ductu Tit. 58. et 59. et aliarum pro re nata adducendarum Patriæ Legum citra legales casus vetitæ *rescissioni* et invalidationi subessent. Cf. Callist. Dig. 50., 9., 5. Ulp. lb. 37., 4., 3.

2. **Rescissio,** munitio, vallum; *sánczolat.* Gall. retranchement. Szentiv. Cur. Misc. 371. Unde *rescissio* nihil aliud est, quam intra priores munitiones, quas hostis impugnat vel etiam iam expugnavit noviter erecta munitio.

Rescodere, detrahere (defalcare) (ab it. *scodare:* caudam circumcidere); *levonni.* Ljub. Mon. Sl. I. 44: debet *rescodere* de suis bannis et ex istis bannis debent habere iudices quintum.

Rescribere, respondere, reniti, vetare; *tiltakozni.* Ker. Nap. 83.

Rescripta articularia, responsa articulos continentia; *czikkbeli leirat.* Faber. Jur. Met. 15. Ad speciales porro leges referuntur *Rescripta Articularia,* utpote queis condendis Articulus 40., 741. occasionem dedit et die 9. Junii 1747. ad singulas VII. Montanas Civitates cum speciali declaratoria Resolutione expedita et Codici rec. Edit. adnexa.

Rescriptio, (Du C.) rescriptum = mandatum; *leirat.* Kov. Form St CXLVII. *Rescriptio* Introductionis et Statutionis ad Mandatum Palatinale. Cf. Julian. D g. 1., 18., 8. Callistr. ib. 9.

Rescriptionales, litteræ rescriptum continentes; *leirat.* Cod. Dip. And. V. 68., 33., 72., 7. Cod. Dip. Kár. I. 263., 430.

1. **Rescriptum,** a rege emanatum mandatum (Du C. al. s.); Georch. H. T. IV. 203. A királyi parancsolatok vagy egyenesen ő Felsége kezével irattatnak alá és akkor neveztetnek *Felséges Rendelésnek (Rescriptum)* vagy ő Felsége neveben a Fő Magyar Udvari Tanács által adattatnak ki; és akkor mondattatnak Kegyelmes Udvari Rendelésnek *(Decretum Aulicum).* Arch. Rák. IX. 138.

2. **Rescriptum,** exemplum ad fidem autographi confectum (Du C. al. s.); *másolat.* Batty. Leg. T. II. 255. an. 1163: quatenus *rescripta* seu transumpta privilegiorum.

Rescriptum declaratorium, explanans rescriptum; *világositó leirat.* Törvt. Msz.

Resecrare, de novo consecrare (Du C. al. s.); *újból megszentelni.* An. Sc. II. 275. (sæc. XVI.) templum . . . *resecratum.*

Resensus, us, sensus inamœnus; *kellemetlen érzés.* It. risentimento. Pest. Vár. Levt.

Resentire, sentire, persentire; *érezni, átérezni.* Rák. Ön. 218. l. 6—7. (6.): Tu nosti, Domine, quod gravius hoc *resenseram* periculum, quam naufragii, quod per gratiam tuam evitaveramus . . .

Reseratio, explicatio; *megfejtés, magyarázat.* Batty. Ger. 101. Quia . . . symbolica sunt . . . secundum *reserationem* aliter admittenda.

Reseratio sequestri, abolitio sequestri; *birói zár megszüntetése.* Kass. P. P. I. 192. Publicatio *Reserationis Sequestri.*

Reseratorium, mandatum, quo abolitio sequestri præcipitur; *zárt oldó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 268.

Reserrare, referre; *előadni.* Ger. vortragen. Ljub. Mon. Sl. I. 329.

Reserva, æ, copiæ subsidiariæ, subsidiarii; *segéd csapat, tartalék sereg.* Ger. Reserve. Arch. Rák. IV. 214. Diar. 1802. p. 111. Kuk. Jur. II. 167.

Reserva incendialis, copiæ subsidiariæ ad tempus incendii; *tűz esetére való tartalék.* Reg. Turm. Præt. Formulare VI. Repartitionis et Exmissionum Lista. *Pro Reservis Incendialibus.*

1. **Reservata,** orum; *kikötés, fentartás.* Ger. Vorbehalt. Faber. Jur. Met. 35. De Jure Regali Minerali et ex eo promanantibus Juribus in Codice legum patriarum plurimæ continentur Leges, ex quibus perspicuum redditur: Jus istud inter Jura et notione eorum, quæ *Reservata* adpellantur, comprehendi, proventusque Cameræ, ad quos Fodinæ Mineræque referuntur, omnisque culturæ montanæ œconomicam administrationem.

2. **Reservata,** æ, exceptio; *kifogás, fentartás, kikötés.* Jos. Repr. 44. an. 1790. Georch. H. T. IV. 163. Thök. Lev. 287. acceptálják minden *reservata* nélkül.

Reservata Mentalis, V. *Reservatio mentalis.* Tisztb. Ir. *Reservata Mentalis Értelemtitkolás.*

Reservatio, conditio (Du C. al. s.); *kikötés.* Batty. Leg. III. 49.

Reservatio juris, exceptio juris; *jogi kikötés.* Törvt. Msz.

Reservatio mentalis, animo concepta exceptio; *gondolati kikötés.* It. riserba mentale. Ger. Vorbehalt in Gedanken. Act. et Doc. Rákóczy p. 31: in omnibus punctis . . . a suis . . . statibus subjectis . . . . sanctissime et citra ullum defectum, glossam et *mentalem reservationem* . . . observandos . . . curare velint.

1. **Reservire,** gratiam referre, rependere; *viszont szolgálatot tenni.* Mon. Comit. Trans. I. 165. an. 1542. de benevolencia . . . in me et fratrem meum graciam habeo *reservi turus.* Fej. VIII. 1. 393.

2. **Reservire,** serviendo compensare; *leszolgálni.* Vjestnik I. 191. an. 1289: dies fuge in duplum teneor tibi *reservire.*

Residenciam insularem peragere, in insula habitare, residere; *szigeten lakni.* End. p. 530. (Stephani V. Privilegia an. 1271): quum Cletus episcopus tribus annis cum Bela . . . rege *residenciam insularem peregisset.*

Residens, procurator, negotiorum curator (Du C. al. s.); *ügyviselő.* It. residente. Ger. Resident, Geschäftsträger. Act. et Doc. Rákóczy p. 113: scripsimus Domino *Residenti* Gallico ipsimet. Thök. Diar. 35. Instr. Pac. Art. XVIII. Száz. XI. 111. II. Rák. Gy. 581. *Residens,* Boilus sive legatus. Rák. Ön. 301. Tör. Tár. 1888. p. 708. Szil. Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 26. Cod. Alv. I. 7.

Residens Venetorum, legatus Venetorum Constantinopoli: *Velenczei ügyviselő, követ.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VI. 481. Expectatur etiam Boilus, i. e. *Residens Venetorum.*

1. **Residentia,** æ, iter regis (Du C. al. s.); *hadbaszállás, királyi utazás.* Száz. III. 18. Datum in quindenis *residentiae* (vagy *descensus)* exercitus regis. Robert Károly 1307. in quindenis *residentiae* proxime nunc movendi exercitus regalis. Hadbaszállást, de legtöbbnyire küln. az Árpádok alatt királyi utazást jelentett, midőn is az utbaesők, ha csak felmentve nem voltak, a királyt roppant kiséretével (exercitus) elfogadni tartoztak.

2. **Residentia,** (Du C.) habitatio, aula; *királyi lak, tartózkodási hely, székhely.* Tör. Tár. 1891. p. 416. Rák. Ön. 109.

3. **Residentia,** æ, pecunia residua (Du C. al. s.); *hátrálék.* It. residuo. Cod. Dip. Brüss. IV. 119. cui interea usque totalem finalemque decisionem et contentationem de *residentia* competenti Dnus Bethlen et Provincia providere teneantur.

Residentia exercitus, *a hadbaszállás utolsó napja.* Hung. sermone: *a királyi hadbaszállás végső napja.* Dimissio exercitus regalis post confectum bellum. Quum nobiles in castris Regis erant causæ litigantium differebantur ad quintum decimum diem dimissionis i. e. residentiæ exercitus regalis; vulgo: ad quindenas residentiæ exercitus regalis. Hæc dies in universo Regno proclamari solebat, ut partes coram iudice comparere possint. Fusius de hac re: (Knauz Nándor Kortan Bp. 1876.) Fej. VIII. 3. 671. personaliter astantes iuxta continenciam priorum literarum nostrarum in quindenis *residencie* præsentis exercitus Domini Regis versus partes Bohemiæ habiti.

Residentiam capere, domicilium collocare; *letelepedni.* Tör. Tár. 1887. p. 489. *residentiam ceperunt* (letelepedtek).

Residentiam facere, habitare; *lakni.* Eszt. Okm. p. 94: *faciant* continuam *residentiam* (an. 1396.).

Residentialis, is, confrater; *testvér.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 159. Ad extremum gloriatur Cœnobium Viclunense inclytis duobus, de *Residentialium* suorum numero, Coelo datis Martyribus.

Residentiatus, 3., qui habitat; *székhelylyel biró.* Jogt. Eml. I. 249.

Residentionalis, ad residentiam, ad sedem pertinens; *székvárosi.* Diar. Com. II. 12. ad portam templi S. Stephani *Residentionalis.* Kass. Jur. Civ. I. 26., 144. in *residentionali* domo. Cod. Dip. Pat. VII. 36.

Residere in collo, tergo hærere. V. s. *Impartitus; nyakán ülni.* Ger. auf dem Nacken sitzen. Chr. Dubn. p. 21.

1. **Residuare,** remanere; *fent-, hátramaradni.* Fej. VII. 360., 273. et quid ex pretio pecuniæ suæ *residuabit,* hoc totum annotato in causam attracto teneatur coram homine nostro ad id deputato restituere.

2. **Residuare,** reponere; *megtakaritani, félretenni.* Frak. Mály. lev. II. 54: pecunie quantitatem sibi *residuare.*

Residui crimen, crimen peculatus; *közkincs elsikkasztása.* Törvt. Msz.

Residuitas, residuum, quod restat; *maradék.* Fjp. Szám. p. 66: *residuitas* est ipsi defalcata in taxa. Tör. Tár. XII. 39. Rák. Ön. 41. Werbőczi 129. Cod. Zi. V. 433. Thuróczi. 59. Kass. Jur. Civ. I. 89.

Residuum vini, fæces vini; *borseprű.* It. feccia del vino. Ger. Weinhefe. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 99. decimas de vino, et agnis, et apibus provenientes non solvere, et *residuum vini* non portare . . .

Resignacio, (Du C. resignare, rem possessam alicui transcribere, concedere) Resignatio, traditio alicuius rei; *átadás.* Fej. VII. 143. Necnon amicitiam nobis iam in *resignacione* Castri et Civitatis Posoniensis cum iuribus et pertinentys suis liberaliter factam. Törvt. Msz.

1. **Resignare,** (Du C.) subiicere; *alávetni. alárendelni.* Rák. Ön. 123. l. 23: . . . voluntati tuæ meam *resignaverim.*

2. **Resignare,** testari, confiteri. profiteri (Du C. al. s.); *kinyilatkoztatni.* Rit.

exp. ver. G. 3—2: Quorum uterque vice et in persona adversariorum suorum se stare dicentes, *resignaverunt* predictos . . . esse omnino esse liberos.

Resignare officium, abdicare se magistratu, munere; *hivataláról lemondani.* Törvt. Msz.

1. **Resignatio,** restitutio; *visszaadás, visszabocsátás.* Cod. de Sztára. Vol. II. 6. Supplicant nostro culmini humili precum cum instantia, ut predictam ipsius Johannis dictarum portionum possessionariarum *resignationem* ratam et gratam habere . . . dignaremur.

2. **Resignatio,** (Du C.) subiectio, abdicatio; *alávetés, alárendelés, lemondás.* Rák. Ön. 110. l. 33—35. (34.): Dixi, Domine, et ita est, resolutum me fuisse et vere subjectum voluntati tuæ; sed *resignationis* meæ nec amor nec timor fuerat fundamentum.

Resignatoriæ, (sc. litteræ) restitutionem continentes; *általadó levél.* Törvt. Msz.

Resignatorium, (Instrumentum), 1. actus tradendi, 2. scriptum abdicationem continens; *1. átadvány, 2. leköszönő levél.* Wallaszky 373.

Resiliens, qui desistit causā; *elálló fél.* Georch. H. T. I. 81. De a szent szék sem kínszerítheti éppen erőszakkal az *elálló felet (resilientem)* főképp ollyankor, midőn valamely rosz következhetne az erőltetett házasságból. Cf. Ulp. Dig. 18., 2., 9.

Resilire, recedere, refugere. H. l. pro: omittere, (Du C. renuntiare); *abban hagyni, felhagyni.* S. de Kz. Chr. A. 1., 1. tamen ei de cælesti throno verbum venit, quod a tali *resiliret* cogitatu.

Resinifer, qui fert resinam; *gyantatermő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 31.

Resis, (gr. ῥῆσις) fama; *monda.* Fragm. Chron. Rythm. temp. Ludov. I. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. p. 49.

Tulitque animalia
Resis atque brutalia.

Resolubilis, (Du C.) qui facile resolvitur; *feloldható.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. Pars. II. p. 271. Cf. Prudent. Apoth. 581. Id. Cathem. 10., 157.

Resolute, fortiter, audacter (Du C. al. s.); *elszántan.* Arch. Rák. IX. 498.

1. **Resolutio,** sententia (Du C. al. s.); *határozat, rendelet.* Ger. Entscheidung. Jos. Repr. 43. an. 1790: Si *resolutio* Tolerantiæ, ut supponi debet, in favorem Protestantium emanavit, equidem cum favore non congruit terminus Tolerantiæ. Ac. Com. Sopron. 118. (Ordines) ex tradita *resolutione* intellexerunt. Beth. G. Lev. 274.

2. **Resolutio,** interpretatio (Du C. al. s.); *magyarázat.* Körmöcb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. g. 54. Grammaticæ Rhenianæ Etymologia, una cum *resolutione* grammatica Terentii.

Resolutio regia, regis sententia; *királyi végzet, határozat, rendelet.* Kass. Prax. I. 273. De benignis *Resolutionibus Regiis.*

Resolutivus, 3., resolvens; *feloldozó.* Kelem. Inst. Jur. Præf. II. 78. Conditio est . . . 2-o Suspensiva impedit effectum, donec eveniat; iuxta illud: *Conditio nihil ponit* ad esse, nisi impleatur; ast *Resolutiva* eveniens eundem tollit. Törvt. Msz.

Resolutor conferentiarum, qui conferentiarum agenda constituit; *az értekezlet meghatározója.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 137. obiit Pater Elisæus Staffevsky Theologiæ Moralis Professor et *conferentiarum resolutor.*

Resolvacio, liquatio; fusura, conflatura; *oldás, olvasztás.* Kol. Cod. 7.

Resolvere, instituere, decernere; *határozni, rendelni.* Cod. Alv. I. 13. ő felsége igen kegyelmesen *resolválván.* Arch. Rák. VIII. 88.

Resolvere animo, animo perpendere, in mente agitare; *megfontolni.* V. Textum sub *Confoederare.*

Resolvere se, animum inducere, constituere; *magát elhatározni.* Nill. Symb. p. 663: *resolvi me* ad clericam. Ac. Com. Sopr. 117. Arch. Rák. VIII. 382. Star. VIII. 122. an. 1748. *resolvi me* recurrere ad . . . dominationem reverendissimam.

Respectabilis persona, persona venerabilis; *tekintélyes személy.* Ger. Respektable Person. Jók. Epp. I. 128.

Respektiva, æ, pro: perspectiva, ad sonum vocis «respectivus» fictum: telescopium; *távcső.* Jókai Debr. lun. 112.

Respectivus, 3., suo quisque loco; *illető, illetékes.* It. rispettivo. Ger. zuständig, respective. Kass. Prax. Ib. 34. litteras officiosas ad *loca respectiva* Comitatus medio hajdonum equitum promovere. Ib. I. 35. illorum obligatio est eiectatus ad *respectivas* Communitates avenæ fœni et straminis portiones . . . recipere.

Respectu, si spectes, quod spectat, ratione; *tekintetében,* ra-, re-, nézve, illetőleg, vonatkozólag. Inst. Arith. 80. Nimirum quævis unitas potest spectari tamquam totum aliquod pluribus constans partibus; quare partes eiusmodi *respectu* totius Fractiones appellantur.

Respectuosus, 3., respectum præstans, respectu plenus; fere idem est, ac respectualis, quod apud Du Cangium occurrit significans eum: qui observantiam v. reverentiam erga aliquem præstat; *tisztelő, tisztelettel teljes.* Rák. Ön. 226. l. 19—20. (19.): . . . concepto vero *respectuoso* affectu pro persona Regis vere illo non viso mihi aliquid deesse credideram. Cod. Evang. I. 281. infrascriptus . . . recognosco, quod . . . miserit in scriptis, quandam *respectuosam* requisitionem.

Respectus, mora (Du C. 4.); *haladék.* Uj Magy. Muz. III. 197. Nullus constabularius vel alius ballivus noster capiat blada vel alia catalla alicuius, nisi statim inde reddat denarios aut *respectum* inde habere possit de voluntate venditoris.

Respirabilis, qui respirari potest; *ki-, belehelhető.* Bene Med. V. 298. aër *respirabilis.*

Respirationes ultimæ, luctamen mortis, animam agere; *végvonaglás.* It. agonia. Ger. Todeskampf. Thurócz. 274. Quem cum præfatus frater, Johannes de Capistrano, *ultimis respiraminibus* laborantem intuitus est.

1. **Respirium,** i, (Du C. al. s.) respiratio, quies; *lélekzetvétel, szünet, pihenés.* It. respiro, pausa, riposo. Thök. Diar. II. 114. Kevés idő mulva érkezék az tábor is, kivel való megegyezésünkkel kihivatván három rendben is az böszörményiekben tractába indulánk velek és virradtig engedvén *respiriumot* végtére nekiek, az tábor az gyümölcses kertekben szállott meg. Arch. Rák. IX. 22. II. Rák. Gy. 387.

2. **Respirium,** (Du C. al. s.); comperendinatio, dies prolatus; *törvénykezésben idő haladék.* It. respiro, dilazione. Gall. délai. Ger. Frist, Aufschub. Csaplov. Nucleus p. 261: Incatto in causa extraseriali ad extraserialiter agendum non citato *Respirium* conceditur. Kövy El. 670. cum *respirium* et moram indulget conquirendis probis.

Responditor, responsor, vas; *jótálló.* Rač. Mon. Sl. XIII. 153. an. 1356: debet . . . mittere . . . procuratorem et *responditorem.*

Responsa, æ, sententia; *végzés.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 66: ad causam attracti *responsam* legitime coram nobis expectarunt.

Responsabilis, qui rationem debet reddere alicuius rei; *felelős.* Knauz M. E. S. II. 487., 510. Andreas III. Rex Comites . . . sibi soli *responsabiles* esse promulgat. Regul. Turm. Præt. 45.

Responsabilitas, quum quis rationem alicuius facti reddere debet, periculum; *felelősség.* Pest. Vár. Levt. Opin. P. II. Sec. II. Cap. III. art. 10.

Responsalis, (Du C.) procurator, advocatus; *ügyvéd.* Ljub. Mon. Sl. II. 22: compareatis coram nobis . . . per ydoneum *responsalem.* Kub. C. Arp. I. 179. nec misit pro se aliquem *responsalem.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 208. Fej. III. 417. Kat. Hist. Duc. 541.

Responsamen, (Du C.) responsum; *felelet.* Rák. Ön. 112.

Responsator, V. *Responditor; felelős, jótálló.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 69. an. 1530. debes esse *responsator* et pagator de omni . . .

1. **Responsio,** inquisitio (Du C. al. s.); *feleltetés.* Batty. Leg. T. II. 91. an. 1093: cum nec idoneorum testium *responsione* (ad hæc notat. Bat.: Hic latet Hungaricus idiotismus inquisitionem enim *feleltetés* idest *responsionem* dicimus.)

2. **Responsio,** annua pensio, (Du C. 2.); *évenkint fizetendő összeg.* Cod. de Sztára. Vol. II. 177. Reditus et emolimenta adeo sunt his diebus diminuta, quod *responsiones* . . . debite solvi quoquomodo nequeunt.

3. **Responsio,** ratio danda (Du C. al. s.); *felelősség.* It. risponsabilità. Kass. P. P. I. 241. Absque ullo ulteriori *responsionis* onere.

Responsiunculum, (Du C. responsoriolum) breve responsum, responsorium, hoc est responsorius cantus, cantus Ecclesiastici species. Apud nostrum: breve responsum, adnotatio; *rövid válasz.* Bod. Hist. Eccl. II. 62.

Responsiva, æ, (Du C.) epistola responsum continens; *felelet.* Ljub. Mon. Sl. III. 118: suam expectabimus *responsivam* et in hoc dignetur scribere *velle* suum. Dip. Reip. Rag. 15. Star. I. 145. an. 1360.

Responsivalis, e, responsum continens; *feleletet tartalmazó.* Kov. Form. St. 53. Et sic de talibus formis *responsivalibus* dicta sufficiant.

Responsivum, i, responsum; *felelet.* Schröer. Synt. 7.

Responsoriæ, literæ responsum continentes; *válasz-levél.* Arch. Rák. III. 284.

perceptis *responsoriis.* VIII. 196. copiam *responsoriarum* accludo. Cod. Alv. I. 39.

Responsorie, respondendo, mutuo; *válaszképen, viszonozva.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 180. an. 1782. animi sensa in . . . litteris *responsorie* exprimere. Tör. Tár. 1881. p. 413. *responsorie* ad me scripsit.

Responsorio-Declaratoriæ, (litteræ) respondendo declarantes; *felelve kijelentő levél.* Kov. Form. St. CLII. 60.

1. **Responsorium,** responsio; *felelet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 108. columbæ . . . alligatis illarum pedibus epistolis, ibant, et rursus ad eosdem cum *responsoriis* redibant.

2. **Responsorium,** (Du C.) cantus ecclesiasticus, quod uno canente chorus consonando respondeat; *imabeli felelet.* Reg. S. Ben. 9., 12. Duo *responsoria* sine ‚Gloria' dicantur. Ibid. 9., 20. Post has vero tres lectiones cum *responsoria* sua sequantur sex psalmi. Ibid. 10., 7. Quam lectionem brevis *responsorius* subsequatur. Vita S. Steph. 88. Cf. Ambros. Hexaem. 3., 5., 23.

Resposui, Resposuit, respondi; *feleltem.* It. risposi. Thök. Diar. 488. Ego ipse *resposui:* etc. *Resposui* ipsi: etc. *Resposuit* Chamus: etc.

Respublica creditrix, *hitelező község.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 144. *Respublica* id est communitas aliqua *creditrix* omnibus creditoribus chirographariis præfertur.

Respublica Christiana, universi christiani; *keresztyén egyház.* Verancs. II. 219. Petri Berislavi Vesprimiensis episcopi, summi Hungarici regni, *christianaeque reipublicae* herois . . .

Restabilire, (Du C.) restituere; *visszahelyezni.* Jos. Repr. 24: Administratio . . *restabiliatur.* Rák. Ön. 67. pacem *restabilire.* Pris. Serv. 94. Arch. Rák. IX. 90.

Restaneus, 3., quod alicui adhuc debetur in supplementum; *hátralevő, még tartozó.* An. Sc. II. 108. an. 1532: promisso... *restaneo* . . . salario.

Restans, qui debet alicui aliquid; *adósságban maradt* (adó). Georch. H. T. III. 56.

Restantia, æ, residua pars; *hátralék.* Tör. Tár. XI. 168. *restantias* Dicæ et Taxæ. Rák. Ön. 135. Kass. Prax. 2., 35. Arch. Rák. VIII. 31.

Restantia Auszczugalis, residua pars rationum; *számlai hátralék.* Kov. Form. St. CLXXXVIII. Actio ad persolutionem *Restantiae Auszczugalis* contra Emeritum Dominii Officialem suscitata.

Restantiarius, i, debitor; qui nomen nondum dissolvit; *hátralékos, adós.* It. debitore. Art. Diæt. Pos. 79. sola quintalitate pro compensandis aliorum Comitatuum super erogationibus deducta et per *Restantiarios* pro rata singulorum Restantia eum in finem pendenda. Reg. Turm. Præt. 165. Arch. Rák. II. 419. Star. VIII. 136. an. 1748.

Restatare, reddere, restatuere; *viszszaadni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 157. an. 1344: conditione expresse apposita, quod commune possit illam *restatare,* quandocumque sibi placebit.

Restatio, ferreum substentaculum; *támasz.* It. sostentacolo. Gall. chevalet. Galeoti. 35. Sed hastam sub ala tenere ferreo substentaculo: quod ne retro hasta pellatur ibi restet, *restationem* dicimus, non memini me legisse apud antiquos.

Restatucio, actus restituendi; *visszahelyezés.* Szék. Okl. I. 237.

Restatuere, iterum statuere, restituere; *visszállitani.* Cod. Zi. Vol. V. 120: Villam... suo monasterio . . . *restatui* facere voluissent. Fej. XI. V. Un. 80. Cod. de Sztára. II. 231. Tör. Tár. XII. 175. Szék. Okl. I. 237.

Restatutio, restitutio; *a jószágba való visszaiktatás.* Ger. Wiedereinsetzung in die Güter. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 62. Georch. H. T. II. 147. Kass. Jur. Civ. I. 17. Cod. de Sztára II. 231. Cod. Dip. Pat. V. 161., 232. Tör. Tár. XII. 118: *restatutio* possessionum.

Restatutoriæ, sc. litteræ, lit. restitutionem continentes; *újra, visszaiktató levél.* Tör. Tár. XII. 30.

Restaurabilis, qui restaurari potest; *megújítható.* Knauz M. E. Str. II. 423., 440.

Restaurare, resarcire damnum (Du C. al. s.); *kárpótolni.* End. p 343. (Decr. S. Ladisl.) si servus . . . tantum furatus fuerit, quantum dominus eius *restaurare* non poterit . . . unam pensam . . . det.

1. **Restauratio,** satisfactio, (Du C. compensatio); *elégtétel.* Batty. Leg. T. II. 227. an. 1136: pro *restauratione* . . . hominis sui interfecti.

2. **Restauratio,** nude pro: restauratione Magistratus q. v. (Du C. al. s.); *tisztújítás.* Jókai Rab R. I. 120. Magy. Náb. 84.

Restauratio Magistratus, actus creandi novos magistratus; *tisztújítás.* Kass. Prax. I. 28. excedentes ab officio suspendere, ipsis alios sufficere, intermedio tempore mortuis vel officio semet abdicantibus alios usque tempus *Restaurationis* surrogare, omni triennio *Restaurationem Magistratus* ad præscriptum legum asservare.

Restaurationalis, ad electionem pertinens; *választási, tisztújítási.* Száz. VI. 497. XXII. 554. Jókai Magy. Náb. 17.

Restaurator, (Du C.) qui restaurat, restituit; *helyreállító.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 157. fidei catholicæ *restaurator.* Andr. Pann. 239. militiæ *restaurator.* Fab. Jur. Met. 19. Ferdinandus Culturæ Montanisticæ *restaurator.*

Restauratoria, orum, actus creandi magistratus; *tisztujítás.* Hajn. Extr. L. 197: in comitatuum *restauratoriis* nullam vocem qua tales, sc. parochi, habent.

Restauratorius, 3., ad redintegrandos suffragiis magistratus pertinens; *tisztújító.* Irodt. Köz. VII. 2. p. 135: sedes *restauratoria.*

Restauratrix, quæ restituit; *visszaállító.* Fej. V. II. 395. quæ est humanæ posteritatis *restauratrix.*

Restaurum, (Du C.) satisfactio, restauratio damni; *elégtétel, kárpótlás.* Ger. Ersatz. Urk. Sieb. I. 218. an. 1300. fieret *restaurum* . . . pro corporis occisione viginti quinque marcæ.

Restavit, superfuit; *még maradt.* Fjp. Szám. p. 111. an. 1398. *Restavit* summa universalis.

Restibilis, duraturus, mansurus; *megmaradható, kitartó.* It. durabile. Szamosk. I. 223. in Ungaria alte obrutæ (vites) vix præ algore *restibiles* perdurant.

Restitutio integri, *visszahelyezés.* It. restitutione. Comp. L. I. G. 3. *Integri restitutio* dicitur, cum res aut causa, quæ perierat, in priorem statum reparatur.

Restitutive, restituendo; *visszaállitólag.* Fej. VIII. 244. quod ipse Nicolaus respondisset solam eandem particulam per ipsum Nicolaum et per alios socios suos *restitutive* ad easdem religiosas Dominas non plus iuris in prætacta possessione de iure debere pertinere. Cf. *Magy. Nyelvt. Sz.* megad, visszaad.

Restitutorium, scriptum, quo alicui ex mandato principis vel magistratus res ablatæ restituuntur; *visszahelyeztető irat.* Kov. Form. St. XCVI. *Restitutorium* ratione Bonorum illegitime occupatorum.

Restollare, (Du C.) impedire, retardare; *feltartóztatni, akadályozni.* Pár. Páp. Samb. Tyrn.

Restrictio, actus restringendi; *korlátozás.* Opin. de Venat. reg. et *restrictione.* Arch. Rák. VIII. 6. cum *restrictione* personarum engedtetik meg. Kass. Jur. Civ. I. 89. sine omni *restrictione.* Cf. Augustin. Mor. eccl. cath. 31.

Restrictivus, 3., temperans, restringens; *mérséklő.* Georch. H. T. I. 14. vagy a messzebb terjedt szavakból szorosabb értelem mérsékeltetik és ez *mérséklő* magyarázás *(restrictiva).* Vern. Log. 49.

Restum, (Du C.) quod restat, residuum. V. s. *Serzens; maradék.*

Restus, i, restis (Du C. restum); *hajókötél.* Ljub. Mon. Sl. V. 245. an. 1334: pro faciendo lavare *restos* galioni, qui erant in mari.

Resultare, (Du C. 3.) sequi, nasci, oriri; *keletkezni, következni.* Tör. Tár. 1891. p. 382. Cod. Dip. Brüss. Burg. 105. Hinc *resultat* absurdum fore. Cher. Jus. Eccl. II. 208.

Resultatum, quod efficitur ex aliqua re, summa; *eredmény.* Jókai Magy. Náb. 337. ez a *resultatum.* Kass. Prax. I. 89. finale commissionis limitaneæ *resultatum.*

Resultatum deliberationum, summa rei deliberationum; *a tanácskozás eredménye.* Lzb. Cod. Med. T. II. Proem. *resultata deliberationum* rectius conclusa consilii . . . nominare placuit.

Resultatura, æ, eventus, summa. Text. v. sub *Interusurialis; jövedelem, eredmény.* It. risultato. Gall. resultat.

Resultus, us, actio resiliendi a pacto et conditione (Du C.); *visszalépés, igéretszegés.* Cher. Jus. Eccl. II. 270: Pœnam *resultus* Judex prudenti arbitrio suo, vinculi vero e conventione determinat. Opin. Deput. 39. Kövy El. 394.

Resumptio, actus resumendi; *újra való felvevés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. p. 78. Utrum animæ damnatorum etiam ante *resumptionem* suorum corporum igne *infernali* torqueantur.

Resumptus animus, (Du C. resumere, vires recipere) fortis animus; *bátor lélek.* Georg. Sirm. I. 1., 357. et Petrus intraverat ad monachum cum *resumpto animo* . . .

Resuscitatorium v. Continuatorium, scriptum, quo causa quædam iterum suscitatur; *föleleveníto, föltámasztó irat, folyásba hozató parancsolat.* Kov. Form. St. XCVI. *Resuscitatorium* ad Comitatum. Georch. H. T. IV. 266.

Retaleum, mercatura pannorum ad ulnas vendens (Du C. *retallia*); *rőfös keres-*

kedés. It. ritagliò. Ljub. Mon. Sl. XXI. 367. an. 1450: mercatores vendentes pannos seu fustaneos ad *retaleum* ypperperos tres pro centenario solvere teneantur.

Retaliare, par pari referre, ex It. taglione (Vergeltungsrecht); *viszonozni.* Wagn. Cf. Gell. 20., 1., 16.

Retalium, (Du C. *retalia)* parva. minuta pars; *kis részlet.* It. ritaglio. Ljub. Mon. Sl. III. 13.

Retardativus, 3., tardans, retardans; *késleltető.* It. ritardativo. Nill. Symb. p. 423: Principale impedimentum meæ adeo prolongatæ confirmationis *retardativum* . . . transmittere præsumo.

Retardatus, us, scheda, cui is, qui negligenter solvit, inscribitur; *mulasztási könyv.* Juriev. Jur. Met. 151. Si sexta sequentis trimestris hebdomada admensum Additamentum a respectivis Courburariis solutum non fuerit, id a Curatore fodinæ in *Scheda* ita dicta *Retardatus* Officio montano præsentanda, adnotatur; quo facto partes fodinales morosi Courburarii in *Retardatum* positæ dicuntur. Cuius rei legalis effectus est: ut morosus Courburarius partes suas fodinales amittat, ex Libro Antigrapho deleatur, atque partes fodinales *Retardatum* ingressæ cæteris courburariis additamenta sua rite pendentibus *Jure Retardatus* seu accrescendi in proprietatem cedent.

Retatiare, vindicare, ulcisci; *megtromfolni.* Pár. Páp.

Retecella, ornamentum sericum ad instar retis contextum a: rete + cellare (Du C. Rete); *recze.* Gall. réticule. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Zonarum braccalium *retecellarum* de opere Salernitano, sicut credo, plus quam duodene et una zona de opere Pessulano sine fibula.

Retentor, qui retinet; *visszatartó.* Gall. retenteur. Fej. II. 221. anathematizavimus . . . redituum ecclesiasticorum raptores, invasores ac illicite *retentores.* Cf. Appul. Flor. p. 543.

Rethe leporoferale, rete leporibus ferendis, portandis; *nyúlháló.* Haz. Okl. 258. an. 1351: tria *rethe leporoferales.*

Rether, (a Slavico: rychtar) quod iudicem villæ notat; *bíró.* Tör. Tár. 1893. p. 14.

Rethoricalis, *(ῥητορικῇ)* ad rhetoricam pertinens; *szónoki.* Kov. Form. St. 134. sed quia omnis scientia et præcipue ista *Rethoricalis* in ymaginatione et frequentatione esse dignoscitur.

Rethoricus, i, rector; *igazgató, kormányzó.* Rač. Mon. Sl. VII. 63. an. 1064: regente cathedram . . . episcopo *rethorico.*

Reti ventos venari, *hálóval szelet fogni; haszontalan munkát végezni.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. p. 106. *Reti ventos venari.* Idem quod in vanum operari.

Reticula, æ, (Du C.) pro: reticulum; *recze.* It. reticella. Thök. Diar. II. 354. Duodecim frusta diversarum *reticularum* pro finibus linteaminum fl. 16.

Reticulariter, in modum retis; *reczésen.* Arch. Rák. VIII. 312., 348. Quinque paria tibialium antiquorum ex filis *reticulariter* confectorum.

Retifer, piscator; *halós, halász.* Száz. XV. 166. populorum nostrorum, *retiferorum* qui vulgo halous nuncupantur. Haz. Okl. 52. an. 1267. Tör. Tár. 1893. p. 27. Knauz. M. E. Str. I. 329., 412. Fej. V. II. 186.

Retificare, retia facere; *hálót készíteni.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 294.

Retinacula nodorum, foramina retinendis nodis; *gombház.* Ger. Knopfloch. Arch. Rák. VIII. 352.

Retirada, æ, (ab It. ritirata) reditus; *visszavonulás. hátrálás.* Ger. Rückzug. Arch. Rák. II. 158. Diar. Comit. II. 9.

Retornare, (Du C. 5.) redire, reverti jubere, remittere; *visszaküldeni.* It. ritornare. Gall. retourner. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 319. Et si vos, domine Rex, dederitis ei gratiam et in terram suam eum *retornaveritis.*

Retorquendo, alia instrumenta producendo; *ellenvetőleg.* Georch. H. T. IV. 115. A próbákat lehet vagy egyenesen (directe) vagy ellenvetőleg *(retorquendo)* elmellőzni... midőn az oklevelek vagy tanuk ellen kifogás nem tétettetik ugyan, de ellenkező oklevelek vagy tanuk állíttatnak elő.

Retorsio, clarigatio, par pari relatum; *visszatorlás.* Tör. Tár. 1888. p. 687. prioritas iuramenti per *retorsionem* vi iuramenti.

Retorsio juris, usus pari jure; *hason jussal való élés.* Törvt. Msz.

Retortum, (sc. vas); *göreb.* It. ritorta. Ger. Retorte. Vern. Met. II. 15. in fundo alembici materia quædam crassior et viscosior remanet, quæ vehementiori igni admovetur intra vas, quod ideo *retortum* vel *cornutum* dicunt, quia in cornu vel pyri formam sit recurvum.

Retraccio, onis (Du C. Retractio) abrogatio, abolitio; *visszavonás.* It. ritrattazione. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 336. Ut autem hec donacio sine aliqua *retraccione* vel calumpnia inviolabiliter processu temporum perpetuo possit permanere.

Retractabilis, q. q. retrahi potest; *visszahúzható.* It. ritirabile. Hist. Nat. 27. Pedes digitati et instructi unguibus *retractabilibus* (felis).

Retractacio, V. *Retraccio; megmásolás.* Szék. Okl. II. 127. per modum Revocacionis et *Retractacionis.*

Retractare, (Du C. al. s.) revocare; *megmásolni.* Georch. Ért. 167.

Retractilis, qui retrahi potest; *visszahuzható.* Alexy 19.

Retractus, 3., pro: retroactus (Du C. al. s.) Idem ac præteritus; *elmult.* Fej. VIII. 2., 296. quibus *retractis* temporibus contra nos rebellabat.

Retradare, restituere, reddere; *visszaadni.* Tör. Tár. 1887. p. 390. Lecta et cum suo originali comportata *retradataque* per M. S.

Retradere, (Du C.) reddere; *visszaadni.* Chr. Dubn. p. 29: *Retradidit* autem dominus Hungaris Pannoniam. Thuróez. 83. Tör. Tár. 1887. p. 390. M. Flor. Fontes. II. 125. Cf. Ulp. Dig. 4., 2., 9. Pompon. ib. 19., 1., 6. Modest. ib. 24., 3., 58.

Retrahere manus, deesse alicui rei; *kezét elvonni, vonakodni valamit cselekedni.* Jos. Repr. 96. an. 1790: legendis tyronibus *manus* . . . *retrahere.*

Retrahere se, (germanismus: sich zurückziehen) pedem referre; *visszavonulni.* Tag. Erd. II. 196. an. 1762: positionem suam (sc. miles) relinquere et . . . *semet retrahere* debuerit.

Retrassare, regressum cambialem formare; *viszváltót kiállítani.* Einen gezogenen Wechsel zurückziehen. V. *Recambiarius regressus.*

Retributio, (Du C. 1.) actus retribuendi, præmium, merces; *visszafizetés, jutalom.* It. retribuzione. Vita S. Steph. 32. inde dulcis et felix eterne vitæ *retributio* . . . Száz. II. 403. Andr. Pann. 197. Cf. Tertull. Apol. 18. Sidon. Ep. 4., 11. Lactant. 6., 18.

Retributor, (Du C.) qui remunerat, retribuit; *visszaadó.* It. retribuitore. Gall. rémunérateur. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 190. quod exinde a *retributore* bonorum omnium eterne retributionis premium . . . merearis. Száz. VIII. 418. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 29., 5.. 16.

Retrimentum, stercus, fimus; *hulladék.* Bel. Geogr. Comp. 495. defectus vero ligni in tractu Tibiscano stramine, *retrimentis* animalium et laterculo compensatur. Cf. Varro ap. Non. 217., 23. Macrob. Sat. 7., 4., 15.

Retroactiva vis, (legis), vis reciproca; reactio; *visszaható erő.* Art. D. 1840. p. 29.

Retroactivus, 3., vim reciprocam habens: *visszaható.* It. retroattivo. Kass. P. P. I. 230. hæ ordinationes *retroactiva* vi haud pollent.

Retroactus, 3., (Du C.) præteritus; *elmult.* Cod. de Sztára. II. 14. temporibus *retroactis.*

Retroagere, repellere, reiicere; *visszaadni, elvetni.* Corp. Gram. 649. *retroagetur* instantia tua, si urgeas nos.

Retrocessim, retro, domum; *hátra, haza.* It. retro. Szamosk. III. 14. Hi enim cum fremitu magno et indignatione ad . . . passæ tentorium advolantes comminantur se a signis protinus dilapsuros, militiam deserturos, *retrocessim* ituros.

Retrocessio, actus retrocedendi; *visszapattanás, visszalökés.* Szentiv. Cur. Misc. 368. sic enim minor erit *retrocessio* tormentorum.

Retroflexus, 3., retogradus, retroversus; *visszafelé menő, hátráló.* It. retrogrado. Fej. X. 2. 459. versusque partes nostras transalpinas Terga vertendo *retroflexos* gressus.

Retrofluere, retrorsum fluere; *elfolyni.* Cod. Dip. Pat. V. 246., 374. Sexto, quod servivi sibi sex continuis *retrofluxis* annis et nihil adhuc mihi prebuit.

Retrogradatio, (Du C.) regressus, recessus, gressus retrogradus; *hátrálás, hátramenés.* It. retrogradazione. Gall. retrogradation. Otia. Bachm. 91. Similes mihi videntur Astronomis, qui stationes, *retrogradationes,* elongationes etc. Planetarum alias salvare non valentes . . . varios cyclos, epycyclos excogitant.

Retrograde, retroversus; a tergo (Du C.); *visszamenve, hátrálva, megfordulva.* It. volleggiare-si. Gall. se tournent. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 547. persequi vero illos est valde periculosum, quum *retrograde* sagittas iaciunt fugiendo.

Retrogradi, retro ire, retrorsum gradi. Ital. retrogradare; *visszafelé menni.* S. de Kz.. Chr. II. 1., 4. II. 4., 2. Cf. Plin. 8., 15., 16.

Retrogvardia, æ, (Du C.) agmen extremum, novissimum; *utócsapat, kiséret.* It. retroguardia. Ger. Nachzug. Arch. Rák. 136. maga eő Felsége Kornéta előtt, Kornéta előtt Sézák, annakutána Zászlók alatt Szolgarend és *retrogvardiában* egy Karabilyos Sereg. J. Beth. Comm. III. 69. sed valida a tergo relicta *retroguardia* iuxta pagum Bene transfert castra.

Retrogyrare, retrorsum gyrare, a tergo in orbem flecti i. e. in gyrum verti; *visszakanyarodni.* Cod. Dip. And. Vol. V. 132., 12. intraret ad magnam plateam sepedicte ville, in qua *retrogyraret* ad plagam meridionalem.

Retroiicere, reiicere; *félrevetni, elvetni.* Fej. VII. 164., 135. ideo idem Plebanus Dei timore postposito et hominum verecundia *retroiecta* memoratam causam annichilare conaretur.

Retrolapsus, præteritus; *elmult.* Cod. Dip. Arp. V. 172. et discrimina viarum a multis *retrolapsis* temporibus pro acquirendo commodo ipsorum et victu per ambitum Regni nostri procedere nequiverint. Cod. Dip. Pat. V. 242., 378. Fej. X. I. 417., 505.

Retropendile, is, retro dependens fascia; *hátul lecsüngő szalag.* Tör. Tár. 1887. p. 188. In *retropendili* habens quendam canaphum cum nodo viridi in serico diversi coloris auro mixta.

Retropendentia, æ, idem *quod retropendile* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 183. capa in cuius *retropendentia* est figura serpentis cum corona (Gara-cimer).

Retropendium, i, idem quod *retropendile.* Tör. Tár. 1887. p. 189. due cape ... a parte anteriori in *retropendio* habens minora *aurifrisia* subducte bisso rubeo.

Retrovendere,*visszavásárolni.* Vern. Phil. Mor. 389. Accidentale denique huius contractus sunt varia pacta, quæ adiici solent uti 1. pactum de *retrovendendo,* ut nimirum rem emtam venditori iterum redimere liceat.

Retrovertere frena, reverti; *visszafordulni.* Chr. Dubn. p. 20: cum omni copia sui exercitus *frena retrovertit* Pannoniamque est ingressus.

Reunire, (Du C.) iterum adiungere, coniungere; *újból egyesiteni.* Pel. De convers. S. Pauli s. IV. c. 4.: Nescivit utrum anima fuerit *reunita* divinitus corpori. Fej. X. I. 652.

Reunitio, consociatio, coniunctio; *öszszeszövetkezés.* Gall. réunion. Száz. VII. 703.

Reus conventus, reus; *alperes, vádlott.* Kövy El. 621. Incattus seu Incausatus (a voce causor, quæ etiam accusare significat) in pœnalibus Reus vel *Reus conventus* vocari solitus. Georch. H. T. IV. 30.

Revalidatio matrimonii, (Du C.) confirmatio, iterata declaratio matrimonium iustum esse; *a házassági megegyezésnek a plébános* és két tanu előtti utólagos ismételt kijelentése a *házasság érvényesitésének* mondatik *convalidatio,* helyesebben *revalidatio matrimonii.* Kon. Egyh. 526.

Revelatio iuramentalis, iuramento facta fassio; *hittel pecsételt felfedezés.* Törvt. Msz.

Revelatio litteralium instrumentorum, documentis facta fassio; *oklevelek felfedezése.* Törvt. Msz.

Revelatorium, iuramentum fassionis; *felfedező hit.* Georch. H. T. III. 350. Nem is engedtetik meg az Alperesnek, minekutánna a felfedező *(relevatorium)* hit iránt Itélet hozattatott ellene, a felyebbvitel. Ibid. IV. 151.

Revelatorius, 3., aperiens, nudans, retegens; *leleplező, fedező.* Csaplov. Nucleus p. 183: Juramentum *revelatorium* deponere detrectans, in pœna non restitutionis ... convincitur. Cher. Jus. Eccl. I. 279. Kövy El. 315.

Revelinum, *elősáncz.* It. Rivellino. Ger. Ravelin, Wallschild. Falud. Arch. 52. *Revelinum* seu parmula est moles terrea propugnaculo abscisso similis a reliquo munimento totius fossæ latitudine separata.

Revello, (Du C.) rebellis; *lázadó.* It. ribello. Ljub. Mon. Sl. IV. 85.

Revendere, (Du C.) emptum vendere. V. s. *Incanipare; újra eladni.*

Revenditrix, (Du C.) quæ revendit; *elárusítónő.* Gall. revendeuse. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 137.

Reventio, reditus, us, (Du C. proventus); *vissza-, hazatérés.* Quel. Sieb. I. 190. an. 1495. nuntiis post *reventionem* ipsorum a domino vaivoda.

Reventus, us, reditus, (Du C. 2.); *viszsza-, hazatérés.* Quel. Sieb. I. 211. an. 1496. nuntio ... post *reventum* a maiestate. Cf. Suevius ap. Macrob. Sat. 2., 14 fin.

Reverberare, (Du C.) fidem detrahere, refutare, credere nolle; *ócsárolni, megczáfolni.* Batty. Ger. 10. Non ignoro linguam frequenter *reverberatam* Theologorum.

Reverberatio, propulsatio; *visszaütlegelés.* Gall. réverbération. Ger. das Zurückschlagen. Kövy El. 514. Continuantur et, quid inter *Reverberationem* et Redehonestationem conveniat vel non conveniat, exponitur.

Reverberativus, 3., occæcans; *viszszaverő, elhomályositó.* Pel. De transfig. Dom. s. II. c. 4. Claritas gloriosa non est visus *reverberativa.*

1. **Reverenda,** stragula, vestis sacerdotum: *reverenda.* Jókai Kősziv. V. 57. magával vivén a derék Schneiderius Bálint áldását, *reverendáját* és fiának lamentabile nuntiumát. Cod. Dip. Kár. I. 343. duas stragulas seu *reverendas* bonas. Haz. Okl. 329. an. 1400. *Reverendam* ... Chermelech dictam.

2. **Reverenda,** proprie vestis talaris sacerdotum, hoc tamen loco vestem talarem mulieris significat; *hosszu ruha.* Cod. Zi. Vol. V. 609: Nobilis domina ... nobis taliter est confessa ... quod eidem teneamur dare unam *reverendam* de meliori rubeo aut nigro lebi.

Reverendissime, (Du C.) Tit. honoris; *Főtisztelendő, Nagytiszteletű.* Ital. Reverendissimo. Gall. très-révérend, très-honorable. Ger. Hochwürdig. Kass. P. P. I. 49. Primati Regni Hungariæ si simul Cardinalis esset: Eminentissime, Celsissime, ac *Reverendissime* Domine Princeps S. R. Ecclesiæ Presbyter Cardinalis Regni Hungariæ Primas Archiepiscope, Domine Gratiosissime.

Reverenter habere, in pretio habere; *megbecsülni.* Verancs. VI. 33. Rogo, ut integram benevolentiam erga me serves, et bene vale ac *fortunam reverenter habe.*

Reverentiæ, arum, (Du C.) titulus honoris; *tisztelendőséged.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 70. an. 1434: vestras *reverentias* imploramus.

Reverentialis, honorificus, reverentia plenus; *megtisztelő, tiszteletteljes.* Pel. De S. Trinit. s. I. c. 1: Omnis christianus obligatur sanctæ *Trinitati reverentiali* timore. Cod. Alv. I. 314. quod ob *reverentialem* Patris metum in Transylvania minime ausus fuerit.

Reverissime, superl. a *revera; ugyancsak.* Kuk. Jura I. 75. an. 1264: *reverissime* ... fidelissima exhibuerunt obsequia.

Revers, pars reversa, aversa numi; *hátlap* (pénzen). Ger. Revers. V. s. v. *Avers.*

Reversales, (Du C. al. s.): *térítvény, biztosítvány, reversalis, irásbeli nyilatkozni.* Coll. II. 354. *reversales* de prolibus. Fabó. Mon. Evang. II. 239. *Reversales* stylo curiæ hungaricæ erant litteræ a parte adversa conscriptæ, quæ subscribentes cum prævia criminis confessione, ad pœnam obligabant.

Reversales Vinculares, *kötelező térítvény.* Kov. Form. St. CLXXI. *Reversales Vinculares* per Sponsum Acatholicum Personam Catholicam in Uxorem ducentem extradandæ.

Reversalista, æ, qui reversales subscribit; *nyilatkozatot aláiró.* Fabó. Monm. Evang. II. 13. sed etiam *reversalistas* multis nominibus deliquisse luculentissime demonstrarunt.

Reversalizare, reversalibus subscribere; *a reversalist, nyilatkozatot aláirni.* Lampe. Hist. Eccl. p. 788: (6). Quia ipsa subscriptio imprimis abdicatio officii cum permansione in Regno secum consequenter apostasiam trahebat; sicut in plerisque *Reversalizantibus* hoc manifestum fuit.

Revibrare, repercutere; *visszaverőditeni.* Szentiv. Cur. Misc. 45. sed aptiores ad combibendum lumen illudque *revibrandum* viridius ac rutilantius.

Revidere, (Du C.) curam habere, curæ esse alicui, inspicere; *felügyelni.* Kronst. III. 124: quod in nemore *reviderunt,* donec postes parati fuerunt. Kass. Prax. I. 36. Cf. Plaut. Truc. 2, 2, 65.

Revindicare, (Du C.) iure repetere; *visszakövetelni, visszaperelni.* It. rivendicare. Gall. revendiquer. Ger. gerichtlich zurückfordern. Kövy El. 620. nisi in literam per condivisionalem Notorii ad *revindicanda* ab extraneis bona indivisa motam facta sit ingessio.

Revindicatio, actus recuperandi; *viszszakövetelés.* Art. Diæt. Pos. 38. Kövy El. 328. *Revindicatio* vero vivo quidem fratre solam suam portionem alienante ex non facta præmonitione, illo vero absque prolibus mortuo ex præiudicio erit, si alienatio non fuerit, rationabilis.

Revisibilitas, natura causæ, quæ recognosci potest, facultas recognoscendi; *megvizsgálhatóság.* Art. Diæt. Pos. 137. qui soluta præsenti Diæta quantocius interessatis partibus certificatis ad faciem locorum exire iisdemque sufficienter auditis præliminarem prædeclaratæ causæ *Revisibilitatis* aut *Irrevisibilitatis* subortam quæstionem examinare et decidere ... debeant.

Revisio, (Du C.) recognitio; *megvizsgálás, átnézés, szemle, felülvizsgálat.* It. revisione. Kass. Prax. I. post præsidialem *revisionem* ad officium pro expeditione missa...

Revisio ocularis, oculata, oculis perlustrare; *birói szemle.* It. ispezione ocu-

lare. Ger. richterliche Beschau. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 25.

Revisionales, sc. *litterae* ætatem testantes; *időkort bizonyitó levél.* Szék. Okl. III. 223. Törvt. Msz.

Revisita, re + visita. Gall. visite. visitatio reddita; *viszontlátogatás.* Rák. Ön. 283. l. 33—34. (34.): durum mihi apparebat primus illi deferre honores absque ulla spe *revisitae*...

Revisor librorum, V. *Censor* 1); *könyvvizsgáló.* Szirm. 34.

Revisoratus Librorum, officium explorandis libris; *könyveket megvizsgáló hivatal.* Ger. Bücher-Revisions-Amt. Nov. Calend. 380. *Revisoratus Librorum* officium.

Revisorium forum supremum, forum rei explorandæ sup.; *fővizsgáló szék.* Ker. Nap. 359.

Revocamen, retractatio; *szónak viszszavétele.* Tkal. Mon. Ep. I. 102. an. 1254. perempta ... *revocaminis* facultate.

Revocare, negare; *visszavonni, tagadni.* Jókai Régi jó Tábl. I. 217. ő már huszonhárom éves s tizenegy hónapos korában *revocalt* mintegy 40,000 frt adósságot. Cf. Ovid. Met. 9, 618; Senec. Benef. 4, 39; Ulp. Dig. 48, 18, fin. Suet. Vesp. 8. Galb. 5.

Revocare procuratorem, procuratoris facta mutare; *ügyész tettét megmásolni.* Georch. H. T. II. 20.

Revocatio allegatorum, retractatio dictorum procuratoris; *ügyészi állításnak megtagadása.* Ger. Widerruf der fiscalischen Behauptungen. Tisztb. Ir.

Revocatio procuratoris, V. *Revocatio allegatorum; ügyvédi szóváltás visszavonása.* Kövy El. 733. *Revocatio Procuratoris* est remedium Juridicum, quo litigans præter consensum suum per Procuratorem dicta et facta retractat 2-dæ 79.: 1729: 39. Judicialis revocatio debet fieri per præsentem coram Judice sive ipsum Principalem.

Revocatoria, litteræ retractationem continentes; *visszavonó levél.* It. rivocatorio. Georg. Sirm. I. 80. Et sic ad octavum diem intraverunt ad tribunal et obtulerunt *revocatoriam.* Quum Stephanus Verbwchi perlegisset *revocatoriam,* et dixit: Contradico pro ista *revocatoriam,* quia non est vera.

Revocatorium, (sc. *rescriptum)* scriptum mutationem sententiæ continens; *kir. visszavonó leirat.* Ker. Nap. 191.

Revolubilis, quod revolvi potest; *megforgatható.* Patr. Const. 265.
Corpora dum socii pondus *revolubile,* calco,
Candidus e labro pulvis hiante cadit.
Cf. Auson. Ecl. de nomin. sept. dier. 12.

Revolucio, Revolutio, decursus; *leforgás.* Ger. Verlauf. Chr. Dubn. p. 119: que (Beatrix) in *revolucione* eiusdem anni obdormivit in domino. Vjestnik I. 95. an. 1498. Batty. Leg. III. 650. an. 1507: nullus possit persistere ultra quatuor annos in Prælatione, sed vacet saltem per unam *revolutionem.* Száz. II. 159. Tör. Tár. IX. 105. Cod. de Sztára II. 104. Cf. Augustin Civ. D. 22., 12. Trin. 12., 24.

Revolucio annualis, annus circumactus; *az év leforgása.* Gall. révolution d'année. Ger. Jahresumlauf. Cod. Dip. And. V. III. 67.

1. **Revolutio,** sartura (Du C. al. s.); *tatarozás, javitás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 116. an. 1350: medietas gabelle ... debeat converti in laborerio turris ... et ad faciendum *revolutiones* aliarum turrium.

2. **Revolutio,** studium rerum novarum, (Du C. al. s.); *lázadás.* Arch. Rák. VIII. 185. kozákság *revolutioja.*

Revolutionarius, 3., ad seditionem, factionem pertinens; *forradalmi.* Száz. XIII. 145.

Revolutionem organisare, rerum novarum auctorem, rectorem, esse; *forradalmat szervezni.* Száz. XIII. 43.

Revolvere, restaurare (Du C. al. s.) V. s. *Archetus; kijavitani.*

Revulsio, *fordulat.* Ger. Wendung. Schwart. Scult. 34. quod I. in quadam terra sua — quadraginta laneos continente, quorum laneorum longitudo ad novem *revulsiones* aratri se extendit.

Rex, (in scholis saxonicalibus); *iskolai király.* Teut. Schul. I. 230: *Rex* cœtus præsertim studiosorum extraordinariorum præses sit, quorum etiam res publicas frequentationem nempe templorum et funerum, Cantationem etiam natalitiam cum Exactoribus ordinare tenetur. Incumbit eidem cura signorum latinitatis una cum oratore gerenda, oratione latina festis tribus maioribus ... habenda et ratio perceptorum et erogatorum Fisci extraordinariorum. Száz. XXII. 563.

Rex scholasticus, Melanchthonem secutus Honterus in Transsilvania discipulis *regem adolescentium* præposuit, cui subjecit duos censores, præfectum, oratorem secretarium, historiographum, centurionem etc. Quod institutum invenitur etiam in Scholis Jesuitarum; *oskolai király.* Brezny. 359—363. Charitas tua altero quovis anno actus publicos comicos, sine tamen *regis scholastici* circumductione producat.

Reysa, æ, idem q. *Resa* 2. Fjp. Szám. p. 512. an. 1441: summa totius expositi super istam *Reysam.*

Rezappare, de novo fodere, pastinare; *újra kapálni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 187. teneatur ... zappare ... et ... alia vice *rezappare.*

Rez-effendinus, i, V. *Rezeffendius.* Tör. Tár. 1886. p. 321., 322.

Rezeffendius, i, V. *Reiseffendi* Tör. Tár. 1886. p. 320. cum tefftedario seu imperii supremo præfecto et *rezeffendio* seu cancellario vexillum mahometicum cæteraque officii sui insignia secum ferens.

Rhabdomantia, æ, *(ῥάβδος + μαντεία)* vaticinatio ope virgulæ divinæ; *bűvös vesszővel való jóslás.* Vern. Met. II. 18. Sæpe numero atomisticum systema ad explicanda rariora phænomena adhibitum est v. g. in *Rhabdomantia* seu *Metallo-Hydroscopia* ope virgulæ divinæ seu virgæ mercurialis exercita. Erant scilicet, qui existimarent homines, qui virga mercuriali ad aquam, metalla, thesauros latentes, scelera perpetrata perturbatosque limites detegendos, uterentur ea ratione hoc perficere valerent, quod cum aqua metalla personæque flagitiosæ nunquam non subtilissimas minimasque particulas evaporarent eæque poros virgæ mercurialis eorumque, qui virgam mercurialem manu sustentarent portarentque penetrarent ac complerent, virgam quoque in motum cierent aut in portatoribus certas peculiaresque sensationes elicerent.

Rhedales equi, equi vectarii; *kocsilovak.* Verancs. VIII. 283. Quod vero ad *rhedales equos* et ad salarium tibi constituendum, ut petis, attinet.

Rhedula, parva rheda; *kis kocsi.* Rák. Ön. p. 126. l 37—38. (37): *Rhedulae* rusticanæ, ut dixi, insidebamus ego et ephebus.

Rhenanus florenus, flor. Rhenensis; *rénes forint.* Wallaszky 270.

Rhenis florenus, (Du C. fl. Rhenensis). Dip. Alv. II. 158.

Rhetor, discipulus rhetoricæ studiosus (quintæ classis gymnasii ante a. 1848); *rhétor.* Tör. Tár. 1888. p. 201.

Rhetoria, æ, rhetorica; *szónoklattan.* Kaz. Lev. I. p. 35. *Rhetoriae* Professor.

Rhetoricari, rhetorum modo loqui, declamare; *szónokolni.* Tör. Tár. 1888. p. 519., 560. *rhetoricando* exaggerant. Cf. Nov. ap. Non. 476, 6; Tertull. Resurr. Carn. 5.

Rhetorista, æ, V. *Rhetor.* V. s. v. *Poëtista.*

Rhingus, i, rotundus annulus, locus in formam annuli munitus. V. *Ringus; körfal.* Tör. Tár. VII. 257.

Rhodianus, i, Melitensis Eques; *máltai lovag.* Werbőczi. 387. Cuius Prior pro tempore constitutus, ex regulari *Rhodianorum* observantia militiam sæcularem pro fidei Catholicæ defensione et tutamine semper exercere ... Qui olim *Rhodiani,* hodie Melitenses Equites vocantur.

Rhodii, V. *Cruciferi.*

Rhombi versatrix, fila deducens in fistulas textorias; *csürlő asszony.* Ger. Spulerin. Pár. Páp.

Rhomboidalis, rhombi formam exhibens: *dülényded alakú.* Numi Hung. 29. Scutum *rhomboidale.*

Rhomboideus, 3., V. *Rhomboidalis.* Alexy 18.

Rhombus, i, stamen, rotula, qua fila glomerantur; *matóla, fonó kerék, pörgő rokka, fonalgombolyitó.* Cell. Bell. 839.

Rhoptrum, (gr. *ῥόπτρον)* tympanum manuale; *csörgő, kézi dob.* Jan. Pan. Poëm. II. 26: quamquam nunc quidem sint janitores, olim autem concussa in ostiis *rhoptra* sensum præbebant, ne quis alienus matrem familias in propatulo deprehenderet aut virginem.

Rhus coriariorum, *szkompia fű.* Ger. Sumach, Färberbaum. Opin. P. I. §. 14: *Rhus coriariorum,* Valachice: Szkumpia, turcice: Semertz. Cf. Plin. 13, 6, 13; 24, 14, 79; 29, 11, 64; Cels. 6, 11; Colum. 1, 1; Pallad. 1, 1; Scrib. Comp. 111.

Rhythmiculus, i, parvum carmen; *rövid versecske, versike, rigmus.* Ger. kurzes Gedicht, Lied. Con. Ecc. LXXVI.: exceptis *rhythmiculis* ... nugacibus. Bod. Hist. Eccl. I. 387.

Ribaldus, i, (Du C.) (ab It. ribaldo) homo abiectissimus; *csavargó, elvetemedett (ember).* Ger. Raufbold. Száz. XV. 293. timeo a Siculis *ribaldis* vos. Pel. Hiem. 41. i. Duo *ribaldi* peccatis pleni erant. Aest. 39. d. Si sponsa regis ... spreto rege adhæreret uni vilissimo *ribaldo,* sic facit anima, quæ ... diabolo iungitur. Pesty Ször. III. 147. Kov. Jur. Pat. 241. et nullus ex familiaribus artis eiusdem tali *ribaldo* contumaci serviet ... si quis ex ipsis sartoribus Contumacia ductus

confraternitati obedire noluerit, talis *ribaldus* per magistros confraternitatis debeat puniri.

Riballdus, i, V. *Ribaldus.* Georg. Sirm. I. 45. Iste magnus *riballdus* rapuerat et per commes (fors. comas) et percusserat valde. Ibid. Demum iste magnus *riballdus* ad pompam bibebat, comedebat, ludebat, scortizabat . . .

Richteriatus, us, munus iudicis; *birói hivatal.* Cod. Dip. And. V. 534.

Ricoltta, æ, pro: ricolta (a ricogliere i. e. recolligere) coagulum; *oltó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 183. Porro segregato lacte coagulato et butyro superest serum lactis pristino candore privatum . . . Vix enim tinctum manet, inest tamen ei aliquid candidi, sed in tenuissimas partes divisum. Hæ autem particulæ, cum vi caloris colliguntur in fundo lebetis, concrescunt in secundum quasi coagulum. Quod Itali *Ricolttam* vocant atque inde cochleari colligitur.

Ricthardus, i, (a Sl. richtar. Ger. Richter) iudex; *biró.* Száz. XIV. 548. Fej. III. 87. sed inter eos quemcunque volunt iudicem constituant, quem *ricthardum* solent appellare. End. p. 406. (Andreæ II. Libertas an. 1209.) Kuk. Jura. I. 41.

Rictonius, i, leo (signum cœli) a rictu ita dictus; *oroszlány.* Batty. Ger. 149.

Rictus hians (in Armalibus), hiatu diductæ fauces; *tátott torok.* aufgesperrter Rachen. Törvt. Msz.

Ridellus, i, instrumentum piscatorium, (Du C.); *halászati eszköz.* Uj Magy. Muz. III. 198. omnes *Ridelli* de cetero deponantur penitus de Tamisia et Medewaye et per totam Angliam nisi per *costeram* maris.

Rigamelum, fors. fascia ab It. *riga; szalag.* Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro *rigamelis* et stora, cum quibus erat ligata stupa communis.

Rigellum, lege: tigellum, catinus; *tégely.* Tiegel. Veszpr. püspöks. római Oklev. 6. an. 1192—1210. duas uncias auri in *rigello* ad pondus Hungariæ.

Rigiditas, asperitas, inclementia; *zordonság.* Tör. Tár. 1881. p. 248. temporis *rigiditas.*

Rigorismus, i, severus, austerus sentiendi modus; *szigoruság, merevenség.* Pauer Athen. VI. 2. p. 281. Calvini *rigorismus.*

.Rigorose, (Du C.) rigide, summo iure, secundum iuris rigorem; *szigorúan.* Arch. Rák. IX. 170.

Rigorosissime, cum maximo rigore; *a legnagyobb szigorral.* Arch. Rák. IV. 95.

Rigorosum examen, probatio plena rigoris; *szigorlat.* Ger. das Rigorosum. Opinio Deput. 11. ut qui ad iudicantis munus aspiraverit, *rigoroso examini* se subiicere debeat.

Rigorosus, (Du C.) plenus rigoris; *szigorú, merev.* Rák. Ön. 109. *rigorosus* procedendi modus. Wagn.

Rigus, i, (Du C.) rivus, rivulus; *patak.* It. rigo. Vjestnik II. 26. an. 1398. terrenum... apud *rigum* ecclesie.

Rimondales equi, supplementum equorum; *újoncz lovak.* It. rimonta. Ger. die Remonte. Törvt. Msz.

Rimontalis, ad supplementum scriptus; *pótlékos.* Opin. P. I. Sec. II. §. 3.: equi *rimontales.*

Ringus, i, circulus, sepimentum, castrum Avaribus (Du C.); *kör, körfal.* Ger. Ring. Benkő. Im. Nat. Sic. 7. Quod attinet ad *Avares* nomen . . . probabilius a munimentis suis in Hungaria structis, quæ patrio sermone város et cum articulo a Város dicebant, a Germanici vero sanguinis hominibus *Rhingi* sive *Ringi* (a Ring) hoc est *circuli* vocabantur, adepti fuerint. De his sepimentis iucundum est audire Clariss J. Severini: Monacho S. Galli et Aventino Scriptoribus: Terra Avarum novem circulis *(Hringis* vel Ringis) cingebatur.

Riparia, æ, (Du C.) fluvius, fluvii ripa; *folyó, néha viznek partja.* Uj Magy. Muz. III. 197. Nec villa nec homo distringatur facere pontes ad *riparias,* nisi, qui ab antiquo et de iure facere debent.

Riparius, i, (Du C.) custos riparum; *tengerparti őr.* Ljub. Mon. Sl. I. 464: debeat cridari per *riparium* dicte terre in plathea. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 178.

Riperia, æ, (Du C.) ripa, litus, ora; *tengerpart.* Száz. XXIV. 292. unum ex lignis (velenczei hajó) *Riperiae* bene fulcitum. Luc. Regn. Dalm. 247. Dip. Reip. Rag. 469.

Rippa, æ, ripa; *part.* Rák. Ön. 42.

1. **Riscus,** i, fenestra cæca, simulata; (Fin. Du C. al. s.) *vak ablak.* Szerdah. Celebr. II. p. 35. Frons Basilicæ . . . intercolumniis, *riscis,* luminosis fenestris . . . spectabilis.

2. **Riscus,** v. *risicus,* (Du C.) periculum, alea, discrimen; *koczkázat, veszedelem.* It. rischio. Nagy Hier.

Risibilitas, facultas ridendi; *nevetés képessége.* It. risibilità. Obs. Jadr. 398. conclusionibus expresse attestantur animalitatem rationalitatemque fore essentialiter hominis ac *resibilitatem* Porphyrius. Pázm. Dial. 505.

Risichum, Risicum periculum, alea, discrimen; *veszélyeztetés, koczkáztatás.* It. risico, (Duc. riscus, risicus). Ljub. Mon. Sl. XI. 157. an. 1344. Tör. Tár. XI. 77. debebat esse in Jadra ad *risicum* et *periculum* Regie Maiestatis Hungarie. Ljub. Mon. Sl. IV. 1. an. 1358.

Risium, Risum, (Du C.) oryza; *rizs.* It. riso. Kronst. II. 15., 172., 218. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno centenario *risii.* Quel. Sieb. I. 313., 314. an. 1508. *risii* kanther.

Risma, æ, (ab it. risma, Ger. Ries) fasciculus papyri, scapus maior (Du C.); *rizsma, köteg, 20 koncz papiros.* Száz. IV. 676. emi pro castro unam *rismam* papiri 1 duc. an. 1507. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334. pro *risma* de chartis.

Rispondere, pro: respondēre; *felelni, válaszolni.* It. rispondere. Thök. Diar. 487. ideoque modo ipsi non *rispondam* suis litteris.

Rissa, æ, rixa; *czivakodás.* Rač. Mon. Sl. XIII. 333. an. 1331. nullus . . . faciat . . . *rissam* vel rumorem.

Rista, æ, (Du C. tela) coma; *szegély.* Star. XIII. 125. *ristam* seu comam altaris cum aurifriso.

Risus, i, gen. fem. (a germ. *Ries* v. Riesz) scapus maior, scapi viginti chartarum, (Du C. al. s.); *rizsma, kötés.* (20 koncz papiros). Vect. Reft. E2: De una *Riso* Papyri Regalis. Quel. Sieb. I. 162. an. 1493.

Risuta, pro: resoluta; *eltöltött, feloldozott.* Georg. Sirm. 206. Et sic post tribus annorum exalavit de mundo *risuta* vita sua.

Ritimenium, pro: artimesium; *fejér üröm.* Ger. der echte Wermuth. Schläg. 879.

Ritius, (idem quod *Gritius)* erinaceus; *sündisznó.* Prot. inq. 242: ipsa sancta M. quodam tempore dedit mihi septem *ritios* vivos ad custodiendum; sed nesciebam, quare hoc faceret, sed postea scivi, quod de pellibus ipsorum faciebat scoriatas ad battendum.

Rittirata, æ, (Du C.) receptus, receptaculum; *menedékhely, tárház.* Gall. retraite Aufenthaltsort, Magazin. Ludewig. Reliq. Mss. t. 6. p. 333. Obsidio Varadinensis 1589. Nescio quo malo genio ut apparatus nostri igniti, tela, fasces (talán: faces) et alia missilia instrumenta ardentia in subsidiis seu *retiratae* loco reposita ex improvidentia cuiusdam tormentorum magistri, cui cura illorum mandata fuit, flamma concepta de repente ardere inciperent.

Rittmaisterus, i, præfectus, ductor equitum; *százados.* Star. XXVII. 190. an. 1696. *Rittmaisterus* seu capitaneus.

Rituale, Liber ritus Ecclesiæ continens; *szertartás könyve.* Pray. Dext. D. Steph. p. 41: *Rituale* Strigoniensis Ecclesiæ anno MDLX. Viennæ impressum, XXX. Maji, Dextram sancti Stephani publico etiam festo cohonestat. Száz. XVIII. 446. Jókai. Magy. Náb. 235.

Riva, (Du C.) ripa, litus; *part.* It. riva, rivaggio. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. et a Venecijs redeuntes per dictam *rivam* versus Ragusium.

Rivalsa, idem quod *damnum Recambiale.* It. rivalso. Ger. Erholung eines Vorschusses. Cod. Camb. Merc. 38. Electa autem altera, quippe retrassandi via, integrum erit Præsentanti ad immediatum tamen auctorem suum, et directe ad eius locum super summa, cui præter Valutam prioris Trattæ, *damnum* etiam *Recambiale* vulgo *Rivalsa* dictum, ac omnes novæ accessoriæ impensæ includi debent.

Rivarius, i, (Du C.) custos ripæ; generaliter: custos civitatis; *parti őr.* Han. Mon. Jur. II. 19. an. 1312: per precones sive *rivarios* . . . bandiatur. Rač. Mon. Sl. XIII. 61. an. 1349. incantata fuit . . . gabella medii punti vini per *rivarium.*

Rivata, æ, rivulus, canalis ad aquam demittendam; *vízlevezető csatorna.* Han. Mon. Jur. P. I. 85: nullus cerdo possit facere *calcinariam* nec *rivatam.*

Riveria, æ, (Du C.) ripa; *part.* It. riviera. Ljub. Mon. Sl. I. 85. Cod. Dipl. Arp. Cont. X. 102. XI. 389.

Rivoaltus, (Du C.) ita appellatur apud scriptores Venetos ostium fluminis, ubi hodie ædificata est amplissima Venetiarum civitas. V. s. *Straccionare.*

Rixatrix, quæ rixatur; *czivódó.* It. rissante, rissatrice. Carlow. Log. LXXII. Dialectice . . . non sit garrula, non *rixatrix,* non præstigiatrix.

Rizum, oryza; *rizs.* Vect. Ref. N2: De centenario *Rizy* vel Orizæ.

Roba, æ, (Du C.) vestis, tunica; *ruha.* It. roba. Ljub. Mon. Sl. I. 119: duas *robas* decentes. Vjestnik I. 176. an. 1289. inter *robas* et res alias.

Robalia, æ, V. *Robaria.* Ljub. Mon. Sl. XI. 28. an. 1313.

Robare stratam, latrocinari; *uti*

rablást elkövetni. Han. Mon. Jur. V. I. 8. an. 1265: si quis *robaverit stratam* in terra vel mari . . . persolvat quadruplum.

Robaria, æ, (Du C.) præda, sublatio, furtum; *préda, rablás.* Ljub. Mon. Sl. I. 102: si qui . . . malefactores . . . miserint . . . *robariam* Spaletum. Fej. VI. 9.

Robaria stratarum, latrocinium; *úton állás, rablás.* Ljub. Mon. Sl. I. 460.

Robatessa, æ, prædatio; *rablás.* Ljub. Mon. Sl. XI. 58. an. 1317.

Robator, rectius: *Rubator* (Du C.) fur; *tolvaj.* Batty. Leg. III. 71.

Robba, æ, tunica. V. *Roba.* Kat. Hist. IX. 340. vix posset sine licentia reginæ unam facere *robbam* seu tunicam.

Robbotalis, ad angariam pertinens; *robotos.* Tag. Erd. II. 192. an. 1762: per subditos *robbotales.*

Robetum, fors. idem ac *roboretum*; *tölgyfa gerenda.* Cod. Dip. Pat. T. II. p. 418: domum . . . demoliri fecissent trabesque ac *robeta,* ligna . . . asportassent.

Roboramen, robur. V. s. *Clinodiatus; nyomaték.*

Roborator, qui roborat, firmat; *erősítő.* Tör. Tár. 1890. p. 408. *Roborator* Imperii prosperitatis.

Roboritæ, fors. pro: Taboritæ. Kov. Form. St. 519. præsertim vero quo illi scelerati Huszitæ et *Roboritae* superiores partes Regni nostri . . . desolabant.

Robota, æ, *robot, úrdolga.* Frohndienst. Schwart. Scult. 82. Pfahl. Jus. Georg. 165. Operæ a Colonis præstandæ communiter servitutes et *Robotae* appellantur. Intelliguntur vero sub illis operæ officiales (non artificiales) quæ vel iumentis, communiter bobus vehiculis item, aratris etc. perfici debent. Pfahl. Jus. Georg. 169. Glossarium Germanico Latinum vocum obsoletarum primi et medii ævi imprimis Bavaricarum collectum et illustratum a Laurentio de Vestenrieder Monachi 1816. ita de hac voce: *Roboth* ist eher vom *Robath* die von dem Gesetze jedem Mosliu aufgelegte Kriegsbeschwerde und Waffenfrohn als aus dem Slavischen abzuleiten.

Robota hebdomadalis, opera unius hebdomadis; *egy heti robot.* Pfahl. Jus. Georg. 88. dies in consectionem lignorum insumpti Colonis in *robotas hebdomadales* imputari debent.

Robota jugalis, iumentis præstandæ operæ; *igás szolgálat.* Törvt. Msz.

Robota manualis, manu præstandæ operæ; *kézi munka* Törvt. Msz.

Robotalis, ad Robotam pertinens; *robot*... Pfahl. Jus. Georg. 205. Si tamen errore aliquo Colonus supererogasset operas, hæ eidem actutum instantanee ære parato per Dominum terrestrem compensari debent occasione Computus operarum vulgo *Robotalis* dicti, non vero in Robotas sequenti anno præstandas imputari.

Robotare, (a robota) opera serva præstare; *robotolni.* Ger. Frohndienst leisten. Nill. Symb. p. 782: Dominis terrestribus obligati *robotare.*

Robotta, V. *Robota.* Kass. P. P. I. 125. ab una integra sessione urbariali annue dumtaxat T. *iugales robottas* præstent et P. florenos dependant. Kelem. Inst. Jur. Pr. 297. — Kass. Ench. I. 282.

Robur perpetuę firmitatis, *az örökkétartó állandóságnak megerősítése.* Cod. Dip. Arp.Cont. IX. 19. Ut igitur presens nostra ordinacio seu concessio liberaliter facta *robur perpetue firmitatis* obtineat.

Rochata, æ, (Du C.) tubulus missilis et ignitus. It. rochetto; Venetis: Rachetta. Gall. fusée; *gyutacs, röppentyü.* Száz. XXIV. 309.

Rocheta, æ, V. *Rochata.* Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390. *rochete.*

Rochetum, Rocletum, (Du C.) ita vocant vestem lineam episcoporum et abbatum propriam cum manibus strictioribus, quasi parvum *Roccum; püspöki karing.* Tör. Tár. 1886. p. 554. Pár. Páp. Verancs. XI. 321. Diar. Com. II. 17.

Rocletum, i, V. *Rochetum.* Tör. Tár. 1887. p. 187.

Rocos, (ab Hung. Rákos, campus, ubi comitia habebantur), significat comitia regni; *országgyülés* (Rákos-tól). II. Rák. Gy. 57.

Rodibulum, frenum; *zabla.* Ger. Gebiss, Zaum. Schläg. 1394.

Rodulus, sacculus, folliculus; *zacskó.* Ger. Säckel. Lzb. Cod. Med. T. II. 426: pro *rodulo* ex sindone alba = ein Säckel von weissen Zendel.

Rofulus, fors. mendum pro *rutilus; csillogó.* glänzend. Thök. Diar. II. 372. Vitta cum *rofulis* adamantibus fl. 200.

Roga, æ, (Du C.) eleemosina, stipendium; *adomány, zsold.* End. p. 380. (Geysæ Sacram. 10): Obsides a vobis nullo modo recipiam, sed in curia nostra regia servientibus *rogam* impendam. Kuk. Jura I. 39. an. 1207. servire volentibus *rogam* imponam.

Rogacia, æ, V. *Rogatia.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 124: si . . . in . . . viagio amiserit *rogaciam* cum suis rebus.

1. **Rogamen,** (Du C.) preces, rogatio; *kérés, könyörgés.* Pel. Serm. Pater carnalis magis exaudit *rogamina* facta sui filii. Aest. 29. a.

2. **Rogamen,** erogatio, (Du C. al. s.); *kiadás.* Han. Mon. Jur. II. 13. an. 1312. *rogamina* contra forenses clericos, qui . . . habent beneficia . . . nullatenus extendantur.

Rogancia, V. *Rogacia.* Han. Mon. Jur. II. 221: si . . . aliquis perdiderit . . . *rogantiam* cum suis rebus.

Rogatia, æ, mutuum, (Cf. Du C. al. s. Roga coacta) (et Rogacia); *kölcsön.* Rač. Mon. Sl. XIII. 28. an. 1348: persona, que dedisset . . . *rogatiam* . . . vel deberet recipere debitum . . . debeat comparere.

Rogator, (Du C.) senator, consiliarius seu assessor ducis Venetiarum. V. s. *Sapiens; tanácsos.* Tör. Tár. XI. 113. Ljub. Mon. Sl. II. 123. consilium *rogatorum* (passim).

Rollista, æ, fors. idem qui rotularius, qui in acta refert; *iródeák, lajstromozó.* Moln. Patv. 65. Habet Cancellaria Regio-Hung. Aul... Janitorem, item et *Rollistam,* calefactoremque sive administrum.

Romanatus, (Du C.) nummus aureus Romani Diogenis imp. C. P. imagine signatus. Rač. Mon. Sl. VII. 97. an. 1073: vendit . . . alodium . . . pro XL. *romanatis.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 101. — Star. XXI. 292. an. 1229.

Romanenses Libri, species poëseos epicæ in prosa scriptæ; proprie libri sermonibus, qui dicuntur Romani, veteri linguæ Latinæ cognatis et ex ea ortis, nominatim Provinciali, Gallico, Hispanico, Italico exarati; narrationes variorum casuum, errorum, exemplorum amoris; *regény.* It. romanzo. Gall. roman. Ger. Roman. Vern. Psych. 51. Qui itaque supremo illo pigritiæ principio: dolce far niente animatus omnem cum labore et intensione mentis coniunctam occupationem abominatur, imaginationem suam lectione librorum romanensium et non raro ex penitissimis Veneris scriniis depromptorum incendere, hincque mutuatis nefandis moralitatique lethalibus repræsentationibus delectari amat, eum mentis luxu insanire scito.

Romanensis, V. *Catholicus.* Fabó. Monm. Evang. II. 333. id sibi veræ amicitiæ in periclitantibus ob religionem hungaris clementis æquique animi documentum daret et coërcita, sacerdotum *romanensium* licentia, ab iis omnem vexationem in posterum prohiberet.

Romanensis Babylon, romano catholica ecclesia; *római Babylon.* Act. et Doc. Rákóczy p. 65: per *Romanensem Babylonem* summopere compressa Evangelica societas.

Romanicus, 3., (vox Gall. romane, quæ fabularis v. fabulosæ historiæ sensu legitur in gloss. Du C.) *Romanica fabula; regény.* Rák. Ön. 232. I. 18—20. (19): . . tum mundanas *fabulas* et ad irretiendam juventutem confictas *romanicas* legere cessaveram . . .

Romanticus, 3., sapore et colore mediæ ætatis Christianæ imbutus, affectus vel infectus, novellæ, recentioris poësis popularis ingenio consentaneus, in quo affectus et imaginatio individui præponderat, prævalet, dominatur, cui opponitur Classicum. Etiam: fabulosus, coloratus, pictus etc.; *regényes.* It. romantico, pittoresco. Vern. Psych. 16. ut Tibi ad fallendum Tempus meas *romanticas* ideas non secus ac alii communicem.

Romanza, æ; *regedal.* Gall. romance. Gros. H. Ph. III. 328: Romanenses historiolæ vulgo *Romanzae* de draconibus fabulabantur.

Romesinus, species monetæ; *pénznem.* Sim. Num. 78. id quod Falco Beneventanus Scriptor Domesticus Coëvus ad an. 1140. Innuit his: Edixit (Rogerius) ut nemo in toto eius regno *Romesinos* accipiat vel in mercatibus distribuat. Et mortali consilio accepto monetam suam introduxit unam vero, cui *Ducatus* nomen imposuit 8 *Romesinos* valentem, quæ magis magisque ærea quam argentea probata tenebatur.

Romipeta, æ, qui Romam petit (Du C.); *római zarándok.* Pel. De s. Matthæo s. I. c. 5: . . . Item non debet etiam exigi a *romipetis* cet . . .

Romphea, æ, (Du C. sub Romphus) telum missile, quod simul cum lapidibus iaciebatur; *hajító fegyver.* Tör. Tár. XX. 179. *Rompheae* et enses diversi generis.

Ronchisonus, 3., (*ῥόγχος* + sono) stertens; *hortyogó hangú.* Patr. Const. 125. In eundem claudum et *ronchisonum.* Cf. Sidon Carm. 3., 8.

Ronchos ducere, stertere; *hortyogni.* Exam. Aet. C. 2. 19.

Ronchus, i, (Du C.) locus sentibus obsitus; *cserjés.* Vjestnik II. 21. an. 1318. cum suo *roncho* ad lactellum de Paulizolo.

Roncinare, deliberare. V. s. *Parlamentare; tanácskozni.*

Rondella, æ, propugnaculum rotundum; *kerek védfal.* Ger. Rondel. Lop. Mon. Sl. XX. 215. an. 1702. Jókai Rab. R. I. 137.

Roridus, 3., roscidus, rorulentus; *harmatos.* It. rorido. V. *Incurvatio.* Cf. Prop. 2, 30, 26; 4, 4, 43; Appul Met. 4 p. 150.

Ros-solis, saccharo et condimentis coctum vinum adustum; *rosolis* (rozsolis). Ger. Rosolis. Pár. Páp.

Rosa aurea, (Du C.) *a pápai arany rózsa.* In Dominica Quadragesimæ, in qua cantatur «*laetare Hierusalem*» a summo Pontifice benedici solita, quam ille post Missam in urbe procedens cum Clero Romano præfert ac deinde magno alicui principi, si præsens est, concedit vel ad aliquem Regem, Principem mittit. Verancs. II. 230. missurus enim more Romanorum pontificum *rosam auream* Maximiliano imperatori, non alium quam Petrum ad hoc munus obeundum delegit.

Rosa frontispicialis, rosa in fronte sita; *homlokrózsa.* It. rosa di frontispizio. Thök. Diar. II. 329. Aliud frœnum itidem pretiosum argenteum deauratum cum lapidibus türkes, habens *rosam* magnam *frontispicialem,* in qua sunt rubini lapilli et circumcirca magni lapides türkes.

Rosallinæ, V. *Roselinae.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 124. Acidulæ ... Semniczenses, dictæ *Rosallinae.*

Rosarum Olei Quæstor, olei rosacei quæstor; *rózsaolajkereskedő.* Pest. Vár. Lev.

Rosas loqui cœlo nubilo, *bajban is jókedvünek lenni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 145. *Etiam coelo nubilo rosas loquitur.* De homine etiam inter adversitates læto.

Rosas quærere in hyeme, *vén csapodárról.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. p. 145. Etiam *in hyeme rosas quaerit.* In senem, amori, Bacchoque deditum.

Rosariolum, i, parvum rosarium; *kis olvasó.* kleiner Rosenkranz. Beng. Ann. Er. Cœnob. 239. Imo ipsum illud *rosariolum,* quod in novitiatu habuerat ... usque ad ultimam vitæ horam retinuit. Arch. Rák. VIII. 320.

1. **Rosarium,** (Du C.) orbiculi ad preces; *olvasó.* Ger. Rosenkranz. Pár. Páp. Arch. Rák. VIII. 320.

2. **Rosarium,** supplicationis genus ope orbiculorum; *olvasó ájtatosság.* Körmöcb. főreálisk. Ért. 1895. p. 116. A szombatonként tartatni szokott *rosariumra* az ifjuság a *plebania* templomban jelenik meg.

Roseaceus, roseus, rosalis; *rózsaszinü.* Fr. Lib. Rt. III. 201. de taffotha *roseacea* ulnas.

Roseaticus, 3., rosarius; *rózsa* ... Száz. XVII. 642.

Roselinæ, calidarum species; *ásványvíz.* Mineralwasser. Cur. Misc. 332. Sunt etiam Semniczii calidæ, quæ vocantur *Roselinae,* in quibus canales, per quos fluunt et sedilia ex lignis facta, sic sunt *acreto* Lapide ceu cortice tecta, ut prorsus lapidea videantur.

Rosetus, 3., coloris rosei (Du C. 2.) V. s. *Camisia* 3. *rózsaszinü.*

Rosor, (Du C.) rodens; *rágó.* Alexy 7.

Rostellum, parvum rostrum; *csőrecske.* Bene Med. IV. 156. tænia cucurbitina ... est capite subhæmisphærico, discreto, *rostello* obtuso. Cf. Colum. 8, 5, 14; Plin. 30, 11, 30.

Rostellum catapultarium, *Trochlea sclopetaria* q. v.

Rostire, assare; *sütni.* It. rostire. Prot. inq. 247: et quadam vice assabat carnes pro infirmis, et ego dixi sibi: «Domina fac me *rostire* carnes istas.»

Rosula, parvula rosa; *rózsácska.* Vita S. Steph. 145. Lucerna fidelium, rubens mundi *rosula.*

Rota, æ. (Du C. 2.) lychnuchus in formam rotæ pendens in ædibus sacris; *kerékalaku csillár.* Ljub. Mon. Sl. XI. 15. an. 1312: *rota,* que facta fuit ad ponendum in ... ecclesia, non ponatur.

Rota Esavitica, turba Jesuitarum; *jezsuita tömeg.* Funda David. C. 2. 25: Ergo et tu Logicaster K. cum tota *Rota* tua *Esavitica* eodem dignus es supplicio.

Rota Romana, *Pápai legfőbb ítélőszék.* Cher. Jus. Eccl. I. 215. *Rota Romana,* hæc supremum Tribunal iudiciale est ad causas litigiosas cognoscendas finiendasque constitutum.

1. **Rotare,** conglomerare, conglobari, (Du C. al. s.); *összegyülekezni.* Fej. Jur. Lib. 179. (Pázmány): *rotata* ... potentia.

2. **Rotare,** crura alicui frangere (Du C. rota punire); *kerékbe törni.* An. Sc. II. 205. sæc. XVI. tres suspensi, duo *rotati.* Cod. de Sztára. II.

Rotarius, i, opifex plaustrarius, rotarum opifex; *kerékgyártó.* Tag. Erd. II. 299. Pest. Vár. Levt. Tab. Conscr. Monm. Comit. Trans. II. 182.

Rotatilis, (Du C.) rotis præditus, qui rotatur, rotis movetur, versatilis; *kerekes, kereken járó.* Szentiv. Cur. Misc. 30. Inventio Tormentorum, pyrii pulveris, horologiorum tam solarium, quam *rotatilium,* chartæ, Typographiæ et aliarum quam plurimarum.

Rotatorius, 3., in orbem circum agens; *körben forgó.* Bene Med. V. 153. alii in gyrum rotantur, non tantum stantes, sed etiam sedentes una cum sella, epilepsia *rotatoria.*

Rotatrix, volubilis; *forgandó.* Sacr. Cor. Elog. T. Flexa Corona Rota est, volucris Fortuna *rotatrix.*

Rotatus, 3., rota instructus. V. s. *Feretrum* rotatum (Du C. al. s.); *kerékkel ellátott.*

Rothmagister, (Du C.) decurio; *csapatvezető.* Ger. Rottmeister. Tör. Tár. 1881. p. 297. sed quod exercitus non dimittatur, retinetur a Dominis *Rothmagistris.*

Rothorgard, species rotundi clypei; *kis kerek paizs.* It. rotella. Tör. Tár. 1889. p. 379. clipes (lege: clipeus) vel *rothorgard* ematur optimus.

Rotipar, is, opifex, qui rotas conficit, rotarum opifex; *kerékgyártó.* It. carrago. Kov. Form. St. 446. universitas Magistralis Carpentariorum, Lapicidarum, Lapidum fractorum, *Rotiparum, Scriniiparum* et *Doliatorum.* Georg. Sirm. I. 54. Et Thomas *rotipar,* Bakáts, T. fecit alios prelatos claustrales et doctores ad prandium venire.

Rotiparus, i, V. *Rotipar.* Tör. Tár. 1889. p. 780. czecha *rotiparorum.*

Rotta, æ, fragmentum, (Du C. al. s.); *töredék.* It. rotta. Száz. VI. 289. *rotte* bombardarum.

Rottmagister, (ap. Du C. Rothmagister) præfectus turmæ a germ. Rotte: turma; *csapatvezető.* II. Rák. 558. Præfectus et metatorum exercitus, *Rottmagister* Sacræ Regiæ Maiestatis.

1. **Rotula,** æ, volumen; *összehajtott papiros, irás.* Ger. gefalzte, zusammengelegte Schrift. Oláh. Cod. Ep. 144. De præpositura Harlemmensi nunc res agitur, de qua et aliis sacerdotiis nescio quas, ut vocant, *rotulas* Cæsar constituit, ut vacaturæ quibusdam designatis personis conferrentur.

2. **Rotula,** æ, parva rota (in calcari); *kerekecske.* Arch. Rák. VIII. 353. Tres *rotulae* auro et argento falso vulgo Sik opletæ. Kronst. III. 479.

Rotulus, (Duc.) Scheda seu Charta in speciem rotulæ seu rotæ convoluta; *egybehajtott rakás papiros.* Ger. Convolut. Instr. Jos. II. p. 44. §. 5: curabitur ut producta ab ... litigante documenta ... et Partis, quæ idem produxerat, nomine, in *Rotulo* quodam rite consignentur.

Rotulus per partes, fide digna consignatio; *részletes feljegyzés.* Cod. Camb. Merc. 99. Super scripturis ad manus Judiciarias depositis, eorumque provocatis, fide digna *Consignatio* seu *rotulus per partes,* ac iudicem exmissum subscribendus confici et hac ratione *irrotulata* acta Judicio referri debent.

Rotundata, æ, lacinia; *szárny a ruhán.* Ger. Streifen. Prot. inq. 244. XXIII. ipsa colligebat *rotundatas,* que tajabantur de vestibus.

Rotundatus, 3., subrotundus; *kerekded.* End. p. 490. (Belæ IV. Libertas an. 1255: 3.) duellum cum scuto *rotundato* ... debebit pugnari.

Rotunde, aperte, ingenue, (Du C. graviter, lente, distincte); *kereken, világosan.* Ger. rundweg. Tör. Tár. 1889. p. 673. per regni cancellarium *rotunde* significari fecit.

Rotundus *(cursus),* ambages; *kerülő út.* Szend. Misk. tört. III. 3. an. 1225. ab hiis *rotundo* cursu ... per plures metas tendit.

Rowas decimum, Vjestnik I. 247. an. 1501. decimum Jobagionem de suis propriis ultra se potest sibi eligere in partem eorum alio vocabulo intitulatum *decimum Rowas.*

Royalista, æ, regis partes sequens; *királypárti.* Gall. royaliste. Száz. VII. 241.

Rubator, Raubator, (Du C.) prædo, fur; *rabló.* It. rubatore. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255. Et non recipient Cacichios et Dalmesanios vel alios grossarios et *predatores* sive *rubatores* in Civitate Ragusii vel eius Districtu ... Et omnibus aliis grossariis et predatoribus sive *raubatoribus maris* facient Werram. Vjestnik. II. 16. an. 1289.

Rubberia, æ, actus prædandi, rapina; *rablás.* Star. XXVII. 19. an. 1258. iniuriam et *ruberiam* usque in hodiernum diem.

Rubedo, bufo; *varangyos béka.* Szentiv. Curios. Dec. II. P. VII. 198.

Rubertare, rubefacere; *pirosítni.* It. rubificare. Fej. V. III. 404. ut sicut ipsa orthodoxa Dei Ecclesia, mater sacro sanctæ religionis et fidei Christianæ, Christi sanguine *rubertatae* sit supra firmam sita petram.

Rubetosus, 3., rubetis obsitus; *eserjével benőtt.* Cod. Zi. Vol. V. 357: vineas *rubetosas* ... reperissent.

Rubicans, rubescens, rubeus; (digitus rubicans: imitatio gr. *ῥοδοδάκτυλος*); *ró-*

zsás, piroslό. Jan. Pan. Poëm. I. 234: Ut decima effulsit *digitis rubicantibus* Eos.

Rubicundo-cinereus, badius; *vöröses barna* (hamuszinü). Vern. Psych. 36. alteram (substantiam) fuscioris, *rubicundo-cinerei* coloris molliorem, magis pellucidam.

Rubificare, rubro colore induere; *vörösre festeni.* Fjp. Szám. p. 493. an. 1439. ad *rubificandum* hostium turris.

Rubificatio, actus rubefaciendi; *vörösre való festés.* Kol. Cod. 42. an. 1543: *rubificatio* veneris.

Rubinosus, 3., rubens; *vöröslő.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 240. an. 1371. uti rosa inter lilia *rubinosa.* Batty. Leg. III. 215. an. 1369.

Rubinulus, i, (dem. a rubinus) parvus carbunculus; *kis rubinkő.* Tör. Tár. XX 185.

1. **Rubinus,** i, (Du C.) carbunculus; *rubint,* It. rubino. Gall. rubis. Ger. Rubin. F. Forg. Comm. 318. Exinde dono misit Johanni baltheum latum unam palmam, pugionem et machæram, omnia hæc ex solido auro, *rubinis* et adamantibus admirandis unionibusque ita referta. Arch. Rák. VIII. 352. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. 186. carbunculus sive *Rubinus.*

2. **Rubinus,** i, medii ævi mæcus, sannus; *a középkori vallásos drámák Eulenspiegelje* és a *későbbi drámák Hanswurstjának ősapja; bohócz.* Száz. XVIII. 42.

Rubius, 3., pro: rubeus. V. *Almatica.*

Rubri, *veresek.* Benkő. Im. Nat. Sic. 46. Pyxidarii sive Plebeji (Község, Közrendek, Köznépek) nec non Gyalogok ac Darabontok (hoc est, Pedites) ob vestes uniformes, seculis saltem proximis, in *Rubros* atque *Virides* (i. e. Veres et Zöld) distincti Siculi.

1. **Rubrica,** æ, (Du C.) titulus seu inscriptio librorum et index legumque caput, quod rubricā seu terra sinopica vel minio solerent exarari; *czimrovat, felirat.* Konek Egyh. 78. Szegedi. Rubr. Pr. 1. Synopses Titulorum Juris Canonici, atque Civilis *Rubricae* dici cæperunt, dum Juris contextus atro; illæ Rubeo colore olim imprimerentur. Cf. Dig. 43, 16; Cod. 3, 4; Paul Dig. 43, 1, 2 fin.

2. **Rubrica,** æ, (Du C.) liber officiorum et rituum ecclesiæ; dierum festorum rubro colore distinctio; *szertartás könyve.* Száz. XXVII. 347.

3. **Rubrica,** nomen, ratio; *rovat.* It. rubrica. Gall. rubrique. Ger. Rubrik. Kass. Prax. I. ante omnia libro prænotationali frustatim secundum *rubricas* inscribere. Jókai. Régi jó Tbl. I. 95.

Rubrica in bacillis, *vörös czeruza rudban.* Ger. Röthel in Stängeln. Vect. Gen. X. R.

Rubrica legis, inscriptio legis; *törvény czimrovata.* Törvt. Msz.

Rubrica milicie, color rubeus virtutis documentum; *veres szín* (vér). Kub. D. Hont. II. p. 31. (Ladislaus IV. 1287): *milicie rubrica* propry sanguinis demonstrando.

Rubricare, (Du C.) rubefacere, rubro colore inficere; *veresre festeni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 238. an. 1371. dominus suo cruore . . . *rubricavit.* Roger. 307. totaque terra erat sanguine *rubricata.* Batty. Leg. III. 215. au. 1369. sanguinis sacro amore *rubricavit.* Cf. Auct. Priap. 73, 2; Venant. Vit. S. Mart. 2 fin.

Rubricatio, actus rubrum faciendi; *veresre való festés.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 402.

Rubricator, qui colore rubro inficit; *veresre festő.* Chr. Dubn. Præf. II. Pro inscriptionibus capitum . . . loca vacua sunt relicta, quæ tamen . . . nec *rubricator* nec pictor explere voluit.

Rubricatus, in rubrum delatus; *jegyzékbe vett.* Jókai Uj f. 27. Garanvölgyi úr jól sejtette, hogy a *rubrikátus* miféle osztályához tartozik a szegény legényeknek.

Rubricista, æ, commentariorum, librorum memorialium scriptor; *emlékiró.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. 15. Ferd. Comes Palffi, Episcopus Agriensis, *Rubricista.* (Nomina Authorum et Scriptorum sub corona Hung.) Tör. Tár. III. 197.

Rubrificare, rubro colore inficere, tingere; *veresre festeni.* Kov. Form. St. 445. Item volumus, quod pelles *rubrificati* ab omnibus prout hucusque libere vendi possint.

Rubro-fuscus, 3., badius, spadix; *veres-barna.* Alexy 12.

Rubrorum Collegium, collegium ita dictum Pazmani cardinalis. Beng. Ann. Er. Cœnob. 67. Tyrnaviæ Hungarorum in celebri *Rubrorum Collegio* sacratioribus Theologiæ disciplinis eruditus.

Rubrum, titulus, inscriptio (Du C. al. s.); *fölzet.* Ger. das Rubrum. Kass. Prax. I. 88. sed saltem ab extus in *rubro* attingitur. *Rubrum* etiam relationum ita adornatur sicuti *rubrum* respective repræsentationum.

Rubrum inventarii, titulus regestri rubro colore tinctus; *az inventarium fölzete.* Pár. Páp.

Ruca, æ, brassica eruca (Linn.) (Du C. al. s.) *zsombor.* Ger. Rauke. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306. persona non debeat vendere . . . *rucas* . . . nec eciam *cozas* vel musculos.

Rucinus, (Du C. equus minor). (Dief. gregarius). Schläg. 1363. roncinator; *ménes ló.* It. ronzino. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Ruderare, ruderibus vestire; *törmelékkel fedni.* Rau. Elem. p. 143: Gypsum *ruderandis* cubilium laquearibus, caminis, et spatio, cui pedes fornacum insistunt, necessarium. Cf. Plin. 21, 4, 10; Vitr. 7, 1.

Ruderatio, actus ruderandi; *törmelékkel való fedés.* Rau. Elem. p. 144. Cf. Vitr. 7, 1.

Ruderis fossa, fossa arenaria; *fövenybánya, törmelékbánya.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 4. ligna secanda . . . in . . . montibus concedimus et unam *fossam ruderis* in monte Zamanara semper per totum annum habendam.

Ruderizatus, in rudera collapsus; *romba dőlt.* Bék. Pászt. III. 59. meus penicillus . . . tèmpli *ruderizati* depingere poterat (sc. delineationem).

Rudibulæ, rectius: *Radibulae.* V. *Rodibulum; zabola.* Kat. Hist. IX. 253. Universa namque ferramenta *streparum* et habenarum seu *rudibularum* (Hung. Zabola) et alia . . . fabricata existebant corrigiarumque cinguli et frena ac similia alia cum theniis et *postenis* (Hung. farmatring) sericæ substantiæ contexta fuerant. Cf. Thurócz. 168.

Rudimentarius, V. *Rudimentista; kezdő.* Bék. Debr. főisk. törv. 16. a debreczeni iskolának hat osztálya volt. Ezek a *rudimentariusok* (kezdők), donatisták, etymologikusok, syntaxisták, rhetorok és poéták osztálya. Bék. Maros. 13. classis *rudimentaria.*

Rudimentista, æ, discipulus elementa discens; discipulus gymnasii. Teut. Schul. I. 206: Classis IV. a. *rudimentistarum.* Száz. XXII. 564. Székelyudvarh. ref. coll. Ért. 1894/5. 11. a classisok ezek voltak: 1. parvisták; 2. *rudimentisták;* 3. ethimologisták; 4. syntaxisták.

Ruditer, crasse; *durván.* Ger. gröblich. Geom. 67. Quomodo invenitur trabis cuiusdam *ruditer* dedolatæ soliditas.

Ruffa, æ, rixa; *czivakodás.* It. ruffa. Ljub. Mon. Sl. XI. 257. an. 1347: nullus carbonassius audeat . . . facere *ruffam* vel clamorem . . . neque dicere verba *ingnuiriosa.*

Ruffus, pro: rufus. Száz. IV. 230. Verancs. IV. 35. barba *ruffa.*

1. **Ruga,** æ, (Du C.) platea, vicus; *utcza.* Gall. rue. Ljub. Mon. Sl. XI. 283. an. 1347: bastasii . . . teneantur nettare . . . omnes stratas et *rugas* communis *sallicatas.*

2. **Ruga,** fors. legendum *roga,* quod auct. Du C. 4. donativum, honorarium significat; *ajándék (pénz).* Cod. Dip. Patr. VIII. 128—129. pro *ruga* penez (pénz) sex denarios persolvunt.

Rugalia, orum, (Rački: ruga, platea. Gall. rue esse videtur). Rač. Mon. Sl. VII. 301. ad init. sæc. IX.

Henricum mihi dulce nomen plangite
Julii Forus Cormonis *rugalia.*

1. **Ruinare,** spoliari, ad egestatem perdere, redigere, (Du C. al. s.); *tönkre tenni.* Rák. Ön. 64. *Ruinabantur* a hibernante milite Germ. miseri subditi mei.

2. **Ruinare,** lædere, destruere, evertere; *romba dönteni, rongálni.* It. ruinare, rovinare. Gall. ruiner. Ger. ruiniren. Jogt. Eml. III. p. 324: si . . . currus *ruinabitur.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 404. *Ruinare* Putnokinum.

3. **Ruinare,** ruinam facere, trahere; *összebomlani.* Ger. einstürzen. Cod. Evang. V. III. p. 31: Jam anno 1610. collapsum habuit templum, anno 1619. itidem reædificatum, *ruinat* iterum.

Ruinari, corruere; *romba dőlni.* Knauz M. E. Str. I. 151., 129: ædificium . . . postquam *ruinatum* fuisse.

Ruinatio, (Du C.) ruina, destructio; hoc loco: corruptio, depravatio; *romlás, romlottság.* Pel. In parasc. s. I. c. 10: Valde gravabatur amaritudo Christi discipulorum *ruinatione.*

Rulla, æ, (Du C.) instrumentum ferreum, quo vomis detergitur; *ösztöke.* Bárczay.

Rumbo, onis, ab It. *romba* jaculum = defensor; *védő.* Boc. Hungar. Epist. Ded. 3.: Ad vos redeo . . . O sacrosanctæ poëseos *κοσμήτορε δύω,* quibus hoc jure do, quod Menelaus et Agamemnon audit in Homero. Ornamenta duo, validi Musarum *rumbones.*

Rumbus, (Dief.) rhombus; *tok* (hal). Ger. Stör. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Ruminare, considerare, deliberare, (ap. Du C. alio sensu); *átgondolni, megemészteni fejben.* Szék. Okl. II. 46.

Rumigerulus, gerens rumores (Du C.); *hirmondó, hirhordó.* Chr. Dubn. 165: ecce duo rutheni *rumigeruli* advenerunt dicentes. Cf. Ammian. 14, 1; Hieron. Ep. 50, 1; 117, 10.

Rumor, discordia; *háborgás, viszály.*

Georg. Sirm. I. 71. Quum iam intestinum bellum desedavissent et iam nullum *rumorem* haberent. I. 5. Quod audisset tam horribilem *rumorem* inter Regem et inter Michaelem Zilagy.

Rumpere iugera, terram proscindere; *felszántani.* Ger. Land aufreissen. Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 278. an. 1761. Nemo præsumat . . . *Jugera* rumpere.

Rumpere lanceas, V. *Lusus hastarum. Hastiludium.*

Runcinator, *fűrészmolnár.* Germ. Sägemüllner. Egri Levt.

Rundella, æ, propugnaculum a gall. rondelle; *kis kerek paizs, erőd.* Arch. Rák. IX. Scutum Cœlestini coloris, fundum illius viridi latepatenti Campo interoccupante, super quo *Rundella* sive Propugnaculum rotundum quinque quadriangularibus columnis parvis exornatum.

Runzinus, i, (Du C.) equus minor, gregarius; *ló.* It. Ronzino. V. *Rucinus.* Ljub. Mon. Sl. I. 453. an. 1335.

Rupifragium, saxa, rupes corruunt; *sziklatörés.* Juriev. Jur. Met. 114. Si meatus subterranei corruunt aut *rupifragium* evenit.

Rupitarius, 3., V. s. *Campenses; kősziklákat mászó.*

Ruptarius, 3., *schismaticus; szakadár.* Nagy Hier.

1. **Ruptura,** æ, rima, fissura; *repedés.* Tör. Tár. XV. 165. *ruptura* ædificii.

2. **Ruptura,** æ, munimentorum ruinæ. V. *Rationista* 1).; *rés.* Ger. Bresche. Tör. Tár. 1888. p. 396.

Ruptura pacis, violatio pacis; pax rupta; *béketörés.* Tör. Tár. XV. 180.

Rurarium, liber in quo descriptio ruris continetur. *földisme.* Pár. Páp.

Rurarizare, colere; *mivelni.* Tag. Erd. II. 33. an. 1746: prout in aliis dominiis seorsim et extra urbaria agri et fœneta *rurarizantur* . . .

Rurestris, ad rus pertinens (rurestre) campestris, rusticanus; *mezei.* Teut. Schul. I. 111: diaconatus *rurestris.* Oláh. Cod. Ep. 510. Cf. Paul. Dig. 32, 1, 99; Cod. Iustin. 4, 65, 31; Appul. Met. 7 p. 194; 8 p. 203. Mart. Capell. 9, 307.

Ruricultura, æ, agricultura; *földmivelés.* Opin. P. IV. Sec. I. §. 22.

Ruris inspector, *Agri inspector* q. v. Kon. Egyh. 305.

Ruscinum, Ruscium, V. *Risichum.* Ljub. Mon. Sl. XI. 65. an. 1322: qui . . . confessus fuit, se habuisse libras gros. ferendo eas in Ampulia *ruscio* et fortuna ipsorum . . . et . . . pecunia stet ad *ruscinum* et fortunam communis . . . donec mittetur frumentum.

Russare, stertere. Text. v. sub *Taxillare; hortyogni.* It. russare.

Russetum, panni species rubri coloris. Ang. Russet (Du C.); *közönséges posztó, vereses szinü.* Uj Magy. Muz. 198. Una mensura vini sit per totum regnum nostrum et una mensura cerevisie et una mensura bladi scilicet *quartorium Londonense* et una latitudo pannorum tinctorum et *russettorum* et *halbergettorum* scilicet due ulne infra listas.

Russica, æ, arsenicum; *arzénikum.* Kol. Cod. 4.

Rusta, *Supera, Superus.* (supara = rokelin Dief.); *rokolya.* Schläg. 1161., 1162., 1163. — Unum superum vulgo *rokola* 1348. Anj. O. V. 205.

Rusticalis, e, rusticus; *paraszt, pór* . . . It. rusticàle. Georg. Sirm. I. 46. Thomas dum erat ex *rusticali* genere.

Rusticani, plebei imperiti; *tudatlan nép.* Batty. Leg. T. II. 34: sicut rustica lingua vulgare sonat idioma, ita *rusticani* sunt plebei imperiti.

Rusticanum bellum, bellum a rusticis excitatum; *parasztlázadás.* Ranzani 409. Hinc exortum in Pannonia horrendum illud *rusticanum* et servile, adversus Nobilitatem, *bellum.*

Rusticare, *rusticari,* rusticorum more vivere; *paraszt módon élni.* Marc. Chr. II. 87. *rusticare* nobiles præ inopia paupertatis.

Rusticate, rustico more, inhumane; *parasztos módon, durván.* Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. 321. an. 1554. sciat, quomodo brachium *rusticate* sentiet.

1. **Rusticitas,** possessio campestris, rustica; *paraszt birtok.* Ljub. Mon. Sl. I. 187: non est intencio nostra, quod de ipso lignamine quicquid accipiatis, si apte secundum *rusticitatem* fieri posset.

2. **Rusticitas,** rustici; *parasztok, pórnép, parasztság.* Száz. XXX. 2. f. 105. personaliter insurgere *rusticitas* cogitur.

Rusticum, (Du C.) quævis possessio campestris; *mezei gazdaság* vagy *földes gazda telke.* Tör. Tár. 1893.

Rusticus, rus habens subditus; *a várhoz vagy földesúrhoz tartozó földdel biró alattvaló, földes gazda.* Tör. Tár. 1893.

Rusticus dominicus, Deo devotus rudis, incultus; *Istennek müveletlen alávetettje, szolgája.* Batty. Ger. 256. Veniat vero ad Prophetas, qui non litterati, sed *dominici rustici* fuerunt.

Rustura, æ, fors. a *russus,* subruber sc. pannus; *kerekes bársony.* Ger. Sammet. Schläg. 1236.

Rusus, 3., (a Gall. *ruse*) fallax, (Du C. al. s.); *csalfa.* Gall. rusée. Pesty Ször. III. 145., 147. *ruse* wlpis exi de domo.

Ruta cæsa, particula lapidis ærosi; *érczrög.* Ger. Stufe. Faber. Jur. Met. 136. Quamvis vero tali modo desolata Metallifodina rursus ad liberum principis recidat, aliique faventibus adiunctis, mutungare extra ferias Montanisticas volenti conferri rursum possit, attamen præhabita tempore desertionis minerarum, materialium et Instrumentorum montanisticorum penus, Inventario contentæ res, cunctaque *ruta caesa* Urburariis desolati operis ceu proprietas remanent.

Ruthenus, i, servus regius. Rutheni vocati sunt hi servi, quia fortasse incolæ pagorum illorum, qui «Oroszi» appellabantur, regi ministeria facere debebant. (Cf. Fraknói); *II. Lajos és udvara.* Fr. Lib. Rt. II. 46., 71., 100. I. 180. eodem die aprodianis et *ruthenis* Regie Maiestatis . . . ad unam septimanam dedi.

Rutilatio, splendor, claritas, dignitas; *(lángszinü) tündöklés.* Pel. De s. Bernardius s. c. 7: Quinta gloria s. Bern. est miraculosæ *rutilationis.*

Ryppa, rivus, (Cf. *Riparia,* fluvius Gall. rivière Du C.); *folyó, patak.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 402. ubi fluvium Goron unatur cum *ryppa* Compa.

Rypparii, monetæ genus; *garas,* Ger. Groschen. Monm. Comit. I. 173. In hoc Regno necessarium esset tali moneta: floreni Hungarici ac denarii antiqui Hungaricales, grossi vulgo *Rypparii* et Cruciferi, isti poterunt bene expensare in hac terra. Kuk. Jur. II. 30.

Rythmicus versus, (Du C.) rythmicos versus vocarunt scriptores ævi inferioris, quos alii Leoninos; *rendarányos, hangidomos vers.* It. ritmico. F. Balass. Casul. Steph. 5. nam versus hic hexametrus et quidem *rythmicus* videtur esse.

S

Saah, Persarum imperator (Du C. sa); *sah.* Verancs. III. 224. Illud attendite, quod princeps meus *saah,* hoc est: *Sanctus* et sui primores ac omnis eius populus uxores ac gynæcia sua cunctis molibus pretiosis spoliarint.

Sabaja, æ, cerevisia, (Du C.); *sör.* Pár. Páp.

Sabajarius, i, cerevisiarius; *serfőző.* (ductum a *Sabaia* eo potus genere, quem Zythum seu cerevisiam dicimus Du C.) Szerdah. Celebr. I. p. 22: Valens Imperator *Sabajarius,* quasi cerevisiarius de muris Sabariæ est compellatus.

Sabarda, æ, mantellus rotundus; *kerekded köpenyeg.* End. p. 566. (Synodus Budensis an. 1279: 2.) permittimus, . . . quod possint habere mantellos rotundos sive *sabardas* longitudinis moderate.

Sabatarius, Sabbatarius, V. *Sabbatharii; szombatos.* Szék. Okl. IV. 264., 265.

Sabatista, æ, qui præcepta religionis Judæorum secuti diem Sabbati celebrabant. V. s. *Sabbatharii; szombatos.* Monm. Comit. Trans. V. 165. Religione sunt varii, catholici plerumque calvinistæ, *sabatistae,* jacentes, arriani.

Sabbathale, *szombati díj.* Teut. Schul. I. 143: Unter *Sabbathale* versteht man die alte Abgabe der Schüler an die Lehrer, so genannt, weil sie ursprünglich am Sonnabend wöchentlich gegeben wurde; sie bestand entweder in Geld oder Naturalien.

Sabbatharii, *szombatosok.* Lampe. Hist. Eccl. p. 426: Anno MDCLIII ab aliquo tempore, præsertim in Transylvania, innotuere quidam homines ab hodiernis Judæis distincti, nostris a Sabbathi observatione *Sabbatharii* dicti, qui præter Sabbathi observationem, etiam a lardo, a suffocato et sanguine abstinent, Hungaros tamen se dici volunt et omnino lingua utuntur Hungarica. (Vide Franc. *Otrokotsi* Origines Hungaricas. Part. 11. cap. XIII. §. 27. pag. Edit. Francker . . .) Prædicantes eorum, viri provectæ ætatis Reformato Superintendenti subjecti, mere Hungari, et ceteroquin Reformati sed Judaizan-

tes et *Chiliasmum* Amstedianum professi fuere.

Sabbathinus, 3., (Du C. sabbatinus) sabbaticus, quo ob opere vacatur; *szombati.* It. sabatico. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 34. Unde Professoris officio functus, *Sabbathinis* diebus in schola sua de eadem Beatissima pia colloquia instituebat.

Sabbatisare, Sabbatizare, (Du C.) sabbatum colere, ab opere vacare, feriari; *szombatot űlni.* Nagy Hier. Syll. Pos. C2: Abraham non *sabbatizavit.* Cf. Tertull. adv. Iud. 2 fin.

Sabbatizatio, celebratio Sabbati; *szombatozás.* Pár. Páp.

Sabelliani, alias *Patripassiani* dicti hæretici post tertium sæculum medium nati, (Du C.); *Sabellius követői.* For. Scr. p. 20: *Sabelliani* tres Sanctissimæ Trinitatis personas confundebant, agentes Jesum Christum eandem esse personam, quam Patrem et Spiritum Sanctum, unde inferebant Patrem pro humano genere natum, passumque esse ac exinde dicti sunt *Patripassiani.* Nagy Hier.

Sabellinus, 3., zibellinus; *czoboly* . . . Arch. Rák. VIII. 315. Subductura ex pedibus pellium *Sabellinarum* antiqua. Tör. Tár. 1886. p. 443.

Sabeni, v. *sabieni* v. *sabbetti* = (ab hebræo *czeba,* caterva) qui doctrinam ex iudaica, pagana et christiana religione conflaverant: stellas adorantes, baptismum, communionem, inaugurationem sacerdotalem, sacramentum matrimonii exercentes, peccata more turcarum aqua diluebant et exacta vita paradisi æternas delicias expectabant; *az ég csapatosai.* Nagy Hier.

Sabima, Juniperus Sabina (Linn.); *nehéz szagu boróka, cziprus, fenyő.* Ger. Sadebaum (Säbenbaum). Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sabinczi bassi, supremus falconum (apud Turcas); *a solymárok főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Sabla, Sablya, æ, genus gladii turcici; *szablya.* Gall. sabre. Ger. Säbel. Verancs. VII. 141. Petunt autem, ut pro more suo dicunt, singulam *sablam,* gladii id turcici præcipuum genus est, aureos nummos XXXII. et securum receptum. Tör. Tár. 1889. p. 191. portaverunt unum *sablya* cum vagina argentea et unum byczak.

Sabuli liquatio, arenæ, sabuli fossio; *homoktermelés.* Ger. Sandbrechen. Pr. Pr. 8. an. 1756. Besztb. Levt.

Saccaraceus, ad saccharum pertinens; *czukros.* Szentiv. Cur. Misc. II. 217. si ramusculus ante insitionem maceratus fuerit in melle vel aqua *saccaracea,* dulces, si vero in aceto, acidos fructus talis arbor producet.

Saccarus, saccharum; *czukor.* Szentiv. Cur. Misc. 276. *Saccarus* est dulcis succus Cannarum.

Saccellarius, i, dispensator (Du C. fisci custos); *munkásoknak fizető.* Ger. Zahlmeister. Pár. Páp.

Sacchararius, i, pistor dulciarius; *czukrász.* Ger. Zuckerbäcker. Bene Med. II. 347.

Saccharatus, 3., sacchara conditus; *czukrozott.* Bene Med. IV. 18: in poculo aquæ *saccharatae.*

Saccharinus, 3., ad saccharum pertinens; *czukor* . . . Bene Med. VII. 207.

Saccharus candus, saccharum purum, candidum; *sárgaczukor.* Ger. Zuckerkand. S. Benkő Top. Misk. 61. et cum *sacchari candi* libra una edulcoretur.

Sacchus, i, saccus liquando vino; *szűrő zsák.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 85. Præterita septimana fuerunt hic vendemiæ in toto Silagi, sed cum *saccho* vendemias fecerunt . . . et quinque *florinos* dederunt pro *Zobor* (Csöbör).

Sacciformis, sacci formam habens; *zsákalaku.* Alexy 26.

Sacciperio, marsupium, pera pastoralis, (Du C. sacciperium); *erszény, tarisznya.* Pár. Páp.

Saccomanare, (Du C.) diripere, depopulare; *kizsákmányolni, kifosztogatni.* Gall. saccager. Ljub. Mon. Sl. XXI. 121. an. 1440: denotamus. — Fr. Sfortiam . . . per vim obtinuisse Salodium et illud *saccomanasse.* Luc. Regn. Dalm. 240.

Sacconia, fragmentum panni; *rongy.* Ger. Tuch-Flicken. Pár. Páp.

Saccus pecuniarius, marsupium, crumena; *pénzzacskó.* Kronst. III. 353.

Sacellanatus, us, præfectura regiæ capellæ; *udvari kápolnafelügyelőség.* Kov. Form. Sl. LXVII. Donatio Capellanatus Aulæ Regiæ. Est forma Collationis *Sacellanatus* Aulici.

Sacellanus, i, (Du C.) præfectus Sacelli, capellanus; *kápolnaőr.* Kat. Hist. Reg. 156. Bonipertum *sacellanum* D. Stephani regis. Cod. Dip. Brüss. Burg. 27.

Sacellarius, sacello præfectus (ap. Du C. custos fisci); *lelkész.* Ger. Geistlicher. Kronst. I. 580., 717. Fej. I. 462. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 26.

Sacerdos chori, V. *Assisius.* Buny. Vár. tört. II. 10. Batty. Leg. III. 246. Capellarum, altarium rectores, *sacerdotes chori,* alias *assisi* seu mansionarii dicuntur et ex definitione nominum eorum præsentes et coadjutores nostri esse debent et omnibus horis divinis . . . debent interesse.

Sacerdotissa, æ, (Du C.) sacerdotis uxor; *papné.* Corp. Gram. 167.

1. **Sacerdotium,** clerus, ordo sacer, ecclesiastici; *püspöki és presbiteri rend.* Pray Hist. p. 10: Rediit . . . confirmans . . . *Sacerdotium* rebus Zapolyæ . . . favere. Kon. Egyh. 132.

2. **Sacerdotium,** episcopatus (Du C.); *püspökség.* Brut. Hist. XIV. 418., 32. Agriense *sacerdotium* inter cætera Ungariæ, quæ et multa sunt et luculenta, secundum Strigoniense princeps dignitate atque opulentia habetur.

Sacerdotula, æ, parva sacerdos; *kis papnő.* Oláh. Cod. Ep. 398. In hac itaque sententia tua, si quis intelligat per illum articulum Pythiam Apollinis *Sacerdotulam,* quæ solebat oracula promulgare. Cf. Varro L. L. 5, 29, 37; Veran. ap. Fest. s. v. *Oletum* p. 115. Fest. s. v. Flaminia p. 69.

Sachariconditor, pistor dulciarius; *czukrász.* Bene Pol. 108.

Sachbender, procurator (apud Turcas); *közvetítő, alkusz.* Tract. Comm. 7. Portæ Ottomanicæ pro securitate et tranquillitate suorum subditorum et mercatorum ad tractanda necessaria eorundem negotia Procuratores vulgo *Sachbender* dictos in Ditionibus Cæsareo-Regiis constituere volenti liberum esto.

Sacholacticus, 3., deformatum a *sacharo* et *lacte:* sacharo et lacte mixtus; *czukor-tejes.* Bene Pol. 120.

Sachus, (Du C.) saccus. Ljub. Mon. Sl. I. 144: *sachi* centum pro biscotto.

Sacionalis, ad sationem pertinens; *vetési.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458. aliam vero partem terre prescripte, supra quam villa allegeriwch extitit fundata, cum sessionibus *terris sacionalibus* villis et libertinis . . . Rubino annuit.

Sacmanum, idem quod nostrum: *zsákmány,* apud Italos *saccomani,* apud Germanos *Sackman.* Cod. Zi. Vol. V. 121: ubi . . . abbatem . . . universis rebus et bonis . . . spoliassent, derobassent et *sacmanum* fecissent.

Sacra Sedes, tribunal sacrum; *szentszék.* Molnár Patv. 64.

Sacramentalia, um, *külső szent szertartások.* Cher. Jus. Eccl. II. 129. *Sacramentalia* dicuntur ritus quidam accidentales externi ad cultum divinum spectantes.

Sacramentalia dare, per iuratos de reatibus iudicare; *esküdt birákkal itéltetni.* Ljub. Mon. Sl. I. 350.

Sacramentalis, ad sacras res pertinens, (Du C. al. s.); *szentséges.* Száz. XXIX. 456. *sacramentali* et impropria értelemben.

Sacramentaliter, (Du C.) sacramentali more (vox theol.); *szentségileg.* It. sacramentalmente. Pel. De S. Thoma s. I. c. 7. Digni sitis hospitare . . . *sacramentaliter* in eucharistia. Fabó. Monm. Evang. 40. corpus Christi et sangvinem in s. cœna vere adesse et eadem ab omnibus tam dignis quam indignis, ore, non quidem Capernaitice, sed *sacramentaliter* sumi. Tör. Tár. 1890. p. 176.

Sacramentare, (Du C.) iurare, sacramento fidem præstare; *esküdni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 295. an. 1392.

Sacramentarium, (Du C.) lapis, in quo sacrosanctum sacramentum peragitur; *misekő.* Száz. XXVII. 344.

1. **Sacramentarius,** i, ad sacramentum obstringendus testis; *esküvel bizonyitó tanu.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 317. et super damno eidem illato a decem libris inferius tres debeat *sacramentarios* coram Curia exhibere et a viginti inferius sex producere teneatur, in maiori vero quantitate arbitrio Curie dicimus esse standum; et cum sacramentum fecerunt cum suis *sacramentarijs* secundum formam predictam, latro seu predo teneatur eidem damnum integraliter restaurare.

2. **Sacramentarius,** 1. Calvini religionem profitens, (Du C.); *helvéthitvallásu.* Szer. Not. p. 197: ut itaque Gloria Dei . . . magis innotescat, statutum est, ut pastores . . . quam etiam ii, qui *Sacramentarii* vocantur, et Cœnam pro signo tantum asseverant . . . convenire. Hist. Eccl. Ev. 11.

3. **Sacramentarius,** 3., ad sacramentum pertinens; *szentséget illető.* It. sacramentale, sacramentario. Fabó Monm. Evang. II. 127. primus fuit *controversiae sacramentariae* in Hungaria auctor.

Sacramentum deponere, (hungarismus) sacramentum dicere; *az esküt letenni, esküdni.* Cod. de Sztára. II. 497.

Sacrarium, (Du C.) conservatorium literarum; *levéltár.* It. archivo. Szer. Not. p. 193. V. *Conservatorium.* 1.

Sacratanum, sacrarium; *sekrestye.*

Ger. Sacristei. Ljub. Mon. Sl. V. 264. an. 1334 : pro . . . cupis emptis, operatis ad *sacratanum* sancti Thome et *locetam*.

Sacratissimus, titulus honoris; *szentséges, felséges*. Kass. P. P. I. 44. et pass. Ad tuam Maiestatem *Sacratissimam* Cæsareo-Regio Apostolicam. Törvt. Msz.

Sacrestana, sacristiana, (Du C.) sacrarii custos apud sanctimoniales; *sekrestyésnő*. Gall. sacristine. Prot. inq. 176 : quando surgebat, ut videret, si esset hora matutina, quia erat *sacristiana*, frequenter ibat ad lectum dicte virginis M. et semper inveniebat iuxta lectum stantem in oratione et hoc vidit per novem annos, in quibus fuit *sacrestana*.

Sacrestia, conservatorium instrumentorum litteralium; *sekrestye, levéltár*. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 128: paria . . . instrumentorum litteralium . . . in vestra *Sacrestia* seu conservatorio ecclesie . . . requiri . . . facientes.

Sacriferi, qui peregrinantis episcopi vel abbatis sacra utensilia ferebant; *szentélyesek, szentesek,* kik az utazó püspök vagy apát kápolnáját vitték, azaz isteni szolgálathoz tartozó butorokat. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 537. Item hec sunt gravamina *sacriferorum:* tenentur dare equum ad portandam capellam Abbatis. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Sacrificati, V. sub *Lapsi*; *áldozók*. Opfernde. Cf. Cyprian. Ep. 52.

Sacriformis, formæ sacræ, sacer; *szent*. Batty. Leg. III. 412. an. 1428 : ecclesia *sacriformis*.

Sacrilegi, sacrilegio nati; *szentségtörésből származó gyermekek*. Georch. H. T. II. 355.

Sacrista, æ, præcipua post abbatem dignitas (Du C.). Nagy : altarista, cimeliarcha, candelaptis, hierophylax, mansionarius, sacrarii custos; *sekrestyés, szerőr, egyházőr*. Pel. De quinque fratr. minor s. I. c. 7. : Eadem hora vidit quidam canonicus *sacrista* innumerabiles fratres. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 85. Beng. Ann. Er. Cœnob. 440.

Sacristanus, i, (Du C.) æedituus, custos ædis sacræ; *sekrestyés*. It. sagrestano. Wagn.

Sacristarius, 3., ad sacristiam pertinens; *sekrestyés*... Tör. Tár. 1887. p. 188: presbiter *sacristarius*.

Sacristia, (Du C.) Conservatorium, archivum; vestiarium sacrum et locus supellectilis sacræ; *sekrestye*. Szer. Not. p. 223. Cod. Dip. Arp. V. 207.

Sacrivus majalis, monachis obveniens, inserviens porcus; *szerzeteseknek járó malacz*. Pár. Páp.

Sacrofagus, per metath. pro : sarcophagus; *kőkoporsó, diszkoporsó*. It. sarcofago. Obs. Jadr. 410. visus est potius suum velle Corpus Jadræ condere *sacrofago*.

Sacrum cantatum, solennis missa; *énekes mise*. It. messa cantata. Oltv. Act. Synod. 37. In posterum Dominicis et Festis diebus occasione *Sacri Cantati* sub elevatione campana maxima duplex breve signum dari curabunt.

Sacrystia, V. *Sacristia*. Tör. Tár. 1891. p. 357. in *Sacrystia* seu conservatorio seu prothocolo istius ecclesiæ. Fej. X. 1., 45.

Saçum, i, (Du C. sasso) saxum; *kő*. V. *Scrigna*.

Sacusa, fors. a gr. σάκος, vestis villosa; *szőrruha*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 130. Porcolabis acceptati pro *sacusa*.

Sadisfacio, onis, satisfactio; *kielégités*. Ljub. Mon. Sl. I. 14. an. 1359 : solucio et *sadisfacio*.

Sæcularis, ecclesiasticis scriptoribus est profanus, ethnicus gentilis, mundanus, sæcularis etiam presbytero seu monacho opponitur. Ital. *seculare; világi javakhoz tartozó*. S. de Kz. Chr. II. 4., 2 : licet multi principes de Germania sibi copulari matrimonialiter voluissent, spretis omnibus, quæ habebat, *saecularia* faciens venundari, egenis est largita.

Sæcularisatio, bona, instituta ecclesiastica, sacra profano usui addicta; *világiasitás, világivá tétel*. Ger. Säcularisation. Száz. XIII. 147. Coll. II. 115.

Sæculariter, (Du C.) more mundanorum; *világfi módjára*. Piszter. Szt. Bernát. I. 49. Carnaliter eum seu *saeculariter* dormire causatur.

Sæculum, seculum, est Christianis scriptoribus mundus et vita hæc mortalis, (Du C.); *világi élet*. S. de Kz. Chr. I. 2., 1. in ætate sexta *saeculi*. II. 2., 1.

Sæpedictus, frequenter, crebro dictus (semper in una voce scriptum); *gyakran emlitett*. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 210., 47., 32., 119. et pass. *sepedictam* dominam.

Sæpefatus, V. *Saepedictus*. Art. Diæt. Pos. Præf. Iidem Domini Prælati Barones Magnates et Nobiles cæterique Status et Ordines *saepefati* Regni Nostri Hungariæ. Cod. Dip. Hung. And. V. 285. 5. et passim.

Sagax, cis, porca; *gyepes v. sásos határ, mesgye*. Ackerbeet. Szam. Tih. Apáts. p. 11 : 1247. Per quasdam *sagaces* wlgo mege nominatas. A. 1.

Sagena, (Du C.) magnum rete; *varsa, öreg háló káta nélkül, húzó háló*. Ger. Segge, Ziehgarn. Gall. seine. Száz. XXII. 230. Schläg. 813. Cf. Man. 5, 678.

Sagenarum loca, in quibus sagenis piscantur· *vejsz*. Kov. Form. St. 267. Item loca *Sagenarum Weyz* dicta usque decimarium numerum pro singulis Marcis. Törvt. Msz. varsaknak helye, melyet *vésznek* hivnak.

Sagettia, æ, navis species (Du C. *Sagittia); hajó*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 124. piratæ, qui erant in *sagettia* castri de Sevenico.

Sagia, æ, (Du C.) V. *Saja*, genus panni; *saja*. It. saja. Ger. Sarsch. Rač. Mon. Sl. XIII. 127. an. 1351. pro L. *sagiis* auri et vestimentis.

Sagibaro, (Du C. germ. *Sache* saxon. *sak* = causa) Causarum iudices; *ügybiró*. Nagy Hier.

Sagimen, (Du C.) adeps; *zsir*. Kronst. I. 87.

Sagina, æ, (Du C. sagena) navigii species. V. s. *Prothosevastor*.

Saginatio, (Du C.) ius saginandi porcos; *hizlalási jog*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 2. quicquid ibi habuimus cum vineis et *saginatione*. Cf. Plin. 8, 51, 77 ; Tertull. Pall. 4.

Saginator, qui saginat porcos; *malacz hizlaló*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, jugerum, coloniarum, nemorum, *saginatorum,* sischalie etc. decimamque omnium animalium.

Saginatum, ius saginandi porcos in silva. V. *Pascinacium ; hizlalás*.

Saginatus, 3., plenus; *teljes*. Kol. Cod. 31. Item aurum de Solmos habet karat 18. Marca 1 florenos 48 vel fl. 49. peseta *saginata* florenum 1, denarios 2.

Sagipar, confector, sartor sagorum; *köpenyszabó*. Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 383. an. 1397: Paulus *sagipar*.

Sagitea, æ, (Du C.) navigii species : barca sottile ; *könnyü hadihajó*. It. saettia. Ljub. Mon. Sl. I. 11. an. 1186. et passim.

Sagiteda, æ, V. *Sagitea*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 210. quandocumque Dominus Dux ei preceperit vel requiri fecerit, illam *sagitedam* cum omnibus vellis et ancoris et toto eius corredo etc.

Sagithea, V. *Sagitea*. Ljub. Mon. Sl. I. 219.

Sagittamentum, (Du C.) telum; *hajító fegyver, íjj*. Ljub. Mon. Sl. II. 354.

Sagittare, glandem plumbeam sclopo emittere; *lőni*. Ger. auf's Ziel schissen. Kronst. I. 448.

Sagittare sclopetis, sclopeta explodere; *puskát elsütni, lövöldözni*. It. tirare. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 251 : qui sub noctis silentio *sclopetis sagittare* præsumserint.

Sagittatio, actus sagitta transfigendi; *nyilazás*. Pel. De s. Sebast. s. 1. c. 2.

Sagittea, V. *Sagitea*. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 306. Pretera Camittus (lege : *comitus) sagittee* Chudlennus et naucleríi et alii meliores et plures de ipsa *sagittea* per graciam, qua nos comes Ragusii et Commune Ragusii dimissimus eos, iuraverunt firmam pacem et concordiam manutenere omnibus hominibus Ragusii usque ad dictum stanecum.

Sagitteparius, opifex sagittarum; *nyilkészítő*. Cod. Dip. Pat. Hung. V. 138., 186. Ladislaus *sagitteparius*.

Sagittipar, V. *Sagitteparius*. Kov. Form. St. 448. tota universitas artes Arcuparum, Clipeiparum, Corrigiatorum, *Sagittiparum*, Pharetriparum ac Selliparum exercens.

Sagium, (Du C. pondus). Georg. Stella in Annal. Genuens. ap. Mur. 10., 17. Insuper quod anno singulo dum vita fuerit eidem à Republica Peyræ suscipiat eum pecuniæ numerum, quem ipso stantes loco, perperos centum ad *Peyrac sagium* nominant; *mérték, súly*. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 478. et in pena perperorum centum millium aureorum, ad *sagium* Pere.

Sagma, atis, gr. σάγμα, indumentum, vestis, (Du C. al. s.); *ruha, takaró*. Fej. Jur. Lib. 195. (Pázmány) cum nullæ *tegetes*, nulla *sagmata* obvelare publici facinoris infamiam possint.

Sagolare, is, rudens, funis, qui in aquam demittitur; V. s. *Congradare; lesülyesztő kötél, mérő zsineg*. It. sagola. Ger. Senkschnur.

Sagomare, parem facere (a sagoma : æquipondium); *kiegyenliteni méréssel*. Rač. Mon. Sl. XIII. 351. an. 1334 : fiant bilancie iusti ponderis . . . et ad ista pondera et mensuras debeant *sagomari* omnia alia pondera et mensure.

Sagramentarius, i, alias: *sacramentarius*, sacramento adstrictus, iuratus· *esküdt*. Ljub. Mon. Sl. II. 7. an. 1336.

Sagula, æ, **Sagulare,** is. V. *Sagolare*. Obs. Jadr. 405. Tandem hic Carabus ad

quirinalem Urbis partem se traxit iuxta immo præteriens *sagulas* accedensque penes quasdam communes laternas causa eas comburendi, sed cum iste Plathus vellet in Pelagum se dirigere, nec valuit satis, remigabant in abiendo. Sed *Sagulare,* in quo erat, congradat; et confixus recedere non Sinebat.

Sahingczii passa, aucupum princeps; *főmadarász.* Mon. Com. Trans. II. 484. un. 1571. qui suppremum inter aucupes magistratum gerit lingua eorum *Sahingczii passa* dicitur.

Saica, Saicha, æ, (Du C.) cymba, scapha, parva navis mercatorum Græcorum; *sajka.* It. saica. Isthv. VIII. p. 121., 24. Száz. XVIII. 606. *Saichas* Hajdonibus onustas.

Saieta, sericum; *selyem.* It. seta. Thök. Diar. II. 347. Altera toga muliebris, rubra, ex *saieta* fl. 6.

Saignare, (a Gall. saigner) phlebotomare (Du C.); *eret vágni.* Jókai. Régi jó Tbl. I. 77. Eczettel! Olajjal! tejjel! szólt nemes pathossal a delnő; pfuj, pfuj, allopathia; moslék-keverés; mérget a méreg közé; ha fáj a láb, el kell vágni, ha forr a vér, ki kell ereszteni! *Saignare, purgare,* postremo *clysterum dare,* ha nem használ, *resaignare, repurgare, reclysterum* dare!

Saint-Simonistæ, asseclæ Claudii sim. Henrici S. Simonis Parisiis an. 1760 nati. Not. rel. II. 250: Principia eius fuerant: Generis humani fraternam unionem Moyses prædixit, Christus præparavit, *Saint-Simon* consumpsit, nam in locum societatis dissidentium hominum pacifica societas exsurget, unde vera Catholica Ecclesia modo nascetur, et potestati civili finis imminebit, communis enim et universalis ecclesia omnia negotia et ecclesiastica et sæcularia administrabit et utraque potestas in unum coalescet.

Saitamentum, V. *Sitamentum,* res necessariæ. Ljub. Mon. Sl. IX. 59. an. 1410: conducuntur... arma, *saitamenta,* pulveres bombardarum.

Saja, pannus pinguis; *saja.* Ger. feines Tuch, Sarsch. Vect. Ref. L2: De petia Panni *Saie.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. clamis de *saja.*

Saya, æ, V. *Saja.* Monm. Comit. Trans. V. 194. ab una pecia seu media seu integra panni *saya* fl. 2.

Sajakremezinus, 3., (a saja = *densus* et *Cremezinus)* densi coccinei coloris; *biborszinü saja posztóból való.* Vect. Ref. C2: De una petia *Saiakremezini.*

Sajcia, æ, (Du C.) navigii Turcici genus; *sajka.* Tör. Tár. 1893. p. 14.

Sal miliatus, *törött só.* Ger. Kleinsalz. Quel. Sieb. I. 193. an. 1495. tempore *salium miliatorum.*

Sala, æ, (Du C. 1.) *(μέγαρον)* conclave amplius, maius; *terem.* It. sala. Kat. Hist. IX. 396. accedentes ad *Salam* ante cameram dicti ducis. Diar. Com. II. 26. Beng. Ann. Er. Cœnob. 368. Cœnobii structuram veteres anfractus corrigendo, meliore forma donavit; solarium magnifice exstructum *(salam* vocant) iconismis... decoravit.

Sala saltatoria, conclave maius ad saltandum factum; *tánczterem.* Ger. Tanzsaal. Cod. de Delict. 370. Si iniuria in theatro, *sala saltatoria,* deambulatorio prout et thermis aut alio congressui aut hilaritati publicæ deserviente loca illata aut qualiscunque excessus patratus fuerit. Lzb. Cod. Med. III. 283.

Saladina, æ, tributum, decima (Du C. Tributum contra Saladinum, qui maximam terræ Sanctæ partem invaserat et Guidonem Regem penitus deleverat). Szentiv. Curios. Misc. III. Synops. Chronol. Monarchiæ Turcicæ... 1188. Moritur Gregorius Papa VIII. nondum duobus mensibus in Pontificatu exactis cui succedit Clemens III. qui statim Cruciferis omnium Peccatorum indulgentiam concessit edixitque, ut pro Sacra expeditione preces tota Ecclesia funderentur simulque iniunxit omnibus præterquam iis, qui susciperent expeditionem, Bonorum omnium Decimas *Saladinas* dictas.

Salagiata, via lapidibus strata; *kövezett út.* Rač. Mon. Sl. XIII. 164. an. 1356: faciendo murum... a curia... et ire sicut vadit *salagiata.*

Salagvarda, defensores; *oltalmazó vitézek, salagvárda.* Arch. Rák. VIII. 7. IX. 271. Petróczi János nevü *salagvárdának,* ki Sáriban salagvárdiáskodik. Thök. Diar. 563. izentem volt arrul is, hogy Osztrovára ellenség *salagvárdáját* bevették. Pár. Páp.

Salanata, æ, conductor. V. s. *Medicus in fisica; bérlő.* It. salano.

Salare, (Du C. 2.) salire, sale condire; *sózni.* It. salare. Han. Mon. Jur. P. I. 205: pisces... emunt... et *salant.* Ljub. Mon. Sl. III. 2.

Salarialis, e, ad salaria pertinens; *pénzügyi, fizetési.* Diar. Com. II. 83. Diætæ Status *Salarialis.*

Salarialis tabula, tabula pensionem continens; *fizetési jegyzék.* Lzb. Cod. Med. II. 713.

Salariare, (Du C.) salarium dare; *díjazni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 349. an. 1333. *salaviaverunt* pro uno anno pro *tabutello, trubecta* et aliis instrumentis, que sonare scit... caligarius de Veneciis.

Salarisare, stipendio honorare; *díjazni.* Opinio. Deput. 24. Ut in quovis Comitatu erga propositionem Supremi Comitis præferenter ex possessionatis Nobilibus, quatuor *salarisati* Accessores probatæ integritatis et sufficienti iuris peritia pollentes, liberis Statuum et Ordinum generaliter congregatorum votis eligantur...

Salarisatio, stipendium, merces; *díjazás.* Opin. P. II. Sec. II. Accl. (d) 2.

Salarisatus, 3., cui muneris administrandi certa merces penditur, (ex Ital. salariare); *díjazott, díjas.* Kass. Prax. I. p. 24. Assessores ordinarii passim *salarisati* et honorarii. Pril. Abact. 67. *salarisatus* officialis. Kuk. Jur. I. 316. *salarisatus* miles.

Salarista, æ, mercede conductus, servus; *béres.* Pár. Páp.

Salata, lactuca sale condita more Italorum; *saláta.* Máty. 131.

Salbo, onis, (Du C. *Sablo)* arena, sabulum; *kövecs.* Ljub. Mon. Sl. V. 246. an. 1334. qui laboraverunt ad grimpandum *salbonem...* ibid. pro tribus zaupulis de *salbone* ductis per III homines.

Saldus, 3., solidus, firmus (Du C. al. s.); V. s. *Caza; erős.* It. saldo.

Sales aquatici, (Du C.) Constantino Africano auctore in lib. de Grad. sub finem: Sal quatuormodis est: est enim sal, quod fit in salinis, id est commune; est indicum, cuius color pertinet nigredini, lucidum tamen et durum est; est et aliud quod Nauticum, idest, aqua coagulata de puteolo. De terra in littore maris, ubi salem faciunt *sales cocti; főtt v. kútsó.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 98. nec non *sales aquaticos* ad Ducatum tuum Sclavonie, prout asseris, pertinentia sicut ea iuste possides, tibi auctoritate apostolica confirmamus. End. 438.

Sales Beatæ Virginis Mariæ, V. s. *Pannisatio.*

Sales Cætus, V. s. Pannisatio.

Sales Dei, V. s. *Pannisatio.*

Sales terrestres, sales nativi; *földi v. konyhasó.* End. p. 438.

Salescere, converti in salem; *sóvá válni.* Wagn.

Saletum, pro: Saletrum = pulvis pyrius; *puskapor.* Száz. VI. 289. Pixides de cupro cum *saletis* et omnibus attinentiis.

Salexata, æ, munitio. V. s. *Merlus; megerősités.*

Salgamalis, ad salgamum, præstationem pertinens. V. *Salgamum.* Kass. Ench. III. 23. Annonæ Militaris, pabuli et *Salgamalium* articulorum... emtio et venditio... prohibetur. Norm. Ordin. an. 1808. 26. Jan.

Salgami, V. *Salgamum.* Moln. Patv. 29. In Militaribus et Commissariaticis... *Salgami* et *Service* est lumen, ignis, lectus, quæ militi præstantur.

Salgamum, (Du C.) dicuntur herbæ et fructus conditi, vel herbæ sale et aceto conditæ, quas vulgo *Salades* dicimus. Quod nomen postea traductum a militibus ad rerum ad victum necessariarum præbitiones, quas ab hospitibus suis exigebant; *katonai eltartás, szolgálmány, katonai tartás aprólékja.* Gall. service. Reg. Mil. an. 1728. p. 28: Sub-Officialibus... competit titulo *Salgami* usus ignis et luminis cum hospite communis, præterea lectus... nec non sal et vasa culinaria, ut et pistura panis per 6 menses hyemales; proinde etiam lotura linteorum ad lectum pertinentium. Egyet. Phil. Közl. 1888. Eln. megnyitó *Salgamum* Maria Theresia által rendelt «Schlafkreuzer» «hálókrajczár» mit a kvártély-adó az egyes katona után kapott. Regul. Turm. Præt. Formulare I. Pro *Salgamo,* Service. Szirm. Glos. 129.

Salgenium, sal gemmæ; *szemsó, kősó, aknasó.* It. sal gemma. Ger. Steinsalz. Anonym. 18. et ut ibi foderetur sal et *salgenia.*

Saliaris modus, lautus vivendi modus; *költséges, úri mód.* Tör. Tár. 1888. p. 36. Die 20-ma Marty in vicinitatem nostram Vizakna idest Saltzburg pervenit provincia sua expulsus Constantinus, ibidemque postquam læta cum Dmno Rakoczio pocula hausisset, die 23-tia ingressus est civitatem nostram Cibiniensem, parique modo in *saliarem modum* cum magistratu nostro vixit. Cf. Cic. Att. 5., 9. Hor. Od. 1., 37., 2. Appul. Met. 7. p. 192.

Saliceus, 3., (a salix) salicibus abundans, obsitus; *füzes, füzzel benőtt.* Cod. Zi. III. p. 33... ad quendam rivulum *Saliceum* fyzes Eyr vocatum... Cod. Dip. And. I. 130., 140., 337., 372., 430., 450.

Salicida, æ, exeisor salium; *sóbányász.* Cod. Dip. Arp. V. ut Comites Camere nostre pro tempore constituti *salicidis* seu *excisoribus salium* solvere debeant.

Salicidium, salinæ; *sóbánya.* It. sa-

lina. Fej. I. 302. in mancipiis, terris, vineis, ripis, pratis, piscinis, cultis et incultis, *salicidiis*, decimationibus.

Salicosus, 3., qui est a salice, salignus, saligneus; *fűzfából való, füzes.* Cod. Dip. Pat. V. 21., 30. Ubi sunt due mete una terrea altera *salicosa.*

Salifer, 3., qui salem fert; *sószállító.* Fej. V. III. 22. quod de quolibet curru *salifero* unum sal et de uno curru, qui masa dicitur, unum pondus . . . solvere debeant. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 35. VI. 183. Tör. Tár. 1., 98.

Salifodina, æ, salisfodina; *sóakna, sóbánya.* Knauz M. E. Str. I. 295., 346. Cod. Dip. Arp. V. 21.

Salifodium, ius salis fodendi; *sóásási jog.* Fej. I. 37. Item dedi XXIII mansiones cum *salifodio* et cum tribus navibus, ut ipsimet lapides salis efodiant, fossatosque III vicibus per annum sine omni tributo.

Salifossor, qui sales fodit; *sóaknász.* Knauz M. E. Str. I. 478., 619.

Salinaria, æ, tributum salis; *sóadó.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 99. an. 1321. tributum filarchina vocatum et *salinariam* . . . tributis regiis applicatam restituimus capitulo.

Salinarium, salinum; *sótartó.* Arch. Rák. VIII. 351. *Salinaria* duo.

1. **Salinarius,** i, qui vectigalia salaria exigit; *sóért adót behajtó.* Fej. III. 377. Comites Camere Monetarii, *Salinarii* et Tributarii Nobiles Regni, Hysmahelitæ et Judæi fieri non possint. Fej. IV. 2. 384.

2. **Salinarius,** i, salis venditor; *sóáruló.* Cod. Dip Arp. Cont. III. 141. et mille zuanos salis, quos in Alba singulis annis percipitis a *salinariis* de Zalach.

3. **Salinarius,** mendum pro: salmarius, qui sarcinas portat; *podgyászvivő.* Thurócz. 123. In diluculo autem sextæ feriæ rex ordinatis agminibus suis equitavit trans verticem montis Moniorod et præcepit *salinariis* (Chr. Bud. *Salmariis)* ut in latere eiusdem montis remanerent.

Salire, fugere, aufugere; *megugrani, megszökni.* Cod. de Sztára Vol. II. 501. Exponunt nobis egregii Johannes literatus et Valentinus de Feyereghaz, quomodo quidam iobagiones eorum . . . clamdestim de possessione Alsofyes *salivissent.*

Salis contraso, salinarum custos; *só- és sósforrásőr.* Száz. XXII. 650.

Salis nitri coctor, nitrarius; *salétromfőző.* Ger. Salitersieder. Tab. Conscr.

Salitus, 3., sale conditus; *besózott.* Vjestnik II. 89. an. 1640. pro porcis vivis . . . solvit, de *salitis* non. Cf. P. Corn. Sever ap. Prisc. p. 910. Fabian. ap. Diom. p. 372. Colum. 6., 32., 2.

Salivatorius, 3., ad salivam pertinens; *nyálka* . . . Lzb. Cod. Med. T. II. 218: cura *salivatoria.*

Salizare, V. *Sallicare.* Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334: pro *salizando* platheam de supra.

Salizatum, stratura, strata viarum; *kövezet.* Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: persona non debeat portare aliquam rem cum curru supra *salizatum.*

Sallariatum, i, stipendium; *bér.* Száz. VIII. 6.

Sallarium, *Salarium; fizetés.* Monm. Comit. II. 381. firmoque iuramento adstringentur, qui nullum habebunt *Sallarium.*

Sallarium pene, rectius: **pennæ,** pecunia scribæ solvenda. V. s. *Deplanatio; tollpénz.* [*Ruga. kövezni.*

Sallicare, lapidibus sternere. V. s.

Sallinaria, æ, quæ salem vendit (Du C. al. s.); *sóárusnő.* Ljub. Mon. Sl. XI. 136. an. 1343.

Sallizare, sternere; *kövezni.* Rač. Mon. Sl. XIII. 356. an. 1335: via calligariorum . . . debeat *sallizari* de petris coctis.

Salma, æ, (Du C.) onus, sarcina; *teher, göngy, csomó, adag.* It. salma (pondo 25 librarum). Ljub. Mon. Sl. I. 152. XI. 29. an. 1313: mittatur . . . ad accipiendum . . . *salmas* de frumento. Knauz M. E. Str. II. 352., 355. *salmarum* frumenti duo milia. Star. XIII. 259. an. 1371: accipiatur . . . una bona galina et *salma* lignorum ab igne.

Salmarius, i, (Du C.) qui iumenta sarcinata agit, (ab italo *salma* = onus); *hajcsár, szekerész.* Chr. Dubn. p. 86: precepit *Salmarys*, ut in latere eiusdem montis permanerent, quatenus hostes videntes turbam illorum non sarcinas, sed in presidio constitutos esse putarent. Rač. Mon. Sl. XIII. 102. an. 1350.

Salmaster, 3., salsus, salarius; *sós . . . ásvány . . .* Ital. salmastro. Fej. IV. 2. in quorum ripis sunt fontes *salmastri.*

Salmenta, vulgo *salimita;* anemone silvestris (Linn.); *mezei, vadrózsa.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Salmerium, (Du C.) sarcina; *csomag, göngy.* Rač. Mon. Sl. XIII. 105. an. 1350: si quis invenisset 1 *salmerium* ponderatum erba.

Salnitrium, salnitrum, nitrum; *salétrom.* Fr. Lib. Rt. I. 95. qui extraxerunt *salnitrium* et sulfur de navi. Monm. Comit. Trans. V. 198.

Salnitrius, 3., nitrosus; *salétromos.* Dip. Reip. Rag. 400.

Salpa, asellus. V. *Bilizna; tőkehal.* Ger. Stockfisch.

Salpes, is, pro: *Salpa; tőkehal.* Ger. Stockfisch. Vect. Ref. F: De . . . Centenario *Salpis.*

Salquaticum, tributum pro sale pendendum; *sóadó.* Han. Mon. Jur. II. 213: *salquaticum* vel douana.

Salsamentarius, *besózó.* Prisc. Serv. p. 32: *Salsamentarius* erat Macerator omnium eorum, quæ ad usum diuturnum Sale condiebantur ob crebra Regum itinera. Bek. Jus Publ. Hung. cap. V. p. 154. Cf. Auct. Herenn. 4., 54. Suet. Vit. Hor.

Salsare, (Du C.) sale conspergere, condire; *besózni.* It. (in) salare. Veranes. XI. 35. Sales vero, quum ei erunt necessarii ad *salsandos* pisces, dari illi iubebis.

Salsator, qui sale condit (pisces, carnes); *sózó.* Fjp. Szám. p. 460: *de salsatoribus* et penesticis in quatuordecim diebus.

Salsatus, 3., sale temperatus; *besózott.* Száz. IV. 365.

Salsucium, bratwurst (Dief.); *kolbász.* It. salsiccia. Gall. saucisse. Ger Bratwurst. Schläg. 1938.

Salsugo, inis, salsola (Linn.); *ballagó fű.* Opin. P. I. Sec. III. §. 9: *salsuginum* naturaliter procrescentem florem sodæ. Cod. Dip. Arp. Cont. Wenzel. I. 33.

Salsus puteus, fons aquæ salsæ; *sóakna.* Soos Doc.

Saltare, se præcipitare; *beleugorni.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 363. an. 1737: ne Turcis ad manum venirent, plurimi ex ponte ad Danubium *saltarunt,* alii, dum pons rumperetur, aliunde *introceciderunt.*

Saltator Theatralis, s. scenicus; *szinházi tánczos.* Pest. Vár. Levt.

Saltatrix Theatralis, s. scenica; *szinházi tánczosné.* Pest. Vár. Levt.

1. **Salterium,** tudicula, qua sal teritur, (Du C. al. s.); *sótörő.* Ger. Salzstössel. Schläg. 1945.

2. **Salterium,** (Du C.) pro *psalterium* liber psalmos continens; *zsoltáros könyv.* V. s. *Antefenarius.*

Saltum facere, aufugere; *megugrani.* Georg. Sirm. I. 44. Et kokus *saltum fecerat,* quia *senserat* koko latrociniam.

Saltuosus, 3., saltans, cum saltu coniunctus; *tánczoló, tánczos.* Abeles 6. *saltuosa* membrorum indispositio.

Saltus, (pro: Assultus) oppugnatio, obsidio, irruptio; *roham.* It. assalto. S. de Kz. Chr. II. 1., 15. Cum subitis *saltibus* capere non valerent.

Saltus festivus aulicus, *udvari bál.* It. ballo di corte. Ger. Hofball. Prisc. Serv. 100: Signo hoc distinctivo ad aulam et sic etiam ad conversationes aulicas vulgo Appartemens nec non *festivos saltus aulicos...* accessus patet.

Saltus in funibus, ars per extensum funem eundi; ars schœnobatica; *kötéltáncz.* Bene Pol 175.

Saltus mixti, saltu emicare; *szökő ugrálás.* Bene Pol. m. 67. saltus mixti, Voltagiren.

Saluaria, equitum genutenus descendentes braccæ. V. s. *Bosdoganum; salavári.* Tör. Tár. III. 65.

Saluguardia, salvus conductus, *salvaguardia* q. v. Tör. Tár. 1890. p. 535.

Saluncula, fors. idem ac *Saliunca; fűz.* Fej. III. 2., 21. Sic igitur Paradiso deliciarum paulatim redacto in salsilaginem ex neglectu succrevit in eo *saluncula* pro abiete.

Salus Conductus, V. *Salvus conductus.* Tör. Tár. 1881. p. 629. Beth. G. Lev. 326., 327., 328., 374., 377., 386.

Salutare, in tuto collocare; *biztonságba helyezni.* Han. Mon. Jur. II. 11. an. 1312: thesauri et . . . ornamenta . . . sunt reposita et *salutata* . . . ut . . . perdi seu *baratare* non possint.

Salutativus, 3., gratulans, salutans; *üdvözlő.* Pel. Pom. L. I. p. 5. a. I. c. I. Ave Gratia plena, quod verbum et deprecativum et *salutativum* et nuntiativum fuit.

Salutatorium scriptum, quo quis alicui salutem impertit; *üdvözlő irat.* Arch. Rák. II. oszt. II. 344.

Salvacio, salus; *üdv.* Fab. Urk. 29. an. 1418: Monasterium . . . pro christi fidelium *salvacione* . . . constructum.

Salvagvarda, æ, (Du C.) protectio, tutela; *őrizet, fedezet.* It. salvaguardia. Tör. Tár. 1888. p. 500. per turcias *salvagvardas* custodirentur. Arch. Rák. I. 105. Dip. Alv. I. 279., 352. Arch. Rák. I. 105.

1. **Salva-gvardia,** litteræ immunitatem ab oneribus continentes; *bátorhelyet ado-*

mányozó levél. Arch. Rák. VIII. 46. adatott *salva-gvardia* baxiak rétjeire. szántóföldeire, s minden ingó-bingó s ingatlan jószágaira 47. Salva-Gvardiák adattak nyolcz helységnek, nyolcz *Salva-Gvardia* levél.

2. **Salvaguardia,** præsidium; *védőr, bátorhely.* It. salvaguardia. Gall. sauvegarde. Ger. Schutzwache. Act. et Doc. Rákóczy p. 318: lamentabiles ... querelæ ... perferuntur, qualiter infestentur per milites ... exactionesque fiant, quibus etiam *Salvaguardia* imposuerunt, per hocque manus in limites hujus regni immiserunt. Tisztb. Ir.

Salvamentum, (Du C.) custodia, tutela; *megőrzés.* It. salvamento. Ljub. Mon. Sl. IV. 182. an. 1389. instrumenta ... posita in procuratoria ... in deposito et *salvamento.* Ibid. IX. 156. an. 1411. ad securitatem et *salvamentum* nostrorum. Dip. Reip. Rag. 10.

Salva Quardia, curia, possessio nobilis; *nemes telek.* Jókai Pol. Div. I. 9. Ez a szó «*nemes telek*» vagy mint még II. Leopold idejéből hagyva maradt: *Salva Quardia* azt jelenti, hogy ezen a kapun városi hatóságnak be nem szabad tenni a lábát, sem azért, hogy katonát bekvártélyozzon, sem azért, hogy házadót beszedjen, sem hogy benne akármiféle birói ítéletet végrehajtani segítsen; mert ez *nemesi Curia,* városi hatóságtúl, adózástúl, bekvártélyozástúl ment; közvetlen a megyei közigazgatás alatt áll; nem a város, de a vármegye földén épült, következőleg ezen a telken szabad lakni zsidónak, szabad kocsmát nyitni, húst kimérni, a miért is az olyan háznak, melynek kapuját ily hatalmas czímer szárnyai védelmezik, kétszerte több az évbére, mint más szomszédaiké.

Salvaquardialis, ad salvam guardiam pertinens; *véderői.* Arch. Rák. IV. 65.

Salvatela, æ, intercessio, cautela; *óvás.* Hajn. Extr. L. 124: regina ... *salvatelam* ad leges ponendam admisit.

Salvatella, æ, arteria splenica; *lépvér-ér.* It. salvatella. Ger. Milzblutader. Szentiv. Curios. Misc. 152: si pulmonis aut lienis dolor sentiatur *Salvatellam* operire suadet.

Salvaticina, æ, (Du C.) caro ferina; *vad hús.* It. salvaggina. Ger. Wildpret. Ljub. Mon. Sl. I. 315: liceat ... comiti recipere ... *salvaticinas* natas ... in insula.

Salvatio, (Du C.) actus salvum reddendi, liberatio; salus, vita æterna; *üdvözítés.* It. salvazione. Andr. Pann. 210. Otia Bachm. 245.

Salvatorium, (Du C.) monasterium, ubi quis a mundi periculis tutus salvatur seu servatur; *üdv-, menhely.* Nagy Hier.

Salve, salutatorius, gratulatorius tormentorum bellicorum et sclopetorum strepitus; *sortüz.* Ger. Salve. Diar. Com. II. 25. Militare denuo dat *Salve* et Tormenta exploduntur tertia vice.

Salvegia, æ, salvia officinalis (Linn.); *zsálya.* Bárczay.

Salvi conductus (mandatum), quo alicui immunitas, tuteta conceditur; *menedéket engedő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 269.

Salvi conductus libertas, personalis libertas, immunitas civis montani; *bányapolgár személyes szabadsága,* Besztb. Levt.

Salvifacere, servare, salvum reddere; *megmenteni, megóvni.* It. salvare. Wagn.

Salvificatoria clausula, annotatio, qua ius alienum integrum observari promittitur; *mentő záradék.* Vorbehalt enthaltend. Nagy Jus. Trans. Sax. 19. Hinc illa *salvificatoria clausula,* privilegialibus litteris addi solita: *salvo duntaxat iure alieno.* Kövy El. 134. Clausulæ usitatæ idest: Lege, Consuetudine et de Stylo receptæ v. gr. 1. *Salvificatoria* hæc: Salvo Jure alieno 2-dæ 9. etiamsi omitteretur, naturaliter inesse censetur.

Salvificus, 3., salutifer, salutaris, quod æterna salute beat; *üdvözítő.* It. beatifico. Ger. seligmachend. Czvit. Spec. 3. Nihil maiore studio aggredi cupiebat, quam universos Hungaros ad lucem *salvificae* perducere veritatis. Fabó. Monm. Evang. II. 226. Cod. Evang. I. 245. Ker. Nap. 285. Cf. Alcim. Avit. ad Sor. 180.

Salvis eventualibus et executionalibus, præter in futurum pendenda expensa; *fenmaradván a még teendő költségek.* Georch. H. T. IV. 169.

Salvo, (Du C. 1.) excepto, præter; *kivéve.* Dip. Reip. Rag. 48.

Salvo honore dicere, sit venia verbo; sit honos auribus; cum præfatione honoris dictum sit; *tisztességgel mondani.* Száz. XXIV. 816.

Salvo iure alieno, excepto iure alieno. V. *Salvificatoria clausula; másnak igazsága fenmaradván, másnak sérelme nélkül.* Georch. H. T. II. 16. II. 33. Pest. Vár. Levt.

Salvus Conductus, literæ securitatis, fidei publicæ testes litteræ; *bátorság-, szabadmenet-, oltalom-levél.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 89. Hussitæ ad Concilium Basiliense *literis securitatis,* quas *Salvi Conductus* vocant, invitantur. Moln. Patv. 28. Kass. P. P. I. Tisztb. Ir. et passim.

Salvus passus, V. *Salvus conductus.* Act. et Doc. Rákóczy p. 386: videre erit ... Dominationi ... illos *salvos passus,* qui sunt concessi. Kov. Form. St. XC. Beth. G. Lev. 338.

Samatia, æ, vestis holoserica; *bársony ruha.* Fej. V. II. 413 item *samatiam* meam cum forrata de pellibus marturinis relinquo magistro Ambrosio.

Sambata, vestis holoserica (Cf. Du C. *Samadinus*); *tiszta selyem ruha.* Arch. Ver. Sieb. XI. 347. *sambatam* Rubeam et in festivitatibus.

Sambenitus, contractum e *saccus benedictus,* vestis, qua olim pœnitentiam agentes induebantur; *vezeklő ruha.* Pár. Páp.

1. **Sambuca,** (Du C. Sambuta) equi ornatus; *czafrang.* Fej. II. 93. dedi ... VII. equos octavum palefridum cum *sambuca* et freno et lectica et una cortina de syndone.

2. **Sambuca,** æ, (Du C.) genus citharæ rusticæ. Száz. XVI. 33. sonitum tubæ et fistulæ et citharæ, *sambucae* et psalterii; *bozfában alkotott igrecz késség.* Cf. Scipio Afric. ap. Macrob. Sat. 2., 10. Pers. 5., 95. Spart. Hadr. 26.

Samiator, qui cote acuit, polit cultros, forfices; *köszörüs.* Ger. Schleiffer. Tab. Conscr. Cf. Edict. Diocl. p. 20. Gloss. Philox.

Samis, (Du C. s. *Exametum* hæc habet: hodie alutam seu scorium tenue et pilis ademtis emollitum et in usum vestium concinnatum *Samisch* vocant Belgæ; inferioris Germaniæ dialectus Samen); *timsós lágy* (juh) *bőr.* Ger. Schamleder. Vect. Ref. B. 2. De ... pellibus Ovinis elaboratis *Samis* dictis.

Samlatus, fors. ab hung. *samol,* adornare, excolere, formam induere. Vect. Ref. D. 2: Petia *Samlati,* Undulati. Cf. *Samis.*

Samlingh, tunella; *kis bödöny.* Vect. Ref. F. Tunella vulgo *Samlingh.*

Samosateni seu *Paulianistae, Samosatenus követői.* For. Scr. *(Paulus Samosatenus)* negabat Christum Jesum ab omni æternitate exstitisse, sed ajebat eum incepisse existere ab eo duntaxat tempore, quo natus est ex Maria Virgine, esseque purum hominem, et de Cœlis minime descendisse.

Samosateniasmus, religio *Samosatenorum,* quod vide. Can. Ecc. LXIV.

Samosatenismus, i, secta Samosateniana, sectatores Pauli Samosatæ, qui sanctam Trinitatem reiiciunt; *Samosatenus felekezet.* Bod. Hist. Eccl. I. 382.

Sampulla, pro: ampulla (Du C.) Sim. Num. 59. Vestrum monasterium sit absolutum ab omni fiscali tributo, excepto quod gratia charitatis in solemnitate eiusdem ecclesiæ, Episcopo loci ipsius, agnus unus, *sampulla* vini largiens tribuatur. Batty. Leg. II. 78. Luc. Regn. Dalm. 97.

Sanapum, sinapi; *mustár.* It. sénapa, sénape. Schläg. 857.

Sanativus, (Du C.) sanans; *gyógyító.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 344.

Sanatores, *gyógyítók.* Diss. de Ferr. Cand. §. 117. Addo unicam adhuc observationem Joh. Marc. a Kronland, qui de sputo illorum, quos *Sanatores* vocant, sequentia recenset: Clibanum ardentem *sanatores* hi, ubi prius in hunc spuerint, ingrediuntur prorsus illæsi, extincto vi huius igne protinus, prout retulerunt mihi testes occulati, inter quos illustris Comes Verdugo est. Cf. Paul. Nol. Carm. 26., 294. 27., 272.

Sanchiakhius, i, **Sanciachus,** i, præfectus turcicus districtûs; *kerületi főnök, szandzság kormányzója.* Magy. Tört. Eml. XXX. 630. an. 1554. bassæ ac *sanchiakhii.* Magy. Tört. Eml. XXX. 133. an. 1540.

Sanctare, (a sanctus) sacrare, consecrare; *szentelni, megszentelni.* Rák. Ön. 77. l. 23—25. (24): Te illuminante et ducente ausus fui elevare mentem meam ad *sanctandum* mysterium amoris, qui te incarnari fecit.

Sanctiferi, i. q. Sacriferi. Tör. Tár. 1893. p. 27. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 265. Fej. III. 189. Knauz M. E. Str. I. 377., 486. Tkal. Mon. Ep. I. 144. an. 1269. *sanctiferi* populi et jobagiones Episcopi.

Sanctificare, (Du C.) consecrare, dedicare; *beszentelni.* End. p. 220: postulantes sibi *sanctificari* loca pro ecclesiis construendis. Cf. Tertull. Or. 3. Exhort. ad cast. 7. Prudent. Cath. 3., 15.

Sanctificatio, (Du C.) benedictio; *szentelés, szentesítés.* Rák. Ön. 77. Cf. Tertull. Exhort. ad cast. 1. Sidon. Ep. 8., 14.

Sanctificativus, 3. vim sacrandi habens; *megszentelő.* Gall. sanctifiant. Pel. Pom. In Circ. Dom. s. IV. c. 8. Nomen Jesu est perfectissime *sanctificativum.*

Sanctificator, sanctitatis, pietatis auctor; *üdvözítő.* It. santificatore. Serm. Cat. 19. spectabit 3-tia ad Spiritum S. animarum

nostrarum *Sanctificatorem*. Cf. Tertull. in Prax. 2; Augustin. Conf. 10., 34.

Sanctimonialis, (Du C.) virgo Deo dicata; *apácza*. It. monaca. For. Scr. p. 15. Habuit et Lutherus Catharinam Boræam *Sanctimonialem*. Fej. V. 1., 139. Cf. Augustin. Ep. 169. et passim.

Sanctio, comprobatio, auctoritas publica; *nyomtaték, szentesités*. Georch. Ért. 23.

Sanctio pœnalis, pœna rata; *büntető szoriték*. Törvt. Msz.

Sanctio pragmatica, V. *Pragmatica Sanctio*. Cher. Jus. Eccl. 68. Decreta concilii Basileensis de ecclesiæ Reformatione, de abolendis reservationibus beneficiorum pontificiis, de annatis tolendis, quibus concilia Pisanum et Constantiense præluxerant, Galli in *sanctionem* suam *pragmaticam* adoptarunt.

Sanctionare, comprobare, ratum habere; *megerősitni, szentesitni*. Törvt. Msz.

Sanctitas, (Du C.) titulus, quo papæ et præsules ornabantur; *szentséged*. It. santità. Ger. Eure Heiligkeit. Epist. Proc. P. II. p. 102. *Sanctitas* vestra intelliget, quantum debeat talibus fidei adhibere. Frak. Máty. Lev. II. 1. Star. XII. 86. an. 1552.

1. **Sanctuarium,** (Du C.) templum, ædes sanctorum; *szentély*. Száz. XXVII. 426. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 311. Kaprin. Eloq. II. 423. et passim. Tör. Tár. XIII. 15.

2. **Sanctuarium,** frons altaris; *fő oltár homlokzata*. Verancs. Hist. 1., 315. Nec frontem templorum hoc est *sanctuaria* orienti sed meridiei opponunt, cocleas Africo, quæ est plaga inter meridiem et occasum.

1. **Sanctulus,** 3., demin. ex *sanctus* Textum v. sub *Jesulus*. (Du C. al. s.)

2. **Sanctulus,** 3. qui sanctus videri vult. (Du C. al. s.) *szenteskedő*. Ger. Scheinheiliger. Otia Bachm. 17. Posteaquam apostolorum veneranda authoritas a nasutulis, sciolis, *sanctulis* contemni cœpisset.

Sanczagbegus, i, præfectus districtus (a *sanzac* voce Turcica, vexillum); *tartományfőnök*. Tör. Tár. 1892. p. 433. Rumeli beglerbeg = Græciæ habitat in Sophia habet *sanczagbegos* sequentes: 1. Sofia in Bulgaria 2. Nigeboli.

Sancziakius, Sancziakus, i, V. *Sanczagbegus*. Verancs. IV. 187. mandatis ad passas, *sancziakos*, capitaneos ... datis. Ibid. 188 *sancziakii*.

Sandala, æ, a ger. Sandel 1. rubrum = lignum Moringæ; 2. album = lignum Santali albi; *Szantalfa*. Vect. Ref. E. 2.

Sandaracha, æ, (Du C. Sandarax) sucus, pigmentum quod «thuja articulata» et «juniperus Lycia» exsudant; *czitromsárga gyanta, veres festék*. It. sandaraca. Ger. rothes Operment. Kecsk. Ötv. 170. Cf. Plin. 34., 18., 56.; 35., 6., 22.; Vitr. 7., 12. Test. p. 146.

Sandiacus, V. *Sanczabegus*. Verancs. Hist. I. 166. Cæsar honoris gratia præmisit aliquot *Sandiacos* et Czausios, officiales suos.

Sangiacatus, præfectura; *kormányzóság, szandzsákság*. Bel. Geogr. Comp. 549. Bosnia, quæ & Rama a gente Bossenorum vel Bosna amne cognominata et Savo amne a Slavonia in occasu seiuncta, Præfecturis III, quas *Sangiacatus* vocant, distinguitur. Ibid. I. Banialucensis Præfectura seu *Sangiacatus*. II. Orbacensis Præfectura seu *Sangiacatus*.

Sangiaccus, V. *Sanczabegus*. Bel. Geogr. Comp. 547.

Sangi-agatus, V. *Sangiacatus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 142. Temesvarinum. Estque *Beglerbegatus* aliquot minores Præfecturas seu *Sangi-agatus* sibi subiectas habens.

Sangiarchus, i, V. *Sanczabegus*. Adelm. De orig. Turc. 8. Et iste pvintie *(provinciae)* gubernate sunt p. presides vexillares sive *Sangiarchos* XXV. Datia, Thracia, Dardania, Macedonia, Epyrus, Rassia.

Sanguifer, 3., qui fert, vehit sanguinem; *vérvivő*. Abelles 17. vasa *sanguifera*.

Sanguificatio, sanguinem efficere, procreare; *vérképzés, vérképződés*. Brunner 9.

Sanguifluxus, sanguinis fluxus; *vérfolyás*. Bene Med. III. 76.

Sanguinacia, orum, res sanguineæ; *véres dolog, tárgy*. Star. I. 123. commedis carnes ... et *sanguinacia*.

Sanguinem facere, sanguinem fundere; morte plectere (Du C. vulnerare); *vért ontani, halálra itélni*. Ljub. Mon. Sl. XXII. 3. an. 1453: in criminalibus ... nullo modo possint *facere sanguinem*, quia hoc volumus esse reservatum comiti nostro.

Sanguineositas, temperamentum; *vérmérséklet*. It. temperamento. Pel. Pom. L. V. p. 2. art. 2. c. 4. Erat enim (Maria) optime *sanguineositatis*.

Sanguinis ius repræsentare, sanguinis coniunctionis jus sustinere; *a vérség jussát képezni*. Törvt. Msz.

Sanguinis lytrum, pretium pro cæde facta solvendum; *vérnek sarcza*. Corp. Gram. 510.

Sanguinis propago, sanguinis coniunctio, communio; *vérség*. Törvt. Msz.

Sanguis, vulneratio; *megsebzés*. Batty. Leg. T. II. 373. an. 1242.

Sanguis draconis, gummi, quod arbores in Asia crescentes, quæ vocantur «Dracena Draco» exsudant, coloris rubri, unde etiam nomen. Quo colore pictores med. ætatis ad miniaturas pingendas et ad lapides, gemmas oblinendas, fucandas, imitandas utebantur; *sárkányvér. Ábel vére*. Ger. Drachenblut. Kecsk. Pét. Ötv. Gloss. 17.

Sangwinaria, Thlaspi bursa pastorum (Linn.); *pásztortarsóka*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sangziacchus, V. *Sanczagbegus*. Verancs. Hist. I. 208. Mehemetti Belgradensis *sangziacchi* consilia calumnias esse in Hungaros.

Sanitates bibere, propinare alicui salutem; *egészségére inni*. An. Sc. III. 239. an. 1757: explosa mortaria et fistulæ minores, dum variæ *sanitates ... biberentur*.

Sanitaticus, 3., ad sanitatem pertinens; *egészségügyi*. Regul. Turm. Præt. 44.

Sanitatis vigiles, viri sanitati publicæ tuendæ; *egészség-őrök*. Törvt. Msz.

Sanitum, sametum: pannus holosericus; V. s. *Anchona 2. bársony*.

Sansachatus, V. *Sandiacatus*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 114. Omnia victualia ex *Sansachatibus*, ut est Bedinum, Cesena ... et ex toto *sansachatu* Belgradensi colliguntur pro implendis horreis.

Sansachus, V. *Sanczabegus*. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 113. Quattuor *Sansachis* dedit facultatem discurrendi manu predatoria.

Santofola, vox corrupta ex Hungar. *szántóföld*, ager. G. Fejér. I. 153. Ecclesiam Sancte Marie de Corusca cum casali, santofola, *cimbris*, terris et pertinentiis suis. Th. Vet. Mon. I. 10. an. 1218.

Santus, 3. sanctus; *szent*. It. santo. Monm. Comit. Trans. I. 338. nam ipse ut Deum omnipotentem et *Santos* testatur.

Sanzacatus, V. *Sangiacatus*. Luc. Regn. Dalm. 278. Cætera autem continentis loca sine controversia Croatiæ et Serviæ censita sunt, donec a Turcis occupata ut plurimum antiqua regionum nomina obliterata et in novas Præfecturas *(Sanzacatus* dictas) divisa ab eisdem nomen habent.

Sanziackus, i, V. *Sanczagbegus*. Verancs. V. 14. et dimittendis quibusdam *sanziackis* ac præfectis Turcicis.

Saorna, æ, (Du C. *saorra* vox maritima) saburra, glarea V. s. *Intachare; kavics*. It. saorna.

Sapare v. **Sappare,** fodere; *ásni*. Rum. sapare. Ljub. Mon. Sl. XI. 9. an. 1306: quod laboratores et *sappatores* ... qui *sapant* ad precium, non possint laborare nec *sappare* in alia vinea ... nisi ... in qua positi ... fuerint ... et stare usque ad sero ita, quod compleant totam *Zernatam*.

Sapere, cognoscere, degustare; *ismerni, megizlelni*. Batty. Ger. 42. Et mulier circumdedit virum illum, nimirum Maria, quæ nunquam *sapuit* virum ad amplexum luxuriosum.

Sapiens, (Du C.) civitatis civis primarius, cuius consiliis civitas regebatur; *tanácsos*. Magy. Tör. Tár. XI. 113. Dux (veneciarum) sex Consiliarii sui, tria Capita de quadraginta, *Sapientes* dicti Consilii, Consiliarii de quadraginta, Consilium *Rogatorum* et Consilium *Adjuncte* nomine Communis Veneciarum.

Sapientes de guerra, senatores belli; *hadi tanácsosok*. Ljub. Mon. Sl. IV. 126. an. 1381.

Sapientulus, dem. a sapiens per ludibrium dictum; *bölcseséget fitogtató*. Sirm. 54.

Sapo, -onis, (hung. *szapu) modius; mérő*. Eszt. Okm. p. 79. (Thomas Strigon. Archiep. a. 1313.) singulos *sapones* frugum decimalium ... sacerdoti ... solvere teneantur. Schläg. 1020. Tör. Tár. 1886. 360. Fej. VII. 226., 320. Cod. Z. I. 38. Bék. Pil. II. 483. an. 1643. Vjestnik. I. 57. an. 1366.

Saponaceæ bullæ, bulla saponis; *szappanbuborék*. It. bolla di sapone. Ger. Seifenblase. Vern. Met. 5. Speculationes et deductiones Metaphysicas in comparatione suarum constructionum et demonstrationum ... nil nisi vacuas *saponaceas bullas* puerlles ingenii lusus esse clamitant.

Saponarius, i, (Du C.) saponis coctor; *szappanfőző, szappanos*. Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (dd.) Bel. Cell.

Sapones, præstatio frugum a mensura aridorum: *szapu*, dicta. *A gabonának szapúk szerint való kiszolgáltatása*. Tkal. Mon. Ep. I. 72. an. 1232: *sapones* et visitacionem infirmorum ... plebanie ... contulimus.

Saponisticus, 3., ad sic dictum saponem pertinens; *szapu szerint való.* Vjestnik II. 30. an. 1769. præstationes *saponisticae.*

Saporatio, actus suavem saporem excitandi; *izletessé való tevés.* Pel. In festiv. circumcisionis s. III. c. 1. Tertium mysterium dicitur dulcifluæ *saporationis.*

Sappa, pro: sapa = milich rawm (Milchrahm) Dief. (Du C. al. s.); *tejföl.* Gall. crème. Schläg. 1435.

Sappator, fossor; *ásó.* V. s. *Sapare.*

Sapphyrinus, 3., colorem sapphyri referens; *zafir* ... Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 130. Cf. Plin. 37., 9., 38.

Sarabaita, æ, (Du C.) Monachus vagabundus, erro; *csavargó barát.* Not rel. I. 200: *Sarabaitae* alias Remoboth nulli Superiori subjecti duo aut tres abs regula victitabant. Nill. Symb. p. 871: Michael Olsavszky ... populum per *Sarabaitam* quemdam, qui Sophronium se nominabat, ad schisma concitatum ... exhortatus est. V. notam 2. *Sarabaitae.* Cassiani sententia, deterrimum et infidele monachorum genus, qui ab eo, quod semetipsos cœnobiorum congregationibus sequestrarent, et singillatim suas curarent necessitates, Aegyptiæ linguæ proprietate, nomen acceperunt. Cf. Reg. S. Ben. I. 12. Star. VII. 76. etc.

Saracha, æ, (Du C. saraca, sareca, sarica) vilis semitunica linea ac rudis, quam aliis vestibus, ut iis in opere parcant, superinduunt, nunc etiam sariga Romæ nuncupata; *zubony.* Ljub. Mon. Sl. XI. 52. an. 1313: vendite fuerunt VII *sporte* de *sarachis.*

Saracenus, alias Ismaelita; *szerecsen, izmaelita.* Fej. III. 2., 319. Judeos, *Sarracenos* sive *Ismaelitas* de cetero non preficiemus nostre camere. Fej. III. 2. 260. Monetæ et salibus ac aliis publicis officiis Judæi et *Saraceni* non præficientur.

Sarachenicalis denarius, (Du C, Saracenus) monetæ species. Urk. Sieb. II. 508. an. 1379. de una tunella vini decem denarios *sarachenicales.*

Sarachenus, Mahomedanus; *szaraczén.* Tör. Tár. 1893. p. 20. Schläg. 544.

Saraculum, fors: mendum pro: furculum; \villa. Gabel. Száz. VIII. 138. unum par cu trorum ex conchis unionum, duodecim *saracula.*

Sarahorus, i, lixa; *markotányos.* Adelm. De orig. Turc. 13. *Sarahori* habent stipendium ab imperatore asprium quatuor per diem, homines sunt agrestes, qui sequentes exercitum omnia vilia opera exercent sicut et alii superius nominati Muselini et faiia; hii omnes sunt, per quos militia terrestris imperatoris thurcarum pficitur *(perficitur).*

Sarampones, (ab hung. *sorompó),* cancelli. Isthv. XV. 266.

Sarandaria, æ, (a serenda) vox ap. valachos usitata; ap. ruthenos: soroko-usta, gr. *τεσσαράκοντα:* stipendium quadraginta missarum pro defunctis; notandum apud plebem ruthenam in usu est vox: *Serendás* v. *Seredás,* quod peram e pelle *ursi melis,* factam denotat. V. *Parussia; negyven mises stipendium.*

Sarbellinæ (pelles), zibellinæ; *nyusztbőr.* Kov. Form. St. 452. vendere liberos permittimus pellicia mardurinarum pellium ac *Sarbellinarum,* Hermellinarum etiam et variolinarum nec non Pantherinarum subas quascunque et mastrucas.

Sarbellus, mustela Zibellina (Linn.); *nyuszt.* Schläg. 1650.

Sarcalogus, (Du C.) Christus, verbum, quod caro factum est ex gr. *σάρξ* et *λόγος; testté vált ige.* Nagy. Hier.

Sarcasticus, 3., mordens, asper; *csipős.* Törvt. Msz.

Sarcellus, (Du C. circulus) annnulus; *gyűrű.* Ger. Ring. V. *Scrigna.*

Sarcetecta, orum V. *Sartatectum.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 21. ad *sarcetecta* templi restauranda.

Sarcierunt, pro: *sarserunt; kijavították.* Kronst. III. 154: quod fornacem *sarcierunt.*

Sarcinola, parva sarcina; *kis pogygyász.* Rák. Ön. 127.

Sarcire, restaurare. Hoc loco: præstare dare; *nyujtani.* Fej. VII. 189. ydem (cives Strigonienses) ... commendabilem constantis fidei prærogativam præ alys *sarcientes.* [III. 339.

Sarcivit, pro: sarsit; *kijavitani.* Kronst.

Sarda, æ, achates carneolus (sarda Plin.); *karniol kő.* It. sarda. Opin. P. I. Sec. III. § 16. *Sarda* (Carniol).

Sardella, dim. a sarda; *ájók, állók.* It. sardella, clupea encrasicholus (Linn.)Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 157. grandiores appellantur sardæ, minutiores *sardellae.* Verancs. X. 15.

Sardonicus risus, gr. *σαρδόνιον γελᾶν,* risus cum cavillatione iunctus; *keserű, gúnyos nevetés.* Ker. Nap. 240. Igy leve vége ezen discursusnak *sardonicus* nevetések között.

Sarendar, V. *Sarandaria.* Nill. Symb. p. 551: pro *Sarendar,* quæ quadraginta missas in se complectitur ... solvatur 9 fl. Hung. 60. den. V. notam: *Sarandar,* a *σαράντα* pro *τεσσαράκοντα,* proprie donum pro officio mortuorum per continuos 40 dies celebrando; *σαραντάρι* etiam ipsæ 40 missæ durante hac quadragesima applicandæ vocantur, olim nomine composito *τεσσαρακοντολειτούργημα* appellatæ. Slavi teste Miklosich. p. 818 communius *salandar* scribunt.

Sarlatum, pro: Garlatum idem quod *Garleta,* q. v. Cod. Dip. Arp. XII. 279. an. 1279. *sarlatum* de avena.

Sarmentitii, *Semassis* (Du C.) appellati Christiani a gentilibus; *fél ast érő rőzsék törzsével felperzselt keresztények.* Funda David. I. 2: *Sarmentitii* et *Semassis,* qui ad stipitem dimidii assis revincti Sarmentorum ambitu exurebantur. Cf. Tertull. Apol. 50.

Sarochia, Videtur fascem significare, quæ quadraginta paria complectebatur; *köteg.* Magy. Tört. Tár. XX. 99. Item quæ mihi abstulerunt: 2. *Sarochia* Zobellinorum (idest quadraginta paria).

Sarphileum, serpyllum; *kakukfű.* It. serpillo, serpôllo. Schläg. 873.

Sarracenati Bizantini, monetæ genus Saracenorum. Fej. V. 1., 287. et extra civitatem pomarium unum ... precii XI. millia *Bizantinorum Sarracenatorum* de præfata pecunia emimus.

Sarsetum, (a germ. *Sarsch)* pannus lynoxylinus; *saja.* It. sargia. Vect. Ref. D: De una petia *Sarseti.*

Sartago pro urendo Cafe, cylindrus, sart. fabis coffeæ torrendis; *kávé pörkölő.* Száz. XVII. 862.

Sartaneus, fors mendum pro: saltaneus; *hintó, rugós kocsi.* Ger. der Springfeder hat. (Du C. corruptum putat et *sambuca* vel *sabuta* coniicit; contra Podhradszki ex *sarraca, sarracum* (ein Pachwagen) derivat.) Thurócz. 169. Et tandem antedicti trini dextrarii solennes cum armis et operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis seu attinentiis cum *sartaneo* curru seu mobili aut ostilario regnali etc.

Sartatecta, ædificii omnes partes; *az egész épület.* Knauz M. E. Str. I. 481., 620. pro reficiendis *sartatectis.*

Sartatectus, i, (Du C. sarcitector) qui tecta resarcit; *házfödő.* Kronst. II. 651., 656., III. 66., 524.

Sarthia, æ, rudentes (Du C. sarcia: armamenta, quæ navis causa parantur); *kötelek, alattság.* It. sarte. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334: pro *sarthia* empta ... pro *imboiando* anthenam galioni.

1. **Sartia,** æ, (Du C. sarcia) armamenta; *készlet.* Ljub. Mon. Sl. I. 144. *sartia* minuta pro lignis.

2. **Sartia,** æ, exactio; *sarcz.* Arch. Rák. IX. 603. az tiszteknek egy oralis és egy equilis portiora immediatæ *sartiae* vehessenek, engedtem.

Sarticus, videtur idem esse ac *Sarcitus;* apud Du C. panni species lanei V. *Sarsetum.* Fej. X. 4., 360. exclusa tamen armorum, equorum, clenodiorum, aridorum et vestium *sarticarum* æstimatione.

Sartio, actus sarciendi; *javitás, foltozás,* Kronst. III. 55.

1. **Sartor,** sartor, qui tantum locatas vestes conficit; *váltóműves, váltószabó.* Ger. Schneider bestellter Gewänder. Száz. XI. 810.

2. **Sartor,** scurra, sannio; *bohócz.* Ger. Possenreisser. Szamosk. II. 14. adiecti ludiones, histriones, mimi, moriones, saltatores, *sartores,* iocularii, gladiatores, follis pugilatorij ventilatores aliique item profligatæ nequitiæ artifices.

Sartura, æ, (Du C.) refectio, reparatio; *foltozás, javitás, varrás.* Tör. Tár. XX. 174. dorsualia Turcica ... *sartura superficialis.*

Sarza, æ, sarcus, rudens: *hajókötél.* Han. Mon. Jur. II. 179: nullus civis vendat... barchas ... sepum, *sarzas,* anchoram.

Sasaggius, (a turc. jasag, jasak); custos, satelles; *csatlós, őr.* V. s. *Seimenus.*

Sasire, capere; *lefoglalni, megfogni.* Gal. saisir. Ljub. Mon. Sl. I. 333. an. 1322: *sasire* et detinere et arestare.

Sathyan, aluta Turcica; *szattyán.* Ger. Saffian. Kronst. II. 577: calceamenta *sathyan.*

Saties, satietas; *elégség, megelégítés, jóllakás.* It. sazietà. Wagn. Cf. Juvenc. 1., 637; 3., 216.

Satisfactionales, (sc. litteræ), satisfactionem, purgationem continentes; *elégtételt adó levél.* Kov. Form. St. CXLI. Literarum Exmissionalium sive *Satisfactionalium* penes obligatoriales in Sedriis expedire solitarum Formulæ.

Satisfactorius, 3., ad satisfaciendum idoneus; *elégtételt adó.* It. soddisfacente. Gall. satisfaisant. Ger. genugthuend. Pel. Pom. L. X. p. 1. a. 2. qui (Christus) peccata nostra

id est penas *satisfactorias* pro peccatis nostris ipse pertulit in corpore suo.

Satisfactus, cui satisfactum est; *kielégitett.* Cod. de Sztára. Vol. II. 330. Filios suos, Johannem, Ladislaum, Andream commissit quitos, expeditos atque per omnia *satisfactos.*

Satispassio, actus satis luendi; *eleget való szenvedés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 55. anima per *satispassionem* expiata immediate transeat ad cœlum.

Satispati, luere: *bűnhődni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 58.

Satnicus vel *Setnicus* (Du C.); *százados.* Kol. Am. II. 72: Dignitas in regno Croatiæ et Dalmatiæ... qui præerat Regioni, quæ centum armatos dare poterat. Huic postea successit illa, quæ Knesorum dicta est: ita comites vocant. Luc. Regn. Dalm. 272.

1. **Satrapa,** æ, (Du C.) minister, præfectus; *főnök.* Arch. Rák. IX. 335. Fatens Prudens ac Strenuus Stephanus Kereskény, Juratus *Satrapa* Oppidi Sabariensis. Tör. Tár. 1888. p. 521. Kov. Form. St. CXI.

2. **Satrapa,** æ, Panduro, satelles; *pandur.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus, Chirurgi... Mororum Plantator, Spacicaminarius, Locumtenens cum 4. Campestribus militibus; et 10. *Satrapis (Panduronibus),* diversi denique Servitores.

Satulares, (Du C.) pro: *Sotulares,* genus calceorum a solea, quod solum tangat... unde sotular; *saru, lábbeli.* Gall. souliers. Kov. Form. St. 439. et præsertim Calceos, Ocreas et *Satulares* nigros partium quarumcunque Regni hic vendere.

Saturatio, expletio; *megeléglés, betelés.* Törvt. Msz. Cf. Augustin. Tract. in Joan. 24.

Saturniani, (Du C.) Gnosticorum sectarii, qui a *Saturnio* vel Saturnilo et Saturhino sic appellati sunt.; *saturnius követői.* For. Scr. p. 8: *Saturniani,* qui præter absurda multa et turpia, quæ a *Simoniacis* et Menandrinis hauserunt, Scripturæ Sacræ verba pro libitu decerpebant, ut ex illo Textu Genesis 1 v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram,* vocabulum illud *nostram* expunxerunt.

Saturnina indoles, *Saturnus természetű.* Szentiv. Curios. Misc. 64. Cur aliqui *Saturninae* indolis dicantur? Quia similem Saturninæ habent complexionem, hoc est frigidam et siccam. Talibus solent esse facies siccæ et coloris terræi, oculi concavi, dentes scabri et ferruginosi, capilli crassi. Tales sunt cogitabundi, parci in verbis, melancholici ac timidi, inclinati ad avaritiam et tenacitatem ac suspiciones.

Saturninus oculus, a viridi colore, oculus felinus; *macskaszem.* Pinx. Apod. p. 187: Vidi ibidem effigiem de passione J. C. ab Albrechto Dürer, Norimbergensi, tam affabre depictam, ut *saturninis oculis* etiam noctu conspici queat.

Saucium, vulnus; *seb.* An. Sc. I. 109. an. 1278: frater... lethalis plagæ *saucia* reportavit.

Sauma, æ, V. *Salma.* Ljub. Mon. Sl. I. 395: mittantur ambaxatores, qui habeant... duas *saumas* pro quolibet.

Saumarius, i, (Du C.) iumentum sarcinale; *teherhordó marha.* Ljub. Mon. Sl. I. 215. an. 1307. preco... teneatur sibi invenirì *saumarium* pro deferendo *valisiam* eius.

Saurdcare, (lege: savodzare) circumire; Cf. *Savodzacio*; *határt bejárni.* Star. XIX. 101. an. 1239. dimiserunt me... ut irem et *saurdcarem* dictam terram.

Savanum, mappa vel facitergium; gr. σάβανον (Du C.); *törlő kendő.* Rač. Mon. Sl. VII. 18. an. 918. uno panno de sirico et uno *savano.* Star. XIX. 84. an. 908. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. servum et ancillam et centum capita de pecora et uno panno de sirico et uno *savano.* In Sancta Maria uno panno de sirico. In Sancto Petro... de panno sirico. In Sancto Thoma uno *sasavano* (lege: *savano).*

Savillum, placenta mellita, panis dulciarius; *mézes pogácsa.* (ap. Freund: Käsekuchen). Pár. Pár. Cf. Cato R. R. 84.

Savina, æ, (Du C. al. s.) fors. ab *savó,* serum. Molke. Pray. Cod. p. 20. *Savinam* bibe, que cerebrum humeros perducit (lege: que in cerebrum humores perducit.

Savodzacio, onis; actus terras circumeundi; *határjárás.* Star. XXIII. 193. an. 1240 pristaldus cum multis aliis viris hanc *savodzacionem* fecissent.

Savonarius, coctor saponis; *szappanos.* Ljub. Mon. Sl. II. 264: quicumque defraudaret... dacium... perdat oleum... et si esset *savonarius* ternarie nec *sogomator.*

Savorna, æ, (Du C. saorra) saburra; lapides ad naves in æqua lance tenendas; *alkövecs* (a hajók egyensúlyozására használt kövek). It. saorna. Ljub. Mon. Sl. V. 269.

Savurnare, savorna i. e. saburra vel glarea occludere v. inquinare; *kavicscsal elzárni.* It. savorrare. Han. Mon. Jur. II. 196: potestas... faciat fieri procuratores... ad reparandum *savurnare.*

Saxifodina, æ, lautumiæ; latomia lapidaria; *kőbánya.* Ger. Steinbruch. Kronst. I. 386.

Saxifraga, fœm. ad saxifragus; *sziklát-törő* (nő). Kronst. I. 745.

Sayka, æ, navis; lembus militaris; *sajka, hadi hajó.* Lop. Mon. Sl. XX. 415. an. 1552: naves seu *sayke.* Verancs. III. 44. Hodie solvimus ex Sicambria.., sex lembis militaribus, quos *saykas* vocant.

Saxum ignobile, *meddő kőzet.* Besztb. Levt.

Saycia vel **Seycia,** V. *Sayka.* Fej. IV. 2. 100. in mari nobis galea et *saycia* teneantur deservire. Fej. IV. 1., 268. cum duabus navibus, quæ vulgariter galia et *seycia* vocantur.

Saytea, V. *Sagitea.* Ljub. Mon. Sl. I. 182. Cod. Dip. Arp. V. 109.

Sazum, i, *saxum; kő.* Ljub. Mon. Sl. V. 242. an. 1334: dedit Marculino pro *(pins?* fors: pecuniis) acceptis a suo *sazo* grossos duos.

Sbaraleum, (Du C. sbaralium) munimentum ad urbium et castrorum introitus ex palis, quos itali *sbarras* vocant; *záró védgát.* Ljub. Mon. Sl. IX. 180. an. 1411: habent animum... fervidum... ad ponendum se ad *sbaraleum.*

Scaba, æ, cymba, (Du C. al. s.) V. s *Ladia; csónak.* It. scafa.

1. **Scabellum,** (Du C.) scamellum idem ac scabellum, quibus repentes manibus innituntur; *kézi zsámoly.* Ger. Schemmel. Prot. inq. 211: Vidi per plures dies in ecclesia quamdam feminam contractam, que non poterat ire sine *scabellis.* Cf. 305. LV.

2. **Scabellum,** fundamentum, basis; *talap.* Gall. scabellon. Curios. Misc. 359.

Loricæ altitudo superior	15	12
Scabelli altitudo	$1^1/_2$	$1^1/_2$
Scabelli latitudo	3	3

Scabellum oratorium, *imazsámoly.* Ger. Betschemel. Arch. Rák. VIII. 340. *Scabellum oratorium* rubro panno obductum.

Scabies mundana, cupiditates; *érzéki vágyak.* Rák. Ön. 95.

Scabinatus, officium Scabini iudicis, (Du C.); *biróság.* Schwart. Scult. 92. Faber Jur. Met. 126.

1. **Scabinus,** i, (Du C.) (Germ. Schöppe, Schöffe a vetere saxon. *scepeno* vel. Ger. *sceffeno:* qui ius dicit). *biró.* An. Sc. I. 159. an. 1515: *Sabinus* denotat officium eiusmodi iudicis, qui a domino delegatur ad colligendos census, causas item subditorum privatas ac minoris momenti decidendas. Kov. Form. St. 22.

2. **Scabinus,** iuratus assessor; *esküdt.* Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Jurisdictionem quidem sanguineam... Dominus exercebat Banno sanguinis gaudens communiter ter intra annum sub nomine Paretæ; aderant tamen et Sculteti, *Juratique (Scabini* ævo illo appellati) et tertiam ex mulctis (byrsagiis) tulerunt partem. Schwart. Scult. 48. Tör. Tár. 1893. p. 22. Kov. Form. St. 22.

Scabiosa grex, homines cupiditatibus affecti, peccantes, ægri; *bűnös emberek.* Rák. Ön. 95.

Scabiose, impolite; *érdesen, durván.* Germ. rauh, roh. Otia Bachm. 43. quam *scabiose* Regi Angliæ responderit est in propatulo.

Scabrositas, asperitas; *göröngyösség, darabosság, érdekesség, durvaság.* Wagn.

Scaccatus, 3., (Du C.) quadris diversi coloris distinctus; *tarka, koczkás.* Piszter Sz. Bernát. I. 464. vestis *scaccata.*

Scaci (Du C.) ita appellatæ figuræ a voce Arabica v. Persica *Schach,* quæ regem sonat, quod præcipua Saccorum persona est rex; *sakk figurák.* Thurócz. 165. Remuneravit autem rex Hungariæ Regem Bohemorum... duobus baltheis et una tabula pro *scacis* mirabili.

Scafa, Scaffa, scapha, (Du C.) vas culinarium; *dézsa.* Kronst. I. 618. III. 55., 91., 176., 457., 580.

Scaffeus, i, *Schafeus* q. v. Fjp. Szám. p. 298: pro *scaffeis* solvimus.

Scafiulis, œconomus, procurator; *gazda.* Germ. Schaffner. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 56. coram Sarubba iupano et Gregorio *scafiule.*

Scaffium, V. *Schafeus.* Arch. Rák. VIII. 345. Laboris *Anabaptistici* ex testa dealbata vascula, *scaffium,* amphoræ etc.

Scagnellum, idem quod *scabellum* 1). Prot. inq. 187: ego nescio (in qua parte fuerit dicta domina contracta) sed vidi, quod trahebat se per terram tantum *scagnellis.*

Scahia, æ, miles, qui suis stipendiis militat...; *saját költségén katonáskodó.* Verancs. II. 373. Turca iam venit Amasiam nec per hiemem alio inde commigrabit, quod

plane affirmatur; quia et milites per vicina Amasiæ loca in hiberna distribuit et ad uberiora pascua camelis, cæterisque iumentis onerariis amandatis, singulum etiam quartum *scahiam,* qui suis stipendiis militant, domum redire iussit, ut reliquis tribus pecuniam et ad bellum necessaria curet.

Scakana, (Du C.) securis militaris; *csákány.* Ludew. Rllq. Mss. p. 325: quamvis etiam frameis seu securibus militaribus vulgo *scakanis* pulsarentur. — Hist. pacificationis inter Rudolphum II. et Turcarum imperatorem.

Scala devalvationis, deminutionis pretii modus; *a bankóczéduluk leszállítási mértéke.* Törvt. Msz.

Scala incendiaria, scalæ; *tűzlétra.* Rau. Elem. p. 110.

Scalaticum, (ab it. *scala,* portus) tributum pro usu portus; *rév-kikötő bér.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 89. ut nec Ragusii cives in Molficta plazam tribuerent vel *scalaticum,* nec Molfiocenses Ragusium plázam vel *scalaticum* et familiam et *ancoraticum.*

Scalatura, æ, *scalae; lépcsőzet.* Fjp. Szám. p. 271. an. 1428.

Scalenites, um, crenæ; *czikkek, gerezdek.* Bárczay.

Scalida, æ, (a scalidus) saccus, vestis crassiore filo contexta, qua præcipue utebantur in pœnitentiæ signum, sine manicis et ad corpus adhærens. (Scalidus e squalido Diez. 447); *gyászos ruha.* Marc. Chr. II. 42. Juvenes et virgines præ tristitia et mœrore *scalidis* induti. S. de Kz. Chr. II. 2., 1.

Scaltirimentum, astutia, versutia; *csalás, csalárdság, ravaszság.* It. scaltrimento. Han. Mon. Jur. P. I. 58. an. 1214: nullus audeat . . . advocare pro aliquo forense aliquo modo, ingenio vel *scaltirimento.*

Scalumniare, excalumniare, iniurias depellere; *igazságtalanságtól megóvni.* Han. Mon. Jur. P. I. 153: defendere et *scalumniare* ab omnibuscunque molestantibus.

Scamalus, 3., pro: squammalis, squammis præditus. V. *Bilizna; pikkelyes.* Germ. Schuppen.

Scamnum declinare, scamnum, in quo plagis afficiebantur, evitare; *verő padot, derest kikerülni.* Teut. Schul. I. 266: si aliquis vel clausuram seu seram portæ violaverit, vel muros scholasticos . . . transcenderit, is aut togam deponat *scamnum declinaturus,* aut H. fl. 10 togam una cum *scamno* redimat.

Scampare, liberare, effugere, se liberare; *megszabaditani, megmenteni és menekülni.* It. scampare. V. *Blasmus.* Prot. inq. et 176: pater dicte virginis voluit illam maritare duci Polonie . . . et ipsa puella nolebat et dicebat: si aliter non possum *scampare,* truncabo nasum meum.

Scampnum, (Du C.) in quo merces suas exponunt mercatores, vel carnes carnifices; *mészárszék.* Tör. Tár. 1892. p. 66. *scampnorum* seu macellorum carnium.

Scamprium, idem quod *scampnum, sedes,* macellum; *mészárszék.* Sup. An. Sc. II. 138. an. 1391: precio *Scampriorum* (macellorum) carnium.

Scancellum, (Du C. scamellum) subselliolum, quo repentes in terra manibus innituntur; *kis zsámoly.* Nápolyi legenda cap. 38. trahebat se super terram cum scophinis et *scancellis.*

Scancheria, æ, *Schincheria* q. v. V. s. *Bacinellus.*

Scandaiare, explorare, (Du C. scandaillare); *kikutatni.* It. scandagliare. Ljub. Mon. Sl. II. 365. an. 1346: examinando et faciendo *scandaiare,* quot naves possent *accostari* et attingere ad muros.

Scandalizari, (Du C.) offendere; *botránykozni, botránykoztatni.* Kaprin. Eloq. II. 797. etsi omnes, aiebat, *scandalizati* fuerint in te, ego nunquam *scandalizabor.*

Scandalosus, 3., homo mali exempli; *botrányos.* It. scandaloso. Wagn.

Scandalum, (Du C. 1.) offensio, iurgium, odium; *sértés, viszály, gyülölet.* Batty. Leg. T. II. 359. an. 1238: ad levigandum aliorum motum et *scandalum* temperandum. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 11. Cf. Tertull. de Virg. vel. 3. adv. Jud. 14. adv. Marc. 3., 1. et passim.

Scandatum, idem quod *Scindatum.* Fej. VIII. I. 428: et indumenta altaris de Rubech (fors. rubeo) *Scandato* cum manutergiis.

Scandea, parvæ navis species; *kis hajó.* It. Goëletta. Ger. Schooner. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Scandele corrigium, corrigium stapedis; *kengyelszíj.* Kronst. III. 68.

Scandelis, e, ad stapedem pertinens; *kengyel* . . . Kronst. III. 68: pro corrigiis *scandelibus.*

Scandelizare, pro: scandalizare, offendere, lædere; *botránykoztatni.* Tör. Tár. 1889. p. 411.

Scandilia, ium, stapes (Du C. scandile); *kengyel* . . . Kronst. II. 462: ad rationem *scandilium* vulgo stech röff. Ib. III. 256.

Scandula ephippiaria, *Subex ephippiarius.* q. v.

Scandularis, (Du C) ad scandulas pertinens; *zsendely*. . . Ger. Schindel. Jogt. Eml. T. III. p. 234: pro coëmptione clavorum *scandularium* et *tegillorum.*

1. **Scandularius,** i, (Du C.) contegulator; *cserepező.* Rau. Elem. p. 157. Cf. Tarrunt. Dig. 50., 6., 6.

2. **Scandularius,** i, faber scandularum; *zsendely csináló.* Ger. Schindelmacher. Pár. Páp.

Scannum, (Du C.) pro: scamnum. Száz. VIII. 12. et pass.

Scansare, evitare; *elkerülni.* It. scansare. Ljub. Mon. Sl. IX. 76. an. 1410: pro *scanzando* expensam . . . deputetur unus castellanus. Ib. XVII. 94. an. 1421.

Scansio, dimensio metrica; *versszaggatás.* Kaz. Lev. I. 251. Cf. Beda p. 2368. P.

Scansor, (Du C. al. s.) qui fodinæ curam gerit; *felügyelő, bányajáró.* Ger. Hutmann. Beszt. Levt. Száz. VIII. 608. *scansore* Domini Regis, *kir. bányatiszt.* Nov. Calend. 222. Fjp. Szám. p. 89.

Scanulum, demin. a Scanum (scamnum); *padocska.* Obs. Jadr. 420. iuxta illud Dalmatiæ proverbium: *Scanum* cecidit, *scanulum* resurrexit.

Scanum, pro: scamnum. Textum v. sub *Scanulum.*

Scaphiolum, i, parva scapha; *csónak.* Oláh. Cod. Ep. 111. Ego vero in *scaphiolo* piscatorio ad multam noctem descendi Lincium.

Scapilare, conscindere aliquem capillo, in capillos involare (Du C. scapis seu fustibus cædere); *hajánál czibálni.* Han. Mon. Jur. P. I. 27. an. 1214. quicunque iniecerint manus . . . in aliquem iudicum *scapilando* vel verberando ipsum.

Scapolare, liberare; *megszabadítani.* It. scapolare. Ljub. Mon. Sl. I. 205.

1. **Scapolus,** i, liber, (Du C. al. s.); *szabad ember.* It. scapolo. Ljub. Mon. Sl. II. 28. an. 1338.

2. **Scapolus,** 3., vacuus; *üres.* Rač. Mon. Sl. XIII. 36. an. 1348: *scapola* barca de yp̄p̄is LVI.

Scapro, pro: carpio; *pozsár, ponty.* Schläg. 791.

Scapulare, is, (Du C.) vestis scapulas tantum tegens; *vállfüggöny, vállkötő, vállruha.* Ger. Skapulier. Tör. Tár. 1887. p. 185. parva palla seu *scapulare* linteum. Schläg. 579. *vállfő vas.* End. 596. (Synodus Budensis an. 1279. 62): monachi . . . sine cappis aut cucullis seu *scapularibus* extra domos suas . . . non incedant. Arch. Rák. VIII. 322.

Scapularisticus, 3., ad habitum humeros et scapulas tegentem deque iis dependentem pertinens, quem ecclesiastici ordines gestare solebant; *vállruhát viselő.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 158. Eadem Ecclesia duplici Confraternitate decoratur: *Scapularistica* nempe Divæ Virginis Carmelitanæ et S. Angeli Custodis.

Scapularium, (Du C. scapulare), vestis scapulas tantum tegens; *vállkötő.* It. scapolare. Prot. inq. 175: rogavit . . . darent sibi *scapularium* . . . et posuerunt *scapulare* in dorso suo.

Scapule, libere; *szabadon.* Star. XXVI. 229. an. 1254: possunt vendere per regnum *scapule* (libere).

Scapulus, 3., liber V. *Scapolus; szabad.* It. scapolo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 320. Et quandocumque volueritis ire de nobis ad aliam partem, ibitis *scapuli* cum omni honore, cum omnibus vestris et cum toto habere vestro et cum toto habere eorum et nos te conducemus.

Scapus catapultæ, scapus ligneus bombardarum; *puska fogása, puskatus.* Ger. Büchsenschaft. Pár. Páp.

Scarabeus, mendose scriptum pro: *carassius* (piscis genus); *kárász.* Ger. Karausche. Schläg. 804.

Scaraguardia, æ, circitores; *czirkaló.* Ger. Scharwache. Ljub. Mon. Sl. XI. 71. an. 1322.

Scaramangium, vestis tartarica; *tatárköpenyeg.* Ger. Tartarischer Wetter-Rock. Pár. Páp.

Scaramussia, (Du C. Scaramutia) concursatio, procursatio, prœlium leve; *csetepaté, apró csata.* It. scaramuccia, scaramuccio. Gall. escarmouche. Ger. Scharmützel. Fej. X. I. 560. et eodem die adivit ad *Scaramussiam* prior prædictus cum gente sua. Mem. Pauli. 425.

Scaramuzia, æ, (Du C. scaramutia). V. *Scaramussia.* Ljub. Mon. Sl. IX. 192. an. 1411.

Scarificare, per cucurbitulas detrahere sanguinem; *köpölyözni.* Ger. Schröpfen. Lzb. Cod. Med. T. II. 47. et passim. Cf. Plin. 28., 11., 49., 32., 7., 26. Pallad. Mart. 10., 28. Colum. 12., 57., 1.

Scarificatio, detractio sanguinis per

cucurbitulas; *köpölyözés.* It. scarificazione. Ger. das Schröpfen. Bene Med. II. 414. Cf. Colum. 6., 12., 1., 6., 17., 1. Veget. 4., 21., 1.

Scario, (Du C. 1.) servus Episcopi, ostiarius; *ajtónálló.* Pár. Páp.

Scariotice, falso, false, astute, ut Judas Ischariotes, a cuius nomine voc. hoc derivatur Christum osculatus est; *csalfán, hamisan, ravaszúl.* Verancs. VI. 283. quem Laurentius ille Copessius fœnerator omni judæo melior, tam egregie, quam nequiter *scariotice* fuerat osculatus.

Scarlat, V. *Scarlatin.* Monm. Comit. Trans. V. 194. Ab una pecia *scarlat integri* fl. 6.

Scarlaticum, idem quod *Scarletum.* Knauz M. E. Str. I. 119., 138: Regina dedit domino imperatori ... domum desuper de *Scarlatico* et tapete.

Scarlaticus, 3., coccineus, in sermone Italico: scarlattino (Du C.); *skárlat* ... Fr. Lib. Rt. II. 157. emere feci de panno *scarlatico* ulnas.

Scarlatin, textum proprie purpurei coloris, sed hic tantummodo materia respicitur; *skárlátszövet.* Arch. Rák. VIII. 312. Tapes *scarlatin,* violacei coloris Alter, itidem *scarlatin,* similis coloris.

Scarlatinum, pannus coccineus; *biborszinü posztó.* Kronst. III. 268., 269.

Scarlatinus, 3., (Du C.) coccinei coloris; *biborszínű.* Kronst. III. 121.

Scarlattum, scarlatum, (Du C.) V. *Scarlatinum.* Tör. Tár. XX. 180. ex *scarlatto* XX. 176.

Scarletum, V. *Scarlatinum.* Pel. De s. Stephano s. II. c. 2: Caro tamen superbit, quia pretiosius indui vult, quam sua domina scil. de *scarleto.*

Scarpellum, (Du C) scalpellum. V. s. *Assa maza; véső.* It. scarpello.

Scarphina, æ, calculus, globulus ad suffragium ferendum; *szavazati golyó.* Han. Mon. Jur. II. 38. an. 1312. consiliarii vadant ad accipiendum ... ballotas seu *scarphinas.*

Scartabelia, æ, (Du C. scartabellus) codex chartaceus; *czédula, irkafirka.* It. scartabello Ger. Scharteke. End. p. 83: historias, que diversis *scartabellis* ... sparse sunt ... in volumen unum redigi procuravi. Száz. XXIV. 393. S. de Kz. Chr. proœm.

Scarunetum, idem quod *scabellum* 1. Prot. inq. 227: habebat ita contractos pedes, quod non poterat ire pedibus, sed ibat genibus et cum duobus *scarunetis* in manibus.

Scateda, fons scaturiens; *forrás, forradék, forgatag.* It. scaturiggine. Schläg. 745.

Scati, orum, quadræ, ut in lusum scacorum; *koczkázat mint sakktáblán.* Tör. Tár. 1887. p. 174.

Scatula, æ, (Du C.) capsula, pyxis; *iskátula, skatulya.* It. scatola. Fjp. Szám. 222. Item pro *mestis* seu *scatulis* et pro grossa tela. Thök. Diar. II. 343. Arch. Rák. VIII. 346. Száz. XXII. 158. Tör. Tár. XX. 166.

Scatula pro Sacharo, pyxis sachari; *czukortartó.* Arch. Rák. VIII. 335.

Scatullula, parva theca, capsula; *kis skatulya.* Arch. Rák. VIII. 319.

Scedula, σχέδη, schedula, scidula (Du C. tabula); *czédula.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 82. Ego ... hanc *scedulam* scripsi.

Scekach, idem ac palanka, sticcatum; *palánk, karó.* It. steccato. Ger. Stacket. Kat. Hist. IX. 468. et contra ipsam quamdam munitionem, *scekach* (sticatum) vocatam, firmaverant (civitatem).

Scelator, perturbator; *zavaró, megszegő.* Cod. Zi. T. I. 465: Emericus per quosdam invidos seu pacis *scelatores* crudeli morte exitiali interemptus.

Scelectus, pro: selectus; *kiváló.* Száz. X. 435. De plurimis claris *scelectisque* mulieribus.

Sceleus, i, (Du C. scelo) equus emissarius; *csődör.* V. s. *Capredum.*

Scemerce, V. Rhuscoriarum. Knauz M. E. Str. II. 240., 245. de singulis honeribus Cumulonum, que *Bytel* vocantur, et de *scemerce* solvitur unus frisaticus.

Scenopegia, *(σκηνοπηγία); sátorütés, sátoros ünnep.* Szentiv. Curios Misc. II. 11. September 14. Pervigilium *Scenopegiae* seu Festi Tabernaculorum.

Scenopeija, V. *Scenopegia.* Szentiv. Curios Misc. II, 12. October 17. Dies festi in similitudinem *Scenopeijae* instituti a rege Roboam 20. Finis Festi *Scenopeijae* a rege Roboam instituti.

Sceph, vocabulum incertæ originis, loco allato significat — compitum; *keresztút.* Cod. Zi. v. III. p. 479 ... circa duas vias, que vocatur *sceph,* que stant per modum crucis.

Schabraken, a Germ. Schabracke, stragulum, quo equi cooperiuntur, velum; *csótár, lóterítő.* It. gualdrappa. Kass. Jur. Civ. II. 235. Charissimo Filio Comiti Carolo in signum Paterni affectus lego unam ex pretiosioribus *Phaleris* seu *dorsualibus* vulgo *Schabraken* nuncupatis.

Schach, tabula latrunculorum; V. *Scaci; sachtábla.* Vern. Met. II. 345. non exmissa apud nos etiam inventa celebratissima *machina Kempeleniana,* quæ dexterrime in tabula latrunculorum *Schach* dicta lusitabat.

Schachus, i, rex Persarum; *perzsa sah.* Bel. Geogr. 606.

Schacorum tabulæ, V. *Schach.* (Du C.). Pel. Serm. Qui faciunt taxillos et *tabulas schacorum,* alearum et huiusmodi scienter ad abusum ... peccant ex intentione secundum theologos et iuristas concorditer. Aest. 20. g.

Schacto, onis, Germ. Schacht. (Du C. Schachta), puteus rei metallicæ; *akna.* Fjp. Szám. k. 89. ubicunque cum *Schactone* descendent super stollonem, tunc debent spectare ad *schactonem* suæ laneæ.

Schæda Caratsch, litteræ passuales subditis Ottomanicis dari solitæ; *a török alattvalók úti levele.* Lzb. Cod. Med. T. II. 495.

Schæda licentiæ, literæ præstitæ in re militari testes; *szabadságlevél* (obsit). Lzb. Cod. Med. III. 33.

Schæda licentialis, venia, potestas per litteras data; *engedélyt tartalmazó irat.* Ger. Erlaubniss-Schein. Lzb. Cod. Med. T. II. 259.

Schæda mortualis, literæ mortis testes; *halálbizonyitvány.* Lzb. Cod. Med. III. 33.

Schæda probatoria, approbationem continens; *engedély-levél.* Ger. Prob-. und Anschlag-Zettel. Opin. in montanisticis I 2.

Schæda transitualis, literæ transitus dati testes; *átmenetet engedélyező levél.* Pest. Vár. Levt.

Schafeus, vas; *dézsa.* Ger. Schaff. Fjp. Szám. p. 278. an. 1428. pro uno *schafeo* ad cementum.

Schaffa, æ, (Du C. *Scafa)* vas culinarium; *dézsa.* Ger. Schaff. Quel. Sieb. I. 354. doleatori, ut fecit *schaffas.*

Schafferus, i, **Schafferius,** i, curator; *gondviselő, felügyelő.* Nov. Calend. 218. Ferri Malleorum *Schafferii* D. M. D., D. I. L. etc. 233. Transpostualia Salis Officina
D. F. W. Perceptor
D. Th. G. Rationum Magister.
D. L. K. Materialium *Schafferius* p. 218. Tisholczini. *Schafferus:* D. I. V.

Schandolum, scandalum; *botrány.* Star. XVIII. 22. an 1466. ne post eius mortem *schandolum* aliquod oriatur.

Schantz, vallum; *sáncz.* Schanze. Magy. Tört. Eml. XXX. 333. an. 1556. castra metanda sunt ... deinde *schantz* inchoari possunt eadem nocte. — Instr. Pac. Art. II.

Schazimentum, ramentum (ab it. scadere); *hulladék.* Rač. Mon. Sl. XIII. 155. an. 1356: pro *schazimento* argenti ad faciendum vergas.

Schebtuch, pannus rasus; *rása.* Ger. Schabtuch. Rasch. Thök. Diar. II. 345. Unum frustum rubri panni *schebtuch,* xr. 9.

Scheda adiudicatoria, Text. v. s. *Liber antigraphus; engedélyt tartalmazó irat.* Ger. Gewähr-Schein.

Scheda æstimatoria, *Ratio mercium aestimatoria* q. v.

Scheda anunciatoria, scheda aliquid exponens; *hirdetés.* Kass. Ench. II. 10. *Anunciatorias schedas* de tollendis verucis, calvitie et callo in pedibus ... imprimere Typographis interdicitur. Norm. Ordin. an. 1797. 30. Jan.

Scheda bancalis, tessera mensæ publicæ; *bankó czédula.* Ger. Banknote. Kass. Ench. III. 55. *Bancales schedae* falsæ. — Irodt. Közl. VI. IV. 465.

Scheda cementalis, scriptum permutati auri quantitatem exhibens; *pénzváltást kimutató jegyzék.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 405. Quantum auri ad cameram ... provenerit, id ex *schedis cementalibus* ... cognoscere licebit.

Scheda cursualis, scidula, qua præsens nummorum pretium perscriptum est; *folyamjegyzék.* Ger. Courszettel. Art. D. 1840. p. 80.

Scheda depositionalis, scidula depositum testans; *rakodó bárcza.* Ger. Depositenbollete. Vect. Gen. E. §. 22.

Scheda depositionis, de mercibus in depositum sumptis; *átvételi bárcza.* Ger. Beschlagbollete. Vect. Gen. 9. §. 110.

Scheda exitualis, *kiviteli bárcza.* Ger. Ausfuhrbollete. Vect. Gen. I. §. 47. super rite præstita solutione, dabuntur per Officia Tricesimalia *Schedae exituales.*

Scheda indagandi, Scheda indagatoria, V. *Licentia indagandi; kutatási engedély* (bárcza). Juriev. Jur. Met. 73. Mineræ mutungandæ prævia indagatione exquiri debent... Ut autem indagatio in venas et fibras metallicas secure institui possit, opus

est facultate, a concernente Judicio montano concedenda ... Facultas talis modi Licentia indagandi (Schurf Licenz); Litteræ vero in quibus confertur, *Scheda indagatoria* (Schurfschein) vocantur. Scheda indagatoria, vi cuius facultas in alieno territorio in venas metallicas indagandi conceditur, vigore B. R. de 24. Nov. 1791. sequentibus Requisitis instructa sit. Besztb. Levt.

Scheda insinuatoria, scidula, qua quis nomen suum profitetur; *bejelentő czédula.* Meldungszettel. Törvt. Msz.

Scheda inviatoria, *utalvány bárcza.* It. Bolletta. Ger. Mauthzettel, Anweisung. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 276. Mercator merces suas coëmptas adcurate quoad speciem, qualitatem, qnantitatem conscribit et in vasa vel Ballas componit, quas per principatus Tricesimæ (Hauptmauth) Officialem, ne quid eximi vel intrudi possit, obsignari procurat et tradito ei uno Consignationis exemplo, acceptaque *Scheda inviatoria,* quæ in singulis intermediis Tricesimis exhiberi et per *Visa* subsignari debet. Vect. Gen. C. 2. §. 8.

Scheda libera, *szabad bárcza.* Ger. Freibollete. Kelem Inst. Jur. Pr. II. 278. Tam hi, quam alii subsequentes exempti, dum pro se merces inducunt, *Schedas liberas* a primario Tricesimali Officio sibi expetere. Vect. Gen. C. 2. §. 10.

Scheda mensæ argentariæ, V. *Scheda bancalis.* Törvt. Msz.

Scheda peractæ Confessionis, scidula testans peractam confessionem; *gyónóczédula.* Regul. Turm. Præt. 48. tum vero *Schedas Peractae Confessionis* rite exhibeant.

Scheda Portalis, V. *Portalis.* Törvt. Msz.

Scheda reluitoria, tessera mensæ publicæ minoris valoris; *váltóczédula.* Törvt. Msz.

Scheda Retardatus, V. *Retardatus.*

Scheda solutoria, tessera pecuniæ percipiendæ; *utalvány.* Ger. Zahlungsbollete. Vect. Gen. C. 2. §. 9. Juriev. Jur. Met. 181.

Scheda transitualis, tessera transitum testans; *átkeleti bárcza.* Ger. Durchzugsbollete. Vect. Gen. K. §. 55.

Scheda vecturalis, consignationis mercium vehendarum, vectarum index; *fuvarlevél.* Ger. Frachtbrief. Art. D. 1840. p. 170.

Scheda vigesimalis, *vámbárcza.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1. 407. *Schedae vigesimales* de mercibus, quæ Coronam aut Cibinium deportantur.

Schedalis pecunia, chartiaticum, pecunia chartacea; *papirpénz.* Papirgeld. Törvt. Msz.

Schediasma, atis, corpus schedarum scriptum; *fogalmazvány, vázlat.* Gall. brouillon. Probst. Comitiol. Dedicatio: deprecandum mihi est, quod sub auspicatissimo ... patrocinio, Domine, hoc *schediasma* palam prodierit. Fabó Mon. Evang. 3. (2.) Pray. Dext. D. Steph. 50. Repereram ... exiguum *schediasma* incertæ manus.

Schedicus, 3. quod ex abrupto fit; *rögtönzött.* Galeoti. Præf. Epigr. ... deproperabat animo philologo Stylo *Schedico* Georgius F.

Schedula lucana, fors. schedula sulphure tincta igni faciendo; *gyujtó papirszelet.* Arch. Ver. Sieb. X. 1., 463. *schedulis Lucanis* aliisque rebus spiritualibus consolati sumus.

Schelmo, nis, nebulo, homo nequam; *gazember.* Schelm. V. s. *Schvermerus.*

Schema, tis, causa ficta, simulata (Du C. al. s.); *ürügy.* Pinx. Apod. p. 67. Anno MDXLI. a turcis capta (sc. Buda) ... fuit non sine astutia Solimanni, qui sub *schemate,* acsi quævis officia fidelitatis Johanni II. Johannis I. Regis Hungariæ ... filiolo præstare vellet, urbem iterum accepit.

Schema itinerarium, descriptio itineris; *úti tervezet.* Reg. Mil. an. 1726. p. 21: Commissarius non solum *schema itinerarium* ... conficiat.

1. **Schematismus,** *(σχῆμα)* forma; *alak.* Otia. Bachm. 118. Ast., scisne Deum illam, nempe Ecclesiam, in eodem Verbo suo scripto, sub vario *schematismo* intellectui humano depinxisse, modo ut Agrum, modo ut Domum.

2. **Schematismus,** i, index nominum; *névtár.* Ger. Namensliste. Kass. P. P. I. 49. Personis Singularibus dari debet competens Dignitatis, Honoris, Characteris et officii titulus, qui optime ex *schematismo* Regni Hungariæ eruitur.

Schenescalcus, præfectus palatii; (Diez. it. siniscalco, sescalco, sp. pr. sénéchal *Oberhofmeister* von ahd. siniscalh: *ältester Diener.* Mlat. seniscalcus) *főudvarmester.* Samb. Tyrn.

Scheza, æ, (a Gall. chaise) rheda; carpentum; *cséza.* Ger. Kalesche, Chaise. Arch. Rák. VIII. 357. In. conservatorio curruum vulgo Szeker-Szinben una *Scheza* dilacerata. IX. 140.

Schiamachia, æ, pugna umbratilis; *árnyékkal való viadal, csata.* Verancs. VIII. 38. Hactenus enim ita sensi nullum aliud inter declamationem et orationem, quam inter *schiamachiam* et legitimum certamen esse discrimen.

Schiatica, æ, dolor lumborum; *vékonyfájás, ágyékfájás.* It. sciàtica. Verancs. IX. 235. decrevimus Termas ambo inire; ille, ut sua curet *edemata,* quæ patitur in pedibus, ego meam *schiaticam.*

Schiaus, Sziaus, Sciaus, Chiaus q. v. Tör. Tár. 1886. p. 320. *Schiaum* Halupiensem.. *Sziaum* passam ... 321. noviter electus purpuratus *Sciaus.*

Schiavina, æ, lodix crassioris panni; *durva takaró.* It. schiavina. Ljub. Mon. Sl. XXII. 184. an. 1461. *schiavinas* quinque... pro ... pauperibus.

Schichta, æ, labor montanisticus; *műszakmány, munkaszám.* Faber. Jur. Met. 112. Labor vel pensum montanisticum adpellatur *Schicht* seu determinatum tempus 6, 8, 12 horarum, quo metallicola continuo labori vacare debet; porro significat portionem minerarum ad semel liquefaciendam; item 4-am partem Metallifodinæ seu 32 partes fodinales; unde dicitur: habet quartam partem *Schichtae,* $^{8}/_{128}$.

Schichtam perficere, *napi-, szakmunkáját végezni.* Faber. Jur. Met. 112. Si metallicola labore decedat, dicitur: *Schichtam* suam perfecisse.

Schichto, onis, tempus operi faciundo destinatum; *munkaszám.* Fjp. Szám. p. 94. an. 1386.

Schilonus, fors. idem quod *sciurus; mókus.* It. scojattolo. Nad. Florus Hung. L. I. C. XIV. p. 42: Magno Moschovitarum duci pellibus Sabellinorum et *Schilonorum* tributa pendunt.

Schincheria, æ, ocreæ (Du C. Schiencheria); *lábpánczél.* It. schiniera. Ger. Beinharnisch. Ljub. Mon. Sl. II. 42: III. paria *schincheriarum.*

Schinderling, viliculæ monetæ genus (Du C.); *babka.* Samb. Tyrn.

Schisma, tis, scissio; *szakadás.* It. scisma. Cher. Jus. Eccl. II. 279. Ad hæresim multum accedit *schisma,* delictum videlicet cum illa plerumque coniunctum, cum teste S. Hieronymo nullum schisma non aliquam sibi confingat hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. Originem autem trahit vox hæc ex græco *σχίσμα,* quod scissuram significat exprimitque pertinacem ab Ecclesiastica unitate separationem, Evangelicæ doctrinæ adversam. Cf. Tertull. Præscr. 5. Prudent. *περὶ στεφ.* 11., 19., 30.

Schismaticus, qui se ab unitate Ecclesiæ separat; *szakadár.* Glaubensspalter. Szer. Not. p. 120: (Edictum Uladislai regis an. 1500.) mandat ... Universis *Schismaticis,* seu *Valachis,* ut ... Georch. H. T. II. 269. Cf. Augustin. Quæst in Matth. 11.

Schistotector, vox hibrida ex gr. *σχιστός* et lat. tector, opifex lapide fissili tecta muniens; *palafedő mesterember.* Ger. Schieferdecker. Egri Levt.

Schistus, *σχιστός,* saxum fissile; *palakő.* Juriev. Jur. Met. 6. In Anglia terra fulonica, in Hassia *schistus,* in Saxonia porcellana, in Borussia Succinum electricum etc. Juri Regali Minerali accensentur.

Schiszma, æ, calceamentum; *csizma.* Quel. Sieb. I. 303. an. 1500. super solutionem *schiszmarum.*

Schitanossa, (Du C. schitonos) armiger, scutarius; *fegyverhordó, kardhordó.* Star. XXIII. 160.

Schitonos, (Du C.) scutobajulus, scutifer, compos. ex schito, scutum et Slav. «nos» (lat.- fer); *paizshordozó.* It. scudiere. Gall. écuyer. Ger. Schildträger. Luc. Rega. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius ... Volar sive Boum præfectus, *Schitonos* sive Scutobajulus.

Schlavus rusticus, antiquæ græcorum professioni addictus; *óhitű keresztyén, szláv liturgiához tartozó keresztyén.* Tör. Tár. 1893. p. 20.

Schmegmator, (Du C. *Smigmator)* saponis coctor; *szappan-főző.* Ger. Seifensieder. Pr. Pr. 405. an. 1761. Besztb. Levt.

Schœnum, a gr. *σχοῖνος,* 50 usque 60 stadia, milliare Hungaricum, quod pæne duo milliaria germanica æquat; *magyar mérföld.* Gal. Mar. p. 11. Advenerunt oratores regis Poloniæ ad Vice-Gradum. Nomen enim Regiæ est a Buda uno *Schoeno* distantis.

Schofium, scofium, filum aureum, argenteum; *ezüst-aranyszál, szkófiom.* I. Rák. Gy. 116., 117. Kecsk. P. Ötv. 162., 172. Thök. Diar. pars.

Schola agraria, schola rusticana; *földmivelői iskola.* Bauernschule. Törvt. Msz.

Schola delineatoria, s. in qua artis delineandi pingendique elegentia discitur; *rajziskola,* Wallaszky 395.

Schola filatoria, sch. staminibus nendis; *fonó iskola.* Opin. P. III. Sec. 1. §. 2.

Schola gramaticalis, V. *Grammaticales classes.*

Schola industrialis, s. industriæ acuendæ, artium augendarum causa instituta; *ipariskola.* Wallaszky 403. Opin. IV. Sc. II. *g.*

Schola modellarum, s. fingendis alicuius rei proplasmatibus instituta; *mintarajziskola.* Wallaszky 402.

Schola musica, s. musicæ docendæ instituta; *zeneiskola.* Wallaszky 395.

Schola nationalis, schola trivialis, elementaris, in qua patrio sermone disciplinæ traduntur; *nemzeti-, elemi iskola.* Fej. Jur. Lib. 426. Joseph. II. 1781. *scholarum nationalium* seu *trivialium* dotatio. Wallaszky 478. Diar. Com. an. 1796. p. 29. Hor. Mem. 364.

Schola normalis, sch. popularis vel nationalis; *elemi iskola.* Hor. Mem. 364. Száz. XVI. 679.

Schola obstetricia, ludus artis obstetriciæ; *szülészeti tanfolyam.* Bene Pol. 248.

Schola œconomica, s. in qua rei rusticæ operam dant; *gazdászati iskola.* Wallaszky Præf.

Schola pagensis, sch. rusticana; *falusi iskola.* Opin. P. I. §. 20.

Scholæ papisticæ, papistarum, sch. catholicorum; *katholikus iskolák.* Pesty. Ször. III. 346., 356.

Scholæ piæ, ludi literarum, in quibus ita dicti Piaristæ iuventutem erudiunt; *piarista iskola.* Arch. Rák. IX. 56.

Schola popularis, Sch. normalis vel nationalis; sch. publica. Hor. Mem. 364.

Schola primaria, *fő elemi iskola.* Ger. Obere Elementarschule. Körmöczb. főreálisk. Ért. Bpest, 1895. p. 124.

Schola realis, s., in qua potissimum doctrinæ, artes ad vitæ usum spectantes traduntur; *reáliskola.* Wallaszky Præf.

Schola silvanalis, s. in qua rei saltuariæ scientia traditur; *erdészeti iskola.* Wallaszky Præf.

Schola trivialis, (Du C.) ita dicta, quia in ea grammatica, dialectica et rhetorica docebatur, quæ disciplinæ nomine trivii insigniuntur, quadam similitudine, quasi triplex via ad eloquentiam. Oltv. Act. Synod. 31. *Scholas triviales,* ubi numerus prolium scholas frequentandi capacium 50 attingit, ubique erigantur.

Scholam rogare, *tanitásért folyamodni.* Teut. Schul. I. 358 die Schulen wurden nur auf ein Jahr vergeben, von 1823—1851 auf vier Jahre, seither auf Lebenszeit. Nach Ablauf des Termins musste der Schulmeister «um die Schule bitten» *(scholam rogare).*

Scholarcha, æ, præfectus, curator Scholarum; *tanfelügyelő.* Fabó. Monm. Evang. II. 21. Ecce! lapis fundamentalis illustris athenæi eperjensis seu communis litterarum emporii per nobilissimos dominos *scholarchas* politicos, ædificii construendi constitutos inspectores . . . iacietur.

Scholarchatus, munus præfecti scholarum; *tanfelügyelőség.* Bod. Hist. Eccl. I. 393.

Scholares recordantes. V. *Recordatio; énekelgető diákok.* Irodalomtört. Közl. V. IV. 458.

1. **Scholaris,** (Du C.) qui docet in scholis; *tanító.* Hist. Eccl. Ev. 131. propter sectam Lutheranam, qua super omnes, quos antea audivimus vel vidimus, infectus erat, et *Scholares* et Juvenes maxime infecit. Száz. 1897. 132.

2. **Scholaris,** discipulus; (Du C.); *tanuló, oskolás.* It. scolare, scolajo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 265. Venerunt item Literæ e Roma ad Rorarium, quæ per quendam *scholarem* Zagrabiensem sunt missæ.

Scholastice, simpliciter, modeste, modo pauperis; *egyszerüen, szegényesen.* Verancs. VIII. 110. Sed ut ad rem redeamus frugalem te esse et *scholastice* non pompatice vivere volumus, utque etiam cures, non quod Episcopi Agriensis affinis sis, sed quod discendum tibi sit aliquid, quo is esse postea possis, qui nunc est ipse.

Scholasticum oppidum, *Kolozsvár.* Ger. Klausenburg. Ranzani 334. Colosvarum, quod Sarmatarum lingua interpretatur *scholasticum oppidum.*

1. **Scholasticus,** ludirector; *iskolamester.* Ger. Schulmeister. Hist. Ecc. Ev. 131. Anno 1535. Feria Quarta post Conductum Paschæ, Joannes Kletzko, *Scholasticus* (Ludirector) petiit favorem quod consulatus eum voluit licentiare, Ib. 139. onera ut necessitatem *scholae Rectoribus* et *Ludimagistris* stipendia dandi . . . in eos devolvebant.

2. **Scholasticus,** Sublector. administrator scholæ in capitulo (Du C.); *a káptalani iskola vezetője.* Cher. Jus. Eccl. 1., 269. *Scholasticus* præfectus scholæ collegio Canonicorum adiunctæ, ad quem spectabat adolescentes ad vitam clericalem formare, magistros idoneos constituere. Nov. Calend. 53. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 43. Lectorem seu *scholasticum* Száz. 1897. 127. Kon. Egyh. 303.

3. **Scholasticus,** i, discipulus; *tanuló.* Bék. Maros. 7., 26. *scholasticus* est Persona Divinitus in hoc ordinata, ut Doctrinam de Deo, bonas deinde artes et Linguas Ecclesiæ et reipublicæ profuturas perdiscat. I. — Száz. XVIII. 48.

Scholasticus symphoniacus, Choralista; *karénekes.* Leges Schol Schem. 14. Quando iustum in utroque templo ad peragenda sacra conveniendi tempus est, sub ipsa horarum puncta cantor præsto sit. *Scholasticos symphoniacos* in templum ducat et in scholam reducat.

Scholiarcha, ita vocatur apud Græcos Catholicos, qui apud Romano-Catholicos Scholasticus in Capitulo; *iskolás kanonok* (görögöknél). Kon. Egyh. 303.

Scholopius, (fors. a gr. σχολιοποιέω) scholiorum scriptor, explicator; *jegyzetiró, magyarázó.* Irodt. Köz. VII. I. p. 93. Jam. undique ferociunt isti asini, satisque calcitrant, in despectos *Scholopios,* et nigri et candidi, et variegati fratres minimi.

Schomolata, æ, (a camelus); *teveszőr kelme.* Ger. ein Zeug vorzuglich aus Kameelhaaren. Kronst. I. 30.

Schorpio, species olei. *egy olaj neme.* Tör. Tár. 1892. p. 745.

Schrancus, i, scrinium, armarium; *szekrény.* Ger. der Schrank. Fjp. Szám. p. 397. an. 1438. solvimus fabro pro clavulis . . . ad *Schrankos* et ad murum.

Schuba, (Du C.) togæ aut pallii Turcici vel Persici species; *suba.* Ger. Schaube, Ueberkleid, Talar. Kronst. I. 358.

Schuch, palmus, spithama; *egy arasz= tizenkét hüvelyk.* Art. Diæt. Pos. 112. ut una Spitama seu vulgo *Schuch* primo Polturis duntaxat quinque, expost totidem grossis vendita, iam decem grossis et non secus vendatur.

Schultesius, prætor militaris; *katonai biró.* Schwartn. Scult. 19. Art. Diæt. Pos. 41. Prætoresque Militares vulgo *Schultesii* Jaurini et alibi existentes in Res et Personas non Militares, verum Politicas Provinciales et Civiles suas Instantias habente nihil sibi vendicent.

Schvermerus, fanaticus, entheus; *ábrándozó.* Ger. Schwärmer. Otia Bachm. 102. Quem non offendent eiusmodi viris afficta nomina Fanaticorum, *Schvermerorum,* imo Schelmonum.

Schwenkfeldista, assecla Gasparis Schwenkfeldi, qui 1490 anno nobili familia natus reformatorum doctrinam mystico sensu imbutus propagare studebat, mortuus an. 1561. asseclæ eius persecuti migraverunt an. 1734. in Americam, ubi hodie adhuc degunt. *Schwenkfeld követője.* Száz. XXIX. 233.

Schytonossa, æ, V. *Schitonos.* Luc. Regn. Dalm. 97. Johanne Eunucho *Schytonossa* et fratre suo post Juppo etc.

Schyfus, scyfus, sciphus; *pohár, serleg.* Kronst. III. 55., 63., 274.

Sciagraphia, alias Scenographia; brevis adumbratio; *vázlat, árnyéklat.* Ger. Schattenriss. Otia Bachm. 212. hinc neque a me simplici ovicula aliud expectabis, quam genuinam et simplicem Doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ *Sciagraphiam.* Lzb. Cod. Med. II. Prooem. Comment. Hist. de Reg. Hung. Cor. More 52.

Sciarlatum, V. *Scarlatum.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Clamis de *sciarlato.*

Sciatica, morbus lumborum; *csipfájdalom.* It. sciatica. Ger. Ischias. Star. XXII. 61. an. 1720. in podagra et chiragra et subinde... *sciatica* semper hæsit infirmus.

Scientiatus, 3., (Du C.) scientia plenus; *tudományos.* Batty. Ger. 66. *scientiatae...* isagogæ. Ib. 153. Dicant se *scientiatos* et idola non adorare.

Scientificus, (Du C.) ad scientiam, literas pertinens; *tudományos.* It. scientifico. Greg. Aesth. Præf. non metuo culpationem criticorum, qui brevitati *scientificae* aliquid largiendum esse ultro agnoscent. — Pázm. Dial. 35.

Scientiositas, doctrina, literarum scientia; *tudományosság.* Imre Phil. 294. Absoluti idealistæ et realistæ, qui primitus ducum suorum Fichtei et Schellingii vestigiis insistentes pro *scientiositate* (Wissenschaftlichkeit) tantopere zelabant.

Scifra, V. *Cifra.* Szil. Régi Magy. K. I. III. 414. ut me characteribus, *scifris* his, reddat certum.

Scilindrium, Cilindrium, scandula; (Du C. al. s.); *zsindel.* Ger. Schindel. Kronst. I. 229., 656.

Scindatum, velum; V. *Cendatum*; *lepel.* It. zendado. Ger. Hülle der venetianischen Frauen. Fej. III. 2., 270. et pellicium de exameto foratum, cum *scindato* (cingulo ?) et omnia pepla mea. Knauz. M. E. Str. I. 280., 326.

Scindola, æ, idem quod *Schincheria.* Cod. Telek. XI. 574. Nunquam michi de Clipeis *Scindolis* et claviculis ulterius scripsit... ut ibi mittantur ipsiClipei, *Scindoli* et Claviculi.

Scindula, (Du C.) scandula; *zsindel.* Ger. Schindel. Kronst. I. 89.

Sciniphes, (Du C. Scinifcs) muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Aegiptiorum cæsus est; *szúnyog, muslicza.* Gall. scinterelle. Batty. Ger. 166. Totum genus humanum ... suis faucibus conterebat, et quasi *sciniphes* conterebat universos.

Scintillarium, (Du C.) liber continens sententias ex Scriptura sacra et SS. Patrum scriptis excerptas. Mabillone interprete: Velut de igne procedunt *scintillae,* ita in his libris inveniuntur sententiæ fulgentes. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. Epistolæ Pauli. Moralia Job. *Scintillarium.* Interrogatio Petri.

Scintillatio, (a scintillando) fulgor micans, corruscans; *szikrázás.* Bene. Med. V. 296. oculorum ardorem et *scintillationem* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 224. Cf. Plin. 20., 9, 33.

Sciolitas, (abstr. a sciolus) multiplicis doctrinæ iactatio; *tudákosság.* Rák. Ön. 306. I. 12—14. (12., 14.) alii veritatem scire quærentes, *sciolitate* sua novam dubitandi reperere materiam; quam quia propriæ accomodabant *sciolitati,* novas parturiebant opiniones.

Sciothericus, *σκιαθήρας, σκιαθηρον, σκιόθηρον, Horologium sciothericum,* instrumentum, quo veteres tempora metiebantur; *napóra.* Szentiv. Curios Misc. 5. Quia instrumenta mundum repræsentantia, nimirum: Sphæra armillaris, globus Astronomicus, Astrolabium, *Horologia item Sciotherica* etc.... supponunt Cœlum esse rotundum. Cf. *Sciothericon* ap. Plin. 2., 76., 187.

Scipes, itis, stipēs; *torzsa.* Han. Mon. Jur. P. I. I. 121: *scipites* caulium.

Scire, nom. subst. indeclin; *tudás.* It. il sapere. Vern. Phil. Mor. 47. Dum Socrates se prorsus nihil scire asseverat, imo omne *scire* contemnit.

1. **Scirpicula,** æ, scirpiculus; *szatyor.* Ger. aus Binsen geflochtener Korb. Corp. Gram. 141.

2. **Scirpicula,** æ, falx putatoria, vinitoria; *kaczor.* Ger. Rebmesser. Pár. Páp.

Scirpiculum piscarium, rete piscatorium; *varsa.* Törvt. Msz.

Scirrha, æ, *(σχιῤῥός)* tuber durus; *kemény daganat, mirigy dag, guga.* It. scirro. Vern. Psych. 345. Van Svieten in puella quadam, tumorem ex timore natum et in irresolubiles *scirrhas* degenerantem observavit.

Scirus, scyrus, i, horreum; ab hung. *szérü.* Kronst. III. 61.

Scismaticus, 3., schismaticus; *szakadári.* Pesti Ször. III. 132. Cod. Dip. Lond. 144.

Scissibilis, quod scindi potest, merx scissibilis, panni ad ulnam vendendi; Schnittwaare. *rőfösárú, singárú.* Lzb. Cod. Med. III. 300.

Scissio, discidium; *viszály, meghasonlás.* Tör. Tár. XVI. 54. Fej. IV. 1., 8.

Scissor asserum, sector tabularum; *deszka fűrészelő.* Kronst. I. 702.

Scissoria, um, V. *Quadrula.*

Scissura, æ, schisma; *szakadás.* Star. I. 112. quesistis vos *scissuram* fidei? Cf. Prudent. Psych. 756.

Scitala, æ, *(σκυτάλη); henger.* Gall. cylindre. Germ. Walze. Cylinder. Oszterh. 3. In axe in peritrochio æquilibrii tempore est potentia ad pondus, ut radius cylindri, cui funis circumvolvitur, ad longitudinem *Scitalae* vel radii rotæ, cui potentia adplicatur.

Scitillo, (a Croat. sjetlo, *hurok.* Fallstrick. Cf. Croat. sjetka, *kisháló.* Netzchen. Russ. sjetj.) *háló,* Netz. V. s. *Pobuc.*

Scitnik, peltastes; *paizshordó.* Rač. Mon. Sl. VII. 93. an. 1072. Dragana *scitnik* regius (in Charta interpolata: Druyana scutarius regius).

Scitonosa, peltasta, V. *Schytonossa; paizshordó.* Rač. Mon. Sl. VIII. 54. an. 1059.

Sclacata, (Ljub: sclatata)? fors ab It. sciatta, navis. Ljub. Mon. Sl. XI. 145. an. 1324: eligantur sex ... homines ... unus videlicet pro *sclacata.*

Sclata, æ, V. *Slacata;* (Du. C. scindula). Rač. Mon. Sl. XIII. 238. an. 1358: de omnibus ... iudicibus, consiliariis et vicario electis, debeat unus remanere pro *sclata.*

Sclavina, æ, (Du C.) vestis longior villosa sagi militaris instar Slavis, ut videtur, familiaris, unde nomen mansit; *durva takaró.* It. Schiavina. Prot. inq. 171: Item dixit, quod iacebat super una stora et super una *slavina.*

Sclavitas, conditio servitutis, servitium; *rabság.* Arch. Rak. II. 589. persecutiones et *sclavitatem* perpetuam.

Sclavus, (Du C.) captivus servus; *szolga, rabszolga.* Cod. de Sztára. Vol. II. 91. Damus pro memoria, quod Ladislaus, *sclavus* familiaris honorabilis viri domini Petri plebani ... per modum querulose protestationis significare curavit.

Scleroticus, *(σκληρός)* rigidus, durus; *kemény.* Vern. Psych. 84. Exterior oculi membrana ab exteriori nervi ipsius membrana vel dura matre oritur eiusque posterior pars *sclerotica* vel *dura* vocatur; anterior vero cornea, quod cornu instar dura quidem, sed pellucida sit.

Sclopeta, (bombardaria) V. *Sclopetum; puska.* Monm. Comit. Trans. V. 307. Ibidem tres *sclopetae bombardericae* connexæ sunt. Nro. 3.

1. **Sclopetarius,** (Du C.) Qui sclopeto utitur; *puskás katona.* Isthv. III. 36.

2. **Sclopetarius,** i, (Du C. al. s.) faber sclopetorum; bombardarum; *puskaműves.* Ger. Büchsenmacher. Tab. Conscr. Pest. Vár. Levt.

3., **Sclopetarius,** 3., ad sclopetum pertinens, a iaculo ortus; *lő*... Bene Med. I. 347. vulnera *sclopetaria.* Tör. Tár. XX. 185.

Sclopetarius pedes, pedes sclopeto armatus; *puskás gyalogos.* Cod. Dip. Brüss. IV. 78. a singulis decem domibus singulum equitem et *sclopetarium peditem* bene armatum instruant.

Sclopetatus, i, sclopetis armatus; *puskás.* Tör. Tár. 1888. p. 783. Quinquaginta *sclopetati.*

Sclopetum, (Du C.) bombarda; tormentum bellicum manuale; *puska.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. *Bombardarum* seu *Sclopetorum* usum primus invenit Bertholdus Niger Germanus. Isthv. V. 70.

Sclopetum manuarium, sclopetus minor; *pisztoly.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 272.

Sclopetum pneumaticum, bombarda ventosa; *szélpuska.* Windbüchse. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 253. Excogitata sunt haud ita pridem *Sclopeta Pneumatica,* quæ solo aëre prius condensato ac deinde rarefacto pilas eiiciunt.

Sclopicus, 3., ad sclopum pertinens; *puska* ... Verancs. Hist. 1. 262. Supervenientes itaque eo momento nostri pedites, faciunt in hos impetum tantaque ejaculationum *sclopicarum* frequentia obruere, quod ex præda et palude et casu ducis impediebantur, ut eos in duas partes diremerint.

Sclopista, æ, sclopetis præditus, sclopetarius; *puskás, puskával ellátott.* B. I. Herold De rebus Turc. Dialogus p. 643. — Phalangi autem sic instructæ, unicuique, in alarum speciem, velitum *sclopistarum* manum circumfuderat.

Sclopororum thecopæus, i, artifex bombardarum scapos fabricans; *puskaágyműves.* Ger. Büchsenschäfter. Tab. Conscr.

Sclopotheca, æ, theca sclopetaria; *puskatok.* Ger. Pistolen, Flintentasche. Pár. Páp.

Sclopottanius, V. *Sclopetarius* 1. Oláh. Cod. Ep. 541. A Persa ad Turcam deficit unus ex suis ducibus cum tribus millibus *sclopottaniorum.*

Sclopum explodere, tormenta mittere; *lőni, elsütni a puskát.* Opin. de Venat.

Sclopum onerare, immittere sclopo pulverem nitrium cum glande plumbea; *puskát tölteni.* Ger. die Flinte laden. Res. ges. p. 133: Ejusdem thematis epistolæ ... aliæ gregario militi, cum *sclopum oneraret,* fortuito se obtulere ...

Sclopus, i, (Du C.) tormentum bellicum manuale (anno 1351. o prima vice memoratus); *puska.* Ljub. Mon. Sl. III. 205. Cod. Dip. Lond. 202. cohors prætoriana facili negocio pulsa et abjectis *sclopis* fugata.

Scoba, æ, (Du C.) scopa; *seprő.* Kronst. I. 410. Schläg. 1019.

Scocare, incidere; *bevágni.* It. scoccare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 142: si aliquis furatus fuerit ecclesiam, frustetur per civitatem et *scocetur* super nasum ab una auricula usque ad aliam.

Scoch, Sochus (a germ. *Schock* numerus sexagenarius V. s. *Brochus.*

Scoffium, ex Turc. üszkiuf, uskiouf, quod filum aureum vel pannum filo aureo textum signif. *szkófiom.* Thök. Diar. II. 325. Una chlamys ex panno viridi Holandico, aureis fimbrys exornata, nodos habens ex *scoffio,* attrita terczenella subducta fl. 120.

Scoffum, V. *Scoffium.* Thök. Diar. II. 375. Unum czaffrag *scoffo* pictum fl. 75.

Scolares, vel **Scholares,** discipuli; *iskolások, tanulók.* Száz. XXVII. 489.

Scolaris, ludimagister; *tanitó.* Fjp. Szám. p. 488. an. 1439.

Scoleum, rupes; (Du C. Scolium) scopulus; *kőszikla.* Dip. Reip. Rag. 314.

Scolium, insula parva, pars separata (Du C. al. s.) V. *Scolyum; kis sziget, elszigetelt rész.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 202: incantus *scolii* ... *scoliorum.*

Scolteconatus, us, dignitas munus sic dicti sculteti; *elöljáróság, biróság.* Tör. Tár. 1892. p. 59. scultetus de Podolino ..

et litteras super *Scolteconatum* de Podolino . . . ipsum *Scoltetonatum* optinuit.

Scolyum, V. *Scolium.* Han. Mon. Jur. II. 291 : insulas parvas seu *scolya.*

Scoma, tis, pro : scomma; *csúfolás, szitok.* Tör. Tár. 1888. p. 548. per *scoma* subsannare.

Scombris tunicæ, Prov. cloacæ inserviens charta ; *árnyékszéki papiros (kamaraszékre való irás).* Pár. Páp.

Scommatice, *satirice,* acerbe; *gúnyosan.* It. satiricamente. Otia. Bachm. 188. tam *scommatice* posse de Sacra Scriptura scribere ?

Scommaticus, 3., cavillans; *gáncsoló, gúnyoló.* Fabó. Monm. Evang. II. 297. diligenter inquisivit, quænam partium dogmaticis et *scommaticis* atque extravagantibus disceptationibus ansam dederit.

Scommista, æ, criminator, calumniator. *csúfolódó, rágalmazó,* Austr. Aust. passim.

Scomptare, subducere, deducere de summa ; *levonni.* It. scontare. Vjestnik 1., 180. an. 1289. quatenus *scomptavi* libras V. denariorum.

Scomputare, V. *Scomptare.* Ljub. Mon. Sl. XI. 119. an. 1324 : *scomputetur* de ipso dampno.

Scontare, subducere, detrahere de summa ; *leszámitani, levonni.* It. scontare. Ljub. Mon. Sl. XII. 112. an. 1413... ducati... *scontari* debeant de anno in annum. Han. Mon. Jur. P. I. 197. creditor non possit facere *scontare* suum creditum in datio communitatis.

Scontralis, (ab ital. scontrare) V. *Liber scontralis; rovancsoló.*

Scontrare, (Du C.) comparare ; *rovancsolni, összevetni.* It. scontrare. Ljub. Mon. Sl. XII. 212. an. 1415. teneatur subito *scontrare* cum quaternis comitum.

Scontrinizare, V. *Scontrare.* Törvt. Msz.

Scontro monendorum, urgens actus conferendarum rationum ; *sürgetvényrovancs.* Törvt. Msz.

Scontrum, actus conferendi rationes ; *ellenőrzés.* It. scontro. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 270.

Scopare, (Du C.) scopis verrere ; purgare ; *söpörni, takaritani.* Rák. Ön. 199. *scopato* cordis nostri domicilio.

Scoparolus, i; *kefekötő.* Ger. Bürstenmacher. Star. XVII. 57. an. 1515. Marcus spadarius . . . Rubeus *scoparolus.*

Scopatus, (Du C.) apertus ; *nyilt.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 287. licet et ante Lest est sylva *scopata* dicta, sed non obstructa.

Scopatio, V. *Scopatum ire; kirándulás vesszők gyűjtése céljából.* Teut. Schul. I. 336 : novicius tum in *scopatione,* tum in festo Gregoriano cursorem per unum diem agat.

Scopatum ire, in campum ire pro scopis; *vesszőkért menni.* Teut. Schul. I. 273. (367 : Am charakterischsten war der Sommerspaziergang in Schässburg als «Scopation» ausgebildet. Sie ist zusammenzuhalten mit der schon im 14 Jahrhundert in Deutschland bezeugten Sitte «*in die Rutten gehn*» (Ruthen holen).

Scopelismus, i, termino minus recte posito damnum inferre (Du C.) ; *határkő elmozdítása.* Pár. Páp.

Scophia, æ, aureis filis picta vestis ; *szkofiom.* Magy. Tört. Eml. XXX. 483. catenas aureas, torques, *scophias.*

Scophinus, scobina, lima crassa aspera ; *ráspoly.* It. scufina. Raspel. V. *Scancellum.*

Scophonus, i, indumenta pedum. V. s. *Clavellus ; lábbeli.* It. scoffoni.

Scopitare, (Du C.) scopis verrere, purgare ; *kiseperni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 117. an. 1324.

Scoporata, æ, sordes, illuvies, purgamenta (a scopa) ; *piszok, szemét.* Ger. Kehricht. Prot. inq. 207 : et cum manibus suis portabat *scoporatas* extra.

Scopulā pectere, pro : scopulis pectere; *ecsettel ecsetelni.* Ger. pinseln. Kecsk. P. Ötv. 143.

1. **Scopus,** pro : propositum ; *czél.* It. scôpo. Wagn.

2. **Scopus,** i, res ad scopum proposita (Du C. mensura vinaria) ; *czél, czéltábla.* Ger. Zielscheibe. Kronst. II. 371 : pixidariis nostris ad *scopum* sagittantibus ; et 525.

Scorcium, (Du C.) cortex ; *héja.* It. scorza. Ljub. Mon. Sl. II. 265 : castanei cum *scorcio* solvant.

Scorialis, ad σκωρία-m pertinens ; *salak.* Ger. Schlacke. Juriev. Jur. Met. 180. Causæ de Collatione, Mensuris et cessione Feudorum montanisticorum, de venis, fibris... de acervis lotorialibus, *scorialibus,* machinis, cistis, trochleis, tuguriis etc.

Scoriata, (Du C.) flagellum ex corio. V. s. *Gritius, Ritius ; ostor.* It. scoreggea.

Scorpiacum, medicamentum contra morsum scorpionis ; *skorpiók ellen való szer.* Pár. Páp. Cf. Tertull. adv. Gnost. 1 fin.

Scorsivus, 3., fors. mendum pro : *seorsivus :* separatus ; *külön.* II. Rák. Gy. 120. ex punctis *scorsiva* charta expressis.

Scorta, æ, (Du C.) (ab It. scorta) comitatus ; *kiséret.* Tör. Tár. XI. 110. Et potestis expendere in omnibus expensis quomodocunque occurrentibus pro vobis et tota familia vestra ducatos sex in die pro quolibet, exceptis *scortis* et *nabulis* navigiorum. Dip. Reip. Rag. 426. Ljub. Mon. Sl. IV. 72. au. 1364.

Scortatia, æ, stuprum, scortum ; *kurválkodás.* Beth. G. Lev. 248.

Scorticare, (Du C.) **Scortitare,** detrahere pellem ; *lenyúzni.* It. scorticare. Tkal. Mon. Ep. I. 207. an. 1281 : pecudes . . . *scorticaverunt* . . . . propter pelles. Knauz M. E. Str. II. 144., 113 : oves et capras . . . *scortitaverunt* et *scortitari* fecerunt propter pelles.

Scortizare, stuprum facere ; *bujálkodni.* It. corteggiare, amoreggiare. Georg. Sirm. I. 45. Demum iste magnus riballdus . . . ad pompam bibebat, comedebat, ludebat, *scortizabat.*

Scosor, exactor ; *be-, végrehajtó.* Ljub. Mon. Sl. III. 251.

Scotanum, alias : *Scodanum.* It. scotano ; *sárgafa.* (Braziliai). Gelbholz. Rač. Mon. Sl. XIII. 227. an. 1358 : si quis . . . vendiderit foresterio de caseo, sepo, *scotano.*

Scotomaticus, i, vertigine laborans ; *szédelgő fejü.* Pár. Páp.

Scotomia, (Du C. Scotoma) capitis vel oculorum vertigo, visus obumbratio et hebetudo ; *fejszédülés, szemkámpulás.* Bene Med. I. 38.

Scotus, i, (Du C.) monetæ species. Sim. Num. 43. Marcha grossorum argent. bohem. valet 48. grossos Prag. vel 24. *Scotos.* In qualibet Marca sunt 4 Fertones — sex *Scoti,* valent unum Fertonem. — Unus *Scotus* valet duos grossos Pragenses. Schwart. Scult. 148 An. Sc. I. 196. an. 1288. Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Fej. IV. I. 355. Ibid. V. III. 427.

Scovare, (Du C.) scopis purgare ; *söpörni.* Ljub. Mon. Sl. V. 250. an. 1334 : pro *scovando* lozam.

Scoyus, i, scopulus ; *szirt.* It. scoglio. Ljub. Mon. Sl. III. 253., 254.

Scragnum, cauponula ; *(kofa) csapszék.* Ger. Hökerbude (a Pol. *stragan).* V. s. *Adfilare, Filare.*

Scrata, æ, fors. idem q. ap. Du C. *Strata :* strataticum, telonium stratarum seu Plateaticum ; quod Scabinis solvebatur ; *helypénz, kövezetvám.* Ljub. Mon. Sl. III. 392. an. 1222 : de *Scrata* danda comiti eidem dari debeat secundum bonam . . . consuetudinem.

Screptis, ex germ. Schreibtisch ; *iró asztal.* Száz. XXII. 161.

Scriba Ustrinalis, scriba officinæ venis metallicis excoquendis ; *kohó irnok.* Faber. Jur. Met. 73. Eidem ab custodibus, Curatoribus et *Scribis Ustrinalibus* super statu operis relatio præstetur.

Scribanus, i, (Du C.) scriba navis ; *hajó iródeákja.* Ljub. Mon. Sl. IV. 442. XI. 271. an. 1347 : habere debeat . . . duos *scribanos,* quorum . . . officium sit scribere omnia scribenda et facere massariam. Cod. Dip. Brüss. II. 50.

Scribellare, chartis illudere (Hor.) ; *firkálni.* It. scricciolare. Ger. kritzeln. Rep. Cast. p. 20 a : plagas . . . quas *scribellanti* et male fricanti manui tuæ dedi . . .

Scrigna, æ, (Du C. *scrignus)* arcula ; *láda.* Vjestnik I. 258. an. 1289. casellas ·III· et *scrignam* ·I· cultre ·II· de penna disvestita ; cultrinum ·I· et capitalia ·II· tugulelas ·II· disvestitas ; . . . duo verra de panno intincto ; paria ·II· de camastra de ferto . . . laneçum ·I· mitalli ; spitum ·I· . . . staçalia ·II· unam plumatum alterum capssum ; nappa ·I· plumata ; investitas ·II· de tugulellis ; seta de facale circa saça ·VI· guarnacum ·I· de scarleto ; cottam ·I· de cuniculis ; paria ·III· de sarcellis de auro; buticellas ·II· scrinolum ·I· de Venettis.

Scrinalis, e, ad scrinium pertinens ; *szekrény . . .* Cod. Dip. And. II. 470., 548. res mobiles et immobiles et specialiter *scrinales* potentialiter abstulisset.

Scrinialis, res, quæ in scriniis conduntur. In scriniis recondebantur etiam diplomata et instrumenta literaria ; *szekrényben őrzött holmi.* Cod. Dip. And. V. IV. p. 222. de rebus suis propriis videlicet *scrinialibus* et *indumentalibus* tempore nupciarum secum de domibus patris suis allatis. Haz. Okl. 111. an. 1288. Fej. VIII. I. 529. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 407.

Scriniarius, i, (Du C.) curator scriniorum, magister, præfectus scriniorum ; *levéltár hivatalnoka.* Száz. XVIII. 67. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 69. Cf. Inscr. Grut. 587., 10. ; 643., 9., 1035., 5. ; 1111., 10.

Scriniipar, is, lignarius opifex, qui scri-

nia conficit. Text. v. s. *Rotipar; asztalos.* Gall. menuisier. Ger. Schreiner.

Scriniolum, i, parvum scrinium; *szelencze, tok, szekrény.* Verancs. VI. 347. Resolvebam heri chartarum mearum *scriniolum.* Cf. Hieron. Ep. 77., 7.

Scrinolum, parvum scrinium; arcula; *ládácska.* V. *Scrigna.*

Scriptice, per litteras; *irásban.* Szék. Okl. III. 33.

Scriptitatio, Iterata sæpius scriptio; *irogatás, firkálás.* Rák. Ön. 189. l. 32—34. (33—34): Deploranda est vanitas principum, qui in gestorum suorum *scriptitatione* delectantur. Batty. Leg. I. 450. Pel. De S. Phil. et Pau. s. l. c. 4. Reg. Turm. Præt. 37. Fej. X. 3., 312.

Scriptiuncula, æ, parvum scriptum; *iratocska.* Illésh. 325. sed omnium, qui honestum atque decus suis ponderibus examinare solent, sententia celebrare possem, si angustiæ huius extemporaneæ *scriptiunculae* sinerent. Rep. Cast. 59. Cf. Salvian. Gub. D. præf.

Scriptor, librarius; qui transscribit; *másoló.* Bék. Pil. P. I. 90.

Scriptorale, vasculum atramenti cum theca graphiaria (Du C. scripturale: theca calamaria); *irószer.* Kronst. II. 411.

Scriptorculus, i; *firkász.* Fej. Jur. Lib. 302. *scriptorculi* . . . ignobiles.

Scriptoria supellex, vasculum atramenti cum theca graphiaria; *irószerek.* Rév. Pl. 48.

Scriptorium, i, (Du C.) locus, cubile scriptioni dedicatum; *irószoba.* Rév. Pl. 35.

1. **Scriptorius,** 3., scriptus; *irott.* Rač. Mon. Sl. XIII. 5. an. 1347: comparere deberent cum omnibus . . . juribus *scriptoriis.*

2. **Scriptorius,** 3., scriptoris, ad scriptionem pertinens; *irás . . . iró* . . . Ger. Schreibe . . . Beng. Ann. Er. Cœnob. Præf. Altera porro, quæ *scriptoriam* pennam Historiæ movet, ratio illa est. Arch. Rák. VIII. 327. Armarium *scriptorium.* Cf. Cels. 5., 4.; 5., 28., 12.

Scriptotenus, ad normam verbotenus (Forcell.) scripto; *irásban, irásbelileg.* Arch. Rák. VIII. 194. *Scriptotenus* semmiek sincs, csak az secretarius beszédje. Dip. Alv. I. 389. recognoscet . . . *scriptotenus* . . . honorarium accepisse. Rák. Ön. 348. *scriptotenus* transmisi.

Scriptum infamatorium, V. *Pasquillus.* Ker. Nap. 349.

Scriptura contra scribentem, publica auctoritate carens instrumentum probat contra eum, qui id subscripsit. Georch. H. T. IV. 131. A nem közhitelességü oklevél tökélletes próbát tesz az ellen, a ki azt aláirta *(scriptura contra scribentem).*

Scriptura pro scribente, publica auctoritate carens instrumentum nihil prodest ei, in cuius favorem scriptum est. Georch. H. T. IV. 133. A nem közhitelességü levél annak a részére, ki azt irta *(scriptura pro scribente)* semmit nem használ.

Scripturalis, ad scripturam pertinens; *irásbeli.* Pel. Pom. L. VII. p. 1. Primum dicitur mysterium *scripturalis* ommissionis, quare evangeliste noluerunt de vita beate Marie scribere.

Scripturarius, 3., ad scripturam sacram pertinens, (Du C. al. s.); *szentirási.* Teut. Schul I. 109: dicta *scripturaria* cum sacra historia. Otrok. Ant. Hung. Rel. 136.

Scripturire, (Du C. scribere) sæpe et avide scribere. V. *Locuturire; irkálni.* Cf. Sidon. Ep. 7., 18.; 8., 11.

Scripturista, æ, librorum sacrorum intelligens, interpres; *irástudó, irásfejtő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 15. Nomina Authorum et Scriptorum sub Corona Hungariæ Alexius L. B. Révai, *Scripturista.*

Scripturistica, orum, res ad scribendum necessariæ; *irószerek.* Schreibrequisiten. Törvt. Msz.

1. **Scripturisticus,** 3., scriptus; *irási, irott.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. A. *Tariffam,* in qua hæ species litteris *scripturisticis* currentalibus fine facilioris . . . distinctionis, impressæ comparent. Kass. P. P. II. 228.

2. **Scripturisticus,** 3., e scriptura sacra sumptus; *a szentirásból vett.* Kaprin. Eloq. I. 298. Conceptibus (ut aiunt) *Scripturisticis,* vel figuris Biblicis sobrie est utendum. Sunt autem *Scripturistici* Conceptus ex verbis scripturæ aut diversis e locis inter se collatis.

Scrivo, scriba, notarius; *jegyző.* It. scrivano. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 80. Ego Marinus Barbadico presens *scrivo* in meam presentiam fideliter ad autenticum ascultavi et, quia utrumque concordari inveni, manu mea testis subscripsi.

Scrofa, æ, (Du C.) machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros; *faltörő gép.* Kronst. II. 2.

Scrupulizare, dubitare, hærere; *töprengeni, tépelődni.* Cod. Alv. II. 193. et passim.

Scrupus, i, (Festus p. 148. et 153: scrupi dicuntur aspera saxa et difficilia attrectatu) hoc loco: lapis ærosus. V. s. *Glarealis; ásványkő.* Cf. Petron. Sat. 79., 3.

Scrutator, (Du C. Scrutatores); *szavazatszedő a káptalanban.* It. scrutatore. Ger. Wahlprüfer. Cher. Jus. Eccl. II. 96. omnibus capitulariter congregatis constituuntur tres e Collegio, qui suffragia reliquorum colligunt, *scrutatores* dicti . . . Collectæ suffragiorum schedulæ numerantur a *scrutatoribus.*

Scrutinium, suffragiorum investigatio, collectio; *vizsgálat, szavazatszedés.* Stimmensammlung. Törvt. Msz.

Scuda, æ, ab it. scudo, monetæ species duos florenos valens; *tallér.* Gall. écu. Hisp. escudo. Schildthaler. Száz. VII. 699. 75.000 *scuda.*

Scudelæ, Turcis quædam summa denariorum. Ljub. Mon. Sl. V. 74., 92.

Scuffia, æ, ornamentum operimenti, vaginæ; *karddisz.* Magy. Tör. Tár. III. 65. et ensis aurea et argentea, *scuffias* habuit aureas *predutes.*

Scuhadol, voc. orig. Slav. comp. ex scuha = aridus, siccus et dol = vallis; *száraz völgy.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 414. inde reflectitur et vadit ad caput unius vallis nomine *scuhadol,* ubi est meta terrea.

Sculdacius, Scultetius, rector, præfectus; *soltész falunagy:* Ger. Schultheiss. Cod. Dipl. Pat. VI. 2., 1. Regali denique iubemus potestate ut nullus Dux, Marchio, comes, episcopus, archiepiscopus, vicecomes, *Sculdacius,* iudex vel exactor. [Scult. 18.

Sculdassio, V. *Scultetus.* Schwart.

Sculptare, sculpere; *vésni.* It. scolpire. Georg. Sirm. I. 79. Erat, ercle, inter aurifabros Alemanus Blasius magister aurifaber optimus erat sigillos fabricare seu *sculptare.*

Sculptio, actus sculpendi; *vésés.* Fej. X. I. 158. duobus sigillis sigillatum, uno per reverendissimum Dominum in christo Patrem Dominum Nicolam Strigoniensem Archiepiscopum Regni Hungariæ Cancellarium in partibus Bosniæ deperdito et alio novo eius sigillo et ultimo sigillatum, cum facta narratione deperditionis, novæ *sculptionis,* plena et expressa mentione, ordine et serie, quo inferius describuntur.

Sculptoria, sculptura, ars signa fabricandi; *szobrászat, vésnöki mesterség.* Bod. Hist. Eccl. II. 284. Wallaszky 566.

Sculptorius, 3., ad sculpturam pertinens; *vésői, szobrászati.* It. scultorio. Beng. Ann. Er. Cœnob. 310. illius sumptibus tam ab opere *sculptorio,* quam ab arte Apellea perfectionem accepit.

Scultator, V. *Auscultator.* Schwart. Scult. 198.

Scultecia, (Du C.) villicatio; *falusi biróság, soltészség.* Fej. V. III. 463. quod sibi olim adhuc vivente Serenissimo Marito nostro, Duce prenotato, super *villicacionem* seu *sculteciam* ville nostre Podolyn contuleramus. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 146.

Scultella, æ, pro: scutella (Du C.) patena in modum cavitãtis scuti; *csésze.* Kol. Cod. 14. pone in *scultellam* sibi aptam de argilla factam. — Quel. Sieb. I. 14. an. 1408. dedit unam *scultellam* et coclear.

Scultellus, pro: cultellus; *kis kés.* Kronst. I. 688.

Scultetia, æ, colonia; *soltész gyarmat.* (Du C.) Præd. p. 14: an potius diversi Comites et Dynastæ Saxones has terras communes... occupantes, novis accedentibus hospitibus novas Villas ad normam *Scultetiarum* Hungariæ ipsi plantaverint. Schwartn. Scult. 14., 156. Sup. An. Sc. II. 23. an. 1303. Pfahl. Jus. Georg. LXVI. Colonia vero, quam ducebat, communiter *Scultetia* (Scholtiscy in Silesia), *Advocatia Villicatusque* appellabantur. Sub Sculteti ductu Coloni manum operi admovebant.

Scultetialis, ad scultetiam, munus iudicis pertinens; *soltészi.* Schwart. Scult. 190.

Sculteticus, V. *Scultetialis.* Schwart. Scult. 69. officium *Sculteticum.*

Scultetius, iudex militaris, castrensis; *katonai biró.* Tör. Tár. 1891. p. 258. Iudices vero sedis bellicæ seu *Scultetios* nullos habemus.

Scultetonatus, us, V. *Scolteconatus.* Tör. Tár. 1892. p. 60.

Scultetus, i, iudex pagi; *falusi biró.* Schwart. Scult. 13. Scultetus, quod usitatissimum est, *Schulthetus, Scultheta* et *Sculdassio* eiusdem originis barbaræ et potestatis verba sunt, synonyma vocabuli itidem Germanici *Schuldheiss* seu *Scultais,* quod quidem a Slavis Hungariæ adoptatum compositumque e verbis *Schuld* sive *Skuld* (Ihre: Glossarium Suiogothicum voc. Skuld) et *Heissen* iubere vel, ut alii malunt, *Heischen* exigere (Wachteri Gloss. Germ.) generatim exactorem debiti qualiscunque denotat. Exigebant vero Sculteti nostrates præter censum domino debitum, *Skuld* a veteribus Germanis appellatum, mulctas quoque pro noxis

levioribus, potestate nimirum iudiciaria, qua pollebant, ut iam innui, moxque uberius declaraturus sum. Schwart. Scult. 14. . . . unde et nominis, quod vulgare erat, ratio iam intelligitur et significatus variantium denominationum quoque fit perspicuus. Idem enim qui Scultetus erat, vocabatur sæpe *Advocatus* a *Vogt* seu *Vogd* iterum barbaro, significante passim præfectum alicuius loci iudicemve. Etiam *Villicus* pro Sculteto haud raro est obvius, neque explicatione quapiam iam opus habent: *Scultetia* (Scholtisey in Silesia), *Advocatia* item atque *Villicatus,* quem Serbli Valachique *Knezatum Spanatumque* fere nuncupant. Schwart. Scult. 14. A Scultetis tandem familiarum quoque plurium cognomina ut *Schultes, Scholtis, Sculteti, Schulze, Scholtz* etc. desumpta inque usum atque posteros traducta sunt; transeunte officii nomine, quod sæpe fieri solebat, in gentilitium. Pfahl. Jus. Georg. LXVI. An. Sc. I. 159. an 1515. Jus Flandl. 22. Duo Mansi (Hufen) nonnunquam plures *scultetorum* seu incolarum magistrorum (Bauermeister) erant exemti a decimis. Cod. de Sztára. II. 520. — Hajnik Perjog. 103.

Scultetus (colonicalis), iudex liber; *szabados biró.* Schwart. Scult. 133. Nos G. Thurzo . . . St. C. in una *sessione colonicali,* in prædicta possessione ad arcem nostram Arva spectante, habita in liberum *iudicem* seu *Scultetum* de novo creare ipsique ac hæredibus eius omnes eas immunitates, libertates et prærogativas, quibus ceteri nostri *Sculteti colonicales* in eodem Comitatu A. fruuntur, conferre decrevimus. Pfahl. Jus. Georg. CXXVII.

Scultetus tabellarius, *szabados.* Schwartn. Scult. 127. Sculteti Nagy-Lucskenses, *Dynastiae* Munkatsiensi obligati a Maria Theresia officia sua recensere iussi hæc obligatione epistolas ultro citroque deferendi aiebant contineri erantque *responsoriis* subscripti: *Sculteti Tabellarii* alias Szabados. Ibid. 137.

Scultus, 3., pro: sculptus; *vésett.* Száz. XV. 227. in cordula gialla siricis cum cera alba, intus cum cera rubea *scultis,* in quo quidem sigillo erat *sulta* (lege: *sculta)* imago.

Scundigium, servitium officium (fors. ab ital. secondare = adiuvare); *szolgálat.* Prot. inq. 227: accendebat ignem . . . et alia *scundigia* faciebat libenter et cum magna humilitate.

Scurpunne, (fors. a *scura* Gall. escurie, stabulum) stabuli præfectus; *lovászmester.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. coram Osrizzo podsuppo et Togedrago duzaro et Villana bravaro, Petrana *scurpunne.*

Scurtari, pro: scrutari; *megvizsgálni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 252. an. 1347: coredia navigiorum . . . facere *scurtari.*

Scutagium, (Du C.) militaris servitii species, præsertim præstatio regi persolvenda, ut sibi res suæ salvæ forent; *katonáskodási kötelezettség, a hadbamenés helyett fizetendő váltság, paizspénz.* Száz. XXIX. 469. Uj Magy. Muz. III. 195.

1. **Scutarius,** i, (Du C.) scutorum artifex; *paizsmives.* Kronst. III. 155. Cf. Plaus. Epid 1., 1., 35.

2. **Scutarius,** 3., scrutans, inquirens, investigans, ad explorandam rem aptus; *kutató, vizsgáló, deritő.* Schildwache. J. M. Stella De Turcarum successibus. Et cum tam ingentia fuissent frigora, ut multi nostrorum militum, dum auscultatorias sive *sentinellas,* sive ut Germani vocant *scutarias* vigilias obeunt, frigoribus obriguerint.

Scutatus, i, sive Coronatus, monetæ species; *korona arany.* Fej. Jur. Lib. 189. Pázmány: duodecies centena *Scutatorum* millia, hoc est florenorum nostratium supra vices quater centena millia. Kecsk. P. Ötv. 147.

Scutella, (Du C.) patena in modum cavitatis scuti; *tál.* Ger. Schüssel. Kronst. I. 462. Tör. Tár. 1888. p. 566. Dip. Reip. Rag. 20. Cf. Cic. Tusc. 3., 19., 46.; Ulp. Dig. 34., 2., 19 §. 10.

Scutellarii, (Du C.) officiales in coquina regia, quibus scutellarum cura incubuit; *tál-tányéradók.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Scutellatus, *Scutulatus,* (appilgræ, apfelgrau Dief.); *almaszinü.* Schläg. 1375.

Scutellula, scutella; *csészécske.* Arch. Rák. VIII. 344. duæ *scutellulae* pro sorbendo Cavé. Kronst. I. 117.

Scutelnia, æ, tributum in capita impositum; *fejadó.* Schwartn. Scult. 15. Inter *nova* publica relatum non ita pridem iuveni, in Moldavia stipendii genus esse *Scutelnias,* seu ius a *Despota* Nobilibus titulo ministerii alicuius aulici superbientibus, quos Boiaros vocant, concessum ad exigendum censum publicum (Kopfsteuer) a certo capitum rusticorum numero.

Scutiferi, (Du C.) iidem qui armigeri primum dicti, qui scuto instructi pro palatio excubabant; præcipue vero, qui principum ensem et scutum deferebant. At posterioribus sæculis nobiles inferioris ordinis, qui in bello militum seu equitum arma gerebant; *paizshordók.* Tör. Tár. 1893. p. 27. S. de Kz. Chr. II. 1., 16.

Scutilla, æ, V. *Scutella.* Fej. VII. 291., 226.

Scutirizare, (insignia) insignia incidere; *pajzsot metszeni.* It. incidere, intagilare, scolpire scudo, armi. Kecsk. P. Ötv. 152. Kolozsv. céhsz. insignia aut clenodia armatica . . . Clipeum armateum formare et bene facere, *wappen graben,* insignia *scutirisare* etc.

Scutobajulus, (Du C.) scutifer, qui scutum ferre solebat. V. *Schitonos; paizshordó.* Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius primus 2—3. Pincernarius, Palatinus, Cavallarius . . . Armiger, *Scutobajulus,* Judex Curiæ etc. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062.

Scutum, (monetæ species); *tallér.* It. scudo. Hisp. escudo. Ger. Schildthaler. Sim. Num. 44. Fuere tardius etiam Byzantii albi, eiusdem cum *scutis Romanis* pretii. Singula *Scuta* 10. valent. Star. XVIII. 29. an. 1474.

Scutum gentilitium, insigne generis; *nemzetiségi czimer.* Törvt. Msz.

Scutum insignium, clipeus insignis gentilicii; *czimeres paizs.* Kronst. II. 490.

Scutum Romanum, *római tallér.* Instit. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum externarum cum domesticis comparatarum . . . *Scutum Romanum* = Flor. 2. Cruc. 6.

Scutum Venetum, *velenczei tallér.* Inst. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argenteæ. *Scutum Venetum* = Flor. 2. Cruc. 28.

Scybalosus, 3., (a *σκύβαλον)* scorias continens; *salakos, aljas.* Bene Med. V. 190.

Scyphulus, dem. a scyphus; *kis serleg.* Tör. Tár. XX. 166.

Scysta, pro: iuxta; *mellett.* Száz. VI. 289. In turri *scysta* carcerem bombarde 2. Juxta domum Sancte Crucis *scysta* magnam portam bombarde.

Scysterius, Sesterius, Sestorus, Sexterius, *kerületi őr.* Ljub. Mon. Sl. XI. 165. an. 1344: captum fuit . . . ut capitanei *sesteriorum* et capitanei mensis et ceteri custodes diligentius faciant custodiam . . . quod eligantur . . . XII. *scaraguardiae* nobiles homines civitatis, quorum officium sit . . . certa hora noctis ire per civitatem videndo et *scurtando,* si per capitaneos *scysteriorum* et mensis . . . sit illa custodia, quam facere tenentur.

Scytotomus, gr. *σκυτότομος,* opera coriaria conficiens; *szíjgyártó.* Ger. Riemer. Iter Oec. 297.

Sebellinæ, pro: sabellinæ q. v.; *nyusztbőr, czobolybőr.* Tör. Tár. 1888. p. 570. subducta cum *sebellinis.*

Sebellinus, 3., V. *Zibellinus; czoboly . . .* Thök. Diar. 259. Izente azt is Skerlet uram: Pellicio *sebellino,* inquit, vestietur celsissimus princeps in crastina audientia.

Sebi distributor, *faggyuosztó.* Ger. Inslichtstecher. Besztb. Levt.

Sebifer, qui sebum fert; *faggyuhozó.* Hist. Nat. 21. Structuræ huic tribuendum, quod *sebifera* sunt pecora.

Seca, æ, (Du C.) serra. V. s. *Argata; fűrész.* It. sega.

Secale cornutum, (Du C.) raphania (Linn.); *gabonaalj, anyarozs.* Ger. Afterkorn. It. sigale. Lzb. Cod. Med. III. 331. S. Benkő. Top. Misk. 36. *Secale* illud *cornutum,* quod Cel. Linæus raphaniam dixit.

Secalinus, 3., ad secale pertinens; *anyarozs . . .* Bene Med. II. 337. farinæ *secalinae.*

Secare per medium, dissecare; *szétdarabolni.* Frak. Mát. Lev. II. 77: captivos omnes . . . coacti sunt nostri, quo expeditiores ad pugnam fierent . . . *secare per medium* et usque ad unum dividere per ilia.

Secate, pro: secatæ (in publicis instrumentis); *ketté vágott.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 320. Ego N. Notarius presenti paginule per alphabetum *secate* asscribere curavi.

Secatura, æ, vexatio, (Du C. al. s.); *gyötrelem, kin, zaklatás.* Törvt. Msz.

Secax, is, sequax; *követő, csatlós.* Cod. Zi. T. I. 257: *secacium* et complicum caterva.

Seccedere, alvum exonerare; *félremenni, szükséget végezni.* Han. Mon. Jur. P. II. 162: nullus *seccedat* ante domum alienam.

Secernere metalla, purgare metalla; *csurtatni, sengellenyi, megsengerelnyi.* Ger. seigern, saigern. Kecsk. Ötv. 171.

Secessum emittere, alveum exonerare; *szükségét végezni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 142: quicunque *secessum emiserit* iuxta viam publicam.

Secessus, us, latrina; *árnyékszék.* Wagn.

Seclaris, pro: sæcularis; *világi*. Star. XXIII. 178. an. 1069. diuturna quies (sc. monialibus) omnium *seclarium* infestatione exempta.

Seclusivus, 3., excludens, prohibens; *kizáró*. Pel. De s. Mathia s. II. c. 2.: Pæna inferni infinitum malum est infinito tempore durativum et infinitæ beatitudinis *seclusivum*.

Seco, (a germanico *Schecke)* coloris maculosi; *tarka*. Fej. V. III. 76. an. 1280: inducente autem nos et monente ad collationem prædictæ terræ faciendam donacione seu tradicione cuiusdam equi *Seco* coloris alti pretii.

1. **Secretaria**, officina scribarum, secretariorum (Du C. al. s.); *iró szoba*. Arch. Rák. II. 176. úgy *secretariám* szükségére is valami jó papirost . . . is küldjön kegyelmed.

2. **Secretaria**, æ, (Du C.) secretarium ecclesiæ, sacrista; *sekrestye*. Száz. XVI. 543.

3. **Secretaria**, æ, amica, cui secreta committi possunt (Du C. al. s.); *bizalmas barátnő*. It. segretaria. Prot. inq. 171: audivit hoc a Sabina socia et *secretaria* sua.

Secretaria brevium, cancellaria, in qua minoris momenti brevia papæ scribuntur; *a pápától in forma brevis elintézett kevésbbé fontos ügyek irodája*. Kon. Egyh. 257.

Secretaria memorialium, cancellaria pont. Romani, in qua res ad veniam et impunitatem pertinentes tractabantur; *mely a pápa mint világi uralkodó elé került kegyelmi ügyekkel foglalkozik*. Kon. Egyh. 257.

Secretaria status, cancellaria, in qua negotia ad ecclesiam pertinentia cum externis regnis tractabantur; *egyházbirodalom külminiszteriuma, melynek segélyével a pápa a világi hatalmasságokkal az egyházügyekre vonatkozólag érintkezik*. Kon. Egyh. 257.

Secretariatus, us, munus a secretis; *titkárság*. It. segretariato. Gall. secrètariat. Verancs. Hist. I 351. tum in obeundis ad Christianos principes legacionibus, tum officio *secretariatus*, in quo eum ordine serenissimus ille princeps esse voluerat . . . Gyulafi Lest. 115.

1. **Secretarium**. (Du C. 3.) ædicula seu camera vice exedræ templo seu ædi sacræ, in qua sacra Ecclesiæ ministeria reconduntur et in qua etiam sacerdotes et clerici, prius quam ad sacra procedant, vestes ecclesiasticas induunt; *sekrestye*. Bonfin. I. 5., 82. celebris quoque ibi ecclesia, in cuius *secretario* Martinus quandoque peregrinando permansit.

2. **Secretarium**, locus causarum arcaniorum; *titkárszoba*. It. segreteria. Wagn. Cf. Sulp. Sev. de S. Mart. 2., 1.; Paul. Nol. Ep. 32., 16.

1. **Secretarius**, i, minister ab arcanis (Forc.); *titkár*. It. segretaro. Gall. secrétaire. Bod. Un. Hist. Trans. 471. Valentinus Radecius, qui fuit filius Mathæi Radecii Gedanensis *Secretarii*, factus primum professor Claudiopoli Anno 1622. Cod. Dip. Arp. V. 120.

2. **Secretarius**, i, in schola, qui improbos discipulos notabat; *vétkes tanulók följegyzője*. Száz. XXII. 563.

Secretarius cabineti, aulæ a secretis; *udvari belső titkár*. Kass. P. P. I. 139.

Secretarius cancellarius locumtenens, qui sigillum Judiciale Regiæ Maiestatis pro tempore tenet; *helyettes kanczellár, titkár*. Tör. Tár. VI. 76.

Secretarius cancellarius regius, a secretis regis; *királyi titkos kanczellár*. Hajnik Perjog. 39.

Secretorum notarius, regi a secretioribus epistolis; *kir. titkos jegyző*. Száz. XXVII. 2.

Secretum, i, (Du C.) locus occultus, reconditus; *titkos hely*. I. Rák. Gy. 247. *secretumban* van nála.

Secretus, (sc. exonerandi locus) latrina; *árnyékszék*. Ger. das Secret. Száz. XIII. 532.

Sectamentum, æmulatio, imitatio; *követés*. Pel. Pom. De S. Thoma s. II. c. I. Videtur commendari s. Thomas de devotionis fidei *sectamento*.

Sectarius, *(σχισματικός)* qui a communi religione defecit; *szakadár*. Szentiv. Cur. Misc. 431. Hinc clarissime patet, quanta cum consideratione et quam maturo consilio suscepta ac facta est hæc Calendarii reformatio ac correctio, quam quidem *Sectarii* non admittunt . . . quod omnia Pontificia acta etsi optima fastuoso supercilio reprobent. Beng. Ann. Er. Cœnob. 227.

Sectio, investigatio, inquisitio; *kutatás*. Batty. Ger. 56. in *sectionibus* trium instrumentorum gaudere. Nota Batty. *trium instrumentorum nomine venire triplicem sacrae scripturae intelligentiam.*

Sectura, margo; *széle valaminek*. Pár. Páp. Auratæ *secturae* liber, *aranyos szélü könyv*.

Secula, æ, falx (minor), (Du C. al. s.); *sarló*. Kov. Oec. 40: Segetes . . . sunt demetendæ, quod vel *secula* (Sichel, *sarló)* vel falce (Sense, *Kosza)* fieri solet. Cf. Varro L. L. 5., 31., 38.

Secularis, is, sacerdor laicus; *világi pap*. It. secolare. Ger. Weltgeistliche. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 50. Prelatos aliosque religiosos et *seculares* huiusmodi ad hoc, si necesse fuerit, auctoritate nostra, appellatione remota, cogendi.

Secularis potior, dominus mundanus; *világi ur*. Ker. Nap. 351.

Secularisatio, Secularizatio, V. *Saecularisatio*. Cher. Jus. Eccl. I. 373. circa hoc factæ per Pacem W. stipulationem etiam post *epocham saecularisationis* immutatæ et integræ manserunt. Fej. Jur. Lib. 72. Bonorum episcopalium *secularizatio* cœpta est in conventu Vásárhelyiensi an. 1543. celebrato. Burian Blandr. 89.

Seculum, res fluxæ, caducæ etc.; *világ*. It. sécolo. Wagn.

1. **Secunda**, æ, secunda syngrapha, (Du C. al. s.); *második váltó*. Art. D. 1840. p. 59.

2. **Secunda**, æ, signum negligentiæ, (Du C. al. s.); *rossz osztályzat, szekunda*. Jókai Mire Megv. I. 65. prosodia, pensum, labor, vocabularium s a konyha-latin más ismert kifejezéseit, mik között a «*secunda*» — «*tertia*» «*carcer*» elég irányadó delejtűképen szolgált.

Secunda morum classis, e moribus non sufficiens; *szekunda, másodosztály*. Kass. P. P. I. 179. ob dimissos propterea a scholis publicis aut *secunda morum* classe notatos filios . . .

Secunda præsentis, secunda dies mensis præsentis; *folyó hó második*. Thök. Lev. 153.

Secundamen, adiumentum, emolumentum; *kedvezmény*. Coll. II. 115.

Secundans, arbiter certaminis singularis; *párbajsegéd*. Kass. Ench. I. 267. *Secundantes* seu Patrini Duellantium Capitis pœna plectantur. Norm. Ordin. an. 1752. 2. Aug. Otia Bachm. Præf.

Secundare, fulcire cantum, sonum fidiarum, tibiarum; *kontrázni*. It. secondare. Szirm. Hung. in Par. 63. Cæterum amantissima est Hungaris Musica Zingaris cymbalmo *secundante*, fidibus canentibus: Hol lakik Kend Hugom asszony? Keresztúrba!

1. **Secundarie**, iterum, secunda vice; *másodszor*. Jogt. Eml. T. I. p. 192: *Secundarie* et *ternarie* quoque, casibus in præmissis exmittatur ad comprobandum.

2. **Secundarie**, cui opponitur originarie; *másodlagosan*. Bene Pol. 213.

Secundario, secunda vice; *másodszor*. Georg. Sirm. I. 89. Et tali modo Balimbek incepit donare prius largiter et *secundario* et *terciario* semper cum donis variis rebus Turcarum. Kronst. I. 517. Cod. Zi. III. 14. 523.

Secundarium, (deuteria), vinum Tokaiense vilioris notæ; *máslás*. Pár. Páp.

Secundatio, auxilium, adiumentum; *támogatás*. Ac. Com. Sopr. p. 14: dignetur . . . gravaminum nostrorum Complanationis . . . *Secundationem* . . . gratiose promovere.

Secundator, (a secundare) adiutor, auxiliator; *segítő*. Rák. Ön. 276. I. 17—19. (18.) . . . Dux Aurelianensis desiderare non cessaverat, ut occultarem iter meum, cujus conscius et *secundator* apparere nolebat . . .

Secundiannita, æ, alumnus theologiæ secundi anni; *másodéves papnövendék*. Passim.

Secundiarius, i, medicus iunior; *másod, fiatalabb orvos*. Bene Med. V. 347.

Secundinæ, (Du C.) membranæ, quæ partum sequuntur; *szülep*. It. secundina. Ger. Afterbürde. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. p. 63. Postquam pepererit cerva, devorat *Secundinas*, in quibus fœtus in utero involvitur. Lzb. Cod. Med. II. 218.

Secundo, iterum; *ujra, ismét, másodszor*. Wagn. Cf. Auct. B. Alex. 40., 2.

Secundogenitus, (Du C.) natu minor; *másodszülött*. It. secondogenito. Fej. III. 2. 112. Idem Gregorius Colomanum Andreæ R. H. *secundogenitum*, bona fratrum militiæ templi contra pactam conventionem detinentem, ad restituendum et refractarium pœnis etiam ecclesiasticis stringi iubet.

Secundum possibilitatem, pro virili parte, pro mea facultate; *lehetőség szerint. képest*. Wagn.

Securare aliquem, (Du C.) securum reddere, consolari; *vigasztalni, megnyugtatni*. Pel. Serm. Nos ergo charissimi debemus deo gratias agere, qui nos sic *securat* in morte per angelum de quo dicit: Ecce ego mitto angelum meum. Hiem. 8. h.

Securatio, (Du C.) tuitio, cautio; *biztosítás, megbizonyítás*. Pel. De s. Magdalena. s. IV. c. 2: Piissimus Deus dilexit Magdalenam certitudinalis *securationis* causa.

Securiger, miles securim gerens; *bárdos katona*. Thom. Archid. Hist. Sal. 351.

habebant autem quadraginta millia *securigeros*, qui præibant exercitum sylvas cædentes vias sternentes.

Securisare, cavere integritati, conservare integram rem; *biztosítani*. Proj. Leg. Civ. 283. indilate substantiam orphanalem *securisent*. Kass. Jur. Civ. I. 98. *securisata* prævia residua fallimentarii substantia.

Securisatio, actus cavendi, conservandi; tuitio, cautio; *biztosítás*. Proj. Leg. Civ. 283. *quam si cura*, de substantiæ *securisatione* interimaliter, quippe usque adventum legalis testimonii prospiciendi, locali Judici et Notario delata fuerit. Art. D. 1840. p. 76.

1. **Securitas,** (in Cambialibus), cautio (ap. Fin. al. sensu); (Du C. vadimonium, fideiussio); *fedezés*. Ger. Deckung. Art. D. 1840. p. 86.

2. **Securitas,** (Du C. 1.) firmitas; *biztosíték*. Garantie. Rač. Mon. Sl. VII. 44. an. 1036: si ... ullus heredum ... hanc *securitatem* corrumpere tentaverit, componat... Cf. Ulp. Dig. 27.. 4., 1 fin. Ammian. 17., 10.; Symn. Ep. 10., 43 fiin.

Securiter, pro: secure; *biztosan*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 3. an. 1419: ducati ... portentur ... *securiter* Scutarum.

Sedecima, species tributi; *tizenhatod*. Fej. Jur. Lib. 298. (Leop. 1701.) Episcopi et Abbates subordinatis Parochis annuatim ... *sedecimas* ... conferant.

Sedecimale, media pars decumæ; *féltized, tizenhatod adó*. Kronst. III. 599. Fjp. Szám. 123. Restant XX *sedecimalia* deserta anno ut supra.

Sedecimusmet, ratione Hungaricæ linguæ formatum vocabulum; unus cum decem aliis; *tizedmagával*. Cod. Zi. I. 318: eodem die...Donk contra Emericum... *sedecimusmet* debet prestare sacramentum.

Sedere, (Du C. 5.) nude ponitur pro sedere in sella episcopali; *püspöki széken ülni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 89.

Sedere ad banchum, iudicem esse; *törvényt ülni*. Ljub. Mon. Sl. III. 252: qui erat a comite umquam volebat *sedere ad banchum*, nec ius ... tenere.

Sedere ad mensam, accumbere, accubare; *asztalnál ülni*. Wagn.

Sedere ad ordinem ville, in ipsa villa habitare; *a községben rendes lakóhelylyel birni*. End. p. 462. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243: 3.) fabri, carpentarii ... qui *ad ordinem ville non sedent*, sed in curia aliorum residendo querunt victus ... duodecim denarios ... persolvebunt.

Sedere iudicium, ius dicere; *törvényt ülni, biráskodni*. Fjp. Szám. p. 89. an. 1388: *sedimus iudicium* secundum mandatum regis.

Sedere post fornacem, ætatem ignave domi agere; *kályhát őrizni, tétlenkedni*. Wagn. et passim.

1. **Sedes,** (Du C. 1.) forum, tribunal; *törvényszék*. Pfahl. Jus. Georg. CVIII. Judex, qui causam migrandi discutiebat, *Sedes* erat nobilitaris; Colonus coram illa ... causam comprobare debuit.

2. **Sedes,** is, (Du C. 2.) ecclesiæ dictæ maiores, ecclesia cathedralis; *székesegyház*. Szék. Okl. I. 1.

3. **Sedes,** taberna macellaria (Du C. al. s.); *(mészár)szék*. Ger. Bank. Sup. An. Sc. II. 104. an. 1349: macellum seu *sedem*, in qua carnes vendunt.

4. **Sedes,** is, partes Transilvaniæ, quæ in partibus aliis Hungariæ comitatus dicuntur; *szék, megye*. Verancs. II. 286. Universa ... Siculia septem sedes continet. Nomina *sedium* (quas alio nomine alibi comitatum vocant) Udvarhely, Maros, Aranyos, Sepsy, Orban, Cyk cum Gergyo. Bod. Hist. Un. Trans. 464. Michael Toldalagi *Sedis* Siculicalis Udvarhelly capitaneus.

Sedes apostolica, (Du. C) sedes dignitas, tribunal, ecclesiæ maiores, seu quod in iis episcopi sederent in thronis, seu quod essent Apostolorum sedes. Romanus Pontifex. Id. quod Hung. *apostoli szék*. S. de Kz. Chr. A. 2., 7. Vult *sedes Apostolica*, ut Pagani Christianis sint subiecti.

Sedes brachiata, sella brachiata, loricata; *karos szék*. Ger. Lehnstuhl. Arch. Rák. VIII. 347. *Sedes* ligneæ *brachiatae* novæ, sine obducturis Nro 6.

Sedes calculatoria et rationaria, *rovancsolási szék*. It. scontro. Germ. Skontrirung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 464; initio decembris... *sedes calculatoria et rationaria* celebretur.

Sedes capitalis, iudicium summum; *főtörvényszék*. Ger. Obergericht. Verancs. II. 288. Ibi tandem misso legato mittitur ille, cuius causa agitur, ad sedem vaivodalem, legatus ibi proponit, qualiter causa illa incepta et a prima sede ad *sedem capitalem* per modum appellationis et inquisitionis deducta sit eo, et quale iudicium illi sedis assessores de ea judicaverint et edixerint.

Sedes censuralis, tribunal rationibus dispungendis; *számvevőszék*. Tisztb. Ir.

Sedes confessionalis, sedes, cathedra audiendis confessionibus; *gyóntatószék*. Stat. 104: In quavis Ecclesia sit *sedes Confessionalis* commoda.

Sedes consistorialis, V. *Consistorium* 1. Törvt. Msz.

Sedes criminalis, V. *Criminalis sedes*. Törvt. Msz.

Sedes decem Lanceatorum, *szepességi tiz lándzsások széke*. M. Bel. Prodr. 85. Dividitur is (Comitatus Scepuesiensis) in sedem Maiorem seu Inferiorem et superiorem, quæ alias *Decem Lanceatorum* adpellatur.

Sedes delegatorio - extraordinaria, tribunal extra ordinem delegatum; *külön kijelölt törvényszék*. Funda David. F2. IV. supplices ad Excelsam *Sedem Delegatorio-extraordinariam* confugimus.

Sedes districtualis, forum districtuale; *kerületi szék*. Ker. Nap. 357.

Sedes dominalis, forum dominale; *úri szék*. Ger. Herrenstuhl, das herrschaftliche Gericht, Patrimonialgericht. Kass. P. P. I. 326. processum ad regulationem territorii T. eiusdem coram concernente *Sede dominali* motum. Ker. Nap. 121.

Sedes electoria, V. *Sedes restauratoria; tisztválasztó szék*. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 164: supremus Comes *sedem electoriam* sive *reaedificatoriam* indixerit. — Szirm. Glos. 76.

Sedes imperatoria, aula imperatoris; *császári szék*. Verancs. IV. 48: indeque ad *sedem* nostram *imperatoriam* ire deliberavimus.

Sedes iudicales, forum, tribunal; *itélő szék*. Verancs. II. 287. Genus mediocre Siculorum, quod lofew et agzaz, ut singulæ sedes habent sua nomina talia, a primis avis suis, populis scitis deducta, tali nomine appellati sunt. Ad hoc juxta ordinem gentis et genealogiæ denumeratione ex alto, *judicalium sedium* juris administratio pertinet.

Sedes iudiciaria civilis, et criminalis, forum ad res civiles et capitis diiudicandas; *megyei törvényszék*. Kass. Prax. I. 25. Habet (Comitatus) pro administranda iustitia suas *Sedes Judiciarias civiles et criminales*, Fora item iudiciaria Vice-Comitum et Judicum Nobilium exercet itaque Jurisdictionem civilem et criminalem.

Sedes iudiciaria comitatus, forum comitatus; *megyei törvényszék*. M. Bel. Geogr. 501, Forum Nobilium imum, partim Dynastæ, in caussis hominum ad glebam adstrictorum, partim Judices Nobilium et Vice-Comites, in caussis Nobilitatis et quidem in quolibet Comitatu, adperiunt. A quo provocatio fit ad *Judiciariam Comitatus Sedem* et inde ad Tabulam Regiam ac Septemviralem.

Sedes judiciaria regiæ Majestatis, serius: tabula regia judiciaria; *királyi itélő tábla*. Ger. Königliche Tafel. Hajnik Perjog. 54.

Sedes macellinæ, macellum; *mészárszék*. Kov. Form. St. 31. quod eædem domus et *sedes Macellinae* procul dubio per ipsum E—f. F. decisæ abruptæ, dissipatæ et in terram prostratæ haberentur.

Sedes Metropolitana, forum archiepiscopi; *érseki törvényszék*. Opin. Deput. 66. Appellata a Sedibus Diœcesanis ad *Sedem Metropolitanam*, ac abinde ad Sedem Primatialem, aut Sede hac vacante ad Judicium Primatiale, per Suam Maiestatem Sacratissimam pro more delegandum, in casu difformitatis utriusque Fori Sententiarum patebit.

Sedes œconomica, forum œconomicum: *gazdasági szék*. Görvt. Msz.

Sedes palatinalis, V. *Palatinale iudicium*. Törvt. Msz.

Sedes parlamantaria, forum consilii publici; *országgyűlési törvényszék*. Ker. Nap. 20. *sedes parlamantariae* secundi ordinis adsessor.

Sedes personalitia, V. *Sedes Tavernicalis*, distinctum a tabula regia forum; *személynöki szék*. Tisztb. Ir. — Hajnik Perjog. 96.

Sedes prædialis, forum prædiale Cf. *Praedialis. Egyházi nemesi szék*. Törvt. Msz.

Sedes primatialis, forum primatis Regni Hungariæ; *primási szék*. Törvt. Msz.

Sedes reædificatoria, V. *Sedes electoria*.

Sedes restauratoria, locus, in quem conveniunt ad restaurandos magistratus; *tisztújító szék*. Jogt. Eml. II. 1. p. 134. Jos. Repr. 22. Art. Diæt. Pos. 75. singulo Triennio vel etiam citius necessitate mutationem quampiam in Officialibus instituendam exigente; *Sedes Restauratorias* indicere ac Canditatos cum priore Vice-Comite idoneos quatuor e Statu Nobilium proponendos istiusmodi Restaurationem celebrare teneantur.

Sedes sacra, sancta, forum ecclesiasticum, consistorium; *szent szék*. It. consistorio. Ger. Consistorium, Chorgericht, Kirchenrath. Kass. Prax. I. 25. Obiecta religionaria et

ecclesiastica v. g. cultum divinum et exercitium religionis, transitum ex una religione ad aliam, dotationes parochiarum et ecclesiarum respicientia, executiones sententiarum *Sanctae Sedis* etc. Törvt. Msz.

Sedes sacrosancta romana, V. *Sedes Apostolica.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 10. Sanctissimo patri domino Gregorio *Sacrosancte Romane Sedis* summo Pontifici.

Sedes scholastica, tribunal scholæ; *iskolai szék.* Ger. Schulstuhl. Bék. Debr. fő-isk. törv. 10. 153. iuro . . . in *sedibus scholasticis* absque favore . . . iustitiam administraturum.

Sedes spiritualis, *Forum Spirituale* quod v. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 10.

Sedes statarialis, iudicium militare; *rögtön itélő törvényszék.* Standrecht. Törvt. Msz.

Sedes tavernicalis, tribunal locumtenentis regis; *tárnoki szék, királyi személy viselői szék.* Tiszt. Ir.

Sedes vaivodalis, Sedes vaivodæ, tribunal, forum Vajvodæ; *vajdaszék.* Verancs. II. 288. Quod si quis partium litigantium tali judicio judicis non contentus fuerit, potest ad diem statutum ad *sedem* judiciariam appellare maioris causa justiciæ requirendæ; inde rursum ad *sedem* primariam, iterum unde ad *sedem vaivodae.* Sed jam in sede primaria opus est mercedem et sumptum appellationis judicibus actor vel reus, per quem fit appellatio, deponere. Ibi tandem misso legato, mittitur ille, cuius causa agitur, *ad sedem vaivodalem,* legatus ibi proponit etc.

Sedes valedictoria, sedes, qua occasione magistratus se magistratu abdicabant; *tisztlemondó szék.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 313: nec secus *sedes valedictoria* pro resignandis officiis celebrari possit.

Sedilis, e, ad Sedem (Siculorum) pertinens; *széki.* Szék. Okl. I. 148.

Sedis iudex, iudex nobilium; *szolgabiró.* Ger. Stuhls-Richter. Nagy. Jus. Trans. Sax. 178.

Sedlerius, i, V. Jobagio. Ex. Slav. *sedeti* (sedere, possidere, sessio) *sedlak* (rusticus, mansionarius); *jobbágy.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. Ceterum concessimus eis, quicunque ex eisdem populis nostris *jobagionem* seu *sedlerium* de Polonia vel de aliis terris ad se duxerint nec ipse racione sui *sedlerii* nec jobagio nobis vel Comiti suo servire vel debitum solvere teneatur.

Sednicus, V. *Satnicus.* (Du C.) Diocl. Regn. Sl. 290. Unaquaque autem in Provincia ordinavit . . . Supanos i. e. Comites . . . et *Sednicos* i. e. Centuriones.

1. **Sedria,** sedes iudiciaria; *törvényszék.* Bel. Comp. Hung. Geog. 38. caussæ nobilium aliquæ apud iudices nobilium, aliæ coram vice Comite examinantur, a quibus ad sedem iudiciariam, *sedria* etiam vocatur, ab hac vero vel ad tabulam districtualem vel regiam in plurimis causis confugere . . . licet. Pfahl. Jus. Georg. 318. Kass. Jur. Civ. I. 112. Kövy. El. 812.

2. **Sedria,** sedes iudiciaria iuratorum in scholis reformatæ religionis; *esküdtszék a református egyház iskoláiban.* Passim.

Sedria comitatus, forum comitatus; *megyetörvényszék.* Germ. Comitatsgericht. Kass. P. P. I. 326. processum . . . coram concernente Sede dominali motum et per *Sedriam Comitatus* revisum. Ib. I. 327. Sententiæ *Sedriae Comitatus.*

Sedria districtuum, forum districtus; *kerületi törvényszék.* Opinio. Deput. 29. In Districtibus Jazygum et Cumanorum, Oppidorumque Hajdonicalium universæ civiles Causæ porro quoque coram locali Magistratu qua primæ Instantiæ Foro suscitabuntur et definientur, quæ in via appellationis, (intermedia capitanei Districtualis Sede apud Jazyges et Cumanos pro futuro sublata) ad *Sedriam Districtuum,* abinde vero in casu Legis ad Supremum Palatinale Revisorium Judicium deducentur.

Sedria dominalis, V. *Forum dominale.*

Sedria particularis, sedes iudiciaria; *alszék.* Jogt. Eml. T. I. p. 290.

Sedrialis, ad *Sedriam* pertinens; *törvényszéki.* Pfahl. Jus. Georg. II. 112. per Sententiam *Sedrialem* sub præsidio Commissarii Regii in re urbariali ad dictum Comitatum delegati anno 1769. latam. Kövy El. 714.

Sedriarius, 3., ad sedriam pertinens; *törvényszéki.* Száz. XV. 408. protocollum *sedriarium* judiciorum et congregationum *marchalium.*

Seducere, corrumpere mores, corruptelarum illecebris irretire; *félrevezetni, elcsábítni.* Wagn. Cf. Tertull. adv. Marc. 2., 3.; Augustin. Conf. 2, 3 med. Tract. in Joann. 29; Civ. Dei. 14, 11 fin. et passim.

Seductio, in errorem inducere, corruptio; *félrevezetés, elcsábítás.* Bene Pol. 69. Cf. Tertull. adv. Marc. 2, 2 fin.

Seductor, corruptor, sollicitator; *csábító.* It. seduttore. Tisztb. Ir. Cf. Augustin. Tract. in Joann. 29. in Psalm. 63, 15: Gloss. Philox.

Sedula, (Du C.) schedula, liber; *könyv.* Batty. Ger. 101. Quartæ *sedulae* ex more terminus fiat.

Segator, (Du C.) qui ligna cædit; *favágó.* It. segatore. Rač. Mon. Sl. XIII. 77. an. 1348.

Segatus, 3. sectus; *kivágott.* It. segare. Ljub. Mon. Sl. XII. 300. an. 1419: detructis pontibus et evulsis *palis* sive *segatis.*

Segestratim, recte: sequestratum, separatum; *elkülönitett.* Batty. Leg. I. 385. Priv. an. 1024. Et sicut ad ipsum Monasterium devotionis affectu *segestratim* propter religionis disciplinam devote servandam.

Segregabilitas, separatio, seiunctio; *elkülönités.* Batty. Ger. 152. quo *segregabilitas* hominum ab hominibus discretioque jumentorum a jumentis . . . manifestaretur.

Segregatores argenti, *ezüst választó.* Juriev. Jur. Met. 47. Liquefactores montanistici . . . 5-o. *Segregatores Argenti* (Treiber) qui in speciali furno (Treib) argentum a stanno aut plumbo segregant.

Seguire, sequi; *követni.* It. seguire. Han. Mon. Jur. II. 300: nullus . . . de sequacibus, qui sua sponte *seguiendo* civitatem exiverunt.

Segus, i, sebum (Du C. al. s.); *faggyú.* It. sego. Ljub. Mon. Sl. I. 219.

Seimenus, i, (a turcico Sejmen) a servitiis palatii v. aulæ Sultani dispositum agmen ita dictorum Janicsarorum; *a palota szolgálatára kirendelt jancsár csapat.* Verancs. V. 244. Ex eadem pecunia maiestatis cæsareæ dati sunt Zolakis, *seimenis,* turnagiis, curciis et sasaggiis, qui nos associati sunt in valedictione Turcarum imperatoris, eundo ad curiam et inde redeundo . . . tall. 180.

Seinoretus, idem ac seignoretus, dominus; *úr.* It. signor. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Seinoretus* clericus, qui mecum erat, amisit duos mantellos.

Seire, reambulare; *bejárni, kitudakolni.* Jogt. Eml. T. I. p. 178: Omni anno semel Metas in omnibus vicinitatibus reambulent, adiunctis sibi . . . Junioribus, ut et ipsi Metas terraneas *Seire* addiscant.

Seisire vel **Saisire,** occupare, (Du C.); *birtokba venni, elfoglalni.* Uj. Magy. Muz. III. 194. Nec nos nec ballivi nostri *Seisiemus* terram aliquam, nec reditum pro debito aliquo quamdiu *catalla* debitoris sufficiunt ad debitum reddendum.

Seiugalis, sejugis, sejuges; *hatfogatú.* Ger. sechsspännig. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 509. præcedente numeroso equitatu et illustrissimorum Præsulum . . . *sejugalibus* longo ordine carpentis.

Selamet, præstationis genus; *révadó.* Tract. Comm. 3. mercatoresque in portu Ottomannico ob felicem navis-adventum, prout etiam aliæ Ottomannici Imperii amicæ nationes præstare solent, pro consuetudine *Selamet* dicta, trecentos asperos, id est tres florenos et quartam thaleri partem exsolvant.

1. **Seldenarius,** (a germ. seldener, seldner ex *selde, selide, selida, salithea,* domicilium) inquilinus; *zsellér.* Ger. Häusler. Urk. Sieb. I. 77. an. 1248. *Seldenarius* . . . habens pecora pondus et dimidium . . . persolvat. — Cod. Dipl. Arp. Cont. X. 144.

2. **Seldenarius,** i, mercator (ex Saxon. selde, sedile); *boltos.* Kaufmann. Par. Páp.

Selectio, res ad domum instruendam pertinens, ornatus; *felszerelés.* Ger. Ausstaffirung. Rák. Ön. 15. Uno vehebamur carpento mater, soror et ego, cum *selectionibus* gynæcei.

Selectivitas, facultas seligendi; *szabad választás, szabad tetszés.* Georch. H. T. III. 108., 114.

Selectivum ius, ius seligendi; *válogathatási jog.* Törvt. Msz.

Selectivus, (obligatio), potestatem eligendi præbens apocha; *választást engedő kötelezvény.* Kövy. El. 458. Si nec specialis hypotheca nec *selectiva* est obligata, nec pecuniam potest vel vult dare debitor.

Selectus, i, alumnus peregrinarum academiarum doctrinis perpolitus; *azon tanuló, ki külföldi egyetemre szerzett képesitést.* Száz. XXII. 564.

Selenum, Selenites; *holdkő.* Száz. IV. 678. Unum *pelvim* satis grandi cum *costis* de argento cum armis Domini Stephani barberio de smalto factis et bochale de argento similiter pro ipso *pelvi* de argento albo et cum parte deaurata cum *seleno.*

Selexata, æ, (salisata) lapidibus strata via; *kövezet.* Ljub. Mon. Sl. V. 245.

Sella, equitum instratum, ephippium; *nyereg.* It. sella. S. de Kz. Chr. I. 4., 1.: facta congerie ex *sellis* iuxta murum iussit incendi *sellas* ipsas.

Sella appodiacea, sella brachiata; *támlásszék.* It. sedia a bracciuoli. Ger. Lehnstuhl. Arch. Rák. VIII. 326. Duæ *sellae appodiaceae* rubræ.

Sella manualis, sella gestatoria; *gyaloghintó.* Ger. Tragsessel. Arch. Rák. VIII. 346. *Manualis Sella* pro portandis Podagricis.

Sella portoria, sella gestatoria, baiulatoria; *gyaloghintó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 227.

Sella reclinatoria, sella brachiata, loricata; *támlás szék.* Diar. Com. II. 19.

Sellæ maiores; *teveteher.* Tör. Pár. 1892. p. 433. Zegnan bassi = *sellarum maiorum* = onerum camelorum ac mulorum præfectus.

Sellare, (Du C.) sternere, insternere equum; *felnyergelni.* It. sellàre. Gall. seller. Anonym.

Sellarius, i, (Du C. 4.) sarcinator coriarius; *bőröndös.* Ger. Taschner. Tab. Conscr.

Sellator, (Du C.). V. *Sellarius.* Kronst. I. 184. Monm. Comit. Trans. II. 183.

Sellicapa, apex, pila sellæ equestris; *nyeregkápa, nyeregfő.* Ger. Sattelkopf, Sattelknopf. Schläg. 1401.

Selliferi, quorum erat dominis *sellas* præbere; *nyeregadók.* Ger. Sattelgeber. Tör. Tár. 1893. p. 27. Phahl. Jus. Georg. XXVIII.

Sellipar, is, sellarum opifex: *nyereggyártó.* Sattler. Szék. Okl. III. 206. Tör. Tár. IX. 171.

Selliparus, V. *Sellipar.* Fr. Lib. Rt. I. 83. II. 109. *selliparis* Budensibus pro reformacione octo sellarum.

Sellipendium, peræ ab utraque parte sellæ dependentes, bisaccium; *temeng, általvető, iszák.* It. bisaccia. Ger. Quersack, mantelsack. Kov. Form. St. XXVII. *Sellipendium* themeng.

Semassis, idem ac *Sarmentitii,* quod vide.

Semel aut bis, semel iterumque; *gyakran.* Wagn.

Semel pro semper, in perpetuum; *egyszer mindenkorra.* Pfahl. Jus. Georg. II. 123. quam et focalis Lignationis beneficio *semel pro semper* removeantur.

Semela, simila, panis similaceus (ap. Du C. alio sensu); *zsemlye.* Kronst. II. 250., 252., 361., etc.

Semella, æ, (Du C.) panis parvus integer siligineus; *zsemlye.* Kronst. I. 279.

Semellarius, 3., ad semellas pertinens; *zsemlyeliszt*... Kronst. III. 279: pro cribro *semellario.*

Semen, (Du C.) progenies dicitur maris, *posteritas* vero mulieris in iure Hungarico; *ivadék.* Samb. Tyrn.

Seminis defectus, exstinctum genus virile; *magvaszakadás.* Ger. Austerben des Geschlechts. Samb. Tyrn.

Sementivus, 3., semina procreans; *magtenyésztő,* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 16. cum tamen in illis, quæ ex semine tantum crescunt, *vis sementiva* loco uni illigata sit.

Semestralis, semestris; *félévi.* Moln. Patv. 29. In Militaribus et Commissariaticis hi termini occurrunt: *Semestralis,* sex et *Bimestralis,* duorum mensium spatium significat.

Semestraliter, per intervalla semestria; *félévenként.* It. semestralmente. Ger. halbjährig. Kass. Jur. Civ. I. 50. ut obvenientia quidem ab eadem Interusuria *semestraliter* solvere... teneatur. Cher. Jus. Eccl. II. 18.

Semialter, (Du C.) unus dimidiatusque, sesquialter; *másfél.* Rák. Ön. 223. *semialtero* die Diepi transacto. Kass. Jur. Civ. I. 155.

Semiasinus, leviter eruditus; *félszamár, műveletlen ember.* Szamosk. II. 14. Plerosque... alebat... monaulas, choraulas, sacerdotes ad sacra decantanda apprime vocales, cætera *semiasinos.*

Semicantharus, i, dimidius cantharus; *quaterka* (a Bácskában). Teutsch. Schulord. I. 77: absit et helluatio atque *semicantharorum* evacuatio.

Semiblaveus, 3., semicæruleus; *félkék.* Tör. Tár. 1887. p. 184.

Semi-Catholicus, *fél-katholikus.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 193. potius se transiturum ad integram et vere Romano-Catholicam, quam ad *Semi-Catholicam* seu Lutheranam.

Semicentenarius, 3., *félmázsás.* Ger. halben Zentner schwer. Ac. Com. Sopr. p. 22. Alii cum summo et mundi scandalo totaliter denudati, per plateas Civitatum, alligatis (pudor vetat dicere, sed res exigit) ad naturalia *semicentenariis* lapidibus circumducti.

Semicinctium, (Du C.) prætenta ventri castula, quam nos *tablier* dicimus, quod tabulæ formam referat; *félöv, bőrkötény.* Szentiv. Curios Misc. III. Eventus Memorabiles... Sæculi 1.... 10. Pauli sudaria et *Semicinctia* tactu ac Petri umbra plurimas Sanationes faciunt. Cf. Petr. Sat. 94., 8.; Isid. Orig. 29., 33.

Semicircularis, semi rotundus, semi circulatus; *félköralakú.* It. semicirculare. Bel. Comp. Hung. Geog. 62. Barsiensi et Comaroemiensi ab ortu et meridie forma *semicirculari* incingitur.

Semicircumferentia, æ, dimidiatus circuitus, semicircuitus; *félkerület.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 4.

Semicupium, (Du C. cupa brevior); *félfürdő.* Ger. Halbbad. Bene Med. II. 12. in quo casu balneum tepidum, *semicupium* ex aqua tepida... utilissimum est.

Semidecima, æ, (Du C.) quæ a decima ad quintum numerum reducitur; *a tized huszadik része.* Kuk. Jura I. 192. an. 1434: *semidecime,* id est vigesima pars decimarum. Batty. Leg. III. 419. au. 1434.

Semidigitus, 3., semidigitalis; *félújjnyi.* Ger. halben Finger breit. Kat. Hist. Reg. I. 322. Posterior fascia uno *semidigito* strictior est.

Semiepiscopi, V. *Praelati Nullius.*

Semi-evolutus, 3., nondum adultus; *félig kifejlett.* Imre Phil. 240.

Semiexul, adj. pæne exsul; *félig számüzött.* Phil. Callimachi vita p. 443. — apud veterem amicum Vilnæ occultatum *semiexulem* fato Cessisse.

Semifama, dispersa fama; V. s. *Amiclari; elterjedt hír.*

Semifatus, pro: *semifatuus; félbolond.* Georg. Sirm. I. 86. quia nugax valde pauper quasi *semifatus* vel furibundus iste Bossnak Mathias. Tör. Tár. 1888. p. 388.

Semiferto, onis, dimidius ferto; *félferto.* Sim. Num. 65. Ipsæ tamen apud nos vix unquam æquali numero constabant grossorum Marcæ et Sexagenæ, nam ut vidimus 120 grossi intrabant Marcam atque adeo Grossi Bohemici hac vice duplo majores erant Hungaricis Carolinis, si eandem marcam in usu habebant. Et hinc factum est, ut in Diplomatum contextu, Marcis et sexagenis, Species Grossorum adiungeretur. uti in Sigismundi R. H. adparet. Fiebat etiam computus per *Semifertones.* Item quia 1/10 Marca denotat lotonem, etiam hoc nomine computatum est.

Semiflorenus, florenus dimidius; *fél forint.* Bel. Comp. Hung. Geog. 31. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 7. *Semiflorenus,* 30. cruciferos valens.

Semifluidus, 3., *félig folyékony.* Alexy. 7.

Semigeneralis, (synodus); *fél egyetemes.* Lampe. Hist. Eccl. p. 389: Anno... 1646. Thokainum *semigeneralem*... Synodum... ad sopiendas... indici oportuit. Bod. Hist. Eccl. II. 289.

Semigigas, *félóriás.* Gall. demi-gigant. Ger. Halbriese. I. Bet. Comm. III. 231. Qui statura *semigigas* in præsentia consiliariorum ingenti cum clamore... ita principem Apafium alloquitur.

Semigrossus, V. *Poltura.* Bel. Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 4. *Poltura* seu *semigrossus,* duarum grossicularum valorem habens.

Semihorarius, 3., ad semihoram pertinens; *félórai.* Severin. Præf.

Semihorologium, semihora: *félóra.* Bod. Hist. Un. Trans. 415. Hora circiter septima in *semihorologio* Palatium iterum ex mandato Principis repetunt.

Semiieiunium, *félböjt.* Cher. Jus. Eccl. II. 136. Jejunia hebdomadalia autem vel abstinentiæ aut *Semiieiunii* dies nuncupantur *illi,* quibus carnium usus quidem vetitus est, sed refectio tum diurna tum vespertina admittitur. Cf. Tertull. adv. Psych. 13.

Semi-invalidus, 3., vix viribus pollens; *félig rokkant.* Ger. halbinvalid. Rel. Dep.

Semi-Judæus, qui nonnullas cærimonias Judæorum sequitur. V. *Sabatista; félzsidó.* Szentiv. Curios Misc. III. Contin. Synops. Chron. 823. Michael Balbus Imperator primo quis et qualisnam esset, aperit, nempe *Semi-Judaeus,* impius, hostis Literaturæ. Cf. Hieron. in Jesaj. 1., 2., 20.

Semi-Judaismus, doctrina et cœtus sabatistarum. V. *Sabatista; szombatosok vallása.* Czvit. Spec. 114. in Arianismum, deinceps, Socinismum et *semi-Judaismum* prolapsus.

Semi-Judaizans, Semi-Judaizantes dicuntur sectatores cuiusdam religionis sectæ, cuius confessio hebrææ confessioni similis est; *zsidózó, szombatos.* Bod. Hist. Un. Trans. 861. Eius adstipulatores titulo contumelioso *Semi-Judaizantium* passim traducti sunt.

Semilateralis, 2., ad unum latus pertinens; *egyoldali.* Abeles. 10.

Semi-latine, aliquid latine; *félig-meddig latinul.* Corp. Gram. 114. *Semi-latine* loqui.

1. **Semiluna,** luna dimidiata; *félhold.* Numi Hung. 79.

2. **Semiluna,** lunæ dimidiatæ formam habentia externa munimenta; *félhold alakú vértgát.* Szentiv. Curios. Misc. 358. *Semi-*

lunae differunt in hoc a Ravelinis, quod hi fiant inter duo propugnacula et alis careant; illæ vero ex adverso propugnaculi construantur et habeant alas, sed sine vallo et lorica.

Semilunium, V. *Semiluna* 1. *félhold.* Schläg. 59.

Semilutheranus, V. s. *Lutherani Rigidi.* Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 91.

Semimedicus, medicus artis suæ parum peritus; *kuruzsló.* It. ciarlatano. Germ. Quacksalber. Verancs. IX. 285. nec mulierculas, quas nostri Pannones noctivagas et *semimedicas* vocant.

Seminarialis, ad seminarium pertinens; *képezdei.* Kass. P. P. 132. aut in *seminariali* Cleri iunioris educatione.

Seminarista, æ, alumnus seminarii; *kispap.* Száz. XVIII. 172.

Seminaristicum, præstatio, quam episcopus ad sustentanda seminaria alumnorum a beneficio ornatis exigere potest. Kon. Egyh. 283. Az u. n. *Seminaristicum* vagy *Alumnaticum* oly adónem, melyet a püspök a tridenti zsinat határozata alapján legalább két káptalanbeli és két egyéb a városi clerusból kiszemelt tag meghallgatása után a papnöveldék alapitása tekintetéből a megyéjében levő javadalmasokra róhat.

Seminaristicus, 3., ad seminarium pertinens; *képezdei.* Nill. Symb. p. 687: In comparationem librorum pro erigenda diœcesana vel *seminaristica* bibliotheca locali omni anno dabuntur 50 fl.

1. **Seminarium**, domus, in qua futuri sacerdotes educantur; *képző, papnövelő intézet.* Kass. P. P. I. 132. partim in erudienda formandaque in *seminariis* theologicis iuventute ecclesiastica . . . in lyceo domestico . . . ac in *Seminariis* Clericorum. Rák. Ön. Est in urbe ampla domus Jesuitarum et ad instruendam iuventutem collegium, uti hic appellatur (ibi vero *seminarium* dicitur).

2. **Seminarium**, piscina (Du C. al. s.); *haltenyésztő hely, halastó.* Szentiv. Curios. Misc. II. 264. Transpositio fœtus piscium ex minoribus piscinis seu *seminariis* in maiores piscinas, ubi adolescant, fiat tempore verno.

Seminarium generale, *központi papnevelő intézet.* Ger. Central-Seminär. Fej. Jur. Lib. 671: *Generale seminarium* subordinatur primati regni, archiepiscopo Strigoniensi, hac vacante sede inspectionem habebit senior archiepiscopus.

Seminarium pauperum, ædificium orbis alendis et honeste habendis; *árvaház.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 42.

Seminata, æ, seges, sementis, legumen; *vetemény.* Cod. Dip. Alv. II. 322. Totalem itaque et integram Decimam totalis et integræ possessionis Riho in Sede Saxionicali Szász-Sebes Comitatuque Albensi Transylvaniæ existentis habiti puta: vineæ, tritici, saliginis, hordei, milii, avenæ, cannabis, lini, lentis, fabæ, pisorum, speltarum, bladorum, aliarumque *seminatarum*, universorum e terra nascentium.

Seminatura, æ, (Du C.) satio, seminatis; *vetés.* It. seminatura, seminazione. Kass. Jur. Civ. 1., 257. quot diebus et pro quali mercede Aratura, *Seminatura* et Occatio in uno iugero perficiatur. Schwart. Scult. 171. Szék. Okl. IV. 187.

Seminatura hortilia, quod in hortis nascitur; *kerti vetemény.* Martonf. 183. Item universa *seminatura hortilia* quamplurima valentes fl. 25.

Seminodus, i, *félcsomó.* Thök. Diar. II. 330. Item aliud frœnum ex bagaria una cum antilena argento deaurato obductum, per formam *seminodorum.*

Seminumizma, quarta pars cruciferi, obolus; *fillér, félpénz.* Arch. Rák. VIII. 354. Item unum *seminumizma.*

Semioculus, (auctore Battyáno Hungarica phrasis est, unum oculum dicimus semi oculum, *félszem;* monoculus, *félszemü* medii oculi homo audit. Batty. Leg. T. II. 113. (Decr. St. Ladisl.) si servus sex denariorum precium furatus fuerit: careat oculis, si minus. *semioculis.* Pfahl. Jus. Georg. furtum minus altero tantum lumine (iuxta stylum curialem ævi illius *semioculo)* luebatur.

Semiopacus, 3., minus pellucidus; *félhomályos.* Szentiv. Curios Misc. 284. aut igitur illa ipsa materia seu subiectum constabit ex corpusculis *semiopacis.*

Semiotica, æ, doctrina de signis; *jegytudomány, jeltan* (oklevéltan része). Wallaszky 317. *Semiotica* de Chrismis. Száz. XX. 765.

Semipaganus; *félpogány.* Georg. Sirm. 1., 56. et in arche Nandor-Albensi et in Sabach *semipaganos* suos intrare cogebat.

Semipapista, æ, qui nonnullos ritus catholicorum amplectitur; *félpápista.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 320.

Semiparalyticus, qui tantum ex parte paralysi est affectus; *félig bénult.* Bene Med. IV. 124.

Semipecia, æ, dimidia pars; *féldarab.* Tör. Tár. 1887. p. 173.

Semipelagianus, sectator I. Cassiani, præfecti claustro Massiliæ, qui Augustini doctrinam de libero arbitrio, de prædestinatione refutavit et liberæ voluntati humanæ partem aliquam in emendando homine vindicavit. Asseclæ eius Massilienses vel *Semipelagiani* vocabantur; *félig Pelagiusok.* Cher. Jus. Eccl. I. 91. debellavit scriptis Manichæos, Arianos, Donatistas Pelagianos, *Semipelagianos* etc. For. Scr. 33. Szentiv. Cur. Misc. III. Catalogus V.

Semiperipheria, æ, semiorbis, semicirculus, hemicyclus; *félkör.* Hor. Mem. 274.

Semipigmeus, 3., parvus; *féltörpe.* Pfahl. Jus. Georg. 99. Cæterum pro eiusmodi cincturis neque asseres neque ligna fissa (bifissa) verum frutices et *semipigmeae* arbustorum species adhibeantur.

Semiplene probare, (Du C.) non perfecte probare; *félig tökéletesen bizonyitani.* Ger. halbvollgültig. Kövy El. 456. si non habet I-se purgabit iuramento, *semiplene* scilicet probans.

Semipoculum, dimidium poculi; *félpohár* (quaterka). Száz XXI. 56.

Semipretium, dimidium pretii; *fele ár.* Coll. II. 133.

Semiputrescere, aliquantum ex parte putrescere; *félig rothadni.* Germ. halb faulen. Hist. Nat. 47. (Accipitres) vivunt laniena animalium vivarum communiter lactantium ac avium, quidam etiam piscium horumque cadaveribus *semiputrescentibus.*

Semiputridus, 3., ex parte, non plene putridus; *félig rothadt.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 189.

Semirasura, pars semirasa; *félig beretvált rész.* Knauz. M. E. Str. 1. 267., 296. servos refractarios in *semirasura* capitis condemnat.

Semi-repletus, semi-plenus; *félig megtöltött.* Hist. Nat. 54. Rana arborea intra vitrum aqua *semi-repletum* pro specie quadam barometri adhibetur.

Semiretractilis, quod ex parte retrahi potest; *félig visszahúzható.* Ger. halbzurückziehbar. (Alexy) 6.

Semiruber, *félpiros.* Ger. halbroth. Archiv. Rák. VIII. 317.

Semirubeus, 3. V. *Semiruber.* Tör. Tár. 1887. p. 184.

Semiscolaris, leviter eruditus; *félmivelt, félig iskolázott.* It. semidotto, semiscolastico. Ger. halbgelehrt. Georg. Sirm. 1., 36. attamen non peritus erat, sed *semiscolaris* erat.

Semisericus, subsericus; *félselyem.* Ger. halbseiden. Arch. Rák. VIII. 310., 330., 348.

Semisphæricus, formam dimidiatæ, dimidiæ sphæræ referens; *félgömbalakú.* It. emisferico. Fej. V. 1., 30. ex parte autem opposita visitur crux geminata, stipes longior habens coronam lauream, in basi utrinque *semisphaerica.*

Semisse, (Ablat. a *semis*, issis ap. classicos) media parte; *felerészben.* Szamosk. I. 111. Nam stemma paternum lupus fuit, *semisse* sui e ternis collibus emergens.

Semistultus, *félbolond.* Ger. Halbnarr. Vern. Psych. 215. *Semistulti* (Félbolond), qui singularia sensa adsectantes, ut inter contribules sibi nomen pariant, ab eo, quod naturale et communi usu sacratum est, recedunt, persuasi se hac ratione certo certius originalitatis lauream reportaturos.

Semita ferrea, orbita ferrea; *vasut.* Art. D. 1840. p. 29.

Semitare, viam facere, struere; *ösvényt csinálni.* Pár. Páp.

Semitertius, duo cum dimidio; *harmadfél.* It. due e mezzo. Ger. dritthalb. Kass. P. P. II. 123. Relationem per *semitertium* annum in pertractationem non assumserit.

Semitonium, ordo et concordia partium; *a részek összeegyeztetése.* Batty. Ger. XXXVIII. *Semitonium* est ordo et concordia partium, et, ut scholastice loquar, concordia prædicatorum.

Semitres, (Du C. semitria) duo et dimidium; *harmadfél.* Tör. Tár. 1888. p. 803 iam *semitrium* annorum spatio.

Semi-usus, temporis media pars, ut usus fert, quo solutio præstanda est; *szokásfele.* Art. D. 1840. p. 69.

Semivirbius, rectius: semiverbius, seminans verbum sc. S. Paulus; *az Isten igéjét terjesztő.* Batty. Ger. 9.

Semotim, (Du C.) in specie, particulariter; separatim; *különösen.* Batty. Ger. 254.

Semper, per ludibrium iusculum quotidianum ita appellatum in collegio Debreceniensi. Jók. Epp. I. 9. a «semper» mindennapi leves.

Sempiternalis, sempiternus; *örökkévaló.* Pesty Ször. III. 152.

Sempiternaliter, (Du C.) in sempiternum; *örökké.* Batty. Ger. 160. lucente . . . *sempiternaliter* . . . luce. — Pel. Serm. Hiem. 6. x. Et ibi erit civitas Christi in beatitudine *sempiternaliter.*

Semula, æ, V. *Semela* et *Decagena; zsemlye.*

Senascalcus, Senascalus, V. *Seneschalcus.* Chr. Dubn. p. 163: Leustasium... tunc *Senascalum* regis ... cum uno lapide in pectore percusserunt. Batty. Leg. I. 29.

Senator Statuum, a consiliis reipublicæ; *államtanácsos.* Ger. Staatsrath. Arch. Rák. I. 437. Cavalleriæ Generalis, Suæ Societatis et Confœderatorum Regni Hung. *Statuum Senator.*

Senatoralis, Senatorialis, ad senatorem pertinens; *tanácsosi.* Dug. Főlj. 71. officium *senatorale ... senatoriale.*

Senatoria-Commissio, viri a consiliis; *tanácsosi bizottság.* Arch. Rák. II. 14.

Senatorialis Conferentia, V. *Senatorialis Deputatio.* Arch. Rák. 1., 172. mindazonáltal *Senatorialis Conferentiát* az ellenség által offerált Armistitium és aztat következendő Békesség tractája eránt tartatván.

Senatorialis-Deputatio, consilium, concilium senatorum; *tanácsosi értekezlet.* Arch. Rák. 1., 28., 72. Magánossan való foglalatosságokban bizonyos delineatiók körül occupálódván eő Fölsége, azután az ország Sátorában Némelly Senator Urakkal és egyéb Uri- s Főrendekkel Missére ment, kinek végbevitele után *Senatorialis-Deputatiot* majd két óráig délután continuáltatván.

Senatorialis Secretarius, scriba collegii senatorum; *a tanács titkára.* Arch. Rák. 1., 8. Az hátramaradott Nemes Vármegyék is azalatt compareálván, mindenekelőtte maga eő Felsége publica Sessióra bemenne; Krucsaj István *Senatorialis Secretariust* alá a statusokhoz köldette.

Senatorium, i, munus senatoris; (Du C. al. s.); *tanácsnokság.* It. officio senatòrio. Cod. Dip. Lond. 190. Interim autem, si quid erit, quod ego in his partibus Poloniæ, ubi *Senatorium* ago, et in alios dicionibus mihi subjectis vel Serenissime Reginali Maiestati Vestre inservire vel subditis illius gratificari possum.

Senatorius spiritus, sanum consilium, sana mens; *tanácsosi ihlet, gondolat.* Arch. Rák. II. 176. akarom, hogy az Isten *spiritust senatoriust* infundalt belé.

Senatus, us, consilium publicum; *kormánytanács.* Száz. XXII. 315.

Senatus Regius, *kir. helytartósági tanács.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 432. *Senatus Regius* (hodie *Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum* compellamus) Primitus ab ipso S. Stephano institutus, dein a Ferdinando I. instauratus.

Sened, pactum commerciale; *kereskedelmi szerződés.* Károlyi Mat. Tent. 21. Impedimenta, quæ Commercio inter Mon. Austriacam et Portam Ottomanicam exercendo prius obstabant, sustulit Josephus II. Imp. per tractatum *Sened* dictum: eidem commercio sunt etiam domestici favores adtributi.

Senes de ponte dejicere, inanes res perficere; *haszontalan dolgot mivelni.* Funda David. D. 34: Sed hoc est *Senes de Ponte dejicere,* dum dicuntur, quæ non sunt.

Senescalcus, magister dapiferorum; *tálnokmester, udvarmester.* Fej. III. 381. Datum per manus Cleti ... Bancone aulæ regiæ Curiali et Comite de Alba Demetrio *Senescalco* (magistro dapiferorum) et Comite de Woswar.

Senescallus, (Du C.) V. *Senescalcus.* Pel. Serm. Tunc ille faber mane surgens aurum et argentum in magna copia repperit... abiitque Romam et muneribus datis familiaribus imperatoris obtinuit fieri *senescallus* in curia imperatoris. Aest. 41., 4.

Senescalus, (Du C.) idem ac Seneschalcus ex *son* vel *seneste, sente,* = grex et schalcus, servus; *udvarmester.* Batty. Leg. T. I. 500 an. 1459.

Seneschalcus magnus, *hopmester.* Ger. Hofmeister. Törvt. Msz.

Seniculus, dim. a senex; *vénecske.* Fabó. Monm. Evang. II. 271. Paulus Szedmák, incola bozókiensis in inc. comitatu honthensi, *seniculus,* de veritate evangelica convictus...

Seniochalcatus, us, alias: senescalchatus, dignitas Seneschalci; *udvarmesteri méltóság.* Batty. Leg. T. 1., 623 an. 1555.

1. **Senior,** (DuC.) dominus; *úr.* Gall. seigneur. Kat. Hist. Reg. 1., 221. Volumus, ut unusquisque *senior* seu dominus habeat militem, id est servientem. Vuch. Jur. Feud. 2. Feudum concedens adpellatur Dominus, non tam ob Dominium directum, penes se retentum, quam ob fidem et servitia ipsi honoris causa a Vasallo debita. Dicitur et *Senior* I. F. 17. et 18. in fin. non ab ætate sed a longobardorum Signore vel Segnore, quod Dominum significat. Szék. Okl. I. 20.

2. **Senior,** vicarius rectoris, præfectus alumnorum; *igazgató tanító helyettes.* Bék. Maros. 32. *Senior* huius scholæ tamquam ipsius rectoris fidelis vicarius. Csurgói ref. főgymn. Ért. 1894/5. A nagyobb tanulókból választattak: *Senior,* ki felügyelt az alumnistákra. Száz. XXII. 563.

3. **Senior,** Vicearchidiaconus; *alesperes.* Cod. Evang. V. III. p. 273: Sub præsidio *seniorum,* seu ut moris erat loqui, vicearchidiaconorum. Hist. Ecc. Ev. Præf. 11. Ker. Nap. 237.

4. **Senior,** Fidei commissarius vel Majoresco; *örök hagyományos.* Georch. Ért. 168.

Senior (cehæ), = senior opificum magister; *öregmester, atyamester,* Ger. Altmeister. Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 6: pro quibus obligationibus *Seniores* præter præcedentiæ præ omnibus suis Contubernalibus honorem, nullam aliam habebunt remunerationem.

Senior provincialium, Dynasta Saxonum, quod vide.

Senior Rutorum, ruthenorum princeps; *rutén fejedelem.* Száz. XXII. 450.

Senior Sedis, iudex senior; *öregbiró.* Szék. Okl. I. 251. Capitaneis Judicibus et *Senioribus Sedis* Maros.

Senioralis, ad senioratum, archidiaconatum pertinens; *espereségi.* Hist. Eccl. Ev. 247. qui rubro corio obductus etiamnum in Tabulari *seniorali* superest.

1. **Senioratus,** us (Du C.); *korbizomány, idősbségi jog, öregebbség.* Vuch. Jur. Feud. 140. *Senioratus* est ordo succedendi specialis, quo successio feudalis in omni successionis casu soli seniori in familia defertur, nulla habita gradus vel lineæ prærogativa. Georch. H. T. II. 46. Különbözik az elsőszülöttségtől, valamentég az öregebbség *(senioratus)* annyiban, hogy az elsőszülöttségben mindenkor az elsőszülöttnek nemzetsége és ebben is csak az első szülött szedi az epret: az öregebbségben pedig kizárja ugyan az öregebbik az ifjabbakat, de mindeniknek az egész nemzetségben lehet természetes reménysége. Kövy El. 324. *Senioratus* in lege nulla mentio est, tamen in usu est in Hungaria. In bonis *Senioratus* succedit, qui inter primi acquisitoris descendentes agnatos seu sexus masculini maximæ ætatis est. Száz. XVIII. 387. Kass. P. P. II. 229.

2. **Senioratus,** us, officium et districtus senioris; *esperesség.* Hist. Ecc. Ev. Præf. Volvi octo Tomos ... Bibliothecæ *Senioratus* Tredecim Oppidani donatos. Kon. Egyh. 324.

Seniores, (apud Saxones); *öregebbség.* Ger. Altschaft. Hajnik Perjog. 129.

Senna, æ, idem quod *Schena* apud Du C., onus hominis, quantum dorso fert; End. p. 612. (Ladislai III. moderatio an. 1288. 34.) De singulis oneribus cumulorum, que bytel vocantur, et de *senna* solvitur unus frisaticus.

Senpecta, æ, (Du C.) senior sapiens frater; *idősebb bölcs testvér.* Reg. S. Ben. 27., 16. Et ideo uti debet ut sapiens medicus: inmittere (quasi occultos consolatores) *senpectas,* id est seniores sapientes fratres.

Sensalis, proxeneta; *alkusz, hajhász.* Cod. Camb. Merc. 78. Præterea jurisdictioni eidem subiacent Proxenetæ, vulgo *Sensales,* non tamen in aliis causis quam, quæ negotium sensalisticum pro obiecto habent.

Sensalisticum negotium, munus, res proxenetæ; *alkuszi foglalatosság.* Cod. Camb. Merc. 78. V. Textum s. *Sensalis.*

1. **Sensaria,** stipendium, honorarium proxenetæ, proxeneticum; *alkuszi díj.* Cod. Camb. Merc. 88. Sicut autem ad acquisitionem defixi Proxenetici, cuivis Proxenetæ publico ex contractu innominato actio competet; ita, si quis lege defixam hoc titulo mensuram excesserit et ab alio duplicem *sensariam* acceptando hoc ex obtutu eidem præferentiam tribuere præsumserit.

2. **Sensaria** seu **Courtagia,** munus proxenetæ; *adásvevést eszközlő, közvetítő tisztség.* Törvt. Msz.

Sensarius, (DuC.) V. s. *Missetus.*

Sensatio, sensus (Du C. al. sensu); *érzés.* Diar. Com. 68. Interpretem *sensationis* meæ, quam Actus hic in animo meo excitavit.

2. **Sensatio** impressio, vis; (Du C. intelligentia, cognitio); *érzés, benyomás.* It. sensazione. Vern. Psyph. 28. Id genus animæ determinatio affectio seu impressio vocatur et repræsentationes, quæ inde existunt, si obiective sensuales sint, perceptiones intuitus seu intuitiones dicuntur, sin autem eæ subiective sensuales sint, *sensationes* nominantur.

Sensationalis, animum incitans, movens; *zajütő, szenzácziós, feltűnést keltő.* Száz. XIV. 484.

Sensatus, 3., iudicio polleus. (Du C. sensu pollens); *értő.* Ger. Gesinnt. Georg. Sirm. 1., 382. Joannes Rex meliorem caput habebat *sensatum,* quam Ferdinandus, sicut scriptum est ut supra. Cf. Firm. Math. 5., 12.

Sensibilitas, (Du C. sensatio) facultas sentiendi, percipiendi; *érzékenység.* Vern. Psych. 44.

Sensifer, 3, sensus ferens, ducens, con-

tinens; *érző, érzésvivő, érzéshozó.* Abeles. 25. Cf. Lucr. 3., 241., 246., 273., 380., 569., 937.

Sensificare, (Du C.) sensibus subiicere, ad sensus revocare, sentire facere; *megérzékiteni.* It. rendere sensibile. Vern. Met. 31. Categoriæ intellectus extra coniunctionem cum categoriis sensualibus cogitatæ puræ; in hac autem coniunctione cogitatæ *sensificatae* seu *schematisatae* categoriæ possunt appellari. Saltem qua tales schemate utpote vestitæ possunt ad obiecta experientiæ accomodari, nam hæc nonnisi a sensu et intellectu in communi activitate constitutis revera cognoscuntur. Cf. Mart. Capell. 9., 308.

Sensilitas, animi naturæ mollities; *érzékenység.* It. sensibilità. Vern. Phil. Mor. 357. Indulgentiæ opposita est nimia *sensilitas,* seu facultas omnia aliorum facta suam iniuriam interpretandi.

Sensio, actus sentiendi, sensus; *érzés.* It. sentire, sentimento. Vern. Psych. 25. Sic. sentimus dolorem vel voluptatem: facultas fundamentum possibilitatis phænomenorum in se continens, facultas *sensionum* audit.

Sensitivo-rationalis, sensilis et rationis compos, particeps ... sensibus et ratione præditus; *érzéki-eszes.* It. sensuale e razionale. Vern. Met. 28. Homo est ens *sensitivo-rationale.*

Sensitivus, 3. sensibus subiectus; *érzéki.* It. sensibile, sensuale. Ger. sinnlich. Pel. Pom. L. III. p. 3. a. 1. c. 1. Repleta est malis, scilicet pene, anima mea, scilicet *sensitiva.*

Sensivitas, V. *Sensilitas.* Törvt. Msz.

Sensivus, 3., verus, accuratus (quod sensibus respondet); *igaz, helyes.* Batty. Ger. 144. Nam formativi characteres, nisi *sensivi* sunt, occidentales promulgantur.

1. **Sensualis,** ad sensum, significatum pertinens; *értelem szerint való.* Werbőczi. 311. Transsumptio autem: est alicuius privilegii, non *sensualis,* sed verbalis, in aliud privilegium translatio.

2. **Sensualis,** voluptatum, quæ ad sensus pertinent, studiosior; *érzékies, buja.* It. sensuale. Ger. sinnlich, wollüstig. Wagn.

Sensualitas, appetitus voluptatum; *érzékiség.* It. sensualità. Ger. Sinnlichkeit. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 275. Oculi sapientis in capite eius; cuius superior pars est ratio et inferior *sensualitas.*

Sensualiter, ad sensum; *értelem szerint.* Kub. D. Hont. I. p. 74. (Carolus I. 1322) litteras ... *sensualiter* conscriptas. Szék. Okl. I. 229.

Sensum, i, quod mente conceptum est; *felfogás.* Pázm. Dial. 401.

Sensus communis, *karszellem.* Reg. Turm. Præt. 19. et nobilis huius insituti *sensum communem* (Esprit de corps) secum tulerit.

Sensus Josephinus, quæ Jos. II. imper. sentiebat; *érzület.* (II. Józs. császár alatt). Lzb. Cod. Med. III. Proœm. 3.

Sensus literalis, proprius, simplex verborum sententia, literæ potestas; *betű szerént való értelem.* Törvt. Msz.

Sensus moralis, sensus honesti et decori; *erkölcsi érzék.* Imre Phil. 270.

Sentenciare, sententiam ferre, censere; *véleményt mondani.* Knauz. M. E. Str. I. 266. 267.,

Sentencionarius, 3., sententiam alicuius continens; *határozatot tartalmazó.* Cod. Dip. Hung. And. V. 212., 16., postmodum ad nos reversi concorditer retulerunt, quod ipsi iuxta informacionem premissarum literarum *sentencionariarum* ipsius magnifici viri comitis Pauli iudicis curie vestre reambulassent eandem per suas veras metas et antiquas.

Sententia absolutoria, sententia, qua quis iudicio absolvitur; *feloldó itélet.* Törvt. Msz.

Sententia calumniæ, qua quis calumniator condemnatur; *patvarkodás iránt hozott itélet.* Hajnik. Perjog. 395.

Sententia capitalis, qua quis capitis condemnatur; *fővesztési itélet, halálos itélet.* It. sentenza capitale. Tisztb. Ir. — Hajnik Perjog. 389.

Sententia condescensoria, V. *Condescensoria.* Törvt. Msz.

Sententia convictiva, qua quis condemnatur; *marasztaló itélet.* Georch. H. T. III. 159.

Sententia decretoria, sententia ultima, decernens; *döntő itélet.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. X. 58.

Sententia definitiva, V. *Sententia decretoria; ügyhatározó, ügydöntő itélet.* Opin. P. II. de ordine Jud. C. XXIV. §. 1. *Sententia* est: causæ in Judicium deductæ legitima Decisio. Quæ prout vel causam principalem vel solum incidens punctum dirimit est, vel *definitiva;* vel *interlocutoria.*

Sententia inappellabilis, sententia; in qua provocationi non est locus; *feljebb nem vitethető itélet.* Törvt. Msz.

Sententia infamiæ, qua quis infamiā notatur; *becstelenséggel sujtó itélet.* Hajnik Perjog. 395.

Sententia Interlocutoria, V. *Sententia definitiva; közbeszóló-, közbenjáró itélet.* Kövy El. 711. *Sententiā interlocutoriā* incidens aliqua quæstio superatur v. gr. circa exceptiones, testes authenticandos vel incidentalia birsagia aut quid cui incumbat facere vel probare in processu. Tiszth. Ir.

Sententia lethalis, sententia, qua quis capitis damnatur; *halálos itélet.* Jókai Erd. ar. k. III. 131.

Sententia meritoria, finalis, in merito rei ultimum lata sententia; *érdemleges, végső, eldöntő birói itélet.* Kon. Egyh. 405.

Sententia notoria, sententia in crimine læsæ Majestatis lata; *felségsértési itélet.* Ac. Com. Sopr. p. 125: Articulus 104 Anni 1659. ut in executione *sententiarum notoriarum* portiones hæredum tempore executionis... intacte relinquantur. Recon. an. 1659. p. 737.

Sententia per non venit, in eum lata, qui recusavit se iudicio tistere; *makacskodási itélet.* Tör. Tár. 1887. p. 592.

Sententia privatoria, qua quis aliqua re privandus declaratur; *megfosztó itélet.* Vuch. Jur. Feud. 221. Pœna feloniæ non incurritur ipso facto, sed, ut vasallus feudo excidat, opus est *sententia privatoria.*

Sententia remissoria, V. *Remissoria.* Törvt. Msz.

Sententia superrevisoria, ab ultimo tribunali iterum explorata sententia; *utolsó biróság törvényszéki iélete.* Törvt. Msz.

Sententialiter, per sententiam (Du C.); *itélet és jog szerint.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 67. taliter inter easdem partes in scriptis *sententialiter* ordinamus, arbitramur, laudamus, componimus, pronunciamus, precipimus, et mandamus. Cf. Macrob. Sat. 5., 16.; Tertull. Carn. Chr. 18 med.

1. **Sententiare,** V. *Sentenciare* (Du C.) Kol. Am. II. p. 119. (Andreæ II. an. 1228 sententia) unde nos cum nostro Palatino ... *sententiavimus* contra infideles servos etc. Szer. not. p. 65. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 73. Pel. Serm. Hiem. 30. x. Kronst. I. 164. Werbőczi 373.

Sententiarii, qui una cum iudicibus et comitibus regebant Nonam urbem (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. I. 173.

Sententiatenus, ex sententiā; *itélettel, itélet szerint.* Art. D. 1840. p. 24.

Sententiatio, damnatio, actus sententiæ ferendæ; *elitéltetés, itélethozás.* Werbőczi 405. Sed hic quæritur, utrum filius post *sententiationem* patris natus, qui nullam portionem de iuribus paternis (sicuti præmissum est) habere permittitur etc. Tör. Tár. XV. 149.

Sententionales, litteræ sententiam continentes; *itéletlevél.* Georch. H. T. IV. 243.

Sententionales absolutionales, sententiam absolventem continentes litt.; *felmentő itéletet tartalmazó levél.* Kov. Form. St. CLXXI. *Sententionales Absolutionales* in negotio Commissionis Neo-Aquisticæ ratione remonstratorum in Bonis Controversis Jurium.

Sententionales transmissionales, Sententiam continentes transmissæ lit.; *itéletet tartalmazó átküldő levél.* Kov. Form. St. CLXXI. *Sententionales Transmissionales,* vi quarum Causa in sede Judria Cottus revisa pro maturiori Discussione ad Tabulam Regiam transmittitur cum tota serie processus.

Sententionaliter, ex sententia; *határozat szerint.* Knauz. M. E. Str. I. 314., 383.

Sententionare, capitis damnare; *halálra itélni.* Száz. III. 3.

Sentimentalis, molliores sensus excitans, quo animus suaviter afficitur; *érzékeny.* Jókai Régi jó Tbl. 30. *sentimentalis* jelenetek. Vern. Psych: 291.

Sentimentalitas, naturæ mollities; *érzékenység, érzelgősség.* Greg. Aesth. 58. Receptivitas pro affectibus æstheticis vulgo vocatur *sentimentalitas.*

1. **Sentimentum,** sensus, affectio animi; (Du C. 2.); *érzület.* Reg. Turm. Præt. 32. Data porro occasione, bona de Præpositis et servitio *Sentimenta* Prætorianis instillare Secundarius Locumtenens ne obliviscatur. Pel. De S. Thoma s. III. c. 4. Jogt. Eml. III. 238. Arch. Rák. VIII. 241. Pril. Abact. 111.

2. **Sentimentum,** (Du C. 1.) sententia, existimatio; *vélemény.* Lzb. Cod. Med. T. II. 234: medicorum etiam ... *sentimentum* exposcant.

Sentinare, (Du C.) sentinam exhaurire; *a büdös vizet kimeriteni.* Ljub. Mon. Sl. V. 244. an. 1334: pro *sentinando* et mondando galiono. Cf. Augustin. Homil. 42.

Sentinella, æ, excubiæ V. s. *Scutarius;* It. sentinello.

Sentles, contractum pro: *Sententionales.*

Seorsim, pro: seorsum, separatim; (adv. etiam *seorsim* quidam scribunt. Seorsim barbarum est, inquit Fore.) *külön elválasztva.* Isthv. VI. 78. Wagn. Szék. Okl. I. 267.

Seorsive, seorsum, præcipue; *külön. Reg.* Turm. Præt. 28. Fej. XI. V. Un. 475. *seorsive* privilegio mediante.

Seorsivus, 3., (Du C.) distinctus, separatus; *külön.* Szék. Okl. 1., 220. facta per vos sine mora generali collustracione fidelium nostrorum. Siculorum equites in suo statu a maioribus progeneratos in *seorsivas* tabulas referatis, qui propter permansuram distinccionem Primipili vocabuntur.

Separabilitas, (Du C.) separatio, divisio; *elválasztás.* Pázm. Dial. 94.

Separare, nude pro; metalla separare; *érczet szemelni.* Ger. scheiden. Besztb. Levt.

Separare in frusta, concidere, obtruncare; *felkonczolni.* Ger. In die Stücke hauen. Mon. Com. Trans. IV. an. 1598. imo parum obfuit, quin Gaspar Kornis *in frusta separetur.*

Separatio, limes; *határjel által való elválasztás, mesgye.* Soos Mon.

Separatio a toro et mensa, divortium a toro et mensa; *az ágy és asztaltól való elválasztás.* Törvt. Msz.

Separator auri, qui separat aurum ab aliis metallis; *aranyszemelő.* It. affinatore del'oro. Germ. Goldscheider. Nov. Calend. 213. D. M. Scarvuth, Primarius *Auri separator.* Tör. Tár. 1881. p. 376.

Separatorium, locus, in quo aurum ab argento separatur; *válóház, választó kohó.* Arch. Ver. Sieb. VII. 1., 407. *separatorium* auri ab argento nullum est, sed separat quisque ut libet.

Separatorius, 3., separatus; *külön.* Tör. Tár. 1881. p. 373. pro mercede *separatoria.*

Separatum corpus, Fiume. Tör. Tár. XX. 43. magyar kormányhoz külön testként — *separatum corpus* csatolt Fiume.

Seperunt, mendum pro: *sepserunt.* Fjp. Szám. p. 547. an. 1442.

Sepetactus, 3., sæpe memoratus; *gyakran említett.* Tör. Tár. VI. 44.

Sepetor, qui sepe construit; *kerítés csináló.* Fjp. Szám. p. 574. an. 1443. Ibid. 578.

Sepificatio, munitio, vallum. V. *Barbata pyxis; sánczolás.* Gall. retranchements. Ger. Verschanzung. Epist. Proc. P. II. p. 151.

Sepium, sebum, sevum; *faggyú.* Ger. Inselt. Talg. Kronst. I. 167.

1. **Seplasiarius,** qui *seplasia* seu pigmenta vendit (Du C.); *pipere; csemege áruló.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 249. atque sic iam præparatum (Saccharum) in officinis *Seplasiariorum* varias in figuras formatur. Cf. Lamprid. Heliog 30; Orelli Inscr. nro 4202, 4416.

2. **Seplasiarius,** V. *Strictor annonae* q. v. (Du C. negotiator παντοπώλης).

Seponibilis, supervacaneus, quo facile careas; *félretehető, mellőzhető.* Proj Leg. Civ. 246. Illa vero conditio . . . illegalis, ipso iure nulla et *seponibilis* est. Georch. Ért. 167. Kövy El. 24.

Sepositio, actus intermittendi, postponendi (Du C. al. s.); *félretétel.* Georch. H. T. III. 81. Cf. Uip. Dig. 50., 12., 2.

Sepositorius, 3. V. *Processus successionalis Sepositorius,* ad actionem intermittendam pertinens; *félretétető.* Kövy El. 108. Ad sepositionem, vel successionali *sepositorio* contra factum et alienationes tutoris, agit ipse orphanus legitimæ vel perfectæ ætatis. Kass. Jur. Civ. I. 6.

Seprepium, pro: præsepe; *jászol.* Ger. Krippe. Fjp. Szám. p. 373. an. 1437: pro uno *seprepio* ad stabulum.

Septemcenti, pro: septingenti; *hétszáz.* Magy. Tört. Eml. XXX. 124. an. 1537. *septemcentos* . . . denarios.

Septem sedes, a Saxonibus inhabitatus districtus; *hét szék.* Passim.

Septemstilium, (rectius: septistellium Dief.) siebensterne; *fiastyúk.* Schläg. 2089.

Septem-viralis, ad iudicium septem virale pertinens; *hétszemélyes.* Art. Diæt. Pos. 13. etiam contra Judicum Regni Ordinariorum et aliorum *Septem-viralis* aut Regiæ Judiciariæ seu Districtualium Tabularum . . . pœna Actus maioris potentiæ observanda.

Septemviralista, æ, fori septemvirorum iudex; *hétszemélyes tábla tanácsosa.* Ker. Nap. 283. *septemviralista* consiliarius.

Septem-viratus, *Tabula septemviralis,* quod v. Art. Diæt. Pos. 36. ac demum etiam abinde in continenti ex antiqua consuetudine in *Septem-Viratum* Causarum Appellatæ earundemque Revisiones legitime deducantur.

Septemviri, septem duces Hungarorum; *hét vezér.* Száz. III. 686.

Septenarius, i, (Du C. al. s.); *hetes.* Comp. Hung. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: *Septenarii,* qui olim quinque cruciferos æquabant et propterea quinarii vocabantur, nunc septem cruciferis pares sunt.

Septenicus, i, alias: Satnicus (Du C.) dignitas in regno Croatiæ et Dalmatiæ, qui præerat regioni, quæ centum armatos dare poterat. *százados.* Ljub. Mon. Sl. I. 220.

Septennalis, e, septem annorum, septennis; *hét éves.* Diar. Com. II. 85.

Septicollis, septem collium; *hét bérczü. Septicollis* Dacia, in octavo colle beata, genti Haller de Hallerkő devoto etc. Claudiopoli 1735. Cf. Prudent. περὶ στεφ. 10., 412.

Septiformis, septem formarum; *hét alakú.* Szilády. Régi Magy. Költ. T. I. 368. Tu *septiformis* munere, qui paracletus diceris. Cf. Augustin. de Serm. Domin. 1., 4.

Septimalitas, pars septima; *heted.* Ger. Siebentel. Kass. P. P. II. 339. ad unam dumtaxat *septimalitatem* reduxerit.

Septimaliter, in septima parte; *hetedrészben.* Batty. Leg. T. II. 296. an. 1207: ad relevandam eorum inopiam omnes sextarios farinæ, qui *septimaliter* pertinebat ad Banum ad usum . . . ecclesiæ decernimus convertendos.

Septimana, (Du C. 2.) hebdomas, septem dies; *hét.* It. settimana. Kass. Prax. II. 267. semper diebus T. earum *septimanarum.* Cf. Cod. Theod. 15., 5., 5

Septimanarius, i, (Du C.) *hebdomadarius* q. v.; *hetes, heti szolgálatot tevő.* Tör. Tár. 1893. p. 27. — Star. VII. 98. De *septimanariis* coquinæ.

Septimanatim, (Du C.) per singulas hebdomades; *hetenként.* Arch. Rák. III. 726. Can. Ecc. LI. Opin. P. II. S. I. cap. II. Art. 41.

Septimestris, septem mensium; *hét hónapos.* Szamosk. IV. 8. Zsigmond fejedelem *septimestris* partus quod satis constat.

Septimum, septima pars; *heted.* Vjestnik I. 171. an. 1289. teneamini . . . dare . . . *septimum* pro terratico.

Septimusmet, V. s. Met.; *hetedmagával.* Ger. zu sieben. Mon. Com. Trans. I. 89. an. 1540.

Sepulchrales, *Inferani* q. v.

Sepulchretum, locus sepulturæ, cœmeterium; *temető.* Star. XIX. 191. an. 1601. Cf. sepulcretum. Catull. 59., 2.

Sepulcrale saxum, cippus; lapis memoriæ alicuius exstructus, inscriptus; *sírkő.* Hor. Mem. 465.

Sepulcretum, sepultura, locus sepultorum (Du C.). *temető.* Can. Ecc. LXXVI. Cf. Catull. 59., 2.

Sepulcrum dealbatum, pharisæus; *fehérített koporsó, külszin, máz.* Rák. Ön. 210.

Sepultorium, (Du C.) cœmeterium; *temető.* Bék. Debr. főisk. törv. 114. Studiosi e schola in cœmeterium seu *sepultorium* egressi . . . verbum prædicatum devote . . . audiunto.

Sepum, (Du C.) sebum; *faggyú.* Tör. Tár. 1889. p. 381. Observatio in *sepo* et candelis vendendis. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 205. De mensura *sepi,* quod wlgo masa dicitur, qui vendit unum denarium.

Sequacio, actus arbores succidendi; *vágás.* It. succidere. Cod. Dip. Kár. I. 247., 157. Johanem . . . de omnibus usibus et utilitatibus terrarum arabilium et a virgultis *succidencium* et *sequacione* et aliquibusvis nomine vocitatis utilitatum et specialiter de metis de . . . et aracione inibuisset.

1. **Sequaciter,** itaque, quæ, quum ita sint, (Du C. ordinatim); *következőleg.* Tag. Erd. II. 879; iuvenes ex scholis egressi . . . ad manipulationem silvarum applicentur, *sequaciter* ex his . . . utilia . . . individua evadere possint. Lzb. Cod. Med. II. 507. Jos. Rep. 24. *Sequaciter* congregationibus . . . restabilitis . . . Justitiæ administratio ad veterem formam exerceatur. Star. VIII. 5. an. 1772. Cf. Arnob. 2., 49., 75. August. Doctr. Christ. 1., 22. de Musica 4., 10.

2. **Sequaciter,** (Du C.) ordinatim, ordine, prout ordo, norma fert; *következésképen, rendesen.* Kass. Jur. Civ. I. 89. atque in iisdem sine omni restrictione *sequaciter* semet in solidum coobligaverint.

Sequari, pro: *secari; vágatni.* Eszt. Okm. p. 33. (Decr. Andreæ an. 1235): in medium *sequari* fecimus (sc. sigillum).

Sequax, sectator, (Du C.); *követő.* S. de Kz. Chr. I. 4., 2. Archi-Præsulem Arianum cum omnibus *sequacibus* et complicibus. Tör. Tár. XI. 31. adherentes, complices, vallitores vel *sequaces.*

1. **Sequela,** æ, comitatus (Du C. 2.) famulorum cœtus; *kiséret, követő, a szolgálattevők tömege.* Ljub. Mon. Sl. IX. 23. an. 1409. Uj. Magy. Muz. 204. Cf. Frontin. Strat. 2., 4., 8; Ulp. Dig. 47., 2., 4 §. 15.

2. **Sequela,** (Du C. 3.) consecutio, consequentia; *következés.* It. sequela. Kass. P. P. I. 289. et pass. quod cum Altissimo annutu

Summi Terræ Principis Stallum agendi obtinuerit, locata eiusdem consilio aut ope uti cupit vel necessitatur et *sequelae* inde enascituræ, si delectus Agens requisita habilitate solertia aut moralitate, fors destitueretur, magni momenti sint . . . Cf. Gell. 6., 1., 9.; Lactant. 7, 5 med. Id. de Op. D. 4.

Sequentia, (Du C.) canticum exultationis, quæ et *prosa* dicitur sic appellatum, quia *pneuma* iubili sequitur; *dicsőitő ének.* Száz. XXVII. 345. rhythmusokat, antiphonákat, hymnusokat és *sequentiákat* tartalmaz.

Sequentionales, liber seu codex, in quo continentur sequentiæ; sequentia vero est canticum exultationis, quod et *prosa* dicitur, (Du C.); *dicsőitő éneket tartalmazó.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40. I. Bibliotheca IIII. Nocturnales IIII. Antiphonaria IIII. Gradualia II. *Sequentionales* cum trophis.

Sequester, is, (Du C. 1.) conciliator; *békéltető.* Ger. Schlichter (Dief.) Batty. Leg. T. II. 31. Schläg. 513. Cf. Senec. Cons. ad Helv. 12; Sil. 6., 347; Lucan. 10., 472.

Sequestracio, (Du C.) separatio; *elvalasztás.* Pesty Ször. III. 55. metalem limitacionem et *sequestracionem.*

1. **Sequestrare,** separare; *elkülöníteni, elválasztani.* It. sequestrare. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 443: Fratres in uno pane existentes et sese per divisionem *sequestrantes* ac totaliter *sequestrati* neo ædificantes immunitantur. Verancs. VI. 175. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 211. per quam *sequestratur* terra . . . a terra ville. Cf. Macrob. Somn. Scip. 2; 14. Id. 1., 8. med. Sidon. Ep. 1., 11.; Veget. 2., 1., 5.

2. **Sequestrare,** apud sequestrum deponere, (Du C. al. s.); *birói zár alá tenni.* It. sequestrare. Ger. sequestriren. Kass. P. P. I. 190. ut totam *sequestratam* præattactæ Comitissæ substantiam neoconstituto huic sequestri curatori erga onus reddendarum rationum penes rite confectum inventarium resignari faciat. Cf. Prudent. Cath. 10., 133.; Tertull. Resurr. Carn. 27 med.

Sequestratio, *zár alá vevés.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 140. aliud est sequestrum, subdivisum in voluntarium et necessarium definiturque *sequestratio,* quod sit, rei litigiosæ a pluribus facta depositio. Cf. Cod. Theod. 2., 28.

Sequestratorio - Transmissionale, mandatum missum, quo res in sequestrum danda præcipitur; *zárató és általküldető parancsolat.* Georch. H. T. IV. 268.

Sequestratorium, (Du C. al. s.) mandatum sequestrum præscribens; *zárató parancsolat.* Georch. H. T. IV. 268.

Sequestri curator, V. *Curator sequestri.* Törvt. Msz.

Sequestri reseratio, V. *Reseratio sequestri.* Törvt. Msz.

Sequestri Reseratorium *mandatum, quo retentio solvenda praecipitur; zárt oldó parancsolat.* Georch. H. T. IV. 8.

Sequestrum, retentio; *zárlat, birói zár.* It. sequestro. Ger. Beschlag, das Sequester. Kass. Prax. I. 26. Generalibus Comitatuum Congregationibus ius est in casibus lege admissis ordinare *sequestrum* . . . Georch. H. T. II. 388.

Sequestrum Judiciale, V. *Sequestrum; birói zárlat.* Kass. P. P. I. 190.

Sequi, passive usitatum. Batty. Ger. 162. non a mundanis meditari possunt insignia perfectorum, nec illorum fortia *sequi.* Recte: *mundani non possunt sequi fortia perfectorum.*

Sequimentum, (Du C.) obedientia; *követés, engedelmesség.* Star. XXIV. 204. an. 1240. iuraverunt fidelitatem et *sequimentum* potestati spalatensi.

Sequior sexus, genus fœmininum; *nőnem.* Törvt. Msz.

Ser, (Du C.) dominus (tit. honoris); *úr.* Gal. sir. Ljub. Mon. Sl. I. 390.

Sera, æ, (Du C.) vesper; *est.* It. sera. Gall. soirée. Ger. Abend. Mem. Pauli. 438. die Mart. 8. Petrus vir Milize servitialis meæ de *sera* per quosdam Vlacorum, dum solus pergeret ad molendina, mortaliter super caput vulneratus fuit.

Sera flinetea, igniarium sclopeti. V. *Sera rotea; puskalakat.*

Sera laminata, sera e lamina ferrea; *pléh lakat.* Monm. Comit. Trans. II. 183. Stapedes kengyelwas vendantur d. 25. *sera laminata* peleh lakath d. 40.

Sera rotea, sera sclopeti rotis mobilibus; *kerekes puska lakat.* Arch. Rák. VIII. 330. Cum sera flinetea latioris oris vulgo, Tőcséres Karabély unum. Cum *sera rotea* et striatis foraminibus Stucz Nro 3.

Seracium, (Du C.) serum lactis; *savó, szerdek.* Ger. Ziger (Dief.) Schläg. 1433.

Seraleum v. Seralleum, vallum. V. s. *Impresia. sáncz.* It. serraglia.

Seralia, serica; *selyemkeret.* Germ. Seidenstoff. Száz. XXVII. 682.

Seramantia, æ, mendum pro: *Scaramutia* q. v. Kov. Form. St. 510. quod quamdiu ipsum in servitiis nostris tenebimus ad unum *quartale* anni ad singulum unum equitem decem florenos ad singulum vero peditem singulos sex florenos auri dabimus, de dampnis quoque suis iustis et licitis sique in confluitu (lege; *conflictu)* aut *Seramantiis* vel illac quo nos aut Capitanei nostri mittere.

Seraphicus, 3., angelicus; *seraph-, angyali.* Kaprin. Eloq. II. 514. Liceat igitur mihi hunc Divum familiæ vestræ parentem, quem orbis universus communi nomine ab ardentissimo, quo Seraphin Spiritus æstuant, amore, *Seraphicum* compellat.

Seraphicus Ordo, ordo Sti Francisci. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 311. atque in Tersactana Thaumaturgæ Matris æde Patrum *Seraphici Ordinis* curæ subiecta humatus est.

Seraphinus, angelus; *szerafin.* It. serafino, serafo. Beng. An. Er. Cœnob. 123. Et cum interrogaret Sacerdos, cuius conditionis Angelus aliquando fuisset? respondit: Se unum fuisse ex *Seraphinis.*

Serascherius, (a turc. pers. *ser,* caput et arab. *asker,* exercitus) dux, summus administrator rei bellicæ; *vezér, hadvezér,* ma: *hadügyminiszter.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 106. ex mandato Chami Tartarorum ac *Serascherii* eidem adiuncti vires instar diluvii ditiones Transylvanicas inundaturus. Tör. Tár. 1888. p. 357.

Seraschierus, Seraschier, Seraskerius, Seraskierius, Seraskierus, V. *Serascherius.* Tör. Tár. 1888. p. 344., 345. Instr. Pac. Præf. Arch. Rák. II. 532. ad *Seraskirium* in Bender mittendi. Bod. Hist. Eccl. I. 158.

Serator, serarius faber (Du C.), faber claustrarius; *lakatos.* It. chiavaro. Germ. Schlosser. Kov. Jur. Tav. Ind. *Seratores* suæ artis duntaxat producta laborent. Monm. Com. Trans. II. 182. Kronst. I. 83.

Serator asserum, sector tabularum; *deszkavágó.* Tör. Tár. 1887. p. 781. *seratoribus asserum* in vestro vulgari Brethsneyder vocatis.

Serdarius, Serdarus, (a pers. *sar, ser,* caput, et *dàr,* qui tenet) locum tenens, præfectus; *szerdár pasa.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VIII. 373. *Serdarius* Ibrahimus Budensis. Cod. Alv. I. 29. 162. *serdarum* Budensem.

Seregbontho, sclopetum; *puska.* Szék. Okl. IV. 288. Ann. 1655.

Serenatio, (Du C.) pax, tranquillitas; *béke, nyugalom.* Pel. In Epiph. s. IV. c. 4: per signum *serenationis* conscientiæ, quæ per stellæ claritatem probatur.

Serenissimus, Serenitas Vestra (titulus honoris); *Fenséges, Fenséged.* It. Serenissimo, Altezza Serenissima. Ger. Durchlauchtigst, Durchlaucht. Kass. P. P. I. 45. — *Serenissime* Cæsareo-Regie Hæreditarie Princeps, Archidux Austriæ et Regni Palatine, Domine Benignissime . . . *Serenitas Vestra* Cæsareo-Regie.

Serenitas, (Du C.) titulus honoris; *fenséged.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 417. an. 1452: si *serenitati* vestræ videatur.

Serenitudo, titulus honorarius imperatorum et regum; *Felség, Fenség.* It. serenità. Ger. Durchlaucht. Cod. Zi. Vol. V. 66: Serenissimo principi Sigismundo . . . mandatis vestre *Serenitudinis* obedire volentes.

Serenus, (titulus regis) gradus superlativi loco, serenissimus; *felséges.* Fej. VII. 244. ex forma privilegii quondam Stephani Regis *Sereni.*

Serganteria, Serjanteria, (Du C.) servientis feudum, i. e. beneficium, seu reditus propter eius officium; *szolgálatosnak* (servientis) *hűbére javadalma vagy jövedelme tisztségeért.* Uj. Magy. Muz. III. 199. Nos non habebimus custodiæ heredis vel terre alicuius, quam tenet de alio per servitium militare occasione alicuius parve *Serjanterie,* quam tenet de nobis per Servitium reddendi nobis *cultellos* vel sagittas vel huiusmodi.

Sergmenbastia, æ, *vadászat főnöke.* Adelm. De orig. Turc. 11. *Sergmenbastia* est magister venatois (lege: *venationis).*

Serialis, ordine procedens; *sorba teendő.* Georch. H. T. IV. 85.

Serialis numerus, numerus ordinalis; *sorszám.* It. numero ordinale. Kass. P. P. I. 389. articuli in paragraphos iuxta *numeros seriales* . . .

Serialitas, atis, ordo, gradus; *sortartás.* Rangfolge. Törvt. Msz.

Seriatim, (Du C.) ordinatim, ex ordine; *részenként, sorban.* Werbőczi. 2. Cod. de Sztára II. 386. Pel. In parasceve s. II. c. 11. Cod. Dip. Arp. V. 12. Diar. 1802. p. 74. Samb. Tyrn. Bod. Hist. Un. Trans. 424. *Seriatim* proclamantur, qui adscripti erant.

Sericarius, (Phrygio), (Du C. sericorum textor); *selyemszövő.* Pár. Páp.

Sericeus, 3., sericus, bombycinus; *selyem* . . . Pel. De exaltat. s. crucis s. II. c. 2: Ipse (Judas) *sericeis* chordis suspensus est.

Serici colorator, infector sericorum; *selyemfestő.* Ger. Seidenfärber. Tab. Conscr.

Sericius, V. *Sericeus.* Verancs. III. 361. Omnes enim cives, quibus est domus et res, nullo ordine et conditione excepta, suggestus quosdam assericios præ ædibus singuli opere tumultuario construunt, inde quicquid cuique est laneæ, lineæ, *sericiaeque* supellectilis, quam in pretio ponunt . . . suggestum late circumvestiunt.

Sericosus, 3., sericus; *selyem* . . . Ger. seiden. Kronst. I. 5.

Series, (Du C. al. s); *fegyver-út. sor-út.* Regul. Turm. Præt. 10. Qui in Vigiliis aut *Serie (Spalier)* steterit, is qua Officialis ad observandam debitam differentiam neminem quam Augustos *framea salutabit (mit dem Säbel präsentiren).*

1. **Serietas,** severitas, rigor (Du C. gravitas); *szigor.* Funda Dav. A2. Extrac. omnis *serietas* soli Rebellioni adscribenda sit.

2. **Serietas,** ex *serietate,* serio, vere ex animo; *komolyan.* Arch. Ver. Sieb. XXVII. 126. confessio ex *serietate* et non ex ioco fuerit prælata. Cf. Auson. Parent. 2. 6.; Sidon. Carm. 23., 439.

1. **Seriose,** (Du C.) serio, graviter; *komolyan.* Knauz. M. E. Str. II. 105.

2. **Seriose,** fuse, articulatim, (Du C.); *kimeritően, tisztán, világosan, tövéről-hegyéig.* Cod. de Sztára. Vol. II. 87. Memoratum Petrum, filium Ramacha . . . nostram specialem in presentiam vocatum comperimus *seriose.*

Seriositas, proprietas rei seriæ, gravitas, (Du C. gravitas morum); *komolyság.* Száz. VII. 16. si *cum seriositate* ipsos aggrederentur.

Seriosius, uberius et ex tenore, seu serie evidentius; *részletesebben.* Batty. Leg. III. 194. an. 1350: hæc . . . in . . . nostris litteris *seriosius* continentur. Rač. Mon. Sl. XIII. 153. an. 1356. Knauz. M. E. Str. II. 277. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. 1. c. 3.

Seriosus, serius, gravis (Du C.); *súlyos.* Gall. serieux. Pel. In parasceve s. II. c. 1.: Sermo de *seriosa* varietate passionis Christi.

Seriparius, seriarum confector; *kádár, bodnár, pintér.* Ger. Böttcher, Binder. Fr. Lib. Rt. III. 188. quatuor fabris, uni *seripario* dati sunt.

Seritatim, seriatim, ordinatim; *sorban.* Cod. Dip. Pat. VI. 40., 27. Quibus litteris inspectis et attestacionibus *seritatim* auditis nos decrevimus, ut . . .

1. **Serium,** i, mora, retardatio; *késés.* Arch. Rák. IX. 625. ha *seriumot* nem fog tapasztalni.

2. **Serium,** gravitas; *komolyság.* Bék. Pászt. III. 256. an. 1357. abbas . . . venit et cum maximo *serio* nobis proposuit.

Sermonem facere ad populum, in cœtu sacro verba facere; *prédikálni.* V. *Penitenciam dare.*

Sermocinalis, ad sermonem pertinens, sermocinatrix; *beszélgetési.* Pázm. Dial. 3.

Sero, vespera, (Du C. occasus); *este.* It. sera. Gall. soir. Schläg. 133.

Seroculus, 3., demin a. serius; *komolyocska.* Bocat. Hungar. p. 478:

Et qui comis eras nec efferatus
Nunc fies tetricus *seroculusque.*

Serosus, 3., sero plenus, similis; *savós.* It. sieroso. Ger. molkig. Vern. Psych. 32. Facies autem interior lævis est, humore *seroso* madida.

Serotinales, *hátralékos pénz.* Numi Hung. 153. *Serotinales* denarii, quorum 8 marcas, singulas a 10. pensis computatas, in anni 1374. diplomate coram conventu B. Adriani de Szala edito commemoratas reperi, in eodem per Georg. Fejér. Cod. Dip. IX. v. VII. p. 582. vulgato documento erronee *Gerechinales* nominantur.

Serotine, sero; *későn.* Opin. P. I. §. 8.

Serotinus, 3., retardatus; *elkésett.* Törvt. Msz.

Serpentarius, i; *kigyótartó.* It. serpentario. Ger. Schlangenträger (Sternbild). Szentiv. Curios. Misc. 60. Extra Zodiacum in parte Septemtrionali numerantur 23. ordine quo sequuntur, nempe: Ursa maior, 35. Ursa minor, 7. Draco, 31. Cepheus, 13. Bootes, 23. Corona Borea, 9. Hercules 31. Lyra, 11. Cygnus, 20. Cassiopeia, 13. Perseus, 29. Auriga, 14. *Serpentarius,* 29. Serpens, 18.

Serpentina, Colubrina integra, (Du C.) tormentum bellicum maius; *sugár ágyu.* Gall. serpentin, coulevrine. Szentiv. Curios. Misc. 373. Carthauna et Canon idem significant: *colubrina integra* alias vocatur *Serpentina* vel *dimidia Apis.*

Serpentina linea, linea anguinea, flexuosa; *kigyóvonal.* It. linea serpentina. Ger. Schlangenlinie. Kass. P. P. I. 77. Ac sic deorsum versus una longa *serpentina linea* trahitur.

Serpentulus, i, dimin. ad serpentem; *kigyócska.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 286.

Serpiginosus, 3., serpens; *kigyódzó.* Bene Med. II. 328. subinde infra crustas enascuntur *furunculi,* ulcera molesta, profunde penetrantia, vocatur tinea faciei maligna s. crusta *serpiginosa.*

Serpigo, (Du C.) rubor cutis cum membrorum exstantia; *sömör.* Bene Med. IV. 50. dum tales herpetes per cutis partem maiorem extenduntur, vocatur *serpigo.*

Serra, æ, culter, falcula, (Maigne); *bicsak.* Gall. faucille. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 40. *Serrae* argenteæ cum coclearibus.

Serrabilis, quod serra scindi potest; *fűrészelhető.* Rau. Elem. p. 6. Cf. Plin. 16, 43, 83 §. 227.

Serratina, æ, machina truncis arborum in asses secandis instructa; *fűrészmalom.* Ger. Sägemühle. Nov. Calend. 217. *Serratinarum* Scribe D. F. M.

Serratio, sectio serrā facienda; *fűrészelés.* Reg. Turm. Præt. 100.

Serta, schappel (Dief.) = Kopfschmuck besonders der Jungfrauen (Lexer), (Du C. corona ducalis); *párta.* Schläg. 1171.

Sertor, pro: *Sartor.* Ljub. Mon. Sl. V. 255.

Sertum, i, V. *Serta.* Thök. Diar. II. 372. Unum *sertum* vulgo *parta* vocatum, cum quinque rosis aureis, adamantibus et unionibus ornatum fl. 120.

Servaculum, (pennæ), theca calamaria, (Du C. al. s.); *(toll) tartó.* Tör. Tár. 1888. p. 566.

Servaculum, (salis), salinum, concha salis; *(só) tartó.* Tör. Tár. 1889. p. 595. s. *salis* deauratum.

Servaguardia, *Scaraguardia* q. v. Rač. Mon. Sl. XIII. 343. an. 1332.

Servare, servandi causa contegere (ap. Du C. et Fin. al. s.); *teriteni (megvédés végett).* Kronst. II. 364: purpuram ad *servandum* super sellam.

Servare conventa, stare conventis; *szerződésnél maradni.* Wagn.

Servetanismus, i, doctrina Michaelis Serveti an. 1509. Villanuovæ in Aragonia nati, cuius opus an. 1531. «De trinitatis erroribus libri septem» inscriptum causa multorum disputationum erat.; *Servetus tana.* An. Sc. II. 267. sæc. XVI. Pomum Eridis Theologiæ objectum esse, omnem viam sternere *servetanismo* contra regulam Divi Augustini.

Servi cameræ regiæ, *kamara szolgái.* In iure Hungarico.

Servi fiscales v. fisci aut fiscalini, *servi Regales vel Reginales.* Kol. Am. II. 116. Servi, qui Regalibus servitiis obeundis mancipati erant in Germania et Gallia vocabantur *servi fiscales* vel *fisci* aut *fiscalini;* in Ungaria autem Regales vel Reginales aut Regis vel Reginæ *conditionarii* vel *conditionales.*

Servi fundationales, *alapitványi szolgák.* Kol. Am. II. p. 124: Alterum in Ungaria perfectorum servorum genus . . . ecclesiasticum, quos sat recte diviserimus in *fundationales* et testamentales. *Fundationales* fuerunt ii, qui aut ab Regibus aut a privatis civibus, titulo fundationis, ecclesiis et monasteriis donabantur.

Servi regales, *királyi szolgák.* Ker. Inst. Mil. 21: Ad tertiam subditorum castrensium classem *Servi Regales* et *Reginales Beneficiarii,* qui in vetustis legibus *Liberi* plerumque nominantur, pertinebant. Hi erant stricte coloni, qui terras Regias colere et præter tributa publica varia colonis propria servitia rusticana præstare obligabantur.

Servi testamentales, *végrendeleti szolgák.* Kol. Am. II. p. 124. *Testamentales* . . . qui spe futuræ lætioris vitæ aut purgatorii pœnarum metu, ultima præcipue voluntate iisdem (sc. ecclesiis) relinquebantur . . . *Testamentales* præterea appellabantur *exequiales* et *Dusenici,* et exequiales quidem, quod singulis annis, die, quo exequiæ heri celebratæ erant, certa dona ecclesiæ vel Monasterio offerre tenebantur; quapropter etiam Slavis appellati fuere *Dusenici:* Duscha enim illis animam significat, unde *Dusenicus* derivatum, servum notat, animæ salutis causa sacerdotio relictum.

Service, V. *Salgamum.* Moln. Patv. 79. candelæ, sive Luminis et Straminis seu strati intelligenda sunt, cum reliqua nomine portionum oralium et equilium, competentiæ item quarterialis; ista vero nomine salgami et *service* sint intelligenda. Reg. Mil. 1728. 29.

Servicialis, e, serviens; *szolgálni köteles, szolgai, szakmányos.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 438. Similiter omnes ceteri *populi serviciales* scilicet pelliparii, sutores, fabri debent dare . . .

Servidagia, æ, vectura; *szállítás.* Urk. Sieb. II. 338. an. 1370. de . . . mercimonialibus . . . sive sint *servidagiae* sive pedagiæ seu vectura vel inductura aut portatura.

Serviens, servus (Du C. minister, famulus); *hűbéres* (szolga). Pfahl. Jus. Georg.

XXII. Qui nexu feudali adstricti erant *Servientes* vocabantur.

Servientes, Nobiles ingenui. Bel. Math. Notitia Hung. T. II. p. 453: Ita nobiles opibus et clientelis potentes, quibusque patuit ad Regum Aulam accessus olim appellabantur (sc. Comites) cum Nobiles tenuiorum fortunarum alii, tametsi optime de Rege et Patria meriti *Servientes,* hoc est *Nobiles* ingenui dicerentur. Hinc nomen officii *Szolga Biró* i. e. *servientium* sive Nobilium Judex. Tör. Tár. 1893. p. 21. Száz. XXIV. 217. Pár. Páp. Werbőczi II. 14.

Servientes castri, civiles, cives; *várjobbágyok, várnak fegyveres szolgái.* Kol. Am. II. 147: Atque indigenæ quidem non modo *servientes castri,* sed civiles etiam et cives appellabantur; *cives* quidem *civilesque* potissimum appellabantur ii, qui in vico aut oppido, castro subjecto, aut adjecto, Ungaris ex voce *Vár,* castrum, *Város* nominato, id est in *castri civitate* habitabant... erant autem hi quoque perinde ac jobágyones castri sive milites in centurias divisi, quorum præfecti *majores villae, villici,* immo *centuriones* etiam vocabantur. Fuerunt vero hi *servientes castri* jobágyonibus castri longe inferiores. Kelem. Inst. Jur. Pr. 184. in inferiore classe (populi castri) continebantur 1-o Servi 2-o Manumissi 3-o *Servientes Castri,* aliter etiam *Castrenses, Civiles, Cives* vocati. Erant isti homines liberi vel initio statim in societatem ab Hungaris assumpti vel deinceps recepti atque ex alterutris his propagati. Servientes Castri inde dicti, quod præter liberos denarios et decimas, etiam operas necessarias præstare fuerint obligati.

Servientes ecclesiarum, qui ecclesiæ militare servitium præstabant; *az egyház fegyveres szolgái.* Törvt. Msz.

Servientes vel **familiares** impossessionati, seu ignobiles; *birtoktalan nem nemes szolgák.* Hajnik Perjog. 99.

Servientes in legationibus in equis propriis, tabellarii; *postások.* Száz. XXIV. 217.

Servientes Regales, Nobiles; *nemesek.* Cub. C. Arp. I. p. 80. Stephanus V. 1271: in recompensationem fidelium serviciorum eorundem Castrensium, licet maioribus digni haberentur, dictum Bud et fratres suos... ac eorum heredes heredumque... successores, Simul cum... terra eorum Jerte vocata in numerum, cetum et collegium *nobilium* Regni nostri, qui *servientes Regales* dicuntur, diximus tranferendos.

Servientes Regis, (Du C. al. s.); *királynak szolgálók.* An. Sc. I. 102. an. 1243: *Servientes Regis* apud veteres Hungaros nobiles etiam appellabantur propterea, quod partim in palatio Regio aulæ munia obeundo, partim in castris stipendia merendo Regi serviverint. V. Andreæ R. Decr. An. 1222. Art. 3 et 4. Kol. — Am. II. 87: Qui Jobágyones castri domi bellique egregiis virtutibus et meritis ceteros anteibant, ii de Jobagyonatu castri singulari Regis gratia transferebantur in ordinem *Servientium Regis,* qui *equites aulici* et *familiares Regis* appellabantur... 89: hi ab omni iurisdictione et conditione castri fuerunt exemti. Kelem. Inst. Jur. Pr. 185. *Servientes Regis,* dicebantur etiam: *Equites aulici, Familiares regis, Banderium regium, Regia domus Regis Hungariae,* In hunc honorificentissimum militiæ ordinem ex prioribus duabus Classibus præstantissimi quique et virtute militari præcellentissimi viri cooptabantur, possessionibus hæreditariis, unice sub obligatione militandi, absque ullis aliis oneribus, tenendis donabantur, a Jurisdictione Castri exempti suos proprios Judices Nobilium (Szolga-Biró) habere permittebantur, a S. Stephano eximiis prærogativis ornabantur, quas Andreas II. Bulla sua aurea instauravit. Ker. Inst. Mil. 38: Nobiles hi antiquis temporibus *Regis Servientes* aut *Exercituantes,* quia sub Regiæ Majestatis vexillo servire, militare, ac exercituare tenebantur, alias *Equites Aulici* et *Familiares* Regis, quia partem quasi domus Regiæ efficiebant, appellabantur. Száz. XXIV. 217. — Hajnik Perjog. 12.

Servietesul, mantile (vox Rumen.) V. s. *Cochimus; asztalkendő.* Gall. serviette. Tör. Tár. 1890. p. 223.

Servilis equus, equus militaris; *szolgálati ló, katonaló.* Ger. Dienstpferd. Reg. Turm. Præt. 22.

Servilismus, cogitandi, sentiendi modus servilis; *rabszellem, szolgai gondolkozásmód.* Törvt. Msz.

Servimen, servitium, (Du C.); *szolgálat.* Bék. Pil. P. I. 397. an. 1410: cum... inconcussa fidelitate *serviminum.*

1. **Servire,** solvere, pendere (Du C. 1.); *kiszolgálni, fizetni.* Bék. Pil. II. 271. an. 1380. tenebitur... *servire* omni anno duas libras denariorum.

2. **Servire,** mereri (Du C.. al. s.); *érdemelni.* Ger. verdienen. Monm. Comit. Trans. I. 145., 1542. De Francisco Kendy. Ista bestia nunquam *servivit* unam guttam, imo *servivit* patibulum, quod ei darem pro servitijs.

Servitæ, *szerviták.* Cher. Jus. Eccl. II. 47. Commemorandi sunt *Servitae.* Horum ordo originem suam debet septem piis viris ex nobilissimis Florentinorum familiis, opulentia et muneribus publicis, quæ in Patria gerebant conspicuis. Hi qua membra alicuius Confraternitatis Marianæ iam antea spiritualiter coniuncti in festo Patronæ suæ B. V. in cœlos assumptæ anno 1233. consilium cœperunt sæculo valedicendi omnibusque bonis suis venditis et distributis vitam pœnitentiæ causa solitariam ducebant et continuo laudes B. M. V. celebrabant, unde mox servi B. Mariæ dicti sunt.

Servitia clamorosa, precones; *közkiáltó.* Hajnik Perjog. 71.

Servitia conventionalia, servitia, pacto nitentia; *egyezményes szogálat.* Vuch. Jur. Feud. 175. Increscente feudorum usu totque ministeriis in feuda conversis nata sunt servitia non militaria *conventionalia,* ipsaque feuda, feuda Conditionata.

Servitia exhibitor, servitia exhibens qui præstat servitia; *szolgálatot tevő.* Fej. II. 49. ceteri omnes sunt vel vinitores vel aratores vel alia *servitia exhibitores.*

Servitia feudalia, *hűbéri szolgálat.* Vuch. Jur. Feud. 162. Jus exigendi *servitia feudalia,* Lehensdienste, seu officia vasalli specialia, Domino virtute fidelitatis et reverentiæ intuitu feudi præstanda.

Servitia honoraria et aulica, *tiszteletbeli és udvari szolgálat.* Vuch. Jur. Feud. 174. Præter servitia militaria frequentia erant servitia non militaria vel ex lege et observantia vel ex conventione debita. Ad priora pertinent I. *Servitia Honoraria* et *Aulica,* Ehrendienste, honoris domino exhibendi causa, ipso Comitatu vasalli præstanda.

Servitia iudiciaria, *törvénykezési, birói szolgálat.* Vuch. Jur. Feud. 175. Haud minus II. priscis temporibus vasalli ad *servitia iudiciaria,* Gerichtsdienste, id est munera in curia parium obeunda, obstricti erant.

Servitialis, serva (Du C.); *szolgálónő.* Mem. Pauli. 438. Petrus Vir Milize *Servitialis* meæ de sera per quosdam Vlacorum, dum solus pergeret ad molendina. Ljub. Mon. Sl. XI. 120. an. 1322.

Servitium, pensio, quæ ab episcopo consecrato romano pontifici præstabatur; *a római pápának fizetendő díj.* Szered. Ser. Episc. 77. Propter paupertatem liberatus fuit a præstatione *servitii* seu Romanæ pensionis.

Servitor, (Du C.) cuius opera mercenarius, opifex utitur, socius, famulus; *legény.* Száz. XI. 796. Cf. Acut. serm. ad fratr. ap. Augustin. 43 med. Inscr. Orelli nro 2363.

Servitor paratissimus, subscriptio in epistolis; *kész szolgája.* Gehorsamster Diener. Tör. Tár. 1886. p. 339.

Servitrix, famula (Du C.); *szolgálónő.* Rit. exp. ver. B. 3: Merth comes Theotonicorum litigavit contra omnes villanos... pro sex marcis a *servitrice* sua per ipsos violenter ablatis. Cod. Dip. Brüss. II. 309. Jogt. Eml. II. 1. 333. Szék. Okl. I. 275. Vjestnik I. 95. an. 1498. lego *servitrici*... florenos.

Servitus conditionaria, conditione astricta servitus; *feltételes szolgálmány, kötelesség.* Bedingte Zwangspflicht. Törvt. Msz.

Servitus personarum coacta, servitus, ad quam personæ coguntur; *kénytelenített szolgálmány.* Törvt. Msz.

Servitus rerum, (Heyse: dingliches Recht am Eigenthum eines Andern; die Zwangspflicht, Beschwerde, Last und Haftlast, die mit einem Vermögenstheile od. dem ganzen Vermögen verbunden ist und die der Besitzer desselsen sich gefallen lassen mus, Z. B. Durchgang durch sein Haus od. seinen Garten.); *jószágszolgálat.* Törvt. Msz.

Servitus viciniæ, servitus, quæ cum vicinia conjuncta est; *szomszédjog türelem* p. o. eszterha, ablaktürelem. Törvt. Msz.

Servus massarius, (Du C.) servus glebæ; seu prædio addictus; *röghöz kötött szolga.* Lucius de regno Dalmatico lib. 2. cap. 2. in Charta Tirpimiri Ducis Croatiæ.

Serzens, tis, (Du C. sersentes) apparitor; *altiszt.* It. sergente. Ljub. Mon. Sl. II. 87. an. 1340: mitteretur ad custodiam... castri... unus castellanus cum... quatuor famulis, XII *serzentibus*... et restum gentis.

Seschalcus, i, V. *Seneschalchus* (Du C. sescalcus). Ljub. Mon. Sl. XII. 250. an. 1418. unum *Seschalcum,* unum mareschalcum.

Sesquiannus, i, unus annus cum dimidio; *másfél év.* Verancs. VI. 142. et suscepto interim filio Joanne, quo nec viso nec *sesquiannum* habito cum uxore maritali commercio exstinguitur.

Sesquidecimale, sesqui decima pars; *másfél tized.* Kronst. III. 605.

Sesquimilliare, unum et medium milliarium; *másfél mérföld.* P. Bizarus De Bello Pannonico p. 682. Iisdem diebus accessit etiām Elector Moguntinus, cui Cæsar, honoris ergo

ad *sesquimilliare* Italicum obviam processit.

1. **Sessio,** (Du C. al. s.); *telek.* Pfahl. Jus. Georg. 56. *Sessio* est complexus fundorum intravillanorum et extravillanorum (appertinentiarum) in determinata quantitate iugerorum quoad fundum intravillanum ac agros, falcastrorum (falcatorum) vero quoad prata emensorum.

2. **Sessio,** locus ad vendendum destinatus, (Du C. al. s.); *áruhely.* Ger. Platz. Eszt. Okm. 32. (Decr. Ladisl. 1280): sutores de qualibet *sessione* sabbato unum frisaticum.

3. **Sessio,** onis, commoratio, (Du C. al. s.); *veszteglés, lebzselés.* Verancs. IX. 171. Isti etiam, qui hic sunt Eius servitores, tam equites quam pedites, iam eos tædet hic *sessionis,* licet non egeant.

4. **Sessio,** consessus, consilium (Du C. 1.); *ülés, tanácskozás.* Coll. I. 6. Cf. Ulp. Dig. 38., 15., 2 § 1.

Sessio colonicalis, prædium coloni; *jobbágy telek, -hely.* Georch. Ért. 47.

Sessio Diætalis, V. *Sessio Comitialis.* Moln. Patv. 20.

Sessio comitialis, senatus in comitiis habitus; *országgyűlési idő.* Diar. 1802. p. 1.

Sessio integra, *egész telek.* **Sessio media,** *fél telek,* **Sessio quarta,** *negyed telek,* **Sessio octava,** *nyolczad telek.* Pfahl. Jus. Georg. 60. Integra Sessio 34, media 19, quarta 11, octava 7 iugera numerat.

Sessio Jobagionalis, prædium ita dicti Jobagionis; *jobbágytelek.* Kov. Form. St. 270.

Sessionale constitutivum, res, quæ sessionem constituunt; *jobágytelki állomány.* Törvt. Msz.

Sessionalis, ad sessionem pertinens; sessio non ea significatione usurpatur, qua ap (Du C.) locus idoneus ad construendum ædificium; in iure Hung. *sessio* appellabatur locus, fundus cum una vel etiam pluribus domibus, in quo habitant iobagiones; *locus sessionalis* autem locus aptus ad fundum iobagionis sed habitatoribus adhuc vacuus; *jobbágytelki állomány.* Cod. Dip. Arp. II. 276. possessionem etiam ipsorum Coasyna vocatam taliter divididissent, ut propter loca *sessionalia* eorundem, in quibus nunc iidem resident et commorantur . . . tam ipsi quam etiam iobagiones eorumdem possiderent . . .

Sessionalista, æ, colonus unius sessionis; *telkesjobbágy.* Kövy El. 117. Si coloni Jus lignationis habent, inquilini quidem ligna, quisque dimidiam orgyam cædere, *Sessionalistae* vel *Jugalistae* vero, quilibet integræ Sessionis unam orgyam intra idem Dominium invehere debent.

Sessionarius, ad sessionem pertinens. Cf. supra «Sessionalis». Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 285. 3. ipsam porcionem suam *sessionariam* ob dileccionem fraternitatis a sex annis retroactis sicut tunc eciam nunc Nicolao reliquisset.

Sessionatus, sessione, possessione præditus; *telkes.* Pfahl. Jus. Georg. 67. Coloni ratione fundorum sessionalium et non Sessionalium in Colonos *Sessionatos* et Inquilinos abeunt. Szék. Okl. III. 139.

Sessionem ac votum habere, publici consilii participem esse; *ülés és szavazattal birni.* Ger. Sitz und Stimme haben. Opin. Deput. 25. et Vice-Bano, nec non prædictorum Regnorum Protonotario in Tabula Regia, Bano autem in Tabula Septemvirali *Sessionem* ac *votum* concedendum censuit.

1. **Sessus,** (Du C.) locus idoneus ad ædificandum; *(telek) épülethely.* Ger. Bauplatz. Tör. Tár. 1893. p. 23. Knauz. M. E. Str. 1. 441. [Passim.

2. **Sessus,** i, *sedile, sediolum; szék.*

Sestarius, i, (Du C.) sextarius, mensura liquidorum, aridorum; *félkanta.* Ljub. Mon. Sl. XI. 147. an. 1343. ad quantitatem ducentorum *sestariorum* frumenti.

Sestorium, idem quod ap. Schlägli *sistorium* = storea; *gyékény.* Ger. Matte. Ljub. Mon. Sl. II. 284. an. 1345: habeamus... mittere . . . farinam et bladum, *sestoria* et alia.

Seta serica, (Du C. 1.), bombycina; *selyemszövet.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 33. et successoribus vestris tributum dare omni anno libras de *seta serica* decem.

Setaceorum confector, penicularius, setarius; *kefekötő.* Ger. Bürstenbinder. Tab. Conscr.

Setaceus, instrumentum ad everrendas, purgandas vestes e setis confectum, scopæ setosæ; *kefe.* Reg. Turm. Præt. 16. et servitia sua solummodo ad purgandos cothurnos, everrendas *setaceis* vestes ac *scopanda* cubilia restricturus. Arch. Rák. VIII. 334., 353. *Setaceus* cum manubrio argenteo.

Setenicus, i, alias: sitinicus. V. s. *Satnicus.* (Du C.) Rač. Mon. Sl. VII. 80. an. 1070.

Setentus, 3., (se + tentus) distentus, distractus; *széthúzott, szétszórt.* Rák. Ön. 265. I. 30—33. (33.): . . . Primus gradus adhæsionis est plus ei temporis, quam præfixerat, indulgere sub prætextu, nonnisi exiguo intervallo opus finiri posse vel debere finiri, ne, idea *setenta* in oratione, distrabat mentem.

Seteriare, idem quod ap. (Du C.) *setaciare;* cribrare, quod cribra ex setis porcinis vel potius pilis equinis confecta sunt; *átszitálni.* Kol. Cod. 37. an 1572. postea per incerniculum purgatur vel *seteriatur.*

Setiricus, 3., (fors legendum *Setnicus* q. v.) Rač. Mon. Sl. VII. 41. an. 1033: pro... domo dedimus... quattuordeci solidi *setirici* ex auro mundo.

Setistrum, scopæ setosæ, peniculus; *kefe.* Kronst. III. 98.

Setnicus, v. *Satnicus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 54. Comparavi vineas de Draganego vites et terra pro XI. soli et I-modio sale profine coram Girgi Abraham et *Setnico* Dabravito.

Setura, æ, (Du C. seccatura) res ipsa secta; *vágat.* Štar. VI. 191. an. 1325. per *seturas* et scissuras super arbores.

Severiani, Hæretici a Severo quodam Marcionis et Tatiani discipulo sic nuncupati. Hic multa magistrorum impiis delirationibus adiecit (Du C.); *Severus követői.* Fej. I. 373. sicut *Severiani,* maledictam dicunt legem Moysis.

Seviatus, 3., sævus; *vad, kegyetlen.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 138. de omnibus . . . violentiis, factis *seviatis.*

Seviliter, (a sæviendo) furenter, cum furore; *dühösen.* Chr. Dubn. 165., 155. Crudeliter et *seviliter* invicem dimicantes.

Sexagena, (Du C.) monetæ species, f. quod pretii 60 solidorum esset. Charta Casiniri Polon. Reg. ann. 1335 apud Ludewid. tom. 5. Reliqu. Mss. p. 594.; *hutvanas garas.* (egy schok = sexagena = 60 magyar garas; 25 magyer garas = egy magyar forint; e szerint 37000 sexagena = 88000 magyar forint. V. Magyar Nemzet Története. Milleniumi kiadás. Budapest, 1895. III. kötet 511. lap.) Sim. Num. 62. Igitur usitatam apud vicinos uti et apud Hungaros *Sexagenam,* utpote quibus 37 mille sibi numeratis Sigismundus Rex Hung. XIII Oppida Polonis oppignoraverit Duce Cl. Dobner e. S. J. et. C. Vojgtio assumpsi contemplandum, *Schok* forte a *Schober* ortum proprie significat cumulum ex 60 mergitibus seu manipulis cunstantem, cuius una quarta pars nempe 15 dicitur Mandel *(Ferto,* Batzen) cum hoc convenit, unde totum bene dicitur Kopa *(Capetia)* respectu cumuli apud Bohemos, respectu autem numeri *Sexagena* latine et exprimitur hoc signo ss. 8. Hæc vox itaque etiam in computu pecuniæ adhibita est, postquam in Bohemia Venceslaus II. Grossos 60 pro una Marca (uti nos totidem Vicenarios) numeravit. Sim. Num. 63. Jus Municipale Moraviæ pag. 60. sic habet: Pro opere homicidii, quod vulgariter Voleist dicitur, dabitur actori Marca, quem textum Litska sic vertit: Pro uklad zwrasden, genz slowe Nemeczky Voleist, Zalobniku dano bud LX Grossuw, hoc est dabuntur Grossi 60. h. e. *Sexagena.* Sed postquam Marca 64. Grossis mutabatur, alioquin invicem destingui debebant. Hinc Sexagenæ Ferto semper valebat 15. Grossos sed Marcæ Ferto v. 14. v. 15. v. 16. Grossis æquabatur, prout Marca numero Grossorum definiebatur.

Sexagena Gravis, Sexagena Levis, Sexagena Magna, Sexagena Parva, Sexagena Vetus, Sim. Num. 64. Sexagena in exordio erat $^1/_7$ Libræ atque adeo = 60 helleris — h. e. obolis; si hi de puro argento erant, *Gravis Sexagena* dicebatur, cuius in Mysinia iam 1258. mentio occurrit. Ergo *Sexagena levis* huic contraria hoc est: mixta intelligenda est. Item *Sexagena magna* constabat ex 60 grossis magnis antiquis; *Sexagena* vero *parva* ex parvis et novis. Item *Sexagena vetus* valebat 20 antiquos, hoc est an. 1420 cusos Grossos, quorum 3. antiquum unum Grossum æquabant.

Sexagenarium, a *Sexagena,* quæ erat monetæ species pretii 60 solidorum. V. Du C. sub *Sexagena.* Szer. Not. p. 117: Item in Enyedino quilibet Dominorum habebit singula duo *sexagenaria,* in reliquis autem . . . possessionibus, singuli singulum habebunt *sexagenarium.*

Sexagenarius, i, monetæ species valens 120 cruciferos; *ezüst huszas.* Száz. XX. 214. *Sexagenarius* 120 krajczárral.

Sexangularis, sexangulus, hexagonus; *hat csúcsú.* Knauz M. E. Str. I. 129., 151. Arch. Rák. VIII. 351. scutellulæ *sexangulares.*

Sexdigitus, 3., sex digitos habens; *hat ujjal biró.* Galeoti 51. Inter doctos viros, qui aulam regis quotidie frequentabant, erat quidam *sexdigitus.*

Sexennarius, semigrossus; *hatos, hatkrajczáros.* Ger. Sechser. Lop. Mon. Sl. XX. 254. an. 1710: segetes . . . inseminanti non secus quam erga præmium plurium *sexen-*

nariorum solutionem accipiendi facultatem admisit.

Sexerius, i, monetæ species. V. *Educillator; hatos.* Ger. Sechserl. Kuk. Jura II. 186. pro immunitando item gratuito Educillatore consuetos *Sexerios* 90 annuatim pendere.

Sexhebdomadalis, sex hebdomadarum; *hat heti.* Ger. sechswöchentlich. Cher. Jus. Eccl. I. 375. Parochis citra altiores ordines *sexhebdomadalem* Instructionem impertiri vetitum est.

Sexiga, ad normam *quadriga; hatos fogat.* Ger. Sechsspänner. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 117: S. Regni Corona ... relata est sub his Comitiis Posonium, comitantibus honoris causa quadraginta sex *sexigis.*

Sexiiugus, 3., seiugus; *hatos fogatu.* Sechspännig. Mako Eccl. p. 71:

Ipse ego *sexiiugos* votis comitabor euntes
Dii faciant votis pondus inesse meis.

Sexingenti, sexcenti, (ad analogiam quingenti); *hatszáz.* Fr. Lib. Rt. I. 43. III. 210. cubuli duo millia *sexingenti* et septem. Cod. Dip. And. II. 492., 579. Batty. Ser. Episc. 101. habitatores ... numero *sexingenti,* lanceis, ballistis ... in ipsum irruerunt.

Sexquilibralis, e, sesquilibræ; *másfél fontos.* P. Bizarus De Bello Pannonico p. 666. ubi amnes nonnulli aurea ramenta ferunt, aurique fragmenta quandoque *sexquilibralia* trahunt.

Sextalitas, sexta pars; *hatodrész.* Csaplov. Nucleus p. 192: Mater tutrix *sextalitatem* proventuum prætendere non potest. Kelem. Instr. Jur. Pr. 422.

Sextariaticum, auctore Battyano sextarii solvebantur Domino pro singulis frumenti sextariis, unde pensum illud *Sextariaticum* audiebat. Cf. Du C.; *hatod.* Batty. Leg. T. II. 296.

Sextinus, scripulum, scrupulum. V. s. *Kuntinus; egy unczia 24-ed része.* It. sestula. Ger. Skrupel. Száz. XXI. 591.

Sextupes, pediculus; *tetű.* Ger. Laus. Prot. inq. 190: et habebat multos *sextupedes* in vestibus et in capite.

Sextus baculus, idem q. sextus digitus; Széchényi passim.

Sextus digitus, inutilis; *haszontalan, fölösleges.* Gyön.

Seycea, species navis; *sajka.* Star. XXIV. 211. an. 1242. galia et *seycea.*

Sezalo, sigillum; *pecsét.* It. sigillo. Ljub. Mon. Sl. IV. 427.

Sfetolicus, sanctulus a slav. sveti=sanctus; *kis szent.* Mar. Reg. Dalm. 307 el coronato nomen inditum est *sfetolicus,* quod in latinum versum *Sanctulum* sonat.

Sfortium, (Du C.) vis; *erő.* Ljub. Mon. Sl. IX. 227. an. 1412: habebimus *sfortium* gentium multarum.

1. **Sforzare,** vi irrumpere; *betörni.* It. sforzare. Ljub. Mon. Sl.. XI. 2. an. 1306: quicunque *sforzaverit* molendinum ... solvat.

2. **Sforzare,** vim inferre; *erőszakot elkövetni.* Ljub. Mon. Jnr. P. I. V. III. 194: si aliquis ... *sforzaverit* mulierem.

Sgnocio, onis, idem quod *squiorus, squirio, sciurus; mókus.* It. scopattolo. End. P. 610. (Ladislai III. moderatio an. 1288: 10.) Item de pellibus *sgnocionum* duorum millium sex pondera solvuntur.

Sgomborare,(Du C.) vacuare, purgare; *eltakarítani.* It. sgomberare. Ljub. Mon. Sl. XI. 203. an. 1345: persona, que habet ... petras in portu ... debeat ... petras *sgomborasse* ... de portubus.

Shak, V. *Scaci.* Arch. Rák. VIII. 338. Duæ Scutellulæ plenæ Instrumentis ad *lusum latrunculorum* vulgo *Shak* necessarius.

Shercezus, i, dux; *herceg, vezér.* Luc. Notæ. 445. Banos Tex. Sl. Duxi aut *Shercezi,* Duces voce Latina et Teutonica Thzerzogh scripsit.

Skirio, onis V. *Squiriono.*

Si, pro: utrum: *valjon.* Frak. Mát. lev. II. 184: ex quibus intelliget, *si* ego vel imperator a iusto se retraxerit. Batty. Leg. III. 300. an. 1397.

Sialagogus, sputa et salivam copiosam movens (febris) (a gr. σίαλον + ἀγωγός); *nyálgerjesztő láz.* Bene Med. I. 156.

Sibyna, æ, (Du C.) telum, venabulum, hasta; *vadászdzsida,-kopja.* Lzb. Cod. Med. III. 305.

Sicca, æ, piscina (exsiccata); *(kiszáradt) halastó.* Kronst. III. 580. an. 1550: sicca (exsiccata, vacua Wayer.)

Siccacio, rectius: *seccatio,* actus amputandi; *levágás.* End. p. 367. (Decr. Colom. 51): Fur captus per triduum ligatus sine manuum *siccacione* et ignis concremacione teneatur.

Siccæ, (litteræ); *száraz váltó.* Kelem. Inst. Jur. Pr. VI. 578. Quæ enim *Siccae* (Trockene Wechselbriefe) compellantur, et penes quas ipse expediens per se præstandam solutionem promittit, in eo fere solum differunt ab ordinariis Chirographis, quod illæ beneficio fori Cambialis gaudeant, non item ista in regula

Siccum, *manere in sicco,* in tuto esse, in portu navigare; *biztonságban lenni.* Frak. Mát. lev. II. 104.

Sichaster, i, Monachus. Nill. Symb. p. 616: De *Sichastro* Sophronio seditionis stimulatore et concitatore. V. notam 1: Monachos superius jam vidimus *sichastros* appellari p. 561. Descendit autem vocabulum *sahastru, schastru, sihastru* (Ita Cibac Dictionaire t. 2. p. 698) seu *sychastru, esychastru* (ita Laurianu-Massimu, Glossariu p. 530) à græco nomine ἡσυχαστής, quod monachi in *quiete* (ἡσυχή) et animo imperturbato Deo serviant.

Siciligo, fœnum chordum, — auctumnale; *sarju.* Ger. Grummet. Kronst. II. 400. III. 423.

Siclus, i, (Du C.) agnellus: V. s. *Cucura; bárányka.*

Sicomorus, morus; *szederfa.* It. moro. Schläg. 1555.

Siculi regales, *királyi székelyek.* Szék. Okl. 1., 103.

Siculi trium generum, *három osztályrendű székelység.* Száz. VII. 55.

Siculiatus, us, bona nobilia siculorum, *nemes székely birtok.* Szék. Okl. VII. 126. Quomodo ipsa animo deliberato maturoque consilio inter se prehabito, Totale *Siculiatum* Maius et aliud *Siculiatum* in wlgari *lofew* nominatum in Sede Maros existens.

Siculicalis, ad Siculos, gentem Hungarorum consanguineam pertinens; *székely.* Cod. Telek. X. 302. olim antiquis temporibus in eorum hereditatibus *Siculicalibus* ab invicem fuerint divisi. Cod. Alv. I. 43.

Siculitas, status civis Siculi; *székelység.* Jogt. Eml. T. I. p. 11. Si aliquis Siculorum habens Nobilitatem aliquam notam infidelitatis incurrerit ... extunc talis solum *Siculitatem* amittat. Szék. Okl. I. 53.

1. **Siculum,** sæculum; *örök idő.* Vjestnik I. 179. an. 1289 sic observare per *sicula.*

2. **Siculum,** mensura liquidorum (Du C. Sicla) quarta pars unciæ. Han. Mon. Jur. P. I. 198: teneatur vendere tantum *siculum* olei.

Siculus, incola Transylvaniæ; *székely* (először 1213.) Száz. VII. 54.

Sificiens, pro: *sufficiens; elegendő.* Tör. Tár. 1890. 223.

Sigari, V. *Pharahones.* Mall. B2: etiam *Sigari* ad Cassoviensem portam degentes.

Sigillacio, (Du C.) actus sigillo muniendi; *pecsételés.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 553: ante presencium literarum *sigillacionem* personaliter ad nos veniendo. — Star. XI. 32. an. 1458. in *sigillacione* presentes.

Sigillacio litterarum, obsignatio; actus sigilli imprimendi; *pecsételés.* Száz. XI. 24.

Sigillale, Sigillaris, Sigillum, *apocha; kötelezvény.* Ger. Schuldschein. Quel. Sieb. I. 290. an 1500. devenerunt de *sigillis* successive flor. Ibid. 321. percepti sunt una cum *sigillalibus.* Ib. 323., 327.

Sigillare, (Du C.) signare, consignare, literis sigillo munitis rem confirmare; *pecsételni.* It. sigillare. Kub. C. Arp. I. p. 105. (an. 1278): litteras presentes sigillo nostro *sigillavimus.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16.

Sigillator regius, notarius; *pecsételő, (kanczellista, jegyző, irnok).* It. sigillatore. Kass. P. P. I. 8. eosque qui præter Cancellariam ad manus Regis erant eiusque mandata exequebantur, non semper nomine Cancellarii aut Vice-Cancellarii, sed etiam nomine Notariorum, secretariorum Scribarum et *Sigillatorum Regiorum* compellatos fuisse.

Sigillifer, cursor (Du C. scribæ); *futár.* Batty. Leg. III. 180. an. 1346: alias cursores appellari solent in iudiciis *sigilliferi* ideo, quod exhibitis sigillis iudicum fieret citatio, quæ cursoribus incumbit.

Sigillitus, sigillatus, sigilli munimine roboratus; *pecséttel ellátott.* Cod. Dip. Kár. I. 183., 123. significamus tenore presencium tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis, quod exspirari possunt de facili gesta presentis temporis, nisi robur accipiant ab apicibus *sigillitis.*

Sigillorum incussor, sculptor sigillorum; *pecsétvéső.* Pest. Vár. Levt.

1. **Sigillum,** sigillo munitum documentum, inde hæ formulæ: *sigillum super aliquem mittere, sigillum proiicere, sigillum dare, cum sigillo vocare,* aliquem sigillo munito documento in ius vocare; *törvény elé idézni.* Statut. Ladislai regis lib. 2. cap. 32. Si quis Regis *sigillum* super aliquem proiiciens, et ipse in curiam venire neglexerit, rationem perdat et lib. 2. cap. 25: Possit iudex *sigillum* suum mittere super quoscunque exceptis presbiteris et clericis. V. Decret. Colomanni Regis: Si clericus habet causam cum clerico, per iudicis *sigillum* laicus cogatur; si vero laicus habet causam cum clerico, per *sigillum* Episcopi clericus cogatur. Hajnik. Perjog. 186.

2. **Sigillum,** retentio; *pecsétzár.* End. p. 438. (Juram. Andreæ II. an. 1232: 10.) nos

vero ... debemus mittere sales ad confinia.. et deponi debent in domibus privatorum, ubi stabunt sub *sigillis* salinariorum.

3. **Sigillum,** (gall. *seigle)* (Du C. sigilum, sigalum) annona; *szemes élet, gabona, rozs.* Buny. Vár. tört. II. 289. Batty. Leg. III. 239. Batty. Cod. I. 26. Locantur autem et redditus eorum (sc. molendinorum) et per *sigilla* dividuntur mensis septembris die primo.

Sigillum compulsoriale, mandato compulsorio appositum sigillum; *a vallató parancs pecsétje.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 10.

Sigillum confessionis, *gyónásbeli titoktartás.* Ger. Beichtgeheimniss. Pár. Páp.

Sigillum deponere, se magistratu abdicare; *hivataláról lemondani.* Jogt. Eml. II. 10.

Sigillum maiestaticum, *fejedelmi pecsét.* Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mor. 52. Hæc *Sigillis* regum *maiestaticis* simillima erant; *maiestatica* diplomatices periti ea dicunt, quæ personas regum, vel reginarum, in amictu regis cum corona et sceptro, quæ maiestatis indicia esse solent, integre exprimunt.

Sigillum mittere super aliquem, in ius vocare; *törvény elé idézni.* Batty. Leg. T. II. 112. (Decr. St. Ladisl.) Comes... *super neminem sigillum mittat.*

Sigillum quærere, literas sigillo munitas postulare; *hivatalos pecséttel ellátott iratot (bárczát) követelni.* End. p. 370. (Decr. Colom. 82): Egressuri de Hungaria a thelonariis tam regis quam comitis, qui exitus tenent, *sigillum* querant.

Sigillum Regis, Regni, *kir. állami pecsét.* Benz. I. H. 278: Sigilla Regis et Regni quinque dantur: I. *Bulla Aurea,* seu sigillum maius, quod Decretis Regni appendi solet auro impressum; II. *Duplex,* quo ceræ impresso privilegia et literæ armales a Rege et Archiepiscopo Strigoniensi subscriptæ expediuntur; III. *Secretum,* quo Rex in præcipuis negotiis utitur; IV. *Judiciale,* quod Locumtenens Personalis *Praesentiae* Regis custodit et sub eo expedit; V. *Annulare,* quod Rex privatis negotijs adhibet. Sunt etiam sigilla Judicum regni ordinariorum, Capitulorum et Conventuum et hæc dicuntur *universaliter authentica,* quibus nempe per universum Regnum fides et auctoritas habentur. Alia sunt *particulariter authentica,* veluti sigilla Comitatibus, Civitatibus et Oppidis singulis propria.

Sigillum Salomonis, Convallaria poligonatum. Linn. Ger. Weiszwurz. *Salamon pecsétje.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sigillum super aliquem proicere, aliquem citare, vocare sigillo apposito; *valakit törvényszék elé idézni.* End. p. 333. (Decr. S. Ladisl. I. 43. an. 1092): Si quis autem regis *sigillum super aliquem proiciens,* et ipse in curiam venire neglexerit, racionem perdat. Hajnik. Perjog. 186.

Sigillum suum mittere, iudicare; *itélni.* Hajnik Perjog. 5.

Sigillum venatorium, *vadászat alkalmával használt pecsét.* Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mose. 37. *Sigilli venatorii* vestigium in prima regum periodo, qui magis rei publicæ causa regnum oberrare quam venatu se oblectare solebant, tametsi nec hunc aspernarentur, nullum reperio. In secunda vero Carolus Robertus, genium gallicum, sed illius temporis regno invehens, etiam in venationibus non neglecta reipublicæ cura, litteras donationum expediebat, idcirco etiam *sigillum,* quo illas signabat, *venatorium* appellabat, quod plerumque mediocre vel anulare erat.

Sigillus, i, pro: *sigillum.* Tör. Tár. 1888. p. 566.

Siginarius, pro: saginarius, sagmarius, signarius, equus sarcinarius; *teherhordó ló.* Ger. Lastpferd. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Siginor, (Du C.) Gall. seigneur = dominus. Bonfin. Ad leges Hung.

Sigismundea, V. *Sunda.* Száz. VIII. 4.

Siglæ, (Du C.); *jel, betü.* Numi Hung. 23. 167. *Siglae* seu iuxta Ciceroneum literæ singulæ in scripturæ compendium adhibitæ sunt initiales vocis cuiusdam characteres, inde a Sæculo XII. et XIII. in Chartis ac inde ab Emerico rege in numis quoque Hungariæ visibiles; vel *simplices* vel *compositae* designant (monogrammа), iam Principis, iam loci monetalis, iam denique Comitis Cameræ nomen aut utrumque. Cf. Sigla, orum ap. Justin. Ep. ad Antecess. §. 3. Id. Cod. 1., 17.. 2. §. 22.

1. **Signaculum,** (Du C.) signum; *jel.* Tkal. Mon. Ep. I. 22. an. 1209, super arbores crucis *signaculis* itur ad viam. Han. Mon. Jur. II. 119. termini seu *signacula.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 49. Cf. Prudent. Psych. 360.

2. **Signaculum,** (Du C.) sigillum, annulus signatorius; *pecsét.* It. segnàcolo, sigillo, segno. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 16. sub his litteris precepto meo inscriptis et *signaculo* meo sigillatis. Cf. Appul Flor. 2. p. 346; Ulp. Dig. 15., 3., 1. §. 36.

Signanter, (Du C.) præcipue, imprimis; *jelesen, különösen.* Tag. Erd. II. 188. an. 1762: *signanter* in Sclavonia existentes silvæ. An. Sc. I. 289. an. 1557. Opin. Deput. 30. Dipl. Reip. Rag. 109. D. Ráczk. 75.

Signare boves, connumerare signis inurendis; *bélyeget sütni ökörre.* Szék. Okl. III. 309.

Signator boum, V. *Boum signator.* Szék. Okl. III. 311.

Signatum, i, *jelelmény.* Vern. Log. 44. Id vero, quod per signum indicatur, vocatur *signatum.*

1. **Signatura,** æ, elenchus (Du C. al. s.); *birósági jegyzék.* Arch. Rák. 1., 12. Ráti uram *signaturája* vmely rézről s köpenyegekről. Hajnik. Perjog. 227.

2. **Signatura,** (Du C.) approbatio, subscriptio; *hitelesités, aláirás.* Tör. Tár. XIII. 20. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 64. aureorum, imaginem Corvi... (quæ erat Matthiæ Regis Corvini *signaturae* nota) referentium. Száz. VII. 667. Pesty Ször. III. 372.

Signatura boum, præstatio Siculis impendens, qua tenebantur unum assatum bovem præstare, dono dare; *a szabad székelyeket terhelő ökörsütési ajándék.* Benkő. Im. Nat. Sic. 61. Dum Regina masculum primogenitum peperisset aulæ regiæ, sextum quemque bovem (e quadrimatis et grandioribus) offerebant. Et hæc Hungarice *ökörsütés,* latine *signatura boum:* quod bobus forte Regi obvenientibus stigma fuerit inustum.

Signatura gratiæ, officium apostolicum, in quo de venia et impunitate agebatur; *pápai kegyelemügyi hatóság.* V. *Signatura justitiae.* Kon. Egyh. 256.

Signatura iustitiæ, summum iudicium curiæ romanæ, penes quod est potestas inferiorum iudiciorum sententias rescindendi; *a római curia legfőbb semmisitő törvényszéke.* Kon. Egyh. 255. Cher. Jus. Ecl. I. 215. Judices Rotæ dicuntur auditores... Sunt autem divisi in tres classes, quarum quælibet quatuor iudices continet et appellatam ex una classe ad aliam admittit V. *Signatura Justitiae,* quæ est Tribunal decidens, utrum causa quæpiam adpellari possit, dum id e iure scripto non satis determinari potest. VII. Signatura gratiæ, in hac tractantur causæ, quæ ex gratia pontificis dependent e. g. ut a causa non appellabili appellata concedatur.

Signaturæ, meræ notæ; *puszta jegyzékek* (hitelesitetlenek). Georch. H. T. IV. 116.

Signaturæ Altissimæ, subscriptiones regiæ; *legfelsőbb jegyzések.* Kass. P. P. I. 275. De benignis Manualibus Regiis et *Signaturis Altissimis, a királyi kéziratokról, levelekről, legfelsőbb Jegyekről, Jegyzésekről!*

Signatus est hic, humatus, sepultus est; *eltemetve.* It. segnàre = ein Kreuz worüber machen. Wagn.

1. **Signetum,** insigne, scutum, cui arma gentilitia insculpuntur (Du C. al. s.); *czímer.* Werbőczi 295. Item quod exnunc disponatur unum Sigillum, in quo sit *signetum* crucis sicut *signetum* Regni Hungariæ.

2. **Signetum,** (Du C.) 1. parvum sigillum, quod *secreti* vulgo appellant, quo literæ clausæ obsignantur ex obsoleto gallico *signet,* 2. vexillum ornans imago; *kis pecsét, titkos pecsét,* a zászlót ékesitő képet is jelenti. Tör. Tár. 1893. p. 24. Batty. Leg. III. 636. an. 1498: *signeto* alicuius Notarii publici subsignato. Batty. Leg. III. 512. an. 1460: qui mandatum... habuerit aliquem citandi, monendi, denunciandi per *signetum:* Fjp. Szám. 266. an. 1428: pro *signeto* civitatis dedimus.

3. **Signetum,** cauterium (Du C. al. s.); *bélyeg, sütővas.* Kronst. II. 508. unum *signetum* ad octoalia civitatis signanda paravit; et. 649.

Signipotens, (Du C.) miraculorum patrator; *csodatevő.* Nagy. Hier.

Signoria, æ, (Du C.) dominium, dominatio; *felsőség.* It. signoria. Gall. seigneurie. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 140. Et si accideret, quod homines Racusij dubitarent de *Signoria* Comitatus Chelmi, Ib. Et si homines Spalati haberent dubium de suprascripta *Signoria* Racusei, debent ire ad illam partem de Preulach super ripam et ad pupes barcharum ipsorum.

Signorina, æ: herula, filia nobilis, ex serm. it.; *kisasszony.* Száz. 512.

Signum, meta, scopus; *czél.* It. scopo, bersaglio, segno. Georg. Sirm. I. 219. Postea cum illa ingenia inceperunt sagitare *signum,* id est celt.

Signum evigilationis, classicum; *riadó.* Ger. Reveille. Reg. Turm. Præt. 151. Hora sexta matutina hyeme et æstate matutina *evigilationis signum* (Reveille).

Signum linguæ, *jel, táblácska,* (mely a nem latinul beszélőnek adatott). Teutsch. Schulord. I. 46: oratoris est lites minores, præsertim *signi linguae* componere (367: die älteren Schulordnungen kennen das *signum latinitatis* nicht, ein eisernes Stäbchen, das derjenige erhielt, der nicht lateinisch redete; er wurde dann bestraft).

Signum metale, meta; *határjel.* Szék. Okl. I., 110. Nagy Jus. Trans. Sax. 197.

Signum probatorium, *érték becslő árjegyzék.* Juriev. Jur. Met. 76. Mutungatio institui debet coram concernenti Judicio Montano: O. M. 11. proinde pro ratione loci vel coram Judicio montano Districtuali vel coram Substituto; et quidem in regula scripto fieri debet cum exhibitione ei advoluti et ad in ea expresse provocati *signi probatorii* (Währzeichen), erga depositionem taxæ mutungalis.

Signum quietis, *takarodó.* Ger. Retirade. Regul. Turm. Præt. 152. hora decima vespertina ... *signum quietis* (die Retirade).

Signum subarrationis, annulus pronubus; *jegygyűrű.* Passim in iure hungarico.

Silencialiter, silentio; *csendesen.* Ger. schweigend. Chr. Dubn. 162: in media nocte Kestutus cum suis *silencialiter* se subtraxit.

Silenter, tacite, silentio; *hallgatagon.* Batty. Ger. 342. quarto die *silenter* exivit. Cf. Juvenc. 3., 462.

Silentiarii perpetui, V. *Silentium perpetuum.*

1. **Silentiarius,** i, (Du C.) a secretis, minister arcanorum Principis; *titkár.* Pár. Páp. Cf. Cod. Justin. 3., 28., 30. fin. 15., 62., 65.; Inscr. Orell. no 3194.

2. **Silentiarius,** i, cui interdictum est iure agendi (Du C. al. s.); *megállitásában elmarasztaltatott ügyész; hallgatóvá tétetett prókátor.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 304. Huic pœnæ (silentio) soli Procuratores possunt esse obnoxii et tunc *silentiarii* dicuntur. Jókai Kárp. Z. 630. — Szirm. Glos. 177.

Silentium, *hallgatás, az ügyvédkedéstől való eltiltás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 303. est etenim *Silentium*: Pœna, qua Procurator, ob delictum contra fidem et officium suum commissum, stallo agendi privatur. Georch. H. T. IV. 48.

Silentium perpetuum, patronis nota infamiæ notatis munus agendi, intercedendi in perpetuum abolitum, interdictum; *az ügyvédkedés örökös megvonása.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 214.

Siler, (gaiz venichel, Gaisfenchel, Dief.); *menta.* Schläg. 872. Cf. Plin. 16., 18., 31.; 24., 10., 44.; Verg. Georg. 2., 12.

Silica, pro: siliqua, trewer (Treber), Træster (Trester) Dief.; *maláta, törköly.* Schläg. 1525.

Silicernius, i, (Du C.) senex, ætate gravis; *legörbedt vén ember.* Comen. 38. Cf. Ter. Ad. 4., 2., 48. Cinc. ap. Fulg. 560.

Silindria, Celyndria, lignum fabrile; *ácsfa, épületfa.* Fjp. Szám. 217., 386., 400., 491. Item dedimus pro *silindriis* fl. ... tulit den 600. pro *celyndriis* stb.

Siliquosus, siliquarum, vesicularum plenus; *hólyagos.* Bene Med. II. 282.

Sillaba, æ, litteræ; *betü.* Tör. Tár. 1887. p. 181. ornamentum de purpura Tartarica blavei coloris cum sillabis Grecorum.

Silva coquine, silva ad coquinam necessaria producens, suppeditans; *(kohnyaerdew) konyhaerdő.* Szam. Tih. apáts. p. 31: 1109. *Silvam coquine,* que circumiacet in metis O. L. D. 11.

Silvana terra, terra silva obsita; *erdős vidék.* Száz. III. 705.

Silvanatus, us, officium silvarum procurandarum; *erdőhivatal.* Germ. Forstamt, Waldamt. Szirm.

Silvanectarium, domus eremitarum in silvis degentium V. s. *Expositorium; erdőben levő remetelak.*

Silvens, canis communis; *kamasz kutya.* Kov. Form. St. XXVII. *Silvens* Kamaz Idria dat latices, oleum cadus amphora vinum. *Silvens* et velter molosus clancula turper. Hinc odorinsecus listicus catulus leporarius.

Silveri Burum, promontorium cypressorum; *cziprusok hegyfoka.* Rák. Ön. 336. l. 8—10. (9): ... amœnum pratum in oppositis Asiæ ripis relegi, quem Turcæ *Silveri Burum,* seu promontorium cypressorum vocant ...

Silvorium, crematum, vinum adustum e prunis; *silvorium, szilvapálinka.* Jókai Kősziv. V. 14. *ó-silvorium.* Epp. I. 69.

Silvula, dem. ad silvam; *haraszt (horoszt).* Eszt. Okm. p. 116. (Briccius Magist. Cruciferorum an. 1270): cum *silvulis,* quæ vulgo *Horost* dicuntur. Rač. Mon. Sl. VII. 92. an. 1072. Cf. Colum. 8., 15., 4.; Sidon. Carm. 9., 229. [Pár. Páp.

Simandrum, V. *Agiosymandrum.*

Simarius, i, equus castratus (fors a simare [ap. Du C. mutilare] castrare, semarius semi mas; *paripa, herélt ló.* Schläg. 1356. (dalm).

Simea, pro: simia; *majom.* Fr. Lib. Rt. II. 74. unam cathenam pro collo *simee* Regie Maiestatis.

Simella, (Du C.) panis siligineus; placentulæ genus, quæ alibi *foltata* dicitur; *zsemlye.* Kronst. III. 255., 613.

Simiacum, locus pascuationis cum tugurio pastoris; *legelő hely.* Han. Mon. Jur. P. I. 88. si cui comburatur ... *simiacum* et domus.

Simila, æ, panis siligeneus; *zsemle.* Ger. Semmel. Eszt. Okm. p. 72. (Johannes Strigon. Archiep. 1211.) quod de redditibus illius ecclesiæ cuilibet Canonico *simila* tribuatur.

Similago, farina siliginea (Du C. panis ex similagine); *zsemlyeliszt.* Kronst. III. 514., 515. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 111. Cf. Plin. 13., 10., 20.

Similare, (Du C.) habere similem; *hasonlónak tartani.* Reg. S. Ben. proœ. 67. Qui audit verba mea et facit ea, *similabo* eum viro sapienti.

Similaris, eiusdem qualitatis, homogeneus; *egynemü.* It. similare. Vern. Met. 40. Hæc est ratio, cur etiam partes totius cuiuspiam *similares* dicantur, si invicem, et a toto nonnisi quantitative, dissimilares vero, si qualitative differant.

Similia, simila; *zsemlye.* Máty. 115.

1. **Similitudinarius,** 3., (Du c. al. s.) assimulatus, fictus; *látszólagos.* Pel. In Epiph. s. II. c. 3: Utrum hæc stella vera fuit, aut tantum *similitudinaria.*

2. **Similitudinarius,** (Du C.) similis, uniformis; *egyenlő.* Fej. X. 4., 504. ut ipsi more et ad instar civium prædictarum civitatum, quarum ritu seu *similitudinario* typo, iuribus et consuetudinibus fruuntur.

Simillarius, (Du C. similarius) pistor similæ; *zsemlyesütő.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. (ee) Magistri in *simillarios* diligenter attendant, ut pisturas suas e puro tritico et butiro conficiant.

Simitum, cerussa; *fehér ólom.* Ger. Bleiweiss. Vect. Ref. O2: Centenario *Simiti,* Bleiweiss.

Simonia, (Du C.) sacrorum nundinatio, mercatus sacrilegus; *szent dolgokkal való üzérkedés.* Wagn.

Simonia confidentialis, quum quis sub turpibus conditionibus in emolumentum alterius beneficio renunciat; *szentségárulás; midőn valaki javadalmáról lemond egy harmadiknak javára, hanem piszkos kikötések mellett.* Kon. Egyh. 427.

Simonia conventionalis, cum quis turpi pacto inito beneficio renunciat; *szentségárulás, ha már az alku is létrejött.* Kon. Egyh. 427.

Simonia mentalis, quæstus cum beneficiis, cui inest studium emolumenti; *szentségárulás, ha csak a szándék is nyereségre irányozva vala.* Kon. Egyh. 427.

Simonia mixta, quæstus cum beneficiis ab una tantum parte effectui mandatus; *szentségárulás, ha csak az egyik fél által vétetett foganatba.* Kon. Egyh. 427.

Simonia pura, quæstus cum beneficiis a neutra parte adhuc effectui datus; *szentségárulás, ha még egyik fél részéről sem vétetett foganatba.* Kon. Egy. 427.

Simonia realis, quæstus cum beneficiis, quum et pactum et factum locum obtinet; *szentségárulás, ha nemcsak az alku, hanem a teljesités is hozzájárult.* Kon. Egyh. 327.

Simoniace, V. *Simoniacus,* per quæstum; *üzérkedési módon.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 117. De *simoniace* vero ordinatis iuxta postulationem tuam certum tibi non possumus dare responsum ... *simoniace* ordinentur.

Simoniacus, derivatum a voce *Simonia,* a Simone Magno dicta Sacrorum venditio, unde etiam *Simoniaci* appellati, qui hac labe infestantur (Du C.); *szentségáruló.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 117. in suis tamen possint ordinibus remanere, quia *simoniaci* non sunt. Fej. III. 300. Brezny. 139.

Simpaticus, 3.; *(συμπαθικός)* consentiens, consentaneus; *együttérző, rokonszenves.* Rák. Ön. 221. l. 19—21. (20): ... cogebas me ire in Galliam in regnum, quod videre semper desideraveram et inter nationem, quam *simpatico* quodam affectu diligebam ...

Simphonizare, canere fidibus; *énekelni zeneszó mellett.* Georg. Sirm. 1., 93. corizabant, *simphonizabant,* scortizabant cum puellis Regine.

Simphorisator, mendum pro: stupanizator; *csepes.* Ger. der das Werg hechelt. Schläg. 1004.

Simplicitudo, simplicitas: candor animi; *egyszerüség.* Vern. Phil. Mor. 147. Qui ita agit, rationem agendi manifestat harmonicam, *simplicitudinem* moralem præsefert.

Simpliculus, (dem. ex simplex) stolidus, stultus; *együgyü.* Fej. Jur. Lib. 55 *simpliculis* fucum fecerunt.

Simplificare. rem simplicem reddere; *egyszerüsiteni.* Törvt. Msz.

Simplificatio, rem simplicem reddere; *egyszerüsités.* Opin. 1802. f. 2.

Simpulator, (Du C.) conviva a gr. *σὺν* et epulator; *vendégtárs.* Nagy Hier.

Simula, semelle (Dief.); *zsemlye.* Schläg. 1847.

Simulacra præliorum, intelligendi sunt ludi bellici hoc tempore magno apparatu et pompa repræsentati; *harczjáték.* Isthv. IV. 52.

Simulatim, clam, simulate; *titkon, tettetve.* Georg. Sirm. 1., 48. et imprimis tremebant publice vendere, hawd tamen *simulatim* et tabulam boli non presumebant infra mitere.

Simulative, (Du C.) simulando, simulate; *tettetve.* Tör. Tár. VI. 49. fictive, *simulative.*

Simulatorie, simulate; *tettetve, színből.* It. simulatamente. M. Flor. Fontes. Chr. pict. Vind. II. 188. Dixitque regi *simulatorie.*

Simultanee, unā; *egyetemben.* Törvt. Msz.

Simultaneitas, æqualitas temporis; *egyidejűség.* It. simultaneità. Vern. Met. 22. Relatio autem in tempore est *simultaneitas,* si eæ uno eodemque tempore aut successio, si diversis temporibus existant.

Simultas, concentus (Du C. conspiratio); *együtthangzás, együttérzés.* Pel. Serm. Requiritur *simultas* verborum cum intinctione aqua, et tanta sufficit *simultas,* quod unum non sit finitum complete et totaliter sine alterius inceptione. Hiem. 23. k.

Sin, pertica; *sín.* Germ. Schiene. Arch. Rák. VIII. 347. Viginti pertices ferri longæ et aliæ breviores vulgo *sin* decem.

Sinapinus, 3., ad sinapim pertinens; *mustár* . . . Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 283.

Sinare, (fors: approbare) (Du C. al. s.); *helyeselni, jóváhagyni.* Sup. An. Sc. II. 225. an. 1427: promittentes . . . quod arbitrium . . . susciperent et *sinarent* . . . quod ex . . . marcis quinquaginta marcas parti arbitrium *sinanti* . . . solvere teneatur.

Sincerisare, confidenter loqui; tractare aliquem; *bizalmaskodni.* Jókai Debr. lun. 70 mikor a szomszédasszonyok kezdenek *sincerizálni.* Et passim.

Sincerisatio, usus familiaris; *bizalmaskodás.* Tör. Tár. 1892. p. 629. persuasionibus igitur et suis *sincerisationibus* laboravit nonnullos a Suecis abstrahere.

Sinceritas, atis, Titulus, quo Báthory oratores Polonum ornavit. Epist. Proc. P. III. p. 213. hortamur . . . velint *Sinceritates* Vestræ . . . curare.

Sinceriter, (Du C.) sincere; *őszintén.* Faber. Urk. 108. an. 1496. Thom. Archid. Hist. Sal. 345. Cf. Gell. 13., 16., 1.

Sincerius, rectius (Papias); *helyesebben.* Batty. Ger. 185. *sincerius* . . . dicit Apostolus.

Sincopare, contrahere; in breve cogere (Du C. syncopare); *rövidíteni.* Batty. Leg. III. 563. an. 1489: *sincopant* divinum officium.

Sincopis, (Du C. Syncope) defectus cordis; *szívbaj.* Andr. Pann. 37. Incidunt ebriosi in homicidia, adulteria, furta . . . podagras, *sincopim* et crebrius suffocati in puncto moriuntur.

Sincoran, V. *Sinkorán.* Kövy El. 128. Hinc canes Anglicos *Sincoran* dictos ne intertenere quidem licet.

Sincronus, 3., a gr. σύγχρονος, coævus, æqualis; *kortárs.* Burian. Blandr. p. 28: quod ipsam Reginam Arianismo infectam præterquam quod nulla *sincrona* manus notet.

Sindicare, (Du C. syndicare) rationes contrascribere, acri censura carpere V. s. *Abinare; ellenőrizni.* It. sindacare.

Sindicaria, æ, munus, officium ita dicti *sindici; ügyészségi hivatal.* Star. XXVII. 75. an. 1267.

Sindicarie, per sindicum, advocatum; *hivatalosan, ügyészileg.* Ljub. Mon. Sl. II. 144: cartam *sindicarie* scriptam.

Sindicarius, 3., ad sindicum, curatorem pertinens; *gondnoki.* It. sindicale. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 500. indiccione tercia die sexto intrante mense Martij, procuratorio, *sindicario* et actorio nomine pro predictis dominis Paulo Bano etc.

1. **Sindicatus,** us, (Du C. Syndicatus), munus, officium procuratoris; *gondnokság, gondviselőség.* It. sindicato, proccurèria. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 72. nobilis viri domini Micha Petri de Spalato, Sindici et procuratoris Communis ac singularium personarum civitatis Spalati, prout de eius *Sindicatu* patet per instrumentum publicum.

2. **Sindicatus,** i, facultas, potestas agendi (Du C. syndicatus); *felhatalmazás.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 160. an. 1422: nostri deputati . . . non petierunt videre libertatem vel *sindicatum* . . . ambassiatoris possendi venire ad pacem.

3. **Sindicatus,** us (Du C. Syndicatus) relatio rationum; *számadás, beszámolás.* It. sindacato. Tör. Tár. XI. 53. tenor *sindicatus* Januensium.

Sindicus (Ambasciator) legatus, actor, (Du C. syndicus 1.); *követ.* Luc. Regn. Dalm. 172. Ambasciatores sive *Sindicos* constitutos fuisse ad componendas res Jadrensium restitutorum. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 108. XI. 397. Ego Magister . . . *sindicus,* actor et procurator.

Sindon, onis (Du C.) species panni, byssus tenuis; *gyolcs, vászon.* It. sindone. Monm. Comit. Trans. V. 196. De *Sindonibus* et telis. Ab uno bal *sindonis* galler f. 2. Cf. Martial. 2., 16.; 4, 19.; 11., 1.; Auson. Ephem. in parecb. 2.

Sindon Renensis, species panni byssus tenuis Renani; *Rajnai finom gyapot.* Tör. Tár. 1887. p. 188 . . . alba de *sindone Renensi.*

Sine, pro: præter, extra; *kivül.* S. de Kz. Chro. I. 1., 3: Sed quia gygans Menroth uxores alias *sine* Eneth perhibetur habuisse, ex quibus absque Hunor et Mogor plures filios et filias generavit. Chr. Dubn. 206. Batty. Ger. 47. sed ego aliud quæro *sine* hoc cœlo.

Sine sua sponte, invitus; *önkénytelenül.* Fjp. Anon. 4. b. et subiugati essent *sine sua sponte* duci Almo.

Singarus, i, cingarus; *czigány.* Tör. Tár. 1891. p. 261.

Singillativus, 3, singula prosequens; *külön-külön.* It. singolo, separato. Kass. Jur. Civ. 1., 10. Peculiariter advertendum, ut quævis distincta prætensio peculiari sua Actione quæratur, id est, ut quævis actio sit *singillativa.*

Singulares singularitate cumulativa, testes, qui unius causæ alias atque alias sed ad eandem rem pertinentes res enumerant. Georch. H. T. IV. 149. De elfogadtatnak az ollyan egyre-vezető egyes tanúk *(singulares singularitate cumulativa),* melylyek azon-egy tárgynak más-más ugyan, de egynemű és egyre-vezető környülállásait számlálják elő.

Singulari nomine aliquem compellare, fraterno nomine compellare; *tegezni.* Ger. duzen. Wagn.

Singularismus, conditio, qua quis omnia aliter facit; *különczködés.* Ger. Sonderlichkeit. Otia Bachm. 124. Lutheranismum speciosum repudiavi, *singularismus* non substitit.

Singularista, æ, qui omnia alio modo facit; *különczködő.* Ger. Sonderling. Otia. Bachm. 122. Credo te *singularistam* id invitum facere.

Singularitas diversificativa, *ellentétes egyediség.* Kövy El. 684. Si testes dissentiant, erunt tantum singulares et quidem, si singularitate sibi in vicem repugnante opponantur, plenam probam non faciunt, quia contraria fatentur; eodem redit *singularitas diversificativa* seu discrepans, dum diversa narrant, quorum unum alterum non iuvat.

Singularitas testium obstattva, si singuli testes sibi contradicunt; *ellentmondó egyediség.* Törvt. Msz.

Singulus, 3., inusitatus singularis numerus pro: *unus,* unusquisque; *egy-egy.* Szék. Okl. III. 141. de septem Sedibus Siculorum *singulum* equum. Cod. de Sztára. II. 38. grossum *singulum.* Verancs. V. 51. in . . . doliolis, quorum *singulum* continet . . . millia tallerorum. Cf. Plaut. Cist. 4., 2., 34: Gell. 19., 8., 5.

Sinistreijtas, ratio a lege abhorrens; *törvénytelenség.* Fabr. Urk. 50. an. 1432: Cristanus . . . diœcesis verus pastor ac rector ecclesie, in eadem licite non intrusus . . . per aliquem modum *sinistreijtatis.*

Sinistreitas, (Du C. sinisteritas) infelicitas, sinistra fortuna; *balszerencse.* Szék. Okl. I. 110. nec alicuius *sinistreitatis* dolo circumventi.

Sinistrum, casus adversus; *baj, balszerencse.* Star. I. 146. an. 1374. in eorum damnum pariter et *sinistrum.* — Dip. Reip. Rag. 66.

Sinkorán, *vizsla.* Kelem. Ins. Jur. Pr. II. 37. Peculiari autem ratione canes Anglico-Venatici *Sinkorán* ex Gallico, ut videtur, *Chien-Courrant,* quod canem celerem notat, ita dicti, etiam ali, servarique vetantur. Art. Diæt. Pos. 24. Arch. Rák. VIII. 360.

Sinocossa, æ, (sl. seno kositi) campus feni; *szénarét.* Han. Mon. Jur. P. I. 185: *sinocossa* seu campus fœni . . . reservatam pro equorum pascuis. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434. quod pratum sive *sinochossa* positum sub castro.

Sinodalis, ad sinodum pertinens (Du C. Synodalis); *zsinati.* It. sinodàle. sinòdico. Cod. Dip arp. Cont. IV. 17. ubi testes *sinodales* ad hoc electi et iurati deponere consueverunt.

Sinopis pontica, color rubeus (Du C. Sinopis, color viridis); *piros szin.* Schröer. Arch. Gr. et R. 22. Postea quatuor coloribus et quidem: atramento, schwarz, *sinopide pontica,* roth, *melino,* weiss et *sile,* gelb, utebantur pictores. Cf. Plin. 35., 6., 13.; Vitr. 7., 7.; Veget. 2., 16.. 3 et 5.

Sinus deceptorius, ab hungarico: *csalóköz.* Schüttinsel. Szegedi Rubr. Pars. II.

p. 48: Csalóköz insulæ libertates veteres observentur, in eductione frumenti (Insula Danubii, quæ Posonium et Comaromium jungit, dicta gentis idiomate: *Sinus deceptorius*, quod viatori brachium Danubiale trajicienti ob latitudinem suam imponat, ut credat nil amplius ejusdem fluminis trajiciendum restare: Vel, ut alii contendunt; quod exundans persæpe restagnansque in agris Danubius spem pulcherrimæ segetis, quam isthæc plaga solet producere, succidat, sicque cultores decipiat). Decret. Ferdin. I. 1546.

Sipho incendiarius, sipho ad incendium compescendum; *tüzi fecskendő.* Rau. Elem. p. 108.

Sirenula, demin. a *sirenes; kis szirén.* Bocat. Hungar. p. 363: Desidia hæc habet, *Sirenula* blanda, Voluptas.

Siricum, sericus, serica; *selyem.* It. seta; serico. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 7. In Sancta Maria uno panno *di sirico.* Ibid. XI. 23.

Siricus, 3., sericus; *selyem...* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. Hoc est exemplum cuiusdam privilegij Regalis muniti appensione cuiusdam sigilli magni rotundi cum *cordula sirica* crocei et rubei coloris.

Siringa, æ, sipho ad incendium compescendum; *vizi puska.* Ger. Feuerspritze. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 404: conclusum est, ut pecunia illa... *siringae* vulgo *vizi puskák* compararentur.

Sirizum, sericum (Du C. siricus) V. s. *Giallus; selyem.*

Sirix, icis, (Du C. sirica) pannus sericus; *selyem.* Száz. XV. 227. in cordula gialla *siricis* cum cera alba.

Sirocalis, meridionalis, australis; *déli.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 79. an. 1434: a parte *sirocali.*

Sirochus, i, regio australis; meridies (Du C. Ventus Euronothus); *délkeleti.* It. scirocco. Gal. sudest. Ljub. Mon. Sl. XXI. 68. an. 1434: congeries lapidum... que est posita... a parte *sirochi.*

Sischalia, idem ac Senescallia, officium domus rusticæ, œconomiæ seu rei familiaris administratio (Du C. Sischalus); *háztartás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 23. similiter et decimas proprii laboris omnium dominorum quoquomodo laborancium et croacarum, bovariarum, iugerum, coloniarum, nemorum, saginatorum, *sischalie*, merescacie, brolii, ancingiarum et decimum nummum pascinacii.

Siska, sclopetum cupreum; *siska.* Szék. Okl. IV. 288.

Sistorium, storea (Du C. al. s.; *gyékény.* Ger. Binsenmatte. Schläg. 1141.

Sita, æ, fors. *sica.* V. s. *Arma* æ, 1.

Sitamentum, V. *Sittamentum.* Ljub. Mon. Sl. II. 253: baliste C bene furnite omnibus necessariis et *sitamento.*

Sitarca, æ, (Du C. Sitarchia) sacculus, crumena pani deferendo; *tarisznya.* Mon. Com. Trans. V. 200. an. 1603. a 100 *sitarcis* ex pilo factis.

Sitibundus, 3., sitiens; *szomjas.* It. sitibondo. Fej. IV. 2., 444. laudabilis prodigialitatis *sitibundo* æstu — mercedem gaudemus.

Sitocomia, æ, (Du C. sitocomi) officium atque cura annonæ et cibi militaris; præfectura annonæ; *élelem beszerzési hivatal, kasznárság.* M. Soiterus De Bello Pannonico p. 588. *Sitocomiae* munus atque omnis annonæ militaris cura huic erat demandata. Pár. Páp.

Sittamenta, orum, arma sagittea; *ijak.* Ljub. Mon. Sl. II. 66.

Sittamentum, alimentum, annona; *készlet, élelmi szer.* Ljub. Mon. Sl. II. 343: mittatur *sittamentum* et pecunia.

Situare, ponere, collocare (Du C.); *elhelyezni.* Gall. situer. Pel. De ascensione Dom. s. I. c. 3: Versus quippe plagam orientalem paradisus *situatus est.* Kass. Prax. I. 276.

Situatio, (Du C.) conditio, situs; *helyzet, fekvés.* Kuk. Jura. II. 281: Cognoscent... quam ardua fuerit... ablegatorum *situatio.* Knauz. M. E. Str. I. 129., 151.

1. **Situla,** (Du C.) mensura liquidorum; *roncsika, rocska.* Ger. die Gelte, Sächter. Schläg. 1107. Cf. Plaut. Amph. 2., 2., 39. Paul. Dig. 18. 1., 40. fin. Poët. in Anthol. Burm. 1. p. 493.

2. **Situla,** Serpens quidam; *kigyófaj.* Pel. Serm. Mordet serpens, qui *situla* dicitur, de quo dicunt naturales: quod *situla* genus serpentis, si quem mordeat usque ad mortem sitire facit. Aest. 42. i.

Situla incendiaria, hama; *tűz vödör, -csöbör.* Ger. Feuereimer. Rau. Elem. p. 110.

Skarlatin, pannus cocco tinctus; *skarlát.* It. scarlatto, scarlattino. Thök. Diar. II. 324. Una chlamÿs ex rubro *skarlatin* argenteis fimbrÿs.

Slap, mola; *malom.* Luc. Reg. Dalm. 234. Item molendina sive *Slap* cum flumine Karka, quæ nunc possidere dignoscuntur, eisdem in perpetuum gubernanda commisimus.

Slapus, i, *saláp.* Dief. slappe. Ljub. Mon. Sl. II. 43. an. 1339. *Slapus* cum cerveler. Ibid. III. 306.

Slavinicus, slavus; *szláv.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 10. sicut vos estis in barbara seu *Slavinica* lingua Deo sacrificium offerre delectatur?

Slavisare, slavicam linguam propagare studere; *tótositani.* Száz. XV. 34.

Slavista, æ, studiosus linguarum slavicarum; *szláv nyelvet kedvelő.* Száz. VI. 467.

Slavonismus, genus dicendi in Slavonia usitatum. Text. v. sub. *Polonizare.* Hor. Mem. 442. M. Bel. Prodr. 80.

Slovako, onis; *tót.* Sl. slovák. Hor. Mem. 442.

Smaldum, vitrum metallicum (Du C. Smaltum); *zománcz, zománczolat.* It. smalto. Gall. *émail.* Ger. Email, Schmelz. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 36. inter quæ (cappæ) una habetur super se pectorale aureum *smaldo* paratum. Star. XXVIII. 105. an. 1281. de xamito cum *smaldis* et perlis.

Smals, tis, encaustum, liquati colaratique metalli pigmentum; *zománcz.* It. smalto. Tör. Tár. 1886. p. 563. ex *smalte* decorato 562. in *smalte.* — 563. in quatuor angulis *smaltes* habentes. — 561. et *smaltis* decorata.

Smalteus, 3., encausto distinctus; *zománczos.* Tör. Tár. 1886. p. 568. in tabula *smaltea.*

Smaragdulus, i, dem. a smaragdus; *kis smaragd.* Tör. Tár. XX. 185.

Smaruginus, 3., smaragdi colorem habens; *zöld.* Bárczay.

Smegmator, V. *Smigmator.* Bene Med. IV. 278.

Smerek, rhus; *szömörcze.* Cod. Dip. Arp. X. 111. an. 1293. ad unam arborem *Smerek.*

Smigma, (Du C.) *(σμῆγμα)* sapo; *szappan.* Vern. Psych. 55. Debilioris itaque complexionis tepidis potius, in quibus 6 circiter unciæ *smigmatis aromaticis* plantis commixtæ solutæ sunt.

Smigmator, saponis coctor; *szappanos.* Ger. Seiffensieder. Tab. Conscr. Cher. Jus Eccl. I. 289. Egri Levt.

Smindiridæ, gr. *Σμινδυρίδης*, sybarita. Ke. Or. Arist. B. 3. 3: Sapientiam... non noscere *Smindiridas.*

Smiris, pulvis sculpendis vitris; *üvegmetsző por.* Ger. Schmirgel. Vect. Gen. Y42 *Smiris* ad acuendum et poliendum.

Smuciditas, a Germ. schmutzig i. e. sordidus, avarus, per suffixum proprietatem notans fictum voc., signif. idem ac: sordes, spurcitia, avaritia; *piszkosság, galádság, fukarság.* Ger. Schmutzigkeit, Knauserei, Filzigkeit. Vern. Psych. 440. Ad eam (parcitatem) pertinent: *sordities*, quæ in necessariis erogationibus res etiam exigui aut nullius momenti parce emetiri et tenaciter retinere conatur et *smuciditas*, quæ posita omni decentia cultiorique more ipsas necessarias munditiæ indigentias negligit.

Smucidus, 3., sordidus (a ger. schmutzig); *piszkos.* Bene. Pol. 102. in superficie cineres forma spumæ *smucidae* aquæ innatent.

Smyris, V. *Smiris;* Pár. Páp.

Sobelinus, Zibellinus; *czoboly.* It. zibellino. Thök. Diar. II. 376. Tria frusta subducturarum *sobelinarum* fl. 18.

Socagium, (Du C.) servitium socæ. Est enim soca aratrum. Olim enim, qui per servitium socæ terras possidebant, dominis in exercenda agricultura inservire et cum socco et aratro proprio agrum domini arare et colere tenebantur; *az ekevas szolgálata*, vagyis azon kötelezettség, melynél fogva a telek haszonvevője hűbérurának földjét tartozott megszántani, mit utóbb évenkénti fizetéssel megváltani lehetett. Uj. Magy. Muz. III. 199. Si aliquis teneat de nobis *feodifirmam* vel per *Socagium* vel per *Burgagium* et de alio terram teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam heredis.

Sochena, æ, fors. idem quod ap. Du C. sogneia: pensitatio, præstatio pro servitute; *bér.* Rač. Mon. Sl. XIII. 91. an. 1349: promisit mihi dare... victum et vestitum de *sochena.*

Sochus, i, *Scoch* q. v.

Socialis contractus, pactum inter socios; *társasági szerződés.* Gesellschaftsvertrag. Törvt. Msz.

Socialitas, natura proclivis ad societatem ineundam; *társalkodási hajlam.* Törvt. Msz.

Sociare, (Du C.) comitari; sequi, ad obsequium esse; *követni, kisérni.* Prot. inq. 293.

Socidæ pactum, V. *Pactum socidae; marhák haszonbérlése.* Törvt. Msz.

Societas aurifabrorum, cœtus aurif.; *ötvös czéh.* Ger. Goldschmiedzunft. Tunyogi J. kézir. 1638. X.

Societas aperta, *nyilvános társa-*

ság. **Societas tacita,** *csendes társaság.* **Societas superior,** *kültársulat.* V. *Accomandita.* Cod. Camb. Merc. 57. Tres usu magis venientes *Societatum* species sunt: *Apertae:* dum singulorum Sociorum Firma, nomina præterea ac cognomina iudicialiter improtocollata ac Publico per oblatorias literas palam facta sunt. *Tacitae:* dum seu unus tantum, seu plures e Sociis Firma donati per *oblatorias Literas* Publico innotescunt, reliqui vero, licet Tribunali cogniti, collato in Societatem limitato Capitali, in generali adiectione illa «et Compagnie» collective comprehensi latitant. Tandem sic dictæ *superiores Societates* seu in Accomandita, dum nimirum seu unus seu plures privati, collato ad invicem in determinata quantitate capitali mercantilem negotiationem erigunt.

Societas bancalis, societas ærarii mercatorum, s. mensæ publicæ; *banktársaság.* Ger. Bankgesellschaft. Opin. T. II. Sec. II. Accl. (c.)

Societas draconum, a Sigismundo Hungariæ rege instituta. Insigne eius erat de cruce dependens draco; *sárkányrend.*

Societas herilis, societas inter dominos, heros, inita; *gazdai társaság.* Törvt. Msz.

Societas Ignatiana, Loyolitæ; *jezsuita-társaság.* Hor. Mem. 593.

Societas Jesu, Jesuitæ; *jezsuita társaság.* Kaprin. Eloq. II. 668. minimam *Societatem Jesu* hunc in finem erexit.

Societas leonina, denominatio hæc revocanda est ad Aesopi notam fabulam de leone, qui cum sociis prædam dividit; *csaló társaság.* Vern. Phil. Mor. 392. cavendum tamen, ne unius dolo hoc negotium (in societate negotiatoria) in *societatem leoninam* degeneret, ut unus solus habeat lucrum et alter solus damnum, quia non licet cum damno alterius locupletari.

Societas Loiolitica, Jesuitæ; *Loiola Ignácz alapította jezsuita rend.* Hor. Mem. 58.

Societas negotiatoria, *kereskedői társaság.* Vern. Phil. Mor. 392. *Societas negotiatoria,* quo duo vel plures rem aut operam in negotiationem conferunt eo fine, ut lucrum sit commune.

Societas reformatorum, societas sententiis a Gallis præterito sæculo ascitis imbutorum; *az újitók társasága.* Száz. XIII. 48.

Socinia, orum, educilla (Du C. *socina,* officina); *kocsma.* Batty. Leg. III. 403. an. 1427: domos, cellaria, *Socinia* rusticorum confregerint. (Nota Bath.: *Socinia* rusticorum non possunt aliud esse, quam educilla, in quibus nempe *sociantur* ad potum capiendum, præsertim cum de vinis auferendis agatur.)

Socineum, capsula. V. s. *Anchona* 2.; *tartó.*

Socinianismus, doctrina Socinorum (Lælii et Fausti), qui tantum patrem unum deum esse credebant et revelatione traditos fidei articulos negabant; *Socinus tana.* Pauer Athen. VI. 2. p. 277. Not. Rel. II. 247. Száz. XXIV. 438.

Socinianus, antitrinitarius, unitarius assecla Lælii Socini, Itali, Senensis Patritii, natus anno 1525. patre Mariano Socino Juniori; *Socinius követője.* Burian Blandr. p. 131. Fabó. Monm. Evang. II. 80. Not. Rel. II. 247.

Socinismus, V. *Socinianismus.* Czvit. Spec. 114. in Arianismum deinceps, *Socinismum* et Semiiudaiismum prolapsus.

Socius delicti negativus, qui non impedit delictum; *tettet nem gátló bűntárs.* Törvt. Msz.

Socius delicti physicus, qui vi corporis promovet delictum; *testi erővel segítő bűntárs.* Törvt. Msz.

Socius delicti positivus, qui facto promovet delictum; *tettel elősegítő bűntárs.* Törvt. Msz.

Socolaris, (Rački: socolar, falconarius. V. Daničić: rječnik iz književnih starina srbskih); *solymár.* Rač. Mon. Sl. VII. 82. an. 1070.

Socteratorium, sepultura; *temetés.* Star. XVIII. 19. an. 1462. ecclesie reliquit ducat. duos pro anima sua et *socteratorio* cadaveris sui.

Soculus, dem. a soccus; *papucs.* Ger. Socke, leichter Schuh. Kronst. I. 97.

Soda, æ, (Du C.) cephalalgia, dolor capitis sermone arabum; *főfájás.* Argenti 3.

Sodalitas, sodales; *legénység.* Kronst. III. 65: Andreæ . . . cum sua *sodalitate.*

Sodiacus, pro: *Zodiacus; állatöv.* Arch. Rák. II. 69. Asinus *Sodiacum* non ingreditur.

Sodomia, Sodomisis, stuprum, dicitur de famosissima urbe Sodoma; *fajtalankodás.* It. soddomia. Gall. sodomie. Tisztb. Ir. Bod. Hist. Un. Trans. 346. Fœda *Sodomisi* se polluerat Blandrata. Cod. Alv. I. 18.

Sodrere, torquere, (ab Hung. *sodorni).* Georg. Sirm. I. 14. Et omni die in os trudebant et *sodrebant* linguam eius et sic dira morte exalavit de mundo.

Sodus, 3., (Du C.) incultus. V. *Vineatus; műveletlen.* It. sodo. Star. XVIII.

Sœculum, pro: sæculum. Tör. Tár. 1890. p. 406.

Soga, æ, (Du C.) restis, funis; *kötél.* It. soga. Prot. inq. 321. LXVI. et ligatus fuit in collo cum una *soga.*

Sogomator, ab It. *sacoma* = libra, qui librat aliquid V. s. *Savonarius; mérlegelő.*

Soiaragdus, corruptum ab It. *scaricare* pro: scaragdus; *a hajónak kiürítése.* Knauz M. E. Str. II. 240., 215. de singulis navibus victualium de *Soiaragdo* datur unus frisaticus. In transsumpto Andreæ a. 1290. «*Smaragdo*» in trans. 1357. *Snaragdo.*

Sol ulefedczi bassi, szpahi agalarum quartus; *a lovasok negyedik rangu vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Sola, æ, (Du C.) solea calcea. V. s. *Parium; talp.*

Sola manu vel bracchio, suis viribus; *önnön erejükből.* Reg. S. Ben. I. 10. Deinde secundum genus est anachoritarum, id est heremitarum horum, qui... *sola manu vel bracchio* contra vitia carnis Deo auxiliante sufficiunt pugnare.

Solachus, i, custos corporis Sultani; *testőr.* Adelm. De orig. Turc. 11. Habet etiam imperator alios custodes corporis sui, qui sunt optimi sagittarii electi ex numero ianizerorum, *Solachi* nuncupantur; hii non vadunt in equis sed sunt ornati framea, brevi arcu cum sagittis, stuphas i. bireta in capite ferunt albas et rectas.

Solaciabilis, solatii plenus; *örvendetes.* Dipl. Reip. Rag. 310.

Solacium facere, adiuvare aliqua re; *(pénzzel) támogatni, könyöradományokat osztogatni.* End. p. 354. (Synod. Strigon. 38): abbates parentibus suis non plus quam ceteris pauperibus *solacium faciant,* quod si abbas inventus fuerit bona monasterii dissipare, ipse deponatur.

1. **Solarium,** (Du C.) Text. v. s. *Gayfus* et *Moenianum,* locus editus supra domum lithostrato pavimento tectus, soli expositus, ad apricandum idoneus, quo nunc quoque utuntur Neapolitani, ita appellatum, *quod soli pateat.* Deinde cum ex tegulis et imbricibus tecta in usu esse cœperint, *solarii* nomen permansit loco, qui tecto contegebatur, fuitque extrema domus contignatio tecto supposita (Forcel.); *padlás, emelet.* It. solago, soffita. Gall. étage. Ger. Söller. Cf. Plaut. Mil. Glor. 2., 3., 69. 2., 4., 25. Augustus ap. Macrob. Sat. 2., 4. Suet. Nero 16. Claud. 10. Pallad. Maj. 11., 1. Ulp. Dig. 8., 2., 17. Inscr. Grut. 173., 1. Inscr. Orell. no 4536.

2. **Solarium,** V. *Sala.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 368. *solarium* magnifice exstructum salam vocant iconismis . . . decoravit.

3. **Solarium,** alias: *salarium,* stipendium, (Du C. al. s.); *bér, zsold.* Quel. Sieb. I. 63. an. 1479. dedi *solarium* ... flor. — Fjp. Szám. 362.

Solatiari, (Du C.) consolari; animum relaxare; *megvigasztalni.* Prot. inq. 185: scio, quando eram parva puella, ibam ad eam ridendo et *solatiando.*

Solatiosus, 3., solatii plenus; *örvendetes.* Fej. V. II. 454. et fidelibus ac fautoribus nostris in Austriæ et Stiriæ ducatibus efficax oportuni patrocinii prætendatis umbraculum et *solatiosi* consilii et auxilii fulcimentum.

Solatorius, 3., solus; *egyedüli, magányos.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 357.

Solatrum, pro: solanum. V. *Stringnus.* Schläg. 882. *muharcz.*

Solaxismus, pro: soloecismus; *nyelvtan elleni hiba,* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Soldanus, i; *szultán.* Pel. De s. Franc. s. IV. c. 5: Tanto fervore prædicare cœpit Christum, ut *soldanus* miraretur. S. de Kz. Chr. I. 3., 1. II. 4., 11. etc.

Soldare, solvere; stipendio conducere; *fizetni.* It. soldare. Dip. Reip. Rag. 370.

Soldarius, miles, stipendiarius; *katona, zsoldos.* Fej. Per. Nom. Magy. 62, Omnes pene tetri, in tetris armis procedunt, nisi quod a hospitibus, quos nunc *Soldarios,* Soldaten, dicimus educati.

Soldat, miles germanicus; *katona.* Száz. XV. 45. SS. = Superat *Soldat,* V. C. = Vincit Curucz.

Soldata, æ, præstatio; *adózás, szolgálás.* Vuch. Jur. Feud. 58. *Soldata* autem est præstatio quædam annua gratuita, quæ e neutra parte transit in hæredem. Morte enim dantis vel accipientis interveniente finitur.

Soldatus, i, miles; *katona.* Gall. soldat. Thurócz. in Colom. Rege 62: quæ quidem civitates per *Soldatos* Parisanorum missos per Cæsarem expulsis Venetis sunt rehabitæ. Tör. Tár. 1892. p. 431. *soldatos* equestres. Ljub. Mon. Sl. I. 173. *paga mittatur* pro *soldatis.*

Soldinaria, æ, stipendium, merces; *bér.* Georg. Sirm. I. 300. Et sic de singulis currebant ad eum propter largam *soldinariam,* id est mensionariam.

Soldinus, i, (Du C.) ut *solidus,* monetæ species. Vicesima pars ita dictæ *lirae. Garas.* Gall. sou. Kuk. Jur. I. 204. nec non de singulis dicis sex denariorum *Soldinos,...* extorquerent.

Soldinus denarius, V. *Soldinus.* Kuk. Jura. I. 202. Quod unum quemque villicum, qui ab huiusmodi collecta mardurinali omnino supportatus esse deberet, in uno floreno auri dicare, nec non de singulis dicis sex denarios *Soldinos.*

Soldizare, militibus stipendium dare; *zsoldot adni.* Star. VI. 5. an. 1463. ad *soldizandum* homines ducentos. Ljub. Mon. Sl. I. 91.

Soleare, equo induere soleas ferreas; *patkolni.* It. ferrare. Kov. Jur. Tav. 251. puta ligonem, securim, *equum soleare,* vomerem et similia.

Soleatio, actus equos calceandi; *patkolás.* Reg. Turm. Præt. 89. Opin. P. I. Sec. II. §. 3.

Solemnisare (documentum), documenti fidem firmare; iuris formula instruere; *hitelesitve kiállitani.* Kisf. Kér. I.

Solemnisatio, confirmatio, auctoritas; *meghitelesitetés.* Georch. Ért. 178. A végintézet külső formájában vagyis *hitelességében (solemnisatio).* Ibid. 190.

Solemnitas, festum; *ünnep.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 180. in tribus festivitatibus Sanctæ Mariæ omniumque Apostolorum Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ, *solemnitate Sancti Dominii,* in consecrationibus Ecclesiarum etc. Cf. *Sollennitas* ap. Gell. 2., 24. fin. Solin. 7. Auson. Grat. act. 36.

1. **Solemnizare,** (Du C.) celebrare, festum agere; *ünnepelni.* It. sollennizzare. Beng. Ann. Er. Cœnob. 73. Et subsequenter Patrum nostrorum introductio *solemnizata* ac fundatio ad mentem pii Fundatoris stabilita fuit.

2. **Solemnizare,** (Du C.) sacrare, consecrare, publicare; *szentesíteni, kihirdetni.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 362. an. 1736: matrimonium... in facie ecclesiæ *solemnizare.*

Solempniter, more, modo solemni; *ünnepélyesen.* Tör. Tár. XI. 29.

Solempnizare, celebrare solennia; *ünnepelni.* It. solennizare. Fej. III. 375. Ut annuatim in festo Sancti Regis, nisi arduo negocio ingruente vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albe teneamur *solempnizare.* Tör. Tár. III. 215.

Solennia Divini Cultus, pompa militaris tempore cultus divini; *disz-isten-tisztelet.* Ger. Kirchenparade. Reg. Turm. Præt. 34.

Solennicare, idem ac *authenticare; hitelesíteni.* Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 99. Testimoniumát által adta, subscribálta s *solennicálta.*

Solennisare, V. *Solennicare.* Kass. P. P. I. 309. descriptasque sua forma subscribere sigilloque suo munire taliterque *solennisatarum* quidem par Magistratuales pro inquiri curantem designatum eidem illico extradare possunt...

Solennitas, præscripta ratio, formula documentis apposita; *kiállitás, fölszerelés, fölkészítés.* Kass. P. P. I. 41. *Solennitates* earum aliæ respiciunt materiam, aliæ formam (sc. recursuum, instantiarum). Cf. Paul. Dig. 26., 8., 19. Ulp. ibid. 1., 7., 25.

Solennitas symposii, V. *Aldomasium.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 150. Tertium confirmatio actus per pocula et propinationem vini, uno vocabulo iuris, adesse debet *solennitas symposii* (áldomás ital, Wisswein).

Solennitales contractus, præscripta ratio, formula contractūs; *a kötésnél megkivántató fölszerelés.* Törvt. Msz.

1. **Solennizare,** V. *Solemnizare* 1. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. I. Adv. s. I. c. 5. Ecclesia eos non *solennizat.*

2. **Solennizare,** publica judicia asservare; *nyilvános biráskodást üzni.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Soleratus, 3., (Du C.) solariis, tabulatis superioribus instructus; *emelettel ellátott.* Star. XVIII. 46. an. 1496. domum terruream, *soleratam* et tectatam.

Solertus, 3., (Du C.) sollers; *ügyes, okos, buzgó.* Ger. geschickt. Thök. Diar. 213. In militia principis neque tartari neque turcæ reperiuntur, rasciani valde pauci, sed ita rigorose seligi et sequestrari non potest, quin duo millia *solertorum* armatorum reperiantur et ausim dicere, absit iactantia verbis, ducenti kuruczones contra trecentos labanczones semper cum aviditate pugnant.

Soleuciani, alias *Hermiani* dicti. *Soleukus követi.* For. Scr. p. 30: *Soleuciani* docebant: Non esse utendum in Baptismo aquâ, sed igne... Negabant *Soleuciani* Spiritum hominis factum esse a Deo per Filium, profectum vero a terrâ contendebant.

Solfuga, alias: solifuga et solpuga; *mérges hangya neme.* Ger. eine Art giftiger Ameisen. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 59. quod aliis locis serpens, hoc *solfuga* est sardeis agris animal perexiguum simileque araneis formā, supersedentibus siquidem, pestem facit.

Solicitarius, 3., solitarius; *magányos.* Verancs. IX. 246. Quapropter et ipsa me ut iam senem curis temporalibus et munerum Reipublicæ administratione vitaque prope fatigatum, habeat excusatum et optantem statum *solicitarium* non condemnet eadem.

Solicitator, (Du C.) V. *Sollicitator* 1. Cod. Alv. I. 22. hogy az az kereskedő ember, kit az panasz illet, most itthon nincsen, megjövén, ha *solicitator* leszen valaki, törvény szerint eligazodik dolga.

Solida moralis, universalis moralis; *egyetemes erkölcstan.* Száz. XVIII. 19. docebitur dogmatica seu positiva item polemica seu controversiæ ac *solida moralis.*

Solidamen, actus solidandi, confirmandi, corroborandi, munimen; *megerősítés, szilárdítás.* Kass. Jur. Civ. II. 88. quæ Partes respectivæ in *solidamen* et tuitionem Jurium suorum produxerint. Cf. Venant. Carm. 6., 2., 144.

1. **Solidare,** stipendium præbere, (Du C. 3.); *díjazni.* S. de Kz. Chr. II. 2., 4: licet pro militia *solidanda* affluentem pecuniam tradidisset. II. 4. 5. galeas, naves et teritas cum Venetis *solidavit.* Chr. Dubn. 97., 98.

2. **Solidare,** (Du C. 2.) firmare, munire; *megerősíteni.* Chr. Dubn. p. 12: Tabernacula... habere consueverat... unum tamen... sic celebre... ut ex laminis aureis mirifice coniunctim *solidata* modo solvi et nunc reconiungi ad tendencium staret voluntatem. Diar. Com. 28. Statibus universis *solidavit* iura. Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. II. c. VII. §. 2. *solidantia* documenta. Cf. Verg. Georg. I. 179. Vitruv. 2., 3. fin. 7., 1. Tac. Ann. 15., 43. Hist. 2., 19. Cod. Theod. 15., 9., 1. Plin. et Cels.

Solidarii, (Du C.) milites stipendia merentes; *zsoldos katonák.* Ger. Söldner. Vuch. Jur. Feud. 173. Interdum et stipendio milites conducti, qui *solidarii* nominati sunt.

Solidatio, solidum reddere, (Du C. confirmatio); *tartóssá tenni.* Batty. Leg. T. II. 390. an. 1255: reparationi, *solidationi* ac *corroborationi* Regni. Cf. Vitr. 5., 3.; 7., 1.

Solidenter, lapsus calami pro: solidentur; Fej. X. I. 546. ut quæ in tempore geruntur, ne simul labantur cum eodem, litterarum testimonio *solidenter.*

Solidescere, corroborari, firmari; *erősödni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 738: hinnulus... crescere et *solidescere*... non potest. Cf. Vitr. 2., 6. Plin. 11., 37., 87.

Solidi Byzantii, (Du C.) Sim. Num. 43. Byzantii similes ducatis venetis aut Florenis aureis Florentinis. Sæpe in antiquis *Solidi Byzantii* vocantur. Ita Dipl. an. 882. centum *auri solidos Constantinianos* memorat.

1. **Solidum,** (fors. idem quod ital. *soletta)* soccus; *lábbeli.* Magy. Tör. Tár. VI. 7. canthari, *solida,* par sindonis et alia huius generis.

2. **Solidum,** (Du C.) *in solidum,* mutuo, alter pro altero; *egymásért.* Gall. solidairement. Georch. H. T. II. 226.

Solidungulus, 3., ungulā solidā; *erős patáju.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 202.

1. **Solidus,** i, species monetæ, quorum 5 aut 10 unum florenum efficiebant. (Sub Bela rege *solidus* 40 denarios valuit). Fjp. Szám. p. 146: 60 gulden ze 5. *solid.* et 109: 13 flor. per 10 *solidos.* Thurócz. in Bela rege I. c. 45.

2. **Solidus,** i, plaga; *bot, ütés.* Germ. Stockhieb. Jók. Epp. I. 167. Vellem, quod accepisset quinquaginta *solidos* = bár ötvenet kapott volna keményűl.

Soliloquium, (Du C.) sermo intimus, inter se dicere; *magánbeszéd.* Selbstgespräch. Száz. XV. 413. Fej. V. II. 412. Rák. Ön. 149. Cf. Augustin. Soliloqu. 2., 7. fin.

Solipsismus, i, proprietas et ratio agendi eius, qui solius ipsius commoda curat et sectatur; solipsismus (solus + ipse) idem est ac Egoismus; *önzés.* Vern. Psych. 455. Quodsi amor exclusive ad nostrum ego referatur: egoismus, *solipsismus,* in vanitate vel superbia vel proprii commodi studio fundatus oritur.

Solipsista, æ, solum se ipsum extollens; *egyedeskedő.* Nagy Hier.

Solisequus, 3., qui solem sequitur, dicitur de plantis, quæ ad solem folia convertunt; *napraforgó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 43.

Solitio, *a lóra való felugrás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. antiqui eo adminiculo stapedes non utebantur, sed saltu coniiciebant se in equos unde exercitium insiliendi in equos, quod *Solitio* dicebatur, non tantum a tyronibus verum etiam a stipendiariis districte semper exigebatur.

Solitior, solito maior; *nagyobb, tüzetesebb.* Batty. Leg. III. 455. an. 1446.

Solium, sal (Saal) Dief. (Du C. 3. solarium, camera); *terem.* Schläg. 1053.

Solius, duntaxat; *csak.* Batty Ger. 26. et passim.

Sollemnisare, (Du C.) V. *Solemnizare.* Pel. Dom. adv. s. I. c. 3: Ecclesia eos non *sollemnisat.*

Sollemnisatio, festum sollemne (DuC.); *ünnepélyesítés.* Pel. In cena Domini s. II. c. 4: Olei consecratio fit in cenæ *sollemnisationem.*

1. **Sollicitator,** executor, exactor; *adóbehajtó.* It. sollecitatore. Jókai Régi jó Tbl. II. 5. Egy hónap alatt ugy ismerte már a miniszterek, kamarások s titkos tanácsosok bejárásait mint egy husz esztendeig szolgált *sollicitator* és rettegésben tartott minden embert. Magy. Tört. Eml. XXX. 102. an. 1567.

2. **Sollicitator,** qui fundationes ecclesiasticas in capitulo administrat; *a káptalanra bizott egyházi alapitványok gondviselője.* Kon. Egyh. 302. Cher. Jus. Eccl. I. 268.

3. **Sollicitator,** concitator; *fölkelésre inditó, lázító, bujtogató.* Szék. Okl. II. 167.

Solliciter, anxie, sollicite, vix; *bajosan, gonddal.* Fej. T. XI. V. Un. 275. meritis *solliciter* enactis.

Sollidare, (Du C. solidare) confirmare, ratum facere; *megerősiteni.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 443. an. 1452: debeant... examinare rationes... *sollidando* illas usque diem, quo illas videbunt. Fej. X. 3. 160.

Solliper, mendose pro: *sellipar* quod vide. Cod. Dip. And. V. IV. p. 322.

Solœcissare, solœcismo uti; *nyelvtan ellen hibát elkövetni.* Rep. Cast. p. 73: Adiectivum et Substantivum genere non cohærere insolens, apud te credo consuetum, qui non uno modo solœcus es, neque uno errore *soloecissas.*

Solœcus, 3., *(σόλοικος),* dicitur de eo, qui sermone corrupto utitur, incultus, rusticus, durus; *hibásan beszélő, müveletlen, durva.* Leges Schol. Schem. 23. oratio et scriptio eorum seu argumentorum compositio sit latina, non barbara nec impune nimis *solaeca.*

Solotenus, (Du C. quasi ad terram prostratus) funditus; *földig.* Verancs. IV. 100. Jaurinum quoque, si poterit, capiat et retineat, sin minus, exscindat *solotenus.*

Solsequum, solsequium, Helianthus annuus (Linn.); *napraforgó.* Schläg. 899. *apró málva.* Beszt. *katáng.*

Soltetus, V. *Scultetus.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 517. *Soltetos* vero cum Juratis volumus omnia iudicia iudicare.

Soltuzus, i, vici magister; prætor rusticanus (scultetus); *soltész.* Száz. XV. 573.

Solucio Boum, apud Siculos. V. *Signatura Boum.* Szék. Okl. III. 166.

Solucionalis, in pecunia præstandus; *fizetési, kielégítési, pénzbeli.* Cod. Zi. I. 605. *solucionalis* satisfaccio.

Soluphtarus, Soluphtuarius, i, *custos corporis Sultani* (magis strenuus); *a Sultan testőre* (elszántabb). Adelm. De orig. Turc. 11. Maior tamen pars eorum (Spahioglanorum) post annos pubertatis custodes corporis imperatoris efficiuntur. Itaque hi, qui minus strenui apparent, retinent pristinum nomen et dicuntur Spahioglani, magis autem strenui *Soluphtuari* appellantur; cum igitur imperator iter facit, est stipatus nudique catervis horum custodum in una etiam parte sunt Spahioglani, qui sunt circiter mille et sexcenti, in alia parte sunt *Soluphtari,* qui sunt circiter quingenti.

Solustenens, qui solus tenet imperium; *egyeduralkodó.* Ger. Alleinherrscher. Star. XVI. 245. an. 1597. nos, magnus dominus et magnus princeps... *solustenens.*

Soluta, æ, femina cælebs; *szabad, hajadon.* It. soluta. Gall. non mariè, libre. Ger. ledig, frei. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 104. tu defectu natalium, quem de presbitero genitus et *soluta* pateris.

1. **Solutio,** actus solvendi manus e ligaturis, quibus rei tempore examinis ferri candentis ad devitandam fraudem ligatæ erant; *kézoldás.* Kandra Reg. 214.

2. **Solutio,** fusura, conflatura, (Du C. al. s.); *oldás.* Kol. Cod. 7. *Solutio* est rem non fusibily in fluentem resolvatio.

Solutio indebiti, V. *Indebiti solutio.* Törvt. Msz.

Solutio per syngraphas publicas, solutio tesseris, quæ cavent de versura publica; *állami adós kötvényekkel való fizetés.* Tilgung mittelst der Staats-Schuldscheine. Törvt. Msz.

Solutionalis, solutionem pecuniæ præcipiens; *fizetésit meghagyó, elrendelő.* Cod. Zi. Vol. V. 114: salvis... litteris nostris iuramentali ac *solutionali* et obligatoriis, iuxta quarum continentias dicti nobiles... certas solutiones pecuniarum... coram nobis facere deberent.

Solutor, (Du C.) debitor, qui ad solvendum obligatur; *fizető.* Art. D. 1840. p. 73. Cf. Tertull. adv. Marc. 4., 17.

Solutorium Officium, munus quæstoris, tribuni ærarii; *fizető hivatal, pénztár.* Irodt. Közl. VII. 1. p. 96. Kass. P. P. I. 240. salarium... penes gremiale *solutorium officium* assignatum.

Solvamentum, ius solutionem exigendi. V. s. *Cordia; pénzbehajtási jog.*

Solvere aliquem, negare; *megtagadni.* Batty. Ger. 35. hoc facto Jesum *solvunt,* id est negant.

Solvere iudicium, iuri stare; *törvényt állani.* Ger. vor Gericht stehen. Kandra Rep. 244. Abbas cum deberet iurare et *solvere iudicium.*

Solvere rippam, solvere pro usu rippæ; *tengerparti díjt fizetni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 31 an. 1420: tragurienses non *solvant rippam.*

Solvere sclopum, telum emittere; *elsütni a puskát.* It. tirare. Ger. abfeuern das Gewehr. Series Ban. p. 206. *soluto* opportune *sclopo.*

Solvilumbus, 3., qui lumbos solvit; *ágyéklankasztó, ernyesztő.* Vern. Met. II. 218. O quam horrendi calculus et *solvilumba* podagra tot miseris mortalibus sunt tortores.

Solya, (caliopides) solea lignea; *fapapucs.* Tör. Tár. 1889. p. 378. unum par caliopidum seu *solya* bene dispositum.

Somalczum, vitrum metallicum; *zománcz.* Ger. Schmalz, Email. Tör. Tár. 1890. p. 368. unam pelium (fors. pelvim) vitream cum *somalczo* et cristallo ac argento.

Somarius, Somerius, i, (Du C. s. *sagma)* iumentum sarcinarium; *teherhordó állat, szamár.* It. somiere, somaro. Sl. somár. Ljub. Mon. Sl. XXII. 66. an. 1455: qui laborabunt cum persona et *somerio,* habeant soldos quinque in die. Fej. IV. 1. 422. quædam stationes solventur et reparantur et super *somarios* deferuntur.

Somaticus, 3., ad *σῶμα,* corpus pertinens; *testi.* Bene Med. I. 40.

Somentum, opertorium; fors. e lat. *fomentum.* Ger. Bettdecke. Quel. Sieb. I. 315. an. 1508.

Somnambulatio, ambulatio ægri, qui dormiens omnia vigilantis in Somno noctu peragit; *alvajárás.* Vern. Psych. 497. atque sic lusum *somnambulationis* producant... Psychica *somnambulationis* remedia in eo consistunt...

Somnambulismus, i, morbus noctu ambulantis vel lunatici, lunambulistæ, lunambulismus, nam morbum hunc antea efficientiæ lunæ tribuere, adscribere solebant; *alvajárás.* Vern. Psych. 488. Ad memorabiles naturæque adversos facultatis imaginandi status pertinet etiam *somnambulismus* seu ex partiali Somno et vigilia compositus hominis status cum externis actionibus in vigili duntaxat statu perfici solitis connexus.

Somnambulo, onis, noctu ambulans, qui in somno partes vigilis, vigilantis agit; *alvajáró.* It. sonnambulo. Vern. Psych. 488. Atque ex hinc accuratæ illius suscipiendarum actionum determinationis et mirabilis motuum securitatis, quam in *somnambulonibus* observare licet, ratio repetenda venit.

Somniculum, demin. ex somnus. Text. v. sub *Jesulus.*

Somnificatio, actus sopiendi, consopiendi; *elaltatás.* Star. XXV. 22. an. 1657: simplicissimæ personæ talis qualis *somnificatio.*

Somnulus, demin. ex *somnus.* Textum v. sub *Jesulus.*

Somnus, summus; ad somnum pro: *ad summum; legfölebb.* Tör. Tár. 1889. p. 373. Item pinta aceti boni et acerrimi *ad somnum* vendatur d. *iiij.*

Somnus brumalis, hyemalis nox, quæ longa esse solet; *téli est.* Jan. Pan. Poëm. I. 42: *Brumales* hæc tibi *somnos* Contrahat et multum, membrana absumat olivum.

Sona, pro: Zona: funiculus (Du C. al. s.); *zsinór.* Kronst. III. 421.

Sonancia, æ, sententia, argumentum; *tartalom.* It. tenore. Passim.

1. **Sonare,** agere (Du C. al. s.); *szólni.* Ger. handeln. Reg. Mil. an. 1728. p. 31: cum dictus §. non de Militia in corpore *per Marschus* sed de singillatim uno... *sonet.*

2. **Sonare,** (alcui) pertinere ad aliquem; (a Germ. lauten); *szólni (valakinek).* Kass. P. P. I. 215. Designatio Dicasterii inferioris, *cui* Decretum *sonat.*

Sonare in gurgis, agitur de vita; *nyakáról van szó.* Georg. Sirm. I. 278. Hic cumque *sonuisset in gurgis* Regis Joannis, mox velle nolle precursorem misit iterum ad Kazon vajda.

Sonat bene ad fucum, verbis speciosum esse; *elámitásra jól hangzik, mézes madzagot húz valakinek a száján.* Frak. Mát. lev. II. 142: Misit paternitas... nobis breve... quod *bene sonat ad fucum,* sed de preteritis... non est in eis aliqua expressio facta.

Soncia, æ, adeps. V. s. *Callegarius; háj.* It. songia. Ger. Schmeer.

Sonetta, æ, carmen tetradecastichum; *szonett.* It. sonetto. Greg. Aesth. 119. quo spectant præterea Cantio romantica (Italis Canzone) et *Sonetta* lyrica est enim etiam didactica.

Sonettum, i. V. Sonetta. Obs. Jadr. 399. fiunt per vicos mirabilia modulamina vocum hymnorum et *sonettorum* cum tubis et lyris miscunt suaves melodias.

Sonnaleum, tintinnabulum (Du C. sonalium); *csöngetyü.* It. sonnaglio. Ljub. Mon. Sl. V. 4. an. 1403: due austures . . . donentur . . . comiti fulcitis zetis et *sonnaleis.*

Sonorositas, sonus clarus; *hangzatosság, csengőség.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 292. an. 1380: cantus lamentabili *sonorositate.*

Sonorosus, 3., (Du C.) ψοφώδης, strepens; *zajos, lármás.* Pel. De S. virg. et vid. s. VI. c. 6: Mulieres sunt *sonorosae* loquacitate.

Sonzia, V. *Soncia.* Ljub. Mon. Sl. I. 195.

Sopha, æ, lectica lucubratoria, grabatus; *kerevet, pamlag.* Ger. das Sofa. Tör. Tár. 1887. p. 743. *sella,* quam *sopham* vocant.

Sophisticare, (Du C.) corrumpere, adulterare; *meghamisítani.* Pel. De S. Joan. s. III. c. 4: Non auctoritate Regis sed furtivæ factæ monetæ non habent valorem; sicut est in florenis *sophisticatis.*

Sophisticatio, captio dialectica (Du C. adulteratio); *álokoskodás.* It. sofisticheria. Han. Hist. Eccl. p. 102: quo factum, ut cum mascule omnes . . . *sophisticationes* elusissent . . .

Sophos, (Du C.) acclamatum in theatris; *taps. Éljen.* Ger. Bravo. Száz. VIII. 166. Cf. Martial. 1., 50. 67., 77. 3., 46. Petron. Sat. 40., 1. Sidon. Ep. 9., 13. in carm.

Sopire causam, deponere causam; *a pert letenni.* Hajnik Perjog. 412.

Sopitivum, soporiferum; *altató.* It. soporifero, sonnifera. Wagn.

Soporosus, 3., somniculosus; *álmos.* Bene Med. I. 89.

Sora, (fors. pro ψώρα), scabies; *rüh.* Bene Med. II. 254.

Sorbellinus, 3., (arbor). V. *sorbellus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 155. et iuxta viam in latere montis sub arbore *sorbellina* est meta terre.

Sorbellus, sorbus, i; *berkenyefa.* Ger. Arlesbeerbaum. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 37. in fine vinearum Nempty prope arborem *sorbelli.* Schläg. 1543.

Sorbilis, quod sorberi potest; *szörpölhető.* Bene Mod. IV. 246. Increscentibus ventriculi viribus commendamus *ova sorbilia,* carnes teneras et coctas et assatas. Cf. Cels. 2., 18. med. Petron. Sat. 33., 5. Colum. 8., 17., 13.

Sorbonnista, æ, assecla scholæ Sorbonnensis. (Heyse Sorbonne: ehem. ein Hauptcollegium der Gottesgelehrten zu Paris und die dazu gehörigen Gebäude); *a Sorbonne követője.* Fabó. Monm. Evang. II. 144. Ex sententia enim *sorbonnistarum* parisiensium lojolitæ magis ad destructionem quam ædificationem inclinati sunt.

Sordidulus, dimin. a Sordido. V. s. *Comptulus; egy kissé piszkos.* Cf. Juvenc. 3., 149.

Sordities, (Du C.) sordes, sorditudo, spurcitia, avaritia. V. s. *Smuciditas; piszok, fösvénység.* Cf. Fulg. Mythol. 2., 16.

Soror, (Du C.) virgo sanctimonialis; *testvér, apácza.* It. suôra. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 6. *sorores* seu *sanctimoniales* de Insula Virginis gloriose.

Sororgia, (Du C.) uxoris soror; *a feleség nőtestvére, sógornő.* Nagy Hier.

Sororgius, Sororius, Sororinus, (Du C.) sororis maritus; *a nővér férje, sógor.* An. Sc. IV. 86. Nagy Hier.

Sororiarii, Presbyteri v. Episcopi, qui ab uxoribus abstinebant vitamque cum eis tamquam sororibus degebant. (Cf. Du C. s. *Sorores); nejeikkel csak mint testvérekkel élők.* Alv. Dip. Patr. III. 2. an. 1237.

Sororiarius, i, affinis, affinitate coniunctus; *sógor.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 44. hac causa adiuvabunt eorum *sororiarij.*

Sororius, i, (Du C.); *néném v. húgom férje.* Ger. Schwestermann. Kov. Form. St. XXI. Ille *Sororius* est, cui soror mea nubit. Verancs. VII. 145.

Sors, idem quod gr. κλῆρος; 1. actus agri communis dividendi, 2. rata pars agri communis; *1. nyilosztás, 2. nyilas föld.* Gazd. tört. szem. I. 218. 1. agri et prata *sorte* dividendi. 2. Unusquisque istorum *sortem* habet cum villanis et, si numerus ipsorum creverit, crescunt et *sortes.* Orsz. lev. Dl. 28867. et ibid. Isti habent terram communem cum villanis ejusdem ville, et si numerus eorum augmentabitur, debent eis augmentari et *sortes.*

Sorsticialis, sorticialis, sorte obveniens; *megosztozott.* Szék. Okl. IV. 187. et alias quaslibet *terras sorsticiales* ipsorum.

Sortem ponere, sortiri, sorti committere; *kisorsolni, sorsot vetni.* Cod. de de Sztára. Vol. II. 516. Quindecim et mediam ulnas a parte castri Barko, *sorte posita,* dictis filiis prioris . . . reliquissent.

Sortilegialis, ad sortilegium pertinens; *jövendölő.* Cod. Dip. And. II. 414., 481.

Sortilegium cinerum, *a hamuból való jövendőlés.* Batty. Leg. T. II. 65. (Lib. St. Steph.) si vero *sortilegio* utentes invenientur ut faciunt in cinere. Fej. I. 11—12.

Sorus, 3., subrufus. (V. ap. Du C. *Saurus); aranyhaju.* Gall. sor. Piszter Sz. Bernát. I. 7.

Sospiratio, spiritus, respiratio; *lélekzés.* It. sospiro. Haz. Okl. 12. an. 1245: licet *sospirationem* sui corporis senserit et compos suæ mentis fuerit.

Sospitas, integritas, incolumitas; *épség.* Kat. Hist. IX. 30. Qui rex rediit cum *sospitate* in mense Martii, cum sanitate omnium suorum. Cod. Arp. Cont. VI. 294. Cf. Macrob. Sat. 1., 17. med.

Sostantia, æ, substantia, res familiaris; *vagyon.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 223. an. 1423: magna pars *sostantiarum* . . . exhausta fuit.

Sostrum, iustum, merces ab ærario militari de singulis visitatis tironibus chirurgo pendendum, (ap. Du C. Sostri alia notione gr. σῶστρον a σώζειν); *illeték, bér.* Lzb. Cod. Med. T. II. 357. *Sostrum* chirurgorum pro visitatione tyronum militarium. Opin. 1810. in re sanit. Sec. II. 13. honorarium seu *sostrum.*

Sotulares, (Du C. subtalares) calcei; *saru.* Tör. Tár. 1889. p. 378. par socculorum suffolitiones, vulgo felyeles, eodem precio fiant, sicuti *sotularium.* Pel. Serm. Hiem. 8. p. non sum dignus tangere *sotulares* eius.

Sotularium, V. *Sotulares.* Monm. Comit. Trans. II. 179. Si iam et ipsi sutores a coriariis ipsum corium eo, ut prædictum est, modo habere possunt, debent unum par *sotulariorum* ex corio caprino factum dare pro d. 16.

Souverainitas, omnis potestas ad unum collata; *független uraság.* Gall. souveraineté. Kon. Egyh. 36. Száz. II. 16. Törvt. Msz.

Spacicaminarius, purgator caminorum, fumariorum; *kéményseprő.* Germ. Schornsteinfeger, Rauchfangkehrer. Kelem. Inst. Jur. Pr. 296. His accedunt: Geometra, Orphanorum Tutor, Physicus, Chirurgi, Obstetrix, Oeconomiæ et Educillorum Curatores, Salicum Custos, Mororum plantator, Equatii Magister, Faber, Hortulanus, *Spacicaminarius,* Locumtenens cum 4 Campestribus militibus et 10 Satrapis (Panduronibus), diversi denique Servitores.

1. **Spacium,** delectatio; *tréfa.* It. spasso. Ger. Spass. Georg. Sirm. I. 231. et cepit pro *spacio* sagittare extra arcem. Ibid. I. 13. cogitando seipsum una dierum pro *spacio* cum centis equis equitaverat versus arcem Sarnow.

2. **Spacium,** (filum pro lichnis), ellychnium, filamentum; *gyertyabél.* It. spago. Ger. Bindfaden. Vect. Ref. C. De . . . uno centenario *Spacii* vulgo *gyertyabel* vocato. Cf. ib. L. 2.

Spadarius, i, (Du C. spatharius) faber gladiarius; *kardcsiszár.* Cer. Schwertfeger. It. spadajo. Star. XVII. 57. an 1515. Marcus, *spadarius,* Rubeus brigliarius.

Spaderius, V. *Spadarius.* Rač. Mon. Sl. XIII. 47. an. 1348: Nicola *spaderius* . . . venit . . . ad faciendam artem *spaderi.*

Spadosus, 3., castratus; *herélt ló.* Schläg. 1359.

Spagetha, æ, funiculus, tomex; *spagát.* It. Spago. Arch. Rák. VIII. 337. Pixis pro conservanda *Spagetha* ex ebore.

Spagetta, æ, V. *Spagetha.* Lzb. Cod. Med. T. II. 583: cum charta et *spagetta.*

Spagirica, æ, *érczöntő művészet, ötvösség.* Goldschmiedekunst. Wallaszky 213. Alchymiam, non vexatissimam illam omni ævo transmutatoriam, dictam chrysopœiam, sed veri nominis metallurgicam et *spagiricam.*

Spagum, idem quod *Spacium* 2. filum. Spagum Auricalci; *rézvesszö.* Vect. Ref. F. 2; De: centenario *Spagi* seu fili Aurichalci, vulgo Részveszö.

Spahi, equites turci levis armaturæ; *könnyü fegyverzetü török lovas katonák.* Bel Geogr. Comp. 547. Ceteroquin robur exercitus in peditatu ex Christianorum liberis parte maiore lecto, quem Janitsar adpellant, consistere videtur. Capi namque pedites, pariter atque equites *Spahi,* levioris sunt armaturæ.

Spahia, V. *Spahi.* Tör. Tár. 1892. p. 384. *Spahia* Rascianus. Verancs. III. 334. V. 75.

Spahihahus, V. *Spahi.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 211. *Spahihahorum* Equitatus.

Spahioglanus, i, filius nobilium, strenuus, custos corporis Sultani; *nemes ifiu.* Tör. Tár. 1889. p. 61. Adelm. De orig. Turc.

11. Peractis magistratibus, quibus tum imperium gubernatur, veniendum est ad eos, qui Pallatio imperatoris serviunt. Ministri aut imperatoris, omnes sunt impuberes eliguntur que eximie venustatis in flore etatis sue nominantur *spahioglani*. Filii nobilium et secundum varia ministeria varia nomina sortiuntur; quidam sunt dapiferi, pincerne, cubicularii, custodes rerum pretiosarum etc.

Spahius, V. *Spahia.* Kaprin Eloq. II. 723. Delectis duodecim Janitsarorum seu peditum, trium *Spahiorum* seu equitum. Verancs. III. 131. Isthv. XVI. 277.

Spahoglanus, V. *Spahioglanus.* Isthv. VIII. 96.

Spahyus, i, V. *Spahi.* Verancs. V. 161.

1. **Spalier,** ab ital. spalliera, spallina, lemniscus humerum ornans; *vállbojt, vállrojt.* Ger. Epaulette. Arch. Rák. VIII. 309. *Spalier* consutum et tela ordinari subductum.

2. **Spalier,** *falkárpit.* Arch. Rák. VIII. 326., 332. Cortinæ parietibus affixæ, vulgo *Spalier,* semisericeæ rubro et albo colore distinctæ, flammatæ Nro. 6. — Alias: aulæa Hollandica (niederländ. Spalier).

Spalir, cancelli et aulæum lecti; *léczkorlát, ágyelőző, ágykárpit.* Thök. Diar. II. 387. *Spalir* seu cortinæ pro lecto ex præciosa materia.

Spalla, æ armus, humerus V. s. *Gubernari* (Du C.); *váll.* It. spalla. Prot. inq. 182., 324. LXIX.

Spallér, (ab Ital. spalliera) tapes tapetum; *kárpit.* Vect. Ref. D. De una petia *Spallér* vulgo Kárpit.

Spalmus, (Du C.) pro: psalmus; *zsoltár.* Tör. Tár. 1889. p. 791. liber *Spalmorum.*

Spaltum, declivitas, proclinatio (Du C. murus exterior vel prominens propugnaculi); *lejtés, hajlás.* It. spalto. Böschung. Ljub. Mon. Sl. XII. 182. an. 1414: si castrum nostrum fortificari posset cum *spaltis* et eos implere luto vel tereno.

Spampanare, pampinos rescindere; V. s. *Zapa: lekacsolni.*

Spanalis, ad sic dictum spanum pertinens; *ispán...* Star. XI. 58. an. 1482. curiam *spanalem* ac domum... disponere.

Spanatus, us, dignitas, munus vice comitis, Knezeatus, Zupanatus q. v.; *ispánság.* Tör. Tár. 1893. p. 9. *Spanatum,* Knezatum, Schwart. Scult. 14. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 458. litteralia instrumenta... quorum vigore *spanatum* sive Knezeatum tenuissent, exponentes.

Spandere, se effundere (Du C. expandere); *eláradozni.* It. spandere. Han. Mon. Jur. P. I. 88: quantum aqua desuper *spandit* super ipsam terram.

1. **Spanus,** administrator rei familiaris, villicus; *ispán.* It. provvedetore, fattore. Ger. der Schaffner. Kövy El. 509. Huius generis sunt v. gr. Præfecti, Inspectores, Provisores, Rationistæ, *Spani* Frumentarii. Kass. Jur. Civ. I. 126. Juriev. Jus. Met. 38., Egri Levt. S. de Kz. Chr. I. 3., 2. Szirm. Nov. Calend. 126. — Magy. Tört. Eml. XXX. 123. an. 1535. — Orsz. Levt. Urb. et Conscr. 27—56. 1564. Sessio dat *Spano* quatuor ova.

2. **Spanus, Zpanus,** stipendio, mercede conductus; *zsoldos.* Kronst. II. 402: ratione *spanorum,* qui hic in terra... propter fures custodierunt et 403., 408., 557.

3. **Spanus,** capitaneus; *kapitány, ispán.* M. Flor. Fontes II. 113. plures fuerunt capitanei... qui lingua ipsorum *spani* vocabantur.

Spanus parochialis, administer comitatus; *megyeispán.* Schwart Scult. 188.

Sparagnum, temperantia, parsimonia; *kimélés.* It. sparagnare. Ljub. Mon. Sl. I. 451: in *sparagnum* expensarum.

Spargamentum, rumores sparsi; *mende-monda.* Ger. Ausstreuung. Teutsch. Schulord. I. CV. obwohl... eine commission das von dem Pietismo... ausgesprengte *Spargament* unwahr fand.

Spargimentum, V. *Spargamentum.* Arch. Rák. VIII. 149. probabiliora mihi videntur Germanorum de succursu Moscovitarum *spargimenta.*

Spargius, i, asparagus V. s. *Cavolus; spárga.* It. sparagio.

Spargyricus vel **Spagiricus,** sine dubio a gr. *σπείρειν ἄργυρον,* argentum producere, ita vocabantur ii, qui aurum arte facere studebant, alio nomine Adepti, Alchymistæ, qui sibi aliquam peculiarem comparaverunt scientiam imprimis per artem Cabalæ; sibique imaginantur arcanum illud universale Lapidem philosophicum, si non invenisse penitus, tamen in spe proxima reperiendi existere; *aranycsináló.* It. alchimista, adetto. Gall. alchimiste, adepte. Germ. Adept, Goldmacher. Vern. Met. II. 15. *Chymici,* quos alio nomine *Alchymistas, empiricos, Spargyricos, Hermeticos* vocant tria præcipua ac veluti activa rerum omnium principia, quæ ipsis elementa vocare libuit, statuunt.

Spariverius, i, (Du C.) accipiter falco; *karvaly.* It. sparviero. Ger. Sperber. Ljub. Mon. Sl. XI. 8. an. 1306: quicumque emerit *spariverium* alicuius... debeat illi restituere.

Sparta, æ, munus. Spartam ornare, munus obire: *foglalatossság.* Pinx. Apod. 110: qui hodie eandem *Spartam* ornat. Irodt. Közl. VI. IV. 458. Hor. Mem.

Sparverius, (Du C.) V. *Spariverius.* Ljub. Mon. Sl. XII. 108. an. 1413.

Spata, (gr. *σπάδα, τὸ ξίφος* Du C.) maior gladius, ensis; *kard.* It. spada. Prot. inq. 332. LXXIII. et fui sine mente et accepi *spatam* unam et cucurri supra patrem et matrem meam. Schläg. 587. Verancs. VI. 308.

Spatarius, imperatoris custos, armiger (Du C. *Spatharius); kardhordó.* Georg. Sirm. I. 3. Cum *spatario* suo ivit ad eum et mox protulit unum taxillum ad ludendum.

Spatayerius, Spatayr, Zapatayr, machærophorus, ensiger; *főkardhordó.* Kronst. II. 350., 353., 372. Quel. Sieb. I. 415. an. 1504.

Spatharius, (Du C.) V. *Spatarius.* Thurócz. 220. Cum autem exterminatis illis, *spatharius* Stephani Konth irrevocabiles dissolutus in lachrymas, fletibus vacaret assiduis.

Spathum calcareum, spathum lamellosum; *mészpat.* Ger. Kalkspath. Faber. Jur. Met. 64. Ad pura lapidum genera v. c. *Spathum Calcareum,* Calcem etc.

Spatium sagittæ missionis, teli iactus, conjectus; *lövésnyi távolság.* Ger. Schussweite. Urk. Sieb. II, 475. an. 1377. acutus mons distaret ad *spatium* unius *sagittae missionis.*

1. **Spatula,** æ, (Du C.) armus porcorum; *szügy.* Ger. Schweinskeule. Kronst. I. 688. Cf. Apic. 4., 3.

2. **Spatula,** æ, (Du C.) fors. ab it. spada, parvus ensis; *kis kard.* Száz. XV. 227. dextra baculum... sinistra librum et *spatulam* tenens. Obs. Jadr. 396. instringunt missilia et tela in eorum *spatulis* et ensibus cruentatis non parcunt.

Spatulosus, 3. (Du C.) deliciosus, delicatus, gemmis ornatus; *spataliumból való drágaköves.* Száz. XXVII. 322. Schläg. 1159.

Spaventatus, 3., perterritus; *megijedve.* It. spaventato. Prot. inq. 326: et multum eram tristis et *spaventata,* sic iste filius meus erat mortuus, sicut et alius.

Spazare, (Du C. verrere) purgare; *tisztogatni.* It. spazzare. Prot. inq. 235. XIX. *spazabat* domum et alia, que erant necessaria ad coquinam.

Speciale funus, *egyszerű temetés.* Teutsch. Schulord. I. 101. an. 1672: *speciale funus* est, ubi ante portam nihil canitur, verum sub tumulatione cantiones tantum (ut ajunt) chorales fiunt.

Specialis constitutio, speciale mandatum; *különös irott bizottság.* Georch. H. T. I. 80. Valamint a jelenlevő személlyek szóval fejezhetik ki megegyeztteket, úgy a távollevők is vagy levél vagy képviselő követ által közölhetik egymással szándékjokat és így köztök is meglehet az eljegyzés; de a képviselőnek ez eránt különös irott biztosságának *(specialis constitutio)* kell lenni, nem is bizhatja a dolgot másra.

Specialis præsentia regis, quum rex ipse ius dicebat; *király személyes biráskodása.* Hajnik. Perjog. 18.

Specialis præsentiæ Majestatis vicesgerens, locumtenens; regis vices gerens in iudicio; *külön királyi személynök helyettes.* Hajnik Perjog. 36.

Specialius (Magis), accuratius; *részletesebben.* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 241. Et etiam *magis specialius* interrogetur, ad quid agendum Rex Gallus mittit ad Regem Turcarum quendam.

1. **Specialista,** æ, rei, rerum intelligens, prudens; *szakember.* Ger. Specialist. Száz. XX. 754.

2. **Specialista,** æ, aromatarius; *fűszeres, ki gyógyszereket is árul.* Száz. XVII. 652.

1. **Specialitas,** peculiaris, non usitata res (Du C. al. s.); *különlegesség, különösség.* Száz. XX. 754. Fej. VIII. 226. propter *specialitatem* gaudii nunciati.

2. **Specialitas,** atis, singulare, speciale, (Du C. 2. oppositum universitati); *különlegesség.* It. Specialità. Ger. Specialität, Besonderheit. Epist. Proc. P. II. p. 248: creamus... actores... speciales et generales, ita tamen, quod *specialitas* generalitati non deroget. Cf. Anton. Gramm. ap. Front. de Diff. verb. p. 2197 P. Tertull. adv. Marc. 5., 8.

Specialiter, in specie; *különösen.* Törvt. Msz. Cf. Colum. 12., 2., 3.; Ulp. Dig. 44., 4., 2.

Speciarius, (Du C.) pharmacopola, qui omne genus specierum vendit; *gyógyszerfűszerárus.* Ger. Apotheker, Specereihändler. Fej. IV. I. 272. capitulum ædes suas cuidam *speciario* in censum locat. Száz. VI. 363.

Species, (Du C. 6) aromata vel res quævis aromaticæ; *fűszer.* Gall. espices. Cod.

Dip. Arp. Cont. VI. 126. Nuces muscate, gariofoli et alie *species*. Monm. Comit. Trans. V. 197. Száz. VI. 300. Cf. Macrob. Sat. 7, 8 med. Mart. Dig. 39., 4., 16 § 7. Pallad. Oct. 14 fin.

Species facti, figura negotii, series; *tényvázlat, dolog mivolta, történet leírása.* Jókai Rab. R. 1., 10. A mig a mellékteremben a jegyző olyan magasra emelt szóval igyekezik felolvasni a *species factit,* hogy azt a mellékszobában helytt álló szolgabiró úr is meghallgassa, ez alatt sokkal érdekesebb «*puncta de utri*» keresztkérdéseire felelget... et passim apud Juris Consultos.

Specietenus, diligenter, per partes; *részletesen.* Kuk. Jura I. 171: an. 1398: prout in . . . literis *specietenus* continetur. Fej XI. V. Un. 131. Cod. Zi. III. 376., 564.

Specificabilitas, natura, quæ accurate perscribi potest. Text. v. *Transcendentalitas; részletezésedhetés.*

Specificare, (Du C.) litteris consignare, speciatim notare; *részletesen irásban foglalni.* It. specificare. Frak. Mát. lev. II 75: de . . . facto subsidii . . . de quo . . . rex Ferdinandus et nos sepe *specificati* fuimus, nihil omnino sequatur in effectu. Cod. de Sztára II. 287.

1. **Specificatio,** (Du C. 1.) enumeratio; *részletezés.* Ker. Nap. 241. káptalanbeli fassiókat cum *specificationibus.* Pázm. Dial. 41.

2. **Specificatio,** (Du C. 2.); *részenként való előszerelés.* Nagy. Jus. Trans. Sax 66. *Specificatio* est: cum ex aliena materia alius novam speciem facit, eo animo, ut sibi acquirat; quo casu materia cedit formæ et res fit specificantis, nisi ad priorem rudem materiam possit reduci, neque tamen pristinus dominus fraudatur æstimatione materiæ.

Specificus, 3., specialis, singularis; *sajátos.* It. specifico. Vern. Met. II. 52. Quare inter systema naturale et artificiale nullum discrimen *specificum* intercedit sed tantum graduale.

Specillum, perspicillum; vitrum oculare (Du C. al.); *szemüveg.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 255. Etenim 1609 Batavus quidam Joannes Lippersein Zelandus . . . arte *perspicilliarius* casu concavum cum convexo coniungens *specillo* sicque utrumque oculo applicans . . . advertit . . . obiecta magnopere augeri.

Specillum ocularium, V. *Specillum; pápaszem.* Kronst. III. 343.

Speciosus, 3., officiosus; *előzékeny.* Ger. Zuvorkommend, artig, gefällig. Georg. Sirm. I. 86. Attamen *speciosus* erat contra Mathiam Bossnak, quia cum Stephano Batori magnam karitatem habebat.

1. **Spectabilis,** sublimis; *fenséges,* Batty. Ger. 46. elevemus paululum nos in contemplatione dictorum *spectabilium.*

2. **Spectabilis,** titulus dignitatis, quo ornantur varii magistratus inter illustris et clarissimi titulos medius; *tekintetes.* S. de Kz. Chr. II. 2., 2. omnes Judices, *Spectabiles* etc. Cf. Cod. Justin. 2., 7., 11. fin. 7., 62., 32.; Paul. Dig. 1., 15., 3.

Spectabilis ac **Generosus,** titulus honoris; *Tekintetes, Nemes, Vitézlő.* Tisztb. Ir.

Spectabilis ac Perillustris, titulus honoris; *Tekintetes, Nemzetes, Vitézlő.* Tisztb. Ir.

Spectabilitas, (Du C.) titulus honoris; *Tekintetességed.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 403. an. 1451: commemoramus *spectabilitatibus.* Tör. Tár. 1890. 586. erga *Spectabilitatem* -et magnificentiam vestram. — Star. XXIX. 54. an. 1454.

Spectaculum, exploratio, indagatio; *kémkedés.* Fjp. Anon. 8. a: miserunt . . . militem . . . *causa spectuculi,* qui inspiceret qualitatem terræ.

Spectare, pro: exspectare; *várni.* Arch. Ver. Sieb. VI. I. 187. non diu *spectabunt,* sed statim . . . incipiunt.

Spectrum, spectaculum (Du C. aspectus); *látvány.* Opin. 1810. de domicil. Zingar. Tit. III. D2: horrendum . . . præbent *spectrum.*

1. **Speculacio,** onis, cogitatio, cura (Du C. al. s.); *gondoskodás.* Vjestnik II. 174. an. 1356. Regie *speculacionis* et sollicitudinis esse debet.

2. **Speculacio,** consideratio; (Du C. al. s.): *tekintet.* Tkal. Mon. Ep. I. 9. an. 1200: Huius rei itaque *speculacione*... terram . . . confirmamus.

Speculans, quæstum, lucrum captans; quæstui serviens; *nyerészkedő.* Opin. P. II. Sec. II. Acclus. (a).

Speculatio, (Du C. al. s.) quæstus, lucri faciendi studium: *nyerészkedés.* Gall. spéculation. Opin. P. I. §. 12. Opin. Deput. 39. Cod. Camb. Merc. 84. Vetitum est Proxenetis sub quocunque . . . prætextu *speculationem* et mercaturam . . . exercere.

1. **Speculativus,** coram oculis, in conspectu situs (Du C. al. s.); *szem előtt fekvő.* Batty. Leg. III. 215. an. 1369: cæteræ ecclesiæ . . . exemplum sumere debent *speculativum.*

2. **Speculativus,** 3. contemplans, meditans, observans, scrutans (Du C.); *szemlélődő, vizsgálódó.* It. speculativo. Fej. IV. 3. 196. status regii consideratio *speculativa* — illos præcipue tenetur extollere favoris regii præmio. Beng. Ann. Er. Cænob. 569.

3. **Speculativus,** contemplativus, acutus, sublimis; *okoskodó, szőrszálhasogató.* Gall. spéculatif. Serm. Cat. Præf. Benevolum Lectorem præterea requiro, ut relictis *speculativis* ambagibus charitative in bono et sano sensu acceptare velit omnia.

Speculator, idem ac *speculans,* q. v. Törvt. Msz.

Speculorum confector, qui officinam speculorum exercet; *tükörműves.* Ger. Spiegelmacher. Tab. Conscr.

Speculum ustorium, speculum causticum; scaphium; *gyújtó tükör.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248. optima tamen censentur *specula ustoria,* quæ sunt figuræ Parabolicæ aut Ellipticæ aut *Hyperboleae.*

Spelta, (Du C.) ador, far.; *tönköly, piros alakor.* It. spelta, spelda, farricello. Ger. Spelt. Kövy El. 254. Dantur Decimæ 1. ex frugibus v. gr. Tritico, Siligine, Milio, Hordeo, Avena, *Spelta,* non itaque ex omnibus terræ nascentiis. Cod. Alv. II. 322. Cf. Rhemn. de Ponder. 10; Hieron. in Ezech. 1., 4., 9.

Spemsa, æ, expensæ, sumptus; *költség.* Ljub. Mon. Sl. I. 67. an. 1245: omni dampno debet ei emendare cum *spemsa* domini ligni. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. omnes *despensas*... componat... et omni damno debet ei emendare cum *spemsa.*

Spendere, expendere (Du C. al. s.); *költeni.* Ljub. Mon. Sl. IX. 28. an. 1409: *spendere* volebamus de nostris decem mille ducatos.

Spentare, (ab it. *spinta*) ferire, percutere; *megütni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 143: quis *spentaverit* hominem aliquem... solvat bannum.

Spera, æ, pro: sphæra; *glóbus, földgömb.* It. sfera, globo. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. ubi (in capsa) repertæ fuerunt literæ septem libri vel circa et Rorarij aliqui præsertim Platonis, una erea *spera,* rotunda Mappa Mundi etc. Cf. Prudent. Apoth. 278.

Sperativus, 3., futurus; *remélhető, várható.* It. di speranza. Ger. was zu erwarten ist. Kövy El. 226. non de quarta *sperativa,* verum reali.

Spermologus, (qui serit verba, sermocinator, prædicator verbi Du C.) Hic signif. loquacem, garrulum; *szócsaplár.* Bod. Hist. Eccl. III. 283. Pár. Páp.

Sphacellatus, 3. torpore correptus; *fenés.* Gall. gangrené. Germ. brandig. Otia. Bachm. 119. et denique pro membris licet inutilibus, noxiis, *sphacellatis,* hincque resecandis, Ecclesiæ Christi agnosces.

Sphacellus, Sphacelus, *(σφάκελος, σφακελισμός)* torpor; *hideg fene.* It. cancrena. Gall. kalter Brand. Otia. Bachm. 587. Cui corruptelæ ut tandem in late serpentem *Sphacellum* degeneraret. Bene Med. 1. 346.

Sphæra activitatis, munus; *munkakör.* Wirkungkreis. Törvt. Msz.

Shpæra bombardica, globus, pyrobolus tormentarius; *ágyúgolyó.* Kronst. III. 154.

Sphæra officii, officii demandati partes; *tiszti kör.* Törvt. Msz.

Sphæra visionis, circulus finiens; *látókör.* Gesichtskreis. Törvt. Msz.

Sphærica doctrina, doctrina de astris, rerum cœlestium cognitio; *csillagászat.* Gall. astronomie. Moln. Rat. Rei. Sch. 1. A meridie *Sphaericam* doctrinam et Arithmeticam discito.

Sphalma, atis, error, mendum (gr. *σφάλμα.)* Burian. Blandr. p. 45: juvat aliquot ejus *sphalmata* in subjecta materia enumerare. Moln. Rat. Rei Sch. XVI. *Sphalmatum* in typo . . . occurrentium . . . veniam rogamus. Corp. Gram. 113. T. Balass. Casula Steph. 47.

Spherula, parvus globus, glans sclopeti; *kis golyó.* Brut. XIV. 452. *spherula* traiectus emissa ex ferrea fistula interiit.

Sphragisticus, 3., ad scientiam de sigillis pertinens; *pecséttani.* Comm. Hist de Reginæ Hung. Cor. Mor. 40. Illarum copia, quo quis regum pompæ splendoris erat appetentior, eo maior etiam minorve fuit, quemadmodum ex formulis *sphragisticis* diplomatum, quæ sane plurima sunt, colligi potest.

Spiare, explorare; *kikémlelni.* It. spiare. Ljub. Mon. Sl. XI. 251. an. 1346: si *spiarent* aliquem contrafacientem.

Spiciarius, i, V. *Speciarius; füszerkereskedő.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 168. an. 1422.

Spicillum, V. *Specillum.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 248.

Spicinardus, i, spica nardi, Nardus Indica, Lavendula major: *Spikinard, pica-*

nard. Gall. nard, spic. Ger. Narde, Spicke, Spieke. Kecsk. Ötv. 173.

Spicium, spina; *hátgerincz.* It. spina dorsale. Germ. Rückgrat. Schläg. 432.

Spiculator, spicula instructus, armatus; *dárdás, darabant.* Gall. lancier. Germ. Drabant. Thom. Archid. Hist. Sal. 357. Et cum omnes quasi quædam grex ovium coadunati fuissent, missis *spiculatoribus* omnium fecit capita amputari. Fej. X. I. 125.

Spiculatores, *speculatores. őrök.* Száz. VI. 705. Tör. Tár. 1893. p. 27.

Spigardus, i, (aries Roman.) species armorum, qua muri tunduntur; *faltörő.* It. spingarda. Ljub. Mon. Sl. II. 253.

Spilonus, idem quod *Spinola* per metathesin. Fej. I. 306. et 12 pelles vulpinas cum 100 pellibus *Spilonorum.*

Spilus, i, *(σπίλος)* nævus: *hiba.* Bene Med. II. 272.

1. **Spina,** æ, (Du C.) epistomium; *csap.* It. Spina. Ljub. Mon. Sl. III. 322. XVII. 124. an. 1422: datium vini, quod venditur ad *spinam.*

2. **Spina,** æ, fibula; *peczek.* It. spiedino. Gall. brochette. Schläg. 1280.

Spinachia, pro: spinacia (Linn.); *paréj, laboda.* Máty. 133.

Spinacium, pro: spinacia; *laboda.* Kronst. III. 54., 64.

Spinariza, æ, navigium ad cursum; *hajó neme.* Ljub. Mon. Sl. IV. 347., 419.

Spinata, æ, V. *Spinachia.* Szentiv. Curios Misc. II. 224. tales sunt: Albæ et flavæ Rapæ, Pastinaca, *Spinata,* Autumnales eepæ, Porrum, Petrosolynum etc.

Spinatium, spinacia (Linn.) Kronst. II. 352.

Spineta, æ, (Du C.) clausura ex spinis; *csipkebokor-kerités.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 329. et hinc tendens superius ad partem meridionalem per magnam *spinetam* pervenit ad duas metas.

Spinetum, clavichordium; *zongora.* It. spinetta, clavicembalo. Gall. clavecin, piano. Germ. Spinett. Klavier. (Heyse: Spinett: ein Clavier, wo die Saiten mit Federkielspitzen geschlagen werden.) Czvit. Spec. 93. Præterea egregiam nominis famam consecutus musici politoni, in forma alicuius *spineti* concinnati confectione.

Spinga, (Du C. sphinx) H. I. cercopithecus (Plin.); *czerkof, macskamajom.* Ger. Meerkatze. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Spingardus, (Du C.) V. *Spigardus.* Obs. Jadr. 404. confeceruntque plus quam XV Trabuchos in vallatione civitatis, architectant multos *spingardos* in gyro Civitatis.

Spinola, meles; *nyest, mogyoró nyest.* It. martora. Ger. Marder. Kat. Hist. Reg. I. 249. et 12. pelles vulpinas et 12 pelles *spinolarum* (al. cum 200 pellibus *spilonorum).*

Spinosa distinctio, spina, quæ est pro termino agri; *tövisből álló határ.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 50. et abhinc acervi metarum interiacente eadem via protenduntur ad *spinosam distinctionem,* que vlgo dicitur mege dupplici meta consignatam.

Spinositas, natura, proprietas spinosa; *tövisesség, szúrósság.* Pel. Pom. De s. Dorothea s. I. c. 2.: Virginalis castitas Dorotheæ comparatur rosæ ratione *spinositatis.*

Spinozitas, atis, difficultas; *tövisesség, nehézség, baj.* Fabó. Monm. Evang. II. 29. qui conterizationes, *spinozitates,* possibilitates tanquam inadæquatam, ut loquitur, lactucam meliori latinitati obtrudit.

Spinter, pecunia annua ad mundum muliebrem, ad delicias data (Du C. armilla); *tűpénz.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 219. uti sunt: Paraphernum, Donatio matutina, Morgengabe, Promissio numi lusorii, Spielgeld vel ad *Spinter,* Nadelgeld, et alia plura opulentioribus usitata.

1. **Spira,** æ, cinctura (Du C. al. s.); *tekercs.* Cons. Sumpt. Framea cum *spira* seu cinctura manubrii.

2. **Spira,** æ, fors. armilla (Du C. al. s.); *karperecz.* Tör. Tár. XX. 186. *Spira* aurea parvi ponderis ... Unum par *Spirarum* aurearum.

Spiraculum, V. *Puteus communicativus.* (Du C. flatus). Besztb. Levt.

Spiraliter, linea spirali; *csigavonalképen.* Hist. Nat. 23. Strepsicerotis (cornua sunt) autem erecta, carinata et *spiraliter* intorta.

Spiramen, spiritus; *ihlet.* Eszt. Okm. p. 148. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1486): fecundi *spiraminis* providentia divinitus tactus.

Spiratorius, 3., ad actum spirandi pertinens; *lélekző.* Abelsb. 24.

Spirax, pro; pyrates; *vizi tolvaj, tengeri rabló.* Ger. Seeräuber. Schläg. 660.

Spiriolus, i, (Du C. *σκίουρος)* sciurus; *mókus.* Knauz M. E. Str. 1., 41., 14. trecentas pelles *spiriolorum.*

Spiritalis unctio, consecratio a spiritu sancto profecta; *szentlélek által való megszentelés.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 368.

Spiritaliter, divina mentis permotione; *ihletve.* Vita. S. Steph. 25. ipse quoque paterne dilectionis ardore compunctus libellum de institutione morum constituit, in quo fideliter et amicabiliter verbis eum admonitionis *spiritaliter* alloquitur, instituens qualiter ante omnia debeat observare fidem catholicam. Cf. Tertull. Baptism. 4 fin.

Spiritismus, i, communicatio cum spiritibus, (superstitio); *spiritismus.* Kon. Egyh. 428.

Spiritualis, (liber, vir, iurisdictio): (Du C.) sacer, religiosus, pius, ad religionem, ad rempublicam Christianam pertinens; *lelki, egyházi.* It. spirituale, ecclesiastico. Kass. P. P. II. 240. et ad *spiritualem* almæ diœcesis T. iurisdictionem spectante etc. Cf. Tertull. Apol. 22; Prudent. *περὶ στεφ.* 10, 13.

Spiritualitas, mens (Du C. al. s.); *szellem.* Szentiv. Curios Misc. 103. Quod peccatum est contra *spiritualitatem* Christianæ religionis.

Spirituosa, orum, fortioris, fervidioris spiritus liquores; *szeszes italok.* Bene Med. V. 173. Jókai Szeg. Gazd. 406.

Spirituosus, 3. acer, subtilis; *szeszes.* Ger. spirituös. Kass. Jur. Civ. 1., 35. Homines per totum Anni decursum Vinum et alios *spirituosos* liquores exposita adeo in signum liberæ educillationis hædera justatim epocillare, carnesque libratim emacillare ac distrahere ... velint.

Spiritus, us, princeps, auctor alicuius rei; *vminek a lelke.* Ker. Nap. 190. Domokos Lajos úr, ki ez idő szerint a vármegyének *spiritusa,* esze, szája, pennája.

Spiritus nationis, quæ sentit natio; *nemzeti szellem.* Törvt. Msz.

Spitum, veru (Du C.); *nyárs.* Ger. Spiess. V. *Scrigna.*

Splacia, æ, ora, litus; (Du C. splagia); *tengerpart.* It. spiaggia. Han. Mon. Jur. II. 22: si lembum fuerit in *splacia.*

Splanare, (Du C.) planum facere; *kiegyengetni.* Ljub. Mon. Sl. II. 351. 162. an. 1411: si forent fosse, faciant illas *splanari* et impleri.

Splendifer, 3., splendidus; *ragyogó.* It. splendido. Pel. Pom. L. X. p. 4. a. 3.

Gaude flore virginali,
Que honore speciali
Transscendis *splendifera.*

Splendificus, 3., (Du C.) splendorem efficiens; V. *Luminificus; fényt gerjesztő.* Batty. Ger. 281.

Splodere, iaculari, explodere; *lövöldözni.* Teut. Schul. I. 272.

Spolio, onis, spoliator; *megfosztó, kirabló.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 127. Cosacos, quos Rusticos saltem aliquos et *spoliones* esse dicit.

Sponçia, Sponzia, Spongia, cisterna; *víztartó, vízfogó.* Rač. Mon. Sl. XIII. 165. an. 1356: *sponçia* compleatur, et quod fiat astaria a muro *sponzie.*

Spondæ, (Du C. *Sponda,* fœdus) induciæ, libatio; *fegyverszünet, áldozat.* Száz. II. 339. [Tár. 1878. 157.

Spondia, æ, spongia; *spongya.* Tör.

Sponsalia de futuro, actus despondendi, desponsandi; *eljegyzés.* Száz. XXI. 842.

Spondalia de præsenti, matrimonium; actus consociandi; *házasság.* Száz. XXI. 842.

Sponsalicia, sponsalia (Du C. sponsalitium); *eljegyzés.* Tör. Tár. IX. 84.

Sponsalisticus, 3., ad sponsionem pertinens; *kézfogói, eljegyzési.* It. sponsalizio. Cher. Jus. Eccl. II. 164. Sponsa consequitur statim dominium rerum per largitionem *sponsalisticam* acceptarum.

Sponsalitas, (Du C. dies, quo nuptiæ habitæ sunt) hoc loco: *connubium, matrimonium; eljegyzés.* Pel. De. s. Agnete s. 1. c. 3. ... Ut autem sit idonea ad *sponsalitatem,* ... requiritur, ut sit casta.

Sponsalitius, 3. (Du C.) pronubus, in fidem conjugii datus; *jegy* ... It. nuziale, maritale. Csaplov. Nucleus p. 21.: Annulus sigillaris paternus competit prolibus, *sponsalitius* vero viduæ novercæ relinquitur.

Sponsor, qui cavet; *felelő.* Proj. sanct. crim. P. 1. Tit. III. Art. 11. 12: Communitates custodiam *Jumentorum sponsoribus* vulgo *Felelők* concredentes fl. 200 mulctentur.

Sponsores, fideiussores, patrini; *keresztszülők.* Kon. Egyh. 447. Cf. Tertull. Baptism. 18 med.

Spontaneitas, arbitrium, spontanea agendi ratio; *szándékosság.* Art. D. 1840. p. 30.

Sponto, onis, sica; (Du C. Spontones) *gyilok.* It. spontone. Han. Mon. Jur. II. 143: si aliquis ... contra aliquem ... evaginaverit ... *spontonem,* spatam, *stoccum.*

Sponzia, cisterna V. *Sponcia; vízfogó.* Rač. Mon. Sl. XIII. 182: an. 1357: *sponzia* sive citerna.

Sporticula, æ, parva sporta, parvus corbis; *kis kosár*. It. sportella. Ger. Handkörbchen. Schläg. 1105.

Sportula, æ, reditus extraordinarii; *rendkivüli díj*. Jók. Epp. I. 180. *sportulák*, accidentiák. Mire Megv. I. 122. Kárp. Z. 381. Ön fizesse a fratereket s minden előfordulandó *sportulát* és expensát. Cf. Plin. Ep. 2, 14, 4; 10, 18; Mart. Dig. 30, 1, 117; Papin. ib. 50, 2, 6.

Sportula iudiciaria, iudici obveniens reditus; *pertaksa, birói járadék*. Törvt. Msz.

Sportulantes fratres, tantum eleemosynā vitam sustentantes; *kolduló barátok*. Pár. Páp.

Spudæum, (Du C.) academia (a gr. σπουδάζω); *iskola*. Nagy. Hier.

Spudius, i, (Du C.) studiosus (a gr. σπουδαῖος); *tanuló*. Nagy Hier.

Squaliare, desquamare; *lepikkelyezni*. It. scagliare. Prot. inq. 190: et quandoque *squaliabat* pisces in tanto frigore et glacie, quod manus sue crepabant.

Squaminare, idem quod *squaliare*. Prot. inq. 182: quando *squaminabat* pisces... manus sue tremebant ex nimio frigore.

Squantatus, 3. fors. rectius: *squarzatus* (ab it. squarzare: lacerare, discerpere) laceratus, attritus; *rongyos, kopott*. Prot. inq. 257: quando ipsa sancta M. videbat vestes malas et *squantatas* sororibus, ipsa rogavit me, quod ego darem eis meliores vestes pro Deo.

Squaraguuayta, Scaraguardia, q. v. Rač. Mon. Sl. XIII. 231. an. 1358: fieri debeant XII. *squaraguuyte*, quorum IV. debeant ire per civitatem *squaraguaytando*.

Squaraguaytare, custodire: V. s. *Squaraguuayta*; *őrizni*.

Squiriono, onis, (Du C. Squirelus, squirolus) sciurus; *mókus*. Gall. ecureuil. Eszt. Okm. p. 32. (Decr. Ladisl. an. 1280): de pellibus *squirionorum* duorum millium sex pondera solvuntur. In transsumpto Ludovici I. Reg. an. 1357. *Skirionum*. In transsumpto an. 1365. *Squinorionum*.

Squinorio, onis V. *Squiriono*.

Squirinius, Squirio, sciurus (Du C. Squirelus); *mókus*. Tör. Tár. 1893. p. 2.

Sritua, æ, hoc nomine Dalmatæ genus quoddam milii appellant (nota Haneli); *konkoly*. Han. Mon. Jur. P. I. 87: unusquisque teneatur destruere *srituam* in vineis... secando ante semen et zapando deinde a fundamento.

Staab, collegium magistratus militaris; legati tribunique; *törzs, főtisztikar* (ezrednél). Moln. Patv. 30. *Staab* sive *Officiales Stabales* sunt tres, nempe: Colonellus, Vice-Colonellus et Supremus Vigiliarum Præfectus. Arch. Rák. VIII. 392.

Stabalis, (officialis), ad prætorium pertinens; *törzstiszti*. Ger. Stabs-. Art. D. 1840. 7. Arch. Rák. VIII. 125. Reg. Turm. Præt. 17.

Stabalis medicus, medicus prætorii; *törzsorvos*. Arch. Ver. Sieb. XXIV. 106.

Stabbalis, V. *Stabalis*. Arch. Rák. IX. 452. Officiales *Stabbales*.

Stabellum, tabula, cui aliquid imponitur; *tácza*. Arch. Rák. VIII. 335. Item in duobus *stabellis* rotundis similis materiæ et laboris cyathi minores et æquales cum suis patinulis ex eadem materia porcellana fina Nro 12.

Stabile, (Du C. stabilia) bona immobilia; *ingatlan vagyon*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 553. et si acciderit, quod debitor utriusque Communis non haberet mobile, unde posset satisfacere suo leto, spoliato vel creditori, creditor vel spoliatus aut lesus debeat poni in *stabili* sui debitoris, videlicet in meliore parte ipsius *stabilis*, quam eligere voluerit in duplum de suo debito.

Stabilimentum, (Du C.) statutum; *rendelet, intézkedés*. Batty. Leg. III. 456. an. 1446. Kass. P. P. II. 229. Cf. Val. Max. 7, 6, 1 fin.

Stabilitorius, ad actum stabiliendi pertinens, stabiliens; *visszahelyezési, beiktatási*. Kass. Jur. Civ. I. 195. *Stabilitoria* sententia.

Stabilitrix, stabilitor, confirmator, subst. mobile; *megállapító*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 107. Stephanum locupletatum virtutibus et fidelitatis meritisque virtutum *stabilitrix* est.

Stabularius, (Du C.) qui stabuli vel equorum curam habet; *lovász*. Tör. Tár. 1890. 598. quatuor aurigæ, duo *stabularii* pedites. Kronst. II. 234. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 150. Cf. Colum. 6, 23 fin.

Stabulatio, pastio villatica, (Du C. al. s.); *istállózás*. Ger. Stallfütterung. Kov. Oec. 82. Car. Bel. De Arch. 47. Cf. Colum. 6, 3, 1.

Stabulator, (Du C.) stabuli magister; *lovászmester*. Száz. XXIV. 339.

Stabuli famulus, qui curam habet equorum; *lovász*. Ger. Rosswärter. Reg. Turm. Præt. 50.

Stabus, i, legati tribunique; *törzs* (tisztek). Ger. Der Stab. Diar. 1802. p. 97.

Stabus minor, inferioris ordinis milites; *alsóbb rangú (tisztek)*. Regul. Turm. Præt. 43. neo-suscepti Prætoriani Milites autem et *Stabi minoris* Individua coram Capitanei Locumtenente, in præsentia Turmæ Auditoris.

Stabus regiminis, legati tribunique legionis; *az ezred törzstiszti kara*; Törvt. Msz.

Staca, æ, fustis terræ infixus (Du C.); *földbe vert czölöp*. Gall. éstaches. Diss. de Ferr. Caud. §. 40. Notanda interim sunt circa hæc ferri candentis iudicia duo hæc singillatim vocabula: *Staca* et *Marca*, quorum illud fustem terræ infixum, a quo, qui iudicium inituros erat, designatorum pedum spatium emetiri debuit; hoc Metam, ad quam ferrum deportari, in quave in manibus mitti poterat, significat.

Staçale, (Du C. stacha) capistrum. V. *Scrigna*; *kötőfék*.

Stacio, onis, locus; *állomáshely*. Star. VIII. 25. an. 1286. sartor habet *stacionem* I. ib. 35. an. 1290. afitate fuerunt... due *staciones* communis una, ubi venditur sal camerci et alia iuxta eam.

Stacium, habitatio (Du C. statio navium); *lakás*. Ljub. Mon. Sl. XI. 41. an. 1314: domus pro *stacio* bani.

Staconarius, Staçonarius, custos; *őr*. Rač. Mon. Sl. XIII. 17. an. 1348. 158. an. 1356: *Staconarius*, capitanei... quorum unus stare debeat continuo in castro de die et II de nocte.

1. **Stafeta,** æ, litteræ a cursore publico præter ordinem allatæ, afferendæ; *sürgöny*. Arch. Rák. IX. 313. *Stafeta* urgentissima. Pár. Páp.

2. **Stafeta,** æ, **Staffeta,** cursor expeditus extra ordinem; *stafeta, sürgöny, gyorsposta*. It. staffetta. Gall. estafette. Szirm.

Staffa modo Turcorum, stapes (Du C. 2.); *török kengyel*. Száz. VI. 375.

Staffetalis, ad properas litteras pertinens; *sürgöny*... *Staffetales expensae*= *sürgönyért járó díj*. Lzb. Cod. Med. T. II. 346.

Staffetaliter, per tabellarium; litteris a cursore publico præter ordinem allatis; *sürgöny útján*. Star. VIII. 134. an. 1748: si opus esset... quidpiam facere, etiam *staffetaliter*. Arch. Rák. IX. 232.

Staffœta, alias: Staffeta. v. Stafeta 2. Arch. Rák. VIII. 275. nullum responsum acceperim ad *Staffoetam* meam hesternam.

Staffor, idem ac Stapedes; *kengyel*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 250. Hinc est, quod nec apud Græcos nec apud Latinos Authores hoc adminiculum conscendendi equos, proprium habeat vocabulum ideoque rei novæ necessum quoque fuit novum excogitare nomen, vulgo igitur *Staffor* vel *Staphir* vel *Stapedes* dicuntur, quod in eis pes stet commode.

Stafilum, (gr. σταφυλή) vitis; *szőlőtő*. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062: a quercu... usque ad *stafilum*.

Stafragria, staphis, staphyle et staphisagria, herba pedicularis; *tetűfű*. Ger. Läusekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Stagna, æ, stannum. V. s. *Pala* 1) *ónlemez*. It. stagno.

Stagnarius, plumbarius, stannarius; *czinöntő*. Kronst. III. 480.

Stagnata, æ, vas aquarium ex albo plumbo confectum; *czinedény*. It. stagnata. Ljub. Mon. Sl. IV. 254. an. 1388: unam *stagnatam* et unam *taciam* argenti.

Stagnatio, frigere, iacere; *tespedés*. Száz. XVI. 584.

Stagnum, (Du C.) pro: *stannum*; *czin*. Kronst. III. 194. Verancs. IV. 12. Cf. Plin. Val. I, 31 med; 3, 4 med.

Stagnum sulphuris, V. *Caminus ignis*.

Stagnus, 3., firmus, pice inductus, (Du C. strictus, pressus); *erős, szurokkal betömött*. Han. Mon. Jur. II. 223: si... lembum fuerit sanum et *stagnum*.

Stalla, æ, (Du C.) stabulum; *istálló*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 378. an. 1278: de equis... teneatur tenere tres in *stalla*.

Stallagium, pecunia pro loco habitationis, mansionis pendenda; *helypénz*. Pár. Páp.

Stallea, æ, sella; *szék*. An. Sc. II. 78. an. 1503: Dnus... fecit fieri novas sellas, seu *stalleas*... ad ecclesiam.

1. **Stallum,** (Du C.) sedes monachi aut canonici in choro ecclesiæ; *kanonokszék, szentélyszék*. Germ. Chorgestühl. Száz. XI. 719. Knauz. M. E. Str. II. 210., 188.

2. **Stallum,** locus habitationis; *lakóhely*. Pár. Páp.

3. **Stallum,** officium, munus, facultas; *állás, tisztség*. Ger. Bestallung. Opinio. Deput. 31. Advocatus fine publicæ reprehensionis constitutus, ad faciem Judicii comparere renuerit vel, si in præmissis ordinata publica quoque reprehensione non curata, terna etiam vice eidem reatui sese innodaret, is coram

eodem Judicio agendi *stallo* privabitur. Kon. Egyh. 395.

Stallum agendi, facultas advocatiam exercendi; *ügyvédői szabadság.* Törvt. Msz.

Stallum columnale, Stallum principale (locus, sedes principalis). V. s. *Columnalis; főszék.*

1. **Stamen,** *pecia;* (ex Slavo postavec unde Hung. posztó); *vég.* Ger. ein ganzes Stück Gewebe. Vect. Ref. C: De una petia seu *Stamine.*

2. **Stamen,** (Du C.) lana carminata. V. s. *Brosella; csipkeszövet.* Száz. XX. 261.

3. **Stamen,** indusium; lanea interula (Du C.); *ing.* Bék. Pil. P. I. 29.

Stamenculus, stamen; *mellékfonal.* Ger. Weberzettel, Kettenfaden, Schergarn, Anschere, Anzettel. Schläg. 2104.

Stamethum, panni species; *szitaszövet.* Gall. etamine. Tör. Tár. 1889. p. 379. de zoknya simplici de *stametho.*

Stampa, æ, pilum, pistilum (Du C. typus, quo moneta signatur); *bélyegező.* It. stampa. Ljub. Mon. Sl. II. 420: *stampas* de argento.

Stampare, cudere V. s. *Grossetum; verni* (pénzt). It. stampare.

Stan, idem q. *Inquarterisatio,* q. v. (a Croat. *stan,* hospitium). Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti . . . a quorumlibet iudicum iudicijs penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a strosa et *stan* et povoz et alijs servitutibus et solucionibus ordinarijs et extraordinarijs.

Stancus, 3., fatigatus, fessus, lassus; *elfáradt.* It. stanco. Prot. inq. 247: et ego tunc tantum battivi eam, quod ego *stanca* fui.

Standal, V. *Standale,* ius vexilli erigendi in signum dominationis; *főhatalom.* Kuk. Jur. I. 146. nisi tunc ipsi Domini Comites Seignæ ostenderint se in Venetijs et cum comunitate Venetiarum habere alia privilegia, honores, beneficia, pacta et conventiones, alia occasione, quam occasione dictorum, *standalis* et consulatus, quæ dicti de Venetijs habent in loco Seignæ, quo casu illa alia, quæ alia occasione ostenderent se habere, etiam in posterum habeant, non obstante remotione dictorum *Standalis* et consulatus.

Standale, is, (Du C.) Standardum: vexillum præcipuum exercitus; *zászló.* Kuk. Jura I. 146. an. 1381.

Standar, ex It. stendardo (stendere) quod signum, vexillum, inde milites sub uno signo congregatos signif.; *zászlóalj, dandár.* Szirm. *Standár.* Dandár. Régi magyar szó. Az országnak főzászlóját (PrætoriumVexillum) jelentette. A mohácsi ütközetben volt dandáros Drágffy János. Lásd Isthvánfi VIII. k. Pár. Páp.

Standardum, (Du C.) vexillum. V. s. *Proclama; zászló.*

Stanec, stanecum, stanicum, unio duorum iudicum, duarum partium litigantium in loco statuto ad litem dirimendam; *kijelölt törvényszék.* Ljub. Mon. Sl. I. 56., 59., 64. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 329.

Stanecum, V. *Stanec.* Ljub. Mon. Sl. I. 56. an. 1238: Et si dictum *stanecum* non fuerit, predicta pax in perpetuum sit firma. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 306.

Stanga, æ, (Du C.) pessulus, repagulum; *zár.* It. stanga. Ljub. Mon. Sl. XI. 189. an. 1345: fiat in cancellaria unus discus reclusus et circumdatus cum *stangis, barchis* et *armariis.*

Stangata, æ, cancelli; *korlát.* It. stangata. Han. Mon. Jur. P. I. 204: nemo . . . audeat ingredi cancellos sive *stangatas,* quæ sunt circa lapidem.

Stangnum, pro: stannum; *ón.* Quel. Sieb. I. 449. an. 1506. Cantrifusor . . . tenetur pro *stangno.*

Stanguiolum, parvus vectis, pessulus (ab. it. *stanga).* V. s. *Archiscamnum; kis zár.*

Stanicum, V. *Stanec.* Rač. Mon. Sl. XIII. 344. an. 1332. *stanicum* . . . fiat in festo S. Michaelis . . . super damno facto. Ljub. Mon. Sl. XI. 162. an. 1344. Cod. Dip. Arp. Cont. VIII. 160. XI. 553.

Stannare, *stanno* fuso pertinere; *czínezni.* Kronst. III. 69., 347.

Stannarius, i, plumbarius; *czinöntő, czinmüves, ónmüves.* Germ. Zinngiesser. Juriev. Jur. Met. 47. sub directione . . . Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii . . . 6-o. *Stannarii* (Zienner) qui laminas stanno obducunt. Tab. Conser.

Stannatio, actus stanno obducendi; *czinezés.* Kronst. III. 55.

Stannethus, fors. idem quod *Stamen* ap. Du C. lana carminata; *sodrott gyapjú.* Gall. estain, estame. Fr. Lib. Rt. II. 152., 163. emere feci . . . de panno *stannetho* ulnas tres.

Stannifusor, V. *Stannarius.* Bene Pol. 135. Kronst. I. 637. Monm. Comit. Trans. II. 183.

1. **Stannum,** pro: stagnum, (Du C.); *mocsár.* It. stagno. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 242. item Kysfalud et Zent Leurencz cum *stanno,* quod separat de Marusio.

2. **Stannum,** (Du C. 2.) locus, quo merces veno expositæ sunt; *(mészár)szék.* Ger. Stand. Batty. Leg. III. 242. an. 1370: a quolibet carnifice pro numero *stannorum.*

Stansor, præfectus; *elöljáró.* Fej. X. 4. 820. Qua propter fidelibus nostris prudentibus viris Jacobo de Balha alias de Forodna, Comiti urburarum nostrarum et Andreæ Holalbrecht dicto urburarum nostrarum *Stansori* constituto.

Stante mense, currente mense; *folyó hónapon.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 80. tertio die *stante mense* Madii.

Stante-pede, statim; *azonnal, nyomban.* Jókai. Rab. R. I. 38. et passim.

Stante sessione, dum consilium habebant; *a gyülés lefolyása alatt.* Jókai Kősziv. II. 93. s a megyegyülés rögtön *stante sessione* elhatározta a kihágó ellen a fiscalis actio megindítását; et passim.

1. **Stapedariu s,** i, cursor; *kengyeltartó, keñgyelfutó.* Ger. Bügelhalter, Läufer. Szil.Tört. Magy. Eml. III. 472. *Stapedarii* . . . Nro 20.

2. **Stapedarius,** 3., ad stapedem pertinens; *kengyel* . . . Mon. Com. Trans. II. 68. an. 1556. *stapedaria* corrigia.

Stapedeus, i, stapia; qua quis in equum tollitur; *kengyel.* Thök. Diar. II. 382. Unum ephippium cum auro circumdatum rubinis ornatum habens *stapedeos* argenteos fl. 450.

Stapes, stapia, (Du C. stapes) fulcrum pedis; *kengyel.* It. stoffa. Gall. étrier. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Jam vero *Stapedes* hoc est adminicula illa, quibus et equi conscenduntur facilius et quibus pedes inseruntur, ut quiescant et commodior fiat sessio, novum esse inventum. Arch. Rák. VIII. 309. F. Forg. Comm. I. 21. Verancs. II. 277. cum Turcas adesse cognovisset, occupat sinistro pede *stapedem,* equum insessurus.

Stapha, æ, V. *Stapes,* (Du C.) Tör. Tár. III. 65.

Stapheta, V. *Stafeta.* Arch. Rák. VIII. 101., 102. IX. 568.

Stapheta-paleta, nuncium celerrimum continens scheda; *sürgönylap.* Arch. Rák. VIII. 102. bizonyos *stapheta-paleta* adjungáltassék pecsétje alatt.

Staphilophorus, qui labra fert; *puttonhordozó.* Ger. Buttenträger. Pár. Páp. M. Bel. Prodr. 183. Interim *staphilophorus* adcurrit elevatoque in humeros œnophoro ad frontem vineæ vel ad calcem properat.

Staphir, V. *Staffor.*

Stapla, æ, idem quod *Stoffa: baculus,* a Germ. *Staf. Stab; bot.* Diss. de Ferr. Cand. §. 37. Massa autem ferrea portatilis fuit frustum ferri, parte oblongum potiori, cylindriforme. Quod inde colligimus, quia candefactum, bacculis duobus ferreis, *staplas* vocabant, ut habent leges Scanicæ, imponi solebat.

Stapulæ ius, emporium, forum publicum (Du C.); *vásárpiaczi jog, idegen áruval való kereskedhetés.* Marktplatzrecht. Kov. Jur. Tav. Ind. *Stapulae* ius in civitate Budensi ad extraneos limitatur. Szirm.

Stapulum, lorum stapiæ; *kengyelszij.* Bárczay.

1. **Star,** Species tributi. Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 110: nullum tributum . . . exigere intendimus . . . salvis filarchina et *star* vocatis.

2. **Star,** (Du C. stara) sextarius V. *Stara; meszely.* Vjestnik II. 82. an. 1640. de octo *star* non teneatur solvere.

Star del credere, pretium fideiussionis; *jótállás bére.* Cod. Camb. Merc. 20. Sed si etiam eiusmodi Trassatas, nec ad proprium nomen editas, sed nec indossatas recipiat, taliterque procuratorio nomine simpliciter agat; si tamen aut de pretio fideiussionis vulgo *«star del credere»* conveniat vel vero incaute agendo, Cambialem a Negotiatore, suspecti, vel etiam exilis Crediti, quod Negotiatores *«lettera non bona»* appellant, acquirat.

Stara, Decurtata vox e sextario, (Du C.); *mérő.* Gall. sestiér. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 52. Comparavi terram a Zulo infra nostras terras pro I. soli. et II. *stara* de sale pro fine. Comparavimus de Zulo terram pro III *stara* de grano.

Staramutia, æ, V. *Scaramutia.* Obs. Jadr. 399. quod partes inter se magnas *Staramutias* perpetrarunt.

1. **Stare,** esse, V. s. *Bazariota; lenni.*

2. **Stare,** exspectare; *várni.* Kandra Reg. 362. Veniens . . . ad iudicium . . . *stetit* per totam septimanam, sed nullus . . . comparuit.

Stare a longo, stare eminus; *távol állni.* Wagn.

Stare ad iudicium, iuri stare; *törvény előtt megjelenni.* Kandra Reg. 338.

Stare ad partem, seorsum stare; *félre állani.* Ger. bei Seite stehen. Star. VI. 173. an. 1325. tota comunitas . . . *steterunt ad partem.*

Stare ad sepulturam, adstare sepulchro, invisere sepulchrum; *a sírt meglátogatni.* Cod. Dip. Pat. V. 2. an. 1199.

Stare contra aliquid, resistere alicui; *ellentállani.* Fjp. Anon. 12. a.: non . . . auderent *stare contra* audaciam Hungarorum.

Stare coram iure, in iudicium venire; *törvényt állani.* Vor Gericht erscheinen. Törvt. Msz.

Stare in luce alteri, officere apricanti, obstruere luminibus; *útjában állani.* Wagn.

Starea, Staria, districtus civitatis ad mare V. *Astarea; tengermellék.* Ljub. Mon. Sl. I. 71. etc.

Staria, æ, terra; *száraz föld.* Ljub. Mon. Sl. II. 282: faciant . . . facere vastum tam in *staria* tam in insula.

Starium, (Du C. stara) mensura aridorum, sextarius; *mérő.* Ljub. Mon. Sl. I. 30. an. 1211. Marinarius portabit secum in navi quatuor *staria* inter panem et farinam. Cod. Dip. Arp. Cont. II. 382. Száz. XXIV. 199.

Starna, æ, perdix; *fogoly.* It. starona. Gall. perdix. Galeoti. 43. Anserculi enim et anaticulæ, capones, Phasiani, perdices, *starne,* quorum ibi copia magna est . . . vario semper et proprio iure aut merguntur aut condiuntur.

Starosta, æ, locumtenens in Polonia; *helytartó.* Bel. Geogr. 397. Administratur regnum Poloniæ Regis et Optimatum auctoritate . . . 4. per Palatinatus XXXII. qui iterum in Castellanorum et *Starostarum* Præfecturas subdividuntur. Arch. Rák. VIII. 163.

Starostia, æ, districtus, præfectura; *helytartóság, kerület.* Arch. Rák. II. 532. exercitus in *Starostiam* Spilensem dislocatus, unde et Ungariæ et Silesiæ confiniis invigilare poterit.

Stataria executio, iudicio militari sumtum supplicium; *rögtöni végrehajtás.* Standrechtliche Hinrichtung. Törvt. Msz.

Statarialis, ad statarium pertinens; *rögtön itélő bírósági.* Jókai Rab. R. I. 230. *statarialis* bíróság.

Statarium ius, iudicii militaris ius; *rögtöntörvény, rögtön itélő szék.* Kass. Prax. I. 208. Intimatum, quo Norma pro exercitio *Juris Statarii* transmittitur.

Statarium prœlium, prœlium iustum, cui opponitur: tumultuarium pr.; *rendes csata, erős harcz, álló harcz.* Ranzani 407. Postremo turmas illas suas nigras, quæ non tumultuario *proelio* sed *statario* vincere consvessent, ne negligerent.

Stater, eris, nummus argenteus quattuor drachmas valens; (Heyse: Stater: eine ehem. jüd. Silbermünze, der Silberling, ½ Rthlr.) Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 502. ut de sarcina unius equi solvere debeant tres novos denarios et sex *stateres.* Cf. Hieron. in Matth. 3, 17, 26.

Stateralis, adj. ex vocabulo: «stater» fictum; *stater* = nummus argenteus quattuor drachmas valens; *staterales denarii* = denarii quattuor drachmarum. Cod. Dip. Arp. V. 271. partim in denariis *stateralibus.*

Stathia, æ, tributum; *adó(kivetés).* It. stathia (over piovego). Ljub. Mon. Sl. XXI. 338. an. 1450. quando ponetur aliqua *stathia,* comes providere debeat, quod habentes angariam personalem nullatenus cogantur ad angariam pecuniariam, sed *stathia* pecuniaria dividatur equaliter inter nobiles et alios populares, qui non facerent angariam personalem.

Statia, æ, statio; *állomás.* Ljub. Mon. Sl. V. 255. an. 1334: pro condempnatione, quia non fuit ad mulos ad *statiam.*

1. **Statio,** munus, partes, (Du C. al. s.); *állás, hivatal.* Kaz. Lev. I. 58.

2. **Statio,** Cf. It. stagione, mansio, (Du C. 7.); *állomás, tartózkodás.* Rák. Ön. 48. hyemis rigore transeunte vernales *stationes* anni in arce Szerencs transigebam.

3. **Statio,** mansio, mutatio in cursu publico (Du C. 9.); *állomás.* Ker. Nap. 198. és 3 *statiokon* ért Budára. Cf. Inscr. Mur. 1015; Morcell. de Stil. Inscr. Lat. 1. p. 421.

Statio depositionis, *lerakó hely.* Ger. Legstadt. Vect. Gen. 82.

Statio commercialis, *kereskedelmi betörő állomás.* Germ. Kommerzialeinbruchsamt. Vect. Gen. 12. §. 53. Merces transeuntes . . . nulla alia via induci possunt, quam per finitimas *commerciales stationes.*

Statio postæ cambiaturalis, V. *Cambiatura.* Törvt. Msz.

Stationale quarterium, habitatio mansionis; *állomási lakás.* Arch. Rák. IX. 98. Nógrád s Heves vármegyéket *pro stationalibus quarteriis* assignálta. Törvt. Msz. *stationalia* loca, *szállás*-tartó helyek.

1. **Stationarius,** parum proficiens, (Du C. al. s.); *maradi.* Száz. XI. ap. 27.

2. **Stationarius,** 3.; *helyben álló.* Gall. stationnaire. Szentiv. Cur. Misc. 46. Potissimum autem ex eis ab Astronomis illæ observantur, a quibus Planetæ sequentes accipiunt denominationes, nempe: ut idem Planeta dicatur modo directus, retrogradus, *stationarius;* modo velox, tardus, mediocris; modo orientalis ac matutinus . . .

3. **Stationarius,** stativus; *állandó.* Bene Med. I. 46. Constitutio epidemica alia est *stationaria,* quæ per plures subinde annos excurrit.

Stationes, (Du C.) loci propagandæ religioni destinati; szervezett hittérítő vidékeken, valamint a missiókból alakult püspöki megyékben levő és a plébániákkal analog területek *stationes* vagy *missiones.* Kon. Egyh. 263.

1. **Statista,** æ, civitatum, rerum publicarum peritus; *országbiró, államtudós.* It. statista. Imre Phil. 331. In Monarchia singulariter viget morum, cumprimis exteriorum, cultura: quemadmodum ista politici uberius probant; *statistae* autem et historici confirmant.

2. **Statista,** persona in theatro, quæ non est ludi particeps, tantummodo numerum actorum auget; *statiszta.* Ger. Schaumann. Rák. Ön. 258. I. 16—19. (16.): . . . *statistam* politicum agens Summamque prudentiæ in prævisione futurorum plurimum attribuens decreveram res Europeas maturiori examini subjicere . . .

Statistica, rerum publicarum scientia. *ország-, államtudomány.* It. statistica. Ger. Statistik. Moln. Patv. 62.

Statium, medimnus, modius; *antalag.* It. stajo. Star. XVIII. 10. an. 1454. cum tertia parte . . . tini et *statij.*

Stativare, esse in statione; *állomásozni, táborozni.* Pfahl. Jus. Georg. 346. Quarteriorum militiæ transennanti et *stativanti* assignatio. Kass. Prax. I. 25. Törvt. Msz. *stativans* militia, szálló, tanyázó katonaság.

Statuere, milites scribere; *katonát állitani.* Arch. Rák. VIII. 16. nem *statuálja* az obveniálandó zsoldosokat az ezerhez.

Statuibilis, qui statui, scribi potest; *állitható.* Törvt. Msz *statuibilis* est pro milite.

Statuifaccio, onis, immissio in bona; *beiktatás.* Pesty Ször. III. 185. in dominium intromissione, *Statuifaccione* et perpetuacione. Szék. Okl. I. 283. Cod. Dip. Pat. V. 163., 234.

Statuifacere, immittere in bona; *birtokba iktatni.* Cod. Zi. III. 454., 518., 531.

Statuifactio, statutio, quæ per alium fieri iubetur; *jószágba való beiktatás.* Cod. Zi. Vol. V. 219: possessio . . . legitima recaptivatione et eidem *statuifactione* . . . indigeret. Kov. Form. St. 325.

Statui mandare, in possessionem locare; *jószágba iktatni.* Samb. Tyrn.

Statuminare, *statuere; rendelni, szabni, határozni.* Nagy. Jur. Trans. Sax. 39. Legibus enim municipalibus de modo pertractationis substantiæ coniugum divortiatorum nihil statuitur et quidquid hæ leges ratione divisionis bonorum *statuminant.* Opin. P. I. §. 7.

Staturosus, 3., (Du C.) elegantis staturæ; *széptermetü.* Nagy Hier.

1. **Status,** (imperii): (Du C. 6.) ordines imperii, provinciæ; *kar, rend.* Kass. Prax. I. pass. habet sibi adlateratos suos *Status* et Conferentiarum Ministros ac Consiliarios.

2. **Status,** sententia, (Du C. al. s.); *tartalom.* (Fjp. állapot). Fjp. Anon. 4a. Primus *status* iuramenti sic fuit.

Status cancellarius, cancellarius publicus; *államkanczellár.* Ker. Nap. 186.

Status conferentiarum minister, qui regi, principi est a rebus publicis gerendis; *államtanácsos.* Molnár Patv. 49., 57.

Status ecclesiasticus, ordo eccles.; *egyházi rend.* Moln. Patv. 62. Status Ecclesiasticus, in quo homines Deo devoti in perpetuo cœlibatu . . . vivunt.

Status effectivus, *törvényes, tényleges állapot.* Arch. Rák. VIII. 383. Moln. Patv. 63. *Status effectivus* vel *status legis.* Porro Status effectivus ille est, ut cum iam sententia Ex. gr. executa pars triumphans posita est in statum effectivum seu vim legis, effectum inductricem seu inducentem. *Status* autem *legalis* est, ut cum partium aliqua a via instantiarum vel Mandatorum Regiorum vel ordinariorum Regni Judicum eximitur et in cursum viamque Juris reponitur.

Status iuridicus, *jogi osztály.* Moln. Patv. 62. *Status Juridicus,* in quo viri aut Legibus Patriis administrandis aut Juvenes in eis addiscendis et tractandis, occupantur.

Status legalis, V. *Status effectivus.*

Status magnatum, ordo primorum regni; *zászlós urak osztálya.* Moln. Patv. 61. Status Magnatum, sive Comitum et Baronum.

Status mechanicus, ordo opificum, opifices; *iparosok osztálya.* Moln. Patv. 62. *Status Mechanicus* tandem, qui opera et labores opificum et Mechanicorum generaliter spectatorum tangit.

Status militaris, homines militares; *katonai osztály.* Moln. Patv. 62. *Status Militaris* est, in quo milites sub regula et ri-

gore militari vivunt et huc referuntur etiam Dicasteria Belli.

Status nobilium, nobiles; *nemesi osztály.* Moln. Patv. 61. *Status Nobilium* sive Comitatuum, Capitulorum et Conventuum sigilla authentica habentium.

Status obligationes, tesseræ, quæ cavent de versura publica; *állampapirosok.* Ger. Staatspapiere. Art. D. 1840. p. 86.

Status oeconomicus, *gazdasági osztály.* Moln. Patv. 62. *Status oeconomicus:* in quo commercia cum privata, tum publica bonorum Regiorum vel etiam privatorum proventus, rationumque de iis exactio tractari solet, qui secus etiam *Status Commercialis* (si per negotia tractetur) vocari solet.

Status et ordines, titulus honoris legatorum conventus (diætæ) publici; *karok és rendek.* Recon. an. 1608. p. 45: Cum itaque Regni Ungariæ *Status et Ordines* ex quatuor conditionatis Regnicolis, nempe Prælatis, Baronibus seu Magnatibus, Nobilibus et liberis Civitatibus constent . . . et passim.

Status personalis, numerus; *személyzet.* Regul. Turm. Præt. 45. Cum exordio unius cuiusvis anni Tabellam *Status Personalis* et Servitii, ordinis item et Subdivisionum nec non consignationem super applicatione Prætorianorum in Scientiis, Linguis et Gymnasticis Exercitiis iuxta adnexa formularia Primario Supremo Aulæ Præfecto Turmæ Capitaneus sub sua subscriptione exhibeat.

Status prælatorum, *főpapok osztálya, főpapok.* Moln. Patv. 61. *Status Praelatorum,* sive Archi- et Episcoporum, aliarumque Sessiones ad Excelsam Procerum Tabulam in Diæta habentium Personarum Ecclesiasticarum.

Status provincialis, *helyhatóság.* Molv. Patv. 61. *Status Provincialis* (cum præmissi alii clari sint) est, qui in politica, Juridica et œconomica Regni administratione versatur uti sunt: Dicasteria Juridica, Politica et Oeconomica; Cottus, Districtus et Civitates, adeoque status hic est generalis, quia omnes reliquos sub se comprehendit præter Ecclesiasticum et Militarem..

Statusquo, status præsens; *jelen állapot.* Kass. Jur. Civ. I. 50. Cum autem dictamine art. 68. 1715. aliarumque Patriæ legum Tutores et Curatores Bona orphanalia cuiusvis generis et speciei fideliter administrare ac tutelatis legitimam ætatem attingentibus in *statu quo* restituere . . . tenerentur. Arch. Rák. II. 386.

Status registratus, status prescriptus; *rendezett állapot.* Tör. Tár. VIII. Episcopo Ecclesie Vaciensis annuum salarium, ut in *Statu registrato* Palulo J. pro annuo suo salario, ut in registratura.

Status regularitatis, conditio, munus monachi; *szerzetesi állás.* Ger. Ordens-Stand-Regel. Cod. Dip. Pat. T. II. p. 273: habet facultatem . . . ad sue sciencie puritatem et *statum* sue *regularitatis* . . . dicere.

Status secularis, *világi osztály.* Moln. Patv. 62. *Status Secularis* sive profanus, in quo homines laici, externe rebus secularibus sive mundanis, ad temporaneam societatis humanæ utilitatem tendentibus dediti.

Statutalis, ad decreta, statuta pertinens; *helyhatósági.* Nagy. Jus. Trans. Sax. Præf. et decreta exc. r. gubernii, quæ in defectu *legum statutalium* pro *normativis* habentur.

1. **Statutarius,** 3., statuta, acta publica continens. (Cf. Du C. Statutarii); *leltári.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 479. declaramus nullius fore momenti . . . sublato cuiuslibet difficultatis obstaculo de capitularibus seu *statutariis* . . .

2. **Statutarius,** 3., fixus, legi conveniens; *határozott, törvénynek megfelelő.* Vern. Phil. Mor. 5. leges morales pariter sub forma positivarum seu *statutariarum* legum comparent.

1. **Statutio,** (Du C.) statutum, edictum; *rendelet.* It. statuto. Fej. IV. 2. 26. in *statutione* Capituli Agriensis.

2. **Statutio,** actus introducendi Donatarii in bona; *behelyezés, beiktatás.* Ger. Einsetzung. Kövy El. 165. *Statutio* seu introductio Donatarii in Bona debet fieri per personas habiles, minimum duas, quarum una homo Regius vel Palatinalis aut Banalis per conferentem vel Judicem Regni ordinarium, *Mandato Statutorio* denominatus, in illo Comitatu, in quo statuit, si vero in diversis Comitatibus sint Bona, in singulis D. 22. p. 71. debet hona, idest hæreditatem nobilitarem habere. Moln. Patv. 26. Georch. H. T. II. 114. Tisztb. Ir. Cod. de Sztára II. 2.

Statutio contradicta, actus introducendi impugnatus; cui repugnatur; *ellenmondást szenvedő iktatás.* Törvt. Msz.

Statutio militum, inquisitio novorum militum; scribere milites in supplementum; *ujonczozás.* Ger. Rekrutenstellung. Lzb. Cod. Med. III. 413. Arch. Rák. VIII. 15.

Statutio pura, actus introducendi, cui non contradicitur; *ellenmondás nélkül való iktatás.* Törvt. Msz.

Statutio purisata, jure probatus actus introducendi in bona; *törvényesitett iktatás.* Törvt. Msz.

Statutio tyronum militarium, V. *Statutio militum.* Prisc. Serv. p. 95: in occasionibus . . . *statutionis tyronum militarium.*

Statutio vulnerata, actus introducendi in bona, qui contradictione læsus est; *ellenmondással sértett iktatás.* Törvt. Msz.

Statutionales, sc. litteræ introductionem in bona præcipientes; *beiktató levél.* Szék. Okl. I. 72. Fej. VIII. 2. 518.

Statutor, constitutor; *alapitó.* Knauz. M. E. Str. II. 340.

Statutoria-relatoria, litteræ statutionem et relationem continentes; *iktató-jelentő levél.* Tör. Tár. 1887. p. 584.

Statutoriæ, (sc. litteræ) immissionis in bona testes; *iktató levél, iktatást bizonyító levél,* Száz. XI. 686. Georch. H. T. II. 123. Tör. Tár. XII. 131. Thök. Diar. II. 371.

Statutorium mandatum, præceptum, edictum immissionem in bona continens; *iktató parancsolat.* Szer. Not. p. 223. Georch. H. T. IV. 269.

Stauromachia, σταυρός + μάχη; *keresztesek lázadása, kurucz lázadás* (1514-ben). *Stauromachia* id est Cruciatorum servile Bellum. Taurin. Stag. Vienna 1519.

Stauromachus, i, σταυρό + μαχος bellator cruce instructus, cruciger; *keresztes vitéz, kurucz* (1514-ben). Pfahl, Jus. Georg. XCII. Ipsi quoque Sculteti, quamvis non tam repente, nec tantopere iuribus immunitatibusque suis iam ante etiam, maxime tamen post seditionem *stauromachorum* exuebantur.

Stauropigianus, ad crucem figendam pertinens a gr. σταυροπήγιον. Nill. symb. p. 579: instituta *stauropegiana* V. notam 1.: *Σταυροπήγιον,* quod patriarchis orientalibus ex antiquissima consuetudine competit, in eo positum est, ut in monasterii vel alius loci sacri fundatione, si velint, *crucem (σταυρός) figant (πήγνυμι, πηγνύω)* eoque actu novum illud institutum ab Episcopi ordinarii jurisdictione subtrahant sibique immediate subjiciant.

Stazionarius, i, *Staconarius* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 138. an. 1343.

Steatomatosus, 3., a στεάτωμα, steatomate plenus; *zsírdaganatos.* Bene Med. III. 10.

Steganographia, æ, ars per occultam scripturam animi sui voluntatem absentibus aperiendi; *titkos irás ismeret.* Geheimschreibekunst. Törvt. Msz.

Steganographicus, 3., ad literarum signa occulta pertinens; *titkos iráshoz tartozó.* It. steganografico. Epist. Proc. P. III. p. 519: fundamentum tamen, et quasi *steganographicam* clavim, ex subsequentibus agnosces.

Stegometra, *borvizsgáló.* Ger. Weinfierl. Pr. Pr. 628. an. 1754. Beszth. Levt.

Steinmetzius, i, lapicida; *kőfaragó.* Ger. Steinmetz. Száz. VII. 533.

Steirus, Salmo Trutta (Linn.); *kecsege.* Ger. Stör. Pinx. Apod. p. 59: (Tiscia) Piscium promus condus est, præsertim eorum, qui dicuntur *Steiri* (Steir).

Stelio, Stellionatus, V. *Stellio.* Kövy El. 554. Si qnis sub larva tertio insidietur absque damno familiæ illius, cuius larvam gerit, est *stelio.* Committit *Stellionatum* (quæ vox omnem imposturam legibus non expressam designat) pœna larvæ non afficitur, verum in damnis nefors illi tertio illatis . . . convincitur.

Stella, æ, munimentum in formam coronæ. Szentiv. Curios Misc. 372. Quomodo urbes flumini adiacentes sint muniendæ . . . Et præterea, si fluminis latitudo ictum Sclopeti non excedat, ad alteram fluminis ripam fiat Ravelinus maior aut dimidiata *stella* seu *corona.*

Stellarium, corona stellarum; *csillagkoszorú.* Pel. Pom. in Libri inscr.: *Stellarium* corone beate Virginis.

Stellatura, æ, idem quod *stellionatus* q. v. Pár. Páp.

Stellio, onis (Du C.) qui alios dolo, fraude, arte circumvenit, capit, decipit. Voc. *stellio* proprie lacertam stellato tergo significat et astutæ indolis, translate hominem astutum, vafrum, callidum, fraudulentum, dolosum, qui est colubrino ingenio Cf. TN. Legyetek okosak mint a kigyók, csúszó! *világcsaló, fortélyos csaló.* It. stellione. Ger. Schwindler. Szirm. 179. Plin. 29, 4, 28; 11, 26, 31; Verg. Georg. 4, 243; Colum. 9, 7, 5.

Stellionatus, us; *fortélyos csalás, ámitás.* Cher. Jus. Eccl. II. 300. Crimen falsi, si iure scripto propriam compellationem non habeat, vocatur *Stellionatus* ab animali *stellione,* cuius dorsum variis ornatur maculis quasi stellulis et homini valde insidiatur. Tisztb. Ir. Cf. Uip. Dig. 47, 20, 3; Ib. 13, 7, 36; 17, 1, 29 fin. 40, 7, 9.

1. **Stemma,** ocellus; (Du C. al. s.); *mel-*

lékszem. Gall. stemmate. Hist. Nat. Quibusdam præter hos oculos etiam oculi minores solitarii præsto sunt, qui ocelli seu *stemmata* vocantur.

2. **Stemma,** tis, (Du C. 2.) generis series; *nemzetség, ág.* Tör. Tár. 1891. p. 76. quod sane Ilmæ Dni tuæ apud sponsam suam et totum *stemma* notam valde damnosam et principali tuo respectui præiudicabilem causabit. Cf. Senec. Ep. 44; Suet. Ner. 37; Galb. 2; Stat. Silv. 3, 3, 43; Pers. 3, 28; Iuven. 8, 1; Martial. 5, 35.

Stemmatographia, æ, notitia, descriptio stirpis, generis; *czímerleirás.* It. descrizione dello stemma o d'armi. Cat. Libr. S. Ivanics. 185. Lehotzky A. *Stemmatographia* nobilium familiarum Incl. regni Hung. etc. Posonii 1796. Száz. II. 179.

Stendales, vexillum V. *Standar: zászló.* Ger. Standarte. It. stendale. Száz. XXIV. 310. quod super facto *stendalis* Sancti Marci de Segna et iurisdictionis Consulatus... Quod si disposuerint vel elegerint *Stendale* et Consulatum de Segna tolli.

Stephanus,i,(*στέφανος, στεφανοῦχος*) corona, coronatus; *megkoszorúzott, megkoronázott.* Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus crismali baptismate secundum credulitatis suæ veritatem intinxit et susceptor eius fuit. Nomen sibi impositum est *Stephanus,* quod alienum a consilio Dei non credimus, *stephanus* quippe grece *coronatus* sonat latine, ipsum quippe in hoc seculo deus voluit ad regni potentiam et in futuro corona beatitudinis semper permanentis redimere decrevit.

Stereotypus, 3. fixus, solidus, immutabilis; *állandó, változatlan.* Wallaszky 436.

Sterlinus v. **storlinus,** purus; *valódi, jó, tiszta.* Ang. *Sterling.* Han. Mon. Jur. II. 187: nullus artifex audeat... laborerium facere... de argento, quod esset peius argento *storlino.*

Sterlingus, (Du C.) alias nummus Sterlingicus. *Sterling.* Bel. Geogr. 114. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 58. tres soldos *sterlingorum* percipies pro expensis. (Heyse: Sterling. eigentl. echt, gültig, bewährt bes. echt englisches Geld nach englisch. Münzfuss, daher ein Pfund, oder Livre Sterling, eine ehemalige wirklich geprägte jetzt blos eingebildete engl. Münze von ungefähr 6 Rthlr Gold od. 20 engl. Schillinge.)

Sterminium, exstirpatio; *kiirtás.* It. sterminio. Dip. Reip. Rag. 292. S. de Kz. Chr. I. 4., 7.

Sternalis, ad sternum pertinens; *mell...* Bene Med. II. 37. applicando hirudines 4—30. ad regionem *claviculari sternalem.*

Sternum, *στέρνον,* os pectorale; *mellcsont.* Imre Phil. 215.

Sternutatorium, i, sternutamentum; *tüsszentésre ingerlő szer.* Bene Med. III. 254.

Sternutatorius, 3., ad sternutamentum pertinens; *tüsszentésre ingerlő.* Bene Med. III. 22.

Sterpa, æ, ovis sterilis; *meddő juh.* Kronst. II. 489: emit oves 53 cum lacte et 20 *sterpae* et 15 capras. Ib. II. 68.

Stertor, oris, actus stertendi; *horkolás.* Bene Med. I. 40.

Stertorose, stertendo; *horkolva.* Bene med. II. 40. respirat *stertorose.*

Stertorosus, (a stertendo) stertens; *horkoló.* Bene Med. 1., 203. respiratio evadit *stertorosa.*

Steura, æ, **Stevra,** (Du C.) (a Germ. Steuer) tributum; *adó.* Fej. X. 3. 185 ei ius tribuit *steuras* imperii colligendi easdem remittendi... Comites Palatinos et Notarios creandi, appellationes recipiendi jus monetæ aliis concedendi et adimendi. Tör. Tár. XII. 1889. p. 27. Beng. Ann. Er. Cœnob. 189. Illi enim imprimis Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Martinus Boskovich Episcopus Zagrabiensis, ut annuam persolutionem gravis tributi (quod *Stevram* appellant) alleviaret.

Sthomachathus, 3., iracundus; *haragos.* Pesty Ször. III. 213. animo suo *sthomachatho.*

Sthrasa, æ, excubiæ, vigiliæ (vox orig. Slavicæ, quæ custodiam, vigiliam significat); *strázsa, istrázsa, őrség.* Monm. Comit. I. 176. scimus, quod Equites illi Mille ac ducenti Marthalosii contra potenciam Bozne, circa nostram defensionem, non est aliter, nisi quasi una *Excubia,* vulgari sermone *sthrasa* nuncupata.

Sticata, æ, **Sticatum,** i, (Du C.) Dalmatis: propugnaculum; vallus, palus; *palánkolat, czölöpzet, czölöpvármü.* It. steccata; steccato; steccaja. Obs. Jadr. 395. iuxta Ecclesiam Sancti Chrysog. de fonte fixum construere eorum, quam Italici et Longobardi Bastidam, Dalmatici et Chroati *sticatam* appellare consueverunt, longitudo vero ipsius bastidæ erat, quantum Janua magistra Jadræ ab Ecclesia S. Viti... distat. Obs. Jadr. 395. Quæ undique vallata ligneis tabulis miræ pulchritudinis fabricatis propugnacula crebra et alta in ea confecta sunt. Porro, quia constitutionem ipsius *sticati* seu bastidæ usque ad ejus remotionem nullus fere præteribat dierum, quin inimici mixtim Scaramutias conficiebant.

Sticharium, tunica. idem q. *Alba,* q. v. Nagy, Hier.

Stichologia, pronunciatio carminis; *versek elszavalása.* Oláh. Cod. Ep. 487. En tibi *Stichologiam* viri doctissimi Murmellii perutilem me iudice.

Stictium, (rad. *steg.* ut in voce *praestigiae* Hanelo auctore): lucerna cæca s. surda; *tolvajlámpa.* Han. Mon. Jur. V. I. 11. an. 1265: si quis inventus fuerit in nocte post tercium sonitum campane sine lumine vel *stictio* igneo ardente... det yperperum.

Stigma boum, V. *Boum signatura.* Szék. Okl. II. 71.

1. **Stigmatisatio,** inustio stigmatis; *megbélyegzés.* Lzb. Cod. Med. III. 367.

2. **Stigmatisatio,** actus stigma Christi alicui imponendi; *Krisztus sebhelyeivel való megjelelés.* Pel. De s. Francisco s. I. c. 5. Decima septima similitudo scti Francisci cum Christo est in *stigmatisatione.*

Stilium, fors. lege: *stimium,* æstimatio; *megbecsülés.* Tör. Tár. 1890. p. 347. Intelligo quoque ex Domno Bristerfeldio, Quod Cels. Vræ opinio esset, si hoc non succederet in uno itinere procurare principis Auriaci sororem neque *stilii* neque honoris esset.

Stilizatio, ars, ornamentum, modus scribendi; *irály.* Száz. III. 495.

Stillatoria cucumella, V. *Alambica* Arab: al-anbiq. Diez. I. 241.; *lombik.* It. lambicco, cucurbita. Kecsk. Ötv. 158.

Stillicidii ius, V. *Ius stillicidii.* Törvt. Msz.

Stilus aulicus, scribendi genus aulæ; *udvari írásmód.* Törvt. Msz.

Stilus cambialis, scribendi genus collybistarum; *váltó írásmód.* Törvt. Msz.

Stilus Curiæ Hungaricæ, scribendi genus C. H.; *kuriális Stilus, hivatalos írásmód.* Hor. Mem. 365.

Stilus curialis, scribendi genus publicum; *hivatalos írásmód.* Törvt. Msz.

Stilus mercatorius, scribendi genus mercatorum; *kereskedői írásmód.* Törvt. Msz.

Stilus officialis, idem qu. *stilus curialis.* Törvt. Msz.

Stilus publicus curialis iuridicicus, genus scribendi iudiciale; *törvénybeli köz írásmód.* Törvt. Msz.

Stilus publicus curialis militaris, genus scribendi militare; *katonai írásmód.* Törvt. Msz.

Stima, æ, (Du C.) æstimatio; *megbecslés.* It. stima. Han. Mon. Jur. P. I. 94: quod... non fiat... *stima* super loquis. Ljub. Mon. Sl. II. 242.

Stimulus carnis, cupiditas; *testi ösztön.* Rák. Ön. 4.

Stiparius, i, stipator, satelles (Du C. al. s.); *csatlós.* Fej. IV. 1., 48. aderant cum suis principibus *stipariis* et militibus.

Stipatio, actus stipandi, muniendi; *támasztás, megerősítés.* Ger. Verstopfen (Feststampfen). Kronst. II. 34. *stipatio* canalis 36: *stipatio aggeris.*

Stipendarius, (Du C. *stipendiarius)* qui alicuius stipendiis meret; *zsoldos.* Ger. Söldner. Kronst. I. 195. Fjp. Szám. 116,. 385., 459. Cf. *Stipendiarius* ap. Liv. 8, 8, 3; Auct. B. Afr. 43.

Stipendialis, ad stipendium pertinens; *zsoldos.* Fej. IV. 2., 524. semper in nostro ac ceterorum regum usuali *stipendiali* salario et sumptibus... accedere. Kuk. Jura. I. 76.

Stipendialis pecunia, æs, stipendium; *zsold.* Szék. Okl. I. 278.

Stipendiare, stipendio conducere, stipendium solvere; *bérelni, fizetni.* Kat. Hist. IX. 374. Veneti... grandem *stipendiarunt* turbam. Batty. Leg. III. 419. an. 1434. ad *stipendiandas* gentes armatas.

Stipendiariatus, us: institutum, ubi pauperes discipuli educantur; *szegény tanulók nevelő intézete.* Oszterh. Excellentissimo Comiti Georgio Festetits De Tolna... *Stipendiariatus* Pestiensis Patrono Gratiosissimo.

Stipendiarius, i, stipendio beneficio annuo adiutus. (Du C. al. s.); *hópénzes, ösztöndijas, stipendista.* It. stipendiario. Szirm.

Stipendiatio, actus præbendi stipendium; *zsoldfizetés.* Kuk. Jura I. 193. an. 1434.

Stipendiator, qui stipendia distribuit; *zsoldot fizető.* Mem Pauli 435. Die Veneris... applicuit Jadram *stipendiator.*

Stipendiatus, stipendio conductus, qui stipendiis meret; *zsoldos.* Bel. Geogr. Comp. Vires Hungariæ pro reditus populique multitudine... facile ad centum militum millia extendi poterunt. Inter quæ quinquaginta millia *stipendiatorum.*

Stipendium, labor, certamen; *munka*

küzdelem. Batty. Leg. III. 508. an 1460: quam gravibus sit onusta *stipendiis* . . . ac quantis sit plena periculis.

Stipendium scholasticum, beneficium studiorum causa datum; *iskolai ösztöndíj.* Törvt. Msz.

Stipes, pater gentis; *törzsatya.* Ger. Stammvater. Nam. Grad. Cons. 10. *Stipes* est persona, a qua certæ aliæ personæ per generationem originem suam trahunt.

Stips, rectius: *Stipa,* quædum parva arbor, ut dicunt copa, quia ex ea stipantur tecta. V. (Du C.); *oszlop.* It. colonna, sostegno, pilastro. Schläg. 1081.

Stipulationales, tessera rationis confectæ; *kötésbizonyitvány.* Ger. Schlusszettel. Art. D. 1840. p. 168.

Stipuletum, ager demessus et stipulis horrens; *tarló.* Ger. Stoppelfeld. Art. D. 1840. p. 35.

Stirpator, pro: exstirpator, (Du C.); *(tékozló,) elpusztító.* Reg. S. Ben. 31., 18. Omnia mensurate faciat, neque avaritiæ studeat, neque prodigus sit et *stirpator* substantiæ monasterii.

Stitanassus, V. *Schitonossa.* Fej. 1., 406. Acta sunt coram testibus . . . Petro Archi-Diacono, Joanne Sacerdote et Monacho, Petro Primicerio, Dragana *Stitanasso.*

Stivā pari incedere, vestigium idem premere; *ugyanazon a nyomon járni.* Batty. Ger. 133. Superior . . . sensus et iste *pari incedit stiva.*

Stivare, stipare, compingere; *összeilleszteni.* Han. Mon. Jur. II. 223: marinarij teneantur portare res . . . ad lembum et *stivent* et aptent eas.

Stivia, æ, stips; *segitség.* Ljub. Mon. Sl. VIII. 91. an. 1531: nec rectores audeant... dare aliquam *stiviam,* que sit ad expensas nostri comunis.

Stoccus, (Du C. Stochus) ensis species; *vívó kard.* It. stocco. Gall. estoc, estocade. Ger. Stossdegen. Epist. Proc. P. II. p. 405: Ulymanbegus . . . dono misit Fratri Georgio 7 equos Turcicos, *Stoccum* et clavam.

Stokfis, fors. idem quod ap. Du C. ensis species, pugio; *stochus; koszperd.* Ger. Stossdegen. It. stocco. Gal. estocade, estoc. Száz. XX. 799: Equi concessi, *Stokfis* datum regi Ungariæ.

1. **Stola,** (Du C. 1.) custodia; *őrizet.* Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 383. Benedicta sola De superna schola Deitatis *stola* Nos a *fere cola,* Nostra criminis *purgatrix* et *mola.*

2. **Stola,** (Du C. 2.) una e vestibus ecclesiasticis, quæ et *orarium* dicitur V. s. *pula; nyakfüggő.* Száz. XXII. 158.

3. **Stola,** æ, stipendia parochorum; *stóla, járandóság, illeték.* It. stola. Gall. étole. Hist. Eccl. Ev. 62. In locis Non-Articularibus, Acatholici Catholico Parocho subsunto, eique etiam *Stolam* eandem, quam Catholici solvunto.

Stolare, V. *Stola* 3.; *papi illeték.* Ker. Nap. 29.

Stolares solutiones, *tisztdíj, tisztbéri, tisztszold.* Ger. Stolargebühr. Pfahl. Jus. Georg. II. 72. Parochiani vero ad horum cultivationem consuetasque per Diœcesim aut Comitatum hunc lecticales vel alias annuas præstationes prout et *stolares* regulatas *solutiones* se se determinent.

Stolaris, e, ad stolam pertinens; *papi béri.* Hist. Eccl. Ev. 182. præterea, quod V. D. Ministri, ab actibus *stolaribus* exercendis prohibeantur et civis a Plebanis, actus hosce peragentibus nimio pretio graventur et insuper Parochis decimas convehere cogantur.

Stolaris Taxa, V. *Stola* 3. Regul. Turm. Præt. 70.

1. **Stolium,** a gr. *στολή, στόλος* (Du C.) classis; *hajósereg.* It. squadra. Gall. escadre, flotille. Ger. Geschwader. Luc. Regn. Dalm. 156. oportuit me cum *stolio* meo et peregrinorum apud Jadram hyemare.

2. **Stolium,** (Ex. gr. *στόλος)* expeditio (Du C.) navalis; *tengeri hadjárat.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 250. ducenta marcarum millia nobis solvere pergit et Venetis sumptibus suis *stolium* prolongat in annum seque iuramento astringit.

Stollo, onis, cuniculus; *akna.* Fjp. 89. an. 1388. etiam ubicunque cum schachtone descendent super *stollonem,* tum debent spectare ad schachtonem duæ laneæ.

Stolna, æ, (Du C. sine interpretatione) = *Stollo* q. v. Charta de urburis post decreta Hungarica: Ita tamen, ut *Stolnas* hæreditarias, aquæ ductus omnes pro conservatione regalium montanorum suis impensis debite intertenerent.

Stolo, onis, (a gr. *στόλος* v. a germ. Stollen); *rúd, támaszfa, oszlop.* Kat.-Hist. IX. 492. ut robora et magna ligna pro *stolonum,* fovearum ac domorum suarum ædificiis apta et necessaria, ac etiam cimentum, extra metas eorum sine præiudicio aliarum possessionum nostrarum regalium ... habeant facultatem liberam.

Stomacanter, stomachose; *bosszúsan, haragosan.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 631. an. 1529. ita *stomacanter* ferunt et aperte loquuntur. Cf. *Stomachanter* ap. Augustin. Vit. beat. med.

Stomachamen, inis, stomachus, iracundia; *harag.* Georg. Sirm. I. 323. Inde emericus suflatus erat Cybak in *stomachamine* suo quasi contra Regem.

Stomachatio, actus stomachandi; *zsémbelés.* Gall. grondement. Ger. Keifen, Murren. Vern. Psych. 333. Malus humor seu morositas est subjectiva illa animi humani conditio, vi cuius homo nihil non in sinistram partem interpretatur et sua hac continua *stomachatione* se et alios excruciat.

Stompa, pistrinum; *kölyümalom.* Ger. Stampfe. Opin. in montanisticis 02.

Stomphax, cis: *στόμφαξ, ακος,* grandiloquus, iactator; *száját telivevő, kérkedő.* Gall. vantard, fanfaron. Germ. Prahler. Galeoti. Præf. Quidquid etiam impij ac scelerati Sympnoi, urbicapi et gloriosuli Thrasones vomicæ generis humani *stomphacesque* grandiloqui . . . æ contra infremant et aggruniant.

Stopa, æ, (Du C.) stupa; *csepü.* It. stoppa. Ljub. Mon. Sl. V. 250. an. 1334.

Stopha, æ, particula terræ metallicæ; *érczrög.* Arch. Ver. Sieb. X. 1. 466. *Stopham,* ut vocant, seu partem æris aurei donavit.

Stoppa, æ, (Du C. 1.) stupa; *csepü, kócz.* It. Stoppa. Ger. Werg. Star. XVII. 51. an. 1498. dixit habere in pignus . . . linteamina *stoppe* usitata.

Stora, æ, (Du C.) idem quod storea V. s. *Sclavina; gyékény.* It. stora. Prot. inq. 171., 233.

Storearius, storearum textor; *gyékényszövő.* Ger. Binsenmattenflechter. Pár. Páp.

Storga, æ, (a gr. *στέργειν)* amoris affectus; *szeretet.* Szamosk. I. 34. Usque adeo vehemens ille amor, qui nulla de causa rivalem ferre potest, et pius ille affectus, qui *Storga* vocatur, perturbat adeoque occœcat animum hominum, ut, quod per se impium fuerat, pium esse putetur. Tör. Tár. 1889. p. 437 paternis *storgis* vovens.

Stracionare, contundere; *összezúzni.* Ljub. Mon. Sl. I. 131. an. 1282: Quod officiales teneantur incidere denarios grossos regis Raxie et *stracionare* Rivoalto.

Stracta, æ, via publica; *országút.* It. strada. Ljub. Mon. Sl. I. 267: comes habeat arbitrium . . . in raubaria *stractarum.*

Strada, æ, via It. strada; *út, utcza.* Száz. II. 155.

Stragnum et **Stragum,** i, idem q. *scragnum; kocsma.* Rač. Mon. Sl. XIII. 231. an. 1358: affictentur *stragi* communis . . . captum fuit . . . de apperiendo portas *stragnorum,* que fuerant clause.

Stragula, æ, amiculum; (Du C.) *takaró köntös.* End. p. 368. (Decr. Colom. 70): Nullus, qui in clero estimatur, vestibus utatur laicalibus, utpote . . . rubra *stragula* vel viridi clamide, caliga seu cappa.

Stramacz, saccus stramine fartus; *szalmazsák,* Ger. Strohsack. Star. XVI. 8. an. 1683. Matracz nullum nec linteamen sub illis fuit, tantum pura *Stramacz.*

Stramatur, Stramatura, diversi generis vellus ad texendum; *vegyes gyapju szövésre.* Kronst. II. 172., 217., 220.

Stramia, æ, stramen; *szalma.* Star. IV. 125. an. 1362. *stramiam* II currus.

Straminea machæra, inutile ferrum; *szalmakard.* Otia Bachm. 248. Frustra, imprimis hac *Straminea Machaera* fundamenta dualitatis locorum æternitatis concutere satagis.

Straminea viduitas, viduitas temporaria; *szalmaözvegység.* Strohwittwer Zustand. Irodt. Közl. VI. IV. 456.

Straminisecus, 3., stramini secando aptus; *szecskavágó.* Vect. Ref. 02: De ligatura falcium *Straminisecarum.*

Stranecus, i, V. *Stanecus.* Ljub. Mon. Sl. I. 56. an. 1238: mittant . . . nuntios ad *Stranecum* facturi rationem.

Strango, onis (a germ. *Strang)* funis; *kötél, istráng.* Szamota sub: *állás. Strangones* ad faciendum Allasth (állás) ad fenestras ecclesiæ.

Strangula, funis, restis; *istráng.* Kronst. III. 479. an, 1548—55.

Strangulatorius, strangulans; *fojtó.* Bene Med. II. 38. angina stridula, *strangulatoria.*

Strangulatus, 3., virgatus; *csikós.* An. Sc. I. 336. an. 1450: alia de serico *strangulata,* hoc est diverso colore.

Strangulum, 3., (Du C.) vestis discolor plumario opere facta; *himzett ruha.* Batty. Leg. 456: de *strangula* vel viridi chlamide. (Hic adnotat Batty.: «sciendum hic *strangulum* pro stragulum usurpari, hinc recte monet Du Cange legendum esse *stragulata* vel viridi chlamide, *stragulata* vestis autem idem est ac variegata. Chlamis ad ornatum potius, quam corporis tutelam perti-

net et videtur idem fuisse quod Galli mantea dicunt.)

Strasa, æ, custos militaris, vigiliæ, excubiæ in nostro sermone: *strázsa.* Hoc quoque vocabulum Slavicæ originis est, ut ostendit Miklosich. Cf. Slav. Elem. p. 55. s. v. straža. Fr. Lib. Rt. II. 85. domino Christofero ad conservacionem *strasarum* dati sunt. — Magy. Tört. Eml. XXX. 333. an. 1556. 100 ad *strasas* ponendi sunt.

Strata, (Du C.) via publica lapidibus strata; *út.* Batty. Leg. T. II. 311. an 1217. tendit . . . ad magnam *stratam.* S. de Kz. Chr. I. 2., 4. Cf. Eutrop. 9, 15; Cod. Theod. 15, 3, 6.

Strata arenoso-metallica pro aurilotura, *torlatmosás.* Ger. Seifenwerk. Besztb. Levt.

Strata continua, *telep.* Ger. Flötze. Besztb. Levt.

Strata, interrupta v. **subordinata,** *csapágy.* Ger. Lager. Besztb. Levt.

Strata publica, (Du C.) via publica: *ország-, katonai út.* Tkal. Mon. Sl. I. 22. an. 1209: *publica strata,* que vulgo via exercitus dicitur. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 343.

Strata regalis, V. *Strata publica.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 443. item tendens in magno spacio per ipsam siccam vallem et pervenit ad magnam *stratam Regalem* et transit ipsam *viam regalem* versus meridiem.

Stratagematarum fusores, grandinum plumbearum fusores; *serétöntő.* Ger. Schröttgiesser. Tab. Conser.

Stratarius, stragularum confector; *pokróczcsináló.* Ger. Kotzenmacher. Pár. Páp.

Strategia, æ, comitatus, districtus; *katonai kerület, toborzó kerület.* Ger. Werbbezirk. Szamosk. IV. 419. Proinde capitales triumviri per singulas *strategias,* quos comites comitatus vocant constituti, qui grassantes gravioribus penis quam unquam aliis ad terrorem et exemplum ceterorum laqueis, ferris, varris, flammis compescerent. Cf. Plin. 4, 11, 18; 6, 9, 10.

Strategus, i, (Du C.) præfectus, rector civitatis; *városi igazgató, polgármester.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 18. et tempore Nicole Prioris et *Stratego Civitatis* Jadrensis.

Stratico, strategus; *hadvezér.* Star. XIX. 88. an. 1036. protospatarius et *stratico.*

Straticolia, officium, magistratus præfecti civitatis. (Apud Du C. *straticotia) az elöljáróság tisztje, kormányzóság.* Fej. V. II. 36. predictas uncias auri quadraginta novem, tarenos quatuor et grana duo dicti ponderis de pecunia cabellarum iuriumque terrarum Vicariatus tui et *straticolie* Salerni . . . nostre Camere solvere procures.

Straticus, i, (Du C.) præfectus, rector civitatis; *kormányzó.* Rač. Mon. Sl. VII. 43. an. 1036: iussus sum exarare a . . . protospatario et *stratico* universe Dalmatie.

Stratificatio, onis, actus digerendi; *rétegezés.* Ger. Schichtung. Törvt. Msz.

Stratigolus, præfectus civitatis (apud Du C. *Strategotus, Straticotus.)* V. *Strategus; kormányzó.* Fej. V. II. 35. Scriptum est per eundem Dominum Regem Ungarie nobili viro Petro de Guinzat Militi Vicario in Principatu et *Stratigolo* Salerni.

Stratigo, (Du C.) V. *Strategus.* Luc. Dalm. Regn. 103. Nam etiam Regum Croatorum tempore inveniuntur Jadræ: *Stratigo,* Catapanus et Proconsul Dalmatiæ, ut dictum est.

Stratilates, (strawssenrauber Dief.); *szerencs, rabló.* Schläg. 657. stratilates. 1355. O. L. D. 16111. Latrones seu malefactores wlgariter szerench dici.

Stratiotor, is, miles; *harczos.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 408. an. 1468.

Strator viarum, qui plateas, vias lapidibus sternit, munit; *útkövező, utczaburkoló, kirakó.* Ger. Pflasterer. Tab. Conser. Egri Levt.

Stratores, (Du C.) *nyergelő.* Prisc. Serv. p. 33: *Stratores,* qui curam ephippiorum et alterius apparatus ornatusque equorum habebant. Vide Nota Benzuriana in Bek. Jur. Publ. Hung. P. II. cap. V. p. 156. Car. Bel. de Arch. 47. *stratores,* qui ephippiis phalerisque consternebant, aderant conscendenti equum Regi et hi stapetum alterum prensabant.

Stratzio, cessio tertiæ personæ; *harmadik személyre való átruházás.* Cod. Camb. Merc. 59. Non tantum Societatis absoluta dissolutio verum et eiusdem seu uni e Sociis vel etiam tertiæ personæ cessio, stylo Negotiatorum «*Stratzio*» compellata, Tribunali semper insinuanda est.

Strava, æ, convivium, epulum funebre; silicernium: *tor, halotti vendégség.* Czvit. Spec. 151. Jornandes de Reb. scribit: Postquam talibus lamentis est defletus, *Stravam* super tumulum eius, quam appellant ipsi, ingenti commessatione concelebrant . . . noster cum *strava* ante sepulturam atque etiam cædem sepellientium a Jornande memoratas dicatur celebrata et quidem ingenti commessatione et gaudio, statuit hanc vocem esse eandem cum Slavorum *straza,* qua res cibaria, victus, commeatus, sitarchia, edulitas denotatur.

Strázsamester, in sermone latino civitate donatum vocabulum, origine slavica et germanica sed colore Hungarico fucatum et in textum latinum receptum, idem ac Vigiliarum Magister. Ger. Wachtmeister. Arch. Rák. IX. 81.

Strazia, æ, tudicula, pistillum; *ütő, sulyokfa, verőbot.* Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390: *strazie* in quantitate pro calchando ipsas. Száz. XXIV. 300.

Strazza, V. *Maculatorium; kézijegyzőkönyv, irkakönyv, irka.* (Heyse: Strazze = Brouillon = Entwurfsschrift, Kladdebuch, Schmutzbuch, Kleckbuch, Sudelbuch, worin allerlei Handlungssachen vorläufig nur flüchtig bemerkt werden.)

Stregulum, fulcrum equestre; *kengyelvas.* Ger. Steigbügel. Fjp. Szám. 401., 404. pro *stregulis* et pro cervisia 10. den. (nisi legendum: *stragulum.*)

Strenæ, Kalendæ Jan.; *újév.* Kat. Hist. IX. 42. Datum in Sarus, in quindenis secundæ diei *strenarum* A. 1333.

Strenalia munera, munera novo anno missa; *újévi ajándékok.* Fej. Tom. XI. V. Un. 215. Idem Civitati Poson super *muneribus strenalibus* administratis quietantias dat.

Strenualis, ad strenas pertinens; *újévi.* Tör. Tár. 1887. p. 785. munera *strenualia.* Fej. X. I. 451.

Strenuiter, strenue; *serényen.* It. strenuamente. Oláh. Cod. Ep. 122. Illos etiam obsessos *strenuiter* rem suam agere audimus.

Strenuosus, 3., strenuus; *derék.* Kuk. Jura I. 169. an. 1398.

Strenuus annus, 3., (a voce *Strena)* Calendæ Januariæ; *újév.* Ger. Neues-Jahr. Jogt. Eml. T. 1. p. 452: cedaltatik a die hujus incipiendo ad *Annum Strenuum.*

Strepa, æ, (Du C.) stapes, quo quis in equum tollitur; *kengyel.* Thurócz. in Carolo c. 99. Kronst. I. 170. Tör. Tár. 1889. p. 381.

Strepitosus, 3., strepitu, clamoribus plenus; *zajos.* Fej. Jur. Lib. 324: *strepitosa* diæta.

Strepituosus, 3., strepitu plenus; *zajos.* It. strepitoso. Vern. Psych. 518. Ad veritatem huius asserti pervidendam necessarium est hilaritatem a *strepituosa* lætitia et excentrice eiusdem effusione probe distinguere.

Strepitus iudicii, (Du C.) vox iudicii. V. s. *Suggestio; a törvényszék szava, kiáltása, hangos itélete.*

Stricta, æ, fors. idem quod ital. strettoja, lemniscus, limbus, (Du C. al. s.); *szalag.* Kronst. II. 217: Johannes Krycz *strictas* pec. 13.

Strictor annonæ, qui annonam flagellat; *gabona uzsorás.* Ger. Getreidewucherer. Rau. Elem. p. 86: (politicis sc.) interest mediis aptissimis cives adversus *annonae strictores* defendere, quos iam maiores nostri turpi *seplasiasorum* nomine notarunt.

Strictum, fretum (Du C. montium fauces); *tengerszoros.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 185. an. 1444. *strictum* Galipolis. Thurócz. Hist. Hung. P. I. c. 15. Brachio maris, quod *strictum* Siciliæ dicitur, transnavato.

1. **Strictura,** æ, (Du C.) tributum, pensitatio; *adó.* Ljub. Mon. Sl. I. 424: quod dicta *strictura* non elargetur.

2. **Strictura,** (Du C. 2.) *φῦσα χαλκέων,* scintilla ferrea; *vas szikra.* Comen. 87. Ferrarius . . . ferrum super incude cudit unde *stricturae* exiliunt.

Strida, æ, nuntium, proclamatio, (Du C. clamor); *hirdetés.* It. strida. Ljub. Mon. Sl. XXII. 128. an. 1458: facit *stridas* et proclamationes.

Stridare, (Du C.) per præconem ciere; *kihirdetni.* Ljub. Mon. Sl. I. 37. an. 1226. et passim. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 194. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 186.

Striga, æ, maga, saga; *boszorkány.* Hexe, Sl. striga. Cf. Petron. Sat. 63. V. Festus s. v. *Strigem.* p. 314.

Strigare, stimulando, incitando desinere; *hajtani megszünni.* Kov. Carm. 33: quidve *strigando* hic cessas auriga.

Strina, æ, (Du C.) tributi seu vectigalis species apud Dalmatas et Croatas, quod Venetis vel Hungariæ regibus . . . vice ultroneæ pensitationis ac *strenarum* (unde vocis etymon) pensitabatur; *ajándék.* Ljub. Mon. Sl. I. 67. an. 1245: Et ubicunque inveniremus lignum de Ragusio, veniam ad illos cum pupis, et accipere ab eis quecumque voluerint eis dare per *strinam.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 205. Ljub. Mon. Sl. VI. 7. an. 1441. non audeant . . . accipere aliquam *strinam* nec in pecunia . . .

Stringnus, Solanum (Linn.); *csucsor,*

zolna. It. strigio. Ger. Nachtschatten. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Strinna, (Du C.) Festus de verborum significatione tradit: *Strenam* vocamus, quæ datur de religioso omnis boni gratia V. *Strina* 2.; *borravaló.* Gall. pour-boire. Ger. Trinkgeld. Luc. Regn. Dalm. 274. Venetorum autem neque Duci neque aliorum Magistratuum ulli quidquam pendebatur contribuebaturque præter consuetum Comiti Salarium et illam voluntariam *strinnam* suprammemoratam . . . quid autem *strina* fuerit ex statutis Pharee et Ragusii percipitur iisdem verbis lib. 7. cap. 56. De *strina* vel pedocio.

Strobilus, i, conus; nucamentum (gr. *στρόβιλος*); *fenyődoboz.* Ger. Zapfen. Zirbelnuss. Kov. Oec. 79. Cf. Ulp. Dig. 32, 53 fin.

Strofeum, (ap. Finály strophium) (Du C. pallium virginale) fascia, qua fem. pectus ligabant; *mellkötő.* Bene Pol. 152. *strofeum* spiritu salis . . conspergatur. Cf. *Strophium* ap. Varro. et Cic. ap. Non. 538, 7 sq. Catull. 64, 65.

Strombulcus, instrumentum ferreum glandibus extrahendis; *(körömvas) puskacsőből golyóbist kivonó eszköz.* Ger. Kugelzieher. Pár. Páp.

Stronga, tempus rationis reddendæ de ovibus; *juhbeszámolás ideje.* Tör. Tár. 1890. p. 162. a kenéz ha juha volt *strongának* (juhbeszámolás) idején tartozott 2—2 sajttal a földes úr számára, ha pedig nem volt, 1—1 sajttal sztrongás (beszedő).

Stronzare, incidere, circumcidere; *be-, körülvágni.* Ljub. Mon. Sl. VI. 147: quicunque *stronzaverit* . . . seu malitiaverit ducatos.

Strophidium, dem. a strophium, pallium virginale; (nisi mendum latet pro: strophiola); *keszkenő, mellfűző.* Tör. Tör. XX. 99. et duo *strophidia* auro conpicta.

Strophiola mensalia, mappa ad manus tergendas, mantile; *asztalkendő.* Gall. serviette. Thök. Diar. II. 342. Unum frustum *strophiolorum mensalium* xr. 44. Arch. Rák. VIII. 349.

Strophiolum, (Du C.) mantile, linteum, quo manus absterguntur; *kéztörülő.* Tör. Tár. 1889. p. 597. Cod. Evang. III. 238. templum . . . cum *strophiolis* septem, una alba . . . reddidimus. Arch. Rák. VIII. 348.

Stropum, ubi apponebatur remus; *evező tartó.* Ljub. Mon. Sl. V. 252. Cf. *Struppus* ap. Liv. Andr. ap. Isid. Orig. 19, 4, 9: Gracch. ap. Gell. 10, 3, 5.

Strosa, vigiliæ, excubiæ (vox slav.); *strázsa.* Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 417. Qui utpote liberi homines Capituli supradicti a nostro et nostrorum posterorum et Palatinorum et Castellanorum et quorumlibet iudicum aliorum presencium et futurorum judicijs penitus in perpetuum sunt immunes et prorsus liberi a *strosa* et stan et povoz et alijs servitutibus et solucionibus ordinariis et extraordinariis.

Strubnicha, species bombardarum, idem ac *Offniza* q. v. Fr. Lib. Rt. I. 102. 59. qui *strubnichas* sex et pixides . . . ad Wylak duxerunt.

Structio, recte: struthio; *struczmadár.* Batty. Ger. 193.

Strumulus, Gades Morhua; *tőkehal.* Ger. Stockfisch. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Strusso, onis, (Du C. struthio) Acipenser sturio (Linn.); *tokhal.* Ger. Stör. Gall. esturgeon. Kronst. I. 733.

Strutio, V. *Strusso.* Bel. Comp. Hung. Geog. 19. Alit præterea lucios, qui et lupi, carpiones seu cyprinos — *strutiones,* sturiones seu asturiones (ein Stör, Tok, Kecsege) quos forte Plinius pelamydes et thynnos vocat.

Struvio, mihi videtur mendum esse pro *Strumo,* quod sagacem, ingeniosum denotat. Kov. Comm. p. 80: non probatur e contra in Bibliotheca Historica *Struvio* Gromondus, quod iis destitutus, nisi livoris istud fit.

Struzec, (a Croat. struga) alveus fluminis; *folyó ágya.* Flussbett. V. s. *Chirt.*

Stryx, strix, maga, venefica; *boszorkány.* It. strega. Kaprin. Eloq. II. 53. confessam fuisse *strygem* quamdam se quinquagies et amplius domum vicini adiisse.

1. **Stuba,** æ, conclave, camera, (Du C.); *szoba.* Ger. Stube. Verancs. Hist. I 174. Quodam die cum sederet in *stuba* majore cum puellis suis, venit per fenestram globus partim plumbeus partim ferreus, qui forte marmoris fracta, impegit in murum . . . Schläg. 1056. Száz. VIII. 16.

2. **Stuba,** (Du C.) caldarium, vaporarium; *fürdőszoba.* It. stufa. Gall. étuve. Germ. Badestube. Fej. I. 297. balneorum servituti deputatis, quos a *stuba* stubarios vocare possumus. Batty. Leg. I. 376. an. 1015. Verancs. II. 259. Mihi quoque fornax est aut malitis *stuba* (erat eiusmodi nomen Kemencze dictum). Buny. Vár. tört. I. 43.

Stuba scriptoria, scrinia, orum; *írószoba.* Bék. Pil. P. I. 90.

Stubarius, i, (a *Stuba*), servus vaporarii. V. s. *Stuba* 2; *fürdőszolga.*

Stubella, (Du C.) dem. ad *Stubam.* Fjp. Szám. p. 93. an. 1397. Kronst. I. 393. III. 576.

Stuccatura, æ, opus gypsatum; *vakolt padolat vagy mennyezet.* Ger. die Stuccatur. Beng. Ann. Er. Cœnob. 581. Sanctuarium cum binis sibi ad utrumque latus adsitis Capellis et eleganti pictura arteque plastica seu *stuccatura* exornatum.

Studens, tis, discipulus; *tanuló, diák.* It. studente. Fabó. Monm. Evang. II. 37. Adfluit quotidie *studentium* numerus

Studere, (Du C. studiare, curare) studere literis, discere, operam dare literis; *tanulmányokat végezni.* It. studiare. Gall. etudier. Fej. III. 2. 286. *Studuerat* enim Parisiis annis fere duodecim in Theologica facultate. Cf. Quint. Inst. 12, 11, 19: Tac. Or. 21; Plin. Ep. 5, 5, 5.

Studio, data, dedita opera, consulto, consilio, judicio, ex composito, de vel ex industria; *szántszándékkal, buzgón.* Wagn.

Studiorum directoratus, officium præfecti doctis studiis regundis; *tanulmányi igazgatóság.* Rév. Pl. 6.

Studiorum ratio, institutionis ratio, descriptio; *közoktatási rendszer.* Wallaszky. 535. defectus item disciplinarum quarundam in recenti *Studiorum ratione* neglectarum.

Studiositas, studium; discendi cupiditas (Du C.); *törekvés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 85. Paucis deest sciendi curiositas, plurimis intelligendi *studiositas.*

Studiosus, i, discipulus; *tanuló.* Kass. P. P. I. 179. Theatrorum . . . frequentatione omnibus *studiosis* . . . etc.

Studium generale, universitas literarum; Bék. Árp. Közokt. 35. A «*studium generale*» elnevezés kijegeczedesedett alakjában olyan tanintézetet jelent, melyet mindenki látogathat.

Studium universale, Academia; *akadémia.* Wallaszky 108.

Stufia, æ, pro: *stuba* (Du C.). Kronst. III. 159., 180.

Stuffarum quæstor, frustorum lapidis ærosi quæstor; *ásványkereskedő.* Opin. in montanisticis 82.

Stuldacius, V. *Scultecius.* Fej. IV. 2. 432. nullus archiepiscopus, vicecomes, *stuldacius,* iudex vel exactor — aut aliqua magna persona — audeat disvescere.

Stultescere, ineptire; *kabálódni, kábálkodni, esztelenkedni.* Kecsk. P. 153.

Stultifer, *stultus*; *dőre.* Kov. Form. St. IX. Philosophus quidam: Mulier plena scelerum maritum habet liberum, magis amat *stultiferum.*

Stultisare, stultum esse. Szirm. Hung. in Par. 125. *Stultisat, szárában szállott az esze.* Bolyokás. *Megbomlott a kereke.*

Stupa, æ, pistrinum (Du C. al. s.); *kölyü malom.* Tör. Tár. XI. 91. Actum in Dijosgieur in castro Regali in camera penes *stupam* parvam.

Stupes, is, pila; *kölyü.* Haz. Okl. 406. an. 1443: habeant unum *stupem* in eodem molendino vulgariter *Kelew.*

Stupha, æ, biretum, tegumentum capitis, (Du C. al. s.); *turbán.* Adelm. De orig. Turc. 11. Solachi . . . sunt ornati framea, brevi arcu cum sagittis pmtis (lege: promtis) ad ictum (*Stuphas* i. bireta) in capite ferunt albas et rectas circulis aureis redimitas et vestimenta succincta.

Stupinum, (a stupa), linamentum ellychnium; *gyertyabél.* Rač. Mon. Sl. XIII. 352. an. 1352: Nulla persona debeat facere . . . candelas de zera aut de sevo nisi cum *stupino* de bambacis.

Sturma, æ, (Du C.) pugna manualis; *kézi tusa, roham.* Ger. Sturm. Epist. Joannis Corvini ad Ladislaum in Chronico Melicensi pag. 446: Ipse imperator Turcorum post horam vesperarum feria quarta incipiens circa ipsum castrum pugnam manualem vulgo *Sturmam* incepit. Arch. Rák. IX. 351. az irruens *sturmától* sem tarthat, mert ellenségnek nincsen placza. Magy. Tör. Eml. XXX. 334. an. 1556. castrum per *Sturmam* aggrediendum. Ibid. *Sturmam* facere.

Sturmare, impetum facere; *megrohanni.* Ger. stürmen. Magy. Tört. Eml. XXX. 335. an. 1556. *sturmare* seu expugnare.

Sturnatim, in modum sturnorum, frequens; *seregélymódra.* Ger. häufig. Pár. Páp.

Stutum, i, abbrev. pro statutum; *rendelet.* Cod. Dip. Arp. Arp. Cont. XI. 280. servitium conferentes pariter et honorem salvis *stutis* et bannis nostre Civitatis.

Stylare, præcepta bene et recte scribendi; *irálytan.* Germ. Stillehre, Stilistik. Kass. Prax. Praxis politica civilis et *Stylare* politicorum.

Stylionarium, V. *Formularium; példa-, mintagyűjtemény.* Kovach. Form. Præf. Collectio Formularum vulgo appellatur *Formularium* vel *Stylus,* magis autem barbare *Stylionarium.*

Stylisare, concipere, conscribere verbis; *fogalmazni.* Ger. stilisiren, abfassen. Csaplov.

Nucleus p. 1. Kass. Prax. I. Præf. duplici idiomate quippe latino et hungarico *stylisandorum.*

Stylisatio, actus literis complectendi; *fogalmazás.* Pril. Abact. 60. instituenda *stylisatio* . . . iudici . . . incumbit.

Stylitæ, *oszloplakó barátok.* Not. rel. I. 200: *Stylitae,* seu Columnares ab auctore Simeone Stylita dicti sunt, qui ex pastore monachus factus, ob crudelem in corpus suum patratam austeritatem, ex monasteriis eiectus, in exsiccata cisterna delituit, tum præaltam columnam ascendit, in qua 46 annis vixit.

Stylizare, V. *Stylisare.* Moln. Patv. 74.

Stylus cameralis, agendi, procedendi modus Cameræ; *a kir. kamarának eljárása.* Vect. Ref. V. Tum quæstores . . . *querelam erigunt* contra Tricesimatores, in quo casu Judices comitatuum immittunt se in Judicatum Contrabandorum . . . contra *stylum Cameralem* ab antiquo semper observatum.

Stylus curialis, scribendi ratio in aulis, in curiis recepta; *kurialis stilus.* Miller. Pristald. 79. Jókai. Régi jó Tbl. I. 283.

Stylus lapidalis, genus scribendi in antiquis Romanorum monumentis usitatum (Lapidarstil); *tömött irásmód, tömör stilus.* Princ. Ang. p. 3: Usus sum autem distinctione literarum ad modum *styli* (ut vocamus) *lapidalis* . . .

Stylus solutus, sermo vulgaris; cui opponitur eloquentia; *pórias beszéd.* Száz. VII. 640.

Stypticus, 3., parcus; *fösvény.* Patr. Const. 97. Dives in avaritia mortuus.

Stypticus in vita, secedit largus ab illa;
quæ renuit vivus, mortuus æra dabit.

Suada, æ, sermo, allocutio; *beszéd.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 138. et accedentem ad valvas Ecclesiæ, præmisso regiæ Manus osculo, salutatoria *suada* excepit, his concepta verbis.

Suagerus, Ger. Schwager, maritus sororis; *sógor.* Fjp. Szám. k. p. 86—88 *suo suagero* solverunt.

Suasitare, sæpe, de novo svadere, persuadere conari; *rábeszélni, nógatni.* Jan. Pan. Poëm. II. 25: At Socrates circuibat, rogitans, quibus verbis Pythagoras *suasitasset.*

Suasus, us, (suadente) oratio ad suadendum composita; *rábeszélés.* D. Raczk. p. 79: quorum . . . ad id *suasu* aut consilio . . . inducti. Cf. Plaut. Pers. 4, 4, 48; Ter. Phorm. 5, 1, 3; Ulp. Dig. 9, 2, 9.

Suasus Josephini, consilium, propositum Jos. II. *J. tervezete.* Lzb. Cod. Med. III. procem. 3.

Suavescere, dulce sonare; *édesen hangzani.* Ger. süsstönen. Chr. Dubn. p. 105: Vir virtutibus plenus, cuius memoria quasi mel dulcorosum usque in diem hodiernum in ore omnium hungarorum et aliarum plurium nacionum *suavescit.*

Sub, pro: cum, vel simplici ablativo; *-val, -vel.* Reg. S. Ben. 35., 10. Ceteri sibi invicem *sub* caritate serviant. Ibid. 59., 8. De rebus suis promittant *sub* iure iurando.

Sub eo prætextu, ea simulatione, specie, nomine; *azon ürügy alatt.* Wagn.

Sub itu, in itinere; *menés közben.* Regul. Turm. Præt. 91. *Sub itu* totius Turmæ Prætorianæ in corpore . . . ex ordine . . . eggredi . . . vetitum est.

Sub magno secreto, valde occulte; *nagy titokban.* Arch. Rák. IV. 127.

Sub Parola nobili spondere, fidem alicui dare; *becsületszavára igérni.* Ger. Auf Ehrenwort versprechen. Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 461.

Suba, æ, chlæna, toga pellita (vestimentum Hungaris proprium); *suba.* Kov. Form. St. 452 nec non Pantherinarum *subas* quascunque et mastrucas. Cod. Telek. XII. 227. Monm. Comit. Trans. II. 178. Száz. IV. 369.

Suba principalis, dierum sollemnium pelliceum; *ünnepi suba.* Tör. Tár. XII. 151. *Subas principales* quattuor de purpura deaurata veneciarum.

Suba sericea, chlæna e serico; *rácz kamuka.* Száz. XXIV. 339.

Subacutus, 3., paullulum acutus; *kissé heves.* Bene Med. I. 65. febris *subacuta.*

Subadesus, subter excavatus; *alul kivájt.* Jan. Pan. Poëm. I. 136: Ripa sed interior præruptas ardua moles Vorticibus *subadesa* levat.

Subadstringens, paullulum austerus; *kissé fanyar, kissé összehuzó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 263. China chinæ est cortex . . . sapore amarus et *subadstringens.*

Subagazo, vice agaso; *allovászmester.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. Smil Pincerna Cracoviensis, Sulco *Subagazo* Cracoviensis, Albertus *Subagazo* Sandomiriensis.

Subalare fulcimentum, fulcrum, baculum; *gamó.* Ger. Krücke. Pár. Páp.

Subalternare, partem subiicere generi; *alárendelni, alávetni.* Ger. Unterordnen. Vern. Log. 113. Hinc 1-mo ex veritate *subalternantis* immediate et recte infertur veritas *Subalternatae* (propositionis), quia hæc in illa continetur e. g. Omnis homo est mortalis: ergo aliquis homo est mortalis.

Subalternus, 3., inferior, ex alio dependens (Du C.); *alárendelt.* It. subalterno. Kass. Prax. I. pass.-demtis *subalternis* officialibus . . . Törvt. Msz. *subalterna iudicia, alsóbb törvényszékek.*

Subantiquus, 3, paullulum antiquus; *régiecske.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 403. et consensissent in metas *subuntiquas,* perempta qualibet revocaminis facultate.

Subappendere, apponere, sigillo munire; *aláfüggeszteni.* Fej. IV. 2. 152. sigillum nostrum est *subappensum.* Tör. Tár. 1887. p. 621.

Subarare, rectius: subarrare, arrhabone sibi uxorem desponsare (Du C.) *eljegyezni.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 646: et idem Benedictus postmodum dei timore postposito nequiciose aliam habens uxorem *subaratam* ipsam recipere recusans traducere renuisset.— Fragm. Chron. Rythm. tempore Ludovici 1. Engel: Mon. Ungr. Bécs 1809. 31. gaudet, quod Catholicus princeps erat tantæ maiestatis corona *subaravit* Protinus dinastiam Hunorum.

Subaratio, oponsalia; *eljegyzés.* Verlobung. V. *Subarratio.* Quel. sieb. I. 20 an. 1408. doctori, plebano . . . qui venerant ad *subarationem* magistri.

Subarator, qui ex alieno fundo aliquid iniuste arando sibi adiungit; *elszántó.* Germ. der wegackert. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 41: *subaratores* per capitaneos districtuales . . . convincentur. Cf. Plin. 17, 24, 37 §. 227.

Subarendare, *albérbe venni, adni* Ger. Untermiethmann sein. Cod. Dip. Brüss. II. 207. Rex dicta bona alicui *subarendaverit.*

Subarendatio, actus alteri locandi; *albérlés.* Törvt. Msz.

Subarestare, includere in custodiam, in carcere; *börtönbe zárni.* Arch. Rák. 1., 27. Specificatio bonorum *subarestati* Cameralis Officialis Schemniciensis Aigner nominati.

Subarhare, 1. conducere; 2. desponderе; *1. bérelni, fogadni, foglalóval lefoglalni, 2. eljegyezni.* 1. Batty. Leg. III. 448. an. 1444. Kass. Jur. Civ. Lex. 59. 2. Schlæg. (gyürület). Törvt. Msz.

Subarhatio, V. *Subarhare* 2. *gyűrűváltás, eljegyzés.* Georch. II. T. I. 78. mely szertartáshoz járul a násznagyoknak jelenlétek, a jegykötésnek irásban való feltétele, a lekötés *(subarhatio)* etc.

Subarmare, armare; *felfegyverezni.* Tör. Tár. 1881. p. 499. unum militem *subarmare.*

Subarratio, (Du C.) arrhabo, sponsalitium (ex Hebræa: arrha); *gyűrűváltás, eljegyzés,* (foglaló adás). Pel. Sermon. In desponsatione iurat uterque conjugum alteri fidem servare et *subarratio* fit anulo. Hiem. 25. n. Cod. Dip. Pat. VII. 380. Cod. Dip. Kár. I. 130., 190. *anularis subarratio.* Samb. Tyrn.

Subarrhatio, V. *Subarratio; kézfogási ünnepély.* Werbőcz. 187. Parafernales autem dicimus: omnia bona mobilia, quæ mulieri aut per maritum aut parentes vel fratres sive etiam alios quoscunque tempore solennitatis nuptiarum aut desponsationis vel *subarrhationis* eius dantur.

Sub-auriga, vices aurigæ gerens; *segéd kocsis.* Ger. Hilfs-kutscher. Nov. Calend. 306—35. Agazones 1. Auriga. *1. Sub-Auriga.*

Subaxillaris, qui est sub axilla; *hónally alatt való.* Bene Med. I. 199.

Subba, æ, V. *Suba.* Kuk. Jura. I. 218. an 1481: de . . . *subbis* et aliis pelliciis. An. Sc. I. 354. an. 1496. Száz. VIII. 79. Tör. Tár. 1891. p. 680. — Star. V. 224. an. 1524. *subbam* de athlasio.

Subbibliothecarius, i, bibliothecarii vices gerens; *alkönyvtáros.* Bék. Debr. főisk. törv. 143. Leges *subbibliothecarii.*

Subbivi, more Italorum pro: subivi, subii. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 147. *subbiverit.*

Subblaveus, 3., subcæruleus; *kékes.* Tör. Tár. 1887. p. 179.

Subbuteo, onis, stolidus homo; *kába.* Pár. Páp.

Subcantor, V. *Succentor.* Tkal. Mon. Ep. II. 83.

Subcapitaneus, i, capitanei vices gerens; *alkapitány.* An. Sc. II. 236. sæc. XVI.

Sub-Carpaticus, 3., sub montibus, qui Carpat dicuntur, situs; *Kárpát alljai.* Hist. Eccl. Ev. 247. Præterea quo magis adhuc fortunis Evangelicorum in hacce *Sub-Carpatica* ora consuleretur.

Subcastrum, pedes castri; *várallja.* Marc. Chr. II. 96 ut ipsum regem de *subcastro* procul pelleret præpotenter.

Subcellerarius, i, cellarii vices gerens; *másodgazda.* Bék. Pil. P. I. 67.

Subcerniculum, (Du C.) idem quod *Incerniculum* (cribrum); *szita.* Kronst. II. 481., 482.

Subchyrurgus, in locum medici substitutus; *alorvos.* Reg. Turm. Præt. Formulare VIII.

Subcinctorium i, **Subcingulum**, i.; *alsó öv.* Cher. Jus. Eccl. II. 146. Pontifex R. utitur insuper *subcinctorio* et *fanone* seu orali; illius nomine venit *Subcingulum*, quod teste Durando dependet a cingulo, quo Stola Pontificis cum ipso cingulo colligatur et ex latere Pontificis R. instar parvi cuiusdam manipuli dependet.

Subcinericium, panis in cinere coctus; *pokronta, hamuba sült pogácsa.* Bohemis: pokruta; Polonis: pokreta. Ger. Aschenkuchen. Schläg. 1849.

Subcinericius, 3. V. *Subcinericium.* Fej. VI. 1. 53. duobus panibus *subcinericiis* usisunt.

Subclaudicare, paullulum claudicare; *kissé sántitani.* Verancs. Hist. I. 2. Et tametsi altero pede *subclaudicaret*...

Subcollector, (Du C.) minister secundarius in colligendis pecuniis; *alpénzszedő.* Vjestnik I. 79. an. 1317. episcopus fecit... *subcollectorem.* Kuk. Jura. 1., 143. Ego Victor Guillielmi de Torcello, publicus imperiali auctoritate notarius ac scriba supradicti domini *Subcollectoris* ... scripsi. Fej. X. 2. 197. — Arch. Ver. Sieb. VIII. 1., 311.

Subcommissarius, i, qui subest commissario; *albiztos.* Száz. XXIX. 927. Arch. Rák. I. 37.

Subcontrarius, 3. in parte contrarius; *részben ellentétes.* Carlow. Log. 51. Deinde *subcontrariae* propositiones oppositæ ambæ particulares. E. g. Quidam homo est non sanus, quidam homo non est sanus...

Subcoquere, bene coquere, percoquere; *át- meg átfőzni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. 19. Fructus maturus est, postquam illius succus ita *subcoctus* est et defœcatus etc.

Sub-Corporalis, qui milites ad stationum vices permutandas ducit; *őrvezető, alkáplár.* Kelem. Inst Jur. Pr. III. 31. Coalescit ex Præside, qui Supremus Vigiliarum Præfectus, sive Maior esse consuevit, tum 2. Centurionibus 2. Locumtenentibus 2. Vigiliarum Magistris 2. *Corporalibus* 2. *Sub-Corporalibus* (Gefreiter) 2. Gregariis.

Subcubitus, cadere in iudicio, causam perdere; *pervesztés.* Ger. das Verlieren des Processes. Kov. Form. 10. Si vero in tertio termino solvere dissimularet, ex tunc in *subcubitu* duelli facti potentialis convinceretur. Doc. Fam. Soos. Saec. 14. Cod. Zi I. 501.

Subcultelares denarii, (Battyán. hæc habet: Cultellare esse, agrum vomere in æqualitatem deducere et quasi cultro, sic enim vomer audiebat, scindere; recte ergo dicemus Cultellarios dictos, qui cultellabant agros unde sequitur subcultellarios dictos fuisse, quos in Hungaria subinquillinos dicimus, tales quippe, qui nec proprias terras nec proprias domos habent, sed in alienis domibus habitantes, alienas terras precario cultellant; tales nunc quoqe pecuniam Christianitatis solvunt, seu denarios quospiam ob fidei Professionem Christianam). Huic interpretationi non posssum assentire, mihi videtur subcultelarios illos fuisse, quibus cultelli decimarum, seu districtus, qui decimis colligendis destinati erant, elocabantur; *subcultellares denarii* igitur erant pecuniæ a subarendatoribus cultellorum solvendæ. Batty. Leg. T. II. 279. an. 1190.

Subcultelaris, V. *Subcultelares denarii.* End. p. 395. (Belæ III. Libertas 10 an. 1191): decimas solvant... de anseribus et gallinis cum *subcultelaribus* denariis plenius persolvendis. Fej. III. 2. 427.

Subcustos, vices custodis canonici gerens; *káptalanbeli alkincstáros.* Verancs. V. 329.

Subcustosus, vices custodis gerens; *alőr, alcsősz.* Cod. Dip.Arp. Cont. VI. 473.

Subcutaneus, 3., qui est sub cute; *bőr alatt való.* Bene Med. 1. 320. in glandulis *subcutaneis.*

Subcutellarius, V. *Subcultelares denarii.* Tör. Tár. 1893. p. 21. Cum *subcutellaribus* denariis plenius persolvendis.

Subcylindricus, 3., *hengerded.* Ger. etwas cylindrisch. Hist. Nat. 49. Rostrum his (avibus) *subcylindricum*, aliquantulum obtusum.

Subdapifer, dapiferi vices gerens; *alasztalnok.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 358.

Subdarum, (sudarum = dodentuch, tottenkleid Dief.) *szemfedél.* Schläg. 2044.

Subdatarius, i, V. *Datarius.* Cher. Jus. Eccl. I. 226. *Subdatarius* quidem est substitutus Datarii, non tamen ab hoc verum immediate a Papa dependet, a quo etiam constituitur et inter Prælatos Curiæ refertur.

Sub-Decurio, idem ac *Sub-Corporalis.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 31. Apud Equites, quia *Sub-Decuriones* non dantur, 4 gregarii adhibentur.

Subdelegare, vicem suam alteri demandare (Du C.); *mást megbízni valamivel.* Kov. Form. St. 289. Ecclesiarum Præpositis in toto negotio et causis huiusmodi secundum continentiam dictarum litterarum Apostolicarum commisseramus et *subdelegaveramus*, vices nostras cum illa clausula scilicet... Stat. 19.

Subdelegatio, V. *Subdelegare; alattosi megbízás.* Törvt. Msz.

Subdelegatus, i, in locum alterius missus: *képviselő helyettes.* Kuk. Jura I. 461. ut initio-commissario nostro Politico-Camerali opus illud manuducere debente, idem Conscriptionis labor, expost per *Subdelegatos* Commissarios in finem accellerationis ad duas distinctas Partes continuetur. Batty. Leg. III. 64. Cod. Dip. Arp. cont. VII. 15.

Sub-Deputatio, evocati interioris deliberationis; *albizottság, alküldöttség.* Ger. engerer Ausschuss. Opin. Deput 48. quin imo ex opinione exmissæ in coordinatione Fororum Excelsæ *Sub-Deputationis*, proiectatam Legis provisionem tametsi innocuam innovationem tamen esse agnoscentis et testimonio complurium Actorum Diætalium nullo subest dubio...

Subdiaconalia, (Du C.) tunica stricta; *testhez álló ruha.* Batty. Leg. P. II. 181. Sæc. XII.

Subdiaconatus, us, officium Subdiaconi; *alszerpapi állás.* Cher. Jus. Eccl. 1., 144. Jnde a sæculo XII *Subdiaconatus* in Ecclesia Latina ad ordines maiores seu sacros refertur. Ad Hierarchiam ordinis iure humano institutam spectant *subdiaconi*, græcis ἱποδιάχονοι et quatuor minores ordines in subsidium diaconorum ab Ecclesia instituti sunt. Subdiaconum insuper oportet aquam ad ministerium altaris præparare, Diacono ministrare, pallas altaris et Corporalia abluere etc. Serm. Cat. 226. Szék. Okl. I. 78. Fej. II. 340. et passim.

Subdiaconus, (Du C.) hypodiaconus. V. s. *Diaconatus; alsegédpap, alszerpap.*

Subdialia, (Du C. Subdival, Subdiale) pars domus sine tecto, ὑπαίϑριον, area, subdivum, impluvium; *erkély.* Ger. Altan. Bonf. I. 3. 50. multa quoque ac effusa fuisse triclinia, amplissimas porticus et auratas, spaciosa *subdialia* ac cætera cultu et decoro regio digna... ubi non solum propylaea et andronem sed porticus et *subdialia* et levigato durissimoque ligno tesselata et auratas cœnationes et cubicula cernere erat· Cf. Plin. 36, 25, 62.

Subdiaphanus, 3., paullulum pellucidus; *kissé átlátszó.* Alexy 25.

1. **Subditalis**, ad subditum pertinens; *alattvalói.* Kuk. Jura. II. 173: præstationes *subditales.*

2. **Subditalis**, e, subjectus. humilis summissus.; *alázatos.* Cod. Ep. Pet Páz. 1., 29. et cum hoc in perpetua *subditali* subjectione sum. Art. Jur. Thav. 40.

1. **Subditela**, clientela, conditio subditi; *jobbágyság, alattvalóság.* Opinio Deput. 8. illas (causas Jurisdictionatorum) etiam pro controversiis Domino terrestri contra proprios Jurisdictionatos oborituris, indiscriminatim; horum vero contra illum ex nexu *subditelae* profluentibus, Forum primæ instantiæ constituere posse.

2. **Subditela**, servitus; *alattvalók.* Fej. X. I. 596. Idem Sigismundus Wayvodam et *subditelam* victricibus armis revocat.

Subdititius, ad pannum subsutum pertinens; *bélésnek való.* Hist. Nat. 29. Pellis *subdititia* lutræ tum ob elegantiam, tum etiam propter durabilitatem sat magno est pretio.

Subditi, (Du C.) cives subiecti et subditi Regibus; *alattvalók.* Wagn.

Subditolatus, us V. *Subditela* 1) *jobbágyi viszony.* Jogt Eml. I. 385.

Subdoleum, dolium cum operculo; *fedeles (kád).* Schläg. 1109.

Subdolositas, atis, animus subdolus, dolus, fallacia, ars; *csel, fortély, ravaszság.* Rozsny. D. 43. kötelezvén mind magunkat mind utánunk következőinket ezek szerint való progressusra, ezen békességre adott hitünknek tisztán való megtartására és oltalmazására mindeneknek előtte a mint magunkat ugy gyenelogyiánkat is minden *subdolositas* nélkül köteleseknek lenni kivánjuk.

Subdominium, *albérlet.* V. s. v *Subdominus.*

Subdominus, (Du C.) vice dominus; *albérlő, albirtokos.* Vuch. Jur. Feud. 41. In omni proinde subfeudo duplex oritur dominium directum, unum est penes dominum primum; alterum penes vasallum *subinfeudantem*, qui in respectu ad *subvasallum* evadit dominus et *subdominus* audit, eius vero dominium *subdominium* dicitur.

Subdubius sum, subdubito; *kissé kételkedem.* Oláh. Cod. Ep. 114. et etiam alioquin per prædictos quattuor viros, nullam exactionem fieri videamus, *subdubius sum* hanc expeditionem præparari.

Subducere, limbo circumdare; *sujtásozni, szegni, paszománynyal szegni.* Thök. Diar. II. 325. Una chlamÿs ex rubro skarlatin, Argenteis fimbrÿs exornata, sine

nodis, violacei coloris terczenella seu materia auro texta *subducta* fl. 60. Tör. Tár. 1887. p. 188. Arch. Rák. VIII. 309 paplan æstivum... Tafotta *subductum.*

Subductaria catena, qua portæ tabulata subducuntur, subtolluntur et deiiciuntur; *felvonó lánc.* Szamosk. II. 27. ac dum per demissitia Georgianæ portæ tabulata ingreditur, quæ *subductaria catena* subtolli atque deiici vicissim solet.

Subductile, is: subst. a subductilis (ad normam missile) *velum,* aulæum, siparium; *függöny, redő, szőnyeg, takaró.* Cod. Zi. v. III. p. 164. . . . duo lectisternia integra et unum *Subductile* domus ac alia minuta . . . recepissent.

Subductitium, pannus subsutus; *bélés.* Ger. Futter. Vect. Ref. E: Parchandt *subductitio.*

Subductorius, 3., ad vecturam idoneus; *vonó, igás.* End. p. 367. (Decr. Colom. 45): liberi, qui regi per fines eorum transmigranti equos, currus *subducturios* . . . suppeditabant.

Subductura, V. *Subductitium.* Buny. Vár. tört. III. 94. Thök. Diar. II. 325. *Subductura* una pro chlamyde, ex rubra terczenella fl. 15. Altera *subductura* chlamydis æstivæ, ex rubro holoserico attrita fl. 10. Arch. Rák. VII. 313. pro caligis Hungaricis *subductura* ex pellibus agninis Italicis. Tör. Tár. 1889. p. 351. Fjp. Szám. 293.

Subduplus, (Du C.) paulo minus quam duplus; *kétszerannyinál kevesebb.* Rau. Elem. p. 24: Communis ratio latitudinis ad altitudinem *subdupla* est.

Subdyaconatus, us, V. *Subdiaconatus.* Tör. Tár. XII. 135.

Subebrius, semigravis; *gajdult fő.* Ger. Nebeltrunken. Pár. Páp.

Subex ephippiarius, stapes; *kengyel.* Pár. Páp.

Subexecutor, (Du C.) executoris vices gerens; *al adóbehajtó.* Batty. Leg. III. 462. an. 1446.

Subfeudare, (Du C. subfeodare); *alhűbérbe adni.* Ker. Inst. Mil. 405: Episcopi etc. ac Nobiles Feudatarii partem bonorum ac terrarum suarum, aut subditis suis, ac aliis minoris notæ Nobilibus vel Ignobilibus conferre atque *subfeudare* solebant, ea illis perpetua lege . . . imposita, ut ipsos, cum ad bellum proficiscerentur, tanquam *Subvasalli* sequi, atque ita ipsis ac Reipublicæ armis servire teneantur. Szirm. Hung. in Par. 92.

Subfeudatarius, i, (Du C.) qui retrofeudum possidet; *alhűbéres.* Ljub. Mon. Sl. V. 197. an. 1409.

Subfeudum, *alhűbér.* Vuch. Jur. Feud. 41. Leges feudales indulgent Vasallo, ut feudum sibi constitutum alii in feudum dare possit, quod si id agat, orietur *subfeudum,* Afterlehen, ipsa vero constitutio subfeudi dicitur *subinfeudatio.*

Subfomentare, alere; *szítani.* II. Rák. Gy. 43.

Subfracto gressu procedere, cursu æquabili, moderato procedere; *lépésben, poroszkálva.* Reg. Turm. Præt. 91. Adhæc sub occurrente equitatione violentato et *subfracto gressu* (Pass) nunquam procedat.

Subglobosus, 3., subrotundus; *kerekded.* Ger. rundlich. Hist. Nat. 56. Corpus vel est oblongum vel sphæricum vel *subglobosum.*

Subhæres, heres succedaneus; *másodörökös.* Törvt. Msz.

Subhastatio, (Du C.) auctio. Moln. Patv. 27. *Subhastatio* est in bello sub hasta venditio; *kótyavetye.* Kass. Jur. Civ. Lex. 59. Jogt. Eml. II. 1. p. 228 tempore *subhastationis* vulgo *kotyavetyi* dictæ. Cf. Cod. Justin. 4, 44, 16.

Subhuttmann, vices hutmanni (curatoris) gerens; *al felvigyázó.* Tör. Tár. 1881. p. 376.

Subicula, dem. a *suba: kis suba.* Tör. Tár. XX. 165., 167. Toga muliebris cum *subicula* et suo antipendio . . .

Subiectio, status, conditio subditi (Du C. potestas, imperium, obedientia); *alattvalói minőség.* Frak. Mát. lev. II. 42: Cogites . . . utrum te deceat... qui ex nostra *subiectione* es *(ki alattvalónk vagy)* contra nostrum honorem laborare. Ljub. Mon. Sl. XXI. 386. an. 1451. perseverabunt in *subjectione* nostra.

Subiectiva capacitas feudalis succedendi, *személyes, alanyi képesség a hűbér átvételére.* Vuch. Jur. Feud. 108. Præter legitimam descendentiam a primo acquirente capacitas successionis feudalis deposcit insuper *subiectivam capacitatem feudalem succedendi,* quo nomine venit complexus omnium illarum personalium qualitatum, quæ vi primævæ determinationis finis et communis naturæ feudorum ad possidendum desiderantur.

Subiective, humiliter, suppliciter, devote; *alázatosan.* Fej. T. XI. V. Un. un. 117., 455. supplicationibus nostro *subjective* oblatis culmini. Cod. Zi. V. 435.

Subiectivus, 3., humilis, supplex, devotus; *alázatos.* Fej. P. XI. V. 110.. 115. prece *subjectiva* . . . et passim. Cod. Zi V. 415. Batty. Leg. III. 259. an. 1371.

Subiectum, persona; *személy.* Gall. sujet. Ker. Nap. 107. Cf. Mart. Capell. 4 p. 105. Appul. Dogm. Plat. 3.

Subiicibilis, qui subiici potest; *alárendelhető.* Pázm. Dial. 190. Dico primo eadem natura potest esse species *subiicibilis,* quatenus includit aliquod prædicatum essentiale.

Subiicibilitas, natura, quæ subiici potest. Text. v. sub *Transcendentalitas; alávethetőség.*

Subin, (pro: subinde) deinde, postea; *arra, azután.* Fej. T. XI. V. un. 512. Quo nomine Op. K. Ujhely *subin* adhuc 1540 compellabatur.

Subindolis, rixa, ira; *elkeseredés.* Magy. Tört. Eml. XXX. 93. an. 1566 filiis et filiabus . . . cuilibet sua pars sine lite . . . assignetur, ne qua inter nos *subindolis* oriatur.

1. **Subinferre,** interserere; *közbevetni.* Oláh. Cod. Ep. 453. Alia etiam nonnulla *subintuli,* quæ taceo.

2. **Subinferre,** gerere; *viselni.* Andr. Pan. 9. Vos autem curam omnium *subinferentes* ministrate in fide vestra virtutem.

Subinfestus, 3., paullulum infestus; *kissé ellenséges.* Batty. Leg. I. 427.

Subinfeudare, V. *Subfeudare; alhűbérbe adni.* Vuch. Jur. Feud. 25. sed et ipsi potentiores Vasalli bona feudalia a Principibus accepta *subinfeudarunt,* ut amplior esset numerus servientium, qui iussis senioris domini aut principis parerent.

Subinfeudatio, V. s. *Subfeudum; alhűbérbe való adás.*

Subinfrascribere, subscribere; *aláírni.* Tör. Tár. XII. 150. clausulis *subinfrascriptis.*

Subingredi, irrepere; *becsúszni.* Ger. einschleichen. Cher. Jus. Eccl. 70. Ipsum porro Bullarium non raro *subingressae sunt* Bullæ non debite promulgatæ, non receptæ, aut subseque abrogatæ.

Subinhypothecatio, V. *Subinpignoratio.* Törvt. Msz.

Subinpignorare, *másodzálogba adni, elzálogosítani.* Ger. in After-pfand geben. Kövy El. 415. Potest etiam *subinpignorare,* verum si proprietarius reluerit, illius pignus evanescit.

Subinpignoratio, actus impignoratum alteri impignorandi; *újra bezálogosítás.* Törvt. Msz.

Subinquilinus, inquilinus domo carens; *albérlő, háznélküli zsellér.* Germ. Kleinhäusler. Lzb. Cod. Med. T. II. 614. Pfahl. Jus. Georg. 4. Urb. Reg. pass. *Subinquilini* sine domibus, apud alios colonos vel inquilinos domos habentes, degentes.

Subinscriptio, subscriptio; *aláírás.* Kuk. Jur. I. 188. Bulle Pape emanate, cum quadam additione et nostra *subinscriptione* in margine eiusdem facta.

Subintelligere, intelligere vocem non expressam; *alatta érteni.* Arch. Rák. IX. p. 48. Wagn. Cf. Hieron. Ep. 145 med.

Subinthronizare, (Du C.) in throno locare, inducere; *beiktatni.* It. intronizzare. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 26. *subinthronizato* intra terminos eius novo episcopo.

Subintrare, clam intrare; *titkon bejönni.* Ger. sich einschleichen. Chr. Dubn. p. 115: Ladizlaus . . . castrum Budense . . . . noctis in silentio *subintravit.* Cf. Augustin. Civ. D. 1, 32; Tertull. adv. Marc. 5, 3.

Subintratio, introitus; *bemenetel, befolyás.* Ger. Eindringen, Einfliessen. Pel. Pom. L. VIII. p. 1. a. 3. c. 1. Etenim fenestra secundum doctores fuit vitrea . . . ut aquam ab instillatione in arcam vel *subintratione* prohiberet . . .

Subintroducere, clam introducere; *titkon behozni.* Chr. Dubn. p. 114. Interdum vero fily Henrici et quidam aly nobiles Ottonem ducem Bavarie *subintroducunt* in regnum Hungarie. Cf. Augustin. Ep. 137.

Subitarie, subito; *hirtelen, hamarjában.* It. subitamente. Verancs. V. 170. haud quaquam propriis occultis et *subitarie* necessariis veredariis gerere rem nobis demandatam queamus . . .

Subiudex, (Du C.) substitutus in locum iudicis, iudex inferior; *albíró.* Fej. III. 344. *Subiudex* et preco ab eo, qui illud dederit, habeant XXX denarios.

Subiugalis, jugo aptus, accommodatus, (Du C. subiectus); *járom alá való.* Fej. III. 303. Item uxori meæ dimisi vestes . . . equam unam cum poledro *subiugali.* Cf. Prudent. περὶ στεφ. 10, 333.

Subiugare se alicui, se submittere alicui; *meghódolni.* Fjp. Anon. 10. a: habitatores terre *se* sua sponte *eis subiugaverunt.*

Subiunctio, additio, adiunctio; *hozzá-*

csatolás. Pel. Pom. L. 1. p. 5. a. 3. c. 1. Circa tertium principale de huius salutationis additamento et termino tria precipua sunt inquirenda . . . tertium de *subiunctione* nominis Jesu Christi.

Subiungere, respondere, interserere sermoni; *felelni, közbeszólni.* Verancs. V. 70. *Subiunxit* admiratione: ergo inquieus falso nos credebamus, quod jam etiam Germaniarum bonam partem pessumdassemus . . . *Adjecimus:* nihil minus . . . etc. Ad quæ *subjunxit:* ergo postquam sic actum sit de Hungaria.

Subiurisdictionatus, qui est sub iurisdictione alicuius; *valakinek fenhatósága alatt levő.* Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 374. ex parte eorundem *Subiurisdictionatorum* hominum impendat super eo.

Sublateralis, subditus, (Du C.); *alávetett.* Luc. Regn. Dalm. 97. Quin et Cella, quæ in eo est tempore in Termino Catholica fidelitate huic *sublateralis,* obice sine ullo efficiatur. Batty. Leg. II. 77. an. 1059.

Sublatim, clam; *titkon.* Georg. Sirm. I. 277. ibi *sublatım* in latibulo abscondebant.

Sublector, (in capitulo), lectoris vices gerens; *olvasnok helyettes, alfelolvasó.* Száz. XXVII. 6. Cod. Zi. III. 143., 469. V. 211. Batty. Leg. III. 310. an. 1397.

Sublegere, auferre; *elvinni.* Pinx. Apod. p. 58: Tartari iisdem omnia *sublegerunt,* ut ferme nil nisi miseria cum aceto, quod aiunt, apud eos appareat. Cf. Plaut. Rud. 3, 4, 44.

Sublevamen, levamen, alleviatio; *könnyebbülés, enyhülés.* Cod. Dip. And. II. 28., 30. Rák. Ön. 163. (pauperes) . . . a te exspectant panem, iustitiam, misericordiam et *sublevamen.* Szék. Okl. III. 237.

Subliga, Subligar, (Du C.) cingulum quo equus subligatur; *alsó lóheveder, kaczérszéj.* Fin. B. 43. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Sublimati cremator, *adusti vini cremator: szeszégető.* Ger. Spiritus-Brenner. Jogt. Eml. T. II. p. 185: Quantum ad molitores et *sublimati crematores* statutum est.

1. **Sublimatio,** (Du C.) in regem inauguratio; *királyi avatás.* Thurócz. 267. Peractis tandem magno cum gaudio cunctis ipsius *sublimationis* cerimoniis. Kass. P. P. I. 129.

2. **Sublimatio,** (Du C.) actus in sublime ferendi, extollendi; *felemelés* (pl. tisztre). Tör. Tár. 1888. p. 708. *sublimatio* in residentem Suæ Christianissimæ et Regiæ Maiestatis in fulgida porta Ottomanica.

3. **Sublimatio,** actio coctione vel igne purgandi; *tisztálás, föllengités.* Kol. Cod. 7. Fjp. Szám. 385. pro ollis pro combustione seu *sublimatione* vini den. 7.

Sublimator vini, coctor, destillator vini adusti; *pálinkafőző.* Fjp. Szám. p. 285. an. 1438.

Sublimen, -liminis, inferior pars; *alküszöb, ajtóküszöb.* Ger. die Thürschwelle. Schläg. 1079.

Sublimitas, (Du C.) titulus honoris: *ő Méltósága, Fenség.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 282. an. 1463. Sua *Sublimitas.* Tör. Tár. IX. 134. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 70. Star. I. 155. an. 1438.

Sublimium, excellentia, amplitudo, (Du C.) titulus honorarius Regum; *fenség.* Tkal. Mon. Civ. Zág. I. 15. an. 1242. Regum celsitudo requirit et *sublimium* dignitati debetur, ut . . . Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 115.

Sublingualis, qui est sub lingua; *nyelv alatt való.* Bene Med. II. 82.

Sublivescere, paullulum lividum fieri; *kissé kékülni.* Bene Med. II. 391. cutis rubet, splendet, dein *sublivescit.*

Sublocare, rursus alteri locare; *albérbe adni.* Károlyi. Mat. Teut. 8. Locator rei usum vel operam per tempus definitum præstare debet, nec ei licet, citius expellere conductionem ob propriam indigentiam, conductor tenetur re sine abusu uti, mercedem non obstante sterilitate tribuere, rem sine iustis causis non deserere; potest tamen *sublocare,* si locator rem locatam vendat.

Sublocumtenens, (Du C.) in locum centurionis substitutus; *alhadnagy.* Gall. sous-lieutenant. Regul. Turm. Præt. 1. Pro prætoriano milite una *Sublocumtenente.* Nov. Calend. 303.

Sublunarius, 3., sublunaris; *hold alatt levő.* J. Betl. Comm. Præf. XXV. *Sublunaria* quælibet mutationi esse obnoxia sapientes cuncti asserunt.

Subluridus, 3., gilvus; *halaványszinü.* Pár. Páp.

Sub-Maior, inferior maiore. Hist. Eccl. Ev. 241. Fratres in Universum redituum ratione in Maiores, *Sub-Maiores,* Medios et Minimos seu Ultimos distribui solebant.

Submappalis, e, sub mappa usitatus; *abroszhoz való, abrosz alá való.* Arch. Rák. VIII. 350. Mantilia *submappalia* tria.

Submarturina, æ, V. *Nestalia.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Marturinarum et *Submarturinarum* scilicet Nestalia vulgo vocatarum. Fej. Cod. IX. 1. 63. an. 1342.

Submaxillaris, qui est sub maxilla; *áll alatt levő.* Abelles 11.

Submediastinus, mediastini vices gerens; *segéd háziszolga.* Törvt. Msz.

Submirteus, 3., (sub + myrteus) Apud Pallad de Equis 4., 13. Colores hi præcipue badius, aureus, albineus, russeus, *mirteus.* Isid. Orig. 12, 1. Murteum colorem dicit esse, qui est pressus in purpura. H. l. subniger aut fuscus sine splendore; *sötét barna.* Marc. Chr. II. 58. super equum *submirteum.* Thurócz. 122. M. Flor. Font. Dom. II. 181.

Submittere se legibus, obtemperare legibus; *alávetni magát a törvénynek.* Wagn.

Submissio, humilitas; *alázatosság.* Cod. Alv. I. 13. az császár ő felségét nagy *submissióval* a mi nevünkkel köszöntvén.

Submontanus, 3., sub monte situs; *hegyaljai.* Wallaszky 177.

Subnexum, conditio; *kikötés.* It. condizione. Kass. P. P. I. 227. Recurrenti per Suam Maiestatem . . . petitum privilegium eo *subnexo* ad personam benigne concessum haberi, ut censuram.

Subnixe, humiliter, suppliciter, devote; *alázatosan.* Fej. T. XI. V. Un. 126. Nos *subnixe* supplicarunt.

Subnotarius, i, qui notario subest, vicenotarius; *aljegyző.* Cod. Dipl. Kár. I. 540., 367. Petrum literatum *subnotarium* nostrum. Cod. Zi. III. 70., 73., 253.

Subnudus, paullulum nudus; *kissé meztelen.* Ger. etwas nackt. Hist. Nat. 33. at auriculis est nudis aut *subnudis* (lepus cuniculus).

Subnumerare, detrahere; *levonni.* Kronst. III. 608: in taxæ præsentatione *subnumerati* sunt a perceptore den. 43.

Subnullus, ferme nullus; *majdnem semmi, alig valami.* Bene Med. IV. 156. Tænia lata... est capite bothriisque marginalibus oblongis, collo *subnullo.*

Subodorari, sentire, præsentire; *megszagolni, megérezni.* It. subodorare. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 163. Ante dies Natales, dum adhuc Albæ Juliæ essem, *subodoratus* nescio quid de ipso eram.

1. **Subofficialis,** (Du C.) magistratus minor, officialis vicarius; *altisztviselő.* Rév. Pl. 34.

2. **Subofficialis,** decurio, decanus; *altiszt.* Regul. Turm. Præt. 120. aut saltem qua Gregarius aut Cadetius vel *Subofficialis* vel Vexillifer serviens. Diar. 1802. 120.

Subopacus, paullulum opacus; *kissé homályos.* Bene Med. I. 30.

Suborbicularis, subrotundus; *gömbölyded.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 166. alii *suborbicularis* seu elipticæ aut ovalis figuræ.

Subordinare, imperio subiicere. V. s. *Seminarium generale; alárendelni.* Kronst. I. 653.

Subordinatiani, *alárendelők.* Not. rel. II. 253: *Subord.* auctore Samuele Klark exorti, filium Patre, Spiritum S. filio minorem dicente.

Subordinatio, onis, disciplina, obsequium; *alárendelés.* It. subordinazione. Nill. Symb. p. 652: Erraverunt Basilitæ... quod... obedientiam et *subordinationem* . . . exuerint. Reg. Turm. Præt. 15.

Subordinator, administrator, gubernator; *kormányzó.* Szék. Okl. III. 20. Sigismundus Rex Hungariæ . . . Sacri Romani Imperii vicarius generalis ac Regni Bohemie *Subordinator.*

Suboribilis, quod oriri potest; *keletkezhető.* Kov. Form. St. CXCI. antevertendas primo nefors obtutu *suboribiles* huius calumniosi quasi actus difficultates.

Subpagmentum, solea; *megtalpalás.* Ger. Sohle. Pár. Páp.

Subpalmatus, membrana ad natandum apta ornatus; *úszóhártyával ellátott.* Gall. muni de palame. Hist. Nat. 29. Lutra pedibus *subpalmatis* est.

Subpatronatus, us, officium in locum patroni substituti; *alpártfogóság.* Fej. IV. 1. 15. sepulturam sibi eligit, illique, obtento eiusdem *subpatronatu* — facit collationes.

Subpellucidus, paullulum pellucidus; *kissé átlátszó.* Bene Med. IV. 25.

Subpignorare, res pignori datas oppignerare; *másod zálogba tenni.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 76. an. 1421: *suppignoravimus...* quedam pignora nostra.

Subpignus, pignus iterum oppigneratum; *al-, másodzálog.* Afterpfand. Törvt. Msz.

Subpincerna, in locum cellarii substitutus; *alpinczemester.* Fej. IV. 2. 353 præsentibus — Sandeone succamerario, Joanne *subpincerna* Cracoviensi et aliis.

Subplanus, 3., paullulum planus; *kissé lapos.* Hist. Nat. 53. Testudo, cooperta testa duplici, una superiore dorsali convexa, altera inferiore abdominali *subplana.*

Subpolaris, qui est sub polo; *sark alatt levő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 11.

Subpopliteus, qui est sub poplite; *térd alatt való.* Bene Med. I. 181. regio *subpoplitea.*

Subportare, liberare, immunem reddere; *megszabadítani, felmenteni.* Kronst. II. 1. an. 1513: missio ... ad regiam majestatem in facto exercituationis ... quo ipsi Saxones *subportarentur.*

Subportarius, i, ianitoris vices gerens; *segédportás.* Bék. Pil. P. I. 68.

Subportatio, immunitas; *felszabadítás, felmentés.* Kronst. II. 1. an. 1513: in facto postulationis subsidii, ut ... pro *supportatione* supplicarent.

Subpositio, *per Subpositiones,* additio: *hozzácsatolás.* Arch. Rák. VIII. 29. hanem minden circumstantiája *per subpositiones* fel légyen téve, úgymint 1.: kinek híják stb.

Subpræfectus, V. *Olajbegus,* præfecti vices gerens; *alkormányzó.* Dec. Bar. 227. Illi accepto pro obside Georgio Erdelio, viro clari generis, datoque rursus illi *Subpraefecto* (quem ipsi Olaibegum appellant) p. 260. Periere in eo proclio cum alii complures veterani milites, tum etiam *Subpraefectus* Scotorum.

Subpræfectus castri, Vicepræfectus castri; *alvárnagy.* Tör. Tár. 1887. p. 688.

Subpressio, oppressio; *elnyomás.* It. soppressione. Fej. IV. 3. 155. remota veri *subpressione* et falsi suggestione.

Subprocurator, procuratoris vices gerens; *alkezelő, algondnok.* Száz. XXVII. 331.

Subprovincialis commissarius, fors. commissarii vices gerens in provincia; *tartományi biztos.* Száz. XXIX. 927.

Subquadratus, fere quadratus; *majdnem négyszögü.* Bene Med. IV. 156.

Subratiocinans Cassæ, ærarii præfecti vices gerens; *alszámtartó.* Ger. Unter-Rentmeister. Nov. Calend. 235. D. M. Stein, *Subratiocinans Cassae.*

Subrector, rectoris vices gerens; *aligazgató.* Wallaszky 539. Ludimagistros, Professores, Rectores, *Subrectores.*

Subregens, V. *Subrector.* Marosvásárh. gymn. Ért. 1894/5. p. 64. A nevelőház regensei és *subregensei.*

Subrepartiri, rem iam partitam vel partes rei partitæ rursus partire vel partiri; distribuere; *felosztani.* Kuk. Jur. I. 448. servata tamen iusta et æqua proportione *subrepartiri* summam.

Subrepartitio, divisio, distributio; *felosztás.* Proj. Leg. Civ. 211. onerum item peræque communium, *subrepartitione* consensu compossidentium communi inductum usum, pro clavi proportionis assumi posse. Arch. Rák. VIII. 15. zsoldosoknak *subrepartitiója.*

Subreptio, ludibrium, mendacium, sensus oculorum; *becsuszanás, csalódás.* Gall. subreption. Vern. Log. 237. Observator proin Philosophus caveat sibi a vitio *subreptionis,* quo quis sibi videtur experiri, quod minime experitur, aut plus minusve quam revera experitur.

Subreptionarius, 3., clandestinus; *alattomos, titkos.* Han. Mon. Jur. P. I. 190: a summo Pontifice *subreptionario* modo breve reportarunt.

Subreptitie, dolose; *kicsaltan.* Ger. erschlichen. Cher. Jus. Eccl. I. 107. Ab intrinseco invalida sunt generaliter, si Rescriptum impetretur *subreptitie* id est, si falsa narrentur vel *obreptitie* seu, si veritas, circumstantia aut qualitas talis reticeatur, quæ rescribenti exponi debuisset. Cod. de Sztára. II. 236.

Subrogatio, onis, (Du C. al. s.) actus subrogandi; *helyettesítés.* It. surrogazione. Star. XXI. 290. an. 1228. opportet extendere sollicitudinem ad *subrogationem* earum.

Subscribens, qui nomine subscripto ad aliquem librum emendum se astringit, obligat; *előfizető.* It. soscrittore. Ger. Subskribent. Fej. I. 491. Nomina *Subscribentium.*

Subscriptionista, æ, is vocatus evangelicæ religionis assecla, qui Reversalibus tempore Posoniensis citationis subscribebat; *aláíró.* Funda David. K: Annon idem turpiter evenit multis hactenus in Hungaria *subscriptionistis* per primum titulo Privilegiatorum jam *Neo-Catholicorum* insigniti. Fabó. Monm. Evang. II. 13.

Subscriptus, neque togā vestiti, neque panis collegii participes alumni, (Du C. al. s.); Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. tógátus diákok száma 60. Ezeken kívül vannak *subscriptusok,* kik köztanításra járnak, de se tógát nem viselnek, sem a kollégiumtól kenyeret nem kapnak.

Subscus currūs fulcrum laterale currus, brachium currus; *lőcs.* Ger. Leiste. Pár. Páp.

Subseque, subsequendo, supplementi loco; *utólagosan.* Ger. nachträglich. Proj. Leg. Civ. 167. In bonis, per fassionem perennalem, cui *subseque* Consensus Regius cum prævia clausula accessit ad utrumque secus comparatis, Jus successionis utrique sexui competet.

Subsequibilis, quod insequi potest; *következhető.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 431: ne exinde *subsequibile* grave ... damnum ... universitas ... experiatur.

Subsequus, 3., quod sequitur; *alább következő.* Kass. Prax. II. 157. vide applicative *subsequa* exempla.

Subses, idis, colonus, advena (Du C. qui subtus sedet); *gyarmatos, telepitvényes.* End. p. 424. an. 1228: 3. hæc iura censualia sunt: XXX denarii de laneo, de *subside,* agro carente VI.

Subsidialis, ad subsidium pertinens, subsidiarius; *tartalékos.* Arch. Rák. VIII. 127. *subsidialis* pénz. Cf. Ammian 14, 6 med. 27, 10 fin.

Subsidiolum, demin. ex subsidium; *csekély segitség, — támasz.* Cod. evang. T. I. p. 213: me rogavit ... ut ... me ... interponerem, ut ab ecclesia impetraretis ... aliquod *subsidiolum.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 355.

Subsidium, tributum extra ordinem apud Saxones; *rendkívüli adó szászoknál.* Száz. XV. 622.

Subsidium bellicum, tributum extra ordinem sustentandis militibus; *hadi segedelem.* Törvt. Msz.

Subsidium caritativum, *kegy, kedveskedő adomány.* Vuch. Jur. Feud. 176. Interdum vasalli extra ordinem domino sui erga illum adfectus testandi causa donum aliquod seu munusculum, quod *subsidii caritativi* nomine venit, offerunt.

Subsidium extraordinarium, *rendkivüli járulék.* Numi Hung. 157. *Subsidium extraordinarium* unius floreni Ladislaus posth. a Magnatibus et Nobilibus a singula porta desideravit, sed a quinque tantum portis obtinuit. Mathias I. florenum hunc pro ferendis bellorum impensis toties quoties exegit. Ludovicus II. A. 1517. a civitatibus regiis in specie a Bartphensi ad defendendum contra Turcas castrum Jajcza 800 fl. A. vero 1518. a quibuslibet subsidium medii et A. 1523. iam unius, iam duorum florenorum de singulo furno postulavit.

Subsidium redemtionale, *kiváltási díj.* Pfahl. Jus. Georg. 173. Circa *Subsidium Redemtionale* articulo 39. 1548: hæc statuuntur: Secundum veterum consuetudinem pro redemtione capitis Domini terrestris aut in solemnitate nuptiarum et primitiarum aliquod honestum et tolerabile Subsidium Dominis eorum ipsi Coloni præstare tenantur.

Subsidium regnicolare, pecuniarium auxilium a regni incolis præstandum; *ország szerént való segedelem.* Georch. H. T. III. 89.

1. **Subsignator,** subscriptor; *aláíró.* Bod. Hist. Eccl. II. 16. *subsignator* fœderis huius.

2. **Subsignator,** idem quod *Nisanczi* basa q. v. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Subsistentes Principes, principes pro tempore futuri; *jövendő fejedelmek.* Batty. Leg. T. II. 41. an. 837.

1. **Subsistentia,** (Du C. al. s.) curatio, cura, res frumentaria; *élelem, élelmezés, eltartás.* Arch. Rák. VIII. 65. *subsistentia* s. intertentio. Thök. Diar. 19. quartelyt és *subsistentiát.*

2. **Subsistentia,** æ, (Du C.) conservatio, salus, stabilitas; *fennállás.* Gall. subsistance. Lzb. Cod. Med. T. II. 1. *subsistentia* hominum nationalium.

Subsistibilis, qui esse potest; *megállható, lehető.* Szék. Okl. I. 30. exceptis Siculis in dicta villa mansiones tenentibus et emcione aut alio iuris titulo *subsistibili* acquirentibus.

Subsoleatio, soleas suffigere calceo; *talpalás.* Fjp. Szám. p. 291. an. 1429: solvimus pro *subsoleatione* calceorum.

Subsolium, corium soleis factum; *talpbőr.* Germ. Sohlenleder. Fjp. Szám. p. 528. Famulo pro *subsoliis* 10 den.

Substantia, æ, bona, (Du C. 5.); *vagyon.* Rák Ön. 41.

Substantia orphanalis, prædium pupillare; *árvák jószága.* Diar. Com. 1802. p. 118.

Substantificare, (Du C.) substantiam dare, creare; *állományt alkotni.* Pel. In. vigil. Nativ. s. c. 5: Deus non dependet a creatura, sed potius e converso: quia habet *substantificari* et sustentari.

Substantivascere, mutari in substantivum; *főnévvé válni.* Corp. Gram. 552. *Substantivascere* est adiectivum indefinite poni, quod Latini genere neutro, Hebræi genere fœminino, numero plurali et singulari efferunt.

Substentaculum, i, sustentaculum

tartó. It. sostentàcolo, sostegno. Ger. Stütze, Unterlage. Galeoti. 35. Sed hastam sub ala tenere ferreo *substentaculo:* quod ne retro hasta pellatur ibi restet, restationem dicimus, non memini me legisse apud antiquos.

Substernere, proponere; *előterjeszteni, benyujtani.* Kass. P. P. I. 197. Per Comitatum T. *substratam* personalem descriptionem N. N. dulciarii . . . sub ·/. transponi.

Substillum, humidum, roscidum tempus; *nyirkos idő,* Pár. Páp. Cf. Fest. p. 306 et 307; Tertull. Pall. 2.

Substitutio, vicariatus, (Du C. al. s.); *helyettesítés.* Faber. Jur. Met. 39. Singulis Districtibus præsunt Suprema Collegia Montana diversi nominis, universa negotia politico-œconomico-Judiciaria Montanistica crediti sibi Districtus moderantia, ratione quorum, diversorum, qui Districtibus continentur, Processuum, Mont. Officia Montana et *Substitutiones iis* subordinantur. Judiciorum *Substitutiones:* Cremnic. Neosol. Uj — et Bakabány. Cf. Arnob. 3 p. 104.

Substitutionalis quotta, pars rata pro vicario solvenda, *helyettesi díj.* Törvt. Msz.

Substitutus, vicarius; *helyettes, vicze.* It. sustituto. Wagn. Tisztb. Ir. *substitutus* vice-Comes. Második alispán.

Substitutus iudicii montani, iudicis montani vices gerens; *albányabíró.* Törvt. Msz.

Subsitutus Iudlium, iudicis nobilium vices gerens; *alszolgabiró.* Vice-Stuhlrichter. Törvt. Msz.

Substratum, i, res data, materia; *tárgy, tárgyazat.* Urb. Reg. 11. si in hoc vel illo comitatu species *substratorum* talium adinveniretur.

1. **Subsumere,** excipere, exceptionem opponere. Text. v. s. *Collateralitas; kifogásolni.* It. protestare.

2. **Subsumere,** *állítani.* Carlow. Log. 69. *Subsumere* (assumere, ponere) significat asserere, quod paulo ante fuerat problematicum.

Subtardiuscule, paullo tardius; *valamivel későbben.* An. Sc. II. 266. sæc. XVI. Mane *subtardiuscule* venimus.

Subtegium, *mázola.* It. altèa. Ger. die Althee, der narbonensische Eibisch. Schläg. 904.

Subtegulamen, V. *Barbarica pavimenta* q. v.

Subtelum, instrumentum attrahendis balistis; *tekervény.* Ger. Armbrust. Schläg. 618.

Subtepidus, paullulum tepidus; *kissé langyos.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. p. 271.

Subterephipium, stragula, quæ infra ephippium sternitur; *nyeregalj.* Reg. Turm. Præt. Formulare 11.

Subterfugia, æ, (Du C. subterfugium) effugium; *kibúvás, kibúvó ajtó.* Batty. Leg. III. 80. an. 1309: quod ipsi tanquam filii malitiæ et *subterfugias* querentes facere cessaverunt.

Subterfugitivus, 3., effugium, tergiversationem continens; *kibúvó.* Gall. subterfuge. Ger. ausweichend. Ausflüchte machend. Jogt. Eml. T. II. p. 337: quia in electione officialium frequentes solent intervénire excusationes *subterfugitivae.*

Subterfugium, (Du C.) effugium; *menekülés.* Szék. Okl. I. 69.

1. **Subterrare,** humo mandare, sepelire; *eltemetni.* S. de Kz. Chr. I. 1., 4. Cadavera . . . apud statuam cum ceteris sociis *subterrarunt.* II. 3, 2. finiens vitam suam Quinque ecclesiis *subterratur.* M. Flor. Fontes II. 109.

2. **Subterrare,** (Du C. humo mandare, sepelire) Ap. Fejér: serere, surculum in terram deferre; *elültetni.* Fej. VII. 94. commisimus . . . ut dictæ novæ vites per huiuscemodi appropriationem *subterratae* . . . extraherentur.

Subticere, reticere, silentio premere; *elhallgatni.* Pel. Dom. Adv. s. I. c. 5: Ecclesia *subticet* quædam cantica lætitiæ.

Subtigium, Subtegmen, dicitur filum alterius coloris, quod additur telæ; *bélfonál.* It. trama. Ger. Einschuss, Eintrag, Einschlag, das Wefel. Schläg. 2103. V. ö. 2256.

Subtilare, (Du C. subtiliare), argutari, subtiliter agere; *finomitni.* It. scrivere acuto. Gall. subtilizer. Kov. Form. St. 134. sed tamen scriptoris et Notarii per figurativas locutiones dictas octo partes vel aliquas ex ipsis transponunt, hoc semper *subtilantes.*

Subtile, (Du C.) vestis subdiaconorum, quæ et stricta tunica appellatur; *testhez álló ruha.* Tör. Tár. 1887. p. 189. Item una Dalmatica cum *subtili* unius materiei et speciei de camucato blaveo cum diversis coloribus.

Subtilitas, facilitas, animi mollities, (Du C. al. s.); *fogékonyság, engedékenység.* Tkal. Mon. Ep. I. 6. an. 1193: ad malum . . . prona *subtilitas.*

Subtilizatio, actus aliquid subtile reddendi; *finomitás, szőrszálhasogatás.* It. sottilizzare. Otia Bachm. 185. Cave igitur, ne eos offendas, non enim tibi teste eodem Apostolo expediet, si illi (videntes tuam *subtilizationem,* proterviam et inobedientiam) gement.

Subtillis, pro: subtilis, sicut: naturallis; *finom.* Kol. Cod. 16.

Subtractor, qui aliquid proprium suum facit; *eltulajdonító.* Werbőczi 55. Item traditores castrorum dominorum propriorum. Necnon expugnatores et interceptores aut *subtractores* castrorum vel castellorum aut aliorum fortalitiorum, quorumcunque regnicolarum, dum evidenter fuerint convicti.

Subtrahendo, (Du C.) producendo, lente; *nyújtva.* Reg. S. Ben. 13., 5. Sexagesimus sextus psalmus dicatur sine antefana, *subtrahendo* modice.

Subtumefactus, paullulum tumefactus; *kissé dagadt.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p 192.

Subtunicale, tunica interior; *ing.* Wagn.

Subtuscoquus, i, coqui vices gerens; *alszakács.* Ljub. Mon. Sl. III. 141. an. 1349: habeant . . . cochum et *subtuscoquum.*

Subtusscriptus, infra scriptus; *alulirott.* Fej. X. 4. 62. petens me Notarium publicum *subtusscriptum* vice et persona, quibus super debita cum instantia.

Subularius, 3., V. s. *Sutor subularius.*

Subulchus, pro: subulcus; *kanász.* Batty. Leg. T. II. 308. an. 1217: terram *Subulchorum,* idest pastorum porcorum.

Subundulatus, 3., paullulum undatus; *kissé hullámdad.* It. un pó ondulatorio. Hist. Nat. 54. Motus serpentum *subundulatus* est.

Subunio, onis, ὑπόταξις; *alárendelés, alácsatolás.* Corp. Gram. 641. quod ob easdem rationes voces compositas plerasque immediate secuti Exemplar nostrum non per *Subunionem* connexuimus, ut: azután, annakfelette.

Suburbanum, (Du C.) t. VI. Suburbanum, prædium, quod ad urbem est. Urbis territorium, tractus urbi subiectus. Forc. T. V. Sunt fundus aut villa urbi vicina. Ap. Isthv. non urbis prædium, sed vicum paganum seu rusticum significat. Vicus paganus seu rusticus sunt plures villæ seu domus rusticanæ coniunctæ in aliquo pago, aliquo spatio remotæ ab urbe, nullisque mœnibus cinctæ. Nam ædificia contigua suburbia dicuntur; quæ mœnibus clauduntur, appellantur castella. Cf. Forc. t. V. vicus. Isthv. VIII. 118.

Suburbianus, 3., (a suburbio) pro: Suburbanus; *elővárosi.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. p. 90. Nam ex *suburbiana* Arcis Calloviensis civitate . . . egressi sunt.

1. **Suburbium,** (Du C.) locus sub urbe (castro) habitatus, civitas sub castro; *váralja.* Slav. podhrad. Tör. Tár. 1893.

2. **Suburbium,** (Du C.) tractus urbi subiectus; *külváros.* It. sobborgo. Gall. faubourg, suburbain. Ger. Vorstadt, Stadtgebiet. Kass. P. P. I. 210. et cuncta *suburbia* aquis altitudine oppleta fuerant . . . non solum in quatuor Urbis T. . . *suburbiis* Danubio adsitis, verum etiam in tota amplissima urbe. T. cuius et internus complexus et cuncta *suburbia* aquis altitudine sua horizontem prope duabus orgiis supergressis oppleta fuerant. Cf. Cic. Phil. 12, 10. 24.

Suburinosus, 3., non multum urinæ continens; *kissé hugyos.* S. Benkő Top. Misk. 56. Manifestatur odore *suburinoso.*

Subustio, actus incendio delendi, incendium, (Du C. calefactio); *elégetés.* End. p. 484. (Belæ IV. Libertas an. 1254): cum universe regni ecclesie ex generali *subustione* Tartarice nacionis adeo periissent.

Subvasallus, subditus; *alhűbéres.* Kereszt. Res. Mil. 405. ea (bona) illis perpetua lege atque conditione imposita, ut ipsos, cum ad bellum proficiscerentur, tanquam *Subvasalli* sequi atque ita ipsis ac Reipublicæ armis servire teneantur.

Subvenator, saltuarii vices gerens; *alerdész.* Ger. Unterförster. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 417. Petrus *Subvenator* Sandomiriensis.

Subventio, (Du C.) actus subveniendi, succurrendi, subsidium; *segély.* It. sovvenzione. Gall. subvention. Fej. IV. 1. 89. Qui ad *subventionem* fidelium partium . . . congrue ministraverint.

Subversatio, artificium, fraus, occultum consilium; *cselfogás, ármány.* Star. VIII. 168. an. 1751. aliter de sua in me fidelitate persuasus sum, quam ut putem malam *subversationem* ex parte sua intercessisse.

Subversio, actus subvertendi; *ledöntés, elpusztítás.* Instr. Pac. Art. VI. munimentorum, quæ destruenda sunt, integra *subversio.* Cf. Arnob. 1, 7.

Subvinetum, pes vineæ; *szőlő allja.* Pfahl. Jus. Georg. 233. Vineæ nomine sensu iuris non tantum plaga vitibus consita venit; verum et illi adhærens ager, pratum, vel pa-

scuum, *Subvinetum,* pes vincæ vocatum. Kass. Jur. Civ. I. 88.

Succamerarius, in locum Camerarii substitutus; *alkamarás.* Fej. IV. 2. 80. Sando, *Succamerarius* Cracoviensis. Beng. Ann. Er. Cœnob. 215. II. Rák. Gy. 124. Tör. Tár. 1888. p. 292.

Succantor, qui vices *cantoris* gerit. Text. v. s. *Succustos; aléneklő kanonok.*

Succarum, (Du C.) Saccharum; *czukor.* It. zucchero. Verancs. III. 375. ab iis, a quibus ovilla, oriza, melle et butyro fovemur asiatico, nulla parte nostro comparando, ut modeste loquamur, sed *succarum* et gallinas omisimus.

Succenitor, idem quod *Succentor* q. v. Száz. VIII. 79. organista et *succenitor* an. 1508.

Succentor, (Du C.) qui in Ecclesia præcentorem sive principalem Cantorem subsequenter canendo respondet vel, qui facit officium principaliter in choro sinistro; *aléneklő kanonok.* Verancs. IX. 89. Lucam et *succentorem* dudum tradidi Reverendissimæ dominationis Vestræ pectini, sed vereor, quod annosas pectet arbores. Cod. de Sztára. II. 515. Száz. 1897. p. 127. Cod.Dip. Arp. Cont. VII. 197.

Succenturiatus, i, (Du C.) in subsidium coactus miles; *sereg kipótolására segítő pótkatona.* Tör. Tár. 1888. p. 552. non tantum ex stipendiariis nostris, verum etiam ex militia Regni, siquidem opus *succenturiatis.* Arch. Rák. VIII. 328.

Successio, hæreditas; *örökösödés.* Georch. H. T. Előszó.

Successio ab intestato, hæreditas sine testamento; *intézetlenül való örökösödés.* Georch. H. T. II. 357.

Successio agnatica, V. *Agnaticus. férfiági örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio allodialis, *szabad hűbéri örökösödés.* Vuch. Jur. Feud. 114. Ex hactenus dictis facile cognoscitur ratio differentiæ, quæ successionem feudalem inter et allodialem intercedit; una nempe posita est in singularitate fundamenti et modi succedendi scilicet, quod in successione feudali successor succedat titulo tantum singulari, ideoque non in omnia iura et obligationes defuncti, in successione vero *allodiali* titulo universali, hinc repræsentat defunctum et succedit in omnia iura et obligationes sui antecessoris.

Successio ascendentium, V. *Ascendens. felági örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio cognatica, V. *Cognaticus. nőági örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio collateralis, V. *Collateralis successio.* Törvt. Msz.

Successio descendentium, V. *Descendentes; leszálló ágon rokonok örökösödése.* Törvt. Msz.

Successio feudalis extraordinaria, *a hűbérben való rendkívüli következés.* Vuch. Jur. Feud. 105. vel *extraordinaria* est successio feudalis, quæ alia ratione fit quam vi investituræ v. g. pactis vel ultimis voluntatibus; nuncupatur aliter *successio in feudum,* Nachfolge in Leben. Successioni in feudo opponitur successio in bonis allodialibus et talis, qui in bonis allodialibus succedit, dicitur *heres allodialis,* Allodialerbe.

Successio feudalis ordinaria, *törvényes hűbéri örökösödés.* Vuch. Jur. Feud. 104. Quotiescunque feudum ab uno possessore in alterum transmittitur, adest successio in feudo generatim seu feudi alieni acquisitio; ita emtor feudi est successor in feudo, quia ius venditoris acquisivit. Speciatim autem successio in feudo est transmissio feudi mortuo vasallo ad alium, cui hoc ius legitime quæsitum est. Est ea vel *ordinaria,* quæ in investitura suum fundamentum habet, adeoque dum illi succedunt, qui pro se investituram habent et hæc in specie *successio feudalis,* Lehnfolge vel legitima audit, quod in lege et sic in investitura fundetur heres, qui ita succedit, *successor feudalis,* Lehnfolger audit.

Successio fidei commissoria, V. *Fidei commissarius. hitbizományos örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio in capita, hæreditos in æqualibus partibus; *fejenkinti részesülés.* Erbfolge nach den Köpfen. Törvt. Msz.

Successio in feudum, V. *Successio feudalis extraordinaria.*

Successio in lineas, V. *Linea* 3. *származási ág szerint való örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio in stirpes, hæreditas secundum stirpes; *ízenkénti örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio involuta, hæreditas implicata; *szövevényes örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio linealis, V. *Linealis* 3. *egyenes vonalban ágról ágra szálló örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio onerosa, cum onere (e. g. debitis) coniuncta hæreditas; *Terhes örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio sperativa, Successorium vel Jus Virtuale; *ősi javakhoz várandó örökösödés.* Georch. Ért. 30.

Successio testamentaria, testamento nixa hæreditas; *végrendeleti örökösödés.* Törvt. Msz.

Successio vadit cum onere, hæreditas coniuncta est cum onere; *az örökösödés teherrel jár.* Törvt. Msz.

Successio virtualis, idem q. *Successio sperativa.* q. v. *jövendőbeli örökösödés.* Törvt. Msz.

Successionalis, hæreditarius; *örökösödési.* Kass. Jur. Civ. I. 6. Sic alii sunt Processus Civiles, alii Criminales . . . alii snnt Invalidatorii alii Implementales, alii *Successionales,* Divisionales, Proportionales.

Successionalis rata, pars rata hæreditaria; *osztálybeli rész.* Art. D. 1840. p. 25.

Successive, progressu temporis, sensim, ordine, (Du C. postea); *renddel követve, egymásután.* Pázm. Dial. 112. Törvt. Msz. Fej. VII. 253., 325.

Successivus, 3., succedens; *rákövetkező, helyébe lépő.* It. successivo. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 375. tam sibi, quam suis filijs et posteritatibus *successivis* inrevocabiliter cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis. Cf. Lactant. op. D. 12 fin.

Successor feudalis, V. *Successio feudalis ordinaria.*

Successor legalis, *törvényes örökös.* Molnár Patv. 26. *Successor legalis* dicitur esse fiscus.

Successor propagativus, *természetes örökös.* Moln. Patv. 26. Successor *propagativus* autem est hæres naturalis et legalis defuncti, ut filius, filia.

Successor testamentarius, testamento institutus hæres; *végrendeleti örökös.* Törvt. Msz.

Successor virtualis, *tényleges, valódi örökös.* Moln. Patv. 26. *Successor virtualis* est, qui habet ius successionis, postquam actualis possessor decesserit.

Successorium, Jus virtuale vel Successio Sperativa; *ősi javakhoz várandó örökösödés.* Georch. Ért. 36.

Successorius, (Du C.) ad successionem pertinens, hæreditarius; *örökösödési.* Kov. Form. St. CLXXX. Actio ad *Successoriam* Divisionem ex Defectu Genitorum et fratrum enatam. Cf. Dig. 38, 9; Ulp. ib. 22, 6, 1; Ammian. 14, 8.

Succinctor, sacerdos cantans, cantor, (a sub-canere); *éneklő pap.* Szirm. 182.

Succinctorium, redimiculum (περίζωμα); *lebegő öv.* Gall. surceinc. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 277. Mittimus tibi pontificalia ornamenta caligas et sandalia, amictum et albam, cingulum et *succinctorium,* orarium et manipulum, tunicam et dalmaticam etc. Cf. Augustin. de Gen. adv. Manich. 2, 15 fin. Serm. de Verb. Dom. 10 fin. Civ. D. 14, 17. et passim.

Succineus, 3., succinus; *borostyánkő, gyántakő* . . . It. succino. Thök. Dair. II. 351. Coralli pro collo, intermixti unionibus in uno filo, *succinei* globuli, nigri filo inducti, intermixti gemmis.

Succipere, adoptare, probare; *elfogadni.* Batty. Leg. T. II. 75. an. 1057: ordinationes omnes *succepimus* et fieri permisimus.

Succisio, *kivágás, fajzás.* Kelem. Inst. Jur. Præf. 729. *Succisio* est, dum arbores securi aut alio instrumento penitus deiiciuntur.

Succisivus, 3., succedens; *következő.* It. successivo. Verancs. V. 195. passa certe Budensis, qui *succisivis* mensibus ter et quater ad Mehmettem passam veredarios mittit.

Succolla, æ, adiutor; *segéd.* Wagn.

Succrescentia silvanalis, suboles silvæ; *erdei vágás.* Art. D. 1840. p. 34.

Succubitus potentialis duelli, actus, quo quis litem de potentia intendens judicio cadit; *pervesztés, a hatalombajban való elbukás.* Cod. Dip. Pat. T. I. p. 171. tali vinculo . . . interserto, quod, si que partium . . . composicionem non servaret, contra partem ipsam composicionem observantem in *subcubitu potentialis duelli* convinceretur. Cod. Dip. Pat. VII. 450. Cod. Zi. V. 165. Szirm. Hajnik Perjog. 274.

Succula, ergata, trochlea; *tekerő hévér.* Ger. Winde. Comen. 73. Axes (currus)... ut axungiā ungantur, *succula* sustolluntur.

Succultellaris, V. *Subculteralis; albérleti tizedadó,* ezt bizonyítja legjobban Fjp. Szám. p. 381. an. 1437-ben előforduló kitétel: exposuimus emendo decimas frugum et agnellorum.

Succultellum, V. *Subculterales denarii; albérleti tizedadó.* Szer. Not. 112: super decimis *succultelorum* vel succalterorum . . .

Succumbens, qui litem amittit; *vesztes fél a perben, ügyvesztett.* Juriev. Jur. Met. 205. Porro Pars Triumphans adversus Appellationem a *Succumbente* interpositam

sub eadem adhuc sessione præstat succinctam oralem reflexionem. Tiszth. Ir.

Succursus, us, (Du C.) subsidium, auxilium; *támogatás, segítség.* Knauz. M. E. Str. I. 229., 242. ea, quæ ab ipsis recipies, servaturus *succursui* terre sancte. Cod. Dip. Arp. V. 252. — Star. XXV. 228. an. 1621. copias . . . in *succursum* . . . arcis advocaturas.

Succussatio, (Du C.) succussio, succussus; *rázás.* Verancs. VII. 288. quod et famulo careris et corpore pigritiaque abundaris nec assueveris quadrupedum *succussationes* tolerare.

1. **Succustos,** Subcustos, qui vices *custodis* gerit; *helyettes templomőr, alőrkanonok.* Kov. Form. St. 402. Matheo *Succustode* Johanne *succantore* chori. Cod. de Sztára. II. 407. Batty. Leg. T. III. p. 314. an. 1397.

2. **Succustos,** qui custodis officio fungitur; *alfelügyelő, felügyelő helyettes.* Száz. VI. 297. Rector scole, *Succustos,* organista. Cf. Plaut. Mil. gl. 3, 2, 54.

Succutellum, 3., V. *Succultellum.* Tör. Tár. 1890. p. 361. super pecuniis *succutellorum.*

Sucerta, (Du C. sucerda) stercus porcinum; *disznó ganéj.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119. Cf. *Sucerda* Lucil. ap. Non. 175, 14; Titin. ap. Fest. p. 302.

Suceta, æ, terebra (ab it. succhio). V. s. *Molinellus; fúró.*

Suctio, suctus, actus sugendi; *szopás, szoptatás.* Bene Pol. 211.

Suctorius, 3., ad actum sugendi pertinens; *szoptató, szívó.* Bene Pol. m. 47.

Sucubitus, us, inferiorem discedere, causa cadere; *vesztés.* Knauz. M. E. Str. II. 634., 704: *sucubitus* duelli.

Sudamen, medicamen, remedium sudatorium; *izzasztó szer.* Bene Med. II. 367.

1. **Sudarium,** linteum, quo sudor faciei detergetur et nares purgantur. (Forc.) Est etiam sudarium veli, quo caput tegitur species (Du C.); *szemfödő.* It. sudario. Leichentuch. S. de Kz. Chr. II. 2., 3. cum esset effossum corpus eius de sepulcro, *sudarium* ac ipsius vestimenta invenerunt incorrupta.

2. **Sudarium,** præcinctorium; *katroncza* (Ny. Sz.) Schläg. 1875.

Sudbina, est vocabulum slavicæ originis et significat: iudicium; *bíráskodás.* Fej. I. 259. comparuit ante curiam in Nerezi Ivan Btoj et presentavit pecuniam prout in *sudbina* pro vinea Viverine et licentiatus fuit.

Suderosus, 3., sudoris plenus; *verejtékes, fáradalmas.* Szend. Misk. tört. III. 78. an. 1415. obsequia *suderosa.*

Sudorosus, sudore madens; apud nos significat: perdifficilis, sudorem movens; *verítékes.* Fej. X. I. 372. *Sudorosos*-labores et gravia onera expensarum supportando. Ljub. Mon. Sl. XXI. 249. an. 1446.

Suella, æ, **Suellus,** i, sus parva, porca, porcus; *malacz.* Knauz M. E. Str. I. 496., 643. Fej. IV. 3., 42. Tör. Tár. XI. 137.

Suffenus, nimia de se opinione; *önhitt, elbizakodott.* It. soffione. Gall. suffisant. Schm. de Ins. Exor. 2. nec enim adeo *suffenus* sum, ut . . . stylum convertam.

Sufferacio, restitutio, refectio, ferro munitio; *megvasaltatás.* Fr. Lib. Rt. II. 18. de ferro emere feci centenarios novem . . . pro *sufferacione* bombardarum.

1. **Sufferare,** ferro munire; *szegekkel kiverni, patkolni* (csizmát). Kronst. II. 39: qui duo paria coturnorum *sufferavit.*

2. **Sufferare,** ferre, tolerare; *eltűrni.* Georg. Sirm. I. 67. et admirabantur, quod pacienter *sufferavit.*

Sufferatio, 1. ferro munire, 2. ferro calceare; *1. megvasalás, 2. patkolás.* Kronst. II. 39: pro *sufferatione* manualium feretrorum 175. pro *suf.* equorum et 233.

Sufferentia, æ, induciæ (Du C. 2.); *fegyverszünet.* Frak. Mát. lev. II. 297: Tandem . . . cum Turco pacis *sufferentias* firmamus. Ljub. Mon. Sl. IX. 166. an. 1411. treugas sive *sufferentias.*

Sufferrare, V. *Sufferare.* Schläg. 1303.

Sufferratio, V. *Sufferatio.* Fjp. Szám. 87. V-equos . . . pro expensis *sufferratione* 1½ fl.

Sufferre divina, divino spiritu afflari; *ihlettetni.* Batty. Ger. 29. Non dubites quemquam *divina sufferentem* ab hominibus amoveri et segregari in splendoribus reformativis.

Suffixatus, 3., suffixo præditus; *raggal ellátott.* Corp. Gram. 642. Plurale *suffixatum* fit ex tertia singulari *suffixate* . . . substantivo *suffixato.*

1. **Sufflaminatio,** instigatio; *felingerlés, felizgatás.* Ptahl. Jus. Georg. 305. ut nomen concinnantis dorso Instantiæ opponatur ad præcavendas videlicet instigationes *(sufflamminationes)* Subditorum.

2. **Sufflaminatio,** onis, (a verbo *sufflamen)* interruptio; *megakasztás.* It. interruzione. Cod. evang. T. I. p. 303: inter omnes actus . . . pro maxima . . . persecutionis censenda est, æqualitatis nimirum officiorum receptis in Transylvania religionibus pragmatice indultæ temeraria violatio et *sufflaminatio.*

Sufflatoria, æ, coquina regis, (V Du C. sufflator); *királyi konyha.* Tör. Tár. XX. 202.

Sufflatorium, ii, (Du C.) fornax; *kályha, kandalló.* Tör. Tár. XX. 202.

Sufflatura, æ, *fúvónyomás.* Ger. Blasebalgtreten. Arch. Ver. Sieb. XI. 430. pro *sufflatura* ad organum.

Sufflevia, æ, (a sublevare) auxilium, ops.; *segítség.* Tör. Tár. XVII. 73. defendendo Varadino *sufflevias* ferremus.

Suffocare, (Papias) sugillare. V. s. *Deliberare; kigúnyolni, meggyalázni.*

Suffocativus, 3., suffocans; *fojtós.* Bene Med. II. 34. catarrhus *suffocativus.*

Suffocatorius, 3., suffocans; *fojtó.* Bene Med. II. 39. stadium morbi *suffocatorium.*

Suffolitio, actus præsuendi calceis; *fejelés.* Tör. Tár. 1889. p. 378. par socculorum *suffolitiones,* vulgo felyeles, eodem precio fiant.

Suffraganeus, (Du C.) adiutor episcopus, vicarius episcopus; *segédpüspök.* Batty. Leg. III. 217. an. 1369. Nill. Symb. p. 623. Cod. Dip. Arp. V. 190. Tiszth. Ir.

Suffraganeus sede vacante in Pontificalibus, vicarius episcopus; *a megüresedett püspöki széknek helyettese.* Tiszth. Ir. Star. XXVI. 240. an. 1251. *suffrageneo* suo Archiepiscopo.

Suffragativus, 3., intercedens, suffragatorius; *közbenjáró.* Pel. De s. Mathia s. IV. c. 6: Mathias fidelibus patrocinium eius invocantibus apud Deum est *suffragativus.*

Suffragenus, (Du C. suffraganeus) episcopo metropolitano subiectus; *segédpüspök.* Kronst. I. 695. episcopus *suffragenus* ordinis heremitarum S. Pauli.

1. **Suffragium,** subsidium. (Du C. 4.); *segítség, kárpótlás.* It. suffragio. Quel. Sieb. I. 492. an. 1507. assignavit senioribus, . . . qui . . . in sessione steterunt, pro *suffragio* expensarum. S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Sanctorum votivis præsumens confidens *suffragiis* erecto Banerio.

2. **Suffragium,** scriptum de aliquo facto; *írás valamely dolog mibenlétéről.* Kandra Reg. 208.

Suffragium temporis, *az idő támogatása, közbenjárása.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 75. Ad perficiendam præscriptionem et eandem complendam requiritur: ut possessio civilis per enumeratum tempus haud interrupta continuetur et ideo apud *civilistas suffragium temporis* vocatur.

Suffrutex, virgulta; *bozót.* Ger. Strauchwerk. Wallaszky 402. fruticum et *suffruticum* silvestrium.

Suffulcire, subsuere, subdere vesti, munire aliqua re; *bélelni.* Arch. Rák. VIII. 340. Theca pulvinaria flavo Atlacz *suffulta.* Brut. Hist. V. 43., 20.

Suffultum, vinculum braccas costinens; *nadrágszíj, -tartó.* Hosentrager. Arch. Rák. VIII. 312. *Suffultum* Caligarum Hungaricarum ex tela cœrulea.

1. **Suffultura,** pannus subsutus; *bélés.* Arch. Rák. VIII. 311. tunica sine *suffultura.* Buny. Vár. tört. III. 94. Antipendium . . . cum *suffultura* cærulea.

2. **Suffultura,** vagina; *tok.* Gall. étui, fourreau, gaine. Ger. Futteral. Cod. Dip. Brüss. IV. 261. Dnc Iudex pro decem paribus Pistoletis curate vaginam sive *suffulturam* fieri.

Suffumare, odoribus suffire, purgare, (Du C. redolere); *kifüstölni, füsttel fertőzteleníteni.* Lzb. Cod. Med. T. II. 391: literæ postales *suffumentur.*

Suffumigare, suffire; *befüstölni.* Ger. Beräuchern. Star. XXV. 78. an. 1751. pulveribus benedictis *suffumigare* cœpit. Cf. Varro R. R. 3., 16., 6. Cels. 4., 20. med. Colum. 12., 25., 4. 12., 52. 16.

Suffuratio, furtum; *tolvajlás.* Törvt. Msz.

Sufusores, *felöntögető.* Juriev. Jur. Met. 47. sub directione . . . Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt Operarii . . . 8-o *Sufusores* (Aufgiesser), qui aquam, dum ferrum candens funditur, superfundunt.

Sugere, abstergere, detergere (ab ital. sugare: sugere); *törölni, felszívatni.* Prot. inq. 177: in cena Domini lavabat pedes omnibus sororibus et servitalibus claustri . . . et pedes illarum *sugebat* cum velo capitis sui.

Sugere fumum tabacæ, fumum Nicotianæ haurire; *pipázni.* Teut. Schul. I. 268.

1. **Suggestio,** indicium (Du C. libellus supplex); *feljelentés.* Gall. suggestion. End. p. 513. (Decr. Belæ IV. an. 1267: 3). ordinavimus, quod nullus ex nobilibus propter malam *suggestionem* debeat sine strepitu iudicii captivari.

2. **Suggestio,** clandestine monentis consilium, (Du C. al. s.); *besúgás.* Gall. suggestion. Szentiv. Curios. Misc. 185. Sunt item fortioris imaginationis quam viri, nimium credulæ et quia ineruditæ sunt et doctrinæ ac scientiarum inexpertes, ideo naturales et dæmoniacas *suggestiones,* ut plurimum, pro divinis habent.

Suggestivus, 3., præcipiens, viam indicans; *utasító* (pontok). Georch. H. T. IV. 135. Törvt. Msz. *suggestiva* puncta, *utasító pontok*; suggestiva quæstio, *felelet sugalló kérdés.*

Suggestor, (Du C.) qui suggerit, impulsor; *szító.* Tör. Tár. 1892. p. 395. *suggestor* malignus.

Suggillator, calumniator; *gyaláző.* Tör. Tár. 1887. p. 246. iniuriosus *suggillator.*

Sugibulum, Sugillum, suprema fistula (sc. tubi fumigatorii); *szopóka.* Ger. Mundstück. Lab. Tab. p. 66. Czinka Panna.

Et sine *sugillo* et ludenti nequid obesset,
Hæserat in tubulo parvula pipa brevi.

Suicida, qui ipse sibi mortem infert; *öngyilkos.* It. suicida. Vern. Psych. 336. Psychologicus hic melancholici *suicidae* processus, cum ex pusillanimitate suam trahat originem asthenicus, ut ab animoso seu sthenico *suicidio* distinguatur, appellatur.

Suicidium, mors voluntaria, mors sponte sumpta; *öngyilkosság.* Bene Med. V. 359.

Suilla infumata, caro suilla fumigata; *füstölt disznóhús.* Bene Med. II. 343.

Suimen, adeps; *disznózsir.* Germ. Schmer. Kronst. I. 525.

Sulacus, i, V. *Solachus.* Verancs. Hist. I. 166. Interim confluebant janiceri mixti *sulacis,* qui nos omnes in orbem cinxerunt. Isthv. VIII. 128.

Sulcare, (Du C. al. s.) subigere aliquid; *ványolni, kallni.* Tör. Tár. 1890. p. 479. sulcaturas construere, in quibus jobbagyones nostri molare possint et *sulcari* criseos vulgo gubas. An. 1498.

Sulcator, fullo; *ványoló.* Tör. Tár. 1890. p. 489.

Sulcatorius, 3., fullonicus; *ványoló.* Tör. Tár. 1890. p. 490. mola *sulcatoria.*

Sulcatura, æ, pistrina, mola fulonica. V. s. *Sulcare; ványoló malom, kalló.*

Sulcusus, 3., aquosus, uliginosus. (Cf. Du C. *sulcus,* rivulus); *vizenyős, ingoványos.* Urk. Sieb. II. 233. an. 1366. prata arundinosa et *sulcusa.*

Suldanus, V. *Sultanus.* Fej. IV. I. 418. duos milites *Suldani* — sagittis penetravit.

Sulphurare, sulphure miscere; *kénnel keverni, kénezni.* Patr. Const. 161. In *sulphurantem* vina.

Sulphurata bolis, pyrobolus; *bomba.* Ger. Bombe. Pár. Páp.

Sulphuratum, medicamen vini; *kénlap* (ánslóg). Ger. Einschlag. Pár. Páp.

Sultanicus, 3., ad imperatorem Turcarum pertinens; *szultáni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. p. 360. qui tunc Purpuratorum ac *Sultanici Consilii* princeps erat.

Sultanus, Sulthanus, Turcorum Imperator, (Du C.); *szultán.* Wagn. Verancs. V. 20.

Sultecius, V. *Scultetius.* Kuk. Jur. II. 79. et non secundum Jura ac consuetudinem Patriæ, sed medio *Sultecij* Carolstadiensis pro libitu suo contra eosdem Jus sibi de facto pronunciari fecisset.

Sultrum, filtrum; *nemez.* It. feltro. Schläg. 1139.

Sultus, pro: sculptus. V. s. *Scultus.* Száz. XV. 227.

Sulusma, V. *Bansolman; pensio.* Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 493. ut collectam populorum suorum in Comitatu Wlko existencium, marturinarum videlicet septem denariorum et victualium, que wlgariter *sulusma* nuncupatur, eisdem relaxare de benignitate Regia dignaremus.

Suma, (Du C.) idem quod *sagma*: onus equi sagmarii. (Cf. Maigne); *lóteher.* Batty. Leg. III. 7. Plebani (pro) sexaginta *sumis* solvent unam marcam argenti. Fej. VII. 32.

Sumates, Magnates; *főrendiek, mágnások.* Schm. de Ins. 41: *Sumates* . . . Clenodia portantes.

Sumere cordi, cordi habere; *szivére venni.* Ger. beherzigen. Ac. Com. Sopr. 66.

Sumitas, summa. (Forc. summitas = vertex, extremitas) (Du C. sumnitas: 1. culmen, 2. immoderatio); *összeg.* Cod. Dip. And. I. 72., 79. quodsi ipse . . . dictam summam 25 marcarum eidem dominæ suis diebus complere non posset, defectum ipsius *sumitatis* pecuniæ complere teneretur.

Summa, æ, (Du C. al. s.) Missa ad intentionem ordinis. V. *Beatista.*

Summa æstimationalis, pretium; *becsérték.* Ker. Nap. 57.

Summa executionalis, pecuniæ executionis causa pendendæ; *foglalásbeli somma.* Georch. H. T. III. 47.

Summa intertentionalis, pecuniæ, quæ ad vitam tuendam pertinent; *élelmezési összeg.* Opinio. Deput. 28. In casu autem, quo relate ad mulierem ob qualecunque incidens usque exitum etiam Causæ Matrimonialis, separatæ intertentionis necessitas emergeret, concernens Jurisdictio quantitatem *Summae intertentionalis* pendente quoque Lite divortiali, habita status bonorum propriæ item substantiæ . . . condigna ratione pro iusto et æquo determinabit.

Summa investitia, pecuniæ in possessionem impensæ; *jószágon fekvő pénz.* Törvt. Msz.

Summa summarum, denique; *egy szó mint száz, szóval.* Rozsny. D. 68. *Summa summarum* mindeddig is sem egy szódnak nem állál, sem egyetlen egy leveledben igazat nem irál.

Summam facere, summam colligere, conficere; *összegezni.* Fjp. Szám. p. 37. *fecimus summam* de collecta.

1. **Summare,** consummare (Du C. al. s.); *befejezni.* Kronst. II. 650: quod molas equinas *summaverunt.*

2. **Summare,** supplicium sumere de aliquo, (Du C. al. s.); *kivégezni.* Ger. hinrichten. Kronst. I. 98.

3. **Summare,** (Du C. al. s.), summam colligere, conficere; *összegezni.* Fjp. Szám. p. 37: *summantes* et computantes collectam.

Summaria procedura, brevis ratio agendi; *sommás, rövid utú eljárás.* Törvt. Msz.

Summarie, summatim (Du C.); *röviden, összefoglalva.* It. sommariamente. Pel. Pom. S. de Temp. Dom. II. Adv. s. I. c. 1. In tres partes principales *summarie* dividitur. Kövy El. 643. Cod. Dip. Brüss. IV. 81.

Summarissime, brevissime; *a legrövidebb úton, sommásan.* Lzb. Cod. Med. T. II. 437. Opin. 1810. De profugis C2.

Summarissimus, brevissimus; *legrövidebb.* Ger. summarisch. Lzb. Cod. Med. T. II. 109: prævio *summarissimo* processu.

Summariter, summatim; *röviden.* Lzb. Cod. Med. T. II. 152: *summariter* cognita rei veritate decernis . . . habebit activitatem. Conser. Sumpt.

1. **Summarium,** idem quod ap. Du C. *saumarium*: onus, sarcina; *podgyász, teher.* Ker. Nap. 215. exequálni este 7 órakor 10 szekéren minden *summariumokkal* s mappákkal oda vitetvén.

2. **Summarium,** summa; *főtartalom.* It. sommario. Cat. Libr. S. Ivanics 221. Szentiványi M. *Summarium* Chronologiæ regni Hungariæ. Viennæ 1750. Cf. Senec. Ep. 39.

Summarium iudicium, iudicium militare, cognitio militaris; *rögtön itélő bíróság.* Lzb. Cod. Med. T. II. 437: *summarium iudicium* vulgo Standrecht nuncupatum.

Summarius, 3., V. s. *Currus summarius.*

Summatenus, summatim, breviter; *sommásan, röviden.* It. sommariamente. Fej. X. 2. 442. præsentis epigrammatis brevi serie duximus aliqua ex ipsorum factis meritoriis et virtuosis complacentiis *summatenus* referanda et edisseranda . . .

Summates, alias: Magnates, (Du C. al. s.); *főurak.* Tkal. Mon. Ep. I. 5. an. 1193: viri . . . *summates.* Pesty Ször. III. 391.

Summatus, i, summa (Du C. summa rei); *összeg.* Epist. Proc. P. III. p. 175: statuimus . . . *summatum* virorum gravium, et patriæ amantium . . . explorare.

Summedictus, supra memoratus; *előbb említett.* Arch. Rák. IX. 79.

Summefatus, V. *Summedictus.* Art. Diæt. Pos. 57. Hinc in oportunum talium supportandorum subsidium *Summefata* Sua Regia Maiestas Benignitatem et Clementiam suam erga præfatorum Regnorum Status et Ordines ulterius quoque contestatam reddere cupiens. Kass. P. P. I. 237.

Summememoratus, V. *Summedictus.* Art Diæt. Pos. 1. debitam et homagialem erga *Summememoratam* Suam Maiestatem Sacratissimam devotionem. Arch. Rák. IX. 78.

Summipotens, (Du C.) omnipotens; *mindenható* (isten). Tör. Tár. 1881. p. 331.

Summissimus, 3., humillimus; *legalázatosabb.* Tör. Tár. 1887. p. 532. gratias ago *summissimas.*

1. **Summista,** (Du C.) Cæsar Egassius Bulæus in Hist. Academiæ Paris. ad an. 1120. scribit, Hugonem de S. Victore librum edidisse, quem Summam Sententiarum appellavit, hincque Summas et Summarum Theologicarum libros dici et appellari cœptos, eique *Summistas* Theologos suam originem et appellationem debere. *kivonat készítő.* Pázm. Dial. 245. Cher. Jus. Eccl. I. 225. Ad ordinem secundum referuntur *Summistae,* Scriptores, Secretarii, *Plumbatores,* Equites, Cubicularii, Scutiferi, Notarii, Subdiaconi aliique diversis nominibus compellati, qui Bullas revi-

dere, transscribere, *plumbare* et regestrare solent.

2. **Summista,** æ, V. s. *Beatista,*(Du C. al. s.)

Summonere, convocare (Du C.); *idézni, összehivni.* Uj Magy. Muz. III. 195. Et ad habendum commune consilium regni de auxilio assidendo aliter quam in tribus casibus predictis vel de scutagio assidendo, *summoneri* faciemus archiepiscopos. Cf. Ter. Eun. 3, 5, 22; Suet. Aug. 53.

Summula, æ, parva summa, (Du C. compendium); *kis összeg.* Magy. Tört. Eml. XXX. 19. an. 1566. Habeo . . . *summulam* pecuniæ. Cf. Senec. Ep. 77 med. Appul. Met. 11 p. 271; Prudent. *περὶ στεφ.* 2, 131.

Summularia, orum, a Summulistis seu scholaribus traditæ Summulæ seu compendia philosophica; *bölcsészeti kivonatok.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 186. Homo amicus sum, libere apud amicum loquor: quidquid ad Scripturam Sacram adjecit Spiritus Sanctus postea, sive ad publicum regimen, sive ad morum correptionem, sint Decreta, sint *Summularia,* sint Extravagantes, sint alia, sufficit nobis, non esse Lutherana, ideoque recipienda.

Summularium, compendium, summarium, epitome; *kivonat.* Fej. Jur. Lib. 54.

Sumpma, æ, summa; *összeg.* Tör. Tár. XII. 124.

Sumpmarie, V. *Summarie* Kövy El. 614. An in repositorio solemnem repositionem intelligo non *summarissimam* seu politicam, quam promiscue petunt, Actoratus ipsis competat?

Sumpme, pro: *summe,* valde. Kub. D. Hont. III. p. 370. Sigismundus an. 1398: pro rectificacione suorum iurium . . . *sumpme* indigeret.

Sumpmitas, *summitas,* vertex; *csúcs.* Tör. Tár. 1881. p. 496. *sumpmitas* Montis.

Sumpmus, 3., summus; *legfőbb.* Száz. XXIX. 915.

Sumptum, (Du C.) exemplum, descriptio; *másolás, másolat.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 80. Egidiollus de Cremona Imperiali auctoritate publicus notarius hoc exemplum ad autenticum *sumptum* manu Blasii Michaelis Leonardi notarij infrascripti diligenter et fideliter ascultavi.

Sumptuum projectus, computatio; *költségvetés.* Germ. Uiberschlag. Tör. Tár. 1891. p. 475.

Sunda, æ, Sigismundea Academia (vox per contractionem formata); *Magyarország fővárosának egyeteme.* Wallaszky 111. (Heu! præmatura morte nobis ereptus Eug. Abel in opere, quod inscrisitur: Egyetemeink Középkorban. Budapest 1887. p. 58 et 211 demonstravit «*Sundam*» vocem e mendosa lectione vocum *S. Budense* (Sigillum Budense) ortam esse neque quidquam. communis cum *Sigismundea* habere.)

Supanatus, i, alias: *Jupanatus,* districtus; *ispánság, kerület, megye.* Tkal. Mon. Ep. I. 104. an. 1255 licet totum *supanatum* . . . bano contulerimus.

Supanus, *Zupanus,* præfectus, dux, comes; *ispán.* Gespan; általában úr (pán, dominus, Herr), különösen pedig a megye kormányzója (comes, Gaugraf) sereg vezetője (bellidux, Heerführer) községelöljáró (biró, knez, Gemeindevorsteher) uradalmi család parancsnoka (der Schaffer) söt a délszlávoknál lelkész (plebanus, Pfarrer) is. Tör. Tár. 1893. p. 9. Ex ducibus Ungarorum, quos ipsi Zupanos vocant.

Supellectile, is, tegumentum lecti; Szék. Okl. III. 104.

Supellectualis, e (domus) V. Tavernica domus familiaris; *családi ház.* Verancs. II. 259. Aliquando Thomas induxerat in *tavernicam* sive *suppellectualem domum* Georgium præpositum, familiarem Joannis Zapolei.

1. **Super,** pro: ob. (hungarismus *rajta); -tól, -től.* Bék. Pászt.) III. 415. an. 1489. Scit . . . quod equum unum *super* eundem recepisset.

2. **Super,** (Du C.) pro: contra, adversus; *ellen.* Kronst. II. 368. III. 101: ut referat d. Maÿlath, quod Petrus *super* nos venit (rajtunk ütött). Thurócz. 126. Bisseni itaque . . . equitaverunt *super* regem Salomonem. Kandra Reg. 412. gladium *super* ipsum evaginasset. M. Flor. Fontes. II. 165. duxit exercitum *super* Andream.

3. **Super,** pro: cum; *-val, -vel.* Batty. Leg. III. 623. an. 1498: nullus frater pecuniam *super* se portet.

4. **Super,** pro: de; *-ról, -ről.* Kronst. III. 99., 120: iudicium *super* prædones, qui . . . deprædati sunt. III. 276. ut avisetur *super* eruptionem. Fjp. Szám. 366 pro candelis et cerevisia *super* trucidatis latronibus. Vect. Ref. H. 2.

5. **Super,** pro: in; *-ra, -re.* Kronst. III. 276: ratione earum rerum, quas insumpsit *super* boyarones.

6. **Super** = pro; *-ért.* Kronst. II. 1529., 155: dedit *super* calcem cremandam.

Super mensam, inter cœnam, cœnandum; *ebéd közben.* Wagn.

Superabundanti (ex), ex supervacuo. Georch. H. P. IV. 154. lelkiismeretének igaz voltát még hittel is kivánja *felesleg (ex superabundanti)* megerősiteni. Arch. Rák. VIII. 431.

Superabundanti (pro) V. *ex superabundanti.* Jókai Magy. Náb. 305. E két érdemes lovag tehát, *pro superabundanti,* megirva a kihivó levelet, ha netalán a filiszter eltagadná magát etc.

Superabundantia, nimia abundantia, redundantia; *szerfölött nagy bőség, túlbővelkedés.* It. sopprabbondanza. Pel. Pom. L. I. p. 5. a. 2. c. 3. Tertio (plenitudo gratie consistit in) *superabundantia* capacitatis, idest quod ipsa fuit superabundantissime capax omnis gratie. Andr. Pann. 47. Passim ap. scriptores Ecclesiasticos.

Superaccedere, præterea accedere; *hozzájárulni.* Bene Med. 1. 273. et per causam aliam *superaccedentem* provocatur inflammatio topica.

Superadditio, additamentum; *ráadás, ráfizetés.* It. aggio. Gall. agio. Monm. Comit III. 287. et Provinciarum Maiestatis Suæ hæreditariarum monetas in æquali valore sine aliqua *superadditione* et iactura recipiatur. Cod. Dip. Arp. V. 18.

Superadmirabilis, nimis admirabilis; *fölötte csodálatos.* It. soprammirabile. Pel. Pom. L. VII. p. 2. a. 3. c. 11. *superadmirabilis* ergo Sanctitatis fuit eius (Marie) vita.

Superadmittere, eminenter, ac modis omnibus admittere; *kiválóan megengedni,* tartani. Batty. Ger. 4. Deus . . . boni conditor *superadmittendus,* non mali. Ib. 26.

Superadunare, colligere, in unum cogere; *összeegyeztetni.* Cod. Dip. Hung. Arp. V. II. 94., 145. et circa ea solliciti sumus plurimum et attenti, per que . . . provenire valeat ac summotis obstaculis illibata servari *superadunatis* voluntatum divisionibus libenter adicientes Apostolicam muniminis firmitatem.

Superædificator, qui superædificat; *fölibe épitő.* Fej. II. 25. de quo si rem consideres nihil comminuit, sed auxit, non tamen quasi fundator, sed *superaedificator.* Batty. Leg. 451. Alberti compilatio decretorum sub Colomanno rege editorum an. 1099. Kelem. Hist. Jur. Pr. 92.

Superæstimatio, nimium pretium constituere; *túlbecsülés.* Priv. Ceh. Mühlner Freyheit. Salva *superaestimatione.* Pest Vár. Levt.

Superaërius, 3., aërem superans, superior aëre. Kuun Relat. Hung. V. I. p. 173: Cælum Hungari sub duabus formis aspectibusque imaginabantur, sc. 1. forma aëria, *lebegő ég* «æther», quod æque atque *αἰθὴρ* «id quod ardet» significat vid. *αἴθω, égni,* ardere,» 2. forma *superaëria menny* vid. *mennyország* «cælum immobile», unde numen tonans mortales ictu fulminis terret punitque, quam ob rem fulmen *menny-ütő-kő, mennykő* vulgo *istennyila* «spiculum dei» dicitur.

Superans, (Du C.) superare, *superesse,* superstes; *fennmaradó.* Batty. Ger. 138. non autem *superantes* tantum quantum etiam abeuntes non bene vixisse dolere.

Superarbiter, i, iudex superioris fori; *felülvizsgáló biró.* An. Sc. I. 2. an. 1411: in rebus dubiis . . . causas ad decisionem *Superarbitri* . . . debent remittere.

Superarbitratio invalidorum, recensio superioris fori militum armis sustinendis imparium; *a rokkant katonáknak felülvizsgálása.* Törvt. Msz.

Superarbitrium, recensio a superiore magistratu, foro facta. *felülvizsgálat.* Törvt. Msz.

Superare, expedire, transigere (Du C. superesse); *elintézni.* It. finire. Ger. erledigen. Kass. Prax. I. 33. Archivarius Comitatus tenetur Archivum Comitatus, quorsum nempe cuncta Acta Comitatus iam *superata* deponuntur — fideliter custodire.

Superascendere, superare, negligere; *áthágni, elhanyagolni.* Fej. II. 135. Judaicam quidem humilitatem et Legis umbram *superascendentes.*

Superassignare, instituere, mandare, præcipere; *kijelölni, intézkedni.* Arch. Rák. VIII. 205. cæterum nos ex Comitatu Sárosiensi *superassignabimus* ita, ut ambos amborum Comitatuum . . . limites informatam lineam communicationis summere possint.

Superat res bene, res prospere cedit; *a dolog sikerül.* Es gelingt die Sache. Passim.

Superatorius, 3., fors. rectius: *supuratorius,* suppurans; *genyedő.* Hor. Mem. 363. de angina *superatoria.*

Superattendens, V. *Superintendens; szuperintendens, ev. püspök.* It. sovrintendente. Hist. Eccl. Ev. 279. Protocollum Visitationis Superintendentalis per Reverendissimum D. *Superattendentem* Samuelem Nicolai an. 1805. in Senioratu Tredecim

Oppidano peractæ. Bod. Hist. Eccl. III. 358. Can. Ecc. II.

1. **Superattendentia,** æ, summa alicuius rei cura; *főügyelés.* It. soprantendenza. Gall. surveillance. Jogt. Eml. T. I. p. 164: Concluditur uti Dnis . . . Assessoribus seriatim duo . . . præsentes esse debeant, quorum *Superattendentia* relinquuntur . . . qui in Casibus necessariis *Mancitates* Tabulæ suplere debeant.

2. **Superattendentia,** æ, episcopatus; *püspökség.* Bod. Hist. Eccl. I. 264., 265.

Superattendentialis, episcopalis; *püspöki, püspökségi.* Bod. Hist. Eccl. II. 265., 286.

Superattentio, summa alicuius rei cura; *felügyelet.* Coll. I. 334. Opin. P. I. §. 18.

Superaugmentatus, 3., insuper auctus; *azonkivül nagyobbodott.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 410. 15. Salomon longus iudeus de castro Budensi Stephanum iobagionem prememoratarum sanctimonialium legitima citacione premissa racione decem florenorum et usurarum *superaugmentatarum* in presenciam sui villici in causam attraxisset.

Superauthenticatio, recognitio et comprobatio, confirmatio; *felülvaló hitelesítés.* Kass. Jur. Civ. I. 213. Inquisitione et oculatis, in quibus tam Pars A. Actionem quam Pars I. defensam fundabant, in facie loci ad exigentiam sententiæ Pag. 14. latæ iam authenticalis existentibus earumdem oculatarum et Inquisitionum *superauthenticationem* prouti petitam noviter sub Nro 11. inductæ Inquisitionis in facie loci denuo suscipiendam authenticationem decerni.

. **Superbeatus,** 3., beatissimus; *a legboldogabb.* Pel. Pom. L. X. p. 1. que est, inquiunt (angeli), ista, scilicet virgo *superbeatissima.*

Superbenedicere, super omnia benedicere; *fölötte dicsőiteni.* Batty. Ger. 30. ad benedicendum, *superbenedicendum.*

Superbenedictus, 3., supra alios benedictus, nimis benedictus; *mindenekfölött áldott.* It. soprabbenedetto. Pel. Pom. L. I. p. 3. a. 3. c. 12. O itaque Virgo *superbenedicta* quanto honore te magnificemus.

Superbilis, superbus; *dölyfös.* Dip. Reip. Rag. 58.

Superbonus, 3., optimus; *mindenekfelett jó, jóságos.* It. soprabbuono. Pel. Pom. De Innoc. s. II. c. 5. Christus Dominus bonus et *superbonus* exhibuit.

Superciliose, supercilio; *dölyfösen.* Tör. Tár. 1888. p. 531. se a nobis *superciliose* spretos.

Superciliositas, (ex voc. superciliosus) natura, proprietas superciliosi, superbi; *dölyfösség.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 538. qui propter elationis concupiscentiam et protervitatis *superciliositatem* de ineffabili gloria celestis regionis depulsus.

Supercudere, denuo signare; *újra verni.* Ger. überprägen. Numi Hung. 63. Similis, errore monetarii *supercusus,* confusam legendam sistit. Siglæ: W. D. Somogyi.

Supercumbere, incumbere; *rajta feküuni.* Szentiv. Cur. Misc. 241. partim sursum pellit aërem circumstantem et *supercumbentum* flamma vehemens.

Superdem, insuper; *azonkivül.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 57. an. 1455. *Superdem* offerunt et promittunt.

Super-difficultas, exceptio; *másodnehézség, kifogásolás.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 408. Porrectas sibi rationes idem Magistratus delectæ e suo gremio Deputationi perscrutandas committit, quæ per exactorem Rationum, quoad singulas positiones, severo examine discuti et occurrentes Difficultates, veras tamen et solidas tantum obmoveri facit, easque pro Dilucidationibus cum ratiocinante tutore communicat. Istas dein præsentatas rursus exactori pro *Super-difficultatibus* ac denique has tutori pro *Super-dilucidationibus* tradit, quibus etiam acceptis et omnibus rite expensis et inter se collatis, Deputatio cum sua opinione acta Magistratui refert. Opin. 1802. m.

Superdilucidatio, illustratio, explanatio V. *Superdifficultas; felvilágositás.* Opin. 1802. m. integrum erit exactoratui *superdifficultates* Rationanti proponere et rationes tenebitur has medio *superdilucidationis* enodare.

Superdisputare, vincere, convincere, disputando superare, persuadere; *vitában meggyőzni.* Fabó. Monm. Evang. II. 315. Hic quia didicit modicum latinisare, ideo vellet omnes *superdisputare,*uti Balthasarus Schuppius de quodam antagonista suo loquutus est.

Superductura plumarum, copertorium; *vánkos héj.* Száz. II. 158.

Superdurabilis, æternus; *örökkévaló.* Batty. Ger. 27. cunctis *superdurabilibus* formationibus imbuti.

Supereffluens, cumulatus, abundans; *túltöltött.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 133. et devoti laboris et fidelitatis meritum coagitata et *supereffluens* mensura recompenset. M. Flor. Fontes II: 162. vini copiam *supereffluentem.* Cf. Paul. Non. Carm. 35., 511. Inscr. Mur. 1772. 8.

Supereffluentia, æ, abundantia; *áradozó bőség.* Pel. De s. Stephano ser. I. c. 2: Prima plenitudo gratiarum dicitur *supereffluentiae.*

Supereminentia, æ, titulus honoris; *méltóságod.* Ljub. Mon. Sl. II. 279: *Supereminentie* vestre facio notum.

Superenitere, admodum enitere, eminere; *nagyon kiválni.* Pel. Pom. L. II. P. II. Art 3: Est inquit in angelis charitas, que *superenituit* in Maria.

Supererogans, qui plus confert, solvit, quam ad quid obligatur (V. Du C. *supererogare); a túlfizető.* Art. Diæt. Pos. 87. Ex bonificatis porro vel bonificandis Supererogationibus aut quibusvis aliis Expensis a publicis erogationibus remanentibus primum quidem *Supererogantes,* dein Obtingens suum exolventes non autem Restantiarii proportionate participare debebunt.

Supererogatio, (Du C.) quod sponte fit et præter debitum. V. *supererogans*; *a kötelezettséget meghaladó kiadás.*

Supererogatorie, modo, qui superat facultates; *a kiadást felülmuló módon.* It. a modo soprerogatorio. Ger. auf die Pflicht übersteigende Weise. Art. Diæt. Pos. 87. ac per id morosorum accumulatis Restantiis reliquos obedientes interdum etiam *supererogatorie* ad solvendum adactos opprimere non audebunt. Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. 333.

Supererogatum cassæ, reditus superans pensio; *a bevételt meghaladó kiadás.* Ger. die Einkünfte übersteigende Ausgabe. Tisztb. Ir.

Superevictio, V. *Evictio; feloltalmány.* Tisztb. Ir.

Superevictor, princeps fideiussor, sponsor; *felszavatos, főszavatos.* Gall. chef-garant. Ger. Haupt-Gewährsmann. Kövy El. 625. Incattus vero, ut supra dictum est, contra Actorem et evictores suos novisare debet; hi *superevictores* suos provocare possunt, non item Actor novisatus Evictorem. Georch. H. T. V. 32. Ugy a Szavatosnak is lehet ismét más Elő-Szavatossa *(Super-evictor)* a mint t. i. a jószág kézről-kézre szállván, a későbbi Birtokos mindenkor arra támaszkodhatik, kitől a jószágát általvette és ez ismét az előtte valóra stb. lépcsőnként mindaddig, míg az első kinyomoztatik. V. s. v. *Ingerens.*

Superevincendus, ad quem ut principem sponsorem recurrendum est; *főszavatózandó.* Törvt. Msz.

Superexcellenter, per excellentiam; *legkiválóképen.* Batty. Ger. 44. Spiritus Sanctus *superexcellenter* totius divinæ unitatis connexio nominatur.

Superexcellentia, æ, excellentia supra alios; *kiváló jelesség.* Pel. Pom. L. II. P. III. Art. I. Sed forte obiiceres, quod canticum canticorum Salomonis precellit omnia cantica, quia sic denominatur per *superexcellentiam.*

Superexcrescere, valde cresco (accresco, incresco) ex additione aliqua, quæ in diem se evolvit ipsamque rem auget amplitudine vel altitudine; *növekedni.* Cod. Dip. Arp. II. 215. Patriarcha magna et gravia debita de necessitate contraxit, a quorum onere sic deprimitur Aquileiensis Ecclesia, sicut fertur, quod eius proventus vix ad solutionem sufficiunt *superexcrescentium* usurarum. Cod. de Sztára. II. 527.

Superexistens, quod superest; *fenmaradó.* Rák. Ön. 186. belli Hungarici *superexistens* fomes.

Superextantia, æ, V. *Superextare* 1); *fenmaradás.* Star. XVII. 98. an. 1712.

1. **Superexstare, superextare,** superesse, in vivis esse; *fennmaradni, élni.* Cod. evang. T. I. p. 109: Filius *superextans.* Werbőczi 116. bona in filias vel posteritates alterius fratris *superextantis* devolvantur. Star. XVI. 98. an. 1712. vix aliquis Catholicus *superextaret.*

2. **Superexstare,** eminere; *kiállani.* Tag. Erd. II. 70. an. 1749: *superexstantes* radices et trunci exstirpandi.

Superexultare, ultra modum exsultare; *nagyon örvendeni.* Fej. I. 205. et lucro vestri gaudebimus et *superexultabimus.*

Superfervidus, 3., valde fervidus; *szerfelett tüzes, heves.* Pel. Pom. L. IX. P. I. Art. 3. c. 3: *Superfervidum* vero secundum eundem dicitur ex hoc, quod id, quod fervet, quadam caloris vehementia iactatur super se.

Superficialiter, (Du C.) leviter, parum diligenter, primis, ut dicitur labris gustare; *felületesen.* Knauz M. E. Str. I. 251., 269.

Superficiarie, leviter, levi brachio; *felületesen.* It. superficialemente. Ac. Com. Sopr. p. 41: scio . . . multum . . . plurimorum . . . Statuum interesse, ut motus in Hungaria . . . componantur, non leviter, non *superficiarie,* sed solide.

Superficiatus, 3., inductus, obductus; *bevont.* Tör. Tár. XX. 174. Duo gausapia polonica materia sericea *superficiata.*

Superficietenus, leviter, parum diligenter; *felületesen.* It. superficialmente. Otia. Bachm. 147. ostendisti nucleum, fateor, sed *superficietenus* solum, multæ partes adhuc tectæ latent.

Superflue, amplius æquo; *illetéken túl.* Kronst. III. 519: Civitati restitui, quam pecuniam *superflue*... impræsentaverat. Passim ap. SS. Patres.

1. **Superfluitas,** conditio superflua, (Du C. excessus in exactionibus); *fölöslegesség.* It. superfluità. Thurócz. 41. *superfluitati* potius quam necessitati asscribi debere dinoscitur.

2. **Superfluitas,** reliquum, residuum, (Du C. al. s.); *maradvány, maradék.* Ger. Ueberschuss. Jogt. Eml. T. II 1. p. 489: non curata cruciferorum aliquot florenorum defixorum *superfluitate.*

3. **Superfluitas,** abundantia, (Du C. al. s.); *túlbőség.* Pril. Abact. 19. excessuosa *superfluitate.* Opin. P. I. §. 17. Kuk. Jura. II. 291.

Superfluitas laborum, superfluus labor, inanitas, (Du C. al. s.); *szükségtelenség.* Star. XXI. 225. an. 1200. reclamaret... de *superfluitate* laboris. Cf. Plin. 14., 1., 3.

Superfluus, 3., superbus; *dölyfös, kevély.* Batty. Ger. 288. Ne *superfluus* judicarer... atque præsumtuosus.

Superfluxus, 3., præteritus; *elmult.* Jogt. Eml. T. III. p. 626: *superfluxis* his temporibus.

Superhabundare, pro: superabundare, superfluere, plus possidere; *fölöslegben, fölösben, elsőségben lenni.* Cod. de Sztára. II. 515. Taliter comperissent, quod iobagiones filiorum... in duabus calcaturis terras arabiles habentes cum triginta iugeribus *superhabundassent.*

Superhaurire, post aliquid haurire, bibere; *utána, rá inni.* Bene Med. II. 240. omni trihorio uno cochleari coffeaceo, *superhauriendo* infusum tepidum florum sambuci.

Superhumerale, V. *Ephot.*

Superillustris, (Du C.) illustrissimus, valde illustris; *legdicsőségesebb.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 107. *Superillustris* amministracionis Regie circumspeccio attendere et pensare debet merita singulorum.

Superimpletio, actus plenissime implendi; *teljes betöltés.* Pel. Pom. L. X. P. I. Art. III. Decimo deus spiritus sanctus honorando eam posuit decimam rationem, scilicet *superinpletionis* talem.

Superincomprehensibilitas, natura omnem comprehensionem superans; *legeslegnagyobb felfoghatatlanság.* Batty. Ger. 281.

Superinde, insuper (Du C. propterea); *azonfelül.* Fej. VI. 75.

Superinductio, secus: *superindictio* (Du C.) quidquid præter indictionem, dicationem, imponitur; *adórovatolásonfölötti követelés.* Batty. Leg. T. II. 453 an. 1279: decernimus... personas... a collectis et aliis *superinductionibus*... immunes esse.

Superinductitiæ caligæ, vestis alii subdita; femoralia; *gatya.* Ger. Unterziehhosen. Cons. Sumpt.

Superineffabilitas, natura omnem effabilitatem superans; *legeslegnagyobb kimondhatatlanság.* Batty. Ger. 281.

Superinfeudatio, esetleges iktatás a hűbérbe. Vuch. Jur. Feud. 144. Investituræ simultaneæ proxime iuncta est investitura eventualis, dum feudum alteri successionis causa constituitur in eventum, si dominu fuerit apertum... Occurrit sub variis nominibus *Investitura in casum successionis. Investitura de feudi caducitate, Investitura abusiva, Superinfeudatio,* ein gelehnt Geding, a conditione illa aperturæ, sub qua conceditur.

Superinfusio, actus superfundendi; *ráöntés, elöntés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 136.

1. **Superinscribere,** superscribere, suprascribere; *fölibe irni, ráirni.* Rák. Ön. 113. I. 8—11. (9.)... Vere mentitus sum dicens literas mihi demonstratas, quibus nullus *superinscriptus* fuerat titulus regi Vilhelmo Angliæ scripsisse, ab ipso Longuevallio dictatas et compositas...

2. **Superinscribere,** (Du C.) superscribere) pignori capere, titulum prædio adscribere; *betáblázni.* Ger. intabuliren. Arch. Rák. IX. 385. Kass. Jur. Civ. I. 196. Kövy El. 477.

Superinscriptio, actus pignoris capiendi; actus titulum prædio inscribendi; *betáblázás.* Kövy El. 469. Processus ad *superinscriptionem* et ex superfluitate fundi contra illum, qui a debitore bona in pignus emit movendos, excogitare, quod asserere contra communem sensum et usum esse videtur. Proj. Leg. Civ. 269.

Superinscriptionalis processus, V. *Processus ad superinscriptionem; felülfizetési per.* Törvt. Msz.

Superinspectio, summa alicuius rei cura; *felsőbb felügyelet.* Reg. Turm. Præt. 36. *Superinspectio* in studiis et gymnasticis Exercitiis Primario Locumtenenti defertur. Kass. P. P. I. 30.

Superinspectio sylvarum, summa cura sylvarum; *erdőkre való felvigyázás, felügyelet.* Art. D. 1840. p. 23.

Superintendens, (Du C.) præfectus inspiciendis curatoribus; episcopus (aug. conf.) Bel. Geogr. Comp. 502. Wagn. et passim.

Superintendentalis, ad superintendentem pertinens; *superintendensi, püspöki.* It. di sovrintendente. Ger. Superintendent... Hist. Eccl. Ev. 264. qui hodie in Tabulario *Superintendentali* Leutschoviæ asservatur.

Superintendentia, æ, (Du C. superintendentis munus) societas cœtuum sacrorum ab uno superintendente administratorum, superintendentia in Ecclesia Evangelica idem est ac in Catholica Episcopatus. *szuperintendencia, evang. püspökség.* Hist. Eccl. Ev. 280. Coordinatio Rei Religionaris Ecclesiasticæ *Superintendentiae* A. C. Add. Evangel. Tibiscanæ per Gregorium Berzeviczy elaborata.

Superintendentialis, V. *Superintendentalis.* Hist. Ecc. Ev. Præf. Consului Protocollum Visitationis *Superintendentialis;* et passim.

Superintendere, custodire, servare, curare; *felügyelni.* Sup. An. Sc. II. 389 an. 1551: reparationem viarum... *superattendant.*

Superinvestitio, iusto plus, amplius erogare; *fölül való beleruházás.* Germ. Mehrausgabe. Kövy El. 765. Communis Debitoris bona ante Executionem ingressus Creditor licite opponet; ex Prælatione vel ad *Superinvestitionem* aut ex superfluitate fundi debebat citari.

Superinvisibilitas, naturæ invisibilis supremus gradus; *legeslegnagyobb láthatatlanság.* Batty. Ger. 281.

Superior, qui præest ordini; *főnök.* It. superiore. Beng. Ann. Er. Cœn. 569. Reverendo Patre W. S. sacri eius loci *Superiore.* Tör. Tár. XIII. 45.

Superior locumtenens, subcenturio superior; *főhadnagy.* Irod. tört. közl. X. 1. f. 93. lap. *superior locumtenens* (főhadnagy) penes statum militarem cautionem 3000 fl. in moneta conventionali deposuit (duxit Annam).

Superioratus, us, summa dignitas (in monasteriis) (Du C. al. s.); *főnökség.* Germ. Superiorat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 214. Demum ad Claromontanum *superioratum* ordinatione Maiorum dum venisset.

Superiorissa, sacrarum virginum antistes; *főnöknő.* Cher. Jus. Eccl. II. 61. Siquidem Moniales velut corpus ecclesiasticum considerentur ac sicut Religiosi regulis suis disciplinaribus coalescant et regantur: harum quoque Superiores commemorandas esse dubio vacat. Superiores vero harum dicuntur Abbatissæ, Priorissæ, *Superiorissae* et Matres. Tör. Tár. XIII. 54. Beng. Ann. Er. Cœnob. 367.

Superioritas, magistratus, qui præsunt alicui rei; *elöljáróság.* Germ. Vorstände. Obrigkeit. Cod. de Delict. 312. obligatio itaque delicta, eorumque auctores detegendi, ad Magistratus publicos et locorum *superioritates* restringenda videbatur. Georch. H. T. IV. 280. Lzb. Cod. Med II. 438. Tör. Tár. IX. 180. Jogt. Eml. II. 2. p. 38. Star. VIII. 2. an. 1772.

Superista, æ, (Du C.) æedituus (gr. ὑπερίστης); *egyházfi.* Ger. Kirchendiener. Nagy Hier.

Superlativus, nimius, omnia excedens; (Du C. optimus, præstantissimus); Obs. Jadr. 402. de cuius navigii abstractione ille Capitaneus pariter cum patriotis *superlativum* dedecus eis per inimicos fore factum ascribunt.

Superlaudatio, laus eminens; *kiváló dicsőités.* Batty. Ger. 5.

Superlaus, laus eminens; *kiváló dicsőités.* Batty. Ger. 5.

Superlecticia, pro: *Supellectilia; bútor, holmi.* End. p. 583. (Synodus Budensis an. 1279): 41. prohibetur... ne *superlecticia* sacerdotis propria... in ecclesiis reponantur.

Superlectilia, supellectiles; *házi butorzat.* Thök. Diar. 213. si kuruczones ad nos pervenire fecerit, nostras domos, *superlectilia,* et omnia quæque habemus, kuruczonibus relinquemus et fugemus.

Superliminare, is (Du C. ὑπέρθυρον) fores, limina; *ajtóküszöbfölötti rész.* Gall. entrée de maison. Szerdah. Celebr. II. p. 36: huius fundatorem demonstrat cronographicum in *superliminari* scriptum.

Superlucrari, reponere, superesse aliquid; *megtakaritani.* Kronst. III. 151. an. 1542. pecuniam *superlucratus* fuerat.

Superlunaris, qui est super lunam; *holdfölötti.* Szentiv. Cur. Misc. 69. Cum Cometæ alii sint Cœlestes seu *superlunares;* alij vero Elementares seu sublunares, necesse esse ex alia illos, ex alia vero hos, materia generari.

Supermanere, remanere, restare, superesse; *fennmaradni, megmaradni.* Rák. Ön. 130. l. 11—12. (11.): Non mihi *supermansit* amplius captivitatis et castigationis tuæ memoria.

Supermirabilis, V. *Superadmirabilis.* Pel. Pom. L. VII. P. I. Art. I.: Nec ab evangelistis texitur quicquam de eius vite historia ... nec de gloriosis actibus et gestis *supermirabilibus.*

Supermundanus, 3., humanas vires excedens; divinus (Tertul. supermundialis); *emberfölötti.* Batty. Ger. 31. *supermundanum* vaticinium.

Supernalis, supernus; *fölötti.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 366.

Supernatantia, æ, reliquum, residuum (a germ. Überfluss); *fölösleg, maradék.* Pfahl. Jus. Georg. II. 76. in qua 214 iugerorum *supernatantiam* ad allodiaturam applicari (curialisari) admittebatur. Kass. Jur. Civ. I. 89.

1. **Supernatare,** remanere; *felülmaradni.* Ger. übrigbleiben. Pfahl. Jus. Georg. II. 27. In casu ultimo ante omnia defectus si quis aderat vel per Dominum Terrestrem, si voluit, vel vero ex fundis *supernatantibus* compensandus erat.

2. **Supernatare,** præponderare, superare; *felülmúlni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 13. Rubri fiunt (flores), in quibus aqueo et terreo *supernatat* terreum incensum.

Supernaturalis, mirabilis, superans naturam; *természetfölötti.* Arch. Rák. I. 382. egy Görögöt láttam, a ki az égő szenet úgy ette, mint egy darab kenyeret és az lángoló szurkot mint valami jóizű levest stb. Ugyanezen a vásárban láttam egy anglus lovat, az ki külömbnél külömb *supernaturalis* dolgokat cselekedett.

Supernaturalista, æ; *a természetfölötti dolgokkal foglalkozó.* Imre Phil. 457. Illi, qui Deum esse indicem sui et per revelationem immediatam innotescere ideoque ad probandam eius existentiam aliis argumentis opus haud esse asserunt, quive *Supernaturalistae* dicti sunt.

Supernaturaliter, modo fines naturæ excedenti: *természetfölötti módon.* Pel. Pom. S. de Temp. Dom. T. Adv. s. III. c. 5. *Supernaturaliter* fiet, quod tua vox a remotioribus partibus audiatur. Pázm. Dial.

Supernumerarius, 3., (Du C.) numerum excedens; *számfeletti, tiszteletbeli.* It. soprannumerario, onorário. Kass. P. P. I. 238. si cuipiam officium *supernumerarii* Assessoratus conferatur ... munus vel officium *supernumerarii* seu *honorarii* Assessoris. Reg. Turm. Præt. 121. Diar. Com. 92.

Superoptimus, eminenter optimus; *legeslegjobb.* Batty. Ger. 25. *superoptimus* dicitur descendisse in hortum.

Superpelliceum, (Du C.) Vestis linea, manicata ita appellata, quod teste Durando in Ration. I. 3. cap. 1. n. 10 antiquitus super tunicas pellicias de pellibus mortuorum animalium factas induebatur: *hosszú ujjas ruha.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 157. Ut Canonici in nigris cappis vel albis *superpelliceis* ad Divina officia celebranda conveniant ... Pel. Pom. In vig. Nat. c. 2.

Superpellicium, V. *Superpelliceum.* Cod. Dip. Arp. Cont. I. 40 et passim.

Superpelliciati, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. 1. p. 195. Fuere quoque olim in Hungaria Ordines bini Canonicorum Regularium S. Augustini: Unus eorum, qui *Superpelliciati* dicti sunt, horum antiquissima Præpositura putatur fuisse Præpositura S. Ladislai de Develich, quæ viguit Anno Christi 1292. Fej. X. 2. 375.

Superplenus, 3., plenissimus; *telidesteli.* Pel. Pom. L. V. P. I. Art. I. c. 4: O femina plena et *superplena* gratia.

Superpondium, i, supplementum, additamentum, appendix (Du C. auctarium ponderis); *adalék, toldalék.* Wallaszky. 34. *Superpondium* de Feudis Hung.

Superportirus, velum super portam; *ajtófüggöny.* Gall. portière. Arch. Rák. VIII. 332. Cortinæ parietibus affixæ vulgo Spalier semisericeæ, rubro et albo colore distinctæ, flammatæ Nro. 6. cum *superportiris* ex eadem materia tribus.

1. **Superpositus,** præpositus; *főnök.* Batty. Leg. T. II. 48. an. 892.

2. **Superpositus,** i, idem ac *Supracomitus* q. v. (Du C. al. s.) Ljub. Mon. Sl. XI. 4. an. 1306: *superpositus* sive nauclerius.

Superprincipalitas, natura, quæ omnia a principio superat: *legeslegelső lét.* Batty. Ger. 281.

Superprotensus, 3., extensus super aliquam rem; *valami felett kiterjesztett,* Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. 2: Næ linealiter nasus cum linea gene facit: h, oculus iuxta facit: o; et *superprotensum* supercilium quasi titellus secat literam hō, et hec quoad utramque partem.

Superraducere, subducere; *felvontatni.* Star. XVI. 3. an. 1683. tormenta ... quæ ... contra nostros *superraduxerat.*

Supertenuitas, natura omnia tenuitate superans; *legeslegnagyobb finomság.* Batty. Ger. 281.

Superregius, 3., reges superans; *királyokat felülmuló.* Pel. In. Nativ. Dom. s. VII. c. 8.: (Puer Cristus) est progenies altissima et *superregia.*

Superrevidere, recensere; *felülvizsgálni.* It. revidere, riscontrare. Ger. Ueberprüfen. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 49. rationes.... *superrevidebit.* Art. D. 1840. p. 43.

Superrevisio, onis, recensio; *felülvizsgálat.* It. revisione. Ger. Revision. Ueberprüfung. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 61: extunc liceat judicium pro *superrevisione* ... provocare. Diar. Com. II. 74.

Superrevisio inspectionis mortuorum, spectationis mortuorum invigilatio; *a halotti kémlés felülvizsgálása.* Bene. Pol. m. 282.

Superrevisoria oculata, revisio, recognitio, oculis perlustrare; *felülvizsgálati szemle.* Ger. Uiberprüfungs-Beschau. Opin. Deput. 38. Pro *superrevisoria oculata,* dum totus Magistratus in pleno ad faciem loci exit, non alias, quam erga expressum unius, aut alterius Partis petitum determinanda, toti Senatui 20 fl.

Superrevisorium forum, supremum iudicium recensendis causis; *felülvizsgáló törvényszék.* Art. Diæt. Pos. 46. ipse deinde in ultimo *superrevisorio Foro* triumphaverit.

Superscaturire, superfluere, exundare; *kiáradni.* Bod. Hist. Eccl. I. 26.

Superscripcio, Superscriptio, inscriptio; *felzet, hátirat.* It. rubrica. Ger. Überschrift, das Rubrum. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 381: quorum *superscripcio* a tergo talis erat. Wagn. Cf. Schol. Iuven. 6, 123; Hilar. in psalm. 63, 1.

Superscriptum, i, inscriptio, index; *felirat, czim.* Ger. Ueberschrift, Aufschrift. Fej. P. XI. V. Un. 192. *Superscriptum:* Pro Georgio contra Domina Dorothea vocatam.

Supersedere, ascendere (equum); *felülni (lóra).* Georg. Sirm. 1., 214. Et iterum unum equum asellatum duxerunt et *supersedi.*

Superseminare, inseminare; *elvetni.* Olt. Act. Synod. 40. in quo inimicus homo *superseminavit* Zizania. Passim ap. Script. Ecclesiasticos.

Supersensibilis, suprasensualis, qui sensus eorumque facultatem superat; *érzékfölötti.* Vern. Met. II. 126. unde eam (naturam) etiam in sensibilem aut *supersensibilem,* intelligibilem aut intellectualem dividunt.

Supersolvere, plus solvere, amplius numerare; *felülfizetni, ráfizetni.* Kass. Jur. Civ. II. 144. Si præter Bona in Cambium data ad compensandam inæqualitatem aliquid adhuc *supersolvi* vel res aliqua mobilis superaddi deberet. Kövy El. 341.

Superstaberit, præfuerit; *élén áll.* Vjestnik I. 196. an. 1289. que ex ipsis *superstaberit* ad opus, illa habeat duas partes.

Superstans super beccharriis, qui invigilat macellis; *mészárszékfelügyelő.* Han. Mon. Jur. II. 50. an. 1312.

Superstatuere, insuper statuere; *azonkivül rendelni.* Fej. X. 3. 193: decreto unanimi sanximus, statuimus et *superstatutum* fecimus, ut.

Superstes, (Du C.) præfectus; *főnök.* V. s. *Cathona.*

Supersticium, superficies (Du C. al. s.; *felület.* Kuk. Jura. I. 235. an. 1496.: in ... medio *supersticio,* campo ... rubicundo.

Superstructio, quod alicui superstruitur; *felül való épitmény.* Tör. Tár. 1888. p. 552. ceu fundamento suo innituntur ceu *superstructiones* reliquæ deinde subsecutæ legationes.

Supersubstantialis (panis); *lényeget növelő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 340. *supersubstantialis panis.* Per quotidianum panem intelligitur cibarius, frugalis et vulgaris panis, per *supersubstantialem* autem talis, qui ad substantiam seu naturam nostram fovendam requiritur, sufficit et necessarius est.

2. **Supersubstantialis,** superans substantiam; *lényegfölötti.* It. soprassustanziale. Fej. I. 176. Trinitatem sanctissimam *supersubstantialem* substantiam hoc quidem, quod omnem substantiam Deo decenter supergreditur.

Supertunicale, (Du C.) vestis, quæ tunicæ iniicitur gr. ἐπενδύτης; *felruha, felöltő.* Knauz. M. E. Str. 1., 280., 326.

Supertunicalis, tunicæ injectus, su-

per tunicam gestari solitus; *felöltő, felső.* Fej. III. 2. 269. item filiæ sororis meæ similiter tunicale de scarlato, foratas de pellibus variis et pallium *supertunicale.* Cod. Patr. VIII. 20.

Supervacaneitas, quod supervacuum est; *fölösleges dolog.* Moln. Patv. 39.

Supervenientia, æ, *utólagos törvény elé jutás.* Proj. sanct. Crim. P. II. Tit. VI. Art. I.: *Supervenientia* est remedium parti per absentiam convictæ concessum, beneficio cujus a die publicatæ sententiæ intra octiduum penes sufficientem absentiæ legitimationem a competente judice medio supplicis libelli Inctus petere potest, ut ad suscipiendam defensionem admittatur.

Superventus, us, (Du C.) incursio; *betódulás.* Tör. Tár. 1881. p. 481. *superventus* maris.

Supervigil, summus custos; *felvigyázó.* Gall. surveillant. Germ. Oberaufseher. Kov. Jur. Tav. 208 iudex et iurati cives debent adhibere scrutinium, per vigiles et *supervigiles,* quia per tales maximum consuevit oriri periculum.

Superviolentus, 3., valde violentus; *igen dühös.* Kov. Form. St. 37. quæ inter ipsos contigissent usque modo specialiter ratione deturpationis infamiæ contra dominam N. Sororem eiusdem C. *Superviolenta* oppressione sua laboranti lis et contentio mota fuisset.

Supervivere, (Du C.) vitā superare, superstitem esse; *meg-, túlélni.* Ger. überleben. Star. VIII. 124. an. 1748 annos quam plurimos *supervivere.* Cf. Justin. 28., 3. Plin. Ep. 2., 1., 2.; Florus 2., 2., 14.

Supine, ap. script. med. et sequ. ætatis invenitur, sed omnibus locis translate. H. l. proprio sensu. It. supino; *fent, hanyatt.* S. de Kz. Chr. I. 4., 4. ex eius naribus *supine* dormienti (quum supinus dormiret) sanguis est egressus.

Supitza, dem. ad *subam; subicza.* Mon. Com. Trans. II. 69. an. 1556. De tunica duplicata *supitza.*

Suppa, fors. idem quod *Zupa, Zuppa,* apud Croatas: regio aliqua habitata. V. Text. sub *Supparius.*

Supparius, i, Suppæ incola; *kerület lakója.* Fej. X. I. 91. singulis quatuor temporibus anni singulos sexingentos florenos ad computum iam dicti salary de Suppis nostris de Bohna per *supparios* nostros præsentes et futuros dari et integraliter persolvi tali interposita conditione.

Supplantare, prodere (Du C. evertere); *elárulni.* Rák. Ön. 113. sic homo, qui edebat panem meum, *supplantavit* me.

Supplebilis, qui suppleri potest; *helyettesíthető.* Faber. Jur. Met. 92. Illi dumtaxat fodinales, Ustrinales et monetarii operarii, qui plurium annorum exercitio semet excolendos habent, proin non facile *supplebiles,* non vero vulgares, præter extremæ necessitatis casum eximantur.

Supplementales Copiæ, V. *Reserva.* Diar. 1802. p. 111.

Supplementaris, ad supplementum pertinens; *kiegészítő.* Fej. X. 3. czim. Tomi X. Volum 111. *supplementare* et ultimum.

Supplens, in locum alicuius substitutus; *helyettes.* Száz. XIII. 86.

Supplentes officiorum, partes alicuius sustinentes; *helypótló, helyettes.* It. supplente. Kass. P.P. I. 28. *Supplentes officiorum* vocantur officii Supremi Comitis Administratores.

Supplere aliquem, partes alicuius sustinere; *helyettesíteni, helyét kitölteni.* It. supplire. Wagn. Cf. Sen. Hipp. 663.

Suppletatio (tyronum annua), actus supplementi scribendi; *ujonczozás.* Diar. 1802. p. 100.

Suppletorie, supplementi loco; *pótlólag.* Knauz. M. E. Str. I. 11. Art. D. 1840. p. 20.

Suppletorium, nude pro: iuramentum suppletorium; *pótoló hit (eskü).* Georch. H. T. IV. 152.

Suppletorius, 3., in supplementum, additamentum. Textum v. sub *Juramentum suppletorium*; *pótló, pót...* Numi Hung. 141.

Supplicans, discipulus ad colligendas eleemosynas missus; *kéregető, gyüjtésre kiküldött diák.* Ker. Nap. 378.

Supplicare, cum Acc. pro Dat.; *könyörögni.* Szend. Misk. tört. III. 35. an. 1325. ad nostram accedentes præsentiam *nos* humiliter *supplicarunt.* Passim ap. Iurisconsultos et Ammian.

Supplicatio, (Du C.) libelli supplices; *kérvény.* It. supplica, petizione. Wagn.

Supplicativus, 3., supplex; *könyörgő.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 239., 29. ad vindicandum ipsius fratris nostri sangvinem innoxium suam propriam *supplicativam* (epistolam) ad ammonicionem transmisimus.

Supplicatorie, supplicantium modo; *alázatosan könyörögve.* It. supplichevole. Ger. flehentlich. Pel. Pom. L. VIII. P. II. Art. III. c. 12; Alii sancti solum deprecatorie seu *supplicatorie* tanquam servi dei pro suis meritis habent impetrare pro nobis.

Suppodiare, (Du C. sustinere) hoc loco: niti, inniti; *támaszkodni.* Pel. De S. Nicol. s. III. c. 2: Bos veteranus iugo se *suppodiando* portatur.

Supponere, ponere, sperare; *föltenni.* It. supporre. Ger. voraussetzen, annehmen, supponiren. Wagn.

Supportabilis, tolerabilis; *elviselhető.* Knauz. M. E. Str. II. 106: vix fortissimo etiam viro *supportabili* vitæ ratione.

1. **Supportare,** obire alicuius vices, substituere, sufficere, (Du C. auctore Sambuco ferre onus, et alii parcere); *helyettesíteni.* Ger. substituiren. Jogt. Eml. T. III. p. 396: Quod si vero ob illegitimam absentiam fiscalis per alium quempiam *supportatus* fuerit, diurnum... *supportantis* ex ejusdem salario solvatur. An. Sc. I. 362. an. 1510. quod si aliquis indispositus esset ad Divina peragenda, ex tunc vocans eundem *supportare* debebit in Missa.

2. **Supportare,** solvere, liberare, immunem reddere, (Du C. protegere, favere); *kivenni, felmenteni.* Ger. entheben. D. Ráczk. p. 6: duximus eximendos et *supportandos,* eximimusque libertamus. Jogt. Eml. I. p. 8. Siculi a cuiuslibet tributi... exactione sunt exempti et *supportati.* Szék. Okl. III. 212.

1. **Supportatio,** (Du C.) cura, defensio; *gondviselés, védelem.* Werbőczi. 105. Sciendum hic præterea: quod illi erit omnium causarum et litium contra fratres motarum vel movendarum infra divisionis tempus, *supportatio* (communi tamen sumptu), ad quem literarum ipsarum spectabit conservatio.

2. **Supportatio,** actus solvendi ab aliqua re, immunem reddendi, (Du C. al. s.); *felmentés.* D. Ráczk. p. 13: contra Formam præscriptæ... *Supportationis*... tricesimam exigere... nullatenus præsumatis. Arch. Rák. IX. 41. Fjp. Szám. p. 41. an. 1373.

3. **Supportatio,** actus sustinendi, (Du C. al. s.); *viselés.* Ger. das Tragen. Jogt. Eml. T. III. p. 317. Dari quam plurimos, qui... in *supportationem* publicorum onerum vix aliquid... contribuissent.

Suppositorium, patera alvo exonerando (Du C. al. s.); *székmedencze.* Germ. Leibschüssel. Poor. zsebsz. 164.

Suppositorium subephippiale, stratum; *csótár, nyeregpárna.* Ger. Sattelunterlage. Thök. Diar. II. 333. Unum *suppositorium subephippiale* rubrum, habens annexam pellem ex Karmazino rubro in superficie fl. 3.

Suppositura, æ, stratum, (Du C. al. s.); *csótár.* Gall. couche inferieure. Ger. Unterlage. Thök. Diar. II. 354. *Suppositurae* pro ephippys Turcicæ, in finibus holoserico exornatæ, tineis corrosæ duæ fl. 6.

Suppressor, qui supprimit, celat alqd.; *orgazda.* Art. Diæt. Pos. 77. De Pœna Interceptoribus, Detentoribus, *Suppressoribus* et Violatoribus Literarum Missilium irroganda. Cf. Ulp. Dig. 48, 15, 6 §. 1.

Supprior, (Du C.) qui absente Priore cœtui Monachorum præest; *alperjel.* Fabr. Urk. 126. an. 1500. Beng. Ann. Er. Cœnob. 94. et passim.

Supprioratus, us, munus, dignitas supprioris; *alperjelség.* Ger. Unterpriorat. Beng. Ann. Er. Cœnob. 600. idemque subinde munus cum *Supprioratu* ea tenuit diligentia.

Suppriorissa, æ, (pro: Superiorissa), præposita monialium; *főnöknő.* Pel. Serm. Quedam monialis in morte agonizavit septem diebus maxima infirmitate, que post mortem apparuit *suppriorisse.* Pasch. 20. z.

Suppullulare, pullulare, germinare; *kiütni, kicsirázni, kikelni.* Verancs. VII. 36. Ante VI. annos fere in comitiis Vasarheliensibus mirari non poteram, unde illi motus *suppullularent* contra te.

Supracentus, 3., fors. supra memoratus; *előbb említett.* It. sopraccennato. Ljub. Mon. Sl. III. 294: batillea... II. de *supracentis.*

Supracomitaria, æ, officium supracomiti, præfecti navium; *gályanagyi hivatal.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 128. an. 1433.

Supracomitus, i, (Du C.) præfectus eorum, qui turmis, copiis militaribus navalibus præsunt; *tengernagy.* It. sopracomito. Ger. Obergaleerenvogt. Ljub. Mon. Sl. II. 292. an. 1345: gubernatores ac *supracomiti.*

Supraconsul, summus magistratus Venetiis; *főhivatalnok.* It. sopraconsule. Ljub. Mon. Sl. XII. 203. an. 1415.

Supradeducere, supra enumerare; *előbb felsorolni.* Kuk. Jur. II. 187. Quoniam ex *supradeductorum* confiniariorum emolumentorum Cassam Regni publicam pro exsolvendis militarium Officialium Stipendiis concernentium diminutione fundi contributionalis necessario sequeretur defectus.

Supradictus, supra memoratus; *előbb*

emlitelt. Cod. Dip. And. I—II. pass. Rák. Ön. 125.

Supradistinctus, 3., supra singillatim memoratus; *előbb külön felhozott.* Fej. X. I. 624. dictas metas *supradistinctas* pronunciari, spectare ac pertinere ad Ecclesiam... prohiberi.

Supraexponere, supra memorare; *előbb felhozni.* Priv. Ceh. Magistr. Alutariorum 1781. *supraexpositus.* Pest. Vár. Levt.

Suprаillustratus, supra descriptus; *előbb leirt.* Numi Hung. 90. scutum vero coronatum huius formæ in *supraillustratis* Mathiæ I. monetis recurrerent.

Supra lapsarii, *esetelőttözők.* Not. rel. II. 243; *Supra lapsarii* docebant Deum peccatum Proto-parentum saltem permisisse, non vero ab æterno decrevisse.

Supramassarius, i, villicorum præfectus; *főgazda.* Ljub. Mon. Sl. XI. 183. an. 1345: supra... ligno eligatur unus *supramassarius.*

Supramemoratus, 3., superius memoratus; *előbb emlitett, fentemlitett.* Rák. Ön. 356. 1. 34—35. (35.): ... te docente, agnosco *supramemoratas* veritates.

Supranominatus, V. Supramemoratus. Rák. Ön. 180.

Supra-orbitalis, quod est supra cavum oculi; *szemgödör fölött való.* Bene Med. 4., 34.

Suprapeliceus, ad superpellicium pertinens; *karing.* Száz. XXIV. 340. laborem *suprapeliceum.*

Suprapeliciatus, 3., veste pellicea indutus; *karinggel felöltött.* Knauz. M. E. Str. II. 361., 359. *suprapeliciati* Canonici regulares.

Supraportier, V. *Superportirus.* Arch. Rák. VIII. 330. Cortinæ ad Jannas duæ semisericæ rubri et viridis coloris, cum duobus frustis *Supraportier* ac fimbrys sericeis viridis coloris.

Suprarecensere, supra memorare, enumerare; *fönebb előszámlálni.* Priv. Ceh. 1696. Priv. Magistr. Pelliorum... *Suprarecensitorum.* Pest. Vár. Levt.

Suprarenalis, qui est supra renes; *vesék fölött való.* Bene Med. I. 321. glandulas *suprarenales.*

Suprasaliens, fors. idem qui suprastans. V. s. *Guayta; főkormányzó.*

Suprascriptio, actus supra scribendi; *felül való irás.* Tör. Tár. 1891. p. 327.

Suprascriptum, i, inscriptio, index; *felzet, felirat.* Fej. T. XI. V. Un. 298. *Suprascriptum:* De concessione Domini Regis.

Suprastans, (Du C.) *Superstans* q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 167. an. 1344. *Suprastantes* laborerii.

Suprastare, præesse alicui rei; *élén állani.* Rač. Mon. Sl. XIII. 267. an. 1359: ire debeat ad *suprastandum.*

Suprema aulæ Præfecta Suæ Maiestatis Reginæ, toti rei familiari reginæ præposita; *kir. főudvarmesterné.* Diar. Com. 30.

Suprema Collegia Montana, *főbányaigazgatóság.* Faber. Jur. Met. 39. Singulis Districtibus præsunt *Suprema Collegia Montana* diversi nominis, universa negotia politico-œconomico-Judiciaria Montanistica crediti sibi Districtus moderantia, ratione quorum, diversorum, qui Districtibus continentur, Processuum, Mont-Officia Montana et Substitutiones iis subordinantur.

Suprematia, principatus; *felsőbbség.* It. supremazia. Ger. das Supremat, Suprematie. Kelem. Inst. Jur. Pr. 355. Quod ad Protestantes adtinet, cum iuxta eorum principia, potestas dispensationes impedimentorum dirimentium elargiendi, vi Superioritatis territorialis seu, ut vocant, jure *Suprematiae* Principibus secularibus competat.

Suprematus, us, (in iure canonico) summa potestas; *legfőbb hatalom.* Obergewalt. Törvt. Msz.

Supreme, summe, maxime, summopere; *fölöttébb.* Batty. Leg. III. 147. an. 1313: negotia *supreme* necessaria.

Supremitas, altitudo, (Du C. al. s.); *magasság.* Fej. II. 121. Cum igitur prænominatus Bikach ad nostram præsentiam demum remeando in dicto loco Monasterium sub honore Sancti Nicolai lapides opere usque ad altitudinem seu *supremitatem* unius hominis staturæ se iam erexisse a terra nobis affirmasset.

Supremus Aulæ Prætorio Præfectus, Mareschallus q. v. Probst. Comitiol. p. 19: præeunte nudo ense *Supremo Aulae Praetorio Praefecto,* quem Mareschallum nuncupamus .... templum ingressi sunt omnes.

Supremus bellicus marescalcus, summus, supremus belli dux; *főhadvezér.* Monm. Comit. IV. 88. et in expeditione generali una cum *supremo bellico marescalco...*

Supremus Cæsareo-Regius Primarius Aulæ Præfectus, summus officiorum aulæ magister; *főudvarmester.* Reg. Turm. Præt. 130. *Supremus Caesareo-Regius Primarius Aulae Praefectus* immediatus est omnium Prætorianarum Turmarum Colonellus, per quem proinde negotia tam Obsequia aulica concernentia quam, etiam ad rem œconomicam *Publico-Politica, Disciplinaria* ac in genere ad intrinsecum Turmæ Prætorianæ spectantia velut ab obsequiis aulicis inseparabilia obiecta immediate diригentur.

Supremus Camerarius, (nunc Cameræ R. Præses) toti rei familiari principis præpositus; *főudvarmester.* Numi Hung. 159.

Supremus Cammergrafius, *bánya főkamarás, kamarai gróf.* Törvt. Msz.

Supremus Campi Vigiliarum Magister, Præfectus vigilum. V. *Campi Mareschallus.* Ger. Oberstwachmeister.

Supremus Cehæ Magister, summus magister collegii; *főczéhmester.* Ger. Oberzunftmeister. Priv. Ceh. 1694. Pest. Vár. Levt.

Supremus Comes Comitatus, *megyei főispán.* Ger. Obergespan. Castellanus (ezt előbb viselte fő- v. alispán s más is): katonai várnagy, térparancsnok. Vice-Comes: alispán, sub Præfectus Castri: alvárnagy. Judex servientium: szolgabiró (városgróf). Tör. Tár. 1887. p. 688.

Supremus in Monetariis et Montanisticis Camerægrafius, *kamarai gróf.* Ger. Kammergraf. Faber. Jur. Met. 40. Suprema Officia Montana constant singula Præside, qui in Districtu Schemniciensi *Supremus in Monetariis* et *Montanisticis Cameraegrafius,* una VII Montanarum Civitatum. Inf. Hung. Regius Commissarius est; in N. Bánya et Szomolnok. Districtu supremus Inspector, in Banatico Supremus Director, gravi hoc æque ac honorifico munere fungitur.

Supremus Director, toti rei scholasticæ in districtu præpositus; *főigazgató.* Oberschulrath. Törvt. Msz.

Supremus Director provincialis commissariatus, præfectus officii commissarialis in provincia; *tartományi biztossági főigazgató.* Törvt. Msz.

Supremus Magister Politiæ, supremus morum præfectus; *rendőrfőnök.* Bene Pol. m. præf.

Supremus rei tormentariæ Præfectus, V. s. *Campi Mareschallus; fő fegyvertármester, fő ágyutelepmester, táborszernagy.*

Supremus - Vigiliarum - Præfectus, præfectus vigilum; *őrnagy.* Arch. Rák. IX. 95. Officio Sumpremi-Vigiliarum-Præfecti seu *Obrest-Wacht-Maisteri* functus fuerim.

Suprestans, præfectus; *főnök.* Ljub. Mon. Sl. XI. 149. an. 1344.

Surdo-mutus, naturaliter surdus itemque mutus; *siket-néma.* Bene P. m. 264.

Surgo, onis, targus, indicum frumentum (v. Du C. s. *Sargus); tengeri.* Gall. blé de turque. Kat. Hist. VIII. 598. Ut de singulis capetiis frumenti, siliginis, hordei, avenæ milii et alterius milii, *borkules* vulgariter dicti, ac *surgonis* ... persolvantur sex denarii boni banales, quorum singuli valeant XII parvulos *bagatinos.* Fej. VIII. 3. 329.

Surrogat-Capitaneus, (Civitatis), Vices capitanei gerens; *városi kapitányhelyettes.* Pest. Vár. Levt.

Surrogatio, actus surrogandi; *máshelyébe való választás.* Pel. De S. Mathia s. I. c. 1.: De s. Mathiæ *surrogatione* in locum Judæ.

Surzere, ponere, figere; *lebocsátani.* It. surgere. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 212: si navilium recederet... usque quo non *surzeret* anchoram in aquam.

1. **Susceptibilis,** ad suscipiendum aptus; *valaminek elfogadására alkalmas.* Pel. Pom. L. IV. P. II. Art. I. c. II.: Anima non potest infici a carne infecta, quia non est *susceptibilis* qualitatum corporalium.

2. **Susceptibilis,** contagium in se contrahens, contagiosus; *ragályosságnak alávetett, ragályos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 555: pro mercibus ... *susceptibilibus* illæ reputantur, quæ per suscepta effluvia ex infectis corporibus emanantia contagium aliis corporibus communicare valent.

3. **Susceptibilis,** avidus et capax; *fogékony.* Rák. Ön. 226. eram enim nimisquam *susceptibilis* amoris.

Susceptivus, 3., accipiens, suscipiens; *elfogadó.* Pel. Pom. L. I. P. III Art. III. c. 6: Deus enim nil gratie habet *susceptive,* sed potius dative fontaliter.

Susceptor, (Du C. al. s.) adoptator, qui aliquem in Rempublicam Christianam, in Ecclesiam Catholicam i. e. in cœtum sectatorum, initiatorum, addictorum Christi asciscit per sacrum lavacrum; *befogadó.* Vita S. Steph. 14. hunc deo dilectus Adalbertus episcopus crismali baptismate secundum credulitatis suæ veritatem intinxit et *susceptor* eius fuit.

Suscitabulum, *Funiculus igniarius* q. v.

Suscitatrix rixarum: quæ rixas suscitat; *pertámasztó.* Cod. Dip. Arp. V. 85. si quis parcium rixarum *suscitatrix* extiterit.

Susina, æ, prunum. V. *Milon; szilva.* It. susina.

Susolus, i, spermophilus citillus (Linn.) V. *Chomalus; ürge.* Ger. Zieselmaus, Erdzeislein. Gall. souslik, zisel.

Suspectus sum meam fragilitatem, fragilitatem suspectam habeo; *gyengeségemet illetőleg gyanuval vagyok eltelve magam iránt.* Reg. S. Ben. 64., 25. Suamque *fragilitatem* semper *suspectus sit* memineritque calamum quassatum non conterendum.

Suspendere actionem, reiicere actionem in aliud tempus; *felfüggeszteni a munkát.* Wagn.

Suspendere per gulam, innectere fauces laqueo; *felakasztani.* Ljub. Mon. Sl. I. 316.

Suspenderefacere, suspendendum curare; *felakasztatni.* Szék. Okl. III. 237.

Suspendi ab officio, munere ad tempus abstinere iubeor; *felfüggeszteni hivatalból,* Wagn.

Suspendii supplicium, pœna patibuli; *felakasztás.* Verancs. VII. 334. nuper tamen deprehensus unus *suspendii supplicio* affectus est.

1. **Suspensio,** (Du C.) interdictum, muneris vel officii ad tempus privatio; *felfüggesztés, hivataltól.* Cod. Dip. Arp. V. 211.

2. **Suspensio,** (Du C.) actus suspendendi; *felakasztás.* Fej. IV. I. 70. ni forte pœna sanguinis vel *suspensionis* debeat exerceri.

Suspensivus, 3., vim suspendendi habens; *felfüggesztő.* Ger. aufschiebend. Cher. Jus. Eccl. II. 361. Effectus appellationis tres sequentes recensentur I. *suspensivus,* cum nimirum sententiam a Judice latam ita suspendit, ut neque executionem neque aliam ullam innovationem in eadem causa ordinare possit. Törvt. Msz.

Suspensorium vel **Suspensorio-Inhibitorium,** mandatum inhibens; *felfüggesztő parancsolat.* Georch. H. T. IV. 265.

Suspensorius, ad actum suspendendi pertinens, suspendens; *felfüggesztő, megakasztó.* Kass. Jur. Civ. II. 112. vel denique, ut præscindatur plane ipsa via Recursus etiam obtinendi quippe Mandati cuiuspiam v. g. Moratorii, *Suspensorii.*

Suspiciuncula, æ, deminutivum a voce suspicio; *kis gyanú.* B. J. Herold De rebus Turcicis Dialogus p. 637. Incredibilem enim numerum illorum *suspiciunculam* tunc nonnullis iniecisse clandestinæ alicuius molitionis.

Suspirium, aër permeans, (Du C. al. s.); *átjáró levegő.* Kol. Cod. 33. an. 1568: az garasokat ugy rakiad, hogy *suspiriumot* vehessen.

Susque deque habere, nihili putare, habere; *meg nem becsülni, kicsinyleni.* Otrok. Ant. Hung. Rel. Præf. Non esset ille Patriæ Hungaricæ sincerus . . . amator, . . . quicunque . . . monumenta ejusdem Regis de rebus Fidei . . . *susque deque* haberet. Cf. Laber. com. fr. Plaut.

Sustagnus, panni species; fors. pro: *fustagnus; barchet.* It. fustagno. Ger. Barchent. Fej. X. 2. 404. prædictus N. sex ballas pannorum diversorum colorum et unam ballam *sustagnorum* in civitatem Prag. penes virum nob. Nicol. Jacobi deposuissent.

Sustentaculum membranarum, fulcrum marginis lignei fenestrarum; *ablakráma tartó.* Kronst. II. 440: qui *sustentacula membranarum* vulgo Rwmen ad fenestras . . . paravit.

Sustentatio, (Du C.) alimentum; *eltartás, fentartás.* Tör. Tár. XII. 28. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 183. Cf. Ulp. Dig. 34, 3, 28 §. 8.

Sustentativum, fulcrum, adminiculum; *gyám, támasz.* Ger. Stütze. Kövy El. 781. quia unum remedium alterius *sustentativum* esse non potest.

Sustentativum remedium, adminiculum iuris defendendi; *jus fentartó szer.* Törvt. Msz.

Sustentator iurium, qui ius suum defendit; *jogok fentartója.* Törvt. Msz.

1. **Sustinere,** tolerare, ferre; *türni.* M. Flor. Fontes II. 149. Hungari nobiles nolentes ei id *sustinere.*

2. **Sustinere,** audere, (Du C. al. s.); *bátorkodni* (kérvényben). Pest. Vár. Levt. demissime exponere *sustinent.*

Sustollere manus, *nagyon örülni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 122. *Sustollere manus.* Id est: vehementer gaudere.

Sutor helciarius, faber helciorum; *hámcsináló.* Ger. Kumtmacher. Pár. Páp.

Sutor subularius, sutor, qui subulā utitur in conficiendis calceis; *sarú varga.* Fej. VII. V. 105. Dedit peliparios et *sutorem subularium.*

Sutoralia, taberna sutrina; *varga műhely.* Schwart. Scult. 44. item hospites ibidem congregati sint liberi ædificare macella, *sutoralia, pistoralia, fabrilia* et alias, quascunque artes noverunt iustas, exercere.

Sutrina, æ, non solum sutoris, sed cuiusvis etiam opificis officinam significat; *műhely.* Brut. Hist. XI. 271. 33. aut in fabrica aut in *sutrina* aut in opere rustico vitam agunt. Cf. Plin. 10, 43, 43; 35, 10, 37; Tertull. Pall. 5.

Sutrix, uxor sutoris; *vargáné.* Fjp. Szám. p. 197. an. 1424.

Svermerus, i, (a germ. Schwärmer) fanaticus; entheus; *ábrándozó.* Han. Hist. Eccl. p. 227: Contra hos *Svermeros* (t. i. Calmanchæum et Stanckarum) . . . prædictos Articulos conscribebant.

Svinyadones, vox ioci causa adhibita (slav. *svina:* porcus); *res spurcae; disznóság.* Száz. VI. 511. Ego ad servitia sum sanus et habeo bene signum: sed obiecta desunt ad faciendum *svinyadones.*

Swpycza, (a Slavo župica) vestis domestica; *benső öltöny.* Unterrock; talán diminutivum a župa, župan (Schlafrock) szóból. Tör. Tár. 1893. p. 11.

Swagerus, i, levir, (mariti frater); frater uxorum; *sógor.* Ger. Schwager. Fjp. Szám. p. 84. an. 1390: partem agrorum . . . *swagero* . . . obligavit.

Sycera, æ; mustum, mulsum ex pomis et piris confectum; *alma-, körtemust.* Ital. siccero. Gall. cidre. Germ. Apfel- Birnenmost, -wein. Verancs. V. 246. Ego autem, quum sim non admodum commode redditibus instructus, præsertim his, qui haberent vinorum promontoria, nihil prope aliud ex præpositura Turociensi habens quam panem et *syceram,* consumemque interim semper pensionem meam.

Sycht, stratum; *rakás.* Ger. Schicht. Sup. An. Sc. II. 435. an. 1571: proventus a lapidibus . . . atque de singulis *Sycht* vocatis, tres nummos propterea, ut liberam haberent vectionem et possessionem solvere tenebuntur.

Sydus, eris: homo illustris, splendidus, excellens virtute; *kitünő ember.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 8. Atque adeo licet Benedictinis *syderibus* accenseri possit, quatenus habitu ab iis donatus anachoretico, vitæ tamen cultu eremita fuerit Paulinus.

Syldarius (?) ni fallor a germanico *Schild* = czégér, civis cui jus erat concessum vini vendendi; *czégéres, czégérrel biró.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 135: iudex iurati et universi cives *syldarii,* institores.

Syllaba, æ, elenchus, index (Du C. al. s.); *jegyzék.* Lzb. Cod. Med. T. II. 717: *syllabam* illorum, qui . . . semet peculialiter distinguunt . . . transmittant. Cf. *Syllabus* ap. Augustin. Conf. 3, 15.

Syllabalis, syllabam respiciens; *betüvel, szótaggal való.* Pel. In Circ. Dom. s. IV. c. 5: Hoc nomen Jesu Deum incarnatum perfecte ostendit *syllabali* combinatione.

Syllabisatio, actus elementa singillatim appellandi, quomodo faciunt, qui primas literas ediscunt; *szótagolás.* It. sillabare. Gall. épeler. Ger. Buchstabiren. Leges Schol. Schem. 44. lectura latinæ germanicæ et slavonicæ linguæ cum præcedenti *syllabisatione* et literarum cognitione.

Syllabizantes, Classis VI. nunc elementaris. Teut. Schul. I. 314: In dieser Klasse wird das Buchstabiren als das Hauptwerk getrieben.

Syllabus, i, commentarius, index; *jegyzék.* Reg. Turm. Præt. 53. Qui Præfecti Militaris Imperia ferociter detrectaverit e Prætorianorum *Syllabo* eradatur. Fabó Monm. Evang. 84. Kapr. Eloq. II. 26. Cf. *Syllaba.*

Syllogizare, (Du C.) ratiocinari, concludere; *okvetést végezni, következtetni.* It. sillogizzare. Wagn.

Sylphus, *Cobalus* q. v.

Sylvanale officium, præfectura saltuaria; *erdészeti hivatal.* Forstamt. Törvt. Msz.

Sylvanalis, ad silvam pertinens; *erdei.* Kass. Jur. Civ. 1., 88. qualiter Terrestrale Dominium T. Anno Die Mense T. *Sylvanale* beneficium Glandinationis Publicæ Licitationi exposuerit. Nov. Calend. 165. officium *sylvanale.*

Sylvanalis controlarisans, contrascriptor silvarum; *erdészeti ellenőr.* Törvt. Msz.

Sylvanalis inspectio, inspectio cura saltuaria; *erdészeti felügyelőség.* Törvt. Msz.

Sylvanalis tiro, tiro saltuarius; *erdész.* Forstjunge. Törvt. Msz.

Sylvanalis rata, pars rata silvæ; *erdei részlet, illeték.* Proj. Leg. Civ. 213. aliaque beneficia tantum in excissa cuivis *sylvanali* rata competet.

Sylvanus, i, magister, curator, admini-

strator silvarum; *erdőmester.* Ger. Forstmeister, Waldmeister. Szirm. 131.

Sylvula, æ, parva silva; *erdőcske.* Star. XIX. 91. an. 1182. *sylvulam,* que est supra... curtem. Cf. *silvula.* Colum. 8., 15., 4. Sidon. Carm. 9., 229.

Symbalotta, gausape, vestis villosa; *szukmány.* Pár. Páp.

1. **Symbola,** *(συμβολή)* auxilium, subsidium; (Du C. al. s.); *szerep, rész.* Vern. Psych. 92. Mundities... usus conspicillorum... ad vigorem oculorum in remotissimam usque ætatem illibatum conservandum suam *symbolam* conferre valent.

2. **Symbola,** æ, tributum cœtus sacri, contributio (Du C. al. s.); *adakozás. pénzsegély, járulék.* Hist. Eccl. Ev. 278. Quare, ut sumtus hi fieri possent, distributio *symbolarum* inter cœtus facta fuit.

1. **Symbolizare,** mystice idem credere, profiteri; *jelképileg előtüntetni, hinni, vallani.* It. simbolizzare, confessare. Germ. sinnbildlich vorstellen, bekennen. Hist. Zerm. Cobencz. p. 117: Et hæc habet D. V. ... de rebus ipsorum spiritualibus, ex quibus intelligere potest manifeste, facillimam rem esse obtinere et in tam proxime *symbolizantibus* concordare.

2. **Symbolizare,** congruere, convenire; *egyezni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 35. Hinc videre est plerasque plantas, quæ frigidæ sunt, in primo et secundo gradu, esse humidas et eas, quæ calidæ, esse et siccas. Hæ enim qualitates magis inter se *symbolizant.*

Symbolizatio, congruentia; *egyezés.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. IV. P. V. 101. Antipathia, quæ est contraria quædam naturæ affectio et sympathia, quæ est similitudo quædam, affinitas naturæ, affectionumque animi mutua *symbolizatio,* etiam inter volucres locum habet.

Symbolus, 3., congruens; *egyező.* Szentiv Cur. Misc. 190. Quotuplicia sunt Elementa? Esse duplicia, videlicet *symbola* et *dissymbola. Symbola* illa sunt, quibus qualitates oppositæ in summo non insunt; vel melius, quæ habent qualitates eiusdem rationis; eiusmodi sunt ignis et aër, quia uterque est calidus.

Symmista, socius collationis (Du C.); *társ.* Bék. Debr. főisk. törv. 20., 109. *Symmistae* omnem in exhibendo ... opponendo ... diligentiam præstanto. Cf. Hieron. 58, 11 et 66, 9; Schol. Iuven. 6, 533.

Symoniacus, (alias: simoniacus), ad simoniam pertinens, simoniæ reus. Simonia a Simone mago sic dicta est studiosa voluntas vendendi aut emendi pretio temporali aliquid spirituale aut spirituali adnexum. Knauz M. E. Str. 1., 236., 252.

Sympathisare, concordare instinctu amoris, affectu cognationis attrahi; *rokonszenvezni.* It. simpatizzare. Vern. Psych. 463. Quodsi unus e. g. amicorum per sui ad altiores dignitates elevationem superbus, quod prius non fuerat, reddatur, alter nullam in animo suo in superbiam dispositionem persentiscens cum illo nequaquam *sympathisare* seu consentire poterit.

Sympatriota, æ, civis, qui est eiusdem civitatis; *polgártárs.* It. concittadino. Ger. Mitbürger. Lampe. Hist. Eccl. p. 6. An veroquis cogitare possit Sanctum illum virum zelo Christi ... plenum, non prædicasse Evangelium Christi suis *Sympatriotis* Hungaris Tör. Tár. 1889. p. 397. Bethl. G. Lev. 171. Exam. Aet. b. 3.

Symphoniaci, (Du C.) symphoniam cantantes; *énekesek.* Pel. Serm. Lucifer dixit: Audire consuevit symphonias, surgant *symphoniaci.* Pasch. 18. f.

Sympnous, i, conspiratus, conjuratus (a *συμπνέω*); *egy követ fuvó, összeesküvő.* Galeoti. Præf. Quidquid etiam impij ac scelerati *Sympnoi,* urbicapi et gloriosuli Thrasones ... e contra infremant et aggruniant.

Symposiasterium, caupona; *vendéglő ház.* Ger. Gasthaus. Iter Oec. 299.

Symposium introductorium, *bevezető, ismerkedési vendégség.* Bék. Debr. főisk. törv. 166. nulla convivia aut *symposia,* seu *introductoria* seu valedictoria ... studiosi condiscipulis .. exhibeant.

Symposium valedictorium, V. *Symposium introductorium; búcsúztató.*

Sympresbiter, collega presbiteri; *paptárs.* Szék. Okl. I. 1.

Symptoma, tis, (Du C.) propriæ notæ morbi; *jelenség, kórjel, kórtünet.* Germ. Symptom. S. Benkő Top. Misk. 91. in vita de nullis *symptomatibus* præter mictum impeditum et supressum questus.

Synagoga, Turcica moschea; *török mecset.* Tör. Tár. 1888. p. 555.

Synathletes, æ, socius armorum, miseriarum; *bajtárs.* Waffenbruder. Lampe. Hist. Eccl. p. 592.

Synaxarium, (Du C. Synaxaria) vitæ sanctorum in compendium redactæ in Menæis aliisque Ecclesiasticis libris insertæ: *szentek énekkönyve.* Nagy. Hier.

Synaxis sacra, (Du C.) conventus, congregatio ad orationem et psalmodium; *szent összejövetel.* Can. Eccl. XCVI. ad sacram *synaxem* omni occasione pie accedere. Rák. Ön. 42. Beng. Ann. Er. Cœnob. 451.

Syncellita, æ, (Du C.) socius cellæ, qui in eadem cella habitat; *lakó-, szobatárs.* Nagy Hier.

Syncellus, i, (Du C.) cubicularius (a gr. *σύν* et cella) magister admissionum; *kamarás.* Cher. Jus. Eccl. I. 261. Præterea Episcopus habebat Cancellarios, *Syncellos* seu Cubicularios, consiliarios etc. quorum notitia facilitatem intelligendi documenta ævi medii conciliat.

Synchronus, 3., (Du C.) coævus *(σύγχρονος); egykorú.* Hor. Mem. 129. Kat. Hist. Du C. 11. Kaprin. Eloq. I. 315. Cf. Hieron. præf. in XII prophet.

Syncopare, (Du C. a *συγκοπή)* contrahere, amputare; *rövidíteni, kurtítani.* Kat. Hist. Reg. 1., 83. nagy úr ispán ex nagy úrnak ispánja *syncopatum* esse, doceri debet.

Syncopatio, (Du C.) actus in brevius contrahendi. *szórövidítés.* Hor. Mem. 97.

Syncretismus, i, *reunio,* coniunctio religionum; consociatio religionum; *vallások egyesülése.* Lampe. Hist. Eccl. p. 506: Anno MDCXCII. Christophorus Rexas, Episcopus Neostadiensis ... compellebat Ecclesias Evangelicas ... ad Reunionem seu *Syncretismum* cum Ecclesia Romano-Catholica. Verancs. Hist. I. 66. X. 90.

Syncratia, æ, (a gr. *συγκρατεῖα*) reipublicæ forma, in qua a plebe electi regni gubernacula tenent; *népválasztotta személyekből álló uralkodás.* Törvt. Msz.

Syncretista, æ, qui diversas religiones consociare nititur; *vallásokat egyesítő.* (Heyse-Synkretist: Vereinigungsstifter entgegengesetzter Glaubensparteien, Religionsvereiniger). Fabó. Monm. Evang. II. 373. ut plurimi hostibus veritatis sese adsocient, alii autem hypocritæ, *syncretistae* alii et in religione tepidi fiant.

Syndæresis, alias: *synteresis* (gr. *συντήρησις*) conscientia, cognitio sui; *lelkiismeret, erkölcsi főelvek tudománya.* Pel. De s. Phil. et Jac. s. III. c. 3: Omnis homo remorsum habet de peccatis, quia *syndaeresis* remurmurat.

Syndicaria, æ, officium rerum curatorum; *gondnokság.* Ljub. Mon. Sl. I. 73: dictam *syndicariam* et procurationem voluntate spontanea facientes. Cod. Dip. Arp Cont. XI. 350.

Syndicarius, 3., iudiciarius; *ítélő.* Tör. Tár. XI. 88. procuratorio et *syndicario* nomine. Luc. Regn. Dalm. 208.

Syndicatus, (Du C.) dignitas oratoris publici civitatis; munus curatoris morum; *szószólóság, ügyviselőség.* It. sindicato. Wagn.

1. **Syndicus,** i, (Du C.) procurator; defensor, patronus; *ügyvivő.* It. sindaco. Cod. Dip. Árp. Cont. IX. 474. compareant per *syndicum* vel *procuratorem* ydoneum infra predictum terminum coram nobis paratis facere ipsis complementum iusticie. Passim ap. Iurisconsultos.

2. **Syndicus,** curator ecclesiæ; *templomgondnok.* Coll. I. 242: curator ecclesiæ seu *syndicus.*

Syndicus generalis regis, procurator regis; *királyi prókátor.* Hajnik. Perjog. 283.

Syndon, onis, (Du C. sindon) byssus tenuis; *világos lenszövet.* It. sindone. Thök. Diar. II. 335. Unum linteum ex tenuissima *syndone,* in utroque fine elegantissime, magnis floribus scoffio acupictum, pretiosum fl. 42. Cf. Georges.

Synergismus, i, doctrina, qua homines se ipsi meliores et beatiores reddunt sine auxilio Dei; *szabadakaratú közreműködés.* (Heyse: Synergismus: Mitwirkungslehre, die Lehre von der freien Mitwirkung der Menschen zu ihrer Besserung und Seligkeit). Otia Bachm. 32. Melanchtonem nonne vos ipsi Calvinismi, Adiaphorismi ac *Synergismi* accusatis.

Synergus, 3., (Du C.) cooperator, socius laboris *(συνουργός); munkatárs.* Tör. Tár. 1889. p. 798. ac cautor cum *synergo* erat. Teutsch Schulord. I. 6. Rector scholæ omnes *Synergos* et Pædotribas idoneos conducat. Breznay 64. Cf. Jul. Firm. Math. 1, 4.

Syngrapha additamentalis; *pótczédula.* Faber. Jur. Met. 148. Additamentum singulo trimestri erga impressas a Curatore Mont. et Scriba M. subscriptas, et Officii Signo notatas, *Syngraphas additamentales,* (Zubuss-Zeddel) pendendum est, quod si cum 6-ta trimestris hebdomade solutum non sit, id a Curatore Mont. in Scheda ita dicta Retardatus memorata hebdomade officio montano præsentanda, adnotatur.

Synodalis, ad synodum pertinens; *zsinati.* Hist. Ecc. Ev. Præf. In rem meam converti fragmenta actorum *Synodalium* Quinque Liberarum Civitatum Superioris Hungariæ.

Verancs. VIII. 292. Oltv. Act. Synod. 75. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 249. Cf. Ven. Vit. S. Mart. 3, 415.

Synodaliter, per synodum, concilium; *zsinatilag.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 16. quicquid *synodaliter* nostri Legati Episcopi vobiscum una statuerunt. Kuk. Jura I. 8.

Synodaticum, *Cathedraticum* q. v. Kon. Egyh. 282.

Synodicus, 3., V. *Synodalis* (Du C.). Cher. Jus. Eccl. I. 202. jura item *synodica* et cathedratica prætendebant. Cf. Jul. Firm. Math. 3, 6.

Synodologia, æ, tractatus de synodis; *zsinatról szóló értekezés.* Fabó. Mon. Evang. II. 21. Jacobi Zabeleri superintendentis *Synodologia,* cuius celeb. condam Rezikius in Gymnasiologia sua meminit.

Synodus, i, (σύνοδος) (Du C.) sacrorum de religione conventus; *zsinat.* Kövy El. 21. Maioris momenti causæ primo quidem in Curia Regia idest: nomine et loco Regum personaliter iudicare iam desinentium per Comitem Palatinum vel Judicem Curiæ Regiæ, a Temporibus vero Colomanni per eosdem et alios peritos viros in *Synodis,* in quavis Diœcesi celebrari solitis, tardius, iterum extra dictas *synodos* per eosdem, Palatinum scilicet, Judicem Curiæ, Vajvodas item et Banos et Protonotarios cognoscebantur. V. Samb. Tyrn. Cf. Cod. Just. et Ammian.

Synoptice, modo compendiario; *kivonatilag, átnézetileg.* Gall. synoptiquement. Germ. übersichtlich. Beng. Ann. Er. Cœnob. 484. vitam S. Patriarchæ Pauli Italico sermone *synoptice* conscriptam Romæ vulgavit.

Syntaxista, Gymnasii quartæ classis alumnus; *syntaxista.* Irod. Közl. V. 3., 327. Budai Fer. Önéletr. Inter quos Togatos postquam octo annos professoribus V. V. C. C. Steph. P. Szatmari, St. Hatvani, J. Varjas et N. Sinai exegissem: (ex quibus ultimum docendæ classi *Syntaxistarum* impendi) munus Rectoris Scholæ Szoboszloviensis 1785 in me suscepi. Tör. Tár. 1888. p. 201. Jókai Mire Megv. I. 195.

Synteresis, (συντήρησις) conservatio, conscientia; *megőrzés, megóvás.* Pázm. Dial. 592.

Synthema, (Du C.) diploma, quod datur cursu publico utentibus; *ismertető jel.* Schröer. Arch. Gr. et R. 33. In castris usitatum fuit etiam signum, quo internoscere socios ac hostes liceret. Huiusmodi signum Græci *symbolum* seu *synthema* vocarunt.

Synthesis, apparatus (Du C.); *öltözet, felszerelés, díszruha.* Probst. Comitiol. p. 103: Processere . . . Nobiles Aulici et Dynastæ . . . in pulcherrimis sumptuosissimisque *synthesibus* . . . nitentes. Cf. Scæv. Dig. 34, 2, 38. §. 1 Mart. 2, 46, 4.

Syringa, sipho; *fecskendő.* It. siringa. Bene Pol. 171. dolia hydriæ et *syringa* bona.

Syromastis, pugio; *tőr.* Batty. Ger. 236. a carne usque ad animam detruncat penitior *syromastis.* Sensus: *adeo acutus pugio, ut altius in corpus penetret.*

Syrus, i, V. *Scirus.* Kronst. III. 37: *syrus* seu fovea.

Systema agricolationis alternantis, *váltó gazdaság.* Kov. Oec. 32. *Syst. agr. alt.* Wechselwirthschaft . . . est Systema, vi cuius agri nunquam quiescunt, sed quilibet quovis anno alia et alia vegetabilium specie conseritur.

Systema civitatum, cœtus civium; *polgári társaságok egyesülete.* Törvt. Msz.

Systema collegiale, quo liberum ius administrandi principi, ut ecclesiæ illustrissimo membro defertur; *mely az egyháznak a hitszakadás folytán visszanyert önkormányzási jogát az államfőre, mint az egyháztársulat legtekintélyesebb tagjára átruházta.* Kon. Egyh. 115.

Systema compositionale, mos observandus in compositione litium; *kiegyezési rendszer.* Ger. Schlichtungs-System. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 6.

Systema defensivum, in quo omnia media defensionis adhibentur; *védő rendszer.* Törvt. Msz.

Systema episcopale, quo princeps plena potestate episcopali ornatur; *mely az 1555. birodalmilag felfüggesztett püspöki hatóságot az államfőre származottnak vagy a világi főnökségre, melyből eredetileg kiindult, visszaszármazottnak állítván, az országfejedelmet teljes püspöki hatalommal felruházza.* Kon. Egyh. 115.

Systema montanistico-iudiciarium; *bányatörvénykezési rendszer.* Juriev. Jur. Met. 186. *Systema montanistico-Judiciarium* B. Intimato Excelsi Consilii R. L. H. de 10 Januarii 1789 item Rescripto Supremi Camergrafiatus de 16. apr. 1789. publicatum in conformitate præexistentium legum montanisticarum sequentes Fiscalitates stabilivit.

Systema offensivum, V. *Offensivus.* Törvt. Msz.

Systema pascuationis et agricolationis mutuæ, *közös legelészeti és földmivelési rendszer.* Kov. Oec. 32: *Systema p. et agr. mutuae.* (Koppelwirthschaft) est systema, vi cuius agri . . . sunt divisi ita, ut circiter media eorum pars agricolationi et altera pascuationi deserviat.

Systema pastinationis, *forgatási rendszer.* Ger. Drillwirthschaft. Kov. Oec. 33: *Systema pastinationis,* Drillwirthschaft, vi cuius et cerealia una serie sata pastinantur.

Systema presbyteriale, quo omnis potestas populo conceditur; *mely szerint minden hatalom a népnél van.* (Kalvin Genfben). Kon. Egyh. 115.

Systema regni, idem q. *constitutio regni.* Törvt. Msz.

Systema studiorum, vi cuius eadem tractarentur doctrinæ capita, eadem servaretur norma, idem administrationis tenor, eadem morum disciplina V. *Studiorum ratio; tanulmányi rendszer.* Wallaszky 534.

Systema territoriale, quo potestas ecclesiastica ut potestatis publicæ corollarium declaratur; *mely az egyházhatalmat mint az államhatalom folyományát és egyik lényeges alkatrészét tünteti fel azon elvből indulva ki, hogy cuius est regio, eius est religio.* Kon. Egyh. 115.

Systema trium calcaturarum, genus agricolationis trium annorum; *hármas fogás.* Ger. Dreifelderwirthschaft. Kov. Oec. 31.

Systematice, ad artis formam, ex artis præceptis; *rendszeresen.* Ger. systematisch. Hist. Nat. 66. Classem insectorum ante Linnæum *sistematice* nemo digessit.

Systematicus, 3., ad artem reductus, ad artem et præcepta revocatus; *rendszeres.* Def. bon. Præf. a. 2: Videmus igitur ab erudito hoc philosopho promitti philosophice *systematicum* opus. Kass. P. P. I. 345.

Systematisare, constituere, ordinare; *rendszerezni.* Ger. in ein System ordnen. Vern. Psych. 297. Denique præmisso longo hoc in puncto usui et exercitio theoriam tandem etiam in complementum perfectionis adiungere convenit, a qua tamen omnis *systematisandi* pruritus et inutilia sophismata removenda sunt.

Systemisare, constituere; *rendszeresiteni* Kass. P. P. 1., 237. Officium Actualis Assessoris . . . vacans cum *systemisato* salario.

Systemisatio, forma, institutio; *szervezés.* Fej. Jur. Lib. 461. inæqualis *systemisatio* fororum consistorialium. Kass. Jur. Civ. Lex. 61.

Szag beluk agaszi, V. *Szag ulefedczi bassi* q. s. Tör. Tár. 1892. 431.

Szag garib agaszi, szpahi agalarum quintus; *a lovasok ötödik rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szag ulefedczi bassi, *a lovasok harmadik rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431. *Szag ulefedczi bassi Szpahi* . . . agalarum tertius. Alias: Szag beluk agaszi.

Szakalos, bombarda barbata pyxis; *szakálos* (puska). Szék. Okl. IV. 288.

Szalamia, sal ammoniacum; *szalamia.* Arch. Rák. VIII. 314 Duo fungi pro candelabro ex materia vulgo *Szalamia.*

Szam szonczi bassi: præfectus canum venaticorum; *a vadászkutyák főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Szamarius, vox barbara a voce: szamár = asinus. It. somaro. Bod. Hist. Un. Trans. 432. Eppelium ebbelium, Szathmarium *szamarium* vocat.

Szamárus, i, asinus, V. *Ebbelius; szamár.* Szirm. Hung. in Par. 132. Az ökör tsak ökör, ha Bétsbe hajtják is, vel ut alii dicunt: ökröm dederuut, *szamárum* tulerunt, qui fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Szaputa, (ab Hung. szapu); modius; *véka.* Gall. boisseau. Ger. Scheffel, Metzen. Jogt. Eml. T. II. 1., p. 309: ut . . . incolæ tales ab una *Szaputa* inseminata . . . 8 polturas solvant.

Szatinium, pannus sericus densior et collustratus; *atlacz.* It. satino. Vec. Ref. D 2: Petia *Szatinii.*

Szavata, miser; *szegény.* Thök. Diar. 488. Iterum me advocavit (Chamus) et interrogavit de morbo suæ celsitudinis et post meam informationem dixit: *Szavata,* hoc est condolens, dicitur miser, et iterum resposuit.

Szazadus, i, centurio; V. s. *Figa; százados.*

Szeraszkerus, i, (a Pers. seri-asker quod est caput, princeps exercitus) est titulus apud Turcas summæ dignitatis militaris, quem gerit summus minister rei militaris. Monm. Comit. Trans. VI. 290. Literæ Gabrielis Bathori ex castris eius ad Albam Juliam positis ad *szeraszkerum,* Szkender passam iuxta Vaskapu i. e. Portam Ferream castra metantem datæ. Thök. Diar. 213.

Szerdar v. Szeraszker, bellidux; *vezér, hadvezér, ma: hadügyminister.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Szerdarius, V. Szerdar. Tör. Tár. 1888. p. 43. Ali passa *szerdarius* imperatoris Turcarum.

Szerekuszta, ex decem missis celebrandis constans divinum officium. Nill. Symb. p. 550: pro *Szerekuszta,* quæ ex decem missis constat, qui volunt celebrari . . . solvatur 2. fl. Hung. et 40 den. V. notam: *Szerekuszta* a *τεσσαρακοστή (ἡμέρα)* proprie quadragesimus dies a morte alicujus, quo officium defunctorum pro eo agitur; inde tansfertur vocabulum ad designandum tum ipsum mortuorum officium eo die peragi solitum, tum etiam preces in ecclesia per 40 dies pro defuncto fieri solitas.

Szilikar agaszi, *a lovasok második rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431. quorum (szpahi agalarum) secundus vocatur *Szilikar agaszi.*

Sziliktarius, i, armiger turcicus; *fegyverhordó.* Tör. Tár. 1886. p. 321. propediem adfuturum *sziliktarium* seu armigerum imperatoris.

Szipáhi, conducticii, stipendiarii equites e subditis provinciis; *meghódított tartományból való lovasság, zsoldos lovasság.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Sznury. Schwart. Scult. 35. Jugerus unus habet in se tres *zonas* alias *Sznury.* V. *Zona* 2.

Szol beluk agaszi, szpahi agalarum quartus; *a lovasok negyedik rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szol garib agaszi, szpahi agalarum sextus; *a lovasok hatodik rangú vezére.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Szolak, (Sulacus) custos corporis; *szultán testőrségének osztálya.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k.

Szpahi agalar; *a lovasok vezérei.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Illos sequuntur sex aga, *szpahi agalar,* præfecti szpahiorum, equitum seu copiarum equestrium, qui tempore belli imperatoris latera ad dextram et ad sinistram cingere solent.

Szpahius, i, *lovas.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Quorum (szpahi agalarum) singuli (1—6) 3000 *szpahios,* soldatos equestres aut plures usque ad sex millia aut pauciores sub se habent.

Szpaoglan aga, *a lovasok elsőrangú vezére.* Tör. Tár. 1872. p. 431. Quorum Szpahiagalarum primus vocatur *Szpaoglan aga* aut *agaszi.*

Sztarosta, V. *Starosta.* Vect. Ref. P. 2.

Sztranga, æ, pro: strena; *tiszteleti díj.* Tör. Tár. 1890. p. 478. ita ut proventus *sztrangarum* ubique, qui ex parte eiusdem Ladislai provenirent, eisdem remisimus et relaxavimus.

Szubasa, (alias: Zubasa) præfectus vigiliarum; *őrmester, rendőrfőnök.* Szilády Tör. Magy. Em. II. Függ. *Szubasa,* a szpahik altisztje mintegy őrmestere. Egyszersmind a csapat profoszsza. A szandzsák bégek ezeket használták leginkább profosszúl a keresztyén allattvalók ellenében is, mennyiben általok szedették be a büntetéspénzeket.

Szucharo, onis (ab Hung. *szuhar)* cistus. h. l. quercus crispata; *bodortölgy.* V. Pallas. Tag. Erd. I.. 834: productio sic dictorum *szucharonum* . . . et decussio . . . nondum adultarum arborum vulgo *bilafa* nominatarum . . . interdicatur.

Szurmaczius? Szylády. Tör. Magy. Eml. III. 472. *szurmaczii* . . . nro 3.

Szvetice, soror sancta; *szent testvér.* Germ. Schwester. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 12. unde ab his virginibus sanctis, quæ Croatico vocabulo *Szveticze* vulgo obtinuit.

T

Taarnicus, V. *Tavarnicus, Tavernicus; tárnokmester.* Fej. III. 325. Dionysio magistro *taarnicorum.*

Tabaca, Tabacum, herba Nicotiana; *dohány.* It. tabacco. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 264. *Tabacum* seu *Tabaca* ante aliquot annos ex America primum adferri cœpit. Urb. Reg. 189.

Tabaca sumptoria, pulvis ex foliis sole duratis, assis et contritis plantæ, quæ vocatur herba nicotiana, quem quidam naso sorbere solent, ut sternuant; *burnót, tobák.* Ger. Schnupftabak. Vern. Psych. 70. quod metuendum sit, ne per abusum *tabacae sumptoriae* maiori parti hominum propriæ per defectum exercitii sensim omnis activitas sensus huius apud plurimos homines irreparabiliter pessumeat.

Tabacæquæstor, negotiator tabaci; *dohánykereskedő.* Pest. Vár. Lev.

Tabacaria pixis, theca sternutatoria; *burnótszelencze, tobákmillye.* Gall. tabatière. Kass. Jur. Civ. II. 235. Exc. Dom. Comiti N. Supremo . . . lego *Pixidem Tabacariam* Jaspide et Adamantibus expositam.

1. **Tabacarius,** i, qui utitur sternutamento ex herba Nicotiana parato; *tubákos.* Ger. Schnupfer. Patr. Const. 140. In *Tabacarium.* Nigricat immundus tibi trito pulvere nasus.

2. **Tabacarius,** i, qui conficit tabacam; *dohánykészitő.* Ger. Tabackmacher. Tab. Conscr.

Tabacarius fornix, taberna negotio tabaci; *dohány-bolt, dohányeladás.* Ger. Tabakverkauf. Cher. Jus. Eccl. I. 289. Omnes *fornices* mercantiles, aromatici, *tabacarii* et alii eiusmodi tota die occlusi maneant.

Tabaci infundibulum, fumisugium; *pipa.* Ger. Tabakspfeife. Pár. Páp.

Tabacum et **Tabacchum,** herba nicotiana; *dohány.* Bod. Hist. Eccl. II. 251.

Tabacum fumigatum, herba Nicotiana; *dohány.* Ger. Tabak. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 348: Determinatum: quicunque dominorum nobilium *tabacum fumigatum* suxerit.

Tabacus terebrat nares, pungit, movet aliquid aliquem; *orrába venni.* Mall. A2: Hic *Tabacus* nimis *terebrat nares* Sambario-Debredianas.

Tabarda, (Du C.) præter «tabardum» et «tabardus» plures formas profert, at hanc non; in edit. novissima: tabardata tunica. (Diez: It. tabarro, sp. pg. tabardo. fr. tabard engl. tabart mhd. tapfart, Waffenrock, udgl. mittelgr. *ταμπάριον.* Dieses Kleidungstück war von grobem dickem Stoff und ward meist von Kriegsleuten oder Mönchen getragen); *palást, tobarda.* Cod. Dip. And. I. 376., 417. Batty. Leg. II. 134. 1279.

Tabarnicus, V. *Tavernicus, Tavarnicus.* Fej. V. III. 213. ab ipsorum *Tabarnicorum* reginalium usu et potestate vel quorumlibet aliorum pure et simpliciter eximendo.

Tabella, æ, flabellum; *legyező.* Kov. Carm. 180: Virginibus ventum mota *tabella* facit.

Tabella commercii et navigationis, index commercii et navigationis; *kereskedelmi és hajózási jegyzék.* Törvt. Msz.

Tabella confrontationalis, index conferendis, comparandis tributis; *adóegyeztetési lajstrom.* Törvt. Msz.

Tabella conscriptionalis, index delectūs; *ujonczozási jegyzék.* Ger. Conscriptionsliste. Diar. 1802. p. 187.

Tabella cursualis, index cursūs publici; *postavonati lajstrom.* Törvt. Msz.

Tabella dicalis, dicationalis, tabula publica censoria; *adójegyzék.* Diar. 1802. p. 135. Törvt. Msz.

Tabella distribuendi servitii, index præscriptam muneris rationem continens; *szolgálatrovat.* Reg. Turm. Præt. 77. ac ideo suam *distribuendi servitii Tabellam* (Dienstroster) hac ratione conficiat.

Tabella individualis, ad unum hominem pertinens tabella (tempore conscriptionis); *egyéni lap* (népösszeirásnál). Pest. Vár. Levt.

Tabella intertentionis, index alimentorum; *élelemjegyzék.* Reg. Turm. Præt. 74. Is menstrue *Tabellas Intertentionis* (Verpflegslisten), item Ratiocinium perceptarum et erogatarum pecuniarum, Cassæ Diaria . . . et adnexis Documentis, annue vero *praeliminarem erogationum Tabellam* (Eventual-Verpflegs-Abrechnung) . . . conficiat.

Tabella lustralis Regiminis, recensionem, recognitionem legionis continens; *az ezred lajstromkönyve.* Arch. Rák. I. 9.

Tabella mutationum, index mutationes continens; *változásjegyzék.* Törvt. Msz.

Tabella postaria, cursūs publici index; *postajegyzék.* Arch. Rák. I. 37. *Tabella postaria* in Transylvania.

Tabella præliminaris erogationum, V. *Tabella intertentionis; költségelőirányzati jegyzék.*

Tabella socialis equitationis, *közös lovaglási jegyzék.* Regul. Turm. Præt. 76. Is senii et ordinis necnon subdivisionum *Tabellas,* item repartitionis *socialis equitationis* (Reitkamaradschaftsliste) et Exmissionum Listas . . . conficiat . . .

Tabella solutionis et portionum, index continens erogatas pecunias; *fizetés kimutatási tábla, jegyzék.* Arch. Rák. I. 16. *Tabella solutionis* et *portionum* granadiriorum et corporis custodum.

Tabella solutoria, V. *Tabula solutionis.* Arch. Rák. I. 15. *Tabella solutoria* artellericorum.

Tabella telonialis, index pensiones, proventus telonii continens; *vám és révbértábla.* Törvt. Msz.

Tabella urbarialis, V. *Urbarialis; urbariumi jegyzék.* Pfahl. Jus. Georg. II. 85. novæ dein super sic excisis Constitutivis Sessionalibus et præstationibus iisdem correspondentibus *Tabellae Urbariales,* novi item Libri Funduales elaborentur.

Tabellare, ludere latrunculis. Text. v. sub *Taxillare; ostáblán játszani.* Germ. Schachspielen.

Tabellaris consignatio, per indices descripta ratio; *táblázati összeirás.* Ger. Tabellarische Consignation. Kass. P. P. I. 224. ut *consignationes tabellares* processuum posthac semestraliter substernantur.

Tabellariter, in forma tabulæ; *tabella alakban.* Ger. tabellarisch. Ham. Grad. Cons. 3. Exempla *tabellariter* producta æri incidenda erant.

1. **Tabellio,** tabellarius; *levélhordó.* Ger. Briefbote. Oláh. Cod. Ep. 277. Oro, ut hanc epistolam legas solus, nec huic *tabellioni* quicquam arcani committas.

2. **Tabellio,** (Du C.) qui contractuum et testamentorum documenta conscribebat; *jegyző.* Ger. Notär. Dip. Reip. Rag. 100. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 348. Item volumus et precipimus, quod, cum Sibinicensis Civitas careat *Tabellione,* quod ad confirmationem compositionis suprascriptæ quam scribi fecimus, per Archipresbiterum sibenicensem, quod ipsam corroboret cum sigillis. Cf. Ulp. Dig. 48, 19, 9; Capitol Macrin. 4; Firm. Math. 4, 5.

Tabellionatus, us, (Du C.) officium Tabellionis; *jegyzőség, közjegyzői hivatal,* Ger. Notariat. Tör. Tár. 1881. p. 384. Cod. de Sztára. II. 65.

Taberna opificiaria, officina, locus confecturæ; *műhely.* Schwart. Scult. 42.

Tabernaculum, (Du C.) ciborium seu pars altaris, ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia asservatur; *szentségház.* Száz. XI. 719.

Tabernare, divendere; *kimérni.* Tkal. Mon. Ep. II. 135: vina *tabernare.* Batty. Leg. III. 482. an. 1450. Clerici in domibus eorum vinum non-*tabernent.* Schwart. Scult. 41.

Tabernator potus, (Du C.) caupo; *csaplár.* Tkal. Mon. Ep. II. 21. an. 1340.

Tabinum, pannus sericus, sericum undulatum; *sajatafota, tábit.* It. tabi. Tör. Tár. 1889. p. 377. de *tabino* una ulna carmasino. Vect. Ref. D.

Tabit, V. *Tabinum.; (tafota) tábit,* (habos selyemkelme Ball.) Tör. Tár. 1890. 567. Antipendium rubrum ex *tabit* fœmineum. Monm. Comit. Trans. V. 196.

Tablia, Thablia, (fors. idem quod *Tabis,* v. *Tabin* pers. *utabi.* It. tabino. Angl. tabby.) sericum pretiosum undulatum; *habos dupla selyemszövet.* Ger. gewässerter Doppeltaffet, Silbermohr. Quel. Sieb. I. 311. an. 1501. et 313., 326.

Tablei sericum, fors. idem quod *Tabit.* Kronst. III. 1.

Tablii, Tably V. *Tablei.* Kronst. I. 180.

Taborita, æ, Taboritæ erant Hussitæ, qui sub duce Ziska in monte arduo urbem munitam, cui nomen *Tabor* est, exædificarunt. His opponitur altera pars Hussitarum: «Calixtini», quibus episcopus Rokyzana præfuit. Zsigm. Hist. 208. Nobiles et Calixtini ... articulis ... subscripserunt, sed *Taboritae* et Orphani conditionibus conciliationis reiectis vim minati sunt. Otia Bachm. 574.

1. **Tabula,** æ, (Du C. al. s.); *szelet, lepényke.* Ger. Zeltel. Lzb. Cod. Med. T. II. 424: 26 pars de *tabulis* = 26 Theil die Zeltel.

2. **Tabula,** (Du C. 11.) mensa, victus. V. s. *Appretiare; étkezés.*

3. **Tabula,** æ, (Du C. 5.) album, regesta; *lajstromkönyv.* It. tavola. Ger. Register. Ljub. Mon. Sl. IX. 59. an. 1410: officiales *tabularum* ... non debeant eis facere bulletam de armis ...

4. **Tabula,** nude pro: tabula regia; forum, tribunal regium, (Du C. al. s.); *tábla, törvényszék, itélőszék, királyi tábla.* Törvt. Msz.

5. **Tabula,** modus agri, (Du. C. 8.); *tábla (föld).* Star. VIII. 21. an. 1286. becarius habet primam *tabulam* in dicto ordine.

Tabula aleatoria, alveus lusorius; *koczkajáték tábla.* Arch. Rák. VIII. 332. *Tabula Aleatoria* vulgo Bret-Spill cum suis calculis ex ebore et nigro ligno ac etiam aleis.

Tabula banalis, tribunal bani; *báni tábla.* Kass. P. P. I. 236., 237. Officium Assessoratus ad *Tabulam Banalem* 237. Officium Assessoris ad *Tabulam* Regnorum Dalmatiæ Croatiæ et Slavoniæ *Banalem.* Georch. H. T. IV. 12. Moln. Patv. 75. Opin. Deput. 26.

Tabula comitatus, tribunal comitatus; *megyei törvényszék.* Moln. Patv. 64.

Tabula dicasterialis, forum superius, ad quod fit appellatio a foro comitatensi; *felsőbb itélőszék.* Ger. Dikasterialtafel. Ker. Nap. 79. Moln. Patv. 64.

Tabula districtualis, tribunal districtus; *vidéki, vidékbeli, kerületi, kerületbeli itélő-, kerületi altörvény-. ker. kir. tábla.* Törvt. Msz. Kass. Prax. I. 217. Georch. H. II. 329. Moln. Patv. 64. Ker. Nap. 396.

Tabula horaria, tabula, cui horarum notæ inscriptæ sunt, (Du C. qua horæ pulsantur); *számlap.* Ger. Zifferblatt (der Uhr). Kov. Comm. p. 4. ex fornice summo *tabula horaria* cum indice pendens visitur.

Tabula inferior, *alsó tábla, alsó ház.* Ger. Unterhaus. Bel. Geogr. Comp. 523. Comitia provincialia, Principis auctoritate, Cibinium, ex tribus coacta nationibus, in Superiorem et *Inferiorem* distinguuntur *Tabulam.* In tabula inferiore, Tabula Regia, ac Delegati ex Comitibus Hungarorum et Siculorum atque Saxonum regiorum sedibus consultant.

Tabula informatoria, index instructionem continens; *utasitó jegyzék.* Wallaszky 97. G. Káldi in Bibliorum Hung. editione anni 1626. §. IV. in *Tabula informatoria* ait sibi a viro fide digno affirmatum fuisse.

Tabula judiciaria banalis, V. *Tabula Banalis.* Moln. Patv. 75. Quoniam autem in Regnis quoque Dalmatiæ, Croatiæ et Sclavoniæ ad S. Regni Coronam annexis, nostris in Judicio utantur legibus, atque ex illorum quoque Tabulis ad Excelsam Curiam deduci soleant processus, idcirco scire debes, in dictis Regnis duas haberi *Tabulas Dicasteriales:* nempe *Banalem* et *Regnorum Judiciariam.*

Tabula judiciaria croatica, *Horvátországnak különös törvényszéke, Horvátország törvényes táblája, Horvát- és tótországi itélő tábla.* Törvt. Msz.

Tabula lusoria, tessera lusoria; *játékbárcza.* Rák. Ön. 230. *tabulae lusoriae* pro lusu cartifoliorum. Thök. Diar. II. *Tabulae lusoriae* ex ebore.

Tabula lustræ, index recognitionem militum exhibens; *katonaszemle-táblázata.* Arch. Rák. VIII. 392.

Tabula magnatum, procerum regni Hungariæ senatus; *főrendek táblája, főrendű tábla.* Ger. Magnatentafel. Bel. Geog. Comp. 499. Comparent ad diem præstitutum Iussu Regio Proceres quidem sacri et civilis ordinis, viritim in *Tabula Magnatum.* Sta tus autem equestris et urbani Ordinis per duos delegatos in Tabula Statuum. Törvt. Msz.

Tabula minutionis, V. s. *Minutio; adóbevételi jegyzék.*

Tabula mnemonica, *emlézés táblája.* Vern. Log. 226. Conficiendæ sunt *tabulae mnemonicae* i. e. tota cognitionum memoria tenendarum series ad summa quædam capita revocanda est.

Tabula pacis, (Du C.); *béketábla.* Száz. X. 510.

Tabula procerum, superior regni curia. V. *Tabula Magnatum; főrendi tábla.* Diar. Com. Præf. VIII. Törvt. Msz.

Tabula regia, V. *Tabula 4.* Törvt. Msz. Moln. Patv. 64.

Tabula regia iudiciaria, V. *Sedes iudiciaria regiae majestatis.* Opin. de Foris Jud. P. I. C. IX. §. 1: *Tabula regia iudiciaria* tanquam in causis octavalibus forum primæ instantiæ et respectu comitatensium aliarumque inferiorum sedriarum forum appellatorium. Moln. Patv. 72. Hajnik Perjog. 54.

Tabula regia judiciaria districtualis, *kir. vidéki törvényszék, kerületi tábla.* Moln. Patv. 74. Præter prædictas Tabulas sunt adhuc aliæ quatuor Inclytæ Partium Regni *Tabulæ Regiæ Judiciariæ Districtuales,* quæ loco ambulatoriorum Proto-Notarialium Judiciorum in *Statis* quævis *Civitatibus* erigebantur. Vocantur Districtuales idcirco, quod in singulos Regni Districtus sint ordinatæ nempe: In Districtu Cis-Danubiano... erecta est Tyrnaviæ; in Trans-Danubiano Ginsii; in Cis-Tybiscano Eperjesini; in Trans-Tybiscano Debreczinii.

Tabula scriptoria, pugillares; *író tábla.* Wallaszky 427.

Tabula septem-viralis, *legfőbb törvényszék, hétszemélyes tábla.* Moln. Patv. 71. Excelsa *Tabula 7-Viralis,* Supremum in Juridicis Tribunal est, in qua omnes Causarum Appellationes et promotiones sistunt, nisi ab hac per viam gratiæ ad Augustum Suæ Maiestatis Sacratissimæ Solium aliqua causarum deferretur. *Septem-Viralis* dicta ideo, quod olim ex Septem nonnisi Viris constiterit, recentibus Regni Constitutionibus adhuc N. 12. Judices et Assessores addebantur.

Tabula statuum, curia regni inferior; *rendi v. alsóház.* Diar. Com. Pr. XII. Bel. Geogr. Comp. 499. et passim. V. *Tabula Magnatum.*

Tabula superior, V. *Tabula Magnatum.* Text. sub *Tabula inferior.*

Tabula testificatoria, tabula testi-

monium continens; *bizonyítvány.* Opin. P. Sec. II. §. 6.

Tabula vajvodalis, tab. principalis; *orsz. fejedelmi szék.* Opin. de Foris Jud. P. I. §. 5.

Tabulæ continuæ, Fora iudiciaria sine interruptione; *szünet nélkül való táblák.* Jogt. Eml. T. I. p. 473.

Tabulamentum, tectum, (Du C. alio sensu); *tetőzet.* Kronst. II. 76: *tabulamentum* super virum sculptum. Cf. Front. Strat. 1, 7; Inscr. ap. Mur. 587, 1.

Tabulare forum, tribunal tabulæ regiæ; *táblai bíróság.* Törvt. Msz.

1. **Tabularis,** ad tribunal supremum pertinens; *táblai, főtörvényszéki.* Ger. Obergerichts ... Törvt. Msz.

2. **Tabularis,** ad tabulam i. e. mensam pertinens; *asztal* ... Arch. Rák. VIII. 316. Mappa *tabularis.*

Tabularis assessor, iudex, assessor summi tribunalis; *táblabíró.* Kass. Jur. Civ. I. 39. latas in Processu adiudicatorias Sententias ob gravem pro Executione exmissi *Tabularis Assessoris* W. infirmitatem intra annum effectui mancipari haud queuntes.

Tabularis fiscalis, advocatus tabulæ regiæ; *kir. táblai ügyvéd.* Jókai Rab. R. 1, 1. Még száz év előtt Budapest városában nem volt prócátor — a szó mai értelmében. Fiscalisok igen is valának: *tabuláris fiscalisok,* megyei és városi fiscusok.

Tabularis monasterii, qui res monasterii, præcipue archivum administrat; *kolostori levéltáros.* Száz. X. 740.

Tabularis processus, lis in tabula regia mota, tractata; *táblai v. táblánál kezdődő per, táblai perfolyás, tábla vagy táblabeli v. főtörvényszéki per.* Törvt. Msz.

Tabularista, æ, iudex summi tribunalis; *táblás úr, főtörvényszéki biró,* Ger. Oberrichter, Richter des Obergerichts. Törvt. Msz.

Tabulariter, per tabulam regiam; *a táblai bíróság útján.* Kass. Jur. Civ. I. 38. dum latas in Processu curiales sententias Spblis ac Mag. N. N. qua pro executione *tabulariter* exmissus Judex exequens Anno Mense Die TT. suo modo et forma in realem effectum deducere voluisset.

Tabularium, archivum; *levéltár.* Törvt. Msz. Cf. Claud. Aug. ap. Non. 208, 29.

1. **Tabulatum,** ab ital. tavoletta. V. s. *Conditor; szelet.* Ger. Tafel (e. g. Chocolade).

2. **Tabulatum,** tabularium, ubi publicæ litteræ asservantur; *levéltár.* Ger. Archiv. Urb. Reg. 52. et passim: in *Tabulato* Comitatus usque realem Reluitionem conservandæ.

Tabulatura, æ, lacunar; *mennyezet.* Ger. Oberboden, Plafond. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 281. laudabili piaque industria curans Chorum de novo construi, parietes inalbari, *tabulaturam* depingi et asseribus pavimentum totum consterni.

1. **Tabulatus,** 3., (Du C.) instar tabulæ planus; *sima.* Tör. Tár. 1887. p. 175. et cum tela blavei coloris *tabulata* (sima szövet).

2. **Tabulatus,** 3., levigatus (Du C. al. s.); *csiszolt.* Ger. geschliffen. Tör. Tár. 1890. p. 368., 369. annulum cum dyamante *tabulato.*

Tabutellum, (fors. idem quod It. tamburetto) tympanum tintinnabulis distinctum. V. s. *Salariare; csengetyükkel ellátott dob.*

Taca, Taça, æ, pocillum, patera; *tálcza, csésze.* It. tazza. Tasse. Wallaszky 427. V. s. *Contura* 2.

Tacca, æ, (Du C.) patera; *tálcza.* It. tazza. Ger. Tasse. Hist. Zern. Cobencz. p. 131: Postremo mihi et meis duas *taccas* seu pateras ... adferri jussit.

Tacchus, i, caudex (ab It. tagliare); *vágótőke.* Ger. Hackblotz. Han. Mon. Jur. P. I. 211: multi eripiunt carnes e manibus becchariorum et in *taccho* positas.

Tacea, æ, (Du C.) pocillum ansatum, patera; *tálcza.* Ger. Tasse. Tör. Tár. 1888. p. 566. Item una *tacea* argentea cum coopertorio.

Tacia, (Du C.) patera. V. s. *Stagnata; tálcza.* It. tazza.

Tactum dare, moderari musicam; *ütemet verni.* Ger. Taktgeben. Wagn.

Tactus musici, numeri, modi, rhythmus; *ütem.* Száz. XIII. p. 58.

Tædiare, (Du C. tædio affici), tædio habere; *megúnni.* Thurócz. 202. Non multis precibus pulsatus flectitur, non longæ sarcina viæ *taediatus,* cui hoc nefas præ cæteris cordi erat, annuit. Szék. Okl. III. 150. vos *taediabit.* Cf. Lamprid. Alex. Sev. 29. Tertull. adv. Iud. 11. med.

Tædiositas, tædium, fastidium: *untság.* Száz. VII. 140. *taediositas* vitæ humanæ.

Tafata vel **taffota,** pannus sericus, quo scuta nobilium inducta sunt; ex hoc panno etiam vexilla militum conficiebantur, ut docent libri rationum; *tafota.* Fr. Lib. Rt. I. 90., 116. pro ulnis 40. *Tafatarum* vexillis parvis. II. 26. de *thaffotha* rasciana ... ad scutum Regie Maiestatis II. 26., 151., 158. III. 231.

Tafetum duplicatum, multitium duplicatum, pannus undulatus; *kanavász.* Ger. Kanefasz. Pár. Páp.

Taffota, V. *Tafata.* Vect. Ref. D. Kronst. I. 38.

Tafotta, Taffotta, æ, V. *Tafata.* Arch. Rák. VIII. 310. Arch. Rák. VIII. 309. Unum Paplan æstivum ex *flava Tafotta.*

Tafta, V. *Tafata.* Száz. VI. 368.

Taglia, æ, (Du C.) præmium, remuneratio; *fogbér, szökevényi fogdíj.* It. táglia. Kass. Prax. I. 207. Publicatio *Tagliae* pro interceptionibus prædonum et Desertorum Militarium defixæ ... prout videlicet is vivus aut exanimis respectivæ Jurisdictioni resignatus fuerit, *praemium (Taglia)* T. et respective. T. aureorum ... Diar. 1802. p. 106. Opin. 1810. Tit. 4. de Prædociniis §. 17. Kass. Ench. II. 162., 163.

Taiapetra, æ, lapicida; *kővágó.* It. taglia pierre. Ljub. Mon. Sl. IX. 6. an. 1409: misimus ad eos ... *taiapetras,* a quibus potuerunt informari, utrum dictum saxum incidi poterit.

Taillagium vel **Tallia,** tributum (Du C.); *mindenféle adózat.* Gall. taillage, taille. Uj Magy. Muz. III. 195. Simili modo fiat de *taillagiis* et auxiliis de civitate Londonensi.

Tajare, abscindere V. s. *Rotundata; levágni.* It. tagliare. Prot. inq. 259., 273.

Talamus, (*θάλαμος*) lectus genialis; *mennyasszonyi ágy.* Ger. Brautbett, Ehebett. Chr. pict. Vind. 111. *Talamus* autem eius ex auro purissimo mirifice fabrefactus.

Talcus, i, (a Germ. Talk. (Du C.) lapis pellucidus; *fagyag, zsirla, sikkő, talkkő.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 172. *Lapis specularis,* quem vulgo *Talcum* vocant.

Talea, æ, (Du C.) pretium redemtionis; *váltságdíj.* It. taglia. Ljub Mon. Sl. XVII. 121. an. 1422: super *talea* data ... piratis.

1. **Talentum,** (Du C.) libra; *font.* Sup. An. Sc. II. 102. an. 1349: dare sunt obligati... tria *talenta* ceræ. Nota editoris: *Talentum* centum libras, quinquaginta libras, sed etiam libram et marcam interdum significat. Hic loci *librae* sunt intelligendæ. Numi Hung. 5. *Talentum* idem erat quod Libra, proinde a *Talento* romano longe diversum. Fjp. Szám. p. 146. 60 gulden ze 5 soli d. 2 den. summa 38 tal. es ib. 147. das ich geben hab 400 Guldein in gold ... summa 200 tal.

2. **Talentum,** mensuræ et ponderis species; præsertim: octoale, (Du C. al. s.); *(mérték), mércze.* Kronst. III. 25., 26., 70: *talenta* olei.

3. **Talentum,** *(τάλαντον)* ingenium, dotes ingenii; *észtehetség.* It. talento. Ger. Talent, Naturanlage. Vern. Psych. 208. Ingenium seu *caput bonum (talentum)* sequentes determinant proprietates.

Taleola, æ, parva talea; *pálczácska.* Ger. Stäbchen. Bene Med. IV. 134.

Talia, æ, tributum; *adó.* It. taglia, imposizione. Kat. VIII. 361. qui *talias,* exactiones seu collectas, akones et *fertones* et alia quæcumque gravamina vel opera sive labores castrorum super populos ecclesiarum imposuerint.

Taliare, (Du C.) scindere, excindere; *levágni.* It. tagliare. Prot. inq. 183—4: pater suus voluit sibi dare maritum, regem Bohemie, et illa dixit, quod prius *taliaret* sibi nasum ... quam aliquando maritum acciperet.

Talionis debitum, *a megtorlás tartozása.* Kandra Reg. 354.

Talismodi, talis modi, (ad analogiam eiusmodi); *ilyféle.* Fej. T. XI. V. Un 105. Nullus Vestrum propter *talismodi* Taxæ Impositionem gravem animum suscipiat. Cod. de Sztára II. 358. Pesty Ször. III. 59.

Talis-qualis, aliquis; *a milyen-amolyan.* Arch. Rák. VIII. 236. Imperator *talemqualem* proponeret pacem.

Talitas, naturæ talis indoles. Text. v. sub *Transcendentalitas: ilyenség.*

Taliter-qualiter, utcunque; *úgy a hogy.* Ger. ziemlich. Wagn. Törvt. Msz.

Tallagium, V. *Taillagium.* Száz. XXIX. 469.

Tallerus, i; *tallér.* Szegedi Rubr. Pars II. p. 114: Anno 1516. Regnante scilicet Ludovico II. Rege nostro et Bohemiæ. cudi cœperunt Imperiales a Stephano Selicken in valle S. Joachimi in Bohemia, ut primum scilicet vena Argenti ditissima illic reperta est. Et ab ea valle vocata est hæc moneta a germanis *Thaller,* ab Ungaris *Tallér,* ab ICtis Ungariæ *Tallerus;* passim vero *Imperialis,* quod primitus fere per Imperium Romano-Germanicum sparsa fuerit. Primi autem *Talleri* in Hungaria cusi sunt primum hoc anno scilicet 1553, ut patet ex præsenti art. (Decret. Ferdin. I. Regis 1553). Ubi dicitur: Probari Statibus et Ordinibus, quod Rex proposuerat, nimirum, ut

dimidia pars Argenti cudatur in *Talleros* et *dimidios Talleros* i. e. florenarios, eiusdem ligæ, cujus sunt *Viennenses Talleri* (ita tamen, ut imago B. M. V. in iis exprimatur). Reliqua vero pars in *Denarios Ungaricos* et pars aliqua in *Filléros* . . , Moneturque D. Archi-Episcopi Strigoniensis *Pisetarius* (dictus a *Füzető*, solutor, quasi *Füze-áriás, Árát-Füzető)* ut iuxta veterem consuetudinem et privilegia suæ Ecclesiæ invigilet, ne quis error vel fraus in cusione hujusmodi committatur. Ante hæc tempora Ungaris Aurei, forte ut nunc 4 florenos; item unum Florenum valentes (quos *florenos Auri* vocabant), *Mariani, Grossi, Polturae, Filléri, Babkae* et potissimum Denarii (quos per Antonomasiam Pecunias, *Pénz* adhuc hodie vocamus) in usu erant.

Tallerus imperialis vel cruce signatus hispanicus, Tallerus germanicus, Tallerus transylvanicus, Tallerus Leone signatus, Cod. Alv. II. 232. *Tallerus imperialis vel cruce signatus hispanicus* sive alius quicunque *tallerus germanicus* aut *transylvanicus* et cuiusvis Principis, qui in Transylvania vocatur hungarice *öreg tallér*, valeat duos florenos hungaricos sive ducentos nummos, *Tallerus Leone signatus*, hungarice *Oroszlányos* Tallér, valeat ungaricos nummos 180. ·/. Centum octuaginta, sive grossos cæsareos triginta.

Tallia, æ, taxa capitis; pactum pro capite pretium (Du C.); *fejadó, váltságdij.* It. taglia. Batty. Leg. III. 18. an. 1309: occupationibus, *talliis* et exactionibus aggravent. Knauz M. E. Str. I. 275., 315. Tör. Tár. 1893. p. 27. Pel. De s. Adalb. s. c. 3.

Talpasius, idem quod *Uskokus;* quod vide.

Talpasones, pedites Hungarici; *talpások.* Ger. Fusssoldaten. Tör. Tár. 1887. p. 112. pedites illos *Talpasones.*

Talpeus, 3., talpinus; *vakandok féle.* Batty. Ger. 155. *talpeus* . . . intuitus.

Talum reponere, *botlásait jó tettekkel jóvá tenni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 121. *Talum reposuit.* De illo dicitur, qui correxit lapsus suos melioribus factis.

Tam bene quam poteram, pro virili parte, pro rei copia; *a mint legjobban tehettem.* Wagn.

Tamarisca, æ, tamarix; *atán, tamariszk.* Ger. Tamariske. Thök. Diar. II. 378. Unus cantharus ex *ligno tamarisca* vocato fl. 44.

Tanda, æ, species navis. Rač. Mon. Sl. XIII. 17 an. 1348: patronus . . . cum *tanda* applicuit Ragusium.

Tangere leti limina, (tropus) mori; exigere vitam; *más világra költözni.* Jan. Pan. Poëm. I. 233.

Tangit hoc me, hoc ad me pertinet: *engem érint.* It. concerne. Germ. betrifft mich. Wagn.

Tanistra, Thanistra, æ, pera; *tarisznya.* Ger. Tornister. Kronst. II. 552., 564., 572., 607.

Tansa, æ, census, tributum; *adó.* It. tansa. Han. Mon. Jur. P. I. 212; omnes pecuniæ . . . et *tansarum* . . . suppositæ sint consilio nostro. Lub. Mon. Jur. P. I. V. III. 251. collectæ et *tansæ.*

Tansare bona, (ab it. tansa: tributum) imponere tributa; *adót róni.* Ljub. Mon. Sl. II. 259.

Tanuta, telonia, jura viarum (Du C. auctore Alberti Molnar); *országutak joga, uti vám.* Samb. Tyrn.

Tanxare, tegere; *fedezni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 28. an. 1360: gravamur de verbis dictis, quod se *tanxavit* et defendit sub nomine et umbra nostra.

Tapecia, æ, (Du C. Tapesium, tapetiæ) tapes, aulæum; *szőnyeg.* Pel. De S. Elis. s. l. c. 6: Necessitate imminente nuda humo somnium capiebat una *tapecia* strata.

Tapedus, i, (Du C.) tapetes; *szőnyeg.* It. tapeto. Ljub. Mon. Sl. II. 39.

Tapes mensalis, stragulum mensam vestiens; *asztalabrosz.* Thök. Diar. II. 377. Unum tegumentum mensale seu *tapes* fl. 12. p. 377. *Tapes* unus mensalis fl. 45.

Tapeta, æ, tapetum, *szőnyeg.* Tör. Tár. p. 188. *tapetam* parvam.

Tapetarius, parietes tapetis exornandi artifex; *kárpitos, szőnyeges.* Ger. Tapezirer. Pest. Vár. Levt. Tab. Conscr.

Tapete, Tapetum, Tappetum, tapetes; *szőnyeg.* Kronst. I. 5., 75., 296.

Tapetia, æ, stratum, stragulum; *takaró.* Ger. Pferdedecke. Hist. Zerm. Cobencz. p. 121: misit mihi dono . . . pulchrum equum adornatum cum una pelle ursina et certa *tapetia* persicana.

Tapetium, tapes, aulæum; *szőnyeg.* Száz. XXIV. 339.

Tapetum, V. *Tapeta.* Cod. Dip. Arp. Cont.. I. 40. Tres sunt lineæ auleæ, V sunt *tapeta.*

Tapoletus, pro: *tapetus.* Schläg. 1150.

1. **Tara,** deductio; *göngyöletsúly.* (Heyse: [fr. tare v. arab. *tarah* d. i. eig. weit, fern. v. *taraha,* wegwerfen, entfernen] bei Kaufleuten der Abzug, Abgang der Verpackung von der verpackten Waare, das Gewicht des Gefässes, Sackes).

2. **Tara,** æ, deducere pecuniam, ratio (Du C. pondus); *(számla) levonás.* V. s. *Ponere ad taram.*

Taraczka, æ, tormentum curtissimæ formæ; *taraczk.* Ger. Haubitze. An. Sc. IV. 175; duas mediocres *Taraczkas* . . . ad castra . . . abduxerunt.

Taraskus, V. *Taraczka.* Tör. Tár. XIII. 146. bombardis, pixidibus, *taraskis* et aliis variis armis.

Taratanta, tuba; *trombita.* Kronst. II. 78.

Tarator, qui rationem reddit: *leszámoló.* V. s. *Postatus.*

Tarcinella, æ, idem quod *Terczenella* q. v. Tör. Tár. 1887. p. 385. egy darab sárga virágú *tarczinella.*

Tarcza, æ, clipeus (ad scopum propositus); *paizs, mint czéltábla.* Ger. Tartsche. Quell. Sieb. I. 253. an. 1497. sagittario ballistarum ad *tarczam.*

Tardatio, tarditas, mora; *késedelem.* It. tardamento, tardanza. Wagn.

Tardescentius, tardius; *később.* Tör. Tár. 1888. p. 529. confusaneo eodemque conventu . . . vel voto *tardescentius* accelerare possit.

Tarditatio, onis, actus tardandi, vel tarditandi; *késleltetés.* Ger. Aufhaltung, Verzögerung. Verancs. VI. 65. De *tarditatione* vero expeditionis Heremitæ alia ratio est, sed non valde dissimilis.

Tardivus, 3., tardus, tardiusculus; Rák. Ön. 8. l. 13. . . . serpens *tardivo* motu lecto appropinquabat.

Tardosus, 3., tardus; *lassú, késedelmező.* Ger. saumselig, zaudernd. Cod. Dip. And. V. III. p. 84.

Tarentula, æ, aranea tarantula (Linn.); *torontálpók.* Máty. 362.

Tarenus, moneta aurea apud Apulos et Siculos (Du C.) Kat. Hist. Duc. 374. cochlearia argentea tria, ponderis libræ, *tarenos* (genus aureæ monetæ) viginti. Fej. V. II. 36.

Targa, æ, (Du C.) scutum, clypeus (ex arab. *Tarka)* V. s. *Cimerium; paizs.*

Targeta, æ, (Du C.) clipeus (ab. it. targa); *paizs.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 69. an. 1421: clipeos sive *targetas.*

Targovina, æ, dacium, tributum; *adó.* Kuk. Jura. I. 158. tamen quod dicti fideles nostri teneantur et solvere debeant dacium sive *targovinam* usitatam iuxta continentia dicti statuti.

Tarida, æ, (Du C.) species navis onerariæ; *teherhordó hajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 191: cum . . . venisset in portum Tunisii cum quadam sua *tarida* onerata vino Greco. — Star. XXVIII. 180. an. 1290—1299.

Tariffa, æ, (Du C. tarifa) formula, index pretii, valoris alicuius mercis (Diez: Tariffa sp. pg. tarifa von Arab. *ta'rif* Kundmachung.); *árjegyzék.* Ger. Waarenverzeichniss. Opin. P. III. Sec. II. §. 12. Kass. Prax. II. 259. telonii seu vectigalis *Tariffae.*

Tariopeyum, (a gr. ταῤῥός e viminibus contextum opus et ποιεῖν.) rete aucupatorium; *madárfogó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119.

Tarnack, V. *Tavernicus; tárnok.* Ger. Schatzmeister. Kronst. I. 462. [I. 135.

Tarnaria, V. *Ternaria.* Ljub. Mon. Sl.

Tarnikatorum magister, V. *Tavernicus; tárnokmester.* Fjp. Szám. 7. Item expendit homo magistri *Tarnikatorum* . . . 3 ort.

Tarrenus, (Du C.) Tarenus, Taris: Moneta aurea apud Apulos et Siculos. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. Quinque uncie *tarrenorum* Regis Sicilie et amplius, que valebant quatuor marcas.

Tarsal, *tarsoly.* Gal. sabre-tache. Ger. Säbeltasche. Tör. Tár. 1889. p. 188. Unum *tarsal* cum coopertorio argenteo, duo *lucibularia* argentea.

Tartallum, labrum; *putton.* Ger. Butte. Kov. Form. St. XXVII. *Tartallum, putton.*

Tartaria, fæces; *seprő, borkő.* Kronst. III. 53. feces seu *tartaria* vini.

Tartaricalis, tartaricus; *tartár,* Chr. Dubn. p. 165. distabant ad decem rastas *tartaricales.*

Tartarinus, 3, turbulentus, fæculentus; *seprős, nem tiszta.* Kronst. III. 64: *tartarinum* vinum.

Tartarisare, tartaro miscere; *borkővel elegyíteni.* Bene Med. I. 313. tartarus *tartarisatus.*

Tartarum, fæx idem ac *tartaria.* Kronst. III. 62: vini *tartarum* seu fex.

Tartuga, æ, tortuca, tartuca = schilde padde Dief.) *Schildkröte,* holland. padde, ang. paddock; *teknősbéka.* It. tartaruga, testuggine. Schläg. 1698.

Tascodrogitæ, (Du C.) Hæretici ita appellati a *τασκός*, quod illis *paxillum* sonabat . . . *δρούγγος*, nasus, quod inter orandum indicem digitum naso apponerent, ut animi tristitiam et animi quendam affectationem præ se ferrent; *orrpiszkálók.* Nagy. Hier.

Tassare, (pro: taxare) æstimare (Du C. in struem ordinare); *taksálni.* Ljub. Mon. Sl. III. 149.

Tassellus, i, (Du C.) fimbria; *rost* (kapocs.). Bárczay.

Tata, pater (Du C.); *atya.* Batty. Leg. T. II. 69. an. 1263. *Tata* nominavit, quod pater spiritualis interpretatur vulgariter. Samb. Tyrn

Tatapatata, buttubata, titivillitium; *iktziz-biktziz.* Ger. Narrenpossen. Pár. Páp.

Tatiani, alias *Encratitae* dicti; *Tatian követői.* For. Scr. p. 11. Tatiani 1. Matrimonium Fornicationi æquiparabant. 2. Omnes Epistolas S. Pauli repudiabant. 3. Adamum et Evam damnabant. 4· Mysterium Eucharistiæ in sola aqua celebrabant.

Tavarnicalis, ad tavernicum, thesaurarium pertinens; *tárnoki.* Tör. Tár. IX. 122. sub condicionaria *tavarnicali* et dapiferali servitute.

Tavarnicus, i, V. *Tavernicus.* Tör. Tár. IX. 122.

Taverna, (Du C.) hospitium, domus, camena, taberna; *ház.* It. taverna. Samb. Tyrn.

Tavernatus, præsidium, officium præfecti fodinarum; *bányahivatal főnöke.* Rák. Ön. 54., 56. inopi centum nummos aureos Baro a *Tavernatu* fodinarum, ut appellatur, *Cammer-Gravius,* mutuavit.

1. **Tavernica,** æ, supellectualis domus; *kincses ház, tárház.* Ger. Vorrathshaus. Verancs. II. 259. Aliquando Thomas induxerat in *tavernicam* sive *supellectualem domum* Georgium præpositum, familiarem Joannis Zapolei.

2. **Tavernica, tavernicalia,** (Du C.) iudicia dicuntur de liberarum civitatum controversiis, quæ remitti solent ad personalem Præfectum, qui Magister Tavernicorum Regalium dicitur; *tárnoki törvényszék.* Decret. Ludov. Reg. Hung. an. 1351 et Sigismundi an. 1435 apud Thomam Archid. in Historia Salonitana, cap. 39.

2. **Tavernicalia,** negotia ærarii; *kincstár (ügyek).* Száz. XI. 686.

Tavernicalis, ad tavernicum pertinens; *tárnoki.* Car. Bel. De Archioff. 41. Jam. quantum eius cognitum habemus censum ei, Regis indulgentia, urbes, quæ dicuntur *Tavernicales,* præter antiquum morem in annos singulos præstant scilicet liberæ regiæque Civitates Hungariæ, bifariam in adpellationibus suis inde dictæ dividuntur: aliæ quippe ad Personalem præsentiæ Regiæ Locumtenentem, aliæ ad Tavernicorum Regalium Magistrum, adpellant, *Tavernicales.*

Tavernicalis currus, reda tecto instructa; tavernicalis est a taverna dictum. *fedett kocsi.* Fr. Lib. Rt. II. 68., 107. ad ligacionem curruum *thavernicalium* sue Maiestatis.

Tavernicalis sedes, tribunal tavernici, præfecti ærarii; *tárnoki törvényszék.* Art. Diæt. Pos. 29. Causas... per viam Appellationis ad *Sedem Tavernicalem* transmittendas.

Tavernicatus, us, magistratus tavernici seu camerarii; *kincstári hivatal.* Fr. Lib. Rt. 151. ad rationem officii sui *Tavernicatus* dati sunt.

Tavernici, custodes rei cellariæ. V. s. *Conditionarii. Pinczemesterek.*

Tavernicus, præfectus thesauri regii; *tárnok.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 25: *Tavernicus,* unde Tavernicorum Regalium aut Reginalium Magister, olim videtur dictus fuisse *Tábornok* a *Tábor,* h. e. a Castris: ad normam vocum *Talnok* sive *Tálnak,* Dapifer, et *Pohárnak,* Pincerna. Pris. Serv. p. 15: *Tavernicus* seu *Tavornicus* Hungaris *Tarnok* a voce *Tár* descendit, promptuarium seu ærarium hoc nomine exprimens; dicebatur etiam Camerarius et Thesaurarius. Thur. Chron. Part. V. c. 67. qui ærario seu cameræ et thesauris regiis præerat Szegedy a *Tábor* h. e. a castris derivat. Rubr. Jur. Ung. Part. I. p. 25. Tör. Tár: 1893. p. 7. Hunfalvy is szlávnak mondja kapcsolatban áll a dvere és dvernik szóval. *a)* tavernici dvernici (camerarii, Thortributzahlenden) portások, kamarások, kik a királyi kamarának ajtóadót fizettek, *b)* Tavernici, kik az ajtóadót behajtották, *c)* Supremus Camerarius vagy Magister Tavernicorum (Nadvernik) ki az ajtóadót szedette, a királyi kincstárba (camera regia) beszolgáltatta és kezelte.

Tavernicus regalis, cui curæ erant edulia regis; *királyi tárnok.* Kandra Reg. 122.

Tavorra, æ, fors. a slav. *towar,* turc. *tôwâr,* merx; *áruczikk.* Ljub. Mon. Sl. XI. 282. an. 1347: nulla persona . . . audeat ellevare *tavorram* in portu.

1. **Taxa,** (Du C. al. s.) marsupium; *erszény.* Ger. Tasche. Pel. Serm. Contra preceptum faciunt, qui furantur bona dominorum... ut solent facere plurimi sibi de *taxis*... accipientes. Hiem. 29. n.

2. **Taxa,** tributum, exactio (Du C. 1.); *taksaadó.* It. tassa, imposta. Gall. taxe. Luc. Regn. Dalm. 277. De contributionibus autem, quæ in Commuui Civitatum necessitate fieri solebant, quomodo exigerentur, quæ variis nominibus Coltæ, Impræstitus, *Taxae* dictæ fuere, in Chronico declaratur. Monm. Comit. Trans. V. 162. communi contributione facta, *taxam* ipsi. Száz. XV. 621. *taxa, census, Contributio* az adónak csak más-más elnevezései nem külön adónemek.

Taxa characterialis, stipendii deductio; *tiszti illeték, -levonás.* Gehalts-Abzug. Coll. I. 239: ne . . . a parochis, in quibuscunque bonis Hungaricis Cameralibus constitutis vel *Taxa Characterialis,* vel vero arhalis falcidia desumatur.

Taxa citatoriarum, pecunia pro litteris citatoriis solvenda; *idéző levél váltsága.* Törvt. Msz.

Taxa clientelaris, V. *Taxa feudalis.*

Taxa depositionis, depositorii, pecunia pro depositis mercibus solvenda; *raktári díj, letéti díj.* Ger. Niederlagsgeld. Vect. Gen. E. §. 20.

Taxa expeditionis litterarum, pecunia pro expeditis litteris solvenda; *levelek váltsága.* Törvt. Msz.

Taxa feudalis, *hűbéri díj.* Vuch. Jur. Feud. 99. *Taxae feudales.* A laudemio, quod proprie ita dicitur, differt *taxa clientelaris,* quam vulgo *laudemium minus* appellare solent. Veniunt eo nomine sportulæ officialibus, ministris et apparitoribus curiæ feudalis pro opera in investitura, eiusve occasione præstita solvendæ. Hinc patet aliam plane *taxae* huius *feudalis* ac *laudemii* rationem esse.

Taxa impulsionis, pecunia pro agendis pecoribus solvenda. Kövy El. 577. Verum *taxam impulsionis* (hajtó pénz, nyargaló) item pretium *intertentionis* secundum limitationem Judicis . . . in omni casu impulsionis debet.

Taxa indigenatūs, pecunia pro actu civitate donandi solvenda; *honosítás váltsága.* Törvt. Msz.

Taxa judicialis, pecunia iudici solvenda; *birói bér.* Törvt. Msz.

Taxa levatæ, pecunia pro litis motione solvenda; *perfelvétel bére.* Törvt. Msz.

Taxa messorialis. Pfahl. Jus. Georg. 135. *Taxa* (pecunia) *Messorialis (Sarlópénz, Sichelgeld)* æque suffertur Capite urbarii VII.

Taxa mutungalis, pecunia pro impetranda fodina solvenda; *bánya elnyerési díj.* Jurlev. Jur. Met. 76. Mutungatio institui debet coram concernente Judicio montano: O. M. II. proinde pro ratione loci vel coram Judicio montano Districtuali . . . et quidem in regula scripto fieri debet cum exhibitione ei advoluti et ad id in ea expresse provocati signi probatorii (Währzeichen) erga depositionem *taxae mutungalis.*

Taxa œnopolii, pecunia pro iure vendendi vini solvenda; *bormérési illeték.* Schwart. Scult. 39. *taxam oenopolii arendam vini* vulgo.

Taxa officii, pecunia pro adepto officio solvenda; *tisztség díja.* Törvt. Msz.

Taxa ordinum, pecunia a viris equestri ordinis solvenda; *vitézi rendek váltsága.* Törvt. Msz.

Taxa pro vinculo, pecuniæ, quibus carcer redimitur; *vas váltsága.* Törvt. Msz.

Taxa processualis, summa litis; *perilleték.* Ger. Processkosten. Opinio. Deput. 36. In sede Judiciaria *Taxa Processualis* Cassæ publicæ inferanda erit sequens.

Taxa protectionalis, *oltalmazó* (kedvezményes) *taksa.* Opin. 1802. §. 97 ff 2 r taxa impossessionatorum seu *protectionalis.*

Taxa proventualis, pecunia de proventibus solvenda, *jövedelemdíj.* Törvt. Msz.

Taxa regia, tributum fisco regio pendendum; *királyi adó.* Száz. XXIV. 51.

Taxa scribentis, pecunia scribæ solvenda; *íróbér.* Törvt. Msz.

Taxa sancti Martini, tributum die Sti Martini a Saxonibus pendi solitum; *Szt. Márton napján a szászoktól fizetendő adó.* Mon. Com. Trans. I. 55. an. 1540.

Taxa stateralis, pecunia pro rebus trutina examinandis solvenda; *mérlegdíj.* Törvt. Msz.

Taxa titulorum, pecunia pro titulis solvenda; *czímváltság.* Törvt. Msz.

Taxa tolerantialis, pecunia Judæis solvenda pro facilitate, qua erga dissentientes Judæos in sacris respublica fertur. Georch. H. T. I. 282. Ezen nemzet ('sidók) mind eddig nem vétetett bé törvényesen Hazánkban; hanem csak türettetik (toleratur) nálunk és azért bizonyos sommájú türedelem-bért *(taxa tolerantialis)* fizet. Kass. Ench. II. 164.

Taxa toleratialis, V. *Taxa tolerantialis.* Tisztb. Ir.

Taxalis, ad taxam pertinens; *taksás.* Száz. XVIII. 239.

Taxalis nota, index pretiorum; *díjjegyzék.* Törvt. Msz.

Taxalista, æ, pretium redemptionis pendens; quondam a libertinis ad colonicalem statum redactis; *váltságos, váltságfizető.* Pfahl. Jus Georg. CXVII. Coloni illi, qui e naufragio communi libertatem suam salvarunt illam dein nacti sunt vel aliunde attulerunt, *Taxalistarum* nomine ævo hoc appellari cœperunt. Kass. Jur. Civ. Lex. 61. Szirm. Ker. Inst. Mil. 426.

Taxare, (Du C.) æstimare, reprehendere, *megbecsülni, megbirálni.* Ger. kritisiren, tadeln. Teut. Schul. I. 159: cibos nemo *taxet.* Verancs. II. 231. demissa voce orditur orationem, deflendo casum patriæ *taxando* nonnihil aliquorum optimatum circa regni necessitates negligentiam. Wagn.

Taxatitius, taxæ subjectus; *taksás.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. nobiles vero in *taxatitiis* degentes fundis.

Taxative, seriatim ex valore; *sorban, fontosság szerint.* Kon. Egyh. 294. azon esetekben, melyek a forrásokban *taxative* vannak elősorolva. Száz. XXXI. 3. p. 237.

1. **Taxator,** (Du C.) æstimator, censor; *becslő.* It. stimatore, prezzatore. Gall. taxateur. Germ. Taxirer. Instr. Ios. II. p. 31. §. 84: Si forte Expeditor circa adscriptam a *Taxatore* taxam errorem quempiam adverteret, *Taxatorem* de eo illico comonefaciet. Faber Jur. Met. 47. Kass. Prax. I. 9. Száz. XVIII. 327.

2. **Taxator,** Silvarum magister (Du C. al. s.); *erdőmester.* Pfahl. Jus. Georg. II. 180. calculo arithmetico necessitatem Regulationis Silvarum iuxta præmissam ideam evincere conatur Conferendo quantitatem lignorum annum in Silvis hucusque cæsam cum quantitate illa per Silvarum Magistrum *(Taxatorem)* eruta.

Taxatoratus, officium, munus taxatoris; *díjazó, taksáló tisztség, hivatal.* Ger. Taxamt. Kass. P. P. I. 222. Regio *Taxatoratus* officio Hungarico Aulico consignandum. Nov. Calend. 92.

Taxatorium, index pretiorum; *díjszabó táblázat.* Faber. Jur. Met. 98. Taxa dimensionis secundum *Taxatorium* sequens: pro solenni dimensione et marcatione ad diem 4. pro dimens. feudi adpart. 1 fl. minus solennis tantum ½.

Taxillare, taxillis ludere; *koczkajátékot űzni.* Gall. jouer aux dés. Germ. mit Würfeln spielen. Han. Hist. Eccl. p. 105., 106: Canonicorum major pars in taberna sedebat, bibendo . . . *taxillando* et aleando et tabellando et cartando et russando.

Taxillus, tessera, talus (Du C. Taxille); *Koczka.* Batty. Leg. III. 71. an. 1309: *Taxilli* iidem prorsus sunt, qui Tali. Tali autem erant ossa quasi cubicæ figuræ. His ossibus inscribebantur figuræ; ditiores substituebant eburneos argenteosve talos seu taxillos; figuræ autem exhibebant Venerem, caniculum, senionem. Jactus itaque tali qualem exhibebat figuram, ita felix aut perniciosus erat ludenti. Augustus apud Suetonium ad Tiberium de consuetis lusibus suis scribens atque cœnas narrans 1: talis, inquit, jactatis, ut quisque *canem* aut *senionem* miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos, qui *Venerem* iecerat mihi. Inter aleas et *taxillos* id videtur interfuisse: quod aleæ *puncta* tantum exhibebant, *taxilli* autem *figuras.* Hodie quoque superesse videtur *taxillorum* vel talorum lusus in eo, qui *Birbis* dicitur. End. 569. (Synodus Budensis an. 1279. 7.) Clerici . . . ad aleas et *taxillos* non ludant. Cf. Pompon ap. Prisc. p. 615 P.

Taxus, i, ursus Meles (Linn.); *borz.* It. tasso. Ger. Taxus, Dachs. Hist. Nat. 31. E genere ursi in ordine ferarum Linnæo Ursus noster vulgaris et Meles seu vulgo *Taxus* est, quem tamen huc non pertinere iudicamus.

Tayella, æ, (Du C. tayola) species ligni, scandula; *laposra vágott gerenda.* Ljub. Mon. Sl. III. 294: infrascripta sunt necessaria: tabullis de *tayella* mille, *trabesiellos* CC. *traves mezane* XXX, *batillea* III. de acutis . . . baliste duo acueno cum veretonibus . . . *pavesii* XX.

Tayola, V. *Tayella;* Ljub. Mon. Sl. III. 298: tabulas de *tayola.*

Tczader mekter bassi, præfectus castrorum seu castrametator; *tábornagy.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Tczakerczi passi, supremus præfectus accipitrum; *fő solymár.* Tör. Tár. 1892. p. 433.

Tczaliczi mekter bassi, præfectus tubarum, tibicinum ac tympanistarum; *a zenészek, trombitások főnöke.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Teatrum frugum, forum frugum. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 383: domus . . . in *Teatro frugum* Buzapÿaczÿa (Buzapiacz) vocato.

Teca annularia, dactyliotheca; *gyűrűtartó.* Tör. Tár. XX. 166.

Teca flascarum, (corbis) theca lagenis recipiendis; *üvegtartó.* Tör. Tár. 1888. p. 566.

Teca pectinalis, theca pectinis; *fésűtartó.* Tör. Tár. XX. 178.

Teca pennaria, theca calamaria; *tolltartó.* Irodt. Közl. VII. 2. p. 221.

Teca pulveraria, theca pulveris pyrii; *lőportartó.* Száz. VIII. 138. pistoleta rubiginosa, *Teca pulveraria.*

Technice, artificiose; *művésziesen, műtanilag.* Wagn.

Technicum vocabulum, verba artis propria; *mesterszó.* Corp. Gram. 307.

Technologia montanistica, *bányászati műszavak tana.* Juriev. Jur. Met. 17. *Technologia Montanistica* seu cognitio terminorum Rei montanisticæ; sicut enim quævis scientia, ars aut opificium, ita etiam cultura metallica propriis suis gaudet terminis technicis; igitur leges metallicæ iisdem terminis technicis enunciari debent et solent: proinde ad leges metallicas rite intelligendas opus est noscere *Technologiam Montanisticam.*

Tectatus, 3., tectus. V. *Solcratus.*

Tectorium, tegumentum, involucrum (Du C. al. s.); *kötés.* Tör. Tár. 1890. p. 368. officium beatæ virginis cum *tectorio* veluti nigri deargentatum et illuminatum. Cf. Iuvenc. 6, 467.

Tectorium cussini, linteum culcitæ; *vánkoshéj.* Tör. Tár. 1890. p. 368.

Tectrix, femin. ad tector-em, tegentem *takaró.* Hist. Nat. 40. Alas binas pennis longioribus plumisque *tectricibus* convestitas.

Tectum mansardicum, huius autor erat Mansard, gallicus architectus mort. 1666. Rau. Elem. 38: *tectum mansardicum,* sive gallicum latera ad angulos infracta gerit.

1. **Tectura,** æ, tectum, (Du C. al. s.); *fedél, padlás.* Fjp. Szám. p. 401: laboratoribus pro *tectura.* Schläg. 1095.

2. **Tectura,** operculum, (Du C. al. s.); *teteje.* Tör. Tár. 1889. p. 190. parvam cupam deauratam, cuius *tectura* est admodum czeze.

3. **Tectura,** (Du C.) tegumentum; *takaró.* Ger. Decke. Kronst. I. 174.

4. **Tectura,** æ, stragulum, quod culcitis inducitur; *cziha.* Ger. Ueberzug. Kov. Form. St. 374. Unum mensale maius et longius ac *tecturas* duorum cervicalium. Cod. de Sztára. II. 450. cussinorum *tecturae.*

Tectura lecti, (Du C.) opertorium lecti, lodex, stragulum; *ágytakaró.* Quel. Sieb. I. 327. an. 1508. Kronst. I. 174.

Tectura pulvinaria, (Du C.) opertorium culcitæ; *vánkos cziha.* Ger. Polsterzieche Quel. Sieb. I. 276. an. 1500.

Tecuscidarius, (auctore Battyáno *teguscidarius* procul dubio *coriarius,* tegus enim ap. Du C. corium jumentorum sonat); Batty. Leg. T. II. 203. Decr. Col. (non recte, est enim idem q. *Jocuscidarius* alias *Jokergech* q. v.)

Tedicula, æ, rectius fors: *Jedicula* nomen Castelli, ut vocant, septemturrium, in quo legatos aliorum, indicto bello, Turcæ solent includere. Epist. Proc. P. II. p. 203: ex parte... Domini Majlath . . . scriberem, quem certo narrant, nunc in *Tedicula* gravissima affici ægritudine.

Tedulinum, lege: tabulinum. Cf. Du C. *Tabula* 3. clavus; *szegély.* Haz. Okm. VIII. 20. tunicam de scarlato et clamidem et supertunicalem de eodem panno, pellibus in *tedulinis* forratas.

Tefftedarius, Tefiterdarius, i, alias: Defterdar, ærarii supremus præfectus apud Turcas, thesaurarius; *kincstáros.* Tör. Tár. 1886. p. 320., 321. Isthv. XVIII. 334.

Teftedar, is, V. *Tefftedarius;* Tör. Tár. 1888. p. 349. *teftedarem* . . . cum novo *teftedare.*

Tefter vel **Defter,** commentarii, tabulæ, rationaria; libri possessionum apud Turcas, in quos feuda relata erant; *számviteli könyv, azon telekkönyv, melybe a hűbérek voltak beirva.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 78. inter reliqua quomodo Vezerius Varadiensis magnam Transilvaniæ partem, quæ ad Varad magnam pertinuit, occupare vult, misit etiam *Tefter* ad Portam Ottomanicam ad confirmandum.

Tefterdar, V. *Tefftedarius.* Bel. Geogr. Comp. 547. Pár. Páp.

Tegellus, i, catinus v. catinum; *tégely.* Ger. Tiegel. Kol. Cod. 41. iam auro liquefacto et ad marcas 24. in virgis effuso *tegellus* fractus est.

Tegillum, rectius: tigillum demin. a tignum. Textum v. sub *Scandularis.*

Tegla, æ, pro: *tegula; tégla.* Fabr. Urk. 173. an. 1522: pro *teglis* ad murum.

Tegula, æ, convexum operculum ex argilla; *mufely, a kapellirozó edények teteje, sápka.* Ger. Muffel. Kecsk. Ötv. 159.

Tegularis, ad tegulam pertinens, latericius; *tégla.* Quel. Sieb. I. 190. an. 1495. tegulatori pro labore *tegulari.*

Tegularium, (Du C.) tegularum officina; *téglaégető hely.* It. tegolaja. Gall. tuilerie. S. Benkő. Top. Misk. 34. illo spumantem ex vicinis collibus Tritonem, penes *tegularium,* et Patrum Minorum Conventum ad ædes Tayanas . . . devehit.

Tegularius, i, (Du C.) qui tegulas facit, laterarius; *téglavető.* Pest. Vár. Levt. Tab. Conser.

Tegulatus, 3., (Du C.) tegulis coopertus, tectus. V. *Terrineus; téglafedélzettel ellátott.*

Tegumen, tectum; *födél.* Quel. Sieb. I. 359. an. 1501. fecit *tegumina* super muros civitatis.

2. **Tegumen,** decanus, lusu verborum tegumen dictus, quod protegat suos fideles; *esperes.* Ger. Dechant. Száz. VII. 541. . . mely falunak *tegumenjét* idest esperestjét is ott találtam occasionaliter bennünket maga házához szállított.

Tegumentum lectile, opertorium; *ágyterítő, -takaró.* It. coperta da letto. Thök. Diar. II. 378. Unum *tegumentum lectile* fl. 200.

Tegumentum mensale, V. *Tapes; asztalterítő.* Gall. tapis. Ger. Tischdecke. Thök. Diar. II. 377. Unum *tegumentum mensale* seu *tapes* fl. 12.

Telæ Impressor, pictor linteorum; *vászonfcstő.* Ger. Leindrucker. Tab. Conscr.

Telæquæstor, qui vendit telam; *szövetkereskedő.* Pest. Vár. Levt.

Telescopium pingere, veritatem obfuscare, vanas imagines oculis obducere; *az igazságot elferdíteni.* Funda David K. 2: *Telescopium pingit,* citatis his Articulis, ubi nil contra Prædicantes invenitur.

Teliparius, i, sagittarum confector; *íjmester.* Ger. Pfeilschnitzer. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494.

Telloniator passuum, qui portoria in faucibus viarum exigit. V. *Telloniator pontium; vámszedő a szorosoknál.*

Telloniator pontium, qui portoria in pontibus exigit; *híd vámszedő.* Szilády Tör. Magy. Eml. V. 344. Tricesimatoribus, *Telloniatoribus Pontium, Passuum, Vadorum . . .* salutem.

Telloniator vadorum, qui portoria in portubus exigit. V. *Telloniator Pontium; révvámszedő.* [p. 99.

Tellus, i, *tela*; *vászon.* Tört. Tár. XX.

Telonialia, um, negotia telonii; *vám* (ügyek). Száz. XI. 686.

Telonarius, Thelonarius, Thelonitarius, portitor, exigendis portoriis præfectus, publicanus, (ap. Du C. telonium); *vámszedő.* It. doganiere. Ger. Zöllner, Zolleinnehmer. Leg. Ladis. R. II. 7. Leg. Colom. R. I. végén. Egressuri de Hungaria *Thelonariis* tam Regis, quam Comitis, qui exitus tenent, sigillum quærant pro *Thelonitariis,* quod *Thelonitarius* Regis ab una parte cum sigillo comprimat, ab altera parte *Thelonarius* figuram comitis sui concludat. Cf. Cod. Theod. 11, 28, 3 fin.

Telonialis, ad *τελώνιον,* vectigal pertinens; *vám . . .* Kövy El. 39. propter violentias et *teloniales* excessus eandem 100 fl. pœnam invicem incurrunt et exigunt.

Telonialis linea præclusoria, *vámvonal.* Zolllinie. Törvt. Msz.

Telonialis navis cameralis, navis fisci custodiendis portoriis; *kamarai vámőrhajó.* Törvt. Msz.

Teloniarius, i, V. *Telonarius.* Tract. Comm. 3. *Teloniarii* Ottomannici.

Teloniator, V. *Telonarius.* Kövy El. 246. Si *teloniator* est Judæus, nemo tenetur solvere telonium.

Telonium, *(τελώνιον),* (Du C.) portorium; *vám.* Cod. Dip. Arp. V. 33.

Telonium siccum, locus vectigalis mercibus in terra continenti devehendis; *szárazföldi vámház.* Mon. Com. Trans. I. 413. an. 1552. *Telonia sicca* aboleantur et destruantur. Kass. Prax. I. 22.

Teluk, terra fimata; *trágyázott talaj; telek.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 94. de quibus centum et septuaginta tribus iugeribus septuaginta tria iugera sunt in *terra fimata,* que vulgariter *teluk* vocatur.

Temetium, temetum: *erős bor, nem konty alá való bor, τὸ μέθυ,* vinum quod mentem tenet. Wagn. Temetum = starcer wyn. (Dief.); *erős bor.* Schläg. 1506.

Temonariæ officium, officium gubernatoris navis; *hajókormányzó hivatal.* Han. Mon. Jur. II. 223: quicumque fuerit . . . electus ad *officium temonarie.*

Temosula, Histobæus q. v.

Temous, i, In sermone It. timóne, temóne, témo: navis gubernaculum. *Kormány Temous* significat: «navis» et ad interpretandum vocabulum «lignum» usurpatur, quo auctor metonymice utitur, Fej. VII. 304. Inde ascendentes unum lignum (*temoum* vel phaselum per mare nigrum . . . profecti sumus). (Phaselus tantum levem lintrem significat; editor non recte hac voce vocab. lignum interpretatur.)

Tempellum, demin. ad templum; *templomocska.* Kuk. Jura I. 342. Tör. Tár. VI. 243. Beng. Ann. Er. Cœnob. 581.

1. **Temperamentum,** instructio, (Du C. al. s.); *intézkedés.* End. p. 473. Belæ IV. Jura Judeorum an. 1251: 1. istud *temperamentum* — volumus observari.

2. **Temperamentum,** 1. constitutio corporis, 2. gradus caloris cœli etc.; *1. természet, 2. égmérséklet.* Tör. Tár. 1887. p. 422. Arch. Rák. VIII. 25.

3. **Temperamentum,** irritatio, (Du C. al. s.); *inger.* Batty. Ger. 8. Rex confusionis, qui evidentissime demonstrat diabolum, qui servis Dei die ac nocte non cessat præparare fornacem ignis ardentis, idest *temperamenta* carnis et sanguinis.

4. **Temperamentum,** machinatio, insidiæ, (Du C. al. s.); *incselkedés, leselkedés.* Batty. Ger. 174. illi, qui non aspiciunt temporalia, sed æterna, contra griphes, nimirum occulta dæmonum *temperamenta* spiritualia luctamina dirigunt.

Templaris, ad templum pertinens; *egyházi.* Can. Ecc. LXXXVIII. functionem tam scholarem, quam *templarem . . .* explorent. Cf. Acut. de Limit. p. 295 Gœs.

Templarius, i, (Du C.); *templomvitéz, vörösbarát, templarius.* Cher. Jus. Eccl. I. 297. Ordinum Equestrium, qui occasione cruciatarum expeditionum orti, partim ad religionem armis defendendam, partim ad ægrotorum curam habendam se obstrinxerunt, uti *Templarii* ita dicti, quod iuxta *templum* Domini Hierosolymis sedem habuerint, sed hi in concilio Viennensi extincti sunt. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 186.

Templum cathedrale, templum princeps, maximum; *székes egyház.* Ger. Domkirche, Hauptkirche. Wagn.

Temporalia, ium, res externæ; *testi, anyagi dolgok, világi dolgok.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 3. cui administratio Albensis Ecclesie tam in spiritualibus quam in *temporalibus* est concessa . . .

Temporalia bona, (Du C.) caduca, fluxa, res externæ; *világi javak.* Ger. weltliche Dinge. Wagn.

1. **Temporalis,** (Du C.) mundanus; *testi.* Tör. Tár. 1887. p. 74. spiritualis et *temporalis* parens.

2. **Temporalis,** ad tempora pertinens; *halánték.* Ger. zur Schläfe gehörig. Argenti 3. Cf. Veget. Vet. 2, 11; 16.

Temporalitas, conditio in tempore existendi, (Du C. temporis ratio); *időbeliség.* Ger. Dasein in der Zeit. Vern. Met. 21. Quæ universalia et necessaria prædicata sensibilia non alia quam hæc tria esse possunt: spatiositas, *temporalitas* — spatiosa *temporalitas,* temporalisque spatiositas. Cf. Tertull. Resurr. Carn. 60; Pall. 1 med.

1. **Temporaliter,** (Du C.) ad, in tempus; *ideig-óráig.* Ger. einstweilig, auf einige Zeit. Vita S. Steph. 19. egenum christum in membris suis consolari deliberans *temporaliter,* ut ipse vite celestis cameram cunctis delectamentis refertam inveniens iocundari meruit eternaliter. Tör. Tár. 1892. p. 399. Cf. Tertull. adv. Iud. 2 med.

2. **Temporaliter,** temporalia bona respiciendo, (Du C. al. s.); *földi javakat tekintetbe véve.* Tör. Tár. XI. 62. realiter et personaliter, *temporaliter* et spiritualiter posse et debere procedi. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 152.

Temporaneus, 3., (Du C. al. s.) ad tempus; *ideiglenes.* Pfahl. Jus. Georg. 2. Hinc etiam Dominus terrestris vel est perpetuus (hæreditarius, proprietarius) vel *temporaneus.* Cod. Dip. Brüss. 93.

Temporisare, morari, (Du C. Temporizare); *időzni.* Thök. Diar. 126. és onnan Viddiny felé veszi utját, de ott sem *temporizál,* hanem által mégyen a Dunán Havasalföldire p. 182.

Temporisatio, cunctatio; *késedelmezés.* Tör. Tár. 1888. p. 471. cum *temporisatione* et dilatione.

Temporius, (compar. a *tempus*) maturius; *korábban.* Lzb. Cod. Med. T. II. 608: ad præmonendos *temporius . . .* magistratus.

Temporizare, V. *Temporisare.* Arch. Rák. IX. 246. én is itten *temporizálok* még ma.

Temptare, tentare, invigilare, curare procurare; *őrizni, felügyelni.* Kronst. I. 500. II. 35: *tentanti* ripam seu custodi piscinarum; et 45, 50. Quel. Sieb. I. 177. an. 1494. Serratori . . . quod *temptavit* orologium civitatis.

Temptatio, cura, (Du C. Examinatio); *gondozás.* Ger. Besorgung. Quel. Sieb. I. 198. an. 1495. serratori in sortem solutionis super *temptatione* orologii. Kronst. I. 501.

Tempus borearum, aquilo; *éjszaki szél.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 69. an. 1455: qu.

expectant *tempora borearum,* ut cum navigiis grossis . . . mercationes conduci faciant.

Tempus carum, annonæ caritas; *drága idő, drágaság.* Wagn.

Tempus disturbii, tempestas; *viharos idő.* Ger. Unwetter. Kronst. I. 346.

Tempus musicale, numerus, modus; *ütem.* Ger. Takt. Reg. Turm. Præt. 97.

Tempus remittit, tempestas mitior fit; *enyhül.* Pril. Abact. 23: si *tempus remittat.*

Tempusculum, dim. a tempus, articulus temporis; *időparány.* Vern. Met. II. 42. igitur in mundo quoque materiali corpus quodvis ex statu in alium puta: e quiete in motum, ex motu in quietem ex hac motus directione et celeritate in aliam sensim i. e. non momento, sed per infinita intermedia *tempuscula* transit.

Tena, æ, extremitas arcus (Du C. al. s.); *az ijj vége.* Kronst. II. 153: pro arcubus cum osseis *tenis* 276: arcufici duos Turcicos arcus . . . melioranti in *Tena.*

Tenaculum, (Du C.) fibula, retinaculum; *kapocsvas.* Ger. Klammer. Kronst. II. 76., 131. Cf. Ter. Maur. præf. 29. p. 2833 P.

1. **Tenalia,** æ, forceps (Du C. Tenalea); *harapófogó.* It. tenaglia. Ger. Zange. Kat. Hist. IX. 405. Ecce ducuntur ad vindictam damnati præfati et carnifices cum *tenaliis* igneis carnem eorum absque misericordia sæpe mordentes.

2. **Tenalia,** theca sclopeti; *(puska) tartó.* Ger. Gewehrhalter. Fjp. Szám. p. 494. an. 1439: qui fecit *tenalia* pixidum.

Tencio, actus tenendi, sustinendi, sustendandi; *tartás.* Ger. Unterhalt. Vita S. Steph. 109. De *tencione* et nutrimento hospitum.

1. **Tendentia,** æ, directio, intentio animi destinata, propositum quod assequi tendit; *irányzat, czélzat, törekvés.* It. tendenza. Ger. Tendenz, Richtung. Streben. Vern. Psych. 167. ut adeo operationis eius ea sit *tendentia.*

2. **Tendentia,** connexio perpetua, tenor; *lánczolatosság.* Imre Phil. 106. quæ unam universorum catenam et *tendentiam* iubent profiteri.

Tendentiosus, 3., spectans aliquid, tendens ad aliquid; *czélirányos.* Száz. XXIX. 252.

Tendere, attinere, pertinere; *érinteni, vonatkozni.* Cod. Alv. I. 1. Puncta quædam eiusdem, Legationem *tendentia.*

Tendineus, (a tendine i. e. musculo, nervo) ad nervum pertinens; *in . . . izom . . . ideg.* It. di tendine. Ger. Sehne. Flecbse. Vern. Psych. 32. Harum (membranarum) prima dura mater audit, crassissima, firmissima et elastica membrana est fibris *tendineis* splendentibus varia directione decurrentibus composita.

Tendinosus, 3., qui extendi potest; *kifeszíthető.* Alexy. 16. membrana *tendinosa.*

Tendo, inis, nervus; *in, mócsing, ideg.* Gall. tendon. Ger. Sehne, Flechse. Szamosk. II. 79. Joculari sermone, ut reor, relatum est, veretrum caballinum, nervis omnibus et *tendinibus* evisceratum atque inde uva passa, butyro aliisque condimentis fartum, botuli vice regiæ mensæ et legatorum illatum atque inter opipares epulas rehabitum.

Tenebrescere, (Du C.) caligine obduci; *sötétedni.* Ke. Or. Zrin. A. 3: Sol tuus . . . . stipatus umbris *tenebrescit* in noctem. Cf. Augustin. de Genes ad lit. 1, 10 fin; Hieron. ad Jesaj. 5, 12, 10.

Tenebrio, onis, homo levissimus; *csalárd.* Ger. Dunkelmann, Schwindler. Rep. Cast. p. 59. Perge Augustine, in magna quidem luce, sed tamen pro *tenebrione* Alvincio . . . ostendere. Cf. Afran. ap. Non. 19, 4; Varro ib. 6 et 13.

Tenebrositas, natura tenebrosa, (Du C. *Tenebricositas); sötétség.* Batty. Ger. 282. Sicut . . . clarissima cuncta demonstrat lux, sic omnis invisibilitas, et insensibilitas, immo multo amplius, et omnis *tenebrositas* divinæ omnipotentiæ conclarescunt.

Tenelline, a tener, ut tenellus. V. s. *Parvuline; gyengédke.*

Tenellinus, 3., (dem. ad tener) tenellus; *gyenge korú.* Cod. Zi. I. 552.

Tenellus sum, ægroto; *gyengélkedem.* Oláh. Cod. Ep. 70. adhuc *tenellus sum* et scribo multis.

Tenementum, tenutum, possessio; *birtok.* Tör. Tár. 1893.

Tenens honorem, munere fungens; *tisztviselő.* Soos Mon. Comes . . . Comitatusque de Turuch *tenens honorem.*

Tenens in capite, V. *Tenere* 1. (Du C.) regis bona, prædium beneficiarium possidens. Uj. Magy. Muz. III. 197. *Tenens in capite* az volt, ki hűbére tekintetében csak és közvetlenül a királytól függött, a ki tehát koronai hűbért birtokolt.

1. **Tenere,** (Du C.) prædia beneficiaria possidere; *vmi jószágot hűbérben birni.* Uj. Magy. Muz. III. 192. Si quis comitum vel baronum nostrorum sive aliorum *tenentium* de nobis in capite per servitium militare mortuus fuerit et, cum decesserit, heres suus plene etatis fuerit, et *relevium* debeat, habeat hereditatem suam per antiquum relevium.

2. **Tenere,** obligare (Du C. al. s.); *kötelezni.* Proj. Leg. Civ. 182. a paritate aliarum Obligatorialium per maritos uxoribus datarum non *tenent.*

3. **Tenere,** (Du C.) habere, existimare; *tartani vlmnek. gondolni, vélni.* Ger. halten für. Kass. Prax. I. præf. imo vero hoc omnino necessum esse non tantum propria *tenebam* experientia, diffiteri nequeo.

4. **Tenere,** (infin. ut subst.) possessio; *birtok.* Dip. Reip. Rag. 44.

5. **Tenere,** 1. alere, nutrire, 2. habere, fovere; *1. eltartani, 2. bánni valakivel.* Fej. II. 89., 90. Equum *tenent* abbati. M. Flor. Fontes. II. 141. postea honorifice *tenuit,* sicut patrem.

6. **Tenere,** habere paratum; *készen tartani.* Ger. in Bereitschaft halten. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 111. molendinum et furnum pro necessitate fratrum *tenere.*

Tenere alicui, debere alicui aliquid; *tartozni, valamivel.* Kol. Am. II. 112: Regist. Varad. cum pater ejus nomine Saturninus *teneretur* ei in quinque marcis etc.

Tenere apud se arcana, tacere; *hallgatni.* Wagn.

Tenere contrarium, resistere; *ellentállani.* Monm. Comit. Trans. I. 156. an. 1542: Si sciremus, quod aliquod bonum auxilium habere possemus . . . adhuc illi *teneremus* aliquod *contrarium.*

Tenere in culmen, sustinere, tueri; *jó állapotban fentartani.* Han. Mon. Jur. P. I. 145: ecclesia . . . deveniat in manus . . . presbyteri boni, qui divina . . . celebret et *in culmen* illam *teneat.*

Tenere in culmine, incolume servare; *épségben tartani.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 141. an. 1441: muri . . . reparentur et *teneantur in culmine.*

Tenere in liberis expensis, suis sumptibus alere aliquem; *eleséggel és itallal kitartani.* Ger. freihalten. Kronst. III. 434., 441. Chaus venit . . . cum 9 famulis et 9 equis, quos *in liberis tenuimus expensis.*

Tenere in unguem, penitus memoria tenere; *kis ujjában lenni.* Teutsch. Schulord. I. 67. an. 1593. brevia præcepta *in unguem teneant.*

Tenere se ad aliquid, sequi aliquid; *tartani magát valamihez.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 633. an. 1529. ut sciamus, *ad quid nos tenere* debeamus.

Tenere se laudabiliter, honeste vivere; *tisztességesen élni.* Fabr. Urk. 107. an. 1496: Magister civium . . . *laudabiliter se tenuit.*

Tenere vitam, vitam agere; *életet élni.* Prot inq. 185. dicta virgo M. *tenuit* talem *vitam,* quod ab aurora usque ad prandium stabat in choro *ecclesiae.*

1. **Teneri,** alicuius est (Du C.); *köteles, tisztjében áll.* Ger. obliegen. Kass. Prax. I. 34. ille *tenetur* invigilare bono ordini in Domo prætorea Comitatensi I. 33. Physici Comitatus . . . *tenentur* statis temporibus loca gremialia perlustrare, apothecas visitare . . . I. 33. Archivarius Comitatus *tenetur* Archivum fideliter custodire.

2. **Teneri,** debere, (Du C.); *tartozni.* Ger. schulden. Fjp. Szám. p. 9. et passim. Kronst. I. 174.

Tenet cum illo, studet partibus eius, sequitur, favet, stat ab illo, facit cum illo; *vele tart.* Wagn.

Tengerica, æ, Zea (Linn.); *kukuricza.* Ger. Mais. Mako Ecl. p. 18: Semen humo spargunt; *Tengericamque* vocant. Inde venit panis.

Tengumentum, tegumentum; *dunyha.* Arch. Rák. VIII. 312.

Tenimentum, (Du C.) possessio; *birtok.* It. tenimento, tenuta. Ger. Landgut. Fej. II. 330. et nullus eos vel domos prædicti templi de *tenimentis* et possessionibus earum sine iudicio vel iustitia dissassire præsumat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 78. — Star. XVIII. 42. an. 1494.

Tenitorium, alias: *tenutum.* possessio (vel mendum pro: territorium); Ljub. Mon. Sl. II. 228.

1. **Tenor,** (Du C.) sententia, argumentum instrumenti; *foglalat.* Georch. H. T. III. 101. Cf. Paul. Dig. 9, 2, 21 fin. Hermog. Dig. 42, 1, 46.

2. **Tenor,** vox tertia; *magas hang, fennhang* (férfinál). It. tenore. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 262.

Tenorista, æ, voce tertia canens; *tenorista.* It. tenorista. Brezny. 315. A duodecima usque ad primam pingendis literis *Tenorista* non solum proponente, sed eodem informatore dent operam.

Tenosus, 3., lutosus; *sáros, ragadós.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 429: prope quendam locum *tenosum* seu lutosum.

Tensare, æstimare (Du C. securum facere, protegere); *megbecsülni.* Han. Mon. Jur. P. I. 198. *tensetur* ... lucrum honestum de suo labore.

Tensivus, 3., tendens; *feszítő.* Germ. spannend. Argenti 3.

Tenta, (Du C. alias: *Tenca)* piscis fluviatilis; Cyprinus tinca (Linn.); *czompó.* Ger. Schleiche. Gall. tanche. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120. Schläg. 787.

Tentamen, exploratio, examen, tentatio; *vizsgálat.* Ker. Nap. 77.

Tentator, (Du C.) examinator; *kisérlő, vizsgáló.* Ker. Nap. 248.

Tentell, Vect. Ref. C: De ... centum pellibus Damarum vulgo *Tentell,* seu Damvad vocatis.

Tentere, pro: *tendere* ex supino *tentum; végső erejét megfeszíteni.* Arch. Rák. IV. 143. extrema tentantes, extrema *tententes.*

Tentio, (tentione habere), (Du C.) possessio (possidere); *birtok, birtoklás* (birtokában lenni). Pel. Serm. Voluntas, que replebitur divina fruitione; et memoria, que perpetua habebit deum *tentione.* Hiem. 25, o: 26, a; *Tentio* secura. Et hec *tentio* sive hesio a quibusdam nominatur comprehensio, que nihil aliud est, quam deum habere et in seipso tenere. Pasch. 22. n.

Tentipellium, medicamentum ad pellem teneram reddendam, (Du C. medic. quo pellis tenditur); *orczafesték.* Ger. Schminke. Lzb. Cod. Med. III. 502. Cf. Festus p. 364 ed. Müller.

Tentor, usurpator, (Du C. qui tenet); *bitorló.* It. usurpatore. Oláh. Cod. Ep. 423. In rege nihil deesse puto, modo demonstraretur ei via, qua violenti meorum *tentores* cogi possint.

Tentoricola, æ, incola tentorii; *sátorlakó.* Opin. 1810. de domicilatione Zingar. A.

Tentoriparius, i, tabernacularius, qui tentoria conficit; *sátorcsináló.* Ger. Zeltschneider. Fr. Lib. Rt. III. 192. Ad manus magistri Andree *tentoriparii.*

Tentus, 3., (a tenendo) occupatus, possessus; *birt.* Száz. VIII. 693. fodinæ et res per Fuggeros et Thurzones *tentae.*

Tenuicaudatus. 3., tenui cauda præditus; *vékonyfarkú.* Kön. Math. ter. Ért. XIV. V. 403.

Tenuisarius, i, (Du C. tenuiarius) qui dat operam rebus tenuioribus; *vékonyruha szabó.* Batty. Leg. I. 450: *Tenuisarius* erat sartor, qui tenuina conficiebat vestimenta. Cf. *Tenuiarius* Inscr. Grut. 650, 8; 1111, 7; Inscr. Gud. 200, 1.

Tenuinus, 3., tenuis. V. s. *Tenuisarius; vékony.*

Tenumentum, V. *Tenimentum.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 109. sex generaciones cum *tenumentis* earum, quos ad iurisdicionem volumus pertinere.

Tenura, æ, (Du C.); *hűbéri függés.* Uj. Magy. Muz. III. 200. Omnes barones qui fundaverunt abbatias, unde habent certas regum Anglie vel antiquam *tenuram,* habeant earum custodiam.

Tenuta, æ, (Du C. al. s.) possessio; *földbirtok, terület.* Fej. VIII. 2. 179. calcata reverencia s. matris Ecclesie ipsa in excommunicatione et *tenuta* sua in interdicto existentibus. Dip. Reip. Rag. 348.

Tenutarius, i, (Du C.) possessor vel cui tenutarum seu possessionum cura incumbit; *birtokos, birtokfelügyelő.* An. Sc. I. 153. II. 99. an. 1441: Civitatis Kesmark *tenutarius.* Fej. X. 2. 95.

1. **Tenutum,** alias: tenimentum a tenere, possessio; *terület, földbirtokrész.* Rum.: cinut. Száz. XXII. 754. Kass. P. P. I. 326.

2. **Tenutum,** potestas, iurisdictio; *törvényhatóság.* Batty. Leg. III. 79. an. 1309.

Tenutus, 3., continens, complectens. V. s. *Vastellum; tartalmazó.*

Tenuus, 3., tener; *gyönge.* It. tenero. Georg. Sirm. I. 45. domina nempe erat *tenua,* corruit post verberacionem.

Teotomeus, teutonus; *német.* Kandra Reg. 106.

Teotonicus, 3., *Teutonicus* 3., *Theotonisus.* Ap. script. class. Teutonici sunt Germani, ap. Anonym. ii, qui Hung. *németek* appellantur. Anonym. Gest. Hung.

Tephnia, alias: Tephria, marmoris genus coloris cinericei, (a *τέφρα); hamuszinü márvány.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 169. Cf. *Tephrias* Plin. 36, 7, 11.

Tepiditas, (Du C.) tepor; *langyosság, közönyösség.* It. tiepidità, tiepidezza. Ger. Lauheit. Rák. Ön. 39. Fej. X. I. 153. Que si.. feceritis, bene quidem, alioquin omne dampnum, quod nobis exinde in hac parte eveniret, reputabimus per vos et vestram *tepiditatem* nobis fore factum evenisse, quod tandem super vos et de bonis vestris resarciri et reparari faciemus Incunctanter.

Tepidus, piger, languidus, (Du C. dubius animi); *lanyha, léha.* Rák. Ön. 200.

Tepsia, æ, sartago; *tepsi.* Tör. Tár. 1887. p. 388.

Terangularis, triangulus; *háromszögű.* Cod. Dipl. And. V. III. p. 209: pervenitur ad tres metas *terangulares.*

Teraticum, (Du C. *terraticum)* idem quod Terragium, quod a colonis exigitur nomine terræ et agri; *földadó.* Kuk. Jura. I. 140. an. 1375; *locatarii* deberent abiicere pro *teratico* ... villarum ... ducatum ... auri.

Teraza, æ, solarium; *erkély.* Ger. Terasse. Ljub. Mon. Sl. V. 249. an. 1334.

Tercarolus, i, V. *Terzarolus.* Ljub. Mon. Sl. I. 408: armetur apud illam galeam, que debet armari pro ambaxatoribus ... una alia galea pro nostro honore, ita quod sint ambe armate ad *tercarolum.*

Tercella, pannus bilix; *két nyüstös vászon* (vitorla). It. terlici. Ger. Zwillich. Tör. Tár. 1887. p. 385. egy zöld *tercella* szoknya.

Terciario, tertio; *harmadizben.* Georg. Sirm. 1., 67. Et secundo super carbones fecerunt.. et *terciario* admodum.

Tercz, fors. idem quod triennis; *háromfüvű, háromtermésü.* Vect. Ref. B. 2. De singulis invencis *Tercz* vocatis.

Terczenel, Taffata Hispanica; *Spanyol tafota.* Vect. Ref. D. et. D. 2: Petia *Terczenel* cum floribus alias: Taffata Hispanica dicta.

Terczenella, æ, (Du C. terza, crines intexti. Gall. tresse. It. treccia) materia auro texta; *az aranyczafrangból való.* Thök. Diar. II. 333. Czaffragh novum Hungaricæ formæ, nigrum, ex materia auro texta seu *terczenella* dicta, floribus parvis argento pictis ornatum cum subductura cœrulea.

Terczenuella, æ, V. *Terczenel* V. *Pannus Hollandicus.*

Terebellum, parva terebra; *kis fúró.* Faber. Jur. Met. 58. Quisquis absque prævia concernentis Judicis montani venia laborem montanisticum exercet, seu id faciat fodiendo, aut medio pulveris pyrii, aut *terebelli* montani, per dominum fundi ultro depelli potest. Arch. Rák. VIII. 339. Novem *terebella* nova sine manubrio.

Terebentina, æ, resina terebinthina; *terpentin.* Szentiv. Cur. Misc. 329. Sic etiam si spiritui vini, oleum *Terebentinae* instillaveris, statim efervescet.

Terebinthus, V. *Terebintina.* Kecsk. Ötv. 178.

Terez hans emin, *tengernagy, a hajók és hajófelszerelések főfelügyelője.* Tör. Tár. 1892. p. 433. *Terez hans emin,* præfectus supremus arsenalis seu armamentarii per mare ac inspector navium, triremum, ac galearum, arma ad navesque pertinentia curans.

Tergaversus, terga vertendo; *hátrálva.* Tör. Tár. 1892. p. 77. *tergaversus* usque ad prædictam civitatem devenisse cum magno pudore.

Tergiversator, (DuC. deceptor; *csaló).* Fin. *késlekedő.* Szék. Okl. II. 96. nuncios mitterent *tergiversatores.* Cf. Gell. 11, 7, 9; Arnob. 7, 247.

Tergo depravare, flagellare; *verni.* Ak. Ért. 1896. nov. 595.

Tergorare se, tergum in cœno volutare; *sárban henteregni.* Sim. 104. C. 3: Porcus ... invento putrido cœno mox lætus insilit ac *tergorat* se. Cf. Plin. 8, 52, 78.

Tergovatius, i, teloniator; *vámszedő.* Vjestnik II. 75. an. 1340 si quis percusserit *tergovatios* ... cadat ad pœnam.

Tergovina, æ, pecunia, quæ redit e mercibus vendendis, venditis (a Croatico *trgovina:* vásáros eladóktól fizetendő *vásárpénz,* russ.: torgovina, szerb: trgovina, slav.: trhovina. Tör. Tár. 1893. p. 4. Száz. XXIV. 208. Kuk. Jura. I. 177. Luc. Regn. Dalm. 214.

Terida, æ, alias: *Tarida,* V. *Terita.* Ljub. Mon. Sl. II. 52.

Terigena, æ, *inquilinus; zsellér, földönlakó.* Benkő. Im. Nat. Sic. 84. fuisse olim quoque non Primoribus modo numerosos sed et primipilis non paucis Subditos (Jobbag) ac Inquilinos (Sellér), qui etiam *Terigenae* hung. *Földönlakók* audiebant.

Terita, (Du C.) navis onerariæ species. Diez. it. tarida (terida) sp. pg. ein Fahrzeug, Lastschiff. Das it. Wort hat seine Heimath in Genua. (Alb. Mussatus: ac inter eas onerarias naves una Venetorum miræ proceritatis quam *teretem* vocant) Auf ägiptisch-arabisch heisst «taridach» ein besonders zum Transport von Pferden bestimmtes Fahrzeug; *teherhajó.* S. de Kz. II. 4., 5. regno Dalmaticæ conquistato galeas, naves et *teritas* cum Venetis solidavit.

Terlink? Fjp. Szám. p. 190 et passim dedimus ... pro *Terlink* pannorum.

Terma, vulgo: tarmos, termes, turmius (Du C. tarmus) vermes in ossibus; *szú.* Ger. Made. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Termilium, panicum miliaceum (Linn.); *lükött.* (Schläg.) 1000. Cod. Tel. I. 261. tres cubulos *termiliorum.*

Terminalis locus, locus in limitibus situs; *véghely*. Pesty. Ször. II. 627.

Terminaliter, in propriis terminis; *saját néven*. Batty. Leg. III. 633. an. 1498: præsentem aliquam personam *terminaliter* nominare.

Terminare, decernere (Du C. al. s.); *határozni*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 75. an. 1421: *terminavimus* . . . acceptare.

1. **Terminarius,** i, (Du C. Terminarii) qui aliquod tenementum ad terminum seu annorum spatium definitum possidet; *valami birtokot bizonyos határidőre biró*. Pázm. Dial. 333.

2. **Terminarius,** 3., (Du C.) ad terminum definitus; *határidőhöz kötött*. Urk. Sieb. II. 296. an. 1367. ad nostram *terminariam* legitimam requisitionem.

Terminatio, sententia (Du C. al. s.); *határozat*. Ljub. Mon. Sl. XVII. 35. an. 1420: *terminationem* . . . exequi debeat.

Terminativus, 3., qui terminat, definitivus; *meghatározó*. It. terminativo. Ger. begrenzend. Pázm. Dial. 107.

Termini assumptor, persona, quæ insinuat diem dictum; *a határidő bejelentésére küldött egyén*. Hajnik. Perjog. 240.

Termini marcales, *kutatói, turzó határkövek*. Faber. Jur. Met. 98. Termini marcales lingua montanistica adpellantur *Schurf-Steine*, Schurf-Pflöcke, eorum collatio Verlochsteinern, Verflöcken, mensurare Verschienern, Verschürfen.

Terminus, (Du C. 4. certa, constituta dies) præfinitum tempus; *határnap*. Tistzb. Ir.

Terminus causæ, Terminus judiciorum celebrandorum, tempus præfixum celebrandis Judiciis. Georch. H. T. IX. 224. Innét eredett aztán az, hogy mivel minden időszakaszban más-más szakaszsza volt a pernek is és mind egyikben végét kellett neki szakasztani, mintegy Synechdoche beszéd módján a törvénykezésre kiszabott és akkorban nyolczadosnak neveztetett időszakaszt *(Terminus celebrandorum Judiciorum)* perszakasznak *(Terminus Causæ)* vagy Terminus Juris nevezték a későbbiek.

Terminus technicus, vocabulum artis, ab artificibus usitatum; *műszó*. Ger. Kunstwort. Carlow. Log. Præf. *Terminos technicos,* usu diuturno receptos, retinui.

Termopolium, thermopolium, ubi potus ex fabis arabicis confectus venditur; *kávéház*. Reg. Turm. Præt. 13. nemo Prætorianorum coram Extraneis eo minus in *Termopoliis* (Kaffeehäusern) aliisque consortiis quidquam disserat . . .

Ternaria, æ, officium Venetiis, in quo vectigal pro oleo inferendo desumebatur; *vámház*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: officiales *ternarie* faciant extimare oleum.

1. **Ternarius,** 3., terni; *hármas*. It. ternario, ternaro. Fabó. Monm. Evang. II. 311. ordinationibus regiis . . . intimatis, post reiteratas *ternarias* etiam judiciarias inhibitiones . . . Cf. Colum. 11, 2, 28.

2. **Ternarius,** i, officialis ternariæ, V. *Ternaria; vámhivatalnok*. Ljub. Mon. Sl. II. 264: denarii auferebantur propter fraudes . . . *ternariorum*.

Teroptimus, 3., optimus; *legeslegjobb*. Ger. allerbest. Cod. Ep. Pet. Páz. 1., 49. Deus *teroptimus* faxit.

Terpentina, æ, resina terebinthina; *terpentin*. Vect. Ref. 02: De centenario *Terpentinae*. Fr. Lib. Rat. I. 101. pro emptione *terpentine*.

Terpentinum, (Du C.) oleum ex Therebinthina resina (Ger. Terpentin); *terpentin olaj*. Pel. Serm. Dicunt medici, quod oleum *terpentinum* inter unguenta paralysi convenientia tenet principatum. Aest. 55, t.

Terpientissime, maxima religione; *nagyon kegyesen*. Ac. Com. Sopr. p. 15: Scimus . . . Suam Majestatem . . . tranquillationi procellarum . . . animi vires *terpientissime* intendere.

Terra arabilis, iugera sationis; *szántó föld*. Ger. Ackerland. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 55. penes aliquas *terras arabiles* sunt due mete terree.

Terra firma, terra continens; *szilárd, száraz föld*. Wagn.

Terra fullonia, terra fullonica; *kalló föld*. Ger. Walkerde. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 56. 2-dam Terram porcellanam . . . Picem, Turfam, Lythrantraces, *Terram Fulloniam* etc.

Terra fulonum, V. *Terra fullonia*. Faber. Jur. Met. 35. tam ad mineralia, quæ species metallorum sunt, quam ad alias minerarum et fossilium species: ut Salia, terras, bitumina; ita in Anglia, *terra Fullonum,* Saxonia Porcellana.

Terra gotta, terra cocta; (ab. it. terracotta). *égetett föld* (Pallas) Wallaszky 426.

Terra indominicata, terra allodialis V. *Terra Salica; hűbéradómentes föld*. Pfahl. Jus. Georg. LVI. Domini omnes fere agros servos inter distribuerint, prataque solum, in quibus ministeriales infimi generis Lixæ pecora illorum pascebant, paucis cum agris per mancipia immediate pro necessitate domestica cultis reservaverint adeoque etiam *terrarum indominicatarum* seu *salicarum,* quas *Allodiales, Allodiaturas* vocamus, a terris colonicalibus (dominicatis) secretio serius acciderit.

Terra Lemnia, rubrica Lemnia, sphragis; *pecsétagyag*. Ger. Fettthon, Siegelerde. Verancs. IV. 57. De *bolo Armeno, terra sigillata* sive *Lemnia* non est quod labores. Dives his revertar, si revertar sospes.

Terra litigiosa, liti obnoxia terra; *peres föld*. Pesty Ször. III. 310.

Terra miseriæ, V. *Caminus ignis*.

Terra porcellana, terra porcellanica, terra murrhina; *porczellán*. Greg. Aesth. 89. Superficies et loca, quibus tabulæ pictæ figuntur, sunt tapetes, parietes, vitrum, *terra porcellana*.

Terra salica; *uri birtok*. Pfahl. Jus. Georg. XVII. tum etiam Domini nolebant omnes inter servos distribuere, integraque latifundia sibi retinebant, *terra salica,* indominicata, Dominia (Tafelgüter, Saalgüter, Herrnland) vocata, quæ servorum opera gratuita fere excolebantur.

Terra sancta, Palæstina sic dicta ab undecimo ecclesiæ sæculo (Du C.); *szentföld*. S. de Kz. Chr. II. 4., 11: Iste (sc. Andreas) etiam *terram sanctam* visitavit.

Terra sigillata, V. *Terra Lemnia*. Arch. Rák. VIII. 344. Cantharus ex *terra sigillata*.

Terra soda, terra sterilis, V *Sodus*.

Terra sodata, ab. It. sodare, incultus; terra inculta; *miveletlen föld*. Ger. Brachfeld. It. sodivo terreno. Star. XVIII. 23. an. 1466.

Terra tabulata, tela tabulata; *sima szövet*. Tör. Tár. 1887. p. 175.

Terra Tripolitana, materia, qua oleo permixta et corio vel panno illita ad aurum et argentum poliendum utebantur; *trippely*. It. tripolo. Ger. Tripel. Kecsk. Ötv. 179.

Terra virginea; *szüz föld*. Szentiv. Cur. Misc. 225. Si terram e profundissima specu effodias, quæ nullam unquam culturam subiit, nulla humana industria semina suscepit *(terram virgineam* vocant) eamque idoneo vase conditam, congruo tempore noctu diuque libero aëri exponas, sponte illa producet herbas.

Terra Zek; *Székföld*. Ger. Széklerland. Szék. Okl. I. 5.

Terræ commendare, pro; sepelire; *eltemetni*. S. de Kz. Chr. I. 2, 4: Cuwem Capitaneum . . . solemniter *terrae commendarunt*.

Terræ filius; *fattyú gyermek*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 141. *Terrae filius*. In eos, quorum genus incertum est.

Terrænascens, quod terra procreat; *földi termény*. Pel. Pom. L. XI. P. I. c. 7. (Cognovit Maria naturam) omnium herbarum . . . et breviter omnium *terraenascentium*.

Terragialis, ad terragium pertinens; *földváltságra, földvámra, földbérre vonatkozó*. Kass. Jur. Civ. 1, 87. Ad regulationem Præstationum Promontorialium et *Terragialium* . . . Ut præstationes Titulo Juris *Terragialis* utpote Census ab Agris et Pratis Dominio obvenientes . . . dependantur.

Terragium, (Du C.) census agrarius; præstatio, quæ domino terræ persolvitur; *földbér, uradó*. Pfahl. Jus. Georg. LXVII. Porro Scultetus de censu agrario (seu *Terragio)* per Colonos præstando et per ipsum colligendo sextam tenuit partem. Száz. XXIV. 39. Schwart. Scult. 82. Georch. H. T. IV. 237. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 191. Samb. Tyrn. An. Sc. 1, 81. an 1258: aurum pro *terragio* solvunt.

Terrago, inis, V. *Terragium*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 282. Salvo tamen jure dominy sibi reservato, ut ibi dictus Leustachius vel dyonisius frater onus vel officiales eiusdem *terraginis* vel collectam Regiam, si que indicta fuerit, eisdem tanquam domino terræ persolvant.

Terralia, orum, agger terreus (Du C. Terrale 2.); *földi anyagból készült árok*. Ljub. Mon. Sl. IX. 201. an. 1411. fortificare procuretis . . . de *terraliis* et aliter.

Terrenascens V. *Terraenascens*. Pel. Sermo. Per semina totus mundus regeneratur et renovatur continue: ut patet in *terrenascentibus* herbis, floribus et fructibus. Hiem, 40. y.

Terram videre, labori finem imponere; *parton vagyok*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 122. *Terram video*. Ab eo dici potest, qui alicuius molesti laboris finem est assecutus.

Terranus, 3., i, eiusdem terræ incola; (Du C. *Terraneus); földi*. Fej. VIII. 1. 247. sigillo comitis et *terranorum* facimus communiri.

Terraqueus, ex terra et aqua mixtus;

föld és vízből álló. Vern. Met. II. 214. Nunc de atmosphæra globum *terraqueum* ambiente sollicita, aëris elaterem et gravitatem metitur.

Terraticum, (Du C.) tributum, quod a colonis exigitur nomine terræ et agri, quem colunt; *földadó.* It. *terratico.* V. s. *Quartum.* Rač. Mon. Sl. VII. 31. init. sæculi XI. Emi tres pecias terræ ... sine *terratico* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. tradidimus cœnobio ... omnem *terraticum,* quod possedit pater noster.

Terrefacere, terrorem inferre, terrere; *ijeszteni.* Wagn.

1. **Terrenum,** terra, materia terræ (Du C. fundus, solum) V. s. *Spaltum; földanyag.*

2. **Terrenum,** (Du C) fundus, solum; *föld, szántóföld.* It. terreno. Gall. Terrain. Kass. Prax. I. 33. *terrenum* quodpiam dimensurare intendit.

Terrestrale dominium, fundi, prædii dominium; *földes uraság.* Ger. Gutsherrschaft. Kass. Jur. Civ. I. 36. et quibusvis reclamationibus contra vim, potentiam et involationes *Terrestralis Dominii* T. positis dicta Communitas in exercitio eorundem Jurium turbata et impedita exstiterit.

Terrestralis iurisdictio, domini directi iurisdictio; *földesúri joghatóság.* Ker. Nap. 47.

Terrestreitas, (Du C.) natura terrestris; *földtermészet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 180. quia oleum *terrestreitatem* humido valde alligatam habet, vi humidi igitur exstinguit Gagatis ignem, vi *terrestreitatis* eidem resistit.

Terrestres, olim terreni dicti, qui curru vel equo iter faciebant; *szárazföldön utazó.* Batty. Leg. T. II. 303. an. 1216: ibidem *terrestres* ... tempore lutoso ... possunt transire.

Terrigena, æ, (Du C.) indigena; *hazafi, földi.* Száz. XIII. 27. XXIX. 837. Fej. X. 4. 148. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 184.

Terrigenus, 3., in hac terra genitus; *földi.* Batty. Leg. T. II. 68: Nobilibus *terrigenis* et advenis. Szék. Okl. II. 175.

Terriloquium, disceptatio de terra; *a földek ügyében való értekezés.* Urk. Sieb. II. 364. an. 1371. petimus et consulimus, ut vestra *terriloquia* non alias quam in civitate in loco convenienti et solito expleantur.

Terrineus, 3., (Du C.) terreus; Cf. *Terrureus; vert falakból épült ház.* Star. XVII. 61. an. 1516. domum ... *terrineam* et tegulatam tantum.

Territoria, æ, territorium, prædium; *terület, birtok.* Száz. XI. 686. Metales *territoriarum* inter Dévény ... Récse.

Terrucina, æ, clavis interioribus domus inserviens; *belől való kulcs.* Schläg. 1075.

Terrula, æ, dem. ad terram (Du C) agellus; *földecske.* Rač. Mon. Sl. VII. 92. an. 1072. Star. XIX. 90. an. 1072. ad *terrulam* ecclesiæ. Cf. Cod. Justin. 10, 15, 1; ib. 11, 24, 6; Prisc. p. 615. P.

Terrureus, 3., idem quod *Terrineus* q. v. Star. XVIII. 46. an. 1496 domum *terruream,* soleratam et tectatam.

Tertia, nota non sufficientis progressus in disciplinis ac moribus. *elégtelen.* V. *Secunda.* Jókai Mire Megv. I. 65. Kősziv. I. 113.

Tertialitas, tertia pars; *harmadrész.* Jogt. Eml. T. p. 1. 4. duodecim Jurati eligantur, quorum *tertialitas* de senioribus, *Dualitas* vero ex communitate ... constituantur ad discernendas ... causas. Kass. Jur. Civ. I. 245. Tör. Tár. IX. 180. Arch. Rák. VIII. 69. Kelem. Instr. Jur. Pr. III. 248.

Tertiannita, æ, alumnus theologiæ *tertii* anni; *harmadéves papnövendék.* Passim.

Tertianus, i, gymnasii tertiæ classis alumnus. V. s. *Primanus; harmadik osztályú tanuló.*

Tertiare, (Du C. 2.) tertio facere, iterare; *harmadszor tenni, szántani.* It. terzare. Oszterh. 22. Mox. cum defloruere vites, opus iteratur, *tertiatur* vero Augusto. Cf. Colum. 2, 4, 8; ib. 4; Pallad. Sept. 1, 1.

Tertiaria, æ, (Du C.) vectigalis aut tributi species; *harmad (adó).* Ljub Mon. Sl. IV. 465. an. 1402: bannorum iura, *tertiarias,* sententias et condemnationes.

Tertiariæ, (Du C. 5. Tertiaria) sorores tertii ordinis sanctæ Elisabethæ, quæ votis tantum simplicibus adstringuntur; *harmadrendű szerzetesnők,* Tör. Tár. XIII. 62.

Tertiarii, (Du C. Tertiarius 1.) Tertiariorum ordo pertinet ad ordines Mendicantium, quorum Franciscus Assissi auctor est, alias vocatur: tertius ordo de pœnitentia. Cher. Jus. Eccl. II. 56. Idem evenit cum Ordine *Tertiariorum* nec non Eremitis ac Anachoretis 24. Febr. 1782.

Tertio se, (hungarismus) cum duobus, quorum tertius ipse est; *harmadmagával.* Batty. Leg. II. 373. an. 1242. Plebano vero dant unam marcam, et cum advenisset *tertio se* dent prandium. Doc. Tam. Soos. Sec. 14.

Tertiogenitus, (Du C.) tertius filius; *harmadszülött.* Ger. Drittgeborene. Kat. Hist. IX. 160. Ludovicum, Hungariæ regis Caroli *tertiogenitum.*

Tertuosus, 3., teres; *sima, csiszolt.* Tör. Tár. XX. 179. Duo scipiones *tertuosi.*

Teruncíolus, demin. ex *teruncius: filléreeske.* Cod. evang. T. I. p. 206: si ... Papa excedendum esset, ne *terunciolum* quidem pro viatico mecum efferre possem.

Terzarolus, i, (Du C.) minus velum; *kisebb vitorla.* It. terzuola. Ljub. Mon. Sl. XI. 229. an. 1346: galea ... armetur et forniatur tota ad *terzarolum.*

Tesinka, species sclopeti. Arch. Rák. VIII. 330. Præterea duo aly Sclopi vulgo *Tesinka.*

Teskere, (arab. *tedskereh,* ex *dsakar,* memorare.) literæ ad fidem faciendam datæ; *bizonyitvány.* Tract. Comm. 3. acceptisque a Teloniorum Præfectis singraphis vulgo *Teskere* dictis.

Tessaria, æ, præstatio agraria (a gr. *τέσσαρα*) (Du C. Tessara); *földadó neme.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 21. Insuper Imperiali auctoritate nostra per omnem ejusdem Ecclesie Abbaciam *tessariam* omnimodis fieri prohibemus.

Tesselatus, 3., (Du C.) tessellis seu lignis quadratis distinctus; *rakatos, mozaik* (padlat Finály). Száz. XVII. 768. A padlózat az új stylnak megfelelően csaknem mindenütt mozaik, másutt földviaszszal összeégetett kőből van. *Tesselata* et *vermiculata*; nonnulla encaustica. Pár. Páp. Cf. Suet. Cæs. 49.

Tessera, *(Ad tesseram)* fides; ad tesseram bibere, sua fide bibere, quod ad diem solvatur; *rovás, kréta.* It. a conto. Germ. Borg. Credit. Verancs. XI. 202 neve etiam bibant *ad tesseram,* nisi quæ subito persolvetur.

Tesseri faczi, rationista; *számtartó.* I. Rák. Gy. 605. tesseri faczi = rationista. (Kir. pecsét stb.)

Testa, æ, (Du C.) caput; *fej.* It. testa. Ljub. Mon. Sl. IV. 196 an. 1383: *testa coronata.*

Testabiliter, testamento; *végrendeletileg.* An. Sc. II. 78. an. 1496: *testabiliter* nobis delegavit ... quod ... matri ... vas vini daremus.

Testamentalis, ad testamentum pertinens; *végrendeleti.* Cod. Dip. Arp. V. 72. Tör. Tár. 1893. p. 2.

Testamentaliter, (Du C.) per testamentum; *végrendeletileg.* Tör Tár. VI. 46. Száz. XV. 308. Cod. Dip. Brüss. II. 172.

Testamentarius, (Du C.) executor testamenti. V. s. *Dativus* 1. *testamentumos úr.* Mon. Com. Trans. II. 386. an. 1371. *Testamentarii* sacræ olim electæ Majestatis Hungariæ. Art. Diæt. Pos. 93. Cf. Ulp. Dig. 28, 5, 9; ib. 29, 6, 1; 31, 1, 3 fin.

Testamentarius in adjectivo, cui quid testamento relinquitur; *végső rendelésben hagyott.* Szirm. Glos. 187.

Testamentarius in substantivo, executor testamenti; *a végrendelet véghezvivője, végrehajtója.* Szirm. Gloss. 187.

Testamentum activum, quod adhuc a vigente confectum est; *tehetséggel készült végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum conditionatum, conditione nixum test.; *feltételes végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum destitutum, morte aut repudiatione heredum neglectum test.; *elhagyatott végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum ex defectu activitatis testandi, ab incapaci testandi factum; *hatalmát haladó végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum ex defectu solennitatis extrinsecæ, cui deest præscripta ratio, forma; *törvényes rendtartásban fogyatkozó végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum inactivum, robore, vi carens test.; *foganatlan végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum inofficiosum, V. *Inofficiosum testamentum. szülői indulatot levetkőztető végrendelet.* lieblose Willensordnung. Törvt. Msz.

Testamentum in procinctu, ab in bellum ituro confectum; *hadi zajban tett végrendelet.* Törvt. Msz.

Testamentum nuncupativum, *élőszóval tett végrendelet.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. IV. §. 1: Declaratio edi potest vel viva voce coram adhibitis testibus et vocatur *testamentum nuncupativum.* Jogt. Eml. II. 2. p. 62.

Testamentum principale, testamentum prima vice factum; *derék végrendelet.* Georch. H. T. II. 325. ha későbben Pétert egészlin kihagyván, Pált rendelné helyette örökösnek: már ez nem volna toldalék, hanem derék *(principale)* intézet.

Testamentum privilegiatum, seu

minus solemne; *kevésbbé ünnepélyes végrendelet.* Opin. P. II. de ordine Jud. Sec. IV. §. 1: Testamentum, si ad formam externam modumque conficiendi plura per leges requisita præscribantur, est *solemne*, cuius vero pauciora sunt requisita, *Privilegiatum* dicitur seu minus *solemne.*

Testamentum proprie tale, testamentum prima vice factum; *derék intézet, végrendelet.* Georch. Ért. 178. neveztetik az a rendelés, a mely előbb tétetik; *toldaléknak (codicillus)* pedig az, a mi a már tett derék intézethez annak némely részben való változtatásával vagy hozzáadással de sarkalatos valósága felforgatása nélkül későbben hozzátoldatik. Georch. Ért. 184.

Testanitæ, crustis obducta carnibus farta placenta, artocreas; *héjakkal béfedett husos bélesek.* Comen. 64.

Testatius, Comparativus ad adverbium: testate, certius; *bizonyosabb, nagyobb bizonyitékkal biró,* Tör. Tár. 1881. p. 325.

Testatorius, 3., ad testatorem pertinens, testarius (Du C. tantum: testatoria littera); *végrendeleti.* Cod. Dip. And. I. 57., 64. in ultima et *testatoria* voluntate sua.

Testavangelium, evangelium testimonio adhibitum; *tanúvallomás alkalmával használt evangyeliom.* Ljub. Mon. Sl. I. 336. an. 1322: sancta cruce, reliquiis et *testavangeliis* . . . in medio palacii . . . positis.

Testimonia accipere, audire, interrogare testes; *tanúkat kihallgatni.* Kronst. II. 356: domino . . . misso, ut in causa quadam *testimonia acciperet.*

Testimoniales, scripta testificatio, literæ in testimonium datæ; *bizonyságlevél, bizonyitvány, tanúlevél.* Arch. Rák. VIII. 308. Cf. Cod. Theod. 11, 20, 12.

Testimoniales absolutionales, litteræ absolutionem continentes; *felmentő bizonyitvány.* Kov. Form. St. CIII. *Testimoniales absolutionales* super restitutione rerum paraphernalium et litterarum.

Testimoniales authenticæ, (litt.) testimonium authenticum continentes; *hiteles bizonyitvány.* Kov. Form. St. CLXII. *Testimoniales Authenticae* super Admonitione introserta peracta. — *Testimoniales Authenticae* super revocatione Contradictionis Statutioni oppositæ emanatæ.

Testimoniales cæhales, (litt.) testimonium a ceha editum; *czéhbizonyitvány.* Kov. Form. St. CLXII. *Aliae testimoniales Natales, Testimoniales Caehales,* dum quis ex Tyrocinio in sodalitium artis cuiuspiam promovetur.

Testimoniales natales, natalem diem testantes. Text. v. s. *Testimoniales Caehales*; *születési bizonyitvány.* Ger. Geburtsschein.

Testimoniales recognitionales, (litt.) declarationem continentes; *elismerő bizonyitvány, elismervény.* Kov. Form. St. CLXIII. *Testimoniales Recognitionales* super non inventis penes Mandatum Requisitorium quæsitis Litteris.

Testimoniales recommendationales, (litt.) testimonium commendationem continens; *ajánló levél.* Kov. Form. St. CLXI. *Testimoniales Recommendationales* Aulæ Servitori migranti emanatæ.

Testimoniales reexecutionales, (litt.) quibus testatur actus recuperandi; *a visszafoglalásról szóló bizonyitvány.* Kov. Form. St. CLXV. *Testimoniales* penes Mandatum Relaxatorio Reexecutorium *Reexecutionales.*

Testimoniales super concivilitate, testimonium de civitate donato; *polgárlevél.* Ger. Bürgerzettel. Kov. Form. St. CLXIII. *Testimoniales* super *Concivilitate* vulgo (Burger Zettel) extradari solitæ.

Testimonialis productio, productio testium; *tanúállitás.* Soos. Mon.

Testis classicus, nulli dubio subiectus testis; *minden kifogáson alól álló tanu.* Törvt. Msz.

Testis exceptione maior, idem qui *Testis classicus.* Törvt. Msz.

Testis instrumentalis, literarum monumentis subscriptus testis; *a levélbe bizonyságul aláirt tanú.* Georch. H. T. IV. 128.

Testis obstativus pugnans, V. *Obstativus; ellenkező egyes tanu.* Törvt. Msz.

Testis passionatus, testis vehemens; *indulatos tanu.* Törvt. Msz.

Testis simultaneus, testis, qui unā adest; *együtt jelenlevő tanu.* Törvt. Msz.

Testis singularis cumulativus conspirans, V. *Singulares singularitate cumulativa; összeférő egyes tanu.* Törvt. Msz.

Testis singularis diversificativus, V. *Singularis diversificativa, különböző egyes tanu.* Törvt. Msz.

Testis spirans, testis consentaneus: *összeférő egyes tanu.* Törvt. Msz.

Testis subornatus, pecuniā conductus, corruptus testis; *bérlett, megvesztegetett tanu.* Törvt. Msz.

Testivus, 3., ad testem pertinens; *tanú...* Cod. Dip. And. I. 578., 632.

Testudinare, tegere; *födni.* Kronst. II. 286.

Testudinarius, 3., testudine munitus; *ives.* Kronst. III. 487: pro reparatione pontis *testudinarii.*

Testudinatus, 3., concameratus, confornicatus; *boltozott,* Ger. gewölbt. Verancs. III. 362. Hi autem bezestani sunt porticus quadratæ, sed in plures *testudinatas* cryptas, pilis crassioribus quamquam minuto lapide structis sustentatas distinctæque. Cf. Colum. 12, 15; Vitruv. 2, 1 med. Ib. 6, 3.

Testudo, inis, horreum, taberna (Du C. al. s.); *bolt, tárház.* Gewölb. Quel. Sieb. I. 341. an. 1501. dedit ex sua *testudine,* in qua merces suas retinere solet.

Testus, us, maxilla balænæ in radios fissa; *halcsont.* It. osso di balena. Germ. Fischbein. Hist. Nat. 39. quas omnes superat Mysticetus plurimum laminis suis corneis in maxilla superiore dentium loco sitis e *testu* seu *costa sartoria,* et adipe.

Tethagramaton, (Du C. Tetragrammaton); *négy betűből álló.* Andr. Pan. 12. Octavum nomen (dei) est *Tethagramaton* i. e. nomen quatuor literarum, Scribitur enim nomen Dei apud Hebræos quatuor litteris, quæ *ineffabile* significant vel pronunciant nomen Dei.

Tetiderunt, iaculando attigerunt; *találták.* Georg. Sirm. 1., 378. Et interim, quod castra metati fuerant duces sub proxime meniam Pestiensem et unum ducem de una basta cum pixide sagitan (tes) sub tentoriam suam *tetiderunt* eum et mox exalavit de mundo.

Tetraditæ, Hæretici, qui die Paschatis quoque, ut die Mercurii, cibis abstinebant et disputabant S. Trinitatem e quatuor personis constare; *négyeskedő tévelygők.* Nagy. Hier.

Tetrachotomia, divisio quatuor membrorum; *négytagú felosztás.* Carlow. Log. 158.

Tetrapodus, 3., (pro: tetrapus) quatuor pedes habens; *négylábú.* It. quadrupede. Gall. tetrapode. Ger. vierfüssig. Hist. Nat. 54. Ranæ corpore *tetrapodo* nudo absque cauda sunt.

Tetrimere, V. s. *Gratitare; kacsogni.*

Tetrogrammaton, V. *Tethagramaton.* Vern. Met. II. 426. Hinc etiam nomen illud *tetrogrammaton* Jehova.

Teulunium, pro: *telonium.* Eszt. Okm. p. 35. (Decr. Andreæ 1291.) cum *teulunio* seu tributo.

Teutonicalis, germanus; *német.* Tör. Tár. 1891. p. 290.

Teutonice, germanice; *németül.* Fej. VII. 236.

Teutonici ordinis Equites, (Du C. Teutonicus ordo militaris); *német keresztes vitézek.* Cher. Jus. Eccl. I. 297. Huc spectant etiam *Equites ordinis Teutonici,* qui occasione oppugnationis urbis Acræ e nobilitate germanica orti sunt; hi equites e Palæstina Venetiis sedem fixerunt, inde in Borussiam profecti, eam subiugarunt.

Texara, æ, tessera: sors (Du C. al. s.); *sorsolás.* Ljub. Mon. Sl. XII. 289. an. 1419: mandetur advocatoribus... quod unus eorum *per texaram.*

Texens, textor; *szövő.* Corp. Gram. 427.

Texera, æ, tessera (de tertia texera = milites qui subsunt tertiæ electioni); *sors, sorsolás.* Ljub. Mon. Sl. I. 189.

Text antiqua, V. *Parangon; minta.* Catal Libr. S. Ivanics II. Ipsi characteres gothici et typi sunt satis pingues, quos ratione quantitatis referas ad eam classem typorum, quæ hodie a Typographis *Text antiqua* item Parangon antiqua appellatur.

Texta, fascia capitis; *párta.* Kopfband, Jungfernkranz. Schläg. 1187.

Textor ligularius, limbolarius; *pántlika szövő.* Ger. Posamentirer. Pár. Páp. Pest. Vár. Levt.

Textor telæ, lintearius, linteo; *takács.* Ger. Leinweber. Tab. Conscr.

Textor tibialium, qui tibialia acu contexit; *harisnyakötő.* Strumpfstricker. Pest. Vár. Levt. Tab. Conscr.

Textualiter, ad verbum, ad litteram; *szöveg-, szószerint.* Pel. Prol. Serm. de Tempore: Textus Evangeliorum . . . inservit pro plebis devotione, quæ exposcit Evangelium *textualiter* auscultare.

Tezaurisare, (Du C. Thesaurizare) thesaurum parare; *kincset gyűjteni.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 360 et unusquilibet tesauros sibi debet in celis *tezaurisare.*

Thabarnicorum magister, V. *Magister tavernicorum.* Fjp. Szam. 3., 4. Judex *magistro Thabarnicorum* persolvit 100 et 60 fl.

Thabarnicus, i, V. *Tavernicus.* Fjp. Szám. p. 3.

Thabellionatus, us, v. *Thabilionatus.* officium notarii, publici, tabellionis; *törvényszéki irnokság.* Tör. Tár. 1888. p. 93. Kov. Form. St. 394 quod et feci ex officio meo *Thabellionatus.*

Thaborienses, V. *Hussitae.* Pinx. Apod. p. 132: *Thaborienses* sive Thaboritæ facta secessione a Romanensibus in oppido Thabor prope Pragam Hussi dogmata coluerunt.

Thaboruncla, æ, parva castra; *kis tábor.* Georg. Sirm. I. 187. Et ad villam Racomans equitabat Rex, ubi dominus Cybak parvam *thaboruntlam* preparaverat.

Thabÿth, idem quod *Tabinum, Tabit* q. v. Tör. Tár. 1888. p. 566. vestis de viridi *thabÿth.*

Thalassiarcha summus, summus præfectus classis; *fő tengernagy.* Bel. Geogr. Comp. 547. Vezier *summus thalassiarcha* Capitain-Bassa.

Thaler, V. *Imperialis!* Bel. Geogr. Comp. 548. Nummi Turcici notiores sunt: 1. Denarius Turcicus, asper, qui est quinquagesima imperialis pars. 2. Imperialis, *Thaler,* qui denarios Turcicos quinquaginta seu triginta grossos Cæsarianos æquat.

Thalerus Gallicus ordinarius, *franczia közönséges tallér.* Inst. Arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum. Argenteæ. *Thalerus Gallicus Ordinarius* = Flor 2. Cruc.

Thalerus imperialis, *birodalmi tallér.* Bel. Geogr. Comp. 432. *Thalerus imperialis,* Ein Reichs-Thaler grossos 30. vel cruciferos 90 amplectitur.

Thalerus Joachimicus, moneta, quam Comites de Schlick ab anno 1517 ex argento in fodinis ita dictæ Joachimicæ vallis in Bohemia sitæ cudebant. An. Sc. II. 271. sæc. XVI.

Thalerus Polonicus, *lengyel tallér.* Inst arithm. 222. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum Argenteæ. *Thaler Polonicus* = Fl. — Crue 30.

Thalia, æ, pars; *csomag.* Szilády Tör. Magy. Eml. II. 142. Tam currus quam *thalias* fœni 153, acceptálván egy-egy szekér szénát ft. 2.

Thalisma, atis: amuletum; *talizmán, bűvereklye.* It. talismano. Ger. Talisman. Zaubermittel. Otia. Bachm. 3. signum dico illud, quo, *thalismatis* instar, ad averruncanda mala et procuranda bona (formales Præstigiatores) utimini.

Thallerus solidus, *tallér.* Bel. Geog. 504. Monetæ Hungaricæ species sunt: *Thallerus solidus,* Tallér, Talár, Ein Thaller, florenis Rhenensibus duobus redimitur.

Thaligator, (ab Hungar. taligás) qui pagonem molitur. Gal. Schubkärner. Tör. Tár. 1889. p. 373. Item *thaligatores* pro uno pondere lutoso tempore de vado Danubii Budam ascendentes.

Thalmid, discipulus iuris Canonici et Civilis Judæorum; *talmudista.* Erot. Ep. Ded. a. 6: quibus ego tertius minimus et tanquam *Thalmid* accessi.

Thalmuticus, 3: ad Thalmudium pertinens, (corpus iuris et legum Judæorum recentiorum) collectio sæc. 2 et. 3.-o confecta legum memoria et usu conservatarum; *talmud.* Szentiv Curios. Misc. 12. Quæri potest ultimo: quantum temporis adhuc restet ad consumationem huius mundi? Resp. extare veterem traditionem Judæorum, quæ traditur in *Thalmuticis* voluminibus.

Thanes, nobiles, fortes (Du C.); *nemesek.* Uj. Magy. Muz. 179. A szász népség 3 rendre szakadt. Az elsőt a vitézek, nemesek *(thanes)* tették, kik utóbb a szerint, a mint földeiket vagy teljes vagy korlátolt joggal birták vagy *főthanok* vagy *kis thanok* valának.

Thanus, i, (Du C) nobilis; *nemes.* Uj Magy. Muz. III. 180. Ethelred egyik törvénye pedig így szól: Et ut habeantur conventus in quolibet wapentakio et exeant seniores 12 *thani* et præfectus cum iis et iurent...

Thanya, piscina; *tanya, halastó.* Werbőczi 245. Piscina magna cum clausura existens. Gyalmos-tó vel etiam Moró-tova dicta necnon alia piscatura Danubialis vel Thicialis sive Szavæ aut Dravæ *Thanya* nuncupata, si habet deputatum proventum annualem; decies tantum æstimatur, quantum facit proventus eius annualis Tör. Tár. XII. 23. quæ piscatura sew *Thanya* ab eadem Insula usque ad aliam insulam transitum liberum et *meatum* habuerit.

Thapete, alias: tapetes; Velum, *kárpit, szőnyeg.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

Thaphotha, pro: *tafotta.* Tör. Tár. 1890. p. 368.

Thapifer, pro: *dapifer.* Georg. Sirm. I. 55. attamen mandaverat firmiter *thapiferis* et cratiferis in potu et cocorum, ut essent sobri et vigiles.

Tharaczkia, æ; mortarium bellicum; *taraczk.* Magy. Tört. Eml. XXX. 292. an. 1552. cum... *tharaczkiis,* pixidibus barbatis.

Tharda, æ. V. *Tarcza.* Quel. Sieb. I. 472. an. 1507. ut cum ballistis sagittent ad *thardam.*

Tharssus, i, *szemöldök kemény vége.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 201. partes palpebrarum duriores, quibus pili inserti sunt, vocantur *Tharssi.*

Thaumatomania, *(θαῦμα + μανία)* nimius ardor in miras res; *csodakórság.* Ger. Wundermanie. Vern. Met. II. 150. Qui his conditionibus et limitibus fundatam et circumscriptam fidem miraculorum biblicorum, quæ exegeseos censuram sustineant, quæque ad introducendam præstantissimam et saluberrimam religionem, ut eius divina origo luculenta reddatur, patrata sunt, *thaumatomaniam* esse dicit, puerili aut plane maligna et impia *thaumatophobia* laborare censendus est.

Thaumatophobia, horror mirarum rerum; *csodaiszony.* V. s. *Thaumatomania; csodaiszony.* Imre Phil. 130.

Thaumaturgus, 3., miracula edens; *csodatevő.* Fer. Mon. Sl. XVIII. 302. an. 1688: *thaumaturga* imago. Beng. Ann. Srem. Cœnob. Præf.

Thavarnicorum magister, (etiam tavarnicorum et tavernicorum) ex voce: *tár, tavar.* Cf. M. Nyelvt. Sz. thesaurarium. V. *Magister tavernicorum.* Fej. VII. 279., 213. Paulo *Magistro Thavarnicorum* Domine regine. VII. 278. VI. 55.

Thavernicatus, us, ærarium, officium thesaurarii; *tárnokság.* Ger. Amt des Schatzmeisters. Cod. Dip. Arp. IV. 216. de populis tavernicorum nostrorum oriendos ab onere ipsius *thavernicatus* eximendo.

Thea cæsarea, Flos theæ, primitiæ theæ, quam in terras externas exportare apud Chinenses vetitum est et qua soli imperatores, cæsares Chinæ frui solent, cui opponitur *Thea rusticorum; császár thea.* Máty. 308.

Thea molenda, idem ac Flos theæ vel Thea Cæsarea. Máty. 308.

Thearchia, æ, theologia, tota divinitas; *theologia, az egész istenség.* Batty. Ger. XXXIV. Theologia... totam Divinitatem, quam *Thearchiam* quidam volunt, ut omnium causam laudat unius vocabulo. Ib. 43.

Theatinus, 3., *Jesuita.* Fabó. Monm. Evang. II. 190. In Italia et Hispania vocantur *theatini,* in Navarra adpellantur innigistæ ab Innigo sive Ignatio Loyola; in Portugallia nominantur apostoli et in reliquis regnis jesuitæ.

Theatralicum, res theatrales, res necopinata; *meglepetés, szinészi dolog.* Jók. Epp. II. 191.

Theatralista, æ, actor scenicus; *szinész.* Jókai Kárp. Z. 28.

Theatricus, 3., theatralis: *szinházi.* It. teatrale. Vern. Met. II. 230. Omnis tua mascula virtus eleganter mimice est et ad *theatricas* fabellas referenda.

Theatrista, æ, V. *Theatralista; szinész.* Jók. Epp. I. 124.

Theatro admittitur, (clausula nota censoris *librorum)* licet librum imprimere; *kiadható* (a könyvbirálónak jegyzete). Jók. Epp. 109.

1. **Theatrum,** locus editus; *emelvény.* Gall. Tribune. Schm. de Ins. 40: Musici tempestive per *theatra* dispositi... perstrepant.

2. **Theatrum,** forum; *piacz.* Ger. Marktplatz. Szend. Misk. tört. III. 130. an. 1500, domum... habitam in *theatro* sive corpore oppidi. Kronst. III. 582. in forum sive *theatrum.*

Theatrum anatomicum, auditorium anatomicum; *műtéti terem.* Bene Pol. 247.

Theatrum belli, sedes belli; *a háború szinhelye.* Wagn.

Theatrum Eperjesiense, pegma supplicii eperiesiense, in quo patriotæ hungarici necati sunt; *eperjesi vérpad.* Tör. Tár. VII. 217.

Theatrum publicum, forum publicum; *derék piacz.* Ger. Marktplatz. Szend. Misk. tört. III. 247. an. 1572. *theatrum publicum,* Derek Piatz, nuncupatum.

Theatus, 3., ex herba «*thee*» confectus; *teás* (ital). Bene Med. I. 155. potus tepidos, *theatos,* potus spirituosos.

Theca, æ, bibliotheca, librarium; (Du C. al. s.); *könyv-, irkatartó.* Székelyudvarhelyi ref. koll. Ért. 1894/5. 95. *Theca* semper clausa asservetur.

Theca calamaria, vas liquoris scriptorii, atramentarium; *kalamáris láda.* Ger. Tintenfass. Kecsk. P. Ötv. 155.

Theca ephippialis, V. *Suppositorium subephippiale; puha lótakaró.* Thök. Diar. II. 326. Alia *theca ephippialis* ex materia rubra, quasi auritexti fl. 6.

Theca orbicularis, armarium; *tányértartó.* Tellerschrank. Pár. Páp.

Theca pulveraria, capsula pulveri pyrio; *puskaportartó.* Arch. Rák. VIII. 315., 353. *Theca pulveraria* ex argento. Thök. Diar. II. 339.

Theca pulvinaria, involucrum culcitæ; *vánkostakaró, párnahéj.* Arch. Rák. VIII. 309. *Thecae pulvinariae* pro carpento ex materia Turcica, segmentata auro.

Theca pulvinarum, V. *Theca pulvinaria.* Thök. Diar. II. 342. Materia seu tela cœrulea, pro *theca pulvinarum* fl. 1. tr 30.

Theca sclopetaria, *Sclopotheca* q. v.

Theca unguentaria, arcula unguenti; *kenőcstartó.* Pall. Debr. 62.

Thecarius, i. pro: *bibliothecarius. könyvtáros.* Bék. Debr. főisk. törv. 141. *Thecarius* nullo sub prætextu vel unicum exemplar extradare præsumat.

Thecopæus scloporum, artifex bombardarum scapos fabricans; *puskaagyműves.* Ger. Büchsenschafter. Tab. Conscr.

Thecula, dim. a theca; *kis tartó.* Arch. Rák. VIII. 352. Item una *thecula* nodi, itidem ex auro.

Theda, æ, pinus (Du C. fax); *fenyű.* Han. Mon. Jur. P. I. 219: *theda,* quæ nascitur in hac insula, de qua fit pix.

Thefftherdarus, i, thesaurarius principis turcarum; *török kincstárnok.* Verancs. IV. 122. A principis thesaurario, quem Turcæ *thefftherdarum* vocant, acceptum est et relatum nobis ab homine Turca non levis fidei etc.

Thelonearius, V. *Telonarius.* Verancs. Hist. 1., 346. Consulibus, officialibus, *Thelonealiis,* Datiariis etc.

Theloneator, V. *Teloniator.* Tör. Tár. 1892. p. 70.

Theloneum, i, V. *Telonium.* Szék. Okl. III. 63. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 3. Kronst. I. 123.

Themisteani, (Du C.); *gondviseléstagadók.* Not. rel. I. 238: *Themisteani* vel *Agnoitae* seu ignorantes Christo extremi iudicii ignorantiam appingebant.

Thenia, ligula; *szalag.* Thurocz. 168. corrigiarumque cinguli et frena ac similia alia cum *theniis* et postenis sericæ substantiæ contexta fuerant.

Theodidactos, theologus; *theolog.* Br. Resp. p. 38: Forsterus *theodidactos*...

Theodiscus, 3., (Du C.) teuton, germanus, teutonicus; *német.* It tedesco. Hist. Eccl. Ev. 5. quatuor Psalmorum sermone *Theodisco* redditorum dono.

Theologari, (Du C.) (ad normam: philosophari) studiis theologicis operam navare; *istentannal foglalkozni.* Teut. Schul. I. 109. Batty. Ger. 190.

Theologaster, ineruditus theologus; *tudatlan hittudós.* It teologastro. Boc. Hungar. Epist. Ded. 3.: Ad gloriam Dei facere, negant fungi *Theologastrûm.*

Theologia, æ, divinitas (Papias theologia græce, divinitas seu deitas latine appellatur); *istenség.* Batty. Ger. 44. Est itaque cœlum hic *Theologia* ... doctis tradentibus admittenda.

Theologialis, ad theologiam pertinens; *istentant tanító.* Kon. Egyh. 303. Canonicus *theologialis.*

Theologicalis, ad theologiam pertinens; *hittani.* Pel Pom. L. IV. P. I. Art. II. c. 2: Probatur primo ratione *theologicali.*

Theologicus, 3., ad theologiam pertinens; *istenészeti.* It. teologico. Kass. P. P. I. 132. in erudienda formandaque in seminariis *theologicis* iuventute ecclesiastica. Cf. Ammian. 16, 5.

Theolonium, (Du C.) alias: telonium Fjp. Szám. p. 229.

Theomachus, V. *Pneumatomachus.* Fej. I. 373. sicut Pneumatomachi vel *Theomachi* absciderunt a symbolo Spiritus Sancti processionem a filio.

Theopaschita, æ, V. *Patripassiani. et Sabelliani.* Szentiv. Cur. Misc. III. Cont. Synops. Chron. 862. . . . Romæque coacta Synodo *Theopaschitarum* hæresim ab orientalibus quibusdam suscitatam damnat.

Theopolitica, æ, disciplina de Deo; *Isten tana.* Princ. Ang. p. 56: Hæresis. Est depravata Spiritus politia, *Theopoliticam* huic oppone.

Theopoliticus, i, theologus; *istennel foglalkozó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 188.

Theorare, (Du C.) contemplari: divina considerare; *vizsgálni isteni dolgokat.* Batty. Ger. 183. Aeternum aliquando non ipsam æternitatem volunt sublimiter *theorantes,* sed quod æternitati participatur.

Theorica, æ, philosophia theoretica; *elméleti bölcsészet.* Száz. XVIII. 8. bölcsészet (*theorica* et experimentalis practica).

Theoricus, i, (Du C.) contemplativus, intellectus ad divinitatem se extendens; *szemlélődő, isteni dolgokat kutató.* Batty. Ger. I. quemadmodum potentes in *theoricis* aiunt.

Theosophus, i, (Du C.) contemplationi deditus; qui Deum sapit.; *isteni dolgokat szemlélő, vizsgáló.* Batty. Ger. 42.

Theotonicalis, theutonicus; *német.* Tör. Tár. I. 145.

Theotonicus, (Du C.) Germanus; *német.* Anonym. 31. usque ad confinium *Theotonicorum* persecuti sunt.

Thephterderus, i, v. *Teffterdarus.* Adelm. De orig. Turc. 9. Sunt et *Thephterderi* i. Administratores Rationum, quorum unus procurat Rationes Natalie, alter vero Romanie, qui Magistratus eximie dignitatis habetur.

Therapeutes, contemplativus; *szemlélődő.* Batty. Ger. 250. Nota: Philo theoreticos vocat (sc. *Therapeutas*) hoc nomen, ut Photius habet, inditum fuit alteri sectæ Iudæorum, altera enim erat Essenorum seu activorum.

Theresiani, *Theresianiumi növendékek.* Pállya Oratio 12 Quamobrem splendidam illam et magnificam ædem, quam anno superiore Nobili Juventuti donavit, Theresianum de Augusto Nomine appellari, vosque omnes nobiles adolescentes, qui in his ædibus incolitis, *Theresianos* vocari, Clementissime decrevit.

Theresianum, (Viennæ), institutum nobilibus educandis a Maria Theresia, regina Hungariæ. Száz. XIII. 259.

Theriotrophium, Ferarium. q. v.

Theristrum, (Du C.) vestis lintea, genus pallii muliebris; *női köpenyeg.* Pár. Páp. Cf. Hieron. in Jesaj. 2, 3, 23.

Thermæ martiales, aquæ ferratæ: *vasas fürdő.* Lzb. Cod. Med. III. 218.

Thermæ supernates, supernæ thermæ; *felhéviz.* Ger. warme Mineralquelle. Szamosk. II. 184. earum uni, quæ Passæ balnea hoc tempore vocantur, olim *Felheviz* id est *supernates thermae* duplici fonte scaturiunt.

Thermalis, ad thermas pertinens; *meleg forrású.* Szentiv. Cur. Misc. 331. Quia aqua hæc fluviatilis diversum prorsus habet alveum a meatu aquarum *thermalium.*

Thermographia, descriptio thermarum; *fürdőhelyek leírása.* Wallaszky 320. *Thermographia* Hungariæ comparativa.

Thermularius, i, qui balnei sudatorii curam gerit; *gőzfürdő csináló.* Pár. Páp. Cf. Murat. Inscr. 909, 4.

Therropeuta, medicus; *orvos.* Batty. Ger. 67.

Thesaurariatus, us, (Du C.) dignitas thesaurarii; *kincstáros hivatala, tisztc.* Bod. Hist. Eccl. I. 179. Verancs II. 263. Száz. XXIV. 160. Fej. X. I. 532.

Thesaurarium, sacristia (Du C. al. s.); *sekrestye.* Fej. X. 1., 696. more solito in *thesaurario* seu sacristia ecclesiæ nostræ præfatæ capitulariter congregatis.

Thesaurarius, *Magister Tavernicorum*; *kincstárőr, tárnokmester.* Numi Hung. 159. Arch. Rák. VIII. 43.

Thesaurator, *contrascriba; ellenőr.* Pápai főisk. Ért. 1894/5. 20. lap. I. Lex. Senior et *Thesaurator* seu Contrascriba præsente Rectore per Suffragia eligantur.

Thesauratus, us, ærarium; *kincstári hivatal.* Szilády Tör. Magy Eml. III. 11. non poterit ab officio *Thesauratus* absolvi.

Thesaurizare, (Du C.) thesaurum congregare; *kincset gyűjteni.* It. tesaurizzare. Wagn. Cf. Augustin. Civ. D. 1, 10; Salv. adv. avar. 1, 2; 4 etc.

1. **Thesaurizatio,** actus reponendi condendi in ærarium; *kincstárba való elhelyezés.* Batty. Leg. III. 624. an. 1498: calices, thuribula . . . quæ capiunt *thesaurizationem* in nostris locis.

2. **Thesaurizatio,** actus opes, divitias colligendi; *kincsgyűjtés, összehalmozás.* Pel. De s. Jacobo ser. II. c. 5. Secunda utilitas dicitur *thesaurizationis* vel meritoriæ accumulationis.

Thetice, per breves positiones; *rövid kérdések alapján.* Wallaszky 198.

Theurkys, (Turckis, Turcois durus) pretiosus lapis cœlestini coloris. Optimus eruitur in montibus Persiæ Piruskianis; *törökkő.* An. Sc. I. 175. an. 1543: annulum . . . quem gestavi cum lapide *Theurkys.*

Theuthonicalis, Germanicus; *német.* It. tedesco. Fej. X. 2., 146. nobis quasdam litteras privil. civitatis Chepregh in idiomate *Theutonicali* scriptas offerens.

Theutonice, germanice; *németül.* Fej. X. I. 606. in vulgari Ungarico Kis-Marthon et *Theutonice* Eisenstadt vocata.

Thezaurariatus, us, V. *Thesaurariatus.* Tör. Tár. XI. 236.

Thiergut, census a porta; *portaadó.* Ger. Thorgeld. Tör. Tár, 1893. p. 26.

Thimarcus, i; *török lovas katona.* Adelm. De orig. Turc. 11. Sunt itaque diversa genera militum i. *Thimarci,* Janizari, Assappi et Accangii, de quibus singulis sigillatim tractabimus. *Thimarci* sunt milites equites omnes, quibus ager ab imperatore attributus est, unde ipse cum quatuor militibus loricatis vivere possit et sic *Thimar* apud eos intelligitur ager unus, de quo quinque milites vivunt ex decimis per subditos datis.

Thimarus, ager, in quo quinque milites vivunt V. *Thimarcus.* Szegedi Rubr. Pars. II. p. 111.: Coloni ad operas arcium gratuitas non cogantur; Milites victualia sine pretio non auferant bonaque Regnicolarum sibi in *Thimaros,* more Turcarum non conscribant, nec distribuant.

Thlacus, i, portio terrarum; *földdarab.* Tkal. Mon. Ep. II. 71: de *thlacis* sive porcionibus terrarum divisis inter canonicos.

Thlia, correptum pro: Theologia V. *Phlia.*

Thokyl, *Flor,* pannus Cous; *fátyol.* Ger. Flor. Vect. Ref. M. 2: De una petia *Thokyl* seu *Flor.*

Tholus, i, (Du C.) fastigium culmen; *fenség.* Schesæi Ruinæ Pann. I. 240. Ed. pr. Wittebergæ 1571. Atque *tholis* regum (sic Dii volnere) reliquit urbem.

Thomista, æ, assecla Thomæ de Aquino (+ 1274) principis scholasticorum philosophorum, cui adiungitur et opponitur Duns Scotus (+ 1308); ille intellectum, hic voluntatem pro summo principio habebat, quod *θεωρίας* et *πράξεως* discrimen ad differentes rationes ducebat. *Aquinoi Tamás követője.* Vern. Met. II. 440. Ut immensitatis naturam exponerent eamque cum simplicitate conciliarent, plurimum laborarunt Philosophi et Theologi, sed parum feliciter, qua de re diversas in opiniones abiverunt *Thomistae* et *Scotistae,* quorum opiniones hic recensere non, at notare expedit. Beng. Ann. Er. Cœnob. 132.

Thoracula, æ, *strofeum* q. v.; *mellkötő.* Ger. Busenband. Bene Pol. 138 collipendium, *thoraculae.*

Thoraculum, castula, thorax; *füző:* Ger. Mieder. Bene Med. II. 99.

Thorax fœmineus, thorax linteus ossibus ceti munitus; *füző.* Lzb. Cod. Med. III. 63.

Thorgut, Thorgeld, V. *Thiergut.* Tör. Tár. 1893. p. 25.

Thorta, torta, (Du C.) placenta; *torta.* Kronst. III. 88., 269.

Thorta piperata, placenta melita; *mézeskalács,* Ger. Pfefferkuchen. Kronst. III. 388 *thortas piperatas* vulgo feffer kwchen.

Thraso, onis, calumniator, iactator; *hetvenkedő.* Prahlhans. Máll. A 3: ad denudandum vero in claustro pectus *Thrasonum* impulit me impudentia.

Thrasonice, in modum Thrasonis, magnifice, arroganter; *fennhéjázva.* Ger. arrogant. Cod. evang. T. I. Martinus ille ... *thrasonice* se iactat. Tör. Tár. 1888. p. 528.

Threnographia, ce, nenia; *gyászvers, halotti bucsúztató.* It. treno. Gall. thrénodie. Ger. Klagelied. Fabó. Monm. Evang. 24. Tumultuaria penna conscriptam esse *Threnographiam* Tarnocii vel hinc existimes velim.

Thuko, onis, Esox Lucius (Linn.) lupus; *csuka.* Tör. Tár. XII. 23. recia piscatorum, in quibus uzones et *Thucones* prenderent.

Thumenus, i, (Du C. Tuminus) species mensuræ, Truncus salis: (a pers. tuman, *tömény,* quod 10000 frusta salis denotat). Kov. Form. St. 495. ac insuper idem T. duos *Thumenos* salium eisdem T. et T. dari promisissent.

Thunna, (pro: tonna) dolium, vas; *hordó.* Tör. Tár. 1889. p. 373. una *thunna* aquæ.

Thurcesus lapis, (Du C. turchesius) lapis pretiosus; *törökkő.* Ger. Türkis. Gall. turquoise. Tör. Tár. 1888. p. 566.

Thuribilium, pro: thuribulum; Arch. Ver. Sieb. XI. 347. duo *thuribilia.*

Thuricremus, 3. tus accendens, turis honores dans Deo; *tömjént égető.* Ru. Pan. L. II:
Præsul ubi quondam dignissimus, imbuit aras
Thuricremas precibus, persolvens munera [divis

Thuriferarius, (Du C.) acolytus, qui incensarium in Ecclesia defert, qui et portator thuribuli dicitur; *tömjéntartó.* It. accolito. Beng. Ann. Er. Cœnob. 427. et cum assistentia Diaconi, Subdiaconi, acolythorum ac *Thuriferarii* peragere (Missam).

Thurificare, (Du C.) thus adolere, incendere, sacrificare; *tömjénezni.* Wagn.

Thurificatio, actus thuris adolendi; *tömjénezés.* Cher. Jus. Eccl. II. 149. His per Religionem christianam sublatis modus sepeliendi hodie apud Catholicos consistit in cantu psalmorum, precibus, *thurificatione,* aspersione aquæ benedictæ, pulsu campanarum.

Thurificati, V. sub *Lapsi.*

Thychaja, æ, Prosangiacchus alias: *Kihaja.* Verancs. Hist. I. 263. Dervisbegum prosangiacchus ejus, quem *thychajam* Turcæ nuncupant, in paludem sic, ut vestitus et armatus erat, pedes irrumpens clipeis militum limo exemptum equo suo imponit.

Thymallus, i, (Du C.) species piscium; *lepén.* Ger. Asch. Bel. Comp. Geog. 30. Fundulorum quoque murænarum, alburnorum, *thymallorum* copia est multis in rivis. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 163.

Thymaterium, gr. *θυμιατήριον* = odores, sulfimenta; *füstölő.* Lzb. Cod. Med. T. II. 111.

Thymiama, atis, thus; *tömjény.* End. 222: thuribulum ... fixit ... quatenus ad nullius hore spacium ibi odor *thymiamatis* deest. Kat. Hist. Reg. I. 421. Cf. Cels. 5, 18, 7 sq. 6, 6, 25.

Thyreus, i, scutum oblongum; *hosszúkás paizs.* Kol. Am. I. p. 7: Armabantur autem olim hastulis, sive telis, singuli viri binis, quidam etiam scutis magnis, oblongis, ad eorum instar, quos *thyreos* appellamus.

Tibialia, um; *harisnya.* Ger. Strumpf. Oltv. Act. Synod. 101. Neque toleranda sunt *tibialia* colorata, serica.

Tibialium textor, V. *Textor tibialium.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. dd.

Tiburcinare, heluari, comissari. V. s. *Festum stultorum; tivornyázni.*

Tiburcinatio, heluatio, comissatio; *tivornyázás.* Lzb. Cod. Med. III. 242: clamores insoliti, *tiburcinationes* ... vetantur.

Tiganus, i, *Ciganus.* Corp. Gram 237.

Tigulus, i, tignum, trabs; *szelemen, gerenda.* Ger. Balken. Schläg. 1085.

Tihaja, idem ac Kihaja, locumtenens, negotiorum procurator; *ügyvivő.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 288. ne dificultet hæc ante *Tihajam* exponere. Thök. Diar. 239., 484. Tör. Tár. 1889. p. 32.

Tillietum, locus tiliis obsitus; *hársfahely.* Pár. Páp.

Tillinus, 3., e membrana ligni (tiliæ) factus; *hám* ... Ger. aus Bast. Kronst. I. 648.

Timallus, i, V. *Thymallus.* Vect. Gen. Gg.

Timariota, æ, (Du C. timarati) milites limitanei. Vasallorum genus apud Turcas, qui prædia possident *Timaria,* ea conditione, ut militent ipsi, si iubentur, cum certo equitum numero, maiori vel minori, habita *Timarii* valoris ratione *Timariota; határőr.* Tör. Tár. 1892. p. 433. J. Bet. Comm. III. 199. *Timariotas,* qui certas regiones possessionesque obtinent, stipendio minime accepto ex iis se sustentant pro iisque belligerare tenentur.

Timarchus, V. *Timarzus.*

Timarus, (Du C. *Timar)* prædium subjectis lege fidei et præstationis servitiorum militarium datum apud Turcas; *török hűbér.* Ger. türkisches Lehngut. Szamosk. IV. 299. Oppida, villæ, curiæ nobilium more Turcico in *Timaros* militibus distribuebantur. Verancs. VII. 326.

Timarzus, i, V. *Timarus.* Adelm. De orig. Turc. 8. Turcæ itaque regna in LXI. provincias distribuunt et in qualibet sunt milites, quibus agri assignati sunt, unde vivunt, qui *Timarzi* appellantur ... *Timarchi* milites principes presidum.

Timere aliquem ab aliquo, timere alicui; *félteni vkit vkitől.* Száz. XV. 293. *timeo a Siculis ribaldis vos.*

Timiamata, æ, (Du C. thymiama) suffimentum; *füstölőszer.* Száz. XVIII. 33. thuribulis et *timiamatis.*

Timidulus, dimin. a timidus; *félénkecske.* Patr. Const. 153. In virum *timidulum.*

Timinus, Tyminus, Tinninus, V. *Thuminus.* Tör. Tár. 1893. p. 27. Fej. I. 266.

Timonarius, 3., ad temonem pertinens; *rudas.* Rák. Ön. p. 15. *timonarius* equus.

Timone, (Du C. timonus) gubernaculum navis seu gubernaculi manubrium. V. s. *Palamarium; kormányrúd.*

Timor panicus, terror, qui *πανικός* appellatur; *panik.* Tör. Tár. 1887. p. 649.

1\. **Timoratus,** 3., (a timorare, timorem incutere) timidus; *félénk.* It. timoroso. S. de Kz. Chr. II. 5. 1: Sed quoniam gens Rudolphi in motu gravis erat propter arma graviora, nimisque *timorata* ad resistendum tam validæ multitudini.

2\. **Timoratus,** 3., (Du C.) pius; *istenfélő.* It. timorato. End. p. 212: apparet enim mihi homo esse *timoratus.*

Timorosus, 3., metuendus, timore plenus, (Du C. timidus); *félelmes, rettenetes.* Roger. 320 fugam inivimus *timorosam.* Cod. de Sztára II. 358. violenta *timorosaque* fassio. Pel. Pom. De S. Sebast. s. c. 2.

Timorphus, 3., (gr. *τιμωρός)* vindex, ultor; *forbát (boszúló).* Fin. B. 47.

Timotima, pro: thyma, tima, kle (Klee) Dief.; *lóhere.* Schläg. 893.

Timpanista, æ, tympanotriba; *dobos.* Georg. Sirm. I. 56. alii quidem principibus cum tubis multis et cum *timpanistis.* Szilády Tör. Magy. Eml. III. 472. Régi Magy. Költ. III. 410.

Timpanus, i, tympanum; *dob.* Száz. VI. 293.

Timpus, i; *fültő.* Ger. die Gegend hinter den Ohren. Georg. Sirm. I. 4. Et illico capientes Germanum *per timpum* a tergore ipsius caput amputaverunt. Schläg. 292.

Tina, æ, (Du C.) ab Italis vas grande

ascita vox, signif. mensuram vini, cubulum, urnam, alias: Chibrio; species vectigalis; *csöbör*. Tör. Tör. Tár· XII. 42. de vineis vestris Chibrionem sive *tinam* solvissetis. XII. 64. *Tinas* seu Chibrones. Schläg. 1113. — Cod. Dip. And. II. 12—3. quatuor tortis et *tina* cervisia. Vjestnik I. 261. an. 1289. feci dari... butem, *tinam* et guarnazonum. Cf. Varro ap. Non. 344. Festus 355. «Tinia vasa vinaria».

Tinarum, lege: Timarum q. v. Cod. Dip. Brüss. II. 143. Quarta fuit (controversia) de *Tinaris,* quos ministri et milites Ser*mi* principis Turcarum assignaverunt equitibus Turcis, quorum *Tinarorum* magna pars assignata erat super agris, qui in finibus inter utriusque partis castella interiacent . . . p. 144. ut omnes controversiæ supradictæ tam de *Tinaris* ac Baronibus, quam de Bonis et Castellis Petri Pereni etc.

Tinacius, i, vas, dolium. V. s. *Justare; hordó.* It. tinaccio.

Tinca, cyprinus tinca (Lin.); *czompó.* Ger. Schleihe. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 161. Vulneratus (Lucius, Lupus piscis) attactu *Tincarum* sanatur. Schläg. 787. Vect. Gen. Gg.

Tinctor, infector; artifex tingendi; *mázoló, festő.* Pest. Vár. Levt. Tab. Conscr. Cf. Vitr. 7, 14.

Tinctura, æ, liquor medicatus; *tinktura, szörp.* Száz. XVII. 799. De *Tinctura* universali . . . orvosi könyv.

Tineas pascere, *a molyt táplálni.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 150. *Tineas pascit.* In illum, qui multos habet libros, sed nunquam legit.

Tinella, (ab it. *tinella)* vasculum; *csöbör.* Ger. kleiner Zober. Száz. VI. 289. Carbones cum una media *tinella* et super paviamentum in copia.

Tinetama, locus piscandi; *tanya.* Kov. Form St. 267. Item piscatura Danubialis sive Dravæ aut *Tinetama* dicta sive piscina.

Tinna, æ, (It. *tina)* urceus vinarius (Du C.); *boros edény, hordó.* Ger. Weinkübel. Arch. Rák. I. 272. Szent-Jóbon allodialis bor obveniált *tinnae* minores nro 97. Batty. Leg. III. 237. an. 1370.

Tinta, æ, idem quod *Tinca.* Kronst. III. 119. pro 36 portionibus luciorum et *tintarum* vulgo sclayen.

Tintilana, æ, colore tinctus pannus; *gyapjúban festett szövet.* it. tintilano. Rač. Mon. Sl. XIII. 153. an. 1356: pecias VI. pannorum *tintillane.*

Tira, æ, vectura; *vonás, húzás.* Gal. tire. *Boves ad tiram, vonó marha.* Zugvieh. Vjestnik II. 82. an. 1640. Nullus nisi nobilis possit tenere boves ad *tiram,* salvis illis, qui sunt consueti tenere boves ad Vlacham.

Tirapnus, pro: *tyrannus.* Ljub. Mon. Sl. I. 263.

Tirare, trahere, (Du C. 2.); *húzni.* It. tirare. Han. Mon. Jur. II. 280: *tirant* in terram super portu. Ljub. Mon. Sl. IV. 115. an. 1378.

Tiriaca, (Du C.) pro: Theriaca ex variis, dicunt 70 speciebus compositum antidotum contra morsum serpentum, quod Cretensis Andromachus, medicus Neronis Cæsaris, composuit quodque in carmine a Galeno in opere, quod inscribitur: De antidotis, conservatum est; *terjék.* Gall. theriaque. Ger. Theriak. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 126. *Tiriace* libra una, se- rici albi libra una, hec duo valent marcam argenti.

Tirium, pro: Stiria; *jégcsap.* Ger. Eiszapfen, Eiszacken. Schläg. 92. Cell. Bel. 679. Stiria, der Eiszapfen, jégcsap.

Tirkus, Tirkis, V. *Theurkys.* Thök. Diar. II. 380. Item altera framea rubro holoserico cum *tirkis* ornata fl. 90. Aliud sceptrum deauratum argenteum *tirkis* ornatum fl. 150. Unum par Karvas cum *tirkis* ornatum fl. 200. p. 387. una cum duobis scutis, uno quidem smaragdis, alio vero lapidibus vulgo *tirkis* dictis ornatis et septemdecim in unum ingredientibus poculis etc.

Tirones metallici, *tanuló bányász.* Juriev. Jur. Met. 44. Fossores Metallici . . . 3-o. *Tyrones metallici* (Lehr-Hauer) qui labores fodinales discunt atque promiscue iam ad hos, jam illos labores applicantur.

Tirsus, rectius: thyrsus; *szár, tőkocsán.* Ger. Stängel. Thurócz. 109. omnes acervos segetum et *tirsos* herbarum igne combusserunt.

Titanicum aspectum gerere, *komoran tekinteni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 147. *Titanicum aspectum gerit.* Id est: homo tetricus, morosus et furioso similis.

Titellus, parvus mystax; *kis bajusz.* Pel. Pom. V. sub *superprotensus.*

Titipus, tithymallus (Dief.); *kökörcs,* (tejfű). It. titimaglio, titi malo. Ger. Milchkraut. Schläg. 912.

Titubare pede et oculo, laborare pede et oculo; *lábára és szemére béna.* Verancs. VI. 107. Sed proculdubio infirmus est et interdum, ut a Ludovico Thomoreo ejus cubiculario intelligo, *et pede et oculo titubat,* molestissimeque omnia nec illa solita hilaritate ac solertia agit adeo, ut non mediocriter reddamur omnes solliciti.

Titubatus, 3., titubans, tremens; *ingó, remegő.* It. titubante. Martonf. 184. Emericus literatus de Martonfalva manu sua *titubata.*

Titulare Calendarium, nomina, titulos continens cal.; *czimjegyzékes naptár.* Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 79, Száz. XIV. 732.

Titulare Regem, Regem salutare; *czimezni, tisztelni.* Wagn.

Titularis rex est, nomine rex; *czimzetes, tiszteletbeli király.* Wagn.

Titularius, 3., inscriptus; *nevökre irt.* Urk. Sieb. I. 488. an. 1337. *titularias* possessiones.

Titulatura, æ, titulus honorarius; *czímezés.* Georch. H. T. IV. 125. Kelem. Instr. Jur. Pr.; 101. Multa quippe in Protocollis conficiendis, Sententiis, Mandatis Judicialibus, Fassionibus perennalibus, Constitutionibus Procuratorum et Plenipotentiariorum edendis, sic dictis Cortesiis, *Titulaturis* et omni arte Notariali, diuturna observantia valent.

Tituli cardinales, summæ causæ (petitionis); *sarkalatos főokai* (a felkérésnek). Georch. H. T. II. 78.

Tituli honorum, nomina, vocabula honorum; *czímek.* Wagn.

Titulo, nomine; *fejében, számában, czimén.* Ger. unter dem Titel. Tisztb. Ir. Inclytæ Legioni in Comitatu dislocatæ *titulo* Gage solutum: a Megyében szállva levő Hadi sereg hópénz *számában* fizettetett.

Titulotenus, honoris causa; *czimleg.* Ger. ehrenthalber. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 181. nunc vero consanguineo cuidam suo scholari *titulotenus* Custodiatum conferre vellet.

Titulum libro facere, librum inscribere; *a könyvnek czimet adni.* Wagn.

Titulus bibendi, occasio data bibendi; *az ivásra kinálkozó alkalom, czim.* Passim.

Titulus coloratus, aliquod ius; *jogczím.* Star. XVII. 81. an. 1589. nullique ius, seu *coloratum titulum* possidenti tribuere.

Titulus defectûs seminis, causa stirpis nullius; *magvaszakadás czime.* Törvt. Msz.

Titulus devolutionis, causa transferendorum bonorum in regem; *jószágnak fejedelemre való szállásának kútfeje.* Törvt. Msz.

Titulus impetrationis, causa libelli supplicis; *a kérемény oka.* Georch. H. T. II. 68. de egyszersmind a módját is ki kell tenni: mi móddal szállott tudniillik a felkérendő jószág a Felségre: mely mód nemcsak a könyörgő levélben, hanem az adománylevélben is környülállásosan annak mivoltta szerént béiktattatik és ezt nevezzük *kérемény okának (Titulus Impetrationis).*

Titulus libri, libri inscriptio; *könyv czime.* Wagn.

Titulus plenus, nomen, appellatio plena; *teljes czim.* Arch. Rák. IX. 18.

Titulus possessorii, nomen possessorii; *birtok oka, birtokczím.* Georch. H. T. II. 5.

Titulus possessorum, genus possessionis; *birtok neme.* Tisztb. Ir.

Titulus sine vitulo, vanum nomen, quo penaria non augetur; *üres czim, czifra nyomorúság.* Passim.

Toalia, (Du C.) mappa, mantile, manutergium. V. s. *Anchona; kendő, takaró.*

Toalida, æ, parvum tectum. V. s. *Assis; kis tető.*

Tobalia, (Du C.) mappa, mantile, linteum, quod infra communionem adhiberi solet, tegumenta de serico vel lino pro altari; *oltárterítő, (háromrétü az oltárkőnek leterítésére).* Pel. Serm. Missa cum calice et corporalibus e *tobaliis* tribus super altari lapideo consecratis est celebranda. Aest. 1. c. Prot. inq. 213. Száz. VI. 358. an. 1503. Ljub. Mon. Sl. II. 265.

Tocsiamum, venenum; *méreg.* Fej. I. 386. herba enim est aconitum sicut caro vulturis; nihilominus neque *tocsiamum* comederet aliquis sanæ mentis.

Todinus, 3., totus (Du C. al. s.); *összes.* Kronst. III. 798. an. 1489: summa *todina* facit. et 799.

Toga, amiculum; *felöltő.* Regul. Turm. Præt. 14. unice pluviæ tempore permissarum fusci coloris *togarum (Ueberröcke)* usus toleratur.

Togam deponere, gymnasio valedicere. V. s. *Scamnum declinare; elhagyni az iskolát.*

Togatus, i, toga indutus, theologiæ alumnus apud Protestantes; *tógátus.* Teut. Schul. I. 341: Studiosi *togati,* die gewöhnliche Studenten-Kleidung tragen, auf dem Gymnasio wohnen, auch einen Theil . . . Beneficien geniessen. Studiosi *non togati* seu Chlamidati, die nicht eingekleidet sind, in Quartiren in der Stadt wohnen und keine Beneficien geniessen.

Ker. Nap. 78. Pall. Debr. 50. Irod. Tört. Közl. V. 3. 327.

Tokajiensia, sc. vina; *tokaji borok.* Ger. Tokaier. Arch. Rák. VIII. 356.

Tolerantialis, V. *Decretum tolerantiale; türelmi.* It. di tolleranza. Hist. Ecc. Ev. Præf. XI. Josephus II. Edicto *Tolerantiali* protestantes Hungaros ab interitu vindicat. Ker. Nap. 125.

Tolgare, protrudere, vectitare; *tologatni.* Prot. inq. 209. faciendo lectos et iuvando eas (infirmas) levando et *tolgando.*

Tollerare, (more sermonis Italici pronuntiatum et scriptum) pro: tolerare; *elviselni.* Fej. X. 3. 74. et ut hec et alia futura illariter *tollerare* valeamus et possimus.

Tollere, adferre (Du C. al. s.); *hozni.* Fjp. Szám. p. 192, an. 1419: Mates . . . debet *tollere* 4 fl. Tulit.

Tollere maritum, accipere, sumere maritum; *venni, elfogadni.* Prot. inq. 172: ipsa dicebat, quod prius abscinderet sibi nasum, quam *tolleret* maritum.

Tollere oculos, oculos eruere, elidere, oculis privare; *megvakitani.* End. p. 343: (Decr. S. Ladisl. III. 4): qui furatus fuerit, venumdetur . . . et si postmodum huc reversus fuerit, *tollantur* ei oculi.

Tollibilis, quod tolli potest; *eltávolitható.* Fej. Jur. Lib. 269: praxis... *tollibilis.*

Tollo, onis, tolleno; *1. kútostor,* Hebebalken. *2. ajtó gerenda.* Kronst. II. 45., 141.; 146., 492., 534., 535., 656. III. 455., 456. in novo ponte et *tollone.*

Tolomeum, pro: telonium. Ljub. Mon. Sl. II. 197: sine solutione alicuius dacii, tregovine, *tolomei.*

Tolta, æ, (Du C.) vi exactum tributum; *erőszakos adó.* Pár. Páp.

Toltus, sublatus, (Du C.); *eltörültetett, elenyésztetett.* Uj Magy. Muz. III. 199. Omnes mercatores habeant salvum et securum exire ab Anglia et venire in Angliam tam per terram quam per aquam ad emendum et vendendum sine omnibus malis *toltis* per antiquas et rectas consuetudines.

Tolus, i, armarium librorum; *könyvpolcz.* Bücherschrank. Törvt. Msz.

Tolutiloquentia, (Du C.) hæsitans sermo; *habogva, habarva beszélés.* Pár. Páp. Cf. Nov. ap. Non. 4, 7.

Tomentosus, 3., tomentis plenus; *nyiredékes, molyhos.* Alexy 29. Textura e fibris corneis, flexilibus, reticulatis vel *tomentosis.*

Tomulus, i, dimin. a tomus, *(τόμος); kis kötet.* Ger. Bändchen. Kaprin. Eloq. I. 753. Conspectus *tomuli* prioris.

Tondere, degradare. (Du C. al. s.); *leléptetni, ki-, letenni hivatalról.* Nill. Symb. p. 252: Sacerdos, qui adibit parochiam alterius sacerdotis, vel faciet deficere ejusdem proventum, vel in foro externo, hoc est: coram sæcularibus, ipsum accusabit, *tondeatur,* id est: *degradetur.*

Tondere prata, prata desecare, cædere; *lekaszálni.* Quel. Sieb. I. 352. an. 1501. *tonsit prata.*

Tondus, i, (It. tondo, ex [ro]tundo) signif. globum, circulum, orbem, patellam; *csésze.* Száz. VI. 358. an. 1507. marchas argenti 52, ex quibus feci laborare 26 *tondos* et in quolibet continent due marce . . . feci facere unum *tondum* et unam scutellam.

Tonella, æ, (Du C.) dolium, vasculum; *antalog.* An. Sc. I. 130. an. 1330: viginti *Tonellas* vini. Kat. Hist. VIII. 627.

Tonicus, 3., ad tonum, vocem pertinens; *hang* . . . Greg. Aesth. 82. Tria sunt artium liberalium veluti regna, utpote *a) tonicarum, b)* plasticarum, *c)* mimicarum.

Tonitru, us, et **Tonitrus,** i, in cod. nostro loco allato non fragorem cœli, sed fulmen, ictum fulminis significat; *villám, mennykő.* Cod. Zi. III. p. 162. vbi ventum fuisset ad arborem ilicis *tonytru* percussam. p. 184. vbi ventum fuisset ad arborem Ilicis *tonitro* percussam.

Tonitruatio, fragor; *bömbölés.* Probst. Comitiol. p. 18. Mox . . . auditæ ex urbis propugnaculis machinarum *tonitruationes.*

Tonna, æ, (Du C.) dolium; *hordó, tonna.* Ger. Tonne. Szamosk. II. 69. In turri quadam inventæ plus quam tres auri argentique *tonnae.* Tör. Tár. 1888. p. 771. Hic *tonnam* pulveris vult occultare.

Tonsit, pro: totondit. V. s. *Tondere prata.*

1. **Tonsura,** ius excindendi et colligendi ramos in silvis (Du C.) *gallyak szedési jog, engedély.* Pfahl. Jus. Georg. II. 120. Ut *Tonsurae* in Silvis Capitalibus introducantur; Subditi autem duntaxat Lignatione illa contententur, quam *Tonsurae* suppeditaverint.

2. **Tonsura,** æ, tonsus sacerdotum vertex; *pilis, környezet, papkoszorú.* It. Tonsura. Szirm.

Tonsura clericalis, *pilises kispappá való felvétel, papi tonsura.* Kol. Am. II. p. 131. (Dipl. Andr. II. 1222): auctoritate Regia firmiter præcipimus, quatenus nullus nostrorum Udvornicorum seu civium, sive cujuscunque servitutis jugo subditorum ad *tonsuram clericalem* ab aliquo Prælato admittatur.

Tonsuratus, 3., ex ritu ecclesiæ attonsus; *pilises, papkoszorús.* Wagn.

Tonus, i, modus; *hang, modor.* It. tuono, modo. Ger. Ton, Art. Otia. Bachm. Pr. Siquidem vero huius *toni* expressiones et exprobrationes crebriores insimulque interdum multorum Præcipuorum etiam Virorum præsentia fierent . . .

Tonus fundamentalis, vox prima, sonus imus; *alaphang.* Ger. Grundton. Vern. Psych. 78. Simplicissimi seu minimi aëris oscillationibus respondentes toni, *tonum fundamentalem* constituunt.

Topacius, (Du C. Topasio) topazius; *topáz.* It. topazio. Ranzani 335. genus illud lapillorum, qui appellantur *topacii.*

Toparcha, æ, (Du C.) (gr. *τοπάρχης*) præfectus provinciæ; *tartományfőnök.* An. Sc. IV. 106. Galeoti Præf. Epigr.:

Scilicet historicis scriptis, quibus enthea durat
Fama *Toparcharum,* gloria gliscit anus.

Faber. Jur.Met. 162. Cf. Spart. Hadr. 13 med.

Toparchia, æ, (Du C.) regionis præfectura; *tartományi főnökség.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 394. debitam sibi bonorum et *Toparchiarum* administrationem usurparet uxoratus et sui iuris factus F. Rakoczius. Cf. Plin. 5, 14, 15.

Topczi bassi, *a tüzérség főnöke.* Ger. Artillerie-Offizier. Tör. Tár. 1892. p. 431. *Topczi bassi* = supremus præfectus tormentum seu bombardarum.

Tophana, æ, domus æraria; *kincses ház.* Star. XIII. 5. (peregrinatio Georgii Husthii) in propinquo *tophanae,* sic autem Turci vocant domum ærariam.

Topiaria, æ, ars regiones pingendi; *tájfestés.* Greg. Aesth. 89. Respectu objectorum est historica, *topiaria* (Landschaftsmalerei) florum, fructuum, plantarum etc.

Topicus, ad certum locum pertinens; *helyi.* Bene Med. II. 181. sudor *topicus* et universalis.

Topicus libellus, V. *Policorion.*

Toral, V. *Torale; matrácz.* Schläg. 1149.

Torale, (Du C.) suppellex ad sternendos et ornandos lectulos accommodata; *ágytakaró.* An. Sc. I. 157. an. 1512.

Torculator, (Du C.) torcularius; *sajtoló.* Ger. Kelterer. M. Bel. Prodr. 183. unde rursus exhaustum (sc. vinum) *torculator* doliis ingerit.

Tordela, turdus: *rigó.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Torencator, tornator, artis tornandi peritus; *esztergályos.* Arch. Ver. Sieb. X. I. 344.

Toresinus, i, (Du C. Toro) collis rotundus; *gömbölyü domb.* Ljub. Mon. Sl. XII. 192. an. 1444. in angulo . . . castri . . . ubi est *toresinus* rotundus, fiat una turris.

Torgiditas, rectius: *Turgiditas,* animus inflatus et tumens; *felfuvalkodottság.* Mon. Com. Trans. II. 97. an. 1558: ne . . . fortunæ *torgiditate* rapiatur.

Tormentalis, quod per tormentum fit; *kinzó.* Cod. Zi. V. 552: ipsum cadaver . . . pena *tormentali* . . . decolassent.

Tormentare, (Du C.) cruciare, discruciare; *kinozni.* It. tormentare. Chr. Dubn. p. 59: Quosdam autem effossis oculis *tormentari* (sc. fecit). Fej. X. 2. 67, Knauz. M. E. Str. II. 13. Kronst. I. 346.

Tormentaria militia, milites rei tornamentariæ periti; *tüzérség.* Artillerie. Törvt. Msz.

Tormentaria res, apparatus tormentarius; *tüzérség, lövőszerkészlet.* Wallaszky 553. Rák. Ön. 278. fortalitium cum ingenti exercitus Magni Vezirii strage et *re tormentaria* amisisse.

Tormentariæ rei præfectus, V. *Magister tormentorum; fegyvertármester.* Törvt. Msz.

Tormentarius, i, rei tormentariæ peritus; *pattantyús, tüzér.* Ger. Kanonier. Tör. Tár. 1891. p. 258. Brut. Hist. XII. 298., 21.

Tormentarius (pulvis): pulvis igneus sive pulvis sulfureus; *puskapor.* Brut. Hist. V. 83., 23.

Tormentator, qui tormentis excruciat; *kinzó.* Kuk. Jura. I. 181. mutilatoribus, sanguinis efusoribus, ac hominum interfectoribus, detentoribus, *tormentatoribus,* verberatoribus et quorumcunque malorum generis perpetratoribus.

Tormentulorum exoneratio, iaculatio; *lövöldözés.* Ger. Schiessen. Teut. Schul. I. 335.

Tormentulum, dimin. a tormento, parvum tormentum; *kis ágyu.* Rák. Ön. 206. Szamosk. II. 174. alii gladiis et *tormentulis* cominus eminusque sese lacessiverunt.

Tormentum, genit. plur. pro tormentorum V. s. *Topczi bassi.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Tormentum currule, Machina, qua globos plumbeos in mœnia arcis iaciebant; *ágyutalpokon nyugvó vetőgép.* Isthv. III. p. 35.

Tormentum humerale, sclopetum, quod in humeris gestabant; *vállpuska.* Szamosk. I. 77. Ita cum oppidanis suisque omnibus, qui ad ducentos et quinquaginta ferebantur, partim equites hastis et gladijs armati, partim pedites *tormentis humeralibus* instructi etc.

Tormentum iaculamentarium, balista; *vető hadi gép.* Szék. Okl. IV. 288.

Tormentum murale, tormentum bellicum maximi modi ad muros evertendos; *öreg ágyu, faltörő ágyu.* Ger. Karthaune. Fal. Arch. Mil. 141. Isthv. XI. 186.

Tormentum sutorium, *Varga mozsár.* Schneider-Kanone. Szerdah. Celebr. p. 20: Mathias Rex ... postquam machinis belli æneis Budā atque imprimis unā inusitate magnitudinis afferri jussā, quam *Varga mosar, tormentum sutorium* dicebant, ut in quo sutor opificium peragere posset suum ... arcem Hamburgensem ... in clientelam accepit.

Tormimen, inis, tormina, chordapsus; *hascsikarás.* Bene Pol. m. 48. diversitas lactis infanti displicet et *tormimina* causat.

Tornamentalis, ad tornamentum pertinens; *harczjátéki.* Chr. Dubn. 147., 132. Cum armis *tornamentalibus.*

Tornamentum, i, (Du C.) prœlium hastile; *tornajáték, harczjáték.* It. torneamento, torniamento. Ger. Turnier. Anonym. et passim.

Tornare, (Du C.) divertere, deflectere, abscedere; reverti, redire; *visszafordulni, visszamenni.* It. tornare. Prot. inq. 173: dixit: «Vade ad pausandum, quia tu eris cito liberata» et tum ipsa testis *tornavit* ad lectum suum.

Tornari, verti, flecti; *fordulni.* Fej. V. 1. 243. aqua *tornatur* ad dextram.

Tornatilis, (a tornando) quod attolli potest, (Du C. al. s.); *mozogható, feltolható.* Szentiv. Cur. Misc. 402. In fine pontis ponantur repagŭla, quæ *tornatilibus* trabibus occluduntur, sic accomodatis, ut facile attolli ac demitti valeant.

Tornator, fors. torneator, qui hastiludio decertat; *harczjátékos.* Fej. I. 297. et Abbati regalem visitanti præsentiam duodecim equites servitium studeant exhibere; ministris, qui serviunt cum equis 156 ... *tornatoribus* 12.

Tornatorius, ad tornatorem pertinens, ars tornatoria, ars tornatoris; *esztergályos mesterség.* Chr. Dubn. 135., 115. Fecit illam includi per *artem tornatoriam* in flasconem. Marc. Chr. II. 94.

Torneamen, ludus equester, Judicrum equitum certamen, (Du C. Torneamentum); *lovagjáték.* It. torniamento. Ger. Turnier. Szentiv. Cur. Misc. III. Oct. Synops. Chron. XI. De initiis Scientiarum *Torneamina* primo usurpata ab Henrico Imperatore 938.

Torneamentalis, e, ad ludos equestres pertinens; *lovagjátéki.* Ger. Tourniers... Verancs. V. 369. Supra scutum autem posita est galea, aurea corona regia redimita et ea, quæ faciei objicitur, parte, cancellata ac clatrata, quam *torneamentalem* vocant, teniis aureo et cæsio colore distinctis.

Torneamentum, (Du C.); *torna, lovagjáték.* It. torneamento. Ger. Turnier. Cher. Jus. Eccl. II. 291. *Torneamenta* et Hastiludia Equestres ludos, quos Jus Ecclesiasticum *Torneamenta* nuncupat, iuxta aliquos Troiani, post urbis suæ excidium a Græcis effectuatum in Itaiam commigrantes, iuxta alios vero Galli invenere et a voce *tourner,* in orbem circumduci, *Tornamenta* nuncupavere. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 231. Henricus I. cognomento auceps Imperator 87. primus exhibuit *Torneamenta* nationi Germanicæ Magdeburgi Anno post Christum 930. ad excitandum in Nobilibus Studium Virtutis et Laudis.

Torneamentum equestre, (Du C.) *ludicra equestris pugna; lovagjáték.* Tör. Tár. 1891. p. 466.

1. **Tornearius,** i, qui decertat in hastiludiis; *czimeres vitéz, lovagjátékos.* Arch. Ver. Sieb. XXIV. 344. sacri imperii Nobilium *torneariorum* seu scutariorum, armigerorum more.

2. **Tornearius,** 3., ad ludum equestrem pertinens; *lovagjátéki.* Tör. Tár. 1887. p. 731. galeam *tornneariam.*

Torneator, (Du C. tornator) artis tornandi peritus; *esztergályos.* Ger. Drechsler. Kronst. I. 307. Tab. Conscr. Pest. Vár. Levt. Egri Levt.

Tornecus, 3., (Thorni posztó). Est panni genus, quod in oppido Thorn conficiebatur. Mercatores nostri præcipue Saxones ex Scepusio et Transsilvania frequentem commeatum in oppido Thorn habebant, in quo industria et ars texendi præ ceteris florebat. Fej. VIII. 3., 509. pro pecia panni *tornneci* quatuor marcas.

Tornessellus, i, (Du C. tornesius) monetæ species. Gall. tournois. Ljub. Mon. Sl. IV. 254. an. 1388. moneta *tornessellorum,* que est bona moneta.

Torniamentum, (Du C. torneamentum) ludus equester; *harczjáték.* It. torneamento. Ljub. Mon. Sl. IV. 35. an. 1361.

Tornus fornicus, rutabulum. V. s. *Assamaza; szénvonó, azsag.* Germ. Ofengabel.

Torquerium, torques; *nyaklánccz.* Haz. Okl. 412. an. 1447: quatuor *torqueria* ... de puro auro.

Torsicare, pro: toxicare, veneno inficere; *megmérgezni.* Száz. II. 595. fuit proditorie *torsicatus,* veneno finivit vitam.

Torsio, actus torquendi; *csavarás.* Abelsb. 35. *Torsio* arteriarum ligaturæ non præferenda quidem, ast æquiparanda est.

1. **Torta,** æ, panis siligineus, (Du C.); *pogácsa, kalács.* Schwart. Scult. 123. duas *tortas* (Kaláts, Kuchen) et unum pullum de singulis laneis. End. I. 463. (Alberti Præpos. Libertas an. 1243.) de qualibet curia integra unam *tortam* dare tenebuntur. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. Schläg. 1840.

2. **Torta,** æ, (Du C. placenta) panis circularis; *egész kenyér.* Ger. Laibbrod. Pfahl. Jus. Georg. 134. mittere duo fercula, duos cubulos aut duo quartalia Budensia avenæ, *duas tortas,* sive duos panes circulares et duas pintas vini. Kat. Hist. IX. 166. *Torta panis.* Schwart. Scult. 122.

Tortata, æ, placenta (Diez: it. *Torta,* sp. fr. *tourte,* wal. *turte,* ein backwerk vom lat. torta also etwas gewundenes wegen seiner form); *sütemény.* Arch. Rák. VIII. 345. Una cuprea autepsa vulgo tebszi pro pinsendis *tortatis.* Cf. Koháry: szépen melegében hozzanak előnkben meleg *tortákat.*

Tortizare, cruciare; *kínozni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 312. an. 1393: subditi nostri non *tortizentur.*

Tortofer, i. faces, candelas ferens. Gall. *torse, torche.* (Du C).; *fáklyavivő.* Ger. Fackelträger. Szer. Not. p. 151: Item duo baculi alii, sive candelabra argentea pro *tortoferis* renovata.

Tortula, æ, (Du C. 2.) panis dulciarius; *sütemény.* Pr. Pr. 93. an. 1754. Besztb. Levt.

1. **Tortura,** æ, pars vitiata (Du C. al. s.); *hibás rész.* Tör. Tár. 1886. p. 569. item fracture, minutie et *torture* peciarum argenti.

2. **Tortura,** æ, (Du C. 1.) tormentum; *kinzás.* Rák. Ön. 50. Cf. Veg. Vet. 1, 40 fin.; 2, 55.

Torturalis, ad torturam pertinens; *kinzó.* Vuch. Leg. Crim. 115. (Decr. I. Leop. II. imp. an. 1790. art. 42.) *Torturalia* examina ... (kinzó vallatások) interdicta erunt.

Tortus, i, (Du C. 1.) iniuria; *jogtalanság.* Gall. tort. Vjestnik II. 16. an. 1289. sustinet magnum *tortum* et dampnum.

Tosicare, (Du C. tossicare) V. *Tossicare* et *Protoplaustrus; megmérgezni.*

Tosicum, toxicum. V. s. *Facere mori; méreg.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 2. an. 1419. et 8. an. 1420.

Tossicare, veneno necare, intercipere; *megmérgezni.* It. tossicare, venenare. Fej. X. 4. 76. Eva ... posteritatem nostram gustu consimili *tossicavit.*

Totale, summa; *egész somma.* It. totalità. Tisztb. Ir.

Totalis, (Du C.) totus; *egész, teljes, tökéletes.* Rák. Ön. 145. I. 23—24. (24.): ... advenit tristis nuncius de *totali* clade plebis.

1. **Totalitas,** totum; *Totalitas possessionis: tota possessio; az egész birtok.* Cod. Dip. And. I. 41., 44. cuius quidem *totalitas* possessionis a Bokod ... pignori obligata est.

2. **Totalitas,** abundantia (Du C.); *bőség, teljesség.* Pel. De s. Adalb. s. c. 5: Secundus gradus est diligere Deum non quidem secundum *totalitatem* diligibilis, sed diligentis.

Totaliter, (Du C.) omnino, prorsus, plane, omni ratione; *egészen.* Andr. Pan. 10.

Totalitius, 3., totus; *minden.* Nill. Symb. p. 524: ut *totalitium* templi æs in securiori fundo locaretur.

Totiesfatus, toties memoratus; *annyiszor említett.* Bék. Pil. II. 486. an. 1670: *totiesfato* domino. Art. Jaz. 14.

Tottuplex, tot vel tantus; *annyi, akkora.* Pel. Serm. Quanta resultabit in cunctis et singulis letitie communicatio pro *tottuplici* charitate. Pasch. 26. e.

Tottupliciter, totiens; *annyiszor.* Pel. Serm. *Tottupliciter* multiplicata, quot erunt damnati et demones. Aest. 60. h.

Tottus, 3., pro: totus (more Italorum: tutto, duplicatum). Szék. Okl. II. p. 223. et passim.

Totumfac, V. *Factotum.* Törvt. Msz.

Totus, 3., verus; *igazi, teljes.* Batty. Ger. 53. ab incessabili *totius* sapientiæ pectore non abnego descendisse.

Tourista, æ, animi recreandi causa viator; *turista, gyalogutazó.* Száz. XVIII. 75.

Tovallia, æ, (Du C. Toacula, Tobalea) mappa, mantile, manutergium. V. s. *Bazile; törölköző.*

Tovarista, Cœtus sociorum (a slav. *tovaris*, cuius opera mercenaria artifex utitur); *mesterlegények társasága.* Jogt. Eml. I. 160.

Toxicata animalia, venenata animalia; *mérges állat.* Thurócz. 49. basiliscosque ac plura *toxicata animalia* nec non unicornem ibidem generari.

Toxinæ pelles, pelles melis; *borzbőrök.* Ger. Dachshäute. Quel. Sieb. I. 275. an. 1500. adportavit pelles *toxinas.*

Trabale, axis (Du C. lignum, quod transit per rotas); *tengely.* It. sala. Kov. Form. St. XXVII. Temo rud, langale nyuytho, furcale rakoncza, *trabale* tengel.

Trabessella, æ, **Trabescellus**, Ljub. Mon. Sl. III. 298. V. s. *Tayella. kis gerenda.*

Trabucare, (Du C.) de iusto pondere monetæ aliquid detrahere; *súlyából levonni.* Gall. trebucher. Ljub. Mon. Sl. VI. 145: non potes *trabucare* vel cambiare monetas cuiuscunque condictionis.

Trabucellus, dimin. a «Trabuchus». Obs. Jadr. 445. et dum idem dies penes vesperorum cantum appropinquasset, duos *trabucellos* in metis S. Matthæi extra urbem dicti Veneti erexerunt.

Trabuchus, i, genus tormenti bellici, balista (Du C. al. s.); *hadi gép.* It. trabocco. Ger. Art Wurfmaschine. Luc. Regn. Dalm. 224. Habebant enim galeas munitas, castris magnis et *trabuchis*, pontibus et omnibus necessariis ad bellandum. Obs. Jadr. 400., 402.

Traca, æ, tractus, (Du C. al. s.); *irány.* Gall. trace. Soos Mon. meta pertransiret publicam *tracam* de prædicta W. versus Z. ducentem.

Trachealis, ad trachiam pertinens; *gége* . . . Bene Med. I. 132. Ita sub coryza, catarrho *tracheali* mucus . . . etc.

1. **Tracta**, æ, (a *trahere)* procrastinatio (Du C. al. s.); *huza-vona.* Ac. Com. Sopr. p. 5—6: Nulli dubitamus, quin . . . Vestræ Dominationes . . . hanc occasionem absque omni *tracta* et mora promptissime sint acceptaturæ.

2. **Tracta**, æ, tractatio, deliberatio, (Du C. al. s.); *tárgyalás, alkudozás, egyezkedés, tanácskozás.* Gall. traité. Cod. Alv. I. 13. mivel már *tracta* indittatik ő felsége és Erdély közt, semmi hostilitást ellenünk nem mutatnak. Arch. Rák. III. 198. IV. 32. VIII. 39. Tör. Tár. 1891. p. 588. 1892. p. 520.

3. **Tracta**, æ, verriculum, (Du C. al. s.); *kerítő háló.* Ger. Zugnetz. Han. Mon. Jur. P. I. 152: homines iuvantes ad piscandum cum *tracta.*

4. **Tracta**, æ, extractio, quæstus (Du C.); *kereskedés, elárusítás, kivitel.* Gall. traite. Ljub. Mon. Sl. IX. 84. an. 1410: cum introitibus . . . qui exiguntur de *tracta* salis.

5. **Tracta**, epulum; *megvendégelés.* Gall. traitement. Jókai. Rab. R. I. 180.

Tractabilitas, quod facile tractari potest; *kezelhetőség.* Buny. Vár. tört. Thurzó levele. I. 357. propter tractabilitatem (sc. libri ab Aldo missi) et inter ambulandum et, ut ita dixerim, inter aulicandum . . . pro maximis utimur deliciis. Cf. Vitr. 2., 9.

Tractalis, currens, præsens; *folyó.* Jogt. Eml. I. 488. annus *tractalis.*

1. **Tractamentum**, (Du C.) tractatio, agendi ratio; *kezelés.* Tag. Erd. II. 633. sylvarum usus et *tractamentum.*

2. **Tractamentum**, (a tractare) tractatio, tractatus; *tárgyalás.* Rák. Ön. 316. I. 18—19. (18.): . . . non convenire paci et amicitiæ simile *tractamentum*, conjugi Principis amici absque causa exhibitum . . . Opin. Deput. 48. Dip. Reip. Rag. 18.

3. **Tractamentum**, victus, alimentum, (Du C. al. s.); *eltartás.* Száz. XXIX. 924. A hadak téli *tractamentumáról* és condescensiókról.

Tractans, qui cum aliquo agit de aliqua re; *alkudozó, tárgyaló fél.* Thök. Lev. 78.

Tractare, dare, apponere epulas, (Du C. 5.); *vendégelni.* Máty. 141.

Tractatio, convivium; *vendéglés, vendégség.* Jogt. Eml. I. 397.

Tractatores, (Du C.) interpretes sacræ scripturæ; *a szentirás magyarázói.* Pár. Páp.

Tractatorius, 3., ad trahendum idoneus; *húzó, vonó.* Tör. Tár. 1890. p. 377. funis longus *tractatorius* unus.

Tractatulus, i, dissertatio parva; *kis értekezés.* Ham. Grad. Cons. 3. eorum, quæ *Tractatulus* iste continet, cognitio est pernecessaria. Moln. Patv. Præf.

Tractatus commercialis, pactum commerciale; *kereskedelmi szerződés.* Törvt. Msz.

Tracterium, popina; *vendéglő.* Lzb. Cod. Med. III. 754.

Tracterius, popinarius, (a Gall. traiteur); *vendéglős, étárus.* It. trattore. Regul. Turm. Præt. 11. Stipendium et, quæ pro Victu emensa est pecunia, cuique Prætoriano sufficiat, hæc victum suppeditanti coquo vulgo *Tracterio* admanuabitur.

Tractio funis, actus trahendi funis; *kötélhúzás.* Bene Pol. m. 67.

Tractivus, vim attrahendi habens; *szívó, vonó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. p. 282. Aliqui multum edunt neque tamen pinguescunt. Quia vel multum calent vel cibos indigestos remittunt vel exigua *virtute tractiva* præditi a natura sunt, quæ proinde modicum in membra deducit.

1. **Tractorium**, i, (Du C. al. s.) tractoria machina; *vonóeszköz, tekerő csiga.* Verancs. V. 338. Nec minore attentione tormenta bellica, barbatas, pixides . . . funes, trochleas, *tractoria* et vehicula tormentorum et generatim machinas universas, instrumentaque bellica et quæcunque alia in arce necessaria, ubique et in omnibus arcis partibus atque recessibus conscribent.

2. **Tractorium**, idem quod ap. Du C. *Tractus*, telum, sagitta; *lövő eszköz, nyíl.* Száz. XV. 120.

Tractualis, ad tractum, districtum pertinens; *kerületi.* Ker. Nap. 106. H. J. debreceni *tractualis senior.*

Tractualis assessor, districtus assessor; *kerületi ülnök.* Ker. Nap. 232.

Tractualis notarius, districtus notarius; *kerületi jegyző.* Ker. Nap. 357.

Tractura, æ, nervus, qui intenditur, (Du C. al. s.); *íjj hur.* Száz. XXIV. 339. Item una faretra cum *tractura* ac cum Xij sagittis.

1. **Tractus**, us, (Du C. 10.) contractus; *szerződés.* Ker. Nap. 4. minthogy a Ven. *tractusnak* is consensusa már ebben megvolt. Cod. Dip. Brüss. III. 223. *tractui* inter nos inito fide mediante confirmato quam maxime contrariatur.

2. **Tractus**, contignatio; *emelet.* Jókai Rab R. I. 169. az úr ide költözik hozzánk a kastélyba; az egész felső *traktus* az uré lesz, lesz négy lovas hintaja.

Traczk, V. *Taraskus.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 322. Tribus bombardis *traczk* vocatis.

Tradere realiter, vere, re ipsa tradere; *valóságosan átadni* (a jószágot). Georch. H. T. II. 30.

Tradere symbolice, tradere per signum; *jel által átaladni* (jószágot) p. midőn a borok helyett a pincze kulcsa általadatik. Georch. H. T. II. 30.

1. **Tradicio**, actus, recipiendi, occultandi res ablatas; *orvgazdaság.* Szék. Okl. I. 338.

2. **Tradicio**, proditio; *árulás.* Gall. trahison. Georg. Sirm. I. 48. Hic prima *tradicio* Hungarorum, ergo ve vobis christianis totis.

Tradimentum, Traditamentum, (Du C.) proditio; *árulás.* Cod. Telek. X. 138. Civitatem vel Castrum aut fortalicium alterius partis quovis quesito colore expugnare aut obtinere vel per *tradimentum* ad manus suas recipere seu usurpare. Han. Mon. Jur. II. 134. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347. M. Flor. Fontes II. 119. Detricus . . . per *tradimentum* Chabam fecit superari. Marc. Chr. II. 10. postmodum vero Detricus de Verona per *traditamentum* Chabam fecit superari. Chr. Dubn. c. 18. p. 22.

Traditio brevi manu, *rövid úton való átadás.* Kövy El. 133. Si quis rei suæ apud alium existentis proprietatem in eundem transferat vel, ut vulgo dicitur, res præsens detur de manu ad manum, *traditio brevi manu*, e longinquo autem *traditio longa manu* vocatur v. gr. dum merces periculo emtoris viæ committuntur.

Traditio manu longa, V. *Traditio manu brevi; hosszú úton való átadás.*

Traditionalis, usu receptus; *szokásos.* Száz. XI. 736. *traditionalis* politica.

Traditores, proditores, *árulók*, (Du C.) Funda David J. 2: *Traditores*, qui Thesaurum Ecclesiæ et codices sacros ex imperatorio edicto tradiderant. Cf. Tac. Hist. 4, 24; Sedul. Carm. 5, 61.

Traditorius, 3., ad proditorem pertinens; *árulói.* Sup. An. Sc. I. 261. an. 1287: *traditorias* facciones.

Traditrix, quæ prodidit; *áruló.* It. traditrice. Chr. Dubn. 98., 78. Decreverunt Albam *tradricitem* obsideri. Marc. Chr. II. 56.

Tradiusculus, 3., (dim. a tardo); *valamivel késő.* Cod. Telek. XI. 204. Quod quidem si forte *tradiusculum* fuit, recta ratio huius tarditatis tibi reddita est.

Trador, tunica germanica, alias Camisol; *német kabát*, köznyelven kamiszol selyem és arany ezüst kelméből. Arch. Rák. VIII. 315. Tunica æstivalis ex materia *Trador*, cum nodis lapideis cœruleis. Száz. XVII. 801.

Traducere, transferre, vertere; *lefordítani.* Tag. Erd. II. 335: in vernaculam . . . linguam *traductae.* Cf. Gell. 1, 18, 1.

Traducere in uxorem, ducere uxorem, uxorem sibi adiungere; *nőül venni.* M.

Flor. Fontes II. 126. Geysa (Saroltam) . . . *traduxit in uxorem* legitimam.

Traductivus, i, casus mutationem denotans; *változtató eset.* Corp. Gram 357. e. g. emberré.

Traducere, uxorem, (Du C.) uxorem ducere; *nőül venni.* S. de Kz. Chr. I. 4., 7. e Sicilia *uxorem* non accepit, sed *traduxit* de gente Corismina 23.

Traducianus, (Du C.) sectator Traducianismi, rationis, quæ animas instar traducum transplantari docet; *a lelket átömlesztők.* Imre Phil. 353. Nonnulli tenent animas prolium ex animabus parentum egredi et *traduci* ita fere, sicut flamma candelæ excitat alterius flammam, et hi vocantur *Traduciani.*

Træga, V. *Treuga.* Arch. Rák. II. 209.

Trafficans, negotiator; *dohánykereskedő.* Coll. I. 396: ut tabacca per *Trafficantes* . . . libere distrahi queat.

Traficare, vendere, mercatum facere, negotiari (Du C.); *üzérkedni.* Kuk. Jura I. 456. Noverint igitur prætitulatæ D. Vestræ Clementissimam hanc Resolutionem Regiam fine etiam et scopo illo, ut in Commerciis partem habentes et *Traficantes* Regnicolæ sese dirigere valeant. Dip. Reip. Rag. 191.

Traficatio, machinatio; *hamiskodás, üzérkedés.* Törvt. Msz.

Trafigum, quæstus; *üzérkedés.* Ljub. Mon. Sl. IV. 95. an. 1369.

Traga, æ, (Du C.) currus, plaustri species. Hist. Zerm. Cobencz. p. 118: reperi unum nobilem cum 30 *tragis* seu kocsi.

Tragefacere, accendere, irritare; *felbőszítni.* Chr. Dubn. 100., 82. Rex ergo venenosis verbis comitis Vyd *tragefactus.*

Tragemata sacharacea, *(τραγήματα)* bellaria, (Du C.); *csemege.* Ger. Backwerk. Oláh. Cod. Ep. 415. Habeo gratiam pro *tragematis sacharaceis,* quæ mihi dignatus es mittere. Cf. Plin. 13, 4, 9; Plin. Val. 5, 7 fin.

Trago, onis, pro: *Dragon,* miles cataphractus; *vértes katona.* II. Rák. Gy. 54. pro uno pedite decem talleris, pro *tragone* viginti quinque et pro equite 30.

Tragœdialis, ad tragœdiam pertinens; *szomorújátéki.* Irodt. Köz. VII. I. p. 81. actus comediales, *tragoediales.*

Tragus, i, (gr. *τράγος*) hircus; *kecskebak.* Rač. Mon. Sl. VII. 166.

1. **Traha,** æ, (Du C.) vehiculum sine rotis; *gyaloghintó.* It. portantina, lettiga. Ger. Sänfte. Thurócz. in Andrea Rege: Rex Andreas post hæc cito incidit in paralysim et tam hiemali quam æstivali tempore super *traha* ferebatur. Cf. Colum. 2, 20, 4.

2. **Traha,** æ, funis, restis; *kötél.* Kronst. III. 479. *traha* ein Sylen, ein Schlag, Streng, ein Som Seil.

Trahatilis, quod trahi potest; *vonható, húzható.* Magy. Tört. Eml. XXX. 308. an. 1553. Molendina equis *trahatilia.*

1. **Trahere,** (Du C. 3.) glandes, tela mittere, iaculari; *lőni.* Gall. tirer. Frak. Mát. lev. II. 107: Sunt preterea magistri pixidum, qui sciunt *trahere* ex sclopetis.

2. **Trahere,** transmittere (Du C. 8.) V. s. *Blava; szállítani.*

Trahere alicui, demere, adimere detrahere; *levenni, lehúzni.* Prot. inq. 218: volebam . . . extrahere de dorso illud cilicium, et ipsa nolebat et vix potui sibi *trahere.*

Trahere campanas, pulsare campanas; *harangozni.* Teutsch. Schulord. I. 28.

Trahere (in ius), in ius vocare; *törvénybe idézni.* Cod. Dip. Arp. V. 154.

Trahere se, migrare, comigrare; *hurczolkodni.* Ger. sich ziehen. Fjp. Szám. p. 113. an. 1398: D. *traxit se* ad civitatem.

Trahere se ad partes, recedere; *félrevonulni.* Batty. Leg. III. 38. an. 1309.

Trahilia, ium, funes ductorii; *vontató kötél, istráng.* Sup. An. Sc. II. 494. an. 1577: ob ademptionem unius currus cum pertinentiis . . . et *trahilibus* equorum.

Trajbolatio, onis, (a germ. Treiben) actus tundendo, malleo fingendi, formandi; cælandi; *kiverés* (érczen). Tör. Tár. XX. 282. imo absque scitu Rivuliensium laborem vulgo *Trajbolás* dictum iniri et institui minime possit; verum si id fieri debebit Curatores Sufflatorii, ipsis sub fide significare adstrictus sit; ac sic præsentibus ad id deputatis hominibus *trajbolationem* peragere; argentum vero manibus ipsorum administrare debeant.

Trajectus, us, (Du C. al. s.), rates ad trajiciendum comparatæ, ponto; *komp.* D. Ráczk. p. 197: cum cunctis . . . naulis, vadis, *Trajectibus.* Cf. Auct. B. Alex.5 6, 5; Plin. 6, 23, 26.

Tramissum, tradita res; *általadott tárgy.* Han. Mon. Jur. P. I. 117: quicunque receperit . . . *tramissum* cuiuscunque valoris.

Tramontana, (Du C.) boreas, aquilo; *éjszaki szél.* It. tramontana. Arch. Rák. IV. p. 76.

Tramosoricum, (Du C. Tramoserica) pannus subsericus; *félselyem materia.* Ger. halbseidenes Zeug. Pár. Páp.

Tranavare, laborare, versari, summopere navare alicui rei; *nekifeküdni.* Prot. inq. 197. M. petiit in obedientiam, quod esset sacristiana, ut plus posset *tranavare* se in servitio Dei.

Trancator, pro: trotator; equus currens; *ügető.* Hisp. tranco. Fin. B. 52.

Tranczer-messer, culter scindendis carnibus; *bonczkés.* It. trinciante. Ger. Tranchirmesser. Thök. Diar. II. 380. Unum par cultrorum, vulgo *Tranczermesser* fl. 4 xr. 30.

Trannia, (correptum) Transilvania. Tört. Tár. IX. 180.

Trannicus, (correptum) *Transilvanicus.*

Tranquillatio, pacatio, mitigatio (Du C. Tranquillacio); *lecsendesítés.* Ac. Com. Sopr. p.5: Deus . . . desiderata omnia . . . in *tranquillationem* Patriæ . . . largiatur.

Tranquillitatio, V. *Tranquillatio.* Otia. Bachm. 11. verum imprimis, ut nihil huiusque rationi meæ decessisse, sed resolutionem a me factam, ex gravibus, suæ *tranquillitationi* intentam conscientiam prementibus causis et argumentis susceptam esse ipse experiri valeres.

Transactare, (Du C.) tradere, transferre; *átadni.* Ljub. Mon. Sl. I. 7. an. 1163: totam insulam . . . concedimus atque *transactamus.* Vjestnik. I. 168. an. 1289. dono atque *transacto* tibi . . . totam vineam.

Transactio, conventus, pactum; *peralku, peregyesség.* It. convenzione, accordo. Gall. transaction. Ger. Vergleich. Kövy El. 481. *Transactio* est contractus, quo res liberæ partium dispositioni subiacens, de qua lis defluit, non gratis, verum retento vel promisso aliquo in alterum transfertur. Differt ab amica compositione, quæ fit vel ante motam litem vel iam mota lite quidem, verum una pars totam rem litigiosam cedit alteri gratis. Jókai Mire megv. III. 110. Tisztb. Ir. Kass. Jur. Civ. II. 151. Comp. L. I. G. Proj. Leg. Civ. 237. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 159. Cf. Dig. 2 lit. 5.

Transactio commendatitia, pactum commendatione dignum; *ajánlatos egyezkedés, tanácsos egyezkedés.* Verancs. IX. 139. Verum, quia omnino vos parum perspicitis commoda vestra et quidnam eorum velletis magis, quæ captatis, parum ex iudicio solido; committimus vobis, ut desinatis pro nunc huic nostræ cum Egregio domino Cubiny *transactioni commendatitiae* contraire vosque sic eius voluntati accomodetis, ut et officia et obsequia vestra illi non desint.

Transactionales, (literæ), literæ pactionem continentes, contractus; *egyezés, alku, szerződés, pöralku* (levél). Kass. Jur. Civ. II. 152. Quod attinet structuram *Transactionalium.*

Transactionalis, ad transactionem pertinens; *egyezkedési.* Kövy El. 534. Quamvis Actor ad usum *transactionalis,* sed iam pridem interruptæ pascuationis D. 23: 175. item emtor etc.

Transactivus, 3., translatus; *átvitt.* Andr. Pan. 11. sunt quædam nomina ei appropriata et quædam transumptiva et *transactiva* a creaturis.

Transaltare, transmigrare; *átköltözni.* Lop. Mon. Sl. XX. 214. an. 1702: Iste populus (sc. Bunievaci) *transaltavit* ante octuaginta annos ex partibus Turcicis ad portus maritimos . . . ex quo nomine appellantur *Uskoki* quod idem est ac *transaltatores.*

Transaltator, V. s. *Transaltare.*

Transcendens, sensus vel eorum facultatem superans; *érzékfölötti.* Pázm. Dial. 166.

Transcendentalitas, status transcendens, naturam superans; *érzékfölöttiség.* Han. Hist. Eccl. p. 104: Et sic vigebat spinosa et molesta nescio quæ Theologia de Instantibus, relationibus, quidditatibus, de formalitatibus, quo etiam mysteria *transcendentalitatum, primalitatum,* aseitatum, exeitatum, hæcceitatum, nuncceitatum, tuncceitatum, præsentalitatum, generalitatum, specificabilitatum, tantitatum, talitatum, subiicibilitatum, passionabilitatum, potentionabilitudinalitatum, aptitudinabilitatum . . . spectant.

Transcendentaliter, supra facultatem et officium sensuum; *érzékek fölött, érzékeken túl való módon.* Pázm. Dial. 344.

Transcriptive, (a «transcriptivus») per transcriptionem; *másolatilag.* Fej. X. I. 195. in dicto Anno confectarum (sc. litterarum) *transcriptive* et confirmative in se habentes.

Transcursus, us, decursus (Du C. al. s.); *lefolyás.* Tkal. Mon. Ep. II. 19. an. 1340. dierum *transcursus.*

Transdanubialis, e, trans Danubium situs; *dunántúli.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 13. dominus Rex pater noster tunc gerens terre *Transdanubialis* gubernaculum.

Transdanubianus, V. *Transdanubialis.* Kat. Hist. Reg. I. 91. supremi Comites Comitatum *Transdanubianorum* 11. enu-

merantur. Cf. Liv. 40, 58, 8; Inscr. Orell. nro 750.

Transdanubiensis, V. *Transdanubialis.* Cod. Dip. Brüss. II. 353. ac *transdanubienses* aliquot Arces munitissimas obtinuit expugnavitque,

Transderivare, transferre; conferre ad aliquem (hungarismus); *átszármaztatni.* Száz. VII. 702. *transderivare* in familiam *perennalitatem.* Kass. Jur. Civ. II. 142. Cod. Camb. Merc. 16.

Transdravianus, 3., trans Dravam situs; *Drávántúl fekvő.* Batty. Leg. III. 152. an. 1314.

Transducere in uxorem, uxorem ducere; *nőül venni.* Chr. Dubn. p. 31: Quem (sc. Zarolth) Geysa . . . *transduxit in uxorem.*

Transena, æ, (Du C. Transenna) cancellus; *kerítés.* Verancs. V. 250. Tota hæc civitas in suburbana et multo etiam longius effluxerat desiderio eundem videndi oratorem. Quo nos quoque capti spectaculo, eo loci passa iusserat dari nobis stationem in quadam parte dervisiorum cœnobii ad viam spectante, *transenisque* præstructa.

Transenalis, (via regia), ad viam publicam, viam militarem pertinens; *országúti.* Kass. Prax. I. 34. L. R. Civitates et hæ una cum curia Comitatensi in *via regia transenali* situantur. I. 35. qui in locis sic dictis *transennalibus* constituti sunt.

1. **Transenna,** æ, transitus militum; *katonai átvonulás, általmenetel.* Szirm. Moln. Patv. 70. Militiam per Regnum commeantem et *Transennas* per assignationes dirigere, ad loca Quarteriorum hyemalium vel æstivalium aut ad *Collectaculi* Stativa inviare ibique de necessariis Orali et Equili portionibus tectoque et foco providere; ac de fœno et Avena in Exercitum, *Campamenta* vel aliorum administranda prævie facere ordinationes.

2. **Transenna,** æ, *per transennam,* in itinere; *útközben.* Rák. Ön. 103. ad quas literas concinnandas Munkacsinum ire et *per transennam* Ungvarini cum comite Bercsenio et aliis ibi congregandis conferre statuens.

Transennaliter, in itinere; *útközben.* Moln. Patv. 77.

Transennare, transire; *átvonulni.* Pfahl. Jus. Georg. 346. Quarteriorum militiæ *transennanti* et stativanti assignatio.

Transfigere, (Du C. transfegare), transire; *átcsapni.* Gall. s'associer. Ger. übergehen. Epist. Proc. P. III. p. 124: Transsilvani fluctuant. Nunc cognoscunt in quem *transfixerunt,* non vident salutem suam stabilem futuram.

Transfluminaris, trans fluvium situs, V. *Transvadanus; folyóntúli.*

Transformalis, formam mutans; *átváltoztató, átalakító.* Pel. Pom. L..IX. P. I. Art. III.c. 2. Sexto eius Mariæ charitas fuit *transformalis,* quia totaliter erat ipsa per charitatem transformata in Christum.

Transformativus, 3., vim transformandi habens; *átalakító.* Pel De s. Jacobo ser. II. col. 4: Amor habet vim *transformativam* amantis et amatum.

Transfretare, transvehere; *hajón átvinni.* Ger. Überführen. Kronst. I. 516. Cf. Suet Cæs. 34; Gell. 10, 26, 1; Ammian. 22, 6.

Transfretatio, traiectio; *átmenés, átszállás, átkelés.* It. tragetto, trapasso. Ger. Ueberfahrt. Fej. X. 2. 43. hospites et populos nostros de Szent Maria in navigio et *transfretatione* predicti portus, ipsis per nostram Maiestatem concessi. Cf. Gell. 10, 26, 5.

Transfugare, pellere, fugare (per totam ecclesiam); *keresztül hajtani,* Batty. Leg. III. 117: an. 1309: turpiter *transfugando* ipsos usque in sacristiam.

Transfugiens, transfuga; *szökevény.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 250.

Transgressor, *(παραβάτης)* violator, (legis); *áthágó, megsértő, vétkes.* It. trasgressore, trasgreditore. Vita S. Steph. 8. non enim auditores legis, sed *transgressores* feriendi sunt. Kass. P. P. I. 296. Cf. Arnob. 7, 215; Tertull. Resurr. Carn. 39; Alcim. 2, 120.

Transibilis, non exiguus; *olyan, mely megjárja, meglehetős.* It. passabile. Ger. leidentlich, ziemlich, passabel. Thök. Diar. II. 364. Domus infra gradibus, habet januas *transibiles* 2.

Transil, navigium onerarium; *teherhajó.* Verancs. IV. 220. Alios Istrum versum, qui et parata quæcunque invenerunt, tam bellica, ut sunt saykæ et nazadæ, quam oneraria navigia, vulgo *transil* dicta, intereipiant, sistantque nomine principis.

Transire, influere (Du C. al. s.); *befolyni, járulni.* Ger. einfliessen. Fjp. Szám. p. 37: floreni . . . qui *transiverunt* supra civitatem pro collecta etc.

Transire, (de hac vita) mori; *meghalni.* Cod. Dip. Arp. V. 54.

Transitio, per **transitionem,** in transitu aliquid attingere; *mellesleg, futólagosan.* Arch. Rák. VIII. 189. *per transitionem* említeni.

Transitorius, 3., fluxus, transiens; *mulandó.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 499. vitam presentem esse *transitoriam*

Cur mundus militat sub vana gloria
Cuius prosperitas est *transitoria.*
(Giacopone). Cf. Boëth. Cons. phil. 5, 6.

Transitualis, ad transitum pertinens; *átmeneti, átviteli.* Pest. Vár. Levt. Opin. P. III. Sec. 1: commercium *transituale.* Pest. Vár. Levt.

Transitualiter, merces per aliquam terram transeundo vectæ; *átviteli módon.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (p) 2: mercibus *transitualiter* invectis.

1. **Transitus,** us, (Du C.) districtus, in quo præfecti provinciarum jus dicunt; *hatósági kerület* (járás). Száz. XVI. 575.

2. **Transitus,** us, mors (Du C. al. s.); *halál.* An. Sc. I. 189. an. 1271: per *transitum* Domini Belæ, . . . Regis Hungariæ . . . ad nos Regni Gubernaculum devenisset. (Steph. V.) End. p. 522.

Translatare, (Du C.) transferre, vertere; *fordítani.* Ljub. Mon. Sl. XXI. 194. an. 1444: *translatari* fecimus in latinum.

Translatio Sanctorum, idest sollemnis translatio sanctarum reliquiarum ex uno loco ad alterum; *szentek átvitele.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 153. et in festivitatibus sollempnibus, missarum sollempniis et *in translationibus sanctorum,* centum dies et si aliquando in premissis raro tamen magnus casus emerserit.

Translatorius, 3., ad translationem pertinens; *átruházó.* Ger. Uebertragungs. Fej. T. XI. V. Un. 281. Albertus litteras suas *translatorias* Comitatui Tolnensi præsentari iubet.

Translocatio, transferre, collocare in alium locum; *áthelyezés.* Coll. II. 164.

Transmandare, tradere; *átadni.* Ljub. Mon. Sl. II. 76.

Transmaritimus, 3., transmarinus; *tengerentúli.* It. oltramarino. Germ. überseeisch. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 13. vel ad dampna *transmaritimarum* partium propulsanda inhabiles sunt omnimodo. Knauz. M. E. Str. II. 228., 194.

Transmigrare, (de mundo), mori; *meghalni, elköltözni.* Georg. Sirm. 51. et sic ipse *transmigravit de mundo.*

Transmissibilis, qui transmitti potest; *átküldhető.* Kuk. Jur. III. 153. prouti et quali modo hic Causæ Tabularum Districtualium in Tabulam Regiam, eo pariter et non alio modo, ibidem quoque Causæ Regnorum illorum, Tabulæ Judiciariæ, ex ipsa in Tabulam Banalem transmittentur aut respective *transmissibiles* non erunt.

Transmissibilitas, proprietas rei, quæ transmitti potest; *átküldhető volta.* Kuk. Jura III. 153. Quantum tamen ad modum (seu intra vel extra, aut plane non *transmissibilitatem* earundem) tum Civitatenses Causæ illo prorsus modo quo hic ex partibus quidem, ad Sedem Judiciariam comitatus et ex hac ad Tabulam Regiam.

Transmissio, scil. litteræ, quæ ab uno foro ad aliud mittuntur; *átküldő levél.* Tör. Tár. 1887. p. 594. Samb. Tyrn.

Transmissionale, Transmissionales, ab uno foro ad aliud missum mandatum; *fellyebb vitettető parancsolat, feljebb viteli levél.* Georch. H. T. IV. 164. — Hajnik Perjog. 235.

Transmissionalis, ad transmissionem pertinens; *feljebbviteli.* Kuk. Jura. III. 154. ut ex prædeclarata ratione, in Serie Causarum *Transmissionalium,* causantium intra Regnum hocce residentium Causas, præcedant. Fej. XI. Vol. Un. 505.

Transmissionaliter, mittendo ab uno foro ad aliud, *átküldető módon.* Nagy. Jus. Trans. Sax. 16. privilegii verba . . . in sedem civitatis Segesvár vocatæ *transmissionaliter* remitti et destinari.

Transmissoria, æ, litteræ transmissionales; *átküldő levél, felsőbb székre bocsátó levél.* Cod. Zi. I. 161.

Transmittere, a foro inferiore ad superius mittere; *általküldeni a vidéki Táblától a kir. Táblára hiteles másolatban.* Georch. H. T. IV. 210.

Transmutatoria, sc. ars vel alchymia. q. v. Wallaszky 213.

Transnavare, (Du C.) navi trajicere; *áthajózni.* Thurócz. pars I. hist. Hung. cap. 15: Brachio maris, quod strictum Siciliæ dicitus, *transnavato.* Et in Uladislao: Circa castrum Orsove Danubio *transnavato.* Samb. Tyrn.

Transparens, pellucidus, perspicuus; *átlátszó.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 181.

Transparere, (Du C.) pellucere; *átlátszani.* Pel. Serm. Terra erit tam pulchra et *transparens* sicut vitrum. Pasch. 13. qu

Transpartius, in ulteriorem partem *kivülebb fekvő részekre.* Kuk Jura I. 75 an. 1264: *transpartius* sunt *transfugati*

Transpassare, (Du C.) ultra progredi; *átkelni.* Gall. trépasser. S. de Kz. Chr. II. 1., 14. Post hæc Saxoniam, Thuringiam .... Rheno circa Maguntiam *transpassato.*

Transpassim, ultro citroque; *össze-vissza.* Kuk. Jura I. 75. an. 1264: *transpassim* trucitando.

Transplantare, in alium locum plantare; *átültetni.* It. traspiantare. Oltv. Act. Synod. 20. Ut intestino huic bello in alia etiam Regni seminaria *transplantato* finis tandem imponatur.

Transplantatio, alumnorum solemni modo in altiores classes translatio; *a növendékek ünnepélyes átültetése a magasabb osztályokba.* Beszterceb. ág. gymn. Ért. 1875/6. p. 34.

Transponere, convertere, transferre (Du C. al. s.); *lefordítani.* Gall. traduire. Fabó. Mon. Evang. II. 379. Quo anno eosdem *transposuerim* et quo imprimi curaverim. 380. Num præfatio sit meus proprius labor vel tantum *transpositio.*Cf. Gell. 6, 9, 1.

Transpositio, conversio. V. s. *Transponere*; *fordítás.*

Transportatorium, angulometrum; *szögmérő.* Gall. transporteur. Coll. Math. p. 8. et passim. Falud. Arch. 4.

Transportualis, ad commeatum pertinens; *szállítmányi.* Ger. Transport. Proj. Leg. Civ. 291. verum, ne expensæ *transportuales* accrescant. Nov. Calend. 223. *Transportualia* salis officia. Tag. Erd. II. 833. Törvt. Msz.

1. **Transportus,** i, agmen; *(szállítani való) csapat.* Ger. Transport. Moln. Patv. 82. Dum autem Militia aliqua, pro conscribendis Tyronibus Militibus commendata extiterit, eaque in Loco *Collectaculi* per Verboung iam in tantum profecerit, ut ex *Recrutis* illis sive Tyronibus, *Commissariatice* iam assentatis sive per Medicos revisis, per *commissarium Belli, Officialem Militarem* acceptatis unum *Transportum* seu corpus ex 100. plus minus capitibus et Personis constans Superior Commendatorum Officialis producere possit.

2. **Transportus,** vectura, commeatus (Du C. al. s.); *szállítás.* Gall. transport. Diar. Com. 1796. p. 40. Kass. P. P. I. 241. Opin. P. III. Sec. V. §. 3 c.

Transportus axalis, advectio curru. V. *Axalis; szekéren való szállítás.*

Transportūs officialis, officialis commeatūs; *szállító tiszt.* Törvt. Msz.

Transpositio, actus transponendi, metathesis; *áttétel, helycsere.* Pázm. Dial. p. 585.

Transpulsio, actus agendi per aliquem locum; *áthajtás.* Ger. das Durchtreiben. Lzb. Cod. Med. T. II. 107: pecorum ... *transpulsio.*

Transrimare, perscrutari; *kikutatni.* Fej. VIII. 2. 280. Arguta Judicum circumspectio causarum moles et ipsarum pressuras mentis acumine perspicacius *transrimatas* debet simillime coëquare.

Transsavanus, 3., trans Savam fluvium situs; *Szávántúli.* Star. XXII. 48. an. 1662.

Transscia, (transtra: schiff stul Dief.); *evezés, evezőpad.* Schläg. 770.

Transscripcionalis, transscriptionem continens; *átiratási (jószág).* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 228. 6. et pass. demptis literis domini Bele olim regis earumdem possessionum *transscripcionalibus.*

Transscriptive, in apographo; *másolatilag, átiratilag.* Cod. Dip. And. II. 440., 512. in littera privilegiali ... tenorem cuiusdem litteræ ... *transscriptive* et confirmative in se habenti adinveniebatur quod ...

Transsectio, secti intersectio; *átvágat.* Ger. Durchschnitt. Faber. Jur. Met. 221. De *transsectionibus,* ne ullus alterius Culturam transcendat, nec suum Courburarium cultivando defraudet.

Transsubstantiare, ex una substantia in aliam convertere; *átlényegesíteni.* Cod. Dip. Arp. V. 45.

Transsubstantiatio, ex una substantia in aliam conversio; *átlényegülés.* Pel. De. S. Nicol. s. I. c. 2: *Transsubstantiatio* panis et vini non est proprie miraculum.

Transsumpmifacere, transscribendum curare; *átíratni, lemásoltatni.* Pesty Ször. III. 43.

Transsumptio, exemplum, descriptum, transscriptum; *átmásolás.* It. copia. Werbőczi 311. *Transumptio* autem: est alicuius privilegii, non sensualis sed verbalis in aliud privilegium translatio Kövy El. 699: *Transsumptio* fit vel Processu in Curia moto ... vel vero locus vel persona authentica documentum in archivo suo existens ... in forma solenni copiari et extradari facit. Cf. Quintil. Inst. 3, 6, 46.

Transsumptionale, sc. Institutum apographis, exemplis conficiendis; *másvételü ügyelet.* Georch. H. T. III. 349. A féle idegenek ellen, kik másnak leveleit letartóztatják, levélkövető ügyelet (Institutum Repetitionis Literarum) van kirendelve és megkülömböztettetik akár a levél-közlésü (ad Communicationem) akár a másvételü *(Transsumptionale)* ügyelettől.

Transsumptionales, transscriptum, apographum; *másolat.* Werbőczi 311. Item, ultra prænarratas nequitiose confectas literas sunt etiam aliæ literæ, quæ etsi malitiose non sint *fulminatae;* tamen in iudiciis non servantur neque locum habent: Prout omnes *Transsumptionales,* quæ, simpliciter et absolute in locis Capitularibus aut conventualibus — sunt vel fuerunt Transsumptæ.

Transsumptionalis, ad apographum, exemplum pertinens; *a levél mássát követő.* Georch. H. T. IV. 90.

1. **Transsumptive,** exscriptus, transscriptus in exemplo scripti; *másolatban.* D. Ráczk. p. 74: continentes in se *transsumptive* certas ... Literas. Tör. Tár. VI. 43. Cod. Zi. III. 83., 84. *transsumptive* de verbo ad verbum. Fej. XI. V. Un. 303.

2. **Transsumptive,** sensu translato; *átvitten.* Pel. Pom. L. I. P. I. Art. I. c. I.: *Transsumptive* autem habetur a magistro in II. distinctione: Credimus, inquit, rerum creatarum etc. Andr. Pan. 13.

Transsumptum, (Du C.) exemplum scripti; *másolat.* It. copia. Szer. Not. p. 32: Continetur autem hæc regis Commissio in *Transsumpto* Fratris ... Száz. III. 618. Georch. H. T. IV. 117.

Transsumptum authenticum, exemplum fide dignum; *hitelesen másbavett levél.* Georch. H. T. IV. 117.

Transsumptum capitulare, exemplum, a capitulo confectum; *káptalanbeli másvételü levél.* Georch. H. T. III. 66.

Transsumptum judiciale, in tribunali confectum exemplum; *törvény előtt másba-vett levél.* Georch. H. T. IV. 116.

Transsumptum primarium, exemplum primum; *eredeti levél mása.* Törvt. Msz.

Transsumptum sensuale, exemplum, quod tantum sensum exemplaris continet; *értelembeli másolat.* Törvt. Msz.

Transsumptum transsumpti, exemplum exempli; *másolatnak másolatja.* Georch. H. T. IV. 117.

Transsumptum verbale, exemplum ad verbum expressum; *szószerinti másolat.* Törvt. Msz.

Transtibiscanus, 3., trans Tibiscum situs; *Tiszántúli.* Veranc. Hist. I. 206. Ubi vero eam iacturam Transsylvaniæ provinciæ et Hungariæ parte *transtibiscana* pensaturum dicitis. Kat. Hist. Rep. I. 91.

Transumtum, i, V. *Transsumptum.* Ker. Nap. 108. in *Transumto.*

Transvadanus, trans vadum situs; *révéntúli.* Szentiv. Cur. Misc. 411. Cum animadversum esset Urbem non admodum ægre oppugnari, si adversa ripa ab hoste occupetur, ut ea ripa hosti aut infesta esset aut saltem illum retardaret atque interea urbana feriarentur Mœnia, cœperunt construi munitiones *transvadanae* et *transfluminares.*

1. **Transvadare,** (Du C.) trans vadum ire; *átkelni.* Verancs. II. 234. omnia devastando *transvadarunt.* Cf. Vulg. Ezesh. 47, 5.

2. **Transvadare,** exigere (Du C. al. s.); *átélni, eltölteni.* It. passare. Germ. zurücklegen. S. Steph. vita p. 16: Qui *transvadata* pueritia, postquam primum adolescentiæ gradum transcendit ...

Transvaganus, trans Vagum situs; *Vágontúli.* Epist. Proc. P. III. p. 579: fere enim *transvaganae* ... indefensæ maneant partes.

Transvasare, transferre, transportare, (Du C. vasa transferre); *áthelyezni.* Fej. I. 178. Cum enim gradus et inferiores sedes Deitatis confinxissent et animarum præexistentias ac effluxus ac decidentias, respectionis earum ad Deum in se ipsis constituentes easque in diversa ac multiformia corpora *transvasantes* et transmutantes.

Transversalis, (Du C.) transversarius; *keresztben átmenő, metsző.* It. trasversale. Obs. Jadr. 401. alium sticatum ultra portum Jadræ extensum ab Ecclesia S. Petri versus Ecclesiam S. Joannis siti ad puntam procedendo a parte *transversali* plagæ, quem vigesimo præfecti mensis die fabricare inchoaverunt.

Transversaliter, per transversum; *keresztben.* Pel. De s. Francisco s. II. c. 5: A manu in manum per pectus *transversaliter* totus consignatus visus est ... Tör. Tár. 1887. p. 177. ornamentum altaris ... cum liliis et crucibus *transversaliter* consutis.

Transversatus, transversus; *keresztben fekvő.* Fej. X. 4. 374. idemque scutum duobus Baradis ... a posteriori parte eiusdem Gruis et Superiori imagine usque ad inferiorem, quasi per obliquum *transversatum,* galeam denique nigro tinctam.

Transvestibilis, quod transferri po-

test; *átruházható.* Ger. übertragbar. Kövy El. 435. Etiam cum summæ arrendalis capitale ad semel depositum est contractum in pignus *transvestibile* degenerasse decisum 26. Aug. 1806.

1. **Transvestire,** transferre; *átruházni.* Kövy El. 326. Ad *transvestiendum* pignus quoad ratam fratris oppignorantis.

2. **Transvestire,** carminis argumentum ad ludum et iocum convertere; *átöltöztetni, travesztálni.* It. travestire. Greg. Aesth. 124. Ad satyras referre licet sic dictas parodias, quæ serium in ludicrum vario modo vertunt, velut Ovidii de arte amandi aut Blumaueri *transvestita* Aeneis. Olt. Act. Synod. 63.

3. **Transvestire,** aliena veste occultare; *álruhába öltöztetni.* An. Sc. IV. 179: bonus amicus juvenem . . . *transvestivit* Polonicæ Dominæ habitu.

Transvestitio, translatio, cessio; *átruházás.* It. cessione. Kass. Jur. Civ. I. 49. h) Ad *transvestitionem* conditionum pignoratitiarum.

Transvestitio conditionum pignoratitiarum, *a zálogföltételek átruházása.* Jogt. Eml. T. II. 1. p. 347.

Transvestitio pignoris, translatio pignoris in alium; *zálog felváltása.* Georch. H. T. III. 53. Hasonlit a zálog elrontásához annak *felváltása (Transvestitio Pignoris):* mely ügyelet nemrég jövén szokásba a Királlyi Táblánál arra céloz, hogy a meg nem kinált osztályos Atyafi a zálogot szinte azon feltételek alatt, mellyekkel idegen birja, attól elveszi és ugy mint zálogot szinte azon feltételek alatt magának tulajdonítja.

Transvolutio, (Du C.) decursus; *lefolyás, leforgás.* Tkal. Mon. Ep. I. 17. an. 1209: temporum *transvolutio.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 90.

Transvulnerari, transfigi, perfodi; *átdöfetni.* Pel. Pom. L. II. P. II. Art. II. c. 12: Vide lanceam, qua *transvulneror.*

Trapellum, i, ab It. *trapelo,* equus funalis; *szíjtartó,* Riemen pferd. Cod. Zi. III. p. 323. Litteras privilegiales . . . in *trapello* sub capite Sigilli eiusdem domini palatini inclusas . . . eidem Capitulo . . . ad rehabendum et servandum . . . exhiberi fecissemus. Haz. Okl. 208. an. 1337.

Trapesita, æ, trapezita, numularius (Du C.); *olasz pénzváltó, -kereskedő.* Száz. VII. 160. Indicium de canonicis Ultrajectinis et *Trapesitis* seu Lombardis.

Trapetum, *Officina chartaria*; *papirmalom.* Szamosk. III. 203. fatalem suæ cladis agrum coronensem petit, ac iuxta quemdam amnem *ad trapetum,* binis ab urbe lapidibus remotum, ubi chartarum lintea materia prælis tunditur atque in plagulas constipatur et elaborator, castra locat.

Trapezata, æ, mensa trapezitæ; *bankasztal.* Tör. Tár. 1893. p. 27.

Traphica, æ, mercatura; *üzérkedés.* Kuk. Jura. II. 188: cum constet incolas . . . sustentationem . . . ex quæstu et *traphica* habere.

Traphicator, mercator; *üzérkedő.* Kuk. Jura. II. 187.

Trappa, æ, locus cultus(Du C. al. s.); *ültetvény.* V. It. trapiantare. Ger. Pflanzung. Han. Mon. Jur. P. I. 187: multa damna inferebantur in vineis et hortis et *trappis.*

Traso, onis, miles gloriosus: *henczegő katona.* Ger. Bramarbas. V. *Thraso.* Verancs. 1., 52. quod ad illam vivendi vitam iam olim desideratam nunc venire incipiet omissa illa sanguinaria et carceraria, quæ solis *trasonibus* conveniens est.

Trassans, cui perscriptum est argentum; *intéző, intézvényes, tukmányozó.* Cod. Camb. Merc. 11. Qui pro Valuta sibi numerata vel promissa literas cambiales extradat, non incongrue Debitor aut *Campsor* stylo vero recepto *Trassans* dicitur. Kass. Jur. Civ. Lex. 63. Art. D. 1840. p. 57.

Trassare, solutionem alicui delegare, argentum alicui perscribere; *intézni, intézvényezni, tukványozni* (váltót). It. trassare. Cod. Camb. Merc. 13. Non secus Institores seu Complementarii, Sodales item, quibus mercantilis quæpiam Societas, aut privatus Negotiator, generalem in negotio agendi, Firmaque sua utendi Plenipotentiam contulit, sensu articuli 1. §-phi 3 tii Puncti 5-ti, literas Cambiales ad nomen *plenipotentiantis* edendi, *trassandi, indossandi* et *acceptandi* plenariam habebunt potestatem.

Trassata Cambialis, *intézvény, tukvány.* Cod. Camb. Merc. 17. *Trassata Cambialis* illa est: qua Trassans in alio loco degenti Trassato committit, ut pro eo trassatam summam seu directe Remittenti vel vero ad eius ordre solvat.

Trassatæ Cambii literæ, *intézvény, tukmány.* Cod. Camb. Merc. 18. Plerumque, imo fere semper, *trassatae Cambii literae,* velut summum commercii medium, ad Ordre eduntur, taliterque de una ad alteram manum per Indossamentum cessæ, mercantilem circulationem illam, in qua totius commercii vis posita est, constituunt, ac ideo *negotiatae* etiam appellantur.

Trassatus, V. *Acceptans; intézvényezett, tukványozott.* Cod. Camb. Merc. 11. Qui easdem literas sibi præsentatas acceptat, et exsolvit *Trassatus* aut *Acceptans* appellari consuevit. Art. D. 1540. p. 58.

Trassetum, (fors. idem quod. Gall. terrasse) podium, proiectum; *erkély.* Verancs. VII. 291. nam minoris eam vendere nullo pacto vult quam ducatis quadringentis et adhuc sine *trasseto* et casulis *illis* ante portam.

Tratonicus, genus quoddam armatorum. Fej. X. I. 560. tunc etiam captus fuit unus *tratonicus* de exercitu comitis Anz, quem idem Prior ad manum salvam propria manu occidit.

Tratta, æ, syngrapha, litteræ cambiales; *tukvány, intézvény, tukma, idegen váltó.* It. tratta. Cod. Camb. Merc. 9. Medio Cursoris publici literæ inviatoriæ alias Aviso dictæ per Trassantem submittantur, quibus videlicet Trassatus de *Tratta* ad se missa, et modo satisfaciendi edocetur et sine quibus perspicax Trassatus, Cambiales seu acceptare seu exsolvere non solet.

Traumaticus, *(τραυματικός)* ad vulnus pertinens, cum vulnere coniunctus; *sebes.* Bene Met. II. 6. encephalitis *traumatica.* Cf. Veget. 4, (6) 19.

Travatia, tentorium trabibus constructum (Du C. Travachia); *katonai sátor.* It. trabacca. Knauz. M. E. Str. II. 72., 54. Item tentorium meum magnum *Travatia* videlicet sive *Agleriam* (relinquo).

Travatura, æ, tectum, operimentum ex trabibus; *fedés, beborítás.* Han. Mon. Jur. P. I. 152: concesserunt ei . . . de lignamine zapini . . . pro *travatura* pavimenti . . . domus et pro *travatura* tecti.

Traversa, æ, (Du C. traversia) favonius; *nyugoti szél, nyugat.* Vjestnik I. 182. an. 1289. de *traversa* iuxta viam publicam.

Travis, trabs; *gerenda.* Ljub. Mon. Sl. 294: *traves* mezane.

Trefaticus, 3., (ab hung. *tréfa)* ridiculus; *nevetséges.* Szered. Ser. Episc. 78. an. 1334. Quod in nullo valore ipsarum Decimarum . . . ipsa emptio poterat correspondere, imo delusoria et *trefatica* . . . videbatur. Fej. VIII. 3., 747.

Tregovina, æ, pro: *tergovina* q. v.

Tregua, æ, pro *Treuga* q. v. (Du C.) Ljub. Mon. Sl. I. 125. Jur. Tör. Tár. 1889. p. 86.

Trema, æ, (Du C.) *semita; út.* Ljub. Mon. Sl. II. 99: debeat accipere unum . . . de *trema,* quem voluerit.

Tremblantes, V. s. *Quaequeri.*

Treme, trunci (a Ger. Tram); *gerenda.* Fjp. Szám. p. 191. an. 1421. tres *treme* secaverunt in silva pro turri.

Tremulare, tremefacere (Du C. dubitare); *megrenditeni.* Ger. erschüttern. Thurocz. 210. elatasque domos impetuosis flatibus concutiens stridore et mugitu ingenti *tremulari* fecit.

Tremuleus, 3., tremens; *rezgő.* Tremulea arbor = rezgő nyárfa (Du C. populus tremula). Fej. VII. 335., 258.

Trenchea, æ, fossa obsidionalis, brachium (Du C. Trenkeia); *futó árok, vi árok.* Gall. tranchée. Szentiv. Cur. Misc. 383. Circumvallatio ipsa lineis *(Trencheis)* hoc est vallo continuo variisque operibus muniatur.

Trenschare, dapes scite dissecare; *szelni, vagdalni, fölszeletelni.* Wagn.

Trentesimarius, i, officialis tricesimæ; *harminczadi tiszt.* Han. Mon. Jur. P. I. 114.

Trentesimum, tricesima pars: *harminczad.* Ljub. Mon. Sl. IX. 76. an. 1410: commune . . . debeat . . . percipere *trentesimum.* Luc. Regn. Dalm. 266.

Trenus, i, (Du C. traina): vehiculum sine rotis; *szán* v. *korcsolya-féle, trenus: ajancsa.* Száz. XXVII. 167.

Treonte, fors. *tremor; félelem.* Ljub. Mon. Sl. III. 292: M. qui extrassit oleum de Spalato, non portavit illud, quia dum esset in via, oviavit aliquibus, faciemus ipsi *treonte* dicentes eidem, tu es apostatus, si cupieris *civientes* tibi oculli, portando aliquid.

Trepanatio, ab it. trapanare; *a koponyában való lékelés.* Ger. das Trepaniren. Lzb. Cod. Med. T. II. 218.

Trepanum, (Du C.) terebra, qua utuntur Chirurgi ad cranium caute perforandum; *kézi lekesz.* Poor. Zsebsz.

Treps, pro: tripes; *vasfazék.* (B-ben) *vasnyárs.* Schläg. 1891.

Tres Impulsus, ter inflare tubam; *hármas harsonyás.* Reg. Turm. Præt. 122. Tertio quadrante ad nonam pulsat Tympanotriba altera vice, quem Tubicen cantu integri Accitus et *trium Impulsuum* (drey Stoss) excipit.

Treuga, induciæ. (Diez: it. *Trégua* sp. pg. pr. *trego,* fr. *trêve* Waffenstillstand mlat. *treuga* u. a. Formen. Die eigentliche Bedeutung ist: Sicherheit, Bürgschaft: treuga secu-

ritas præstita rebus et personis discordia nondum finita (Du C.) ... vom ahd: *triwa, triuwa,* fides, fœdus góth: *triggua* nhd. *treue* Altfr. *s'atriver* à qqun = fœdus inire cum aliquo; *fegyverszünet.* Epist. Proc. 169. propterea nos statim post conclusas *treugas* seu inducias ... misimus.

Treugager, i, de pace agens (ex treuga et agere); *békét kötő.* Chr. Dubn. p. 163: nuncys *treugageris* frequentatis inter reges Hungarie.

Treugua, æ, V. *Treuga.* Batty. Leg. III. 35. an. 1309.

Tria latera redimere, novem marcas (seu latos grossos) solvere; *három márkát fizetni.* Star. XI. 40. an. 1470. si quis in calumpnia ... deprehensus fuerit ... deprehensus, *tria latera redimat,* id est, *novem marcas* denariorum usualium solvat.

Triados Cultor SSS, (Du C.) S. Trinitatis cultor; *háromságimádó.* Hor. Mem. 306.

Trias, ădis, SS. trinitas (Du C.); *szentháromság.* It. trinità. F. Forg. Comm. 437. Igitur disputationes in æde sacra instituuntur, adeo absurda atque horrenda de *sanctissima triade* tradentibus arianis.

Tribiale, fors. tibiale. Arch. Rák. VIII. 348. Quinque paria *tribialium* antiquorum ex filis reticulariter confectorum.

Tribuere, (Du C.), solvere, præstare; V. s. *Ancoraticum: fizetni, adózni.*

Tribula, æ, vlegher (Flegel) Dief. (Du C. al. s.); *csép, hadaró,* Dreschflegel. Schläg. 1026. Cf. Colum 1, 6, 23.

Tribunal cambio-mercantile, iudicium cambiale; *keresk. váltótörvényszék.* Georch. H. T. IV. 12. a fiumei és buckari kikötő helyeknek Váltó Törvény Székjek *(Tribunal Cambio-Mercantile)* és Kormányszékjek (Gubernium) ... van.

Tribunal communitatis; *község törvényszéke, itélőszéke, birószéke.* Ger. Gemeindegericht. M. Bel. Geog. 501. Forum Oppidanum in oppidis est, a quo caussæ dubiæ in liberis quidem ad Comitatus vel *Communitatis tribunal,* in iis vero, quæ dominationi subiecta sunt, ad Dominos terræ, provocari solent.

Tribunal criminale, iudicium publicum, iudicium capitis; *fenyitő törvényszék.* Moln. Patv. 64. *Tr. Criminale,* per quod revisio Malefactorum, per Jus Gladii habentes exercetur.

Tribunal dominale, tribunal, in quo e dominii personis constituti jus dicebant; *úri szék.* Ger. Herrenstuhl. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 121: *Dominale Tribunal* tollitur. Decret. Ferdin. III. Regis 1647.

Tribunal inquisitionis, iudicium, in quo index quæstionem instituit; *nyomozószék.* Törvt. Msz.

Tribunal militare, iudicium militare, castrense; *katonai törvényszék.* Moln. Patv. 64. Tr. *Militare,* ubi militum sceleribus perspectis, brevi admodum via, pœna infligi solet.

Tribunal sacrum, iudicium ecclesiasticum; *szentszék.* Moln. Patv. 64. *Tribunal sacrum* ut Consistorium, seu *Sacra sedes.*

Tribunus, (Du C. Generalis) Præfectus; *főnök, ezredes.* Ger. Oberster. Reg. Mil. p. 35. Rák. Ön. 222.

Tribunus plebis, secundus post summum judicem officialis in liberis civitatibus circa an. 1705. curator, patronus civitatis; *fürmender, szószóló.* Vormund. Pesti Hirlap. 1901. febr. 26. p. 17. főbiróság után következő hivatal volt a sz. kir. városokban a *fürmender* vagy *tribunus plebis* lévén szószólója, elnöke a választott hites közösségnek. Kass. Prax. I. 37. exterior senatus constat e selectis civibus, *(választott polgárok),* quibus præest *Tribunus plebis (város szószólója).*

Tribus, (Du C.) 1. pagus, regio; 2. gens; *1. helység, kerület; 2. nemzetség.* S. de Kz. Chr. I. 2., 2. Tunc de *tribubus* centum et octo elegerunt viros fortes ad bellandum I. 1., 1, ex Sem. Ham ... duæ *tribus* sunt progressæ.

Tributari, tributum pendere; *adót fizetni.* Tkal. Mon. Ep. I. 240. an. 1298. cum ecclesiam sibi ... *tributari* non velimus ... mandamus. Knauz. M. E. Str. II. 531.

Tributaria exaccio, tributi exactio: *adóbehajtás.* Tör. Tár. IX. 140.

1. **Tributarius,** V. *Teloniator.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 46: Quod nemo sine sigillis *Tributariorum* (sive Teloniatorum) extra Ungariam ire audeat. Fej. III. 2., 90. Cod. Dip. Árp. Cont. VII. 523. Cod. Dip. Patr. V. 6., 11.

2. **Tributarius,** tributum pendens, subditus; *adófizető, adózó.* Mar. Reg. Dalm. 305. Bladinus autem Salonarum Rex ... factus est Barri *Tributarius.* Luc. Regn. Dalm. 272. Cf. Plin. 12, 1, 1.

Tributarius Reginæ, teloniator Reginæ; *királyné vámszedője.* Kandra Reg. 402.

Tributum ascendens, tributum a navibus fluvium ascendentibus pendendum; *felfelé jövő hajók után való adó.* Batty. Leg. T. II. 500. an. 1295.

Tributum carinarum, portorium; *hajóvám.* Tör. Tár. I. 103.

Tributum fisci regale, *királyi, állami, kincstári adó.* Numi Hung. 155. Plura exstant regum nostrorum exemtionis a lucri Cameræ solutione exempla; sed etiam pœnæ non solventibus defixæ sunt; Andreas III. Decreto A. 1298. art. 60. præcepit, ut possessiones eorum tamdiu per Comitem Cameræ regalis præsentibus duobus Prælatis occupatæ teneantur, donec solutioni plenarie fuerit satisfactum. Mathias I. A. 1467. lucro Cameræ abrogato, *Tributum Fisci Regale* seu unum florenum quotannis semel pendendum introduxit; qui etiam sublatæ tricesimæ *vectigal coronae* substituit (Dipl. Sáros p. 236.) sed titulus lucri Cameræ ultro quoque permansit.

Tributum fori solempnis, tributum pro vendendis mercibus in foro solvendum; *vásárvám.* Száz. XXVII. 19.

Tributum montanum, vectigal in vinum impositum; *boradó.* Urk. Sieb. II. 411. an. 1373. *tributum montanum* de vineis.

Tributum pontis, vectigal, quod ad pontem exigitur; portorium; *hidvám.* Tör. Tár. VII. 247.

Tributum reale, tributum de bonis pendendum; *vagyon után járó adó.* Törvt. Msz.

Tributum Siculorum, *székely vám.* Benkő. Im. Nat. Sic. 84. fuisse item Oppida Taxalia tributaria, quorum pensiones nomine *tributi Siculorum* quandoque venire in comperto est.

Trica, æ, (Dief. zop. zopf.) crines intexti, implicati; (Du C.); *hajtekercs.* Verancs. Hist. I. 312. Crines a fronte discriminali facto in tenues et crebras *tricas* colligunt, ductoque earundem *tricarum* sic ordine collectarum margine per tempora et supra aures ... rejiciunt in tergus.

Tricenarium, (Du C.) officium 30 missarum, quod totidem diebus peragitur pro defunctis; Száz. XXIV. 208. *tricenarium* missarum celebrare. V. *Tricesima.* 2.

Tricennalis, tricenarius, triginta annorum; *harmincz éves.* Kelem. Hist. Jur. Tr. 470. more a *tricennali* bello jam recepto.

Tricenturio. fors legendum: *Procenturio,* vicarius centurionis; *alkapitány.* Georg. Sirm. I. 98. Et Paulum *tricenturionem* ad me destinabis quam primum.

1. **Tricesima,** æ, genus tributi, quod mercatores pro mercibus solvebant; *harminczad* (adó). F. Forg. Comm. 300. Prisca consuetudine usque huc mos habebatur, *vectigal* (quod *tricesimas* vocant) de his, quæ regno inferrentur efferrenturque, nec de minimis sed, quæ floreni valorem excederent, in finibus tantum pendere.

2. **Tricesima,** septimus vel etiam tricesimus vel annualis dies depositionis defuncti (Du C.). *halotti mise. Tricesima dicere,* missam pro defunctis celebrare. Cod. Dipl. Pat. T. I. p. 379: testamentum feci ... cuilibet (sc. ecclesiæ) tres florenos pro *Tricesima* dicenda.

Tricesima transitualis, tricesima pro mercibus per aliquam terram transeuntibus; *átviteli vám, -tized.* Opin. P. III. Sec. V. §. 4. (o) 2.

Tricesimæ (defunctorum). An. Sc. I. 353. an. 1496: *Tricesimae defunctorum* dictæ sunt a continuis triginta diebus, quibus pro mortuo sacrificia et preces fiebant. Hodie quoque obtinet apud nonnullos ordines, ut in Triclinio locus, cui defunctus antea accubabat, quotidie insternatur, et dapes etiam triginta diebus apponantur, quæ subinde expleta mensa, vel in pauperes vel in eos, qui ægroto inserviverunt, aut apud exequias campanas pulsarunt, distribuuntur.

Tricesimale bellum, bellum causa religionis susceptum triginta annos durans; *harminczéves háború.* Otia. Bachm. 91. Quid fuit *bellum Tricesimale?*

Tricesimalia, um, tricesimæ negotia; *harminczad* (ügyek). Száz. XI. 686.

Tricesimalis, e, ad tricesimam pertinens; *harminczadot illető, harminczad...* Monm. Comit. III. 201. Ut autem dicti proventus *tricesimales* ... iisdem, quibus deputati sunt, usibus cedant. Fej. V. III. 365.

Tricesimalis Officialis, *vámtiszt.* Kelem. Inst. Jur. Pub. II. 276. merces suas ad destinatum solutionis locum promovet. Illic per *Tricesimalem Officialem* (Waarenbeschauer) Sigilla reserari et singilatim revideri ac cum Consignationis altero exemplo, quod penes se habet, conferri facit.

Tricesimarius, exactor tricesimarum, alias Tricesimator; *harminczad szedő.* Fej. III. 2., 90. videlicet sales, pisces, frumentum... ab omnibus tributariis, monetariis, *tricesimariis,* salinariis et ab omnibus exactoribus illæsos permanere.

Tricesimator, V. *Tricesimarius.* Prisc. Serv. p. 38: *Tricesimatores* sunt, qui vectigal Regium seu Tricesimam ab inductis et ductis mercibus exigunt. Sigism. Decr. II. art. 15. 1559 art. 44. Fjp. Szám. 229. Cod. Dip. Pat. V. 255., 391. Arch. Rák. I. 3.

Tricesimatura, æ, species tributi; *harminczad adó.* Fjp. Szám. 229. Item tricesimatori Petro dedimus pro *tricesimatura* ... fl. cameræ 51.

Trichostema, atis; *hajhim.* Ger. Haarfaden. Pár. Páp.

Tricium (ferre), fors. triticum ferre; *gabonát aratni, behordani.* Rač. Mon. Sl. VII. 180. an. 1091. alia peza de terra ... cenobia optulit, in quibus multo tempore *tricium* tulerunt et duobus vicibus vineas plantaverunt.

Triclinium equitum, porticus, ubi equites convenire solent; *lovagterem.* Pinx. Apod. p. 113: *triclinium equitum,* Ritterstube (hic quoque et legatis Regum, principum et ducum patulæ præbentur aures).

Triclinium populare, mensa gratuita; *ingyen, szabad konyha.* Freitisch. Verancs. VI. 192. Nam identidem his bellaria, illis temporariæ dapes, paucarum horarum nec plurium quam culina expedire et lances strui possent, interposita cessatione, offerebantur, ita ut Muriani prætorium, Lucullianus Apollo, aut *populare triclinium* seu, quod nunc dicimus, *libera curia* esse videretur.

Tricollis, usurpatur in insigni regni Hungariæ ad significandos montes Tátra, Fátra, Mátra; *három dombú.* Fej. X. I. 328. et altera (ex parte) crux duplex *tricolli* insidens. Comm. Hist. de Reg. Hung. Cor. More. 55. *tricollis* est corona.

Tricorneus, 3., formam trium cornuum habens, tricornis; *három szarvú.* It. tricôrne. Verancs. Hist. I. 300. Quandoquidem nec ab re inditum fuit nomen huic civitati *Tricornio,* quod in triangularem sive *tricorneam* figuram sit condita.

Trictracus, a gal. Trictrac species cuiusdam alearum lusus. (Heyse: [span. *tocadito;* fr. jeu de Toc] ein italienisch. Brettspiel v. zwei Personen mit Würfeln gespielt, auch *Triktrak) koczkajáték.* Pár. Páp.

Tricubitalis, tres cubitos profundus; *három rőfnyi.* Ke. Or. Kegl. A. 3: in qualem tumuli pœdorem ... *tricubitalique* commisso spatio tumulaverint viros.

Tridistichon, ex tribus distichis constans; *három kétsoros versből álló verssor.* Czvit. Spec. 159. Quibus superaddi queunt, quæ Georg. Francisc ... *tridisticho* complexus est hocce.

Trierarchatus, us, officium trierarchi; *három evezőjű hajó kormányosának az állása, hivatala* Verancs. IX. 302. De *trierarchatu* et de parviano satis est intellexisse.

Trierbis, bos, qui iam tertio anno herba pascitur; idem ac triennis; *harmadfű ... három éves* (állat). Cod. Dip. Arp. Cont. II. 16. et isti tenentur dare annuatim unum bovem *trierbem.* (paullum infra): tenentur dare bovem *triennem.*

Trifarie, (ad normam *multifarie)* pro: *trifariam; három részre.* Szék. Okl. III. 156. *trifarie* divisi. Cf. Diomed. p. 279. P.

Trigenarius, 3., tricennalis (Du C. tricesimus); *harmincz éves.* Verancs. III. 88. Vidimus certe hunc principem sedentem, ambulantem, equitantem et cognovimus eum ita sanum, ut quemlibet sanissimum, et agilem, ut *hominem trigenarium.*

Trigovina, V. *Tergovina.* Vjestnik I. 59. an. 1307.

Trihorarium, tempus trium horarum; *három órai idő.* Szentiv. Curios. Misc. 421. Et prima pars seu primum ab ortu Solis *trihorarium,* nempe primam, secundam et tertiam temporalem horam complectebatur et dicebatur hora prima.

Trihorarius, 3., trium horarum; *három órai.* Szentiv. Cur. Misc. 420. Quatuor similes *trihorariae* partes diei specialiter vocabuntur *horae.*

Trilla, mullus barbatus (Linn.) (Du C al. s.) *márna.* It. triglia. V. *Bilizna.*

Trimestralis, trimestris; *három hónapos.* Juriev. Jur. Met. 39. —2-o Jus prætendendi *trimestralem* edictionem in casu, quo Urburarius Officialem dimittere vellet. Diar. Com. 1796. p. 14.

Trimestraliter, intervallis trimestribus; *három hónaponként, negyedévenként.* Kass. Jur. Civ. 1., 53. ut is summam stipulatam cum obvenientibus interusuriis in 4 æqualibus ratis *Trimestraliter* deponere teneatur.

Trimestre vectigal, vectigal quatuor temporum; *évnegyedi adó.* Faber. Jur. Met. 120. Pro diversitate regnorum diversæ quoque sunt præstationum species, ut a) *trimestre vectigal* seu *quatuor temporum* (Quatember gelder), quod in Saxonia et Bohemia fine intertenendorum Juratorum et communium montanisticarum necessitatum providendarum titulo ab omni Metallifodina, quolibet trimestri Montium Magistro dependitur ærario Regio inferendum. 2. *Detracta montalis* (Schlagsatz) Urburariis in monetario officio titulo sumtuum in curationem detrabitur, denique *c)* Urbura.

Trimeta, meta triplex; *hármas határkő.* Kass. Jur. II. 87. et quidem, si duo territoria concurrant, erigi solent Bimetæ, si tria *Trimetae* etc.

Trinarius, 3., trinus; *háromszoros.* Fjp. Szám. p. 620. an. 1424: de *trinaria* dicatione.

Trinchea, æ, (ab Ital. *Trincea)* V. *Tranchea.* Epist. Proc. P. II. p. 316: cum face accensa per nostras munitiones et *trincheas* ad muros arcis.

Trineforensis proclamatio, proclamatio in tribus nundinis facta; *három vásáron való kikiáltás.* Hajnik. Perjog. 199.

Trinitaria confessio, religio, quæ unum Deum, sed in tribus personis adorat; *trinitarius vallás.* Szamosk. III. 97. Unitarium hoc dogma (sic enim dici volunt, ut distinguantur a *trinitaria confessione)* sive Samositanum (nam alterum alteri confine est) primitivis ecclesiæ temporibus oppressum.

Trinitarius, 3., trinus; *szent háromságú.* Ger. dreifaltig. Resp. Unde etiam probabimus, Deum illum Indefinitum et *Trinitarium* non posse invocari.

Trinitas politica, Uj Magy. Muz. III. 244. *Politica Trinitas* Transilvanica sive Unio trium in Transilvania receptarum Nationum triaque earum sigilla ut et insignia.

Trinoforense judicium, rigida citatio per nundinas ter facta; *háromszoros szigorú idézés vásár alkalmával.* Samb. Tyrn.

Trinsare, V. s. *Gratitare; csicseregni.*

Trinubium, connubium triplex; *hármas házasság.* Berger Elias. *Trinubium* Europæum h. e. de societate imperii Christiani inter Germanos Hungaros et Bohemos 1612. Francof. Száz. VII. 382.

Trinunus, 3., unus in tribus personis; *háromegy.* It. trino. Ger. dreieinig. Otia. Bach. Dedic. *Trin-une* Deus tuæ Divinæ Maiestatis.

Trinzena, æ, fossa obsidionalis; *futóárok.* It. trincea. Magy. Tört. Eml. XXX. 336. an. 1556. Quod bombardas ex *Trinzenis* educere faceremus. V. *Tranchea.*

1. **Tripa,** (Du C.) intranea, intestina; *bél, gyomor.* It. trippa. Gall. tripes. Schläg. 417.

2. **Tripa,** æ, tractus triangularis (Du C. al. s.); *háromszögű, csipkés vonal.* Tör. Tár. IX. 155. habeat clypeum quadripartitum adinstar floreni auri, sed tamen tractus triangulares videlicet *tripas* eundem transmeantes.

Tripartitalis, *Tripartiti,* quod vide (Werbőczi törvénykönyve). Moln. Patv. 23. Art. Diæt. Pos. 18. Econtra vero ex eadem ratione, argumento videlicet Titulorum 49., 52., 59. Partis Primæ *Tripartitalis,* filiorum cum Patre indivisorum Crimen læsæ Maiestatis incurrentium Portiones a Patre innocente via Divisionis sequestrari et per Fiscum Regium acquiri non possint.

Tripartiri, in tres partes dividere; *három részre osztani.* Werbőczi 368. inter Judicem vel Actorem vel Actricem dividi debet et *tripartiri* usque ad tempus redemptionis eiusdem, per illos possidenda.

Tripartite, rectius: *tripartito,* in tres partes; *három részre.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 202: ecclesie, que prohdolor multis iam retro annis *tripartite* scissa exstitit.

Tripartitum, *Werbőczi hármas könyve.* Szamosk. I. 177. ex diversis Regum priorum, senatus, procerumque consultis in certos Pandectas convasavit. *Tripartitum* eos vocant, quod in tria volumina sint digesta.

Tripazetum, *trapesicum,* zalbret, *trapezeta,* Münser. Dief.; *pénzolvasó tábla.* It. contá i danari. Gall. comptoir. Schläg. 2043.

Triperfidus, 3., maxime perfidus; *legesleghűtelenebb.* It. traperfido. Gall. trèsperfide. Szamosk. I. 126. Ad Hadadum oppidum cum Francisco Némethio, adversus *triperfidum* Melchiorem Balassam infeliciter pugnarit.

Triphthongus, i, tres vocales continens; *három önhangzós.* Corp. Gram. 120. Triphthongi sunt: őy, űy, ut: *Bőyt* ieiunium *Gyűytőm* cumulo.

Triphyllum, trifolium; *lóhere.* Bárczay.

Triple, triplo; *háromszor.* Tök. Diar. 56. minthogy azon zálogok *triple* többet érnek annál.

Triplica, æ, actio tertia, triplicatio; *harmadfelelet.* Ger. Triplik. Opin. P. II. de ordine Jud. C. I. §. 9: Partibus litigantibus regulariter non plures quam duo actus permittuntur: scilicet actori actio et replica; reo vero litis Contestatio seu Responsio et duplica; nisi reus tales in responsione sua ad elidendam actoris actionem attulisset circumstantias,

quæ actionali libello contentis probationibus refutari non possent; quo in casu actori *triplica* reo vero *quadruplica* addmittenda est. Kass. Jur. Civ. 1., 153. Si vero Actor ad similem obiectionem aliquid respondeat, responsio talis vocatur Replica vel Replicatio et sic dein responsio, quam ad replicationem Actoris I. dat, dicitur Duplica vel Duplicatio et quam reddit ad hanc Actor, *Triplica* vel *Triplicatio*.

Triplicatum, æ, trina exempla; *harmadlat*. Ger. dreifache Abschrift. Arch. Rák. VIII. 220. ime in *triplicatis* küldöm kegyelmednek D-nek irott levelemet. Ibid. 241.

Triplicatio, V. *Replicatio*, tertia defensio, refutatio (Du C.); *harmadfelelet*.

Triplicatus, ter repetitus; *háromszoros*. It. triplicato. Ger. dreimalig. Szer. Not. p. 120: tum quia ... Dominus ... Nobis *triplicata* vice contradixit.

Tripodium, (Du C.) (fors. lege: *tripondium*); *három fontnyi*. Diss. de Terr. Cand. §. 37. Scilicet ferrum, quod gestabatur aut unius erat Libræ aut trium; illud simplex hoc triplex Ordalium sive *Tripodium* veteres nominabant.

Triptychon, trimembris imago altaris; *háromrétű oltárkép*. Ger. dreigeflügeltes Altarbild. Tör. Tár. 1886. p. 554.

Triregnus, 3.; *hármas pápai korona*. It. triregno. Ger. dreifache päpstliche Krone. Beng. Ann. Er. Cœnob. 553. die 18-eiusdem mensis Maii in sacra Basilica Vaticana cum Jubilo Orbis et Urbis *Triregni* Pontificii coronam solemni pompa suscepit.

Trisagion, Trisagium, (Du C.) hymnus sic dictus a ter repetita voce *ἄγιοσ*; *dicső ének*. Oltv. Act. Synod. 13. Ante *Trisagion*, quod cum nostro Kyrie eleison coincidit, Diaconus præoravit Collectas pro Papa, Rege. Szentiv. Cur. Misc. III. 447. Concilium Celenense contra Priscillianos celebratur. Datum initium ipso Deo iubente *Trisagio* illo: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miserere nostri.

Trishagium, V. *Trisagion*. Szentiv. Cur. Misc. III. Catal. X. Sæc. V. Contigit in ipsa supplicatione puerum sublime rapi audireque ab Angelis concini *Trishagium* illud: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus et immortalis, Miserere nobis.

Trisinetum, intritum vini aromaticum; *borfűszer*. Ger. Weingewürz. Wagn.

Trisoldius, V. sub *Bulla aurea Trisoldia*.

Tristabilis, (Du C.) tristis, molestus; *elszomorító, szomorúságos*. Pel. Serm. Corpus Christi gloriosum ... erit ipsis reprobis *tristabile*. Hiem 3., o. cet.

Tristegum, (Du C.) V. *Distegum; három rendű*. Cf. *Tristega*. Hieron. in Ezech. 12, 41, 7; Vulg. Genes. 6, 16.

Tristimania, æ. *búskomorság*. Bene Med. V. 358. Melancholia tristis vocatur etiam *tristimania, lippeomania, athymia*.

Tritavia, æ, mater atavi; *dédükőm nagyanyja*. Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 58, 10 3; Paul. ib. 10.

Tritavus, pater atavi; *dédükőm nagyatyja*. Cf. Gaj. Dig. 58, 10, 3. Paul. ib. 10; Plaut. Pers. 1, 2, 5; Fest. 1, 1.

Triteitæ, (Du C. *Tritheitae*); *a szent háromságot három Istennek vallók*. Not. rel. I. 238: *Triteitae* auctore Joanne Aeusnage Monophisita et Philipono tres in trinitate Deos adstruebant. Burian. Blandr. 165. Nagy Hier.

Triticensis, triticeus; *buza*... Ger. Weizen. Martonf. 183. Dominus Franciscus Therek accepit a me in eodem anno potencia mediante acervum *triticensem* unum continentem capetias.

Triticum ambulatorium; *járó buza*. Pankl Oec. 40. *Triticum*. (Hungaris *járó Buza) ambulatorium* dictum, alternis annis jam in vere, jam in autumno seminatur.

Triticum mirabile; *csudálatos buza*. Pankl. Oec. 40. *Triticum* Sirmiense, quod Hungari *mirabile (csudálatos Buza)* vocant, seminatur ante æquinoctium vernum.

Triticum saracenicum, Zea Mays (Linn.); *tengeri*. Opin. P. I. §. 7.

Tritor, is, excutiens flagello grana frugum; *cséplő*. Pankl Oec. 57. Qui *tritores*, alienos præsertim, adhibet, in eorum fraudes vigilantissimus sit.

Tritubularis, tribus tubulis instructus; *háromcsöves*. Abelsb. 28.

Tritubulatus, 3., tribus tubulis instructus; *háromcsöves*. Abelsb. 26.

Tritulare, pro: triturare (Du C.); *csépelni*. Kub. C. Arp. II. p. 93.

Tritulator, pro: triturator; *cséplő*. Fjp. Szám. p. 368 et passim.

Tritulatura, æ, (tritici, avenæ) tritura; *cséplés*. Dreschen. Kronst. I. 100.

Triturare, (Du C.) excutere frumenti grana; *csépelni*. Kuk. Jura. III. 24. omnes fruges *trituratas* et non trituratas ostendere et demonstrare debeat. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 155.

Trituratio, actus terendi; *összemorzsolás*. It. triturazione. Vern. Met. II. 21. Quid materiæ primæ natura ad explicandam cibi *triturationem*, comminutionem, cordis motum, totius corporis nutritionem aliaque eiusmodi conferre unquam poterit. Cf. Augustin. Tract. in Joann. 27 fin.

Triturator, excutiens flagello grana frugum; *cséplő*. Art. D. 1840. p. 44.

Trituratorius, 3., ad frumentum terendum pertinens; *cséplő* ... Száz. XI. 214.

Triumphabundus, triumphum agens, *győzedelmeskedve*. Dec. Bar. 256. Tum iunctis agminibus quasi *triumphabundus* Lippam invehitur.

Triumphaliter, (Du C.) triumphando; *diadalmasan*. Száz. XXII. 322, *triumphaliter* ingressus. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 71.

Triumphare, litem obtinere; (Du C. hostem vincere); *pert megnyerni*. Kövy El. 533. illa pœna, in qua Incattus convictus fuisset, si Actor *triumphasset*. Samb. Tyrn.

Triumphatrix, quæ triumphat; *diadalmaskodó*. Star. XXIII. 99. terrenorum omnium *triumphatrix*. Cf. Labus. in Gazett. di Venez. ann. 1833 no. 56.

Triunus, pro: trinunus; *egyháromságú*. Ger. dreieinig. Tör. Tár. 1881. p. 498. Deo *triuno*.

Trivialis agens, communis, humili loco natus agens, proxeneta; *közönséges közvetítő*. Arch. Rák. 1., 392.

Trivialis schola, schola vernaculæ linguæ, ludus puerilis; *népiskola, elemi iskola*. Wagn.

Trivium, tres inferiores classes scholæ grammaticæ; *első tanfolyam*. Száz. XXVII. 489.

Trivium. In trivio hærere, *kételkedni, ingadozni*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 105. *In trivio haerere*. Est dubitare et animo incerto esse.

Trochicus, 3., talarius; *pergető koczka* ... Teut. Schulord. I. 29: Lusum chartarum ut et *Trochicum* nolumus in nostro districtu exerceri.

1. **Trochiscus,** i, circulus ferreus; *vas abroncs*. Kronst. II. 696.

2. **Trochiscus,** i, conulus odoratus; *illatgyertya*. Ger. Räucherkerzchen. Kronst. III. 287., 409: pro *trochiscis* vulgo röch kerczlen.

3. **Trochiscus,** globulus, sphærion; *golyócska*. Ger. Kuchlein. Lzb. Cod. Med. T. II. 427: 28 pars de *trochiscis* = 28 Theil die Kuchlein. Cf. Cœl. Aur. Tard. 2, 7; Veget. Vet. 2, 9 fin.

Trochlea sclopetaria, rostellum catapultarium, retinaculum pyritæ; *puska sárkánya, kakasa*. Ger. Hahn an der Flinte. Pár. Páp.

Trochleare, provolvere, promovere; *hengeríteni*. Ger. Schroten. Kronst. II. 157.

Trochleatio, actus provolvendi, promovendi; *hengerités*. Ger. das Schroten. Kronst. II. 482.

Trochleator, qui onera molitur, promovet; *hengerítő*. Kronst. II. 150: *trochleatoribus* (vulgo den Schredernn) unum vas vini in turrim ... imponentibus.

Trœpidus, pro: trepidus. Száz. XIV. p. 651.

Trombeta, æ, (Du C. trompeta) tubicen; *trombitás*. Ljub. Mon. Sl. II. 187. an. 1343: sex equitatores, inter quos sit unus *trombeta*.

Trompeta, tuba (Du C. al. s.); *trombita*. Pel. Serm. Sicut tuba bellica preparat et animat suos ad bellandum et terrere habet adversarios, ut patet in *trompeta*: sic vox archangelorum ... *trompetis* sonantibus corruent gladio vulnerata multa milia hominum. Hiem. 5. h. Tunc duo demones cum *trumpetis* igneis ignem sufflaverunt in eum. Pasch. 18. f.

Trompetarius, i, buccinator; *trombitás*. Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 469. Ornamenta ecclesie ... associatis secum familiaribus et *Trompetarys* antedicti Michaelis Orzagh pro se usurpassent.

Trompetha, æ, tuba, buccina; *trombita*. Fjp. Szám. p. 268: pro una *trompetha*.

Troncus, i, (ap. Du C. truncus) vas apum, alveare; *méhkas*. Batty. Leg. III. 168. an. 1328: De *troncis* vero apium ... Vjestnik. I. 57. an. 1366.

Troncus strenualis, trabes ineunte anno dari solitæ; *újévi gerenda*. An. Sc. I. 328. an. 1388: neque *troncos strenuales*... ministrare. Nota Wagneri: Seu *Truncos* aut Trabes, quæ ineunte anno dari solebant. *Strenualia* vel strenalia sunt universe servitia, obsequia, census, munera servitutis onerosa, quæ Domino sub Exordium anni præstari debent. Fej. X. I. 451.

Tropologia, æ, teste Papia: moralis locutio ad instructionem et correctionem morum sive apertis, seu figuratis sermonibus pro-

lata; *példázgatás*. Batty. Ger. 3. Cf. Hieron. in Joël. 2, 18.

Tropologice, in figurata locutione; *képleges beszédben*. Batty. Ger. 115. Spiritus latenter in divinis *tropologice* ponitur eloquiis, et sol nominatur. Cf. Hieron. in Sophon. 1, 8: id. in Ezech. 1, 6, 2.

Trotare, currere succussando; *ügetni*. It. trotare. Gall. trotter. Ger. trotten. Fej. IV. 1. 431. quantum equi *trotare* possunt. Schwart. Scult. 41. spatio, quod a mane incipiens ad horam prandii per equitem ambulando et *trotando* confici poterat.

Trubectum, tuba, buccina. V. s. *Salariare; trombita*.

Truca, (Du C. Tructa) (Dief.) Salmo Fario (Linn.); *pisztráng*. Gall. truite. Ger. Forelle. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Trucca, æ, (Du C. truca), cista, locellus; *láda*. Ger. Truhe. Bárczay.

Trucimanare, interpretari; *tolmácsolni*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 415. an. 1446.

Trucimanus, i, (ab arab. *tardschaman, tardschumân, turdschumân*) interpres; *tolmács*. Gall. truscheman. Ljub. Mon. Sl. IV. 362. an. 1396: habeat collegium ... libertatem de dando sibi unum *trucimanum* cum ... salario.

Trucina, (Du C.) pertinacia, insultatio (a germ. Trutz); *dacz*. Decret. Colomanni Regis lib. 1: Si quis ad conventum Episcoporum et Comitum venire neglexerit, *trucinam* compenset. Samb. Tyrn.

Truciscum, rectius: Trochiscum a græco τροχός, τροχίσκος, a rotunda globuli forma ita appellatum suffimentum. Fr. Lib. Rat. II. 50. pro emendo *trucisco* ad fumigandas domus Ib. 83 pro *trucisco* pro fumigandis domus.

Trucus, idem quod *Troncus*, alveare; *méhkas*. Cod. Telek. XI. 451. abinde sexaginta *Trucos* Apum et alias res et bona Jobagionum dictorum exponencium in eadem commorancium ad valorem 35 florenorum auri, diripi et deportari fecisset.

Trudela, (Dief. turdela) sturnus; *sordély, seregély*. Ger. Staar. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 119. Schläg. 1782.

Trufa, æ, (Du C.) fraus, nequitia, iocus; *tréfa*. Pel. De Innocent. s. IV. c. 4. Multi vestrum hodie exercent vanas *trufas*. Szil. Régi Magy. Költ. T. I. 330. Quæstio occurrit, utrum homo exercens iocum vel vanum gaudium mundanum aut ludum et huiusmodi *trufas*, semper peccet mortaliter, annon?

Trufaticus, 3., (Du C. Trufatorius) dolosus, fraudulentus; *kijátszó, esalárd*. Ger. täuschlich, trüglich. Urk. Sieb. I. 462. an. 1334. emptio ... derisoria et *trufatica* videbatur.

Trufare, (Du C.) fallere, illudere; *megtréfálni, kijátszani*. Pel. Serm. Heu quam multi homines nil curant de his: imo ridendo, *trufando* et epulando currunt ad infernum. Hiem. 10, 6.

Truffa, æ, (Du C.) fraus, nequitia; *csalás*. It. truffa. Ger. Gaunerei. Ljub. Mon. Sl. XI. 259. an. 1347. de delusione et *truffis* nobis factis. Knauz. M. E. Str. I. 45. 19. ad ipsorum sectas et *truffas* voluit edoceri.

Trullisare, (a *trulla*) mortario firmare; *vakolni*. It. moggiare. Ger. maltern. Jogt. Eml. T. I. p. 322: furnos ... exstruant ... et sepibus lutamento bene *trullisatis* circumdent. Cf. Vitr. 7, 3; 4; 5, 10.

Trum, Tribun (us), alias: Trun. Luc. Regn. Dalm. 81. innui debet ex relata scriptura Spalati anni 1000. in qua Florinus Princeps sive Prior Spalati et Cli̇ssi nominatur et alia Arben. 1018. tempore othonis, in qua *Trum*, id est *Tribunus* Bellata Prior nominatur.

Trumbator, (Du C.) qui canit trumba; *trombitás*. It. trombatore. Fej. V. II. 322. Receptis tuis litteris et ipsarum tenore diligentius intellecto, quia petebas per illas, ut *Trumbatores* tibi deberet Serenitas nostra concedere; Excellencie nostre placet, ut *Trumbatores* ipsos una cum Marescalco debeas retinere.

Trummeta, Du C. auctore a Germ. trompete, rectius Vossius: de vitiis serm. lib. 2. cap. 18. a germ. *Trumme* vel *Trummen* Belgico *Trommel; dob*. It. tamburo. Ger. Trommel. Thurócz. in Ludovico Rege cap. 22. Cui tribunus cum Romanis potioribus per quatuor milliaria Gallicana, vestibus seu pannis purpureis ad hoc specialibus sub uniformitate aptatis, solenniter in *trummetis* et diversi generis apparatibus circa centum personas de una vestitura bene induti obviam venientes.

Trumpeta, V. *Trompeta*.

Trun, Tribun(-us). Luc. Regn. Dalm. 103. Magistratus, quo Civitas quæque regebatur Prior vocabatur qui etiam in Belgradensi civitate, quamvis Croatorum fuit, quæ uti maritima cum Dalmatis aliquando sensisse reperitur *Tribuni* etiam, qui ut plurimum *Trun* vel *Trum* per abbreviationem scripti reperiuntur et Judices in Civitatibus erant.

Truncate, amputando; *csonkítva*. Corp. Gram. 347. vel *truncate* ablato nimirum z (az) et solo a remanente.

Trunchus, 3., concisus, brevis (Du C. definitus, statutus); *rövid*. It. tronco. Han. Mon. Jur. II. 21. an. 1312: statutum sit precisum et *trunchum*.

Trunculis ludere, conis ludere, conos, metulas lusorias deiicere; *tekézni*, Ger. Kegeln. Pár. Páp.

Trunculorum areola, area conis, metulis lusoriis deiiciendis facta; *tekéző hely*. Ger. Kegelbahn. Pár. Páp.

Truncus, i, Cippus q. v. (Du C. 5.) stipes, ad quem alligantur rei; *szégyenfa*.

Truncus apum, alvear (Du C. 2.); *méhkas*. Ger. Bienenstock. Magy. Tört. Eml. XXX. 261. an. 1550.

Trusatile vehiculum, pabo, onis; *taliga*. Ger. Schubkarn. Juriev. Jur. Met. 47. Cursores Officinæ (Vorlaufer und Vorlaufers Knechte), qui mineras in *vehiculo trusatili* ad furnum advehunt, eas cratibus imponunt, carbones subiiciunt et scorias deciduas abvehunt.

Trusatilis, fullonicus; *ványoló*. Tör. Tár. 1890. p. 486. mola *trusatilis*. Cf. Cato R. R. 10, 4; 11, 4; Gell. 3, 3, 14.

Trusilis, quod trudi potest; *tolható, lökhető*. Rák. Ön. 230. Regem ob ætatis gravitatem ... in *trusili* ... sede deambulantem dominæ et domini pedes sequebantur.

Trusio, actus trudendi, (Du C. eiectio); *nyomás, erős nyomkodás*. Cod. Alv. II. 300. cubulus avenæ metreta Cibiniensi ... cumulatim tamen absque *trusione* mensurandæ.

Truta, (Du C.) V. *Truca*. Kronst. I. 271. II. 351. an. 1534: pro 2 scriniis *trutarum* vulgo *förrhen*: ib. 406. an. 1535. Pro 700 *trutis* vulgo *förryn*. Pri. Sæc. I. p. 111. Thuroczensium regio *trutas* majores minoresque ... in copia habet.

Trutanni, (Du C. Trutanus) errones, mendici; *csavargó, koldus*. Gall. truans. Pel. Serm. Latrones et *trutanni* docuerunt me orare ... *trutanni* ostendunt vulnera sua et paupertatem, ut eos, quos petunt, inducant ad misericordiam. Pasch. 28. h.

Trutillare, V. s. *gratitare; fütyülni*.

Trutinacio, (ex verbo trutinor i. e. pensare, deliberare) deliberatio; *fontolgatás, megfontolás*. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 82. quidquid ipsius ordinavit et deliberavit *trutinacio*.

Trutinare, (Du C.) trutinā examinare, ponderare; *mérlegelni*. Tör. Tár. 1887. p. 646. futura Contingentia *trutinare*. Tör. Tár. 1891. p. 419. Cf. Hieron. Ep. 36, 14; Cassiod. Varr. 5, 40.

Trutinium, trutina, deliberatio; *(mérleg), megfontolás, latolás*. Eszt. Okm. p. 28. (Decr. Ladisl. 1380.) evagari non debet illicite sinere regalis *trutinium* equitatis. Fej. XI. V. Un. 413.

Trutta, æ, V. *Truta* (Du C.); Szamosk. II. 278. Sæpe in amœnissimarum vallium recessus animi gratia insinuatus, uti beatis locupletibus mos, piscatui operam dare, in limpidis fluentis, quibus provincia irrigatur, *truttas* inusitatæ excellentiæ, stellulis puniceis per totum corpus guttatas ... summo studio captare.

Trutta aurata, V. *Trutta maior; galicza*.

Trutta maior, Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 161. Truttæ aliæ sunt lacustres, aliæ fluviatiles; illæ dicuntur *Truttae maiores*, hæ autem alio nomine *auratae*. Sunt et aliæ Truttæ maiores fluviatiles, quæ in Vago fluvio Hungariæ capiuntur, quas nos *Galoczas* appellamus. Sunt rursus aliæ minores Truttæ, quas Germani *Salblingas* nuncupant. Unde non pauci Salmones quoque ad genus Truttarum referunt. Præterea inter *Truttas maiores* et *Salmones* item inter *Salmonatas* (Germanis Laschszfern, Hungaris Laszocz) magna est convenientia.

Truttanus, ad truttam pertinens; *pisztráng*... Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. II. p. 163. Thymallus ... est *truttani* generis.

Truzimanaria, æ, officium interpretis; *tolmácsi hivatal*. Ljub. Mon. Sl. XII. 208. an. 1415.

Tryumphans, obtinens causam, litem; *pernyertes*. Csaplov. Nucleus p. 87.

Tsajkista, æ, nauta; (a turc. *schaika*); *sajkákon járó hajós*. Kelem. Inst. Jur. Pr. 278. sic dicitur: Districtus Beszterczé, Lakság, Kikindensis, Tibiscanus, *Tsajkistarum* etc. Kaz. Lev. I. 30.

Tschaffty, pannus sericus; *tafotta*. Kronst. I. 452.

Tuba venatoria, cornu venatorium; *vadászkürt*. Ger. Jagdhorn. Arch. Rák. VIII. 364.

Tubalis, tubæ; *harsona-, harsonó*. Pel. Dom. II. adv. s. I. c. 4: Planctus consurget peccatoribus ex angelorum *tubali* voce.

Tubas inflantes, tubicines; *trombitások*. Bene Pol. 154.

Tuberculatus, 3., tumoribus obsitus

parvis; *gumós, csomós.* Bene Med. II. 215.

Tubeta, æ, tubicen; *trombitás.* Ljub. Mon. Sl. III. 306. IV. 382. an. 1396.

Tubicina, duas habet significationes hoc vocabulum: 1. ars tuba canendi; 2. idem ac tubicinator; *1. trombitálás, 2. trombitás.* Fr. Lib. Rt. II. 88. pro erudicione et informacione duorum aprodianorum ad *tubicinam.* I. 84., 114. unam speciem distribuimus *tubicinis* sex.

Tubicinarius, i, (Du C.) qui tuba canit; *trombitás.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 399. ut terram Stephani et Petri *tubicinariorum* ipsius Oblench nomine statueremus Georgio filio Olper.

Tubicinator, V. *Tubicinarius.* Szil. Régi Magy. K. T. III. 410. Száz. VI. 368. Kronst. I. 452. Georg. Sirm. I. 59. Et ordinavit iam Georgius Siculus *tubicinatores* cum timpanisticarum. Quel. Sieb. I. 134. an. 1492.

Tubicinus, i, V. *Tubicinarius.* Kronst. I. 714.

Tubicula, dimin. a tuba; *kis trombita.* Kat. Hist. IX. 456. aliquot *tubiculas* equestres per universam militiam tibicinare iussit. Obs. Jadr. 483.

Tubulatura, æ, collum; *cső, nyak.* Abelsb. 35. *tubulatura* lagenæ.

Tubulus fumigatorius, fumisugium; *pipa.* Ger. Tabakpfeife. Vect. Gen. Bbb. 2.

Tubulus postarius, cornu cursoris publici; *postasíp, postakürt.* Kass. Ench. I. 252. *Postario tubulo* et Zona Regia nonnisi per Postam pergens, alter nemo in via uti præsumat. Norm. Ordin. an. 1745. 10. Sept.

Tuburcinatio, comissatio; *tivornyázás.* Opin. 1810. de ordine famulitii 26-to.

Tubus, eris, pro: tubus, i; *cső.* Kronst. II. 434: *tubera* fontium civitatis ib. 462. *tubera* vulgo Ryeren.

Tubus catapultarius, *puskacső.* Ger. Büchsenrohr. Pár. Páp.

Tubus cochleatus, *csigacső, fülcső.* Szentiv. Curios. Dec. II. P. I. p. 249. Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Alii item, qui mirifice conducunt auditioni Surdastrorum sed et *Tubi cochleati,* per quos soni et voces, foris prolatæ, intus in conclavi, tam clare et distincte percipiantur, ac si loquentes plane essent præsentes.

Tubus emmissarius, epistomium; *eresztő csap.* Szentiv. Curios. Misc. II. 263. Locus, ubi *Tubus emmissarius* est (in piscina) palis vel tabulis robustis aut etiam solido muro . . . omni ex parte constringatur adversus impetus aquarum. Pro Epistomio seu *Tubo Emmissario* optima censetur esse abies.

Tubus iacularis puerorum, tubus e sambuco factus globulis flando emittendis; *bodzafa puska.* Blaserohr. Pár. Páp.

Tubus infundibuli tabacarii, *pipaszár.* Ger. Tabakrohr. Pár. Páp.

Tubus intestinalis, colum; *hurka.* Ger. Grimmdarm. Bene Med. I. 88. Non raro in *tubo intestinali* evolvitur gas.

Tubus opticus, V. s. *Opticus.* Törvt. Msz.

Tubus Phonotechnicus, tubus voci augendæ factus; *szócső.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 249. Post inventionem Tubi Optici inventi sunt quoque non ita pridem *Tubi Phonotechnici,* qui sonum vehementer augent ac intendunt ita, ut per illas submissa etiam vox ad longissimum exaudiatur spatium.

Tucellus, ad pungendum aptus. V. *Gladius tucellus; szúró.*

Tucia, tuna, tunna; *bocs, bocska.* Ger. Tonne, Boding, Ständer. Schläg. 1110.

Tuczet, fasciculus ex duodecim frustis constans; *tuczat.* It. dozzina. Ger. Dutzend. Thök. Diar. II. 379. Unum *tuczet* cultrorum argenteorum, ponderantes lottones 40. fl. 40.

Tufa, (Du C.) genus vexilli apud romanos ex consertis plumarum *globis; golyó.* Cf. Veget. Mit. 3, 5; V. Lyd. de Magistr. 1, 8. Bárczay. Gall. toupet.

Tüfenkcsi, *sclopetarius.* Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. U. *Tüfenkcsi: puskás* (jeniceri tüfenkcsiszi).

Tufina, æ, quod tuditur; *törés (mozsárban).* Kronst. II. 450: piper crassæ *tufinae* vulgo gegrosde fefer.

Tugulella, æ, fors. idem q. *togula* V. *Scrigna*; mappula, mantile; *kis kendő.*

Tuimen, tutela, tuitio; *oltalombavétel.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 1. loca utique sibi dicata per petitiones fidelium nostrorum nostro relevari iuvamine atque Regali *tuimine.*

Tulbentum, tiara Turcica (pers. *tulbend* proprie mussellin); *turbán.* Verancs. VII. 66. missaque dona a cæsare, framea, arcus, sagitta et tiara turcica, quam *tulbentum* vocant.

Tulbou, Fjp. *tömlő:* uter v. culeus. Ego opinor latere in hac voce idem quod apud (Du C.) *Tuldum* ap. Græcos *Τοῦλδον*: *τά σαγμάρια:* vasa, impedimenta. Fjp. Anon 4b. et fluvium Etel super *tulbou* sedentes ritu paganismo transnataverunt. Kat. Hist. (Du C.) 60. nisi vero per Anonymi *tulbou* nostrum *talp-hajó* seu rates intelligantur, quid ea vox sibi velit, mihi prorsus incertum est.

Tulere, (fors. pro: tollere) exigere, recipere, (Du C.); *beszedni.* Quel. Sieb. I. 63. an. 1479. iam est finis . . . anni, quod ego incepi *tulere* istam pecuniam.

Tulipanus, i, tulipa; *tulipán.* It. tulipano. Thök. Diar. II. 335. Unus torax seu humerale muliebre ex holoserico cœruleo cum fimbrÿs argenteis, habens fibulas argenteas albas ad formam *tulipanorum* fl. 20.

Tulipifer, qui fert tulipas; *tulipántermő.* Bene Med. I. 259.

Tulupan, tela subtilis Turcica (turc. pers. tulban, tulbend, dulbend) V. *Laestra.* Tör. Tár. XX. 99.

Tumba, æ, (Du C.) sepulcrum; *sír.* It. tomba. Gall. tombe. Wagn. Cf. Prud. *περὶ στεφ.* 11, 9.

Tumefactio, actus tumefaciendi; *dagadás.* Oláh. Cod. Ep. 523. Post abitionem D. V. magno dolore laboravi et *tumefactione* et inflatione malæ dextræ.

Tumenum, Cf. Ny. Sz.: *tuman,* v. Turc. *tôman,* v. Pers. idem ac decem millia. Russ. *tma:* multitudo innumerabilis. Slav. *tma* = decem millia. Voc. Hung. quod est *temény, tömény* suffixo Latino (-um) auctum; *töménytelen.* Ny. Sz. *temény, tömény-ezer.* Schläg. 181.

Tumidiusculus, 3., demin. a tumido; *valamivel dagadt.* Bene Med. II. 367.

Tumositas, tumulus, protuberantia; *halom, kidomborodás.* Ger. Anschwellung. Cod. Zi. Vol. V. 106: quendam (lege: quandam) *tumositatem* terre pro meta ostendisset. Fej. X. I. 105.

Tumulatio, sepultura; *eltemetés.* Tör. Tár. 1888. p. 44.

Tumulo, onis, mendum, pro: *Cumulo,* onis q. v. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 204. Item de curru *tumulonis* recipiant tres denarios.

Tumultizare, tumultus movere; *lázongni.* Beth. G. lev. 120.

Tumultuans, Tumultuantes, turbas ciens; *zavargó.* Száz. XVII. 372.

Tumultuanter, cum tumultu, tumultuose; *háborogva.* Rák. Ön. 54. inter medium contra nos *tumultuanter* vociferantem populum . . . urbe excessimus.

Tumultuare, *tumultuari; lázongni, zajongni.* Törvt. Msz. Cf. Plaut. Rud. 3, 2, 15: 24.

Tunccitas, conditio, quæ tunc fuit. Text. v. sub *Transcendentalitas; akkoriság.*

Tundus, 3., rotundus. V. s. *Ponentalis; köralaku.*

Tunella, æ, (Du C. tonnella, mensura ponderis); h. l. vas, dolium; *tonna.* Cod. Zi. I. 277. Kronst. I. 306. Tör. Tár. 1890. p. 377. Monm. Comit. Trans. V. 199. Cod. Dip. Arp. V. 126. Cod. Dip. And. I. 104., 111. II. 464. Schläg. 1111.

Tunica longa, subligaculum; *berhe, előkötő.* Ger. Schurtz. Lzb. Cod. Med. T. II. 227: *in longa tunica* vulgo Schurtz nuncupata.

Tunica pellicea, V. *Gerezna; csuha, ködmön.* Monm. Comit. Trans. V. 19., 4. A centum *tunicis pelliceis* vulgo chiuha, keodmeön vocatis f. 2.

Tunica sparsa, vestis talaris aperta; *lengő felső ruha.* Batty. Leg. T. I. p. 456. an. 1099. Nullus, qui Clericus æstimatur, vestibus utatur Laicalibus, utpote fisso *pelliceo,* vel *tunica sparsa, manica rubra, strangula* vel viridi chlamide, *caliga seu ioppa,* calceo picto vel sericata camisia quoque et tunica, et serico in pectore non consuantur, sed nodis vel fibulis collum amplectentur.

Tunicale, *dolmány.* Gall. doliman. Ger. der Dolman. Fej. II. 2. 269. item filiæ sororis meæ . . . similiter *tunicale* de scarlato foratas de pellibus variis.

1. **Tunicella,** æ, demin. ex *tunica; felső kabátocska.* Kov. Comm. p. 45: unica tectus *tunicella* transfertur ad Civitatem.

2. **Tunicella,** (Du C.) vestis subdiaconorum propria, quæ et *subtile* audit; *beldolmány.* Kon. Egyh. 567. amictus, humerale, alba, cingulus, manipulus, *tunicella,* dalmatica, stola (planeta), casula, pluviale, cotta, superpellicium, rochetum. Cher. Jus. Eccl. p. 251.

Tunicha, tunica; *felső ruha.* Han. Mon. Jur. II. 48. an. 1312.

Tunnare, (Du C.) infundere in dolia. V. Textum sub *Tunnarius; hordóba bortönteni.*

Tunnaria, æ, Vivarium seu Piscarium tunnorum. V. textum sub *Tunnarius; haltenyésztő hely.*

Tunnarius, i; *pinczemester.* Prisc. Serv. p. 31: *Tunnarii* pincernæ erant Regii, qui in Tunnas, hoc est dolia vinum aut alium liquorem similem *tunnabant,* id est infundebant. Alioquin Tunnarii etiam dicuntur

qui *tunnariam*, id est Vivaria seu Piscaria tunnorum obscrinabant. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 225. Car. Bel. De Arch. 44. a Pincernarum . . . Magistris mandata accipiebant: *Tunnarii*, Butiferi, *Doliarii*, et quæ huc pertinuere ministeria reliqua.

Tunnarius regalis, vietor regius; *kir. pintér.* Rit. exp. ver. G. 2. Pascha pristaldus Dionysii Palatini comitis . . . statuit ante nos Gregorium Abbatem . . . ex una parte et *Tunnarios Regales* de villa Tunnal ex altera parte.

Tunnarius reginæ, vietor reginæ; *királynő pintérje.* Kandra Reg. 262.

Tunnella, tunella; *átalag.* Kat. Hist. IX. 75. De vino autem expensæ sunt centum et octoginta *tunnellae (átalag).*

Turabdus, Turaldus, ex turunda τυροῦντα accus. ex τυροῦς vulgi etymologiā relatum ad rotundum; *turó.* Germ. Topfen. Schläg. 1439. Fin. B. 55.

Turabulum, (Du C.) thuribulum. V. s. *Archiscamnum; füstölő edény.* Rač. Mon. Sl. VII. 182. ad fin. sæc. XI.

Turba, æ, (e hung. turba) pera e panno grosso (Du C. al. s.); *tarisznya durva pokróczból.* Tör. Tár. 1881. p. 178. Kronst. II. 456: familiari dederunt dono unum vulgo *turba* ac unum par czyzma.

Turbatio, ira; commotio; *neheztelés, megindulás.* Ljub. Mon. Sl. II. 313: rex habebat in se aliquam *turbationem* erga nos.

Turbativus, 3., turbas ciens; *zavart elöidéző.* Pel. In parasceve s. l. c. 12: In nobis est (tristitia) frequenter *turbativa* contra et præter imperium rationis. Knauz. M. E. Str. II. 358.

Turbicare, aquam quiescentem turbare tempore piscationis; *turbikálni, turbokolni.* aufwühlen. Faludi T. éjszakák. 724.

Turbidulum, dem. a *turba*; *némi zavar, némi homály.* Eszt. Okm. p. 98. Hippolytus Strigon. Archiep. a. 1495: in tanta . . . claritate *turbiduli* nescio quid emergebat. Cf. Prud. Apoth. 208.

Turbinari, (Du C.) in formam turbinis formari; *tekerődzni.* Gros. H. Ph. III. 279: spiræ . . . in longum *turbinantur.*

Turbinatus pileus, tiara apud Turcas; *turbán.* Bel. Geogr. Comp. 548.

Turbinium, turbo, tempestas; *viharos, zavaros idő.* Cod. Dip. Arp. II. 136. De statu vero Regni Hungarici et Regum nec non de singulis, que rex Boemie sustinuit per Tartarorum rabiem et insultus, per ipsos principes, qui huius modi *turbinii* intemperiem sunt experti, poteritis lucidius informari.

Turbinosus, 3., turbineus, turbidus; *zavaros.* Kuk. Jura I. 75. ubi in quodam *Turbinoso* invasionis afflictu . . . feriunt turmas nostras.

Turbulatio, tempestas V. *Turbinium; zavaros idő.* Oláh. Cod. Ep. 26. litteræ tuæ tam gratissimæ mihi sunt semper et tantum mihi afferunt voluptatis, hoc maxime tempore *turbulationum*, ut, nisi his recrearer, nescio quam haberem in aliena terra vivendi iocunditatem.

Turbulentia, (a turbulento, turba, turbo) tumultus; *háborgás, zavargás.* Arch. Rák. VIII. 154. Cf. Tertull. adv. Herm. 41.

Turcesius, (Du C. Turchesius) lapis pretiosus; *törökkő.* Gall. turquoise. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 341. Annuli Jaspide vel *Turcesio* instructi, intra vitrum filo suspensi, horarum diei vel noctis indicatio.

Turchesia, V. *Turcesius.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 187. *Turcois* sive *Turchesia* ad capitis oculorumque curam adhibetur.

Turchinus, i, V. *Turcesius.* Verancs. V. 245. munus . . . exhibuit . . . principi margaritas, *turchinos.*

Turcicari, Turca fieri; *törökké lenni.* Funda David D. §. III. Et quisnam citationem alius nisi *Turcicatus* Christianus reprobraverit.

Turcicum triticum, Zea Mais (Linn.); *török buza, kukoricza, tengeri, málé.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 298. Cunctis procreationibus fundorum aridis, tam decimandis: Tritico, siligine, milio, hordeo, avena, spelta, quam non decimandis: Panico, Zea seu *Turcico tritico*, Tabaco etc.

Turcimanus, Trucimanus q. v. (Du C. Turchimannus). Ljub. Mon. Sl. XVII. 108. an. 1421.

Turciplenus, Turcis favens; *törökbarát.* Ger. Volltürke. Rep. Cast. p. 44: Sic agis, sic conviciaris, sic fungis, quæ tibi placent, *Turciplene* Semei.

Turcismus, religio, mores Turcarum; *török vallás, törökség.* Száz. XI. 143.

Turcissa, æ, puella vel femina Turcica; *törökleány, töröknő.* Száz. XI. 147., 148.

Turcissare, mores Turcicos imitari, more Turcarum vivere; *törökösködni.* Verancs. Hist. I. 275. ubi cum iis, qui sine Turcis stare non poterant non aliter *turcissare* cogebar, quam qui iuxta vetus proverbium cum lupis ululant.

Turcizare, V. *Turcicari.* Funda David. D. 36: Christianus *Turcizatus.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 10.

Turcois, V. *Turcesius.* Tör. Tár. XX. 180. *turcoibus* ornatum.

Turcosa, æ, (Du C. turcoisius) V. *Turcesius.* Gros. H. Ph. I, XXII.

Turfa, æ, (Du C. cespes) humus Turfa (Linn.); *turfa.* Art. D. 1840. p. 29. Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 56.

Turgescentia, tumor, conditio rei turgescentis; *daganat, duzzadtság.* Bene Med. II. 189.

Turgilitas, tumor; *felfuvalkodás.* Ger. Aufgeblasenheit. Szer. Not. p. 195: ne insolescat aut quoquo modo instar Fratris Georgii Fortunæ *turgilitate* capiatur.

Turibianus, 3., fors. mendum pro: *turchianus* a Turchis: *türkis, törökkő.* V. *Crux turibiana; törökkővel kirakott kereszt.*

Türkes, V. *Turcesius.* Thök. Diar. II. 326. Colipendium equorum . . . cum lapillis *türkes* et rubinis, quorum tamen multi desiderantur fl. 12.

Turlepini, (Du C. Turlupini) Hæretici Valdensium sectarii in Gallia sub Carolo V. rege Franciæ an. 1372. sic dicti, quod ea tantum habitarent loca, quæ lupis exposita erant; *vadonyvadászók.* Nagy Hier.

Turlouk, Exequiator q. v. Tör. Tár. 1893. p. 3. exequiatores, qui *Turlouk* vulgariter vocantur.

Turmæ auditor, turmæ prætorianæ iudex; *a testőrség hadi birája.* Regul. Turm. Præt. 43. neo-suscepti Prætoriani Militentes autem et Stabi minoris Individua coram Capitanei Locumtenente in præsentia *Turmae Auditoris.*

Turma prætoriana regio-hungarica, *magy. kir. testőrség.* Regulamentum pro *regio-hungarica* nobili Turma Prætoriana, Viennæ 1795.

Turnagius, i, (turcicum: turnadši) Janicsari, quibus cura venaticorum falconum commissa erat; *a vadászsolymok őrzésével megbizott janicsárok.* V. s. *Seimenus.*

Turnamentum, ludus equester; *lovagjáték.* Ger. Tournier. Fjp. Anon. 19. b. cum clipeis et lanceis . . . *turnamentum* facjebant.

Turnerus, i, qui in turribus excubabat et tuba horas et incendia indicabat; *toronyőr.* Tör. Tár. 1891. p. 695. præter *turneros* etiam campanatores exolvebant.

Turonilla, (Dief.) Cyprinus Gobio (Linn.); *görgöcse, köviponty.* Ger. Grundel. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Turper, canis venaticus; *vadászkutya.* Kov. Form. St. XXVII. Silvens et velter molosus clancula *turper.*

Turpifactio, flagitium, scelus; *gaztett, gyalázat.* Fej. T. XI. V. Un. 342. Quid o inclyta filia tam *turpifactioni* adstrui posse videtur?

Turpitius, 3., deformatus; *eléktelenitett, elkopott.* difformirt. *Denarius turpitius* est denarius, cujus valor, quum signum eius multo usu detritum, deformatumque esset, imminutus erat. Cf. *Florenus Censualis* et *Denarius Turpitius.*

Turribulum, pro: turibulum. Archiv Rák. VIII. 314. *Turribulum* cum navicula et cocleari ex argento.

Turris astronomica, turris, ex qua sidera spectari solent; *csillagvizsgáló torony.* It. torre astronomica. Fej. I. App. Paulus Tittel, *turris Astronomicae* Budæ præfectus.

Turris campanaria, turris, in qua campanæ suspensæ sunt; *harangtorony.* Ger. Glockenthurm. Luc. Regn. Dalm. 115. tamen multo prius evenisse constat ex inscriptione *Turris Campanariae* Ecclesiæ S. Mariæ Monialium Jadræ.

Turris lucens, pharus, turris, ex qua noctibus ad regendos navium cursus ignes emicant; *fénytorony.* Leuchtthurm. Törvt. Msz.

Turris manca, carcer Budæ; *csonka torony.* Samb. Tyrn.

Turritum, ciborium; *szentelt ostyatartó, czibórium.* Vjestnik I. 244. an. 1392. imago virginis gloriosæ sedentis sub quodam ciborio seu *turrito.*

Turtor, carnifex; rerum capitalium vindex (a *torqueo*); *hóhér.* Fjp. Szám. p. 599. an. 1444. *Turtori.*

Turtula, tructa, truta; *pisztráng.* It. trota. Gall. truite. Ger. die Forelle. Schläg. p. 799.

Tusale, is, fors. detortum e *tunicale* q. v. Star. XVIII. 32. an. 1478. planetam cum suis camisiis . . . unum *tusale* sericeum.

Tuscus, 3., Italicus (Du C. rudis); *olasz, talján.* Verancs. VI. 29. Commentarium tuum de rebus Turcarum *tusco* idiomate exaratum, nuper per amicos tuos ex Urbe ad regem meum fuit allatum. p. 30. Quod si forsan isthæc traductio non ubique *thuscae* eloquutioni, animoque tuo responderit.

Tusor, qui tundit; *törő, zúzó.* Faber. Jur. Met. 90. Quinam a statutione militari passiva eximantur, videlicet: Urburarum Officiales, Decuriones operariorum (Huthleute), fodinarum Scribæ, minerarum ad præemtionem Regiam administratores (Erzt-Lieferanten), ædium fodinalium hospites (Grubenwirthe), machinarum hydraulicarum, puteorum mineralium, meatuum subterraneorum (Gruben-) ustrinarum (Hütten-Leute), minerarum *tusores* (Stampfer), sabuli mineralis lotores (Schlämmer), lotoriorum Magistri (Wasch-Meister), Machinarum Servitores (Kunst-Warter), Fabricarum Fabri (Grubenschmiede), subterranei minerarum vectores (Hundstösser), seniores sodales (Alt-Knechte).

Tusorium, pistrinum; *kölyümalom.* Ger. Stampfmühle. Juriev. Jur. Met. 180. Causæ de collatione, mensuris et cessione Feudorum montanisticorum, de venis, fibris ... de Ustrinis, *Tusoriis* et productis mineralibus etc.

Tussis asinina, *szamárhurut.* Ger. Keuchhusten. Bene Med. V. 216. Tussis convulsiva vocatur etiam tussis ferina, spasmodica, cœrulea, strangulatoria, suffocatoria, *asinina, pertussis.*

Tussinum, (Du C. Dozena) numerus duodenarius; *tuczat.* Tör. Tár. 1894. p. 506. pro uno *tussino* caligarum pro fl. 3 ... summa 36.

Tussitatio, tussis anhela; *köhécselés, köhögés.* Abelsb. 10.

Tussoria, V. *Tusorium.* Faber. Jur. Jur. Met. 62. Excipiuntur contra: reliqui œconomici et Camerales Officiales in specie Sylvarum Curatores, pensionati, viduæ et orphani. Urburariales tam superiores quam inferiores Officiales ex ærario tum a privatis Salaria percipientes, ut: administratores, obequitatores, *Tussoriarum Officiales,* Scribæ Mont. et Decuriones, Inspectores Fodinarum.

Tussorialis, ad tussoriam pertinens; *kölyümalmi.* Faber. Jur. Met. 74. nec Officialibus lege alioquin prohibitis, præsertim sub Nro 5. Ustrinalibus et *Tussorialibus* vigore Decreti de 7. Jan. 1780. exclusis præmissa oculata, nec Spatia Fodinis aut Tussoriis adsita.

Tutamentum, (Du C.) protectio; *védelem.* Star. I. 160. an. 1454. maximo ... regni fuit *tutamento.* Cf. Liv. 21, 61, 10; Appul. Met. 1 p. 105.

Tutanochæ, homines enormiter auriti; *rendkívül hosszú fülü emberek.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. I. p. 333. Homines inveniri *Tutanochas* dictos, quibus adeo prolixæ aures sunt, ut usque ad terram dependeant.

Tutativus, defendens, vim tutandi habens; *megvédelmező.* Pel. De s. Laurentio s. IV. c. 2: Laurus sex habet prærogativas, inter quas quinta, quia est contra fulmina *tutativa.*

Tutela cuioneria, tutela vexans; *zaklató gyámság.* Száz. VI. 511.

Tutela dativa, V. *Tutela legitima; hivatalból való gyámság.* Ger. ämtlich eingesetzte Vormundschaft.

Tutela feudalis, *hűbéri gondnokság.* Vuch. Jur. Feud. 209. *Tutela Feudalis* est exercitium dominii utilis feudalis pro impubere et minorenne auctoritate publica obeundum.

Tutela fructuaria, *kiházasitási gondnokság.* Vuch. Jur. Feud. 210. Cum illa tutela pupillorum coniunctum maritagium seu ius maritandi liberos vasallorum, quos in custodia habebat dominus. Recentioribus hanc *tutelam fructuariam* appellare visum est.

Tutela inculpata, defensio licita; *nem hibáztatható, szabad védelem.* Pril. Abact. 44: in periculo vitæ constituto *inculpata tutela* ... suffragatur.

Tutela ingessiva, tutela se intermiscens; V. *Ingessivus.* Törvt. Msz.

Tutela legitima, *törvényes gyámság.* Ger. rechtmässige Vormundschaft. Stat. Jur. L. II. p. 39: *Tutela* autem est triplex: *legitima* scilicet, quæ a nemine datur, sed a lege secundum agnationis successionem defertur. Altera est *testamentaria,* quam pater ordinat filio; Tertia vero *dativa* dicitur, quam ex officio iudex dat, si testamentarii et legitimi deficiant tutores, vel si consangvinei iudicentur non idonei.

Tutela realis, tutela vera, fundamento nixa; *tárgyas gondnokság.* Törvt. Msz.

Tutela testamentaria, V. *Tutela legitima; végrendeleti gyámság.* Germ. Testamentarische Vormundschaft.

Tutelare, Tutelatus, curam personarum gerere, cui opponitur curatelare i. e. curam bonorum gerere. V. *Curatelare; gondnokoskodni.* Kass. Jur. Civ. I. 49. Cum autem dictamine Art. 68. 1715. aliarumque Patriæ legum Tutores et Curatores Bona orphanalia cuiusvis generis et speciei fideliter administrare ac *Tutelatis* legitimam ætatem attingentibus in statu quo restituere tenerentur.

Tutor, alias: defensor, gubernator, protector (Du C. advocatus prædii ecclesiæ); *konvent védnöke.* Tör. Tár. 1887. p. 560.

Tutor campi, agrorum custos; *csősz.* Kronst. III. 94., 95., 161.

Tutor dativus, V. *Dativus.* 1. Törvt. Msz.

Tutor immissivus, V. *Immissivus.* Törvt. Msz.

Tutor libertatis, *szabadság védnöke.* Prisc. Serv. p. 27: *Tutor Libertatis* advocatus erat defensor, qui liberos liberasque adversus libertatis oppressores tutabatur et defendebat. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. I. p. 235.

Tutoralis, ad tutorem pertinens, tutorius; *gondnoki, gyámsági.* Kov. Form. St. CLV. Instantia ad Comitatum, ut pro excipiendis et revidendis *Tutoralibus* rationibus Deputatio ordinetur.

Tutoratus, us, officium tutoris; *gyámság.* Art. Diæt. Pos. 92. et super gesto *Tutoratu* aut Curatoratu, singulo ad minus triennio coram Personis per Comitatum ad id specialiter exmittendis Pupillorumque Agnatis seu Cognatis proximioribus, in quantum fieri potest, præsentibus, sufficientes Rationes dare teneantur. Thök. Diar. II. 492.

Tutoreus, 3., tutorius; *gyámi.* Ger. Vormunds ... Kass. Jur. Civ. I. 127. aliqua Bona possident iure proprietatis, alia iure improprio v. g. *tutoreo,* uxoreo, arendatitio.

1. **Tutoria,** æ, officium tutoris, tutela; *gyámság.* Ljub. Mon. Sl. XI. 171. an. 1345: absolvit ... a *tutoria.*

2. **Tutoria,** (litteræ) in tutoris negotio emanatæ litteræ; *gyámsági levél.* Kov. Form. St. L. Nr. 116. *Tutoria* p. 82. b. Petrus Erdewdy de Monyorokerek Comes perpetuus montis Claudii et banus Croatiæ deposita spe prolis fassionem bonorum suorum fecerat.

Tutricia arma, arma ad vim repellendam; *védő fegyver.* Thurócz. 62. *Arma* quidem *tutricia* Hunorum de Scythia secum apportata ex corio ferroque desuper polito fuisse dicuntur.

Tuzena, æ, V. *Tussinum.* Száz. II. 158. unam *Tuzenam* Caligarum et Pileorum.

Twynum, filum lineum duplicatum; *czérna.* Ger. Zwirn. Fjp. Szám. p. 299. an. 1429: dedimus pro *Tuyno* denarios 150 filio pastoris, quod rethe faciet.

Tyleus, 3., tiliaceus, quod est ex tilia; *hársfa* ... Cod. Dip. Pat. VI. 245., 172. Inde venit ad metam saxeam abhinc ad *tyleam* et abhinc pervenit ad metam terream.

Tymbaules, (a gr. τύμβος et αὐλός); *sírdicsőítő.* Hor. Mem. 466. Hungarus *Tymbaules* seu grata ac benedicta Hungarorum quorundam Principum, Heroum, Magnatum toga et sago insignium virorum eruditione clarorum ex *epitaphiis* renovata memoria P. Bod.

Tymbrorum taxa, pecunia pro charta publica signo signata; *bélyegdíj.* Ger. Stempeltaxe. Art. D. 1840. p. 80.

Tymbrum, tessera, charta publica; *bélyeg.* Marke. Törvt. Msz.

Tyminius, V. *Timinus.* (Du C. Tuminus); Tör. Tár. I. 77. *tyminios* etiam salium.

Tyminus, V. *Timinus,* (Du C. Tuminus). Knauz. M. E. Str. I. 293., 346.

Tympanista, tympanotriba militaris; *dobos.* Arch. Rák. VIII. 392. Cf. Appul. de Deo Socr. p. 49.

Tympanistrius, tympanotriba, tympanista; *dobos.* Száz. XI. 745. deinde *tympanistrii* bellicum in morem obstrepentes sequebantur.

Tympanitriba, æ, tympanotriba; *dobos.* Kass. P. P. II. 280. uti et *tympanitribas* constituere.

Tympfe, moneta Polonica et Prussica, quæ est quinta imperialis pars. Bel. Geogr. Comp. 399.

Tymus, (Dief.) Erica (Linn.); *hanga, fekete mámorka.* Ger. Heidekraut. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Tymynus, i, V. *Timinus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 30. Item contulimus eidem Ecclesie quinque *tymynos* salium solvendos in Scegued annuatim ad usum fratrum.

Typarius, i, cælator, scalptor sculptor; *metsző, dombormüvész, vésnök.* Ger. Graveur, Petschierstecher. Comm. Hist. de Reginæ Hung. Cor. Mor. 55. quod rudi illa ætate, qua *typariorum* cælatura ut plurimum aurifabris credita est, nec sperari quidem poterat. Numi Hung. Introductio.

Typatia, Typacium, (Du C. Typarium) sigillum, cui Principis τύπος seu imago insculpta est. Comm. Hist. de Reginæ. Hung. Cor. Mor. 47. Paulo quid amplius in regiis servari debuit, cum *typatia* ipsa aut perdita aut furto sublata fuissent.

Typha, æ, clava arundinea; *nádbuzogány.* Bárczay.

Typhlocomium, cæcorum hospitium; *vakok intézete.* Nagy Hier.

Typoteta et Typotheta, typographus, libros typis, literarum formulis exscribendi artifex; *könyvnyomdász.* It. tipografo. Res

ges. p. 184: Hæreticus Posonii *typoteta* cantilenam B. V. M. injuriam, deprompta, nescio quo pacto, e cæde Nádasdii occasione vulgarat. Kat. Hist. VIII. 493. apparet errorem chronologicum vel scribarum vel *typothetarum*... irrepsisse.

1. **Typus,** imago, exemplar, species (Du C. al. s.); *kép.* It. tipo. Gall. type. Ger. Ur-Vorbild, Typus. Patr. Const. 206. Urtica voluptatis *typus.* Batty. Ger. 25. cœlestis denunciatio . . . sine *typo* æstimata a potentibus.

2. **Typus,** nota, signum, quod percutiendo imprimitur. *Regalis typus Croatiae* est pœna, mulcta (Du C. al. s.); Batty. Leg. T. II. 77. an. 1059: lege Christiana careat, *Regali Typo Croatiae* subjaceat.

Tyrannio, onis, (ap. Fin. alio sensu), tyrannus. Probst. Comitiol. Præf. Hinc fascinata rudior plebs, minutis *tyrannionibus,* qui in turbido capturam exercent, lubentius quam legitimo Imperio adhæret.

Tyrannizare, (Du C.) dominatum superbum, tyrannidem exercere; *zsarnokoskodni.* Knauz. M. E. Str. II. 59., 77.

Tyriaca, (Du C) antidotum quoddam; *ellenméreg.* Pel. Serm. Omnes fructus arboris erunt venenati, ideo ex illa comedere sine *tyriaca* esse periculum. Hiem. 41. f. . . . Proinde contra peccata sumere debemus *tyriacam* verbi dei. Hiem. 41. g. V. *Theriaca.*

Tyrolaganum, artotyra, placenta caseata; *túros béles.* Ger. Käse-Kuchen. Pár. Páp.

Tyrones fabri, tirones fabri; *tanuló legények.* Juriev. Jur. Met. 47. sub directione . . . Magistri Malleaturæ . . . sequentes sunt operarii . . . 7-o *Tyrones Fabri* (Lehrknechte) qui artem ferrum tractandi discunt.

Tyronum collectacula, Werbung. V. *Collectaculum.* Törvt. Msz.

Tyronum statutio, inquisitio novorum militum; *ujonczállítás.* Ger. Rekrutstellung, Rekrutirung. Kass. Prax. I. 25. ad 2-dum: commissariatica v. g. *statutio tyronum,* dislocatio militiæ, eiusque alimentatio etc. [*túrós étek.* Pár. Páp.

Tyrotarichus, cibus caseo conditus;

Tytirus, i, opilio, ovium pastor; *juhpásztor.* Tag. Erd. II. 69. an. 1749: *tytiri...* silvas non succidant. (per metonymiam e persona bucolicorum Vergilii).

Tzuckercanthum, saccharum crystallinum; *sárgaczukor.* Ger. Zucker-Candis. Máty. 230.

U

Uarnagio, onis, præfectus arcis, castri, civitatis; *várnagy.* Ger. Burgvogt. Tör. Tár. 1893.

Ubech, servus vagus, (ex Slavico, ubi fugitivum significat) *szökevény szolga.* Zsigm. Hist. 72. Nefas fuit *servum vagum* i. e. ab illis gentiliciis servis, qui *Ubech* dicebantur, genus trahentem, sed iam Christianum emere. p. 40. Servi gentiles, qui *Ubech* dicebantur, dominorum suorum arbitrio erant relicti.

Ubertiffer, 3., copiis abundans; *gazdag.* Rač. Mon. Sl. XIII. 77. an. 1349: provideant, quo modo . . . haberi possit bladum, ut civitas . . . sit magis *ubertiffera.*

1. **Ubicatio,** commoratio, habitatio; *hollét, tartózkodási hely.* P. P. an. 1793. Besztb. Levt. Nro. 1370. in *ubicationem* N. N. uxorem perfide deserentis personæ descriptio.

2. **Ubicatio,** status, habitus, conditio, locus; *hollét, hogylét, helyzet, sors, állás.* It. ubicazione. Kass. Prax. I. p. 15. Partes respectivas de cursu et *ubicatione* negotiorum suorum informare.

Ubidum, alicubi; *valahol.* Dip. Alv. II. 56.

Ubiquietas, ubique præsentia; *mindenütt jelenvalóság.* Bod. Hist. Eccl. II. 298.

Ubiquietisticus, ad doctrinam ubiquietatis i. e. ubique præsentiæ pertinens; *mindenütt jelenvalóság tanához tartozó.* Bod. Hist. Eccl. I. 311. dogma *ubiquietisticum.*

Ubiquista, æ, qui ubiquitatem Christi credit; *ki Krisztus mindenütt való jelenlétét hiszi.* Brezny. 264. obtestamur et flagitamus te, ne deficias et fias Apostata et *Ubiquista.* Ego respondi: Intelligis frater, ego votum vovi Deo meo et crucifixo Christo mihi nunc et *ubique praesenti* corporaliter realiter, substantialiter.

Ubiquistiacus, 3., V. *Ubiquietisticus.* Otia. Bachm. 95. De modo præsentiæ Christi, quantum bellum *Ubiquistiacum* dictum — inter Giesenses et Tubingenses Theologos.

Ubiquisticus, 3., V. *Ubiquietisticus.* Hor. Mem. 480. Encomium *ubiquisticum* contra Brentianos.

Ubiquitarii, V. *Ubiquista.* Fer. Scr. p. 46: Corpus Christi non aliter esse in Eucharistia, quam in aliis rebus. Idem admittere debent *Ubiquitarii* Lutherani, qui Corpus Christi sive ejusdem humanitatem ubique esse dicunt. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 438.

Ubiquitarius, 3., ad omnipræsentiam pertinens V. *Ubiquietisticus.* Cod. evang. T. I. p. 96: Magno nobis obstaculo sunt *ubiquitariae* Harpiæ.

Ubiquitas, V. *Ubiquietas; mindenütt jelenvalóság.* Br. Resp. p. 17: *Ubiquitatis* Assertores ipsi etiam Pontificii . . . in hoc articulo conveniunt. Kaprin. Eloq. II. Præf.

Ubrassarus, V. *Ubrusar.* Fejér. 1., 462. His actis et constitutis testes interfuerunt primum regina Lepa . . . Andreas Presbiter . . . Mosica Postelnicus, Dragolubus Sacellarius, Vissa *Ubrassarus.*

Ubrusar, mensæ præfectus, (a Slavo obrus, quod mappam significat); *asztalnok.* It. ubrussaro. Luc. Regn. Dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2., 3. Pincernarius . . . *Ubrusar* sive mensæ præfectus.

Ubrusarus, i, V. *Ubrusar.* Rač. Mon. Sl. VII. 140. an. 1083. Tör. Tár. 1893. p. 12.

Udrum, genus vasis gr. *ὑδρία; veder.* Han. Mon. Jur. P. I. 70. an. 1214: si esset... qui haberet nisi solum unum *udrum* vel barile cuiuscunque mercancie.

Udvarista, V. *Udvornici.* Tör. Tár. 1887. p. 98.

Udvarnicalis, ad udvarnicos pertinens; *az udvarnokhoz tartozó.* Fej. X. 4., 491. quæ quidem possessiones *udvarnicales* præfuerunt.

Udvarnicus, V. *Udvornici.* Fej. IV. 3. 159. terras ad dictos *udvarnicos* nostros pertinentes dedimus.

Udvornicalis, V. *Udvarnicalis.* Fej. X. I. 271. quasdam portiones nostras possessionarias *Udvornicales.*

Udvornici, Aulici; *udvarnokok.* Ker. Inst. Mil. 20: Alteram classem subditorum efficiebant *Udvornici* (Aulici) sive *Conditionarii* vel *Conditionales.* Hi agros cum conditione certi ac determinati ministerii Regi aut Reginæ Statuive publico præstandi sibi perpetua lege imposita possidebant. Horum alii erant *Curriferi* (vulgo *szekeresek*), alii *Cursores,* alii *Pistores,* alii *Venatores,* uti incolæ Possessionis Sz. Gál, alii *Coci,* uti incolæ possessionum *Szakácsi* et *Vyt,* alii *Falconarii* (falcatores), alii *Custodes silvarum* etc. Omnes hi variis servitiorum conditionibus aulæ Regiæ obnoxii, jurisdictioni Comitis Castri parebant. Pfahl. Jus. Georg. XXXI. In lege S. Stephani *Udvornici* dicuntur a voce Hungarica *Udvar,* aula, quæ a slavica *dwor* derivata est, ac si diceres *aulici.*

Udvornici castrenses; *szabadosok.* Prisc. Serv. p. 30: *Udvornici Castrenses* erant Conditionarii libertini. Kéza Chron. Hung. in Appendice §. 11. p. 141. de Udvornicis.

Udvornici dominales, qui dominis tributum pendebant V. *Udvornici regales.*

Udvornici regales. Tör. Tár. 1893. p. 8. Udvornici *a) regales udvornici* eseh okmányokban dvoráci (Hofbauer), kik saját gazdasággal birtak és csak a királynak vagy királynénak adóztak, *b)* dominales udvornici kik földesuruknak *adóztak, c)* servi udvornici talán béresek, kik a földesúr földjét művelték.

Udvornici Regis, (Du C.); *udvartelkes* (nemes). Prisc. Serv. p. 30: *Udvornici Regis* nobiles erant Prædiales, unius Sessionis in Villis Regiis Beneficii nomine Regi obstricti, qua de causa dicuntur ii etiam Servi distincti a liberis. Bel. appar. Dec. I. Mon. V. p. 215.

Udhwornicalis, V. *Udvarnicalis.* Tör. Tár. 1893. p. 8. qui conditionarii sive udvornici sunt nostri, ut eis in quadam terra nostra udvornicali Wsol vocata, super qua olim datores scutellarum *Udhwornicalium* dicebantur residere.

Udwornyek, Udwornici (Du C.) V. *Udvornici.* S. Stephanus Rex Hungariæ Decret. cap. 55: Si quis illorum, qui vulgo *Udwornyek* vocantur, furtum commiserit, lege liberorum diiudicetur. Cf. Decret. S. Ladislai Regis l. 3. c. 5. et Decret. Ludovici Regis cap. 5. quæ ad *Udwornicos* spectant.

Uhlanus, i. (Heyse: [polnisch *ulan, hulan* v. türk. *oghlân,* junger Mensch, Bursche.] der Lanzenreiter, Lanzner; eine zuerst in Polen eingeführte Art leichter Reiter mit Pistolen, Säbel und Lanzen etc. tatarischen Ursprungs) *dzsidás.* Törvt. Msz.

Ugatandum, ab Hung. *Ugatni,* quod

idem est ac latrare; Szirm. Hung. in. Par. 14. Circumforaneus in conspectum dedit suos lupos Scythicos et exercuit more circulatorum: ad Ugrandum! lupi saltabant: *Ugatandum!* lupi ululabant et ita linguam quoque Scythicam, ... spectatoribus imponebat.

Ugonottus, Calvini vel alius reformatoris disciplinam professus, sectator; *hugenotta.* Ger. Hugenott, Kalvinist. Verancs. V. 134. Affectat quoque nuptias filiæ Petri vojvodæ Transalpinensis et eum principatum, potitusque utroque desiderio multas legiones *Ugonottorum* cum rebus et familiis suis passæ pollicetur.

Ugrandum, *Ad ugrandum!* ab Hung. «Ugrani», quod idem est ac salire. V. s. *Ugatandum.*

Ulciscere, inusitatum pro: *ulcisci,* persequi. Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 22. cum ... fures et latrones *ulciscere* et compescere debuissemus. Cf. Enn. ap. Non. 292, 16.

Ulcus ungue attingere, vulnus alicui infligere; *bibéjét érinteni, tyukszemére hágni, sebét fölfakasztani.* Verancs. V. 136. De Zigeto ac Giula quoque caute mentionem feceramus, ut habemus in instructione, sed *ulcus ungue attigimus,* neque cogitari volunt de his arcibus. Cf. *Ulcus tangere.* Ter. Phorm. 4, 4, 10.

Ulefedczi, V. *Ulufegzia,* eques turc. stipendiarius; *zsoldos török lovas.* Tör. Tár. 1892. p. 431.

Ulischia, æ, apiarium; *méhkas.* Han. Mon. Jur. P. I. 29. an. 1214: quicunque furatus fuerit ... domum apium sive *ulischiam.*

Ullatenus, ullo pacto; *valami szin alatt.* Wagn. Cf. Claud. Mam. de stat. anim. 1., 21; Cassian. Coll. 13., 6. et ap. Ecclesiasticos.

Ullibi, uspiam, usquam; *valahol, bárhol.* Dip. Alv. I. 35. Rák. Ön. 372: nec hic, nec ibi, nec *ullibi* recuso laborare pro gloria tua.

Ulminatus, 3., ulmanus, ulmeus, qui ulmis consitus est, qui est ex ulmo; *szilfás.* Cod. Dip. Kár. I. 448., 272. hinc versus eandem plagam ultra quoddam nemus quendam dumum *ulminatum* supra quandam terram elevatam pro meta ostendisset.

Ulminus, ulmeus; *szilfás.* Fej. I. 134., 135. II. 111. Inde extra illud nemus ad arbores *ulminas,* sub quibus est meta. Knauz M. E. Str. I. 66., 98.

Ulna regalis, 2·959 m. *királyi öl.* Werbőczi. Tripart. Lukácsi.

Ulnare, (ab *ulna, kar.* der Arm) (Du C. ulna metiri) amplexari; *átkarolni, átölelni.* V. *Osculare.*

Ulnetum, locus ulvis consitus; *nádas.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Ultaji, vagabundi milites; *kóborló katonák.* Arch. Rák. VIII. 289. Cui actioni nulla adesse potuit ordinata militia Hungarica, sed forte vagabundi et independentes aliqui (quos *Ultajos* in Polonia nominari recordor).

Ultimæ bachanaliorum feriæ, extremi dies bacchanaliorum.; *utolsó farsang.* Rák. Ön. 40.

Ultimarie, ultimo, denique; *végül.* Tör. Tár. 1890., 526. Cod. Alv. I. 179.

Ultimario, vice ultima; *utoljára.* Arch. Rák. II. 419. Thessalonicensibus Græcis *ultimario* pro peciis coloratæ abæ. Knauz. M. E. Str. I. 114.

Ultimarius, 3., ultimus; *utolsó.* Ac. Com. Sopr. p. 207: medio *ultimarii* nostri Supplicis Libelli. Dip. Alv. I. 123. II. 57. Tör. Tár. 1887. p. 158.

Ultimate, (Du C.) ultimo; *utolsóként.* Pel. De S. Joan. s. IV. c. 8: ipse Joannes sit *ultimate* glorificatus in cœlo.

Ultimatim, (Du C.) ultimum, ultimo, postremo; *végre.* It. finalmente, all'ultimo. Cod. Alv. II. 150. ex quo *ultimatim* fructiferum in totius christianitatis emolumentum exorietur pax. Cod. de Sztára. II. 142. Thuróczi. Hist. Hung. 5., 25. Fej. X. 522. Szer. Not. p. 104. Tör. Tár. 1886. p. 6. Vect. Ref. k.

Ultimatum, extrema sententia; *végső követelés.* Kelem. Hist. Jur. Pr. 470. Angli *ultima sua postulata (Ultimatum)* proposuerunt die 10. a Maii 1805.

Ultimus, *in ultimis,* in supremo vitæ die; *utolsó-, végperczben.* Batty. Leg. III. 289. an. 1390: *in ultimis* ... disponere.

Ultimus deficiens, surculus, *utolsó sarjadék.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 103. In ultima quapiam persona; Familia nempe omnibus aliis emortuis ad unicam personam demum redit, quæ ideo *ultimus surculus, defectui proximus* vel *ultimus deficiens* dicitur, qua denique decedente, stirps eadem penitus esse desinit.

Ultionem sumere, ulcisci; *bosszút venni, megbosszulni.* Wagn.

Ultradanubialis, ultra Danubium situs; *dunántúli.* Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 483. quod mulier nomine Constancia, filia Gregorij, de partibus *Ultradanubialibus.*

Ultradravanus, 3., ultra Dravum situs; *drávántúli.* Cod. Zi. I. 93.

Ultragenitus, natu minor; *ifjabb.* Vuch. Jur. Feud. 136. Appanagium dicitur pensio, quam primogenitus vel, qui de eius familia est, *ultragenito,* eiusque heredibus præstat.

Ultraliberalismus, i, modum excedens libere sentiendi modus; *túlszabadelvűség.* Törvt. Msz.

Ultramarinus, ultra mare situs; *tengerentúli.* It. transmarino. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 102. qui de partibus *ultramarinis* et barbarinis ... venient. Pel. De s. Franc. s. I. c. 3.

Ultramarinus color, color cæruleus, cyaneus, *ultramarin; kék.* Ger. Ultramarin. Bel. Geogr. Comp. 646. Profert. (Tartaria) ... lapidem *lazuli,* ex quo color *Ultramarinus* paratur.

1. **Ultramontanus,** (Du C.) incola trans montes, alpes habitans; *hegyek mögött lakó.* Fej. II. 125. Ad ipsius siquidem vocem *ultramontani* et præcipue Francorum regni fortissimi et strenui bellatores.

2. **Ultramontanus,** 3., originitus significavit eum, qui ultra montes, h. e. Alpes degit. Cfr. Duc. Deinde et nunc quoque eum — qui omnium novarum rerum inimicus est et modo res nobis a veteribus traditas adorat: *ultramontán.* Rák. Ön. 115. l. 27—28. (27.): credebam ... secundum doctrinam communem *ultramontanorum* examen et meditationem ejus (sc. sacræ scripturæ) non esse necessariam. Száz. XXI. 662.

Ultraneus, idem ac *ultroneus; önkényes, kényszeritetlen.* Cod. Zi. T. I. 609: *ultranea* se ... obligavit voluntate.

Ultraroyalista, æ, supra modum faciens cum rege; *túlkirálypárti.* Törvt. Msz.

Ultra-Savianus, 3., ultra Savum situs; *szávántúli.* Verancs. II. 234. Petrus ... *per Ultra-Savianas* partes circumvolans.

Ultrasilvania, Transilvania; *Erdőelve (Erdély).* Kat. Hist. Reg. 1. 176. Quam hodie Transsilvaniam vocamus, veteribus Hungaris etiam in Latinis scripturis dicebatur Erdély, Andreæ II. temporibus *Ultrasilvania,* Belæ demum IV. regnante Transsilvania. Szék. Okl. I. 3.

Ultrasilvanus, Transilvanus; *erdélyi.* Szék. Okl. I. 3. Knauz. M. E. Str. I. 65., 94. Fej. V. 111., 1.

Ultratibiscanus, 3., ultra Tibiscum situs; *tiszántúli.* Cod. Ep. Pet. Páz. I. 37. Hoc certum est, hajdones in partibus *ultratibiscanis* confluere.

Ultra-tridualis, ultra tres dies durans; *három napon túl tartó.* Kov. Form. St. CCXXXV. Actio Marcalis ad restitutionem invagiati Equi et desumendam ob *ultratridualem* eiusdem detentionem statutam pœnam.

Ultromarina. V. *Ultramarinus color.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 183. Ex illo *tinctura* cœlestis, quæ vulgo *Ultromarina* dicitur, auro pretiosior educitur.

Ultronee, sponte; *önkényt.* Schwart. Scult. 186. Jogt. Eml. I. 433.

Ultronice, deinde, abhinc; *ezentúl.* Jogt. Eml. I. 495.

Ulufegia, æ, V. *Ulufegzia.* Verancs. V. 240. Eodem: Capitaneo *ulufegiarum,* qui nobis obviam venit extra urbem, talleri 50. Et militibus ejus talleri 25.

Ulufegzia, equites stipendiarii. Thury Tör. Magy. Tört. Eml. II. o. I. k. végén: *Ulufedsi: zsoldos lovasság* két hadteste egy-egy aga parancsnoksága alatt.

Umbella, æ; *mennyezet.* Bett-Himmel. Arch. Rák. VIII. 309. *Umbella* pro lecto ex flava Tafotta.

Umbella luminaris, umbella lucernæ; *lámpaernyő, ellenző.* It. paralume. Germ. Lampenschirm. Vern. Psych. 92. Usus quoque *umbellarum luminarium,* quæ cubile obscurum relinquunt solamque mensam scriptoriam justo plus illustrant.

Umbilicalis, ad umbilicum pertinens, umbilicaris; *köldök* ... Bene. Med. I. 28.

Umbilicani, *Omphalopsichi* q. v.

Umbilio, onis, umbilicus, perfectio; *tökéletesség.* Oláh. Cod. Ep. 533. et num globus meus ad *umbilionem* pervenerit. Cf. *ad umbilium deducere.* Hor. Epod. 14, 8.

1. **Umbra,** æ, macula a sole, lentigo; *széplő.* Bene. Med. II. 268. non raro latius extenduntur maculæ, tunc vocatur (ephelis) *umbra.*

2. **Umbra,** vita humana; *árnyékvilág.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Umbram suam metuere, suam timere umbram; *saját árnyékától félni.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 138.

Umbraculorum confector, umbellarum, umbraculorum opifex; *esernyőcsináló.* Pest. Vár. Levt.

1. **Umbraculum,** (Du C. al. s.) locus frondibus munitus, in quem vina decimanda deferebantur; *lugas bor tizedelésére.* Cod. Telek. XI. 368. Pro eo, ut ipsi Cives et Inhabitatores dicte Civitatis nostre Colosuar vina in promontorys eiusdem Civitatis existentia et

quasi in fine ipsius Ciuitatis circa *Umbracula* deferenda, contra antiquis eorum libertatibus non decimarentur.

2. **Umbraculum,** *ellenző.* Ger. Blende. Lzb. Cod. Med. T. II. 753: admissariis ... nota in fræno *umbracula* applicentur. Cf. Appul. Apol. 63.

Umbralia, humeralia; *vállkendő.* An. Sc. I. 336. an. 1450: *Umbralia* nunc humeralia, quod humeros vel caput Sacerdotum ad aras factitatorum obumbrent.

Umbraticus, 3., ad phantasmata pertinens; *képzeleti, a képzeletben élő.* Batty. Ser. Episc. 177. expurgato ... *umbraticorum* Episcoporum numero in lucem prodit ...

Umbus, umbo; rantbuchele (Dief); buckel, halbrund erhabener metallbeschlag in der Mitte des schildes; buckelære, schild mit einer buckel; rant, der rand des schildes, der Schild selbst (Lexer); *vért.* Schläg. 622.

Umeratus, 5., ad humeros pertinens; *váll* ... Kronst. II. 275: tegumentum equi *umeratum.*

Una summa, omnino, in universum; *egészben, összesen.* Kronst. II. 654: qui apud nonnas griseas *una summa* decem dies laboravit.

Unanime, uno animo, unanimiter; *egyetértőleg, egyhangulag.* Rák. Ön. 270. I. 20—21. (20.): Ministerium totum *unanime* desiderare adventum meum.

Unatim, singulatim (Du C. simul, una): *egyesével.* It. a uno a uno. Ger. einzeln. Georg. Sirm. 1., 30. *unatim,* binatim de arce Vissegrad festinanter descenderunt.

Uncinarius fur, unco furta exercens; *horoggal ablakon lopó.* Pár. Páp.

Uncinula, æ, (dem. ab uncus) fibula; *kapocs.* Ger. Haftel. Tör. Tár. XX. 184. Duo paria *uncinularum* pro cingulo.

Uncinus, i, lanceæ species (Du C. uncus, cui inhærent catenulæ); *kampós dárda.* Pri. sæc. I. p. 152: veruto in persequendo hoste usus erat *uncino* contra quodvis hostium genus, sed maxime contra equites gravis armaturæ, quo loricam et thoracem perforarent, et equitem dejicerent Cf. Appul. Met. 3., 15; Pall. 4., 10., 29.; Vitr. 5.; 10., 3.; Isid. 19., 2., 14.; Corp. Inscr. Lat. 5.. 2787. Paul. Nol. Carm. 20., 275.

Uncionales, idem q. *Unctionales.* Kronst. III. 600. an. 1542.

Unctio crismalis, V. *Crismale Baptisma.* Vita Steph. 18. et *unctione crismali* perunctus diademate regalis dignitatis feliciter coronatur (Stephanus Rex).

Unctionem extremam accipere, sacro oleo extremum perungi; *utolsó kenetet megkapni.* Wagn.

Unctionales, tributi species capitulo præstanda. Kronst. III. 599. an. 1541.

Unctuositas, natura, qua quid inungi potest; *kövérség, terjengősség.* Pel. De s. virgin. s. II. c. 4: Tertia olei proprietas est *unctuositas.*

Unctuosus,(Du C.) unguine plenus, *oleosus, zsiros, olajos.* It. untuoso. Hist. Nat. 34. Caro præcipue caudæ diebus ieiunii comeditur, castoreum seu materia illa *unctuosa,* quæ folliculis propriis continetur usus in Apotheca habet.

Undabundus, 3., fluctuans; *hullámzó.* Vjestnik. I. 149. an. 1607. *undabundum* mare. Cf. Gellius 2., 30., 3.; Ammian. 17., 7. med.

Undæ Bajales, Bajanæ thermæ; *meleg fürdő.* Ger. warmes Bad. S. Benkő. Pop. Misk. 33. Sed quamprimum oppidum præterfluxit, illico *undis Bajalibus,* quæ prope arcem manant, intermixtus natale frigus cum truttarum fæcunditate amittit.

Undecuplum, decies et unus; *tizenegyszer.* Fej. I. 469. Atrium vero, si quis, quod absit, violaverit, legem patriæ persolvat in *undecuplum.*

Undequaque, omni ex parte; *minden oldalról.* Wagn.

Underofficialis, *altiszt.* V. s. v. *Oberofficialis.*

Undiquaque, undique; *minden oldalról.* Bod. Hist. Un. Trans. 390. Interea Davidis Franciscus sentiens sibi impios homines *undiquaque* perniciem parare, nihil omisit.

Undivagus, 3., maria permeans; *habokon járó.* Bel. Pan. L. I. R: videmus, *Undivagam,* montis celso de vertice, pinum. Cf. Anthol. Lat. 584., 3. (462., 3.); Coripp. Joann. 6., 342. et 7., 344. Orest. Trag. 362.

Undula, pannus sericus undulatus; *habos selyemszövet.* Gall. moiré. Száz. VIII. 689. ex *undula* nigra vulgo zamlatt.

Ungarus, Calvinista, Puritanus; Szegedi Rubr. Pars. III. p. 11. dicitur; *Ungari non consentiunt* (i. e. Calvinistæ, qui se per Antonomasiam *Ungaros, Magyar Hütön* valók, vocant. Szegedi Rubr. Pars. II. p. 103: ubi adhuc hodie *Puritanos* etiam, ut ajunt, *ungaros,* Luthericolas plures invenies.

Unguentum armarium; *fegyverkenőcs.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. 1. p. 339. *Unguentum armarium* dictum est, quo non vulnus, sed gladius aut quodcunque aliud telum, quo vulnus est inflictum aut saltem aliquod aliud sanguine vulnerati infectum ungitur.

Unguentum pomadinum, unguentum crinibus alendis factum; *hajkenőcs.* Bene. Pol. 137.

Uniacio, actus componendi, pactio; *egyezkedés.* Germ. Vergleich. Cod. Dipl. And. V. IV. p. 605: particulam terre litigiosam ... nullo superveniente *uniacionis* colore, favore cuiuslibet partis abiecto ... reambularent.

Uniare, unire, in unum redigere; *egyesítni.* T. Száz. II. 234.

Uniauritus, 3., una auricula præditus; *egyfülű.* Hist. Nat. 18. Corde uniloculari, *uniaurito,* sanguine rubro frigido 3. Amphibia 4. Pisces.

Unibilis quod coniungi, copulari potest, sociabilis; *egyesíthető.* Pel. In. Vig. Nat. s. c. 6: Humana natura *unibilis* est divinæ. Andr. Pann. 243.

Uniceps, unum caput habens; *egyfejű.* It. unicipite. Kass. Prax. II. 159. *unicipitem* aquilam.

Unicissime, tantummodo, solum; *egyesegyedül.* Tag. Erd. II. 856: hajdones ... *unicissime* custodiæ silvarum intentos.

Unicitas, proprietas peculiaris, singularis; *különlegesség, egyedüliség.* Batty. Leg. I. 289: *unicitas* pœnitentiæ.

Unicornix, (Du C. unicornus) monoceros; *egyszarvú.* Tör. Tár. 188. p. 566. Ibidem sunt tres *pendentes* parvi; in scatula parva est *unicornix* cum lapide adamante spisso et aliis lapidibus ornatus.

Unicornu, monoceros (Du C. unicornus); *egyszarvú.* Numi Hung. 136. et capreolus vel *unicornu* in scuto.

Uniforma, æ, æqualis cultus, vestis; *egyenruha.* Ker. Nap. 253.

Uniformitas, nulla varietas; *egyformaság, egyöntetűség.* It. uniformità. Cher. Jus. Eccl. I. 171. Cæterum facile est conceptu nonnullam *difformitatem* in Liturgia et in *Liturgicis* Ceremoniis diutius adhuc vigere debuisse solumque in essentialibus partibus cultus quampiam *uniformitatem* induci potuisse. Cf. Macrob. Sat. 7, 5 med. Arnob 7, 212; Tertull. Anim. 17 med.

Unio hypostatica, unio personarum; *személyek egyesítése.* Erot. p. 3. quemadmodum enim ipsæ substantiæ seu duæ naturæ in Christo vere et realiter in unam personam uniuntur: ita coniunguntur seu copulantur artissime etiam proprietates seu Idiomata et actiones naturarum, ut deinceps post *unionem hypostaticam* non tribuantur in abstracto ipsis naturis, sed in concreto toti personæ, seu toti Christo. Száz. XXIX. 453.

Unio beneficii per accessionem, beneficii ecclesiastici cum alio beneficio aucti coniunctio; *egyházi hivatalnak másik alá vető összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii per æqualitatem, beneficia ecclesiastica exæquans coniunctio; *egyházi hivataloknak egyesítő összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii per incorporationem, actus beneficia ecclesiastica in unum corpus contrahendi; *egyházi hivataloknak egy testté való összevonása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii personalis, actus beneficia ecclesiastica ad personam i. e. ad tempus contrahendi; *egyházi hivataloknak ideig-óráig való összevonása.* Törvt. Msz.

Unio beneficii realis, actus beneficia ecclesiastica in perpetuum contrahendi; *az egyházi haszonvételeknek s hivataloknak örökös összekapcsolása.* Törvt. Msz.

Unio puerorum, mos tantum unius pueri procreandi; *egygyermekités.* Ger. ein Kinder machen. Jogt. Eml. T. I. p. 511: quod licet antea et hucusque quidam abusus in vigore conservati sunt de *unione puerorum* (wulgo *zu eynen Kyndern machen*) ... isti abusus nequaquam in vigore conservari debent.

Unirotum, trusatile vehiculum, ærumna; *torboncza* (targoncza). Pár. Páp.

Unirotus, 3., una rota instructus; *egykerekű.* Lampe. Hist. Eccl. p. 819: curriculis *unirotis,* in ponte acclivi, lutum portabant.

Unisonitas, unanimitas, sententiarum consensio; *egyértelműség.* Jogt. Eml. I. 505.

Unisono, una voce; *egyhangulag.* Jókai Kősziv. II. 92. s orditottak ellene *unisono: Actio! Actio!*

Unitarii, *Sociniani,* qui Unitatem Dei et in persona et in essentia defendebant; *unitariusok.* Burian. Blandr. p. 218: qui Unitatem Dei tam in persona, quam essentia defenderunt, cæperunt *Unitarii,* vel Antitrinitarii denominari, aut etiam Ariani. For. Scr. 58.

Unitarismus, doctrina ita dictorum

unitariorum; *unitáriusok hittana.* Száz. XVI. 585.

Unitim, (Du C.) una coniunctus; simul; *együttesen.* Lop. Mon. Sl. XX. 227. an. 1703.

Unitis viribus, collatis viribus; *egyesült erővel.* Törvt. Msz.

Unitivus, conjungendi, copulandi vim habens.; *egyesítő.* Pel. De translatione s. Franc. s. c. 5. Amor est virtus *unitiva.* Kaprin. Eloq. I. 356.

Univalvis, una testa munitus; *egykagylós.* It. univalvo. Hist. Nat. 71. Domunculæ testaceorum vel *univalves* sunt vel bivalves vel multivalves.

Universalissimus, superl. ab universali; *legáltalánosb, legegyetemesb.* Pázm. Dial. 598.

Universalitas, atis, universitas, summa; *egyetemesség.* Törvt. Msz.

Universaliter, *általában, közönségesen.* im Ganzen. Törvt. Msz. Cf. Gaj. Dig. 18, 1, 35 fin.

Universitas omnium Saxonum, summus magistratus Saxonum; *a szászok legfőbb hatósága.* Kronst. II. 392—394,. 408.

Universitas Nobilium, collegium nobilium; *nemesek közönsége.* Georch. Ért. 72.

Universitas Saxonum; *Szászok universitása.* Mon. Com. Trans. V. 163. an. 1602. Sunt octo parochiæ seu capitula, quæ ipsi *universitatem* appellant: *Bistriciense* cum viginti quinque pagis. *Regnense* pagis XXVIII. *Barczense* a fluvio, habet Coronam et quatuordecim pagos. *Kizdense* capitulum pagos XXXXVI. *Ketsink* capitulum, seu duarum Sedium, civitatem Megies cum pagis triginta sex. *Cibiniensc* capitulum, pagos quadraginta novem. *Sebes* capitulum, pagos octodecim.

Universitas scientiarum, universitas literarum; *főiskola, tudományegyetem.* Törvt. Msz.

Universitas Sedis Superioris decem lanceatorum nobilium Scepusiensium; *a szepesi tíz lándzsás községek közönsége.* Száz. VII. 114.

Univocare, eodem nomine vocare; *egy és ugyanazon névvel jelölni, egy szóval nevezni.* Pázm. Dial. 254.

Univocatio, conditio vocum, quæ univocæ sunt; *egyértelmüség.* Pázm. Dial 243.

Univocatum, i, subst. ab adj. univocatus: eiusdem nominis et significationis; *egyértelmű* (szó). Pázm. Dial. 233.

Unnotwernde, (ab Un-Nothwer) defectus defensionis contra vim; *önvédelem hiánya.* Fej. III. 333. Si autem homicida deprehensus fuerit in ipsa actione i. e. an der Hanthaft cum sanguinolento gladio, et si index hoc probare poterit cum septem viris honestis et credibilibus, qui dixerint eum homicidium hoc perpetrasse vim vi repellendo in *unnotwernde* capite puniatur.

Uraneus, 3., cæruleus; *kék.* Sacr. Cor. p. 80: Pallium . . . D. Stephani . . . est . . . *uranei coloris.*

Uraniscus, (gr. *οὐρανίσκος*) tegmen pensile, aulæum; *mennyezet.* Ger. Baldachin. Probst. Comitiol. p. 19: Cæsar . . . sub *Uranisco* præparatam in solio sedem occupavit.

Uratarus, i, (Miklošič lex. palæoslov. *uratari,* ianitor); *ajtónálló.* Rač. Mon. Sl. VII. 52. an. 1049; Georgius *urataro* testis.

Urbanalis, ad urbem pertinens; *városi.* Bék. Pászt. III. 656. an. 1702. proventuum *urbanalium* suspensionem.

Urbare, arare; *szántani.* V. *Urbarium* 1. Kelem. Inst. Jur. Pr. 446. Cf. *Urvare* Fest. 375. (a) 29; Enn. Trag. 141. (102); Pompon. Dig. 50., 16., 239. §. 6.

Urbarialia, ium, negotia urbarii; *úrbéri ügyek, jobbágyszabási tárgyak.* Száz. VI. 520. Georch. H. T. IV. 143.

Urbarialis dimensio; *úrbéri fölmérés.* Ger. urbariale Ausmessung. Kass. Prax. I. 34. *Dimensio urbarialis* erga petitum colonorum necessaria est.

Urbarialis processus, V. *Processus urbarialis.* Törvt. Msz.

Urbarialis regulatio, V. *Regulatio* 1) Törvt. Msz.

Urbarialis visitatio, V. *Visitatio.* Törvt. Msz.

Urbarialista, æ, colonus, cui contractus urbariales normam ponunt; *urbéri földmíves.* Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni vero, quibus Contractus (Urbaria particularia) normam ponunt, *contractualiter* tractari dicuntur; Coloni ipsi his respectibus *Urbarialistae* (urbariales) et Contractualistæ (contractuales) appellantur.

Urbarialiter, ex sententia urbarii; *urbér szerint.* Pfahl. Jus. Georg. 5. Coloni secundum conditiones legibus determinatas (legales) habiti secundum Urbarium, seu *urbarialiter,* quia videlicet urbarium præcipuus fons legum Juris Georgici est. Juriev. Jur. Met. 29. oppida montana nequaquam *urbarialiter* verum contractualiter tractari solent. Kass. Jur. Civ. II. 139.

Urbariatus, *Urburariatus* quod vide. Kass. Jur. Civ. II. 124. et præsentibus iis coram Officio *Urbariatus* aut Judice vel exmissis relegantur.

1. **Urbarium;** *urbér, jobbágyi szabás.* Georch. H. T. III. 67. Kelem. Inst. Jur. Pr. 446. *Urbarium* compellatur ab obsoleto latino substantivo: Urbum vel Urvum, quod antiquis aratrum significabat, sicut verbum *Urbare* itidem arare notabat. Unde et vetus germanicum *Urbar* et *Urbar machen,* suam originem trahit. Sumitur autem præter significatum in data notione allatam etiam, 1-o pro prædiis frugiferis, 2-o Reditibus eorundem, 3-o Libro censuum aut fundorum immobilium, 4-o Officio, quod ei præest, 5-o, Peculiariter pro reditibus Principi e fodinis privatorum obvenientibus, quos tamen leges nostræ frequentius Urburas in specie nominant. Moln. Patv. 26. *Urbarium* est regulatio servitiorum et præstationum per subditos Domino terrestri præstari solitarum. Kass. Prax. I. 22.

2. **Urbarium,** liber censuum aut fundorum; *népszámlálási, lajstromi, leltár.* Száz. XXI. 42. *Urbarium* seu enumeratio universorum inhabitatorum oppidi Illye. Fej. Jur. Lib. 297. Leop. an. 1701.

Urbarum, V. *Urbura.* Cod. Dip. Brüss. II. 154. super iure ac fruitione Civitatum Montanarum Hungariæ, Jurisdictione, Superioritate, Regalibus, Mineris *Urbarisque* inde dependentibus. p. 155-quod contra antiqua iura Regni Hungariæ dictas civitates montanas, *Urbara* Juraque Regalia prætenderet.

Urbecula, v. **urbicula,** parva urbs, oppidum; *kis város, városka.* (Invenitur apud Forc. et Du C.) Rák. Ön. 128. l. 6—7. (7): Notabilis inter reliquos locus fuit *urbecula* Bajmócz . . . Ibid. p. 26. l. 24—26. (24.): . . . ad scopum itineris nostri pervenimus, *urbiculam* Bohemiæ Novam Domum, Germanice Neuhaus, nuncupatam . . . Isthv. IX. 145.

Urbicapus, oppugnator urbium V. *Gloriosulus; városokat vívó.* Cf. Plaut. Mil. gl. 4, 2, 64. Coripp. Joann. 1., 100.

Urborarius, i, possessor fodinæ, metallorum; *bányabirtokos.* Fej. X. I. 442. Törvt. Msz.

Urbum, aratrum V. *Urbarium* 1.; *eke.* It. aratolo.

Urbura, æ, *bányabér, bányavám.* Faber. Jur. Met. 120. *Urbura* (Frohne) seu *decima* est vetustissimum præstationis genus utpote, quæ iam sæculo XII et XIII. principi cessa et depensa per omnem Europam fuerat habitaque instar conditionis, sub qua cultura montana a privatis exerceri potuit. *Urburae* varia significatio. Quamquam vero in regula *decima* hæc secundum genuinum vocis significatum ab omnibus mineris Domino directo vel in natura vel currenti pretio cuiusvis metalli præstari deberet, id nihilominus pro diversitate regnorum in specie in Hungaria per BB. Rescripta et Consuetudinem exceptiones patitur, ex quo proin fit: ut hæc decima non semper 10-ma pars productorum mineralium, sed pro diversitate obiectorum productorum mineralium pars determinata sit. Szegedi Rubr. Pars. I. p. 51: *Urbura,* census Regius, ex mineris, quas privati colunt, pendi solitus: Primitus non aliud significasse videtur, quam *Úr-bora* vinum Domini seu Dominale. Juriev. Jur. Met. 123. *Urbura* (Frohne) Moln. Patv. 27. *Urbura* quasi Urbora est census Regius. Georch. H. T. II. 26. Samb. Tyrn. pensiones et decimæ auri, argenti et cupri.

Urburarialis, ad urbarium pertinens; *urbéri.* Juriev. Jur. Met. 61. quod si tamen anticipationes necessariæ comperirentur, illæ non nisi nomine totius Societatis *urburarialis* fiant.

Urburariatus; *bányabéri tisztség, bányamíveltető társaság.* Faber. Jur. Met. 142. Omnes partium fodinalium possessores constituunt societatem Urburarialem seu *Urburariatum* (Gewerkschaft), cuius singuli socii et membra *urburarii* (Gewerken) ab Urbura, quam pro rata possessionis pendendam habent, adpellantur, quorum qui plurimas partes possidet, *Urburarius principalis* (Haupt-Gewerke), reliqui, Co-Urburarii (Mitgewerken) audient. Kass. Jur. Civ. Lex. 64.

1. **Urburarius,** i, *bányabirtokos.* Juriev. Jur. Met. 31. *Urburarius* (Waldburger, Gewerk) est persona metallica privata, quæ metallifodinam aut quaspiam partes fodinales possidet. Kereszt. Res. Mil. 232. Arch. Rák. I. 29. Breznyai 35.

2. **Urburarius,** i, cultivans, colens fodinam; *bányász.* Wallaszky 385. Fjp. Szám. 27. Jacobus *urburarius* tenetur civitati 20 fl.

Urceolatus, 3., urcei formam exhibens; *ibrikalakú, bögreforma.* Kön. Math. Ért. XIV. V. 430.

Urda, æ, (roman.), caseus dulcis; *édes turó, orda.* Kronst. III. 27., 28., 29., 53.

Ureten, Uretenum, alias: *Wretenum* (a slav. *Wreteno,* fusum); eodem tempore culturæ subjectus ager; *dülő, fordulat.* Cod Dip. Arp. Cont XI. 540. et terra ad termi-

nos, que est sedecim *ureten*, prope terram domine Helene Deveritticis, que est viginti *ureten*, item terra ad Sanctam Mariam de Spiliano que est decem et octo *ureten*. etc. etc. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 291. ad pontem eundo ad laculum est terra trium *uretenorum* prope; apud terram rufam est terra quatuor *uretenorum*, apud Loquize est terra quatuor *uretenorum*.

Urna, æ, Centenarius continens 33 *cupas; mázsa*. Opin. P. I. Sec. II. §. 22. solent præbere *Urnam* seu centenarium.

Urpheda, (Du C.) juramentum, quo quis se obligat injurias illatas non ulturum esse; *bosszúvétlenség esküje*. (Heyse: *Urhpede* od. *Urfedhe* f. altd. [v. *ur* für *aus*; eig. das Aussein od. Aufhören der Fehde od. Feindschaft] die Sühne, der Sühneid, eidliche Versicherung keine Rache zu üben.) Pár. Páp. Nagy Hier.

Ursa, erica (Linn.); *hanga, fekete mámorka*. Serb. vrsa. Tkal. Mon. Ep. Zagr. I. 14. an. 1201. ad arborem ab incolis nominatam *ursam*.

Ursulinæ; *Orsolyaszüzek, apáczák*. Cher. Jus. Eccl. I. 301. II. 59. Successu temporis in patria nostra aliæ successere Sanctimoniales, uti: 1. *Ursulinae* sic nuncupatæ, quia earum Fundatrix S. Angela anno 1507. primas socias Brixiæ colligens, eis S. Ursulam velut Patronam assignavit. Societas hæc a Paulo III. vi Bullæ Singularis anno 1554 confirmata et sensim ad instituendas solum puellas restricta ac tam in Austriam quam in Patriam nostram ann. 1723. recepta Cassoviæ, M. Varadini, Posonii, Tirnaviæ egregiam institutioni iuventutis fœmineæ operam impendit. Rák. Ön. 26.

Ursus, i, idem q. *Ursa*. Cod. Dip. Arp. Wenzel. I. 236. ad arborem ab incolis nominatum *Ursum*.

Urterlascatus, 3. neglectus. V. *Radrizzare; elhanyagolt*. It. tralasciare. (fors. a Ger. *unterlassen*).

Urvum, V. *Urbum*.

Usactus, i, V. s. *Besacia; csizma*. It. usatto.

Usancia, æ, (Du C.) consuetudo; *szokás*. It. usanza. Vjestnik. I. 141. an. 1458. confirmant leges et *usancias*.

Usaro, onis, pro: hussaro. Frak. Mát. lev. II. 233. Száz. VI. 368.

Usarus, hussarus q. v. Tör. Tár. 1890. p. 222.

Uscocus, i, perfugus; *szökevény*. Pray. Hist. p. 198: Erant hi præsidiarii Segnienses mare Adriaticum infestantes... Comp. Slav. Croat. et Dalm. 12. Dalmatæ, quorum *Uscoci* id est perfugi ferum hominum genus, *predauci* adpellati.

Uscochus, i, V. *Uscocus*. Szentiv. Cur. Misc. III. Quinta Synops. Chron. 1616. Exoritur bellum Venetos inter et Ferdinandum Archiducem Austriæ, Ducem Styriæ, occasione *Uscochorum*, qui Ferdinando subditi erant, grassantes in ditiones Venetas.

Uscon, is, forensis, extraneus; *külföldi*. It. forestieri. Tkal. Mon. Jur. P. I. V. III. 104: nolle quemquam terrigenam sive *usconem* de loco ipso habentem stipendium pacto aliquo habere.

Userius, (Du C. uscerium) navis, qua equi transvehuntur; *lovak szállítására alkalmas hajó*. Ljub. Mon. Sl. II. 282. an. 1345: at armentur duo *userii*... et mittantur cum rebus necessariis.

Usia, æ, (Du C.) natura, substantia; *lényeg*. It. sustanza, essenza. Fej. I. 85. Namque *Usiae* verbum tanquam ambiguum et temere a partibus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur.

Usionale, locus ubi usones possunt piscari et piscatura vel piscatio usonum (Usones ap. Du C. pisces familiares Danubio, *viza*. Ger. der Hausen); *vizafogó hely*. Ger. Hausenfang. Fej. I 131. Juxta quod predium est insula una et *usionale*, de quo *usionale* tercia pars contingit Ecclesiam Beatissimi Martini. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 362.

Uskochus, i, V. *Uscocus*. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 375. Veneti graviter Ferdinando Archi-Duci offenduntur, ob enormia *Uskochorum* in ditionibus suis, terra marique patrata latrocinia.

Uskokus, pedes miles V. *Talpasius* et *Uscocus*. Series Ban. p. 164: pedites, quos Illyri *Uskokos*, Ungari a planta pedis, qua militant, Talpasios vocant. Recon. an. 1635. p. 334.

Uso, onis, Acipenser Huso (Lin.) (Du C. Usones); *viza*. Ger. der Hausen. Knauz. M. E. Str. I. 377., 486. Isthv. V. 91.

Usquemodo, usque ad præsens tempus; *egész mostanig*. Fej. VIII. 1., 443. de regno nostro eosdem expulisset, in alio regno se *usquemodo* sustentassent. Cod. Zi. III. 63. 146., 211.

Usque tertio, usque ter, usque ad tertium; *egyfolytában háromszor, harmadízig*. Reg. S. Ben. 29., 7. Quod si denuo exierit, *usque tertio* recipiatur.

Usque vitam, donec viveret; *élete fogytáig*. Ger. bis ans Lebensende. Chr. Dubn. p. 112: cui *usque vitam* concessus fuerat episcopatus.

Usserius, (Du C.) Hippegus, navis, qua equi transvehuntur V. *Userius*. Luc. Regn. Dalm. 240. Bonus Dux noster ne annona Civitatibus et fidelibus suis desit, semper vigilans, destinatis quampluribus *Usseriis* seu galeis grossis, Conchis aliisque navigiis mandavit, ut... Th. Vet. Mon. I. 46. an. 122.4

Ustarius, pertica fornacis; *kemenczerúd*. Ger. Ofenstange. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Ustio, actus boum impressā, inustā literā comitatus signandorum apud Siculos; *ökörsütés* (a nép nyelvén), *bélyegzés*. Szék. Okl. II. 114. boum per singula capita connumeratione vel ut vulgo dicitur *ustione*.

Ustor, qui coquit; *égető*. Pest. Vár. Lev. liquorum *ustor*.

Ustrina, officina æraria; *olvasztó ház*. Juriev. Jur. Met. 47. In *Ustrinis* et Liquefactoriis. Röst-öfen und Schmelzhütten, quibus sic dictus Magister Ustrinæ aut Liquefactoriæ præesse consvevit, sequentes notantur operarii: 1. Crematores minerarum... 2. Cursores officinæ... 3. Liquefactores etc.

Ustrina cupri amalgamatoria; *foncsoroló rézkohó*. It. fonderia di rame amalgamante. Ger. amalgamirender Kupfer-Schmelzofen. Nov. Calend. p. 216.

Ustrinalis, ad ustrinam pertinens; *kohó*... Juriev. Jur. Met. 56. Vox Schicht in cultura metallica varias habet significationes; in *Ustrinali* cultura denotat massam, quæ adsemel exuritur.

Ustrinarum magister, præfectus officinæ venis excoquendis V. s. *Docimasta*; *kohómester*.

Ustrinoliquefactoria officina, V. *Ustrina*. Juriev. Jur. Met. 48. Denique huc accedunt etiam vigiles officinæ liquefactoriæ (Hütten Wächter und Kohlenmesser), qui Operariis et eorum laboribus in *officina Ustrinoliquefactoria* invigilant atque carbones... operariis subministrant.

Ustulare, notam turpitudinis inurere; *égetni, megbélyegezni*. Ger. Brandmarken. Resp. Cast. p. 18 a: pœna, qua jure *ustulatus* fuerat informis Calvinus.

Usuabilis, quo uti possumus, usui accomodatus; *használható*. Pfahl. Jus. Georg. II. 75. vel stagnantes aquas minus usui deservientes *(usuabiles)*. Faber. Jur. Met. 74.

Usuabilitas, proprietas rei, qua uti possumus; *hasznavehetőség, használhatóság*. Faber. Jur. Met. 11. Versionem eius latinam adornavit D. Matthias Osmitz Fiscalis Regius olim Schemnic. cuius *usuabilitati*, præterea, quod autentia destituatur, et alii, queis laborat, detrahunt nævi.

Usuagium, (Du C. Usagium) servitium, quod domino ex usu et consuetudine debetur; *szolgálmány*. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 141. cum terris, pratis, vineis, nemoribus, *usuagiis* et pascuis etc.

Usualis, usitatus; *szokásbeli*. It. usuale. Tisztb. Ir. Schwartn. Scult. 148. Cf. Sidon. Ep. 4., 16.; Ambros. in Luc. 7. no 150.

Usualitas, (Du C.) res ad usum pertinens; ius utendi; *haszonélvezeti jog*. Kuk. Jura. I. 33. Ubi et statuimus, ut omnes *usualitates* antiquæ, quas Ecclesia S. Domnii habuerat et iurisdictiones tam in episcopos quam in alium clerum præcipiendo habeant auctoritatem. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 155. Endl. p. 386. an. 1185. Batty. Leg. II. 268.

1. **Usuare, usuatus**, uti aliqua re; (Du C. frui, gaudere); *használni, használt*. Arch. Rák. VIII. 357. orbiculi *usuati* nro 26. novi 6. Urb. Reg. 149. Rák. Ön. 22.

2. **Usuare**, (Du C. frui) colere; *űzni, mivelés alá venni*. Gazd. tört. szem. I. 207. agri tempore cœpti incolatus particulari interventa occupatione *usuantur*.

Usuatio, actus utendi aliqua re, usus; *használat*. Art. Diæt. Pos. 85. extructionem non tantum Fornacis Lateritiæ... sed etiam ibidem exurendarum Tegularum *usuationem*... clementissime resolvit.

Usuator, qui utitur aliqua re; *használó*. Art. Diæt. Pos. 64. Possessionati quidem in pœna contra falsarum Literarum Confectores et *Usuatores* statuta.

1. **Usucapio**, onis, vaga pecora, profugi servi; *bitang jószág, szökevény szolgák*. End. p. 346. (Decr. S. Ladisl. III. 21.) *Usucapiones* capiantur a festo S. Georgii usque ad festum S. Joannis Baptiste et ducantur in civitatem teneanturque ad Festum S. Michælis ac præsententur assidue in mercatu, ut si quispiam suam reperit personam redimat 90 denariis, equum 12, bovem quinque, ex quibus duæ partes regi, tres comiti tribuantur; si vero usque ad Festum S. Michælis inventi non fuerint, dividantur prædicto modo, tamen nullo pacto vendantur, vel celentur, sed tantum labore eorum utantur. Quod si collector vendi-

derit vel celaverit, triplum reddat. Samb. Tyrn. Pfahl. Jus. Georg. XLVI. Vocabantur autem servi pecoraque profuga nomine communi peculiarique *usucapiones* forte illa ex ratione naturali, quod nisi intra certum tempus dominus illorum se insinuasset proprietatemque comprobasset, Rex illa præscripserit, præscriptio enim aliter etiam usucapio vocatur.

2. **Usucapio,** onis, auctore Battyano est quod appellamus præscriptionem, seu ius, quod possessione long. temporis acquirimus; *elidősités, elévülés.* Batty. Leg. T. II. 93. an. 1093. Cf. Gaj. 2., 42. et al. Juriscons. de orat. I. 173.

Usufructuacio, onis, ususfructus; *haszonélvezet.* Cod. Zi. III. 451. V. *Usufructuatio.*

Usufructuare, (Du C.) usufructuario iure re aliqua uti; *haszonélvezni.* Kass. P. P. II. 278. prout nimirum Camera et Fiscus Noster Regius eadem possidere vel *usufructuare* potuisset.

2. **Usufructuari,** (Du C.) ad usum fructum dare; *haszonélvezetre adni.* Knauz. M. E. Str. II. 94., 77. ad habendum . . . *usufructuandum* . . . dedit.

Usufructuaria, quæ usu fruitur; *haszonélvező.* Proj. Leg. Civ. 182. Cum vidua unice qua *usufructuaria* in bonis maritalibus consideretur.

1. **Usufructuarius,** i, redemptor; *haszonbérlő, haszonvevő.* Gall. fermier. Ger. Pächter, Nutznniesser. Def. bon. p. 14: Rex Andras II. declarat: donationem eius terræ... nullam esse propterea, quod idem . . . solum *usufructuarius* esset. Tisztb. Ir. Kövy. El. 323. Qui bona fidei commissa possidet, non est illorum Dominus, sed tantum *usufructuarius.* Cf. Gej. Instit. 2. §. 30; Ulp. Dig. 7, 1, 7.

2. **Usufructuarius,** 3., ad usum et fructum pertinens; *haszonvételi.* Proj. Leg. Civ. 180. In reliquo vidua in bonis maritalibus jure viduali *usufructuario* duntaxat titulo inest, nihilque proprietatis habet. Tör. Tár. 1890, 610.

Usufructuatio, ususfructus, usus et fructus; *haszonélvezet.* Art. D. 1840. p. 27. Proj. Leg. Civ. 299. Si moderna Regnicolaris Deputatio Colono, qui pure tantum usufructuarius est, fundi per se usuati *usufructuationis* venditionem libere cuicunque demum excepto solo Domino suo Terrestri faciendam *canonisavit.*

Usufrui, frui, gaudere; *haszonélvezni.* Ger. nutzniessen. Fej. X. 3., 97. damus . . . ipsi . . . et suis heredibus legitimis perpetuo possidendum, tenendum, *usufruendum,* vendendum.

Usura, æ, idem ac *urbura; bányabér.* Batty. Leg. I. 24: Urburam, quam lex solvi præcipit, vocat auctor hungarus *usuram.*

Usura mordens, fenus iniquum; *uzsora.* It. usura. Ger. Wucher. Cher. Jus. Eccl. II. 300. Exercetur autem usuraria pravitas, cum a rerum fungibilium maxime vero pecuniarum usu exaggeratus census *(usura mordens)* prætenditur.

1. **Usurare,** usuras ferre, producere (Du C.); *hasznot hajtani, kamatozni.* Uj Magy. Múz. III. 194. Siquis mutuo ceperit aliquid a Judeis plus vel minus et moriatur, antequam debitum illud solvatur, debitum non *usuret,* quamdiu heres fuerit infra etatem de quocunque teneat.

2. **Usurare,** (Du C) fenori dare pecuniam; *kamatra kiadni pénzt.* Wagn.

Usurarius, fenerator; *uzsorás.* Moln. Patv. 25. *Usurarius* lege damnatus vocandus est.

Usuraticus, 3., ad usuram pertinens; *uzsorás.* Han. Mon. Jur. II. 159: pactum *usuraticum.*

Usuroborare, usu confirmare; *birtoklással erősitni, foganatossá tenni, használattal, veleéléssel erősitni.* Kass. Jur. Civ. 1., 45. per effectivam etiam Summæ florenorum T. levationem, Obligatorialium autem super florenis T. emanatarum acceptationem, realiter etiam *usuroboratam,* ut is præattactam portionem possessionariam mihi cum Festo S. Georgii anni currentis de manu tradere et resignare teneatur.

Usuroboratio, actus usu roborandi confirmandi; *birtokba lépés.* Ger. Besitzergreifung. Prof. Leg. Civ. 164. Quapropter, si Donatio legitima Statutione firmetur et intra 32 præscriptionis capaces annos *usu roboretur* vel saltem ad conseqnendam *usuroborationem* via iuris procedendo sustentetur. Kass. Jur. Civ. I. 95.

Usurpabilis, qui conspici potest; *észrevehető.* Ger. wahrnehmbar. Tomts. 271. sed et aliarum crassiorum metallicarum, salinarum, terrearumque substantiarum, ipsis oculis *usurpabilem* re ipsa fieri, infra docchimus.

Usurpativus, 3., usurpans; *bitorló.* Ger. anmassend. Kelem Inst. Jur. Pr. 380. ut tutelam tribueremus rationi modi acquirendi: 1-o. In legalem et Illegalem, sive *Ingessivam, usurpativam.*

Ut (causale) pro: quod, rectius: accus. c. infin.; *hogy.* Fjp. Anon. 11 b. dixit, quod terra . . . irrigaretur . . . fluviis . . . Et. *ut* ibi foderetur sal . . .

Utensio, usus; *használat.* Kub. D. Hont. I. p. 324: ab occupacione . . . et *utensione* . . . prohibuit. Cod. Zi. I. 617. Fej. X. I. 469., 732. Cod. De Sztára. II. 108. Jogt. eml. I. 356.

Utensis, quod in usu quotidiano versatur, usitatus; *forgalomban, használatban levő.* Fej. VII. 187., 150.

Utentia, æ, (ad normam diligentia derivatum ab *utens) usus*; *használat.* Cod. Zi. T. I. 202: Impedivit villaneos de *utentia* possessionis sue.

Utilisatio, actio, quæ in omnibus rebus utilitatem persequitur, quæ ratione utilitatis res respicit; *haszonvétel, hasznosság.* Kemény. Tanulm. 1., 157. a sikert, mint Vespasianus a pénzt, jószágának tartja, akárhonnan vétetik ki, az embereket csak vak eszközöknek tekinti, az *utilisatio* hideg tanának apostola.

Utillimus, 3., pro: utilissimus. Rač. Mon. Sl. VII. 43. an. 1036: ad *utillimam* rem monasterii. Ljub Mon. Sl. II. 177.

Utlagare, proscribere (Du C.); *törvényen kivül tenni, számüzni* (az utlagáltnak javai a fiscusra szálltak). Uj Magy. Múz. 199. Nullus liber homo capiatur vel imprisonetur aut dissaisiatur aut *utlagetur* aut exuletur aut aliquo modo destruatur.

Utopia, æ, οὐ + τόπος; *henyék országa, álmok országa.* It. paese di coccagna. Ger. Schlaraffeuland. Otia Bachm. 123. Chymærica erit illa tua Ecclesia et vel nulla vel denique in concavo Lunæ vel in *Utopia.*

Utopia metaphysico-theocratica, vanum somnium met. theocr.; *utópia, hiú ábránd.* Száz. VII. 474.

1. **Utriclarius,** (Du C.) nauta, portitor; *révész.* Száz. XVII. 164. Cf. Orelli Inscr. 4244; Gruter. Inscr. 431., 4.; et 547. Murat. Inscr. 531, 5. et 532; Donati Inscr. p. 470.

2. **Utricularius,** (Du C.) quiin flat ex utre fistulam; *dudás.* Ger. Dudelsackpfeifer, Bockpfeifer. Verancs. IX. 283. Cavebisque diligenter, ne te sic dedices ac devoveas illi, ut non orator, non philosophus, non physicus, non jurisperitus, sed coraules, *utricularius* et cythaređus in patriam revertere. Cf. Suet. Ner. 54.

Utriculatorius, V. *Utricularius* 2. Szilády Irod. Közl. V. évf. IV. f. 457. Tantam in, histriones mimos et cytharœdos, tantam in *choraules, phonaschos,* cantores et *utriculatorios* (fuvolások, zenetanítók, énekesek és dudások) tantam denique in assentatores futilemque peregrinantium multitudinem numorum profusionem hucusque toleravit (Mathias).

Utripuncta, quæstiones, ad quas testibus respondendum est; *vallató, kérdő pontok.* Nagy Jus. Trans. Sax. 193. quas probationes litigantes habent ad articulos suos, seu ad *utripuncta* sua, illas producere debent ante publicationem seu perlectionem Testimoniorum.

Utrum, quod quæritur, quæstio; capita quæstionis (V. *Deutri puncta); kérdő iv.* Ger. Fragepunkte. Arch. Rák. II. 179. az *utromokat* is Jósika István által még Tekaibul elküldöttem. Cod. Alv. I. 28 includált *utrumok* szerint inquiráljon. Tör. Tár. 1887. p. 133.

Utuarnici, V. *Udvornici.* Száz. III. 705.

Uulta, (Du C. volta) fornix; *bolthajtás.* Eszt. Okm. p. 77. Lodomerius Strig. Archiep. 1286: intra campanilia supra *uultam* in honore beate Lucie virginis construi fecit altare. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 446.

Uva albella; *fejér szőlő.* Ger. grüne Mehlweiss. Kov. Oec. 73: U. *alb,* fœcunditate magis quam bonitate conspicua.

Uva allemanna; *barna szőlő.* Ger. braune Traube. Kov. Oec. 73: *U. al.* vini nobilitati conducit, sed cum folia habeat tenerrima, curculionum infestationibus et pruinis maxime obnoxia.

Uva apiana; *muskatály.* Ger. grüne Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. ap.* boni saporis sed vini bonitati non conducens.

Uva augusta; *fehér gohér.* Ger. weissse Augster. sl. byli Gaher. Kov. Oec. 73: *U. aug.* folio subtus tomentoso et uvis amœni saporis.

Uva aurisiaca; *fekete német szőlő.* Ger. schwarze fränkische Traube. Kov. Oec. 73: *U. aur.* vinum rubrum optimum ministrat.

Uva burgundica; *fekete burgundiai szőlő.* Ger. schwarze Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. bur.* vinum minime durabile suppeditat.

Uva dactylina; *gersely szőlő.* Ger. grüne Lägler. Kov. Oec. 73: *U. dac.* baccis magnis et racemo longo et laxo.

Uva malvatica, Malvatia (Arvisium vinum Du C.); *malváziai szőlő.* It. malvagia. Ger. Malvasier. Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno cent. *uvarum malvaticarum* f. 25 den. p. 199. Ab uno vasculo vini *Malvatici* f. 2.

Uva passa, racemus passus; *mazsola.* It. uva passa. Ger. Rosine, Zibebe. Monm. Comit Trans. V., 198. Ab uno cent. *uvarum passarum* f-25 den.

Uva pergulana, *fekete ökörszem.* Ger. grosse schwarze Traube. Kov. Oec. 73: acinis maximis, sed aquosis.

Uva præcia; Ger. Petersilien Traube. Kov. Oec. 73: *U. pr.* foliis minute dissectis hortis quam vineis aptior, cuius iam Plinius meminit.

Uva rhetica; *vörös bákor.* Ger. rothe Zürchertraube. Kov. Oec. 73. *U. rh.* quæ diu servari non potest.

Uva rubella; *rózsa szőlő.* Ger. rothe Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. rub.* palatui magis quam vino serviens.

Uva thurea; *szagos szőlő.* Kov. Oec. 73: *U. thu.* odoris suavissimi.

Uva thurea nigra; *fekete muskatály.* Ger. schwarze Muskateller. Kov. Oec. 73: *U. thur. nig.* saporis suavissimi.

1. **Uxoratus,** in codice *uxonoratus* legitur, sed vix mihi dubium esse videtur, quin uxoratus hoc loco ponendum sit. Ap. script. antiquitatis tantum de viro, qui uxorem habet (Forc.); in nostris diplomatibus etiam de femina dicitur, quæ maritum habet; *férjes nő.* Hanc notionem inesse vocabulo comprobat textus, ubi enarratur Tartaros vim uxoratis et virginibus intulisse. Cod. Dip. Arp. II. 126. Archiepiscopis, episcopis abbatibus, monachis minoribus et predicatoribus fratribus, monialibus, *uxonoratis* et virginibus post violacionem earum cede miserabili trucidatis.

2. **Uxoratus,** 3., uxorem habens; *feleséges, nős.* Fej. III. 2., 387. quod dicti Canonici cappis nigris utantur in choro amotis ex illa perpetuo Clericis *uxoratis.* Cf. Augustin. serm. 93., 2.: 116.

Uxoricida, qui uxorem occidit (ad normam *matricida)* parricida uxoris. Szegedi Rubr. Pars. III. p. 73: De pœna et processu contra Matricidas et *Uxoricidas, Infanticidas* et Polygamos. Decret. Ferdin. II. 1625. Kass. P. P. II. 122.

Uxoricidium, cædes uxoris; *feleséggyilkolás.* Tör. Tár. 1891. p. 319. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. 250. Kass. P. P. II. 121. [*után való.* Jogt. Eml. I. 483.

Uxoritius, ad uxorem pertinens; *neje*

Uzbec, uzbeg, (Du C.) profugus, facinorosus ad aliquot dies inviolabilis; *uraságot elhagyó alattvaló.* Samb. Tyrn. Tör. Tár. 1893. p. 5. Serb: *zbeg,* Russ.: *bjeglec,* Sl.: *zbeh.* Moln. Patv. 26.

Uzkokus, i, V. *Uscocus.* Verancs. V. 223. decretum est, ut in posterum a conclusione pacis huius neutri partium, nobis ac nostris *uzkokos,* hajdones, vagosque et errabundos homines ... intertenere, alere fovereque non liceat.

Uznos, (fors. ab Illyrico *Uzan* angustus, artus, Sl. *uszki,* artus) fauces; *szoros.* Ger. Engpass. Cod. Dip. Arp. VII. 115; per rivulum tendit ad unum *uznos.*

V

1. **Vacantia,** otium (Du C. 1.) longior vacatio a litterarum studiis; literariæ autumni feriæ; *szünet.* Bod. Hist. Eccl. III. 96., 98.

2. **Vacantia,** æ, munus vacans (Du C. 2.); *üresedés.* Knauz M. E. Str. I. 616.

Vacatio, munus vacans; *üresedés.* Batty. Leg. T. II. 511. an. 1298: ut tempore *Vacationis* bona ... nec per eos ... occupentur.

Vacationes, feriæ V. *Vacantia* 1); *szünidő.* It. vacazione. Vern. Psych. 126. Sic provectioris quoque ætatis homini repræsentatio feriarum autumnalium *(Vacationum)* periucunda accidit.

Vacatiuncula, brevior vacatio ab aliquo negotio; *egy kis szünidő.* Verancs. VI. 74. Quod vero ad reliqua attinet, ego huius præsentis *vacatiunculae,* qua mihi pauxillum abesse a curia permissum est, non infimam partem statui litteris saltem et cogitatione tecum consumere.

Vacativa, æ, Est tempus vacationis. V. *Vacantia* 2); *széküresedés.* Fej. VIII. 3., 639. usque ad *vacativam* Ecclesie Strigoniensis.

Vacatura, V. *Vacantia* 2), (Du C.) beneficium ecclesiasticum nondum vacans; *várandó üresedés.* Cod. Dip. Arp. Cont. III. 66. super providendo sibi in dicta Ecclesia de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura, dignitate vel personatu, si tunc vacabat in Ecclesia Jauriensi vel primo proximo *vacatura* et prohibitio ac publicatio huiusmodi auctoritatis processisset in dicta Ecclesia.

Vaccina, æ, variolæ vaccæ; *tehénhimlő.* Bene Med. II. 299. Edw. Jenner (1749—1823.) prophylacticum efficacissimum antivariolosum detexit in *vaccina.* 302. *vaccina* est morbus peculiaris in vaccis evolutus, sub quo variolæ specificæ, inprimis in uberibus vaccarum comparent.

Vaccinatio, insitio variolarum; *himlőoltás.* Ger. das Impfen. Károlyi. Mat. Teut. 16. Quisque populus habet suas Corporis dotes et morbos: contra variolas vero optimo successu procedit congruis dispositionibus propagata *vaccinatio.*

Vacerra, æ, (sudes, stipes Colum. 9., 1., 3.) h. l. hospitium mente captorum; *bolondok háza.* Comen. 45. Frenetici ... *vacerrae* includuntur.

Vacha, æ, pro: vacca; *tehén.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 41. cum decem libris ecclesie et tribus aratris boum et duabus campanis et CCVI ovibus et XVIII iumentis et quinquaginta *vachis.*

Vacheta, (Du C.) species navis, quæ humilior et velocior erat. Ljub. Mon. Sl. I. 113. an. 1278: cum una *vacheta* armata.

Vacuatio, egestio, egestus; *ürítés.* Ger. Ausleerung. Ker. Nap. 349.

Vacuator, qui vacuefacit, devastat; *pusztító, megsemmisítő.* Jan. Pan. Poëm. I. 456: dissipator urbium, *vacuator* orbis.

Vacuerit, pro: *vacaverit; üresedésben lenni.* End. p. 467. (Belæ IV. Libertas an. 1244: 8) Item habeant liberam electionem plebani, quum eorum ecclesia *vacuerit.*

Vadabilis, e, vadosus; *átgázolható.* It. guadòso. Ger. passirbar, seicht. Cod. Dip. Lond. 201. nisi fluviolus, lutosus et ægre *vadabilis* prohibuisset.

Vademecum, libellus promptuarius; *kézi-, zsebkönyv.* Száz. XI. 124.

Vadere, (Hungarismus) coniunctum esse cum aliqua re; *jár (vele), össze van kötve.* Kass. P. P. I. 231. intertentioque eorum cum gravibus expensis *vadat* ...

Vadiare, (Du C.) vadem constituere, sistere; *jót állót állítani.* Ger. Bürgen aufstellen. Kuk. Jura II. 73. et si Domini Terrestres, liquidato prius coram se debito, satisfactionem impendere recusaverint, extunc licet Creditoribus debitorem talem, vel, si is haberi nequeat, loco alius alium, præmissis tamen legitimis requisitionibus, *vadiare.*

Vadiatio, actus vadem sistendi; *jótállás.* Kuk. Jura III. 90. Contravenientes vero per *Vadiationes* et alios modos et vias in illo Regno statuendos sine omni litis processu compelli possint.

Vadit pars, sententia lata est; *el van határozva.* Ljub. Mon. Sl. I. 383. an. 1332. et passim.

Vadium, (Du C.) (alias: Guadium): vadimonium, pignus; *zálog.* An. Sc. I. 213. an. 1412: in *vadium* posuimus. Batty. Leg. III. 440. an. 1439. Jogt. Eml. I. 506. castrones vel oves pro *vadys* recipi debeant.

Vadum, i, (Du C. *vada,* orum) vectigal fluviorum; *komp után járó jövedelem.* Ger. Fährgeld. Verancs. IX. 167. Nam illis paucis pecuniis, quæ ex *vado* et thelonio proveniunt, utor ad sustentationem meam et familiæ. Samb. Tyrn.

Vagabunditas, status, conditio vagabundorum, erronum; *kóborlás.* It. vagabonditá. Gall. vagabondage. Jogt. Eml. T. II. 2. p. 41: futuræ *vagabunditatis* suspecti detineantur.

Vagabundus, i, homo vagus (Du C.); *jött-ment, csavargó.* It. vagabondo. Ger. Vagabund, Landstreicher. Kass. P. P. I. 171. ut ad mentem Resolutionis ... in naulis, trajectibus, furibus et *vagabundis* severe invigilari faciant. Georch. H. T. III. 329.

Vagator, vagus; *kóborló.* Regul. Turm. Præt. Formulare III. Lista Censorea.

Vagiare, (Du C.) pecus (vagum seu oberrans) ob damna abigere (in iure Hungarico); *marhát behajtani.* Pril. Abact. p. 12: *Vagiare* est pecus ob damna arrestare. Samb. Tyrn.

Vagiator, qui detinet abacta pecora; *a ki az elhajtott marhát magánál tartja.* Samb. Tyrn.

Vagicimus, corruptum, fortasse pro: *vagitibus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 546. quem eidem dulcissimo filio nostro predicto C. Regi adhuc in teneris infancie sue *vagicimus,* propter laudabilem morum ipsium eleganciam in didasculum prefecimus.

Vaginarius, vaginarum opifex; *hüvely-, tokcsináló.* Opin. P. II. Sec. II. cap. V. (c. c.) 2.

Vagium, pro: *vadium,* pignus; *zálog.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1. 181. terra ... est per eum empta pro pecuniis et sibi pro *vagio* posita tamdiu, quousque pecunias ... reddant.

Vagus, i, servus fugitivus, nequam. (Decret. Colomanni Regis lib. 1.): quicunque absque licentia regis *vagum* tenuerit. Et: Cum

quis *vagum* apprehensum tenuerit, a domino eius primo exigatur. Samb. Tyrn.

Vajda, æ, V. *Vaivoda.* Szamosk. II. 191. Ne Michæl, Valachiæ Princeps, quem *Vajdam* dicunt, vir animi excelsi atque invicti robore præditus, alienorum negotiorum otiosus spectator esset. Arch. Rák. IX. 140.

Vajda (Cingarorum), *(czigány-) vajda.* Hor. Mem. 169. Cingaricæ gentis descriptio, quibus Princeps Caput suum, quem *Vajdam* adpellant.

Vaidvoda, V. *Vajvoda.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. p. 28. Stephanus, *Moldaviae Princeps* vulgo *Vaidvoda.*

Vainiglia, ab hisp. vainilla i. e. vaginula (plantæ); ita nominatur planta quædam Indica eiusque semina odorata; *vanilia.* Máty. 322.

Vaivoda, Voyvoda Dalmatis, Croatis et Hungaris est exercitus ductor, hodie vero promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur ut ap. Ital. Capitano.

Voivodæ, nomen generaliter significat præfectum militum, quem Capitaneum vulgo vocant. Sed ap. Hung. ut olim sic etiam hodie duæ sunt appellationes administrationum maximarum una Bani altera Vaivodæ. Voivoda pro: præses dicitur loco Regis administrationem habens in aliqua provincia, puta Transilvania, Valachia maiori et minori etc. Verancs. Hist. I. 137. Principes eorum *vaivodae* hoc est militiæ ductores a *Voy* seu *Voyniza*, quod Illyrice militia et *Vody*, quod ducere est, appellantur. Szamosk. II. 74.

Vaivoda Pharaonum, V. *Vaivoda Cinganorum; czigányvajda.* Quel. Sieb. I. 313. an. 1508.

Vajvoda Transylvaniæ, *erdélyi vajda.* Pris. Serv. p. 15: *Vajvoda Transylvaniae* Dux exercitus fuit, quod ex Etymologia vocis Illyricæ patescit, quamvis muneris ejusdem ratio etiam civilis fuerit.

Vaivodalis, ad vajvodam pertinens; *vajda* ... Tör. Tár. XVIII. 28.

Vajvodanus, 3., Vajvodæ; *vajda* ... Szamosk. II. 325. *Vajvodanus* exercitus ita fere fuit locatus.

Vaivodatus, us, provincia vajvodæ; *vajdaság.* Bel. Geogr. Comp. 54. Provincia vasta, pro regiminis ratione in Ducatus II, quos accolæ *Vaivodatus*, sermone suo adpellant, dividitur.

Vakarare, (ab hung. *vakarni*, scabere). Ger. kratzen. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 630. an. 1529. ita me asvefeci ... ut si *vernek* etiam me, *vakaravi* iudicem. Nota scriptoris: Wenn man mich schlägt, so glaube ich mich kratzen zu müssen.

Vakarista, æ, radendo delere consuetus; *vakaró.* Simonyi Magy. Ny. 127. Non est bonus patvarista, qui non est bonus *vakarista.*

Vakkamuka, damascus, pannus Damascenus; *damasz, sávolyos szövet.* Vect. Ref. D. 2: Petia *Vakkamuka* seu *Damask.*

Valachicales villæ, *csordások, pásztorok lakóhelyei.* Schwart. Scult. 78. Opiliones isti Vlachi nomine improprio appellati (Valachos pecorarios art. 12. 1567. nuncupat) a Scultetis ad loca deserta aratro tentanda sedesque stabiles figendas invitati vocationi sæpenumero obsecuti sunt, vitamque numidicam, quam Sallustius appellat, linquentes, constituerunt villas retento interdum pastoritio vitæ genere; unde *Valachicales* dicebantur villæ dicunturque ita adhuc usque, ut Valachi non gente sed vitæ genere tales intelligendi sint.

Valachus, i, gregum pastor; *csordapásztor.* An. Sc. I. 429. an. 1513: *Valachos* loco Jobagyonum ... morandi gratia intromisimus. Nota Wagneri: Valachorum nomine non intelliguntur hic populi Transilvaniæ finitimi, sed gregum Pastores, qui Scepusiensibus, Liptoviensibus etc. *Valaszi* audiunt.

Valdenses, (Du C.) Valdenses dicti quidam hæretici a primo eorum auctore Petro Valdo, cive Lugdunensi prædivite, qui sub peculiari paupertatis professione hæreses complures docuit sub anno 1160. unde eius sectatores dicti etiam Pauperes de Lugduno. Otia. Bachm. 574. Taboritæ et *Valdenses*, Vicleff, Hieronymus rident in se strictos enses. Not. Rel. II. 102.

Valedicare, valedicere, valere iubere; *bucsút mondani.* Beth. G. lev. 363. Arch. Rák. IX. 439.

Valedicere, (Du C.) valere iubere; *búcsút mondani, búcsúztatni.* Wagn. Cf. Ovid. Trist. 1, 8, 21.

Valedictio, actus valedicendi, salvere iubendi; *búcsúztató.* Tör. Tár. 1881. p. 351. Rák. Ön. 296. Wallaszky 216.

Valedictoria, æ, **Valedictoriæ,** arum, litteræ, in quibus quis valere iubet aliquem; *búcsúztató levél.* Olt. Act. Synod. 36. historiæ subiungimus *valedictoriam* Primatis ad Patres. Dec. Bas. 302. Kov. Form. St. CVII. an. 1671. *Valedictoriae* Petri Comitis Zriny ad coniugem suam ex Croatico in Latinum versæ.

Valedictorius, 3., ad valedicendum designatus. *Valedictoria audientia; búcsúkihallgatás.* Rák. Ön. 242. l. 11—12. (12.): Brevius fuit hoc iter Martianum ... ob *valedictoriam audientiam.*

Valefacere, discedere; *búcsút venni,* Ger. Abschied nehmen. Thurócz. 162. Sed iam fortuna *vertibilis*, aversa facie, *valefaciens* terga vertit.

Valencia, æ. valor, (Du C. valentia 2.); *érték.* Han. Mon. Jur. V. I. 7. an. 1265: si furtum fecerit aliquis de *valencia* duorum yperperorum ...

Valentes, maiores, meliores, seniores, maiores natu et dignitate, (Du C. 2.); *előkelők*, Gall. notables. Pfahl. Jus. Georg. XXI. Comites et Milites communi nomine *Valentes* etiam, Vulgares vero Pauperes in antithesi videlicet cum *Valentibus* vocantur. Tör. Tár. 1887. p. 100.

Valentia, æ, V. *Valencia.* Th. Vet. Mon. I. 235. an. 1257. *valentia* unius marche.

Valentiniani, Hæretici a Valentino quodam Aegyptio sic dicti, fabulis et Judæorum pariter et Platonicorum doctrina confectis celebres, (Du C.); *Bálint eretnek tanhivei.* For. Scr. p. 9. *(Valentiniani)* 1. arbitrabantur Jesum Christum per Virginem Deiparam transisse ut per rimam, aut canalem, humanam carnem autem minime assumpsisse. 2. Malitiam, ac peccatum non libero arbitrio, sed tantum naturæ, mundo aut Diabolo adscribi. 3. Corpus humanum minime salvum fore, sed animam duntaxat.

Valesii, alias: *Valesiani* (Du C.) hæretici conjugium atque liberorum procreationem abhorrentes, unde se ipsos aliosque invitos castrahant, afferentes solum exsectos salvari posse. Horum parens fuit quidam Valens Arabs, quem alii circa annum Chr. 198. alii 240. vixisse tradunt; *Valens követői.* Fej. I. 375. sint anathema maranatha cum Simoniacis, *Valesiis*, Arianis etc.

Valet, parvum linteum, quod culcitis inducitur; *kis vánkos cziha.* V. *Damasca.*

Valetia, æ, servi, cœtus servorum; *szolgaszemélyzet.* It. valletto. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 254. unus ex servitoribus ibat pedestris, *valetiae* cum vestibus presbyteralibus ...

Valide, ita, ut valeat, auctoritatem habeat; *érvényesen.* It. validamente. Ger. gültig. Kass. Prax. I. 2. fiat de tali obiecto, de quo auctor *valide* saltem disponendi facultate pollet, secus ex defectu facultatis moralis actus erit ipso iure nullus. Proj Leg. Civ. 166. collatio *valide* fieri non potest.

Validitas, auctoritas (Du C. valor, pretium); *érvényesség.* It. validità. Ger. Gültigkeit, Stärke. Pfahl. Jus. Georg. 281. et factis quoque confirmari potest quam plurimis, Fora politica iudicium de *validitate* Contractuum et Privilegiorum tulisse. Georch. H. T. III. 10. Kövy. El. 786.

Valimentum, (Du C.) valor, pretium; *érték.* It. valimento. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 352. de *valimento* domus Jadratini satisfacient ... ad voluntatem Domini ducis.

Valisia, æ, hippopera; *bőrtáska.* It. valigia. Ger. Felleisen. Chr. Dubn. p. 175: equos, *valisias*, arma, baltheos et res ipsorum abstulerunt. Vect. Ref. I. 2.

Valitor, (Du C.) adiutor; *segítő.* It. valitore. Ljub. Mon. Sl. IV. 123. an. 1381. adherentes, *valitores.*

Vallaria, vallis; *völgy.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 350.

Valleus, 3., vallo similis, meta vallea: quæ ad formam valli facta est; *sáncz alakú.* Fej. X. I. 465. metas elevantes devenissent in *valleam* unam metam terream, lapidosam.

Vallis lachrymarum, vita humana; *siralom völgye.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 24.

Vallis miseriarum, vita humana; *emberi élet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 29.

Vallis tenebrarum, mundus; *világ.* Tör. Tár. 1892. p. 399.

Vallitas, valor; *érték.* V. s. *Profictus.*

Vallitor, V. *Valitor.* Tör. Tár. XI. 31. adherentes, complices, *vallitores* vel sequaces.

Vallula, Vallicula, parva vallis; *völgyecske.* Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 294. inde vero descendit directe per parvam *valliculam* 294. hinc descendit ad unam *vallulam.* Cf. Fest. s. *Convallis* p. 42; Vulg. Levit. 14, 37.

Vallulus, i, dim. ad Vallum; *kis sáncz.* Falud. Arch. 115.

Vallus, munimentum pulveri pyrio conservando; *puskaporos torony.* Száz. VI. 289. morderium satis magnum et rotundum cupreum, *vallus* pro saletro seu pulvere bombardarum.

Valo, nis, miles e natione Wallonum in Belgio existentium in diversis regnis stipendia merens; *Wallon.* Tör. Tár. 1891. p. 666. de *valonum* factitatione Posonii.

1. **Valor,** (a valeo) pretium, (Du C. al. s.); *érték.* Rák. Ön. 15. l. 34—36. (35.): ...

nec . . . ex *valore* plurium millionum . . . pretium obuli mihi restitutum est . . .

2. **Valor,** auctoritas; *siker (érvény).* Georch. H. T. III. 24.

Valuta, Valor; *érték,* It. valore, valuta. Kövy El. 442. Chartabianca in sensu stricto significat Albam cum nomine debitoris per ipsum scripto, verum ex 37 : 1729. requisitum chartabiancarum est, ut datum, id est tempus et locum emanationis, quantitatem rei mutuo datæ (seu *valutam),* nomen dantis seu dorsaliter seu intus manu debitoris annotata præ se ferant. Art. D. 1840. p. 58.

Valuta Cambiata, *csere váltó.* Cod. Camb. Merc. 11. *Valuta Cambiata* (Cambiata) si Remittens pro Cambialibus sibi datis alias reddidit.

Valuta habita seu excontentata, *kapott kielégitett érték.* Cod. Camb. Merc. 11. *Valuta habita seu excontentata* (avuta), dum Trassans sufficientem hypothecam quoad summam cambialem obtinuit, aut dum effectivam Solutionem pro Cambialibus sortitus est.

Valuta in mercibus, *árukban való egyenérték.* Cod. Camb. Merc. 11. *Valuta in Mercibus* (in Merci), si Trassans merces pro Literis Cambialibus in compensationem accepit.

Valuta in rationibus, *közös leszámolásban levő érték.* Cod. Camb. Merc. 11. *Valula in rationibus* (in Conto), si Trassans et Remittens mutuum habeant Ratiocinium.

Valuta intellecta, *közös megegyezésen alapuló érték.* Cod. Camb. Merc. 11. 6. *Valuta intellecta* (Intesa), si Remittens, et Trassans quoad Valutam mutuo convenerunt.

Valuta Viennensis, pretium Vien; *váltó pénz.* Ger. Wienerwährung. Kass. Prax. II. 16. florenos in *valuta Viennensi.*

Valutalis, ad valutam i. e. pretium pertinens; *értékre, váltólevél értékére vonatkozó.* Kass. Jur. Civ. I. 270. quod Anno Die Mense T. ad rationem Interusurii soluti fuerint floreni T. adeoque taliter devalvatum et Capitale ad *Valutales* florenos T.

Valutalis pecunia, nummuli; *váltópénz.* Ger. Scheidemünze. Oltv. Act. Synod. 72. quod ipsi etiam terrestres domini obventias suas non in conventionali sed *valutali pecunia* accipiant.

Valva, æ, valvæ, arum, ianua; *kapu, ajtó.* Fjp. Szám. p. 209. carpentarii, di (qui) boltam paraverunt ante *valvam.* Ib. 483. Cf. Pompon. com. 91. Petron. 96.' 1. Sen. Herc. fur. 999. (1004.) Ven. Fort. 8., 7., 294.

Valvale Mandatum, *ajtóra szegezett parancs.* Cher. Jus. Eccl. II. 331. nam si ad secundam quoque citationem Reus conventus comparere detrectet, actore denuo petente Judex Mandatum citatorium expedit, quod *valvale* nominatur hocque ideo, quod is, cui exhibitio Mandati imponitur, si Reus domi suæ, quam incolit, non reperiatur, in præsentia domesticorum ad *valvas* Ecclesiæ publice affigatur.

Valvasinus, V. *Valvasor maior.*

Valvasor, oris, capitaneus, vir magnæ auctoritatis (Du C.) V. *Valvasus maior; főnök.* Vuch. Jur. Feud. 58. Cæteri vero, qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet noviter a Capitaneis seu a *Valvasoribus* acquisierint, plebei nihilominus sunt.

Valvasus maior, *fő hűbéres,* (Du C.) Vuch. Jur. Feud. 76. Jus Long. quatuor distinguit vasallorum ordines: I. Capitaneorum, qui feudum, cui dignitas aliqua regni adnexa erat, immediate a rege, II. *Valvasorum maiorum,* qui feudum, cui eiusmodi dignitas uti Ducis, Marchionis, Comitis haud adhærebat, itidem ab ipso rege, III. *Valvasorum minorum,* qui a valvasoribus maioribus et IV. denique *Valvasinorum,* qui a Valvasoribus minoribus feudum tenebant. [*alhűbéres.*

Valvasus minor. V. *Valvasus maior;*

Vambasium, tunica pellicea; *ködmön.* Ger. Wamms. Bárczay.

Vampirii, manes, larvæ; *sirból kijáró emberek.* Pár. Páp.

Vampyrismus, i, masticatio mortuorum; *lidércz.* Hor. Mem. 615.

Vandalismus, mores feri barbarorum, qui signa, imagines etc. frangere solent. Száz. III. 125.

Vanescere in umbram, in vanum abire; *homályba veszni, megsemmisülni.* Jan. Pan. Poëm. I. 156:

Quod Mariæ invicti modo formidabile nomen,
Vile dehinc mundo, tenuem *vanescit in umbram.*

Vanga, æ, (Du C.) pala, bipalium. V. s. Badile; *ásókapa.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 199. an. 1422. Cf. Pall. 1., 43., 3.

Vaniculus, demin. ad vanus; *hiúcska.* Vern. Psych. 410. partim ut arrogantia *vaniculi* suas exiguas perfectiones exaggerantis se manifestat (superbia).

Vanidus, 3., vanus; *hiábavaló.* Ger. nichtsnutzig. Fej. Jur. Lib. 52. postillis . . . *vanidis.*

Vanigloriosus, 3., (Du C.) vanæ gloriæ cupidus; *hiuságot hajhászó.* Pel. De Angel. s. I. c. 5: Superbos et *vanigloriosos* persequuntur angeli.

Vaniloquium, (Du C.) *(ματαιολογία)* vaniloquentia; *hiu dicsekedés.* Arch. Rák. VIII. 275. Passim ap. scriptores Ecclesiasticos.

Vanna, æ, (Du C.) vas; *kupa, kád, bödöny.* Ger. Wanne. Thök. Diar. II. 254. Item unam *vannam* butyri.

Vannare, (Du C.) ventilare, evannere, vanno purgare; *szellőztetni* (szóró lapáttal). Rau. Elem. p. 101. Muro intergerino polenta separatur a frumento; nam secus noxii polentæ miscebuntur pulvisculi, dum frumentum *vannatur.* Cf. *Vannere* ap. Luc. Sat. 7., 17., 9., 70.

Vannatio, (Du C.) actus frumenti ventilandi, evannendi; *szelelés.* Rau. Elem. p. 87.

Vapor, vita humana; *emberi élet.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 23.

Varare, (Du C.) navem mari committere; *tengerre bocsátani.* It. varare. Ljub. Mon. Sl. V. 268. an. 1334: pro tirando vasa in terram ad *varandum* galionum. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 213: si . . . persona . . . *vararet* barcam, zoppulum, pallascarmum . . . sine voluntate patroni.

Varchunus, a munito loco *[vár]* in brachiis Istri *Varhuni* appellati Hunni. V. Magyar Nemzet története. Szilágyi S. 1895. p. CCCXXL et CCCXLI. Tör. Tár. VII. 257. Ne itaque credas cum *Varchunis* Rhingos quoque periisse.

Varea, æ, (Du C.), rata pars; *illeték.* Luc. Regn. Dalm. 275. et de illo havere, quod est in ipso ligno vel navi, quod illud debeat restitui et solvi de toto havere, quod est in ipso per *vaream.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 124: illud quod remansit tam de rogacia, quam de aliis rebus . . . dividant inter se per *vaream.*

Varentare, (Du C.) cavere ab evietione, spondere; *jót állani.* It. garantire. Ljub. Mon. Sl. I. 237.

Vargus, species mensuræ; fors. ab ital. dial. Trentin. *vargo* = passo, pes; *láb.* Mem. Pauli 431. cuius longitudo erat, ut egomet mensuravi, *vargorum* meorum 52. præterea corridorum, quod excedebat proram per quatuor *vargos.*

Varia, æ, V. *Varea* 2) (Du C. argenti massa). Han. Mon. Jur. II. 223: damnum vadat per *variam.*

Variabilitas, conditio, natura varia, mutabilis, mutabilitas; *változatosság.* Fej. V. II. 336. vel aliqua *variabilitate* temporis intercepta præsentes eundem vigorem habeant. Knauz. M. E. Str. II. 45., 58.

Variabundus, 3., varius: *különféle.* It. vario. Georg. Sirm. I. 19. et unum papilionem preciosum et alia res *variabunda.*

Variatim, in vicem, per vices; *felváltva.* Tör. Tár. XXV. 361. Cf. Gell. 5, 12, 9.

Variegatio, ornatus varietate distinctus. V. s. *Castaurus; tarka-barkaság.*

Variolina, pellis *variorum,* murium ponticorum, qui ventre tantum albi sunt, dorso fusciusculo; *nyestbőr, petymetgerezna, petymetbőr.* Tör. Tár. XI. 134. Item Subam brumaticam subductam cum *variolinis.* Cod. de Sztára II. 450.

Variolinus, 3., V. *Variolina.* Vect. Ref. C.: De Suba, seu Mastruea *variolina dorsina.* Tör. Tár. XI. 134. subam *variolinam* albam. Fr. Lib. Rat. I. 115. pelles *variolinas* emimus.

Varioloides, *bárányhimlő.* Bene Med. II. 286. *Varioloides* vocantur etiam variolæ per vaccinam mitigatæ, variolæ lymphaticæ vel truncatæ.

Variolosus, 3., ad variolas pertinens (Du C. punctis variolarum deformis); *himlőhelyes.* Bene Pol. 206. *variolosum* contagium.

Varium, piscina; *gyalmostó.* Germ. Fischteich. Samb. Tyrn. Gyalmostó Marotva piscina cum claustro piscaturæ Weycz-locanda separata sagenisque apta.

Varius, i, (Du C. Vares seu Verii) murium ponticorum species, qui ventre tantum albi sunt, dorso fusciusculo; *nyest.* Cf. *Variolina.* Száz. XIII. 234. pellibus de *Vario* et de *Ipri.*

Varnogio, Castri præfectus, Castellanus; *várnagy.* Pfahl. Jus. Georg. XXVI. Magistratus, qui generatim populo Castri (Provincialibus) præerant . . . hi fuerant . . . Comes Castri, Castri Capitaneus . . . *Castellanus* Hungaris Varnagy, antiquis Varnog et latina terminatione *Varnogio* i. e. *Castri maior* seu præfectus. Kandra Reg. 450.

Varra, æ, pertica; *pózna, rúd.* It. barra. Ger. Stange, Barre. Szamosk. II. 327. Demum corpus Bessi aut Metii exemplo quadripartito laniatum *varris* in sublime erectis, diversis in locis suspensum est. Ib. IV. 419.

Varta, æ, excubiæ, custodia, (a Germ. Warte); *várta, őrhely.* Szil. Régi Magy. Költ.

T. III. 411. Rex Dominum Gritti fecit vocare de *varta* ad arcem.

Vas luteum, corpus hominis; *emberi test.* Rák. Ön. 4.

Vasallagium, (Du C.); *hűségdíj, hűség eskü.* Ger. Lehnspflicht, Lehnseid. Vuch. Jur. Feud. 4. Cives imperanti præstant homagium, quod obsequium in se involvit; Vasallus *Vasallagium,* vi cuius iure iurando promittit se fidelitatem specialem exhibiturum non autem, quod actiones suas iussis et voluntati domini accomodare velit. Ib. 93., 162. Pár. Páp.

Vasallatus, (Du C.) conditio vasalli; *hűbéri állapot.* Cod. Alv. II. 221. Regnum... Transylvaniæ *Vassallatum* horret, licet enim Turcis tributum dedit.

Vasalliticus, 3., ad Vasallum pertinens; *hűbéri.* Vuch. Jur. Feud. 69. Incapacitas relativa consistit in defectu naturalium attributorum feudi seu in defectu subiectivo attributorum *vasalliticorum.*

Vasallitius, obnoxius, subditus, (Maigne *vasallitium,* servitium, quod debet vasallus domino); *hűbéri.* Fej. VII. Ad lect. XVI. Hungaria nunquam fuit regnum imperii *vasallitium.*

Vasallus, *hűbéres.* Vuch. Jur. Feud. 2. Ille vero, cui dominium utile constituitur sub obligatione præstandæ specialis fidelitatis, *Vasallus,* Lehensmann, Vasall audit. — *Vasallus* nuncupatur et *Fidelis* I. F. 10. a fide domino promissa: *clientulus* I. F. 13. quia Dominum patronum agnoscit; *Miles* I. F. 22. a servitiis Militaribus regulariter præstandis; *beneficiatus* etiam et *feudatarius.* Vuch. Jur. Feud. 3. Unde vero vocabulum *Vasallus* descendat? inter Doctores disceptatur. Aliqui a Germ. vassen deducunt, quod est ligare, stringere unde vesseln vincula denotant ad indigitandum arctissimum vinculum, quo vasallus et dominus constringuntur. Alii a Germ. Gesell quasi socius, comes. Alii a Germ. Vaseln, quia vasalli ex feudis fructus percipiunt. Alii a Gothico Wäsel, quod obnoxium significat. Vasalli Germ. dicuntur Mannen. Pfahl. Jus. Georg. XI. Tam Superior quam Inferior Nobilitas vel libera erat, nullo nexu, præterquam subditi erga imperantem adstricta vel serviebat et quidem aut iure beneficiali *(nach Lehenrecht)* aut iure Curiæ *(nach Hofrecht, Ambachtsrecht).* Priores *Vasalli,* posteriores Ministeriales *(Ambachtsleute, Ministerialen, Dienstmaenner)* vocabantur.

Vásárbiro, onis, Judex constitutus ad controversias tempore Nundinarum emergentes complanandas. V. sub *Clamator Nundinarum.* Ger. Marktrichter.

Vasatim, per vasa, in vasis; *hordó számra, hordóként.* Art. Diæt. Pos. 54. concluserunt non tamen Educillationem aut *Vasatim* fiendam divenditionem.

Vascelamen, vas, dolium, vasculum; *hordó.* Han. Mon. Jur. P. I. 90: *vascelamen* communis ... per regimen cumuletur.

Vascellum, (Du C.) navis; *hajó.* Ljub. Mon. Sl. I. 20. an. 1201: tractabimus cum omnibus *vascellis* Apulorum cursalium ... ut iurent ... non offendere homines.

Vascha, æ, lacus, sinus; *mércze.* It. vasca. Star. XVIII. 10. an. 1454. cum tertia parte *vasche* vaschalis.

Vaschale, is, parvus lacus, sinus. V. *Vascha*; *kis mércze.* It. vascolo.

Vasellamen, armamenta navis, (Du C. Vasella); *felszerelő tárgy.* It. vasellame. Ljub. Mon. Sl. XXII. 187. an. 1461: marcillianam cum *vasellaminibus.*

Vasellus, alias: Vaxellus, vas; *hordó.* Ljub. Mon. Sl. III. 356—357.

Vassalagium, (Du C.) feudalis conditio; *hűbérség.* Ljub. Mon. Sl. VI. 64. an. 1480.

Vastalus, pro: *nasfalus,* pretiosa suppellex; *násfa.* Rač. Mon. Sl. VII. 155. an. 1091. par boum ... tribuens cum suis culturis aureosque *vastalos.*

Vastatus, us, vastatio, destructio, (Du C. vastum); *pusztítás.* Cod. Dip. And. II. p. 46., 55.

Vastellum, (Du C. vassellum) dolium; *hordó.* Ljub. Mon. Sl. XI. 185. an. 1345: possit portari ad domum sue habitationis *vastellum* tenutum sex *quingerum.*

1. **Vastus,** i, destructio (Du C.); *elpusztitás, elhanyagolás, elrongálás.* Uj Magy. Muz. III. 193. Custos terre huiusmodi heredis, qui infra etatem fuerit, non capiat de terra heredis nisi rationabiles exitus et rationabiles consuetudines et rationabilia servitia et hoc sine destructione et *vasto* hominum vel rerum.

2. **Vastus,** us, depopulatio; *pusztítás.* It. guasto. Batty. Leg. T. II. 506. an. 1298: per *vastus* varios ... ad extremam exinanitionem pervenerunt. Knauz. M. E. Str. II. 113., 144. Cod. Dip. Arp. Cont. V. 3. cum gens Tartarica regnum Hungariæ ... introisset, *vastus,* incendia, depredaciones orribiles ... committendo.

Vatum, xylinum vestibus insuendum. V. s. *Dimitum; gyapju.* It. ovatta. Germ. Watte.

Vayda, Vayvoda, V. *Vaida Vajvoda.* Samb. Tyrn.

Vayvodalis, ad Vayvodam pertinens; *vajda...* Szilády Tört. Magy. Eml. IV. 504. Quod si divina benignitate in Sedem *Vayvodalem* sedere ac Principatum Moldaviæ habere et obtinere potero.

Vayvodanus, 3., V. *Vayvodalis.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 133. Cassovia anno 1585. a *Vayvodanis* ex insidiis fuit intercepta et fœde direpta.

Vayvodatus, us, V. *Vaivodatus.* Cod. Telek. XI. 540. Nullum, qui habuerit nomen *Vayvodatus* sed neque Nobilem in nostris Dominiis ... conservabimus.

Vaywoda Czyganorum, V. *Vaida Cingaronum.* Monm. Com. Trans. II, 177. dignarentur Maiestates sue ipsis *vaywodis Czyganorum* committere.

Veca, Vecata, æ, mensuræ species, modius; (a Hung. *véka).* It. stajo. Ger. Scheffel. Fej. X. 4. 458. Quod ipsi singulis annis præscriptorum octo annorum integrorum ratione conservationis et utensionis præmissæ particulæ terræ sex *vecatas (Vécas)* Civitatis Albensis et unam de siligine semper octavo die festi Beati Michaelis ... dare deberent.

Vecorditer, vecordi animo; *esztelenül.* Wagn. Cf. Thom. thes. 627. (a). Aurel. Vict. Cæs. 40 med.

Vectarium, campanæ transtrum; *harang tengelye.* Pár. Páp.

Vegtigal eductionale, V. *Eductionale portorium.* Törvt. Msz.

Vectigal inductionale, V. *Inductionalis; behozatali vám.* Törvt. Msz.

Vectigal transituale, V. *Transitualis; átviteli vám.* Törvt. Msz.

Vecturale pretium, vectura; *fuvardíj.* Fuhrlohn. Törvt. Msz.

Vecturalis opera, angaria cum curru ad itinera; *fuvarozás.* Ger. Landfuhre. Juriev. Jur. Met. 23. nec non vectores montanistici a talibus pecoribus iugalibus, quæ assiduo et constanter pure ad labores et operas montanisticas, non autem promiscue alias etiam domesticas aut *vecturales operas* adhibent, in medium publici non contribuunt.

Vecturarius, 3., ad vecturam pertinens; *fuvar...* Törvt. Msz. Cf. Varro R. R. 2., 7., 15. Cod. Theod. 14., 6., 1.

Vecturisare, vecturam facere; *fuvarozni.* Kass. Ench. III. 698. *Vecturisantibus* transportus militares ... merces ... exsolvenda innuitur.

Vecturisatio, vectura; actus vehendi; *fuvarozás.* Jogt. Eml. I. 504.

Veges, etis, (Du C.) dolium, vas vinarium; *hordó.* Batty. Leg. III. p. 276. an. 1372: archas, *vegetes* et alia utensilia seu vacua aut plena ... in ecclesiis teneri prohibemus.

Vegetativus, 3., (a vegeto i. e. vivace, vivido) more plantarum vivens; *tenyésző, tengő, növényi.* It. vegetativo, vegetabile. Vern. Phil. Mor. 59. arborem ergo qua arborem i. e qua substantiam *vegetativam,* quæ crescere, florescere fructus ferre seque propagare potest.

Vegeticia, æ, vas vinarium. V. *Vegeticum.* Star. XXVII. 107. an. 1271. servitrici... reliquit... 1 galiciam, 1 *vegeticiam.*

Vegeticum, veges, dolium; *általag, átalag.* Ger. das Antal. Schläg. 113.

Vegeticulum, (Du C.) dem. ad *veges; kis hordó.* Han. Mon. Jur. P. I. 119: pro *vegeticulo* ... maioris capacitatis.

Vegetim, per modium, dolium; *hordónként.* Ljub. Mon. Sl. III. 2: æstimari facere ... *vegetim* vini ... capacitatem.

Vehicularis, *subsidiarius; kisegitő.* Ger. Hilfs-. Kuk. Jur. 197. Sua Maiestas eatenus quoque clementer providere dignabatur, ut in scholis intra fines Regni existentibus, lingua *vehicularis* institutionis publicæ hungarica sit. Cf. Passim ap. Jurisconsultos.

Vehiculum, adiumentum, subsidium; *segédeszköz.* It. veicolo. Ger. Förderungsmittel, Vehikel. Kass. P. P. I. 174. quod mororum plantaria principalia alioquin producendi boni serici *vehicula* passim negligantur.

Veizhel, paries arundineus ad obstruendos locos piscatorios. V. s. *Zege; vejészhely, vizrekesztő nádfal.*

Vel, pro: *an* V. s. *Si.*

Velamen accipere, ritu Christiano sacrari cultui divino; *fátyolt ölteni.* Ger. Schleier nehmen. End. p. 390: Ita vere de monialibus decrevisti, quod post annum sue probacionis *velamen accipiant.*

Velania, æ, fors. idem quod *Velum, szőnyeg.* Georg. Sirm. I. 379. Fertur dixisse: «Quod aliquam *velaniam* baiolassent».

Velaruca, (velum+rica) rica, Schleier; fedél Murmel. 2028.; *fedélcsepesz.* Germ. Haube mit Schleier. Schläg. 1190.

Veldt-medicus, i, (a Germ. Feldarzt) medicus castrensis; *tábori orvos.* Arch. Rák. II. oszt. III. 322. *Veldt-Medici,*

Velificatio, levia proelia; *csatározás.* Szil. Régi Magy. Költ. T. III. 447.

Velitarius, 3., velitaris; *csetepáté* ... *Velitarium certamen* = könnyü ütközet, csatározás. Historia arcis Szigeth p. 728. Et e vestigio, ea ipsa adhuc luce cum Nostris, ab exortu diei usque ad meridiem, intra septa, *velitario certamine* dimicant.

Velle, voluntas, desiderium: *velle* infin. ponitur pro nom. subst.; *akarat.* Marc. Chr. II. 47. Hungari autem præscientes eius *velle.*

Velle, *(ad velle),* ut cuique placet, ad libitum; *tetszés szerint.* Batty. Leg. III. 90. an. 1309. vadunt stant et redeunt *ad velle* eorum.

Velle-nolle, velim, nolim; *akár akar, akár nem.* Amad. III. 5.

Omne *velle-nolle*
Amor nostrum tolle
Hæc sit tua vis!
V. 2. Hoc pectus imbecille
Non habet *nolle velle.*

1. **Velleitas,** voluntas; *akarat, kívánság.* Rák. Ön. 47. l. 17—21. (21): Vita carnis et spiritus incompatibiles sunt in homine, duas enim vitas et propterea duas voluntates requireret; oportet ergo mori vel spiritum pro carne, vel carnem pro spiritu, ut una efficiatur *velleitas.*

2. **Velleitas,** (vocab. in scholis fictum) studium nullum; *tett nélküli akarat.* It. velleità. Vern. Phil. Mor. 192. His inprimis sterilem illam et inanem *velleitatem* accensemus, qua quis vanis desideriis et affectiunculis officio suo se satis fecisse arbitratur.

Vellutum, alias: velutum, (ap. Du C. villosa) pannus sericus villosus; *bársony.* Ger. Sammet. Kronst. I. 19.

Velonia, æ, pro: felonia, defectio a patrono, (a *felo fello.* Gall. *felon.* It. *fellone, Kelt, feall,* qui fallit); *hűségtörés, hűtelenség.* Tör. Tár. 1892. p. 33. graves *velonias* = felonias.

Velter, iaghunt (Jagdhund) Dief. (Du C. Veltraga); *vadászkutya, hort.* Schläg. 1473. Kov. Form. St. XXVII.

Velurum, holosericum; *bársony.* It. velluto. Gall. velours. Ger. Sammet. Verancs. VII. 224. akatii ulnas 16, damasci ulnas 12, *veluri* ulnas 4.

Velutum, (Du C.) pannus villosus sericus. V. *Velurum; bársony.* It. velluto. Tör. Tár. 1888. p. 566. pokrocz ex *veluto* deaurato. Verancs. XI. 321. Præposito Scepusiensi lego.: missale, pontificale *veluto* obducta. Fr. Lib. Rat. I. 45. II. 97.

Velutum carmesinum, telæ species purpurei coloris, velum; *karmazsin-szövet, karmazsin bársony.* Verancs. V. 240. Eodem: Chiaus passy cæsaris dati sunt pro una veste de *veluto carmesino* ulnæ, talleri 75.

Venæ iunctura, (in montanisticis); *váladék.* Ger. Saalband. Besztb. Levt.

Venæ sectio, sanguinis missio; phlebotomia; *érvágás.* It. salasso. Gall. saignée. M. Bel. Prodr. 148. et *Venae sectione* uti decuit. Bene Med. I. 123.

Venatio philosophica, dissertatio physica curiosa de feris; *természettani értekezés vad állatokról.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. IV. 53.

Venator rationans, qui est a rationibus; *számadó.* Törvt. Msz.

Venatoreus, 3., venatorius, venaticus; *vadász* ... Ger. Jagd ... Thök. Diar. II. 376. Duæ *venatoreae* pulverariæ flascones fl. 9.

Venatorum bubalinorum Comes, præfectus venatorum bubal.; *bölény-vadászok ispánja.* Kandra Reg. 450.

Vendere fumos, Proverbium Hungar.; *füst árán adni el a szelet* = mentiri. Passim.

Venderigola, æ, exactor ita dictæ vendæ seu præstationum pro mercibus; *vásári pénzszedő.* Cf. ap. Du C. *Venda* et *Vendarius.* Vjestnik II. 83. an. 1640. quicunque verberaverit *venderigolas* vel *venderigolam,* cadat ad pœnam.

Vendicare, depascere; *lelegelni.* Ger. abfressen. Chr. Dubn. p. 199: innumerabiles ... locuste ... omnia virentia ... *vendicarunt.* [Okl. IV. 170.

Vendicatio, venditio; *eladás.* Szék.

Vendicator, venditor; *elárusító.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 59. et duxi mecum *vendicatores* terræ.

Venditio, pignus; *zálog.* Georch. Ért. 133. Hazánkban nem ujság a *zálogot* is néha *venditionak* (noha hibásan) nevezni.

Venditio publica, auctio; *árverezés.* Wagn.

Venditionalis, ad venditionem pertinens; *eladási.* Fej. XI. Vol. Un. 444. e summa *venditionali.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 698. Larvatus nempe est qui: *a)* Fassionem *Venditionalem,* cambialem aut Inscriptionalem etc. coram Loco vel Persona authentica nomine et in persona alterius sine eius Plenipotentia celebrat ...

Venealis, venalis; *eladási.* Ger. Verkaufs. Cod. Dip. Kár. I. 354., 220. ydem Nicolaus et Johannes eisdem filys Lyuban dare et plenarie persolvere debebunt ipsa *veneali* solutione expedita.

Veneciales parvi, sc. denarii; *velenczei aprópénz.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 507. Et est sciendum, quod pro dicta concessione ipsius Comitatus solvi et dari debent Communi Veneciarum omni anno in festo Beati Michaelis libras nongentas *Venecialium parvorum.* Száz. XXIV. 198.

Veneda, *vénia festék.* Ger. gemischte Farbe von Schwarz und ein wenig Weiss. Kecsk. Ötv. 181.

Venena, æ, venenum; *méreg.* Cod. Dip. Pat. VI. 431., 322. insidias, qui susurorum vocibus insufflat, *venenam* sue fraudis auribus principantum.

Venenativus, 3., venenifer; *mérgezést okozó.* Pel. De Angelis s. II. c. 2: Per basiliscum, qui visum habet *venenativum,* significatur luxuria.

Venenositas, furor exasperatus, exacerbatus, (ap. Forc. tantummodo: venenosus, venenare); *mérgesség.* Ger Giftigkeit. Fej. III. 121. X. I. 356. infidelitatis interna perfidia et *venenositate* pestifera concitati.

Venenosus, 3., furore exasperatus. V. *Tragefactus; mérges, dühös.*

Venerabile, panis eucharisticus; *szent ostya.* Ger. das Allerheiligste. Fabó. Monm. Evang. II. 251. et passim.

Venerabilis, titulus honoris, (Du C. al. s.); *főtisztelendő.* Kass. P. P. I. 49. *Venerabile* Capitulum, *Venerabilis* Conventus. *Főtisztelendő* Káptalan, *Főtisztelendő* Konvent!

1. **Venerabilitas,** titulus honoris; *Főtisztelendőség.* Kov. Form. St. 199. Vestra noverit *venerabilitas.* Cf. Marcellin. ad Augustin. ep. 136., 1.

2. **Venerabilitas,** veneratio, honor venerabilis hominis; *tiszteletreméltóság.* It. venerabilitá. Vern. Phil. Mor. 325. et in morali a recto libertatis usu dependente liberoque modo acquisita præstantia ac perfectione hominis interna consistit et *venerabilitas* vocatur (Tiszteletérdem, Ehrwürdigkeit).

Veneratrix, quæ veneratur; *tisztelő.* It. veneratrice. Beng. Ann. Fr. Cœnob. 391. Observantissima Patronorum suorum *veneratrix* Lepoglava insigni pompa funebri ad diem 26. Jan. parentavit piis manibus perillustris Domini Ladislai Patachich.

Venereus, 3., (Du C.) Veneri deditus; *buja.* Ger. wohllüstig. Thurócz. 61. *venereus* quoque admodum fuisse traditur. S. de Kz. Chr. I. 2., 6. Ethela ... erat *venereus* ultra modum.

Venetianus, Venetus, V. *Zecchini.* Sim. Num. 31. Potest ergo Venetianus, Florentinus et Kremnicziensis eodem valore accipi, si Marcam seu pretium intrinsecum attendamus, nempe in flor. 4 kr. 25 den. $1^1/_2$.

Venia absentiæ, venia se non sistendi; *szabadsági engedély.* Törvt. Msz.

Venia ætatis, *korengedély.* gerichtliche Nachsicht des Alters. Törvt. Msz.

Veniæ, arum, (Du C.) inclinationes seu genuflexiones religiosorum; *térdhajtás.* Prot. inq. 167: in qualibet septimana gloriose virginis Marie faciebat mille *venias.*

Venicula, *Mercatrix; kereskedőnő.* Jogt. Eml. T. III. p. 360: Opifices ac *veniculae* jurisdictioni magistratuali ... subesse debent.

Venientia, adventus, præsentia; *eljövetel, megjelenés.* Fej. X. I. 190. se per eorum non *venientiam* in iudiciis consuetis ... se permittendo. Cod. de Sztára. II. 275. Jogt. Eml. I. 246.

Venire ad capellam, eligere; *választani.* Ljub. Mon. Sl. I. 367.

Venire ad mortem, mors imminet alicui; *közel jutni a halálhoz.* Han. Mon. Jur. P. I. 16. an. 1265: si vir *venerit ad mortem* ... possit extrahere de rebus ... mobilibus ... ad suum velle.

Venire ad sistema, confici, exanimatum esse; *kimerültségre jutni.* Arch. Ver. Sieb. XI. 125. Comissarius totus miser et debilis *ad sistema venit.*

Venire super aliquem, aggredi aliquem; *valakire törni.* Ljub. Mon. Sl. XI. 209. an. 1345.

Venisancte, invocatio Spiritus Sancti, numinis Christi Sectatorum, ut ap. epicos invocatio Musæ vel Mariæ Sanctæ, beatæ Virginis; *Szent Lélek hivása.* Szirm.

Ventibracteola, *Vertumnus* q. v.

Ventilabrum, (Du C. 2.) flabellum; *legyező.* Ger. Fächer. Bene Med. V. 300. aërem liberum ope *ventilabri* admovemus.

1. **Ventilare,** (Du C.) disceptare, inquirere, disserere; *szellőztetni, tárgyalni.* Cod. Dip. Brüss. II. 155. coram nobis nostrisque ad hoc delegatis Commissariis *ventilato* conclusum fuisset. Passim. ap. Jurisconsultos et Fronto de or. I. p. 157., 7. N.

2. **Ventilare,** (Du C.) inquietare; *nyugtalanítani.* Batty. Ger. 242. stigmata crucis..

quibus regnum diaboli *ventilatum* est et Ecclesia convaluit. Ib. 264. Christi verba *ventilare* pedibus. Passim ap. Jurisconsultos.

Ventilator, machina ad aërem ventilando purgandum, ventilabrum; *szelelő.* Bene Pol. 83.

Ventile, epistomium; *szelep.* Kronst. III. 521: an. 1549. *ventile,* quo aqua exhauritur.

Ventilis, e, ad aërem immittendum pertinens; *szellőztetési.* Kronst. III. 521: laboravit in instrumento *ventili.*

Ventiloqium, *Vertumnus* q. v.

Ventinabrum, lege: *Ventilabrum; szórólapát.* It. ventilábro (Schwinge, Wurfschaufel). Schläg. 2095. Cf. Colum. 2, 10, 14. Prudent. Apoth. præf. 2, 53.

Venticius, adventitius, advena; *jövevény.* Vita S. Steph. 109. In hospitibus et *venticiis* viris tanta inest utilitas . . .

Ventosa, æ. (Du C.) cucurbita medica ad eliciendum sanguinem; *köpöly.* Ger. Schröpfkopf. Gall. ventouse. Kronst. II. 349., 453.

Ventositas, vaniloquentia, proprietas ventosi, levitas (Du C. ventus, flatus); *szelesség, szeleburdiság.* Moln. Patv. 12. Cf. Augustin, de Civ. Dei 9., 20. Fulg. Myth. 2., 17.

Ventrale, (Du C.) opificis. præcinctorium, lumbare; *bőrkötény.* Ger. Schurtzfell. Pár. Páp. Cf. Plin. 8, 48, 73; 27, 7, 28; Ulp. Dig. 48, 20, 6.

Ventramen, partes ventri. V. s. *Pendula; hasrész.*

Ventretenus, ad normam: *verbotenus,* quod respicit ventrem; *hasát illetőleg.* Knauz. M. E. Str. I. 134.

Ventriculositas, atis, gula, voracitas; *falánkság.* Rozsny. D. Diarium. 465. Itt a mi kevés magyarjaink megijedvén, nem sokat orálnak, hanem mivel a szegény Kassai Ferencz igaz ratiókkal, nimia *ventriculositással* (mely majd mirum naturæ vala) magát azon candidatióból enodálván etc.

Ventrinus, 3., ad ventrem pertinens; *has*... Tör. Tár. 1889. p. 379. Monm. Comit. Trans. V. 193. ligatura pellis vulpinæ dorsinæ et *ventrinae.*

Ventrosus, 3., ventrem nutriens (Du C. προγάστωρ); *hasnövelő.* Sup. An. Sc. I. 165. an. 1440: Boleslaus . . . oppidum . . . cum theloneo . . . pingui et *ventroso* . . . donat.

Venturitas, adventus; *eljövetel.* Georg. Sirm. I. 55. Et sic factum, cumque venerat ad limites Hungarorum, tota Hungaria plaudebat de *venturitate* sua, quod contra paganos rubram crucem portaret. p. 76. Et ergo permanserat in palanitate sua ad *venturitatem* Regis Ludovici.

Ventus, i, spiritus (Du C. al. s.); *lélek, szellem.* Batty. Ger. 232 ipse . . . omnium vitiorum *ventus* immundus, qui superbiam sibi vindicavit.

Venus, eris (Du C.) cuprum a Cypro insula, in qua Venus colebatur V. s. *Rubificatio; réz.*

Venuta, æ, (Du C.) adventus; *eljövetel, érkezés.* It. venuta. Ljub. Mon. Sl. IX. 97. an. 1410.

Venz, (fors. Illyricum *Vez),* ulmus campestris (Linn.) *Venic. szilfa.* Ger. Rüster. Cod. Zi. III. 269. alia vero (sc. meta) sub duabus arboribus scilicet Ilicis et *Venz* appellatis, sunt erecte.

Verba fumosa, in fumum abeuntia, inania v.; *haszontalan beszéd.* Tör. Tár. 1887. p. 75. nec eius genii est, cui quidquam aliud concredatur præter *verba fumosa* ventosaque, quæ vilioris spiritus technis et commentis e consuetudine in naturam versis graviter auget.

Verba præfecti; *vezényszó, parancsszó.* Reg. Turm. Præt. 12. *Verba Praefecti* (Kommandowort) attenta excipient aure Prætoriani.

1. **Verbaliter,** verbis (Du C.); *szóbelileg, élőszóval.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 162. Beth. G. Lev. 304. Kövy El. 637. qui coram Procuratorem *verbaliter* constituit.

2. **Verbaliter,** ad verbum; verbum e verbo (Du C. al. s.); *szószerint.* Tör. Tár. VI. 15. Fej. VII. 172., 224.

Verberare aërem, frustra conari; *hasztalan dolgot mívelni.* Oláh. Cod. Ep. 227. Quamvis post rem iam ita perfectam, ut mutari non possit, visus sum *aërem verberare.*

1. **Verberator,** convitiator, contemptor; *megvetője valaminek.* Batty. Leg. P. II. 268 an. 1185: ecclesiastici officii *verberatores.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 154.

2. **Verberator,** qui verberat; *verekedő.* Art. Diæt. Pos. 11. *Verberatores* vero vel Vulneratores pœna actus maioris potentiæ castigentur. Cf. Prudent. περὶ στεφ. 9., 38.

Verbero, onis, qui verberat (Du C.); *ütlegelő.* Teutsch. Schulord. I. 7. vestra voluntate agite, quod bonos decet, ut, non opus sit esse *verberonibus.*

Verberones aurium, qui maligne alicui ad aurem insusurrat; *besugó.* Ger. Ohrenbläser. Verancs. IX. 87. quum interim hic etiam non desunt *aurium* mearum *verberones,* qui deblaterant Italorum consilia statum meum labefactasse.

Verbialiter, verbis: *szóval.* Dip. Reip. Rag. 615.

Verbis tenere (hungarismus), verbis lactare, ducere; *szóval tartani.* Ger. mit leeren Worten hinhalten. Frak. Mát. lev. II. 104.

1. **Verbotenus,** ad verbum (Du C. verbi gratia); *szószerint.* Knauz. M. E. Str. I. 290. Száz. XXI. 49.

2. **Verbotenus,** verbo (Du C. al. s.); *szóval, szóbelileg.* Rák. Ön. 269. l. 28—30. (29.) Retulit ampla Chajmechanii, generi Sultani et confidentissimi sui ministri, *verbotenus* sub fide Sultani facta promissa . . .

Verboung, (a Germ. Werbung) conquisitio, delectus; *toborzás.* Moln. Patv. 81. Dum autem Militia aliqua pro conscribendis Tyronibus Militibus commendata extiterit, eaque in *Loco Collectaculi,* per *Verboung* iam in tantum profecerit, ut ex Recrutis illis sive Tyronibus Commissariatice iam assentatis . . . corpus . . . superior Officialis producere possit.

Verbulum, pauca verba, vocula; *szócska.* Burián. Blandr. p. 251: quin Casparem Heltai sibi usque ad annum 1568 homodoxum vel *verbulo* reprehendat. II. Rák. Gy. 649. Cf. Ps. Augustin. ep. (18 vol. 2 ed. Maurin. col. 941.)

Verbum, (Du C.) præceptum, mandatum h. l. evocatio; *szózat.* S. de Kz. Chr. A, 1, 1: ei de cælesti throno *verbum* venit.

Verbum incarnatum, Christus natus; *testesült ige, Krisztus születése.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 365. Datum anno *verbi incarnati* MCCXIII.

Verbum suum dare, fidem dare, interponere; *szavát adni.* Wagn.

Vercanus, 3., vermi pilorum laborans (Cf. Vermis canis ap. Du C.); *rühös.* schäbig. Vjestnik. I. 176. an. 1289. non sit orba (agna) clauda, lebrosa, *vercana.*

1. **Verecondia,** æ, (Du C. verecundia) sono italico pro: *verecundia,* pudendum facinus; *gyalázat.* Pesty Ször. III. 148. An. 1503. tales *verecondias* et vituperia.

2. **Verecondia,** pudor; *szégyenérzet.* Kov. Form. St. 56 et hominum *verecondia* retrojecta.

Verecundabilis, pudore dignus; *szégyenelhető.* Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. 2: Unde elucet, quod nunquam aliquod *verecundabile* habuit.

Verecundari, (Du C. timore percelli) hoc loco: confundi; rubore, pudore affici; *megzavarodni, szégyenkezni, elpirulni.* Prot. inq. 191. Cf. Plaut. Trin. 478. Ambros. de off. 2., 15., 69.

Verecundia, æ, (Fin. tisztelet, szemérem, szerénység) hoc loco: infamia (Du C. pudendum facinus); *gyalázat.* Schmach. Kub. D. Hont. III. p. 184 (an. 1352): illicitis verbis pertractantes et ex hoc magnam *verecundiam* eisdem . . . inferendo. Chr. Dubn. p. 42: quod factum . . . imperator . . . cum coniuge sua pro ingenti *verecundia* reputantes facies averterunt suas. Han. Mon. Jur. P. I. 106. expellantur cum ipsorum *verecundia* et gravi damno. Cod. de Sztára. II. 539.

Vereda, arma equestria; *hám.* Pferdegeschirr. Schläg. 1335.

Veretonus, i, (Du C.) it. veretto, verettone. Gall. vireton, dem. a *veru, sagitta, iaculum* V. s. *Gorna; lövedék.* Száz. XXIV. 300. Ljub. Mon. Sl. III. 205. an. 1351. baliste, curasie, *veretoni.*

Vergere ad honorem, laudi esse; *tiszteletére szolgálni.* Wagn.

Vergette; *elől rövidre nyírt haj.* Ger. geschornes Stirnhaar, kurz geschnittenes Vorderhaar. Gall. vergette. Regul. Turm. Præt. 14. quivis igitur Prætorianorum unum ex parte utraque *aciculis* firmatum cincinnum ac scissos brevius in coma crines, id quod adscito vocabulo *Vergette* appellatur, gestabit.

Veridicentia, æ, (Du C.) veriverbium; *igazbeszéd, igazmondás.* It. veridicità. Törvt. Msz. Cf. Jul.. Val. 1., 20 (25); 2., 2., 1.

Veridus, 3., fors. mendum pro: *veridicus; igazi.* Cod. Dipl. Pat. T. II. p. 58: sicut etiam ex *verida* relacione . . . baronum . . . percepimus.

Verificacio, V. *Verificatio.* Szék. Okl. III. 119.

Verificare, (Du C.) demonstrare, probare; *valósítni, igazolni.* Ger. beweisen. Werbőczi 178. Et si nullum usum ac dominium penes illas, ipsum habuisse *verificabitur,* tunc constabit easdem literas indebite contraque iustum processum Regni confectas fuisse et per hoc inefficaces esse. Pázm. Dial. 95. Szék. Okl. II. 129. Tör. Tár. VI. 49. Vuch. Leg. Crim. 51. Decret. VII. Ladisl. an. 1514. art. 26. §. 1.

1. **Verificatio,** fides, auctoritas; *hitelesítés.* Magy. Tört. Em.. XXX. 237. an. 1549. In horum verborum... *verificationem* quas-

dam literas conventus . . . producere curavit. Pesty Ször. III. 314.

2. **Verificatio,** probatio, comprobatio; *igazolás, bizonyítás.* It. verificazione. Gall. verification. Ger. Rechtfertigung. Pel. Pom. L. I. P. V. Art. I. c. I. Ad secundum quesitum de huius salutationis *verificatione* cum querebatur. Cod. de Sztára. II. 451.

Verifice, vere, cum fide; *igazán.* Ger. glaubwürdig. Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 284. quod nos de negotio iam dicti Aloisij, prout successerat, *verifice* et recte scripserimus.

Verigeldum, mulcta; *birság.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 82. Usus perfrequens *Verigeldi* seu mulctæ ob illatas aliis iniurias, quæ in æris signati velut tunc adhuc admodum rari, defectu, iumentis potissimum solvebatur: Apud nos *Homagium* audit, ususque est non minus crebri. Pfahl. Jus. Georg. LXXII. Contra avaritiam potentiorum libertati debilium inhiantem diramque cupiditatem repressit pœna sancita *compositionis Homagii, Verigeldi,* Wehrgeld, in servitutem detrusorum, qui præterea libertati restituebantur.

Veritas, fides, æstimatio (Du. C. al. s.); *hitel, igaza* (vlkinek), *becsület.* Han. Mon. Jur. V. I. 7. an. 1265: quicunque furatus fuerit peccus . . . perdat *veritatem* in perpetuum et credentiam in omni causa.

Veritia, æ, fors. *veritate* legendum; Batty. Ger. 65. Nunquam . . . arbitrandus arduus in *veritia* conatus.

Vermiculatus, 3., (Du C.) quasi vermiculis variatus, distinctus V. s. *Tesselatus; tarkán, kigyózva megrakott.* Száz. XVII. 768. Cf. Lucil. ap. Cic. Or. 44, 149; Plin. 35, 1, 1.

Vermilius, 3., (Du C. vermileus) coccineus; *biborszinü.* Rač. Mon. Sl. XIII. 98. an. 1350: si quis invenisset brachia IX stameti *vermilii.*

Vernacule, apud Forc. «vernaculo» legitur, adverbium ab adiect. vernaculus pro: sermone nostro, sermone hungarico; *hazai nyelven, magyarul.* Bod. Hist. Un. Trans. 328. Edidit Disputationem Anno 1570. *vernacule.*

Vernalia, fruges vernæ; *tavasziak.* Száz. IV. 664. Item de *vernalibus* capetias septem et unam gelimam.

Vernare, (Du C.) florere, pullulare, germinare; *csirázni.* Thurócz. 279. parvaque scintilla, quæ in vindictam necis præfati comitis Ulrici, in pectore eiusdem regio velut in oblivionem demersa, *vernabat,* crebris persuasionum flatibus ardere cœpit. Cf. Plin. 2, 50, 51; 22, 22, 46; Flor. 1, 16, 3.

Vernaticus, 3., domi natus; *honszülött.* Chr. Dubn. p. 205: ut quis natale solum unice diligit . . . ita et suorum, qualem vitam egerint, quique *vernaticus* scire plurimum exoptat.

Vernix, icis, (Mdl. fernisium); *gyalogfenyü szurok, gyanta* (fénymáz). Comen 86. Scriniarius . . . asseres . . . conglutinat *verniceque* illinit.

Veronenses. Numi Hung. 153. *Veronenses* denarii sub Carolo I. et Ludovico eius filio cursum in Sclavonia habuerunt, quorum marca a 5 pensis computabatur a paritate banalium. Sæculo undecimo Patriarchæ Aquileienses facultatem obtinuerunt cudendi numos parvos Veronensibus æquales, quorum 14. uni denario Aquileiensi compares fuere.

Verpus, i, *öreg új.* Comen. 42. *verpus* sive medius digitus.

Verra, (guerra) vastare, guastare), bellum; *háború.* Dip. Reip. Rag. 118.

Verraculum, parvum veru, in quo aves assantur. V. s. *Automatum; nyársocska.* Ger. Vogelspiess. Iter. Oec. 45.

Verriculatus, a verriculo = rete, in modum retis constructus; *gyalmos.* Pár. Páp.

Verrula, æ, mendum pro: *vernula,* domi natus servus; *cseléd.* Fej. Jur. Lib. 44: uxor et *verrulae,* pueri et tota familia canunt.

Verrum, i, vas vitreum; V. *Scrigna; üveg edény.* Gall. verre.

Versatibus, pro: versatis; *jártas.* Star. XVII. 114. an. 1654. a *versatibus* in geographia . . . agnitum semper fuit.

Versifur, qui versus furatur; *verstolvaj.* Boc. Hungar. p. 287.

Sic nos tempore et hocce *versifures*
Si permittis, o Arbiter supreme
Hunc vatem spoliabimus, negantem
Clausas divitias avarâ in arcâ.

Versio, actus vertendi, conversio; *fordítás.* Gall. version. Bod. Hist. Un. Trans. 302. Quintam quoque Conditionem admittimus, ut testimonia legantur ex *versione* Latina. [Corp. Gram. 645.

1. **Versor,** qui transfert, vertit; *fordító.*

2. **Versor,** sulcus, porca; *barázda.* (*Versorium,* instrumentum rusticum, quo terra versatur). Ljub. Mon. Sl. XXII. 28. an. 1454: terrena . . . et tantum, quantum reperitur intra hos confines cum omnibus suis iuribus salvis *versoribus* confinis . . .

Vertagus, canis odorisequus, leporarius; *vadászkutya, agár.* It. veltre. Gall. viautre. Germ. Welter, Windhund. (Du C.) Art. Diæt. Pos. 23. Unde tum Rusticis quam et quibusvis Ignobilibus et non Indigenis, Canes, ut essent *vertagi* et Sagaces, Intertenere sub pœna in præcitato Articulo denotata cautum erit. Cf. Martial. 14, 200, 1; Firm. Math. 5, 8.

Vertere, versare; (Du C. al. s.); *megforgatni.* Kronst. III. 273: quod fenum *verterunt.*

1. **Vertibilis,** qui verti potest; (Du C. al. s.); *fordítható.* Andr. Pann. 244. Sicut enim oculus in corpore, ita est in anima intellectus: arbitrio libero voluntarie et *operata voluntate vertibilis.*

2. **Vertibilis,** (Du C.) mutabilis, volubilis; *forgandó.* Thurócz. 162. Sed iam fortuna *vertibilis,* aversa facie, valefaciens terga vertit.

Verticillum lusorium; *zúgó pergettyű.* Ger. Spiel-Wirtel. Pár. Páp.

Verticulus, i, vertex, fastigium; *csúcs.* Cod. Dip. And. II. 433., 506. in *verticulo* montis.

Verti, esse; *fennforogni.* Ger. obwalten. Verancs. XI. 7. De revisione causæ, quæ *vertitur* inter nostrum colonum et Capituli nostri, ea, quæ nobis scripsisti, non admittimus.

Vertumnus, pennula versatilis, vexillum ventorum index; *forgó vitorla a ház tetején.* Ger. Wetterfahne. Pár. Páp.

Veru sanguineum, ensis sanguineus; *véres kard, tőr.* Verancs. VI. 27. Nos, ut vetus mos est nationis huius, adversus præpotentes et subitos hostes, jam *veru sanguineo* passim circumlato, viritim ad insurgendum excitamur.

Veruccinus, pro *Verveccinus.* q. v. Monm. Comit. Trans. II. 179. item centum *veruccinas* pelles pro f. 13.

Vervecinus morbus, ad vervecem pertinens morbus; (nostris esset *influenza*); *bárányhurut.* Germ. Schafhusten. Nad. Florus Hung. L. IV. C. IX. p. 280. Germaniam atque Hungariam infestavit *morbus,* quod verveces ei sint obnoxii, *vervecinus* dictus; paucis lethalis, omnibus frigore et tussi permolestus.

Vesa, ex Croatico *vez,* opus acupictum; *himzett kelme.* V. *Condaxon.*

Vesanicus, 3., vesanus; *eszeveszett, dühös, vad.* Fej. IV. 3., 34. per Tartarorum rabiem et *vesanicum* insultum eorumdem . . . ecclesia — funditus et in toto fuit destructa.

Vesanies, ei, vesania; *düh, örjöngés.* Fej. VIII. 3., 421. cuius Feliciani contagiosa et crudelis impietatis *vesanies.*

Vesieribasta, æ, **Vesierbastia,** consiliarius, a consiliis (ap. Turcas); *tanácsos.* Adelm. De orig. Turc. 9. Thephterderii. i. administratores Rationum . . . nunquam ab aula imperatoris discedunt Sicut etiam *vesieribaste* i. consiliarii. Adelm. De orig. Turc. 7. Summa igitur totius imperii tribus magistratibus gubernatur, quorum summus est quatuorviratus, qui ipsorum lingua appellatur *Vesierbastia.* Hi sunt principes Consiliarii, qui quater in hebdomada sedent p. (pro) tribunali in loco dicto Divan.

Vesiriatus, us, officium, munus vesirii; *országos tanács.* Verancs. III. 347. Gravissime ajunt principem fuisse indignatum, quod maneret Constantinopoli, lege gentili prohibente, quæ exauctoratos passas officio *vesiriatus* vetat hic vel diem unum morari.

Vesirius, (arab. *wesir,* fulcrum et *wasara,* sustinere) a consiliis sultani; *országtanácsos.* Verancs. III. 263. missus est et brevi venturus in eum locum Ibràm passa, qui in collegio IIII. *vesiriorum* consilii imperatoris Turcarum tertius erat in adventu nostro.

Veso, onis (Du C.) V. *Putosius.*

Vesperæ, arum (Du C.) officium divinum vesperi celebrandum; *vecsernye.* Fej. X. 2., 198. ordinavit . . . quod . . . Præpositus et canonici tali hora . . . missam et alia divina officia decantarent, quod postea . . . *Vesperis* . . . peragendis possent interesse.

Vesperas cantare, vespertinas preces canendo persolvere; *a vecsernyét énekelni.* Wagn.

Vespereza, æ, vespera; *est.* Georg. Sirm. I. 79. Post *vesperezam* invitare fecit ad cenam.

Vespertinalis, vespertinus (Du C.); *esti vecsernye.* Pray. Dext. D. Steph. p. 17: Completo . . . tertiæ diei *vespertinali* officio.

Vespilio, onis (Du C.) grassator nocturnus; *éjjeli útonálló, rabló.* Fej. X. 3., 314. egregie nobilitatis dominarum et puellarum non modica caterva obstipatas et vallatas ad instar rabidi vulturis, more *vespilionum,* freti cum hastis acutis et evaginatis gladys . . . prosilientes. Cf. Fulg. expos. serm. antiq. 2. p. 188. M. V. Gloss. Vat. 6., 550 (b).

Vestarium, gazophylacium (Du C. Vestararius, qui thesauri curam gerit); *kincstár.* Batty. Ger. 96. Magnus thesaurus ille, qui omnes facultates superat sæculi et in nullis aliis *vestariis* reservatur, nisi in vasis fictilibus.

Vestiarius, i, (Du C.); *kincstárőr.* An. Sc. I. 439. an. 1593: Publicus notarius et *Vestiarius*, (Nota Wagneri: *Vestiarius* non modo custodem vestium, sed cimeliorum etiam, atque adeo Thesauri et sacrarum rerum asservatorem significat.) Cf. Gloss. Labb. Renier inscr. Afric. 2874.

Vestis curialis, curiensis, vestis forensis; *hivatalos ruha, egyenruha.* Ger. Dienstkleid. Fjp. Szám. p. 224. an. 1426. Kronst. I. 438., 677.

1. **Vestitura,** æ, V. *Investitura* (Du C. al. s.); Vuch. Jur. Feud. 81. De origine vocis *investiturae* interpretes in varias abeunt sententias, optime videntur rem expedire, qui eius originem a voce latina *vestire* aut *investire* repetunt, ... *investire* medio ævo idem erat ac *tradere*, in possessionem mittere atque hoc sensu in disciplina etiam feudali adhibetur. Interdum synonima sunt *vestitura, traditio, possessio.*

2. **Vestitura,** æ, (Du C.) vestis, vestitus; *öltözet.* Tör. Tár. VIII. 249. Cf. Orell. Inscr. 3272.

Vestituræ - Commissarius, Præfectus ornatus vestitusque militaris; *katonai ruhatár főnöke, biztosa.* Arch. Rák. VIII. 72.

Veteramentum, res detritæ; *ódonság.* Ger. Alte-Sachen. For. Scr. 1: Forum Scrutarium nuncupatur illud, in quo varia *veteramenta*, et rejectamenta diversæque res obsoletæ ... venundantur.

Veteranus huso. Gros. H. Ph. III. 69: *Veteranus Huso* quem piscatores nostri *Örhal* aut *Szin-viza* nominant.

Veterinaria, (Du C.) ars curandi vetera; *barom-, marhagyógyászat.* Ger. Thierarzneikunde Szirm. Cf. Intpr. Iren. 2., 32., 2.

Veterista, æ, calendarii veteris cultor; Száz. III. 17. 30. A töröknek hódolt részekben azonban, névszerint Pécs vidékén a régi naptár még ezentúl is használatban maradt, nemcsak a kalvinisták és ariánusok közt, hanem a magyar ajku katholikusok közt is, a kik e miatt elválva olasz- és tótajku hitrokonaiktól 's magokat a régi (vetus) naptárról *veteristáknak* elnevezvén, az új naptár szerint működő katholikus papok legelkeseredettebb üldözői voltak 1620.

Veterus, 3., vetus; *régi, ó.* Kronst. II. 362: *vetero* bono vino 365: pro uno *vetero* Brynse.

Vetustulus, 3., demin. a *vetustus; ócska.* Text. v. sub *Indiculus.*

Vexa, æ, vexatio. (Du C.); *zaklatás.* It. vessazione. Plagen. Serm. Cat. 307. si irrideant, contumelia afficiant, si sponte in *vexam* aliquid faciant. Ker. Nap. 281.

Vexaminosus, 3., qui aliquem ioco exagitat et ludit dolis; *bosszantó, kötekedő.* Törvt. Msz.

Vexativus, 3., (Du C.) vexans, acutus; *bosszantó.* Opinio Deput. 32. ad temere prosequendas sæpe *vexativas* Lites procliviores reddantur. Cf. Cæl. Aur. acut. 2., 29., 156. et chron. 3., 4., 63.

Vexilanis, ad vexillum pertinens; *zászló-.* Szered. Ser. Episc. 136. an. 1443. Duæ cruces *Vexilanes* argenteæ.

Vexilla, æ, Vexillum; *zászló.* Georg. Sirm. I. 98. Et timpana fecit percutire et *vexillas* in tribus ratis erigere precepit.

Vexillationes, per turmas et vexilla divisi cives (ap. Du C. de equitibus); *polgárok zászlóik alatt.* Probst. Comitiol. p. 18: Aliquot civium *vexillationes* per compita distributæ consistebant. Cf. Suet. Galba 20; Orell. inscr. 805., 2008 sq. 3575., 5253., 5456.

Vexillum funebrale, vexillum lugubre, luctus insigne: *gyászlobogó.* Arch. Rák. VIII. 364.

Vezerius, V. *Vesirius.* Tör. Tár. 1888. p. 362.

Vezeratus, us, V. *Vesiriatus;* Szamosk. IV. 15. loco motus est csausz basa et privatus *vezeratu.*

Vezerius, V. *Vesirius.* Szilády Tör. Magy. Eml. VI. 53. et passim. *Vezerius* autem egre tulit. Dip. Alv. I. 130., 297. II. 201.

Vezerus, i, V. *Vesirius.* Szamosk. I. 67. Quæ dum ita in castris ad Tokaium geruntur, Memhet Bassa, secretiorum consiliorum præses, quem *Vezerum* appellant, renunciat Joanni Sulimanum ingravescentis iam ætatis detrimento mortem obijsse.

Vezier, Vezir, iris V. *Vesirius; dux belli; vezér.* Szamosk. IV. 501. lætus ac tamquam re bene gesta ad *vezirem* rediit. Bel Comp. Geogr. 547. Summus exercitus dux, Magnus *Vezier.* Tör. Tár. 1889. p. 32. octo *vezires* ... *veziribus* duobus.

Vezirianus, 3., ad belli ducem pertinens; *vezéri.* Cod. Alv. I. 297. atque nedum expectato *Veziriano* mandato pro recesssu, vi ejectus fuit ...

Veziriatus, us, Supremus Veziriatus; summa rei; *fővezírség (a töröknél).* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 128.

Vezirius, V. *Vesirius.* Tör. Tár. 1892. p. 431. Hi tres beglerbeghi tum quotius divanum = senatum publicum imperatoris introeunt, eadem ac pari autoritate prope *vezirios* seu *consiliarios* sedes suas habent.

Veznicatus, us, officium veznici; *községi végrehajtói tisztség.* Tkal. Mon. Ep. II. 28. an. 1340: de singulis *veznicatibus* vel villis.

Veznicus, i, exactor villarum; *falusi biró,* villicus, (a Bohem. *ves, vesnica,* pagus, villa). Tkal. Mon. Ep. II. 28., 33. an. 1340: *veznicus* est, qui in villa qualibet habet exequi mandatum sui superioris, quod nomen bene sibi competit vulgariter, quoniam villa in slavico *wez* vocatur. Tör. Tár. 1893. p. 12.

Vheg, recte, ut K. Szabó suadet: özvegy quod vocabulum nunc aliam significationem habet h. l. captivi pagani; *pogány foglyok.* S. de Kz. Chr. A, 2, 7. Unde illi captivi *Vheg* nominantur. Hos enim unicuique Hungaro dimisit Ecclesia possidere et tenere.

Via, æ, (Du C. al. s.); *járás-kelési jog.* Magy. Jus: Trans. Sax. 70. *Via* est ius eundi et ambulandi hominis, lapides lignave trahendi etc. Hinc *via, iter* et *actum* in se continet.

Viā, (cum. gen.), ope, auxilio, operā; *útján.* Ger. vermittelst. Kass. Prax I. 54. notas taxales *viā* concernentis Jurisdictionis cum iis communicandas esse.

Via civilis, (ad normam: *via militaris),* iudicium civile; *polgári út.* Knauz. M. E. Str. I. 53.

Via compromissi, ex convento, ex pacto; *egyesség útja.* Batty. Leg. III. 42. an. 1309: per *viam compromissi*... nostræ... Ecclesiæ providere.

Via currulis, via publica; *szekérút.* Székesf. főgymn. Ért. 1894/5. p. 57.

Via exercitualis, via militaris; *katonai út.* Batty. Leg. T. II. 343. an. 1217: inde facto regressu ad *viam exercitualem.* Tkal. Mon. Ep. I. 41. an. 1217.

Via exercitus, V. *Via exercitualis.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 98. prima meta *publica strata,* que vulgo *via exercitus* dicitur.

Via facti, vi; *hatalommal, tényleg erőszakkal.* Jók. Szeg. gaz. 302. *via facti* elfoglalva. Georch. H. IV. 56.

Via falsa, *görbe út.* Szegedi Rubr. Pars. I. p. 64: *Falsae viae* dicuntur, quæ ad declinanda Telonia et Tricesimas inveniuntur.

Via gradualis appellatæ, *fokonkénti fölebbezés útja.* Ger. Weg der gradualen Appellation. Kass. P. P. I. 228. quod tales causæ ad *fora appellatoria via gradualis appellatae* deducendæ essent.

Viā instantiæ, ope libelli suplicis; *kérelem útja.* Georch. H. T. IV. 13.

Via libera, idem est ac via publica, regia v. militaris; *országút.* Cod. Zi. III. p. 433., 434., 636... Quod... in *via libera*... in ipsum latrocinaliter irruendo Letalibus wlneribus wlnerasset.

Via murata, via cæmentario opere superfusa; *makadam út, kavicsozott út.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 98. tenditque ad Lipechena ac revertitur ad dictam *muratam viam* (ad viam antiquam cementario opere superfusam).

Via novi; *perújítás.* Ger. Erneuerung des Processes. Juriev. Jur. Met. 207. *Via Novi* in Processu montanistico ordinarie locum non habet; Quamvis propter distinctam Obiectorum montanisticorum indolem et qualitatem vigore quoque B. R. de 6. Martii 1782. emanatæ atque a Supremo Camergrafiatus Officio Schemniciensi die 20. eiusdem Mensis et Anni publicatæ nec non BB. RR de 10. Apr. et 28. Junii 1788. in Processibus Montanisticis *Via novi* admitti nequeat. Georch. H. T. IV. 181.

Via postalis, via cursus publici; *pósta út.* Opin. P. IV. Sec. 1. §. 6.

Via regia, via publica (Du C.); *országút.* S. de Kz. Chr. II. 3., 5.: quod gens armata per asperas et immeabiles indagines, dimissa *via regia,* pertransiret.

Viæ repulsuales; *parti út.* Kelem. Inst. Jur. Pr. II. 62. Quia vero finis sine mediis obtineri nequit, in ripis fluminum ubique idoneæ viæ per Dominos territoriorum relinquendæ, per quas homines aut iumenta naves attrahentia commode commeent. Nescio unde sumpto nomine, *vias* istas *Repulsuales* in Excelsi Consilii Regii Intimatis compellari reperio. Germani *Treppel-Wege* vocant; nos Hungari forte non incongrue *Parti út* appellare possemus.

Via transversalis, via publica; *kocsi út.* Ger. Fahrweg. Kuk. Jura. II. 190. ea quæ ad activitatem Comitatuum de Lege instituto-que pertinent (velut Divini cultus promotio... Teloniorum investigatio, *viarum transversalium* reparatio ...)

Viagium, (Du C.) iter; *út.* It. viaggio. Ljub. Mon. Sl. I. 98. Obs. Jadr. 399. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 512. Dip. Reip. Rag. 298.

Viandans, tis, peregrinator; *utazó.* It. viandante. Ljub. Mon. Sl. VI. 16. an. 1461;

comes procedere debeat contra cives . . . et alios . . . *viandantes.*

Viaria, æ, præpositura; beneficium ecclesiasticum (Du C.); *papi javadalom.* Batty. Leg. T. II. 436. an. 1279: prohibemus ne Archidiaconi . . . laicis . . . præsumant committere *viarias.*

Viarum strator, qui vias lapidibus sternit, munit; *útkövező.* Pest. Vár. Levt.

Viasum, pro: *viagium* q. v. Rač. Mon. Sl. XIII. 26. an. 1348: pro quolibet *viaso,* quem ibunt.

Viaticare, (Du C.) viaticum comparare, viatico instruere; *uti költséget szerezni.* Pár. Páp.

Viaticum, (Du C.) sacræ Eucharistiæ, quæ ægris ac morituris datur, receptaculum; *tartó utolsó szentségek számára.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

Viatorium, liber ad artem peregrinationis pertinens; *utazás mesterségének könyve.* Czvit Spec. 160. Bibliotheca seu Cynosura Peregrinantium h. e. *viatorium.*

Viazium, iter; *út, utazás.* Ljub. Mon. Sl. V. 247. an. 1334. rediit de . . *viazio.*

Vibratilis, qui vibrari potest; *forgatható, kirántott.* Ger. gezückt. Fej. V. III. 351. malos vero principalis dextre *vibratilis* suis compar demeritis ultor gladius persecatur.

Vibratiuncula, dim. a vibratione, articulus vibrandi: *kis rezzenet.* Vern. Met. II. 191. vestigia non esse motus, licet ex motu oriantur, aut *vibratiunculas,* quæ per annos subsistere nequeunt.

Vicalis, alternatim serviens; Cf. *Vicatim; váltakozva szolgáló, soros;* der Reihe nach, abwechselnd, dienend. Cod. Dipl. Arp. Cont. I. 36. et sunt *vicales* cum equis per menses.

Vicaria, æ, (Du C.) vicariatus, dignitas seu beneficium eorum, qui vices agunt alterius; *helyettesi hivatal.* Szek. Okl. I. 147. apud monachos ordinis Francisc. 151. fratres *vicariae.* Cf. Cod. Theod. 6., 26., 4. Vopisc. Aurel. 10., 2.; Ammian. 23., 1., 4.

Vicarialis, ad vicarium, vicariam pertinens; *helyettesi.* Kon. Egyh. 303. Beng. Ann. Er. Cœnob. 134. Moln. Patv. 73.

Vicariatus, us, (Du C.) officium, munus vicarii; *helyettességi hivatal.* Tör. Tár. III. 212. Rák. On. 185. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 46.

Vicaricium, V. *Vicariatus.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 24. Sed si hæc oblitus fuero, quæ me pallei *vicariciique* Galliæ partium Germaniæque . . . ditavit.

Vicarius, 3., vicanus; *falusi.* Germ. Dorf . . . Szamosk. II. 170. Interea adventante Turcarum ingenti vi, plurima oppidanæ, *vicariaeque* plebis multitudo Varadino, in finitimis circa tractibus, Turcici belli terrore perculsa correptis, ut potuit, sarcinis et in plaustra iniectis, ut quemque pavor impellebat, diverse abire.

Vicarius apostolicus, (Du C.) vicarius sedis apostolicæ; *apostoli képviselő.* Not. rel. II. 75: ex legatis (missis), qui ad eandam provinciam spectabant, orti sunt *Vicarii apostolici,* quorum munus fuit intendere iuribus Primatialibus et Patriarchalibus Romani Pontificis, ordinare Metropolitas, celebrare Synodos et invigilare integritati fidei orthodoxæ.

Vicarius apostolicus militiarum, vel *castrensis; apostoli tábori helyettes.* Kon. Egyh. 357.

Vicarius diœcesanus, episcopatus vices gerens; *püspökség helytartója.* Georch. H. T. IV. 89.

Vicarius generalis capitularis, capituli primus vices gerens; *káptalanbeli főhelytartó.* Tisztb. Ir.

Vicarius in spiritualibus, in rebus ad res divinas pertinentibus vices gerens; *lelkiekben helyettes.* Törvt. Msz.

Vicarius parochialis, curionis vices gerens; *plébános helyettes.* Törvt. Msz.

Vicatim, (Du C.) alternatim; *felváltva, sorban.* Diarium obsidionis Varadiensis an. 1589. ap. Ludew. tom. VI. Reliq. Mss. p. 333. Semperque pro lasso vulneratoque milite validos recentesque *vicatim* substituendo. Cf. Adelh. de re gramm. in Class. auct. 5., 522., 8.

Viceagaso, qui agasonum magistri vice fungitur; *allovászmester.* Fr. Lib. Rt. I. 111. manibus *viceagasonis* dati sunt.

Vice-agens, agentis vices gerens; *alügynök.* Fej. II. 233. Datum Veronæ per manum Moysi Lateranensis Canonici, *Vice-agentis* Cancellariæ.

Vicearchidiaconus, i, (vox hybrida a Latina vice et Græca ἀρχιδιάκονος composita) — qui vicem gerit archidiaconi, qui uno gradu archidiacono inferior est; *a főesperes helyettese, alesperes.* Cod. Zi. III. p. 125. discretus vir St(ephanus) rector ecclesie de warada predicta et *vicearchidiaconus.* et passim.

Vice-archivarius, tabularii præfecti vices gerens; *allevéltárnok.* Ger. Unter-, Vice-Archivar. Nov. Calend. 147. Officium Archivi Regio Cameralis Director D. D. T. *Vice-Archivarius* D. M. I.

Vicebaiulatus, us, officium baiuli vices gerentis; *alügynöki hivatal.* Ljub. Mon. Sl. IV. 270. an. 1389.

Vicebaiulus, i, baiuli vices gerens; *alügyvivő.* Ljub. Mon. Sl. IV. 269 an. 1389.

Vicebanalis, e, ad bani vices gerentem pertinens; *bánhelyettesi.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 15. Et licet per *Vicebanale* tribunal pro tam temerario ausu convictus.

Vicebanatus, officium vicebani; *bánhelyettesi hivatal.* Georg. Sirm. I. 16. illico scripsit epistolam ad *vicebanatum* suum et arcem Nandor-Albam. *Vicebanus* relationem scripsit domino suo.

Vicebanus, bani vices gerens; *bánhelyettes, albán.* Tör. Tár. 1890. p. 371. Fr. Lib. Rat. II. 147.

Vice-camerarius, Vicecamerarius, camerarii vices gerens; *alkamarás.* Kov. Form. St. 476. ipsam Exponentem ad instantiam præfatorum *Vice-Camerariorum.* Numi Hung. 162. Szék. Okl. III. 64.

Vicecancellariatus, officium vicecancellarii; *alkancellári hivatal.* Oláh. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 330.

Vicecancellarius, cancellarii vices gerens (Du C. notarius); *alkancellár.* Tör. Tár. 1887. p. 558. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 422. Cod. Dip. Pat. VI. 310., 417.

Vice cancerrarius, qui cancellarii officia, vices sustinet. Procancellarius; *alkanczellár.* Száz. II. 1.

Vice-capitaneatus, us, Officium vice capitanei; *alkapitányi hivatal.* Tör. Tár. 1888. p. 537. *Vice-Capitaneatus* Varadiensis.

Vicecapitaneus, (Du C.) vices capitanei gerens; *helyettes kapitány.* Tör. Tár. 1888. p. Verancs. V. 91.

Vice-capitaneus palatinalis, palatini vices gerens; *nádori alkapitány.* Kelem. Inst. Jur. Pr. 283. Inter Magistratus Jazygum et Cumanorum censentur . . . 3-o *Vice-Capitaneus Palatinalis,* qui itidem a Palatino nominatur et prioris impediti vicem in omnibus functionibus obit.

Vicecastellanus, i, castellani vices; gerens; *várnagy helyettese.* Pesty Ször. I. 319. Cod. Zi. III. 163. Fej. X. 3. 140. XI. V. Un. 143.

Vice cehæ magister, Cehæ magistri vices gerens; *alczéhmester.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. IV. art. 9. Pest Vár. Levt. Priv. Ceh. 1694.

Vicecolonellus, i, in locum tribuni substitutus; *alezredes.* Tör. Tár. 1887. p. 230. 1889. p. 638. Arch. Rák. IV. 17. Reg. Mil. p. 34. Beng. Ann. Er. Cœnob. 55.

Vice comes, (Du C.) iudex regius, comitis vices gerens; *alispán.* Ger. Vicegespan. Jogt. Eml. T. I. p. 11: *vice Comites,* qui appellantur iudices regii, auctoritatem habeant exeundi ad villas . . . Kass. Prax. I. 24. Samb. Tyrn.

Vice comes cameræ, comitis cameræ vices gerens; *al-kamarai gróf.* Arch. Ver. Sieb. VI. 1., 163.

Vicecomitas, tis, Vicecomitatus. Georg. Sirm. 1., 61. et *vicecomitates* quilibet nobilium surrexerunt contra cruciferos.

Vicecomitatus, dignitas in locum Comitis substituti (Du C.); *alispánsági hivatal.* Fej. X. 3., 87.

Vice-commendans, belli ducis vices gerens; *alparancsnok.* Arch. Rák. VIII. 382.

Vicecommetaneus, i, qui vicino vicinus est; *szomszéd szomszédja.* Cod. Dip. Kár. 571., 355. item Bartholomeus etc. . . . quos actores *vicecommetaneos* annotate possessionis Feen esse dixissent.

Vice-commissarius, i, qui vicibus Commissarii fungitur; *albiztos.* Art. Diæt. Pos. 100.

Vice-consul, consulis vices gerens (Du C. Vicecomes); *vicekonzul.* Tract. Comm. 5. Ditionumque Ottomannicarum Emporiis, Insulis ac ubicunque ab aliis exteris nationibus Consules et Interpretes instituti sunt, pariter Consules, *Vice-Consules, Agentes, Factores,* Interpretes datis decretis creare et stabilire queat. Nov. Cal. 262. Kass. Prax. I. 4.

Vice-corporalis, decurionis vices gerens; *al-káprál, frajter.* Ger. Gefreiter. Diar. 1802. p. 97. Arch. Rák. VIII. 392.

Vicecurialis comes, Comitatus supremi præfecti vices gerens; *alispán.* Száz. III. 599. Cod. Zi. I. 81.

Vicedapifex, (Du C. *Vicedapifer)* qui vices dapificis supplet; *alasztalnok.* Kat. Hist. VIII. 631. Tunc Joannes filius Alexandri bonæ indolis iuvenis, *vicedapifex* reginæ tunc existens . . . in ipsum Felicianum irruit.

Vicedecurio, (in montanisticis); *alőr.* Ger. Kratzenfüller. Besztb. Levt.

1. **Vice-director,** qui vicibus Directoris fungitur; *aligazgató.* Art. Diæt. Pos. 14.

2. **Vice-director causarum rega-**

lium, causarum regalium directoris vices gerens; *kir. alügyész.* Kass. P. P. I. 239.

Vicedispensator, promicondi vices gerens; *sáfár helyettes.* Fr. Lib. Rt. I. 108. manibus *vicedispensatoris* dati sunt.

1. **Vicedominus,** (Du C.) œconomus idem ac hodie seminarii *vice-rector; papi nevelő intézet, püspök aligazgatója.* Cher. Jus. Eccl. 1., 260. habebant Episcopi 4. *Vice dominum* seu simpliciter dominum ideo sic compellatum, quia vices Episcopi sustinebat. Hic gubernabat domum *Episcopalem,* providebat rei familiari Fej. III. 104.

2. **Vice dominus,** vicecomes; *alispán.* Száz. III. 599. Cod. Dipl. Arp. Cont. XI. 194.

3. **Vice-Dominus,** (Du C.) œconomus rerum episcopalium, qui rebus episcopalibus et hospitalibus supervenientibus providet; *püspöki sáfár.* Piszter Szt. Bernát I. 181.

Vicedux, (Du C.) vices ducis gerens; *vezérhelyettes.* II. Rák. Gy. 160. Fej. I. 476.

Vice-exactor, exactoris vices gerens; *aladószedő.* Nov. Cal. 103. Moln. Patv. 69. Ad hoc Consilium Locumtenentiale refertur Officium quoque Exactoratus, rationibus a Comitatibus, Civitatibus et Districtibus exigendis deditum, in quo sunt: ordinarius et *vice-Exactores, Consultoresque Rationum.*

Vice-fiscalis, patroni, advocati vices gerens; *alügyész.* Kass. Prax. I. 24. *Ordinarii et Vice-Fiscales.*

1. **Vice-generalis,** qui fungitur officio ducis; *helyettes tábornok, tábornokhelyettes.* Száz. IV. 127. Tör. Tár. 1888. p. 133. Arch. Rák. IX. 152. Dec. Bar. 311.

2. **Vice-generalis,** qui vicibus supremi curatoris fungitur; *főgondnok helyettese.* Moln. Rat. Rei Sch. Dedic. Illustrissimo ac Magnifico Dom. Alex. e liberis Baronibus Pronay... equiti aurato, ecclesiarum evangelicarum Augustanam Confessionem in Regno Hungariæ Profitentium *Vice-Generali,* Scholarum vero eiusdem Confessionis Supremo Inspectori.

Vice-gerens, qui alicuius vicibus fungitur; *helyettes.* Ger. Stellvertreter. Art. Jur. Thav. Præf. unanimi Magistri Thavernicorum nostrorum Regalium eiusque *Vice-Gerentis* etc. Arch. Rák. IX. 34. Verancs. V. 350.

Vicegubernator, gubernatoris vices gerens; *alkormányzó.* Szék. Okl. III. 76. partium Transilvanarum *Vicegubernatoris.*

Vice-hadnagy. (hæc vox nomine, titulo, specie vocabuli latini sumitur et occurrit latinis vocibus insertum) decurio; *altiszt.* Arch. Rák. IX. 81.

Viceimperator, (Du C.) imperatoris, belli ducis vices gerens; *alvezér.* Chr. Dubn. p. 201: Ubi et Bassa *viceimperator* ... et aly pociores octo voyvode ... capti sunt.

Viceiteratus, 3., (part. verbi inusitatum et comp. a vice + itero) — vicissim, invicem iteratus; *kölcsönösen ismételt.* Cod. Zi. III. p. 382: ... ladislaum ad premissa *viceiterata* evocandos fore dictarat.

Viceiudex, judicis vices gerens; *albiró.* Cod. Dip. Arp. Cont. V. 103. Verancs. I. 176.

Viceiudex curie regis, judicis curiæ regiæ vices gerens; *alországbiró.* Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 236. Moln. Patv. 72. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. I. 246.

Vice-iudex nobilium, judicis nobilium vices gerens; *alszolgabiró.* Ger. Vice-stuhlrichter. Kass. Prax. I. 24. Comitatus habet suum magistratum, cuius membra sunt... *Ordinarii et Vice-Judices Nobilium.*

Vice iudex regius, vices iudicis regii tenens; *alkirálybiró.* Szék. Okl. IV. 171.

Viceiudicatus, us, ut iudicis vices gerens; *helyettes biróság.* Cod. Dip. Arp. Cont. X. 261. In *Viceiudicatu* eciam Curie nostre sic laudabiliter sic iuste misericordiam temperando iusticia et iusticiam equitate equanimiter adequando se gessit.

Vicelectisternitor, qui vice fungitur lectisternitoris; *alasztalnok.* Chr. Dubn. 167., 159. Coram Nicolao filio Jacobi *vicelectisternitoris* sui.

Vicelocumtenens, vices gubernatoris tenens; *helytartóhelyettes.* Szék. Okl. III. 275. Monm. Comit. Trans. I. 218.

Vicemagister, præceptor subsidiarius, hypodidascalus; *segédtanító.* Száz. IV. f. 313.

Vice magister agazonum regiæ majestatis, V. *Viceagaso; kir. allovászmester.* Prisc. Serv. p. 40: *Vice Magister Agazonum Regiae Majestatis* avenam pro equis Regiis coëmebat. Engel Monum. Ungrica p. 183. Fr. Lib. Rat. II. 7., 53., 174. III. 188.

Vice magister thavernicorum, thesaurariorum vices gerens; *altárnokmester.* Ac. Com. Sopr. p. 11. Art. Jur. Thav. 11.

Vicenarius, i, species monetæ; *huszas.* Ger. Zwanziger. Bel. Comp. Geog. 30. Moneta in Hungaria sequens est in usu: 6. *Vicenarius,* 20 cruciferos valens.

Vicenissimus, 3.; gradus superl. adiectivi vicinus euphoniæ (v. sonoritatis) gratia pro: vicinissimus, perraro usurpatus, a scriptoribus aureæ et argenteæ ætatis nunquam; *tőszomszéd, igen közeli, közvetlen közeli.* Rák. Ön. 222. l. 5.: Angliæ littora *vicenissimi* cernebamus.

Vicennalia, orum, annus recurrens vicesimus; *huszadik évi forduló.* Ger. die Vicennal-Feier. Euch. p. 30: qua secunda impositæ Regio vertici Sacræ Coronæ læti percolimus *vicennalia.* Cf. Lact. de mort. persec. 17. in. et 31 init. Nazar. pan. 2., 2.

Vicennium, viginti anni; *húsz év.* Tör. Tár. 1881. p. 81. usque *vicennium* ratificata (pax conclusa). Cf. Modestin. dig. 50. 8., 8.

Vice-notarius, qui vicibus Notarii fungitur; *aljegyző.* Art. Diæt. Pos. 26. alteruter eorundem Vice-Comitum cum uno Judice Nobilium et *Vice-Notario* in Sedibus Restauratoriis Comitatus ... eligatur.

Viceofficialis, officialis vices gerens; *tiszthelyettes.* Kov. Form. St. 213. Universis et singulis Principibus Ecclesiasticis et Sæcularibus Ducibus, Marchionibus et Prælatis Baronibus Comitibus *Purgravis* Potestatibus Castellanis Nobilibus Officialibus *Viceofficialibus.*

Vicepalatinus, palatini vices gerens; *nádorhelyettes.* Pesty Ször. 247. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 194.

Vice-pater, patris vices gerens; *atyjahelyettes.* Fej. I. 460 et oratores hunc sibi eligere decrevit, Laurentium scilicet Spalatensem Venerabilem Archiepiscopum, *Vice-Patris,* cuique placuit corde gratissimo territorium ... donare.

Vicepincerna, æ, qui pincernarum magistri vice fungitur; *alpohárnok, kulcsárhelyettes.* Fr. Lib. Rt. I. 99., 122. Johanni *vicepinczerne* dati sunt.

Viceplebanus, i, (Du C.) qui sacerdotis vice fungitur, eius loco officium administrat, curionis vicarius; *plébános-helyettes.* Oláh. Ep. Cod. 372. *Viceplebanus* de Myskolcz nihil unquam ad me scripsit.

Vicepræceptor, (Du C.) curatoris vices gerens; *sáfárhelyettes.* Star. XXVIII. 123. an. 1284. *vicepraeceptoris* de Aurania.

Vicepræfectus, i, præfecti vices gerens; *aligazgató, alfelügyelő.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 383. Beng. Ann. Er. Cœnob. 278.

Vicepræses, qui præsidis vices gerit; *elnökhelyettes.* Száz. VII. 33. Szirm.

Vice-prior, adiutor Prioris, qui eiusdem vice fungitur; *alperjel.* Fej. X. I. 130.

Viceprothonotarius, (Du C.) prothonotarii vices gerens; *főjegyző-helyettes.* Kuk. Jura. II. 54.

Vice-provincialis, provincialis vices gerens; *alkormányfőnök.* Arch. Rák. IX. 67. *Vice-Provincialis* Scholarum Piarum. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 141.

Viceprovisor, administratoris vices gerens; *altiszttartó.* Georg. Sirm. I. 274. et *viceprovisor* erat unus Sclavus Simon Litteratus de Attyva. Fr. Lib. Rat. I. 174.

Vice-rationum magister, rationarii vices gerens; *alszámvevő.* Ger. Unter-Rechnungs-Meister. Nov. Calend. 144.

Vicereciproca, mutuo, vicissim; *kölcsönösen.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 467. Unde rogamus adhuc vestram eandem dominationem *vicereciproca,* quatenus dictam Bombardam quam cicius, ut post (tors.: potest), nobis mittere velitis.

Vice-registrator, eius, qui est ab actis vices gerens; *alirattáros.* Moln. Patv. 65. Non. Cal. 101.

Vice-regius, 3., in locum regis; *királyhelyettesi.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. I. p. 219. Successu temporis *Officium Banatus* in Locumtenentiam seu *Vice-Regiam* atque *Pro-Regiam* dignitatem elevatum fuisse.

Viceretractare, denuo retractare; *ujonnan tárgyalni.* Tör. Tár. 1887. p. 592.

Vice-rex, (Du C.) qui regis vice fungitur, Palatinus; *királyhelyettes, nádorispán.* Rák. Ön. 66. l. 24—26. (24.): (aula)... Palatinum seu *Vice-Regem* regni, Principem Eszterházi multis titulis devinctum in suam pertraxerat sententiam.

Vicesgerentes, qui comitum, baronum aliorumque nobilium vices explent, vicarii; *személyviselő, helytartó.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 904., 109. Karolus dei gracia Rex Hungariæ etc. fidelibus suis universis Baronibus ... comitibus parochialibus, Castellanis et eorum *vicesgerentibus*... salutem et graciam. Art. Diæt. Pos. 13. Cod. Zi. III. 283., 647. Georch. H. T. III. 271. Fej. VIII. 3., 408.

Vicesima, æ, media decima; *huszad.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 598. denegassent dare decimas ... frugum scilicet, vini, millii, apum et minuta earumden, kytas videlicet, gallinas et decimam de custudia porcorum, que vulgo polyche dicuntur, ac decimam tributi fori nec non *mediam decimam precessorie,* que *vicesima* dicitur, prout alias dare et solvere consueverant.

Vicesimarius, i, V. *Vicenarius.* Kass. Jur. Civ. II. 136. itaque occasione redemptionis eiusdem Curiæ similis argentea pecunia quemlibet florenorum in 3 *vicesimariis* computando, veniet restituenda et deponenda.

Vice-tavernicus, tavernici vices gerens; *altárnok.* Kövy El. 697. *Vice-tavernicus* æque sub nomine Tavernici verum nomen suum subscribit.

Vicetesaurarius, i, thesaurarii vices gerens; *alkincstárőr.* Száz. XV. 413. Fr. Lib. Rat. 17. Numi Hung. 160.

Vicetributarius, i, exactoris tributorum vices gerens; *aladószedő.* Fej. P. XI. V. Un. 130., 144. Tributariis et *Vice-tributariis.*

Viceversa, vicissim, mutuo; *viszont.* Fej. VII. 173.

Viceversarius, 3., mutuus; *kölcsönös. viszonti.* Cod. Dip. Brüss. IV. 157. hæc cum literarum ad invicem scriptarum et interceptarum testimonijs, partim in locis publicis et authenticis *viceversaria* protestatione luce meridiana clariora sunt.

Vice-vicarius, (Du C.) qui vicarii vices agit; *alhelyettes.* Kov. Form. St. 53. sic quemadmodum dijocesiani Episcopi et eorum Vicarii in spiritualibus generales ac Archidiaconi et *Vice-Vicarii* judicare, discernere, deliberare fineque debito terminare poterit.

Vicevoyvoda, æ, vox hybrida a Latina: vice et Illyrico: voyvoda, — qui locum voyvodæ obtinet, vicarius voyvodæ; *a vajda helyettese, helyettes vajda.* Cod. Zi. III. p. 48. . . . ad presenciam dominici *vice-voyvode* nostri . . .

Vice-waywoda, V. *Vicevoyvoda.* Arch. Rák. IX. 81. Una cohors consistere posset in 1. Waÿwoda 20 flor. Rhen. 2. *Vice-Waywoda* 14. flor 3. Vexillifero 10 flor.

Viciatura, æ, læsio, violatio; *sértés.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 259. an. 1531.

Vicinacio, vicinia; *szomszédság.* Cod. Zi. T. I. 70.

Vicinaliter, prope, in propinquo, in vicinia; *szomszédosan, közel.* It. vicinalemènte. Fej. T. XI. V. Un 178. vineæ *vicinaliter* adiacerent. Cod. Zi. III. 330. Knauz. M. E. Str. II. 201., 223.

Vicinanter, in modum vicinitatis; *szomszédképen.* Cod. Zi. T. I. 295.

Vicinantia, æ, (Du C.) vicinia; *szomszédság.* Ljub. Mon. Sl. XII. 18. an. 1412; ob *vicinantiam* inimicam.

Vicinari, (Du C.) idem quod *conterminari; határosnak lenni.* Haz. Okl. 48. an. 1265: *vicinatur* terre. S. de Kz. Chr. I. 1. 5. circa mare aquilonis, quod eidem *vicinatur.* Chr. Dubn. 8. Cf. Cæl. Aur. Acut. 2. 13., 90.; Mart. Cap. 6., 608. Cæl. Aur. Chron. 2., 14., 71.

Vicinatio, vicinia, vicinitas; *szomszédság.* Cod. Dip. Hung. Pat. t. VII. 92. Cod. Zi. II. 70.

Vicinatus, us, *vicinitas, vicinia; szomszédság.* Cod. Dipl. And. V. IV. p. 207: particulam a parte septemtrionali scilicet a *vicinatu* Solmus. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 91.

Vicinitates, communitates minores; *kisebb községek.* Ger. Nachbarschaften. Arch. Ver. Sieb. VIII. 1. p. 118.

Vicissitas, vices; *kölcsönösség.* Tör. Tár. 1887. p. 747. amicæ *vicissitatis* reciprocationibus. Cf. Att. ap. Non. 185, 18.

Vicissitudinarie, invicem, reciproca ratione, mutuo; *viszont, kölcsönösen.* Eszt. Okm. p. 118. (Capitulum Eccl. Strigon. an. 1290): tenemur mutuo et *vicissitudinarie.* Fej. V. III. 447. — Magy. Tört. Eml. XXX. 184. an. 1547.

Vicissitudinarius, 3., (Du C.) ultro citroque datus, habitus, reciprocus; *kölcsönös.* An. Sc. I. 43. an. 1533: habita mutua et *vicissitudinaria* collocutione. Cod. Dip. And. IV. 347: recompensa *vicissitudinaria.* Kub. D. Hont. I. 71. an. 1322. Hungariæ approbatissima consuetudine, que causas, per utrasque partes, produccione testimoniorum *vicissitudinariorum* comprobatas, duello solet terminare.

Vicissitudo, remuneratio; *viszonzás.* Ger. Erwiederung. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 54. volentes eisdem propter hoc *gracia* (recte grata) *vicissitudine respondere* . . . p. 23. Volentes itaque propter hoc eidem Magistro Petro *grata vicissitudine* respondere.

Viclefitæ, *Wicleffitae.* V. Not. rel. II. 104.

Victimam alicuius bibere, salutem alicui propinare: *egészségére inni, áldomás.* Georg. Sirm. 1., 351. et biberant *victimam* pueri.

Victimare, immolare (Du C.); *feláldozni.* Batty. Leg. III. 215. an. 1369: matrem ecclesiæ, in qua Christus quotidie *victimatur.* Cf. Appul. Met. 7. p. 192; ib. 197; Vulg. Sirac. 34. 24.

Victitatio, victus acquisitio; *élelemszerzés, kereset.* Pel. Serm. Circa tertium de licita hominis *victitatione,* hoc est victus pro sui necessitate vite adquisitione Aest. 20. f.

Victorialiter, vincendo; *győzedelmesen.* Haz. Okl. 67. an. 1273: quibusdem *victorialiter* captis.

Victoriose, (Du C.) victor, victrici manu; *győzedelmesen.* It. vittoriosamente. Fej. X. 2. 438. qui dat regibus feliciter regnare et *victoriose* triumphare.

Victoriositas, natura victrix, triumphans; *győztes állapot, tulajdonság.* Pel. De s. Lucia s. c. 2. Secundum mysterium notabimus in sermone *victoriositatis.*

Victrificus, Vitrificus, i, vitrarius; *üveges.* It. vetrajo, che vetrifica. Ger. Glaser. Cod. Dip. Brüss. II. 50. Pro salario *victrifici* D. 16. p. 51. *vitrifico* pro eius provisione.

Victuaria, orum pro: *victualia; élelmi szer.* Ljub. Mon. Sl. XI. 280. an. 1347: de avere communis . . . in pane, vino . . . et aliis *victuariis.*

Videns, propheta (Du C. testis oculatus); *látnok, jós.* Batty. Ger. 31. *Videntes* prophetæ dicuntur.

Videre, ut subt. = sententia, *ex videre* = ex sententia; *vélemény szerint.* Ljub. Mon. Sl. XVII. 17. an. 1420. nobis proponitur *ex videre* . . . regis . . . quod demus.

Videre meo, meā sententiā; *véleményem, nézetem szerint.* Arch. Ver. Sieb. XXV. 179. an. 1782. *Meo* . . . tenui *videre;* (szerény véleményem szerint).

Vidimare, *visum testari,* (Du C. Apographum ad exemplar exigere); *láttamozni.* Ger. vidimiren. Kelem. Inst. Jur. Pr. III. 165. Copia quoque *vidimata* est vel simplex, Illa, si persona quæpiam publica, sed ad solennes authenticas litteras expediendas necessaria auctoritate carens v. g. Vice-Comes, Judlium, Notarius, Juratus Tabulæ Regiæ etc. cum Originali per se collatam et conformem repertam sua subscriptione adtestetur. Jus Fland. p. 30.

Vidimata copia, testimonio subsignato fide firmatum exemplum; *oklevélnek igazlott mása.* Georch. H. T. IV. 118.

Vidimatio, (Du C.) recognitio scripturæ; *láttamozás.* Arch. Rák. VIII. 181. Kass. P. P. I. 333.

Vidualitium, pars rata viduæ; *özvegÿi illeték.* Benz. J. H. 77: Dotalitium . . . seu *vidualitium* 25009 ducatorum Hungar.

Vidualitium feudale, *hűbéri özvegyi illeték.* Vuch. Jur. Feud. 204. *Vidualitium feudale* in genere est, quidquid uxori defuncti vasalli in casum viduitatis ad vitæ subsidia ex feudo præstandum est. Constituitur uxori in casum, si vidua fiat; sua natura vero adstrictum non est ad statum viduitatis, quamquam id fieri possit vi specialis conventionis vel alterius dispositionis.

Viduatus, 3., orbatus; *özvegy, magányos.* It. vedovato. Cher. Jus. Eccl. II. 95. Electio Canonica in illis Ecclesiis obtinet, quarum rectores cum ipsis matrimonium spirituale contraxisse censentur, atque ideo Ecclesiæ hæ *viduatae* dici solent.

Viea, via, ut *metea* pro: meta: *út.* Cod. Dip. Kár. I. 288., 187. a parte orientis cuiusdam *viee* magne duas metas erexissent.

Viennenses denarii, *bécsi denár.* V. *Denarius Vinensis.* Numi Hung. 154. *Viennensium denariorum,* quo nomine in Austria et huic vicinis provinciis cusos numos intelligo — frequentissimus apud nos secunda regum periodo usus erat. Carolus I. in suo anni 1342 Decreto Viennenses latos quatuor pro denariis novis hungaricis tribus cambiandos, parvos autem, (quorum 14 = 1 grosso Albæ regiæ currebant) ac mediocres exstirpandos præcepit. Ludovicus eos rursus admisit, quorum lati sex = 1 grosso et marca = 10 rarius 5 et 6 pensis erat. In Anni 1436. documento libram nigrorum denariorum Viennensium a 6 pensis duntaxat seu 240 denariis calculatam reperi; libræ horum denariorum Talenta dicebantur.

Viges, etis, (Du C.) *veges,* vas vinarium dolium. V. s. *Chastratus: hordó.*

Vigesima, V. *Vicesima; huszad (adó).* Numi Hung. 157. Aliæ partiales vel certis temporibus vel extraordinarie duntaxat per regnicolas dependi solitæ præstationes fuere: *Vigesima,* talem Sigismundus rex A. 1434 pro bello *Hussitico* de decimis ab Ecclesiasticis exegit (Wagner Dipl. Saros. p. 3). Ferdinandus I. A. 1534 *vigesimas* Brassovienses, Cibinienses, et Bistricienses Marco Pempflinger inscripsit.

Vigesimalitas, vigesima pars; *huszadrész.* Csaplov. Nucleus p. 65: Debitor sufficientem fundum ad manus judiciarias resignans, si hunc creditor non acceptet, amplius nihil solvere tenetur, verum adhuc judex *vigesimalitatem* detrahit. Kelem. Inst. Jur. Pr. 587.

Vigesimarius, V. *Vicenarius.* Faber. Jur. Met. 126. ut si exsolvenda reluitionalis rata ⊙ non efficeret Ducattum, tum in *vigesimariis* exsolutio fiat.

Vigilantia concertativa, *ellenőrzés.* It. controllo. Gall. controlle. Instr. Jos. II, p. 25. §. 67: Ut ex *concertativa* duorum de se eadem *vigilantia* (Kontrolle) certo con-

stare possit, an nimirum expeditiones decretæ expedituræ rite omnes tradantur . . .

1. **Vigilator**, vigil, qui in schola vigilat et ordinem observat (Du C. al. s.); *éjjeli felvigyázó az iskolában.* Jókai Debr. lun. 13.

2. **Vigilator**, vigil. (Du C. explorator); *őr.* Fjp. Szám. p. 558. an. 1442. Star. VII. 24. an. 1359. et 1360. per consortem *vigilatoris.*

Vigiles officinæ liquefactoriæ, *kohó őrök.* Juriev. Jur. Met. 48. Denique huc accedunt etiam *vigiles officinae liquefactoriae* (Hütten-Wächter und Kohlen-Messer), qui Operariis et eorum laboribus in officina Ustrinoliquefactoria invigilant atque carbones . . . operariis subministrant.

Vigilia, (Du C.) dies profestus; *ünnepest, ünnep előestéje.* It. vigilia. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 245. Datum *in vigilia* Sancti Laurencij anno Domini MCC. octuagesimo secundo.

Vigiliales, merces vigilum; *virrasztópénz, díj.* Fjp. Szám. p. 310. an. 1432: *vigiliales* de pulsu et exequiis pro mortuo in balneo.

Vigiliarum magister, V. s. *Campi mareschallus; őrmester.* Germ. Wachtmeister.

Viglefistæ, Vikliphistæ, V. *Wicleffitae.* Kov. Jur. Tav. 231. idemque filius *Vikliphistis* scismaticis et paganis cum eisdem hæreditatibus . . . adhærere voluerit . . . et idem filius adhæserit hæreticis, quales sunt *Viglefistae.*

Vignealis, ad vineam pertinens. V. s. *Livellus* 1.; *szőlő . . .*

Vigor, (Du C.) auctoritas; *érvényesség.* It. validità. Ger. Gültigkeit. Ludewig Reliq. Mss. tom. 10. pag. 488. Charta Caroli regis an. 1338: Salvis et suis iuribus et *vigoribus,* quoad omnes et singulos articulos.

Vigorose, fortiter; *vitézül.* Fej. X. 2. 420. castro Oryco nuncupato in dextera Dei *vigorose* expugnato et obtento . . .

1. **Vigorositas,** vigor, auctoritas; *érvényesség.* Cod. Dip. And. II. 244., 266. Cod. Zi. III. 124., 523. Tört. Tár. VI. 33.

2. **Vigorositas,** vigor, alacritas; *életerő.* It. vigore. Ger. Lebenskraft. Pel. Pom. L. III. P. III. Art. II. c. 2: Jesus acerbissimam passionem sustinuit in carne tenerrima . . . Tum propter sensūs *vigorositatem,* quia in manibus et pedibus viget precipue sensus.

Vigorosus, 3., vigore plenus; tantum ap. Calepinum legitur. Ap. Du C. solum «vigorose» occurrit; *érvényes, hatásos.* Cod. Dip. Hung. And. Vol. V. 58., 2. responderat ab adverso, quod prenotatus magister Denk in facto dictarum possessionum instrumenta haberet *vigorosa.* Rák. Ön. 175. *vigorosa* defensio.

Vigrus, 3., (Du C. vigra sine interpretatione) cessans, vacans; *ugar.* Ljub. Mon. Sl. XII. 235. an. 1417: territorium . . . quod presentialiter est *vigrum* et incultum.

Vilenus, 3., fors. idem ac *vilis; alsó rendű, paraszt.* It. vile. Gall. vilaine. Ger. gemein. Jogt. Eml. T. II. 1. p. 283: qui tamen accolæ nobiles fuerint, domosque liberas habuerint, *vileno* ordine eximuntur, altero tamen ad portandum onus judicatus adstringuntur.

Vililator, opifex sine auctoritate; extra tribum opus faciens; *kontár, himpellér.* Pfuscher. Száz. XI. 803. A zakmani *(vililator)* munkáért szintén 4 frt birság jár . . . *vililatorem . . .*

Vilipendium, (Du C.) contemtus; *kevésre becsülés.* It. vilipêndio, vilipensione. Cod. Ep. Pet. Páz. I. 68. ne in despectum Ecclesiæ Catholicæ, Parochorum Catholicorum *Vilipendium* et derogamen . . . imposterum committantur. Tör. Tár. IX. 58.

Vilitas, tatis (Fin. olcsóság); hoc loco intemperies (Du C. ignavia); *rossz időjárás.* Kub. D. Hont. I. p. 162. an. 1362: propter temporis *vilitatem* et inundacionem aquarum . . . mensurare non potuissent.

Villa, æ, (Du C. 1.) urbs. Gall. ville; *város.* Száz. VIII. 549. Bistricia *villa* An. 1255.

Villa ioccullariorum, possessio tubicinum; *igriczek községe.* Haz. Okl. 11. an. 1244.

Villa porcariorum, *kir. csordapásztorok községe.* Haz. Okl. 11. an. 1244.

Villæ conditionales, ecclesiis donata prædia; *adománytelek.* Ger. Pfründe. Thurócz. 143. Insuper omnis illorum possessio ecclesiis cathedralibus est divisa et sic omnes *villae conditionales* de Hungaria donationes Regum nominantur

Villagium, (Du C.) villa; *majorság.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 270. an. 1528. duo *villagia* dono dedit.

Villaneus, villanus. Cod. Zichy I. 202.

1. **Villanus,** (Du C.); *jobbágy, falusi ember.* Prisc. Serv. p. 24; *Villani* erant servi, qui villæ seu glebæ adscripti fuere et cum villis atque prædiis vendebantur. S. Ladisl. lib. I. c. 11., 19. libr. II. c. 4. 5. Bel. appar. p. 194. Pfahl. Jus. Georg. 5.

2. **Villanus,** i, civitatis incola; *városbeli.* Cod. Dip. Arp. V. 21.

Villanus udvornicorum, colonus aulicorum; *udvartelkesek jobbágya.* Rit. exp. ver. B. C: omnes *villanos udvornicorum . . .* pro quibus portaturus erat ferrum Thepsa . . . impecierunt de occisione.

Villare, Vilare, (Du C.) *villula; kis birtok.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 20—21. et inter Allerico *villare* et tusza mansos IX. et in Bobonis*villare* ecclesiam, qui est vicus publicus in honore Sancti Petri cum mansis V. Infra petriam vero: Granicas, Menbriacum, Offiniacam-*villam,* Visinic*urtem,* Lidine*villam,* Maurinic*urtem,* Rudolfi*vilare* etc.

Villaticus, 3., (Du C.) rusticus; *falusi, mezei.* It. villatico. Bel. Geogr. Comp. p. 478. Szent Péter oppidum cultui *villatico* adæque deditum. Wallaszky 327. femina *villatica,* de animalibus *villaticis* in Hungaria. Szentiv. Curios. Misc. Dec. III. P. IV. 58. canis *villaticus.* Cf. Varro, Plin. Col. et Appul.

Villatim, per villas; *faluról falura.* F. Forg. Comm. XIII. 257. Nam disciplina militari pridem dissoluta, miles *villatim* vagari, rapere, prædari, dicto inobediens esse.

Villatus, 3., villosus; *bojtos.* Bod. Hist. Eccl. I. 41. Georgius scribit se vidisse hoc volumen in Salliis serico *villato* et aureis umbilicis ornatum.

Villenagium privilegiatum, (Du C.) tenementum villani, quod ei concessum est ad excolendum sub onere præstationis. Uj Magy. Muz. III. 183. A birtokjog azután négyféle volt: 1. Fief de haubert . . . 2. Liberum soccagium . . . 3. Purum villenagium . . . 4. *Villenagium privilegiatum* vagy *villenagium soccagium* = parasztok telke, melyért bizonyos meghatározott szolgálattal tartoztak.

Villenagium soccagium, V. *Villenagium privilegiatum.*

Villicacio, (Du C. Villicatio) munus, officium villici. V. *Scultetia; polgármesteri hivatal, bírói hivatal.* End. p. 445. Belæ IV. Libertas an. 1238: 4) si (villicus) in aliquo minus idoneus repertus fuerit, regis auctoritate a *villicacione* repellatur.

1. **Villicatio,** rei familiaris administratio; *sáfárkodás.* Serm. Cat. 413. Evangelicus ille villicus, dum audivit, quod Dominus *villicationem* ab ipso auferat, sollicitabatur, quid faciam. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 150. Kaprin. Eloq. II. 754. Cf. Col. 11., 1., 13. et 27. Petr. 69., 3. Hier. Ep. 121. c. 6. p. 867.

2. **Villicatio,** V. *Villicacio.* Kuk. Jura I. 70.

Villicatus, us, (Du C.) V. *Villicacio.* Kuk. Jur. I. 113. Item quilibet eorum possit iurare pro media marca et iuramentum eorum talium quorumlibet, qui *villicatum* in medio eorundem non tenuerunt, extendat se ad mediam marcam. Schwart. Scult. 14.

1. **Villicus,** i, (Du C.) maior villæ; *községi elöljáró, város gazda.* An. Sc. I. 48. an. 1269: *Villici* dicebantur Villarum Provisores aut potius Prætores, Judices, qui hominibus in villis commorantibus præerant. Cod. Dip. Arp. Cont. VII. 113. Schwart. Scult. 14.

2. **Villicus,** Dynasta Saxonum, quod vide; *városgazda, folnagy.* Ger. Stadthann, Schultheiss. Nagy Jus. Trans. Sax. 179. Kronst. I. 85. Száz. XV. 626.

Vinaceum, lora (Du c. al. s.); *törkölybor, lőre.* Ger. Tresterwein, Lauer. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 187. si vero uvis exprimendis vel iam expressis aqua superfundatur, in Hungaria *vinaceum* vocatur.

Vinacia, orum, pro: *vinacea,* orum; *törköly.* It. vinaccia. Ger. Weintrester. Pfahl. Jus. Georg. 117. facultatem exurendi crematum ex propriis racemis (fecibus, brisis, *vinaciis)* vel aliis fructibus in propriis ollis.

Vinacium, V. *Vinaceum.* Thök. Diar. II. 126. *Lőre* három hordóval, vas *vinacii* nro 3.

Vinarium, cella vinaria (Du C. poculum); *borpincze.* Kronst. I. 746. II. 483.

Vincibiliter, ita, ut vinci possit; *legyőzhetően.* Vern. Phil. Mor. 173. estque vel invincibiliter erronea vel *vincibiliter* talis, culpabilis proinde vel inculpabilis.

Vincitrix, victrix; *győzedelmeskedő.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. IX. 412. framea *vincitrix.*

Vincola, cultor vineæ; *szőlőmívelő, bortermelő.* Art. Diæt. Pos. 106. prævia etiam Vinearum Montanisticarum ac *Vincolarum* ad vineas degentium conscriptione.

Vinctus tractorius, circulus ferreus; *vas abroncs.* Ger. eiserner Reif. Iter Oec. 300.

Vincularis, obligans; *kötelező.* It. obligato. Kass. Jur. Civ. II. 119. Contractus *Vincularis.* Malentes potius bonum pacis et amicam unionem inter nos ad invicem fovere . . . ad talem condescendimus inviolabiliter ab utrinque observandam amicam quidem, *vincularem* attamen compositionem.

Vincularis pœna, pretium, pecunia

data ad rem restituendam; *bánatpénz.* Tör. Tár. 1889. p. 581. evictio és 500 márka bánatpénz vagy *vincularis poena* mellett eladták.

Vinculatio, vinculum, catena (Du C.); *bilincsekbeverés.* Pel. De s. Petro ad vincula s. II. c. 1: Primum mysterium est de peccatorum *vinculatione.*

Vinculatus, 3., V. *Obligatus*; *kötött.* Thök. Diar. II. 238. Cassatio *vinculati* contractus inter familiam Illyésházianam et Thökölyanam per Petrum Alvinczy prothonotarium facta.

1. **Vinculum,** arrha, arrhabo; *bánatbér, kötött büntetés* Georch. H. T. III. 33. Tiszt. Ir. Jókai Régi jó Tbl. I. 90. Fej. VII. 259., 336.

2. **Vinculum,** ligatura; *pénzláb, pénzmérték.* Batty. Leg. T. II. 498. an. 1293: in *vinculo* et in Warasio currentis cum pondere terrestri.

Vindemiatio, (Du C.) vindemia; *szüret.* Thök. Lev. 205. Szamosk. II. 294. ob *vindemiationis* ferias . . .

Vindemium, collectio uvarum, vindemia; *szüret.* Cod. Dip. Pat. Hung. V. 138., 186. circa *vindemium* proxime transactum.

Vindicare iniuriam super aliquem, vindicare iniuriam alicuius; *valakinek igazságtalanságát megboszúlni.* M. Flor. Fontes II. 149. ut *super Abam regem iniuriam vindicaret.*

Vindicatio, redemptio (Du C.); *kiváltás.* Batty. Leg. T. II. 106. (Decr. St. Ladisl.) habeant partem in quarta parte *vindicationis.*

Vindicativus, 3., vindictam continens; *megtorló, megboszuló.* Nad. Florus Hung. Præf. 4. non computat effusi sanguinis precium et bellum summum actum esse justiciæ *vindicativae.* Cod. Dip. And. II. 431., 503.

Vindicose refocillare, ulcisci; *megtorolni.* Georg. Sirm. I. 225. Vere vere, quod mihi consciencia mordet mihi, quod iste monachus albus demum non *refocillaret vindicose* mortem fratris sui iuxta claustrum Ladon.

Vinea intrafundualis, *kerti szőlő.* Pfahl. Jus. Georg. 56. Horreum tamen et Stabulum prout vinea hortensis, quæ *intrafundualis* etiam nominatur, sæpe non sunt domui immediate contigua.

Vinealis, ad vineam pertinens; *szőlőhegyi.* Faber. Jur. Met. 4. Jus Montanum rectius, ut a Jure Montano *vineali,* cum quo illud ignorantia nonnunquam et malevolentia confudit, discernatur Montanisticum, Minerale, Metallurgicum, Synonyma sunt. Tkal. Mon. Ep. II. 23. Cf. Col. 3., 12. init.

Vineare, (Du C.) vineam colere, campum vineis conserere; *szőlőt mivelni.* Han. Mon. Jur. P. I. 151: plantare . . . et *vineare.*

Vineator, (Du C.) vinitor, qui vineam custodit; *szőlőcsősz.* Ger. Weinbergshüter. Kronst. I. 102.

Vineatus, 3., (Du C.) vineis consitus. V. s. *Pognaium; szőlővel beültetett.* Star. XVIII. 10. an. 1454. vineam ipsius Martini . . . inter vineam *vineatam* et terram sodam.

Vineta, æ, (Du C.) vinea; *szőllő.* Batty. Leg. III. 121. an. 1309: quarta pars . . . *vinetae* spectat ad fabricam . . . ecclesiæ.

Vinicator, vinitor; *vinczellér.* Ger. Winzer. Urk. Sieb. I. 123. an. 1273. episcopus . . . habebat mansionum *vinicatores* quinque.

Vinicola, æ, parva vinea; (Du C. vinigolium); *kis szőlő.* Vjestnik I. 192. an. 1289. unam *vinicolam* maceriis circumdatam.

Vinidator, qui vinum dat; vinidatores= condicionarii, qui pro agratico dominis suis vinum dant; *vinczellér, szőllős nép.* Cod. Dip. Hung. Pat. V. 50., 63. Quandam terram inter possessiones ipsius ecclesie Wespremiensis hereditarias constitutam condicionariorum nostrorum, *vinidatorum* videlicet nostrorum dedimus, donavimus, contulimus. Fej. VIII. 2. 669. super collatione duarum villarum *vinidatorum* reginalium.

Vinifer, i, parochus, præbitor vini; *borszállító.* Száz. VI. 303. ad manus Blasii *Viniferi* Suæ Mattis.

Vinipotus, i, potator; vini capacissimus; *borivó.* Bene Pol. 92. *vinipotis* gratus.

Viniquæstor, mercator vinarius, œnopola; *borkereskedő.* Pest. Vár. Levt.

Vinitoria, vinea. Forsitan dictum habemus ellipticum vinitoria sc. terra (Georg. et Forc. *vinitorius*); *szőllő.* Cod. Dip. And. I. 37., 39. resumendo super se . . . condicionem *vinitoriae* et solucionis vini.

Vinolenturus, fors. pro: *vinolentus; boros, mámoros.* Arch. Rák. VIII. 232. sed pro tumultu aliquo *vinolenturo* considerari debet.

Vinotoc, vox Slav. pocillator, a cyatho; *pohárnok.* Ger. Mundschenk. Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062.

Vinum absinthiacum, absynthium, V. *Absintium; ürmös.* Ger. Wermuthwein. Arch. Rák. VIII. 357. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. 196.

Vinum adustum, Crematum; *pálinka.* Jogt. Eml. T. I. p. 332. Schwart. Scult. p. 36.

Vinum adustum v. destillatum, *égett bor.* Ger. destillirter Wein. Kecsk. P. Ötv. 143.

Vinum ænulatum, vinum ænulā conditum; *timsós bor.* Ger. Alaunwurzel-Wein. Arch. Rák. VIII. 357.

Vinum Campaniæ, vinum Campanicum, *pezsgő bor.* Ger. Champagner. S. Benkő Top. Misk. 60., 61. *Vini Campaniae* (le Champagne) parandi ratio. Bene Med. I. 104.

Vinum distillatum, spiritus vini; *borszesz.* Monm. Comit. Trans. V. 199. Ab una urna vini *distillati* f. —20.

Vinum evaporatum, acescens, vinum fugiens; *eczetes bor.* Wagn.

Vinum falsificatum, vinum adulteratum, medicatum; *hamisított bor.* Bene Pol. 118.

Vinum Gallicum, vinum Campanum, Campano Gallicum; *pezsgő bor.* Száz. XX. 799.

Vinum glaciatum v. refrigeratum; *hüsített bor.* An. Sc. IV. 38: *vino glaciato,* quo . . . utebatur, interiora corrupit.

Vinum hippocraticum, *Hippokratesi bor.* Ger. Hippokratischer Wein. S. Benkő. Top. Misk. 61. *Vinum Hippocraticum.* Cardamomi, carpobalsami partes æquales, unciam semis: semina coriandri præparata, nucis moschatæ, zingiberis præp. uncias duas: contusa indantur.

Vinum iudicarium, *birói bor.* Schwart. Scult. 39. Accedit huc, in urbibus Hungariæ, quæ iure Teutonico regebantur, ius idem illud, Judicibus seu Scultetis urbanis quoque, olim pro stipendio fuisse, hedera prætorio appensa; unde mutato quamvis stipendio, vinum, quod exhilarandis civium animis, electo novo Sculteto, in cella prætorio subiecta ibidem funditur, memoriam veteris consuetudinis conservans, adhucdum *iudiciarium* (Richterswein) nuncupant.

Vinum iuniperium, vinum cremalum e iunipero coctum; *borókapálinka, borovicska.* Germ. Wachholderbranntwein. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Vinum lymphatum, (Du C.) vinum aqua mixtum; *vizzel vegyitett bor.* Wagn.

Vinum malicum, vinum melinum; *almabor.* Ger. Aepfelwein. Poor J. Zsebsz. 7.

Vinum Malvaticum, vinum Malvasense, Arvisium; *malváziai bor.* Ger. Malvasier. Szentiv. Cur. Misc. II. 272. Somnum vero placidum conciliant viola, lactuca, syrupus e rosis siccis, Crocus Melissa, panis *Malvatico vino* tinctus.

Vinum missale, v. quo in missæ sacrificio utuntur; *misebor.* Lzb. Cod. Med. T. III. 85.

Vinum pomatum, succus melinus; *almaviz.* Ger. Apfelsaft. Pár. Páp.

Vinum præbendæ, vinum, quod alicui competit; *borilleték.* Száz. VII. 669.

Vinum rore marino confectum, *rozmarin bor.* Arch. Rák. VIII. 357.

Vinum sublimatum, V. *Vinum distillatum.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 196.

Vinum theologorum, vinum aurei coloris, fulgidum, bulliens; *vallást magyarázó papok bora,* (aranysárga, fényes, pezsgő bor). Máty. 277.

Vinum ustulatum, aquavita, aqua vitalis; *mézes pálinka.* Ger. Lebenswasser. Jogt. Eml. III. p. 590: *Vinum ustulatum,* mellitum polonicum, quoniam est suspectum, exterminetur, quod vulgo *aquavita* vocatur. Similiter *balinca* ex hordeo et siligine cocta.

1. **Violentare,** vim inferre, violentia afficere (Du C. al. s.); *megsérteni, erőszakot elkövetni.* Epist. Proc. P. III. p. 579: militem Imperator educere non poterit e medio Nationis *violentatae.*

2. **Violentare,** (Du C. vi cogere); *erőszakkal eltériteni.* Tkal. Mon. Civ. Zag. I. 342. an. 1392: si cursus . . . fluvii de vero meatu *violentaretur*... ipsum cursum fluvii *violentatum* claudendi . . . habebimus . . . facultatem.

Violentata, (sc. præsumptio), cum causa intime cohærens, sufficiens suspicio; *a körnvülállásokkal szorosan öszve-kapcsolt megnyugtató (violentata) gyanu.* Georch. H. T. IV. 115.

Violentiale, (sc. Institutum) causa de violentia; *panaszló ügyelet.* Georch. H. T. IV. 237.

Violentialis, ad violentiam pertinens; *hatalmaskodásbeli, erőszakos.* Kass. Jur. Civ. 175. Partemque I. præter refusionem damni et expensarum in pœnis *Violentialibus* ad exigentiam actionalium Legum convinci petit.

Violentiarius, i, is, qui vi agit, vi grassatur, vim affert alicui; *erőszakos.* Fej. I. XI.

V. Un. 378. Iudex Curiæ Regiæ *violentiarios* altera etiam vice evocari iubet.

Violitius, 3., violæ similis (colore); *violaszínü.* Hist. a Cuth. 382. desuper incedebat indutus capa cum capuceo largo et lato coloris *violitii* vel floris Persici modo Prælatorum.

Viperula, æ, dimin. ad viperam; *kis vipera, áspis.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VIII. 277.

Vippa, æ, (Du C. vipa); *boros kenyér, (boros leves).* Gall. soupe au vin. Weinsuppe. Schläg. 1877.

Vir bonus, vir fidedignus; *hiteles ember.* Cod. Dip. Pat. T. I. p. 379: floreni . . . assignentur ad manus alicuius *viri boni,* qui servet puelle . . .

Virculus, pro: *Circulus* v. *Vinculum; abroncs.* Prot. inq. 291. XLIII. tunc feci poni corpus... virginis M. in quadam arca de ligno... et ligavi eam *virculis* (circulis) ferreis.

Viretulum, virectum parvum; *zöld kis mező.* Arch. Rák. VIII. 338. Unum *Viretulum* cum B. V. Lauretana in Tafotta cœrulea depictum.

Virga, æ, (Du C. 6.) mensura longitudinis; decempeda; *mérőpózna.* An. Sc. I. 444. an. 1295: Laneus autem tenet duodecim *virgas* et quælibet *virgarum* habebit sedecim ulnas et unam palmam. Schwart. Scult. 34. Sup. An. Sc. I. 181. an. 1440. de uno laneo cmethonali solvitur decima manipularis et per quot cirugas (lege: *virgas)* conopatim.

Virga bona, *virga fascinata; bűvös vessző.* Szász. XI. 802. quilibet famulus tangat culpabilem famulum tribus vicibus cum *virgis bonis.*

Virgalis, census pro laneis per *virgas* demensis. V. s. *Virga; földadó...* An. Sc. I. 444. an. 1295: expirante . . . libertate... *Virgalem* solvere debebunt.

Virgatio, actus virgis cædendi; *vesszőzés.* Tisztb. Ir.

Virginal, (Du C.) liber officium B. M. Virginis continens; *Szt. Mária tiszteletére imádságokat tartalmazó könyv.*Tör. Tár. 1892. p. 567.

Virginale, fistula; *sip.* Zermegh. 55.

Virginalis partus, V. *Annus virginalis partus.* Tör. Tár. VI. 40.

Virgo, cera candida; *fehér viasz.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. VII. 186. Duplex autem est cera. Una candida, quæ *virgo* seu *virginea* nuncupatur.

Virgula Martis, pœna belli; *háború büntetése.* Austr. Aust. p. B. 3—2: sævissima *Martis Virgula* Patria eiecti.

Virgularius, i, qui virgula magica aliquid indagat; *bűvös vesszővel kereső, kutató.* Szentiv. Cur. Misc. 180 Plus probabilitatis videtur habere Divinatio per virgam metallicam, qua *metallici* utuntur, non solum ad reconditas metallorum venas in montibus investigandas, sed etiam ad Thesauros et quascunque pecunias absconditas inveniendas. Conficitur autem hæc virgula ex corylo simplici... expertissimi tamen *virgularii* negant quidquam horum requiri.

Virgultatus, 3., virgultis obsitus; *cserjés.* Fej. V. III. 445. quæ terra in toto facit centum et viginti iugera, sunt virgulta usque ad aquam Raba; quibus etiam quinquaginta iugeribus terræ *virgultatis,* ab oriente vicina est terra Demetrii Bani.

Virgultosus, 3., virgultis obsitus, abundans; *cserjés, cserjékkel benőtt.* Knauz. M. E. Str. II. 159., 180. Cod. Dip. And. II. 433., 506. Fej. V. III. 144.

Virguncula, æ, dem. a virgo; V. *Octenus; serdületlen leány.* Cf. Petron. Sat. 18; 20; Senec. Qu. Nat. 1 fin. Iuven. 13, 40. Frontin aqu. 10.

Viri alicuius ubertatis, Iuniores, Minores; *fiatalabbak.* Tör. Tár. 1887. p. 100.

Viri militares, fortes equites; *vitéz lovagok.* Száz. VIII. 599.

Viricida, æ, quæ virum occidit; (ad anal. parricida, homicida); *férfigyilkos.* Batty. Leg. III. 453. an. 1446. Fej. XI. V. Un.

Viridarium philosophicum, dissertatio de plantis; *értekezés a növényekről.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. p. 1.

Viride montanum, v. *Ochra veneris chrysocolla; hegyi zöld.* Berggrün. Juriev. Jur. Met. 125. b) *Ochra veneris* seu *viride montanum,* cuius 1/12 in natura titulo Urburæ penditur.

Viride spunacei v. eruginis, ærugo; *rézrozsda.* Ger. Grünspan. Vect. Ref. 02: De centenario *Viridis Spunacei* vel *Eruginis* vulgo Grünspan.

Virideus, 3., viridis. Száz. VIII. 16. *virideum* colorem (festék). Schläg. 1241.

1. **Viridis,** viridi veste indutus miles siculus; V. *Rubri; veres egyenruhás székely.*

2. **Viridis,** tiro; *ujoncz.* Ger. Fuchs. Nan. Phar. p. 47: Mos est Tyrones recenter Collegium ingressos, ubi in familiarem reliquorum adsciscuntur societatem, inaugurare, cuius sollemnitas cum Vespere *Coenae Dubiae* iam absolute coincidit, eos vero cum hactenus *Virides* technico termino appellaverint, jam nunc *deviridare* dicuntur, quo ritu, veros actualium societatis membrorum titulos eisdem elargiuntur.

Viridium dies, *zöld csütörtök.* Ger. Gründonnerstag. Hist. Eccl. Ev. 159. Cognitores hi die 23 Martii, die Jovis antepaschali *(Viridium die)* Olassii, pastore Klesch immerito vinculis detento, Templum per vim occuparunt.

Viridius, 3., viridis; *zöld.* Tör. Tár. 1888. p. 570. in coreo *viridio.*

Viridus, 3., viridis; *zöld.* Tör. Tár. 1887. p. 188. cum nodo *virido.* Arch. Ver. Sieb. XI. 347. unum *viridum* pallium.

Virificari, virum fieri; *férfiúvá lenni.* Batty. Ger. 42. Dicitur . . . vir unus, quia . . . Dei . . . Unigenitus *virificatus,* id est homo factus.

Virtualia iura, *átható jog, reméletes jog.* Kövy El. 308. Fiscus in virtualibus non succedit. *Virtualia Jura* vocantur, quæ post mortem alterius ad aliquem devolventur; sic filius *virtualia iura* habet in bonis patris vel matris, frater divisus in bonis alterius fratris, cum quo divisit.

1. **Virtualis,** verus; *igazi, valóságos.* Pázm. Dial. 106. Primum est: an ut intellectus excitetur ad formandos diversos conceptus de eadem re ac proinde, ut advertat *virtualem* multiplicitatem.

2. **Virtualis,** quod quis sperare potest; *várandó.* Törvt. Msz.

Virtualis hæres, hæres, qui sperat; *várandó örökös.* Törvt. Msz.

Virtualis successio, successio speranda; *várandó örökség.* Törvt. Msz.

Virtualitas, V. *Virtualia Jura; várandóság, reméletesség.* Kövy El. 309. Et hæc de *virtualitate* stricte sumta. Sic: si frater sive divisus sive indivisus moriatur, in *virtualitate* illius Fiscus non succedet, quia illa est apud fratres, nec in actualitate idest, quod ex divisione habuit et ad fratres devolvetur.

1. **Virtualiter,** virtute vel egregie, efficaciter; *hatályosan, igazán.* Chr. Dubn. 218., 193. Quia vigens mens industria et regnatura prudencia *virtualiter* dominatur. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. III. 17. Pázm. Dial. 109.

2. **Virtualiter,** V. *Virtualia iura; áthatólag.* Kövy El. 226. non de quarta sperativa, verum reali, nec de nota interpretatoris, in cuius bonis tantum *virtualiter* inerat quarta.

Virtuose, cum virtute, fortiter; *vitézül:* S. de Kz. Chr. II. 4., 13. Stephanus cum Boëmis . . . expulit *virtuose.* Fej. X. 2., 422.

1. **Virtuositas,** (Du C.) virtus, honestas; *erényesség.* Pel. De S. Lucia s. c. 5: Lucia claruit fidei *virtuositate.*

2. **Virtuositas,** fortitudo, (Du C. al. s.); *derékség, férfiasság.* Tör. Tár. XV. 103.

3. **Virtuositas,** vis, efficacitas, (Du C. al. s.); *erősség.* Pel. Serm. Conditiones omnes alterando: scilicet colorem, odorem, saporem, *virtuositatem* vini. Hiem. 24. h.

1. **Virtuosus,** qui viribus pollet, fortis, (Du C.); *erős, bátor.* S. de Kz. Chr. A. 2., 1: *virtuosos* ad prælium deducentes secum. Szék. Okl. III. 45. I. Rák. Gy. 395. *virtuosus,* bellicosus, quod magis consiliosus.

2. **Virtuosus,** 3., (Du C.) laudabilis, honestus; *dicséretes, dicséretre méltó.* Cod. de Sztára II. 79. Non hæsitamus . . . *virtuosa* eius *famulamina* . . . digna prevenire . . . remuneratione. Cod. Dip. Pat. I. p. 248. Tör. Tár. XV. 104. Fej. I. 355.

3. **Virtuosus,** 3., (Du C.) virtute præditus, probis moribus; *erkölcsös.* Pel. De S. Andreæ s. II. c. 5.

4. **Virtuosus,** qui in aliqua arte e. g. musica excellit; *művész, mester.* Ger. Virtuos. Passim.

Virtus, facultates, bona, (Du C. al. s.); *javak.* Batty. Leg. III. 3. per quod . . . Ecclesia ad extreme *virtutis* exinanitionem . . . inremediabiliter deducta . . . est.

Virtus martialis, fortitudo, virtus belli; *hadi vitézség.* Rák. Ön. 47.

Virtutem dare, conari; *törekedni.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 171: *virtutem dabo* ad omnes rationes et iustitias complendas.

Virum, i, pro: virus, i, gen. neutr.; *méreg.* Batty. Ger. 181. concupiscentiam carnis spumantes libidine *virumque* disseminantes.

Virunculus, i. homuncio; *emberke.* Wagn.

Vis, *Ad vires successionis,* quantum hereditas suppeditare valet; Georch. H. T. II. 347. *a mennyire az örökösödésnek menynyiségét fel nem múlnák* (terhek, adósságok) *ad vires successionis.*

Vis, (temporis), circumstantia, ratio, conditio temporis etc; *időkörülmények.* Brut. Hist. IX. 36., 13. Tria hæc imprimis spectari consuevisse et quibus esset tributum imperan-

dum et qui imperaret et quæ *temporis vis* esset, cum ad confectionem tributi conferri oportet.

Visa, æ, (Du C.) formula approbationis, subscriptio ; *lát, láttamozás.* It. visto. Gall. visa. Kass. P. P. I. 54. et pass. Recursus Contribuentium ad Dicasteria exhibendi Agentis contribuentium vel alterius stallo provisi *subscriptione* aut *visa* firmati esse debent. Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 190.

Visare, approbare, subscribere ; *láttamozni.* Törvt. Msz.

Viscalis, (ex visco), glutinosus ; *ragadós, összetartós.* Pel. Serm. Morte . . . nexus illi et *viscales* nodi, quibus anima et corpus iuncti sunt, dirumpuntur. Aest. 76., 6.

Viscarium, (Du C. viscus) araneum ; *pókháló.* Schläg. 1702.

Visceralis, ad viscera pertinens ; *bél...* Bene Med. IV. 154. vermes *viscerales* seu *splanchnici:*

Viscerosus, 3., intimus, sincerus (Du C.) ; *benső.* Pel. De inventione s. crucis s. III. c. 7 : Per quod (Christus) *viscerosum* amorem ostendit.

Viscierus, i, thesaurarius ; *kincstáros.* Rum. visteriu. Quel. Sieb. I. 245. an. 1497. cuidam Alp *visciero* vajvodæ. Cf. 536. wyzthier boyero sive thesaurarius.

Viscositas, natura viscosa (Du C. viscus) ; *ragadósság.* Gall. viscosité. Szentiv. Cur. Misc. 185. Sunt enim fœminæ naturæ humidioris et viscosioris, humidum autem facile commovetur et varias figuras imaginesque rerum recipit, *viscositas* vero easdem potentius retinet.

Viserius, i, V. *Vezirius; vezér.* Star. XII. 91. an. 1552. bassarum seu *Viseriorum.*

Visierus, Vizierus, Vezierus, V. *Vesirius.* Tört. Magy. Eml. III. 395. et passim, non deest bonæ voluntatis continuatio : quam *Vizierus* huc usque Regi Bohemiæ patefecerit. *Vezierus* per aliquot dies laboravit ex Podagra . . . Hoc autem consideratu dignum est *Visierum* nunc non, ut . . . etc.

Visiherus, (editio princeps), *Vezirius* (Schwandtner). V. *Vesirius.* M. Soiterus De bello Pannonico p. 579. Advocatis itaque in concionem *Veziriis (Visiheris),* Beglerbegis, Bassis, Sansachis et *Zumbassis* atque aliis tribunitiæ, aut alterius cuiuscunque militaris potestatis hominibus, habita oratione, hunc prope in modum disseruit.

1. **Visio,** sententia ; *nézet.* Ansicht, Meinung, Gutachten, Avis. Cod. Dip. Brüss. II. 147. Item illæ terræ et confinia, quæ sunt ad portam Budæ, quæ omnia sicut scripta *ex visione nostra* in registrum nosirum ad nos pertineant.

2. **Visio,** *istennek világos látása, ismerése.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 70. Tres communiter dotes beatæ animæ a Theologis assignari, suntque sequentes : *visio,* comprehensio et fruitio. *Visio* est clara Dei cognitio.

Visio personalis, præsens visere, invisere ; *személyes látogotás.* An. Sc. II. 87. an. 1412 : Opera Cardinalis . . . devictus . . . agere . . . *personalem visionem* cum Sigismundo Rege consensit.

1. **Visionarius,** i, homo imaginosus, qui imaginatur ; *tüneménylátó, vakbuzgólkodó, rajzó, rajongó.* It. visionario. Ger. Geisterseher, Träumer, Schwärmer. Törvt. Msz.

2. **Visionarius,** 3., miraculis clarus ; *csodalevő.* Száz. XVI. 596. *visionarius* kápolnájá.

3. **Visionarius,** 3., ad visionem pertinens, qui solum in visione exsistit ; *látomásszerü, képzelcti.* Rák. Ön. 353. l. 34—36. (35.) : Simplex et clara est hæc demonstratio ; sed homo mundanus non capit illam et ideo speculativam ac *visionariam* asserit illam, quamvis sit vera et realis . . .

Visir, Visir bassa, Visirius, V. *Vesirius.* Verancs. V. 50., 51., 190.

Visirius Supremus, summus dux, a consiliis Zultani ; *fővezér.* Tör. Magy. Tört. Eml. IV. 105. Ex alia parte *Supremi Visirii* morbus diuturnus, tum natura minus communicativa, nova eiusdem authoritas etc . . . effecerunt.

Visita, æ, actus salutatum veniendi, officii causa adeundi, visitandi, invisendi, accedendi, conveniendi ; *látogatás, vizit.* It. visita. Szirm. 198.

Visitacio, salutatio ; *látogatás.* Pesty Ször. III. 263. *Visitacio* Beatissime Marie. Cf. Tertull. adv. Jud. 13 fin.

Visitatio canonica, spectatio census ecclesiarum secundum canones ; *egyházlátogatás.* Száz. XV. 585. Fabó. Monm. Evang. II. 313.

Visitatio Ecclesiæ, V. *Visitatio canonica ; egyházlátogatás.* Száz. XV. 422.

Visitationale protocollum, tabulæ res de spectatione comitatus continentes ; *megye járási jegyzőkönyv.* Georch. H. T. IV. 121.

1. **Visitator,** qui visitat scholas ordinis observandi, conservandi causa ; *vizsgáló, látogató.* Wallaszky 537. Scholarum vero vernacularum *Inspectores Regios,* in Caschoviensi Franciscum Kazinczi et Andream Valyi *Visitatorem,* in Posoniensi Joannem Klaniczai creavit. Irodt. Közl. VII. 1. p. 5.

2. **Visitator,** (Du C.) qui visitat et administrat diœcesim in locum episcopi ; *egyházmegye-látogató.* It. visitatore. Fej. X. 2. Ubi idem Dominus Antonius Episcopus Vicarius et *Visitator* infrascripta formavit Capitula in scriptis redacta.

Visitatorius, 3., ad visitationem pertinens ; *látogatási.* Teutsch. Schulord. I. 307 : *acta visitatoria.*

Visiva consideracio, oculatus, perlustratio oculis ; *látleleti szemle.* It. oculare cognizione. Ger. Beaugenscheinigung. Cod. Dip. And. V. IV. p. 284 : particulam terre litigiosam in prima *visiva consideracione* pro quinquaginta ingeribus consideratam.

Visivus, 3., (Du C.) videns, ad visum pertinens ; *potentia visiva,* facultas videndi ; *látó tehetség.* Pázm. Dial. 36. actus *potentiae visivae.* Pel. Serm. virtus *visiva* in oculo non videntis diu in tenebris deficit. Hiem. 44. f.

Viskianum, hyosciamus niger : *beléndek, csalmatok.* Ger. der Hyosciamus, die Bilse, das schwarze Bilsenkraut, der gemeine Stechapfel. Schläg. 890.

Visnetum, vicinetum, vicinitas (Du C.) ; *szomszédság, szomszéd lakosok, szomszéd helység.* Kétes esetekben a szomszédok tanuvallomásai szerint itélt biró (tesmoins voisinaux). Uj Magy. Muz. III. 196. si inciderint in misericordiam nostram et nulla predictarum misericordiarum ponatur nisi per sacramentum proborum hominum de *visneto.*

Vispilio, (Du C. tersorium) grassator nocturnus (pro : *vispellio) ; éjjeli kószáló, rabló.* Kov. Form. St. 170. universosque Fures, Latrones, *vispiliones,* domorum *incensores, Intoxicatores, Incantatores,* homicidas aliosque quoscunque malefactores ubicunque . . . in persona detinere. Cod. de Sztára II. 353.

Visu repertum, inspectio a medico peracta ; *látlelelet, orvosi vizsgálat.* It. visto. Ger. Fundbericht. Kass. Prax. I. 36. oculares peragere inspectiones, solitum «*visu repertum*» conficere mortuosque revidere.

1. **Visualis,** idem quod *visivus,* quod vide. Cod. Dip. And. V. IV. p. 289.

2. **Visualis,** ad iudicium oculorum pertinens ; *szemmértéki.* Ger. Augenmass. Fej. X. I. 751. Tandem eandem possessionem Rethi simul cum dicta terra Jungebelfewlde iuxta modum premissum debeat mensurare vel *visuali* consideratione intueri.

Visumrepertum, V. *Visu repertum.* Regul. Turm. Præt. 63. et chyrurgica *Visareperta* super vulnerationibus et mortis casibus. Georch. H. T. III. 310. Szirmai.

Visusfinitor, (horizon) cœlum ; cœlum vacuum ; *látóhatár, látókör.* Bel. Geogr. Comp. 7.

Visus punctum, si consideres, examines (Hungarismus) ; *szempont, tekintet.* Ger. Gesichtspunkt. Opin. Deput. 51. institutum Fororum Pedaneorum *hoc e visus puncto* illud singulare emolumentum provincialibus præstitit. Törvt. Msz.

Vita sua comite, vivo aliquo ; *éltében.* Georch. H. T. II. 290.

Vitalis statura, vera, ipsa corporis statura ; *életnagyságu alak.* Pinx. Apod. p. 75 : Conspiciuntur Sancti Apostoli ex marmore secundum *staturam vitalem* positi.

Vitalisticus contractus, pactum, quo alicui aliquid ad vitam victumque assignatur ; *életjáradéki szerződés.* Törvt. Msz.

Vitalitium, quod alicui ad vitam victumque assignatur ; *életjáradék, holtigi élelempénz.* It. vitalizio. Ger. Leibrente, das Vitalitium. Kass. P. P. I. 226. ut eidem Comiti N. *vitalitium* iam ante hac elevatum inde a die obitus suppletorie assignetur. Jókai Kárp. Z. 435.

Vitaspatrum, (Du C.) liber ecclesiasticus continens vitas patrum (indeclinabile) ; *atyák élete.* Pel. De dedic. Eccl. s. II. c. 7 : Legitur exemplum in *Vitaspatrum.*

Vitiligatismus, i, concertationis studium ; *perlekedési viszketeg.* Száz. III. 587. Itészet és *vitiligatismus.* Böhm Lénárd «Délmagyar v. az u. n. Bánság külön története» czímü munkájának igazolásául. Temesv. 1869.

Vitiligator, litigator ; *perlekedő.* Dec. Bar. XLV. Nam aut optime mihi conscius *vitiligatorum* calumnias facile contemnam.

Vitrarius, vitrearius, (Du C. vitriarius) vitrorum artifex ; *üveges.* Kronst. III. 117. *vitrario,* quod fenestras in consistorio melioravit. Rau. Elem. 156. Tab. Conscr. Egri Levt. Cf. Senec. Ep. 90 med.

Vitrator, V. *Vitrarius.* Fjp. Szám. 174. defalcavit 3 fl. de tractibus ex parte *vitratorum.*

Vitrellum, vasculum vitreum ; (uti) *kis*

üveg. Arch. Rák. VIII. 340., 344. Apothecula itineraria cum *vitrellis* cristallinis et pixidibus stanneis.

Vitrescere, incrustare; *mázzal bevonni.* Ger. glasieren. Oszterh. 26. Lac vasis testaceis *vitrescentibusque,* immodice latis potius, quam altis conditur, uberioris cremoris gratia.

Vitri samiator, vitri cælator; *üvegcsiszoló.* Pest. Vár. Levt.

Vitri speculi fusor, opifex speculorum; *tükörüveg öntő.* Bene Pol. 152.

Vitriarius homo, (Du C.) vitrarius, qui circa vitrum operatur; *üveges.* Hor. Mem. 240.

Vitriator, (Du C.) V. *Vitrarius.* Kov. Form. St. 208. Item quando *vitriator* vult aliquod opus facere de vitris.

1. **Vitricus,** (Du C. al. s.) confrater (fors. ideo, quia *una vivunt); rendtárs.* Szék. Okl. I. 341. eosdem *Vitricos* seu Confratres ecclesie predicte.

2. **Vitricus,** (Du C.) curator, minister ecclesiæ; *egyházfi, templomatya.* Kronst. III. 616: *vitricus* ecclesiæ.

Vitrificatio, actus encausto inducendi; *üvegesítés.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. II. p. 279.

Vitrifusor, opifex speculorum; *tükörkészítő.* Bene Med. II. 407.

Vitriolaceus, 3., vitriolo infectus; *gálicztartalmu.* Gall. vitriolé. Szentiv. Cur. Misc. 333. Nam si Laminas ferri subtiles, aquæ *Vitriolaceae* injeceris.

Vitriolatus, 3., vitriolo mixtus; *gáliczos.* Lzb. Cod. Med. T. II. 241. Tartarum *vitriolatum.*

Vitroliom, pro vitrolium (i. e. vitriolum) sicut arabicom pro arabicum. Kol. Cod. 15. Recipe *vitroliom* libram 1.

Vitrophagus, qui vitrum devorat, deglutit; *üvegfaló.* Bocat. Hungar p. 406.

Vitrorum quæstor, vitrarius; *üvegkereskedő.* Pest. Vár. Levt.

1. **Vitrum,** vas vitreum, lagena; *üveg.* Kronst. III. 176: duo *vitra* cum vino. Arch. Rák. VIII. 340. *Vitra,* in quibus sunt distilatitiæ aquæ, unguenta, oleum.

2. **Vitrum,** (Du C.) poculum; (ivó) *pohár.* It. vietro. Fjp. Szám. p. 321: pro *vitris* ad bibendum.

Vitrum aspergibile, *durrüveg.* Ger. Spreng-Glas. Lzb. Cod. Med. III. 41.

Vitrum auctuarium, microscopium; *nagyító üveg.* It. microscopio. Ger. Vergrösserungsglas. Princ. Ang. p. 107: Et quasi usu *auctuarii vitri,* minima In maxima transeunt.

Vitrum triangulare, prisma; *prizma.* Arch. Rák. VIII. 321. *Vitrum triangulare* pro iride repræsentanda.

Vitrum trigonum et polygonum, prisma; *prizma.* Szentiv. Curios. Misc. Dec. II. P. I. p. 248. *Trigona* et *Polygona* vitra iucundissima ac simul curiosissima spectacula, quæ iisdem exhibentur. Illa quidem funduntur in *fornacibus vitriariis* ex purissima crystallo forma prismatis triangularis, hæc vero arte in complures angulos scinduntur, formantur et expolliuntur.

Vitrum usterium, ustorium, vitrum causticum; *gyujtó üveg.* It. lente ustoria. Ger. Brennglas. Thök. Diar. II. 375. *Vitrum usterium* fl. 4. Arch. Rák. VIII. 321.

Vitta, harhaub Dief., Boh., Russ.: čepec, Pol. czepiecz = Haube. Murm. (2023). = feikötto; *főkötő, csepesz.* Schläg. 1170.

Vittercus, i, V. *Vitricus* 2). Kronst. III. 805.

Vittrum, pro: *Vitrum.* Tör. Tár. 1890. p. 698.

Vituperiose, fœde; *gyalázatosan.* Száz. III. 570. fugam accepit *vituperiose.*

Vituperiosus, 3., vituperans (Du C. vituperio dignus); *gyalázó, gáncsoló.* Kass. Jur. Civ. I. 66. Egregius N. N. de repente illuc accurrens eundem diversis inconvenientibus et *vituperiosis* dicteriis exaggitare ... non dubitaverit.

Vituperium, (Du C.) crimen, vituperatio; *gáncsolás, gyalázás.* Pel. Serm. O peccator audi nunc quid dicit Christus: ego propter te et propter homines de celo descendi carnem suscepi et 33 annis opprobria multa et *vituperia* toleravi. Hiem. 9. z. Száz. VII. 312. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 146.

Vivaria, orum, victualia; victus, alimenta; *élelmiszerek.* Samb. Tyrn.

Vivaticus, 3., vivax; *élénk.* Cod. Dip. Kár. I. 369., 229. Quoniam, que in iudicio vel concordia geruntur, ne labantur simul cum tempore, sed testimonio *vivatici* decoris talia solent consolidare.

Vividitas, natura vivida; *élénkség.* Gall. vivacité. Ger. Lebhaftigkeit. Carlow. Log. 147. consistitque partim in hac perspicuitate *vividitas,* cuius hoc proprium est, multa discernere in uno.

Vivificativus, 3., animans; *élesztő, életrehozó.* Andr. Pann. 8.

Viviter, vivus. V. *Exorsare se; élve.* It. viventemente. Georg. Sirm. I. 32. quia iste Ladislaus jam senio confectus non multum *viviter* durabit.

Vixerius, Vizirius, V. *Vesirius.* Dip. Reip. Rag. 356. Tör. Tár. 1888. p. 471.

Viznicatus, i, præfectura; *apátság.* Star. XXVIII. 144. an. 1290. eidem ... *viznicatum* S. Martini ... contulit.

Vlacha, æ, par oneri ferendo; *teherhordó. Boves ad Vlacham; teherhordó marha. V. Tira.*

Vlachus, opilio; *pásztor.* Schwart. Scult. 78. Opiliones isti *Vlachi* nomine improprio appellati *(Valachos pecorarios* art. 12. 1567. nuncupat), a Scultetis ad loca deserta aratro tentanda, sedesque stabiles figendas invitati, vocationi sæpenumero obsecuti sunt.

Vladica, episcopus. Nill. Symb. p. 719: laborarunt ... ut ... Sua ... Majestas ... aliquem ex calugeris præficeret in Episcopum seu *Vladicam.* Batty. Leg. III. p. 452. an. 1456.

Vlaszi, opiliones; *pásztorok.* Száz. XXVII. 60.

Vlennius, (fors. a germanico *flaniren)* subrostranus. V. s. *Castaurus; járdakoptató, csavargó.* Ger. Bummler.

Vocalè, pro: *pocale; serleg.* Száz. XXII. 139. Ciphis vel aliis *vocalibus* argenteis ultra duas marcas argenti *singulariter* ponderantibus.

Vocales, (Du C.) suffragatores, qui suffragii ferendi in capitulis ius habent; *szavazók.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 546. in quo Conventu concordibus *Vocalium* votis electus est in Priorem Provincialem.

Vocalia, ium, lege: *iocalia; ékszer.* Buny. Vár. tört. I. 222. Fej. X. 4., 522. cum paramentis, ornamentis et *vocalibus* combusta.

Vocalis, (Du C.) cui potestas data est suffragii ferendi; *szavazási joggal biró.* Star. XXII. 43. an. 1662. patres *vocales* ad capitulum citat. Batty. Leg. III. 631. an. 1448.

Vocaliter, ad verbum; *szószerint.* Andr. Pann. 116. quod verba evangelii, quæ dicuntur Mathei XXV. non *vocaliter* sed *mentaliter* erunt perficienda. Cf. Appul. Met. 1 p. 112; Tertull. adv. Prax. 3.

1. **Vocatio,** officium, munus (Du C. al. s.); *hivatal.* Con. Max. I. 111: quod si improbi esse (sc. officiales) perrexerint, etiam a *vocatione* removeant.

2. **Vocatio,** nomen, nominatio (Du C. al. s.); *megnevezés, nevezet.* Fjp. Anon. 7. b. ab Hungu omnes sui milites vocati sunt Hunguari... et illa *vocatio* usque ad presens durat.

3. *Vocatio,* (Du C. 2.) studium, voluntas, amor; *hivatás.* Ger. Beruf. Ker. Nap. 11. szép jeleit adván papi *vocatiojának;* et passim.

Vocatio divina, vitæ gradus divinitus nobis assignatus; *isteni hivatás.* Passim.

Vocatio generalis, communes litteræ, toti clero datæ; *körlevél.* Batty. Leg. T. II. 266. an. 1181. *generali vocatione* Clero Ilertino scripsi.

Vocatio publica, diæta, synodus; *országgyülés.* Batty. Leg. T. II. 432. an. 1279.

Vocator, (litteræ) quibus quis vocatur; *ev. lelkészi hivány, meghivó levél.* Kon. Egyh. 325.

Vocatoria, Litteræ citatoriæ, evocatoriæ; *felhivó levél.* Ger. Einladungsschreiben. Száz. XXI. 708.

Vocatoriæ, (sc. litteræ) V. *Vocatoria* (Du C.). Cod. evang. T. I. p. 42: cum *vocatoriae* ... mihi offerentur. Kov. Form. St. CX.

Vocem habere in capitulo, iure suffragii ferendi in curia gaudere; *a káptalanban szavazati joggal birni.* Wagn.

Vocifer, 3., qui sonum seu vocem fert. (Forc.) *Tubus vocifer:* tubus, quo v. cuius opera vox longe auditur; *szócső, beszélő cső.* Rák. Ön. 217. l. 32—33. (33): per *tubum vociferum* minatus quoque est navis illius præfectus ...

Vociferari, lamentari; querulari; *panaszban kitörni.* Kandra Reg. 214. *Vociferati sunt* contra fures coram iudicibus. Cf. Suet. Aug. 23.

Vociferatio, hymnus, canticum; V. *Promulgatio; ének.* Batty. Ger. 76. circa ordinem *vociferationis.* Sensus: *ut ordo postulat hymni.*

Vodatus, idem ac *Knezeatus* 2. quod vide.

Voga, æ, (auct. Battyano est honorarium sive stipendium a Regibus dari solitum magistratus gerentibus et curiam regiam sequentibus); *tiszteletdíj.* Batty. Leg. T. II. 242. an. 1143: in Curia nostra servire volentibus *Vogam* impendam.

Vogator, remex; *evezős.* It. vogatore. Ljub. Mon. Sl. I. 220: solum *vogatores* dare debeant non navilium.

Vogerius, i, V. *Vogator.* Ljub. Mon

Sl. II. 224: augmentatus est soldus *vogeriorum.*

Voiavada, æ, V. *Vaivoda* (Du C.) in charta Belæ Regis. Hung. an. 1233.

Voiavoda, V. *Vaivoda.* Fej. V. III. 4. Hos inter Dalmatiæ ac Croatiæ totiusque Sclavoniæ Duces ac Ultrasilvani Principes (alio nomine Bani et *voiavodae)* insignes fuerant maxime. Szék. Okl. I. 10.

Voivoda, V. *Vaivoda.* Szil. Tör. Magy. Eml. VI. 200. Etenim novit Excellentia Vestra *Voivodae* Transalpinensis fugitivi, uxor patrui vicina, quomodo in limites Transilvaniæ aufugisset.

Voivoidatus, us. V. *Vaivodatus.* Cod. Dip. Pat. VI. 244., 173.

Voinici curteani, (a slav. vojna = bellum) exercitus aulici; *udvari hadak.* Száz. XV. 575.

Voivodalis, ad vajvodam pertinens; *vajda...* Száz. XIV. 750. Homo *voivodalis.*

Vojevoda, æ, V. *Vaivoda.* Tör. Tár. 1893. p. 5.

Vojnici, Vojnikones, (ex Slavo vojna, quod bellum notat) armati; *fegyveres nép.* Hain. Subs. Publ. 41. *Vojnici*... qui ad vada alia quoque finitimorum necessaria cum dominis eorum servire continue solent. Tör. Tár. 1893. p. 7. An. 1392.

Vola, æ, arrectaria; *zászlótartó rúd.* Ger. Ständer. Fjp. Szám. p. 182. an. 1419. Ibid. 376. pro *volis* ad vexillum civitatis.

Vola cochlea, gradus quasi in cochleam exstructi; *(csiga) emelkedés, csigalépcső.* Gal. vol. Fjp. p. 247. convenimus ædificare... turrim parvam ad *volam cochleam.*

Volachus, i, opilio, Vlaszus; *pásztor.* Száz. XXVII. 60.

Volanter, festinanter; *sietősen.* Száz. VII. 543. Arch. Rák. IX. 125. *volanter* küldött levelem.

Volar, boum præfectus (a Slav. vol, quod bovem signif.); *ökrök felügyelője.* Rač. Mon. Sl. VII. 62. an. 1062. Zouwiz *volar* testis. Luc. Regn. dalm. 96. nam in supradictis Privil. inveniuntur subscripti Camerarius 2. 3. Pincernarius... Ubrusar sive mensæ præfectus, *Volar* sive Boum præfectus.

Volatile, H. I. universim pro avibus. Ital. Volatili. Volatile, proprie pro eo avium genere, quæ in cortibus rusticis nutriuntur; *szárnyas.* S. de Kz. Chr. I. 1., 4.: erbis, lignis, *volatilibus,* piscibus et bestiis copiatur.

Volatiliter, celeriter; *sebesen, gyorsan, elillóan.* Ackerl. 10. e remediis nervinis *volatiliter* stimulantibus.

Volentas, voluntas; *akarat.* Cod. Dip. Pat. VI. 427., 318. Ad quod se Idem Nicolaus et suos successores spontanea coram nobis obligavit *volentate.*

Volitio, actus volendi; *akarás.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 38. Pázm. Dial. 219.

Volitivus, 3. ad voluntatem pertinens, vim volendi habens; *akaró.* Pel Pom. L. I. P. I. Art. II. c. 1.: Secunda ratio ex parte potentie *volitive,* quia voluntas angeli *invertibilis* est. Andr. Pann. 170. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. X. 39.

Volitus, 3., (part. pf. inusitatum a velle), quod quis voluit; cogitatus, consulto factus; *szándékolt, szándékos.* Rák. Ön. 518. I. 32.: Nullius *voliti* mali conscius sum...

Volonales rationes, sponte datæ rationes; *önkényes pénztári számadás.* Törvt. Msz.

Volontarius, 3., more Italorum pro: *voluntario; önkényti.* Luc. Regn. Dalm. 98. nisi tamen *volontariam* exhibes honorificentiam. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 36.

1. **Volta,** camera (Du C. al. s.); *kamara.* It. volta. Fej. X. 3. 203. in ipsa Civitate Spalati est curia ipsius Archiepiscopatus cum omnibus palatiis, domibus, turri et domo cum *volta* sive camera Archidiaconali et Synagoga.

2. **Volta,** æ, (Du C.) fornix; *bolt.* It. volta. Ljub. Mon. Sl. XI. 2. an. 1306: non debeat tenere picem... in aliqua domo, nisi in *volta.*

Voltherus, i, genus sellæ, sedilis, e nomine celebris gallici poetæ Voltairii ita nominatum; *Voltaire féle szék.* Cod. Telek. XI. 452: tres *Voltheros* deauratos.

Voluclatus, involutus, obscurus. (Cf. Du C. voluclum=*volucrum); befedett, homályos.* Batty. Ger. 106. iam... commendatum ex exertis *voluclatisque* exercitium... adgrediendum.

Voluntas, natura, indoles, quod cuique rei convenit (Du C.) litera; *természet, betű szerint való értelem.* Batty. Ger. 24. cœlestis deliberanda denunciatio, iuxta *voluntatem.* Nota Batty. *de littera ad litteram.* Ib. 31. iuxta *voluntatem* meditari.

Voluntas ultima, testamentum; *végrendelet.* Ger. Testament oder letzte Wille. Rozsny. D. Præf. Testamentum seu *ultima voluntas* agonisantis Reginæ Candiæ.

Volunterius, i, voluntarius, volo, onis; *önkéntes katona.* Gall. volontaire. Arch. Rák. IX. 452.

Voluptuarius, ad voluptatem pertinens, voluptarius; *mulató.* Opin. P. II. Sec. II. Cap. V. §. 7.: hortus *voluptuarius.* Cf. Capitol. Ver. 2. Mart. Capell. 2, 37; Inscr. Fr. Arv. ap. Marin. 92.

Volutor, volutans; *nyársforgató.* Bratspieszdreher. Knauz M. E. Str. I. 603., 777. assaturarum *volutor.*

Volva, æ, cylindrus; *forgó tengely.* Kronst. III. 525. an. 1549: duxit... 2. *volvas* vulgo Wellen.

Volvulus, i, morbus, in quo quis stercus per os deiicit; *bélköszvény.* It. volvulo. Ger. Miserere. Szegedi Rubr. Pars II. p. 140: Interiit non multo post etiam Kálmánczi, vulgo Sánta Mártony, eo morbo, quem *volvulum* dicunt.

Vomeres igniti, (Du C.) purgationis per ferrum candens species, quos, qui innocentiam suam iubebantur adstruere, calcare nudis pedibus tenebantur. V. s. v. *Campiò.*

Vomeria, orum, vomeres; *szántó vas.* Han. Mon. Jur. P. I. 155: possint extrahere... badilia, clavos, *vomeria.*

Vomitorium, remedium, medicamentum, quod vomitum, vomitionem movet; *hánytató.* It. vomitivo, vomitatorio. Ger. Brechmittel. Arch. Rák. 1., 351. Ez nap *vomitoriumot* vettem be.

Vomiturire, vomiturus sum; *okádni akarni.* Ger. brechen wollen. S. Benkő. Top. Misk. 94. nonnulli *vomituriebant* oculis caliginosi...

Vomituritio, irritamen vomitandi; *hányásinger.* Bene Med. I. 27.

Vonás forintones. Sim. Num. 163. Antequam Florenos Hungaricales deseram, occurrit præter tot eorum cognomina unus nondum a me nominatus, quem in Theodori Kariatovics Ducis Munkatsiensis deprehendi (Apud Cl. Pray) Litteris fundationalibus Ord. S. Basilii, quibus statuit, ut successores, monachis servis Dei, de proventibus Castri teneantur dare fruges decem cubulos et totidem siligines et 4 vasa vinorum et centum sales et centum *Florenos longos* etc. Datum in Munkáts VIII. Martii. 1360. Hos florenos longos censet esse *Vonás forintones.* = 51. kr. Cl. Pray; ego vero cum Venia tanti viri inquam esse auri *florenos maiores,* de quibus iam sermonem habui; nihil enim facilius commutatur quam magnus et longus.

Vontaranium, ab hung. *vont arany,* aurum ductile, textile. Vect. Ref. D: De una petia veluti floribus elevatis, auro intertextis, vulgo *Vontaranii.*

Vorait, (a Voreid); *eskü.* Fej. III. 336. Volumus itaque, ut a nullo recipiatur iuramentum, quod dicitur *Vorait,* nisi illemet secundus iuret. Item *Vorait* non præstabitur extra iudicium, sed tantum in iudicio.

Vornici, præfecti populorum; *nép előljárói.* (Dacia). Száz. XV. 574.

Voscochus, idem quod *Uscocus* q. v. Batty. Ser. Episc. 169. de *Voscochis,* prædonibus coërcendis.

Votatio, actus suffragii dandi; *voksolás.* Arch. Ver. Sieb. IX. 1., *votationi* non intersit.

Voticampus, voti compos; *vágyát elérő.* Pár. Páp.

Votifragus, 3., periurus, perfidus; *hitszegő.* Pel. de s. Luca s. III. c. 2. Eiusmodi christianus fit religionis christianæ *votifragus.*

Votisare, suffragium ferre; *szavazni.* It. votare. Kass. PP. II. 119. si e numero *votisantium* aliquis non eiusdem foret cum reliquis *votisantibus* opinionis.

Votisatio, suffragium; *szavazás.* It. voto, votazione. Art. Diæt. Pos. 76. In *votisatione* porro Ratio Legis et Consuetudinis habenda.

Votiva, æ, voto consecratæ res; *fogadmányi dolgok.* Ger. Weihgeschenk. Kronst. I. 484.

Votive, ex voto (Du C.); *kívánság szerint.* Wagn.

Votivum, (Du C.) votum, optatum; *votivis praesumere,* votis credere; *jóakaratra bízni.* S. de Kz. Ch. II. 5. 1. Sanctorum *votivis* præsumens.

Votivus, 3., optatus, exoptatus, exspectatus (Du C. voto consecratus); *óhajtott.* Frak. Mát. lev. II. 86: exspecto clemens et *votivum* a vestra sanctitate responsum.

Votizare, V. *Calculos dare; voksolni, szavazni.* Nill. Symb. p. 649: numerum *votizantium* ad solos in ipso monasterio servientes Religiosos restringi...

Votizatio, actus suffragii ferendi; *választás, voksolás.* Fej. Jur. Lib. 121.

Votum curiale, suffragium commune, legati enim civitatum in universum tantum unius suffragii iure gaudebant; *közös voks.* In iure hungarico.

Votum consultativum, *tanácskozó szó.* Berathungsstimme. Gutachten. Törvt. Msz.

Votum decisivum, (Du C.) suffragium decernens; *döntő szavazat.* Opin. Deput.

45, qui pro Testimonio legali in Sedibus Dominalibus adhibentur, ibidem eotum *Votum* etiam Judicis *decisivum* habeant.

Votum informativum, sententia instruens; *felvilágosító szó, szavazat.* Törvt. Msz.

Votum separatum, sententia separata; *külön vélemény.* Törvt. Msz.

Votus, us, votum, voluntas, optatum; *akarat.* Cod. Dip. Kár. I. 120., 87. ipseque proprietates et possessiones eorumdem universe et quelibet nostre regalis clemencie manibus applicande seu tribuende, ut nostro *votui* placeret, censerentur.

Vox, suffragium; *voks.* Batty. Leg. III. 154. an. 1316. Ker. Nap. 105. Georch. H. T. IV. 169. Szirm.

Vox activa, suffragium, quo quis eligit; *választó voks, választási jog.* Cher. Jus. Eccl. II. 95. 3. *Voce activa* seu *iure eligendi destituuntur* usum rationis non habentes, censuræ ecclesiasticæ subiecti ... 4. *voce passiva* carent seu *eligi nequeunt,* qui dotibus a s. canonibus præscriptis destituuntur.

Vox passiva, suffragium, quo quis eligi potest V. *Vox activa; választható voks.* Batty. Leg. III. 631. an. 1498.

Vox technica, idem ac terminus technicus q. v. Kaprin. Eloq. II. Præf. Unde rerum sacrarum ut sunt: virtutum, vitiorum, mysteriorum ac rerum aliarum *voces* quasi iam Eloquentiæ sacræ *technicas* ac civitate donatas cuiusmodi sunt: humilitas, puritas, ingratitudo.

Voynicatus, us, munus, officium ita dictorum Voinicorum; *határőrhivatal.* Fej. XI. V. Un. 519 cum utilitatibus ad *Voynicatum* spectantibus.

Voyscina, æ, V. *Hostilicium.*

Voyska, exercitus; *sereg.* Luc. Regn. Dalm. 272. *Voyska*-exercitum significat.

Voyskina, æ, (Du C.) slavis dicuntur contributiones belli causa exigi solitæ a *vojska,* exercitus; *hadi adó.* Luc. L. 6. de Reg. Dalmat. c. I. Voyska exercitum significat, inde contributiones belli causa exigi solitæ *Voyskine* appellabantur.

Voyvoda, V. *Vaivoda.* Luc. Regn. Dalm. 272. *Voyvoda* vero exercitus ductorem significabat, at hodie promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur, ut apud Italos Capitaneus.

Voyvodatus, V. *Vaivodatus.* Cod. Dip. Hung. And. V. V. 135., 27. et pass. tempore *voyvodatus* Nicolai condam voyvodæ.

Voywoda, V. *Vaivoda.* Tör. Tár. IX. 122.

Vralarina, æ, tributum, vectigal, (a sl. *vrana,* porta); *kapuvám.* Fej. VI. 182., 178. gabella porte Civ. Trag. *Vralagina* vulgariter nuncupata.

Vranometria, æ, mensio, mensura cœli; *égmérés.* Hor. Mem. 358.

Vrasda, æ, homicidium et mulcta pro sanguine solvi solita (Du C. Urasda); *emberölési bér.* Luc. Regn. Dalm. 271. In criminalibus vero, quomodo iudicia ferentur, in scripturis nulla memoria reperitur, tamen in homicidiis vel membrorum mutilationibus consanguineos petere solitos fuisse, compensationem *Vrasdam* nominatam apparet.

Vretus, fors. legendum: *victus.* Rač. Mon. Sl. XIII. 360. an. 1335. teneatur facere expensas ... *clericelli* de *vretu* cum alia sua familia.

Vrumelibeglerbegus, summus belli Imperator, earumque regionum præses, quæ ultra mare Aegeum ad nos spectant; *fővezér.* Historia arcis Szigeth p. 726.

Vulgarania, locus communis omnibus villæ incolis, in quo tendicula pannorum erant in usum communitatis (apud Du C. Vulgaria). Gall. Communes; *közös hely, rét.* Kov. Form. St. 25. Vel sic proponit isto modo, quod dictus C. f. F. vicinus suus nuperrime tendicula pannorum *vulgarania* vocata in orto suo situata, quæ a primis parentibus suis successorio titulo ad ipsum fuissent devoluta.

Vulgaris, colonus; (Du C.); *alsórendű, paraszt, közember.* Samb. Tyrn. Tör. Tár. 1893. p. 14. Pfahl. Jus. Georo. XX. *Liberi* præter Prælatos ... distinguuntur in legibus S. Stephani in Comites Milites (alicuius virtutis) et *vulgares* vero Pauperes in antithesi videlicet cum Valentibus vocantur. Decret. S. Steph. Reg. Hung. lib. 2. cap. 33. Comes si Miles, si *Vulgaris* quidem alterius sui similis mansiunculos invaserit, 3 iuvencos solvat.

1\. **Vulgarizare,** (Du C.) in vulgarem linguam vertere; *nép nyelvére lefordítani.* Ljub. Mon. Sl. XXII. 230. an. 1462: privilegium ... *vulgarizatum* de verbo ad verbum ... *accopiavi.* Andr. Pann. 193. Fej. X. 4.

2\. **Vulgarizare,** (Du C. 2.) promulgare, vulgare; *kihirdetni.* It. vulgarizzare. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 225. qua supplicatione lecta et *vulgarizata.*

Vulgitus, vulgatus; *közhírű, elterjedt.* Knauz. M. E. Str. II. 713., 807: mos *vulgitus.*

Vulpanser; *róka-lúd.* Kaprin. Eloq. II. 276. ne perinde verum fieri posse dicatis: hircus est cervus, vulpes est anser, ac idcirco multos dari posse *vulpanseres,* multos hircocervos ultro concedatis, quos tamen barbara inter vocabula ac mentis humanæ somniantis vel certe delirantis figmenta vos ipsi hactenus reposuistis.

Vulpina, æ, pellis vulpina; *rókabőr.* Galeoti. Præf. Quo non pertingat Leonina, *Vulpinam* esse assuendam.

Vulta, æ, it. volta, arcus, fornix V. *Uulta.* Knauz M. E. Str. II. 215., 191.

Vyedro, urna; *vödör, akó.* Tör. Tár. 1893. p. 2. mensura cerevisiæ, quæ *vyedro* seu okov vulgariter vocatur.

W

Waczek, pera; *tarisznya.* Tör. Tár. 1888. p. 566. Item una pera vulgo *waczek.*

1\. **Wadia,** æ, V. *Vadium.* Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 186. post multas altercaciones et verba, que memorate Ecclesie inter se habebant, *wadias* ab utraque parte per stipitem de voluntate utriusque partis succipientes.

2\. **Wadia,** festuca; *pálcza.* Hajnik. Perjog. 264.

Waijvoda, æ, V. *Vaivoda.* Szék. Okl. III. 190.

Wainagium, Wagnagium, Wannagium, Gagnagium, instrumenta agriculturæ (Du C.); *a földmivelésre szolgáló összes szerszám,* gazdasági épület és vonó barom; gyakran a fölszántott s bevetett földet jelenti, néha az évi termést és az ősz idejét is. Új Magy. Múz. III. 193 et reddat heredi, cum ad plenam etatem pervenerjt, terram suam totam instauratam de carrucis et *wainagiis,* secundum quod tempus *wainagii* exiget et exitus terre rationabiliter poterunt sustinere.

Wajvodalis, V. *Vaivodalis.* Werbőczi 484. Ubi quidquid deliberatum et conclusum fuerit, ratum semper erit atque firmum: Banali vel *Wajvodali* deliberatione non obstante.

Wajvodatus, us, V. *Vajvodatus.* Werbőczi 189. Transylvania in Principatum erecta, cessavit eius *Wajvodatus* proin et Baronatus. Bod. Hist. Eccl. I. 393.

Wajwoda Czjganorum. V. *Vajda Cingarorum.* Kronst. I. 332.

Waivodina, uxor Vojvodæ; *vajdáné.* Kronst. II. 210, 1530.: dominæ *waiwodinae.*

Walachismus, i, religio, ritus sacri walachorum. Can. Ecc. LXIV. Bod. Hist. Eccl. I. 382.

Waldenses, (Du C.) V. *Valdenses.* For. Scr. p. 42—43: Ex Duodecimo sæculo accipio duas famosiores Hæreses ... Harum autem prima fuit *Waldensium,* quæ tamen eodem sæculo in Concilio XI. Generali Lateranensi tertio fuit condemnata. Errores ... fuere sequentes: Sanctos non esse honorandos ... Salutationem Angelicam esse rejiciendam ... Auricularem Confessionem esse tollendam ... nullum esse Purgatorium ...

Walinator, balneator; *fürdőmester.* Fjp. Szám. 107. an. 1394. Meslino *walinatori* 300 den.

Walvula, æ, parva porta; *kis kapu.* Fjp. Szám. 263., 294. pro eo, quod turrim ante *walvulam* deponit.

Wandel; *birság neme.* Fej. III. 340. iudex debet eum cogere, ut querimoniam suam prosequatur, si noluerit eam prosequi, solvat iudici penam *Wandel,* quam reus solvere debuerat.

Wapassa, æ, uva passa; *mazsola.* Tör. Tár. 1889. p. 376. uua libra *wapassarum.*

Wapentakium, (Du C.) territorium, (ab Ang. *wapen take,* arma capere); *kerület.* Új Magy. Múz. III. 180. Ethelred egyik törvénye pedig igy szól: Et ut habeantur conventus in quolibet *wapentakio* et exeant seniores 12 thani et præfectus cum iis et iurent ...

Warantizare, spondere (Du C.); *szavatosságot vállalni, biztositékozni.* V. *Guarantia.* Új Magy. Múz. III. 201. que in manu nostra habemus vel que alii tenent, que nos opporteat *warantizare.*

Warasium, (a germ. Wahr=verus) verus valor. V. s. *Vinculum 2); valódi érték.*

Warda, custodia (Du C.); *gondozás.* Vuch Jur. Feud. 210. Hæc pupillorum tutela Jure Feudali Germanico vocatur Angefälle,

Anfall, quoniam feudum æque ac filius vasalli recidit in potestatem domini. Moribus Galliæ *Gardia*, veluti *Custodia* vocatur, in Scotiæ et quondam etiam Angliæ feudis: *Warda*.

Warenna, æ, (Du C.) vivarium; oly hely, hol nyulak, fajdtyúkok, fáczánok tenyésztettek vadászat végett; megkülönböztetik a feras de *warenna* a feris de foresta. Új Magy. Múz. III. 200. Omnes male consuetudines de forestis et *warennis*, et de forestariis et *warennariis* vicecomitibus et eorum ministris, ripariis et eorum custodibus statim inquirantur.

Warennarius, (Du C.) Custos *Warennae; vadaskert őre*. V. *Warenna*.

Watta gosypina; *vatta*. Ger. baumwollene Watta. Vect. Gen. Cec. 2.

Wayda, V. *Vaivoda*. Kronst. I. 186.

Wayvoda, V. *Vajvoda*. Cer. Bel. De Arch. 35. Dicunt nimirum Poloni: Wayvoda Krakovszky, Kyowszky et sic porro, Slavicum vocabulum et ex *wy* ex, atque *wodit*, ducere compositum; idem proinde ac vox Germanorum Herzog, der vor dem Heer ziehet; Wayvoda dein voce truncata Wajda dictus, quo nomine adhuc memini in Hungaria Zigenorum Ductores insigniri.

Waÿwoda, V. *Vaivoda*. Arch. Rák. IX. 81. Una cohors consistere posset in 1. *Waÿwoda* 20. fior. Rhen 2. Vice-Waywoda 14 flor 3. Vexillifero 10 flor etc.

Waijwoda Nazadistarum V. s. *Nazadista*. Magy. Tör. Tár. VIII. 250.

Waywodæ notarius, scriba v. a secretis Waywodæ; (Ytÿly) *itélő mester*. Kronst. II. 339.

Waywodatus, us, V. *Vajvodatus*. Fr. Lib. Rt. I. 19. ad sallarium *Wayvodatus* sui

Waywodissa, æ, uxor waywodæ; *vajda neje*. Kronst. I. 700. *Waywodissa* relicta.

Welez, fors. pannus sericus; *bársony*. It. velluto. Tör. Tár. 1889. p. 377. una pecia *de welez* colorato *zÿnes* dicto.

Werra, æ, (Du C.) bellum; *háború*. V. *Guerra*. Ljub. Mon. Sl. I. 48. an. 1232: grossariis et predatoribus... facient *werram*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 255.

Wervecze, ex Slavo vereje (valva) dvere (porta) diminutive verejce (valvula) dverice (portula). Tör. Tár. 1893. p. 7. unam valvam seu parvam portam vulgo *vervecze* dictam.

Whing, (Whinag apud Francos: telonium) *theloniarius; adószedő*. Batty. Leg. T. II. 111. Decr. St. Ladisl. quod a tempore Regis Andree... apud quemcunque civium vel illorum, qui dicuntur *Whing*, vel servi detinentur... omnes Regi presententur.

Wiccleffitæ, Hæretici, qui Johannem Wiclefum natione anglum patrem agnoscunt, cujus notissimos errores damnavit Concilium Constantiense (Du C. *Wiccleffistae). For.* Scr. p. 50: *Wiccleffitae* docuerunt substantiam panis materialis et Substantiam vini materialis manere in Sacramento Altaris.

Wimplare, vexillo nautico ornare, a *wimpla, quimpla (Vimpel*, vexillum nauticum). Cf. Du C. *Wimpla; hullámzó fejdíszszel ékesíteni*. Gal. guimper. Piszter Szt. Bernát. I. 574. *wimplatae* magis quam velatæ.

Wladica, æ, V. *Vladica*. Tör. Tár. 1893. p. 12. Omnes presbyteros Valachorum per *Wladicam* ordinatos. A régi szláv zadrugában (közös gazdaságban, Hauskommunion, gemeinschaftlicher Hof) a család fejét jelentette, utóbb pedig a lovagot (eques, Ritter) és óhitüeknél a püspököt. Úgy látszik a Béla király névtelen jegyzőjénél előforduló *Duca* ezen vladika szóból származott.

Woytostwa, scultetia; *biróság*. Schwart. Scult. 22. De Advocatiis seu Scultetiis, Polonis *Woytostwa* (a Vogt Germanico), quæ tertiam bonorum regiorum genus constituebant. Vide Gottfr. Lengnich Jus publ. Regni Poloniæ.

Woywoda, V. *Voivoda*. Száz. XI. 24.

Wozciani, (a Slav. Vosc, Vosca) curriferi, plaustrarii; *kocsigyártók, kocsit adók*. Ger. Fuhrleute. Wagner. Tör. Tár. 1893. p. 8.

Wretenum, V. *Uretenum*. Rač. Mon. Sl. VII. 28. an. 1000: terrenum... trium *wretenorum*. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 31. Star. XXVII. 42. an. 1262.

Wzbeg, V. *Uzbeg*. Decr. S. Ladisl. III. 2.

Wzkoko, onis, V. *Uscocus*. Kuk. Jura. 57. et ut de cetero tum præscripti *Wzkokones*, quam alii stipendiarii Maiestatis Cæsareæ et Regiæ, ab huiusmodi hostili invasione et homicidiis abstineant...

Wzkokus, V. *Uscocus*. Kuk. Jura. II. 57. cum ingenti multitudine aliorum *Wzkokorum* commilitonum suorum.

X

Xeniolum, diminut. a ξένια, xenia, orum; *ajándékocska*. Ger. kleines Geschenk. Verancs. IV. 19. Per Dominicum Regulum conterraneum nostrum misi parenti, novercæ et cognatis *Xeniola*.

Xenodochialis, e, ad xenodochium pertinens; *kórházi*. Tör. Tár. 1886. p. 531. *Xenodochiale* templum. Beng. Ann. Er. Cœnob. 581.

Xenodochium. Est locus, quo mendici accipiuntur et aluntur; quo sensu passim ap Script. Eccl. legitur; *szegényház*. Brut. Hist. VIII. 413., 33. qui præessent sacris *Xenodochiis* ad alendos mendicos institutis.

Xenus, gr. ξένος, alienigena; *idegen, vendég*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xerapellis, (Juven. VI. 517. *perampellinae* vestes i. e. vestes coloris coccinei) (Du C. sub *Perampellinus. Perampellinae* vestes dicuntur veteres et præsiccæ pampineum habentes colorem et ponuntur hoc loco pro quibuscunque antiquis vestibus; *ócska ruha*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xerson, gr. χέρσος, terra continens; *szárazföld*. Ger. Festland. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilo, gr. ξύλον, lignum; *fa*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilobassum, (Dief. xilobalsamum) (Plin. xylobalsamum). *balzamfa*. Ger. Balsamholz. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Xilinum linum, (Xilinum, Xylibombix. Gall. Coton. Du C.); *gyapot*. Bel. Geogr. Comp. 600. Illorum itaque arte elaborantur: aulæa Babylonica, peristromata, linum byssinum, *xilinum* et bombycinum.

Xiphysma, atis, pyrrhichia; *kardos tánc*. Ger. Schwerttanz. Pár. Páp.

Xylimbix, cis, strues lignorum; *farakás*. Ger. Holzhaufen. Szamosk. III. 85. Africo favillas ardentes, titiones scintillasque rapiente atque agglomerante, frustillatim ac minutatim creberrimæ grandinis instar, in *xylimbices* passim dispergeret.

Xyrotheca, theca cultri tonsorii; *beretvatok*. Ger. Scheermesser Futteral. Pár. Páp.

Y

Yacinthianus, 3., *pro: Hyacinthinus*; *Jáczint*... Tör. Tár. 1890. p. 368. ex lapidibus sex *yacinthianis*.

Ydolatra, æ, pro: idololatra; *képimádó*. Andr. Pann. 107.

Ydoneus, 3., pro: idoneus (Du C.); *alkalmas*. Cod. Dip Arp. Cont. IV. 70. ad quemcunque volueritis locum *ydoneum*... ad collectionis huiusmodi ministerium exequendum.

Ydria, alias: hydria, gr. ὑδρία, vas aquarium (Du C.); *veder*. Knauz. M. E. Str. I. 25., 56. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 111.

Ylarescere, *hilarem fieri*; *vidámmá lenni*. Kuk. Jura. I. 172. an. 1399: ut... remunerata devotio *ylarescat*.

Ylex, pro: ilex; *tölgy*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 93. sub *ylice* sunt mete... et transit vallem directe ad *ylices*.

Ymarmene, es, fatum (a gr. εἱμαρμένη, εἱμαρμένον); *sors, végzet*. Nic. de Mir. 436.

Ymnarii, pro: hymnarium; *egyházi hymnuskönyv*. Ger. Hymnenbuch. Cod. Dip. Arp. Cont. 1., 40. III. Collectarii IIII. *Ymnarii* II. Regulæ.

Ymo, pro imo; *sőt*. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 82. *quin ymo malignantibus aditus pateat litigandi*.

Yovis sancti, dies Jovis antepaschalis; *zöld csütörtök*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 122: a die, qui dicitur *Yovis sancti* usque in octavam pasce.

Ypapanti, obviatio; *elébemenés*. Batty. Leg. T. II. 182: *ypapanti* autem interpretatur *obviacio*, quia venerabiles persone Symeon et Anna ea die obviaverunt Domine.

Yperius vel **Yperium**, species quoddam panni, *qui Ipræ*, in civitate Flandriæ conficiebatur; *ipri*. Fej. X. I. 63. Item telonium

sic decrevimus persolvendum, quod de una petia (rőf) *yperii* denarii 16., de una vero petia gravis — 12. den.

Yperperium, i, genus pecuniarum (Du C. Hyperperetum i) (Maigne: Hyperperum) moneta Byzantinorum imperatorum aurea. Fej. VII. 51. Qui Abbati et monachis litem intenderit, mille yperperiis mulctetur.

Yperperum, moneta Imperatorum Byzantinorum aurea sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo et recocto confecta esset (Du C. Hyperperum). Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 283. Misi Sanctitati Suæ examita dupla tria et cuppam auream et *yperperorum* libras quatuor et scutellas argenteas tres etc. Thom. Arch. Hist. Sal. 346.

Ypocrita, pro: hypocrita, homo astutus; *ravasz ember*. Andr. Pann. 47.

Ypotheca, pro: hypotheca, pignus; *zálog*. Fej. V. II. 324. ac promittentes nos sub *ypotheca* bonorum nostrorum ratum habituros et firmum.

Ysamitum, *axamythum* q. v.; *bársony*. Ljub. Mon. Sl. I. 63.

Ysopus, hyssopus; *izsóp*. Ger. Hysop, Isop. Schläg. 848.

Ysula. æ, insula V. s. *Astaria*.

Ysus, Jesus. Tör. Tár. IX. 56. *O Ysu!*

Yzak, saccus; *zsák*. Száz. XXIV. 340. Item vulgo *Yzak*, ibi sunt parvæ res.

Z

Zabemalaca, æ, (a slav. *žaba*, rana et *mlaka*, palus) palus lutulenta, ranis plena; *békás mocsár*. ger. Froschteich. Cod. Dip. Arp. Cont. X. 60. pervenit ad *zabemalaka*.

Zabla, æ, gladius Turcicus; *szablya*. Ger. Säbel. Verancs. Hist. I. 149. Arma illis: cassis chalybea, lorica hamata, gladius Turcicus, *zablam* dicunt, in sinistra clypeus, qui totam thoracem et caput tegat . . .

Zapolides, *Zapolya nemzetségéből való, Zapolyafi*. F. Forg. Comm. 459. Hic finis fuit stirpis *Zapolidum*.

Zaccharum vulgare, sacharum vulgare; *közönséges czukor*. Monm. Comit Trans. V. 197. ab uno cent. *zacchari vulgaris* f.

Zadius, fors. error scriptoris pro: *zalla*, quod linteum denotat, quo manus exterguntur. Fej. III. 2., 270. et tres pecias mensalium simplices pro familia sua et quinque manutergia *zadia*, omnes camisias meas. Kn. M. E. Str. I. 280.

Zaffarda, æ, (Du C.) capitis operimentum apparitorum; *csuklya*. It. zaffa. Nagy Hier.

Zakalos, species tormenti bellici; vox Hung. signif. idem ac barbatus V. *Szakalos*. Szék. Okl. III. 117.

Zalatro, auctore Seraphino (Arch. Ver. Sieb. XXVI. 73.) vox hibrida e gr. ζα, valde et lat. latro = summus latro; at respiciendo Germanicam interpretationem huius vocis: *unnucz misse sprecher*, suspicor h. l. mendum latere et legendum esse *balatro*, garrulus; *csevegő*. Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zalattum, i, acetarium; *saláta*. Ger. Salat. Kronst. I. 438.

Zaldobo, onis, ab Hung. *száldob*; e duabus perticis dependens asser, quo pulsato equitibus ad pabulandum signum dabatur. Szék. Okl. I. 198. Dum tamen necessitas tumultum excitare cogit, Capitanei sedium cunctarum tympanis et *Zaldobonibus* atque accensis struibus lignorum, in sciundis locis Tűzhalom vocatis, conclamationem faciant.

Zallas, hospitium, descensus; *szállás*. Kuk. Jura. 1. 113. Item, descensum, vulgariter *Zallas* dictum, bis in anno solvere teneantur, hoc modo: quod pro uno descensu unam pecudem pascualem etc. dare debent.

Zalusina, æ; Bano obveniens præstatio; *bánnak járó élelmi szer*. Kuk. Jura. I. 59. an. 1234. victualia Bani, que *Zalusina* vocantur. End. p. 540. (Matthæi bani iura an. 1273.) 17. dicatores *Zalusinarum*.

Zalusma, Zolusma, V. *Zalusina*. Tör. Tár. 1893. p. 5.

Zalužina, V. *Zalusina*. Kuk. Jura. I. 86. Ladislaus Rex Timotheo Episcopo Zagrabiensi eiusque successoribus Comitatum Gerzeneze seu Berzeneze una cum collectis marturinarum et septem denariorum ac *zalužinarum* confert.

Zanchacus, (turc. Sandschák, proprie vexillum, sensu translato provincia et provinciæ præfectus; *tartományfőnök*. Tör. Tár. XII. 237. *zanchacum* statuent.

Zanchagus, Zanchakus, i, V. *Zanchacus*. Tör. Magy. Tört. Eml. III. 5. Tör. Tár. 1892. p. 435. Budun beglerbeg = Budæ in Ungaria habet *zanchagos*: 1. Babocz, 2. Visegrad, 3. Szolnok, 4. Osztrigon, 5. Zegedin, 6. Iszton Bellograd = Albæ Reg., 7. Zikszav, 8. Simontornia, 9. Copas, 10. Mohacz, 11. Szigetvar, 12. Petsen = Quinque Eccl. 13., Zrem, 14. Szemendri.

Zanczagbegus, præfectus districtus V. *Emir alem; tartományfőnök*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Zanczagus, i, V. *Zanchacus*. Tör. Tár. 1892. p. 431.

Zandalus, i, ligni species, quo ad tingendum et suffiendum utebantur; *szantálfa*. Ger. Sandelholcz. (Heyse: Sandel-Santelholz: feines ostind. Holz, das gelbe wird zum Räuchern und zu angelegter Arbeit, zum Färben gebraucht. Monm. Comit. Trans. V. 198. ab uno cent. *zandali* f. 20.

Zangziachatus, us, provincia; *tartomány*. Tör. Tár. XII. 239. a Bosnensi *Zangziachatu*. Verancs. IV. 101.

Zangziack, Zanzak, vexillum, signum Turcarum; *török zászló*. Verancs. III. 236. Et præcipua cura et administratio huius belli demandata est Mehmetbego *zanzacco* Bosnensi. Ferunt etiam secum duo *vexilla (zangziack* Turcæ vocant) alterum reginæ Isabellæ filii, alterum Petri Petrowyth etc. p. 280. sex illa vexilla, quæ *zanzak* Turcæ vocant.

Zansacus, V. *Zanchacus*. Schwartn. Scult. 163. Belgradi *Zansacus*.

Zant lasarzegini, pauperes s. Lazari; *Szent László szegényei*. Knauz. M. E. Str. I. 45.

Zanzacatus, us, V. *Zangziachatus*. Verancs. III. 217. Petro Petrowyth dedit in *zanzacatum* oppidum Lugos et Karansebes.

Zanziacchicus, 3., ad Zanchacum pertinens; *tartományi*. Verancs. V. 183. ut ab eodem ducatu quoque Naxi, quæ insula est in Aegaeo mari, *zanziacchico* jure donatus fuerit.

Zapa, æ, (Du C.) ligo; *kapa*. It. *zappa*. Rač. Mon. Sl. XIII. 289. an. 1359. *zapare* ... spampanare et frangere terram cum *zapa*.

Zapare, (Du C.) sappare q. v. V. s. *Zapa; kapálni*. It. zappare.

Zapinus, pinus silvestris; *fenyű*. It. zampino. Han. Mon. Jur. P. I. 90: quicunque poneret ignem in *zapinis* per insulam.

Zaponus, i, (Du C. ligo) rastrum dentatum, dolabra V. s. *Badile; csákánykapa*. It. Zappone.

Zappa, æ, (forsitan a Sl. cap., quod est caper); *kecskebakbőr*. Rum. cáp. Monm. Comit. Trans. V. 193. A 100 cutibus *Zappa* vocatis f. 5.

Zappare, V. *Zapare*, pastinare. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 153. scilicet semel in anno putare et vicibus duabus zappare ... donec tota a terra Duymi Derse usque ad vites dicti Stanchi *pastinata* non fuerit.

Zappatura, æ, actus ligone proscindendi terram. V. s. *Foditura; kapálás*.

Zappon, is, V. *Zaponus*. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 110. an. 1472.

Zarabotana, tuba stentoria (Du C. machinæ iaculatoriæ species); *szócső*. Nagy Hier.

Zardinus, i, (Du C.) hortus; *kert*. Ljub. Mon. Sl. I. 80. — Star. XXIII. 202. an. 1324. *zardinum* et predictum locum.

Zaskornik, advocatus; *ügyvéd*. Szil. Régi Magy. K. T. III. 449., 1548: 49. tvczikk.

Zaskornikus, genus crudelium hominum e polonia ortorum, qui hominibus captis intra *(za)* detractam in corpore cutem *(skora)* sale mixtam ferventem adipem ad augendos dolores infundebant. Prorsus: *malefactores; gonosztevő*. Vuch. Leg. Crim. 71. (Decr. XI. Ferd. I. an. 1548. Art. 49). Quia vero dicuntur nonnulli esse, qui in suis arcibus satellites, prædones et *Zaskornikos* alunt. Monm. Comit. III. 230.

Zatarci, machæra lanionia ex serm. Turc.; *mészároskés*. Ger. Messer des Fleischers. Szamosk. II. 98. Erat Mehmed e penitiorum consiliorum primoribus ordine sextus cognomento *Zatarci*, quod gentili Turcarum lingua machæram lanioniam significat, quod nominis non ideo a vulgo traxit, quod lanius fuerit, sed militaris ferociæ et fortitudinis elogium est.

Zattin, (Du C.) Satinus, pannus sericus rasus; *atlacz*. Gall. satin. Kronst. I. 460.

Zaupolus, i, species mensuræ V. *Zaupulus*. Ljub. Mon. Sl. V. 246.

Zaupulus et Zopulus, fors. idem quod hung. *szapu*, modius. V. s. *Salbo; mérő*.

Zauronus, i, species navis saburræ devehendæ; *alterhet szállító hajó*. It. zavorrante. Ljub. Mon. Sl. V. 260. an. 1334: pro uno *zaurono* operato.

Zaussius, V. *Chiausius*. Szilády. Tör. Magy. Eml. VI. 322. per litteras nostras cum Achmet *Zaussio* missas fuse scriptum est vobis.

Zausus, V. *Chiausius.* Verancs. V. 77. Heri, cum pertransissemus montem Rhodopen et venissemus ad pagum Novovilla dictum, *zausus* passæ Budensis assecutus est nos cum eius et sacræ cæsareæ maiestatis vestræ litteris decima septima Julii datis.

Zavron, is, V. *Zauronus.* Ljub. Mon. Sl. V. 246 an. 1334. pro ... duobus *zavronibus.*

Zebellina, mustela Zibellina (mus silvestris); *czoboly.* Tör. Tár. 1890. p. 691.

Zebellinus, 3., ad mustelam zibellinam pertinens; *czoboly...* Cod. Dip. Brüss. Burg. p. 8. et etiam memoriale Jacobo familiarj tuo dedimus de *Zebellinis* et alijs... et pellibus... Modo quod pelles et *Zebellinos* ipsos in tempore et antequam hiems veniat habeamus.

Zeccha, æ, moneta; *pénzverő hely.* Ger. Münze. It. Zecca. V. *Zecchini.* Ljub. Mon. Sl. XI. 173. an. 1345: presentent officialibus *Zecche* argentum.

Zecchini, Zechini. Sim. Num. 31. Imo posterius ipsi I. *Zecchini* seu *Veneti* II. *Gigliati* seu *Florentini* III. *Kremnifzienses Hungarici* evaserunt pondere et valore æquales. Roma retinuit Jus Monetæ, nunc Itali vocant la Zecca, idque a Persico vel Arabico Zeca, hispani adhuc *Seca* dicunt. Atque hinc dicitur *Zecha* locus: ubi cuduntur aurei veneti, *Zechini.*

Zechiarius, i, præfectus monetæ; *pénzverő mester.* It. zecchiere. Münzmeister. Rač. Mon. Sl. XIII. 46. an. 1348.

Zectum, Gettum q. v. Ljub. Mon. Sl. XI. 68. an. 1322: super *zecto* cere.

Zedula, V. *Cedula.* Fej. Z. 3., 253. Et ne super hoc in posterum aliqua dubietas oriatur, præsentem *Zedulam* sigillo nostro impressam contulimus in testimonium huius facti.

Zedoaria, (Du C.) Amomum zedoaria, radix saporis amari ex India occidentali; *czitvar gyökér.* Kecsk. P. Ötv. 142. Vern. Psych. 156. medici sequentibus præferentiam tribuunt, quæ etiam communiter cephalica et antispasmodica nominantur: flores stœchados, flores tiliæ, lilii convallium, valeriana, *zedoaria,* calamus aromaticus etc.

Zedvaria, æ, V. *Zedoaria.* Monm. Comit. Trans. V. 198. Ab uno centenario *zedvariae* fl. 20.

Zege, V. *Veizhel.* Magy. Tör. Tár. XX. 245. construere laqueum piscium, qui vulgo *zege* vel *veizhel* vocatur, sed supra illum locum habeant et alium locum pro *veizhel* ibi.

Zeginus, ab Hung. *szegény,* pauper *Zegini; szegény legények* (prædones). Knauz. M. E. Str. I. 45.

Zegnan bassi, sellarum maiorum=onerum camelorum ac mulorum præfectus; *a tevék és öszvérek podgyászának főnöke.* Tör. Tár 1899. p. 433.

Zelantissime, zelo maximo; *legbuzgóbban.* Beng. Ann. Erem. Cœnob. 147. Floruit hoc tempore in Istriacovinodolensi Provincia, eidem Prioris Provincialis munere *zelantissime* prospiciens.

Zelare, (Du C.) studere, optare; *kivánni.* Coll. I. 262: salutem ... animarum ... *zelamus.*

Zelari, (Du C. studere, favere) optare; *kivánni, óhajtani.* Batty. Leg. III. 284: cum ... decorem ecclesiæ *zelemur,*

Zelatia, (Du C. zelaria) e carnibus elixis ius concretum; *kocsonya.* It. zeladina. Gall. gelée. Ljub. Mon. Sl. III. 2. pisces ad *zelatiam* facti.

Zelatrix, studiosus; *buzgólkodó.* Kat. Hist. IX. 338. insuper *zelatricem* iustitiæ, per quam thronus roboratur et firmatur regius. Dip. Reip. Rag. 262.

Zelatus, studiosus, cupidus; *valamit szerető, kedvelő.* Cod. de Sztára. Vol. II. 102. Ordinativa tamen compositione nobilium virorum, pacis *zelatorum* super premissis in pacis et concordie... coram nobis devenerunt unionem.

Zeliga, serra V. s. *Manaria; fűrész.* It. sega.

Zelius, i, zelus, studium; *buzgalom.* Arch. Rák. II. oszt. III. 223.

Zella, æ, pro: *Sella.* Fjp. Szám. p. 278.

Zelose, studiose; *buzgón.* Kass. P. P. I. 198. *zelose* et alacriter exhibuit.

Zelosus, 3., (Du C.) studiosus, strenuus, zelo ductus; *buzgó.* It. zeloso. Kass. Prax. II. 34. longa annorum serie *zelosam* et utilem operam II. 39. *zelosus* Professor.

Zelotes, (Du C.) zelo plenus; *buzgó ember.* It. zelatore. Beng. Ann. Er. Cœnob. 496. Theologiæ Doctorem et Mariani Propugnaculi *zelotem* ac defensorem strenuum.

Zelotypus, persecutor; *üldöző.* Tör. Tár. 1888. p. 689. Deus *zelotypus* idololatriæ.

Zeloze, V. *Zelose.* Star. XXV. 37. an. 1743. *zeloze* adhortata.

Zelus, i, studium, animi ardor (Du. C.); *buzgalom.* It. zelo. Kass. Prax. II. 36. servitia ... singulari *zelo* præstita; II. 50. insigni cum *zelo* et dexteritate (gesto officio)...

Zema, (Du C. olla); *bögre.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zemula, æ, panis parvus siligineus, triticeus, *zsemlye, zsömlye.* It. semola. Ger. Semmel. Száz. VI. 363.

Zenda, æ, (Du C.) Italis *zendado* i. e. tela subsericia vel pannus sericus. V. s. *Dimitum.*

Zendatum, pannus sericus (Du C.); *Tafotta.* Batty. Leg. T. II. 434. an. 1279. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278.

Zendel, tela subsericia (arab. çandal, hisp. cendal) alias: cendalum (Du C. Zendatum); *czindeltafota.* Ger. Zindeltaffet. Tör. Tár. 1889. p. 598. Unum velum album pro altari, *zendel* vocatum.

Zenerus, 3., generosus; *nemes.* Rač. Mon. Sl. XIII. 350. an. 1333.

Zeno. Zenonis est et lentem coquere; *a derék ember aprólékos dolgokban is körültekintő.* Szentiv. Curios Misc. Dec. II. P. II. 128. *Zenonis est et lentem coquere.* Id est: viri boni est etiam in minimis circumspectum esse.

Zenobium, cœnobium; *kolostor.* Star. I. 213. an. 900.

Zenobrium, cinnabaris, minium; *czinóber, vörös festék.* Száz. VIII. 16.

Zenodochium, pro: Xenodochium q. v. Pinx. Apod. p. 36: agmen demum claudit *Zenodochium,* in quo sacra peragit unicus tantum dispensator.

Zepequa, æ, Russ. Bohem.: čepec; *főkötő.* Ger. Haube. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. *Zepeque,* que facte sunt maneant et possint eis uti, qui habent, sed a modo antea aliquis vel aliqua non faciat vel apportari aliunde faciat *zepequa,* quæ sit deaurata vel que habeat telam de zeta.

Zepeus, ornamentum, tegumentum capitis, quod serm. Slav. čepec dicitur, V. *Zepequa; főkötő.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. et non debet dare nisi tantum decem pensas auri pro ornamento capitis aurium et manuum et hoc in auro vel argento vel perlis secundum voluntatem suam non computatis *fazeolis* et *zepeis.*

Zera, cera, V. s. *Giallus; viasz.*

Zerdar, Zerdarius, Zerdarus, pro: Serdarus, dux, præfectus, princeps (a pers. *sar, ser:* caput et *dār:* tenens); *helytartó, főnök.* Tör. Tár. 1890. p. 374. Achmet bassam *zerdarum* eunuchum. Szamosk. II. 99. IV. 69.

Zernata, æ, dies, *nap* V. s. *Sapare.*

Zerophagis, (Dief. xero-zerophagia) cibus siccus; *ξηροφαγία; száraz étel.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zerugia, æ, chirurgia; *sebészet.* Ljub. Mon. Sl. XI. 26. an. 1313: medicinas ad artem *Zerugie* pertinentes.

Zerzelli, orum, idem quod *Cercelli.* Ljub. Mon. Sl. IV. 418. an. 1399.

Zeta, Seta; sericum (Du C.); *selyem.* Ger. Seide. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 278. vel apportari aliunde faciat *zepequa,* que sit deaurata vel que habeat telam de *zeta.*

Zetuaria, zedvaria (Linn.) V. *Zedoaria; Czitvar, vad gyömbér.* Ger. Zitwer. Vect. Ref. E. 2.

1. **Ziffra,** nota (Du C. al. s.); *jel.* Verancs. IV. 185. ac sine notis seu *ziffris* scribere.

2. **Ziffra,** æ, signum, numerus (Du C. notæ numerales); *számbetü, számjel.* Germ. Ziffer. Sim. Num. 117. Igitur ex collatis nummis cum sigillis adparet, prius in Sphragistica quam Nummaria *Ziffrarum* usum cœpisse.

Zifrare, signis ornare; *jelekkel ékesíteni.* Ljub. Mon. Sl. IV. 162. an. 1381. mea propria manu scripsi et *zifravi.*

Zigenus, V. *Cingarus.* Car. Bel. De Arch. 35. Wayvoda dein, voce truncata, Wajda dictus, quo nomine adhuc memini in Hungaria *Zigenorum* Ductores insigniri.

Zima, (Du C. zimus) fermentum; *kovász.* Schläg. 1845.

Zinciberis, is, zingiber; *gyömbér.* It. gengero, zenzevero. Monm. Comit. Trans. V. 197. Ab uno cent. *zinciberis* f. 50.

Zincinus, 3., e zinco confectus, constans; *ónból való.* Tomts. 24. excitatoris autem *Zincini* finis unus extremis pedum musculis sub aqua sitis admotus maneat.

Zingara avena, Gros. H. Ph. I. 250: equellus etsi effætus viso eminus Zingaro subsultabat; idcirco verbera apud Hungaros vulgo *czigány abrak,* id est *zingara avena,* dicuntur.

Zingari fiscales taxalistæ, *kir. taksás czigány.* Opin. 1810. de domicil. Zingar. A: alii in Vajvodatus distributi sub peculiari Zingarorum inspectore iurisdictioni Camerali subditi ad ærarium camerale taxam persolvere obstricti hique *Zingari fiscales taxalistae* nuncupati sunt.

Zingari linteati, *sátoros czigány.* Opin. 1810. de domicil. Zingar. Tit. III. D2. *Zingari... linteati* seu sic dicti Egyiptiaci, hi extrema quasi hominum colluvies nullibi habitant.

Zingarica rota, Gros. H. Ph. I. 251: pedibus alternatim insistendo toto corpore rotas in aëre efformant (sc. pueri Zingari) ideo Hungaris hæc agilitas *czigány kerék* id est *Zingarica rota* audit.

Zingaricus, 3., ad zingarum pertinens; *czigány* ... Bel. Geogr. Comp. 497. Sermo *zingaricus*, quo *Cziganorum* confabulatur colluvies et Valachorum.

Zingarus, i, Czigānus. Werbőczi 552. C) *Zingari* nostrates et Transylvani utpote Christiani omnes ... sub Juramento Nobis communi in Judiciis testimonium perhibent veritati. Kass. Ench. I. 339. etc. II. 176. etc.

Zinziber, Zingiberi (indell.); *gyömbér.* Georg. Sirm. I. 49. Et portaverat copiosissime de *zinziber* de Turcia.

Zinziberim, zingiber; *gyömbér.* Schläg. 850.

Zinzilulare, V. s. *Gratitare; keseregni.*

Ziphra, V. *Cifra.* Tör. Tár. 1892. p. 460. in *ziphris* scripta. Verancs. III. 140.

Ziphricus, 3., sic dictis cifris scriptus; *titkos jegyekkel irott.* Tör. Tár. 1892. p. 463. articulo *ziphrico* XI.

Ziponus, i, parva tunica; *(barchet) zubbony.* Száz. VI. 369.

Zirofalchus, i, idem quod *Chiro falcus.* V. s. *Falchio.*

Zirum, et *Ziurum*, genus servitutis; *napszám.* Luc. Regn. Dalm. 102. De Sororibus autem, quæ nunc Domino serviturae ibi ingrediuntur et quæ, eodem invitatæ ingressuræ aderint suis facultatibus, vino territoriis libera cuncta, quæ in præfato Monasterio obtulerint territoria, volumus adesse (lege: abesse) ab humano cuncta servitio 1. et ab illo, quod vulgo *Zirum* dicitur. Rač. Mon. Sl. VII. 77. an. 1069.

Zizania, discordia; *konkoly* (egyenetlenség). Cod. Telek. XI. 333. Novissime autem *zizaniarum* satore suadente Seren. Rex ... Illustr. Principem Dom. Vict. ... sua paterna iura adversus Cesarem ... impedire conatur. Cf. Prudent. Apoth. 6, 8.

Zizaniæ seminatores, auctores discordiæ; *konkolyhintők.* Arch. Rák. VIII. 231.

Zkoly, hasta, lancea (ætate media: *copia); kopja, dzsida,* Kronst. III. 358. an. 1546.

Zkophia, æ, V. *Scophium.* Star. V. 223. an. 1524. undecim *zkophias.*

Zkuffiatus, pretiosis vestibus ornatus; *szkófiumos.* Verancs. III. 19. præcedentibus currus nostros multis melioris conditionis *zkuffiatis* Turcis.

Zlatouzti, vox. orig. Slav., signif. idem ac aurei oris; *aranyszájú.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 146. Prima meta terre, que vocatur Selin, incipit ab occidentali plaga a fonte, qui vocatur *Zlatouzti* iuxta ecclesiam Johannis Baptiste.

Zmarnicza, statio ovium autumnalis (a slav. *zmar:* pruina); *őszi szállás.* Tag. Erd. II. 70. an. 1749.

Zoanus, idem quod *Zuanus.* Eszt. Okm. 32. Decr. Ladisl. 1280. de centum *Zoanis* Salium ... unum Sal datur. Knauz M. E. Str. II. 215., 240.

Zobellinus, V. *Zebellinus.* Magy. Tör. Tár. XX. 99.

Zobola, æ, V. *Zebellina.* Fej. Per. Nom. Magy. 20. ubi capiuntur *Zobolae* et sciuri pretiosissimi.

Zobolinus, i, **Zobolus,** mustela Zibellina (Linn.); *czoboly.* Tör. Tár. 1887. p. 81. Pár. Páp. Fjp. Anon. 3. Vestiti etiam erant de pellibus *Zobolorum* et aliarum ferarum.

Zobor, mensura vinaria. V. s. *Sacchus; csöbör.* Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 85.

Zocha, æ, pegma tormenti; *ágyútalp.* Ger. Laffete. Ljub. Mon. Sl. IV. 276. an. 1390: bombarde ... fulcite suis *zochis* et rotis. Száz. XXIV. 300.

Zoellus, i, (Du C. zoiellus) iocalia; *ékszer.* Rač. Mon. Sl. XIII. 296. an. 1360: ambaxiatores ... debeant ire inquirendo de pulcris *zoellis.*

Zoia, æ, (Du C.) iocalia, res pretiosæ; *ékszerek.* It. zoia. Ljub. Mon. Sl. I. 114.

Zoilus, i, obtrectator; *rágalmazó, irigykedő, kisebbítő.* Ger. Tadler, schlechter Kritiker, Splitterrichter. Törvt. Msz. 444. Joh. Bal. in Dec. Bar. Præf. XV. In *Zoilum* seu in obtrectatorem Linguæ Hungaricæ. Cf. Ovid. Rem. Am. 366. Met. II, 17.

Zolaklari, sagittarius. V. s. *Odabassiler; íjászok.*

Zolakus, i, Sultanum cum sceptris comitantes custodes corporis; *kormánybottal kisérő testőr.* Verancs. V. 244. Ex eadem pecunia dati sunt ... aggæ idufegziarum, tympanistis ac tubicinibus et *zolakis*, seimenis etc. tall. 108.

Zolazina, *Zalusina.* Tör. Tár. 1893. p. 26.

Zoldanus, i, sultanus; *szultán.* Star. XIII. 32. templum ... per *zoldanum* ... renovatum.

Zolla, æ, parvæ navis species; *bárka.* Ger. Zille. Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 125. quicunque invenerit aliquam barcam vel *zollam* natantem.

Zolusma, V. *Zalusina; bánnak fizetendő adó.* Kuk. Jura I. 85. an. 1275. collectam marturinarum et victualium, que *Zolusma (Zalužina)* nuncupatur, bano Sclavonie pro tempore constituto nullatenus solvere teneantur. Fej. V. 2. 339.

Zolusmoa, V. *Zolusma.* End. p. 444. (Colom. Ducis Libertas an. 1238 6) victualia bani, quæ *zolusmoa* vocantur. Fej. III. 2., 413.

Zomacchus, i, coriaceus scyphus, vox a Turcis ascita; *szomak.* Verancs. IV. 51. mitto tibi scyphos coriaceos, Turcis vulgo *zomachos* appellatos.

Zománczium, vitrum metallicum; *zománcz.* Arch. Rák. VIII. 356. Aurei annuli afforis encausto vulgo *Zománczio* nigro ornati.

Zomanczizare, vitrum metallicum alicui inducere; *zománczozni.* Arch. Rák. VIII. 352. Item alii nodi Nro 16. ex argento majores, oblongi, *zománczizati.* Corda pro cingulo ex argento *zománczizata.*

Zomentum, vulgo: tomentum; *párnaöltő, cziha.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zomoghones, ab Hung. *zomok,* serpens; *kigyó.* Szilády Tör. Magy. Tört. Eml. VII. 130. Ego iam sequi debeo Martem, tympana et tubas, tantum, quod meus apparatus valde subtilis est, mea annona cito deficiet, tametsi in Deo et provisione Maiorum spero *Zomoghones* non inveniuntur, iam ipsos necessitas *decomedere* iubebit, si enim tres illos aureos non haberem.

1. **Zona,** (Du C.) cingulum, vestis sacerdotalis; *püspöki öv.* Tör. Tár. 1886. p. 554.

2. **Zona,** funis mensuræ (Du C. al. s.); *mérő zsineg.* Faber. Jur. Met. 99. mensura cunicularis definita est in 25,088 Org. met. □ ita, ut 32 *Zonae* (singula continet 7° met.) proin 224° in longitudinem et 16 *Zonae* seu 112 orgiæ metallicæ in latum sumtæ fuerint. Schwart. Scult. 35. Jugerus unus habet in se tres *zonas*, alias Sznury; *zona* debet in se habere virgas decem; quælibet virga debet in se continere 7 ulnas cum media.

3. **Zona,** æ, filum, linum (Du C. corrigia, lorum); *madzag, fonal.* Kass. P. P. I. 310. subscribitur nomen peragentium eorumque sigillum usuale, traducta per philyras *zona* compositisque eius extremitatibus.

Zona bidentis, (Dief.) cingulus ex lana ovilla; *gyapjúból készült öv.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zona montanistica, V. *Funiculus Montanisticus.*

Zonalarius, zonarius; *gombos.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zonales, is, cingulum; *öv.* It. cingolo. Thök. Diar. II. 335. Unus cingulus ruber ex serico Karmazin, generis *zonalis muliebris*, nondum habens perfectos nodos cum duabus finalibus argenteis fibulis ad formam lilÿ efformatis.

Zonatura, æ, cingulus; *övezet.* Szered. Ser. Episc. 167. an. 1476. Pluviale ex *ciclade* ... cum *zonatura* triplici.

Zonta, æ, iudicium, tribunal; *törvényszék.* It. Giunta. Ljub. Mon. Sl. IV. 478. an. 1403: eligantur per scrutinium in rogatis et *zonta.*

Zonula, æ, parva zona; *övecske.* Arch. Rák. VIII. 332.

Zoppus, 3., claudus; *sánta.* It. zoppo. Rum. styop. Prot. inq. 372. CV: Vidi cum oculis, quod ceci illuminati sunt, et *zoppi* erecti sunt. Rač. Mon. Sl. VII. 76. an. 1069.

Zopulus, i, vestis genus (Du C. sine interpretatione) V. *Zuppa.* Ludwig. t. 6. Relig. Mss. p. 168. Multotiens enim quinque aut decem ex Pragensibus solum *zopulis* induti magnam multitudinem armatorum fugabant.

Zornale, diarium; *napló.* Gall. journal. Ljub. Mon. Sl. XVII. 185. an. 1422.

Zornata, æ, dies; *nap.* It. giornata. Ljub. Mon. Sl. V. 180. an. 1409: semper alter ipsorum stet in castro, ita quod quando unus exibit, alter remaneat ad *zornatam.*

Zpanus, *Spanus* q. v.

Zreda, æ, (a slav. *Zareda,* labore acquisita merces) H. l. in molendina pro farina præstanda pars; *szerdek.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 138: quod in molendinis non auferatur alicui *zreda,* qui ante veniat.

Ztharessina, æ, maior, senior, præfectus; *elöljáró.* Magy. Tört. Eml. XXX. 185. an. 1547. in maiores seu seniores, præfectos ac *Ztharessinas* elegissent.

Ztrasa, æ, custodia, excubiæ; *strázsa.* Rum. stragea. Sl. straža. Kronst. III. 107: qui *ztrasam* Petri waiw. tenuerunt: Monm. Comit. Trans. I. 623. non excubitare sive *ztrasas* tenere.

Ztrwbycza, tormenti bellici species; *ágyu.* Arch. Ver. Sieb. IV. 3. 76. an. 1511. duo ingenia enea ad frangendas hostium acies

valencia, unum scilicet Trazk et unum *Ztrwbycza* sermone wlgari nuncupata.

Zuanus, i, (ex Slavo et Bohemo: zvan) lapis, massa, petra salium, centumpondium salis; *sókő*, Salzstück, vagy egy kő só (Salzstein). Tör. Tár. 1893. p. 9. Fej. III. 2. 69. IV. 1. 57. Cod. Dip. Arp. Cont. III. 141. Pfahl. Jus. Georg. LV. salis petras vulgo *Zuanos.*

Zubassa, æ, V. *Zumbassus.* Verancs. VIII. 89. rumores magni ad nos afferuntur, Turcas monasterium oppidi Jaazberen velle in castelli formam communire. Nam *officialem* quoque, *zubassam* illis nuncupatum, cum duobus comitibus eo transmiserunt.

Zucha, æ, cucurbita; *tök.* It. zucca. Ljub. Mon. Sl. V. 263. an. 1334.

Zucharum, sacharum. V. s. *Confectio; czukor.* Ljub. Mon. Sl. IV. 293. an. 1392.

Zug, Zugus, manipulus militum, viginti milites; *szakasz.* Ger. Zug. Szirm. 122.

Zukarum, i. saccharum; *czukor.* Ger. Zucker. Kronst. I. 348.

Zultana, æ, feminæ apud Turcas in passarum coniugia distributæ. Verancs. V. 142. Heri autem hic princeps profectus est Hadrianopolim. Quid ibi hoc hiemis tempore acturus non multis constat, sed quidam aiunt, quod in gratiam affinium *foeminarum,* quas *zultanas* vocant, quæ sunt in omnium passarum coniugia distributæ.

Zultanus, *Sultanus.* II. Rák. Gy. 668.

Zulusina, Zuluzma, V. *Zalusina; beszállás* (descensus = zolazina) *helyett fizetett adó.* Tör. Tár. 1893. p. 5. a solucione descensus Banalis quod *Zulusina* dicitur. An. 1267. Kuk. Jur. II. 4.

Zulusma, (a slav. zlusma v. sluzba) servitium, præstatio; *zsolozsma.* Numi Hung. 154. *Collecta Victualium* olim *Zulusma* dicta huius et aliarum exactionum iam in S. Stephani regis diplomate anni 1024, quo Abbatiam de Zala fundat, his verbis fit mentio: «et etiam a gravaminibus per collectores tam victualium quam denariorum etc. tam in præsenti quam futuro-exigendarum — penitus sint exemti. Collectæ hæ erant modo *universales,* a quibus nec servientes regales excipiebantur, modo *particulares,* quamvis ab iis plures dein executiones locum habuerint. Huc refertur etiam *tributum fori* iuxta legem S. Stephani a rebus venditis præstandum perhibente id Decreto Colomani lib. I. cap. 34. ac diplomatibus Belæ III. A. 1193. Belæ IV. A. 1255. Batty. Leg. II. 428. an. 1277. Cod. Dip. Arp. Cont. IX. 116.

Zumbassus, i, dux, militiæ præfectus apud Turcas; *parancsnok, alvezér.* M. Soiterus De bel. Pann. p. 579. vide: *Vezirius.*

Župa, æ, (Du C.) more et sono Italico vel Slavico molliter pronunciatum. Idem ac Comitatus. Kuk. Jur. I. 15. Cresimirus, Dalmatinorum et Croatorum Rex, una cum suis principibus parochias Ecclesiæ Arbensis ordinat et inter cætera mentionem *Župae* seu comitatus Lichæ et B. facit.

Zupanatus, us, præpositura, præfectura regionis; officium zupani; quæstura, prætura auctore A. Molnár. Cf. M. Nyelvt. Sz. I. 1621. *ispánság.* V. *Zupania.* Fej. VII. 26. Sane vacante nuper in episcopatu nostro quodam officio, quod *zupanatum* (zupanatus) vulgariter appellatur . . . officium et *zupanatum* tibi conferimus . . .

Zupania, *ispánság, megye, terület.* Luc. Regn. Dalm. 271. Croatia omnis sicut et cæteræ Sclavorum Provinciæ in *Zupanias* distincta fuit, quas duodecim initio fuisse ex dictis apparet, sed singulis harum divisis multiplicata quoque nomina Zupanorum reperiuntur; Regibus vero Croatis deinde Ungaris, iurisdictiones Zupanorum Comitibus tribuentibus, Zupanorum nomina vilescere cœperunt, iurisdictionis tamen eorum antiquæ non obscura vestigia supersunt, nam in multis scripturis Zupani loco Comitum nominantur . . . Noneusem quoque Episcopum ius conferendi *Zupanatus* officium habuisse apparet. Kuk. Jur. I. 11. Tör. Tár. 1893. p. 9. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 78.

Zupanus, (Du C.) Comes Supremus, qui præest regioni, quæ Comitatus vocatur, baro regni; *megyefőnök, ispán.* Luc. Regn. Dalm. 96. An ab his *Zupanis* regiones, quibus præerant nomen acceperint, an vero ipsi Zupani a Zupa i. e. regione incertum. *Zupanos* autem regionibus præpositos ex subscriptionibus Privilegiorum Ducum . . . constat. Batty. Leg. II. 38. an. 837.

Zupone, species armorum. Ljub. Mon. Sl. IV. 85.

Zuponia, æ, V. *Zupania.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 148. Olim Croatia latius patebat partem Dalmatiæ sub se continens atque in undecim *Zuponias* seu *Regiones* fuit divisa.

1. **Zuppa,** (Du C.) sagum militare; *katonai zubbony.* Tör. Tár. 1893. p. 11. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 279. dipleis vel *zuppa* de zendato vel de oramito.

2. **Zuppa,** æ, regio, comitatus, (Du C. al. s.); *kerület, megye.* V. *Zupa.* Fej. X. 2. 94. Beng. Ann. Erem. Cœnob. 288.

Regina Poli, spernere noli, exile votum
Zuppa precatur, ne subvertatur per terræ motum,
Sed ignem, pestem, famem et hostem, propelle totum,
Ab his precamur, ut muniamur, sit Tibi notum.

3. **Zuppa,** æ, (Du C. 1.) est apud Polonos: salis fodina; *sóbánya.* An. Sc. I. 155. an. 1512. donamus . . . ex *Zuppis* nostris Vielicensibus.

Zuppanatus, us, V. *Zupanatus;* Ljub. Mon. Sl. III. 256.

Zuppanus, i, V. *Zupanus.* Ljub. Mon. Sl. III. 256.

Zupparius, i, præfectus fodinarum salis; *sóbányafelügyelő.* An. Sc. III. 182. an. 1393: salis *Zuppariis.* Fej. X. 2. 264.

Zurma, æ, turba, turma; *tömeg, legénység.* Ljub. Mon. Sl. II. 286. XI. 107. an. 1324: si invenerit . . . lignum piratorum . . . debeat eum capere cum tota *zurma.*

Zuuanus, V. *Zuanus.* Fej. III. 208. Istud etiam non est prætermittendum silentio, quod propter animæ nostræ remedium, donationem de tribus millibus *Zuuanorum,* quod nostrorum Antecessorum Patris ac Fratris regum inclytæ memoriæ diligens pietas dicto monasterio contulerat.

Zwinglianus, i, addictus religioni a Zwinglio, reformatore de gente Helvetica propagatæ; *Zwingli követője.* Fabó. Monm. Evang. II. 24. dum ariani, *zwingliani,* calvinistæ, anabaptistæ, lutherani capronas suas vellicarent invicem et cum gemitu depilarent.

Zwkarus, saccharum; *czukor.* Tör. Tár. 1889. p. 376. de simplici *zwkaro* nigro sex libre, de *zwkaro* albo, de *zwkaro* veneciano.

Zwlakones, V. *Sulacus; kormánypálczát vivő testőr.* Georg. Sirm. I. 269. Et quattuor centa pedites, *zwlakones* appellantur nil aliud tenentes in manibus suis duntaxat unum sceptrum. p. 256. et multitudo paganorum circumquaque admirabantur super Regem Joannem et Cesaris *Zulakones,* hoc est, qui ante Cesarem semper solent ambulare cum sceptris suis.

Zygerus, V. Czyganus. Monm. Comit. Trans. II. 177. Supplicaverunt superioribus comitijs ijdem regnicole sacre quondam reginali Maiestati et serenitati quoque sue pro *Zygeris* seu *Czyganis,* qui per wayvodas eorum varÿs taxacionibus, exactionibus et captivitatibus opprimuntur, dignarentur Maiestates sue ipsis vaywodis Czyganorum committere.

Zyma, (Du C. zimus) *ζύμη,* fermentum; *élesztő.* Arch. Ver. Sieb. XXVI. 120.

Zynziber, i, (Du C. zinziber) zingiberi, zinziberis; *gyömbér.* Ger. Ingwer, Ingber. Kronst. I. 76.

Zythepta, æ, coctor cerevisiæ; *serfőző.* Pár. Páp.

Zythopæia, æ, officina cerevisiæ; *serfőző ház.* Bel. Cell. 852.

Zythopepta, Zythopœus, i, braxator; *serfőző.* Wagn.

Zythopōla, æ, caupo cerevisiæ; *seráros, sermérő.* Bel. Cell.

Zythum, cerevisia v. s. *Sabajarius; szalad ser.* Szerdah. Celebr. II. p. 32: suburbia, quæ fumosissimas et famosissimas *Zythi* coquinas recte vocaverim. Cf. Plin. 22, 25, 82.

ADDITAMENTUM.

A.

A confinium munitionum solutionibus, ærarii præfectus confinium munitionum; *határerődök pénztárosa.* Magy. Tör. Eml. XXX. 394.

Abonens, tis, qui nomen subscripsit, subsignavit. (Heyse: fr. [abonner. ml. abonnare] zur Theilnahme an einem Geschäft, an einer Reihe von Blättern, Concerten etc. sich durch Unterzeichnung verpflichten); *előfizető.* Passim.

Absentismus, i, abesse ab aliqua re; *távolmaradás* (ápr. 11. ünnepségtől). Pesti Hirlap. 1898. márcz. 31.

Absolutio, absolvere aliquem, (Du C. 3.); *kielégítés.* Irod. tört. Közl. X. 1. f. 93. per J. Jakab centum patrem *absolutio* (vulgo Abfertigung).

Academica promotio, nuncupatio, renunciatio academica. Jókai Epp. I. 9. «*akademika promóczió*» az, mikor valaki olyan sokat tanult már a kollegiumban, hogy kénytelen elmenni vele falura, három esztendeig másoknak eltanitani a tudománya fölöslegét, aztán megint visszajön s újra kezdi.

Adextrator, (Du C. Addextratores) qui mitram curabant vel baldachinum portabant; *mitra kezelő, baldachint vivő.* Piszter Sz. Bernát II. 202.

Admiralitas, officium admiralis; *tengernagyi hivatal.* Passim.

Adstringentia, (ium), medicina vim astringendi habens; *duguló szer.* Passim apud medicos.

Adveritare, (Du C. Adverare) rem veram probare; *igazolni.* Star. XXIII. 195. an. 1240. *adveritavit* et affirmavit.

Aenea machina, tormentum bellicum; *ágyu.* Sig. Res. Gest. 752.

Aequifacere, probare, æquum et iustum esse declarare; *helyesnek tartani.* Magy. Tört. Eml. XXX. 7. imo *aequifacio* includi arci.

Affrus, 3., dives (Du C. al. s.) (non civis ut in Gyön. legitur); *gazdag.* Gyön. 754.

Agitationalis, e, ad agitationem, res novas pertinens; *bujtogató, izgató.* Passim.

Agrarismus, i, studium sic dictorum agrariorum, dominorum terrestrium, qui negotia agriculturæ rebus commercialibus præponunt. Passim; *agrár mozgalom, törekvés.*

Alamazia, vinum crematum; *pálinka.* Jókai. Névtelen vár. (Bpest. Révai testvérek 1895). p. 173. A pálinka még akkor a magyar köznép előtt ujság volt, *alamáziának* hitták.

Alexandrinus, e, sex bimembribus pedibus constans versus cum cæsura post tertium pedem; *Sándor-vers.* Passim.

Aliquotisper, aliquoties; *egynehányszor.* Star. I. 196. an. 1416. si epidemia ... oportuerit nos *aliquotisper* subsidere.

Altruismus, i; amor erga alios homines; liberalitas; *önzetlenség, felebaráti szeretet.* Passim apud nostræ ætatis scriptores. Cf. Pallas.

Altruisticus, 3., aliorum commodi studiosus; *önzetlen, emberszerető.* Passim apud nostræ ætatis scriptores.

Ambulantia, æ, valetudinarium castrense, currus valetudinarius; *tábori kórház, kórházi kocsi.* Passim.

Americanismus, i, usus vitæ in agendo et industria fundatus, in America receptus, consuetus; *gyakorlatias irány.* Passim.

Amerikaphobia, horror Americæ; *amerika-iszony.* Passim in ephemeridibus.

Ammixitus, mistim situs; *elegyes.* Knauz. Mon. E. Str. I. 535. terras ... pro indiviso *ammixitus.*

Amœnomania, æ, studium amœni; *kellemesség után való vágy.* Salgó J. Elmekórtan. Budapest, 1890. p. 51.

Amortisationalis, delens, tollens; *megsemmisítési.* Passim.

Anca, æ, species mensuræ (Du C. al. s.) V. *Occa.* Star. V. 164. an. 1513. quadraginta *ancas* tritici.

Angularium, margo; *szél.* Star. XIII. 125. palla ... habens *angularia* cum aurifriso.

Annexionalis, ad annexionem pertinens; *hozzácsatolási.* Passim.

Antestare, (Du C.) intercedere; *eléállani, közbevetni magát.* Star. VI. 172. an. 1325: et ibi dominus Mernardt miles *antestetit* et monstravit veras litteras.

Anti-biciclismus, i, motio, agendi ratio contra abusum vehiculorum «Bicycli» appellatorum. Pesti Nap. 1898. jun. 10.

Anticlericalis, studiis clericorum adversus; *papuralomellenes.* Passim.

Anticulturalis, culturæ adversus; *míveló́désellenes.* Passim.

Antidinasticus, 3., infensus principibus; *fejedelemgyűlölő.* Passim.

Antiliberalis, non libere sentiens; *a szabadelvüség ellenzője.* Passim.

Antiliberalismus, studium adversans libere sentientibus; *szabadelvüségnek ellenkezése.* Ger. Unfreisinnigkeit. Passim.

Antirecensio, recensio adversa; *ellenbirálat.* Passim.

Antisemita, æ, osor Judæorum; *zsidógyülölő.* Passim.

Antisemitismus, odium Judæorum; *zsidógyülölet.* Száz. XXVII. 426.

Antisocialista, æ, cœtui sic dictorum «socialistarum» adversarius; *a szocziálismus ellenzője.* Passim.

Apprehensivitas, atis, nisus omnia facile ægre ferendi; *neheztelékenység.* Salgó J. Elmekórtan. Budapest 1890. p. 53.

Aquastagna, magnus fluvius. Cf. *Mastanga; nagy folyó.* It. grande fiume. Star. VI. 201. de superius Arsia *aquastagna* versus ...

Arbadigum et **erbadiga,** (Du C. herbaticum) census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas; *kaszáló bér.* Star. VI. 173. an. 1325 de *erbadiga* marchas 3. VI. 178. *arbadigum.*

Arbor tremuli, Populus alba (Linn.); *topolyafa.* Star. VI. 182. an. 1325. *arbores tremuli* vulgariter thopolli.

Archella, arcula; *ládácska.* Vjestnik II. 21. an. 1305. unam *archellam* et unam tinam maiorem.

Archibrutus, stultissimus; *főmarha.* Irodt. Köz. VII. I. p. 90.

Argumentum ad saccum, argumentum, quo quis suum emolumentum quærit; *(zsebre).* Passim.

Armitium, armamenta; *felszerelés.* Vjestnik II. 93. an. 1640. nullus nobilis ... solvit pro *armitio* in portu.

Artassestari, (ex It. assestare) arte in ordinem redigere; *szorosan rendbe hozni.* Star. XVIII. 20. an. 1462. quam barcham ipse testator asseruit *artassestari* fecisse suis sumptibus.

Assigurare, assecurare; *biztosítani.* Star. XVIII. 26. an. 1468. donavit et *assiguravit* perpetuis temporibus.

Attentatum, i, conatus impius, nefarius; *merénylet.* Passim.

Aufklärista, ignorantiæ tenebras discutiens; *felvilágosodott.* Pesti Hirlap 1901. márcz. 30. p. 10.

Aulicari, munia aulici obire; *udvari szolgálatot tenni.* Buny. Vár. tört. I. 357. (Thurzó levele) propter tractabilitatem (sc. libri) et inter ambulandum et, ut sic dixerim, inter *aulicandum* ... pro maximis utimur deliciis.

Aurorista, æ, sic dictæ Auroræ societatis membrum; *Aurora-kör tagja.* Szilády Irodt. Közl. VI. III. 339.

1. **Auscultare,** (cum Accus.), obedire (Du C. al. s.); *engedelmeskedni.* Star. XVI. 247. an. 1597. Carus *auscultavit* nos, hoc anno ... non ivit bellare. Cf. Plaut. Trin. 3., 2., 36.

2. **Auscultare,** (Du C. al. s.) audiendo conferre; *meghallgatva összevetni.* Star. XVIII. 38. an. 1485. cum autentico *auscultatum* inveni eum concordare.

Autocratismus, i, forma reipublicæ, in qua omnia sunt in unius potestate; *önuralkodás, kényuraság.* Passim.

Automobilismus, i, vis, qua aliquid sua sponte movetur; *önmozgathatóság.* Passim.

Azyma, æ, panis non fermentatus; *kovásztalan kenyér*. Star. XI. 42. an. 1470. unum caponem et unam *azymam*.

B.

Bacchanalisticus, 3., ad bacchanalia pertinens; *farsangi*. Star. VIII. 111. an. 1737. magnus nobilitatis luxus, quo hos dies *bacchanalisticos* jam a 20. Januarii recolunt.

Bacchilus, i, et **bacchiles**, is, fors. idem quod Gall. bachotte; navicula piscatoria; *halászbárka*. Vjestnik II. 25. an. 1398. lacum cum mandria ... et duos *bacchilos* et ib. II. 21. an. 1320. cum duobus *bacchilibus* in contrata.

Baktereologia, a gr. *βακτήριον*, disciplina, quæ investigandis ita dictis «Bacteriis» occupatur; *Bakteriumtan*. Ger. Lehre von den Stabthierchen. Passim.

Baktereologus, i, qui investigandis ita dictis «Bacteriis» occupatur; *Bakterium kutató*. Passim.

Bancha, æ, (Du C.) stallum, ubi mercatores merces suas exponunt; *elárusító (asztal), áruasztal*. Star. XVII. 51. an. 1498: reliquit ... testatrix ... unam *bancham* ... meliorem.

Baractaria, æ, permutatio (Du C. *Baratария*); *csere*, baractariam vendere = fraudulenta commercia exercere; *cserebe-rélni*. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 367.

Baractor, V. *Barator*. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 367.

Barazda, sulcus, porca (vox. orig. slav.); *barázda*. Ger. Furche. Star. V. 112. an. 1422. eandem *Barazdam* incidere.

Bataria, V. *Batteria*; agger tormentis explodendis; (ágyú) *üteg*. Star. XVI. 4. an. 1683. lustratis omnibus *batariis*, fossis.

Batoch, (vox. slav.) fasciculus; *nyaláb, csomó*. V. s. *Corrigia*.

Bela, pro: *vela; takaró, lepel*. Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 61. et quinque tele de sagio habentes unaquaque viginti cubiti et quatuor *bela* et novem camisiæ.

Bergengocia, æ, hoc nomine venit vicus quivis immunis a datia s. tributo. Jók. Epp. I. 8. *Bergengocia* minden falu, a hol nem tudni, hogy mi a dáczia.

Bifrons, inverecundus; *szemtelen, arczátlan*. Bék. Debr. főisk. törv. 88. *bifrons* schola eiicitor.

Bimetallista, qui rei pecuniariæ rationem, principium a duobus metallis sc. auro et argento repetit; *két értéket* (arany és ezüst) *vitató*. Passim.

Bimetallizmus, ratio rei pecuniariæ ad duo metalla (aurum et argentum) relata; *kétféle értéket* (arany és ezüst) *vitató tan, irány*. Passim.

Bisexualis, duorum generum; *kétnemü*. Jogt. Közl. 24.

Bisexualitas, atis, conditio, status duorum generum; *kétnemüség*. Jogtud. Köz. 24.

Bizocha, æ, monialis ordinis S. Augustini; *Szt. Ágoston rendű apácza*. Star. XVII. 62. an. 1516.

Blastus, i, (Du C. blasto) cubicularius; *komornyik*. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 58. *Blastus* regis.

Bocale, poculum; *pohár, serleg*. It. boccale. Star. XXVIII. 103. an. 1481. *bocale* de stagno.

Bolis, idis (Du C. bollis); *bomba*. Star. XVI. 5. an. 1683. homines occisi partim a globis, partim a *bolidibus*. ib. stabulum ... ex operatione *bolidum* combustum. Cf. Plin. 2., 26., 25.

Bolonenus, i, (a *bola*, meta) sudes metalis; *határczövek*. Gränz-pflock. Star. XVIII. 43. an. 1494. *bolonenos* tres pro qualibet canna dicti termini.

Borracanus, i, (Du C. *Barracanus*) Cameloti (panni) species; *teveszőr kelme*. Gall. Barracan. Piszter Szt. Bernát I. 343. ut nullus scarlatas aut *borracanos* vel pretiosos burellos, qui Ratisboni fiunt — habeat.

Botta, æ, (Du C. *Bota, Botta*); ocrea, sotulare; *saru, lábbeli, botos*. Gall. botte. Cod. Dip. Arp. Cont. I. 186. an. 1222. *Botta* cum pellicco.

Bragerium, cingulum, (Du C. al. s.); *öv*. It. braghiere. Star. XXVIII. 105. an. 1281. *Bragerium* de corio cum bulla.

Brigliarius, i, opifex lora et habenas, opera coriaria conficiens; *szíjjártó*. Germ. Riemer. It. brigliajo. Star. XVII. 57. an. 1515. Marcus spadarius, Fabianus *brigliarius*.

Bureaucraticus, 3., V. *Bureaulis; hivatalbeli*. Gall. bureaucratique. Jók. Szeg. gaz. 373.

Burellus, i, (Du C. pannus spissioris ac vilioris species); h. l. pannus tenuis; *finom posztó*. Gall. Bureau. V. *Borracanus*.

Burschicosus, 3., iuvenilis, inconsultus; *henczegő, meggondolatlan*, a germ. Bursche. Orsz. Hir. 1898. jun. 18. *burschikozus* tréfa.

Butes, is, (Du C. butis 2. lagenæ speciem) labrum; *puttony*. Ger. Butte. Vjestnik I. 261. an. 1289. feci dari *butem*, tinam et guarnazonum investitum.

Byzantinismus, mos adulandi potentioribus ex corruptis effeminatisque moribus ortus, uti Byzantii vigebant; *a feljebb valók iránt hunyászkodás*. Száz. XI. 72. Brankovics György ki is tünt a *byzantinismusnak* mindennemü romlottságában.

C.

Caballata, æ, (Du C.) quantum caballus ferre solet; *mennyit egy ló vinni szokott*. Star. XVIII. 10. an. 1451. duas *caballatas* boni et puri musti.

Cabela, V. *Cabella* 1. Vjestnik. II. 95. an. 1640 Nobilis de emptis centum *cabelis* salis ... unum ducatum ... exponet.

Cabia, æ, (Du C.) loculus in carcere fabricatus ad instar caveæ; *börtönüreg*. Star. XXIX. 46. an. 1452. damnandus est ad perpetuam pœnitatem panis et aquæ in *cabia*.

Cacuminare, perfundere, cumulare (Du C. al. s.); *tetézni*. Monm. Comit. IV. 661. ut frumenta ipsa vero Zagrabiensi mensura et plana, nonque *cacuminata* exigi facere velit. Apud Ovid. = cuspidare, zuspitzen.

Cadagnum, (Dief. *Cadagunilum*, Kesselein) abenum, lebes; *üst*. Vjestnik. II. 87. an. 1640. quicunque repertus fuerit habere *cadagnum* falsum, cadat ad pœnam.

Cælitus, e cælo; *égből, égtől*. Appul. Dogm. Plat. 1. Lact.; Ammian. S. de Kz. Chr. II. 2., 1. Erat enim B. rex Stephanus litteratus, naturali quoque ingenio *caelitus* eruditus.

Calefactor, is, qui audita superioribus referre solet. Jók. Epp. I. 9. «*Kalefaktor*» az olyan ember, a ki szereti a hallottakat a felsőbbeknek elmondani.

Calefactoria, munus calefactoris; *fűtés*. Bék. Debr. főisk. törv. 140. *Calefactoria* ex arbitrio rectoris manebit apud solos bone moratos ... neutralistas.

Calendinum, societas; *czéh*. Buny. Vár. tört. III. 139. curriferi ... cum prædictis magistris fabris in uno *Calendino* sive Cehali magistratu existere noscuntur. V. *Kalendae*.

Calicium, calceamentum; *saru*. Vjestnik I. 191. an. 1289. tenearis dare ... unum *calicium*.

Camastra, æ, (Du C. camasus) V. *Scrigna*. vestis species.

Camenacia, æ, pannus ex pilis camelorum contextus. V. s. *Inbindare; teveszőr kelme*.

Campusium, campus; (gyülekezési) *tér*. Vjestnik I. 274. an. 1302. super *campusium* solito consilio solenniter congregato.

Canabes primitiales seu **maternæ**, canapa materna; *magvas kender*. Reg. Urb. 73. Ex *Canabibus Primitialibus* seu *maternis* sic dictis vero posterius evelli solitis ac nomine *Spuriorum* venientibus.

Capatorium, cavatorium; *hornyoló*. Fin. B. 44.

Capitaneatus descensuum, officium præfectus hospitiis designandis; *szállás, kapitányi hivatal*. Hajnik Perjog. 105.

Capitulationalis, pacto conveniens; *alku, szerződés szerint való*. Jókai Epp. I. 87. patvarista *capitulationalis* föltételei.

Capitulum, (Du C. s. Capitulare 4.) castigatio; *leczke*. Ger. Lection. Star. XVI. 7. an. 1683. malevolum ... cum bono *Capitulo* a porta ... expedivi.

Cappanna, æ, V. *Casamentum*.

Capsus, im modum retis textus (Cf. Du C. Capsus); *háló módjára szőtt*. V. *Scrigna*.

Caputum, toga cucullata; *kabát*. It. cappotto. Ljub. Mon. Sl. XI. 205. an. 1346: asportavit ... pelles, *caputa*, camisiam.

Carito, onis, fors. idem quod ap. Du C. *caretum*, locus, ubi crescunt carites, carices *(sás)* aut ap. Forc. *caritores*, lanarii, qui lanas carpunt; *gyapjúfésülő hely*. Han. Mon. Jur. II. 198: teneatur potestas ... murare decem passus muri ad *caritonem*.

Caritudo, (Du C. 2.) charitas; *drágaság*. Star. XVI. 2. an. 1461. annone *caritudo*.

Carlenus, i, (Du C. nummi sic dicti a Carolo Siciliæ rege, iidem qui Gillati) valoris $^1/_{10}$ ducati Neapoli. It. carlino. Star. XVIII. 36. an. 1485. reliquit *carlenos* etc.

Cartæ pictæ, V. *Chartae folia; kártya*. Jók. Epp. I. 63. *cartas pictas*.

Casamentum, (Du C. 2.), prædium; *major*. It. casamento. Star. XVII. 67. an. 1520. de dicta *cappanna* seu casamento.

Casella, æ, (Du C.) loculus; *fiók, láda*. V. *Scrigna*.

Cassella, (Du C., parva casa, tugurium), tunica manuleata; *köntös*. V. *Cozzus*.

Catastralis, ad catastrum pertinens; *telekkönyvi.* Jókai Pol. Div. III. 30. *catastralis* — bizottsági — reklamatzionalis — törvényszéki segédbiztos.

Catechismus, pro: catarrhus; *hurut.* Jókai Debr. lun. 103.

Catilinaria, æ, invectiva, castigatio, obiurgatio; *szidás, támadás.* Jókai Mire Megv. IV. 95. kezdé pedig *Catilináriáját* ezen a magyar: quousque tandem !-en.

Ceka = *Zeccha* q. v. Udvartartás és számadáskönyvek. Közli Báró Radvánszky Béla. I. oszt. Bethlen Gábor fejed. udv. Budapest 1888. 132. l. Az tallérokból hántak 727, melyet semmi úton ki nem adhattam, vittem az *Cekában*, adtak 526 scudát és drt 1 ki.

Celebritas, vir insignis; *kitünőség, kitünő ember.* Jók. Epp. II. 48. politikai *celebritások.*

Celebriter, cum pompa; *fényesen.* Buny. Vár. tört. I. 227. Fej. X. 4. 613. Ecclesia per nos pie et *celebriter* fundata.

Celesus, i, species numi ærei; hæc vox videtur cohærere cum litvanico *geležus* et vet. Slav. *železo,* ércz, fém, de quibus agit Schrader zur Handelsgeschichte und Waarenkunde. I. 124 et 129. in opere, quod inscribitur: Linguistisch historische Forschungen. Vjestnik II. 85. an. 1640: debeat solvere ... Pristavo unum *celesum.*

Cellesus, i, cella vinaria (Du C. cellerium); *borpincze.* Vjestnik II. 88. an. 1640. debitum proveniens de *cellesis,* portis vel fenestris.

Celtis, (Du C.) cælum sculptorium; *véső.* Fin. B. 44.

Cenabrium, cœnaculum, pars domus, in qua cœnabatur; *étkező terem.* Ljub. Mon. Sl. II. 95. observetur capitulum positum in quaterno veteri consuetudinum de *cenabrio.*

Chalaffagilar, (vox turc.) curatores et artifices navium; *hajógondozó, építő.* Star. XIII. 23.

Chatta plagiariensis, manus prædonum; *rablócsapat.* Star. XVII. 166. an. 1540 venerat quædam *chatta plagianiens*(-is) per montem Iwanzege.

Chauvinismus, ridicula rerum bellicarum admiratio, atque nationum et morum alienorum contemptio: Originem duxit a milite quodam nomine Chauvin (Calvinus, a *calvinus, kopasz)* Thrasone, cuius asseclæ 1815 exauctorati etiam in vita civili Napoleonis I. virtutem bellicam fanatice admirabantur; *honimádás.* Száz. XI. 25.

Chauvinisticus, 3., V. *Chauvinismus.* Száz. XI. ap. 18.

Chordiger, i, qui chordam gerit, monachus; *barát.* Star. XXII. 55. an. 1707. fratrum minorum erigitur confraternitas *chordigerorum.*

Chitinus, fors. idem quod ap. Du C. *citanae, cautumae,* clausura, casa cum vinea; *gunyhó szőlővel.* Vjestnik II. 25. an. 1398 et lacum cum mandria *et chitinis.*

Chorus, i, (Du C. Corus) mensuræ species, modius; *véka.* Star. V. 164. an. 1513. avene nonaginta *choros.*

Chraium, regio (Sl. kraj); *környék.* Vjestnik II. 92. an. 1640 Judex tenetur ... facere custodiam ... licet aliqui de *chraio* tenentur sibi ad aliqua.

Christianissimus, 3., (Du C.) titulus honorarius regis Gallorum; *legkeresztyénibb.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. III. 168.

Cervices frangere, aliqua re scrutanda fatigari, pæne dirumpi; *fejét törni.* Mall. G 3: Si *cervices* suas Sophistæ *frangerent,* firmiter id probare non possent.

Cimbalotum, V, *Cendatum; czindeltafotta.* It. zendale. Ger. Zindel. Star. XIII. 126. casula de *cimbaloto* celestini coloris.

Cimerium, inscriptio (Cf. Du C. *Cimeria); czímer.* Star. XIII. 123. casula ... cum *cimerio* regis Ludovici.

Cistrum, i, (fors. idem quod ap. Du C. *Chist,* pondus unius libræ), aut pro: cista, *láda.* Vjestnik. II. 30. an. 1769. lini *cistra* 10.

Civilisatorius, 3., ad cultum vitæ pertinens; *mivelődési.* civilisatorisch. Athen. V. II. 1896. 258.

Claviatura, æ, pinnæ, pinnarum ordo; *billentyűrendszer.* Claviatur. Salgó I. Elmekórtan. Budapest 1890. p. 89.

Clericalismus, i, dominatus clericorum; *papi uralom.* Passim.

Climactericus, 3., ad tractum cœli pertinens; *égalji.* Jókai. Pol. Div. I. 29. *climactericus* természetváltozás. Cf. Gell. 15., 7., 2.; Plin. Ep. 2., 20; Censorin. d. D. Nat. 14.

Climatologia, doctrina de aëris temperie; *légtünettan.* Száz. XXII. 260.

Clipitroclapatorium, lagena ruricolæ, a sono, quem inter bibendum edit, ita nominata; *kulacs.* Jók. Epp. I. 9. már a hangzása után könnyen kitalálható, hogy «*kulacs*».

Clobuçarius, i, (a sl. klobuk, pileus) confector pileorum; *kalapos.* Vjestnik II. 119. an. 1289. dare tenebatur comissariis Gresanni *clobuçarii.*

Clysterum dare, clystere infundere; *allövetet adni.* Jókai Régi jó Tbl. 1., 77.

Coangistatio, coartatio: *összeszorítás, szorongás.* Zusammendrängen. Star. XXV. 266. an. 1644. in templo constrictos ... clamorosa et inquieta *coangistatione* opplerent.

Cogçium, testa; *edény.* It. coccio. Ger. Scherben. Star. XXVII. 107. an. 1271. servitrici ... reliquit unum *cogcium* ... 1. galiciam 1 vegeticiam.

Collare altum; *misziri gallér.* Bék. Debr. főisk. törv. 88. *Collare altum,* vulgo *misziri galler* vocitatum ... ne usurpanto.

Collectivitas, universitas; *összesség.* Athen. V. II. 1896. p. 264.

Collegina, collega femininus, collega femina; *társnő.* Passim in ephemeridibus.

Colonissa, uxor coloni; *gyarmatos, parasztnő.* Vjestnik. I. 109. an. 1733. processus criminalis contra *colonissas.*

Comestio, onis, (Du C. Comestiones) curatio; *élelmezés.* Bewirthung. Star. XVIII. 4. an. 1451. fiat *comestio* LX pauperum.

Commasculatio, idem quod Sodomia; *önfertőztetés.* Jogt. Köz. 24.

Communista, eius doctrinæ assecla, qua bonorum et honorum æqualitas palam profitetur; *vagyonkösösséget valló.* Száz. VII. 241. royalista, republicanus, *communista.*

Communisticus, 3., communis; *közös.* Száz. IV. 460. *communisticus* szerződés.

Compromissio, actus famam suam in discrimen adducendi; *kétes helyzetbe hozás, veszélyeztetés.* Jókai Kalmár és csal. 117. s minden *compromissio* nélkül megmutathatják magukat.

Concoctio, digestio; *emésztés, ejtőzés.* Jókai Rab. R. I. 152. Az aszszeszor meg a papok mindig diákul beszéltek, a többiek pedig, szokás szerint — egymást csipkedték élczeikkel. Ez megkivántatik az *ejtőzéshez* (a mit *concoctionak* is hívnak). Cf. Cels. 1., 8., 3., 22.; Plin. 20., 5., 20; 23., 8. 79.

Confabulatio, collocutio, sermones; *beszélgetés, csevegés.* Wagn. Cf. Symmach. Ep. 9., 84. Tertull. ad Uxor. 2., 3. Hieron. Ep. 108. no. 19.

Confidentia, æ, (Du C. al. s.) immodestia, procacitas; *pajtáskodás, tolakodás, bizalmaskodás.* Zudringlichkeit. Jók. Szeg. gaz. 292.

Congestio, actus congerendi; congestio sanguinis; *vértolulás.* Bene Med. I. 32.

1. **Congirare,** circumdare; *körülvenni.* Vjestnik I. 187. an. 1289. Vineam maceriis *congiratam.*

2. **Congirare,** circumire; *határt bejárni.* Star. XXIII. 192. an. 1222. termini terrarum ita erant, sicut ipse monstraverat et *congiraverat.*

Conprestare, una præstare; *összeadni.* Vjestnik I. 244. an. 1419. decem milia de auro, quos de sua voluntate *conprestaverunt* et manualiter concesserunt.

Conservativismus, significat in politicis conatus avitas leges et instituta tuendi; *a régiek fentartására irányuló törekvés.* Száz. VIII. 8. App.

Conservativus, politicorum ea pars, quæ statui reipublicæ pristino inhærebat, atque jura regni avita conservare studebat; *maradi.* Jókai Kárp. Z. 479. *conservativek,* pecsovicsok, Kubinszkyak.

Constitutionalismus, civitatis, reipublicæ formæ, constitutioni conveniens regendi, imperandi modus; *alkotmányosság.* Száz. VII. 477.

Consumens, tis, substant. qui consumit; *fogyasztó.* Consument. Jók. Epp. I. 177.

Convicinancia, æ, (bona) concorditer vivere; V. *Convicineitas; szomszédság.* Star. VI. 203. an. 1325. tenere bonam *convicinanciam* cum comunitate Albonense.

Coperia, tectum; *fedél, tető.* Star. VIII. 35. an. 1290. debet aptari ... domus *coperia* et aliis indigentibus.

Copus, i, V. *Coppus.* Vjestnik II. 116. an. 1289. miliarium ... de *copis.*

Coquia, æ, coquina; *konyha.* Jók. Epp I. 9. A «*kókvia*» konyhát jelent, de kollegiumit.

Corpus iuris, (Du C.) codex iuris civilis; *törvénykönyv.* Jókai Kárp. Z. 62. *corpus iuris* óriási terjedelmű könyv. *Arany:*

Ilyen ügyről
Madárfüttyről
Mitse tud a *Corpus iuris.*

Cf. Cod. Just. 5., 13.

Corresponsorius, 3., respondens, conveniens; *hasonló, megfelelő.* Nemz. 1898. dec. 31. a görög szertartás *corresponsorius* jellege.

Cortizare, comitari; *elkisérni,* It. corteggiare. Stár. VI. 6. an. 1463. tres officiales ad *cortizandum* regem Bosne.

Cothurnarissa, æ, cothurnarii uxor; *csizmadiané.* Star. XXV. 28. an. 1704.

Cozzus, i, (Du C. Cozzo) vestis species; *kosog* v. *kosók.* Sl. kožuch. Rum. *Kozsok.* Vjestnik II. 21. an. 1303 unum *cozzum,* unam cassellam magnam, unam cottam et unam galissam et totum ornatum de tela.

Credatiza, V. *Litterae credentiae.* Star. XXI. 267. an. 1221. cartam *(credatizam).*

Creditrix, fœm. ad *creditorem; hitelező.* Stat. Jur. L. III. p. 66: Respublica *creditrix* omnibus chirographariis creditoribus præfertur. Cf. Paul. Dig. 20., 5., 16.; 42., 6., 38.

Crepatura, æ, (Du C.) rima; *hasadék, nyilás.* It. crepatura. Star. XXII. 44. an. 1662. per *crepaturam* ianuæ conventus gladio transfixit.

Criantare, clamare; *kikiáltani.* Vjestnik I. 181. an. 1289. Cum nemo apparet, qui velit plus quam *criantatum* (dare).

Crigmole, fors. corruptum ex ital. carniola. Achates carneolus (Plin. sarda); *Karniolkő.* Star. XVII. 51. an. 1498. dixit... dedisse in pignus... argenti cum lapide *Crigmole* in eo existente.

Csizmographia, delineatio cothurnorum; *Csizmarajz, -isme.* Jók. Epp. II. 280.

Cuba, æ, ædicula sacra; (Du C. al. s.); *kis kápolna.* It. cappelletta. Star. VI. 210. an. 1325. et sic obtinebant Barbani... retro *cubam* ecclesiæ suam feriam.

Cuchiarellum, cochlear; *kanál.* It. cucchiajo. Star. XVII. 51. an. 1498. unum *cuchiarellum* argenti.

Cultrinum, pulvinar. V. *Scrigna.*

Curcius, (e turcico *kurdši)* agmen equitum nobilium Turcarum; *előkelő törökökből álló lovas csapat.* V. s. *Seimenus.*

Cynicus, 3., impudens, impudicus, turpis; *csivasz, rút, ocsmány, orczátlan.* Szamosk. II. 374. *cynica* aut potius cinædica obscenitas.

Czavoglar, (vox turc.) commissarius; *ügynök.* Star. XIII. 5. (peregrinatio Georgii Hustii) destinatis... commissariis, quos vocant *czavoglar.*

D.

Dancarus, panni species fors. idem quod *Tank,* de quo Heyse: eine Gattung ostindische Nesseltücher; *keletindiai csalánszövet.* Monm. Comit. Trans. V. 196. Ab una pecia *dancari* aurei coloris f. 250. den.

Darens, dans; *adó.* Vjestnik I. 181. an. 1289. plus *darenti* et offerenti.

Data, idem quod *Datia* q. v. Udvartartás és számadáskönyvek. Közli Báró Radvánszky Béla. Budapest, 1888. p. 132. Mediolanumban fizettem *datat.*

Decatholisare, a catholica fide abducere: *elvonni a katholikus hittől.* Passim.

Decentralisatio, nisus ad faciliorem, justiorem et celeriorem modum regendi consequendum, res agendas in plures provincias dividendi; *szétosztás.* Száz. X. 315.

Decipulum, laqueus, tendicula; *madárfogó.* Fej. Jur. Lib. Suppl. 63. Cf. Appul. Met. 8. p. 202. Id. in Flor. 4. p. 360.

Dedolatio, (a dedolando) actus verberandi; *megoldalgatás.* Bene Med. I. 37. sensus Cœnæsthesis, cuius ope æger informatur de statu bonæ ac malæ valetudinis, percipit *dedolationem,* lassitudinem, anxietatem, pruritum.

Deifer, qui deum fert (Du C. Deiferi: apostoli); *istenhozó,* (Krisztus születése). Beng. Ann. Er. Cœnob. 301. Anno a Cunis *Deiferis* 1646.

Delegatio, ex an. 1867. sancito XII. legis Art. institutum, quo res communis utriusque Monarchiæ communi consilio decernuntur V. Magyarország közjoga. Irta Nagy Ernő. 4. kiadás. Budapest, 1901. p. 407. etc.

Delegationalis, ad ita dictam «*delegationem*» in qua viri de communibus utriusque monarchiæ, Austriæ et Hungariæ, rebus consultant, pertinens; *delegácziós.* Passim.

Delegatus, i, vir ad communes utriusque Monarchiæ scil. Austriæ ut Hungariæ res deliberandas electus. *Delegatus* V. s. *Delegatio.*

Delicia, æ, dulcia, bellaria (Du C. al. s.); *csemege, nyalánkság.* Gall. delicatesse. Jók. Magy. Náb. 15. Chinában a legnagyobb *delicia,* urias nyalánkság.

Demoralizare, mores corrumpere; *erkölcstelenné tenni.* Jókai Rab. R. I. 245.

Demundare, purgare; *tisztogatni.* Bék. Maros. 35. Diebus Mercurii et Saturni aream scholæ... optime *demundare* curet.

Denarius arearum, pecunia pro area solvenda; *szérűpénz.* Haz. Okl. VIII. 128—129.

Denarius grecensis, denarius Zagrabiensis; *zágrábi denár.* Star. IV. 122. an. 1357. pro quatuordecim marcis denariorum *grecensium.*

Derrum, pars ruris; *darabföld.* (Du C. *Dervum,* silva). It. derrata. Vjestnik I. 181. an. 1289. *derrum* unum positum ad rivum et ib. 184. *derrum* maceriis circumdatum.

Desinficiens, purgans; *fertelenítő.* Passim.

Desorganisatio, (a Gallico désorganisation), dissolutio, destructio; it. disorganizzazione; *szervezet felbomlása.* Vern. Met. II. 51. *Desorganisatio* est ille per morbum caussatus status corporis organici, ubi diversis gradibus celeritatis organismus esse cessat. Bene Med. II. 316.

Determinabilis, qui determinari potest; *meghatározható.* Vern. Met. 32., 33. Cf. Tertull. adv. Herm. 41.

Determinabilitas, proprietas rei determinabilis; *meghatározhatóság.* Imre Phil. 363. *determinabilitas* voluntatis. Severini 62.

Diæteticus, 3., ad diætam, victum, cultum, rationem ordinemque vitæ pertinens; præcepta huius generis continentur in *Diaetetica; életrendi, életrend-tan.* Máty. pass. Vern. Psych. 53. *diaeteticae* vivendi regulæ. Vern. Phil. Mor. 271.

Dialysis, Græca positione: $\delta\iota\acute{\alpha}\lambda\upsilon\sigma\iota\varsigma$ = dissolutio (Forc.) refutatio; *föloldás, megczáfolás.* Bod. Hist. Un. Trans. 435. Contra Stancarum edidit librum sequenti titulo: *Dialysis* scripti Staneari.

Diapnoicus, 3., poros permeans, sudorem movens a gr. *διαπνέω; átjáró, izzasztó.* Lzb. Cod. Med. T. II. remedia *diapnoica.*

Diatriba, (gr. *διατριβή)* disputatio, narratiuncula; *beszélgetés, mulatozó elbeszélés.* Jókai Pol. Div. III. 159. Vannak tulfogékony kedélyek, kik az elsőbb eseteknél hizelgő *diatribákkal* kenik a lelkes publikumot s az utóbbiaknál satyrákkal ostorozzák. Cf. Gell. 1, 26; 17, 20, 4; 18, 13, 7.

Didacticus, i, qui informat, docet; *tanító.* Teut. Schul. I. 140: Dass niemand... so er nicht studieret hat, und ein gutter *Didacticus* ist, zum Præceptore soll angenohmen werden.

Dimittere in diabolum, (hungarismus) abigere; abire iubere in malam crucem; *az ördögbe küldeni.* Akad. Ért. 1900. 129. füz. 456. l. *dimittas in diabolum.*

Disputa, æ, disputatio; *vitatkozás.* Jók. Epp. I. 48.

Doctrinarismus, i, cultus certarum doctrinarum; *tanszerüség, határozott tanoknak a mivelése, vallása.* Passim.

Domarobiensis, e, (a sl. *doma,* domi et *robiti,* facere fabricare) domi factus, fabricatus; *itthon készült, hazai.* Passim.

Domitorium, instrumentum domandi; *szelidítő szer.* Jók. Epp. II. 39.

Donanma, ornamentum virtutis; *a vitézség dísze.* Star. XIII. 7. (peregrinatis Georgii Husztii) omne genus lætitiæ... in nominis gloriam, quod Turci vocant suo vocabulo *donanma,* id est ornamentum victoriæ.

Doplettum, pannus subsutus; *bélésbarchet.* It. dobletti. Ger. Futter Barchent. Star. XXVI. 218. an. 1253. *dopletum* de sona de perperis duobus.

Dorismus, i, sermo Dorius; *dóriai szólásmód, tájnyelv.* Szamosk. II. 377. Cum et enim cæteri Ungari acutum quodammodo Atticissent, Siculorum plerique omnes rotundum *Dorismum* sonant.

Dovornichus, dovornicus, servus; *szolga.* Vjestnik. II. 84. an. 1640: scriba... *dovornici* et præco.

Dualismus, ea forma reipublicæ regendæ, qua ex legis Art. XII. an. 1867. Austria et Hungaria res suus publicas separatim, libere componunt. *Kettős rendszer.* V. Magyarország közjoga. Irta Nagy Ernő. 4. kiadás. Budapest, 1901. p. 407. etc.

Dualisticus, 3., in duas partas divisus; *kettős rendszerü, két oldalu.* V. *Dualismus.*

Dubitatus, 3., in dubium vocatus; *kétségbevont, kérdéses.* Jókai Rab R. I. 298. *dubitatus* nemesek.

Dulcifluus, 3., (Du C.) ad normam *mellifluus:* dulcefluens; *édesen folyó.* Eszt. Okm. p. 98. an. 1495: *dulcifluo* leticia latice corda rigabat.

Dysangelium, fama funesta; *rossz hír.* Passim.

E.

Elegia gratulatoria, oda, carmen gratulatorium; *köszöntővers.* Irodt. Közl. VII. I. p. 88.

Elefantina moles, res nimiæ magnitudinis et ponderis (præsertim de libris). Jók. Epp. I. p. 34. roppant folians: *elefantina moles.*

Elencticus, 3., demonstrando aptus; *versengős.* Ger. beweiskräftig. Pár. Páp.

Elevatio, (animi), (Du C. al. s.) sublatio animi; *lelki felemelkedés, felülemelkedés.*

Vern. Psych. 266. homo per animi sui *elevationem* amarissima quæque lento temperare risu novit.

Elianus, Carmelita Calceatus. q. v. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 86.

Emaculare, pure describere; *tisztázni.* Star. VIII. 198. an. 1762 : Ego : . . . successivis horis *emaculo* multa, demo, addo. Cf. Plin. 21, 19, 75 ; Gell. 6, 5, 9 ; Appul. Apol. p. 278 ; Macrob. Sat. 7, 13.

Emissor, dominus vitæ (Du C. al. s.) ; *élet ura.* Curios. Misc. 88. Inter huiusmodi promissores iuxta eos præcipuum locum obtinet *emissor* seu *Dominus vitae,* qui dirigit ad *interfectorem,* nempe ad corpus Saturni vel Martis. Hic *Dominus vitae* seu *Emissor* erit aut Planeta, qui plures dignitates habet, aut ipsemet gradus Zodiaci, qui est Horoscopus atque hinc concludunt tot annorum fore vitam nati, quot gradibus hic *emissor* fuerit distans a Saturno.

Emotio, motus, affectus animi ; *érzés, indulat.* Jókai Pol. Div. III. 48. jöjjenek egy kis kellemes *emotióba.*

Emotionalis, ad emotionem id est motus animi pertinens ; *érzelmes.* It. d'emozione. Bpesti Szemle. 1880. XXIV. 23. lap. A dal nyelvéről. (Imre S.) A dúdolás vagy dallás ősi tulajdona az embernek s némelyek szerint előbbi eredetü a beszédnél, könnyen fejlődhetett ki egyrészt a hangjátékokból, másfelől az *érzelmes (emotionalis)* beszédből.

Enchenium, bacchanale ; *farsang.* Star. XIII. 12. (peregrinatio Georgii Husztii) bina *enchenia* sive bacchanalia.

Encyclopædista, æ, scriptor rerum ad omnis liberalis doctrinæ scientiam pertinentium ; *encyclopedia irója.* Rec. A föld. II. 612. *encyclopaedista* Plinius.

Energia, (Du C.) ἐνέργεια vis, intentio, potentia, efficacia ; *hatályosság, hatható erő, hathatóság, hatóság, buzgalom, lelkesség.* Törvt. Msz. Verancs. VIII. 30. ut res inexpectata maiorem *energiam* habuisset. Recon. an. 1622. deliberationes nullius sint vigoris et *energiae.*

Ens, creatura (Du C. existens) ; *teremtmény.* An. Sc. I. 412. an. 1348 : Cum omnia *Entia* tendi habent ad esse primum.

Entheus, 3., a gr. ἔνθεός = divinitus afflatus ; *isteni ihletű.* Galeoti. Præf. Epigr.

Scilicet historicis scriptis, quibus *enthea* durat
Fama Toparcharum gloria gliscit anus.

Cf. Martial. 11, 84. Stat. Silv. 1, 2, 227 ; 3, 5, 97 ; Sen. Med. 382.

Epiphania, æ, (Du C.) festum, quod Christiani celebrant 6-ta Januarii ; *vizkereszt.* Ger. Heil. drei Könige. Pár. Páp.

Episcopales, asseclæ anglicanæ ecclesiæ (Du C. al. s.) Ker. Nap. 20.

Epocha, æ, (Du C.) ἐποχή, constellatio, Aera ; *nevezetes időpont, időszámlálási pont.* It. epoca. Epoche, Zeitpunkt. Vern. Met. 23. Spatium temporis determinatum dicitur periodus limitaturque *epochis.* Törvt. Msz. időszakasz, korszak. Fej. III. 415. Oltv. Act. Synod. 13.

Epochalis, ad epocham pertinens, magni momenti ; *korszakot alkotó.* Jókai Pol. Div. I. 113. *epochalis* jó nap.

Equiso, onis, agaso ; *lovász.* (Rossmeister, Stallknecht Dief.) Teut. Schul. I. 149: abuti omnino pastores scholaribus, dum eos pro *equisonibus* habeant. Cf. Varro ap. Non. 105, 14. Val. Max. 7, 3. ext. 2. Appul. Met. 7. p. 194.

Eserare, seras aperire ; perfringere ; *feltörni.* Star. VII. 280. an. 1573. vina . . . alia consummi, alia *eserari.*

Essæus, i ; *Essaeus.* (Heyse : Essäer, Essener ; eine Secte unter den alten Juden, die weniger auf öffentl. Gottesdienst, Opfer etc. als auf stille Übungen der Andacht strenge der Sitten etc. hielt). Otia Bachm. 252. unde ortæ sectæ Pharisæorum. Saducæorum et *Essaeorum.*

Eunomia, æ, (εὐνομία) observatio legum, ordo ; *jó törvény, törvényes rend, törvények megtartása.* Czvit. Spec. 168.

Eunomia condire meos persæpe labores
Sum solitus ; Mysta hinc dicor et Aequidicus.

Evolutionismus, doctrina novella de evolutione ; *fejlődéstan.* Egyet. Phil. Közl. 1896. nov. XX. évf. IX. 812.

Exclusivitas, exclusio, exceptio ius proprium ; *kizárólagosság.* Egy. Phil. K. 1882. Elnöki Mgnyitó.

Excomparare, comparare, acquirere ; *megszerezni.* Star. XXIII. 161. an. 1070—1078. pro filio quem . . . abbas *excomparavit* etc.

Exempla, æ, (Du C.) pro : exemplum ; *eredeti okmány.* Star. I. 214. an. 900. exemplavi de una alia *exempla.*

Existentia, æ, conditio vivendi ; *életföltételek.* Szilády Irodt. Közl. VI. 3. 339.

Explanare, destruere (V. Du C. explanatio) ; *ledönteni.* Star. VI. 7. an. 1463. a parte montis . . . *explanare* ecclesias . . . periculo elapso debeat ipsas ecclesias rehedificare.

Extemporisare, ex tempore dicere, disputare ; *rögtönözni.* Jók. Szeg. gaz. 330.

F.

Factitius, 3., factus, artificialis ; *mesterséges.* Bel. Comp. Hung. Geog. 21, Duplex illud est (vitriolum) *factitium* aliud, aliud nativum. Vern. Met. II. 166. Cf. Plin. 12., 17., 37. : 31., 7., 39. ; 42.

Falaka, caudex ; *kaloda.* Ger. Strafklotz. Star. XIII. 6. (peregrinatio Georgii Husztii) plantis in instrumentum velut in laqueum iniectis (quod Turcæ vocant *Falaka).*

Falsiloquium, (Du C.) mendacium ; *hazugság.* Wagn. Cf. Augustin. Retract præf. fin.

Famigerabilis, (Du C.) clarus, celebratus ; *hirneves.* Szerdah. Celebr. II. p. 8. Hæc est illa *famigerabilis* Alba Regalis. Cf. Varro L. L. 6., 7., 66. Appul. Met. 1. p. 105. Ib. 2. p. 124.

Febris gymnasialis, studium gymnasia visitandi ; *a gymnasiumok látogatási láza.* Egyetértés 1898. jul. 5.

Feria, (Du C.) transitus est, qui cymba fit in ulteriorem ripam ; *komphely.* Star. VI. 196. an. 1325. cum gente . . . auxilium custodiendam dittam *feriam.*

Filister, civis plebeii generis V. Heyse s. *Philister :* hebr. Plischthî plistthîm v. pälásch umherschweifen, wandern, einwandern . . . Benennung gemeiner Bürger od. auch aller Nichtstudenten in der Studentensprache (Diese Benennung entstand angeblich im J. 1693. in Jena, wo bei einer Schlägerei zwischen Studenten und Bürgern ein Student todt auf dem Platze blieb und am Sonntag darauf ein Geistlicher in einer heftigen Predigt gegen diese That sagte : «es sei dabei hergegangen, wie in der Bibel [Richter 16.] geschrieben steht : *Philister* über dir Simson» worauf die Studenten die Jenaischen Bürger Philister nannten.) ; *nyárspolgár.* Jók. Epp. II. 228.

Filouteria, æ, dolus, fraus ; *gazság, csalás.* Gall. filouterie. Jókai Régi jó Tbl. II. 144. Ez aprólékos *filouteria* (magyar nevét biz én nem tudom) nem volt Krénfy úr inyére.

Floriger, eri, flores gerens ; *virágot tartó.* Boc. Hungar. p. 252 :

Mascula *florigeri* cur forma leonis in armis
Casparis Franci conspicienda datur?

Cf. Sedul. 2., 2. ; Venant. Carm. 3., 9., 1.

Fluentum, fluvius (Du C. flumentum) ῥεῦμα ποταμοῦ. Eszt. Okm. p. 36. (Decr. Andreæ 1291) ; per *fluentum.* Cf. Appul. de Deo Socr. p. 52. Auson. Mosell. 10., 59. Avien. Perieg 32. Prudent. περὶ στεφ. 12., 32.

Fœderalisatio, actus fœdus ineundi ; *szövetkezés.* Passim.

Fornimentarius, i, tapetis exornandis artifex ; *kárpitos.* Ger. Tapezierer. Cf. It. fornimento. Star. XVII. 66. an. 1519. Gregorius *fornimentarius.*

Frankisia, æ, libertas ; immunitas ; *szabadság.* It. franchiggia. Star. VI. 181. an. 1325. super omnes . . . libertates et *frankisias.*

Frexatura, æ, fimbria ; *czafrang.* Star. XXVIII. 105. an. 1481. *frexatura* longa cubitis duobus.

Friso, nis, (Maigne) francus, liber, ingenuus ; *szabad ember.* Star. XIX. 91. an. 1181. cum consilio preteritorum jupanorum aliorumque *frisonum.*

Friziologia, disciplina componendorum capillorum ; *fodrásztan.* Borsszem Jankó 1898. jul. 10.

Functionarius, qui fungitur officio ; *kezelőtiszt.* Passim.

Fundamentalis, lex = lex prima ; *alaptörvény.* Kass. P. P. I. et. pass. . . . exercet (sc. rex) supremam suam potestatem per *leges fundamentales.*

Fundamentalis libertas, avita fundamento nixa libertas ; *az atyáktól öröklött, fő-, alapszabadság.* Rák. Ön. 66.

Fungit, pro : fungitur officio ; *hivataloskodik, teljesit.* Star. VI. 171. an. 1325. *fungit* et habet plenam auctoritatem.

Fungum, nauci flocci ; *fitty.* Pfifferling. Jók. Epp. II. 215. *Fungum !* szólt fittyet vetve Kozma úr.

Fusionalis, ad coniunctionem partium pertinens ; *összeolvadási.* Passim.

Fusionare, coalescere ; *fuzionálni, egyesülni, egybeolvadni.* Passim.

Futurismus, i, doctrina de ortu alicuius rei ; *keletkezésről szóló tan.* Ger. Lehre vom Werden. Nemzet 1897. dec. 25. atavismus és *futurismus.*

G.

Gabanus, pro : Cabanus, ap. Dief. Galbanum vestis species ; *kabát.* Ger. Rock. Archiv. f. Litter. u. Kirch. Geschichte III. 366.

Galicia, (Du C. gallica, gallicula) V. *Cogcium,* genus calceamenti; *sárczipő.* Gal. galoche.

Galissa, æ, idem quod *Galicia.* V. *Cozzus.*

Gallicanismus, In Gallia particularis ecclesiæ iurium et privilegiorum propria institutio et forma; *Francziaországban a particularis egyházak jogai s szabadalmainak külön megalakulása s azok rendszeres alakja.* Kon. Egyh. 120.

Gardella, æ, pro: sardella; *ajóka.* It. sardella. Star. VIII. 173. an. 1752. postremis (sc. litteris) de inopia *gardellarum* Agriam accusat.

Gelicidium, pruina (Du C.); *dér, zúzmara.* It. gelicidio. Germ. Reif. Oszterh. 22. Noxæ vinearum aliæ a tempestatibus cœli utpote: frigoribus hibernis, *gelicidiis,* æstu, pluviis grandineque veniunt. Cf. Cato R. R. 65., 2.; Colum. 2., 8., 3.; 3., 1., 7.; 11., 2., 6. Vitr. 2. 7., med.

Gimnazista, æ, alumnus gymnasii; *gimnasista,* gyimnasiumi tanuló. Irodt. Köz. VII. 1. p. 31.

Glanis, idis, silurus glanis (Linn.); *harcsa.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. II. 158. Cf. Plin. 9., 43., 67.; 11., 53. § 148.; 32., 10., 45.

Glossatio, onis, glossema; interpretatio; *magyarázat, ellenvetés.* Star. VIII. 124. an. 1748. absque . . . limitatione aut *glossatione.*

Gonayus, i, V. *Gognale.* Vjestnik I. an. 1447. tres *gonayos* terre bone, arabilis.

Grammatophylacium, tabularium; *levéltár.* Ger. Archiv. Kov. Form. St. Præf Budæ in *grammatophylacio* meo. Czvitt. Spec. 69: Donationes et Missiles etiamnum in *grammatophilacio* seu Capitulo Albensi extant. Cf. Ulp. Dig. 48., 19., 9. § 6.

Grandiositas, granditas; amplitudo; *nagyszerűség.* Passim.

Grapsa, qui denunciatoribus, oblocutoribus gratam aurem præbet, credulus; Jók. Epp. I. 9. «kalefaktor» az olyan ember, a ki szereti a hallottakat a felsőbbeknek elmondani; «*grapsa*» az illető felsőbbség, ha professor.

Gratis, frustra; *hiába.* Croat. darmo. Star. XVI. 8. an. 1683. accesseram eo in passu Dominum Kolonich, sed *gratis* ipso etiam annuente debui studiosos suscipere.

Greda, fors. ab ital. *greto,* siccus, aridus margo litoris; *a part száraz széle.* Star. V. 111. an. 1422. non . . . *greda* sed pratum.

Grezna, æ, e pellibus confecta vestis; *gerezna.* Mon. Com. Trans. II. 65. an. 1556. *Greznam* . . . venalem.

Grivna, æ, numi species (Heyse: *Griwe, griwna* od. verkl. *griwenka,* jetzt nur noch *griwennik* m. russ. ein Zehn Kopeken-Stück = 033. M.) (Sehrader . . . Linguistisch historische Forschungen der Handelsgeschichte und Waarenkunde. I. 132. Allmälich aber nimmt dieses Wort (altslawisch *grivina* die Bedeutungen von *drachma,* moneta, pecunia an. Das Wort ist auch in das Litauische (griwinâ) übergegangen und repræsentirt hier ein Werth von 20. preuss Groschen.) Star. IV. 125. an. 1362. de preconibus II. *grivnas.*

Gruchus, (Du C. Gruarius), satelles; *törvényszolga.* Gall. sergent. Star. VI. 8. an. 1463. Proclamatur «per *gruchum* Urlich» terminus, infra quem revertantur.

Gurgellus, i, parvus gurgus, rivulus; *kis patak.* Vjestnik II. 21. an. 1326. duos *gurgellos* continuos.

Gurgus, i, rivus; *patak.* It. gorgo. Vjestnik II. 21. an. 1318. apud *gurgum* de Gamayla.

Guarnaçum, guarnasia V. *Scrigna.*

Guarnazonus, i, vestis talaris; *hosszú kabát.* It. guarnacia. V. *Butes.*

Gymnosophista, æ, (Papias) qui nudus per opacas solitudines perhibetur philosophari; *a sivatagokban meztelenül bölcselkedő.* Batty. Ger. 108. Ipse paravit mensam . . ., non in tabernaculo, sed sub cœlo . . . quasi *gymnosophista* factus. Cf. Plin. 7., 2., 2.; Appul. Flor. p. 351. Prudent. Ham. 404; Augustin. Civ. Dei. 14., 17.; Hieron. Ep. 107., 8.

H.

Hallucinatoricus, 3., ad alucinandum pertinens; *érzékcsalódásban levő.* Ger. im Geiste irrend. Salgó I. Elmekórtan. Budapest, 1890. p. 68.

Harač, alias; haradsch, kharadsch (vox turc.) tributum in singula capita impositum; V. s. *Ortac; fejadó.*

Harpe, Falco gentilis (Linn.); *sólyom.* Ger. Edelfalke. Szentiv. Cur. Misc. Dec. III. P. V. 102. Cum milvo *harpe* avis amicitiam servat. Cf. Plin. 10., 74., 95.

Haszazlar, custodes baculis instructi; *bottal ellátott őrök.* Star. XIII. 7. Nec deerant custodes . . . baculati, (quos vocant Turci *haszazlar*).

Hecatontarchus, i, centurio; *százados.* Schrőer. Arch. Gr. et R. 32.

Heortologium, (gr. *ἑορτολόγιον*) liber sollemnitatum; *ünnepnaptár.* Wallaszky 306.

Hermetice, ita, ut aëri aditus non pateat; *légmentesen.* Passim.

Heterodoxus, 3., *(ἑτερόδοξος)* qui aliam confessionem sequitur, aliæ confessionis est; *más hitű, más vallású.* Rák. Ön. p. 378. l. 29—32. (31.): . . . dicam ergo tibi Domine, non me capere illorum sententiam, qui Judæos et publicas peccatrices et cantatrices, histriones et ludos theatrales tolerant, *heterodoxos* vero bonæ vitæ persequuntur.

Heterosexualis, diversi sexus; *különböző nemű.* Jogtud. Köz. 24.

Heterosexualitas, conditio diversi sexus; *különböző nemüség.* Jogtud. Köz. 24.

Hierarcha, (Du C. *(ἱεραρχέω, ἱεραρχικός)* princeps, caput ecclesiæ, archiepiscopus; *egyházi fő, érsek.* Ger. Kirchenfürst. Kat. Hist. Du C. Præf. Numinis Providentia, qua te regni nostri *Hierarcham* ab æterno destinavit; et passim.

Hierarchia, æ. *(ἱεραρχία)* imperium, dominatio sacerdotum; *papi uralom, egyházi uralkodás.* Ger. Hierarchie. Rák. Ön. p. 163. l. 12—14. (13.): Regit filius tuus, salvator noster, caput ecclesiæ tuæ corpus suum per *hierarchiam* ecclesiasticam et gubernat in spiritualibus.

Hierarchicus, *(ἱεραρχικός)* ad hierarchiam pertinens; *papuralmi.* Cher. Jus. Eccl. 1., 163. Ex tali vero graduum *hierarchicorum* subordinatione divino iure nixa quid sequitur aliud.

Hieromonachus, i, (Du C.) V. *Jeromonachus.* Star. VIII. 2. an. 1772. archimandrita . . . N. N. *hieromonachi.*

Hircus, i; lapsus, offensio; *baklövés.* Ger. (einen Bock schiessen.) Jók. Epp. I. 175.

Hodegus, *(ὁδηγός)* qui viam monstrat; *kalauz, tanító.* Czvit. Spec. 93. Scripta eius quæ hactenus publici iuris facit, sunt: Hohenloici Gymnasii *Hodegus* Calendariographus.

Holocaustum, (Du C. al. s.) sacrificium sic dictum, quod in eo tota victima crematur *(τὸ ὁλόκαυστον)*; *égő áldozat.* Beng. Ann. Er. Cœnob. 307. qui solemne Divini sacrificii *holocaustum* eadem festivitatis die ritu Pontificali Domino immolavit. Cf. Prudent. Apoth. 537; Psych. 784.

Holosericatus, 3., totus serico vestitus; *egészen selyembe öltözött.* Szamosk. II. 12. subito veluti glauci gramine comesto aut Circes poculo prægustato, immutatos, *holosericatos* ac bene nummatos incedere.

Holosericum, purum sericum; *tiszta selyem.* Arch. Rák. VIII. 310. Pallium ex *holoserico* antiquum vulgo metczett bársony.

Homo. Ad hominem (dicere), apposite, vere opportune, acute loqui; *találón szólni.* Jókai Debr. lun. 79.

Homo de remo, nauta; *hajós, evezős.* Star. VI. 7. an. 1463. Mittendi duo nobiles . . . et *homines de remo.*

Homodoxus, adiect. substantivorum more adhibitum, vox Græca: *ὁμοδοξος,* religionis consors; *hitsorsos.* Bod. Hist. Un. Trans. 387. Jacobus Palæologus Francisco *homodoxus* erat.

Homosexualis, æqualis generis; *egyenlő nemű.* Jogt. Közl. 24.

Homosexualitas, conditio æqualis sexus; *egyenlőnemüség.* Jogt. Közl. 24.

Honorarium, merces, honos; *tiszteletdíj.* Cod. Dip. Brüss. III. 22. quid post pacem dei benignitate conclusam in uno mense legati Dnum vestrorum cum *honorario* certo venturj essent.

Hora. Batty. Leg. III. 311. an. 1397: nullus Scholaris de nocte discurrat post unam *horam* noctis (ad hæc adnotat Batt.: Manifestum sit horarum discrimina eadem fuisse tunc, quæ nunc sunt in Italia, ita nimirum, ut una post solis occasum *hora* diceretur prima noctis).

Horticultura, cultus hortorum; *kertészet.* Passim.

Humanissimus, titulus honoris; Jók. Epp. I. 7. *humanissime.* Ez a diáknak a czíme: *emberséges úr!*

Humanista, æ,; *irodalmi tanulmányok mivelője, humanista.* Cher. Jus. Eccl. I. 77. Illi, qui sæculo hoc (XVI.) et sequentibus in perficienda Jurisprudentia ecclesiastica operam conferebant, dici solent *Humanistae,* Realistæ, Methodistæ et Reconcinnatores legum prout vel *humaniores* literas . . . felicius præ ceteris perficerent etc.

Humanitarius, 3., humanus; *emberbaráti.* Pauer. Athen VI. 2. p. 277.

Humorisare, festive, iocose loqui; *tréfálni.* Jókai Új f. 186. *humorizál.*

Humoristicum, i, pars festiva alicuius rei; *humoros, nevettető rész.* Jókai Epp. II. 76.

Hussianus, *Hussita; Hussz követője.*

Szilády Á. Irodtört. Közl. VI. évf. I. f. 6. Fermentum illius temporis est, quod *Hussiani* ungarica lingua sacrum et vesperas hucusque cantent.

Hussitismus, i, mores, doctrina Hussitarum; *husszitizmus.* Passim.

Hydragogus, *(ὑδραγωγός)* aquarius; *vízvezető mester.* Curios Misc. 340. Ad investigandam declivitatem pro defluxu alicuius fluvii, *Hydragogi* communiter, pigrum valde esse Fluvium putant.

Hydraulicum organum, hydraulica machina; *vizmű.* Száz. XVII. 775. A Danubii parte ædiculam statuit, *hydraulicisque organis,* item sacro fonte duplici marmoreo et argenteo decoravit. Cf. Plin. 7., 37., 38.; Suet Nero 41.

Hydrogenare, cum hydrogeno coniungere; *könenyezni.* Tomts. 93. Primum illud metallum facile oxydabile in quavis catena simplici galvaniana dat polum oxigenantem, alterum autem oxydationi sui magis resistens meliorque fluidi electrici conductor polum *hydrogenantem.*

Hydrogenatio, actus hydrogenandi; *könenyezés.* Tomts. 269. Ex his, aliisque argumentis oxigenationem aquæ in quovis apparatu æreo vi columnæ subiecto fieri posse contendebant.

Hydrogenisatio, V. *Hydrogenatio.* Bene Med. V. 194.

Hyenismus, immanitas; *embertelenség.* Pesti Hirlap. 1896. aug. 23.

Hyetoscopium, instrumentum mensurandæ pluviæ, hyetometrum; *esőmérő.* Wallaszky 310. dissertatio meteorologica de *Hyetoscopio.*

Hystrix, erinaceus (gr. ἵστριξ suis capillos habens); *sündisznó.* Bárcz. Cf. Plin. 8., 35., 53.; Calp. Ecl. 6., 14.; Claud. Idyll. 4.

I.

Iconoclaster, V. *Iconoclasta.* Jókai. Mire Megv. I. 134.

Idealisatio, ita fingere, proponere describere aliquid, ut numeris suis perfectum sit atque absolutum; *eszményités.* Athen. V. II. 1896. p. 259.

Idiotismus, i, *(ἰδιωτισμός)* proprietas linguæ; *nyelvsajátság.* Kaprin. Eloq. I. 568. In verbis coniunctis seu sententiis. curandum, ut modi loquendi seu phrases seu *idiotismi* sint unicuivis linguæ proprii ac usitati.

Ieromonachus, consecratus monachus; *felszentelt szerzetes.* Star. VIII. 10. an. 1772. labore certi *jeromonachi.*

Igumenus, guardianus; *guardian.* Star. VIII. 1. an. 1772. cum ... *igumeno* seu guardiano.

Illætabilis, tristis; *szomorú.* Hor. Mem. 301. *illaetabilis* fama. Cf. Verg. Aen. 3, 707; 12, 619. Senec. Troad. 861. Stat. Theb. 3, 706, 5, 633.

Illuminare, (urbem) lampadibus, luminibus festis, lætis collustrare: *illuminálni, kivilágitani.* Ker. Nap. 199.

Illuminator, qui illuminat (Du C. aurorius pictor); *felvilágositó.* Andr. Pann. 15.

Illusorius, 3., illudens, vanus; *csalóka, ámitó.* Athen. V. II. 1896. p. 266.

Imbaptizare, sacro lavacro non abluere; *nem keresztelni.* Star. XXV. 29. an. 1705. illegitime conceptas proles principali suo diabolo ... *imbaptizatas* consecrasset.

Imbricare, (Du C.) in modum imbricis facere et quasi imbricibus tegere; *(csatornát) cseréppel fedni.* Szamosk. III. 40. Illa enim sive avara parcimonia sive væcordia priorum pineis asserculis serie inter se connexis *imbricata* erat (turris). Cf. Vitr. 2, 8; Plin. 15, 30.

Imbricatim, imbricum more; *tetőcserép módjára.* Alexy 8. Constat hæc innumeris squammulis *imbricatim* dispositis. Bene Med. II. 381. Cf. Plin. 9., 33., 52.

Immaturæ uvæ, bacca grossulariæ; *egres.* Kronst. II. 362. an. 1534: pro Egrÿsch vulgo *immaturis uvis.*

Impallescere, adeo studiis vacare, ut pallor faciem occupet; *elsárgulni, sápadtá lenni.* Ke. Or. Arist. D. 2., 4: litteris assidue *impallescite.* Cf. Pers. 5., 62; Stat. Theb. 6., 805.

Imparlamentaris, legibus comitiorum regni non conveniens; *imparlamentaris, képviselő- séggel meg nem egyeztethető.* Jókai Kősziv. II. 92. kifejezés, a miket mai világban *«imparlamentaris»*-oknak fognának nevezni. Passim.

Impoliticus, 3., alienus a prudentia civili; parum prudens; *politika elleni, meggondolatlan.* Passim.

Impostualiter, postea V. *Imposterum; később, ezután.* Star. XXII. 58. an. 1723. quid passus ... et qualia obiecta *impostualiter* Provinciam ... erga habueris.

Impracticus, 3., ab usu vitæ communis alienus; *ügyetlen, gyámoltalan.* Jók. Epp. II. 269. *impracticus* poéták.

Impressionalismus, i; *a hatások iránt való fogékonyság. Empfänglichkeit für Eindrücke.* Passim.

Impressionista, æ, quorum sensus facile afficiuntur impressionibus externis; *impresszionista, a hatások iránt nagyon fogékony.* Passim.

Improductive, frustra; *haszon nélkül, meddően.* Passim.

Impurum, exemplum; *fogalmazvány.* Tör. Tár. 1887. p. 589. Jókai Kárp. Z. 468. előkereste az idézett *ronditmányt (impurum).*

In bona harmonia vivere, in amicitia, concordia vivere; *jó egyességben élni.* Priv. Ceh. Sailer Artic. 1724. Pest. Vár. Levt.

In Dei nomine, deo auspice; *Isten nevében.* Cod. Dip. Arp. Cont. XI. 23. *In Dei nomine. Amen.*

In somnio, per quietem; *álomban.* Wagn.

Inbindatus, 3., (fors. ab it. imbiondare) flavum reddere; *világos barnává tenni.* Star. XXVIII. 105. an. 1481. Drapus magnus de camenacia *inbindata* pro facienda umbra.

Incessus in grallis, actus grallis nixum incedendi; *gamón való járás.* Bene Pol. m. 67.

Incollegialis, discors; collegiali sensu carens; *barátságtalan.* Passim.

Incompatibilista, æ, propugnator sententiæ, qua officia quædam coniunctionem non patiuntur; *az összeférhetlenségiek védője.* Passim.

Incriminatus, 3., accusatus; *vádolt.* Jókai Rab R. I. 22. Convincálva van-e az *incriminatus?* et passim.

Incriminare, (Du C.) accusare; *vádolni.* Jókai Rab R. I. 273. et passim.

Indeterminista, liberi arbitrii propugnator; *szabad akaratot tanitó.* Imre Phil. 356. His (Deterministis) ex adverso stant *Indeterministae,* qui illam necessitandi vim et influxum in animam rationibus internis abnegant, atque rursus in duas classes abeunt (Aequilibristæ).

Individualismus, ratio individui; *egyediség.* Passim.

Individualisticus, 3., ad rationem individui pertinens; *egyedi.* Passim.

Inexplicabiliter, ita, ut explicari nequeat; *megmagyarázhatlan módon.* Száz. XI. 19. Cf. August. Ep. 255. Appul. Met. 2. p. 87. Oud.

Inextricabiliter, modo inextricabili; *ki-, szétbonthatatlanul.* Bene Med. II. 338. Cf. Appul. Met. 11. p. 807. Oud.

Inhonorus, 3., indecens; *tisztességtelen.* Ljub. Mon. Jur. P. I. V. III. 373. an. 1177: incongruum et *inhonorum.* Cf. Plin. 5., 30., 33., 15., 24., 28.

Inoculatio, impositio, insitio oculi, gemmæ; *szemzés, szemre való oltás.* (V. Pallas s. *Ojtás).* Kov. Oec. 64: *Inoculatio* fit, dum gemma e meliori arbore cum alburno triangulari rescissa, fissuræ forma T facta, ita inseritur, ut latera gemmæ rescissæ sub corticem fissuræ deveniant. Totum vulnus ligatur ita, ut nonnisi gemma inter ligaturam promineat. Cf. Cato R. R. 42. Colum. 5., 11., 1., 11., 2., 54. Pallad. 7., 5. Plin. 17., 14., 23. Id. 16., 25.

Inope, inopinate; *váratlanul.* Vjestnik I. 152. an. 1733. quam *inope...* et iniuste... agressa fuerit.

Inquietacio, turbatio, perturbatio; *nyugtalanitás.* Szék. Okl. I. 230. III. 134. Cf. Sen. Svasor. 2.

Inquisitionaris, ad inquisitionem pertinens; *vallató.* Passim.

Insolitum, monstruosum, mirum, mirabile; *különködés, szokatlanság.* Greg. Aesth. 64. Exorbitatio in simplicitate nativa ducit ad *insolita,* quæ vocant *bizarre.*

Inspissare, spissare, spissum reddere; *sűriteni.* Bene Pol. 102. liquidum *inspissetur* ad siccitatem usque.

Intaicare, pro: intaccare V. *Intachare.* Vjestnik II. 83. an. 1640: nullus possit *intaicare* lignamina ad *tiram.*

Intendans, tis, præfectus alicui rei; *felügyelő* (szinháznál). Passim.

Intendatura, æ, munus, officium ita dicti intendantis; *felügyelőség.* Passim.

Interconfessionalis, ad diversorum cultuum divinorum relationes inter se pertinens; *felekezetközi.* Passim.

Internationalis, nulla ratione habita nationum; *nemzetközi.* Száz. XVII. 169.

Internationalista, æ, membrum societatis sic dictorum internationalium, qui sortis levandæ causa in Europa et America non habita ratione patriæ coniuncti sunt; *nemzetközi.* Passim.

Interventio, intercessio; *közbelépés.* Jók. Epp. I. 291. Cf. Ulp. Dig. 4., 4., 7.

Intimitas, ardor animi; verum animi studium; *bensőség.* Passim.

Intrare, redire (Du C. al. s.); *befolyni*

(pénzről). Ger. einkommen. Quel. Sieb. I. 385. an. 1503. Hi (sc. floreni) intraverunt.

Invasionalis, ad actum invadendi pertinens; *támadó.* Gall. offensiv. Jók. Epp. I. 27. *invasionalis* had.

Ire ex latere, secedere; *oldalt menni, félre menni.* Ger. seitwärts gehen. Star. VI. 176. an. 1325. omnes comunitates *ierunt ex latere.*

Irioideus, 3., iridi similis, iridis colorem referens; *szivárványszinű.* Bene Med. I. 30.

Irodista, æ, qui est a scriniis (ab hung. *iroda,* scrinia, orum, Schreibstube) scriptor; *író.* Pesti Hirlap 1901. 175. sz. 6. lap.

J.

Jacobini, dicuntur studiosi libertatis Martinovics eiusque socii. Száz. XIII. 160.

Jakobinismus, partes libertatis studiosorum et humanitatis. Száz. II. 303.

Jacobinus, 3., ad societatem populorum libertatis studiosam pertinens a Gall. claustro jacobino Parisiensi, ubi cœtus suos habebant; hic de Viennensi conspiratione. Száz. XIII. 126.

Jansenismus, doctrina asseclarum theologi Cornelii Janseni Belgæ, qui doctrinam in opere, quod inscribitur «Augustinus» de prædestinatione an. 1640. edidit. Száz. XI. 759.

Journalistica, æ, res ephemeridum, diurnorum libellorum scribendorum; *hirlapirodalom, időszaki sajtó.* Irodt. Közl. VI. IV. 497. Nagy Hier.

Journalista, æ, ephemeridum, diurnoram libellorum scriptor (passim); *ujságiró.* Passim.

Jubilæomania, æ, furor celebrandi aliquem; *ünneplésdüh.* Passim.

Judaismus, (Du C.) indole religionis Judicæ imbutus animus; *zsidó vallásosság.* M. Bel. Prodr. Sunt autem = Barbarismus, Scythismus, Hellenismus *Judaismus* etc. Cf. Tertull. adv. Marc. 1., 20.

Jus accisæ, *fogyaszték adóbeli jog.* V. *Accisa.* Törvt. Msz.

Jus advocatiæ ecclesiasticæ, ius reipublicæ ecclesiam defendendi; *egyházi szószólás joga, jussa.* Törvt. Msz.

Jus alimentorum, ius alimentum, poscendi; *tápláltatáshoz való jus.* Törvt. Msz.

Jus armorum, ius armis utendi; *fegyverváltsági jog.* Törvt. Msz.

Jus belli et pacis, ius bellum indicendi et pacem conciliandi; *hadviselés és békekötés jusa.* Törvt. Msz.

Jus circa sacra, ius principis in rebus ecclesiasticis; *felségnek egyház körül való joga.* Törvt. Msz.

Jus communicatum, hoc nomine veniebant in priscis iuris commentariis ea iura publica regia, quæ e consuetudine et legibus regni rex cum statibus et ordinibus communiter exercebat, quum interea alia iura regi ipsi reservata essent. V. *Jus reservatum. Közös állami felségjog.*

Jus connatum seu absolutum, ius nobis innatum; *velünk született természeti törvény.* Törvt. Msz.

Jus consuetudinarium, mos.; *szokásjog.* Gewohnheitsrecht. V. *Consuetudinarius.*

Jus educilli, ius cauponam exercendi; *korcsmáltatási jog.* Schankrecht. Törvt. Msz.

Jus extraterritorialitatis, (Heyse: Die Befugniss der Gesandten und ihres Gefolges in fremden Staaten nach den Gesetzen ihres Landes zu leben . . . Auch die Abgaben Freiheit des Papstes in Italien.); *a határon kivül valóság jusa.* Törvt. Msz.

Jus fiscalitatis, ius dominis destitutas possessiones in principis fiscum redigendi; *uravesztett vagy megürült jószág lefoglalásának joga.* Törvt. Msz.

Jus in thesaurum, ius thesaurum inventum sibi vindicandi; *a talált kincs sajátjává tételének jusa.* Törvt. Msz.

Jus instituendi, ius in bona ecclesiastica aliquem stutuendi; *egyházi haszonvételbe s hivatalba való avatás jusa.* Törvt. Msz.

Jus majestaticum, ius regis; *felség jog.* Törvt. Msz.

Jus minerale, ius mineras quærendi; *érczkeresés* v. *bányanyitás joga.* Schurfrecht. Törvt. Msz.

Jus nauli, ius reditus carinarum recipiendi: *révbérvételi, beszedési jus.* Törvt. Msz.

Jus nonæ, *a kilenczedvétel joga.* V. *Nona.* Törvt. Msz.

Jus nundinarum, ius mercatum habendi; *vásárjog.* Marktrecht. Törvt. Msz.

Jus occupationis, ius aliquid occupaudi; *elfoglalás jusa.* Besitznahmrecht. Törvt. Msz.

Jus parentale, ius parentum; *szülői jog.* Törvt. Msz.

Jus politiæ, *rendőrségi jog.* V. *Politia.* Törvt. Msz.

Jus postliminii, ius, quod alicui e captivitate aut ex externis regionibus domum redeunti tribuitur ad recuperandas prius possessas res; *helyreállitott előbbi jog.* Wiederkehrrecht. Törvt. Msz.

Jus prælationis, *elsőbbségi jog.* Vorzugsrecht. V. *Praelatio* 2. Törvt. Msz.

Jus præsentæ, V. *Praesentae ius.* Törvt. Msz.

Jus prioritatis, idem q. *Jus praelationis.* Törvt. Msz.

Jus privative masculorum, stirpis masculinæ proprium ius; *fiúi ágnak kizárólagos joga.* Törvt. Msz.

Jus regale fisci, ærarii publici regalia iura et usus fructus; *közkincstár fejedelmi igazságai és haszonvételei.* Törvt. Msz.

Jus delectus optionis, ius deligendi ex optionibus; *választhatási jog.* V. *Optio.* Törvt. Msz.

Jus sperativum, *reménybeli jog.* V. *Sperativus.* Törvt. Msz.

Jus statutarium, quo singulis civitatibus ius conceditur statutales leges constituendi; *helyhatósági jog.* Stadtrecht. Törvt. Msz.

Jus urburæ, V. *Urbura; bányabérvétel joga.* Törvt. Msz.

Jussio, iussus, us, mandatum, (Du C. divisio); *parancs.* Quel. Sieb. I. 122. an. 1486. custodierunt portam civitatis per *iussionem* domini vilici. Cf. Modest. Dig. 40., 4., 44.

K.

Kosta, titulus græcus præceptoris. Jókai Epp. I. 9. a *Kosta* a tanító görög titulusa.

Kukuricza, æ, zea; *tengeri, kukoricza.* Star. XXII. 62. an. 1723. centum occas *kukuriczae.*

L.

Lactatrix, nutrix; *dajka, emtető.* Star. XVIII. 5. an. 1451. nutrici et *lactatrici.*

Lactellum, parvus lacus; *kis tó.* V. *Ronchus.*

Lætum nuncium, per iocum ita dictæ pernæ et farcimina a parentibus missa optimarum literarum cultoribus. Jók. Epp. I. 9. A *«létum nuncziumׅ»* különösen a sonka és kolbászféle, magában hordja az «örvendetes hir» értelmét.

Laneçum, pro: lanceum; *lándzsa.* V. *Scrigna.*

Liferans, redemptor, locator; *szállitó.* Ger. Lieferant. Jók. Epp. II. 145.

Locutulejus, i, garrulus; *csacska, fecsegő.* Star. VIII. 219. an. 1770. *locutulejum* dixi et compilatorem. Cf. Gellius 1., 15 fin.

1. **Longa,** alias: *Longa Meta* vel *Meta:* ludi genus apud discipulos, pueros, qui pila ludunt stadio, spatio emenso, quod termino vel meta designatur; *méta, labdajáték.* Passim.

2. **Longa,** æ, fumisugium; *pipa.* Passim.

Longissima, fumisugium longo tubulo instructum. Jók. Epp. I. 9. *longissima* pedig a hosszúszárú pipa.

Lunaticismus, i, selenianismus; *holdkórság.* Mondsucht. Passim.

Lycantropia, mutatio hominum in lupos; *embernek farkassá változása.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. I. p. 337. Opera Dæmonum posse homines mutari in bestias et sæpius mutatos fuisse in lupos plurima, quæ extant, suadere videntur exempla. Cf. Homo homini lupus.

M.

Machiavellisticus, 3., callidus, versutus in rebus publicis; *ügyes, ravasz politikus.* Fabó. Monm. Evang. II. 175. num putatitia illa sanctitas pontificis cum artibus his *machiavellisticis* et cruentis consiliis conciliari possit.

Machiavellismus, studia ita dicti Machiavelli, viri sæc. 16-o. in Italia in rebus publicis versutissimi; *Machiavelli országelveihez ragaszkodás; önhaszonkeresés.* Törvt. Msz.

Magister lustrationum, præfectus lustrationum; *szemlefőnök.* Star. XII. 69. an. 1551.

Magister stratarum, viarum curator; *útmester.* Ger. Wegmeister. Star. XVIII. 33. an. 1480.

Malleus, i, metonymice: is qui vel ingenii salibus vel rusticitate adversarios insolentius tractandis delectatur. Jók. Epp. II. 287. malleusnak nevezik a «kalapácsot» diákul. A zöld asztal mellett aztán ez a titulusa egy

olyan hatalmas vagy főrangú vagy eszes vagy kitünően goromba szónoknak, ki egy másik szintoly minőségű celebritásnak apróra megtörésében találja hivatását stb. stb.

Markwlyn, parvus denarius; *kis denár*. Magy. Tört. Eml. XXX. 186. an. 1547. quadraginta minutos seu parvos denarios *markwlyn* vocatos.

Maximalis, summus; *legmagasabb*. Passim.

Mazerius, i, (Du C.) qui clavam tenet; *pálczavivő*. It. mazziere. Gall. Massier. Star. XVII. 58. an. 1516. *mazerius* sanctissimi domini papæ.

Mechitarista, cœtus institutus ab Armenio Petro Mechitar (=consolator) an 1701. Constantinapoli ad augendas litteras et propagandum priscum Armeniæ idioma. Quum is cœtus 1717. in San Lazzaro dictum non procul a Venetiis situm locum commigrasset, quidam eorum regulam Sti Benedicti amplexi sunt, quem ordinem Clemens XI. approbavit. Ab an. 1810 sedes eorum principalis est Collegium Viennæ, præterea Monaci. Cher. Jus. Eccl. II. 48. Száz. IV. 637. triesti *mechitarista kolostor*.

Medicina mentis, doctrina, quæ leges recte cogitandi tractat. *Logica; észtan*. Carlow. Log. I. Quam Scientiam Logicam appellamus eam veteres Dialecticam, recentiores vero Philosophi rationalem Philosophiam, Artem cogitandi, Viam ad Veritatem dixerunt; erant, qui *Medicinam mentis* non iniuria nominarent.

Megalomanicus, 3.; *nagyzási hóbortban szenvedő*. am Grössenwahn leidend. Salgó J. Elmekórtan. Budapest, 1890. p. 125.

Melodrama, tis, *dalmű, opera*. Greg. Aesth. 133. *Melodrama* est poëma lyricodramaticum cantui et musicæ iunctum. (Singspiel, Oper).

Melopœia, æ, (μελοποιία) ars cantus; *dalművészet*. Ger. Tonsetzen. Greg. Aesth. 93. Ad musicas artes refertur tam instrumentalis quam vocalis seu cantus, cuius ars vocari potest *melopoeia*.

Ménesiana pocula, vina, vinum nobile, primæ notæ ex regione Ménes; *ménesi bor*. Pall. Debr. 10:

Et mihi nectareo spumat *Tokaj* inclyta vino
Vino, quo tellus non fert generosius ullum;
Turgida florescit præstantibus Agria mustis
Deliciæ Bacchi; sunt *Ménesiana* nobis
Pocula, Divinis (si fas est dicere) semper
Delibanda labris; et quæ mihi *vina* Bihar dat.

Mercantilismus, systema illud œconomiæ, quo negotia, quæ quæstus causa exercentur, potiora esse agricultura putantur, oppositum *agrarismo; ipar és kereskedelem fejlesztésének védelme*. Passim.

Mercantilista, æ, qui res commerciales negotio agriculturæ præponit; *a kereskedelemnek elsőbbségét vitató*. Passim.

Metaphisicus, i, iuvenis qui metaphysicam discit; *metaphysikus*. Száz. XVII. p. 360.

Microcosmus, i, (Du C. Microscosmus) parvus mundus; *világ kicsiben*. It. microcosmo. Patr. Const. 169. Homo *Microcosmus* In mundo mundi resident majore minores *Parvus* enim *mundus* quilibet audit homo. Cod. Dip. Arp. Cont. IV. 42. Cf. Isid. Orig. 3., 22.

Micrographia, pictura minuta; *apró festés*. It. micrografia. Vern. Psych. 288. pictura minuta, seu *micrographia*.

Micrologia, æ, parcitas, cura parvarum, exilium rerum; *sopárság, aprószágokon való kapás*. Pár. Páp.

Micrologicus, 3., μικρολόγος, scrupulosus; *kicsinységekre ügyelő, aprólékos*. Vern. Phil. Mor. 175. Conscientiam scrupulosam, *micrologicam* etiam vocare... nonnullis placet.

Minimalis, minimus; *legalsóbb, legolcsóbb*. Passim.

Misculantia, æ, perturbatio et confusio rerum, machinatio, techna; *kotyvalék, mesterkedés, üzelmek*. Misch-masch, Machenschaften, Intrigue. Passim.

Monarcha, Cæsar, ad quem delata sunt omnia; *egyeduralkodó*. It. monàrca. Cod. Dip. Brüss. V. 170. Sacri Romanj Imperij a deoque Orbis Christiani *Monarcharum* clementiæ ac pietatis... Passim ap. poëtas.

Monarchia, æ, (Du C.) dominatus unius; *egyeduralom, birodalom*. Passim. Cf. Capitol. Max et Balb. 14. Tertull. adv. Prax. 14.

Monarchicus, (μοναρχικός) quod unius nutu regitur; *egyeduralkodói, egyeduri*. It. monarchico, monarcale. Cher. Jus. Eccl. I. 131. Non existit in Ecclesia forma Regiminis *Monarchica* sive absoluta sive limitata. Vern. Phil. Mor. 431.

Monarchista, æ, monarchiæ studiosus; *az egyeduralom hive*. Jókai Mire Megv. IV. 153. nagyszerű alkotmányos *monarchisták* a méhek.

Monocephalus, unius capitis; *egyfejű*. Numi Hung. 39. aquila *monocephala*.

Monumentuosus, 3., monumenti instar exstructus; *emlékszerü*. Ger. monumental. Passim.

Morphinismus, perversus usus ita dicti morphii; *mákony élvezés*. Passim.

Motilitas, atis, perturbata, commota agendi ratio; V. *Motitare; mozgékonyság, fészkelődés*. das unruhige Geberden. Salgó J. Elmekórtan. Budapest 1890. p. 70.

Mozaismus, i, doctrina Moysis; *mózes-vallás*. Kon. Egyh. 12.

Municipalismus, i, studium iura municipii defendendi, tuendi; *községi, törvényhatósági jogok védelmezése*. Passim.

Muspillare, globulis ornare; *gombokkal ellátni*. Archiv f. Litter. u. Kirchen-Geschichte III. 366. *muspillatus* anterius circa collum.

N.

Natineus, (Du C.) *acolythus* q. v. (ab hebr. nâthân, a deo datus, deo dedicatus). Passim ap. scriptores ecclesiasticos.

Nationalista, æ, qui iura nationis tuetur; *nemzetiséget védő*. Passim.

Naturalistice, ut natura fert; *természetszerüen*. Passim.

Naturalisticus, 3., conveniens rationi eorum, qui naturam deum faciunt; naturæ conveniens; *természeti*. Száz. XI. Ap. 28.

Naturitas, ratio asseclarum naturæ; *természetesség, egyszerűség*. Passim.

Nazarenismus, i, doctrina nazarenorum. V. s. *Nazarei*. Passim.

Neologia, studium sermonem innovandi; *nyelvújitás*. Poor J. Zsebsz. 137.

Neologismus, i, *nyelvújitás, újszólás*. Gall. néologisme, neologie. Ger. Neologie, Neologismus. Kass. P. P. I. 5. *Neologismus* seu usus vocabulorum proprio marte procusorum.

Nexus, us, coniunctio, familiaritas; *összeköttetés, sógorság, komaság*. Jókai Epp. I. 258. Van egy magyar szó: «*nexus*». Ez a «nexus» az egyedüli nagyhatalom a világon. Egyik intézménye a nexuscsinálásnak volt a családnál a jurátusi rendszer.

Nihilismus, i, (Heyse: eine in neuester Zeit besonders unter den Studenten und der jungrussischen Partei verbreitete socialistische Bewegung oder Propaganda, welche eine politische und sociale Revolution herbeiführen, die bestehende Ordnung in Staat und Gesellschaft vernichten und aus dem Nichts heraus eine neue Welt errichten will.) *A nihilisták, régit felforgatni törekvők társasága, tana*. Vernichtungs-Lehre. Passim.

Nihilista, æ, V. *Nihilismus; a régit megsemmisitő, felforgató társasághoz tartozó*. Passim.

Nodulus, i, orbiculus vesti colligandæ; *kis gomb*. Thök. Diar. II. 351. *Noduli* nigri ex Austein Novem maiores, novi argentei. Item alij undecim parvi *noduli* argentei. Arch. Rák. VIII. 352.

Nominalista, æ, V. *Nominalis 1.; névvitató*. Imre Phil. 288. Seculo 12. Roscellinus et Abælardus universalia asserebant esse mera nomina; hinc una cum suis sectatoribus appellati sunt *Nominalistae*, quibus recentiori ætate etiam Hobbesius, Berkeleyus et Humius subscripserunt. c) Eodem seculo Petrus Lombardus cum multis aliis affirmavit esse res et revera existere et his nomen *Realistarum* inhæsit.

Normalista, æ, scholæ primariæ alumnus; *elemi iskolai tanuló*. Passim.

Nota, (Du C. 2.) modulatio, cantus carminis, numeri modique; *nóta, dal, dallam*. Jókai Epp. I. 103. *Nota* Rákoczyana.

Nummularius, monetarius, campsor; *pénzváltó*. End. p. 397. (Belæ III. Libertas 13. an. 1191.) *nummulariorum* seu monetariorum nostrorum concessiones et molestias non formident. Tör. Tár. 1894. p. 27. Cf. Suet. Galba 9; Petron. Sat. 56.

O.

Obscurantismus, i, status tenebrionum; *sötétkedés, zavarosban halászás, maradiság*. Passim.

Observantismus, legum servilis rigorosissima observatio; *szigorú szabálytartás*. Száz. XXIX. 103. A XV. száz. már a hanyatlásé, utolsó fellobbanása és már denaturált megnyilatkozása a régi tűznek, mely az *observantismus* vakbuzgó, sőt mondhatjuk reaktionarius és következéseiben absolutisticus mozgalmában és rendi alakulatában jelentkezik.

Observatrix, astrologa; *csillagvizsgáló kisasszony*. Hét. 1887. okt. 24.

Obstreperus, 3. calumnians, detrectans; *gáncsoló*. Ru. Pan. Præf. p. 8: Contra tales... *obstreperos* corvos... decet tueri

innocuas luscinias Cf. Appul. Flor. n. 13. p. 46. Oud.

Obstructio, studium impediendi consultationem nimium productis sermonibus; *megakasztás, agyonbeszélés.* Passim.

Obstructionalis, ad ita dictam obstructionem pertinens; *agyonbeszélő.* Ger. dauerrednerisch. Passim.

Obstructionista, æ, qui fine carentibus orationibus tempus terit, ut leges ferendas impediat; *agyonbeszélő.* Ger. Dauerredner. Passim.

Oda funebris, cantio funebris, carmen ferale; *bucsúztató.* Tör. Tár. 1881. p. 345.

Odarium, (Du C.) canticum; *dal.* It. cantico, canzone. Greg. Aesth. 118. medium tenent Cantica seu *odaria* (Lieder) et elegiæ, infimum epistolæ lyricæ.

Olygarchismus, oligarchia, paucorum potentia; *kevesek uralma.* Száz. XI. 679.

Opportunismus, i, studium se accomodandi ob emolumenta capessenda; *alkalmazkodás, a körülményekhez való simulás.* Passim.

Orientalista, rerum et linguarum orientalium cultor; *keleti nyelvek ismerője, kelettudós.* Száz. II. 214.

Orthologismus, i, recta loquendi et scribendi ratio; *szabályszerű beszéd és írásmód, nyelvjavítási törekvés.* Irod. Köz. VII. 2. p. 177.

Osculatio Iudæ, osculatio falsa, simulata; *árulási, hamis csók.* Galeoti. 29. qui quidem simulatione et palatinis artibus fallacibusque blandiciis non sine viperino complexu et *osculatione Indae* omnes fere Hungariæ principes fefellit.

Ovatus, 3., V. *Ovalis; tojásdad.* It. ovato. Fr. Balass. Casul. Steph, 4. Primus hic ordo A. V. A. tres fere *ovatae* figuræ inclusas icones complectitur. Cf. Plin. 15., 21., 23.

P.

Palotizare, more ita dictorum Palóczorum loqui; *palóczoskodni.* Szilády. Á. Irodt. Közl. VI. évf. I. f. 106.

Panamissime, fraudulentissime; *legcsalárdabb módon.* Hét. 1898. júl. 10.

Panamista, æ, qui pretio se moveri patitur; animus venalis (a scandalo quod nunc Parisiis sub nomine *Panama* viget); *szédelgő.* Ger. Schwindler. Passim.

Pannus burkws, fors. pannus Borussicus; *burkus kelme.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Cherkes, pannus ravi, cinericii coloris; *szürkés szőrű kelme.* Ger. aschgrauer Stoff. Monm. Comit. Trans. V. 195. ab una pecia panni *Cherkes* f. 40.

Pannus gÿlliceres, V. *Pannus Gorliczer.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus Kentula, fors. idem q. *Cendalum* q. v. Vect. Ref. L. 2: De Petia *Panni Kentula.*

Pannus longis, idem q. *Fajlondis* q. v. Tör. Tár. 1889. p. 379.

Pannus Misnensis; *meiszeni posztó.* Ger. Meisner Tuch. Monm. Comit. Trans. V. 195. Ab. una pecia *panni misnensis.* f. 2. 50.

Pannus molhÿ, fors. idem quod *Moll* et *Molton* (Heyse: wollenes Dichtzeug. Nordertuch); *puha moll szövet.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus morvaÿ, fors. pannus Moraviensis; *morvaországi posztó.* Tör. Tár. 1889. p. 375.

Pannus primotinæ, fors. a *prime,* pannus subtilissimus Hispaniæ; *legfinomabb spanyol szövet.* Vect. Ref. L. 2: De Petia *Panni primotinae.*

Pannus Turckis, pannus turcicus, in quo rubeus color prævalet; *török kelme.* Monm. Comit. Trans. V. 195. ab una pecia *panni Turckis* f. 20.

Pan-romanista, æ, studiosus nationis Romanæ; *panromán.* Száz. II. 115.

Panslavismus, studia nationis slavicæ; *panszlav törekvés.* Száz. X. 159.

Panslavus, i, πᾶν + slavus, studiosus slavicæ nationis; *pánszláv.* Brezny. 335. Habebatur in illis (Ormisz), quos hac ætate *panslavos* appellabant.

Parfumeria, taberna mercibus odorum; *illatszeráruló hely.* Jókai Kősziv. IV. 74.

Parlamentarismus, natura et vis agendi et loquendi virorum in comitiis publicis, qua res publicas tractant et suam operam cum opera regentium consociant; *parlamentarismus, képviseleti rendszer, népképviselet.* Passim.

Pastoralis Ecloga, carmen pastoricium, poëma bucolicum; *pásztori vers.* Hor. Mem. 502. *Pastoralem Eclogam* in Natalem Domini. [Rab. R. 1., 308.

Patalia, pugna; *harcz.* It. battaglia. Jók.

Pathicus, (gr. *παθικός)* qui muliebria patitur; *magát természetellenes fajtalanságnak átadó.* Tör. Tár. 1888. p. 553. liberorum Christianis parentibus prognatorum nefanda decimatio, indeque consequens coactaque tenerarum animarum ante liberum rationis usum invincibilis ignorantia atque in Machumetana superstitione educatio atque etiam postea eorundem in degenerem *pathicorum* conditionem turpis abusus. Cf. Catull. 16., 2.; Juven. 2., 99.; Auct. Priap. 25., 41. et 76.

Patrocles. E Patroclis domo venit; *fukar emberről.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 123. E *Patroclis domo venit.* In hominem sordide parcum.

Pazmanista, æ, alumnus sacerdotalis seminarii Pazmanei; *bécsi Pázmány papnevelő intézet kis papja.* Passim.

Pedantismus, i, putida, inepta doctrinæ affectatio ostentatio; *iskolatudósság, vaskalaposság.* It. pedanteria. Gall. Pédanterie. Ger. Pedanterie, Schulfuchserei. Vern. Log. 284. Per abusum methodi scholasticæ in errorem docti *pedantismi* labimur. Est autem *pedantismus* ea quorundam hominum aulicorum, militum etc. præsertim autem eruditorum proprietas omnia, quæ proferunt, methodo scientifica et artis ubicunque sint proferendi seu scripto seu ore doceant vel inter eruditos vel inter profanos versentur. Non respiciunt ad genium temporis, non ad gustum politiorem, non ad personas diversas præsentes et superbiunt, dum pulveres scholastici de ipsis cadunt. Loquuntur semper ex cathedra, citant auctores græcos et latinos, utuntur sententiis, natant in gurgite terminologiarum vasto.

Pedum S. Adalberti pungit aliquem, archiepiscopus Strigoniensis excommunicat, sacris privat aliquem; *az esztergomi érsek kiátkoz, átokkal sújt.* Epist. Proc. P. II. p. 224: Vereor, ne occulto dei judicio premamur, et ne *pedum S. Adalberti eum pupugerit,* et calice S. Joannis impeditus fuerit.

Peremptoria exceptio, moram non patiens exceptio; *halasztást nem tűrő kifogás.* Passim ap. Juris consultos.

Perikán, (Boh. *perkan, barcan,* ein Gewebe aus Kameelhaaren, aus Wolle); *barchet.* Ger. Barchent, Barchant. Vect. Ref. D. De una petia *Perikán.*

Perspectivicus, 3., scenographicus; *távlattani.* Ger. perspektivisch. Greg. Aesth. 87. Scientiam Opticæ, nominatim projectionum *perspectivicarum,* ut illusio oculi ad artis usum recte transferatur.

Pessimisticus, 3., atræ bilis et tædii plenus; *pessimista, borús látású, világgyülölő.* Száz. XXIV. 80.

Phidias, Ut: Phidiæ signum, *tárgy, mely első tekintetre mindenkinek tetszik.* Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 120. *Ut Phidiae signum.* Dicitur de re, quæ primo aspectu placet omnibus.

Philanthropinismus, i, humanitas; *emberszeretet, felebaráti szeretet.* Beszterczeb. ág. gymn. Ért. 1875—76. p. 52.

Philobiblicus, 3., amicus Scripturæ Sacræ; *biblia, Szt. irás-olvasó.* Hist. Eccl. Ev. 84. Intimatum diei 23. Decbr. 1816, quod Societates *philobiblicas* prohibet.

Philopatria, æ, amor patriæ; *hazaszeretet.* Hor. Mem. 401. Tentamen *Philopatriae* in Monarchiis et Aristocratiis.

Philosophina, femina sapiens; *bölcs nő.* Borssz. J. 1897. okt. 24.

Philotesius, 3., *φιλοτήσιος φιλοτησία,* ad dictum inter scyphos pertinens; *felköszöntő.* Gall. toast. Czvit. Spec. 146. Liberos poëticos partitus est in carmina: 1. Genethalica 2. Gratulatoria 3. Propemptica 4. *Philotesia.* 5. Symbole.

Pistachia, (Heyse: [gr. pistákē, pistákēion l. pistacium v. pers. pistah, arab. fustok od. fustuk] grüne Mandeln den Haselnüssen ähnliche ölige u wohlschmeckende Früchte des Pistacienbaums.); *pisztácz.* Udvartartás és számadáskönyvek Közli Báró Radvánszky Béla. Budapest. 1888. p. 139. in alia sorte . . . *pistachia* confectum . . . Zizuli conditi confectum.

Plumosum; *tiszta földlen.* Federweisz. Kol. Cod. 47. Wegÿ 1 loth galichkövet, 2 loth timsoth, 1 loth feier galichkövet, 1/2 loth *plumosumot,* Tizta vizben kel vetnÿ.

Plutocratismus, divitum potestas; *gazdagok uralma, pénzuralom.* Passim.

Pœnalisatio, mulctatio; *büntetés.* Jogtud. Köz. 24.

Politialis, ad politiam (curam publicam) pertinens; *rendőrségi.* Passim.

Politico-financialis, ad publicum ærarium pertinens; *állam-pénzügyi.* Jókai Epp. I. 21.

Polyclinicum, rectius: *policlinicum* a πόλις et κλίνη, loca privata medendis ægrotis; *házi gyógykezelés.* Abeles 31. nosocomia *policlinicis* præferenda.

Pompositas, (DuC.) magnifica verba; iactantia; *dicsekvés.* Passim.

Posthumitas, atis; status, conditio posthumi; *utószülöttség.* Passim.

Postica sanna, obtrectatio, calumnia, vituperatio occulta; *hát mögött való megszólás.* Verancs. VI. 277. tantumque aberat, ut amicæ existimationi tuæ consulere velle viderentur, ut nasum et *posticam sannam* adhiberent. Cf. Pers. I, 62.

Potentiare, augere; *növelni, hatványozni.* Jókai Uj. f. II. 128. annyira *potentiázta* tetterejét.

Prædestinationalis, ad prædestinationem pertinens; *sorsrendelés-, végzetszerüségről szóló.* Vas Ger. A régi jó id. 309. kálomista *praedestinationalis* philosophia.

Prædispositio hæreditaria, naturæ habitus hæreditate acceptus; *öröklési hajlam.* Ger. erbliche Voranlage. Top. Anthr. Glos.

Prætor. Ex cohorte prætoris, *ki minden intésre készen áll.* 1. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 121. *Ex cohorte Praetoris.* Ii dicuntur, qui ad omnem nutum præsto sunt.

Primator, custos morum iuvenum extra institutum degentium; a keszthelyi Georg. a tanintézeten kívüli viseletre a jelesb tanulók közül választott pedellus és *primatorok* ügyeltek.

Pristaldeum, i, classis iuridica ita appellata in Keszthelyiensi Georgico; *jogi osztály Keszthelyi Georgiconban,* urbéri jogviszonyok iskolája.

Processio, processus; *lefolyás, menet.* Jók. Epp. 11. ők látni akarják a vihart egész királyi *processiójában.*

Productive, efficienter, producendo aliquid; *termékenyen.* Passim.

Professionismus, studium opificii, artis exercendæ; *műüzés, kézi mesterségi törekvés.* Passim.

Profumus, i, odores; *illatszer.* It. profumo. Udvartartás és számadáskönyvek. Közli Báró Radvánszky Béla I. osz. Bethlen Gábor fej. udv. Budapest, 1888. 60. l. Egy font füstölő magot, kinek *profumus* in granis neve.

Projectile, iaculum; *lövedék.* Jókai Kősziv. IV. 50. veszedelmes *projectile* a congrev rakéta.

Proletariatus, us, homines re familiari carentes; *proletariatus. csőcselék, a társadalom nyomorultjai.* Passim.

Proletarizmus, conditio proletariocum seu egentium civium; *proletárság, a keresetnélkülieknek állapota.* Passim.

Promontorium, nasus; *orr* (per iorum dictum). Jókai Kősziv. V. 24.

Prophetisare, alimentis iuvare; *élelmi szerrel ellátni.* Arch. Rák. IX. 371. az ő *corpusá*-val Baziny felé veszi útját, először is Leopoldnak megprovianttirozására s onnét a szegény bányák *prophetisáltatnak.*

Protectionalismus, studium auctis portoriis merces defendendi; *védvámos törekvés.* Schutzzöllnerei. Passim.

Protheoria, gr. προθεωρία, ante rem factus prospectus; *előleges megtekintés.* Hor. Mem. 359. De nominali entis *protheoria.*

Provisionista, æ, legatus, qui pecunia se corrumpendum tradit; *provisióval megvesztegetett képviselő.* Pesti Hirlap. apr. I. 1897.

Provisoricus, 3., ad tempus; *ideiglenes.* Passim.

Pseudodialecticus, pseudo logices cultor; *hamis vitatás mivelője.* Carlow. Log. LXV. et liber peculiaris in *Pseudodialecticos.*

Pseudoorganisatio, non recta temperatio corporis; *hamis szervezet.* Brunner 13.

Publicationalis, ad notum faciendum pertinens; *kihirdetési.* Vas. Gereben. A régi jó id. 187. hanem gyűlés után a *publikaczionális* melló egy iratot mellékel.

Pullus, ita per ludibrium appellatus discipulus, qui alienæ confessionis scholam frequentabat. V. s. *Superbia.*

Punctum, decretum est; *el van határozva.* Jók. Epp. I. 115.

Q.

Quafinita, æ, (ablat. abs. substantivi vices gerens) notionem potus, fabæ arabicæ, theæ, et caldæ citreæ saccharo et vino indico conditæ (vulgo: Punsch), quæ finita cœna hauriebatur, continens; *kávé, thea, puncs,* ut in hac enunciatione: erit post cœnam ultimam *Quafinita.* Passim in cœnobio Montis Pannoniæ.

Qualificationalis, naturam, statum, conditionem alicuius declarans; *képesítési* Passim.

R.

Rabulistica, æ, legum contorsio; legum contortorum loquendi modus; *szájaskodás, szószátyárkodás, szócsavarás.* Passim.

Radicalismus, studium rerum novarum, studium radicitus evertendi formam reipublicæ; *ujitási, felforgatási törekvés.* Passim.

1\. **Raffineria,** coctura sacchari; *finomítás, czukorfőzés.* Jókai Kősz. I. 56. cukor-*raffineria.*

2\. **Raffineria,** caliditas; *elmésség, fogás, furfang.* Jókai Kősziv. V. 5. spanyol inquisitori *raffineria.*

Rapiare, raptim scribere; *lekapni* (gyorsan leirni). Jókai. Mire Megv. II. 3. négyöt gyorsképző fiatal ember elfoglalt egy padot az országgyűlési karzaton s akkori műszó szerint *«rápiálta»* a hallott beszédeket.

Rationalista, æ; *észhitü.* Imre Phil. 458. *Transcendentales Realistae,* et *Rationalistae* præeunte Platone, Schellingio et Bouterweckio, scientiam Dei absolutam e sola natura rationis, huiusque intuitu altiori immediate provenientem sibi arrogant.

Rationalisticus, 3., solam rationem sequens; *észhitü.* Passim.

Reactionarismus, studium libere cogitandi studiis repugnandi; *ellenhatási törekvés, maradiság.* Passim.

Reactionarius, 3., (oppositus: liberalis) non libere sentiens; *reakczionárius, maradi, szabadságellenző.* Száz. XXIX. 103. Jókai Kősziv. II. 13. *reactionarius* izgató.

1\. **Realista,** æ; *a valót vitató.* Germ. Realist. Greg. Aesth. 30. Qui fontem voluptatis æstheticæ, quæ cognitionem objectorum pulchrorum concomitatur, in forma quærunt interna et externa, Formalistæ; qui autem in perfectione illorum objectorum, *Realistae* æsthetici vocantur.

2\. **Realista,** æ, alumnus scholæ, in qua artes ad vitæ usum spectantes traduntur; *reáliskolai tanuló.* Passim.

Realisticus, 3., materialismo favens, addictus; *anyagias.* Jók. Epp. I. 257. *realisticus* kor.

Reassimilatio, reassimulatio; *viszhasonitás.* Passim.

Recontra, in lusis præcipue chartarum occurrens vox. Passim.

Relativitas, vicissitudo, mutua agendi ratio; *viszonyosság, viszonylagosság.* Passim.

Renatæ ætate novæ litteræ, *a tudomány ujjászületése, irodalmi ujjászületés.* Gall. renaissance. Bel. Geogr. Comp. 2.

Renommista, æ, alter Thraso; *hetvenkedő.* Jókai Kárp. Z. 481. veszekedő *renommisták,* rabiatus kortesvezérek.

Renommisticus, 3., qui conspici vult, alter Thraso, homo sese ferociter iactans; *hetvenkedő.* Jókai Régi jó Tbl. II. 64.

1\. **Reproductio,** actus exhibendi, proferendi; *felmutatás.* Jókai Pol. Div. III. 108. oklevél *reproductio.*

2\. **Reproductio,** multiplicatio, accessio; *szaporodás.* Top. Anthr. Glos.

3\. **Reproductio,** actus rursus proferendi; *újra termődés, újra való előadás, visszaadás.* It. riproduzione. Gall. reproduction. Vern. Psych. 129. Mens hominis se plena cum libertate in eadem ad *reproductiones* facultatis imaginandi determinat.

Res Nicotianæ, negotium sic dicti tabaci; *dohányügy.* Passim.

Retirare, pedem referre; *visszavonulni.* It. ritirare. Jókai. Uj f. 149.

Retirata, V. *Retirada.* P. Horv. A.

De mi az a *retiráta?* —:
— Gyerek módra bujni hátra.

Reunio, congressiones familiarium, celebrationes. Jók. Epp. II. 100. összejöveteleiket a meghivókon nem nevezték tánczvigalomnak, hanem *reuniónak* . . .

Rhinesmus, de nare loqui; *orron keresztül való beszélés.* Ger. Näseln. Nyelvt. Közl. 1897. márcz. 1.

Romanismus, i, habitus linguarum ita dictarum romanarum; *új latin nyelvek alakulása.* Száz. XXI. 387.

Romanista, æ, linguarum ita dictarum romanarum cultor, investigator; *román nyelvek mivelője.* Száz. XI. 859.

Romanizare, Romanæ nationi favere; *románságnak kedvezni.* Száz. II. 115.

Romanticismus, studium saporis et coloris mediæ ætatis Christianæ. V. *Romanticus; regényesség.* Jókai Pol. Div. II. 8. *romanticismus, classicismus.*

Rosa, species crinita cometarum. Curios. Misc. 276. Species Cometarum, si accidentia colorum ac figurarum intueamur, sunt *novem.* 1. Species est undequaque crinita ob idque dicitur *Rosa.*

S.

Sanatorium, locus, ubi ægri sanantur; *gyógyintézet, orvosló intézet.* Passim.

Sanguinitas, vehementia (Du C. al. s.); *mohóság, vérmesség.* Passim.

Sarcile, (Du C.) vestis species e panno sic dicto sargia v. sargium, linoxylino. Ital. sargia. Provenc. serga. Ger. Sarsche. Gall. serge. Chrodegangi (Regula) cap. XXIX.

Satanismus, malitia, indoles satani, numinis maligni; *ördögiség.* Egyet. Phil. Köz. 1896. nov. XX. évf. IX. 812.

Scenare, producere; *scenázni, jelenetezni.* Ger. vorführen. Jókai Uj f. II. 177. Általános egymás nyakába borulást *scenázva* impromptu.

Scientifice, literarum apparatu; *tudományosan.* Imre Phil. 507. *scientifice* refutandus. Pázm. Dial. 33. [*nő.* Passim.

Scopatrix, quæ verrit scopis; *seprő*

Scriptoristica, æ, exercitium scribendi. Jók. Epp. I. 215. csak jogászi stilusgyakorlat? Csak *scriptoristica?*

Scrupulositas, (Du C.) conscientiæ stimulus, solicitudo, difficultas, dubitatio; *aggodalmasság, töprengés.* Passim. Cf. Colum. 11., 1. fin. Tertull. Virg. Vell. 11 med.

Secessio, genus decedendi ab usitato more pingendi, ædificandi, decorandi; (művészetben) *secessio, különczködés.* Passim.

Secessionista, æ, qui ab usitato more pingendi, ædificandi, decorandi decedit; *secessionista, különczködő, különvált* (ember). Passim.

Sectatrix, fem. ad sectatorem; *követő* (nőről). Batty. Leg. T. I. 166. ex sua et filiæ suæ, quam habuit *sectatricem* dote Monasterium ædificavit.

Sectio, caput; *fejezet, szakasz.* It. sezione. Ger. Abschnitt. Abtheilung. Greg. Aesth. 34. Speciales Comensionis leges uberius indicabuntur in *Sectione* de Venusto. Cf. Quint. Inst. 1., 10 fin.

Secundum Lucam, scriptore, auctore Luca; *Lukács apostol szavai szerint.* Passim.

Semitostus, 3.; *félig megégetett.* Ger. halbverbrannt. Bene Med. V. 361.

Senaculum, (Du C.) locus ubi senatores conveniebant; *tanácsterem.* Száz. XVIII. 47. Pro comœdia Germanica acta in *senaculo* dati. Cf. Varro L. L. 5., 32„ 43. Val. Max. 2., 2., 6.

Senltort, *czindeltafotta.* Ger. Sendel, Zindeltafet. Vect. Ref. D. 2: Petia *Senltort.*

Sensalia, merces proxenetæ; *sensál, alkusz díja.* Jók. Szeg. gaz. 12.

Separatisticus, 3., ad separationem pertinens; *különváló, különválni akaró, bomlasztó.* Passim.

Septembrisatio, crudelis persecutio adversariorum Parisiis secunda et tertia mensis Septembris an. 1792 ex parte dominationis atrocissimæ. Jók. Epp. II. 227. hogy ezekből a párizsi börtönökből az ember egyenesen a guillotin alá kerül: hallotta elmeséltetni a *septembrisatio* történetét.

Sexagesima, æ, sexagesima pars; *hatvanad.* Jókai Rab. R. I. 46. Hátha még a *sexagesima* is hozzá jön, a miről már törvény van, hogy a kinek hat forintnál többet érő ingóbingója van, annak egy hatvanadrész *valorát* lefizesse a regnicolaris palota építésére.

Sibaritizmus, luxuria diffluens, delicatus vivendi modus; *sibarita, elpuhult életmód.* Passim.

1. Siclus, (Du C. 1.) Moneta notissima Hebræorum. Siclus continet 4 obolos, obolus 12 denarios. Apud Anglo-Saxones valuit duos denarios argenteos; *ezüst pénz.* It siclo. Ger. Silberling. Cod. Dip. Arp. Cont. VI. 246. Nam in libro Josue legitur, quod cum Achan pallium coccineum valde bonum et ducentos *siclos* argenti regulamque auream quinquaginta *siclorum* de Jerico anathemate rapuisset.

Siculicidium, cædes Siculorum; *székelygyilkolás.* Pesti Hirlap 1900. nov. 28. Esti levél.

Simpla, pro: simplex; *egyszerü.* Jókai Rab R. I. 125. Passim.

Sine-cura, vita curis vacua; *gondnélküli élet.* Jókai Magy. Náb. 4. mert a pusztai kocsmáros nem abból él, hogy bort ad el, hanem gazdálkodik s nála a csaplárság csak *sine-cura.*

Sivabilis, (ab Hung. *szivni)* qui facile sugi potest, iucundus ad sugendum; *szivható.* Pesti Hirlap. 1897. decz. 25. *szivábilis* szivar.

Sociabilitas, studium familiaritatis; *társaságkedvelés.* Athen. V. II. 1896. p. 259.

Socialismus, V. *Socialisticus.* Passim.

Socialista, æ, assecla doctrinæ socialisticæ. V. s. *Socialisticus.* Passim.

Socialisticus, 3., ad eam doctrinam pertinens, quæ statum reipublicæ præsentem evertere, et diversitatem classium tollere nititur; *szoczialista* . . . Száz. XI. Ap. 45.

Solidaritas, atis, mutua cautio; *közös jótállás, együttes kötelezettség.* Passim.

Solstitium, (Du C. al. s.) tranquillitas mentis nil cogitantis; *elmecsend.* Jók. Szeg. gaz. 322.

Spastice, impetu convellenti; *görcsösen.* Abeles 11.

Specialisatio, enumeratio singularum partium; *részletezés.* Athen. V. II. 1896. p. 271.

Specificum, res singularis; *különlegesség.* Jókai. Mire Megv. I. 166. Ezt nem érti külföldi ember; *ez specificum.*

Speciositas, (Du C.) species, forma; *fényes külső alak.* Tör. Tár. XIV. 145. magna *speciositate* decoratam civitatem. Cf. Tertull. Cult. fem. 2 fin.

Sphincter, *(σφιγκτήρ)* fascia; *befűző, zsinór, szalag.* It. cordicella. Ger. Schnur. Vern. Psych. 344. Timore ingravescente *sphincter* podicis et vesicæ relaxatur, et invito etiam illo urinæ et intestinorum excretio peragitur.

Spinturnix, icis, spinturnicium; *vészjósló madár, sirály.* Szamosk. III. 64. Strigem aut *spinturnicem* dixeris. Cf. Poet. ap. Fest. 330. sq. Plin. 10., 13., 17.

Spiritalis, (Du C.) ad mentem spectans; *szent, lelki.* Chr. Dubn. p. 97. Vita S. Steph. 32. officium *spiritale.* Cf. Tertull. Apol. 22. Tertull. Baptis. 4 fin.

Spiritismus, superstitio eorum, qu cum spiritibus commercia iungunt; *lélekidézés.* Passim.

Spongia dignum esse, qui (ut) in spongiam incumbat, res nullius pretii; *méltó, hogy spongyával le- eltöröljék, értéktelen.* Verancs. VI. 14. nam et ipse dignos esse (versiculos), *qui in spongiam incumbant,* dudum novi.

Sporta, æ, corbis e sparto textus (Du C. *Sporta peregrinationis,* pera); *kosár.* Kronst. I. 381. Schläg. 1103. Kov. Form. St. XXVII. Calatus — *Sporta.* Estque Calan Lignum, dicitur inde Calatus. Cf. Varro et Sall. ap. Non. 177., 22. sq. Colum. 8., 7., 1. 12., 6., 1. Plin. 18., 7., 17. Ulp. Dig. 33., 9., 3.

Stabilizmus, studium in eodem statu continendi rempublicam; *maradiság.* Budapesti Hirlap 1897. márcz. 11. A legitimitas, *stabilizmus* ezek a kopott de még mindig bűvös jelszavak, e régi Metternich-féle formában támadtak föl.

Stare pro damno, præstare alteri damnum; *jót állani a kárért.* Wagn.

Statarialiter, per statarium; *rögtön itélő biróság utján.* Ger. standrechtlich. Passim.

Stentoreus, 3., ad Stentorem græcum magna et clara voce præditum pertinens; *stentori, erős.* Germ. Stentor. Rep. Cast. p. 62: Ad quid *stentorea* Petri Pazmany vox. Cf. Arnob. 2., 97.

Stipendista, æ, stipendio, beneficio auctus; *ösztöndíjas.* Passim.

Stratagematichon, *hadászati könyv.* Andr. Pann. 69. ex libris, qui rei militaris apud nos, apud Græcos vero *Stratagematichon* inscribuntur.

Streberitudo, studium superioribus complacendi; *kapaszkodás.* Pesti Hirlap 1900. decz. 22. Esti levél.

Strugar, torneator; hol a faragók *(struhari)* laktak, magyarosítva: *esztergál.* Tör. Tár. 1893. p. 11. *Strugar,* villa torneatorum (Drechsler) . . . Strugar, Estergar, Stregar, Ztorgar, Ztragar stb.

Stuporosus, 3., plenus stuporis; *elkábuló, megrémülő.* Salgó J. Elmekórtan. Budapest, 1896. p. 67.

Stylus romanticus, Stylus gothicus, ædificandi ratio romanorum, gothorum; *román és gót építkezési mód.* Greg. Aesth. 102. Multum differt *stylus romanticus* seu *gothicus* a græco.

Sub-Boldtstuckh, indeclin. fors. pannus subsutus; *bélés,* Arch. Rák. VIII. 336. Item alia quatuor frusta, quasi *Sub-Boldtstuckh.*

Sublimare, (Du C. 1.) coctione vel igne purgare; *fellengiteni.* Poor J. Zsebsz. 48.

Subscus, susurri clandestinorum, consiliorum; *pletyka.* Jókai Uj f. 38. előre érezve a sáfrányillatot, hogy ebből a tudakozódásból aligha valami «*subscus*» nem lesz.

(Sub) stria, sub linea; *sorok alatt.* Jókai Magy. Náb. 334. Az 1824—25-ik esztendőben valának a kakadi uradalomban bevételek, *ut sub stria* bizonyíttatnak a következők.

Subventionare, subsidio adiuvare; *támogatni.* Jók. Epp. II. 268.

Succuba, æ, meretrix; *kéjhölgy.* Ep. Pet. Páz. I. 10. Lutherus vero de dæmone ita habet: «*Succubae*» sunt, quæ explent cum diabolo libidinem, quales sunt pleræque venefica et sagae. Cf. Prudent *περὶ στεφ.* 10., 192.

Sudariolum, i, parvum sudarium; *zsebkendőcske.* F. Forg. Comm. 408. qui cum litteras et *sudariolum nigrum,* quod signum præsentis mortis esse solet, accepisset. Cf. Appul. Apol. p. 307.

Sudorifer, 3., sudorem ciens, excitans; diaphoricus; *izzasztó.* Lzb. Cod. Med. T. II. 195: pulveres *sudoriferi.*

Suffragium, auxilium (Du C. 4.); *segítség.* It. suffragio. S. de Kz. Chr. II. 5., 1. Sanctorum votivis præsumens confidens *suffragiis* erecto Banerio.

Superbia, per ludibrium ita appellali tonsores socii, tirones. Jók. Epp. I. 9. Pullusnak neveztetik a más hitü iskolába járó diák; mig «*superbia*» (kevélység) névvel ruháztatik fel a diákokkal sok részben rokon tanulmányú és hajlamú borbélylegény.

Superbibere, post aliquid bibere; *inni rá.* Bene Med. 282. Cf. Plin. 23., 1., 23.

Surrogatum, quod in alicuius rei locum substituitur; *pót, pótló, hamisitott tárgy.* Jókai Régi jó Tbl. I. 53. *ételsurrogatumok;* et passim.

Syllabus, i, error, præsertim, qui in elencho perversarum doctrinarum a pontifice Pio IX. 8. Dec. an. 1864 eo condemnatorum continentur; *vétség.* Jókai Kősziv. II. 107. nem volt ebben a dogmában sem *syllabus,* sem hæresis.

Symbolistica, æ, imago; *jelkép.* Jók. Kősziv. II. 75. az ülèssor berendezésében már sok *symbolistica* volt kifejezve.

Sympatheticus (cura) in convenientia et coniunctione naturæ posita, sita medendi ratio; *rokonszenv, hasonszenvi gyógymódszer.* Jókai Régi jó Tbl. II. 6.

Symptomatologia, doctrina casuum et signorum, quæ in natura, præsertim in morbis eveniunt; *tünettan.* Passim ap. medicos.

Synedrium, *(συνέδριον)* cœtus, consilium; *tanácsülés.* Jókai Rab. R. I. 193. a szentek minden collegiumai és *synedriumai.*

Synergia, æ, una agere, (gr. *συνεργία)* cooperatio: *összehatás.* Athen. V. 11. 1896. p. 264.

T.

Tabeticus, 3., ad tabem pertinens; *sorvasztó.* abzehrend. Salgó J. Elmekórtan. Budapest 1890. p. 92.

Tacticus, 3., ad artem bellicam, militarem spectans; *hadászati.* Kuun Relat. Hung. V. I. p. 199: liber *tacticus* Constantini, etsi mutilus sit, brevior videtur fuisse, quam opus Leonis.

Tarifalis, ad tarifam pertinens; *árjegyzéki.* Passim.

Taxameter, index pretiorum (in vehiculis); *ármutató.* Passim.

Telefonice, medio telephoni; *táv-, messzebeszélő útján.* Passim.

Telegrafice, medio telegraphi; *távíratilag.* Passim.

Territorilis, pro: territorialis, ad territorium pertinens; *környékbeli.* Passim.

Terrorisare, terrere; *terrorizálni, ijeszteni, megfélemlíteni.* Passim.

Tertia præsentis, tertia dies mensis præsentis; *folyó hó harmadika.* Thök. Lev. 153.

Teston, (Du C.) nummi genus apud Gallos et Anglos usitatus. Inst. Arithm. 221. Tabula V. Monetarum exterarum cum domesticis comparatarum.

Aureæ. Teston duplex = Flor. 30 Cr. 46.
« simplex = Flor. 15 Cr. 23.
« dimidius = Flor. 7 Cr. 41.

Trialismus, i, status reipublicæ, in quo tria regna fœdus de rebus communibus icunt; *hármas szövetség.* Passim.

Trigamia, æ, (Du C.) tertium matrimonium; *harmadik házasság, háromnejűség.* Jókai Rab R. I. 268. Cf. Hieron. in Jovin. 1., 24.

Tropicus, discrimen; *forduló.* Jók. Epp. II. 154. Ez a megfordulás képezte egész életének megfordító *tropicusát.*

Tropologicus, 3., *τρόπος + λόγος,* = moralis, ad mores spectans; *erkölcsi.* Kaprin. Eloq. I. 297. Triplex est sensus 1. Allegoricus ... 2. Anagogicus. 3. *Tropologicus* sive Moralis ordinatur ad mores sive res agendas. Szentiv. Cur. Misc. Dec. II. P. II. 324.

Tuluk, strenarum particeps; *ajándékot kapó.* Verancs. III. 355. De hoc nuncio perferendo delegati sunt et per provincias ac loca potiora plures alii nuncii, qui hanc lætitiam subditis quoque annuncient, iique mustulus — chyamus — *tuluk,* hoc est, a strenis, quas illis ex more viritim omnes porrigere solent, appellantur, quando principes Turcarum salvi et victores a bello revertuntur.

Tunica vitrea, tunica pellucida; *átlátszó felső ruha.* Jókai Kősziv. V. 5. abrosz, hogy azt egy római Messalina mint *tunica vitreát* lepelnek fölvehetné.

Turbatrix, quæ turbat; *zavaró.* It turbatrice. Patr. Const. 252. *Turbatrix* humiles præterit ira casas. Cf. Stat. Theb. 4., 369.; Prudent. Psych. 668.

Turkologus, i, qui Turcis favet; *törökpárti, törökkedvelő.* Passim in ephemeridibus.

1. **Turnus,** i, (Du C. 1.) vices, ordo, quo quisque vice sua aliquid peragit; *sor.* Passim.

2. **Turnus,** i, certamen gymnicum (Du C. al. s.); *tornaverseny.* Tornaügy. 1896. nov. 15.

Typicitas, atis, ingenium, natura; *jellemzetesség.* Salgó I. Elmekórtan. Budapest 1890. p. 214.

Tyrannismus, i, crudelitas; *kegyetlenség, kegyetlen tett.* Arch. Rák. IX. 330. az német által elkövetett *tyrannismus* reffancsolására nézve. Jókai Rab. R. I. 116.

U.

Ultramontanismus, i, studium, quo pontificis Romani auctoritas et infallibilitas defenditur.

Unificatio, actus in unum corpus coalescendi; *egyesités.* Passim.

Uniformisare, (Du C.) uniformem reddere; *egyenlősíteni.* Passim.

Uranoskopia, æ, cœlestium cognitio; *ég-, csillagvizsgáló tudomány.* Pauer. Athen. VI. 2. p. 264.

Ursopsychologia, æ, psychologia ursi; *medve-lélektan.* Jók. Epp. I. 344.

Utilitarius, 3., qui rationem utilitatis, commodorum spectat et sequitur; *haszonlesi, haszonhajhász.* Passim.

V.

Verista, æ, qui in Italia vigentis ita dicti realismi in litteris et artibus doctrinam sequitur; *a valódiság követője.* Hét. 1897. máj. 10.

Vicinalis Vicinalior Vicinalissimus; V. Præfatio huius glossarii p. XX.

Vicinalismus, i, studium ita dictas vias ferreas vicinales struendi, ædificandi. Magyarország 1398. máj. 3.

Virilismus, i, status, conditio civium, qui magnum censum solvunt; *a legtöbb adót fizetők kiváltsága.* Passim.

LITERARUM COMPENDIUM.

Abl.	= Ablativus
Acc.	= Accusativus
al.	= alatt
al. s.	= alio sensu
Altsp.	= Altspanisch
Altf.	= Altfränkisch
an.	= annus
anal.	= analogia
Angl.	= Anglicum
ap.	= apud
Arab.	= Arabicum
Art.	= Articulus
B.	= beatus, benignus
BB.	= benignissimus
Boh.	= Bohemicum
bot.	= botanica
C. c.	= caput
Cf.	= confer
Coth. Cottus	= comitatus
Croat.	= Croaticum
D.	= dominus
Dat.	= Dativus
Dec.	= Decas
dem. dim.	= deminutivum
Domni	= dominationi
e. c.	= exempli causa
e. g.	= exempli gratia
exc.	= excelsior
fem.	= fœmininum
fl.	= florenus
foem. g.	= fœminini generis
fors.	= forsitan
fr.	= fratres
Gal.	= Gallicum
Gen.	= Genitivus
Ger.	= Germanicum
Gr.	= Græcum, Grossus
h. e.	= hoc est
h. l.	= hic loci
Hebr.	= Hebraicum
Hisp.	= Hispanicum
ib. ibid.	= ibidem
illum.	= illustrissimum
ilmae	= illustrissimæ
It.	= Italicum
Jctus	= Jurisconsultus
L.	= liber
men.	= mensis
m. g.	= masculini generis
M. S.	= manuscriptum
Mtas.	= Majestas
Neusp.	= Neuspanisch
p.	= pagina
P.	= pars
p. o.	= példának okáért
Pt.	= Portugallisch
q.	= quod
q. v.	= quod vide
r.	= regius
repe	= recipe
R. M.	= Regia Majestas
Rum.	= Rumenicum
Russ.	= Russicum
s.	= sectio
Sancr.	= Sancritum
sc.	= scilicet
Sct.	= Sanctus
Sermi	= Serenissimi
Serte	= Serenitate
Sl.	= Slavicum
SS. et OO.	= Status et Ordines
T. N.	= Testamentum Novum
T. t.	= Tomus
Text.	= Textus
Tit.	= Titulus
Turc.	= Turcicum
u. o.	= ugyanott
v.	= vel
V.	= Vide, Venerabilis, Volumen
v. g.	= verbi gratia
V. ö.	= vesd össze
V. s. v.	= vide sub vocabulo
xr.	= cruciger
Xtus	= Christus
?	= non liquet.